ספר

מגיני ארץ

שלחן ערוך

אורח חיים

עם

חמשה ועשרים

מפורשים מגדולי הראשונים והאחרונים ונדפסים

על

כל דף במקומו

וכולם מבוארים בשער השני

ירושלים

חלק ראשון

כמו שנדפס
בדפוס
למברג
בלאבאן
תרנ״ג

פאר התורה

יוצא לאור
בשנת
תשכ״א
על־ידי
פאר־התורה

כל הזכויות שמורות
פאר התורה
ירושלים ת. ד. 5035

נדפס בירושלים בליטוגרפיה ש. מונזון

Printed in Israel

ספר

מגיני ארץ

שלחן ערוך אורח חיים

חלק ראשון

עם **המפורשים והמעלות**

חמשה ועשרים במספר עולות

[ב] **טורי זהב** מהג׳ אדמו״ר מ״ה **דוד הלוי** זצלל״ה אב״ד דק״ק לבוב:

[ג] **מגן אברהם** מהגאון מוהר״ר **אברהם אבלי** סג״ל זצלל״ה מק״ק קאליש:

[ד] **עטרת זקנים** מהגאון מו״ה **מנחם מענדיל** אויערבאך זצלל״ה:

[ה] **באר הגולה** מהגאון מו״ה **משה רבקש** מווילנא זצללה״ה:

[ו] **פרי חדש** מהגאון מו״ה **חזקיה** די סילוא ר״מ בעיר הקודש ירושלים:

[ז] **אבן העוזר** מהגאון מו״ה **עוזר** זצללה״ה אב״ד בק״ק קלימיניטוב:

[ח] **חק יעקב** מהג׳ מו״ה **יעקב** ב״ק **רישא** זצ״ל אב״ד דק״ק **מיץ**:

[ט] **באר היטב** חדש בשלימות מהגאון מוהר״ר **יהודה אשכנזי** זצ״ל דיין דק״ק טיקטין ועם חידושים מתוך ספר העוזר:

[י] **אשל אברהם**. ילקוט חדש משו״ת גאונים המפורסמים שחיבר הרב הגאון מוהר״ר **אברהם אופנהיים** זצ״ל:

[יא] **נתיב חיים** מהגאון מו״ה **נתנאל** ווייל בעל המחבר **קרבן נתנאל** זצ״ל:

[יב] **דגול מרבבה** מהגאון מוהר״ר **יחזקאל לאנדא** זצ״ל בעל הנודע והמצלח אם כי היה נמצא בדפוס הקדמונים אולם לא היה בשלימות כי גם נוסף עתה מהגאון הנ״ל על ספר פר״ח ואבן העוזר כאשר עיניכם תחזינה משרים:

[יג] **יד אפרים** חיבור יקר מאוד נעלה מגברא רבא ויקירא ה״ה הרב הגאון הגדול המפורסים בחיבוריו מוהר״ר **אפרים זלמן מרגליות** זצ״ל מק״ק בראד הוא פירוש מספיק ופלפול בחריפות ובקיאות על הט״ז ומג״א לבאר וללבן דבריהם:

[יד] **שערי תשובה** היא מחובר לטהור מאחיו הרב הגאון המפורסים מוהר״ר **חיים מרדכי מרגליות** זצ״ל אב״ד דק״ק דובנא רבתי והוא דינים יקרים מלוקטים מהרבה שו״ת קדמונים ואחרונים אשר יגע המחבר ברוב כחו והוסיף מדיליה הרבה בחריפותו ובקיאותו:

[יה] **לבושי שרד** מהרב הגאון הגדול מוה׳ **דוד שלמה** אב״ד דק״ק סראקא המפורסים בחיבוריו לבושי שרד על יורה דעה:

[טו] גם הוספנו ספר **לבושי שרד** מן (סימן קמ״ח) עד תומו והוא דבר נפלא מאוד:

[טז] **מחצית השקל** מהגאון החכם הכולל ר׳ **שמואל הלוי קעלין** הכל על מקומו.

[יז] וכן לקטנו כל ההגהות מספר **מחצית השקל** אשר הפליא הגדיל בהגהותיו:

[יח] הגהות יקרים על כל האו״ח מאת כבוד הרב הגאון האמתי מוהר״ר **ברוך פרענקיל** תאומים זללה״ה אב״ד דק״ק לייפניק:

[יט] הגהות יקרים על כל האו״ח מהרב הגאון המפורסים מוהר״ר **אליעזר** זצ״ל בעה״מ ספר **שערי דיעה** וספר **שמן רוקח** וזה שמם שקרא להן המחבר בעצמו **מעשה רוקח**:

ועתה נתחדש השלחן בקדושת אבני נזר כתבי יד קודש מהרועים האבירים קדושי עליון זצללה״ה

[כ] ביאורי הגאון החסיד רבינו **אלידו מווילנא** זצלל״ה וזה שמו **ביאור הגר״א**:

[כא] הגהות וחידושי הגאון רבינו **עקיבא איגר** זצלל״ה דברים נפלאים: שני מאורות הגדולים הללו אשר עד כה אך לספר בפני עצמו היו כעת עם **שולחן הערוך** חוברו:

[כב] **אשל אברהם** כתב יד קודש חיבור נפלא רב הכמות והאיכות. פלפל בעומק עיון ובקיאות בחדרי התורה כדרכו בקודש. גם דינים מחודשים. מהרב הגאון הצדיק הקדוש המפורסים מוהר״ר **אברהם דוד** זצללה״ה אברק״ק **בוטשאטש**:

[כג] **חתם סופר** כתב יד קודש הגהות מהרב הגאון המפורסים בדורו מהר״ר **משה** סופר זצללה״ה:

[כד] הגהות מהגאון הנ״ל על **אבן העוזר** ועל **פרי חדש** למאוד נעלה:

[כה] **חכמת שלמה** כתב יד קודש מהגאון מהר״ר **שלמה קלוגר מבראדי** זצללה״ה. מגלה עבה. רבת הכמות מאד. ורב האיכות. חריפות וחדודים. עם פלפל ארוך מאוחדים. דינים מחודשים. לחכמי חרשים. פה קבע מקום לאסוף חילו הגדול בכל ההלכות הערוכות על שלחן ערוך **אורח חיים**:

„פאר התורה"

פעיה״ק **ירושלים** תובב״א בשנת **תשכ״א** לפ״ק

הקדמה מבן הרב המחבר מגן אברהם

חן יוצק יומתק מפה מדבר . הפעוט והשפל בן המחבר . בעבור כבוד אביו חילו יתגבר .

ברוך אברם לאל עליון אשר מג"ן נערו בידו וכוחו לסבול לקבל עליו יסורים של אהבה . שלא היה בהם ביטול תורה . כי אף על משכבו היא נאמה . לא שקט ולא נח . כל ימיו חול"ין בטהרה היתה לו ולא משו תלמידיו מבית אהלו וכמעט שלא היה בו כח גרדו נתן ריח שמן אפרסמון וגלוחית של פלייטון נתן למשוך להתפשט כל קמטין לא היה דבר גדול וקטן לכולם היה שוה לתלמידיו ליתאון לרויה גדולי הדור הסכימו לפתח אהלו כל דבר הלכה לשאלו ולא מנע מהן במאלו וכל זאת יעידון ויגידון ספורי וחשובי גבורי כח בני קהילתו יודעו ומכירו איכותו ומהותו קהלה מפוארה ק"ק קאליש יל"ו איך הוא זורה ברוח חן וכחן בורר כמו רוכל לבד אוכל בזכרי זאת תרדנה עיני דמעות שליש ולבי מאוד מחליש מדוע שגיתי מכיר לי לא רחיתי ולשאוב מבארו פרי עץ החיים לא זכיתי אמנם זאת היא נחמתי שהאב מזכה את בנו בחמשה דברים ה"ה שאדוני אבי ז"ל חיבר כמה חיבורים לא למענו להתפאר ולהתגדל כי אם מגודל בקשת החברים שבקשו ממנו חידושים על הארבע טורים והשיב להם בגודל עמותתו הלא תמלאו תמונתו די לנו ברלשונים ומה לנו להלטער על אחרונים הלא על שלש כבר מבואר ומפורש ועל ארבע לא אשיבנו ריקם אשר עדיין לא נמלא שום פי' על טור אורח חיים ולגודל אהבתם לא מנעו מאתם וכשכתב הספר הזה לא היה בן חמשים שנת ובשנם ביסורים קשים היה מדוכא ומעוה ומספר הזה לא ידע אנוש ערכה היה היא . נגוזה וטמונה כי כבודה פנימה שכולה כי מרוב חריפותיו ובקיאותיו מעייל פילא בקופא דמחטא קולע אל השערה ולא יחטא המפורסמים אין לריכין ראיה שהיה נאה ומתקבל בעיני כל ומרולה כריח ניחוח ועולת ראיה אף שדודי האלוף התורני מהר"ר יודא ז"ל אתן החסיד מהר"ר אייזיק ר' מאהלים מקראקא טרח ויגע וכתת את רגליו לק"ק אמשטרדם לבית הדפוס אמר עם הספר רק עיקר היה חסר מן הסיפ"ור כי לא היה לו משפט מעו"ת ובין כך ארחות חיים ממנו תולאות אך הקדים כשאר ונתקל לראון ספר עולת התמיד ובעיני כל היה חביב ותמיד והדברים עתיקים נאמרו לקרות לפני אדוני אבי ז"ל מפי ותיקים וחיפש בגירות בדוק שבעין כס' עולת התמי"ד לידע מאין תמלא כל מרגליות ואבן יקרה גדולה וקטנה ואיזה היא מקום בינה ומה לי להכניס ראשי בין ההרים המוריס הקורא ירחה כאשר נתווכח עמו בדברים ישרים וברורים ואחרי כל הבא ספר התורה הי' נחב"ל ואהרון הקודש נשבה ויגוע אברהם ויקבר ביש"ה טובה ובקולר ימים יגע בתורה כתלמיד ותיק בן מאה שנה נזכר כמו מעין הטובע ולשער החמשים לא הגיע והיה אחריו ברכה ברכת אברה"ם לו ולזרעו אחריו ואני לעיר הייתי לימים שפל בעיני העמים לא העליתי על לבי ניחומים אף מיום שעמדתי על דעתי את שאהבה נפשי בקשתי ולא מלאתי כמעט שעברתי מלאומי השומרים לבוקר אור חדש שיתגלה ושאלוני מה פנה דודך והודך ובקשנו עמך עזרת ה' בגבורים כי הספר הי' טמון בסדקים וכחורים תחת רשות אחרים אשר לא שמעו בקול הוריים ומוריים אף שנגזר עליהם בגזירות קליש וחמוריים מגאוני ארץ בחרמות ושמתות ולידויים עד שהעיר ה' את רוח המקנאים קנאת ה' לבאות עלי שמים ועמדו לימין לדקי והוי"או לאור משפטי ודיני לפני מאורות הגדולים הרבנים דד"א יל"ו כאשר בידינו כתבים ופסקים ואז לא חסתי על ממוני ובעיני הכיותי ונסתי את מתני להתחזק להיות לאיש לגאת ולבוא בדרך כל הארץ להגיב מלכת קבורת אבותי ועזבתי את בני ביתי וממקום למקו' נדדתי ולפני קציני אלופי רוזני מנהיגי פולין גדול כפי שטחתי והטירוני ברעיוני בשבת פני עד שאתנו מקום לדברי והזילו מכספם לפני ותליתי את זייני מתוך דוחקי ושוני ואמרתי לעשות מגיל"י ה"ה האלוף מהר"ר שבתי משורר אליו נשאתי את עיני שאהיה בלו מתלונן ומה מאוד הייתי מתחבט ומתחנן לפניו והראיתי לו פסקי כתבים מד' ארלות וכתב מיוחד מהגאון אב"ד מדינה יל"ו דפולין גדול עם רוזני קציני מנהיגי מדינה יל"ו ויהי דברי אליו יום יום אתן מקום לדברי אלה והוליא מכח אל הפועל בתוספ' מרובה על העיקר על מעט מעותי שהיה בידי מקהלות קדושות ומה מאוד שמו בני מעי דאשכחנא הנהו תרי מגיים מגן דוד ומגן אברהם יחדיו המה פויים כעמר נקי המוכן לעלות לפני אלקפת' ור"ג בחיבורים אשר זיכני הש לחבר דברי חכמה חרשים אשר הם לכל דבר ראשים ולכל ענף ארשים ובכתב ידי ח"מ ז"ל לא מלאתי שום הקדמה כי מגודל עמותתו היה חביב לו שידפס הספר ואף לא יקרא שמו עליו ואף אני לא למעני אעשה ולא לכבוד בית אבא כי אם לזכות את הרבים ויפוצו מעייניותיו חוצה שלא תהיה התורה הזאת מונחת בקרן זוית כי היא חיים ואורך ימים למזיקים למגיים עליהם בעידי' דעסיק ביה ובעידנא דלא עסיק ביה ע"כ קראתיו בשם מגן אברהם וכשמעתי מתלמידיו המופלגים ר' שפעס אחת שאלו את רבם היאך ומה יקרא שם של הספר והשיב לטם באקראי מעלמא ר"ר ישראל ר"ת ר"ר יפ"ה של ר' אברהם הלוי בכן אחזתי ידי בתרין בתי אבות שאברהם נכלל בישראל להיות לנו הגר למאירת עיניים וגם גר ישראל בני' מגי' אר"ן דוד אברהם הסנ"ל ז"ל וזכרה לי אלהי לטובה שעוררתי לבי הדיבה ואודה לה' דגול מרבבה שזכני לראות גמר המלאכה החשובה

כה יזכני ה' לעבדו בירחה ובאהבה כ"ד המתפלל בעפר ומלפה לישועה לאון דעה :

נאום הק' חיים בן לא"א החסיד מוהר"ר אברהם אבלי סג"ל זצ"ל מק"ק קאליש

אלה דברי הגאון הרב הגדול מהור"ר מנחם מענדיל זצ"ל בעל המחבר עטרת זקנים בן הקצין במהור"ר משולם זלמן זצ"ל אויערבאך :

יתפלל החסיד וימלא העת למלא דברי חפץ רק לשטף מי השכחה לא יגיע לימים אין בהם חפץ פן יאבד לב מתנה ויאליך אמת ארלה ועולני"ם אשר אחז אל הסלע יפלו לכן מפחד גלילות טרדות ושכחות הגלות החל ועלינו יקפון הגלחמים פנים ואחור בחרב וחנית וכל כלי מפן אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר לכתוב את הדברים באר היטב בדיו

מעופן ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וידינו יגליח החפץ :

יבקש הכסף ויחפש המעמון הלוש החפץ בקבלת אמת ממי שאמרו ושלחו יהי ערוך שלא

יחסר כל בו כל הפוסקים האחרונים ותשובות חשובות אשר השמיטו הסי מאורות הגדולים וגם אותם התשובות ופוסקים האחרונים אשר נדפסו אחרי אשר השלימו חבורי המאורו' הגדולי' הל"ל והמה בכנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרון כי משנתם קב ונקי כגלוסקמ' מטופה בי"ג נפה יפה ובדה בחמה ולא רבים יחכמו לדעת דבריהם בעפה מן הימה ולא כל אדם זוכה להסתכל באורה כי רב הוא וכשל כח העין מלסבלו וגם ח"ל לכל אדם להיות מלוייס בידו כל הספרים והתשובות חשובות והפוסקים חדשים וגם ישנים מפז ומפנינים ומזהב ודרכמונים יקרים בעבור זה עשה לי ה' והוליא לאורה מחשבתי הטהורה ומה גם אני כאחד מהם החלותי לאמרתי לחכמה והיא רחוק' ממני ובכסוף נכספתי לעשות לי רב את שאהב' נפשי בקשתי ולא מלאתי איש אחד מאלף אלפים ואם אחד הוא מה תעשה כי ירחק ממנו המקום מקום כבודו גבה עורא בינינו ע"כ קניתי לי חבר איש את ה' דהיינו לבא עם הספר ולהגות בו יומם ולילה ודרשתי וחקרתי היטב בו' חקירות ובשבע בדיקות אחר כל מקורה וחולב הלכה בתכלית הגיעה ועיון ובמיעוט שיחה ורוב שיחה עם חברי ותלמידי יותר מכולם וכל הקורא בו ימלא מקור חולב עם המופתים ויבן וידע שלא הבאתי שום מחבר שלא עסקתי בו בעיון רב קודם חתום גמר דין ובחולק מחכמתו לירלאו בעתי' ואפן ה' בידי יגליח לזכות כל בני אדרה מים וממזרח וקראתי שם הספר הנכבד והנאמן בשם **עטרת זקנים** ע"פ ג' טעמי' . מ' מפני שהוא עטרה וזר זהב לעומת מחברת הלאן הזהב והטהור שחברו שני גאוני עולם ה"ה הגאון מהרי"ק והגאון מהר"ם מיסלס . שנים ע"ם הפסוק עטרת זקנים בני בנים שיהיה עטרת תפארת לאמ"ו הגאון מהרר"ל רופא ז"ל מק"ק ווינא שאני בן בתו והוא חיבר כמה וכמה ספרים ולא יגא שום דבר לאורה מחשבתו הטהורה וגם לא הניח אחריו בן כי בנים לא היו לו כ"א בנות למעות נשים לדקניות חכמניות דרשניות ועוד טעם ג' שאלו שני תיבות **עטרת זקנים** עולים במ"ק עם הכולל כמנין שמי מחמת מעגדל במ"ק ע"כ קמתי אני הקטן בחיבור קטן זה ואגב רשמתי מה שמלאתי ליקוטים מדבריו כדי שלא ימחה שמו מישראל רק על טוב יזכר שמו הטוב כל פעם ופתותיו יהיו דובבות בקבר בזכות זה יגיל ה' אותנו בעת הזעם מפני שהעלתי את ירא של"ם על ראש שמחתי הוא המאור הגדול לממשלת היום ואתם את עלמו מאור הקטן ובתורה היה בכור שמן גדול בעקים בהיר היה בשחקים הגאון הגדול מוהר"ר יהודה ליב רופא ר"מ ואב"ד בק"ק ווינא ובינלא לדא מבא לרב חיינא נחמי וברחה נהור סני ודברי בעט סופר אגיגה לפי קולר ההשגה וה' יגיני משגבה וה' אוריגו ושעמו יאיר לנו ירחו עיניו ושמח לבנו אמן :

וזה החלי בשם אני לורי ונואלי :

הקדמה

ואלה דברי החכם השלם מוהר"ר משה רבק"ש זצ"ל האחרונים

במה אכף ובמה אקדם . מעוזה אלהי קדש . עד בית אלהים אדדש ליל ויומם לא אדום שזכנו להשלים להוליא לאור הגהות הש"ע עם מולא מקור הדינים בלדו שקראתיו באר הגולה כמ"ש בהקדמתי בארוכה והנה היה ראשיתי בעור א"ח מלער מעט מזער רשמתי בקיצור מופלג כפי רצון הגבירים אשר הזלו זהב מכיסם להדפיסם ואני בעב"ד בשלמות המלאכ' לתועלת ותכלית המעיינים הייתי הולך ומרחיב להזכיר גם שמות התנאים והאמוראים ולפעמים הגמרא או המשנה בקיצור מופלג עם פי' מה שפירשו בזה גדולי המורים וחדושי דינים והייתי מרחיב והולך עד שלבסוף גם הדינים מהתשובות שהביא המחבר כתבתי טעמים מאיזו ראייה מהגמ' וגם בהרב' מקומות בהגהות אמ"א עד שבחשן המשפט רשמתי מולא הדיני' מכל סעיף מהטור ומהרמב"ם נוסף על מ"מ של הפרק עוד באיזה דין מהדיונים המזכרים בפרק ההוא וכל מ"מ מהדיונים שנדפסו כיולא בזה בלידי שאר שלחן ערוך הם כאין נגדו כאשר ירחה ויבחין כל קורא בהם את זה לעומת זה ויען דיני ממונות מסורים לכל ב"ד הוספתי והארכתי בביאור הח"מ יותר מבשאר חלקי שלחה טורים הראשונים גם על הרוב כתבתי כמעט כל חדושי דינים שכתבו הגאונים חכמי פאלאניא הסמ"ע והב"ח בטור ח"מ וגרשם שם בח"מ במקום שנתחדש איזה דין דמות ככב כזה*)לרושם שידע שיש שם לי זה דין חדש גם הכנסתי בו כל הגהות שהגיה הרב בעל סמ"ע ומלויינים בדמות חלי לבנה כזה () אמנם כשימלא בכל מקום שיהיה מאלבע חלקי השלחן ערוך לי זה דבר נתון בין סי' כזה [] הוא תוספות אשר הבאתי על פי מקור הדין וקויתי לה' שע"י חבורי קטן הכמות הזה יתרבה הדעת והחשק להרבה בעלי תורה שמיד ימלאו דבר חפלס וכמה תועלת שכתבתי כבר בהקדמתי הראשונה ומאת ה' שאלתי לאורך ימים בבית ה' תהיה ישיבתי ועל כל הגליות והגרות והגזירות שעברו עלינו זאת תהיה נחמתינו ישלח לנו הגואל לגאלנו ויקוים בנו מה שכ' מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב אומר לציון מלך אלהיך כ"ד הטרוד וגולה ממקומו הלעיר משה בן למהור"ר נפתלי הירץ סופר זצ"ל מק"ק ווילנא פה אמשטרדם יום ד' בטוב לירח אלול תח"י לפרט קטן:

הקדמת בן הרב המחבר נתיב חיים

אשר מדבר בלב נשבר מה לתבן את הבר לדבר דבר ולעייל בלא בר אך לכבוד אמא"ו הרב הגאון אמתי ז"ל חיילים אגבר להיות שפתותיו דובבות בקבר אמרתי להעלות על מזבח הדפוס אשר חיבר וזיקק ולבן ולירף הטור אורח חיים עד למאוד גבר עם תלמידים המקשיבים לקולו גזרה דברדא תבר ובפרט בס' מגן אברהם כסו פניו חרולים ועלו בו קמשונים בין גזרין עבר ומלתעות כפירים שבר ניתח אותם אבר אבר וביתר שאת ויתר עז בהלכות שבת ופסח עם בעלי תריסין נתעבר וירד במלולות יש התלמוד כאשר יעידון ויגידון כל הלועד באורח חיים מלא חפניו גבר וסיקל המסילה ועשה דרך סלולה ותיקן דרך ישרה בפילפול ובסברא קולע אל השערה כולו יפה וברה כאשר כבר יצא מוניטון שלו בקרבנו אשר הקריב סדר מועד ונשים לבארה ומלא חן בעיני אלהים ובני תורה הרבנים הגאונים המפורסמים בשערה ורבים כאשר למדו איזה דבר אומרים לנפשי מדוע אתה מונע בר בגלל כן אזרתי חלצי ומשכתי בקשת הסופר והעתקתי כל הגהות וחדושים מתוך הספר ולקבעו בדפוס אמרי שפר להגות בו נשף ונפר וקראתי שמו נתיב חיים כי הוא מורה דרך ונתיב הישר לאורח חיים וגם הוא בגמטריא נתנאל עם הכולל ומה גם הוא נתיב חיים לאים חי כי לדיקים במותם נקראים חיים כי שפתותיו דובבות בארץ החיים ועתה אחלה פני כל מעיין הגם שהוא מעבר הכמות אבל הוא רב האיכות כי קצר האמירה רק תוכן הענין בל' לא וברה כאשר אמרו לעולם ילמוד אדם בלשון קצרה בכן ישים עין פקיחא על כל הגה"ה דיבור ואמירה כי מלא על כל גדותיו חידושי תורה וימלא מרגוע לנפשו הטהורה וכל חיך הטועמו יאמר לי בתדירא בזכות זה יגילהו עוטה אורה מכל גזירה קלה וחמורה ויזכה לראות בנין בית הבחירה כ"ד המדבר בשפה ברורה הקטן שמעון הירש בן הגאון הגדול המפורסם מהר"ר נתנאל וויל זצ"ל בעל המחבר ס' קרבן נתנאל אשר היה אב"ד במדינות באדין ומדינות עורלאך ובמדינות שוואבן וואלד ומפיילאהד בק"ק פרלא בן הקדוש הר"ר נפתלי יכונה הירש בן התורני הר"ר משה מאיר המכונה מהר"ם משפיילגנן בהר"ר שמואל אורי שרגא בן הגאון מהר"ר יונה וויל שהיה אב"ד במדינות בורגא ושוואבין ושוויץ בן הרב מופת הדור מהר"ר יעקב וויל שהיה אב"ד במקום הגדול דונא ווערי כל מדינות פיילאן בן הרב מוהר"ר מהר"ם שהיה אב"ד במדינות אולמא בן הגאון הגדול מופת הדור מהר"ר יעקב וויל שהיה אב"ד בירן בערג וכל הגלילות שמחבר שו"ב וש"ת זצ"ל זכותם יעמוד לנו אכי"ר :

הקדמת הרב הגאון אמיתי החריף והבקי המפורסם מופת הדור מו"ה אפרים זלמן מרגליות ז"ל

אמר אפרים אמר המלך החכם ע"ה חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתייצב כל אשר חלק לו בביתה והשכל וידוע כי רבים עמי הארץ באומתם יחיו חרש וצורף מחליק פטיש פולח ובוקע חורש וזורע איש איש מלאכתו אשר המה עושים והביאו את אשר יביאו להם כלים מכלים שונים יאספו אותם המונים המונים וכל כלי יקר ראתה עינו והוא שם בגוזמו ולבבו יכין כי הוא צריך לעינו לא ישקוט ולא ינוח עד יום קנותו אם ירבה כסף מקנתו העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט מהביא די מחסורו כי בלעדו לא יריים איש את ידו ואין אומן בלא כלים ובלעדם יהיה דך נכלם ומה יעשה ביום מחר בהכלים אותו ריעיו ובפיהם ירוצו עמוד ונעשה מלאכתינו ומעשה ידך אל תרף והוא עומן ידו בגלחת ומה יביב פני פחת אם לא קיים אשר קבל והחל לעשות אחרי כי אין כלי אומנתו בידו שכל את ידיו וזה חלק אדם אשר לבו נפון משכל כי גם אשר הביא בידו כלים יקרים והמה אלו מפוזרים בכל פנות ועברי' וזה החלו לעשות ובשעה הצריכה בעת הסיה יחפש בשממית בידים תתפש לא באלה חלק איש משכיל ומהיר במלאכתו הוא יערוך מערכתו וכל כלי מעשה אשר ממלא אתו יקוו אל מקום אחד ויהיו מסודרים לפניו כשלחן ערוך ולא יבלה ויוליא זמנו בהוצאה שלא לעורך ונשאתי המשל הזה אל המורים כי כל אשר ידבנו לבו לקרב אל המלאכה מלאכתו של תורה חלילה לו להגיס לבו הן להחמיר או להקל ולעמוד על נפשו רק יסתכל בתורה שהוא כלי אומנותו של הקב"ה ובפרט מעת הלכנו בגולה והורקנו מכלי אל כלי ואבדה חכמת חכמינו וכמעט נשתכחה התורה ח"ו לולי ה' הותיר לנו שריד הסרידים אשר ה' קורא אשר בכל דור ודור עומדים עלינו ויהי כי הוקשה עלינו לשאוב מים התלמוד כי תש כחינו וקלר יד שכלינו חרשו וזרעו וקצרו וטחנו והניפו סלת מנופה ואת הכל בעטם עשו יפה הן הנה כותבי הלכות גדולות ושאלתות ואחריהם הרי"ף והרמב"ם קצרו וגדשו והעמידו ערימות ערימות ומדותם תרומות מן התלמוד ופירושי הגאונים ואחרונים רבינו הרשב"א אשר איזן ואיקר ותיקן ספרו תורת הבית האחרון ממנו לא יבלר לעשות בד קצר ולמד דעת את העם בספר תורת הבית הקצר ובהקדמת הספר כתבו ז"ל אמר שלמה בר' אברהם אחר' בראלוני ראיתי את העם המתאוי' תאוה לנפש לשקוד על דלת ולדרוש מעל ספר ד' בבתי הנפש לשמוע את דבר ה' לשמור את דרך עץ החיים ומכל משמר לנצור לבם ולבחור בחיים גם מעמל הימי' ומטרדות הזמנים לשמור את משמרת הבנות והבנים ונפש בהם תתעטף לנשים ולטף לעתד בשדה מאכלות לביתם ויסחרו אל ארץ ויקשרו נפש לנערותם ילאו בשדה ללקוט ולשכון בגלורים בערים ובכפרים על זאת היהודים הפרז"יס תתעטף רוחם לבית מאויים ויהמו מים למלא להם מנוחה כי הספרים מקום הנהרים ולא נשנו בימים קצרים כי לו בכפרים ללקוט פנינים מספרי התלמוד ודברי הראשונים והתאוו תאוה לפתוח להם שער וילאו בו ידי חובותם ולערוך לפניהם שלחן בעין איסור והיתר כאשר הם צריכים ימים ולילות לשמור רגלם מלכד באיסורי מאכלות וכו' . ע"כ דחקתי ונכנסתי במלאכ'הזאת בשבה' אשר עשה לנו את הנפש הזאת' ולכתוב עקרי הדברים ולקבץ אחד אחד דברים כפי היכלות קצרים מתוך אותם ספרים ואכתוב בעז"ה דרך משא ומתן ואחר אכתוב פסקי ההלכה כאלו הדברים בקבלה לנו מסורים ולא הקורא ידי חובתו בלמוד בשומו השגחתו לשקוד ולחקור מתוך הלכותיו ולא בהיותו עושה מתוך הקצרות את המעשה חכיתי לה' וקויתי לו להיות מאמרי זה לבית מלודות ולמשיב

מודעה

בשבטי ישראל מודיע נאמנה אשר עלה על רעיוני להעלות על הדפוס ספרי הארבע שלחן ערוך עם הבאר היטב אשר בדפוס מכבר ומוסף דברים רבים לערוך על השלחן מכל ספרי שאלות ותשובות שנמצאו בדפוס ובכתיב' יד אשר נתחדשו מאז ועד עתה מגאוני הזמן גדולי ההוראה אשר נמצאו בחמתחתי בעזה"י ולהבר מהם ספר שערי תשובה קיצור הדינים ופסק הלכה המבוארים בתשובה הל"ל . והעברים הביטו לראות רשימת הסו"ת וקצת ספרים כאשר מגיד הרשום בכתב אמת בגליון הלז וראיתם ושם לבכם ומה קצי כי אחריך בשבח ותועלת הדבר הגדול הזה אשר היא ראה בעליל גלוי לכל בעלי עינים כשמש בחצי השמים כי יש בו ענין ערב ומועיל אף לגדולי הדור אשר בדעת ימלא חדרים מספרים יקרי הערך כאשר יספוק עלינו כין דין לדין להוליא זמן לפשפש במעשים המזכרים בסו"ת חולי ידמה ויטוב להם להיות דבר הלמד מעינו . זו ואין צריך לומר זו המשים אנשי מידות בימוית

ראשי התיבות בספר הזה

א א"א אבי אסף. אין אימרים. אי אמרת . אא"א אל ארך אפים. א"ב איכא ביניהו . א"ד איכא דאמרי . אית דאמרי. א"ה אי הכי . אפילו הכי. אה"נ אין הכי נמי. אה"ר אהבה רבה. א"ו איסור והיתר. אדם וחוה. או"ב אותו ואת בני. או"ה איסיר והיתר הארוך . א"ז אור זרוע. אל' זוטא. א"י ארץ ישראל. אשר יצר. איש"ר אמן יהא שמיה רבה. אא"כ אלא אם כן. רא"מ ר' אליהו מזרחי. האר"י הרב אלקי רב יצחק. א"ל אמר לו . אין לומר . אין להקשות. א"מ אורח מישור. א"פ אכילת פרס. א"צ אין צריך. א"ר אפי רבבי.א"ש אמונת שמואל. א"ת אל תעשה. אם תאמר. א"ח אורח חיים. א"ה אבן העזר. ראב"ח ר' אליה בן חיים. (תא"י תשובה אהל יוסף. א"ר אליה רבה) :

ב ב"א בני אדם. בת אחת. בא"י בארץ ישראל. ברוך אתה ה'. ב"ב בני בנים. בג' בנמרא. ב"ד בית דין. בן דרוסאי. ב"ה בית הלל. ברכת המזון. ברכת התורה. בדק הבית . בין השמשות. בית הכסא. בה"כ בית הכנסת. בה"ק בית הקברות. בה"נ בעל הלכות גדולות . בה"ו ברכת הזבח. ב"ו בשר ודם. ב"ז בנימין זאב . ב"ח בית חדש . ב"ט במה טומנים . הרב"י הרב ב"י. בכ"א בכל אחד. בכ"ש בכדי שיעשה. בלא"ה בלאו הכי. ב"מ בר מצוה. בר מינן. במה מדליקין. בעי מיניה. בנה"כ בנקידות הכסף. בנ"ר בורא נפשות רבות.בפ"ע בפני עצמו. בפר"ח בספר פרי חדש. ב"ש באר שבע. ברוך שאמר. בית שמואל . ב"ת בל תשקצו. בל תוסיף. בת"כ בתוך כלי. במ"ת במגילת תענית. בי"ה בית הלל. ב"י בית יוסף או בית יעקב. ב"ע באר עשק. (תשב"כ תשובת בתי כהונה . תב"י תשובת בית יהודה . תב"י ח"ש תשובת בית יהודה חלק שני. ב"ד בית דוד. תרב"א תשובת ר' ברוך אנגיל):

ג גר"מ גדולת מרדכי. ג"ט ג' טפחים. ג"פ ג' פעמים. ג' פסיעות. ג"ק גידולי קרקע :

ד ד"א דבר אחר . ד' אמות. ד"מ דרכי משה. ד' מיל . דרך משל. רד"כ רבי דוד כהן . רדב"ז רבי דוד בן זמרה. דשיל"מ דבר שיש לו מתירין . דב"ש דבר שמואל. ד"ה דיבור המתחיל. (ד"מ דבר משה) :

ה ה"ב הבאה בעבירה. הנ"א הנהות אשר"י. הנ"מ הנהות מיימוני. הגמ"נ הגהות מנהגים . הני"נ הגהות יש נוחלין. הגמ"ר הגהות מרדכי . ה"ם הר סיני. היס"ד היד סילדת בו . ה"מ הפסד מרובה. המ"מ המגיד משנה. המע"ה המוציא מחבירו עליו הראיה . ה"ק הלכות קטנות. הרז"ה ה"ר זרחיה הלוי. הרא"ה הרב רבינו אהרן הלוי. הש"ד הגהות שערי דורא . הרש"א ה"ר שמואל אידלש. הרש"ה הר' שלמה הלוי. הלק"ט הלכות קטנות :

ו וכ"מ וכן משמע. או וכן מוכח. וכ"כ וכן כתב . וכ"פ וכן פסק :

ז ז"א זה אינו. זא"ז זה אחר זה. ז"כ זוקף כפופים. זט"ה בא"ה ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר. ז"ד זה דעת. תז"א תשובה זקן אהרן. אי זרע אברהם :

ח ח"ל חיצה לארץ. חמ"ח חלקת מחוקק.ח"ה חיל המיעד. חשן המשפט.ח"מ חכמת מנוח. ח"מ חשן משפט. או חלקת מחוקק. ח"א חלק א'. חא"ח חלק אורח חיים. הי"ד חלק יורה דעה. ח"ר חדושי רשב"א. ח"ש חכמת שלמה. אי חוט השני.ח"י חק יעקב. חי"ח חות יאיר .

ט ט"א טעם אחר. טל אורות . ט"ס טעות סופר. ט"ז טורי זהב :

י י"ל יש לומר. יש לדקשות. י"מ י' מאמרות . יפה מראה : י"נ יש ניחלין. יי"נ יין נסך . י"ש יראא שמים. ישי"ש ים של שלמה. י"ד יורה דעה. ריט"ץ יום טוב צהלין :

כ כ"כ כל כך. כן כתב. כ"ד כדיבור דמי.כ"ה כבוד הבריות. כן הוא. כה"נ כנסת הגדולה. כ"ז כל זמן. כל זה. כ"י כנסת ישראל. כי יביאך. כ"מ כסף משנה. כן משמע. כן מיכח. כל מקום. כן מצאתי. כונס משקה. כ"ע כולי עלמא. כדי עניבה. כתיב עוד. כ"פ כן פסק . כ"ר כנגד ראשון. כלי ראשון. כ"צ כל צרכי. כל צרה. כמש"ש כמו שכתבתי שם. כ"ש כל שהוא. כל שכן. כלי שני. הכיינות ספר כיונות האר"י . כה"נ כהאי גוונא . כ"י כתיבת יד (תכ"ע תשובת כהונת עולם) :

ל ל"ד לא דמי. לאו דוקא. ולכ"ה ולא כן העשוי. ל"ח לחם חמודות. ל"ל לעתיד לבא.למה לי. ליכא למימר. ל"מ לחם משנה. ל"פ ליקוטי פרדס. לדנ"ת להניח תפילין . לח"מ לחם משנה. ל"מ לא מבעיא. ל"נ לי נראה ל"צ לא פליגי . ל"ק לא קשה :

מ מ"א מהרי אסורים. מ"ב משאת בנימין. מעשה בראשית. מ"נ מנחה גדולה. מני"מ מגיד מישרים. מ"ד מגדול דוד . מידי דהוי . מביד כאכל בן דרוסאי . מבע"י מבעיר יום . מ"ה משמרת הבית. מ"ה ומה"נ משיב הרוח ומוריד הגשם. מהרא"ש מה"ר אהרן ששון . מהרי"ק מו' יוסף קלון. מהרי"ח מהור' רבינו יחזקאל.מהרמ"א מוה' משה איסרלס.מהו' משה אלשיך. מהרש"ל מהו' רבינו שלמה לוריא.מהרי"א מהר"ר יצחק אבוהב.מהר"מ מהו' מאיר מרוטנבורג. מהרי"ל מהו' מהו' יעקב הלוי. מו"ח מורי ורבי חמי. מח"ל מחוץ לתחום . מחוץ לארץ. מהרמ"ט מהר"מ טקטין. מ"כ מנחם כהן. מכה"כ מלא כל הארץ כבודו. מט"מ מטה משה. מ"מ מפני מה. מכל מקום מ"ס מסכת סיפרים. מעדני מלך. רמ"ע ר' מנחם עזרי'. מ"ע מצות עשה : מגדול עוז. מצאתי עוד. מ"צ מעגלי צדק. מ"ק מנחה קטנה. מ"ש מצות שמורים . משפטי שמואל. מי שמתו. מה שנא. מה שכתבתי. מוצאי שבת. מלכות שמים . מ"א מגן אברהם . מ"נ מורה נבוכים. מ"צ משפט צדק. מהרמ"ט מה"ר משה טראני. מ"ע מנחם עזריה.מהר"ל מוהר"ר לוי. מי"ט מלבושי י"ט.מהרי"ו מהר"ר יעקב ווייל . מק"ח מקור חיים . מע"צ מענלי צדק. מ"ש מה שכתב.מהריב"ל מהר"ל יוסף בן לב.מהרשד"ם מה' שמואל די מודינא.מהריט"ץ מדר"ר יום טוב צהלין. מהרמ"א מהר"ר משה איסרלס . מהרלב"ח מהר"ר לוי בן חביב . תמ"ש תשובת מגן שאול . תמ"מ תשובת משאת משה או מגיד מראשית תמ"י תשובת משפטים ישרים תמ"נ תשובת מגן גבירים. תמ"א תשובת מטה אשר. (תמ"נ תשובת רבי משה נאלאנטי) :

נ נה"ח נתיב החיים. נ"י נימוקי יוסף. נחלת יעקב. נטילת ידים. נ"צ נחלת צבי. נ"ש נזירות שמשון נחלת שבעה (תנ"ב תשובה נחפה בכסף. תנ"ל תשובת נחלה ליהושע) :

ס ס"ק סעודה גדולה.סד"א סלקא דעתך אמינא. בסדה"י בספר סדר היום. ס"ח ספר חסידים. ס"ל סבירא ליה. ס"ק סעודה קטנה. ס"ת ספר תורה.סופי תיבות ס"א סעיף א'. ס"ס סיף סימן. ס"ב סולת בלולה. או סעיף ב'. ס"ק סעיף קטן.ס"פ סוף פרק.(תס"ח תשוב' סם חיים):

ע ע"א על אמה. עיד אחרת. ע"ה עמק הברכה . עמק המלך. עבודת הקודש. ע"ח עירובי חצרות. עכ"צ ש"ת על כל צרה שלא תבא.ע"ע עגלה ערופה.עשני עבד. עבר עברי.עיברי עבירה. ע"ש עולת שבת. עיין שם. ערב שבת. עדות שקר.על שם.ענ"י על נטילת ידים.ע"ת עולת תמיד עירובי תחומין . עירובי חבשילין . ע"ב עמק ברכה . ע"ז עטרת זקנים . עה"נ עבודת הנרשוני. ע"ל עיין לעיל. או עיין לקמן (תע"ב תשובת עדות ביהוסף) :

פ פ"פ פתחון פה. פ"נ פיקוח נפש . פ"ש פדיון שבוים . פש"נ פת של גוים . פ"ת פי תקרה פר"ח פרי חדש. פמ"א פרח מטה אהרן.תפה"א ח"ש תשובת פרי הארץ חלק שני.(תפ"מ תשובת פני משה) :

צ צ"צ צמח צדק. צ"ג צום גדליה צ"ה צאת הכוכבים צורת הפתח. צ"ו צפון ודרום . צל"ע צריך לי עיון. צו"ץ צדקתך וצדקתך צדקתך . צ"ל צדה לדרך. צ"ע צריך עיון :

ק ק"ל קל להבין. קמ"ל קא משמע לן. (תקב"ל תשובת קיל בן לוי) :

ר ראב"נ ר' אלעזר בן נתן. ר"א רציף אהבה' רא"פ ר' אברהם פרג. ר"ח רוח חיים . ראש חדש. רי"י רבי ירוחם. מהרי"ו מהר"ר יעקב ווייל. רש"ך ר' שלמה כהן . ר"ט ר' טוביה. רי"ט ר' יוסף טראני. ר"י ראש יוסף. רמ"א ר' משה אלשקר. רמ"מ ר' משה מינץ. ראנ"ח . ר' אליהו בן חיים. ריא"ז ר' ישעיה אחרון ז"ל . מהרש"א ר' שמואל אידל"ש. רמ"פ ר' מאיר פאדוהו. רשד"מ ר' שמואל די מודינא. ר"ר רוח רעה. ר"נ רבינו נסים. ר"ם ריש סימן. ר"פ ראש פרק. ר"י ר' ירוחם. רמ"א ר' משה איסרלש. (תר"י תשובת ר' יוסף) :

ש שא"צ שאין צריך לומר. שאינה צריכה לגופה. ש"נ שלטי גבורים. ש"ד שפיר דמי.שפיכת דמים. ש"ה שאני הכי. שיר השירים. ש"ו שתי וערב. ש"ט שכל טוב. ש"כ שפתי כהן . ש כ"נ שירי כנסת הגדילה. ש"י של יד. שארית יוסף . ש"ל שבילי לקט . של"ה שני לוחות הברית. שו"ע שמיני עצרת. ש"ר של ראש. ש"ש שים שלום. שם שמים. שומר שכר . שכ"ה שיורי כנסת הגדולה. ש"א שער אפרים :

ת תא"ו תולדות אדם וחוה. ת"ד תמים דעים. תה"א תורת האדם. ת"ה תרומת הדשן. תורת בהי' תה"א תורת הבית הארוך.תה"ק תורת הבית הקצר. תולמ"ה תעשה ולא כן העשוי. ת"ח תלמיד חכם . תענית חלום. תורת חיים. תורת חטאת. תוי"ט תורת יום טוב. ת"י תומת ישרים תכ"ד תוך כדי דיבור. תבא עליו ברכה . ת"צ תענית ציבור . ת"ר תלמידי רשב"א . תר"י תלמידי רבינו יונה. ת"ש תורת שימים. תורת שבת. תש"י תפילין של יד . תפילין של ראש. תשב"ץ תשובת שמעון בר צמח.או תשובת שלמה בר צמח. תש"י תשובת שב יעקב :

נפש ליושבים לפני ה' ולבעלי הנפש עכ"ל והעתקת. אמריו כי נעמו ואחריו באו רבינו בעל הטורים ורבינו ירוחם וקבלו בעמיר גרנם מן התלמוד ורש"י ותו' ופסקי רבינו הרא"ש ותשובותיו ויתר עדרים המוני' המוני' עומקי חרון אשר מכבוד' האיר' הארץ ואחריהם יאיר נתיב מגדולי הדורות אשר חידשו פסקי הלכות ותשובות לאלפים ורבבות הכינם גם חקרם רבינו הבית יוסף בספרו האדוך ובכדי לשמות לתלמידים דרך קלרה נקיו נפשים בקצורי ואהדר להו כלולי בארבעה שלחן ערוך וכמעשהו ממנו היה זאת התורה אשר שם משה אל"ז רבינו הרמ"א ז"ל בהודיעו דרכי משה על הטור והגהותיו לש"ע ולבי ואוסיף מדיליה ואשר ליקט אחריו מספרי חכמי הדור ותשובות אשר לא שזפתם עין הב"י ועליהם העמידו חכמים דבריהם בכל דור ודור פירושים וביאורים ומידושים אשר לבקרים מתחדשים ונשא כם את השלחן ערוך לכל כליו ולכל עבודתו מלבד אשר קבן וריבן רבינו בעל כנסת הגדולה אשר בפז לא יסולה אפס כי אחרי כל אלה באו בעל פיס חדשות ובעל לקט הקמח שטו ולקטו מכל השו"ת אשר נתחברו עד זמניהם אך כי השלימו ועוללות השאירו ומאז ועד עתה יצאו לאור שו"ת מגדולי עולם והמה מלאים סולת נקיה מדיים מחודשים אשר יש לגבור לורך בהם והמפן למלאות את ידו אך אם נמצא באמתתחו כל הספרים כח מי יכיל להיות חופש בחדריהם הנמצא כזה ומספקה לא עקר נפשיה ומה גם שזמנו בהול בעת עמדו על פרק נגמר הדין ומיום עמדי על דעתי הייתי חושק מי יתן ויבא לידי לעשות תו' מרובה על כל מה שלקטו עד עתה והיה לאחדים להאיר עיני המחכים לעמוד על ברור הדיים והיו פרים למאכל ועליהו לתרופה וינעמו לנפש נפש היפה יותר ממה שנמצאו בספרים חדשי' המעוררים דיני דיים כאשר אמרו חז"ל מעשה רב וגם כתבו הפוסקים שיותר יש לסמוך על תשובות מעל הפוסקים מאחר שמשיב הלכה למעשה הרבה מדקדקים בה יותר ממה שכותבים לעלמם פסקי דיים שאפשר שלא נאמר רק הלכה ולא למעשה והיום יום בשורה מולאות מכבוד אחי חביבי הרב הגאון הגדול החריף ובקי המפורסם מוהר"ר חיים מרדכי מרגליות כ"י אב"ד דק"ק דוכנא רבתי יע"א כי הוא חזר וניער הדפוס המשובח אשר היה קבוע שמה מקדם קדמתה והיה משוקע כמה שנים שבתה המלאכה ועתה חזרו ויסדוס ואחי הגאון שיחי' נקט מילתא בדעתיה לאדפוסי אדר' ס' הארבע ש"ע עם באר היטב ושאר ליקוטים לפי הנדפס מקודם ולהוסיף על זה ילא ללקוט מכל שו"ת הראשונים והאחרונים קיצורי דיים כי עוד נשאר מתשובות הראשונים אשר לא הובאו בית יוסף ואת אשר הבעל פנים חדשות ולקט הקמח עשו שריים והוסיף קמחא ודובשא עיקר אשר רבה מגווי' האריות שבחברה תשובות מאוכות מחכמי הדורות שלפנינו עד דורינו זה הדל והרזה . הנקרא בשמו ספר שערי תשובה גם לרבות הגהות כולנים על הש"ע והט"ז והמ"א וקצת ביאורים אשר מני אפרים שרשם הנקרא יד אפרים שמח לבי ויגל כי אשר עלה במחשבה לפני תלטרף למעשה רב שאין לך זכות הרבים גדול מזה ובקונטרס המודעא אשר נדפס מאחי הגאון ל"י מתאחר פאר הענין ומעשיהו בקודש התשובות וספרי הפוסקים הבאים מחדש אשר יעלו כמתאים תשובות ויותר : פי המדבר לכבוד התורה יגדיל ויאדיר ונכסף לחצרות בית ה' עבד לעבדי ה' הן בעודו זעירא מן חבריא חותם לסדר לדק לדק תרדוף למען תחיה שנת תקע"ו לפ"ק פה ק"ק ברחד יע"א :

הק' אפרים זלמן מרגליות מבראד

ר ב ה

שלריכים לעמוד על פרק הורחה במקומות אשר יושביהם קלרי יד ישיבו כי ימלאו בחיזה ספר את אשר כבר הורה זקן והיה אך שמח כי יקטוו היה מזעפו והמיית לבו כאשר עפעפיו יישירו ועיניו יאירו כי שאילתו כשאילה הראשונה ונמנו וגמרו הטיבו אשר דברו ואף גם זאת עשיתי להוסיף הגהות כולנים על הש"ע וט"ז ומג"א וקצת ביאורים נפלאים מיד אומן מופלא מועתקים בקלרה מספר יד אפרים כתובים באלבע אחי הגאון המובהק המפורסם בכל קצוי ארץ כש"ת מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות מבראד נ"י בעטמ"ח ספר בית אפרים על עריפות הריאה ושו"ת בית אפרים ועוד אוסיף עליהם חיזה עניים אשר חנן ה' אותי : דברי החותם על דבר אמת למיתתו ודבר בעתו היום יום ו' עש"ק טוב חשון שנת שערי תשובה לפ"ק : הק' חיים מרדכי מרגליות מו' פק"ק ברחד יע"א :

הקדמת

הרב הגאון הגדול ובקי בכל חדרי תורה . אשר יצק מים על ידי אליהו. ולקח מפיו הקדוש תורת ה' התכימה. נ"י ע"ה פ"ה מוהר"ר **חיים** זצלה"ה אב"ד דק"ק **וואלאזין** יצ"ו :

ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם העליון שבעליונים עד העולמו' התחתוני'. ע"י האדם אשר יצרו עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים מן העליונים . ויהי האדם לנפש חיה של כל העולמות וחיותם של כל העולמות המה ע"י האדם. לדרבות אורם או למעט . להעלותם או להורידם . לרקנם או לפונמם . לבנותם או להרסם . הכל לפי מעשיו ודיבוריו ומחשבותיו של האדם . אם טובים דמה או רעים ח"ו . ואם אמנם מחשבת האדם היא העולה למעלה ראש להדבק בשרשו אבל לא המחשבה היא העיקר אלא המעשה הוא העיקר בעבודתנו ודמחשבה טובה מצטרפת למעשה. שהרי אוכל את הפסח לשם אכילה גסה עליו אמרו רז"ל נהי דלא עביד מצוה מן המובחר מצוה מיהו קעביד וכן בהקרבת הקרבנות קי"ל דסתמן כלשכה דמי . ואם יחשוב האדם בעת הקרבת הפסח מחשבה טהורה שבטהורות . וגבוה שבגבוהות . וחדל מעשות דפסח ונכרתה הנפש ההיא . כי כאשר לא יוכל האדם לעלות במעלות דסולם העליונות . אם יחסרו מדרגותיו התחתונות . כן אנחנו בני אדם אשר דירתנו בחיינו הוא בעולם המעשה . חובה עלינו לקיים את המעשה בכל חומרי פרטי דקדוקים . וכל המרבה לדקדק במעשיו הרי זה משובח . ואם אפשר לצרף גם טהרת המחשבה אל דקדוקי המעשה הרי זה משובח יותר ויותר. אבל חלילה לנו להזניח את המעשה בשביל מניעת טהרת המחשבה . ומכ"ש שלא להזניח ח"ו את לימוד התלמוד הקדוש דמבי לידי מעשה וזה כל פרי לימוד הש"ס להוציא ממנו הלכה למעשה . אשרי השונים הלכות ע"מ לעשות ולקיים . המה המקיימים את העולם כולו : **ובראות** רבותינו חכמים הראשונים ז"ל אשר אחר חתימת התלמוד . כי בחמת כובד הגלות נתמעטו הישיבות. וראו כי מעטים המה בני עלייה השטים בים התלמוד . למצוא בו את כל דמעשה בכל דקדוקי פרטי דינים ואחב"י אשר בגולה יפוצו בכל פנה ונתרבו הקהלות מבני ישראל . והמורים מתוך הש"ס נתמעטו . לזאת חיברו חיבורים שיהא בהם הלכות פסוקות. וכן בדורות שאחריהם ואחרי אחריהם . הכל לפי הספיקות וספיקו ספיקות . המתחדשים בכל דור ודור עד שקמו רבותינו בעלי הש"ע ז"ל . וערכו השלחן לפני כל מי שיש לו פה לאכול ולטעום דבריהם ממקורם הברוך . ועם היות שהמה היו לנו לעינים . להורו' את הדרך אשר ילכו ב"י ואת המעשה אשר יעשון . ולמי שקצרה יד השגתו לדבין ולהורו' מתוך הש"ס. מה טובו ומה נעמו דבריהם הלכו' פסוקו' וברורות. אכנם העם ככל דרכי ה' הישרים צדיקי' ילכו בם כו'. כי רבים כשלו לפרוק כעליהם עול יגיעה ליגוד הש"ס. להוציא ממנו הלכו' ואומרים כי הלימוד אשר למעשה הוא רק לימוד הש"ע ואף אם לומדים גמרא אינם לומדים אלא להדד השכל . ויש שמזניחים את התלמוד לגמרי . ומסתפקים בלימוד הש"ע לבד . ולא זו היא הדרך הישרה שחננו ה' בינה לדלות ממעמקי דברי הש"ס . אשר כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל נכלל בדבריהם הקדושים . וצדיקים ילכו ביושר דרכם. להיו' עיקר הוראתם מן הש"ס. ולימוד הש"ע הוא להיות להם למזכרת לזכור הדינים . כי הוא הסולת הנלקט משיטו' הש"ס . **וכל** מעיין בחיבור הזה אשר חיבר רבינו הגדול והקדוש אשר צדקתו ותורתו הכריזו עליו מסוף העולם עד סופו גדול מרבן שמו הטוב כבוד שם קדושתו ותורתו הגאון רבינו אליהו החסיד נ"ע . על הש"ע . יראה שזו היא דרכו של רבינו הגדול נ"ע . לעורר ולהזכיר בלמוד הש"ע . את מקורו מן הש"ס ע"פ שיטותיו . זולת חידושים מתוקים ועמוקים הנמצאים בדבריו הקדושים . ואף כי דבריו קצרים המה ככוכבים הנראים קטנים . וכל העולם עומד תחתיו . ואף כי באמת אם היו מבוארים יותר באריכות . היו נהנין אותו יותר . אמנם לא רצינו לשנות מלשון רבינו הקדוש . הנמצא בכתב ידו הקדושה ממש . אשר לפי שיטתו בש"ס הרחבה מני ים . והיה מסתפק בקיצורו. וגם עתה אחרי העיון. כל מעיין ימצא בו מבוקשו. באשר ישית לבו לדעת דברי רבינו הגדול כראוי לתלמיד למיקם אדעתיה דרב רבנן וחכם החכמים . לדלות מים חיים מביאוריו העמוקים . וזכות רבינו הגדול והקדוש נ"ע . יעמוד לדרנו ומתנו מתנייתיה . הכ"ד הקטן מהכיל להקרא בשם תלמידו . ואהיה כחגב מול הגדול בענקים . ובושני ומתירא בגשתי אל קדושת תורתו ומשתעשע בזכרונו הטוב . באימה וביראה ובשמחת נפשי בקרבתו זה המעט אשר זכיתו לשמשו . ולשמו ולזכרו תאות נפשי .

נפש **החיים** בא"א מ"ו **מהרר"י"ץ** זצלה"ה :

הקדמת

הרב המופלג החריף ובקי חכם ושלם נכבד לבית ישראל מוהר"ר **אברהם** נ"י . ואחיו הרב המופלג בתורה וביראה חכם ונכון כבוד מוהר"ר **יהודא ליב** בני הגאון האמיתי חסיד ה' **רבינו אליהו** זצלה"ה **מווילנא** נשמתו עדן .

במה אכף וכמה אקדם . על כל אשר גמלנו כרחמיו על לאן ידו ועם מרעיתו . ואליהם תשוקתו . מיום היותה עד היום הזה . לא זז מהבכה . מבקש אהבה. כיד אלהינו הטובה. דור הולך ודור בא. ויעמדו עומדים על תלה של תורה חליפות ובא : וזרח השמש ובא . עד שלא שקעה שמשו של לדיק זה להפטר בחבה . זרחה שמשו של לדיק אחר על ארץ רבה. אבי ראה גם ראה.רבה העזובה. עדן ועדנים. אב לבנים לא יוכל להודיע אמתה של תורה מרוב צרות ואונים. כי אדרבו לנו סימים מחרבן בית מקדשנו. ותשם בחנו. ושמם לבנו. ורבו ידינו. וכחו עינינו. וכבדו אזנינו. ונאלם לשוננו . ונעול רוב מדברנו. ונסתמה מעיינות חכמתנו . ונשתבשו הסברות. ונדלו המחלוקת ורבו הדעות. ולא נשארה הלכה פסוקה שאין בה דעות שונות. האומנה יוצר אור בטובו מחדש תמיד מעשי בראשית. מאורות הדליקים נתן סביבות זמן חשכת הגלות. הכין ופעל זהרי מחברים מהחיים כזוהר הרקיע . לא זכינו כולנו לאורה ונגשה כעורים בצהרים. הן אראלם . לבן של ראשונים כפתחו של עולם. ואנחנו יתמי דיתמי בלי נשמע קולם. אם הקדמונים כולם עמדו ברוח עולם . פומין ממללין רברבין. ובמלחמה של תורה עבדין קריבין . ומשמיעים יחד קול מלך עולם. אין לנו פה ולשון . ואור תורתם אין מאיר עינינו באישון. כי עוונינו כסו פנינו . ועלומינו את מאור תורתנו . כי כל ימינו פנו בתורה אלא לשמה בלינו שנינו בהבל של חטא :

לולא ה' הותיר לנו חטיבה אחת בעולמנו. ד' אמות של הלכה. הוא חלקו של הקב"ה . הוא ציוו ולא הספיקו דמויים מפקדים מהגאת עה"ז להתעוותו מפקודי ה' בשוס מ' מדקדוקיה. ומזדרז לשמור אותם ככל הכתוב. ולא ימצא לו עון אשר חטא לסמוך על דברי המיקל . ונתן את נפשו לקיים כל

דקדוקי מאמרי רז"ל גם מה שלא הוצא בש"ע. כי אמר ה' יוצרי מבטן לעבד לו :

אספר אל חוק מ' מהנהגותיו. פעם מ' בהיותו בדרך. ולן אצל איש ישר הולך. בערב נתן הבעה"ב

לפניו לאכול . והפיורו לאכול . ויאסר בפיו והקיאן כי נתקלקלה אסעומכתו . ויבא בעה"ב

ומצא הקערה שלימה כבתחילה . ויפיר אותו עוד הפעם. ויחל לאכול והקיאן שוב. ועשה כן ג' או ד'

פעמים. ושאל אותו מ' מגדולי תלמידיו המפורסמים שהיו עמו בדרך. מדוע מצער נפשו . כאשר לא

תוכל שאת אותו הטעם לאכול. והשיב הלא אדו"ל כל מה שאומר לך בעה"ב עשה וכל מקום שאת'

עשה אפי' בדברי סופרים. שיעורו לקיים עד שתצא נפשו . כי הוא אדוניך והשתחוה לו :

במה מסר נפשו להרחיק מחברת ביתו בניו ובנותיו. רק ירא' ה' עהורה. לשכנה דרם. בין כתיפיו

שכן . עד שמימיו לא שאל את בניו ובנותיו בעסק פרנסתם ומהות מלכם. מימיו לא כ' אליהם

אינרות לשאול בשלומם . ואם בא מ' מבניו לבקרו . גם כי הגדיל השמחה. כי לא ראו אותו שנה או

שנתים. אפס לא שאל אותו על עסקי שלום בניו וביתו ועניין פרנסתו. וכאשר כח מדרכו שיעור שעה

אחת מהור ימהרנו שוב לקבוע סדר לימודו וכה אמר בדרך בעלת מלהשלים שיעור סדר לימודך.

הוא ישולם בביתי . אל תתנו דמי לו :

ראה אחי והביטה. מה רב טוב הטוב והברכות. בנפשות הירלים. העוזבים דרכי העה"ז ועסקיו

לעמוד בתורה ומצוה . כי יגיעם ערבות . ועוב . יספיק להמשיכם בכח גדול . להפרד מדרכי

העולם. וחמודותיה. להתבודד בדרכי ה' ותורתו . עד שהמתיקות והערבות שמוצאים בה . ימתקו

מיתרי הטבע. ומשליכים עבותות אהבת הבנים . גם אם המה יחידים להם . אחי הרב הגדול איש

תם וישר וירא אלקים המנוח מו' שלמה זלמן ז"ל. בהיותו בן חמש שנים או כבן שש . הי'

רך ויחיד לאביו . ואביו אהבו שעשועיו בכל עת. כי הכיר בו מדת עוזו ולדקתו. פעם א' נפל למשכב

ערש שב לאיתנו. הסכים מר אבא הגאון ז"ל בדעתו לנסוע אל המקום אשר הכין להתבודד . (שבעה

פרסאות מק"ק ווילנא) הבוקר אור ויסע אל המקום ההוא להתבודד כפעם בפעם. שמה נסכרו מעייניו

הטבע. עד שבכה ביתו ובניו יותר מחודש ימים. פעם א' הלך לבית הרחילה. גלוי וידוע שאסור

להרהר שם בד"ת. התחיל לעיין בעייניו . וזכר כי בדרך זו הלך מביתו יותר מחודש ימים . ובנו

חביבו. מתהלך בתומו. נעזב ממנו מוסבב על ערש דוי . נכמרו רחמיו. ולזה לאסור רכבו. לשוב לביתו

לפקוד שלומו . לדעה מה יעשה לו :

והדע ותשכיל ידיד הקורא. כי ירא'תו ותורתו . הוא בשיעור גמרך יותר ממה שטערנו ולא הוגד לנו

אחי. כשנשים לב. אל כל המעשים אשר עשאם. מספר ימי חיין מתחלה ועד סוף. תראה שכלם

בלו בתכלית החרילות והשלימות. אם במה שעבר עליו בהסתכנותו במלחמתו עם כחות גופו . ואם

בכובד העבודה שקיים וקבל על עצמו כל ימיו. שלא ליטן יותר מב' שעות במעת לעת. ומימיו לא ישן

יותר מחצי שעה לילה . ובאותה החצי שעה היו שפתותיו מרחשין הלכות ואגדות . ככלות החצי

שעה התנבר כארי ויעול ידיו והתחיל לגמוד בקול רם ויישן עוד הפעם חצי שעה . וככה היתה

שיעור שינתו ג' מחצית השעה בלילה . ומחצית השעה ביום . ונם תחבולותיו נגד היצר . מה שהיה

לבו הפך . נזר עליה אומר שמירה עובה אמיתית. והתרחק ממנה ויע שכמו לסבול הצער של רעבון

והדחק של שיעור מסיבה . כי אמר הבה נתחכמה לו :

רוב בקתותו והשתדלותו בעבודת ה' . היא שעמדה לו נגד כל משיב לו . והיא שהסיר כל דאגה וכל

עצב . לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לב כל הימים . בכל יום ויום כתעלמה בידו ההשלה האמיתית.

עד שהסכימה עמו דעת קונו . ולא עשה מדעתו קטנה או גדולה . אתים זו שמעתי מפיו הקדוש

והטהור שלא הסכימה עמו דעת קונו ולא עשה . לעת זקנתו שאלתיו שנים רבות מדוע לא נסע

לארץ הקדושה ולא עני . פעם א' הפלרתי בו הרבה . והשיבני אין לי רשות מן השמים . וכן הבטיח

לי שיעשה פסקי הלכות מארבעה עוריס בדעה מכרעת לכתוב רק דעה א' הישרה בעיני חכמתו.

בראיות חזקות ועצומות שאין להשיב עליהם . בקשתיו כמה שנים שלפני פטירתו . והשיב לי פעם ה'

אין לי רשות מן השמים. אמרתי ראוי היה וכו' אלא שאין הדור נראה יפה . הלא ה' זו הטאנו לו:

לא .

במה אכף וכמה אקדם . על כל אשר גמלנו כרחמיו על לאן ידו ועם מרעיתו . ואליהם תשוקתו . מיום היותה עד היום הזה . לא זז מהבכה . מבקש אהבה. כיד אלהינו הטובה. דור הולך ודור בא. ויעמדו עומדים על תלה של תורה חליפות ובא : וזרח השמש ובא . עד שלא שקעה שמשו של לדיק זה להפטר בחבה . זרחה שמשו של לדיק אחר על ארץ רבה. אבי ראה גם ראה.רבה העזובה. עדן ועדנים. אב לבנים לא יוכל להודיע אמתה של תורה מרוב צרות ואונים. כי אדרבו לנו סימים מחרבן בית מקדשנו. ותשם בחנו. ושמם לבנו. ורבו ידינו. וכחו עינינו. וכבדו אזנינו. ונאלם לשוננו . ונעול רוב מדברנו. ונסתמה מעיינות חכמתנו . ונשתבשו הסברות. ונדלו המחלוקת ורבו הדעות. ולא נשארה הלכה פסוקה שאין בה דעות שונות. האומנה יוצר אור בטובו מחדש תמיד מעשי בראשית. מאורות הדליקים נתן סביבות זמן חשכת הגלות. הכין ופעל זהרי מחברים מהחיים כזוהר הרקיע . לא זכינו כולנו לאורה ונגשה כעורים בצהרים. הן אראלם . לבן של ראשונים כפתחו של עולם. ואנחנו יתמי דיתמי בלי נשמע קולם. אם הקדמונים כולם עמדו ברוח עולם . פומין ממללין רברבין. ובמלחמה של תורה עבדין קריבין . ומשמיעים יחד קול מלך עולם. אין לנו פה ולשון . ואור תורתם אין מאיר עינינו באישון. כי עוונינו כסו פנינו . ועלומינו את מאור תורתנו . כי כל ימינו פנו בתורה אלא לשמה בלינו שנינו בהבל של חטא :

לולא ה' הותיר לנו חטיבה אחת בעולמנו. ד' אמות של הלכה. הוא חלקו של הקב"ה . הוא ציוו ולא הספיקו דמויים מפקדים מהגאת עה"ז להתעוותו מפקודי ה' בשוס מ' מדקדוקיה. ומזדרז לשמור אותם ככל הכתוב. ולא ימצא לו עון אשר חטא לסמוך על דברי המיקל . ונתן את נפשו לקיים כל

דקדוקי מאמרי רז"ל גם מה שלא הוצא בש"ע. כי אמר ה' יוצרי מבטן לעבד לו :

אספר אל חוק מ' מהנהגותיו. פעם מ' בהיותו בדרך. ולן אצל איש ישר הולך. בערב נתן הבעה"ב

לפניו לאכול . והפיורו לאכול . ויאסר בפיו והקיאן כי נתקלקלה אסעומכתו . ויבא בעה"ב

ומצא הקערה שלימה כבתחילה . ויפיר אותו עוד הפעם. ויחל לאכול והקיאן שוב. ועשה כן ג' או ד'

פעמים. ושאל אותו מ' מגדולי תלמידיו המפורסמים שהיו עמו בדרך. מדוע מצער נפשו . כאשר לא

תוכל שאת אותו הטעם לאכול. והשיב הלא אדו"ל כל מה שאומר לך בעה"ב עשה וכל מקום שאת'

עשה אפי' בדברי סופרים. שיעורו לקיים עד שתצא נפשו . כי הוא אדוניך והשתחוה לו :

במה מסר נפשו להרחיק מחברת ביתו בניו ובנותיו. רק ירא' ה' עהורה. לשכנה דרם. בין כתיפיו

שכן . עד שמימיו לא שאל את בניו ובנותיו בעסק פרנסתם ומהות מלכם. מימיו לא כ' אליהם

אינרות לשאול בשלומם . ואם בא מ' מבניו לבקרו . גם כי הגדיל השמחה. כי לא ראו אותו שנה או

שנתים. אפס לא שאל אותו על עסקי שלום בניו וביתו ועניין פרנסתו. וכאשר כח מדרכו שיעור שעה

אחת מהור ימהרנו שוב לקבוע סדר לימודו וכה אמר בדרך בעלת מלהשלים שיעור סדר לימודך.

הוא ישולם בביתי . אל תתנו דמי לו :

ראה אחי והביטה. מה רב טוב הטוב והברכות. בנפשות הירלים. העוזבים דרכי העה"ז ועסקיו

לעמוד בתורה ומצוה . כי יגיעם ערבות . ועוב . יספיק להמשיכם בכח גדול . להפרד מדרכי

העולם. וחמודותיה. להתבודד בדרכי ה' ותורתו . עד שהמתיקות והערבות שמוצאים בה . ימתקו

מיתרי הטבע. ומשליכים עבותות אהבת הבנים . גם אם המה יחידים להם . אחי הרב הגדול איש

תם וישר וירא אלקים המנוח מו' שלמה זלמן ז"ל. בהיותו בן חמש שנים או כבן שש . הי'

רך ויחיד לאביו . ואביו אהבו שעשועיו בכל עת. כי הכיר בו מדת עוזו ולדקתו. פעם א' נפל למשכב

ערש שב לאיתנו. הסכים מר אבא הגאון ז"ל בדעתו לנסוע אל המקום אשר הכין להתבודד . (שבעה

פרסאות מק"ק ווילנא) הבוקר אור ויסע אל המקום ההוא להתבודד כפעם בפעם. שמה נסכרו מעייניו

הטבע. עד שבכה ביתו ובניו יותר מחודש ימים. פעם א' הלך לבית הרחילה. גלוי וידוע שאסור

להרהר שם בד"ת. התחיל לעיין בעייניו . וזכר כי בדרך זו הלך מביתו יותר מחודש ימים . ובנו

חביבו. מתהלך בתומו. נעזב ממנו מוסבב על ערש דוי . נכמרו רחמיו. ולזה לאסור רכבו. לשוב לביתו

לפקוד שלומו . לדעה מה יעשה לו :

והדע ותשכיל ידיד הקורא. כי ירא'תו ותורתו . הוא בשיעור גמרך יותר ממה שטערנו ולא הוגד לנו

אחי. כשנשים לב. אל כל המעשים אשר עשאם. מספר ימי חיין מתחלה ועד סוף. תראה שכלם

בלו בתכלית החרילות והשלימות. אם במה שעבר עליו בהסתכנותו במלחמתו עם כחות גופו . ואם

בכובד העבודה שקיים וקבל על עצמו כל ימיו. שלא ליטן יותר מב' שעות במעת לעת. ומימיו לא ישן

יותר מחצי שעה לילה . ובאותה החצי שעה היו שפתותיו מרחשין הלכות ואגדות . ככלות החצי

שעה התנבר כארי ויעול ידיו והתחיל לגמוד בקול רם ויישן עוד הפעם חצי שעה . וככה היתה

שיעור שינתו ג' מחצית השעה בלילה . ומחצית השעה ביום . ונם תחבולותיו נגד היצר . מה שהיה

לבו הפך . נזר עליה אומר שמירה עובה אמיתית. והתרחק ממנה ויע שכמו לסבול הצער של רעבון

והדחק של שיעור מסיבה . כי אמר הבה נתחכמה לו :

רוב בקתותו והשתדלותו בעבודת ה' . היא שעמדה לו נגד כל משיב לו . והיא שהסיר כל דאגה וכל

עצב . לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לב כל הימים . בכל יום ויום כתעלמה בידו ההשלה האמיתית.

עד שהסכימה עמו דעת קונו . ולא עשה מדעתו קטנה או גדולה . אתים זו שמעתי מפיו הקדוש

והטהור שלא הסכימה עמו דעת קונו ולא עשה . לעת זקנתו שאלתיו שנים רבות מדוע לא נסע

לארץ הקדושה ולא עני . פעם א' הפלרתי בו הרבה . והשיבני אין לי רשות מן השמים . וכן הבטיח

לי שיעשה פסקי הלכות מארבעה עוריס בדעה מכרעת לכתוב רק דעה א' הישרה בעיני חכמתו.

בראיות חזקות ועצומות שאין להשיב עליהם . בקשתיו כמה שנים שלפני פטירתו . והשיב לי פעם ה'

אין לי רשות מן השמים. אמרתי ראוי היה וכו' אלא שאין הדור נראה יפה . הלא ה' זו הטאנו לו:

לא .

הקדמה

לא נהנה לא בתחבולתו . ולא בדיבורו ובמעשיו . כי אם מעייני דעת וירלת ה׳ ושבח בורא.ואשר
ימשך ממנו עובה אמיתית ותשועת עולמים . ואשר אינו מענין הזה . ביד חזקה שלחם.ובזרוע
רמה גרשם מעל גבולו גם פליטה לא היתה לו :
הזקנים שבדור. והשרידים הנגשים אל ה׳ . השכילו קצת דרכו בקודם גם שהכירו שעייניו עינן נפלא
בתחנו . והנהגתו עלינה ונפלאה . גם שידעו כי לא מחשבותיו מחשבותיהם . ולא דרכיהם
דרכיו . מ״מ לא התעלמו מלשים לב על עניינו . והיו משתוקקים ונכספים לראותו פעם א׳ ביום או
בשבוע . למען יביטו אל פעולת ה׳.והתיישרו לעמוד מרחוק נכח פניו . אולי יאר פניו אליהם ויחננם.
מדי דברו בו . על כן המו מעי לו .
בכל עת רבים מעדת ה׳ . מכל מקומות מושביתיהם . עם תורתו בלבבם . היו באים בכל קורתו.
להתפלל בבית מדרשו . לשמוע תהלת ה׳ בפיו . המה ראו כן תמהו . איך יגיע הים. אל שיעור
מלהבת ה׳ כמוהו . בהביטם כל תיבה ותיבה מתפלתו.היה יוצאת מפורשת מפיו בקדוש׳ ובטהרה.
עם המחשבה טובה ויושר לבבו . ברצות כאלו תוסף לו מדע בכל תיבה.ולהבת ה׳ בכל מלה בלשונו.
כל היום התאוו תאוה ללכת בדרכיו לעבוד את ה׳ מלהבה כמוהו.המה ראו והשכילו שאין כח בדוריהם
חזק להדבק בדרכיו וכן התבוננו היטב.אלא ישוער חק אפסרות גודל בקיאותו ודקות שכלו הזמנעוריו
התורה והעבודה מחוברים בו קיום טבעי . תאות לבו נתת לו :
תלמידיו הראשונים . ראו בכל כחם . מיום היותם בבית מדרשו . לקרב ריחוקם . אל מקום חיותם .
ולא נתעצלו בהליכתם . ולא נתיגעו במרוצתם . מפני שהרגישו בעולם ריחוקם ממנו.וידעו
כי רב מהם הדרך להגיע אל מחוז חפצם . מה עוב חלקם ומה נעים גורלם :
הראשון הוא היה הרב הגאון מוהרר חיים נרו אב״ד דק״ק וולוזין נר״ו . הוא היה לוחם ומביע
במיבא פקיחא . ביופי הדר תורתו . גם כי כחו חזק מכנוריו לן בעומקה של הלכה . ויהיו
רב לו בפלפולה של תורה . ובלה התלונן . אך כרוכים היה אתו בעקב ענוה וירלת ה׳ כל היום .
ובבוחו לעמוד לפניו לשמוע מפיו דברי אלקים חיים . רוח מביתת מר אבא זלה״ה . עברה על,פני
חריפותו ופלפולו . ותטהרם ובתבונתו למחץ רשבט . ומאז הביע בעיני שכלו . מה גדלו מעשיו ומה
עמקו מחשבותיו בגלה ובנסתר . תחת אל קורתו אוה למושב לו :
והשני הרב הגאון מוהר״ר שלמה ז״ל אב״ד דק״ק וואלקמיר חריף ובקי בחדרי התורה . ומוכתר
בענוה וירלת חטא . פעמים רבות בשנה היה דופק על דלתותיו . כאשר שמע דברי אמת
לאמתתם יולא מפיו הקדוש והטהור . חשב מלאכתו שעמל בהם מספר ימי חייו . למלאכה המבזה
ונמס . ובבוחו לפניו אל הקדש פניתה שאל מאתו כל דבר הקשה לו.ונתן לו די מחסורו אשר יחסר לו:
והשלישי הרב הגאון החסיד ועניו מוהר״ר שלמה זלמן זצוק״ל אחיו של הרב הגאון ר׳
חיים הכ״ל . בבואו לפניו . היו כל כחותיו נכנעים . ערה נכנס לפניה מן הקלעים גם כי
כל רז לא אנס לו׳.אדר ענוה אדרתו.בעל ענוה ומוסר.כל מדה יקרה לא חסר.מה יקר מחכמה וכבוד
שמו הטוב . אהוב למעלה ונחמד למטה ומר אבא זצלה״ה אהבת נפשו אהבו . אהבתו נפש ורס על
כל תלמידיו . וה׳ הניח לו :
והרביעי הרב הגדול המופלג בתורה ובירלה המפורסם מוה׳ סעדיה נרו ניסו של הרב הגאון
מו׳ שלמה זלמן הכ״ל . מזב ביתו . ובא לשמוע תורתו . ושמש אותו שנים רבות.ולמד ממנו
הרבה בכל יום ויום ובבוא לפני המלך עם הספר. פנים מסבירות הראה לו :
והחמישי הרב המא״הג המפורסם מו׳ שלמה ז״ל מעלאטשין מגיד דבריו ליעקב בק״ק וויגלא .
כמה חיבה יתירה מודעת לו שלמד אתו זוהר וספר יצירה. וכל דבר הקשה לו בכתבי גורי
האר״י ז״ל הסביר לו פנים לפי כחו ותכונת מדעו . וכמה דברים הצלים ממנו ולא הגיד לו . ואחר
פטירתו של הרב ר׳ שלמה הכ״ל . אדר בי׳ ואמר מדוע כסיתי ממנו דברים הכבושים. הלא בכל כחו
היה ירא את ה׳ מעטורין . כי פועל אדם ישלם לו :
והששי הרב הגדול החריף ובקי המפורסם מו׳ צבי הירש נר״ו מסטמולטין . כחו רב בגגלה
ובנסתר שמש אותו שנים רבות . דבק בקצת דרכי חסידותו ופריסותו . וכן נאה לו :
השביעי הרב הגדול החריף ובקי המפורסם מוה׳ שלמה ז״ל מק״ק מאהילאב.מזויין היה במלחמתה
של תורה . ירא וחרד לדבר ה׳ . פניו פני להבים בעוז הירלה והעבודה . למד ממנו הרבה
ומאז הגיע אליו תלמיד ותיק היה לו :
אשריך עיר התהלה ווילנא . כולם למגדולם ועד קטנם קבלו קצת תועלת נפשיי . איש לפי הכנתו.
וכל פעולותם בתלמוד תורה ובעבודת הצדקה . אם הוא היה עושה . בעוז ירלתו ותוכחתו
על פניהם . כי עצתו הטובה היא תקום להם עד בלי ירח . בעצתו ותוכחתו . נעשו קהל גדול מרביני
תורה . מדקדקים במצות . שומרי הרבנות . מכבדי האלקים . בעשרם לא נבה לבם.כל מבקש ה׳ ישמח
בהם . עשו תורתם קבע ועסקיהם ערלי ומלאכתם נעשה ע״י אנשי ביתם . התורה והעבודה הם
לבדם עסקיהם . ואח״כ קבלו עליהם כמעט כל אנשי מדינתו . כי עיקר תוכחתו היתה אל הקרובים
העומדים לפניו . להודיע גם אל הרחוקים . אלא יוציאו זמנם באפס תקוה להיות כל אים עיניו
פקוחות על חלקי זמנו . לרגעים יבחנו . ותתהיה הולאת זמנו בדברים היותר יקרים שאפשר והוא
עסק התורה והעבודה . ולהזהרו בה לפעול בעולם החריצות . כי כל התמדלות וכשרון מעשה זולת
זה לא יועיל מאומה.אלא דרכי השכל בעבודת הבורא הוא רק להכיר רע של זולתו ולהנוף את עצמו.
זולת התורה והעבודה מתיסרן כל מעללי יצרי לב האדם ותחבולותיו . וכל זמת לדקה ותהלה נראו
בעיניו ובמקומו.וגם הרחוקים אשר לא ראו את גדלו ואת תמימותו.השתוקקו ללכת בכל כחם בהנהגתו
אשר תורה להם :

כמה מצלות טובות למקום אשר עמד שם לפני ה׳ בתורה ובעבודה יותר מחמשים שנה . וכמה חיבה
יתירה מודעת לעיר התהלה הזאת . אשר נעשית שותפו . לקבל זיו חכמתו . וזוהר קירון פניו
בכל עת . המה קבלו שיעור מהשגחתו עליהם . כשיעור השתדלותם לקרב אל הקדש לתקן עניניהם
למען ילכו בדרך טובים :
וגם אלה לחכמים . עיר וקדיש קהלה קדושה שקלאוו אנשיה ראו מבוכתם בחכמת הפלפול
היתירה אם אחד בונה . ובא חבירו ומפילו . ועודם בעזרת מר אבא הגאון זצלה״ה . לפו וראו
כי הוא זכה לדברים הרבה . אשר זוכה הלומד תורה לשמה . כי נגלה לו רזי תורה. ונהנין ממנו
עלה ותושיה . וכל חידושי תורתו ממקור האמת נובע . מימיו נאמנים . אין בדבריו נפתל ועקש. קולע
אל שערת האמת ולא יחטיא . ודעת לנבן נקל ה״ה הרב המופלג בתורה ובעבודה הגגיד המפורסם
לשבח. איש חי רב פעלים . פרי קדש הילולים כבוד מו׳ בנימין נר״ו מק״ק שקלאוו . עלה
למרום שבתו לק״ק וויגלא לעשות נחת רוח ליוצרו.ותדר שבתו מעיניו . וזכה לשמוע מפיו הקדוש
והטהור בלימודים . ואור תורתו וירלתו נגה עליו . מאז בדרכו והנהגתו . ונגה על ידו נבנתה עיר
התהלה ק״ק שקלאוו על תלה. קימו וקבלו עליהם הרבה מהנהגותיו בדרכי הלימוד ׳ ובתיבות המלות
כתיקונן ׳ הרבה מאנשי עירו ומדינתו עשו כמו הרב ר׳ בנימין הכ״ל ולא עלתה בידם . לקרב אל
הקודש . רק לפני מרי אחי עלתה וחפץ ה׳ הצליח בידם . ה״ה הרב הגדול המופלג בתורה וירלה
משבתו שלימה המפורסם לשבח מו׳ שמחה בונים נר״ו . ואחיו ה״ה הרב הגדול בתורה
ועבודה. הרועה בשושנים דעה והשכל מכל אבקת רוכל המפורסם לשבח מו׳ מנחם מענדיל
נר״ו. גם המה נבורי כח עושים דברין. חרדים אל דבר ה׳ לעבדו ולשמרו יומם ולילה . המה בלו
בגל קורתו . לעת זקנתו . כי בא השמש פנה היום . לעת ערב . לנגה ברק זיו תורתו וחכמתו. ראו
אור גדול. שמו לילות כימים. לגלות עמוקות מני חשך. הספיקות במשנה ובתוספתא במכילתא וספרא
וספרי וירושלמי וד׳ טוריס. הן כל ראתה עיני. ועלימו ועלי תעוף אור תורתו . והוא ז״ל שמע את
קולם מתהלך בגן התורה ׳ ומלא כותם ומעשיהם רצוים לפני ה׳ . הפיק הוא להם רצונו ויותר
שהיה חכם. לחד דעת את העם . וחזקם ומאם . שילמדו בסדר נכון שלא ימעדו רגליהם . בראשונה
הזהיר לעבוד עבודתו ית׳ להיות בקי בראשונה כל כ״ד ספרים עם הקדודות והטעמים ערוכים בכל
ושמורים. עד שבדק אותם בכל אלה ועל נאמה דגל חכמת הדקדוק . וכבר בחנו פקחים ושלמים
שבחכמת הדקדוק. בדברם עמו לא מלאו ידם ורגלם. שהו בימא דבריו. ולעו טעמותיהם כלא היו .
וכשובם לאהליהם. עמו ואמרו מי שלא שמע דבריו . אין רואה ואין יודע . אחר לוה להיות ששה סדרי
משנה שנורה בפיו . עם כללות פירושיה המפורסמות. ועל נבאה דגל גרסותיה הנכונות . תלמידיו
הגדולים המה ראו כי חכמת אלהים בקרבו . כי מגודל בקיאותו ועוצם חריפותו לאמתה של תורה .
הודיע חדשות אשר לא שערום אבותיו המפרסים הקדמונים והראה מדברים הנרגשים מסדר המשנה
או מכפל תיבותיה. והכירו. כי יודעי סדרשה ויקריה. המה הולכים למישרים בלתי מקבלים. ביאורים
רחוקים :
אחר הזהיר . על דרכי הציון בים התלמוד . ולעיין היטב בפירוש רש״י כי הם נכוחים מאוד למבין
ובחידושי בעל תוספת ז״ל . מתאלים שיהא יסר הציון . שונא רב הקושיות . מודה על האמת
אפי׳ מפי תמוקות של רבן . וכל הפליו מדרך הסכל לא ישוו נגד האמת כי אז יגלה ויסכיל בלמודיו.
ודברי חדודין לוה להמציא . גם מתלמידים החסרים. וילדים הרכים . הן אמת החריפים הבלמים .
כאשר שמעו דברי אמת יולאין מפיו הקדוש והטהור . לא נותר בהן רוח . ואמרו לריק יגעתו . כל
מספר ימי חייהו :
ולהשלים את בני דורו . יסד בית מלא תורה . להיות אנשי תמיד עומדים על משמרתם סביב
לשולחן ה׳. הבנים ורעגנים ממקרא משנה וגמרא. והוא גם הוא היה מסב עמהם בראש
לעתים קבועים . וסדר לפניהם מעשה השולחן לכל מעשה עבודתם . איך במעט
שנים ישובו לדעת כל התלמוד ערוך בפיהם . וידעו מקור הדינים והתורות של כל ארבעה עוריים
בתכלית השלימות . והזהיר שלא לעסוק הרבה בפלפול . אשר סופו להגעל . ולפעמים שהוא לקנתור
חלילה . הוא הריסה גדולה אל רצונו יתברך כי בו תרבה הפשע ותגדל העון. ויופסד החיבור הנעים
וינורם האמת מעדת ה׳. והפלפול טוב לכוון אל ההלכה . וקימו וקבלו עליהם ולמדו בחיים היותו
שמונה עשרה שנה בביתם . והוא היה נהנה מרחת רוח שבעשה רצונו הטוב . והמה בהשקפתם בזיו
תורתו ערב ובקר . זכו אל תענוג הנפלא . תענוג וזיו שאין לשער . אוי לבנים שנגנו מעל שלחן אביהם
זאת נחמתינו אשר זכינו לאור תורתו בביאוריו על ארבעה עוריי ש״ע . ומזכה כלנו להגות מאורן .
אשרי המחכה ויגיע . לאור תורתו שיפוקו מעייניותיו . לדלות ולהשקות נאן קדשיה . המתאוים להגות
מזיו חכמתו בגגלה ובנסתר . אין לשער רוב חכמתו . ואין להגיע עד סוף תבונתו . ואין לספר
תכלית קדושתו והליכות דרכו בקדש . אפס קצהו ספרנו מקצת מהללתו כמר מדלי. הטועם אזן הוא
יכרה אזני לרצוא לשמוע קצת מלמודיו . היולר עין הוא יאיר עיני להבין קצת כוונתו :

דברי בניו הבנים עה״ח וידינו מוטפות מור עובר . ומרכבותיהם דא לדא נקשן . וכל נופיהם . יהודו.
כאשר יהוד הקנה במים . מקדושת זכרון קדשו . ושבח מעשי ידיו הטהורים :

יהודה ליב בהגאון האמיתי החסיד רבינו **אליהו** נ״ע :

אברהם בהגאון האמיתי החסיד רבינו **אליהו** נ״ע :

הקדמת

תלמידו הרב הגדול בתורה ויראה החכם השלם נכבד לבית ישראל כבוד מוה׳ **מנחם מענדיל** נר״ו מקהלתנו יצ״ו :

ברוך אלהינו אשר טוב נמלנו. וברוב חסדיו הגדיל עמנו. ועיר וקדיש משמים הוריד לנו. ובדור האפל
כזה באור בהיר האיר עינינו. ובנשמה טהור׳ שבטהורות נבוחו׳שבנבוחו׳. הוריד אמרו׳טהורו׳מזוקק
שבעתים כזיו נוגה השמש מאירות. כל רואיהם יכירום כי באמת הם נאמרות : ויודו לאל על חכמתו אשר
נתן ליריאיו ללמד ולהורות. **אמרי** שפר בגגלה ובנסתר כחודה של מחט פתח לנו. כי כל דבריו אשר
עזב בארץ החיים אתנו . אינם אחד מני אלף מקצה חכמתו רק לפי מיעוט השגתינו. המה מרובים ונפלאים
בערכנו. אבל דבריו החתומים והגבוהים בעלותו השמים גם המה הלכו מאתנו. **לא** האמינו כל מלכי ארץ
מאן מלכי רבנן. בראותם המאור הגדול אשר חנן אותנו אלקים בדור האפל הזה להפיץ באורו את כיסוי עב
הענן. יראו עינינו. וישמח לבנו. ותגל נפשנו. אם נשה את לבנו. ונביט בעינינו. ונחפשה ונחקרה
מקור המקומות אשר הראה לנו. אז יהיה האור מתוק לעין וכדבש לפי נטעום מן המטעמים המתוקים אשר
הביא על השלחן ערוך אשר אתנו. **הוא** רב את ריבנו ודן את דיננו. אשר כל רואיהם יכירום באמת שהוא
הוציא כאור דיננו. ובסברות ישרות עמוקות וברורות האיר עינינו. כל הדברים הסתומים והחתומים .
המסתורים והמחבואים בשיטות השם לא נעלם ממנו. ליהי בעלות אליהו בסערה השמים. הוא הלך
למנוחות בארצות החיים. ואותנו עזב לאנחות ושברון לב ומתנים. אך מעט דיו וקלמוסו הנשאר ממנו הוא
לנו לעינים. המה כ״י עצמו הקדושה ולשונו הזהב ממש מאירים כשמש בצהרים. על כל הארבע ש״ע כמו
על זה האורח חיים. המה יאירו פני תבל כאור השמים. גם בנסתר על ת״ז וספרא דצניעותא וכל מאמרי זהר
העמוקים. ועל אגדות הש״ם וספר יצירה ור״מ וחיכלות וסתרי תורה פלאי פלאים. בלשונו הזהב וכ״י
הקדושה ממש פתח וסיים. הגם ששם גלה טפח וכיסה אלפים. לחכם לב ונבון לחש שם לו שם ידים .
לשעום בקצה המשענת צוף דבש אמרי נועם הפותחים לעור עינים. אף כי עדיין מכוסה בכפלי כפלים .
לכן אחינו ב״י שימו לבבכם. למכתב רבינו הגדול והקדוש אשר כתב לפניכם. לא תאבו לשמוע לעצת
היצר לאמר רחוק הוא מאתכם. כי באמת קרוב הדבר מאוד אם תחפצו בתורת ה׳ למלא את ידכם. שעמו וראו
ויהיה מתוק לחיך ינעם לנפשכם. וכאשר לא נוכל לשער השפעת מן הים הגדול כן אין לשער כל חכמתו
שנתחדש לו בכל רגע ורגע. מנחם היה לנו בחיים חיותו. ואף כי אחרי נויעתו. כי זכינו להוציא לאור
על ידי המש ידות מחיבוריו הנעימים ונפלאות תורתו. כן יזכני ה׳ להוציא לאור כל חיבוריו העמוקים שהם
אור ישראל וקדושו. ושיהיו חקוקים על לוח לבי לאמיתו :

דברי תלמידו **מנחם מענדיל** בכרב מו׳ **ברוך** נעמדש :

הקדמת המסדר . וכללי הספר להדר

אמר המסדר הנה צעיר אנכי לימים. נכסף להתאבק בעפר רגלי חחכמים. על כן זחרתי ואירא
מחוות דעי אף אני. גם הלום אחרי רואי. אמרי נועם היקרים. המסולאים
כספירים. מרבותי החכמים הגדולים. אשר קטנם עבה ממתני. פיהם פתחו בחכמה לספר אחד מני
אלף אלפי אלפים. מקצות דרכי רבינו חגדול והקדוש הגאון המחבר נ״ע. ומי אנכי בעד מאיש ולא
בינת אדם לי. לגשת אל הקדש פנימה. כי היתכן ליתוש הקטן שברמשים. שיערב לבו לגשת מול
הדרת פני הארי המלך הגדול שבחיות הגבורים והחלשים. אמנם כבר השכיל החכם באמרו. ההכרח
לא יגונה. אף כי לא ישובח. כי אחר כל דבריהם הנעימים מקום הניחו לי. לבאר פרטי הכללים
ההכרחיים. בנתיבות רבינו הגאון המחבר נ״ע. למען ידעו החכמים והתלמידים כולם. למגדולם ועד קטנם
הדרך אשר יכלו בה. בביאוריו העמוקים. להבין כל עמקי כוונותיו המתוקים. מדבש ונופת צופים. גם
הנה שפתי לא אכלא מלהודיע לרבים. מעשי ופועל ידי. בסדר החיבור הקדוש והנורא העמוק הזה
כי מתוכם ילמדו להשכיל. לידע ולהבין דבר דבור׳על אפניו. כבר נודע בשערים גלוי לכל. עינינו ראו
ולא זר. כי חיבוריו חקדושים על כל הארבע ש״ע. המה כ״י עצמו הקדושה ולשונו הזהב ממש. וסדר
חיבוריו כך הם. ראשונה חיבר רבינו חגדול נ״ע. על כל הארבע שו״ע בארבע כרכים על סדר סימני
ההלכות והסעיפים. אח״כ חזר ושנה רבינו הקדוש נ״ע. ונתחדש לו עוד כפלים לתושיה. כי היה
כמעיין המתגבר. בכל רגע ורגע. וחיבר עוד שלש מהדורות. בשלש כרכים. על כל הארבע ש״ע והיו
נקראים אצלו בשם׳ליקוטים. מפני שלא כתבם על הסדר כבראשונה. רק כל מה שעלה במצודת שכלו
הקדוש והטהור. רשם אצלו בכתב אמת. וזה הליכות דרכו בקדש. באלו המהדורות. מקום אשר
בראשונה. הניח איזה סעיף. מבלי ביאור. או רק במראה מקום. או בלי הכרעה בין שני דיעות מחולקים
אזי במהדורות במקום ההוא. שם הניף ידו הקדושה בביאור רחב. בפלפול עמוק. ערוך מלחמה מול
המחברים. ומכריע בין הראשונים והאחרונים. בונה או סותר. מיסר דבריהם. או משיג עליהם. יראו
ישרים וישמחו. גם פעמים הרבה. אשר בראשונה הניח איזה מקום בצריך עיון. ובמהדורות הנ״ל.
במקום ההוא כתב שיטתו אחר העיון מתוק מדבש. או להיפוך. ולפעמים כתב בג׳ המהדורות. נ׳
חידושים על ענין אחד. מהם ראיות נוספות. כראי מוצקות. או ממתיק עומק כוונתו בתיבות שונים.
הן כל ראתה עיני. בעיון היטב ושקידה ויגיעה רבה. וזה היה כל יגיעתי. לסדרם על נכון. ולחבר כ״א
אל מקומו הראוי. ושיהיו כאילו בדיבור אחד נאמרו. כי היו מפוזרים מאד באלו המהדורות. אלקים
יראה לי את עניי ואת יגיעי כפי בכל העמל שעמלתי. עד הוציאי לאור משפט הספר הזה ומעשהו.
וחיברתי אותם אחד לאחד. מלאכות רבות מאד היה לי בזה שאיני יכול לפורטם. ועיונים רבים.
וחיפוש בים התלמוד. ובדברי הראשונים והאחרונים אשר לפעמים הייתי צריך לאסוף מג׳ מקומות
המהדורות ולחברם למקום א׳ מחיבורו הראשון. כאשר יראה המעיין בס׳ רס״א ובס׳ שי״ח ובה׳ נט״י
וה׳ שבת ומס׳ תקפ״א ואיכך וש״מ הרבה שחיברתי שם מהרבה מקומות למקום אחד. וכל דבר הגדול
הראיתי לפני רבותי הגדולים. המה ראו בעיון רב. וב״ה תמיד לא נפל דבר מסדרי אשר סדרתי. גם
לגודל חביבות נפלאות החיבורים הקדושים האלו. אשר המה עיקרי חיבוריו בנגלה. כ״י עצמו הקדושה
וגודל יגיעתי בסידורם. הכנסתי עוד א״ע בעול גדול. לעמוד על המשמר בהגהות ספר הקדוש הזה.
לשמרו מכל סיג וטעות. כי בגודל נעימות עמקות לשונו הזהב אם יפול טעות כקורי עכביש. יקלקל
כעבות העגלה. להפסיד בתכלית כוונת רבינו המחבר. בכל כחי הכנסתי עצמי בזה. שלש פעמים שמעתי
מפי הקורא להגיה. ועל ארבעה לא אשיבנו עד שעייניתי עוד פעם בביאורי הגאון ז״ל. מנוחה לא
מצאתי לילה ויום. במלאכה זו מלאכת שמים יגעתי. ושאר קביעותי בלימודי׳ בקרן זוית הנחתי רק
בעיונים האלה שמתי מגמתי ולכבוד רבינו הגדול מאד חרדתי. ושלא ישונה אות א׳ מלשונו הזהב בו
מאוד נזהרתי. רק במקום חיבור המהדורות בכל מיני ישוב נתיישבתי. ושלא יהיה ניכר מקום חיבורם
בכל מיני הידור הדרתי. עד שמעולם לא היו יודעים ענין המהודרות אם לא אמרתי :
ואלה הכללים אשר באתי עליהם אחר רוב יגיעתי **א** כ״מ שתמצא בביאורי הגאון ז״ל. תיבת
שם קאי על ציוני באר הגולה מקום שבאה״ג מציין איזה מראה מקום בש״ס. ורבינו
המחבר הוצרך לישא וליתן במקום ההוא מאהבת הקיצור לא ציין אז הדף. רק כ׳ ת׳ שם. ר״ל הדף
שבבאה״ג. וכשכותב ת׳ שם ושם קאי על ב׳ מקומות המצויינים בבאה״ג. או מקומות שהביא הוא
בעצמו קודם לזה. גם כשמציין רבינו איזה מקום בש״ס ושם בדף ההוא נרשם בגמרא בצידו מראה
מקום אחר באותו ענין מענין לענין. דרכו כשמביא המקום אחר בסמוך לכתוב ת׳ שם וקאי על ציוני
הגמ׳ שבדף הקודם שהביא. וכן כשכותב על איזה ירושלמי שמביא ת׳ שם. קאי על אותו סוגיא
ומתני׳ שהביא הוא או בח״נ : **ב** לא תמצא בביאורו זה שום דבר שכתבו איזה גאון או מתבר
שלא

הקדמה

שלא כ׳ שם מחבר הנ״ל בסוף דבר ההוא בדפרש נקודה. וכן תוספתא וירושלמי שהביאם איזה כחבר **ומביאם** ג״כ רבינו דרכו לכתוב שם המחבר שהביא בסופה בהפסק נקודה: **ג** דרכו כשמביא איזה **תוספות** או רש״י אינו כותב רק ד״ה שלהם ואח״כ תי׳ כו׳. ואח״כ מביא מדבריהם דתיבות המאירים **בברק** לעומק כוונתו. ומאהבת קיצורו עשה הרבה פעמים נקודה א׳ אחר ד״ה של תוס׳ או רש״י במקום **תי׳** כו׳: **ד** פעמים הרבה תמצא שמציין בס״ק א׳ כמה תיבות נפרדות מסעיף שאח״ז. בהפסק נקודה **בין** כל תיבה. והוא לפי שבביאורו בס״ק זה ממתיק אלו התיבות בכוונתן: **ה** תוספתא וירושלמי **ופסיקתא** ומדרש ושאר חיבורים שאינם מצויים. דרכו להעמידם בלשונם. ואם יש ט״ס שם מעתיק **בנקיון** גירסתו הנפלאה וכשאינו כותב לשון התוספת׳ או הירושלמי רק מציין תי׳ תוספתא או ירושלמי **לבד.** הוא מפני שהובאה בגמרא או במחברים הידועים כמו הרי״ף והרא״ש וכיוצא: **ו** דרכו לכתוב **שורש** לכל מנהג הנמצא בדגדת רמ״א. ומראה מקורו בגמ׳ או תוספתא ושאר חיבורי התנאים **הקדושים** ממש אשר לא שזפתו עין המחברים גם מה שב׳ רמ״א מסברא בחיבורו הגדול ד״מ ובהג״ה **נרשם** אחר דבריו ד״ע. מראה הגאון ז״ל גמרא מפורשת או ממון בנועם לשון מתני׳ לדוגמא עיין בס׳ ע״ד ס״ק ד׳. וכן בסי׳ נ״ג ס״ק כ״ח. ואלף כיוצא בו: **ז** גם כשבה״ג מציין על איזה דין באיזה **ספר מאחרונים** או בדברי איזה מחבר. דרך רבינו להראות דבר ההוא מדברי התנאים פלאי פלאות **ובמקומות** הרבה מבאר מה שהוא דינא דגמרא או לא או כגיה הש״ע ומבאר ט״ס שנפל בו בראיות **נוראות** ונשתנה מזה הדין לפנים אחר: **ח** כשהמצא בדברי רבינו שמבאר שיטות או שכותב בזה **הלשון** וכ׳ הרא״ש או הרשב״א׳ תדע שמאיר עינינו בהבנת עומק דבריהם אשר ק׳ להולכו בל״ז **לדוגמא** עיין בסי׳ קפ״ח ס״ק ו׳ והוהם כו׳ וכ׳ הרא״ש אבל ציון כו׳. שכשתעיין היטב שם האיר **עינינו** בדברי הרא״ש,שכ׳ שם אבל ציון כו׳ בשם הר״י. ולא המצא בדבני הר״י כלל זה רק שכתבו **היפך** משיטת הרי״ף שם. והורה לנו הגאון שתי׳ אבל ציון דברי הרא״ש ודיליה הוא והרבה כיוצא בו: **ט** בהלכתא המיוהכת לאיזה מכנת כמו ה׳ שבת למס׳ שבת. דרכו שלא להזכיר שם המס׳ רק כמ״ש בדף פלוני. כשכותב עיין שם אם לא יעינו שם. יחסר הבנת דבר ההוא. וכן כשמסיים **תי׳** וכ״כ על איזה מחבר אם יקשה לך העיין בכחבר שהביא כי קיצר מאד במקום שקדמו א׳ **באיזה** ענין: **י** כשמציין עיין מ״א או עט״ז הוא שהמצא חילוק בשיטתם משיטתו. ואם שלא **חידש** רבינו במקום ההוא רק מציין עמ״א או ט״ז הוא מסכים לדבריהם: קצרו של דבר. כל מי **שיבא** לגשת להתדבק בחיבורים אלו על השולחן ערוך הקדושים והנוראים אין תכלית גדול מזה. כי **ממש** אם יעיין הקורא פעם פעמים בסוגיות שכראה דגאון. ואח״כ יחזרם בלשון רבינו הקדוש. יחזור כל שיטות הש״ס ודברי הראשונים אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. זולת פלאי פלאות חריפות ועמקות אמיתות שמיישב דעת הרמב״ם והרי״ף לאלפים. בשכל מתוק וצח. אמת לאמתתה של תורה וכן דברי התוס׳ והרא״ש מברר כשמלה. במקום אשר גדולי הדור נסתבכו בדבריהם וקיים בנו רבינו הגדול מ״ש הז״ל ברישׁ פסחים לעולם ישנה כו׳ לתלמידו בדרך קצרה אשר במשך זמן מעט יוכל המעיין לבא לתכלית גדול וגורא גם תוכן לשונו ההב נעים ומתוק להבין מקור דבריו. אך כל אותיותיו הקדושים שמור לעומק כונתו. הביטו נא וראו. מ״ש הגאון מהרש״א בחידושי אגדות בפ״ג דסוטה על מ״ש שם התנאים מבני עולם כו׳ שמורים הלכה מתוך משנתם. וז״ל שם. ובדורות הללו אותן שמורים הלכה מתוך ש״ע והרי הם אינם יודעים טעם הענין של כל דבר אם לא ידקדקו תחלה בדבר מתוך התלמוד שהוא שמוש ת״ח וטעות נפל בהוראתם. והרי הם בכלל מבלי עולם ויש לגעור בהן עכ״ל: הן עתה עלינו לבא ברוב ההודאות לשמו הגדול יתברך. שזכינו לאור הגדול של ביאורי הגאון ז״ל. המאיר על כל תיבה ותיבה של הש״ע ורמ״א. מקורות מן הש״ס וכל התורה כולה אשר עתה כל המעיין בש״ע עם ביאורי הגאון ז״ל הוא ממש מדקדק בכל סוגיות ושיטות הש״ס. ומלאה הארץ דעה כמים לים כו׳. וכפיל אני החיניתי לפני כל מעיין בס׳ הקדוש והנורא הזה אם ימצא איזה מקומות שיהיה איזה מקום לפקפק יתלה בחסרון ידיעה. או באשגרתא דלישנא. ובשארי דברים הבאים משגגת הדפוס ומהירותו. אשר א״א להזהר מכולם. וידיעני לכף זכות. כמ״ש בפי״ח דשבת קכ״ז ב׳ הדן כו׳ לכף זכות דנין אותו לזכות כו׳. וכל אדם ישמור מאד לנפשו לשמור פיו ולשונו מלדבר ח״ו עתק על רבינו הגאון המחבר. וזכות רבינו הגדול והקדוש נשמתו עדן. יעמוד לימיני. לשמרני מכל מכשול ושגיאה. ולהוליכני בנתיב היושר בסדר שארי חלקי חיבורי הקדושים על הארבע ש״ע. כל תוהלתי וסברי הוא זכותו הגדול. אשר זיכני השי״ת ב״ה. לראות באור פני המלך בחיים חיותו. חצי שנה טרם נתבקש בישיבה של מעלה. וזכיתי לשרתו ולהיות כעבד לפני המלך. זה עשרים יום לפני גויעתו. הרבה פעמים קריתי ושניתי לפניו. ולא זזה ידי ממנו. עד הלקח נזר תפארתנו. מעל ראשנו. ונמס כל לבנו. אל הלקח ארון אלקים ואיננו. הוא ז״ל יבקש טוב בעדינו. להטות לבבנו. לעבודת בוראנו. ויבא משיח צדקנו. במהרה בימינו. אכי״ר:

דברי אסקופה הנדרסת בפני רגלי ת״ת. ישראל בלא״א כמוהר״ר שמואל נרו בן האיש הירא אלהים המופלג המנוח מוהר״ר עזריאל זצ״ל משקלאוו יצ״ו שנסע לארץ הקדושה:

הקדמת

הרב המופלג השנון החכם המשכיל הנגיד המפורסים כבוד מוה׳ **יעקב** ז״ל מק״ק סלאנים בן בנו של רבינו הגאון המחבר זצ״ל

תופשי כנור ועונג תוף וחליל. יפרדו לשני מחנות. והיה מחנה אחת. להרגין לב עמיס רגיס. בשירי ערגיס. ויפה קול ושפתי רננות. והמחנה השנית אשר היטב נגן לא ידעו. ונעימות אין מוחס אפס להרעיס בקול, אשר לו יקהת עמים. ישמיעם מו ירחס נפלאות, אשר עדן לא ראו, מעשה כזה הנעשה תחת השמש:

כן עושי מלאכת ההקדמה, הנאים להתילב פתח שער איזה חיבור, יפרדו לשתי ידות, זה יכתוב ידו במליצות רחמות נשגבות, ובכחו לקחת חקרי לב, אשר כמים עמוקים עלה בלב אים ובתבונתו ידלנה, ועל שפתיו יוסף לקח, ויערוב כמער לקחו, אל הכתב והמכתב, להכתב לדור אחרון בלשון למודים. את לשון הזהב מדברת גדולות, לוף דבש אמרי נועם, ותהי בפי הקורא כדבש למתוק ושומע אמריו כי נעמו, ויש אשר ידו הדה׳ לכתוב אשר לא כדם המליצה הבלשון, ומבלי יכולה להכתיר דבריו במועלות ודעת, ואשר חשב מזמה, בל יוכל באר אותם על הלוחות, וגם המעט אשר לפניו, יסכל את ידיו, לכתוב פתשגן הכתב ולבבו לא כן יחשוב, כ״א יתן בקולו קול עוז, קול אומר קרא, את כל הדברים האלה אשר אנכי נותן תוך החיבור וירעם בקול גאונו, גשו נא אלי כל פנות העם העיזו אל תעמודו, לראות חכמה או מוסר, או לדעת כי יש משכיל דורש על כל קון וקון תלי תלים כו׳.

יודע אנכי ממהר לבב נלעג לשון אין ביגה, כי אחטא בדברים האלה, ואולם באתי היום ראשון למחברת, לא אראה מידכם לקחת לעלמי עטרת, ולא תפארת, כ״א להעביר הרגה במחנה ברעם ורעש וקול גדול, להקין נרדמים שוכבים הוזים אוהבי לנוס, לאמר הבו לכם מגשים מכמים וידועים. זשימו לב, להבין ולהשכיל, על כל דבר ודבר מדברי החיבור הלזה, והמשכילים יבינו המה ירחו כן יתמהו, הנמלא כזה, אים אשר רוח אלקים דבר בו, ואשר נתן ה׳ חכמה ומדע לדעת לעשות את שולחן הערוך, ואת בדיו ואת כל כליו, הלא המה הגבורים מערכי השלחן, את מקורם הראה, ופתח התיבה בלדם שם, ועל פתחינו כל מגדים משנה גמרא תוספתא ובריתא, מסכתות האילומות מדרשים ספרא וספרי כו׳, וגם גירסות חדשות אשר העלה והביא, ממסכת למסכת ומירושלמי לבבלי, ומבבלי לתוספתא ובריתא, דברים נפלאים ונחמדים אשר לא שערום כל מי שקדמוהו:

לא אלקוט במרים הנאמרים תוך החיבור, לקחת גרגרים מראש אמירי אמריו ולהליגם פה לראיה ולדוגמא, המה כחו גדול את אשר נעלם מעיני העדה, והוא ידע ורשם, שורש כל דין וכל חיבה, ולהבין הקורא זאת בפרות חלי חלים של הלכות ממראה מקום אחד, וילילו מהעדה קטנה אשר לו, המה יסודים על קושיות קדמונים ואחרונים, ע״ד הפשט והאמת ודרכי התורה השהולה בנית ה׳, זוהר הקדוש הוריד עוז מנעוזה, להפריחם בחלרות בית יוסף:

כי לא תוכל נפשי להעיז כ״כ, לשון ח״ע שאני אני הוא מלאתי ראיתי באספקלריא המאירה, ובידי לבחור המובחר שבטוב, מה שלא ירחו עיני החכמים וזקני העדה, ואף גם כי לעיר אנכי לימים ולא אוכל עדיין לאלת ולבא לפני גדולי גאוני בני עמינו כי לא למדתי מכמה ודעת קדושים, ואדע כי ערום אנכי ואחבא מחוות דעי, בשנם שאין הדיבור שידבר אדם בינו ובין אחוזת מרעהו, כדיבור היולא על פני הבל אדלה, כי שמה ישבו כסאות למשפט על כל אשר נעלם מעיני המדבר, כי רבים וכן שלמים אשר אתם מאשר אתו ומדוע תעשה בנפשי שקר להליגה בראש מרומים עלי קרת. להיותה תופת לבני עמי. וקלסה לכל קורא:

אכן שמעו שמוע אלי רודפי לדק, מבקשי שלום, זרע אמת, כי לא באתי עד הנה רק לעורר את לבב הקורא שאל יאיס מגמתו בקראו דברי החיבור לרון׳אמה ואמה, עד אשר ימלא מנוח לכפו תשוקתו מאיזה חידוש דין, וסתירת קושיא, אבל כל לעדיו ירחה, ולבבו יבין, ויתור לדרוש ולחור בחכמה, מה פעל הגאון המחבר בכל חיבה ומאמר ובקשה ובכסף וכמטמונים יחפשנה, אז יבין תעלומת חכמת כונת הגאון המחבר, וימלא מרגוע לנפשו בכל דבר מדברי החיבור:

כי ידעתו את האים ואת שיח מ״ח מ״ז הגאון המחבר זצוק״ל, שקילר בדיבור בכל היותר אפשרי כראוי ונכון לפי הפלגה גודל מעלת הגאון זצוק״ל. ולדבר זה הסכימו חכמי המחקר כולם, אמרם שכל מה שיתגדל האדם בבחינת שכלו, תקלר נפשו בשמוש כלי הדברי, והוא מסכים לדעת חז״ל, (תגיגה ה׳ ב׳) גברת דלא ידע מאי מחוי ליה במחוג יחוי קמי׳ מלכא, והוא כי משפט המלך והשרים וכל גדולי המעלה. למעט תשמישם בדיבור הגשמי העלב נגזה ואמרו (פסחים ג׳ ב׳) לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, והשלו במסקנא דלשון קצרה שדיף מלשון ארוכה, והדבור שהוא ע״ד המחוג הוא הנומבר יותר, זאת לא זאת, כי כאשר הועתק איזה ענין מכלי הדיבור אל כלי המכתב, יקצרו הדברים ביותר, כי חוק שבעי הוא אחד המרבה ואחד הממעיט בדיבור, יפחיתם במכתב (*) אים אים לפי ערכו, אשר מלד זה נכלל בכל מאמר ותיבה מדברי חיבורי אמת״ז הגאון זצוק״ל, כוונות שונות עמוקות עמוק מי ימצאנה, עד בא אים תבונה ידלנה, יתעלו ויתחדשו ויתברר דינים רבים, והוא הדבר אשר נזהר בו מותו לדיק, ובאשר שמעו ונדעם שלא הניח דבר קטן וגדול, הוויות דאביי ורבא אגדות ודרשות ואסמכתות וסיפורי חז״ל, עד אשר יגע וחפש ואחר ומצא מקומם איה בתנ״ך מפורש ושוס שכל בלי שום דופק. ולא זו דברי חז״ל אף זו שרש״י וכל גדולי מפרשי הקדמונים הי׳ מוחזק לדעתו שאין מכם מוליא מת״י דבר מו אות שאינו מחוקן ומכוון, כמו (מ״ק י״ד ב׳) על שמנה מאות חלל בפ״ח שהי׳ זורק חץ ומפיל ח׳ מאות חלל בפ״ח, והי׳ מתאנח על מתחים, שנאמר איכה ירדף א׳ אלף, ילתה ב״ק ואמר רק בדבר אורי׳ התחי, ופירש״י בדבר אורי׳ התחי נעלו לו מתחים על״ל, נאין מבין מל״ל לרש״י שבטל ממנו דלמא לא ניתן לו מעיקרא, עד שבא הגאון המחבר זצוק״ל, ופירש כל מילופי הפירוש המלים בפירות שמואל, שמנו זל״ל בא״ם פ״ח לכולם כאן עשם בדבר מפני מה נשמנו אלו מאלו, ועל פסוק האמור בשמואל, תשמרני לראש גויים, ובתהלים תשמני לראש גויים אמר הגאון זצוק״ל, כי שירת שמואל אמר קודם מעת אורי׳ התחי לכן בא המאמר **תשמרני** שעילה מספרו אלף, לרמז שהיה מכה אלף בפ״ח, ושירת תהלים נאמר אחר שעת ונטל ממנו מתחים, בא המאמר **תשמני** בלא רי״ש, והוא המקום אשר מלא רש״י מרומז שנטלו לו מתחים. הרחים בן האדם מה הוא עושה, ה׳ הלנית בידו להבין אמתת הדברים, עוד תשוב תראה נפלאות גדולות מאלה, בתה שתרגם האולקלוס, בפסוק עם נגל ולא חכם, עמא דקבילו אורייתא ולא תבימין, והיה כל הבא אל הפסוק הזה, ישתומם מה ראה האלהי האולקלוס לפרוש בתלת נגל דקבילו אורייתא, וכי מקבל התורה נקרא נגל מ״ו, עד שבא הגאון זצוק״ל, וגילה את עיניו, אשר חשבו מראות, מדרש מפורש ברבה סדר בראשית וז״ל ר״ח בר״י אמר ג׳ נובלות הן נובלות (*) מיתה שינה. נובלות נבואה חלום כו׳, ר׳ אבין מוסיף עוד תיתן, נובלות תורה של מעלה בגלגל אמה, נובלות חכמ׳ של מעלה תורה עכ״ל, והוא הדבר אשר מלא המתרגם לכוין בחשמעות נגל דקבילו אורייתא ויהיה נגל כמו נובלות ע״מ חכם, מי אוהב האמת, ואשר לא נשא לשוא נפשו ישרגני לאמר, שיש אחרי דברי הגאון האלה להיימין או להשמיל, הרחים בן אדם מה הוא עושה. עוד תשוב תראה איך הפליא עלה הגדיל חושיה, בהגבות ונירסות נפלאות ומדות במקומות אשר נלאו כל חכמי לב להגיד. כמו (ברכות מ״א מ׳) אוס׳ ד״ה מיתבי כו׳ לכן לריך כו׳ וקליות עכ״ל, עיין מהרש״א בהגיה דברי האוס׳ בל״ע, עד שבא הגאון זצוק״ל, והאיר עינינו בדבריהם בהגבתו ופירושו (תמלאתו בביאורו זה על הש״ע סימן תי״א ס״ק י״א ע״ש) ובזה יפלו כל הקושיו׳, וכן בעירובין (פ׳) ל״א מלד שאני עכ״ל, בתין יודע ומבין פשט מאמר ההוא, עד שבא הגאון ואמר של״ל בב״ד שאני לדפס בביאורו כאן בסי׳ (שס״ז ס״ק י׳) שדברי הש״ע (שס) הוא פשוט מפורש בגמרא, ולא כדברי הב״י והבאים אחריו, שאמרו מקור זה הדין הוא בדברי ה״ה, נפלאים אלה וכאלה נמלאו בדברי הגאון אין מספר ובפרט בסדר טהרות, הפליא לעשות איזן ואיקר ותיקן, מוסמות והגהות ופירושים אמיתים (ופלאות רב ת, ביור׳ התוספתות, כמו בהוספתא רפ״ב דכלים רשב״א אומר מיטמאין כלי חלי וכלי שלם, שהרי״ש ז״ל נתחק שם מאד, והגאון ז״ל האיר עינינו ואמר שט״ם הוא ול״ל כלי חרס וכלי שלם, ולפי שהיה כתב בר״ת בכ״ת וכב״ם. ונפל הטעות מתמעתיקים והמדפיסים והיפכו עוד שם תי׳ כב״ת, ע״ם בפי׳ בתרוכה ואלף אלפים כיולא בזאת בזאת ביאר בפיו לנגעים בתחי׳ אחת רל״ח בנתוהות שם בפ״ק מסכת ה׳ ע״ש) ובחיבורי אחר על מס׳ שמחות שחיברתי בהיותי בן מיט ח״י, שמה הבינותי כי בדבר ה׳ מדברי אדמו״ז הגאון זצוק״ל, נתיישבו שפיקות רבות ועלומות, ונתברר ונהלבנו דיוים רבי׳ אחר כל הבא עליו יתנו עידיהן וילדקו כי נמנע בחוק שכל אנשי לעלות אל הר מרום בית אלקינו, לכוין אמתת כוונות הורה, אם לא אחרי עזר אלקי אחר נשפע עליו אמרומי׳ ע״י רוב עמלו, ויגיעתו בתורה יומם ולילה זה יותר מששים שנה, ולא את שיחה בטילה מיתיו, ולא נהנה מעוה״ז אפי׳ באלבע קטל׳. ולא הלך ד״א בלא תורה:

מעתה לא יוכל להמעלם מלבדוק ולחפש, ולהתיישן על מלפוני דברי חיבורי הגאון הלדיק מה פעל בכל חיבה ומאמר, ונפתחה את אמתחתו, ונתקה את מוסרותיו בעיון היטב ובקידה ויגיעה רבה, פן מזנה להבין עומק כוונתו וגרדה הדבש מנויית אחרי הגאון זצוק״ל. ותפקחנה עיניו לדעת עוב. אשר מתחת כל דבר ולמד, ותעלומה מולית לאור, וכאשר הורה אותנו החסיד בעל של״ה ז״ל הדרך הנ׳ שיעיין תמיד בספרים שחיברו׳ גדולי החכמים. שדברייהם רבי הכללו׳ עם הקיצור עכ״ל. ומרוב גודל חכמת הגאון המחבר זצוק״ל, בכלל הרבה והרבה בכל דבר מדבריו בקיצור נפלא, ואין בידינו להתבונן עדיו. כ״א אחרי השתדלות רב, וכמאמר החכם (משלי י׳ י״ד) חכמים יצפנו דעת, ופי חויל מחיתה קרובה, ולפי הראה אין סוף המאמר מתייחס על התחלתו, ולדעתינו ביאורו הוא, כי אים ואיש החכם יהיה אז סכל, כאשר יתן אומר, וכל לבוין פי שנים נרחבו. אפס נבאו מלפוני דברי החכם. ותגלה לנו דברי דעת. ואם נחפש פי חויל. תגלה בקל, איזה כסל ורעש ושבר ומחתה, ולזה בא המאמר חכמים יצפנו דעת ר״ל לא בקל תמלא כוונתו הנסתרת. והוא הדעת. כ״א אחרי העיון והתבוננות גדולה על כי הוא יוצאת בתלפין. ואולם כוונה הטמונה בדברי הארוך, והוא המחתה. לא תלעוך ליגע ולחפש אחריה כי הוא קרובה בתוכן. וכן אמר בשירים (א׳ י״ב) לאור המור דודי לי. רלונו אף שבהשקפה אינה נראית. מה מעלות דוד מדוד. והוא מפני שהוא נדמה למור הלאור. אשר לא יתן ריחו עדי תפתח מוסרות לרוחות.

ואח״כ תמלא מעדנים לנפשך ככה לא תיכל להבין הטוב אשר בתלפיני דודי עדי תגע בעובדה רבה:

ועתה לכו נא הגבורים ועבדו את עבודת מזבח ה׳, דברי מ״ח מ״ז הגאון החסיד מאיתי זצוק״ל, אים כפי עבודתו והשכלתו, אשר חלק לו ה׳ בחיבה, ובעבודתינו לא יעזבנו ה׳ אלהינו להשכיל אל דברי התורה, ולאשר בדרך ביהה, ולילך בדרך טובים. ויתלא האמן דעה את ה׳ כמים ליס מכסים:

אנכי בדרך נחני ה׳, מתקום קדוש אהלך, הון ועושר אתי, אחותתי אחרותם אלך, נתנה לי דבר יוסף ביומו, אם פקון ה׳ אנקם, לב עבוד ברא לי אלקים, ורוח נכון חדש בקרבי, לאמן אחזיק בתורת ה׳ ובתורה. אהגה יומם ולילה, ואלמדה מלותיך ואחרותיך ומשפטיך למדני, לעשות רלונך אלקי אפלתי, ולך ה׳ עת רלון, תכין בעובדך שנה, **זו עת לבל** חפלי ושלחתי אשר שלחתי מאחך, היום יום ז׳ אדר כה שלאנים, אז יגל **יעקב משה** בהרב מוה׳ **אברהם** בן להגאון החסיד אמיתי המחבר זצוק״ל:

(*) כתב בעל מ״כ: ניבלית מיתה שינה, כמ״ש חז״ל שינה א׳ מס׳ במיתה וכן חלום א׳ מס׳ לבנבואה עכ״ל, מביאר דעתי לדברי הז״ל בש״ס ומדרש אהם. ולדעתינו שע״כ פליני אהדדי כאשר נבחן, מה זה הגדר אשר מצאו חז״ל לגדור דברים רבים אחד מס׳, נראה הדבר, כי הוא הדבר אשר דברו חז״ל לגדור דברים רבים בחוק האיסורין. בתבטלי בס׳, הינו שבא לקם ע״י הנסיון או הקבלה, כי חלק א׳ מארבעים, יש בו טעם רב, רי״מ ס״ק י״מ ע״ש) ובזה יפלו כל הקושיו׳, וכן בעירובין (פ׳) ל״מ מלד שאני עכ״ל, בתין יודע ומבין פשט מאמר ההוא, עד שבא הגאון ואמר של״ל בב״ד שאני לדפס בביאורו כאן בסי׳ (שס״ז ס״ק י׳) שדברי הש״ע (שס) הוא פשוט מפורש בגמרא, ולא כדברי הב״י והבאים אחריו, שאמרו מקור זה הדין הוא בדברי ה״ה, נפלאים אלה וכאלה נמלאו בדברי הגאון אין מספר ובפרט בסדר טהרות, הפליא לעשות איזן ואיקר ותיקן, מוסמות והגהות ופירושים אמיתים (ופלאות רב ת, ביור׳ התוספתות, כמו בהוספתא רפ״ב דכלים רשב״א אומר מיטמאין כלי חלי וכלי שלם, שהרי״ש ז״ל נתחק שם מאד, והגאון ז״ל האיר עינינו ואמר שט״ם הוא ול״ל כלי חרס וכלי שלם, ולפי שהיה כתב בר״ת בכ״ת וכב״ם. ונפל הטעות מתמעתיקים והמדפיסים והיפכו עוד שם תי׳ כב״ת, ע״ם בפי׳ בתרוכה ואלף אלפים כיולא בזאת בזאת ביאר בפיו לנגעים בתחי׳ אחת רל״ח בנתוהות שם בפ״ק מסכת ה׳ ע״ש) ובחיבורי אחר על מס׳ שמחות שחיברתי בהיותי בן מיט ח״י, שמה הבינותי כי בדבר ה׳ מדברי אדמו״ז הגאון זצוק״ל, נתיישבו שפיקות רבות ועלומות, ונתברר ונהלבנו דיוים רבי׳ אחר כל הבא עליו יתנו עידיהן וילדקו כי נמנע בחוק שכל אנשי לעלות אל הר מרום בית אלקינו, לכוין אמתת כוונות הורה, אם לא אחרי עזר אלקי אחר נשפע עליו אמרומי׳ ע״י רוב עמלו, ויגיעתו בתורה יומם ולילה זה יותר מששים שנה, ולא את שיחה בטילה מיתיו, ולא נהנה מעוה״ז אפי׳ באלבע קטל׳. ולא הלך ד״א בלא תורה:

(*) ולבעבור זה היה מן הצורך שיעיד הכתוב (שמות לב ט״ז) והמכתב מכתב אלקים הוא, בא להורות, כי לא נגרע דבר במאמרי המכתב מאשר היו בלשון המבטא והוא ע״ד כי לא מחשבותי מחשבותיכם ודרכיכם דרכי וגו׳.

תוספת השלחן

על

שלחן ערוך אורח חיים

כולל

שמונה עשרה הוספות חדשות וחשובות

א) אליה רבה	חידושים וביאורים מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר אליה שפירא זצללה״ה
ב) ערך לחם	(מהריק״ש) מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר יעקב קשטירו זצללה״ה (בדורו של הב״י קארו ז״ל)
ג) לקט הקמח	מהגאון המפורסם וכו׳, מוהר״ר משה בהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר יעקב חאגיז זצללה״ה
ד) פנים חדשות	מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר יצחק בהרב אברהם חיים ישרון זצללה״ה
ה) חיים שנים ישלם	מהגאון המפורסם המקובל וכו׳ מוהר״ר שמואל בהגאון המפורסם המקובל וכו׳ מוהר״ר חיים ויטאל זצללה״ה (ובתוכם הרבה הגהות מאמ״ו מהרח״ו ז״ל) עם הגהות בעל פתח הדביר *)
ו) נזירות שמשון	מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר שמשון חסיד זצללה״ה (בעל תו״ח על משניות)
ז) ספר פלאים	מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר רפאל מייזליש זצללה״ה (בעל תוס׳ שבת) *)
ח) חדושי הפלאה	מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר פנחס הורביץ זצללה״ה
ט) שיורי לקט	מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר אלחנן בהגאון שמואל זנוויל זצללה״ה (בעל סדרי טהרה)
י) ארחות חיים	מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר גדליה ליפשיץ זצללה״ה (ובתוכם הרבה חדושים מבנו הג״מ וכו׳ מוהר״ר ישראל ליפשיץ בעל תפארת ישראל על משניות)
יא) הגהו׳ מלא הרועים	מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר יעקב יאליש זצללה״ה
יב) הגהות מהרי״ש נ״ז	מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר יוסף שאול נאטאנזאהן זצללה״ה
יג) הגהות הגרי״פ	מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר ישעיה פיק (ברלין) זצללה״ה
יד) הגהות הגרי״ב	מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר יהודה בכרך זצללה״ה (הערות על הגהות הגרי״פ)
טו) הגהות	מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר חיים צאנזר זצללה״ה (בן דורו של בעל נו״ב וצל״ח) *)
טז) שלחן הטהור	(תקוני ט״ס שלא נתקנו עדיין בפנים) מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר יחזקאל לנדא זצללה״ה (בעל נו״ב וצל״ח)
יז) הגהות בית מאיר	מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר מאיר פויזנר זצללה״ה (בעל בית מאיר)
יח) הגהות הרש״ש	מהגאון המפורסם וכו׳ מוהר״ר שמואל שטראשון זצללה״ה *)

*) יופיעו בכרכים הבאים

טור אורח חיים

א דין השכמת הבוקר ובו ט סעיפים

א (א) יתגבר כארי · עיקר גבורה כנגד היצה"ר שממרו איזה גבור וכו' ומאמר כארי כי טבע הארי אשר אין לו ירא מפני כריה כמ"ש מקולם לא יחת כו' כן לא יעלה על האדם מורא יצרו לא בהות תקיף ממנו :(ב)שיהא הוא מעורר כו' לכאורה אין שייכות זה הענין (°) אלא הוא זריזות כפ"ע אלא הענין הוא שאין דומי' העושה מצוה ע"י התעוררות של אחרים לעושה ע"י עצמו · ועפ"ז י"ל מ"ש רבינו הטור אני מעיר את השחר ואין השחר מעיר אותי דק' סיפא ל"ל . וגרא' דמלינו אדם מקדש את עצמו מלמעל' מקדשין אותו מלמעל' וכ"ה לענין התעוררות שיש כ' מיני התעוררות שתחל' מתעורר מלמעל' ואח"כ בא עליו התעוררות העליון לסייע לו וע"ז שיבא דוד"לת עצמו שהי' במעלה כ"כ שהתעוררות שלו מלמעה גדול' כ"כ שא"ל לסיוע התעוררות של מעלה וע"כ אמר אני מעיר השחר כמו לקדושת ישראל כמ"ש על אילת השחר ומעלה זאת איזה אלא לדוד וכיוצא בו אבל אנו וכיוצא בנו הלוחי שצר' להתעוררות מלמעל' כדי שיבא אח"כ מלמעל' ע"כ לא זכר הש"ע רק שיתגבר לזה שלכל הפחות יהא מעורר השחר אף שלא יזכה למעלה השניה שזכרנו:(ג)טוב מעט כו' · ז"ל רבינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכון לבו בתחנוניו כי טוב מעט בכוון' מהרבות בהם שלא בכוון' . וקשה ממנ"ל אי מיירי תחל' במרב' בכוון' למה אמר אח"כ כי טוב ואי בלא כוונה למה אמר אח"כ כי טוב יותר כו' ומתחל' השוה אותם וגמ' סוף מנחות אמרי' מ' המרבה ומ' הממעיט ובלבד שיכון לבו לשמים ומראה ע"פ דמלינו בפ"ק דשבת דף י' הבא חזיה לרב המנוחה דקא מתריבבלוותי' אמר מיתין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה והוא סבר זמן תורה לחוד כו' ועד"ז שפיר אמרו מ' המרבה בתפל' כרב המנוחה דס"ל זמן תורה לחוד כו' ואחד הממעיט בתפל' כרבא שכוונתו לעסוק בתורה וע"כ מסיים שפיר ובלבד שיכון לבו לשמים כלומר בהותה עין שממעט בתפל' הוא לש"ש ועפ"ז אמר רבינו כי לפעמים הוא ריבוי התפל' סיבה לשלא יוכל לכוון ומ"כ טוב לקצר ולכוון ע"כ אמר אחד המרב' ואחד הממעיט מטעם שיהי' לו כוון' וע"כ סיים ובלבד כו' פי' שהמיעוט שהוא ממעט הוא לסיב' שיכון לבו לשמים כי טוב יותר למעט בכוון' ממי שמרבה בלא כוונה וזהו סיבה שממעט

באר היטב

(א) כארי . עיין בהלק"ט מ"ב ס"ג ובספר בני מיים : (ב) שהשר . בשל"ה כתב סוד לחבר יום ולילה בתורה לו בתפלה הן בבקר הן בערב · ומיד כשיעור משיתמו יטול ידיו ובזה יגלה מהולאת ס"ז ומכ"ש אם אינו רוצה ליכון לא שבשחר מוסכב של"ה . כתב בספר תולעת יעקב לאיתא בזוהר הסולך שחרית ז' אמות ולא נטל ידיו מיהב מיתה ע"כ · ותמה הב"ח על רבינו כ"י שלא כתבו · וגראה משום דדוכא אין יכולין לזה בכך ומוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין מש"ה לא כתבו שירי בכה"ג וכ"כ ד"ח ועיין בזיד אחרון סי' ד' בהגהת הטור : (ג) שויתי ה' . שיעיר שם הוי"ה תמיד נגד עיניו כזה יהוה וזהו סוד שויתי ה' לנגדי וזה תועלת גדול לענין הירחה הזרמי ז"ל : (ד) המלעיגים . ועכ"פ לא יתקיטו עמהם כ"י

(ה) בזריזות . ל"ד אלא שהה מעט ולא יעמוד פתאום ניעון ד"ע . כתב בסדר היום ובקומו יאמר מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך וא"ל לזה טי"ו אלא שידיו מטונפות כי אין מזכיר השם ולא כיונו ומ"מ ללמוד מראה דאסור א"ז ואחר שטילת ידיים יאמר שם של מ"ב אלא בכה : (ו) ולסוף הלילה . והוא זמן שומרים לבוקר ואלא בקיץ . ואם הוא קרוב לכן החמה יאמר מתחילה הקיצה ואח"כ יתחיל שומרים לבוקר . דרך חכמה . וכענין תפלת חצות עיין בספר הכוונות וזוהר ויקהל משמע דלעולם אסבינן הלילי לי"כ שעות הן בקיץ לו בחורף אע"ג דלענין תפילה אינו כן עיי' סי' רל"ב מ"א ועיין ע"ת . והאחרונים קבלו דמשכבי עד קומי ר"ל מסכותות שאומרים רות שבו שכבי עד ע"כ שבו קומי א"ל לקום ללמוד בלילה . וי"א מע"ן בתב עד ע"ו אייר יקום וי"א דזמן שיבה מ' שעות וסי' יסתכל א"ז יום לי והכל לפי מה שהוא אדם . וכ' האריז"ל ושיעור מצוות קודם לכל דבר ועי"ז זוכה לשמחה כי משמה לותיות נשמה . ואם זכה לחכמת אמת עת הסיא מקוגלת מאוד : (ז) שיהא מילר . אבל התפלה והתורה יפא בשמחה . סולת בלולה : (ח) בכוונה . ר"ל דמי שיש לו אוכם ואינו יכול להאריך וממעט בתחנוניו ואומרם בכוונה נחשב לפני הקב"ה

לחשוב מה שנזהרים על שעת התקופה ובעל נפש יוכל להחמיר על עצמו להקפיד אף על השעות מתחלת היום או מתחלת הלילה ומשם אבל לענין זמן ק"ש ותפלה ביום ובלילה ממש ומי שרוצה להתפלל בשעות שמשתנות המשמורות כמ"ש הטור יחשב הלילה מתחל' צה"כ עד ע"ה לשלשה משמורות הן בקיץ והן בחורף ע"ש. ובאשל אברהם הביא קצת מזה ועיין בשו"ת דבר שמואל סימן רי"ג וסי' רכ"א . ועיין מ"ש ביד אפרים ר"ס נ"ח ובאבן השוהם סי' כ"ב כתב בני אדם שנדרו לקום בחצות לילה להתפלל ולבקש רחמים כוונתם על חצות לילה ע"פ הדין ויש לחשוב חצות אחר ששה שעות מתחלת כניסת הלילה הן בלילות ארוכות או קצרות וכבר נתבאר שאין כן דעת הש"י והש"צ וכן נראה עיקר וכתב בשבות יעקב ח"ג סי' מ"ד שאין לעשות תפלת חצות בפרהסיא רק בצנעה דכתיב הצנע לכת ולכן מה שקצת יחידי סגולה עושי' כן בבה"כ בעשרה יש בזה משום יוהרא אם אין כל הציבור עושים כן ע"ש. אך האידנא נהוג עלמא למעבד הכי ואין בזה משום יוהרא בכל ענין וכ"כ בברכי יוסף על דברי הש"י וז"ל באזנינו שמענו ועינינו ראוי בכמה עיירות פשט המנהג להיסך מ"ש. ובתב עוד שם חבורה חצות שקבוע להם חדר סמוך לבה"כ וראשי הקהלה רוצים שיאמרו בבה"כ כדי שיהיה ב"כ עשרה ראשונים כך ראוי לעשות אך אם יש מביניהם איזה בחורים שלפעמים מדברים שיחה בטלה ולא יעצרו עצמם מלשיח גם בבה"כ מוטב שיחזיקו בקביעותם בחדר וכתב באגרת הרמ"ז (הוא ר"ת הרב רבינו משה זכותא) שאין לעשות התיקון בתחלת הלילה אף בקיץ ונם לא בראש משמורה שניה אלא מחצות ואילך ויש להקדים השינה תחלת הלילה כדי שיוכל עכ"פ לקום חצי שעה קודם אור היום ובשעת הדחק אף שעלה ע"ה יש קצת מציאות לתיקון כו' ע"ש . ושם בסי' ט"ו כתב שבמקומות שמרבים בסליחות בער"ה ובעי"כ באשמורת ונם עושין נפילת אפים הנוהגים לעשות תיקון חצות בכל השנה יש לו לעשות נם בער"ה ע"ש . עיין שם בסימן ט"ז מי שרגיל לומר תיקון חצות וקם באשמורת וכבר הצבור אומרים סליחות ואין פנאי לומר שניהם יאמר תיקון חצות כסדר האר"י ז"ל שהיא עיקר גדול יותר מהסליחות וכתב בברכי יוסף בשם מז"ה מהר"א אזולאי (הוא בעל חסד לאברהם) אחר שהשלים תיקון חצות יאמר אני מאמין באמונה שלימה בנחמת ציון אלקינו ברחמיו ינחמנו ויחדש עלינו מלכותו מהרה ע"ש: (ח) בכוונה. עבה"ט ועיין בשבות יעקב ח"ב סימן מ"ד ובברכי יוסף כתב שראוי לקבוע

ביאור הגר"א

סימן **א** סעי' א יתגבר כו' לעבודת כו' . כמ"ש בפרק ה' דתענית הוי כו' ובגור כארי לעשות כו' : כארי לעמוד. מ"ר פ' בלק . הן עם כלביא יקום וגו' עומדים מטפחם עיפדים כארי׳ים ומתליבים להקב"ה ומעשיהן כארי׳ות כו' : שיהא כו' . ירושלמי פ"ק דברכות מ"מ לא הוה מעורר אחרת . אחרת לא הוה מעורר לי והיה יצרו מקטרגו וז"ש יתגבר כו' וע"ז : ועכ"פ כו' . כמ"ש בפ"ק דברכות דף ח' אימתי עת רצון כו' וכן בתנות שיכון אדם לישן עד אחרית מילד אלמד אלא יתכוון אדם לישן עד אחרית מילד אלמד אלא יתכוון אדם לישן עד אחרית מילד אלמד אלא יתכו

ו שם בעור ז תמיד ל"ב ח תעניה כו מגיל' לח ט כל כו ורח"ם גבי פ'התמיד:

עטרת זקנים

כהתר"י) : *עוב לומר סדר הקרבנות דוקא כיום רק משנת אחזנו מקומן מותר לומר קודם שיאיר היום ויאמר' עשר' הדברי' בקול רם כדי לעורר הכוונה שם לפתוח עשרת הדברי' אלא ברוך שאמר מפני שיש י' ברוך עד ברוך אתה ה' אב הרחמן נגד עשרת הדברות וי"ל אנכי דפ' יתרו בבקר ואנכי דפ' נתתמן בערב אחר קריאת שמע שעל מטתו (ר"י לוריא) : *כשיסייס. אחר תעלת ואשם ודאי לא יאמר משום דהאמירה במקו' קרבנות הוא ושמא אינו חייב תעלת ואשם אפי' אינו יודע שחטא יקרא אספק תעלת ואשם אף שאינו יכול לומר יס"ר אחרינו הואיל דקריא' פר' תעלת' ואשם מכפרת קלת אם תעלת שחייבי עליו תעלת ואשם אפי' אינו יודע שחטא יקרא אספק תעלת מכפ' עליו ואם לא תעלת יאמר לו שבר בקור' בתורה אבל לאחר אשם דבה כגון אשם תלוי לו אשם נזיר רשאי לאמר' (כ"י) וי"ל שיכון לומר אף אחר אשם ואשלת ודאי אם לא אני חייב תעלת' ירא"ת שיהא מקובל כו' (מהרש"ל ומורי בב"ח).אין לומר

חתם סופר

שוות ושמצינו כמה פעמים שעה שהוא רק זמן מועט : (שם ס"ק י"א)דחלילה לצדיקים נ"ב ועיין ש"ך יו"ד סי' ר"ט ס"ק כ"ח ומ"ש שם על הגליון :

ג"כ ריח ניחוח כמו עולת בהמה שמביא העשיר : ז העקדה פ' הבחיי פ' לו שאינדי באמיר' אלא בביאור הפ' ויביר נפלאות ה' וכן פי' מ"ש כל האומר תהלה לדוד נ"פ מוכנה לו שהוא בן עה"כ : ח עולה לאחר עולה ושלמים ותודה יאמר פ' נסכים והיא בסדר שלא לך כי אין זבח אלא נסכים אבל חטאת ואשם אין עונין נסכים אבל חטאת

ה * ו טוב לומר (ד) (ט) פ' ז העקדה ופ' המן ז ועשרת הדברות מ ופרשת ח עולה ומנחה (י) ושלמים [ב] וחטאת ואשם : הגה (ה) ודוקא ביחיד מותר לומר י' הדברות בכל יום אבל אסור לאומרם ט (יא) בעור (תשו' הרשב"א סימן קפ"ד) : ו ט פרשיות הקרבנות לא יאמר (ו) אלא י (יב) ביום . (וע"ל סי' מ"ז סעיף י"ג) :

ז * כשיסיים פרשת העולה יאמר יא יהר"מ שיהא זה חשוב ומקובל כאלו הקרבתי עולה וכך יאמר אחר פ' המנחה והשלמים [ג] מפני (ז) שהם באים (יג) בנדבה : שיהי' לו כוונה כנ"ל נכון : (ד) פרשת העקידה. לזכור זכות אבות בכל יום וגם להכניע יצרו כמו שמסר יצחק נפשו ופרשת המן כדי שיאמין שכל מזונותיו באים בנסיגת ופרשת הקרבנות דאמרי' סוף מגחות זאת תורת החטאת כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת כו':(ה)ודוקא ביחיד כו' דמתחלה היו קורלין בעבור בדאי' פ"ט דתמיד ואמרינן ספ"ק דברכות דבטלוס מפני תרעומת המינים שהיו אומרים מישאר התור' אמת והיינו בעבור ביחיד בלבד אבל ביחיד תרעומת : (ו) אלא ביום.כיון שאין זמנם אלא ביום : (ז) שהם באים בנדבה · משא"כ חטאת אין בא אא"כ עבר עביר' שחייבים עליה חטאת וכן באשם אע"ג דמצינו אשם תלוי עוד מצינו שאדם מביא עצמו לידי מ"ח ויכול להביא אא"כ אשם מ"מ סתם אשם אינו בנדבה: וראיתי בשם מהר ש"ל שיוכל לומר גם אחר פ' חטאת ואשם יה"ר רק שיאמרו כל' ספק דשיינו יר"מ שאם עברתי עבירה שחייבים עליה חטאת שיהי'

באר היטב

כמו אותו שיש לו פגלי ומאריך בתחנונים בכוונה מ"ב וכ"כ יד אהרן ועט"ז ובתשובת שבות יעקב מ"כ סי' מ"ד . ועיין תוס' י"ט במסכת אבות פרק ג' משנה ט"ז . כתב בספר מקור חיי' דה"ה בלימוד תורה כמי הדין כן וכ"כ בשולת בלולה : (ט) פ' העקידה . קודם פרשת הקרבנות ויוכל לומר פ' העקדה ופרשת המן אפי' בשבת ע"ת וכ"כ בעל שתי ידות וסולת בלולה ובכה"ג ע"ש : וכתב הבחיי פרשת לו שאין די באמירה אלא בביאור הפרשה ויביר נפלאות ה' וכן פי' מ"ש כל האומר תהלה לדוד נ"פ בכל יום מובטח לו שהוא בן עה"ב : (י) ושלמים . ואחר עולה ושלמים יאמר פרשת נסכים כי אין זבח בלא נסכים . אבל חטאת ואשם אין עונים נסכים והקשה המ"א למה כתב הב"י לומר עולה וכו' חטאת וכו' אלא קי"ל חטאת קודם לעולה . ומייאבו ומתוך תירולו העלה כשיודע שחטאתיב חטאת יאמר חטאת קודם ס"ש . ומדברי שאר פוסקים משמע דלעולם יאמר עולה קודם החטאת : (יא) בעיבור . מפני המינים שאמרו אין תורה אלא זו ובפרט בזמנינו ולכך אין כותבין אותם על קונטרס המיוחד לעיבור ל"מ מ"א שבכה"ג ועיין בית יעקב סי' קכ"ב ומהרש"ל כתב דלא אוסר הרשב"א לאומרו בעיבור אלא לקבוע בין הברכות כמו ק"ש אבל קודם ב"ש מותר אפי' בעיבור . ואנן נקטינן לאסור בעיבור בלל וכלל וניחיד דוקא קודם התפלה או אחריו אבל לקבוע בתוך הברכות גם ליחיד אסור ע"ת . ועיין שבות יעקב ס"ב סי' מ"ד : (יב) ביום . דאין הקרבנות קרבין אלא ביום · וי"ל פרשת הקרבנות מעומד דקיימא לן דיומב פסול לעבודה ע"ת יד אהרן וכן י"ל מזמור לתודה מעומד יד אהרן . אבל פרשת הכיור ותרומת הדשן יוכל לאומרה קודם היום כדאיתא ביומא דף כ' : (יג) בנדבה . אבל אחר חטאת

יד אפרים

לענין תלות דאחר שעברו ששה שעות מתחל' הלילה הוא זמן תלות . ואח"ז כת"ש אין דעתו כן ע"ש ועי' מ"ש בסימן מ"ז ועי' בבכור שור ברכות שבת בשם לקוטי אחר"י שזמן תלות בין בקיץ ובין בחורף באמצע חשבת הלילה והוא ז"ל הסכים עמו דלא בשערי ציון.אך בס' שלחי לבור הכיא בשם הרב הר' האלוף מהו' שלום מזרחי שערבי ז"ל שכ' כי בג"ע ביום ובלילה שוים שהזמן הוא אחר שש שעות מי"ב שעות הלילה שהוא אחר ג' שעות תלות היום בשבתה בראש כל אחד .אלא הוא תלות היום בודאי בכ"מ בג"ע ובכל האקלימים כמודע כי בג"ע היום והלילה שוין בקיץ ובחורף ומשיתילו לנטות ללוי ערב עד תשלום י"ב שעות אז הוא ודאי תלות ליום ממש כי בחורף הלילה י"ב שעות מתחלת היום . ומפופו המו ב' שלשי תוספות בקיצור מסוף הלילה ובמזרח בזוהר ויקבל כו' . וכן היה הזמן הקרבן תמיד של בין הערבים מבי יצאו ללוי ערב בין בחורף ובין בקיץ ואע"פ שבקיץ משעתו ללוי ערב עד שקיע' החמה יש יותר מו' שעות אותו הזמן העודף על שש שעות הוא מתחלת הלילה הבאה ובן בחורף להיפוך באופן שאחר שש שעות מי"ב שעות הלילה כנ"ל אז הוא תלות הלילה כו' ואפי' יש לומר אחר תלות אחר שיאמר הברכות והתיקון תלות אין בכך כלום ולא שלנו עליו רוח מסאבא ולא טעם טעם דמותא אחר שהתעורר בתלות להמתין המותרן לז"ח כו' ע"ש כי אחריך עוד בתמרי מעם . ובכן כ' הגאון בעל שבת יעקב ומ' בשערי תשובה בזה בשם תשובות אחרונות: (סעיף ה) ומתחה ובלמים ובתיבים מחרות: (סעיף ה) ואח"ז בתשו' הרשב"ם ס"ק ח' ועי"ש בתוס' אם לא מ"מ אף בלא כם מתנדבים דגם בכל יומא אינא : (בס"ח ס"ק ז') כתב בכתבי כו' הבחיי לא כ"ב על פרשת עקידה רק על מה שאמרו אז"ל כל העוסק בפ' העולה כו' . והענין שהוא מתכוון בביאור הפרשה על אחה ענין הוא רומות . כי מתוך זה יתגלו עיני שכלו ויבינו בפלאות מתורת הקרבנות ומזה יתבל יותר בתורה ובמצות ויהיו עומתיו מתקלים לו כאלו הקריב קרבן ואין לומר שהיה הכוונה כי מתוך מה שיתבונן בתוה שיורו הפסוקים ואל מה שירמזו . אז יכיר ויבחין בפלאות תתי' דעיש . ומתחזק לבו בתחומת ה' ובעבודתו . וכזה יירש חיי עולם הבא עכ"ל הבחיי . ולכן נראה שריך לעיין על תיבת ופ' העולה :

נתיב חיים

כ"ב ברכות דף ג' : (ם) מ"א , סק"ח . כשאלתי לתה כתב הטור . כ"ב ולי הקטן שמעון הירש כ"ל שפקו אול (ר"ל אשם תלוי ל"ל אול) ודאי נקבה (ר"ל חטאת ל"ל נקבה) הלכך כי מתידע ליה בעי לאתויי נקבה . אבל זה שסיכון מין א' כו' שזה אול ויביא קרן וחומש ויביא אול ויאמר אם ודאי מעלתי זו מעילתי (ר"ל קרן וחומש) וזו אשמי · ואם לא עתיד להתודע לי . אשם זה יהיה אשם תלוי וקרן וחומש יהיו נדבה כו' . אלמא לא בעי ידיע' בתחלה כו' עכ"ל ומדהוצרך רש"י לומר ולא דמי לאשם תלוי דספק חטאת דהתם ספק אול ודאי נקבה ת"ל שהחטאת בעי ידיעה בתחלה ואח"ת להתנות · דהא מזה דמתנה באשם הוכיח דאשם ודאי לא בעי ידיעה תחלה אע"כ דרש"י ס"ל דגם חטאת

ביאור הגר"א

ברכות העובה כו' : הטוב כו' . כמ"ש רש"י ביומא כ"ח ב' בשם הירושלמי כדי להזכיר זכות אבות מזכירין חברון וכן קודם התפלה ובברהאיות רבה פ"ו כ"ו רי"ח ל"ל רבון העולמים כו' יהי רצון מלפניך כו' : ופ' המן . כפ' בתרא דיומא שאלו את רשב"י כו' ובסוגה מ"ח ב' דתניא ר"ח הגדול אומר כו' ומבילתא ל"ד ב' שבשעה שאמר ידמיה לישראל מפני מה אין אתם עוסקים בתורה אל"ל בתה נתפרכם הוצית להם לבות בל מן אל"ל הדור אתם ראו דבר ה' אבותיכם שהיו עוסקים בתורה ראו בתה נתפרנסו אף אתם אם תעסקו בתורה הקב"ה מפרנסכם מזה : ועשרת הדברות . כמ"ש בפ"ק דברכות י"ב ב' שבשלו אלו הקרבנות : פעי' ו' פרשיות

הגהות רעק"א

בשוב ד'. אבל אברהם לקמן סי' רל"ב ס"ד:י"א סק"י קודם היום.ולא הביאה דהא נאמר ובער עלי' ובכהן עליה שהם שדרי ב' גזרי עליה ופסול בלילה. כדאיתא ספ"ב דיומא. עיי"ש : סקי"א ע"פ הבלעה. עדיין אינו מיוסב לפי ההלכה דקיי"ל בחבמים דבאשם בעי' ידיעה. כמו שפסק הרמב"ם. מ"ש : (שם בא"ד) וא"ה ועי"הב. בעי"הב לא יאמר פ' חטאת ואשם ושלמים מה"ע

במג"א [ס"ק יו"ד] מ"ש בשם הגאון מוהר"י ז"ל דאשם נזיר בא לכפרה. ותימה עליו איך נעלם ממנו ש"ס

מחצית

הן ועי"ז תי' דבגמרא מיירי שגם המרבה כוון לבו כו' : ס"ק ז' פ' העקדה כ' הבחיי כו' הבחיי לא כ' כן על פ' העקדה . ובעקדה הטעם לזכור לפניו זכות העקדה והאבות : וגם שימסור נפשו על קדושת שמו ית' כמו שעשה יצחק · ובפ' המן הטעם שעי"ז יבטח בה' ויאמין שכל הדברים באים בהשגחתו ית' וביו"ד דברות הטעם לזכור המעמד הנכבד והגורה ההוא למען תהיה ירא"תו ית' ע"פ . ובפ' קרבנות הטעם כמו שהבטיח הקב"ה בזמן שאין בהמ"ק יהיה אמירתנו לרצון ונשלמה פרים שפתינו . וכן אמרו רז"ל כל העוסק בתורה עולה כאלו הקריב עולה · וע"ז כ' דאין די באמירת הפסוקים לבד· אלא יתבונן בטעמי הקרבנות ובדיניהם השגתו (וגם צריך לשוב מעבירה שבידו · דכן בקרבן היה צריך תשובה ווידוי דאי לאו הכי הוי זבח רשעים תועבה) וכן באמירת תהלה לדוד הכוונה שע"י האמירה בכונת הלב יכיר קצת מחסדי הבורא וקצת מגדולתו וע"י זה יהיה חרד ע"ד ה' וישמור את עצמו מן החטא . ואם עון בידו ירחיקהו וישוב בתשובה שלימה ועי"ז יזכה לעה"ב : ס"ק ח' עולה כו' נשאלתי כו' לפרקליט היינו מלין דומה החטאת לפרקליט ועולה לדורן. ואם יחטא למלך ב"ו אינו ראוי להביא לו דורן ערש מחל לו הטאתו כי לא יראהו וצריך תחלה פרקליט אשר יראה את המלך ואח"כ יביא הדורן · כן כל זמן שלא הביא החטאת ובחטא בידו א"א להביא דורן דהיינו עולה עד שכבר הביא החטאת ונתכפר לו . פי' דאי' בגמ' שם דף הנ"ל חטאת מכפרת ע"ח עשה מקופיא ר"ל דעיקר חיוב חטאת היא אי עבר על לא תעשה שם בזדונו כרת · בא על השוגג חטאת . ואם מביא חטאת לכפר על ל"ת שם בזדונו כרת אם כבר נתחייב עולה . כגון שעבר על מ"ע או על לאו הניתק לעשה דעליהן בא עולה (וכן על הרהור הלב וגסות רוח) אותה חטאת שמביא על ל"ת מכפר גם על העשה אבל רק מקופיא · ופירש"י אינה כפרה גמורה ותרגום ויקף הכרזל וקבא פרזלא . אבל עולה מכפרת על עשה מקיבעא דהיינו כפר' גמור'. ולכן הקשו התוס' איך אמרת דעולה דורן ומה"ע בא אחר חטאת הא על עשה מכפרת יותר מחטאת : ותי' לזה כ' מ"א אע"פ כשקרב כו' ר"ל מ"מ נגד חטאת מקרי עולה דורן · דהא קודם הבאת החטאת היה עניין חטא ל"ת שנדונו כרת · וגם חטא עשה ואפי' יביא עולה עדיין יש אחר חוב לא תעשה שנדונו כרת · לכן עדיף טפי שיביא תחלה החטאת ונכפר גמורה על הלא תעשה· וגם על תעשה עכ"פ יכפר מקופיא . ואף שעדיין יש אחר עליו מקבא עון עשה · דהא לא כיפר כפרה גמורה מ"מ שוב מקרי העולה דורן · אבל באמירתנו כו' והוי כקורא בתורה · וא"כ אמירת פרשת החטאת הוא ספק ואפשר דלא כיפר כלל לא על ל"ת דהא לא נתחייב וממילא גם על העשה לא כיפר כלל דהא הוי כקורא בתורה דעל עשה גרידא אסור להביא חטאת · ועולה מכפרת על עשה דאמרינן בגמרא שם באותו דף . ור"ל דלמא גם עולה אינו חייב ואף דעולה בא בנדבה · מ"מ כיון דהוי ספק כמו חטאת אי מכפר ה"ל להקדים חטאת דעיקר הקדמה תלוי במה שמכפר יותר · לכן הולרך לומר דאין אדם שאינו חייב עולה · וא"כ עולה ודאי מכפרת . וחטאת הוא ספק אי מכפרת כנ"ל . לכן יש יותר להקדים עולה לחטאת : ס"ק י' ביום כו' כדאיתא ביומא ספ"ק דזמנה כל יום מקריאת הגבר או סמוך לו מלפניו או לאחריו · וכ' בספר ע"ת כיון דבעי' דומיא דהקרבת כהן הקרבן לכן יש לאמרם בעמידה דומיא דהקרבה דהוי מעומד דכתב לעמוד ונסרת : ס"ק י"א יר"מ כו' לפי שאינו באה כו' · ר"ל בשמא עולה אע"ג דמכפרת על עשה ואפשר דלא עבר על מ"ע אעפ"כ מלי למימר יהר"מ כו' · דהא עולה בא נדבה · גם אין לך אדם בישראל שלא עבר על עשה וכדלעיל ס"ק ח' משא"כ חטאת . ומשמע דעת הרב"ו שהטור כ' שאחר החטאת לא יאמר יהר"מ · אבל אחר אשם יאמר יהר"מ · וכ' הרב"ו דאחר אשם תלוי מה"ע יאמר כיון דפליגי ר"א ורבנן בבריתות · דר"א ס"ל אשם תלוי בא בנדבה . ורמיה דהא אי אחר שהביא אשם תלוי עודנו בו שודאי חטא לריך שוב להביא חטאת · וא"כ עכ מה בא האשם תלוי אע"כ שהיה נדבה · וחכמים ס"ל דאינו בא בנדבה . ומה שמביא תחלה אשם תלוי כדי להגין עליו מן היסורים שרואים לבא עליו על חטאתו אשר חטא . והאשם מגין עד שיתוודע לו ויביא חטאתו ויתכפר · ופסק הטור בר"א אף דרבים חולקים על ר"א מ"מ כיון דמליגו שם בבריתות במשנה דבבא בן בוטא עביד עובדא

מגן אברהם

ס' הכחיי פ' וכן פי' מ"ש כל האומר תהלה לדוד נ"פ מוכנה לו שהוא בן עה"כ : ח עולה לאחר עולה ושלמים ותודה יאמר פ' נסכים והיא בסדר שלא לך כי אין זבח אלא נסכים אבל חטאת ואשם אין עונין נסכים אבל חטאת ואשם ודאי לא יאמר פ' חטאת ואשם ואם אינו יודע שחטא יקרא אספק תעלת ומכפר עליו ואם לא תעלת יאמר לו שבר בקור' בתורה אבל לאחר אשם דבה כגון אשם תלוי לו אשם נזיר רשאי לאמר' (כ"י) וי"ל שיכון לומר אף אחר אשם ואשלת ודאי לא אני חייב תעלת' ירא"ת שיהא מקובל כו' (מהרש"ל ומורי בב"ח).אין לומר

שערי תשובה

עת ללמוד בספרי מוסר כי כל הגדול כו' וקבלתי כי תבלין היצה"ר הוא תוכחת מוסר ממאמרי חז"ל : (י) ושלמים. עבה"ט הביא קושית המג"א דהא חטאת קודמת לעולה. ובספר דעת קדושים כ' לתרץ דחטאת מלבד הכפרה בדם איכא נמי אכילות בשר שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים ואמרו חז"ל בזמן שבה"מ קיים מזבח מכפר עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו ופרש"י שאוכלים על שלחנו עניים מהונגים ואין היה"ר שאומר בחטאת עולה רק במקום זריקת הדם אבל לא במקום אכילת בשר ואין היה"ר עולה במקום כל הקרבן של החטאת מה שאין כן היה"ר של העולה שהוא כולה כליל הוא העולה במקום כל הקרבן היה"ר של עולה קודם ע"ש ועיין בשב יעקב סי' ב' מ"ש בזה : (יא) בציבור.עבה"ט כ' בקונטרס טוב עין סי' יו"ד שמהרא"י ז"ל משמע שאין לאומרם אפי' ביחיד אך אפשר דהקפידה קודם התפלה אבל לאחר התפלה אם יקראם באמצע קביעות לימודו שפיר דמי ע"ש : (יג) נדבה. עבה"ט וכתב בשב יעקב סי' ב' שהנוהגים לו' פרשיות של הקרבנות בכל יום יכול לומר גם פ' של חטאת ואשם אפילו ביום שאחר יוה"כ אבל היה"ר של חטאת לא יאמר כלל ושל אשם יאמר בכל השנה בדרך ספק אם נתחייבתי כו' ומ"מ ביום שאחר יה"כ לא יאמר כלל. ועיין בת"ש סי' ה' ס"ק ח' וט' מ"ש בענין זה ושם בבכ"ש דף ק"ח ודעתו שאם לבו נוקפו שמא עבר על חטא ונודע לו ושכח יאמר נ"כ אחר חטאת בדרך תנאי ושם מבואר כל פרטי דיני אמירת הקרבנות באורך.ובאמונת שמואל סי' נ"כ כתב הך קושיא שהקשה המ"א דאשם נזיר אינו בא אלא כשנטמא בשם חכם א' והוא ז"ל כתב ע"ז דלקן"מ דלענין תפלה של יה"ר יכול לכוין לאשם נזיר כיון שע"י נדר זה באם ישמא יביא אשם מיקרי נידר ונידב. ובכנסת יחזקאל ס"ם כ"ג כתב לתרץ משום טמאי מתים ע"ש . ובמאיר נתיבים סי' א' כתב שהוא תמוה ונם מ"ש בא"ש צ"ע. ולענין הדין מסיק שיה"ר לא יאמר כלל אף בדרך תנאי ושל אשם יאמר דרך תנאי ע"ש וכבר כתבתי הכרעת הבכ"ש בזה וכן עיקר. ועיין תשובת יעב"ץ י"א סי' קס"ג. ובקונטרס טוב עין סי' י"ב וביד דוד בשבת (דף ע') וע' ביד אפרים מ"ש לפ' דברי הגאון

אשל אברהם

תמה אחר תלות היום כדעת הזוהר כשהחמה עומדת באמצע הרקיע ע"ש : [כ] וחטאת כו' מה שהקשה המ"א הלא קי"ל חטאת קודם לעולה עיין תשובת שב יעקב ס"ב דתתרץ דברי הטור וש"ע בג' לוקבנו : [ג] עיין באר היטיב ס"ק י"ג בגר' אופיבה : [ד] ואשם ודאי לא יאמר פ' חטאת ואשם יום ה' אחר יום"כ ולפי מ"ש בי"ד ביאמר נמי יהי רצון אחר פ' אשם שב יעקב סי' כ' נסתנק אם יאמר פ' חטאת ואשם יום ה' אחר יום"כ ולפי מ"ש בי"ד ביאמר נמי יהי רצון אחר פ' אשם משום שאמרו על בבא ב"ב שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום ע"ש אלא שיומא דמתניתין הוא חוץ מיום ה' אחר י"כ אל"ל המתן עד שתכנס לספק כו' ואפילו אפשר נמי לשפתק דפרשיות לבד נמי לא לימא כמו שא"א מזמור לתודה בערב יום"כ אלא דלידד עשה לתנגא מעשה דאמרי' חייב חטאת ואשם ודאי שעבר עליהם יה"כ חייבים להביא אח"כ אבל יה"ר לא יאמר כלל ע"ש:

יד אפרים

מעשנו אללי ערב עד שקיע' החמה יש יותר מו' שעות אותו הזמן העודף על שש שעות הוא מתחלת הלילה הבאה וכן בתורף להיפוך באופן שאחר שש שעות מי"ב שעות הלילה כנ"ל אז הוא תלות הלילה כו' ואפי' יש לומר אחר תלות אחר שיאמר הברכות והתיקון תלות אין בכך כלום ולא שלנו עליו רוח מסאבא ולא טעם טעם דמותא אחר שהתעורר בתלות להמתין המותרן לז"ח כו' ע"ש כי אחריך עוד בתמרי מעם . ובכן כ' הגאון בעל שב יעקב ומ' בשערי תשובה בזה בשם תשובות אחרונות: (סעיף ה) ומתחה ובלמים ובתיבים מחרות: (סעיף ה) ואח"ז בתשו' הרשב"ם ס"ק ח' ועי"ש בתוס' אם לא מ"מ אף בלא כם מתנדבים דגם בכל יומא אינא : (בס"ח ס"ק ז') כתב בכתבי כו' הבחיי לא כ"ב על פרשת עקידה רק על מה שאמרו אז"ל כל העוסק בפ' העולה כו' . והענין שהוא מתכוון בביאור הקרבנות על אחה ענין הוא רומות . כי מתוך זה יתגלו עיני שכלו ויבינו בפלאות מתורת הקרבנות ומזה יתבל יותר בתורה ובמצות ויהיו עומתיו מתקלים לו כאלו הקריב קרבן ואין לומר שהיה הכוונה כי מתוך מה שיתבונן בתוה שיורו הפסוקים ואל מה שירמזו . אז יכיר ויבחין בפלאות תתי' דעיש . ומתחזק לבו בתחומת ה' ובעבודתו . וכזה יירש חיי עולם הבא עכ"ל הבחיי . ולכן נראה שריך לעיין על תיבת ופ' העולה :

ביאור הגר"א

ברכות העובה כו' : הטוב כו' . כמ"ש רש"י ביומא כ"ח ב' בשם הירושלמי כדי להזכיר זכות אבות מזכירין חברון וכן קודם התפלה ובברהאיות רבה פ"ו כ"ו רי"ח ל"ל רבון העולמים כו' יהי רצון מלפניך כו' : ופ' המן . כפ' בתרא דיומא שאלו את רשב"י כו' ובסוגה מ"ח ב' דתניא ר"ח הגדול אומר כו' ומבילתא ל"ד ב' שבשעה שאמר ידמיה לישראל מפני מה אין אתם עוסקים בתורה אל"ל בתה נתפרכם הוצית להם לבות בל מן אל"ל הדור אתם ראו דבר ה' אבותיכם שהיו עוסקים בתורה ראו בתה נתפרנסו אף אתם אם תעסקו בתורה הקב"ה מפרנסכם מזה : ועשרת הדברות . כמ"ש בפ"ק דברכות י"ב ב' שבשלו אלו הקרבנות : פעי' ו' פרשיות

חכמת שלמה

סי' א' (סעיף ה') ושוב לומר וכו' ופרשת עולה וכו'. נ"ב הגה מה שתמהו הכל על השור מה שהקדים עולה לחטאת עיי"ש בישובו בעזה"י בחיבורי עבודת עבודה על ע"ז דף ט' ובחיבורי על התורה פרשת וישלח (שנת תר"א) בפסוק כי ע"כ ראיתי פניך כראות פני אלהים ובחיבורי על התורה פרשת צו שנת [תרט"ו] ועוד בחידושי על התורה יי"ש ודן"ק : (סעיף ז') כשיסיים פרשת העולה וכו'. נ"ב עיין ערוכה בשבועות [דף ל"ז ע"א] דקאמר שם מכלל דנזיר טמא יפטור במלקות הא קרבן כתיב ביה התם

השקל

בנפשיה כר"א והביא אשם תלוי בכל יום . אמנם אשם ודאי נסתפק הרב"ו לדעת הטור אי יאמר יהר"מ אחריו דאפשר לומר כיון דשם אשם בא בנדבה דהיינו אשם תלוי מלי לומר אפילו אחר אשם ודאי אע"ג שאינו בא בנדבה · או שאחר אשם ודאי אין לומר יהר"מ כמו אחר חטאת . והטור לא היה צריך להזכירו שאחר אשם ודאי לא יאמר כיון שכ' שאחר חטאת לא יאמר ממילא ידעינן דאחר אשם ודאי ג"כ לא יאמר דחד טעמא לתרוייהו וזה נראה עיקר להרב"ו ע"ש . וע"ז כ' מ"א דמשמע דעת הרב"ו דלא כהטור אלא אפילו אחר אשם תלוי לא יאמר מדלא הזכיר בש"ע שיאמר יהר"מ אחר אשם תלוי : רק כהבחיי מוכח לפנינו אמיתה של הגב כו' הכי קיי"ל דבעינן לאתחזק איסורא אבל אי אתיבה אחת היתה מוכחת לפנינו ואכלה · ולא ידע אם היתה הגב או שומן דלא אתחזק איסורא אינו מביא אשם תלוי · ואפילו בשני אתיבות דוקא אי בשאכל אחד מהן היה סובר ששניהן שומן · אבל אם בשעת אכילה נסתפק מיד אי מה שאוכל הוא הגב או שומן · הוי קרוב למזיד ואינו מביא אשם תלוי · וכן אי ידע בעת אכילה שא' מהן הגב אלא שהיה סובר שאותה שאוכל ודאי שומן . ואח"ז מודע לו שהיה ספק מביא אשם תלוי כן מבואר פ"ד דכריתות . ועיין בי"ד סי' ה' שכתב שם אי שוחט בזה"ז בהמה לשם קדשים הבאים בנדבה הבהמה אסורה דמחזי כאוכל קדשים שנזבחו בחוץ אבל אי שחטן לשם קדשים שאין באים בנדבה כגון לשם חטאת כשרה · דאי הוי בידו חטא שחייב עליה חטאת היה לו קול ע"ש . וכ' שם רמ"א דאם שחטו לשם אשם תלוי אסורה וע"כ ס"ל דאשם תלוי בא בנדבה . וכתב הש"ך הא דלא הגיה רמ"א פה שיאמר יהר"מ אחר אשם תלוי . היינו משום דמספקא ליה אי קי"ל דבא בנדבה או לא ולכן אזיל הכא לאומרא שלא יאמר יהר"מ שמא אינו בא בנדבה ואתם לאומרא שמא בא בנדבה לכך אסורה : וכתב ב"י בשם מהרא"י כו' ר"ל הם מפרשים דמ"ש הטור שגם אחר אשם יאמר היינו אפי' אחר אשם ודאי אע"ג דאינו בא בנדבה (דלא כע"ש דס"ל דלא בא להביא ראיה כ"א דקי"ל דאשם תלוי בא בנדבה)· לבא כמו בנדבה . ר"ל אע"ג דהאומרו עכשיו לא נדר בנזיר . מ"מ כיון דבזמן המקדש היה בידו להביא את עצמו לידי אשם דהיינו שהיה נודר בנזיר מקרי כמו נדבה ויכול לומר יהר"מ . ועוד דמקרא מלא הנזיר מביא חטאת ולא אשם אלא א"כ נטמא דנזיר טהור כשנטמא ומי נזירתו מביא שתי בהמות כנשם אחד חטאת וכבש עולה ואיל א' לשלמים . ואם נטמא מזון עליו בשלשי ובשביעי· ואחר הזאה ביום שביעי טובל את עצמו ובשמיני מביא שני תורים או שני בני יונה א' לעולה ואחד לחטאת . וכבש לאשם : וא"ל דשאני אשם נזיר כו' ר"ל ונתייאשב עכ"פ קושיא שייה דאחר אשם י"ל יהר"מ דמקרי בא בנדבה:והכא אשם שפחה כו' כדאיתא שם בבריתות פ"ב מ"ב : והב"ח כתב כו' וקשה כו' ידיעה בתחלה · ר"ל קודם שמביאו לריך שיהיה מודע לו שחטא . דכי אז הודע אליו חטאתו והביא . משמע כשהודע לו דוקא אז והביא כו' . ואף שמשמע שם מדברי רש"י כו' דכי אי' שם אמר עולה למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה בעל כו' פירש"י וז"ל פלוגתא דר"ע ור"ע היא כו' ר"ע מחייב על ספק מעילות אשם תלוי . ולא קי"ל הכי אלא דוקא כשבא על הודאי חטאת כגון אכל חלב . אז בא על הספק אשם תלוי . משא"כ מעילה אי ודאי מעל לא בעי חטאת אלא אשם ודאי אינו מביא על הספק אשם תלוי (ופי' היה לפנינו ב' חתיכות אחד של קודש ואחד של חולין ואכל אחד מהן ואינו יודע איזה מהן מביא אשם תלוי) · ומודה ר"ע שאינו מביא את מעילתו כלומר· קרן וחומש עד שיודע לו שודאי מעל שאז מביא קרן וחומש ואשם ודאי ר"ע אומר מה לו להביא אשמות . אשם תלוי עכשיו וכשיודע לו שמעל אשם ודאי . ולא דמי לאשם תלוי דספק חטאת· דה"ל ספקו אול (ר"ל אשם תלוי ל"ל אול) ודאי נקבה (ר"ל חטאת ל"ל נקבה) הלכך כי מתידע ליה בעי לאתויי נקבה . אבל זה שסיכון מין א' כו' שזה אול ויביא קרן וחומש ויביא אול ויאמר אם ודאי מעלתי זו מעילתי (ר"ל קרן וחומש) וזו אשמי · ואם לא עתיד להתודע לי . אשם זה יהיה אשם תלוי וקרן וחומש יהיו נדבה כו' . אלמא לא בעי ידיע' בתחלה כו' עכ"ל ומדהוצרך רש"י לומר ולא דמי לאשם תלוי דספק חטאת דהתם ספק אול ודאי נקבה ת"ל שהחטאת בעי ידיעה בתחלה ואח"ת להתנות · דהא מזה דמתנה באשם הוכיח דאשם ודאי לא בעי ידיעה תחלה אע"כ דרש"י ס"ל דגם חטאת

שיהיה זה נחשב כאלו הקרבתי חטאת ולפע"ד שא"ל כן דודאי מצינו בגמרא בהרבה דוכתין שאדם מביא עולה על ספק דהיינו אם חייב עולה יהיה זה עולה ואם לאו יהיה עולת נדב' כדאי' ס"פ האיש מקדש בסוגיא דאמרי' תנן התם בהמה שנמצאת מהלכה למגדל עדר כו' מ"מ לא מצינו בחטאת כן כיון דחטאת אינו בא בנדבה היאך דיאמר אם אינו חייב חטאת יהיה זה נדב' דאין שייך במעשה חטאת נדב' כלל דמעשה נדבה הוא ענין אחר לגמרי מעשיית חטאת ע"כ גם כאן אם הוא חייב חטאת והקריב' נחשבת לחטא' דהיינו כאלו עושה ממש מעשה חטאת ככל חקתו ומשפטו היאך יאמר ואם אינו חייב חטאת יהיה זה נדבה דהקריב' הבא כבר נעשית כמשפט החטאת בכל פרטיו שקורא בו בתורה ע"כ אין לאומרו:וגם ראיתי תשובה מלחת לקנא שאומרים קודם פ' התמיד ומשניות אינו מקומן ונשלמה פריס שפתיו ולדעתי אינו נכון שיש למחות בידם דזה משמע על כל מה שיאמר אח"כ והל' גם דיני חטאת מזכיר שם ואין ע"ז שלוש פריס בנדבה דשמא אינו חייב והוי כמביא חולין בעזרה אלא א"כ אם יאמר ונשלמ' פריס שפתיו במקום עבודת התמיד כנ"ל : (ח) פ' ושחט וגו'. דאיתא במ' אמר הקב"ה מעיד אני עלי ש"ז כיון עכו"ם בין ישראל בשעה שהן קורא"מקרא זה נפוה לפני ה' אני זוכר עקידת יאחק :

באר היטב

חטאת ואשם משמע מדברי המחבר דלא יאמר מפני שאין אלו באין בנדבה . ואפילו אחר אשם אלו נמי לא יאמר כמבואר בשלחן ערוך הוא דעה סי' ה' שפסק שם להחמיר דאין באה בנדבה עיין בש"ך שם ס"ק ז' והב"ח והמגלת אבי בחבו בשם רש"ל דיש לומר אף לאחר חטאת ואשם יה"ר רק שיאמר בלשון ספק דהיינו יר"מ אם עברתי עבירה שחייבים עליה חטאת שיהא זה נחשב כאלו הקרבתי חטאת ס"ש . ומ"ש וט"ז הקשו עליו ס"ש . והעלה המ"א דיש להחוש דאחר פרשת האשם יאמר יר"מ אם נתחייבתי אשם וכו' דאשם לא בעי ידיעה בתחלה אבל לאחר פרשת חטאת לא יאמר כלום ס"ש וע"ת ואליהו זוטא וכספר בני חיי ויד אהרן כולם כאחד הסכימו לדעת המרדכי"ל דיאמר אם נתחייבתי חטאת יהא זה נחשב כאלו הקרבתי חטאת ואם לאו הרי אני בקורא בתורה וספיר דמי ע"ש . ועי' בספר זכר הבלמים סי' ח' . ובתשובת אמונת שמואל סי' כ"ב כתב בשל"ה בשבת וי"ט לא יאמר י"ר דאין קרבן נדבה בא בהם אבל הפרשיות אין הפסד לאומרן בקורא בתורה ומ"מ אם אם חייב לאמר אפי' אם בוונתו בקורא בתורה וכן הענתיק הבאר היטב אחר לפני עיין שם ולא ידעתי למה : (יד) ושחט אותו . עיין בית יעקב סי' ק"ק כתב הט"ז האומ' ונשלמה פרים שפתיו קודם פרשת התמיד ואיזהו מקומן טעות הוא דגם חטאת מזכר שם ושמא אינו חייב והוי כמביא חולין בעזרה אלא יאמר ונשלמה פרים שפתיו בשעה שהיה נקרב התמיד ע"ש : סי'

יד אפרים

ס"ק י"א ח"כ נראה שיש לומר כמו לבא בנדבה כנ"ל : (שם) אל"כ בחטאת וא"כ לא מיקרי נדבה לענ"ד יש לתמוה דבין בחטאת ובין באשם מ"מ השתא מיהא לא נדר במזיר ולא בתחייב קרבן וע"כ לא אמרינן אלא היכא שיכול לנדב אותו קרבן עצמו כגון עולי' ושלמים שפיר יכול לומר יה"ר דהוי נדב לקריב משא"כ מזה שאין הקרבן בעצמו בא בנדבה אם לא בשמור בזיר בזמירות וזה יודע בעצמו אלא נדר בזמירות ומה לי בשאינו יודע אם חטא או אלא נדר בזמירות . ולכן נראה דדולי אין הכונה שיכון ביה"ר לאשם מזיר אלא אם הי' אמר לדידו חטא . וחטאת מזיר כיון שאינה באה לכפרה אין חטא מתכפר בו כלל וזה כוונת הגאון המפורסם מוהר"ר יאחק מפוזנא ז"ל : ובמה שהקשה המג"א דהא חטאת בעי ידיעה בתחלה ואח"ש נתפ"ש כתב דאשם נמי בעי ידיעה בתחלה והאחרונים כתריכו כזה . לענ"ד לק"מ דלענין שאם אינו מחייב כלל א"ש אלא יאמר הכי בזמיר בלא"ה אינו מחייב ידיעה דאחרת זו אינה צריכה כל התנאים והפרשים לגרום אותם על נדבת לבו ורצונו כי אם ה' אמר לדידו אינה חטא . וחטאת מזיר כיון שאינה באה לכפרה אין חטא מתכפר בו כלל וזה כוונת הגאון המפורסם מוהר"ר יאחק מפוזנא ז"ל : ובמה שהקשה המג"א דהא חטאת בעי ידיעה בתחלה ואח"ש נתפ"ש כתב דאשם נמי בעי ידיעה בתחלה והאחרונים כתריכו כזה . לענ"ד לק"מ דלענין שאם אינו מחייב כלל א"ש אלא יאמר הכי בזמיר בלא"ה אינו מחייב ידיעה דאחרת זו אינה צריכה כל התנאים והפרשים האמורים בחטאת דהא אינם הקרבה ממש רק שאומר ענין הקרבה ומתפלל שיעלה לרצון לכפר עליו אשר חטא וא"כ מה בכך שלא נודע דמ"מ החטא לא יתכפר לו אלא שכך נזרה חכמת התורה שלא יקריב חטאת בלי ידיעה וזה אינו בא להקריב קרבן בלא ידיעה רק אומר הפרשה ומנקש רמיזים שאם חטא אלא שלא נודע לו אם"מ קולר הענן תלוי בצוארו תעלה לו אחירה זו כאילו נודע לו להקריב הקרבן שאז היה מתכפר בו כדין כן יתכפר לו עכשיו ע"י מחשבתו הטובה שאם היה יודע מתחלה וסי' רשאי להביא קרבן היה מביאו וכמש"ל בשם הבחיי תחשב לו מחשבה זאת כמעשה דהיינו כאלו נודע אלו חטאתו וסי' מחויב להביא קרבן בלעגל"ד :

לבושי שרד

(ס) מ"ש סקי"ח . ועוד דעכ"פ חטאת מיקרי בא בנדב' עי' כנ"י פ"ם ר"ג (ובכור שור) (שבת דף סא) :

נתיב חיים

פרים ע"ש ואי לא יאמר אח"כ פ' נסכים אין זבח בלא נסכים מש"ה יאמר עולה קודם לחטאת : ב) (שם ס"ק י"ח) והטור כ' ואחר אשם יאמר יה"ר . כ"כ ע' בכולה דף ע' מפני שמביא קדשים לבית הספול וע' פרש"י וזה אינו אלא להבאת הקרבנות בפועל ואתותרו . אבל באמירה בלתוד חכמים ג"כ מודים שיכול להתנות על אשם בתנאי אם לאו יהיה נדבה. וכזה מיושבים דברי הטוי' וכתה גדולים שבכולו בקושיות זו שאשם אינו בא בנדבה . ומה שמשמע מדברי תוספות דף כ"ה ד"ה ודילמא דלא יוכל להתנות . אין מזה הבנה דמה שבתבו תוס' שנסכי נדבה לאינם אין זה אלא דפריך הכי אחרייתא לשמואל דס"ל הכי בזבחי' דף י"ח אבל לדינא קיי"ל דלא כשמואל שנסכי נדבה נמי לספלים וכ"כ הרמב"ם פט"ז מהל' מעשה הקרבנות הל' י"ד ע"ש . אך דברי הרמב"ם פ"ו מהל' פסולי המוקדשין הל' י"ח לפ"ז תמוהים שכתב מלא זכר בן שתי שניה אין תקנה שאם אשם הוא ועדיין לא בפרו בעליו . אלא יכול להביא בתנאי כמו שהקשו תוס' וצ"ע :

דגול מרבבה

*) כן הוא מפורש במסכת כריתות דף כ"ב ע"ב אמר רבא ומודברי שניהם נלמד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה ודברי הרמב"ם פ"ו מהגנות הל' יו"ד המוהים ומ"ש שהוא מחלוקת ר"ש ור' עקיבא . נמשך אחרי דברי רש"י והוא נגד דברי רבא הנ"ל וצ' בתוס' שבת דף ע"ב בד"ה מאן דאמר והמג"א לתרץ דברי הטור בא ואין על הטור קשיא מדברי הרמב"ם דלא כא"ר שנתב שנעלם מהמג"א דברי הרמב"ם :

חכמת שלמה

דמייתי קרבן כי היכי דתיחול עליה נזירות דטהרה ופירש"י הא קרבן כתיב ביה והזיר לה' את ימי נזרו והביא בבש בן שנתו וכו' הרי דפריך התם מאשם ונם בלא"ה מיירי מאשם דהרי מחלק התם בין נזיר לשבועת הפקדון ובשבועה אשם הוא דחייב ואעפ"כ משני שם דאינו לכפרה רק דתיחול עליו נזירות דטהרה כמ"ש רש"י שם וז"ל כי היכי דתיחול עליו נזירות דטהרה שמתחיל למנות מעכשיו ותלה הכתוב בקרבן ולא לכפרה היא באה ייע"ש מפורש להיפוך מדבריו וצ"ע ודו"ק :

מחצית השקל

חטאת לא בעי ידיעה תחלה : מ"מ למסקנא כ' ר"ל לדינא . דכן מבואר שם בגמרא דף ע"ב: ולא"כ אין מועיל כו' . ומזה תמה בתשובת של יעקב סי' ב' שדבריו סותרים זא"ז תכ"ד דא"כ מה מתפלא מ"א לעיל על הגאונים מהרי"א ומהרי"ח דעל חטאת היה ראוי לומר יהר"מ דהא חטאת מזיר בא בנדבה . וגם כתב שהחסידים היו מביאים חטאת מזיר כדי שיתכפרו בו שאר חטאים הא לא מתכפרים דבחטאת בעי ידיעה תחלה . וכ' ולא"ל דדעת מ"א דבשביל ספק אסור להביא חטאת אבל אי צריך להביא חטאת בלאו הכי שאינו עושה איסור בהבאתו כמו הכא דל"ל חטאת בשביל מזירותו מתכפר נמי מעבירות של חטאת שאינן ידועים לו . ז"א כדמוכח התם בשבת דף ע"א ברש"י ד"ה למ"ד כו' (הבאתי לעיל) אמנם לא בעי ידיעה בתחלה באשם ודאי קודם הבאת כפרתו דהא אתידע ליה ומכפר עליה עכ"ל . משמע אבל אי בעי ידיעה בתחלה לא הוי מכפר . אף דהתם אינו עושה איסור בהבאתו . דבלאו הכי צ"ל איל לאשם תלוי נמצא ממה נפשך עושה שפיר ואפ"ה לא הוי מכפר אי הוי צריך ידיעה מתחלה דנזרת הכתוב הוא וא"כ בחטאת דכ"ע מודים דצריך ידיעה בתחלה ודאי אין מועיל כלום על חטא שאין ידוע אף דצריך להביא בלאו הכי וצ"ע עכ"ל ולענ"ד לא הוי צריך בעל התשובה להביא רמיה מאשם לפי הס"ד על חטאת . דכן מבואר להדיא גבי חטאת נופיה במס' כריתות דף ז' ע"ב ודף כ"ג ע"א דאין חטאת בא על תנאי מקרא דאו הודע אליו חטאתו והביא.כגון ב' חתיכות א' חלב וא' שומן ואכל את הראשונה ובא אחר ואכל השניה . צריך כל אחד להביא אשם תלוי ולא אמרינן יביאו חטאת א' בשותפות ויתנו אם אני אכלתי חלב אחלק מחול לי ויהי' לחטאתך (לאפוקי מר"ש שם) משום דבעי ידיעה ודאית ומ"א שהביא רמיה דחטאת בעי ידיעה בתחלה ממס' שבת . ולא אייתי ראיה זו מכריתות הייגו משום דרצה להביא גם רמיה על אשם דל"ב ידיעה . ובשבת שני הדיעים מבוארים במקום א' . גם רצה להקשות ע"ד רש"י שם . אמנם בעיקר קושיתו של בעל תשובת ש"י הנ"ל נלע"ד דודאי אם נסתפק לו אם חטא אינו רשאי להביא חטאת אפילו ליכא איסור בהבאתו משום חולין בעזרה אעפ"כ גזרת הכי' שלא להביא וכמ"ש בתשובה הנ"ל . אך אי נודע לו שחייב חטאת ודינו להביא חטאת כמו בזיר אז ס"ל למ"א דמתכפרים לו גם שאר עבירות שחייב עליהן חטאת אף שעדיין לא נודע לו . והכי דייק קרא לו הודע אליו חטאתו והביא . וכיון שנודע לו חטא א' שעליו מביאו כבר קיים הקרא ומכפר גם על שאר עבירות אף שעדיין לא נודעו לו . כך היה סברת מ"א . אלא שעדיין צ"ב האיך חטאת א' יכפר על עבירות הרבה . והא לכל חטא צריך קרבן בפ"ע . אפילו עבירה א' כגון אכל חלב ב' פעמים צריך להביא על כל אכילה חטאת בפ"ע . אם לא שהיו ב' האכילות בהעלם א' . ואולי חטאת מזיר שאני הואיל ועל עצמו של מזיר א"ל כפרה גמורה מכפר על שאר העבירות . אך העיקר נראה דמ"מ מכפר על שאר עבירות להנין מן היסורים או מקופיא : דאשם ל"ב ידיעה בתחלה כו' . ובהכי מיישב דעת הטור ר"ל שהטור כתב שאחר חטאת לא יאמר יהר"מ . ואחר אשם יאמר וכפי מה דאסיק מנן אברהם וכן נראה להרב"י עיקר הטור מ"ש אחר אשם יאמר כתכוין לאשם תלוי . אבל אחר אשם ודאי לא יאמר . א"כ תיקשי דה"ל להטור לכתוב אחר חטאת ואשם ודאי לא יאמר . ומ"ש הרב"י דממילא נשמע כיון שכתב אחר חטאת לא יאמר ה"ה אחר אשם ודאי כנ"ל הוא קלת דוחק . אבל לפ"ד מ"א ניחא. דמה"ע שביק הטור אשם ודאי ולא כללו עם חטאת שהוא חלוק מחטאת. דבחטאת אפי' על תנאי לא יאמר יהר"מ דבעי ידיעה בתחלה.אבל אחר אשם ודאי עכ"פ רשאי לומר על תנאי כיון דלא בעי ידיעה בתחלה . אבל אחר אשם תלוי ס"ל להטור דרשאי לומר בלי תנאי דספק כר"א דבא בנדבה כנ"ל . ובספר א"ר תמה על מ"א שכ' דאשם וודאי לא בעי ידיעה בתחלה . הא

דגול מרבבה

כמ"ש בתעניית כ"ז ב' ת"ר אנשי משמר מתפללין כו' : מפני כו' . הולין מ"א ב' : סי' ח יאמר עם הקרבנות כו' . בוארא רבא פ"ב . ובאלו הוא אומר .לפוה לפני ה' . אחרו בשעה שעקד אברהם אביו את יאחק בנו התקין הקב"ה ב' כבשים א' של שחרית ואי' של ערבית ולכל כך למה שבשעה שהיו ישראל מקריבים תמיד ע"ג המזבח וקורבנות המקרא הזה לפוי' לפני ה' זוכר הקב"ה עקידת יאחק מעידני עלי את הסמים ואת הארץ בין גוי בין ישראל בין אים בין אשה בין עבד בין אמה כמ"ש בתעניית כ"ז ב' ת"ר אנשי משמר מתפללין כו' : מפני כו' . הולין מ"א ב' : סי' ח יאמר עם הקרבנות כו' . בוארא רבא פ"ב . ובאלו הוא אומר .לפוה לפני ה' . אחרו בשעה שעקד אברהם אביו את יאחק בנו התקין הקב"ה ב' כבשים א' של שחרית ואי' של ערבית ולכל כך למה שבשעה שהיו ישראל מקריבים תמיד ע"ג המזבח וקורבנות המקרא הזה לפוי' לפני ה' זוכר הקב"ה עקידת יאחק מעידני עלי את הסמים ואת הארץ בין גוי בין ישראל בין אים בין אשה בין עבד בין אמה

אשל אברהם

[ד] בספר אליהו רבה מביא הך ברייתא דר"א הגדול אומר כל העוסק בפרק שירה בכל יום כו' וכ' בשם מהר"מ מערלאי שהבע"ה מיבר פרק שירה ברוח הקודש . ודייק בלשון כל העוסק ולא אמר כל האומר כי הענין העוסק הוא לדעת עניני הדברים וכוונתם להועלת לקבל מוסר מן הסירות הללו כו' ע"ש :

נתיב חיים

ס"ק י"ח . ועוד דעכ"פ חטאת מיקרי בא בנדב' עי' כנ"י פ"ם ר"ג (ובכור שור) (שבת דף סא) :

ביאור הגר"א

כו' . כמ"ש ביום לוחו בספ"ב דמגילה ובריש פ"ג דיומא ובתמיד נלוו ורלו כו' ובשאר מקומות : סעי' ז כשיסיים כו'. כמ"ש בתעניית כ"ז ב' ת"ר אנשי משמר מתפללין כו' : מפני כו' . הולין מ"א ב' : סעי' ח יאמר עם הקרבנות כו' . בוארא רבא פ"ב . ובאלו הוא אומר .לפוה לפני ה' . אחרו בשעה שעקד אברהם אביו את יאחק בנו התקין הקב"ה ב' כבשים א' של שחרית ואי' של ערבית ולכל כך למה שבשעה שהיו ישראל מקריבים תמיד ע"ג המזבח וקורבנות המקרא הזה לפוי' לפני ה' זוכר הקב"ה עקידת יאחק מעידני עלי את הסמים ואת הארץ בין גוי בין ישראל בין אים בין אשה בין עבד בין אמה

הגהות רעק"א

מ"ש : מג"א סקי"ב דהא עיקר כפרה בדם. ע' לקמן סי' קל"ב בע"ז סק"ב וסי' רל"ד ע"ז סק"ב :

סימן ב

לא מגמרא דשבת קי"ח ב עזר תעני' יא תגיג"ז נ שבת קי"ד ד שם ס"ח ה שבת שם ו קידושין לא ז שם ח ברכות עו :

עטרת זקנים

ב כה' מהרש"ל הא* דאסור לילך בקומי' זקיפה וגם *בגילוי הראש היינו דוקא תחת אויר רקיע אבל לא בבית כי אינו נראה כ"כ שאינו מבניח במורא של הקב"ה כי אם תחת אויר דקיע וכ' מהרש"ל דכופע על קש ועל גמי אשון כסוי וכ' ע"ת הה"ה שערות שקורין בל"ל פרו"ק תכוכים כסוי אף מפני תראית עין ים ליזה' אם אפשר: לאסור להזכיר את הכם בגילוי הראש (מהרל"ו) ולא מהני אם מניח הידים על הראש. אבל מהרש"ל כ' אם מניח הידים על הראש. אבל מהרש"ל כ' אם רוצה באמצעי ורוצי' לשתות אז בלילה שאין לו כובע בראשו דיו בהם שמכסה ראשו בידו. כ' גם הכוונות ויזהר מלגנוב כ' מלגנובים ביחד כי קשה לשכחה עליך להזהר שיהיה שני לדדי העלית והמלבוש ביד ימינו ואח"כ יהן לד השמאל ביד השמאל והמיד יכוין בהכל בכלל ביתין אח"כ מימין לשמאל (לחם השמים) :

נתיב חיים

ב ב) במ"א סק"ב ע' בע"א דף י"ב בל"ל:

לבושי שרד

(ב) מ"א סקי"ב דלא בע"ש . ט"ס הוא ומקו' דברים אלו ברש"ח זה שהביא מהב"י אחר תמיד היו מקרבין הקטורת ע"ז ב' דלא בע"ש של' מנחה קודם לקטורת והיינו מנחה דשייך להתמיד של שחר כ"כ בתוספות שבת :

ב (ב) ע"ז סק"א קורות ביתי אמרי אלוקי לומרא היינו שפת של החלוק שמגיע כנים הסמוך לבשר שבו ברגלי' התפירה יותר בתכיאר בפעיף ג' :

(ב) (שם) מ"כ לשונו . פי' דבריו . הקשה לו מה עניין אלוקי אמרא לענין בגדי הכהנים ולא הזכיר אלא בגדי . ועוד מהו לי' כמו שהות לובשו: (ב)(שם) דבשהות פושטו ממעה למעלה. ר"ל בלי היפוך אלא בדרך שלבשו כך פושטו: (שם) אם היה פושטו דרך הפשימי לחוץ אם"ה אמר ר"י שלא היה מהפך אלא פושטו כמו שלבשו כדי שיוכל לבשות ח"ע והיינו דאמר שלא ראו קורות ביתי אמרא כי לא היה מהפך :

(ב) שם דגם בשעת לבישת החלוק יעשה. ודין פשיטת החלוק הזכירו העור והש"ע לקמן ס"ס רל"ע : דין אחר בעילה מעשליו ע' בכור שור שבת דף ס"א קדין גלוי הראש שם דף קי"ח :

ב (א) חלוקו מיושב . דאז בהכרח יגלה גופו ואיתא פ' כל כתבי אר"י מימי לא ראו (°) קורות ביתי אמרי חלוקי פי' העור שפת חלוקי ופירש"י כשפושטו חלוקו כמו שהוא לובשו דרך ראשו מכסה את עצמו תחלה משום ציעות בסדין מתחת ויושב במטתו (°) עכ"ל פי' דבריו (°) דכשהוא פושטו ממטה למעלה מי אפשר להזהר מהראות גופו כי כל מה שהוא מגבי' מקצת חלוקו אז מכסה אותו מקצת בסדין משא"כ (°) אם הי' פושטו דרך היפוך הפשימי לחוץ א"ל לעשות כיסוי בסדין מה שהוא מגלה כידוע מסברא דבר זה ומזה למד העור (°) דגם בשעת לבישת החלוק יעשה באופן שלא יגלה גופו ומה שהתפאר ר"י עצמו בעין פשיטת חלוקו ולא בלבישתו גראה דבלבישה הו' הזהירה בקלות עפי דעות' כן בעודו שוכב וכמ"ש העור וש"ע משא"כ בפשיטתו אצריך להיו' יושב ואינ"כ להזהר בכיסוי סדין ע"כ נקט רש"י ויושב במטתו להורות דאפילו בזה היה מזהר:(ב) לובשו כדרכו · ז"ל העור וכתב ע"ז כדאמרי' פרק אלו קשרים אר"י איזהו ת"ז המדקדק בחלוקו להפכו כדרכו עכ"ל ופרש"י אם לבשו כשהיא הפוכה מקפיד עליו והופכו שלא יראו את התפירות המגונות ואמרי' החלוק עכ"ל וק' על העור שפתח בכל אדם ומייתי ראיה מת"ח ועוד דתחילה אמר לובשו כדרכו ובי ת"ח נקט להפכו וראיה דאדם מיתרלית בחברת' דמתחלה אמר שכל אדם יהא מזהר לכל הפחות בלבישתו לכתחלה שבת"ח מלינו דבר גדול מזה שאפי' הי' לובשו כבר מהופך חוזר ופושטו ולובשו כדרכו כנ"ל: (ג) יעזור של ימין כו' דיש חשיבות לימין לענין בוהן יד ובוהן רגל ושמאל יש בו גמי חשיבות לענין תפילין משא"כ אמרו בגמ' משמיה דר"י דיכול לעשות כמו שירצה אלא דר"ל כ"י אמר י"ש יוצא ידי שניהם ויחלוק לכל אחד מעלה דהיינו הקשירה לשמאל דחשיבות תפילין הוא בקשירה והעור לא כתב חלילת מנעל כמ"ש כאן בש"ע וגם לא דין מנעלים שלנו אע"ג דהוזכר בתלמוד ל"ל לרבינו דהלכה כר"י דיעשה כמו שירצה רק כיון שאפשר לקיימי שניהם יעשה מצוה מן המובחר אבל במקום שא"א לאחת י"ש יעשה כמו שירצה אלא שהב"י כתב בחלילה דלא כדעת העור וכן במנעלים שלנו : (ד) בקומה זקופה · שדוחק רגלי השכיבה כביכול ואיתא בגמרא אסור לילך בקומה זקופה ד"א שמא מכה"כ והעור והש"ע לא זכרו שיעור ד"א אלא לענין גילוי הראש ול"ל דל"ג בגמרא בזה ד"א והוא מסתבר לפי הטעם של מכה"כ דאין בזה חילוק אין ד"א לפחות יש מתרצים דהעור אמר כן לחומרא דיש לאסור אפילו פחות מד"א כיון שיש א סור בדבר בגמרא משא"כ בגילוי הראש אלא אם כן לחומרא דיש לאסור אפילו פחות מד"א ולא אמרינן דיש חילוק בין בזה לבזה . ואסור להזכיר השם בגילוי הראש ולא מהני אי מניח ידיו על הראש שם פי' ל"א ס"ג · אבל היה נזהר מלילך ד"א בגילוי הראש ואינו נכון דהיינו עול על הלבה פסוקה בגמרא מסברא דנפשיה : (ה) ולא יולך בגילוי הראש . עמ"ש סימן ח' ס"ב מזה וכ"ל דה"ה אם רוכב ע"ג בהמה אז יושב בעגלה הוא כמהלך דהא אם אינו מתרחק מן המובחר אבל אם אינו מתרחק אז אסור אפילו בפחות מד"א כיון שיש א סור בדבר בגמרא משא"כ בגילוי הראש ולא אמרינן דיש לחומרא דיש לאסור אפילו בפחות מד"א . ועוד מהו לי' כמו שהות לובשו: (ב)(שם) דבשהות פושטו ממעה למעלה. ר"ל בלי היפוך אלא בדרך שלבשו כך פושטו: (שם) אם היה פושטו דרך הפשימי לחוץ אם"ה אמר ר"י שלא היה מהפך אלא פושטו כמו שלבשו כדי שיוכל לבשות ח"ע והיינו דאמר שלא ראו קורות ביתי אמרא כי לא היה מהפך :

ב ב בין לבישת בגדים ובו ו סעיפים :

א לא ילבש (א) חלוקו א מיושב (א טור) (א) אלא יקח חלוקו ויכנים בו (ראשו) וזרועותיו בעודנו שוכב ונמצא כשיקום שהוא מכוסה :

ב ב אל יאמר הנני בחדרי חדרים ב מי רואני כי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו :

ג ג ידקדק בחלוקו (ב) ללובשו כדרכו שלא יהפוך הפנימי ג (ג) לחוץ :

ד ד (ג) ינעול מנעל ד (ג) ימין תחלה ולא יקשרנו ואח"כ ינעול של שמאל ויקשרנו ויחזור ויקשור של ימין : הגה ומנעלי' שלנו שאין להם קשירה ינעול של ימין תחל'(טוש' פ' במה אשה דס"א):

ה ה כשחולץ מפעליו חולץ של שמאל תחלה :

ו * ו אסור לילך (ד) ה (ד) בקומה זקופה (ה) ולא ילך ז ו (ה) ד' אמות (ו) * בגילוי הראש ח ויברוך נקביו :

ב (א) חלוקו מיושב . דאז בהכרח יגלה גופו ואיתא פ' כל כתבי אר"י מימי לא ראו (°) קורות ביתי אמרי חלוקי פי' העור שפת חלוקי ופירש"י כשפושטו חלוקו כמו שהוא לובשו דרך ראשו מכסה את עצמו תחלה משום ציעות בסדין מתחת ויושב במטתו (°) עכ"ל פי' דבריו (°) דכשהוא פושטו ממטה למעלה מי אפשר להזהר מהראות גופו כי כל מה שהוא מגבי' מקצת חלוקו אז מכסה אותו מקצת בסדין משא"כ (°) אם הי' פושטו דרך היפוך הפנימי לחוץ אם"ה אמר ר"י שלא היה מהפך אלא פושטו כמו שלבשו כדי שיוכל לבשות ח"ע והיינו דאמר שלא ראו קורות ביתי אמרא כי לא היה מהפך :

(ב) אם דגם בשעת לבישת החלוק יעשה. ודין פשיטת החלוק הזכירו העור והש"ע לקמן ס"ס רל"ע : דין אחר בעילה מעשליו ע' בכור שור שבת דף ס"א קדין גלוי הראש שם דף קי"ח :

שערי תשובה

סימן ב' ס"ג (ב) לחוץ. עבה"ט וכתב בבב"ש דף קי"ב ע"ג דאם לבש חלוקו מהופך אפי' אינו ת"ח יהפכנו עכ"פ לצורך תפלה ע"ש : (ג) ימין תחלה. עבה"ט ובבב"ש דף קי"א כתב ולענין נעילת מנעל אם הוא איטר רגל וכן איטר יד ינעול של ימין כל אדם תחלה וגם יקשרנו דהוא שמאל דידיה ואח"כ ינעול ויקשור בשמאל של כל אדם : (ו) בגילוי הראש.עבה"ט וכתב בבב"ש דף קי"ב על מה שאסור לילך ד"א בגילוי הראש לאו דוקא הליכה אלא אפי' בעמידה וישיבה צריך ליזהר . ומ"ש מג"א סי' רפ"ב ס"ק ח' מתוספתא דיומא י"ל שהיו מכסין בידיהם ועיין סי' צ"א . וגם מ"ש בבאר היטב בשם רש"ל דדוקא תחת אויר הרקיע אסור נתן מכשול למעיינים שהרש"ל כתב דיש אומרים כן ובמסקנתו לא סבירא ליה הכי ומ"מ לצורך שנראה מתר מעשיו שעושה בכדי להקר וכדומה שרי ומכל מקום יש ליזהר שלא לילך ד"א ובמרחץ אפי' מדות חסידות אין בו כדמשמע ממסכת דרך ארץ ומ"מ ראיתי מדקדקים מכסים הראש במטפחת וכן נהגתי מעודי ע"ש ובברכי יוסף הביאו וכתב כי הא הומרא יתירה הרבה ע"ש :

ויח

אמות מותר אין יאמיר רבינו אפי' בתוך ד"א והט"ז ס"ק ד' כ' דרבינו לא היה נורס בגמ' ד"א ע"ש ולית' שהרי כ' רבינו ברמזים דלא כתב שם אלבש אמות ודוק . ועי' מ"ש הפוסקים בגילוי הראש הוא מדת חסידות ולכל איסורא ע"ש וכ"ע דהרי רבינו ברמזים כלל ותני קומה זקופה וגילוי הראש ובכלהו תני אסור . יד אהרן : (ה) ד' אמות . ומדת חסידות אפי' פחות מד' אמות אפילו קטנים נכון לכסות ראשן דתבוי עליהם אימתא דשמיא מ"א : (ו) בגילוי הראש · ט"ז סי' זה ס"ק ה' כתב דה"ה אם רוכב על גבי בהמה או יושב בעגלה הוי כמהלך ובסי' ח' ס"ק ג' כתב אפילו אסור מכוס בחוקותיהם לא אלבו ע"ש ומהרש"ל כתב הא דאסור לילך בקומה זקופה ובגילוי הראש היינו דוקא תחת אויר הרקיע אבל לא בבית כי אינו נראה כ"כ שאינו מבניח במורא של הקב"ה כי אם תחת אויר דקיע וכ' מהרש"ל דכופע על קש ועל גמי אשון כסוי אף מפני תראית עין ים ליזה' אם אפשר: לאסור להזכיר את הכם בגילוי הראש (מהרל"ו) ולא מהני אם מניח הידים על הראש. אבל מהרש"ל כ' אם מניח הידים על הראש . אבל בחמכטי ורולי' לשתות אז בלילה שאין לו כובע בראשו דיו בהם שמכסה ראשו בידו . כ' גם הכוונות ויזהר מלגנוב כ' מלגנובים ביחד כי קשה לשכחה עליך להזהר שיהיה שני לדדי העלית והמלבוש ביד ימינו ואח"כ יהן לד השמאל ביד השמאל והמיד יכוין בהכל בכלל ביתין אח"כ מימין לשמאל (לחם השמים) :

נתיב חיים

ב ב) במ"א סק"ב ע' בע"א דף י"ב בל"ל:

לבושי שרד

(ב) מ"א סקי"ב דלא בע"ש . ט"ס הוא ומקו' דברים אלו ברש"ח זה שהביא מהב"י אחר תמיד היו מקרבין הקטורת ע"ז ב' דלא בע"ש של' מנחה קודם לקטורת והיינו מנחה דשייך להתמיד של שחר כ"כ בתוספות שבת :

ב (ב) ע"ז סק"א קורות ביתי אמרי אלוקי לומרא היינו שפת של החלוק שמגיע כנים הסמוך לבשר שבו ברגלי' התפירה יותר בתכיאר בפעיף ג' :

(ב) (שם) מ"כ לשונו . פי' דבריו . הקשה לו מה עניין אלוקי אמרא לענין בגדי הכהנים ולא הזכיר אלא בגדי . ועוד מהו לי' כמו שהות לובשו: (ב)(שם) דבשהות פושטו ממעה למעלה. ר"ל בלי היפוך אלא בדרך שלבשו כך פושטו: (שם) אם היה פושטו דרך הפנימי לחוץ אם"ה אמר ר"י שלא היה מהפך אלא פושטו כמו שלבשו כדי שיוכל לבשות ח"ע והיינו דאמר שלא ראו קורות ביתי אמרא כי לא היה מהפך :

(ב) אם דגם בשעת לבישת החלוק יעשה. ודין פשיטת החלוק הזכירו העור והש"ע לקמן ס"ס רל"ע : דין אחר בעילה מעשליו ע' בכור שור שבת דף ס"א קדין גלוי הראש שם דף קי"ח :

באר היטב

ב (ב) מיושב . דאז בהכרח יגלה גופו . איתא בש"ס חילוקו של ת"ח כל שאין בשרו נראית מתחתיו טפח והאידנא אין מזהרים בזה משום שהולכין הכל בבתי שוקיים ואין בשרו נראית מ"א : (ב) לחוץ . וירלו התפירות המגונות ויתגנה בעיני הבריות וכתב הט"ז שיש חילוק בין ת"ח לאחר אבשים דלא"ח אם לבש החלוק הפוכה צריך להפכה אבל אחר איבי דעלמא יזהר לכתחלה שלא ללבשה הפוכה ע"ש . ויזהר מלגנוב שני מלגנובים יחד בפעם א' כי קשה לשכחה . ויש כ' לידי המלבוש ביד ימינו וילבוש הימין ואח"כ השמאל ויכוין כי הכל נכלל בימין ומן הימין בא לשמאל.בתים : (ג) ימין תחלה . דיש חשיבות לימין לענין בוהן יד ובוהן רגל . ושמאל יש בו גמי חשיבות לענין תפילין משא"כ אמרו בגמרא משמיה דר"י דאמר"ל שיוצא ידי שניהם ויחלוק לכל אחד מעלה דהיינו הקשירה לשמאל דחשיבות תפילין הוא בקשירה והעור לא כתב חלילת מנעל כמ"ש כאן בש"ע וגם לא דין מנעלים שלנו אע"ג דהוזכר בתלמוד ל"ל לרבינו דהלכה כר"י דיעשה כמו שירצה רק כיון שאפשר לקיימי שניהם יעשה מצוה מן המובחר אבל במקום שא"א לאחת י"ש יעשה כמו שירצה אלא שהב"י כתב בחלילה דלא כדעת העור וכן במנעלים שלנו : (ד) בקומה זקופה · שדוחק רגלי השכיבה כביכול ואיתא בגמרא אסור לילך בקומה זקופה ד"א שמא מכה"כ והעור והש"ע לא זכרו שיעור ד"א אלא לענין גילוי הראש ול"ל דל"ג בגמרא בזה ד"א והוא מסתבר לפי הטעם של מכה"כ דאין בזה חילוק אין ד"א לפחות יש מתרצים דהעור אמר כן לחומרא דיש לאסור אפילו פחות מד"א כיון שיש א סור בדבר בגמרא משא"כ בגילוי הראש ולא אמרינן דיש לחומרא דיש לאסור אפילו בפחות מד"א . ואסור להזכיר השם בגילוי הראש ולא מהני אי מניח ידיו על הראש שם פי' ל"א ס"ג · אבל היה נזהר מלילך ד"א בגילוי הראש ואינו נכון דהיינו עול על הלבה פסוקה בגמרא מסברא דנפשיה : (ה) ולא יולך בגילוי הראש . עמ"ש סימן ח' ס"ב מזה וכ"ל דה"ה אם רוכב ע"ג בהמה אז יושב בעגלה הוא כמהלך דהא אמרינן שפ"ק דקידושין רוכב כמהלך דמי : ועכשיו

יד

ס"ק י"ב יש מגרסים ובתפלת המנחה כ"ע מידיים דתמיד קודם לקטורת כדאיתא ביומא. אבל פרשת המנחה י"ל אחר קטורת כנ"ל. ובאמת אם יגיה כן אינו מדוקדק מ"ש דלא הע"ש בהא בתמיד כ"כ לחלוק על דברי הבב"ש שכ' תמיד ואח"כ קטורת וע"ז כ' בע"ש ולו נראה שאין הסדר כן אלא תמיד ואח"כ מנחה ואח"כ קטורת ע"ש ומשמע שמשמיד לדברי הקודמים שמזה מוכח דלא בע"ש כתב די"ל המנחה קודם כו' ואין נראה דהא אביי כו' ולישנא דלא בע"ש משמע שמשמיד לדברי הקודמים שמזה מוכח דלא בע"ש וכן הוא כדוב המקומות במג"א ועלע"ד לפרש דהכה בתחת צריך ליתן הבלון בדברי הע"ש דלאחר מקדיים פרשת המנחה לקטורת וש"ש בע"ש וע' בתב"ס הלכות התמידין לא מצאתי דבר ומודאי אין חולק שהקטורת הקטרת היו קודם למנחה והוא ש"ש ערוך. ונראה דהע"ש ס"ל ג"כ דמה שאנו אומרים פרשת תמיד הוא נגד אבריס ואף שקטורת קודמין לאבריס מ"מ אמרינן פ' תמיד אחלה שהוא מין זבח . וא"כ היון דבלא"ח אין אנו אומרים כסדר הקרבה בבה"מ אם המילה דיש לומרים כסדר לפרשת התמיד שהמנחה ג"כ היא שייך לקרבן משא"כ הקטורת . ואף שהקטורת קודמים למנחה מ"מ הא בלא"ח אין אנו אומרים כסדר הלא"כ היה צריך לאומרו קודם תמיד ג"כ אלבר הוא באחת הגם' מיי"ב. ולפי מ"ש המג"א דאמירת הפרשה הוא נגד דם התמיד המילא שהקטורת הוא כסדר הקרבה וא"כ פשוטא שאין לבטות הסדר ווי"ל קטורת קודם מנחה ולכן אחר שהבריע המג"א שהוא כנגד דם התמיד כתב דבמנחה כ"ע מודו שתמיד קודם משום דאיתא ביומא אין אבריס לסכים ועכ"פ אמרינן דאמיר' צריך להיות כסדר ולא בע"ש שהבה דמנחה קודם לקטורת והיינו משום דס"ל דפ' התמיד נגד האבריס ולאמירה שלא כסדר דז"א אבריו הוה מסדר כו' דס התמיד קודם לקטורת וקטורת לאבריס ואבריס למנחה . וממ"ל אם הפ' נגד אבריס יש להקדים הקטורת לפ' התמיד לפ' הכנה אבל מ"מ אין לומר שלא כסדר ח"כ בתמת הכפרה כדס ובפיר אמירה שלנו כסדר ודו"ק : ומה שע"ע בזה לפע"ד כיון דהמג"א וע"ש מיירי מן המנחה אבינו מקריבין עם תמיד של שחר אינה פ' מנחה יש כאן דפ' מנחת נסכים שבשלא לך אינה ענין למנחת התמיד כלל ע"ש ומ"ש אלא"ז ס"ש ומנחת התמיד היא אמירה בתוכו פ' של קרבן התמיד

ביאור הגר"א

סימן ב סעי' א לא ילבש כו'. כמו בפשיטתו וע' בס"ג הר"י בספר הירחה ובור : ב אל יאמר כו' . שם ושם : ד ובמעלים שלנו כו' הבריאתא הוא עיקר ולא קאמר ח"ו שמיע ליה כו' אלא לרוחתא דמילתא דאל"כ בכל תיובתא ניתא הכי וע' תוס' שם שבתבו עשה אחר : ואסור כו' . אע"ג דבקדושין אמרו ד' אמות אבל בברכות מ"ג ב' גי' הרי"ף ורא"ש ואל יהלך בקומה זקופה משום אלא כל בארץ בכולו וכן סתם הרמב"ם ובור : ויכסה כל גופו . מ"ר פ' מלורע דף קמ"ד . ד"א בעצלתים יחד המקרא ע"י שאדם מתעצל לכסות ראשו בראוי יחד המקרא עשה דומי פי' ניזון ובשפלות ידיס על ידי שאדם מתעצל לכסות גופו בראוי יעלה גופו חטוטן ד"מ: ולא ילך כו' . שבת פרק י"ח ובפרק כ"ח ופסחים פרק י' : וירגיל עצמו כו' . ברכות פ"ב א' ופ"א דתמיד : שהוא זריזות ונקיות. ר"ל אע"ג דזהו דוקא לדיהו כמ"ש המפרש בתמיד מ"מ אמרו שזהו זריזות :

מחצית

ה' קטורת של בין הערבים בין איברי' לנסכים וכיון שנעשה במנחה אחר האיברים גם הנמ"י מודה : והע"ש שכתב לומר מנחה כו' ר"ל דהע"ש חולק על הש"ע וכתב שי"ל פ' מנחת נסכים אחר פ' תמיד בין בבקר ובין בערב ואח"ז פ' הקטורת שכן היה הסדר ומ"א הביא ראיה לדעת ע"ש מאביי דהוה מסדר כו' וקתני שם קטורת קודם לאיברים ואיברים למנחה כו' :

סימן ב ס"ק א מיושב כו' . אמרי' בגמ' במס' ב"ב דף ט"ז ע"ב : והאידנא אין מזהרין כו' אע"ג דבזה"ז בעו"ה אין לנו דין ת"ח מ"מ במילי דלמיעות ראוי לכ"א להתנהג במדת ת"ח דהא דין זה המבואר בש"ע פה לא ילבש חלוקו מיושב הוא מה שהתפאר א"ע בזה ר"י פ' כ"כ במבואר בעור ואפ"ה כתבו שיש לנו לנהוג כן וכן מ"ש בסעיף ג' ידקדק כו' שלא יהפוך וכו' הוא ג"כ נאמר בש"ס פ' א"ק על ת"ח דאמר ר"י איזה ת"ח המדקדק בחלוקו כו' : (ס"ק ד) ימין וכשהוא רוחץ כו' דבכל פעם יכבס תחלה אבר הנכבד וימין חשוב יותר לענין בוהן יד דאמינא דש ושמן גבי מצורע ולענין חליצה . ושמאל חשוב יותר שעל יד שמאל קובר התפילין · לכן במעלים יעגול ימין תחלה שהוא חשוב יותר . ולענין קשירה שמאל חשוב יותר לכן יקשור שמאל תחלה משא"כ רוחץ וסך דליכא קשירה לכן ימין תחלה אבל הראש חשוב יותר לכן כשרוחץ כל גופו הראש תחלה : (ס"ק ה) במקומה כו' אפילו פחות מד"א · וכ"מ לשון ס"ע שלא נתן שיעור ד"א כ"א לגילוי ראש : (ס"ק ו) ד"א ומדת חסידות אפילו פחות מד"א · אין הכוונה שבא לפרש דברי ש"ע שכ' ד"א שהפי' ד"א אסור מלד הדין אבל פחות מד"א מותר מן הדין מ"מ מודה דממדת חסידות יש להחמיר ע"כ אין פי' זה אמת דהא כתב מ"א לקמן סי' ל"א ס"ק ג' על מ"ש שם בש"ע שלא להזכיר השם אז לכנס לבהכ"ש בגילוי הראש וז"ל מ"א ומ"ש בסי' כ' שלא יולך ד' אמות בגילוי ראש מדת חסידות עכ"ל . הרי

אפרים

גופו דקאמר ועשירות האיפה סולת למנחה ועיין בש"ם דיומא שם ובתש"י שם ופשיטא שאינו עולה על הדעת שיפסיק בפ' קודם ועשירות האיפה ויאמר פ' קטורת בחמצע הא ודאי ליתא . וע"ע :

סימן ב בע"ז ס"ק א') אי אפשר להזהר כו' בענין פשיטת חלוקו כו' יאין יכול להזהר בכיסוי כו' בל"ל : (סק"ד) בין ד"א לפחות מד"א כו' בל"ל : (במ"א ס"ק ב') וע' באה"ע סימן ב"ג בל"ל. ר"ל שם בסעיף ו' כתב דעתה מכסין ערוות' בתרתן ולכך מותר לרחוץ עם חב"ו ע"ש ומצאתי פ"מ שהגיה ג"כ במ"ש אלא שמפרש כוונתו על ס"ד לענין לאחוז באמה כו' ולענ"ד ז"א שאין זה רק אגב גרדא וכבר הראה מקום לפי"ב רק על עיקר מילתא קאי דהיינו לענין עולה מן הרחיצה שהכסה וע"ז הביא מהה"ע . ובמחיב חייס כתב של"ל ועיין בע"א די"ב ואין לענ"ד : (סק"ו) ומדת חסידות אפילו פחות יותר"א . דעת הב"ח אפי' אגב ד"א ואינו רק מדת חסידות ומג"א לא הבית דבריו בזה לפי שהרא"מ מפרש שהעת הב"י דבר"א אפי' איסורא כמי וכן הראה דאל"כ למה נקט ד' אמות בלל ודוחק לומר כמ"ש הב"ח דרבותא נקט דאף ביתו אסור אליבה מועעת כזו ע"ש. אמנם קלת הראה לדקדק מל' הש"ע דלענין קומה זקופה נקט ל' אסור ולענין ד"א כתב ולא ילך כו' משמע דלענין הילוך ד"א ליכא איסורא וגם הב"ח דקדק כן מדלא כתב בש"ע שיכסה ראשו. ולפ"ז משמע דפחות מד"א אפי' מדת חסידות ליכא אל"כ לא הי"ל להזכיר ד"א וכתו שהתם לענין קומה זקופה וה"ל שכ' דאיכא מדות חסידות אפי' בפחות מד"א היינו על פי ספר הירחה וספר המורם שלא הזכירו ד"א ע"ש ולכן הביא המג"א דבריו בלשון ומדת חסידות אפי' בפחות מד"א לומר דבר"א אפשר אפי' איסורא כמי איכא ובפחות מד"א ג"כ יש לחוש למדת חסידות ועיין במחזיק ברכה שהאריך בזה : (שם) והע"ש לא עיי' סימן מ"א סק"ד בל"ל ובגיל מרבבה איתא לבגיה קפ"א שעיקו' וז"א ועיין בא"ר שתמה ג"כ על הע"ת אמי' ל"א אל לפענ"ד המעתיק מגלוין הגאון ז"ל עשה והיה סבר שהגאון מביה זה ליתא רק ליון בעלמא ומראה מקום הוא שגם כמי' קל"א שעיף ו' מזכר מזה שלא ליכנס לבה"כ בראש מגולה :

הגהות רעק"א

סי' ב' מג"א סק"א נראית מתחתיו טפח. עלית של ת"ח כיצד כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח בל"ל. גמ' ב"ב כ"ז ב' : שם סק"ב הכוונה. המגיה בגדיו תחת הראשונים קשה לשכחה. וכן האוכל מתה שהעבכר לו בחתול לאוכל. והרגיל בחיים והשות' של שורי רחיצה. והאוכל לב של בהמה (ובש"ך יו"ד סי' ע"ב ס"ב בשם הסב"ץ דראוי לזהר גם מלאכול לב עוף). הוריות י"ב ב'. ועיין מה שכתוב בגליון ש"ע יורה דעה סי' ענ"ו ס"ב : ט"ז סק"ב דחשיבות תפילין הוא בקשירה. ראיתי בס' עמק המלך פ' לך לך טעם לשבח שפ"י מ"ד דמ"ל חולין פ"ע בשכר שאמר אברהם אם מחוט ועד שרוך נעל אם כנו לב' מצות חוט של הכלת ורצועות של תפילין. מש"ה כיון דחבו להפילין נגד שאמר עד שרוך נעל ניתן חשיבות לשרוך נעל לקשור תחלה בשמאל שקשרי' בו תפילין : מג"א סק"ד ובד"מ. וכ' הר"ח מפרנא דבראה דרחילה בסיבה לך לא ראיתי מדקדקי' בזה כל"ל : סעי' ו' ולא יולך ד"א. ע' בב"י לקמן סי' ת"א הובא בע"ז שם סקב"ז :

השקל

דאפי' ד' אמות אין בו רק מדת חסידות . אלא שמ"א הביא פה דברי הב"ח דס"ל דאפילו פחות מד"א יש בו מדת חסידות . ואפשר אין כן דעת הרב"י כ"א ממדת חסידות אינו אסור רק ד"א ולא פחות מד"א . אם י"ל דגם הש"ע מודה להב"ח דאפילו פחות מד"א יש בו מדת חסידות וכמ"ש הב"ח כיון שהטעם שמלא כל הארץ כבודו ומפני כבוד השכינה ית' יש לכסות הראש א"כ מה לי ד"א או פחות מד"א . והא דנקט הש"ע ד"א הא גם בש"ס נקט ד"א ואפ"ה כ' הב"ח דהוא לאו דוקא ע"ש ה"ה גם די"ל כן בש"ע וזה נראה עיקר.רש"ל סי' ע"ב הביאו ט"ז לקמן סי' ח' שכ' שאין איסור בגלוי ראש רק ממדת חסידות . גם משום שהעולה תופסים הדבר לקלות ופריצות יש להחמיר מ"מ אם יראה לברך ואין לו דבר לכסות הראש כגון בלילה די לו אם מכסה הראש בידו . אע"ג דלענין לבו רואה את הערוה לא מהני הנחת יד על הלב כמ"ש סי' ע"ד ס"ב · מ"מ הנחת יד ע"ג הראש דאין דרכו בכך מהני . והט"ז כתב שאסור מלד הדין משום ובחוקותיהם לא תלכו . וא"כ ודאי מהני כיסוי יד על הראש דבזה מראה דאינו הולך בחוקותיהם ומ"מ לברך לא מהני כיסוי יד . וכ"כ בסי' ע"ד וכ"כ מ"א סי' ל"א סק"ד שגם הוא חולק בזה על מהרש"ל דלא מהני לברך ע"י כיסוי יד.ובמדרש דף ל"מ"ד משמע דקטנים כו' דאמרי' המודר משחורי הראש אסור באנשים דנשים מכסי ראשייהו וקטני' מגלי ראשייהו . ופי' הר"ן דנשים כיון דדרכן תמיד לכסות ראשן אם כן לי היה כוונתו לנשים היה אומר מגולי הראש אע"כ נתכוין לאנשים שפעמים הם בגילוי הראש ולפעמים מכוסים לכן הוצרך לקרותם שחורי ראש . סוף שבת דף קנ"ו ע"ב . רפ"ב ס"ב במ"א ס"ק ח' מ"ש מכאן : ס"ק

ג (א) ועכשיו וכו'. כי אין אנו מחזיקין לירלת שמים שמלאכין מלוין אותנו: (ב) מלאחריו טפח. משום צניעות ומלפניו משום קילוח מ"ר וכבור כתוב בש"ת וסכי' כ"י לני' זאת: (ג) מגולה. שאין בו מחיצות בטור כתב בלשון זה מיהו דוקא כשנפנה במקום מגולה אבל במקום שיש מחיצות כגון ב"ה שבבית מ"ל לדקדק עכ"ל וכת' כ"י בשם אבוהב דמ"ש הטור כגון ב"ה שבבית ר"ל שאין המחיצות רחוקות זו מזו כמו אצר גדול עכ"ל והכ"י כ' ע"ז ולא הירלה אלא בכ"מ שיש שם מחיצות אפי' הם רחוקות הרבה שרי והא דאמר כגון ב"ה שבבית טעמא קא יהיב דכל שיש בו מחיצות דמה לבית דסכי משמע מדכתב תחיל' דווקא כשנפנה במקום מגולה דהיינו מקום שאין בו מחיצות כלל והכי איתא בירושלמי שאמר ובלבד מקום שאין בו כותל וכתב עליו הרא"ש הלכך ב"ה שלנו שיש להם מחיצות אין להקפיד ולא חילק בין קרוקות לרחוקות ובהדיא כתב הרשב"א ובלבד מקום שאין שם כותל כלו' בבקעה משמע דלא אפיק מכלל יש שם כותל אלא בקעה בלבד ורבינו עצמו כתב ברמזים ולא יפנה לצד מזרח או מערב וה"מ בשדה שאין בו מחיצות כלל אבל בב"ה שבבית אין להקפיד עכ"ל דמשמע מדבריו דב"ה בשדה לא היו לו מחיצות כלל וכ"כ הוא ז"ל בסי' פ"ג עכ"ל וקשה לי דהא בפ' לולב הגזול דף ל"ו הוכיחו התוספות דמדאמר לשון כניסה לב"ה משמע דהיה שם מחיצות ועוד מדאמר לשון ב"ה משמע דהיה כמו בית וכו' הביאוה הב"י לקמן סימן שי"ב וה"ל אמר בגמרא פרק הרואה בדיעים אלו תניא אר"ע פעם א' נכנסתי אחר ר' לב"ה ולמדתי כו' משמע דבים שם מחיצות מיירי ואפ"ה אמר שאין נפנין מזרח ומערב וכו' ותו קשה לי דלפי דברי ב"י יהיה מותר בכל העיר כיון שיש לו מחיצות חומה לו גדר סביב דזה ודאי אינו דהא הגריבו שיה' שם כותל דהיינו במקום שנפנה וא"כ מה לי אחר גדול ומה לי כל העיר ע"כ נראה עיקר כפי' האבוהב דדוקא צריך שיפנה סמוך למחיצ' וכזה מבואר ממי לשון הירושלמי שאמר ובלבד שאין שם כותל משמע במקום מושבו ממש דהוא יפנה לשם גם לשון הרשב"א שבבית פי' בבקעה נראה לי שאחרב' משם ראי' לדבריו דלדברי ב"י קשה מאי קמ"ל הרשב"א וכי לא ידעינא לפרש מ"ש הירושלמי מקום שאין שם כותל ואין לומר שבא ללמדנו דלא נפרש כפשוטן של דברים שצריך שיפנה סמוך לכותל ואפי' בחצר יש איסור כל שאינו סמוך לכותל אלא דוקא בבקעה שאין שם כותל כלל אסור א"כ אף עתה נאמר דהאמת הוא כן כפשוטן של דברים דאף בחצר אסור ברחוק מן הכותל שזהו דבר שבסברא מותנת כיון שהוא נפנה במקום מגולה ולא כתב הרשב"א לפרש אלא דוקא בבקעה שאין שם גדר כלל אסור שם בכל מקום משא"כ בחצר שיש שם מחיצות יש היתר אצל המחיצות וע"כ אמר הירושלמי מקום שאין בו שיכות כותל כגון בבקעה בזה לא מצינו בו היתר כלל משא"כ בחצר מותר אצל הכותל וכן נמי מבואר לשון הרא"ש בהכיא ב"י שכתב הלכך ב"ה שלנו שיש להם מחיצות אין להקפיד דקשה למה הוצרך לכתוב שלנו ודי לו לכתוב ב"ה שיש לו מחיצות אלא ברור דהתכוין לאפוקי ב"ה שבשדה כגון אותם שהיו בזמן התלמוד אסור אפי' בב"ה שיש מחיצות כיון שהיו גדולים כמו חצר יש איסור כיון שמקום שהוא נפנה אינה סמוך למחיצה אבל בשלנו מותר דהמחיצ' סמוכות למקום הפנוי' וכן הוא דעת הטור ברמז' שמביא ב"י שכתב ה"מ בשדה שאין בו מחיצות אבל בב"ה שבבית אין להקפיד כו' וקשה למה ליה להזכיר שדה או בית בזה אלא היה לו להלוך בין שיש מחיצות לאין מחיצות אלא להורות עמ"ש שבשדה שהוא גדול ע"כ אסור אא"כ סמוך לכותל ממש ואז הוי כמו בבית וזהו מבואר מל' הטור כאן שכתב דוקא בשנפנה במקום מגולה אע"פ שאותו מקום הוא מגולה אע"פ שיש לו מחיצות אלא שהן רחוקות ממנו ואין היתר אלא כמו בבית וכן נראה לענ"ד דבעינן שיהי' נפנה סמוך לכותל אם הוא בחצר כיון שיש שם היקף גדול תוך המחיצות וג"כ אינו מקורה למעל' אבל אם הוא מקורה למעל' אין איסור כלל אפילו הוא גדול כל"ל וכתב ב"י אפי' בכותל א' כשמשמעות לשון הירושלמי וכן עיקר והוא שיש סמוך לה דוקא: (ד) אבל וכו' הטעם מפני שהשכיל' במערב ע"כ אסור שיה' פניו או אחוריו לשם(°) ויש עוד טעם לפי שהוא מגולה אע"פ שיש לו מחיצות אלא דף ס"א ת"ר הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב פי' אחוריו או פניו לא' מהם מפני שירושלים בארץיהודה בלפונה של יהודה וארץ יהודה היא ע"פ אורך א"י ממזרח למערב כרוחבה ארוכה וקצרה (°) ואם יפנה ממזרח למערב יפנה נגד ירושלים אבל ל"ו יפנה ובלבד שלא יפנה(°) ממש נגד ירושלים בדרום' של יהודה (°) וכגליל שהיא בצפון א"י לא יחזיר פניו ל"ו אלא מזרח ומערב ר' יוסי אומר לא אסרו אלא בראה פי' במקום שיכול לראות הר הבית ואבנים אוסרין חכמים היינו ת"ק איכא ביניהו זויות דיהודה וגליל שאין נגד ירושלים לת"ק מותר לחכמים אסור ואא"כ איתא בריתא אחרת כה"ג רק במקום חכמים אחרונים איתא שם (°) ר"ע אוסר בכ"מ ר"ע היינו ת"ק איכא ביניהו א"ל דר"ע אוסר וקי"ל כר"ע והקשה ב"י דלמאי כתב הטור סתם בין מזרח למערב אסור דזה אינו אלא בארץ שהיא במזרח של א"י כמו בכל אר בארץ שהיא במערב של א"י כמו אלו הארצות ע"כ אסור בין מזרח למערב אבל בארץ שהיא בדרום של א"י כמו יהודה או בלפונה כמו גליל הוי איפכא דבין מזרח למערב מותר ובין לפון לדרום אסור כמ"ש הת"ק דהא ר"ע לא פליג אלא אא"ל ותי' דאא"כ אא"ל דאין אסור אלא בין מזרח למערב לפי שהשכיל' במערב כדאיתא בירושלמי אבל בין לפון לדרום מותר בכ"מ והוי מצי למעבד איכא ביניהו בזה אלא דעביד

באר היטב

משום ניסוי אפילו לענין ברכה שם סי' ל"ח: (ז) יתף. איתא בשבת דף קכ"ב ובפסחים דף קי"ב שיאכור כל מה שיש בו ויקח מעצלים לרגליו (ובספר אליהו רבא מביא בשם של"ה דאם עושה משום משוכה על עצותיו מותר וכן עשה דוד המלך ע"ה הלך יתף):

ג (ח) בני אנשים. ואם מפחד יוכל אמר להניח ידו על ראשו דרך חלון ש"ם בעובדי' דרבא מ"ח: (ט) לא ידבר שם. וכ"ש שלא יאכל. איתא בשהדרין התקינו שיהא בשיש מספרות בב"ה משום יחוד עיין בא"ח סי' כ"ב. ובמקום שהן בעיר אין לחוש: (ג) נקבוי. אם אינו יכול לפנות ילך ד"א ויבא ויעמוד ויבא בעד שיפנה, או יסיח דעתו מדברים אחרים גמרא דשבת. ולא יפנה בעמידה ספרי פרשת תצא: (ד) טפח. משום צניעות ומלפניו שפחיים משום קילוח מי רגליים. וכתב הב"ח דנכון להחמיר כאומרת הגריסאות דהיינו מלפניו ומלאחריו טפח ע"ש: (ה) מחיצות אבל בתוך בבל עניין שרי ב"י. וט"ז בקונטרס אחרון הבאה דלריך שיפנה דוקא סמוך למחיצ' כפי' אבוהב שדחה הב"י ע"ש. וכתב המ"א ומ"מ כ"ל דעיר המוקפ' חומה לא מיקרי מחיצות לענין זה ע"ש: (ו) לא יבא כל"ל. עיין בס' ברכת הזבח דף קמ"ח ע"ב:

(ז) בשדה. ה"ה אם הוא נפנה בבית אחורי בותל יוכל לפנות אע"פ שאביהו שומע הניטוח. ע"ת:

שערי תשובה

סימן ג (א) בש"ע ועכשיו לא נהגו. ע' במחזיק ברכה בשם ספר מצות שמרים שמזהיר לאמרו וכן מהר"מ פאפרש ז"ל כתב שהאר"י ז"ל חידש לאומרו גם עכשיו ובזה ינצל שלא יהרהר בד"ת בבה"כ ע"ש ואולי לא נאמרו הדברים אלא ליחידים אשר תורתם אומנתם ולא זולתם וכאשר כתב שם בשם ספר מקור חיים למהר"ח כהן ז"ל דמחזי כרמות רוחא ע"ש: (ב) לא ידבר. עבה"ט ועיין ברמב"ם פ"ה מהלכות דעות איתא ולא ידבר כשהוא נפנה אפי' לצורך גדול ובמה"ב כ' שיצא לו מעובדא דרב ספרא דמייתי בברכות ובתמיד ע"ש ואפשר דהרמב"ם דוקא בשעה שהוא נפנה ממש קאמר דאפי' לצורך גדול אסור והרמ"א שכ' ולא ידבר שם דהיינו בבהכ"ס אפשר דבעת שאינו נפנה עדיין שרי לצורך: (ג) מחיצות. עבה"ט ועיין במג"א שכתב בשם הב"י דבמחיצה לצד מערב סני וכתב המג"א כיון דלהטילמים שרי ולא קפדינן בפירוש שלפניו א"כ סני במחיצה שלאחריו והבה"ט קיצר בזה ועיין באחרונים ובבכ"ש בברכות האריך בזה הרבה ושם מביאר הדין לענין בזה"ז ע"ש ועמ"ש בש"ע וכן אסור לישן בין מזרח למערב כתב המ"א בשם מהרמ"ע דהיינו ראשה למערב ומרגלותיו למזרח ולא ידעתי למה השמיטו בבה"ט. וראיתי מי שכ' להניח במג"א ראשה למערב ושעמא קא טעים לפי שאמרו אדה"ר ראשו מא"י ונוסו בבבל כו' ע"ש וצ"ע דרש"י בחגיגה דף י"ב כתב דאדה"ר היה ראשו למזרח וע' בשו"ת יעב"ץ ח"א סי' מ"ו הביא בשם לקוטי הפרדס

נתיב חיים

סק"ז. איתא בשבת דף קכט כ"ל: ב ב) בא"ח סק"ב איתא בסהדרין כ"ב דף יט: סק"ג ילך ד"א ויבא לו יעמוד ויבא כל"ל וכ"כ כן הוא בשבת דף פב:

רבושי שרד

ג (ב) ט"ז סק"ד ויש עוד טעם הטעם הזה הוא טעם בפ"ע אלא לפי דעת המחבר הש"ע דאיכו ס"ל טעמא קמא וכמו שהאריך הט"ז אחר כך: (ב) שם ואם יפנה ממזרח למערב יפנה נגד ירושלים הציור כזה

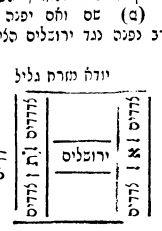

שם (ב) ממש נגד ירושלים בדרומה של יהודה. היינו באות ת דשם אסור לפון ודרום אבל מזרח ומערב שרי ומה אלא אסרינן שם גם מזרח ומערב ממש גרירה כמו אלדים דאסרו ממש גרירה היינו טעמא דהא מקום זה אינו דבוק רק עם אלדים ואלדים עצמם לא נאסרו רק ממש גרירה ולכן אין מקום זה נגרר לגבי אלדים הה"ל גרירה דגרירה וק"ל: (ב) שם וכגליל שהוא בצפון א"י לא יחזיר פניו לו"ד. באות א איתא דהוי לו"ד נגד ירושלים אבל אלדים ליכא בהו טעמא לאסורה אלא ממש גרירה כמו אלדים דיהודה אך לקמן כתב הט"ז דכגליל אין שייך גרירה רק הטעם ממש כבוד כל א"י עיין שם: (ב) שם ר' עקיבא אומר בכל מקום ע"כ ומשום לפון בכל מקום מפרש דאוסר כתו"ל גם כן:

ח שם ס' ב כ"י ג שם בברכות ס"כ ד שם ה שם כג ו שם סח לפי' ירושלמי ותוס' שם ורא"ש והרשב"א שם ז ברכות ה' לפי פי' התוספות

עשרת זקנים

ג *ולא ילכו שני אנשים ביחד כו' ואם מתפחד מן המזיקין יכול אדם אחר להושיט ידו דרך החלון כנגד המקום שנפנה שם ולהניח ידו על ראשו כן מסקנת התלמוד בפ' הרואה דף ס"ב בעובדא דרבא וכ"פ רי"ם: * לא יגלה לה עצמו: כי אם מאחריו עפח ולפניו עופחיים ואמנם כו' וי"א מלפניו עפח והלאחריו עפ'חיים וכן גירסת הטור וכן הוא בספר הירחה להר"י ובפ' אורחות חיים ופרש"י שבאלפסי פ' הרואה והדעת ניתר לגירסא זו דמלפניו יכול להזהר ביותר דלא יולכלך בגדיו במי רגליים דרואה בעיניו מה שהוא מלפניו וסגי בעפח אבל לאחריו אינו רואה לריך עופחיים מ"מ יש להחמיר כאומו ות הגרסאות דהיינו מלפניו עפח ומאחריו עפח: *אבל אם יש לפילו מחילה אחד ללד מערב מותר: *וכן אסור ליכן בין מזרח למערב אם אשתו עמו ואין חילוק בזה לא"י או לאחר מרלית דהא דאחרינן שכיחה במערב אלא דווקא מערב מקדש שם ק"ק אלא במערב של עולם הבריאה שם (מהרא"י) הייני אלא יהא ראשו למזרח ומרגלותיו למערב או ליפכא אלא ראשו לצפון ומרגלותיו לדרום או ליפכא ויעיין בא"ח שבאיתם לדבר אחד כוונו:

יד אפרים

סק"ז איתא בשבת דק"ב כו' ולכאור' נראה שהוא ע"ם ולריך לומר קכ"ב דשם איתא דמנעלוהי ברגלוהי בר אינם ואע"ג דסוף דברי מגן אברהם דיומכר מה שיש לו כו' הוא מל' הש"ם בשבת (דף קל"ע בש"ם איתא יומכר קורות ביתו כו' אר מכללא משמע ממילא דיומכר מה שיש לו וכן בעתיק רש"ז ז"ל בפסחים דף ק"ו בעולם יומכר אדם מה שיש לו ע"ש) מ"מ יש לומר דתרוייהו איתנייהו ולריך להביה. איתא בשבת דף קכ"ע וקכ"ב אלא שבאמת הך דדף קכ"ב לדוקי אחר זה לריב"ח ואדרבה שם איתא דחזו לריב"ח דלא הוי מסייע מסתיא. (ומאחת ל"ע על ריב"ח הוכיח עצמו הכי ומכ"ש לפי מה דאיתא בפסחים דף ק"ג ע"ב שבעה מנודים לשמים ואי' מי שאין לו מנעלים ברגליו ואפשר דאקראי בעלמא הוי משום אבילות אז שעלה לעדנין ר"י אומר בשעת המקדש נכה"ג) ומש"כ המג"א מהמדרש פ' מצורע הוא עפ"י הר"מ בשם א"ז אך שם נראה המדרש לא מיירי מחנעלים רק לענין בסות הגוף. ומ"ש ולא יאך יתף כו' הוא מילתא באמצע פסוק ע"ש: ס"ק ח' אפי' בא מקום אא"ל לתרחק: (שם) ר"ל שנוף הדין מוגלא מבגמ"י ושם מבואר זה אאפי' בבהכ"ס אלנו שהם בבית כו' והביאו אבי"ח בד"מ ע"ש. וראיתי מי שבגיה סוף ס"ק דלעיל ד"מ ומפרש דמ"ש בס"ק זה שם קאי על הד"מ שהזכיר בס"ק שלפני זה ולאיתא דבד"מ לא הביא כלל משנת ונש אין מזכר בדבריו הך דלבועלם ומכור כו' ונם הא דמייתי בד"מ מא"ז שהוא תמוהה למקום אינו בע"פ דף ק"ב רק בדף ק"י. אך מ"ש מהמדרש נראה שלקוח מהד"מ מ"מ בשביל זה אין לבנות כלל והך שם שבתב בס"ק זה פשוט הוא שהוא בא"ח ס"ק דאאי על מקום מולא של אין וכן נמלאו במגן אברהם ס"פ: (מגא"ח ס"ק ז) הראש לפערב יש שבתבו לבנות למזרח ומה ומ' לדבר המזרח אבא ארשך כו':

חכמת שלמה

ס"י ג' (סעיף י"ד) יזהר שלא יאחוז באמה וישתין וכו'. נ"ב עיין במג"א מה שתמה על הב"י במ"ש דלא בקיאין בשיעור ביעותא דמ"ש ובזה מבואר כו' ועיין בחידושי ליו"ד בהשמטות סימן קפ"ד מ"ש בישוב דבר זה ובחידושי לש"ם דף ט' גם עיין בתוס' במס' נדה דף י"ד ד"ה האוחז שכתבו אף במקום שמותר לאחוז באמה מ"מ מדוחק אסור ע"ש וצ"ע שלא ביאו כן הפוסקים. והנה בהיותי בזה ראיתי בס' מחצית השקל סי' זה שהקשה על הש"ם דמה ראיה מבולשת לדין זה. הרי אמרי' בפ"ב דכתובות דלבעול יש פנאי מכח דיצרא דעריות תהיף טובא א"כ ל"ל ה"נ זה דומה ליצרא דעריות ומה ראיה מלנסך ע"ש. ולפענ"ד לק"מ דבשלמא התם מיירי בנכרים ורשעים החשודים על עריות שפיר יש לחוש דמכח יצרא דתקיף להם יסירו הפחד מלבם ויבעלו. אבל בזה אשו ברשיעי עפקינן לכוין בכוונה להרהור זה ודאי אינו דאם יכוין כן א"כ בידו לעשות כן אף שלא בשעת הטלת מי רגלים ובע"כ דלא חיישינן שיכוין כן בכוונה רק כיון דאוחז באמה בע"כ יבוא לידי הרהור ולבו יהיה אנסו ובזה כיון דבכוונה לא יסיר הפחד מלבו וכיון שישאר בפחדו לא יבוא לידי הרהור בע"כ כיון דהוי בפחד ולא נרע הרהור זה שיבוא בע"כ מהתם לנסך מדעתו אף שחביב עליו לא אתי מכח פחד ה"ה נמי לבוא בע"כ לידי הרהור שלא מרצונו לא יבוא כיון שהוא בפחד משא"כ התם דמיירי ברשיעי ובמזיד יראה לבעול בזה חיישי' שבאותו זמן יסיר הפחד מלבו מכח יצרא דעריות החביב עליו ביותר. וכעין זה כתב הטו"ז ביו"ד סימן קפ"ד דיש לחוש שבשעת תשמיש יצא הפחד מלבו ע"ש וא"ש ודו"ק:

מחצית השקל

(ס"ק ז) יתף בשבת דף קכ"ב ובפסחים דף קי"ג כו' שיאכור כו' בשבת איתא דמנעלוהי ברגלוהי בר אינם ואי' לא מת הנקבר עוב ממנו. ובפסחים אמרינן מי שאין לו מנעלים ברגליו הוא מנודה לשמים: ס"ק ח' ונקיות. אפילו כו' ר"ל ל"מ בימיהם שהם לריכים להתרחק לפנות בשדות שראוי להרגיל לפנות בוקר וערב שני"ז לא יצטרך ע"פ הרוב לפנות באמצע היום ולא יצטרך להתרחק מבני אדם כי בבקר ובערב אין בני אדם מצוים ברחוב. אלא אפי' בזמן הזה שיש ע"פ הרוב לכ"א בה"כ סמוך לביתו וליכא טעם הכ"ל מ"מ יש בזה משום נקיות:

סימן ג ס"ק א' ולא כו' גמ'. ברכות דף ס"ב ע"א: ס"ק ב' לא כו' בסנהדרין דף י"ע כו' משום ייחוד ר"ל שמא יבוא אים לבה"כ שבבר היה שם אשה והוא לא ידע כשנכנס ויתיחד עמה. ועיי"ז שמספרות זו עם זו ידע שיש שם אשה ולא יבוא. ובמקום שהן בעיר דליכא משום ייחוד אין לחוש כ"כ רמ"א שם בא"ע: (ס"ק ה) מנולה אבל בחצר כו' כיון די"ל מחיצות אף שהם רחוקים

לא עיין סי' ל"ח סק"ו: ז יתף. °) אי' בשבת דף קכ"ע ובפסחים דקי"ב ובברכה פ' מצורע שיאכור כל מה שיש בו ויקח מעצלים לרגליו: ח ונקיות. אי' בשבת דף קכ"ב ובפסחים דקי"ב ובברכה פ' מצורע שיאכור כל מה שיש בו ויקח מעצלים לרגליו: ח ונקיות. אפי' במקום שא"ל להתרחק (שם):

ג א ולא ילכו. ואם מפחד יכול אחד להניח ידו על ראשו דרך חלון (גמרא): ב לא ידבר. °) איתא בשבת התקינו שיהיו נשים מספרות בבית הכסא משום יחוד ועיין בא"ע סימן כ"ב ס"ו ובמקום שהן בעיר אין לחוש: ג בשמש. אם אינו יכול לפנות °) ילך ד"א ויבא ויעמוד ויבא בעד שיפנה או יסיח דעתו מדברים אחרים גמרא דשבת. ולא יפנה בעמידה ספרי פרשת תצא: (ד) טפח. משום צניעות ומלפניו שפחיים משום קילוח מי רגליים. וכתב הב"ח דנכון להחמיר כאומרת הגריסאות דהיינו מלפניו ומלאחריו טפח ע"ש: (ה) מחיצות אבל בתוך בבל עניין שרי ב"י. וט"ז בקונטרס אחרון הבאה דלריך שיפנה דוקא סמוך למחיצ' כפי' אבוהב שדחה הב"י ע"ש. וכתב המ"א ומ"מ כ"ל דעיר המוקפ' חומה לא מיקרי מחיצות לענין זה ע"ש: (ו) לא יבא כל"ל. עיין בס' ברכת הזבח דף קמ"ח ע"ב:

(ז) בשדה. ה"ה אם הוא נפנה בבית אחורי בותל יוכל לפנות אע"פ שאביהו שומע הניטוח. ע"ת:

ביאור הגר"א

סעי' א ועכשיו כו'. עט"ז: ב יהא צנוע. ברכות ח' ב' ופס"ב ח' ב' וכ' בהרא דעירובין: ולא ילבה. שם ס"ב ח' ופ"א דתמיד: ולא כו'. תמיד שם: נם כו'. רש"י בברכות שם ד"ה ובית הכסא של כו' ודבריו נ"ע לתה לא פי' כמ"ש בתמיד שם לאיסורא דלא כו': ויסנור. שם ופס: נ בצרור כו'. לפחות שבת פ"ח ח' פ"ב ח': ס"ה במקום מנולה כו'. ירוש' שם ובלבד במקום שאין שם כיתל: יכיון כו'. כר"ע דרבה עביד כוותיה: שיהיו. ירושלמי שם תני המטיל מים ה"ז הופך פניו לצד לפון המיסך את רגליו ה"ז הופך פניו לצד דרום ר' יוסי אומר מן הצופים ולפנימרע"א בכ"מ ובלבד שאין שם כותל תני המיסך את רגליו לא יתן פניו למזרח ואחוריו כלפי מערב אלא לצדדין ר"י אומר בשעת המקדש ר' יוסי אומר מן הצופים ולפנים כו' וכתב ב"י והפוסקים הסמיטוהו משום דכיון דגמרא דידן סתמה קתני משמע דבכ"ע ברי וז"ש שיהיו כו' או כו' ועמ"ש אבל העיקר דשם מיירי בגליל וירושלמי אזיל לשיטתו דאין חומה אלא בתיסך מאחוריו כמ"ש בברייתא שאחריו ואחוריו למערב ושם מיירי ביהודה ור"י ור"ע פליגי ולא ס"ל כלל האי ברייתא ומן שם בתוספתא דמגילה סי' למטה המיסך את רגליו פניו כלפי הטע המטיל כו' ע"ם ול"ל כלפי הקודש ור' יוסי קאי אשניהם דת"ק הוא ת"ק דגמרא שלנו דאין אומר אלא כלפי הקדש אלא דבתוספתא לא חם אלא על אחוריו וכן בירושלמי אמר לא יתן כו' ואחוריו כלפי מערב אבל בגמרא שלנו חומה לפון גם לפניו מפני המילה עפחיים: ולהשיל וכו'. כן מדייק ב"י מן הירושלמי שם הני המיסך את רגליו לא יתן פניו למזרח כו' מדקאמר המיסך כו'. ואיתא דהא ברייתא דלעיל שם משמע דגם המטיל אסור ונם מה שמדייק מדברי הרמב"ם רש"ז המטיל כו' כגי' בכ"ו ש"ע ישב ופניו כלפי הקדש לא יסלק כו'. ואין ראיה מנ"ל דלמזרח המקדש מיירי ונם

הגהות רעק"א

סי' ג' מג"א ס"ק א' גמרא. ברכות ס"ב ח' ב' מג"א אות ג' גמרא שבת דף פ"ב ע"א: סעי' ה' בהגה ולהטיל מים. ח"כ ע"כ דפירוש לפניו ערי. והא דלא יפנה כין מזרח למערב. ולא ערי למזרח ופניו למערב ע"כ משום

וכתב הלבוש לא״ג דישנ׳מקום מחיצות לאסור דגמלי גדול הוא ע״כ ול״ע דאמנו מי איכא גמלי טפי בשינה מב״ה ול״ל דבשינה ליכא הכירא במחיצות דדרכו בכך משא״כ בב״ה דדרך לפנות בשדה ואי איכא מחיצות איכא היכרא ועי״ל דבחדר שאוכב שם ג״כ מקום השרשת שכינה ולאפוקי בב״ה שאפילו מלאכים אין נכנסין שם כמ״ש ס״א :

ח כיד ימין. מפני שבימין מראה טעמי התורה ועוד ט״א בגמרא ולכולהו טעמא איטר יד מקנא בשמאל דידיה שהוא ימין דעלמא אך רבא אמר מפני שהתור׳ נתנה בימין שנאמר מימינו אש דת למו א״כ לפ״ז אפילו איטר אין לקנא בימין דעלמא ול״ע אי הלכה כמותו דהוא כתרא או שמא כיון דכולהו תנאי דלא כוותיה לית הלכתא כוותיה וכ״ל . (°) ומ״ש הט״ז דאיטר מקנא בשמאל דעלמא כמ״ש הב״י סימן מ״ג ליתא דלא הוזכר שם איטר ועוד ל״ל דאם כותב בשמאל ואמר מעשיו עושה בימין(°)דיש לקנא בימין דאיכא תרי טעמי שכותב בשמאל וקושר בה תפילין. וכתב בשל״ה שלא יקנא באלבע אמצעי שכורך עליה רצועה של תפילין כמ״ש

א) מ ונכון להזהר (ה) אפילו כשאין אשתו עמו :

ז ט (°) המטיל מים (ו) מן הצופים ולפנים (פי׳ מקום שיכולים מש״ה לרחות הר הבית ומשם והלאה אין יכולים לרחות רש״י) (ו) (לא) יסב ופניו כלפי הקודש (אלא לפון או לדרום) או יסלק הקודש לצדדין :

ח י כשנפנה (ז) בשדה אם הוא אחורי הגדר יפנה מיד ובבקעה יתרחק *עד מקום שלא יוכל חבירו (ז) לראות (ח)פירועו :

ט כ לא ישב במהרה ובחוזק ולא יאנוס לדחוק עצמו יותר מדאי (ח) שלא ינתק שיני הכרבשתא :

י ל (°) לא יקנח (ט) ח ביד (י) ימין :

לא

דמותר לר״ע דהיא היא והאי הוא בחמת הל״מ ביומם וזה תלוי במה שר״ע אוסר בח״ל בזה הורה לנו שאין איסור רק משום שכינה והיינו בין מזרח למערב דוקא בכל העולם ול״ל שלזה כיוונו התוס׳ שם שכתבו ר״ע אוסר בכ״מ מזרח אחוריו ופניו למערב ומסקי׳ אפי׳ בח״ל בזה הורה לנו שאין איסור רק משום שכינה והיינו בין מזרח למערב דוקא ח״ל בגמרא אחר מילתא דר״ע ומאי מסקנא שייך כאן ולפי מ״ש ח״ש דפי׳ דר״ע תלוי במסקנא במה שאוסר בח״ל והיינו כמ״ש : (ה) אפילו כשאין אשתו עמו.זה למד מדברי רמב״ם וכב״י בשם התוס׳ משמע אפי׳ באשתו עמו שרי בלא תשמיש שכ״כ שהשכיל שרויה בין מזרח למערב והיה הדבר גמלי לשכב עם אשתו מפני התשמיש עכ״ל וקשה לי אמאי לא הזכיר הטור איסור שיהא עם אשתו בפ״ק דברכות אבא ביימין אמר כל ימי הייתי מצטער שתהא מעתי נתונה בין לפון לדרום משמע מלה בעלמא היא מן המובחר ולא איסור וכבר הרגיש בזה ב״י ותי׳ דהי׳ מצטער על איסור שיש בדבר והוא רחוק וכ״ל לישב הכל ואדרב׳ דברי הש״ע כאן ל״ע דהא פשק הטור כשיש אמיצות שרי אפי׳ לפנות מזרח ומערב והוא ע״פ הירושלמי שהביאו התוס׳ שאיים שם בדברי ר״ע ובלבד שאין שם כותל וא״כ ה״ה תשמיש המטה דזה פשוט דלא אמיר תשמיש מעשיי׳ לרבוי דהא בבה״כ אסור להרהר בדבר קדושה ובשעת תשמיש מן המובחר להדבק מחשבתו בדברים קדושים עליונים כמ״ש בזה בר״ח שער הקדושה פ״ו בשם הרמב״ן ומ״ה כיון שתשמיש אין שייך במקום מגולה ע״כ לא הולרך הטור להזכיר איסור בדבר זה מלד מזרח ומערב ומדברי רמב״ם אין ראי׳ שהוא אינו מחלק בין יש שם כותל או לא כמ״ש ב״י בסימן זה דשל״ל דתלמודא דידן חולק על הירו׳ וש״ל (°) דהתיר׳ דכותל הוא לר״י דוקא ולא קי״ל כר״י אלא כר״ע מ״ה השוה הוא תשמיש לעשיי׳ לרבוי דבתרוייהו אסור בין מזרח למערב אפי׳ ביש מחיצות ובכשיו מתורץ ההיא דאבא ביימין דלדברי הטור פשיטא דלק״מ דזהירות בעלמא הוא וכ״מ לשון רש״י שב׳ שם וגרא׳ בעיני שהשכיל׳ היא במערב או במזרח ולפיכך נכון להסב תשמישו לרוחות אחרות עכ״ל הרי שבתב ליישב דנכון וגם כתב דרך עצה שיסוב התשמיש לרוח אחר ולא אמר שאין נכון לשמש בין מזרח למערב דודאי אין איסור בדבר אלא דכל שאפשר בקלות להסב תשמישו לרוח אחר כ״ה נכון וע״ז מיושב שפיר ל׳ ח״ב שאמר שרי מלטער ע״ז דהעניין היה שראה ב״ב מהגיס שלא ליזהר בזה ע״כ היה מתקוטט עמהם לתוספת זהירות וכ״ה כוונת התוספת שזכרנו שגמלי הדבר לשבב אלא אשתו כו׳ לפרש מילתא דאבא ביימין שאין איסור רק דרך גמלי הוא וזה מיושב אפי׳ להרמב״ם דאוסר תשמיש אפי׳ בחדר בין מזרח למערב דש״ל דא״כ ס״ל כר״י דמתיר במקום גדר ואפ״ה היה מזהר מלד זהירות דשמא הלבה כר״ע ולא מחלק בזה ומצא לדיון דש״ל כר״ע ודאי יש איסור להרמב״ם אבל לענין הלבה דקי״ל דיש היתר אפי׳ לעשות לרבוי בב״ה מחמת מחיצות כמ״ש הש״ע כ״ש תשמיש דמותר במקום מחיצות ודברי הש״ע כאן ל״ע דמתיר במקום מחיצות לרבוי ולא כהרמב״ם אלא כהטור ואוסר בתשמיש כהרמב״ם : אח״ז ראיתי למו״ח ז״ל שכתב גם לריך טעם מ״ש בב״ה שיכול ליסב כו׳ אפי׳ בין מזרח למערב וגבי תשמיש המטה אסור וי״ל שבתשמיש המטה לריך לקדם עצמו יותר ע״כ לריך להזהר יותר עכ״ל ותמוה הוא דגבי דבר מטונף ומאוס ביותר יהיה היתר ולא ליחוס לכבוד השכיל׳ ובדבר שאינו מאוס כ״כ אלא אדרב׳ דבוק לקדוש׳ כמ״ש בזה ירחיק מכבוד השכיל׳ ע״כ נלע״ד דלדעת הטור היתר גמור הוא ע״כ לא זכרו לאיסור ומי שא״א לו בקלות להסב מעתו בין לפון לדרום אין עליו איסור בין מזרח למערב מלורף לזה מ״ש המו״ח ז״ל בשם הזוהר פ׳ במדבר פי׳ דבריהם המותן מעתו בין לפון לדרום ה״ל בנים זכרים היינו רמאשו למזרח״ומרגלותיו למערב וכן לריך לישן עם אשתו דלא כמשמעות הש״ע א״כ ממ״ל לכל הפחות אין איסור בדבר כנלע״ד נכון : (ו) מן הצופים.פי׳ מקום היה שיכולים לרחות משם הר הבית ומשם ואילך אין יכולין לרחות ומ״ש כאן יש״ב ופניו כלפי הקדש והוא מדברי רמב״ם פ״ז מה׳ בית הבחירה אלא דהכ״מ כתב שם שנ״ם הוא ולריך להגיה וכל המטיל מים מן הצופים ולפנים לא יש״ב ופניו כלפי הקדש אלא לדרום או לפון לדרום אין יכולים לרחות אלא בכל הקדש ולא בשאר מקומות ולא הזכיר הטור ומ״ש הרב״ז דאיסור הטור בספר א״ח בב״י עיין עליו ויש כאן ט״ס ולריך להגיה כו׳ עכ״ל · והנה לפנינו בב״י שכתב ופי׳ המוסח׳ כמ״ש בש״ע בלי ט״ס אלא שבשוף ימיו חזר בו אחר שראה ספרי רמב״ם המונחי׳ ואז כ׳ כאן ויש כאן ט״ס כו׳ וע״כ לריך להגיה בש״ע כן : (ז) לרחות פירועו פי׳ גילוי שלו ומוכח בגמר׳ דאם אינו רואה פירועו אפי׳ שומע קול עיטוש שלו שרי : (ח) שלא ינתק. לפי שנפתח הנקב בחזקה ויתקון שיני הכרבשתא : (ט) ביד ימין. הרבה טעמים לאמרו בגמר׳ הא׳(°) מפני שקושר בה תפילין הב׳ שרגילין להושיט בה לפה הג׳ מפני (°) שמראה בה טעמי תורה ולאלו הטעמים אם הוא איטר ימין יקנח בימין אבל יש טעם ד׳ בגמר׳ לפי שנתנ׳ תור׳ בימין ולפ״ז אפי׳ באיטר הולכין אחר ימין שלא לקנח שהרי איטר (פי׳ שלא כל אדם) ול״ל (°) אפי׳ לטעם הג׳ מ״מ מותר להראות טעמי תורה בשמאל אף שמיוחד לקנח שהרי איטר מקנח בשמאל כמ״ש אעפ״ש שהוא מראה

מחצית

קדושים עליונים כמ״ש ע״ז בשם ס׳ ר״ח : ס״ק ח׳ ביד כו׳ ועוד ט״א כו׳ בברכות דף ס״ב ע״א תניא ר״א אומר מפני שאוכל בה רבי יהושע אומר מפני שכותב בה רבי עקיבא או׳ מפני שמראה בה טעמי תורה זה דעת ג׳ תנאים . ורבא אמר מפני שהתורה ניתנה בימין דכתיב מימינו אש דת למו׳ ור״ל אמר מפני שקושר בה תפילין . וכ״ל ר״ל כלל האחרון דלא קי״ל כרבא וא״כ איטר יקנח בשמאל דידיה דהוא ימין כ״א : ומ״ש הט״ז כו׳ בשמאל דעלמא כמ״ש הב״י סימן מ״ג ליתא כו׳ ע״כ היה לאפוקי מ״א גרסא אחרת בט״ז ממה שהוא לפניו . הגם כאשר הוא לפניו בט״ז ע״כ יש בו ט״ס : אבל העולה מדברי הט״ז אדרבא גם הט״ז מסכים לדעת מנן אברהם דאיטר יקנח בימין דעלמא . ובתחלה כ׳ דאיטר יקנח בשמאל דעלמא אף דלכלהו טעמי הל״ל דיקנח בימין דעלמא מ״מ חיישינן לטעמא דרבא ולכך יקנח בשמאל דעלמא וא״כ לפ״ז מוכח דאע״ג דשמאל כל אדם מיוחדת לקינוח אף עפ״כ רשאי להראות בו טעמי תורה וראיה איטר דמקנח בשמאל דעלמא אע״ג שמראה טעמי תורה בשמאל דעלמא ועז״ל אלא שהב״י כתב בסימן מ״ג שאסור לקנח בימין · ע״כ נ״ל דגם איטר יקנח בימין דעלמא דלדידיה הוי שמאל שלו ימין והוי שפיר אפי׳ לטעם ד׳ כנ״ל (וטעם ד׳ ר״ל טעם רבא) ר״ל מקושר אפילו בשמאל דידיה מימינו אש דת למו · אף דקרא נאמר על הקב״ה כ״י וראייתו מסימן מ״ג מסעיף ה׳ שכתב אם רואה לכנוס לבה״כ קבוע לעשות צרכיו חוצץ בריחוק ד״א וגוצץ ברצועות שלהן ואותן בימינו וכו׳ הוי ס״ל לכאורה נע״ז דמהאי טעמא אותן דוקא בימינו ולא בשמאל משום דמקנח בשמאל אין ראוי שיאחז התפילין באותו יד· כיון דמיוחדת לקינוח א״כ ה״ה

באר הגולה

ח כ״י לדעת הרמב״ם כפ״ז מהל׳ בית הבחיר׳ ע סם בגמ׳ ס״ח ולפנו הרמב״ם סם י סם בגמרא ס״ב כ שבת פב ל ברכות

עט״ת זקנים

* עד מקום שלא יוכל חבירו לראות מקום פרועו אף שבתע תבירו שמתעטש תלריטה אעפ״י כן אין לריך להרחיק ביותר דבשהה לא הבחריתו ויהר כיון שאינו מצוין בני אדם כ״כ שם וכן הבריב בפ׳ הרואה דף ס״ב וכן פסק הרי״ף והרא״ש והטור סעיף י״א :

אשל אברהם

א) וכתוב כו׳ הם מסמעות הזוהר וכן הוא בתשובת מהרש עזריה להיפוך ועיין בתשובת שב יעקב סי״ב פלפול עמוק מאד בזה והוכיח דגם כוונת הב״ם מסכים לדעת הזוהר היינו שיהא ראשה ורגלותי׳ אחד למזרח ואחד למערב דוקא :

יד אפרים

(בב״ח) בשמאל דהיינו בימין דעלמא כנ״ל :

לבושי שרד

(ב) שם ומ״ע שרי בלו״ד ביהודא מ״ש מהבהו לדדיש. הלשון מגומגם קלת ולכאור לאם מוהר בלדדיש דיהודא לו״ד מ״ש מזרח ומערב דהבהו לדדיש עלמן וכוונתו דקשה לאם הלדדיש נגרריש לאסור מו״מ יהי׳ גם כן נגרריש למקום ת ויהי׳ אסור גם כן לו״ד. בשלמא המקום ת אין נגרר לבלדדיש דהוי ליה גרירה דגרירה בכ״ל מבא״כ הלדדיש עלמן הדוש לא יהיו נגרריש לבני המקומות לאסור הן הו״מ הן ל״ד אע״כ לומר דרוב אחר מיעוט אין נגרר לכן אין נגרריש הלדדיש אחר מקום ת ואם שנגרריש לאסור מו״מ הע״ע המוש דירושלים מחזיק יותר מתלי כל הרוחב של יהודה ולכן הלדדיש הם מיעוט לענין מו״מ ומשום זה כתב רש״י ז״ל שיהודא הוא רוטבה קלרה לומר שירושלים מחזיק יותר מתלי רחבה כנ״ל אבל רוב אחר מיעוט אין נגרר. ועל זה הקשה דא״כ לר״ע דאסר בח״ל הא שם הלדדיש הם רוב ולמה נגררו אחר מיעוט ולא הוה ליה לאסור רק המיעוט שנגד ירושלים כי מיעוט אין נגרר אחר רוב לריהה בדמוכח המקום ת דאינו נגרר אחר הלדדיש להיהר אבל עכ״פ לדדי ח״ל אם יהי׳ נגרריש הרי המדינות שם בחזרה והערב של ארץ ישראל דאסריש לבו מו״מ ל״כ יש לאוסרן ע״ד מיגרר לאידך גוסא אע״כ דרוב אחר מיעוט אין נגרר א״כ גם מו״מ לתי נגרר וזה שכתב הט״ז ואתאי נאסר שם מו״מ עפי מנו״ל. וכבן היעב בכל מ״ש כי אין דברי ט״ז מתפרש באופן אחר רק בכל מ״ש ודוק : שם . (ב) וא״ל א״כ בגליל אתאי נאסר לתנא קתא ל״ו רבא לומר כיון דאמרינן שאין רוב נגרר אחר מיעוט א״כ בגליל שאין שם רק מעט מקום נגד ירושלים מדוע יאסרו לדדיש שבגליל ע״ד הרי שם הלדדיש הם רוב ואחרינ׳ כבוד לארץ ישראל כולו ולא ירושלים בלבד ואסור משום שהוא נגד יהודא ומא״כ בח״ל אף אי מיתא דחולקין כבוד לכל ארץ ישראל אפ״ה הלדדיש הם רוב וק״ל (ע״ז סק״ב) הביתרא דבתל הוא לר״י דוקא. היינו דס״ל לא אסרו אלא ברואה וכשם כותל אינו רואה משא״כ לרבי עקיבא דאוסר בכל מקום אפילו אין רואה לכן גם כותל לא מהני : (ס״ע ס״ז)המטיל מים בכל מקום מן הצופים ולפנים לא יסב ופניו כלפי הקודש כו׳ : (סעיף י׳). לא יקנח ביד ימין. עיין בב״י סי׳ כ״ב : (ע״ז סק״ם) . מפני שקושר בה תפילין . ר״ל שביומין מהבדל התפילין על זרוע השמאל ב״ת א״כ כל שכן שלא יקנח בשמאל שבה מיום התפילין זה אינו שהתפילין מניח בזרוע וקינוח ביד אבל הקבורה הוא ביד ימין כן כ׳ מהר״ל תלא וכב״י סימן כ״ב: שם(ם) שמראה בה טעמי תורה בגיגות הטעמים הוא מוליך בידו הנגיעה רש״י : שם אפילו לטעם הג׳ מכל מקום מותר להראות טעמי תורה פי׳ דבאקראי מותר ולא לקינוח ימין אלא לפי שמראה בקביעת טעמי תורה וראייתו כיון דלטעם ד׳ לריך איטר לקנח בשמאל דעלמא אף על פי שמראה יקנח בימין דידיה אלא ביימין דעלמא והיינו אפילו לטעם הד׳ וא״כ ליכא ראיה ויש לומר דלטעם הג׳ אפילו באקראי אסור : המנן אברהם דלרבא איטר מקנח בימין דידיה אלא שמופסק שמא אין הלבה כרבא ומתחולק עם הט״ז תופס טעם בשמאל היינה דמהבלה דמותר לא נמלא בש״ס כלל ועוד תיכה דהא ימין יש לה גם כן ב׳ מעלות שמושיט לפה ומראה טעמים ולרבא יש לקנח בימין דידיה אף על גב דאיכא תרי טעמי וקינוקא דאמרה עומדת וק״ל. ונראה לי לגיגה שיש לקנח ביימין דידיה דאיכא תרי טעמי ואף על גב שכותב בשמאל וקושר בה תפילין והכוונה שנתשך לדברי הראשונים שחולק אהט״ז בתרתי ועל זה כתב ועוד נראה לי כו׳ לומר דשם״ז מודה בכה״ג . וזה כי בסי׳ כ״ז סעיף י׳ מבואר דאם כותב בשמאל הוי ימין שמאל אלו ומניח בו תפילין אע״פ שעושה כל מעשיו ביימין לכן פוסק דיש לקנח ביימין דידיה הבינו בשמאל אע״פ שיש לה מעלה דכותב בה וא״כ קושר בה תפילין מכל דקוש בהיין יש לה ב׳ מעלות שעמיש ופה ודחיון מקמי תרתי חדא. וזה לי אין הלבה כרבא ואכל שכן לי דאם יש לימין עוד מעלה שמתנה בו תורה להמנן אברהם שחולק אהט״ז . ומה שאמר דאיכא תרי טעמא דאין מעלה לימין אפילו ביומא דאין הלבה כרבא אלא שהיה מקום לומר דלבו״ז ליתא לאלי דינא דהא לדידיה הלבה כרבא וסברא לי׳ כמי באיטר ניתנה תורה בשמאל דעלמא ל״ה ב״כ ל׳ מעלות קצר ותורה ויעשה כמו שירלה קמ״ל המנן אברהם כרבא אלא שהיה מקום לומר דלבו״ז ליתא לאלי דינא דהא לדידיה הלבה כרבא וסברא לי׳ כמי באיטר ניתנה תורה בשמאל דעלמא ל״ה ב״כ ל׳ מעלות קצר ותורה ויעשה כמו שירלה קמ״ל המנן אברהם דהט״ז כמי מודה בהא דאם מושם דאף מקום הימין דעלמא הוי גביה ימין ונתנה בו תורה ואין דינה בשמאל רק לענין תפילין מהעשה המבואר שם בט״ז ס״ק ז׳ עיין שם בנלע״ד ודוק ועיין בכור שור דף ה׳ :

שערי תשיבה

לרש״י דשם איתא ראשו למזרח ועיין בשו״ת שב יעקב סי׳ נ׳ : (ח) פירועו. עבה״ט ובב״ש דף ק״י כתב שזיעת האחרונים כל שאינו רואה פירועו אע״ג דרואה נופו ושומע עיטושו שרי כדמשמע בגמרא נבי שומרי טהרות דאיסה דמשמע דמחלק בין שדה לעיר ע״ש : (ט) ימין. עבה״ט ובבב״ש דף ק״י חולק על המג״א בזה וכתב לחלק בין רגיל בכתיבת דבר קדושה ורגיל בהוראות או אינו ראוי רגיל בשתיהן והוא איטר שכותב בשמאל ושאר מעשיו בימין דעלמא יש לו לקנח בימין שלו שהוא שמאל דעלמא וכן אם אינו רגיל בכתיבת דברי קדושה ורגיל בטעמים אע״ג דמתרמי בשום זמן שכותב דברי קדושה אין סברא לחוש לזה והרי הוא ככל אדם ואם רגיל בכתיבת דברי קדושה ואינו רגיל בטעמים מקנח בשמאל שלו שהוא ימין כל אדם ולא יקנח בימין שלו שכותב בה ואם הוא איטר שכותב בימין ושאר מעשיו בשמאל אם הוא ואם רגיל בשתיהן או אינו רגיל הרי הוא ככל אדם ומקנח בשמאל של כל אדם זאת תורת העולה מדבריו ז״ל . ועיין במחזיק ברכה בשם מור וקציעה שאשה ג״כ לא תקנח בימין והוא כתב ע״ז שאין להחמיר עליה כו׳ ע״ש. ועיין ביד אפרים מ״ש בפירוש דברי הט״ז מ״ש אלא שהב״י בסי׳ מ״ג כ׳ שאסור לקנח בימין ע״ש שהוא נכון והבאים אחריו נדחקו בפי׳ דבריו ז״ל :

באר היטב

(ח) פירועו . אפי׳ שומע קול עיטוש שלו : (ט) ימין . מפני שקושר בה תפילין ועוד ט״א בגמרא ואיטר יד יקנח בשמאל דידיה שהוא ימין של כל אדם מ״א . וכ״מ מדברי ע״ז עי׳ במגיני ארץ דפוס אמשטרדם ובאמר היטב אשר לפני כתב בשם מ״א וט״ז דאיטר יד יקנח ביימין דידיה ש״ם ולא דק ואם כותב בשמאל ואחר מעשיו עושה בימין יש לקנח ביי דעלמא עיין מ״א וכתב של״ה שלא יקנח באלבע אמצעית שכורך עליו רצועה של

כשפיס

הגר״א

לשיטתו וכמ״ש בירושלמי הכ״ל ר׳ יוסי אומר כו׳ אבל ר״ע אוסר בכ״מ וכן שם במיסר את רגליו ר׳ יוסי אומר מן הצופים ולפנים רע״א בכ״מ וכן בגמרא שם ר״י מתיר שהיה רי״ז כו׳ תניא אידך כו׳ ור״י מתיר שהיה כו׳ : ח כשנפנה . כרב אחי ובאחורי הגדר ע״כ ס״ל בשולא מדמשני הברייתא שניא ולא ס״ל דהקילו בעורות ובריתא ראשונה עדיין קשה ול״ל ע״כ בשולא :

ביאור

לין הגירסא נכונה בשם״ם והעיקר דלגד מערב אסור שהשכיה במערב ולפנות הוא דאסור לשני הלדדיש משום שני גילויין : ו אם אשתו עמו . תוס׳ נלמד מעניינו ה״ל בשם זכרים כו׳ : ז המטיל מים כו׳ . גירסא הנכונה כמ״ש בב״י וש״ע ולא כמ״ש הכ״מ והג״ה אלא דבמקום ופניו ל״ל ואחוריו וכ״ה בתוספתא דמגילה פ׳ בתרא המיסר את רגליו פניו כלפי הקדש המטיל מים אחוריו כלפי הקדש א״ר יוסי בד״א מן הצופים ולפנים אבל מן הצופים ולחוץ א״ל אבל דברי הרמב״ם ל״ע דר״י

מחצית

מדלא מתרתי ולעד״ל דדברי הטור מוכרחים דשאי במאי דפליגי חכמים אחרונים עם הת״ק בברייתא דאשונה לענין הלדדים דיהודה ואסר להו הת״ק ומזרח ומערב דוקא אסור (°) ומ״ע שרי בל״ו ביהודה מ״ש מבהבו לדדין דשא״ל אינו כמי לאו נגד ירושלים ניהו וה״ה בל״ו יש עכ״פ חלק נגד ירושלים אלא ע״כ דבלאותה ארץ כיון דאין ארץ רבה שלא לדדין לאחוד ע״כ הלדדים נגרריש אחר הרוב משא״כ בל״ו דהמיעוט הוא נגד ירושלים ואם כן אם נימא דר״ע סבירא ליה בחוץ לארץ אסור ג״כ משום נגד ירושלים תקשה לך הא ח״ל הוא רוב הטולם שלא כנגד ירושלים אלא לדדין לאחוד ע״כ הלדדים נגרריש אחר הרוב משא״כ בל״ו דהמיעוט הוא נגד ירושלים אלא ע״כ דבלאותה ארץ כיון דאין ארץ רבה שלא לדדין לאחוד ע״כ הלדדים נגרריש אחר הרוב ומזרח ומערב אסור אפי׳ בל״ו הוא רוב הטולם שלא כנגד ירושלים א

מרלה בה טעמי תורה כנ"ל (°) אלא שהכ"י כתב בסימן מ"ג שאסור לקנח בימין ע"כ נ"ל דגם איטר יקנח בימין (פי' של כל אדם) דלדידיה הוי השמאל שלו ימין והוי שפיר אפי' לטעם ד' : (י) בלורר שקנח בו חבירו. אמרי' בגמ' אבל הוא עצמו לית לן בה : (יא) כמו ביום · פי' רש"י לענין פירוטו טפה וטפחיים מיושב עכ"ל בא למעט לענין ריחוק מקום בהסיח דע"י' שם רבא ביממא הוה אזיל עד מיל ובליל' אמר לשמעי' פמו לי דוכתא ברחוכה דמתא רב אסי אמר אפי' תימא במקו' צריך להתרחק בלילה כגון בקרן זוית פירש"י אם יש קרן זוית סמוך צריך להסתלק שם אף בלילה : (יב) מפני ניצוצו' · פי' כשמגיע הקילוח קרוב לפסוק הוא דוחג שלא יפלו ניצוצו' על רגליו ומפסיק אבל במקום גבוה או בעפר תיחוח ליכא ניצוצות עכ"ל רש"י בביאור מבריכין משמע מלשון הטעם שיהיה מוכרח להפסיק והוא שכי' וקשה דאמריגן בפי שמתו דמי שיש לו תפילין ברלאשו ושכח ונכנס לב"ה ממתין עד שיגמור סילון הראשון ואח"כ אין סכנה וברא' דמשום זה הולך הטור לומר דחוששין שמא יפלו ניצוצו' על רגליו וירלה בכרות שפכה ויוליאו לעז על בניו פי' כשעומד אין מימי רגליו עושין כיפה וכרות שפכה ממי אין עושה כיפה ודעת הטור שמא יגמור להשתין אף שהוא עומד ולא יחוש לטיוף רגליו מ"מ חוששין מלד אחר ויש ליישב גם דעת רש"י שלא מתכוין לומר דחייש' שמא יפסיק אלא מפרש דברי רבי חייא שאמר אין מי רגליס כלין אלא ביישיבה דקמ"ל בחמת מי שירלה להשתין מעומד ורולה להפסיק כשיהיה סמוך לגמר הקילוח אין עבירה בידו רק מי שרולה להוליא כל מי רגליו אין לו תיקון אלא מיושב אך ק"ל מפ' כל היד שמביא ב"י אם אין לו עפר תיחוח מאי אמר ליה מוטב שיוליאו לעז על בניו ואל יעשה עצמו שעה א' רשע לפני המקום דהיינו אם יחזיק בחמה הא יש לו תיקון להפסיק סמוך לגמר וחמאי הרשו לו לגרוס להוליא לעז וי"ל דהם שחלו על מי שאין לו עפר תיחוח ואינו יכול לסבול בטבעו להפסיק קודם הגמר כנ"ל : (יג) אע"כ הוא נשוי . הטור כתב ואף אם היה נשוי פי' ב"י דמדת חסידות קאמר

☜ וא"מ כן בע"א שמביא ב"י וא"ל דהטור מפרש מ"ש בגמ' נשוי מותר פי' דוקא שהוא בחותו שעה מצוי עם אשתו בחופן שיש לו פת בשלו ויש קלת הוכחה לזה מיתור ל' אם היה נשוי וא"ק נשוי מותר דזה פשוט דכל שהיה פ"א נשוי לא הותר לעולם אף אם הוא בלא אשה ימים רבים אלא ודאי קמ"ל דאריך שיהיה לו אשה בחותה שעה וע"ז מורה ל' אם היה נשוי כלומר בחותו פעם וזהו מדוקדק ג"כ מגש בגמ' ר"י נשוי הוי דל' הוי מורה כאלו אינו פשוט עד שיצטרך לומר שהיה כן וזה פשוט דר"י לא היה שרוי בלא אשה אלא הכי קאמר בחותה שעה היה נשוי שהיה מצוי אצל אשתו וכיון שכן יש

☜ לפשוט להחמיר מי הוא שקרוי מצוי אצל אשתו כ"כ שיהיה בכלל הסיתר דלפעמים שאדם הולך מאשתו איזה זמן רב או מעט וע"כ כלל הטור להחמיר בכל נשוי כמו שהחמיר בשאר תי' שבגמ' כגון מחמת ביעתותא מחמת שלא נתברר לו שיעור ביעתותא כמ"ש ב"י וא"כ דינא אמר רבינו וס' הירלה ולא

באר היטב

של תפילין : (י) בשפים . עיין סי' ש"ב ס"ד ושיין ע"ת וכ"ה ובחות יאיר סי' רל"ג : (יא) חבירו . אבל אם קנח הוא עצמו בו או שיבש או שקנח מלד אחר לית לן בה הג"א מ"א : (יב) בניעות בלילה . ר"ל שלא יגלה עצמו יותר מביום אבל אין צריך להתרחק אם אין שם אדם מפנה ברחוב אבל לא בפני עכו"ם ע"ז דף מ"ז . וכל זה לפנות אבל להשתין מותר אפילו ביום בפני עכו"ם אם אין שם אדם תקוס בפני חיוק אבל מלדדין לית לן בה בכורות דף מ"ד ע"א : (יג) ולמטה . ואפי' אם האבר בקישוי מותר לאחוז מעטרה ולמטה כ"מ מתוס' ריש פרק כל שיד ד"ה לוחז וכו' ממלא תילו דהתם מיירי שהוא בקישוי דהא מזדעזע קרני ע"ת : (יד) הנשוי . וט"ז כתב דמדינא אסור ע"ש ואם אין אשתו עמו אז

שערי תשובה

(י) כשפים. עבה"ט ובברכי יוסף הארוך והביא דברי הא"ז וא"ר סי' שי"ב והבב"ש דף קי"א והעלה דבחול ט"ז סי' ג' ס"ק ט' אלא שהבית יוסף כ' כם מ"ג שאסור לקנח בימין כו' יש לומר כוונתו דבשלמא לפי מה שכתב כאן לא יקנח יש לומר דבוא לבתחלה לבד ולפיכך באיטר ס"ל דמקנח בשמאל של כל אדם כדי ללאת ידי הטעם הד' ואפשר דמקנח באיזה שיראלה כיון דלאיך טעמים יש לו לקנח בימין כל אדם דהיינו שמאל דידיה. אבל לפמ"ש הב"י סימן מ"ג שאסור כו' דהיינו שיש איסור בדבר ת"כ הו"ל לבאר איטר כמה מקנח ועל איזה טעם יש לאמוק לכך צריך לומר דאף לטעם

ביאור הגר"א

ובבקעה . כאיסי וכר"א דמפרש דברי משא"כ ברישא . רי"ף ורא"ש ואתיא בריש"א דאשמה בשניהן : יא לא יקנח. שבת פ"ל כ' : ולא בעשבים . שם פ"ב ח' : ולא בצרור. ברכות ל"ה ח' שבת פ"ח ח' ועבה"ג : וכן נהגו . כמ"ש שם שם פ"ח י"ח כיון דדבו בי' כו' ד"מ : יד יזהר שלא יאחז כו' . הבלבה כר"ח דאף תכמיש הודו לו לבסוף ומדפריך שם אשמואל והתני' רא"ש כו' ובברכות מ"ש ח' אין מי רגליס כו' ובהה ע"ז ח' אבשם שמתי כו' ו' תוס' דיומא ל' ח' ד"ה מלוה: אם לא כו' . אא"כ כו' אפי' כו'. ג' לוקיומתות שם ולא פליגי מר אמר חדא כו' וכ"ס ברי"ף ורא"ש: טז לא הותר לנשוי כו' . וכ"כ הרמב"ם וכמ"ש בתתי' שם כל היד המרבה כו' ומשמע אף בנשוי :

וכדומה. ולולי י"ל דמ"ל עשאו דרך לא פלוג. דכל המעיל מיס צריך קיי"ר משום דכמה פעמים דצריך בשפשף. היינו בשאר ימות

מחצית

שני טעמים וא"כ שוב אמרינן לא פלוג בינו לשאר איטר : (ס"ק ט') בעשבים כו' דלא חיישינן לכשפים · כמ"ש בס"ק שאח"ז דהטעם משום כשפים עסי' שי"ב שם כתב טעם זה וע"ש במ"א : (ס"ק י') תחתוניות ואם קנח כו' הג"א עסי' שו"ב ס"א . ר"ל דעל דין המבואר בסי' שי"ב אמר הג"א לדיון . ושם מבואר דמשום כבוד הבריות התירו חז"ל להכניס בשבת לבה"כ אבנים לקנח בהן . אך דוקא כשיש בהן כשיעור המבואר שם · אבל כשיש על האבן עד דהיינו שיכיר שבבר קנחו בו מע"ש כיון שיכיר שהוכן וקיומה אז בכל ענין שרי . והקשה כיון שבבר קנחו בו פעם א' איך רשאי לקנח בו שוב בשבת הא קשה לתחתוניות כמ"ש כאן . וע"ז כתב בהג"ה דמיירי בחד מהני ג' גווני שכתב מ"א קנח בו הוא עצמו או כו' : (ס"ק י"א .) וכן כו' וא"כ דעתמי' שעושים כו' ר"ל שאין הדבר הזה כן בעבע או בסגולה שגורם לתחתוניות אלא שאם עושים לו כיסוף ע"י אותו דבר שאור שולט בו והוא נתקנח בו או ע"י חרס שנתקנח בו הכשפים שולטים בו ומביאים אותו לידי תחתוניות וכיון שעשאו בה"כ אינן בשדה נ"ל שבא לידי המכשפים לעשות בו כיסוף : (ס"ק יב) בגילי כו' מפנה ברחוב · כ"ה במסכת ברכות דף ס"ב ע"א.אז לתי' ר"א שם אם יש קרן זוית סמוך צריך להסתלק לשם בגלילה כביוס ולא יפנה בגלוי עכ"ל רש"י שם הובא גם בע"ז : אבל לא ב"ע . ע"ז דף מ"ז · דתנן התם מי שהיה ביתו סמוך לבית ע"ז · כיצד יעשה כונס לתוך שלו ד"א ומניח ד"א פנוי ובונה שלו . ופריך והא מרווח לע"ז אותן ד' אמות ומשני דעביד ליה בה"כ ופריך והא בעי ניעותא אם כן צריך לעשות כותל לבה"כ ללד ע"ז . ומשני דהוא בה"כ דלילה ופריך ניהי דבלילה אין צריך להתרחק מיהו ניעותא בעי למיעבד ומשני דעביד בה"כ לתיעוקת . ופירש"י אהא דמקש' ניעותא בעי כמעבד . וז"ל והכא ליכא ניעותא דחזי ליה בני ע"ז עכ"ל : מותר כו' אם צריך כו' שם בבכורות משמע דמתוייב בדבר כיון שיש סכנה : ואתתא לא תיקום כו' אף עלמה מגלה את עלמה בדרך נשים שאין מגלות א"ע . מ"מ פרישותא איכא כ"ה שם : ס"ק י"ד כשוי ל"ל דאם אין כו' וכן כתב הט"ז . ובב"ש באה"ע סימן כ"ג חולק . וכתבו התוספות כדה דף י"ג ע"א : מדברי ע"ז בי"ד כו' שהקשה אמאי דאמרינן שם דף י"ג ע"ב תניא ר"ע אומר יד לאמה תקנן לפי שהיה ידו למטה מעבורו א"ל חכמים יפב לו קון בכרסו לדבריך לא יעלנו והרי כרסו נבקעת . והשיב מועב שיבקע כרסו ואל ירד לבאר שחת . והקשה ט"ז קושית התוספות דאמאי רבותא דרבי דלמעה מאבנעו ולמעה מעבורו מסתמא חד שעורא ולכן כ' דהך למטה בעבורו דאמר ר"ע לאו דוקא אלא ר"ל שנוגע באמתו והביא ג"כ ראיה מדברי התוספות שמביא מ"א אח"ז שכתב תבקע מילתו : וכ"מ שם ע"ב · ר"ל קאי ע"ד עצמו שכתב דע"כ התוספות ס"ל דלמעה מאבנעו דרבי ל"ד · דאל"כ היינו רבותא דרבי . ותקשי לך מנ"ל למ"א זה דלמא התוס' ס"ל דלמעה מאבנעו דוקא · אלא דס"ל דגם למעה מעבורו דר"ע הוא דוקא וא"כ ספיר קשיא להו מאי רבותיה דרבי אע"כ דמסתבר ליה למ"א דלמעה מעבורו דר"ע וודאי לאו דוקא . ושפיר הוכיח מ"א . ועוד"כ וכ"מ שם דף י"ג ע"ב : וכתבו התוס' כו' תבקע מילתו . אני לא ראיתי כן בתוספת : דפתח באמה כנ"ל יד לאמה תקנן לפי כו' למעה מעבורו · פסק כרמב"ם דבאינו כשוי אפילו למעה מעבורו לא יכנים ידו ע"ש : אמרינן בגמ' בגדה דף י"ג רב יהודה ושמואל הוי קיימי אאיגרא דבי כניסתא כו' אמר ליה רב יהודה לשמואל צריך אני להשתין . א"ל שיננא אחוז באמתך והשתן לחוץ . ופריך הש"ס והאר"א כל האוחז באמה כו' כאלו מביא מבול לעולם . אמר אביי עשאוהו כבולמת . דתנן בולמת (חיל אנשי מלחמה) שנכנס לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות חיישינן שנכנסו סתומות מותרות . בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך אלמא כיון דבעיתי לאו אתי לנסך. הכא נמי כיון דבעית לא אתי להרהר ונאי ביעתותא · אבל"א דלילה ודאיגרא כו' אבל"א נשוי הוי כו' עכת"ד הגמרא והקשה הרב"י על הטור והרא"ש ורמב"ם שלא העתיקו האי דבעית : וג"ע דבי"ד כו' דחרדה מסלקת כו' אף דקי"ל בהניע זמן

סב מ שבת פ"ב חולין קה ב ברכות ס"ב ס שם ע נדה י"ג ברכות מ' פ נדה שם ל רמב"ם פכ"א מהל' תלמוד תורה ר' יונה בספר הירלאה ר שם בגמ'

עטרת זקנים

*לא יקנח בחרס משום כשפים.ולאחרוויי דבחול אפילו בחוגני כלים שהם חלקים ולית בהו משום סכנה נמי לא יקנח משום כשפים אלא יקנח בלורר אבל בשבת הנכא דאיכא לרור ואיכא חוגני כלים יקנח בחוגני כלים אף ע"פ דאית בהו משום כשפים ולא יקנח בלורר דלאו בר עלמול הוא (בב"ה) :

* יפנה בניעות בלילה כמו ביום . דהיינו לענין עפר ועפחיים אבל לא צריך להרחיק כמו ביום אפי' יש לו קרן זוית אין צריך ליכך לשם כנ"ל ואין להאריך בזה והן דברי ת"ח בפי' הרואה דף ס"ב ע"א :

לבושי שרד

שם . (ב) אלא שהבית יוסף כ' בסעיף מ"ג הובא שם בע"ז סק"ו ומנגן הברהם שם ע"ש וכבר השיגו המגן הברהם כאן דהא שם לא הוזכר איטר וכיון דהבית יוסף שם כתב הטעם דאוחזן בימינו משום דבשמאל מקנח ממילא באיטר אוחזן בשמאל דידיה כיון דמקנח בימין דידיה (וע' בבור שור ברכות ד' ס"ב) : (מ"א סק"ע) דל"ת לכשפים. כתב כך על פי מיעוטו בס"ק י"ח : שם. ועוד' שי"ב ס"ה דשם הבואר שיחתכים הבשר ומה שלריך כאהש"ע לעשם אחר עמד בזה המגן הברהם שם : (סקי"ח) והאיהכא ל"ת שיבא. רלה לומר כיון שאינם בשדה וכדברי רמ"א לענין חרס :

אשל אברהם

(א) נשוי כו' ובסעיף י"ז ז"ל לא כותר לנשוי לאחוז באמה אלא להשתין אבל להתחבר לא מעתה אין הכרע לי מותר לנשוי להתחבר למעה מעשרה אודוקא להשתין מותר ועיין ב"י ח"ש בשם כ"י סח"ג שהבית ספיקא של מהרי"ל ז"ל בזה לענין אחיזה באמה ע"ש ובת' שב יעקב סי' ד' האריך לענין מעמיתו ופסק דאף לנשוי לא שרי להתחבר כי אם מעשרה ולמעה ע"י כתות דוקא ולפניו אפי' בכה"ג אסור :

חתם סופר

סי' ג' במג"א ס"ק י"ב אבל לא בפני נוי. ג"ב אשר דצ"ל אפי' לא בפני נוי ואתי שפיר הראיה דמייתי ממס' ע"ז דף מ"ז ע"ש ונראה אבל לא בפני ע"ז ממש משום פוער עצמו לפעור ואפי' אין עבודתה בכך אסור וצ"ע :

אברים

הל' ספיר הוא מקנח ב מין בא כל אדם דהיינו שמאל דידיה ולכך סתם הדברים שאין לקנח בימין דגם האיטר אין לו לקנח בימה שהוא נקרא אלאו ימין ועיין בא"ר ועיין בדברי אא"ז הגאון בבכור שור בברכות דף ס"ב מ"ש לפרש דברי הע"ז והמשבלות הבית דברים אלא שנתפשר שם בדפוס חיבת וכל"ל. וכתב בבכור שור שכוון לתה שאמר בסי' מ"ג כו' ע"ש. והבלע"ד כתבתי בפירוש דברי הע"ז : (ס"ק יב) ולא משמע כן בא"ש"ע כל"ל : (שם) ופסק להחמיר שאין מבואר מי הוא הקרוי. כל"ל :

הגהות רעק"א

דמזרח והוא נגד מערב יש לו ג"כ קדושה. וא"כ גם אשה אסורה לפנות במזרח ופניה למערב. ב"י : סעי' י"א משום כשפים. ג' הבריס קנים לכשפים בשולף ירק מאגודה. והטורב כתב על בגדיו. והמקנח בחרס. שבת (דף פ"ב) : סעי' י"ב יפנה בניעות בפסחים (דף קי"ב) אמרי' הטומד בפני הבר ערום הרי זה כפפה. וצריכין הריק"ם. שם"ח (סי' תר"ב) כתב בשלא מב"הכ יראה מקום ביהב עליו שלא יהא מגופה. שמא יבא מבירו פתאום. או בלילה ויבא עליו. לא יעשה אדם ב"הכ מכוון כנגד ב"הכ שלא יהא פי הטבעת מגולה נגד ב"הכ או ב"המזר : מג"א סקי"ד ר"ל דאם אין אשתו עמו. ר"ל קצת רחי' לזה מפנוי' דיומא ריש דף ל' זאת אומרת מגוה לשפפן. וכתוס' שם לחד הירוצא מפנה דאסור לאחוז באמה ומילולי כתוי' על רגליו. הרי אף שבה"ג היה לריך לבשות כשוי. אפ"ה היה אסור לאחוז באמה ע"ב דבריה"כ דאסור באשתו. אסור לאחוז באמה. וב"ר באשתו דהם השבה הבשר בהן פנוי לעבודה . הרי בלא"ה ל"ל כן. דהא מתני' נקט זה בכלל הי' במקדש וכו'. משמע ולהי דהוא ג"כ לשאר ותות

השקל

ואתה ולא בדקה טמאה · דחזקה אורח בזמנו בא . אבל אם היתה נחבאת במחבא והגיע זמן ואתה ולא בדקה טהורה . דאמרינן הרהה (דהא מחמת הרהה ואימה היתה נחבא') מסלקת הדמים . פחדא לביעתותא דבן · אמרינן סוף הדה דף ע"א ע"א אהא דתנן בש"א כל הנשים מתות בדות · מאי טעמא אי לימא מדכתיב ותתחלחל המלכה ואמר רב שפרסה הדה. הכי נמי אגב בעתותא דמלאך המות חזיא . והתנן שהרהה מסלקת דמים (והיינו דין מחבואה הכ"ל) הא לא קשיא פחדא לימית (היינו מחבואה) בעתותא (פירש"י בהלה פתאום שאדם רואה או שומע) מרפיא וחזיא עכל"ה . וא"כ תרלה גם כאן לחלק בזה דוקא התם במחבואה הקרי ליה הש"ס פחדא גם אנו בקיאין . מה שאין כן הכא הקרי ליה ביעותא בזה אין אנו בקיאים · דזה דוחק לחלק לענין בקיאות בין פחדא לביעותא . דמה הפרש בין זה לזה : וז"ל כו' ועי' בשבת דף מ"א . הוזכר ג"כ האי תירץ הביאה דבעיא שרי . ומידי דברי אמרתי בע"ה לפרש דבר א' ממשנתי מה שאמרתי בע"ה בחידושי לייש קושית מ"א . דלכאורה י"ל קושיא הרב"י הש"ס אזלי לשיטתיה והפוסקים ג"כ אזלי לשיטתייהו . דהא א"ל על תי' הש"ס עשאוהו כבולמת כו' א"כ כיון דבעית לא אתי להרהר . האמרי' בכתובות דכ"ז ע"ב עיר שכבשוהו כרכוס כל הנות שנמצאו בתוכו פסולות מחשש שמא נאנסה ורמי עלה מהאי מתני' דבולם הכ"ל ומשני ר' מרי לנסך אין פנאי אבל לבעול יש פנאי ופירש"י דתקיף להו יצרייהו · הרי יצרא דעריות כ"כ הזק דאפילו בעיר חיישינן לה א"כ היכי מדמה עובדא דר"י ושמואל דהוא עריות להאי דבולמת אך י"ל דהאמרי' שם ר"י ב"א משמיה דחזקיה אמר כאן בכרכוס של אות' מלכות כאן בכרכוס של מלכות אחרת . ופירוש התוספות בשם ר"ח ור"ת דחזקיה בא לשנויי דאין חילוק בין לבעול בין לנסך . והא דאמרינן במתני' דכל הנות אסורות מיירי בכרכוס של אותה מלכות שיושבים בתוכו ואין אחריהם מחנה וליכא בעתותא כאן בכרכוס של מלכות אחרת היינו האי מתני' דחביות הרי דלחזקיה אפילו לבעול אין פנאי במקום בעתות' והר"ן שם בכתובות הקשה על הפוסקים דפסקי כרב מרי דהא חזקיה חולק · וגם ר"י ושמואל משמע דס"ל כחזקיה מדשקלו וטרו לייש תירוצו דפרכינן התם על תי' חזקיה אפי' כרכוס של אותה מלכות למה אסורות א"א דלא ערקה חד מהכהנת מספיק' יש להתיר כולן כדתנן התם ומשני רבי יודא אמר שמואל כשמשמורות רואות זה את זה וא"א נבדות כו' הרי לדברי הר"ן ר"י ושמואל ס"ל כתירוצא דחזקיה דאפילו לבעול אין פנאי לכן א"ש תי' אביי דמשני בהה עשוהו כבולמת כיון דקאי לתירוץ ר' יודא ושמואל ולדידהו אין חילוק בין עריות לניסוך ותרוייהו בבעיתותא לא חיישינן וק"ל : והרא"ש שם בכתובות כ' וז"ל וקיי"ל כשמוי דרב מרי דבמס' ע"ז רמי מתניתין אהדדי ומשני לה כדרב מרי ולא כשמוי אחריני ולכך לא הביא הרי"ף סוגיא זו לפי שאינה מחלק בין אותה מלכות כו' אלא בכל ענין כהני' אסורות ויין מותר עכ"ל א"כ נתיישב קושי' הרב"י ויפה עשה הרא"ש שלא העתיק תי' דבעי' כיון דפוסק כתי' רב מרי ואמרינן לבעול יש פנאי. אם כן בעיא דעריות לא מהני ביעותא וק"ל . אך להרב"י לא הוצא בתי' זה דאכתי תקשי לרמב"ם ע"ש . והעיקר דגם תיקשי לפירש"י שם בכתובות דחזקיה לא בא לדחות תי' רב מרי וגם הוא ע"כ ס"ל לחלק בין לבעול בין לנסך כדי ליישב המשניות וחזקיה דינא אמר וכיון לא שנו הלפי' לבעול לפעמי' לא חיישינן כגון בכרכוס של אותה מלכות שאין הולה להסחות עיר הסמיכה לממלכתו כשבובשה ע"ש א"כ דאפילו לחזקיה אמרינן דלבעול יש פנאי והדרא קושייתי לדוכתיה איך אמר אביי עשוהו כבולמת והא הכא איכא יצר' דעריות.וע"כ צריך לחלק ביניהם באיזה חילוק(ואפשר הואיל דעון הולאת שבבת זרע בעונינו הרבים יש פת בשלו לא תקיף ליה יצרא כ"כ) וא"כ שפיר הקשה הרב"י דאפילו הרא"ש דפוסק כר"מ מ"מ ה"ל להעתיק הא דינא דבעית לענין עון זה ע"כ ג"ל דהיכי דבעית לא אתי להרהורי והוצרך לומר דלא בקיאים על כל פנים לולי דברי רש"י הנ"ל היינו אומרים דהרב מרי אע"ג דבעית חיישינן להרהורא מ"מ אפילו לדברי רש"י כיון דעון זה עכ"פ דומה לעריות ס"ל להרב"י דבעי' בעותא יתירא וזה אין אנו בקיאים משא"כ לענין ווסת הדה לא בעינן בעותא כ"כ בזה אנו בקיאים

וק"ל

דמה ס סמ"ג סי' קכו ת מכות ט"ז מ ברכות ס' ב הרא"ש ב ס ד שבת קיג ה סס קח ו סס בפרש"י ז ב"י

עטרת זקנים

ד * אשר יצר אין כאן דין ברכה הסמוכה לחבירתה שלא לפתוח בה בברוך שהרי עכ"י תוחר כמה פעמים ביום בלא אשר יצר (כן כ' באבודרהם וס"ע) :

* דלא מברך עליהו היינו ברכת עכ"י אבל מברך על נקיות ידים וי"מ דיברך עכ"י אם לא דהקנת ידיו בלבדו או במפה אז יברך על נקיות ידים (מורי ב"מ כתב בשם הרא"ש ס"פ הרוא' בשם אור פוסקים) מ"מ לכתחלה יחזור אחר מים כשרים ואחר כלי כמו כ"י דסעודה וי"מ דה"ה לתפלת מנחה וערבית אם עשה צרכיו ונטל ידיו מברך עכ"י אבל כל היום כשעשה צרכיו א"צ לברך אלא אשר יצר דלא תקנו עכ"י כי אם לסעודה ולתפלה(הרא"ש ס"פ הרואה):

* ידקדק כו' הסולך ד' אמות בשחרית קודם שנטל ידיו חייב מיתה (ת"י בשם הזוהר) ע"כ יטול ידיו קלת קודם שילך ד"א לפי' קודם שילבש חלוקו ואחר שלבשו כראוי יטול יפה בעירוי :

* ג"פ כל"ל ויטול מתחלה ידו הימנית בידו השמאלית ואח"כ ידו השמאלית בידו הימנית וכן יעשה ג"פ ולא ג"פ רצופי' ידו הימנית וכן ידו השמאלית ויש לו טעם ע"פ הקבלה (כ"כ ר"י בש"פ ע"פ האמת וכשנוטל כפעם ג' יתפלל. ובכתבי האר"י ז"ל) שלא יגורם הרוח רעה כ"א ע"י נטילה ג"פ בסירוגין ובספר מנות שמוריס נתן טעם בזה ע"פ הסוד ודבר זה צריך להזהיר ביותר את הנשים כי רוב תיקון מתלבש אלו הם על ידם ואם לא יגורם הטומאה מעל ידיהם שעמלו בידם את המתלבש : ויזהיר פיו חוץ בחטעיה ליבור אסור להדיח פיו ויגביה ידיו כנגד ראשו ותפשוט כפות ידיך כמי ערולה לקבל אותו דבר והוא קבלת הטהרה והקדושה ויכנים קטרי זרועותיו לבגיס בסוד וכל אחוריה' ביתה. ויברך עכ"י וכשיברך יכוין להסיר הזוהמא הסיא ולהרחיקה מעל

דף מ"א : טו להשתין · אי' בגדה דף י"ג ומ"ג במטלית עבה מותר לאחוז באמ' שאינו מחמם והכילו הרי"ף פי"ד דשבת ועבי"ד סי' קפ"ב ס"ג דלא כל"ח פ"ב דגדה שכתב דדוקא לתרומה אחמר דלפי זה לא הוה ליה להרי"ף להכילו :

ד א ויברך עכ"י · (°) לפי מאי דקי"ל אפי' עשה צרכיו ועומד להתפלל אינו מברך עכ"י ובשחרית מברכין ל"ל הטעם כמ"ש הרשב"א דבבוקר נעשה כבריה חדשה וצריכים אנו להודות לו ועד"ז תקנו כל ברכות השחר לפיכך צריכין אנו להתקדש בקדושתו וליטול ידיו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו: כתב ב"ח בשם תולעת יעקב כל ההולך ד"א בלא נט"י שחרית חייב מיתה וכשהיה ד"א בלא נט"י כתוב שלא יגע במלבושיו עד שיטול (°) וכו' לא משמע כן עפי' מ"ו וברכות דף ל"א אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש: ומשמע בכתבי' שיברך כ"י תיקף(°) ואח"כ יעשה צרכיו ויאמר אשר יצר ול"ל דטוב לעשות צרכיו תחלה כדי לברך ת"י תיקף (°) כדי לאחת מן הספק די"א דמברך ת"י בלא עשיית צרכיו ומכ"ש אם צריך לנקביו שאסור לו לברך · אמרי' בגמ' רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום משום כבוד קומו כ"כ הרמב"ם פ"ד מה' תפלה וכ"כ בהגמ"ל : ב ואפי' · הטעם הואיל וקודם נט"י אסור ליגע בנקבי' לשותמן ולפותחן ובשאו מותר ליגע מברך · אשר יצר(ד"מ) ול"ל משום דעשה כבריה חדשה כמש"ל : ג סי' ק"ס . כוונת רמ"א דדוקא מים שנשתנו מרגליהן אז נעשה בהם כמש"ל (°) המוזכרים בסי' ק"ס : ד ☞ כשרים . (°) ואפי' כלי וכח נגרא אינו מעכב ומברך כמ"ש ס"ז : ה דלא מברך · ולכוש כ' לברך

ולא ממדת חסידות כפירוש הב"י וש"ע כ"ל : (יג) המשהה נקביו כו' · ובקטנים משום כל תשקצו ומשום שלא יהיה עוקר :

ד (א) ויברך עכ"י · לפי חידים עסקניות הן וא"א שלא נגעו בליל' בבשר המטונף (°) לכך תיקנו ברכה קודם שיקרא ק"ש ויתפלל כ"כ הרא"ש והרשב"א נתן טעם דבשחרית נעש' כבריה חדשה שנאמר חדשים לבקרים ע"כ תקנו נטילה בעת ההיא (°) ואע"ג דבטיל' היא מל' אנטיל דהיינו כלי ובאמת א"ל כאן כלי אלא לאחיל' מ"מ לא יאמה את הברכה כ"כ ב"י ועש"ו אי לריך לברך מיד אחר הנטילה אז להמתין עד שיבא לב"ה : (ב) כשרים · לנט"י דכאן א"ל רק משום נקיות בעלמא : (ג) להעביר ר"ר דמקפיד אותו רוח עד שיטול ידיו ג"פ : (ד) במקום הקזה . משמע אפי' אחר הנטילה כל היום וכן בגיגית שאח"כ וכ"כ בב"י בהדיא ולמדו מדאמרי' בגמ' יד לעין תקלן כו' יד מסמא כו' ופירש"י דהשהו כלהו קאי אקודם נטילת שחרית ול"ל דיד לאמה לאו משום שחרית נקטי' אלא משום קרי וכו' עכ"ל ופי' ב"י דטעמו דרש"י מדלא אמר בגמ' גבי יד מסמא כו' ההיזק שבא מיד לאמה ונטבעת ולפ"ז לחסודה וגיגית אמי אפי' כל היום מזקת מקום הגיעה ותימה לי לפ"ז אמאי לא נקט רש"י יד לחסודה דמיירי אפי' כל היום דהוא מזכר בגמ' קודם אמה וכ"ל דודאי כולן מייירי קודם נטילת שחרית זולת באמה ונטבעת הוכחת רש"י דקאי אכל היום משום דמצינו בהו במקום אחר איסור כל היום מזקת אחר לבישת

תרתי

שערי תשובה

אף באונני כלים אין לקנח משום כשפים ע"ש: (עז) בלא תשקצו. עבה"ט ועיין בתבואות שור ביורה דעה סי' י"ג ס"ק י"ב שנסתפק דהא דמשהה נקביו שעובר על בל תשקצו אם הוא מדאורייתא או מדרבנן. ושם כתב בהך דיבמות דאמר חמשה אמוראי אעקר מפרקא דר"ה ע"ש ועיין מ"ש בשו"ת בית אפרים חלק אה"ע סי' ב' מ"ש בזה ועיין לקמן סי' צ"ב. וכתב בספר ערך לחם למהריק"ש דמשהה מלהפיח אינו עובר בבל תשקצו עיין סי' ק"ג עכ"ל ועיין במג"א סוף ס"ק ד' :

סי' ד (א) נט"י. עבה"ט במחזיק ברכה בשם אור צדיקים למהר"מ תאפרש שכתב בשם מהר"מ נינרין שאין רוח רעה סרה מהידים שחרית עד אחר הנינוב ולפ"ז לא יברך עד שינגב דלא כמ"ש בשם סדה"י הכנה"ג (הביאו המג"א כמ"ש הבה"ט). ונם ינגב הידים תחלה ואח"כ ירחץ הפנים ולפי מ"ש בזוהר דרוהא חדא איכא בבהכ"ס כו'. אם נינב ידיו ולא רחץ פניו ורחץ ידיו צריך שיגנבם ואח"כ ירחץ הפנים ע"ש. ומנהגינו לרחוץ הפנים בלא ניגוב ידים ומי שרוצה להחמיר בזה מכל מקום יכול לילך ליקח משפחת לנגב ידיו אף שהוא רחוק ממנו יותר מד"א דלענין זה אין להחמיר כ"כ וכמ"ש בסי' א' ע"ש: (ב) צרכיו עבה"ט ובברכי יוסף סי' ו' כתב דאם לא עשה צרכיו בבוקר לא יברך אשר יצר ואם עשה צרכיו ועבר זמן מה שלא בירך שוב לא יברך ע"ש ועיין לקמן סי' ו' בזה: (ג) לקמן עבה"ט וע' ביד אפרים שנראה שהבה"ט הניח בדברי המג"א שם ס"ק ג' וס"ק ד' שבמג"א הם ס"ק אחד ויפה כוון ודלא כיש מניהין בענין אחר ע"ש וכתב בשלמי ציבור מים שבחביות שהוציאו בהם שכר או מי ורדים הנגרים דרך הסימפון מן הדוד ובמים שנעשה בהם מלאכה מצנים את הסמפון (והוא כמו במדינתינו במלאכת היין שרף) לפמ"ש הרמ"א דאף בשחרית לא יברך על מים שנשתנו מראיהן או נעשה בהם מלאכה ומים אלו נעשה בהם מלאכה כמבואר בסימן ק"ס לכן יש ליטול בהם אם אין לו אחרים ולא יברך על נט"י ע"ש ועיין לקמן סק"ה שדעת אחרונים במים שנעשה בהם מלאכה שיטול ויברך ג"כ א"כ בשעת הדחק שאין לו אחרים כ"א המים הללו הנגרים יכול ליטול ולברך עליהם ג"כ ועיין לקמן ס"ק ז' וע"ש בש"ל שכתב שמים הנותרים מכלי תשמיש הבית יכול ליטול בהם ידיו בשעת הדחק אבל לא ידיה פיו משום דמאיס ע"ש ועיין בסי' ק"ס מים שהדיח בהם כלים שאינם מודחים פסולים לנט"י א"כ לדעת רמ"א ישול ולא יברך ושם בסימן ק"ס מבואר שהב"ח ושאר אחרונים מחמירין בנט"י לסעודה במים שנעשה בהם כלב או חזיר דה"ל כשופכין ויש להחמיר גם בזה שלא ליטול מהם נ"כ שחרית כ"א בשעת הדחק ולענין ברכה מי שנוהג כרמ"א גם בזה לא יברך וע"ש עוד כמה חילוקי דינים שיש ללמוד משם לכאן: (סעי' ג') בש"ע לא יגע.וכ' במה"ב שמ"ש לא יגע לפה או לחוטם אפילו מבחוץ איכא קפידא ודלא כמ"ש מור וקציעה וכן נראה מהפרישה ע"ש ובשלמי צבור כתב נ"כ בשם מאמר מרדכי סי' מ"ו: (ה) עלייהו. עבה"ט ומי שנוהג כהש"ע ונטל שמ"ש לא יגע לפה או לחוטם אפילו מבחוץ איכא קפידא ודלא כמ"ש מור וקציעה וכן נראה מהפרישה ע"ש ובשלמי צבור כתב נ"כ בשם מאמר מרדכי סי' מ"ו: (ה) עלייהו. עבה"ט ומי שנוהג כהש"ע ונטל מאלו בלא ברכה אם אח"כ נזדמנו לו מים כשרים יחזור ויטול מהם בלא ברכה דה"ל ספק ברכות דשמא יצא י"ח נטילה בראשונים ואע"ג דלא ביריך אז מ"מ כיון שכבר סרה הר"ר ע"י נטילה הראשונה שוב לא הכינו לו רק מעט שאין בהם כשיעור ליטול בהו סי קנ"ח לענין נט"י לסעודה אם יברך אחר הנינוב דעת הט"ז שלא יברך ומכ"ש כאן : (ו) נ"פ. עבה"ט שצריך ליטול עד פרק הזרוע וכתב בשלמי ציבור,אם לא הכינו לו רק מעט שאין בהם כשיעור עד הפרק נ"פ כל יד יכול ליטול רק עד קשרי אצבעותיו דומיא דיומא כ"כ ומברך ענט"י וכן יש להקל להולכי

יד אפרים

במג"א ס"ק ד כשרים וכו'. ויש מחקים ליון סעיף קטן זה. וכן לענ"ד שהוא ס"ק ה' עם סק"ג וכוונתו דלכך מגיה הרמ"א לקרן סי' ק"ס דשם מיירי מדין מים פסולים ובאלו י"א דלא מברך עליהו. אבל דין כלי וכח נגרא שהוא אינו מוזכר בסימן ק"ס רק בסי' קכ"ט מזה לא מיירי המחבר דזה אינו מעכב ומברך לכ"ע : ועיין בפ"מ ס"ק ג' שנדחק בזה ולאיתא ואפשר שאין צריך למחוק כלל רק להוסיף תיבת כו' והך ד' עם תיבת כשרים מלה אחת וכל"ל: בסי' ק"ס דכשרים כו' אבל כלי כל"ל ודלא לומר דבל אותן המים שפסולים לנטילת ידים לפעולה המוזכרים בסימן ק"ס. בזה כתב בכאן דכשרים כו'. ור"ל דאין לברך (ודפוס חילקו הד' ועשו מזה ליון לענמו ולתתא). אלא"ג דכשרים מ"מ מעכב קצת. אבל כלי וכח נגרא אין מעכב כלל בדיעבד ומברך . ורחיתי מי שמגיה לפילו כלי כו' והוא טעות. דבסימן דכלי וכח נגרא קיל טפי . דאפילו מאן דקפיד אמיא שלא לברך מ"מ בכלי וכח נגרא מברך כמו שבראתם מקום לפעיף ז' ופסוק דמה שכתב שם היינו אפילו לפ"ד במים פסולין לא מברך ע"ש. אזב ראיתי בבאר הטב ובראתה שמגיה גם כן בתגן אבדרהם על הדרך שכתבתי ע"ש :

דעת המחייבין לברך ת"י בלא נרכיו ובראשון עיקר : מ"א סק"ב המוזכרים ר"ל מה שפסול מלד המים בעצמותן בהא י"א דלא וסק"ו : שם סק"ד אפי' כלי תיתה מה דלא בזה הרי כבר כתב זאת בס"ק הקודם ועוב להגיה כאן דתיבת כשרים מיותר ואין כאן ס"ק בפ"ע אלא כנ"ל המוזכרים בסי' ק"ס אבל כו' : לכ"ע מברך כמ"ש המג"א סק"ד

הגהות רעק"א

ימות השנה. והא משכחת באשנה עמו ואיתה בה ת"ו משום לא פלוג : סעי' י"ז המשהה נקביו. משהה הפתח אינו עובר משום בל תשקצו. כ"כ בת"הד (סי' ע"ז) וכ"כ במוהריק"ש :

סי' ד' מג"א סק"ב ועכשיו מותר ליגע. לפ"ז אם אין לו מים לערות כ"א פעם א' אף דמברך על נ"י כיון דמהני לתפלה . מ"מ אינו מברך ת"י הבא עדיין אסור ליגע בנקבים כ"ז אלא שירחה ג' פעמים. וכן כשמקבים קודם אור היום ומוצ"ש ידיו כיון דעדיין אסור ליגע בנקבים תספק דר"ר שורה עד אור היום (ע' יד) אינו מברך ת"י עד שיאור היום ויטול שניה. ולהמג"א מברך : ולפ"ז נלע"ד לקיים דברי הכתבים שהובא במג"א סק"א ויעשה כן שיערה מים פעם א' על ידיו ויברך עכ"י דהא מהני לתפלה. וחיוב ברכת ת"י עדיין לא חלה עליו. כמו שכתבנו לדעת הד"מ ויעשה צרכיו ויערה מים עוד ב' פעמים לאחר כשהה אבל בברה רחוקה אם הריך לשחוט כמ"ש הרא"ש ברים בלל ד' : מים הפסולים כו' . אלא נרע מצרור וקיים' וכל מידי דמעקר אם הריך לשחוט כמ"ש הרא"ש ברים בלל ד' : מים הפסולים כו' . אלא נרע מצרור וקיים' אלא אתקין הברכה אלא על הנטילה ועמ"ש : ד אפי' כו' . רש"י אם כאתה ופי הטבע' וכ' ב"י שהבריתו לרש"י מדלא מפרש לאומרו מפני הפסד שכר תיקון . ומפני שמערה רוח רעה וחזיק לברויות ניחא וכ"כ ב"ח וש"ז וגם דברי רש"י אין מוכרחין

באר היטב

שהיא נדה לא מקרי כפוי לענין זה עיין ט"ז מ"א ועיין בא"ע סי' כ"ג ס"ק ד' מש"ש : (טו) להתחכך לא · אומא נדה דף מ"א במטלי' עבה מותר לאחוז באמה שאינו מחמם : (עז) בל תשקצו ובקטנים משום בל תשקצו ומשום שלא יהא עקר ויזהר מאד בקינוחו כי לוחה בפי הטבע' מעבר' התפלה ויש לרחוץ פניה בש"ם ומצוחתו לא רק סידור האר"י ז"ל :

ד (א) נטילת ידים . בתוספות דסוטה פרק א"ב ד"ה ק"ש ותפלה מבואר דברכות של מצות נאמרין בכל לשון ועיין ספר ברכת אברהם ס"ט מסי' רפ"ח עד סי' רל"ח . כתב בסדר היום דמיד אחר הנטילה יברך ולא יתמין על הינוב וכ"כ ברכת אברהם ס"ב ועיין לעיל סי' א' סק"ב בשם תולעת יעקב כתב בשה"י שלא יגע במלבושיו עד שיטול ובגמ' לא משמע כן עיין סי' מ"ו ואיתא בברכות דף ל"א אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש . (כתב בש' מעמק ברכה יכוין בברכת נטילת ידיים שיש בו י"ב תיבות נגד י"ב מדות) : (ב) לרכיו.משום דעשה בריה חדשה בבתביש משמע שיברך ל"י תיקף ואחר כך יעשה צרכיו ויאמר אשר יצר . ומגן אברהם כתב שטוב לעשות צרכיו תחילה ויברך על נטילת ידים ואחר כך ומכל שכן אם צריך לנקביו שאסור לו לברך עיין שם : (ג) לקמן . כוונת רמ"א דדוקא מים שנשתנו מרגליהן או נעשה בהם מלאכ' המוזכרים בסי' ק"ס אבל כלי וכח נגרא אינו מעכב ומברך כמ"ש סעיף ז' : (ד) לתפלה . דכאן לא צריך רק משום נקיות בעלמא : (ה) עלייהו . וב"ח פסק דיברך עליהם על נטילת ידים וכך כתב רש"ל ודמש"א : (ו) נ"פ אפי' טופך הרבה בפעם א' אינו מועיל כי אין הרוח סולך אלא בג' פעמים דהיינו פעם א' על יד ימין ואחר כך על יד שמאל עד ג"פ בסירוגין כשנתן מים על יד ימינו בכל פעם יאמר היד הגדולה ויד שמאל הי"ד החזקה וכשמפפשק הידים יחד יאמר ג' פעמים יד הרמה וכשימלא ידיו לרחוץ פניו יאמר ידיו גלוי' זהב וגו' . כשרוחץ פניו יאמר ראשו כתם פז וגו' וכשרוחץ את עיניו יאמר עיניו כיונים וגו' כשרוחץ לחיו יאמר לחיו כערוגת הבשם וגו' כשרוחץ שפתותיו יאמר שפת תיו שושני' וגו' וכשמגבב פניו יאמר ופניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לאדנעתן ובזה יאמר אל כשמה ואשר יצר על הגוף ולכן נוסחת כל הראשוני' אלהי נשמה תוכף אחר יצר וכ"כ סדור העור וש"ע בסי' ו' וברכת התורה אחר כל ברכות השחר קודם פ' התמיד וכן סדר העור וש"ע סי' מ"ו מ"ז מ"ח אלא שהרב שיהם הסדר בסוף סי' מ"ז וכ' והנו כו' והעשם מפני שמתחילין בבהכ"נ מאלהי נשמה ועמ"ש סי' ו' ס"ק ח' ואין מברכין בביתו אלא עכט"י ואשר יצר כמ"ש העור שם ופעמים קירין פסוקים ותחנונים קודם הליכתו לבהכ"נ וז"ש בסוף סי' מ"ו לא יקרא כו' אבל המהנג כו' ונהגו כו' ר"ל לאחת ידי ס' ראשונה והוא בסברא שיהם בעור סי' ו' שאל"ל לסמוך אשר יצר

דרכיס

לבושי שרד

ד מגן אברהם סק"א לפי מאי דקיימא לן לאפילו וכו' ברים סימן ז' עיין שם : ט"ז סק"א לכן תיקנו ברכה קודם לא חש לקנית המגן אברהם כי כבר תירלה הט"ז ברים סימן ז' דשאני אחרית דע"פ רוב הוא הטוף ע"ש : שם ואע"ג דנטילה כו' ובאמת אין לריך כאן כו'. זה קאי אראש דבריו דהיינו דעת הרא"ש אבל לרשב"א באמת לריך גם כאן כלי דומיא דכהן מן הכיור כמבואר בבית יוסף אלא דהט"ז תופס עיקר להרא"ש לכן כתב דברים אלו : מ"א סק"א. ובגמרא לא משמע היינו הך דר"ס מ"ו דמתחלה לוקח המלבושים ואחר כך נועל ידיו אך דיש לומר דמיירי שאדם אחר שנטל ידיו מלבש אותו לכן הבית הך דאל תטול חלוקך מיד השמש אלא הוא עצמו ילבש ומשמע דאסור לאפילו אם השמש נטל ידיו : שם ואחר כך יעשה צרכיו. לאלא דעת האומרים דאין מברך אי"י אם לא עשה צרכיו : שם כדי לאלא מן הספק. תימה מה חזיק לענין זה הספק מה שיברך עכט"י קודם צרכיו וי"ל דלכתבים מברך עכ"י ובברכת אשר יצר מותר לו להמתין עד שיעשה צרכיו ולכן כתב דאין לו להמתין אלא מחייב לברך ת"י תיקף כדי לאלא מן הספק ולכן ראוי לעשות צרכיו תיקף ת"כ לא"ת יברך עכ"י קודם הכתבים לא אחרו לברך עכ"י קודם אלא כדי שמותר לו אח"כ להמתין וכדאתמרינן ת"ס סוכר המג"א דברכת עכ"י הוי הספק ואינו יוצא יברך משא"כ אם המים מלד עצמם רחוים לנט"י והחסרון מלד אחר כגון הכלי וכח נגרא וכה"ג לכ"ע מברך כמ"ש המג"א סק"ד

יאור הגר"א

סימן ד סעי' א ירחץ ידיו . לתפלה ברכות ע"ו ת' וכן סידר בסוף סימן כ' ובדוק עצמו כו' . ופירש בסי' ג' הלכותיו וכאן ירחץ ואח"כ הלכות ק"ש ותפלה : ויברך כו' . שם סי' כ' . ובשביל תפלה : וי"א . כביעת הרשב"א בסימן קנ"ח שכ' דבשחרה שחרית ממנחה וערבית אפני שנעשה כבריה חדשה כמ"ש במדרש על פסוק חדשים לבקרים כו' נגרוכין להודות לו ולברתו ותיקנו אלהי נשמה והנו על הנשמה ואשר יצר על הגוף ולכן נוסחת כל הראשוני' אלהי נשמה תוכף אחר יצר וכ"כ סדור העור וש"ע בסי' ו' וברכת התורה אחר כל ברכות השחר קודם פ' התמיד וכן סדר העור וש"ע סי' מ"ו מ"ז מ"ח אלא שהרב שיהם הסדר בסוף סי' מ"ז וכ' והנו כו' והעשם מפני שמתחילין בבהכ"נ מאלהי נשמה ועמ"ש סי' ו' ס"ק ח' ואין מברכין בביתו אלא עכט"י ואשר יצר כמ"ש העור שם ופעמים קירין פסוקים ותחנונים קודם הליכתו לבהכ"נ וז"ש בסוף סי' מ"ו לא יקרא כו' אבל המהנג כו' ונהגו כו' ר"ל לאחת ידי ס' ראשונה והוא בסברא שיהם בעור סי' ו' שאל"ל לסמוך אשר יצר

חתם סופר סי' ד'

במג"א ס"ק א' חייב מיתה כבר צוחו קדמאי על זה ועיין מהר"ם מלונגאני בספר שתי ידות ודרך חיים שהכחיש זה :

מחצית

וק"ל : ס"ק ט"ו להשתין איתא בגדה דף י"ג ומ"ג כל"ל ועי' בי"ד סי' קפ"ב : וע"ש בש"ך ס"ק ו' דדוחה בזה דברי הב"ח שם דדוקא לתרומה אתמר דאהא דתנן היה אוכל בתרומה והרגיש שמדעצמו לוברין ואם יצא הקרי יטמא ויצערך להשליך התרומה שבפיו לחוץ והפסיד לכן התירו לאחוז באמה לבל יצא הקרי ואינו מטמא עד שיצא ובוצא התרומה ופריך והא אסור לאחוז באמה ומשני אביי ע"י מטלי' עבה וס"ל לג"ח דדוקא משום הפסד תרומה התירו ולא במקום אחר :

סימן ד ס"ק א ויברך עכ"י . לפי מאי דקי"ל כו' והוא הרא"ש כתן טעם דמה"ע לריך נטילי' וברכה דא"א שבגיה לא נגע בשיה במקום הטינופת והיינו הרא"ש לשיטתיה דס"ל גם בתפלת מנחה אם עשה צרכיו ורוצה להתפלל לריך רחיצה ולברך עכ"י אבל לפי מאי דקי"ל אפילו עשה צרכיו כו' ל"ל הטעם כמ"ש הרשב"א כו' : לפיכך לריכין אנו להתקדש כו' ר"ל דתפלת שחרית יותר מתפלת מנחה לפי שנעשנו כבריה חדשה שהחזיר ית' נשמות לפנריס מתים ולכן יותר לריך לעשות לתפלת שחרית דמיון לעבודת קרבנות שהכהן היה לריך קידוש אף שהכהן היה לריך לקדש גם רגליו וידיו מכ"מ עשוהו רק לדמיון אבל אינו שוה בכל הלדדים לקידוש : כ' הב"ח בשם ת"י כו' חייב מיתה ותמה הב"ח על הרב"י שהשמיטו ואולי משום מוטב יהיו שוגגים כו' . ובס' א"ר סי' א' הביא בשם ניסו ה"ה מהרר"י בעל מנחת יעקב שאמר ליישב מנהג העולם שסומכים ע"ד המרדכי שהביא ש"ך ד' סימן שד"מ בהא דאמרינן אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת . וכ' רב האי גאון דוקא תוך ד' אמות של מת וכ' המרדכי הכל תחתיו נחשב כד"א וא"כ ה"ה כאן מותר לילך בכל החדר קודם נטילה. ובעל א"ר דחה דהא קי"ל בכל דוכתי גם לענין נוסף בבית דאין כל החדר נחשב לד' אמות ש"כ קשיין דברי המרדכי אעכ"ל המרדכי לא אמרה אלא לגבי מת דלא הוזכר בפי' בגמ' שיעור ד' אמות אלא רב האי וכיון דהטעם הוא שהוא בזיון למת דגרתה לאלו מתייאם לקוברו הוא"ל ומדבר דברים אחרים לכן להאי טעמא מסתבר למרדכי דכל החדר נחשב לענין זה כד"א אבל במקום שהוזכר ד' להדיא אמות מודה מרדכי דהוא דוקא ולא אמרינן דכל החדר נחשב לד"א וא"כ אין לעולם על מה

השקל

לסמוך ואתריך . ואח"ז כ' שמלא בס' דמשק אליעזר שכ' שאפשר בזה"ז אין כחו של רוח רעה כל כך חזק שיזיק להולך ד"א בלי נטילה כמו שיבתא ויתר עניים שנשתנו בזה"ז ואעפ"כ סיים בספר א"ר שירא שמים יחמיר על עצמו בלי ליכך ד"א בלי נטילה ויכין סמוך למטתו כלי אחד עם מים וכלי א' ריקן ליעול לתוכו : וכבדה"י כ' כו' ובגמרא לא משמע כן ועפי' מ"ו ר"ל דשם מסודרים ס' ברכות השחר וכן הוא בש"ס · וכ' כשלובש יברך מלבים ערומים כו' כשמועל מנעלין מברך כו' כשחוגר כו' כשמשים כובע בראשו כו' כשיטול ידיו יברך כו' הרי דנטילה מסודר בסוף אחר לבישת כל בגדיו · די"א דמברך כו' כמ"ש רמ"א שאסור לו לברך כמ"ש סימן ל"ב אמרינן בגמרא שבת דף מ"ע ע"ב . כך כת' הרמב"ם אך הראב"ד השיגו דאפי' בעי' רחיצת רגליו לתפלה · ובעל מ"ע כתב דאשתמיע להראב"ד דברי הש"ס דמסכת שבת הכ"ל · והכ"מ הליץ בעד הראב"ד וזה לשונו שהוא מפרש דלא לענין תפלה איתניי' הא ברייתא אלא לענין אי מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו כדי לייפות את עצמו וכפרש"י עכ"ל : (ס"ק ד') כשרים כו' אינו מעכב ר"ל ודאי לכתחלה יש לחזור גם על כלי וכ"ג כמ"ש סס"ו אלא דהיכי דא"א לו אינו מעכב הברכה : (ס"ק ה') דלא כו' כמ"ש סכ"ב ועמ"ש ר"ל דלבוש הקשה והביא ראי' דמברך עליהם בסכ"ב דאפילו מנקה בלרור מברך והני מיא לא גרע מלרור: אלא שכ' הלבוש שי"ל על נקיות ידים כמ"ש סכ"ב וע"ז דמו מ"א לעיין מ"ש שם דראוי לברך עכט"י וכ"ש הכא לפ"ד הלבוש די"ל עכט"י : ואפשר דמיירי כו' ראונו ליישב דעת י"א שלא יברך ותקני קוביית הלבוש דמי גרע מלרור וע"ז כ' דלכתבים מברך עכ"י ואשר יצר עתה להתפלל ואינו נוטל כי אם להעביר רוח רעה הנס לרור בסכ"ב לא מהני כ"א לענין תפלה וכיון דאינו רוצה עתה להתפלל לא יברך משמע אבל אי הוי מהני להעביר ר"ר היה מברך אף שלהעביר ר"ר א"ל לברך וכמ"ש מ"א סקי"ג מ"מ כיון שאחר זמן יתפלל היה מברך עתה כיון שעכ"פ נעשה עתה קצת תכלית בנטילה זו להעביר ר"ר משא"כ אי אינו מהני להעביר ר"ר ונס אין דעתו להתפלל

כמו

תרתי דוקא אבל השאר כולן דוקא בשחרית והטעם בחסודה וגינגית נרא' ג"כ משום שכנה והיא בכלל משמא ומחרשת דנקט בגמר' דבשיטתה אחר כך השכר הוי כאלו מגיע מיד לפיו ולחוטם ותמהתי על פי' כ"י וס"ע דגינ' הוא משום הפסד השכר וכי בשביל זה יאמרו חכמים תקון והא דלא חביב העור חסור וגינגית נראה דלא נקט רק מידי דמצוי בכל יום דאמנו כי רוכלי ליחשב כל מילי דסכנתא כנ"ל שוב ראיתי שגם מו"ח ז"ל כ' כן: (ה) ע"ג קרקע. לפי שר"ר שורה עליהן: (ו) כדי שיריק כו'. כדי שיתגבר ימין שהוא חסד על שמאל שהוא דין: (ז)ממי שלא נטל כו'. דכתיב והזה הטהור על הטמא וא"ל דה"ה בנטילה לאכילו וכ"ש הוא שהרי התם עיקר החיוב משום טומאה דקרב תרומה: (ח) לקריאת שמע ולתפל' דאמרי' כביור ירחלו ממנו ולא בתוכו הא בעלמא אפי' בתוכו אבל לר"ר בעי עירוי ג"פ דוקא ובכשוך בכלי אפי' ק' פעמים לא חביב אלא מ' שמיד נטמאו המיסוהיין כמי שופכין מ"ה נסתפק אחר כך במימות מחולפים דאפשר דלאו דוקא עירוי בעי להעביר ר"ר ואפי' רחיצ' סגי אלא שמדברי (")הזהר נראה דבעי' כלי:(ט) אם היה טעור כו' כ"י כתב לטעם הרשב"א בנטיל' שחרית שהוא משום שנעשו ככרי' חדשה ואם ניעור כל הלילה אינו נעשה כבריה חדשה ואפשר אפי' כניעור לריך ליטול ידיו שחרית דכיון דתקנו ליטול ידיו שחרית לא פלוג רבנן אבל להרא"ש שא"ל ליטול

מלא מפני שנגע במקום המטונף היכא דלא נגע משמע דלא תקון אכ"ל וא"ל דבריו דאמאי לא אמר גם לטעם הרא"ש משום לא פלוג וא"ל דדוקא להרשב"א שהטעם משום דלריך אדם ליתקשבח והודיה על חסדי הש"י שמחזיר נשמותיהם

לדעת רש"י ח כ"י לדעת רש"י פ ל"ח בשם הרמב"ם י תשובה רשב"א והרד"א חוזר פ' ויחב בפסוק ויאחרו אים אל אחיו כ שם בזוהר ל שם בזוהר מ שם פרשת מקץ על פסוק ויבר יוסף את אחיו כ שם בפ' ויחב ם שם בתשובת הרשב"א וכ"י לדעת הטור ע כ"י לדעתו פ גם זה שם ל כ"י גם

עטרת זקנים

ידיו ולהטרות עליהם רוח טהרה עכ"ל. בשמוהן מים על יד ימינו יאחר בכל פעם יד הגדולה וכשמוהן מים על יד שמאלו יאחר בכל פעם יד החזקה וכשחשפקה בידיה יחד יאחר ג"פ יד הרמה וכשימלא ידיו לרחוץ פניו יאחר ידיו גלילי זהב מצולאים בתרשיש בארחוקן פניו יאחר ראשו כתם פז קוולהיו תלתלים שחורות כעורב גם יכוין כי הוא מורה על קדושם עליונה כי בלשם הלקיים עשה את האדם גם לריך לרחוץ משום הכנן לקראת אלהיך ישראל ובארחוקן את עיניו יאחר עיניו כיונים על אפיקי מים רוחצות בחלב יושבות על מלאות ובארחוקן לחיו יאחר לחיי: כערוגת הבושם מגדלות מרקחים ובארחוקן שפתותיו יאחר שפתותיו שושני' נוטפות מור עובר ובארחוקן פיו יאחר מעיו עשה שן מעולפ' ספירים ובשמנגב פניו יאחר ופניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתן וזה יהיה דבריו בשמעון ומזרחו יהי' מוטלת על כל בריה ויתמלא חן בעיני כל רואיו ובשמאום מגליו ברגליו יאחר שוקיו עמודי שש עכ"ל: * מיהו אינו מעכב לא כלי לגיתר בדיעבד אינו מעכב ומברך עכ"י ולא דמי לפסולי מים שמברך על נקיות ידים כן משמע בכ"י. בנטילת ידים דסעודה יפסוק מים מיד ימין על שמאל כמאמר הזוהר פ' תרומה. עיין בלבוש ובמגדול דוד. כתוב בסדר היום מיד אחר הנטילה יברך ולא יתתין על הנינוב ידיים: כ' הרשב"א אם חוחב ידיו בשלג ג' פעמים במקומות מחולפות בשעת הדחק יצא:

לברך(") על נקיות ידים וכמ"ש סכ"ב פמש"ם ואפשר דמייריי כאן שאין רוצה להתפלל עתה וכ"ח פסק לנעוצים מברך אכ"י: ו לא כלי · (") פי' בדיעבד היכא(") דא"א בע"א אבל היכא דאפשר טוב להקפיד אמ"ש ס"ח (") וינגוב ג"כ אינו מעכב (ברכת אברהם ח"ב) וע"ש ח"ע מס' רפ"ח עד סי' רל"ה: ז כלי · אבל ע"ג קסמין אסור (") עפ' קפ"א ס"כ. כתב בסדה"י שטוב שיהא (") כלי התחתון מאוס ואין לריך ליטול אלא האצבעות וינגיבם למעלה ובכתבים אי' לא יספוך על יד אחד ג' פעמים רצופי' אלא פ"א ע"י ימין ופ"א ע"י שמאל ויטלם עד הפרק הזרוע. ולריך לפשוט הכפות לקבל הטהרה כמי שרוצה לקבל דבר וינגיבם כנגד הראש (") ופסי' תרי"ג: ה לא יטול. פי' אלא יספוך לו על ידיו אבל להביא לו מים מותר וכ"מ בכ"י בשם הזוהר שהטעם משום והזה הטהור על הטמא: ט ולתפלה(") ויברך עכ"י כמ"ש סכ"ב ופמש"ם: י בשלג מימות וה"ה בנהר (") דקמא קמא אזדי להו והכי אחריני ניהו · וכ"מ בחולין דף כ"ה ובפ"ד דף מ"ו: ופשוט דלא בעי מ' שאה(")דלא גרע מלרור בסכ"ב ופמ' קנ"ט דלא כפ"ת וסי' ק"ס ס"ז: יא ולהעביר · דבניעור לא חיישין (") שנגע במקום מטונף וגם לא נעשה בריה חדשה: יב בלא ברכה. וכ"ח כתב דיברך משום פלוג רבנן (") והוכיח כן מתשובת הרא"ש ומ"מ אינה ראיה

ה ח לא יגע בגינית שכר שמשמוש היד מפסיד השכר:
ו ט אין צריך רביעית לנטילת ידים לתפלה:
ז י טוב להקפיד בנטילת ימים שחרית בכל הדברים המעכבים בנטילת ידים לסעודה (הגה *מיהו אינו מעכב ו לא כלי ולא (ז) כמ גברא ושאר דברים הפוסלים בנטילת הסעודה (מרדכי ריש פ' אלו דברים תשובת רשב"א סימן קנ"א):
ח כ נטילת ידים שחרית אין נוטלין (ה) (ח) ע"ג קרקע אלא לתוך ז כלי:
ט ל מים של נט"י שחרית אסור ליהנות מהם ולא ישפכם בבית ולא במקום שעוברים שם בני אדם:
י מ נוטל כלי של מים ביד ימינו ונותנו ליד שמאלו (ו) כדי שיריק מים על ימינו תחלה.
יא ח נ לא יטול (ז) ממי שלא (ט) נטל ידיו שחרית:
יב ס אם שכשך ידיו לתוך כלי של מים עלתה לו נטילה (ח) לק"ש ט (י) ולתפלה ט אבל לא לרות (יא) רעה שעליהם פ אם שכשך ידיו י בשלש מימות (יב) מחולפים יש להסתפק אם עלתה לו להעביר רוח רעה שעליהם: יג (ט) ל אם היה (יג) נעור כל הלילה יש להסתפק אם צריך ליטול ידיו שחרית להתפלל יא ולהעביר רוח רעה מידיו:

הגה (ויטלם יב (יד) בלא ברכה) (הרא"ש כלל ד' ורשב"א סי' קנ"א):

השכים

כ"כ הרא"ש סובר דאף לתפלת המנחה לריך לברך בנטיל' וא"כ ה"נ אף ע"פ שלא הגיע זמן תפלה כיון שסופו להתפלל מברך אבל לדידן עיקר הטעם משום בריה

אל אחרים שהיו יבשים דוגמת לדבר בברכת נשכוי בינה דא' לקמן על מנהגו של עולם מברך מה שא"כ לטעם הרא"ש שאין זה חוק ליתן הודיה אלא להגיל אדם מעבירה אלא יתפלל בידים מזוהמות וכיון שזה א"ל לזה לא בעי נטילה זהו מקום הספק ע"כ פסקו כאן ש"ע ורמ"א דיטלו בלא ברכה כנ"ל:

באר היטב

כמי שרוצה לקבל דבר וינגיבם כנגד הראש גם ידיה פיו חוק בתענית ליבור: (ז) כח גברא. ר"ל בדיעבד אבל היכא דאפשר טוב להקפיד. מגן אברהם: (ח) קרקע. לפי שרוח רעה שורה עליהן. אפי' על גבי קסמין אסור אלא דוקא בכלי: (ט) נטל. דכתיב והזה הטהור על הטמא וכתב הט"ז וכ"ל דה"ה בנטילה דאכילה וכל שכן הוא פיין שם. וס"ה ובעל יד אהרן ופ"ת כתבו דבנטילה לאכילה אין להקפיד בזה כלל עיין שם וכל זה שלא יספוך לו על ידיו אבל להביא לו מים מותר אפילו בנטילה דשחרית: מגן אברהם: (י) ולתפלה. ויברך כמו שכתבתי סעיף כ"ב ועיין מה שכתבתי שם: (יא) רעה בעי עירוי ג' פעמים דוקא ובכשוך בכלי אפילו ק' פעמים לא חשיב אלא מ' שמיד נטמאו המים. מש"ה נסתפק אחר כך במימו' ממולפים דאפשר דלאו דוקא עירוי בעי להעביר רוח רעה ואפי' רחיצה סגי או בכשיגן דוקא עירוי מכלי: (יב) ממולפים'. וה"ה בנהר דקמא קמא אזדו להו והכי אחריני ניהו. ונראה לי דה"ה במקום דהטעם הוא מפני שמיד נטמאו המים וזה לא שייך במקום. ואם תוחב ידיו לאחר הסג"ב בב' מקומות ממי מהני עיין בעטרת זקנים וכעפ"ת ובמגן אברהם ס"ק י': (יג) נעור. וכיעור לא חיישין שנגע במקום מטונף וגם לא נעשה בריה חדשה: (יד) בלא ברכה. כ"ם האריך להוכיח דיטול ויברך, והמגן אברהם סותר ראיותיו עיין

שדר

מלרור. תימה דלרור אינו מועיל רק לתפלה והרי לתפלה אפילו שכשך לאחר מעט היה שאוכים בכלי אחרי המחבר בס"ע ומה עניין מי' מאה לתפלה. ואו מה הביא על הע"ת דאיכו ודאי מיירי להעביר ר"ר לא לריך מ"ם איסור מקום שמטהר וה"ל כיון דאם עומד ורולה אחר כך לעמוד לעשות מלאכתו ג"כ ס"ל להרא"ש דלריך נטילה וברכה אעיין להתפלל אע"פ כן לריך נטילה וברכה משום לא פלוג וכיון דאמרינן לא אפילו א"כ דוקא אלא שמעם בא"מ מ"מ לריך נטילה וברכה משום לא פלוג · ומ"מ אינו ראיה כ"כ הרא"ש כו' ר"ל נעולם להרא"ש ג"א לא פלוג רבנן והא דפסק בהסכים לעמוד שיברך אין הטעם משום לימוד כמ"ש הב"ת דאלו דוקא אלא משום שסוקו להתפלל ויהיה אז לריך לברך לכן מברך מיד עכשיו אבל בעוד אפי' התפלל לא יברך דהא ודאי לא נגע ואין כאן ספק והא דנסתפק הרב"י אי יברך משום דלדיך

ביאור הגר"א

די"ל במקום דמותר כגון כשיו אז מעשרה ולתעה וכן *לאחר פי' במקום הנקר דקודם נטילה מזיק לכל נקב שבגוף: ס"ו אין צריך כו'. דלא גרע מכל מידי דתנקי ומיהו לדעת הרא"ה בס"א ר"ל גם כאן דלא מברך וכמ"ש בס"ז: ס"ז טוב להקפיד כו'. ממ"ש בפרק ב"ה מובל אדם שהיה ידיו שחרית ואתנה עליהם לא הוסם הדקאחר נטילה שנטל לתפלה בה מתנה אלמא נוטל כדין נטילה וברכות שם ויטול ידיו כו' וכן אחרו שם כל הנפנה ונטול ידיו ול"ק רוחץ כמ"ש רוחץ אדם פניו כו' וכמה מקומות אלמא נטילה כדיהה בעינן והטעם ככהן המקדש לשרת כל"ל: מיהו כו'. ר"ל בדיעבד אבל לכתחלה לריך לברך כ"ל וכ"כ ב"י בשם רד"ל דקפ"ד ב' ואבל כלי מלעילא כו' אלא דדעת כל הפוסקי' דאמרינן לא פלוג וכמ"ל מ"מ לדידן דהטעם משום בריה אדם אינו אבל בעוד בלא ברכה ואין כאן ספק והא דנסתפק הרב"י אי יברך משום דלדיך

יד אפרים

סימן ד סעיף ז' בכל הדברים ר"ל אפילו כלי וכח גברא כגון להקפיד בזה משא"כ מים כמולין גרע עפי דלא מברך עליהם כדלעיל סעיף ל' ועל זה כתב רמ"א ומיהו אין מעכב כו' רל"ל דאף שהמחבר כתב שיש להקפיד בכל הדברים מ"מ אין זה כי אם דאפשר דאפילו אם לא אפשר אבל אם אפשר אבל אם אפשר אבל אם

לדעת הרא"ש ק מורחות מיים ר כ"י ס סוכה כז וזוהר ריש פרש' ויגש ת הרד"ת. ל סס בסוף ספרי הכלבו סי' כ"ג ב מרדכי פ"ח דברכות ג מהרי"ל בסי' ו' ד סס ה פסחים קי"ב ו שבת קל"ג ז הגו' הרשב"ל ח ברכות ט"ו ע רא"ש בסוף ברכות י שבת קט וסס בזוהר פרשת ויצא כ הרא"ש סס והרשב"ל בתשובה ל סס ל עור

עטרת זקנים

*צריך להזכיר בתפלה לו בתכילה כו'. לפי שיש סס תלמולי זיעה כו' וזיעה יש בו סכנה שהוא כסס המות תוך מזיעת הפנים ואע"פ שאין רואים לדבר זכר לדבר בזעת אפך תאכל לחם (בי"ד סי' קי"ו): ה *יכוין בברכות פי' המלות פי' בהזכירו סס אדני יכוין לל קריאתו כתיבתו וקריאת הסס בקמץ תחת המ"ן ולא בפת"ח כי עם נקודות הקמץ יהיה כמנין ה' אחד וסס ג' שמות משל"כ בפתח ויאריך מעט בקמץ שתחת המ"ן כדי שיוכל לחשוב כלנו אחד אשר ע"ז מורה הקמץ:

*ובהזכירו כו' יכוין שהוא בעל הכחות

יד אפרים

אע"כ דלא פלוג רבנן: מ"א ס"ק כה דלעולם מברך עכע"י ר"ל גבי מעגיל ידיה ופיינו משום דעל עגילת ידיה לא לוגו א"כ גם על נקיות ידיה בנקיות לחוד כמו כן לף בשחרית אין לברך בנקיות עפר והמחבר למד כן מהרא"ם דאזיל לשיטתו דס"ל דלף במגמה מברך משא"כ לדידן דעיקר כהרשב"א כמש"ל: (שם ס"ח כה) בתחלה רבה תיבת בתחלה יש לומר בתתנחת. כי רבה אמונתך אין להפסיק ביניהם והוא מוכרחות חדשים לבקריס כו' שהקב"ה מקייים אמונתו להחזיר נשמות המופקדים בנוקר בנוקר. ונעות הוא כיד האומרים בנשימה אחת ומפרידין בין תיבה רבה ובין אמונתך:

אשל אברהם

א) מבואר בנחיי פ' אמור שקודם שיזכור הסס יכוין כן. ועיין בס' אליה רבה בענין קריאת הסס בשם שו"ת מהר"ם לובלין ז"ל. עוד כפי חכמי האמת לעולם יכוין לכלול הוי"ה עם אדני בשלוב כזה יאהבהוכי וכיוון יכוין כן התחלת אותיות הוי"ה שהוא דכורא. ובגילה תחלת אותיות א"ד שהוא נוקבא:

לבושי שרד

(ה) ש"ע סעיף י"ד. ויטלם בלא ברכה. כזה וגם בסעיף שאח"ז אין הכוונה כמו בסעיף הקודם דשם מחמת הספק יטול בלא ברכה. לספק ברכות להקל אבל כאן לאו משום ספיקא לא יברך אלא מדינא דהא אין הספק אם יטול אלא אפי' ר"ד ועל ר"ד אין מברכין כמ"ש במג"א כאן: (ו) מ"א ס"ק י"ב אפי' יש שיש. כ"ל דאזיל לשיטתו בסק"א לדידן עיקר כרשב"א אבל להש"ז סק"א כ"ל דהמתבר כאן כתיבו יש מקום לא פלוג: (ז) ישן ביום עבה"ט וכתב בשו"ת נודע ביהודה מהדורא תנינא סי"ב שנשאל מהגאון מהר"י ברלין ז"ל במ"ש רש"י בסוכה דף כ"ו אבייי הוו ניים כמבי כובי לפומבדיתא ופרש"י דאמרי' בעלמא דהוו שיתי פרסי ולא מצינו בי הבדושין דף ע' משמע להיפך והשיב שאולי נמצא כן במדרש ומקידושין אין ראיה דאיכא נמי בי כובי אחרינא ע"ש ובתפארת צבי סי' א' רצה להגיה שתי פרסי ע"ש וגם זה לא נמצא בשום מקום וע' בגיטין דף ד' דאמר רבה בב"ח לדידי חזי לי האי אתרא והוי כמבי כובי לפומבדיתא ע"ש דקאי אמכפר לודים ללוד דחשיב ליה חתם מובלעת ורש"י שם פירש שיש שבולשת ד' וה' פרסאות ועיירות העומדים לפנים מן הבלישה קרי להו מובלעת בתוך התחום ע"ש ולפי מ"ש רש"י בסוכה דהוי שית פרסי צ"ל דלאו דוקא נקט ד' וה' פרסאות וצ"ע. וע"ש בתפארת צבי שכתב דלענין שתין נשמי אין לחלק בין חול לשבת וא"כ מהא שכתבו שהאר"י היה ישן ב' וג' שעות מכלל דב' שעות אינו יותר משיתין נשמי ויותר מג' שעות אינו מדת חסידות שלא לישן ביום ולכן קרי ר"י עליה דאביי מתי תקום כו' ע"ש. ולדבריו צ"ל דמ"מ שבת עדיף דכיון דשינה בשבת תענוג אף מדת חסידות ליכא אם יהיה ישן יותר מב' שעות אך באמת מ"ש בשם האר"י אינו מוכרח כלל לענין שיתין נשמי דשמא היה ניעור כמה פעמים בתוך שינתו ולא היה ישן שיתין נשמי בפעם אחת ובקונטרס, אחרון שבסוף מחזיק ברכה כתב וז"ל שמעתי מת"ח יראה ה' מערי מערב הפנימי שהי' בא זמן רב בדרך ודקדק כמה פעמים בשינת הסוס והיה מונה נ"ט נשמי ומתעורר הסוס והנ"ט נשמי דסוס היה יותר מחצי שעה אך עתה ראיתי להגאון הרמ"ע מפאנו בספר אלפסי זוטא פרק הישן שכ' וז"ל שיתין נשמי ושיעור נשימה אחד מתתר"ף בשעה עכ"ל. ולפי דברי הרמ"ע הוא זוטר בשיעורים טובא שאינו רק חלק י"ח משעה שהוא שיעור שלשה מניטיין ושליש ולא משמע הכי בסוכה שם ולקמן סימן רל"א בטור ובש"ע שם וכ' בבר"י שמהריה"ן הוכיח מהזוהר דהישן ביום ד"ר שורה וכ"כ מהר"מ דילונזאנו: (יט) במים. בא"ר כתב דדוקא במים ובספר לחם יהודה דף ט' ע"ב כתב דמהני אף בכל מידי דמנקי רק ביש לו מים מזומנים יטול במים ע"ש: (כ) מבהכ"ס. עבה"ט וכתב במח"ב שאלו הדברים דקא חשיב אינם מטעם אחד דקם מהמטה ויוצא מבהכ"ס ורוחץ ונוטל צפרניו הוא משום ר"ר ומ"מ דוקא קם מהמטה צריך ג"פ אל כלי אבל אינך לא כי אין שליטת ר"ר כ"כ באלו והולך בין המתים ונוגע במת צריך ג"פ וכן בתשמיש המטה מפני הטומאה אבל חולץ מנעליו ונוגע בראשו משום נקיות הוא וכ"כ מהר"ח כהן במקור חיים ע"ש באורך וביציאה מבהכ"ס חזינן לרבנן קשישאי שרחצו צפרנים ג"פ וגם רחצו פ"א אם חלצו בתי רגלים של עור ע"ש. וראיתי מי שכתב נראה שהנוגע בפרעוש א"צ נטילת ידים לפי שאינה באה מזהמת אדם ועפ' שי"ו ונראה דמ"מ יש לו לנקות במידי דמנקי כדלקמן סעי' כ"ב ע"ש: (כח) בצרור עבה"ט. וע' לקמן סי' ס"ב שהש"ז כתב במי שצמא לשתות ואינו יכול לקום לרחוץ בלילה יהרהר הברכה והא"ר חולק עליו ע"ש. ובבר"י שם כתב הניעור בלילה וצמא לשתות ואינו יכול לקום לרחוץ ידיו יקנח ידיו בכותל או בכל מידי דמנקי. ויברך וישתה מהר"י זיין ולפי דעת מהרח"ו ומהר"ח לוזנאני שאסור לברך כשרוח רעה שורה עליו ולזה לא מהני נקיון כפיו כ"א נטילה במים נ"פ אסור לברך ולכן אם הוא אנוס ואינו יכול לרחוץ יהרהר בלבו דבמה פוסקים מתירין באנוס לברך ע"י הרהור ויראא שמים יאנוס עצמו לעמוד ולרחוץ ידיו ג"פ ויברך בתיקונה ע"ש. ונפלאתי שלא הזכיר מדברי הט"ז. וע' בסי' ס"ב במ"א בשם תר"י שאף הברכה אין להרהר כו' ובא"ר שם: (כט) נקיות ידים. עבה"ט ועיין ביד אפרים מ"ש לפרש דברי המ"א בזה: (ל) ערוס. ובברכי יוסף בשם מהרח"ו ומהר"ח דלונזאנו שבזוהר אוסר לברך ברכת השחר קודם נטילה עיין שם: (סי' ה) שנכתב הוי"ה בין במקום אדנ"י לעולם שוה לקריאתו בחטף פת"ח ודלא כמ"ש במג"א בשם בחיי וגם בחיי בכותל אור בכל מידי דמנקי ויברך בפתח ובקמץ בא"ר בשם אור חדש שחזר בו מהר"מ וכ"כ מח"ב בשם ספר קטן נקרא תשובת גאונים נדפס באמשטרדם שנת תס"ז שם כתב תשובה שהשיבו למהר"מ גם תשובת הרמ"ע מפאנו וכאשר ראה תשובת הרמ"ע חזר בו וכן הסכים השל"ה. ועיין בשו"ת נודע ביהודה סימן ב' שאין ספק בקריאת שם אדנ"י להטעים הנגינה מלרע ולא מלעיל וכן הביא במח"ב בשם לוח ארש ע"ש: (ב) ויהיה. עבה"ט ובמג"א כתב על תיבת שהיה

ביאור הגר"א

י"ל כשיאיר היום צריך לחזור ולטול שבת מלך שורה כל הלילה עד היום על הידים אבל בזוהר קפ"ד כ' בהדיא משום שיום דשמתחת בפקה דבו' וכן שם קפ"ט ב' ו"ש הבטים כו'. ולהעביר אבל לתפלה ולתו"ת ל"ל ועמ"ל: ס"טו ישן כו'. ולפ"ח ת"ל כנ"ל וכן בזוהר קפ"ט ב' קפ"ד ב' משמע ג"כ דוקא בלילה אלא די"ל דל"ד ולתורתא דמילתא נקט ועמ"ש בסי"ח והעמד משום שיום ומ"ש שם ס"ז ת' דיוהר משתין בשני עניים טעמא דמותא וכן משמע בגמרא דפ"ב דסוכה לאסור ליכון ביום כו' משום כלי טעמא: סעי' טז דוד כו'. שם: ובגמ' כו'. עמ"ל ומ"ש מ"ל ומא דאמרינן דס"ל כמור כו'. עיין זוהר שם ר"ו ב' הא תינון דדוד מלכא כו' ל"ל בשעתא כו' לתרבי לאמר כו': יז יש נוהגין כו'. כדי להתפלל בנקיות הפה שם וכמ"ש הרא"ש בפ"ג סל"ו שם הרא"ש בפ"ב סל"ו וכמ"ש בפ"ח דחולין ובפ"ב דע"ז אמרו פירוקא לסכנתא: הקם. שבת שם וזוהר שם ושם: והיוצא מבהכ"ס. גמרא פ"ק דפ"ק ופ"ד דפ"ק ומ"ש בסי"ח והעמד משום שיום וכמ"ש שם ס"ז ת' דיוהר משתין בשני עניים טעמא דמותא וכן משמע בגמרא דפ"ב דסוכה לאסור ליכון ביום כו' משום כלי טעמא: סעי' טז דוד כו'. שם: ובגמ' כו'. עמ"ל ומ"ש מ"ל ומא דאמרינן דס"ל כמור כו'. עיין זוהר שם ר"ו ב' הא תינון דדוד מלכא כו' ל"ל בשעתא כו' לתרבי לאמר כו': יז יש נוהגין כו'. כדי להתפלל בנקיות הפה שם וכמ"ש הרא"ש בפ"ג סל"ו שם הרא"ש בפ"ב סל"ו וכמ"ש בפ"ח דחולין ובפ"ב דע"ז אמרו פירוקא לסכנתא: הקם. שבת שם וזוהר שם ושם: והיוצא מבהכ"ס. גמרא פ"ק דפ"ק ופ"ד דפ"ק ומ"ש בסי"ח והעמד משום שיום ומ"ש בסי"ח

ך (א) וכרת בו נקבים כו'. נבאר תחלה דעת הטור ואח"כ מה שיש לדקדק בדברי הש"ע הטור כתב חלוים חלוים ולא יאמר חלוים חלוים עכ"ל זי"ל למה לא רצה בגירס' חלוים ובאמ' בגמ' שלפנינו כ"ה ופי' הב"י דבחלוי' לא שייך בריאה שהרי אין בו ממש אלא ע"י האבר שסביבותיו נמצא החלל לפיכך נורם חלוים דקאי אאבריים שהם חלוים עכ"ל וק"ל דא"כ היה לומר ג"כ נקובים ולא נקבים גם מ"ש ב"י (°) דברי הטור שאם יפתח בו' דקאי אתחלת הבריאה בו' אין זה שייכות להאיבריים החלוים כי אם להנקובים דהיינו פה פי הטבעת סתומים ואגב נתרץ למה אמר (°) כפל חלוים וכ"ל דהטור אינו מפרש כפירש"י דלפירש"י גירסת חלוים על בריאת החלל שברא הש"י לב ומעיים וכרס והם סתומים מכל צד ונקבים הם איברי' שמוקבים לחוץ כגון פה חוטם ופי הטבעת והטור מפרש אפכא כגון (°) פה וטבור דכמעי אמו מקרי הפה חלול וסתום והטבור נקוב ופתוח ואח"כ הוי איפכא וע"כ אמר כ"פ נקבים הא' נגד מה שהוא נקוב כמעי אמו והב' נגד מה שהוא נקוב אחר כך ועליהו בעצמו קאי חלוים חלוים לומר שאותן נקבים שזכרנו הם ג"כ חלוים חלוים שלפעמים זה חלול וזה נקוב ולפעמים איפכא וע"כ ל"ג חלוים דאז היה עין בפ"ע משא"כ חלוים דוקא מורה על הדביקו' שהנקבים בעצמם הם ג"כ חלוים ובכשיו תפרש שפיר אח"כ שאם יפתח אז בין במעי אמו לאח"כ(°) וכזה מזכיר חכמת הטבורא ב"ה ומשום דעשיית ערכיו של אדם הוא ג"כ ע"י מלאית הנקבים ע"כ סמכו ההודאה הזאת לאותה שעה כנ"ל דעת הטור ול"ע על הש"ע (°) דמפרש חלוים כדפירש"י ושאם יסתם כפי' הטור דלא מתיישבי תרוייהו שפיר: (ב) אפי' שעה א'. בב"י בשם הכל בו שמהר"ם לא אמר דבר זה דהא אפשר לחיות יום או יומים ואמרים אמרו דאשעת ילירה קאי שאז אנו נפתח הסתום או אפכא לא היה מתקיים אפי' ש עה א' ולפ"ז נ"ל דזה חלוי בפי' הברכות שזכרנו דמהר"ם פי' כרש"י ואחרי' פירשו כפי' הטור וא"כ ב' הני' נכוכיהו ולא נקבים גם מ"ש ב"י (°) דברי הטור שאם יפתח בו' דקאי אתחלת הבריאה בו' אין זה שייכות להאיבריים החלוים כי אם להנקובים דהיינו פה פי הטבעת סתומים ואגב נתרץ למה אמר (°) כפל חלוים ואם לכ"ע קאי אלא לימא רופא חולי כל בשר וכזה זכיר שם רב פפא אח"כ א"ל אינגרום רופא חולי כל בשר אלא רופא כל בשר וכ"ה ברי"פאלא דבאחר"י איתא רופא חולי כל בשר בו' וכן בב"י ול"ל לדעת הרא"ש דדוקא כשיאמר רופא חולים משמע דכ"ע הם קאי אכל כשיאמר רופא הולי כל בשר הוי פי' שלא יתעשם הפסולת והוא חולי כל בשר בטבעו דהיינו שיש בבר פסול' כל בשר והוא החולי רק שהש"י הוא מבטלו משא"כ כשיאמר חולים יהיה משמעות על האמצים שהם חולים ומדברי ד"מ משמע שי"ל רופא חולי כל בשר ומו"ח ז"ל כתב בשסרש"ל שי"ל רופא כל בשר ואומר אני שדברי הטוסחאות הם שפיר וחילה למחוק א' מהם ולהגיה כמו הסנית אלא כל א' יש לו על מה לסמוך: (ד) יש מהגנין להמתיקו' .טעמא מאחר שהברכות אחרות אין אנו מברכין אותם מיד סמוך לנטילה ומניחים אותם לב"ה

יבוין שהוא תקוף בעל היכולת ובעל הכחות כולם:

ו דין ברכת אשר יצר ואלהי נשמה ופירושיו. ובו ד"ם:

א א בשיוצא מבית הכסא יברך * א) אשר יצר את האדם בחכמה שבריאת האדם היא בחכמה נפלאה ב וי"מ על שם שהגוף דומה לנוד מלא רוח והוא מלא נקבים כדלקמן בסמוך ג וי"מ בחכמה שהתקין מזונותיו של אדם הראשון ואח"כ בראו (א) וברא בו נקבים נקבים א חלולים חלולים(°) ד פירוש נקבים רבים כגון פה וחוטם ופי טבעת וגם ברא בו אברים רבים חלולים כמו לב וכרס ומעיים. שאם יסתם אחד מהם ב (°) כלומר שבנקבים יש נקב א' ה שהוא הפה כשהוא במעי אמו הוא סתום וכשיוצא לאויר העולם הוא נפתח ואם כשיוצא לאויר העולם היה נשאר סתום לא היה אפשר להתקיים(ו)אפי' שעה אחת והאברים החלולים אם היה נפתח אחד מהם לא היה אפשר להתקיים (ב) אפי' שעה אחת. ועוד יש לפרש ו שגבול יש לארם שיכולין נקביו ליסתם ולא ימות וכיון שעבר אותו הגבול (ג) אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת וכיון שבכלל הנקבים הם פי הטבעת ופי האמה ובכלל האברים החלולים שאם יפתח אחר מהם אי אפשר להתקיים הם כרס ומעים שפיר הוי שבח זה מענין עשיית צרכיו ואפשר עוד שמאחר שאם יוצא לנקביו ביותר עד שאם עבר הגבול ימות בכלל שאם יפתח אחר מהם הוא. והוי שאם יפתח אחד מהם נמי מענין עשיית צרכיו ממש. (ג) (ג) ז רופא ג חולי כל בשר ע"ש הנקבים שברא בו והוציא פסולת מאכלו כי אם יתעפש בבטן ימות והוצאתו הוא רפואה. ומפליא לעשות ה מפני שהאדם דומה לנוד מלא רוח ואם יעשה אדם בנוד נקב כחודה של מחט הרוח יוצא והאדם מלא נקבים ורוחו משתמרת בתוכו הרי זה פלא ט ועוד יש לפרש על שם שבורר טוב המאכל ודוחה הפסולת: הגה ועוד יש לפרש שמפליא לעשות במה שעושר רוח האדם בקרבו וקושר דבר ד רומני בדבר גשמי והכל הוא ע"י שהוא רופא כל בשר כי אז האדם נקו הברייאות ונשמתו משתמרת בקרבו (דברי עלמו):

ב (ד) י יש נוהגין ה (ד) להמתין ו לברך על נטילת ידים עד בואם(ה)לבית הכנסת ומסדרים אותם עם שאר הברכות ובני ספרד ז לא נהגו כן:

ועכ"פ

ך א חלוים. פי' איברים חלוים ולא יאמר חלוים דבחלל לא שייך בריאה:

ב כלומר. משום דגירס' א"א להתקיים אפי' שעה אחת וקשיא ליה דאדם סותם פיו הרבה שעות ולזה קאמר כלומר וכו' אבל מנהגנו שלא לומר אפי' שעה אחת כמ"ש הר"מ וכ"מ בתנור' שכתב שיש בו מ"ג תיבות ומשמע כמי דגרים וידוע לפני כסא וכו' (°) ול"ג לפניך וע"ש ובכתבים כתב דיש בו(°)מ"ה תיבות: ג חולי. וב"מ בשם רמ"פ ושל"ה ומט"מ כתבו שאין לומר חולי רק רופא כל בשר וכ"מ בתנור: ד רומני. ובכוונות כתוב דבשמה מסית מרוחית המאכל והגוף נהנה מגשמיות המאכל ומכח זה קשורים זה בזה ע"י המאכל: ה להמתין. קבלה מר"י חסיד היולא מביתו לב"ה קודם שיתפלל יאמר פ' שמע ישראל (מ"מ): ו לברך. ודוקא בשאוכל מיד לב"ה(כ"ח) ובע"ה כ' דאותן שאומרים תהלים קודם עי"ש לא יפה הם עושים דהוי הפסק גדול ע"ש ועפש"ו מ"ז. כתב הלבוש שאותם שאומרי' תהלים יאמרוהו קודם התפל' ע"ש הטעם: ז לא נהגו. כתב בד"מ ואני בעצמי נוהג מנהג ספרד וכ"כ מהרי"ל בתשו' שהגו לומר בשליחות הברכות מיד בקומו. וכתב בע"ה בשם הרמ"ן יברך בביתו קודם התהלים ואח"כ יברך בב"ה להוציא מי שאינו בקי. ואע"פ שעכשיו כלם בקיאים מ"מ תקנת הקדמונים לא זזה מתקומה ע"כ. ול"ל דל"ד דדוקא גבי שמונה עשרה תקנת קדמוניסנ"ל הוא ועוד משום קדושה כמ"ש הב"י ס' ס"ע בשם הרא"ש אבל הברכות הללו מתקנו לומר כל א' מיד בביתו אלא שנוהגין לאומרה בב"ה ובכ"ז סי' קצ"ז כתב שהוא תיקן שיאמרם הש"ץ בב"ה ויש שהיו חולקים עליו ע"ש. וא"כ למה יאמר ברכה לבטלה במקו' שאין ע"ה ואפי' למ"ש סי' ס"ע דאותו שמע יכול לפרוש על שמע למי שלא שמע שאני הם דהבירו שומע ושותק ויולא בברכתו אבל הכא כל א' מברך לעצמו וא"כ הוי ברכתו לבטלה וכ"מ בד"מ שכתב בימי הסליחות רצוי לברך"ע" קודם הסליחות ותימא למה נהגו לברך"א"כ פעם אחת וי"ל דאפש' דס"ל דלריך

ל ברכות ס' כ כפי' רש"י שם ג תוס' ד ב"י לדעת הטור ה מהר"ל ו ו כ"ז הר"ר דוד אבודרהם ז מ שם בגמ' בפרש"י ע הרא"ש שם י כל בו סי' כ' בשם הר"מ

עטרת זקנים

כלם. כונתו לתרץ משמעות הריבוי שבלשון חלוים. אם שגית בתיבו ברכם לבטלה אחור אחריו בשבל"ו: ויקרא חלף של מדני' בחטף פת"ח וי"ל כך בשהוא קורא השם בכתיבתו בגון מדני שפתי אל לעולם אדני ויעולא בו יקרא פתח תחת אל"ף וח"ו לקרות פתח תחת הנו"ן לפתח תעלת רובזכי מחליקודש בחולבשאומר ב"ה וב"ש יכוין אית'כרוך מעצמו ואינו אריך לברכתינו ע"ש: *אשר יצר וכו'. ויאמר לי אפשר בגירי תחת לי כי המלה נגזרת מן אין.

אשל אברהם

א) אשר יצר. אבל לא על כנ"י דא"ל לנטילה ודי בנקיון עפר ולרורות

לבושי שרד

היה נטילה ע"ש. וכל כוונתו להשיג אהתחבר שהכיל כאן דעת הרא"ש דמברדעל נקיות ובאמת הרא"ש לשיטתו דתקנת הנטילה כי' תשוב תפלה ובחרית ומתקה שויש ובאמת די להפלה בנקוי לבן כל הינו דעביד בין נטילה בין נקיה תקייה התקנה ומש"ה בנטילה מברדעבש"ו ובנקוי עבק"ו משא"כ לדינא שהעלה מג"א בסק"א דהלכתא כרשב"א דעיקר ברכת הנטילה משום גרים חדשה ולכן בתנתה אין מברכין בלל משום דעיקר התקנה היה נטילה כמו כהן מן הכיור ובמתה דדי בנקוי ליכא ברכה א"כ גם בשחרית בשתקנת בלרור היה רצוי שלא לברך בלל אע"כ דמברך על עיקר התקנה א"כ מברך על נטילה. וזהו שמסיים עפי' ת' סעיף ו' ר"ל דשם פסק ג"כ כך דמברך על עלית קטן משום דנוסת הברכה כך הוא על עיקר המליה ע"ש בע"ז ס"ק ו' וק"ל: סי' ו' שי"ע סעיף א' פי' נקבים רבים שהכפל נקבים נקבים מורה על הריבוי כ"כ בב"י(ב):שם. כלומר שבנקבים. כך פי' הב"י דעת הטור ע"פ פי' רש"י שכתב דיפתח קאי אחלוים ויפתח אנקבים והוקשה להטור לשון שעה א' לכן פי' בסיומא לאויר העולם ועי"ז פי' ב"י וש"ע כאן דאחד מהם שבינתם היינו א' מיותר דקאי רק אפה לבד ואחד מהם שבינתם היינו אינם אינם מהסביבים ואפילו אחר אתהם לעולם והוקשה להש"ע דלא שייך שיהיה שיהו בבאור א' מהם בין יפתחבלעיפתח עוד הוקשה לו דיפתחבעת לאתו לאויר אין לו שייכות לעו כיו לכן כ' ועוד יש לפרש כו' ופייש וכיון שבכלל כו': (ב) ט"ז ס"ק א' דברי הטור שאם יפתח. תימה דהב"י פי' בהדיא דיפתח היינו אפילו אחר לאתו לעולם וכמו שבתבנו תחלה ופשוט דע"ם הוא וא"ל יפתח וכוונת הט"ז להקשות אהב"י שעושה לאחדים דברי הטור בפרש"י דיפתח אחלוים ויפתח אנקבים דא"כ היה לו לכתוב לכתוב ואת א"ו ולא פ"ל כרש"י וא"כ בשלמא יפתח ודאי דקאי רק אחלוים דהא הנקבים פתוחים הם לעולם משא"כ יפתח משמע דקאי בין אחלוים בין אנקבים ואלו לדברי הב"י דקאי אפה לבד ובתחלת הבריאה א"כ לא קאי רק אנקביהורב פרי מגדים לא כוון יפה: שם. (ב) כפל חלוים לא רצה כפי' הב"י שהכפל מורה על הריבוי דהא תיבת חלוים בעצמו הוא לשון רבים: שם (פ) בגון פה וטבור. ר"ל שלא מיירי כל הברכה רק מחלו הבנים כמו שביאר. ולפירוש זה קאי יפתח אתרווייהו דהיינו הפה במעי אמו והטבור אחר לאתו ויפתח נמי אתרווייהו הפה אחר לאתו לעצמו הוא לשון רבים: שם (ג) דוקא גדי. שלנו ליתא וא"ל ב:"ז וגם אשם יפתח הוא מעשיית ארכיו אשם היה פתוח ול"ז היה כח המחזיק ר"ל דקאי אחלוים ויפתח אנקבים ולפי' כ"ל: ועוד יש לפרש שמפליא כו'. ר"ל ע"י המזון: סעי' ב יש נוהגין כו'. להוציא ע"ה כמ"ש

עטרת זקנים

כלם. כונתו לתרץ משמעות הריבוי שבלשון חלוים. אם שגית בתיבו ברכם לבטלה אחור אחריו בשבל"ו: ויקרא חלף של מדני' בחטף פת"ח וי"ל כך בשהוא קורא השם בכתיבתו בגון מדני שפתי אל לעולם אדני ויעולא בו יקרא פתח תחת אל"ף וח"ו לקרות פתח תחת הנו"ן לפתח תעלת רובזכי מחליקודש בחולבשאומר ב"ה וב"ש יכוין אית'כרוך מעצמו ואינו אריך לברכתינו ע"ש: *אשר יצר וכו'. ויאמר לי אפשר בגירי תחת לי כי המלה נגזרת מן אין.

אשל אברהם

א) אשר יצר. אבל לא על כנ"י דא"ל לנטילה ודי בנקיון עפר ולרורות

לבושי שרד

היה נטילה ע"ש. וכל כוונתו להשיג אהתחבר שהכיל כאן דעת הרא"ש דמברדעל נקיות ובאמת הרא"ש לשיטתו דתקנת הנטילה כי' תשוב תפלה ובחרית ומתקה שויש ובאמת די להפלה בנקוי לבן כל הינו דעביד בין נטילה בין נקיה תקייה התקנה ומש"ה בנטילה מברדעבש"ו ובנקוי עבק"ו משא"כ לדינא שהעלה מג"א בסק"א דהלכתא כרשב"א דעיקר ברכת הנטילה משום גרים חדשה ולכן בתנתה אין מברכין בלל משום דעיקר התקנה היה נטילה כמו כהן מן הכיור ובמתה דדי בנקוי ליכא ברכה א"כ גם בשחרית בשתקנת בלרור היה רצוי שלא לברך בלל הע"כ דמברך על עיקר התקנה א"כ מברך על נטילה. וזהו שמסיים עפי' ת' סעיף ו' ר"ל דשם פסק ג"כ כך דמברך על עלית קטן משום דנוסת הברכה כך הוא על עיקר המליה ע"ש בע"ז ס"ק ו' וק"ל: סי' ו' שי"ע סעיף א' פי' נקבים רבים שהכפל נקבים נקבים מורה על הריבוי כ"כ בב"י(ב):שם. כלומר שבנקבים. כך פי' הב"י דעת הטור ע"פ פי' רש"י שכתב דיפתח קאי אחלוים ויפתח אנקבים והוקשה להטור לשון שעה א' לכן פי' בסיומא לאויר העולם ועי"ז פי' ב"י וש"ע כאן דאחד מהם שבינתם היינו א' מיותר דקאי רק אפה לבד ואחד מהם שבינתם היינו אינם אינם מהסביבים ואפילו אחר לאתהם לעולם והוקשה להש"ע דלא שייך שיהיה שיהו בבאור א' מהם בין יפתחבלעיפתח עוד הוקשה לו דיפתחבעת לאתו לאויר אין לו שייכות לו כיו לכן כ' ועוד יש לפרש כו' ופייש וכיון שבכלל כו': (ב) ט"ז ס"ק א' דברי הטור שאם יפתח. תימה דהב"י פי' בהדיא דיפתח היינו אפילו אחר לאתו לעולם וכמו שבתבנו תחלה ופשוט דע"ם הוא וא"ל יפתח וכוונת הט"ז להקשות דברי הטור בפרש"י שעושה לאחדים דברי הטור בפרש"י דיפתח אחלוים ויפתח אנקבים דא"כ היה לו לכתוב לכתוב ואת א"ו ולא פ"ל כרש"י וא"כ בשלמא יפתח ודאי דקאי רק אחלוים דהא הנקבים פתוחים הם לעולם משא"כ יפתח משמע דקאי בין אחלוים בין אנקבים ואלו לדברי הב"י דקאי אפה לבד ובתחלת הבריאה א"כ לא קאי רק אנקביהורב פרי מגדים לא כוון יפה: שם. (ב) כפל חלוים לא רצה כפי' הב"י שהכפל מורה על

ו (ה) אפילו שעה א'. וכן גירסת הארי"ל. וט"ז ג"כ היו מוחק גירסת זו: (ב) אי אפשר. בלירי תחת לי כי המלה נגזרת מן אין: (ג) רופא חולי · ב"ם ומט"מ כתבו שאין לומר רק רופא

ביאור הגר"א

שבנ"ם וכבל א' מב' שמות האמורים בפסוק ראשון אחרינ עד שיתבוש היה הוה ויהיה כו' ואח"כ כתב יבכל פעם בהזכירו שם המיוחד ואינו בפי' קרייתו שהוא אדון הכל אבל משמע שם שא"ל לחטוא אלא פי' קרייתו רק בק"ש שם כ' הסמות מירון על היה כו' וכן עיקר לפי עומקן הדין כי בכל הולכין אחר הקריאה וא"ל לברכה כלל על הכתיבה אף שיש בהכתיבה מודות גדולות והם אלכה למשה מסיני וכן כאן הולכין אחר הקריאה בנקודתו וכן בשיבא וכל"ב לפניה אלף נתה ובלב בפתח משא"כ בכתיבה היה ל"ל בחירק וכן למה לפניה רפה וכן בג"ד כפ"ת אחר הש"ם הוא תמיד בדגש וכן מוהה במסורה אדני בש ג' מפקין רפויין והקריאה אלף בח"פ כי ניקוד הש"ם לפי קריאתו כמו בכל הקריין שבתורה וכן לב' אדני בלרי והוא פשוט מאד ולכן בשאני שמות שמוכין בעמיה ניקודו אינו אלהים אבל הש"ם בעצמו ניקודו בעלה כמו כל כתבין שבתורה וניקודו הוא מוד שם המפורש וגם אם בא לתשוב פי' כתיבתו אין פירושו כן אלא ממלא קייש וכמו שם אשמו חוס וכמ"ש הר"ש וש"מ: שהיה בלי. כמ"ש ויקרא האדם כו' וב' רשב"ש פ' שמות ואלו י"ב אותיות בהתאלקם לאותיות שנות הוים ג' שמות דמלך מלך ימלוך וכן ניקודיהן רק בלא ו"ו הפעולה והתאלפות סופן בתחילתן והן י' אותיות ועניין י' וי"ב ידוע למבין: ובהזכירו כו'. כמ"ש בתרגום אונקלוס בני אלקים ברכוניא וכן כל הסופעים עד האלקים יבא כו' ובמעשה ברתשית הכל בשם אלהים וז"ש ובעל הכחות כולם:

סימן ן סעי' א שבריאת האדם כו'. כן פי' כ"י לדעת הטור שלא פי' על בחכמה שידוע הוא שבריאתו בחכמה נפלאה:

וי"מ כו' כדלקמן כו'. ברש"י פי' שם על ומפלית. לעשות שהאדם כו' וזהו פליאה וחכמה אבל תוס' פי' על ומפלית לעשות בפרש"י וכמ"ש ברש ס"ר ר' תנחומא פ' כי גדול אתה ועושה נפלאות אר"ת המוד הזה אם יהיה בו נקב כחוט של מחט רוחו יוצא והאדם שהוא מלא רוח ואין יוצא רוחו אינו מתקיים נקבים נקבים אין יוצא רוחו ואינו נפלאות ועל בחכמה פירוש כמ"ש בתנחומא ויברך אלקים את האדם א"ר בון בחכמה שהתקין מזונותיו ואח"כ ברא אותו וכמ"ש בסנהדרין ל"ח א' ד"ה כדי שיהיה כו' משל כו' שנאמר חכמת בנתה ביתה כו' וכל ברכי עולם כו': חלולים. כ"ה ג' רי"ף ורא"ש ללא בנו' אלנו ורש"י וכ"כ הטור וכ' כ"י משום דחלוים קאי אחלל עצמו ולא שייך בה בריאה אבל חלוים קאי על אבר החלול וז"ש אברים רבים חלוים: פי' נקבים רבים וגם כו'. ר"ל שלבן קאמר שני פ' נקבים ושני פ' חלוים לחורות על ריבוייה: בגון כו' כמו כו'. רש"י שם: שאם יסתם כו'. כן הוא ג' הרמב"ם אבל ג' אלנו ורש"י ורי"ף ורא"ש אם יפתח קודם: כלומר כו'. ר"ל דגי' הרא"ש והטור אפי' שעה אחת וכ' הרד"ק והכלבו בשם הרמ"ם דל"ג שהרי אדם יכול לסתום פיו הרבה שעות ולהתקיים והטור מקיימו דקאי על ומיאת האדם מבנן אחו שאו אין יכול להתקיים כמ"ש בפס"ג דבמה שאלמלא כן כו' ועדיין קשה מאי אם יפתח א' מהם הא אינו אלא בפה לבד וז"ש שבנקבים יש נקב א' כו' אלא דר"ל לאם אחר בתחלה נקבים לחורות על רבוייה כיון דלא קאי אלא על א' מהם אלא דאיירי אם יפתח קאי אל כל החלוים אחר ג"כ נקביהרבוסוקאי על ובכ"ז ומאיירי' החלוים אם היה כו' וכ"ל לפי' הטור וכ"ז הקשה בב"י דא"כ אחד מהם דיסתם אחד בלבד וא' דיפתח על כל אחד ועוד אם יפתח קאי על ומיאתו אלא בעשיית ארכיו ולכן כתב ועי"ל שגבול כו' ולא על ומיאתו לאויר העולם וקאי על כל הנקבים ואע"פ אם יסתם הפה אינו מעשיית ארכיו מ"מ פי הטבעת והאמה הוא מעשיית ארכיו ממש אפי' שעה אחת וז"ש וכיון שבכלל כו' ומ"מ גם לפ"ז עדיין אם יפתח אינו מעשיית ארכיו: אלא דחלוים חלוים הוא לעשיית ארכיו שהן כרם ומעיים והוי מעין הברכה וז"ש ובכלל שבריאתם חלוים כו' ומפני שלא הבין דעתו בזה כ' אפשר עוד כו' שגם יפתח הוא מעשיית ארכיו אם היה פתוח ול"ז היה כח המחזיק עד שיוצא מהנקבים ל"ל להתקיים וכן עיקר: רופא חולי. כ"ה ג' רי"ף: על שם כו'. הרד"ק: מפני כו'. להוציא ע"ה כמ"ש

מחצית

כו' דכתיב ולי יהושע דאריך שני יודי"ן אחר יו"ד השורש שהוא ישע ויו"ד הפעולה המשמש. ועכ"ל שהוי"ו שאחר הס"ל תמורת יו"ד אחת. וא"כ כאן בהשם ג' אותיות האחרונות מורים הוה. ואם תחלוף הוי"ו ביו"ד מורים ג' אותיות הלז היה ובגירוף יו"ד שבתחלה השם מורים יהיה:

סימן ו ס"ק א חלוים כו' ל"ש בריאה. הם דברי הטור והרב"ו דהחלל אינו רק הצדר. והט"ז הקש' א"כ גם נקובים הל"ל ולא נקבים דגם בנקב מה"ע ל"ש בריאה. ואפשר לומר קצת כי אנו מבריכים על תכלית האיברים שהוא מענין עשיית ארכיו. והנה הפה תכלית הבריאה מה שהוי מענין עשיית ארכיו הוא קיחת המאכל בפיו א"כ בענין זה הנקב הוא עיקר והדפנות שבסביבו הם לצורך הנקב אם כן שייך ע"ז לשון בריאה אף דבנקב אין שייך בריאה מ"מ נופל שם בריאה על הדפנות אבל תכליתן הפה. ואם כן שפיר י"ל בריאה על הפה כי ברא הדפנות כדי שיהיה על ידן הפה. משא"כ בחלולים דהיינו הכרס ומעיי' דאדרבה עיקר תכלית בריאת האיברים מענין עשיית ארכיו הם הדפנו' אלא יפול המאכל לחלל הגוף. אם כן נברא לתכלית עצמן והחלל נעשה ממילא אף שגם החלל מצורך שיעות בו המאכל מ"מ כיון שתכלית הדפנות לצורך עצמן א"כ א"א לומר שבריאת הדפנות לא היתי כ"א לצורך החלל. ועל החלל לבד לא יפול שם בריאה כי הוא הצדר: (ס"ק ב') כלומר כו' כמ"ש מור"ם. משום קושיא הנ"ל דאדם סותם פיו כו' כמ"ש בברב"י: מ"ג תיבות. ואילו היינו אומרים אפילו אלא אלה הוי ג' תיבות יתירים והוי מ"ו תיבות. ול"ג לפניך דא"כ בלי לאו אלה תיבות ולא הוי רק מ"א תיבות. מ"ה תיבות וא"כ כ"ל דהוא גורם אפילו שעה אחת. אלא דא"כ הוי מ"ו תיבות. וכ"ל דל"ג לפני כסא כבודך אלא לפניך. ובגרי לה ב' תיבות והוי מ"ד אלא דהתנודה ל"ג חולי כל בשר כמ"ש מ"א בס"ק שאח"ז. ולפי הכתבים ל"ל דגרים חולי כ"ב והוי מ"ה תיבות: (ס"ק ג') חולי

השקל

כו' שא"ל חולי. דבגמרא אמרינן דרב חתים רופא חוליס. ואמר שמואל עליה שוויהו אבא לכולי עלמי קורי וחוליס. ולפי זה גם חולי כל בשר אין לומר ודעת האחרונים חולי כ"ב. עצמייהו דוקא רופא חולי' סתם ע"ז הקשה שמואל אבל חולי כ"ב שפיר י"ל שהכוונה רופא אותה חולי שהיא בכל בשר דהיינו הפסולת שם בגוף כל אדם. כמו אם יאכל יותר מדאי שאותו מאכל יחלנו או אם אכל מאכל המזיקו שצריך הרופא לתת לו הרקות ורפואות להוציא מגופו אותו מאכל. וכל זמן שלא קיבל הרפואה ס"ה חולי. כ"כ הפסולת שנעשה מעותר המאכל ס"ה חולה עד שיוציאו מגופו והקב"ה הצביע בעצבו להוציאו וזה נקרא רופא חולי כ"ב ע"י שהצביע כח הרופא באצעומא לרחותה. כי ארבע כחות נתן לה להאצעומא. כח המושך מלמעלה למטה את האוכל. וכח המחזיק המאכל שיהיה שם עד שיתבשל. וכח המבשל. וכח הדוחה הפסולת אחר הביכול. והם כחות הפוחרים זה אל זה. ולכן נברא באצעומא נדנין הסוללים לאורך ולרוחב ושתי וערב וזהו החכמה שהזכיר הרב"ו לבסוף ע"ש שבורר טוב כו': וכ"מ בתנורה. דא"כ הוי מ"ד תיבות ולמה כ' שהן מ"ג תיבות. כמ"ש במ"א בס"ק שלפני זה: (ס"ק ד') רוחני כו' ומכח זה קשורים זב"ז. דא"כ איך יתקשר רוחני בגשמי ואיך יתקיים הנפש בגופ"ש אלילה גשמית. ואלא מבנון ע"ז מגיע האלילה כי הנפש הלא אינה נהנית מאלילה גשמית. ועפ"ז פי' אמר"י ז"ל מקרא שכתוב כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיי האדם ופי ה' ר"ל ברוחניות שיש בכל מאכל. כי ברוח פיו ית' כל צבאם ברא. וכמו שאר"ל אין קדבל עצב למעמה שאין לו מזל מלמעלה כו' והיינו שמשפיע בו ע"י כח קדוש שניתן לו מאת ה' להשפיע על מה שממונה עליו: (ס"ק ז') לברך כו' מיד אבל אם לומר אחר הנטילה לו עושה ד"א ואח"ז טוקף לברכה"כ ומברך שם עכ"י לא עביד שפיר דיש הפסק גדול בין נטילה לברכה וכמ"ש אח"ז בשם ס"ע"ש

כ'

ן א חלוים. פי' איברים חלוים ולא יאמר חלוים דבחלל לא שייך בריאה:

ב כלומר. משום דגירס' א"א להתקיים אפי' שעה אחת וקשיא ליה דאדם סותם פיו הרבה שעות ולזה קאמר כלומר וכו' אבל מנהגנו שלא לומר אפי' שעה אחת כמ"ש הר"מ וכ"מ בתנור' שכתב שיש בו מ"ג תיבות ומשמע כמי דגרים וידוע לפני כסא וכו' (°) ול"ג לפניך וע"ש ובכתבים כתב דיש בו(°)מ"ה תיבות: ג חולי. וב"מ בשם רמ"פ ושל"ה ומט"מ כתבו שאין לומר חולי רק רופא כל בשר וכ"מ בתנור: ד רומני. ובכוונות כתוב דבשמה מסית מרוחית המאכל והגוף נהנה מגשמיות המאכל ומכח זה קשורים זה בזה ע"י המאכל: ה להמתין. קבלה מר"י חסיד היולא מביתו לב"ה קודם שיתפלל יאמר פ' שמע ישראל (מ"מ): ו לברך. ודוקא בשאוכל מיד לב"ה(כ"ח) ובע"ה כ' דאותן שאומרים תהלים קודם עי"ש הטעם: ז לא נהגו. כתב בד"מ ואני בעצמי נוהג מנהג ספרד וכ"כ מהרי"ל בתשו' שהגו לומר בשליחות הברכות מיד בקומו. וכתב בע"ה בשם הרא"ן יברך בביתו קודם התהלים ואח"כ יברך בב"ה להוציא מי שאינו בקי. ואע"פ שעכשיו כלם בקיאים מ"מ תקנת הקדמונים לא זזה מתקומה ע"כ. ול"ל דל"ד דדוקא גבי שמונה עשרה תקנת קדמוניסנ"ל הוא ועוד משום קדושה כמ"ש הב"י ס' ס"ע בשם הרא"ש אבל הברכות הללו מתקנו לומר כל א' מיד בביתו אלא שנוהגין לאומרה בב"ה ובכ"ז סי' קצ"ז כתב שהוא תיקן שיאמרם הש"ץ בב"ה ובכ"ז סי' קצ"ז כתב שהוא תיקן שיאמרם הש"ץ בב"ה ויש שהיו חולקים עליו ע"ש. וא"כ למה יאמר ברכה לבטלה במקו' שאין ע"ה ואפי' למ"ש סי' ס"ע דאותו שמע יכול לפרוש על שמע למי שלא שמע שאני הם דהבירו שומע ושותק ויולא בברכתו אבל הכא כל א' מברך לעצמו וא"כ הוי ברכתו לבטלה וכ"מ בד"מ שכתב בימי הסליחות רצוי לברך"ע" קודם הסליחות ותימא למה נהגו לברך"א"כ פעם אחת וי"ל דאפש' דס"ל דלריך

ל ברכות ס' כ כפי' רש"י שם ג תוס' ד ב"י לדעת הטור ה מהר"ל ו ו כ"ז הר"ר דוד אבודרהם ז מ שם בגמ' בפרש"י ע הרא"ש שם י כל בו סי' כ' בשם הר"מ

עטרת זקנים

כלם. כונתו לתרץ משמעות הריבוי שבלשון חלוים. אם שגית בתיבו ברכם לבטלה אחור אחריו בשבל"ו: ויקרא חלף של מדני' בחטף פת"ח וי"ל כך בשהוא קורא השם בכתיבתו בגון מדני שפתי אל לעולם אדני ויעולא בו יקרא פתח תחת אל"ף וח"ו לקרות פתח תחת הנו"ן לפתח תעלת רובזכי מחליקודש בחולבשאומר ב"ה וב"ש יכוין אית'כרוך מעצמו ואינו אריך לברכתינו ע"ש: *אשר יצר וכו'. ויאמר לי אפשר בגירי תחת לי כי המלה נגזרת מן אין.

אשל אברהם

א) אשר יצר. אבל לא על כנ"י דא"ל לנטילה ודי בנקיון עפר ולרורות

לבושי שרד

היה נטילה ע"ש. וכל כוונתו להשיג אהתחבר שהכיל כאן דעת הרא"ש דמברדעל נקיות ובאמת הרא"ש לשיטתו דתקנת הנטילה כי' תשוב תפלה ובחרית ומתקה שויש ובאמת די להפלה בנקוי לבן כל הינו דעביד בין נטילה בין נקיה תקייה התקנה ומש"ה בנטילה מברדעבש"ו ובנקוי עבק"ו משא"כ לדינא שהעלה מג"א בסק"א דהלכתא כרשב"א דעיקר ברכת הנטילה משום גרים חדשה ולכן בתנתה אין מברכין בלל משום דעיקר התקנה היה נטילה כמו כהן מן הכיור ובמתה דדי בנקוי ליכא ברכה א"כ גם בשחרית בשתקנת בלרור היה רצוי שלא לברך בלל הע"כ דמברך על עיקר התקנה א"כ מברך על נטילה. וזהו שמסיים עפי' ת' סעיף ו' ר"ל דשם פסק ג"כ כך דמברך על עלית קטן משום דנוסת הברכה כך הוא על עיקר המליה ע"ש בע"ז ס"ק ו' וק"ל: סי' ו' שי"ע סעיף א' פי' נקבים רבים שהכפל נקבים נקבים מורה על הריבוי כ"כ בב"י(ב):שם. כלומר שבנקבים. כך פי' הב"י דעת הטור ע"פ פי' רש"י שכתב דיפתח קאי אחלוים ויפתח אנקבים והוקשה להטור לשון שעה א' לכן פי' בסיומא לאויר העולם ועי"ז פי' ב"י וש"ע כאן דאחד מהם שבינתם היינו א' מיותר דקאי רק אפה לבד ואחד מהם שבינתם היינו אינם אינם מהסביבים ואפילו אחר לאתהם לעולם והוקשה להש"ע דלא שייך שיהיה שיהו בבאור א' מהם בין יפתחבלעיפתח עוד הוקשה לו דיפתחבעת לאתו לאויר אין לו שייכות לו כיו לכן כ' ועוד יש לפרש כו' ופייש וכיון שבכלל כו': (ב) ט"ז ס"ק א' דברי הטור שאם יפתח. תימה דהב"י פי' בהדיא דיפתח היינו אפילו אחר לאתו לעולם וכמו שבתבנו תחלה ופשוט דע"ם הוא וא"ל יפתח וכוונת הט"ז להקשות דברי הטור בפרש"י שעושה לאחדים דברי הטור בפרש"י דיפתח אחלוים ויפתח אנקבים דא"כ היה לו לכתוב לכתוב ואת א"ו ולא פ"ל כרש"י וא"כ בשלמא יפתח ודאי דקאי רק אחלוים דהא הנקבים פתוחים הם לעולם משא"כ יפתח משמע דקאי בין אחלוים בין אנקבים ואלו לדברי הב"י דקאי אפה לבד ובתחלת הבריאה א"כ לא קאי רק אנקביהורב פרי מגדים לא כוון יפה: שם. (ב) כפל חלוים לא רצה כפי' הב"י שהכפל מורה על

ו (ה) אפילו שעה א'. וכן גירסת הארי"ל. וט"ז ג"כ היו מוחק גירסת זו: (ב) אי אפשר. בלירי תחת לי כי המלה נגזרת מן אין: (ג) רופא חולי · ב"ם ומט"מ כתבו שאין לומר חולי רק רופא

ביאור הגר"א

שבנ"ם וכבל א' מב' שמות האמורים בפסו

דלריך נטילה שנית ומ"מ אינו נכון דא"ל לברך כמ"ש סי' ד' סי"ד וכו' עכ"ל א"כ ס"ל דאסור לברך שנית בלבור ואם אין שום ברך לא יאמרו הברכות כלל כמנהג ספרד. ומכ"ש לפי מ"ש ס"ס זה דאין מכוונין לצאת ח ברכת הודאה. (°) ואינה ברכה הסמוכ' לחבירתה ולכן רשאי לומר בבקר בקומו עד אלהי נשמה ובכ"ה יתחיל אלהי נשמה(טור)והכ"ח כתב דמ"מ יאמר תכף אלהי נשמה כמו תפלת הדרך סי' ק"י ס"ו וכ"כ הלבוש וע"ה כתב לומר כל הברכות עד לעמו ישראל משום דעכ"י קאי דוק' על תפל' ע"ש ואינו מוכרח גם לא ראיתי לרבנן קשישאי דעבדי הכי דהא בגמ' אומר תחלה כל הברכות ואח"כ עכ"י ומשמע אפי' אינו מתפלל תכף כדאי' דף י"א גבי רב וכ' בסדה"י דהמסכים לקוש ולערך ליסן שנית יאמר אלהי נשמה והמפיל חבלי וכו' בלא חתימה וכשיקוש שנית יאמר אלהי נשמה כמ"ש ס"ר סי' רל"א : ט עושין. כ"ל שעושין כן כדי לענות ל' אמני' וכדאיתא בזוהר חדש ובתשובת מ"ע ע"ש : י בלא לצאת. והלבוש כתב מפני שרוב פעמים אין עברה בכ"ה ואין הס"ן מוציא בפחות מי' וע' סי' שנ"ט סי"ד בהג"ה :

לדמוד(א)או להתפלל מיד: הגה היו ידיו מלוכלכות שפשף בהן א"ה אינו מברך על נטילת ידיס: (סמ"ג סי' כ"ז מ"ט) :

ב ° * ג הטיל מים ולא שפשף אע"פ שצריך לברך אשר יצר אין צריך ליטול ידיו ד אלא משום נקיות או משום הכון : °עי' אבודרהם

ד (א) אי להתפלל . דדוקא בשחר תקנו כן קודם התפלה משום דרוב פעמים ידו נגע במקום מטונף ולרשב"א משום דהוי כבריה חדשה צריך :

(ועכ"פ לא יברך ג' פעמים ומי שמברכה בביתו לא יברך בבה"כ וכן מי שמברכה בבה"כ לא יברך בביתו (כל בו סי' ג') ומי שלומד קודם שיכנס לבה כ אי מתפלל קודם יברכה בביתו ולא יברך בבה"כ(ה)ואפי'(ו)בבהמ"ד גוטא יש נוהגין לסדרה עם שאר ברכות בב"ה ואין מברכין בביתם):(מהרי"ל הלכות תפלה) :

ג כ (*) *ברכת אלהי נשמה אינה פותחת בברוך מפני שהיא ח ברכת (ז) ההודאה וברכת ההודאות אין פותחת בברוך כמו שמצינו°) בברכת הגשמים :

ד ג יש נוהגין שאחר שבירך א' ברכת השחר וענו אחריו אמן חוזר א' מהעונים אמן ומברך ועונין אחריו אמן וכסדר הזה ט עושין כל אותם שענו אמן תחלה ואין לערער עליהם ולומר שכבר יצאו באמן שענו תחלה מפני שהמברך אינו מכוין להוציא אחרים ואפילו אם היה המברך מכוין להוציא אחרים הם מכונים שלא לצאת בברכתו :

ז דין לברך ברכת אשר יצר כל היום אחר הטלת מים ובו ד' סעיפים :

א כל היום כשעושים צרכיו מ בין קטנים בין גדולים מברך אשר יצר ולא על נטילת ידים ב אף אם רוצה

מי' ועי' סי' שנ"ט סי"ד בהג"ה :

תדמה גם נט"י עמהם וכני כפרד ס"ל דנ"י לריך לעולם להקדימה עובר לעשייתן כדין כל ברכת מצות אלא שממתינין עד אחר הנטילה דבברא לא חזי אבל האחרות שהם ברכות השבח יכול לאומרן אחר עשייתן וכתב בד"מ שהוא הגה עצמו בכני ספרד : (ה) ואפי' בבה"ג כו'. היינו מה שנוהגים רוב המון עם להתפלל שליחות קודם אור הבוקר בימי הסליחות ושם מוזכרים כמה פסוקי' ואח"כ מברכים עכ"י והתורה ולענין ברכת התורה יש לייסב דאותן פסוקים א"א אותם אלא דרך תפלה ולא נתחייבו בהם בברכות התור' אך לענין נ"י שמפסיקין בהפסק כזאת נ"ע לייסב וכיות' תמוה אם כבר עשה לרכיו קודם הבוקר ודאי הולרך לברך אז עכ"י ואחר יצר א"כ היאך יברך אח"כ שנית ובד"מ כתב ע"ז אי איסר חילי אבטליני' שלא לברך שנית ואח"כ בא לייסב קלת ומסיק והרולה לצאת ידי הספק יצא לאוזן אחר נמר הסליחות ויטיל מים ויספק ואח"כ יוכל לברך עם הלבור ואפי' בזה יש לפקפק כדלקמן סי' ז' עכ"ל :

ונ"ל ללמוד זכות על הס"ן דסליחות שהם שאינו בקי בברכות ואע"ג דאין שם בבה"כ מי שאינו בקי מ"מ שפיר עביד וכמ"ש כ"י סי' קכ"ד בשם אבודרהם בשם הרמב"ם בענין חזרת הס"ן התפיל' בב"ה אף שכולם בקיאים דמעיקרא ניתקן בשביל הספק שמא יהיו קלת אינם בקיאי' ע"ש וה"כ כאן אלא שהקהל שעוסים אחריו ברכת עכ"י אין להם על מה שיסמכו כיון שבירכו תחלה ואמאי יברכו שנית ואי לא בירכו תחלה הוי הפסקה גדולה ומ"מ יותר טוב שלא יברכו תחלה ממה שיעשו ברכ' לבטל' וזה פשוט כנ"ל :

ה (א) אי להתפלל . דדוקא בשחר תקנו כן קודם התפלה משום דרוב פעמים ידו נגע במקום מטונף ולרשב"א משום דהוי כבריה חדשה :

באר הגולה

ב שור והוס' בברכות י"ד ב"ו ובפסחים ק"ד ל דאגור בשם מהר"י מולן למנהג אשכנז א סמ"ג בשם ר"י בס' כ"ז וסמ"ק קמ"ע בשם ר"פ ב הרמב"ן בתשו' קל"ג ומהרי"ל בשם הרשב"א ור"ם. ג שם בסמ"ג וסמ"ק ד הגי' מוי' פ"י מיס שביתת עבור

עטרת זקנים

*בברכת אלהי נשמה כ"ל אתה נפתחה שאמר ויפח באפיו נשמת חיים ע"כ אין לומר אתה נפתח כי רק אתה נפתחה ואתה משמרה בקרבי כי לא אמר נפיחה רק אחרי הרחשון אבל לזולתו בתיבה שלאמר ותן נשמה לעם עליה ע"כ : * ז הטיל מים ולא שפשף כו' לפילו נ"י לא לריך וכן בסמ"ג ז' דבריס לריכין נטילה אחריהם ההולך מן המת ומן הבורחן והמגעל לפרוכו והתולע בנעליו והנוגע ברגליו והחוקף ראשו וההורג כיוס (מרדכי ברכות) עיין לעיל ס"ד סעיף י"ח שאבד עור אינו דבריס שלריכין נטילה ע"כ :

נתיב חיים

ב) בש"ע סעיף ג' בברכת הגשמים: כ"ב עיין רכ"ח :

אשל אברהם

רא"ב והא דמברכינענע"י אחרי'לפבר הענעס דאמרינן בב"ס דאולין נועל אדם ידיו באחרית ויהנה עליהם כל היום עיין בו"ת רמב"ן סי' קל"ג וסי' קל"ד .

לבושי שרד

לפניך וגרסי' נמי חולי. מיהו כמדומה דגרסי בהכיס אפי' שעה א' ול"ג לפניך רק אלא גרס' נמי לעמוד לפניך רק ולעמוד אפילו כו' ואיכא מ"ה איכות מכוון : מ"א סק"ח ואינה ברכה הסמוכה . ר"ל לאפוקי מים אומרים דמב"ם אינה פותחת בברוך משום דהמוכה לברכת אשר יצר כמו ברכת אהבת עולם נמי' סמ"ך אלא הנעשה משום דהוי ברכת הודאה כמו ברכת הגשמים בכו' רכ"ח :

ביאור הגר"א

הרא"ש : ובני כו' . דלכתחלה יש לברך עובר לעשייתן מ"מ לא יאחר יותר מדאי : ועכ"ם כו'. דכולם בקיאין בכם וחשבת עבלתא הוא : ומי שלומד כו' . דהפסק גדול הוא : שעי' ג ברכת כו' . כ"כ תוס' מ"ו א' ד"ה כל כו' דלא בהרא"ש ריש ד' שבתב מפני שסמוכ' לאבר יצר ואבתר בעור דבריו דהא בגמרא אמרינן כד מיתער אומר כו' וכן כתבו תוס' בפסחים ק"ד ב' ד"ה כל כו' : שעי' ד יש נוהגין כו' . עמ"ח : מפני כו' ואפי' כו'. כמ"ש בסוף פרק ג' דחולין השנה : סימן ז' שעי' א בין קטנים . כ"כ לריך אדם לקביים כהו לגדולים . רשב"א : ולא כו' אף כו' . אלא תיקנו אלא בשחר

שערי תשובה

דמי לאבדומי ענ"י ונראה טעמא אע"ג דגבי תפלה חובת שעתא קדים כמבואר בסימן ק"ח מ"מ כאן כיון דבלא"ה יש פוסקים הסוברים דעל עשיית צרכיו מברך ענ"י ואשר יצר אף על גב דאנן לא עבדינן הכי מ"מ כשצריך לברך ענט"י מחמת נטילת שחרית רשאי להקדימה לברכת אשר יצר ולכן מאן דמקדים הא או הא אין מעכבין על ידו : (ו) בבה"נ. ונראה שאותם המסדרים בבה"כ הוא כדי להשמיע לחבריהם שיענו אמן וישלימו כ"א צ' אמנים וכן מבואר בש"ע לקמן סע' ד' מנהג זה והמנהג הזה נתחדש בימי רבינו הב"י ז"ל הנהיג כן חכם אחד והמבי"ט ח"א סי' קי"ז וסי' ק"פ האריך הרבה בסתירת המנהג וכן מהרשד"ם בחלק א"ח סי' א' האריך לבטל המנהג ודעתם שאחד יברך ושאר יכוונו לצאת ולא יכנסו עצמם בחשש ברכה לבטלה ומשא מלך כתב שכל מקום עשה כמנהגו שכ"א יש לו על מה שיסמוך ודעת מהרמ"ע בסי' ק"ע שהמברכין בבה"כ זה אחר זה לזכות את הרבים שיענו אמן בכנופיא וכולן בכוונה שלא לצאת וכן המברך יכוין שלא להוציא טוב עושים וע"ש שכתב שעצתו זאת שישתדל האדם בכל כחו להיות צדיק גמור. (כוונתו כלפי מ"ש שם בשם התקונים בר"ת צ' היינו צ' אמנים כו'). ומה טוב להנהיג ששי"ץ יברך ברכת השחר בקול רם כו' ולא זו בלבד אלא חברי' הישנים בחדר אחד ישכימו לברך כו' ע"ש ועיין בת"ש סי' י"ט ס"ק ח' הביא תשובות המבי"ט ומ"ש המבי"ט לחלק במה שנוהגים שמברך כ"א בפ"ע על תפילין וציצית ולא אמרינן שאחד יברך לכולם משום שאין כולם מזומנים יחד וכן נתן טעם בספירה וברכת כהנים שכ"א מברך לעצמו מפני שצריך כוונה שלא ישעה בספירה גם במלת יברכך כו' ע"ש ובת"ש שם מסיק לחלק בין אם כולם מזומנים לשחוט כ"א בתכ"ד של חבירו אז אחד יברך ויוציא את אחרים משא"כ אם אין מכוונים להחיש מעשיהם וזה מקדים וזה מאחר ראוי שיברכו כ"א בפ"ע וע"ש שכתב לענין שחיטה אין ראוי לעשות לכתחלה שיתכוין לתכוף זה לזה שיהיה אחד מברך לכולם דשמא דמי לספירה וברכת כהנים משום שצריך כוונה שלא יפסיד השחיטה כו' ע"ש. ולכאורה בברכת השחר שפיר י"ל דאם מתאספין בכנופיא יחד אין ראוי שיתכוונו שלא לצאת ויברך כ"א לעצמו אלא יתכוונו לצאת כמ"ש מהרמ"ע, ויהי' אחד מברך לכולם דאין כאן עשיית מצוה שנאמר שמחמת טרדת המצוה שאחריו יפסיד הכוונה אבל נראה דמ"מ אין לעשות כן לכתחלה כיון דאיכא דעות דעדיף שכ"א יברך לעצמו וגם עתה נהגו שלא יצא אדם בשמיעה מחבירו דלכן נראה שאין לעשות כסדר הזה שיתאספו יחד ויאמרו הברכות כ"א בחוזר הלילה רק אם כל א' עומד על מקומו אע"פ שכל אחד אומר בקול רם וכל העם עונים ממקומם אמן או בשעה שאומר זה עומדים סביביו כדי שיהא אומרים אמן לית לן בה וכמו שכתב הת"ש שכשאין מכוונים להחיש מעשיהם רק זה מקדים וזה מאחר ראוי שיברכו כ"א בפ"ע וע"ש בשם אבודרהם בכוונה לצאת בברכת חבירו ומכוין להוציאו יצא אף ע"פ שלא ענה אמן כמ"ש הב"י וש"ע א"ח סי' רי"ג אף שבלא"ה צריך לענות אמן כיון ששומע הברכה ע"ש ועיין בסי' רי"ט לענין ברכת הגומל ובת"ש סי' א' ס"ק ס' ובשם האר"י ז"ל כתבו שהיה שומע הברכות מהמסדרים בבה"כ אפי' היו ק' היה עונה אמן אחריהם ואפילו באמצע פסוקי דזמרה היה אומרם בבית ואפי' בלילה כל ברכה משנתחייב בה כמ"ש בש"ם וברמב"ם כו' ע"ש וע' לקמן סי' נ"א ועיין בסי' מ"ו הטעם שלא נהגו עתה לומר כל ברכה בשעתה לפי שאין הידים נקיות וגם מפני ע"ה נהגו לסדרם בבית הכנסת : (ז) ההודאות. עבה"ט וט"ש בשם סדה"י דהמשכים לקום כו' היינו אם הוא קם ממטתו לומר תיקון חצות או ללמוד אלא שרוצה לחזור לישן אבל אם אינו מתעורר לקום אע"פ שעתה ניעור ודעתו לישן א"צ לומר כלל וכמ"ש הרמב"ם פ"ז מה"ת שיקוץ בסוף שיגתו מברך וכתב הכסף משנה דדוקא בסוף שיגתו ולא כל זמן שיקוץ באיזה שעה שתהיה נכן כתב בעטרת זקנים סי' מ"ו והפרי חדש שם כתב דהקם לו' חצות ורוצה לחזור ולישן יניח ברכת אלקי נשמה עד הבוקר מחמת דברי הכ"מ ואין ראיה דקימה שאני דכבר כלתה שיגתו ומה שחזר לישן לא חזי לאצטרופי ושפיר הוי סוף שיגתו אבל נראה דאם רוצה לומר אלקי נשמה בקימה הראשונה שפיר דמי ואח"כ בבוקר יאמר בלא חתימה. ומ"ש המג"א יאמר אלקי נשמה והמפיל חבלי כו' ואף שאנו אומרים המעביר שינה מ"מ נוסחת הש"ס שלפנינו והרמב"ם והאבודרהם המעביר חבלי שינה ובמעדני מלך כתב שכן עיקר ועל זה קאי הסדר היום ובמחצית השקל ראיתי שמפרש על ברכת המפיל לפי שחוזר לישן וליתא דלא מיירי מזה אלא לענין מה שיש להסתפק אם זה מקרי סוף שינה דהיינו אלקי נשמה והמעביר חבלי שינה ואמנם מ"ש בלא חתימ' לא שייך גבי ברכת המעביר כו' ונראה שי"ל בלא הזכרת השם . ועיין בפר"ח סי' נ"ח שמי שהתפלל קודם שאמר ברכת השחר ולא נשמה שכבר יצא בברכת מחיה המתים ואזיל לטעמיה בסי' מ"ו שכתב דמשמע מירושלמי שאם אמר מחיה מתים במקום אלקי נשמה יצא והביאו בבה"ט לקמן סי' מ"ו ונ"ב. ובשלמי צבור כתב שבמאמר מרדכי סקפק בזה ומ"מ לענין מעשה לא מלאו לבו לחלוק עליו ולדידי צ"ע שנראה דברכה זו נתקנה על ההוה דהיינו שהחזיר הנשמה אחר השינה דטעים טעם מיתה כמ"ש שינה אחד מס' במיתה וכן בכתוב כי עתה שכבתי ואשקוט ישנתי כו' וכמ"ש הרד"א דאין זה ענין לברכת מחיה מתים שהוא עתיד להיות ואין ראיה מהירושלמי דהתם אומר בא"י מחיה המתים על כל שם העתיד מסתברא דלא יצא בזה שלא ביארך על תחיית ישיני עפר לעתיד ולא על ישינים על מטתו שהתחיל הוא עתה כהווה ונראה דמי שהתפלל והיה בדעתו לברך אח"כ ברכת אלקי נשמה ראשי אח"כ לברך ואפשר גם הפר"ח מודה בזה ועיין בעטרת זקנים סי' מ"ו בשם הרד"א שצריך להפסיק מעט בין תיבות אלקי לתיבות נשמה' ובעט"ז כאן כתב שא"ל אתה נפחת בי רק אתה נפחת כו' ע"ש ובשלמי צבור כתב שתיבות בי אי' בש"ס ופוסקים וכן המנהג. ומ"ש כי לא נאמרה נפיחה רק באדם הראשון לדבריו ה"ל לתקן אתה נתת בי אך באמת אנו אומרים שנפחת באפינו ע"ש ובצל"ח סוף ברכות כתב שלא יאמר אתה יצרת בי רק אתה יצרת אתה נפחת בי ע"ש פירוש הענין ויוטבת לך: ועיין בשלמי ציבור דנירסת הרי"ף טהורה היא אבל בש"ס וכן ברמב"ם והרא"ש והרד"א אין שם תיבת היא רק טהורה אתה כו' וכן הוא לפמ"ש בכוונת שיש מ"ז תיבות כמספר שמות הוי"ה אהי"ה נ"כ אין לגרוס תיבות היא ומזה הטעם יש לומר אדון כל הנשמות מלבד הטעם שכתב הרד"א ע"ש ונם א"ל הנוסח כרמב"ם שהנשמה אתה תלויה בקרבי דבש"ס ליתא לתיבת תלויה וע"ש בשם מהרש"א בחידושי אגדות כי אתה בראת על הנפש הטבעיות שנ' ויברא כו' יצרת על רוח החיוני שנ' בו וייצר כו' ואתה נפחת בי על הנשמה השכלית כדכתיב ויפח באפיו נשמת חיים ע"כ :

הגהות

לו ד' אסור לסמכיקו בדברי' שמא מתוך כך לא יגמור דבריו ונמלא שהזכיר ש"ם בתפס.אבל אם רולה לקבל שום אדם והתחיל בשם. אבל לסמכיקו בלא יגמור דבריו ולא יחטא.ש"ח סי' ס"ה וסי' תמ"ט : סי' ו' ס"ב ואין לערער עליהם. וע' ת' רבד"ס סי' ל' :

מחצית

כ' הלבוש כו' ע"ש הטעם בסי' ל' אבל שהעולם מלא קליפות וכמו שארז"ל במס' ברכות דף וי"ו אין לך בית רובע כו' והם המקטרינים והמונעים את התפלה לעלות . ובפרע המחתיתים הנבראים ע"י עונות האדם המתפלל. וסגולת אמירת תהלים בכוונה להבריח אותן הקליפות. ולכן נקרא תהלים זמירות לשון כריתה כמו לזמר עריסים. וטעם שני שם תהלים עיקרו סיפור שבחי המקום . ואמרי' בברכות דף ל"ב ע"א דרש ר' שמלאי לעולסיסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל ובתשובת בית יעקב סימן קכ"ז חולק עליו וכ' ודאי אם אמרו בעשרה דהיינו לבור יש לאומרו קודם התפלה. אבל היחיד טוב שיאמר אחר התפלה.והביא בשם האר"י ז"ל שהשפעה היורדת מלמעלה ע"י תפלת הלבור כל העסק שאדם עוסק בבית הכנסת אחר התפלה קודם שילא מבהכ"נ . היא נכללת תוך אותה ההשפעה ועולה עמו . והביא ראיה מש"ם בברכות דף ז' ע"א שאמרינן ע"פ ואל זועם בכל יום . וכמה זעמו רגע וכמה רגע כמימרי'. והקשה התוס' א"כ איך רלה בלעם לקללם באותו רגע גולי שהקב"ה לא זעם כל אותן הימים מה היה יכול לומר באותו רגע. ותי' לאחד תירולא הם הי' מתחיל לקלל בעת הזעם . אף שעבר הזעם מ"מ גם שהיה מקלל אח"ז ח"ו היה חל . כי הכל נמשך אחר ההתחלה שהיה בשעת הזעם וא"כ כ"ש במדה טובה שהיא מרובה. כיון שתפלת לבור היא רלויה וכמ"ש ע"פ ואני תפלתי לך ה' עת רלון אימתי עת רלון כשהלבור מתפללין. א"כ כשהתחיל העת רלון אף גם מה שאומר אחר תפלת הלבור היא בכלל הרלון אף ביחיד כיון שהתחיל עם הלבור ע"ש עוד : (ס"ק ז') לא נהגו כו' כ' בע"ה כו' מ"מ תקנת קדמונים לא זזה ממקומה ולאייתו ממ"ש הרב"י סי' קכ"ד בשם אבודרהם שכתב ששאלו מן הרמב"ם לבור שכלם בקיאים אם יחזור הש"ץ ח"י ברכות בקול רם שניתקן להוציא את שאינו בקי והשיב אף עכ"פ יחזיר הש"ץ ח"י ברכות בקול רם כי התקנה לא זזה. דאל"כ ניתן תקנת חז"ל לשיעוריה ולעולם בכל פעם לחפש אם יש בקהל מי שאינו בקי אלא עבדו רבנן לא פלוג. וע"ז כתב מ"א ול"ג דלא דמי דדוקא כו' תקנת קדמונים כו' משא"כ ברכות אלו כמ"ש לבסוף. ועוד משום קדושה ר"ל אפילו כולם בקיאים לריכים לחזור ח"י ברכות משום קדושה שיאמרו בחזרת הש"ץ . אבל הברכות אלו ניתקנו ר"ל בזמן הש"ס : מיד בביתו . כמבואר לקמן סי' מ"ו : שהוא תיקן כו' הרי שאינו תקנת קדמונים ובעל ב"ח תקנו: וכ"מ בד"מ כו' דלריך נטילה שנית. כמ"ש לעיל סי' ד' סעיף י"ד שיש להסתפק שמא הלילה גורמת לרוח רעה ולכן אף שנטל ידיו כשעמד קודם אור היום מ"מ אח"כ כשהאיר היום לריך ליטול שנית: דא"ל לברך כמ"ש סי' ד' סעיף י"ד כל"ל וכמ"ש שם שיטול בלי ברכה וגם מ"א כ' שם דמשום רוח רעה אין לברך ומבמנע שרק הש"ץ היה מברך ואעפ"כ כתב דאינו נכון: ס"ק ד'. ברכ' הסמוכה לחבירתה ולכן רשאי לומר בבקר בקומו עד אלקי נשמה ובכ"ה יתחיל אלקי נשמה טור כל"ל ור"ל שהטור כ' שי"א שמה"ע אינה פותחת בברכה אלקי נשמה משום שהיא סמוכ' לברכת אשר יצר וכל ברכה הסמוכה לחבירת' אינה פותחת בברוך ולכן כל ח"י ברכות אינן פותחים בברכה כ"א הראשונה וכלם סמוכות זה לזה . וא"כ אין להפסיק בין אשר יצר ובין אלהי נשמה אבל הטור חולק דע"כ אינה סמוכה דהא אמרינן

השקל

פ' הרוקח כי מתער משנתיה יאמר אלהי נשמה. ובתר הכי אמר וכי משי ידיה ימא ענט"י וכמבו' לקמן סי' מ"ו. אלא הטעם שאינה פותח' בברכה כי היא ברכ' הודאה ולא תיקנו בה חז"ל;פתיח'. וכמו בברכת הגשמים לקמן סי' רכ"א אם נעלרו הגשמים ואח"כ ירדו אם אין לו שדה אומר מודי' אנחנו לך על כל טפה כו' ואותמת בברכה ואינה פותחת בברכה הואיל והיא ברכת הודאה כמו תפילת הדרך כו' אבל כן אינה פותחת בברכה לפי שהיא דומה לברכת שמע קולנו שבי"ח ברכות . ושם ברכת ש"ק אינה פותחת בברכה משום שהיא סמוכה לחבירתה. ולכן אפילו כשאומר' בפני עצמ' לא תיקנו בה פתיחה (כ"כ האר"י והעור בשם ר"י כ' טעם אחר ע"ש) ואעפ"כ כ' סי' ק"י סעיף ז' שמהר"ם שמכה לברכה אחרת אף שלא תיקנו לה חז"ל פתיחה ה"ה הכא : וע"ה כ' כו' דשני' קאי דוקא על תפלה ר"ל הן לטעם הרא"ש הן לטעם הרשב"א דמה"ט מברכים ענ"י ע"ל שחרית כיון שנעשה בריה חדשה ולכן חייבים בהודאה שמא יתבדר וע"ז תקנו ברכת השחר שהן הודאי' והוי כהכן העובד שלריך קידוש ידים ורגלים וכמבואר במ"א רסי' ד' כ"ש נעשה הרא"ש דמשום שגגב בלילה במקום מטונף לריך נטילה לתפלה. א"כ לכל הדיעות ניתקן בשביל התפלה: דהא בגמ' אמר כו' וכמבואר לקמן סי' מ"ו . אפילו אינו מתפלל תיכף ר"ל דלא תימא אף דלא אמר כל הברכות אחר ברכ' עכ"י אלא לפניה מ"מ א"ש ברכ' עכ"י משום שמתפלל מיד אחר ברכ' עכ"י. ואם כן קאי הברכה בשביל התפלה דז"א דמשמע אפילו אינו מתפלל מיד : כדאיתא דף י"ד ע"ב כל"ל דאמריקן שם על רב זמנין מקדים ומשי ידיה ומברך ומתני לן פרקין ואח"ז מנח תפילין וקרא ק"ש והתפלל הרי שהפסיק בין ברכה עכ"י ובין התפלה דמתני פרקין לתלמידיו. ומשמע גם הוא סידר כל הברכו' קודם עכ"י כמו שמסודרים בש"ס ואף שרש"י פי' שם על הא דמברך ברכת התורה מ"מ גם עכ"י בירך דא"כ הוי הפסקה בין הנטילה לברכה עכ"י. וזה אינו כמ"ש לעיל סק"ו וא"ל משום שאמר אחר ברכת עכ"י ברכת התורה שפיר דמי דמשמע תיכף אלהי נשמה ברכה אחר לא תיקנו ברכ' עכ"י. דהא כל היום כשיל' מבית הכסא ועשה לרכיו וא"ל אשר יצר אפ"ה אינו מברך עכ"י אפילו לדעת הרא"ש דס"ל אפילו בתפלת המנחה אם עשה לרכיו לריך נטילה וברכ' עכ"י א"ו דאין קפידא דלא כע"ה: וכ' בסדה"י כו' אלהי נשמה והמפיל חבלי בלי חתימה: דהא י"א דאפילו ביום כו' כ"ש כשיגן סוף הלילה אלא כיון דלא קי"ל הכי ולכן טוב יותר כשמשכים שיאמר אלהי נשמה בלי חתימה. ואז כשיקיץ משינתו פעם ב' יאמר עם חתימה ויוצא ידי כולם: (ס"ק ט) עושים כו' ל' אמנים. וכמ"ש המקובלים שראה שיהיה בתואר דיק . דהיינו ל' אמנים. ד' קדושות י' קדישים. ע' ברכות. ובעשרה מאמרות ראיתי שכ' שיהדר שיהיו שנים שומעים ברכותיו ויענו עליהם אמן. והש"ך בח"מ סי' שפ"ב כתב הא דאמריקן שברכה שוה עשר' שהוביס היינו דוקא כשמברכו בפני אחריס. אבל לא בינו לבין עצמו אפילו פחות מיו"ד : סי' כ"ט . ושם כתב מ"א דלאינו בקי מוליא אפילו פחות מיו"ד :

סימן

(ב) צריך לברך ב"פ וכו' . כ"כ ב"י בשם רבי' הגדול מהרי"ח בשם א"ח בשם גאון וליף לה מדמלינו בתפלה טעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים ולכתורה קשה ע"ז דשתי תפלה שהיא במקום קרבן ושייך בו תשלומין אבל אחר יצר שהי' ברכת הודאה יולא בהודאה אח' על הרבה פעמים מידי דהוה אאכל והשיח דעתו וחזר ואכל דא"ל רק פעם א' כ"ה כדאי' בסי' קע"ח ומכח קושי' זאת כ' מו"ח ז"ל שאאל מהר"ש ז"ל מלובלין ואמר על זה הפסק לא שמיע לי כלומר לא ס ל וע"כ פסק דאין לפסוק כסעיף זה ותמהתי מאד היאך רצוי לחלוק על גאון והא כתב הטא"מ סי' כ"ה שאין לחלוק על גאון ובפרט שרבי' הגדול מהרי"ח הביאו בשם א"ח והכ"י קבעו בש"ע וקושי' הכ"ל כ"ל שאינה קושית דודאי שאני כ"ה שמברך פעם אחת דממ"כ שני אי כבר נתעכל המזון במעיו דהיינו שהוא רעב לאכול פעם שנית ודאי כבר חלף הלך לו החיוב של כ"ה של סעודה ראשונ' ואין לזה תשלומין וה"ל כמו תפל' מוסף דאפי' אסטעה ולא התפלל אות' אין מתפלל מנחה שתים כדאי' ר"פ תפלת השחר כתו' משום דאותן פסוקים של תפלת מוסף הם במקום הקרבתו ואין לזה שייכות תשלומין וה"ל דכוותיה דב"ה שייך להודות על מה שאכל · ואם כבר נתעכל על מה יודה ויאמר ואכלת ושבעת והוא כבר נעשה רעב

ג ה הטיל מים והשיח דעתו מלהטיל מים ואח"כ נמלך והטיל מים פעם אחרת (ב) צריך א לברך (ג) ב"פ א) אשר יצר :

ד ו אין שיעור להשתין מים כי אפילו לטפה אחת חייב לברך שאם יסתם הנקב מלהוציא הטפה ההיא היה קשה לו וחייב להודות :

ח הלכות ציצית ועטיפתו. ובו יז סעיפים :

א ח א (ח) יתעטף בציצית * א)ויברך(א) ב (ג) מעומד:
ב * ב סדר עטיפתו(ב)בדרך בני אדם שמתכסים בכסותן ועוסקים במלאכתם פעמים בכיסוי הראש פעמים בגלוי הראש (ג) (ג) ונכון שיכסה ראשו ג בטלית :
ג ג * (ג) טליתות קטנים שלנו שאנו נוהגים ללבוש אף

ד א לברך ב"פ.והכ"ח כ' דברכת הודאה היא וסני כפעם א' כמו שאוכל ב"פ ומברך ב"ה א' על שתיהן וכ"כ בש"ה בשם רבו ע"ש ויש להקל בספק ברכו'ועסי' קע"ח ובהג"ה.וכתוב בס' היכל הקדש היולא מבית הכסא צריך לפרות (°)עליהן ג"פ וכ"ה בז"ב ד' ט' ומיהו דוקא ברוח רע דשחרית אמרי' בת חורין היא ומקפדת על ג"פ א"כ אין רואה מזוהר:

ח א יתעטף וכו' · מיד (°) אחר נט"י [טור] : ב מעומד · פי' הברכה

*) והעטיפה שתיהן יהיו בעמידה ול"ע דבי"ד ר"ס שכ"ח משמע דמותר לברך מיושב והוא משנה שלימה וי"ל דהפרשת חלה אינו מצו' כ"כ דאינו עושה אלא לתקן מאכלו דומיא דשמיט'כי"ל עמ"ש סי' תקפ"ט ואותן המיחין הטלית המקופל ומשלשלין אותו סביב הצואר על כתפיהן לא יצאו י"ח[מ"כ]וכתבים כתוב שריך להתעטף עד פיו כעטיפת הישמעאלים כדי הילוך ד"א ואחר כך יתעטף עד החזה פניס ואחור וכ"כ כל"ח שעיקר העיטוף בגוף עסי' י' ס"י : ג בטלית וכתוב בכוונות שהאר"י היה מכסה הטלית על התפילין ש"ר ועסי' כ"ז דעכ"פ לא יכסה לגמרי : משמע בקדושין דף כ"ט שבחור שלא נשא אשה לא היה מכסה ראשו בטלית אפילו הוא ת"ח · ובדף ח' איתא דמי שאינו ת"ח אפילו נשוי לא היה

ומכ"ל לא שייך לומר שיברך ב"פ אלא אם לא נתעכל עדיין ובאמת אף בזה אין לעשות כן דאין קבע לב"ה כ"ז שירלה קודם שיתעכל במעיו ובדידיה תליא מלתא דכ"ז שהוא רולה לאכול יכול לאכול ואין עליו חיוב ב"ה עדיין אם ירל' עוד לאכול ע"כ בשעה שמתחיל לאכול שנית ה"ל כאלו אכל הכל בפעם א' כיון דהשניעה של אכילה ראשונה עדיין קיימת ולמה יברך ב"פ ב"ה משא"כ בראשר יצר דתכף שגמר מלטביל מים פעם אחת אל עליו החיוב לומר אשר יצר ולאו בדידיה תליא מילתא לומר אטיל מים עוד א"כ כל הטלת מים (לא) נחשב למעשה בפ"ע ולא שייך לומר דהכל יהיה נחשב לפעם אחת דאין הדבר בבחירה שלו וכ"מ להדיא בדברי הרא"ש מביאו כ"י בי"ד סי' י"ט דדוקא בב"ה שהיא שכח להקב"ה הו' שני בהודאה א' על ב' אכילות אבל מעשה הביסוי הוא גמר השחיטה ולריך לגומרה קודם שיתחיל האחרת עכ"ל. וה"נ הוה גמר המעשה אחר הטלה הראשונה ויש עליו אז חיוב ברכה ואח"כ נתחייב שנית ויש אפשר לשנס גם הראשונה ע"כ חייב ב"פ לומר אשר יצר ולא אמרי' דאד אשר יצר יעלה לכאן ולכאן כמו דאיתא בתפלה דאין תפלה אחת עולה בשביל

עלמה ובשביל התשלומין ה"נ בראשר יצר שא"א שפ"א יעלה לכאן ולכאן כיון שיש שני חיובים מיוחדים עליו כ"ל ברור ונכון כדברי הש"ע :

ח (א) מעומד · דכתיב לכם ולפי' בנ"ש מעומד דכתיב ג"כ לכם וכעומר כתיב בקמה פי' בקומה : (ב) כדרך בני אדם . אע"ג דנבי אכל בני' עטיפה

שיכסה גם פיו היינו מדכתיב (°) לא תעטה על שפם אבל לענין ציצית אע"ג דמברכין להתעטף מ"מ היינו כסוי דכתיב אשר תכסה בה כדרך מנהג בני אדם להתכסות : (ג) ונכון שיכסה ראשו בטלית · בטור כתב ומכסה ראשו שלא יהיה בגלוי הראש ופי' בו ב"י שלא יהיה בגלוי הראש שלו מלוה שריך שיכסה ראשו בציצית לקיים מלוה מן המובחר עכ"ל וז"ל ד"מ אף כי מלוה לשמוע דברי ב"י ופירושו מ"מ נ"ל דמ"ש רבינו הוא כפשוטו שלא יהיה בגילוי הראש כי בלא ציצית אין איסור ליולך בגילוי הראש רק מדת חסידות כמ"ש בסי' ב' בשם הר"ס ולכן כתב בשעת עטיפת ציצית שריך לכסות ראשו עכ"ל · ולענ"ד דאדרבה בא רבינו להסיר שיהיה מזר כ"כ בכיסוי הראש (°) שאפילו בשעה שמעטוף בטלית של מלוה שריך שלא יוזו ממנו כסוי של ראשו · והטעם

טע"י. לכאורה הטעם דקודם נט"י לא היינו כדי שיוכל לברך עובר לעשייתם ממש עיין בסעיף יו"ד ולפ"ז אין דבריו אמורים אלא בשוכב ערום עיין בסי' ד' סעיף כ"ג. וי"ל טעם אחר לפי שאינו יכול ליגע בתלבושיו עיין מ"ח סי' ד' סק"א בשם סדה"י ואע"ב דכתב שם שבגמרא לא משמע כן אלא דמותר ליגע בבגדיו י"ל דזין זה של סדר היום קומרת התחרונים הוא ומתולה לדלרת דגמרא הוי לוקמין קודם נט"י בשלא שכב ערום וכ"ל דהסדר מוכרח כך דבדרי מג"א אלו לא נהגו ביתו בגמרא דאל"כ מש"ם זו אסיג מג"א לעיל על סדר היום משם יש ג"כ השגה על עלמו דהיינו על דבריו אלו דאיך כתב אחר נט"י הרי בגמרא הכ"ל מבואר שלבש כל בגדיו קודם נט"י א"כ ע"כ לבש גם הציצית התל' לדעת המ"א עלמו בס"ק י"ג שתפסים לדברי הבתרי' שלובש הע"ק תחת הבגדים לכן כ"ל כמ"ש דדבריו דאלו הלוי בדיוק שדה"י ובימי הגמרא לא נהגו איסור זה של נגיעת בגדים ולכן גם הציצית לבשו קודם נט"י וכ"ל דמה"ע לא כתב המחבר דבריה אלו משום דאחזו לשיטתיה דבסי' ב' בהגה"ר לבלבה מבואר דלא ס"ל כשדה"י המולה יכול ללבוש קודם נט"י ולברך בשלא שכב ערום. ואין להקשות אמחבר בסי' מ"ו אין כתב שם בתחלת דיבוריו קודם נט"י ולא ביאר דבשוכב ערום לא יוכל לעשות כך מחמת הע"ק. דז"א דהמחבר לשיטתיה בסעיף י"א שלובשו על בגדיו לכך לפי' שוכב ערום א"ש הן דסי' מ"ו שלובש כל מלבושיו קודם נט"י והציצית בתחת אח"כ על בגדיו וק"ל: ט"ז סק"ב(ב) לא תעטה פסוק הוא ביחזקאל שאחר לו הקב"ה שלא יכבה דיני אכל א"ש אכל מחויב לעשות על שפה: סק"ג שאפילו

שערי תשובה

סימן ז (ח) אשר יצר. עבה"ט מ"ש במי ששותה כוס המשלשל כו'. כתב בשלמי צבור שהמנהג פשוט לברך א"י בכל פעם ע"ש. אך נראה דבשילשול חזק שמרגיש שמיד יצטרך לפנות שנית אפור לברך כדלקמן סימן צ"ב שאפילו בד"ת אסור ולא בשם תשובה בס"ל בשם הרמ"א נחום ששאלוהו על מי שעשה צרכיו או הטיל מים ולא בירך א"י עד כמה יש לו זמן לברך ומסיק שאם נזכר קודם שהתחיל להתאוות פשיטא שיברך ואם נזכר לאחר שהתחיל להתאוות לא יברך וא"כ מכ"ש בזה. ומ"ש לעיל סי' ד' בשם מח"ב דרבנן קשישאי הוי עבדי הכי לרחוץ נ"פ אחר יציאה מבהכ"ס ע"ש: (ב) ב' פעמים. עבה"ט וכתב בשאילת יעבץ ה"א סי' ט"ו דאע"פ שיש ליישב דברי הגאון מ"מ נראה שלא לברך אלא פעם אחת ונדולה מזו שאם לא בירך א"י עד שהחזקק להטיל מים שנית שוב אין לו לברך על

באר היטב

בכל פעם ע"ש . כ' בהיכל הקודש דהיולא מבית הכסא לריך לברות עליהן ג"פ ומ"א חולק עליו ע"ש : (ב) ב' פעמים.ב"ח וסכ"ה ומ"א חלקו ופסקו דאינו מברך כ"א פעם אחת .וט"ז פסק דיברך ב' פעמים כפסק הש"ע.

עיין בספר קול בן נוי סי' א' דף למ"ד ובספר פרי הארץ חלק א"ח סי' ז' :

ח (א) יתעטף בציצית . מיד אחר נט"י. טור : (ב) מעומד. וה"ה העטיפה יהיה מעומד בחשובת בית יעקב סי' כ"ט פסק דמברך אחר שכבר מעכב הסוגים ס"ם והיד הבטיפה בלא שם ציצית בידו רק הבטיחו לאחוריו יוכל לברך ע"ש עיין הרמ"ע מפאנו סי' ק"ב . בתשובת דרכי נועם סימן ג' : (ג) ונכון שיכסה . ולריך לכסות ראשו מתחלת

הראשונה עד שיטיל שנית ויברך פ"א אשר יצר ותו לא ע"ש. ועיין סק"א מ"ש בשם תשובת מהר"א נחום ז"ל שכ"ב . וכתב בברכי יוסף דמי שהטיל מים ונמלך והטיל פעם שנית ואח"ז נסתפק אם בירך אפי' פ"א אם לא לא יברך כלל דשמא בירך ולדעת האחרונים בברכה אחת סני ועתה יברך ברכה שאינה צריכה ע"ש ובמח"ב כתב הטעם שא"ל בזה ספק ספיקא ולהצריך ברכה ע"ש :

סימן ח (א) יתעטף . עבה"ט ור"ל הטלית קטן ומוכח שלא היו דרכם לישן בטלית קטן וכמבואר בסי' כ"א דאיכא דעות שאסור לשכב בש"ק אלא שנהגו להקל ואמנם בשם האר"י ז"ל כתבו שיש לישן בט"ק ושם אכתוב בזה : (ב) מעומד . עבה"ט ומ"ש שחלקו על הבית יעקב כן מבואר נ"כ בשאגת אריה סימן ל"ב שכתב בשבא לברך על הטלית צריך לברך בשעה שמחזיקו בידו ורוצה להתעטף בו לא בשעת עיטוף דאין זה עובר לעשייתו כיון שכבר חלה עליו מצות ציצית מדברכינן י להתעטף בציצית ע"ש ובשלמי ציבור כתב לענין ברכה להתעטף דעת הט"ז סי' תרמ"ב והבית יעקב נראה דס"ל דעיקר המצוה נקראת כשמשליך הכנפות לאחוריו אחר העיטוף ולכן טוב לברך סמוך לעיקר המצוה כמ"ש הרשב"ץ ח"ב סימן רע"ז לענין מילה. אך יש לנהוג שבעוד הטלית בידו יברך ותיכף ילבשנו דרך אחוריו על ראשו ועל נופו בבת אחת ואחר שלבש בדרך הזה יעלה הכנפות על צווארו ויתעטף כעטיפת ישמעאלים כדי הילוך ד' אמות וכן נוהגין אנשי מעשה מיקירי ירושלים ע"ש: (ג) ונכון שיכסה . עבה"ט ועיין במשאת בנימין ס"י מ"ח עוברי דרכים שמניחין הטלית כשהוא מקופל ומשלשלים סביב צאווארם אל כתפיהם כמקופל עם הציצית יורד לפניו מימין וקצה השני עם ב' ציצית יורד משמאל אין יוצאין בכה"נ ידי מצות ציצית ונוערין בהם דכה"נ לכ"ע לאו עיטוף הוא ע"ש. וכתב בדבר שמואל סי' קכ"ב עטיפת הטלית מצוה שיהיה הטלית על הראש ולא על כתפיהם לבד ובמקום שנהגו הרוב שאין מכסין ראשם ומקפידין על המיעוט שמכסים ראשם יש להם לעשות כפי מנהג המרובים ע"ש. ונראה דהיינו אחר הברכה בשעה שהוא עטוף בו להתפלל אבל בשעה שהוא מברך עליו ומתעטף בו מיד אז בעת ההוא יכסה ראשו בטלית ולא יסמוך על השלכת הטלית על כתיפיו לבד ובזה אין לנו להשגיח במנהג המרובים שהוא מנהג בטעות שלא יצאו י"ח ברכה כמ"ש בשם המ"ב וכ"כ ג"כ הרדב"ז ח"ב סי' שמ"ב אותן שאין מכסין הראש עושין שלא כדין וכן נהגו ומנהג אבותינו תורה היא ע"ש. ובדבר שמואל שם הזכיר מתשובה זו של הרדב"ז ע"ש: (ד) בש"ע טליתות. וכתב התשב"ץ ח"ב סי' מ"ם לעולם יש לברך להתעטף בציצית בין על טלית גדול או קטן בין דרך

ביאור

מנוס שנעשה כבריח חדשה לו בשעת אכילה וכ"מ מסידור הגמ' כד פסיק כו' : סעי' ב הטיל מים ולא כו' . יומא ד"ע למ"ד : אלא כו' . ח"מ וכמ"ש בפ"ו דברכות סדר הסיבה כו' : או כו' . הגמ' ועפ"ח דשבת : סעי' ג הטיל מים כו'. כמ"ש עטה ולא התפלל שחרית מתפלל כו' ועב"ח ומ"ח שהשיגו ע"ז מהכמה"ח כמ"ש הוס' בפ' ע"פ :

סימן ח סעי' א יתעטף . ר"ל הציעוף ג"כ מעומד כמ"ש בסמ"ק סי' ל"ב דתקיעה ולילית ילפינן מגב"ש לכם לכם מעומד דכתיב בקמה ואתמרינן אל הקרי בקמה כו' כמ"ש ברא"ש בסוף ע"פ וסימן ע"ת ה' לעולם תעמוד : ויברך . נראה ליתן טעם למה בקלת מצות אין מברכין . א' כל מצוה שאין בה מעשה כגון הטמעת בספיס . ב' שאינה תלויה כולה בידי עושה כגון נדקה שמא לא יקבלנו וכן הטפע שמא לא יקבלו הבעלי דינים וכיולא . ג' מצוה הבאה ע"י אבירה כגון הבאת גזלה שלא לוונו לגזול כדי להביב . וכן על מיתות ב"ד שה' חס על בריותיו ואינו תפץ בו' וכ"מ אין מברכין על הפורענויות ומה"ע אין מברכין על מיס אחרונים ותמתות בהוכה דלאו איהו קוביב המשולחן גבוה קוכו ועל חלה וכיולא מברכין על הפרשתה ובמה שבתבתי לעיל שמא לא יקבלו כולל מצות הרבה כגון ביבוד הב ואם בחלה מחול ומיעברא וכמ"ש בכתובות מ' ע"א ביבא אחרינן כו' וכן מצוה הבאה בעבירה כמ"ש ברפ"ע דב"ק ובו' בתנודהם ב' ברכות ובתשובת הרמב"ן סי' קפ"ט בשם הא"ר ור"פ : מעומד . כ' בת"ח בשם הירושלמי כל הברכות מעומד ופי' הוא דברכת המצות קאתר דא"א לפרש על ברכת הבהמין דהא אחרינן ישבו לא"ה מברך לעולמו הסיבו כו' וכן דאחרינן כולד סדר הסיבה כו' וכן בבהמ"ז ובהבה רבות . ועת"ה שבשאה מתבניתן דאלה אלה הוספת כו' והתם הטוב הברכה ועיי' רא"ש פ"ד דסוכה סי' ג' אבל הר"י לא כתב אלא עניפתו מעומד זקודם לכן בעניין הברכה לא ב' מעומד וכן הטור ודברי מ"א שבתב שחלה אינה מצוה דבריו אין לבם אחר והלא אסור לעשות עניפתו קבין ואתרינן בפ"ד דפסחים אלו דעתך לחומרא חומרא דאתי לידי קולא כו' : סעי' ב סדר כו' . ע' תוס' דערבין ב' ב' ד"ה היודע כו' ושלא כדעת הגאונים שב' המרדכי והטור בשמם כעטיפת ישמעאלים כמ"ש במ"ק ד"ד א' ואתרינן בברכות ס' ב' המברכין להתעטף בציצית ולויתא מדאתרינן בכי אבל ש"מ דבשאר מקומות א"ל ועיעוף לא כתיב בקרא אלא אשר הכסה בה בדרך ב"א שתכסיון כו' ולהתעטף הוינו בסוי דוקא שם דגלי קרא לא תעטה כו' ולל עטיפה שאינה כו' בע"ה אמת כמ"ש התו' בשם ר"י ע"ע : ועוסקין במלאכתם . ל"ד ולשון בע"ה שתכסיון בכסותן והולכין ועוסקין בעסקיהם: ונכון

חכמת שלמה

סימן ח' (סעיף א') ויברך מעומד וכו'. נ"ב עיין במג"א מה שהקשה מחלה דמברך מיושב. ולק"מ די"ל דחז"ל תקנו דבענין המצוה כן הוי הברכה דאם המצוה מיושב הוי הברכה נמי מיושב אבל אם המצוה מעומד אז גם הברכה תהיה מעומד. ובפרט לפמ"ש הרדב"ז הובא במג"א [סימן קפ"ד] דהיכי דהוי דאורייתא ודרבנן יחד מחמרינן אף בדרבנן מכח דלא ליתו לזלזולי בדרבנן א"כ ה"נ בזה היכי דהמצוה הוי

מחצית

סימן ז (ס"ק א') לברך ב"פ · והכ"ח כו' דהא"ח כ' בשם גאון לברך ב"פ ואייתי ראיה מתפל' דקי"ל טעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים . הרי לריך הסלמה וה"ה הכא ועז"כ הכ"ח דשאני הכא דהוי ברכת הודאה וסני בפ"א כמו שאוכל כו' : ועיין בט"ז מ"ש לישב . ועסי' קע"ח אם שינה מקומו באכילה : ומיהו דוקא בר"ר דשחרית ר"ל דמזה מיירי הזוהר : ועיין במ"א לקמן ס"ם קס"ה שהביא בשם מהרש"ל שכ' בתשו' סי' ל"ז אי אכל דבר שחייב עליו ברכה אחרונה ושכח והטיל מים קודם שיברך ברכה אחרונה . לריך לברך אשר יצר תחלה שהיא תדירה דהא אפשר לו יום או יומים בלי ברכה אחרונה והיינו שלא יאכל אבל להטיל מים עכ"פ לריך וא"כ לריך לברך אז אשר יצר ועוד דכל ברכה אחרונה לריכה שיעור ואשר יצר א"ל שיעור ואם לא הוליא רק טפה א' ל"ל אשר יצר וכמ"ש בסוף הסי' וברכה שא"ל שיעור היא חשובה ולריך להקדימה :

סי' ח (ס"ק א') יתעטף כו' מיד אחר נט"י . אפילו כשמשכי' קודם אור היום והטעם כדי שיתעטף מיד במלוה וכשיאיר היום ימשמש בו ויברך וכמ"ש ס"ם זה : (ס"ק ב) מעומד . פי' הברכה והטעיפה דבטור כ' וז"ל ומיד כו' יתעטף בציצית מעומד . הרי שכתב שהטעיפה יהיה מעומד · וגם בירושלמי יליף הטעיפה בגז"ש דבעי מעומד דליי' כתיב לכם ובעומר כתיב לכם ובעומר כתיב בקמה ודרשינן בקומה ומיהיה יליף הירושלמי דגם ברכת כל המצו' בעי בעמידה. ולכם גבי עטיפ' כתיב דהא ברכה דרבנן א"כ ע"כ ילפי' הטעיפה ל"ל מעומד . וכיון הירושלמי יליף מיהיה כל ברכת המצות . ע"כ הברכה דין המצוה יש לה ולכן לריך שיהיה הטעיפה וגם הברכה מעומד · ועיין

השקל

ב"ח וס"ל ס"ר : משמע דמותר כו' והוא משנה שלימה במס' חלה . דתנן האשה יושבת וקולי חלת' מעיסתה ערומה והיינו כשפניה שלמטה טוחות בקרקע ואף דבאים בכה"ג אסור משום ברכ' דאסור משום גילוי ערותו . אבל באשה כה"ג ערותה מכוסה ורשאי לברך הרי דרשאי לברך מיושבת:אינ' מצוה ובירושלמי לא אמרינן אלא ברכות המצות : ואותן המיחים כו' לא יצאו י"ח · דאין בזה לא עיטוף ולא כיסוי · ואייתי ראיה מלקמן סי' ס"ח סעיף ד"ט דאמרי' היולא בטלית מקופלת בשבת חייב חטאת דאינו דרך לבישה והוי משא:וכ"כ בל"ח קאי ע"ד מ"ב על אותן שמקפני' רק סביב לוארן דלא יצאו י"ח ע"ש סעיף ע' והוסיף דאפילו מכסה בו ראשו ומשלשלו על לוארו ואינה מכסה גופו כלל לא יצא י"ח ואייתי ראיה מסי' יו"ד ס"ו דבגד שעיקרו עשוי לכסות הראש פטור מן הלילית אע"פ שמכסה ראשו ורוכו . כ"כ הכא שאינו אלא כיסוי הראש דגראה שעיקרו לכסות הראש ואינו מכסה גופו דלא יצא : (ס"ק ג) בטלית כו' ועסי' ד"ז : דעכ"פ כו' דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך וירא ממך . ותניא ר"א אומר אלו תפילין שבראש . וכך צריך שיהיו מגונין אלא שהכוונה שהטלית יכסה כל הראש וגם התפילין . ויהיה הטלית כעין גג על התפילין . אבל מ"מ יהיה נר מ"ל כשיבא ליהך סביההו לידי כי אתי לקמיה חזיא דלא כסי ריסיה בטלית · א"ל אמאי א"ל משום דלא נסיבנא כו' . ובדף ח' אי' כו' דאמר רב כהנא שקול סודרא בפדיון הבן . לדידי שוה חמש סלעים ואר"א ודוקא ר' כהנא דנבר' רבה ובעי גלוחה לכסויי ריסיה . אבל אינם דעלמא לא : (ס"ק ד) ויעמוד

באר הגולה

וסא"ח ה שם בשם גאון ו שם בשם גאון ותשובת הרא"ש כלל ד':

א עור ומ"ג סי' כ' והרד"א וא"ה. ב עור בשם בעל העיעור ג תרומת הדשן מהרי"ק קמ"ע בתגור ומהרי"ל :

עטרת זקנים

ח * ויברך מעומד וכל ברכות המצות לריך לברך מעומד חוץ מברכת הנהנין ומה"ה המהג לעמוד כשמברך ליטב בסוכה ואע"ג שאין רואי לדבר זכר לדבר עפ"ת ה' לעולם תעמוד "עומר "ציליח "תפילין. או יש לרמוז בחלו מלות עפ"ת לעל"ס שבעה דבריס שהם בעמידה עפ"ת ר"ל תפילין ליליח תקיעה לעל"ס לבנה עומר לולב מילה :

* סדר כו' עד סוף הסעיף . ומזה הטעם אינו כון להניח עלית בסבות מקופל ולשלבל אותו סביב הצואר על כתפיהן אף שהוא בענין שקלה אחד בסבות מקופל עם ב' ליליות יורד לפניו מימין וקלה ב' עם ב' ליליות יורד משמאל אפילו הכי אין יולאין בו משום דלא דרך מלבוש הוא בלל והיולא בו בשבת חייב חטאת (משאת בנימין) :

*עליתות קטנים הכתפים לריכין להיות

אשל אברהם

א) אשר יצר. ולא דמי להא דבסי' קס"ע דשתה אף שהוא נמלך אינו מברך ברכה אחרונה כ"א פעם א' עיין תשובת ב"י וכת' בי"ד ס"ג ב' דע"פ כשהשתין ג"פ אינו מברך ב"א שתיה דומיא דתפלה שאין לה תשלומין אלא א' ומסיק עוד דיותר עוב שיברך אחר

ויברך לבולם :

א) ויברך. והא דאין מברכין על כל המצות חי' בת' הרמב"ן סי' קפ"ט דכל מצוה שאין בה מעשה כגון שחיטת בפיס וכ"ד שממרו לב"ד וכן דבריס החלוים בדעת אחריס כגון לדקה ובדומה וכן מצוה הבאה ע"י עבירה כגון הבאת גזל ורבית ובמתנות בהוכה אמי לא דמשולחן גבוה זכו משא"כ

דגול מרבבה

*)והעטיפה ילוף בפמ"ק לבם מעומד כמבואר גם בע"ז ס"ק א' והברכה הוא ע"פ הירושלמי דכל ברכת המצות המה מעומד ועיין בב"י ריש סי' זה ולכן הקשה המג"א מברכת חלה :

לבושי שרד

סימן ז מ"א ס"ק א (ב) עליהן ג"פ. דאייתו מדכ' בזהר דבבהכ"ס רואה התפלה שורה על ידיו א"כ דינו כמו בשחרית דלריך עירוי ג"פ וע"ז מסיק דאין דאיה מהזוהר :

סימן ח מ"א סק"א (ב) אחר

שערי תשובה

לברך א"י בכל פעם ע"ש. אך נראה דבשילשול חזק שמרגיש שמיד יצטרך לפנות שנית אפור לברך כדלקמן סימן צ"ב שאפילו בד"ת אסור ולא בשם תשובה בס"ל בשם תשובה כ"י למהר"א נחום ששאלוהו על מי שעשה צרכיו או הטיל מים ולא בירך א"י עד כמה יש לו זמן לברך ומסיק שאם נזכר קודם שהתחיל להתאוות פשיטא שיברך ואם נזכר לאחר שהתחיל להתאוות לא יברך וא"כ מכ"ש בזה. ומ"ש לעיל סי' ד' בשם מח"ב דרבנן קשישאי הוי עבדי הכי לרחוץ נ"פ אחר יציאה מבהכ"ס ע"ש: (ב) ב' פעמים. עבה"ט וכתב בשאילת יעבץ ה"א סי' ט"ו דאע"פ שיש ליישב דברי הגאון מ"מ נראה שלא לברך אלא פעם אחת ונדולה מזו שאם לא בירך א"י עד שהחזקק להטיל מים שנית שוב אין לו לברך על

באר היטב

סימן ח (א) יתעטף בציצית . עבה"ט ומ"ש בשם תשובת מהר"א נחום ז"ל שכ"ב . וכתב בברכי יוסף דמי שהטיל מים ונמלך והטיל פעם שנית ואח"ז נסתפק אם בירך אפי' פ"א אם לא לא יברך כלל דשמא בירך ולדעת האחרונים בברכה אחת סני ועתה יברך ברכה שאינה צריכה ע"ש ובמח"ב כתב הטעם שא"ל בזה ספק ספיקא ולהצריך ברכה ע"ש :

באר הגולה

ח (ח) אשר יצר. עבה"ט מ"ש במי ששותה כוס המשלשל כו'. כתב בשלמי צבור שהמנהג פשוט לברך א"י בכל פעם ע"ש. אך נראה דבשילשול חזק שמרגיש שמיד יצטרך לפנות שנית אפור לברך כדלקמן סימן צ"ב שאפילו בד"ת אסור ולא בשם תשובה בס"ל בשם תשובה כ"י למהר"א נחום ששאלוהו על מי שעשה צרכיו או הטיל מים ולא בירך א"י עד כמה יש לו זמן לברך ומסיק שאם נזכר קודם שהתחיל להתאוות פשיטא שיברך ואם נזכר לאחר שהתחיל להתאוות לא יברך וא"כ מכ"ש בזה.

מכסה ראשו ע"ש : ד ויעמוד · די"א דבעי דוקא עיטוף ועיטוף בכל דוכתא משמע עטיפת הראש (ת"ה) וכ"ל דזהו דוקא בבגד שעושים בעין חתיכה מ' מרובעת וכיון הלומר בחמלע וח"כ כשמתעטף בחרכו כמ"ש כ"י בשם הרי"א דדוק' זהו מיקרי עיטוף"ל כ' ליי' מלד זה וכ' ליי' מלד זה אבל אסהבגד תפור אז בתין כל הציית מלד מ' ועסי' י' ס"ו · ומיהו אין קפידא כ"כ בזה דרוב הפוסקים ס"ל דא"ל עיטוף וכ"ש לדידן דמברכין עב מצות ציית פסיטת דא"ל עיטוף וכ"כ רמ"מ סי' ק"י : ה ואחר כך דעיקר הקפידא בשעת לביסה דהא אי בעי (°) היה מסירה אח"כ ומה"ט לא בעי מעומד אלא בשע[ת לביסה[ת"ה]: ו וילבישו' ונהגו לעשות עטרה מחתיכת מסי לסי' שאותן ציית שלפניו שיהיו לעולם לפניו כמ"ש קרש שזכה להתן בלפון לעולם בלפון [של"ב] · וכתוב בכתבים האר"י לא היה מקפיד בלביסת הטלית לשום תמיד על לד א' כמו שמהגין הרבה ובכוונ' הגיר' האר"י לא היה מקפיד לשום תמיד לד א' על הראש כמו שמהגין הרבה עכ"ל ויש מהגין לשום לד ימין על כתף שמאל שיהיו מסוכנין וכ"מ (°) סי' ס"א ס"ל : ז בציית · כתב בהג"מ ספ"ג דר"ה שאם אחד מתעטף בציית יכול חבירו לברך לו ובת"ה סי' ק"מ כהב מי שקושר תפילין לחבירו בראשו מסתמא לא יברך אלא הלובש וכו' ע"כ וכ"ל דהג"מ מיירי שהמתעטף אינו בקי בברכה ועסי' תקפ"ה ס"ב : ט והאחרים · ועפ"ז נהגו שיברך הש"ץ בקול רם להוציא רבים י"מ (ד"מ) : י לריך . כתב ב"ה בעידן תכלת קאמר להפריד תכלת מלד א' ולבן מלד א' ויפה לדקדק ולעשות זכר לתכלת ע"כ וא"כ אם נשתנה לבא לב"ה וכעוד שיפריד הציצי' יתבטל מלהתפלל עם הלבור א"ל לדקדק בזה : יא יעיין . הרא"ש כתב דנהגו שלא לבדקן דאוקי אזקתייהו אלא שהחרד על דבר ה' יש לו לבדוק ובסב"מ כ' דלא אוקמי

תפור אז בתין כל הציית מלד א' ועסי' י' ס"ו · ומיהו אין קפידא כ"כ בזה דרוב הפוסקים ס"ל דא"ל עיטוף וכ"ש לדידן דמברכין עב מצות ציית פסיטת דא"ל עיטוף וכ"כ רמ"מ סי' ק"י : ה ואחר כך דעיקר הקפידא בשעת לביסה דהא אי בעי (°) היה מסירה אח"כ ומה"ט לא בעי מעומד אלא בשע[ת לביסה[ת"ה]: ו וילבישו' ונהגו לעשות עטרה מחתיכת מסי לסי' שאותן ציית שלפניו שיהיו לעולם לפניו כמ"ש קרש שזכה להתן בלפון לעולם בלפון [של"ב] · וכתוב בכתבים האר"י לא היה מקפיד בלביסת הטלית לשום תמיד על לד א' כמו שמהגין הרבה ובכוונ' הגיר' האר"י לא היה מקפיד לשום תמיד לד א' על הראש כמו שמהגין הרבה עכ"ל ויש מהגין לשום לד ימין על כתף שמאל שיהיו מסוכנין וכ"מ (°) סי' ס"א ס"ל : ז בציית · כתב בהג"מ ספ"ג דר"ה שאם אחד מתעטף בציית יכול חבירו לברך לו ובת"ה סי' ק"מ כהב מי שקושר תפילין לחבירו בראשו מסתמא לא יברך אלא הלובש וכו' ע"כ וכ"ל דהג"מ מיירי שהמתעטף אינו בקי בברכה ועסי' תקפ"ה ס"ב : ט והאחרים · ועפ"ז נהגו שיברך הש"ץ בקול רם להוציא רבים י"מ (ד"מ) : י לריך . כתב ב"ה בעידן תכלת קאמר להפריד תכלת מלד א' ולבן מלד א' ויפה לדקדק ולעשות זכר לתכלת ע"כ וא"כ אם נשתנה לבא לב"ה וכעוד שיפריד הציצי' יתבטל מלהתפלל עם הלבור א"ל לדקדק בזה : יא יעיין . הרא"ש כתב דנהגו שלא לבדקן דאוקי אזקתייהו אלא שהחרד על דבר ה' יש לו לבדוק וסב"מ כ' דלא אוקמי

שטלית של מלוה פטמים הוא מסולק מראשו כמ"ש רבינו בשם הטיטור ונמלא שיהיה אז בגילוי הראש אבל לא הקפיד רבינו שיהיה הטלית נ"כ על הראש מטעם מצות ציצית. ובענין עיקר הדבר אם יש איסור להיות בגלוי הראש כתב רש"ל בתשו' סי' ע"ב דאין איסור מלד הדין דלא כמהרא"י ורא"ייתו ממה שמצינו בני ק"ש שאמר הקב"ה ליסראל הרי לא הטרחתי עליכם לקרו' פרוע הראש משמע דאין איסור בדבר וכתב עוד דמדת חסידות הוא לבד מדאמרינן פ' כל כתבי תיתי לי דלא מסגי' ד"א בגילוי הראש ודוקא הליכת ד"א ומסקנתו דמ"מ אפילו בלא תפלה יש ליזהר מאחר שהם תופסים אותו לקלות ולפרילות ובשעת הלימוד אם הבגד כבד עליו יכסה ראשו בבגד דק או מטי ואפי' ירלה לברך ברכת הנהנין הוא בלילה שאין לו כובע או באמצעי די לו במה שמכסה ראשו בידיו אף שלענין מכסה את לבו (°) לא סני בכיסוי היד כמו שכתב מהרא"י שייטו מטעם שדרך האדם לכסות לבו בידיו ולא ייכר שלריך לכסות הלב אבל למעלה מראשו שהוא ייכר די בכך בפרט באקראי בעלמא עד כאן לשונו וראה לי שיש איסור גמור מטעם אחר דהיינו כיון שחוק הוא עכשיו בין העכו"ם שעושין: ותמיד

על פי שאין בהם עיטוף (ד) יוצאים בהם ידי ב) חובת ציצית וטוב להניח אותו על ראשו רחבו לקומתו ולהתעטף בו ד ויעמוד כך מעוטף לפחות כדי הלוך ד"א ד ואח"כ ימשכנו מעל ראשו ו וילבישנו :

ד ד מחזיר שתי (ד) ציציות לפניו ושתים לאחוריו כדי שיהא מסובב במצות :

ה ה מברך להתעטף ז (ה) ג) בציצית ו אם שנים או ח שלשה מתעטפים (ה) בטלית (ו) כאחת (פירוש בפעם אחת) כולם מברכים ואם רצו אחד מברך ט והאחרים יענו אמן :

ו ז על טלית קטן יכול לברך להתעטף אע"פ שאינו מתעטף (ו) אלא לובשו. הגה וי"א שמברכין עליו (ז) (ו) על מצות ציצית וכן נוהגין ואין לשנות: (כל בו סי' כ"ב וי"ב בה"ק דף פ"ו ע"ב):

ז ח י צריך (ח) להפריד חוטי הציצית זה מזה :

ח ט יכוין בהתעטפו שצונו הקב"ה להתעטף בו כדי שנזכור כל מצותיו לעשותם :

ט * י קודם שיברך יא יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים (ח) כדי שלא יברך (ט) לבטלה :

אם תיכף שיוסכין פורקין מעליהם הכובע ואם כן אם בכלל בכלל ובחוקותיהם לא תלכו כ"ש בחוק זה שיש טעם לכיסוי הראש מורה על ירלת שמים שהם דסוף שבת כסי ריבך כי הכי לליהוי עלדאימתא דמרך וקבקדושין דף ל"ב ההוא גברא דלא מכסי ריסי' אמרו כמה חליף הלי גברא כו' וכ"כ בס' המורה פל"ב ע"ב גדולי חכמינו ומנעים מלגלות ראשם להיות השכינה חופפת וסוככת אותן וכן היו ממעטים דבריהם לזאת הכוונה כו' עכ"ל . ודאי ירחיק עלמו בזה יותר משאר חוקותיהם אבל לתכלת ע"כ וא"כ אם נשתנה לבא לב"ה וכעוד שיפריד הציצי' יתבטל מלהתפלל עם הלבור א"ל לדקדק בזה : יא יעיין . הרא"ש כתב דנהגו שלא לבדקן דאוקי אזקתייהו אלא שהחרד על דבר ה' יש לו לבדוק וסב"מ כ' דלא אוקמי

(ד) יוצאין בהם · דהאידנא כל בסות שלנו דרך בסוי הם ועטוף לא רמיזא באורייתא : (ה) בטלית בחד · פי' כל אחד מתעטף בטלית מיוחד אלא שבפעם א' נעשו כל העטיפות : (ו) אלא לובשו · והברכה דלהתעטף נוסח הברכה היא כך כמו ליבש בסוכה : (ז) על מצות ציצית · כ' ד"מ טעם המנהג כי השאו לדברי הפוסקים שאין יוצאין בטלית קטן בזה לפי שאין בו עיטוף ולכן לא מברכין להתעטף דהוי משמע דמקיימין המצו' כתיקון' רק מברכין להש"י שנתן לנו מצות ציצית ולא שאין מקיימין עכשיו כתיקונו · ובזה מתורץ שמברכין לשון על דמשמע לשעבר עכ"ל · ועסי' ט"ז דין בטלית קטן כמה שיעורו : (ח) כדי שלא יברך לבטלה · הע"ג דבלא"ה יש חשש

שערי תשובה

עטיפה ובין דרך מלבוש ויש בכלל מאתים מנה וה"ה שאם רצה לברך ללבוש הרשות בידו אלא שאינו ניכר מברכותיו שהוא ת"ח ואנו נוהגין לברך להתעטף אף כשלובש דרך מלבוש ע"ש ועיין לקמן סק"ז שדעת הרמ"א לברך על מצות ונראה דאם לובש טלית קטן בדרך עטיפה שפיר מברך עליו להתעטף: (ד) ציצית. עבה"ט ויש נוהגין לשום צד ימין על כתף השמאל כו' ובדבה"ז ח"א סימן תקע"א כתב הנוהגין להתעטף בטלית בעטיפת אבלים ואח"כ משליכין שני הציצית לצד השמאל והם כולם בצד שמאל ב' לפניו וב' לאחריו אינו נכון ובפרט בשבת דמחזי כאבל אלא ישליך הב' כנפות אחד לפניו ואחד לאחריו מימין וכן בשמאל ועטיפה בצואר הוא בשעת הברכה ע"ש : (ה) בציצית . עבה"ט וכ"כ במחזיק ברכה שיש לומר הב' בשו"א בשם מהר"מ דלונזאנו ע"פ דקדוק ומהר"מ זכותא ע"פ הסוד ע"ש : (ו) כאחת . עבה"ט וע"ל סי' ו' סק"ו מ"ש בשם תשובת המבי"ט ועמ"ש בזה בת"ש סי' י"ט סק"ח ושם כתב בשם המבי"ט הטעם שאם רצו כולן מברכין משום שאין כולם מזומנים יחד ויצטרך להיות כ"א טליתו בידו ולהמתין וכן בתפילין יעמדו בזריעות מגולות והמחבר כאן לשיטתו אזיל סוף סי' וא"ו שאין חשש בזה שיברך כ"א בפ"א בכל דוכתיה רק שאם רצו אחד מברך לכולם : (ז) על מצות . עבה"ט וכוונת הד"מ נראה שר"ל דלשעבר נמי משמע משא"כ להתעטף דלא משמע רק להבא ועמיט"ל סק"נ דאם לובש הט"ק דרך עטיפה אפשר דגם להרמ"א שפיר עדיף יותר מפי שיברך להתעטף ע"ש: (ח) להפריד . עבה"ט ועיין לקמן סי' י"ג שאם נסתבכו קצת אין להפרידם בשבת ע"ש: (ט) לבטלה. עבה"ט בשם ט"ז לבדוק בנקב הכנף והט"ז כתב

ואם נשתנה לבא לב"ה וכעוד שיפריד הציצית יתבטל מלהתפלל עם הציבור אין צריך לדקדק בזה. מ"א :

ביאור

כו' . תע"ג דנוסח הברכה הוא להתעטף לאו דוקא אלא לפי מנהגן ורחמנא אמר בגדיהם וכסותך יכל בגד וכסות בתשע אזמרי' ציצית שבקצן מתכסה כו' ותע"פ שאין להגדול עטיפה הראש וכיסוי רוב גופו ואחרינו אמר בכסה לראות כו' ולא אמרי' דקרא אתי דוקא מתכסה כו' : ושוב להניח כו' . כי כן דרך העיטוף כמ"ש בע"ה והטור ודרך העטיפה כו' : ויעמוד כו'. זאת"כ כו' כי אין קפידא רק מבוס הכרכה כי אין מחוייב להתעטף בבגד שחייב בציצית וכתב"ל סעי' י"ז ע"ש: סעי' ד מחזיר כו' מדרש אבכיר בפ' ומביס לסם תומה לחיס שאחריהם הזהרו כו' ועב"י ובילקוט וכ"י בשם הג"מ בשם הירושלמי אין לא פ"ד כו' וע"ל ס"ם י"ז ובפסוקה: ובוכ' בילקוט הבלים סי' הבכ"ג בל עלמותי כו' מאחורי ומלפני הבלבחי ב' בנפות בל ציצית בשאלו עומד בתפלה : סעי' ה מברך כו' . ברכות ס' ב' ובתוספתא ורובלמי פ' בהרא דברכות : אם שנים כו'. משמע מדבריו דיותר ברכון שיהא כ"א מברך לעלמו וליתא דדוקא א' מברך לכולם לבתחלה כמ"ש בפ"ח דברכות וכן לשון התוספתא שבהא כו' הו' עושין תלוה אחת א' מברך לכולן יחיד כו' וכן בפ"ו דברכות לאחר התוון כו' וכן בברכת המזונות ובהמ"ז ושאר ברכות כמ"ש שם :

חידושי רעק"א

לאחר העיטוף חל בליו מ"ע לעשות ציצית ולא מבוס תיקון הבגד לליכ אינור על הבגד ליכ בלא ציצית אלא דמיטל עליו מ"ע לעשות ציצית ע' לקמן סי' י"ג ודוק : שם עמ"ש כו' הקפ"ה כ"ל. וע' סי' הרכ"א ס"ה בהגה ומג"א שם סק"יג וכמו' הר"ן ותג"א שם סק"א וביו"ד רס"י רס"ה בהגה : ס"ג ואח"כ יתכסנו. ע' לקמן סי"ד . וש"ע. ולהמג"א סקט"ו : ס"ה כיולס מברכי. ע' סי' רי"ג במג"א ס"ג. ובסו' הרש"ח סק"ב. וסמו' הרש"ע בהג"א שם. אח"כ הליחו שעמד בזה אבן העזר רס"י סק"ח. ועיי"ש : ט"ז ס"ק ח' תע"ג בשלא"ה. לענ"ד ל"ל דמ"מ בשלא בתהבה ע"מ להחזיר כדלקמן סי' י"ב ס"ג בזה יכול לקבלו בתהבה בתנאי לא הליכות בסירים אבל בתהבה. ואם הם בסולים לא יהי' רק שלא. ולא הי' ברוך לברוך הבליות. לזה אלמוני' הבלבה לבדוק. ומ"ה מתכב בלבה ברוך בלבה. ולזה אם ברוך אין ברוך ולא לבנים גם עלית שלולה ל"ל לבדוקן כיון דאפטר בברכה שעל בגד אלו יכול לכוון לזכות בתהבה כמ"ל בדרך הנאי גם בפטוחו בשאל עלית בתוכה מלוייל הלבחר ל' חייב בציצית מדרבנן דמתני כאלו ולא הי' לריך לבדוק כיון דהוי רק דרבנן. וכן עלית מבי דלהמחבר חייב בציצית רק מדרבנן. וגם לבפסק הרמ"א דבל מיני חייבו מדאורייתא מסבתת בבגד לו בחול בעיר לאין בציצית לאחרי מלוי הבזה מדאורייתא מותר לילך בלא ציצית רק מדרבנן לאסור בדליתא סי' י"ג. לזה אלמוני' דמ"ש לריך לאין בציצית בלא יהי' ברכה לבטלה. ולהיקר ל"ל דמבוס הבגד בלא ציצית יהי' ברכה לבטלה. ולהיקר ל"ל דמבוס הבגד בלא ציצית ליכא לאחרי' לבדוק :

מחצית

כו' דוקא עיטוף . דהא מברכים להתעטף ובאבל לריך עיטוף מסיק הש"ס בעטיפת שמואל' הייינו עד למעה מן הפה · אלא אב"ה כתב דוקא אבל דילפינן מיחזקאל דאמר ליה הקב"ה בשמת' אשתו לא תעטה על שפה . ולילפינן מיניה הא אבל אחר לריך עטיפת שפה . אבל בציצית ע"כ הא דמברכים להתעטף אין הכוונה לעטיפת שמואל' דאיך אמרינן ואזו להתעטף היכן נלטווה עליה בעטיפה . דהא לא כתיב כ"א אשר תכסה בה . אע"כ מה שמברכים להתעטף ר"ל להתכסות · וכדי לאלא ידי כל הדיעות יעמוד מעוטף כדי הילוך ד"א ובזה סגי וכמ"ש בס"ק ה': בבגד שעושים כו' ר"ל מה שאנו קורין ארבע כנפות : באורכו לד האורך נקרא בכ"מ אורך . ולד הקלר נקרא רוחב.אבל אם הבגד תפור . ר"ל מה שאנו קורין לייב"ל . וע' סימן יו"ד סעיף וי"ו. דבלאו הכי בלייב"ל.עכ"פ בעי שיהיה רובו פתוח : ומיהו אין קפידא . ר"ל גם בלייב"ל אף שאין שייך בו עיטוף מ"מ יוצאים בו ידי מצוה : (ס"ק ה) ואח"כ כו' דהא אי בעי היה מסירה דהא ח"ל לעשות לעצמו ציצית שחייב בציצית · אלא אי לובש עלית מצות ה' לעשות בו ציצית · אלא שאנו מכניסין א"ע בלבוש הציצית · ודי לו בלבישה ועמידה כדי הילוך ד"א ואחר כה רשאי להסירה. ומה שלובשו אח"כ אינו אלא שיהו מצוה . כדי לקיים ראיתם אותו וזכרתם כו' כ"ה שם : ומה"ע לא בעי מעומד כו' ר"ל בשם דבעינן עיטוף בעמידה דילפינן מעומר . ה"ה דבעינן תקיעה שופר מעומד . הג"כ ילפינן מעומר וחד טעמא לתרוייהו . ואפ"ה קי"ל בשופר כל משך זמן התקיעה לריך לעמוד ואמאי לא בעי' בציצית כ"ז שהוא עליו שיעמוד אע"כ ל"ל דוקא תקיעה שכל התקיעה מן המצוה משא"כ כאן דעיקר המצו' בשעת לביסה ולא יותר כ"ה שם בת"ה : (ס"ק ו) וילבישו ונהגו לעשות כו' דלא כל"ח שכ' תחלת דברין בסעיף ע' לקרות תגר על מנהג זה שעי"ז נראה שעיקרו נעשה לכיסוי הראש דפטור מציצית כ"ל . אלא הטעם לסי' שאותן ציצית כו' ואין הכוונ' שנעשה לכיסוי הראש : לשם תמיד על ל"א ר"ל שנעשה כמנהג הספרדים שאין עושין סי' כ"ל ולא היה מקפיד ולפעמים היה מהפכו ולהיות לד החיצון לד פנים ופעמים להיפוך ולפי נראה לדברי אב"ה . דמ"מ י"ל שהקפיד שלר שהיה פ"א על ראשו הייה תמיד על ראשו : ובכוונת הגיראה כו' ולפ"ז נראה דלא הקפיד ממ"ש אל"ה : וכ"מ סי' א"ה סעיף למ"ד כ"ל וע"ש מ"ש הט"ז:(ס"ק ז) בציצית כו' ע"פ הדקדוק לו' בפת"ח אבל אינו מבואר למה הוא כן ע"פ הדקדוק . ובלבוש כ' אי"א בפת"ח כיון שהוא סוף עיין י"ל בפת"ח שהוא מוכרת וחלוק משלפניו משא"כ שו"א והוא דחה כי מלינו פעמים הרבה בס"פ נקוד בשו"א . ואדרבה י"ל בשו"א כי בפת"ח משמעו בציצית היהודים הייינו תכלה והא בעו"ה אין לנו תכלת לכן טוב לומר בשו"א הייינו ציצית כל דהו . אבל הב"ח כתב אדרבה אופכא לו' בפת"ח להורות על היהודי הייינו תכלת ע"פ מ"ש תכלת דומה ליס ויש דומה לרקיע ורקיע לכס"הכ והביא בשם הזוהר שע"י זכרון כה"ה שהם מקום הדין ירחת ה' עד פנין וכיון דכתיב ורחיתם אותו וזכרתם ראוי לזכור לכן אע"פ שאין לנו תכלת מ"מ יזכור אותו בברכתו וע"ז זה יתן אל לבו אימי הדין ע"ש:(ס"ק ח) שלשה כו' כתב בהג"ה פ"ג דר"ה כו' יכול חבירו אף שחבירו אינו מתעטף בציצית עכשיו : מי שקושר תפילין

באר היטב

התפלה עד כופה כדי שיתפלל באימה עיין הרדב"ז ס"א סי' קכ"ו . ובדברי שמואל סי' קכ"ג · כ' בכוונת האריז"ל היה מכסה הטלית על התפילין של ראש ועיין סי' כ"ז דעכ"פ לא יכסה לגמרי. בשעת עטיפה יזרוק כל הד' ציצית ולא שמאל בעטיפת ומעמעלים כדי הילוך ד' אמות עיין הרדב"ז ס"א סי' תקע"ט בהלק"ע ס"ב סי' ס"ג וביד אהרן ואותן המניחין הטלית המקופל סביב הלואר על כתפיהן לא יצאו י"ח עיין מ"א : (ד) ציציות.בהגה לעשות עטרה מחתיכת מסי לסימן שאותן ציצית שלפניו שיהיו לעולם לפניו כמ"ש קרש שנתן בלפון זכה לעולם בלפון של"ה ובכתבי האריז"ל כ' שלא היה האריז"ל מקפיד ע"ז ויש מהגים לשום לד ימין על כתף שמאל והיה מסוכנין לשון על דמשמע לשעבר עכ"ל · ועסי' ט"ז דין בטלית קטן כמה שיעורו : (ה) כדי שלא יברך לבטלה · הע"ג דבלא"ה יש חשש

הגר"א

והאחרים כו' . לכתחלה אבל בדיעבד אפי' לא ענה כמ"ש בפ"ג בסוכה וכמ"ל סי' רי"ג ס"ב וסם משמע דלכתחילה יש לענות וכן בסס"ה דברכות: ו רי"א כו' . כיון שאין בו עיטוף וע"ל סי' ד' סס"כ ובגדרים מ"ע ב' שעשוי מעיל וער"ן ורא"ש שם וס' הראשונה ס"ל דאין קפידא בנוסח הברכה כך הוא כמו ליבש בסוכה וערא"ש פ"ד בסוכה וכיוצא בו וקושית מהרי"א הא"ר מבדרין הא בעינן עובר לעשייתן וד"מ דתק עלמו בזה אינו מבין קושייתו וע"ם בדבריו וערא"ש פ"ק דפסחים : סעי' ז צריך להפריד כו' . בפרש"י וכ"כ כל הפוסקים דלא בבע"ה כו' בתחלה להפריד תכלת ללד אחד ו' ויפה לדקדק לעשות זכר לתכלת ולפ"ז א"ל להפרי' כל חוטי הציצית . בטוש"ע אחר זה מזה וכמ"ש הטור וכל' ציצית ע"פ חוטין הנפרדין כמ"ש ויקחאי בציצית ראשו וע"כ לריך להפריד כו' וכ"מ בגמ' דקא' אין ציצית כו' שלתחר כו' כי ציצית דאר"מ : סעי' ח יכוין כו' . עפ"י א וכמ"ש בגדרים עשה לשם פעלה כו' ולא יהא מאוהן אב' עליהן ותפי' ראתם כו' : סעי' ט קודם כו'. הע"ג דאזלינן בתר חזקה כמ"ש בחולין י"ב מ"מ כיון דאפשר לברורי לא"ם. בפ"ק דפסחים חזקה בדוק כו' לחמ"ת כו' ובפ"ב די"ט לענין

חכמת שלמה

מעומד אם יברך מיושב אתי לזלזולי בברכות דרבנן לכך תקנו דגם הברכה הוי מעומד : (סעיף ט') קודם שיברך יעיין בחוטי הציצית וכו'. ג"ב הגה הטעם כתבו הפוסקים דאף לחשש ביטול מ"ע לא חייש' דמוקמי' אחזקה מ"מ לענין חשש ברכה משום חומר לא תשא חיישינן. והנה נראה דזה דוקא להסובריים דאף דרך ברכה שייך לא תשא וכיון דהוי חשש איסור תורה כמו לענין ציצית ולא תשא חמור לכך לענין ברכה חיישי' ולדידהו באמת הנשים אסורין לברך על מ"ע שהז"נ. אבל לדידן לפמ"ש הרמ"א [סימן תקפ"ט] דהמנהג שנשים מברכות על מ"ע שהז"נ ובע"כ הטעם דקיי"ל דכל דרך ברכה ליכא איסור מן התורה וא"כ אף אם הוי ברכה לבטלה נמי הוי דרבנן ולכך אתי לענין חשש איסור תורה שילך בלי ציצית לא חיישי' וסמכינן אחזקה מכ"ש דלחשש ברכה דהוי רק דרבנן דאין לנו לחוש ולכך למנהגינו דהנשים מברכין על מ"ע שהז"נ יש מקום להקל לברך בלי עיון בציצית ויש סמך בזה להקל למי שהוא טרוד וחפז ואין לו פנאי לענין שיוכל ללבוש ולברך כך בגלפע"ד ודו"ק. ועיין בט"ז מה שמחלק בדין זה והמג"א חולק בזה ועיין בחבורי טוטו"ד על יו"ד הלכות שחיטה סי' ח"י בתשובה לק' מאניסטריסקי מ"ש שם ראיה דלא כהט"ז ע"ש ודו"ק. ועיין במג"א [ס"ק י"א] ומה שהקשה עליו הגו"ב דברינו אהדדי למ"ש בסימן תל"ז ועיין

השקל

כו' לייתי ראיה מי שכבר שמע תקיעת שופר ותוקע עכשיו להוציא אחר שיברך האחר ברול לאלת עכשיו ונז"כ דהא מי שקושר כו' לא יברך אלא הלובש וא"כ ה"ה בשופר : וא"ל דבהג"א מיירי כו' ר"ל שלא לעשות מחלוקת בין הג"א ובין ת"ה. וביותר דלת"ה הדבר כ"כ פשוט בעיניו והבי' ממנו ראיה ובהג"א כתב הדין לליפוך אע"ג דהג"א מיירי באינו בקי : ובספר א"ר תמה על מ"א דז"ל הג"א כגון הלל חוץ מק"ש ובהמ"ז ותפלה ואם בעצמו אינו יודע גם באלו ג' חבירו מוציאו עכ"ל.הרי דתחלי מיירי ביודע . הבאאר מצות אפי' לבקי מוציא : (ס"ק י) לריך כו' כ' ב"ה ויפה לדקדק ולעשו' זכר כו' ולפי זה לענ"ד אפשר די כשמפריד ד' חוטין לא"א. וד' הוטין לא' ב' דהא גם בעידן תכלת שלא היה כ"א חוט א' או ב' (לכל חד כדא"ל) היה מפריד החכלת מהלבן והיה די אבל בעור כ' וז"ל ומקרשים ציצית ע"ם החוטין הנפרדים ממנה כדכתיב ויקחאי בציצי' ראשי' ועי' לריך להפריד זה מזה עכ"ל . ומלשון זה משמע שיפריד כל הח' חוטין זה מזה כי כן הוא פי' ציצית.ולענ"ד נסתפקתי לדעת הטור אם אינו מעכב אם לא הפרידן . אבל מלשון הרב"י שכתב ע"ד הטור וז"ל וכ' בעיטור בעידן תכלת קא' כו' ויפ' לדקדק כו'(וכמ"ש מ"א לשונו)עכ"ל מדלא כ' הרב"י אבל בעיטו'כ' אלא וכ' בעיטו' כו'משמע' דאין העיטור חולק על הטור וכן גם כוונת הטור:דע מ"ש בס"ע סעיף ח' יכוין בהתעטפו כו' כ' ע"ז הב"ח וז"ל מה שהבריח ברבינו להורות דבעי' שיתכוין בהתעטפו . וכן בה' תפילין ובה' סוכה . נראה לפי שכתבו' בפ' ציצית לשמען ידעו דורותיכם כו' יורה כי עיקר המצו' וקיומ' תלוי' בכוונתה שיכוין בשעת קיום המצו'. משא"כ בשאר מצות דיוצא י"ח אע"פ שלא יכוין בה דבר כ"א שעשו' המצוה לשם ה' שצוה נעשותה עכ"ל : והיינו לכתחלה . אולם ר"ם תרכ"ה כ' הב"ח וזה לשונו יראה שלא קיים המצוה כתיקונה אם לא יכוין אותה הכוונה עכ"ל: (ס"ק י"א) ועיין כו' דאוקי אחזקתייהו אלא שהחרד על דבר ה' יש לו לבדוק וזה יישב הט"ז על מ"ש שלא יברך ברכה לבטלה ת"ל שיעבור על עשה דנדולים תעשה לך אלא כיון דמלד הדין א"ל בדיקה אלא עלהי"ע לכן לענין עשה דנדולים ת"ל לא תחמיר ואוקמיה אדיניה אבל ברכה לבטלה דאיכא איסור לא תשא דחמיר עפי' החמירו עפי"ע דיהו דלהרמב"ם יש בברכה לבטלה איסור תורה אבל לדעת התו' אינו אלא מדרבנן וכמ"ש מ"א ס"ס רט"ו ומצות ציצית ודאי דאורייי מ"מ על גדולים ת"ל אינו עובר כ"א בשב ואת"ת ובברכה לבטלה עובר בקום ועשה דחמיר)ועפ"ז הוליד דין חדש דאם לובש כמה בגדים בפ"א דדי בברכ' א' לכלן כמ"ש סעי' י"ב א"כ די כשיבדוק א' מהן ותו ליכא משום ברכה לבטלה אפי' הציצית האחרים פסולים אולם הב"ח כ' לייישב הא דנקט כדי שלא יברך ברכה לבטלה דנקט מלתא פסיקא דאם לובש שאולי דפעורה מציצית ואפ"ה רשאי לברך כדאי' סי' י"ד וכן בשבת אין איסור מן התורה אם לובש בגד בלי ציצית כיון דא"א לעשותן בשבת כמ"ש הא"א בסי' י"ג בשם המרדכי א"א משום הני תרי גווני ניחא ליה למיעקר עשה ברכה לבטלה בהני תרי גווני ליכא עשה דנדולים תעשה לך.(אע"ג דבשבת עכ"פ

הגר"א

מדרבנן

מכסה ראשו ע"ש : ד ויעמוד · די"א דבעי דוקא עיטוף ועיטוף בכל דוכתא משמע עטיפת הראש (ת"ה) וכ"ל דזהו דוקא בבגד שעושים בעין חתיכה מ' מרובעת וכיון הלומר בחמלע וח"כ כשמתעטף בחרכו כמ"ש כ"י בשם הרי"א דדוק' זהו מיקרי עיטוף"ל כ' ליי' מלד זה וכ' ליי' מלד זה אבל אסהבגד תפור אז בתין כל הציית מלד מ' ועסי' י' ס"ו · ומיהו אין קפידא כ"כ בזה דרוב הפוסקים ס"ל דא"ל עיטוף וכ"ש לדידן דמברכין עב מצות ציית פסיטת דא"ל עיטוף וכ"כ רמ"מ סי' ק"י : ה ואחר כך דעיקר הקפידא בשעת לביסה דהא אי בעי (°) היה מסירה אח"כ ומה"ט לא בעי מעומד אלא בשע[ת לביסה[ת"ה]: ו וילבישו' ונהגו לעשות עטרה מחתיכת מסי לסי' שאותן ציית שלפניו שיהיו לעולם לפניו כמ"ש קרש שזכה להתן בלפון לעולם בלפון [של"ב] · וכתוב בכתבים האר"י לא היה מקפיד בלביסת הטלית לשום תמיד על לד א' כמו שמהגין הרבה ובכוונ' הגיר' האר"י לא היה מקפיד לשום תמיד לד א' על הראש כמו שמהגין הרבה עכ"ל ויש מהגין לשום לד ימין על כתף שמאל שיהיו מסוכנין וכ"מ (°) סי' ס"א ס"ל : ז בציית · כתב בהג"מ ספ"ג דר"ה שאם אחד מתעטף בציית יכול חבירו לברך לו ובת"ה סי' ק"מ כהב מי שקושר תפילין לחבירו בראשו מסתמא לא יברך אלא הלובש וכו' ע"כ וכ"ל דהג"מ מיירי שהמתעטף אינו בקי בברכה ועסי' תקפ"ה ס"ב : ט והאחרים · ועפ"ז נהגו שיברך הש"ץ בקול רם להוציא רבים י"מ (ד"מ) : י לריך . כתב ב"ה בעידן תכלת קאמר להפריד תכלת מלד א' ולבן מלד א' ויפה לדקדק ולעשות זכר לתכלת ע"כ וא"כ אם נשתנה לבא לב"ה וכעוד שיפריד הציצי' יתבטל מלהתפלל עם הלבור א"ל לדקדק בזה : יא יעיין . הרא"ש כתב דנהגו שלא לבדקן דאוקי אזקתייהו אלא שהחרד על דבר ה' יש לו לבדוק וסב"מ כ' דלא אוקמי

שטלית של מלוה פטמים הוא מסולק מראשו כמ"ש רבינו בשם הטיטור ונמלא שיהיה אז בגילוי הראש אבל לא הקפיד רבינו שיהיה הטלית נ"כ על הראש מטעם מצות ציצית. ובענין עיקר הדבר אם יש איסור להיות בגלוי הראש כתב רש"ל בתשו' סי' ע"ב דאין איסור מלד הדין דלא כמהרא"י ורא"ייתו ממה שמצינו בני ק"ש שאמר הקב"ה ליסראל הרי לא הטרחתי עליכם לקרו' פרוע הראש משמע דאין איסור בדבר וכתב עוד דמדת חסידות הוא לבד מדאמרינן פ' כל כתבי תיתי לי דלא מסגי' ד"א בגילוי הראש ודוקא הליכת ד"א ומסקנתו דמ"מ אפילו בלא תפלה יש ליזהר מאחר שהם תופסים אותו לקלות ולפרילות ובשעת הלימוד אם הבגד כבד עליו יכסה ראשו בבגד דק או מטי ואפי' ירלה לברך ברכת הנהנין הוא בלילה שאין לו כובע או באמצעי די לו במה שמכסה ראשו בידיו אף שלענין מכסה את לבו (°) לא סני בכיסוי היד כמו שכתב מהרא"י שייטו מטעם שדרך האדם לכסות לבו בידיו ולא ייכר שלריך לכסות הלב אבל למעלה מראשו שהוא ייכר די בכך בפרט באקראי בעלמא עד כאן לשונו וראה לי שיש איסור גמור מטעם אחר דהיינו כיון שחוק הוא עכשיו בין העכו"ם שעושין: ותמיד

(ד) יוצאין בהם · דהאידנא כל בסות שלנו דרך בסוי הם ועטוף לא רמיזא באורייתא : (ה) בטלית בחד · פי' כל אחד מתעטף בטלית מיוחד אלא שבפעם א' נעשו כל העטיפות : (ו) אלא לובשו · והברכה דלהתעטף נוסח הברכה היא כך כמו ליבש בסוכה : (ז) על מצות ציצית · כ' ד"מ טעם המנהג כי השאו לדברי הפוסקים שאין יוצאין בטלית קטן בזה לפי שאין בו עיטוף ולכן לא מברכין להתעטף דהוי משמע דמקיימין המצו' כתיקון' רק מברכין להש"י שנתן לנו מצות ציצית ולא שאין מקיימין עכשיו כתיקונו · ובזה מתורץ שמברכין לשון על דמשמע לשעבר עכ"ל · ועסי' ט"ז דין בטלית קטן כמה שיעורו : (ח) כדי שלא יברך לבטלה · הע"ג דבלא"ה יש חשש

ביאור

כו' . תע"ג דנוסח הברכה הוא להתעטף לאו דוקא אלא לפי מנהגן ורחמנא אמר בגדיהם וכסותך יכל בגד וכסות בתשע אזמרי' ציצית שבקצן מתכסה כו' ותע"פ שאין להגדול עטיפה הראש וכיסוי רוב גופו ואחרינו אמר בכסה לראות כו' ולא אמרי' דקרא אתי דוקא מתכסה כו' : ושוב להניח כו' . כי כן דרך העיטוף כמ"ש בע"ה והטור ודרך העטיפה כו' : ויעמוד כו'. זאת"כ כו' כי אין קפידא רק מבוס הכרכה כי אין מחוייב להתעטף בבגד שחייב בציצית וכתב"ל סעי' י"ז ע"ש: סעי' ד מחזיר כו' מדרש אבכיר בפ' ומביס לסם תומה לחיס שאחריהם הזהרו כו' ועב"י ובילקוט וכ"י בשם הג"מ בשם הירושלמי אין לא פ"ד כו' וע"ל ס"ם י"ז ובפסוקה: ובוכ' בילקוט הבלים סי' הבכ"ג בל עלמותי כו' מאחורי ומלפני הבלבחי ב' בנפות בל ציצית

שילבש בגד של ד' כנפות בלא ציצית מ"מ מוקמי ליה מחזקתו שהיה כשר רק משום חומרא דלא תשא וגו' החמירו דוקא לבודקו וע"ל סי' י"ג ס"א . וא"ל הא אין סומכין על החזקה כל שיש לפניו לבודקו כמ"ש הש"ע בי"ד סימן מ' י"ל הכא שאני דכבר בדק הציצית רק דחייסינן לקלקול ע"כ שפיר סומכין מדינא מחזקה . ועפ"ז מ"ש הטור וש"ע הטעם משום ברכה לבטלה מי שיש לו הרבה בגדים של ד' כנפות זה ע"ז א"ל לבדוק רק א' מהם כיון שברכה א' לכולם אלא דמ"מ יש לעשות כמ"ש י"י שהוותיקין כ"ז שמתעטפים מעייני' בחוטים ומפרידי' אותה יפה ורואין אם לא נעקר חוט א' מציקרו גם צריך לעיין באותו חלק של ציצית שהוא כתוב נקב הציצית עד הקשירה שרגיל נ"כ להתקלקל כנ"ל ועמ"ש סי' י"ג ס"ב : (ט) ומשמש בציצית . הקשה ב"י הא בעי' עובר לעשייתן' דמ"מ הוי עובר לעשייתן כמה שיקיים אח"כ ומביא ראיה מדברי ר"י שכתב בתפילין דמי ששכח לברך קודם הנחת תפילין יברך כ"ז שעודן עליו וראיה דא"ל לזה דאין שייך כאן עובר לעשייתן דאותה שעה לא הוי חזי וכ"כ הר"ן ספ"ג שאכלו לענין עובדיה דמברך אחר המעשה משום לבדוק בשעת הברכה וכמ"ש בי"ד סי' י"ח ע"ש : יב ויברך להתעטף(°) אעפ"י שכבר לבשו מוספות סוכה דף ל"ט וכ"כ במנהגי מהרא"ק : יג ויזכור . וכתבתם דטלית קטן דוקא תחת בגדיו ע"ש . וכ"ל דצריך שיהיו הציצית מבחוץ ולא כאותם שתוחבין אותן בהכנפות וזו היא מ"ש (°) בגמ' אין ציצית אלא יוצאין לך יד מל' התו' בברכות דף י"ח משמע (°) דיוצא בזה כדיעבד ויש לדחות דאף אם המתים חייבים לא שייך גבייהו ורא"ח אותו משא"כ כמי מיהו י"ל אם אותה דגבי מי כה"ג אינו יוצא א"כ היה לוגע לרש עמ"ש סי' כ"ג ס"ב . לכן כ"ל דהאנשים ההולכים בין העכו"ם יוצאין בזה אך בשעת ברכה יהיו מנוחין כדי הילוך ד"א עמ"ש ס"ב : יד צריך . פי' (°) אם שם ציציהם כמ"ש ס"ג עיין ב"י וכ"ל דהרא"ש לשיטתי' אזיל שכתב בי"ד סי' י"ט דשיהה בין שחיטה לשחיטה הוי כמו שהן כי מצות ציצית (°) שופר דהוי מצוה א' אם שם בגתיים א"ל לחזור ולברך הפוסקים שם דא"ל לברך ה"ה כאן דדוקא כתפילין שהם שתי מצות של חובה צריך לברך אבל הכא רשות דאי בעי לא יחזור [עמ"ש סי' רט"ו ור"ס קס"ז] ואם הפסיק הפסק לכן יזהר כל אדם שלא ישיח בגתיים כמ"ש אך אם השיח בגתיים הכריעו האחרונים שם דא"ל לברך

מגן אברהם

אוקמי' אחזקתי' (°) שאין החזק' בטבע ממילא אלא מכח אדם שתיקן הציצית [ורובא דעדיף ממחזקה] כדאמרי' ר"פ *) האשה בתרא[ובכורות מסקי'] דרובא דתלי' במעשה לא חשיב רוב ע"כ . ולא ידענא מאי קאמר דהתם אמרי' שמא לא בא עליה זכר ואת"ל בא עליה שמא לא (°) נתעברה משא"כ כאן דנתקנו הציצי' כהלכתן אוקמיה אחזקתייהו כמו מקום שהמשיכו לתוכה מ' סאה שא"ל לבודקה בכל עת שעובל בה אך כ"ל דמ"מ חייב לבודקן משום דאין סומכין על החזקה במקום דיכולים לברר כמ"ש **) כי"ד סי' מ' ולפי טעם זה אם כתוך שיתעסק בבדיקתו (°) לא יוכל להתפלל עם הצבור רש"י ללובשו בלא בדיקה דעשויה ליפסק בכל שעה וכמ"ש כי"ד סי' ר"מ סי' ס"ה כשם תשובת הר"ן ומה"ע לא נהגו

אם

לבדוק החוטין שלמעלה מן הגדיל שמוחין על הבגד משום דאין עשויין ליפסק ואע"ג דכתב הב"י(°) סי' י"ג כשם הרא"ש דלא חייש' כ"כ דאף אם יפסקו אין נפסלין מיד לשיעתיה אזיל דס"ל דלא מיפסלו עד שיפסקו כולן אבל לדידן חייסינן ועפי' י"כ ומ"מ יש לסמוך ע"ז בשעת הדחק אם יודע שהיו כל החוטין שלמים מתחמול וכ"מ בב"ח כאן . וכסי' י"ז כתב דאם בדקו כשנגמו ס"ל לבדוק בשעת הברכה וכמ"ש כי"ד סי' י"ח ע"ש : יב ויברך להתעטף(°) אעפ"י שכבר לבשו מוספות סוכה דף ל"ט וכ"כ במנהגי מהרא"ק : יג ויזכור . ויזלא אלך מל' התו' בברכות דף י"ח משמע (°) דיוצא בזה כדיעבד ויש לדחות דאף אם המתים חייבים לא שייך גבייהו ורא"ח אותו משא"כ כמי מיהו י"ל אם אותה דגבי מי כה"ג אינו יוצא א"כ היה לוגע לרש עמ"ש סי' כ"ג ס"ב . לכן כ"ל דהאנשים ההולכים בין העכו"ם יוצאין בזה אך בשעת ברכה יהיו מנוחין כדי הילוך ד"א עמ"ש ס"ב : יד צריך . פי' (°) אם שם ציציהם כמ"ש ס"ג עיין ב"י וכ"ל דהרא"ש לשיטתי' אזיל שכתב בי"ד סי' י"ט דשיהה בין שחיטה לשחיטה הוי כמו שהן כי מצות ציצית (°) שופר דהוי מצוה א' אם שם בגתיים א"ל לחזור ולברך הפוסקים שם דא"ל לברך ה"ה כאן דדוקא כתפילין שהם שתי מצות של חובה צריך לברך אבל הכא רשות דאי בעי לא יחזור [עמ"ש סי' רט"ו ור"ס קס"ז] ואם הפסיק הפסק

באר הגולה

כ טור ל כ"י מ דברי העור וכ"י כשם הריעב"ח כ טור ס כ"י והאגור כשם הרשב"ח :

נתיב חיים

ב) (מ"ח ס"ק י"ד) אם סח ביניהם כמ"ש סי' ר"ז סעיף ג' כנ"ל :

דגול מרבבה

*)הנ"ח הביא ראיה מדברים פרק האשה בתרא דרובא עדיף מחזקה אבל הא דרובא דתלי במעשה לא חשוב רוב ליתא שם כלל רק בבכורות ריש פ"ג והתו' הביאו בפ' האשה בתרא : **) וע' במ"ח סי' תל"ז סק"ד וס"ע :

חתם סופר

כמ"ש ביו"ד סי' א'. נ"ב אע"ב דהתם בא להוציא מחזקת איסור אבר מן החי כמ"ש המנ"א לקמן סי' תל"ז ע"ש מ"מ התם הוי רוב מצויין מומחים ורוב בני אדם בודקים בתיהם כדין ורוב עדיף מחזקת איסור ואפי' הכי אמרינן דאותו עדיפות שיש להרוב על החזקה לא מועיל לכתחלה היכא דאיכא לברורי וה"ה נמי הכא בציצית דליכא רק חזקה ולא רוב צריך לברר משא"כ בטריפות דהוי רובא כשרין וק"ל : (שם) ס"ק י"ד דאין לברך.נ"ב דיש לברך כצ"ל:

לבושי שרד

דמ"מ לא כך כתב"ר משום דרך מלכות ולכן יוצא בזה ג"כ חובת ציצית ואין קפידא אם עושין כן. ודע דהלי' ויש מוכנים כו' מיירי בציצית גדול כי בט"ק לא שייך זה ולפ ע"ג דסי' זה בט"ק מיירי ולא הקשי לך כי כך המשך דברי מג"א וכתוב בכהני אחר"י ז"ל כו' מיירי בט"ק ובכוונת הגרסא כו' לגירסא זו מיירי בציצית גדול וע"ז כתב ויש מוכנין כו' הוא בט"ג ור"ל ע"פ דברי אחר"י ז"ל הנגו כן דלדידיה אין קפידא כמה שמשיח לד ימין על שמאל וק"ל :(ב)סקי"ז

דאין בחזקה בטבע המילא. כ"ל אדם שתיקן הציצית תדע דהא רובא עדיף מחזקה כדאמרינן ר"פ האשה בתרא ואפילו הכי אמרינן, בבכורות דרובא דתלי במעשה וכו' כנ"ל : שם (ב) נתעברה משא"כ כאן ר"ל דהתם הרוב בא ע"י מעשה ואחרינן שמא לא נעשה המעשה משא"כ כאן אף בהתחלת החזקה נעשה על ידי מעשה אם לכן בזה כמ"מ אחר שנעשה מעשה הראשון עומד תמיד מחזקתו כמו מקום שנעשה ג"כ ע"י מעשה המשכה: שם(ב)לא יוכל להתפלל. דבה"ג הוי כאלו אין יכולין לברר כיון דיתבטל מא' התפלה עי"ז: שם (ב)סי' י"ג בשם הרא"ש דא"ל לבדוק אפילו החוטין. דמוקמינן אחזקתיה מעוט אדם דאין רגילין ליפסל אלא לשיעתיה ליפסלו אם נשתייר כדי מש"ה לא שכיח ב"כ שיפסל משא"כ לאחי שמוהגין כר"ת כמבואר: שם (ב) ס"ק י"ב. אע"פ שכבר לבשו. דלא תימא כיון שכבר לבשו אין לברך להתעטף שהוא לשון עבר : עיין ע"ז ס"ק ז' לא כ' המג"א דמ"מ מברך להתעטף והטעם לפי פשוטו י"ל ע"פ דברי הב"י הובא בע"ז סק"ע דקלי על מה שמקיים אח"כ ולכן שייך שפיר לשון לבשו ויהיה כ' להתעטף כאלו אחר לבישה מעוטף ועפ"ז מיושב קושית הט"ז שם (ב) דיוצא בזה בדיעבד שנתקנו שם דבלילתות של מתים משמיני הציצית תוך הכנפות ומ"מ לא צריך לבשיה הרי יש לחש וכו' משמע דיוצאים בכה"ג דברי התוס' אלו הביא הא"ח סי' כ"ג סק"ל : ס"ק י"ד שופר דהוי מצוה מ' מש"ה אין כח בשיחה לבפסיקה : שם (ב) לברך . לכן יזהר כי

באר היטב

שהיה כשר רק משום חומרא דלא תשא וגו' החמירו דוקא לבודקו . עפ"ז מי שלבש הרבה בגדים של ציצית א"צ לבדוק אלא א' מהם כיון שברכה א' לכולם . אבל לפי החשש שילבום בגד של ד' כנפות בלא ציצית צריך לבדוק כולם . וכ"כ להמיר . וצריך לבדוק למעלה במקום הנקב הטלית עד הקשירה ט"ז . כתב הט"ז בסי' י"ג סי"ק ז' מי שקראוהו לכפר תורה ולוכם טלית א"ל לבדוק בעת ההוא משום טורח הליכה ע"ש : מי שהולך בדרך ומתירא לבדוק הציצית של עציתו שמא יהא פסול ואין לו טלית אחר מותר להעלים עיניו ולברך בלא בדיקה בית יעקב סי' פ"ד . (י) ומשמש בציצית אע"ג דבכי עובר לעשייתן דאותו שעה לא הוי חזי ט"ז : (יא) על בגדיו . וכתבתם אותה דטלית קטן דוקא תחת בגדיו כתב מ"א נראה לי דצריך שיהיו הציצית מבחוץ ולא כאותם שתוחבין אותם בכנפות. (לכן) אנשים ההולכים בין עכו"ם יוצאין בזה.אך בשעת ברכה יהיו מנוחין עיין שם : (יב) ואם מפסיק ביניהם . פירוש אם סח ביניהם . ודוקא שלא לצורך לבשה אבל אם אמר תנו לי

יד אפרים

ס"ק י"א כיון שאין החזקה בטבע י"ל שתיקן הציצית תדע בהא רובא עדיף מחזקה כדאמרינן בר"פ האשה בתרא ואפ"ה ברובא דתלי' וכ"כ הגאון לא חלוקן בהר ובכבורות ר"פ דבכורות כו' כנ"ל : שם ואם תאמרו לומר בא עליה כו' והתרכתי בזה בהשוב שם בד"ה עד שיפסקו כולן אינו מדוקדק דאם כשתייר כדי שיעבה אפילו נפסקו כולן כשר ואם לא נשתייר כדי שיעבה אפילו בחוט אחד שנפסק כולן הביאו נפסקו שני ראשין אחד מלד זה ואחד מלד זה פסול אפילו לבראש"ש כמבואר בסימן י"ב ואפשר שע"ש וכ"ל דס"ל דלא אפשלו אף שיפסקו כולם ור"ל דמ"מ כשר בנשתייר כ"ע ולשמא יפסק ולא נשתייר כ"ע לא חייסינן משא"כ לדידן אם נתחבו גם ראשיה אף שנשתייר כדי שיעבה דמתחרינן בסברת ר"ש הלבן יש לחוש להלכה לדיעה בדיקה. וע"ש נלשון הרא"ש שהביא הב"י שבחב וז"ל ועוד דלילא אינו נפסק בקל והעולם רגילין לתקנם אף קודם שיגיעו לידי פסול כו' ע"ש : שם וכ"מ בב"ח כאן ובסימן ש"א סעיף י"ז וגם כתב כו' ור"ל דבסימן ש"א בעור סעיף י"ז כתב הב"ח שמוחר לגאת בשבת דמוחרינן אחזקתיה ועי"ש : ט"ז ס"ק ט' שפ"ג שאלבו לענין שבילה כו'. ע"ע דאין הכידון דומה הבשם ס"א בענין אחר משא"כ כאן שיכול להמתין ולבטם אחר שעילה לא שייך גברא לא חזי. ורא"ה בשבלות ארוכה לישב ע"ש וע"ע. ואפשר הכהנוה דלבאורה לפמ"ש הב"י משמע דאע"פ שעבר הזמן שהיה יכול לברך מברך על מה שיקייים אח"כ וכדמייתו מתפילין. לזה קאמר דאין צריך לזה דאפילו אינא דבבה"ג אין לברך על מה שיקייים אח"כ. מ"מ בזה שאין גברא לא הוי חזי א"כ לא מיקרי עבר הזמן שלא יכול לברך ושפיר מברך על קיום המצוה שאח"כ ומ"ז מייתי שבילה דלא מיקרי עבר הזמן לענין שבילה הכרבה כיון דאלתחי גברא לא חזי וכבי' מי דכוותה בכללי"ד:מ"א ס"ק י"ד כמו שסח בתמצא הסעודה שא"ל לברך אך אם הסיח בביניהם הכריעו האחרונים דיש לברך לכן יזהר כל אדם שלא ישיח בגתיים כמ"ש סימן רע"ו ור"ס קס"ו כו' כנ"ל ור"ל דשם כתב שלא לשוח כדי שלא יגרוס ברכה אח"ל ומכ"ש בזה דלדעת קצת פוסקים אין לברך בלל ואפשר דהן ולכן יזהר כו' על מקומו יאוש רק מ"ש עמ"ש סי' רע"ו וסי' קס"ו נ"ל בסוף ס"ק זה כנ"ל דאסור לברכה אח"ל וכמ"ש סי' ר"ע ור"ע קס"ו :

הגהות רעק"א

בכל שעה. שמא עתה נפסקו והולך בלא ציצית ומ"ש שעת לבישה לו אח"כ. וכיון דזהו ל"ל ומוכרחי' לסמוך על החזקה דלא נפסקו ולריך לבדוק רק משום הברכה דלבני איסור ברכה לבטלה יש תקנה לבדוק בשעת לבישה. כללע"ד : ש"ז סק"ט וכ"כ הר"ן בפ"ג שאלבו. וכן כתבו ג"כ תוס' בפרקים. אבל כלע"ד דלא דמי כלל דהתם נבי עבילה בודאי ל"ל להיות בלל עובר לעשייתן. משא"כ הכא הרי יכול לפטור הבגד ולברך וללבוש שנית. וע"ע : מג"א ס"ק י"א ודלתמרי' ר"פ הליוקח בהמה כנ"ל : שם ס"ק י"ג וזו היא מ"ש בגמ'. מגמות מ"ל כ' : שם ס"ק י"ד הכריעו האחרונים. הכ"ח והש"ך והפר"ח הכריעו שם דיש

מחצית

מדרבנן אסור ללובשו בלי ציצית מ"מ חמיר ברכה לבטלה) וגפ"ז אין ראיה לדינו של בעל ט"ז ד"ל דכמו שחשבו לברכה לבטלה כ"כ חשבו שלא יעבור על גדילים תעשה לך וא"כ אפילו לובש כמה בגדים ופוטרן בברכה אחד מ"מ צריך לבדוק כולם (וגם הב"ח לשיטתיה ודאי דגם לענין גדילים תעשה לך צריך לחוש דהא ס"ל דמן הדין ליכא לאוקמי אחזקה ואע"ג דלפ"ז גם מה דנקט שלא יברך ברכה לבטלה לאו טעם מלתא דפסיקא הוא כגון בלובש כמה בגדים בפ"א א' מ"מ עכ"פ כיון דאיכא גווני דשייך חשש ברכה לבטלי' וליכא למיחש להעשה דגדילים תעשה לך כמ"ש הב"ח תו לא קשיא אמאי נקט ברכה לבטלה ולא בטול עשה דגדילים תעשה לך : והב"ח כ' כו' אחזקתיה כיון שאין החזקה בטבע כו' שתיקן הציצית תדע דהא גבי רוב' דעדיף מחזקה וכדאמרי' ריש פ' האשה בתרא (ביבמות ד' קי"ע ריש ע"ב). אפ"ה רובא דתלי' במעשה לא חשיב רוב כדאית' בבכורות (ד' כ' ע"א) כנ"ל. והוא דבבכורות תנן הלוקח בהמה מן הגוי ואינו יודע אם בכרה ר' שמעאל או' עז תוך שנתה אם ילדה ודאי לכהן דודאי עדיין אלדה הולד בכור לאח' שנתה שפה ופריך הש"ס אמאי הוי ספק ניזול בתר רובא ורובא מתעברות ויולדת תוך שנת' וא"כ הולד שהולידה אחר שנתה ודאי לאו בכור ואוקמי רבה דס"ל כר"מ דחיים למיעוט ורבינא אמר לעולם כרבנן אלא דרובא דתלי במעשה לא אזלי' בתר רובא א"כ כ"ש חזקה דתלוי במעשה כיון דגרועה מרובה דלא אזלי' בתר חזקה כהאי : ולא ידענא כו' שמא לא בא עליה כו' ר"ל דע"כ צריך סברא לחלק בין תלוי במעשה בין אינו תלוי במעשה . דלאו גזרת הכתוב הוא אלא דרובא שאין תלוי במעשה כגון שרוב ב"ח אינן סריסים ואיילונית דהאי אין בו ספק משא"כ בתלוי במעשה דהוא ספק אם נעשה המעשה אע"ג דרוב פעמים נעשה המעשה מ"מ גרע האי רוב וגם הוי כעין ס"ס שמא לא בא עליה ושמא לא נתעברה ואי יהיי בודאי דבא עליה אף דתלוי במעש' הוי אזלי' בתר רוב מתעברות וא"כ ה"ה הכא בלילת ניהו דתלוי במעש' מ"מ כיון דידעי' דנעשה המעשה ותיקן בו ציצית אזלי' מן הדין בתר חזקה: כמו מקוה שהמשיכו כו' לא ע"י שאיבה רק ע"י המשכה ועיין בי"ד סי' ר"א סעיף א' מ"ט: לברר כמ"ש בי"ד סי' ל' דאע"ג דרוב מצוים אצל שחיטה מומחים מ"מ אם השוחט לפניו צריך לבודקו ולא סמכינן על הרוב וא"כ כ"ש בחזקה דגריע מרובא ואף שכ' המ"א לקמן סי' תל"ז ס"ק ד' לפרש דברי הרב"י דשם שכ' השוכר בית בי"ד אע"ג דקיי"ל חזקתו בדוק מ"מ אם המשכיר לפניו צריך לשאלו ולא סמכינן על החזקה הקשה הרב"י דמ"ש מכל ח"י עריפות דסמכינן על החזקה דרוב בהמות כשרות ולא בדקינן ותירץ דבעריפות לה היה לה מעולם חזקת איסור לענין עריפה משא"כ הבית דה"ל חזקת חמץ שנשתמשו בה כל השנה גרע החזקה שהמשכיר בדקו וצריך לשאלו אי איתא קמן וכ' דבית דומה להא דלא סמכי' ארוב מצוין אצל שחיטה מומחין אפ"ה אי איתא קמן צריך בדיקה הואיל והיה לו תחלה חזקת איסור לענין שחיטה דבהמה בחזקת איסור אבר מן החי עומדת עכת"ד.וא"כ ה"ה בלילת כיון שלאחר דתיקנו הלילת לא ה"ל חזקת איסור שנפסקו ולמה לא ניזול בתר החזקה לכתחל' ל"ל כיון דחזק'גריעה מרובא א"כ בחזקה אפי' לא ה"ל חזקת איסור מ"מ לא עדיף מרוב' שה"ל חזקת איסור' דצריך בדיקה לכתחל' וע"ש בפר"ח: כי"ד סי' ר"א סעי' ס"ה דמקוה שהרכה להתמעט ולהתחסר ולעמוד על פחות ממ"ס סאה ונעלה בה לריכה לחזור ולטבול כל זמן שלא נודע בודאי שבשעת עבילתה היה בה מ"ס סאה לפ"ז אפי' יעבור זמן תפלה עם הליבור אינו רשאי ללבשו בלי בדיק':ומה"ט לא נהגו לבדוק החוטין שלמעלה מן הגדיל כו' דלטעם א' גם אותן החוטין לריכים בדיק' וכמ"ש הט"ז ס"ק ח' משא"כ לטע' זה מ"מ צריך טעם להמנהג הזה דמשמ' שבכל פעם אין בודקין אותן החוטין ותקשי נהי כשיעבור הזמן תפלא אבל אם יבדוק בליתא לטעם א' ולילא כ"א משום שעשויים לפסוק אין לכך אותן החוטים א"ל בדיקה שאין עשויים לפסוק אבל אי איכ' שהות לבדוק הוה ליה לבדוק אותן החוטים משום דלכתחל' לא סמכי' על

ס"ק י"א כיון שאין החזקה בטבע י"ל שתיקן הציצית תדע בהא רובא עדיף מחזקה כדאמרינן בר"פ האשה בתרא ואפ"ה ברובא דתלי' וכ"כ הגאון לא חלוקן בהר ובכבורות ר"פ דבכורות כו' כנ"ל : שם ואם תאמרו לומר בא עליה כו' והתרכתי בזה בהשוב שם בד"ה עד שיפסקו כולן אינו מדוקדק דאם כשתייר כדי שיעבה אפילו נפסקו כולן כשר ואם לא נשתייר כדי שיעבה אפילו בחוט אחד שנפסק כולן הביאו נפסקו שני ראשין אחד מלד זה ואחד מלד זה פסול אפילו לבראש"ש כמבואר בסימן י"ב ואפשר שע"ש וכ"ל דס"ל דלא אפשלו אף שיפסקו כולם ור"ל דמ"מ כשר בנשתייר כ"ע ולשמא יפסק ולא נשתייר כ"ע לא חייסינן משא"כ לדידן אם נתחבו גם ראשיה אף שנשתייר כדי שיעבה דמתחרינן בסברת ר"ש הלבן יש לחוש להלכה לדיעה בדיקה. וע"ש נלשון הרא"ש שהביא הב"י שבחב וז"ל ועוד דלילא אינו נפסק בקל והעולם רגילין לתקנם אף קודם שיגיעו לידי פסול כו' ע"ש : שם וכ"מ בב"ח כאן ובסימן ש"א סעיף י"ז וגם כתב כו' ור"ל דבסימן ש"א בעור סעיף י"ז כתב הב"ח שמוחר לגאת בשבת דמוחרינן אחזקתיה ועי"ש : ט"ז ס"ק ט' שפ"ג שאלבו לענין שבילה כו'. ע"ע דאין הכידון דומה הבשם ס"א בענין אחר משא"כ כאן שיכול להמתין ולבטם אחר שעילה לא שייך גברא לא חזי. ורא"ה בשבלות ארוכה לישב ע"ש וע"ע. ואפשר הכהנוה דלבאורה לפמ"ש הב"י משמע דאע"פ שעבר הזמן שהיה יכול לברך מברך על מה שיקייים אח"כ וכדמייתו מתפילין. לזה קאמר דאין צריך לזה דאפילו אינא דבבה"ג אין לברך על מה שיקייים אח"כ. מ"מ בזה שאין גברא לא הוי חזי א"כ לא מיקרי עבר הזמן שלא יכול לברך ושפיר מברך על קיום המצוה שאח"כ וכ"ז מייתי שבילה דלא מיקרי עבר הזמן לענין שבילה הכרבה כיון דאלתחי גברא לא חזי וכבי' מי דכוותה בכללי"ד:מ"א ס"ק י"ד הוי שם כמו שסח בתמצא הסעודה שא"ל לברך אך אם הסיח בביניהם הכריעו האחרונים דיש לברך לכן יזהר כל אדם שלא ישיח בגתיים כמ"ש סימן רע"ו ור"ס קס"ו כו' כנ"ל ור"ל דשם כתב שלא לשוח כדי שלא יגרוס ברכה אח"ל ומכ"ש בזה דלדעת קצת פוסקים אין לברך בלל ואפשר דהן ולכן יזהר כו' על מקומו יאוש רק מ"ש עמ"ש סי' רע"ו וסי' קס"ו נ"ל בסוף ס"ק זה כנ"ל דאסור לברכה אח"ל וכמ"ש סי' ר"ע ור"ע קס"ו :

ביאור הגר"א

הבדיקה של בהמה ואע"ג דאחזלינן בתר חזקה כמ"ש לענין הבגיות כמ"ש בי"ד סי' פ"ח והיינו בחיובא המלוי כמ"ש בי"ד סי' ל' וכ"ש בס"ג דרגיל לפסוק לא אזלינן כמ"ש מ"א אלא דראיינו מתקנו בסי' ר"ח סוכה ראינו מוכרח דשם י"ל דבעמד אצל ח' אינו מוכרח אם לא חזקתו כמ"ש בר"ז שם אבל ראייתו מקדושין ע"ע ב' עתוס' שם בד"ה מי ור"י פי' כו' ואמרי' שם ע"ב ל"ק ר"ב כו' ור' יעקב ס"ל דלא הוי חזקה כיון דבחולי מלוי אף לרב דאל"כ ליפרך אדרבה בעמד הגוף על חזקתו כמו שפריך שם א' וגם לר' אליעזר חזקת הגוף ממנון וקי"ל כר' יעקב כמ"ש בח"מ סי' רל"ח ס"ב בהג"ה וכן קי"ל כרב שם : סעי' י אם לובש כו' . מהא דברכות י"ד ב' ובמ"ש תוס' סד"ה ומנח כו' ומהא דספ"א דמנחות נ"ו א' וכמ"ש תוס' שם ד"ה ומנחות ובמ"ש הרא"ש דברכות ריש פ"ג והתו' הכיאו בפ' האשה בתרא : **) וע' במ"ח סי' תל"ז סק"ד וס"ע :

חתם סופר

כמ"ש ביו"ד סי' א'. נ"ב אע"ב דהתם בא להוציא מחזקת איסור אבר מן החי כמ"ש המנ"א לקמן סי' תל"ז ע"ש מ"מ התם הוי רוב מצויין מומחים ורוב בני אדם בודקים בתיהם כדין ורוב עדיף מחזקת איסור ואפי' הכי אמרינן דאותו עדיפות שיש להרוב על החזקה לא מועיל לכתחלה היכא דאיכא לברורי וה"ה נמי הכא בציצית דליכא רק חזקה ולא רוב צריך לברר משא"כ בטריפות דהוי רובא כשרין וק"ל : (שם) ס"ק י"ד דאין לברך.נ"ב דיש לברך כצ"ל:

לבושי שרד

דמ"מ לא כך כתב"ר משום דרך מלכות ולכן יוצא בזה ג"כ חובת ציצית ואין קפידא אם עושין כן. ודע דהלי' ויש מוכנים כו' מיירי בציצית גדול כי בט"ק לא שייך זה ולפ ע"ג דסי' זה בט"ק מיירי ולא הקשי לך כי כך המשך דברי מג"א וכתוב בכהני אחר"י ז"ל כו' מיירי בט"ק ובכוונת הגרסא כו' לגירסא זו מיירי בציצית גדול וע"ז כתב ויש מוכנין כו' הוא בט"ג ור"ל ע"פ דברי אחר"י ז"ל הנגו כן דלדידיה אין קפידא כמה שמשיח לד ימין על שמאל וק"ל :(ב)סקי"ז

שערי תשובה

הטעם שרגיל נ"כ להתקלקל ולא ידעתי למה השמיט דברי המנ"א שכ' להיפך משעם שאין עשויין ליפסק ע"ש ומבואר מזה דבנקב עד הקשירה אם נפסק פסול וכ"כ בשאלות יעב"ץ סי' ל"ג דאפי' לא נפסק רק חוט אחד בנקב הכנף באופן שנעשה ע"י כך שני חצאי חוטים והשאר שלימים ה"ז פסול ביאר הטעם שהרי אותו החוט שנפסק שם אין החוטין תלוים בבגד ע"ש. וכתב המנ"א דבשעת הדחק יש לסמוך על החזקה אם יודע שהחוטין היו שלימים מאתמול ונראה שר"ל שהוא שעת הדחק שא"א לו לשהות עצמו ולבדוק כגונא שכ' בשם הט"ז שקראוהו לעלות לתורה והוא עומד ושליחו בידו להתעטף בו ואין פנאי לבדוק.משום כבוד הבריות או בגונא אחריתי אבל מ"ש בב"ה בשם הבית יעקב שבא בדרך שמתיירא שלא יהיה לו טלית אחר כשיהיה זה פסול יסמוך על החזקה דמדינא אין חייב לבדוק ע"ש לא נהירא דמה לי בדרך ומה לי בביתו שהבדיקה באה להצילו מאיסור לבישת טלית בלא ציצית וברכה לבטלה וכיון שיכול לברר מעיקרא הכי קביל עליה ושויה חובה ומה בכך שאם יהיה זה פסול לא ימצא טלית אחר דממ"נ נגם כיון שהוא בדרך ליכא משום נדול כבוד הבריות שהרואה יאמר שנאבד או נפסל מחמת טלטול הדרך ומחמת שהוא בדרך אי אפשר למצוא אחר ושעת הדחק שאני דמעיקרא לא שויא חובה אלא במקום שהיה יכול לברר בנקל ונם מ"ש בבית יעקב שם שאם לא בדק ומצא שנתקלקל ובנתיים היו במקום משומר שבודאי הקילקול היה קודם חשוב כשונג ולא כאונס ע"ש לענ"ד נם הא ליתא שאם היינו אומרים שמותר לברך ולהתעטף בלא בדיקה כיון שעשה בהיתר אף שנמצא פסול אנוס היה ומה דמיתי מתוספת דביצה אין ראיה כלל שהרי כתב הטעם שלא היה לו למהר כ"כ ובכאן לא שייך זה: (יא) על בגדיו . עבה"ט וכ' בברכי יוסף טלית ארוך יכול לתחוב הציציות בחנורתו מאחוריו בשם פרי הארץ: (יב) ואם מפסיק . עבה"ט ועיין ת"ש סי' י"ט לענין שחיטה דעתו כהט"ז

יד אפרים

ס"ק י"א כיון שאין החזקה בטבע י"ל שתיקן הציצית תדע בהא רובא עדיף מחזקה כדאמרינן בר"פ האשה בתרא ואפ"ה ברובא דתלי' וכ"כ הגאון לא חלוקן בהר ובכבורות ר"פ דבכורות כו' כנ"ל : שם ואם תאמרו לומר בא עליה כו' והתרכתי בזה בהשוב שם בד"ה עד שיפסקו כולן אינו מדוקדק דאם כשתייר כדי שיעבה אפילו נפסקו כולן כשר ואם לא נשתייר כדי שיעבה אפילו בחוט אחד שנפסק כולן הביאו נפסקו שני ראשין אחד מלד זה ואחד מלד זה פסול אפילו לבראש"ש כמבואר בסימן י"ב ואפשר שע"ש וכ"ל דס"ל דלא אפשלו אף שיפסקו כולם ור"ל דמ"מ כשר בנשתייר כ"ע ולשמא יפסק ולא נשתייר כ"ע לא חייסינן משא"כ לדידן אם נתחבו גם ראשיה אף שנשתייר כדי שיעבה דמתחרינן בסברת ר"ש הלבן יש לחוש להלכה לדיעה בדיקה. וע"ש נלשון הרא"ש שהביא הב"י שבחב וז"ל ועוד דלילא אינו נפסק בקל והעולם רגילין לתקנם אף קודם שיגיעו לידי פסול כו' ע"ש : שם וכ"מ בב"ח כאן ובסימן ש"א סעיף י"ז וגם כתב כו' ור"ל דבסימן ש"א בעור סעיף י"ז כתב הב"ח שמוחר לגאת בשבת דמוחרינן אחזקתיה ועי"ש : ט"ז ס"ק ט' שפ"ג שאלבו לענין שבילה כו'. ע"ע דאין הכידון דומה הבשם ס"א בענין אחר משא"כ כאן שיכול להמתין ולבטם אחר שעילה לא שייך גברא לא חזי. ורא"ה בשבלות ארוכה לישב ע"ש וע"ע. ואפשר הכהנוה דלבאורה לפמ"ש הב"י משמע דאע"פ שעבר הזמן שהיה יכול לברך מברך על מה שיקייים אח"כ וכדמייתו מתפילין. לזה קאמר דאין צריך לזה דאפילו אינא דבבה"ג אין לברך על מה שיקייים אח"כ. מ"מ בזה שאין גברא לא הוי חזי א"כ לא מיקרי עבר הזמן שלא יכול לברך ושפיר מברך על קיום המצוה שאח"כ וכ"ז מייתי שבילה דלא מיקרי עבר הזמן לענין שבילה הכרבה כיון דאלתחי גברא לא חזי וכבי' מי דכוותה בכללי"ד:מ"א ס"ק י"ד הוי שם כמו שסח בתמצא הסעודה שא"ל לברך אך אם הסיח בביניהם הכריעו האחרונים דיש לברך לכן יזהר כל אדם שלא ישיח בגתיים כמ"ש סימן רע"ו ור"ס קס"ו כו' כנ"ל ור"ל דשם כתב שלא לשוח כדי שלא יגרוס ברכה אח"ל ומכ"ש בזה דלדעת קצת פוסקים אין לברך בלל ואפשר דהן ולכן יזהר כו' על מקומו יאוש רק מ"ש עמ"ש סי' רע"ו וסי' קס"ו נ"ל בסוף ס"ק זה כנ"ל דאסור לברכה אח"ל וכמ"ש סי' ר"ע ור"ע קס"ו :

חכמת שלמה

בחבורי בהשמטות לספר סת"ם בתשובה לק"ק טשודנוב מ"ש ליישב ע"נ עודנו בכת"י בחבורי דע"ז ע"ש ודו"ק. ועיין במנ"א ס"ק הנ"ל מ"ש בשם הב"ח דהוי חזקה דתלוי במעשה ומה שהקשה עליו. ועיין בחבורי לאו"ח משנת תרט"ז דף נ"ד בתשובתי לק"ק ניקלשפורג קנה מקומו בהלכות שבת סימן שכ"ח מ"ש שם ליישב דברי הב"ח בעזה"י ע"ש ודו"ק : (סעיף י') אם לובש וכו'. נ"ב עיין בט"ז מ"ש ליישב קושית הב"י מנר דמתחלה נברא לא חזי כמו נבי טבילת נר וכו'. ובאמת אחר מחכת"ה לא דמי זה לזה דבנר לא הוי

השקל

החזקה היכי דאיכ' לברורי כמו נבי רוב מצויים אצל שחיטה מומחים כמ"ש בטעם א' וכ"ל דהעולם ס"ל דחזקה דהכא עדיף מרוב מצויים א"ש כיון דאיכא חזקת איסור נגד החזקה שתקנו בציצי' משא"כ נבי רוב מצויים א"ש דליכא חזקה כנגדה כנ"ל : בשם הרא"ש דל"ח כ"כ כו' וכ' דרשאי לצאת בטלית בשבת לרשות הרבים אפילו לא בדק הציצית ולא חיישי' שמא נפסק ופסולים והוי משא"ח וחייב על ההוצאה : עד שיפסקו כלן ר"ל כל החוט אבל אי נשתייר מכל חוט כדי שעיבה אפי' נפסקו כלן ונשתייר מכ"א רק כדי עיבה אפ"ה כשרים ומיחמי שמא לא נשאר אפי' כדי עיבה זה לא שכיח : אבל לדידן ר"ל לפי מ"ש רמ"א בסי' י"ב דהעיקר להחמיר כר"ת דשני חוטין בציון שלימים לגמרי ולא מהני בהו אם נשתייר כדי עיבה א"כ שכיח שיפסקו שלא נשאר שני חוטין שלימים : וכ"מ בב"ח כאן דאם בדקו כו' כנ"ל . וכמ"ש בי"ד סי' י"ד סעיף י"ח דאף דקי"ל דוקא אם בדק סכין של שחיטה קודם שחיטה ובקודם שבדקו שנית אחר השחיטה נאבד הסכין אז מותר אבל אם לא בדקו קודם שחיטה ונאבד קודם שבדקו אח

ע הרא"ש מהכיה דמגחות ה"ג פ כ"י לדעת הרא"ש ורבי' ירוחם ל כ"י ובגולי הלקט אתגור בשם מהר"מ :

עטרת זקנים

שלבו חרד על דבר ה', וי"ל שלין לסמוך על החזקה וחייב לעיין ולא מבטח תסידות אלבן אם בדק עליהו והניחו בחקוס ידוע ומצאו כמו שהניחו ח"ל נבדקו דוקאו בחזק' בדוק הוא. ראוי שאותן הלילית הכלות רתבוכה ללד הראש שיהיו לעולם בלד הראש כי העלין בקודש ואין מורידין וע"כ המנהג לעשות עטרה בעלית מבוס שלא יהא נקרא בטות ראש שפעור מן לילית וכן מיהגין בארץ קורגמני' עד היום הזה וכן ראוי לעשות סימן דפין לחחילות סוכה לכ"ג כדי לראות סדר עמידתן שלא לטעות :

מבטח לשבח :

*וכן אם פשט הראשון קודם שלבש הסני לריך לחזור ולברך ויש מולקים בזה אם היה בדעתו בשעת הברכה גם ע"ז וגם הוא היה מוגה לבניו בשעת ברכה ח"ל לחזור ולברך דמ"ש מיצירות דפוטר ברכה ח' כל מה שהיו לבניו הע"פ שאין הראשון נאכל כולה קודם שהתחיל לאכול מן הסני אפ"ה אוכל הב' מכח ברכה ראשונה וכן הדין בחיטה (י"ד סימן ט') ותחהני על הרמ"א סיאלך פסק הדין בהיסף של רוב הפוסקי' כמ"ש הכ"י ודעתי מוטה להיש חולקים היינו לדעת ר"ה בת"ז שבהב וכן נראה שלבקן שלא ברכה לחלוק על פסקי גדולים דהגריבכן שוב בטיח לברך בלתי שום ראיה מתלמוד ותבו' הפוסקים ובפרט שהחחרונים הרי"ק והרמ"ל מבכיחים לפסק אחד וכן המנהג תימ"ש בת"ה סימן ה"ה ע"ש והא אפי' לדעת ר"מ בת"ז אם לא בסיח דעתו א"ל לברך המוס שבבר בהיסח הדעת תלוי מולתא : *אם פשט עליהו כו' היינו לינכם לבה"כ וה"ה אם פשט אותו כדי לילך בין העכו"ם וי"ל שאין הברכין וכן

נתיב חיים

a) שם. שא"ל וכמ"ש ר"ב סי' רט"ו : a) ס"ק י"ח. ל"ע דבתב. ר"ב הרב"י ס"ק י"ט :

יד אפרים

ט"ז ס"ק י' דגבי אכילה שייך קבע כנ"ל : שם ס"ק י"א הביי הפסק לענ"ד יש לומר דהתם לא תלוי מלתא בהפסק רק התיקף בעינן שלא יהא שהיה בין סמיכה לשחיטה אבל בהפסק לא איכפ' לן כלל ואפי' סח ביניהם ולבך הוכיחו דציעור השביה הוא כ"ב אמות דלא מיקרי תיכף משא"כ לענין הפסק ספיר י"ל דהילוך הוי הפסק כמו שיחה וכה"ג:(סק"ב י"ב) רק אם לא ידע זה שזו כנ"ל : (שם) בהבנת הב"י כנ"ל : (מ"א ס"ק ע"ז) לפימ"ש לעיל מיהה דברי מהר"מ כו' ר"ל דשם הביא

מנגד לבנוס וכה"ג בהוא לורך לבישה אין לריך לחזור ולברך ע"ת ועמ"ת : (יג) על כולם משמע דאשעת ברכה דוקא קפיד שיכוין על כולם אבל אם בירך ע"ד בגד אחד וקודם שהלבישו הביאו לו עוד אחד ונמלך גם כן עליה ללובשו חייב לברך שיש על לבישה השנית · וע"ז הביא בנ"ש ועיין שם וע"ת פסק בפשיטות דאין לריך לחזור ולברך וכן כתב פרישה לי"ד סימן י"ט עיין שם : (יד) ולברך · מגן אברהם חולק ופסק דאין לריך לברך אם דעתו עליו : (טו) תביבה הפסק . שיעור הלילה לבשיבה תשיבה

גדול לכ"ע לריך לברך דהוי היסח הדעת אבל לבתחלה לא יפסוק דאסור לברוס ברכה °) שא"ל וכמ"ש : טו אם לא · אע"ג דגבי שחיטה י"א דא"ל לברך הייט משום דסוברין יש קבע לשחיטה כל זמן שעוסק בה דרגילין להביא יותר [עמ"ש כי' ר"ו דגבי מילה נמי מה"ט לריך לברך דלא בש"כ סי' רס"ה] משא"כ בלבישה דהוי נמלך ועבי' קע"ו : טז אם פשט. (°)ל"ע דאף דהת"ה לידד לומר כן הלא סיי' אמנם בתשובת הר"ח לא משמע הכי וכו' ע"ש · ועוד דמ"ש משחיטה כשאחז א' דמי לפשט הראשון ואפ"ה לכ"ע א"ל לברך כשהיה דעתו מתחלה על השני כדאיתא בגמרא פ"ו דחולין וכ"מ בתשובת מהרי"ל ס' י' דדוקא כשהיה לריך לברך וכ"כ הלבוש · ולא דמי למ"ש סי"ד דהתם לא היה דעתו בשעת ברכ' שיפשיטנו ויחזור ולבישנו אבל הכא הי' דעתו לכך [דלא כע"ת] ונס הת"ה לא כתב מעיקר' כך אלא לפי מ"ש לעיל מיני' דברי מהר"ש דאפי' בירך על העליה והלך לבית הכנסת וחזר ולבש עלית קטן אין לריך לברך כל שלא הסיח בנתיים דבולה אחד מלוה היא וע"ז קאמר דאם פשט העלית גדול ודאי מקרי היסח הדעת כיון שהפסיק בתפלה ולריך לברך אבל לפי מ"ש הרב"י בסי"ג דלריך שלא יפסוק כלל א"כ אין חילוק בין פשט ולא פשט וכ"פ בתנודה פ' התכלת וז"ל שעל עלית של משי הגון שלא לברך אלא מברך על של לאמר ומסירו ולובש של משי ע"כ וכ"כ ב"י בסי' כ"ד בשם ס"ה גבי ב' זוגות תפילין ע"ש . יז חביבה הפסק · כ"ל דאם שייבה בבית א' לא חביב הפסק מחדר לחדר וכמ"ש סי' קע"ח ורע"ג ואם יצא מביתו וחזר מיד לריך לברך דהוי מדברים שאין נעונין ברכה לאחריהן דשינוי מקום הוי הפסק כמ"ש סי' קע"ח (°) ודעת מהר"מ כ"ל דשאני לילית כיון שעדיין עליו לא הוי שינוי מקום הפסק דל"ד לאכילה שברא"שונה חוזה ליה ואע"ג דכתב בת"ה שמסתמא פשט עלייתו היינו אחר בוחו לביתו וא"כ לא שינה מקומו אחר שפשט כנ"ל . ובע"ת דימה זה לברכות ק"ש ול"ד להדדי כי עוכלא לדלא דבאמצע מלוה א' לא שייך הפסק עבי' ק"ד : יח לריך לברך . °) ל"ע דכתב

אין הבחיה עושה כלום אפילו הרבה מזה ובאמי אתם בשער נקמור הלך בלותו שיעור לא הוי הפסק ונמצא כאן לענין ברכת לילית (°) דלא איכפת לן בשביי' אפי' הרבה כל שלא הפסיק בדבור דאל"כ הי' לו לחשוב שם תיכף לכל המצות עשיית הברכה אלא ודאי דאינו ונמה יהי' הפסק מחמת ההילוך לב"ה וכ"מ להדיא בת"ה שהביא ב"י בסי' זה שאין ההליכה הפסק כלל אלא שיחה של ד"א וכ"כ ב"י לקמן סי' ק"ד בשם הר"י שהלריכו לברך שנית על עלית גדול בב"ה משום דבשעה שמברך על עלית קטן בביתו מניח תיכף תפילין אחר כך כמ"ש ע"כ נלע"ד דבעה הרא"ש והבור שהלריכו לברך שנית על עלית גדול בב"ה משום דבשעה שמברך על עלית קטן בביתו מניח תיכף תפילין אחר כך כמ"ש בש"ע סי' כ"ב ס"ב וא"ח"כ מניח בב"ה ע"ג ומסתמא גם הרא"ש כ' עד"ז וא"כ ברכת תפילין הוה הפסק בין עלית קטן לגדול אבל לא ההילוך לב"ה כנלע"ד : (יב) לריך לברך כו' כתב זה לפי שיטתו בב"י בפירוש דבהי הבור כי(°) רבינו נסתפק בדין זה אם הוא דומה למ"ש בתפילין כל שזו ממקומן לריך לחזור ולברך אז דילמא גם בתפילין שזו א"ל לברך אלא רק אם לא ידע כמה שזו אבל אם ידע אם הא"ל ופשט ב"י ספק זה מפ' לולב וערבה דרבא בירך על התפילין אחר שבא מבית הכסא וכודאי מסתמא גם לפני זה היו עליו תפילין · ואני אומר לפענ"ד דלא נתכוון רבינו בהבנת ב"י

משום דאכתי נברא לא חזי : (י) אם לא היה בדעתו מתחלה כו' · משמע דאשעת ברכה דוקא קפיד שיכוין על כולם אבל בירך ע"ד לבוש בגד א' וקודם הלבישה הביאו לו עוד א' ונמלך ג"כ עלי' ללובשו חייב לברך שנית על לבישה השנית · ולכאורה קשה מ"ש מפירות לקמן בסי' ר"ו דאם הביאו לפניו עוד בשעה שיש מן אותן הפירות לפניו דא"ל לברך וי"ל דשאני פירות שכן דרך להביא עוד לפניו משא"כ בלבישה שאין דרך כ"כ להביא לו עוד מלבוש מה שלא חשב עליו מתחלה וחילוק זה הוא ג"כ בעור כין שאיסה לפירות דבי"ד סי' י"ט פסק דאם לא היה דעתו בשעת הברכה חייב לברך עליו ואפילו הביאו לפניו אחר כך אמרינן שהיה בעוד שהיה מקלת מן הראשונים עדיין לפניו אלא לדע' הסמ"ג שם וכש"ע פסק שם כוותי' דבעוד שהיו לפניו מן הראשון א"ל לברך על שאיסת השני ק' מ"ש שאיסה מלילית דהכא וא"כ פסקי הש"ע כותרים אהדדי דכאן פסק

(יא) על כלם הוי כמפסיק ביניהם :

הגה * וכן אם פשט הראשון קודם שלבש השני לריך לחזור(יד) ולברך (ת"ה סי' מ"ה) :

יג ע הלובש טלית קטן ומברך עליו כשהולך לבהכ"נ ומתעטף בטלית גדול צריך לברך עליו פ (יא)דהליכה מביתו לבהכ"נ יז (טו) חשיבה הפסק ואם מתפלל בתוך ביתו אם היה דעתו מתחל' גם על טלית גדול ולא הפסיק בינתים בשיחה או בדבריבאחרי' אינו צריך לחזור ולברך: יד ל * ואם פשט טליתו אפי' היה דעתו לחזור ולהתעטף בו מיד (יב) יח צריך לברך כשיחזור ויתעטף בו :

הגה

כהטור וכי"ד פוסק כסמ"ג ומו"ח ז"ל כתב כאן ל"ד לפירות ולשאיסה די"ל איכא קבע לשאיסה ולאכילה משא"כ בלבישה דאין קבע ע"כ ואין הכנה לדברים אלו דבהדיא כתב ב"י בי"ד (°) סי' י"ט דגבי אכילה לא שייך קבע שלפעמים ממשך אדם מסעודה לסעודה · אבל לענין שאיסה גמר הוי סילוק כו' עכ"ל · ופשוט הוא דאין שייך טפי לומר קבע בשאיסה מבלילית · ול"ע לישב זה בפרט לברך ברכה שאיסה מבורר לחוב : (יא) דהליכה מביתו לבה"כ הוי הפסק · זה כתו' בב"י דרך טעם על מ"ש הרא"ש והטור דמי שרגיל להתעטף טלית גדול בב"ה לריך לברך דמשום הפסק הילוך הוא · וק"ל מדברי התוס' פ' אלו נאמרין דל"ע שכתבו וז"ל דהכא בב"י תיכף לברכה מיירי ושיעור תביבה איכא למשמע מתביבת שמיכה לשאיסה דאמרינן בפרק כל הפסולים כל הסמיכות שהיו שם קונה אי בהם תיבה לסמיכ' שאיסה חון מזו שהיתה בשער הנקמור שאין מלורע יכול ליכנס לשם אלמא כדי מהלך משער נקמור עד בית המטבחיים לא חשיב תביבה וכמש' מדות משמע שהי' כ"ב אמה עכ"ל הרי דאין ההילוך עלמו חשיב הפסק אלא הבאיה כדי אותו ההילוך דאי תימא דההילוך מלר עלמו הוה הפסק היאך יליפינן מהתם שיעור שהיי' בין נטיל לברכה דלמא דהוי הפסק מלר מעשה ההילוך אלא ע"כ כל שלא שהה שיעור שהיה אפי' אינו הפסק אלא שיעור בו בבה"כ אע"ג דהוי שינוי מקום בהליכתו לבה"כ וכן בשחזר לביתו לא בשם הטלית קטן עד שהולרך להשיח בדברים אחרים כדי שיהיה רשאי לברך על ט"ק אע"ג דהוי שינוי מקום וקי"ל דהוי הפסק : ואע"ג דכ' בת"ה כו' ר"ל ניהו דיאתא הא דלא בשם עלית קטן קודם כניסתו לבה"כ מ"מ ביוצאתו דפשט הטלית גדול כמ"ש הר"ח בתשובה ואפ"ה הולרך להמתין עד שהולרך להפסיק בדברים אחרים ת"ל דפשט הע"ג והוי שינוי מקום הפסק: הייגו אחר בוחו כו' ר"ל ודאי אי היה פושט עלית גדול בבה"כ ודאי הוי שינוי מקום הפסק ובזה מודה הר"מ · ולא היה לריך להמתין עד שהולרך להשיח . אבל באמת היה דרכו לפושטו בביתו אחר יציאתו מבה"כ וא"כ לא שייכה כו' לברכת ק"ש . דאיתא לקמן סי' פ"ה אם היה קורא ק"ש ונכנס למבואות המטונפות לריך להפסיק וכשיצא מן המבואות ינמור ממקום הפסק ואילך וא"ל לחזור לראש אלמא דלא ההליכה ולא שינוי מקום הוי הפסק : באמצע מלוה א' ל"ש הפסק כמו שמע ע' תקיעות כו' כדלעיל:(ס"ק י"ח)לריך כו' דהא בגמ' ילף סובה מתפילין ואע"ג דהכא בלילית קיימינן ומאי ענין סובה ותפילין לכאן אולם הלא הדין מובע מדברי הטור שכ' שנסתפק בזה אי פשט עליתו והיה דעתו ללובשו מיד כגון שפשטו לבה"כ אי לריך לברך כיון דילפי' כל התורה מתפילין כדאית' בקידושין דף ל"א.ובתפילין קי"ל לקמן סי' כ"ה סעי' י"ב אם נשמעו ממקומן וממשמש בהו ומחזירן למקומן לריך לברך ע"ש הכא שפשט הטעי' לנמרי אז דלמא דוק' התם שנשמטו אלא מדע' אבל אם הזיזן ממקומן אדעת' להחזירן מיד באמת א"ל לברך וה"ה הכא וסיים ולזה דעתי נוטה.וכ' ע"ז הרב"י דלא ידע בתה נסתפק הא בהדי' אמרי' בסוכ' דפמ"ז דרבא הוי מקדיש וקפיק ומסי ידיה ומנח תפילין ומסיר ידיה ומנח תפילין ומברך וכי אלעריך ממנא אחריתא עייל לבית הכסא ונפיק ומסי ידיה ומנח תפילין ומברך ומשמע שהי' מניח תפילין כל היום וכשמסירן לכנס לבה"כ ודאי היה דעתו לחזור ולהניח מיד לכשיצא ואפ"ה היה מברך יה"ה לילית עכ"ל.ועפ"ז כתב פה בש"ע דלריך לברך.הרי דיליף ליי' מתפילין וכיון דבסוכ' כתב בשם ה"ה דאם יצא כו' לחזור מיד א"ל לברך וא"כ

באר היטב | דגס

שערי תשובה

שם שלא יברך משום ספק ברכות ואם כן גם כאן יש לנהוג כן והמ"א כתב דהאחרונים הפריעו בפלוגתא זו לברך ור"ל הב"ח והש"ך מ"מ כתב בת"ש דשב ואל תעשה עדיף . וע"ש בת"ש שב' אם סח יסיח דעתו מהשחיטה ע"י שיעקור ממקומו ויעסוק בדברים אחרים כאלו אינו רוצה לשחוט עוד עתה ואז יהי' הברכה מדינא ע"ש ונראה שכן יש לעשות גם כאן לפי מ"ש המ"א דהך דהכא במחלוקת היא שנויה כההיא דשחיטה ועיין במ"א שלכתחלה אסור לשיח שלא יכנס בספק פלוגתא ואפי' להפסיק הפסק גדול שצריך לברך לכ"ע אסור לכתחלה משום ברכה בשלא שח שא"צ והיינו לכתחלה כשלא שח אזי טוב לו שיעשה הפסק גדול ויברך מדינא ולא מיבעיא לפי מ"ש המג"א שאם שח לברך ע"פ הכרעת הש"ך ביורה דעה א"כ מוטב שיברך בלא ספק פלוגתא כלל דהיינו בהפסק גדול אך אפי' לפי דעת הת"ש דמספק לא יברך מ"מ כ' שם בס"ק י"ז דמוטב להכנים את עצמו בספק גרם ברכה שא"צ מליכנס בספק שימנע מלברך על עשיית המצוה ע"ש. וע"ש שדחה מ"ש הפר"ח שיכוין וינמור בדעתו שלא יצא בברכה זו רק כ"ז שלא ישיח שיחה בטלה והוא"ל כתב דלא מהני כוונה זו לחייבו בברכה שנויה כיון שהם לפניו ומתכוין לשחוט את כולם האלי' זוטא כאן מכל מקום דעתו דכיון שיש חשש ברכה לבטלה לדעת הסוברים כבה"ע שב ואל תעשה ע"ש וא"כ ה"ה כאן:(יג) על כולם. עיין בה"ט ועיין בת"ש סי' י"ט שאע"פ שדעתו כהט"ז שם והשיג על עדיף ע"ש בת"ש חילוקי דינים שיש ללמוד משם לבאן : (טו) השובה הפסק. עבה"ט ועיין מה שכתב הט"ז שהביא ראיה מהתוס' ביד אפרים ומה שכתב הט"ז דברכת

ביאור הגר"א

מלה כו' וכן בברכת המזון בירך על היין שלפני המזון והרבה כיולא : דה"ה כו'". כמ"ש בתלמידי דרב כפ' ע"פ ושם בתמיר ותלך ח"ב לריך תיכה לשחיטה בפ"ו דחולין ובפ"ח דחולין ובפ"ח דחולין מברך על כל כוס וכוס כו' דתנא"ג אסור שבעה אחר שבעה ברכה אח"כ. בתב"ד בתחלה אבל בסמקנת כ' דא"ל ע"ש ובמ"א וכ"מ מדברי כל הפוסקים שבהיאו דברי מהר"ם שפשט עלית גדול והסיח בדברי' אחרים כדי לברך על עלית קטן ובע"י ועי' מהרי"ל סי' יוד ובתוספתא הכ"ל כו' עושה מלוה אחת כו' אע"פ שנגמר מלו' הראשונה וכמ"ש בי"ד סי' רס"ה ס"ה וכן בסחיטה כנ"ל ועי"ל סי' ל"ד ס"ב : סעי' יג הלובש כו' . כ"כ הרא"ש סוף לילית ומס' כ"י מבוס הלילה הוי הפסק כמ"ש בתרקלין גדול כמ"ש בר"מ מפנה לפנה בתרקלין גדול כמ"ש רש"ג ועי"ל סי' ק"ד מ"ב וס"ג ועמ"א שם ס"ק ג' אלא מבוס שינוי מקום כמ"ש מ"א ונם זה ליתא בתש"ל סי' רי"ז ס"א ודוקא כו' וכמ"ש הג"מ פ"ו מה"ס סובה הלי י"ב וכ' וכ"ל שאם יצא כו' וכמ"ש בסי"ד ע"ש אבל דעת הרא"ש הוא מבוס דמפסיק בתפילין בשאר דברים וכ"ה בטור אם מפסיק כו' ובא"ח ד"ל לברך אלא בשלא היה דעתו לחזור ולהתע"ד ודא"ש כתב דבסוכ' אגודה פרק התכלת וז"ל ועל עלית של משי כו' הרי לדוגמא אחר הפשיטה וק"ל : (ב) ט"ז סקי"א. לענין ברכת לילית דלא חיפפת. כלומר דכיון דפשיטה דשיה לא חיפפת מדלא חשבינהו בהדי התכיפות א"כ גם הכילוך אינו מזיק : מ"א ס"ק י"ז. ודעת מהר"מ האגור כתב שתהר"מ נהג בלבוש העלית קטן אחר בואו מבית הכנסת ואז הפסיק בדברים ולבשו וברך ע"ל הרי חולק וס"ל דהליכה אינו הפסק לכן הולרך שלא ללבוש העלית קטן אחר בואו ואפ"ה הפסיק בדברים והיה היסח הדעת כדי שיברך עליו : (ג) ט"ז סקי"ב. רבינו נסתפק בדין זה לענין הטור אם פשט תדעתא לילך לבית הכנסת והיה דעתו ללובשו יש להסתפק אם לריך לברך אם הוא דומה למ"ש בתפילין שזו אז דלמא גם בתפילין שזו אינו מברך אלא כשזו מדעתו כו' ולזה דעתי נוטה עכ"ל והבין הב"י דגם בתלך תפילין לגמרי מעל ראשו ליכנס לבית הכסא.גם כן נסתפק משום דשונין הן ונוטה דעת הטור גם בזה שלא לברך ולכן הקשה הב"י מפרק לולב וערבה

הגהות רעק"א

לברך: שם ס"ק י"ו ולא דמי למ"ש סי"ד. הימנו דסתמא קאמר בסעי' י"ד אם אם בעוד שלא הפסיק בשום דבר אחר הברכה

מחצית

שעות ביום ולא אע"ג שהפסיק בינתים ותפילין דשל יד ושל ראש הן ב' מצות קיי"ל דאם סח בין ש"ש לש"ר לריך לחזור ולברך דשיחה הוי הפסק וה"ט דשופר הכל התקיעות מצו' א' ויש לבה חיבו' זה לזה אין השיחה קלה מפסיקו משא"כ תפילין שהם שתי מצות ואין להם חיבור יחד לכן גם דיבור קל מפסיק ביניהן ולא מהני מה שהי' דעתו תחלה בשעת ברכה על השניה : ב' מצות של חובה וכיון שמתחיל בהן אין בדין שיפסיק ביניהם כ"ה לשון הר"ן שם : לכן יזהר כ"א כו' כיון שמחלוקת הפוסקים אי יברך לכן לא יסיח ולא יכנים עצמו לפלוגתא : בנתיים כמ"ש בי"ד שם כנ"ל הכריעו האחרונים שם דיש לברך כ"כ הש"ך שם בשם האחרונים אבל הט"ז הסכים שם שלא לברך ואם הא לף על גב דכה"ג כולי עלמא מודים דיברך וס"ד דרשאי להפסיק הפסק גדול ולברך דבזה אינו מכניס א"ע לפלוגתא קמ"ל דאפ"ה אסור דאסור לברוס ברכה שא"ל. וכמ"ש ס"ס רט"ו כנ"ל : (ס"ק טו)אם לא אע"ג כו' דא"ל לברך והיינו אתם אבל אם בפי' לא מתכוון ואחר זה שחט עוד הוי נמלך ולכ"ע לריך לברך : דגבי מילה כו' דלא בש"ך . שהקשה דברי רמ"א אהדדי דלענין שחיטה פסק דאפי' לא היה דעתו בפי' על אחרים אלא אתם א"ל לברך על האחרים ובמילה פוסק אם יש שני תינוקות לאול דבאתם לריך לברך גם על השני ולפמ"ש מ"א לחלק א"ש דלגבי מילה נמי אין קבע ואין רגילים להביא יותר : (ס"ק עז) אם פשט כו' בתשובת מהר"ח ל"מ הכי ז"ל מהר"ח אם שח בין עלית קטן לגדול הוי הפסק ולריך לחזור ולברך . ומהר"מ שלא הלך בעלית קטן לביהכ"נ (אח"ז חזר בו מהר"מ כמבואר בב"י) אלא בשחזר לביתו מבה"כ לבש העלית קטן ובירך עליו נראה שלפעמים לא היה לריך להשיח בין עלית קטן לגדול וגם לא היה רשאי לשיח בלי לורך לחייב א"ע בברכה כיון שהיה יכול לפטור בברכו' א' ואז היה מסתפק אם יברך על הגדול(אם היה מברך תחלה אם לא בהפסק לא איכפ' לן כלל ואפי' סח ביניהם ולכך הוכיחו דציעור השביה הוא כ"ב אמות דלא מיקרי תיכף משא"כ לענין הפסק ספיר י"ל דהילוך הוי הפסק כמו שיחה ובה"ג:(סק"ב י"ב) רק אם לא ידע זה שזו כנ"ל : (שם) בהבנת הב"י כנ"ל : (מ"א ס"ק ע"ז) לפימ"ש לעיל מיהה דברי מהר"מ כו' ר"ל דשם הביא

ביאור תשובה

מלבבך על עשיית המצות ע"ש. וע"ש שדחה מ"ש הפר"ח שיכוין וינמור בדעתו שלא יצא בברכה זו רק כ"ז שלא ישיח שיחה בטלה והוא"ל כתב דלא מהני כוונה זו לחייבו בברכה שנויה כיון שהם לפניו ומתכוין לשחוט את כולם ע"ש וא"כ ה"ה כאן:(יג) על כולם. עיין בה"ט ועיין בת"ש סי' י"ט שאע"פ שדעתו כהט"ז שם והשיג על עדיף ע"ש בת"ש חילוקי דינים שיש ללמוד משם לבאן : (טו) השובה הפסק. עבה"ט ועיין מה שכתב הט"ז שהביא ראיה מהתוס' ביד אפרים ומה שכתב הט"ז דברכת

לבושי שרד

אם יסיח הרי הכנים א"ע בספק פלוגתא וח"מ בעבר ושם יברך כי כן הכריעו האחרונים. וע"ז כתבו דבהפסק גדול לכ"ע לריך לברך ת"כ לכתחה בספק גדול אר לכתחלה דבזה לא הכנים א"ע בספק לכן : ד"תעפ"כ אסור מעשה אחר שנורם ברכה אח"כ. זהו המשך דבריו. וק"ק בהפסיק מעט למה יברך ע"פ הכרעת האחרונים נגד המלוקים מוטב לו לומר שיפסיק עוד יותר ויותר ידי כל הדעות דבשלמא לכתחלה אסור להפסיק הרבה משום גורם ברכה משא"כ בהפסיק מעט יפסיק עוד ויש לישב :

(ב) ט"ז סק"י סי' י"ט דגבי אכילה לא שייך קבע. ט"ס הוא וצ"ל דגבי אכילה שייך קבע וכ"ה שם בב"י בי"ד ולא בפרי מגדים : מ"א ס"ק ט"ז. ל"ע דלקה. הקשה הרחי חדא דהתם"ה מסקנתו אינו כך אלא הא"ל לברך וכמו שהביאו לקמן סי'

דגם בתפילין יש ספק אם חלצן קודם שהלך לב"ה דאם כן היה לו למנקט הספק בחדא מחתא בציצית ותפילין אלא ברור הוא דפשוט היה לו לרבינו הטור בתפילין שחולצן כדי ליכנס לבית הכסא דאז צריך לברך אח"כ כי הסיח דרכא והטעם דהא אסור ליכנס לב"ה בתפילין ע"כ ה"ל הספק גמור משא"כ בציצית דמותר ליכנס לב"ה עם ציצית וכזה דוקא הוא דמבטיח ליה אם דומה לזו תפילין מרחשו מדעתו במקום שאין איסור ומסיק דגם בתפילין א"ל לברך כשעשה מדעתו במקום שאין איסור וזה דומה לציצית שהולך לב"ה ובתרוייהו א"ל לברך ומילוק זה מלאתי בד"מ והכי דאיה מגמ' פ' מי שמתו לענין אם הספיק בתפלתו אם צריך לחזור לראש ע"ש ע"כ דבר ברור הוא דאין מברכין על הציצית אחר שבא מב"ה ורוצה לחזור ולנכנס כגע"ד ועיין בסמוך אח"ז: (יג) וי"א דוקא כשנשאר עליו יט (עז) טלית קטן והכי נוהגין[שם] [עיין לקמן סימן כ"ה סעיף י"ב] :

טו ק (יז) אם כ נפלה טליתו שלא במתכוין (יד) וחוזר ומתעטף צריך לברך והוא שנפלה כולה אבל אם לא נפלה כולה י אע"פ (יח) שנפלה רובו א"צ לברך :

טז ם (טו) * הלן בטליתו בלילה כא צריך לברך עליו בבוקר

דכתב כסי' תרל"ט בשם המ"מ דאם יצא מן הסוכה אדעתיה לחזור מיד דא"צ לברך ומ"ש הכא דצריך דהא בגמ' ליף סוכה מתפילין לענין זה ובאמת דעת האחרונים (°) כרמ"א ואם שלא מקומו בנתייס לא הוי הפסק כיון שחזר ולבש אותו (°) טלית עצמו כמ"ש סי' ר"ו וכ"ה בד"מ דלא כע"ת ועסי' קע"ח. מ"מ נ"ל אם לא היה בדעתו לנוכשו (°) מיד צריך לברך וכמ"ש גבי סוכה וכ"ה בטור כאן דלא כע"ת ס"ק כ"ג : יש טלית קטן משמע דעת רמ"א אפי' ה"ה דעתו לחזור ולהתעטף לא מהני אפי' אם נפלה בלא כונה דסהא כ"ב. מ"ת וכ"כ בשכנה"ג בהגהת ס"י ס"ה מ"ש בשם הגהת ס"ק כ"ג : יש לעיין אם נפלה בלא כונה אם הוי הפסק ולכאורה נראה דלא הוי הפסק דהא נפלה בלא דעת ואזדא ליה מלות אפי' נשאר עליו טלית קטן לא מהני כמ"ש בס"ק שלפנינו זה ואם נפלה מעל כל הגוף אע"פ שנשאר בידו צריך לברך דאזדא לה מלות דמלות עיטוף בגוף ס"ק : (יח) שנפלה רובה. ט"ז חולק אפי' בנפלה רובה צריך לחזור ולברך דומיא דתפילין אם נשמטו רובן ממקומן דצריך לחזור ולברך ע"ש : מי שלקח טלית להתעטף בשתי ידיו וכשהגביה הידיים לנטף נשאר הטלית בידו האחת א"ל לברך שנית. שיורי כנה"ג בהגהת כ"י ס"ט. מי שנטל טלית להניחו וצריך עליו וקודם שסיים הברכה נאבד מידו ימשוך הברכה וילך למקום הטלית ויסיים הברכה הלכות קטנות ח"ב סי' קנ"ג. מי שהי' מתפלל תפלת י"ח ונפל טליתו מעליו ובעוד שהי' מתפלל הניחו לאחרים עליו כשסיים תפלתו

ימשמש

מה שמחשב שאין פושט שחיטתו בברכה זו אבל בזה שפיר י"ל שאין מברך רק על מעשה לבישה זו ואם שיהיה נחשב כהיסח הדעת וכבר כתבתי בשם הת"ש דכה"ג לא היה כנורם ברכה שא"צ דמותר להכניס בתחלה במקומות שאינו רשאי להספיק לכן אני נ"מר בדעתי שלא יפשוט הברכה כשאצטרך לפשוט בשעה שצריך לפשוט במקום אשר רשאי להספיק ולפי"ז בכה הברכה ראשונה עומדת במקומה כיון שפושט ע"מ ללבוש מעל ונם נשאר עליו ט"ק ומהני לצאת ידי ברכה בלבוש שניה עכ"פ לדעת הרמ"ן ודעימיה ומי שנוחג כן כמה פעמים לכוין בשעת ברכה לשם כך אף אם אינו מכוין אח"כ ועושה הברכה בסתם מסתמא ע"ד מנהגו הוא מברך ודין המקומות שאינו רשאי להספיק יבואר בהלכות ק"ש בעזה"ת. וע' בשו"ת בית יעקב סי' ט"ז שאם דר בחדר הסמוך לבית הכנסת שאין בהילוך ב"ב אמה אין ההילוך הפסק ע"ש אך במג"א מבואר דדוקא אם שניהם בבית אחד לא חשיב הפסק מחדר לחדר ע"ש ובט"ז וח"צ וכ' בשו"ת פני יהושע (בתי') סי' י"ח במה שרצה חכם אחד לפרש דברי הטור שמסתפק בפושט כדי ליכנס לבהכ"ס כי חיינו שבאמת לא נכנס אלא חזר ולבש מיד אבל נכנס צריך לברך כדאיתא בגמ' והפ"י ז"ל דחה. דברי דאפילו נכנס קאמר הטור לפי שדעתו ללבשו מיד בציאתו אפשר שא"צ לברך ע"ש וכן דעת כל האחרונים לפי דעת הטור: (יח) שנפלה. עבה"ט ומ"ש בשם הלק"ט ימשוך הברכה כו' נראה דמיירי שקרוב להניע להטלית

באר היטב

הפסק הס כ"ב אמה . והוא מדברי תוספות בפרק איזה נשך והביאו הרמ"א לקמן סימן קס"ז ובין בתשובת בית יעקב סי' ט"ז ובט"ז ס"ק יוד . ובתשובת חכם צבי סי' קנ"ח מה שחמה מ"ז. ועי' בספר בני מיים מה שתירץ מ"ז. ובין בחות יאיר רכ"ז. ובמ"א סי' קס"ו ס"ק ג'. כתב המ"א כ"ל דאם שניהם בבית א' לא שייב הפסק מחדר לחדר ע"ש. וט"ז פסק דאפי' אליבי מביאו לנהב"כ לא הוי הפסק אם לא שפסק בדבריהם אחריהם אז שם אז מנים תפילין בתחיים א"כ ברכת תפילין הוי הפסק בין טלית קטן לגדול אבל הילוך לחוד לא הוי הפסק ע"ש ובין בשיורי כנסת"ג שהאריך : (עז) טלית קטן וט"ז כתב לענין מעשה ודאי שפסק ברכות להקל ואין לברך שנית אם היה דעתו לחזור ולהתעטף בו אפילו לא נשאר עליו טלית קטן כמו שפסק רמ"א כי' כ"ה לענין תפילין בחס הי' דעתו עליו דא"ל לחזור ולברך ע"כ. ומ"א כתב דברי הב"ח עיקר שכתב דמהר"ם איירי בשהסירו שתם לכן כשנשאר עליו טלית קטן מדיין לא הסיח דעתו מן המצות ע"ש. משמע מתי בחס דעתו לחזור ולהתעטף אפי' לא נשאר עליו טלית קטן ל"ל לברך . ומיהא אם לא היה דעתו לנוכש מיד לא מהני אם נשאר עליו עליו טלית קטן ולריך לברך ואז א"ל לבדוק הציצית בשחזר ולובשו מ"א סי' י"ג ס"ק ה' ע' מ"א סי' זה ולכ"ע אם פשט טליתו בבקר ונשאר עליו טלית קטן וחוזר ולובש טליתו בחס דעתו בשחרית ס"ק ט"ו : (יז) אם נפלה טליתו. ובזה כ"ש מודו דהא נפלה בלא דעת ואזדא ליה מצות אפי' נשאר עליו טלית קטן לא מהני כמ"ש בס"ק שלפנינו זה ואם נפלה מעל כל הגוף אע"פ שנשאר בידו צריך לברך דאזדא לה מצות דמצות עיטוף בגוף מ"ל : (יח) שנפלה רובה. ט"ז חולק אפי' בנפלה רובה צריך לחזור ולברך דומיא דתפילין אם נשמטו רובן ממקומן דצריך לחזור ולברך ע"ש : מי שלקח טלית להתעטף בשתי ידיו ובשהגביה הידיים לנטף נשאר הטלית בידו האחת א"ל לברך שנית. שיורי כנה"ג בהגהת כ"י ס"ט. מי שנטל טלית להניחו וצריך עליו וקודם שסיים הברכה נאבד מידו ימשוך הברכה וילך למקום הטלית ויסיים הברכה הלכות קטנות ח"ב סי' קנ"ג. מי שהי' מתפלל תפלת י"ח ונפל טליתו מעליו ובעוד שהי' מתפלל הניחו לאחרים עליו בשסיים תפלתו

שערי תשובה

תפילין הוי הפסק בין הברכה שבירך על הטלית קטן להגדול ע"ש לענ"ד צ"ע דבסי' כ"ה כ' המג"א בחולץ תפילין ונכנס לבהכ"ס אם אינו רחוק א"צ לחזור ולברך אע"פ שמפסיק באמצע בברכת אשר יצר וע' בבאר היטב לקמן סי' נ"ג בשם נינת וורדים בנכנס לבהכ"ס באמצע ספוקי דזמרה ישול ידיו ויברך ויניח ציצית ותפילין ויברך וכתב הבאר היטב שם דבמג"א סי' כ"ה לא משמע הכי ולפי מה שכתבתי י"ל הטעם של בעל נינת וורדים לפי שהפסיק באמירת אשר יצר כדי לברך אמירת אשר יצר לעשות צרכיו והנטילה ולא יפסיק בנתיים והמג"א ס"ל דאע"נ דוראי לכתחלה ראוי לעשות כן מ"מ בזה שאם יעשה כן יגרום ברכה מוטב לאחר אמירת אשר יצר עד שיניח תפילין וציצית בלא ברכה דהשה' אינה חשובה הפסק ויאמר אח"כ א"י. וע' לקמן סי' רכ"ז לענין אם הוא בבהכ"ס ושמע קול רעמים יצא ויברך וכ' המג"א שיטול ידיו ולפ"ז צריך לאחר ברכת א"י עד אחר שיברך ברכת הרעש וי"ל דהתם הוי ברכה עוברת וכן מ"ש בס"ז בשם רש"ל בנתחייב ברכה אחרונה שיוכל להקדימה התם נמי משום דכבר חל חיובה קודם ומ"מ י"ל דגם כאן אם יאחר ברכת א"י לא יצטרך להרבות בברכות ציצית ותפילין מוטב שיעשה כן. ועיין באשל אברהם מה שכ' הטעם שיכול לאחר ברכת א"י וצ"ע. אך בלא"ה י"ל כדעת המג"א דאפשר דגם הוא סובר שיברך בין לבישת שני בגדיו של ציצית שפיר חשוב הפסק ועיין במ"א ס"ק י"ח שכ' חילוק זה לענין שינה מקומו בנתיים ע"ש ועיין לקמן סי' נ"ג סעי' ט"ו מ"ש בזה ומ"מ נראה דבכה"נ דמפסיק בברכת תפילין וכיוצא בו לא נרע משיחה ולפמ"ל דעת הת"ש דאיכא דעות שא"צ לברך בברכה כי כל ספק ברכה להקל א"כ ה"ה בהפסק ברכה הדין כן שא"צ לברך וכדי לצאת מידי פלונתא יש לעשות כמ"ש לעיל מדברי הת"ש בשח בין שחיטה לשחיטה : (עז) טלית קטן. עבה"ט ודעת הלבוש כהש"ע וכ"כ בשם הגי"ץ ושכנה"נ שיחזור ויברך אפי' נשאר עליו ט"ק והרוצה לצאת מידי פלונתא בזה א"א לו לעשות התקנה של הת"ש שכתבתי לעיל דכיון שעומד במשך זמן תפלה א"א שיסיח דעתו מחזרת לבישת הטלית וכ"כ בת"ש שם אהה"א דמהר"ם שאם היה לובש הט"ק ומברך עליו לא היה אפשר להסיח דעתו כלל ממלבוש ט"נ דהוי כחיוב אצלו להתעטף בו בשעת תפלה ולא היה יכול לעשות כ"כ הפסק ביניהם כדי לנרום ברכה שא"צ הא אם היה אפשר לו להסיח דעת שאינו רוצה ללבוש עוד אין זה נורם ברכה ולכן נראה שיכול לעשות לכוין בשעת ברכה ונומר בדעתו שלא תפטור ברכה זו רק לבישה הראשונו' לבד ואז אינה פוטרת מפשיטה ואילך אף שדעתו לחזור וללבוש ויש עליו ט"ק וכעין שכ' בת"ש בשם הפר"ח שהבאתי לעיל ס"ק י"ד ואף שבת"ש שדא ביה נרגא וכתב דלא מהני מה שמחשב שהיינו לפי שהמוכנים לשחוט לסניו ומכוין לשחטם לא מהני יפשוט ויחזור וילבש פנים חדשות באן לכאן ולהרוויחא דמילתא יש להספיק נ"כ באיזה שיחה לאיזה צורך עצמו לספק זה מליכנס בספק שנמנע לברך וכן אני נוהג ומ"מ הואיל וזמנין דמתרמי שצריך לפשוט שעומד מתחיב אפילו לא הסיח דעתו ומפרש המג"א לא כוונתו דבזה שפיר ס"ל לחבר"ם דהספק מיעוט אע"פ שלא הסיח כיון שפושט עליהו נ"כ לא ע"י הספק ועי' שפטו מיתבב בהסח הדעת משא"כ בש"ע דקי"ל דאם הספיק בלא"ה צריך לברך וא"כ ע"כ דמיירי בלא הספק אז מתחת הפשטה לא אתרינן דהוי בהסח הדעת כך הוא כוונת המג"א אחנם לפענ"ד אין זה כוונת הת"ד דסס כ' הרא"ש והר"ר ס לא פליגי וה"ש הרא"ש בלא הספק ר"ל בלא הסח הדעת וע"ז כתב דבלא הדוקא בעודו לבוש כו' וא"כ מאי קשיא על דברי מהר"ם וכן הרא"ש המלרבי הסח הדעת הייבו עודו לבוש כו' א"כ הרא"ש לא מיירי בהיה שם הספק אחר ואפ"ה קאמר התם"ד אם פשט חייב לברך אפי' לא הסיח ע"ש בתה"ד ולפ"ז א"ש דברי רמ"א בזה וה"ש המג"א דהא התה"ד סיים שם דבהשובת הר"א לא משמע הכי לפענ"ד דעת הרמ"א . מ"מ ס"ל לתה"ד עיקר להר סברא. דברי בהכנס סי' ק"ד

חכמת שלמה

עד אחר שיטול ידיו ויברך עובר לעשייתן ממש וז"ם ונכון ושפיר הקשה הב"י וא"ש ודו"ק: (סעיף ט"ו) אם נפלה טליתו וכו'. נ"ב הנה אם נפל ממנו מעט ונתנה עליו ואח"כ נפל ממנו מעט שני ונתנה עליו וכן אח"כ עד שהבאטרף יחד יהיה נחשב נפל כולה יש להסתפק בזה אם נחשב נפלה כולה וחייב לברך או לא ונראה לפשוט זה ממה דאיתא במס' ערובין [דף כ"ד ע"א] פרץ אמה ונדר אמה פרץ אמה ונדר אמה עד שהשלימו ליותר מעשר מהו וכו' עד ואמרת לן פנים חדשות בא לכאן ת"נ פנים חדשות בא לכאן ע"ש בסוגיא ופירש"י וקיי"ל כן לקמן [סימן שנ"ח] סעיף ב' וא"כ ה"נ ודאי אם לבש טליח בלא ברכה חייב לברך כל זמן שעודו עליו כמ"ש לעיל בש"ע וא"כ ה"נ אף דנפל מעט ונתנה עליו כיון דבצירוף הוי נפל כולה נחשב פנים חדשות בא לכאן והוי כולה נחשב פנים חדשות בא לכאן ולכן נחשב נפלה כולה וחייב לברך וה"ה נמי לדעת הט"ז[סי' ט"ז]בטלית

הגהות רעק"א

ופשט ולבש דצריך לברך והיינו המוש דלא סי' דעתו על זה בלבישה בשעת הברכה. אבל בפשט בתו"ע היום וחזר ולבשו מיד. אף שהי' דעתו לזה בשעת הברכה מ"מ מעיקר הברכה עד לבישה זו בפסיק. א"כ אין הברכה יכול לפטור לבישה זו בכללו"ד : מנ"א סק"כ כדאתמרי' גבי תפילין. אפשר היינו דוקא שלא בשעת הפלה. כמ"ש המג"א (סי' כ"ב) בשם המלה. תוספת שבת :

מחצית השקל

וא"כ ה"ה תפילין כה"ג אינ"ל . דהא בגמ' ליף סוכה מתפילין לענין זה . דאמר רבב"ח שם דסוכ' אף על גב דלא מפסקי לילות מימים דהא גם בלילה חייב בסוכ' אפי' הכי מברך כל יום על הסוכ'.ומסיק הש"ס דסבירי' ליה כרבי דאמר תפילין כל זמן שמניחן מברך עליהן אע"ג דכל היום חייב בהן ולילא הפסק אפ"ה מברך כל זמן שמניחן"ה בסוכ' כל זמן שמניחן"ה בשעתו דעתו הימנו ואמרי' דגם רבא הכי ס"ל מהאי דהוי מברך עליהן כל זמן כ' מבית הכס הרי הש"ס ליף סוכה מתפילין לענין זה וה"ס אפכ' דילפי' תפילין מסוכ' וכיון דבסוכה כתב ה"ה דאם ילא כו' לחזור מיד אין ל"ל אם כן ה"ה גבי תפילין הדין כן. ומתפילין ילפינן לציצית . ובאמת דעת אחרונים כרמ"א דפסק אין צריך לברך כה"ג כדמלינו בסוכ' . ועל ראיות הרב"י מהא דרבא כתב הר"מ וכן הב"ח דהא קיימי' לן סי' ס"ה בק"שאי הפסיק אחמי' אונם הוי הפסק אבל הפסק מרגון לא הוי הפסק.ולכן בתפילין כיון דאינו דאלי' איכם בהם לבית הכנסת והוי הפסק כשחלצן ולכך בירך רבא כשיצא . מה שאין כן בציצית אי פשט הבגד מרגונו דלא הוי הפסק כמו בקריאת שמע ואפי' פשטו לכנס לבה"כ מ"מ לא מיקרי אונס דהא מצד הדין דאלי' איכם לבה"כ עם הציצית . ולכך לא הוי הפסק . ואעפ"כ בספק הטור.והש"ס בסוכה לא מייתי מדרבא כ"א דבתפילין מה שבקרא הפסק נגביה צריך לברך א"כ ה"ה בסוכה מה שהוא היסח הדעת נגבי סוכה גם כן צריך לברך.עיין מה שכתב' סוף סי' רי"ז כתב כן לחד תירוצא שכתב' שם הנכנס לאהלו של בושם צריך לברך ואפי' יוצא וכנכנס כל היום די ברכה א' וכ' מ"א אע"ג דהוי שיטו מקום כשלי' מ"מ כיון שמריח גם אח"ז הבשמים הראשונים שהריח בהם תחלה ל"ה הפסק : (כ"ק יט) טלית קטן. משמע דעת רמ"א אפילו היה דעתו

ח"א — ואו

מיירי בחין דעתו והוכח בע"ז. כ"ל להמ"א דהאי חין דעתו ר"ל בסתמא דאי שלא היה בדעתו בהדיא ודאי הוי נגמר המצוה אפי' אם נשאר עליו ט"ק : (ב) ט"ז ס"ק ט"ו. אלא תוכת מצה. ר"ל אם לובש בגד של ד' כנפות חייב בציצית אבל אין חוב לברך אם לא לחבר בגד של ד' כנפות. ומה שהקדים הע"ז ד"ז לקושיתו משום דאם היה חוכת נברא לא קשיא קושיתו משום דבלילה ודאי אין מחויב לחזור לחבר בגד של יום לנוכשו ומ"ש הפסיקה הלילה אם חוכת נברא מש"ה הקדים דגם

באר הגולה

ק כ"י בשם הריטב"א בשם רבו ור"י בספ"ק דברכות ר כ"י ם בתשובת

עטרת זקנים

עיקר כי לא דמי לתפילין שצריך לחזור ולברך שאני תפילין שאסור לילך בו לבית הכסא ע"כ הוי הפסק ע"כ לפי זה אם הסיר התפילין לילך במקום שמותר לילך לו בתפילין א"ל לברך בשם היה דעתו להניחם מיד כנ"ל :

*הגה ש"ע וי"א דוקא בשם כשאר עליו טלית קטן והכי נוהגין קצת ע"ז היינו בהסיר טליתו מהם ע"כ בנשאר עליו טלית קטן אינו מפנה דעתו מהמצות ציצית א"ל לברך בשחזר ולובש ובלא שאר עליו טלית קטן משמע הסיח דעתו מהמצות ציצית לגמרי ע"כ צריך לחזור לברך אבל בשם הסיח דעתו בפירוש צריך לברך אף בנשאר עליו טלית קטן (מורי בב"ח) ויש חולקים אפילו לא הסיח דעתו ואפילו בשאר עליו טלית קטן אפ"ה צריך לחזור ולברך (מהרר"מי) ודבריו מגומגמים מאוד ואין נראין בכלל אדרבה דברי מהרר"מי סותרים זה את זה דלעיל בסימן י"ב פסק דיש חולקין אף על פי שפשט הא' קודם שלבש הב' שגזה גילה דעתו בהדיא שאינו רוצה לחיות בלבוש בשום טלית כלל ואפ"ה פסק שאינו צריך לחזור ולברך ובלן נבי דין זה אם נשאר עליו טלית קטן פסק שצריך לחזיר ולברך עכ"ל שא"ל לחזור ולברך בנשאר עליו טלית קטן ופסק ברכות להקל : *הגה בטליתו בלילה צריך לברך וי"א אין צריך לברך וכן עיקר ועוב למשמש בו בשעת הברכה:צריך אדם להסתכל בציצית והוא תועלת גדול לכל הנשמה שלא תזדמן לידו חטא גם להשיג תועלת גדול (רי"ל בס"ע ע"פ הא"מ) :

נתיב חיים

ב) מ"א ס"ק י"ע וכ"ח כתב דמהר"מ. נ"ב זהו י"א שני :

לבושי שרד

(ב) ס"ק יב. אחר צריך לברך עליו . היינו פסק המחבר בסעיף י"ב וע"ש בט"ז ס"ק י' : (שם). מאי מעלותא דט"ק דבאין דעתו לחזור הויא כמעשה חדש : (ב) מ"א סקי"ח כרמ"א . ר"ל כי"ל הראשון דא"ל ע"ק בדעתו לחזור וכמ"ש מג"א סקי"ע : (ב) (שם)טלית עצמו . כלומר משא"כ בהכנה דס"ק הקודם הוי שינוי מקום הפסק כיון שלובש טלית אחר : (ב) שם מיד צריך לברך. ר"ל אפילו באותו טלית עצמו : (ב) ס"ק י"ט . כשחולצן וגמרה . ר"ל הוכח שחלצן שתם : (ב) (שם) ג"כ כוונת מהר"ח . ר"ל דמיירי שחלצן שתם וגכן אם נשאר עדיין ע"ק לא מיקרי נגמרה מצותן (ב) : (שם). א"א לישבו. דמשמעות לשונו דמשמע אפי' דעתו לחזור : (ם) שם . וכ"ר בד"מ הע"ג הבד"מ כ' דמהרת"מ

יד אפרים

דברי הרא"ש דס"ל כל שהפסיק בין הטליתות אע"פ שלא היה היסח הדעת צריך לברך ורולה להשוות דעתו עם מהר"ם דמשמע מדבריו דאע"פ הפסיק בתפלה ובהליכה לביה"כ לא היה מברך רק תפני שהולרך להסיח הא מתחת הפסק לחזור לא היה מברר ע"ש וע"ז כתב התה"ד והיה נראה דדוקא בעודו לבוש חייב לברך אא"כ הסיח דעתו אבל פושט את זה ורולה ללבוש אחר מתחייב אפילו לא הסיח את דעתו ומפרש המג"א את כוונתו דבזה שפיר ס"ל למהר"ם דהפסק מיעוט אע"פ שלא הסיח כיון שפושט עליהו נ"כ לא ע"י הפסק ועי' שפטו מיתבב בהסח הדעת משא"כ בש"ע דקי"ל דאם הספיק בלא"ה צריך לברך וא"כ ע"כ דמיירי בלא הפסק אז מתחת הפשטה לא אתרינן דהוי בהסח הדעת כך הוא כוונת המג"א אחנם לפענ"ד אין זה כוונת התה"ד דסס כ' הרא"ש והר"ר ס לא פליגי וה"ש הרא"ש בלא הפסק ר"ל בלא הסח הדעת וע"ז כתב דדוקא בעודו לבוש כו' וא"כ מאי קשיא על דברי מהר"ם וכן הרא"ש המלרבי הסח הדעת הייבו עודו לבוש כו' א"כ הרא"ש לא מיירי בהיה שם הפסק אחר ואפ"ה קאמר התה"ד אם פשט חייב לברך אפי' לא הסיח ע"ש בתה"ד ולפ"ז א"ש דברי רמ"א בזה וה"ש המג"א דהא התה"ד סיים שם דבהשובת הר"א לא משמע הכי לפענ"ד דעת הרמ"א . מ"מ ס"ל לתה"ד עיקר להר סברא. דברי בהכנס סי' ק"ד

ביאור הגר"א

מיד וגם דעתו לחזור מיד כמ"ש בסי' רע"ג אבל העיקר בדעת הש"ע : וי"א כו'. כ"כ לגור בשם מהר"ח אבל מהר"ח מיירי בסתם וכמ"ש כי"ד סי' ל"ב ע"ש ובט"ז סי' ר"ו ס"ה ובמ"א שם : סעי' טו אם נפלה כו'. כמ"ש בפ"ד דסוכה רבנן דר"א כל איתה דמתעטף כו' ופי' הרא"ש בשם תוס' ה"ר יונה וה"פ דבשמתעו מקומון אחיריו: והוא שנפלו כו'. למד ב"י מתש"ל סי' ל"ז ס"ד אבל כ"י שלפנינו כ' אפי' נפלה מרוב הגוף ועש"ז : סעי' טז הלן בו כו'. כן למד הרא"ש מעובדא דר' יהודה בחנוקת דמשני בר' כו' עש"ז שהקשה עליו וכן ס"ח . ולי נראה דראייתו מהא דס"ד בס"ל בר"בן בעולם אינו מברך אלא אחת כמ"ש בסוכה כל שבעה אינו מברך אלא יום ראשון ואעפ"כ בשבת מברך אי לא דס"ל בלילה זמן ציצית וכן בלולב אמר שם כיון דמפקי לילות מיתיס מברך כל שבעה אף לרבנן נאף תא דפליג אינו אלא משום שבות אלות זקני' וה"ה נרבי אף בלא פשט דהא לרבנן הפפיטה אינה מעלה כלום : וכן יעשה כו'. תוס' בחנוקת ל"ו א' ד"ה וכשיגיע כו' ע"ש: סעי' יז נתבסה כו'. ר"ל דוקא בתבסה כמ"ש בחנוקת מ"א א' וכו' דחיבים דחנוקת מו' : ביטל כו'. אע"ג דאחרונים שם מ"ה א' שונר בה' עשה

כתב וא"ל דאינו מהא דכתב אחר"י בהלכות ציצית דמי שפשט טלית זו וחזר ומתעטף עליה אחר לריך לברך. וכתב הטעם מכוח דחייב לעשות ציצית בכל בגדיו כו' ע"ש. הרי מבואר דס"ל לתה"ד דס"ל הך סברא לדעת הרא"ש. וא"כ פטיעה דלא שבקינן דברי

באר הגולה

ח"כ

ט א אמר רחליס ומר חליס עכי"ד סי' רל"ח וכ"ל דאמר רחליס ושאר מיני שטרפן זה בזה אזלינן בתר הרוב וכ"מ פ' בתרא דכלאי' ע"ש.רחל בת עז אמרה פסול ציצית (רמב"ם פ"ב) וא"כ אינו פוטר(°) אלא כמינו (כ"י): ב כלל. הטעם דיש לומר שנראית כעין מצי ויבואו להטיל *) ציצית פשתים בטלית של אמר שיסברו שסות מצי. וכתב כ"י לפ"ז גם בטלית של קנבו' אין להטיל ציצית אמר דיבאו להטיל גם בטלית של פשתן ואינו מוכרח דכין קנבוס לפשתן מנמר גמירי אינשי כמ"ש כי"ד ר"ם ס"כ ורוב העולם אין משתמשין בו אלא בחקירה משא"כ בגדי אמר הבאים מחוף היס רוב העולם סובריס שהוא מצי כגון פורסטע"ו כל"א ודומיהן ועכב"י עוד ע"א:

(יא) בבקר (°) אף אם לא פשטו מ (טז) וטוב למשמש בו בשעת ברכה: (יז) וכן יעשה מי שלובש טליתו קודם שיאור היום: [הגמ"י בשם ספר התרומה וסמ"ג וסמ"ק והמרדכי בהלכו' תפילין]:

יז מ נתכסה בבגד שהוא חייב בציצית ולא הטיל בו ציצית (יח) ביטל (כ) מצות ציצית:

ט איזה בגדים חייבי' בציצית ואיזה פטורים מציצית ובו ו"ם

א מ * אין חייב בציצית מן התורה(א)אלא בגד פשתים או של א(מ)צמר רחלים אבל בגדי שאר מינים אין חייבים בציצית אלא מדרבנן (ב) [וי"א דכולהו חייבים מדאורייתא והכי הלכתא] [תוספות דף ל"ט והרא"ש סמ"ג ומרדכי]:

ב ג ציצית של פשתים או של צמר רחלים(ג)פוטרים בכל מיני בגדים ג חוץ משל פשתים לצמר או של צמר לפשתים בזמן הזה דליכא תכלת מפני שהם כלאים: הגה *וי"ש אומרים (ד) שלא לעשות ציצית (ג) של פשתים ב כלל אפי' בשאר מיני והכי נהוג [סמ"ק סימן ל"א]:

ומילך כיומא אריכתא הוא ואין לילה מפסיקו עכ"ל ומשני כר' דאמר תפילין כ"ז שמניחן מברך עליהן א"ה כל שעתא ציצית ממי פי' אפי' ביום כשפושטו והדר לובשו היה לו לברך ומשני ר"י אינם נאנע הוה ולא הוה שדי לגלימיה כולי יומא אלא בלילה והביא הרא"ש זה בתשוב' וז"ל ומשני כר' וכו' פי' בלילה היה פושטו ובבקר כשחוזר ולובשו מברך כו' ומשמע דמעיקרא היה סבור שלא היה פושטו בלילה ולכך הקשה כיון דסבר לילה זמן ציצית אמאי היה מברך דאם היה פושטו מאי קשיא ליה אם מברך בבוקר כשחוזר ולובשו אלמא לדידן דקי"ל לילה לאו זמן ציצית יש לברך בבוקר אף אם לא יפשטו עליתו. ולכאורה טוב למשמע בציצית בשעת הברכה עכ"ל. ויש לתמוה לפי פירושו דעיקר החילוק בין מקשן לתרצן דהמקשן ס"ל דלא היה פושטו בלילה והתרצן הסיב לו דפושטו בלילה מי הכניסו למקשן לדוחק זה והלקשות מכח זה דהא אין מדוחק זה שום רמז בגמ' ותו דאם כן ל"ל לתרצן לאתויי כר' לא ה"ל לומר רק פושטו בלילה ותו כיון דגם לדברי המקשן ס"ל להרא"ש דאם פושטו בלילה לריך לברך עליו בבוקר אמאי קאמר אמ"כ א"ה כל שעתא ממי (°) לדידי' ממי תקשי ליה כן ע"כ נראה דודאי גם המקשן היה יודע דפושטו בלילה כשתם כמי אדם אלא דהיה סובר כיון שאין זמן ציצית דהא לילה זמן ציצית אין לו לברך אלא פעם אחת וכפירש"י שזכרתי ומשני דס"ל כר' בתפילין דכל פעם שמניחן מברך אפילו ביום ואע"פ שאין זמן פטור בתיי"ם ומש"ה פריך שפיר אמ"כ א"ה כל שעתא אפי' ביום כו' וא"כ אין ראיה מהם למי שלא פשט עליתו בלילה. וכ"ל דמ"ה לא פסק רבינו כהיא תשובה דלאו דסמכא היא וראיה ברורה עוד שנסוף ה"ק מה' ציצית כתב הרא"ש הך סוגיא ופי' בו כפירש"י ש"מ דהדר ביה מאותה תשו' וז"ל דהשומע לדברי רבינו הטור דא"ל לברך הרוויח ברכה שא"ל כנלע"ד. וראיתי גם לגו"א ז"ל שפסק נ"כ שא"ל לברך: (טז) וטוב למשמש. הכ"י הקשה הא חיוב למשמש (°) כדאשכחן בבי תפילין וכ"ל דלא שייך משמוש אלא היכא שלבשן היום ולא מברך בשעת לבישה ועכ"כ לריך למשמש אא"כ בשעת ברכה כי היכי דלא ליתחזו כמאן דמברך על שעת לבישה שהיתה כבר וכבר הפסיק בתיי"ם משא"כ כאן שלא לבש היום ע"כ עיקר הברכה על קיום המצוה מכאן והלאה אלא דמ"מ טוב למשמש גם בזה כל"ל וכון לדיעה זו אבל כבר כתבנו דלא קי"ל כי הך פיסקא אלא א"ל לברך עליו כלל בבוקר: (יז) וכן יעשה כו'. לשון וכן אינו מדוקדק דבדין הקודם הוי המשמוש אינו חיוב רק עלהיו"ט אבל בהך דינא דקודם אור היום הוי המשמוש חיוב כמו בבי תפילין הבאינו כ"י: (יח) ביטל מצות ציצית. דציצית חובת גברא לענין זה שאם נתכסה בטלית אז אל עליו החיוב ועמ"ש סי"ז ס"כ:

ט (א) אלא בגד פשתן. דתנא דבי ר"י הוא"ל ונאמרו בתורה בגדים סתם פי' אלא נגעים ואלא כלאים ופרט לך הכתוב בחד מהן לומר ופשתים דהיינו בנגעים אף כל ל"ו דוקא אבל לומר גמלים ולומר ארבעים ונולה של עזים והשיריס פי' של מצי כולן פטורין מציצית: (ב) וי"א דכולהו כו'. פוסקים כרבא דרבא רמי כתיב הכא מין בגד פי' אפילו אינו של ל"ו מ"מ יהיו הציצית ממין הבגד. וכתיב ל"ת שעטנז ל"ו יחדיו גדילים תעשה לך הא כיצד ל"ו פוטרין בין במינן כו' ומכריע רמ"א כדיעה זו שכן ס"ל לרוב האחרונים כרבא לדרוש מין בגד חייב מדאורייתא בציצית ויהיה מין הבגד: (ג) פוטרין בכל מיני בגדים. פי' דמן התורה בעי' למצות ציצית ב' חוטין של לבן וב' חוטין של תכלת ותכלת עמדה הוא ואפ"ה פוטר בשל פשתן דהכי כתיב בהדיא בתכלת ממילא ה"ה ב' חוטי לבן של לומר פטרי בשל פשתן וכיון דהש"ע פסק כתנא דבי ר"י דשאר מינין אינן אלא מדרבנן פשיטא דל"ו פוטר בהם וכזה עדיפא בגד פשתן או לומר דבהם עושים ציצית אפי' מל"ו ביחד דרחמנא שרי כלאים בציצית דכתיב גדילים וכו' אחר ל"ת שעטנז משא"כ בשאר מינים דאין בהם חיוב מדאורייתא על כן אין בהם היתר כלאים אלא דוקא לומר אז פשתים והשתא דאין לנו תכלת נמצא דאפי' בבגדי לומר אז פשתים אין עושין מצות ציצית כראוי לא שרי לן כלאים הלכך אסור לנו ציצית של לומר בבגד פשתים אז אפילו אלא"ה שזכר בש"ת דכל מיני בגדים חייבים מדאורייתא אפי' בשאר מינים מותר מן התורה ציצית של לומר ופשתים כדרבא שזכרנו ובזמן הזה אסור מטעם שזכרנו:

(ד) שלא לעשות ציצית של פשתן. בטור כתב וז"ל כ' בסמ"ק ומיהו נכון ליזהר שלא לעשות ציצית של פשתן בשל מצי עכ"ל ופי' כ"א הטעם דס"ל כר"ת דטלית של פשתן פטור מלהטיל (°) בו ציצית כמ"ש בסמוך ומ"ה כתב (°) בסמ"ק בשל מצי ר"ל א' משאר מינים וק"ל הא מסיק רבינו (°) הטור אא"כ היתר ציצית פשתן בטלית של פשתן וכ"ל דבריו סמ"ק לדעת הטור הכי דהגאונים ור"ת אסרו פשתן לציצית כלל ואין פוטר אלא לומר דוקא מטעם שכתב כ"י (°) בשם הרי"ף לטעם האוסרים אלא שהרי"ף דמה דבריהם בפי' הסוגיא דהיינו במילתא דרבא דאמר הכא מין כנף פליגי היאך מתפרשים דברי התלמוד ריש יבמות ודעת הרי"ף שפשתן ג"כ פוטר וכמ"ש בטור ג"כ אא"כ ע"ז מסיק הסמ"ק נהי דיש לפסוק כרי"ף דפשתן פוטר היינו בשל בגד פשתן דא"א בו בציצית אלא מפשתן נמצא אין לו אלא טלית של פשתן יבטל מצות ציצית וכמ"ש כ"י בשם הרא"ש בתשו' על המדינה שבטיותות שלהם של פשתן

(ה) אמרה פסול לציצית יליף בש"ם מקרא והוה מקום לו' דאמר מיקרי ; ואפ"ה התורה מיעטתו ולא יפטור אפילו בתינו תש"ה הוצרך לכתוב דבתינו פיגר תשוב דקרא קמ"ל שאינו אמר כלל וה"ל כמו שאר מינים: ט"ז ס"ק ד' (ה) בו ציצית כמ"ש בסמוך. דשאר מינין אין פוטרין בו ואמר ח"א תשוב כלאים וא"א למעבד ביה ציצית אלא של פשתן ונזרו תכמים שגם זה לא יעשה תשוב גזירה אטו כשות לילה עיין מה שכתבתי כאות ה': סש. (ה) בסמ"ק בשל מצי. ר"ל דקמ"ל סמ"ק להוסיף על דברי ר"ת שלא לעשות ציצית של פשתן אפי' בשאר מינין תשוב גזירה אמת יעשה כך בטלית של פשתן: (ה) סש פטור אא"כ היתר. אחר שהביא הטור דברי הסמ"ק כתב וז"ל אע"פ שהגאונים ור"ת אסרו לעשות אפי' ציצית פשתן לטלית של פשתן ר"ש ורב אלפסי כתירו לזה הסכים א"א הרא"ש עכ"ל וא"כ לדברי כ"י בעשם הסמ"ק אחשור בשאר מינים גזירה אטו פשתנמה הביא הטור דברי הסמ"ק הרי הטור מתיר בפשתן גופי':(ה)שם בשם הרי"ף לעשם הגאונים.דס"ל דתוכת מל' ש"ם רוש יבמות דלי'הלכתא כרבא דאמר ל"ו פוטרים

דגול מרבבה

*) ויעברו על איסור שעטנז משא"כ לעשות ציצית של מצי בשל מצי אין כאן חשש רק שב ואל תעשה שיעשה ציצית מצי בשל לומר וליבטל ממ"ע וזכה לא גולו:

עטרת זקנים

ט *אין חייב בציצית מן התורה אלא בגד פשתים אי של צמר רחליס אפי' מלמר רחל בת עז לא מיקרי לומר ומקלת מוצה הוא ואינו פוטר בציצית אלא במינו (כ"י בשם רמב"ם): *וי"א דכולהו חייבים מדאורייתא והכי הלכתא וי"א בזמן הזה אין לעשות שום ציצית אלא של לומר בשל לומר אבל כל זה הוי ברכה לבטלה אפילו מצי בשל מצי מכל שכן פשתן בשל פשתן ואע"ל לומר לו פשתן בשל מצי וירא שמים יוצא ידי כולם ואינו מברך אלא על ציצית של לומר בשל לומר כמ"ש אח"כ בסעיף ו' והמדקדקים בשמש לובשין ציצית קטן של לומר מצוין בשל לומר מתחת לובשים ציצית של מצי למעלה ומברכים על שניהם כיחד והכי ספיר (כ"ח):

* וי"א אלא לעשות ציצית של פשתן כלל אבל איפכא ליכא למגזר בציצית של לומר בטלית של מצי בזירה שמא יעשה לומר בפשתן דאינו בפשתן לא מחליף מנוס אלא אמי הדדי לו וי"ל כיון דבמ"ג סבירא ליה דציצית של פשתן פטור מציצית אפי' מינו א"כ לא שייך למגזר דיעשה בה אפילו מלומר (כ"כ א"א הגאון מוהר"ר ליב רופא בגליון העור בשם מהר"ר פאלק כ"ל זל"ל):

לבושי שרד

ביום ליכא חובת גברא וק"ל: (ה) שם. לדידיה מי תקשי. אף על גב דהמקשה היה סבור שלא הי' פושטו אפי' בלילה מ"מ פשיטא דלפעמים היה מסירו מעליו אפי' ביום כגון בשהיה רוחץ או לרחוץ הטלית וכה"ג דא"א שיהיה בגד א' על האדם זמן ארוך בלי שיפשיטנו בשום פעם אלא דהוי סבר המקשה דמברך בכל לפרא אף אם לא היה פושטו א"כ לדידיה מי תקשי למה לא בירך לפעמים ביום אם היה פושטו וק"ל: ס"ק ט"ז כדאשכחן בבי תפילין לקמן סימן ל' סעיף ג' ע"ש: (ה) ש"ע סעיף ט"ז. אף אם לא פשטו תיכה שהוא כפל לשון הכי בכר התחיל הלן בעליתו ובטור ליתא לשון זה. ונראה כיונתו אפי' לא פשט לשון זה. ונראה דאלו פשטו אז היה חייב להמתנר בסעיף י"ן והמעיין בכ"י בשם הגב"מ יכין שכוונת הש"ע מ"ש:

סי' ט' מ"א סק"א (ה) אלא במינו. הא שאמרה פסול לציצית יליף בש"ם מקרא והוה מקום לו' דאמר מיקרי ; ואפ"ה התורה מיעטתו ולא יפטור אפילו בתינו תש"ה הוצרך לכתוב דבתינו פיגר תשוב דקרא קמ"ל שאינו אמר כלל וה"ל כמו שאר מינים: ט"ז ס"ק ד' (ה) בו ציצית כמ"ש בסמוך. דשאר מינין אין פוטרין בו ואמר ח"א תשוב כלאים וא"א למעבד ביה ציצית אלא של פשתן ונזרו תכמים שגם זה לא יעשה תשוב גזירה אטו כשות לילה עיין מה שכתבתי כאות ה': סש. (ה) בסמ"ק בשל מצי. ר"ל דקמ"ל סמ"ק להוסיף על דברי ר"ת שלא לעשות ציצית של פשתן אפי' בשאר מינין תשוב גזירה אטו פשתנמה הביא הטור דברי הסמ"ק כתב וז"ל אע"פ שהגאונים ור"ת אסרו לעשות אפי' ציצית פשתן לטלית של פשתן ר"ש ורב אלפסי כתירו לזה הסכים א"א הרא"ש עכ"ל וא"כ לדברי כ"י בעשם הסמ"ק אחשור בשאר מינים גזירה אטו פשתנמה הביא הטור דברי הסמ"ק הרי הטור מתיר בפשתן גופי':(ה)שם בשם הרי"ף לעשם ה

פסתן ס"כ טוכל לסמוך על הרי"ף שמתיר אכל בשל מצי כיון שאפשר בשל למה נעשה נגד האוסרים בציצית של פשתן שאינה ציצית לכל ע"כ נכון ליזהר בזה וזה מכוון כל הסמ"ק שכתב ויש כ' פירושים ומיהו נכון ליזהר כו' נראה שרומז על כ' הדיעות שזכרנו וע"ז מסיק האי מילתא וגי' הטור בסמ"ק

ג ד ציצית של שאר מינים אין פוטרים אלא במינם (ה) כגון משי א) לבגד משי וצמר גפן לצמר גפן אבל שלא במינם ג אין פוטרין :

ד ה אם הטיל בטלית של שאר מינים קצת ציצי' ד ממינו וקצת מצמר או פשתים (ו) ה יש (ג) להסתפק בו : ה ו י"א שצריך לעשו' הציצי' (ז) ו מצבע הטלית והמדקדקים נוהגים כן : הגה * והאשכנזים אין נוהגים לעשות הציציות(ד)רק לבגדים (ח)אף בבגדים לבנים ואין לשנות [ת"ה סימן מ"ו] :

ו ז י"א (ט) שאין לעשות טלית של פשתן ח אף על פי שאין הלכה כן ירא שמים יצא את כולם ועושה טלית של צמר רחלים שהוא חייב בציצית מן התורה בלי פקפוק : הגה ומיהו אם אי אפשר רק בטלית של פשתן מוטב שיעשה טלית ן של(ה)פשתן ת (ו) וציצית של פשתן משיתבטל מצות ציצית : [תשו' הרא"ש כלל כ'] :

ג אין פוטרין.וכ"ה כתב דאין לברך רק על טלית למר וציצית למר כי י"א(°)דכמשי דוקא ☜ משי פוטר ולא למר . וכת"ה כ' דהיני עלמא לעשות למר למשי עמ"ש סי' ח' סי"ב : ד ממינו וטלית שאשתי של למר ועבר משי אי איפכא פטורה מן התורה וחייבת מדרבנן אפי' אם הרוב למר · ול"ד לעדף זה בזה [רדב"ז ז"ל סי' קל"ט] וסוף דבריו שלדעת *) הר"מ מרוטנבור"ק אין (°) לטלית זו תקנה . ומזה הטעם להנו באשכנז איסור גמור בבגד שהוא מעורב בלמר גפן ופשתן מ"מ לדעת המקילין לעשות טלית של משי יטיל ☜ חוטין של למר ולא של משי ולא יסמוך ע"ז רק יעשה טלית קטן שבולו למר מלמעה כדי לצאת בו ובזה יתנאה למעלה [ע"ש סי' רמ"ד ובהגמ"מ ד"כ ע"א ע"ב] :

ה יש להסתפק בו · דלא הכנף מין כנף הוא(°) ולא גדילים תעשה לך מהם איזה לגמרי כן כתוב בת"ה ולכן יש לעשות הטלית לבן· ובסי' כ"ד כתב משום ודבתיב לבושיה כתלג חיור : ז (°) של פשתן אפי' לדברי האוסרין דעיקר(°) הגזירה משום תכלת והאידנא ליכא תכלת ולא שייך לדמותו לדבר שנאסר במינן אין לו היתר אלא ע"י ב"ד גדול ממנו בחכמה ובמנין דכיון שטעם האיסור ידוע אם נתבטל הטעם נתבטל האיסור ממילא (°) דל"ד(°)לתקנת ריב"ז וכו' ע"ש דהיתה בילה אין הטעם ידוע (°) כ"כ וכו' אבל בבגדון זה אין כאן תקנה אלא ב"ש אוסרין משום גזירה וכיון דהשתא לא שייך הך גזירה שרי ועכי"ד רסי' קי"ו ☜ וברמב"ם פ"כ מסנהדרין עמ"ש סי' תס"ח : ח ולילית · ולא דיעשה כנפות של עור ויטיל בו ציצית למר ע' סי' יו"ד ס"ד :

דינו

בו קצת ציצית דאורייתא °)(°)ועי' ברא"ש בשם**)בעל העיטור דסובר דמדאורייתא בעי למר ואפ"ה בשירלאן ☜ לא בעי כלל דנפטרי בכל דהו ע"ש ואם כן ל"ע על הרב"ר דבשא"ש פסק שהם מדרבנן והכא כתב דיש להסתפק בו ול"ע : ו מצבע הטלית · וכתב ב"ח ולכן יש לעשות הטלית לבן· ובסי' כ"ד כתב משום ודבתיב לבושיה כתלג חיור : ז (°) של פשתן אפי' לדברי האוסרין דעיקר (°) הגזירה משום תכלת והאידנא ליכא תכלת ולא שייך לדמותו לדבר שנאסר במינן אין לו היתר אלא ע"י ב"ד גדול ממנו בחכמה ובמנין דכיון שטעם האיסור ידוע אם נתבטל הטעם נתבטל האיסור ממילא (°) דל"ד(°)לתקנת ריב"ז וכו' ע"ש דהיתה בילה אין הטעם ידוע (°) כ"כ וכו' אבל בבגדון זה אין כאן תקנה אלא ב"ש אוסרין משום גזירה וכיון דהשתא לא שייך הך גזירה שרי ועכי"ד רסי' קי"ו ☜ וברמב"ם פ"כ מסנהדרין עמ"ש סי' תס"ח : ח ולילית · ולא דיעשה כנפות של עור ויטיל בו ציצית למר ע' סי' יו"ד ס"ד :

מגן אברהם

ד שם בגמרא ה הרומת הדשן ו רמב"ם בפ"ב מהל' ציצית ז מנחות ה' לפי ר"ת שם בתוס' שם ב"ו והטעור בשם הר"ר יעשיה הרז"ה ח ב"ו והטעור בשם הר"ר יעשיה

עטרת זקנים

* הגה ס"ע והאשכנזי' אין נוהגים לעשות ציצית רק לבגדים. הגה ע"ז ולאפוקי נפשיה מפלוגתא יעשה נ"כ טלית קטן מתחת למדיו מלמר לבן כדי שיהיו הציצית לבגדים ויהיו מלבע הטלית כנ"ל והעשה שהציצית צריכין שיהיו לבגדים לפי שאמרו חז"ל מלמד שנתעטף הקב"ה בס"ד והיינו בטלית של ציצית ומילנו אלנו ית' כתיב לבושי כתלג חיור ח"כ גם הציצית יהיו לבגדים כנ"ל :

נתיב חיים

ט a) מ"ח ס"ק ה' ולא גדולי נ"ב למר ופשתים: a) שם וע' בהרא"ש בשם בעל העיטור כנ"ל :

מ"א ס"ק ז'. a) של פשתן כתב הרא"ש אפילו כנ"ל : a) שם. דלא דמי לתקנת ריב"ז. כ"ב בילה דף ה':a) שם.כ"ב וכו' ועוד בכידון כנ"ל

אשל אברהם

א] לבגד משי. עיין תשובה הרשב"א סי' תקל"ח. ועיין בס' אלה רבה מה שכתיב בשם שו"ת הרדב"ז . ומהר"ם מרוטנבורג כתב דיוקים מזה ובטלית של למר והערב משי לו איפכא ע"ש :

דגול מרבבה

*)דס"ל שאינו למר פוטר בשל משי ובעינן דוקא מין כנף: **)פירוש אפילו בטלית של פשתן :

חתם סופר

סי' ט' במג"א ס"ק ד' בצמר גפן ופשתן. ג"ב וצמר כצ"ל : (שם) ס"ק ח' עיין סי' י' ס"ד. ג"ב ויש לחלק ההכא אין עיקר הבגד ראוי לציצית : אלא על ידי הכנפות והו"ל כנפו' עיקר ולא בטלו לגבי בגד:

באר היטב

של למר שיסברו שהוא משי. עיין מ"א : (ג) להסתפק בו. כי אין כאן מין כנף וגם לא גדילים תעשה לך מהם איזה לגמרי עיין מ"ח : (ד) רק לבגדים. אף בבגדים הלבנים ואין לשנות כל"ל. וכ' ט"ז מ"מ ראוי למדקדק לעשות דוקא ד' כנפות או טלית לבן כדי שיהא יוצא ידי הכל כשיעשה הציצית לבגדים ע"ש : (ה) פשתים. דאז יהיה מוכרח לעשות ציצית של פשתן ויש לנזור שמא יעשה גם כן למר דמ"ה אמרו כ"ש אלא לעשות סדין בציצית וק"ל בזה כנ"ש ורש"י וריי"ף התירו ציצית פשתן בפשתן דל"ל הך גזירה דל"ל כנ"ש ופליגי עוד בפי' הפסט (°) ברים יבמות כמ"ש ב"י ומ"ה אם א"א בע"א יש לסמוך עליהם שלא לבטל מצות ציצית :

שאין

שערי תשובה

בהג"ה ולקמן ס"ק ב' וס"ק ה' : (ד) רק לבנים. עבה"ט וכ' ביש"ש ריש יבמות שאין לעשות טלית גדול מצבע ירוק לכבוד י"ט אלא כאשר נהגו בטלית לבן ואף בטלית קטן יש מקפידין דוקא בלבנים ויש לנהוג שלא לעשות שום תפירה בטלית רק בחוטים לבנים וכן העטרה שעושים למעלה אין לעשות אלא מדבר לבן ע"ש : (ו) וציצית של פשתן ומ"ש יעשה כנפות של עור כו' כתב בא"ר דלא נהירא שיבא לעשות כן בפשתן עצמו בלא עור וכן בהג"ה בעל תוספת שבת כ' בשם גדול אחד שהקפיד על זה והביאם

יד אפרים

ס"ק ג' דוקא משי פוטר. ועיין בב"ח שחושש לדעת הגמיי' בשם תהר"ם דלמר ופשתים דוקא פוטר בשאר מינים והיינו דוקא בזמן דאינה תכלת וגם של משי אין לעשות בשל משי דבשל העיטור ס"ל דהכנף מין כנף אפשרי תכלת לבתרי' קאי דהיינו שיהיו הלבן מין כנף ומתין תכלת דוקא שהוא של למר וא"כ אין זה רק בבגד למר אבל שאר מינים אין תקנה כ"א למר ופשתים יחדיו . וא"כ שאר מינים אין בהם תקנה כזה הזמן דליכא תכלת : ס"ק ד חוטין של למר ר"ל בגידין הרדב"ז שבאתי של למר כו' ועיל של למר דאע"פ שהערב משי הא הוכנין לעשות גם לתשי למר : ס"ק ה ועיין בהרא"ש בשם בעל העיטור בכ"ל ור"ל עלית שחיובו מדאורייתא בעי להטיל למר לבוא לבן ובשיר אין ס"ל דאין חיוב רק מדרבנן. הלבן פני אף בפשתן לאוד ע"ש דאשר"י המפרש דאם אין לו הכלת מעיל לבן הוי כמו של למר דוקא שהוא תמיין תכלת. אבל לבן של פשתן לא רק דשירלאן שהם מדרבנן לר' נחמן לדיניה אמרינן אי למר אי פשתים דבדרבנן אפשרי אינו שהוא : (שם) לא בעי דאפשרי כנ"ל : מהלכות תמרים כנ"ל :

משי פוטרו : ס"ק ה'. (a) ועיין ברא"ש בשם בעל העיטור דסובר. דס"ל פשתן אינו פוטר אפילו בפשתן . ובעינן דוקא למר ואם הטיל דאמר בס"ש בשירלאן אם אמר לבן במקומו בע"ל בעה"ע ובזה יובנו לך דברי המג"מ: (ס) ס"ק ז'. הגשירה משום תכלת ר"ל ר"ת והגאונים שאסרו לעשות עלית פשתן הטעם הוא כיון שתכלת הוא עיקר המצוה חייבינן לתתא אחי לתרמי בה תכלת ויעשה כן בכסות לילה . אז אמת יקרע הטלית ויהיה כלאים שלא במקום מצוה אבל בזה"ז שאין לנו תכלת ואין לנו איתר כלאים בציצית כלל לא שייך למגזר כלל עכ"ל בשו"ת הרא"ש שכתב בב"י : סס. (a) לתקנת ריב"ז : הוא ר"פ בילה דף ד' דאמר מתקנת ריב"ז ולילן בילה שבולה בר"ה מותרת בשני של ר"ה ומסיק דאפ"ה אסור משום שנאמר בתנין ע"ש ותבין : ט"ז ס"ק ט (a) ברים יבמות כמ"ש. היינו כמ"ש באות י' :

באר הגולה

דבטלית של פשתן אין לעשות כלל ובשל למר אסור משום כלאים וכן בשאר מינים דא"א לעשות אלא שיהיה יחד ולדיון אסור ה"ה דאין לעשות של למר אלא בשל משי ולא הוא בשל פשתן אלא שיהיה בזמנים ה"ה דאין לעשות בשל פשתן אפי' בטלית של משי אין לעשות בשל משי דבשל העיטור ס"ל דהכנף מין כנף אפשרי תכלת לבתרי' קאי דהיינו שיהיו הלבן מין כנף ומתין תכלת דוקא שהוא של למר וא"כ אין זה רק בבגד למר אבל שאר מינים אין תקנה כ"א למר ופשתים יחדיו . וא"כ שאר מינים אין בהם תקנה כזה הזמן דליכא תכלת : ס"ק ד חוטין של למר ר"ל בגידין הרדב"ז שבאתי של למר כו' ועיל של למר דאע"פ שהערב משי הא הוכנין לעשות גם לתשי למר : ס"ק ה ועיין בהרא"ש בשם בעל העיטור בכ"ל ור"ל עלית שחיובו מדאורייתא בעי להטיל למר לבוא לבן ובשיר אין ס"ל דאין חיוב רק מדרבנן. הלבן פני אף בפשתן לאוד ע"ש דאשר"י המפרש דאם אין לו הכלת מעיל לבן הויינו לבן של למר דוקא שהוא תמיין תכלת. אבל לבן של פשתן לא רק דשירלאן שהם מדרבנן לר' נחמן לדיניה אמרינן אי למר אי פשתים דבדרבנן אפשרי כנ"ל שהוא : (שם) לא בעי דאפשרי אמרינן בכ"ל :

ביאור הגר"א

דבטלית של פשתן אין לעשות כלל ובשל למר אסור משום כלאים וכן בשאר מינים דא"א לעשות אלא שיהיה יחד ולדיון אסור ה"ה דאין לעשות בשל משי ובגרסינן בפ' התכלת למר ופשתים פוטרים בין במינם כו' ה"ה אין לעשות בשל משי דבשל העיטור ס"ל דהכנף מין כנף אפשרי תכלת לבתרי' קאי דהיינו שיהיו הלבן מין כנף ומתין תכלת דוקא שהוא של למר וא"כ אין זה רק בבגד למר אבל שאר מינים אין תקנה כ"א למר ופשתים יחדיו . וא"כ שאר מינים אין בהם תקנה כזה הזמן דליכא תכלת : ס"ק ד חוטין של למר ר"ל בגידין הרדב"ז שבאתי של למר כו' ועיל של למר דאע"פ שהערב משי הא הוכנין לעשות גם לתשי למר : ס"ק ה ועיין בהרא"ש בשם בעל העיטור בכ"ל ור"ל עלית שחיובו מדאורייתא בעי להטיל למר לבוא לבן ובשיר אין ס"ל דאין חיוב רק מדרבנן. הלבן פני אף בפשתן לאוד ע"ש דאשר"י המפרש דאם אין לו הכלת מעיל לבן הויינו לבן של למר דוקא שהוא תמיין תכלת. אבל לבן של פשתן לא רק דשירלאן שהם מדרבנן לר' נחמן לדיניה אמרינן אי למר אי פשתים דבדרבנן אפשרי כנ"ל שהוא : (שם) לא בעי דאפשרי אמרינן בכ"ל :

הגהות רעק"א

בגד משי בחוטי פשתן מה"ט דיכול להפוך פשתן בבגד למר שיתשוב שהוא משי וע"ע : שם ס"ק ד' מ"מ לדעת המקילי' לעשות קלי אינ"ש אחלה בשתי למר וערב משי דאין לו תקנה לדעת הר"ש והוא דעת הר"א שבמג"א ס"ג דלמר ופשתים יחד הוא דפוטר בתיהו מינו. ע"ז כ' להמקילי'. ר"ל שמקילי' לעשות ציצית למר למשי דאין חוטשי' לדעת הר"ש בס"ה המג"א ס"ג דהיני עלמא כן ליטול חוטי למר ולא משי דהמשי לא יפטור אה השתי למר. כנלע"ד פשוט. דלא כמחלית השקל. וכל דבריו בזה תמוהים : שם ס"ק ה' וע' ברא"ש בשם בעל העיטור כנ"ל : שם ס"ק ח' ול"ע דיעשה כנפות. יצא מפלוגתא זו וכנכם לפלוגתא אחרת דלהרמב"ם הוי כלאים דאורייתא. עי' ביו"ד סי' רל"ע. ע"ש :

מחצית השקל

עלי בגד למר שהיא משי ויעשה ציצית משי . וי"ל כשאינם יחד לפיכו . ולאי יש היכר בין זה לזה · וכה"ג איתא בח"מ ססי' מ"ה עכ"ל והיטב אשר דיבר · ועי' בתשו' חו"י סי' כ"ח . וסי' ל"ד הביא ראיות עוד לסברא זו . אף לענ"ד כאן לא סגי בסברא זו דהא עדיין תיקשי א"כ יהיה אסור לתפור בגד משי בחוטי פשתן. פן יעשו בבגדי למר הבאים מחוץ היש שהם משי ויתפרם ג"כ בחוטי פשתן ויהיה שעטנז אע"כ ל"ל דהיא חשבא רחוקה דיעשו שהוא משי ולל"ע כעת כי א"א לי לעיין ע"ז כעת : (ס"ק ג') אין פוטרין וב"ח כו' וציצית למר כי י"א כו' ע"ש יפ ופריך להיות וי"א דבמשי כו' הוא דעת אחרת שמקילה יותר מהב"ח . וג' מחלוקת בדבר כאשר יתבאר בה"ע דעת הב"ח להחמיר לצאת אף לדעת בעל העיטור . וכ' שהוא טעם י"א שבשעיף ו' שאין לעשו' ציצית של פשתן.שגם הי"א ס"ל כבעל העיטור דבר"פ התכלת פליגי ר' וחכמים דר' שבירא ליה תכלת מעבב הגבן.ולבן מעבב התכלת דדרש הכנף מין כנף דהיינו חוטי לבן דרוש עליותות שלהם היו לבנים והדר כתיב פתיל תכלת דהיינו חוטי תכלת ועל שניהן אמר קרא וראיתם אותו לי יחיד משמע דשניהם היינו חוטי תכלת וחוטי לבן מצוה א' הן ולכך מעבבים זא"ז וחכמים ס"ל דתרי מצוה הן ולכך אין מעבבין זא"ז והא דכתיב וראיתם אותו לי יחיד קאי על כל חד לחודיה דהיינו על חוטי לבן לבד ועל חוטי תכלת לבד ואי הוי חכמים דרשו הכנף כדרש ליה ר' יותר היה מסתבר לדרוש ראיתם אותו כדר' שהן מצוה א' אלא ע"כ דרשי הכנף מין כנף וקאי גם אדבתריה דהיינו פתיל תכלת וא"ל אם אין לו תכלת יקח חוטין שהן מין כנף דהיינו מין הבגד וגם מין פתיל תכלת דהיינו אמר דתכלת אמר הוא ולא יהיה חסר כ"א לבש תלמון אבל עכ"פ ל"ל אמר שהוא מין תכלת ולכן אין עושים ציצית של פשתן והי"ה של שאר מינים דא"א לתקן בציצית דאם יהיו הציצית של למר (בפשתן בלא"ה אסור דהוי כלאים) לא יהיו מין בגד ואם יהיו הציצית ממין הבגד לא יהיו ממין פתיל תכלת דהא תרתי בעי' ממין בגד וממין פתיל תכלת כנ"ל ולכך א"א לפטור כ"א ציצית אמר בציצית אמר דהוי מין בגד ומין פתיל תכלת וזהו טעם הב"ח דאין לברך כ"א על ציצית אמר וציצית אמר ללאת ידי בעה"ט וכ' עוד דלא תקשו הא דמותבינן לר"ג דס"ל שאר מינים אינם חייבים רק מדרבנן מדתניא אמר ופשתים פוטר בכל המינים והוי ס"ד פשתן ואמר יחד דהוי כלאים ומשני דפי' הברייתא אמר אם אינו פוטרים כל המינים הרי דאמר ופשתים פוטר בכל הבגדים ואיך כ' בה"ע דוקא בגד וציצית אמר וכ' דל"ל דס"ל כדעת מהר"ם מרוטנבורק שהביא הגמ"יי דס"ל כש"ד דהס"ם דוקא אמר ופשתים יחד הוא דפוטר בכל המינים אבל אמר גרידא אם פשתים גרידא לא והא דמשני הס"ם דאמר גרידא אם פשתן גרידא פוטר בכל המינים היינו דוקא לר"ג דס"ל שאר מינים מדרבנן ולכן מפטרי בכל דהו דהס אמרו לחייבם בציצית והס אמרו דגם אמר לבד אם פשתים לבד פוטר אבל הוא פסק כרב' דגם שאר מינים מן התורה חייבים לכך אינו פוטר כ"א אמר ופשתים יחדיו ולא כל א' לבד · ובזה מבואר דעת הב"ח דאפי' טלית של משי וציצית של משי אין לברך עליו ואח"ז כ' מ"א וי"א דבמשי אינו פוטר ולא אמר הוא דעת מהר"ם מרוטנבורק הנ"ל דלא ס"ל בזה כבה"ע הנ"ל דבעי' מין כנף ובעינן מין תכלת אלא ס"ל דאמר ופשתים אינו פוטר כ"א דוקא יחד אבל כ"א לבד אינו פוטר כ"א אינו לכן טלית של משי אין לו תקנה בציצית אמר אבל עכ"פ לדידיה יוכל לתקנן בציצית של משי כיון דהוי מין כנף אע"ב דלא הוי מין תכלת וא"ח כ' בסס ת"ה דנהיגי עלמ"לעשות אמר למשי דלא חשו לדברי בעה"ע ולא לדברי מהר"ם אלא ס"ל כפשטיה דהס"ם וכדמתרץ לר"ג וה"ה לרבא דאמר גרידא ופשתן גרידא פוטר בכל המינים ופטיים סס בת"ה והרוצה לעשות ציצית של משי יזהר שלא יקח החוטין כמות שהן טווין ונוזרין מן החנות כו' דבעינן טוי ושזור ע"י ישראל לשמה אלא יקח לשון של משי מן החנות וע"י ישראל יעוה ויזבר (לשמה)משום דראיתי לא זהירי בהכי כתבתי להזהר עכ"ל וע"ל ר"ח ר"א דיש מחמירים דגם ניפוף לשמה בעי' אלא דרמ"א כ' שם דנוהגים לקלל בניפוף . עמ"ש סי' ח' סעיף י"ג בס"ק ט"ז בשם אגודה כיצד יתנהג בברכה על ציצית של משי : (ס"ק ד) ממינו כו' אפי' הרוב אמר· ולא דמי לערף זה בזה וכמ"ש בס"ק ח' דדוקא כשערפן בעודן אמר אבל לא כשכבר נעשו מהן חוטין לא בעלין : לדעת מהר"ם מרוטנבורק כו' דס"ל הא אמר ופשתים פוטרים בכל המינים היינו דוקא

למר ופשתים יחדיו אבל לא כל חד לחודיה כמ"ש ס"ק שלפני זה לכך אין לנו לית זה תקנה דאם יעשה ציצית משי לא נפטר חלק הטלית השתי אז הערב שהוא אמר ואם יעשה ציצית אמר לא נפטר לדעת מהר"ם חלק הטלית שהוא של משי : ומזה הטעם כו' בלמר גפן ופשתן ל"ל דלא ס"ל לדעת י"א שהביא רמ"א סעיף ב' וא"כ לדעת החולקים על מהר"מ היה אפשר לעשות ציצית פשתן ויפטור גם חלק הטלית שהוא למר גפן דהא למר אם פשתן פוטרים כל המינים אבל לדעת מהר"ם דבעי' דוקא למר ופשתים יחד לפטור כל המינים ל"ל אין לעלית זו תקנה · מ"מ לדעת המקילים לעשות עלית של משי יטיל חוטין של משי ולא של למר כנ"ל לענ"ד.וי"ל לדעת המקילים כו' ר"ל דלא חשו לדעת בה"ע שהוא בס"ק שלפני זה לדידיה בעינן דוקא עלית של למר וציצית למר ולכן ניהו דמקילין ולא חשו לדעת בעה"ע עכ"פ יחושו לדעת מהר"ם ולכך יעשו ציצית משי דהוי מין כנף ולא יעשו ציצית למר דאינו פוטר לדעת מהר"ם בשאר מינים כ"א למר ופשתים יחדו : (ס"ק ה) יש להסתפק בו דלא הכנף מין כנף דהן תרי דרשות דדרש רבא כנ"ל : הכנף מין כנף .וכתיב ל"ת כו' למר ופשתים יחדיו תעשה לך והיינו ת"ל מהם מלמר ופשתים : וכדרבא . וא"כ צריך לעשות ולקיים חד קרא או יהיו כולם הכנף מין כנף או כלם למר ופשתים גדילים תעשה לך : אבל לר"ל כו' למה יגרע כו' דהא לדידיה מן התורה בעינן דוקא ציצית למר ופשתן אלא דשאר מינין הואיל ואין היובן רק מדרבנן הקילו לעשות ציצית אפילו משאר מינים א"כ אי עביד מקצת ציצית למר שפוטר מן התורה עדיף טפי. וע"ש ברא"ש בשם בע"ה הבאתיו לעיל בס"ק ג' : ואפ"ה בשירלאן כו' ר"ל בשאר מינים דמסיק הס"ם לר"ג דאו למר או פשתים פוטרים הואיל דמן התורה לא בעי כלל ציצית אלא רבנן דחייבוהו ולכך אפטרי בכל דהו : ואפי' אינו למר וכמ"ש לעיל ס"ק ג' והיא סייעתא לסברת מ"א:(ס"ק ו) בלבע כו' ולכן יש לעשות כו' כדי לצאת ידי שניהם שיהיו הציצית לבנים וגם מלבע הטלית : ובסי' כ"ד כו' נתן עוד טעם אחר מטעם וחלכת בדרכיו להדמות אליו יתברך דאמרי' ויעבור ה' על פניו אר"י אלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו מלמד שנתעטף הקב"ה בטלית כש"ץ ואמר כשיעשו בני לפני כסדר הזה אני מוחל להם וכתיב לבושיה כתלג חיוור א"כ עליתו א"כ לבן וטעם האומרים דבעינן מלבע הטלית משום זה אלי ואמונה עבב"י ובמ"ז : (סק"ז) של פשתן כו' דעיקר הגזירה הם"ל כר"ש דמפי' פלוגתא דב"ש וב"ה דב"ש ס"ל סדין בציצית פטור וב"ה מחייב ועטעמא דב"ש דאסור להטיל בה תכלת דגזרינן משום כסות לילה דפטור מציצית ויעבור על ל"ת דשעטנז אלא במקום מצוה ולפ"ז גם ציצית של פשתן לא יעשה דגזרינן אטו תכלת אע"ג דהוי גזירה וזה א' משאה מקומות שפוסק רב עמרם כב"ש ולכן בזה"ז דליכא תכלת ליכא למגזר אי אתיר ציצית של פשתן יעשה ציצי' למר הא איסור שעטנ"ז ידוע לכל בשלמי' בזמניהם דהיה להם תכלת דמלך הדין הותר כלאים בציצית יעשה ציצית למר ולא יסיק אדעתיה גזירה כסות לילה משא"כ בזה"ז דליכא תכלת ולא הותר בשום עניין כלאים בציצית א"כ שום אדם לא יעבור לעשות ציצית למר בטלית פשתן אלא שאף על פי כן החמירו אף בזה"ז מכל מקום בשעת הדחק דא"א כ"א בעלי פשתן יש לסמוך להקל . דל"ד לתקנת ר"י ב"ז דאמרי' בבילה דף ה' בילה שנולדה בי"יום ראשון מותר ביום טוב שני דממ"נ הד יומא חול א"כ ע"כ אי נולד בחול ואם נולד בי"ט א"כ היום חול ומותר משא"כ בשני י"ט של ר"ה נולדה בראשון אסורה בב' דכיון שהתקין ריב"ז ע"י קלקול הלוים בשיר הקרבן שאם בחו עדי ראיית הלבנה ביום שלשים של אלול אחר מנחה שתהיה אותו יום קודש וגם למחר יום ל"א א"כ ר"ה נולדה בראשון אסורה בב' דכיון שהתקין שוב ריב"ז שאפי' בחו עדים מן המנחה ולמעלה יקבלו העדים באותו יום ויקדשוה ולמחר יהיה חול א"כ גם ר"ה ליכא רק חד יומא וה"ל כשאר י"ט של גליות ואפ"ה בילה אסורה אפילו בשני משום דדבר שבמנין לריך מנין אחר להתירו : דהיתר בילה אין הטעם ידוע דאין העולם מדעתייהו דבי' תנא בתקנ' ריב"ז בקבלת עדות : אין כאן תקנה אלא ב"ש אוסרים כ"ה הלשון גם בתשוב' הרא"ש הובא במעדני מלך וי"ל דחד טעמי' הוא ומה שאין הטעם ידוע קורא תקנה ומה שטעמו ידוע קורא גזירה : וברמב"ם פ"ב מהלכות ממרים כן צריך להיות : (ס"ק ח) וציצית וכו' דיעשה כו' דכה"נ שיש הפסק בין למר לפשתן:הטור והיני עלמא בהרא"ש דלית ביה משום כלאים ולא ברמב"ם וכמבואר ביו"ד סי' רל"ע וס' ס' סעי' ה'

באר הגולה

ד שם בגמרא ה הרומת הדשן ו רמב"ם בפ"ב מהל' ציצית ז מנחות ה' לפי ר"ת שם בתוס' שם ב"ו והטעור בשם הר"ר יעשיה הרז"ה ח ב"ו והטעור בשם הר"ר יעשיה

עטרת זקנים

* הגה ס"ע והאשכנזי' אין נוהגים לעשות ציצית רק לבגדים. הגה ע"ז ולאפוקי נפשיה מפלוגתא יעשה נ"כ טלית קטן מתחת למדיו מלמר לבן כדי שיהיו הציצית לבגדים ויהיו מלבע הטלית כנ"ל והעשה שהציצית צריכין שיהיו לבגדים לפי שאמרו חז"ל מלמד שנתעטף הקב"ה בס"ד והיינו בטלית של ציצית ומילנו אלנו ית' כתיב לבושי כתלג חיור ח"כ גם הציצית יהיו לבגדים כנ"ל :

נתיב חיים

ט a) מ"ח ס"ק ה' ולא גדולי נ"ב למר ופשתים: a) שם וע' בהרא"ש בשם בעל העיטור כנ"ל :

מ"א ס"ק ז'. a) של פשתן כתב הרא"ש אפילו כנ"ל : a) שם. דלא דמי לתקנת ריב"ז. כ"ב בילה דף ה':a) שם.כ"ב וכו' ועוד בכידון כנ"ל

אשל אברהם

א] לבגד משי. עיין תשובה הרשב"א סי' תקל"ח. ועיין בס' אלה רבה מה שכתיב בשם שו"ת הרדב"ז . ומהר"ם מרוטנבורג כתב דיוקים מזה ובטלית של למר והערב משי לו איפכא ע"ש :

דגול מרבבה

*)דס"ל שאינו למר פוטר בשל משי ובעינן דוקא מין כנף: **)פירוש אפילו בטלית של פשתן :

חתם סופר

סי' ט' במג"א ס"ק ד' בצמר גפן ופשתן. ג"ב וצמר כצ"ל : (שם) ס"ק ח' עיין סי' י' ס"ד. ג"ב ויש לחלק ההכא אין עיקר הבגד ראוי לציצית : אלא על ידי הכנפות והו"ל כנפו' עיקר ולא בטלו לגבי בגד:

ו א חייבת · ויש פוטרין ולכן אין לעשות בת ה' [כ"ח] וכבה"ז פ"כ דזבחים טוטה ג"כ לדעת זה : ב בארבע · ואם עשה ה' עובר משום בל תוסיף [רש"י פ' ואתחנן וע"ש ברא"ם] ועפ"ו אם אתחנן אח"כ : ג מ' . ה"ה כ' (°) ונעשי בעלת ו' · עב"ח : ד כפל · משמע בתו' פ' הקומן דאם כפל הקרנות ותפרם בענין שנשאר בו (°) הקרן והטיל ציצית על הכפל שרי כמ"ש ס"ו : ה חייבת · דאזלי' בתר עיקר הבגד משמע בס"ז דאם רוב הבגד והשאר של עור דחייבת וה"ה איפכא דאזלי' בתר רובא · וע"ל דאם הטלית של עור ותחתיו תפור בבגד דפטור' וה"ה איפכא דחייבת דהא שתחתיו טפל לעיקר הבגד ועב"י ס"ס זה וסס' י"א (°) דאם תפר עור על הכנף שרי ע"ש דמשמע כדברי : (ו) ג' ציצות · לזו דוקא שעשה ג' ציצות בפיסול דהיינו קוד' שעשי' בת ד' שנעשה הרוב בפיסול אלא אפילו לא קשר אלא קשר א' בפסול ואח"כ השלים הד' כנפות נמי פסול וצריך להתיר הקשר או הציצות שנעשה בפיסול קודם שיעשה שאר הציצות · אבל אם השלים הטלית והציצות קודם שהתיר הקשר א' בפסול ואח"כ התיר הפסול וקשרו לא מתכשר בכך שהרי כל הציצות נעשו בפסול ונמי[לגוס] ולא ידעתי למה דהא האחרים נעשו בכשרות דאינו משום דציצית א' פסולה יפסלו כלם וכ"כ בס' לחם רב וכ"מ ס' ט"ו ס"ד: ז וטוב. ל"ע דבשלמא אם הרמב"ם היה סובר שפטורה היה אומר דטוב וכו' ויולא ידי שניה' אבל הרמב"ם סובר שמטילין בפטורה · והרא"ש סובר שמטילין בכפולים וא"כ אין היתר נעביד · ובאמת בד"מ חלק על הכ"י וכתב מדקאמר ר"ש פוטר משמע דפוטר לגמרי וגם בלבוש השמיט הג"ה דאשורה אך המרדכי כתב להטיל בפשוטים · לכן יזהר שלא לעשות טלית כפולה כלל אא"כ תפרה · וא"י פי' טלית כפולה היינו שארוך פי שנים כקומת איש ואינו יכול לגלגם אא"כ כפלו ולכן פטור דלאו בגד הוא : ח הראשונה · לאפשר דדוקא נקט אבל אם אחד השני' פסול כיון דכבר ביטל כפל נמלא דשם בגד עלי' ע"כ חייב להטיל עכ"פ בפשוטים כנ"ל נקיים כ' הפרושים מליבה דאלכתא : (ח) וי"א דחייבים כו' · דפוסקים כת"ק דר"ש ומ"מ טוב שלא לברך · ונראה דה"ס נמי אפי' בכפלו מחמת שהוא ארוך כמ"ש בשם הגי"א : (ט) הטיל ציצית על ציצית . לבאר מחלוקתן אחיה בקיצור · אמר

י (א) שאין לה ד' כנפות · דתניא על ד' כנפות כסותך ד' ולא ג' או אינו אלא ד' ולא ה' כשהוא אומר אשר תכסה בה לרבות בעלת ה' ומה ראית מרבה אני בעלת ה' שיש בכלל ה' ד' ומוציא אני בעלת ג' שאין בכלל ג' ד' · וקשה דלמא כי מרבה בעלת ה' מרבה נמי לה' ציצית · וע"ק ל"ל אשר תכסה ת"ל מהא שיש בכלל ה' ד' ונראה דחדא מיתרצי בחידוד דלהכי כתב רחמנא אשר תכסה דל"ת כיון שאין לעשות יותר מד' כנפות דציצית וכנפות שוין קמ"ל אשר תכסי ליתן רבוי לבגד יותר ממה שיש לציצית א"כ ש"מ דציצית פסולי' יותר מד' כנ"ל : (ב) המרוחקות יותר · דמסתבר הוא שיש לעשות באותן שהם ביכרים ביותר מן השאר : (ג) א' באלכסון · ה"ה(°) נמי אם היה לה תחלה ג' ואתך א' לשנים נעשית בעלת ד' [ד"מ בשם מרדכי ה"ק] : (ד) אעפ"כ לא נפטרה · (°) שאופה לחזור למעלה : (ה) וכנפיה של עור · י' הגמרא מ"ע עיקר בגד הוא פי' דקרא כתיב על כנפי בגדיהם והכא העיקר הוא הבגד : (ו) ולא מן העשוי · פירש"י שג' הראשונות עשויות מתחלה שלא כמצותן וכי הדר מתקנה איכ' מן העשוי בפסול וע"ל דאם שהי' בפסול ואח"כ נתקן ועבד ה' ציצית בבעלת ה' יוכל לבטל אח"כ ולאחתוך א' דמ"מ האחרים נעשו בפסול ונמצא כי מרבה בעלת ה' מרבה נמי לה' ציצית · וע"ק ל"ל אשר תכסה ת"ל מהא שיש בכלל ה' ד' ונראה דחדא מיתרצי בחידוד דלהכי כתב רחמנא אשר תכסה דל"ת כיון שאין לעשות יותר מד' כנפות דציצית וכנפות שוין קמ"ל אשר תכסי ליתן רבוי לבגד יותר ממה שיש לציצית א"כ ש"מ דציצית פסולי' יותר מד' כנ"ל : (ב) המרוחקות יותר · דמסתבר הוא שיש לעשות באותן שהם ביכרים ביותר מן השאר : (ג) א' באלכסון · ה"ה(°) נמי אם היה לה תחלה ג' ואתך א' לשנים נעשית בעלת ד' [ד"מ בשם מרדכי ה"ק] : (ד) אעפ"כ לא נפטרה · (°) שאופה לחזור למעלה : (ה) וכנפיה של עור · י' הגמרא מ"ע עיקר בגד הוא פי' דקרא כתיב על כנפי בגדיהם והכא העיקר הוא הבגד : (ו) ולא מן העשוי · פירש"י שג' הראשונות עשויות מתחלה שלא כמצותן וכי הדר מתקנה איכ' מן העשוי בפסול ואח"כ נתקן ועבד ה' ציצית בבעלת ה' יוכל לבטל אח"כ ולאחתוך א' דמ"מ האחרים נעשו בכשרות ר"ל דאם שהי' בפסול ואח"כ נתקן ועבד ה' ציצית בבעלת ה' יוכל לבטל אח"כ ולאחתוך א' דמ"מ האחרים לא נעשו בפסול וכן יש (°) להגמרא לומר דאם נעשו בפסול אינו מבטל מהטיל ציצית דכמו שהיא כפולה חייב' בציצית ור"ס פוטר ושוין שאם תפרה שחייבת וק"ל כר"ש ופירש"י טעם דר"ש שאם תפשיט נמלאו ציצית באמצעיתא וכנ"י פי' דהכרייתא מיירי בבגד ארוך מאוד ואין ראוי לגלגם אא"כ כופלו ור"ש סוייה בעלת חמש כו' וע' הגמ' פ"ג. ואע"ג דבספרי הניא ד' כנפות יצאו שלש ובעלי חמש ובעלי שש ובעלי שבע ובעלי שמונה וכן בזבחים ר"פ כ' פי' הרא"ש היינו שאין להטיל בכל נכנפיה רק בד' ובעלת ג' פטורה כיון דאין בה ד' וכן הסוגיות דספ"ג המנחות ל"ז ב' דתניא וכפירש"י שם שאי אפשר בגד ג' ד' · ובעלת ה' פטורה: **ועושה** כו' . הת"ק סב ל"ז ב' כמ"ש דלית הלכתא כוותיה : **המרוחקות** כו'. רמב"ם וכן תוכת שם דקאחר שאי אפשר דבעלת כו' ולא כלום ומדקאחר בהאי לישנא ול"ק דלא פטרה משום שהיו מעלה ולא מוריד ואם איתא הרי עשה מיה' שיכול לעשות ציצית באלו ולא באחר : סעי' ו אין כו'. כר"ש הכלבה כ"ש דהוי מעשה לספולה ור"ש מטני מתחלה כו' ולכך כתר בתחרוות : **ויש** כו'. כפירש"י שם וברא"ש דקופיה בעלמא הוא : **וקודם שהתך** כו'. ממ"ש ואחי אחרונים העשה כו' אלמא דקודם לכן הוא בפסול וכן בדברי רבא ור"ז : **הראשונות** . כתב כן לפי מה דמשיק בב"י מדברי הרא"ש דדוקא תחך הראשונות. ואינו מוכרח דעיקר הרביתא הוא שיהיו תולה"ש ועי"ז קאי קודיית הגמ' ודברי רבא ור"ז אבל בתחך אחרונות אינ"ל וכן בדברי רמזיש ור"ו וכ"כ מ"אבושים כו'. בספרי זועא אשר תכסה בה פרע לחלוקים ופירש ר"י שעשאו סתום למעלה כתיון חלוק הגמ' : **אם** רובו כו' . מ"ש

יא (א) שאין לה ד' כנפות · דתניא על ד' כנפות כסותך ד' ולא ג' או אינו אלא ד' ולא ה' כשהוא אומר אשר תכסה בה לרבות בעלת ה' ומה ראית מרבה אני בעלת ה' שיש בכלל ה' ד' ומוציא אני בעלת ג' שאין בכלל ג' ד' · וקשה דלמא כי מרבה בעלת ה' מרבה נמי לה' ציצית · וע"ק ל"ל אשר תכסה ת"ל מהא שיש בכלל ה' ד' ונראה דחדא מיתרצי בחידוך דלהכי כתב רחמנא אשר תכסה דל"ת כיון שאין לעשות יותר מד' כנפות דציצית וכנפות שוין קמ"ל שאין לעשות יותר מד' כנפות

רבא סבר לבטלה ג' והשלימה לד' פסולה משום תעשה ולמ"ס ופרכי' ומי אמרי' תעשה ולמ"ס והאר"ז הביל למוטלת כשירה פי' שהיו לה כבר ציצית כשר' בהני בתראי ואע"ג דהדר פסקינהו לקמאי ואע"ג דלא לצורך עבדינהו בשעת עשייה מכשרי בהו אמר רבא השתא בבל תוסיף קאי מעשה לא הוי פירש"י לעולם שלא לצורך מן העשוי קריב' ביה והכא להכי מתכשר בבתראי דקעבר על בל תוסיף כי עבדינהו ולא הוה מעשה דכיון דעובר על ד"ת לא מקרי מעשה הלכך כי פסיק לקמאי הוא הוה עשיתן דבתראי אבל שלא לצורך דבטלת ג' שאינו עובר עליהם הוי מעשה לאקרוי ציצית העשוי בפסול ואיכא כשנומר' תעש' ולמ"ה מתקיף לה ר"פ ממאי דגברא לאוסופי קמכוין דלמא לבטולי קמכוין וכל תוסיף ליכא מעשה' פי' רש"י עיקר מעשה איכא והדרא קושיא לדוכתא והביא הב"י דברי הרא"ש ב' לשונו' בשם רש"י ופי' ב"י בשם מהרי"ח מה שפי' והב"י פי' דאין ביניהם מחלוקת ולעד"נ דהחילוק ביניהם בדרך זה דלשון ראשון לא אכשר בבתרייתא אלא"כ איפסק קמאי ולשון ב' כשר בבתרייתא אפילו אי איתנהו עדיין הראשונים כיון שבטלו' ומ"ה לא אמר בלשון שני כשר בבתרייתא אי איפסיק קמאי כמ"ש בלשון ראשון אלא דמ"מ בבתריית' וכן כתב ב"י אח"כ דמשמע כן מדברי רש"י זה ל"ל ברור וע"ש אלא דמ"מ הטור ורי"ו פסקו כל' ראשון דדוקא אי אתך את הראשונות כשר באחרונים וכ"כ רמ"א כאן דקודם שאתך פסול בכל ענין דהיינו בלשון ראשון שזכרנו ופסק הרא"ש כרבא דלא איכפת לן אי נתכוון גברא להוסיף או לבטל אלא בכל ענין כשר באחרונים אחר שאותך הראשונים דקאי אמ"ש מעשה כדי לחייב מעשה אחר לקיים קנע"כ לא הוה עדיין שם מעשה עד אחר האתיכה ומסיק ב"י דדוקא באותך הראשונות כשר באחרונות אבל לא להיפך (°) ונראה הטעם שהראשונות נתבטלו ע"י עשיית האחרים והיאך יחזרו לכשרותם ע"י מיתוך האחרים אין זה פסול שחוזר להכשירו זהו דעת יש מכשירין שמביא רמ"א אבל הרמב"ם דהוא דיעה שמביא הש"ע שעדיפעפי בתכוין לבטל הראשונות שלא כפירש"י שזכרנו ג"ל שהוא מפרש הסוגיא בענין דרבא בא לחלוק באמת על דברי ר' זירא במה שהתיר במטיל על מוטלת · ומזה הקשו על רבא שהתיר במטיל על מוטלי' וע"ז אמר רבא דדברי ר"ז ודאי אינם דהא בבל תוסיף קאי במה שמוסיף על הראשונות והיאך לא הוה מעשה בזה הבוספה בכל א' בפ"ע שהוסיף מן האחרונים מצא דבשעה שמטיל הד' של אחרונים הוי ודאי תעשה ולמ"ה דכיון שיש איסור בל תוסיף הוי מעשה בפסול ובא ר"פ לחזק דברי ר"ז ואמר שבודאי יפה אמר דבשר במטיל על מוטלת מטעם דהאי גברא מם תמה לא רצע הוא דתכוין להוסיף אלא ודאי לבטל קא מכוין ממלא דתכף שהתחיל באחרונים תכוין לבטל הראשונים והוין כאלו אינם וע"כ בשר באחרונים ואין כאן מן העשוי בפסול אלא מעשה הוי להבשיר ואין זה דומה להטיל על בעלת ג' דפוסל רבא ששם עשה בפסול דאין שם שייכות תיקון על הפסול כמו הכא ממלא דשפיר הוה פסול במטיל על בעלת ג' כמימרא דרבא וכאן במטיל על מוטלת בשר כיון שיש תיקון בביטול ופסק הלכתא כר"פ שהוא מסקנא דגמ' כ"ל בדעת הרמב"ם ולא בהב"י שפי' שיטה אחרת להרמב"ם בענין שאין ר"פ חולק על רבא ע"ש והוא דחוק · ולפי' שזכרנו הוא מרווח מאוד והיה ראוי לפסוק הלכה כמותו וכמו שהכריע ב"י וש"ע אלא דאין לנו אלא דברי רמ"א שהכריע כרש"י והרא"ש והטור וכפי מ"ש בפירוש דבריהם : (י) ב' לפניהם כו' · בד"מ הביא ע"ז מדרש בפ' והמיט להם חומה שהכריז גבריאל למים שאחוריהם הזהרו באותם שמשליכים כעפ של ציצית לאחוריהם כו' וכ"ל ראיה מזה שיש להלבים הציצית בחופן שישליכו הכעפ עם ב' ציצית לאחוריהם ואפשר שמזה נמשך מאיזה (°) אנשים שמקפלים חלק א' מן הציצית מאחד עד שאחר

באר היטב

ליה מ"ש המחבר בסי' י"א סעיף י"ב ע"ש ובב"י : (ז) הראשונו' . ולהרא"ש אפי' אחד הב' עמ"א וט"ז וע"ת : (וכס' אליהו רבה העלה והכשיר בין כוון לבטלו ובין כוון לבטלו להוסיף רק לדיך לאחוך לו קמאי או בתראי דלא בט"ז ע"ס) : (א) סתום. ואם עשה בו ציצי' ואח"כ פתח רובו פסולים כמ"ש ס"ה : (ט) בציצי'. ואין מברכין עליו לבוש ע"מ מ"א וע"ל סי' ט' ס"ק ו' מש"ש : (י) בשבת. ל"ל אפי' לברמלי' ומי אסור מ"א דלא בש"מ : (יא) לעשותה בשמונה. לכן אין לעשות בש"ק קרסים למטה מהמגור דהוי כשמונה ובמ"ה סי' רל"ו כ' דקרסים לא מהני מיבור אם לא שנכפפין מאוד שא"א להתיר אלא ע"י מעשה. ואפשר דמ"מ אסור משום מרחית פין מ"א וכ' הב"י יש לדקדק במלבושים שלמו שיש להם ב' כנפות סמוך לאחר למה אין מטילין בהם ציצי' ואי' הד"מ דמאחר דמצות ציצי' הוא שיחזור ב' לאפיו וב' לאחריו ומלבושים שלמו הם כל הד' כנפו' לפניו וא"א להלבישן בענין אחר אין מייבין בציצי' לכן נהגו להקל. ומלבוש שקורין רא"ק שמאחר בגד מרובע' ומונח על כתפו מלאחוריו שקורין קאלב"ר. פשוט הוא דפטור דהרי לגד מעלה אין לו כנפים רק כנפו' הקאלב"ר המונחין לו קצת מלאחוריו ואין זה קרוי הואיל ואין הב' קרנות שמאחוריו מכוונים בכגד הכנפות שלפניו עכ"ל ד"מ. וכ' המ"א ומ"מ ירא שמים יעשה קרן אחת עגולה כמ"ש ב"י בשם הזקנים : (יב) ולא בשות רשא. זמה שעושין עטרה לציצית לא מפני שעיקרה נעשה לכיסוי הראש אלא משום היכר ציצית הציצוים לא יתחלפו ע"ז : (יג) ב' לפניהם . ואיזה אנשים מקפלין

יד אפרים

קיימת שאין לעשות יותר מארבע ציצית בכפשה דקרא שאין לעשות יותר רק על ארבע כנפות ואין חילוק בין אם הכנפים ארבע או יותר : ס"ק ט' אפילו תחך שביות בשר בראשונים כנ"ל : ט"ז ס"ק ט' לכאורה ע"י חיתוך האחרים כו' לא הבנתי דהא בשעת עשייה בתחרונים פסולין היו כיון דאתכי לקמאי ואין יזהר לכשרות אחר שיתחוך הראשונים אלא ע"ש כיון דבבל תוסיף קאי לא מיקרי מעשה בלל ושיקר העשי' כשתחך הראשונים א"כ מכ"ה שאם תחך לבתראה בשר בקדמאי דעשוים בתרא' לאו מעשה בלל וכ"ש הוא דהא בתרא נעשה בפסול ואפ"ה הם חוזרים ונכרים ומכ"ש קדמאי שנעשה בהכשר. וכן דעת המג"א בס"ק. ואפשר לו' דבתחך האחרונים לא מתכשר בראשונים דהוי נראה ונדחה דאין חוזר ונראה משא"כ בתחך הראשונים דבשר בתחרונים הוי דחוי מיעקרא דעדיף מנראה ונדחה דחוי מיעקרא מנראה ואח"ג דגם דאין מעיקרא אינעיא הוא וע"כ שעמא משום דהוא בידו בתבואר בסי' הרמ"ו וסי' הקפ"ו ובמג"א וא"כ נראה ונדחה ומי כתבואר שם ל"ל דבבא שדחוא בידים גרע טפי בנראה ונדחה ול"ע : (שם) בתעיל על מוטלת ומר' זירא הוקשו על רבא שהתיר ר' זירא בתעיל בל"ל : מ"א סקי"ב אם היה כ"ה מה היה כמ"ש המג"א בס' י' ס"ק י"ב שאין לתחוב הציצית בהכנפות ע"ש ובאמת מ"ש הב"מ לדחות מבן ציצית הכפת בלע"ד דעיקר החשש מחמת הציצית שלפניו הוא אחרון והציצית ברבלים הרמשבר ומספקי בכל עת משא"כ הציצית של בן הכפת שהיו נגררים לאחוריו אין חשש דר מפני בני אדם הבאים מלאחוריו שיזרקו ברגליהם עליהם וזהו אין חשש כי שניהם הראוות הציצית ולא יזרקו עליהן וגם לפי המבואר שם שהיו נגררות ע"ג הכתות לפירש רש"י שלא היה הולך רק ע"ג בלי מילת ומחמת"א לא שעשו בפסול בה הוא בלבד אם כן פשעשו דלק"מ וגם בלא"א לא הבנתי קושייתו מבן ציצית הכפת שהוא עשה בן ואם הולרך לתקן היה מתקן לבל מבל מקום היה עליהו עשוים בדרך עליות שלמו שאם רולה תבביה על כתיפו ואין נגררין בלל אבל בבגד העליון שהוא אריך לבבוד י"ל דלא חייבה תורה ביון שבפסקין בבל עת ודרבינו דרבי נוגש כמו שבתב הב"י בבלע"ד לייחב דעת הב"י בזה. ובאלו' זועא בתב דבן הכפת היו לו בגדים לאין מספר ובבל פעם היה לובש אחר לענ"ד בב אינו הברמ"א ס"ל בין הלבב"י התורה פערה בגד בזו שלאותו נגררין לא חילקה תורה בין עשיר שיש לו להחליף למי שאין לו להחליף ואם בן לחבש הטיל ציצית בחקום פעור. ובזה נדחו ג"כ מ"ש שהיו נגררין ע"ג בסתות דמ"מ אם איתא דהתורה פערה דוחק לומר שהוא הקיל ציצית בבגד פעור. אך מה שבתבתי שיש לדחות בלא"ה הוא בבון :

הגהות

בבפ בגדיהם הם בתפורה לבל בבף ציצי' א'. ודוקא בתוסיף תוקין לציצי' א' דילפי' ד' תוטי' תגדיל ב'. בגדילי' ד' ובן ד' פרבשות תפילי' דילפי' תעוטפות וכן בלולב ערבי נחל שתי'. וזהו מיקרי פירושו מד"ס. אבל ב' ציצות וב' תפילין. ל"ל דהוא בבלל פירושו מפורש בקרא. ולבאורה ל"ל לייחב ב' קושי' הב"ל. די"ל דאם בשה להרמב"ם ע' הוס' סנהדרי' תפוצב דאפי' תוץ לאגוד יש בו תשוב ב"ת. ולזה ס"ל להרמב"ם עפ"י סוגי' זבחים' י"ח דמסקי' לא דב"ע יתר בתלת דאית' דמי. א"כ י"ל דאלי בהא דסברא האי לחודי' קאי שייך רק לו אחרי' דיתר בתלת דלית' מש"ה אינו מזיק ההוספ' לגוף המצוה. אבל אם אחרי' יתר בתלת דאיתי' ל"ל דרב"ח בסנהדרי' ס"ל בתר"ת בזבחים'. וס"ל בתר"ת בתלת דלית'. אבל לתפקנא בתבחי' בתמת בבל ענין הוי גורע וסוגי' דסובה לתפקנא דסנהדרין. אולם אינו תפסיק. דהא הרמב"ם הבי' אחרים כ' דאין זקן ממרא חייב אלא בתלות תפילין לבד ואם איתא דס"ל להרמב"ם דלתפקנא נדחית סוגי' דסנהדרין. א"ב לדינא תבבתא גם בציצית ולובב :

ונלע"ד לתה דתבואר בתוספת סנהדרין תדבתקנו בסוגי' דסובה דתבבתא אין תוסיפי' תבואר בס"ל דאין לתלק לענין האי לחודי' קאי בין האיסור ב"ת לגרעון התלה. דלא בדס"ל בסובה. אלא בדס"ל דתיבד שייבי אהדדי גירוש התלה לעבירת ב"ת. ותש"ה בוכרחי לוחר דתבבתא בוא. וא"ב י"ל דגם הרמב"ם ס"ל בן. וס"ל עוד דתבבה דהוי ב"ת דבבון תגרע גם התלה תבבבון דבבל דתיקון בענין דאורייתא תיקון. ולא זה לבהרמב"ם תדקאי"ל הטיל לתועלת בבלל הולמ"ת. ע"ב דתעיק' בודם שתבבן בסוגי' דהיינו תדבבון. וכ"ת בהר"ן סובה פ"ג דף רמ"ת בד' בדעת הרמב"ם בין דהאי לחודי' קאי ליבת ב"ת אלא תדבבון תב"ה בל בלאותו ל"ג בהו רבבון עיי"ש. והרי הרמב"ם בפי' גרסתינו ב' שם ואם להוסיף או גרע פסול. ע"ב דתדבבון אפי' דיעבד פסול. ובזיתר נראה בתעע דתובבתי' לומר בן בדברי תוס'. דאם בדבון תדבבון עובר לא תגרע התלה. א"ב בדבון בתלה תבבתא. ע"ב הייבו אי פסיק להו לבאותא. ע"ב הייבו אי אח"ב

חכמת שלמה

ס"י י' (סעיף ז') מלבושים שהם פתוחים וכו'. ג"ב עיין במג"א [ס"ק י"א] מ"ש דאפ

ט הגהת מיי' בשם ר"פ ומהרי"ק שורש מה"ט. כ"י מהרי"ק שם ל מהרח"ו וכ"כ בציעור מ מהרי"ח ובפתור ופרח והורתו' חיים כ ר"ו מבתה שעמיס ס ב"ר:

עטרת זקנים

*הגה ס"ע ויש מבשירין בבל ענין כו' וי"ח בין בתבד הראשונות בין ל מתבד האחרונות ובין בתבון לבטולי ובין בתבון לאוסופי ל"ב תעיל שהם אי אפקינהו לבתראי בשר בקמאי ובלהיפך אבל בלא אפקינהו בל עיקר פסול'אבל אי רבי הרבה חוטין לבבה משום בל תוסיף ובשר אף אם לא אפקינהו בל עיקר בראשונים שבתן בערבי נחל דרשינערבי שבים ובהגו לשום הרבה בלולב במ"ש הרשב"א והרקנטי והטעם משום שהוא

אשל אברהם

א) עיין . בלקוטי תשובה תעה אשר סימן ע"ז : ב) עיין בתר בעיב ס"ק יו"ד בתשובה שב יעקב סימן ה' בשאל מתי שהיה לו שאדראקול של מבי לשבת הוחיל לדעת ב"י א"ח בציצית ב"א הדרבנן ואפי'לדעת פוסקי' שהוא הדאורייי' אלא דעה בלא פוסקי' שאינה בעברת ב"א בתיבו אי מותר לו להבבים ולהיות אותו בגד בשבת אחי שמקום דירתו אינה מוקפת מחילה ויש לחוש להא הוצאה בציצית שאינה מלויית חייב בגבי בדי עניבה בו' העלה הגאון הב"ל להתיר דר"ה אלנו אינו אלא בתרמלית: ועיין בספר ע"ת סי' י"א ובספר אלו' זועא · אך בתבב המ"א עליהם דאין לעשות בפק דרבנן לבתחלה ע"ש וה"ת בב"ד הלבוש נעשה לשום מצוה לבבוד שבת ובלא יהא בגדי שבת בחול בו' ואי נרבך להפשיטו תמיד בודם לאתו מביתו ה"ל ערחא וזה הוי בדיעבד ועיין בפחים דף י"א ובשבת י"ז . ולבן אין להחמיר מצד שאינו אינו אלא מדרבנן הבם אחרו והם אחרו ועי' מ"א רים סי' הרב"ה מ"ש בשם רש"ל אדאחרי פלפול אדון העלה הגאון הב"ל לפביעת דבגד דחייב בציצית מדרבנן מחייב בדבר קרינן ביה והוי מצויית בהלבה אלא דלעשת תוס' אינו בן ע"ש ואין להקל ב"ב אבל מ"מ להשבות דרבנן לפקפק בלל : (ג) פטוריס בו' . ושיעור הציצי'

ביאור הגר"א

בגמ' מ"ס ב' דבתר עיקר בגד אחלינן: סעי' ח משום מראית העין. במ"ש תוס'שם ובפ' ב"ה לענין ציצית שאולה אחר שלשים : סעי' ט הבגדים בו'.בספרי בסותקן פרע לתיבה לתיבלתא לתיפלטתין לתקרקין לבורסין לבורדסין לפי שאינן תרובעי' : סעי' י מצנפת בו' . בספרי בה פרע לתעופרת שאין מתבבסה בה רחמו ורוחו : ביון בו'. במ"ש מוכרי בסות בו' אלמא ביונדאין עשוי להבין מפני בתתה לא קרינן ביה הלבש ה"ל לא קרינן ביסוי הגוף : סעי' יא סודר בו' . שאין עיקר' לבשה אלא לתשמיש ומעשה ב"ל בסי' שקדם : סעי' יב מלבושים בו' . עיין מ"ח :

חכמת שלמה

ס"י י' (סעיף ז') מלבושים שהם פתוחים וכו'. ג"ב עיין במג"א [ס"ק י"א] מ"ש דאפ

שערי תשובה

עבה"ט ועיין ביד אפרים מ"ש פירוש דברי הט"ז בענין זה : (ז) הראשונות. עיין באר היטב ועיין יד אפרים לפרש טעמא דט"ז דעדיף תתך הראשונים דהאחרונים הוי דיחוי מעיקרו ותוזר ונראה משא"כ בתחך האחרונים דנראה ונדחה הוא ועיין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סי' ה' באורך בהך סוגיא דמחות אם פסקינהו לקמאי ובדברי הפוסקים בזה : (יג) ב' לפניהם. עבה"ט ומ"ש שבתשו' בית יעקב לא כ"כ נראה שלא ראה בנוף התשובה רק מה שהעתיק בלקט הקמח שכ' יותר טוב להחזיר ב' ציצית לאחוריו ע"י שכורכין כו' ואמנם נראה שגם הוא לא ראה בנוף הספר רק במפתחות שם כי הוא מעתיק כלשון המפתחות ממש והכותב אותו שגג וסבר שמה שכתב בהתחלת התשובה יש נוהגין כו' שמתחלה משימין כל הציצית לפניו ואח"כ כורכין הצד האי' של השלית כו' ואז הוא עדיף טפי שלא יהיו נגררין על קרקע הוא מסקנתו נ"כ ונשמט מגגד עיניו מ"ש אבן הדרך הבא בשאלה עדיף טפי (היינו כמ"ש הט"ז שמחלקים בידים את רוחב השלית) וטעמא (דנראה) משום דאז מיד בשעת ברכה מחזיר ב' ציצית לפניו והחשש שיהיו נגררים כו' אינו חשש כיון שאין נגררים בקבע רק ע"י מצותו שמחזיר ב' כו' נגררים לפעמים שלא בקבע כו' ע"ש. ומ"ש בב"י שם בשם האר"י שע"ם סוד יחזיר כל הד' ציציות לפניו בשעת ק"ש יש בדבר חלוקים בענין הבחינות. ונם מ"ש בב"נ שנ"ל שגם לובש שלית במנחה בתענית או בשבת במנחה יהיו כולם לפניו ע"ם הסוד אם קבלה הוא נקבל אך לא ראיתי נוהגין כן :

רבושי שרד

מ"א סק"ט שניות כמו הראשונות דלא בהיו"ז בסק"ט ותע"ג דבתתך שניות ליבא טעמא להבשיר ומה"ט פוסל הט"ז כמו שביאתרתי בט"ז ע"ם לא מקרי המ"א ס"ל דתולמ"ה לא פסל אלא מתחלת עשייתה היה בפסול אבל אם תחלה היה בשר ונפסל חוזר להכשירו ולבן בתחת מ"מ בשר לא אם תחך הראשונות בשר משום דשניות לא הוי מעשה כיון בעבר בב"ת ובתחך הראשונות דשניו היה תחלת עשייתן בהכשר . והט"ז לבאורה ס"ל דאפילו בתחלת עשייתן בהכשר שייך תולמ"ה ועיין סימן ט"ו ובמשבי"ם : (שם). (ב) וב"ב ב"י בהגיה . הט"ז בסק"ט בתב בשם הב"י בהיפך ובאמת דלשעת הרח"ם ב' עב"י להבשיר ובמ"ם המג"א רק לשיטת הרמב"ם ב' הב"י לפסול וא"ב מבואר בב"י בהמ"ל. ובתיבורי לאות דשל בתשובה סי' ס"ג ביארתי באריבה מה שחולקים הט"ז ומ"א בביאור דברי הב"י אין בתן תקומו ומש"ם : (ס"ע סעיף ח') (ג) הטשרינגה. הוא דברי המחבר לדדי הבגד אחת אל אחת ואינו קבוע אלא נוטלו ומחזיר : ט"ז ס"ק ט'. (ד) ונראה טעם שהראשונות נתבטלות זהו לא בהמג"א סק"ע והטעם דבשלמא בתחרונות אחרונן דמעת שעשאן ליבא בל תוסיף והויא בלולו אינם בעוות בלל עד התחיבה שאז נעשין מחדש מה שאין בן הראשונות בשר הין שעשוים הבשר ואח"כ נפסלו משום ב"ת ממילא הוי אחר בך תולמ"ה. ומה שבתוב ט"ז לתתוך אחד ובן יש ללמוד בו' ב"ק דהתם דמי לבשארו ראשונות שבריו היו בעוות התלה בהבשר ונפסלו בעשיית החמישית א"כ בשתחך החמישית בולם שבעוים אפילו תחך ל' מד' עכ"פ שלשה פסולים רק החמישית בשרה בעת עשייה' בב"ת וב"ל דהתם שאינו דלא בעשה בפסול רק החמישית אבל האחרים ליבא בהו פסול ב"ת בלל והבא שאינו שהבשיות הם אלא הראשונות בבל בנף מבשר"ב בהם הבאחרים לא בעשו בפסול בה"ת שם . ומ"מ מ"ש הט"ז שם . ומ"מ בשר בפסול בה"ת שם . ומ"מ הבשר בפסול בה"ת שם . ומ"מ הבשר בפסול בה"ת שם . ומ"מ הב

לא"מצות מ"כ סוכה י"ז כשמואל הרי"ף ורא"ש כ הרדכי כ' ציצית ג הרא"ש ד ממשמעות גמרא דעירובין ל"ו והרא"ש בהלי' ציצית כשם ספרי ה הר"ן ספ"ק די"ט ו מנחות ל"ט ע"א לפירוש הרא"ש והרמב"ם כפ"א מה"ת ז ר"ח וסמ"ג ח הרא"ש ט שם בגמ' י הרא"ש כ מנחות מ"כ סוכה ט ל סוכה שם :

עטרת זקנים

בכרעאחד לינקה משום כל הוסיף כל"ל:

יא * וצריכין שזירה ושיהיו שזורין לשמן אבל בדיעבד לא פסול בהכי: * ולכתחילה טוב לקשור החוטין כתוב בל"ח שכן ראה בציצית של ר' שלמה מילנו שלא היו קשורים וכתב בת"ח וכן שמעתי דהוי כמוסי' על הקשרים ובפרט אם הם שזורים יפה דהוי מוסיף על הקשרים ולא שיתפרקו :

נתיב חיים

ב) במ"א ס"ק ח'(פסק"כ) והמ"מ פי"ט דשבת חולק וגם בכ"מ פ"ג מהל' ציצית כתב בל"ל :

דגול מרבבה

(מחבר)* לא נמצא זה בדברי הרא"ש גבי ציצית וגם הטור לא הזכיר כאן דבר זה רק הכ"י יל"ף עוביית ציצית הדין עיבוד של תפילין לקמן סי' ל"ב ולדעתי אחר מחיל' כבודו אין דמיונו עולה יפה ועיין בב"י בי"ד סי' רע"א הביא דברי הרא"ש בהלק"ע וכם הראה דגבי עוביית ציצית גם להרא"ש פסול כי הוא דומה לכתיב' הגע דוק כם ותבכח:

לבושי שרד

סי' יא (מ"א סק"א) (ב) בזתיבו לקמיע. בזמן הש"ם הוי חייביאין להכי אבל השתא אין עושיקמיע בציצתפילין וכ"מ לדיא עיין מג"א סימן ש"א סקכ"ב: (סק"ו) (ג) ארוכין ביאור גרדומין עיין ע"ז בסימן שאמ"ז סק"א וכיון עושין ארוכין כדי שאם יפסקו יהיו בנאחר כשיעור: (ס"ק ח') הקשירה. כי על ידי הקשירה מתקצר אורך הציצית: (ע"ז סק"ד) כטוה לשם. אשעורי שתי קשיא ליה: (מ"א סק"ט) פסולת שתי (כ"ל דל"ל בשתי) נראה דאין צריך זה דהא אותה אמר תמין הציצית הוא ול"ל ע"ק משום ביזוי ואין ספר המאור לפני :

חתם סופר

סי' יא מחבר סעי' ב' להרא"ש כשר. נ"ב עיין ד"מ :

(שם) ט"ז ס"ק ב' דתניא בספרי נ"ב נ"ל כוונת תשובת הרמב"ם שבב"י דהקשה הרמב"ם לפי הספרי בודאי שצריכים חוט כפול ששה דהרי אין נז"ש

הרגל וסיה צריך בכל פת לתקנם ואיכא למימר דלא חייבה התור' בכך עמ"ש ס"ס כ"א כ"ל · וכתוב בד"מ דעל תי' הראשון קשה דא"כ בציתות שלנו שאינם להגן כלל רק לנאת בהם י"א ציצית יהיו פטורים ואם כן אנו מברכין ברכה לבטלה ועל תי' השני קשה מבן ציצית הכם' שהיו הציצית נגררין אחריו ולא חשבו שהוצרכו לתקנם: ול"כ דמאחר דמצות ציצית הוא שיחזור כ' לפניו וכ' לאחריו כדאיתא במדרש לכן ס"ל להאמרים דלא חייבה התורה אלא בכה"ג אבל במלבושי' שלנו שכל הד' כנפות לפניו ומ"א להלבישן בע"א אין חייבין בציצית ולכן נהגו להקל ומלבוש שקורין רא"ק שמחובר למעל' חתיכת בגד מרובעת ומונח על כתיפו מאחוריו שקורין קמלנ"ר פשוט שהוא פטור דהרי לגר מעלה אין לו כנפות רק כנפות הקמלנ"ר המונחין לו קצת מאחוריו ואין זה קרמות הוא"ל ואין הבני קרמות שמאחוריו מכוונות כנגד הכנפות שלפניו כמ"ש כ"י ס"ס זה עכ"ל ד"מ · ויען שהלכה זו רופפת ביד הגאונים ולא מצאו נעשה נכון ירא שמים יעשה הקרן אחד שגול כמה שכתב כ"י בשם זקני הקדמונים עמ"ש ס"מ :

יא א החוטין · ל' הרמב"ם המולא חוטי ציצית ועי' [בכ"] סי' ש"מ (°) סמ"ב דהמ"מ חולק וגם בכ"מ כתב דהרמב"ם כתבו' חזר בו ועכ"י סי' כ' :

ומ"כ דבתפילין לא חייבי' (°) בזמנינו לקמיע : ב עכו"ם · ולענין אם עוזמן חש"ו וגדול עע"ג תליא בפלוגתא שכתוב בסי' ת"ס בב"י : ג לשמן · ואפילו בדיעבד פסולים אם לא היו שזורין לשמן : ד כדי עיבה · ואע"ג דיש פוסלים דכלא"ה יש פסול מעשה דלא(°) ניטווה לשם ציצית די"ל דמתחלה אדג החוטין אם נפסקו כולן אפי' נשתייר בו כדי עיבה כמ"ש סי' י"ב.מ"מ בשזירה מודו דבשר דהא להרמב"ם לא בעי שזורים גודלים. ומודדין במקוסהרחב [מרדכי ד"מ] וכ"ה כתב והתו' פ' התכלת נסתפקו בדבר . שיעור גודל של אדם כיומי והוא כרוחב ז' שעורות זו בגד זו בדוחק והנכמולרב' שעורות בריוח[רמב"ספ"ע מס"ת]:ו אינלהם שיעור·ור"י הי'עושה(°)ארוכיומעשה גרדומין[מרדכי]: ז יהיה יותר הרוך.נ"ל דאם א' אינו אחרוך כ"כ לכרוכו הכל יכרוכו קצת כריכו' מחוטו אחד וקצת כריכו'מהחוטו השני כי בזמנהתכלת הי' עושיזקצת הכריכות מתכלת וקצת הכריכות מלבן: ח לאחר שנקשר.כתב כ"י משום (°)הקשירה בעי אבנע יתירה דהיינו י"ג מלבד מה שמונה על הבגד: ט בזיו מעוה· זה כתב הרב"י מדעתו ולא ראה ספר המאור שכתב בפ"ק דסוכה הטעם דבעינן הכנף מין כנף ואינמינים הללו רלוויס לעשות מהם בגד שהם(°)פסולת הלמר ואינבגד נעשה

באר היטב

מלבן א' הטעלית מאוד מד שנעשה דק ואינו מכשה כלל רק הלאר וכוונתם שיהיו ב' ציצית לאחוריהם אין זה מן המובחר דא"כ אין כאן כיסוי גוף אלא כיסוי ראש ויותר טוב כמנהג התורגמים שהיד מפסקת בחלי הטלית בחופן שמב' הלדדים יהיה ל' מהציצי' לפניו ומלק לאחוריו ט"ז. ובתשו' בית יעקב סי' נ"ב לא כ"כ ע"ש : יא (א) טוון לשמן . ואם טוון מש"ו וגדול עומד ע"ג עיין בסי' מ"ס במ"א וכע"ז מש"ס : (ב) שזורין לשמן. אפי' בדיעבד פסול אם לא היו שזורין לשמן מ"א : (ג) למטה. ובציצי' של רבינו שלמה מלבו לא הי' קשרים וכתב מ"א וכן שמעתי דהוי כמוסיף על הקשרים ובפרט אם הם שזורים יפה דלא סכיח שיתפרקו : (ד) מאהבע גודלים. ומודדין במקום רחב בלמלבע גודל. מרדכי ד"מ מ"א ע"ת : (ה) ארוך. כ"ל דאם אחד אינו ארוך כ"כ לכרוך בו הכל יכרוך בו קצת כריכות מחוטו א' וקצת כריכות מהחוטו השני כי בזמן החכלת היו עושין קצת הכריכות מתכלת וקצת הכריכות מלבן מ"א : (ו) ומצוה. ואפי' בדיעבד פסול ט"ז. לכאורה קשה דלכ"ז דהטעם הוא משום ביזוי מצוה לא מקשה הש"ס מידי מהא לכ"ה בסוכה דף ט' ע"א ויש ליישב ע"פ הנוסחא של הגמרא שם אלמא דבעינן טווה לשמה וכו'. ומוחיב ליה משמואל דלא כפרש"י שם ע"ש הדו"ק. ובזה יתורץ קושיו' הפוסקים למה פסק הרמב"ם כשמואל לגבי דרב משום דלפי סברתו וגירסתו לא מוחיב אלא מדשמואל ומדזזי' לסתמא דתלמודא דטרח לאוקמי סברת ב"ה דסילכתא כוותי' דשמואל ס"מ דהלכה כשמואל.

שערי תשובה

סי' יא (א) טוון לשמן. עבה"ט וע"ש בסי' ת"ס שדעת הט"ז שאע"פ שהקטן אינו בן י"ג רק שהוא בן דעת להבין מה שזה אומר לו שיעשה כאשר צוה השם ובחק יעקב שם תופס עיקר כמהרי"ל שיהיו בן י"ג שנה ויום אחד והיינו דקטן וגדול עע"ג לא מהני וזה דעת הרשב"א שהביא הב"י שם והט"ז שמקיל לפי שברשב"א איתא בדבעת תליא מילתא. וזה תמוה דמשמע התם דקטן מיקרי עד שיבא לשני גדלות דומיא דשחיטה וגט ע"ש ומ"ש תליא בפלוגתא כו' עיין מ"א שכ' תליא בפלוגתא שכ' הב"י סי' ת"ס ור"ל דהרשב"א שם אוסר בחש"ו ע"ש בתשובה דס"ל דבהוכחה תליא מילתא וכיון דליכא הוכחה חש"ו פסול וה"ה בטווה ליכא הוכחה. ולפי שיטת התוס' חרש וקטן שיש להם דעת קצת כשר בעומד ע"ג ובשוטה פסול ולדעת רבינו יונה דס"ל כיון דאפשר ע"י שליח מהני כוונת העומד ע"ג גם בשוטה כשר ע"ש. ובמחצית השקל כתב דלרשב"א בחרש וקטן כשר רק בשוטה פסול ולר"י גם שוטה כשר וליתא דהרשב"א לא כ"כ רק לשיטת התוס', ואיהו נופא ס"ל דגם בחרש וקטן פסול כמ"ש ה"ה בשמו וגם לדבריו לא ה"ל להמ"א לכתוב רק שוטה לבד אך באמת המ"א כוון לפלוגתת הרשב"א דפוסל בחש"ו וכמ"ש : (ב) שזורין עבה"ט לכתוב רק אך באמת המ"א כוון לפלוגתת הרשב"א דפוסל בחש"ו וכמ"ש : (ג) שזורין עבה"ט דכ' הרמב"ם בשם מור וקציעה שאם אינו אחרים והוא שעת הדחק יכול לסמוך להכשיר וגם הנ"ר ואי"ר מכשירין בדיעבד וכתב הבאר עשק סי' נ"א מי שעושה חוטי הציצית מעשה עבות דהיינו בתחלה שזור ב' חוטין ואח"כ עשוי מעשה עבות מארבעה שהם שמונה חוטין דקים בכל חוט שהם ס"ד בכל כנף אין מוחין בידו : (ד) מארבע. עבה"ט ועיין מג"א בשם בדק הבית שהתוס' פדק התכלת נסתפקו בדבר. ועיין בת"ש סי' ל"ה בס"ק ל"ד שלילך לחומרא ועיין בבית אפרים על טריפת הריאה שיש שני ספיקות בדבר אם לשער במקום הקצר של האגודל או במקום הקשר של גודל. וע"ש בקונטרס התשובות באורך בתשובת מהר"ם שבמיי' הלכות משפטים ושם נתבאר דבמלתא דרבנן אשכר להקל בספק זה וג"מ בטלית שאינו של צמר ופשתים ושם נתבאר דבמלתא דרבנן אשכר להקל בספק זה וג"מ בטלית שאינו

ביאור הגר"א

סימן **יא** סעי' א החוטין כו'. ואם כו'. כשמואל. וברשב"ג דסוגיות דגיטין ל"ד כוותייהו וכן סוגיית דסוכה ט' ע' וכן שם מסקינן דבעינן לכיעבד לשמה וכן ס"ל לרבא בסנהדרין מ"ח כוותייהו לפי' תוס' שם ושם : ויש מחמירין כו' דהמנהג כו'. כיון דלא אמרו אלא עוביה אבל הים מתמירין ס"ל כיון דס"ל לשמואל כל הציצות יהיו לשמה כמ"ש בסוכה שם ב"ה לעיקר עוביה דקרתא עוביה מעוה לאפוקי דרב : שיאמר כו'. דבספרדת תרוחה סני בתשבה כמ"ש בקונטרס מ"א ב' ו"ש"מ וכן אמרינן לעיל דבשעבד לא פסול בהכי: * ולכתחילה טוב לקשור החוטין כתוב בל"ח שכן ראה בציצית של ר' שלמה מילנו שלא היו קשורים וכתב בת"ח וכן שמעתי דהוי כמוסי' על הקשרים ובפרט אם הם שזורים יפה דהוי מוסיף על הקשרים ולא שיתפרקו :

נתיב חיים

ב) במ"א ס"ק ח'(פסק"כ) והמ"מ פי"ט דשבת חולק וגם בכ"מ פ"ג מהל' ציצית כתב בל"ל :

דגול מרבבה

(מחבר)* לא נמצא זה בדברי הרא"ש גבי ציצית וגם הטור לא הזכיר כאן דבר זה רק הכ"י יל"ף עוביית ציצית הדין עיבוד של תפילין לקמן סי' ל"ב ולדעתי אחר מחיל' כבודו אין דמיונו עולה יפה ועיין בב"י בי"ד סי' רע"א הביא דברי הרא"ש בהלק"ע וכם הראה דגבי עוביית ציצית גם להרא"ש פסול כי הוא דומה לכתיב' הגע דוק כם ותבכח:

לבושי שרד

סי' יא (מ"א סק"א) (ב) בזתיבו לקמיע. בזמן הש"ם הוי חייביאין להכי אבל השתא אין עושיקמיע בציצתפילין והכ"מ לדיא עיין מג"א סימן ש"א סקכ"ב: (סק"ו) (ג) ארוכין ביאור גרדומין עיין ע"ז בסימן שאמ"ז סק"א וכיון עושין ארוכין כדי שאם יפסקו יהיו בנאחר כשיעור: (ס"ק ח') הקשירה. כי על ידי הקשירה מתקצר אורך הציצית: (ע"ז סק"ד) כטוה לשם. אשעורי שתי קשיא ליה: (מ"א סק"ט) פסולת שתי (כ"ל דל"ל בשתי) נראה דאין צריך זה דהא אותה אמר תמין הציצית הוא ול"ל ע"ק משום ביזוי ואין ספר המאור לפני :

חתם סופר

סי' יא מחבר סעי' ב' להרא"ש כשר. נ"ב עיין ד"מ :

(שם) ט"ז ס"ק ב' דתניא בספרי נ"ב נ"ל כוונת תשובת הרמב"ם שבב"י דהקשה הרמב"ם לפי הספרי בודאי שצריכים חוט כפול ששה דהרי אין נז"ש

יד אפרים

סימן י"א סעיף ד' ברמ"א היינו חלק) נראה דר"ל דלא תימא דכאן כמי פירוש גדיל כתו בעלמא דהיינו שתחלה גודל וחורב סביב החוטין בחוט אחר מבחוץ מלבד השמוכה ותח"כ כורך בחוט האחרון על אותו הגדיל אלא כאן ר"ל חלק מהציצית כו' דהיינו כתות שהוא חלק בלא גדיל וחרוגב לסביביו וקרי ליה גדיל על שם פופו לאחר שיכרוך עליו הוא קרי גדיל ובא"ע הנדפס עם ספר עולת התמיד ליתא לכה בלל ע"ש נראה שאינו מהרמ"א ולפ"ר שהוא מבעל לקמן ס"ק י"ט ע"ש ומשם משמע דלא כתו בשכתבתי לקרות החלק בקמץ כ"א בפשוטות בציריו ולכן יותר נראה להניה החלק מהציצית שאינו אריגו ול"ע : (בתב"ש ס"ק ה') והנדק הנית כתב והתוספות פרק התכלת כל"ל:(מ"א ס"ק ח) משום הקשירה כו' רצה לומר לפי שעושין קשרים בגדיל הגדיל מהקצר קצת :

הגהות רעק"א

הפני מ"ע שיאמרו הרוב הוא כתוב כיון שהוא למעה מהמגור. ול"ל חייבי' אולי אלו שיעבו בהרתי שיסברו הקרסים בכפפין יסברו שברוב סתום בכם. ל"ס מכ"ם דראוי לאסור קרסים לענין כלאים הנוי רק חד מ"ע שיאמרו הקרסי' בכפפי.ע"ע : סי' י"א ס"א שיהיו עווי' לשמן. אם יכול לבעל מוציס שאין עוני' לשמה הוי מוני' שבעוי' לשמן ולתלותן בבגד ע' לקמן סי' הרכ"ו. ולפשר הנו דבר שבמנין. דחוני' ציצית נמנין כתו בגר מנוכה סי' תרע"ג: שם בסג"ל ובמתנא לחקל. ובפרישה הטלה כדעת המלרכיו' גם כיפוף לשמה. ובהיא בשם מהרי"ף מפרלא שלמה כן כיון דדרשי' סמוכי' דיעשה ציצית מעטעפ"ז ושוב הוא כיפוף מש"ה בעי' אם לו שיאמר לא אלא עכ"ל. ולמה רמז הכתוב דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית. מי מלינו שיבור שהוא קשה ולא שייך לבשים ואמירה הוא רבה. שייך לבשים. כתו שפירש"י בחומש. כה תאמר לבית יעקב וגו' וזהו דבר אל בני". היינו דעיקר המלוה לב"ז ולא לבנות ישראל. אבל כיון דעביי' שהיא הטוי' היא מלאכת הבשים. לזה ואמרת אליהם ועשו. רלינו לומר שיאמר להם עשו לי ציצית לעצית. ד"ש : ס"ב להרא"ש בשר. בב"י לחד בן מדברת הרא"ש בעיבור. וק"ל לי הא אדרבא כפי חלוקו דהרא"ש כין גע לחילה ותזה לחד הרא"ש לענין עיבוד דתהי מחילה לענין עוי' דתהי לגע דבל מעבו ומעבו שעוה לריך לשמה כתו בגע דבל אות ואות לריך לשמה. דתמ"ה לא תהי בנכרי ישראל עע"ג. וע"ע : שם ולריכי שזירה. ע' בתשו' באר עשק (סי' ל"א) : מג"א סק"ה והב"ח. ל"ל והבד"ה : שם בא"ד נסתפקו בדבר. ע'

בתשובה הנ"ל הוא בחבורי לאו"ח משנת תקצ"ט גם בהלכות שופר סימן תקפ"ו כתבני מזה בסוגיא דשופר

מחצית

כ"א אין זה מנסון הרב"י אלא הוא מדברי מ"א שרמז לע"ש ובמה שהקשה מסם לכאן כדאיתא במדרש הובא בע"ז ס"ק י' : שקורין קמלנ"ר ובמדינתנו נקרא לעטני"ק :

סימן יא (ס"ק א) החוטין לשון הרמב"ם כו' ועכ"ל ס"א סעיף מ"ב שכ' שם וז"ל המולא תפילין בשבת בבגיון כו' אם יש בהן רלוועות שבבך ביכר שהן תפילין ולא קמיעין והן קשורות שיכול ללבשן מכניסן זוג זוג דרך לביסה עכ"ל והוא נ"כ דברי הרמב"ם פ' י"ל מהל' שבת ומקורו בעירובין דף ל"ו ע"ב אר"א המולא תכלת בשוק חוטין כשרים ופריך הש"ס דלמא אדעתא דעלית עוינהו והוי שלא לשמה ומשני בשזורין דאין דרך לארוג עלית ע"י חוטין שזורין ופריך ודלמא אדעת' דשפת דעלי'שזרן דבשפת הבגד אורג ע"י חוטי' שזורים ומשני במופסקי' לחוטים כדרך חוטי ציצית דכ"ה ודאי לא טרחי איכא אמר רבא וכי עורה אדם בעשות קמיע בעין תפילין ואפ"ה חייבי' וה"ה דיש לחוש בחוטי ציצית דתנן המולא תפילין מכניסן זוג זוג בד"א בישות פעור ולדעת הרמב"ם צריך לו דאפיק דהדשות מקרי שאין בהם רלוועות אם שאין קשורים דלא כמ"ש התו' שם אלמא חדשות חייבי' שמא טרח לעשות קמיע בעין תפילין אמר רבא אי חייבי' דטרח איכא כו' תנאי'המולא תפילין מכניסן זוג זוג א' חדשות ול' חדשות אמרי' עורה כדרי' ר"מ (אלמא לא אמרי' עורה כו') ר"מ אוסר בחדשות ומתיר בישנו אלמא ר"י חייב דטרח איכא ואתיא מתני' ר"ל ור"ל כר"מ ס"ל וכיון דר"מ ור"י ר"ל דהלכה כר"י וגם סתם משנה כר"י אלמא אמרי' טרח איכא כו' לכן פסק לענין שבת דחדשות אסור דחייבי' לקמיע וה"ה בציצית פסק דלא כר"א דאפי' שזורי' ומופסקים חייבין דטרח כו' ופסולי' והראב"ד הסיגו גם הכמי לוגיל שאלו ע"ז דאין משקנת הש"ס שם כן וה"א שם והשתא דתנא אבוה דשמואל כר"י אלו הן ישנות כל שיש בהן רלוועות ומקושרות הדשות שי"ב רלוועות ואין מקושרות דכ"ע ס"ל לא טרח איכא אלא ר"י לטעמיה דעביה קשירה הוא וחייבים עליה בשבת לכן אוסר בחדשות דא"א להכניסן דרך מלבוש ור"מ ס"ל עביה לאו קשירה ולכן יכול להכניסן דרך מלבוש ע"י עביה ואי"כ דינו של ר"א לענין תכלת הוא אליבא דכ"ע דבשזורים כשרים והשיבה עיניו' ס"י כ' שכ' וז"ל והרי"ף והרא"ש השמיטו

כמדרש הובא בע"ז ס"ק י' : שקורין קמלנ"ר ובמדינתנו נקרא לעטני"ק :

סימן יא (ס"ק א) החוטין לשון הרמב"ם כו' ועכ"ל ס"א סעיף מ"ב שכ' שם וז"ל המולא תפילין בשבת בבגיון כו' אם יש בהן רלוועות שבבך ביכר שהן תפילין ולא קמיעין והן קשורות שיכול ללבשן מכניסן זוג זוג דרך לביסה עכ"ל והוא נ"כ דברי הרמב"ם פ' י"ל מהל' שבת ומקורו בעירובין דף ל"ו ע"ב אר"א המולא תכלת בשוק חוטין כשרים ופריך הש"ס דלמא אדעת' דעלית עוינהו והוי שלא לשמה ומשני בשזורין דאין דרך לארוג עלית ע"י חוטין שזורין ופריך ודלמא אדעת' דשפת דעלי'שזרן דבשפת הבגד אורג ע"י חוטי' שזורים ומשני במופסקי' לחוטים כדרך חוטי ציצית דכ"ה ודאי לא טרחי איכא אמר רבא וכי עורה אדם בעשות קמיע בעין תפילין ואפ"ה חייבי' וה"ה דיש לחוש בחוטי ציצית דתנן המולא תפילין מכניסן זוג זוג בד"א בישות פעור ולדעת הרמב"ם צריך לו דאפיק דהדשות מקרי שאין בהם רלוועות אם שאין קשורים דלא כמ"ש התו' שם אלמא חדשות חייבי' שמא טרח לעשות קמיע בעין תפילין אמר רבא אי חייבי' דטרח איכא כו' תנאי'המולא תפילין מכניסן זוג זוג א' חדשות ול' חדשות אמרי' עורה כדרי' ר"מ (אלמא לא אמרי' עורה כו') ר"מ אוסר בחדשות ומתיר בישנו אלמא ר"י חייב דטרח איכא ואתיא מתני' ר"ל ור"ל כר"מ ס"ל וכיון דר"מ ור"י ר"ל דהלכה כר"י וגם סתם משנה כר"י אלמא אמרי' טרח איכא כו' לכן פסק לענין שבת דחדשות אסור דחייבי' לקמיע וה"ה בציצית פסק דלא כר"א דאפי' שזורי' ומופסקים חייבין דטרח כו' ופסולי' והראב"ד הסיגו גם הכמי לוגיל שאלו ע"ז דאין משקנת הש"ס שם כן וה"א שם והשתא דתנא אבוה דשמואל כר"י אלו הן ישנות כל שיש בהן רלוועות ומקושרות הדשות שי"ב רלוועות ואין מקושרות דכ"ע ס"ל לא טרח איכא אלא ר"י לטעמיה דעביה קשירה הוא וחייבים עליה בשבת לכן אוסר בחדשות דא"א להכניסן דרך מלבוש ור"מ ס"ל עביה לאו קשירה ולכן יכול להכניסן דרך מלבוש ע"י עביה וא"כ דינו של ר"א לענין תכלת הוא אליבא דכ"ע דבשזורים כשרים והשיבה עיניו' ס"י כ' שכ' וז"ל והרי"ף והרא"ש השמיטו

שערי תשובה

סי' יא (א) טוון לשמן. עבה"ט וע"ש בסי' ת"ס שדעת הט"ז שאע"פ שהקטן אינו בן י"ג רק שהוא בן דעת להבין מה שזה אומר לו שיעשה כאשר צוה השם ובחק יעקב שם תופס עיקר כמהרי"ל שיהיו בן י"ג שנה ויום אחד והיינו דקטן וגדול עע"ג לא מהני וזה דעת הרשב"א שהביא הב"י שם והט"ז שמקיל לפי שברשב"א איתא בדבעת תליא מילתא. וזה תמוה דמשמע התם דקטן מיקרי עד שיבא לשני גדלות דומיא דשחיטה וגט ע"ש ומ"ש תליא בפלוגתא כו' עיין מ"א שכ' תליא בפלוגתא שכ' הב"י סי' ת"ס ור"ל דהרשב"א שם אוסר בחש"ו ע"ש בתשובה דס"ל דבהוכחה תליא מילתא וכיון דליכא הוכחה חש"ו פסול וה"ה בטווה ליכא הוכחה. ולפי שיטת התוס' חרש וקטן שיש להם דעת קצת כשר בעומד ע"ג ובשוטה פסול ולדעת רבינו יונה דס"ל כיון דאפשר ע"י שליח מהני כוונת העומד ע"ג גם בשוטה כשר ע"ש. ובמחצית השקל כתב דלרשב"א בחרש וקטן כשר רק בשוטה פסול ולר"י גם שוטה כשר וליתא דהרשב"א לא כ"כ רק לשיטת התוס', ואיהו נופא ס"ל דגם בחרש וקטן פסול כמ"ש ה"ה בשמו וגם לדבריו לא ה"ל להמ"א לכתוב רק שוטה לבד אך באמת המ"א כוון לפלוגתת הרשב"א דפוסל בחש"ו וכמ"ש : (ב) שזורין עבה"ט לכתוב רק אך באמת המ"א כוון לפלוגתת הרשב"א דפוסל בחש"ו וכמ"ש : (ג) שזורין עבה"ט דכ' הרמב"ם בשם מור וקציעה שאם אינו אחרים והוא שעת הדחק יכול לסמוך להכשיר וגם הנ"ר ואי"ר מכשירין בדיעבד וכתב הבאר עשק סי' נ"א מי שעושה חוטי הציצית מעשה עבות דהיינו בתחלה שזור ב' חוטין ואח"כ עשוי מעשה עבות מארבעה שהם שמונה חוטין דקים בכל חוט שהם ס"ד בכל כנף אין מוחין בידו : (ד) מארבע. עבה"ט ועיין מג"א בשם בדק הבית שהתוס' פדק התכלת נסתפקו בדבר. ועיין בת"ש סי' ל"ה בס"ק ל"ד שלילך לחומרא ועיין בבית אפרים על טריפת הריאה שיש שני ספיקות בדבר אם לשער במקום הקצר של האגודל או במקום הקשר של גודל. וע"ש בקונטרס התשובות באורך בתשובת מהר"ם שבמיי' הלכות משפטים ושם נתבאר דבמלתא דרבנן אשכר להקל בספק זה וג"מ בטלית שאינו

באר היטב

מלבן א' הטעלית מאוד מד שנעשה דק ואינו מכשה כלל רק הלאר וכוונתם שיהיו ב' ציצית לאחוריהם אין זה מן המובחר דא"כ אין כאן כיסוי גוף אלא כיסוי ראש ויותר טוב כמנהג התורגמים שהיד מפסקת בחלי הטלית בחופן שמב' הלדדים יהיה ל' מהציצי' לפניו ומלק לאחוריו ט"ז. ובתשו' בית יעקב סי' נ"ב לא כ"כ ע"ש : יא (א) טוון לשמן . ואם טוון מש"ו וגדול עומד ע"ג עיין בסי' מ"ס במ"א וכע"ז מש"ס : (ב) שזורין לשמן. אפי' בדיעבד פסול אם לא היו שזורין לשמן מ"א : (ג) למטה. ובציצי' של רבינו שלמה מלבו לא הי' קשרים וכתב מ"א וכן שמעתי דהוי כמוסיף על הקשרים ובפרט אם הם שזורים יפה דלא סכיח שיתפרקו : (ד) מאהבע גודלים. ומודדין במקום רחב בלמלבע גודל. מרדכי ד"מ מ"א ע"ת : (ה) ארוך. כ"ל דאם אחד אינו ארוך כ"כ לכרוך בו הכל יכרוך בו קצת כריכות מחוטו א' וקצת כריכות מהחוטו השני כי בזמן החכלת היו עושין קצת הכריכות מתכלת וקצת הכריכות מלבן מ"א : (ו) ומצוה. ואפי' בדיעבד פסול ט"ז. לכאורה קשה דלכ"ז דהטעם הוא משום ביזוי מצוה לא מקשה הש"ס מידי מהא לכ"ה בסוכה דף ט' ע"א ויש ליישב ע"פ הנוסחא של הגמרא שם אלמא דבעינן טווה לשמה וכו'. ומוחיב ליה משמואל דלא כפרש"י שם ע"ש הדו"ק. ובזה יתורץ קושיו' הפוסקים למה פסק הרמב"ם כשמואל לגבי דרב משום דלפי סברתו וגירסתו לא מוחיב אלא מדשמואל ומדזזי' לסתמא דתלמודא דטרח לאוקמי סברת ב"ה דסילכתא כוותי' דשמואל ס"מ דהלכה כשמואל.

חכמת שלמה

לכרמלית אסור דאין עושין סד"ר לכתחלה ש"ע ועמ"ש בזה דרך אגב בחיבורי שוטש"ד ליו"ד מהדורא זיי"ן קנה מקומה בהלכות תערובות סימן ק"א ובחבורי סימן של"ג ע"ש בעזה"י ודו"ק :

סי' יא (סעי' א) החוטין צריכין שיהיו טוון לשמן וכו'. נ"ב הנה הב"י הביא דעת הרי"ו דכל היכי דבשום פעם אפשר לקיים שתיהן אז אף אם נזדמן דלא אפשר לקיים שתיהן נמי אין עשה דוחה לא תעשה. ונראה ראיה לזה מן הש"ס דמכות [דף ח' ע"א] דקאמר שם רבא כיון דאם מצא חשוב אינו חושב השתא נמי לאו מצוה היא ע"ש בבל הסניא מוכח מזה כל דאפשר להיות המצוה בל"ז אף שעתה א"א בל"ז לאו מצוה היא וממילא אינו דוחה ללא תעשה. וכן נמי לענין מכשירי מצוה אם דוחה ל"ת אם נחשב בעידניה או לא נראה נמי מן הש"ס הנ"ל ראיה דהיכי דאם נזדמן דהיה אפשר להיות בלי מכשירין הללו אז לא נחשב מצוה כלל ולא נדחה לל"ת עבורו אבל כל דאי אפשר בלי מכשירין הללו נחשב מצוה והוי בעידניה ודוחה ומוכח כן מן הש"ס הנ"ל ומשם ראיה ברורה לדינים הללו בעזה"י ועיין בחבורי על התורה פרשת שמיני [שנת תרי"ג] מ"ש ראיה לזה בעזה"י ודו"ק : והנה מה שתמהו הכל על הב"י הנ"ל מן הש"ס דשבת דף קל"ג מה דמתרץ ואי איכא אחר וכו' דליכא אחר עיימ"ש בזה במה"ת שלי בתשובה לק"ק סימייאטיטש בהלכות מילה ונם עיין במה"ת שלי למס' מנחות דף ע"ב מ"ש בזה ראיה נמי לזה ולמ"ש של ר"ה אין מעבירין וכו' ייע"ש והוא בחבורי משנת הנ"ל ע"ש ודו"ק : הנה נשאלתי מאחד לפרש דברי

השקל

דין זה (בל ר"א המולא תכלת) ומראה דעעמה מפני שהם סוברים דבתכלת אתמר אבל בלבן אין לנו ולפשר שגם הרמב"ם סובר כך עכ"ל כוונת הרב"י ר"ל דבלבן החמירו יותר ולכ"ע פסולים דדוקא תכלת שדמיון יקרים ומסתמא נעשו לשם ציצית ובודאי מן המומחה נפלו כמ"ש התו' שם דאינו מומחי אינו רגיל להתעסק בהן כיון שיודע שאין לוקחים ממנו ולכן תלי' דודאי כשרים משא"כ בלבן . אולם י"ל שבראה לריפוך דבלבן לכ"ע כשרים דדוקא תכלת דאיכא חשש טוויה שלא לשמה וגם חשש צביעה שלא לשמה החמירו יותר משבלבן : (ס"ק ב') נכרי כו' בסי' ת"ס בב"י דדעת רשב"א אע"ג דיש לפסול בגוי בעע"ג דגוי אדעתא דנפשיה עביד ולא ליית למה שמלוהו ישראל לעשות לשמה מ"מ בחרש וקטן מקלי' יותר (וחרש היינו שאינו שומע ואינו מדבר ושוטה היינו שמאבד מה שנותנין לו וקטן היינו פחות מי"ג שנה וכדאיתא בי"ד סי' א' סעיף ה') דחרש וקטן דעכ"פ אית להו דעת' קנינתא מהני עומד ע"ג אבל שוטה דלית ליה דעת כלל לא מהני עע"ג ומצוהו רק בגד דמוכח מלתא שיש לו דעת קלת ושומע ומכוין לקייים מה שנצטוו' דהא מצוהו לכתוב לשמה והוא כותב שם הבעל והאשה אבל בשחיטה ועשיית מלת מצוה דליכא הוכח' לא מהני עומד על גבו ואינ"כ הוא הדין הכא לענין עוויה דליכא הוכחה לא מהני בשוטי עומד על גבו אבל דעת הרר"ו דמידי דאפשר לעשות ע"י שליח מהני עומד על גבו דהוי ליה ע"י העמידה ע"ג כלומ הוא שלוחו ולפ"ז אף דשוטה לאו בר שליחות הוא מ"מ כה"ג שעע"ג עדיפא משליחות דעלמא וא"כ גם בשחיטה ומלת מצוה וה"ה עוי' מהני עע"ב בשוטה משא"כ חליצה דא"א ע"י שליח ל"מ עע"ג בשוטה וע"ש בפר"ח : (ס"ק ג') לשמן ואפי'בדיעבד כו' דבעי' מן התורה שיהיו שמורים כדילוף בספרי מנז"ש דתכלת תכלת ממשכן דלא כרמב"ם ולכן בעינן דוקא שזורין לשמן מן התורה דשזירה בכלל הנעשוה לשמה היא : (ס"ק ד) כדי כו' מ"מ בשזירה מודה דבשר אין ר"ל דר"ת דפוסל בנפסקו כלם אפילו נשתייר כ"ע מודה בשזירה מעטפ דהא לרמב"ם ל"ב שזיר' דזה ליתא דודאי ר"ת לא הוי חש לדברי הרמב"ם גם לא ידע ליה והי' בדור שלפניו אלא ר"ל אף דרמ"א בסי' י"ב מחמיר כדעת ר"ת מ"מ בשזיר' סומכים להקל כדעת הרא"ש דהא יש עוד לד להקל דהיינו רמב"ם דל"ב שזיר' : (ס"ק ה) מארבע כו' הרחב אבל בלבן א"ל לדחוק

האגודל

בתשובה הנ"ל הוא בחבורי לאו"ח משנת תקצ"ט גם בהלכות שופר סימן תקפ"ו כתבני מזה בסוגיא דשופר

מחצית

כ"א אין זה מנסון הרב"י אלא הוא מדברי מ"א שרמז לע"ש ובמה שהקשה מסם לכאן כדאיתא במדרש הובא בע"ז ס"ק י' : שקורין קמלנ"ר ובמדינתנו נקרא לעטני"ק :

סימן יא (ס"ק א) החוטין לשון הרמב"ם כו' ועכ"ל ס"א סעיף מ"ב שכ' שם וז"ל המולא תפילין בשבת בבגיון כו' אם יש בהן רלוועות שבבך ביכר שהן תפילין ולא קמיעין והן קשורות שיכול ללבשן מכניסן זוג זוג דרך לביסה עכ"ל והוא נ"כ דברי הרמב"ם פ' י"ל מהל' שבת ומקורו בעירובין דף ל"ו ע"ב אר"א המולא תכלת בשוק חוטין כשרים ופריך הש"ס דלמא אדעת' דעלית עוינהו והוי שלא לשמה ומשני בשזורין דאין דרך לארוג עלית ע"י חוטין שזורין ופריך ודלמא אדעת' דשפת דעלי'שזרן דבשפת הבגד אורג ע"י חוטי' שזורים

לשם ציצית ואח"כ ארגו מהם בגד והך מין עושים דאמר כאן פי' אפי' אם כבר עשה פסול בדעבד דהכי א' להדיא בגמ' וכ"מ ל' הרמב"ם:(ה)אבל אם גזל אמר וכו' . זהו דעת ר"י דמביא ב"י דס"ל דקיימא ביאום ושיטי הגוף וכ"ל (°) דהך שיטי הגוף ר"ל שיטי הסם דמעיקרא אמר והשתא חוטין וכזה מתורץ מה שקשי' הא ק"ל בח"מ סי' שס"ח דיאום בלא שיטי לשות לא קנה אלא ע"כ הכא משום שיטי הסם קנה וכתב ב"י ע"ז דהרמב"ם שכתב פסול בלמר גזול אפשר דמיירי קודם יאום א"כ אפי' אחר יאום לא קנה משום דהוי שיטי החוזר לברייתו עכ"ל ותמהתי על פה הקדוש דשני התי' הם תמוהי' דאתי' הא' שמיירי קרא דעשו להם משלהם לאפוקי גזל בלפני יאום פשיטא ל"ל קרא דה"פ בב"ק ד' ס"ז קרבנו ולא הגזול אימת אי אימא לפני יאום(°)פשיט'ועל תי' הב'קשה(°)מתלמוד ערודרים הגזל קמא דאמרי'גזל אמר ועשאן בגדים הייגו שגזל אמר ועשה מהם מטוי דאז לא לכנס מקודם אבל אם עשה מהם בגד ע"כ לכנס מקודם וקשה כבר בשיטי דליכון ואכיי אמר שם דמיירי שגזל אמר טווי ועשה ממנו בגד דהייגו גם בזה לא עשה הגזלן שיטי דליכון אלא ☜ היה קודם הגזילה קודם שעוה אותם הגזל וליכון הוי שיטי שאינו חוזר כדאי' התם ואי"כ זה שגזל אמר ועשה מהם ציצית ע"כ כבר ליכנה דבלא ליכון הסייך לו תחלה א"א לעשות ממנו חוטין כדמוכח התם ע"ם א"כ ודאי לא הוי שיטי החוזר לברייתו מחמת הליכון ובודאי איסתמיתי אז להרב"י סוגי' זאת ע"כ כ"ל דהרמב"ם ס"ל כמ"ם התוס' בב"ק דף ס"ז ד"ה אמר עולא בשם ר"ת לעולם דיאום בכ"מ קני לבד מ הקרב' משום דמלוה הבאה בעבירה היא וכתבו התוס' ר"ם לולב הגזול דכל מצוה דאוריתא הוויין כקרבן לענין זה מ"ה לענין ציצית נמי לא מהני יאום ושיטי הסם מעשה זה ומלבד זה הוא עכ"פ מאיס טפי ;הך מצוה הבאה בעבירה מהך מלתא שב' הס"ע לפני זה דפסולים מעשה ביזוי מצוה וכבר הוכחנו שם דאפי' בדיעבד פסולה ק"ן בהאך ע"כ אלע"ד דאין לסמוך על פסק זה אל כ"י להכשיר בעשאן חוטין אלא גזול בכל גווני פסול כמשמעות דברי הרמב"ם ותמהתי על רמ"א שפוסק כב"י כאן נגד דברי הרמב"ם באיסור דאו' וכפרט שהב"י לא הביא דברי רמב"ם כלל : (ו) חוטין שאולין . פי' כל לשון שאלה משמע שיחזור לו אותו דבר בעין אבל לשון הלואה ליתנה ואלו חוטין שאולין משתמש הוי הלואה : (ז) לפשתן נטוע . ואין כאן מצוה הבאה בעבירה(°) שהרי הוא

הגה ודוקא שגזל החוטין (ה) אבל אם גזל אמר ועשאן חוטים י (ז) כשריס מיהו לכתחלה אסור לעשותן [ב"י בשם ירושלמי יומא בהלכות ציצית][ולענין ברכה עיין לקמן ריש סי' (מ) תרמ"ט] : ע' מ"ש ר"ם ט"ו :

ז מ (ו) חוטים שאולין הלואה היא (ט) דלא הדרי בעינייהו יא וכדידיה דמי :

ח כ המשתחוה לבהמה צמרה יא (י) פסול לציצית

ס המשתחוה(ז)לפשתן נטוע כשר לציצית שהרי נשתנ' :

ט ע * יעשה יג נקב באורך (יא) הטלית יד לא למעלה

מכמותן עכ"ל · ואם כן כל מיני אמר שהן גרועין שאין בגד נעשה מהם פסולים לציצית : י כשריס משמע דקאמן בשיטי מעשה ומדשתם רמ"א משמע דס"ל דאפילו קודם יאום כשר וכ"ה ר"ם תרמ"ט.אבל בב"י כתוב דקני' ביאום ושיטי הגוף ואפשר דס"ל דהוי שיטי החוזר לברייתו וכמ"ש ב"י ולכאי לא קנה אלא עם יאום וכמ"ש בח"מ סי' שנ"ג ס"ב (°) דקני בכה"ג ועי"ש סי' ש"ס ס"ו דהוי שיטי גמור . והע"ת לא ע"ש לכן כתב בסק"ז ג"כ שלא כהוגן . ואם מכר הגזלן הציצית לאחר ערסי' תרמ"ט : יא וכדידיה דמי . משמע דאם שאל לו ציצית שיחזירם לו בעין אין מברכין עליהם דלא הוי משלהם וע"ע דבסי' י"ד פסק כהרא"ש דשאל טלית עם ציצית מברך עליהם דס"ל דהוי שיטי לאחר ערסי' תרמ"ט : יב פסול (°) ואע"ג דבשתנה דמעיקרא אמר והשתא חוטין מ"מ עדיין חזותיה עליו ונראה שהוא אמר משא"כ בפשתן נטועה דהוי כעין בעלמא ונקרא עץ וכיון שעשאו חוטין מראיהו הראשון חלף והלך לו ובהכי מתיישב קושיות התוס' בע"א דף מ"ז בד"ה הייגו בעיא דר"ל כל"ל לדעת הרמב"ם ועפ' תקפ"ו ס"ג ותרמ"ט ס"ג : יג נקב . כתב ב"י בס"ם זה בשם ב"ה די"א דיעשה ב' נקבים ויעביל ציצית בתוכם ויוציא אותן לגד א' כו' והבא להחמיר על עצמו בכיוצ' בזה אינו מן המחמירים אלא מן המתמיהים דמיחזי כיוהרא עכ"ל ב"י.והב"ח כתב דבטלית קטן יעשה ב' נקבים דבזה לא מיחזי כיוהרא כיון שאינו נראה לכל וכ"כ בכוונות שהאר"י הגר"ר יוסף ז"ל דאמרינן בגמ' [°] ש"מ קשר הציצים דאוריתא דאי סד"ל אתא מוצא עשה ול"ת ואתה יכול לקיים מצוה דף ל"ט : כלאים בציצית כו' היכי ת"ל דהא אר"ל כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת ואתה יכול לקיים מצוה דף ל"ט : כלאים בציצית כו' היכי ת"ל דהא אר"ל לקשור הציצית ניהו דאם אין לו רק טלית פשתן וא"ל בו ציצית תכלת דהוא אמר מ"מ לא יקשור הציצית ולא יהיה כלאים דהא קי"ל התוכף ה"א אינו חייב לענין כלאים : ה"ל שתי תכיפות כדאיתא סוף כלאים דתנן התוכף ה"א אינו חייב ואין בה משום כלאים והשומט' בשבת פטור עשה שני רשתים לגד אחד (ר"ל שני רשתי חוטי התפירה הוליא לגד א' מן הבגד והוא כעין מה שמריך בה"ע לעשות בציצית) חייבו ויש בו משום כלאים והשומט' בשבת חייב עכ"ל : ואפילו לדעת הטור · ר"ל ל"מ לדעת רמב"ם דס"ל שני תכיפות גרידא אפי' בלי קשיר' הוי חייבו לענין כלאים ודאי קשיא דלדעת הב"ע בשתר רא"ש הס"ם דקשר עליון דאוריתא אלא אפי' לדעת הטור דאפילו בב' תכיפות אינו חייבו עד שיקשור וא"כ רא"י הס"ם דע"כ קשר עליון דאוריתא א"ם אפילו לדעת הב"ע דהוי ב' תכיפות מ"מ אי לא קשר לא הוי חייבו מ"מ קשיא לבה"ע לשון הס"ם : הא ק"ל התוכף תכיפה א' כו' הא בציצית הוי ב' תכיפות : וע"ק לדעת הטור כו' זה אינו ענין לדברי הב"ע . מ"מ לבסוף יוליד מזה קושיא להכוגים הכה"ע : אם אינו מעביר המחט אלא פ"א אע"פ שקושר כו' והוא כענין שאנו עושין הציצית רק בנקב א' . דהא הוא פוסק שעושה נקב א' דלא הבה"ע ואפילו קשר עליון דאוריתא מ"מ אין בו כלאים . וע"ם בע"ז סי' ס' ס"ק ד' מ"ש לייסב : וא"ל דהשקושר ב' קשרים כו' וא"כ שפיר הוי כלאים בציצית לדעת הטור אפי' לדידיה דאין עושה רק נקב א' הבציצית צריך לקשור שני קשרים זה ע"ג זה : וכ"מ מהרא"י שמביא הרא"ש במסכת נדה בהל' כלאים : משבת כו' ר"ל דמזה מוכח דבתוכף שני תכיפות אפילו בקשר א' שני והוי כלאים . וא"כ מסברא י"ל דבתכיפה א' מודה בשים שני קשרים זה ע"ג זה דהוי כלאים : אא"כ קושר כו' מדאמרי' בשבת דף ע"ד ע"ב אהא דחייב המשנה בכלל ל"ט מלאכות התופר שני תפירות ופריך והא לא קיימי . ופירש"י ולאו מלאכה היא . ומשני אמר רבב"ח אר"י והוא שקשרן . אלמא דלענין שבת אינו חייב בשתי תפירות אא"כ קשרן וה"ם בהתרת התפירות . דהיינו שזה וכיון דבמשנה בכלאים כלל שבת וכלאים בהדדי · ותני עשה ב' רשתים לא"א חיבור וי"ב משום כלאים והשומט' בשבת חייב . משמע דהיינהן שזה · א"כ בכלאים ג"כ לא הוי חיבור עד שהשתי תכיפות יקשר יחד : וכתב הר"ן שם אהא דמשני ר"י בשקשרן. דע"כ מיירי שלא קשרן רק בקשר אחד : וז"ל ומכאן למד הרא"ש ז"ל דקושר קשר א' לא מחייב שאינו מתקיים . דאי מחייב כיון דתופר ב' תפירות לא משכחת לה בלא קשר ת"ל דחייב משום קושר א"ו כדאמרן . והכא שלא קשר רק קשר א' עשקי' עכ"ל . וכיון דאין רא"ש לענין כלאים דבעי' בשתי תכיפות קשר אלא ממה שאינו שאינו שם בשבת ע"כ ב' תכיפות די בקשר א' ה"ה לענין כלאים דהיינהן שזה. בקשר א' ע"ם ויולא לנו מזה כו' כל"ל. ומתיב אבל בתוי"ט כו' עד ע"ם ל"ל בשם"ת

מ כ"י וכ"כ בעטור ב ע"ז מ"ז ם רמב"ם פ"ח מהלכות דע"ז מ"ז ע מנחות

עטרת זקנים

*יעשה נקב בתורך הטלית לא למעלה מן ג' אלצעות מפני שאינו נקרא כנף גם כאן צריך לעשר במקום רוחב גודל ולא מראשו במקום שהוא קצר כנ"ל ס"ע :

ניתיב חיים

ב) מ"א ס"ק י"ב ואע"ב דשתנה. כ"כ בכר הקדימו מהר"ם שם בתשובה : (בע"ז ס"ק ז') שהרי קוח לא עשה

יד אפרים

(בע"ז ס"ק ה) היה קודם הגזל' שעוה כל"ל: (בא"ח ס"ק יג) אפי' בקשר ת'

לבושי שרה

(ע"ז סק"ה) דהך שיטי הגוף. הוקשה ל. דשיטי הגוף אינו קוי' ואח"כ נשתנה שהו ע"י השיטי ואפילו בשיטי שאין חוזר לברייתו כמ"ש רמ"א בח"מ סימן ס"ם סעיף ו' ע"ש : (שם) . פשיטא ודאי . קשה דשם פריך פשיטא משום דאינו יכול להקדישו לפי שאינו שלו וזה לא שייך רק בקרבן. ומשא"כ אינו חוזר לברייתו שהרו המתכריס תוכ ואינוכלן המקום להתריך : (שם) מתלמוד ערוך . ס"מ להקשות. בפשיטות דרמב"ם עצמו פ"ל דיאום עם שיטי הסם אף ע"פ שחוזר לברייתו קוכה הוכא בח"מ ר"ם שם"ת. אלא דבדיפא הכ' מהתלמוד דמוכח דשיטי דליכון אינו חוזר כלל : (מ"ת סק"י) . דקני בכה"ג . ר"ל יאום עם שיטי הסם החוזר ועי"ז הקשה מהמגן ס"ם דשם מבואר דליכון הוי שיטי שאינו חוזר וכדברי הע"ז וא"כ הוי שיטי גמור וא"ל יאום: (מ"ת ס"ק י"ג) (ב) ש"מ קשר הציצין . פי' הקשר אשר אל הגדיל כלומר קשר ת' בציצי' מיהת מדאו' ולהכי נקט עליון משום דאי לא עביד אלא אד קשר בסוף הגדיל עביד ליה שמקיימת הגדיל ועיון מן' דף ל"ט בגמ' וברש"י: (שם)(ב) פ"ת הוי תיכור ומיושב קושי'ב'ומוכיח הש"ם שצריך לעשות ב'קשרים ומה שאת־ קשר עליון ר"ל קשר פעם אחד והוא שני קשרים זה על זה . ונם קושי' רא"שור' למ"ד שעושין ב' נקבים מיושב ולדידי' אין תוכיח הש"ם רק על קשר אחד . ומ"ם מה שהקשה הש"ם לדידי' התוכף תכיפה א' אינו מתורץ: (שם) (ב) לא בעי אלא . היינו כמ"ם אחלי' דלמ"ד דצריך ב' נקבים אין מוכיח רק קשר א'

התם סיפ־

למחצה וכיון דשתם ש"ם פרק בתרא דעירובין לא קאמר כגון שכפל ששה דכולי האי ודאי לא טרח אינש ומדלא שני הכי ש"מ דקים להו דרבנן פליגי אר"ש דספרי ולא ילפינן נז"ש

ורק שוזרים נהגו עלמא משום נוי ולא מנז"ש כלל וצדקו דברי הרמב"ם לפענ"ד:(שם במג"א ס"ק י"ב). נ"ב וצ"ע מריש פרק ראשית הגז וע"ש בתוס' יו"ט משנה ב'. וכה"ג הקשו התוס' בע"ז דף מ"ו ד"ה כל ותירוצם לא שייך הכא וצ"ע : (שם ס"ק י"ג) סוף כלאים.נ"ב וי"ל דס"ל לבעל העיטור כהרמב"ם ס"א מהלכות ציצית הלכה ז' דכתב ויהיה אחד משמונה חוטין תכלת ושבעה חוטין לבן וכ"כ ב"י בשמו דחוט

באר היטב

עיין בבעל המאור שם ובמג"א ס"ק ט' ובספר יד אהרן סי' י"ד ובב"י שם ודו"ק ז (ז) כשריס. משום דקנין ביאום ושיטי הסם. וט"ז סולק ס"ז ופסק דפסול בדיעבד משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ע"ם. (ועיין בס' אליהו רבה כמה קושיות על ט"ז בזה הענין) : (ח) סי' תרמ"ט. דפסק שם דאין יכול לברך עליו : (ט) דלא הדרי בעייהו. ואם שאל לו חוטין שיחזרו לו בעין אין מברכין עליהם דלא הוי משלהם וא"ל דלמאי נ"מ השאילן לו די"ל דהיה סבר דיעבד בו מלאכה אחרת לבכי דוקא חוטין אבל ציצית אתוקי' אה"נ דהרי. מ"ת : (י) פסול לציצית. עיין מ"ת ובספר בני חיים. כתב ע"ת דאמר שהיה עליה בשעת השתחויה נאסרת וכ"ש מה שנבל אסה"כ ע"ם. ובני חיים כתב מה שנבל אחר שנעבד מותר ע"ש וכ"כ הט"ז סי' תרמ"ט ס"ק ה' ע"ש והאי פסול פי' אפי' בדיעבד. בני חיים: (יא) הטלית. כ' הב"י בשם ב"ה די"א דיעשה ב' נקבים כמו צירי ויטיל

ביאור

דהלכה כשמואל דסוגיא דגמרא שם כוותיה ואוקמינן וקראי אליבה וכזה ניחא מ"ב בתכלת מ"ב ב' מינין לציצית כו' אע"ג דגו אדעתא דנפשה עביד ואפי' ישראל אע"ג במ"ם בפ"ב דגיטין : מלאמות שם וכשיעה הרמב"ם ואזיל הרמב"ם לשיטתו אבל הרא"ם דפי' כאן בפירש"י דגם לרב בעינן עשייה לשמה לכן מבאר בישראל עע"ג ועי' סי"ד ס"ב וכ' עוד ז"ם בסוכה שם ועשו לשם המצוה ואלו לרב קרא לועשו לשם הקדש הרא"ה ב' והשעם כו' . ב"י אבל אם הבגד שלו אינה פסולין אלא בדרב משום דבעינן מין כנף ואין ג' מינין אלו ראוין לעשות מהן בגד שהם פסולת הלתר ואין בגד נעשה מכמותן: שעי' ו' ודיוקא כו'. בירושלמי והביאו מ"מ הלא דחיתה בשבול לולב ושופר כו' וכתב"ש ס"ם תכ"ד ור"ם תרמ"ט : מיהו כו' . כ' ר"י משום מצוה הבאה בעבירה אבל בפ"ג בסוכה משמע דליכא מצוה הבאה בעבירה אפ"ה בשבת הסם כו' אלא ודוקא אף לכתחלה כמ"ם בשבת הסם ולענין ברכה בשיטי הסם כו' אלא ודוקא אף לכתחלה כמ"ם הום' שם אלא דמשום ברכה לכתחלה כמ"ם הום' שם אלא דמשום ברכה אלא ולענין ברכה ודא"ש בשבת הרוח' בשלא ערוה ואינו שומע ומ"מ קשה קושיות הב"ל וכן מלאתי לא"ם בסי' תרמ"ט שכתיב בשבת בעלמא לענין זה שיקרא מלאך וכבר קני לה אינו מיחזיקן ובמ"ם בח"ת בס"ק ה' משא"כ בזולתי וכן בלאלה בחלוקה מיחזיקן אף לספק משא"כ בברכה בגזלתה דאסמכתא בעלמא ואמכ"ם שבבר קנה אף בלאלה י"ם הום' ס"ם בב"ק ל"ז אלא הכא לא מיפק כו' ועי' א"ה סי' כ"ח ס"ו אבל בלא"ה לא נפיק בשאולים מהאי קרא דלבה וכמ"ם כ"ז ב' ובמ"ם בגזלה ובמ"ם תניא ר"א אומר כו' ורבנן האי לך כו' אבל שאולה כו' דוקא משום דבתיב כל האזרח וכן דרשינן בסוגה לתעודי שאולה בתמ"ם בחולין קל"ז: סעי' ח המשתחוה לבהמה צמרה יא. בעיא דר"ל ולא אפשיטה וכמ"ם שם תכלת דמאי כו'ולדעת ר"ת

ציצית. ומה"ע בלא דמלאו ציצית בעיר. וכן בשבת דה"ל להעיל בו ציצית. מותר מה"ת ללבשו בלא ציצית. ה"ם שפיר אמרי' דעשה דציצית דמי דאם בלא דמי'. היינו מוקי' ללבשו. בתמת אין כאן דמיי. דבלא לבושה ליכה ביעול מ"ע. אבל כיון דבתמת עכ"פ מותר ללבשו בלא ציצית ושוב מבטל העשה . בלבושים לבבד. דאם לא יודה העשה לל"מ. מ"מ ילבישנו בלא ציצית. אבל אם הבגד בעצמותו מבולה לא חל עליו העשה כלל . ולפ"ז לא קשה קושי' הב"ל דלענין זה דנקטרו הציצית בעצמם בבגד ובשבת דה"ל לבתמיר. בזה אין מהרהרי עשה לדחי ל"ת. כיון דהיא בלא ל"ת. אלא דלפי התמת דקשר עליון דאוריתא ושייך הדיחוי. ממילא אף בנקטרו מעצמם בשבת שרית. הלא כך הוא המצוה גם בחול לתכרכ בדרך כלאים. אבל אם אינה דקשר עליון לאו דאוריתא . ויעיקר הדיחוי יהי' רק בגוונא דנקטרו מעצמם ובשבת בזה אין רהוי לדחות בלל וכל"ל . ודו"ק . ובהכ"ר עניגא תמוה לי דבדי תוס' יבמות ס' ד"ה מאי אלאו דהקפה וכו' ס' דמגדילי לא ילפי. וק' לי א"כ לדידי' מ"ל דקשר עליון דאוריתא . ח"כ מכ"ל דקשר עליון דאוריתא. ולריך עיון : ס"י אין לו שיעור. היינו לתעה ל"ל לדהתיק קשר גדול. אבל למעלה יש לו שיעור אלא ירחיק ל"ל קרא. לק"מ בהתם בהכ"י דקרבנו פרכי' דלפני יאוש

מחצית

המגודל ע"ד שמודד שעי"ז מתרחק המגודל ע"י שדוחקו : ברוחב שבע שעורות כל"ל : (ס"ק ז) אי כו' ור"י היה עושה ארוכין כו' וסיים המרדכי אם הוא ארוך יותר מדאי ראוי לקצרו ואין בזה משום כו' ועמ"ם רמ"א בהגהה סעיף י"ד ואם האריך כו' : (ס"ק ח) לאחר כו' משום הקשרי' בעי' אבע יתירה דע"י שקושרם מתקרבים החוטי' אך שיעור אבע הוא לאו דוקא ואבל לפי עובי חוטי הציצי': (ס"ק י) דבשרים כו' מעשה וע"ז כתב שיטי הסם · ושניהם אמת.אבל בב"י שממנו מקור דין זה . ואפשר דס"ל ר"ל להב"י דמאריך שיהיה אחר יאום דס"ל דהחוטים מקרי חוזר לברייתו ע"י שמפרק טוייתן וחוזר ומנפלן ונעשה שוב אמר לכך לא קני. אבל אי איכא תרתי ייאום ושיטי החוזר לברייתו קני כמ"ם בח"מ סי' שנ"ג : וע"ם סי' ש"ם ובעכשו בא לייאב דעת רמ"א דסתם דמשמע אפילו קודם יאום ועי"כ ועסי' ש"ם דהוי שיטי גמור ר"ל ניהו דהטוויי' הוי שיטי החוזר לברייתו מ"מ קודם הטוויי' צריך לגבנו וליבון הוי שיטי גמור . וכן מבואר שם וכ"כ ט"ז פה וע"ם דלא אצריך רמ"א יאום אך זה ניחא לפי מה שהוא לפנינו שם בש"ע אבל לפמ"ש הש"ך שם והוכיח דע"כ ט"ם הוא בש"ע דליבון מ"מ שיטי אלא בלבנו ע"י נפרית הדרא קושית מ"א לדוכתיה דאמה סתם רמ"א ולא אצריך יאום דהיהו דקודם הטוויי' ע"כ צריך לגבנו היינו סתם ליבון וזה ל"מ שיטי . אבל סתם אמר אין מלבנין קודם הטוויי' בנפרית ואכתי ה"ל לרמ"א לפי : ואם מכר הגזלן כו' והיינו אחר יאום הלוקח רשאי לברך עליו דלגבי' לא הוי מצוה הבא"ע : ואפילו גזל חוטין ומכרן קנאן לוקח ביאום ושיטי רשות אע"פ : (ס"ק יא) וכדידי' כו' דשאל עליה מברך עליהן . דסתמא דעת המשאיל אם אינו יודע בשאולה נותן לו במתנה ע"מ להחזיר . ואם המשאיל נברא דידע דאינו רשאי לברך אבל אם שאולה ואפ"ה אמר לשון שאלה עיין במ"א סי' תרכ"ח מ"ש:(ס"ק יב) פסול ואע"ג דבשתנה כו' ר"ל דשני הדינים דין אמר ודין פשתן הם מדברי רמב"ם וכמו שהרשי' בפשתן משום דשתני' ל"ל להכשיר גם בלמר שבשתנה : עדיין חזותי' עליו וגרא' שהוא אמר תיבת חזותי' עליו הוא לאו דוקא אפי' נשתני' לגבוו רק שנראה עדיין שהוא אמר וכדמוכח לק' . ובהכי מתיישבת קושית התו' כו' : דד' אבעיו' יש שם א' בעי רמי ב"ח המשתחוי' להר אבנין מה בן למזבח אף דנעבד במחובר מותר להדיוט מ"מ מספקא ליה אי אסור לגבוה ואת"ל יש נעבד במחובר לגבוה (והכי קי"ל) מכשירי קרבן (דהיינו המזבח דלאו קרבן הוא אלא מכשירי קרבן) בקרבן או לא . איבעיא ב' בעי רמי ב"ח המשתחוי' לקמת חטין קמח' מהו (למחות אע"ג דיש נעבד במחובר דקמת חטין הן קרבן עצמו מ"מ כיון דבשתנה דמעיקרא חטין והשתא קמח אינו אינו בנעבד לגבוה או לא · איבעיא ג' בעי ר"ל המשתחוה להקל בענין שמותר להדיוט ונטל לולב ממנו למצוה מהו אי מאיס לגבי מצוה או לא.איבעיא ד' בעי ר"פ המשתחוי' לבהמה אמרה מהו לתכלת דמאי אי תכלת לכהני'דהיינו לבגדי כהונה דהיינו בעי'דרמי ב"ח (ופירש"י שני אבעיו' דרמי ב"ח אי מכשירי קרבן בקרבן ואי יש שנו בנעבד דהא תכלת לבגדי כהונה הם מכשירי קרבן וגם נשתנה ואי תכלת לציצית אי מאיס אע"ג דנשתנה היינו איבעיא דר"ל בדקל ולא נשתני לכן פסק הרמב"ם לחומרא דפסול לציצית והתו' הקשה למה כשאמר אלא תכלת לציצית אמר היינו אבעיא דר"ל הכ"ל ה"ל ג"כ לומר היינו אבעיא דרמי ב"ח במשתחוי' לקמת חטין ותירלו כיון דדומי' לדקל דלוגב הוא מצוה וגם נשתנה אין מצוה ולא קרבן נקט ר"ל ולא רמי ב"ח.ולדעת הרמב"ם ניחא דמאבעיו' דרמי ב"ח מקמת חטין ועשאן קמח ליכא למפשט לתכלת לציצית דבחטין וקמח הוי שיטי גמור דשם חטין הלך לו ונקרא קמח משא"כ תכלי אף שנשתני לבנו מ"מ עדיין שם אמר עליו ולא הוי שיטי גמור ולכן כ"ל היינו איבעיא דר"ל דלוגב מדקל עדיין שמו הראשון עליו ויכיר שבא מדקל (וע"ם במהר"ם לובלין) והא דאמר תחלה אי תכלת לכהנים היינו איבעיא דרמי ב"ח אע"ג דבגדון דרב"ח הוי שיטי גמור

השקל

משא"כ בתכלת . כ' הכ"מ פ"ד מהל' אסורי מזבח דין ז' דהרמב"ם היה מפי' היינו אבעיא דרב"ח אי מכשירי קרבן בקרבן ע"ם · וכ"ל דאכתי דאמת תכלת לכהנים קאמר בתת"ל מכשירי קרבן בקרבן מ"מ אי מקרי שיטי דלא הוי בכלל איבעיא דרמב"ח . וכ"ל דבאמת זה כוונת הש"ם ואי תכלת לציצית ר"ל ספק שייך גם בציצית דהיינו אי יש שיטי · ומבעיא ליה בין לכהנים ובין לציצית היינו איבעיא דר"ל ונעמ' תקפ"ז · שם כ' מ"א דהא דכ' כאן לאמר' פסול היינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד יוצא : (ס"ק יג) נקב · כ' ב"י כו' די"א דיעבד' כו' דמפ' הא דאמרי' במנחות על הקרן פסולה היינו כמו שאנו עושים רק נקב א' ומטעם שכ' בספרי דהוי כמו שמנה ציצית דהא בכל לד שיהפך הטלית נראים הציצית ויכולין להשתמש בהן ולכן אם יעשה ב' נקבים ויוציא הציצית נראים כ"א בגד א' ולא הוי רק אריבע ציצית דאמרי' בגמ' מנחות דף ל"ט : כלאים בציצית כו' היכי ת"ל דהא אר"ל כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת ואתה יכול לקיים שניהם דוחה הל"ת ול"א דמן התורה א"ל לקשור הציצית ניהו דאם אין לו רק טלית פשתן וא"ל בו ציצית תכלת דהוא אמר מ"מ לא יקשור הציצית ולא יהיה כלאים דהא קי"ל התוכף ה"א אינו חייבו לענין כלאים : ה"ל שתי תכיפות כדאיתא סוף כלאים דתנן התוכף ה"א אינו חייבו ואין בה משום כלאים והשומט' בשבת פטור עשה שני רשתים לגד אחד (ר"ל שני רשתי חוטי התפירה הוליא לגד א' מן הבגד והוא כעין מה שמריך בה"ע לעשות בציצית) חייבו ויש בו משום כלאים והשומט' בשבת חייב עכ"ל : ואפילו לדעת הטור · ר"ל ל"מ לדעת רמב"ם דס"ל שני תכיפות גרידא אפי' בלי קשיר' הוי חייבו לענין כלאים ודאי קשיא דלדעת הב"ע בשתר רא"ש הס"ם דקשר עליון דאוריתא אלא אפי' לדעת הטור דאפילו בב' תכיפות אינו חייבו עד שיקשור וא"כ רא"י הס"ם דע"כ קשר עליון דאוריתא א"ם אפילו לדעת הב"ע דהוי ב' תכיפות מ"מ אי לא קשר לא הוי חייבו מ"מ קשיא לבה"ע לשון הס"ם : הא ק"ל התוכף תכיפה א' כו' הא בציצית הוי ב' תכיפות : וע"ק לדעת הטור כו' זה אינו ענין לדברי הב"ע . מ"מ לבסוף יוליד מזה קושיא להכוגים הכה"ע : אם אינו מעביר המחט אלא פ"א אע"פ שקושר כו' והוא כענין שאנו עושין הציצית רק בנקב א' . דהא הוא פוסק שעושה נקב א' דלא הבה"ע ואפילו קשר עליון דאוריתא מ"מ אין בו כלאים . וע"ם בע"ז סי' ס' ס"ק ד' מ"ש לייסב : וא"ל דהשקושר ב' קשרים כו' וא"כ שפיר הוי כלאים בציצית לדעת הטור אפי' לדידיה דאין עושה רק נקב א' הבציצית צריך לקשור שני קשרים זה ע"ג זה : וכ"מ מהרא"י שמביא הרא"ש במסכת נדה בהל' כלאים : משבת כו' ר"ל דמזה מוכח דבתוכף שני תכיפות אפילו בקשר א' שני והוי כלאים . וא"כ מסברא י"ל דבתכיפה א' מודה בשים שני קשרים זה ע"ג זה דהוי כלאים : אא"כ קושר כו' מדאמרי' בשבת דף ע"ד ע"ב אהא דחייב המשנה בכלל ל"ט מלאכות התופר שני תפירות ופריך והא לא קיימי . ופירש"י ולאו מלאכה היא . ומשני אמר רבב"ח אר"י והוא שקשרן . אלמא דלענין שבת אינו חייב בשתי תפירות אא"כ קשרן וה"ם בהתרת התפירות . דהיינו שזה וכיון דבמשנה בכלאים כלל שבת וכלאים בהדדי · ותני עשה ב' רשתים לא"א חיבור וי"ב משום כלאים והשומט' בשבת חייב . משמע דהיינהן שזה · א"כ בכלאים ג"כ לא הוי חיבור עד שהשתי תכיפות יקשר יחד : וכתב הר"ן שם אהא דמשני ר"י בשקשרן. דע"כ מיירי שלא קשרן רק בקשר אחד : וז"ל ומכאן למד הרא"ש ז"ל דקושר קשר א' לא מחייב שאינו מתקיים . דאי מחייב כיון דתופר ב' תפירות לא משכחת לה בלא קשר ת"ל דחייב משום קושר א"ו כדאמרן . והכא שלא קשר רק קשר א' עשקי' עכ"ל . וכיון דאין רא"ש לענין כלאים דבעי' בשתי תכיפות קשר אלא ממה שאינו שם בשבת וכיון בשבת ע"כ ב' תכיפות די בקשר א' ה"ה לענין כלאים דהיינהן שזה. בקשר א' ע"ם ויולא לנו מזה כו' כל"ל. ומתיב אבל בתוי"ט כו' עד ע"ם ל"ל בשם"ת

באר הגו"ה

הגה ודוקא שגזל החוטין (ה) אבל אם גזל אמר ועשאן חוטים י (ז) כשריס מיהו לכתחלה אסור לעשותן [ב"י בשם ירושלמי יומא בהלכות ציצית][ולענין ברכה עיין לקמן ריש סי' (מ) תרמ"ט] : ע' מ"ש ר"ם ט"ו :

ז מ (ו) חוטים שאולין הלואה היא (ט) דלא הדרי בעייהו יא וכדידיה דמי :

ח כ המשתחוה לבהמה צמרה יא (י) פסול לציצית

ס המשתחוה(ז)לפשתן נטוע כשר לציצית שהרי נשתנ' :

ט ע * יעשה יג נקב באורך (יא) הטלית יד לא למעלה

הוא

מ"ם ציצית ואח"כ ארגו מהם בגד והך מין עושים דאמר כאן פי' אפי' אם כבר עשה פסול בדעבד דהכי מ' להדיא בגמ' וכ"מ ל' הרמב"ם:(ה)אבל אם גזל אמר וכו' . זהו דעת ר"י דמביא ב"י דס"ל דקיימא ביאום ושיטי הגוף וכ"ל (°) דהך שיטי הגוף ר"ל שיטי הסם דמעיקרא אמר והשתא חוטין וכזה מתורץ מה שקשי' הא ק"ל בח"מ סי' שס"ח דיאום בלא שיטי לשות לא קנה אלא ע"כ הכא משום שיטי הסם קנה וכתב ב"י ע"ז דהרמב"ם שכתב פסול בלמר גזול אפשר דמיירי קודם יאום א"כ אפי' אחר יאום לא קנה משום דהוי שיטי החוזר לברייתו עכ"ל ותמהתי על פה הקדוש דשני התי' הם תמוהי' דאתי' הא' שמיירי קרא דעשו להם משלהם לאפוקי גזל בלפני יאום פשיטא ל"ל קרא דה"פ בב"ק ד' ס"ז קרבנו ולא הגזול אימת אי אימא לפני יאום(°)פשיט'ועל תי' הב'קשה(°)מתלמוד ערודרים הגזל קמא דאמרי'גזל אמר ועשאן בגדים הייגו שגזל אמר ועשה מהם מטוי דאז לא לכנס מקודם וקשה כבר בשיטי דליכון ואכיי אמר שם דמיירי שגזל אמר טווי ועשה ממנו בגד דהייגו גם בזה לא עשה הגזלן שיטי דליכון אלא ☜ היה קודם הגזילה קודם שעוה אותם הגזל וליכון הוי שיטי שאינו חוזר כדאי' התם ואי"כ זה שגזל אמר ועשה מהם ציצית ע"כ כבר ליכנה דבלא ליכון הסייך לו תחלה א"א לעשות ממנו חוטין כדמוכח התם ע"ם א"כ ודאי לא הוי שיטי החוזר לברייתו מחמת הליכון ובודאי איסתמיתי אז להרב"י סוגי' זאת ע"כ כ"ל דהרמב"ם ס"ל כמ"ם התוס' בב"ק דף ס"ז ד"ה אמר עולא בשם ר"ת לעולם דיאום בכ"מ קני לבד מ הקרב' משום דמלוה הבאה בעבירה היא וכתבו התוס' ר"ם לולב הגזול דכל מצוה דאוריתא הוויין כקרבן לענין זה מ"ה לענין ציצית נמי לא מהני יאום ושיטי הסם מעשה זה ומלבד זה הוא עכ"פ מאיס טפי ;הך מצוה הבאה בעבירה מהך מלתא שב' הס"ע לפני זה דפסולים מעשה ביזוי מצוה וכבר הוכחנו שם דאפי' בדיעבד פסולה ק"ן בהאך ע"כ אלע"ד דאין לסמוך על פסק זה אל כ"י להכשיר בעשאן חוטין אלא גזול בכל גווני פסול כמשמעות דברי הרמב"ם ותמהתי על רמ"א שפוסק כב"י כאן נגד דברי הרמב"ם באיסור דאו' וכפרט שהב"י לא הביא דברי רמב"ם כלל : (ו) חוטין שאולין . פי' כל לשון שאלה משמע שיחזור לו אותו דבר בעין אבל לשון הלואה ליתנה ואלו חוטין שאולין משתמש הוי הלואה : (ז) לפשתן נטוע . ואין כאן מצוה הבאה בעבירה(°) שהרי הוא

הוי חיבור וכ"מ מהרא"ם שמביא הרא"ם משנת דכתוכף ב' תכיפות לא חייב אא"כ קושר וכתב הר"ן שם דמיירי בקשר א' ע"ם אבל בתי"ט כתב דמוכח בגמ' כפי' הברטנורא דדוקא ב' קשרים חייב ע"ם ויולא לנו זה דלכ"ע בב' נקבים(°)לא בעי אלא קשר א' ולא ב' קשרים זה על זה וא"כ הטעוי' ב' נקבים וב' קשרים זה עג"ז שתרי מהדדי ומ"מ י"ל אע"ג דדי בקשר א' אם רלה לעשות ב' קשרים ☜ אפילו בקשר א' אפילו תוחב המחט (°) פ"א הוי חיבור בב' תכיפות ☜ אפילו בקשר א' דמוכח בגמ' כפ

שכשקשר הציצית עשה חוטין שעל הבגד קלרים ונתכבלו הכנפות והוא למטה מג' פסול וה"ה מיפכא בקשר גודל כשר: טו שאינו נקרא כנף. ואם לאחר שעשה בו ציצית מחדבנקב שיתלו הציצית למטה פסול משום תעשה ולמ"ה: טז המורך הבגד קרוי מה שמתפשט בו ורחבו היינו קומתו מראשו לרגליו: יז כלא הגדיל. ואם הגדיל רוחב ג' אצבעות או ג' יחתוך מקצתו וה"ה אם חוטי השתי כולטין כלא ערב או ערב כלא שתי מסתפק במרדכי וסמ"ק אם עולין למין: יח ויתחכם. כלומר לכתחלה יחתוך קודם שיתחכם. כ' בשל"ה ומט"מ שאל יחתוך בסכין בשיטו ע"ש: יט קשר מ'. פי' שאם עשה חוליא וקשר אחד יצא י"ח מדאוריי"ת ואם כן הוי תעשה וכו' דלא כע"ת דפשטו דכריכה כלא קשר לא מהני עמ"ש ס"ק י"ג. וכ"י בשם מהרי"ח דאם אין לו פנאי כגון בע"ש עם חשיכה די בחוליא וקשר מ' עמ"ש סי' שי"ז [חוליא היינו כחלק מהלילית שכין קשר לקשר]: כ אין שיעור. אפי' כרך רוחב או לא כרך בה אלא חוליא אחת כשירה [רמב"ם] ואם כרך כולה פסולה [כ"י]: כא מרובעה גודלי. עם הקשרים [הרא"ש] וכ"מ פ' פנחס ע' תי"ע כתב שיהיה

(יג) מג' אצבעות (ח) [היינו גודלין] (כל בו סימן כ"ג ומיימוני והגה' סמ"ק סי' נ"א) טו שאינו נקרא (יג) כנף פ * ולא למטה מכשיעור שיש מקשר גודל עד סוף הציפורן משום שנאמר על הכנף ואם היה למטה ממלא קשר גודל היה תחת הכנף: הגה ומודדין זה (ט) (יד) ביושר ולא באלכסון מן הקרן (ב"י):

יז אם היה רחוק מהכנף מלא קשר גודל ונתקו מחוטי הערב עד שלא נשאר בו כשיעור כשר כיון שהיו בו כשיעור בשעה שהטיל בו ציצית זה: הגה ונוהגין לעשות (י) (טו) אימרת סביב הנקב שלא יתקע שם ויהיה פחות מכשיעור וכן עושין אימרת בשפת הבגד למעה מהאי שעמא (ב"י בשם סמ"ק וכל בו). ק יא (יא) שבתוך (טז) רוחב הבגד אין לו שיעור וי"א ר שדין רוחב הבגד כדין טז האורך ונראין דבריהם:

יא ס אם הגדיל שקורין (°) אוריליי"ו הוא (יז) רחב לא יטיל בו הציצות ואם הטיל בו [א] פסול דעל כנפי בגדיהם כתיב וזה אינו נחשב מהבגד ס (יב) אבל עולה הוא לשיעור מלא קשר גודל ולהרחקת ג' אצבעות כיון שהנקב בתוך הבגד: הגה וטוב שימדוד שיעור קשר גודל יז (יח) בלא הגדיל ויהיה תוך ג' אצבעות עם הגדיל (ב"י בשם רש"י ורשב"א):

יב ס מנין חוטי הציציות בכל כנף (יג) ארבעה כפולים שהם שמונה ואם הוסיף פסול (יד) יתחוך ראשי החוטין הארבעה יח (יט) ויתחבם בכנף ויכפלם ואז יהיו ח':

יג ב יזהר לחתוך ראשי החוטין לעשותם ח' קודם שיכרך שאם כרך אפי' (כ) חוליא אחד (פי' המלך מהלילית שכין קשר לקשר) וקשר אפי' יט קשר אחד ואח"כ חתכן פסול משום תעשה ולא מן העשוי שהרי בפיסול עשאם:

יד ג יקח ד' חוטים מצד זה וד' מצד זה ויקשור שני פעמים זה על גב זה ואח"כ יכרוך חוט הארוך סביב השבעה קצת כריכות וקושר שני פעמים זה על גב זה וחוזר וכורך ד וכן יעשה עד שישלים לחמשה קשרים כפולים וארבעה אוירים ביניהם מלאים כריכות כ אין שיעור (כא) לכריכות רק שיהי' כל הכרוך והקשרים (כב) רוחב כא ארבעה גודלים והענף שמנה גודלים:

לק"מ דבחמת כיון שלא הסיר הגדיל עדיין ודעתו להשאירו עם הבגד מקרי ספיר בכלל כנפי בגדיהם לענין שיעור קשר מגודל וכ"ת מ"כ ליעבד לילית בגוו' זה אינו דיש לחוש שהכוכים יטלו לגדיל כמ"ש רש"י. ומז אף אם ישאיר מקום שפם הלילית לא יהיה(°) הלילית בבגד כלל אבל לענין מגודל עולה דאע"פ שיתקלקל אח"כ כשיטלו הכוכים מ"מ כשר הוא כיון דבשעת עשייה היה כשיעור וכמ"ש ס"א כנ"ל בזה אלא דרמ"א כתב ו טוב שימדוד כו' והוא כשר אליבא דכ"ע: (יג) ד' כפולים. דאמרי' בגמ' גדיל וב' גדילים ד'. פי' אי הוה כתי' גדיל הוה משמע ב' דאין גדיל פחות מב' השתא דכתיב גדילים ד' משמע. ובזמן שהיה תכלת היו עושים ב' מתכלת וב' מלבן והאידנא הוה לבן במקום תכלת ועושין ד' מרובים משל לבן: (יד) יתחוך ראשי החוטין. משמע דקודם התחיבה יתחבם תחלה ואח"כ

שערי תשובה

והאידנא נהוג עלמא למעבד הכי ובטלית גדול אין לשנות המנהג: (יג) מג' אצבעות בהגה כתב דהיינו גודלין ובמה"כ הביא מדברי ספר הכוונות שהג' אצבעות הם אמה קמיצה וזרת ע"ש ובס' מצת שמורים ובשלמי צבור האריך וכתב שגם האר"י ז"ל יודה רק שמודדין במקום הקצר. והנך ג' אצבעות דאמה קמיצה וזרת חד שיעורא הוא ע"ש ועיין במשנת חסידים שנקראים כולם אצבעות ע"ש אצבע הסמוך לאגודל לפי שהם גבורות כו' ע"ש: (יג) כנף. עבה"ט ומ"ש בשם גינת ורדים ע"ש שכתב דיש לומר כיון שבעת עשיות הציצית היה חל עליהם איסור כלאים אפשר ששם הספסל נם על הציצית וע"י השליפה ניתקנו זהו"ל תולמ"ה לכן יש להחמיר לכתחלה ובדיעבד יש לסמוך אמכשירין ע"ש: (סעי' יד בש"ע) יקח ד'

ביאור הגר"א

ברפ"ג דסוכה וכמש"ל סי' תקפ"ו פסול בדיעבד אבל לדעת ר"י הי' ראשון שבחוטים אינו פסול אלא לכתחילה וע' סי' תרמ"ט ס"ג: המשתחוה לפשתן כו'. שם בעיא דרמי כ"ח וסוכר דמש"ס הכי השתא אפשיטא הבעיא וכמ"ש בפ"ג מה' איסורי מזבח וכפ"ד שם כ' בבעיא דתכלת לכתכיס אלא אפשיטא ולא בעי דגמרא אמרו אינו בעיא דרמי כ"ח וכמו שחילק בסתם כמ"ש המג"א מקודם הכי קו"ש ולא אינו בעיא דרמי כ"ח אלא בעיא דמשתחוה להר כו' כ"מ ולכן בלילית קאמר אינו בעיא דר"ל דלא כתוס' שם ד"ה אינו זכ"כ מ"ש: סעי' ט היינו נודלין. גמ' שם: משום שנאמר כו'. שם כמימרא דרב: ואם היה כו'. סמ"ג ור"ל דמקבר גודל עד ג' אצבעות נקרא כנף ולמעלה אין כנף אלא כנף קרן ואחר שלא כנפי ר"ל בכנף עצמו ג"כ: ומודדין כו'. דלית דוגיא הכנף נקרא קרן ואי"כ הרחקה מן הקרן שאמרו שם מזגיה אלא סוף הבגד נקרא קרן כלל ב"ה: סעי' ג' ונוהגין כו'. ר"ל שלפעמים ישולו לילית אחר כך: וכן עושין כו'. ובסמ"ק ותרדכי כ' עוד עשה אחר ועמ"ש ס"ק י"ז: י"א כו'. מ"מ כמאן אזלא הא דא"ר לילית לריכה כו' והיינו לאורך הטלית כמ"ש רש"י שם ולקמן בסע"ז י"ח שלריך כו' ועוד מדקאמר על בגדיהם אבל חוץ לבגדיהם כשר כו' וגדול הוא הקו"ל הכוכים כ' ברש"י וכמ"ש בסי"ד ולא אמר דין ציצית ר"ל לאמר דאין חיוב ציצית אבל אם לא נעשה אינו עבירה דבגדיל אין חילוק דשם הטעם משום דאינו הבגד ה"ב בקרן ועכ"ל: סעי' יא אם הגדיל הוא כו'. בא להרץ קושית הב"ל דאפי' הכל דאמר דחב יותר מקשר גודל: אוריליי"ו. פי' בשני שבשרש"ו ואם הטיל בו כו'. כתב"י דרב ס"ל כוותיה וה"ם דעל כנפי כו' ממיתת דרב כו' ר' יוחנן: אבל כו' שוב. סוף ב"ק אר"י הכל עולה כו' ויתקן כו': סעי' יב מנין כו'. שם מר ברוב דרבינא כו' וע' רש"י ד"ה כדיון וכמ"ש בספרי ובס"ח מד' חוטין של תכלת וד' חוטין של לבן והיינו אחר שכפלו חוס' מ"ח ב' ד"ה ב"ש זקו"ל בב"ש כמ"ש בגמרא שם ואע"ג דל"ל תכלת מעיל לבן במקום תכלת כמש"ש ל"ח ב' לגי לי תכלת כו' וכ"מ שם מ"ח ב' ל"ק כאן בו' וכמ"ש רש"י והוס' שם בתמיהין ר"פ ל"ח ח' וכ"מ בגמרא שם מ"ש ח' דפריך ולא יהא אלא לבן כו': דשבי"ת ובכ"מ בסנהדרין פ"ע ח' ולא פ"ל דקבר כו' וע' חוס' שם ד"ה קבר כו' וכ"מ בתמיות מ"ש ב' ומי אמרינן תעשה כו' ובעל הציעור כתב דלכתחילה יוסיף כמו שיראה ולמד ממש"ש מ"ב רב ירמיה מדפתי רמת המניח כו' וכן שם מ"ח ב' ל"ק כאן בטלית כו' וכן בספרי והביאו הכוס' שם כתב גדיל בעשיה אין פחות משלשה כדברי ב"ה בש"ח מתרגם כו' וכן פי' בש"ס מש"ס מ"ב אין לו שיעור למעלה כיון בתורך בין במנין י"ל דגם קושיית הגמרא למימרא כו' קאי על שניהם אבל לחוס' דחקו הכיא דבסנהדרין וכ' דמשמה עד ט"ז יכול להוסיף דב"ז בתשעות בגדילים אז מב"ח לבד לו מבשיכם יחד אבל יותר גרוע ושומד אבל הרשב"א ס"ל דלעולם פוסל וכני אמוראי דשם מ"ב מ' פליגי אהדדי וע' חוס' ר"פ ד"ה התכלת כו' אבל להלכה נראה כדעת בעל הציעור דמכשיר בכנהה כגוונא ועיקר דין פסלינן בסנהדרין שם דוקא בשנוסיף אם יחבר ודומיא דאולם לגון כו': מכשרין לפי' לתחילה להוסיף כמה שרולה: יתחוך כו'. שם מ"ב אי"ר אחא בר יעקב כו' אלמא לכולם לריך לכופל' ושבדינן כמר בריה דרבינא וע' חוס' ר"פ סד"ה התכלת ומה שלנו כופלים כו' ואחר יתחוך דלכתחילה יתחבם קודם שיתחבם דסי"ב דיעבד דוקא וכמ"ש בסוכה ד"ה הגדיל ודלא כמ"ש ב"י דעבד בעובר דיעבד ר"מ מלשון רי"ו ובכ"מ מלשון רש"ו בשם מ"ב אין לו שיעור למעלה: כן

בסעיף י"ג כתב קודם הכריכה ונראה דמ"ה כתב סס ל' יזהר וכמן לא זכרו אלא דתרי לכתחלה יש כאן האחד קודם התחיבה יש לעשות ע"ל הטוב אבל א"ל ליזהר על זה אבל לכתחילה קודם הכריכה יש ליזהר פפי (°) ומ"ש שאם כרך כו' ר"ל וקשר אחר הכריכה דכריכה בלא קשר לאו כלום היא וקשר הראשון תכף אחר התחיבה אינו בחשבון כלל ולא מקרי עשיה כלל אלא דוקא הכריך' והיינו עם הקשר שעושה אחר הכריך' ובזה נתיישב הכל: (טו) וכ' חלקים ענף. דהכי אמרי' בגמ' דמי תכלת שלש גדיל ושני שלשים ענף.ופשוט שאינו מעכב בדיעבד: (טז) ובשני ט'. בכוונות האר"י כתוב בשני ח' וכיאר ששטעמו ע"פ הקבל' ונכונלשמוע אל קבלתו: (יז) לאורך הטלית.פי' מה שיולא (°) מהבגד לראשו והוא תלוי (°) יפי' לאורך הטלית למטה בחודו של בגד ולא כמו שעושים לתלות הציצית מן הצד (°) ולמטה ממש בבגד :

יב (א) אם נפסקו כו' . נהכין המחלוקת נגיע בקיצור איתא בגמ' בני ר' חייא אמרי גרדומי תכלת כשר פי' נקרעו הציצית ונשתייר בהם קצת וכמה שיעור גרדומי אמר שמואל כדי שיוכל לעשות פי' שיוכל לעשות עניבה שקורין אנ"ף מכל החוטין ביחד באותו הנשאר מן הציצית ותו איתא שם אמר רב נפסק החוט מעיקרו פסולה פי' אלא נשאר שיעור עניבה . ומפרש הרא"ש דהך גרדומי תכלת פי' כל הציצ' נכללו בשם תכלת דאם נפסק

יב *שני רשעים שיפסקו משני גדיים שא"לא נשתייר כדי עניבה ובשני נשתייר כדי עניבה/כשר ממ"נ(כ"י ש"ע):*ולפי מה שאנו מוהגים לדקדק בעת עשיית הציצית לתת שי' בד' רשעים כו' ה"ה אם נפסקו כל ד' רשעים מצד א' ולא נשתייר בהן כדי עניבה כשר י"ב

באר היטב

כל המוליות בשוה שזהו מי לציצית וא"כ בשאיר הראשון יעשה הכריכו' רמוקים זה מזה ובשניה לא כ"כ ובג' יקרבם ובד' יקרבם לגמרי והציצי' של ר' שלמה מלכו לא הי' בויש לגמרי : (כג) וכ' חלקים ענף.פשוט שאינו מעכב בדיעבד. כתב בכתבים שלריך לעשות הגדיל חוליות וכבל חוליות ג' כריכות כלומר שלאחר שעשה ג' כריכו' ירחק מעט. מ"א : (כד) ובשני ט'. ובכוונת כ' בשני ח' ו"כ שלש מ"א ט"ז דז' וח' הוא שם של ה' ה"ה ואח"כ י"ל הוא בגיהוף שם של הוי"ה. ואח"כ י"ג גימטריא אחד ושזה ה' אחד ובציצי' של ר' שלמה מלכו הי' באויר דאשון י' כריכו' ואחר כך ה' וכו' כשם הוי"ה מ"ל ועיין בשכנה"ב בהנהת ש"י. (ועיין במ"א ובלבוש בענין הכריכו') : (כה) בסוף כל חוט כשר. ע"ל ס"ק ג' מש"ש : (כו) שהרי כלפי קרקע היה חלוי. ובדיעבד כשר אבל בתלבשן חשוב שהוא מהנה קרשים מ"א. עיין מ"ש היד אהרן בשם גן המלך :

יא (א) הפסוקים ביחד. עמ"א מ"ש בלבוש המרדכי וכ' דיש להחמיר שלריך כדי עניבה על כל חוט בפני עצמו ועיין ס"ב : (ב) כשר. ואם החיר את הציצית אשור ליתנם בטלית אחר דהוי בלבחלה. ט"ז: (ג) שנפסק בולו. כלומר שבשני רשעים לא נשתייר כדי עניבה אפי' ע"י לירוף אז ודאי פסול. ואם נשאר בשניהם כדי עניבה ע"י לירוף יש להסתפק אם פסול מ"א וכתב ט"ז ע"כ ראוי לכל ירא שמים שיעיין בשמא בדיקה גם בחחלה מוצאם של הציצי' מן הצד ולמטה שאם יש שם קרע ודאי הוי נפסק בולו. שאלה חוט הציצי' שנפסק וחזר וקשרו מהו אם מועיל מה שנעשה חוט שלם ע"י קשירה. פסק הט"ז דאם היה כן בשעת עשיית הציצי' שהיה קצר באופן שנפסל לא מהני מה שחזר אחר כך וקשרו דהוי תעשה ולא"ה. אבל אם היה כשר בשעת העשיה ואח"כ נפסק ונפסל כשר אם חזרו וקשרו וה"ה אם קודם שעשה הציצי' נפסק חוט א' וקשרו ואח"כ עשה ממנו ציצית הכשר וכ"כ המ"א סי' ט"ו ס"ק א' : (ד) שני רשעים. ר"ל ולא נשתייר כדי עניבה ואם

אשל אברהם

בשפה לנוי ולתפארת איסור גמור הוא למדוד מהשפה ג' אצבעות דלא ינכני חייא ויעיין רש"ל בהגאל בתרא סימן ס' וח"דבר משה סימן ו"י : **א**) עניבה . ר"ל שקשר ראשי רצועות יחד קשר גמור שבעבירו דרך הנקב מבלן ומבלן ואח"כ קשר כ' והעבירו קלת ממנו דרך הנקב עיין בח"י בית דוד סימן יו"ד דמשיק עניבה היינו כשמשבו ביד א' ניחר :

ביאור הגר"א

בר"ת ור"י שהיו עושין הקשרים מחוט של כרך וכן הוכיח שם בתוס' ל"ח ב' בד"ה כדי כו': ויקשור. לחוש לפי' הב' שב' תוס' בשם רש"י ל"ע א' ד"ה קשר:ב"ם.לקשר אחד אינו קשר על קיימא ואינו קשר. מרדכי וע' סי' ש"י : חוט הארוך.שם חוט של כרך כו' : וקושרו כו'. ל"ח ב' ש"מ לריך ד"ה ודאי ליה דיחיא הוא ולא דחינן מילתא דרבה תשוב זה וזמ"ל בלאת הקרקע: וכמ"ש המפרשים: וכן יעשה כו' . שם ל"ע א' תנא הפוחת כו' הנא בשבחא כו' וכ' הוס' שם ד"ה לא דעל כל ב' חוליות א' של לכן וא' של תכלת היה קשר אחד ובסופו קשר א' והוי ה' קשרים ובע"ב ב' דעל כל חוליות היה קשר אלא דאנו עושין הקשרי' של לכן לבד : אין שיעור כו' . דוקא בתכלת אמרו הפוחת כו' ושיעור של חוליות שם אבל בלבן אין לדקדק בחוליות דמיינינו נגד הרקיעין ומלה בעלו מעל רגלו ולא מעל המעל כו' ע' בגדיהם כתיב ואם מכנים שם מין אחר הוי הציצית מעל המעל ודעשו ב' ס"ל הכל נקרא כנף : מ"א ס"ק כ"ה (ב) עיר. ר"ל תע"ג דעיר אינו בגד ופשוט ציצית מ"מ הא קו"ל בפי' י' הוא של בגד ובכפה של עיר חייב ומכ"ש שמונה העור תחת הבגד ובטל ומ"ש המג"א שם : (ס"ק כ"ו) ועיין סימן ש"ו בס"א ס"ק י"ד : סי' י"ב (ש"ז סק"ח) ובקה לחה אמר ש בהם. דאלו בשני רשעים שיש כ"ע ע"י לירוף לא מהני ואל"ק אין לפרש לשון בהם ע"י לירוף די"א אין לחוש שמא חוט א' מהם אינ"כ כוונת העור דלריך בכ"א כ"ע : שם (ב) וע"ק לשון אפילו. ר"ל מ"ש העור ולפ"ז אפילו כו' הא לדעה קמייתא פשיטא דכשר אפילו בפסק ח' חוטין ונשתייר כ"ע : מ"א סק"ג (ב) יש להסתפק. היינו הנ"י עצמו נסתפק בזה ולכן כ' בש"ע שנפסק בולו דבה"ג פסול ודאי ובכאלה ע"י לירוף פסול רק מספק ועיין ט"ז סק"ח ומש"ש : (ש"ע ס"ח) : (ב) כדי עניבה בל החוטים

בין קשר לקשר כמלא אגודל.כ' הרא"ש שיהיו כל החוליות בשוה שזהו מי לציצית ואם כן בהויר ראשון יעשו הכריכות רחוקים זה מזה ואחר כך בכל אויר יותר מקורב עשי' ל"כ סי"ד : כב ובשני ט' . ובשל"ה כתב לעשות בשני ח' ומז הוא מכוון כמנין ה' אחד וכ"כ הלבוש וכ"כ בכוונות ובלחם תנודות סי' מ"ח

(הגה ואם האריך הציצית יותר שבציצותיו יהיה גדיל (טו) (כג) וכ' חלקים ענף)(רמב"ם פ"ח) * ה נוהגים לכרוך באויר ראשון ז' כריכות (טז) כב (כד) ובשני ט' ובשלישי י"א וברביעי י"ג שעולים בלם ארבעים כמנין ה' אחד שעולים ל"ט ועם השם הם ארבעים ו נהגו לעשות (כה) בסוף כל חוט כג קשר כדי שיעמוד בשזירתו :

טו ז י"א שצריך לדקדק שיתלה הציצית (יז) כד לאורך הטלית דבעינן שהא נוטפת על הקרן (פירוש תלוי על הקרן)ואם היה ברחבו לא היה נוטף (כו) שהרי כ"פי קרקע היה תלוי. מ י"א כה שאין לתת שום (°) בגד בנקבי הטלית שמכנ"סים בהם הציציות ויש מתירין כו וכן נהגו:

יב דברים הפוסלים בציצית . ובו ג סעיפים :

א מ (א) אם נפסקו כל חוטי הכנף ונשתייר בהם (°) כדי עניבת ב כל החוטים (ב) (מ) הפסוקים ביחד (ג) כשר ואם לא נשאר כדי א] עניבה ג ° אפילו בחוט אחד (ג) ג (ג) שנפסק כולו פסול ג הלכך כיון שבל אחד כפול לשנים אם נפסקו ד (ד) * שני ראשים פסול שמא נפסק חוט אחד * ד ולפי מה שאנו נוהגים לדקדק בעת עשיית הציצית לתת סימן בד' ראשים בענין שלעולם הד' ראשים הם מצד אחד של הקשר והד' ראשים מצד האח' אם נפסקו שני ראשים מצד אחד כשר דודאי שני חוטין הם והרי נשתייר מכל אחד הראש השני ה שהוא יותר מכדי

באר הגולה

הרא"ש ה כ"י : ו כ"י ורוקק ז כל בו אורחות חיים והרוקק ח אגור ואורחות חיים הביאו לב' הדעות ח מנחות ל"ח לפירוש הרא"ש ב סם ל"פ ג עור ד ב"י מדברי מהרי"ל ה מנחות ל"ח סם רש"י ותוספת

עטרת זקנים

כו'. אבן אם נראה כרחוב הנקב שבו החוטין שאין החוטין רחוקים אלא קצר גודל ל"ל בה (כ"י רוקק כאן בדין זה הכיא הב"י דברי מהרי"ם ז"ל וז"ל ודבינו הגדול מהרר"ל כ' שבשם שלריך שיהיה בתוך ג' ושירתק כדי אלא קצר גודל הוא מפני שאין נקרא בגד פחות מג' אצבעות לפיכך לריך שיהיה בתוך ג' ומה שלריך שיהיה כמלא קצר גודל לפי שלא נקרא כנף אלא בשיעור זה ואם יש בכאן למעה השיעור זה אין עוד כנף ע"כ ועי"ז כתב הב"י יאלא הכנתי דברינו שאף על פי שאינו נקרא בגד פחות מג' אצבעות כנף בגד מקרי ונקרא על בנפי בגדיהם קאחר ולא על בגדיהם כו' ע"ש ואי לא תסתפיא אמינא כי היינו הרב הב"י אשר דיבר שלא הבין דברי הרב הגדול מהרר"ל כי באמת לא הבינה כי לדעתו הבין מדברי מהרר"ל בחמרו מפני שאין נקרא בגד פחות מג' אצבעות כו' שהמאחר הזה הוא מחית עשה לפנם ולפסול המקום הפחות מג"ל מלבטיל בו ציצית אם כן לדבריו איך מסיים בה ולפיכך לריך שיהיה בתוך ג' אבל באמת דברי מהרר"ל כולם ברורים כשמש נראין לענין כל מסכימים לדברי רש"י ז"ל ובמו ספר' הרב הנ"י בעצמו לעיל בדברי רש"י חלוקי דינים שסוף הבגד מהם פחות מבדי קצר גודל קרוי קרן ומבדי קצר גודל עד בדי ג' אצבעות קרוי כנף ולמעלה מג"ל נקרא בגד כן בסמילה הזאת עולים ג"כ דברי מהרר"ל ז"ל שהעשה שלריך שיהיה בתוך ג' אצבעות ושירתק כדי אלא קצר גודל הוא מפני שאין נקרא בגד פחות מג"ל ולכן הוא ראוי להעיל בו ציצית משא"כ אלו היה נקרא בגד לא היה ראוי להעיל עליו שהתורה אמרה על בנפי בגדיהם ולא על בגדיהם. וכן לאשה מקצר גודל אינו נקרא בנף אלא קרן. הרי שדברי מהרר"ל אינם נוטי' ימין ושמאל מדברי רש"י ז"ל הביאו מאמרו שאינו נקרא בגד פחות מג"ל כי הוא נותן טעם לשבח להבדיר המקום הטלת ציצית ולא כמו שהבין הרב הב"י את טעמו לפנם ולפסול וא"כ בחנם נשה על הרב הב"י בבידון אשר בידו כי בלבד כל אמרי פיו של מהרר"ל ז"ל אליבא דהלכתא בדברי רש"י ושמ"ג ולע"ד ע"כ ש"ע :

ם נוהגין לכרוך באויר ראשון ז' . הגה ע"ז ובציצית של ר'שלמה מלכו היה באויר ראשון ה' כריכות ובשני ו' כריכות ובשני ו' כריכות ובג' ה' ובד' י' כריכות כמנין הסם הוי"ה(כ"כ בבפי יוסף)לריך לעשות ב' נקבים בטלית קטן דוקא אבל לא בגדול כדי שלא יהא מן המתמיהין רק מתתת למדין יעשה ב' נקבים מפני

אשל אברהם

כו' רק שיהיה כל הכרוך ד' גודלין היינו לכתחלה. אבל בדיעבד אפילו כרך על ריב החוטין כו' כשר ועיין בב"י שהמיקלו יוסף כתב בשם רש"י שיהיה בנף אחר הגדיל ולא שיעשה הגדיל בסוף החוטין : (בש"ע סעיף טו) שלריך לדקדק שיהלה הציצית כו' לפי דעת הט"ז מתפרש לשון תלוי אחר עשי' בבגד ובן יוצאין בשפת הבגד והיו תלוין על שפתו לאורך הטלית על הקרקע כלפי

יד אפרים

כו' ואיינין בב"י שמהיקלו יוסף כתב בשם רש"י שיהיה בנף אחר הגדיל ולא שיעשה הגדיל בסוף החוטין : (בש"ע סעיף טו) שלריך לדקדק שיהלה הציצית כו' לפי דעת הט"ז מתפרש לשון תלוי אחר עשי' בבגד ובן יוצאין בשפת הבגד והיו תלוין על שפתו לאורך הטלית על הקרקע כלפי

לבושי שרד

שאם כרך . זה מקשה על עצמו שבתב דתרי לכתחלה יש דהיינו דגם הזהירות דקודם הכריכות היא רק לכתחלה ע"ז הקשה ממ"ש שאם כרך כו' פסול אפילו בדיעבד ומשם תולה"ם ע"ז תירץ דפסול בדיעבד מיירי אקשר נ"כ וכן פי' המג"א והבינ' על הע"ת שמפרש דמ"ש המחבר ואקשר פירושו אם קשר : ש"ז ס"ק י"ז (ב) מהבגד לראתנו.ר"ל שהלה לראתנו הביאנו לגד הקרקע: (שם) (ב) יהיה לאורך הטלית. ר"ל שיהיה מונח בגד שבקרתא אורך היינו לד אחר לראתנו האים שם יהיה מונח על חוד של בגד ממש והוא מונח: (שם) (ב) ולמעה ממש בבגד. ר"ל שחוחכין הגדיל בנקב הטלית אז עכ"פ מקרבין הגדיל שיהיה ממוד ממש להנקב ועי"ז שוכב הגדיל ממש על הבגד לא על החוד אלא על בגד בעצמו : ש"ע סעיף ט"ו. (ב) בגד בנקבי הטלית מעבר דמעשה דדרשינן ואללה נעלו מעל רגלו ולא מעל המעל כו' ע' בגדיהם כתיב ואם מכנים שם מין אחר הוי הציצית מעל המעל ודעשו ב' ס"ל הכל נקרא בגד : מ"א ס"ק כ"ה (ב) עיר. ר"ל תע"ג דעיר אינו בגד ופשוט ציצית מ"מ הא קו"ל בפי' י' הוא של בגד ובכפה של עיר חייב ומכ"ש שמונה העור תחת הבגד ובטל ומ"ש המג"א שם : (ס"ק כ"ו) ועיין סימן ש"ו בס"א ס"ק י"ד : סי' י"ב (ש"ז סק"ח) ובקה לחה אמר ש בהם. דאלו בשני רשעים שיש כ"ע ע"י לירוף לא מהני ואל"ק אין לפרש לשון בהם ע"י לירוף די"א אין לחוש שמא חוט א' מהם אינ"כ כוונת העור דלריך בכ"א כ"ע : שם (ב) וע"ק לשון אפילו. ר"ל מ"ש העור ולפ"ז אפילו כו' הא לדעה קמייתא פשיטא דכשר אפילו בפסק ח' חוטין ונשתייר כ"ע : מ"א סק"ג (ב) יש להסתפק. היינו הנ"י עצמו נסתפק בזה ולכן כ' בש"ע שנפסק בולו דבה"ג פסול ודאי ובכאלה ע"י לירוף פסול רק מספק ועיין ט"ז סק"ח ומש"ש : (ש"ע ס"ח) : (ב) כדי עניבת כל החוטים

שערי תשובה

חוטין כו'. כתב במח"ב בשם מלבושי י"ט בשם הר"ש שאם אירע שהיו נ' מצד זה וה' מצד זה כשר ע"ש: (כד) ובשניה עבה"ט וכ' בשו"ת בית יהודה סי' ק"ה שמותר להתיר ציצית מבגד שהכריכות כמספר השם ואין להקפיד משום מחיקת השם שאין זה אלא בצורת אותיות אבל דרך נימטריא אין לחוש וכתב בבר"י שהמדקדקים נהגו לעשות ל"ט כריכות כמ"ש האר"י ז"ל והעתיק מספר הכוונה המועתק מכת"י מוהרח"ו ובהר"ן כמו שאנו עושים היום ז' ח' י"א ש"ר אלא שהי' עושה חוליות. אבל מנהג העולם שלא לעשות כן חוליות כמ"ש הגמ"י ע"ש וכ"כ ביש"ש של יבמות וכתב שנאמר בל אורות ואורות בנימטריא ציצית ושם בל הוא שוב לתפלת הדרך להניח אגודל על המזוזה ולומר בלחישה ובקדושה ובכסאי פנים בשמך בל אטלה שלשה פעמים ע"ש ביש"ש ב"ק סי' נ' : (כו) שהרי כלפי . עבה"ט ועיין ביד אפרים באורך איך יש לנהוג בהוייית הציצית שיהיה קרוי נוטף על הקרן והנה בא לידי ספר ברכי יוסף והביא שם בשם מהרוק"ש שכ' פירוש שיהיו אורך נמשך על אורך הטלית דהשתא בהתעטפו כשהולק הרוחב בזרועותיו מושלך שני הציצית לפניו וב' לאחריו נוטף על הקרן וראיתי אנשי מעשה תולין אותם שיהיו ארכן נמשך לרוחב הטלית כו' ואין נ"ל דהשתא נוטף על הקרן שלא בשעת עיטוף ובשעת עיטוף לא ואנן בתר שעת עיטוף אזלינן כו' וראיתי אני למר זקנינו הרב מהר"א אזולאי (והוא בעמה"ח חסד לאברהם) כ' ואני נוהג בב' ציצית שלאחרי כסבר' מהריק"ש וב' ציצית שלפני כאנשי מעשה כי בזה האופן יהיו כל הד' ציצית נוטפו' על הקרן ביושר מה שאין כן לסברת אנשי מעשה ציצית שלאחריו הם תחת הקרן ולמהריק"ש שלפניו תחת הקרן עכ"ל ודבריו נאמנו מאוד והחוש יעיד ע"ז וכדברי מז"ה מפורש בהנמי' כו' הכל לפי מה שהם מתעטפין בו אבן העולם אין נזהרין בזה ונראה שסומכין על מ"ש בהנמ"יי שחזר בו מהר"ש ואמר דהכל נקרא נוטף על הקרן ולא אמעיט אלא באלכסון כו' ע"ש ועיין ביד אפרים מ"ש בפי' אורך הבגד ורוחב הבגד לש"ז ומ"א ועיין בתשב"ץ ח"ב סימן ר"ח לענין הרחקה משפת הבגד כמלא רשר אגודל שי"א דוקא באורך אבל ברוחב אין צריך. כתב והאורך נקרא הצד היותר ארוך ורוחב נקרא הצד היותר קצר ע"ש וכיון שהדרך הוא שמתעטפין בצד היותר ארוך נקרא מה שמתעטף בו אורך ומראשו לרגליו הוא הרוחב וכמ"ש בסי' ח' להניח על ראשו רחבו לקומתו והוא כדברי המג"א בזה ועיין בגן המלך סעיף ט"ו שכתב שאם היתה משולשת ותלוי' צריך להעביר אל הצד השני שתהיו נוטפות על הקרן. ויש שמדקדקין שלא לעשות כן בשבת דהו"ל כמתקן ואין לחוש לזה שאינזה תיקון בגופו של בגד רק כמי שמשלשל בגדין לפניו או לאחריו ע"ש :

סי' יב (ג) שנפסק . עבה"ט ועיין לקמן ס"ק ד' דלא מהני להכשיר משום ס"ם ובית יעקב סימן ק"ו כ' דהא דשני הצדדים מצטרפין לכ"ע יש להסתפק ולומר דוקא בחצי מצד זה וחצי מצד זה אבל אם

מחלוקתם תלוי' בהא דאמרי' בני ר' חייא גרדומי תכלת כשרה הביאנו אם נפסקו החטים הנשאר נקרא גרדומי . ואמרי' כמה שיעור גרדומי אמר שמואל כדי עניבה וס"ל להרא"ש דבינתכלת ובין חוטי לבן נקראים בשם תכלת להיות התכלת עיקר ואם כן כיון שאמרו בני ר"ח גרדומי תכלת כשרים ר"ל אפילו אגרדום ונפסקו כל החוטין בין התכלת ובין הלבן אפ"ה כשרים ובלבד שישאר

מכל

חכמת שלמה

אמלל דב"ש וחכ"א שלש על שלש מכוונת א"כ מוכח להדיא שהוא בכלל בגד ולמה לא יהיה נמנה בכלל האגודל ודו"ק היטב :

סי' יב (סעיף א') אם נפסקו כל חוטי הכנף וכו'. נ"ב עיין בט"ז שכ' דכל המצות לא הוקשו לתפילין וכו'. והקשה לי חכם אחד על זה ממסכתא מכות [דף י"א ע"ב] דקאמר שם דאתקיש כל התורה לתפילין וקי"ל כדיעה זו שם. והשבתי דלק"מ דמאמר כל התורה כולה אין הכוונה לכל המצות רק הכוונה דכל פרשיות שבתורה הוקשו לפרשת תפילין וכן מורה לשון רש"י ד"ה למען תהיה תורת ה' וכו' ורישא דקרא משתעי בתפילין ואיתקיש תורה לתפילין ומדר"א כתב רש"י ואתקיש כל המצות לתפילין רק ואתקיש תורה לתפילין היינו תורה ממש ואף תורה עצמה היינו רק לתחלת עשייתן כגון לתופרן בגידין דהוי תחלת

מחצית השקל

מינו חייב בשתי תכיפות אלא בשני קשרים . מ"כ לדידהו הוא הדין בכלאים לדעת הרא"ש דס"ל דשוה לשבת ג"כ לא הוי חיבור אלא ב' תכיפות וב' קשרים (אבל הטור ודאי לא ס"ל כן . דאם לא כן הדרא קושיית מ"א לדוכתי' על הטור . דלא משכחת להטור כלאים בציצית) מ"כ יש לאותן שעושין שני נקבים וקושרים שני קשרים על מי לסמוך . דהיינו הברעגורא ותי"ע : (ס"ק יד) לא למעלה כו' שעל הבגד קלרים כו' פסול דומה למ"ש בסי' י' סעיף ג' בכל קרנות כו' :(ס"ק יז)בלא הגדיל . ואם הגדיל רחב ב"א וכיון שיש בבגד עצמו אלא קשר אגודל שהוא יותר מרוחב אצבע והגדיל רחב ב"א אם כן הוי למעלה מג' אצבעו' כ"ש אם הגדיל לבד ג' אצבעו': וה"ה אם חוט השתי בולטינן' ומסתפק כו' ומה"ע באותן הטליתים הנקראים פוליטי עליתים שיש מהן משני גדדין חוטי שתי אז ערב לא לתתכן במקו' הטלת הציצי':(סקי"ח)ויתחכם כלומר לכתחל' דקשי' למ"א הא בסעי' שאח"ז כ' יזהר לחתוקדוק' שיפרוך ופה אמר קודם תחיבה ולא"א דכאן אמר לכתחל' אין לכתכם לחתכם קודם כריכה. ולכאורה לחתכם קודם תחיבה . ובסעיף שאח"ז כ' עיקר הדין שלריך לחתכן קודם כריכה ואם לאו פסולים : שאל יחתוך בסכין. משום לא תניף עליהם ברזל יבשכם בשינו דים לאדם ל"ב שינים. והחוטים בד' ציצי' הם גם כן מספר ג"ב : (ס"ק יט) קשר אחד פי' שאם כו' ובקשר א' ל"ל אחר הכריכה אבל הקשר ראשון הסמוך לבגד אין בו צורך כ"כ הרב"י.ואינאנו עושים אותו כ"א בע"ש עם חבל

חיה

ס"א

שערי תשובה

(כד) ובשניה עבה"ט וכ' בשו"ת בית יהודה סי' ק"ה שמותר להתיר ציצית מבגד שהכריכות כמספר השם ואין להקפיד משום מחיקת השם שאין זה אלא בצורת אותיות אבל דרך נימטריא אין לחוש וכתב בבר"י שהמדקדקים נהגו לעשות ל"ט כריכות כמ"ש האר"י ז"ל והעתיק מספר הכוונה המועתק מכת"י מוהרח"ו ובהר"ן כמו שאנו עושים היום ז' ח' י"א ש"ר אלא שהי' עושה חוליות. אבל מנהג העולם שלא לעשות כן חוליות כמ"ש הגמ"י ע"ש וכ"כ ביש"ש של יבמות וכתב שנאמר בל אורות ואורות בנימטריא ציצית ושם בל הוא שוב לתפלת הדרך להניח אגודל על המזוזה ולומר בלחישה ובקדושה ובכסאי פנים בשמך בל אטלה שלשה פעמים ע"ש ביש"ש ב"ק סי' נ' : (כו) שהרי כלפי . עבה"ט ועיין ביד אפרים באורך איך יש לנהוג בהוייית הציצית שיהיה קרוי נוטף על הקרן והנה בא לידי ספר ברכי יוסף והביא שם בשם מהרוק"ש שכ' פירוש שיהיו אורך נמשך על אורך הטלית דהשתא בהתעטפו כשהולק הרוחב בזרועותיו מושלך שני הציצית לפניו וב' לאחריו נוטף על הקרן וראיתי אנשי מעשה תולין אותם שיהיו ארכן נמשך לרוחב הטלית כו' ואין נ"ל דהשתא נוטף על הקרן שלא בשעת עיטוף ובשעת עיטוף לא ואנן בתר שעת עיטוף אזלינן כו' וראיתי אני למר זקנינו הרב מהר"א אזולאי (והוא בעמה"ח חסד לאברהם) כ' ואני נוהג בב' ציצית שלאחרי כסבר' מהריק"ש וב' ציצית שלפני כאנשי מעשה כי בזה האופן יהיו כל הד' ציצית נוטפו' על הקרן ביושר מה שאין כן לסברת אנשי מעשה ציצית שלאחריו הם תחת הקרן ולמהריק"ש שלפניו תחת הקרן עכ"ל ודבריו נאמנו מאוד והחוש יעיד ע"ז וכדברי מז"ה מפורש בהנמי' כו' הכל לפי מה שהם מתעטפין בו אבן העולם אין נזהרין בזה ונראה שסומכין על מ"ש בהנמ"יי שחזר בו מהר"ש ואמר דהכל נקרא נוטף על הקרן ולא אמעיט אלא באלכסון כו' ע"ש ועיין ביד אפרים מ"ש בפי' אורך הבגד ורוחב הבגד לש"ז ומ"א ועיין בתשב"ץ ח"ב סימן ר"ח לענין הרחקה משפת הבגד כמלא רשר אגודל שי"א דוקא באורך אבל ברוחב אין צריך. כתב והאורך נקרא הצד היותר ארוך ורוחב נקרא הצד היותר קצר ע"ש וכיון שהדרך הוא שמתעטפין בצד היותר ארוך נקרא מה שמתעטף בו אורך ומראשו לרגליו הוא הרוחב וכמ"ש בסי' ח' להניח על ראשו רחבו לקומתו והוא כדברי המג"א בזה ועיין בגן המלך סעיף ט"ו שכתב שאם היתה משולשת ותלוי' צריך להעביר אל הצד השני שתהיו נוטפות על הקרן. ויש שמדקדקין שלא לעשות כן בשבת דהו"ל כמתקן ואין לחוש לזה שאינזה תיקון בגופו של בגד רק כמי שמשלשל בגדין לפניו או לאחריו ע"ש :

סי' יב (ג) שנפסק . עבה"ט ועיין לקמן ס"ק ד' דלא מהני להכשיר משום ס"ם ובית יעקב סימן ק"ו כ' דהא דשני הצדדים מצטרפין לכ"ע יש להסתפק ולומר דוקא בחצי מצד זה וחצי מצד זה אבל אם

באר היטב

כל המוליות בשוה שזהו מי לציצית וא"כ בשאיר הראשון יעשה הכריכו' רחוקים זה מזה ובשניה לא כ"כ ובג' יקרבם ובד' יקרבם לגמרי והציצי' של ר' שלמה מלכו לא הי' בויש לגמרי : (כג) וכ' חלקים ענף.פשוט שאינו מעכב בדיעבד. כתב בכתבים שלריך לעשות הגדיל חוליות וכבל חוליות ג' כריכות כלומר שלאחר שעשה ג' כריכו' ירחק מעט. מ"א : (כד) ובשני ט'. ובכוונת כ' בשני ח' ו"כ של"ה מ"א ט"ז דז' וח' הוא שם של ה' ה"ה ואח"כ י"ל הוא בגיהוף שם של הוי"ה. ואח"כ י"ג גימטריא אחד ושזה ה' אחד ובציצי' של ר' שלמה מלכו הי' באויר דאשון י' כריכו' ואחר כך ה' וכו' כשם הוי"ה מ"ל ועיין בשכנה"ב בהנהת ש"י. (ועיין במ"א ובלבוש בענין הכריכו') : (כה) בסוף כל חוט כשר. ע"ל ס"ק ג' מש"ש : (כו) שהרי כלפי קרקע היה חלוי. ובדיעבד כשר אבל בתלבשן חשוב שהוא מהנה קרשים מ"א. עיין מ"ש היד אהרן בשם גן המלך :

יא (א) הפסוקים ביחד. עמ"א מ"ש בלבוש המרדכי וכ' דיש להחמיר שלריך כדי עניבה על כל חוט בפני עצמו ועיין ס"ב : (ב) כשר. ואם החיר את הציצית אשור ליתנם בטלית אחר דהוי בלבחלה. ט"ז: (ג) שנפסק בולו. כלומר שבשני רשעים לא נשתייר כדי עניבה אפי' ע"י לירוף אז ודאי פסול. ואם נשאר בשניהם כדי עניבה ע"י לירוף יש להסתפק אם פסול מ"א וכתב ט"ז ע"כ ראוי לכל ירא שמים שיעיין בשמא בדיקה גם בחחלה מוצאם של הציצי' מן הצד ולמטה שאם יש שם קרע ודאי הוי נפסק בולו. שאלה חוט הציצי' שנפסק וחזר וקשרו מהו אם מועיל מה שנעשה חוט שלם ע"י קשירה. פסק הט"ז דאם היה כן בשעת עשיית הציצי' שהיה קצר באופן שנפסל לא מהני מה שחזר אחר כך וקשרו דהוי תעשה ולא"ה. אבל אם היה כשר בשעת העשיה ואח"כ נפסק ונפסל כשר אם חזרו וקשרו וה"ה אם קודם שעשה הציצי' נפסק חוט א' וקשרו ואח"כ עשה ממנו ציצית הכשר וכ"כ המ"א סי' ט"ו ס"ק א' : (ד) שני רשעים. ר"ל ולא נשתייר כדי עניבה ואם

יד אפרים

בשפה לנוי ולתפארת איסור גמור הוא למדוד מהשפה ג' אצבעות דלא ינכני חייא ויעיין רש"ל בהגאל בתרא סימן ס' וח"דבר משה סימן ו"י : **א**) עניבה . ר"ל שקשר ראשי רצועות יחד קשר גמור שבעבירו דרך הנקב מבלן ומבלן ואח"כ קשר כ' והעבירו קלת ממנו דרך הנקב עיין בח"י בית דוד סימן יו"ד דמשיק עניבה היינו כשמשבו ביד א' ניחר :

ביאור הגר"א

בר"ת ור"י שהיו עושין הקשרים מחוט של כרך וכן הוכיח שם בתוס' ל"ח ב' בד"ה כדי כו': ויקשור. לחוש לפי' הב' שב' תוס' בשם רש"י ל"ע א' ד"ה קשר:ב"ם.לקשר אחד אינו קשר על קיימא ואינו קשר. מרדכי וע' סי' ש"י : חוט הארוך.שם חוט של כרך כו' : וקושרו כו'. ל"ח ב' ש"מ לריך ד"ה ודאי ליה דיחיא הוא ולא דחינן מילתא דרבה תשוב זה וזמ"ל בלאת הקרקע: וכמ"ש המפרשים: וכן יעשה כו' . שם ל"ע א' תנא הפוחת כו' הנא בשבחא כו' וכ' הוס' שם ד"ה לא דעל כל ב' חוליות א' של לכן וא' של תכלת היה קשר אחד ובסופו קשר א' והוי ה' קשרים ובע"ב ב' דעל כל חוליות היה קשר אלא דאנו עושין הקשרי' של לכן לבד : אין שיעור כו' . דוקא בתכלת אמרו הפוחת כו' ושיעור של חוליות שם אבל בלבן אין לדקדק בחוליות דמיינינו נגד הרקיעין בחמ"ש לפי שתכלת דומה לרקיע המש"ל בלבן הוס' ש"ם ופ"ם ומ"ש עושין לחבר כמו בתכלת הוס' ורחמ"ם: רק כו'. לשון הרמב"ם יתכיין להיות הכרוך שלש והעניף ב' שלישים ובלן כ' ע"פ פי' הוס' בס"ד והוא מדברי הרא"ש והעור: **והקשרים**. שבן המגדל מרדכי בשם ר"י פי' תתקמ"ח והרא"ש : ואם האריך כו'. מדברי הרמב"ם הנ"ל וכמ"ש בגמ' זמוי תכלת כו': נוהגים כו'. בתוס' שם כ' וי"מ הפוחת כו' קלו אמנין הכריכות ע"כ בראשונה ז' ומוסיפין והולכין שניים שניים עד שהאחרונה י"ג אבל האח רוצים בתבו שבין הכל ל"ע כמנין השם דא"מ הפוחת כו' קלו על מנין החוליות:פעי' טו נהגו כו'. ע"ל ס"ג ולכתחילה בשינן שלמים: י"א כו'. שבן פי' הא דאמרינן שם מ"ב א' שהשלו מוטפת בו' : י"א כו'. בתחיב הכנף מין כנף : ויש כו' . דהא קו"ל היא של בגד וכנפיה כו' דבהר עיקר בגד אזלינן ואף למ"ד בחר כנף אזלינן אחר עיקר כנף אזלין עושין אלא לחזק ובחילה בחמופה עור בשר דהוא עיקר בגד ואין אוזשין להפסק וכן בטלית בפולה שחייבת לרבנן ואע"ג שבנף-א' מפסיק את חבירו עכ"י :

סימן יב סעי' א אם נפסקו כו' . כפי' הרא"ש דמ"ש אי אגרדום כו' היינו שנפסק חוט א' לגמרי דלרבי דמלוה א' הן מועיל הבלם לחבירו אבל לרבנן דאין מעבנין בין יש לו בין אין לו לעולם צריך ד' חוטין אם נפסק א' מעיקרו ור"ל

חתם סופר

א' עושה חצי לבן וחצי תכלת נמצא שאינו מבנים התכלת כי אם לנבר א' ואין בו אלא תכיס' אחת ואי לאו שקושר קשר עליון ליבא כלאים . ואולי ס"ל לחרמב"ם בהעיטור והיה קשה לו קושית המג"א ומזה הוכיח שיטתו דליבא אלא חצי תכלת ולא בהראב"ד שם ע"ש וק"ל :

סי' יב במחבר סעיף א' שמא נפסק. נ"ב שמעתי מקשים נימא כל דפריש מרובא פריש. ונ"ל דהרי אין אנו דנים על הנ

מכשירין בכדי עניבה דזהו דוקא בלא דקדק אבל אם דקדק אבל אם נתתכו כ' רחשים מגד א' כשר אפילו לא נשתייר כ"ע דהא נשתייר רחש הסי' כמש"ל אבל אם נפסקו ב' מב' לדדים ולא נשתייר (°) בכ"ע פסולים דשמא חוט א' הן ומיהו יש גם כן תקנה לזה לעשות סימן בעת עשיית הציצית להיו' ניכר הסי' רחשים שהם מחוט א' ע"י הקשרים שעושין בסוף כל הוט ואפשר דמשום זה נקט הרב"י אם לא דקדק: ו' בימוי'. נ"ע למה חלק על בעל העיטור שאפי' אין בו אלא חוט א' כדי לברוך על א' (°) שערות דיו ולא מצאתי מהפוסקים הרחשויים מי שחלק עליו: (°) אמרי' בגמרא היכא שהם עביים כ"ש דכשרים דמנכר' מלותייהו ולכאו' יש ללמוד מזה שמלוה לעשות חוטי' עבי'. ויש לדחות דדוקא כשנפסקו אז מנכר מלותייהו יותר כשהם עביים אבל בתחלה יותר נאה לעשות בימוים (°) שהם נאים יותר משום זה אלו ואמרו: ז יש לסמוך על ר"י. (°) לעיל סס"ח כתב היכא דאפשר טוב לחוש לסברת ר"ת פי' היכא דאפשר למצוא בקל ציצית אחרים אבל אם לא נחתכו אלא ב' ראשים מכשרינן בכדי עניבה והלכה כסברא ראשונה מיהו היכא דאפשר טוב לחוש לסברת רבינו תם: (הגה וכל זה אם הקדק שיהיו ניכרין הד' רחשים שבלד אחד ונפסקו ג' רחשים בלד אח' דפסול דאז ודאי נפסקו ג' חוטין ואם נפסקו בב' לדדין נמי פסול שמא שלשה חוטין הם (ב"י בשם בן מגיב):

ב ו היכא דצריך כדי עניבה ומתוך שהחוטים עבים אינו יכול לענבם ואלו היו דקים היה בהם כדי עניבה כשר: הגה ומשטרין בחוטין ו בימוים (דברי עלמו):

ג ז כדי עניבה לרש"י מן הענף ולר"י אפי' נחתך כל הענף ולא נשאר כדי עניבה אלא מן הגדיל כשר ומנהג העולם כרש"י והיכא דלא אפשר ז (ו) יש לסמוך על ר"י:

יג דיני ציצית בשבת. ובו ג' סעיפים:

א מ ארבע ציציות מעכבין זה את זה שכל זמן שאין בה כל הארבע אינה מצויצת כהלכתה ב והיוצא בה לרשות הרבים בשבת (א) (מ) חייב חטאת: (עיין לקמן סי' ש"מ סעיף ל"מ):

ולא נשתייר כ"ע ואם נשתייר כ"ע אפילו נפסקו כלם כשר כמ"ש הסי' דלא כע"ת סק"כ: ה אם לא דקדק · קשה דהא כ"ש אם דקדק כדמסיק בהג"ה ו"מ דנקט לא דקדק משום סיפא דמסיים אבל אם לא נתתכו אלא ב' רחשים מכשירים בכדי עניבה דזהו דוקא בלא דקדק אבל אם דקדק אם נתתכו ב'

עניבה ולרבינו תם לא מכשירים אלא בנשתיירו ב' חוטין שלמים דהיינו ארבע ראשים שכל א' מהראשים ארוך י"ב גודלים אז מכשירים כשנתפסקו השני חוטין אחרים אם נשתייר בהם כדי עניבה אבל אם נפסקו ג' חוטין אע"פ שנשתייר בהם כדי עניבה פסולים ומפני כך כשנחתכו ג' ראשים ה (ה) אם לא דקדק בעת עשיית הציצית שיהיו ניכרים הד' ראשים שמצד אחד של הקשר חיישינן שמא כל ראש הוא מחוט א' ונמצא שאין כאן אלא חוט א' שלם הלכך מספיקא פסול אבל אם לא נחתכו אלא ב' ראשים מכשרינן בכדי עניבה והלכה כסברא ראשונה מיהו היכא דאפשר טוב לחוש לסברת רבינו תם: (הגה וטוהגין כר"ת) לגודה סימן ט"ו: הגה וכל זכן אם הקדק שיהיו ניכרין הד' רחשים שבלד אחד ונפסקו ג' רחשים בלד אח' דפסול דאז ודאי נפסקו ג' חוטין ואם נפסקו

ב"ש בשם מגיב):

ב ו היכא דצריך כדי עניבה ומתוך שהחוטים עבים אינו יכול לענבם ואלו היו דקים היה בהם כדי עניבה כשר: הגה ומשטרין בחוטין ו בימוים (דברי עלמו):

ג ז כדי עניבה לרש"י מן הענף ולר"י אפי' נחתך כל הענף ולא נשאר כדי עניבה אלא מן הגדיל כשר ומנהג העולם כרש"י והיכא דלא אפשר ז (ו) יש לסמוך על ר"י:

יג דיני ציצית בשבת. ובו ג' סעיפים:

א מ ארבע ציציות מעכבין זה את זה שכל זמן שאין בה כל הארבע אינה מצויצת כהלכתה ב והיוצא בה לרשות הרבים בשבת (א) (מ) חייב חטאת: (עיין לקמן סי' ש"מ סעיף ל"מ):

אם

(°) מוצאים של הציצית מן הצוקב ולמעה שאם יש שם קרע ודאי הוי נפסק כולו ומבואר בב"י סי' ע"ז דאם יש כ"ע דכשר כדיעבד מ"מ אם התיר אותה ועשאה על ציצית אחר אינו רשאי לעשות כן דהוי כלכתחלה ע"ש כמ"ש בשם רש"י על פשט ובלבד שלא תהא מופסקת: שאלה חוט ציצית שנפסק ונחבר וקשרו מהו אם מועיל מה שנעשה חוט שלם ע"י הקשירה: תשובה כ"ל דאם היה כן בשעת עשיית הציצית שהיה קצר באופן שנפסל לא מהני שאחר וקשרו וזה דומה למ"ש בסי' י"א שאם אחר הציצית אחר הכריכה דפסול ה"ל ומיהו אין לו שיעור למעלה דיכול לעשותו ארוך כמו שירצה כו' ואם היה ארוך יותר מדאי וקצרו לא מיקרי תולמ"ה כיון שאין עשוי בפיסול עכ"ל משמע הא אינו כיון שפסול הי' לא מהני אפילו הי' לא דאם הוי אינו כיון שפסול הי' (°) כשר בשעת עשיה ואח"כ נפסק ונפסל יש מקום לומר דלא מהני תיקון הקשירה כדמלינו לענין תפילין בסי' ל"ג משום דכתיב וקשרתם קשירה תמה בפי' וס"ע ימת נבי ציצית דהא אינו כיון שאין עשוי בפיסול לענין מ"ע שה"ג וכ"כ הטור בסי"ח דכיון דילפי' כל התורה מתפילין ותפילין כל (°) אימת דמשמע כו' ויש לסתור דברים אלו ממ"ש התו' בפ' הסולח דף מ"ה דר"ת רצה לפסול לולב שנגדו אשה כיון שאינה חייבת בו דומיא דתפילין דאמרי' וקשרתם ישנו בכתיב' לאפוקי אשה וסתרו התו' בשם ר"י דבריו דאיזה אלא גבי ס"ת תפילין ומזוזות דכתיב בהו וקשרתם וכתבתם וכה"ג יש פלוגת' ביניהם לענין לי' ד' ר"ת פוסל ור"י מכשיר כמש"ם כ"י ומצא לפ"ז במה דקי"ל התסכר"י דלא יפי' מתפילין"ל כיהות דלא נפסל קשיר הציצית מחמ' יפותא דתפילין אלא דלפי מ"ש רמ"א סי' י"ד דלכתחלה טוב להחמי' שלא תעשה אשה ציצית ה"ל מימא הכי גבי קשירת ציצית אמנם נרא' דאין שייך כאן כלל לילף מתפילין לענין קשירת הציצית דהא קשה בינלר"ת בינלר"י שזכרו הא מצינו בש"ת דכשר מה שפסול בתפילין דהיינו תפירה בקרע שנקרע בש"ת כמ"ש בי"ד סי' ר"ס ובתפילין פסול גם תפירה כדאי' סי' ל"ג אלא ע"כ דלא שייך למילף בזה מתפילין ולא ילפינן מתפילין ספ"ק דקדושין אלא לענין גוף הדבר שמ"ע שזמן גרמא היא ונשים פטורות אבל לא שאר פרטים דודאי יש הרבה דינים בתפילין משא"כ בשאר מצות אפי' בש"ת ומזוזות וכן ראיה מפרק הקומץ דפרכי' בגרדומי רצופה דע"כ פסולים מדאמרי' גרדומי תכלת כשר והיינו דוקא בציצית שהוא תשמישי מצות אבל תפילין דתשמישי קדושה הם פסול וה"ה להדדקשירת פסיקה לא ילף מפשט זה.והטור שכתב דכל התורה ילפינן מתפילין כ"כ לרוחתא דמלתא כי מצינו בכל הברכות שהדבר תלוי בהיסח הדעת וע"כ אמר דים ללמוד ציצית לענין היסח הדעת מתפילין.ועוד יש ראיה לקשירת חוט ציצית מהסיח דרים סוכה אר"י עשאה מן הקולין פסולה פירש"י חוטין שניתקו בשתי וקושרין אותם ותלויים ראשיהם לאחר שנתרגו וקרי להו קולים ע"ש שבולטים וקולים עכ"ל. והא לך שאותם הבליטות שבולטים אחר שחזר וקשר שני חלקי חוט השתי שנקרעו הוא דבר קלר ואין ראוי לעשות מהן חוט אלא ודאי ע"י קשירה שיקשרו לחיט אחר ועוד רמ' מסי' ע"ו סי"ד דלא יתפור תוך ג' שלא יניח החוטין ויוסיף עליו ז' חוטין וזה מ"ש רק ע"י קשירה ולענין מעשה בלע"ד דאין אשור אם קושר לא דמקום שנפסלו בקתיעתן

אבל אם מתחלה קודם שעשה ציצית מהחוטין נפסק חוט א' וקשרו ואח"כ עשה מכן ציצית כשר וכן לאחר שנעשה בהכשר (°) דהיינו כדי עניבה:

יג (א) חייב חטאת. דהוי משוי ומ"ל דבטיל לגבי כנד דחשיבי הם לגבי שדעתו להשלים עליהם כ"כ ב"י בשם התוספות ורמב"ם: ולפ"ז אם

נפסקו

מצד אחד מעט ומצד אחד יותר אע"פ שבצירוף שניהם יש כ"ע אין מצרף ויש מקום לו' דגם בבה"ג חזי לאצטרופי ע"ש. ובלקט הקמח כתב בשמו בפשיטות דבבה"ג אין מצטרף וליתא שהרי כ' אח"כ אבן בגמ' דחולין נבי כבד כו' משמע דלא בעינן חצי מכאן כו' ע"ש. וע"ש שכתב דצירוף כדי עניבה משני צדדים תליא בפלוגתא דלרש"י שכ"ע מן הגדיל אין מצטרפין כיון שהחוט מקושר ע"י הקשירות שבציצית כמו תפרה דלקמן ולסברת ר"י והרא"ש דשיעור כ"ע הוא מן הענף ואין בו קשרים א"כ עומד להתפשט ויהיה כ"ע ומצטרפין ע"ש ולענ"ד לא נהירא דשם כשיתפשט יהיו לאחדים בידו משא"כ בזה דחוט זה בצד זה וזה בצד זה והקשרים מפסיקין שאין יכולים להתאחד אך גם מ"ש לדעת רש"י להתאחד אינו מחוור והעיקר כדעת האחרונים לפסול בזה וכיון שאין נ"מ לדינא קצרתי. ומ"ש בבה"ט בשם הט"ז דאם היו קשור וכו' כשר אם חזר וקשרו. במחכ"ת לא כוון יפה בדעת הט"ז שאע"פ שנשא ונתן בזה מ"מ במסקנת דבריו אינו מכשיר במקום שבא לידי פסול רק אם נשאר כ"ע שעדיין כשר הוא מהני הקשירה וג"מ אם נפסק גם מצד השני אח"כ וכ"כ במשבצות אבל בתפר האי"ר וכתב דלא כבה"ט ע"ש: (ה) אם לא דקדק עבה"ט ועיין בגינת ורדים כלל ב' סי' א' שני חוטין מהצדדים שנפסקו ולא נשאר בהם כ"ע ואין ידוע בבירור שהם מהארבעה שמצד האחד יש לפסול אם לא שידוע שנזהרו בשעת עשייתן מתחלתן שיהיו כל הד' מכל צד ניכרים לעצמן אבל בסתם יש לחוש שלא נזהרו ע"ש וע' בבר"י בשם שו"ת פרי צדיק שאם נפסקו ד' ראשים שמצד אחד כשר לפי שנשתיירו כל הראשים שניים שיש בהם יותר מכ"ע ואפילו לא נשתיירו מהשנים רק כ"ע שהוא כ"ע ח' חוטין ביחד כשר: (ו) יש לסמוך. עבה"ט מה שהביא בשם גינת ורדים ושם איתא שאם נפסק גם מן הגדיל והגדיל ארוך שאם יפרק המקצת ישאר שיעור גדול וגם חוטי כ"ע כשר בשעת הדחק ע"ש. וע"ש בתשובה שאחר זה בשם ר"י פראני שנראה שדעתו לפסול בזה:

שערי תשובה

נשאר כשיהם כ"ש ע"י צירוף כתבתי בס"ק ג' דיש להסתפק אבג"ב דיש ס"ס שפק אם הם ב' חוטין או אחד ואח"ל אי שמא מלטרפין אפ"ה לא מהני. כני חייא ולבוש ופ"ת ועיין בתשו' בית יעקב סי' ס"ו:(ה) אם לא דקדק. קשה דהא כ"ש הוא אם דקדק כמ"ש בהג"ה אמ"כ וי"ל דנקט לא דקדק משום סיפא דמסיים אבל אם לא נתתכו אלא ב' ראשים מכשרים כ"ע דזהו דוקא אבל אם לא דקדק אם נתתכו ב' ראשים מגד א' כשר אפי' לא נשתייר כ"ג דהא נשתייר רחש הסי' אבל אם נפסקו ב' מב' לדדים ונשתייר בב"ע פסולים דשמא חוט א' הן. מ"ש: (ו) יש לסמוך על ר"י. לעיל סס"ח כ' היכא דאפשר טוב לחוש לסברת ר"ת. פי' היכא דאפשר למצוא בקל ציצית אחרים אבל אח"ל לחזור אחריו דאפשר הייתי במקום שאין אבל בסתם הוי לחוש שלא נזהרו לעצמן אבל בסתם יש לחוש שלא נזהרו ש"ע ע' בבר"י בשם שו"ת פרי צדיק שאם נפסקו ד' ראשים שמצד אחד כשר לפי שנשתיירו כל הראשים שניים שיש בהם יותר מכ"ע ואפילו לא נשתיירו מהשנים רק כ"ע שהוא כ"ע ח' חוטין ביחד כשר: (ו) יש לסמוך. עבה"ט מה שהביא בשם גינת ורדים ושם איתא שאם נפסק גם מן הגדיל והגדיל ארוך שאם יפרק המקצת ישאר שיעור גדול וגם חוטי כ"ע כשר בשעת הדחק ע"ש. וע"ש בתשובה שאחר זה בשם ר"י פראני שנראה שדעתו לפסול בזה:

באר היטב

מצד אחד מעט ומצד אחד יותר אע"פ שבצירוף שניהם יש כ"ע אין מצרף ויש מקום לו' דגם בבה"ג חזי לאצטרופי ע"ש. ובלקט הקמח כתב בשמו בפשיטות דבבה"ג אין מצטרף וליתא שהרי כ' אח"כ אבן בגמ' דחולין נבי כבד כו' משמע דלא בעינן חצי מכאן כו' ע"ש. וע"ש שכתב דצירוף כדי עניבה משני צדדים תליא בפלוגתא דלרש"י שכ"ע מן הגדיל אין מצטרפין כיון שהחוט מקושר ע"י הקשירות שבציצית כמו תפרה דלקמן ולסברת ר"י והרא"ש דשיעור כ"ע הוא מן הענף ואין בו קשרים א"כ עומד להתפשט ויהיה כ"ע ומצטרפין ע"ש ולענ"ד לא נהירא דשם כשיתפשט יהיו לאחדים בידו משא"כ בזה דחוט זה בצד זה וזה בצד זה והקשרים מפסיקין שאין יכולים להתאחד אך גם מ"ש לדעת רש"י להתאחד אינו מחוור והעיקר כדעת האחרונים לפסול בזה וכיון שאין נ"מ לדינא קצרתי. ומ"ש בבה"ט בשם הט"ז דאם היו קשור וכו' כשר אם חזר וקשרו. במחכ"ת לא כוון יפה בדעת הט"ז שאע"פ שנשא ונתן בזה מ"מ במסקנת דבריו אינו מכשיר במקום שבא לידי פסול רק אם נשאר כ"ע שעדיין כשר הוא מהני הקשירה וג"מ אם נפסק גם מצד השני אח"כ וכ"כ במשבצות וזה ועיין בפ"ת האי"ר וכתב דלא כבה"ט ע"ש: (ה) אם לא דקדק עבה"ט ועיין בגינת ורדים כלל ב' סי' א' שני חוטין מהצדדים שנפסקו ולא נשאר בהם כ"ע ואין ידוע בבירור שהם מהארבעה שמצד האחד יש לפסול אם לא שידוע שנזהרו בשעת עשייתן מתחלתן שיהיו כל הד' מכל צד ניכרים לעצמן אבל בסתם יש לחוש שלא נזהרו ש"ע ע' בבר"י בשם שו"ת פרי צדיק שאם נפסקו ד' ראשים שמצד אחד כשר לפי שנשתיירו כל הראשים שניים שיש בהם יותר מכ"ע ואפילו לא נשתיירו מהשנים רק כ"ע שהוא כ"ע ח' חוטין ביחד כשר: (ו) יש לסמוך. עבה"ט מה שהביא בשם גינת ורדים ושם איתא שאם נפסק גם מן הגדיל והגדיל ארוך שאם יפרק המקצת ישאר שיעור גדול וגם חוטי כ"ע כשר בשעת הדחק ע"ש. ועיין בבר"י ומח"ב שכתבו שלדעת הרמב"ם ואין לחוטין מנין מה"ת ואם

יד אפרים

הקרקע כמ"ש בס"ק ח' ז' ולפי דעת התג"ת לעיל ס"ק ח' מתפרש ל' תלוין בשעת עשיית הציצית. כמו שמלינו בגמרא תלאן ואח"כ הקרקע כמ"ש בס"ק ח' ז' ולפי דעת התג"ת לעיל ס"ק ח' מתפרש ל' תלוין בשעת עשיית הציצית. כמו שמלינו בגמרא תלאן ואח"כ פסק דאחר שתיתלון כך כיון שאין עשוי בפיסול ואח"כ נפסק ונפסל הוי כשר כמו כאן ל"ד וביותר לשון כך היא ואח"כ נפסק ר"ל אחר כך נפסל ואחר כך נפסל ר"ל דגם לזה יש דקדוק ומ"ז בשם מגיב: ר"ל דבה"ג אין מועיל הדקדוק ומ"ז בשם מגיב: ר"ל דגם לזה יש דקדוק להועיל לגבן שיעשה סימן ע"י הקשרים דהיינו שיעשה כלל חוט כמו שנעשה מקרי חוטים אחרים דאז דומה כלל לא נפסל קשיר הציצית מחמ' יפותא דתפילין אלא דלפי מ"ש רמ"א סי' י"ד דלכתחלה טוב להחמי' שלא תעשה אשה ציצית ה"ל מימא הכי גבי קשירת ציצית אמנם נרא' דאין שייך כאן כלל לילף מתפילין לענין קשירת הציצית דהא קשה בינלר"ת בינלר"י שזכרו הא מצינו בש"ת דכשר מה שפסול בתפילין דהיינו תפירה בקרע שנקרע בש"ת כמ"ש בי"ד סי' ר"ס ובתפילין פסול גם תפירה כדאי' סי' ל"ג אלא ע"כ דלא שייך למילף בזה מתפילין ולא ילפינן מתפילין ספ"ק דקדושין אלא לענין גוף הדבר שמ"ע שזמן גרמא היא ונשים פטורות אבל לא שאר פרטים דודאי יש הרבה דינים בתפילין משא"כ בשאר מצות אפי' בש"ת ומזוזות וכן ראיה מפרק הקומץ דפרכי' בגרדומי רצופה דע"כ פסולים מדאמרי' גרדומי תכלת כשר והיינו דוקא בציצית שהוא תשמישי מצות אבל תפילין דתשמישי קדושה הם פסול וה"ה להדדקשירת פסיקה לא ילף מפשט זה.והטור שכתב דכל התורה ילפינן מתפילין כ"כ לרוחתא דמלתא כי מצינו בכל הברכות שהדבר תלוי בהיסח הדעת וע"כ אמר דים ללמוד ציצית לענין היסח הדעת מתפילין.ועוד יש ראיה לקשירת חוט ציצית מהסיח דרים סוכה אר"י עשאה מן הקולין פסולה פירש"י חוטין שניתקו בשתי וקושרין אותם ותלויים ראשיהם לאחר שנתרגו וקרי להו קולים ע"ש שבולטים וקולים עכ"ל. והא לך שאותם הבליטות שבולטים אחר שחזר וקשר שני חלקי חוט השתי שנקרעו הוא דבר קלר ואין ראוי לעשות מהן חוט אלא ודאי ע"י קשירה שיקשרו לחיט אחר ועוד רמ' מסי' ע"ו סי"ד דלא יתפור תוך ג' שלא יניח החוטין ויוסיף עליו ז' חוטין וזה מ"ש רק ע"י קשירה ולענין מעשה בלע"ד דאין אשור אם קושר לא דמקום שנפסלו בקתיעתן

אבל אם מתחלה קודם שעשה ציצית מהחוטין נפסק חוט א' וקשרו ואח"כ עשה מכן ציצית כשר וכן לאחר שנעשה בהכשר (°) דהיינו כדי עניבה:

יג (א) חייב חטאת. דהוי משוי ומ"ל דבטיל לגבי כנד דחשיבי הם לגבי שדעתו להשלים עליהם כ"כ ב"י בשם התוספות ורמב"ם: ולפ"ז אם

נפסקו

הגהות

ענף מ"מ הוי תולמ"ה. כיון דפסול בציצית עצמן לא מהני כמה שהי' פעם א' בהכשר. ע' מג"א לקמן סימן כ"ג: סי' י"ב ס"ב יש לסמוך על ר"י. אם הגדיל ארוך ד' גודלי'. עוב להתיר כל הגדיל (אלא יהי' תולמ"ה כמ"ש לעיל ס' י"א בגליון מג"א ס"כ) ויעשה קלת גדיל וקלת ענף. דהרי מדינא סגי ד"ג כדברהא דעת המחבר סי"א ס"ד. כפרט כפי

מחצית

מכל חוט כדי עניב' כדאמר שמואל. ור"ת ס"ל דבני ר"ח דוקא תכלת אמרו דנפסקו שני חוטי תכלת ונשאר מהן כדי עניב' כשר הואיל ושני חוטי לבן נשארו שלמים לגמרי אבל אי נפסקו ג' חוטים אף על גב שנשאר מהן כדי עניבה מכל מקום פסול כיון דלא נשאר רק חוט אחד שלם.והוכא גם בש"ע: (ס"ק ב) כל כו' ורש"י פי' כו' ר"ל שפי' מה שאמר כדי לענבם כולם הוא כדי לענבם חוטים הפסוקים . והיינו שיעור גדול מאלו הוי אמרי' לר הפסק הסני א"ד כל חד וחד לחודי:ולכן פסקו לחומרא ר"ל דלפי' רש"י מה"ע פסקו הפוסקים דבעינן כדי עניבה כל החוטים הפסוקי' יחד דזה יותר חומר' מאלו ה"א כל חד וחד לחודיה : אבל המרדכי הובא בב"י ולי כו' נמוסף הא דקאמר אמרא א"ד כל חד וחד לחודיה אי ר"ל כל חוטי הציצית כ"א לחודי' כדי עניב' אז אם ר"ל כדי לענבם חוט א' לבדו עכ"ל.ופי' הרב"י דספיקו של המרדכי אז סגי אי יוכל לענבם אותו חוט הנפסק בעצמו לבד אז בעינן כדי לענבם החוט הנפסק עם חוט אחר ע"ש ונמ"א אין נראה פי' זה כיון דהמרדכי הוא פוסק ולא פרסן א"כ לדינא אמאי כ"מ להאי ספיקא אין פי' כל חד וחד לחודי' דהא קי"ל לחומרא כ"ד הנפסק דבעינן כדי לענבם כולם . לכך פי' מ"ש דספיקו של המרדכי אי

באר הגר"א

דלר' אין מנין החוטין מעכב אלא שיהיה תכלת ולכן אבל לרבנן אין תכלת מעכב רק שיהיו ד' חוטין אבל אם נפסקו כל הרבעתן בסוף אחר שיתחלו לכן כ"ד אלא מייתי כו' ומיהו אלא דאי לא אלא לר' ר"מ אלא לרבנן אבל לר"מ אלא לתי' אמר כו' מדרבנן אבל לר"מ אלא לתי' אמר כו' ר"מ אלא לתי' אמר כו' אבל לר"מ אלא לתי' אמר כו' אבל לר"מ אלא לתי' אמר כו' אבל ל

נפסקו כל הד' ציצית ולא נשתייר בהם כ"ע דודאי יעשה אחרים תחתיהם בטלים הם לגבי בגד ומותר לצאת בהם בשבת כנ"ל: (ב) על כתיפיו. דאז לא הוי דרך מלבוש אלא משוי: (ג) וא"ל לבודקו. ולענין ברכה מחמירים טפי לעל סי' ח' ס"א וא"מ כ"ל כמי שקרעוהו לש"ת ואין עליו טלית עדיין ורוצה לעבוד טלית ליל לקרות שמע לבדוק הטלית בעת הסיא משום עורה לבו כד"ג שהיה קורא ע"פ ובעשור לחדש כמ"ש בי"ד סי' רע"ט ק"ו כאנשים להעמידו על חזקתו כ"ל: (ד) בשבת בכרמלית. פי' במקום שאין איסור טלטול אלא מדרבנן כמבואר בה' שבת דעכשיו אין לנו ר"ה: (ה) ודוקא בשבת. לפי דברי התשב' שמביא ב"י מותר אפי' בחול דכמרדכי בשם ר"י הביאו ג"כ ב"י מבואר דדוקא בשבת לפי שאלו אמ"א לעשות אז ציצית והוכחתו דאי הוי כתיב בתורה לא תלבש בגד של ד' כנפות בלא ציצית אז הי' עובר על הלביש אפי' בשבת אבל כיון דמ"ע אינה אלא להטיל בו ציצית בשלבשו מ"ה אין עובר על הלבישה בשבת אבל בחול עובר בעשה דהטיל בו ציצית וק"ל א"כ למה תלה רמ"א הטעם משום כבוד הבריות דהא ר"י התירו אפי' בחול דמ"ה מטעם שזכרנו ואפשר כיון שיש במרדכי חולק על ר"י הבריע רמ"א כר"י משום כ"ה ומשום כ"ה לחוד לא סגי דאין זה ביום כ"כ כמ"ש ב"י. וא"ל ממ"ש ס"פ הקומץ דמר בר רב אשי איפסק ליה ציצית בשבת ואי לאו משום כ"ה הוה פושט הגליל' אפי' בשוק והא בשבת ליכא איסור דהתם מיירי באיסור טלטול דהוי כמשא בכרמלי ע"כ הולרך לטעם כבוד הבריות אבל הכא מיירי בהיתר

ב ג אם היא מצוייצת כהלכתה א מותר (ג) לצאת בה לרשות הרבים בין (ג) טלית ב קטן בין טלית גדול: * אפילו בזמן הזה שאין לנו ג הכלת רק אלא יהא מונח לו (ב) ד (ד) על כתפיו (דברי ר"ן ור"י פ' תבית דף ק"מ ע"ב) ומוקמינן לטלית ה מחזקתיה שהוא מצויין כהלכתו (ג) ואין צריך לבדקו (ה) קודם שילא בו (דברי תשובת הרא"ש כלל ג' ותשובת הרמב"ן סימן רע"ו וכל בו בשם הרמב"ם פ' י"ט מהלכות שבת):

ג ד אם נודע לו בשבת (ד) כשהוא בכרמלית שהטלית שעליו פסול לא יסירנו מעליו עד שיגיע לביתו ו דגדול (ו) כבוד הבריות:

הגה ° ז אפילו טלית קטן (ז) שתחת בגדיו מ"ע לפשוט והוא הדין אם נפסק אחד מן (ח) הציצות ומתביים ליטב בלא טלית דיוכל לצוצאו בלא ברכה מכח ח כבוד הבריות (ב"י בשם התשובה) (ה) (ט) ודוקא בשבת דאסור לעשות ציצית אבל בחול כהאי גוונא אסור (מרדכי פ"ק דף ל"א):

°עפ' רכ"ד ס"ע וני"ד סי' שע"ב

דיני

ומע"ג דציצית מ"ע דאורייתא ואיסור דאורייתא לא דחינן מפני כבוד הבריות מ"מ שרי דלא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית אלא מ"ע להטיל בו ציצית וכיון שאינו יכול להטיל בו ציצית בשבת אינו עובר ופשוט דעכ"פ אסורא דרבנן איכא ולכן לא שרי אלא משום כ"ה דלא כע"ת אבל בחול ודאי עובר כל שעה בעשה דהטיל בו ציצית בשלובשו ותדע דאמרו במזוזה ומעקה אסור ליכנס לבית שאין בו מזוזה [ומעקה] אלא בעמוד ועשה קלי ותו לא עכ"ל בכ"י בשם המרדכי וק' דבשבת דף קל"א רע"ב אמרי' למ"ד

המשה

ציצית חובת טלית הוא אם קיימו בגיתו בלא ציצית עובר בעשה אפי' בשבת ומ"כ למ"ד ציצית חיבת גברא הוא לאם יהא מותר לצוצאן בשבת מקהתורה בלא ציצית וא"ל דהתם קאי דוקא דליכא דר"ח דש"ל ציצית דאי שבת ומ"כ אל המלוה אפי' בשבת ומ"כ לא אל בשבת המ"ע כל"ל ולכאור' ק' למה יהא אסור לצוצאן בחול הא אמרי' בברכו' ד' כ' דבכבוד הבריות דוחה עשה דאורייתא בשב ואל תעשה ע"ם ומוכח שם דאם לוצם סדין בלא ציצית מקרי שב ואל תעש. וכ"ה בתו' יבמות דף ל' דאי מקרי קום ועשה ה"ל כמו בלאי דפוסטו אפ' בשוק אלא ע"כ הוא שב ואת"ת כמ"ש המרדכי דבגיתו אינו עובר כמש"ל בשמו ומ"כ אף בחול ליתארי מפני כ"ה וגם המרדכי לא הזכיר שבת אלא בריש שבת אבל הוא ל"ל שבתיר אפי' בחול רק שש"ל שעובר בעשה אם אינו מתקנו ומ"מ אינו מחויב לפשטו מפני זה שהרי כ' אח"כ ובחול ותדע וכו' כמש"ל בשמו משמע דבחול נמי אין איסור בגיתו וכן התנו' שמביא הרב"י מיירי נמי בחול וסיא תשוב' מהר"מ מרוטנבורק ד"פ סי' רפ"ו וא"ל כמ"ש בספקי תוספות מנחות סימן קכ"ט ובחגור סי' כ"ד דדוקא בשבת אבל בחול אסור. וא"ל הטעם כמ"ש התוס' בשבועות דף ל' לחד שיטוי' דדוקא בגמלי גדול שרי לעבור איסור דאורייתא בשב ואל תעשה אבל בגמלי קטן לא כמ"ש בח"מ סי' כ"ח ס"ה דת"ח צריך לילך לבד"ר להעתיד משום דבר איסור אע"ג דגמלי הוא לו וס"ל דלישב בלא טלית הוי גמלי קטן ומ"מ כ"ל אם נפסק ציצית בד"ה בטלית קטן א"ל לפשטו אפי' בחול דהפשטו הוי איסור שבת א"ל להסירו ובשבת א"ל למהר לאלתת מבה"ש עמ"ש בי"ד סימן ש"ג אבל בחול צריך לילך לביתו לפשטו והרוחה בחבירו שנפסקו א"ל לא יאמר לו עד שיבא ליאמר לו עד שיבא לביתו ומשמע אם בסימן שע"כ דיקראנו לבא לביתו ואם יאמר לו שיפשיטנו ומשמע בשבת דף פ"ב דאם ידע מאתמול שהוא פסול

באר היטב

התוס'. לפי"ז אם נפסקו כל הד' ציצית ולא נשתייר בהם כדי עטיפה דודאי יעשה אחרים תחתיהם בטלים הם לגבי בגד ומותר לצאת בהם בשבת ט"ז ע"ת: (ב) לצאת בה לר"ה. אפי' בלילה דלאו זמן ציצי' הוא משום דמוי לבגד ב"י סי' י"ל. ועיין בתשו' מהרי"ל סי' ק"ב: (ג) טלית קטן. בתשו' רמ"א סי' ק"ו וא"ל דמ"ל בשמו דשאי לצאת בד' כנפות קטן שאין בו שיעור הכתוב בכל פעם ציו: (ד) על כתיפיו. אלא כדרך לבישתו בחול דאז לא הוי מלבוש אלא משוי מיין סי' ס"ח: (ה) קודם שילא בו. ולענין ברכה מחמירין טפי לעיל סי' ס' עמ"ת וע"ת וע"ל סי"ח סק"ט מס"ם: (ו) כבוד הבריות. דדוחה איסור דרבנן וכזמן הזה אין לנו ר"ה כמבואר בסי' ס"ב עיין שכנה"ב: (ז) שתחת בגדיו דלא מיקרא אם הולך בלא טלית קטן מ"מ הפסיט גגאי הוא לו: (ח) הציציו. בשיורי כנה"ג העלה דוקא בשבת לבה"כ וקודם לביאתו אלא הטלי' פסול דאז מותר לצוצאו בלא ברכה דאם לא יהיה מעוטף בטלית כאחרים בוסה הוא לו שיאמרו שאין לו טלית מצויי' בהלכתה ואינו זהיר במצו'. אבל אם בשבת לבישתו הי' כבר ונתעטף בו ואח"כ נפסק אחד מן הציצי' יוכל להסירו מעליו דאין כאן משום כבוד הבריו' שכבר ראו שהי' לו טלית מצויי' בהלכתה ע"ש. וע"ת מולק עליו ונתב דמדברי רמ"א משמע דאפי' לבשו מקודם לכן ואח"כ נפסקו ע"ש והיד אהרן המזיק דברי הכנה"ג ונתב דמשמעו' דברי רמ"א משמע כדבריו שבתב שיוכל ללבשו בלא ברכה משמע שקודם לביאתה הטלית נפסק ברכה ואם אינו מתביים אין כאן משום כבוד הבריו' ע"ש ועיין בני מיין וכמ"א סי"ק ל' מ"ש בשם הב"י: בגלאי גדול ואם דנקט בשבת לרבותא דאף גב דיש בו ג"כ איסור שבת אפי' הכי א"ל להסירו ובשבת א"ל למהר לביתו דהיינו שיקראנו לבא לביתו ואם יאמר לו שיפשיטנו ואם ידע מאתמול שהוא פסול אסור לצוצאו בשבת דה"ל לחקוני מאתמול: (ט) ודוקא בשבת. המ"א העלה דאם נפסק ציצית בר"ה בטלית קטן א"ל לפשטו אפי' בחול דהפשטו הוי מצוי וע"ל סי' ח' ס"ע: ס"ב ואפי' בו'. עמ"ל: וה"ה בו' ודוקא בו'. לאין איסור בלבישתו דלא כתיב לא תלבש בו' אלא המלוה עשה לעשות ציצית בבגדו ולכן בשבת שא"ל אין עובר משא"כ בחול ואיתה מתמ"ש כרמלית דרבנן ולא תשבו לבישול העשה:

הגר"א

תכלת: רק בו'. גמ' קמ"ז א': ומוקמינן בו'. כיון שבדקו בשעת לבישה בזמן מועט בזה אין רגיל לפסיק ואינו מצוי וע"ל סי' ח' ס"ע: ס"ב ואפי' בו'. עמ"ל: וה"ה בו' ודוקא בו'. לאין איסור בלבישתו דלא כתיב לא תלבש בו' אלא המלוה לעשות ציצית בבגדו ולכן בשבת שא"ל אין עובר משא"כ בחול ואיתה מתמ"ש כרמלית דרבנן ולא תשבו לבישול העשה:

הגהות רעק"א

אפשר. אף דאפשר לו שלא ללבוש אותו בגד. אלא כיון דלא אפשר לעשות ציצית אחרי' שאין נמצאי' ציצית בעיר דבה"ג ליכא עשה דאורייתא כמ"ש מג"א סי"ג ס"ח ולגבי דרבנן סמכי' על הר"י. א"כ ס"ל כאיסור דרבנן דכרמלית. גם י"ל כן אף אם לא יצא בכרמלית אלא לרה"י ע"כ הסמיכה על הר"י א"כ ממילא מותר גם לכרמלית. ואין חילוק בין איסור א' לו ב' אסורי'. ורק לרה"ר א"י ליצא כיון דבביתו לא צריכי' לסיתר שיעת הר"י לגבי דאורייתא. דתדאורייתא בשבת ליכא איסור. משום הכי אסור ליצא לרשות הרבים:

סי' י"ב סעיף ב' בין טלית קטן בין גדול. ע' לשון הרא"ש הובא בב"י על טליתות שלנו אף שאינם מצויצים בהלכתן מותר לצאת בהם לר"ה דמתר"פ אם הוויין ציצית. הוי בו ציציות. ואם לא. בטילי' לגבי בגד כיון דאין דעתו להצליחם עוי"ש. ויש לע' בזה בהסיא דלעיל דסי' י' ס"ז תלבשום שהם פחותים מטיליי' תוהן לתורת א"י בם בשבת. ויתא ג"כ הו מתמ"פ אם אינם מחוייבים בציצית. מ"מ בטילי' לגבי בגד כיון דאין דעתו להצליחם. וצ"ע. ועי' ח' שב יעקב ססי' כ' ונלע"ד דהתוס' תמיני ומקרי דעת לבטלם היינו לפתוח הבגד. לחייבו בודאי ציצית ויתיר הציצית ויחידנו ויטילם בבגד אלא יהי' תולה"ה: מג"א ס"ה ה' א"ל לבודקו. למ"ש לעיל בגלוון סי' ח' אות ח' בט"ז. אין ראי' לזה. די"ל דמשום הוצאה בשבת אין לבדוק. דא"כ יצטרך לבדוק בכל רגע כשהולך בר"ה. משא"כ בחשש ברכה יש לה גבול ובכל פעם דמברך צריך לבדוק: סעי' ג' בשבת

השקר

שהוא טלית הבוחפים אלא לבהקו. ואף דלא שייך סברת מ"א שעדיין לא בדקו טלית ההוא כל היום אלא שאינני לובשו דרך לבים' אלא סביב הלאתר כיון שאינו אלא מפני כבוד הציבור ודי בלבישה כהאי ושוב אינני מברך וכמבואר לעיל במ"א סי' ח' ס"ק ב'. ולענין לבישת בגד בלי ציצית. כי כפי הנראה קלת מדברי הרב"ו מס"ם י' מ"ם על המלבושים בשם ס' כפתור ופרח דבגד הנעשה לבסות הגוף אף שעכשיו אינו מכסה בו כ"א הראש מכל מקום חייבת בציצית מכל מקום ל"מ בשבת דליכא כי אם איסור דרבנן כמ"ש מ"א ס"ק מ' ודאי דיש להקל. אלא אפילו בחול יש לסמוך על הע"ז דבמקום שא"ל לברך סמכינן על החזקה: (ס"ק ו) דגדול כו' כמ"ש סי' ש"ג סעיף י"ח כל"ל ועפי' שמ"ה סעיף ז'. והטעם דקיי"ל כרש"י דאין לו דין ר"ה אלא הכי דס' ריבוה בני אדם בוקעי' בו כל יום: (ס"ק ז) ואפילו כו' מכל מקום הפסיטה גגאי כו' ור"ל אדרבה הפסיטה יותר גגאי מבטלית גדול וכמ"ש מ"א לקמן: וכ' ב"י כו' ולוכא ביומי הם"ם סהיו לובשים טלית כל היום דרך מלבוש א"כ אוכא ביון אי יסירנו ויולך בלי עלית משא"כ לדידן שכל היום אין לובשים הטלית כ"א בעת התפלה נשם מלוה. וא"כ ליכא בזמן הבסרתו אפ"ה א"ל להסירו: כיון דל"ג רבנן. ר"ל כיון דלא נזרו רבנן אז בזמן הם"ם לפי מנהגם א"כ לא פלוג ואפי' לדידן שרי כי לא תלקו חכמיסוע"ם בב"י: (ס"ק ח) כבוד כו' דלא אמרה תורה ל"ת בגד בל"ל כו' דאי הוי נאמר בתורה בלי זה אפי' בשבת דאינו יכול להטיל בו ציצית היה אסור לוכשו אבל כיון דאינו רק עשה להטיל בו ציצית אבל לא אסרה תורה ללבוש בלי ציצית א"כ בשבת דא"א לקיים העשה לא עביד איסורא ועמ"ש לקמן בשם תוס' דיבמות: ופשוט דעכ"פ כו' זה אינו לשון המרדכי אלא הם דברי מ"א עד דלא כע"ת. ותדע דאמרו כולי הם דברי המרדכי וקאי אדלעיל עמ"ש דאין איסור בלבישה בלי ציצית כ"א שמוטל עליו לקיים העשה ועו"כ תדע דאמרו בשמוזה כו': ול"ל דהתם קאי דוקא אליביה דר"א כו' דר"א ס"ל מכשירי מילה דוחים שבת ואמרי' דוקא במילה אמר ר"א ולא בשאר מצות ואמרי' לאפוקי מאי דאמרי' לעמעוטי ציצית דאפי' לר"א אינו רשאי לעשות ציצית לעליתו בשבת (אף למ"ד ציצית חובת עלים וא"כ אפי' אינו לובשו חייב מכל מקום לא הותר לו לעשות בו ציצית) ותניא נמי הכי דמודה ר"א דאי עשה ציצית לעליתו בשבת חייב ומסקינן ונעמה מאי מ"ם ממילה וא"ר יוסף הואיל ואין קבוע להן זמן לציצית כמו גבי מילה דקביע ליה זמן בשבת שהוא יום שמיני. וא"ל אביי אדרבא כיון שאין קבוע לו זמן כל שעתא זמניה. והוה ליה לדחות שבת לר"א כמו במילה כ"ה שלא יעבור על עשה דציצית. ומשני הואיל ובידו להפקיען. ור"ל דאמר רים לקים כל מקום שאתה מוצא עשה ומ"ל ויכול לקיים שניהם אין העשה דוחה לא תעשה ואכא אפשר לקיים שניהם דהיינו אם יפקיר הטלית הבוש לא יהיה מוטל עליו להטיל בו ציצית עכת"ד הגמ'. ומקושיי' אביי הקשה מ"א דמקשה אביי דגם בשבת כל שעתא עובר דלא כמרדכי וע"ז תירץ דהתם קאי לר"א ובעי למימר דלר"א ידחה ציצית שבת כמו מילה ואם כן ממילא אי לא יטיל ציצית לעליתו בשבת יעבור בעינן למימר דיהיה מותר לר"א לעשות ציצית בשבת: דכ"ה כו' בשב ואל תעשה דאמרי' הפס אר"י א"ר המולא כלאים בגבדו פושטו אפי' בשוק דלא הותר משום כבוד הבריות אלא

ביאור

ובספרי גדולים כו' בד"א בתחלה כו' מ' דלגדול קאי ורש"י פי' דרב דאמר ס"מ כו' פליג ולא מצריך כ"ע ודחקו לזה משום דקי"ל כרב דאמר גדול ופתיל בעינן לעיכובא כמש"ל מרדכי:

סימן יג ס"ב אפי' בזה"ז בו'. דקי"ל כרבנן ובגלא"ה כיון שאינו דעתו להצליחם כפי' תוס' בשבת שם וכ"ם לפירש"י דוקא

חכמת שלמה

עשייתה ולא לשאר פרטים שנתחדש אח"כ ואתי שפיר כוונת הש"ז ודו"ק: והנה נרסינן בפסח"ח דכלים (משנה ז') טלי' על הבגד מרוח אחת אינו חיבור מב' רוחות זו כנגד זו הוי חיבור עשאו כמין ג"ם ר"ע משמא וחכמים מטהרים והלכה כחכמים ופ"ש במפורשים מה שפירשו בזה וצ"ע מ"ש לא ביארו כן הפוסקי' כאן לענין ציצית וכן ביו"ד לענין כלאים דבחד צד או כמין ג"ם לא הוי חיבור ובב' רוחות זו כנגד זו הוי חיבור ואף דבכלאים אף ב' תכיפות הוי חיבור י"ל חדא דשם מיירי ששניהם שוין בשוה ממש ובזה בב' תכיפות הוי חיבור אבל אם האחד בגד גדול וחיבר לו התיכה קטנה אינו חיבור רק אם תפר בו' רוחות זו כנגד זו. ועי"ל התם מיירי בחיבור צמר ופשתים בזה הוי גזירת הכתוב דבב' תכיפות הוי חיבור שכן הוי ענין שעטנז שאמרה התורה אבל בחיבור מטלית שיש בה חד צד צמר בבגד שיש בו חד צד פשתן י"ל שפיר דלא הוי חיבור רק בב' רוחות זו כנגד זו ומכ"ש בציצית דנ"מ בזה אם חיבר מטלית לבגד בצד אחד והשיל בו ציצית אם יוצא אם לא ולפי הנראה כיון דלענין טומאה לא הוי חיבור בין לקולא בין לחומרא ה"ה נמי לענין ציצית לאו חיבור הוא וצ"ע מ"ש סתמו בזה הפוסקים ודו"ק:

סי' יג (סעיף ג') אם נודע לו בשבת וכו' דגדול כבוד הבריות. נ"ב הנה מקור דין זה מן הש"ס פ"ג

מחצית

דקדק שיהיה ניכר איזה שני ראשין הם מחוט אחד כגון על ידי קשרים כנ"ל דאם דקדק כה"נ שניכר איזה ראשים הם מחוט א' אז לפעמים משכחת לה דאפי' נפסקו ג' ראשים כשר כגון שניכר שהם רק משני חוטין. אמנם אף שהדין אמת מכל מקום לפרש שהרב"י מתכוין לזה דוחק שהלשון שבש"ע לפ"ז דחוק: (ס"ק ו) ביונית כו' שאפילו א"ב כדי לברוך על מ' שערות. ובב"י הביא לשון בה"ע מ' שערות כפולות ולענ"ד ל"ל שם עשרה שערות והייטו דא"א שתמלא חוט דק יותר מחוט השער. וכיון דבעי' שזורים וכדלעיל ר"ס י"א וא"כ ממילא בעינן עכ"פ ט"ז שערות כדי שאחר השזיר' יהיו מ' שערות כפולות: אמרי' בגמר' היכא שהם עבים כו' דאהאי דינא שכ' בש"ע היכי דאריך כדי עביבה ומתוך שהחוטים עבים כו' הוא איבעי' בש"ם ופשט הש"ם להכשיר כמ"ש בש"ע וז"ל כ"ש דכשרי' דמנכר מלותייהו: (ס"ק ז) יש לסמוך כו' לעיל סס"א כ' היכא דאפשר טוב כו' והכא כ' היכי דלא אפשר כו'. שיהה הלשון בכוונה דבסס"א נראה' עיקר להקל כדעת הרא"ש ולכן כתב והיכי דאפשר טוב לחוש לסברת ר"ת והייטו על לד היותר טוב משא"כ הכא אדרבא לחיבך נראה להרב"י עיקר להחמיר כרש"י אלא באין ברירה על לד הדחק יש לסמוך על ר"י לכן כ' והיכי דלא אפשר כו'. ועפ"ז ממילא כ' מ"א דבסס"א דוקא היכי דאפשר למצוה בקל יש לחוש לר"ת כיון דעיקר כהרא"ש הבל הכא אדרבא צריך לחזור אחריו לעשו תצילית אחרים לגמרי ידי רש"י שהעיקר כדבריו אלא היכי דא"א למצוה בלל יש לסמוך על ר"י. ומה"ע סיים מ"א כיון דהעיקר כרש"י אם צריך לסמוך על ר"י לא יברך כו': ס' יג (ס"ק א') מותר לצאת: אפילו בלילה כו' ר"ל למאן דאמר אפי' בסות המיוחד ליום אם לבשו בלילה פטור. וכדלקמן סי' י"ח ומ"ש בט"ז סק"א בנספקו כל הד' ציצית דמותר לצאת בהן וליכא משום איסור הוצאה דבטלים לגבי בגד. ואע"ג דאכתי איסור שלובש בגד בלא ציצית ואף שהוא שבת מ"מ איסור דרבנן ליכא וכמ"ש מ"א סק"ט. ואי היכא דאיכא משום כ"ה. ואה"כ בגא"ה ליכא משום איסור הוצאה כיון דל"ל ר"ה וכמ"ש מ"א סק"ו וכן הסכים הט"ז לקמן סי' שמ"ו. וא"ל דמיירי היכי דליכא משום כ"ה. ואי איסורא דלובש בגד בלי ציצית. מ"מ איכא כ"מ בטלית שאולה. ובגידן אלא הקנהו לו במתני' עמ"ל וכמוכן מסי' י"ד סעיף ג' וע"ש בט"ז: (ס"ק ה') אחזקתי' כו' אבל הכא שבדקו בשעת ברכה כו' ובשעה מועטת אין הדרך לפסוק ואע"ג דמ"א כ' לעיל סי' ח' עוד טעם לבדיקה. דהיכי דאפשר לברר לא סמכי' על החזקה כמו גבי שחיטה כבר כתבתי לעיל דגרא' למ"א עיקר דחזקה דהכא עדיפא מחזקה דשחיטה והט"ז ס"ק ג' אזיל לשיטתיה לעיל סי' ח' דעיקר החשש היא משום ברכה לבטלה דהוא חמיר ואע"פ כן הקיל בקראוהו לש"ת דא"ל לבדוק משום טרחא דליבור' כדאשכחן ביומא. ועיין מ"א סי' קמ"ד ס"ק ז' וז"ל ול"ל בשלמא במקדש היו כל ישראל ולא מחלי. משא"כ בבי' הכנסת דיש מתי מעט שמתמא מוחלים כו' עכ"ל ואף דיש לחלק דהתם מוחלים כדי לקיים קריאת מפטיר שהוא תקנת הגאונים משא"כ כאן אפשר משום הבדיק' אין מוחלין מ"מ עכ"פ אין ראיה ממסכת יומא. וכן ראיתי בס' סי' ח' הביא בשם מ"מ שהעיד על רבו מהרש"ל שהגה שבדק הציצית כל פעם שעלה לתורה ע"ש ודרכי כשקורים אותי לש"ת ואריך אני לגבוה עלית הקהל

עטרת זקנים

לא יאחר לו עד שיצא לביתו ויוייב שיאחר לו לבא לביתו ושם יאחר לו שיפשטנו ומשמע בשבת דף פ"ב דאם ידע מאתמול שהוא פסול אסור לצוצאו בשבת דהוה ליה לתקוני מאתמול ואי"ל לתהר בשבת ולילך לביתו בשביל שפסולים:

יג * אפילו האידנא שאין לנו תכלת פי' בזמן שהיה תכלת שהיה מייב מעלת מ"ם הוי הציצית תשיבי ולא בטלי לגבי עלים והוו משאוי אלא אפי' בזמן הזה שאין תכלת וס"א דציצית

יד אפרים

אדון וקצרו אם היה בו פסול מחמת שהוא ארוך תולי"מה קרינן בים כיון שאותן הציצית שהוא יוצא עתה ידי חובתו לא כבר היו עשוין בפסול ולא נתחדש בגופן שום מעשה רק שתחר מעם דבר הפוסלו וכך הוא בהטיל לבעלת ג' לו בתחר ראשי החוטין אחר הקשירה משא"כ בהיה קצר והאריכו לא מיקרי ולא מן העשויה כיון שאותן הציצית שיוצא בהם עתה ידי חובתו לא היה עשוין בפסול רק עתה ע"י שנתחדש בהם מעשה שהאריך אותם הוכשרו. א"כ הייטו עשויה דידהו דעתה ע"י עשייה חדשה שעשה מעשה בגופן והאריכו הוכשרו לצאת בהם ידי חובתו (סימן י"ג סעיף ג' ברמ"א) בד"ה ותשובת הרמב"ן הביאו בתשובו' הרמב"ן והרמב"ם עקרו על דברי המחבר ומקור דברי הרמ"א הם תשובו' הרא"ש וצ"ע לפמ"ש המג"א לעיל ס"ק י"א דהרא"ש לשיטתו אזיל כו' מ"ש וכ"ל דס"ל לרמ"א דהרא"ש סב' עשמא דאין בפסלין בכך לסניף בעלמא כתבו דבלא"ה שפיר מוקמינן לתוקפיה גם יש לומר דאף לדידן ומי שייך הא עשמא דבפסלין בקל דלא שכיח שיפסלו ג' ראשין: (בש"ז ס"ק כ) על הלבישה בשבת אבל כל"ל: (במ"א ס"ק ח) וכ"ל דס"ל כמו שפסקו בספקי תוספות כל"ל:

לבושי שרד

כשרים לכן מתחתם אסור לצאת משום דחיישינן לדעת רש"י שפסולים ואפ"ה תשיבי אלו משום דבדעתו כשלא יוצא לצאת לציצית אחרים. יסתוך על אלו וזה סברת נכונה וק"ל:

מ"א סק"ח: (ב) והא דנקט בש"ע בשבת קאי אמ"ש רמ"א תחלת הגה"ם ואפ' בטלית קטן דקאי אדברי המחבר דמיירי בשבת דרבותא קמ"ל אבל אם המחבר לא הקשה המג"א כלל דהא המחבר בטלית גדול מיירי:

חתם סופר

סי' יג מג"א ס"ק ח' ומשמע בשבת ס"ב. נ"ב פ"א ע"ב:

באר הגולה

ג אם היא מצויצת כהלכתה. לפי"ז אם נפסקו כל הד' ציצית ולא נשתייר בהם כדי עטיפה דודאי יעשה אחרים תחתיהם בטלים הם לגבי בגד ומותר לצאת בהם בשבת ט"ז ע"ת: (ב) לצאת בה לר"ה. אפי' בלילה דלאו זמן ציצי' הוא משום דמוי לבגד ב"י סי' י"ל. ועיין בתשו' מהרי"ל סי' ק"ב: (ג) טלית קטן. בתשו' רמ"א סי' ק"ו וא"ל דמ"ל בשמו דשאי לצאת בד' כנפות קטן שאין בו שיעור הכתוב בסי' ט"ו: (ד) על כתיפיו. אלא כדרך לבישתו בחול דאז לא הוי מלבוש אלא משוי מיין סי' ס"ח: (ה) קודם שילא בו. ולענין ברכה מחמירין טפי לעיל סי' ח' עמ"ת וע"ת וע"ל סי"ח סק"ט מס"ם: (ו) כבוד הבריות. דדוחה איסור דרבנן וכזמן הזה אין לנו ר"ה כמבואר בסי' ס"ב עיין שכנה"ב: (ז) שתחת בגדיו דלא מיקרא אם הולך בלא טלית קטן מ"מ הפסיט גגאי הוא לו: (ח) הציציו. בשיורי כנה"ג העלה דוקא בשבת לבה"כ וקודם לביאתו אלא הטלי' פסול דאז מותר לצוצאו בלא ברכה דאם לא יהיה מעוטף בטלית כאחרים בוסה הוא לו שיאמרו שאין לו טלית מצויי' בהלכתה ואינו זהיר במצו'. אבל אם בשבת לבישתו הי' כבר ונתעטף בו ואח"כ נפסק אחד מן הציצי' יוכל להסירו מעליו דאין כאן משום כבוד הבריו' שכבר ראו שהי' לו טלית מצויי' בהלכתה ע"ש. וע"ת מולק עליו ונתב דמדברי רמ"א משמע דאפי' לבשו מקודם לכן ואח"כ נפסקו ע"ש והיד אהרן המזיק דברי הכנה"ג ונתב דמשמעו' דברי רמ"א משמע כדבריו שבתב שיוכל ללבשו בלא ברכה משמע שקודם לביאתה הטלית נפסק ברכה ואם אינו מתביים אין כאן משום כבוד הבריו' ע"ש ועיין בני מיין וכמ"א סי"ק ל' מ"ש בשם הב"י: בגלאי גדול ואם דנקט בשבת לרבותא דאף גב דיש בו ג"כ איסור שבת אפי' הכי א"ל להסירו ובשבת א"ל למהר לביתו דהיינו שיקראנו לבא לביתו ואם יאמר לו שיפשיטנו ואם ידע מאתמול שהוא פסול אסור לצוצאו בשבת דה"ל לחקוני מאתמול: (ט) ודוקא בשבת. המ"א העלה דאם נפסק ציצית בר"ה בטלית קטן א"ל לפשטו אפי' בחול דהפשטו הוי מצוי וע"ל סי' ח' ס"ע: ס"ב ואפי' בו'. עמ"ל: וה"ה בו' ודוקא בו'. לאין איסור בלבישתו דלא כתיב לא תלבש בו' אלא המלוה לעשות ציצית בבגדו ולכן בשבת שא"ל אין עובר משא"כ בחול ואיתה מתמ"ש כרמלית דרבנן ולא תשבו לבישול העשה:

שערי תשובה

נפסק חוט א' פסול מדרבנן ויש להסתפק ביצא בטלית זה לר"ה. אם חייב חטאת ע"ש באורך: (ב) לצאת עבה"ט ועיין בשב יעקב סי' ה' דבארבע כנפות של משי עם ציצית יש להחמיר לילך בו בשבת אפי' בעיר שלא עשו תיקון העירוב לטלטל בתוכה ועיין לעיל סי' י' באשל אברהם הביאו קצת באריכות ועיין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סימן כ"ו לענין דין זה"ז. אם מבואות המפולשין לדרך המלך משני צדדים יש להם דין ר"ה. ועיין בשאגת אריה סי' נ"ח דבר"ה אין נדחה מפני כבוד הבריות וה"ה בכלאים נמי מחוייב להניח לו ואין נדחה מפני כבוד הבריות ע"ש: (ח) הציציות. עבה"ט ועיין בא"ר וברכי יוסף שכתבונ"כ דמה רמ"א לא משמע כשבנה"נ והעיקר לענ"ד כמ"ש בסוף שהכל תלוי באיש אם הוא מתבייש אע"ש להיפרו בזה אין נדחה מפני כבוד הבריות ע"ש: (ט) ודוקא בשבת. המ"א העלה דאם נפסק ציצית בר"ה בטלית קטן א"ל לפשטו אפי' בחול דהפשטו הוי איסור שבת א"ל להסירו ובשבת א"ל למהר לאלתת מבה"ש עמ"ש בי"ד סימן ש"ג אבל בחול צריך לילך לביתו לפשטו והרוחה בחבירו שנפסקו א"ל לא יאמר לו עד שיבא לביתו ומשמע אם בסימן שע"כ דיקראנו לבא לביתו ואם יאמר לו שיפשיטנו ומשמע בשבת דף פ"ב דאם ידע מאתמול שהוא פסול אסור לצוצאו בשבת דה"ל לחקוני מאתמול. וכ"ל דבחול אם אין ציצית נמצאים שהוא פסול אסור לצוצאו בשבת דה"ל לחקוני מאתמול ואם ידע מאתמול שהוא פסול אסור לצוצאו בשבת דה"ל לחקוני מאתמול. וא"ל לאמר שיוכל לצוצאו בשבת דה"ל לחקוני מאתמול. וכ"ל דבחול אם אין ציצית נמצאים בעיר דינו כמו בשבת מ"א. וא"ל דבחול אם אין ציצית נמצאים בעיר דינו כמו בשבת מ"א.

ל מנחות מ"ב ב' התו' והרא"ש סס
ג הרא"ש בהלכות ציצית פוסל ורמב"ם
בפ"ח מהל' ציצית מתכשיר ר חולין ק"י
מנחות ל"ז ה תוספות סס ורא"ש סס :

עטרת זקנים

בטלי לגבי עלית דלא' תסיבי הפ"ה
לאמרי' דתסיבי ולא בטלי וסיולא בטבת
בטלה שאינה מצוויי' חייב לאשת משוס
דהוי הציצית משאוי :

יד *ציצית כו'. וטעמא משוס דעכו"ם
לאו ישראל עשאו אלא בכוונה נמי
דאם ישראל עשאו אלא בכוונה נמי
פסול וכשכו"ם פסול לפילו ישראל עומד
על גביו ואומר לו לעשות לשמה נמי
פסול ואפי' להרא"ש דמתיר בתפיל ן
בעבדן עכו"ם וישראל עומד על גביו
וכ"ה בטוייה מ"מ בעשיית ציצית בטלית
מודה דפסול בעכו"ם אפי' ישראל עומד
על גביו וי"ל דבן בטוייה וכן בעשיה
לפילו ישראל עומד על גביו ואומר לו
שיעשה לשמה דפסולין הן . (מורי
בב"ח) ויש מתחירין להרא"ש אנשים
שיעשו אותו. אם האשה מתקן הציצית
בטלית פטוליסכי כל המלות שאין האש'
חייבת אינה יכולה לתקן ע"כ. לעשה
זה אינו כלן להאשה שהאנוד הכולב
(הוספות בגיטין): *הסאולל ונהגו לברך

נתיב חיים

יד ט"ז ס"ק ל"ז ב) אפי' לר"ת דדוקא
אתליה בגד הוא קפיד ל"ב זה לית'
מדמייתי הרא"ש בגיטין פ"ד סי' מ"ו
רחוק לסהו' דברי ר"ת מהאי דב"ב דף
ע"ד ע"ש ולדבריו אינו רחוק דהאש

א שר אברהם

א] שהכשיר עיין הה שהקשה בבאר
היטב סק"ד וכה' בי"ד תי' דמיירי
בלאין שהות כיוס . ל"ב שמא יוספדו
ויטאר בלא ציצית אותו יום לגמרי :
ב] אחרים עיין באר היטב ס"ק ה'

אסור לנוכשו בשבת דה"ל לתקוני מאתמול וכ"מ מל' התשו' הכ"ל וכ"מ (°)
סי' שכ"ה סס"כ וע"ש בהג"ה ס"ג ומ"ש סי' שי"כ וכ"ל דבחול אם אין ציצית
נמלאים בעיר דינן כמו בשבת: הקשה אמי הממות מהר"ר יודא סג"ל ז"ל
מק"ק קרלקא למה ברינן לנוכשו בשבת מפני כ"ה הלא יש תקנה
שיתנו לאחר במתי' ויחזור ויטאלנו לו
ואז הוא פטור מציצית וכמש"ל סי' שכ"ג
לענין עניל' כלים וכ"ל דמ"מ חייב מדרבנן
שבת כשלו כמ"ש סי' י"ד ס"ג בטלית
שאול' לאחר ל' יום וכ"ש הכא שבאמת
הוא שלו וא"ת ומה בכך (°) מ"מ בשבת
יעשה כן י"ל דא"כ אף בחול יעשה כן
ויעשה טלדקי למיפטר יפסי' מציצית אבל
כשיושב כך בלא ציצית ידע דלא ברינן ליה
אלא בשבת משוס כ"ה כל"ל דלפי מ"ש
בסי' ש"ו דאסור ליתן מתנה בשבת אלא
לצורך שבת ☜ א"כ ה"כ אסור ליתנו
במתנה וכ"מ בשבת דף קל"א דקאמר
הוא"ל וכידו להפקירן ולא אמר הוא"ל
וכידו ליתנן לעכו"ס או לקטן ע"ש :

יד דיני ציצית שעשאן עכו"ם ונשים וטלית שאולה ובו ה"ס:

יד א שעשאו וכו' . פי' שהטילן בבגד
פסול אפי' ישראל עע"ג דאלו בעויה כשר להרא"ש כמ"ש סי' י"ד ס"א:בכשרה.ל"ע
דהא בכל דוכתי דרש'בני ישראל ולא בנות ישראל כדאי' בקדושין ל"ו ובמנחו' ד'
ס"א ממעטי' עכו"ס ונשים מבני ישראל: ג ויש מחמירין . ולדידהו כל מצות
שאין האשה מחויבת בהן כגון לולב וכוכה אינה רשאי לעשות' ועונ"ש סי'
תרמ"ו כס"א וכ"ל דקטן דינו כאשה עסי' ל"ט: ד ציצית אחרים . ועיין ביד אפרים שיש להניה סמוך לשבת
שנפסק מ' מהראשים ואם יתירם יהא אסור לחזור וליתנם בבגד כמ"ש רסי' ט"ו : ה פטור . ואם הטיל בה ציצית כתבו התו' והרא"ש דהמחבר לא הפסיד
בשבת מפני כ"ה הלא יש תקנה שיתנו לאחר במתנה ויחזור ויטאלנו לו ואז הוא פטור מציצית וי"ל דאשור
ליתן מתנה בשבת אלא לצורך שבת עיין מ"א :
יד (א) שעשאו. עבה"ט ובע"ת נסתפק בישראל מסייע ובא"ר כתב שפסול ואם עשה ישראל חוליא
אחת וקשר וגמר הכותי דינו כמ"ש לקמן ס"ק ג' בגמר ישראל שלא בכוונה דכשר וה"ה בזה ועיין
באא"ר : (ב) להצריך אנשים. עבה"ט ובקרבן נתנאל כתב דאף בשוו נשים פסולות לר"ת ובמה"ב דחה זה
מדברי הגמ"יי ע"ש : (ד) על הרמב"ם. עבה"ט ומ"ש שהט"ז עשה עצמו כו' כ"כ בברכי יוסף בשם יד אהרן
וכתב שהמעיין בט"ז יראה קצת נטוי' מהב"י אע"פ שהכ' הולך אל מקום אחד ע"ש. ומ"ש בשם המג"א
דמיירי בשבת הקשו ע"ז דהא בש"ע כתב אם אין ציצית אחרים. ועיין ביד אפרים שיש להניה סמוך לשבת
וכן ראיתי מגיהים כן ור"ל דבאחרים יש לו' שיעשה רק קשר וחוליא אחת אבל להתיר אלו שצריך מתון

שערי תשובה

סי' יד (א) שעשאו. עבה"ט ובע"ת נסתפק בישראל מסייע ובא"ר כתב שפסול ואם עשה ישראל חוליא
אחת וקשר וגמר הכותי דינו כמ"ש לקמן ס"ק ג' בגמר ישראל שלא בכוונה דכשר וה"ה בזה ועיין
באא"ר : (ב) להצריך אנשים. עבה"ט ובקרבן נתנאל כתב דאף בשוו נשים פסולות לר"ת ובמה"ב דחה זה
מדברי הגמ"יי ע"ש : (ד) על הרמב"ם. עבה"ט ומ"ש שהט"ז עשה עצמו כו' כ"כ בברכי יוסף בשם יד אהרן
וכתב שהמעיין בט"ז יראה קצת נטוי' מהב"י אע"פ שהכ' הולך אל מקום אחד ע"ש. ומ"ש בשם המג"א
דמיירי בשבת הקשו ע"ז דהא בש"ע כתב אם אין ציצית אחרים. ועיין ביד אפרים שיש להניה סמוך לשבת
וכן ראיתי מגיהים כן ור"ל דבאחרים יש לו' שיעשה רק קשר וחוליא אחת אבל להתיר אלו שצריך מתון

לבושי שרד

(ב) סיתן בכ"ה סס"ב דלא התיר אלא בבשבר בשבת והבג"ה סעיף ג' בבשבת ולא עירבו מוה: הא בלא עירבו במזיד לא:(ב)סס
מ"מ בשבת יעשה כן. כדי לבקל האיסור אי נמי כדי לצאת ידי דעת המולקים על ר"י כוכא בע"ז סק"ה וס"ל דיש איסור
דאורייתא אפי' בשבת ואם יעשה כך יהיה רק מדרבנן אבל לר"י אין כ"מ בעשייתו כך דאין כ"כ חילוק בין חד דרבנן לתרי דדבנן מיהו
מלינו בכמה דוכתי שם חילוק לבן ר' כפי' הרשב"ם שבעה כן כדי לבקל האבו'ביהיה הרי דרבנן: סי' י"ד ט"ז סק"ח: (ב) כדאיתא
בסמוך היינו בסק"ב בני ישראל ולא עכו"ס קביד קרא אהליה ס"כ כאן דיבא אהליה קפדינו : (ב) סק"ב. לאפוקי עכו"ס ש"מ .
ולוכא למיתר דקרא אחי לפסול לפילו ישראל עע"ג הרמב"ם לציעתיה כפי' י"ח ס"ב דלא מהני עע"ג היכא דאיכא דאיך לשמה: (ב)סק"ג דר"ש והרא"ש.הרא"ש לציעתיה כפי' י"ח ס"ב דלא מהני עע"ג היכא דאיכא דאיך לשמה: (ב)סק"ד לענין לשמה מהני בעכו"ס ישראל עע"ג ולכן ליכא ראיה הרמב"ם כל"ל: ש"ע
סעיף כ' . (ב) אבל לא יבדר. כ"ל הכ"ה דלא יצא בהן לר"ה דזה דמי לברכה וכ"מ במג"א ס"ס י"ב . ואע"ג דכל הציצית סבולי' וא"כ י"ל לדעת הט"ז ר"ש י"ג דלא תשיבי ובטלו מ"מ י"ל דהכי הוי שפיר תשיבי כיון שיכול להחירן ולקשרן בכווכ'

ביאור הגר"א

יד ס"א ויש מחמירין כו'. כמ"ש בפ' הבולח בתפלין וקברהם ובהכתה כו' . וכ' הרא"שוכה ס"ל דוקא בתפלין דכתיב
עיכובא ורלוים ממה שהבריכו כ"ו למעוטי עו"ג ועוד סוכת גבב"ד ובפ' הספיכה הביאהו דר"ח כן דוסא אבל הג"מ כ' בשם
מהר"מ דמבני ישראל תמעעינן בכות ישראל ממ"ש בכמה תקוכות והא' דפ' הספיכה היינו בעוות ציצית דאף בתפלין בכה"ג בשר
בחשה כת"ם בע"ג ל"ט ח' ע"ש פ"ח מהלכות ציצית : ס"ב הטילל כו' . דרמב"ם אזיל לשיטתו שפי' מ"ש מ"ב כ' מן
הגרדין כו' לאו משוס לשמה כמש"ל כו' ס"ח ורלוים מוס"ל לרב ציצית בכבדי בשרה וגבן בכבדי פסול משוס דבעינן לשמה כמש"ש
כ"ג ח' ואף לגיבאת בתרת דוקא משוס דכתיב מישוטא וז"ש בסוכה ע' ח' אלמא מעויים ובגלפירים". .
ועי"ל סי' ע"ו ס"ד אבל לפי' תוס' מן הגרדין כו' צריך לשמה וכ"כ הרא"ש ואזיל לשיטתו דס"ל דאין רלוים מגבן וכמ"ש בע"ג
כ"ז בחילה דבשרה לר' יהודה ועמש"ל סי' י"ח ס"ב וס"ס: ס"ג דבתיב כו'. שם קל ו ח' : מפני כו'. תוס' שם: ואם

בטלית מצי דס"ל להמחבר דחייב בציצית רק מדרבנן אבל לברמ"ח דפסק לעיל דחייב מדאו' שפיר הקשה : שם באא"ד מ"מ ברי דלא אמרה הורה . בלא"ה י"ל כיון בציצית הוי אינו שוה בכל דחיבן דאורייתא מפני כבוד הבריות ב"כ ד"ה שוא"ת :
שם באא"ד בטלית קטן א"ל לפסטנו אפי' בחול. ואם נפסק ציצית. ראיה דיהיר אינו ציצית דבגי' ציצית עובר משוס בל תעבר . אבל בלא ציצית הוא רק ביטול עשה ולית בי' לאי דבל תעבר לדעת עוברי אבן בי' לאי דבל תעבר לר"ה דש"ז ד"ה ותוקעי'. ואפשר כיון דאינו מבוון
לקיים המצוה בג' ציציות הוי כמו אין בו ציצית. ואין בו משוס ב"ת ע' עוברי אבן בתבני מלוחים דב"ה ד"ה וברי. ובשבת ברה"ר הוי איסור דאורייתא דבאינן ציצית הוי משא. וגם להתירם אסור מ' התרת קצר. לזה יפסקם דהוי מקלקל . ע' פרי
מגדים סס' ט"ז : שם באא"ד וכ"מ מלשון התשובה. ולא שכח מאתמול לעשות ציצית. יל דברי כמו בסי' ב"ס מ"ג בהג' : שם באא"ד מתבה בשבת אלא לצורך שבת. עדיין ק' בחול אמאי צריך לפשטו יעשה הקנה אז ויהי' מחוייב רק מדרבנן ומותר
משוס גגאי : שם באא"ד ליתסם לעכו"ם או לקטן עיי"ש. אף דשם לענין דאורייתא. ל"ל דנקט הלמודא בפטנו יותר מה דאפשר לעשות אפי' מדרבנן. ל"ז יהי' מוכח דמותר להפקיר בשבת. וע' בשער הלכן פ"ח מהל' עולב בשם הריטב"א ופר"ח שאסור
להפקיר בשבת. וכן מלאתי בדמב"ן בתי' לפסחי' דהקשה אם ביטול ממך מדין הפקר איך רשאי להפקיר בשבת כמו דאין מקדש' ואין מערבי' ובתשובה הארכתי בעזה"י :

סי' יד מנ"א ס"ק א' פי' שהטילן וכו'. כמ"ש כ' ולא ידעתי מנ"ל מ"ל כיון בציצי' כל הפוסקי' ס"ל דבעי' לשמה בשר להרא"ש בעע"ג. ומתב"ת לא דק דשאלו עציי' אין פסולן משוס
בלא לשמה אלא דנזכ"ב הוא דמעע' מקרא בני ישראל ועשו ולא בכרי הס"ס לא מהני עע"ג. ופשוט. ובזה מיושב להרא"ש דס"ל קרא בני ישראל הא ממילא פסול משוס בלא לשמה ע' ש"ז סק"ב . להרא"ש לציעתי'
דבעע"ג מקרי לשמה לריך קרא כ"י ועבו לעעע בכרי בעע"ג והרמב"ם לעעמא דס"ל היכי דבעי' לשמה לא מהני עע"ג שפיר מוכח שעמו דעשיי' ל"ל לשמה מדאלריך קרא בני ישראל לעעע בכרי : מנ"א ס"ק ב' ל"ע. ע' הרא"ש פ' אמור :
מנ"א ס"ק ד' כמ"ש רסי' ט"ו. כאן ל"ל לזה דאף אם הי' הדין דמותר להחירם לבגד כיון דבכר הי' עשוי בפעם א' בהכבר מ"מ ניחא הכא. דאם ניחוש לדעת הרא"ש ממילא לא הי' עשוי מעולם בהכבר. כיון דהי' בלא כיוכם ממילא הוי תחלת עשוי'
ובגיר לי' שיעורא : שם באא"ד וכ"ל דמיירי בשבת. כ"כ ופירוש דאם מחירם ויחזור לעבותם יהי' העשיה בשבת דהייינו שבות אבות סמוך לשבת כ"כ דאין שהות רק לעשות לחוד. ס' ת"ס : ט"ז ס"ק ב' מדהכיב בני ישראל. עמ"ש בגליון סי' ל"ט בתנ"ל סק"ג.

חכמת שלמה

דברכות . והנה קשה לי על הש"ס מ"ט לא פריך כן מ"ש בפרק כל כתבי דק"א דאמר ר' יוסי
מעולם לא עברתי על דברי חברי אם הין אומרים לי עלה לדוכקהייתי עולה והרי באמת יש איסור עשה
כמפורש בפ"ב דכתובות ולמה הותר לו לעבור בעשה מפני כבוד חבירו ובע"כ הגדול כבוד הבריות שדוחה
ל"ת שבתורה. ומה הקשה שם בפרק כל כתבי תמהו להיפוך מה איסור יש בזה העולה וע' במנ"א [סי'
קכ"ח] מ"ש בזה אבל אם הוי איסור הוי ניחא להו והרי אדרבא אם הוי איסור איך הותר לו לעשות משום
כבוד הבריות והתם הוי בקום ועשה וצריך לומר דבעשה י"ל שפיר דכבוד הבריות דוחה אותה רק בל"ת
אינו דוחה. ויש מזה ראיה לשיטת הסוברים דל"ת חמור מעשה ומה דעשה דוחה ל"ת מנין הכתוב
אבל להסוברים דעשה חמור בסוגיא דמאכילין אותו הקל הקל ע"ש באחרונים הביאו פלוגתתן קשה טובא
מכאן דאם עשה דוחה כבוד הבריות מכ"ש ל"ת. ונם קשה הרי התוס' כתבו שם דהאיסור הוי דהוי ברכה
לבטלה והרי זה הוי בלאו דלא תשא ואיך הותר מפני כבוד הבריות ובשלמא להסוברים דכל דרך ברכה הוי
דרבנן אתי שפיר אבל להסוברים דאף דרך ברכה הוי דאורייתא קשה למה לא פריך מכאן וצ"ע בזה כעת
ודו"ק : והנה נסתפקתי בדין גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה אם נמשך לו חשש זה של בזיון
בפשיעתו אם דוחה ל ת או לא ולכאורה היה נראה ללמוד ק"ו ממה דקי"ל דעשה דוחה ל"ת ומ"מ בעשה
הבא ע"י פשיעה אינו דוחה כמ"ש התוס' שם דוחה ל"ת אפילו ל"ת דאורייתא ומ"מ
ע"י פשיעה אינו דוחה וא"כ מכ"ש בכבוד הבריות שאינו דוחה לל"ת של תורה רק של דרבנן מכ"ש דע"י
פשיעה אינו דוחה. אך לפ"ז קשה מאי פריך הש"ס בברכות (דף כ' ע"א) במה שאמר רב המנצא כלאים
בבגדו פושטו אפילו בשוק ופריך ממה דאמר מר נדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת ומאי פריך נימא דהתם
מיירי שלא ע"י פשיעה לכך דוחה משא"כ במנצא כלאים בבגדו דהוי ע"י פשיעה שהיה בידו לבדוק תחלה
אם יש בו כלאים דהרי נבי נגיעת קדשים קל בחפור וכן בנתערבו מתן דמים חשבונה התוס' לעשה דפשיעה
ומכ"ש בזה דהוי עשה דפשיעה לכך אינו דוחה ומאי פריך. וביותר קשה ממ"ש בעירובין [דף מ"א ע"ב]
דקאמר שם אר"נ א"ש יצא לדעת אין לו אלא ד"א ופריך מאי קמ"ל שישמא השתא מי שהוציאוהו נכרים
אין לו אלא ד"א יצא לדעת מבעיא ומאי פריך אח"כ אמרינן שם דבעי מיניה מרבה הוצרך לנקביו
מהו אמר להם נדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה וא"כ נימא דשמואל קמ"ל דיוצא לדעת אין
לו אלא ד"א אפי' צריך לנקביו דל"ש בזה לומר נדול כבוד הבריות כיון דהוי ע"י פשיעה דיצא לדעת
אלא ודאי מוכח דאפי' על ידי פשיעה אמרינן נדול כבוד הבריות ובאמת קשה מאי טעמא ומנא ליה
להש"ס לומר כן ולהקשות ודלמא ע"י פשיעה לא אמרי' נדול כבוד הבריות וצ"ע בזה : הנה במ"ש בש"ע
אם נודע לו בשבת כשהוא בכרמלית שהטלית שעליו פסול וכו'. הנה כן הוא דעת המרדכי שהוכיח כן מן
הש"ס דמנחות דמוקי ליה בכרמלית דרבנן וכו'. ולכאורה אין טעם לדבר דניהו שמצד שבת הוי רק איסור
דרבנן מכל מקום יש כאן איסור תורה מכח דהוא לבוש ד' כנפות בלא ציצית ומזה הוכיח המרדכי דאין
איסור ללבוש בגד בלי ציצית רק היכי דהוי בידו לעשות ציצית מחויב לעשות כן אבל היכי דאי אפשר
לו כן מותר לילך כך והר"א משריוויש חולק עליו. והנה ליישב לפי דעתו קושית המרדכי נראה דהר"א
מ שריוויש יסבור כדעת הרמב"ם דסד"א לקולא מן התורה רק מדרבנן לחומרא. והנה דעת קצת פוסקים דיש
חילוק בין ספק כרת או לא דבספק כרת מודה הרמב"ם דספיקא לחומרא מן התורה. ולפ"ז אתי שפיר דהנה

מחצית

איסור דרבנן אבל לא בלאים דאורייתא ופריך מדתניא ולאחותו מת"ל דבמזיר כתיב על כל נפשות מת
לא יבא והדר פרט קרא לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא והוא מיותר כיון דכלל על כל נפשות
מת אלא לגופי' לא איצטרך כ"א לדיוקא לאביו לא יטמא אבל מטמא למת מצוה אבל לא דאמרינן מן
ולאמו אצטריך לדיוקא לאמו לא יטמא אבל מטמא למת מצוה אפילו המזיר הוא כהן דאמרינן אי יטמא אבל מטמא
אפילו הכי תרי . ולאחיו אחי לומר אפי' המזיר כהן גדול אפי' הכי דוקא לאחיו לא יטמא אבל מטמא
למת מצוה . ולאחותו אחי לומר אפי' המזיר וכהן גדול אוקי לשחוט לשחוט ולמול את בנו אף על פי
כן לאחותו לא יטמא אבל מטמא למת מצוה אף שיתבטל עי"ז גם ממצות פסח ומילה תכל מקיים הותר
משוס מת מצוה דהוא כבוד הבריות ומשני שאני התם דהוי שב ואל תעשה פסח ומילה [ולענין
טומאה דהוי קום ועשה דהא מטמא ח"ע בידים ע"ש ברש"י ותוס') אבל בלאים הוי קום ועשה (כאשר
יתבאר לקמן) לא הותר בשביל כבוד הבריות . ומוכח שם ר"ל ברש"י דרש"י כ"כ ע"ש וכ"כ בתוספות
יבמות הוא דברי הש"ס ביבמות שם אלא דהתוס' מפרשים דברי הש"ס וכמ"ש מ"א אח"ז דאמרי' התם
אין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה . וקשה דהתם הא דחכמים פטרו סדין בציצית היינו בגד
פשתן פטרו מציצית כיון דצריך לבטיל בו תכלת ואף לאמר דוקא בלאים בציצי' שריא דחמנ'
אפ"ה חכמים אסרוהו גזיר' משוס כסות לילה דפטור מן הציצי' ויהיה לבוש בלאים ולא קיים עשה דציצי'
הרי בב"ד עוקרים ד"ת ומשני התם שב ואל תעשה וכה"ג ב"ד מתנין לעקור ד"ת בשב ואל תעשה :
וכ' התוס' ד"ה כולהו כו' הא דקרי לסדין בציצית שב ואל תעשה ובלובש בלאים במסכת ברכות כנ"ל
קרי ליה קום ועשה ותמני' דבריהם בשלמא בבלאים בשבי' לביטה עביד איסורא בקום ועשה הא כתיב
לא תלבש שעטנז א"כ גם אח"ז אם אינו מסירו מקרי קום ועשה משא"כ בשלובשו בלי ציצי' לא עביד
איסורא דהא כתיב גדילים תעשה לך על ארבע כנפות בסותך וכסותך משמע שאתה מכוסה בה כבר
(ואשר תכסה בה המשמע שעדיין לא לבשו אלא עתיד ללובשו . אתי לדרשא אחרינא) וכיון דבשבי' לבים'
לא עביד איסורי' דעדיין לא חל עליו עשה דציצית כ"א אח"ז בשכבר לבשו ואז הוי שב ואל תעשה ושרי ע"ש בלא לו' : ומשמע
כו' דיקראהו כו' ר"ל דצריך לקרותו דכן הדין בכהן שהוא בהאל המת והוא ערום צריך לקרותו ליכך

באר היטב

בשבת מפני כ"ה הלא יש תקנה שיתנו לאחר במתנה ויחזור ויטאלנו לו ואז הוא פטור מציצית וי"ל דאשור
ליתן מתנה בשבת אלא לצורך שבת עיין מ"א :
יד (ב) שעשאו עכו"ס. ר"ל שהטילן בבגד פסול אפי' ישראל עומד ע"ג דאלו בעויה כשר להרא"ש כמ"ש סי'
י"ח ס"ב : (ג) להצריך אנשים. ולהיות לתלות בבגד אבל לבוות מותר לכ"ע ולקון דיוכ לאשה מ"א:(ג) אלא
כוונה. ר"ל שקשר קשר העליון שהוא מדאורייתא אלא כוונה אבל אם עשה קשר העליון בכוונה אע"פ שעשה
אח"כ שאר הקשרים וחוליו' בלא כוונה גם בדאיכא ציצית אחרים בש"ע. ע"ש : (ד) על הרמב"ם שמכשיר.

יד אפרים

(שם) א"כ הכא נמי אסור לתנו בתמתנה כו' לפי זה בהך דיוק שכתב לעיל אם נפסק ציצית בטלית קטן כר"ה בחול שכתוב לעיל
שאינו צריך לפטנו ל"ל דמיירי דליכא אחר אך מה שכתב אח"כ והרוקא בתבירו כ"ע דבכה"ג שפיר יש לו תקנה שהוא יאחר
לו ליתנו בתתנה אך ר"ל כיון דבאמת אין זה תקנה גמורה כיון שמ"מ נראה כשלו לכך לא יאחר לו עד שיבא לביתו: (סי' י"ד
בתג"א ס"ק ד) . וע"ל דמיירי בשמוך לשבת ועיין סי' שי"ד ס"ק ד' דכתב דאפשר דשרי לכרוך בשבת ע"י עניבה רק הקשר

הגהות רעק"א

בכרמלית. ואם נודע לו ברה"ר דא' מהציצית בטלה לו תקנה לכשיר הציצית אחרות. דהוי מלאכה דאורייתא ולנתקן אפשר
דמותר. ע' מ"ם האשל אברהם לקמן ססי' ט"ז : שם בהג"ה ומתבייש ליצא בלא ציצית. ואם רואה בביתו קודם שהלך לבהכ"כ
הציצית בטלה. ואם ליכא עשרה בבהכ"כ מבלעדו. ל"ל דעדיף לילך לבהכ"כ. דזיכוי רבים עדיף. ע' בהרא"ש פ"ו ברכות גבי ר"ת
שהתרר עבדו והבליטו לעבדה : מנ"א ס"ק ז' וכתב כ"י אפי' ציצית גדול שלנו. ולענ"ד דברי הכ' תמוהים דהא לא נמנו
חז"ל לתתיר לילך בטלית זו בכרמלית שיהא שייך לומר כיון דאותרה גם עלית שלנו אלא אמרו חז"ל דאמרו בלל בכוד הבריות
דוחה ל"ת דרבנן. ומתילה בטלית היכא דליכא גגאי לפטנו מותר וכיכא דליכא גגאי אסור וע"ש : שם באא"ד כיון דלא גזרו
רבנן. ע' לקמן ססי' ב"ח בס"ח ס"ק ס"ח. ולקמן ססי' פ' המג"א סס וכסי' שכ"ב בתג"א סק"ד : מנ"א ס"ק ד' ואע"ג דלוגרת
הבריות וגם מייריי בבלאים דאורייתא כ"ש כאן דהוי אם בבלאים דאורייתא כ"ש אלא לו' : ומשמע
כו' דיקראהו כו' ר"ל דצריך לקרותו דכן הדין בכהן שהוא בהאל המת והוא ערום צריך לקרותו ליכך

ט"ז מגן דוד

יד (א) האשה כשרה לעשותן . לאפוקי מר"ת שפוסל נשים לעשיית ציצית
כמו בתפילין בסי' ל"ט דאמריכן כל שיאנו בקשירה ישמו בכתיבה
כו' דלא ס"ל כן אלא שאני תפילין דכתיב בהו וקשרתם וכתבתם: והא דנשים
שלנו טוות ציצית זה מותר(°) אפי' לר"ת ודוקא אתליה בבגד הוא דקפיד
(°) כדלי' בסמוך וזה מילתא אחריתא
כנ"ל : (ב) על הרמב"ם שמכשיר . סי'
שהרמב"ם ס"ל אע"ג דבעינן טויה לשמה
כדלעיל סי' י"ח מ"מ התלי' בבגד לא בפי'
לשמה ויליף לה מדכתיב בני ישראל
(°) לאפוקי עכו"ס ס"מ דישראל בלא כוונה
כשר והך קרא בתליה מייירי שהרי כתב
אלא כיפי בגדיהם וסקס' כ"י דהא רב הוא
דדרים ולא עכו"ס ורב ס"ל באמת שלא
לשמה כשר בטויה וא"כ ניחא לשמוך דפוסל אפי' לשמה אה"כ דלא דרים
כאן ולא עכו"ס ופסול אפי' בישראל שלא
לשמה ל"ל לתרץ דא"כ היה לי לתלמוד לומר
ולשמוכל מאי דרים בי'
כדרך התלמוד בשאר דוכתי אלא ודאי
דלא שמוכל דרים מבני ישראל ולא עכו"ס
לעיין עשי' על הבגד שהיא התלי' בכ"ל: (ג) אבל לא יברכו'(°) דר"ש והרא"ש ס"ל
בעי' תליה ג"כ לשמה: (ד) שאלה כשהיא מצויית אין אם הרא"ש דלא אמרו
טלית שאולה פטור מציצי' הייט שא"ל להטיל בה ציצית אבל השואל טלית מצויית
אדעתא

יד מגן דוד

כמו בתפילין בסי' ל"ט דאמריכן כל שיאנו בקשירה ישמו בכתיבה
כו' דלא ס"ל כן אלא שאני תפילין דכתיב בהו וקשרתם וכתבתם: והא דנשים
שלנו טוות ציצית זה מותר(°) אפי' לר"ת ודוקא אתליה בבגד הוא דקפיד
(°) כדלי' בסמוך וזה מילתא אחריתא
כנ"ל : (ב) על הרמב"ם שמכשיר . סי'
שהרמב"ם ס"ל אע"ג דבעינן טויה לשמה
כדלעיל סי' י"ח מ"מ התלי' בבגד לא בפי'
לשמה ויליף לה מדכתיב בני ישראל
(°) לאפוקי עכו"ס ס"מ דישראל בלא כוונה
כשר והך קרא בתליה מייירי שהרי כתב
אלא כיפי בגדיהם וסקס' כ"י דהא רב הוא
דדרים ולא עכו"ס ורב ס"ל באמת שלא
לשמה כשר בטויה וא"כ ניחא לשמוך דפוסל אפי' לשמה אה"כ דלא דרים
כאן ולא עכו"ס ופסול אפי' בישראל שלא
לשמה ל"ל לתרץ דא"כ היה לי לתלמוד לומר
ולשמוכל מאי דרים בי'
כדרך התלמוד בשאר דוכתי אלא ודאי
דלא שמוכל דרים מבני ישראל ולא עכו"ס
לעיין עשי' על הבגד שהיא התלי' בכ"ל: (ג) אבל לא יברכו'(°) דר"ש והרא"ש ס"ל
בעי' תליה ג"כ לשמה: (ד) שאלה כשהיא מצויית אין אם הרא"ש דלא אמרו
טלית שאולה פטור מציצי' הייט שא"ל להטיל בה ציצית אבל השואל טלית
אדעתא

שערי תשובה

יד (ה) שעשאו עכו"ס. ר"ל שהטילן בבגד פסול אפי' ישראל עומד ע"ג דאלו בעויה כשר להרא"ש כמ"ש סי'
י"ח ס"ב : (ג) להצריך אנשים. ולהיות לתלות בבגד אבל לבוות מותר לכ"ע ולקון דיוכ לאשה מ"א:(ג) אלא
כוונה. ר"ל שקשר קשר העליון שהוא מדאורייתא אלא כוונה אבל אם עשה קשר העליון בכוונה אע"פ שעשה
אח"כ שאר הקשרים וחוליו' בלא כוונה גם בדאיכא ציצית אחרים בש"ע. ע"ש : (ד) על הרמב"ם שמכשיר.

יד אפרים

(שם) א"כ הכא נמי אסור לתנו בתמתנה כו' לפי זה בהך דיוק שכתב לעיל אם נפסק ציצית בטלית קטן כר"ה בחול שכתוב לעיל
שאינו צריך לפטנו ל"ל דמיירי דליכא אחר אך מה שכתב אח"כ והרוקא בתבירו כ"ע דבכה"ג שפיר יש לו תקנה שהוא יאחר
לו ליתנו בתתנה אך ר"ל כיון דבאמת אין זה תקנה גמורה כיון שמ"מ נראה כשלו לכך לא יאחר לו עד שיבא לביתו: (סי' י"ד
בתג"א ס"ק ד) . וע"ל דמיירי בשמוך לשבת ועיין סי' שי"ד ס"ק ד' דכתב דאפשר דשרי לכרוך בשבת ע"י עניבה רק הקשר

ביאור הגר"א

בכרמלית. ואם נודע לו ברה"ר דא' מהציצית בטלה לו תקנה לכשיר הציצית אחרות. דהוי מלאכה דאורייתא ולנתקן אפשר
דמותר. ע' מ"ם האשל אברהם לקמן ססי' ט"ז : שם בהג"ה ומתבייש ליצא בלא ציצית. ואם רואה בביתו קודם שהלך לבהכ"כ
הציצית בטלה. ואם ליכא עשרה בבהכ"כ מבלעדו. ל"ל דעדיף לילך לבהכ"כ. דזיכוי רבים עדיף. ע' בהרא"ש פ"ו ברכות גבי ר"ת
שהתרר עבדו והבליטו לעבדה : מנ"א ס"ק ז' וכתב כ"י אפי' ציצית גדול שלנו. ולענ"ד דברי הכ' תמוהים דהא לא נמנו
חז"ל לתתיר לילך בטלית זו בכרמלית שיהא שייך לומר כיון דאותרה גם עלית שלנו אלא אמרו חז"ל דאמרו בלל בכוד הבריות
דוחה ל"ת דרבנן. ומתילה בטלית היכא דליכא גגאי לפטנו מותר וכיכא דליכא גגאי אסור וע"ש : שם באא"ד כיון דלא גזרו
רבנן. ע' לקמן ססי' ב"ח בס"ח ס"ק ס"ח. ולקמן ססי' פ' המג"א סס וכסי' שכ"ב בתג"א סק"ד : מנ"א ס"ק ד' ואע"ג דלוגרת
הבריות וגם מייריי בבלאים דאורייתא כ"ש כאן דהוי אם בבלאים דאורייתא כ"ש אלא לו' : ומשמע
כו' דיקראהו כו' ר"ל דצריך לקרותו דכן הדין בכהן שהוא בהאל המת והוא ערום צריך לקרותו ליכך

חכמת שלמה

דברכות . והנה קשה לי על הש"ס מ"ט לא פריך כן מ"ש בפרק כל כתבי דק"א דאמר ר' יוסי
מעולם לא עברתי על דברי חברי אם הין אומרים לי עלה לדוכקהייתי עולה והרי באמת יש איסור עשה
כמפורש בפ"ב דכתובות ולמה הותר לו לעבור בעשה מפני כבוד חבירו ובע"כ הגדול כבוד הבריות שדוחה
ל"ת שבתורה. ומה הקשה שם בפרק כל כתבי תמהו להיפוך מה איסור יש בזה העולה וע' במנ"א [סי'
קכ"ח] מ"ש בזה אבל אם הוי איסור הוי ניחא להו והרי אדרבא אם הוי איסור איך הותר לו לעשות משום
כבוד הבריות והתם הוי בקום ועשה וצריך לומר דבעשה י"ל שפיר דכבוד הבריות דוחה אותה רק בל"ת
אינו דוחה. ויש מזה ראיה לשיטת הסוברים דל"ת חמור מעשה ומה דעשה דוחה ל"ת מנין הכתוב
אבל להסוברים דעשה חמור בסוגיא דמאכילין אותו הקל הקל ע"ש באחרונים הביאו פלוגתתן קשה טובא
מכאן דאם עשה דוחה כבוד הבריות מכ"ש ל"ת. ונם קשה הרי התוס' כתבו שם דהאיסור הוי דהוי ברכה
לבטלה והרי זה הוי בלאו דלא תשא ואיך הותר מפני כבוד הבריות ובשלמא להסוברים דכל דרך ברכה הוי
דרבנן אתי שפיר אבל להסוברים דאף דרך ברכה הוי דאורייתא קשה למה לא פריך מכאן וצ"ע בזה כעת
ודו"ק : והנה נסתפקתי בדין גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה אם נמשך לו חשש זה של בזיון
בפשיעתו אם דוחה ל ת או לא ולכאורה היה נראה ללמוד ק"ו ממה דקי"ל דעשה דוחה ל"ת ומ"מ בעשה
הבא ע"י פשיעה אינו דוחה כמ"ש התוס' שם דוחה ל"ת אפילו ל"ת דאורייתא ומ"מ
ע"י פשיעה אינו דוחה וא"כ מכ"ש בכבוד הבריות שאינו דוחה לל"ת של תורה רק של דרבנן מכ"ש דע"י
פשיעה אינו דוחה. אך לפ"ז קשה מאי פריך הש"ס בברכות (דף כ' ע"א) במה שאמר רב המנצא כלאים
בבגדו פושטו אפילו בשוק ופריך ממה דאמר מר נדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת ומאי פריך נימא דהתם
מיירי שלא ע"י פשיעה לכך דוחה משא"כ במנצא כלאים בבגדו דהוי ע"י בלדוק תחלה
אם יש בו כלאים דהרי נבי נגיעת קדשים קל בחפור וכן בנתערבו מתן דמים חשבונה התוס' לעשה דפשיעה
ומכ"ש בזה דהוי עשה ד

מדעתה דהכי השאילה לו שיברך עלי' ואם א"א לו לברך אא"כ תהי' שלו אמרי' דהוה כנתנו לו במתנה ע"מ להחזיר מידי דהוה אשואל חלוק מחבירו והודיעו שהלך לבקר חולה ומת לו מת רשאי לקרוע הבגד עכ"ל . וזהו ג"כ טעם ס"ד דמותר לברך על לוקח טלית מקופלת שמלא אמרינן מסתמא ניחא ליה והוה ליה כאלו הקנה לו ע"מ להחזיר וכתב עוד שאותן המשכימין להתפלל בסליחות ומתעטפים בטלית שאולה כדי להפטר מברכה טועים הם דחייב בברכ' כמ"ש : וג"כ דהא דמחייב הרא"ש בברכת הטלית שאולה מצויית היינו בטלית המיוחד למצות ציצית כי הנהו טליתות של בה"כ או מה שקורין ד' כנפות דבזה ודאי לא מקנה לו אלא לעשות המצוה ולברך עליה כדאמרי' אבל במלבוש של ד' כנפות שאדם לובש בו דרך מלבוש אלא שמטיל בו ציצית משו' שיש לו ד' כנפות השואל להחזירו מלבוש כזה אין השואל מברך עליו דאין לו בירור שהשאילו משום דלמא למלבוש בעלמא השאילו לו וזה דומה לטלית של אחרים שאין חייב השואל לעשות בה ציצית אע"ג דהשאילו לו מ"מ אמרי' דרצונו היה להשאילו למלבוש לחוד כדאמרן כנ"ל וכ' רש"ל פ' כ"ס סי' כ"ג על דברי הרא"ש האלו דשאני גבי שואל מחבירו כו' לענין קריעה שא"א לו ליך ערוס וע"כ המשאיל הקנהו לו וכן גבי אתרוג דבעי לברך דא"א זולתו אבל לא בטלית שאינו מחויב ללבוש אותו משום ציצית.והאריך שם ומסיק דמ"מ ראוי לכל י"ש שלא יובש טלית שאינו שלו ואם אינו טלית אחר יובשו בלא ברכה כי הברכות אין מעכבות . עוד אומר אני אפילו לדעת המברכים על טלית שאולה היינו הטלית הלובש בעת התפלה עם הנחת תפילין שהוא לזכרון כמו תפילין כו' אבל מי שלובש כדי לעלות לתורה או לירד לפני התיבה בודאי ראוי שאין לברך עליה כלום עכ"ל ובעיני ג"כ תמוה כדאי' של הרא"ש מחלוק שקורע דשם קורע כדין דשאל לו לענין זה וכל אדם יכול לעשות כמה ששאל לאותו ענין ששאל לו משא"כ בציצית שאף א"ת ששאלו לברך עליו : מ"מ אין יכול לברך על טלית שאולה אא"כ בתנה דוק' ומזה אין לו ראי' מחלוק דנימא דמתכוין לשום מתנה ועמ"ש בספיף שאח"ז : (ה) מותר ליטול וכו' . פירוש שלא מדעתו ומטעם זה פסק רמ"א לקמן סי' תרמ"ט בלוקח שיכול ליטול בלא דעת מכירו ומדמה אותו בת"ה סי' ק' להך דהכא דאין שייך שם קלקול וניחא ליה לאיש למיעבד מצוה בממונו אלא שקשה מ"ט לא מכשרי שם ת"ה ורמ"א אלא מיום ראשון ואילך (°) אבל לא ביום הא' ומ"ש מציצית שהם דאורייתא ואפ"ה סמכי' ומברכין עליהם שלא מדעת בעלים (°) וי"ל דהא אין איסור מן התורה להתעטף בבגד בלא ציצית רק שמחויב לעשות ציצית בבגד שלו כמש"ל בסי' י"ג ס"ג בשם המרדכי בשם ר"י וכאן אין שייך חיוב זה עליו דהא לאו שלו הוא אך קשה דהא לעיל סימן ח' ס"ט מאמרי' לענין ברכת ציצית טפי מן הלבים' דמשום חומרא דברכה צריך לבדוק הציצית דוקא וא"כ לענין יום א' דלובש יומא כמי דמליגו דמהני הא סברא דניחא לי' לאיש כו' לענין ברכה דציצית אע"ג דטלית שאול' פטור מ"מ בזה אמרינן דהקנה לו ע"מ להחזיר ק"ו דתיהי לענין עשיית המצוה ביום א' דלובש וניחא דודאי נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר ויש סברא לחלק דביום א' שהוא מן התורה אדם מקפיד ביותר שלא יתקלקל האתרוג ולא מהני אז סברא זו דניחא ליה כו' אלא שקשה לי למה פסלי' ביום א' דסוכות ליטול לובש השאול מחבירו משום דבעי' לכם אמאי לא נימא כיון שיודע שא"א לו לצאת י"ח אא"כ נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר ודאי נתכוין ע"ז דמתנה ע"מ להחזיר מהני באתרוג כדאי' בפ"ק דקדושין דף ו' וע"כ לומר כיון שאמר ל' שאלה אמרי' דלא נתכוין לשום מתנ' ומ"ש משואל טלית מצויית דכתב הרא"ש לעיל בס"ג דחייב לברך דאמרי' שנתכוין בענין שיהיה שלו במתנ' ע"מ להחזיר") וכן קשה ממנ"ש הרא"ש פ"ק דקדושין במקדש בטבעת שאולה והודיע למשאיל שהוא רוצה לקדש בו דמקודשת וז"ל וכן המשאיל טבעת לאוהבו לקדש בו אשה אין לדון בכל יפוי לשון שמועיל דאדעתא דהכי מסרו לידו אם לא יועיל לשון שאלה יתפוס בו לשון אחר שיועיל לקידושין דכ"ע לאו דינא גמירא והיו סבורים שיועיל ל' שאלה ולעולם אומדין דעתו כיון שמסרו לקדש בו האשה שדעתו שאם לא יועיל לשון שאלה שיתנהו בלשון אחר המועיל ולכל הפחות במתנה ע"מ להחזיר כו' עכ"ל והיינו כמ"ש כאן בציצית ק' משאול בי"ט דפסול אמאי לא נימא ג"כ הכי ממש וק"ו הוא דאם מועיל לענין קדושין שהיא מקודשת קידושי ודאי מכח זה כמ"ש בס"ע א"ה סי' כ"ח ואם בא אחר וקדשה א"ל ממנו גנו ק"ו שיועיל לענין קיום מצות לובש בשביל זה אפי' ביום א' : והנלע"ד לחלק שפיר בין קדושין לובש דבלובש הוי פסול שאלה וגזילה מכח גזירת הכתוב דלכם משלכם דודאי אמרי' דהכי פסל רחמנא כל שאמר בלשון שאלה ואין לנו לפרש לשונו שנתכוון באופן המועיל דהיינו ל' מתנה דאדרבה התורה גילתה לנו שלא נפרש כן ונפסלים כל שאמר בל' שאלה משא"כ בקדושין דפסול גזילה ושאלה הוא מצד הסברא דהא בעי' שיתן לה כסף משלו ואיהו נותן לה משל אחרים ובמה תתקדש לו ע"כ שפיר אמרי' דזה השואל לו טבעת לקדש בו ודאי נתכוון באופן המועיל וכדברי הרא"ש שזכרנו דאין לנו שום לימוד מקרא למעט שלא נפרש כן עמ"ש בסי' שס"ח על דברי הרא"ש האלו . אך קשה גבי ציצית דיש לימוד מקרא דשאול פסול דכתיב בסותך ולא של אחרים כמ"ש הש"ע בסי' זה הוה ממש כמו בשאול לובש(כמו)שזכרנו.ותו קשה ממה דאמרי' בפ' דשן דף כ"ד דאי לאו קרא דכל האזרח ה"א דסוכה שאולה פסולה כמו גזולה כיון דכתיב תעשה לך וא"כ כאן ודאי איתמעט שאולה כמו גזולה וע"ע רב לייסב : ועפ"ז הגם כי איני כדאי אפי' להיות סניף (°) לדברי רש"ל לחלוק על הרא"ש והגמשכים אחריו מ"מ קושיא זאת מכריחנו לחוש לספק ברכות ושלא לברך

כמו (°) נשים שמברכות על מ"ע שה"ג ע"ש : ו מברך. וי"ש בחולין פ"א סימן כ"ג כתב דאם לוקחו לעלות לתורה או לעבור לפני התיבה אינו מברך כיון שאינו לוקחו לשם מצוה (°) אבל ברא"ש ריש ה' ציצית משמע שהעובר לפני התיבה מברך וכ"כ במנחות בפסקי תו' סי' קס"א דכהנים המתעטפים בטלית שאינו שלהם כשעולים לדוכן מברכין: ז טלית חבירו . כתב הב"ח דוקא באקראי אבל בקביעות אסור וכ' הי"ש דאסו' ליקח אותן מביתו לב"ה או אפכא:ח ולברך.וא"ע

כשהיא מצוייצת ו (ו) מברך עליה מיד : ד ו * (ה) מותר ליטול ז (ו) ג] טלית חבירו ח ולברך עליה

בשלמא ליטלו שרי דניחא ליה לאיש למיעבד מצוה בממונו' אבל למה יברך עליו בשלמ' כשאילו מדע' ה"ל כאלו נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר וכמ"ש הרא"ש וה"ה בלובש אם השאילו לאחת בו יוצא וכמ"ש בא"ע כ' כ"ח סי"ט וכמ"מ סי"קל"ה סס"ד אבל ליקח בלא דעתו אסור. כמ"ש שם וכ"כ לקמן ס' תרמ"ט ס"ה בהג"ה וא"כ למה שרי כאן וא"ל כמש"ל דאע"ג דפטור מציצית רשאי לברך כמו הנשים : שיקפיל

בטלית המיוחד למצות ציצית אע"ג דהשאילו לו מ"מ אמרי' דרצונו היה להשאילו למלבוש לחוד כדאמרן כנ"ל וכ' רש"ל פ' כ"ס סי' כ"ג על דברי הרא"ש האלו דשאני גבי שואל מחבירו כו' לענין קריעה שא"א לו ליך ערוס וע"כ המשאיל הקנהו לו וכן גבי אתרוג דבעי לברך דא"א זולתו אבל לא בטלית שאינו מחויב ללבוש אותו משום ציצית.והאריך שם ומסיק דמ"מ ראוי לכל י"ש שלא יובש טלית אחר יובשו בלא ברכה כי הברכות אין מעכבות . עוד אומר אני אפילו לדעת המברכים על טלית שאולה היינו הטלית הלובש בעת התפלה עם הנחת תפילין שהוא לזכרון כמו תפילין כו' אבל מי שלובש כדי לעלות לתורה או לירד לפני התיבה בודאי ראוי שאין לברך עליה כלום עכ"ל ובעיני ג"כ תמוה כדאי' של הרא"ש מחלוק שקורע דשם קורע כדין דשאל לו לענין זה וכל אדם יכול לעשות כמה ששאל לאותו ענין ששאל לו משא"כ בציצית שאף א"ת ששאלו לברך עליו : מ"מ אין יכול לברך על טלית שאולה אא"כ בתנה דוק' ומזה אין לו ראי' מחלוק דנימא דמתכוין לשום מתנה ועמ"ש בספיף שאח"ז : (ה) מותר ליטול וכו' . פירוש שלא מדעתו ומטעם זה פסק רמ"א לקמן סי' תרמ"ט בלוקח שיכול ליטול בלא דעת מכירו ומדמה אותו בת"ה סי' ק' להך דהכא דאין שייך שם קלקול וניחא ליה לאיש למיעבד מצוה בממונו אלא שקשה מ"ט לא מכשרי שם ת"ה ורמ"א אלא מיום ראשון ואילך (°) אבל לא ביום הא' ומ"ש מציצית שהם דאורייתא ואפ"ה סמכי' ומברכין עליהם שלא מדעת בעלים (°) וי"ל דהא אין איסור מן התורה להתעטף בבגד בלא ציצית רק שמחויב לעשות ציצית בבגד שלו כמש"ל בסי' י"ג ס"ג בשם המרדכי בשם ר"י וכאן אין שייך חיוב זה עליו דהא לאו שלו הוא אך קשה דהא לעיל סימן ח' ס"ט מאמרי' לענין ברכת ציצית טפי מן הלבים' דמשום חומרא דברכה צריך לבדוק הציצית דוקא וא"כ לענין יום א' דלובש יומא כמי דמליגו דמהני הא סברא דניחא לי' לאיש כו' לענין ברכה דציצית אע"ג דטלית שאול' פטור מ"מ בזה אמרינן דהקנה לו ע"מ להחזיר ק"ו דתיהי לענין עשיית המצוה ביום א' דלובש וניחא דודאי נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר ויש סברא לחלק דביום א' שהוא מן התורה אדם מקפיד ביותר שלא יתקלקל האתרוג ולא מהני אז סברא זו דניחא ליה כו' אלא שקשה לי למה פסלי' ביום א' דסוכות ליטול לובש השאול מחבירו משום דבעי' לכם אמאי לא נימא כיון שיודע שא"א לו לצאת י"ח אא"כ נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר ודאי נתכוין ע"ז דמתנה ע"מ להחזיר מהני באתרוג כדאי' בפ"ק דקדושין דף ו' וע"כ לומר כיון שאמר ל' שאלה אמרי' דלא נתכוין לשום מתנ' ומ"ש משואל טלית מצויית דכתב הרא"ש לעיל בס"ג דחייב לברך דאמרי' שנתכוין בענין שיהיה שלו במתנ' ע"מ להחזיר") וכן קשה ממנ"ש הרא"ש פ"ק דקדושין במקדש בטבעת שאולה והודיע למשאיל שהוא רוצה לקדש בו דמקודשת וז"ל וכן המשאיל טבעת לאוהבו לקדש בו אשה אין לדון בכל יפוי לשון שמועיל דאדעתא דהכי מסרו לידו אם לא יועיל לשון שאלה יתפוס בו לשון אחר שיועיל לקידושין דכ"ע לאו דינא גמירא והיו סבורים שיועיל ל' שאלה ולעולם אומדין דעתו כיון שמסרו לקדש בו האשה שדעתו שאם לא יועיל לשון שאלה שיתנהו בלשון אחר המועיל ולכל הפחות במתנה ע"מ להחזיר כו' עכ"ל והיינו כמ"ש כאן בציצית ק' משאול בי"ט דפסול אמאי לא נימא ג"כ הכי ממש וק"ו הוא דאם מועיל לענין קדושין שהיא מקודשת קידושי ודאי מכח זה כמ"ש בס"ע א"ה סי' כ"ח ואם בא אחר וקדשה א"ל ממנו גנו ק"ו שיועיל לענין קיום מצות לובש בשביל זה אפי' ביום א' : והנלע"ד לחלק שפיר בין קדושין לובש דבלובש הוי פסול שאלה וגזילה מכח גזירת הכתוב דלכם משלכם דודאי אמרי' דהכי פסל רחמנא כל שאמר בלשון שאלה ואין לנו לפרש לשונו שנתכוון באופן המועיל דהיינו ל' מתנה דאדרבה התורה גילתה לנו שלא נפרש כן ונפסלים כל שאמר בל' שאלה משא"כ בקדושין דפסול גזילה ושאלה הוא מצד הסברא דהא בעי' שיתן לה כסף משלו ואיהו נותן לה משל אחרים ובמה תתקדש לו ע"כ שפיר אמרי' דזה השואל לו טבעת לקדש בו ודאי נתכוון באופן המועיל וכדברי הרא"ש שזכרנו דאין לנו שום לימוד מקרא למעט שלא נפרש כן עמ"ש בסי' שס"ח על דברי הרא"ש האלו . אך קשה גבי ציצית דיש לימוד מקרא דשאול פסול דכתיב בסותך ולא של אחרים כמ"ש הש"ע בסי' זה הוה ממש כמו בשאול לובש(כמו)שזכרנו.ותו קשה ממה דאמרי' בפ' דשן דף כ"ד דאי לאו קרא דכל האזרח ה"א דסוכה שאולה פסולה כמו גזולה כיון דכתיב תעשה לך וא"כ כאן ודאי איתמעט שאולה כמו גזולה וע"ע רב לייסב : ועפ"ז הגם כי איני כדאי אפי' להיות סניף (°) לדברי רש"ל לחלוק על הרא"ש והגמשכים אחריו מ"מ קושיא זאת מכריחנו לחוש לספק ברכות ושלא לברך

שהם פטורים מ"מ כיון שהתמי' חייבים שייך ברכה גם בהם כמ"ש המג"א סי' ז' ס"ב בשאולה דגבי הבעלים הוי היא עלי' כר חייב' יכול גם השואל לברך עליו:מ"א סק"ו(ב)אבל ברא"ש ריש ה' ציצית מדכתב הרא"ש הובא בע"ז סק"י דאותן החיצים בסליחות פוטרים אע"פ שהשליח נעבור לפני התיבה. ט"ז סק"ה (ב) אבל לא כיום הראשון. דכיון דשאול פסול מדאורייתא כיום ראשון לא מתכוין למיעבר דהוה מתנה והא ציצית נמי מדאורייתא ומתכוין להא: (שם) (ב) וי"ל דהא אין דברי רבינו הע"ז בזה לא זכיתי להבין מדא דמה דמה קושיא יש כאן על הלבושה ועיקר הקושיא לא יפול רק על הברכה כמו שהקשה אא"כ וא"כ קושיא זו ותירוץ זה לא שייך כלל למיעבר ניחא ליה לאיש למיעבד מצוה בממונה דהא אינו עושה מצוה כלל וא"כ היה זה אסור ללבוש אי לאו משום הלי סברא דמתנה דא"כ מוכח מהלבושה גופיה ג"כ שנתנו במתנה ולוקח לעבור לפני התיבה אינו מדברנן אוכא אפילו לעבר לפני התיבה ע"ש ס"ק ח' דז"א דמהטע"ז שם סק"ה מבואר שאולה בזה אמג"א ע"ש : עוד קשה דלתירוץ הע"ז למה לי קרא לפטור טלית שאולה מציצית הא בלא"ה פטור וע"ע : (שם) (ב) לדברי רש"ל לחלוק . עיין בנחלת יחזקאל ס"ס ד"ג :

באר היטב

פי' שהרמב"ם ס"ל אע"ג דבני עוויה לשמה מ"מ התלויה נבנב לא בעי לשמה ויליף לה מדכתיב בני ישראל לאפוקי נכרים ס"מ דיהראל בלא כוונה כשר עיין ב"י מ"ם. והט"ז סק"ב עשה עצמו כאילו לא ידע אם יוסף זתירן מנפשיה מה שתירן הב"י ע"ש וא"ל יתירם מבגד ויחזור ויתפס בכוונה בבגד די"ל דמיירי בשבת א"ל שנפסק לי' מרא"ש ואם יתירם יהא אסור ליתפס בבגד כמש"ל סי' י"ב ס"ק ג' : (ה) בה ציצית. ואם הטיל בה ציצית כתבו מו' והרא"ש דהמברך לא הפסיד כמו כשים המברכות על מ"ע שהש"ע מ"א : (ו) מברך עליה מיד. דאדעתא דהכי השאילה לו שיברך עליה וכ' ט"ז כ"ל דהא דמחייב ברכה היינו בטלית המיוחד למצות ציצית כמו טליתות של בה"כ דבזה ודאי לא מקנה לו אלא לעשות המצוה ולברך עליו אבל במלבוש של ד' כנפות שאדם לובש בו דרך מלבוש אלא שמטיל בו ציצית משום שיש לו ד' כנפות השואל להחזירו מלבוש כזה אין השואל מברך עליו דאין לו בירור שהשאילה משום מצוה דלמא למלבוש בעלמא השאילו לו וזה דומה לטלית של אחרים שאין חייב השואל לעשות בה ציצית אע"ג דהשאילו לו מ"מ אמרי' דרצונו היה להשאילו למלבוש לחוד כדאמרן כנ"ל וכ' רש"ל פ' כ"ס סי' כ"ג על דברי הרא"ש האלו דשאני גבי שואל מחבירו כו' לענין קריעה שא"א לו ליך ערוס וע"כ המשאיל הקנהו לו וכן גבי אתרוג דבעי לברך דא"א זולתו אבל לא בטלית שאינו מחויב ללבוש אותו משום ציצית.והאריך שם ומסיק דמ"מ ראוי לכל י"ש שלא יובש טלית אחר יובשו בלא ברכה כי הברכות אין מעכבות . עוד אומר אני אפילו לדעת המברכים על טלית שאולה היינו הטלית הלובש בעת התפלה עם הנחת תפילין שהוא לזכרון כמו תפילין כו' אבל מי שלובש כדי לעלות לתורה או לירד לפני התיבה בודאי ראוי שאין לברך עליה כלום עכ"ל ובעיני ג"כ תמוה כדאי' של הרא"ש מחלוק שקורע דשם קורע כדין דשאל לו לענין זה וכל אדם יכול לעשות כמה ששאל לאותו ענין ששאל לו משא"כ בציצית שאף א"ת ששאלו לברך עליו : מ"מ אין יכול לברך על טלית שאולה אא"כ בתנה דוק' ומזה אין לו ראי' מחלוק דנימא דמתכוין לשום מתנה ועמ"ש בספיף שאח"ז : (ה) מותר ליטול וכו' . פירוש שלא מדעתו ומטעם זה פסק רמ"א לקמן סי' תרמ"ט בלוקח שיכול ליטול בלא דעת מכירו ומדמה אותו בת"ה סי' ק' להך דהכא דאין שייך שם קלקול וניחא ליה לאיש למיעבד מצוה בממונו אלא שקשה מ"ט לא מכשרי שם ת"ה ורמ"א אלא מיום ראשון ואילך (°) אבל לא ביום הא' ומ"ש מציצית שהם דאורייתא ואפ"ה סמכי' ומברכין עליהם שלא מדעת בעלים (°) וי"ל דהא אין איסור מן התורה להתעטף בבגד בלא ציצית רק שמחויב לעשות ציצית בבגד שלו כמש"ל בסי' י"ג ס"ג בשם המרדכי בשם ר"י וכאן אין שייך חיוב זה עליו דהא לאו שלו הוא אך קשה דהא לעיל סימן ח' ס"ט מאמרי' לענין ברכת ציצית טפי מן הלבים' דמשום חומרא דברכה צריך לבדוק הציצית דוקא וא"כ לענין יום א' דלובש יומא כמי דמליגו דמהני הא סברא דניחא לי' לאיש כו' לענין ברכה דציצית אע"ג דטלית שאול' פטור מ"מ בזה אמרינן דהקנה לו ע"מ להחזיר ק"ו דתיהי לענין עשיית המצוה ביום א' דלובש וניחא דודאי נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר ויש סברא לחלק דביום א' שהוא מן התורה אדם מקפיד ביותר שלא יתקלקל האתרוג ולא מהני אז סברא זו דניחא ליה כו' אלא שקשה לי למה פסלי' ביום א' דסוכות ליטול לובש השאול מחבירו משום דבעי' לכם אמאי לא נימא כיון שיודע שא"א לו לצאת י"ח אא"כ נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר ודאי נתכוין ע"ז דמתנה ע"מ להחזיר מהני באתרוג כדאי' בפ"ק דקדושין דף ו' וע"כ לומר כיון שאמר ל' שאלה אמרי' דלא נתכוין לשום מתנ' ומ"ש משואל טלית מצויית דכתב הרא"ש לעיל בס"ג דחייב לברך דאמרי' שנתכוין בענין שיהיה שלו במתנ' ע"מ להחזיר") וכן קשה ממנ"ש הרא"ש פ"ק דקדושין במקדש בטבעת שאולה והודיע למשאיל שהוא רוצה לקדש בו דמקודשת וז"ל וכן המשאיל טבעת לאוהבו לקדש בו אשה אין לדון בכל יפוי לשון שמועיל דאדעתא דהכי מסרו לידו אם לא יועיל לשון שאלה יתפוס בו לשון אחר שיועיל לקידושין דכ"ע לאו דינא גמירא והיו סבורים שיועיל ל' שאלה ולעולם אומדין דעתו כיון שמסרו לקדש בו האשה שדעתו שאם לא יועיל לשון שאלה שיתנהו בלשון אחר המועיל ולכל הפחות במתנה ע"מ להחזיר כו' עכ"ל והיינו כמ"ש כאן בציצית ק' משאול בי"ט דפסול אמאי לא נימא ג"כ הכי ממש וק"ו הוא דאם מועיל לענין קדושין שהיא מקודשת קידושי ודאי מכח זה כמ"ש בס"ע א"ה סי' כ"ח ואם בא אחר וקדשה א"ל ממנו גנו ק"ו שיועיל לענין קיום מצות לובש בשביל זה אפי' ביום א' : והנלע"ד לחלק שפיר בין קדושין לובש דבלובש הוי פסול שאלה וגזילה מכח גזירת הכתוב דלכם משלכם דודאי אמרי' דהכי פסל רחמנא כל שאמר בלשון שאלה ואין לנו לפרש לשונו שנתכוון באופן המועיל דהיינו ל' מתנה דאדרבה התורה גילתה לנו שלא נפרש כן ונפסלים כל שאמר בל' שאלה משא"כ בקדושין דפסול גזילה ושאלה הוא מצד הסברא דהא בעי' שיתן לה כסף משלו ואיהו נותן לה משל אחרים ובמה תתקדש לו ע"כ שפיר אמרי' דזה השואל לו טבעת לקדש בו ודאי נתכוון באופן המועיל וכדברי הרא"ש שזכרנו דאין לנו שום לימוד מקרא למעט שלא נפרש כן עמ"ש בסי' שס"ח על דברי הרא"ש האלו . אך קשה גבי ציצית דיש לימוד מקרא דשאול פסול דכתיב בסותך ולא של אחרים כמ"ש הש"ע בסי' זה הוה ממש כמו בשאול לובש(כמו)שזכרנו.ותו קשה ממה דאמרי' בפ' דשן דף כ"ד דאי לאו קרא דכל האזרח ה"א דסוכה שאולה פסולה כמו גזולה כיון דכתיב תעשה לך וא"כ כאן ודאי איתמעט שאולה כמו גזולה וע"ע רב לייסב : ועפ"ז הגם כי איני כדאי אפי' להיות סניף (°) לדברי רש"ל לחלוק על הרא"ש והגמשכים אחריו מ"מ קושיא זאת מכריחנו לחוש לספק ברכות ושלא לברך

שערי תשובה

ולחזור ולקשור עכ"פ קשר וחוליא כזה אין פנאי ועיין במה"ב שכ' בשם קצת חכמים שתירצו שגם בחול משכחת כשיעבור זמן תפלה. ומ"ש חכם אחד שיש לחוש שמא נתקלקלו וישאר בלא מצוה כלל. ולכך מוטב לסמוך על הרמב"ם. ולי"א כיון דבחול יכול לעשות אין חשש שיופסדו . ומוטב לעשות המצוה לכ"ע ע"ש. ולפי דבריו יש לומר דבסמוך לשבת אף אם יש פנאי עדיין להתיר ולחזור ולקשור מ"מ כיון שא"א לעשות במתון שוב אין לעשות כן שיש לחוש שע"י שיתיר אותם שלא במתון יהיו נפסדים וע"ש במה"ב עוד שי"ל דמיירי בציצית דקים ובלוים שהם קרובים להפסד אם יתיר אותם ע"ש : (ו) מברך . עבה"ט ועיין מ"ש בזה בקונטרס שערי אפרים שעל הלכות קריאת התורה שער י' ס"ח ובפתחי שערים שם ומ"ש מתשובת בית יעקב ע"ש שהביא מדין אתרוג המבואר בס"ם תרנ"ח שמוטב שישלחנו להקהל. וכתב כמה חלוקי דינים בזה וגם לתרץ הט"ז ומג"א שהקשו מאתרוג על ציצית ועיין ביד אפרים סי' תרנ"ח מ"ש בזה : (ז) טלית חבירו. עבה"ט בשם רש"ל ועיין ט"ז דהרש"ל סיים בה דהיינו כשהניחן במקום מיוחד

ביאור הגר"א

כו'. דאז אין נראית כשלו: שאלה כשהיא כו'. דאדעתא דהכי שאלה לו וכמ"ש בב"ב קל"ז ב' אי מיפק כו' ובמ"ק כ"ו ב' רשב"ג כו' : ס"ד מותר כו'. כמ"ש בפסחים דף כ' ובכורות י"ח : והי"ה בתפלין . ר"ל אע"ג דאמרינן בב"מ כ"ט ב' המוצא תפלין בו' אבל בלא"ה אסור להמיק אבל אסור : אבל אסור כו'. כמ"ש בשולח ס"ח כו' מ"ד כו' והעמק דבמקום פסידא לא אמרינן בחא כו' וז"ש לעיל ובלבד כו' וכמ"ש בבכורות י"ח ב' ר"ש סבר כו' ור"ש סבר כו' :

דניחא לאיש למיעבד מצוה בממונו' אפי' יש בו תפרון כיס. וע"ש שתירץ בכמה אופנים. ובפשוטו לק"מ דהא דניח' לי' אף בהפסד ממון וניחא לי' שיפסיד ממון שיתקיים המצוה אבל הכא דאפשר לעשות המצוה בלי הפסד ממון שיצא ידי המצוה אין לו ראי' שיקפיל לאחרים ע"כ דמותר לעולם אם הוא מעוניין בזה אין לו ראי' מחלוק דאין דעת בעל המצוה שיקפיל לאחרים ע"כ דמותר מצוה בממונו' אף דאיכא חסרון כיס. וק"ל : מג"א ס"ק ח' וע"ע בשלמא ליטלו. גם ע"ז יש לדון כיון דעכ"פ מתכוה לא הוי. והוי בטלית שאולה ואינו מקיים בזה מצות ציצית. שוב ניחא דמקפיד ולא שייך בי' ניחא לי' לאיש לקיים מצה בממונו' דהא לא אתעביד בי' מצוה : שם בא"ד רשאי לברך כמו בשם. עדיין אינו מספיק לי"ב בזה דברי המחבר דמשמע לקמן סי' י"ג ס"ב. גם בעיקר הדין גם לדידן לענ"ד יש לדון בי' עוכא די"ל דמה דמדמי הכתוב עלית שאולה לבשים היינו בשאל בשים. עדיין אינו מספיק לי"ב בזה דברי המחבר דמשמע לקמן סי' י"ג ס"ב. וכן בסי' תקפ"ט ס"ה. דס"ל דבשים אין מברכין בת"ע ובשמ"ז. גם בעיקר הדין גם לדידן לענ"ד יש לדון בי' עוכא די"ל דמה דמדמי הכתוב עלית שאולה לבשים היינו בשאל עלית והוא בשים לבד דברי הרמב"ן לגבי בשים כשרים לגבי : אבל בשאול עלית מצויית דגם בשים אינם כשרים אלו. אבל בשאול עלית פטור לאוהב בציצית אלו. אלא דרשאי לילך בו בטלית שאולה פטור מציצית (וגם אחר ל' יום י"ל דמותר לילך בו אז דעכשיו בטלית חייב בציצית מדרבנן ואם היה שואל חוטים אחרים ועשה בטלית אחרים שבטלית שאולה הזה יל"ל דברי כיון דהעשה דרבנן אינו בטלית בר חיובא אינו בטלית שאולה אחר ל' יום דנראה בפשיטות דאסור לילך בו. מ"מ בהגר לציונות

ז חולין רל"ז:ת"ל מנחות מ"ח ובכת כ"כ בת' בית יעקב סי' ק"ד דפסק ג"כ לגרך :

עטרת זקנים

מלהשאיל לו : * אבל כו' הגה ע"ז בללא דמילתא דשלא מדעת אסור לכל אדם מתחילה ובמפקיד בספר אבל ת"ח ואפילו מיתה בת"ח יש להתיר וה"ה במשכן אבל ת"ח אפילו מיתה בו אחר הלואה שלא ילמד מספריו אין משגיחין בו כיון דבשעת הלואה לא אמר לו כלום זכה הת"ח בתורת שאלה רק כל מה שקילקל ישלם לו כנ"ל ולא כמו שחולק הסמ"ע בח"מ סי' ע"ג בין אם התנה תחילה בשעת הלואה שילמוד עתוך ספריו לו מועיל התנאי אפי' בלא בכייתא אבל אם לא התנה מתחלה כן בפירוש אסור ללמוד בהן ופשוט הוא שאם נתנם הספרים בחזרה בזמן שהוא לומד בהן חייב בחזרתן :

טו * מותר להתיר ציצית מטלית זה וליתנם בטלית אחר הגה בס"ז דוקא בשריס ר"ל החוטין שלמים בפ' התכלת דף מ"ח כ"י הרי"ף והרא"ש : *אבל שלא להניחם בבגד אחר לא . אבל בגמרא פ' כ"מ לענין נרות חנוכה ומעות מעבר כ' דבל שהוא בשם מצוה אין בו משום בזיון מצוה : ש"ע . *אבל

חתם סופר

סי' יד במג"א ס"ק י' דבסי' תל"ז. נ"ב ע' תשובתי בח"ם או"ח סי' ב' ושם מבוארי' פרטי דינים וכמה חילוקים בענין ניחא ליה לאינש דליעבד מצוה בממוניה :

ט שיקפיל · אפי' שלא בשדר קפולו הראשון ובשבת אפי' אין מקפלו כלל שרי בכ"ל ע' בכ"ם סי' ש"ב : י דחייסי' שמא יקרע בהן הרבה עד שיקרען מרוב תשמישו עכ"ל כ"י ומשמע מזה דאפי' באקראי אסור ללמוד מהם ואע"ג דבסי' תל"ז ס"ד אמרינן דניחא ליה למיעבד מצוה בממוני' אפי' בחסרון כיס שאני התם דדבר מועט הוא ועבה"מ סי' רל"ב ס"ד בהג"ה ובסמ"ע שם אפי' הפקיד ספרים אבל ת"ח אסור ללמוד הימנו אי ידעי' דהמפקיד מקפיד ע"ז . והש"ך שם חולק עליו וכתב דשרי ודברי נראים בפי' דברי המרדכי אבל ממ"ש הב"י בשם הפוסקים משמע דהוי שואל שלא מדעת ועבה"מ סי' ע"ב ס"א וסי' קס"ג ס"ו וכי"ד סי' קע"ב ס"א :

טז א מותר להתיר . ואם נפסק חוט א' אפי' נשתייר בו כ"ע אסור לכתחל' לעשותו בבגד אחר (ב"י גמ') ומשמע דאם ירלה לקשור בו חוט עד שיהי' י"ב גודלי' רשאי מדאיצטריך למכתב גבי תפילין וקשרתם שתהא קשיר' תמה שאם נפסק אינו רשאי לקשור כדאיתא ס"ס ל"ג מכלל דבעלמא קשיר מיבור מעליית'הו וכ"מ במשנ"ח פי"א דנגעים דקשיר'חשיב חוט א'לענין נגעים דהלכ' כת"ק ע"ש וכ"מ בסי'ז"ה בס"ד שכתב ויוסיפעליו ז' חוטין וכו' וזה א"א כי אם ע"י קשירה ולפ שבקלת ספרים כתוב ו' חוטין מ"מ ברוב הספרים כתוב ז' חוטין וכ"ה בב"י א"כ מוכח דמותר לקשור והא דכתב ב"י א"ר ס"ש י"א בשם הרמב"ם יש לטוות חוט א' מקצתו תכלת ומקצתו לבן וכו' הייט לכתחל' אבל אם נפסק חוט א' מותר לקושרו לכתחלה כנ"ל:ב לא'ומשמע בתו' הטעם דאסור לבטל מצות ציצית בגד שלא יהיה לו ד' כנפות מותר ליטלן וכ"מ בגמ' דף מ"ג דמותר ליטלן אם מוכר הטלית לעכו"ם כיון דאז אינו בר חיובא ע"ש. וכתוב בשאלתות פ' שלח לך בשמוכר טלית לחבירו אבל אם חבירו . בתקראי אבל בקביעות אסור ב"ח . וכ' הש"ל דאסור ליקח אותו מהכ"כ לביתו או ליפקא : (א) שיקפיל. אפי' שלא בשדר קפולו הראשון. ובשבת אפי' אין מקפלו כלל שרי. מ"א סיון ע"ח. ובאומ' ישרים סי' מ"ו : (ט) בלימודו. ואפי' באקראי אסור ללמוד בהם. ועיין בס"מ סי' רל"ב ס"ד בהג"ה ונתבאר אם הפקיד אבל מ"ת ספרים מותר ללמוד בהם ולהעתיק אם אין לו כיולא בהם. וכתב ע"ז דה"ה במשכון אבל מ"ה והסמ"ע כ' שם אם המפקיד מקפיד ע"ז אסור אבל הש"ך שם חולק עליו וכ' דשרי בס"ש. וכתב המ"א דברי הש"ך נראין בפי' דברי המרדכי אבל ממ"ש הב"י כאן בשם הפוסקים משמע דהוי שואל שלא מדעת ע"ש: (י) שותפין בשות שיין עם הגוי אינו חייב בציצי' עיין דמ"א בפי' ראשית הגז דף תכ"ד. וביד אהרן :

טו (א) בטלית אחר. אפילו מטלית אחר וכ"ש מטלית ישן שמותר להתיר וליתנם בטלית אחר ודוקא בשבל החוטין שלמים ע"ל סי' י"ב סי"ק ב' . ועיין מ"ש היד אהרן : (ב) בבגד אחר לא. כי אז יש איסור שמבזה מצוה של מצוה בזה . ואם רוצה לעשות בו ציצית יותר יפה מותר ליטלן. לבוש . וה"ה אם נפסקו אע"פ שבשרים ע"פ הדין רשאי להתירן ולעשות בהם שלמים מ"מ ואם רוצה לעשות מהטלי' בגד שלא יהיה לו ד' כנפות מותר ליטלן. ולאחר שהתיר הציצי' מותר להשתמש הטלית לאיזה תשמיש שירלה ובלבד שלא יהא תשמ"ש מגונה . ע"ל סי' כ' סק"ד ועיין ע"ת : (ג) בר חיובא. אפילו אינו חייב אלא מדרבנן עיין ע"ת קטן ג' שדבריו

חידושי רעק"א

מדוקדק. דהכא אף בלא שברת המרדכי. אין כאן מדמוד תשש דאורייי. דהא לכ"ע טלית שאולה פטור מציצית ופשוט : סעיף ה' טלית של שותפין.כ"כ יש לעיין.טלית שיטרא"ל ונכרי שותפים בו מה דינו.ע' יו"ד סי' רפ"ו ס"א בה"ג ולעשה הש"ך בס ל"ם כאן בציצית. ולעשה בריתין זאב סי' קפ"ו יש לדון כן גם בציצית.וע' בב"י י"ד שם בבד"ה בביא דברי הרשב"א הסוכיח דבמזוזה חייב.ומתוחה הוכחה עצמה מוכח ג"כ דחייב בציצית.מדלא מוקי הש"ס דבסותך למעבד שותפות עם נכרי ובתשובה הארכתי :

ביאור הגר"א

סי' **טו** ס"א אבל שלא כו'. תוס' בשבת שם וז"ש בגמ' מבגד לבגד: ודוקא כו'. שם ובמ"ש במנחות מ"ג א' עד שיתיר

חכמת שלמה

דודאי מצד עצמן אשה פסולה לעשותן שיצא בו איש אבל בתורת שליחות אם עשאה זכר שליח לעשות לו ציצית אז בנכרי פסול דלאו בני שליחות נינהו ואשה כשרה דאף דקיי"ל דמידי דל"ש בנויה לא מצי שליח מבל מקום בזה כיון דאשה יכולה לקיים מ"ע שהו"ג ומכ"ש לדעת הסוברים דיכולה אף לברך לכך נחשב איתא בנפשה ע"ד מ"ש בס"ק דקידושין [דף כ"ג ע"ב] נבי עבד ואם כן ה"נ כיון דשייכין במצוה אם תרצה לקיים בדידה ואז לעצמה יכולה לעשות יכולה נ"כ להיות שליח לזכר אף דלזכר לא מועיל עשיית האשה שלא בתורת שליחות מכל מקום בתורת שליחות מהני. ולכך מ"ש המחבר דאשה יכולה לעשותן היינו בתורת שליחות הבעל. ומ"ש הרמ"א ויש מחמירין היינו שלא בתורת שליחות בזה לא מהני לצאת בו ידי חובת הזכרים . ובזה מיושב קושית המג"א מה שהקשה דבני ישראל ולא בנות ישראל כתיב דהתם הכוונה שלא בתורת שליחות לא מהני עשייתן אבל בשליחות הזכר מהני. והרבה יש לדבר בזה אלא שלא נרם הזמן ואולי יזכני ה' בזמן אחר לבאר יותר בזה ודו"ק : והנה עיין בפרי מגדים שנסתפק אם מותר לעשות ציצית בלילה ואני בחידושי בתשובה לק"ק טשערנאוויץ השבתי דנראה לי דמותר לעשות בלילה. וראיה מפ"ה דחולין דר"א פורעריקי רמי כתיב וכו' והיה שבעת ימים וכו' אלא לילה להרצאה וגם לקרבה א"כ מוכח דאף דלילה אינו ראויה להקרבה מכל מקום מותר להקדישו א"כ מכ"ש בציצית דאין מצוה אלא בזמן הזמן ואולי אפשר דאינו בזה

דלא חייבי' בזה לבזיון הראשונים: (ג) אין בו משום תעשה. דהציצית שבשארו אין שום פסול עליהם והטעם כב"י בשם תשובת הרשב"א וז"ל שאם אתה אומר טלית שנקרע קצתה תהא פסול אח"כ התיר כל ציציותיו דכיון שהלכו להסתקצתם שבשרו מתחל כשנתלה בה ציצית אחרי לתשלום הד' ה"ל (°) קמאי ולא מן העשוי ואיתא דתני' ושוין שלא יביא אפי' אמה על אמה זבה תכלת ויתלה בו' (°) אלמא שכל שאר כנפים לא נפסלו משום תעשה ולמ"ה אע"פ שנקרע וביטל מקצתו וכיון שכן מ"ל אם נקרע מקצתה או חלקוה לשתים הכל כשר כו' עכ"ל מבואר מזה דכמו שאם ביטל מקצתו לא נפסלו הבשאריים אע"פ שאח"כ יעשה מחיצת בגד אחר תחת אותו הביטל כך הוא בטלית שחלקו לשנים יכול לעשות מן החלי טלית שלם דהיינו שיעשה ב' ציצית על כנפות המחודשים בו ואם ירצה ילרף לאותו החלי מחיצה מבגד אחר ולעשות ציצית חדשים על הכנפות החדשים והציצי' הראשונים לא נפסלו: וראיתי למו"ח ז"ל שכ' על תשו' זו דאין הכשר אלא דוקא כשמתעטף בכל חלק לבדו אבל אם מגרף לכל חלק מחיצה אחרת אפי' אין במחיצה אחרת שום ציצית יש בראשונות משום לא מן העשוי שהרי כשהתחיל לתפור האחרת בקרן א' נתבטל אותו הכנף ואין שם אלא ג' כנפות וכשתפרה אח"כ את כולה נעשה בת ד' כנפות ואיכא בראשונות ולא מן מן העשוי עכ"ל. ול"ע לע"ד דבהדיא כתב הרשב"א שאין על הראשונות שום פסול כלל והרמ"ה שלו מבואר ע"ז שלא יביא כנף אמה על אמה וכה תכלת כו' משמע אם אין בה תכלת יכול לתופרה לזה ולהטיל אח"כ ציצית ואין בזה ולא מן העשוי כלל (°) וגדולה מזה ראיתי בד"מ שכתב בש"ו וז"ל טלית שיש לה ד' ציצית ☜ וחלקן לשנים מותר ואין בזה משום תולמ"ה כו' תשו' הרשב"א סי' רי"ז עכ"ל. והיא התשו' רשב"א שהביא ב"י ותמהתי מאוד על הבנתו זאת (היא) ברשב"א דהרשב"א לא נתכוין אלא שלא נפסול הראשונים אלא מתכשרים כשיעשה אח"כ עוד אחרים כי אותן שהיו בתחילה שנטלה משם נתבטלו מן הבגד וה"ה טלית שנחלק לשנים כל חלק מהם נתבטלו הציצית שבחלק השני ממנו ואח"כ היאך נימא שע"י התפירה יתחברו הציצית ודאי הוי זה משום תעשה וכו' (°) טפי מברייתא דאמה על אמה ממקום אחר וכה תכלת דהוי משום תעשה כו' אלא שבזה שנחלק לשנים צריך להתיר הציצית של חלק א' מהם ואחר שיתפרם יחד הוי זה בחלק שאין בו ציצית כמו תוספת שם בו ציצית דהרי יש בו חלק שראוי להתעטף ואח"כ עושה ציצית מחדש בחלק השני שהוא תוספת לראשון כנ"ל: (ד) ורב עמרם פי' כו'. יש לי מקום עיון בדברי הש"ע ותעתיק הסוגי' ופי' בקיצור פ' התכלת תנא טלית שנקרעה חוץ לג' יתפור ג' רמ"א לא יתפור וחכ"א יתפור ושוין שלא יביא אפי' אמה ע"א ממקום

באר היטב

מגומגמים: (ד) ולא מן העשוי. דהציצי' שבשארו אין שום פסול עליהם א"כ רשאי לעשות ב' ציצי' על כנפו' מחודשים או אם ירצה ילרף לאותו החלי מחיצה מבגד אחר ולעשות ציצי' בו אבל לא ילרף החלק השני שנחתך ממנה לחלק הראשון ותהיה בבראשונה משום תולמ"ה אלא שלא יביא אמה על אמה בהתיר הציצי' מחלק הב' ויתפור ואח"כ יעשה ציצי' מחדש בחלק הב דהוי כמו בגד אחר חדש ט"ז. וב"ש אוסר שילרף בגד אחר אפי' חדש לאותו חלי אמה כמ"ש בחלק הב דהוי כמו בגד אחר חדש ט"ז. וכ"ש אוסר שילרף בגד אחר מלאותו חלי מחיצה דהיינו כמו שהיתה בתחלה ואין בזה משום תולמ"ה ע"ש ועיין שאר מיני אין

שערי תשובה

הציצית אף שהם מכוונים בנימטריא לשם הוי"ה אין בזה בית מיחוש: (ד) ולא מן העשוי. עבה"מ ומבר"י הביא משו"ת נכפה בכסף שכתב דבכה"נ שיתיר. השני ציצית שבחלק האחד ויתפרנו עם החלק השני ואח"כ יעשה שני ציצית חדשות גם הב"ח מודה להתיר בכה"נ ע"ש והדברים צ"ע לדעת הב"ח בזה

לבושי שרד

סי' ט"ו ש"ע ס"ב: (ב) וכנף זה לא היה. דע יש ב' חלקים בתולמ"ה חלק א' והוא עיקר משמעות הפסוק תעשה שלריך העשוי בפסול ר"ל שתע"פ שהלאם בבגד במעשה דידיה מ"מ אם היו פסולים הוי מעשה דידהו כמאן דליתא ושוב כשנכשרו אח"כ ה"ל מן העשוי. וחלק זה הסרי יש בו תנאי דוקא אם תחלת עשייתן בפסול אבל בשתחלת עשייתן בהכשר ונפסלו וחזרו ונכשרו כתרי' אח"כ הפסול בגוף הציצית דאז כשנפסלו מתבטל העשיה הראשונה והוי כאלו מעולם לא נעשה בהכשר וזה מבואר במ"א סי' ר"ג ועיין בדבריהו בסי' י"ב אות ד'. ונשא"כ בחלק הראשון פשוט דלא שייכי חילוקים אלו עשה שום מעשה בשם. ושהה לתצה לד כלל דינו סי' זה לדעת הב"ח בשם הכ"ר שיש בו ציצית אחת ונקרע אחר שנתלה בה ציצית אחרת אינו בכלל הנקרע אבל אם נ

ע"ר, ירושלמי פ"ז ה"ב וכן נוטין דברי ר"ח בפ"ח מהלכות ציצית ט"ו ב"י ו הגהות. עיין פ"ח מהלכות ציצית לפירוש הב"י

עטרת זקנים

אפי' הכי יש בציצית הרא"שונות משום דעשה ולא מן העשוי מורי בב"ח ע"כ: * איכא לספוקי הגה ע"ז ולפי מה שכתבתי כתר מב"ש היכא דלא אפשר יש לסמוך אדברי מתירין כנ"ל:

מז הלריך הרב בעל עטרת זקניס הרבה בפלפולו הקלר הנייר הלהכיל ולכן הוכרחתי לקלר בתומריס: * שיעור מה שהגנו רוב הבמין ללבוש ציצית בתלבוש קטן ככף אים דאפי'קטן בן ה' אינו מכסה בה ראשו ורובו וגם לא נמצא שום גדול בן י"ג שיש בלא יהא בוש ללאת אפי' בהקראי בשוק

דגול מרבבה

*) ואני לא ידעתי למה יהיה כבר לדעת רש"י ומה בכך דתפירה הוא מבור ואבתי יש לחוש שמא שייר מחוט התפירה אם מהתפירה למעה יש קבר לגודל:

יד אפרים

לבאורה נ"ע דמה בין זה לה דבסעיף ב' דהא הכי נמי אם הופר לתתיבה אחרת הוי כמבית ב' בגפות עם ציצית זהופר לבגד אחר דפסול ונ"ל דדוקא בהם שבגף זה לבד אין בו שיעור בגד לכן מפסיל הציצית שבו. ולכך בשתוכר אח"ב הו"ל תולה"הם משא"כ בזה כיון שבכל חלק יש בו שיעור להתעטף לא נפסלו הציצית שבו. ולכן בפיר דמי לחבר לו אף התיבה אחרת ועפ"ז י"ל דעת הב"ח דס"ל כיון דבכתחלה לתפור מתבטל הבגף ונפסלו הציצית שבו וא"כ בשחזר ותופר הוי כמבית ב' בגפות עם ציצית פסולין והופר בבגד שפסול בהבוא דסעיף ב' ומתה הרא"ש שהבית בח"ל הטעם שמוהגין לתפור בחוטין של אותו המין י לא יתפור (ח) לדעת רש"י (ט) ואם יא נקרע ותפרו ואח"כ הטיל בו ציצית(י)*איכא יב לספוקי: ו י התופר חתיכת בגד(יא)בבנפי הטלית וכן מה שנוהגים לתפור סביב הנקב שהציצית בו אם הטלית של משי ותפרו בחוט משי יג לבן יש לחוש בדבר לדעת רש"י שלא תהא שום תפירה יד (ו) למטה מג' ולמעלה (יב) מקשר גודל: הגה וה"ה בכל מקום שהופר בחוט שהוא מין הציצית דמיישינן שמא יקח אותו חוט לחוט הציצית(ח"ה סי' מ"ו בשם הגהות מיימוני):

בלמר מותר לתפו' בשאר מיני: ז לא פטר'. כ"כ הרא"ש דאפי' ציצית שעשה אח"כ פסולים דכמאן דפסיק חשיב (°) ועפי' י' ס"ג וס"ו: ח שתפרו. משום תולמ"ה: ט מנקב · ולא בשאר שיעור קשר גודל עפי' י"א ס"י: י לא יתפור. ודוקא כשהקרע למעלה מקשר גודל וכמ"ש ס"ו: יא נקרע פי' שנקרע כולה: יב לספוקי · משום דלרע"מ כמאן דפסיק חשיב ולא בשאר קשר גודל ומ"ש* ב"י לכולהו פירושים היינו לפ"י והרא"ש לאכל לרש"י תפירה הוי מבור: יג לבן. זהו מדברי הת"ה ורי"ו ומזיל לשיטתיה שכתב שאין מוהגין לעשות ציצית משאר לבעויים כמ"ש סי' ט' ס"ה אבל הרב"י פסק שם לעשות הציצית מלבע הטלית א"כ קשה למה כתב הכא משי לבן דאפי' משאר לבעויים אסור וי"ל אורחא דמלתא נקט שרגילין לעשות טליתות לבנים: יד למטה מג'. אבל בשהתפיר' למעלה מג' ולמטה מקשר גודל אין לחוש שיקחנו לציצית כמ"ש סי' י"א וסביב הנקב אסור לתפור בחוט לבן (ת"ה) עמ"ש ס"ד: וב"ל הטעם שמוהגין לתפור תחיכות הבגד בכנפות הטלית אע"ג דיש אוסרין כמ"ש ס"ש י"א מוהגין כן משום דרוב בגדים אפי' חדשים יש תפירה תוך ג' ולר"ע כמאן דפסיק חשיב לכן מותרין תחיב' של שלש על שלש שאין בה שום תפיר':

וכמאן דליתיה דמי ואע"ג דתפריה כמאן דפסיק חשוב(ו)ואי עביד ביה ציצית ז לא פטרה לטלית ז ולפירוש זה אם נקרע ונשתייר כל שהוא כשר מ וי"א דלרב עמרם לא נפסל אלא ציצית שהיו בו בעת ח שתפרו אבל אם אחר שתפרו הטילבו ציצי'כשר וירא שמים יצא את בולם היכא דאפשר: ה ט (°) אם נקרע ט מנקב שהציצית תלוי בו(ז)ולמטה אם קדם הטלת ציצית לקרע שאותו ציצית היה שם בשעת הקרע כשר (ה)ואם נקרע ונשתייר ממנו כל שהוא ותפרו ואח"כ הטיל בו ציצית אם הוא של צמר כשר לכ"ע ואם הוא של שאר מינים שדרך לתפור בחוטין של אותו המין י לא יתפור (ח) לדעת רש"י (ט) ואם יא נקרע ותפרו ואח"כ הטיל בו ציצית(י)*איכא יב לספוקי: ו י התופר חתיכת בגד(יא)בבנפי הטלית וכן מה שנוהגים לתפור סביב הנקב שהציצית בו אם הטלית של משי ותפרו בחוט משי יג לבן יש לחוש בדבר לדעת רש"י שלא תהא שום תפירה יד (ו) למטה מג' ולמעלה (יב) מקשר גודל: הגה וה"ה בכל מקום שהופר בחוט שהוא מין הציצית דמיישינן שמא יקח אותו חוט לחוט הציצית(ח"ה סי' מ"ו בשם הגהות מיימוני):

מאר וכה תכלת ותולה בה והנה פרש"י הביאו הש"ע · וכן הרא"ש בשם רע"מ וז"ל חוץ לג' יתפור כיון דאית ביה ג' על ג' אית ביה תורת בגד תוך ג' לא יתפור דלית ביה תורת בגד וכמאן דליתי' דמי ואע"ג דתפירה כמאן דפסיק דמי ולא רמיין בי' ציצית ואי רמי ביה לא פטר לי' לעלית ושוין כו'דעל כנפי בגדיהם בעי' וכנף זה לא היה עם בגד זה בשעת עשיה עכ"ל והתוס'שם קודם אותו הדף במאי דאמרי' שלא יעשה סדין בציצית גזירה שמא יקרע סדינו תוך ג' ויתפרנו והתורה אמרה ולמ"ה וז"ל(°)לכך נרא' תוך ג' הייגו שנקרע הכנף שהציצית תלוי בה ולא נשתייר ג' והוי כאלו נפסק לגמרי אבל נשתייר בו ג' לד"ה חבור מעלית הוא עכ"ל ובכ"י כ' בשם רע"מ וז"ל חוץ לג' כו' ציצית שיש בו ציצית ונקרע הכנף סמוך לציצית אם הוא חוץ לג' יתפור שהרי לא נתבטל הציצית כיון שנשאר שיעור שלה להיות כנף דהייגו גע"ב תוך ג' אם נקרע תוך ג' בטל הציצית מיד שלא נשתייר בו שיעור כנף וכשחזר ותפרו ה"ל תעשה וכו' עכ"ל וסבר הב"י וכנב"ש שיש חילוק בין כ"י להרא"ש לענין אם מהני ציצית אחרים דלכ"י מהני ולהרא"ש לא מהני משמע כאן שמפרש נקרע היינו שכולו נפסק מהבגד מקום נקרע אם תוך ג' או חוץ לג' וע"כ כ' דכשתייר כ"ש כשר ומשמע אפי' הציצית היש' ולעד"כ דכל הדיעות שוין

אלא שהחילוק הוא באיזה

בתשובת

הן הנו' הן הרא"ש אליבא דרע"מ הן הב"י אליב' דרע"מ דלפי הראיה א"ל שום פסול בתתיכת בגד שנקרע' כול' ונתחבר' מחדש ע"י תפיר' מלעשות בה ציצית אח"כ כי בודאי היו לאחדים ע"י תפיר' ומ"ל אם נקרעו ונתחברו או נתחבר בתחלת עשיית הבגד בקלסו תתיכה קטנה ע"י תפירה וכי ס"ד לומר שאותו הכנף לא יעשו שום ציצית באותה תתיכה שנתחבר והלא עיקר הקפיד' בברייתא דלא יביאו אמה על אמה ובה תכלת כו' משמע(°)אבל להביא תתיכה אחרת בלא תכלת ולתופר' ולעשות בה ציצית אח"כ שרי אלא נלע"ד דכולהו לא מייירי אלא מפסול ציצית הראשונים וכ"מ לשון הרמב"ם נפסק הכנף שבה ציצית חוץ לג' תופר' כו' עכ"ל ש"מ דעיקר הקפיד' מחמת ציצית שיש בו כבר וע"כ כ' ב"י שאם נפסק הכנף סמוך לציצית פי' שנקרע מתיכה של הכנף (°) כו' אלא שמחובר למע' תלו' בקל' הבגד ונשאר שם בקל' במקום החבור ג' על ג' הוה הכנף עדיין מחובר לבגד וה"ל כאלו לא נקרע הכנף והציצית שבו כבר או יעשה בעת ההיא בכנף המדולדל לא נפסלו ויוכל לתפור הקרע אם ירצה אבל בשלא נשתייר בחבור שלמעה גע"ב הוי כאלו נקרע כלו והציצית שבו כבר או יעשה בעת ההיא פסולים אלא צריך שיתירו אות' יתפור הקרע ואח"כ יעש' מחדש וגם דברי הרא"ש מתפרשים בדרך זה דמ"ש ולא רמיין בו ציצית פי' בעודו קרוע ולתופרו אח"כ גם בת"ה סי' מ"ו משמע שפיר לפי (°) דברי הרא"ש בנקרע ותול' למט'. ועפ"ז מתישב (°) אח"כ שפי' ושוין כו' פי' אעפ"י שיש מי שמתיר אפי' תוך ג' הייגו כיון שעכ"פ עדיין מחובר הוא משא"כ כשרוצה להביא ממקום אחר וה"ה ממה שנפסק מבגד זה לגמרי וכו ציצית לא מהני משום תעשה וכו' ומוכרח לומר כן דלו תפרש דברי הרא"ש דבתוך ג' אפי' אחר התפיר' לא רמיין ביה ציצית וע"כ לומר הטעם דפסול משום דלא הוין הציצית בבגד ולמה אמרו בגמ' גזיר' שמא יקרע סדינו תוך ג' ויתפור וה"ל משום תולמ"ה וע"ק א"ת שלא מהני עשיית ציצית בתתיכ' המחובר' בכנף ע"י תפיר' הילך תעשה הציצית למעלה מאותה החתיכה א"כ יהיו הציצית שיעור גדול מן קצה הבגד וע"כ לומר שאין תקנה לאותו בגד וזה מן הממעע אלא כדפריש' עיקר ואם"ל ממ"ש בסי' י"א ס"י שאם נתקו חוטי הערב עד שלא נשא' בו כשיעור דכשר דהתם עדיין הבגד שלם מכל לדדין אלא שנתקו למטה מנקב הציצית דאז ודאי לא נתבטל הכנף מן הבגד ובזה אין חילוק בין תוך ג' בכ"מ יכול לתפור זה כ"ל ברור אף שמדברי ב"י בשם מהרי"א לא משמע כך מ"ש לע"ד נכון · ומו"ח ז"ל מכשיר אם נעשו אח"כ ציצית ולדעתי כל המחברים כיוונו לזה: (ה) ואם נקרע ונשתייר וכו'. זה קאי אנקרע מנקב הציצית שבטיל אחר התפירה ותפרו ואח"כ הטיל' כו' כל"ל ולא הבנתי מקום ספק בזה דהא עדיין תורת בגד עליו אף אחר שנקרע דהא לא ניטל ממנו והוא שלש מב' לדדיו רק שיש קרע מנקב הציצית ולמטה כי תפרו לאמתי לא מהני דהא תפירה חבור הוה והא אפי' אמה על אמה ממקום אחר אין מיסור אלא כי איכא בה תכלת משום תעשה כו' וכמ"ש הטור ר"ם זה שאינו יכול ליקח הכנף עם הציצית ממקום אחר כו' משמע אבל הכנף למוד מותר לתופרו ואח"כ יעשה בה ציצית כי בבר נתחבר והיו לאחדים דהא מצינו בס"ת שצריכה להיות כולה ספר אחת ועיקר עשיית' ע"י התפירות שמחבר את היריעות ולמה לא תהני כאן חיבור התפירו' לעשות בה אח"כ ציצית וכ"ש בזה שהיו תופר אלא הקרע לאוד ול"ע מה הי' ספיקו בזה: (ו) למטה מג' כו' דשם הוא מקום ציצית ואתי למטעי שיבא לערף חוט התפירה עם הציצית:

ואח"כ הרבותא בהך דאמה על אמה הוא לשיטה דהא שיטה ס"ל דאע"פ שנקרע לגמרי הופרין כל שרוחב ג' ואעפ"כ מודיס דמבגד אחר לגמרי לא ליקח מעוס כנפי בגדיהם וא"כ הרבותא שייך אל דברי שיטה ולשון ושוין משמע הרבותא בס"ד דבר דבה"ג אלא בשאר כלוס מחובר הוי הולמ"ה. ועוד י"ל דקש"ת לשט"ז אהבי"י דלא הוי ושוין מעין הפלוגתא דהא דין דאמה על אמה דמתיר מתיר אפילו בציצית הישנים והאוסר אפילו בחדשים אוסר משא"כ לשט"ז פלוגתייהו אמי מעוס בגדי ושוין מעין הפלוגתא והמדקדק בדברי הט"ז יראה דבוודאו אל בני ענינים יחד שפירשנו והכן סימנו: מ"א סק"ז ושיש לדיבר אמר אמר אמ

טז (א) שיעור טלית כו' · ל' הברייתא היא כך ת"ר טלית שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו והגדול יוצא בו ערלי לשוק חייבת אין קטן מתכסה בו ראשו ורובו אף על פי שהגדול יוצא בו ערלי פטורה וסובר הרמב"ם ואחריו הש"ע דהעיקר בשיעור כיסוי הקטן וטעמם כיון דאמר בסיפא אע"פ שהגדול כו' ול"ק איפכא אם אין הגדול יוצא אע"פ שהקטן מתכסה פטור אע"כ שהכל תלוי בכיסוי הקטן והא דנקט התנא בריש הגדול יוצא לרבותא נקטי' אלו יוצא בו גדול בקבע פשיטא דחייב ואז א"א לומר שום שיעור בכבוי קטן דזה פשוט אפי' שהקטן מתכסה בו כיון שהגדול יוצא בקבע אלא אפי' באין יוצא כי אם ערלי אפ"ה מקרי כיון דהקטן מתכסה והטור כתב כל' הברייתא רק שהגדול יוצא כתב (°) וגדול אינו מתחייב לצאת בו' ורמה דס"ל דתרתי בעי. והא דלא נקט בסיפא רק אם אין הקטן מתכסה ולא איפכא דהוא ללמד בק"ו דהא עיקר חיוב הוא בגדול רק שמשערים בקטן וא"כ קמ"ל התנא רבותא דאע"ג דלגבי גדול מקרי עכ"פ בגד ערלי אפ"ה פטור וכ"ש כשאינו בגד כלל לגדול דלא אכפת לן במה שמכסה הקטן וא"ל(°) תרתי שיעורי ל"ל דהא לפי האמת אד שיעורא איכא י"ל דלאו כל הקטנים שוים ובטור נקט קטן בן ט' שנים וגם בזה יש חילוק בין בן ט' לאחירו וגם במה שהגדול אינו מתחייב יש ג"כ לפעמים שהא' בוש יותר מהבירו ע"כ נרפו תרווייהו אהדדי ומ"ש הטור בן ט' שנים כ"ל דלמדו מדאיתא בהנזקין במתניתין תנא לענין קטני הפטוטות דהיינו בן ט' ובן י' ואמרי' שם כל חד לפי חורפי' וקטן דהכא נמי אית' בבריית' ע"כ נפרש' ביה כל מה שנוכל דהיינו שהוא יוצא ובא לבין הבריות לשאת ולתת דהיינו מבן ט' ולמעלה כנ"ל וב"י בשם מהר"י חביב כתב שדברי הטור (°) הם שלא בדקדוק וגם בד"מ הביאו ומ"ש כאזרמ"א דוק כשהגדול לובשו כו' לא נקט זה לשיעור אלא לענין חיוב בציצית כלומר דאין שום חיוב בציצית על הקטן רק החיוב על הגדול שלובשו לפעמים אבל עיקר השיעור בקטן וכעין שכתב בשם מהר"י חביב אבל לענ"ד כונת הטור כמ"ש וכבר נזהו כמה גדולים על הרמון עם שעושין ד' כנפות מבגד קטן מאד דאין בו כלל כשיעור כסוי קטן וזכרו ג"כ במרדכי ומסיים לכך קורא ר' תגר על העושים בין בציצית בין בלא ציצית כי רפי' בידיה משום ספק להניח טלית בת ד' כנפות בלא ציצית עכ"ל ע"כ מוטעו על כל ירא שמים להזהיר שלא יברכו על בגד קטן כזה :

יז (א) כסות לילה. ופריך מה ראית לרבות סומא ולמעט כסות לילה מרבה אני כסות סומא שישנו בראי' אבל אחרים: (ב) שהזמן גרמא דלילה לאו זמן ציצית: (ג) הואיל

באר היטב

טז (ב) ורובו של קטן הייגו כשהוא בן ט'. בתשו' רמ"א מפלפל האיך יוצאין בד' כנפות הקטנים מזה השיעור ותי' דמוטב לילך בהם מלילך כל היום בלא ציצית ובד"מ סי' ט' כ' ללמד העם שיברכו בבוקר על טלית גדול ויפטרו את הקטן וילכו בו כל היום ומ"מ אם אפשר לאדם שיעשה גדול שהוא בשיעור מה טוב ומה נעים בכ"ל. וכ' מט"מ בשם מהרי"ל דיש לעשות הבתפים רחבים דלא ליתי אוירא דשלי ודהאי ניסא וינטל ליה מ"ל. ובספר פרי האדן כ' בשם ספר דרך חכמה שישיגו ג' רביעי אמה בתורה ומלי אמה בתוכה ושיעור טלית גדול הוא שיכסה ראשו ורובו בעטיפה ויניע עד הסזה מ"ש. כ' האר"י ז"ל טלית קטן יותר טוב שלא יהי' בו כשיעור כדי להתכסות ראשו ורובו כ' בתשו' בית יעקב סי"ו בלקט הקמח : (ג) ערלי. ואם גדול מתחייב לצאת בו ערלי לשוק אין לברך עליו. ואם הוא יוצא בשני' שתמרים אין יוצאין בו בשלה דעתו מ"א וכ' ט"ז ס' בשבלה"ב וכשי' פרי האדן סי' א' ובנ"ש:

יז (ד) ובגדים. עיין יד אהרן סי' י"ד : (ב) מובת גברא. פי' שאינו מחויב ליקח לעצמו טלית כמ"ש סי' י"ד. ודע דאין פסקינן בבי ליצי' מובת גברא ולא מובת גברא ותרוייהו לקולא. מובת גברא שאינו מחויב מצד שכל זמן שאינו לובש הטלי' אע"פ שיש לו ד' כנפות פטורה מציצי'. ולאו מובת גברא שאינו מחויב בציצי' פי' ט' ובנ"ש:

לבושי שרד

ואח"כ הטעל כשר לכ"ע זולת לרש"י ז"ל ואם נקרע לגמרי יתופרו אינה לפסוקי שמא לא חשיב חיבור וע"ז תמה הט"ז דאפילו להרא"ש ולהכי"ר אלעז' דהפרי' הו' כפסיק היינו כשנקרע רוצה בתורך הטלית לגמרי אבל זה היא סדק בעלמא ומתבר בתורך הטלית משני הצדדים ודאי מהני הפירה והמ"א מפרש דברי הש"ע שנקרע בתורך הטלית לתעה הנקב ולא נתר בגדל דאז כשר דוקא ציצית שהיו קודם שנקרע ואם כשתייר ותפרו והטעל כשר לכ"ע (זולת לרש"י) דחש"ג הרא"ש כתב דכפסיק דמי בפחות מג' כלי ס"ל להרב"י דמיירי בנקרע לגמרי אבל בנתייר חיבור כל שהוא לא. ואם נקרע כולו ותופרו והטעל אינה לפסוקי דבין להרא"ש כפסיק חשוב לענין דאין מעטלין בו ציצית ה"כ אפשר חשוב כפסיק לענין שאין עולה לשיעור גדול ומ"ש המג"א סקי"ב דהספק הוא גם לבה"י לבאורה קשה הא הכ"י ס"ל דאפי' להטעל בו ציצית אחר התפירה שרי ומשמע לדברי הב"י דהיינו אפילו נקרע לגמרי. ובתיבורי נאות דשא סי' ס"ג כתבתי בזה ואין הספר עכשיו לפני : סי' ט"ז ט"ז סק"א (ב) וגדול

(שם) (ב) הרתי שיעורי למה לי. כלומר בשלמא לרמב"ם וש"ע לקחו קתני רבותא אבל אהטעור קשה דס"ל דתרתי בעינן :

ע"כ תרוייהו חד שיעורא ותרתי למה לי. וע"ז תירץ דלא היי ידעינן שיעורא דקטן אפילו בן ט' אין אחד שזה לחבירו

וגבגדול לחוד נמי לא סגי דאינם שוים ולכן חד שיעורא לאו פשיטא בשלמא הוא לכן נרפו שני שיעורים יחד ודברי פרי מגדים

בזה תמוהים אצלי: (שם) (ב) הם שלא בדקדוק ר"ל בהם שהזכירו בציצית לי"א דאינו בגדול אבל לא בקטן הטור וגדול יוצא בו לאו שיעור' הוא

אלא משום דהתחיל לומר טלית שהקטן מתכסה בו. ה"א דהקטן מתחייב בציצית לי"א ובגדול יוצא בו דאין חיוב אלא בגדול אבל לא בקטן הטור שיהיה זה שיעור ומפרש הט"ז דברי רמ"א ג"כ על הכוונה זו ולא שפסק בהטור : מ"א סק"ח . (ב) על הסמ"ק

דכתב שיעור חיוב : (סק"ב) (ב) הרמב"ם שיעור טלית. ר"ל בשלמא בגמרא דקטן טלית שהקטן מתכסה בו ס"א דהחיוב על הקטן לכך הוצרך לומר והגדול יוצא משא"כ הב"י דנקט שיעור כו' ש"מ דהחיוב על גדול רק דהשיעור היא בקטן : (שם) (ב)

והכ"מ כתב הבית הב"ח ב' דברים חדא דבגדול יוצא בקבע ל"ל שיעור כלל אע"ג דלקמן כתב המג"א דבטלה דעתו היינו בערלי ולא בקבע. שנית דתרתי בעינן דשיעורא דקטן לחוד לא מהני . ועל ב' דברים אלו הביא ראיה מגמרא מדאחר יוצא לשון דאי כפי'

בתיבת דקמ"ל דהחיוב על הגדול לימא בקרא בגדול והגדול לובש ל"ו זה הוא ג"כ שיעור ומוכח דתרתי בעינן גם דין הראשון מוכח מדאחר יוצא ות"ל דשיעור' דקטן ודע לפ"ז יש ללמד זכות על הש"ס שאין

בטלות שלהם שיעורא דקטן ומכרכים משום דבין לגבי מי שיוצא בו בקבע הוי אלי טלית בר חיובא דהא לא בטלה דעתו מ"ה מכרכין אפילו אותן המתבישין לצאת בו אפילו ערלי כמו נשים שמברכין על מ"ע שהז"ג כמה שכתב המ"א סי' י"ד סק"ה

עמש"ש והבין מיהו יש לתלק : (שם) (ב) ובלבוש ואם הוא יוצא. הייגו ערלי אבל בקבע לא בטלה דעתו כמו שהביא תחלה בשם הב"י: סימן י"ז מ"א סק"ג . (ב) עלים. דלשון הש"ע ליקח לו ציצית בת ד' כנפות ודיינו כשיש לו עלים בת ד' כנפות ודיינו של קטן זה

מחצית

מג' אז למעה מק"ג אסור לתלות ציצית: וכ"ל הטעם כו' אע"ג די"א כו' ולר"ע כמאן דפסיק דמי לכן נותנים חתיכה כו' אע"ג דלעיל סי' י' ס"ד מבואר דאזלי' בתר עיקר הבגד ואם היא של עור וכיפיה של בגד פטורה . וביותר כ' מ"א שם ס"ק ה' דאם למעלה עור ותחתיה תפור של בגד פטורה דהעליון העיקר . וא"כ מאי מהני נתינת החתיכה והיא תחת הבגד . אחי התם דעיקר הבגד פטור. משא"כ כאן דעיקר הבגד חייב . אלא דיש בכנף תוך ג' תפירה . והוי כמאן דפסיק וכמאן דליתא א"כ

התחתון דהייגו החתיכה שתופר תחתיה עיקר והוי עליון כיון דהעליון כמאן דליתא :

סימן טז כ' מ"א וז"ל בתשו' רמ"א כו' דמוטב לילך כו' משמע מלבושו דעכ"פ אין לברך עליו וכן משמע

מדברי ד"מ שהביא מ"א . וכן קרא' תגר על סליחות קטנים הללו המרדכי וב"ח וט"ז . וכש"ע בארי

היטב דאיתי שכ' וז"ל וכמ' פרי האדן כ' בשם כ' דרך חכמה שישיגו ג' רביע אמה בתורך.ואלי אמה ברוחב

עכ"ל . אבל לא ידעתי מקום מוצאו של שיעור זה.גם אינו מבואר באיזה אמה נמדד. ואין ספרים הללו אחת

ידי . ואיתי בס' לאן קדשים בנמנחות דף מ"א ע"ב אהא דתניא ושוין שלא יציא אדם אמה על אמה מטלית

אחר ובא ציצית ואולה בה והוא דין הנזכ' לעיל סי' ט"ו ס"ב . וכ' רש"י הטעם דעל כנפי בגדיהם כתיב וכיון

שלא לא היה מבגד זה בשעת עשיה כדלעיל סימן ט"ו ס"ב . וכ' בס' לאן קדשים וז"ל והכ"י כ' משום אולמ"ר.

ואפשר דרש"י ס"ל כיון דהי' אמה ע"א הוי שיעור' טלית שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו . ויכול לעשות ארבע

ציצית על אותה חתיכה דלא הוי אולמ"ר אם"ה כ' רש"י דעל כנפי כולי עכ"ל ס' ל"ק הכ"ל . ואל"כ שיעור' אמה

על אמה . לפי דעת ס' ל"ק במחלוקת שנויה לדעת רש"י הוה שיעור ט"ק אמה על אמה . ולדעת הכ"י שב'

הטעם משום אולמ"ר ע"כ אמה ע"א אין בו שיעו' שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו . ואמה של הש"ס בת

ששה טפחים הוא שלשה רביע אמה מעהרי"ם . ואל"כ אם אורך הטלית קטן ג' רביע אמה מעהרי"ם ונם

רוחב ג' רביע אמה מעהרי"ם . יש מקום לסמוך על שיטו' רש"י לפ"ד ס' ל"ק הכ"ל.אך לפמ"ש מ"א בסי' ט"ו

ס"ק מ"ב אין ראי' מרש"י דגם רש"י נחכוין לטעם אולמ"ר מיין שם.אל"כ אדרבא משמע דגם לרש"י אמה על אמה

אין בו שיעור טלית : דלא ליתי אוירא דה"נ כו' לכון מושאל הוא זה . ועיק' הטעם שיהיו כנרים היטב ויהיה

על הבתפים ג"כ חור' בגד ולא שם לשונות אבל אוירא דה"נ כו' לא שייך כאן לפמ"ש התוס' בעירובין דף י'

ע"ב הובא במ"א לקמן סימן שס"ב ס"ק ט"ז וז"ל דאוירא דבלמא לא אמר' דאתי ומבטל מחיצתא אלא באויר

שאינו מוסב בתחתו עכ"ל ע"ש : (ס"ק א) קטן כו' דלא כמ"ש הב"ח הטור חולק על הסמ"ק דבסמ"ק כ' קטן שסגיא לחיוב.וס"ל להב"ח הייגו כן שם וכן שבע כ"א לפוס חורפי' וא"כ חולק על הטור שכ' בן תשע.

ומ"א ס"ל דגם הגיע לחיוב שכ' סמ"ק' ר"ל בן תשעה והייגו כדעת הטור . וכמ"ש התוס' בעירובין דף

ב' ע"ב ד"ה שהגיע לחיוב כו' ומ"מ התוס' שם שיטתו ולא הזיר"א עיין שם : (ס"ק ב) בשבגדול לובשו משמע

מלבשונו כו' ז"ל הברייתא מגמות ד' מי' ת"ר טלית שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו והגדול יוצא בו ערלי לשוק

חייבת אין הקטן מתכסה בו כו' אע"פ שהגדול יוצא בו ערלי לשוק פטורה וכ' הרב"י שמהרי"ם ומהריב"ם ס"ל

דמה שאמרה הברייתא הגדול יוצא בו ערלי לשוק אינו אלא דאין הדבר תלוי כ"א בזה אם הקטן מתכס' בו ראשו ורובו

אלא דאי הוי קחני טלית שהקטן מתכס' בו ראשו ורובו חייבת ס"א דהקטן בשמתכס' בו חייב לכן חייב והגדול

שערי תשובה

הקרע עד הנקב אשר הציצית תלוי בו ולא נפסק אלא נקרע מצד אחד והשני שלם מותר לתפור אותו אך כדי לצאת שיטת רש"י יתפור אותן בחוטין שאינם ממין הציצית והטלית . ואם נפסק לגמרי לא יתפור כלל ואפי' בחוט משי או קנבוס עיין שם :

סי' טז (ו) ורובו של קטן. עבה"ט ומ"ש שיהיו הכתפים רחבים כו' עיין בשאלות יעב"ץ חלק א' סי' ד' שכתב שאין קפידא שיהו הכתפים רחבים. ומה שהחשיש משום דאתי אוירא כו' ליתא אלא באויר הנחשב כמחיצה ע"י לבוד אבל לא בבגד דלא בענין לאצטרופי לאויר בהדיה לא אתי אוירא ומבטל לי' ועיין בשו"ת חכם צבי סימן נ"ט ע"ש. ועיין בבר"י שיש דעות שונות בשיעור הטלית קטן ויש לעשות שיקיף הראש וכל נוף האדם עד החזה פנים ואחור ע"ש בשם מהר"נ צמח ומ"ש בשם האר"י ז"ל שלא היו בתי זרועות לט"ק היינו בתי זרועות ארוכים כמו שעושים למלבוש עליון אבל מ"מ יכול לעשות כמו נקב שתכנס בו הידים וע' בכתבי האר"י שהיה לובשו על חלוקו ממש ואינו מלביש בו את ראשו. ומ"מ בשעת הברכה עשה עטיפה ואח"כ שלשלו עד הצואר והיה מברך להתעטף ע"ש. ומ"ש בשם הבית יעקב ע"ש דמבואר דאף שרוצה ללבשו כך כשהוא מקופל ואין בו שיעור טלית מ"מ אסור ללובשו בלא ציצית שהרי עומד להתפשט :

סי' יז (ג) גם הם יברכו. עבה"ט ומ"ש דאי ברי' הוא לא יברכו כ"כ ג"כ בעולת תמיד ובבר"י סי' תר"מ כ' דמה בכך דאי משום דבריה לא נצטוו גם נשים לא נצטוו ומברכות א"כ ה"ה ברי' ע"ש ודבריו נכונים

ביאור הגר"א

מ"מ מקום הטלת ציצית כמאן דפסיק דמי וכן לרש"י אמת משום חשבת הכ"ל אף בדיעבד פסול וכן מבואר בדברי כ"י שם שכ'ואם נקרע ונשתייר ממנו כו' לדעת רש"י כו' דלשמא יעשיר כו' הלא"ה לא וע' מ"א ס"ק י"ב וע"ש בדבריו ול"ל היינו לרש"י ורא"ש אבל לנ"י כו': סי"ד לבן כו'. ע' מ"א :

סימן **טז** ס"א באורך וברוחב . א"ר וכן משמע לשון מתכסה בו: ודוקא כו'. עוד ומבואר שם וכפירש"י והרמב"ם וש"ע

השתיטו ופירש רש"י ור"ח דמ"ש והגדול כו' לא לשיעורא אלא לדיעה אם הגדול לובשו ערלי חייב דקטן אלא כר חיובא

הוא וז"ש בסיפא אין הקטן כו' אע"פ כו' ולא קאמר אז שאין הגדול כו'. וקשה להולמו כמ"ש מ"א דא"כ ל"ל יוצא הל"ל לובשה

ועוד היקבי למ"ד חובה טלית ועוד מאי פריך והא אמן הנן אין כו' ואין לומר דפריך אמ"ש דוקא שהקטן מתכסה בו' דזה לא שייך

לתרצי וכלא"ה א"א לישב שכ"ה הפרש בפירושו לפ"ש הלאיס אין ערלי בלבישתן וכ"כ בחיבורו בפ"י הלכה י"ח וא"כ מאי

פריך הגמ' וע"כ גירסא אחרת ה"ל להרמב"ם ומזה למד דין הנ"ל המתהלך לבדו כו' דוק אבל הטור והג"א מפרשים בפירש"י

דלא כרי"ח :

סי' י"ז ס"א וקרא כו'. כר"ם דמתמא דגמ' שם מ' כ' בוותיה וכן בשבת כ"ה ב' ולא נקט שם אחר טעמים ותעייל בפסיה

בפלוגתא ש"מ דהלכה רווחת היא וכן בפ"ב דברכות אר"ש ק"ק למה קדמה כו' ובגמ' שם י"ד ב' בחערבא כו' כמה

השכל

כו' לאשמעי' דהחיוב הוא דוקא על הגדול בשלובשו אלא דמשערי' בקטן אי מתכסה ראשו ורובו ודייקו פי' זה . אבל דאי מ"ש והגדול כו' הוא תנאי ואפי' הקטן מתכסה בו ר"ו . אי אין הגדול יוצא בו' פטור' אל"כ בסיפא דקאמי אין הקטן כו' ה"ל נ"כ לומר איפכא אם אין הגדול כו' אע"פ שהקטן מתכסה בו' פטור'.אל"ו מ"ש והגדול יוצא בו' אינו תנאי ועוד מדב' הרמב"ם אם כלשון הרב"י פה בס"ע ולא התנה דבעינן שיהי' גדול יוצא בו א"ו דאין זה תנאי אלא לפרש שלא נטעה מ"ש טלית שהקטן בו' חייבת ר"ל שהקטן חייב אם לבשו כנ"ל.וא"כ הרמב"ם שהחמיל וב' שיעור טלית שחייב בו' מבואר דהחיוב קאי על הטלית ולא על הקטן עכ"ד ומדכתב הרב"י ב' הרמב"ם דליכא למטעי דהחיוב על הקטן ואפש"כ הגריך רמ"א לכתוב ודוקא כשהגדול בו' פ"כ ס"ל לרמ"א דמ"ש הבריית' והגדול יוצא בו' הוא תנאי דלא כמהרי"ח ומהריב"ח הנ"ל : וכן משמע בטור סב' ג"כ שיעור טלית להחייב בו' כל שהקטן בו' והגדול בו' עכ"ל והב"ח כ' בו' עיקר כוונתו מה שהביא דברי הב"ח לאשמעי' שגם הב"ח ס"ל דמ"ש הבריית' והגדול יוצא בו' הוא תנאי כרמ"א גם כ' הב"ח דין חדש: וכ"מ בגמרא . ר"ל דמ"ש והגדול יוצא בו' הוא תנאי: דאי כפי' בו' דמ"ש והגדול יוצא אחי לאשמעינן החיוב דוקא על הגדול : ואף הרמב"ם כו' . רצה לישב קושיית' על הרמב"ם הנ"ל : דמשמע שהקטן בו' ר"ל דוקא בבריית' דאתי קטן שהקטן מתכסה בו ערלי לשוק וכ"מ בלא"ח ולבוש וכ"מ בגמ' דאי כפי' מהרי"ם ומהריב"ם ומאי דאיתי' מייתי הראב"ד וע"ד ראיי' מהרי"ם ומהריב"ח הנ"ל אלא אמרה הבריית' בסיפא גם להיפוך אם אין הגדול כו' אע"פ שהקטן בו' פטורה . ל"ל דהבריית' ס"ל דאתי ממילא מק"ו ממה שפטר' שהקטן מתכסה בו' ואין הגדול יוצא בו' כ"ש להיפוך שהגדול יוצא בו' ואין הקטן מתכסה גם שהגדול יוצא מן הסתם קטן מתכסה ודברי הבריית' בהווה ולפי אורחא דמלתא :

סי' יז (ס"ק א) ולברך עליו · דאף מי בו' דאי לא היו הנשים מקבלים שכר עליה לא הוי שייך לברך וליתן שכר אלא דגם מי שהיה מקבל שכר המצוה היה . בשלמא על מצו' שמקבל עליה שכר ראוי לו יש' השכח עליה . שפ"י שנלטוינו בה אינו מקויים לזכות לשכר המצוה אפי' עובד שלא ע"מ לקבל פרס . מ"מ מצוה שניתן עלי' שכר בזה אינו מגיריס גודל ערך המצוה ומותנים לו יש' שכח שקרבנו למצוה היה ופי' קדשנו במצותיו משא"כ אי לא היינו מקבלים שכר ולכן כ' דאפי' מי שא"מ ועושה מקבל שכר . האיך שייך ע"ז לומר גדול המצוה כו' הא אין להם דמיון כלל דזה מקבל שכר וזה אינו מקבל שכר : וש"ל ולזנו ר"ל דאין בזה משום דוגר עקרים כיון שהנשים נלטוו ור"ל ולקחי ולזנו על כלל אומות ישראל שנלטוו בה : ונם הם יש להם שכר . ר"ל שגם הנשים מברכות על מה שנלטוו שאעפ"כ מי שהיה מקייים אותה היה מקבל שכר כמי שאינו מצוה ועושה דלולי נלטוו אפי' אח"ל שאעפ"כ מי שהיה מקיים אותה היה מקבל שכר כמי שאינו מצוה ומ"מ הלא אין זה מן המצות המוסכלות . ולולי שה' לזונו בה לא היינו מעלין על דעתינו שיהי' ראוי הבורא יתי' במצוה ההיא ולא היינו מקיימים אותו' כלל וממילא לא היו זוכים לשום שכר : (ס"ק ב) ואינו . פי' שאינו מחויב כו' בא לישב הא אדרבה קי"ל בכי'

ליקח לעצמו טלית כמ"ש סי' כ"ד : ג לילית . פי' ליקח לו (°) טלית (כ"מ מרדכי) ועכרסי' כ"ד דאינה חובה כ"כ :

יח א ולהרא"ש . פ' ברא"ש שבקש דא"כ למה מקרי מ"ע שה"ג הואיל וחייב גם בלילה ע"ש והטע"ת לא ע"ש : כתב הכ"מ אפי' היה טלית עליו יסירנו כשמתחילין ברכו מאחר דעכשיו אין לובשין הטלית אלא למצות לילה אם יהיה עליו ירצה כאלו סובר לילה זמן לילית הוא וכ"מ סי' ל' ס"ד : ב וכליל יה"כ יתעטף . בב"ח כתב הטעם להדמות למלאכים . וכת' הלבוש סי' תקפ"ה אין לו' י"ג מדות בלא עטיפה ול"ל דכל עובר לפני התיבה צריך להתעטף כדאמרי' מלמד שנתעטף הקב"ה כש"ץ . וכל"ח כתב דאף האומר קדיש יתום יתעטף מפני כבוד לבור : ג סדיניס כו'. כתוב בהג"מ דלהרמב"ם שסובר כסות לילה חייב אפי' א"כ הסדיניס חייבים בלילית ורבינו אליה היה עושה להם לילית כו' עכ"ל . ומנהג פשוט שלא להטיל בסדיניס בין שהם פשתים או למר עכ"ל כ"י וטעמא לא ידענא למה יפטרו של למר וכ' ירמיס כתוב ג"כ שחייבים . וכמרדכי כתוב אותה בספרי כסות פרט לסדין.וכ"ל שאין חייבים בלילית כלל אלא אותן שהן דרך לביאה ואשר תכסה בה נמי משמע דרך מלבוש ואפי' דרך העלאה שחייב בכלאים הדעת נוטה לפטור דלא אתקש אלא לביאה וכריס וכסתות נמי משמע בספרי דממעטו מאשר תכסה בה ולא הודה לו ר' ע"ש בתוס' עכ"ל.ולדידי' נ"ל הא דאיפלגי בית שמאי ובית הלל בסדין בלילית היינו כשמתעטף בו(°)כמו שעשה ר"י בר אלעזר.וכתו' דף מ"א כתבו דגבי לילית אין לחלק בין הלעה לגביאה . וא"ל בסדין של למר יעשה קרן א' עגולה לפטור מלילית אלא' דכ"ע : ד מעלות השחר . וכ"ל דה"ה בערב עד לאת הכוכבים : **יט** א על עשיית הלילית. שאין בעשייתה מצוה אלא בלביאתה ברפ"ט דהתם נמי קי"ל חובת הדר הוא דכ"ז שאינו דר בתוכה פטור ממזוזה וכ"כ התוס' בתמצות דף מ"ד ולכן כ"ל דסתמא דמילתא במזוזה קובעה כשדר בתוכה לכן מברך על עשייתה אבל טלית מסתמא קובע בו לילית עד שלא לובשו לכן אינו מברך על עשייתו ואה"נ אם היה לבוש לילית ונפסקו לו והטיל בו לילית אחרים מברך אבל"ב' לעשות לילית כמו במזוזה מיהו י"ל דמיד כשנפסק מחויב להלבישו כשיגיע לבן ג' שנים ותקנו וע' בשבת דף קי"ח משמ"כ במזוזה לא הטריחו רבנן לעקור דירתו ואפשר דס"ס במזוזה אם קבע בו מזוזה קודם שדר בתוכו כשנכנס לדור בתוכו מברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה כנ"ל.

ואינו חובת גברא . בזה מתורץ למה מברכות הבשים על לובש דהוא ג"כ מ"ע שה"ג ותירץ ש"ה שאינו חובת גברא שאפי' אינ' עליו חיוב דאוריתא לקנות טלית בת ד' כנפים אלא אם מתעטף חייב לעשות לילית משא"כ לובש דגבי אינ הוא חובת גברא שהוא חובת הגוף :

יח (א)להרמב"ם כו'. וא"מ מותר לאחת לר"ה כליל שבת בטלית עם לילית ולא הוי משום בשהם מי הבגד ותכשיטים : (ב) ולהרא"ש וכו'.טעמו מדאמרינן בגמ' דאין לעשות סדין בלילית גזיר' משום כסות לילה ולא אמרי' שאמא יתבשם בה בלילה . ש"מ דכסות המיוחד גם ליום אין לחוש אם לובשו גם בלילה ועיקר החשש מחמת כסות המיוחד לילה לחוד שבו לא הותר כלאים לגמרי משא"כ בכסות המיוחד גם ליום כיון שהותר בו פעם א' כלאים הותר לגמרי : (ג) מיוחד ג"כ ליום . אבל על המיוחד לילה לא יברך ביום ולאפוקי מרמב"ם : **יט** (א) חובת גברא . אין זה סותר למ"ש רמ"א בסי' י"ז דאינו חובת גברא דהתם בא למעט שאינו חייב

ג"ד קטן היודע להתעטף אביו צריך ליקח לו ג (ד)ציצי'לחנכו הגה ודוקא כשיודע לעטוף ב' לילית לפניו ושנים לאחריו [הגהת מיימוני פ"ג] ויודע לאחוז הל לית בידו בשעת ק"ש [מרדכי סוף פרק לולב הגזול] :

יח זמן ציצית ובו ג סעיפים :

א א לילה לאו א] זמן ציצית הוא דאמעיט מוראיתם אותו ג (א) להרמב"ם כל מה שלובש בלילה פטור אפי' הוא מיוחד ליום ומה שלובש ביום חייב אפי' מיוחד לילה ג א (ב) ולהרא"ש כסות המיוחד לליל' פטור אפי' לובשו ביום וכסות המיוחד ליום או ליום ולילה חייב אפי' לובשו בלילה : הגה *וספק ברכות (א) להקל ע"כ אין לברך עליו אלא כשלובשו ביום והוא(ג)מיוחד (ב) ג"כ ליום [הגהות מיימוני] ואחר [ג] תפלת ערבית אע"פ שעדיין יום הוא אין לברך עליו [פסקי מהרא"י סי' קכ"א]

ב (ה) ובליל יו"כ יתעטף (ה) בעוד יום ויברך עליו [תשב"ץ] :

ב ד ג (ו) סדינים אע"פ שאדם ישן בהם בבקר אין מטילים בהם ציצית :

ג ה מאימתי מברך על הציצית בשחר משיכיר בין תכלת לשבה לבן שבה : ואם לובשו ד מעלות השחר ואילך י"א דמברך עליו וכן נוהגין [מרדכי פ"ב דמגילה] ואם לבשו קודם לכן כגון בסליחות לא יברך עליו ובשיאיר היום ימשמש בו ויברך [תשב"ץ] :

יט זמן ברכת ציצית . ובו ב סעיפים :

א א ציצית (א) חובת גברא הוא (א) ולא חובת מנא שכל זמן שאינו לובש השלית פטור מציצית ולפיכך אינו מברך א (ב)על עשיית הציצית שאין מצוה אלא בלבישתו : עמ"ש בסי' ט"ז עשה

יט א על עשיית הלילית. שאין בעשייתה מצוה אלא בלבישתה עיין בגמ' פ"ד דמנחות . וע"ע מ"ש במזוזה דק"ל שצריך לברך בשקובעה כמ"ש בי"ד סי' כ"ד ס"ב ומ"ש בהגה"ר אלעזר מגרמיזא בשם הרא"ש בפסחים . וע"ע מ"ש בהגה"ר אלעזר מגרמיזא בשם הרא"ש בפסחים דף ק"ד ע"ב . ובמ"ש בי"ד סי' ר"ס פ"ב ס

ללבוש טלית בת ד' כנפות כמ"ש שם אבל הבגדים המונחים ואינו לובשם אין חייב לעשות בהם ציצית לאפוקי ממ"ד בגמ' כלי קופסא חייבים בציצית :

כ (א) טלית מצויצת כו' · הא דלא נקט ציצית בלא טלית מן העכו"ם כ"ל דבזה הוה פסול אפי' מתגר עכו"ם שמוכר ציצית כיון שעיקר

ב ג עשה טלית לצורך תכריכין ג אף על פי שלובשו לפעמים (ג) בחיין ב פטור :

כ דיני לקיחת ומכירת טלית . ובו ב סעיפים :

א מ הלוקח (א) טלית (מ) מצוייצת מישראל (ג) * או
א מתגר עכו"ם [ומומר שלקחן (ג) מישראל נאמן] [כ"י הלכות ציצית] כשר דכיון דתגר הוא חזקה שלקחה מישראל דלא מרע נפשיה אבל אם לקח מעכו"ם שאינו תגר פסול' :
ב ג ב אין מוכרין טלית מצוייצת (ד) לעכו"ם שמא ג יתלוה עם ישראל בדרך ויהרגנו ג אפי' למשכן ולהפקיד טלית מצוייצת לעכו"ם אסור אא"כ הוא לפי שעה דליכא למיחש להא :

כא כדת מה לעשות בציציות שנפסקו ובטליתות ישנים ובו ד סעיפים :

א מ (א) חוטי הציציות (מ) שנפסקו יכול לזורקן (ג) ראשפה מפני שהוא מצוה שאין בגופה קדושה *אבל כל זמן

ב פטור כיון שאין עיקר עשייתו' לאכסויי מחייב ה"ל כסות לילה שפטורה אפי' ביום (כ"י) ואפי' להרמב"ם דמחייב כסות לילה ביום שאני הכא כיון דכתיב על (°) כסותך משמע דוקא כסות המיוחד לאדם מי אבל זה לא מקרי כסות כלל ופטור (כ"י) וק' דבגמרא אמרי' דשמואל סבר ציצית חובת טלית הוא ומוד' שמואל בזקן שעשה לכבודו פירוש לתכריכין שפטור מ"ט אשר תכסה בה אמר רחמנא והא לאו לכסויי עבידא ולהרב"י הל"ל כסותך אמר רחמנא והוי פטור אפי' למ"ד חובת גברא הוא לכן קופסא חייבים בציצית אפי' אינו לובשה ע"ז קאמר בגמ' דאם עשוי לתכריכין ואינו לובשה בחיין פטור מ"ט אשר תכסה בה וכו' אבל למ"ד חובת גברא הוא דהיינו כשלובשם' א"כ אפי' לתכריכין שפטור ומיהו אפשר דלהרא"ש דס"ל דכסות לילה פטורה אפי' ביום א"כ תכריכין פטורים אפי' לובשם אותן בחיין עסי' י"ח. כתבו התוס' בגד' דף ס"ח מוכרי הבגדי' שלובשין הבגדים ומכווים להראותן לקוים פטורים ואם לובשם אותן להעביר המכס

כ א מתגר . אפי' הוא תגר בשאר סחורות נאמן דאם ימלא בדאי בדבר א' שוב לא יאמינוהו בד"א [כ"י] ועב"י סי' קי"ד ס"ה דגם בשאר איסורים סמכינן אתגר היכא דאיכא קפידא טובא במלתא ומ"מ כ"ע דמשמע התם דוקא בדבר דאיכא קפידא באומנתו כגון מור"ים שמערבין בו מומן דסוי זיוף אפי' לעכו"ם אבל הכא יש לחוש שנטוה שלא לשמה ולא מרע נפשיה בזה תדע דאמרו מי שרי לקנות בשר מעכו"ם אתגר בשר כאומר כשר' משומשלא מרע נפש' ועיין בחולין פרק ג"ה לכן כ"ל דדוקא בגי ציצית מקילינן משום דאין דרך עכו"ם לעשות ציצית בבגד ולהכי נקט טלית מצוית אבל ציצית אסור לקנות מעכו"ם אפי' הוא תגר ולהכי נקט הגמ' והפוסקים טלית מצוית והא דמייתי הר"ן דאיה מצוית לעניין מוריים לא מייתי אלא לאמודדסמכי' בתגר אשבר' דקפ"ד דא: אמרי' בע"א פ"ב א' רב מבי"ת אסור לשלוח ע"י עכו"ם כ"א בבו"חותמו ומביאו בעי"ד סי' קי"ח וחד מייניהו תכלת ולחד פירוש' דוק' תכלת שדמיו יקריסחיים' לאחלופי אבל ציצית לבנים לא חייסינן לאחלופי כ"כ ודי בחותם א' אבל בש"ע וב"ח כת' הטעם שכל דבר שהוא איסור דאורייתא אע"פ שאין דמיו יקרים צריך ב' חותמות א"כ גם גבי ציצית צריך ב' חותמות דהא מדאורייתא' בעי' ציוי' לשמה והא דנקט הכ תכלת לטעמיה אזיל דס"ל לא בטינקטוריה לשמה אבל לדידן צריך ב' חותמות ומיהו דוקא אם יש לחוש שנהנה בחליפיהם ס"ב ואפשר דאם הם שזורין ומופסקין שרי כדאמרי' פ"י דעירובין וע"ל סי' י"א: ב אין מוכרין. כ' הכ"מ דמותר למכור לתגר. ול"ע דבגמ' אמרי' הלוקח טלית מן התגר כשירה הא"פ שאמרו אין מוכרין טלית מצוית לעכו"ם ופירש' אפ"ה אמרי' גבי תגר ישראל מכרה לו ואי אית' ה"ל לרש"י לפרש הא"פ וכו' אפ"ה שרי למכור לתגר אלא ע"כ ס"ל לרש"י דגם לתגר אסור למכור דגם הוא אסור על ג"ע וס"ד אלא דאם התגר מוכר טלית ואומר שלקחן מישראל נאמן דלא מרע נפשיה : ג יתלוה · ובגמ' אית' עוד טעם משום

זונה

הלקה עושה מצוה אלא ודאי שבאותה שעה רוצה לעשוק גם כן במצוה וא"כ לעשות המצוה בעת הסיח דא"כ יצערך אא"כ לכבות ולהדליק מחדש דהא הלקה עושה מצוה אלא ודאי שבאותה שעה רוצה לעשוק גם כן במצוה וא"כ עושה המצוה עצמו בבזיון דומי' דדם וג"כ ל"ד לאכילת אתרוג ולהריח בהושענא דאינו אין לאסורים ממחת בזיון מצוה דג"כ הוס כמו ציצית שאינו רוצה לעשות אז המצוה אלא דהס דומי' לגוי סוכה דים איסור מחמת מוקצה בי"ע וזהו (°) גורם איסור אפי' בא"ח כמ"ש התו' הכלל העולה דכל מצוה ונוי סוכה

סימן כא ט"ז סק"א (מ) מאתרוג דאסור לאוכלו. דזה מבואר בש"ס ולזה מפקפק העור בציצית : (שם) (נ) אפי' בא"ח הא לך. ר"ל אפילו בא"ח אסור בנפלו אע"ג דשרי דמוקצה ליכא בא"ח ובחזו ליכא בנפלו מ"מ לרוחם העמתים לאסור משום דשייך קצת מוקצה בא"ח כיון שבבר הוקצה מ"ע ושייך נ"כ קצת בזיון בנפלו לכן אף דעשה אי אין בו די לאסור בצירוף שניהם לאסר : (שם) (נ) גורם איסור אפילו בא"ח.

באר היטב

אהרן חולק עליו : (ג) בחיין פטור. כיון שאין עיקר עשייתה לאכסויי מחייב ה"ל כסות לילה ופטורה אפי' לובשו ביום עיין מ"ש וש"ת (דלי"ת דלעיל דכסות לילה חייב כשלובשו ביום ה"ש בזה וא"כ לדידן יש לעשות בו ציצית ושלא לברך) כתבו תוס' בגדה דף ס"א מוכרי הבגדים שלובשין הבגדים ומכווין לראותם לקוים פטורים ואם לובשם אותם לשם לבד

ב (ה) מצוייצת דוקא טלית מצוייצת אבל ציצית אפי' מתגר עכו"ם אסור. ט"ז מ"ש : (ג) אם מתגר עכו"ם אפי' אינו מוחזק לקנות שאר סחורו' מישראל. ב"י ט"ז מ"ש : (ג) מישראל נאמן. רלה לומר שטוון ושזרן ותלאן לשמן : (ד) לעכו"ם. נראה דאפי' לתגר עכו"ם מדלא מפרש הברייתא לגוי שאינו תגר. אבל הכ"מ כ' דוקא לגוי שאינו תגר. ולפ"ה לתגר גוי מותר למכור לו טלית מצוייצ' לכתחלה כיון דתגר הוא ליכא למיחש דמיחס דמכ"ל דוקא בגוים הגמרא מן התגר מן הגוי בשרה. ולקמ ע"פ שאמרו אין מוכרין לעכו"ם שאינו תגר אלא דאם יהא לו ד' כנפו' מדמחיר למכור לעכו"ם הטינת בטינת הציצי'. אבל אם מוכר טלית לחבירו אסור ליטול הציצי' אא"כ רוצה לקבעם בטלי' אחר ע"ם. לשלוח ציצי' ע"י עכו"ם צריך ב' חותמות. ודוקא אם יש לחוש שנהנה בחליפין ואפשר דאם הם שזורין ומופסקין שרי מ"ש . אם מצא טלית מצוייצת או ציצית בשוק יש להכשירו בזמן הזה. עולת תמיד ושיין ב"י והבאר היטב אשר לפני הפתיק משם ע"ש יש להאמיר ע"ש ואינו כן : כא (ה) שנפסקו. עבה"ט ובזה גם הוא מודה כיון שמעולם לא נעשה בהם תשמיש מצוה. ומ"מ אפשר שאין לנהוג מנהג בזיון מאחר שהם טווים ושזורים לשם ציצית : (ג) לא שפה. עבה"ט

ביאור הגר"א

וכ"מ בגמ' מדקאמר ומודה שמואל כו' : סי' כ' ס"א ואומר כו'. הטעם דלא מרע נפשיה לומר שקר כ"י וכמש"נ: ס"ב אפי' כו'. דלהכי נקט הרמב"ם וש"ע ס"ב ס"ע שמא כו' ולאחומרא :

סי' כא ס"א שנפסקו כו'. ר"ל דבכה"ג מיירי שם וכמש"נ ומכו ל"ח וסוכה ודם בפ"ב דשבת ושאר מצות כגון אתרוג וכיוצא

חכמת

סי' כ' סעיף ב' אין מוכרין טלית מצוייצת לעכו"ם וכו'. נ"ב עיין במג"א מ"ש בשם רש"י שפירוש כוונת הש"ס מה דאמרינן משום זונה היינו שתאמר ישראל נתן לה. והנה בהשקפה ראשונה קשיא לי

מחצית

וא"כ בשלמא אם הדין בכל אדם שצריך לפשוט הטלית מיד שנפסק א"כ ודאי רבה ג"כ היה פושטו מיד וא"כ כיון שלא היה לבוש טלית בת ד' כנפות היה מותר מצד הדין לירד מדרגה דהא מצד הדין לפי מאי דקי"ל חוב' בגברא בשאינו לבוש ציצית פטור וגם א"ל לקנות לו טלית להביא א"ע לידי חיוב כ"א שהוא טוב וכונן בדאי' ר"ש כ"ד וא"כ לשמה מועטת עד שיתקן בו ציצית ודאי דאין לחוש ול"כ היינו רבותא דרבה שהאמיר על עצמו ולא ירד אבל א"ל דמצד הדין א"ל לפושטו מיד א"כ ממ"כ אי רבה לא היה פושטו א"כ מאי רבותא דלא נחית מדרגא הא ליכ לבוש בטלית שנפסקו הציצית ודאי דאסור לב"פ ואי דבאמת רבה פשטו ואפ"ה לא נחית כמ"ש והיינו רבותא א"כ עיקר רבותא חסר מדברי בנו שהמיר עליו והל"ל ופשטו ואעפ"כ לא נחית אלא מבל"ל דב"א צריך לפשטו ולכן לא הוצרך להזכיר הפשיטה כי זהו מצד הדין : בכ"א לדור בבית וכו'. ולא בנוסח לקבוע מזוזה כיון דבשעת קביעת המזוזה לא היה גמר המצוה כיון שלא היה דר בתוכו והגמר עתה בשעה שדר לכן יש לברך על הדירה : (ס"ק ב') פטור כו' ה"ל כסות לילה כו' ר"ל יש לו דין כסית לילה דפטור אפי' לבשה ביום כיון דמיוחד לזמן שהוא פטור דהיינו לילה וה"ה הכא דמיוחד למת שהוא פטור אפי' לבשו מי פטור לדעת הרא"ש בכסות לילה בסי' י"מ : ה"ל כסותך כו' ר"ל לאמר נקט הש"ס דרשה דאשר תכסה בה ומאחי קרא לא שמעינן דפטור כ"א בטומת בקופסא אפי' לשמואל דמחייב בעלמא בטומת בקופסא טפי הוה ליה למנקט קרא דאייתי הרב"י ומזה שמעינן דפטור אפי' לובשה: לכן ל"ל דדוקא כו' ולא דרשינן כסותך כמ"ש הרב"י : וכ"ד הרמב"ם שהשמיטו כו' דממ"כ אי אינה לבשה לדידן דקי"ל תוכא גברא אלא"ה פטור אפי' עשוי לחי ואי לבשה אפי' עשוי למת חייב : כ' התוס' בגדה כו' להעביר המכס כו' דבכלאים תכן מוכרי כסות מוכרין בדרכן אפי' לובשים ומרחיק לקוים ומפרש הש"ס דאיתא כו' שמעון דש"ל דבר שאין מתכוין מותר. ואח"ז תכן אסור ללבוש כלאים אפי' להעביר בו את המכס ומפרש ר"ש והרא"ש דהני תרי טעמי פליגי דע"כ מתני' דאוסר להעביר המכס ס"ל כר"ו דדבר שא"מ אסור אבל הרמב"ם פסק להני תרתי מסכיות וכ' הרב"ו וש"ך שם דאאי טעמא דס"ל דבאאי להעביר המכס גם ר"ש מודה דאסור. דבשלמא מוכרי כסות דאין מתכוונים כלל ללבישה שרי לר"ש משא"כ להעביר המכס דכוונתו עכ"פ ללבישה דהא התכלית להעביר המכס הוא. דמן הבגדים ללבוש בהן א"ל ליתן מכס א"כ הרי מתכוין ללבישה ויהו דאין כוונתו לחיומם מ"מ מתכוין ללבישה ולכן כ' מ"א כיון דהתוס' בגדה מדמיס בזה ציצי' ללבוש לענין מוכרי כסות לפטור ה"ה דיש לדמותן בלובשן להעביר המכס לענין חיוב :

סי' כ (ס"ק א) מתגר כו' קפידא באומנתו כגון יין רמוניים כנ"ל : דהוי זיוף אפי' לעובדי כוכבים דיין רמוניים שותים לרפואה ואי מערבים בו מומן אינו פועל רפואתו : שטוה שלא לשמה. ול"מ נפשי' בזה דזה אין מלוי באומנות וגם יכול למוכרו לעובדי כוכבים וע' בתשובת ה"ם מ"ל ס"ס ל"ט מ"ם בזה : לכן ל"ל כו' משום דאין דרך עובדי כוכבים כו' ר"ל בצירוף התגר דל"מ אומנתו' אא דאין קפידא כ"כ בע"ם אמ"א לעיל מ"מ בצירוף שאין דרך עובדי כוכבים כו' מהני אא קפידא מועט' : והא דמייתי כו' מציות ליין רמוניים כן צריך להיות. ר"ל דהביא ראיה (הובא בב"י י"ד סי' קי"ד) דסמכינן על סברי' אומן ל"מ אומנתה ביין רמוניים דהא מזיגן בש"ס דלוקחים טלית מצוייצת מתגר וע"כ משום דאומן ל"מ אומנתה ל"ל דברי מ"א מאי דאיה מייתי מטלית שאני טלית דאיכא עוד סברת שאין דרך העובדי כוכבים כו' : אלא ללמוד דסמכי' כו'. דסברא למ"א סברת

ב מנחות מ"ו ב שם ג' נמוקי יוסף א מגילה כ"ז לפירוש השאלתות' והרמב"ם והר"ן מהא דכסוי הדם חולין פ"ז ונר מצוה שבת כ"ב

עטרת זקנים

כדי שיהא חזקתו בלוק ע"כ בעצ"ו :

כ * או מתגר עכו"ם הגם ע"ז אפי' אינו תגר לתכור עליהות דוקא אלא תגר אחר סחורות ומי מהימן דלא מרע נפשיה אאם ימלא בדאי בדבר אחד עוד לא יאמינוהו (כ"י כ"י וכן משמע מדברי רש"י) כאן כתב כ"י וז"ל וכתב עוד הכ"י דתמי שאינו תגר פסולה שאם לבוש הוא תיובי' שמא הוא לבעצ ואם חוטי לבן שאל הוא עשאם ציצית שעשאה עכו"ם פסולה וכן כתב ר"י אבל רבינו הגדול מהרי"ל הקשה ע"ז דדוקא גבי תכלת ניחוש לקלא אילן משום דהכלת דמיו יקרים ערק ומזיף אבל בלבן משום ריוח העשויה שהוא דבר מועט אינו עושהו אלא ע"י ישראל והכא לפי סברת בעל העיטור הוא תולה על זה שהוא סובר שהעכו"ם יכול לעשות ציצית שבכלן לא כתב ישנו אלא ושנו משמע ושנו אחרים עכ"ל. ומה שאסרו בגמרא ציצית הנלקחים מן ההדיוט אפי' הרי"ל אליב' דעיטור דהיינו דוקא בתכלת משום שהעשה דחייסי' שמא הוא לבע' אבל בלבן דליכא אלו חשש מותר ליקחם מן ההדיוט אם עשאן העכו"ם מותרים דלמאי ניחוש כך סברן הרב ב"י בדברי הרי"ל. ומ"ש בעל העיטור מותר ליקח טלית מצוייצת בלבן מעכו"ם שאינו תגר אפי' שהוא מבשר עשיית ציצית בעכו"ם אינו נראה כלל כו' עכ"ל הב"י ויתר הדברים עיין בספרי עט"ו והמלא נחת כי האריך הרבה מאד :

כא * אבל כ"ז שהן קבועים בטלית

התם סו"ר

סי' כ' במג"א ס"ק א' אמרינן בע"ז. נ"ב ר"ל דרב הו"ל למנקט חוט ציצית לבן וגם תכלת לצבוע ב"ח כי היכא דנקט תרי נוונא חתיכות אבל לשמואל שם בע"ז דנקט נ"כ תכלת לדידיה לק"מ אע"ג דהוא בעי לטוויה לשמה מ"מ איהו לא נקט תרי נוונא חתיכות ולא הו"ל למנקט נמי תרי נוונא ציצית ודו' במה שנקט תכלת ודו"ק כנ"ל לפרש דברי המג"א

סי' כא במג"א ס"ק ב' הי' לו מזוזה . נ"ב עיין

לבושי שרד

(ה) כשותך משמע דוקא. ר"ל בשלמא כשות לילה דאיכא ריחא מלבוש מורגשים אותו . ס"ל להרמב"ם דאין משמעות בקר' דתלוי' ביומו רק בעת שלובש אבל זה אינו מכשותך מודה הרמב"ם דלשון זה מורה דתלי ביחוד וע"ז הקשה ת"ת מהא דאמר ומודה שמואל משמע דלרב הס"ל חוכת גברא אין ע"ז בזה הא גם לדידיה יש כ"מ אם לובשה לדעת הרמב"ם דלא תלי ביחוד וס"ל להס"ם להביא כשותך לומר דתלי ביחוד וכ"מ גם לרב אע"ב דאפילו לשון כשותך אינו מורה על יחוד . ושיים דמ"מ להרא"ש משתברא דתכריכין פטורין אפי' לובשן ואי תיקשי להרא"ש למה קאמר מודה שמואל . י"ל משום דלרב אינו רבותא כלל כיון דס"ל דאפי' כשות לילה הלוי ביחוד וק"ל :

שערי תשובה

סי' כא (מ) שנפסקו. עבה"ט ובזה גם הוא מודה כיון שמעולם לא נעשה בהם תשמיש מצוה. ומ"מ אפשר שאין לנהוג מנהג בזיון מאחר שהם טווים ושזורים לשם ציצית : (ג) לא שפה. עבה"ט

ב (מ) מצוייצת דוקא טלית מצוייצת אבל ציצית אפי' מתגר עכו"ם אפי' אינו מוחזק לקנות שאר סחורו' מישראל. ב"י ט"ז מ"ש : (ג) מישראל נאמן. רלה לומר שטוון ושזרן ותלאן לשמן : (ד) לעכו"ם. נראה דאפי' לתגר עכו"ם מדלא מפרש הברייתא לגוי שאינו תגר. ולפ"ה לתגר גוי מותר למכור לו טלית מצוי' לכתחלה כיון דתגר הוא ליכא למיחש דמיחס דמכ"ל דוקא בגוים הגמרא מן התגר מן הגוי בשרה. ולקמ ע"פ שאמרו אין מוכרין לעכו"ם שאינו תגר

זונה · ופירש"י שיתנה לזונה בתנאה ויאמרו ישראל נתנה לה · וזהו פי' המדרש הבי' הילקוט לדורתם לדור תם תם מנגל תם מנ"ע תם מש"ד וזהו פלאי מאי בעי הכא לגבי ציצית לומר שהם תמימים מנ' עבירות הללו אלא ע"כ ה"ק שיעשו להם ציצית על כנפי בגדיהם ולא על בגדי עכו"ם וקשה למה באמת לזה אמר לדורתם לדור תם מנגל וג"ע וש"ד אבל העכו"ם חשודין עליהם ואיכא למיחש שמא יתלוה עמו בדרך ויהרגנו או יגזול ממנו או משוס זונה :

כא א לזורקן. כ' מהרי"ו ה' לולב דיניה הציצית בספר לסימן הואיל ואיתעביד בהו מצוה חדא יעשה בהו אחריתי: ב שלא לשכב והרב"י כת' אמו לא שמענו מי שהקפיד ע"ז מעולם · ובהגהי המר"י כתוב על פי הסוד שיש לשכב בלילה בציצית קטן ומביא מהלי דאמרי' פ"ד דמנחות כיון שראה דוד עצמו ערום בבית המרחץ אמר אוי לי שאני ערום מן המצות וק' למה לא אמר כן בגיל' שהיה ג"כ ערום אלא ע"כ שהיה שוכב בציצית קטן ע"כ ודבריו דברי קבלה נקבל אבל לדין יש תשובה די"ל דבלילה עכ"פ היה לו מזוזה בפתחו משא"כ במרחץ וכ"מ בגמ' דאמרינן בגמרא ת"ר חביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצות תפילין וציצי' ומזוזה ועליהם אמר דוד שבע ביום הללתיך ובשעה שבכתם דוד לבה"מ ורואה עצמו ערום וכו' משמע שהיה ערום מכולם אף ממזוזה כנ"ל (°) ועכי' י"מ ס"א: ג שלא יגרור · ועליו נאמר ועאמרתים במטאטי השמד [אגור] וק' דבכי' כ"ג כ' דאם נגרר על הקברות אסור משום לועג לרש ומשמע בעלמא אין איסור בגריר' ועוד דמשמע לכאורה מדאמרי' בן ציצית הבסת שהיו ציציותיו נגררים ע"ג כרים וכסתו' משמע לכאורה דאבנים אחרים היו ציציותיו' נגררין על הארקו"מ ממ"ש(°)סופסי' י' ע"ש וכ"ל דהקבריסהיו גבוהים מן הארץ והיו הציצית של ר' יונתן נגררים עליהם אסרו משום לועג לרש אבל משוס בזוי מצו' ליכא כיון שאין נגררין אלא במקום גבוה ובגבי בן ציצית הבסת יש לדמות דשל אחרי' לא היו נגרריסכלל על הארץ א"כ י ל דדוק כשנגרריסבשעת לבישה הוי בזוי דגרא' :

כאלו מבבד בהם הבית אבל לא נגרים דרך הילוכן אין קפידא כ"כ :

כב א מבלים חדשים · אבל אין מברך שהחיינו על המצוה כיון דאינו בא מזמן לזמן ומ"מ ל"ע דבי"ד סי' כ"ח כתב דמברך שהחיינו על הכיסוי ונפסיקים סי"ז כתב דמברך שהחיינו על הטבילה לא שכיחי כ"כ (°) ועי' בח"ם שכתב קצת מזה אך ק' דעל כליס חדשים צריך לברך בשעת הקנין כמ"ש סי' רכ"ג ס"ד ולמה כ' ועשה בו ציצית ול"ל דמיירי שלא בירך בשעת הקנין א"כ דוקא כשקונה בגד כמות שהוא ראוי ללבוש אז מברך שהחיינו אם אינו מקבל בשעת הקנין דאינו בגד כמות שהוא ראוי ללבוש אז

כב א ולא הופילו · דאע"פ שקושרין אותן לא מתבטל מצות ציצית כמ"ש סי' י' ועוד לפי דעתם שסוברים שנתבטלו הציצית בקשירתן א"כ כשחוזרין ומתירים אותם ס"ל (°) תולמ"ה [כ"ר] והלכות כ' לית בזה משום תולמ"ה כמ"ש סס"י תרכ"ו דאם מסיר הגג שעל הסוכה לא הוי תולמ"ה ע"ש ול"ל דל"ד דהתם אין הפסול בגוף הסוכה רק בד"א המונעו לכן כשמסירו כשר אבל (°) הכא הפסול בגופו (°) וכ"מ סי' י' ס"ו ס"ש וכב"י וע' סוכה דף

שהם קבועים בטלית אסור להשתמש בהם בגון לקשור בהם שום דבר וכיוצא בזה משום ביזוי מצוה [וי"א דלף לאחר שנפסקו אין להזהר בהם מנהג בזיון **א** לזורקן **ב** במקום מגונה אלא שאינן לריכין בזיזה [כל בו הלכות שבת] ויש מדקדקין לגונזן והממיר ומדקדק במלות תע"ב [מהרי"ל הלכות ציצית] [וע"ל סי' תרס"ד סעיף מ' ט'] :

ב ג טליתות של מצוה שבלו אדם בודל עצמו מהם ואינו מותר לקנח עצמו בהם ולא לייחד אותם לתשמיש המגונה אלא זורקן והם כלים :

ג ג (ג)מותר ליכנס בציצית(ג)לבית הכסא: הגה וכ"ש לשכב בהן דשרי ויש שכתבו שנהגו ב(ד)שלא לשכב בטלית שיש בו ציצית גם שלא ליתנו לכונם עכו"ם לבכם והכל שלא יהיו מלות בזויו' עליו אך מהגין להקל לשכב בהם [כל בו] :

ד ד יש ליזהר כשאדם לובש טלית ג שלא יגרור(ה)ציציותיו:

כב ובו סעיף אחד :

א מ קנה טלית (א) ועשה בו ציצית מברך שהחיינו דלא גרע א מכלים (מ) חדשים : הגה ואם לא בירך בשעת עשייה מברך בשעת (ב) עטוף ראשון [מיימוני ומימוקי יוסף] :

כג דיני ציצית בבית הקברות . ובו ד סעיפים :

א מ מותר לכנס בבית הקברות והוא לבוש ציצית והוא שלא יהא נגרר על הקברות אבל אם הוא נגרר על הקברות אסור משום לועג לרש ג במה דברים אמורים בימיהם שהיו מטילים ציצית במלבוש שלובשים לצורך עצמם אבל אנו שאין אנו מכוונים בהם אלא לשם מצוה אסור אפילו אינם נגררים *וה"מ כשהציציות מגולי' ג אבל אם הם מכוסים (מ) מותר :

ב יש נוהגים לקשור ב' ציציות שבשני כנפים זה עם זה כשנכנסים לבי' הקברו' ד א ולא הועילו כלום(ג)בתקנתן:

ערוכה להשתמש בשעת עשיית המצוה הוין דומי' דדם ואפי' כמי סוכה שנפלו יש איסור אע"ג דלא הוה דומי' דדם דהא אין שם בזיון מ"מ אסור אפי' בח"ה מטעם מוקצה כיון שכבר נאסר כי"ט וכמ"ש התוספות שזכרתי והוה בזה כמו מתרוג שרוצה לאכלו והושטנא להריח דאז אין עושה המצוה מ"מ אסור מטעם מוקצי' ונמצא שפיר אמר הטור שלא כדברי השאלתות דס"ל דילפי' אתרוג והושטנא מדם וא"כ היה לנו ג"כ לאסור תשמיש של ציצית אבל באמת לא ילפי' אתרוג והושטנא מדם דשם עושה המצוה בבזיון וא"כ יש להתיר בציצית דיש(°)תרתי לטיבותא' כמ"ש ע"כ יש היתר גמור אפי' בעודנו עליו לעשות מהם תשמיש ואח"כ יחזרו למצותן זהו ברור ונכון מאד בס"ד אלא שרבינו הטור לעשותו ביטל דעתו וכ' שטוב להחמיר כנ"ל ד : (ב) במקום מגונה . מסיים בשם מהרי"ל שהגג לגונזם ולהניחם תוך ספר מ' או לעשות בהם שום מצוה עכ"ל · ולפ"ז נראה דה"ה בסך סוכה טוב שלא לעשות בו לצורך דבר שאינו כבוד למצוה שעברה : (ג) מותר ליכנס כו' · נראה היינו דוקא בבגד שעשוי למלבוש וכו' ד' כנפות נתחייב בציצית אבל (°) בטליתות של מצוה שלנו שאינן רק להתפלל בהם אין נכון שיכנס לב"ה דגמת לדבר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים דרשינן ד"א בגדים שביבל בהן קדיר' לרבו אל ימזוג בהם את הכוס זק"ו להאי מילת' שמיוחד לדבר קדושה דוקא והלא גם בספיף שקודם לזה נתן חומרא לטלית של מצוה שבלה טפי מציצית (°) שנתקלקלו לפ"ד הש"ע ס"א ומש"ה כתב הטור סי' מ' בטלית שפשט כדי ליכנס (°) בו לב"ה ואע"פ שכתב ב"י שם דלאו משום איסור נקט רבינו כן אלא מיירי שא"א לעשות בו ברכו אם לא בהפשטת טלית אע"ד יותר נכון דרך שכתבתי ואם שאין ראיה לאיסור מ"מ לא נרע מההוא דרך אחר שזכרנו אבל מ"מ הטלית קטן שלובשין תחת הבגד שאנו מהגים בו בזה ודאי מותר ליכנס לברכו כיון שהוא מבוסה. ועוד כ"ל דנ"כ ההולכים מבה"כ ביה"כ לפנות והם מלובשים קיט"ל צריך שיפשיטו הקיט"ל כיון שבגד זה מיוחד להתפלל בו כנ"ל :

כב (א) ועשה בו ציצית·זה תוספתא שהבי' ב"י והקשה הב"י למה לא כ'כנגבי תפילין והרמב"ם כ' בחמת כנגס נבי תפילין ותי' בשם מהרי"א דס"ל לטור שאין מברכין שהחיינו אלא על מצוה דמזמן לזמן כדמשמע בה' פסח ס' תל"ב ומ"ש בציצית כאן דהיינו מעשה שקנה טלית כדין שקנה כלים חדשים וכ"כ בשם ב"ה ע"כ כ' כאן קנה טלית עשה בו כו' אבל אין הלשון של טור מורה ע"ז שלא הזכיר רק ציצי' ולא טלית

ומ"ש בשם תשובת רמ"א הוא ט"ס וצ"ל רא"מ והוא מדברי הא"ר ומ"ש אבל מותר כו' עיין בית דוד וצ"ע בגוף הספר שם : (ד) שלא לישכב. עבה"ט והאחרונים האריכו בזה ועיין בקונטרס מספר רב שלבאריא י"ל שאין ראיה מדוד לפי שמלך היה והיה קשור לו ס"ת בזרועו רק שאינה נכנסת עמו לבית המרחץ ע"ש באורך: (ה) ציציות. עבה"ט ועיין בשלמי ציבור בשם בעל עשרה מאמרות שכתב מצוה מן המובחר שיהיו הציצית משולשין ולא נגררים אלא יהיו תלויים ועומדים מחצי גופו ולמטה. וכן הוא בכתבי הרב זלל"ה שבחינת טלית הוא עד החזה ומשם ואילך הוא בחינת ציצית ולא יפה עושים המשלשים טליתם מאד ע"ש. ועיין בבר"י בשם פרי הארץ ושו"ת דנול מרבבה שבטלית ארוך יכול לחתוב הציצית בחנורתו אשר במתניו כדי שלא יגררו ועדיף טפי לתותבם בחנורתו ועיין לעיל ס"ס יו"ד ובבית יעקב סי' נ"ב ע"ש :

סי' כב (ג) עיטוף ראשון. עבה"ט ובבר"י כתב ממשמעות האר"י מי שקנה טלית ועשה בו ציצית שמברך שהחיינו בשעת עיטוף ראשון יברך תחלה ברכת ציצית ואח"כ שהחיינו דלא כהע"ת ומקור חכמה. ומח"ב ושלמי ציבור האריכו בזה. וע"ש שהקשה דמ"ש משופר וסוכה ולולב. והביא דברי הב"ח נדחק לחלק לפי דעתו ע"ש וע' במח"ב דכשמניח תפילין חדשים אין מברך שהחיינו וכן המנהג ע"ש :

סי' כג (א) מותר. עבה"ט וכ"כ בתפארת שמואל והביאו בבר"י דגם טלית קטן שלובש לועג קטן דבטלי' גדול שמיומד רק להתפלל אינו רואו והגון שיהיה ציצותיו נגררין בארץ. והיא דבית הקברות ודלילת הכבסת מיירי בנגררים ע"ש ועיין בבכה"ג :

בב (א) חדשים. אבל אין מברך שהחיינו על המצוה כיון דאינו בא מזמן לזמן לפ"ז אם עשה ציצית בבגד ישן שכבר קנה ובירך עליו שהחיינו אינו מברך. וה"ה בתפילין נמי אינו מברך שהחיינו. מש"ה כתב קנה טלית ועשה בו ציצית כו'. וא"ל דהא על כליס חדשים צריך לברך בשעת קנין ולמה כתב ועשה בו ציצית. י"ל דוקא בשקונה בגד כמות שהוא ראוי ללבוש אז מברך שהחיינו אבל אם קנה בגד שיעשה ממנו מלבושים אז יברך בשעת לבישה והכא שיון שעושה בו ציצית מברך בשעת עשיית המצוה. זהו דעת הב"י וכ"ח רש"ל ובכנה"ג ומ"א. אבל הרמב"ם ס"ל דמשום המצוה שמחדש בה מברך שהחיינו מש"ה כתב ציצית ותפילין ע"ש. וכ' ע"ת דיש לנהוג כהרמב"ם וכ"כ ט"ז דבין בציצית בין בתפילין יש לברך בשעת רתיכונה שמברך עליהם שהחיינו כמ"ש רמ"א בי"ד סי' כ"ה ומילה לכל מצוה שחדש בשעת רחשון מברך שהחיינו ע"ש . ועיין י"ד שם ס"ק ב' מש"ש. ועיין בספר בני חייל ונתבו' חות יאיר סי' רל"ו : (ב) עיטוף רחשון . פי' שהחיינו שהלה ואח"כ להתעטף ב"ח ע"ת :

בג (א) מותר. פי' שלבש את הציצית תחת הבגד וה"ה בתפילין נמי מותר לילך בבית הקברות אם מכסה אותן ע"ת. ועיין מ' בית יעקב סי' י"ב. ובספר נור מריה על הרא"ש פרשה וילא : (ב) בתקנתן . דלפי דעתם ביאור הגר"א

חידושי רעק"א

סי' כ"א מג"א סק"ב אע"כ שהיה שוכב בטלית קטן. לפ"ז יהיה מוכח שעת הרא"ש רפי' י"ח דכשהו יום בלילה חייב. דאלו להרמב"ם דפטור. מ"כ אם שהיה שוכב בלילה בטלית קטן. הה מ"ת הוא עדוה מן המלות. דאין לו קיום מצות ציצית כיון דפטור מציצית בלילה: **סי' כ"ב** מג"א סק"א והכא כיון שאינו רואו ללבוש כו. היינו הכא כיון שאינו רואו ללבוש בשעת הקנין אלא שעשו בו ציצית אינו מברך אז שהחיינו. לפ"ז יהיה לדעת הרמב"ם מילוה דין דאם קונה טלית אינו מברך עד שעת עשיית ציצית כיון דאין רואו ללבשו. ואם קונה בלילה מברך מיד דהא רואו ללבישה אלא ציצית בלילה דבשאין יום גם בלילה פטור :

סי' כ"ג מג"א סק"א הו"ל תולמ"ה. ועוד לפי דעתם לובשים בגד ד' כנפות אלא ציצית : שם בא"ד ול"ב דל"ה. בלבוש

סי' כב ס"א קנה כו'. תוספתא פ' בתרא דברכות הבושה ציצית לעצמו אומר ברוך שהגיענו אלא דשם תניא גם הבושה תפלין לעצמו אומר ברוך שהגיענו וכ"כ הרמב"ם פי"א מה' ברכות כל מצוה שהיא חזמן לזמן כגון שופר וסוכה ולולב ומגילה וא"ח וכן כל מצוה ומצוה שהיא קיימין לו כגון ציצית ותפלין ומזוזה ומעקה וכן מצוה שאינה הדירה ואינה מצוה בכל עת שהרי היא דומה למצוה שהיא חזמן לזמן כגון מילה כגון ופדיון הבן מברך עליה בשעת עשייתו שהחיינו. ובכגון ראשונה לאד המוכה ולולב ומגילה וכ"ח כמ"ש בפ"ד דסוכה ופ"ב דשבת ופ"ג דמגילה. ובכגון שניה למד התוספתא הנ"ל ובכגון שלישית למד תפדיון הבן בסוף פסחים ואחר שהיא חזמן לזמן כמ"ש בפ' פ"ג דערובין והום' חולקים על זה שבחבו בסוכה מ"ו ת' ד"ה הבושה דבעשיית ציצית ותפלין לא מברכין והכיוחו מש"ם דלעשות לא מברכין עליהם דמלא תעביר לא מברך עליהם שהחיינו ע"כ לא מברך מדלא תעביר בו ומברך מדלא תעביר בסוף פי"ע דשבת ופליגי אלכות האחרונות הנ"ל ומתנו אלא אמאות שיש עליהם שמתה ע"ש ופ"ל דסמי לתוספתא הנ"ל מקמי גמ' דידן ועי' בתוס' דמגמות מ"ב ב' ד"ה ואלו כו' ובתוספתא כו' ולעצמה דברים בתוספתא המביא לגמ' דלא תעביר אלא שהחיינו ואלו לעשות לא וכמ"ש בסוכה שם בד"ה הקודם בד"ה הבושה כו' דוקא כו' דסבר דאין מברך לעשות כו' ואע"ג דגם שהחיינו לא המבר בגמ' ובתוספתא אמר שמברך היינו משום כלים חדשים ובבר המבר בברכות זה"ם כתב רב שרירא גאון ר"ל דעשה התוספתא הוא כנ"ל וע' תוס' דסוכה הנ"ל כ' רב שרירא גאון כו' רק בזה סותרין דברי תוס' דהבדי מגמות שם כ' ווודע היה שבאלות כו' ולא מחמת דלא תעביר לה א"כ נפל כל הבנין של תוס' דסוכה שהוכיחו דלא מברכין שהחיינו עליהם ולפי התוספתא גם בתפילין מברכין כמ"ש בתוספתא להדיא בין לפי' תוס' בין להרמב"ם אבל לפי' תוס' דסוכה לא מברכין עליהם ובדעת בע"ש ופ"ע כתן ופ"ד סי' ר"ה בעור ובע"ש כ' שאין לו לברך וכ"כ ר"י והוא דברי תוס' ובע"ש הנ"ל ובפ"ש שם כ' דברי הרמב"ם ובהגה"ה כ' דברי תוס' ובע"ש אבל בהגה"ה סי' כ"ח ס"ב כ' כדברי הרמב"ם ודברי הרמב"ם הן עיקר דהוכחת תוס' אין מוכרח בנ"ל וכ"ם לדחות מה שמפורש בתוספתא להדיא וכ"כ ב"י ד"ה סי' רס"ה בשם הרשב"א דמדיעא יש לברך כמו בפדיון הבן רק אבל קשה כמ"ש תוס' דסוכה שם וגם תירוצם אין מספיק דכ"ם בהלל דיש בו שמחה ול"ל הטעם הלל אינו מצוה בפ"ע בש"ם בע"פ אבל אפשר ישראל עושין פסחיהן ומוציא ליליהן כו' וכן דעת הטור כתן בהרמב"ם שב' לשון התוס פתח אות באות ומה שהקשה ב"י דלמה לא כ' הטור ב"כ בתפילין ובפ"ז כ' מהרי"ל וכ"ר ס"ל להטור כנע"ה ולית' דשהחיינו לא מברך אלא הטעם כנע"ה אינו מברך אלא שהחיינו אלא כמ"ש הרמב"ם שם וכ"כ תוס' ורש"י בסוכה שם וכ"כ בתוספתא שם בכל המצות לעצמו ובע"ה אינו מברך בתפילין ובע"ז כ' מהרי"ל וכ"ר ס"ל להטור כנע"ה וליתא דשהחיינו לא מברך אלא הטעם כנע"ה אינו מברך אלא שהחיינו אלא כמ"ש הרמב"ם

טלית ונראה כוונת הטור דממילא נדע גם בתפילין כן דמ"ש והלא בתוספתא ג"כ לא הזכיר רק ציצית לכוונ' זו והיא קודמת למצות תפילין ומו"ח ז"ל הביא בשסרש"ל כ' על דברי הטור שמן מוכנין כן ונראה' דזהו משום דס"ל דהתו' בפ' לולב וערבה תוספיס בפשיטות שלא לברך לא על ציצית ולא על תפילין וספק ברכו' להקל אלא דמרא' דגם בכלים חדשים לא יברך כדכתב התו' לפס ע"ש רב שרירא גאון דלא סמכי' על הסיא דהרואה דמברך על כלים חדשים מדמסקינן בפ' בכל מערבין דבעי' מידי דאתי מזמן לזמן אלא דקשה מפדיון הבן עכ"ל · וכבר נפסק הלכה פסוקה לקמן דמברכין על כלים חדשים מטעם שכתב ב"י בשם ת"ה דהוי כמו מזמן לזמן ומ"מ בין בציצית בין בתפילין יש לברך בפעם ראשונה שמברך עליהם שהחיינו כמ"ש רמ"א בי"ד סי' כ"ח לענין כיסוי הדם ומיר' לכל מצות שחדש עושה בפעם ראשונה מברך שהחיינו כנ"ל :

ב ד מצוה א לאחוז הציצית (א) ביד שמאלית כנגד לבו בשעת קריאת שמע רמז לדבר והיו הדברים האלה וגו' על לבבך :

ג ה טוב להסתכל בציצית בשעת עטיפה כשמברך :

ד ו יש נוהגין להסתכל בציצית כשמגיעים לוראיתם אותו ז וליתן אותם (ב) על העינים ומנהג יפה הוא וחבובי מצוה :

הגה גם נוהגים קלת לנשק הציצית בשעה שרואה גם והכל הוא חבוב מצוה [ב"י] :

ה מ כשמסתכל בציציות מסתכל בב' ציציות שלפניו שיש בהם עשרה קשרים רמז ב (ג) להויות ט וגם יש בהם ט"ז חוטים ועשרה קשרים עולות כ"ו כשם ההויה :

ו ג' גדול עונש המבטל מצות ציצית ועליו נאמר לאחוז בכנפות הארץ וגו' (ד) כ והזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני שכינה :

לבושי שרד

כתחלי' בכבר וסיימו מבוסדבל תוסיפהוי פסולו בגופו ועיין מה שכתבתי בס"ד בסי' י"ב לות ד' יש קלת סתירה לכאן ויש"ב ודוק:

באר היטב

שבוגרים שנחבטלו הציצית בקשירתן מ"כ כשמוזרין ומתירין אוחן ס"ל מעשה ולמ"ה עיין מ"מ : (ג) נופג לרש היינו אם הציצית מגולין כדלעיל :

כד (א) ביד שמאלית. בין קמיצה לזרת. וכשיגיע לפרשת ציצית יקחם שם ביד ימין ויביט בהם ויהיו בידו עד שמגיע לאמצעים ונמחדים לגד ואז יעסק הציצית ויסירם מידו כן כתב האר"י ז"ל מ"מ : (ב) על העיניים נמצא בשם הקדמונים בכל המעביר ציצית על עיניו בשקורא פרשת ציצית יהא מוכנעם שלא יבא לידי סמנו עיניים. הסומא יש לו לאחוז הציצית בידו בשעה שהוא אומר ורואיתם אותו וכן לנשק אותם משום חיבוב מצוה אבל להעביר הציצית על עיניו לא דמיקרי כחוכא ואיטלולא שבת יעקב מ"ב כי' ל"מ ע"ש : (ג) להויות.פי' לספירות. רקנ"ט : (ד) הזהיר במצות ציצית. ויזהר לעשות טלית נאה משום זה אלי ואמונה. ועיין בזוהר שלח לך דהקורא ק"ש בלא ציצית מעיד עדות שקר בעצמו.מ"מ בחבור הרדב"ז מ"מ סי' מ"מ אוסר לרקוס פסוקים של תורה בטלית. והמחבר לקט הקמת כתב הרא"ש פיס להתיר ע"ש :

ביאור הגר"א

לבטלם : ולא כו'. כמש"ל סי' יו"ד פ"ג ועוד לפי דבריהם לובשין בגד בלא ציצית. ב"י ובמ"מ : ס"ב הנכנס כו'. גמ' שם בתם הוך בו' דתחר הר בו' ומקלאחר בהם כו' משמע דד"מ של קנרות אסור ג"כ ובמ"מ סי' מ"ם סק"מ : ס"ד במקום כו'. מנחות מ"מ מ' בהבית שעהא כו' וכ' הוס' בפ"כ ע"ד מ' ובפסחים מ' ב' ובלה ס"מ ב' דמכאן רמיהם דיש ציצית לתמים וכ"ה במדרש ודחקו למצוה עשם למנבגם שהיו מסירין עם"ו וכ' ואע"ג דאתמרינן בדפ"ג דברכות שם דלייה כו' אע"ג דיש לחן ציצית מ"מ אינם לובש לדש בגד לדש אלא לא דמיקרי כחוכא ואיטלולא שבת יעקב מ"ב כי' ל"מ ע"ש : (ג) להויות.פי' לספירות. רקנ"ט : (ד) הזהיר במצות ציצית. ויזהר לעשות טלית נאה משום זה אלי ואמונה. ועיין בזוהר שלח לך דהקורא ק"ש בלא ציצית מעיד עדות שקר בעצמו.מ"מ בחבור הרדב"ז מ"מ סי' מ"מ אוסר לרקוס פסוקים של תורה בטלית.

באר הגולה

ה כ"י מהבית דברכות ו הרא"ש בהל' ציצית מ מנחו' מ"מ כ עוד ב כ"י בסי' מ' ובשם כ"י בשם הריטב"א ד הגהות מיי' פ"ג בשם שוחר טוב והמרדכי בספ"ג דסוכ' ה מ"מ בשם רב מנחם גאון ו סמ"ק ור' יונה וריב"ם בשם רבו רבי פרץ הכהן ז עוד בשם בעל העיטור מ הר"מ מריקנט ס"פ שלח לך ט כן שמע הב"י ו מנחות מ"ג כ שם בגמ' :

עטרת זקנים

כד * ולרבנו בנפיס שבכל לד שיבה יחזור. הגה ע"ז פי' וד' בנפות נגד פינות עולם. הבלת הדומה ליס ויש לרקיע ורקיע לבסא בכוד וזה הוא בורסיה דדינ' כי' דיוני נפשות וזה הוא רצונ' דאבא לוקה כי' ברא (כ"ב הזהר בפ' שלח לך) לפ"ז נ"ל להתעטף בציצית בפתח תחת הכי"ת להורות על עיקר המצו' שהוא פתיל הבלת בכל עת יהיו בגדיך לבניס זו מצות ציצית והזהיר בה זוכה וראוה פני השכינה ע"ש :

חתם סופר

במרדכי סוף הלכות מזוזה הובא בב"י יו"ד סי' רפ"ב דבחדר אם איש עם אשתו ישינים שם פוטר ממזוזה והביאו הרמ"א בהג"ה בש"ע שם סעיף ב' ע"ש וצדקו דברי האר"י זצ"ל וק"ל. ולפ"ז משמע קצת כמ"ש הר"י יעב"ץ בסידור שלו שיש לשמש מטתו מלובש בטלית קטן ויש לדחות דבלאו הכי נמי לא היה ערום [ממצוה] דעונה נופא מצוה היא והא לא מצי קאי כשהיה שוכב באותו חדר בלא עונה ומזוזה לא היה שם וע"כ היה שוכב בטלית קטן ודו"ק :

ג ה הנכנס תוך ד' אמות של [א] מת או של קבר דינו כנכנס לבית הקברות :

ד במקום ב שנוהגים להסיר ציצית מטלית המת בבית ו אם הכתפים לובשים ציצית איבא למיחש בהו משום (ג) לועג לרש :

כד הנהגת לבישת הציצית ושכרה ועונשה ובו ו"ס :

א מ אם אין אדם לובש טלית בת ארבע כנפות אינו חייב בציצית וטוב ב ונכון להיות כל אדם זהיר ללבוש טלית קטן כל היום כדי שיזכיר המצות בכל רגע וע"כ יש בו חמשה קשרים כנגד חמשה חומשי תורה *וארבע כנפים שבכל צד שיפנה יזכור ג ונכון ללובשו על המלבושים . לפחות יזהר שיהי' לבוש ציצית בשעת התפל' :

דף ל"ג · וכתו' ברכות דף י"ח כתבו וז"ל ציצית של מתים יש לקברם ולהדקם תוך הכלף אם הם חייבים בציצית הרי יש להם ציצית ואם לאו הרי הם מבוטלים עכ"ל משמע דאע"פ שהם קשורים לא מתבטל מצות ציצית ואפשר דבשקושר כ' זה בזה שאני : ב שנוהגין · משמע במקום שאין מוהגין להסירם אין קפידא אם הכתפים לובשים ציצית וע"ע בהרי ב"ד סימן שנ"ח כתב שמשימין ציצית בטלית של מתים ואפ"ה פסק כאן דאסור ליכנס לב"ה אז לד"ת של מת בציצית והיינו כסברא הראשונה שכתב הרא"ש ונמה כתב כאן בהיפוך ויש לחלק אבל אין עיקר בפוסקים ע"ש :

כד יזהר לעשות ציצית נאה משום זה אלי ואמונה (נמ') : א לאחוז הציצי' בין קמיצה לזרת (ברכות רמ"מ) בשיגיע לפ' ציצית יקחם גם ביד ימין ויביט בהם ויהיו בידו עד שיגיע לנאמנים ונחמדים לגד ואז יעסק הציצית ויסירם מידו(כתבי האר"י): ב להויות.פי' לספירות(רקנ"ט): ג גדול.כ' בזוהר פ' שלח לך ע' תנ"ב הקור' ק"ש בלא ציצית מעיד עדות שקר בעצמו :

אשל אברהם

א] של מת.בב"י משמע דבבית הקברות נמי מותר חוץ לד' אמות. וכ"כ הב"ח . אבל באחרונים מחמירין אפילו חוץ לד' אמות ועיין בס' אליה רבה :

שערי תשובה

לרש כיון שהוא מבושה ע"ש :

סי' כד (ב) על העינים. עבה"ט . ומ"ש הסומא כו' שם בשבות יעקב איתא שיש לו ליקח הציצית בשעה שקורא פרשת ציצית אע"פ שנאמר וראיתם אותו כיון שישנו בראיה אצל אחרים ע"ש:(ד) הזהיר. עבה"ט ומ"ש לענין לרקום פסוקים כו' עיין ביו"ד סי' רפ"ג דאין נכון לעשות בגדים בגינת ווירדים כלל א"ס' כ"ה שכתב שמ"מ אי כבר נעשה ורקם פ' ציצית מותר לברך עליו . יזהר כשישב ע"ג ספסל יבביהו מצדדים ולא ישב על נוף הטלית שד"ת מרוקמים שם. ועיין בש"ך ביו"ד שם שנהגו היתר לרקום ע"ש . ועיין בגינת ורדים סי' ק"י שהבא לשאול אם ירקום על מפות אין מורין כן היתר לכתחלה כ"ש על טלית והביא שם מהרדב"ז : ובלקט הקמח הביא נ"כ מהרדב"ז וכתב שהסכים בתשובה בדיעבד לברך דמ"ש שם ביו"ד בשם הרמב"ם אינו בטלתים שלנו שאנו נוהגין בהם קדושה שלא ליכנס בהם לבה"כ וכיוצא בו ע"ש. ועיין בא"ר בשם מקור חיים שאף שמצות אין מציילות מיצה"ר מ"מ מצות ציצית מציל ונראה שלמד כן מעובדא דמנחות מעשה באדם אחד כו'. וכן הוא אומר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' כו' אשר אתם זונים אחריהם למען תזכרו וכו' והייתם קדושים ויצאו דברינו בקדושה :

הגהות רעק"א

הרגיש בזה בעצמו . וכה' דאפשר לחלק דלא דמי דהתם לא נעשה שום דבר בפסק. אבל הכא נעשה עיקר הקשירה בציצית עצמם אבל הוא דוחק וס"ע עכ"ל. וע' בט"ז לעיל סי' י"ב סק"ג. בה' שלחן בסופו מבואר ג"כ דס"ל דאם הציצית בעצמן נפסלים לא תהני תקון כגון בנפסק ונקרע יותר מכ"ע לא תהני לקטור חוט דהוי תולה"ר עיי"ש :

סי' כ"ד ס"א ונכון להיות כל אדם וכו'. ע' הוס' פסחים קי"ג ד"ה ואין : שם ונכון ללבבו על המלבושים. ע' לעיל סי' ח' בחב"ד :

ביאור הגר"א

לבטלם : ולא כו'. כמש"ל סי' יו"ד פ"ג ועוד לפי דבריהם לובשין בגד בלא ציצית. ב"י ובמ"מ : ס"ב הנכנס כו'. גמ' שם בתם הוך בו' דתחר הר בו' ומקלאחר בהם כו' משמע דד"מ של קנרות אסור ג"כ ובמ"מ סי' מ"ם סק"מ : ס"ד במקום כו'. מנחות מ"מ מ' בהבית שעהא כו' וכ' הוס' בפ"כ ע"ד מ' ובפסחים מ' ב' ובלה ס"מ ב' דמכאן רמיהם דיש ציצית לתמים וכ"ה במדרש ודחקו למצוה עשם למנבגם שהיו מסירין עם"ו וכ' ואע"ג דאתמרינן בדפ"ג דברכות שם דלייה כו' אע"ג דיש לחן ציצית מ"מ אינם לובש לדש בגד לדש אלא לא דמיקרי כחוכא ואיטלולא שבת יעקב מ"ב כי' ל"מ ע"ש : (ג) להויות.פי' לספירות. רקנ"ט : (ד) הזהיר במצות ציצית. ויזהר לעשות טלית נאה משום זה אלי ואמונה. ועיין בזוהר שלח לך דהקורא ק"ש בלא ציצית מעיד עדות שקר בעצמו.מ"מ בחבור הרדב"ז מ"מ סי' מ"מ אוסר לרקוס פסוקים של תורה בטלית.

באר הגולה

ה כ"י מהבית דברכות ו הרא"ש בהל' ציצית מ מנחו' מ"מ כ עוד ב כ"י בסי' מ' ובשם כ"י בשם הריטב"א ד הגהות מיי' פ"ג בשם שוחר טוב והמרדכי בספ"ג דסוכ' ה מ"מ בשם רב מנחם גאון ו סמ"ק ור' יונה וריב"ם בשם רבו רבי פרץ הכהן ז עוד בשם בעל העיטור מ הר"מ מריקנט ס"פ שלח לך ט כן שמע הב"י ו מנחות מ"ג כ שם בגמ' :

עטרת זקנים

כד * ולרבנו בנפיס שבכל לד שיבה יחזור. הגה ע"ז פי' וד' בנפות נגד פינות עולם. הבלת הדומה ליס ויש לרקיע ורקיע לבסא בכוד וזה הוא בורסיה דדינ' כי' דיוני נפשות וזה הוא רצונ' דאבא לוקה כי' ברא (כ"ב הזהר בפ' שלח לך) לפ"ז נ"ל להתעטף בציצית בפתח תחת הכי"ת להורות על עיקר המצו' שהוא פתיל הבלת בכל עת יהיו בגדיך לבניס זו מצות ציצית והזהיר בה זוכה וראוה פני השכינה ע"ש :

חתם סופר

במרדכי סוף הלכות מזוזה הובא בב"י יו"ד סי' רפ"ב דבחדר אם איש עם אשתו ישינים שם פוטר ממזוזה והביאו הרמ"א בהג"ה בש"ע שם סעיף ב' ע"ש וצדקו דברי האר"י זצ"ל וק"ל. ולפ"ז משמע קצת כמ"ש הר"י יעב"ץ בסידור שלו שיש לשמש מטתו מלובש בטלית קטן ויש לדחות דבלאו הכי נמי לא היה ערום [ממצוה] דעונה נופא מצוה היא והא לא מצי קאי כשהיה שוכב באותו חדר בלא עונה ומזוזה לא היה שם וע"כ היה שוכב בטלית קטן ודו"ק :

א"ח כה הלכות תפילין

מגן אברהם נ"י

ט"ז מגן דוד

כה (א) כדי שלא יעבור על המצות. דאע"ג דגבי תפילין אם פגע בשל ראש תחלה יסלקנה ויניח של יד תחלה כמ"ש

כה דיני תפילין בפרטות ובו יג סעיפי' :

א מ *אחר *) שלבש טלית מצוייץ (א) יניח א] תפילין שמעלין בקדש והמניחים כים התפילין והטלית לתוך כים אחת ב צריכין ליזהר א שלא יניחו כים התפילין למעלה בהם תחלה ויצטרך להניחם קודם הטלית (א) כדי שלא יעבור על המצו': הגה מיהו אם הפילין

כה א שלא ימיחו . אל"ע דכ"ל דאיקפידא בזה כיון דהתפילין עדיין בתוך כיסן

כה * אחר שלבש ציצית יניח תפילין דגול מרבבה

*) (מחבר) משמעות הדברים לפי חתם סופר

סי' כה במחבר סעיף א'

באר היטב

כה (א) יניח תפילין. הרב בשיורי כנה"ב פסק דמי שאין ידו משגת לקנות ציצית ותפילין דציצית קודם ע"ש.

יד אפרים

בש"ע ס"א שמעלין בקודש. נראה שלא בא להתה עשם על איחור הפילין הציצית אלא שייך מעלין בקודש אלא לענין אותם מצוה

הגהות רעק"א

סי' כה ס"א שמעלין בקודש. טעם זה הוא בלקוטי מהר"ל ובכ"י כ' הטעם דציצית קודם דמקולה בנגד כל המצות ועוד דהוא

מחצית

סי' כה (ס"ק א) שלא כו' וכ"מ סעיף י"א . ר"ל שכ' שם ז"ל ויש מ"ש שאסור להוציא תפילי' ס"ר מהתיק עד שתהיה תפלה של יד מונח' . ודין זה מקורו מתשו' הר"י גוקטליי"א . והטעם ע"פ הקבלה

אשל אברהם

א] תפילין. הוא לשון פלילי אות ועדות שהשכיחה ארוי עליהו עור ובתשובת בית דוד סימן כ"ף הקש' דפלילה אינו לשון עדות

ביאור הגר"א

סימן כה ס"א אחר כו' . כ"י ועור : שמעלין בקדש . דברי המחבר וכ"כ ע"פ הזהר ע"ש מ"ג ק"ג ב' וכמ"ש בכ"מ

השקל

לשמואל ציצית מוכח מנא מודה שמואל בזקן שעשה טלית לתכריכו שפטור (ופ' מ"א סי' י"ט) ומשיק הש"ס שם וז"ל ואלא שעתא ודאי רמיזן להו ומפרש הרא"ש דהאי שעתא ר"ל כשלובשים את המת הטלית ודלו תלינן בי' ציצית דאלא"כ הוי אות לוגע לרש והקשה לפ"ז למה מיתה ר' יוחנן לר' יונתן שהיו ציצותיו נגררים על הקברים משום לוגע לרש . הא גם למתים יש ציצית . ותי' דמ"מ אינא לוגע לרש דעכ"פ המתים אין מצווי' עליהם . ולפ"ז אפי' אין מסירים הציצית מטלית המת בבית אם הכתפים לובשים ציצית יש בו משום לוגע לרש . דהא המת אינו מצווה . עוד פי' הרא"ש פי' שהי' שעתא ודאי רמיזן להו דר"ל כשלובשים הטלית למת ומוציאים המת לקבורה . אז משום שהכתפים י"ל ציצית ואי לא היה למת ציצית היה לוגע לרש לכן גם לטלית המת י"ל ציצית. ובנה"ק בשעת הקבורה שוב מתירים הציצית . וא"כ אם הא' דר' יונתן הכ"ל כיון דיוכא למתים ציצית . ולפ"ז אי יש למת ציצית אף דאינו מצווה ליכא משום לוגע לרש . ולכן סותרים הפוסקים של הרב"י זא"ז . דממ"ש פה בסעיף זה במ"ש שמוהגים כו' משמע דמ"ל עיקר כפי' שי של הרא"ש וממה שפסק בי"ד סי' שמ"א שמשמיט פה בסעיף זה במ"ש דהאמור בהכליס כו' : ס"ר גדול כו'. מ"ג ב' מ"ד א' ברכות מ"ז ב' סוטה כ"ב א'. שבת כ"ב ב' פסחים קי"ג ב' : ועליו כו'. ספרי פ' שלח וכל המבטל מצות ציצית עליו כו' : והזהיר. מ"ג ב' :

חכמת שלמה

דלא תתחתן הוי ביניהן ודאי דהוי איסור חמור יותר מן התורה אף גם להסוברים דלא תתחתן איירי בנירותן משום לא תתחתן בם מוכח דס"ל דלא תתחתן היינו בניהן ולשיטתו אזיל וכמ"ש הב"ש בשמו באבה"ע [סי' ד'] וכן הוא דעת הרמב"ם והדבר תמוה על המנ"א שהשמיט הל"ק של רש"י : והנה בזה עמדתי על דעת הרמב"ם שהשמיט הך טעמא של הש"ס משום זונה ונקט אך טעמא דר' יהודה משום שמא יתלוה עמו והב"י הרגיש בזה ונדחק משום שהוא יותר מצוי ויותר חמור והוא דחוק. אבל לפענ"ד אתי שפיר מאד דהנה גרסינן במשנה ס"ג דדמאי [משנה ה'] הנותן לפונדקית מעשר את שהוא נותן לה וכו' ר' יוסי אומר אין אנו אחראין לארמאין וכו' ומפורש בש"ס ב"ק [דף ס"ט ע"ב] הטעם דהלעיטהו לרשע וימות וכן ס"ל לרשב"נ במס' מעשר שני רפ"ה דבשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות ועיין בתו"ט שם דלפירש"י בפ"ק דחולין גם הת"ק ס"ל הך סברא דהלעיטהו לרשע וימות רק דס"ל דפונדקית לטובה מכוונת אבל מן הירושלמי מוכח שם דת"ק ור' יוסי פליגי דלת"ק לא אמרינן הלעיטהו לרשע וימות ולר' יוסי אמרינן כן ע"ש ולכך דהרמב"ם ס"ל כפירוש הראשון של רש"י דהכוונה משום זונה שיהיה מראה לה שהוא ישראל ותזנה עמו ולכך הוה קשה לי דהרי אין אנו אחראין לארמאין ולכך ס"ל דהך טעמא דמשום זונה ס"ל כת"ק דדמאי הנ"ל דס"ל דעושין תקנה לארמאין ולכך ס"ל הטעם משום זונה ולכך מהאי טעמא נופא מסיק ר' יהודה טעם אחר שבא יתלוה דקשה לו תינה לרבנן אבל לר' יוסי דס"ל אין אנו אחראין לארמאין לזה יהי' אסור למכור לו טלית לכך מחדש ר' יהודה טעם אחר משום שמא יתלוה וכיון דאנן קיי"ל כרשב"נ דאין אנו אחראין לארמאין לארמאין לכך לא היה יכול להעתיק הטעם משום זונה רק הטעם השני. ומה יומתק בזה ל' הש"ס דמנחות שם דקאמר מאי טעמא הכא תרנומא משום זונה ומה לשון הכא תרנומא. אך לפי הנ"ל אתי שפיר דהרי דעת רש"י דגם לת"ק ס"ל אין אנו אחראין לארמאין ושעמא התם הוה מכח דלשובה מתכוונת רק בירושלמי הביאו התוי"ט ס"ל דלת"ק דאין אנו אחראין לרמאין ולכך אמר דהכא תרנומא דבא"י דס"ל דלת"ק אנו עושין תקנה לארמאין ולכך מפרש משום זונה אבל הש"ס דילן ס"ל כרש"י דאף לת"ק אין אנו אחראין לארמאין א"כ אי אפשר לומר כלל הטעם מכח זונה ולכך ר' יהודה שהיה בבבל הוצרך לטעם אחר שמא יתלוה וכו' ואתי שפיר מאד ודו"ק : והנה בדבריו הנ"ל נוכל ליישב נמי מה שדקדק הפרי מגדים בסי' זה על רש"י דבזונות דרך מקרה ודאי ליכא לאו דלא תתחתן ע"ש ולפמ"ש יהיה כוונת רש"י כך דעשו תקנה לזה דאולי כשתדע שהוא נכרי תפרוש והיינו אף דבנכרי נמי הוי רק מדרבנן והרי על דרבנן היא חשודה מכל מקום בעיני העולם חמור זונות עם הנכרי והיינו דבעיני העולם משמע להו דלא תתחתן הוי אף דרך זונות וכמו דאמרינן בעלמא לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו כן ה"נ הוי ענינים להיפוך דמשמע לעולם איסורין מן התורה אף דאינו אסור מן התורה ולכך ה"נ לפי דעת העולם תעבור על לא תתחתן ולא היתה עוברת אם היתה יודעת שהוא נכרי אבל אם לא תדע שהוא נכרי תזנה עמו וכיון דאפשר לאפרושי מאיסורא עבדינן ואתי שפיר. ולפי האמור אתי שפיר נ"כ מ"ש בחבורי ליו"ד בהשמטות סי' קי"ח דאם אינו רשע רק על איסור דרבנן ודאי עבדינן ליה תקנה שלא יבא לידי איסור תורה ולפי פירש"י הנ"ל דכאן הוה איסור תורה וזונה סנייה הוה רק דרבנן א"כ לכ"ע ראוי לעשות תקנה והיו נסתרין דברינו בזה אך לפי הנ"ל אתי שפיר דגם בנכרי הוה רק איסור דרבנן רק דחמור בעיני העולם לכך תליא בפלוגתא דרבנן ור' יוסי ואתי שפיר דעת הרמב"ם ודו"ק היטב ועיין במה"ת שלי ליו"ד סי' קי"ח מ"ש בעניינים הנ"ל ובחיבורי לאהע"ז מ"ד בתשובה לק"ק מאשציסק באהע"ז סי' ק"ט ע"ש ודו"ק :

מחצית

סייב דסופו להתיר הקבר ולא נתבטל הכנף וה"ה הכא לא נתבטלו הציצית כיון דסופו להתיר הקסריס. ועוד לפי ס"ס מרכ"ו כו' . גם הקבה עליהם הרב"ו דא"כ לפ"ד לובשים בלותם שבה בגד בת ד' כנפות בלי ציצית : והלבוש כו' כמ"ש ס"ם מרכ"ו כו' לא הוי תולמ"ה כיון שתחילה סיכך בהכבר דהא הסיר הגג בשעה שסיכך אלא שאחר כך סגרו ולכן בשפותתו חוזר להכבר וה"ה הכא כיון שנעשו הציצי' בהכבר. לכן כשמתיר הקסרים חוזרים הציצות להכבר הראשון וליכא משום תולמ"ה (אלא דכ"ב לדעת הלבוש הא הוא מתיר לקמן לסכך לכתחילה לפי' קודם שיסיר הגג וע"ס). כ"מ סימן י' ס"ו דלהרמב"ם אם הטיל ציצית על ציצית אם נתכוין להוסיף לפי' שוב אחר ציצית הסניות מכל מקום הראשונים פסולים משום תולמ"ה אף שתחלת עשייתן בהכבר וע"ם בהרב"י תמא"ה כן להדיה: ועיין סוכה כו'. דבעי למימר דפליגי תנאי אי יש דיחוי אלא מצות דחני' הדם שנעבנו מרוכין מעליו והם שסורות פסול ואם מיעטן כבר ואין ממעטין ביום טוב משום תיקון מנא . עבר ומיעטן ת"ק מכשיר ור"ל בר"ל פוסל סברה לו דב"ע ס"ל לולב ל"ל לגד ולא שייך תולמ"ה דבשעת שאנד היו פסולים וא"כ נעשו בפסול.וכי מיעטן אם"כ הוי תולמ"ה כיון דא"ל לגד אם"ל לגד ל"ל דכ"ב דבסוכה פוסל תולמ"ה מ"מ בלולב אינו פוסל תולמ"ה דלא ילפינן בזה לולב מסוכה . וא"כ פלוגתייהו א"ל ס דיחוי אלא מצות.ולפ"ד הלבוש שפי הל"ל דכ"ע ס"ל לריך לגד ותולמ"ה פסול אלא דמיירי בשעת לגד היו הענבים ירוקים שבשרים ונעשה הלגד מחלה בהכבר וכ"ש הסתירו ואחר כך מיעטן דליכא בזה משום תולמ"ה כיון דתחלת הלגד היה בהכבר ופליגי בים דיחוי ואע"ג דבה"ג הוי גרלה ומדמה ובזה יש יותר סברא לומר דבה"ג מעיקרא כמבואר שם והש"ס ר"ל דפליגי בדיחוי מעיקרא ז"ל דהא שם אכתי לא אסיק הא מילוק בין דיחוי מעיקרא לגרלה ומדמה . א"ו דליתא לסברת הלבוש : כשקושר כ' כו' בזה מיירי פה בש"ע והחוס' מיירי שקושר כל אחד מציצית לבדה:(ס"ק ב) שנהגים כו' והיינו כסברא ראשונה ר"ל דהרא"ש כ' אהא דאמרי' אע"ג דס"ל

חכמת שלמה

דלא תתחתן הוי ביניהן ודאי דהוי איסור חמור יותר מן התורה אף גם להסוברים דלא תתחתן איירי בנירותן משום לא תתחתן בם מוכח דס"ל דלא תתחתן היינו בניהן ולשיטתו אזיל וכמ"ש הב"ש בשמו באבה"ע [סי' ד'] וכן הוא דעת הרמב"ם והדבר תמוה על המנ"א שהשמיט הל"ק של רש"י : והנה בזה עמדתי על דעת הרמב"ם שהשמיט הך טעמא של הש"ס משום זונה ונקט אך טעמא דר' יהודה משום שמא יתלוה עמו והב"י הרגיש בזה ונדחק משום שהוא יותר מצוי ויותר חמור והוא דחוק. אבל לפענ"ד אתי שפיר מאד דהנה גרסינן במשנה ס"ג דדמאי [משנה ה'] הנותן לפונדקית מעשר את שהוא נותן לה וכו' ר' יוסי אומר אין אנו אחראין לארמאין וכו' ומפורש בש"ס ב"ק [דף ס"ט ע"ב] הטעם דהלעיטהו לרשע וימות וכן ס"ל לרשב"נ במס' מעשר שני רפ"ה דבשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות ועיין בתו"ט שם דלפירש"י בפ"ק דחולין גם הת"ק ס"ל הך סברא דהלעיטהו לרשע וימות רק דס"ל דפונדקית לטובה מכוונת אבל מן הירושלמי מוכח שם דת"ק ור' יוסי פליגי דלת"ק לא אמרינן הלעיטהו לרשע וימות ולר' יוסי אמרינן כן ע"ש ולכך דהרמב"ם ס"ל כפירוש הראשון של רש"י דהכוונה משום זונה שיהיה מראה לה שהוא ישראל ותזנה עמו ולכך הוה קשה לי דהרי אין אנו אחראין לארמאין ולכך ס"ל דהך טעמא דמשום זונה ס"ל כת"ק דדמאי הנ"ל דס"ל דעושין תקנה לארמאין ולכך ס"ל הטעם משום זונה ולכך מהאי טעמא נופא מסיק ר' יהודה טעם אחר שבא יתלוה דקשה לו תינה לרבנן אבל לר' יוסי דס"ל אין אנו אחראין לארמאין לזה יהי' אסור למכור לו טלית לכך מחדש ר' יהודה טעם אחר משום שמא יתלוה וכיון דאנן קיי"ל כרשב"נ דאין אנו אחראין לארמאין לכך לא היה יכול להעתיק הטעם משום זונה רק הטעם השני. ומה יומתק בזה ל' הש"ס דמנחות שם דקאמר מאי טעמא הכא תרנומא משום זונה ומה לשון הכא תרנומא. אך לפי הנ"ל אתי שפיר דהרי דעת רש"י דגם לת"ק ס"ל אין אנו אחראין לארמאין ושעמא התם הוה מכח דלשובה מתכוונת רק בירושלמי הביאו התוי"ט ס"ל דלת"ק דאין אנו אחראין לרמאין ולכך אמר דהכא תרנומא דבא"י דס"ל דלת"ק אנו עושין תקנה לארמאין ולכך מפרש משום זונה אבל הש"ס דילן ס"ל כרש"י דאף לת"ק אין אנו אחראין לארמאין א"כ אי אפשר לומר כלל הטעם מכח זונה ולכך ר' יהודה שהיה בבבל הוצרך לטעם אחר שמא יתלוה וכו' ואתי שפיר מאד ודו"ק : והנה בדבריו הנ"ל נוכל ליישב נמי מה שדקדק הפרי מגדים בסי' זה על רש"י דבזונות דרך מקרה ודאי ליכא לאו דלא תתחתן ע"ש ולפמ"ש יהיה כוונת רש"י כך דעשו תקנה לזה דאולי כשתדע שהוא נכרי תפרוש והיינו אף דבנכרי נמי הוי רק מדרבנן והרי על דרבנן היא חשודה מכל מקום בעיני העולם חמור זונות עם הנכרי והיינו דבעיני העולם משמע להו דלא תתחתן הוי אף דרך זונות וכמו דאמרינן בעלמא לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו כן ה"נ הוי ענינים להיפוך דמשמע לעולם איסורין מן התורה אף דאינו אסור מן התורה ולכך ה"נ לפי דעת העולם תעבור על לא תתחתן ולא היתה עוברת אם היתה יודעת שהוא נכרי אבל אם לא תדע שהוא נכרי תזנה עמו וכיון דאפשר לאפרושי מאיסורא עבדינן ואתי שפיר. ולפי האמור אתי שפיר נ"כ מ"ש בחבורי ליו"ד בהשמטות סי' קי"ח דאם אינו רשע רק על איסור דרבנן ודאי עבדינן ליה תקנה שלא יבא לידי איסור תורה ולפי פירש"י הנ"ל דכאן הוה איסור תורה וזונה סנייה הוה רק דרבנן א"כ לכ"ע ראוי לעשות תקנה והיו נסתרין דברינו בזה אך לפי הנ"ל אתי שפיר דגם בנכרי הוה רק איסור דרבנן רק דחמור בעיני העולם לכך תליא בפלוגתא דרבנן ור' יוסי ואתי שפיר דעת הרמב"ם ודו"ק היטב ועיין במה"ת שלי ליו"ד סי' קי"ח מ"ש בעניינים הנ"ל ובחיבורי לאהע"ז מ"ד בתשובה לק"ק מאשציסק באהע"ז סי' ק"ט ע"ש ודו"ק :

השקל

לשמואל ציצית מוכח מנא מודה שמואל בזקן שעשה טלית לתכריכו שפטור (ופ' מ"א סי' י"ט) ומשיק הש"ס שם וז"ל ואלא שעתא ודאי רמיזן להו ומפרש הרא"ש דהאי שעתא ר"ל כשלובשים את המת הטלית ודלו תלינן בי' ציצית דאלא"כ אינא לוגע לרש והקשה לפ"ז למה מיתה ר' יוחנן לר' יונתן שהיו ציצותיו נגררים על הקברים משום לוגע לרש . הא גם למתים יש ציצית . ותי' דמ"מ אינא לוגע לרש דעכ"פ המתים אין מצווי' עליהם . ולפ"ז אפי' אין מסירים הציצית מטלית המת בבית אם הכתפים לובשים ציצית יש בו משום לוגע לרש . דהא המת אינו מצווה . עוד פי' הרא"ש פי' שהי' שעתא ודאי רמיזן להו דר"ל כשלובשים הטלית למת ומוציאים המת לקבורה . אז משום שהכתפים י"ל ציצית ואי לא היה למת ציצית היה לוגע לרש לכן גם לטלית המת י"ל ציצית. ובנה"ק בשעת הקבורה שוב מתירים הציצית . וא"כ אם הא' דר' יונתן הכ"ל כיון דיוכא למתים ציצית . ולפ"ז אי יש למת ציצית אף דאינו מצווה ליכא משום לוגע לרש . ולכן סותרים הפוסקים של הרב"י זא"ז . דממ"ש פה בסעיף זה במ"ש שמוהגים כו' משמע דמ"ל עיקר כפי' שי של הרא"ש וממה שפסק בי"ד סי' שמ"א שמשמיט פה בסעיף זה במ"ש דהאמור בהכליס כו' : ס"ר גדול כו'. מ"ג ב' מ"ד א' ברכות מ"ז ב' סוטה כ"ב א'. שבת כ"ב ב' פסחים קי"ג ב' : ועליו כו'. ספרי פ' שלח וכל המבטל מצות ציצית עליו כו' : והזהיר. מ"ג ב' :

א"ח כה הלכות תפילין

מגן אברהם נ"י

ט"ז מגן דוד

כה (א) כדי שלא יעבור על המצות. דאע"ג דגבי תפילין אם פגע בשל ראש תחלה יסלקנה ויניח של יד תחלה כמ"ש

כה דיני תפילין בפרטות ובו יג סעיפי' :

א מ *אחר *) שלבש טלית מצוייץ (א) יניח א] תפילין שמעלין בקדש והמניחים כים התפילין והטלית לתוך כים אחת ב צריכין ליזהר א שלא יניחו כים התפילין למעלה בהם תחלה ויצטרך להניחם קודם הטלית (א) כדי שלא יעבור על המצו': הגה מיהו אם הפילין

כה א שלא ימיחו . אל"ע דכ"ל דאיקפידא בזה כיון דהתפילין עדיין בתוך כיסן

כה * אחר שלבש ציצית יניח תפילין דגול מרבבה

*) (מחבר) משמעות הדברים לפי חתם סופר

סי' כה במחבר סעיף א'

באר היטב

כה (א) יניח תפילין. הרב בשיורי כנה"ב פסק דמי שאין ידו משגת לקנות ציצית ותפילין דציצית קודם ע"ש.

יד אפרים

בש"ע ס"א שמעלין בקודש. נראה שלא בא להתה עשם על איחור הפילין הציצית אלא שייך מעלין בקודש אלא לענין

(°)וכ"מ סי"ח: ב מזומנים. וכ"ה בימות דף ל"ט כל שהויי מצוה לא משסיח אע"פ שי"ל שיעשה אח"כ המצוה יותר מן המוכחר וכ"ה בילקוט ויקרא סוף דף קכ"ט מביכה מצוה בשעתה ע"ש וכמחזיק דף ע"ב:ג(°)אין לריך. °)דוקא כדי שלא מפתח ביתו בצלית ותפילין(כ"ה בזוהר וכלוונות) ואם לריך לילך במבוכות המטוופות עמ"ש סי' מ"ג: כתב ר"מ מלובלין סי' ל"ז אחר שתקשר עצמו בקנס לילך לתהלים קודם אור הבקר ועתה רולה לחזור בו מפני שאינו יכול לילך לב"ה בלילת ותפילין כדו לחזור דדמי לדרי סגנות עכ"ל וכ"ה בכוונת האר"י שמה"ט לא הי' האר"י מי' הראשונים בב"ה מפני שהם היו משכימים קודם אור הבקר והוא לא רלה לילך לב"ה בלא תפילין וא"ל ה"ל לאת מב"ה כשיאור היום ויש תפילין י"ל דאדהכי והכי גמרו הקהל ברכות השחר ופסוקי דזמרה לכן מוטב לבטולי הא מקמי הא ועפי"ד סי' רל"ב ס"י וכ"ל דלריך התרה: ד בביתו. וכ"ל דאע"פ שבא הטלית גדול לידו קודם שהניח תפילין א"ל להתעטף בו בביתו כין שאין דעתו (°) לנוסבו כאן ודומה לזה כתב סי' קס"ח סס"א: ה °) ומס יתעטף.וכן מ"כ בשם מנהגי מהר"י וכמקום שמלוים עכו"ם ברחוב לב"ע יתעטף בחלר בה"כ וכמ"ש סי' תקל"ד סי"ז: ו יכוין. כתב הב"ח בשם הגאון מהר"ר פיוש ז"ל דלריך לקרות גם ב' פרשיות אלו קדש והיה כי יביאך וכ"כ בשל"ה אבל בספרי פרשת ואתחנן אי' שמע והיה אם שמוע בשמיעו ואיכוין הילקוט פי' שא"ל לאוומרם ומ"מ האומרסלא הפסיד דהא בקשו לקבוע פרש"בלק בק"ש משום דאית ביה יראת מלרים אלא שהשמו לעורה לבור בדאתא הכי ממי אית בהו יראת מלרים: ז ויניח וכו'. הע"ת לא עיין סי' כ"ח: ח תפילין. הלמ"ד בדגש (לחם חמודות): ט על מצות. בספ"ח תחת הוי"ו דהא לא קאי רק על שם לחוד כדאי' סימן כ"ו ואפי' למ"ש הטור דקאי ג"כ על

ב מזומנים בידו ואין לו בלילת ג אין לריך להמתין על הבלילת אלא מניח תפילין וכשמניחים טלית מעטפו [דברי עלמו]:

ב ג מי שהוא זהיר בטלית קטן ילבשנו ויניח תפילין ד בביתו*וילך לבוש בלילת ומוכתר בתפילין לבית הכנסת (ב) ה ושם יתעטף (ג) בטלי' גדול: סגה והטולם נהגו להתעטף אפבטלי' גדול קוד' ולברדעליו ואחר כדמניח התפילין והולך לבית הכנס:

ג ד הרא"ש הי'מסדר הברכות(ג)עד עוטר ישראל בתפארה ואז היה מניח תפילין ומברך עוטר ישראל בתפארה:

ד ה לריך שיהיו תפילין עליו בשעת ק"ש ותפלה:

ה ו ו יכוין בהנחתם שצונו הקב"ה להניח ארבע פרשיות אלו שיש בהם יחוד שמו ויציאת מצרים על הזרוע כנגד הלב ועל הראש כנגד המוח כדי שנזכור ניסים ונפלאות שעש' עמנו שהם מורים על יחודו ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו וישעבד להקב"ה הנשמה שהיא במוח וגם הלב שהוא עיקר התאות והמחשבות ובזה יזכור הבור' וימעיט הנאותיו ז (ד)*ז ויניח של יד (ג) תחלה ויברך (ד) להניח ח תפילין ואח"כ יניח של ראש ח ולא יברך כי אם ברכה אחת לשתיהם:

הגה וי"ל לברך על של ראש ט על מצות תפילין לפי' לא הפסיק בנחים

רמ"א שהטולם נהגו להתעטף בטלית גדול נ"כ בביתו אין קושיא מהניח דיניס שזכרנו דהא אע"פ שמעביר קלת הטלית מעל ראשו מ"מ אינו מעביר על מצות לילת שעליו דהא כבר פסק רבינו בסי' ח' דאע"פ דלפעמים הוא בגילוי הראש מהטלית לית לן בה: (ג) עד עוטר ישראל. לפי שתפילין נקראים פאר שנא' פארך חבוש עליך כ"כ הטור: (ד)ויניח של יד · דכתיב וקשרתם לאות על

סי' זה ס"ו שאני התם דכתיב וסי' לאות כו' כמ"ש בסמוך אבל הכא דאין לבר קדימה לגילת אלא מאסמכתא בעלמא כיון שהיא(°) תדירה בשבת ובחול כמה שב' כ"י ר"ס זה מוטב שתדחה אסמכתא זאת משיעבור על המצוה כן כתב כ"י: (ב) ושם יתעטף וכו' · פי' דהזוהר כתב שלריך לברך על בלילת קודם תפילין כי תחלה לריך לפרוס על ראשו פרוס' דמלו' ואח"כ יתקשר בקשור' דיחודא דאינהו תפילין שמורין על יחוד שמו ית' · וכ"י כתב נ"כ הכי מט"א רק שב' אח"כ וא"מ אותם שמתעטפים בטלית גדול כיון שאין דרך להתעטף אלא אחר כל המלבושים כשנתנו מקטוריהן בראשיהם מצות תפילין בא לפניו תחלה ומברכין עליהם תחלה לפי שאין מעבירין על המצו' עכ"ל וראיה פי' דבריו דכיון דכבר יש המקטורן שהוא בגד כמין כובע על ראשו והטלי' מעוטף עליו מלמעל' וכשירל' אח"כ להניח תפילין ילטרך להסיר הטלית עם המקטורן מראשו וזהו כמעבירין על המצות דהיינו מצות לילת שהוא כבר על ראשו והוא ס"ל דעיקר עטיפת הטלית על הראש כעטיפת הישמעאלים שזכר הטור בסי' ח' מ"ה מסיק בשם גדולי עולם שיש ללאת ידי שניהם ללבוש טלית קטן ולהניח תפילין ובכ"ה אח"כ יתעטף בטלית גדול. ולפמ"ש

רמ"א שהטולם נהגו להתעטף בטלית גדול נ"כ בביתו אין קושיא מהניח דיניס שזכרנו דהא אע"פ שמעביר קלת הטלית מעל ראשו מ"מ אינו מעביר על מצות לילת שעליו דהא כבר פסק רבינו בסי' ח' מ"ה מסיק בשם גדולי עולם שיש ללאת ידי שניהם ללבוש טלית קטן ולהניח תפילין ובכ"ה אח"כ יתעטף בטלית גדול. ולפמ"ש הרא"ש בשם הגאון מהר"ר פיוש ז"ל דלריך לקרות גם ב' פרשיות אלו קדש והיה כי יביאך וכ"כ בשל"ה אבל בספרי פרשת ואתחנן אי' שמע והיה אם שמוע בשמיעו ואיכוין הילקוט פי' שא"ל לאוומרם ומ"מ האומרסלא הפסיד דהא בקשו לקבוע פרש"בלק בק"ש משום דאית ביה יראת מלרים אלא שהשמו לעורה לבור בדאתא הכי ממי אית בהו יראת מלרים: ז ויניח וכו'. הע"ת לא עיין סי' כ"ח: ח תפילין. הלמ"ד בדגש (לחם חמודות): ט על מצות. בספ"ח תחת הוי"ו דהא לא קאי רק על שם לחוד כדאי' סימן כ"ו ואפי' למ"ש הטור דקאי ג"כ על

ג אין לריך לברך על הנחת תפילין עיין בזוהר עמוד שב"ב ועי' תק"ו ועי' תי"ט הפ"ב ת"ק ורבינו יונה פרק היה קורא ובכיה זאב סי' ע"ב דף ע"ג וירא אלהים יונא ידי כולם אבל אם אינו יודע הכוונה ממלא התפילין במות וכזרוע כמו אבנים ח"ו. כל הקורא ק"ש בלא תפילין כו' אבל אם נפנה וקרא ק"ש והניח תפילין כאלו בנה מזבח והקריב עליו כל הקרבנות שנאמר ארחך בנקיון אם אינו יודע הכוונה ממלא התפילין במות וכזרוע כמו אבנים ח"ו. כל הקורא ק"ש בלא תפילין כו' אבל אם נפנה וקרא ק"ש והניח תפילין כאלו בנה מזבח והקריב עליו כל הקרבנות שנאמר ארחך בנקיון אבל ואתוכבה את מזבחך ה' וזו כוונת הפסוק כי בקיון רמז לעפה לארכיו ארחך רמז לעולה כפי רמז לתפל' כמ"ש בשם לבביו אל כפיס ואם התפלל פסיעה כבר קרא ק"ש שהרי לריך לסמוך גאולה לתפלה כו' וכן אין ק"ש בלא תפילין כמאמר עולא ור"י ואין הפסוק כפסוקו שהרי דוד המע"ה לא היה כהן כי הוא הקרב יומא ואין אמר ואתוכבה את מזבחך ה' (מלאתי כתוב): *ויניח של יד תחלה ויברך להניח:

שערי תשובה

ציצית קודמין ע"ש. וע' לקמן סי' ל"ח ס"ק י"ד לענין תפילין מזוזה. ונראה דהיינו אם נכון לבו בטוח שיוכל לשאול תפילין שעכ"פ לא יצטרך להחזירם כל זמן שירצ' אם לא יזדמנו לו לקנות ואם לאו אכתי איכא לריחש שמא יצטרך להחזירם טרם יזדמנו לו אחרים ונמצא בטל ממצות התפילין שהיא קודמת למצות ציצית לדברי הפוסקי' אלו שהם עיקר לדינא.וע' ביד אפרי' ובשו"ת שאגת אריה סי' כ"ח ובשו"ת שמש צדקה סי' ט"ו בט"ז ונראה דאם יש לו תפילין של רש"י ואין לו תפילין של ר"ת ואין לו ציצית הציצית קודמין דרוב האנשי אין מניחין תפילין דר"ת כלל. אבל איסכא לא ואפי' יש לו של ר"ת אם אין לו של רש"י הם קודמין לציצית שהם העיקר לענין ברכה כמ"ש בסי' ל"ד. ואף שקדושת תפילין של ר"ת גדולה מאד מ"מ לענין לצאת בו י"ח של רש"י קודמים שאדרבה מחמת זה נמנעו רוב העולם מלהניח' לפי שכל אחד הוא פעולה ביוחדת כמ"ש בזוהר חדש וכמ"ש בסי' ל"ד ולכן פשוט מי שאינו יכול לקנות שניהם יקנה של רש"י תחלה ואח"כ כשיהיה לו לקנות של ר"ת יקנה. והכי נהוג עלמא וא"כ ה"ה לענין ציצית. וכתב בשלמי ציבור בשם תשובת דבר משה מי שאין ידו משגת לקנות תפילין של יד ותפילין של ראש יקנה של ראש תחלה ע"ש: (ב) בטלית גדול. עבה"ט ובבר"י כתב בשם תשובת מהר"י מולכין כ"י מי שהיה מונח בכיסו טלית של חול ותפילין וטלית של שבת היה למעלה מכל אם יכול להעביר על של שבת וליקח של חול והביא מתוספות דיומא דף נ"ג דלא שייך אין מעבירין כו' אלא כי בעי למעבד תרוייהו ושוב דחה זאת. והבר"י כתב ללמוד מדברי המג"א אלו שהביא הבה"ט דה"ה בזה יכול להעביר על של שבת וליקח את של חול ע"ש ושם כתב שלדעת האר"י ז"ל אף שהוא לבוש ט"ק יש ללבוש גם טלית גדול קודם התפילין ע"ש: (ג) תחלה. עבה"ט ומי שנוהג להניח של יד מיושב וש"ר מעומד כדעת האר"י ז"ל כתב בדרכי נועם שם כיון דלענין דינא נמי אין חובה לברך ברכת תפילין מעומד ולכן אינו רשאי להחמיר לברך מעומד שלדעת המקובלים הנכון להיות מיושב: (ד) להניח. עבה"ט במג"א מייתי מקרא דמצות ה' ברה ועיין בהגהת תוספת שבת ובשער

לבושי שרד

סי' כה ט"ז סק"ח (°) תדירה בשבת. עשם זה הוא בכ"י והוא אסמכתא בעלמא וכן הטעם שבש"ע שמעבלין בקודש הוא גם כן רק אסמכתא: מ"ש סק"ח (°) וכ"מ סי"ח. כוונתו הדהכוכר שם אלא לחלוקה של ראש מהתיק קודם שהניח תפ"י הטוב דבשולחן ש"ר ותקנו ומיהא של יד הוא מעביר על המצוה ויותר ה"ל לכתוב שקודם שנומר הנחת הפ"י לא יקח כלל התיק בשבש"ר בתוכו בידו ושוב יהיה ק"ו שאסור ליקח הש"ר עלמו א"ו עם הכיס ברי ליקח דאז לא שייך אין מעבירין הש"ה לא הבר רק לבוליתו מהתיק וא"ל: (סק"ג) (°) א"ל לחמתין. למתין על בלילת דוקא כדי שילא כו' כ"ל וכוונתו ליבא מאי הי"ל רמ"א ולמה ה"א שלריך להמתין לבן כתב הה"א שיתמתין אין מוח לו תורים העולם ואין מוח לו תורים ה"ל לפרש כפשוטו דה"א שיתמתין כדי שילבוש בלילת תחלה דמעלין בקודש. ויותר כ"ל דע"ם הוא וס"ק זה כ"ל מלוין בסעיף ג' ויניח תפילין בביתו דוקא כדי שילא כו' והוא דברי הבי"י על אותו הדין ע"ש בד"ה והדרך כזוהר כן כ"ל: (סס) (°) שגגות בכ"ל. שהיה סבור שיותר מלוה בזה מלילך מביתו בלילת ותפילין ואחמת אימו כך ובאמת ק"ק בגדרי שגגות היינו דוקא בשבת הדבר הזכיר הטעות בהבדאת כגון קוסם יין מפני שהוא רע לחטאים ומודע שהוא יפה אבל אם לא אמר זה בפירוש בעי התרה כמבואר בי"ד סי' רל"ב סעיף וז"ח ע"ש אולם בסעיף י' שם כתוב אחע"פ שלא הזכיר בפי"אפ"ם דיינינלים לגדרי שגגות והנו בסייס המג"א ועבי"ד סי' רל"ב ס"י כוונתו שמשם הוליא מהר"מ אח דינו ואעפ"כ חולק המג"א עליו וסייס בל"ל דלריך התרה וגם הט"ז שם חולק בההוא דסעיף י' ע"ש וק"לבסק"ד(°)לנוכשו כאן עיין סי' קמ"ז במג"א סקי"א מ"ש בשם תוס' יומא דף ל"ג ע"ב

ביאור

בלילת הוא הכשא והפילין הוא אדם מלמעלה והן תשמישי קדושה ועכ"י בשם האגור ובדיני מהרי"ו ס"כ וכגמ' בתקומות הרבה: והמניחין כו'. ע"ל סי' כ"ח ס"ב: כדי שלא כו'. יומא ל"ג והרבה מקומות בש"ס ובע"ז: ומיהו כו'. עמ"א ס"ק ב' וע"ל סי' תרכ"ה בהג"ה תש"ם: ס"ב מי כו' וילך כו'. זוהר ח"ג רס"ב א': ושם יתעטף כו'. ר"ל דא"ל להתעטף בטלית גדול קודם התפילין כ"ל ס"א ונס קודם הליבה לביהכ"נ דס"ז יוצאין בטלית קטן וכ"ש אם רולה להתעטף בטלית גדול קודם וכמ"ש בהג"ה והטולם כו' ובע"ז ס"ק ב': ס"ג הרא"ש כו'. דנקראתן פאר כמ"ש בפ"א וס"ב דברכות ובפ"ב דסוכה: ס"ד צריך כו'. ותפלה ממש"ש ותתפלל. ר' יוסה וכ"כ תוס' י"ד ב' ד"ה ומתם כו' ותפלה כו': ס"ה יכוין כו'. טור וכ"כ הר"י על מש"ש הרולה מוקבל עליו כו': על כו' ועל כו'. במש"ל סי' כ"ז ס"א וס"ע: שהם מורים כו' ואשר כו'. כמ"ש לעמן תדע כו': ובכל אלקי מלרים כו'. ובוילא כו הרבה: שהוא בכמוח. שבת ס"א ס"ו: שהוא עיקר כו'. כמ"ש בפ"ב דחגיגה שבכלל דבריו דבריכם ואמרו בירושלמי דברכות אי את יכול לבן לי אמת ודע דאת כולם דילו ואמרו במ"ר הלב מוקד הלב מתאוה כו' ולכן לוה יה' לבניה שם תפילין לקבל עול מלכות שמים בלב ופפ: ויניחם כו'. ל"ו ס': ויברך כו'. שם: וי"א כו'. לפי' הוס' שם ותלוי בחילוף הגי' דלבני' ספרים שלנו חוזר ומברך ח"ל לפרש אלא כפי' הוס' דמלי פריך

הגהות רעק"א

תדיר דמוכן גם בשבת וי"ש. ועי' בתשו' שאגת אריה סי' כ"ח: מנ"א סק"ב הרשות בידו לחזור. ע' בלבת שבעה סי' ו' ובכ"ה שבות יעקב ח"ח סי' ע"כ: מג"א ס"ק ד' לזה כתב סימן קס"ח סס"ח. ולקמן סי' רפ"ד ס"ה: ס"ח ויברך

מחצית

הקבלה כמ"ש הרב"י בספרו האורוך. וסייס שם רמ"א בהגה ואף אם שייהם לפניו חוץ לתיק לא יתקן לפתוח התפלה של ראש עד אחר הנחת של יד. והוא מהרי"א ומהריב"ח כמבואר בב"י ועל דין זה כ' הרב"י הטעם (וכ"ה במ"א לקמן) משום דכשמועלה ואינו מניחה הוי כמעביר על המצות וא"כ תיקשי למה בדין ראשון שאסור להוליי תפילין ש"ר כו' הולרך ליתן טעם ע"פ קבלה. ולא אמר ג"כ הטעם משום דהוי כמעביר ע"ה. אע"כ ל"ל כיון דעדיין אין תפלה ש"ר פתוח אף שהוליאו מהתיק לית בה משום מעביר ע"ה.כ"ש שעדיין מכוסין בכיסן דליכ' משום מעביר ע"ה:(ס"ק ב)מזומנים וכ"ה ביבמות. ר"ל אע"ג דאי היה ממתין עד שיביאו לו בלילת היה עושה מצוה מן המובחר לברך על הבלילת קודם התפילין. וכמ"ש ריש הסי' אפ"ה א"ל להמתין. וע"ז כ' דכ"ה ביבמות. דתנן התם מצוה בגדול לייבם. דכתיב והי' הבכור כו' ואם אין גדול קטן מייבם. ותנן תלה הקטן בגדול עד שיבא ממדינת הים. (פי' הגדול הוא במדינת הים ואומר הקטן שימתינו עד שיבא הגדול ממדינת הים) אין מומעים לקטן. אלא לריך הקטן לייבם או לחלוץ מיד. אע"ג דאם היינו ממתינין עד שיבא הגדול היה נעשה המצוה מן המובחר דהא לכתחל' המצוה בגדול מ"מ עדיף שייבם או יחלוץ הקטן מיד דשמויי מצוה לא משהינן וכל שיש לקרב עשוי' המצוה עדיף:ובמתחות דף ע"ב דאע"ג דאיבריהם ופדרים של תמיד בין הערבים מצותן כל הלילה ואפ"ה רשאי להקטיר בשבת איברים ופדרים של תמיד של בין הערבים של שבת. ואע"ג דאפשר להקטירן בליל מוצאי שבת: אפ"ה הותר לחלב שבת דחביבה מצוה בשעת להקדים המצוה: (ס"ק ג) א"ל כו' ס"ם היא. וכל"ל ויניח תפילין בביתו דוקא כו' וקאי על מ"ש הרב"י סעיף ב'. כ"ה בזוהר בד"מ הביא בשם הרקע"ש שכ' בשם הזהר. דאם עושה כן שכינת' אזדמנת עליה. ותרין מלאכים דקיימי' עליה כו' מלוין לי' עד בי' כנסתא ומברכים ליה. וחד מקטרג' דקאי' קמי' פתחא דבר נש אזיל בתרייהו ועונה אמן בע"כ. והרב"י כ' בשם הזוהר מאן דאתי לבי כנישתא וא"ל תפילין בריסי' ולילת בלבושיה ואמר אשתחוה אל היכל קדשך בירא אתך אמר אן הוא מוראי. ודאי אסהיד שהדותא דשקרא עכ"ל: ועבי"ד סי' רכ"ב סעיף י'. ר"ל דמה הביא מהר"ש בתשובה הכ"ל ראיה לדבריו. מהא דאי' שם סעיף ז' אם ראה מרחוק אנשים אוכלים פירותיו. ואסרן עליהן ובשקרב אליהם ראה שהם אביו או אחיו אין מברו מדר אע"פ שאלא פי' תחלה בעת שאסרן. דמה"מ אוסר הואיל והם רחוקים ואינן אביו ואחיו מ"מ הדבר מוכיח ממילא שאין אדם אוסר פירותיו על אביו ואחיו וכסי' י' כ' בשבע אלא אעפ"כ כך מפני שהיה סבור שהיא איסור גדול ואח"כ נודע לו שאין בו איסור כל כך לא חלה השבועה כלל כי היתה בטעות עכ"ל ודימה מהר"ש נדון שאלתו לשני דיני' הכ"ל ולכן סייס מ"א וכ"ל דלריך התרה כיון דמהר"ש דימהו גם לסעיף י' ושם בסעיף י' כ' הע"ז דמשמע מדברי ש"ע דאפי' לא פי' בשעת שבועה שנשבע משום שסובר שהו' איסור גדול אפ"ה א"ל התרה ותמה הע"ז מ"ש מהא דכ' שם סעיף ו' שאם אמר קונם שאני אוכל לך אם אינו אוכל לך אם אינו אוכל לך אם אינו

על ידך והדר וסיו לטוטפת וגו' וכגמ' אבל ורבא דאמרי תרוייהו לא שם מברך א' שם מברך שתים ופירש"י לא שם מברך א' על של יד ועל של ראש והיינו להניח תפילין ואם שם בין תפילין ש"ל לש"ר מברך שור על מצות תפילין על של ראש והרי כאן שתים עם להניח שבירך על של יד ור"ת פי' אם לא שם מברך א' דהיינו על מצות תפילין על ש"ר מלבד מ"ש להניח על ש"י ואם שם חוזר ומברך על ש"ר ב' ברכות להניח ועל מצות ולא חסכי' מה שבירך כבר להניח על של יד ופסק הש"ע כרש"י ורמ"א כתב שמנהגו כר"ת והרא"ש נתן טעם לדברי ר"ת שמסתבר היא שעיקר תיקון הברכות כך היתה מתחלת הנתתם תקנו להניח וקאי נמי על של ראש וכשמניח של ראש מברך על מצות שזו היא גמר המצות הלכך אם סח והסיח דעתו צריך לחזור ולברך גם להניח וכן אם מניח של ראש לבדו יברך שתים עכ"ל. ומשמע מדברי הרא"ש שמביא ב"י שאם סח ומברך ב' על של ראש צריך למשמש ביד על של יד כשאומר שית להניח: (ה) צריך להעביר כו'. דכתיב והיה לך לאות על ידך והדר ולטוטפות בין עיניך ודרשינן נמי בגמ' כ"ז שבין עיניך יהיו שתים ומ"ה מוטב שיעבור על המצות משיעבור על מ"ש כתורה משא"כ לענין ציצית ותפילין כמ"ש בסי' זה ס"ה: (ו) להניח בקמ"ץ מע"ג שאין חילוק במשמעות מ"מ רמוי לברך בלשון הכתוב להניח ברכה אל ביתך. (כ"י בשם אגור):

העתק מתשובת אחי הגאון מהר"ר יצחק הלוי ז"ל בענין ברכת מצות תפילין אם י"ל מצות או מצוות וז"ל

שאלה אותם שמוכנים כה"ג ור"ת וסייעתם דס"ל דמברכין על תפילין של יד להניח תפילין ועל של ראש על מצות תפילין אך כשמניחין שניהם אם יש להם לומר על מצות הוי"ו בפת"ח או בחול"ם על מצות לשון רבים. ודאיתי רבים מחולקים זה אומר כה וזה אומר כה וכל כת מראה טעם לדבריה יורינו רבינו את האמת בזה: **תשובה** בר"פ התכלת תנן תפלה של יד אינה מעכבת של ראש וש"ר אינה מעכבת ש"י מוכח מזה דב' מצות הן דאי הוה מצוה א' היו מעכבות זו את זו כדתנן בס"פ הקומץ רבה ד' ציציות מעכבות זא"ז מפני שהן מצוה א' וס"ל משמע להדיא התם בר"פ התכלת דאמר"ח ל"ש דאינן מעכבות אלא שיש לו ר"ל שני התפילין אבל אין לו מעכבות א"ל אמרת א"ל לא אלא מאן דלית ליה תרי מצות חד מצוה נמי לא ליעבד וכ"כ גם הרי"ף בשם ר"ה וז"ל ול"ד לתפילין דאר"ח שם חוזר ומברך דהכך ב' מצות ניהו דתן תפלה ש"י אינה מעכבת כו' וכ"כ הרא"ש שם ובפ"ק דפסחים וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מה' תפילין מפני שזו מצוה לעצמה וזו מצוה לעצמה וכ"כ הטור ויתר הפוסקים וכן במספר תרי"ג מצות ממו אותם שתי מצות. ומעתה קשה על מ"ש התוס' בפ' הקומץ רבה וז"ל שם בין תפלה לתפלה חוזר ומברך מכאן מדקדקים כשאדם שותה עופות או בהמות הרבה ואם ביניהם שחוזר ומברך ומ"מ עבירה היא בידו כדאמרי' הכא שחוזר עליהן מעורבי המלחמה ושמא שאני תפילין שמצוה א' הן הכל התם אם ירצה יאכלנו ואם ירצה לא יאכלנו ע"כ (°) הא קמן דאשכו להו לחדא מצוה וכ"כ התו' והרא"ש בפ' כיסוי הדם וא"כ דברי הרא"ש האלו סותרים דבריו שזכרנו למעלה וכן בפ"ק דפסחים דברי הרא"ש סותרים אלו את אלו שמתחלה כתב וז"ל ולרש"י נמי כיון דתרי מצות ניהו וכו' ואח"כ כתב ומה שמברכין בתש"י להניח ועל ש"ר על מצות משום דלא רצו חכמים לתקן ב' ברכות שוות זא"ז במצוה א' אף הם נחלק כדאיתא במרדכי ס"פ בני העיר בשם ר"א דסקורא בתורה והשיב אינו חוזר ומברך ול"ד לתפילין שהן פעמים מצוה א' ופעמים ב' מצות לא שם מצוה אחת שם ב' מצות ע"כ מ"מ קשיא כיון דמשמע להדיא במתני' וכגמ' דלעיל דב' מצות ניהו מכ"ל להתו' והרא"ש ור"א למימר מסברא דנפשייהו דבלא שם ה"ל מצוה א' ולא עוד אלא שראיה כן מדבריהם כאלו היא דבר פשוט ומוכח לחדי' שהן מצוה א' בלא שם שהרי לא הניח רמיה לזה ומאין להם פשיטות זה ועוד לדבריהם דס"ל כר"ת דמברכין ב' אף כשמניחים שתיהן א"כ היאך כתבו דמצוה אחת הן והרי אין עושין מצות חבילות חבילות וכדאמרי' אין חותמין בשתים מה"ט ובלא"ה נמי ק' קושי' זו על מ"ש הרא"ש והמרדכי דלר"ת אם אין לו אלא ש"ר מברך ב' וגם דברי ר"א לריכים טעם למה אמרי' בתפילין אם שם ה"ל תרי מצות ואם לא שם ה"ל מצוה א' ולא אמרי' כן בקריאת התורה דמ"ש הא מהא ומי משום שיש בין התפילין שזו בבית א' ומקומה ביד וזו בד' בתים ומקומה בראש א"כ כי לא שם נמי ליהוי תרי מצות מה"ט ובראש' דומיא תרי מצות ניהו אפי' בלא שם דעל ש"י נאמר ליווי בעצמו ולש"ר נאמר ליווי לעצמה והיינו בענין קשירתם והנתתם זו על היד וזו על הראש וגם בנופן של תפילין הן מחולקים זו בבית א' וזו בד' בתים אלא מפני שהיה ראוי לברך על כל א' מהן ב' ברכות ומטעם שיתבאר בסמוך ליווי חז"ל לתוכפן זו לזו ולברך על שתיהן שתי הברכות כדי שתעלה ברכת להניח על ש"י וגם על ש"ר וכן ברכת על מצות תעלה על שתיהן ומלתו שמך לזה מן התורה כמ"ש הרז"ה בפ' בתרא דר"ה וז"ל עבירה הוא בידו משום דאע"ג דב' מצות הן מ"מ כיון דכתיב בש"י ובש"ר והיה לאות על ידך ולזכרון בין עיניך לריך זבירה שיהא תוכף תש"ר לתש"י כדי שתהא הויה א' לשתיהן זה"ל משמע בעמ"ח סי' כ"ה וז"ל ראיתי לא"ח ז"ל שמיד אחר שקשר ש"י על הזרוע הניח ש"ר קודם שברך הרצועה סביב הזרוע אמרה אומר כיון שברכה שניה חוזר גם על ש"י כו' יש למעט הספק. וכב"י וז"ל וכתשו' הרא"ש כ"ג דין ב' כתב שאין לברוך הרצועה בתתיים משום דברכת תש"י חוזרת גם על תש"ר וכו' ולא ידעתי למה שינה רבינו מדברי הרא"ש ע"כ ☞ ומהר"ש מפרלא ת' שמ"ש הטור חוזרת גם על יד ר"ל גם על הברכה ש"י והוא דוחק ולמאי דאמרן לק"מ שדברי שניהן הן אמת ושולין בקנה א' דכל א' מב' הברכות חוזרת על שתיהן וכ"מ להדיא במ' תנחומא ס"פ בא וז"ל מצוה להניח ש"י תחלה ומברך להניח וחוזר ונותן ש"ר ומברך על מצות ואם סח וכו' ואם בינתה שמיה רבה מברך מו בקדוש' פסק בין התפילין מעורכי המלחמה אינו חוזר אלא חוזר ומברך על ש"ר מפני שכל תפלה טעונה ב' ברכות אם ברכן בא' עולות לזו ולזו ואם הפסיקן בטלה ברכה ראשונה וחוזר ומברך שתיהם עכ"ל. והטעם לזה שאמרו ברמוי לברך על כל א' מהם ב' ברכות כ"ל שהוא מפני שיש בכל א' מהן ב' עניינים. א' הוא הגוף המצוה שהוא לזכרון להאמין מלאות הש"י ויחודו ויציאת מצרים ושכר ועונש ואף אם היה מוחזק בידו היה אפשר לקיים מצוה זו וע"ז נתקנה ברכות על מצות תפילין והשני הוא הנחת וקשירת תפילין במקומו המיוחד לה כדכתיב וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך וע"ז נתקנה ברכה להניח תפילין ולכן ציוה לתוכפם כדי שתעלה כל ברכה על שתיהן והשתא א"ש מ"ש שמברכין שתים על ש"ר כשהפסיק ביניהם ואין כאן חבילות חבילות ומה"ט נמי אמרו שעבירה הוא בידו כשסח ביניהם כי צריך לתוכפם זו לזו כדי שיעלו שתי הברכות על שתיהן ולא אמרו כן בשאר שתי מצות ופרדות וכן בשאחז שתי מצות או בהמות רבות וסח בנתיים דה"ל כמפסיק באמצע שעודתו דאינו חייב לתוכף אחילה אחר השיחה לאחילה שלפניה ה"ל א"א לתוכף שחיטה שניה לכן לא הוי הסיחה ביניהם היסח הדעת וז"ש התוס' והרא"ש ור"ת דשתי התפילין מצוה א' הן אם לא שם לאו למימרא דמצוה א' ממש הן דא"כ כי סח ביניהם נמי ליהוי כשם באמצע מצוה א' ☞ כיון שעיקרן של המזכרים הוא אלא כל א' משניהם בא להורות על ב' עניינים לכן חוזרת ברכת להניח גם על ש"ר וברכת על מצות גם על ש"י ומוכח להו הכי בפשיטות מדאסרו להפסיק בין שני התפילין וחוזר עליה מעורבי המלחמה משא"כ בשאר מצות ובדפי' אבל אם שם ממילא ה"ל ב' מצות לגמרי דהא שמיכה ותכיפה לא ה"ל ולריך לברך על ש"ר שתי הברכות וק"ל:

והשתא א"ש מאי דאיכא למידק בדברי ר"א שזכרנו למעלה דהא הוא פליג על ר"י הלוי שכתב שם המרדכי בשמו דהקורא בתורה כמה פסוקים ושם חוזר ומברך ומייתי ראיה מתפילין וז"ל והא הכא אע"ג דתש"י אינה מעכבת ש"ר ותרי מצות הן בשם הוי הדעת מברכה ראשונה ה"ל מי שקורא בתורה ג"פ יצא ידי קריאת' ואם שם בתתיים יברך ברכה שלפניה עכ"ל. מדקאמר אע"ג דתפילין תרי מצות ניהו כו' משמע דכ"ש אם הן מצוה א' דהוי היסח הדעת ואפ"ש יתבארו דבריהם יפה דכוונת ר"י לומר דל"ת דדוקא במצוה א' הוי היסח הפסק והיסח הדעת כיון דמבטל לגמרי הברכה ראשונה שהיא היתה ע"ד לגמור המצוה וכשהפסיק לא גמרה ובטלה לגמרא ברכה ראשונה מ"ה צריך לחזור ולברך משא"כ כשכבר גמר המצוה ולא בתבטלה הברכה ראשונה הרי היא חוזרת גם על מה שיעשה עוד מצוה שאייב' לה אותה הברכה עצמה לזה מביא ר"י הלוי ראיה מתפילין דאע"ג דתרי מצות הן וגמר כבר מצוה הראשונה ולא נתבטלה הברכה ראשונה למפרע אפ"ה חוזר ומברך ברכה ראשונה על ש"ר ה"ל הקורא בתורה ג"פ ונגמרה המצוה אפ"ה חוזר ומברך אף שלא נתבטל הברכה ראשונה למפרע ור"א השיב דאפי' הוי הפסק והיסח הדעת כשסח אחר ג"פ א"ל לחזור ולברך וראי' מברכו וק"ש וכו' ושאני גבי תפילין דפעמים מצוה א' הן שלריך לתוכפן זו לזו וברכה של זו עולה גם לזו כיון שעיקר עניינם א' הוא כדפי' ומש"ה אם שם הרי הוא עשאן ב' מצות לריך לחזור ולברך כיון דברכה ראשונה הוא אדעתא דהכי שלא ישיח בינתיים ותעלה גם על ש"ר וא"כ חזר מכוונתו אבל בקורא בתורה שלא כיוון אדעתא שלא יפסיק קריאתו אחר ג' פסוקים שהרי אינו חייב לעשות כן להכי אפי' שם והפסיק אחר ג' פסוקים א"ל לחזור ולברך כיון דלא נתבטל כוונ' ברכ' ראשונה והיינו נמי טעמא דהרא"ש שכ' כפ' כיסוי הדם דא"ל לחזור ולברך כשסח בין עוף לעוף וכו' ול"ד לתפילין דשתיהן מצוה א' עכ"ל. ולכאו' ק' הא איפכא מסתברא דבשתי מצות הוי טפי הפסק והיסח הדעת מבשם באמצע מצוה א' ולפמ"ש א"ש ולא קשיא מידי ודו"ק. מצינו למדין שאותם שמוכנין לברך שתים א' על ש"י וא' על ש"ר יאמרו על מצות בחול"ם ל' רבים כיון דקאי אתרוייהו שהן ב' מצות כמבואר במשנ' וכגמ' דפ' התכלת ואפי' שם ביניהם שמברך שתים על של ראש י"ל על מצות בחול"ם ולא מבעי' להרא"ש שכתב הר"ן בשמו בפ' בתרא דר"ה שאם סח חוזר ומברך להניח וממשמע אז בשל יד ומחזק הקשר ועוד מברך על מצות כו' ותוכף שתי מצות זו לזו דפשיטא דקאי שפיר על מצות אתרוייהו אלא אפי' להרא"ש והמרדכי והטור שלא הזכירו שימשמש בשל יד ויחזק הקשר מ"מ כיון שבהנחת של ראש גומר ומשלים שתי המצות של תפילין המצוטרפות זו לזו קאי שפיר על מצות גם על של יד שהיא כבר כדאמרי' ס"פ ג' שאכלו אם לא בירך המוציא כל שלא השלים הסעודה מברך המוציא ואע"ג דלא הוי עובר לעשייתן הא אף כשמניח שתיהן בא"כ אינו מברך על מצות עובר לעשייתן הנחת של יד אלא מברך אח"כ על מצות וקאי נמי על של יד אע"ג דלא הוי עובר לעשייתן ולכן י"ל על מצות בחול"ם ל' רבים (וכן משמע ברמב"ם פ"ב לומר על מצות דב' מפני שהן ב' מצות:

באר היטב

ושל יד דאיתא בש"ס תפלה של יד אינו מעכב ש"ר ושל"ר אינה מעכבת של יד מוכח מזה דב' מצות הם דאי הוי מצוה א' היו מעכבות זו את זו כדתנן בני ציצית ד' ציצית מעכבות זה את זה מפני שהם מצוה א' למידין מזה בני ציצית מברך מצות ציצית בפתח מפני שהן מצוה אחת. ובתפילין מברך מצות בחולם שהן ב' מצות. וה"ש נמי אם אין לו אלא של ראש לבד יברך בפתח ס"ש: (ס) שני ברכות. עיין הלק"ט מ"א סי' ל"ד:

מחצית

יחיד ובחול"ם הוא לשון רבים כדאית' סי' כ"ו שכ' רמ"א לדידן דמברכים שתי ברכות על של ראש ושל יד ואם אינו מניח רק של ראש לבד מברך שתי ברכות להניח וגם ברכת על מצות דאי מניח שתיהן אז קאי ברכת להניח שבירך על של יד גם על של ראש ודי בשמברך על של ראש על מצות אבל כשאינו מניח רק של ראש כיון שעדיין לא בירך לריך לברך על של ראש גם ברכת להניח וכתב שם עוד אבל אם אינו מניח רק של יד לבד אינו מברך רק ברכת להניח לבד וא"א דברכת על מצות קאי גם על של יד א"כ היה ראוי כשמניח של יד לבד ג"כ לברך שתיהן להניח ועל מצות אע"כ דעל מצות לא קאי על של יד: ואפי' למ"ש הטור כו' עיין בע"ז ס"ק ט' דקאי גם על של יד א"כ מברך על ב' מצות והיה ראוי לומר מצות בחול"ם שהוא לשון רבים: דאסור כו' על שיש כאי' דכתיב ברוך ה' יום יום כל יום תן לו מעין ברכותיו ה"ה בכל מצוה הדין כן: מצות ה' ברה כו' דנקט מצות בפת"ח וקאי על

יוסף על הוריות מ"ש שם בדף כ"ו ובשו"ת חינוך ב"י סי' א' ע"ש: (ה) שני ברכות. עבה"ט. וכתב במחזיק ברכה מי ששעה ובירך על תפילין של יד על מצות תפילין יצא. ואם הוא מבני אשכנז אם נזכר קודם ההידוק מברך להניח קודם ההידוק נ"כ ועל של ראש מברך על מצות כ"כ מהר"ש ווינטורה. ובמכתם לדוד חלק עליו וכ' שבבני אשכנז אם נזכר קודם ההידוק יברך להניח ובש"ר לא יברך כלל ואם לא נזכר יברך כשמנית של ראש להניח לבד ע"ש: (ו) להניח בקמ"ץ. עבה"ט ומ"ש בשם הלבוש ול"ח ליתא דאדרבה גם הם

השאל

כל המצות. וע"כ משום דכל המצות קשורים ומחוזים זה בזה ולכן אפי' מצות רבות יש לקרותן בלשון יחיד וכמ"ש פ' עקב כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון כו' וקרי לפי פשוטו כל המצות בלשון יחיד וא"כ כשיאמר כאן מצות בפת"ח ודאי ממ"ש אי קאי רק על של ראש הוי הדא מצו' ודאי א"ש מה שיאמר מצות ל' יחיד ואי קאי גם על של יד הוי כעין שני מצות אפ"ה א"ש מה שאומר מצות בפת"ח ל' יחיד דהא גם מצות רבות נקראים ל' יחיד: לא א"ש לאידך פירושא ר"ל למאן דס"ל דלא קאי על של יד והוי רק מצוה א' והוא או' בחול"ם הוי לשון רבים: (ס"ק י) בשכמל"ו כו' וכמ"ש סי' ר"ו שהוא תיקון למברך ברכ' לבטלה אף דלכתחל' אין לעשות כן לברך ברכה שא"ל ואו' בשכמל"ו מ"מ הכא עיקר דעת הפוסקים לברך שתים. וניתרון לאלת דעת הי"א שאין מברכים רק א' דהוי לדידהו ברכ'

ע הוס' במנחות ל"ה וביומא ל"ב י לגור בשם מהר"י מולין כ מנחות שם ובכמה דוכתי בש"ס.

עטרת זקנים

לא לקשור תפילין אע"פ שכתב בתורה וקשרתם והעשם מפני דעיקר מצות תפילין הוא שיהיו מונחים עליו כל היום ואם היה מברך לקשור הוה משמע דבמה שקושר תפילין על ידו ועל ראשו רגע אחד יוצא י"ח לכך תקנו להניח דמשמע שיהיו מונחים עליו שעה אחד עכ"פ (מהררי"ל מטראני א"ח ב"ח) ועכ"פ כשר הדבר להניח תפילין במנחה (בתשובת מנחם עזריה ל"ע) ואין חולצין עד כימי השמים על הארץ דערבית ותפילין הוא לשון ויכוח כמו ויעמוד פנחס ויפלל שעשה פלילים עם קונו ע"ש שהוא עדות והוכחה שהשם נקרא עליהו וירחיק ממנו (תוס' פרק הקומץ) ויש רושם של יד על התיתור' של יד מיד אחר הקשירה כדי שלא הזז ממקומה דאם היתה זזה ממקומה ולא היה יודע אם זה היה קודם הנחת של ראש או אחר כך אז היה בא לידי ספק אם לריך לחזור ולברך אם לא וכן יקשור בקבורת ג' כריכות ג' כריכות וזרוע ד' כריכות ואחר כך ינים תפילין של ראש (משמעות רי"ל בס"ע) עפ"י האמת) (לא"ז) במדינות אלו מוהגין להניחם שתיהן מעומד משום שאין אנו יודעין להשיג הסוד על כונו ובקל יכול ח"ו לקלקל בכוונות ע"כ כנון להיות שתיהן בעמידה כעבד העומד לפני רבו מקבל עליו חותמו (מהרש"ל בתשובה סי' ל"ת י"ג) מי שמתפלל מוסף בתפילין חייב מיתה (זוהר פרשת פנחס) ומאי תיירי מאי בתקום שאומרים מאי במוסף קדושת כתר במ"ש רמ"א וכנון להסירם כשאומרים מוסף בשב' שאומר יה"ר מלפניך שנאמר חוקיך בערי"ז כו' משום דבני מערב' היו מברכין על חלילת תפילין אקב"ו לשמור חקיו אע"ג שאין לברך על חלילתו כיון דלילה ברכה בהא ש"ד ויש שאין מניחין ח"ה ומכ"ש בח"ה של סוכות שאז יש אות ד' מינים נגד ד' פרשיות שבתפילין כן נראה לי:

יד אפרים

ע"ז סק"ו ומהר"ל מפראג כל"ל: (שם) כיון שעיקרן אחד הוא אלא כ"א משניהם בא להורות על ב' ענינים המבריש ולכן כל"ל:

לבושי ש"ך

מ"א סק"ב (°) סמוך. דלפשטו' דעובר היינו קודם לא ח"ש לשון המתבר שב' לפיכך כו' אחר הנחה דזה אינו תלוי בעובר לעשייתן לכן פי' דלשון עובר כולל נמי לשון סמוך ח"ש לשון לפיכך על ב' הדברים על אחר הנחה ועל קודם הקשירה והע"ז בסק"ז תירץ דלפיכך לא קאי רק קודם קשירתם אבל אחר הנחה היא פשיטא בלא"ה ע"ש: ט"ז סק"ו. הא קמן דחשבי להו לחדא מצוה. גם בלא"ה קשה על הש"ו אלו איך כתב שאני תפילין דמצוה א' הא אדרבה במצוה א' מתבר עפי דיחה אינו מפסיק כמו בתקיעות ועיין בתג"א סקי"ח סימן ח' ולפי תירולי מיוסב ג"כ קושית אי אבלל תירולו הוא דבל מי שבתי' בתפילין בשם מצוה א' הכוונה שם שהם ב' מצות של חובה שחוב עליו לעשות שניהם יחד כדי שלא יעלו ב' הברכות על שתיהן כי באמת היא שהוא לגמרי מצוה א' אין כח בשיחה לפסיק כמו בתקיעות והיכא שהוא לגמרי ב' מצות כגון בשחיטה א"כ לא עשה כלום בשיחתו הא בלא"ה גם בעת הברכה לא היה מוכרח שיהיה כוונתו על כולם דוקא לכן אין השיחה עושה שום פעולה רק בתפילין דאית ביה חומרת מצוה א' וחומרת ב' מצות דהיינו שבאמת הם ב' מצות ויש כח בשיחה לפסיקו וגם שמתחילה היה כוונתו דוקא על שתיהן

לכן הוי שיחה הפסק:

(שם) (°) שתיה הא בין כך. קשה

ביאור הגר"א

ומעשר בכ"ל בהפסיק ביניהן ולפ"ז לא פליגי גמ' דילן עם התוספתא בכ"ל וירושלמי ס"ל דדמאי גבי תרומה ומעשר וכן עם הזוהר בכ"ל וכן דעת רב האי גאון ורב אחאי משבחא וכן עיקר: ושוב כו'. ע"ל סי' ר"ו ס"ב: ס"ו אם פגע כו'. ומאמ"ל ב' לפי' ר"ת שם בפרש"י ותמתות ל"ו א' ר"ה וקשרתם כו': ס"ז יברך כו'. כמ"ש להניח ברכה כו': ס"ח לפיכך'.

הגהות רעק"א

להניח. מה שהקשה בח"ר למה אין מברכים בלשונא דקרא לקשור תפילין ע' בשו"ת מהרי"ט חלק א' סי' ז': שם בהג"ה וכנפשט התמה. לכאורה יש תקנה לאלת מיהו חשש ברכ' לבטלה. דבשעה דמברך להניח יכוין אי הדין ברש"י אינו מכוין לפטור זה

חתם סופר

שמעלין בקודש. נ"ב היינו שיוציא השלית תחלה מהכים בדי לעלות בקודש אבל שניהם מונחים חוץ לכים אז מקודש קודם ע"כ למ"ד לילה לאו זמן תפילין היא ונם שבת ויו"ט וא"כ הויא ציצית תדיר ותדיר ומקודש קיי"ל איזה שירצה יקדים והכא דמצות ציצית שקול נגד כל התורה יקדים ציצית וע"ז נתכוין נמוקי שב"י אך אי מה"ת לילה זמן תפילין ולמ"ד ציצית אף

שערי תשובה

מצוה א' הוריות מ"ש שם בדף כ"ו ובשו"ת חינוך ב"י סי' א' ע"ש: (ה) שני ברכות. עבה"ט. וכתב במחזיק ברכה מי ששעה ובירך על תפילין של יד על מצות תפילין יצא. ואם הוא מבני אשכנז אם נזכר קודם ההידוק מברך להניח קודם ההידוק נ"כ ועל של ראש מברך על מצות כ"כ מהר"ש ווינטורה. ובמכתם לדוד חלק עליו וכ' שבבני אשכנז אם נזכר קודם ההידוק יברך להניח ובש"ר לא יברך כלל ואם לא נזכר יברך כשמנית של ראש להניח לבד ע"ש: (ו) להניח בקמ"ץ. עבה"ט ומ"ש בשם הלבוש ול"ח ליתא דאדרבה גם הם

כל המצות. וע"כ משום דכל המצות קשורים ומחוזים זה בזה ולכן אפי' מצות רבות יש לקרותן בלשון יחיד וכמ"ש פ' עקב כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון כו' וקרי לפי פשוטו כל המצות בלשון יחיד וא"כ כשיאמר כאן מצות בפת"ח ודאי ממ"ש אי קאי רק על של ראש הוי הדא מצו' ודאי א"ש מה שיאמר מצות ל' יחיד ואי קאי גם על של יד הוי כעין שני מצות אפ"ה א"ש מה שאומר מצות בפת"ח ל' יחיד דהא גם מצות רבות נקראים ל' יחיד: לא א"ש לאידך פירושא ר"ל למאן דס"ל דלא קאי על של יד והוי רק מצוה א' והוא או' בחול"ם הוי לשון רבים: (ס"ק י) בשכמל"ו כו' וכמ"ש סי' ר"ו שהוא תיקון למברך ברכ' לבטלה אף דלכתחל' אין לעשות כן לברך ברכה שא"ל ואו' בשכמל"ו מ"מ הכא עיקר דעת הפוסקים לברך שתים. וניתרון לאלת דעת הי"א שאין מברכים רק א' דהוי לדידהו ברכ'

אמנם

ל רמב"ם פ"ד מהלכות תפילין מ מנחו' לו כ מרדכי בשם ר"ת ס הרא"ש והטור ע רש"י פס"ג דסוכה ור"ת ר"ן והוספות בברכות פ טור בשם הרא"ש ל הגו' הר"י ניקטליא

אשל אברהם

אלא לשון הפלגה שהתנו תופלאים ומובדלים מהומות. ובהוס' מנחות ל"ד מפרש שהוא לשון פלאה וויכוח ע"ש: זמ"ש בתר היטב ס"ק א' בשם בעל הגדולה ע"ש טעמו כשום לילות הדיר שמוגת בשבתות ויו"ט והקשה עליו בה' הכ"ל סי' יו"ד הלא לילות חובת הגוף הוא ויכול לעשות מלבושיו באופן דפטורים לגמרי משא"כ קרקפתא דלא מגן תפילין אלא דהעשם משום שהם קודמין למצוה עיקר ובספר הליה רבה פסק דמצות תפילין קודמין לילות ע"ש:

דגול מרבבה

שהתפילין יש בהם קדושה יותר מלילות לכן מקדים הלילות לני שמעלין בקודש והדבר תמוה דתברכת משום קדושתו היה להקדימו ומשנה מפורסת בברק כל ההדור כל המקודם מחבירו קודם לה חבירו אבל בב"י מבואר הטעם שלילה קודם משום לילות עדיפשקול' כנגד כל המצות אז משום דהדיר:

יד אפרים

(שם) דהא הני ס"ל כר"ת כנ"ל: (שם) בשם ר"י גבי שח מברך כנ"ל: ס"ק ז' כ"ש שאמר כאן בגמ' לעורך הקשרה ולענ"ד לפ"מ דהתם הבדיקה עצמה מצוה הוא ואף אם לא מצוה המן בבדיקה לבערו אין ברכתו לבטלה שדעתו עם הברכה לבער אם ומצוה כמ"ש סוף סימן רל"ב וא"כ שפיר צריך לברך קודם הבדיקה שהיא בעצמה מצוה משא"כ כאן דאע"ג דהמתה לעורך הקשרו' מ"מ בעמה מצוה אלא קבר אינה בלוס ובדבתו לבטלה אע"ג דבעלה ח"כ צריך לברך על עיקר העשוי' שהיא הקשירה דהיינו הידוק הרצועה המונחת על הזרוע כ"פ ב"י פי' מ'. ועוד פי' שי דלא בא למעט רק שלא יעשה אחר ההידוק אלא קודם לו אבל אם בא להקדים גם קודם ההמתה שפיר דמי והסכים ב"י לפי' מ'. וק"ל מ"ש מן ברכת על ביעור חמץ דמברכין קודם הבדיקה מטעם שהבדיק' צורך הביעור כמ"ש הטור ריש ה' פסח כ"ש דיעמא כאן שהגמ' היא לעורך הקשר' שהיא העשוי' העיקרי' וזה רמי' לפי' הפני. וי"ל לפי' מ' דגם בבדיקת חמץ הי' ראוי לברך קודם הביעור אלא אחין זמנו קבוע ביום שהאדם הולך בשוק ויש לחוש שמא מתוך עסקיו יעבור הזמן משא"כ בלילה שכל האדם מצוי בביתו אבל כאן ההידוק אחר ההמה' הוא בבירור תיקף ע"כ יעשה מן המוכחר כנ"ל: (ח) אלא שותק ושומע. דהשתיקה כעונה לענין לאחת י"ח אבל לא שיאשוב כהפסק' ומשמע כאן שאלו עבר ועבה יהא שמיה רבא וכיולא בה דלא הוי הפסק לענין שיעורך לברך שית על התפילין כדין המפסיק בשיחת חולין וכ"כ בב"י בשם המרדכי מעשה דאין הפסק אחרי שעורך הוא לו: (ט) קודם שיכרוך. הטעם בעור בשם הרא"ש כיון שברכ' שני' חוזרת גם על ש"י ומעשה זה אין להפסיק ביניהם ע"כ ימעט ההפסק ככל מה שיוכל והכריכ' סביב הזרוע אינה מן המלו' הלכך טוב לאחר אותה עד שיניח ש"ר עכ"ל. וכ' ב"י בשם תשוב' הרא"ש בלי זה מפני שברכת תש"י שייכא ג"כ על התש"ר עכ"ל · ומהר"א מפרלא פי' דברי הטור מ"ש גם על ש"י פי' על ברכת להניח שהיא ש"י וממלא דברי הטור (°) כדברי הרא"ש והוא מוכרח דאל"כ תקשה לך הא כתב הא"כ דאם אין לו אלא ש"י מברך להניח לחוד ש"מ דא"ל לש"י רק להניח וכן משמע באשר"י הלכות קטנות וכספ' כוונת האר"י בשאמר"ר ילחק לוריא שאבא לברוך שבעה כריכות תחלה בזרוע ולא"כ הניח של ראש וכתב בזה סוד ע"ש:

(י) להוליא תפילין של ראש כו'. יש מהגים לעשות לכל תפלה כיס בפני עצמו ולעשות סימנים בכיסים

באר היטב

(ז) לבערם בקמץ. בלבוש ול"ח אות ל"ד ומהר"ם דלמזותו אלקו על המחבר וס"ל לברך בפתח: (ז) שמהדקן. בראשו הייטו ג"כ אחר הנחה על הראש וקודם הסידוק דלא כמו בשולחן העולם שמברכין קודם הנחה. כ"ח מ"ג: (ח) בדיבור אפילו בלבוש הקודם. באר שבע ובגה"ג וע"ש. וכתב בספר ברכת אברהם ל"ד דיבור אלא אפי' הניח תפילין של יד בבית מ' והלך להניח של ראש ובתי' אם כ' מצות אלא דא"כ אין מובן מה שהגיע בתחלה מדקאמר אע"ג כי' הדבר בלא הלעה זו היה קאיתו יותר גדולה ול"ל דתיבות א"כ מאי קאמר שבתוב לפניהו בע"ז הוא ט"ס וכל"ל ועי"ק מאי קאמר כו' והמשך דברי דבתחלה ע"ז מדקאמר כו' משמע דכ"ש כו' והא באמת אינו כך דאדרבא בתחלה א' אין שיחה ומוק ושפי מבתבר יותר מזיוק שיחה בשני מצות ולא הוצרך הע"ז להאריך יותר בלשון קושיא הזו כי בבר האריך ויבאר היטב דיותר מבתבר שהגיה שיחה הפסק בב' מצות. ואח"כ ב' וע"ק מאי קאמר כו' ואחר כך הקשה קושיא ג' לפי דרך ר"י לוי דא"ל דיותר מבתבר במצות א' ועל כל הקושיות הי' כך לשון אע"פ דב' ר"י לוי הוא כדי שלא נעשה לומר דבב' מצות אין סברא כלל לומר שיפסול הסח לכן מוכיח מתפילין ומתילה ידענו שוב דאדרבא בב' מצות מבתבר יותר כי אמצה א' אין שייך לבפסיקה וי"א בב' דברן בתחלה א' אין בב' מצות אין שיחה ופסיק זולת בתפילין וכל הדומה לו שיש בו תומרת מצות א' ותומרת ב' מצות הייטו לענין גוף המצוה הוי ב' מצות ולענין הכוונה בעת הברכה הוי מצוה א' ר"ל ודאי כוון בעת הברכה על שתיהן כן כ"ל המשך דברי הט"ז ודוק: מ"א ס"ק טו (°) ועפי' י"ב. אפשר דל"ל סי' י"ח דשם בסוף הסימן מבואר דע"י הבשמוש אין שפיר הברכה עליהם. אז אפשר דל"ל ועיין סעיף י"ב דשם מבואר דין המשמוש ומ"מ ל"ע דלא דמי לא לפי' י"ח דהתם עדיין לא בירך על הלילית משא"כ כאן דבר בירך על של יד ולפעיף י"ב לא דמי דשם מיירי בנשמטו מהקומה ועיין: מ"א ס"ק י"ז. (°) חיסורא בזה. ר"ל בקדיש ובקדושה משא"כ בשם"ק י"ד לבטיח אסור אפילו בדבר אחר אבל אם הבר"י בשם הר"י ניקטלי"א: (ס"ק כ) לא כו'. וכ"ל דהתם מיושב כו'. ומהרש"ל בתשו' סי' ל"ח מסיק להניח מע: מד ושלא לשמות מהגני' ע"פ הקבל' ודברי זוהר. וגם האחרונים בתשובותיהם כתבו בזה עכ"פ האדם ראוי להיות הלוע לכת עם ה' אלקיו ואם מניח תפילין בביתו ראוי לעשות

כמו

שערי תשובה

הכריעו לומר בקמ"ץ וכ' כן ע"פ הע"ת וכבר השיג עליו בא"ר והא"ר ומור וקציעה הסכימו להב"י לו' בקמ"ץ זכ"כ מהר"א זכות' בהשגת כת"י על ספר מצות שמורים וכתב כי בקמ"ץ מלשון להניח ברכה אתי שפיר שפירושו שתהיה נחה שם בקיום ובקביעות ע"י הקשר לא תנוד אנה ואנה מה שאין כן בפת"ח ודגש שרשו ינח שהוא נ"כ לשון עזיבה. וגם כשהיא בלשון שימה כגון והנחתו לפני ה' אינו אלא שימה גרידא לרגע ונראי ט"ש וקצת מזה כתב נ"כ בא"ר ע"ש: (ז) שמהדקן. עבה"ט וכתב בשלמי ציבור שצריך ליזהר שלא יהא נחפז לברך על של יד קודם הנחה בקבורת דה"ל קודם דקודם. ואחר ההידוק אע"פ שלא עשה הכריכות לא מקרי עובר לעשייתן ועיין ב"ח ובשו"ת בית יעקב בסי' פ"ח והבאתיו לעיל סי' ח' ע"ש: (יא) עמהם. עבה"ט ובפנים מאירות ח"א סי' נ"ד דעתו שמותר לענות אמן אחר ברכת חבירו על התפילין לבתחלה אע"ג דלקדיש וקדושה לא יפסיק מ"מ אמן הוא קבלת דברים שמאמין בה' שצונו להניח תפילין לא הוי הפסק. וכיון שלר"ת אף לקדיש ולקדושה פוסק יש לסמוך עליו לענין עניית אמן ע"ש. ומ"ש בשם דרכי נועם לענין להפסיק בעניית קדיש וקדושה ואמן בין תפילין של יד לשל ראש בתפילין של ר"ת כ"כ בבכור שור בסוטה דף מ"ד ע"ב ע"ש: (יב) הרצועה. עיין בבה"ט בשם האר"י ז"ל וכ"כ הרדב"ז בתשובה ח"ג סי' תרכ"ג וכ' בבר"י שכן המנהג בכל מקום. וכתב בספר מ"מ אמנם נראה שאם אחר שביבך שמע קדיש או קדושה ואם לא יכרוך יהי' לו פגאי להניח של ראש ולענות דיש לעשות כן ועדיף טפי למעבד הכי וכן נהנתי עכ"ל: (יג) מהתיק עיין בבה"ט ועיין לקמן סי' כ"ח מ"ש בשם המג"א. וכתב בבר"י בשם תשובות מהר"י מולכין מי ששכח ולבש ש"ר קודם ש"י א"צ להסיר' כיון דיצא ידי מצותה והוכיח כן מב"י סי' כ"ו ע"ש וכ"כ בשאילת יעבץ"ק סי' קכ"ה וזה דלא כבעל הלכות קטנות סי' נ"ג ומ"מ נם הוא כתב שאם לבש של ראש מפני שלא היה לו של יד ואח"כ נזדמן לו ש"י א"צ להסיר ש"ר קודם הנחת ש"י ע"ש. ועיין בשלמי צבור בשם מהרח"ו שכ' מורי ז"ל הי' נזהר שלא להוציא תפילין של ראש מן הכיס עד שיניח ויקשרו הש"י סביב הזרוע בקיבורות במקום הקשר ואח"כ לא היה חושש מלהוציא תש"ר אף שעדיין לא הקיף בזרוע עצמו וכפי הטעם שכתב המ"א אפשר דאף

ביאור הגר"א

ל"ח ס"ק ג' מש"ם: (יב) הרצועה · ובכוונות אותה שהאר"י ז"ל כרך קודם שהניח של ראש ע"ל סימן כ"ז ס"ק ט"ו מש"ם: (יג) מהתיק. ויניחם בתיק בתופן ש"ח לשל ראש סיבת קודם. ט"ז: הכנה"ג כתב בשם דהו דאין קפידא אלא כשמניח עצמו מוציאה ומתיר לו תפילין של יד מוציאה אם תפלה של יד אבל אדם אחר בעוד שהביאו מניח תפלה ע"ש. ועיין בספר מסגת מסדידים דף כ"ז ובפ"ת:

גמ' שם: וכן בשל ראש כו'. הרא"ש דעל שיהם קאמר משעת כו' וכפי' ר"ת שם דקשירה היינו הידוק כמו קשירה דחולין ע"ז ב' ומה כ"ו ב' וע"ז ה' דא"ל לומר קשירה ממש הקבר בכ"ו כפי' ר' אליעזר דא"כ איפכא מיבעי ליה משעת קשירה עד כו' וכמ' רוביו ל"ד ה' קרי לה קשר של קיימא ואם איתא לאו קשר של קיימא הוא כמ"ש בדרפש"ו דשבת ופ' בתרא דמקואות דתפלה ס"ר כו': ובל זרוע כו' וע' הוס' דמנחות שם ד"ה משעת ובחולין ע' ה': ס"ט אסור כו'. כפי' הוס' שם ד"ה שם וכ"כ כל הפוסקים דלא כפרש"י ד"ה שם וכמ"ש הוס' בשמו בד"ה עכ"ל: ואם כו'. כפי' רש"י: ולדידן כו'. כפי' הוס': ס"י אם שם כו'. ברכות מ' א' וע' הוס' שם: אם כו'. כמ"ש בסוכה ל"ח ב' מכאן כו' וע' רש"י והוס' שם: ס"יא אחר כו'. הברכה קאי על שניהם לכל הפי' ולכן שם כו' ושוב למעבד בהפסק: ויש כו' ואף כו'. כמ"ש ביומא ל"ג ב' לפי' ר"ת כנ"ל ס"ו: יש כו'. ומימן לדבר ברכת ק"ש ותפלה והוליאו מזוכר ס"פ במדבר ק"כ ב' בקבמיתא בשעתא כו' ולבתר תפלה ש"י דאיכו' ומיהו אינו הכרח דתוקת מיוסב וע' בפ' הרואה קל"ט ב' ומחלוקת דמאתי והכלל כו' וע' זוהר ס"פ חיי שרה קל"ב ב' ומובר הרב דדוקת מיוסב ולאתת דתפלת הינור אינו דוקת בשיבוש כמ"ש בפפ"ת דברכות בס"ח שומדין וקורין ושבין כו' וע' בפ' הרואה כנ"ל: ובמדינות אלו כו'. הוא ע"פ מ"ש ברא"ח: בשם הירושלמי בכל ברכות המצות מעומד אבל בבר בהבתו שם דלהיות ואין פלוגתא בין קפידא לשיר ואם מעומד על פי הזוהר והש"י אין קפידא בכ"ל וכן שם"ק וס"פ לא כתבו מעומד אלא עומד לילית והפילין מבשם דבתיב לבם וכ' דלכן מהגנו לבבדל מעומד דבתיב והבדלתם לבם ותום' כתבו להבדיל מיושב כמ"ש

בלא ברכה: מ"א סקי"ח. (°) ועשה מעומד. כלומר וגם עשה מעומד מהאי טעמא שהבריכ' מלוה היא: (ע"ע סעיף י"ח): (°) ויש מי שאומר. אין זה לשון פלוגתא אלעזר ואין מולק כלל רק המשך הדברים לפי שהתם תלה, שיניח ש"ר קודם שיכרוך והיינו כדי למעט ההפסק בין ש"י לש"ר מבשם הברכה קאי אתרוייהו ולכן יש ברלו למעט עוד ההפסק ומולאי' תלה הש"ר מהתיק ומתקנין לוהו כדי שאחר שיניח ש"י יהיה הש"ר מוכן לפניו תיקף לכתב דזה אסור מבשם דהוי כמעביר על המלוה וכ"מ בב"י ע"ש: ט"ז סק"ט (°) כדברי הרא"ש והוא מוכרח כל"ל ונראה מזה שהט"ז חולק על הבוכת אחרו' ז"ל והתרתבי בזה בתשובה סימן מ"ס ולכן בעליתי שם להגוא כדברי המ"א סק"ט ליתר על מצות בפתח:

הגהות

הברכה לשל ראש. ואז המילה שפיר ובבר על הראש מצות תפילין. ואם הדין כתוב' דמגיע על הראש ב' ברכות אי מכנין לבוליא בברכה דלהניח גם של ראש. אח"ז הרלו לי דבמ' א"ר הניח בשם ע"ת דיכוין בברכת להניח אלא לפעור בזה של ראש. ובא"ר הביב דא"כ לשעת תוס' ילבוד לברך על הראש ב' ברכות. ואחרי שגם להבר רבוותא דיסוד שביבו לכוין אלא לפעור בזה של ראש. ואחשר נלע"ד דיש לדמותו לדינא דסי' קע"ד מ"ד. ממילא נכונים דברינו דיכוין בדרך תנאי וכהניא דסי' תפ"ט במג"א ס"ז: ס"ז בלא פגם. דוקא פגם. אבל הניח הראש תחלה. א"ל לבסירו. ע"ז סי' הרפ"ד סק"ד: סעיף ט' אסור לבפסיק בדיבור וכו'. בשו"ת פנים מאירות ח"א סי' כ"ט ב' דאם שמע ביניהם א' מבבר על תפלה של יד דמותר לענות אמן דהאי האמנה על בחתת תפלין לא הוי הפסק. ובתשו' דבר שמואל סי' קמ"ב ב' דלא יענה אמן ול"ל דאיה מעור א"ח סי' ס"ח בשם הרמ"ה דעונין אמן על ברכת הבוחר בעמו ישראל בתהבה דהפסקה ליכא דלא גרע משלילת שלום משמע דבלא"ה הוי הפסק אף שעונה על אותה ברכה

מחצית

ברב' שני' לבעלה לכן יאמר בשבמל"ו: (ס"ק יב) עובר כו' כמ"ש סי' קס"ז לענין ברב' המוליא אע"ג דבעי' לברך עובר לעשייתן מ"מ לא יברך עובר דעובר לכן אין לברך המוליא עד שיתפוס הלחם קודם שיתחוך הלחם. ובסי' תרכ"א דמה"ט לא יברך על הלובש עד שיתפוס הלובש וע"ש: (ס"ק יד) אסור כו' עסי' רע"ו דשם מבואר דאסור לגרום ברכה אח"ל: ב"י מהרא"ו ואייתי ראי' מדברי הרא"ש דאפי' מלבד האיסור גורם ברכה איכא עבירה להסיח ביניהן. וכ' בס' ל"ח בה' תפילין סעי' ע"ו הטעם בשם הר"ן וז"ל דה"ע משום דאע"ג דשני מצות הן כיון דכתי' בתפילין של יד ושל ראש והיה לאות על ידך ולזכרון בין עיניך צריך זכירה שיהי' תיכף תפלה של ראש לשל יד כדי שתהי' הוי' א' לשתיהן עכ"ל: (ס"ק טו) להניח כו' דע דמחלוקת הרב"י הוא במ"ש במנחות דף ל"ו אביי ורבא דאמרי תרוייהו לא סח בין תפלה לתפלי' ופירש"י מברך א'. סח מברך שתים. ופירש"י והעומדים בשיעתו לא סח מברך א' על של יד ועל של ראש. וסגי בברכי א' שבירך על של יד להניח דברכי' להניח קאי גם על של ראש. סח א"כ הפסיק לכן מברך שתים ר"ל מברך עש"ר על מצות והייטו שתי' להניח עש"י ועל מצות עש"ר וכן פסק הרב"י לעיל אבל ר"ת פי' לא סח מברך א' על של ראש דהייטו על מצות. אף דכבר בירך על של יד להניח. וברכת להניח קאי על של ראש מ"מ צריך עוד לברך על מצות. סח והפסיק מברך עד של ראש לבד שתי ברכות דהייטו מברך שוב על של ראש להניח וגם על מצות · וכן פסק רמ"א: וכ' הר"ן כו' וטעמו שמצריך למשמש בשל יד: לברך כשממשמש ר"ל אפי' לא נשמטו והוכא דעה זו בהרב"י: ואף דלא קי"ל הכי אלא דוק' בנשמטו כמבואר. סעיף י"ב. מ"מ כיון די"א דהכי א"ל לברך להניח והוא דעת רש"י וכן פסק רב"י. ויהו דקי"ל כר"ת דצריך לברכם להניח מ"מ עדיף טפי למשמש בש"י דעי"ז אנו יוצאים לדעת רש"י לברך להניח עכ"פ למ"ד על משמש גרידה בלי בשמטו נ"כ מברך וכל מה דאפשר להקן מתקנים: (ס"ק יז) אם סח כו' כמ"ש סי' קס"ז ס"ו דבין ברכ'

לבושי שרד

מלי בין כך ובין כך הא באמת אם תפילין מצוה א' ליכא הוכחה לפי דרך ר"י הלוי דבתר מצוה מסתבר טפי שיהיה שיחה הפסק. וי"ל דבוודתו בין כך ובין כך הוא דסבר הכמה על הראש כדברי ר"י לוי דסבר דתפילין הם תמיד ב' מצות ובין לדברי ר"ל דאינם ב' מצות אלא בשם עכ"פ רחייהו לא ר"י לוי הוא מן שם דאם ודאי הסח ב' מצות אלא דא"כ אין מובן מה שהגיע בתחלה מדקאמר אע"ג כי' הדבר בלא הלעה זו היה קאיתו יותר גדולה ול"ל דתיבות א"כ מאי קאמר שבתוב לפניהו בע"ז היא ט"ס וכל"ל ועי"ק מאי קאמר כו' והמשך דברי דבתחלה ע"ז מדקאמר כו' משמע דכ"ש כו' והא באמת אינו כך דאדרבא בתחלה א' אין שיחה מוק ושפי מבתבר יותר מזיוק שיחה בשני מצות ולא הוצרך הע"ז להאריך יותר בלשון קושיא הזו כי בבר האריך ויבאר היטב דיותר מבתבר שהגיה שיחה הפסק בב' מצות. ואח"כ ב' וע"ק מאי קאמר כו' ואחר כך הקשה קושיא ג' לפי דרך ר"י לוי דא"ל דיותר מבתבר במצות א' ועל כל הקושיות הי' כך לשון אע"פ דב' ר"י לוי הוא כדי שלא נעשה לומר דבב' מצות אין סברא כלל לומר שיפסול הסח לכן מוכיח מתפילין ומתילה ידענו שוב דאדרבא בב' מצות מבתבר יותר כי בתחלה א' אין שייך לבפסיקה וי"א בב' דברן בתחלה א' אין בב' מצות אין שיחה הפסיק זולת בתפילין וכל הדומה לו שיש בו תומרת מצות א' ותומרת ב' מצות הייטו לענין גוף המצוה הוי ב' מצות ולענין הכוונה בעת הברכה הוי מצוה א' ר"ל ודאי כוון בעת הברכה על שתיהן כן כ"ל המשך דברי הט"ז ודוק: מ"א ס"ק טו (°) ועפי' י"ב. אפשר דל"ל סי' י"ח דשם בסוף הסימן מבואר דע"י הבשמוש אין שפיר הברכה עליהם. אז אפשר דל"ל ועיין סעיף י"ב דשם מבואר דין המשמוש ומ"מ ל"ע דלא דמי לא לפי' י"ח דהתם עדיין לא בירך על הלילית משא"כ כאן דבר בירך על של יד ולפעיף י"ב לא דמי דשם מיירי בנשמטו מהקומה ועיין: מ"א ס"ק י"ז. (°) חיסורא בזה. ר"ל בקדיש ובקדושה משא"כ בשם"ק י"ד לבטיח אסור אפילו בדבר אחר אבל אם הבר"י בשם הר"ן ניקטלי"א: (ס"ק כ) לא כו'. וכ"ל דהתם מיושב כו'. ומהרש"ל בתשו' סי' ל"ח מסיק להניח מע: מד ושלא לשמות מהגני' ע"פ הקבל' ודברי זוהר. וגם האחרונים בתשובותיהם כתבו בזה עכ"פ האדם ראוי להיות הלוע לכת עם ה' אלקיו ואם מניח תפילין בביתו ראוי לעשות

כמו

רעק"א

עצמה. וכן הפסקה המתבר סי' ס"ו ס"ז דלא יענה אמן אחר גאל ישראל דהוי הפסק אף דאמן הוי האמנה על גאל ישראל מ"מ הוי הפסק וזה לדעת הר"א שם דעובר אמן היינו דהאמנה בכלל גאולה ומקרי סמיכת גאולה לתפלה אבל מ"מ לענין הפסק בין ברכה להתפלה הוי הפסק: מג"א סקט"ו לכן יתשמש בשל יד וכו' ק"ל הא אינו מדויק בלוס זה דאם אינו לעשות רש"י דסח מברך שתים הייטו על מצות לחוד. א"כ ממילא בלא סח מברך אחד הייטו דאינו מברך על הראש כלל. א"כ כשמעט בשל יד ומברך להניח שוב אינו ראוי לברך על הראש על מצות ואולי בתיב מברך התלה על של ראש ע"מ ואח"כ מתבתר בש"י ומברך להניח ואין משמע כן וע"ע: מג"א ס"ק י"ז ראשי לעשות דליכא איסורא. וע' בא"ר שבשם בשם מהרח"ו דאף בחוט"מ אסור דאין הטעם משום ברכה שא"ל אלא משום דבתיב והי' שיחו' הויי א' לשמיהן ע"ש וכן הביא בס' בכור שור בגיעו ד' ל"ד. וכ' שם דמה"ע ה"ה לדידן המניחים תפלין דר"ת המפסק בלא ברכה לא יפסיק:

השקל

המוליא לאכילת המוצי' אם הפסיק צריך לחזור ולברך מיהו אם סח מענין דברי' שהם צורך סעודה ל"ל לחזור ולברך וכ' רמ"א ומ"מ לכתחלה לא יפסיק כלל אפי' בדבריס שהם מצורכי סעודה. ובסי' תקל"ב ס"ק ה' הקשה מ"א על מ"ש שם שבין ברכה לתקיעת שופר לא יסיח אם לא בענין התקיעו'. משמע דמענין התקיעות רשאי לסיח אפי' לכתחלה והא בסי' קס"ז אוסר לכתחלה ותי' וז"ל ואפשר דהכא מיירי שצריך לסיח כגון שאו' להביא שופר וכיולא בו עכ"ל. וזהן הן דברי מ"א שבאלן: (ס"ק יז) לא הוי חוזר ומברך. הרא"ש ורשב"א ואגור. אף דהט"ז בס"ק ח' הבי' בשם המרדכי דאינו חוזר ומברך מ"מ פסק מ"א דמברך דהם רבים הפוסקי' שצריך לברך ומרדכי יחיד. ועוד דהמרדכי לטעמיה דס"ל דצריך להפסי' ולעענות אים"ר וכדאי' בהרב"י ולכן לא הוי הפסק משא"כ לדידן דקי"ל דא"ל לענו' אים"ר אדרבי אסור לענות א"כ יש לפסוק כהפוסקי' דל"ל ומברך: אלא משום שגור' כ"ה בתשו' הרשב"א אע"ג דבס"ק י"ד כ' בשיח' מלבד איסור גורם ברכה ג"כ איכי' איסור' היינו דברי חול אבל דברי קדושה ליכי' כ"א משום גרם ברכ': וכיון דהם אין מברכים בחה"מ מותר לו' דברי קדוש': (ס"ח יח) אחר כו' שהבריכ' מן המלוה כל"ל. שטעמו של הרא"ש הוב' בב"י מפני שברכ' של תפילין ש"י שייכא גם על של ראש. וכריכ' הרצועו' סביב הזרוע אינה ממצו' הנחת תפילין עכ"ל. ור"ל דהבריכ' מצוה בפני עצמה אבל אינו ענין למצו' הנחת תפילין וא"כ הוי הפסק. אבל האר"י ז"ל ס"ל דהבריכ' היא ממצות הנחת תפילין ולכך לא הוי הפסק: ועשא' מעוומד. ר"ל הבריכ' והטעם ע"פ הקבל': (ס"ק יט) לא הוי כמעביר כו' משא"כ מ"ש הרב"י וים מ"ש שאסור להוליי כו' אין בו משום מעביר כמ"ש לעיל ס"ק א'. אלא הטעם ע"פ הקבל' כמ"ש הרב"י בשם הר"י ניקטלי"א: (ס"ק כ) לא כו'. וכ"ל דהתם מיושב כו'. ומהרש"ל בתשו' סי' ל"ח מסיק להניח מע: מד ושלא לשמות מהגני' ע"פ הקבל' ודברי זוהר. וגם האחרונים בתשובותיהם כתבו בזה עכ"פ האדם ראוי להיות הלוע לכת עם ה' אלקיו ואם מניח תפילין בביתו ראוי לעשות

כמו

בכיסים של התפלה חוזה של יד וחוזה של ראש (°) ולא נכון הוא דמ"מ כשיבוא הכיס שבו תפילין של ראש מזומן לפניו תחלה נגד ימינו צריך שיהפוך הכיסים שיבוא של יד לפניו תחלה וממלא מעביר על המצות אלא ימיחם שניהם בכיס אחד ארוך ולר ויניח של ראש למטה ושל יד למעלה באופן שבשום פנים א"א לשל ראש שתבוא קודם: (יא) כזיזם ממקומם כו'. לעיל סי' ח' ס"ד נתברר דברים אלו ושיש לנו לפסוק כי"א קמא שמניח רמ"א שם וא"כ לענין תפילין יש לפסוק אם הסירם כדי ליכנס לב"ה צריך לחזור ולברך אבל בלא ליכנס לב"ה א"צ לברך: (יב) א"צ לחזור ולברך. כיון דלא נעשה עדיין מצות הנחה נמצא לא חלה הברכה על שום מצוה וכיון שלא הסיח דעתו ממנה חיילא שפיר על הנחה שניה כ"כ כ"י. ומדבריו יש ללמוד במי שיש תפילין בידו בלא קשר ומברך ועושה קשר ומניח דשפיר עולה לו הברכה שעשה תחלה דעשיית הקשר אינה הפסק אלא תיקון המצות ודומה להכיולו מצא שכין ברכת המוצה לאכילה לקמן סימן קס"ז ס"ו: **וכתב** עוד כ"י דאם עשה הסידוק כבר ואח"כ נפסק ומתקנו צריך לברך דכבר נעשה המצו' במה שהידק פ"א ולכאור' יש להביא ראיה מטלית שנפלה כולה ממנו דצריך לברך כאחוז ומתעטף כמ"ש סי' ח' סע"ו אבל ק"ל דהא ברכת להניח שמברך קודם הנחת תפילין ש"י קאי גם על תש"ר כדאיתא לעיל וא"כ כל זמן שלא הניח תש"ר עדיין עסוק במצוה השייך לאותה ברכה ומה שעשה קשר לתש"י הוא נ"כ מתוקן המצוה כי א"א לו להניח ש"ר קודם ש"י ועכ"כ צריך לתקן תש"י ואח"כ יניחם כראוי ונמצא שקיום המצוה השייכה לברכה נמשכת עדיין עד שתגמור הניחו אחר שהניח ש"ר וראיה שזה נעשה הש"ע מ"ש אח"כ והוא מן דברי הראב"ד בב"י דאם הותר קודם הנחת ש"ר כו' מעשה שקיום הברכה עדיין נמשך כמ"ש ואח"נ דהראב"ד לא זכר אלא כיתר הסידוק נראה דה"ה בנפסק דאד מעשה הוא דהא הזיז ממקומן צריך לברך ועוד נפרש בסמוך בס"ד: (יג) אם הותר ש"י כו'. נ"ע כוונת הש"ע דהא הותר ונפסק שויס הס כמ"ש בסמוך וגם סידור לשון הב"י מורה כן דמתחלה כ' בנפסק הקשר ואח"כ מסיים בלשון זה אח"כ מצאתי בס' א"ח בלשון זה כ' הראב"ד וא"כ דמשמע דאותו דין דזכר הב"י תחלה נתפרשו גם דברי הראב"ד וא"כ קשה הא כ' הש"ע תחלה בנפסק דוקא בתחלת הסידוק א"ל לברך אחר הסידוק צריך לברך וכמ"ש בשם ב"י וכאן כ' בהותר בכל זמן שלא הניח ש"ר א"ל לברך. וע"ל בנפסק ב"י כ' תרל"ע דאם הפסיק בפירוש דברי הראב"ד אם יש חילוק בין הותר לנפסק דאפשר דבהותר מסתבר טפי בא"ל לברך שהיינו הסידוק לחוד וכיון שעדיין ש"ר לפניו וצריך לברכת ש"י כמ"ש בסמוך מ"ה א"ל לברך מעשה אחר ש"ר כ' בב"י אם הסיח דעתו מ"ה כ' בב"י אחרים תפילין אחרים י"ל דהכל מודים שיבוך וכ"כ במה"ב בשם מאמר מרדכי ופסר זרע אמת ע"ש: (יד) נתנו העולם. עיין בה"ט והמקור חיים כתב שלא לחלוץ עד אמירת פסוק והיה ה' למלך כו' ובספר הכוונות המסודר מהר"ר ווישל כ' בהנהותיו שיסיר הכריכות מהאצבע וב' או ג' כריכות מהזרוע ויסיר של ראש ואח"כ ש"י יחליץ מיושב והשלית יהיה עליו עד שיסיר התפילין ע"ש: (טו) עד כט שיחזירו ספר תורה. הגה והיינו במקום שמניחין התורה לאחר וצא ליון גולל אבל לפי מנהג מדינות אלו שמניחים התורה מיד לאחר הקריאה אין לחלוש רק כמו בשאר ימים [דברי עלמו] ו ביום ראש חודש חולצים אותם ל קודם תפלת (כב) מוסף:

הגה

דהתם מפסיק בעשיית הקשר משא"כ כאן: כה מהדק ומברך. דה"ל כנשמטו (°)ממקומם: כו ולא על גזולין. דה"ל מצוה הבאה בעבירה עש'תרמ"ט ס"ה דלא כע"ת: כז הגנו. ויש שאין מסכין עליהם יותר מן החיוב דלריכים נוף נקי (מהר"ם ומהר"מ ומהר"י) ולא להירא (מע"מ) והכל לפי מה שהוא אדם עסי' ל"ז ס"ב: כח ג' קדושות. וכשל"ה ד' קע"ז כ' דע"ם הוא ואיפכא הוא בספר המוסר (°) ג' קדישים וד' קדושות דברכו מתחב ג"כ לקדושה ע"ש. וכנוונות איתא אתר"י לא חלון עד שאמר ע"כ נקוה לך וכו'. וכתב בהגמ"ל ביום שיש בו מילה אין לחלון עד אחר המילה: כט שיחזירו ס"ת. והחולצן קודם לכן לא יחלון בפני ס"ת אלא יסלק לגדרין (מע"מ רש"ל) עסי' ל"ח (°) סי"א: ל קודם תפלת מוסף. אחר חזרת ס"ת בהיכל (כוונות וכתבים) דלא כלבוש שכתב לחלון קודם קריאת התורה דהא (°) בר"א מינו

ומהר"י בן חביב] יש מי שכ' להניח של יד מיושב ושל ראש מעומד [אגור בשם הזהר סי' פ"ד] ובמדינות אלו כ לא נהגו כן אלא שניהן (יד) מעומד: יב ק אם מניח תפילין כמה פעמים ביום צריך לברך עליהם בכל פעם ר כא נשמטו ממקומם וממשמש בהם להחזירן למקומן צריך (טו) לברך: הגה ואם מחזיר אחת מהם מברך כמי שמניח תפלה אחת כדלקמן סי' כ"ו [דברי עלמו] ט (יא) הזיזם ממקומם אדעתא להחזירם מיד צריך לברך. הגה כב וי"א שלא (טז) לברך [טור סי' מ'] והכי נהוג וכבר נתבאר לעיל סי' מ' סעיף י"ד ח מי שמניח תפילין של יד ובירך כג ובתחלת (יז) ההדוק נפסק הקשר של יד והוצרך לעשות קשר אחר אמנם לא הסיח דעתו מ (יב) אינו צריך לחזור ולברך ב (יג) אם הותר של יד כד קודם הנחת של ראש מהדקן ואין צריך לחזור ולברך אבל אם הניח של ראש ואחר כך הותר של יד כה מהדק ומברך ג מותר לברך על תפילין שאולין (יד) כו ולא על (יה) גזולין:

יג ד כז נהגו (יו) העולם שלא לחלוץ תפילין עד אחר קדושת ובא לציון [ויש מי שכתב על לד הקבלה שלא לחלוץ תפילין עד שאמר בהם בח (כ) שלש קדושות ומרבע קדישים דהיינו לאחר ק"ו והכי נוהגים המדקדקים] [פתח עיניים ס' המוסר פ"ד] ה וביום שיש בו ס"ת נוהגים שלא לחלצם (טו) עד כט שיחזירו ספר תורה ויניחוהו (כא) בהיכל: הגה והיינו במקום שמניחין התורה לאחר וצא ליון גולל אבל לפי מנהג מדינות אלו שמניחים התורה מיד לאחר הקריאה אין לחלוש רק כמו בשאר ימים [דברי עלמו] ו ביום ראש חודש חולצים אותם ל קודם תפלת (כב) מוסף:

הגה

כ לא נהגו כן. וכ"ל דההגמה תהא מיושב והברכה והקשירה תהיה מעומד כמ"ש הרב"י רסי' ח' דכל ברכות המצות בעמידה. כתב בב"ה בכללי הפוסקים כל דבר שבעלי הקבלה והזוהר חולקין עם הגמ' הלך אחר הגמ' והפוסקים (רדב"ז ח"א סי' מ"ע פ' וספר יוחסין וד"י הלוי סי' מ"א וכ"כ הרב"י כאן) מיהו אם בעלי הקבלה מחמירין יש להחמיר ג"כ וכל דבר שלא הוזכר בגמרא ובפוסקים אע"פ שנזכר בקבלה אין אנו יכולים להוסיף בכללי הפוסקים כל דבר שבעלי הקבלה והזוהר חולקין עם הגמ' הלך אחר הגמ' והפוסקים (רדב"ז ח"א סי' מ"ע פ' וספר יוחסין וד"י הלוי סי' מ"א וכ"כ הרב"י כאן) מיהו אם בעלי הקבלה מחמירין יש להחמיר ג"כ וכל דבר שלא הוזכר בגמרא ובפוסקים אע"פ שנזכר בקבלה אין אנו יכולים לכוף לנהוג כן (רא"ם ח"א ס"א) עכ"ל: כא נשמטו. כתב של"ה הא דלא הזיני הסידוקא לברך כשנשמטו ממקומם משום דבשעת תפלה מסתמא אינו מסיח דעתו מהם והוי כחולצן ע"מ להחזירן: כב וי"א שלא לברך. אבל אם חולצן ליכנס לב"ה צריך לברך לכ"ע דהא אין רשאי לילך בהם לב"ה ואידחי ליה וכמ"ש בגמרא ד"מ ב"ח דל"מ) והא"ה אם לא הי' בדעתו להחזיר מיד צריך לברך כמ"ש ס"ס תרל"ע ולומר דכשב"ה אינו רחוק כמו ב"ה שלהם שהיו בשדה א"ל לברך וא"כ אין חילוק בין ב"ה למקום אחר ולכן סתם רמ"א כאן: כג וכתחלת הסידוק. משמע דאם הדקן ואחר כך נפסק הקשר צריך לברך דכבר נגמר מעשה המצוה והוי כנשמטו ממקומם ☞ דלריך לברך לכ"ע וכ"מ דעת רמ"א שלא הגי' כאן כלום ואף דבב"י וד"מ משמע דלהי"א דלעיל גם כאן א"ל לברך כ"ל שחזר פה בש"ע מעטעם שכתבתי מיהו לפמש"ל בשם של"ה אף בנשמטו אין צריך לברך לדידן: כד קודם הנחת ש"ר. משמע אע"פ שכבר הדקן וא"ד לדעיל דהתם מפסיק בעשיית הקשר משא"כ כאן: כה מהדק ומברך. דה"ל כנשמטו (°)ממקומם: כו ולא על גזולין. דה"ל מצוה הבאה בעבירה עש'תרמ"ט ס"ה דלא כע"ת: כז הגנו. ויש שאין מסכין עליהם יותר מן החיוב דלריכים נוף נקי (מהר"ם ומהר"מ ומהר"י) ולא להירא (מע"מ) והכל לפי מה שהוא אדם עסי' ל"ז ס"ב: כח ג' קדושות. וכשל"ה ד' קע"ז כ' דע"ם הוא ואיפכא הוא בספר המוסר (°) ג' קדישים וד' קדושות דברכו מתחב ג"כ לקדושה ע"ש. וכנוונות איתא אתר"י לא חלון עד שאמר ע"כ נקוה לך וכו'. וכתב בהגמ"ל ביום שיש בו מילה אין לחלון עד אחר המילה: כט שיחזירו ס"ת. והחולצן קודם לכן לא יחלון בפני ס"ת אלא יסלק לגדרין (מע"מ רש"ל) עסי' ל"ח (°) סי"א: ל קודם תפלת מוסף. אחר חזרת ס"ת בהיכל (כוונות וכתבים) דלא כלבוש שכתב לחלון קודם קריאת התורה דהא (°) בר"א מינו

ק סוכה מ"ו וכו' ר הרא"ש בשם ר"י והטור ס כ"י ת שאלה במהרי"ק קל"ב ת כ"י ב ת"ח בשם הראב"ד ג ת"ח בשם העיטור ד כ"י ה כ"י ו כ"י

לבושי שרד

ט"ז סק"י: (°) וגא נכון. ולפמ"ש המג"א בסק"א שפיר דמי ע"ש וק"ל: מ"א ס"ק כ"ה (°) ממקומם. ממילא דלפ"ד הבל"ה ועי"ל ס"ק כ"א גם בזה א"ל לברך:

ס"ק כ"ח (°) ג' קדישים. היינו קדיש שאחר י"ח וקדיש שלם שאחר וגא לציון וקדיש יתום והקדושות הם ברכו וקדוש' שביולר אור ושל שמונה עשרה ושל וגא לציון:

ס"ק כ"ט (°) סי"א. דדמי להאי דהתם שלא לחלון תפילין בפני רבו: (סק"ל) (°) בר"ח אינו אלא. מש"ה לא דמי לח"ה דחולץ קודם קריאת התורה דהתם מדינא חולץ וכר"ח מנהג' בעלמא:

יד אפרים

הרא"ש ומפרש דבריו דקשיא ליה שיברך בשעת הביעור ומבני דגם שעת הביעור הוא דרכנן ממילא עוב לברך על ההתחלה ע"ש ובאן ל"ל כמ"ש דאע"ג דהכתה לורך המצוה מ"מ אין בעצמה קיום המצוה משא"כ שם שבהתחלה עצמה הייבו הבדיקה מקיים מצוה דרבנן בעצמ"ד:

במ"א ס"ק כ"ג בד"ה ולריך לברך לכ"ע אף להי"א דלעיל בהזיזו א"ל לברך מ"מ בזה הוי כנשמטו לכאורה ל"ע דמה שיין זה להזיזו דשאני התם שהזיז לאותם בכוונה ע"מ להחזירו וזה עיקר החילוק בין הזיזו לנפסק דיש הנפסק בעשיית הקשר ולפמ"ש המג"א לעיל ס"ק ב' דבשב"ה אינו רחוק כו' א"ל לברך א"כ גם התם יש הפסק ואפ"ה א"ל לברך וא"כ י"ל דה"ם בנפסק הקשר אבל מ"מ קשה כמ"ש אחיך ס"ד לדמות זה להזיז ובדמשמע מב"י וד"מ ומ"ש מג"א לקמן בתחם הא הזיז שאני שהוא בכוונה להחזירם וזה עיקר החילוק בין הזיז לנשמטו וע"ל דלבך ס"ד לדמות להזיז כיון דמיירי בלא הסיח דעתו בעשיית הקשר ובשעת הנחה היה דעתו שיהי' מונחים עליו שהרי עתה בא להניח אותם הלבך אף שנפסק אלא בכוונה מ"מ דמי למ"ש של"ה דנשמטו אלינא דידן דעיקרן על שעת התפלה שאינו מסיח דעתו הוי כחולץ ע"מ להחזיר וה"כ הנפסק קשר זה כיון שעתה הוא עוסק בהנחת התפילין ולכן כ' המג"א דזה דמי לנשמטו וע"ל טעמו דאף דלא הסיח דעתו בשעת עשיית הקשר וגם בשעה שנפסקו היה עסוק בהנחתן מ"מ כיון שנפסק אלא בכוונה ואחר כך היה הפסק ע"י עשיית הקשר לא מהני מה שלא הסיח דעתו דבשר גמר מצותו ועשה הפסק גדול בין הנחה ראשונה לשניה אך זה דוקא לדידהי אלא היו להם קבע בהנחת תפילין בשעת תפלה. ולכן אף על פי שלא הסיח דעתו תשביון ליה היסח הדעת על ידי הנפסק בעשיית הקשר משא"כ אלינא דידן למ"ש של"ה דא"ל לברך דהנחה זו שמיח הוי המיח בהליא על כל שעת התפלה ואף שנשמטו מעמלן הוי כחולץ להחזירן א"כ

הגהות רעק"א

מג"א סק"כ. מיב' אם בעלי הקבלה שם אות כ' בשם רדב"ז ח"א סי' פ': סי"ב וכיוס ר"ח חולץ אותם. בא"ז בשם ת' מ"ע כ' דהמהגיס לגלוס תפלין כל היום. יחזור ולבשם בר"ח אחר

באר הגולה

באר היטב

(יד)מעומד. כתב הכנה"ג בכללי הפוסקים כל דבר שבעלי קבלה וזוהר חולקין עם הגמרא הלך אחר הגמ' והפוסקים מיהו אם בעלי קבלה מחמירין יש להחמיר ג"כ. ואם לא הוזכר בגמרא ובפוסקים אע"פ שנזכר בקבלה אין אנו יכולים לכוף לנהוג כך ס"ש ומ"א: (טו) לברך. וסל"ה כתב דלא הזיני הסידוקא לברך כשנשמטו ממקומן משום דבשעת תפלה מסתמא אינו מסיח דעתו מהם והוי כחולצן ע"מ להחזירן. מ"א (וכתב אליהו רבה פסק כדעת הש"ע והביא ראיה לדבריו ע"ש) (טז) לברך. אבל אם חולצן ליכנס לבית הכנסת צריך לברך לכ"ע דהא אין רשאי לילך בהם לבה"כ ואידחי ליה וה"ה אם לא היה בדעתו לחזור מיד צריך לברך ב"ש ע"ת ט"ז. וכתב המ"א ואפשר לומר דכשבה"כ אינו רחוק כמו בה"כ שלהם שהיו בשדה א"ל לברך וא"כ אין חילוק בין בה"כ למקום אחר ולכן כתב רמ"א כאן ע"ש. ודע הא דכתב רמ"א וי"א וכו' קאי נמי אהא אם מסירן לגמרי כי לענין זה שוה אם הזיזן ממקומם או הסירן לגמרי • ע"ת): (יז) ההדוק. ר"ל קודם שנעשה המצו' בתקנה מש"ה א"ל לחזור ולברך דעשיית הקשר אינו הפסק כיון שהוא מעכין המצוה: (וכתב ט"ז מזה יש ללמוד במי שיש בידו תפילין בלא קשר ומברך ועושה קשר ומניח דשפיר עולה לו הברכה שעשה תחלה דעשיית הקשר אינה הפסק אבל אם לאחר ההדוק התפילין על הזרוע ונעשה המצוה בתקנה ואחר כך נפסק הקשר משמע דלריך לברך וט"ז סולק ופסק דכל זמן שלא הניח ש"ר עדיין עוסק במצוה של יד כי א"א לו להניח ש"ר קודם ש"י ולא נגמר עדיין המצוה של יד ולא נדע ממ"ש אם הותר של יד קודם הנחת של ראש א"ל לברך ה"ה ממי אם נפסק ג"כ א"ל לברך דהותר ונפסק שויס הם ע"ש. וכ"פ המ"א וכ' דלפי מ"ש בש"ס ס"ו בשם שלה"ה משמע דאפילו בנפסק אחר הידוק דא"ל לברך וכ"פ בתשובת הלק"ט ח"ב סי' ק"כ ע"ש. ועיין ע"ת ובנחלת צבי ומ"ש היד אהרן • (יח) גזולין. דהוי מצוה הבאה בעבירה. וכתב ט"ז אפי' ביאוש ושיעי דשוה לא מהני. וכבוגל בלא מדעת מותר גם בתפילין כמו בטלית אך יקבלם בברא"אומה. תשובת בנימין זאב סי' רל"ט הובא בבנה"ג בכי חייא ובע"ת: (יט) נהגו העולם. ויש שאין מסכין יותר מן החיוב דלריכין נוף נקי והכל לפי מה שהוא אדם מ"א. והאר"י ז"ל לא חלץ עד אחר ע"כ נקוה. וביום של מילה אין לחלון עד אחר המילה ס' מדא • וקדושה בפה ברורה שיש. וקדושת הפמידה וקדושת ובא לציון. ובמקומות שאומרים קדיש יתום אחר עלינו המה ג"כ אלרבע קדישים עיין במט"מ. ובסל"ה ובע"ת: (כא) בהיכל. סי' לדבר ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם. אחר חזרת ס"ת בהיכל ובמ"ש יש למולגן קודם ההלל והסל"ך אחר ההלל ובמ"מ של סוכות אף הס' ד

ביאור

זקידוש לכ"ע מיושב כמ"ש סי' רע"א: ס"יב נשמטו. שם וכ"כ הרא"ש בס"ק בשם הר"י ז"ל בס"ה ולריך לברך בשימחתם בהן אחר הנתנן דקי"ל כרבנן דר"א כו' וממורי הר"ר שמואל בר שניאור שמעתי שא"ל אלא כשנשמטו כו' אבל הוא דתוק וכל הפוסקים כ' כסברא ראשונה שהם: הזיזם כו' וכבר כו'. עמש"ש: אם מניח כו'. אף לפ' שפסק בהזיזן כו' שלריך לברך וכ"ש בנשמטו דלכ"ע לריך לברך ואלו הוא בנשמטו מ"מ כיון שבתחילת הסידוק נפסק עדיין לא חלה ברכה ראשונה על שום מצו' ועכשיו הנחה ראשונה הוא כ"י: אם הותר כו' אבל כו'. דה"ל בנשמטו כ"ל אבל קודם הנחת תש"ר אף בנשמטו א"ל לחזור ולברך דהא עדיין ברכה הראשונה קאי על ש"ר דלכן פח כו' וא"כ הנפסק הקשר אפי' אחר הסידוק קודם הנחת ש"ר דא"ל לחזור ולברך ודלא כמ"ש בתחלה ובתחילה הסידוק כו' וכ"כ בע"ז ומ"ש מ"א ס"ק כ"ד משום דעשיית קשר מפסיק ליתא דא"כ

מחצית

כמו שהכריע מ"א. אבל אם מניחו ברבי' אל ישנה מן המנהג ויעשה הכל בעמיד: (ס"ק כא) נשמטו כו' דבשעת תפלה מסתמא אינו מסיח כו' אע"ג שכ' הטור לק' כי' מ"ד הביאו מ"א שם ס"ק ב' דאף שאין דעתו על התפילין. מ"מ כשאינו עומד בשחוק וק"ר לא מקרי היסח דעת. וכ"כ של"ה נופי' שם במס' חולין. ל"ל דמ"מ כיון דעכ"פ אינו עומד בשחוק וק"ר אמרי' מסתמא אלו ידע שנשמטו היה דעתו להחזירן. ולכך הוי כאלו היה דעתו בפי' להחזירן וע"ש יותר בשל"ה: (ס"ק כב) וי"א כו' ואדחי' ליה כמ"ש ר"ש ס"ה דבהפסיק בק"ש ושהה כדי לגמור את כלה יצא. וכ' רמ"א די"א דוקא אי היה הפסק מרגון. אבל אי הפסיק מחמת אונס חוזר לראש וכ' הכי נהוג ע"ש וה"ה הכי דהליכ' לבה"כ כו' מחמת אונס דאינו רשאי לילך שם עם התפילין: כן משמע בגמ' בסוכה דף מ"ו ע"א דרבא כל אימי' דאלטריך לילך לבה"כ כשאי' משי ידיה ומנח תפילין ומברך (ועמ"ש לעיל סי' א' במ"א ס"ק י"ח): כמ"ש כו' תרל"ע לענין ברכ' סוכה. והש"ס שם במס' סוכ' מדמי תפילין לסוכה וא"ל דאינו דומה לק"ש: וכן כתי' תרל"ע משמע לענין סוכה דאינו דומה לק"ש ע"ש במ"א: וא"כ אין חילוק כו' ולכן סתם רמ"א. ולא כ' דאם הסירן ע"מ לכנוס לבה"כ צריך לחזור ולברך כשמניחן משום דקאי ע"ד המחבר שכ' אדעת להחזירן מיד ועז"כ רמ"א וי"א שלא לברך: משמע דוק' כשדעתו להחזירן מיד. אבל אי דעתו להחזירן אחר זמן מרובה מודה דצריך לברך. וכמ"ש מ"א ראיה מסי' תרל"ע וא"כ כלום שוה לסתום אחר וכמ"ש מ"א: (ס"ק כג) ובתחלת כו' דכבר נגמר כו' • בשלמא בתחלת ההידוק כיון שעדיין לא נגמר המצו' ולא היה לברכ' על מה לחול. א"כ אי לא הסיח דעתו חל הברכה על ההידוק שאח"כ: וה"ל כנשמטו כו'. שלא הגיה כו' ואף דבב"י וד"מ כו'. ר"ל שהרב"י ור"מ דימו דין זה לנשמטו ע"מ להחזירן דהא מיד שנפסק הקשר ידע מזה ולא הסיח דעתו והיה דעתו לעשות שוב בקשר ולהניחן וא"כ תליא בפטורא של הרב"י ורמ"א בהזיזן ע"מ להניחן ולדעת רמ"א אפי' הדקן

שערי תשובה

ע"י אחר אין להוציא ש"ר עד שיניח של יד ע"ש. ועיין בתשובת יעב"ץ ח"ג סי' כ"ו שהבאתי לקמן סי' מ"ם ע"ש: (יד) מעומד. עיין בה"ט ועיין בשו"ת ח"צ סי' ל"ו שהביא מתשובת הרדב"ז דדין שאינו מוזכר ההיסך בש"ס ופוסקים יש לילך אחר דברי קבלה ונם במקום שיש פלוגתא בין הפוסקים דברי קבלה יכריע ע"ש: (טו) לברך. עבה"ט ועיין בשל"ה דמחלק בין מי שלובש תפילין כל היום ונם מו"מ שלו בתפילין שפיר הוי היסח הדעת בנשמט ע"ש: (טז) לברך עבה"ט ועיין לקמן סי' נ"ב בבאר היטב ס"ק ג' שהביא מינת ווודים וכתב דממנ"א סי' ד"ה משמע דא"צ לברך. וכבר כתבתי מזה בסי' וא"ו ע"ש ועיין בפרח שושן כלל א' סי' ע' מ"ש בזה על דברי נינת ווודים ובסי' י"ב יתבאר בעזהי"ת: (יז) ההדוק. עיין בה"ט ומ"ש וכ"פ המג"א כו' ז"א דהמנ"א לאו מטעמא דהט"ז אתי עלה אלא משום טעמא דכתב לעיל בנשמטו דבזה"ז שאין לבוש התפילין רק בזמן תפילין לא הוי היסח הדעת וא"כ לדעת הש"ע והא"ר שכ' לעיל ס"ק ט"ו נם בזה יש לברך ונם נ"מ במי שלובש תפילין כל היום נם של"ה מודה כמש"ל. נם דברי המנ"א צ"ע מה דמדמה נפסק לנשמטו אליבא דמ"ש של"ה שנראה שלפי הטעם דשל"ה יש לחלק ביניהם. ועיין בא"ר שבצ"ק משמע כהט"ז ויש להקל בנפסק ברכה. ואם נפסק הקשר ורוצה להניח תפילין אחרים י"ל דהכל מודים שיבוך וכ"כ במה"ב בשם מאמר מרדכי וספר זרע אמת ע"ש: (יט) נהגו העולם. עיין בה"ט והמקור חיים כתב שלא לחלוץ עד אמירת פסוק והיה ה' למלך כו' ובספר הכוונות המסודר מהר"ר ווישל כ' בהנהותיו שיסיר הכריכות מהאצבע וב' או ג' כריכות מהזרוע ויסיר של ראש ואח"כ ש"י יחליץ מיושב והשלית יהיה עליו עד שיסיר התפילין ע"ש: (כא) מוסף. עיין בה"ט וכתבו בשם האר"י ז"ל אחר קדיש של חזרת ס"ת שיבריך וה"ינו כפי מנהגם להחזיר הס"ת אחר ובא לציון כמבואר בס' תכ"ג ע"ש וכן נוהגים. ודלא כמ"ש בתשובות מ"ע סי' ק"ח לחליץ אחר תפלת שחרית ע"ש. וכתב הפר"ח סי' תכ"ג שאם השעה דחוקה שאינו מספיק לחלוץ התפילין יזיזם ממקומם לצד אחר דחשיב כמונחים בכיסם וכו' ונראה שיש מציאת לענין זה כגון שהוא עומד לבוש בתפילין והציבור כבר התחילו קדושת כתר שאין שהות לחלוץ שכמו רגע שיאחר ישלימו לו' הקדושה. וכתב עוד מי שיצא ידי חובת חזרת מוסף וחזר להניח תפילין והלך לבה"כ שעדיין לא התפללו מוסף דעתי נוטה שיכול לומר כתר עמהם. ומח"ב כ' שנראה לו שיסלק התפילין ויאמר כתר וכתב בשלמי ציבור מדלא אמר אסור עד שיסלקם ש"מ דדוקא לכתחלה יש לו לסלקם אבל אם היה

קדושת

מ"א: (כ) ג' קדושות. ט"ס הוא וצ"ל ג' קדישים וד' קדושות. ואחרבע קדושות הס"ברכו ע"י אחר אין להוציא ש"ר עד שיניח של יד ע"ש. ועיין בתשובת יעב"ץ ח"ג סי' כ"ו שהבאתי לקמן סי' מ"ם ע"ש: (יד) מעומד. עיין בה"ט ועיין בשו"ת ח"צ סי' ל"ו שהביא מתשובת הרדב"ז דדין שאינו מוזכר ההיסך בש"ס ופוסקים יש לילך אחר דברי קבלה ונם במקום שיש פלוגתא בין הפוסקים דברי קבלה יכריע ע"ש: (טו) לברך. עבה"ט ועיין בשל"ה דמחלק בין מי שלובש תפילין כל היום ונם מו"מ שלו בתפילין שפיר הוי היסח הדעת בנשמט ע"ש: (טז) לברך עבה"ט ועיין לקמן סי' נ"ב בבאר היטב ס"ק ג' שהביא מינת ווודים וכתב דממנ"א סי' ד"ה משמע דא"צ לברך. וכבר כתבתי מזה בסי' וא"ו ע"ש ועיין בפרח שושן כלל א' סי' ע' מ"ש בזה על דברי נינת ווודים ובסי' י"ב יתבאר בעזהי"ת: (יז) ההדוק. עיין בה"ט ומ"ש וכ"פ המג"א כו' ז"א דהמנ"א לאו מטעמא דהט"ז אתי עלה אלא משום טעמא דכתב לעיל בנשמטו דבזה"ז שאין לבוש התפילין רק בזמן תפילין לא הוי היסח הדעת וא"כ לדעת הש"ע והא"ר שכ' לעיל ס"ק ט"ו נם בזה יש לברך ונם נ"מ במי שלובש תפילין כל היום נם של"ה מודה כמש"ל. נם דברי המנ"א צ"ע מה דמדמה נפסק לנשמטו אליבא דמ"ש של"ה שנראה שלפי הטעם דשל"ה יש לחלק ביניהם. ועיין בא"ר שבצ"ק משמע כהט"ז ויש להקל בנפסק ברכה. ואם נפסק הקשר ורוצה להניח תפילין אחרים י"ל דהכל מודים שיבוך וכ"כ במה"ב בשם מאמר מרדכי וספר זרע אמת ע"ש: (יט) נהגו העולם. עיין בה"ט והמקור חיים כתב שלא לחלוץ עד אמירת פסוק והיה ה' למלך כו' ובספר הכוונות המסודר מהר"ר ווישל כ' בהנהותיו שיסיר הכריכות מהאצבע וב' או ג' כריכות מהזרוע ויסיר של ראש ואח"כ ש"י יחליץ מיושב והשלית יהיה עליו עד שיסיר התפילין ע"ש: (כא) מוסף. עיין בה"ט וכתבו בשם האר"י ז"ל אחר קדיש של חזרת ס"ת שיבריך וה"ינו כפי מנהגם להחזיר הס"ת אחר ובא לציון כמבואר בס' תכ"ג ע"ש וכן נוהגים. ודלא כמ"ש בתשובות מ"ע סי' ק"ח לחליץ אחר תפלת שחרית ע"ש. וכתב הפר"ח סי' תכ"ג שאם השעה דחוקה שאינו מספיק לחלוץ התפילין יזיזם ממקומם לצד אחר דחשיב כמונחים בכיסם וכו' ונראה שיש מציאת לענין זה כגון שהוא עומד לבוש בתפילין והציבור כבר התחילו קדושת כתר שאין שהות לחלוץ שכמו רגע שיאחר ישלימו לו' הקדושה. וכתב עוד מי שיצא ידי חובת חזרת מוסף וחזר להניח תפילין והלך לבה"כ שעדיין לא התפללו מוסף דעתי נוטה שיכול לומר כתר עמהם. ומח"ב כ' שנראה לו שיסלק התפילין ויאמר כתר וכתב בשלמי ציבור מדלא אמר אסור עד שיסלקם ש"מ דדוקא לכתחלה יש לו לסלקם אבל אם היה

הגר"א

כ"ם בתחילת הסידוק כמ"ש ברכות מ' ח' ויותר הפסק הוא כיון ברכה להתחלת המצוה מבין מצוה לחבירתה לו בתחילה דאינו כמצוה ע"ל סי' ח' ס"ד אלא ידאי דאין עשיית הקשר הפסק דלא הוי הפסק אלא שיהא לו היסח הדעת וא"כ דיה כתו בהותר וכ"כ בד"ה: ס"ק ח' וא"כ דאם לא ד"ד כו' דשאני כו' אלא דשוף דברייו אין מוכיחים שכתב וכמש"ל סי' ח' דלפ"ז אפי' אחר הנחת תפילין ש"ר א"ל לברך וכמ"ש כאן בהג"א אלא כ"ל דכאן הוא כשנשמטו מ"מ כיון שבתחילת ההידוק הפסק עדיין לא חלה ברכה ראשונה על שום מצו' ועכשיו הנחה ראשונה הוא כ"י: אם הותר כו' אבל כו'. דה"ל כנשמטו כ"ל אבל קודם הנחת תש"ר אף בנשמטו א"ל לחזור ולברך דהא עדיין ברכה הראשונה קאי על ש"ר דלכן פח כו' וא"כ הנפסק הקשר אפי' אחר ההידוק קודם הנחת ש"ר דא"ל לחזור ולברך ודלא כמ"ש בתחלה ובתחילת ההידוק כו' וכ"כ בע"ז ומ"ש מ"א ס"ק כ"ד משום דעשיית קשר מפסיק ליתא דא"כ

השקל

ואח"כ נפסק הקשר א"ל לברך ולכן הוקשה בסי' ל"ח דהו"ל לרמ"א להגיה כן. ולכן כ' מ"א דבש"ע חוזר בו ודימהו לנשמטו דמוד' רמ"א דלריך לברך כיון דנשמטו ממילי' לא ס"ל דהי' דעתו להחזירן דהא לא ידע מהנשמט' וס"ל דה"ה הכא ניהו דבשעה שנפסק ידע. מ"מ מתחל' הפסיקה ע"פ הרוב אין אדם מרגיש בו. ואז לא היה דעתו להחזירו דהא לא ידע אף שבגמר הפסיק' ידע והיה דעתו לתקן להחזירן תו ל"מ והוי הפסק ולכן לריך לברך לכ"ע: (ס"ק כד) קודם כו' דהתם מפסיק בעשיית הקשר אף דאין עשיית הקשר הפסק דמה"ע אם נפסק בתחלת ההידוק א"ל לברך מה"ע דהוא לורך התפילין מ"מ הלירוף שהוא אחר גמר ההידוק נורם שלריך לברך. עיין בע"ת: (ס"ק כה) מהדק כו' כשנשמטו כו' ואח"כ אפשר לדעת של"ה א"ל לברך: (ס"ק כח) ג' קדושו' ובשל"ה כו' דלפמ"ש רמ"א הם ג' קדושות. דלופיים ביולר וקדוש' י"ח בלבור וקדושת וגא לציון ד' קדישים יתום אחר עלינו. אבל של"ה כ' דל"ל ד' קדושות וג' קדישים. דברכו נחשב לקדושה א"כ הם ד' קדושות וג' קדישים. דהיינו קדיש שקודם ברכו שאחר ישתבח דיהו דברכו נחשב לקדוש' מ"מ ח"ק שלפניו נחשב לקדיש. ב' קדיש של ש"ך אחר חזרת שמ"ע ג' קדיש שלם של שליח ציבור אחר וגא לציון. ולפ"ז רשאי להסירן אחר קדיש קודם עלינו: עד שיאמר על כן נקוה לך. וכ"ל דגם הוא ס"ל כמ"ש של"ה וא"כ היה רשאי להסירן קודם עלינו מ"מ המתין עד שאמר על כן נקוה לך. אבל עכ"פ א"ל להמתין עד אחר קדיש יתום של עלינו: וכ' בהגמ"ב כו' עד אחר המילה. כיון דהמילה היא אות וגם התפילין הם אות ראוי להיות עלינו אות תפילין בשעה שמקיים אות מילה ע"ש: (ס"ק כט) שיחזירו כו' עסי' ל"ח כ' דאסור לחלון תפילין בפני רבו. וכ' שם טעם א' דכשמגלה ראשו לפני רבו לסיר תפילין ש"ר הוי בזיון לרבו. ה"ה די"ל כן בס"ת: (ס"ק ל) קודם כו' דהא בר"ח אינו אגא מנהג. ור"ל מטעם

באר היטב

(יד)מעומד. כתב הכנה"ג בכללי הפוסקים כל דבר שבעלי קבלה וזוהר חולקין עם הגמרא הלך אחר הגמ' והפוסקים מיהו אם בעלי קבלה מחמירין יש להחמיר ג"כ. ואם לא הוזכר בגמרא ובפוסקים אע"פ שנזכר בקבלה אין אנו יכולים לכוף לנהוג כך ס"ש ומ"א: (טו) לברך. וסל"ה כתב דלא הזיני הסידוקא לברך כשנשמטו ממקומן משום דבשעת תפלה מסתמא אינו מסיח דעתו מהם והוי כחולצן ע"מ להחזירן. מ"א (וכתב אליהו רבה

מינו אלא מנהג לחלוק: רא וס"ה בח"ס. ועפ"י ל"מ די"מ שלא להניחם כלל בח"ס והזוהר מחמיר מאד בדבר לכן כתב הרמ"ע בתשובה לחלוק קודם הלל והש"ל (°) אחר הלל וכ"כ הלבוש סי' ל"מ וכן ראוי לנהוג וע' ס' תרל"מ ס"ז בהג"ה: ונ"ל בח"ס של סוכות אף הש"ץ יחלוק קודם הלל בעוד שמוכרין האתרוג: לב כתר יתנו לך. כן מנהג הספרדיים ולכן אין ראוי להיות כתר של תפילין עליו:

כו א שוס אונס. כגון שצריך לצאת לדרך ואין יכול לעכב להניח של יד מניח ש"ר לבד ולא חייבין לח"ש כל זמן שבין עיניך יהיו שתים (הרא"ש) וקשה מנ"ל הא דלמא דוקא באונס גמור כגון שיש לו מכה ביד אבל משוס איחור דרכו לא התירו לו לבטל מצות תפילין וי"ל דמ"מ יניחם אחר כך אלא דקמ"ל דאע"ג דאין יכול להניח (°) עתה של יד מ"מ יניח של ראש לבד ועמ"ש סי' ל"מ ס"ט:

כו א הקובד"ו. כל"א עליכו"ען:

ב ברא העלם. פי' (°) כאלי העלם ובבד"ה כ' ואין לסמוך ע"ז להכשיר להניח בכל אלי הזרוע כ"א בבשר התופח כל' הרמב"ם והטור ובלשון הגמרא זו קיבורת עכ"ל ☜ וכ"ע (°) למה כתבו בש"ז לכן כ"ל דאף הסמ"ק כוונתו שיניחם דוקא בבשר התופח אלא שבא למעט שלא להניחו באלו השני כלפי בית השחי אשר הוא

ג"כ תופח: ג גידם. ז"ל ד"מ בא"ז כ' גידם פטור אע"פ שנשאר לו זרוע להניח שם אבל בתו' סוף פ' הקומץ דף ל"ז משמע דהלכה כמ"ד חייב אם

באר הגולה

מ מנחות ל"מ ב שם מ"ד סברא בתרא דרב חסדא ג הרא"ש ד רש"י והרי"ף והרמב"ם בפ"ד מה"ת

מ מנחות ל"ז ב סמ"ק ג מנחות לז ד שם לה לפי' הכ"י והסכמת

עטרת זקנים

סי' כ"ו מי שאין לו אלא של יד לבד מכרך שתים מב"ם על של ראש לבד שמכרך כ'(סמ"ג סמ"ק סה"ת לפר"ת): כז * מקום הנחתן בזרוע ומנין לזרוע שקרוי יד שנאמר ותהיינה הטבעות אשר על זרועותיו כפשתן וגו' אפורים על ידיו (רא"ם). * יש לזכור אלא הזון יו"ד ומי שמרחיק יתרחק מיחוד וע"ז כתיב כי מכבדי אכבד וכוזי יקלו (זיהר פ' פנחס) אלא יהיה חולק בין תפילין של יד ובין של ראש ודוקא הפילין אבל כרצועות אין להקפיד ומיה' רצועות הייבים לקשירה בין של יד ובין של ראש צריך שלא יהא מפסיק (לחם רב):

נתיב חיים

כז במ"א ס"ק כ' (°) וע"ע למה כתבו אבל לא בחלי עלם סמוך לשחי לבנבל"ל:

הגהות רעק"א

הוסף. אבל בתוה"מ לא יניחם אח"כ ואפי' בתפלת מנחה עכ"ל.

התם סופר

המיוחד ליום פטור בלילה א"כ לא הויא ציצי"תדיר שפי' ותפילין ע"כ מקודש הוי ע"כ כששניהם חוץ לבים אין ראיה להקדים ציצית ועיין בדגול מרבבה ובמחילת כבודו לא עיין היטב ועיין לעיל במג"א סי' קל"ז ס"ק ב' ומה שכתבתי שם על הגליון ועמ"ש בכ"מ פ"ט מתו"מ בשם הר"מ קורקוס ומובא בתוי"ט משנה ב' פ"י מזבחים:

שערי תשובה

עסוק בלימודו ולאו אדעתיה וכשהתחילו הצבור הקדושה נגבר ממשנתו ושמעה אזנו ואין שהות לחלוץ בהא אזיל ומודה להפר"ח דעונה כתר עמהם הרמ"ע ע"ש. ומ"ש בבה"ט בשם הרמ"ע ע"ש בסי' ת"ח שכתב שהמניחין תפילין במנחה יניחו ג"כ במנחה ר"ח כי קדושת ר"ח עולה ויורדת אחר תפלת מוסף ולכן יכול ללובשם כל היום ובמח"ב כתב שכן נוהגים ודלא כמ"ש באיר צדיקים בשם מהרח"ו שאין כן דעתו. וכן מבואר מדברי הפר"ח דלעיל דאחר מוסף יכול ללובשם. ועיין בדבר שמואל סי' קי"ב בענין שיש נוהגין שלא לחלצן בראש חודש ובחול המועד אף במוסף וכ' שם שהלבוש והרדב"ז נתנו טעם שיש לחלצם במוסף ע"ש:

סי' כז (א) שמאל. ע' בה"ט ובבית יעקב סי' קמ"ט בסוף מצדד לומר דיצא ולא מחוור ומ"ש מבה"ע שהביא הב"י בסי' תרל"א אין ראיה דהתם באיטר קאי ועיין לקמן ס"ק י"א מ"ש: (ג) לקובד"ו. עיין בה"ט וע' מ"א ס"ק ב' וכוונת דבריו מבואר היטב ביד אפרים ע"ש: (ד) רק זרוע. עבה"ט ובחות יאיר שם כ' דאם נקטע הקצה פטור אבל גידם מעיקרא כל שנשאר לו בחלק העליון קרוב לכתף מקום להניח תפילין י"ל דחייב להניח דזה הנשאר הוי יד דידיה ועיין במ"א ושאר אחרונים ובפנים מאירות ח"ג סי' י"א ובתפארת צבי סי' ב' ומחוורתא להניח בלא ברכה ויברך על ש"ר שתים כמ"ש הש"י וכתב בשאגת ארי' סי' ל"ד דמי שאין לו

יד אפרים

לף בזה כדין כן ובשביל ההפסקה בעשיית הקשר לחוד לא אוכפה לך כיון דבאמת לא הסיח דעתו בכללו"ד: בש"ע **סימן כז** והתפל' עליו לבד חוץ. הך עליו אין ר"ל שתהיה התפל' מונחת על היוד דודאי בעינן שתהי' היוד אלא התפל' בשום לו גבוה מהני רק ר"ל דלפי שהוא מעה כתפילין לבד הגוף כמ"ש סעיף א' לכן נקרא היוד שלבד הגוף ממע' והתפלה עליו ר"ל לבד מעלה הריגו לבד הגוף: במג"א ס"ק ב' וע"ע למה כתבו בסעיף ז'. ר"ל דבסעיף ז' כתב המחבר תחליי עד הקובד"ו בלשון הסמ"ק משמע דעד הקובד"ו ממש הוא מקום התפילין דהא במקום הסמוך לקובד"ו ממש אין שם בשר הופח וא"כ דבריו בש"ע מוחרין לת"ש בבד"ה וע"ע כתב ולכן נראה לי דלף לשון הסמ"ק יש לפרש דקאי על בשר כתופח דוקא וא"כ גם לשון הש"ע סעיף ז' פירושו כן. ומ"ש בבד"ה ואין לסמוך ע"ז ר"ל אין לסמוך על מומעות פסיעות לשון הסמ"ק דמשמע לכאורה דמותר בכל חלי הזרוע דז"א דבשר התופח דוקא בעינן וכיון שבש"ע סעיף א' כתב כ' אבל אם היו הם נוטעים תחלה היה הארון מונח שלא במקומו טרם יקימו המשכן ולכך אמר ונשאו הקהתים אף שהיו נושאי המקדש דברים המקודשים והיה להם לילך תחלה מכל מקום כיון שהקימו המשכן עד בואם עדיף שפי שיסעו הם אחרונה משמע מזה הא בלא"ה אם לא היה טעם זה הי' להקדים הארון תחלה שמקודש יותר יש לו לילך תחלה. א"כ אם יש ארון הקודש וס"ת עומדים שניהם לכנוס יכנוס הס"ת תחלה ואח"כ הארון כיון דתיכף יכנוס אחריו הארון ויניחו בו הס"ת. ולפ"ז מוכח דלא אמרינן בכהאי גונא מעלין בקודש ולא מורידין וא"כ קשה למה כאן יניח השלית תחלה ואח"כ התפילין מכח מעלין בקודש ולא מורידין הרי התם משמע דזולת הטעם שיקימו המשכן ביני ביני היה הארון נוסע תחלה ואח"כ המשכן ולא אמרינן מעלין בקודש ולא מורידין ליסע המשכן תחלה ובע"כ דמקודש עדיף מכח מעלין בקודש וכאן משמע להיפוך וצ"ע בזה ודו"ק:

לבושי שרד

ט"ז ס"ק ט"ז (°) בהרבה דוכתי ש"ז. כגון בלילה כתבואר בסי' ל' סעיף ג': (שם) (°) וכאן יש"ת להיפוך המשך דבריו לפי שיש בה"ס שני דברים אשר מתמתה אין להניח תפילין. הא' הוא דברי הש"י בשם הזוהר דה"ס היא אות ולכן אין להפסיק כלל. השני משום כתר ולכן אפי' אותם שמתיאשים מוכרחים לחלצן אע"פ קודם מוסף והשעה הראשון אחיר עפי כי הזוהר מחמיר בו מאד הש"כ טעם כ' אינו חמיר כ"כ בפרט במדינות אלו אא"ה כתר וא"כ אינו רק חשש בעלמא מחמת מדינות אחרות וא"כ אם אין אנו מחשבים לעשה התפילין לענין לבוש המה בתחלה לענין לחלוץ הרי בכמה דוכתי שאין מניחין אפ"ה אין חוללין ואיך הוא כאן לחיפוך שחלצתן קל בעינינו יותר מהעדר הנחתן וק"ל: מ"א ס"ק ל"א. (°) אחר הלל. שא"א לחלוץ קודם הלל משום ערתא דיכורא שיתמינו עליו לכן כ' בח"ס סוכות דבלא"ה מוכרין האתרוג קודם הלל יחלוץ אז:

סימן כו מ"א ס"ק א'. (°) עתה של יד. דקדק לכתוב שאינו יכול להניח עתה של יד דודאי משום איחור דרכו לבד לא נזהר לו מידי דתוריתא היינו דלא שבעלם שוב לא הולרך לבאר שם ע"י שיולא לדרך ונעתר בכנאת ש"י כגון מפני הקור וכדומה וק"ל מנעתר פטור מן התפילין אמילא לא שייך אלי דכל זמן שבין עיניך משום דאיכו לא מחייב לא כלל בשל יד רק בש"ר לבד וזה שסיים ועמ"ש בסי' ל"ח דשם דין מנעתר שפטור מן התפילין כן נראה לי בכוונתו:

סי' כז ט"ז סק"א. (°) כהה. עיין בכנסת יחזקאל סי' ד"כ: מ"א סק"ב. (°) בחלי עלם. זהו דברי הסמ"ק בב"י וכתב ע"ז בבדק הבית שאין לסמוך ע"ז להניח בכל חלי עלם רק בבשר התופח ולא בתחתיתו סמוך ממש לקובד"ו ששם אינו

ביאור הגר"א

ס' המוסר ל"א כ' ראוי שלא יסירם עד שנאמר קדים התקבל שאחר סדר קדושה בענין שיעמה עם התפילין ג' קדישין נגד שי"ן של ג' ראשים שם בתפילין וכן יענה עמהם ד' קדושות וכן בשבת ש"ין ד' ראשים שבלד שמאל וסם ברכו אח ה' שהוא דבר שבקדושה. וקדושה בשפה ברורה וקדושת העמידה. וקדוש ומקבלין דין מן דין:

סימן **כו** ס"א אם כו' שכל כו'.גמ' מ"ד ל' אלא מאן כו': וה"ה כו'. כ"ש הוא בח"ש שם ועיין מ"א:

סימן **כז** ס"א בזרוע. בכתה מקומות בש"ס: שמאל. מנחות ל"ו ל"ז: בבשר כו'. שם וכמ"ש תוס' שם ר"ה קיבורת כו':

שבין כו'. תוס' שם תפ"א דאלכות שרוע הוא בין קובדו כו' ע"ש: בראש. ר"ל בגובה העלם כו'. וז"ל סמ"ק ואמרו רבותינו שצריך להניח במקום גובה של זרוע כו' וכ' הבא"ה ומיהו אין כולו כשר להניח ב"א תוכר מתחיר ובלאיתא בשמושא רבא פלג זרוע. ור"ל על הגבוה שבחלי עלם הכ"ל דהא אמרינו קיבורת דוקא וכ"כ כל הפוסקים שבמקום גבוה דוקא: כד"ה. ודברי הגהת סמ"ק ע"ע מכ"ל דהלק הא בגמ' אמרינן אתמא יהך זו קיבורת: ולולי דבריו כ"ל דה"ם בש"ר פלג זרוע קלו על כל הקיבורת שהוא פלג זרוע ול"ד פלג אלא ר"ל מקלתו וכשיעור מקום המתח שני תפילין כמ"ש ברש פ' בתרא דשירוכין וכן נראה לי עיקר דכל הקיבורת כשר להניח בו תפילין: גידם כו'. ז"ל ד"מ בא"ז כ' גידם פטור אע"פ שנשאר לו זרוע אבל בתוס' מ' דחייב ור"ל דבתוס' ד"ה אין לו פי' ל"פ ע"ש וכ' מ"א דבי' ח"ה כגי' הרא"ש בגמ' אין לו אלא זרוע כו' ופ' בס"ק וכ"ל דלד"ה גידם אינו מניח בשמאל אלא דלאתריס גידם מניח בימין וכמ"ש בתכילתא פ' בא ר"י החורס לומר מלינו שהיו קרוי יד כו' ומה ת"ל על ידך להניח לת הגידם שיהא יותן בימין ור"ל דנפקא ליה בשמאל מידכה כרב אשי אלא יד דפ' קדם שהוא ימין לדידיה דרש לגידם אבל אתריס ס"ל בש"ק דידך הוא שמאל ודרש מידכה לגידם שנותן בימין דס"ל דדכה זו ימין כו' אבא ובש"ס בתנאי: ולא הביא כלל דברי הש"ס. בספרי פ' ואתחנן. הובא ביאלקוט פרשת בא רמז רכ"ב וז"ל על ידך זו שמאל כו' ר' נתן כו' ר"י בחרוס (על שם מקומו תוס') אי' מלינו שהימין קרוי יד כו' ומה ת"ל על ידך כו' (כ"ש גם בש"ס מנחות שם דף ל"ז) אלא שבספרי הוסיף בדברי ר' וסיים ומה ת"ל כו' שהיה נותן בימין: משמע דאין לו זרוע כלל ואפ"ה חייב להניח בימין ונמה כתבו התו' לאתריס דמיירי דוקא בי"ל זרוע אבל אין לו זרוע פוטר: וי"ל דש"ל כו' ר"ל דהתו' ס"ל דגם ר"י בחרוס מיירי דוק' בי"ל זרוע ואפ"ה ס"ל דמניח בימין ולא בזרוע דזרוע לא מיקרי יד לענין זה: ומ"מ צ"ע דר"א מצטי כו' ר"ל דהש"ס פריך שם לר"י בחרוס דס"ל דגם ימין מקרי יד א"כ מנ"ל דמניח תפילין בשמאל. ומצטי מהיכי דנ"ל לר' נתן מדכתיב ר"ל לר' נתן מדכתיב וקשרתם וכתבתם: מה כתיבה בימין (ברוב בני אדם) אף קשירה בימין. וכיון דהקשירי בימין ע"כ מניח בשמאל ור"א מצטי ניהו דיד פי' ימין אבל הכא דכתיב ידכה דרשי' יד כהה ותלוי' דהיינו שמאל. וקשיא איך א"ל דר"י דרים מידכה שיניח בשמאל. הא בספרי הנ"ל אמר ר"י להדיא דאינערך ידכה לרבות הגידם: ומ"מ צ"ע די"ל דר"א טעמי' דכפשי' קאמר. ר"ל דמזה אין ראי' לתתו' לרבות הספרי. דאין כונת ר"א לתרץ ר"י בחרוס דלר"י ע"כ צ"ל דדרש מוקשרתם וכתבתם. ר"ל דמזה אין ראי' לתתו' לרבות הגידם: אלא ר"א אליבי' דכפשי' קאמר דגם הוא ס"ל דימין איקרי יד ואמר אליבי' דכפשי' דמ"מ ידעי' דמניח בשמאל מידכה יד כהה. דר"א בזה לא ס"ל כר"י דדרש מוקשרתם וכתבתם: ובמרדכי כו' דתרתי כו'. בא ליסב קושיתו דלעיל לר"א. דדרים לר"י ידכה יד כהה הא ר"י מרבה מידכה גידם. לזה כ' דהמרדכי מייסבו וס"ל דתרתי ס"מ יד כהה וגם גידם: דמאן דדרש הא כו' שהקשה למ"ד אי כותב בשמאל ולא מעשיו בימין דיניח בימין. א"כ תקשי ל"ל יד למדרש יד כהה ת"ל מוקשרתם וכתבתם א"ו דאינערך לכה"ג דכותב בשמאל ולא מעשיו בימין דס"ד דיניח בימין כיון דכותב בשמאל צריך לקשור בשמאל קמ"ל יד כהה דיניח בשמאל כיון דכל מעשיו בימין הוי שמאל יד כהה עכמ"ד. וע"ז כתב מ"א דאין זו קושיא דמאן דדרים וקשרתם כו' לא דרים ידכה יד כהה. ומאן דדרים ידכה לא דרש וקשרתם כו'. דפוטר מליתן בימין. אפילו י"ל דאין דעת א"ז: אבל לפירוש התוספות כו' בלא ברכה. אין ר"ל דלהתוספות אין מברכים דז"א דלהתוס' ודאי מברכים כיון דס"ל בי"ל זרוע לכ"ע חייב לגידם אלא רוצה לומר לדידן דיהו דמחמירים כהתוס' מ"מ משום ספק ברכה הא לדעת הא"ז פטור לכולא יברך: ודע דמ"ש בש"ע ס"ב המנהג כו' ובש"ג המנהג כו' באיטר שאין לו תפילין בימין והיו"ד ל"ל לגד הלב. א"כ הי"ד בגד שמאל

של

מחצית

קדושת כתר ואפי' לדידן שאין אומרים כתר. ועיין בט"ז ס"ק ט"ו אבל הלבוש לק' סי' ת"ל כ' בחה"מ יש להסירן קודם קריאת התורה. דהא לדעת הזוהר אין להניח תפילין בחה"מ ויהיו דלא קי"ל בזה כהזהר · מ"מ בתפלת מוסף וכן בקריאת התורה שמוציאים קרבנות היום ומזכירים שהוא י"ט · יש לעשות עכ"פ כזוהר להסיר התפילין. וכ' הה"ה בר"ח מה"ט יש להסירן קודם קה"ת כיון שמזכירים שם ענין קרבנות היום. וע"ז כ' מ"א דאינו דומה ר"ח לחה"מ. דהא בר"ח אינו אלא מנהג להסירן אבל שלא להניחן כלל בר"ח ליכא שום דעה. וגם הזוהר מסכים להניחן בר"ח. וא"כ מה ענין הזכרת קרבנות של ר"ח לתפילין: (ס"ק ל"א וה"ה בחה"מ כו') והש"ך שאין לו פנאי. ועיין סי' תרנ"א. ר"ל דמלבד זה בחה"מ סוכות יש להסיר עכ"פ הרלועה מן היד כדי שלא תהי' חציצה

לגוכב: (ס"ק לב) כתר כו' כן מנהג הספרדים · ולדידן עיין ע"ז ס"ק ט"ו:

שימן כו (ס"ק א) שוס אונס כו' וקשה מנ"ל הא כו' · ר"ל דהרא"ש כ' כן על מ"ש במנחות תפלה של יד אינו מעכב של ראש. ושל ראש אינו מעכב של יד. וסבר ר"ח לאימר דוקא בשם לו שתיהן הוא דאין מעכבין אבל אין לו רק א' מעכב דגזרו א"א לא מעכב אתי למפשט ולא יחזור לקנות תפלה שחסר לו. ובתר הכי חזר בו ר"ח ומסיק בין יש לו שתיהן. ובין אין לו רק א' אינו מעכבים ולא גזרינן שמא יפשט. והוי קשיא להרא"ש בשם לו למה בחמת אינו מניח אלא אחת אלו ברש"י עסקי' לכן תי' דמיירי ע"י אונס כגון שצריך לצאת כו' ול"ח למ"ש כל זמן כו' כדלקמן סימן כ"ח סעיף ב' וע"ז מקשה מ"א מנ"ל להרא"ש הא בבאונס כהאי רשאי להניח רק של ראש גרידא. ודלמ' האי דשם לו מיירי דוקא באונס גמור כו'. ולזה תי' מ"א דבחמת אין כוונת הרא"ש דבאונס קל רשאי לבטל מצות תפילין של יד אלא להניחן כלל אלא שיניח אח"כ של יד: וע"י אונס קל כהאי שריגן ליה · ול"ח למ"ש כ"ז שבין עיניך יהיו שתים. אף דגם ע"ז י"ל מנ"ל להרא"ש דל"ח למ"ש כ"ז שבין עיניך כו' משום אונס קל. י"ל דזה ס"ל להרא"ש מסברא דנפשי' כיון דאין איסור זה חמיר כ"כ (ולדעת הנ"י אם פגע בשל ראש תחלה ימיח של ראש תחלה אלא לעבור על המצות אף דיעבור אהאי דכ"ז שבין עיניך כו' ע"כ י"ל דאיסור קל הוא. ואיהו דלא קי"ל הכי כדלעיל סעיף וי"ו · מ"מ מוכח דאיסור קל הוא): ועמ"ש סי' ל"ח ס"ט ר"ל דלא תימא בצריך לצאת לדרך מה"ט פוטרו הרא"ש להניח של יד מפני טרדתו. כמו אתן דפטור משום דטריד טרדא דמצוה. ועי"ז כ' ועי' מ"ש שם

סעיף ט' דכה"ג ל"מ הטרדא לפטרו דבעי לייתובי דעתי' · וכמ"ש שם מ"ש ס"ק י"ב:

סי' כז (ס"ק ב) בראש העלם פי' בחלי העלם. ר"ל מדסיים אבל לא בחלי עלם הסמוך לשחי. משמע דחלי עלם הסמוך לקובדו כלו כשר: ובלי הגמ' זו קבור · ר"ל דהגמ' דורש ידך זו קיבור'. ופי' התו' שהוא ל' קיבוץ כמו קבורי דאסיני. שפירושו קבוצת תמרים וכן כאן פי' קבוצת בשר. והיינו בשר התופח משמע אבל לא כל חלי הזרוע: וע"ע למה כתבו בסעיף ז' כן ל"ל ר"ל דהרב"ז בספרו ב"ה דחה דברי הסמ"ק הנ"ל שמכשיר חלי העלם (כי הגה' רמ"א הגה מובא משמ"ק) ובסעי' ז' כ' כי העלם הסמוך לב"ה מחלון עד הקובד"ו הוא מקום הנחת תפילין והם כדברי הסמ"ק ודבר זה הניח הסמ"ק בקו'. והוא כעין תו' מוך דבריו מוקף בשני חלאי לבנה כדרכו של מ"א.אולם כוונת מ"א ליסב דברי הסמ"ק ממה שהקשה עליו הרב"ז שהוא נגד הגמ' שאמר' זו קיבור' הנ"ל ועז"ל המ"א לכן ל"ל דלף הסמ"ק כו'. אלא בא למעט כו'. ר"ל במ"ש רמ"א והוא ל' הסמ"ק אבל לא בחלי עלם כו'. אין הכונה למעט חלי עלם הסמוך לבית השחי דהא אפי' חלי עלם הסמוך לקובד"ו אינו כשר כ"א במקום התופה. כ"ש חלי עלם הסמוך לב"ה. אלא בא למעט במ"ש אבל לא בחלי עלם. ר"ל חלי בשר התופח שהוא סמוך לבית השחי · אלא דוקא בבשר התופח של גד הקובד"ו ולפשר לבשר התופה קורא חלי עלם כי היא מתפשט כמעט כל אורך חלי עלם הסמוך לקובד"ו: (ס"ק ג) גידם כו'

חכמת שלמה

שניהם אל הפתח הנושא ארון הקודש והנושא ס"ת אז יכנום תחלה הארון ואח"כ הס"ת מכח מעלין בקודש ולא מורידין ולא לחיפוך הס"ת תחלה ואח"כ הארון דומה לדין זה ממש. אך בהיות כן צ"ע דהנה בפרשת נשא כתיב ונסעו הקהתים נושאי המקדש והקימו את המשכן עד בואם ופירש"י נושאי המקדש דברים המקודשים והיינו דהוי קשה לו דאם קאי על המקדש ממש הרי בני גרשון ובני מררי נשאו המקדש ואדרבא נוף בנין המקדש לא נשאו הקהתים רק כלי המקדש. לכך פירש דהכוונה היא דברים המקודשים. וגם כתב והקימו את המשכן עד בואם היינו בני גרשון ובני מררי הקימו המשכן עד שבאו בני קהת. והנה קשה למה פירש כאן שבני קהת נשאו דברים המקודשים הרי"זה אינו ענין לכאן ולמה לא פירש בבני גרשון ובני מררי מה נשאו. אך הכוונה דבא לומר שכיון שבני קהת נשאו דברים המקודשים א"כ היה ראוי יותר שהם ילכו תחלה קודם לכולם לכך נתן טעם דלכך נסעו עתה. מכח שהיו מקימין בנתיים את המשכן עד בואם וכשבאו בני קהת כבר מצאו המשכן עומד והכניסו הכלים מיד ולא הוצרך הארון להיות עומד בנתיים בחוץ אבל אם היו הם נוסעים תחלה היה הארון מונח שלא במקומו טרם יקימו המשכן ולכך אמר ונסעו הקהתים אף שהיו נושאי המקדש דברים המקודשים והיה להם לילך תחלה מכל מקום כיון שהקימו המשכן עד בואם עדיף שפי שיסעו הם אחרונה משמע מזה הא בלא"ה אם לא היה טעם זה הי' להקדים הארון תחלה שמקודש יותר יש לו לילך תחלה. א"כ אם יש ארון הקודש וס"ת עומדים שניהם לכנום יכנום הס"ת תחלה ואח"כ הארון כיון דתיכף יכנום אחריו הארון ויניחו בו הס"ת. ולפ"ז מוכח דלא אמרינן בכהאי גונא מעלין בקודש ולא מורידין וא"כ קשה למה כאן יניח השלית תחלה ואח"כ התפילין מכח מעלין בקודש ולא מורידין הרי התם משמע דזולת הטעם שיקימו המשכן ביני ביני היה הארון נוסע תחלה ואח"כ המשכן ולא אמרינן מעלין בקודש ולא מורידין ליסע המשכן תחלה ובע"כ דמקודש עדיף מכח מעלין בקודש וכאן משמע להיפוך וצ"ע בזה ודו"ק:

השקל

אך ל"ע כו' דלא כמאן דאי ס"ל כהתוס' הרי דלכ"ע בים לו זרוע חייב. ואי ס"ל דפליגי כ"ס דקס' דא"כ ת"ק פוטר באין לו זרוע אבל יש לו זרוע אבל יש לו זרוע מודה דחייב: ואחריס מחייבים אפי' אין לו זרוע · וא"כ הא"ז דפוטר אפי' יש לו זרוע דלא כמאן. דגרסתו היתה אין לו אלא זרוע כו' משמע לפי גירסא זו דת"ק פוטר אפי' יש לו זרוע. ופסק הא"ז כת"ק: ונפלאתי כו' כמו בחליי. ר"ל דסברת השואל היתה שיניח בימין כמו אינר דמניח בימין. וע"ז השיב דנקטע גרע מאינר. ואליבא תוכית די"א כיון דקי"ל צריך להלוץ בימין. ואם הוא אינר חולץ ברגל שמאל. ואם נקטע רגלו הימני אינו חולץ כלל ולא אמרי' דיחלוץ בשמאל. וה"ה לענין תפילין. ועוד בתפילין בעי' יד כהה. ובשלמא אם הוא אינר ימין דידיה היא כהה. אבל נקטעה השמאל למה תקרא ימין כהה.אדרבי' כיון שאין לו יד אחר פשיעא דלא טוי יד כהה הכל כל כחו ומעשיו ביד ימין עכת"ד: הלא תלמוד כו' ולא פוסק מסברא דנפשי'. ולא הביא כלל דברי הש"ס. בספרי פ' ואתחנן. הובא ביאלקוט פרשת בא רמז רכ"ב וז"ל על ידך זו שמאל כו' ר' נתן כו' ר"י בחרוס (על שם מקומו תוס') אי' מלינו שהימין קרוי יד כו' ומה ת"ל על ידך כו' (כ"ש גם בש"ס מנחות שם דף ל"ז) אלא שבספרי הוסיף בדברי ר' וסיים ומה ת"ל כו' שהיה נותן בימין: משמע דאין לו זרוע כלל ואפ"ה חייב להניח בימין ונמה כתבו התו' לאתריס דמיירי דוקא בי"ל זרוע אבל אין לו זרוע פוטר: וי"ל דש"ל כו' ר"ל דהתו' ס"ל דגם ר"י בחרוס מיירי דוק' בי"ל זרוע ואפ"ה ס"ל דמניח בימין ולא בזרוע דזרוע לא מיקרי יד לענין זה: ומ"מ צ"ע דר"א מצטי כו' ר"ל דהש"ס פריך שם לר"י בחרוס דס"ל דגם ימין מקרי יד א"כ מנ"ל דמניח תפילין בשמאל. ומצטי מהיכי דנ"ל לר' נתן מדכתיב ר"ל לר' נתן מדכתיב וקשרתם וכתבתם: מה כתיבה בימין (ברוב בני אדם) אף קשירה בימין. וכיון דהקשירי בימין ע"כ מניח בשמאל ור"א מצטי ניהו דיד פי' ימין אבל הכא דכתיב ידכה דרשי' יד כהה ותלוי' דהיינו שמאל. וקשיא איך א"ל דר"י דרים מידכה שיניח בשמאל. הא בספרי הנ"ל אמר ר"י להדיא דאינערך ידכה לרבות הגידם: ומ"מ צ"ע די"ל דר"א טעמי' דכפשי' קאמר · ר"ל דמזה אין ראי' לתתו' לרבות הספרי. דאין כונת ר"א לתרץ ר"י בחרוס דלר"י ע"כ צ"ל דדרש מוקשרתם וכתבתם וכ"ל דמזה אין ראי' לתתו' לרבות הגידם: אלא ר"א אליבי' דכפשי' קאמר דגם הוא ס"ל דימין איקרי יד ואמר אליבי' דכפשי' דמ"מ ידעי' דמניח בשמאל מידכה יד כהה. דר"א בזה לא ס"ל כר"י דדרש מוקשרתם וכתבתם: ובמרדכי כו' דתרתי כו'. בא ליסב קושיתו דלעיל לר"א · דדרים לר"י ידכה יד כהה הא ר"י מרבה מידכה גידם. לזה כ' דהמרדכי מייסבו וס"ל דתרתי ס"מ יד כהה וגם גידם: דמאן דדרש הא כו' שהקשה למ"ד אי כותב בשמאל ולא מעשיו בימין דיניח בימין · א"כ תקשי ל"ל יד למדרש יד כהה ת"ל מוקשרתם וכתבתם א"ו דאינערך לכה"ג דכותב בשמאל ולא מעשיו בימין דס"ד דיניח בימין כיון דכותב בשמאל צריך לקשור בשמאל קמ"ל יד כהה דיניח בשמאל כיון דכל מעשיו בימין הוי שמאל יד כהה עכת"ד. וע"ז כתב מ"א דאין זו קושיא דמאן דדרים וקשרתם כו' לא דרים ידכה יד כהה · ומאן דדרים ידכה לא דרש וקשרתם כו'. דפוטר מליתן בימין. אפילו י"ל דאין דעת א"ז: אבל לפירוש התוספות כו' בלא ברכה. אין ר"ל דלהתוספות אין מברכים דז"א דלהתוס' ודאי מברכים כיון דס"ל בי"ל זרוע לכ"ע חייב לגידם אלא רוצה לומר לדידן דיהו דמחמירים כהתוס' מ"מ משום ספק ברכה הא לדעת הא"ז פטור לכולא יברך: ודע דמ"ש בש"ע ס"ב המנהג כו' ובש"ג המנהג כו' באיטר שאין לו תפילין בימין והיו"ד ל"ל לגד הלב. א"כ הי"ד בגד שמאל

של

לאות ולא לאחרים שלא ירגו בחולה ודרך האדם לגנות עד הקובד"ו ומשם ואילך מיקרי לך ולא לאחרים: (ג)דבר חולן.דכתיב לאות על ידך שלא יהי' דבר חולן כיון לבין ידו וכן בש"ר : (ד) אבל ברלועות כו'.בתשו' הרשב"א סי' תתכ"ז סיים דלהלכה כ"ל לחלק בין קלילה לרלועה אבל למעשה נסתפק ושבקו' אמנהג כמו שנהגו כן יעשו ותמהני במה שהחליטו רמ"א לקולא ברלועו' ורמ"י כתב שנהגו להחמיר במה ששייך לקשירה בין ברלועות של ראש בין ברלועות היד זוכון הוא : (ה) עלול לגזילות . פי' שיש לו מכאוב בראשו ואם יגלה ראשו יזיק לו הקרירו' וכיון שיש דעות דש"ל בתש"ר אין חשש בחליצה דהא כתיב ורחו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ולא נאמר בין

ג ה המנהג הנכון לתקן שהמעברתא שבה הרצוע' עוברת תהא מונחת לצד הכתף והקציצה לצד היד :

ד ו לא יהא ד (ג) דבר (ו) חוצץ בין תפילין לבשרו לא שנא של יד לא שנא של ראש:הגה ודוקא בתפילין (ד) אבל ה ברלעות אין (ז) להקפיד : [רשב"א בתשו' סי' תתכ"ז] :

ה ז אדם שהוא (ה) עלול לגזילות ואם יצטרך להניח תפלה של ראש על בשרו לא יניחם א] כלל יש להתיר לו להניח ו תפלה של ראש על הכובע

עיניך

הוא אין לו זרוע פטור מן התפילין: גם הגני יוסף להפליא על התו' שפי' דאחרים מיירי שנשאר לו (°) זרוע הלא אי' בספרי פ' ואתחנן רי"א מצינו שאף ימין קרוי יד וכו' א"כ מה ת"ל ידכה להביא הגידם שהוא מותן בימין עכ"ל וסיימו (°) ממנו דברי אחרים אם כן משמע דאין לו זרוע כלל דאי יש לו זרוע ימינו בשמאל וא"ל דהתו' ס"ל דאחרים אם אין לו זרוע ועיין בערכין רפ"ה זמ"מ (°) מקרי יד לענין זה שמניחו בימין אבל אין לו זרוע פטור לגמרי כי"ל לדחוק ולישב דברי התו' ומ"מ נ"ע די"ל דרב אשי משני דר"י ס"ל ידכה יד כהה ובספרי דרש לרבות הגידם ואפשר דע"ז סמכו התו' דלא קי"ל(°)בהוה דספרי ומ"מ נ"ע די"ל דרב אשי (°) בעצמא דנספרי קאמר ועמ"ש ס"ו דקי"ל כמאן (°) דדרש יד כהה ובמרדכי שלנו מ' (°) דתרתי שמעי' מידכה ע"ש: ובע"ת לא רצה בגמ' דמאן דדרש הא לא דרש הא ואין להאריך בזה כי קי"ל כת"ק דפוטר מליתן בימין אך לפי' (°) התוס' דלא פליגי כשיש לו זרוע ימינו בימין כלא כרכה : ד דבר חולן . ובזבחים דף י"ט מבעי' אם כמה מי' ושערו הוי חציצה לענין בגדי כהונה וכ"ל שמפני זה כתב הרוקח שיש לנגוע בשער שעל הלואר שלא יהא חולן וכתב עליו האגור סי' כ"ה ולא נהגו כן . ומיהו בכהה מתה ועפר יש ליזהר דבזה לא מיבעיא לן כלל . ובסל"ה כתב לרחון מקום הנחת תפילין : ה ברלועות אין להקפיד.נ"ע דהא הרשב"א מסיים בה כנ"ל להלכה אבל למעשה בין בש"י בין בש"ר רואין מה שרגיל מהנין וכ"ש בירושלמי כל הלכה שאינה רופפת בידך הלך אחר המנהג ע"ש סי' תתכ"ז דקאי על הרלועות וכ"ל דש"ל דהרשב"א לא כ"כ אלא שלא לכורכה על הבגד וכמ"ש בתחלה אבל בדבר מועט החולן אין להקפיד ברלועות . ולולי דמסתפינא ה"א דהגהה זו נ"ל שש"ס על מי שהוא עלול לגזילו' דמותר להניח הרלועות על הבגד דק ויבדק (°) עש"מ : ו תש"ר על הכובע . עבב"י דכולם נקטו ש"ר דוקא אבל אם יש לו מבה ביד אסור להניח על הבגד משום לך לאות ולא לאחרים לאות כמ"ש שסי' זה כנ"ל דלא כהב"ח ומה"ט נרא' דמותר להניחו על הסמרטוסין שע"ג המכה אם לא שני בלא"ה דהא לבוש בגד אחר ע"ג והא דלא הניחו הכהנים תפילין

יד והשיב רמ"א דלא דמי וכמו בחליצה דאיתר חולן בשמאל ואפ"ה בנקבים ימינו אינו חולן כלל ועוד דתפילין ביד בהה תלי ולא דמי לאיתר דימינו בהה היא : ואפי' ניחא דמה שאומרים לאחרים לרבות גידם הייגו שיניח בימין וכמו שרגלה המג"א לפרש אח"כ מ"מ הא קי"ל כת"ק : (שם) (°) זרוע בשמאל : (שם) (°) מתש דברי אחרים. ואח"כ משמע כוונת אחרים שיניח בימין : (שם) (°) מקרי יד לענין זה ואח"כ בתחת כוונת התוס' לדעת אחרים שיניח בימין ודוקא בים לו זרוע ואפ"ה לא ינים בשמאל דלענין שיניח בימין יד : (שם) (°) בהכוא דספרי מ"מ. ומשבשתא היא ולכן ס"ל לתוס' לפרש דיש לו לענין זה ואח"כ בתחת כוונת התוס' לדעת אחרים שיניח בימין ודוקא בים לו זרוע ואפ"ה לא ינים בשמאל דלענין שיניח בימין אין לו זרוע ויניח בשמאל דלא מיירי בים לו זרוע ויניח בשמאל אבל בימין ליכא למ"ד : (שם) (°) טעמא דנפשיה ולא אליבא דר"י ואפ"ה בספרי לתו משבשתא היא ואפ"ה מסתמה גם אחרים כוונתם להניח בימין : (שם) (°) דדרים יד כהה . ואפ"ה בלא"ה לא קי"ל כאחרים ואפילו ניחא דכוונתם להניח בימין אין כן הלכה. ואותן ההוכח' מסעיף ו' דרשון יד כהה אכתוב אח"ה : (שם) (°) דתרתי שמעינן . ר"ל ואפ"ה אין ראיה דלא כאחרים וכל המשך פלפול כתב"ל נגד שו"ת רמ"א שהביא שלא יניח בימין לכן מפלפל דר"ל בכוונת אחרים דיניח בימין ולומר דאע"ג דקי"ל כמאן דדרש יד כהה מ"מ דתרתי אחרים להניח בימין לא קי"ל כוותייכו : (שם) (°) התוס' דלא פליגי דכיון דלא פליגי א"כ הלכה כך היא ולכן אם יש לו זרוע יניח בימין וכאשר פי' מג"א אחלי דאיתם מניח בימין ואינו דליכי' אבל אם אין לו זרוע אינו מניח בימין אלא שלא כרכה היינו שביאתרתי באות י"ג ומעתה תראה כל המשך פלפולו של הא"ח בס"ק זה לבאר דש"ר ס"ל ביאור דברי המג"א ורחיתי פירושים אחרים על דברי המג"א ולא הוצא לי : סק"ה (י) דק ויבדק . ר"ל דשם כתוב דאם הניח תפילין על הכובע לא יבדק לא"א דברלועה אין קפידא ויבדק : (שם) (°) עיין ס"ח. אפשר ד"ל עיין ס"ה ואפשר דכוונתו לש"ס בס"ח אין לברוך הרלועה על התיתורא כדי שיהיה הלוי דמשמע דבלאו הלי עשמא אין חשש מה שהתיתור' מפסיק בין הרלועה לבשרו ובא להוכיח דאין קפידא כ"כ ברלועה ולכן אין מעכב הברכה בעלול לגזילות . ולפ"ז י"ל דלא יפה עושין קלת הכוהבים לברוך הרלועה ביד תחת התפילין דהוי חציצה . ואם

באר היטב

העלה להלכה דיש להניח הגידם שאין לו יד רק זרוע לו מי שבבר בידו אחת והיא הימנית . להניח על ימינו ובבר שתים של בל ראש ויאלא לכ"ע ע"ש ועיין בכנה"ג ובתשו' חות יאיר סי' קס"ז וכמ"ש ס"ק ג' . ובבית יעקב סי' קמ"ט : (ה) יו"ד . בזוהר פ' פנחס מסמיר מאוד בזה : (ו) חולן בזבחים דף י"ט מיבעי' לי' בנה חיה ושערו הוי חציצה לענין בגדי כהונה.וכ' המ"א מיהו בכנה אחה ועפר יש ליזהר עכ"פ דבזה לא הוי איבעי' בכל. ובשל"ה כ' דיש לרחון מקום הנחת תפילין: (ז) להקפיד.מיהו יש להחמיר אפי' ברלועות אם שייך להקשירה בין ברלועות הראש בין ברלועות היד. ט"ז מ"א ע"ש: בספר דבר שמואל סי' רל"ב כתב תוכחת מגולה על המניחין

יוה"ב דלכך בב"ג עלה ונסתפג כו' ונשא ונתן בזה ע"ש. ונראה דהשל"ה כ"כ לפי שהמשכים לחצות נותן אפר תחת פאר וכשרוצה להניח תפילין צריך לרחוץ המקום משום כבוד התפילין וכן היא בכתבי האר"י ז"ל

יד אפרים

כו' אחתה כפרושו דהייגו בגובה שבאותו מקום בחתי ע"ש : ס"ק ג' וי"ל דלא מיקרי יד ל"ל דודאי אם אין לו יד כלל אין מקום לחייבו מעשים שכתב הרמ"א בתשובה רק בשיש לו זרוע מיקרי יד לענין זה שיניח בימין כיון שבא"פ יש לו מקלת יד בהה ובהה מיירי בספרי בגידם וכן הוא פי' דברי אחרים בגידם שיש לו זרוע ומרבינן שיניח בימין ולא פליגי אח"ק דפוטר באין לו זרוע לגמרי דבתם פטור שבתב הרמ"א והא דבש לו זרוע מניח בימין ואינו מניח על הזרוע משום דלא שוי יד לענין זה שיניח עליו אבל מ"מ מיקרי יד לענין זה דלא שייך טעם הרמ"א דאין לו יד בהה כיון דיש לו מקלת יד בהה וע"ז קאמר דמ"מ ל"ע דבש"ר פריך לר' יוסי דס"ל יד היינו ימין מכ"ל דבהה בשמאל ומשני רב אשי מיד בהה וא"כ ר"י בחרים ובספרי קאמר ר"י דיד ימין וידבה לרבות גידם שיהן בימין מכ"ל הא דהא לדידיה בעינן ידבה לחידבה מיניה יד בהה שבאתה בשמאל וע"ז כתב דע"ז סתמו התוס' דלא קי"ל בספרי לא אי בעינן לחידבה גידם לא אחרינן יד הייגו ימין אלא שמאל ומשמע בדלפיגן התם מקרא דאף ידי יסדה אדך ויתיתי טפחה שמיש וא"כ בשאנו מרבים מידבה גידם הייגו שיניח בשמאל וע"ז קאמר דמ"מ ל"ל דרב אשי טעמי דבפשוט קאמר דאיכא למילף מיד בהה אבל לר"י דס"ל לרבות מיניה גידם כמו דדרים בספרי מודה רב אשי לחירוץ קמא בש"ס שם דבפקא ליה מדר"ל דדרים מדבתיב וקשרתם ובתבתם כו' הבאתה בשמאל וא"כ כי מרבינן גידם מידבה הייגו שיניח בימין דהא יד הוא ימין לר"י לפ"ז ל"ל גידם פירושו אין לו זרוע כלל וא"כ הא דק"ל התוס' וע"כ ל"ל כמ"ש לעיל דס"ל דלא מיקרי יד אף בשיש לו זרוע ומ"ש המ"א ועיין בפעיף ו' דקי"ל כו' ראתה שע"ש ול"ל דא"ר דקי"ל כמאן דדרש יד בהה וכיון דעב קמייתא ואף להדעה הב' ס"ל להב"ח דיד בהה בעינן ובמ"ש בס"ק יו"ד ולפ"ז אין לרבות גידם ואי בעינן למילף גידם לריך למילף הבאתה בשמאל מוקשרתם ובמרדכי כ' דתרתי שמעינן מידבה הייגו יד בהה וגידם ומי שמעינן מידבה הייגו גידם ע"כ יד בהה ומ"ש דע"ת לא ראה בגמרא ר"ל שהע"ח כתב להוכיח בכותב בשמאל ואחר מעשיו בימין דמניח בשמאל שהוא יד בהה דאל"כ יתורץ דיבר' ל"ל דהא מוקשרתם ובתבתם ילפינן שפיר הבאתה בשמאל כיון דכותב בימין כו' וע"ז כתב המ"א שע"ש דבגמרא מבואר דמתן דברים מוקשרתם לא דרש יד בהה ולדידי אפשר דאם לאתויי גידם לאתויי תרוויהו ומ"ש המג"א ואין להאריך בזה כי קי"ל כו' ראתה דר"ל דאין להאריך בזה לפלפל אי קי"ל דידבה אי דרשינו תרוויהו וכיונא בזה שהאריכות הוא אך למותר דאיך שיהיה בזה מ"מ קי"ל דאין שלבה בס"ק דס"ל דפטור וא"כ כאין לו זרוע כלל פטור לכ"ע בין להא"ז ובין להתוס' דלא פליגי דא"ל לו זרוע מיירי אבל בשיש לו זרוע ולדעת התוס' דלא פליגי דא"ל לו זרוע מיירי אבל בשיש לו זרוע לענין זה שמניח בימין ומ"מ ניחתו בלא ברכה כיון די"ל דקי"ל כמ"ד ידבה יד בהה וא"כ א"א לרבות מידבה כלל :

ס"ק ד' שמפני זה כתב הרוקח כו' הרוקח ס"ל בספיקא בהרשב"א שאף בהלואות אין להקפיד בחלילה ובפרט מה שייך לקשירה כמ"ש הט"ז בסס ר"מ : ס"ק ו' עיין בזבחים דף י"ט ובערכין דף י"ט ושם"ש בזה בתשובה בס"ד :

מחצית

של תפילין ובאינו איתר להיפך א"כ היכי יעשה : בתשובות ס"ש סי' מ"א כתב שריך להגי' הרלועה מהמעברת להפכה ולהשימה בלד השני כדי שתהי' היו"ד סמוך לצד הלב.ועע"ג דאכתי היו"ד מהופכ' ל"ל בה ואייתי ראיה עיין שם . ובתשובת שבות יעקב חלק עליו דא"ל לערוה כ"ה אלא ייחס שם הרלועה תוך המעברת' אלא שיסבך התפילין ויניח הקלילה לצד בית השחי והמעברת' לצד הקובד"ו אף דהמנהג הנכון אינו כן כמ"ש בש"ע . מ"מ אין בו קפיד' כ"כ ע"ש : ועיין בס' א"ר שחולק: (ס"ק ד) דבר כו' בגדי כהונה דכתיב ילבש על בשרו . אלא יהיה דבר חולן בינו לבשרו ואיבעי' להש"ס אי כגה אי חוללת אי אמרי' כיון דהולכת ריבותי' היא והרי היא כבשרו או לא . וכן נסתפק ילא שערו בבגדו מהן . ופירש"י ילא שערו מראשו למטה עד שנכנס בין כתפתו לבשרו מהו(ועיין ברמב"ם הל' כ"מ): זל"ל שמפני זה כו' שעל הלואר כו' כיון דהיא איבעי' דלא איפשטא ראוי לילך לחומר' וכן פסק הרמב"ם פרק יו"ד מהל' כ"מ דלכתחלה חייבי.אפשר בשער שבלפי הפנים שהן שערות קלרות אמרי' הייגו רבותי' . ושער בית השחי יוכיח . דלא נסתפק הש"ס אי חייבי בבגדי כהונה . וכן כה"ג יוכיח שהיה מסתפר כל ערב שבת ולא היה מגלח בתער אלא במספריים : ולא היה מגלחן כעין תער אלא היה מניחן מעט מן השערות כמ"ש ביחזקאל כשוס יכסמו ראשיהן וכמבואר בסנהדרין דף כ"ב. ועיין ברמב"ם פ"ה מהלכות כ"מ ובהשגת הראב"ד שם ואעפ"כ היה מניח תפילין של ראש ששערו היה מגולה בין ליץ למגפת ששם היה מניח תפילין . אע"כ ששער מועט אינו חולך דהייגו רבותי'. אבל לגד העורף שהם גדולים ויולאים חוץ ממקומם . וכמו שכתב רש"י באיבעי' דהש"ס דלעיל שם הוי חציצה : ולא נהגו כן . אפשר לומר הטעם כיון דהוא איבעי' דלא איפשט' סמכינן על דעת הרשב"א הובא בסעיף ה' (ועמ"ש במ"א ס"ק ה') דש"ל בראש אין בו משום חציצה . אף דלא אמרה למעשה: ומיהו כו' דבזה לא איבעי' לן כלל . ואמרו שם בפי' דחולך וכיון דליכי' ספק בדבר וק"ל עיקר כדעת הרא"ש דגם בראש איכ' משום חציצה : לכן אין להקל . ומה"ע רע עלי המעשה אותן המנהגים בלורותיהן מלבד כי הוא דרך שחץ וגאוה ויש קלת איסור עמ"ש בי"ד סי' קע"ח.יש בו איסור בהנחת תפילין כיון שגדולים הרבה ליכי למימר היינו רבותייהו וחוללים . ומשום מעשה אנשים הללו ל"ל היינו רבותייהו . ואפי' לדעת הרשב"א שאמר להלכי' ולא למעשה בראש אין לקפידין אחלילה . מ"מ כה"ג אפשר מודה הרשב"א . וכמו שאסור לדידיה על כובע עבה . וכמו שכתב מ"א ס"ק ז' . משום דל"מ הנחה ע"ג מקום שמוחו של תינוק רופס : וה"ה הכי שערות מרובים ה"ה ככובע עבה : (ס"ק ה') ברלועות כו' בין בש"י ובין בש"ר כו' אין בל יד ושל ראש שוין כאשר יתבאר שאלו לרשב"א אם מותר לכרוך רלועות של יד על הבגד אף שאינו על בשרו ממש ל"ל בה דומיא דרלועות של ראש שגם הם על הבגד והשיב דמשל ראש אין ראיה דבש"ר אפי' הבית של ראש לא מצינו אחלילה פוסלי' דדוק בשל יד דכתיב והיה לאות על ידך ודרשו חז"ל לך לאות ולא לאחרים לאות אבל בשל ראש לא מצינו איסור ואף דכתיב לטוטפת בין עיניך אין להוכיח מזה דבעינן שיהיו התפילין עצמן בין עיניך ולא יחלון דבר אחר . דאין כונת הכתוב לאסור אחלילה כ"א לשיים מקום הנחתו בראש שיהי' בין עיניך . וא"כ איכ' למילף רלועות של יד מרלועות של ראש . אלא שא"ל ראש מתפילין של ראש . דבלא"ה ידעינן דרלועה של יד מותר על הבגד דאלת"ה ע"כ ל"ל דגם הרלועה היא בכלל והיה לך לאות ולא לאחרים לאות והא הרלועה עוברת על היד וכורך ממנו על אצבעו והוא מגולה אע"כ דקרא והיה לך לאות לא קאי כ"א על הבית והכה לפ"ז הקיל רשב"א תרי קולות . חדא בשל יד דהרלועה מותרת לכרוך על הבגד ובשל הראש הקיל דאפי' הבית אין חציצה פוסלת . ועי"ז סיים כנ"ל להלכי' אבל בלעשה לא רצה רשב"א להתיר רלועות היד על בגדים ואיך החליט רמ"א למעשה אבל ברלועות אין להקפיד : כמ"ש בתחלה . הסיב לשואל ששאלו לכרך הרלועות על הבגד אי שרי . זה לא רצה להתיר למעשה : ולולי כו' להניח הרלועות בע"ב

השקל

דק ויבדק ר"ל אע"ג שכ' בסעיף ה' דאי מניח בית של ראש על בגד דק שאין לברך מ"מ אי קרה שיש לו מכה בראש ואפשר לו להניח בית של ראש על ראשו ממש כי באותו מקום אין לו מכה . רק הרלועות שמקיפים את הראש שם יש לו מכה וצריך להניח שם בגד דק ועל הבגד יקיף הרלוע' דכה"ב דאיכא תרתי למעליותא שהוא בראש דלהלכה ס"ל לרשב"א דאפילו הבית' של ראש אין בו משום חציצה . וגם אין החציצה כ"א ברלועות המקיפים ולא בין הבית . דברלועות אפי' של יד דן רשב"א להקל . א"כ בתרתי למעליותא דהייגו רלועות של ראש וגם עולו לגזילות יש להקל ואפי' יבדק עליו . דכה"ג אפשר לכ"ע אפי' לדעת הרא"ש שרי : (ס"ק ו) תש"ר על הכובע כו' כמ"ש ס"ש זה כן כ"ל דלא כהב"ח ומה"ע נראה כו' אין הכונה במ"ש דלא כהב"ח דהב"ח מתיר בתש"ר על הכובע ממ"ש במגילה כ"ד ב' ואתה על כו' וע' רש"י שם ד"ה ה"ן דרך כו' מ' דוקא תשוב דרשא לך לאות משא"כ בשל ראש דכתיב ואתה כל עמי כו' בכ"ל ואף שהרשב"א ב' רק להלכה וגם כל הפוסקים חולקין עליו מ"מ במקום דלא אפשר יש לסמוך ע"ז : הכובע דק . אבל עבה ודאי אסור מדאמרינן בירושלמי פ"ב דברכות ר' יוחנן בקיעינא דלא הוה חזיק רשיה הוה לבש תרוויהון בסיתווא דהוה חזיק רשיה לא הוה לבש אלא דאדרעיה ע' רא"ש ס' תפילין וכתב ניחא מ"ש בע"ג מ"ד מ' והא בשי אמתי כו' : ויכסם כו' . ע"ל סי' ל' מ"ד יניח ידו כו' ועמ"ש

מהרי"ן חביב ה ב"י ו הרא"ש מהלי' דברכין ג' וחכמים ר"ע ז תנו' הריב"ש לדעת הרשב"א

אשל אברהם

א] כלל . זמי שיש לו חתך בראשו מותר להניחה על הכובע רשב"א ומהר"מ אלשקר דלא ככהה"ג ועיין תשובת חבר משה סימן ז' :

הגהות רעק"א

סי' כ"ז מג"א סק"ד .ולא הבי כוכבי. במ"ש כ' לייסב המנהג דמפורשים בזבחים שם משמע דהאיבעי' רק על שער שלא במקומו אבל במקומו איגלמוה:

חתם סופר

סי' כז במג"א סק"ו ג"ב ומכל מקו' ומהאי טעמא נסבר:

לבושי שרד

תופח.והקשה המ"א דא"כ למה בעתיק המחבר בסעיף ז' מחלי עד הקובד"ו לכן תירץ דגם הסמ"ק אין כוונתו להתיר כל חלי הבעלם . אלא כוונתו הבשר התופח מבאותו חלי ולאחיקי בשר התופח שבחלי הנני ולפ"ז ל"ל דבשר התופח עצמו יש מקום להניח ב' תפילין ובשתה המחבר בסעי' ז' מחלין עד הקובד"ו כוונתו ג"כ על בשר התופח שבאותו חלי :

(סק"ג) (°) אין לו זרוע פטור . ר"ל פטור מלהניח בימין : (שם) (°) כאן דלא כמאן דאפילו יסבור הא"ז דפליגי הת"ק ואחרים ודלא כהתוס' מ"מ לא פליגי רק באין לו זרוע אבל בים לו זרוע חייב לכ"ע : (שם) . (°) מן התפילין. ופסק הא"ז כת"ק : (שם) (°) גם הקיבורת . קיבורת היינו בשר החופף שהיא מקום הנחת תפילין המבואר במ"א סק"ב : שם (°) בימין כמו בחליצה. והשואל סבר שיניח בימין מידי דהוי אחיטר

(שם) (°) ערוך הוא אין לו זרוע . ולפי' ימא דמה שאומרים לאחרים לרבות גידם הייגו שיניח בימין וכמו שרגלה המג"א לפרש אח"כ מ"מ הא קי"ל כת"ק : (שם) (°) זרוע הלא. ויניח בשמאל : (שם) (°) ממש דברי אחרים. ואח"כ משמע כוונת אחרים שיניח בימין : (שם) (°) מקרי יד לענין זה ואח"כ בתחת כוונת התוס' לדעת אחרים שיניח בימין ודוקא בים לו זרוע ואפ"ה לא ינים בשמאל דלענין שיניח בימין יד : (שם) (°) בהכוא דספרי מ"מ. ומשבשתא היא ולכן ס"ל לתוס' לפרש דיש לו לענין זה ואח"כ בתחת כוונת התוס' לדעת אחרים שיניח בימין וכמו שרגלה המג"א לפרש דבש לו זרוע ואפ"ה לא ינים בשמאל דלענין שיניח בימין ודוקא בים לו זרוע ויניח בשמאל דלא איפשט' לא אליבא דר"י ואפ"ה בספרי לתו משבשתא היא ואפ"ה משמה גם אחרים לכוונתם להניח בימין : (שם) (°) דדרים יד כהה . ואפ"ה בלא"ה לא קי"ל כאחרים ואפילו ניחא דכוונתם להניח בימין אין כן הלכה. ואותן ההוכח' מסעיף ו' דרשון יד כהה אכתוב אח"ה : (שם) (°) דתרתי שמעינן . ר"ל ואפ"ה אין ראיה דלא כאחרים וכל המשך פלפול כתב"ל נגד שו"ת רמ"א שהביא שלא יניח בימין לכן מפלפל דר"ל בכוונת אחרים דיניח בימין ולומר דאע"ג דקי"ל כמאן דדרש יד כהה מ"מ ונ"ע דאפילו הכי אחרים להניח בימין לא קי"ל כוותייכו : (שם) (°) התוס' דלא פליגי דכיון דלא פליגי א"כ הלכה כך היא ולכן אם יש לו זרוע יניח בימין וכאשר פי' מג"א אחלי דאיתם מניח בימין ואינו דליכי אם אין לו זרוע אינו מניח בימין אלא שלא כרכה היינו שביאתרתי באות י"ג ומעתה תראה כל המשך פלפולו של הא"ח בס"ק זה לבאר דמ"ש הרמ"א דאין לו יד ראיתי פירושים אחרים על דברי המג"א ולא הוצא לי : סק"ה (י) דק ויבדק . ר"ל דשם כתוב דאם הניח תפילין על הכובע לא יבדק לא"א דברלועה אין קפידא ויבדק : (שם) (°) עיין ס"ח. אפשר ד"ל עיין ס"ה ואפשר דכוונתו לס"ש בס"ח אין לברוך הרלועה על התיתורא כדי שיהיה הלוי דמשמע דבלאו הלי עשמא אין חשש מה שהתיתור' מפסיק בין הרלועה לבשרו ובא להוכיח דאין קפידא כ"כ ברלועה ולכן אין מעכב הברכה בעלול לגזילות . ולפ"ז י"ל דלא יפה עושין קלת הכוהבים לברוך הרלועה ביד תחת התפילין דהוי חציצה . ואם

באר היטב

העלה להלכה דיש להניח הגידם שאין לו יד רק זרוע לו מי שבבר בידו אחת והיא הימנית . להניח על ימינו ובבר שתים של בל ראש ויאלא לכ"ע ע"ש ועיין בכנה"ג ובתשו' חות יאיר סי' קס"ז וכמ"ש ס"ק ג' . ובבית יעקב סי' קמ"ט : (ה) יו"ד . בזוהר פ' פנחס מסמיר מאוד בזה : (ו) חולן בזבחים דף י"ט מיבעי' לי' בנה חיה ושערו הוי חציצה לענין בגדי כהונה.וכ' המ"א מיהו בכנה אחה ועפר יש ליזהר עכ"פ דבזה לא הוי איבעי' בכל. ובשל"ה כ' דיש לרחון מקום הנחת תפילין: (ז) להקפיד.מיהו יש להחמיר אפי' ברלועות אם שייך להקשירה בין ברלועות הראש בין ברלועות היד. ט"ז מ"א ע"ש: בספר דבר שמואל סי' רל"ב כתב תוכחת מגולה על המניחין

יד אפרים

כו' אחתה כפרושו דהייגו בגובה שבאותו מקום בחתי ע"ש : ס"ק ג' וי"ל דלא מיקרי יד ל"ל דודאי אם אין לו יד כלל אין מקום לחייבו מעשים שכתב הרמ"א בתשובה רק בשיש לו זרוע מיקרי יד לענין זה שיניח בימין כיון שבא"פ יש לו מקלת יד בהה ובהה מיירי בספרי בגידם וכן הוא פי' דברי אחרים בגידם שיש לו זרוע ומרבינן שיניח בימין ולא פליגי אח"ק דפוטר באין לו זרוע לגמרי דהתם פטור שבתב הרמ"א והא דבש לו זרוע מניח בימין ואינו מניח על הזרוע משום דלא שוי יד לענין זה שיניח עליו אבל מ"מ מיקרי יד לענין זה דאין לו שייך טעם הרמ"א דאין לו יד בהה כיון דיש לו מקלת יד בהה וע"ז קאמר דמ"מ ל"ע דבש"ר פריך לר' יוסי דס"ל יד היינו ימין מכ"ל דבהה בשמאל ומשני רב אשי מיד בהה וא"כ ר"י בחרים ובספרי קאמר ר"י דיד ימין וידבה לרבות גידם שיהן בימין מכ"ל הא דהא לדידיה בעינן ידבה לחידבה מיניה יד בהה שבאתה בשמאל וע"ז כתב דע"ז סתמו התוס' דלא קי"ל בספרי לא אי בעינן לחידבה גידם לא אחרינן יד הייגו ימין אלא שמאל ומשמע בדלפיגן התם מקרא דאף ידי יסדה אדך ויתיתי טפחה שמיש וא"כ בשאנו מרבים מידבה גידם הייגו שיניח בשמאל וע"ז קאמר דמ"מ ל"ל דרב אשי טעמי דבפשוט קאמר דאיכא למילף מיד בהה אבל לר"י דס"ל לרבות מיניה גידם כמו דדרים בספרי מודה רב אשי לחירוץ קמא בש"ס שם דבפקא ליה מדר"ל דדרים מדבתיב וקשרתם ובתבתם כו' הבאתה בשמאל וא"כ כי מרבינן גידם מידבה הייגו שיניח בימין דהא יד הוא ימין לר"י לפ"ז ל"ל גידם פירושו אין לו זרוע כלל וא"כ הא דק"ל התוס' וע"כ ל"ל כמ"ש לעיל דס"ל דלא מיקרי יד אף בשיש לו זרוע ומ"ש הט"ז ועיין בפעיף ו' דקי"ל כו' ראתה שע"ש ול"ל דא"ר דקי"ל כמאן דדרש יד בהה וכיון דעב קמייתא ואף להדעה הב' ס"ל להב"ח דיד בהה בעינן ובמ"ש בס"ק יו"ד ולפ"ז אין לרבות גידם ואי בעינן למילף גידם לריך למילף הבאתה בשמאל מוקשרתם ובמרדכי כ' דתרתי שמעינן מידבה הייגו יד בהה וגידם ומי שמעינן מידבה הייגו גידם ע"כ יד בהה ומ"ש דע"ת לא ראה בגמרא ר"ל שהע"ח כתב להוכיח בכותב בשמאל ואחר מעשיו בימין דמניח בשמאל שהוא יד בהה דאל"כ יתורץ דיבר' ל"ל דהא מוקשרתם ובתבתם ילפינן שפיר הבאתה בשמאל כיון דכותב בימין כו' וע"ז כתב המ"א שע"ש דבגמרא מבואר דמתן דברים מוקשרתם לא דרש יד בהה ולדידי אפשר דאם לאתויי גידם לאתויי תרוויהו ומ"ש המג"א ואין להאריך בזה כי קי"ל כו' ראתה דר"ל דאין להאריך בזה לפלפל אי קי"ל דידבה אי דרשינו תרוויהו וכיונא בזה שהאריכות הוא אך למותר דאיך שיהיה בזה מ"מ קי"ל דאין שלבה בס"ק דס"ל דפטור וא"כ כאין לו זרוע כלל פטור לכ"ע בין להא"ז ובין להתוס' דלא פליגי דא"ל לו זרוע מיירי אבל בשיש לו זרוע לענין זה שמניח בימין ומ"מ ניחתו בלא ברכה כיון די"ל דקי"ל כמ"ד ידבה יד בהה וא"כ א"א לרבות מידבה כלל :

לו זרוע ס"ל אפשר דמודה דמרבינן מידבה הייגו להניח בימין ומ"מ ניחתו בלא ברכה כיון די"ל דקי"ל כמ"ד ידבה יד בהה וא"כ א"א לרבות מידבה כלל :

ס"ק ד' שמפני זה כתב הרוקח כו' הרוקח ס"ל בספיקא בהרשב"א שאף בהלואות אין להקפיד בחלילה ובפרט מה שייך לקשירה כמ"ש הט"ז בסס ר"מ : ס"ק ו' עיין בזבחים דף י"ט ובערכין דף י"ט ושם"ש בזה בתשובה בס"ד :

מחצית

של תפילין ובאינו איתר להיפך א"כ היכי יעשה : בתשובות ס"ש סי' מ"א כתב שריך להגי' הרלועה מהמעברת להפכה ולהשימה בלד השני כדי שתהי' היו"ד סמוך לצד הלב.ועע"ג דאכתי היו"ד מהופכ' ל"ל בה ואייתי ראיה עיין שם . ובתשובת שבות יעקב חלק עליו דא"ל לערוה כ"ה אלא ייחס שם הרלועה תוך המעברת' אלא שיסבך התפילין ויניח הקלילה לצד בית השחי והמעברת' לצד הקובד"ו אף דהמנהג הנכון אינו כן כמ"ש בש"ע . מ"מ אין בו קפיד' כ"כ ע"ש : ועיין בס' א"ר שחולק: (ס"ק ד) דבר כו' בגדי כהונה דכתיב ילבש על בשרו . אלא יהיה דבר חולן בינו לבשרו ואיבעי' להש"ס אי כגה אי חוללת אי אמרי' כיון דהולכת ריבותי' היא והרי היא כבשרו או לא . וכן נסתפק ילא שערו בבגדו מהן . ופירש"י ילא שערו מראשו למטה עד שנכנס בין כתפתו לבשרו מהו(ועיין ברמב"ם הל' כ"מ): זל"ל שמפני זה כו' שעל הלואר כו' כיון דהיא איבעי' דלא איפשט' ראוי לילך לחומר' וכן פסק הרמב"ם פרק יו"ד מהל' כ"מ דלכתחלה חייבי.אפשר בשער שבלפי הפנים שהן שערות קלרות אמרי' הייגו רבותי' . ושער בית השחי יוכיח . דלא נסתפק הש"ס אי חייבי בבגדי כהונה . וכן כה"ג יוכיח שהיה מסתפר כל ערב שבת ולא היה מגלח בתער אלא במספריים : ולא היה מגלחן כעין תער אלא היה מניחן מעט מן השערות כמ"ש ביחזקאל כשוס יכסמו ראשיהן וכמבואר בסנהדרין דף כ"ב. ועיין ברמב"ם פ"ה מהלכות כ"מ ובהשגת הראב"ד שם ואעפ"כ היה מניח תפילין של ראש ששערו היה מגולה בין ליץ למגפת ששם היה מניח תפילין . אע"כ ששער מועט אינו חולך דהייגו רבותי'. אבל לגד העורף שהם גדולים ויולאים חוץ ממקומם . וכמו שכתב רש"י באיבעי' דהש"ס דלעיל שם הוי חציצה : ולא נהגו כן . אפשר לומר הטעם כיון דהוא איבעי' דלא איפשט' סמכינן על דעת הרשב"א הובא בסעיף ה' (ועמ"ש במ"א ס"ק ה') דש"ל בראש אין בו משום חציצה . אף דלא אמרה למעשה: ומיהו כו' דבזה לא איבעי' לן כלל . ואמרו שם בפי' דחולך וכיון דליכי' ספק בדבר וק"ל עיקר כדעת הרא"ש דגם בראש איכ' משום חציצה : לכן אין להקל . ומה"ע רע עלי המעשה אותן המנהגים בלורותיהן מלבד כי הוא דרך שחץ וגאוה ויש קלת איסור עמ"ש בי"ד סי' קע"ח.יש בו איסור בהנחת תפילין כיון שגדולים הרבה ליכי למימר היינו רבותייהו וחוללים . ומשום מעשה אנשים הללו ל"ל היינו רבותייהו . ואפי' לדעת הרשב"א שאמר להלכי' ולא למעשה בראש אין לקפידין אחלילה . מ"מ כה"ג אפשר מודה הרשב"א . וכמו שאסור לדידיה על כובע עבה . וכמו שכתב מ"א ס"ק ז' . משום דל"מ הנחה ע"ג מקום שמוחו של תינוק רופס : וה"ה הכי שערות מרובים ה"ה ככובע עבה : (ס"ק ה') ברלועות כו' בין בש"י ובין בש"ר כו' אין בל יד ושל ראש שוין כאשר יתבאר שאלו לרשב"א אם מותר לכרוך רלועות של יד על הבגד אף שאינו על בשרו ממש ל"ל בה דומיא דרלועות של ראש שגם הם על הבגד והשיב דמשל ראש אין ראיה דבש"ר אפי' הבית של ראש לא מצינו אחלילה פוסלי' דדוק בשל יד דכתיב והיה לאות על ידך ודרשו חז"ל לך לאות ולא לאחרים לאות אבל בשל ראש לא מצינו איסור ואף דכתיב לטוטפת בין עיניך אין להוכיח מזה דבעינן שיהיו התפילין עצמן בין עיניך ולא יחלון דבר אחר . דאין כונת הכתוב לאסור אחלילה כ

באר הגולה

מ כ"י ס מנחות ל"ז י הרא"ש בשם בעל התרומה כ עור הנכתב סמ"ג והגהות מיימוי בשם ר' יחיאל ל כ"י תלת כתוב מ עירובין ל"ז ג מנחות כ"ה לדעת הרמב"ם בפ"ג מה"ת וסמ"ג בשהרי"ף ס כ"י ס מנחות ל"ז לפי' הרא"ש פ בס בגמ' ל"ה ל הרמב"ם בס

עטרת זקנים

* ואין לברוך הרצועות על התיתורא כדי לחזקם רק יהיו הלויס בעין אלו של ראש וקשרתם שתהרה התורה תקיים בהם בקבר עם הרצועה שבתוך המעברתא (ד"מ) והעשה המוס שדרשו חז"ל והיו לטוטפות בין עינין שיהא הויס לאחת לשהיהן הן לענין קשירת חוזק הדוק בגברו של אדם : * לריך שיהא הקבר מלאחורי הראש למעלה בעורף. וכעור כתוב המול עורף ממש ל"ל ג"כ פירושו שהקבר של תפילין יהא רואה את העורף שבשהוא חוצה עליו.

דגול מרבבה

*) ונלע"ד בלף החולקים בס היינו בהרגיל עצמו בן הרצוע ולכן ס"ל דהרגלהו ללו כלום היה אבל מן הסמיס הרגלוהו הכיינו שנולד לו חולי בחיינו ונילל הכח ממנו ולריך לעשות כל מלאכתו בשמאל בזולתי דינו כליער גמור :

דגהות רעק"א

ס"ר בהגי"ה רק יכרך על כל יד. ולע"ד דר"ל הסרכינן בזה על דעת הפוסקים דבלה כח לינו הכרך על ראש דרכה להניח פוער כל ראש אבל היכא דלין לו רק על ראש ומניחו בדרך זה לריך לברך : מ"א סק"ג עטרה של בית דוד לאמור. ע' הכב"ד ח"א סי' ל' : מג"א סק"ה בדרך זה לא יכרך . היינו כמ"ש סק"ח בחיוסס על סמרטוטים ולוכם בגד אחר ע"ג הבוס ולא לאחריס לאות ליכא והלא בפלוגתא דרבוותא. דלכרא"ש מ"מ תלילה הוי מש"ס לא יכרך. ולע"ד הא מ"מ יכרך על הראש אביס כדין אין לו רק תפלה של ראש. א"כ אמאי לא יכרך על ש"י להניח . הא הברכה קאי גם על הראש . ואולי י"ל דלכרא"ש דתלילה

פוסל הוי הנחתה דיד וקשירתה הכפסק כין ברכת להניח לבחת תפלין דהראש . ולא אין לו רק תפלה של יד מברך עלה כמש"ל :

שערי תשובה

ע"ש. ועיין בשו"ת פני אריה בסי' ו' בסי' ז' לענין אבק שקורין פודר מה דינו ע"ש : (ח) דק. עיין בה"ט וכתב בתשב"ץ סי' למ"ד אין להניח תפילין על הכובע דק על ראשו ומותר לכפות בסודרו. והא דאמרי' יראו כל עמי הארץ כו' היינו שיהיה בראש במקום שהם נראים יותר ויראו כמו וש מעו וכל העם רואים את הקולות ע"ש. ונראה דאף שיש איזה דרשא בהא דוכל העם רואים דקאי על המלאכים שנבראו מכל דיבור מ"מ פשטא דקרא על שמיעה נאמר ומפיק לי' בל' ראיה לדרשא וה"נ בהא דוראו כל עמי הארץ שיהיה השמיעה ברור אצלם כאלו ראו בעינ'הם ממש : (יח) כל אדם. עבה"ט ועיין מ"ש לעיל ס"ק א' ובדברי הבעה"ט שהביא הב"י נראה דס"ל דיצא. ובשלמי ציבור כתב וז"ל ומצאתי בספר זר זהב למהר"י צמח האריך והרבה בראיות שאיטר יד ימינו אינו ראשי לשנות הסדר העליון ע"ש : (כו) התיתור'.עבה"ט ובברכי יוסף כתב שכתבו בשם מהר"י צמח שהרב מהר"ש ויפל העיד שאביו מהרה"ו ז"ל כשהיה עובר הרצועה בזרוע היה מהפך היטב וקושר היו"ד עם התפלה וממשיך הרצועה אצל הזרוע לעשות הכריכות אבל בקיבות לא עשה כהן כלל ואמר מהרה"ו שכן נהג רבינו האר"י ז"ל ומהר"י צמח הוכיח כן מדברי הפוסקים ומדברי הקבלה וכן נהגנו. ועיין מ"ש התשב"ץ ק"נ סי' קי"ח עכ"ל. ובמה"ב כתב על מ"ש בשו"ת הר"ר יעקב אשר ז"ל. והרב מור וקציעה העיד שהגאון מר אביו היה כורך הרצועה על התיתורא וכתב דטעמו וניפוקן עמו ע"ש. ואני תמה שבמה"ב נראה שמסכים להיפך ממ"ש בשם מהר"י צמח וכתב וכן נהגנו. ובספר שלמי ציבור ראיתי שכתב בשם ספר זר זהב בת"י למהר"י צמח והביא שם דברי מהר"ש ויטל וכתב שאמר לו שהרב אביו עצמו הניח לו תפילין בסדר הזה בפעם ראשונה שלבש שאביו לבשם לו ואמר לו שכן היה נוהג האר"י ז"ל לעשות. וכתב להשיג על המתכונים לעשות דוגמת שם שי"ן דל"ת יו"ד שיש בזה ספק חשש כשסתלק הרצועה נמצא כאלו מוחקו דוגמת שכ' הלבוש. בכתב שמו על דפי הספר אין לפוחתו ולסונרו בשבת וגם הביא מהזוהר ואתחנן ופרשת פנחס דאי' שם תרין בקשרא חד דהיינו יו"ד וקשר רצועה במעברתא שהם תרין בקשרא חד שאנו קושרין היו"ד עם התפילין והוכיח שאין לעשות כריכות על הקיבורת. ובסוף דבריו שראה בחלום להרב מהרח"ו ז"ל אשר האמת נכון עליו ואמר ל' דגה בכפר הכוונות בדף עצמו שמ"כ אורך הרצועה תמצא ראיה יותר ברורה והיא נכונה וחזקה והוא שתמצא ענין קשירת תפילין ש"י יקשור תחלה תש"י ויקיף ז' כריכות סביב הזרוע כו' ר"ל שיקשור תחלה היו"ד עם ההפלה ש"י והזו קשירות היו"ד לבד ר"ל ע"י הידוק הרצועה נקשרת היו"ד אל תפלה ותיכף ימשוך הרצועה סביבות הזרוע לעשות ז' כריכות ולא אמרתי כ"א קשירות היו"ד כדברי הרשב"י מן הטעם שכתב בשמו וכן אמרתי כמ"ש וכן העשה ע"כ החלום : גם בש"ע ולבוש לא נזכר לשון כריכות אלא קושר קשירה אחת בלבד לצורך היו"ד עכ"ל הר"י צמח . ובספר שלמי לאן האר"י ז"ל חתם עלה. וכי מ"ש בפע"ח הנדפסת לעשות ג' כריכות בקבורת כעי"ן שי"ן הוא מהחברים ואינו עיקר כיון שאינו מתורת מהרח"ו שהוא העיקר : וגם במ"ח כתב שיניח היו"ד על המעברתא ויכרוך עליהם כריכה אחת ומדברי מהר"י צמח נראה דליתא ואם נאמר דמ"ש כשהיה עובר הרצועה בזרוע והיה הרצועה כריכה רק שם קשירה שמיד משם ממשיך לזרוע לכרוך הז' כריכות וכן משמע קצת בסוף דבריו הוי א"ש דדברי הבר"י ובמה"ב לא סתרי אהדדי. אך מדברי מהר"י צמח שהבאתי. לעיל ס"ק ה' מבואר נגלה שדעתו שלא לקשור אותה עם הרצועה כלל וצ"ל דקשירה דקאמר היינו מחמת ההדוק שמושך הרצועה בהדוק שמושכין הרצועה אינה מתקרבת אלא מתרחקת קצת. ולפ"ז ע"כ מ"ש דקושרין היו"ד עם התפלה אינו ע"י ההדוק רק ע"י העברת הרצועה על היו"ד והמעברתא מקשר אותם יחד וכבר כתבתי דממ"ש ס"ק ה' אינו נראה כן וצ"ע : (טז) השער. עבה"ט ובחנם השיב הבר"י על הט"ז דגם כוונת הט"ז על קצה התחתון מהתפילין דהיינו הט"ז בשו"ת דברי יוסף ס"נ יניח קציצה של ראש מיושבת ומושכבת על הראש ומהתחלת עיקרי שער הפדחת ולא כגן המלך סי' קנ"ג והביאו בבר"י : (יז) בעורף עבה"ט ובכנה"נ כתב בשם שלטי הגבורים שבמרדכי דשבת כתב דהמנהיה שם למטה מצמיחת השער אר הצוואר לא יצא והוי ברכה לבטלה והיינו קצה התחתון של הקשר יהיה למעלה מהתחלת צמיחת השערות

לבושי שרד

היה עולה בדעת המ"א דהתיתורא יהיה הפסק תחת הרצועה מכ"ש דהרצועה הוי הפסק תחת התפילין : סק"ז (°) מקום שמוחו. דבמוצע גדול מ"א לכיון המקום : (סס) : סק"ח (°) בדרך זה. ר"ל על סמרטוטין : (סס) (°) ועפי' כ"ו ל"ל דבשלמיו מברך על ש"י יכרך על ש"ר פתוס משא"כ בשאינו מברך על של ראש מברך על של יד אחת : סק"י. (°) דבוה יש לסמוך. דבל"ר יש חולקים בהרגל כמ"ש בכה"ע : ס"ק י"ד (°) אלא חזיר ממקומה היינו לאותן המוהגים כמבואר בסי' ד"ה סעיף י"ח : ט"ז סק"ז (°) קשירה בימין ר"ל הדוק קשירה שמהבל התפילין על היד קורת קשירה ומתילה כיון שהבדוק בימין ש"כ בהגהה ביד שבנגדה דבאותה יד שמניח ת"א לבדק בה : (סס) (°) מיקרי בהכ. דגם דעה זו מודה דדרשינן יד בהה רק דמוציא הגז"ם דקשיר' לחורות דבהה הלי' בהתיב' וכיינו שבתב המ"א בסק"ג דקו"ל כמאן דדרים יד בהה ע"ש :

כשהיה על כל הזרוע פעור המוס מלעער ולכן הרחה מקום לפי' ל"ט סעי' ט' דשם איתא הדין המלעער פעור ע"ש :

ביאור

סס ס"ק ו' : והמניחם כו'. דהא כל הפוסקים חולקים ואף הרשב"א בהסתפק בס"ל : ס"ו י"א כו'. כרב אמי שם : וי"א כו'. בר"ב דדרים וקשרתם כו' וכן ס"ל לר"י החורס לתירולא קמא דאחריס ס"ל דלא כרב אמי ואע"ג דת"ק ס"ל כרב אמי מ"מ בתנאי אידך תרוייהו ס"ל דלא כרב אמי לפי' תוס' דל"פ אבל בס' הלכות ס"ל כרב אמי וכ"ל ס"א וכ"כ במרדכי בשם ר"י דפליגי אלא שכ' תרוייהו ס"ל כרב אמי אלא דאחריס ס"ל תרתי ש"מ וע"ע א"כ מאי מהאי וגם כ"ז לר"י החורס אבל הק' ולהי ל"ל דר"ג ולא ידכה וע"כ לדידיס ל"ל חילוק דכתיבה וודאי כולך אחר רוב כל המעשים ואף לר"ב ולר"י החורס לתי' הלשון אין מוכרח שיהא הולך אחר הכתיבה דדיהיה ובראש"י ד"ה מה כו' ואף שיש לפרש דברי רש"י כמ"ש במרדכי דלא ס"ל הא דאיתר כו' אבל דחוק הוא דמג"ל דר"ג לא ס"ל הא דאיתר אלא העיקר כמ"ש דרש"י מפרש דאין חילוק בכותב לחוד כ"ל ודוחקו לרש"י מ"מ אין לריך ואם איתא הרי פליג אתי"ק והדברי רש"י הן עיקר ובלא"ה כן עיקר כ"ל ולכן ס' הלשונה עיקר: ס"ז אע"פ כו'. עד שתי תפילין. כן מ"ב ומ' הא במכה גדולה פטור וכמ"ש ס"א . מ"א : כי העצם כו'. לכון המחבר וכמ"ש בהגהת סמ"ק ושעה בהגהה אבל בכד"ה חזר בו וכן מ' סס בעירובין שבקונטרס עצמו יש בו להניח שתי תפילין אחתר ה"ק מקום כו' הגה דבי כו' וכמש"ל בס"א ע"ש : ס"ח אורך כו'. עתוס' סס ד"ה ובמה. אבל הערוך כו' וי"מ עד כו' ופשוט היינו בו' וכן פי' כל הגאונים ורי"ף וכ"ה לשון הרמב"ם המ"ש בש"ע ומפ' מש"ם רבה קבר להו ר"ל על הלבוש ולריך שיעור יותר:רב אחא כו' ר"ל שכורך ג"פ וקושר הכל"ל להיפך אלא הגב רבה דנקט קבר קודם נקט ג"כ מר בריה כו' כדידן אלא היה קושר על

מהצית

מכוסה זה ודאי אסור להניח ע"ג בגדי כהונה : (ס"ק ז) הכובע כו' גבי עטרה כו'. והוא דבמסכת ע"ז דף מ"ד ע"א אמרינן דהיו מניחים בית דוד עטרת מלכם(שאלל מעמון)על ראשם במקום תפילין. ופריך הש"ס והא בעי להניח תפילין . ואר"ש בר"י מקום יש בראש להניח שני תפילין והקש"א לשיטתיה הא היה א"ל להניח ע"ג העטרה . וע"ז תירץ רשב"א דל"מ כו' מקום שמוחו של תיוק רופס וע' בב"י וה"ה בכובע עבה : (ס"ק ח) לא יכרך כו' של יד כדרך זה דהיינו על סמרטוט ובגד ע"ג תפילין שיהיה מכוסה כמ"ש מ"א בסק"ו : דהא י"א דתלילה פוסלת והוא הרא"ש ועיין בסק"ו ועיין ס' כ"ו . לענין הברכה על תפלה האחרת שמניח בלי תלילה : (ס"ק י) שהיד כו' כיון שבתוב גם בימינו ר"ל כיון דלדעה זו לא תליא כי אם בכתיבה ויד שכותב בה הוא נקראת ימין אע"ג שעושה כל מלאכתו בידו האחרת . וכיון שכותב גם בימינו יש לו דין שולט בשתי ידיו דמניח בשמאל כל אדם : והב"ח חולק כו' דבגמר' איכא ב' דרשות . דידהה ר"ל יד שמאל ר"א דרש יכהה יד כהה וא"כ הטעיקר תליא ביד שעוש' כל מלאכתו נקרא ימין וכוותיה פסק י"א הראשון שהובא בש"ע.וא"כ לגמ"ד דדרים לה מדכתיב וקשרתם וכתבתם מה כתיבה בימין אף קשיר' בימין ממילא לריך להניח בשמאל כי היכי שיוכל לקשור בימין.וכותיה פסק י"א האחרון שהובא בש"ע דהעיקר תלוי ביד שכותב בה והב"ח ס"ל די"א האחרון ס"ל לבעל שם ימין מימין כל אדם ולקראתה שמאל בעינן דוק' תרתי לריעותא שיעשה כל מלאכתו בשמאל כל אדם וגם יכתוב בשמאל כל אדם . ועי"ז מניח בימין כל אדם דאז ימין הוא יד כהה : וגם מקיים וקשרתם וכתבתם דהא כותב בשמאל : אבל בחדא לריעותא מניח בשמאל כל אדם. ולפ"ז בדין האחרון שכ' בש"ע שכותב בשמאל וכל מעשיו עושה בימין : גם י"א האחרון מודה דמניח בשמאל . כיון דליכא רק חדא לריעותא בשל ימין שאינו כותב בה . ולא פליג כ"א בדין ראשון שכותב בימין וכל מעשיו עושה בשמאל דלי"א ראשון דלא אלא תלה ביד כהה לבד מניח בשל ימין כ"א ולי"א אחרון גם הוא בשמאל כ"א כיון דליכא רק חדא לריעותא בימין שהיא כהה . אבל וקשרתם וכתבתם יש

באר היטב

התכילין ע"ב פאה ענרית הנקרא פארוקה ועיין בתשובת יד אליהו סי' ג' שהאריך בזה : (ח) דק . ועל כובע עבה אסור . ואם יש לו מכה ביד אסור להניחם על הכובע מבוס בך לאות ולא לאחרים לאות אבל מותר להניחו על המלוס אם לא כני בלא"ה דהא לבוס בגד אחר עליו : מ"ח : (ט) של ראש . וה"ה אם מניח של יד בדרך זה לא יכרך על ש' י אלא על של ראש מ"ח . וכתב הב"ח מ"מ בשעת ק"ש ותפלה יראה שיהא אזלא תלילה ע"ש : (י) ימינו . בנים שהלכו בדרך ואחד מהם אינו יודע לכרוך ואין לו רק תפילין ממי שאינו אינו התפילין בימין דהיינו הקבילה לגד הכתף והמעברתא לגד היד . וכן להיפוך ממי שאינו תפילין של הא אינו מניח בנ מאנו הקבילה לגד הכתף והמעברתא לגד היד בשות יעקב ח"א סי' ג' ס"ס . ועיין בתשובת נחלת שבעה סי' מ"א . ונמות יאיר סי' קס"ז : (יא) כל אדם . ואם הניחו בימינו שהוא בשמאל כל אדם אפילו בדיעבד לא יצא . הוב הסני סי' כ"ח : (יב) ימין . ואם כותב בב' ידיו יניח בשמאל כל אדם . ואם הרגיל עצמו לכתוב בשמאל ועוכה כל מלאכתו בימין יניח בשמאל כל אדם שלטי הגבורים שבמרדכי דשבת כתב דהמניח שם למטה מצמיחת השער אר ובמדומה לי שראיתי בספר קטן שהקשר שמאחורי הראש הוא בגומא לא יצא י"ח ולא ידעתי מאין יצא לו .

יד אפרים

מ"א ס"ק ח' ואם מניח של יד כדרך זה כו'.כרהה דמיירי בחיינה על סמרטוטין ולבוש בגד אחר דאל"כ תיכוף לי' מבוס ולא לאחרים לאות ואשמעינן בזה דלא הימא דדוקא בש"ר כיון דמברך על ש"י להניח סגי בהכי בדיעבד כיון דבלא"ה בעת המחבר בלא בח דמברך אחת דהיינו להניח לבד. לזה אחר דאף שמניח ש"י בדרך זה וא"כ אין עליו ברכה כלל מ"מ לא יברך מעשה דר"ל דתלילה פוסלת : ס"ק י"א ובתשובת מהר"ם דפוס פראג כל"ל. וע"ש סי' הר"ה. ומ"ש וכ"מ דאם הבוס גדולה כו' לאבר בר"ל שלפי המוסחא ומברכין ברכה לבטלה ס"ש . ובתשובת בית יעקב סי' קל"ח מולק על הס"ז ופסק מהתחלת עיקר הספר יהא התיתורא יתחיל בס ולא הקבילה ע"ש בנה"ג : (יז) בעורף . שהוא

הגר"א

אלבעו בלל . מרדכי . ויותר ראה דקשר דקאמר היינו על הזרוע והוא הקשר והחידוק וז"ש קשר תחלה וז"ש רבה קשר להו ופסק אחר הקשר היה מוהח ובדי להו אלא היה כורך על אלבע אמצע רב אחא כו' ומ"ש הרמב"ם ויקשר מבוס דבלא"ה לא קיימי הכריכות ולכן אין אמו נהגין לקשור בס כי אינן לעיבוס רק נקט שיהקייס וכתב המרדכי בתפסו עיקר כרב אחא ומ"ש ת"ל דתפסו עיקר דברי מר בריה דרבינא ומשא"כ בס דלאומרא ומשא"כ בס הבוי בל הוסיף : ותמתה. כמ"ש פשוט רש קשר ופשט כו' : אצבע אמצעי. כמ"ש תוס' בס דלרבה הוא אמצעי כמ"ש בתוספתא וכ"מ בספ"ק דיומא: ונוהגים כו'. ליתא מדינא דגמ' ואפשר שבכלל דברי מר בריה דרבינא הוא: ואין כו'. עע"ז ומ"ח : ס"ט מקום כו'. ממ"ש כ' מקום שעושה קרחה ולאוי ליעמא כו' ומ"ש מקום שמוחו כו' ר"ל עד בס וכ"ש למעה שהו יוהר בין עיניך ואמרינן בר"פ בתרא דעירובין מקום יש כו' ועתום' בס ד"ה מקום כו' וע' מרדכי וכן משמע בירושלמי פרק בתרא דעירובין הלכה ח' והכיאו בספ"ת ה' תפילין ח"ר ירמיה בשם ר' שמואל שיערו לומר עד מקום גבוה של ראש מחזיק וכמה מחזיק שהיה מעבה אפילו בחול א"ר מני אין בני מיתה יכול ר"ל אף בחול ח"ל ליתן במקום ח' אלא פעמים במקום זה ח' במקום זה ח"ר זריקא אסברתי רב המנוגא עד מקום שמוחו של תיוק רופס מדקאמר עד מקום נבהו כו' עד מקום שמוחו כו' משמע מתחלת הראש עד בס וכן מדקאמר מחזיק והיינו מהתחלת הבער וע' סס"ת בס : ס"י צריך כו'. בפרש"י בס : צריך כו' . ס"ס בין עיניך . רמב"ם : ונם כו'. בס וכפ' רחשון שבדרש"י : צריך. כו'. כפי המני בס וכפי' ראשון מ"ם ומיהכן לבר וכן משמע בעירובין ל"ז ח' וכמ"ש תוס' בס ד"ה ומיהכן: והתרוויהו

השקל

לקיים בימין ע"ס:מיהו כו' אח"כ הרגיל כו' דבזה יש לסמוך על הב"ח דהא בלא"ה יש דיעות במרדכי דלא מיקרי איטר כמ"ש מ"א סק"ט . ומיהו דלא קיי"ל הכי מדסתם רמ"א בש"ע משמע דס"ל כמ"ש בד"מ בשם המרדכי דגם כה"ג מיקרי איטר מכל מקום אם הרגיל א"ע לכתוב בשמאל כו' בלירוף סברת הב"ח ל"ל דיניח בשמאל כ"א : (ס"ק י"א) מכה כו' וש"מ דאם המכוה גדולה ל"ד מכוה ה"ה מכה אלא נקט אורחא דמילתא' דדרך מכוה להתפשט יותר ממכה : עסי' ל"ח דמלטער פטור:(ס"ק יב) ג' כריכות כו' ואי בפרק העליון . וע"ז כ' בשם כוונת האר"י והגי' על פ' האמלעי ע"ש וכתבו האחרונים שאין לכרוך על האלבע אל אחר שהניח תפלה של ראש וכן כשחולץ יסיר תחלה הכריכות מהאלבע ואח"כ יחלוץ של ראש : (ס"ק יד)התיתורא כו' ומ"מ בשעת הכתה יניח הרצועה עליה כו' והיינו לדעת הרב"י לעיל סי' כ"ה סי"א דס"ל דלריך להניח של ראש קודם שיכרוך הרצועה סביב הזרוע א"כ יש לחוש בעוד שמניח של ראש תזוז של יד ממקומה ויותר הידוק . ועיין שם סעיף י"ב וי"ג לענין הברכ' לכן עוב בשעת הכתה להניח הרצועה על התיתורא אלא תזוז אבל לפמ"ש מ"א סי' כ"ה סקי"ח בשם האר"י שגם הכריכה על הזרוע יהיה קודם הכתה של ראש . גם בשעת הכתה של יד לא יניח הרצועה על התיתורא כי אין בו צורך ולכן אסור כמו שכתב הט"ז סק"ט דהתיתור' יותר קדום מן הרצועו' ואסור מה"ע להניח עליה הרצועה:(ס"ק טו) בעורף הוא נגד הפנים כו' בחולין דף י"ט ע"ב יליף לה מדכתיב כי פנו אלי עורף ולא פנים . מכלל דעורף הוא נגד הפנים אבל למעה משוף הגלגולת הוא נגד הצואר ולא נגד הפנים.ולכן צריך ליזהר שתהי' הרצוע' המקפת את הראש מגומגמת ומהודקת סביב ראשו . ולא יהי' היקף הרצוע' גדול מהיקף הראש . דאז איכא תרתי לריעותא חדא דלריכים הידוק ממש דבעינן וקשרתם לאות וכו' והחידוק היא הקשיר' שנית דאם הם רפויים סביב היקף ראשו אז יפול הקבילה לפניו על מצחו אז יפול הקשר לאחריו למעה בצוארו ולא יהיו במקומן

הראוי

טז כעין דל"ת *) מכאן משמע שאין עושין ד' אלא מגד מ' דלא כמו שמוהגים קצת לעשות כ' דלתי"ן מכ' לדדין ואע"ג שי"מ פי' אחר על ומייסן לבר דלא קאי על הד' רק על השאור התו' כעירוכין דף ל"ז כתבו שזה הפי' עיקר וכן מוכח שם בגמרא : יז ולא יתהפכו . ואם מתהפכו מדת חסידות הוא להתענות ומשמע מעור דלא קפדינן אלא מה שמקיף הראש והזרוע אבל מה שמשלשל לפניו ומה שכורך אח"כ ליכא קפידא וכ"מ מדכתב ולא יתהפכו קודם שכתב ישלשל: יח כאורך שעורה לפחות . וכתו' ומרדכי ואגודה כתבו רוחב מאורך חטה ופחות מכשעורה: יט אם פיחת משיעור . משמע דעכ"פ צריכים להיות משולשלים לפניו מעט הא לאו הכי פסולין לגמרי: כ אין ד"א לגלות שלא ישוה עצמו לרבו וראיה כעזי פנים עמ"ש סי' ל"ב סמ"א והא דכתב כי"ד סי' רמ"ב סי"ט דתלמיד רשאי להתיר לרבו המעטל ולא חייבי' שמא יאמרו עבד הוא כיון שיש לו תפילין בראשו משמע דראשו לגלות התפילין י"ל אע"פ שאין מגל' אותן כ"כ מ"מ ניכר שיש לו תפילין בראשו שבולעיסבכובע: כא אם הם גלויים . פי' נקרעו בגדיו לית לן בה כיון שעכ"פ מונחים תחת בגדיו אבל אסור להניחם על הבגדים משום לך ללות ולא לאחרים לאות עמ"ש ס"ס :

כח א בכל שעה . פי' בכל שעה שנזכר בהם חייב למשמש שלא ישכחם [נ"מ] ועמ"ש סי' כ"ה ס"י"ב : ב תש"ר . חולן תש"ר אחר שאסיר הרלוע' מהאלבע [גלי רזיא]: ג מעומד . וה"ה הכריכות של אלבע וש"י מיושב דכהנאתן כך חליצתן כמ"ש סי' כ"ה סי"א בהג"ה (כתבי האר"י) וא"כ למהגנו שמניחין

*ולא יטה לכאן או לכאן ק יצריך שיהא המקו' שבקשר שנראה טז כעין דל"ת לצד (יח) חוץ : הגה וה"ה בקשר של יד צריך ליזהר שלא יתהפך [מרדכי דף ל"ו] :

יא ר צריך שיהיה השחור שברצועות לצד חוץ יז ש ולא (יט) יתהפכו בין בשל יד בין של ראש ת ישלשל הרצועות שיהיו תלוים לפניו ויגיעו עד הטבור או למעלה ממנו מעט מ רוחב הרצועות של יד ושל ראש יח כאורך שעורה לפחות. יט אם פיחת (כ) משיעור אורך הרצועות ורחבן ג אם אינו מוצא אחרות מניחן כמות שהן עד שימצא °אחרות כשיעור ג תפילין של ראש. טוב להיותם גלוים ונראים אבל תלמיד בפני רבו כ אין דרך ארץ לגלות תפילין בפניו : הגה ובשל יד אין להקפיד **כא** אם הם גלויים או מכוסים [מרדכי שם] ונראה לי דעכשיו שאין מניחים אלא בזמן קריאת שמע ותפלה אפי' תלמיד בפני רבו יכול לגלות אף בשל ראש וכן המנהג שלא ליזהר : [דברי עצמו] :

כח דיני חליצת התפילין . ובו ג סעיפים :

א מ * °° חייב אדם למשמש בתפילין א בכל (מא) שעה שלא יסיח דעתו מהם ב וימשמש בשל יד תחל"ג וכשיאמר וקשרתם לאות על ידך ימשמש בשל יד וכשיאמר והיו לטוטפות בין עיניך ימשמש בשל ראש :

ב ד ב תפילין של ראש חולץ (ג) תחילה משום דכתיב והיו לטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שתים . ה צריך לחלוץ תפילין של ראש ג (ג) מעומד ו יניח ד (ד) בתיק של ראש ועליו של יד כדי שכשיבא להניחם יפגע בשל יד תחילה :

ג ז מנהג החכמים לנשק התפילין בשעת הנחתן ובשעת חליצתן : °עמ"ש סי' מ"ד °°עמ"ש סי' ס"מ סכ"ה

של יד ג"כ מעומד צריך ג"כ לחלצן מעומד . כ' בשל"ה שראה רבו שחלץ תש"ר כיד שמאל והטעם שמראה שקשה עליו חלילתן מפני שמאותן כל היום אך מפני שאין לו נוף נקי חולצן אחר התפלה ולכן חולץ בשמאל ועמ"ש סי' קכ"ג ס"ג : ד כתיק . כתב הב"מ שיעשה תיק לר שיהיו מונחים זה ע"ג זה ול"ל כיון דש"ר קדושתו חמור כמ"ש סי' מ"ב אסור להניח ש"י עליו כמ"ש כי"ד סס' רפ"ב ואפשר דלא קפדינ' אלא בתורה ובנביאים שתורה קדושתה חמורה ביותר אבל בדבר אחר לא קפדי דהא מותר להניח כתובים ע"ג נביאים ובכתי' ע"ג כתובים אע"ג דאין קדושתן שוה וכמ"ש סי' קכ"ג מ"מ כ"ל דמ"ה כהני עלמא להניחה זה אצל זה ומ"ש כאן ועליו פי' שיתנו קצת לצד מעלה (°)ונהגו לסמן איזה ש"ר ואיזה ש"י דכיון דש"ר קדושתו חמורה אסור לשנות אח"כ הכיס ליתן בו ש"י מיהו אם התנה בתחלה שרי כמ"ש סי' מ"כ : נהגו לכורכן בכנפיס ע"ש כנפי יומה [מע"מ בשם ס' המוסר] ואין להניח הרצועות על הכתיס [גלי רזיא] ואע"ג דלכאורה משמע דשרי מידי דהוה אמעטפת שכורכים סביב הס"ת ועוד דהתו' כתבו בב"ב פ"ק דשמדבקיתא"ך בכרך א' גולל מתחלתו לסופו דגמי הוא לס"ת שיכרך סביב לנביאים דנעשה כשומר לנביאים ע"כ"ל אם כן ה"ל הרצועות נעשו שומרים לתפילין מ"מ דכריאם לל"ע דהא איתא במגילה דף כ: מכרך שיכ כרכי' הא קיתיב דפא אחכרי' פי' כשגוללין"ת מניחין דף א' על חכירו אלא כיון דלא אפשר שרי ה"נ כיון דלא אפשר שרי ע"כ פי' שרי להניח חומשין ע"ג חומשין או תורה ע"ג תורה ☜ ולדבריהם ק' מאי

רמ"א

פ"ד ק סס בגמרא כפי' רש"י ר סס ברש"י לפי' הפני ם מועד קטן ר"ה ת רא"ש בסוף הלכות תפילין ומרדכי וסמ"ג ובתרומה בשם הרי"ף א רמב"ם פ"ג וסמ"ג סמ"ק ב כ"י לדעת סמ"ק ורמב"ם ג סא"ח בשם רב האי . א מנחות ל"ו ב יומא ל"ג פי' התוס' בשם רבי אליעזר ג עור בפי' ס"א ד מנחו' שם ה מערכת אלקות ו תוס' מהריא דיומא ז ר"ת :

עטרת זקנים

הוא רואה אותו : * ולא יעה לכאן או לכאן . וע"כ יזהר כל אדם שהרצועות הסובבות סביב לראשו שלא יהיו רפויה אלא מהודקי' הדוק גמור בראשו ועוד מתוך שהם רפויה בראשו תתפכלה הרצועות כמו רגע ועוד נמשך מזה שהקלילה של תפילין יורדת למעה כין עיניה וזהו דרך מיצות בכ"ל : כח * חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה היינו כל שעה שנזכר בהם חייב למשמש בהם כדי שלא יגיע לידי היסח הדעת :

דגול מרבבה

*) לא ידעתי מה הפסק יש אם נראה ד' משני לדדין דבודאי אין צריך להיות ד' רק מגד אחד ואל זה קאמר בגמרא ומוייהן לבר שאם עושה מגד אחד צריך שיהיה לבר ואם נראית רק בלד פניה פסול אבל אם נראית משני לדדיה לא גרע כלל והדע דהרי רש"י במנחו' דף ל"ה ע"ב פירש ומוייהן לבר על אחרות הרצועו' ואינו יהיה לפי רש"י קפידא שלא יהיו אחורות גם מבפניה והרי בהדיא אמרי' במנחות דף ל"ה ע"א בין ירוקו'ובין אחורות וכו' ומוקי לה בפני':

לבושי שרד

(מ"א סק"ד). (°) ונהגו לסמן . היינו המוהגין לעשות שני כיסין כמ"ש בש"ז סי' כ"ה ס"ק יו"ד :

הגהות רעק"א

מג"א סקט"ז מכאן משמע. כך דייק הכ"י לקמן סס' ל"ב ויעקשיו נהגו לעשות הקשר בענין שהדל"ת נראה מב' לדדין ומיהו משמע דאין קפידא בדבר עכ"ל. הוכיח במג"א לקמן סס"י ל"ב : מאחר סי"א עד העבור או למעל'.בזוהר

חתם סופר

סי' כח במג"א ס"ק ד' ומי

באר היטב

סוף הגלגול' והוא נגד הפנים ולא כ"כ למעה כנגד הגרון : (יח) חוץ . ולא כמו שמוהגין קצת לעשות ב' דלתין מב' לדדיה . מ"א : (יט) יתהפכו . ואם מתהפכו אפי' בשונג מדת חסידות הוא להתענות ודוקא המקיף הראש והזרוע אבל מה שמשלשל לפניו ומה שכורך אח"כ ליכא קפידא עיין בסכ"ג ובע"מ :

(כ) משיעור . ועכ"פ צריכין להיות משולשלין לפניו מעט הא ל"ה פסולים לגמרי מ"א :

כח (מא) שעה פי' בכל שעה שנזכר בהם חייב למשמש ג"ה מ"א . ע"ל סי' מ"ד ס"ק מ' ובספר הכוונות הזהיר מאוד בענין הסיח הדעת דאין פנס גדול מזה: (ב) תחלה. קודם שמסיר הרצועה מהאלבע . גלי רזיא מ"א(אמר המגיה כ"ל שם"ם הוא במ"א וכ"ל וקודם יסיר הרצועה וכו'): (ג)מעומד. ה"ה הכריכות של אלבע . ולמהגינו שמניחין של יד מעומד צריך ג"כ לחולצן מעומד דכהנאתן כך חליצתן ונהגו לכורכם בכנפיס ע"ש כנפי יומה מט מ : (ד) בתיק . ובתשובת בינימין זאב סי' רפ"ט כ' שיעשה הכיס או התיק לר כדי שיהיו זה על זה וכ"כ הב"מ ועי"ז סי' כ"ה ס"ק יו"ד והמ"א כ' דיותר טוב להניחם זה אצל זה ויעשה סימן איזה ש"ר ואיזה ש"י דכיון דש"ר קדושתו חמורה אסור לדגים אין להניח הרצועה על הכתיס אלא על הבגדים. לא יאחוז ברצועות ויגלול התפילין ולא יגערם מן התיק אלא יוציאם בידו . ס"מ מ"א :

סומכין בזה על רבינו יונה והרא"ש והטור דלא הוי היסח הדעת כ"א כשעומד בשחוק וק"ר . ומה שהקשה בש"א יש ליישב וע' במג"א סי' מ"ד : (ג) תחלה . עבה"ט ולעיל סי' כ"ה כתבתי בשם הזוהר דכשם שצריך ליכנס לבה"כ מוכתר בתפילין כן צריך לצאת מבהכ"נ מוכתר בתפילין . ובשלמי צבור כ' שלא מצא בשום מקום בהזוהר שיזהר בזה. ואולי כוונתו שמאותו הטעם שאמרו בזוהר שיכנס בתפילין משום דאיך יאמר אשתחוי' כו' כמו כן כשנפטר מרבו ואין זה מספיק ע"ש : (ד) בתיק. עבה"ט ומ"ש בשם המג"א שנהגו להניחם זה אצל זה ויעשה סי' כו' ליתא דבמג"א כתב שיניחם זה אצל זה . ומ"ש בש"ע ועליו ש"י פירוש שיתנו קצת לצד מעלה ונהגו לסמן כו' ומבואר שיש מבואר מדסיים בה ואסור לשנות הכיס כו' וכן מצאתי שיש מניהן כן והבה"ט לא הרגיש בזה . ומבואר דאם נותן בכיס א' יניח זה על זה וש"י יהיה קצת למעלה כדי שיפגע בו תחלה. וע' ב"ח שדעתו שלא יעשה שני כיסין אחד לש"י ואחד לש"ר ולכתוב ע"ז יד וע"ז ראש דאתי למטעי להחליף ש"י בש"ר

אפרים

דוקא דברי הטוס' גבי מדונק הש"ך אתי שפיר תירוץ זה דהתם לא אפשר כי אם שיניח התמורה על הקלה ואין איסור מתמת הנאה מ"מ יש איסור שהתמורה נעשה שומר ולהפיסן יש חשש מתמת הנאה ולזה שפיר י"ל דשומר יש להקפיד בו יותר מהבהנה משא"כ כיכא דאפשר דלמא אסור אינה הדק הישב סביב לראשו . ועיין בעטרת זקנים ס"ם זה דכתב משא"כ כיכא דאפשר אלא חלק ס"ז משעה ולא ניתנה תורה למלאכי השרת וע' בס' מ"ד בט"ז שם. ונראה שהעולם הרגילים בזה אם אינו אלא חלק ס"ז בשעה ולא ניתנה תורה למלאכי השרת וע' בס' מ"ד בט"ז שם. ונראה שהעולם

יד

(סימן כ"ח מג"א בק"ד) ולדבריהם קשה מאי ראי' מייתי דגבי כריכה נעשה אחד שומר לחבירו נראה כוונתו דמל"ל להם"ם למילף שמותר להניח היכא דלא אפשר דלמא הנהה אסור היכא שהקדושות שוות ואיכ"ע דקדושה שוה ולזה שפיר י"ל דשומר יש להקפיד בו יותר מהבהנה משא"כ בכיכא דאפשר אלא חלק ס"ז בשעה ולא ניתנה תורה למלאכי השרת וע' בס' מ"ד בט"ז שם. ונראה שהעולם

אפרים

דוקא דברי הטוס' גבי מדונק הש"ך אתי שפיר תירוץ זה דהתם לא אפשר כי אם שיניח התמורה על הקלה ואין איסור מתמת הנאה מ"מ יש איסור שהתמורה נעשה שומר ולהפיסן יש חשש מתמת הנאה ולזה שפיר י"ל דשומר יש להקפיד בו יותר מהבהנה משא"כ כיכא דאפשר אלא חלק ס"ז בשעה ולא ניתנה תורה למלאכי השרת וע' בס' מ"ד בט"ז שם. ונראה שהעולם

הגר"א

מכאיר וכן הטור ונראה דדוקא אשעורא דשיעורא רבא אבל אורך רצועה ש"ר פסול בגמ' להניח כמש"ש אר"פ גרדומי כו' מכלל כו' וכן בש"ר לפרש"ש ומרדכי דאתרוייהו קאי כיכל : בין עין . מדאמר מוייהן לבן ואינו שלא אשכחן חילוק בין ש"ר לש"י ומרדכי : וכ"ל ס"ד : אבל תלמיד כו'. אע"פ שהן דרך כבוד בתיב ורבו כו': ובשל יד כו'. ל"ז ב' לך כו' רב אחי כו' ועמ"ש: **כח** ס"ב ויניח כו' . כפי' ר"ת במנחות שם ד"ה וקברתם וכיומא שם : ס"ב מנהג החכמים כו'. רד"א וא"ח בשם גאון וכמ"ש בפ"ד דסוכה בשעת פעורתן כו' וכמ"ש בגמ' שם :

השקר

סי' כח (ס"ק א) בכל כו' שנזכר בהם כו' (ב"ח) ורא"יתו כתב דהא יליפינן מגיד שאין בו אלא שם אלא אמרה תורה והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהן כמה שמות עאכ"ו . א"כ מהאי ילפותא לא שמעי' כ"א שלא יסיח דעתו מהן אבל שימשמש בהן לא שמעינן ועוד וכי כל שעה שיהיו התפילין עליו לא יסיר ידו מתפלי' של יד וש"ר אתמהה אע"כ צ"ל בכל שעה שנזכר כו' : שלא ישכחם ויסיח דעתו מהן ואם לא נזכר בהן מ"מ זה לא מיקרי היסח הדעת וכמ"ש מ"א סי' מ"ד ס"ק ב' ע"ש: (ס"ק ג) מעומד וה"ה הכריכו' של אלבע צ"ל מעומד כמו שצריך לעשות בשעת כריכות שצריך לעמוד וכמ"ש סי' כ"ה ס"ק י"ח : ולכן חולק בשמאל דבשמאל א"א למהר החליצה כמו בימין וא"כ באיזה יחלוץ בימין כל אדם ובזה תלוי ודאי ולא כ"ע לי עוזי כל מלאכתו בשמאל מקרי איזה אף שכותב בימין מ"מ כיון שעושה כל מלאכתו בשמאל אם יחלוץ בשמאל יעשה החליצה במהירות : ועמ"ש סי' קכ"ג לענין הפסיעות שכשפוסע לאחריו בסוף תפלת י"ח מה"ט יפסע ברגל של שמאל תחלה : (ס"ק ד) בתיק כו' כמ"ש בי"ד דאסור להניח נביאים ע"ג תורה מה"ט הואיל ותורה קדושתה חמורה מנביאים: אבל בד"א לא קפדי' אע"ג דא' קדוש קלת יותר מחבירו כיון דאין קדושת' מרובה הרבה מחבירו דאין קדושתן שוה וכמ"ש ר"ס קכ"ג ע"ש במ"א בשם הר"ן דדברי הנביאים מקרי דברי קבלה שקבלו מפי הגבורה ע"י נבואה וכתובים מקרי דברי קדושה הואיל ונאמרו ברוח הקודש לכן דברי הנביאים יותר קדושים מכתובים : ונהגו לסמן כו' ר"ל כשעושים שני כיסים זה אצל זה א' לס"ר ואי' לש"י : נהגו כו' ע"ש ס"י ר"ל ע"פ עובדא שהובא בשבת דמ"ע דאלישע בעל כנפים מצד הסכנה כשפגע בו סרדיון א"ל אלישע שאין לו תפילין אלא כנפי יונה ונעש' גם ודמה לו לגוי כאלו הם כנפי יונה ומסיק הש"ס דמה"ע אמר כנפי יונה משום שישראל נמשלו ליונה והמצות מגינות על ישראל כמו הכנפים ליונה וא"כ לא הוציא שקר גמור מפיו : ואין להניח כו' על הבתים דהבתים קדושתן חמורה מהרצועות: מ"ד אמטפחת כו' והע"ע דמטפחת היא שומר לתורה וכדמסיק אח"ז: בב"ב. ס"ק סוף דף י"ג ע"ב : גולל מתחלתו כו' ר"ל שמתחיל לגלול מברא"שים ברא דהיינו תורה ועי"ז התורה בפנים ונביאים ע"ג התורה : דגנאי כו' ר"ל דאי יעשה איפכא שיתחיל לגלול מנביאים ויהיו הנביאים מבפנים והתורה ע"ג : מיכרך היכי כרכי' ר"ל שבא הס"ם ליתן טעם אהא דקתני בברייתא דמותר להניח תורה ע"ג תורה וחומשים היינו שנכתב כדין ס"ת אלא שלא נכתב כ"א חומש א' לבד מחמשה חומשי תורה ע"ג חומשין : ה"נ כיון דל"א כו' ול"ל דזה מקרי לא אפשר דא"א ליזהר כ"כ גם עכ"פ קדושתן שוה : דגבי כריכה נעשה א' שומר לחבירו משא"כ כשא' מונח על חבירו תורה

ע"ג

כט (א) אין לברך כו' · הטור התחיל בהסרה סתם וסיים כשמסירן אפילו בלילה נראה פי' דבריו דלכאורה י"ל מה שבירכו בני מערבא לשמור חוקיו הוא סודיה לשמו ית' על קיום המצוה שקיימו אחר התפלה מ"ה כ' דאינו על הסעודה וא"כ היה גם לנו לברך כן כשמסירן אחר התפלה מ"ה כ' דאינו כן דבני מערבא היו סובבים לילה לאו זמן כו' והברכה שלהם היתה סמוך לשקיעה מ"ה אנו אין לנו לברך אפי' בליל' : (ב) שום ברכה · ר"ל ל"מ לשמור חקיו שבירכו בני מערבא משום שס"ל לילה לאו זמן תפילין וכתיב ושמרת את חוקיו פשיטא שאין מברכין כיון דקי"ל לילה זמן תפילין אלא אפי' כשחולץ בע"ש כ"ה דאז יש מיום לך לאות ושבת וי"ט א"ל אות דהם נופן אות בשבת וי"ט מברכין ע"ז ברכה אחרת קמ"ל דלא · והטעם כ' רבינו דכל שלא נלמד סילוק תפילין מושמרת א"ל ברכה · והקשה כ"י מה לנו מאיזה פסוק שנלמד מ"מ ליברך מעין קרא והיה לך לאות ותי' כ' תירוץ אחר דהא דלא נ

(ה) כיון שהשכים ויצא לדרך. ודוקא שהולך ברגליו אבל רוכב או יושב בקרון אסור להניחן דחייש' שמא ישן בהם (לבוש) ועמ"ש(°)סי' כ"ו: ו יש ידו עליהם. אע"ג דלילה זמן תפילין הוא מ"מ הרוא' שכור שמותר להניחן בלילה (כ"י) ואע"ג דכתב בס"כ שא"ל לחלון הייתי בימו לכן עלמו אבל לא ברכיס עמ"ש סי' י"ח: ז התפלל תפלת ערבית אבל אם הוא לא התפלל ערבית אע"פ שהליבור התפללו מותר להניח תפילין כ"מ בי"ד (°) בס"ם שע"ה דהא תפילין בלילה ממי אין אלא דרבנן פ"ם בס"כ ובא"ע ס"ע סס' קכ"ג:

א"ח ללא הלכות תפילין

(ה) כיון שהשכים ויצא לדרך. ודוקא שהולך ברגליו אבל רוכב או יושב בקרון אסור להניחן דחייש' שמא ישן בהם (לבוש) ועמ"ש(°)סי' כ"ו: ו יש ידו עליהם. אע"ג דלילה זמן תפילין הוא מ"מ הרוא' שכור שמותר להניחן בלילה (כ"י) ואע"ג דכתב בס"כ שא"ל לחלון הייתי בימו לכן עלמו אבל לא ברכיס

בהם ה (ה) כיון שהשכים ויצא (ה) לדרך:

ד ז היה בא בדרך ותפילין בראשו (ו) ושקעה עליו (ז) חמה או שהיה יושב בבית המדרש ותפילין בראשו וקדש עליו היום ו יניח ידו עליהם עד שיגיע לבית ואם יש בית קרוב לחומה שמשתמרין שם חולצן ומניחם שם:

ה מ יש מי שאומר שאם ז התפלל (ז) תפל' ערבית מבעוד יום עד שלא הניח תפילין (ז) אין לו להניחם אחר כך:

לא דין תפילין בשבת ויום טוב ובו ב סעיפים:

א מ א בשבת ויו"ט (מ) אסור להניח תפילין מפני (א) שהם עצמם אות ואם מניחים בהם אות אחר היה זלזול לאות שלהם:

ב נ ב בחוה"מ ג"כ (נ) אסור להניח תפילין מהטעם הזה בעצמו שימי חוה"מ ג גם הם אות: הגה *וי"מ שמותר מ"מ חייב בתפילין [ב"י בשם הרא"ש] (ב) וכן נוהגין בכל גלילות אלו להניחם במועד ולכבוד עליה' אלא שאין מברכין עליה' ד(ג) בקול רם בב"ה כמו שאר ימות השנה:

לב סדר כתיבת התפילין ובו גב סעיפים:

א מ מצות תפילין שיכתוב ארבע פרשיות שהן קדש לי כל בכור עד למועדה והיה כי יביאך עד כי בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים (מ) ופ' שמע עד ובשעריך ופ' והיה אם שמוע עד על הארץ: הגה ולריך לכתבם (ג) בסדר הזה לכתוב תחלה הקודמת בתורה ואם טיבה פסול ולכתחלה (א) *ויכתוב (ב) על יד קודש של ראש.

ב נ בשל ראש יכתוב כל אחת בקלף לברה ושל יד כותב (ב) כולם בקלף (ד) אחד:

ג ג יכתבם בדיו (ה) שחור ד בין שיש בו מי עפצים בין שלא במי עפצים: הגה ולכתחלה יתמיר לכתוב בדיו הטשויים ב מעשן (ו) עלים או שמנים ברוי' במי עפלים [מהרי"ל סי' קי"ט] וכמו שיתבאר ביו"ד סי' רע"מ: ה כתב אפי' אות א' בשאר מיני צבעונים או בזהב הרי גלוטשטיי"ן נכון להתמיר לאת ידי כולן ולכתוב בשטופטיע"ט שהוא של קוליס או בדיו מדכתיב

לב (א) יכתוב של יד קודס. הטעם מדכתיב והיו היכיו לכתבן כסדרן ראוי הוא דלכתחלה יכתוב ש"י קודס לש"ר: (ב) כולם בקלף מ' מדכתיב

עמ"ש סי' י"ח: ז התפלל תפלת ערבית אבל אם הוא לא התפלל ערבית אע"פ שהליבור התפללו מותר להניח תפילין כ"מ בי"ד (°) בס"ם שע"ה דהא תפילין בלילה ממי אין אלא דרבנן פ"ם בס"כ ובא"ע סס' קכ"ג:

לא א בשבת וי"ט אסור. ואם הניחן בשבת לשם מצוה עובר משום בל תוסיף (רשב"א סי' ס"מ) ע' בעירובין דף ל"ז: ב בח"ה ג"כ אסור. והמניחן בחול המועד אינו עובר משום בל תוסיף כיון שאינו מכוין להוסיף (סמ"ק) פי' שעושה משום ספקא שמא מ"ה חייב בתפילין ע"ש בעירובין ועפ' תרס"ח סמ"ש סי' כ"ט וסס' כ"ה: ג גם הם אות. בפסח אכילת מצה ובסוכ' ישיבת הסוכ' וה"א ס"ל כיון שמותרין בעשיית מלאכ' ליכא אות: ד בקול רם. וכ"ל שלא ליקן בהם בר"ה רק יחיחם בבה"כ:

לב א ופ' שמע. לריך לכתוב ד' דאחד כל כך גדולה כמו ד' דלתי"ן קטני' (כתבי האר"י): ב מעשן עלים. לא ראיתי לא' מהגדולים שהגה כן. וכן בי"ד כתב שלכתחלה יעשה דיו מדבר הבא מן העץ משמע (°) דלא קפדי' על עשן. והרמב"ם כתב מצוה לכתוב מדיו שנמחק. ובתשו' מהרי"ל ד"ה סי' קכ"ז כתב שדיו שלנו כמה רבותא אכסרו לה ותמצא בהג"מ אמנם הוא"ל ור"ת פוסל עפל' ורש"י פ וסל אדרמיל"ע ויתר רבותיו פסלו מלכתב רמ"א שאין מברכין בקול רם הוא תמו' דבלפי שמיא מי מחלקי' בין גלוי לגלוי: סתר לגלוי:

לב (א) יכתוב של יד קודס. הטעם מדכתיב והיו היכיו לכתבן כסדרן ראוי הוא דלכתחלה יכתוב ש"י קודס לש"ר: (ב) כולם בקלף מ' מדכתיב

ה כיון שהשכים ויצא לדרך. ודוקא שהולך ברגליו אבל רוכב או יושב בקרון אסור להניחן דחייש' שמא ישן בהם (לבוש) ועמ"ש(°)סי' כ"ו: ו יש ידו עליהם. אע"ג דלילה זמן תפילין הוא מ"מ הרוא' שכור שמותר להניחן בלילה (כ"י) ואע"ג דכתב בס"כ שא"ל לחלון הייתי בימו לכן עלמו אבל לא ברכיס

עמ"ש סי' י"ח: ז התפלל תפלת ערבית אבל אם הוא לא התפלל ערבית אע"פ שהליבור התפללו מותר להניח תפילין כ"מ בי"ד (°) בס"ם שע"ה דהא תפילין בלילה ממי אין אלא דרבנן פ"ם בס"כ ובא"ע סס' קכ"ג:

לא א בשבת וי"ט אסור. ואם הניחן בשבת לשם מצוה עובר משום בל תוסיף (רשב"א סי' ס"מ) ע' בעירובין דף ל"ז: ב בח"ה ג"כ אסור. והמניחן בחול המועד אינו עובר משום בל תוסיף כיון שאינו מכוין להוסיף (סמ"ק) פי' שעושה משום ספקא שמא מ"ה חייב בתפילין ע"ש בעירובין ועפ' תרס"ח סמ"ש סי' כ"ט וסס' כ"ה: ג גם הם אות. בפסח אכילת מצה ובסוכ' ישיבת הסוכ' וה"א ס"ל כיון שמותרין בעשיית מלאכ' ליכא אות: ד בקול רם. וכ"ל שלא ליקן בהם בר"ה רק יחיחם בבה"כ:

לב א ופ' שמע. לריך לכתוב ד' דאחד כל כך גדולה כמו ד' דלתי"ן קטני' (כתבי האר"י): ב מעשן עלים. לא ראיתי לא' מהגדולים שהגה כן. וכן בי"ד כתב שלכתחלה יעשה דיו מדבר הבא מן העץ משמע (°) דלא קפדי' על עשן. והרמב"ם כתב מצוה לכתוב מדיו שנמחק. ובתשו' מהרי"ל ד"ה סי' קכ"ז כתב שדיו שלנו כמה רבותא אכסרו לה ותמצא בהג"מ אמנם הוא"ל ור"ת פוסל עפל' ורש"י פ וסל אדרמיל"ע ויתר רבותיו פסלו מלכתב רמ"א שאין מברכין בקול רם הוא תמו' דבלפי שמיא מי מחלקי' בין גלוי לגלוי: סתר לגלוי:

ע"ו לפי' התוס' ח כתבי מהר"ר יצחק סי' קכ"ח ח מנחות ל"ו ובירוכין ל"ו ב תשובת הרשב"א ח שם תוס' והרא"ש ותשובת מהרי"ק ורשב"י במדר' כנעל כשיר הסירים ופפר הטיתים בשם גאון: ח מנחות ל"ד ב שם ג שבת ק"ג ד רמב"ם פכ"ח מה"ת והגה"מ שם והרא"ש ה שם בגמ':

עטרת זקנים

ודוקא כשהולך ברגליו או רוכב אחיב יכול ליתן בהליכתו אבל הולך בעגלה אסור להניחם שמא ישן בהם (לחם רב מהררמ"ו) ונראה שהיא חומרא יתירה כי אף שיש איתא ערלי כשהם בראש מותר כמ"ש הרר"י והרא"ש על מתמר חז"ל לא יתחוז אדם תפילין בידו כו' ע"כ אין לחוש בה"ג בשע' שיולא לדרך המסתמא בתוכו זמן כשיולא לדרך קו' אור היום ח"א לו ליתן איתא קבע ועוד יש כמה וכמה ראיות ברורות מתלמוד ופוסקי' שאין להתמיר בחומרת מהרמ"ו ע"כ והמתמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד:

לא *וי"א שא"ה חייב בתפילין רמז לדבר כי שם ה' נקרא עליך וקלי על ש"ין של תפילין וש"ין הוא סכום של יחוס שמוית תפילין בשבה שהרי בשתפי' כ"ב שבתות ו"ג ימים עובים מן שה"ה בשאר ש"ין ימים. א"כ ע"פ חשבון זה לריך להניח תפילין בתש"מ (מהרש"ל ומ"ג):

לב אדם הכותב תפילין די שמשחכר ערעפיק והוא איסתרי והוא כ' שבטלע לורי (ע"ב מגלין פרק השולח): * יכתוב תפל' של יד ולו נראה יכתוב של ראש תחלה מפני שקדושתו חמור ה משל יד כיון דאית בה ש"ין ודלי"ת:

הגהות רעק"א

מג"א סק"ה אבל רוכב אז יושב. ע' בא"ר ב' דע"ם ובלבוש איתא רק יושב בקרון: מג"א סק"ג אינו אלא תדרבנן.

ע' סי' תקכ"א סקכ"ו:

סי' ל"א ס"ב אסור להניח תפלין בזמן.

וכ"פ הרמ"ע סי' ק"ח וכ"כ הרמב"ן בתשו' יהרדב"ז ח"א סי' מ' וכ"ז: שם בהג"ה וי"א שא"ה חייב בתפילין. וכ"כ דעת רש"י סוכה מ"א ע"ב ד"ה מצות הרבה:

רבושי שרד

(מ"א סק"ה)(°) סי' כ"ו אפשר בוודאי לייחד מה שהקשה לו שם על הרא"ש איך משום איסור דרכו יתירו הך קרא דבין עיניך יהיו שתים ע"ש בדברינו ובא לתרץ כאן דמיירי שיולא קודם זמן' ולכן אז אין כ"כ קפידא דהנוח בין עיניך יהיו ב' כיון דבלא"ה אם היה רולה לא היה מניח כלל ואולם זה לא

באר היטב

לכתחלה אין מורין להניחם בשביל השמירה ט"ז: (ה) לדרך. ודוקא הולך ברגליו או רוכב אבל יושב בעגלה אסור להניחן שמא ישן בהם כ"כ לבוש: (ו) חמה. מיירי בחול ואף ע"ג דאמרי' בסמוך דא"צ לחולין דלילה זמן תפילין אם הכא דיש לחוש למי שיפגע בו ויעשה בו לומר שמותר להניח אז תפילין אבל בסמוך מיירי שיושב בביתו. וכן מ"ש אם"ז קודם עליו היום. ר"ל קדושת שבת עליו ולריך לחולסם אבל בחול א"ל היינו מאחר שהוא בבית המדרש וליכא חשש טוטיע ט"ז והטע"ת לא כ"כ ע"ש: (ז) תפלת ערבית. אבל אם הוא לא התפלל אעפ"י שהליבור התפללו מותר להניח תפילין מ"א:

לא (א) אסור. היינו אם מניחן לשם מצוה ואז עובר משום בל תוסיף מ"א ופיין ע"ת: (ב) אסור. פיין בכסף משנה שב' ומלקו מפרשים בחה"מ יש מהם אומרים דבכלל י"ט הם ואין מניחין בהם תפילין וי"א שמניחין וכן נראה מדברי רבינו שב' בפ"י משביתו' י"ט ז"ל אין לו מה יאכל נראה שטעמו מפני שהוא סובר שאין מניחין תפילין בח"ה דבכלל י"ט הוא עכ"ל. הרי שב' בדעת הרמב"ם שאין מניחין תפילין בח"ה הפך מ"ש לאן בהלכות תפילין וע"ש יד אהרן. ופיין ע"ת: (ג) בקול רם. וכ' ט"ז אמנם הוא כלפי שמיא מי מחלקינן בין סמר לגלוי ע"כ שפיר לכתחם בלא ברכה. וכ"פ בס' תמים דעים סי' מ' שלא לברך עליהם וכל"מ כתב הטעם שרבים אולקים שלא לברך בחה"מ ואותן שראו להתעתיד על הדין לברך נהגו לברך בחשש שלא יבואו לידי מחלוקת זכר לדבר בשבמל"ו: ונכתב המ"א שלא יבך בהם ברכות הרבים רק יניחם בבה"כ (ונספר אליה רבה אולם עליו דבריו המניחין בב"ה ברבים מה לי בהליכתן ברה"ר) כ' בכתבי מהרא"ו סימן ק"ג וב"י בהיאו סי' כ"ה דאותן המניחין תפילין בח"ה שלא לברך אסור לברך להחיח בין תפילין לתפילין ע"ם והיינו שיחת אולין. אבל קדיש או קדושה מותר לומר אותן המניחין בחה"מ שלא ברכה ועיין מ"א בסי' כ"ה ס"ק ט"ו וס"ק י"ח ודו"ק. והמחבר יד אהרן כ' דלשמעיה להרב מ"א דברי מהאר"י אלו הוא"ל וכ' דהמניח בחול המועד בלא ברכה רשאי לעמוד ע"ם ולא דק דמילוק יש בין להחיח שיחת אולין לו לעמוד קדיש וקדושה. ותמוה בעיני הלוץ עלה על דעתו שלשמיד מהמחבר מ"א דברי מהרא"י הא המ"א הביאו בס"ק ט"ו ע"ם ולדרבה ממנו אשמעינן מ"ם מ"א בס"ק ט"ו ובק"ל. ומ"ל סימן כ"ה ס"ק י"א: לב (א) ופרשת שמע. ולריך לכתוב ד' דאחד גדולה כמו ד' דלתי"ן קטנים כתבי הרא"י מ"א: (ב) בסדר הזה. תפילין שנכתבו בסדרן ובאורך הזמן נפסלו שתי פרשיות לאמונות ויש לסופר עוד שתי פרשיות בלותן שנפסלו שהן בסדרות מוחר לגרפן אל שתי הפרשיות אמרונות שנשארו בבסדותם תשו' עבודת הגרשוני סי' ס' עיין בשבנה"ג ובתשובי דבר שמואל סי' ס"ב: (ג) שלא יד קודס של ראש. ובעטרת זקנים כתב וכ"ל שיכתוב של ראש תחלה וכ"כ האר"י ז"ל בס' הכוונה שיכתוב הבל ראש ויתקנו לעמרי ויסמרו ואח"כ יכתוב הבל יד ויזהר לכתוב בל הד' פרשיות של ראש ויד ולמופיס ולא יפסיק ביניהם בשום דיבור בלל פ"ם: (ד) אחד. דכתיב והיו לאות על ידך דמשמע אות אחת כלומר בית אחד: (ה) שחור. פיין בב"י אין להקשות הא הבריתא זו דפ' הכוונה אוקימנא לה בפרק הקומץ בס"ת ולא בתפילין ומזוזות על הסיוא דאמרי' התם איכשיא לרו שתים ושלש ואמת מהו וכו' ומבדרינן כי מניא הכוונ בס"ת פ"ם. וכ"כ הסוס' בפרק בתה מבדיקין דס"ת בתי דיו מבוגיא זו דפרק הקומץ עיין ביד אהרן שמייבנו. מוחר לכתוב חו"מ בדיו הבעשה מבתם ויבש דבר שמואל סי' בס"ב בס"ד. יד אליהו סי' ל"ה ופיין באר מעשה סי' ק"ט: (ו) מעי. כ' מ"א לא ראיתי

חכמת שלמה

סי' לא סעי' ב' בחול המועד אסור ג"כ וכו'. נ"ב עיין במג"א ס"ק ב' מ"ש והמניחן בחול המועד אינו עובר משום בל תוסיף כיון שאינו מכוין להוסיף פירוש שעושה משום ספיקא שמא חול המועד חייב בתפילין וכו'. הנה לכאורה זה סותר דברי המרדכי בפ"ק דמגילה שהקשה שם למה אין קורין את המגילה בט"ו ג"כ מכח ספיקא דיומא ותירץ שם לחד תירוצא דעובר על בל תוסיף ומוכח דאף בספק שייך בל תוסיף. מיהו יש לומר דמזה יהיה ראיה לשיטת הרדב"ז שהביא המג"א [סי' סמ"ד] דמצוה דרבנן לא בעי כוונה ולכך אתי שפיר דכוונת הסמ"ק והמג"א הוי כיון שהוא אינו מכוין להוסיף והרי מצות צריכות כוונה ולכך בלא כוונה אינו עובר על בל תוסיף אבל במצוה דרבנן דלא בעי כוונה אף באינו מכוין עובר בבל תוסיף ואף דבש"ם פ"נ דר"ה מסיק דאף דלצאת לא בעי כוונה ולעברה בזמנו לא בעי כוונה שלא בזמנו דדאי בעי כוונה מכל מקום היינו רק אם אינו מכוין כלל לשם מצוה אף דמצות אין צריכות כוונה מכל מקום להיות עובר אבל תוסיף בעי כוונה אבל היכי דהוא מתכוין לשם מצוה רק דנאמר כיון שאינו מכוין לשם מצוה נמורה רק מכח ספיקא ליבא בל תוסיף בזה שפיר יש לחלק דדוקא אם מצות צריכות כוונה אז אף בבה"נ אינו עובר בבל תוסיף אבל אם מצות אין צריכות כוונה אף לבל תוסיף לא בעי כה"ג כוונה לבך גרע בזה מצות דרבנן מבשל תורה דבשל תורה כיון דבעי כוונה אינו עובר בבל תוסיף אבל דרבנן כיון דלא בעי כוונה עובר בבל תוסיף. מיהו כיון דמגלה דברי קבלה וכד"ת דמיא א"כ בעי כוונה ושוב למה ניחוש לזה כלל לבל תוסיף ובע"כ ס"ל דאף בספיקא שייך חשש בל תוסיף. מיהו י"ל דכוונת המרדכי בך היא דהנה שם תירץ עוד תירוץ אחר דעובר בלא יעבור. והנה י"ל דשניהם הם לאחדים דהנה לכאורה י"ל כיון דאינו רק ספק אם עובר בלא יעבור ראוי לומר בו ספק דרבנן ולהקל ואין לומר א"כ להיפוך הוי"ל נמי ספק דרבנן ולקולא. זה אינו דבענין חיוב קריאה כיון דעכ"פ נתחייב לקרוא וספק אם נפטר ראוי לו' ספיקא לחומרא משא"כ לענין ולא יעבור אין כאן ודאי אם עבר בלא יעבור או לא וא"כ ראוי לחייבו קריאה מספק. אך יש לומר דמגלה הוי דברי קבלה וכד"ת דמיא א"כ הוי הך לאו דלא יעבור נמי בספק תורה ולכך הוי ספיקא לחומרא וכו'. ולכך אתי שפיר דהמרדכי מספקא ליה אי אמרינן דמגלה הוי דברי קבלה וכד"ת דמיא לגמרי או לא. ולכך מתרץ מס"ג אם הוי כד"ת ולא שייך כאן תירוץ דבל תוסיף מכח דבעי כוונה ואינו עובר בלי כוונה והרי אינו עושה רק מכח ספק אך אז הוי התירוץ מכח לא יעבור דספיקא דרבנן: ובאמת"ע ס"ם קכ"ג דאין ליתן גט בלילה אפי' כה"ג שהתפלל ערבית ועדיין יום הוא מ"מ כיון דלדעת האומרים דאין ליתן גט בלילה אם נתן בלילה פסול אע"ג דאין לו טעם ברור ע"ש

מ"מ דינו כמו בלבים לבנים כן ס"ל אולם הטעיקר שבגט האמירו משום חומר אשת איש:

סי' לא (ס"ק א) בשבת וכו'. ע' בעירובין דשלא בזמנו לא עבר על בל תוסיף אלא כשמתכוין למצוה. ועמ"ש מ"א סי' תרכ"א סקכ"ז (ס"ק ב) בחה"מ וכו' פי' שעושה משום ספיקא וכו'

באר הגולה

שייך רק לעשה שני שהוכחת בע"ז סק"ה דתם שהוחר ביולא לדרך להניח קודם הזמן משום שמירה וא"כ עיקר הסמכתה משום שמירה' וכמובן בקופסא אז ספיר י"ל דלא שייך כ"ז שבין עיניך משא"כ לעשה הראשון דכיון שיולא בדרך ל"כא חשש שי' א"כ הוי קודם זמנם כזמנם ומקיים מצות תפילין וא"כ ודאי שייך כ"ז שבין עיניך וכ"ל דבמי"א ס"ל דבני הטעמים אחת הם ומה שאומר ביושב בקרון היינו היכא דא"ל שמירה ובזה יהבאר המשך דבריו דאחר שכתב דין יושב בקרון כ' ועיין סימן כ"ו וכוונתו להרב הקונטרס על הרא"ש בחלק דמיירי שלא הותר לו להניח רק לשמיר' מש"ה לא שייך בין עיניך אלא דע"ז קשה דהא בחלק תקיים מצות תפילין ספיר מחמת עשה ראשון לכן הכיא תחלה דבקרון ליכא טעם ראשון ולא הותר אלא לשמירה ומוייר הכיא דסי' כ"ו בקרון ודוק: (מ"ז סק"ו) (°) עוינין הע"ז לא ס"ל מ"ש המ"א דברבים הוי' כהורא' ולכן דוקא בדרך שבפונגא בו יסבור שבניה אחר שקוט' משא"כ בבה"מ שראו שהן עלו מחתלה לכן גבי בה"מ הוצרך לכתוב קודם היום דבחול לא לריך ולהמ"א דברבים הוי הורא' אחת לדין בה"מ אפילו בחול ואם כן ק"ק לדידי' למה גבי בה"ת כתב וקודם עלו היום ועיין בב"י דה' לאחת לפרש דהאי וקודם היום מיירי בחול ע"ש באורך: (מ"א סק"ו) (°) בס"ם שע"ה דשם מבואר דלענין איסור דאורייתא נתבב לילה בתפלת לבור אף שהוא לא התפלל משא"כ באיסור דרבנן: (מ"א סק"ב)(°) ר"ל ולא קפיד כמי על עשנן בתשובת מהרי"ל שב' בדיו של עשבי' הרי דג"כ לא קפיד על עשן מיהו פרק שני דשבת משמע שהיו עומ"דיו מעשנוא"ם כזפיר י"ל דבתב בדיו המוזבר בש"ם היינו הטעיו מעשנא

שערי תשובה

כן. עבה"ט ועיין מ"ש בהלכות ציצית שהאר"י היה נזהר מאד לחולצן אחר שקיעת החמה ע"ש: (זה) תפלת ערבית. וכ' בבר"י בשם דבר משה בירך על התפילין בלילה אז שסברו שהוא יום והיה לילה א"צ לברך כשיגיע זמן הנחת תפילין ע"ש:

סי' לא (א) אסור. עבה"ט ועיין סי' ש"ח בס"ז שם ובבר"י כאן כתב דהכי נקטינן שלא לטלטל תפילין בשבת וע' בפר"ח סי' תצ"ו שכתב אני הלכתי למצרים ודעתי הי' להזור לא"י תוב"ב וביו"ט שני בבוקר בביתי בצנעה הנחתי תפילין וקראתי ק"ש כו' ואח"כ הלכתי לבה"כ כו' ע"ש ושם יבואר א"ה:

סי' לב (א) ופרשת שמע. עבה"ט ובענין תמונת האותיות והתנין המבואר שם ראוי לסופרים יראי ה' שילמדו אותם איש מפי איש דהיינו שיבחור מעצמו סופר מומח' ובקי שילמדנו מפה לאוזן ונם יראהו באצבע כזה ראה וקדש לא כאלו שסומכים עצמם לכתוב בכוונות קדושות ולא באו בסוד ה' רק מה שרואין בספר מצות שמורים וכדומה מספרים בענין זה והם מדמין בעצמם שמוציאין הדבר מתוקן ותעו מדרך השכל כי שכלם קטן מהכיל עומק הדברים. ומי שלא קיבל הענינים על בוריים מוטב שלא יכנים עצמו כלל לזה ויכתוב בלא כוונות. ומ"מ יכול לדקדק לעשות בתמונות האותיות שכתבו סופרים מפורסמים אנשי השם ואנשי מעשה וכמ"ש מהר"ם זכותא ובברכי יוסף ס"ם כ"ה שיש לדקדק במעשה המצות שיהיה כסדרן וכמשפטם אף שאין אתנו יודע רמזיהם וסודותיהם כי המצוה פועלת בסגולה ועושה רושם למעלה אף שנעשית בלתי הכוונ' הפרטית רק שצריך לכוון כונ' הכללית שיכוין שיעשה המעשה הזה ע"פ מצות אלהיו ע"ש שמ"ש בשם זקינו בעל הסד לאברהם זללה"ה בהנהתיו כת"י כנ"ל ועיין לקמן ס"ד: (ב) כסדר הזה. עבה"ט ומ"ש בשם עה"נ ר"ל שהיו לו שני פרשיות שידוע לו שכתבם קודם אלו האחרונים שנשתיירו רק דס"ד כיון שלא נכתבו להצטרף לאלו יהיו פסולין לצרפם קמ"ל דלא איכפת לן בזה ואפי' ע"א נאמן לומר שידוע שאלו נכתבו קודם אבל אם הוא מסופק אם נכתבו קודם או אח"כ לא יהא כזאת בישראל לצרפן יחד ח"ו ע"ש ובא"ר ומ"ש בה"ט ועיין דבר שמואל סי' ש"ב הנה בלקה"ק כתב שבדב"ש מחמיר בזה וליתא דהדב"ש שם מיירי במוצא פרשה מהראשונות פסולה וכתב אחרת אחריה פסול ונם לדעת עה"נ כן הוא מחמיר אפי' בספיקו וכמ"ש ומח"ב כתב שהב"י בסי' ל"נ הביא הנהות סמ"נ דבשל ראש שנכתבו בד' קלפים אין קפידא בקדימ' ואין הלכה כן. ועיין בשו"ת הרשב"ץ שרוצה להחזיק בדברי הנהות סמ"ק וסוניין דעלמא שאין לחלק בין של ראש לשל יד ולכן סופר כמה פרשיות לתש"ר בב"א ונזהר לכותבן על הסדר ואחר כך נתערבו בענין שאפשר שיקח פ' ראשונה שנכתבה מאוחר לנ' מוקדמים שעונין נניזה ואם כתב פ' שיר ונתקלקל' האחרונה יכתוב אחרת תחתיה משא"כ אם נתקלקלה פ' מהקודמת שצריך לכותבה שנית עם כל הפ' שכתב אחריו כ"כ האחרונים ע"ש: (ג) בשל יד. עבה"ט מ"ש בשם ספר הכוונת וז"ל ונם צריך ליזהר כל מה שיכול לכתוב כל ד"פ של ראש או של יד רצופים בנתיים בשום דיבור כלל ועיקר ומכ"ש באמצעם ואם הוא זקן או חולה ואינו יוכל לכתוב כל הד"פ ביחד יכתוב ג' פרשיות ראשונים ואחר כך יכתוב הד' ואם נם זה קשה עליו לכתוב יכתוב ב"פ הראשונים רצופים עכ"פ ואחר כך יכתוב ב' פרשות אחרות ביחד אבל בין פרשה ראשונה לשניה לא יפסיק בשום ענין וחנה אם כתב ב"פ הראשונים והפסיק קודם שיתחיל לכתוב פרשת שמע יעבור הקולמוס על תיבות וידבר של קדש ועל תיבות והיה של ס"ב ואח"כ יכתוב מפ' שמע ואילך ועל ידי זה יש קצת חיבור ואם כבר כתב בתחלה כל הנ' פרשיות והפסיק אז יעבור הקולמוס על תיבות וידבר של פרשה ראשונה ועל תיבות והיה של פרשה שניה ועל תיבות שמע של פרשה שלישית אחר כך וחיה אם שמוע וע"ז יש קצת חיבור כן יתחיל לכתיב יתפלל ויאמר יהו"מ ה' אנ"א שתשרה שכינתך במעשה ידי ותצליחני בכתבי זאת שאני כותב תפילין הללו לשם קדושת מצות תפילין שצונו ה' אלהינו ותצילני מטעות הכתיבה ומטעות הכוונה אמן כן יהי רצון עכ"ל פע"ת הנקרא בפוסקים ספר הכוונות ומהנכון לו' יהי רצון דלעיל ובמצת שמורים נדפס יה"ר באריך ע"ש ולמנקט נפשיה בקצרה עדיף טפי: (ה) שחור עיין בה"מ ומ"ש בשם דב"ש לענין סתם יינם ע"ש בס' קס"ד דמסיים בה מ"מ דבר שבקדושה וכתיבת כמה אזכרות של שם חמיר טפי ונכון לקדש עצמינו במותר לנו ולהחזיק

ביאור הגר"א

כהרמב"ם והרמב"ם לא פי' אלא לשיטתו ואף בזה חולק רש"י בכ"ל: סעי' ה יש מי בב'. דלא ליהוי תרי קולי דסתרי אהדדי ועתו' ריש ברכות בד"ה תחיתתי. מ"מ קשיא כו' וכמ"ש בעירובין ז' א':

סי' לא א אסור. לשון המחבר ומדברי מדרש הנעלם הוא כמ"ש בס"ב וכ"כ הרא"ש בהלכות קטנות בשם ספר העתים אבל הרמב"ם והטור לא כ' לאסור אלא לאו זמן תפילין הן וכמ"ש לי' כ"ש דאין לאיסור לדעת הטור ועיין סי' ש"א ס"ז: מפני כו'. כה"ע וכ"ל: סעי' ב בחול המועד כו'. ר"ל בתמה וסוכה וכ"כ בהלכות גדולות וספר העתים בשם הגאון וכ"ה בז"ח ס"א ג': וי"א כו'. כמ"ש במ"ש ר"ט א' דאי להניחן לאחר המועד מ"ל לעלמו מ"ל לאחריהם אבל אין ראיה מזה כלל דר"מ ור"י לעשמייהו דאית להו כפ' בתרא דעירובין דשבת דעירובין ז"ש זמן תפילין הן וכמ"ש בה"מ שם וכן הרא"ש בה"ר דחה ראיה זו וכן תוס' דמגילה ל"ו ב' ד"ה ילאו כו' וע' תוס' דמ"ק ר"ע א' ד"ה ר' יוסי כו' ובעירובין ל"ו א' ד"ה יומיס ומירושלמי שהביאו תוס' במ"ק שם ושם אין ראיה כלל דשם אליבא דמ"ד שבת זמן תפילין דקאמר שם מתניתין פליג' עלה דרב כותב אדם תפילין כו' לעלמו ופריק שם מתניתין אליבא דרב יתמתיתין דרבי יהודה היא דקאמר כותב כו' דס"ל שבת ווי"ע ז"ת הן ונ' כ"י שם בסוגיא דשם ואין לדעת זו עיקר כלל דמה שהביאו תוס' בעירובין שם בתמעות קלת תסוגיא דספ"ק דבילה נבי תשלחין כליס בין תפורין כו' וקאמר לאתויי תפילין כו' ע"ש ליתא דע"ם בתמיתין דבירושלמי פ"ק דמס' בילה תפורה להניח בתתי' אע"פ שאין לעורך המועד וכן ל"ל בתתי' הכ"ל וא"כ אין תשמעות כלל בסוגיא הנ"ל ע"ש:

סי' לב א מצות כו'. מתני' כ"ח א': שהן כו'. רש"י שם ומכילתא סוף פ' בא והיה לאות על ידך שד' תקומות מזכיר פרשת תפילין קדם לי כל בכור והיה כי יביאך שמע ישראל והיה אם שמוע ומכאן אמרו אמצה הפילין ד' פרשיות של יד הן כדרך אחד מרבע פרשיות של ראש הן הן מרבע טוטפות ואלו הן קדם והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע ומתחן בסדרן ואם כתבן אלא בסדרן הרי אלו יצאו ר"ש אומר אם כתבן אחר שקוט' ולכן דוקא בדרך שבפונגא בו יסבור שבניה אחר שקוט' משא"כ בבה"מ שראו שהן עלו מתחלה לכן גבי בה"מ הוצרך לכתוב קודם היום דבחול לא לריך ולהמ"א דברבים הוי הורא' אחת לדין בה"מ אפילו בחול ואם כן ק"ק לדידי' למה גבי בה"ת כתב וקודם עלו היום ועיין בב"י דה' לאחת לפרש דהאי וקודם היום מיירי בחול ע"ש באורך: (מ"א סק"ו) (°) בס"ם שע"ה דשם מבואר דלענין איסור דאורייתא נתבב לילה בתפלת לבור אף שהוא לא התפלל משא"כ באיסור דרבנן: (מ"א סק"ב)(°) ר"ל ולא קפיד כמי על עשנן בתשובת מהרי"ל שב' בדיו של עשבי' הרי דג"כ לא קפיד על עשן מיהו פרק שני דשבת משמע שהיו עומ"דיו מעשנוא"ם כזפיר י"ל דבתב בדיו המוזבר בש"ם היינו הטעיו מעשנא

באר היטב

לכתחלה אין מורין להניחם בשביל השמירה ט"ז: (ה) לדרך. ודוקא הולך ברגליו או רוכב אבל יושב בעגלה אסור להניחן שמא ישן בהם כ"כ לבוש: (ו) חמה. מיירי בחול ואף ע"ג דאמרי' בסמוך דא"צ לחולין דלילה זמן תפילין הוא מ"מ הרוא' שכור שמותר להניח אז תפילין אבל בסמוך מיירי שיושב בביתו. וכן מ"ש אם"ז קודם עליו היום. ר"ל קדושת שבת עליו ולריך לחולסם אבל בחול א"ל היינו מאחר שהוא בבית המדרש וליכא חשש טוטיע ט"ז והטע"ת לא כ"כ ע"ש: (ז) תפלת ערבית. אבל אם הוא לא התפלל אעפ"י שהליבור התפללו מותר להניח תפילין מ"א:

לא (א) אסור. היינו אם מניחן לשם מצוה ואז עובר משום בל תוסיף מ"א ופיין ע"ת: (ב) אסור. פיין בכסף משנה שב' ומלקו מפרשים בחה"מ יש מהם אומרים דבכלל י"ט הם ואין מניחין בהם תפילין וי"א שמניחין וכן נראה מדברי רבינו שב' בפ"י משביתו' י"ט ז"ל אין לו מה יאכל נראה שטעמו מפני שהוא סובר שאין מניחין תפילין בח"ה דבכלל י"ט הוא עכ"ל. הרי שב' בדעת הרמב"ם שאין מניחין תפילין בח"ה הפך מ"ש לאן בהלכות תפילין וע"ש יד אהרן. ופיין ע"ת: (ג) בקול רם. וכ' ט"ז אמנם הוא כלפי שמיא מי מחלקינן בין סמר לגלוי ע"כ שפיר לכתחם בלא ברכה. וכ"פ בס' תמים דעים סי' מ' שלא לברך עליהם וכל"מ כתב הטעם שרבים אולקים שלא לברך בחה"מ ואותן שראו להתעתיד על הדין לברך נהגו לברך בחשש שלא יבואו לידי מחלוקת זכר לדבר בשבמל"ו: ונכתב המ"א שלא יבך בהם ברכות הרבים רק יניחם בבה"כ (ונספר אליה רבה אולם עליו דבריו המניחין בב"ה ברבים מה לי בהליכתן ברה"ר) כ' בכתבי מהרא"ו סימן ק"ג וב"י בהיאו סי' כ"ה דאותן המניחין תפילין בח"ה שלא לברך אסור לברך להחיח בין תפילין לתפילין ע"ם והיינו שיחת אולין. אבל קדיש או קדושה מותר לומר אותן המניחין בחה"מ שלא ברכה ועיין מ"א בסי' כ"ה ס"ק ט"ו וס"ק י"ח ודו"ק. והמחבר יד אהרן כ' דלשמעיה להרב מ"א דברי מהאר"י אלו הוא"ל וכ' דהמניח בחול המועד בלא ברכה רשאי לעמוד ע"ם ולא דק דמילוק יש בין להחיח שיחת אולין לו לעמוד קדיש וקדושה. ותמוה בעיני הלוץ עלה על דעתו שלשמיד מהמחבר מ"א דברי מהרא"י הא המ"א הביאו בס"ק ט"ו ע"ם ולדרבה ממנו אשמעינן מ"

דיו של עסבים כמ"ש המיימוני עכ"ל ופ' כ בסבת דמשמע שהיו עושין דיו מעשן שמני: ג שלא תדבק. אם האות גדול ונדבק בסופו באופן שאם נגרר מה שדבוק מ"מ ישאר צורת אות אחת כשר (רד"ך בא"ח ל"ב) ואם אינו דבוק בעצמו רק התג א' דבוקה בחברתה כשר (הרב המאירי) וכתב הרלב"ח שרראה שהרמב"ם חולק ועיין בב"י בד"ה וא"ח פ"ב בשם הרשב"ם ומ"ת ומיכי מכסרי וכו' (כ"ז בכ"ה) וכ"ל דגם בדין הראשון יש להחמיר עפי' ל"ו עפי"ח ובכ"י אם דלא כע"ת ועמ"ש ס"ק ל"ה: ד בשמאל פסול. היינו בשולט בימין אבל שולט בב' ידיו אם כ' בשמאל כשר: ה ואיתר כו'. ואיתר שכתב בימין ממי סכול. כ' הרמ"ע בתשו' סי' ל"ח בשמאל כשר: ז צריך שלא תדבק שום אות בחברתה אלא כל אות תהיה מוקפת גויל: הגה *ויכתוב (ג) כתיבה תמה שלא יחסר אפי' קוצו של יו"ד ויהא מתוייג כהלכתו [עור מ"מ] ולכתחלה יכתוב כתיבה גסה קלת שלא יהיו נמחקים מהרה וכן מצוה ליפותן מבחוץ ומבפנים: [דברי מרדכי]

ה מ צריך שיכתוב בימינו אפילו אם הוא שולט בשני ידיו ט ואם כתב ד בשמאל (ח) פסול

ו אם אפשר למצוא אחרים כתובים בימין ה ואיתר יד שמאל דידיה הוה (ט) ימין: ו כ אין (צריך) לשרטט ל כי אם ז שטה (י) עליונה מ ח ואם אינו יודע ליישר השטה בלא שרטוט ישרטט כל השורות ולא ישרטט בעופרת מפני שהמקו' השרטוט נשאר צבוע: הגה ויש"מ שלריך לשרטט תמיד למעלה ולמטה ומן הלדדים אע"פ שיודע לכתוב בלא שרטוט וכן מנהגי. [ברוך שאמר מרדכי וספר תרומה וסמ"ג]

ז כ הלכה למשה מסיני *תפילין על הקלף ולא על הדוכסוסטוס ולא (כ) על הגויל. כותבין על הקלף במקום בשר ואם שינה פסול פ מהו קלף ומהו דוכסוסטוס העור בשעת עיבודו חולקין אותו לשני' והחלק החיצון שהוא לצד השער נקרא קלף והפנימי הדבוק לבשר נקרא דוכסוסטוס לפי זה כי אמרינן כותבים על הקלף במקום בשר היינו מקום היותר קרוב לבשר דהיינו במקום חבורו כשהוא דבוק לדוכסוסטוס ע וקלפים שלנו שאין חולקים אותם יש להם דין קלף וכותבים עליהם לצד בשר פ שמה שמגררים קליפתו העליונה שבמקום שער אינו אלא כדי מה שצריך לתקנו להחליקו ואפילו אם היו חולקים העור לשנים היה צריך לגרר ממנו כך ומצד הבשר גוררים הרבה עד שאין נשאר אלא הקלף בלבד:

ח ל ט צריך הקלף להיות מעובד (יא) בעפצים או ק בסיד ר *וצריך שיהי' מעובד לשמו ש טוב להוציא

מדכתיב והיו לאות על ידיך דמשמע אות אחת כלומר בית א': (ג) כתיבה תמה. פי' שיהיה כל אות (°) מוקף גויל כ"כ הטור וכ' מו"מ ז"ל ולענין הלכ' נראה דכתפילין פסול בנגיעת אות לאות אפי' בשאר תיבות אין מלמעלה אין מלמטה ואין לו תיקון לגוררו כו' ופשוט שאיזה תלמיד טועה כתבו כי בהדיא איתא לקמן סי' זה סכ"ה דע"י זה לא מקרי שלא כסדרן ומותר לגרור בדבוק וכ"כ הוא עצמו לקמן ע"כ אין להשגיח בזה דבודאי לא יעלה

הרי אלו פסולין. ו אם זרק עפרות זהב על האותיות מעביר הזהב וישאר כתב התחתון וכשר אבל אם זרק הזהב על אות מאוכרה אין לו תקנה לפי שאסור להעביר הזהב משום דהוי כמוחק את השם:

ד ז צריך ג שלא תדבק שום אות (ז) בחברתה אלא כל אות תהיה מוקפת גויל: הגה *ויכתוב (ג) כתיבה תמה שלא יחסר אפי' קוצו של יו"ד ויהא מתוייג כהלכתו [עור מ"מ] ולכתחלה יכתוב כתיבה גסה קלת שלא יהיו נמחקים מהרה וכן מצוה ליפותן מבחוץ ומבפנים: [דברי מרדכי]

ה מ צריך שיכתוב בימינו אפילו אם הוא שולט בשני ידיו ט ואם כתב ד בשמאל (ח) פסול

ו אם אפשר למצוא אחרים כתובים בימין ה ואיתר יד שמאל דידיה הוה (ט) ימין:

ו כ אין (צריך) לשרטט ל כי אם ז שטה (י) עליונה מ ח ואם אינו יודע ליישר השטה בלא שרטוט ישרטט כל השורות ולא ישרטט בעופרת מפני שהמקו' השרטוט נשאר צבוע: הגה ויש"מ שלריך לשרטט תמיד למעלה ולמטה ומן הלדדים אע"פ שיודע לכתוב בלא שרטוט וכן מנהגי. [ברוך שאמר מרדכי וספר תרומה וסמ"ג]

ז כ הלכה למשה מסיני *תפילין על הקלף ולא על הדוכסוסטוס ולא (כ) על הגויל. כותבין על הקלף במקום בשר ואם שינה פסול פ מהו קלף ומהו דוכסוסטוס העור בשעת עיבודו חולקין אותו לשני' והחלק החיצון שהוא לצד השער נקרא קלף והפנימי הדבוק לבשר נקרא דוכסוסטוס לפי זה כי אמרינן כותבים על הקלף במקום בשר היינו מקום היותר קרוב לבשר דהיינו במקום חבורו כשהוא דבוק לדוכסוסטוס ע וקלפים שלנו שאין חולקים אותם יש להם דין קלף וכותבים עליהם לצד בשר פ שמה שמגררים קליפתו העליונה שבמקום שער אינו אלא כדי מה שצריך לתקנו להחליקו ואפילו אם היו חולקים העור לשנים היה צריך לגרר ממנו כך ומצד הבשר גוררים הרבה עד שאין נשאר אלא הקלף בלבד:

ח ל ט צריך הקלף להיות מעובד (יא) בעפצים או ק בסיד ר *וצריך שיהי' מעובד לשמו ש טוב להוציא

בקי לקמן דיו מחר שטה עליונה. הכל ועוד דלמ' ס"ם מר זוטרא משרטט וכ' לכולה פ' י"ל שלא שרטט רק שטה עליונה וכ' לכל הפ' לאפוקי ממ"ד דלא כתבי' כולה: ועוד הק' על מ"ם הרא"ש ביצמות שם הא דכ' אביי בגט חליצה ואקריטהו לדידי' מן לא עד לקחתה לא ידענא למה דהא ק"ל ג' כותבין עכ"ל. והקשה דהא הרא"ש גופיה כ' בגמרא כ' כותבין בלא שרטוט ג' אין כותבי' וכו' ע"ש. ול"נ דהרא"ש ס"ל דהא אביי הכל דס"ל כמר בר רב אשי דלא ניתן לכתוב אפילו בשרטוט ע"ש בגמרא ולזה הקשה הרא"ש דהא ק"ל ג' תיבות כותבין בשרטוט עכ"פ וא"כ למה לא כתב אביי לא חפצתי לקחת: ח ואם אינו יודע וכו'. ולא אמרו בירושלמי הפטור מן הדבר ועושיהו נקרא הדיוט אלא כשעושה אותו בדרך חומרא אבל הכא שאינו מכוין לכך שהרי אינו דבר איסור דשייך בה חומרא ואינו משרטט אלא כדי לכתוב ביושר יותר אינו הדיוט (כ"י) עפי' תרל"ט ס"ז ובאמת צריך להתיישב בדין זה דמלינו הרבה חומרות שמחמירין על עצמינו ולא אמרינן דנקרא הדיוט וגם בספר כ"ם תמה ע"ז עיין בית"ם פ"ח דחולין בענין אכילת בשר אחר גבינה שכתב בשם מהר"מ שהרא"ש כחולק על התלמוד אא"כ עושה משום גדר ופרישות עמ"ש סי' ס"ג ס"ב וסי' רל"ב: ט צריך הקלף

מדכתיב והיו לאות על ידיך דמשמע אות אחת כלומר בית א': (ג) כתיבה תמה. פי' שיהיה כל אות (°) מוקף גויל כ"כ הטור וכ' מו"מ ז"ל ולענין הלכ' נראה דכתפילין פסול בנגיעת אות לאות אפי' בשאר תיבות אין מלמעלה אין מלמטה ואין לו תיקון לגוררו כו' ופשוט שאיזה תלמיד טועה כתבו כי בהדיא איתא לקמן סי' זה סכ"ה דע"י זה לא מקרי שלא כסדרן ומותר לגרור בדבוק וכ"כ הוא עצמו לקמן ע"כ אין להשגיח בזה דבודאי לא יעלה

שערי תשובה

מן הכיעור ודומה לו ע"ש. וע"ש שכתב להסתפק אם מותר לכתוב תו"מ בקולמוס של עוף טמא דשמא כיון שאינו ניכר ממשו של איסור לאחר הכתיב' אינו דומה לערות ערודים של השמאים ע"ש: (ז) בחברתה. וע' בה"ט ודוקא נדבק בסופו אבל בראשו או באמצעיתו מודה הרד"ך דפסול אף בכה"ג עיין בכנה"נ ומ"ש רק התג אחד דבוקה בחברתה ר"ל שהתג של תיבה אחת נוגע עם התג שבתיבה שאצלה ונדבקו זה בזה בזה מכשיר המאירי הואיל וניכר שאינה דבוק ע"י עצמה כן מבואר בכנה"נ וע' בסי' ל"ו ביד אפרים מ"ש שם בתנין שבאות אחת נוגעים זה בזה שפסול ושם הטעם משום דהוי שינוי באות דמחזי כאות אחר משא"כ כאן. ונראה דאף בתיבה אחת שנוגעין התגין מאות לאות ליכא הך טעמא ודינו כמו כן להמאירי דכשר ומ"ש בשם הפר"ח נראה דגם המאירי מודה דודאי יש לגרור הדבוק רק כמש"ל דלא נפסל מ"ש להלן קודם שגרור משום שלא כסדרן וצ"ע בפר"ח שם: (יא) בעפצים. עיין בה"ט ועיין בפנים מאירות ח"ב סי' ל"ב בקלף

ביאור הגר"א

כן פי' כ"י דמ"ש לא האזכרות כו' שזרק זהב עליהן וכ' כ"י דלהכי נקט לאזכרות דבשאר מעביר הזהב כו' כמ"ש שם: ס"ד דיכתוב כו'. שבת ק"ע כ': שלא כו'. מגמות ל"ד ח': ויהא כו'. שם פ"ע כ': וכן מצוה כו'. שבת קל"ג כ' וכ"ש מבפנים המשכן. מרדכי וכן באחרון ועיין יומא ע"ב כ' מבית כו' אבל תוס' ל"ב כ' ד"ה הא ואיתר"ת דס"ת כו' וכ"כ רמב"ם:ס"ה צריך כו'. מגמות ל"ז ח' מה כתיבה כו': אפי' כו'. שם: ואם כו'. שבת ק"ג ח' ואתריהא קאי אחל אבל תוס' ל"ב כ' ד"ה הא ואיתר"ת דס"ת כו' וכ"כ רמב"ם:ס"ה ואם אינו כו': אם אפשר כו'. משום דנסה"ת נסתפק בדבר דאפשר שבת שאני דמלאכת מחשבת בעינן כמ"ש כי"ט י"ג כ' דיכתוב בלי שרטוט ולזה הקשה הכה"ז היהו דבריהא קתני ג' כותבים בלי שרטוט ד' לריכים שרטוט אבל ר' יאחק חולק וס"ל דוקא שתים מותר לכתוב בלי שרטוט ולא ג' ופסק הרא"ש כרבי יאחק ומ"ש שפיר עביד אביי: ול"ב כו' דס"ל כמר בר אידי כל"ל ור"ל דמשום טרחא מועט' לשרטט קלת לא הוי עביד אביי הכי אע"כ ס"ל כמר בר אידי דאפי' ע"י שרטוט אסור דלא ניתן לכתוב כל"ל. ג' תיבות כותבים בשרטוט דהא ר"י בלי שרטוט אבל ע"י שרטוט ודאי שרי וכן לברייתא ד' תיבות ודוק' פרשה אסור לכתוב לבדה. אבל איזה תיבות שרי וא"כ למה לא כתב אביי עכ"פ לא חפצתי לקחתה כל הג' תיבות והיינו ע"י שרטוט אבל ב' פסוקים דאקריטהו לדידי'שהן פסוקים אחרים וכן פסוקים אחרים לא מצא הרא"ש דאפי' דשרי למר ב"א. לכן לא הקשה עליהן כ"א על לא חפצתי לקחתה:(ס"ק ח) ואם א"י כו' ועיין בים"ש כו' דמדיעא דגמ' מותר לאכול בשר אחר גבינ'. וא"ל להמתין וי"ו שעות אלא דמהר"ש החמיר על עצמו

חכמת שלמה

דאורייתא לחומרא ואם אין דינו כד"ת והוה ספיקא לקולא ולא שייך חשש דלא יעבור כנ"ל שוב ממילא כיון

הגהות רעק"א

סי' ל"ב מג"א סק"ג וביין בב"י. ע' ה' דבר משה: ס"ה אם אפשר למצוא וכו'. ואם א"ח מגיסה בלא ברכה כ"כ ב"ש אח"ע סי' קכ"ג סק"ד דלא בהלכות והעתיקו במ"ש וכ"כ הא"ר: מג"א סק"ד אם כתב בשמאל כשר. ביאור הדברים להמעיין בב"י שב' בשם הה"ת דצריך שיכתוב בימינו. וראי' מהכיא דפ' הקומץ דאמרינן וקדרתה וכתבתה מה כתיבה בימין אף קדירה בימין. ואפי' בדיעבד פסול אם כ' בשמאל מהכיא דפ' הקומץ דאמרינן וקדרתה וכתבתה מה כתיבה בימין אף קדירה בימין. ופרכינן והלא אין דרך כתיבה בשמאל. ומאני בשולט בב' ידיו. הרי שאין כתיבה בשמאל עיי"ש. ולבאורה תמוה דהראיות בתרי אהדדי. דאפי' הכי' . כתיבה בימין אם בשמאל מעשה מה. כתיבה בימין. הרי דגם בה"ג. כתיבה בימין. ואלא להראי' הכ' מהכיא דבוקה מוכח בשולט בשתי ידיו גם בשמאל הוי כתיבה. ואפ"ז ל"ל דגם בשולט בב' ידיו הכתיבה לכתחלה בימין. ורק לענין איזה גם בדיעבד פסול אם כתיבה דאיזה מהכיא דבוקה. זהו רק בשולט בימין לבד. ודברי המג"א בזה בדוחק: מג"א סק"ח אל"ל אחרים. ח"ל דהרמ"ע שם תפס בפסיעות דברי ס' התרומה דאם כ' בשמאל פסולה כיון דלענין שבת הוי כלאחר יד זסיים שם ואם אמרו פ' הבוכה אין דרך כתיבה בשמאל ק"ו דאין דרך כתיבה בפה עכ"ל הרי דלמד זה מדין כתיבה בשמאל. וכיון דאתן קי"ל דבכתב בשמאל דבאם אין תפילין אחרים דמגיסה בלא ברכה. י"ל דה"ה בכתב בפה: מג"א סק"ח: ולא אחרו בירושלמי. בתמ"ת הא אין כאן שיכות לזה. דכיון דאינו יכול לאתן ידו ליישר הטוב בלא שרטוט. ואל הכ"י כ"כ על מ"ש הטור לשרטט שיעה ראשונה ואם רוצה ישרטט כולה עלה כ' הכ"י ליתן טעם למה אין זה בכלל פטור ושוטה: שם בא"ד ובאמת צריך לבתייבב. ע' ריטב"א סוכה ד' כ"ה. וע' מג"א סי' תע"ב סק"ה: סעיף ז' במקום בשר. סי' לזה תלתלה הקלף בחיים או ברוק. ואז מכוון. ונוטה לעולם הכזוילה לגד הבשר. נאתן העור בשדר הגע סעיף ה': סעיף ח' ובוא להוליא בספרו. המעתה דלכתחלה ראוי לחוש לספיקא דרבינו ברוך. דלמא צריך לומר בפה שעושה כן לשמה אבל בדיעבד לא. וק' לי דבסעיף י"ע בהג"ה וי"א דסני וכו' ויש להקל

מחצית השקל

ז"ל ס"ת צריך שיכתבנו בדיו העשוי מעשן הסמנים ברוי במי עפצים וע"ז כת' רמ"א שם ולכתחלה עוב ליזהר שלא לעשות דיו כ"א בדברים הבאים מן הצץ עכ"ל. והלא עשן השמני ועפצים הם דברי הבאים מן הצץ אע"כ דרמ"א בא למעט שלא להקפיד לעשות מן עשן השמני ועיקר הקפידא בדברים הבאים מעץ וזה סותר למ"ש רמ"א כאן ועפ"ב דשבת דמשמע שהיו עושים דיו מעשן שמנים:ז"ל הש"ס שם דף כ"ב ע"א דתני ר"ש בר זוטרי כל השמנים יפים לדיו ושמן זית מן המובחר. רבי שמואל בר זוטרי מתני הכי כל העשני' יפים לדיו ועשן שמן זית מן המובחר ע"כ מ"מ נראה דשמנים ועשנים שוין הם לדיו: (ס"ק ג) שלא תדבק אם האות גדול כו' כשר. בס' ע"ת כ' שכן הוא בירושלמי וכ' שעשה הדבר דפסול הדבקות הוא משום דמקום הדבק הוי כניטל וחסר מן האות ולכן אם האות גדול שאפילו נגרר מה שדבק ישאר צורת אות אין הדביקות פוסלו: רק התג א' דבוק בחברתה אין הכוונה שהתגין שבתוך האות דבוקים זה לזה דדין זה הובא במ"א סי' ל"ו סק"ב. אלא ר"ל שני אותיות דבוקים ע"י תג של אח' מהן וכן הובא בפר"ח להלי' ציצית סי' קכ"ח סקי"א ע"ש שראה שהרמב"ם חולק ר"ל על הדין הנני שהובא בשם הרב מאירי וכ"כ הפר"ח שם וז"ל ואין נראי' כן מדברי הרמב"ם שם וז": אין לדגם בדין פסול דבוק אות לאות עכ"ל. וע' בב"י כו' במה דשקיל וטרי בדברי הרמב"ם הלז: וא"ל דגם בדין הראשון כו' ר"ל דכ"ה לא פקפק כ"א על דין השני שכתב בשם הרב המאירי והוסיף מ"א דגם על דין הראשון שהביא בשם מהרד"ך י"ל דמ"ש הע"ת כנ"ל דכן מבואר בירושלמי דמחלק בין דבוק למעלה או למטה. והבין ע"ת שכתבוין לדברי מהרד"ך עבב"י ד"ה כ' בשמ"ק אם נפלה כו' שהביא הירושלמי ותשו' הרשב"א לפי דברי הירושלמי בדרך אחר וגם כ' דהא קי"ל כהאי ירושלמי גם לקמן בסעיף י"ח מבואר דאותיות הדבוקות אין נכשרים כ"א ע"י גרידה שגורד ביניהם ומפרידן וכל זמן שלא גרד הדבקו' פסול ולא אמרי' כל הראוי לבילה אין בילה מעכבתן וכן מבואר שם במ"א בד' פשוטה שמגיע עד סוף הקלף שכ' בסעיף ט"ז דפסול מ"מ כ' מ"א ס"ק כ"ז דרשאי לגרוד קלת בסוף הך:עד שתהא מוקפת גויל מכל זה מבואר דלא כהרד"ך: (ס"ק ד) בשמאל פסול היינו בשולט כו' שלא תטעה כיון שהשוה הרב"י השולט בימין עם השולט בשני ידיו שאריכים לכתוב בימין לכתחלה א"כ מ"ש אח"ז ואם כ' בשמאל פסול אפי' ב"כ על שניהם אפי' על שולט בשני ידיו לזה כ' מ"א דאיתא דלענין דיעבד אינו שוה לשולט בימין לבד ודע דמ"ש הרב"י פסול אם אפשר למצוא אחרים משמע דאם א"א למצוא אחרי' ויש תפילין הנכתבים בשמאל מ"מ כתב ב"ש בהא"ע סי' קכ"ג סק"ד דמ"מ אין לברך עליהן דהא ברוב פוסקים מבואר להדי' דפסולים אלא שהרא"ש וסמ"ג לא כתבו להדיא שפסולים לכן באין לו אחרים יניח אלו אולי יגא לדעת הרא"ש וסמ"ג אבל לברך אינו ראוי דספק ברכות להקל. וביותר דברא"ש וסמ"ג אינו מבואר להדי' דכשריים דלא כלבוש שכ' לברך עליהן עכת"ד ע"ש: (ס"ק ו) אין לשרטט כו' ובמ"ש כ' כאן הג"ה א"ל לשרטט. ר"ל דלפני מ"א היה הגיראה בש"ע אין לשרטט דלשון זה משמע שאין נכון לשרטט ובמ"ש בירושלמי ומ"ש לפנינו א"ל תיבת צריך היא הגה' ומלי' זה משמע דאם רוצה לשרטט אף שיודע ליישר השטה אם"ה ראוי לשרטט וע"ז חלק הב"ח וכ' אין כן דעת הרב:(ס"ק ז) שטה כו' דאסור דקי"ל דוקא מזוזה (וכן ס"ת לפרש"י והכי קי"ל בי"ד) צריכי שרטוט אבל תפילין א"ל שרטוט היינו דוקא שא"ל לשרטט כל שטה ושטה כמו במזוזה (וס"ת לדידן) מנזר' הכתוב אבל עכ"פ שטה העליונה צריך לשרטט דאסור לכתוב פסוק מן התורה בלא שרטוט כדי ליישר הכתיבה ולזה סני בשטה עליונה כיון דבכר כתוב לפניו שטה עליונה ביושר יודע ליישר תחתיה שטה שני:אפי' בלי שרטוט דשור' עליונה הוי כשרטוט לשור' שני' ושני' לשלישית וכן כלם:והקשה בס' בה"ז כו' ספי"ב דיבמות דאמר אביי ב"ד הכותבים שטר חליצה ליבמה שחלצי לפניהם יכתבו בו אקריטהו לדידי'מן מאן יבמי עד אבה יבמי (ר"ל יכתבו כל הפסוק שהוא מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי

עלמו

באר היטב

לא' ההגדולים שהגב כן ע"ש: (ז) בחברתה. אם האות גדול ונדבק בסופו באופן שאם נגרר מה שדבק מ"מ ישאר צורת האות אחת כשר. הרד"ך בית א' סדר כ"ב ומ"א כ' דיש להחמיר. ואם אינו דבוק בעצמו רק התג א' דבוקה בחברתה כשר. הרב המאירי. ופרי חדש בא"ע סי' קכ"ה ס"ק י"א כ' דלא נהירא ואף בדיבוק ע"י חג יש לגרור הדבק ע"ש גם הרלב"ח מחמיר עיין במ"א ועיין לקמן סעי' כ"ה מס"ש: (ס) פסולים. היינו בשולט בימין לבד אבל שולט בשתי ידיו אם כתב בשמאל כשר מ"א: (ט) ימין ואם כ' בימין פסול. כ' רמ"ע סי' ל"ח שא' כ' בפיו ופסלו אפילו א"א למצוא אחרים מ"א והי"ה כיולא בזה דלאו דרך כתיבה הוא אפי' ליכא אחרים אין לברך על תפילין שנכתבו בכה"ג ע"א ע"ש: (י) עליונה. משום דאסור לכתוב פסוק בלא שרטוט וכשמשרטט שטה עליונה דיו עיין מ"א: (יא) בעפצים. ויניח העור בסיד עד שיפול הצבר

יד אפרים

סימן לב (נש"מ סעיף ה') אם אפשר. עיין בב"ש סא"ע סימן קכ"ג ס"ק ד' דאף בתי אפשר למצוא אחרים יניחם בלא ברכה דלא בלבוש:

ילא מפיו : (ד) או לשם ס"ת . כי קדושת ס"ת המורה מתפילין כדמליגו לעניין תשמיש המטה שכש"ת צריך שיוליאנו מאותו מדר דוקא כמש"ל סי' ר"מ ס"ז אבל מזוזה אינה חמורה כתפילין וא"כ כי עבדו לשם מזוזה לא עבדו לשם תפילין : (ה) וסייעו קלת בעיבודה כו' . כי"ד סי' רע"א הוכחנו דאפי' כמסייע בסוף העיבוד מהני אבל זה פשוט דלא מהני מה שישראל מסייע להשחיר העורות לתפילין שזה אינו ממלאכת העיבוד : (ו) יתבאר בטי"ד כו' . כש"ע שם לא מזכר מזה כלום אבל בטור מזכר כשם רב עמרומי וסיים שם בלשון זה אבל אם יש להם יכולת להחזיר (°) הדק לידי מתוח ולהעביר עליהם סיד לשמה הרי יצאתם ידי עיבוד לשמה עכ"ל מזה נשמע דיכולין (°) לחזור ולתקנו : (ז) חלוקה לשתים . לכאורה משמע דאם יש נקב בתוך גב המות אז ירך שלו אע"פ שנראה חלל הנקב מכל מקום כשר כיון דהנקב באמצע ודיו מקיפו דאז אינו חלוק לשתים אבל באמת אינו כן שהרי כ' כ"י בשם הריא"ש פירוש נקב קטן כחוד' של מחט עד שאם מעביר עליו הקולמס בדיו נשתם שאין המות נחלק לשתים אינו נקרא נקב וכותבין ע"ג וכו' עכ"ל הרי שקורא נחלק המות לשתים (°) עד שלא נכתב עדיין ותו דבעי דוקא נשתם אלא ע"כ דאף שהדיו מקיפו מכל מקום מקרי חלוק לשתים שם אותו מקום הנקב אלא בעי שיהיה שם נקב קטן כל כך שהדיו סותמו ואינו נראה כלל נגד השמש והיינו בשעת כתיבה (°) אבל אם אחר שנכתב ניקב בתוך המות ונ"ע (°) בסמוך לענין ניקב תוכו:(ח)אפי' ניקב כל תוכו כו'.כפ' הקומץניקב תוכו של ה"א כשר יריכו פסול.כירש"י תוכו רגל פנימי יריכו רגל ימיני.ל"א תוכו גויל החלק שבתוכו ע"כ והרי לכל א'מהלשון'קולא ואומרא דלגלגוא'

להוציא בשפתיו בתחלת העבוד שהוא מעבדו לשם תפילין (ד) יאו לשם (יג) ס"ת מ אבל אם עיבדו לשם מזוזה פסול: ט *אם עיבדו עכו"ם מ להרמב"ם פסול אפי' א"ל ישראל לעבדו לשמו נ ולהרא"ש כשר אם ישראל עומד על גבו (ה) יא וסייעו : [הגה קלת (יג) בעיבודה] [ב"י בשם הרמ"ש וכן מוהגין ועיין לעיל סימן י"מ סעיף ב'] :

י ג כשמסמנין הנקבים במרצע כעין אותיו' אע"פ יב שנקל לעכו"ם לזייף אין חוששין משום דמרתת כותי פן יכיר ישראל יג בטביעות (יד) עין :

יא עור שעיבדו שלא לשמו אם יש תיקון לחזור לעבדו לשמו ד (ו) יתבאר בטור יורה דעה (טו) סי' רע"א :

יב * ה יהיה הקלף מעור בהמה חיה ועוף יד(טז) הטהורים אפילו מנבלה וטריפה שלהם אבל לא מעור בהמה וחיה ועוף הטמאים דכתיב למען תהיה תורה ה' בפיך ממין המותר לפיך ולא מעור דג אפילו הוא טהור משום דנפיש זוהמיה :

יג ו *יהיה הקלף שלם שלא יהא בו נקבים שאין הדיו עובר עליו ז טו דהיינו שלא תהא האות נראית בו (ז) חלוקה (יז) לשתים :

יד מ הסופרים הזריזים עושים שלשה מיני קלפים העב יותר לכתוב בו פרשת שמע שהיא (יח) קטנה והדק ממנו לפרשת והיה אם שמוע שהיא יותר גדולה ולפרשת קדש ולפרש' והיה כי יביאך שהם ארוכות עושים קלף דק מאוד ובזה יתמלאו הבתים בשוה וזהו נוי לתפילין : טו נ (°) אם לאחר שנכתב ניקב בתוך הה"א או המ"ם כשר (ח) אפילו ניקב כל תוכו שהנקב ממלא כל החלל אבל י בירושלמי משמע שגם בפני' צריך שיהא מוקף א] קלף . ניקב רגל פנימי של ה"א אפי' לא נשאר ממנו אלא כל שהוא כ כשר להרא"ש : הגה אבל אמר פוסקי' מלריכין כמלא טז אות(יט) קטנה והכי הלכתא [ב"י] ל ניקב רגל הימני אבנשתייר ממנו מלא אות קטנה כשר ואם לאו ב] פסול :

הקלף כו' . יגיע העור בסיד עד שיפול השער מאליו ואם מוציא' קודם לכן לא יכתוב עליו דהוי דיפתרא [כ"ם] : י או לשם ס"ת . ז"ל כ"י אם עבד לשם ס"ת מהני לכתוב בו תפילין דקדושת ס"ת חמירא מקדוש' תפילין עכ"ל . וכתב הלבוש אע"ג דאסור לשנות מקדושה חמורה לקדושה קלה כמ"ש סי' מ"כ הכא שאני שאינו אלא הזמנה ומותר לשנותו לקדושה קלה אבל לדבר חול אסור לשנותו עכ"ל וכ"מ רסי' מ"כ שכתב מותר לעשות מתפילין הדשים של ראש לש"י אע"ג שנכתבו לשם ס"ר : יא וסייעו קלת . דוקא כשסייעו בעיבוד עצמו אבל אינו מועיל אם סייעו להשחיר הרצועות [ע"ז בי"ד סי' רע"א] ובדיעבד אפי' לא סייעו כלל כשר [ש"כ כ"מ שם] ועל כל פנים צריך שיאמר לעכו"ם ליתן לתוך הסיד לשמה : יב שנקל לעכו"ם לזייף . שמניח העור ע"ג עור אחר ועושה נ"כ נקבים כעין אותיות : יג בטביעת עין (°) שנתן בסימנין [כ"י הג"מ] או מפני שאלו הנקבים נעשו יותר מחדש משלו [הג"מ פ"א] וכ"ע דבי"ד סי' קי"ח ס"ג כתב שבמקום שמצוי מומרים היודעים לכתוב אין הכתב סי' אלא למי שמכיר הכתב ולא אמרינן דמירת' עכו"ם פן יכיר הכתב ואפשר לומר דגם התם לא החמיר אלא בשולח דבר לחבירו שיודע העכו"ם שלא יכיר הכתב א"ל יש לומר דבדבר מאכל החמירו טפי עבי"ד סי' ק"ל בב"י . (°) כתב בהג"מ אם אותו מתחלה בעבוד לשם קדושה מניח העכו"ם להוציא לתקנו וא"ל לסייעו עוד . (°) וכ' כ"ש כתב שיכתוב בראש בפני' ולא יסמן במרצע: יד הטהורים . כתו' סוטה דף י"ז ע"ב כתבו בשם הירושלמי דאפילו שאר ספרים שיש בהם שמות אסור לכתוב על עור בהמה טמאה : טו דסיימו שלא וכו' ואז אפי' ניכר הנקב (°) נגד השמש בשר [כ"מ] (°) עסט"ו : טז אות קטנה וסמ"ג בסימן כ"ח ת כ"י וכדעת ר"ח ור"ת דפכלי שלא לשמה א בפ"א מה"ה ב בהלכות ס"ת בשם רבי ברוך ג הגהת מיימו' בה"ת ד הרב השמיעו שם והעור בי"ד שם בשם הטוב לגאון מבשיר ה שבה ק"ח ו שם ותולין ק"ל ז הר"י אבסגרי בפי' ל"ז ח שם ט מנחו' כ"ע לפירוש השני ברש"י לרמב"ם בפ"א הה"ת ובפ"ק דמגילה כ הלכות ס"ת ובפי' הא' ברש"י בתנחות ל שם בגמרא דתנחות

עטרת זקנים

* אם עיבדו עכו"ם כו' וסייעו קלת בעיבוד דהיינו אחר שיוליאם מן המים אבל אז יסייע היהודי לפשוט העור שיהיה קלף ויפשוט העור לאדמו כלל כחו כדי שיהיה הקלף אדום לכתוב עליו ד' פרשיות של יד בתחילה אחת כי מצוה היא לכתוב לבתחלה תפילין של יד בתחילה אחת ואחר שפשט העור יקח התער ויוציא המים מבני לדדים של עור בכל יכלתו ואחר כך ינית את העכו"ם לפעול כל המורך ולייבש (כדרך שאמר פי' י"ב) : * יהיה הקלף מעור בהמה טהורה (הע"ז) מלוח מן המובחר לכתוב תפילין בעור של שלו לפי שלא נעבדו בו שבודת הטמים ובפיר קרוי עור דלא גרע מעור עוף טהור דבשר אינם יכול לעשות פעולה עובה מעור שלו לתפילין של ראש בחמת דקותו יותר מעור עבה (ספר המלות סי' י"ג) : * יהיה הקלף שלם כו' (הע"ז) אבל אם אין ראה' אות חלוקה לשתים אע"פ שראה נקב דק כנגד השמש בשר אבל אם ניקב כל כך שהאות ראה חלוקה לשתים פסול ולא מהני אפי' אם התיקון יוכל לקרותו וכ"ז קודם הכתיבה אבל אם לאחר כתיבה נחלק האות לשתים ע"י נקב בשר אם תיקון יכול לקרותו (כ"י סי"ט) :

חתם סופר

ח"ם או"ח סי' נ' : (שם) במנ"א ס"ק י"ג סי' ק"ל בב"י. נ"ב הביא חובה לנפשיה דמשם מייתי ראי' מטהרות ושכלנו טהורין נבי חלון של אוליירין ש"מ שאין חילוק בין מידי דאכילה לשאר מילי ובתשובותי ישבתי זה בה"ם יו"ד סי' קכ"ד ד"ה הב"י :

אשל אברהם

א] קלף. ועיין תשובת בתי כהונה בית דין שאלה י"ב דמסיק דלא מיפסל פיסול באות כל שאין נורתי' נפסדת

יען כי כן מדוקדק לבון הרמב"ן וכן מפורש בעור וספיקות מהרי"ק אינו מוציא מידי ספיקות המורים הגדולים אלו. ועיין י"ד סי' ר"פ ס"ח. והא דבאמת תשש מהרי"ק לדברי ירושלמי הלא ס"ם דידן מסיק דלא בעינן היקף גויל אלא שלא יגע אות באות הי' בת' בי"ד סי' כ"ג דניקב תוכו שאני דאשיב שפו מסביבו דהוא מגיע הירעי' : **ב]** פסול. יודי"ן שלא נמצאו קוצי התחתון בשמאל לדעת רש"י כפרים דיעבד ולר"ת פסוליס וכ"כ המרדכי והר"ר יצחק בר' ברוך כתב דרש"י מודה לר"ת בזה ובכ"פ הוי בפק דחוריתא. ומ"מ העל' כתי' בי"ד דאין לפסלן אלא דיש לו עדיין תקנה ואל הגבית בזה לדברי מגור דהוי שלא כפרדן ועיין ביד אהרן סימן ל"ו :

שערי תשובה

שלאחר העיבוד חולקין אותו ומושחין אותו בצבע לבן כדי שיהא חלק ולבן ביותר וקצת סופרים רצו לאסור מפני שאינו כותב על הקלף רק על אותו צבע ומפסיק בין הקלף לכתב והשיב שקנאת סופרים הוא זה והבל יפצה פיהם וכתב שמצוה מן המובחר לכתוב על קלף זה משום זה אלי ואנוהו והצבע זה שמדובק לקלף אינו הפסק וגם כי כל לגאותו אינו חוצץ ע"ש. ונראה שלכתחלה יש להעביר על פניו בחוזק יד מטלית לבן ולקנח היטב ואז מה שאינו מדובק בהקלף מהצבע דבק טוב יסור ממנו ע"י הקנוח הזה ומה שנשאר מדובק בו הוא נעשה נוש אחד עם הקלף ואינו חוצץ ומ"מ נראה שאין להתיר רק משיחה דקה אבל לא אם הוא טוח על פניו ועב קצת : (יב) ס"ת. עבה"ט בשם עה"נ ובפני' מאירות ח"נ סי' י"א כתב שנכד הגאון בעל עה"נ השיב עליו מדברי הש"ע והב"י כאן ובעל פנים מאירות הוכיח מהש"ם דמנחות שהדין עם העה"נ ע"ש. אמנם בשאנת אריה סי' מ"ז הארוך בזה דעיבוד וכתיבה לשמה מהני מקדושה חמורה לקדושה קלה ולא מיבעיא מש"ר לש"י דמסתברא דחדא מילתא הוא ומהני בין מש"ר לש"י ובין איפכא ואם עיבד לס"ת מהני לתפילין ומזוזות שקלים מקדושת ס"ת. ואם עובד לתפילין מהני למזוזה ולא לס"ת ואם עבד למזוזה לא מהני אלא למזוזה לבד וכמ"ש הב"י סי' ל"ג ע"ש : (יג) הטהורים. עבה"ט וכ' בבכור שור בשבת דף ק"ח מנין שאין כותבין תפילין כו' והוא ע"פ מה שביארנו בשאלה אחת אם מותר לכתוב תפילין ע"ג עור בהמה טהורה שנעבדה ונעשית ע"ז והעלינו לפי מ"ש כאן דבעינן מן המותר (ור"ל שבתשובה שם הוכיח דמותר בפיך ממש בעינן ודלא כמ"ש התוס' דקאי על המין וקפר תשובותיו נעלמו מן העין וחבל על דאבדין) אלא אפי' לפירוש התוס' דהכוונה על המין המותר מ"מ יש לאסור דע"ז איתקש למת כו' ע"ש : (יז) לשתים. עיין בה"ט ועיין בתשובת הגאון בעל אבן העזור הנדפס בגליון המנ"א ועיין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סי' נ' משש"ש : (יח) עבה"ט. ובבר"י כתב בשם יד אהרן שיש ט"ם בש"ע וכצ"ל והדק ממנו פ' והיה כי יביאך שהיא יותר גדולה. ולפ' קדש ולפ' והיה אם שמוע שהם ארוכות עושים קלף דק מאד ע"ש.ובהלכות קטנות סי' רנ"ט כתב דא"צ להניח ע"ש ודבריו דחוקים. וגם כי מ"ש ידחק לחוץ פשיטא שזה מקלקל הנוי ביותר וכאן רוצים להשוות הבתים שיהיה נוי לתפילין. וגם מה ענין לקרות לה ארוכה בשביל שדחוקה

באר הגולה

מאליו ואם מוציאה קודם לכן לא יכתב עליו דהוי דפתרא כ"ם מ"א : (יב) ס"ת. כתבו' עבודת הגרבוני סי' כ"ה לוסר לכתוב תפילין על קלף שנתעבד לשם ס"ת אם לא שיתנה בתחלה בשם ירצה לאחר כתיבה וכ"ם בנקב בעובי האות : שם (°) כסמוך לענין. לשון זה אינו מדוקדק דהא בסמוך בנקב תוכו לא מתלק כלל וכמו שאלכתוב באות ע"ז דמ"ם בסעיף ט"ז אם לאחר שנכתב לבו דוקא ושיקר כוונת הט"ז על מ"ם בסעיף ט"ז וכמ"ם באות הקודם וק"ל :

מ"א סקט"ו (°) נגד השמש. חולק להט"ז סק"ו וכ"ל דאם הנקב נסתם מהדיו אף שכנגד השמש ניכר מקום הנקב מחמת שהקלף נקוב אם ומתירין זהרי אמה דרך הדיו הט"ז מודה בכ' ולא מיירי הש"ז אלא שגם הדיו נפל מהנקב רק שלרוב קטנות הנקב אינו ניכר אלא נגד השמש : (שם) (°) עסט"ז. ל"ל עסט"ז וכוונתו דאפ' שנכתב כשר וכמו שכתבתי באות י"ט ומבית רחוב לכב"ח דאף שנפל הדיו מהנקב בשתיהם מ"מ כיון שכתב את הנקב בעודו לא אם כן היה כשר בעת הכתיב וכן משמעות הב"ח ע"ש ודט"ז דפוסל בזה כמ"ש באות י"א פ"ל דזה לא הוי ככתב בכשרות כיון דעתיד ליפול בכתיבתם אבל אם גם בשתיהם כ"ש כיון דגם בשתיהם היה סותם וק"ל : (ש"ע סעיף ט"ו) (°) אם לאחר שנכתב כן הוא נ"כ ל' הטו' עיין (ש"ז סק"י) שכתב דהטו' לא סבירא ליה תירוץ הב' של הב"י שגם המחבר בסעיף זה הולך בדרך הטור וא"כ ל"ע למה כתבו כאן אם לאחר

הגהות רעק"א

כדיעבד דמשמע דבדיעבד מהני מתשבה שכותב תזכרות לשמן כיון דאחר בתחלת הכתיבה שכותב לשם קדושת תפלין אבל בלא"ה לא מהני מתשבה. גם ביו"ד גבי ס"ת נקט המחבר ואחר בפיו ולא נקט לשון ושוב משמע דמדינא הוא דצריך להוציא בפתיו וע"ע : מנ"א סק"י וכ"מ רס' מ"ב סב'. והוא מפורש בסוגי' מנחות ל"ד. אחנם קשה לי א"כ מאי פרכי' שם ולמ"ד דזמנה מלתא וכו'. דלמא ג"כ להוציאו לחול אבל הורדה לקדושה קלה מותר כמו לדיון בהזמנה בגוף הקדושה. ומצאתי בתשו' עבה"ג הדוכית מזה דאין חלוק בין שמוש חול לבין הורדה. ולזה הסכים גם בשו"ת פמ"ח א"ב סי' י"ח. ועל רחיית מנ"ח. ממה דמשנינן בתדתי. יש לפי יסוד דברי המאור דגוף הקדושה הזמנה אלתא משום דילפי מעבלה ערופה. וזה לדיוא דקי"ל דע"ע ירידתה לנחל איתן אוסרתה. אבל התם בתנחות דמשני בתדתי זהו על מרי' דשמעת' שם דהוא ר"י דאמר אין מורידי' וכו'. ולדידי' דר"ל בכריתות דעריפתה לאוסרתה. באמת גם בגוף הקדושה אמרה. אמנם לאו מלתא ופיר משני בתדתא. ועלה פרכי' ולמ"ד הזמנה מלתא. הייני לאביי. וכן למ"ד ירידתה לנחל איתן אוסרתה. ולדידיה בגוף הקדושה עכ"פ מלתא היא ודו"ק. ובתשו' הארכתי בזה : ט"ז ס"ק ז' אבל אם אחר שנכתב ניקב. וכ"כ הכ"מ ולשיטתו' אזיל כמ"ש בשמו בגליון הט"ז בסמוך בסעיף י' דאם אחר הכתיבה בפסק ונחלק האות לשנים מנרפים אל מטה לבל תעלה לשעור האות אבל לט"ז שם המיירי דיש בעליון לבד כשיעור. אבל אין מלטרפים ע"י שלמטה. אוך מבית ראו' מבסמוך מניקב תוכו. וע"ע : סעיף ט"ז הנ"ה בגון ו' ז' בפמ"ג סס' זה תמה אמאי ז' בכלל הפסוקות הא הגם עובר מב' הלדדים ולא מחזי כיו"ד. א"כ כמלא אות קטנה מכשיר :

באר היטב

(יג) ס"ת. עבודת הגרבוני ס' כ"ה מ"ל : (יד) עין. כתבו' בפ"ח ס"ב : (טו) אם לשם ס"ת אם לא שיתנה בתחלה בשם ירצה לאחר כתיבה וכ"ם בנקב בעובי האות : שם (°) כסמוך לענין. לשון זה אינו מדוקדק דהא בסמוך בנקב תוכו לא מתלק כלל וכמו שאלכתוב באות ע"ז דמ"ם בסעיף ט"ז אם לאחר שנכתב לבו דוקא ושיקר כוונת הט"ז על מ"ם בסעיף ט"ז וכמ"ם באות הקודם וק"ל :

מ"א סקט"ו (°) נגד השמש. חולק להט"ז סק"ו וכ"ל דאם הנקב נסתם מהדיו אף שכנגד השמש ניכר מקום הנקב מחמת שהקלף נקוב אם ומתירין זהרי אמה דרך הדיו הט"ז מודה בכ' ולא מיירי הש"ז אלא שגם הדיו נפל מהנקב רק שלרוב קטנות הנקב אינו ניכר אלא נגד השמש : (שם) (°) עסט"ז. ל"ל עסט"ז וכוונתו דאפ' שנכתב כשר וכמו שכתבתי באות י"ט ומבית רחוב לכב"ח דאף שנפל הדיו מהנקב בשתיהם מ"מ כיון שכתב את הנקב בעודו לא אם כן היה כשר בעת הכתיב וכן משמעות הב"ח ע"ש ודט"ז דפוסל בזה כמ"ש באות י"א פ"ל דזה לא הוי ככתב בכשרות כיון דעתיד ליפול בכתיבתם אבל אם גם בשתיהם הוי כיון דגם בשתיהם היה סותם וק"ל : (ש"ע סעיף ט"ו) (°) אם לאחר שנכתב כן הוא נ"כ ל' הטו' עיין (ש"ז סק"י) שכתב דהטו' לא סבירא ליה תירוץ הב' של הב"י שגם המחבר בסעיף זה הולך בדרך הטור וא"כ ל"ע למה כתבו כאן אם לאחר

לבושי

מ"א סקי"ג (°) שנתן בסימנין. דא"ל דמירתת שמא יש לו ע"ע בעור עלמו דא"כ למה לי סימנין: (שם) (°) כתב בהג"מ דברים אלו אין להם שייכות כלל בכאן וא"ל דע"ם הוא ומקומם בסקי"ח אחר מ"ם וכדיעבד אפילו לא סייעו כלל כשר. וע"ז הבינו בשם הג"מ דאם הוא ישראל נתנו בעצמו לתוך העיבוד פני אפילו לכתחלה ואין צריך שוב לסייעו כי נתינתו לסיד לשמה הוא עיקר העיבוד והשאר הם תיקוני' בעלמא. וע"ז סייס שם בסקי"ח ובע"פ צריך שיאמר לעכו"ם כו' ר"ל לענין דיעבד דאפילו לא סייעו כלל כשר דסתכינן אהרא"ם מ"מ אמירת ישראל הא בעינן מש"כ צריך שיאמר' לכנכרי שיתנו אל הסיד לשמה דבא זהו עיקר העיבוד ויתר עשיתיו הם תקונים בעלמא אף"כ כשלא אמר לעכו"ם ליתנו להסיד לשמה אף שבאמר עשיתיו אמר לו אפשר דפסול דיעבד כן המשך דברי בסקי"ח : (שם) (°) ובספ' כ"ם. זה נמשך אל מה שהקשה התלא מהי"ד דכתב לא מהני ותירץ ב' תירוצים ע"ז כתב הכ"ם בלתא מחמיר דלא מהני מסמן בתמצא כמו בי"ד אלא יכתוב בעור המופשט מהראש בפניתיותו ואין העכו"ם יודע כלל מזה והוי סימן פעלית : ט"ז סק"ו (°) הדק. ביאורו הקלף שהוא דק : (שם) (°) לחזור ולתקנו. מדין זה הוי הוכחתו בסקי"ם דמסייע בסוף העיבוד מהני דאיתא ק"י מכאן דהעיבוד הראשון כבר נגמר כולו וע"ש בט"ז בי"ד : סק"ז (°) עד שלא נכתב. ר"ל שהרי עדיין לא הזכיר הכתיב' עד אח"כ שכתב ובתתכין ע"ג אבל תחילה לא כתב רק אאם מעביר עליו הקולמוס בדיו ונשתם שעל הנקב לבדו מעביר הקולמוס ומייסו ברינו' דקה שאינה עבה רק כמלא נקב ועי"ז כתב שאין לאלק ולאות' ברינו' הדק' קרא אות א"כ אין כותבין עליו אא"כ אותה הברינו' הדק' אין נחלק לשנים וזה אא"כ

ביאור הגר"א

ספ"ג ומותר לשנותו כמ"ש בתנחות ל"ד כ' : אבל כו'. דקולא מתפילין כתב"ר ל"כ א' ובסת ע"ע כ' : ס"ט אם עובדו כו'. מתבאר בסי' י"ל ס"ב : ס"יא עור כו'. כה' בעור שם ובראש"ש ס' ס"ת בשם גאון דבשר בבה"ג : ס"יב ועוף. מימרא שם : ולא כו'. בעוף דלא אפשיטא שם ולתומרא : ס"יד הסופרים כו'. ע"ם ומתחלף והיה אם שמוע עם והיה כי יביאך אם שמוע זה אלי ואנוהו כמ"ש וזהו כו' : ס"טו אם כו'. רמב"ם ובלגון שני שבשר"י וכ' סה"ת שזה עיקר דתוכו מ' חללו כמו חק תוכות וכן בירושלמי כמ"ש לשנה לבבו לגון רחמון ל"ב דמ"ש רגל ימיני לו שמחלו : שהנקב כו'. כן פירשו כל המפרשים דבסתמא קאמר ופליגי עם הירושלמי : אבל בירושלמי כו'. אמר אשיאל ניקב נקב בתמצא הבית אם היה גויל מקיפו מכל גדיו כשר וא"ל פסול : ניקב כו'. שהרא"ש כ' דלגון רחמון עיקר דלבנון שני קשה אמאי נקט הא' יותר משאר האותיות שיש להן חוק לבל סה"ה כ' דלגון שני עיקר וקושייתו י"ל דנקט אבב שר"ל רגל הימני ו"ם אבל אחר כו' : ס"טז הפשוטות כו'. כ"כ המרדכי לחלק בין עובדא דבבא שהוא מהפשוטות כמש"ש וי"ן דוחברג להבית הסט"ו : וא"צ כו'. כ"מ מרש"י שם ד"ה דלא תכיס כו'. מ"כ : מיהו כו'. שהועלת קריאת התיקון דגילוי מילתא הוא שהאות בתיקונו שם : הא דמכשרינן כו'. ממש"ש כל אות שאין מוקף כו' וז"ש בסי"ו לא לאחר שנכתב כו' ומ"ש בלי סיקף קלף מתחלתו כו': או אם כו'. אע"ג דבירושלמי פ"ב דברכות אמרינן עירב האותיות אית תני כשר ואית תני פסול מ"ד כשר ואית תני פסול מ"ד כשר אמרלו ותפארתנו אבל אחרלן לפנים כשר אלא שעד שלא נעשה אלות נעשה אחר נעשה אלות בשבלה משא"כ לאמצע שנגמר לורת האות נדבקה ונאמצע

מחצית

עצמו שפ"א מלא בין שיניו גבינה אחר זמן מרובה של אכילת הגבינה לכן החמיר ע"ע אבל אדם א' אינו רשאי להחמיר להמתין אחר אכילת גבינה שם שעות ועיין מ"ש עליו הש"ך בי"ד סי' פ"ט ס"ק י"ז : (ס"ק י) אם לשם כו' אלא הזמנה וקי"ל כרבא הזמנה לאו מלתא אע"ג שנכתבו לשם ס"ר ר"ל אפי' הכתיבה ל"מ רק הזמנה והיינו בתפילין דעיקר עביית מלותן הוא הנחתן משא"כ בס"ת בתחלת הכתיבה מיקרי מעשה וכ"כ בס' א"ר : ודע דמ"ש בש"ע שיש זי"ן דקלפין אלו שגורים הרבה אלד הבשר נכן מקרי קלף כי' בס' א"ר שמעת הסי' לידע איזה לד הוא אבל אם מלאלחו במים קצת מתכוין אלד הבשר וצריך להסגיח אלא ישאר על העור קודם שיכתב עליו קרוס מן חלק של לד הבשר שהוא דוכסוסטוס ולא מבעיא בתפילין שאסור לכתוב על דוכסוסטוס אלא אפי' מזוז' שמצוה לכתוב על דוכסוסטוס כמבואר בי"ד סי' רפ"ח אפ"ה צריך שלא ישאר על העור קרוס דק דהא בדוכסוסטוס צריך לכתוב אלד הבשר ואי כותב על אותו קרוס הרי כותב על דוכסוסטוס אלד הבשר:(ס"ק יא) והיינו כו' אינו מועיל להשחיר כו' ע"ז בי"ד כו' כ"כ פה אלא שכ' דאפי' לא סייעו הישראל אלא בסוף העיבוד סגי דהא כ' העור שם בשם ר"ן גאון ורמז הש"ע בה עליו סעיף י"א דאם נתעבד שלא לשמה יש מיקון לאחזיר הקלף לסיד ושוב להביאו לידי מיתות ומ"ד א"כ כ"ם כמסייע בשעה שיש עליו עדיין סיד הראשון דמהני עכת"ד : ומ"מ כ"ז לדעת הרב"ר דס"ל הכי שכתב בטי"ד שימן רע"א עמ"ש הרא"ש בתשובה במקום שאין עבדים ישראלים יש לסמוך על הר"ב דמתיר אם מעבדו' עכו"ם וישראל עומד ע"ג ומסייעו קלת ותמה הרב"ר דמה בכך שאין עבדים ישראל מצויים מ"מ הלא אפשר שישראל יתנו לתוך הסיד לשמה ויעבדנו עובדי כוכבים והוי עיבוד לשמה אפי' להרמב"ם (ס"ל דלא

ב מרדכי בהקומץ כ כ"י מדברי הרמב"ם ספ"ח מהלכות תפילין ס תשובת רבי לוי ז' חביב

לבושי שרד

שנכתב הא אין חילוק וכשר להבבלי אפילו היה הנקב התחלה קודם כתיב' וימלא כל הנקב כל החלל ואולי משום שדרך הפוסקים לכתוב רק המפורש בש"ס בהדיא והכוא דניקב תוכו בש"ס תיירי דניקב אחר שנכתב לא שאירע הכתב בתקוס הנקב הא אהכוא דניקב ירבו אמר התם אם נשתייר כמלא אות קטן' מבואר דתיירי בנקב אחר שנכתב הש"ס כתבו כאן ג"כ אחר שנכתב ובאמת לאו דוקא וכן מה שכתבו כאן ניקב בתוך בסכנלאו דוקא כיון דעומדים בהירון ג' של הכ"י לא קפדינן אהיקף גויל רק לענין דיבוק אות לאות א"כ אף נקב מחוץ לאות דתתיר טפי נמי כשר והיינו דומא דסעיף שאח"ז וכ' סעיפים אלו הם דרך לא זו אף זו ;תיירי תרוייהו אף קודם שנכתב ואחר כך כתב המחבר הא דמכשרינן כו'הוא בהירון ג' של הכ"י ויש חולקין מה בין תוך האות בין מבחוץ ובאמת דבריו סותרים זא"ז כמ"ש (בט"ז סקי"ד) : ט"ז סק"ח (°) הלכך אם ניקב כל הוכו. יש כאן ע"ס דמ"ש בסוף הס"ק משמע דוקא כל תוכו ולא קלת ממנו היקום תיבת אלו הם בכאן והמשך דברין דאף לי נחתיר לענין היקף גויל בתוכו בהירום' מ"מ יש למו חילוק בו קולא אחד מדבי העור על דברי הירושלמי הלכך ניקב כל תוכו פסול משמע דאם ניקב חלי תוכו דאז פסול האות אם ניקב חלי תוכו לא הוקף גויל כשר וע"ז כ' ואעפ"כ נרא' כי' ור"ל דגויל שאינו חלי אות הוי כאלו הוקף גם חלי הסני כיון שהכל הוי כחלק אחד :

שם (°) חלק מגד אחד . לכאור' ר"ל אם נעש' נקב בתוך רחוק מהאות דאין בו פסול ע"י מעט הקלף שאינו האות ונקב דלא דמי לתתם עכ"פ כל האות מוקף גויל מבא"כ כאן דאלי אות שיהו מוקף גויל וצ"ע :

מ"א סקי"ז (°) כיו"ר. ר"ל מש"ה לא הוי הכא שיעורא כמלא אות קטנה כנסעיף הקודם אלא תלוי בתבונ : מ"א סקי"ח (°) רגל אחד . וכן הגירס' בגון וי"ו או זיי"ן שנפסק רגל אחד מהם ור"ל או וי"ו או זיי"ן : (שם) (°) במש"ל. ר"ת כמ"ש לקמן והיינו בס"ק ח' דבאלף פסול ע"ש : ס"ק כ"א (°) בלא ניקב.וא"ש בש"ע ונפסק ביאורו או שנפסק :

(שם) (°) שריע' דקה. אפשר שאינו תולק אהכ"ח דהכ"ח היינו כשהנפסק ניכר ונראה וכן הוא בכ"ח בהדיא אבל בשריע' דקה שאין הנפסק נרא' היוד'. וא"מ גם בשריע' דקה אצריך שלא יהא מעבר לגויל דאם שאין ניכר אלל הנפסק פסול מגד שאינו מוקף גויל אם היה חתך זה קודם כתיבה :

ביאור הגר"א

לישנא אחרת כ' התרדכי וש"פ אמנם בתלמודו אחרו כל אות שאין מוקף גויל כו' ולא מפליג בין לחתם או להעלם שלגולם צריך היקף ע"ש :

שערי תשובה

באמצע. לכן מהוורתא להגיה כמ"ש ביד אהרן כנ"ל : (°) הפשוטות. עבה"ט ומ"ש שאין לדברי המג"א הבנה עיין ביד אפרים מ"ש ענין נפלא בזה ע"ש : (כא) לא הכם. עבה"ט ועיין בדברי המאירי שהביא הב"י ומ"ש הא"ר ובשו"ת בית אפרים בזה באורך : (כב) עד ס"ק ל"א. עיין ביד אפרים ותמצא ביאור הדברים שהביא המג"א מתשובות הגדולים וכמה הלכתא גוברת' איכא למשמע מינה וכתב בגינת ורדים כלל כ' סי' ה' סופר שנזדמן לו כ"ף פשוט' להשלים השיט' והמשיך גגה של כ"ף עד שהגיע לבסוף ועי"ז דומ' לדל"ת או לרי"ש נדולה שהוא פסול לכמה פוסקים אפשר להקל בשעת הדחק דמוכחא מילתא על ידי כתיבת' בקולמוס דקה שאינ' מאותיות גדולות רק שהאריכהו להשלים השיט'. ואם אין לו תפילין אחרים יכול לברך על אלו ואם אירע כן בכ"ף של אלקיך אסור לגוררה ולכותבה מחדש שאפשר כבר קידשה השם ובשאר אותיות ותיבות יכול לגרור כולה ולכותבה מחדש אבל לתקן ע"י שיגרוד מקצת הרוחב שיהיה כ"ף פשוט' כתיקונ' אין לה הכשר רק בשעת הדחק כמו קודם התיקון ע"ש ועיין במ"א שם המג"א בשם תשובת מהר"י הלוי ומ"ש ביד אפרים בזה. וכתב בברכי יוסף בתמונת הכ"ף פשוט' אם כתב פשוט' ובזזיות כמו דל"ת פוסל מהר"ש גרבוני ומהר"ם גלאנטי בתשוב' סי' קכ"ד הכשיר וכ"כ מהריק"ש כת"י והעיד שראו ס"ת שכתב מהר"ל בן חביב לעצמו והכ"ף עליו בצורת דל"ת וכ"כ בלקוטי פר"ח א"ח. ועיין בזכרון יוסף ח' ב' אם האריך הסופר קוצי היודין יותר מהראוי עד שישוו לרגלי הימנית אין למחוק כל הקוץ ולחזור ולכתבו ובפרט ביו"ד השם ויש די לגרור אריכת הקוץ משיעורו הראוי והרוצה להחמיר יכול להעביר הקולמס על כימן א' שהלין בעד הכ"ח ועיין בקונטרס טולו' הכרס : (כג) אותיות . משמע דבין מלפניו ומלאחריו א"צ לכסותו וכ"כ הכ"ח בא"ע סי' קכ"ה ע"ש אבל מהרי"ט מ"ב בית י"ד סי' ל"ב כ' דלקמי' קאמ' אבל מה שקודם לו צריך לכסות שאם יתחיל מתחלת המקרא שיריכיה נקיט ואזיל וכן נהגו עכ"ל . ונכתב היד אהרן דאף שהרן שלהן מוגע' אל עצמה וכן נקודות אם שלפניו דלא כספר גט פשוט סי' קכ"ה ס"ק פ"ב ע"ש : (כד) האות . ז"ל מהרי"ק שורש פ"ע בדין אלפין שאין היו"ד שלהן מוגע' אל עצמה וכן נקודות אם שלפניו דלא כספר גט פשוט סי' קכ"ה ס"ק פ"ב בנפסק האות וכלי' לה משיעורא כגון ו' קטינה שאינו מסופקים אם הגיע לאורך ו' או אם כשיעור י' ולכך תועיל קריאת התיקון דגילוי מילתא בעצמה הוא דאורך ו' יש לה מדלא קראה י' אבל היכא דפסיגא שאין האות נכל' בצורתה מה מועיל בראיית התיקון ובעינינו רואות שאין האות בצורתה עכ"ל וכ"כ הריב"ש סי' ק"ך דלא מהני מדמה לאות אחרת אבל היכא שהפסול הוא משום שזה האות נדמה לאות אחר' דהיינו עין הפוכה עכ"ל ועיין סעיף כ"ה : (כה) ונפסק בו . להב"ח שכתבתי בס"ק כ"א אין מילוק בין נפסק בנקב בין נפסק אלא על ידי נקב אלא שראה הגויל האלף בתמצא שהוא לא מהני אלא"כ שנכתב מתחלה בלא נפסק האות אבל אם נכתב בו מתחלה לא מהני תיקון אלא"ג צריך לומר דבאן אחרי דוקא ולהט"ז צריך לומר דבאן אחרי דוקא דהיינו הוא הוא הוא הוא בלא בחיפסוק שום אות בנוקבא והא אמרינן בהקומץ כל אות שאין גויל מוקף לה מד' רוחותיה פסול ותי' דלא אמרינן כן אבל כשנתחלי הכתיב' היה שם נקב ונפסקה בו אמ"פ שיש בו שיעור אות פסולה משום דמעולם לא הוקפה גויל ע"ש ובט"ז ודו"ק כתב בתסו' הר"י הלוי אם יש סריטה דקה בתוך האות ואינו עובר מעבר לגויל כשר כיון שאינו נרא' כאות חלוקה

כמ"ל : יט וא"ל לכסות . מהרי"ט בי"ד סי' ל"ב כ' דצריך לכסות מה שלפניו אבל מה שלאחריו א"ל לכסות : כ שלא נשאר צורת . כגון שיו"ד של האל"ף אינו נוגע שאין מועיל קריאת התיקון אלא באורך האות [כ"י סימן ל"ו בשם מוהרי"ק ות"ה סימן מ"א ותשובת מהרי"ל סי' קכ"ז ועסק"ה]:כא ונפסק בו. אפי' (°)בלא נקב [כ"מ] וי"א הלוי כתב בתשובה אם יש(°) סריטה דקה בתוך האות ואינו עובר מעבר לגויל כשר כיון שאינו נרא' כאות חלוקה

הסני ודומ' אם נפסק(°)חלק מגד א' בחוץ ונשאר קיים באותה לד גופה דלא מלינו בזה פסול:(ט)אם שנפסק רגל הא' דבר זה א"א להלמוד והפוסקים וז"ל אגרא מיפסק ליה כיעא דה"א דהעם בנוקבא[פ' שבא נקב בה"א של העם בתפיגין שלו]ג"ל אבא אם נשתייר כמלא אות קטנה כשר ואם לאו פסול רמי מיפסק לי'כרעא דוי"ו דויברוג אמר ר' זירא זל מיתי תיתוק דלא חבי' ולא טפש מי קרי ליה ויברוג כשר ואם שלאו פסול ופי' אמרדכי דבנפסק כרעא דוי"ו דויברוג אינמועיל מה שנשאר כמלא אות קטנה דאמדרבה מי הוי נשאר כשיעור יו"ד הוה פסול כוהמי כוהמי וי"ו בעינן וכן בכל אותיות הפשוטות כגון זייני"ן מוי"ן פשוטין אבל בהיה דאיפסקא רגל הא"ה דבשר מי נשתייר כשיעור יו"ד . וכ' מהרי"ק שורש ס"ע בדין אלפי"ן שאין היו"ד שלהן מוגעת על עצמה וכן נקודת הפי"ה שאין מוגעת לגנה שהוא פסול וז"ל ופשיטא שאין להבשירו ע"י קריאת התיתוק שלא נאמרו דברים הללו אלא היכא שנפסק האות וכליר לה משיעורא כגון ו"ו קטינה שאינו מסופקים אם הגיע לאורך ו"ו או הם כשיעור יו"ד ולכך תועיל קריאת התיתוק דגילוי מלתא בעלמא הוא דאורך ו"ו יש לה מדלא קראה יו"ד אבל היכא דפסיגא שאין האות נשאר בצורתה מה תועיל בראיי' התיתוק ובעינינו רואות שאין האות בצורתה עכ"ל . וכך כתב ריב"ש סי' ק"ך דלא מהני קריאת התיתוק אלא היכא דפסיגא שאין האות נשאר בצורתה מה תועיל בראיי' התיתוק ובעינינו רואות שאין האות בצורתה עכ"ל . וכך כתב ריב"ש סי' ק"ך דלא מהני קריאת התיתוק אלא היכא שהפסול היא משום שזה האות נדמה לאות אחר אבל היכי שהפסול הוא משום שזה האות נדמה לאות אחר' דהיינו עין הפוכה עכ"ל ועיין בסעיף כ"ה : (כד) ונפסק בו . אם נשתייר כמלא אות קטנה אינו מוקף גויל הרי הוא כמו נפסק בנקב ולא מהני תיקון אלא"ג בעינן שיהא מוקף גויל ומה שכתבו הפוסקים בזה אם נפסק בנקב דמנכה הוא לגמרי מלא אות אינו מוקף גויל והרא"ש הסכים לפירוש קמא כמ"ש כאן בש"ע ומ"ש שמביא רמ"א ס"ל כפי' בתרא ממילא לפסק רמ"א לא משנחינן בירוש' דמצריך היקף גויל מכפני' ואפשר דדעת רמ"א לפסוק כחומרא של שני הפי' שזכרנו וכן נכון אלא דהטור מסיים (°) הלכך אם ניקב כל תוכו פסול משמע דוקא כל תוכו ולא קלת ממנו והטעם נראה דכל הגויל שבתוך האות הוי כחלק א' וע"כ אע"פ שנפסק הגויל בתוך האות מגד א' מגין עליו מה שנשאר מגד

(ט) אם שנפסק יח רגל [האחר] (הגו"ן) וכיולא בה [מרדכי פ"ק ר' ל"ב] (י) אם תינוק שאינו (יא) (כא) לא חבם (יב)ולא טפש יודע לקרותו כשר ואם לאו פסול (יג) יט ואינצריך לכסות לו שאר (כב) אותיו' כמו שנוהגים: הגה מיהו אם אינו רואים כ שלא נשאר צורת (כג)האות כתיקונו פסול אע"פ שהתיקון קורא אותו כהלכתו [מרדכי ומהרי"ק שורש ס"ע וריב"ש] כ (יד) הא דמכשרינן כשנפסק אות דוקא כשנכתב בכשרות ואח"כ נפסל אבל אם מתחלה כשנכתב היה שם נקב כא (כד) ונפסק בו אם כ רגל הכף הפשוטה או כיוצא בה מגיע לסוף הקלף בלי

מגן מ נפסק אחת מהאותיו' הגה יז (כ) הפשוטות כגון וי"ו זיי"ן

(ט) אם שנפסק יח רגל [האחר] (הגו"ן) וכיולא בה [מרדכי פ"ק ר' ל"ב]

חלוקה

יש קולא ברגל פנימי של ה"א שאפי' נשתייר כ"ש כשר ויש חומרא דלא מיירי מן הגויל שבתוכו כלל ממילא סמכין אירושלמי שמביא הטור שגם מנפנים צריך להיות מוקף גויל . ולגשון הסני יש חומרא ברגל הפנימי דהיינו שהוא שוה לרגל ימיני ופסול אם לא נשתייר כמלא אות קטנה ויש קולא דתלמוד שלמ סותר הירושלמי וס"ל מנפני' אינצריך להיו' מוקף גויל והרא"ש הסכים לפירוש קמא כמ"ש כאן בש"ע וש"פ שמביא רמ"א ס"ל כפי' בתרא ממילא לפסק רמ"א לא משנחינן בירוש' דמצריך היקף גויל מנפני' ואפשר דדעת רמ"א לפסוק כחומרא של שני הפי' שזכרנו וכן נכון אלא דהטור מסיים (°) הלכך אם ניקב כל תוכו פסול משמע דוקא כל תוכו ולא קלת ממנו והטעם נראה דכל הגויל שבתוך האות הוי כחלק א' וע"כ אע"פ שנפסק הגויל בתוך האות מגד א' מגין עליו מה שנשאר מגד

הסני ודומ' אם נפסק(°)חלק מגד א' בחוץ ונשאר קיים באותה לד גופה דלא מלינו בזה פסול:(ט)אם שנפסק רגל הא' דבר זה א"א להלמוד והפוסקים וז"ל אגרא מיפסק ליה כיעא דה"א דהעם בנוקבא[פ' שבא נקב בה"א של העם בתפיגין שלו]ג"ל אבא אם נשתייר כמלא אות קטנה כשר ואם לאו פסול רמי מיפסק לי'כרעא דוי"ו דויברוג אמר ר' זירא זל מיתי תיתוק דלא חבי' ולא טפש מי קרי ליה ויברוג כשר ואם לאו פסול ופי' אמרדכי דבנפסק כרעא דוי"ו דויברוג אינמועיל מה שנשאר כמלא אות קטנה דאמדרבה מי הוי נשאר כשיעור יו"ד הוה פסול כוהמי כוהמי וי"ו בעינן וכן בכל אותיות הפשוטות כגון זייני"ן מוי"ן פשוטין אבל בהיה דאיפסקא רגל הא"ה דבשר מי נשתייר כשיעור יו"ד . וכ' מהרי"ק שורש ס"ע בדין אלפי"ן שאין היו"ד שלהן מוגעת על עצמה וכן נקודת הפי"ה שאין מוגעת לגנה שהוא פסול וז"ל ופשיטא שאין להבשירו ע"י קריאת התיתוק דגילוי מילתא בעלמא הוא דאורך ו' יש לה מדלא קראה י' אבל היכא דפסיגא שאין האות נשאר בצורתה מה מועיל בראיי' התיתוק ובעינינו רואות שאין האות בצורתה עכ"ל וכ"כ הריב"ש סי' ק"ך דלא מהני מדמה לאות אחרת אבל היכא שהפסול הוא משום שזה האות נדמה לאות אחר' דהיינו עין הפוכה עכ"ל ועיין בסעיף כ"ה : (כד) ונפסק בו . להב"ח שכתבתי בס"ק כ"א אין מילוק בין נפסק בנקב בין נפסק אלא על ידי נקב אלא שראה הגויל האלף בתמצא שהוא לא מהני אלא"כ שנכתב מתחלה בלא נפסק האות אבל אם נכתב בו מתחלה לא מהני תיקון אלא"ג צריך לומר דבאן אחרי דוקא דהיינו הוא הוא הוא הוא בלא בחיפסוק שום אות בנוקבא והא אמרינן בהקומץ כל אות שאין גויל מוקף לה מד' רוחותיה פסול ותי' דלא אמרינן כן אבל כשנתחלי הכתיב' היה שם נקב ונפסקה בו אמ"פ שיש בו שיעור אות פסולה מ"מ דמעולם לא הוקפה גויל ע"ש ובט"ז ודו"ק כתב בתסו' הר"י הלוי אם יש סריטה דקה בתוך האות ואינו עובר מעבר לגויל כשר כיון

באר היטב

היינו יו"ד וה"ה אם נפסק קצת עוביו אם נשתייר מזעט דק כמו וי"ו או יו"ד דקה כשר [כ"י הר"מ] : יז הפשוטות . כגון וכו' שאם נפסק רגל האל"ף כמו כמלא יו"ד מ"ל נראית (°) כיו"ד : יח (°) רגל אחד . וכיולא בה [כ"ה הגי' הנכונה] וכ"ה בד"מ . ובמ"ש כתב רגל האל"ף וט"ס הוא (°) כמש"ל : יט וא"ל לכסות . מהרי"ט בי"ד סי' ל"ב כ' דצריך לכסות מה שלפניו אבל מה שלאחריו א"ל לכסות : כ שלא נשאר צורת . כגון שיו"ד של האל"ף אינו נוגע שאין מועיל קריאת התיקון אלא באורך האות [כ"י סימן ל"ו בשם מוהרי"ק ות"ה סימן מ"א ותשובת מהרי"ל סי' קכ"ז ועסק"ה]:כא ונפסק בו. אפי' (°)בלא נקב [כ"מ] וי"א הלוי כתב בתשובה אם יש(°) סריטה דקה בתוך האות ואינו עובר מעבר לגויל כשר כיון שאינו נרא' כאות חלוקה

מגן אברהם

(°) הפשוטות . משמע דבין מלפניו ומלאחריו א"צ לכסותו וכ"כ הכ"ח בא"ע סי' קכ"ה ע"ש אבל מהרי"ט מ"ב בית י"ד סי' ל"ב כ' דלקמי' קאמ' אבל מה שקודם לו צריך לכסות אם יתחיל מתחלת המקרא סריכיה נקיט ואזיל וכן נהגו עכ"ל . ונכתב היד אהרן דאף שלהן מוגע' אל עצמה וכן נקודות אם שלפניו דלא כספר גט פשוט סי' קכ"ה ס"ק פ"ב ע"ש : (כג) האות . ז"ל מהרי"ק שורש פ"ע בדין אלפין שאין היו"ד שלהן מוגע' אל עצמה וכן נקודות הפשוטות כגון זייני"ן מוי"ן בנפסק האות וכליר לה משיעורא כגון ו' קטינה שאינו מסופקים אם הגיע לאורך ו' או אם כשיעור י' ולכך תועיל קריאת התיתוק דגילוי מילתא בעלמא הוא דאורך ו' יש לה מדלא קראה י' אבל היכא דפסיגא שאין האות נשאר בצורתה מה מועיל בראיית התיתוק ובעינינו רואות שאין האות בצורתה עכ"ל וכ"כ הריב"ש סי' ק"ך דלא מהני מדמה לאות אחרת אבל היכא שהפסול הוא משום שזה האות נדמה לאות אחר' דהיינו עין הפוכה עכ"ל ועיין בסעיף כ"ה : (כד) ונפסק בו . אם נשתייר כמלא אות קטנה אינו מוקף גויל הרי הוא כמו נפסק בנקב ולא מהני תיקון אלא"ג בעינן שיהא מוקף גויל ומה שכתבו הפוסקים בזה אם נפסק בנקב דמנכה הוא לגמרי מלא אות אינו מוקף גויל והרא"ש הסכים לפירוש קמא כמ"ש כאן בש"ע ומ"ש שמביא רמ"א ס"ל כפי' בתרא ממילא לפסק רמ"א לא משנחינן בירוש' דמצריך היקף גויל מנפני' ואפשר דדעת רמ"א לפסוק כחומרא של שני הפי' שזכרנו וכן נכון אלא דהטור מסיים (°) הלכך אם ניקב כל תוכו פסול משמע דוקא כל תוכו ולא קלת ממנו והטעם נראה דכל הגויל שבתוך האות הוי כחלק א' וע"כ אע"פ שנפסק הגויל בתוך האות מגד א' מגין עליו מה שנשאר מגד

יד אפרים

במ"א ס"ק י"ז כשאר כמלא יוד אם כן נראה כיוד כנ"ל. ור"ל לפיכך אינו מועיל כשתייר כמלא יוד דאדרבה נראה כיוד ופסול הלכך בעינן תיקון בזה : מ"א ס"ק י"ח שמגיה רגל הא'. ולפ"ז צריך למחוק תיבת לו וכ"כ בפ"מ ומתחלת הסקל. ואתמה לפי"ד הוא למוחר וגם דמות רגל דנקבו קלת לא משמע הכי. ועיין בט"ז שכתב שאין לתגי' ה"א דבה"א הדין כמלא אות קטנה ע"ש ולפענ"ד י"ל דהא דצריך מלא אות קטנה דאינו אל"כ לא מהני תיקון כמ"ש הפוסקים. אבל מ"מ אף שיש מלא אות קטנה דוקא אם הוא נקרא לתיקון דלא חכיס. דאל"כ כיון שהוא כתב שאינו נקרא לתיקון כו' יש לפוסלו דאין זה כתיב' תמה שאחר' תור' שיהא כתב הכיכר לכל תחתה הכתב. ואם אין נקרא לתיקון דלא חכיס רק החתם מרגיש בהכנה אלא לא מהני כיון שאין הכרה מגד הכתב עצמו. י"ל דתרוייהו בעינן מלא אות קטנה וגם קריאת התיקון. וכש"ם בעובד' דאיפסיק ר' בנוקבא ל"ל שזה היה פשוע שיהיה נקרא ה"ל לתיקון אלא היה רק הנפסק דק בנקב אחר כתיב' והנקב דק אמנרפין גם מה שאמר' כמ"ש הכ"י בשם המאירי וכמ"ש הא"ר. משא"כ בנפסק הנפסק גמור צריך להבחין ע"י תיקון גם בחות ס"ת. והנה אם נפסק רגל הר' ונשתייר לתעל' כמלא אות מ"מ צריך הכתב' ע"י תיקון כמו בחות ה"א וכן בנפסק רגל הח"ת דיוק הכי הא"ע שנשתייר בח' אלא אות קטנה אבל לד הסיינו יו"ד . אין מועיל רק שיהא שם רגל עליו אבל אם אינו שיהא לו דין כתב אזי צריך קריאת תיקון . ובשאר דאתיקון לכהי היה נראה' לפענ"ד שיש ע"ש במג"א ס"ק ח' ד'. ור"ל שרמ"ל בא לפרש מ"ש נפסק אחת מהאותיות היינו

הגהות רעק"א

שם בהמחבר בשנכתב בכשרות ואח"כ נפסל. ומ"מ דוקא בנפסק על ידי נקב. הכנ"י הוסיף דע"י נקב בעי' ג"כ שנפסק אח"כ . אבל בנגיעה אות בחות. אף שנכתב בכשרות ובדבק אח"כ פסול כדמשמע סעיף י"ח. תצו' דבר משה אות ח' סי' ח' : מ"ז ס"ק י' דאם אירע שנתב הסופר. לענ"ד גם הב"ח מודה בזה אלא דס"ל דבנפסק אחר שכתיבה אם יש שיעור אות ע"י צירוף שלמעה עם שלמעלה מבארי' ובזה כ' הב"ח דאם מתחלת הכתיבה נפסק לא מהני תיקון כללע"ד ברור דעת הב"ח וכמ"ש לעיל : מ"ז ס"ק י"ד ולכאורה תמוה דגם על הי' ח' יקשה הא ליכא פסול בנקב אלא בנגיעה. אח"כ ראיתי בהגו' מודע ביהודה סי' ע"ה דעתה בזה עיי"ש ועי' באורים גדולים לסוד ג' : מג"א ס"ק כ"א אפי' בלא נקב ב"ח. תמג"א קיצר בזה דבמה דאייריי הכא בפ"ע לענין היקף גויל פסוקא דבנפסק אם יש בשלמעלה שיעור אות אף דבתחלת הכתיבה היה הנפסק דכשר. וכ"כ הב"ח לדבריו דבל הנפסק שלאחר הקו התחתון הוא כשר בשלמעלה לחוד אלא דדברי הב"ח הם היכא דליכא שיעור אות אלא ע"י

באר הגולה

ה מרדכי בהקומץ כ כ"י מדברי הרמב"ם ספ"ח מהלכות תפילין ס תשובת רבי לוי ז' חביב

שערי תשובה

כמו יו"ד וה"ה אם נפסק קצת עוביו אם נשתייר מזעט דק כמו וי"ו או יו"ד דקה כשר [כ"י הר"מ] : יז הפשוטות . כגון וכו' שאם נפסק רגל האל"ף כמו כמלא יו"ד מ"ל נראית (°) כיו"ד : יח (°) רגל אחד . וכיולא בה [כ"ה הגי' הנכונה] וכ"ה בד"מ . ובמ"ש כתב רגל האל"ף וט"ס הוא (°) כמש"ל : יט וא"ל לכסות . מהרי"ט בי"ד סי' ל"ב כ' דצריך לכסות מה שלפניו אבל מה שלאחריו א"ל לכסות : כ שלא נשאר צורת . כגון שיו"ד של האל"ף אינו נוגע שאין מועיל קריאת התיקון אלא באורך האות [כ"י סימן ל"ו בשם מוהרי"ק ות"ה סימן מ"א ותשובת מהרי"ל סי' קכ"ז ועסק"ה]:כא ונפסק בו. אפי' (°)בלא נקב [כ"מ] וי"א הלוי כתב בתשובה אם יש(°) סריטה דקה בתוך האות ואינו עובר מעבר לגויל כשר כיון שאינו נרא' כאות חלוקה

חכמת שלמה

דהוי דרבנן לא בעי כוונה ושייך חשש בל תוסיף ומ"ג מתורץ. מיהו באמת בלאו הכי לק"מ קושייתינו עפמ"ש שם המרדכי בדבריו דאף דשלא בזמנו לא שייך בל תוסיף מכל מקום כיון דאיכא מוקפין דהיום זמנם וכו'. וא"כ אתי שפיר דהרי מסיק הש"ם בר"ה דלעבור בזמנו לא בעי כוונה שלא בזמנו בעי כוונה א"כ בשלמא בחול המועד אם אינו זמן תפילין כלל א"כ הוי שלא בזמנו ובעי כוונה והרי הוא אינו להוסיף רק מכח ספק כמ"ש המג"א אבל התם בט"ו כיון דעכ"פ הוה זמנו למוקפין לכך אף בלא כוונה עובר בבל תוסיף ואתי שפיר ודו"ק :

ט"ז מגן דוד

כיון א' שהלין בעד הכ"ח ועיין בקונטרס טולו' הכרס : (כב) אותיות . משמע דבין מלפניו ומלאחריו א"צ לכסותו וכ"כ הכ"ח בא"ע סי' קכ"ה ע"ש אבל מהרי"ט מ"ב בית י"ד סי' ל"ב כ' דלקמי' קאמ' אבל מה שקודם לו צריך לכסות אם יתחיל מתחלת המקרא סריכיה נקיט ואזיל וכן נהגו עכ"ל . ונכתב היד אהרן דאף שלהן מוגע' אל עצמה וכן נקודות אם שלפניו דלא כספר גט פשוט סי' קכ"ה ס"ק פ"ב ע"ש : (כג) האות . ז"ל מהרי"ק שורש פ"ע בדין אלפין שאין היו"ד שלהן מוגע' אל עצמה וכן נקודות הפשוטות כגון זייני"ן מוי"ן בנפסק האות וכליר לה משיעורא כגון ו' קטינה שאינו מסופקים אם הגיע לאורך ו' או אם כשיעור י' ולכך תועיל קריאת התיתוק דגילוי מילתא בעלמא הוא דאורך ו' יש לה מדלא קראה י' אבל היכא דפסיגא שאין האות נשאר בצורתה מה מועיל בראיית התיתוק ובעינינו רואות שאין האות בצורתה עכ"ל וכ"כ הריב"ש סי' ק"ך דלא מהני מדמה לאות אחרת אבל היכא שהפסול הוא משום שזה האות נדמה לאות אחר' דהיינו עין הפוכה עכ"ל ועיין בסעיף כ"ה : (כד) ונפסק בו . להב"ח שכתבתי בס"ק כ"א אין מילוק בין נפסק בנקב בין נפסק אלא על ידי נקב אלא שראה הגויל האלף בתמצא שהוא לא מהני אלא"כ שנכתב מתחלה בלא נפסק האות אבל אם נכתב בו מתחלה לא מהני תיקון אלא"ג צריך לומר דבאן אחרי דוקא דהיינו הוא הוא הוא הוא בלא בחיפסוק שום אות בנוקבא והא אמרינן בהקומץ כל אות שאין גויל מוקף לה מד' רוחותיה פסול ותי' דלא אמרינן כן אבל כשנתחלי הכתיב' היה שם נקב ונפסקה בו אמ"פ שיש בו שיעור אות פסולה מ"מ דמעולם לא הוקפה גויל ע"ש ובט"ז ודו"ק כתב בתסו' הר"י הלוי אם יש סריטה דקה בתוך האות ואינו עובר מעבר לגויל כשר כיון

מחצית

כו' אפי' ניכר נגד השמש כשר . דלא כט"ז שהחמיר אם נראה נגד השמש אפי' דיו מקיף לנקב : ולא נחלק האות שפסול ע"ש : ועמ"ש מ"א בסקנ"א בשם ר"י הלוי : (ס"ק יח) רגל הא' כו' ולפ"ז צריך למחוק תיב' אל . וכל"ל כגון וי"ו או זיי"ן שנפסק רגל הא' ר"ל רגל הוי"ו או רגל הזיי"ן : וט"ס הוא כמש"ל בסק"כ . וכ"כ ט"ז בשם מהרי"ק ועי' תשו' פנ"מ ח"ב סי' ט"ז שמקיל הרבה : (ס"ק יט) ולא"ל לכסות . ומהרי"ו כו' והט"ז בסק"ו כ' דוקא אם נפסק לגמרי ולא נשאר כלל חלק התחתון אבל אם נשאר חלק התחתון אלא שיש הפסק בין חלק עליון לתחתון בזה צריך לכסות חלק התחתון כשמראה לתיתוק דהתיתוק יצרף גם חלק התחתון וזה ל"מ ע"ש . ולפי זה שאין מגרפיס חלק התחתון צריך שישאר החלק העליון לבד שיעור אות . ובס' א"ר נסתפק בזה דמשמע קלת בס' הרב המאירי דמגרפים חלק התחתון אם תיתוק קורא אותו כו' הט"ז דלא חכיס מקרי דאינו

באר היטב

היינו י' : (כ) הפשוטות כגון ו' ז' אם נפסק רגל הא'ן כ"ל . וכ"כ כמ"ת וכ"ה במרדכי וכ"כ המחבר יד אהרן ובקצת נוסחאו' כ' אם נפסק רגל האל"ף וטו"ז הרבה להקשות עליו והסלה דהך נפסק רגל הא' מקומו הוא אמ"כ מיהו אם אינו רואים שלא נשאר צורת האות בתיקונו אם נפסק רגל הא' פסול עכ"ל בלי ספק ורוח אחרת : (י) אם תינוק כו' . נראה לי דהך נפסק מיירי שנפסק קצת מאורך האות ולמעה לגמרי ולא נשאר ממנו רק החלק שקודם הנפסק אז תלוי בקריאת התיתוק אם ספק לנו אם נשאר כשיעור של האות הזה אבל אם נשתייר גם למעה מן הנפסק דהיינו שנעשה הנפסק ברחבו של רגל האות ואחר הנפסק עשאר עוד למעה חלק מן הרגל בזה לא מועיל תיתוק דהתיתוק ירף מה שלמעה ממנו לחלק העליון ובאמת אין לו ירוף וזה דומה לנפסק רגל הא' אלא צריך לכסות את חלק הנשאר אחר הנפסק ואין צריך לכסות שאר האותיות דבזה ודאי מודה דצריך לכסות כנ"ל נכון וברור : וראיתי למו"ח ז"ל שכתב לא מכשרינן ע"י תיתוק אא"כ שנכתב מתחלה בלא נפסק אבל אם נכתב מתחלה לא מהני תיתוק אע"ג דליכא נקב עכ"ל . תמוהים דבריו דודאי אין חילוק בזה דאם אירע שכתב הסופר איזה אות פשוט ונשתפק לו אם הוא אות כשיעור שראוי להיות וא"א לו להגיה דהוי שלא כסדרן ודאי מראה המות לתיתוק ורואים מדברי מהרי"ק וריב"ש שהבאתי לעיל בנפסק היו"ד מן האל"ף ומיירי בעשה הסופר כן מתחלה כמבואר בדבריהם שם ואפ"ה פלפלו שם אם שייך בו מראה לתיתוק מעצמים אחרים אלא ודאי שאין בזה חילוק . ומה שכתבו הפוסקים בזה אם נפסק נמשכו אחר ל' התלמוד ושם מעשה שהיה כך היה : (יא) ולא חכיס . בגמרא נקט הא' תיקון על מה שנפסק ו"ז דויברוג ה' ופירש"י דאי חכיס מכין דמנדף הוא לומר ייברג כלפי מעלה אומר ויברג עכ"ל . משמע הא דבעינן שלא יהא חכיס היינו חכיס כ"כ שמכין הענין ומתוך זה הוא אומר אחות הנפסק ויבר' מתפרש שפיר אבל לא חכיס בהכרת אותיות היעב ואינו מכין מה שכתב לפניו דזה ודאי כשר : (יב) ולא טיפש . שאינו יודע לקרות : (יג) ואין צריך לכסות כו' . פירוש דאע"פ שאינו מכין הענין מ"מ ה"א מתוך שהוא מורגל בקריאת התיכות הוא יאמר מסברא מה שיהיה נראה לו שצריך לאותו תיבה קמ"ל דלא חייסינן לכסי ועמ"ל בסמוך שפעמים צריך דווקא לכסות : (יד) הא דמכשרי' כו' . כב"י הוכיח זה דהוקשה לו אמה דמכשרינן בנפסק שום אות ע"י נקב והא אמרינן בהקומץ כל אות שאין גויל מוקף לה מד' רוחותיה פסול ותי' דלא אמרינן כן

שערי תשובה

באמצע. לכן מהוורתא להגיה כמ"ש ביד אהרן כנ"ל : (°) הפשוטות. עבה"ט ומ"ש שאין לדברי המג"א הבנה עיין ביד אפרים מ"ש ענין נפלא בזה ע"ש : (כא) לא הכם. עבה"ט ועיין בדברי המאירי שהביא הב"י ומ"ש הא"ר ובשו"ת בית אפרים בזה באורך : (כב) עד ס"ק ל"א. עיין ביד אפרים ותמצא ביאור הדברים שהביא המג"א מתשובות הגדולים וכמה הלכתא גוברת' איכא למשמע מינה וכתב בגינת ורדים כלל כ' סי' ה' סופר שנזדמן לו כ"ף פשוט' להשלים השיט' והמשיך גגה של כ"ף עד שהגיע לבסוף ועי"ז דומ' לדל"ת או לרי"ש נדולה שהוא פסול לכמה פוסקים אפשר להקל בשעת הדחק דמוכחא מילתא על ידי כתיבת' בקולמוס דקה שאינ' מאותיות גדולות רק שהאריכהו להשלים השיט'. ואם אין לו תפילין אחרים יכול לברך על אלו ואם אירע כן בכ"ף של אלקיך אסור לגוררה ולכותבה מחדש שאפשר כבר קידשה השם ובשאר אותיות ותיבות יכול לגרור כולה ולכותבה מחדש אבל לתקן ע"י שיגרוד מקצת הרוחב שיהיה כ"ף פשוט' כתיקונ' אין לה הכשר רק בשעת הדחק כמו קודם התיקון ע"ש ועיין במ"א בשם תשובת מהר"י הלוי ומ"ש ביד אפרים בזה. וכתב בברכי יוסף בתמונת הכ"ף פשוט' וביזזיות כמו דל"ת פוסל מהר"ש גרבוני ומהר"ם גלאנטי בתשוב' סי' קכ"ד הכשיר וכ"כ מהריק"ש כת"י והעיד שראו ס"ת שכתב מהר"ל בן חביב לעצמו והכ"ף עליו בצורת דל"ת וכ"כ בלקוטי פר

אלא היכא שנדבק האות בחברתו אבל היכא דאיפסק בנקב לא והכי דייק לשון רש"י כו' ופי"ל הא דמכשרי' כנפסק ע"י נקב היינו דוקא בנפסק אחר שנכתב' וכמ"ש כאן בס"ע והנה מדברי הטור משמע דלא ס"ל כהתירון הנני דהא כתב וירושלמי משמע שצריך גם מבפנים מוקף גויל הילכך אם ניקב כל תוכו פסול (°) ולתי' הנני אמאי פסול בנקב הא אפילו ניקב מבחוץ כשר כיון שנכתב תחלה בכשרות אלא (°) ע"כ דס"ל כתי' הראשון. אלא דל"ע הא דברי הס"ע (°) שתרי אהדדי דבסעיף ט"ו כתב דלירושלמי פסול ניקב כל תוכו כדברי הטור ולפ"ד כאן כשר בזה אפי' בחוץ ול"ע מה דעתו של הס"ע בזה ותימה על רמ"א שלא כתב בזה כלום: (טו) חק תוכות. פי' שחוקק התוך של המחק וממילא נשאר מה שאינו מוחק בצורת אות ודבר פשוט שאפי' אם הניחו לא עדיין פסול כיון שעכ"פ נפסל צורת האות קודם שיתקן:(טז) דלי"ת במקום (°) איפכא (ר"מ אלשקר כ"ה) ואם כתב דל"ת דומה לרי"ש מותר לתקנה

בקולמוס כל זמן שלא כתב יותר (כ"י הרי"ל וכך כתב הריב"ם סי' ז') וה"ה מכי"ת כ"ף: בה אין מועיל. *) ורא"מ ח"א סי' ל"ו כתב לגרור הדבק ור"מ אלשקר כתב לגרור כל המ"ם לכן יש לנהוג כש"ע ועי' הרמ"ע סי' ל"ו(כ"ה)אם כתב מתחילה רי"ש ואח"כ טעה ועשה בו תג כעין דלי"ת(°)אני ליה כשיגרור הנג אז הירדעם התג ויחזור ויכתבנו כאין רי"ש כנ"ל להלכה והמחמיר תע"ב עכ"ל(לבוש ול"ח ה' ס"ת סס"ב):בו כתב תוכות.כיון שאינו עושה מעשה בגוף האות הנשאר אלא נורר הסתימ' ואינמועיל(°)הערבת קולמוס על האות(סס"ת וסמ"ג כ"ה).כתב ר"מ גלאנטי בתשובו' סי' קכ"ד כ"פפשוט' שעשאה למעל' כעין ד' ולא עגולה כשר' ואף שהרב"י סי' ל"ו כתב בשם הריא"ם דפסול(°)ואינמועיל תיקונמ"מ כיון דהרב' הבאו'וסופריס מובהקים כותבין כעין ד' בהרא ופשטי' דכל דבר שאין לו שורש בגמרא כשר כדיעבד ע"כ ע"ש.אבל בתשובת מהרי"ל סי' קכ"ג משמע דפסול וכתב שם סי' ק"ד לריך**) רגל הכ"פלהיות כפלים בגג שלא תדמה כרי"ם

שחסר בו אות הזה. ומסיק שם על ספק הראשון וז"ל ואם כן בנידון דידן אשר דלכ"ע פסול משום שלא תיקן בכתיבה אלא רגל שמאל של הה"א ואינו גולם עם הה"א ואפילו נימא במ"ם פתוחה כשיתיקנה החרטום בכתיבה סני לכל המ"ם אע"ג דהוי כעין ב' אותיות ומ"מ מהני זה לזה היינו משום שעכ"פ המה גולם א' משא"כ החי"ן וקופ"ן שהם שני גולמים אשר בלא שיתקן בכתיבה באותו גולם עצמו ולא שיועיל תיקון הרגל לחקיקת הדלי"ת וצ"ע. יעל ספק הב' מאריך אם יש ביטול לאות הזה וסיים אלא דעכ"פ מעיקר דין תורה נתבטל להיות כשר ורק מדרבנן דבר חשוב לא בטיל א"כ יש לצרף בזה דעת הרמב"ם בתשובה ומעשה רב שקראו לפני הגאוני' בס"ת שפסול בו אות א' עם דעת הרשב"א והר"ן דאינו פוס ל אלא אותו חומש וכו' וכאן שמנוף הדין כבר נתבטל האות ונתכשר שוב נוכל לצרף ב' הדיעות הנ"ל. וכדי שלא להוציא

באר היטב

באיכה ס' ע"י אות יתירה ביניהם כגון שהיה צריך לכתוב בחוזק יד והוסיף ק' בין תיבות חוזק לתיבת יד כגון זה בחוזקק יד לו שכ' בבחוזק שהוסיף ב' בתחלת תיב' בחוזק מותר למחוק הביי"ת והקו"ף שביניהם ואין בכך פיסול משום חק תוכות. גט פשוט סי' קכ"ה ס"ק ל"ו. אם נדבק רגל הה"א בחוט השערה דק מאוד ותיקון דלא מכס ולא טיפס יודע שהוא ה"א מי שיקל להפריד הרגל לבד לא אמתה ב דו הרלב"ה סי' ל' וס"ז: והרד"ך בית ה' סי' תל"א ופר"ח בש"ע ס"ק ל"ו תלקו עליו שאין להוותם קולא בדבר ואלו לגעור במי שעושה כן. וכ"כ הע"ת מאחר שהרא"ה לעין שלא שאר לורת האות אע"פ שהוא דק אינו בדק לו בשב תלוי אם הוא דבוק מה לי עב לו דק.אם נפלה טפת דיו תוך חלל הב' וגרמי' כפי לו שאין שם ב' עליה לו שנפלה לתוך אות אחרת ואין שמה עליה אין תקנה למחוק כ"י. ב' ביתין הסמוכים בתיבה אחד ש:דבקו בתחתיהן ונפסדה לורת האות לגמרי' הענין שאינה ניכרת אם הוא בי"ת לו ב"ף אין תקנה לגרר' להפרים הדיבוק דמיקרי חק תוכות כי אם בתחיק' הרגל הבני אינו ויחזור ויכתבנו דבר שנחלל סי' פ"ע. אם נטף שביה ונלקה מותר אף ע"פ שהאות אינה ניכרת יוכל לגרור הבשנה ולשלקה ואין כאן חק תוכות פר"ח וכ כ הע"ת: (כז) לגרור. אפי' מעביר הקולמוס לאחר שחק תוכו אינו מועיל ע"ת: (כח) תוכות. וה"ה לאיבה: (כט) תוכות. ודוקא מקיקה פוסלת בו אבל אם כ' רי"ש דומה לדל"ת ורולה להוציא עולו דין לעבוהו ענול דתהוי רי"ש ואין כעשה

יד אפרים

וצ"ל כתב הבב"ח ס"ל דאף בלא נקב דלא שייך חוקף גוזל מ"מ ס"ל דבטול כשהיה מתחלתו דלא מהני קרילת תיבות כזה: ס"ק כ"ב אפילו מחק הבשה קלת. אם מיירי שכתב מלבת האות ונפלה עליו טיפת דיו ונתקלקל ע"י נפילה זו. לו אע"פ שמחק הטיפה ונשאר מקלת האות שכתב כלומרתו הרא"שונה ונגר הבאר ע"י כתיבה בדרכו אעפ"כ פסול דהא מקלת האות שנפלה עליו הטיפה לא חור לכבוהו הרא"שון כ"א אי חק תוכות וז"א חק תוכות: (ס"ק כד) בי"ת כו' מותר לתקנם בקולמוס דהא עושה האות ע"י כתיבה. כ"ז אלא כתב יותר דאם כבר כ' יותר ומחקו האות אלפנין הוו אלא כסדרן: וה"ה מבי"ת כ"ף וה"ה מכ"ף בית או מדלי"ת רי"ש ר"ש שיעשה ע"י קולמוס רגל הדלי"ת עד שיהי' עגול בראשו כעין רי"ש: אמנם על מ"ש בש"ע בסעיף י"ח רי"ש שעשאה כמין דל"ת כו' הלכך צריך לגרור שיהפוך כי בפר"ח סי' קכ"ה סק"ה לפמ"ש המחבר אם להכשיר כשבפלה עדיפא דיו ונמר האות ע"י כתיבה ובמר וכמ"ש לעיל מ"א ס"ק י"ג א"כ ל"ד מ"ש צריך גרור שיהן אלא די בגורר מקלת הגג ומקלת הירך וגומר אח"ז האות ע"י כתיבה ע"ש: (ס"ק כו) כתב כו' כ' ר"מ כו' ואף שהרב"י כ' סימן ל"ז בשם הריא"ם דפסול כו' ולשון הרב"י באות כ' פשוטה וז"ל נגה קלר כו' וכ' רא"ם שכל הפשוטות ל"ל אלרוכות כשיעור שאם נכפפו יהיו כפופות אבל אם לא יעשה לכ' פשוטה זוית למעל' אלא תהיה עגולה כמו רי"ש שאם כופפים אותה שתעשה כ"ף כפופה דאין חילוק ביניהם רק אזו וזו כפופה עכ"ל: וכ' רי"ל שם דאף להרא"ם דאוסר לגרור כו' כדאית' בי"ד סי' ער"ה סעיף א' בהגה: ויכתוב במקומה השם כ' בס' תוס' שבת השם ר"ל התיבה כמ"ש הש"ך בי"ד סעיף רע"ו סק"ד ויפה כ': אבל התו' בעירוכין כו' וס"ך בי"ד סי' ער"ה סק"ג כ' בשם מהרלב"ח וז"ל כ"ש שאסור להסיר

ביאור הגר"א

ס"יז אם כו'. וה"ה כו' כמ"ש בגיטין כ' א': לתוך האות כו'. דלא כסמ"ק שמכשיר בנפלה לאחר שנגמר האות מירושלמי הכ"ל דקי"ל דלא כירושלמי ועוד הוכיחו מפ"ה דמ"ם הלכה ז' אבל הדיו שנטפה ע"ג הכתב מותר למחקו כו' ואיהה רואה דשם למחקו כל האות וכמ"ש בי"ד סי' רע"ו סי"א בהג"ה: דלי"ת כו' ב' במקום כ"ף. שבת ק"ג ב' ואפי'בדיעבד הדפריך על רב חסדא ור"ח דיעבד קאמר: ס"יח מ"ם פתוחה כו'. שם בברייתא דלא כרב חסדא וכן כל הפוסקים הביאו הברייתא לגבי ובפס"ב דמ"ם כל האותיות הכפולים בא"ת בתחלת התיבה ובאמצע התיבה והאחרונים בסוף ואם שיהם פסול: אם נדבקה כו'. מנחות כ"ע ל"ד ודלא כירושלמי בחמ"ל בש"ע: ואם גרר כו'. מה"ר בשבת ק"ד ב' כגון שנטלו לגנוז כו'. מרדכי סי' תתקכ"ב וכ"ע הא אמרי' שם ג"כ שנטלו לתנו כו'. בברייתא שם ק"ג ב' וה"ה לקוף דתלייהם חד עונשא לכו בחמ"ם ק"ד א': ומנחות ק"ט ריב"ם. וא"כ אינו מוכרח דשם אינה שנדחה לאחרת כמש"ל סי' ל"ו אם"א וכ"ד סי' רע"ד ס"ה וע"ש בעור וכ' הריב"ם ואע"ג דאמרינן במנחות שם חזינן לספרי כו' ומשמע דמלה מן המוכחר הוא וכמ"ש במרדכי סי' תתקנ"ג יש לדחות דשם שהיו מפרידין סרסה וערש"י בגיטין ס"ה ב' ד"ה ולא לכתוב למחך כו' אבל פשעא דמשעתא משמע בדברי המרדכי ואע"ג דאמרינן בשבת שם לעיכובא הכין תיתין כו' כיון שחטרו לגנוז דחי"ת היה ביכר בלא"ה וז"ש תוכו' ותלו כו': אם נגעו כו'. וכן כו'. אע"ג דאין מחוק אינה אם לאות אחרת. ל"ל דהוה שינוי בצורתה וכמש"ל סי' ל"ו ס"א וכמו קונו של יוד לפי' תוס' כ"ש א' ד"ה קונו: ואין כו'. כיון שנגע לאות: ס"יט בתחלה בפיו. כנ"ל: לשם כו'. גיטין מ"ה ב' ורשב"ג עיבוד כו': וי"א כו'. כ"מ לאחרת שם ושם כ' א' ושבת ק"ד ב' הרי שהיה מחליט להקל נגד דברי תוס'

מחצית

שהוא.כי הספר עשוי מגויל שהוא הצור שלם ועל פני הכתיבה עובר סדק א' דק מאוד שאינו נראה רק ע"י הבעה דקה לדייק בו היטב וכמעט אלא יתואר בשם סדק רק שריטי אבל גוף הגויל הוא קיים ועוב זמראהו ככל שאר היריעה כי השריעה הזאת אינה רק ע"פ שעחי' הגויל מעט קלי ואינו שוקע כלל וכל כהאי דלא אשכחי' בשום פוסק לפסול כי תמיד אמרו ל' נקרע.ומהר"י קולין בשורש"ק כ"ב ב' וז"ל ולענ"ד נראה לחלק בין היכא שנקרע גוף האות לחיכא שהקרע עובר בין אות לאות דוהאי היכא שנקרע גוף האות והדבק מחזיקו נמלא שאין כתב כי אם ע"י הדבק ואע"ג שפפתי הקרוע נוגעים זב"ז ולא נחסר הקלף כלל אלא שנקרע ונסדק מ"מ בעי' שהאות יהיה מוקף גויל ואפי' היכא שיהא שאין אלא נסדק אלא שנחסר הקלף שתוך החלל מהאות פוסל בירושלמי כ"ש הכא שגוף האות נחלק לשנים אלא שהדבק מעמידו והשתא א"ש הל' אין דובקים בדבק כלו' היכא שנקרע גוף האות ונפסלה שהרי אין מוקף גויל וגרע עפי נמי מאין מוקפת אין דובקים אותה להתשיבה אות ע"י הדביקה עכ"ל הרי מל' הר"ב ז"ל ראיה ברורה דלא נפסל ע"י שריטה זו דל"ד · ומהו המדקדוק דבריו בכלל ובפרע משמע דוקא; היכי שהקרע עובר מצד אל צד לגמרי אז אין דובקים אותה משום שכבר האות נפסל במה שאינו מוקפת גויל והוא בא עתה להכשירן ע"י הדבק ונמצי שאין כי כ"א ע"י דבק. אבל כל שלא נקרע ולא נסדק גוף הירעי' רק שריטה א' בעלמא על פני שטחיו הגויל והגויל קיים אין כאן חסרון הקפת הגויל הגויל הוא קיים עומד כמו שהיה גם אין כאן מקום לו' שע"י הדבק הוא מחבר אותו שהרי הוא שלם מאילו בלתי הגויל באופן שאם הוא בש"ת פחות מזה התמונה אשר שלחתם. נראה לענ"ד דאין לחוש בזה · כ"ד הק' יעקב כו'. עכ"ל תשו' מהר"י לבית הלוי ז"ל ומעתה בין תבין את אשר לפניך בדברי מ"א) : (ס"ק כג) ואינה כו' ואם הוא מחסרה כו' אז שנקרע כו' אע"פ שהאות נכרת פסול רד"ך ובאה"ע גם סקט"ו כ' על דברי רד"ך דלגו וז"ל ואינו רואה טעם לאוראה זו דאי בשמתעבה הגב אז הירך ע"י טפת הדיו שנפל מה בבך ויכול לתקנו ולעשותו רק בקולמוס ואין כאן חק תוכות שהרי אי מניחו כך בלי שום גרירה בשר וכן כשקוץ קטן כל הוא יוצא חוץ לאות באופן שאינו משנה מצורת האות בלל גם האות נכרת אלא הכיס ולא טיפס גם בזה כ"ל להכשיר ודברי הר"ב המבר בדין זה הם רחוקים מהדעת עכ"ל . אלא שלא הבנתי שמ"א ופר"ח הביאו דין זה בשם מהרד"ך ולענ"ד רמ"א בהג"ה בשם ס' ס' קכ"ה ס"ה הביאו בשם מהרי"ק דיש מהמירים כשנפלה עפה אפי' האות שיכרת · וגם שם הפ"ת תולק דלא משמע כן בתשו' מהרי"ק ע"ש : אפי' מחק הטפה כו' לענ"ד ט"ש וכ"ל אם לא מחק הטפה לגמרי כו' והוא דין שהביא אח"ז בשם כ"ה : אם כו' ונראית כפ"א אז אין שם בית כו' כ"ל וכ"ה בב"י · אבל לא ידעתי

חלוק לשתים : כב בלי היקף קלף. אעפ"י שהיא חרוכה כראוי (°) ועמ"ש ס"ד : בב ואינה נכרת האות. ואם היא מחברה קול' של אות או שנראה כאלו היא גופה של אות אע"פ שהאות נכרת להדיא פסול (רד"ך נ"א ח"ל ל"א ל"ב ל"ג ל"ד) (כ"ה) אפי' מחק הטיפה לגמרי (°) ונמר האות על ידי כתיבה פסול דבעינן שיהא כל האות על ידי כתיבה (רד"ך) ע' ר"מ אלשקר סי' ה' וכ"כ"ה כתב כפל' טיפת דיו והיא עשוי' כמין אני אות לא אשכחן מאן דאמר להשליים האות על ידי כתיבה אבל הב"י בא"ע סי' (°) קכ"ה מכשיר וכ"פ רמ"א שם ס"ד ופ"ם כתב דיניס : אם נפלה טפת תוך חלל ב' ונראית כפ' או שאין שם ב' עליה או שנפלה לתוך אות אחרת ואין שמה עליה אין תקנה למחוק (כ"י בה"ת) : ונ"ל דאם נקף שעוה וסילקה מותר עמ"ש סי' ס"מ ס"ג : כב בי"ת כמקום כ"ף. (רד"ך) ע' ר"מ אלשקר כ"ה) ואם כתב דל"ת דומה לרי"ש מותר לתקנה

בכב בלי היקף (כה) קלף מתחלתו ג] פסול :

יז ע אם נפלה טפת הדיו לתוך האות כג ואינה נכרת (כו) האות אין תקנה (כג) לגרור הדיו וע"י כך יהיה נכר האות דהוי (שו) חק תוכות ופסול משום דבעינן וכתב ולא וחקק וה"ה אם טעה וכתב (שז) דלי"ת במקום רי"ש או בי"ת כד במקום (כח) כ"ף אין תקנה למחוק התג לתקן האות משום דהוי כחק (כט) תוכ"ת :

יח פ מ"ם פתוחה שנדבק פתיחתה ונסתמה כה אין מועיל לגרור הדבק ולפתחה משום דהוי כו כחק תוכות ; ומה תקנתה

(כ"י בה"ת) : ונ"ל דאם נקף שעוה וסילקה מותר עמ"ם סי' ס"מ ס"ג : כד בי"ת כמקום כ"ף. (°) איפכא (ר"מ אלשקר כ"ה) ואם כתב דל"ת דומה לרי"ש מותר לתקנה

*) הרא"ש פוסל אלא כתב שהאול היה דעתו להתיר והמה הוא דברו : **) לפי עצם זה אין לריך לזהר אלא בכף אבל בשאר פסוקות לא שייך עצם זה אבל הב"י בסי' ל"ו כ' בשם רא"ש שכל הפסוקות לריכין להיות אחוכות כשיעור שאם נכפלו יהיו כפופות ואתמה שם כתב הב"י עלמו הטעם שלא תדמה לרי"ש ומסיק שאפי' בדיעבד פסול ול"ל דבשאר אותיות פסוקות הוא רק זהירות לכתחלה אבל בכ"ף פסוקה פסול אפילו דיעבד :

חתם סו"ר

(שם) במג"א ס"ק כ"ד מותר לקילפה. נ"ב עיין תשובות ח"ם או"ח סי' קע"ח [שם נשאל ע"ד ס"ת שנמצא בו טעות שנכתב כ' פשוטה במקום ה' והסופר נדר מכף פשוטה עד שנעשה ד' ועשה בתוכו רגל שמאלית ונעשה ה' ולא נמצא אח"כ מקום התיקון הנ"ל ולא נודע עתה איה מקומו. ויש להסתפק אם נפסל זה משום חק תוכות ואם מיפסל מ"מ כיון שנאבדה אם מותר לקרות בציבור בס"ת זאת

באר

באיכה ס' ע"י אות יתירה ביניהם כגון שהיה צריך לכתוב בחוזק יד והוסיף ק' בין תיבות חוזק לתיבת יד כגון זה בחוזקק יד לו שכ' בבחוזק שהוסיף ב' בתחלת תיב' בחוזק מותר למחוק הביי"ת והקו"ף שביניהם ואין בכך פיסול משום חק תוכות. גט פשוט סי' קכ"ה ס"ק ל"ו. אם נדבק רגל הה"א בחוט השערה דק מאוד ותיקון דלא מכס ולא טיפס יודע שהוא ה"א מי שיקל להפריד הרגל לבד לא אמתה ב דו הרלב"ה סי' ל' וס"ז: והרד"ך בית ה' סי' תל"א ופר"ח בש"ע ס"ק ל"ו תלקו עליו שאין להוותם קולא בדבר ואלו לגעור במי שעושה כן. וכ"כ הע"ת מאחר שהרא"ה לעין שלא שאר לורת האות אע"פ שהוא דק אינו בדק לו בשב תלוי אם הוא דבוק מה לי עב לו דק.אם נפלה טפת דיו תוך חלל הב' וגרמי' כפי לו שאין שם ב' עליה לו שנפלה לתוך אות אחרת ואין שמה עליה אין תקנה למחוק כ"י. ב' ביתין הסמוכים בתיבה אחד ש:דבקו בתחתיהן ונפסדה לורת האות לגמרי' הענין שאינה ניכרת אם הוא בי"ת לו ב"ף אין תקנה לגרר' להפרים הדיבוק דמיקרי חק תוכות כי אם בתחיק' הרגל הבני אינו ויחזור ויכתבנו דבר שנחלל סי' פ"ע. אם נטף שביה ונלקה מותר אף ע"פ שהאות אינה ניכרת יוכל לגרור הבשנה ולשלקה ואין כאן חק תוכות פר"ח וכ כ הע"ת: (כז) לגרור. אפי' מעביר הקולמוס לאחר שחק תוכו אינו מועיל ע"ת: (כח) תוכות. וה"ה לאיבה: (כט) תוכות. ודוקא מקיקה פוסלת בו אבל אם כ' רי"ש דומה לדל"ת ורולה להוציא עולו דין לעבוהו ענול דתהוי רי"ש וכן בעשה

הגהות רעק"א

כתיבה דלא אין מלערפים אי"ש: סעיף י"ז משום הזוי. אם עשה ש"ן ד' ראשים. ואח"כ גרר ג' מהראשים לא מקרי חק תוכות. דמשיקרא נמי אי"ן מקרי ולא נעשה אות חדש במחיקה כ"כ מהריק"ש הה"ע ס' קכ"ה ס"ח: שם כחק תוכות. והעברת קולמוס לא מהני מ' תוכות ולשון הרב"י באות כ' פשוטה וז"ל נגה קלר כו' וכ' רא"ש שכל הפשוטות ל"ל אלרוכות כשיעור שאם שכפפו יהיו כפופות עכ"ל. ומה"ע לא יעשה לכ' פשוטה זוית למעל' אלא תהיה עגולה כמו רי"ש שאם כופפים אותה שתעשה כ"ף כפופה דאין חילוק ביניהם רק אזו וזו כפופה עכ"ל: וכ' רי"ל שם דאף להרא"ש דאוסר לגרור כו' כדאית' בי"ד סי' ער"ה סעיף א' בהגה: ויכתוב במקומה השם כ' בס' תוס' שבת השם ר"ל התיבה כמ"ש הש"ך בי"ד סעיף רע"ו סק"ד ויפה כ': אבל התו' בעירוכין כו' וס"ך בי"ד סי' ער"ה סק"ג כ' בשם מהרלב"ח וז"ל כ"ש שאסור להסיר

ע הרא"ש פ"כ דגיטין וספר התרומה סי' ר"ה סמ"ג והגהת מיי' פרק ג' פ תשובת הרא"ש כלל ה' התרומות וסמ"ג ל מבואר בתשובת הרשב"א התיוחסת להרמב"ן סימן רל"ג וכן הורה מסרי"ן סביב ומהר"ר לוי בנו

אשל אברהם

ג] פסול. כוונתו עד שיגרור מעט מסוף רגל הכ"ף ת' כי"ד סי' כ"ד :

דגול מרבבה

*) הרא"ש פוסל אלא כתב שהאול היה דעתו להתיר ודחה הוא דבריו : **) לפי עצם זה אין לריך לזהר אלא בכף אבל בשאר פסוקות לא שייך עצם זה אבל הב"י בסי' ל"ו כ' בשם רא"ש שכל הפסוקות לריכין להיות אחוכות כשיעור שאם נכפלו יהיו כפופות ואתמה שם כתב הב"י עלמו הטעם שלא תדמה לרי"ם ומסיק שאפי' בדיעבד פסול ול"ל דבשאר אותיות פסוקות הוא רק זהירות לכתחלה אבל בכ"ף פסוקה פסול אפילו דיעבד :

ק כ"י מהשמטות הסוכת הרשב"ם ד רש"ם בהלכות תפילין וס' התרומה וסכום"מי ס הסוכת הרשב"ם והסוכת הרמב"ם סימן רל"ו ומ"ה סימן מ"ל ת הרא"ם בה"ת וסמ"ג מימן פ"ב וס' התרומה מהסיל דגיעון כד מ"ל סס

עמרת זקנים

*בתחלת הכתיבה יאמר בפיו (הע"ז) נז"ל דסגי בתחבבה שכתב האחרות לשמן. חז היל כוונת האחרון כב' בתפי' מר' דעוכד' מהרר"ח ז"ל מחבר ספר ד"ם שמסרו בכ"י לתלמיד הגון מהר"ר שמעל ז"ל כותב סת"ם ולכי הסתקתיהו מכ"י בתפיל הנ"ל וז"ל בקולו של יו"ד יכוין להכתר בשם אהיה ויכוין אל עילת כל העילות הקשור בו ומשם ויוסף המור ויהלכם בנו היו"ד זכן בבוחו לכתוב ה' יכוין אל המשבת המור והבלבור בה"ת וכן מה"ת לו"ו ומו' לה"ת אחרונ' ובה' אחרונ' הוא יסליס לבו' המתגיל העליון עוב לריך לכוין בכל אות ואות היותר כלול מעשר אבה ביולד כי' יכוין בג' קולין שבה כתר חכמה ביחה שבחכמ' והקוץ העליון רומז לאין סוף וגם לכתר שבחכמה וגוף הוי"ד אל החכמה. ובקוץ התתחון אל הבינה: עוד יכוין אל מלוי הוי"ד שהוא ו"ד ויכוין שבולל שם קלות בחכמ' והד' הוא עשרות ס"ם עשר וכל העשר מתומים בה ונעלמים ה' בבוחו לבהוב הה' יעב' קודש י' ומכוין שלבת בא לבהדווג עם אמת לחת בה מה שבעלה בתוכו שבם ו"ד ויעב' קו העליון ומשוך לוחו מכי' הוענ לאורות שמהי' הוא מקבלת והיינו

אשל אברהם

ד] פסול. אות שבסכר תורה דבוקה בחברתה כין שעה לבעי' תלד תב של שין בסוף רגל הע"ין אין לברך עליה בתחלה ד"מ ס"ם זעיין בלר הישב סימן קמ"ג ס"ק ע':

נתיב חיים

לב כמ"א ס"ק כ"ז (°) כתב הב"ח בלה"ע ולם כל אורך כ"ב ולא

עשמע כן מהרא"ם פ"ב דגיעון סי' י"ע ח"ל ולם יש לאותיות דבוקות יכול לבסיר הדיו שבינוסם לבל אם כפלה עוקפת דיו וכו' מדלא מחלק בין האותיות דבוקות במקלת לדבוקה בכל גובה האותיו ות משמע אפילו בבה"ג יכול להבדילם. ולם לעניין גיעון כך כ"ש בתפילין ובמזוזות שלריכין גניקה כ"ם שיש להבסיר ווו"ק:

(°) וכתב ר"י לוי סי' פ"א אם עשה גג רחב לרך תיקון למחוק כל הגג חפי' במלת (°) אלקיך יכול למחקו אך יזהר שלא ימחוק הרגל (כ"ה) וכ"ל אם יכול למשוך הרגל שיהי' כפלים כמו הגג ס"ד וכתב רי"ל שם דלף להרא"ם דאוסר (°) לקדור האזכרות מותר לקלפו ולכתוב במקומו או ימחוק הכתיבה שלפניה (°) ויכתוב במקומה השם עכ"ל אבל התו' בערכין דף ו' כתבו כשגרר השם אסור לכתוב דבר אחר במקומו עכ"ל: כז והפריד' כשר. ונראה לי דה"ה אם רגל הכ' מגיע לסוף בלי היקף קלף רשאי לגרר קלת דלא גרע מנדבק אות לאות וכ"מ בב"י ע"ש (°) כ' הב"ח בא"ע סי' קכ"ה דאם כל אורך האות דבוקה לחברתה לא מהני גריר' ואם נשתנ' צורת האות אות שבאר(יז)בצורת נו"ן בפופה ואח"כ יכתוב מה שגרר ק ורי"ש שעשאה במין דלי"ת יש להחמיר ולומר דלא סגי כשיגרור הירך לבד או הגג לבד ויחזור ויכתבנו כמין רי"ש משום דבין הגג בין הירך נעשו (ז)בפיסול הלכך צריך לגרור שניהם אם נדבקה אות לאו' בין קודם שתגמר (יח) (°) בין אחר שנגמרה (ד] פסול ר ואם גרר בז (כא) והפרידה כשר ולא מיקרי חק תוכות מאחר שהאו' עצמה היתה כתובה כתקנה ט (°)אם נגעו רגלי הה"א והקו"ף(לב)בגג יגרור הרגל ויחזור ויכתבנו ואין צריך לגרור כל האות כי הגג כדין נכתב. אם נגע רגל האל"ף כח בגג האל"ף או פני האל"ף בפנים הגג שתחתיה כט (לג) פסול ואין תקנה בגרירה להפרידה דהוי כחק תוכות אלא יגרור ל כל מה שנעשה בפיסול ויחזור ויכתבנו: הגה וכן הדין בין"די הפי"ן והלר"י והעי"ן לא והפ"א אם נגעו בגוף האות יותר ממקום דבוקה: [בית יוסף]:

יט ת לב * בתחלת (לד) הכתיבה יאמר בפיו אני כותב לשם קדוש' תפילין ת ומלבד זה בכל פעם שכותב אזכרה צריך לומר שכותבה לשם קדושת השם: הגה וי"ת דסגי כשמתבב שכותב האזכרות לשמן הומיל והוליה בתחלת הכתיבה בפיו סגי בהכי [הרא"ש ה"ת וס"ת ועור יורה דעה ומ"מ] [ויש

במקום רי"ש כו'. אין תקנה למחוק כו'. פי' ע"י המחק של התג אין תקנ' אבל אם רוצה להוסיף עליו דיו ולעשותו עגול ולאי ספיר דמי וכבפשט רי"ש במקום דל"ת יש תקנה להוסיף דיו ולעשותו מרובעת דדוקא חקיק' פוסלת ובל שיש תקנ' היינו קודם שכתב אות שלאחריו אבל לא אח"כ דאז הוי שלא כסדרן ופוסל בתפילין:

(יז) כצורת נו"ן כפופה. פי' כי כתיבת המ"ם פתוחה היא בב' כתיבות דהיינו מתחילה כותבין כמו נו"ן כפופה ואח"כ תולין מלידה כמו וי"ו ואם כן כל שנעשה הפסול בו דהיינו הוי"ו לריך לגורדו אולו אבל הנו"ן שבכתבה בהכשר אין לריך לגורר אולו רק הנו"ן לגורר אולו ולפי זה ה"ה בכל אות שבכתב בב' כתיבות כמו ג' וכיולא בו ונעשה פסול בכתיבה הא'. אין לריך לגרור רק אותה:

(יח) בין אחר שנגמרה וכו'. מכל מקום אם נמלא בן בס"ת אין להוליא אחרת דבכתב ב"י בשם הרשב"א אפי' אינו גורדה כשר וכדר"ז דאמר כל הראוי לביל' כו'. וכתב מו"ה ז"ל אפי' אם נמל' בן בשבת שא"א לגורדו אבל מקום אין לריך לגרור רק דאיסור דבלן מיירי ברוקה בשם שלא לבתבו במקום הגרר ועל אחר תיבות אין להקפיד ב"כ ואתנם העיקר במש"ל מתשובת מהר"י אלוי נזכר (פ"ק כ"ז) מי שיקל להפריד הרגל לבד לא אתמה בידו כלי"ל:

באר היטב

רי"ש במקום דל"ת יש תקנה להוסיף עליו דיו ולעשותו מרובעת ומותר וה"ה מבית לב"ק או איפבא נמי דינא הכי וכל זה דיש תקנה לתקנו היינו קודם שב' אות שלאחריו אבל לא אח"כ דאז הוה שלא בסדרן ופסול בתפילין. תפילין שנדמנן לסופר לכתוב בפרשה פסוקה בסוף להפלים משך רוחב הפיסה אחריך והמשיך בגגה של ב"ק עד שהגיע לסוף הפיסה ונמלאת רוחב הגגו גדולה לדל"ת גדולה או רי"ש גדול' מה דינו עיין הר"ר אלוי סי' פ"ח ועיין ס"ק שלאחר זה. ובתשו' גינת וורדים מא"ח כלל ב' סי' ט'. ובתשו' דבר שמואל סי' קס"ג: (לא) בפיסול ר"ל כי בתיב' המ"ם פתוחה היא בב' כתיבות דהיינו מתחל' כותבין כמו נו"ן כפופ' ואח"כ תולין מלדה כמו ו' א"כ בל שנעשה הפסול בו דהיינו הו' לריך לגרור אולו אבל הנו"ן שבכתב' בהכשר ל"ל לגורדה לאפוקי ברי"ש דשאל' כמין דל"ת דפשט א' בכתב אבל בפסול לריך לגורדו אולו ולפ"ז ה"ה בכל אות שבכתב בשני בתיבות כמו ב' ונעשה פסול בתחיב' א' ל"ל לגרור אלא אותה ואם ב' מתחל' רי"ש ואח"כ נעשה ונעשה בו תג כעין דל"ת אני ליה בשגרר החג או הירך עם התג ויחזור ויכתבנו כמין רי"ש והמתמיר גם בזה תע"ב לבוש ול"ח: רגל הבף לריך להיות בפלים לגגו אלא תדמה לרי"ש. בתשו' מהר"י אלוי סי' פ"ח ב' אם עשה גג של הכ"ף רחב לריך חיקון למחוק בל הגג אפילו במלת אלקיך יכול למחקו אך יזהר אלא יחמוק הרגל והמ"א ב' ול"ב אשם יוכל למשוך להרגל סיהי' בפלים בגו הגג ספיר דמי עיין ס"ק אלפני זה: (לא) והפרידי' כשר. כ"ל דה"ה אם רגל הך' מגיע לסוף הקלף בלי היקף רשאי לגרר קלת דלא גרע מנדבק אות לאות ב' הכ"ם בפ"א סי' קכ"ה דאם בל אורך האות דבוקה לחברתה ל"מ גרירה ואם נשתנה צורת האות ע"י הדביקות הוי כמ"ש בשגרר הירך לבד אבל אם נגע בפיסול אינו כשיגרור הירך לבד אבל אם נגע בפיסול אינו כשיגרור הירך לבד אבל אם נגע בפיסול אינו כשיגרור

(יט) צריך לדקדק בחסירות כו'. בלבוש המרדכאי כמה שלא יכה עושים הסופרים שמניחים לגעריס לכתוב תפילין כדי שיגיעו לכתב והפליג מאד בעונשן. גם הלעיג על אותן שאומרים לסופר כתוב תפילין לשמי שהוא טעות גדול: (כ) היו כתובין שלא כסדרן. דכל מאן שהפסול צריך תיקון בגריר' לא מועיל תיקון דהוי מק תוכות דהא צריך לגרור כל הרגל שלכתב בפסול וע"כ אע"פ שמתקנו אח"כ הוי שלא כסדרן מכל כיודי"ן שאין נוגעין בגוף האותיות מצי לתקן להדביק ולא הוי משום שלא כסדרן ולגבי ח' שכ' ב' זייני"ן דאין שם צורת ח' לגמרי על כן לא מהני אח"כ תיקון. ולפ"ז אם כ' גם החטוטרא שעל שני הזייני"ן רק שלא מדבק יחד שפיר ודאי מועיל ג"כ התיקון אח"כ ומ"ש המחבר אח"כ בשם אין אומר אין כאן מחלוקת רק מידוש דין ועמ"ש עוד מדין יודי"ן שאין נוגעין בסימן ל"ו: (כא) גרשה בשתי תיבות כו'. כב"י בשם הרי"ם דלפעמים תיקון מהני ליתיר אות כגון לאבותיך מלא בו"ו שאחר שיגרור הוי"ו ימשך הב' שלפני' בחופן שיהי' ממולא החלק של מקוש הגרר וגי' נשתפך כגון הוליך שכתבו ביו"ד ואם ימחק היו"ד יוכל אח"כ להמשיך חלק התחתון ולא העליון אי מהני או לא ע"כ. ונסתפק זה ליתא בגו"ן כפופה שנמשך חלק התחתון הרבה יותר מן שיעור הראוי (°) למלאות השיטו' אי כשר אי לא: (כב) יש ליזהר שלא יכנס. בב"י בשם

(לא) עליה א] כגון נגע לה רגל האל"ף (לב) בגג האל"ף או פני האל"ף בפנים בגג שתחתי' או שהיה רגל הה"א או רגל הקו"ף נוגעים או שהיתה אות אחת חלוקה לשתי אותיות כגון צד"י שכתב לו (לג) יו"ד נו"ן או שי"ן שכתב עי"ן יו"ד או ח"ית שני זייני"ן ואחר שכתב לפניו חזר ותקנם הוי שלא כסדרן ופסולין אבל להפריד האותיו' דדבוקו' אחר שכתב לפניהם שפיר דמי דכיון שהאות צורתה עליה כשמפרידה מחבירתה לא הוי ככותב וה"ה שאם לא היו מקצת יודי"ן שעל האל"פ"ן והשיני"ן והעייני"ן (°) ורגלי התוי"ן נוגעים בגוף האות והתינוק דלא חכים ולא טפש מכירם שאע"פ שכתב לפניהם יכול לחזור ולתקנם דכיון דצורת האות היתה ניכרת ליכא משום כ־בן שלא כסדרן. ויש מי שאומר דה"ה אם חוטרא (מ) דחי"ת למעלה אין נוגעים זה לזה אך אין ניכר להדיא פרידתן אע"פ שהתינוק קורא שני זייני"ן לז מותר להדביקם: כו י אם אותיות של שם דבוקות (מא) יכול להפרידם:

כז כ אותיו' ותיבות לח (מב) שנמחקו קצת אם רישומן ניכר כל כך שתינוק דלא חכים ולא טיפש יכול לקרותם מותר להעביר ב] קולמוס עליה להטיב הכתב ולחדש לט ולא הוי שלא (מג) כסדרן:

כח מ ג (כב) יש ליזהר שלא יכנס ראש הלמ"ד (מד) באויר הה"א או החי"ת אפי' בלא נגיעה: אם

°ע' רד"ך נו"ב ח"מ ורלב"ח סי' מ' ומ"ל פא"ו

להדביקם דאין התינוק מורגל בחי"ת כזה עסי"ח: לח שנמחקו קצת. הכל אם שנמחקו כתיבה הכתיבה לא היה הדיו שחור אלא דומה ולריך להעביר עליהם קולמוס הוי שלא כסדרן [ס' הזכרונות כ"ה]: לט ולא הוי שלא כסדרן. כיון שעכשיו הכתב כשר ומה שמוסיף עליו אינו אלא שמשמרו שלא יתמחק יותר שרי [ת"ה סי' מ"ח] וכ"כ מהרי"ל בתשו' סי' קכ"ז כיון שאינו אלא כדי להאירן ולקיימן שרי עכ"ל מ"כ מ"מ דוקא בשקלא לבא הדיו קיים אבל אם קפלה כל הדיו מהקלף ולא נשאר רק רושם אדמומית מהחלודה של הדיו הוי שלא כסדרן כנ"ל: מ מ ליזהר. ואם נכנס בענין שהפסיד צורת האות כגון שנכנס לתוך ד' ונראית כה"א פסול. (רמ"א בא"ע סי' קכ"ה סס"ח

בפנים ובח"ם יו"ד סי' רע"ז]: (במחבר) סעי' כ"ה. נ"ב הכלל בזה ג' דיני' כאן דהאותיו' שבהפרדם נראי' כב' אותיו' כגון ש' נראית כאות ע' עם אות י' וכדומה פסול ולא מהני תיקון משום דהויא שלא כסדרן משא"כ י' שעל גבי א' ניהו דפסול מ"מ יכול לתקן ולא מקרי שלא כסדרן אבל בשאר אותיות אם תינוק יכול לקרות לא בעי תיקון וכשר כדלעיל סעיף ט"ז או כדלקמן סעיף כ"ז ולא זולת

באר היטב

אם יש אות או תב שצריכה דיו כדי שיקדם הדיו קודם שיכתוב הפס כ"ש מ"א וסדר כתיבת הפס דרך סוד עיין בעטרת זקנים ובניני וודיים מא"ש בכלל ב' סימן י' וי"א: (לא) תיבו'. כ' הב"י בשם הרא"ש דלפעמים מיקון מהני ליתר אות כגון לאבותיך מלא בו' שאחר שיגרור הו' ימשוך הב' שלפניה בחופן שיהי' ממולא החלק של מקוש הגרר אבל בג' נשתפך כגון הוליך שכתבו ביו"ד ואם ימחק היו"ד יוכל אח"כ להמשיך חלק התחתון ולא העליון אי מהני או לא ע"כ. ולפ"ז אם לא עשה רגל הימין של יו"ד אבל אם לא עשה לה רגל שמאל יכול לתקנ' דפס יו"ד עליה ב"י מ"א: (מ) דחי"ת. תפילין שפי"ת שלהם כמין ד' וז' כזה דז אי אפשר לא לפוסלם ויגרור מן הד' עד שיעשהם ז' ולא הוי שלא כסדרן עיין מ"א סי' ל"ו ס"ק ג' וכן בתבתי בתשובה על תפילין שנמצאו מלא בריכם בשני כפי"ן כזה בריכם דיגרור כ"ק הבריח מכל וכל ויאריך כ' דאשונה עד שיגיע סמוך למ"ס אבל לא יגרור למ"ס ועכ"ז מן הכ"ף הבריח מ"ס הרוי שלא כסדרן בכנה"ג בהגה' הטור ומ' תשו' דרכי נועם סי' ל' ובעבודת הגרשוני סי' פ"ב אם עשה חי"ת כדעת רש"י כזה ח כשרה ואפי' אחריך בה בסוף שיטה עד שאינה מרובעת אפ"ה כשרה מ"א בסי' ל"ו ס"ק ג': (מא) יכול להפרידם. מעשה שהי' רגל הגו"ן פשוטה דבוק לגגה של ה"א המצוי' תחתי' והיתה הה"א מעיקר שם הנכבד והגורא יש להסביר בשעת הדחק ע"י גרירה קצת רגל הגו"ן וכלבד שלא יגע הסכין באות נקודה אחרונ' המדובק' אות הגו"ן עם הה"א הקדום שיורי כגה"ג: (מב) שנמחקו קצת. אבל אם נתמילת הכתיב' לא הי' הדיו שחור אלא דומה ללבן שהוכה מרחיתו או לאודם וצריך להעביר עליו קולמוס הוי שלא כסדרן מ"א: דושם אדמומי' מהחלודה' של הדיו הוי שלא כסדרן מ"א: (מד) באויר הה"א. ואם נכנס לתוך ד' ונראית הה"א.

יד אפרים

[בעז"ז ס"ק כ] צריך לעיין הוי שבא כסדרן שבסעיף כ"ה ולמחוק הס"ק שבסעיף ד"ג: (בתנ"א ס"ק לה) רגל האלף. ר"ל כרגל צריך לגרור כל הרגל ובפני האל"ף צריך לגרור כמ"ש לעיל סעיף י"א והיינו אם כותב הקו האחרון קודם ואחר כך כ' יו"ד בתחתונה או העליונ' ונגע' בו צריך יגרור היודין ואם כתב הי' העליונה קודם ואח"כ בכתיבת הקו נגע בו צריך לגרור הקו והי' להיות הסורות שוות כמ"ש בס"ע בס"ע סעיף ל"ג לכן האחרון הגו"ן וקשה מה ענין גו"ן בפופה בסוף השיטה ותו מה כ' שיש ספק אי שיכתוב הוי"ו אלגה ויהיו הסורות שוות ונסתפק אולי כיון שאינו מאריך למעלה ס"ל כ' תיבות. ומ"מ אין מדוקדק למה לא אחר ספק זה עלמו בפסיעות כגון שהיה כתוב וי"ו יתירה. כמו שהוא בב"י הוכא בתנ"א פקל"ג כגון שכתב נוחן ולמה הוצרך להמלא

ביאור

כו' מ' דווקא משום שכוונתו לתיבה אחרת אבל כוונתו לשם פני בהכי: ס"כ צריך כו'. עתי' מבחות ל' א' ד"ה אבל כו' ל"ב ב' ד"ה כתבה כו': אם כבא כל פרשה כו'. ויתחזר כו' כמ"ש בנועין י"ט ב' ועיי' תוס' שם ד"ה לריכי כו' והיה רגיל ר"י כו': סכ"ב שוב כו'. עפ"ה דמסכת סופרים ה' ו': וכן כו'. משום דאז אין תקנה כמ"ש בסכ"ג: סכ"ג אם כו'. כמ"ש בתכילתא כ"ל ס"ח וכירושלמי פ"ק דמגילה תולין בספרים ואין תולין בתפילין ומזוזות דלא כתוס' ל"ב א' ד"ה דילמא כו': והיו כו'. כמ"ש בברכות ומגילה שוטה: אבל אם כו'. כמ"ש ברפ"ב דמ"ס עירבי אם האותיות או שבספיק בתמצא הסם לא יקרא בו: סכ"ד מותר כו'. לא"ד ב' וא"ר הלכה תולין בו' וכתב בב"ח בו' וכפי' תוס' שם דתולין גרע ממוחק דרב עגמו ס"ל בירושלמי דמוחק כו' וא"כ גרר ומחק לכל האחרונים מותר ועי"ד סי' רע"ו סעי' ו' ז': ולא ימחוק כו'. עתוס' שם ד"ה ר"ז כו'

חכמת שלמה

סי' לב סעיף כ"ה וה"ה שאם לא היו מקצת ידין שעל האל"ף והשינ"ן והעיינ"ן וכו'. נ"ב לכאורה זה סותר למ"ש הש"ע לעיל [סעיף א'] בהנ"ה מיהו אם אנו רואין שלא נשאר צורת האות כתיקונו פסול אע"פ שהתינוק קורא אותו כהלכתו וא"כ ה"נ בזה אם אין היודי"ן של העיינ"ן והאלפ"ן נוגעים בשיטא דלא הוי צורת אות כהלכתו ולמה יועיל בזה קריאת התינוק לכן כתב שם הט"ז בהדיא בשם הריב"ש לכן אין להכשיר האל"ף שאין רגל השמאלי נוגע לקו האמצעי בשביל שהתינוק יקראנה אלף וכו' ואיך כתב כאן הש"ע להיפוך. והן אמת די"ל כוונת הש"ע דדוקא לתיקון מותר ולא הו"ל שלא כסדרן אבל מכל מקום אם לא תקנו פסול ולא מהני קריאת התינוק רק להכשירו לתקן אח"כ ולא הוי שלא כסדרן אבל כל שלא תקנו פסול. ומזה מיירי בסעיף א'. אך באמת אין טעם לדבר דמ"נ אם הוי עליו שם צורת האות ע"י קריאת התינוק א"כ בלא תיקון נמי יכשר ואם לא הוי עליו שם צורת האות בכך א"כ שוב למה לא

מחצית

כו' כזה (פני אריי) ומנית הרגל במקומו כזה ה: (ס"ק לו) יו"ד נו"ן כו' כיון שגרא' כב' אותיות ומה"ט כ' בס' מ"ר אם נפרדה במ"ס פתוח' הכי מן הו' כזה כו גרא' כב' אותיות ופסול: (ס"ק מ) יש ליזהר

דדיו קודם שיכתוב הפס (כ"ש): לג חסר או יתר אות א' וכו'. ויש להסתפק אם כתב מלות מלא ומחק הוי"ו אם מועיל אריכת הלד"י למטה או דלמא כל עוד שאינו מאריך האות למעלה נחשבת כשתי תיבות אף על פי שנדבק למטה וכן תיבת נתן. ומ"מ כל שגרלית כשתי תיבות פסול. (כ"י) וכתב הלבוש שיש להחמיר בזה (°) ומשמע דאם בתחילת הכתיב' ממשיך רגל התחתון של הנו"ן והלד"י וכותב האות הסמוך בתוך פני ארצי מותר דהא הוי ממש תיב' א' וכ"מ בב"י סי' ל"ז אות ג' שכ' שיכתוב אחרונו הוי"ו תוך הנו"ן ע"ש. ובכ"ה כתב בשם רא"ם מ"ב סי' ע"מ דאם אות א' מוכנע בחבירו כגון שאות א' נכנס לתוך הנ' והנו"ן לב"ע פסול ול"ע (°) עיין שב"מ וכתב עוד שם כ' הרדב"ז מ"א פ"ב מלא וי"ו או יו"ד יתיר' יגרור אותה ויעבה קצת האות שלפניה או שלאחריה שאין בזה משום שיטוי אות א' ואם כתב תיבה אחת יתירה ימחקנה דאין לחוש לר"ת דס"ל דשיעור פרשה ג' אותיות אבל אין למשוך האות שלפניה כגון ה"א או קו"ף דהוי שלא כסדרן ע"כ ול"ל דלא הוו שלא כסדרן הואיל והאות עצמה כתוב כתקנה [כ"ה] ול"ל דה"ק אם מושך גב ה"א ומניח הרגל במקומו כזה ה לא הוי תמונת ה"א דבעינן שיהא רגל הה"א בסופה כמ"ש הב"ח סי' ל"ה בשם ספר ב"ש ואם ימחק הרגל ויכתבנו לבסוף ודאי הוי שלא כסדרן ומ"מ נ"ל דאם היה חלק כמו ט' אותיות דכשיגררנה יהיה פרשה במקום אין פרש' ויפסלו התפילין לכן נ"ל דמות' למשוך הה"א אע"פ שלא יהי' רגל בסופה. וכתב עוד הרא"ד הכשיר תפילין שנמצאו בהן תיבות כפולות ולבי מגמגם אלא שאיני כדי לחלוק ע"ש סי' ק"ך. כ' לאבותיו מלא יכול לגרור ולמשוך הב"ח: לד הגרר. מקרי כשגררו יבש והמחק מיירי שמחקו לא: לה רגל האל"ף (°) דאז צריך לגרר כולה כמ"ש סי"ח: לו יו"ד נו"ן וכו'. וכבל הי אפי' תינוק יכול לקרות פסול כיון שגרלית כב' אותיות וה"ה אם לא עשה רגל הימין של יו"ד אבל אם לא עשה לה רגל שמאל יכול לתקנ' דפס יו"ד עליה ב"י מ"א: (מ) דחי"ת. תפילין שפי"ת שלהם כמין ד' וז' כזה דז אי אפשר לא לפוסלם ויגרור מן הד' עד שיעשהם ז' ולא הוי שלא כסדרן עיין מ"א סי' ל"ו ס"ק ג' וכן בתבתי בתשובה על תפילין שנמצאו מלא בריכם בשני כפי"ן כזה בריכם דיגרור כ"ק הבריח מכל וכל ויאריך כ' דאשונה עד שיגיע סמוך למ"ס אבל לא יגרור למ"ס ועכ"ז מן הכ"ף הבריח מ"ס דהוי שלא כסדרן בכנה"ג בהגה' הטור ומ' תשו' דרכי נועם סי' ל' ובעבודת הגרשוני סי' פ"ב אם עשה חי"ת כדעת רש"י כזה ח כשרה ואפי' אחריך בה בסוף שיטה עד שאינה מרובעת אפ"ה כשרה מ"א בסי' ל"ו ס"ק ג': (מא) יכול להפרידם. מעשה שהי' רגל הגו"ן פשוטה דבוק לגגה של ה"א המצוי' תחתי' והיתה הה"א מעיקר שם הנכבד והגורא יש להסביר בשעת הדחק ע"י גרירה קצת רגל הגו"ן וכלבד שלא יגע הסכין באות נקודה אחרונ' המדובק' אות הגו"ן עם הה"א הקדום שיורי כגה"ג: (מב) שנמחקו קצת. אבל אם נתמילת הכתיב' לא הי' הדיו שחור אלא דומה ללבן שהוכה מרחיתו או לאודם וצריך להעביר עליו קולמוס הוי שלא כסדרן דושם אדמומי' מהחלודה' של הדיו הוי שלא כסדרן מ"א: (מד) באויר הה"א. ואם נכנס לתוך ד' ונראית כה"א עכ"ל וכ' בנכנה"ג שיש בזה"ל לבושי שרד

(מ"א סקל"ג) (°) ומשמע דאם. ע"ש אין אין משמע כן דהא שפיר ל"ל דהתחילה היה הוי"ו אלל הנון ולא בתוב' ואחר שמחק' יאריך הנון אלל הי"ו ולא שיכנים הי"ו לתוך הנו"ן ונסתפק לומר כיון שאינו מושך למעלה פסול: (שם) עסק"ח. ר"ל דהשם אין ראוי דאף דאף דאחויר ה' וח' לא נפסל דוקא אחות אחות פ"מ קפדינן בכו לכתחילה הואיל ויש לכם תוך משא"כ ג' ונו"ן שאין לכם תוך ממש אין קפידא ומכ"ש לפסול דיעבד: (ע"ז ס"ק כ"א) (°) אלאות הטיטה. לכאורה ר"ל משום שגריבי כשר אף אם אם אין שוות אין פסול בדיעבד ואפשר דה"ק כגון חיבת לאבותיהו בסוף טטה ודלא לייסר הטיטות האריך הנו"ן קדי

הגר"א

ואינו הדור כ"כ ולכתחלה ודאי יש דברי כולם: סכ"ה או שהיתה אות כו'. זהו מן הפסולין דברייתא דשבת הנ"ל שנדמה לאותיות אחרות וכן ברשא נגע רגל כו' שנשתנה צורת האות ומשמ"ל סי' ל"ו ס"ח שלא כו' ולא כו' משא"כ בסיפא: סכ"ו אם אותיות כו'. כמ"ש בפ"ה דמ"ס המוחק אות אחת מן הפס עובר בל"ת כו' אבל הדיו שנעקר ע"ג הבהב מוחר למחקו שלא היתה כוונתו אלא לתקן: סכ"ז אותיות כו'. שם פ"ג בלבה ח' ע"ש וכמ"ש בפי"ד דשבת ובפ"ב דגיטין דבהב ע"ג כתב לא הוי כתב ועי' הוס' דשבת ק"ד ב' ד"ה אחר וי"ל כו' ובכאן אף שמשבר שלא יתקלקל אח"כ בתר השהא אזלי' ועי"ש ל"ד ב' אתחר כו' וק"ל בר"ש ע' הה"ד: סכ"ח יש ליזהר כו'. עתוס' דגיטין' ב' ב' ד"ה ל"ל. ור"י אומר כו' אבל הרמב"ן ב' שזה יותר

חידושי רעק"א

אלא ממה שיפסיק בטשטוש הזה ע"ל. וכ' ת' דבר שמואל סי' קס"ח מעולם לא מלאנו לפסול בהריבת הגגים: שם שנמלאו בהן תיבות כפולות. ע' תס' סופרים רפ"ה ועי' תשו' רשב"ש סי' קמ"ה: מנ"א ס"ק ל"ז ב"י סי' ל"ו. וכן העלה הע"ז לקמן סי' ל"ו: מנ"א ס"ק ל"ז דאין התינוק מורגל. אף דמ"מ לא הוי ביאור שהתינוק מכירו והא דאלפין ועיינין ושינין אם אין היודין מוגעים בריך להיות אות האות מכירו. ל"ל כתס מיירי דיכר פרידתן להדיא. אולם ראיתי להפמ"ג סי' זה בסוף דיני צורת האותיות כ' דבשאלה הרבה ויכר פרידתן גם באלפין ועיינין לא מהני תנוק מכירו. והא דנקט באלפין ועיינין הנוק מכירו. היינו לא דבעי' בירור להכשיר ע"י בירור התנוק אלא לאפוקי שלא יהא ריעותא התנוק אין מכירו ע"ש ודוחק: מנ"א ס"ק מ' מכשיריס לגמרי. לא מלאתי כן שם. אדרבא כ' בשם רבו מהרי"ט חיו"ד סי' ל"ז דהמכשיר מיירי רק בנכנס בתוך החלל כ"ב. אבל אם נכנס בענין שמפסיד צורת האות בסוף. ואף אם ניחא דגם בזה מכשיר' מ"מ בגג הבל שנכנס לתוך אבל הר' ומרלה לק' לכ"ע פסול ע"ש. ובתשו' הגיל שמואל סי' כ' הבלה לפסול בנכנס לתוך החלל. ועיין בשו"ת הרא"ש ח"ב סי' ע"ח. ובשו"ת מגיד מרא"ש סי' ל':

השקל

ואם כו' נראית כה"א פסול. והט"ז חולק על ש"ע וכ' דאפילו נכנס לתוך אות אחר בענין שאינו מפסיד האות

ב הרא"ש בסדר תיקון תפילין ובתיבתן ג הר"י אלבנדרי ד' שם ה' עור בשם מבילתין ורמב"ם פ"א מהלכות תפילין והאר"י אלבנדרי וספר א"ח ו הר"י אלבנדרי ז הרמב"ם והא"ח בשם ר' יונה ח הר"י אלבנדרי ט הגהת מיימוני פ"א ופ"ב ומהרי"ק בשורש ס"ב ותרומת הדשן סי' מ"ח והר"י אלבנדרי י מרדכי בשם ר"י ורא"ש בתשובה כ תרומ'הדשן ל תשו' הריב"ש לדע'רמב"ם

עטרת זקנים

סוד והר יולא מעדן ויתפשרגל הימין מהה' ויכוין שהוא ו' יולא מכין אבא ואמא והו' היא כוללת שם קלוות ונס הד' כן בהעלם כי גג העליון שהוא הנהר משמש לכאן ולכאן. הרגל האמצעי שבתוך ה"ם הוא ת"ת ויסוד כוללים שם קלוות. וצריך לעשות אותה עב מעבי להורות שני ווי"ן כל אח' שהם ת"ת ומלכות ובתיבה זו בשהבניסו אלאים מאמת בתיבתה הנעלמה שהיא מעוברת מהם ויולאים לפתח הלידה ויכוין שיולא מאמת ויכוין בראשו ג' ראשונות כח"כ ודעת ואלו הן המוחין שברא"ש. (ועיין בפרדס שער ג' ס"ז ופ"ח) ובתשוב'הו' קודם שיגיע לאלי יכוין בחסד גבורה ת"ת שהם אל אלהים ידו"ד ואלו השמו' הם הזרועות והגוף. ובשם ידו"ד יכוין שהי"ה נמצינו בו מאבא ואמא. והה' היא נקבתו עמו שהם דו פרצופין בתו לענוי' ובמשך הו' עוד יכוין אל אלא הוד יסוד שהם תרין שוקין ואמא ובכלל שבינתיה אות דיליה כדפירש בתיקונים ה' ו' בכולו לבתוב ה' אחרונ' יכתוב רגל הימין קודש ויכוין שהוא ת"ת הבא לתת לשכינ' מה שנעלם בתוכו ואח"כ לבתוב גג העליון ויכוין שהוא מדת אדני הנזונות הרגל ימין שהוא שם ידו"ד וברגל האמצעי הקטן יכוין יחוד השמי שמות כא' דהיינו כזה יאה"דוהי: בתחילת הכתיבה יאמר כו' אבל אין לריך לומר תחילת כל פרש' משא"כ בחזכר' שנעלה יתירה שא"ל בכל שם ושם וי"א שלריך לומר כן בתחילת הכתיב כל פ' ופרשה (ב"י בשם הר"ן) וסכר' רחשון' עיקר אבל אם לא אמר כן בתחילת הכתיב' פסול וכן אם לא אמר כן אבל כל אזכר' בכל שם ושם ומי פסול (ר"י בס' הרא"ש ואורחות חיים):

*לריך להיות מאוד ירא שמים (הע"ז)

נ תיב חיים

ס"ק ל"ה) דאז לריך לגרר' כ"ב עעו' המדפיסים הוא ולריך לעיין על פני החלף בפיס בגג שתחתי' שאז נעשה כל האות בפיסול לכן לריך לגרור כלהאו' שנעשה בפסול כמ"ש סי' ח' אבל בשגגב רגל החלף בגג שאינו נעב' בפיסול רק היו"ד התחתונ' אל"ל לגרר יות' כ"א היו"ד התחתונה שהיא נעשה לאוד בפיסול:

אשל אברהם

א] כגון שרים"ן שלה כמו דלתין ע' ת' זרע אברהם סימן למ"ד: ב] קולמוס. כף פשוטה דתפילין שנתמלא בחמצע כגון זה ה' לא מהני בשתיבוק קורא אותו ' ואל"ל תקנה אלא נגיזה ת' בי"ד סימן כ"ה דלא כהרא"ש (המאור) יע"ש:

חתם סופר

הספר לידי נגיזה נ"ל לסמוך אהג"ל להרות בו בצבור ולברך עליו ועיין היטב התשובה

ספ"ב דניעון מ מגילה יח מנחות לב כ פ"ק דמסכת סופרים ס ספר התרומה קנ"ח והתרד' בהלכות קטנות ע סמ"ק והרא"ש פ הרא"ש בסדר תיקון תפילין ל הרא"ש שם וסמ"ג וסמ"ק יום' התרומ' סי' ר"ס . ק סמ"ק והגהת מיימוני פ"ב מהלכות דתנחות ר עור כי"ד רע"ג ם שם ת הרא"ש שם והמרדכי וא"ח והרמב"ם בפ"ג

עטרת זקנים

מכ"ם שלא ליתן לנערים המתלמדים לכתוב תפילין וכוותי עתיד ליתן את הדין ע"כ רשוי למנות בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר כותבי תפילין מהוגנים כמו שממנים שוחטי' ובודקי' (מהר"רמי) עוד כתב אותם שאומרים כתוב תפילין לשמו הוא מעשה בורות ע"ם : אלו תפירות ויתרות מספר רבינו משה בר מיימוני ז"ל בכור מלא וי"ו זכור מלא וי"ו חזק מסר וי"ו הוליא מ"ו יליאים ח"ו כתדש ח"ו הארבע מ"י יביאך מ"ו והחמרי ח"ו והחוי ח"י רשון והיבוסי מ"ו לאפתיך ח"ו הענדה חסר בתדש חסר הסביעי מ"ו מלא שני ח"ו נגלך ח"ו בעבור זה מ"ו לאות מ"ו עיניך מלא כ' יודיע הורת מלא הוצאך ח"י סחק' ח"ו למועד' מ"ו מימים ימימה מ"י תניין יבאך ח"י ולאכתך ח"ו חמר ח"ו בכור אדם מ"ו בחזק ח"ו הוציאנו מ"ו וי' ויהרג ח"ו בכור מ"ו מבכר חסר ועד בכור מלא זכר חסר וכל בכור מלא לאות מלא ולטוטפת מ"ו רשון עיניך בכ"י בחזק חסר הוציאנו מ"ו וי' לבבך ח"י לבניך מ"י בביתך"י שבי ובשבבך ח"י ובקומך מ"ו ותסר יו"ד לאות מ"ו ידך ח"י ולטוטפת ח"ו ח' וכ' עיניך מ"י מזוזות ח"ו ח' ביתך ח"י ב' שמע ח"ו לעבדו ח"ו יורה מ"ו ומלקוש מ"ו דגנך ח"י ותירשך מ"י וח"ו ויצהרך ח"י לבהמתך ח"י יבולה מלא הטבה ח"ו נתון' להם חסר לאות מלא לטוטפת מ"ו ח' עיניכ' מ"י אתם ח"ו בניכם ח"י ח' בניכם ח"י ח' לאבתיך ח"ו ומ"י כ"כ הרמב"ם אמנם רא"ם והרוקח כתבו קצת מלאים ותסרו' בסגנון אחר אבל אין אמו מוהגין אלא כדברי הרמב"ם בתסירות ויתירות :

*וים מכשירין כו' . הג"ה ע"ז וכ"ל

העיקר כסברת רמ"א ז"ל והסכימו עמו כמה גדולים שבדורו בפרט הזקן מהרא"ם פלאד"וה בס"ת רמ"א סי' ז' פ"ו ואין להרעים עולמות ולאבד אלבו' ושיבא ע"י כן ח"ו לכלל הוצא"לעז על הראשונו' (לחם תמודות) אבל אתמנו בכל גלילות הללו שבלד מערב מוהגים להניח ג"כ ט' אותיות בסוף פרשת שמע ומתחילין פרש' והיה ברחם הטיט' אע"פ שמורה הוא פתוח' ופ' והיה דיהה להיו' סתומ' אין אמו מקפידין ע"ז כיון שאינ' סתומ' לפרש' שמע בתורה אבל תמי' מאוד על מנהגנו שברי תפילין שלנו בס פסולין לדברי הרמב"ם ולדעת הרא"ש צריכין אתן ליישב הוא"ל

הגהות רעק"א

ט"ז ס"ק כ"ו יעשה בדרך זה . ק"ב הרמ"ע סי' ק"ז: מג"א ס"ק מ"ה וגם מסיימיסב' שמע. נ"ל והיה אם שמוע:

שערי תשובה

בלמ"ד של ולעבדו שנכנס ראשה לתוך ה"א של ולאהבה ולא נגעה רק נכנס לאויר' ע"ש בסי' י"ג ואין להקל בזה כי אם בשעת הדחק : (נא) פסול. עיין בה"ט ועיין ביד אפרים ובשו"ת בית אפרים חלק א"ח סי' ב' בביאור דברי הט"ז בזה וע' במג"א ס"ק. מ"ח שמ"ש ובדיעבד אם עשאה סתומה מ"ם ס"ם וצ"ל אם עשאה פתוחה ושמ"ש ביד אפרים שצ"ל קודם ושייך קודם תיבות וכתב הב"ח והוא נמשך לתירוצו דלפי שבסתומה יש מחלוקת לכך נהגו בפתוחה ואם עשאה פתוחה בדיעבד כשר אף להרמב"ם כמ"ש בתשובת אא"ז מהר"ם מאפדו"ה וכן הוא באמת בד"מ בס"ק י' ובש"ם הרמב"ם ואם שינה פסול אם"ת קאי וע"ש ואם יצאו לעשות סתומה ג"כ נפלגו בפלוגתא דרבוותא ולכן נהגו בפתיח' ושנם עכ"ם בדיעבד כשר וע' בט"ז שמביא שם מדברי מהר"מ מפאדאו"ה והזכיר בד"מ וע' בפ"מ שעמד על דברי המג"א בזה דמאי קמ"ל ועיין במחצית השקל שפירש כפשוטו אבל המעיין בד"מ יראה שכוונת המג"א כמ"ש ועיין בגינת ורדים כלל ב' סי' ג' וסי' ד' שנחלקו בזה דפרשת והיה אם שמוע שהיא עשוי' פתוח' והיינו לפי

לבושי שרד

שכתב כן כדי לייחר הטיטות. ולכן כ' יותר שהוא ט"ם ול"ל למלאות החלק והיינו כדברי הב"י ותיבת הטיטה ט"ם: (מ"ח מקמ"ו) (ס) נ"ש עיין כנסת יחזקאל סימן מ"ם : (ט"ז פתוחות אלא שמע וכן שמע מיפסל אם עשאה סתומה אף שאינם סמוכות אף הכא מ"מ אין לה איכות לוהיה כי יביאך ולא הקשה רק אוהיה אם שמוע: (ס) (מ"ח ס"ק מ"ז) נאלנטי. דכל דבר שאין לו שורש בגמ' כשר בדיעבד. (שם) (ס) אם כתב אלהיו. עיין כנסת יחזקאל סי' ל"ו: (שם) למתוק כל השורות :

ביאור

קרוב ליפסל שמבטל צורת האות אלא כמ"ש ריב"ם שם וכתו שמסייס בתוס' שם ובער"ן שם : שכ"ט אם כו'. כן דייק הרי"ף אלגזו סמ"ג ולותת לעולם לקרות בפיו ועפי' הרל"ח פ"ב : סל"ב צריך כו'. ל"ב ל' כתלא כו' ופי' הגאונים כתי' לפורן ובמ"ם בי"ד רפי' רפ"ח כו' כסה"ת הטעם כדי לכתוב גגה של למ"ד וכ"ף ומו"ן פטוקה: שיהיו כו'. כמש"ל סע"ז: ובתחלתן כו'. עתו' שם ד"ה ושוכה כו' לכתחלה ע"ם ול"ל בתחלה ור"ל כתו' הרמ"ב ר"י כתוס' דב"ב י"ג ב' ד"ה ועוכה וכ"כ כל הפוסקים שם וה"ה בתפילין וכתב"ל סמ"ד ועגלת כו' וכ"כ התרדכי בה' מזוזה אבל בה' תפילין כ' אומר ר"ל שלא להניח במזוזה ותפילין כדי הקיקף אחרי כתם שאין לכם עמוד בכופה כמו ספרים וגם כי אין קורין בכם כמו בספרים ועוד דבמזוזה מוכנין לכתוב שדי מבחוץ בתחלתן ול"כ כו' אין שם קיקף כלל וכ"כ בשם"ת ודברי הרא"ש סותרין זה לא זה שבשם' תפילין פ' ש"ל כדעת שם"ת ובכ' מזוזה חזר בו וכ' שצריך וכ"ה בטוש"ע שבי"ד סי' רפ"ח פסק שצריך ובכר הקשה כ"י בצלמו ואינו יודע למה סתם כאן ודלא אין לחלק בין תפילין למזוזה: וצריך להניח כו'. דברי התוס' דבריב"ם שלא הטולל אם יש לפוסלו אם הניח מעט חלק והסיב אע"ג דבפ"ג דמ"ם פוסל היינו בנקב בדיו אבל בלא"ם אין לפסול כיון שאין שיעור פרשב וגם אין לפסול מטוס שעשאה כשיהה דשם דוקא אריח על לבישה וגם שם צריך שיעור פרשב ורבותא קמ"ל אע"ג דעשאה כשיהה אפ"ה פסולה ע"ש ובמ"ם ס"ם רע"ד בהג"ה והוכיח עוד ממ"ש הרמב"ם וש"ע סי' רע"ג ס"ד ואם אלו כו' אבל לכתחלה ודאי אין להניח ובמ"א: סל"ג יעשה כו'. ר"ל לכתחלה מעוה זה אלי ואמוהו: יזהר כו'. פתם כאן כדעת הרא"ש שם"ם שם מדמתה לו תיבה בת מתם קאתר דיותר מעטי אותיות אין לכתוב חוץ לדף אבל בס"ל כתם לא יכתוב רוב התיבה חוץ לדף אבל הרמב"ם ס"ז כ' אפי' תיבה בת עשר אותיות אן פחות או יותר מותר לכתוב תנים חוץ לדף והיקל עוד לדף תנים חוץ מותר ולמד ממ"ש הרמב"ם אבל אם תנים בת שתי אותיות כו' דוקא כולה אבל אם מעטי מדברי דלפ"ת בת שלש אותיות כ' אותיות אסור אף לדף אבל הרא"ש כ' דמותר ממ"ש תיבה בת כו' משמע דוקא כולה אסור אבל אם הניח אויר מותר וז"ם כאן ג' אותיות בין מתיבה גדולה בין מקטנה אבל בי"ד סי' רע"ג ס"ד כ' דברי הרמב"ם ובתיבה בת ג' אותיות ספק כדעת הרא"ש: סל"ה אותיות השם כו'. תוס' שם ד"ה שלשה כו' דחוץ לדף מדין תלה הוא ואין תולין מלאת השם כמש"ם

מחצית

האות אפ"ה פסול : (ס"ק מג) צריך כו' כמלא אטבע כו' והוא כתבי לפורן ושיעורו כדי גמו של ל' אל"כ לדעת הב"ח צריך להניח למעלה כדי שני גגות של ל' זה למעלה מזה : (ס"ק מה) בין פסוק כו' וגם אריר הוי מה' דברי' כו' אל"כ ממ"כ אם יפסיק קודם תיב' אדור כבשאר סופי פסוקים אל"כ מזה יהיה נראה דאדור שייך למע' והלא הוא ספק לחכמי הש"ם ואין לא יפסיק משמע קצת דשייך למעלה וגם הא בתמת הא אין חבבי' לתחלת פסוק ואי מפסיק קודם כל תחלת פסוק ובכאן לא יפסיק נראה הסיפוק מאי דסבירא לן : ועבי"ד ס"ם רע"ד בב"י וע"ש בש"ך שב' וז"ל אבל אם הניח אויר בין הפסוקים כו' כשר מזה משמע דלכתחלה אין להניח אויר הרבה אבל מעט צריך להניח בין פסוק לפסוק וכמ"ש בא"ח סי' ל"ב כו' הרי דמיישב קושי' מ"א דדברי ש"ע אין סותרים זא"ל וגם לא דברי הריב"ש . אך אין נו לרמ"א רחיה ע"ז מריב"ש וגם אכתי ק' קושית מ"א דאין לא בקיאים בפסוקים: (ס"ק מו) ג' אותיות כו' ואפשר דבא ללמד כו' ר"ל נקט מלת דפסיק' דב' אותיות בכל ענין ומתר אפי' הם רוב תיבה משא"כ ג' אותיות לפעמים אסור אם הם רוב תיבה אולם אפי' בב' אותיות

יד אפרים

התחתונה וכן להיפך אם כתב התחתונ' קודם : (ס"ק מ"ב) דמגרס גריסין כו'. ול"ע דאי מיירי שגגורין בפיו א"כ א"ל אחר לתקרי' וגם אין צריך לכתוב מתוך הכתב כלל וע"ב דהכא קאי אם אינו שגורין דאז אם אינו מקריא אותו צריך לחזור ולקרו' בפיו ומשמע דאם כותב מתוך הכתב אין צריך לחזור ולקרות אף היכא דלא מגרס גריסין ואפשר ש"ל דאע"פ שאין שגורין בפיו מ"מ דרך הוא בתפילין שיהי' גריסין קצת בפיו ולכך יש לבקל שאין צריך לחזור ולקרות : (בש"ע סעיף כ"ט) צריך שיכתוב מתוך הכתב וה"ה כשמקריא לו אחר רק שיחזור ויקרא בפיו בש"ם סעיף ל"א : (סעיף לא) שמקרא אותו אחר ל"א אם כותב

הגר"א

אר"ח הלכה כר"ש שזורי והביאה הרי"ף ורא"ש שם וכ"פ כל הפוסקים וכמ"ש בי"ד סי' רע"ו ס"ו וע"ע דאמרינן בחולין ע"ה ב' א"ל אמת כו' ועתותו' שם ד"ה אמת כו': סל"ו יעשה כו'. כמו שהם בתורה וכמ"ש בחזקה ל"א ל"ב: ואם שינה פסול. כמ"ש בשבת ק"ג ב' וכמ"ש פ"ה הלכה י"ד פתוחה שעשאה סתומה סתומה כו' וא"ל דבריעבד כמ"ש שם וסם ודברי הרמב"ם בחזקה שם רבב"י אמר אלוה כו' והטעם כתב"ם הגאון ואין סתומות כו' וא"כ ה"ב ור"ל בדיעבד כמ"ש שם וסם ודברי הרמב"ם וש"ע ע"ע וגם דברי הרב שב' ובמדינות כו' ל"ע ועמ"ש שתי' מנוס הא"ש לעשות בסתומה אליבא דב"ע ודברי אין מוכנים : ולכן כו'. זה לשון הרמב"ם הפ"ח פתוחה יש לה ב' צורות אם בתמצע השיטה ונשאר ריווח כשיעור מניח ותתחיל בתחילת שיטה שניה ול"ל שאר כשיעור אז שנמר בסוף שיטה מניח שיטה בלא כתב ותתחיל בתחילת שיטה אלישית . שהומה יש לה ג' צורות אם נמר בתמצע שיטה ונשאר ריווח כשיעור ובדי לכתוב תיבה א' בסוף השיטה איבא הריווח בתמצע מניח ואם לא נשאר כשיעור הנ"ל יניח הכל פנוי ומניח מעט ריווח בתחילת שיטה שניה ותחיל מתמצע השיטה ואם נמר בסוף שיטה מניח בתחילת שיטה שניה ריווח כשיעור ותתחיל מתמצע השיטה מצא שפותה תחלה בתחילת שיטה ותמוה תחלה מתמצע השיטה לעולם והריווח בין בפותה בין בסתומה לעולם שיעור ע' אותיות ובפ"ו ב' כמו שלמה אשר אלא אבי' שם זה למלוה ואם שינה לא פסל ופי' ר"י ב"י ד' סי' ער"ה דוקא ג' אשר לא בעינן אבל ע' אותיות קטנות ודאי בעינן אף לעיכובא וכ"כ הסמ"ק והמרדכי השיעור תפורש בין לבתומה בין לבתוחה ע' אותיות ובכי אתא במ"ם ריווח בין פ' לפ' ג' תיבות אל ג' ג' אותיות ולא דברי הרמב"ם שגיל בנויים ע"פ מ"ם שבסוף פ"ח אותה נוסחא מדמייוקת שבבית ר"י שם בשם ריא"ל אינו בית פותח כל שהתחיל מראש השיטה כתב ימים בסוף ותתחיל מראש השיטה ובית נקראת פתוחה כדי לכתוב ג' תיבות משם של ג' אותיות גמר הפרש בסוף השיטה תשיר שיטה אחת גמר בסוף הדף מניח שיטה בתחילת הדף ואם נשארה שיטה בסוף הדף מתחילתו ואינו בית פתוחה כל שהתחיל מתמצע השיטה ובכתב ימים בתמצע השיטה ריווח ובית נקראת פתוחה כדי לכתוב ג' תיבות וע"ם שם בב"י שב' ופירש"י פתוחה כו' וגל"ל כמ"ש ובכ"מ שלנו כתובה בסיגום וכמ"ש המרדכי ע"ש ותוס' ל"ב ה' והתיבלא והרא"ש שם ובשור ר"ם ער"ה חולקין על הרמב"ם ע"פ סידור קדמונים והעתיקו מ"ם בש"ם לפניהו ומודים להרמב"ם בשורה הקשה

השקל

לפי' מתיבה גדולה אם אותן ב' אותיות נראים כתיב' בפני עצמה בגון ה' מ' מאברהם ג"כ צריך ליזהר . אך ש"ע שם חולק בזה וכתב דוקא הם אבל אם אינו אותיות הן בתמת תיב' שלימה בפ"ע אז אסור אבל אי הוא מתיב' גדולה אף שנראה אף כתיבה בפני עצמה סרי : (ס"ק מ"ז) ולא יצא כו' דקי' פוסקים מכשירים כשתלי מקצת הש"ם ר"ל דכל הש"ם קי"ל דתולין אבל מקצת הש"ם כי' בש"ע דאין תולין ועי"ב הש"ך דיש מתירים לפי' לתלות מקצת הש"ם : ומ"ל לפסול כו' לפי' למ"ד דאין תולין מקצתו אבל בחון לשנה דקי"ל לב"ע כשר : וכמ"ב כו' מאחר שאינו מהש"ם עצמו ואף שהע"ז בי"ד סי' רע"ז שעיף קטן ז' חולק עליו ומבירא ליה דהיו"ד ברשות עיין שם מכל מקום מודה אי לאו הוי ברשי' מותר לתלות' אם כן כל שכן אם יצא כו' : למחוק כל השורות העליונות כו' היינו בש"ם דאבל בתפילין אי אפשר למחוק דאם כן הוי שלא כדברן . אלא אם אפשר להמשיך אותיות שכתובים בשיטות עליונות בלי מחיק' ונגע שלא יופסד צורת אותיות ע"י אותו מחיק' : (ס"ק מח) ובמדינות כו' דעא אם אמנם מה שאכתוב בזה מבואר כן בס' ע"ז מ"מ הוא בא בארוכי' ואני אבא בקצר' עם קצת תוספות

כשם רמב"ן כתב לשון פסולה משמע אפי' בדיעבד ואיני יודע למה כ' כאן לשון לכתחל' : (כג) כדי גגה של למ"ד . זהו שיעור מלא אצבא דספרי שאמרו בפ' הקומן והיינו כאלי לפורן כמ"ש כ"י ולא כדעת הטור שם"ל שיש חילוק בין הרא"ש לסמ"ק בזה . ובכ"י הביא עוד בשם א"ח בשם הרר"י שלל שיעור אלי לפורן למעלה מראש של למ"ד וכן למעו' מן הלד"י ואיני יודע למה לא חש לה הכ"י לכל הפחות לכתחל' והי' לו להביא בש"ע : (כד) כמלא אות . כי"ד סי' רע"ד ס"ד הוכחתי בס"ד דהיינו לכתחל' אבל בדיעבד אינו פסול אלא מלא נראית כאחד ע"פ תיוק דלא אלא מכיס כו' ע"ש : (כה) חוץ מפרשה אחרונה וכו' . פי' שבתורה היא סתומה ע"כ יש לפתוח אותה גם בתפילין אע"פ שמה שהיא סתומה בתורה הוא מעשה שיש לה שייכות עם מ"ש לפניה משא"כ בתפילין מ"מ יכתוב כמו שהוא בתורה וכב"י בשם רמב"ם שאם עשה הסתומה פתוחה או להיפך פסולין וג' פ' הראשונות שבתפילין כולן פתוחות ופרשה אחרונה סתומה והקשה על זה דהא אמרי' בהקומן דף ל"ב בפרשה דמזוזות עבדי' סתומות ואי עבדינהו פתוחות כשר מעשה דהא בתורה אינם סמוכות וא"כ הכא בתפילין בשלמא פ' קדש והיה כי יביאך שהם נכתבים בסדר שכתובות בתורה ע"כ צריכין כאן להיות (°) ג"כ פתוחות אלא שמע והיה אם שמוע דאינם סמוכות בתורי' מ"ע יופסל אם עשה' לפ' וכי' אם שמוע פתוחה ותי' ב"י כיון דבקלת פרשיות

בשם רמב"ן כתב לשון פסולה משמע אפי' בדיעבד ואיני יודע למה כ' כאן לשון לכתחל' : (כג) כדי גגה של למ"ד . זהו שיעור מלא אצבא דספרי שאמרו בפ' הקומן והיינו כאלי לפורן כמ"ש כ"י ולא כדעת הטור שם"ל שיש חילוק בין הרא"ש לסמ"ק בזה . ובכ"י הביא עוד בשם א"ח בשם הרר"י שלל שיעור חלי לפורן למעלה מראש של למ"ד וכן למעו' מן הלד"י ואיני יודע למה כ' כאן לשון לכתחל' : (כב) כדי גגה של למ"ד . זהו שיעור מלא אצבא דספרי שאמרו בפ' הקומן והיינו כאלי לפורן כמ"ש כ"י ולא כדעת הטור שם"ל שיש חילוק בין הרא"ש לסמ"ק בזה . ובכ"י הביא עוד בשם א"ח בשם הרר"י שלל שיעור חלי לפורן למעלה מראש של למ"ד וכן למעו' מן הלד"י ואיני יודע למה לא חש לה הכ"י לכל הפחות לכתחל' והי' לו להביא בש"ע : (כד) כמלא אות . כי"ד סי' רע"ד ס"ד הוכחתי בס"ד דהיינו לכתחל' אבל בדיעבד אינו פסול אלא מלא נראית כאחד ע"פ תיוק דלא אלא מכיס כו' ע"ש : (כה) חוץ מפרשה אחרונה וכו' . פי' שבתורה היא סתומה ע"כ יש לפתוח אותה גם בתפילין אע"פ שמה שהיא סתומה בתורה הוא מעשה שיש לה שייכות עם מ"ש לפניה משא"כ בתפילין מ"מ יכתוב כמו שהוא בתורה וכב"י בשם רמב"ם שאם עשה הסתומה פתוחה או להיפך פסולין וג' פ' הראשונות שבתפילין כולן פתוחות ופרשה אחרונה סתומה והקשה על זה דהא אמרי' בהקומן דף ל"ב בפרשה דמזוזות עבדי' סתומות ואי עבדינהו פתוחות כשר מעשה דהא בתורה אינם סמוכות וא"כ הכא בתפילין בשלמא פ' קדש והיה כי יביאך שהם נכתבים בסדר שכתובות בתורה ע"כ צריכין כאן להיות (°) ג"כ פתוחות אלא שמע והיה אם שמוע דאינם סמוכות בתורי' מ"ע יופסל אם עשה' לפ' וכי' אם שמוע פתוחה ותי' ב"י כיון דבקלת פרשיות

באר הגולה

כבש מ אם אין הפרשיות מא שגורו' בפיו צריך שיכתוב מתוך (מה) הכתב :

ל נ אינו רשאי לכתוב אלא אם כן יודע לקרות : לא מב פאם אינו כותב מתוך (מו) הכתב לא יכתוב על פה שמקרא אותו אחר אא"כ יחזור הוא ויקרא בפיו :

לב מג ע צריך להניח חלק למעלה (כג) כדי גגה (מז) של למ"ד: [הגה מיהו נהגו הסופרים להניח קלת בתחלה וסוף [אגור רוקח] וצריך להניח בין כל תיבה ותיבה (כד) כמלא (מח) אות וכן בין השיטים מד כמלא שיטה ובין כל אות כמלא אות השערה כמו בספר תורה וכמו שיתבאר בטור י"ד בט לריך להניח מעט חלק מה בין פסוק (מט) לפסוק:

לג ל יעשה השורו' שוות שלא תהא אחת נכנסת ואחת יוצאת ולפחו' ק יזהר שלא יכתוב מו ג' אותיו' חוץ (נ) לשיטה ואם כתבם לא פסל :

לד ר ב' אותיות שהם תיבה אחת לא יכתוב חוץ לשיטה :

לה ש אותיו' השם צריך שיהיו כלם (נא) בתוך הדף מז ולא יצא מהם כלל חוץ לדף :

לו ת יעשה כל פרשיותיה פתוחו' (נב) חוץ מפרשה אחרונה הכתובה בתורה שהיא והיה אם שמוע שיעשנה סתומה ואם שינה (נג) פסול : (כו)*[ויש מכשירין בכולם פתוחות] מהר"ם פאדווה סימן ע"ז בשם אורחות חיים וב"י בשם העיטור מה ובמדינות אלו נוהגים אף פרשת והיה אם שמוע ברא"ש השטה כשאר

באר היטב

עליו בכרוכיא המחבר יד אהרן שאינו כן ולא מצינו מי שמיקל בזה ע"ש : (מה) הכתב . ואם מקצת הפרש' שגורה בפיו מותר לכתוב אותו' מקצת בפ"פ ב"ח דלא כב"י : (מו) הכתב . משמע דשכותב מתוך הכתב א"ל לקרות כל תיבה וא"ע דבי"ד סי' רכ"ד ס"ב משמע דאפ"כ לריך לקרות וכ' המ"א ואפשר דעת: להקל בתפילין אבל הכ"ח פסק דאפי' בכותב מפי הכתב לריך שיקרא כל תיבה ותיבה קודם שיכתבנה וכ"פ הע"ת בס"ה בשבכ"ג : (מז) של למ"ד . וכ"ח פסק שלריך להניח שיעור אלי ליפורן למעלה מראש של למ"ד ועיין ט"ז דה"ה לכל למע' : (מח) אות . ובדיעבד אינו מעכב אא"כ נראים כאחד על פי תיוק דלא אכיס ט"ז וע"ת וכ"פ הכנה"ג : (מט) לפסוק . ומ"א פסק שלא להניח חלק כלל וכן בין שיטה לשיטה ח"ל ע"ש ועיין בד"מ ובע"ת (ובספר אליה רבה פסק כדעת רמ"א דלריך להניח חלק בין פסוק לפסוק והביא ראי' מן ספר בחוק שאמר שכתב להדיא כן וכן בין שיטה לשיטה ע"ש) : (נ) לשיטו' . וב"י"ד סי' רע"ג פסק כהרמב"ם דלא

קפדינן אלא שלא יכתוב רוב התיב' חוץ לשיטו' ואם התיבה בת ה' אותיות מותר לכתוב אפי' בתיב' בת ג' אותיו' דבזה הרמב"ם מודי' ע"ש . ואני אומר דמסתיק שאם"ז ידבינן זאת מדכתב ג' אותיות שהם תיב' וכו' משמע ג' אותיות שאינן שייכות לשיטה אלא אם כן יודע לקרות : (נא) בתוך הדף . ולא יצא מהם כלל חוץ לדף . והמ"א הקשה עליו בא"ר ס"ו כתב דקת פוסקים מכשירין כשתלי מקצת הש"ם ס"ק ה' משמע לכאו' דאם אינו מקצת הש"ם אינו מכשיר ומ"ל לפסול בדיעבד ובמ"ב סימן כ"ז כתב אם אלגנו בלא י' מותר לתלות הי' . מאחר שאינו מהש"ם כן יש לפסול בדיעבד וכתב הגאון מוהר"ר יצחק אב"ד דק"ק פוזנא הורה למתוק בספר תורה כל השורות העליונות ולמשוך אותם שיהיו שוות עם הש"ם מאחר דאפשר לתקוני לא מיקרי דיעבד אבל אם יש שם בשיטות העליונות ולמחקו משום דהוי שלא כסדרן כשר בדיעבד והמחבר הלכה ברורה עצה שניאה גדולה במה שכתב ואני תמה הרי הוי שלא כסדרן ע"ש בס"ק מ"א ועי' בב"י ביו"ד סי' רע"ו שהביא תשו' הרמב"ם וכתב בה כלי הזה על ס"ם שנמצא בה ה' כתוב רוב קלתו תוך השיטה וקלתו תוך לשיטה הראוי אלו להחליף אותם הריהו' ולגונו' ואחר מלוף הריהו' בדיעבד והמחבר יד אהרן האריך והעלי דלעניין מעשה אין ולאו ודפיא בידי' . ופ' בחשובת גינת ורדים חלק אורח חיים כלל ב' סימן כ"ע וכפ' מעשה למלך בפרק ה' מהלכו' תפילין : (נב) פסול . ע' ט"ז מה שמייסב דעת הרמב"ם מפרק הקומן והוכיח

באר הגולה

כפ"ב דניעון מ מגילה יח מנחות לב כ פ"ק דמסכת סופרים ס ספר התרומה קנ"ח והתרד' בהלכות קטנות ע סמ"ק והרא"ש פ הרא"ש בסדר תיקון תפילין ל הרא"ש שם וסמ"ג וסמ"ק יום' התרומ' סי' ר"ס . ק סמ"ק והגהת מיימוני פ"ב מהלכות דתנחות ר עור כי"ד רע"ג ם שם ת הרא"ש שם והמרדכי וא"ח והרמב"ם בפ"ג

עטרת זקנים

מכ"ם שלא ליתן לנערים המתלמדים לכתוב תפילין וכוותי עתיד ליתן את הדין ע"כ רשוי למנות בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר כותבי תפילין מהוגנים כמו שממנים שוחטי' ובודקי' (מהר"רמי) עוד כתב אותם שאומרים כתוב תפילין לשמו הוא מעשה בורות ע"ם : אלו תפירות ויתרות מספר רבינו משה בר מיימוני ז"ל בכור מלא וי"ו זכור מלא וי"ו חזק מסר וי"ו הוליא מ"ו יליאים ח"ו כתדש ח"ו הארבע מ"י יביאך מ"ו והחמרי ח"ו והחוי ח"י רשון והיבוסי מ"ו לאפתיך ח"ו הענדה חסר בתדש חסר הסביעי מ"ו מלא שני ח"ו נגלך ח"ו בעבור זה מ"ו לאות מ"ו עיניך מלא כ' יודיע הורת מלא הוצאך ח"י סחק' ח"ו למועד' מ"ו מימים ימימה מ"י תניין יבאך ח"י ולאכתך ח"ו חמר ח"ו בכור אדם מ"ו בחזק ח"ו הוציאנו מ"ו וי' ויהרג ח"ו בכור מ"ו מבכר חסר ועד בכור מלא זכר חסר וכל בכור מלא לאות מלא ולטוטפת מ"ו רשון עיניך בכ"י בחזק חסר הוציאנו מ"ו וי' לבבך ח"י לבניך מ"י בביתך"י שבי ובשבבך ח"י ובקומך מ"ו ותסר יו"ד לאות מ"ו ידך ח"י ולטוטפת ח"ו ח' וכ' עיניך מ"י מזוזות ח"ו ח' ביתך ח"י ב' שמע ח"ו לעבדו ח"ו יורה מ"ו ומלקוש מ"ו דגנך ח"י ותירשך מ"י וח"ו ויצהרך ח"י לבהמתך ח"י יבולה מלא הטבה ח"ו נתון' להם חסר לאות מלא לטוטפת מ"ו ח' עיניכ' מ"י אתם ח"ו בניכם ח"י ח' בניכם ח"י ח' לאבתיך ח"ו ומ"י כ"כ הרמב"ם אמנם רא"ם והרוקח כתבו קצת מלאים ותסרו' בסגנון אחר אבל אין אמו מוהגין אלא כדברי הרמב"ם בתסירות ויתירות :

*וים מכשירין כו' . הג"ה ע"ז וכ"ל

העיקר כסברת רמ"א ז"ל והסכימו עמו כמה גדולים שבדורו בפרט הזקן מהרא"ם פלאד"וה בס"ת רמ"א סי' ז' פ"ו ואין להרעים עולמות ולאבד אלבו' ושיבא ע"י כן ח"ו לכלל הוצא"לעז על הראשונו' (לחם תמודות) אבל אתמנו בכל גלילות הללו שבלד מערב מוהגים להניח ג"כ ט' אותיות בסוף פרשת שמע ומתחילין פרש' והיה ברחם הטיט' אע"פ שמורה הוא פתוח' ופ' והיה דיהה להיו' סתומ' אין אמו מקפידין ע"ז כיון שאינ' סתומ' לפרש' שמע בתורה אבל תמי' מאוד על מנהגנו שברי תפילין שלנו בס פסולין לדברי הרמב"ם ולדעת הרא"ש צריכין אתן ליישב הוא"ל

הגהות רעק"א

ט"ז ס"ק כ"ו יעשה בדרך זה . ק"ב הרמ"ע סי' ק"ז: מג"א ס"ק מ"ה וגם מסיימיסב' שמע. נ"ל והיה אם שמוע:

שערי תשובה

בלמ"ד של ולעבדו שנכנס ראשה לתוך ה"א של ולאהבה ולא נגעה רק נכנס לאויר' ע"ש בסי' י"ג ואין להקל בזה כי אם בשעת הדחק : (נא) פסול. עיין בה"ט ועיין ביד אפרים ובשו"ת בית אפרים חלק א"ח סי' ב' בביאור דברי הט"ז בזה וע' במג"א ס"ק. מ"ח שמ"ש ובדיעבד אם עשאה סתומה מ"ם ס"ם וצ"ל אם עשאה פתוחה ושמ"ש ביד אפרים שצ"ל קודם ושייך קודם תיבות וכתב הב"ח והוא נמשך לתירוצו דלפי שבסתומה יש מחלוקת לכך נהגו בפתוחה ואם עשאה פתוחה בדיעבד כשר אף להרמב"ם כמ"ש בתשובת אא"ז מהר"ם מאפדו"ה וכן הוא באמת בד"מ בס"ק י' ובש"ם הרמב"ם ואם שינה פסול אם"ת קאי וע"ש ואם יצאו לעשות סתומה ג"כ נפלגו בפלוגתא דרבוותא ולכן נהגו בפתיח' ושנם עכ"ם בדיעבד כשר וע' בט"ז שמביא שם מדברי מהר"מ מפאדאו"ה והזכיר בד"מ וע' בפ"מ שעמד על דברי המג"א בזה דמאי קמ"ל ועיין במחצית השקל שפירש כפשוטו אבל המעיין בד"מ יראה שכוונת המג"א כמ"ש ועיין בגינת ורדים כלל ב' סי' ג' וסי' ד' שנחלקו בזה דפרשת והיה אם שמוע ש"ש ואין לפי

יד אהרן תשובה

כבש מ אם אין הפרשיות מא שגורו' בפיו צריך שיכתוב מתוך (מה) הכתב :

ל נ אינו רשאי לכתוב אלא אם כן יודע לקרות : לא מב פאם אינו כותב מתוך (מו) הכתב לא יכתוב על פה שמקרא אותו אחר אא"כ יחזור הוא ויקרא בפיו :

לב מג ע צריך להניח חלק למעלה (כג) כדי גגה (מז) של למ"ד: [הגה מיהו נהגו הסופרים להניח קלת בתחלה וסוף [אגור רוקח] וצריך להניח בין כל תיבה ותיבה (כד) כמלא (מח) אות וכן בין השיטים מד כמלא שיטה ובין כל אות כמלא אות השערה כמו בספר תורה וכמו שיתבאר בטור י"ד בט לריך להניח מעט חלק מה בין פסוק (מט) לפסוק:

לג ל יעשה השורו' שוות שלא תהא אחת נכנסת ואחת יוצאת ולפחו' ק יזהר שלא יכתוב מו ג' אותיו' חוץ (נ) לשיטה ואם כתבם לא פסל :

לד ר ב' אותיות שהם תיבה אחת לא יכתוב חוץ לשיטה :

לה ש אותיו' השם צריך שיהיו כלם (נא) בתוך הדף מז ולא יצא מהם כלל חוץ לדף :

לו ת יעשה כל פרשיותיה פתוחו' (נב) חוץ מפרשה אחרונה הכתובה בתורה שהיא והיה אם שמוע שיעשנה סתומה ואם שינה (נג) פסול : (כו)*[ויש מכשירין בכולם פתוחות] מהר"ם פאדווה סימן ע"ז בשם אורחות חיים וב"י בשם העיטור מה ובמדינות אלו נוהגים אף פרשת והיה אם שמוע ברא"ש השטה כשאר

באר היטב

עליו בכרוכיא המחבר יד אהרן שאינו כן ולא מצינו מי שמיקל בזה ע"ש : (מה) הכתב . ואם מקצת הפרש' שגורה בפיו מותר לכתוב אותו' מקצת בפ"פ ב"ח דלא כב"י : (מו) הכתב . משמע דשכותב מתוך הכתב א"ל לקרות כל תיבה וא"ע דבי"ד סי' רכ"ד ס"ב משמע דאפ"כ לריך לקרות וכ' המ"א ואפשר דעת: להקל בתפילין אבל הכ"ח פסק דאפי' בכותב מפי הכתב לריך שיקרא כל תיבה ותיבה קודם שיכתבנה וכ"פ הע"ת בס"ה בשבכ"ג : (מז) של למ"ד : (מח) אות . ובדיעבד אינו מעכב אא"כ נראים כאחד על פי תיוק דלא אכיס ט"ז ועיין ט"ז דה"ה לכל למע' : (מט) לפסוק . ומ"א פסק שלא להניח חלק כלל וכן בין שיטה לשיטה ח"ל ע"ש ועיין בד"מ ובע"ת (ובספר אליה רבה פסק כדעת רמ"א דלריך להניח חלק בין פסוק לפסוק והביא ראי' מן ספר בחוק שאמר שכתב להדיא כן וכן בין שיטה לשיטה ע"ש) : (נ) לשיטו' . וב"י"ד סי' רע"ג פסק כהרמב"ם דלא

באר הגולה

כפ"ב דניעון מ מגילה יח מ

אבאר לפניך מקור המחלוקת למען יתברר הלכה למעשה בס"ד. בכר זכרנו שלריך לעשות ג' הפרשיות פתוחות דסיינו קדם וסיה כי יביאך שמע והפ' הד' שסיה זהי' אם שמוע סתומה רק שים מחלוקת בגורת פתוחה וסתומה דלהרא"ש מבואר בי"ד סי' ער"ס דכל שים חלק בשיעה ומתחיל לכתוב בחמלע השיעה זכן בכתב ומניח בסוף השיע' חלק ומתחיל הפ' שאחריה כרחש שיע' הסניה זהו פתיח' ושיעור החלק כדי שיוכל לכתוב ט' אותיות וסתומה הוי כל שמניח חלק בחמלע שיעה כשיעור הנ"ל ויתחיל לכתוב בסוף השיעה הסיה עלמה וה"ס אם סיים הפ' בסוף השיעה יניח שיעה א' חלק ויתחיל בשיעה הסני' והרמב"ם כתב וז"ל פ' פתוחה יש לה ג' גורות אם גמר בחמלע השיע' מניח שאר השיעה פנוי כשיעור הנ"ל ומתחיל הפ' שסיה פתוחה מתחלת השיעה הסיעה [זהו כמו להרא"ם] ואם לא נשאר כשיעור פנוי אז גמר בסוף השיעה מניח שיעה שאחרי' פנוי ומתחיל הפתוחה מתחלת שיעה הנ' [וזהו להרא"ם סתומה] ואם לא נשאר כשיעור הנ"ל ומתחיל בסוף השיעה מניח ריוח כשיעור ומתחיל בסוף השיעה תיכה א' [וזהו כמו להרא"ם] ואם לא נשאר כשיעור ט' אותיות ולכתוב תיכה א' בסוף יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מרחש שיעה הסניה ויתחיל לכתוב פרשה הסתומה מחמלע שיעה הב' (*) (ואפשר שגם להרא"ש כן) ואם גמר בסוף השיע' מניח בתחילת שיעה שניה כשיעור הריוח ומתחיל לכתוב מחמלע השיעה פ' סתומה [וזהו להרא"ם פתוחה] המלאת אומר שפ' פתוחה תחילתה בתחילת שיעה לעולם וסתומה תחלתה מחמלע השיעה לעולם עכ"ל. וכתב ב"י דאם לעשה התפילין כמ"ש הטור דסיינו שישאיר בסוף השיעה חלק כדי ג' אותיות אז בתחלתן חוץ מפ' אחרונה שתהיה סתומה בזה יצאו ידי חובת שיעת הרא"ש דס"ל מתחיל בחמלע שיעה מקרי פתוחה אך לא ידי הרמב"ם דס"ל מתחיל בחמלע שיע' מיקרי סתומה א"כ הוין כולן סתומות אם ישאיר מתחלתן חלק והיאך כתב רבינו הטור אז מתחלתן וע"כ אין הכבר רק אם ישייר חלק בסוף כל פ' א"כ הוי אף אחרון' פתוחה דהא כל שים חלק בסוף הפ' עושה את הפ' שאחריו פתוחה. וע"כ מוהגים בכל ארץ ישמעאל שנוהגים בדרך זה כ' פרשיות ראשונות מתחילות מרחש הדף ומסיימין בסוף הדף בחמלע שיעה ופרש' ג' שהיא שמע מתחלת ברחש הדף ומסיימ' בסופה ופ' ד' מתחלת בחמלע השיעה (*) המלאת שג' פרשיות הראשונות לדעת הרמב"ם פתוחות כי הראשונה אע"פ שאין חלק לפניה אלא מקרי פתוחה כמו ראשית דהוי פשוט לדעת הרמב"ם כמ"ש הפוסקים מדבריו. וכ' פרשיות שאחרי הראשונה נעשו פתוחות מכח שיעור החלק שלפניהם דסיינו החלק שפ' שלפניה בסופה עושה פ' שלאחריה פתוחה והיא מתחלת מרחש השיעה וזהו כין להרמב"ם כין להרא"ש רק מה שמתחילין פ' הד' בחמלע שיעה מקרי פתוחה לדעת הרא"ש (*) ואין בעין שתהיה סתומה. אבל להרמב"ם ניחא דבסתי גונא מקרי סתומה. ובמדינות אלו נוהגים שכל ג' פרשיות מתחילות ברחש העמוד ומסיימות בחמלע הדף פ' הד' מתחלת ג"כ ברחש הדף ומסיימת בסוף שיעה אחרונה וקשה ע"ז דהיא דלא כמאן דלהרמב"ם לא הוה פ' ד' סתומה כיון שמתחלת מרחש הדף ואפי' להרא"ש דמלינו סתומה מרחש הדף דסיינו שיניח שיעה ראשונה פנויה ויתחיל משיעה הסניה מ"מ בכה"ג שמתחיל מרחש הדף וכבר הניח חלק בסוף פ' הג' ודאי הוי אף פ' הד' פתוחה וא"ל דהחלק שבסוף פ' הג' אינו מועיל אלא לענין שהפ' עצמה הוי פתוחה עי"ז אבל לענין פ' אחריה אינו מועיל כלום וסברא זו כתב מהר"מ פדוה' בתשו' סימן ע"ז בשם א"ח אך לא הסכים עליה כי אם להכשיר התפילין שנכתבו כבר ומתפשטו כי דברי הרמב"ם אינם מוכיחין כן גם רש"ל בתשו' סי' ל"ז הרבה להקשות ע"ז הסברא וגם תיקן עכ"פ תמונה שלנו מעשה שבעל העיטור ס"ל שכל הד' פרשיות בעינן פתוחות בתפילין וכזה ילאנו ידי הרא"ש ג"כ דהא בדיעבד עכ"פ מודה דמכשיר בפתוחה אף פ' הד' ואף הרמב"ם שכתב דגם הד' פתוחה לכתחלה פסל אות' · אבל לפי מ"ש לעיל מדברי התלמוד דאף דיעבד פסל בפתוחה פ' ד' וכדעת הרמב"ם אינו מן הראוי שנעשה כן לכתחלה ולברך בכל יום עליהם · גם רש"ל הקשה עוד ע"ז דדברי בעל העיטור ל"ל כלל למ"ש שאף הפ' הד' תהיה פתוחה דהוא נגד התלמוד והמנהג דהבעין במזוזה ובטלה דעת זה נגד כל הפוסקים קמאי ובתראי: והנה יש לפנינו דרך אחרת שנעשה לאחת ידי הרמב"ם והרא"ש ונקדים תחלה בהא דכתב הרמב"ם גורה ד' דסתומה דאם לא נשאר מן

כזאת הפרשיות א' ולכן נהגו שפרש' (נג) קדש לי והיה כי יביאך ופ' שמע מתחילין בראש שטה ובסוף קדש לי ובסוף והיה כי יביאך מניחים חלק כדי לכתוב ט' אותיו' ובסוף שמע אין מניחים חלק ואם מניחים הוא פחות מכדי לכתוב ט' אותיות ופ' והיה אם שמוע מתחילים באמצע שטה עליונה ומניח לפניה חלק כדי לכתוב ט' אותיו' ונמצא ששלשה פרשיו' הם פתוחות בין להרמב"ם בין להרא"ש

אם שמוע בסוף שיעה וכן מוהגין ע"פ ספר ב"ם [ב"ח] וכדיעבד אם עשאו סתומה כשר [ד"מ]: כתב הלבוש אף למנהגנו אין מניחין חלק בסוף והיה רק מסיימין על הארץ בסוף השיעה התחתונה ואם לא הניח חלק בסוף קדש ובסוף והיה כי יביאך כדי ט' אותיות פסולין ואפי' בין שמע לוהיה אם שמוע אם לא הניח חלק בסוף שמע כדי לכתוב ט' אותיות והתחיל והיה אם שמוע ברחש שעה פסולין שלורה זו אינו פתוח' ולא סתומה לד"ה אם לא שהתחיל והי' בחמלע שיע' והניח לפניה חלק כדי לכתוב ט' אותיות שזהו סתומה להרמב"ם וכן מוהגין בארץ ישמעאל ואף להרא"ש לורה זו ג"כ פתוחה היא והרי אנו מוהגין בכלן פתוחות ואי אייסר אילי הייתי מנהיג לנהוג כן לכתחל' בהאי הארלות שבשריס לד"ה עכ"ל לבוש · ול"ל שמנהג שלנו מנהג ותיקין

[זהו כמו להרא"ם] ואם לא נשאר כשיעור פנוי אז גמר בסוף השיעה מניח שיעה שאחרי' פנוי ומתחיל הפתוחה מתחלת שיעה הג' [וזהו להרא"ש סתומה] פרשה סתומה יש לה ג' גורות אם גמר בחמלע מניח ריוח כשיעור ומתחיל בסוף השיעה תיכה א' [וזהו כמו להרא"ם] ואם לא נשאר כשיעור ט' אותיות ולכתוב תיכה א' בסוף יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מרחש שיעה הסניה ויתחיל לכתוב פרשה הסתומה מחמלע שיעה הב' (*) (ואפשר שגם להרא"ש כן) ואם גמר בסוף השיע' מניח בתחילת שיעה שניה כשיעור הריוח ומתחיל לכתוב מחמלע השיעה פ' סתומה [וזהו להרא"ם פתוחה] המלאת אומר שפ' פתוחה תחילתה בתחילת שיעה לעולם וסתומה תחלתה מחמלע השיעה לעולם עכ"ל. וכתב ב"י דאם לעשה התפילין כמ"ש הטור דסיינו שישאיר בסוף השיעה חלק כדי ג' אותיות אז בתחלתן חוץ מפ' אחרונה שתהיה סתומה בזה יצאו ידי חובת שיעת הרא"ש דס"ל מתחיל בחמלע שיעה מקרי פתוחה אך לא ידי הרמב"ם דס"ל מתחיל בחמלע שיע' מיקרי סתומה א"כ הוין כולן סתומות אם ישאיר מתחלתן חלק והיאך כתב רבינו הטור אז מתחלתן וע"כ אין הכבר רק אם ישייר חלק בסוף כל פ' א"כ הוי אף אחרון' פתוחה דהא כל שים חלק בסוף הפ' עושה את הפ' שאחריו פתוחה. וע"כ מוהגים בכל ארץ ישמעאל שנוהגים בדרך זה כ' פרשיות ראשונות מתחילות מרחש הדף ומסיימין בסוף הדף בחמלע שיעה ופרש' ג' שהיא שמע מתחלת ברחש הדף ומסיימ' בסופה ופ' ד' מתחלת בחמלע השיעה (*) המלאת שג' פרשיות הראשונות לדעת הרמב"ם פתוחות כי הראשונה אע"פ שאין חלק לפניה אלא מקרי פתוחה כמו ראשית דהוי פשוט לדעת הרמב"ם כמ"ש הפוסקים מדבריו. וכ' פרשיות שאחרי הראשונה נעשו פתוחות מכח שיעור החלק שלפניהם דסיינו החלק שפ' שלפניה בסופה עושה פ' שלאחריה פתוחה והיא מתחלת מרחש השיעה וזהו כין להרמב"ם כין להרא"ש רק מה שמתחילין פ' הד' בחמלע שיעה מקרי פתוחה לדעת הרא"ש (*) ואין בעין שתהיה סתומה. אבל להרמב"ם ניחא דבסתי גונא מקרי סתומה. ובמדינות אלו נוהגים שכל ג' פרשיות מתחילות ברחש העמוד ומסיימות בחמלע הדף פ' הד' מתחלת ג"כ ברחש הדף ומסיימת בסוף שיעה אחרונה וקשה ע"ז דהיא דלא כמאן דלהרמב"ם לא הוה פ' ד' סתומה כיון שמתחלת מרחש הדף ואפי' להרא"ש דמלינו סתומה מרחש הדף דסיינו שיניח שיעה ראשונה פנויה ויתחיל משיעה הסניה מ"מ בכה"ג שמתחיל מרחש הדף וכבר הניח חלק בסוף פ' הג' ודאי הוי אף פ' הד' פתוחה וא"ל דהחלק שבסוף פ' הג' אינו מועיל אלא לענין שהפ' עצמה הוי פתוחה עי"ז אבל לענין פ' אחריה אינו מועיל כלום וסברא זו כתב מהר"מ פדוה' בתשו' סימן ע"ז בשם א"ח אך לא הסכים עליה כי אם להכשיר התפילין שנכתבו כבר ומתפשטו כי דברי הרמב"ם אינם מוכיחין כן גם רש"ל בתשו' סי' ל"ז הרבה להקשות ע"ז הסברא וגם תיקן עכ"פ תמונה שלנו מעשה שבעל העיטור ס"ל שכל הד' פרשיות בעינן פתוחות בתפילין וכזה ילאנו ידי הרא"ש ג"כ דהא בדיעבד עכ"פ מודה דמכשיר בפתוחה אף פ' הד' ואף הרמב"ם שכתב דגם הד' פתוחה לכתחלה פסל אות' · אבל לפי מ"ש לעיל מדברי התלמוד דאף דיעבד פסל בפתוחה פ' ד' וכדעת הרמב"ם אינו מן הראוי שנעשה כן לכתחלה ולברך בכל יום עליהם · גם רש"ל הקשה עוד ע"ז דדברי בעל העיטור ל"ל כלל למ"ש שאף הפ' הד' תהיה פתוחה דהוא נגד התלמוד והמנהג דהבעין במזוזה ובטלה דעת זה נגד כל הפוסקים קמאי ובתראי: והנה יש לפנינו דרך אחרת שנעשה לאחת ידי הרמב"ם והרא"ש ונקדים תחלה בהא דכתב הרמב"ם גורה ד' דסתומה דאם לא נשאר

אם שמוע בסוף שיעה וכן מוהגין ע"פ ספר ב"ם [ב"ח] וכדיעבד אם עשאו סתומה כשר [ד"מ]: כתב הלבוש אף למנהגנו אין מניחין חלק בסוף והיה רק מסיימין על הארץ בסוף השיעה התחתונה ואם לא הניח חלק בסוף קדש ובסוף והיה כי יביאך כדי ט' אותיות פסולין ואפי' בין שמע לוהיה אם שמוע אם לא הניח חלק בסוף שמע כדי לכתוב ט' אותיות והתחיל והיה אם שמוע ברחש שעה פסולין שלורה זו אינו פתוח' ולא סתומה לד"ה אם לא שהתחיל והי' בחמלע שיע' והניח לפניה חלק כדי לכתוב ט' אותיות שזהו סתומה להרמב"ם וכן מוהגין בארץ ישמעאל ואף להרא"ש לורה זו ג"כ פתוחה היא והרי אנו מוהגין בכלן פתוחות ואי אייסר אילי הייתי מנהיג לנהוג כן לכתחל' בהאי הארלות שבשריס לד"ה עכ"ל לבוש · ול"ל שמנהג שלנו מנהג ותיקין

[זהו כמו להרא"ם] ואם לא נשאר כשיעור פנוי אז גמר בסוף השיעה מניח שיעה שאחרי' פנוי ומתחיל הפתוחה מתחלת שיעה הג' [וזהו להרא"ש סתומה] פרשה סתומה יש לה ג' גורות אם גמר בחמלע מניח ריוח כשיעור ומתחיל בסוף השיעה תיכה א' [וזהו כמו להרא"ם] ואם לא נשאר כשיעור ט' אותיות ולכתוב תיכה א' בסוף יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מרחש שיעה הסניה ויתחיל לכתוב פרשה הסתומה מחמלע שיעה הב' (*) (ואפשר שגם להרא"ש כן) ואם גמר בסוף השיע' מניח בתחילת שיעה שניה כשיעור הריוח ומתחיל לכתוב מחמלע השיעה פ' סתומה [וזהו להרא"ם פתוחה] המלאת אומר שפ' פתוחה תחילתה בתחילת שיעה לעולם וסתומה תחלתה מחמלע השיעה לעולם עכ"ל. וכתב ב"י דאם לעשה התפילין כמ"ש הטור דסיינו שישאיר בסוף השיעה חלק כדי ג' אותיות אז בתחלתן חוץ מפ' אחרונה שתהיה סתומה בזה יצאו ידי חובת שיעת הרא"ש דס"ל מתחיל בחמלע שיעה מקרי פתוחה אך לא ידי הרמב"ם דס"ל מתחיל בחמלע שיע' מיקרי סתומה א"כ הוין כולן סתומות אם ישאיר מתחלתן חלק והיאך כתב רבינו הטור אז מתחלתן וע"כ אין הכבר רק אם ישייר חלק בסוף כל פ' א"כ הוי אף אחרון' פתוחה דהא כל שים חלק בסוף הפ' עושה את הפ' שאחריו פתוחה. וע"כ מוהגים בכל ארץ ישמעאל שנוהגים בדרך זה כ' פרשיות ראשונות מתחילות מרחש הדף ומסיימין בסוף הדף בחמלע שיעה ופרש' ג' שהיא שמע מתחלת ברחש הדף ומסיימ' בסופה ופ' ד' מתחלת בחמלע השיעה (*) המלאת שג' פרשיות הראשונות לדעת הרמב"ם פתוחות כי הראשונה אע"פ שאין חלק לפניה אלא מקרי פתוחה כמו ראשית דהוי פשוט לדעת הרמב"ם כמ"ש הפוסקים מדבריו. וכ' פרשיות שאחרי הראשונה נעשו פתוחות מכח שיעור החלק שלפניהם דסיינו החלק שפ' שלפניה בסופה עושה פ' שלאחריה פתוחה והיא מתחלת מרחש השיעה וזהו כין להרמב"ם כין להרא"ש רק מה שמתחילין פ' הד' בחמלע שיעה מקרי פתוחה לדעת הרא"ש (*) ואין בעין שתהיה סתומה. אבל להרמב"ם ניחא דבסתי גונא מקרי סתומה. ובמדינות אלו נוהגים שכל ג' פרשיות מתחילות ברחש העמוד ומסיימות בחמלע הדף פ' הד' מתחלת ג"כ ברחש הדף ומסיימת בסוף שיעה אחרונה וקשה ע"ז דהיא דלא כמאן דלהרמב"ם לא הוה פ' ד' סתומה כיון שמתחלת מרחש הדף ואפי' להרא"ש דמלינו סתומה מרחש הדף דסיינו שיניח שיעה ראשונה פנויה ויתחיל משיעה הסניה מ"מ בכה"ג שמתחיל מרחש הדף וכבר הניח חלק בסוף פ' הג' ודאי הוי אף פ' הד' פתוחה וא"ל דהחלק שבסוף פ' הג' אינו מועיל אלא לענין שהפ' עצמה הוי פתוחה עי"ז אבל לענין פ' אחריה אינו מועיל כלום וסברא זו כתב מהר"מ פדוה' בתשו' סימן ע"ז בשם א"ח אך לא הסכים עליה כי אם להכשיר התפילין שנכתבו כבר ומתפשטו כי דברי הרמב"ם אינם מוכיחין כן גם רש"ל בתשו' סי' ל"ז הרבה להקשות ע"ז הסברא וגם תיקן עכ"פ תמונה שלנו מעשה שבעל העיטור ס"ל שכל הד' פרשיות בעינן פתוחות בתפילין וכזה ילאנו ידי הרא"ש ג"כ דהא בדיעבד עכ"פ מודה דמכשיר בפתוחה אף פ' הד' ואף הרמב"ם שכתב דגם הד' פתוחה לכתחלה פסל אות' · אבל לפי מ"ש לעיל מדברי התלמוד דאף דיעבד פסל בפתוחה פ' ד' וכדעת הרמב"ם אינו מן הראוי שנעשה כן לכתחלה ולברך בכל יום עליהם · גם רש"ל הקשה עוד ע"ז דדברי בעל העיטור ל"ל כלל למ"ש שאף הפ' הד' תהיה פתוחה דהוא נגד התלמוד והמנהג דהבעין במזוזה ובטלה דעת זה נגד כל הפוסקים קמאי ובתראי: והנה יש לפנינו דרך אחרת שנעשה לאחת ידי הרמב"ם והרא"ש ונקדים תחלה בהא דכתב הרמב"ם גורה ד' דסתומה דאם לא נשאר

יכול לכתוב בעמוד ז' כוף שמע ותחל' והיה כי כל פרש' ובכתבה בעמוד כפ"ע ואם יניח שיעה חלק יהי' פתוח' לרמב"ם ומ"מ היה אפש' להניח חלק שעה ולהתחיל בחמלע שע' ב' ויהיה סתומה לפ"ע אלא שלא נהגו כך ועיין בב"י בשם מהרי"ל ועמ"ש אי"ה לקמן:

עט"ת זקנים

ואין סמוכין בתורה אין קפיד' בפתיחת' ואם היינו מוהגין מנהג אחרות שמעולם היינו יוצאי' ידי כולם כי לדעת הרמב"ם הם סתומים מתם כדינם ולדעת הרא"ש אע"פ שהיא פתוח' היינו יכולין לומר הואיל ואינ' סמוכ' בתור' אין קפיד' בפתוח' ואי אייסר אילי הייתי מנהג כמנהגם וא"ל שני זצות תפילין דסמכינן על העיטור דמכשיר בכולן פתוחו' כי תפילין שלנו כשרים הם בלי ספק (כ"י בשם מהררי"ל ז"ת מהררמ"ל בשם הסר"י רבי שכנם מלובלין):

לבושי שרד

היינו כש"ת יכול לעשות כך שיתחוק כל התיבות שבסוף שורות העליונות ומשכם ויהיו השורות שוות אבל בתפילין יהיה שלא כסדרן:

(ע"ז מקב"ו)(*) אפשר שגם להרא"ש כלומר בעיור שסתומה יכול להיות כן להרא"ש אבל עכ"פ לא נמרי כן יהיה בזה להרא"ש כמו להרמב"ם כמו שאבאר אי"ה להלן: (שם) (*) מלאת שג' פרשיות הראשונות לדעת הרמב"ם ממ"ש כאן לדעת הרמב"ם וכ"כ אח"כ כמו הראשית דהוי פתוח' לדע'הרמב"ם וא"ח"כ כב' פרשיות שאחריה כ' תהו כין להרא"ש כו' משמע דפרש' ראשונ' אינם פתוח' רק להרמב"ם . מיהו בשם מהרי"ח כ' דגם להרא"ש הוי פתוחה ע"ש . וע"ל דמ"ש הט"ז כתב לדעת הרמב"ם ר"ל שכן מלאת מבואר ברמב"ם דפ' ראשונה כמו ראשית אין קפידא כה אע"פ שאין חלק לפניה כמו שכוכיח מהרי"ח ומדבריו והרא"ש לא המלאת דין זה אבל מ"מ מלינו לומר הרא"ש ג"כ מודה לכן מתחילין בראש שעה ויוצאין ידי שניהם מש"כ אם היו מתחילין בחמלע שעה לא היו יוצאים להרמב"ם. ומ"ש אח"כ וזהו כיון להרמב"ם כין להרא"ש ר"ל שזה המבואר בדברי שניהם דהוי פתוחה משא"כ בפ' הראשונה לא מבואר בהדיא דהוי פתוחה רק ברמב"ם ודו"ק: (שם) (*) ואין בעינן שתהיה סתומה אבל. שא"א לעשות סתומה שיהיה אליבא דכ"ע דהא אין

באר הגולה

מ' בית יוסף

שערי תשובה

מנהגם כהב"י ע"ש: (נג) קדש. עבה"ט (מ"ש שאין לעשות בשביל זה ב' זונות תפילין וע' מ"ש לקמן ס"ק ס"ז) ומ"ש בה"ט לענין תפילין דר"ת ועיין בתשו' נ"ב מה"ת סי' ה' שכ' גם כן שלא ישנ' בתפילין של ר"ת פ' שמע כלל ויתחיל מראש שיטה כיון שצריך להניח חלק פ' והי' אם שמוע עד אחר כתיבת שמע אם כן בשעת כתיבת שמע ניכר תיכף שאין סמוכות בתורה ואין כאן מקום לטעות ע"ש. ועיין בא"ר שכ' נ"כ דבתפילין של ר"ת יעשה כולם פתוחות ואף שכותב שמע אחר והי' אם שמוע ע"מ יניח כשיעור ט' אותיות אחר על הארץ ועיין בתשו' רש"ל והתשוב' ממהר"י שויציץ הוא בעהמ"ח נחל' ליהושע ונדפס בתשובותיו סי' א' וכתב בשו"ת ח"צ סי' נ"ט דלפי מנהג האשכנזים עכשיו שכותבין נ"פ ראשונות שייהיו פתוחות לכ"ע והרביעית פתוח' ל הרא"ש ליכא חשש זה שהתפילין שבראשו והס"ת שעול' לקרות סתרי אהדדי דדוקא בראשונות כנון קדש והיה כי יביאך שהם סמוכות שייך הך חששא משא"כ בשמע והי' אם שמוע שאינם סמוכות. וגם דהאידנא כל ס"ת שלנו הם עשויים בפתוחות וסתומות ע"פ דעת הרמב"ם ע"ש ודבריו שם תמוהים מ"ש ואי בעית למיחש לסברת מהרי"ו דילאון מה לי כתיבה ע"ד הרמב"ם או הרא"ש לדברי כולם התפילין היפוך הס"ת שבס"ת סתומ' ובפרש' פתוח' ע"ש וזה תימא דבשלמא לפי מנהג מדינות אלו שכ' הרמ"א שעושין גם הרביעית פתוחה אליבא דכ"ע שפיר משא"כ לפי מ"ש שם מנהג האשכנזים שהרביעית פתוחה להרא"ש וא"כ זה כמנהג שכ' הב"י שמתחילין בראש שיטה והיא סתומה להרמב"ם ואע"ב דלהרא"ש פתוחה היא בע"כ עבדינן הכי וא"כ העולה לס"ת שכתובה ע"ד הר"מ אין חשש כלל שהפתוחה שבוהי' אם שמוע היא סתומה להרמב"ם ולהרמב"ם הוא שוה עם הפ' שבס"ת גם תמהני על מ"ש שם וכתבו האחרונים דשעמם משום שלא אפשר לעשות סתומ' לכ"ע לכן בחרו לעשותה פתוחה כו' והמעיין יראה שהמג"א כ"כ על המנהג שכתב רמ"א שנוהגין בפתוחות דהיינו שמתחילין והיה א"ש מראש שיטה דהוי פתוחה לכ"ע וכמש"ל ס"ק נ"ב (ועיין שם מ"ש בפירוש דברי המג"א ובאמת שתירוצו צ"ע דמה הפסד היה כאן אם הי' עושין כמ"ש הב"י ומה בכך שלא יהיו סתומה לכ"ע עכ"פ יצא י"ח סתומה להרמב"ם ונראה שכונתו כיון שא"א להעמיד על קו הדין שיהיה סתומה לכ"ע הששו לתקל' שכ"א ימצא לו ענין אחר ויש לחוש שמא לא יניח חלק כט' אותיות בסוף שמע ויתחיל מראש שיט' דזהו אינו לא פתוח' ולא סתומה כמ"ש המג"א אח"כ ולכן הנהינו בפתיח' לכ"ע דלא עביד דשעי שהרי גם הנ' פרשיות ראשונות כתבן בפתוחות אליבא דכ"ע גם זה כן) אבל לפי המנהג שכתוב לכתוב הח"צ שהאשכנזים נוהגים עכשיו והיא כשיטת הב"י א"צ לסברא זו של המג"א כלל דמה שעושין פתוחה להרא"ש אינו משום ברירה ורצון לעשות פתוחה רק מצד ההכרח דבין שחוששין טובא לדעת הרמב"ם כשרוצים לצאת ידי חובת סתומה להרמב"ם א"א כ"א כשיעשה ע"ד זה להניח חלק כשיעור ט' אותיות בשיטה העליונה ואף שזו פתוחה לדעת הרא"ש בע"כ סומכין לו' דבדיעבד כשר בפתוחה וא"צ לתירוץ המג"א שבחרו בפתיח' וצ"ע וראיתי בשיורי ברכה שהביא דברי הח"צ

חכמת שלמה

יחשב שלא כסדרן אם כותב אח"כ כיון דעד הנה לא הוי עליו שם אות למה לא יחשב שלא כסדרן ועוד דאם אף שלא הוי צורת אות עליו ולא נחשב שלא כסדרן א"כ למה תלוי באם התינוק קורא אותו אות או לא כיון דאף שאין לו צורת אות לא נחשב שלא כסדרן למה יהיה חילוק בין אם התינוק מכיר או לא ולכך אמרינן דעיקר החילוק הוי בין אם ניכר פרידתן להדיא דאם ניכר פרידתן להדיא דזה לא מהני מה שהתינוק קורא אותו ופסול אף אם מתקנו אח"כ והיו שלא כסדרן ומזה מיירי בסעיף א' וכאן מיירי שאין ניכר פרידתן להדיא בזה כל שהתינוק קורא אותו הוה עליו צורת אות ולא הוה שלא כסדרן וממילא אף אם לא תקנו עדיין נמי כשר הוא וכן מורה לשון הש"ע בעצמו לעיל בסעיף א' שכתב דה"ה אלו החטוטרות של הוייג"ן שאין נוגעים ואין ניכר פרידתן להדיא וכו'. משמע דזה עיקר טעמו כיון דאין ניכר פרידתן להדיא וה"ה דיודי"ן שעל האלפי"ן והעיינ"ן הוי כן כנלפענ"ד ברור ונכון ושוב ראיתי בפרמ"ג באשל אברהם שכ"כ וכוונתי לדעתו בזה ע"ש בקיצור ודו"ק היטב:

ביאור הגר"א

מכאן ומכאן סתומה פי' שלא הניח במקום א' כשיעור אלא בלירוף שניהן כשיעור וכזה א"ל לדחוק מה שדחקו תוס' לעיל וכ"כ הרא"ש בה' מזוזה אם אמלי דקאמר והאידנא נהוג עלמא בסתומות כו' והעתיק דברי הירושלמי הנ"ל שרב פפק לעשות פתוחה כמו שהעתיקו תוס' הנ"ל דברי הירושלמי אית תמלי כו' וכ' הרא"ש וכנו נהוג עלמא ר"ל לשיטתו דפתוחה בראש פתוחה וכנ"ל וכתב וזונג שלא יניח כשיעור בסוף השיעה וכן בראש השיעה לקייס מ"ש והאידנא כו' והכה גם הרמב"ם יודה בזה דל"ק שלריך

מחצית השקל

ביאור דע פ' פתוח' היא שהיא פתוח' לעצמ' ואינ' נמשכת למעל' וסתומ' היא שנמשכת לענין שלמעלה אלא כיון ריוח ביניהן כדי שיתבונמשה בין פ' לפ' וכמ"ש רש"י וקיימ' לן דבין פ' לפ' בין תכי' פתוח' או סתומ' צריך להניח חלק כדי לכתוב עליו תשעה אותיות אך בעור כאן כתב חלק כדי שלש שלש אותיות וברמב"ם פ"ז מהל' תפילין כ' תשע אותיות כמו אשר אשר אשר וכ' ב"ח סי' זה סק"ד וז"ל ואמאי כ' רבינו שיניח חלק כדי ג' תיבות כו' ולא כ' בקיצור יניח חלק כדי ט' אותיות וי"ל דצריך להניח ג"כ ריוח מלא ב' אותיות קטנות מלבד הט' אותיות דהלא כשכותב ג' תיבות של ג' ג' אותיות צריך להניח מלא אות קטנה בין תיבה לתיבה כדלעיל סעיף ל"ב וכשיעור הזה צריך להניח חלק עכ"ל לפי דבריו ל"ל הא דלא כתבו אותיות אז משום דהני ט' אותיות הן שיעור אותיות גדולות כמו אשר אשר אשר וב' אותיות שבין תיבה לתיבה שב' הב"ח די באותיות קטנות וכמבואר סעיף ל"ב גם הא מבואר סעיף ל"ב דבין אות צריך להניח מעט כחוט השערר ל"ל מלבד התשע אותיות עוד צריך לשייר האויר שבין אות לאות אבל אותן שני אותיות שהוסיף הב"ח לפי פירושו ל"ל אויר ואי הוי קחני שיעור אחד עשר אותיות ה"ל שצריך ג"כ שיעור יו"ד שערות שבין האותיות והא ליתי וכ"ז לדעת הב"ח אבל בשלחן ערוך פה וכן בש"ע י"ד וכן בעור י"ד לא הוזכר ג' תיבות כ"א תשעה אותיות משמע דס"ל דשני בתשע אותיות גריד דלא כב"ח: ועיין עוד פתוחה או סתומה מחלוקת הרמב"ם והרא"ש ולדעת הרמב"ם כל פתוחה צריכה להתחיל מתחלת השיעה ולכן אם שייס הפרשה בחמלע שעה ויש עדיין מקום פנוי עד סוף השעה שיעור ט' אותיות מניחו חלק ומתחיל ברחש שעה שתחתיה פרשה אחרת והפרשה הניא שתתחיל ברחש שיעה מקרי פתוחה וכזה גם הרא"ש מוד' דמקרי פתוחה אבל אם יש מסוף הפרש' שסיים עד סוף השעה חלק יותר מט' אותיות כשיעור תיב' אח' והניח חלק שיעור ט' אותיות ואח"ז כ' תיבה ראשונה מפרשה שאחריה (וה"ה יותר מתיבה אח' כפי מקום החלק) זה מקרי סתומה להרמב"ם כיון שלא התחיל בה תחלת השיעה וכזה גם הרא"ש מודה שנקראת סתומה אולם יש עוד שני גורות אחרות שהרמב"ם והרא"ש חולקים בהם והם סברת הפוכות א' אם סיים בסוף שיעה והניח שעה שתחתיה כלה פנויה ובשעה שתחת שעה הפנוי' התחיל פ' אחרת להרמב"ם מקרי פתוח' כיון שמתחלת בתחלת שיעה אבל להרא"ש מקרי סתומ' דתשבינן כל הנ' גורות שורה שסיים פרשה א' ושעה הפנויה ושעה שתחתיה שהתחיל בה הפרשה כתלו הן שעה אח' והאויר הפנויה הוא בחמלע השיעה דמקרי סתומ' כ"ל גורה שני אם אם סיים הפ' בסוף שעה ובשעה שתחתיה הניח בתחלת חלק שיעור ט' אותיות ואח"ז התחיל פרשה אחרת להרמב"ם מקרי סתומה

באר היטב

דאפילו בדיעבד כני סתומ' ודבריו הם קלת מנומנמים אבל מנהן דבריו היא ודילמא הא' דאין מורידין הא מורידין עושין קלי תפילין אלא ודאי דבתפילין נמי פסול בפתוחות ואינו נראה לפנב"ד דא"כ בלידך מקשן נמי נימא הכי דמקש בסמוך הא מורידין עושין הא בני שיעטוט ואי לפי דעתו מה ק"ל הלא הרמב"ם פסק בפ"ז דס"ם בני שיעטוט וא"כ נימא דטעמא דאין מורידין קלי לס"ת אלא ודאי י"ל דלא ס"ל לתלמודא הא' סברא דא"כ למה ליה למתני כלל תפילין א"כ י"ל הכא נמי דאי קלי תפילין למודי' ל' למתני' כלל ס"ת וכך הוא הוכח' הלימא פסייע וכו' יתורך דס"ל שם במ"ש בד"ס הכא פתוחות בתמזוז' כי' למה נקט בדאשונ' בס"ת ולא נקט תפילין אלא ודאי בתפילין י"ל דפתוחות כשר בדיעבד ולא קשיא מתפילין דק הקוטי' הוא מס"ת למה נקט גם בשיעטוט כתב רש"י ובתפילין לא בני שיעטוט נקט נמי רש"י תפילין לאחר להורות דקוטין הוא למה נקט תפילין ודו"ק: (נג) קדש. אבאר לפניך מקור המחלוקת למען יתברר · כבר זכרנו שלריך לעשות ג' פרשיות דסיינו קדם והיה כי יביאך ופ' הד' שסיא שמע פתוחה והפרש' ד' שסיא והי' אם שמוע סתומ' רק שים מחלוקת בגורת פתוח' וסתומ' דלהרא"ש מבואר בי"ד סי' ער"ס דכל שים חלק בשיע' ומתחיל לכתוב בחמלע שיעה וכן בכותב ומניח בסוף שיע' חלק ומתחיל הפ' שאחרי' בראש שיע' זהו פתוח' וזשיעור החלק כדי שיוכל לכתוב ט' אותיות וסתומ' הוי כל שמניח חלק בחמלע שיעה כשיעור הנ"ל ויתחיל לכתוב בסוף השיע' הסיה עלמה וה"ס אם סיים הפ' בסוף שיע' יניח שיע' ט' חלק ויתחיל בשיע' שלרים והרמב"ם כתב וז"ל פ' פתוחה יש לה ג' גורות אם גמר בחמלע מניח שאר השיע' פנוי כשיעור הנ"ל ומתחיל הפרש' שסיא פתוחה מתחלת השיעה הסיעה [זהו כמו להרא"ם] ואם לא נשאר כשיעור פנוי אז גמר בסוף השיעה מניח שיעה שאחרי' פנוי ומתחיל הפרש' שסיא סתומה מחמלע השיעה הב' (*) (ואפשר גם להרא"ש כן) ואם גמר בסוף השיע' מניח בתחילת שיעה שניה כשיעור הריוח ומתחיל לכתוב מחמלע השיעה פ' סתומה [וזהו להרא"ם פתוחה] המלאת אומר שפ' פתוחה תחילתה בתחילת שיעה לעולם וסתומה תחלתה מחמלע השיעה לעולם עכ"ל. וכתב ב"י דאם לעשה התפילין כמ"ש הטור דסיינו שישאיר בסוף השיעה חלק כדי ג' אותיות אז בתחלתן חוץ מפ' אחרונה שתהיה סתומה בזה יצאו ידי חובת שיעת הרא"ש דס"ל מתחיל בחמלע שיעה מקרי פתוחה אך לא ידי הרמב"ם דס"ל מתחיל בחמלע שיע' מיקרי סתומה א"כ הוין כולן סתומות אם ישאיר מתחלתן חלק והיאך כתב רבינו הטור אז מתחלתן וע"כ אין הכבר רק אם ישייר חלק בסוף כל פ' א"כ הוי אף אחרון' פתוחה דהא כל שים חלק בסוף הפ' עושה את הפ' שאחריו פתוחה. וע"כ מוהגים בכל ארץ ישמעאל שנוהגים בדרך זה כ' פרשיות ראשונות מתחילות מרחש הד

ותיקין הוא ואין לשמות שלא להוציא לעז על הראשונים [נ"מ]: מט סתומה לדעת הרמב"ם. אבל לדעת הרא"ש צריך שיהיה שיטה אחת חלק בתחלת העמוד ☜ ואח"כ בשיטה שניה יתחיל בראש שיטה וכי' אם שמוע ואז היא סתומה ואין לעשות מפני זה ב' זוגות תפילין [כ"י] ועמ"ש (*)סי' ל"ד ס"ב. וכתב הרב"י שגדול א' פסל כל התפילין במדינתו שהיו עשויו' לדעת הרא"ש כי ס"ת שלהם היו הפרשיות לדעת הרמב"ם א"כ העולה בתורה ותפילין בראשו שתרי אחדדי עכ"ל. כתב סמ"ק וכתב"ר שהן ד' קלפי' אין להקפיד בפתוחות וסתומות לך ילכנו להקפיד עכ"ל. וכ"כ הכל בו ומהרי"א דלא הכב"י שהכין בדרך אחר דקלי על שלא כסדרן ודבריו ל"ע: נ ורשאי לעשות מקלף · וכס' ב"ש כתב שלא יעשה הכתיס מקלף אלא א"כ שיש הקלף במי קליפות של עלים שקורין בל"א לו"א שמעבדין בהן העורות ובהג"ה שם מכשיר מקלף וטוב להמיר לכתחלה · **כתב** מ"ע סי' ל"ז עור שליל הוא המוכחר ואח"כ עור העוף ואח"כ עור הדיה ולא"כ עור בהמ' ואח"כ עור נבילה עכ"ל: נא היכא דאפשר · ואם אין לו קלף אחר יניחם בלא ברכה [ב"ח] ול"ב דבדאי הוא הרמב"ם לסמוך עליו לברך דגם רש"י ס"ל כוותי' דס"ל דרבא דאמר הזמר' לאו מלתא היא ס"ל (*) כת"ק דא"ל עיבוד לשמ' והקשו התו' דהא אמרי' בגיטין דף ט"ו בעי עיבוד לשמה וכתבו שדוחק לחלק בין עור הכתיס לקלף שכותבין עליו אבל רש"י לא ס"ל לדוחק וכן הרמב"ס לכן

הטיט' כדי להניח הריוח כשיעור ולכתוב בסוף הטיט' תיבה א' יניח הכל פנוי כו' ה"ה אם נעשה כן (*) בסוף הדף שמניח חלק שאינו כשיעור ריוח שבין פרש' לפרש' ☜ דהיינו ט' אותיות וכדי כתיבת תיבה א' ומתחיל בראש הדף דהיינו שפס נותן מקום חלק פחות מכשיעור הכ"ל דזה (*) מקרי ג"כ סתומ' דלהרמב"ם הוי טעם סתומ' בהכי כיון שאינו חלק בראש הדף ☜ בסוף הטיטה ה"ה אם תלרף לו עוד הריוח שקודם פרשה הב' דזה אמרינן כאלו נכתב תחילת פרשה הטניה בסוף הטיטה שיש בה חלק בסוף פרש' הראשונה ואם כן הוי (*) סתומה גמור' משא"כ אם יש בסוף ריוח כשיעור אז הוי הפרשה אחריה

עניין בפ"ע והוי פתוח' כל שמתחלת בראש הטיט' וה"ה ממי בסוף הדף כן עם חלק שבראש הדף שאחריו דאד טעמא הוא ואם כן הרוצה לעשות על לד היותר נכון יעש' בדרך זה דפרש' ראשון ובמי יתחיל בראש הדף ויסיים בסוף מקום חלק כדי ט' אותיות רק שפרש' הג' יתחיל ג"כ בראש הדף ויסיים פחות מכשיעור דהיינו פחות מט' אותיו' והפרש' הד' יעש' ג"כ תחלת הדף ריוח קצת עכ"פ פחו' מכשיעור כמלא שהפרש' הד' היא סתומ' לדברי הכל הן להרמב"ם דגם זה מקרי מתחיל באמצע וגם להרא"ש אין כאן פתוחה כיון שאין כאן במקום אחד חלק כשיעור' לא הוי פתוחה אבל אינומר דיניה חלק בסוף פרש' ג' כשיעור ואפ"ה לא מקרי ☜ כשיעור לענין סתומ' הפרש' שלאחריה כיון שלא הניח עוד ריוח כשיעור כתיבת התיבה של ראש הפרשה שלאחריה וכמ"ש הרמב"ם בהדיא

בכתומה שצריך שיהא ריוח בסוף הפרשה כדי לכתוב ט' אותיות ☜ וגם כדי לכתוב תיבה אחת דאם היינו עושים כן (*) לא יצאו ידי הרא"ש שס"ל כל שמניח כשיעור ט' אותיות לאחר פתוחה פרשה שאחריה אע"פ שמתחלת בראש הדף ממש ואם כן הוי הפרשה ד' פתוחה. וגם אין לומר שלא יניח בסוף פרשה ג' כלל ובתחלת פרשה ד' יניח ריוח פחות מכשיעור בראש שיט' דעכ"פ בעינן ריוח בין פרש' לפרש' כשיעור ט' אותיות בין בסתומה בין בפתוחה אלא דכאן אי אפשר לעשות מקום אחד דא"ז שכרנו ויוצא בדרך זה להרמב"ם ולהרא"ש · כל הנ"ל כתבתי לפ"ד נכון הגם שאין להרהר על שום מנהג ח"ו מ"מ בזה כבר כתב רש"ל שאין ראוי לנהוג כן מסיום והלאה · וכתב הוא תמוה א' מה שראה בעיניו לאחת גם ידי מ"ם וסידור קדמונים שמביא בית יוסף דעה סי' ער"ב · וראה לעניות דעתי שאין לחוש רק לאחת ידי רמב"ם והרא"ש שהם ראו לפי דעתם ודי לנו בזה לצאת ידי הכל ובזה שהולכו להרחיק בראש הפרש' הד' קצת משא"כ בתמונה שכתב רש"ל היא בעין אחר לגמרי ותמונה שזכרתי היא שזכרת ג"כ בתשובת ר"ם פדווא' שם וקיצם · וכתב אף שמנהג שלנו האשכנזים שזכרתי לעיל יש לייסבו מכל מקום להבא לא יוסיפו לעשות כן · והנה בלבוש כתב אי אייסר חילי אבטליניה ואמהיג לכתוב כמנהג ארץ ישמעאל ואני אומר כי ון שמנהג כאן לשנות דרך ארץ ישמעאל שבזה לא יצאו ידי הרא"ש על כן ישמה שיטו מעטו וכמ"ש ויוצא ידי הכל כנ"ל: (בז) עור הכתיס וכו' · דהלכה למשה מסיני הוא שלא יהא כשר לתפילין אלא עור בהמה טהורה בלבד · ובכלל זה אפילו רצועות דלעור הכתיס הוא פשוט מקרא כפיך מן המותר כפיך וכיון דאות (*) שי"ן נקמע בעור הכתיס פשיטא שצריך להיות מן המותר כפיך: (בח) אפילו מגבילה · דזה מקרי ממין המותר כפיך: (בט) מקלף · שגם הוא נקרא עור: (ל) או מעור שליל · ולא אמרינן כיון דחשוב כבשר לענין טומאה לא חשיב עור · ומביא ב"י בשם ים לומרים דיותר טוב עור של שליל שלא נעבדה בו עבירה שלא היה בו תשמיש זכר לו נקבה: (לא) היכא דאפשר · כי הרמב"ם ס"ל דלא בעי כלל עיבוד עור הכתיס דאמרינן

הטיט' כדי להניח הריוח כשיעור ולכתוב בסוף הטיט' תיבה א' יניח הכל פנוי כו' ה"ה אם נעשה כן (*) בסוף הדף שמניח חלק שאינו כשיעור ריוח שבין פרש' לפרש' ☜ דהיינו ט' אותיות וכדי כתיבת תיבה א' ומתחיל בראש הדף דהיינו שפס נותן מקום חלק פחות מכשיעור הכ"ל דזה (*) מקרי ג"כ סתומ' דלהרמב"ם הוי טעם סתומ' בהכי כיון שאינו חלק בראש הדף ☜ בסוף הטיטה ה"ה אם תלרף לו עוד הריוח שקודם פרשה הב' דזה אמרינן כאלו נכתב תחילת פרשה הטניה בסוף הטיטה שיש בה חלק בסוף פרש' הראשונה ואם כן הוי (*) סתומה גמור' משא"כ אם יש בסוף ריוח כשיעור אז הוי הפרשה אחריה

עניין בפ"ע והוי פתוח' כל שמתחלת בראש הטיט' וה"ה ממי בסוף הדף כן עם חלק שבראש הדף שאחריו דאד טעמא הוא ואם כן הרוצה לעשות על לד היותר נכון יעש' בדרך זה דפרש' ראשון ובמי יתחיל בראש הדף ויסיים בסוף מקום חלק כדי ט' אותיות רק שפרש' הג' יתחיל ג"כ בראש הדף ויסיים פחות מכשיעור דהיינו פחות מט' אותיו' והפרש' הד' יעש' ג"כ תחלת הדף ריוח קצת עכ"פ פחו' מכשיעור כמלא שהפרש' הד' היא סתומ' לדברי הכל הן להרמב"ם דגם זה מקרי מתחיל באמצע וגם להרא"ש אין כאן פתוחה כיון שאין כאן במקום אחד חלק כשיעור' לא הוי פתוחה אבל אינומר דיניה חלק בסוף פרש' ג' כשיעור ואפ"ה לא מקרי ☜ כשיעור לענין סתומ' הפרש' שלאחריה כיון שלא הניח עוד ריוח כשיעור כתיבת התיבה של ראש הפרשה שלאחריה וכמ"ש הרמב"ם בהדיא

בכתומה שצריך שיהא ריוח בסוף הפרשה כדי לכתוב ט' אותיות ☜ וגם כדי לכתוב תיבה אחת דאם היינו עושים כן (*) לא יצאו ידי הרא"ש שס"ל כל שמניח כשיעור ט' אותיות לאחר פתוחה פרשה שאחריה אע"פ שמתחלת בראש הדף ממש ואם כן הוי הפרשה ד' פתוחה. וגם אין לומר שלא יניח בסוף פרשה ג' כלל ובתחלת פרשה ד' יניח ריוח פחות מכשיעור בראש שיט' דעכ"פ בעינן ריוח בין פרש' לפרש' כשיעור ט' אותיות בין בסתומה בין בפתוחה אלא דכאן אי אפשר לעשות מקום אחד דא"ז שכרנו ויוצא בדרך זה להרמב"ם ולהרא"ש · כל הנ"ל כתבתי לפ"ד נכון הגם שאין להרהר על שום מנהג ח"ו מ"מ בזה כבר כתב רש"ל שאין ראוי לנהוג כן מסיום והלאה · וכתב הוא תמוה א' מה שראה בעיניו לאחת גם ידי מ"ם וסידור קדמונים שמביא בית יוסף דעה סי' ער"ב · וראה לעניות דעתי שאין לחוש רק לאחת ידי רמב"ם והרא"ש שהם ראו לפי דעתם ודי לנו בזה לאחת ידי הכל וה"ה ממש כמנהג שלנו רק שהוצרכו להרחיק בראש הפרש' הד' קצת משא"כ בתמונה שכתב רש"ל היא בעין אחר לגמרי ותמונה שזכרתי היא שזכרת ג"כ בתשובת ר"ם פדווא' שם וקיצם · וכתב אף שמנהג שלנו האשכנזים שזכרתי לעיל יש לייסבו מכל מקום להבא לא יוסיפו לעשות כן · והנה בלבוש כתב אי אייסר חילי אבטליניה ואמהיג לכתוב כמנהג ארץ ישמעאל ואני אומר כי ון שמנהג כאן לשנות דרך ארץ ישמעאל שבזה לא יצאו ידי הרא"ש על כן ישמה שיטו מעטו וכמ"ש ויוצא ידי הכל כנ"ל: (בז) עור הכתיס וכו' · דהלכה למשה מסיני הוא שלא יהא כשר לתפילין אלא עור בהמה טהורה בלבד · ובכלל זה אפילו רצועות דלעור הכתיס הוא פשוט מקרא כפיך מן המותר כפיך וכיון דאות (*) שי"ן נקמע בעור הכתיס פשיטא שצריך להיות מן המותר כפיך: (בח) אפילו מגבילה · דזה מקרי ממין המותר כפיך: (בט) מקלף · שגם הוא נקרא עור: (ל) או מעור שליל · ולא אמרינן כיון דחשוב כבשר לענין טומאה לא חשיב עור · ומביא ב"י בשם ים לומרים דיותר טוב עור של שליל שלא נעבדה בו עבירה שלא היה בו תשמיש זכר לו נקבה: (לא) היכא דאפשר · כי הרמב"ם ס"ל דלא בעי כלל עיבוד עור הכתיס

דאחרא

(מ"ש סקס"ט) (*) סימן ל"ד סכב. ר"ל שכתוב שם שלש ב' הזגות כשרים עובר משום כ"ת והכא אמי אף דלהרא"ש הוי פתוחה הא יש מכשירין דיעבד כפתוחה ואיכא תמש כל הוסיף: (ט"ז סקכ"ו) (*) בסוף הדף שמניח חלק שאינו. ר"ל דודאי הד' פרשיות אף שכ"א כתוב בעמוד בפ"ע מלרפין כולם לענין דיני פתוחה וסתומ' כאלו כולן בעמוד א' דאל"כ לא היו לריכין הפוסקים לפלפל אוך יהיו ג' הראשונות פתוחות הא התחילין הדף והוי כמו בראשית אע"כ דכולן מלעריפין שם כל מה דהוי פתוחה בעמוד א' הוי אמי סתומה בב' עמודים: (שב) (*) מיקרי ג"כ סתומ' דלהרמב"ם הוי טעם סתומה בהכי. יש כאן חסרון הזיכר וכל"ל הוי טעם סתומה אם מתחיל באמצע שטה וי"ל דהרא"ש מודה ג"כ דשם מוסך בסוף שטה פחות מט' אותיות ובראש שטה אינה מניח ג"כ פחות מט"א הוי כתומה בהכי אין כאן חסרון הזיכר: (שם) (*) סתומה גמורה משא"כ אם יש בסוף ריוח לשון זה ל"ע בסוף ריוח לשון זה ל"ע דשמעו דקלי להרא"ש אם יש בסוף ריוח אם כן לזה פיים כל שמתחלה בראש הבשר הא הלי בהכי. ואף אם אתמר דקלי לרמב"ם קשיא נמי דאם מתחיל בראש שטה הוי פתוחה מ"מ יתחיל: (ל"ל דל"ל יתחיל) באמצע ויהיה סתומה אף שהניח בסוף כשיעור והו הא להרמב"ם אף שהניח בסוף כשיעור ט' אותיות לזה הרמב"ם בהתחיל באמצע שטה אני' ומה חילוק יש בין כשיעור לא פחות. וי"ל דלשון יש עד בראש שטה אין מקומו כאן אלא קלי להרמב"ם ומקומו קודם וי"ל דהרא"ש מודה שבראתי באות הקודם. ול"ל להעז דדוקא אם לא נשאר ט' אותיות ותיב' אחת אז ס"ל לרמב"ם להתחיל באמצע שטה אני' וע"ז כתב הט"ז משא"כ אם יש בסוף ריוח כשיעור ר"ל ט"א לתיבה אחת אז לא יתחיל באמצע שטה אני' והטעם כיון דריוח כשיעור בסוף פרש' מורה על פתיחות פרש' שאחריה אם יתחילנה בראש שטה

באר הגולה

ג שבת כ"ח ג שם ק"ח ד עור בשם ס' תרומות ה שם וסמ"ג והרא"ש בשם ת' מגרילין עיבו' לשמ' והרמב"ם אלא מגריך

עטרת זקנים

* ובלבל של חי' יותר הוא משובח ועור עוף עוב משביחה לפי' לכתוב עליו תפילין (עטמי מלות) הלכה למשה מסיני שתורות בין הכתיס ובין הרצועו' ומיהו אם עשאן מלבע לאחר כשר וכ"ל שהרצועות גריכין להיות שתורות ואם אינם שתורות פסולין משא"כ הכתיס כנ"ל וכ"מ מדברי ל"ח ע"ם וסוד הלבע הבאור ע"ד יוזוש ועי"ד הבכל לדמות"על יחודו ית' יחוד אמיתי כמו שאין לבע הבאור מקבל לבע אחר כמו שמקבלין אחר הלבעי' כן נאמר אלל הקב"ה אני ה' לא שניתי (כ"כ ח"ח ז"ל):

יד אפרים

(ס"ק ת"ט) ואח"כ בשיט' שניה יתחיל בראש שיטה כו' כנ"ל. ואפשר שכתב כך עפ"י מה דאיתא בב"י לא יתחיל בראש שיטה אחרת בב ג"כ תיבה לא הוא ע"ם ע"ש: (בט"ז ס"ק כ"ו) דהיינו ט' אותיות כו' בראה מדברי זהו ג"כ בכלל שיעור הריוח כדי לכתוב בה אחת וכ"כ לקמן וז"ל וכמ"ש שם: (בס) בסוף הבשיט' אלא אם הגרף לו כו' כנ"ל: (בס) כשיעור לענין הבדש' שלאחריו כנ"ל: (בס) וגם כדי לכתוב תיב' אחת. נ"ע שבאמת אין זה כוונת הרמב"ם לומר דשיעור תיבה

הגהות רעק"א

מג"א ס"ק מ"ט יתחיל באמצע שטה. בראש כנ"ל:

חתם סופר

זכמ"ש והאריכו הט"ז ס"ק ט' והמג"א ס"ק ב':

(שם) במחבר סעיף ל"ו יעשה כל פרשיותיה פתוחות. נ"ב עיין תשובות ח"ם או"ח סי' ד' [שנשאל ע"ד תפילין שהיה של יד כתובה פרשת והיה סתומה אמנם תפילין של ראש היו כל פרשיותיה פתוחות אי שפיר דמי להניחם אי לא הוי כתרתי דסתרי והשיב להסכים עם השואלים דאין קפידא בדבר ע"ש: (שם) בט"ז ס"ק כ"ה בדיעבד אמאי אמר בצ"ל ותיבת למה לא נמחקה: (שם) והו"ל לשנויי דבדיעבד בצ"ל ותיבת לסייע נמחקה: (שם) בט"ז ס"ק כ"ו רק שפרשה השלישי' נ"ב דהיינו פרשת שמע בתפילין דר"ת ובפרשת והיה אם שמוע יניח בסוף ט' אותיות ויתחיל שמע בראש שיטה בתפילין של

שערי תשובה

דעת הח"צ להתיר מהאי טעמא דמה בכך שא"א לעלות בתפילין כאלו לתורה באמת יחלוץ אותם ולא יעלה כ"א בתפילין לדעת כ"א בתורה שנכתבה נ"כ ע"פ דעתו רק שבא לו' כלפי שאמר האיש ההוא שלא לעלות לס"ת הכתובה לדעת הרמב"ם בתפילין כאלו וע"ז השיג דאם כן גם בס"ת הכתובה להרא"ש לא יעלה ואמנם באמת בלא"ה ז"א דלא שייך רק בקדש והיה כי יביאך כמש"ל אך דמ"מ קשיא מ"ש דבס"ת הכתובה לדעת הרמב"ם סתרי אהדדי דהא ליתא ואדרבא בפשיטות היה לו להשיג על האומר שאסור לקרות בס"ת להרמב"ם דז"א דאדרבא להרמב"ם הס"ת ותפילין שוים הם לפי המנהג זה שהד' פתוחה להרא"ש ומסילא הוא סתומה להרמב"ם וגם בתורה היא סתומה וגם מש"ל דהביא תירוץ המג"א להך מנהגא וליתא אלא למנהג הרמ"א ומ"ש עוד בשיורי ברכה בשם מהרי"ב הנ"ל לק"מ ויש לדחות ע"ש: (בש"ע סל"ו) והיה אם שמוע מתחילין באמצע שיטה כו' וכתב הרדב"ז חלק ב' סי' קצ"ד שאם התחיל בשיטה שני' גם כן באמצע כמו בשיטה ראשונה ושאר שיטין מתחיל מראש הדף צריכה בנין' וכותב אחרת ואם אירע טעות בפרשה ראשונה צריך לגנוז כל התפלה ע"ש והביאו בבר"י: (ט) דאפשר עבה"ט ועיין במשאת משה סי'

ידי הרמב"ם והרא"ש ונקדים תחלה בהא דכתב הרמב"ם בטור ולכתוב בסוף שיטה תיבה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מראש שיטה שני' וכו' ושם כתבתי דאפשר דגם להרא"ש כן כ"ש הרוצה לעשות יעשה בדרך זה דפרש' א' וב' יתחיל בראש הדף ויסייר בסוף מקום חלק כדי ט' אותיות רק פרשה ג' יתחיל ג"כ בראש הדף ויסייר פחות מט' אותיות והפרש' ד' יעשה ג"כ תחלת הדף ריוח קצת אבל פחות מט' אותיות כמלא שהפרש' הד' מתחיל באמצע וגם להרא"ש אין כאן פתוח' כיון שאין במקום א' חלק כשיעור וא"ל דלא יניח בסוף פ' ג' כלל ובתחל' פ' ד' יניח פחות מכשיעור זה אינו דעכ"פ בעינן ריוח בין פ' לפ' כשיע"ר ט' אותיות בין בסתומה בין בפתוח' אלא דכאן אי אפשר לעשותו במקום א' דאז הוי פתוח' ע"כ חלקנו שיעור לב' חלקים עכ"ל ע"ז. וכ"כ הרמ"ע מפאנו סימן כ"ו ועיין בשורי כנה"ג בהגהת ב"י סעיף כ"ו אין לעשות תפילין ב"י וכ' הב"י שגדול א' פסל כל התפילין במדינתו שהיו עשויו' לדעת הרא"ש כי ס"ת שלהם היו הפרשיות לדעת הרמב"ם אם כן העולה בתורה ותפילין בראשו שתרי אחדדי עכ"ל. כתב סמ"ק וכתב"ר שהן ד' קלפי' אין להקפיד בפתוחות וסתומות לך ילכנו להקפיד עכ"ל. וכ"כ הכל בו ומהרי"א דלא הכב"י שהכין בדרך אחר דקלי על שלא כסדרן ודבריו ל"ע: נ ורשאי לעשות מקלף · וכס' ב"ש כתב שלא יעשה הכתיס מקלף אלא א"כ שיש הקלף במי קליפות של עלים שקורין בל"א לו"ר שמעבדין בהן העורות · **כתב** מ"ע סי' ל"ז עור שליל הוא המוכחר ואח"כ עור העוף ואח"כ עור הדיה ולא"כ עור בהמ' ואח"כ עור נבילה עכ"ל: נא היכא דאפשר · ואם אין לו קלף אחר יניחם בלא ברכה [ב"ח] ול"ב דבדאי הוא הרמב"ם לסמוך עליו לברך דגם רש"י ס"ל כוותי' דס"ל דרבא דאמר הזמר' לאו מלתא היא ס"ל (*) כת"ק דא"ל עיבוד לשמ' והקשו התו' דהא אמרי' בגיטין דף ט"ו בעי עיבוד לשמה וכתבו שדוחק לחלק בין עור הכתיס לקלף שכותבין עליו אבל רש"י לא ס"ל לדוחק וכן הרמב"ס לכן

הטיט' כדי להניח הריוח כשיעור ולכתוב בסוף הטיט' תיבה א' יניח הכל פנוי כו' ה"ה אם נעשה כן (*) בסוף הדף שמניח חלק שאינו כשיעור ריוח שבין פרש' לפרש' ☜ דהיינו ט' אותיות וכדי כתיבת תיבה א' ומתחיל בראש הדף דהיינו שפס נותן מקום חלק פחות מכשיעור הכ"ל דזה (*) מקרי ג"כ סתומ' דלהרמב"ם הוי טעם סתומ' בהכי כיון שאינו חלק בראש הדף ☜ בסוף הטיטה ה"ה אם תלרף לו עוד הריוח שקודם פרשה הב' דזה אמרינן כאלו נכתב תחילת פרשה הטניה בסוף הטיטה שיש בה חלק בסוף פרש' הראשונה ואם כן הוי (*) סתומה גמור' משא"כ אם יש בסוף ריוח כשיעור אז הוי הפרשה אחריה

עניין בפ"ע והוי פתוח' כל שמתחלת בראש הטיט' וה"ה ממי בסוף הדף כן עם חלק שבראש הדף שאחריו דאד טעמא הוא ואם כן הרוצה לעשות על לד היותר נכון יעש' בדרך זה דפרש' ראשון ובמי יתחיל בראש הדף ויסיים בסוף מקום חלק כדי ט' אותיות רק שפרש' הג' יתחיל ג"כ בראש הדף ויסיים פחות מכשיעור דהיינו פחות מט' אותיו' והפרש' הד' יעש' ג"כ תחלת הדף ריוח קצת עכ"פ פחו' מכשיעור כמלא שהפרש' הד' היא סתומ' לדברי הכל הן להרמב"ם דגם זה מקרי מתחיל באמצע וגם להרא"ש אין כאן פתוחה כיון שאין כאן במקום אחד חלק כשיעור' לא הוי פתוחה אבל אינומר דיניה חלק בסוף פרש' ג' כשיעור ואפ"ה לא מקרי ☜ כשיעור לענין סתומ' הפרש' שלאחריה כיון שלא הניח עוד ריוח כשיעור כתיבת התיבה של ראש הפרשה שלאחריה וכמ"ש הרמב"ם בהדיא

הגר"א

דמ"ש דיחידאה הוא לא אמרו אלא על אלו הסניס עיר הפרסות שם נ"ה ב' עור בראש שם קכ"ב ב' ובזה מהורן קושית תוס' בזבחים כ"ח א' ד"ה תניא כו' מ"מ לענין תפילין הוי כעור דהא אתרינן שם ע"ז ב' א"ל בר גוזלא כו' וכן כל עוף כמ"ש הפוסקים וס"ע שם וה"ה לענין עוותאה כמש"ם הנהו גידין רכין כו' שאני הכא הדבר ביה כו' ואפ"ה כותבין עליו תפילין כמש"ל סי"ב ואף משל גוזל כמ"ש בשבת ק"ח א' בנכפיו כו' ע"ש: וכן כו'. נכ"ל: צריך כו'. פלוגתא דרבנן ורשב"ג גיטין מ"ה סנהדרין מ"ח מנחות מ"ב ופי' תוס' שם ושם דרשא כרשב"ג ושכן הלכה והביאו ראיה מגיטין ל"ד אבל רש"י והרמב"ם מפ' דרב' כת"ק

באר היטב

הכ"י האיך יעשו בתפילין שיצאו ידי כולם אם לעשות הג' פתוחות דהיינו שיסאר בתחלתן שיעור ויתחיל הפ' באמצע שיטה לא יצא ידי הרמב"ם דס"ל מתחיל באמצע שיטה מקרי סתומה. ואם יסאיר חלק בסוף כל פ' א"כ הוי אף אחרון' פתוחה דהא כל שיש חלק בסוף הפרש' עוכה את הפרש' שלאחרי' פתוח' על כן נוהגים בא"ש שפוסקים כהרמב"ם שעושים בדרך זה ב' פרשיות ראשונות מתחילות מראש הדף ומסיימים בסוף הדף באמצע שיטה ופרשה שלישית שהיא שמע מתחלת בראש הדף ומסיימ' בסוף' ופרש' ד' מתחל' באמצע שיט' ומלא ג' פרשיות ראשונות לדעת הרמב"ם פתוחה כי הראשונ' אע"פ שאין חלק לפניה מקרי פתוח' כמו בראשית דהוי פשוט פתוח' לדעת הרמב"ם וג' פרשות שאחרי' נעשה פתוחות מכח שיעור החלק שלפניהם דהיינו החלק מפ' שלאחרי' בסופה עושה פ' שאחרי' בראש שיטה וזהו כין לרמב"ם אין להרא"ש רק מה שמתחילין פרשה ה' באמצע מיקרי פתוח' לדעת הרא"ש ואין בעינן סתומ'. אבל בשם הרב"י טעם הדבר. ולכתב ט"ז דיש לפניהו דרך אחרת שנעשה לצאת ידי הרמב"ם והרא"ש ונקדים תחלה בהא דכתב הרמב"ם בטור ולכתוב בסוף שיטה תיבה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מראש שיט' כדי להניח הריוח כשיעור ולכתוב בסוף שיטה תיבה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מראש שיט' וכו' ושם כתבתי דאפשר דגם להרא"ש כן כ"ש הרוצה לעשות יעשה בדרך זה דפרש' א' וב' יתחיל בראש הדף ויסייר בסוף מקום חלק כדי ט' אותיות רק פרשה ג' יתחיל ג"כ בראש הדף ויסייר פחות מט' אותיות והפרש' ד' יעשה ג"כ תחלת הדף ריוח קצת אבל פחות מט' אותיות כמלא שהפרש' הד' מתחיל באמצע וגם להרא"ש אין כאן פתוח' כיון שאין כאן במקום אחד חלק כשיעור וא"ל דלא יניח בסוף פ' ג' כלל ובתחל' פ' ד' יניח פחות מכשיעור זה אינו דעכ"פ בעינן ריוח בין פ' לפ' כשיע"ר ט' אותיות בין בסתומה בין בפתוח' אלא דכאן אי אפשר לעשותו במקום אחד דאז הוי פתוח' ע"כ חלקנו שיעור לב' חלקים עכ"ל ע"ז. וכ"כ הרמ"ע מפאנו סימן כ"ו ועיין בשורי כנה"ג בהגהת ב"י סעיף כ"ו אין לעשות תפילין ב"י וכ' הב"י שגדול א' פסל כל התפילין במדינתו שהיו עשויו' לדעת הרא"ש כי ס"ת שלהם היו הפרשיות לדעת הרמב"ם אם כן העולה בתורה ותפילין בראשו שתרי אחדדי עכ"ל. כתב סמ"ק וכתב"ר שהן ד' קלפי' אין להקפיד בפתוחות וסתומות לך ילכנו להקפיד עכ"ל. וכ"כ הכל בו ומהרי"א דלא הכב"י שהכין בדרך אחר דקלי על שלא כסדרן ודבריו ל"ע: נ ורשאי לעשות מקלף · וכס' ב"ש כתב שלא יעשה הכתיס מקלף אלא א"כ שיש הקלף במי קליפות של עלים שקורין בל"א לו"ר שמעבדין בהן העורות · **כתב** מ"ע סי' ל"ז עור שליל הוא המוכחר ואח"כ עור העוף ואח"כ עור הדיה ולא"כ עור בהמ' ואח"כ עור נבילה עכ"ל: נא היכא דאפשר · ואם אין לו קלף אחר יניחם בלא ברכה [ב"ח] ול"ב דבדאי הוא הרמב"ם לסמוך עליו לברך דגם רש"י ס"ל כוותי' דס"ל דרבא דאמר הזמר' לאו מלתא היא ס"ל (*) כת"ק דא"ל עיבוד לשמ' והקשו התו' דהא אמרי' בגיטין דף ט"ו בעי עיבוד לשמה וכתבו שדוחק לחלק בין עור הכתיס לקלף שכותבין עליו אבל רש"י לא ס"ל לדוחק וכן הרמב"ס לכן

לבושי שרד

ל"כ נהי שיתחילנה באמצע שטה זה מורה על כתימת' אתכי הוי תרתי דסתרי שיש בה הוראה על פתוחה ועל סתימה. ואע"ג דע"ל בסוף פרשה מורה על פתוחות פ' שלאחרי' מ"מ אין זה הוראה גמורה דהא אם היה כותב שם תיבה אחת היתה נסתמת' אף שיש שם ריוח ע"ל רק משום שלא נשאר שם מקום לכתוב תיבה לא כתבה ואין כאן הוראה שדיין על פתוחה לגן המתחיל באמצע שטה והוא"ל פתוחה משא"כ אם יש הקום תיבה ג"כ ולא כתבה שם לכתיבה זהו הוראה על פתוחות פרשה שלאחרי' כל שתהיה מתחלת מראש השטה לכן אף אם יתחיל באמצע יש בה הוראה פתוחה והוראת סתומה ובדוקא כתב רמב"ם אם לא נשאר מ"ל ותיבה ודוק: (שם) (*) לא יצאו ידי הרא"ש כו' פרש' שלאחרי' אע"פ שמתחלת. מ"ש לשון אע"פ משום דלרא"ש גם ריוח בתחלת שטה מורה על פתוחה א"כ כ"ש ריוח בסוף כשיעור וגם בתחלה אלא יש בה שני אותיות לא"ל. ומש"ה סבירא ליה לבע"ז דמתולקים בזה הרמב"ם ורא"ש דלרמב"ם כיון דמה שמתחיל באמצע שעכו"ז סתומה רק דקפידינן שלא יהיה ריוח שבסוף הראשונה ראיה על פתיחתה מש"ה כל שאין שם רק ע"ע לבד עדיין אין ראיה לפתוחה כי אם היה שם עוד ריוח היה כותב תיבה. משא"כ לרא"ש דבאמצע הוי גם בן פתוחה ממילא גם בע"א לבד הוי הוראות על פתוחה שום הוראה על סתומה דאם תמצא דהא יש ב' הוראות שם אם לא נשאר מ"ל ואין בה

דמדרכה יותר חזק הוא כשלא נתעבד מ"ה אין בו פסול בעיכוד שלא לשמה אלא דש"פ חלקו על הרמב"ם ופסק הש"ע כרמב"ם בשעת הדחק : (לב) יעשה ד' בתים . דילפי' מלטוטפות דטוי בכתפי שתים ופת כמפרקי שתים פי' דבמקום הנקרא כתפי ואפריקי כשרוצים לומר שתים הם אומרים טוי או פת ומדכתיב לזכרון בין עיניך זכרון א' אמרתי לך הא כיצד כותבן על ד' עורות ומניחן בד' בתים בעור אחד וכש"י כתיב והיה לך לאות כשם שאות א' מבחוץ כך אות א' (°) מבפנים : (לג) כדי שיהא להם לאותו אלכסון כו' . פי' בריבוע גמור שארכו כרחבו ממש שיערו חכמים כל השיעור שיש לו יש לו באלכסון ג' חומשין פחות על אותו השיעור וגם כאן צריך שיהיה מרובה ממש אבל אם לא יהיה מרובע ממש לא יהיה באלכסון שלו כשיעור ג' חומשים תוספת אלא שיעור אחר : (לד) נתקלקל ריבועו . אע"ג דגבי לילית אמרי' בסי' י"א ס"י שאם נתקלקלו חוטי הערב אחר שנעשו בהכשר אין צריך לתקן אותו אח"כ שאני לילית דכתיב ועשו להם לילית קפיד קרא על שעת עשיה אבל תפילין מרובעות הל"מ וכל שעה בעינן שיהיו מרובעים : (לה) של מרבע רשאים. זה רמז לכתב הלוחות שהיתה כתובה משוקע' שנאמר חרות על הלוחות הרי שכל הלוחות

ארבע

בא"ע סי' קכ"ה ס"ד וכן נהגו לעשות השיי"ן בדפוס מיהו י"ל דדוקא בטס של מתכות אבל עור שהוא רך (°) נדחה גם סביביו וה"ל חק תוכות ומ"ע כתב נתשו' סי' ל"ג דכש"ת תפילין ומזוזות אפי' חק יריכות פסול ומשמע מדבריו דהמדפיס בדיו כשר דזה מקרי כתיבה אלא שלא רצה לאומרו למעשה ע"ש ול"ל דתפילין ומזוזות פסול משום דמ"א לגמלא ופעמים שנדפס האות השני קודם לראשון וה"ל שלא כסדרן . וע"ז בי"ד סי' רע"א כתב דאפי' נט לא יעשה בדפוס דדמי לחקיקה וכגיטין משמע כתוס' דילפינן מלוחות דחקיקה כשר כש"ת כדאשכחן בלוחות אך לכתחלה יש ליזהר וכן נהגו : נח של ימין המניח.

וכ"ל כאטר אזני' כתר ימין ושמאל דעלמא דהנקדן בסמ"ג כ' דשל ד' רשאים היא

חשובה

(שם) במנ"א ס"ק נ"ב. נ"ב ע' תשובות ח"ס או"ח סי' ה'[שם האריך בדין ס"ת תפילין ומזוזה ונט שנכתבו ונעשו משתי עורות אי התפירה והד יבוק מחברן להיות אחד או לא ואבאר כל הסוגיא השייך לזה וסיים בסוף התשובה וז"כ הנראה לפענ"ד כתבתי בזה הפסק דתפירה פוסל בגיטין ובמזוזה אפי' עמודים פוסל ומשמע מדבריו דהמדפיס בדיו כשר דזה מקרי כתיבה אלא שלא רצה לאומרו למעשה ע"ש וכ"ל דכתפילין ומזוזות פסול משום דמ"א לגמלא ופעמים שנדפס האות השני קודם לראשון וה"ל שלא כסדרן . וע"ז בי"ד סי' רע"א כתב דאפי' נט לא יעשה בדפוס דדמי לחקיקה וכגיטין משמע כתוס' דילפינן מלוחות דחקיקה כשר כש"ת כדאשכחן בלוחות אך לכתחלה יש ליזהר וכן נהגו : נח של ימין המניח.

שערי תשובה

ת' שכתב ליישב שיטת הרמב"ם ע"ש : (מ) מעור א'. עבה"ט וע' בשו"ת בית אפרים חלה א"ח סי' א' וסי' ב' אם נעשה מעור א' מחותך מצדדיו אחר שמקפלים אותו ואח"כ עולים עליו עור מצד המעברת' לצד שכנגדו וכן אם עשה ד' בתים וחיברם על ידי תפירה ועוד כמה דינים בענין בית החיצון שאינו רואה את האויר ע"ש באורך ועיין בבגדי כהונה סי' א' בענין זה : (מא) ונם הבתים. עבה"ט. וכתב בבר"י בשם בית יהודא ח"נ סי' פ"ח אם מחמת אויר שבין הבתים כשיתיבשו העור נתרחבים הבתים וכשיתהדקם ימצא הרבוע מכוון כשרים ע"ש : (מב) שחור עבה"ט וכתב בשו"ת נודע ביהודא סי' א' שיש סופרים אומנים משיחים טיח' עבה על הבתים וע"י שמנים שפירטום הם שחורים בתכלית ההידור ואין לחוש משום שא"ר דכל לנאותו אינו חוצץ דכל השייך לשחורור להשחיר בכלל לנאותו הוא ונם בשעה שהוא משיח הטיח העב אין חשש משום מחיקת השי"ן שהרי אין שם רק השי"ן לבד ונם דהציפורי כנוי אינו מבטל ולכן תפילין דמארי עלמא הם ויש בהם משום ואנוהו. ואעפ"כ יש להחמיר שלא יהיו טיח עב יותר מעור

לבושי שרד

דהא שין של תפילין הל"ת ועל זה כתבו שדוחק לחלק כו' (ע"ז סקל"ב) (°) הנפנים . עגום זה נאחר בנמנחות דף ל"ד על הפרשיות שצריך להיות בקלף ל' ולא כ"ל להכיא זאת לענין הכיא ועיין ע"ז סק"ב: (ס"ע סעיף ל"ט) (°)מרובעות בתפרתן פירש"י בתפירתן ישמור רבונו שלא ישמוט חוט התפירה יותר מדאי ויקצר רחבו והרא"ש פי' שגם גוף התפירות יהיה ברבוע מוהב (מ"ק סקנ"ז) (°) שהיו עושים בקמע . ר"ל שמקתעים העור ע"י כפולה שכופל את העור עד שנעשה הקמע ואז הוי חק יריכות שעושה מעשה בגוף האות משא"כ ע"י דפוס הוי חק תוכות : (שם) (°) דכשדוחק כלד הבני . כלומר דדוקא אם הטבלא של הדפוס האותיות משוקעים ודוחק הטבלא על הטם ונדחקים תוכם האותיות למטה ע"י העשה הכאלה שלו שמכה הטבלא על הטם והיריכות נעשים ממילא אז הוי חק תוכות משא"כ אם בולטים האותיות אם הטבלא על הטם אז נדחקים יריכי האותיות אל עבר לד הבני מהטם ונעשים שם ס"כ אותיות בולטות הוי חק יריכות וכשר ולכן גם ב' שבתפילין מוהר לעשות כך: (שם) נדחה גם סביביו וה"ל . דבתחבת אין נדחק לעבר הבני רק יריכי האותיות שבטבלא ונעשה כל האות ע"י מעשה שלו

הגר"א

רלוטות בו ותימא מאי ס"ד מה ענין זה לזה אלא ה"פ כשם שהל"מ מלבש הבתים ה"ה לענין טהורות ומשני נהי דבהא נמירי בו' : חריץ בו'. בתחבי ובפירש"י שם בתחבי נדול מרב דימי בש"ס בפ"ב דש"ב . מרדכי ותע"ב דבתיתרא שיהי קי"ל כרב דימי . בתם משום דסוברא דפי"ד דשבת ופ"ב דחולין בוותיה: ואם לא בו'. רמב"ם דמפ' דתבחי ל"ק אלא לבתחלה ובדיעבד מודה לרב דימי ובמש"ם ל"ד ב' ואם אין חריץ בו' וז"ש והוא בו': סמ"א אורך בו'. אבל תוס' חולקים ע"ז ועתוס' דעיריבוני ל"ה ב' ד"ה מקום בו' וכ"כ ב"ר בס"ת ומס"ג ומרדכי ועתו' דסוכה ה' א' ד"ה ואל בו' וכיומא י"ב ב' ס"ה א' ורחייהם דליך בתקוס שלו בדפוס אותיות משוקעים ודוחק הטבלא על הטם ונדחקים תוכם האותיות למטה ע"י העשה הכאלה משום ליך ותפילין משא"כ בשל כהן הדיוט דאינו אלא משום תפ לין וצ' תוס' דסוכה ה' א' הנ"ל אבל הרמב"ם בפ"ת מה' כלי המקדש כתב ומלבפת האמור' בשהרן היא המנבעות שאמורה בבניו אלא שכ"ג לגוף בה כמי שלופף על הבגד ובניו לגופין בה כבוגד ולפיכך נקראת מנבעות וכ"כ הרמב"ן בפ' תל ה וכבית רחיה ממ"ש בספ"ז דיומא והבדיוט בתרבעה בו' מוסיף בו' וסם סוף פרק ב' המלבפת של כ"ג אז כהן הדיוט תרבו ע"ז אמות בו': סמ"ב שיעשה בו'. רש"י: אחר בו'. תוס' שם ד"ה שיי' בו' וכ' המרדכי ופי' בחיקון

השהל

עור בהמה טהורה בלבד . ושקיל וטרי למאי הילכתא אילימא לתפילין הא בהדיא כתיב למען תהי' תורת ה' בפיך מן המותר בפיך אלא לבתים והאמר אביי שי"ן של תפילין הל"מ וממילי ידעי' לה מן קרא מן המותר בפיך אלא לרלוטות . והא"ר יאחק רלוטות שחורות הל"מ ואכתי ידעי' דמן המותר בפיך בעי' ומשני ניהו דנמירי שחורות טהורות מי נמירי : וכ' התו' דקאמרי לה מאי קאמרי לה דאיך נדע טהורות משחורות ות' וז"ל כיון דמצריך שיהיו שחורות כמו הבתים כ"ש דבעי שיהיו טהורות כמו הבתים דסברא הוא להקפיד על הטהרה יותר מעל השחרות ואי הא אתי ר"ו לאשמועי' שיהיו שחורות דהוי שמעי' מיני' תרתי טהורות ושחורות ומשני ניהו דנמירי כו' דמשחורו'ל' טהורו' עכ"ד . וכ"כ המרדכי בשם ר"י ולפי זה ע"כ שיהיה הבתים שחורות הוא הל"מ דהא מה"ע מדמה הרלוטות לבתים לענין טהורות לפ"מ דס"ד עבת"ד הב"ח . ויהו דהתו' ומרדכי בשם ר"י ודאי הכי ס"ל מ"מ לשאר פוסקים ל"ל דקו"י המקשן היא מכח כ"ש,דהא הבתים א"ל להיו' שחורות ואפ"ה בעי' שיהיו טהורו' כ"ש הרלוטות דבעי' שיהיו שחורות כ"ש דבעי' טהורות הא הוי ס"ד דיותר יש להקפיד על הטהרה מעל השחרות אולם מדברי התו' ומרדכי בשם ר"י משמע דבעי' לעיכובא הבתי' שחורות לכן יש להחמיר : (ס"ק י"ו) אין לו כו' ומכל מקו' י"ל לדברי הגאונים כו' מרוח' ב"א והיינו עם התיתורא ומעברת' . דראייתם מדאמרי' בעירובין המולא תפילין בשבת מכניסן זוג זוג רשב"ג אומר שיש שיש דס"ל מקום יש בראש להניח בו שני תפילין וכן ביד מזה מוכח דעכ"פ רחביס יותר מאצבע דאמרי' פ"ק דעירובין גבי כהן גדול שהיה מניח הליץ במקום תפילין שעברו היה נראה בין ליץ למצנפת ששם היה מניח תפילין ורוחב הליץ אמרי' פ"ק דסוכה שהיה שני אצבעות וא"א דאין רוחב התפילין כ"א אצבע א"כ מקום יש בראש להניח ג' תפילין דהא הליץ היה רחב ב' אצבעות והי' מוכח במקום תפילין . ועוד הי' מקום פנוי להניח בו כה"ג תפילין אע"כ דרחבו יותר מאצבע וכיון דאפקי' מאצבע אוקמי' אאצבעים כרוחב הליץ כ"כ הרא"ש בהל' קטנות . עכ"פ מוכח מזה דהשיעו' אצבעיים הוא היתור' ומעברתא : וכ' ב"י בשם א"ח כו' דברי הגאונים אמורים לענין הרחב ודברי ב"י הם לענין הנובה : (ס"ק מ) מקמטי כו' עושים בקמטו של עור דע"י הדפוס נראה בחק תוכות דפסול כדלעיל סעיף י"ז (ובגיטין) דף כ' משמע כו' דת"ר וכתב לה ספר כריתות בעי' דוקא וכת' ולא חקיקה ופריך דהכניא דחקיקה כשרה בגט ומשני הא דחק תוכות (ופירש"י חק תוך האות ובלדו וממילא נשאר האות בולט אינו כתב שלא עשה כלום באות עצמו לכך פסול) הא דחק יריכות (דהיינו שחקק האות עצמו והאות הוא שקוע) ולכך כשר . ופריך והא חק תוכות מצינו דכשר דהתניא בגיט לא היה הכתב עליו שוקע אלא בולט כדברי הכ שבולט כן הגיע הי' הכתב בולט אבל לא כדברי זהב תוכו' ובגיט היה יריכות והיינו ע"י דפוס שהיו האותיות בולטות בו ומכה בדפוס על גבי זהב דהן תוכו' ובגיט היה יריכות והיינו ע"י דפוס שהיו האותיות בולטות בו ומכה בדפוס על גבי ליץ שהיה הטם דק ועי"ז היו האותיות בגיט נלד הדפוס שוקעת ובלד שבנגדו בגיט היו האותיות בולטות כ"כ הראב"ד וע"ש ברמב"ם הרי דדפוס מקרי יריכות : עור שהוא רך נדחה גם סביביו : ר"ל שהן דרך העושים בדפוס שיש להם שני תחיכות עץ בא' הש"ן בולטת ודוחק אותו ע"ג העור ועי"ז בולט העור בלד השני כמין שי"ן . ועץ א' שחקוק בתוכו שי"ן ועץ זה מניח בלד השני של העור ונכנס הש"ן שמדח בעור לתוך שקוע של העץ השני ויצא הש"ן בעור מכוון וא"כ יש לחוש שע"י העץ שהש"ן שקוע בו ידח' ממילא לדדי הש"ן וה"ל בלדדים חק תוכו' כנלע"ד כותבו . זה מקרי כתיבה . וז"ל הט"ז בי"ד סימן רע"א דמה לי שדוחק את העץ על הנייר או הנייר על האותיות של עופרת אידי ואידי כתיבה היא עכ"ל : אפילו גם כו' דדמי לחקיקה ר"ל כמו שהחמירו בגט אלא לכתוב בקנה של ברזל דהוי כמו חקיקה . אע"ג דהוי חק יריכות מ"מ כל כמה דאפשר לעשות בלא שום חקיקה עדיף כו' כ"כ הט"ז שם בריש הסק"ק שם : דחקיקה כשר בס"ת . היינו חק יריכות ובגט א"ל רהיה מדברי התוס' אלא היא גמר' ערוכה שם בב"ז לא אבל הוצרך להביא רהיה מדברי התו' : והביא רהיה לאפוקי מדעת המ"ע שהבי' לעיל דפוסל בס"ת אפי' חק יריכות ורחייתו דמלינו דהלוחות היו חק יריכות אבל מדברי התו' נראה דילפי' מלוחות למקום אחר א"כ ה"ה דיש ליקח מהם כתיב' ס"ת . שכתב

דהא

לכן כתב שא"ל עיכוד לשמה וכ"כ בכ"ן ועמ"ש ס' מ"כ : נב מעור א'. דלא כמשמע מסה"ת דאף בתחיכות תפורות יחד חשוב עור אחד דליתא [ב"ח] אבל כאגור' הוכיח ג"כ דחשיב כעור אחד וכ"כ התו' בנמנחות דף ל"ב ע"א ד"ה דלמא להסלים כמ"ש ס"ס ל"ג : נב ותרי חומשי . אין החשבון מכוון כמ"ש התו' פ"ק דסוכה : נד וגם הבתים . דלא כמו שהוגין קצת לעשות של יד עגולות כראשיהן רק שמרבע התיתורא מלמטה [מרדכי] : נה עור הבתים כו' . העור צריך שיהיה שלם בין בית לבית [מרדכי עסי' ל"ג וכב"י] : נו אין לו שיעור. ומ"מ יש לחוש לדברי הגאונים שאומרים שלא לעשותן קטנים כדוחב שני אצבעות [ב"י ב"מ ל"א] וכב"י בשם הרא"ש מהגה החכמים ואכות ב"ד לעשות של ראש גבוהים יותר מג' אצבעות כיון שמניחין אותן בגילוי אבל החכמים ותלמידים ותלמיד בפני רבו שאין דרך לגלות תפילין בפניו מניחים קטנות כאצבע ומחלה תחת המצנפת' מפני דרך ארץ שלא יהו עצמן לרבותם וכו' עכ"ל עסס' כ"ז : נז מקמטי העור . ז"ל ד"מ בשם הגר"ם בב"ם אין לשנות ממנהג זקנים (°) שהיו עושין בקמטו של עור ומיהו אם עשאם בדפוס אז כתבם בדיו על הבית לכן אין בידינו לפוסלן עכ"ל ובגיטין דף כ' משמע (°) דכשדוחק בלד השני בדפוס מקרי חק ירכות וכשר וכ"ה

ארבע

לח (לב) ו יעשה ד' בתים נב (מ) מעור אחד לשל ראש ובית אחת לשל יד :

לט ז תפילין בין של ראש בין של יד הלכה למשה מסיני שיהיו (°) מרובעות בתפרן ובאלכסונן דהיינו שיהיה ריבוען מכוון ארכו כרחבו (לג) כדי שיהא להם אותו אלכסון שאחז"ל כל אמתא בריבועא אמתא נג ותרי חומשי באלכסונא וצריך לרבע מקום מושבן נד (מא) וגם הבתים: הגה אבל על גובה הבתים אין להקפיד אם הוא יותר מרחבן ומרכן [ב"י בשם אשר"י וסמ"ק והמרדכי ורמב"ם פ"ג] : מ עשאן מרובעות ואחר זמן (לד) נתקלקל ריבוען יש מי שאומר שצריך לרבען : הגה ויעשה כל הד' בתים בשוה שלא יהא אחד גדול מחבירו: [בדרך שאמר] : מ נה ט עור הבתים מצוה לעשותו (נט) שחור [וע"ל סימן כ"ג] י חריץ שבין בית לבית צריך שיגיע עד התפר כ ואם לא הגיע כשרה והוא שיהיה ניכר א] החריץ בדי שיהיו ד' ראשיה נראין לכל :

מא ל אורך ורחב הבתים ונובהן נו אין לו (°) שיעור : מב מ שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני יעשה בעור הבתים של ראש כמין שי"ן בולטת נז מקמטי (°) העור אחד מימינו ואחד משמאלו נח נ של (°) ימין המניח של ג' ראשים ושל שמאל המניח (לה) של

מחצית

עיכוד לשמה . אבל דעת הרמב"ם דעור הבתים א"ל עיכוד כלל וא"כ הוא הדין כשנתעבדו שלא לשמן דלא גרע מלא עבדן כלל ולכן היכי דלא אפשר למצו' מעובדים לשמה יניח הבתים שנתעבדו שלא לשמה אז לא נתעבדו כלל דיש לסמוך בזה על דעת הרמב"ם שלא יתבטל ממצות תפילין אבל מ"מ לא יברך דאין הברכות מעכבות . וכיון דעיקר כהרא"ש דבעי עיכוד לשמה לכן אין לברך עליהן . דגם רש"י ס"ל כן. דבסנהדרין דמ"ו פליגי אביי ורבא אביי ס"ל הזמנה מלת' היא ורבא ס"ל הזמנה לאו מלת' ומסקי' תנאי הוא דת"ק ס"ל בתים של תפילין א"ל עיכוד לשמה ורשב"ג ס"ל דבעי עביד לשמה ופירש"י דהעיכוד לא מקרי מעשה ולא הוי כ"א כמו הזמנה ות"ק ס"ל דהזמנה לאו מלת' לכך ס"ל דא"ל עיכוד לשמה דהעיכוד אינו מעלה ומוריד כיון דאינו רק הזמנה והזמנה לאו מלתא ורשב"ג ס"ל הזמנה מלת' ולכך מצריך עיכוד לשמה אף דהעיכוד אינו רק הזמנה אפ"ה מהני העיכוד כיון דס"ל הזמנ' מלתא והקשו התו' א"כ כיון דקי"ל כרבא נגד אביי דהזמנ' לאו מלת' א"ל עיכוד לשמה. ובגיטין פסליה לס"ת אם אין הקלף מעובד לשמה ודוחק לחלק בין עור הבתים לקלף דהא על עור הבתים כתוב שי"ן דהוא הל"מ ורלוי להיות להם דין קלף : ולכן פי' התו' להיפוך דס"ק ס"ל דא"ל עיכוד לשמה משום דס"ל הזמנה מלתא ולכן לא בעי עיכוד לשמה וסגי בהזמנה . אבל רשב"ג סבר הזמנה לאו מלת' ולא מהני ההזמנה לכן צריך לעשות מעשה לשמה דהיינו העיכוד . וכן ס"ל לרא"ש וא"כ כיון דקי"ל כרב' דהזמנה לאו מלת' לכך אפי' עור הבתים צריכים עיכוד לשמה.והרמב"ם מפ' כרש"י. וכדי לישב קושית התו' עכ"ל כמ"ש התו' להלק בין עור הבתים דלא בעי עיכוד לשמה והקלף דבעי עיכוד לשמה ואף שהתוס' כתבו שהוא דוחק רש"י והרמב"ם ס"ל שאינו דוחק ולכן ס"ל להרמב"ם דעור הבתים א"ל עיכוד לשמה כיון דקי"ל הזמנה לאו מלתא כרב' (דהא אפי' לא נתעבד כלל כשר לדידיה) ועמ"ש סי' מ"ב וע"ש מ"ש בע"ה: (ס"ק נב) מעור א'. דלא כדמשמע מסה"ת כו' וה"ה הנעשים מעור א' אלא שחותכים ממנו רצועות ומ"מ באמצע נשארו מחוברים ואח"כ שוב מחבריס הרצועות יחד ונזה נעשיסה בתים לדעת הב"ח פסולים כיון דעכ"פ קרועים בכל לדדי הבתים ולדידיה התפירה וה"ה הדבק אינו עושה חיבור : וכ"כ התו' בנמנחות דבעו הש"ס להוכיח שם דבמזוזה אם עשה פרשיותיה סתומות כשרה מדתני' ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה וש"ל דבש"ת הפרשיות הללו דהיינו והיה א"ש סתומה ובמזוזה פתוחה א"ו דגם מזוזה אם עשאה סתומה כשרה ודחי דלמ'להשלים ופ'רש"י דאלעריך בריית' לו' הטעם משום דאין מורידים דאפי' להשלים אסור דהיינו שתחלת הפ' כתוב כדין מזוזה אלא שבסוף הפרשה חסר שנה אחת דאסור ליקח אותה שנה ולהדביקה למזוזה ולהשלימה : וכתב התוס' וש"ל דאסור כה"ג דהאמרי' בירוש' דתפילין ומזוזות בעי' שיהיו כתובים על עור א' ותי' כיון דתפרן יחד דינו כעור א' ע"ש וא"כ ה"ה הדין כן בבתים וכ"ז לשיטת רש"י ודעת החולקים ל"ל דס"ל כפי' התו' שם כגון שפי' שמע כתובה בס"ת סוף העמוד ויש גליון תחת' ויחתוך פ' שמע מס"ת ויכתוב בגליון שתחת שמע פ' והיה א"ש כדין מזוזה לו להיפך שפ' והיה א"ש כתובה בראש העמוד ויש גליון ע"ג ויכתוב עכשיו בגליון שע"ג פ' שמע ע"ש (ולע"ג דכה"ג הוי שלא כסדרן עמ"ש ע"ז הט"ז בי"ד סי' ר"ל) ולפ"ז אין ראי' משום דתפירה מקרי חיבור : (ס"ק נד) וגם הבתים . דלא כמו שהוגים כו' ועכשיו בעו"ה נתפשט המנהג ואין מעגיחים כ"א על ראש הבתים שיהיו מרובעים ואין מעגיחים על התפירות ועל ההיתורא ויזהרו מאוד להשגיח ע"ז . ודע דמ"ש הרב"י עשאן מרובעות ואח"ז נתקלקל ריבועו יש מי שאומר שצריך לרבען . לא יעלה על דעתך שיש חולקים כי לא נמצא שום חולק . ומסתימת הפוסקים משמע דכ"ע מודו בזה שצריך לרבען אלא שכן דרך הרב"י שדין חדש שלא מצא בפי' כ"א בפוסק א' כותבו בלי יש מי שאומר ועבע"ז . אבל מ"מ א"ל למודדן כל יום אם ריבועו קייס ומעמידין על חזקתן הראשונה אם לא שרואה שנתקלקל ריבועו צריכים תיקון : (ס"ק נה) עור הבתים כו' הרב"י כ' דשתרות הבתים אינו כ"א למלוה . ומה"ע כ' בסי' ל"ג סעיף ד' בהג"ה אם השחיר עכו"ם הבתים כשר . אבל הב"ח כתב דמדברי התו' שבת דף כ"ח ע"ב משמע דגם שיהיו הבתים שחורות הוא הל"מ ואם השחירו עכו"ם פסולים וגם אי נתלבנו אח"ז צריך שוב להשחירן דאית' התם תני ר"י לא הוכשרו למלאכת שמים אלא

ו מנחות ל"ד ז שם ל"ה תוס' ורמב"ם בפ"ג ורא"ש ושאר פוסקים ח מלא בשם שמושא רבא בתשובת תשבצים ט הרא"ש וס' התרומ' והמרדכי בשם ר"י מהגיה דמנחות ל"ה י שם בגמרא כ הרמב"ם ל הטיעור בשם הרי"ף וסמ"ג וסא"ח בשם רב האי גאון מ מנחות ל"ה כ תוס' שם בשם שמושא

אשר אברהם

א] החריץ וחריטה לו רשיחה בעלמא לא מהני כלל ועכ"פ החריץ צריך להיות כאלבע עיין ת' כתנת עולם סי' ע"ח:

הגהות רעק"א

סעיף ל"ט שיהיה רבונו מכוון. עיין רמב"ם פי' משניות פ"ד עירובין מ"ה הוכא בברטנורא שם: סעיף מ"ב ס' של הפלין הל"ת מה דהלה חכם ל' להמליא לעשות ב' מחוקר בתמוות שי"ן

חתם סופר

ר"ת כנ"ל : (שם) במנ"א ס"ק ל"ט. נ"ב ע' היטב תשובות ח"ם יו"ד סי' רנ"ו [שם האריך ע"ד ס"ת שנשתנה הדיו לאחר הכתיבה ונהפך לאדמדם מכמה סיבות אי כשרה אם לאו ומסיק שם וז"ל היוצא מדברינו הס"ת הנ"ל אם השינוי לאדמימות מחמת יושן וכדרכו של דיו הרי היא כשרה שהרי נכתב בדיו וטוב להעבירה בקולמוס כדי לקיימה ימים רבים יותר.וקרוב לודאי אפי' בשמות הקדושים מותר בדיו על נבי דיו דאין כאן מחיקה אבל אם נשתנה לאודם ממש משא"כ ושתו של סתם דיו או אפילו רק לאדמומית רק שנשתנה מיד מהר שנראה שאינו מחמת יושן אלא שנעשי' הדיו על ידי המצאה חדשה מסממנים אחרים הרי היא פסול' מעיקרא ואסור להעביר על השמות הקדושים דהוי כדיו על נבי סיקרא דמוחק התחתון ולענין קדושת השם אין חילוק אפילו נכתב בכל צבע אסור למחקן דהחם לא כתיב וכתבתם דנליף כתיבה בדיו וכו') :

(שם) במנ"א ס"ק נ"ב. נ"ב ע' תשובות ח"ס או"ח סי' ה'[שם האריך בדין ס"ת תפילין ומזוזה ונט שנכתבו ונעשו משתי עורות אי התפירה והד יבוק מחברן להיות אחד או לא ואבאר כל הסוגיא השייך לזה וסיים בסוף התשובה וז"כ הנראה לפענ"ד כתבתי בזה הפסק דתפירה פוסל בגיטין ובמזוזה אפי' עמודים פוסל ומשמע מדבריו דהמדפיס בדיו כשר דזה מקרי כתיבה אלא שלא רצה לאומרו למעשה ע"ש ול"ל דכתפילין ומזוזות פסול משום דמ"א לגמלא ופעמים שנדפס האות השני קודם לראשון וה"ל שלא כסדרן . וע"ז בי"ד סי' רע"א כתב דאפי' נט לא יעשה בדפוס דדמי לחקיקה וכגיטין משמע כתוס' דילפינן מלוחות דחקיקה כשר כש"ת כדאשכחן בלוחות אך לכתחלה יש ליזהר וכן נהגו : נח של ימין המניח.

באר היטב

הוא הרמב"ם לשמוך עליו ולכרך ע"ש וע ל סי' ט' ס"ק ז' מש"ם : (מז) מאור א'. אבל בתחיכו' תפורות יסד לא חשיב עור א' וכמו' דמנחות דף ל"ב ע"א ד"ה דילמא להכליס מבמע דחשיב עור א' ע"י תפיר' : (מח) וגם הבתים . דלא כמו שהוגים קצת לעשו' של יד עגולה בראשו רק שמרבע התיתורא מלמט' מרדכי מ"א ועיין מ"ש הט"ז : (מט) שם ר. וכ' ב"ח משמע שיכולה ליכל ולעמ"ד אין לחקל ובמקום דלא אפשר יש לסמוך בדוב פוסקים המקילין שלא יתבטל תורת תפילין שבכה"ג עיין ע"ת : (ס) שיעור . ומ"מ יש לחוש לדברי הגאונים שלא לעשותן קטנים מדוחב שני אצבעות בין של יד בין כל ראש ב"י ב"מ ל"ח מ"א והיינו התיתורא למעה ויש למתות בעובדי הדכים שמתקנים לשם שמים שיהיו רחבים יותר מאצבע ואם לאו פסולין הם עיין מאוד כי מבורר מש"ם שרגילים להיות רחבים : (סא) שעור.ולא ע"י דפוס ט"ז וכ"ש ע"ת עמ"ת:(סב)ימין

יד אפרים

לחת הוא בכלל השיעור הריווח רק הרמב"ם ר"ל שאם היה כשיעור ע' אותיות וכתיבת התיבה שלאחריו עדיף לפניה ע' אותיות ולכתוב התיבה באותו שיעור כדי שתהיה סתומה ולפי שאין שם מקום לכתיבת התיבה שבראש הפרשה שלאחריו לכן צריך להניח ריווח מעט מראש שיע' הסיבה אבל לעולם עיקר שיעור הריווח בין פרשה לפרשה לפיהו יותר מע' אותיות אף להרמב"ם וה"מ לא שיש בסוף הפרשה שיעור ע' אותיות שהיא פרשה פתוחה אבל אם אין בסוף הפרשה שיעור ע' אותיות אם אין מקום לכתוב התיבה שניה לעשותה סתומה ס"ל להרמב"ם כשיניח בתחלת השיע' שבראש פרשה שניה ויתחיל מאמצע שיע' גם זה מיקרי סתומה ולא מעשה שאין בכל אחד כשיעור רק ע"י ריווח אלא אע"פ שיש ריווח אותן כאלו הן מוקדפים ומלאו כתב בתחלת הפ' שניה בתחלת שיע' שבסתומ' פרשה הראשונ'. ומ"ש הט"ז וכמ"ש הרמב"ם שלא יהיה ריווח כו' ראיתי בספר מירת שמשון לבגאון מהו' שמשון תפיר שהגיה לדיין שיהיה ריווח כו' ובתמים זז"ל בתפרן ומרדכי ולכן פי' בתפרן בשעת הכתיבה כ"ל כ"ר בתפרן על התפירה עצמה וכ"ד כל הגאונים דבעי' התפירה מרובעת וגם התיתורא: אבל כו'. דריבוע לא נאמר אלא על אורך ורוחב: עשאם כו'. עיי"ז: ס"מ ערר כו'. עיאוס: שם ד"ה רלוטות כו' וכ' הרא"ש וא"מ מלוה כו' משום זה אלי ואמנה אבל המרדכי כ' בשם ר"י דמדינא בעינן שחורות מדפריך בשבת כ"ח ב'והאר"י

מחצית

עיכוד לשמה . אבל דעת הרמב"ם דעור הבתים א"ל עיכוד כלל וא"כ הוא הדין כשנתעבדו שלא לשמן דלא גרע מלא עבדן כלל ולכן היכי דלא אפשר למצו' מעובדים לשמה יניח הבתים שנתעבדו שלא לשמה אז לא נתעבדו כלל דיש לסמוך בזה על דעת הרמב"ם שלא יתבטל ממצות תפילין אבל מ"מ לא יברך דאין הברכות מעכבות . וכיון דעיקר כהרא"ש דבעי עיכוד לשמה לכן אין לברך עליהן . דגם רש"י ס"ל כן. דבסנהדרין דמ"ו פליגי אביי ורבא אביי ס"ל הזמנה מלת' היא ורבא ס"ל הזמנה לאו מלת' ומסקי' תנאי הוא דת"ק ס"ל בתים של תפילין א"ל עיכוד לשמה ורשב"ג ס"ל דבעי' עביד לשמה ופירש"י דהעיכוד לא מקרי מעשה ולא הוי כ"א כמו הזמנה ות"ק ס"ל דהזמנה לאו מלת' לכך ס"ל דא"ל עיכוד לשמה דהעיכוד אינו מעלה ומוריד כיון דאינו רק הזמנה והזמנה לאו מלתא ורשב"ג ס"ל הזמנה מלת' ולכך מצריך עיכוד לשמה אף דהעיכוד אינו רק הזמנה אפ"ה מהני העיכוד כיון דס"ל הזמנ' מלתא והקשו התו' א"כ כיון דקי"ל כרבא נגד אביי דהזמנ' לאו מלת' א"ל עיכוד לשמה. ובגיטין פסליה לס"ת אם אין הקלף מעובד לשמה ודוחק לחלק בין עור הבתים לקלף דהא על עור הבתים כתוב שי"ן דהוא הל"מ ורלוי להיות להם דין קלף : ולכן פי' התו' להיפוך דס"ק ס"ל דא"ל עיכוד לשמה משום דס"ל הזמנה מלתא ולכן לא בעי עיכוד לשמה וסגי בהזמנה . אבל רשב"ג סבר הזמנה לאו מלת' ולא מהני ההזמנה לכן צריך לעשות מעשה לשמה דהיינו העיכוד . וכן ס"ל לרא"ש וא"כ כיון דקי"ל כרב' דהזמנה לאו מלת' לכך אפי' עור הבתים צריכים עיכוד לשמה.והרמב"ם מפ' כרש"י. וכדי לישב קושית התו' עכ"ל כמ"ש התו' להלק בין עור הבתים דלא בעי עיכוד לשמה והקלף דבעי עיכוד לשמה ואף שהתוס' כתבו שהוא דוחק רש"י והרמב"ם ס"ל שאינו דוחק ולכן ס"ל להרמב"ם דעור הבתים א"ל עיכוד לשמה כיון דקי"ל הזמנה לאו מלתא כרב' (דהא אפי' לא נתעבד כלל כשר לדידיה) ועמ"ש סי' מ"ב וע"ש מ"ש בע"ה: (ס"ק נב) מעור א'. דלא כדמשמע מסה"ת כו' וה"ה הנעשים מעור א' אלא שחותכים ממנו רצועות ומ"מ באמצע נשארו מחוברים ואח"כ שוב מחבריס הרצועות יחד ונזה נעשיסה בתים לדעת הב"ח פסולים כיון דעכ"פ קרועים בכל לדדי הבתים ולדידיה התפירה וה"ה הדבק אינו עושה חיבור : וכ"כ התו' בנמנחות דבעו הש"ס להוכיח שם דבמזוזה אם עשה פרשיותיה סתומות כשרה מדתני' ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה וש"ל דבש"ת הפרשיות הללו דהיינו והיה א"ש סתומה ובמזוזה פתוחה א"ו דגם מזוזה אם עשאה סתומה כשרה ודחי דלמ'להשלים ופ'רש"י דאלעריך בריית' לו' הטעם משום דאין מורידים דאפי' להשלים אסור דהיינו שתחלת הפ' כתוב כדין מזוזה אלא שבסוף הפרשה חסר שנה אחת דאסור ליקח אותה שנה ולהדביקה למזוזה ולהשלימה : וכתב התוס' וש"ל דאסור כה"ג דהאמרי' בירוש' דתפילין ומזוזות בעי' שיהיו כתובים על עור א' ותי' כיון דתפרן יחד דינו כעור א' ע"ש וא"כ ה"ה הדין כן בבתים וכ"ז לשיטת רש"י ודעת החולקים ל"ל דס"ל כפי' התו' שם כגון שפי' שמע כתובה בס"ת סוף העמוד ויש גליון תחת' ויחתוך פ' שמע מס"ת ויכתוב בגליון שתחת שמע פ' והיה א"ש כדין מזוזה לו להיפך שפ' והיה א"ש כתובה בראש העמוד ויש גליון ע"ג ויכתוב עכשיו בגליון שע"ג פ' שמע ע"ש (ולע"ג דכה"ג הוי שלא כסדרן עמ"ש ע"ז הט"ז בי"ד סי' ר"ל) ולפ"ז אין ראי' משום דתפירה מקרי חיבור : (ס"ק נד) וגם הבתים . דלא כמו שהוגים כו' ועכשיו בעו"ה נתפשט המנהג ואין מעגיחים כ"א על

משובה לפיכך עושין אותה בימין הקורא א"כ לא איכפת לן אם המניח הוא אחר: נט אחרבע ראשים. פי' הנקדן הטעם שיהא בכתיבה שוקע. שי"ן של ג' ראשים כמו שהיו בלוחות ולכן צריך שלא יגעו היודי"ן למעה בשי"ן ולא כרוב ספרים דאין מזהרין בזה עכ"ל הב"ח. ול"ל שאין לזוז ממנהג אבותינו שהנקדן המניח עשה מלבו ובזוהר פ' פנחס ע' תק"ף ממלאו טעמים אחרים שיהיו ד' ראשים וא"כ כי היכי דבשל ג' ראשים צריך היו"ד ליגע ה"ה בשל ד' ראשים צריכים שיהם ליגע למעה ובסמ"ג ובשמוש רבה כ' וז"ל (°) יעשה בתוכה שני יודין כו' ע"ש וכ"מ מלשון רמ"א סעיף מ"ג: ם וכורכם בקלף. ואם לא כרכם בשר בדיעבד אם אין לו אחרים [ב"ח]: סא קלף שער. כתוב בספר יש שכר בשם הזוהר שלא יעלה השער בשעורה חוץ לבתים וז"ל זוהר פקודי ע' תכ"ה ובעינן גו רזא דתפילין לאנעמה חד שערא דענלא דיפוק לבר ויתחזי דהא חוטין דשערא דא לא מסאב בר דאי אתחב' ההוא שערא ואתעביד כשעורה אבל פחות מן דא לא מסאב עכ"ל וע"ע דהא שערות אינן מטמאין אפי' הם הרבה. ועוד דפחות משעור' אפי' עלם אין מטמא וכ"ש בשר אז שער. וכ"ל שכוון להא דשיטו פ"ג דאהלות כל מה שבמת טמא חוץ מן השער כו' ובשפת חבורן הכל טמא פי' כשהשער מחובר לזה וא"כ ה"ק דהא חוטין דשערא דא לא מסאב בר דאי אתחבר כו' דהיינו כשהשער מחובר לעלם כשעורה דאתעביד כשעורה פי' שם"ל שהשער מלטרף לעלם כשעורה כנ"ל וא"כ י"ל דלא איכפת לן אם השער יולא חוץ לבתים יותר מכשעורה. כתב של"ה דף קי"ו י"א שהשער צריך לגאת מפרשת קדש ואני קבלתי מפ' ושיה אם שמוע וכ"ל שטוב להניחם אצל פ' ושיה אם שמוע בלד הפונה לפ' קדש עכ"ל: סב זקופה משמע דמלוה מן המובחר כך אבל אם א"א בע"א לא בעינן זקופים וכמ"ש סמ"ז אם אין ריוח ביניהם כשיהא בע"ג דא"א להעמידן זקופות [כ"י ר"י חביב ע"ם] ובדרכי משה תי' דבסמ"ז איירי שהיו כתובים בקלף אחד תי' אחת זה ואחת להעמידן זקופות וכ"ל דקדש ושיה כתובים סופו של זה בלד סופו של זה ושמע כתובה ראשו בראשו של זה ושיה וסופו של שמע בסופו של ושיה אם שמוע (°) אבל רש"י לא פי' כן שהרי כתב שצריך לאחוז הטור עד למטה משמע דבעינן זקופים ע"ש: סג של יד כותב כו' הע"ת לא עיין סל"א: סד דבק בשר. מבהמה טהורה (°) עפי"ב: סה בגידי בהמה. לוקחין הגידין שיש בעקב בהמה ואין שהם לבנים ואם הם קשים מרכבן באבנים עד

נט (סג) ארבע ראשים: הגה מיהו אם היפך אינו נפסל (מרדכי וסמ"ג ותוספות פ' הקומן):

מג ס חריץ, של שי"ן דהיינו חודה למטה יגיע עד מקו' התפר:

הגה וכן היו"ד שבשי"ן צריך ליגע למטה בשולי השי"ן [סמ"ג] ולא יעשוה השי"ן הרבה אלא שגם שולי השי"ן יהיה נראה על התפר: [בדרך אמת]:

מד ע תיתורא (סד) דתפילין הלכה למשה מסיני והיינו שישים עור למטה לכסות פי הבתים ונראה כעין דף של גשר הנקרא תיתורא פ מעברתא דתפילין הלכה למשה מסיני והיינו שיעור התיתורא יהא ארוך מצד אחד ויעשה בו המעברתא כיצד יחתכנו משני צדדים שלא תהא רחבה כמו רוחב התיתורא כדי שיהא ניכר ריבוע התיתורא ובאותה מעברתא עוברת הרצועה ועל שם כך נקראת מעברתא. גם בתפילין של יד יעשה תיתורא ומעברתא. ל יגלגל כל פרשה מסופה לתחילתה ק ס וכורכם בקלף (סה) קטן ר ויש מקפידין מלכורכן אלא בקלף כשר ש והלכה למשה מסיני שיכרוך עליה שער בהמה או חיה הטהורים:

הגה ונוהגין לכרוך שער על הפרשה ואח"כ כורכין עליו קלף כשר ומוזרים וכורכים עליו שער [מגור סי' מ"ה] ת ונהגו שיהיה שער זה של עגל ת ואם לא מצא של עגל כורך בשל פרה או של שור ורוחץ השער היטב בתחלה עד שיהא נקי סא ב קצת.

שער זה צריך שיראה חוץ (סו) לבתים:

מה ג יתן כל פרשה בבית שלה שתהא סב זקופה מעומד (סז) בביתה:

מו ד יהיה הגליון עליון תחלה שזהו שורה העליונה וגליון תחתון לצד פה הבתים: הגה ולאם הפרשה יהיה מונח לצד ימין הקורא שאם לא לפתחן ולקורמן יהיה מונחים לפניו כהלכתן [תרומת הדשן ובית יוסף בשם אורחות חיים]:

מז ה אם כתב כל הארבע פרשיות בקלף אחד כשרים (לו) אפילו אין ריוח ביניהם ובלבד שיהא חוט או משיחה בין כל בית ובית סג ו של יד כותב הארבעה פרשיות בקלף אחד וגולל אותן מסופן לתחלתן וכורך קלף עליהם ושער עגל ומכניסם בביתם כמו של ראש ז אם כתבם על ארבע קלפים והניחם בארבעה בתים יצא (לז) והוא שיטלה [פי' יכפה] עור על הארבעה בתים שיהיו נראים בבית אחד: הגה והמנהג לדבקם בדבק שיהא הכל קלף אחד ויזהרו ליטול סד דבק (סח) כשר [בדרך אמתר ואגור סי' כ"ז]:

מח מ אם צפה הבתים בזהב או בעור בהמ' טמא' פסולים:

מט ט הלכה למשה מסיני שיהו תפילין נתפרים סה בגידי (סט) בהמה וחיה טהורים י וטוב לתפור בגידי שור:

האותיות היו מן (°) הלויר ממלא שיש לפי"ן ד' דפנות לג' אורות והוא של ד' קמטים שנעשו שם ג' אורות ועוד יש לנו כ' ס"ת שהי' בולטות וכנגדם עושין שי"ן של ג' ראשים והטעם שעושין רמז זה דוקא באות שי"ן כדי לרמז בהם הימים שאדם מניחן בשנה שהם שי"ן וי"א דשם הוי"ה בא"ת כ"ש פולה מ"לפ"ן והיינו שי"ן וע"כ נא' ורא"ל כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא ר"ת שי"ן שאין נראה מבחוץ אלא השי"ן. ומלאתי שעוד יותר לעשות שי"ן אלו בקמטי"ן ולא ע"י דפוס דזה הוי כמו חקיקה ואין לעשות חקיקה כמו בכתב התפילין: (לו) אפי' אין ריוח ביניהם. דבר זה נתקשו בו רבים כמבואר בב"י בגמ' איתא בפ' הקומן כתבן בעור א' והניחן בד' בתים יצא ולריך ליתן ריוח ביניהם דברי רבי ור"מ א"ל ושוין שנותן חוט או משיחה בין כל אחד ואחד ופירש"י ולריך שיהא ריוח בין הפרשה כשיכתבם אלאחר שכתבן בעור א' חותך מלמעלה העור כמין ד' אלבעות [בב"י העתיק כמין ד' פרשיות] והניחם בד' בתים והיה מדובק למעה עור א' כדי שתהא פ' אחת בבית א' וביניהם בתוך הד' בתים של עור הא' נותן חוט או משיחה בין כל בית עכ"ל (°) וכ' רי"ו ואם כתבן בעור אחד כשרים אפי' אין ריוח ביניהם אם נתנם בד' בתים ולפ"ז נ"ל הא דא"ר לריך שיתן ריוח ביניהם לא אכתיבה קאי דהא לחכמים ממי לריך ליתן ריוח בין פרשה לפרשה כדי שיוכל להכניסם בד' בתים אלא לומר שלריך (°) ליתן ריוח גדול בין בית לבית וחב"א א"ל כ"כ אלא סני בחוט או משיחה בין כל א' וכב"י ז"ל וכ"פ בכ"א אבל מה שפירש"י שלריך שיהי' ריוח בין הפרשיות כשיכתבם קשה דמשמע דהיינו לר' אבל לחכמים א"ל וא"כ א"א להכניסן בד' (°) בתים כו' עכ"ל ודחק עצמו מאוד בביאור דברי רש"י ע"ש: אח"ז הביא בשם מהרי"א ומהר"י חב"ב שהקשו אם הן על קלף אחד (°) א"א שיהיו זקופות בבתים שלהם כי איתך יוכל להוליא הפ' מן הבית האח' ושתעבור אל בית הסמוך לו אם היא זקופה אבל אם אינם זקופות אלא פשוטות יכול להניח יפה פ' הא' בבית הא' ובסוף הפ' (°) יהיה כפל מעט ומשם יוליאה לבית הב' וכן ג' וד' כו' ומסיקו בזה דבאמת א"ל שפסק כתרוייהו תוך כדי דבור והכלע"ד דרך אחר בזה דרש"י לא נתכוין שיתחוך בין הפרשיות עצמן בין כל פרשה לחברתה שיכנס דרך שם הבתים דזה ודאי כמו כתב כל אחד על קלף מיוחד דאמרי תיתי שיהיה פסול בשם שהם מדובקים למעה מן הכתב ביאר אלא כוונת רש"י שלוקח עור גדול דהיינו שלמעלה מן הכתב יש חלק גדול ובאותו חלק הוא חותך וכל חתך הוא מכוון נגד הפסק שבין פ' לאחברתה ונותן אותו חלק שלמעלה מן הכתב לתוך בית דהיינו שיעור המפסיק בין בית לבית הוא מכוון להפסיק בין כל פ' ובאמת אין הפרשה עצמה תוך חלל הבית אלא מכוון נגדו ממש והנפסק הוא מחזיק עצמו בין החתך של עור דהיינו למעלה מן הכתב ממלא שכל הפרשיות הם תוך ד' בתים כיון שבין פ' לפ' יש הפסק בעור ה מפסיק בין בית לבית והנפסק מגיע עד הכתב של הפרשיות ובהא פליגי רבי ורבנים דרבי ס"ל כיון שהפרשיות כולם מחוברים לריך שיהיה ריוח ביניהם אם א"א אלא חוט או משיחה בין לו אחרים אבל אם אין לו אחרים אם יש לעשות הפרש ביניהם ודרך זה מבואר בלשון רש"י שב' חתך למעלה העור והיינו למעלה מן הכתב ולא כתב חתך בין הפרשיות גם שאר לשונו מכוון בזה וא"ל הא לא יהיה אפשר לקפל הפ' מסופן לראשן כיון שהם בקלף א' אין בזה קפידא לדינא וע"כ לומר כן בכל הדרכים בזה וכן א"ל הא אין הנפסק מגיע עד למעה דקי"ל כרב דימי דכיון דמיירי בחרין שבין בית לבית תו לא לריך ולא כאביי דאמר לריך שיגיע החרין למקום התפר כנ"ל בזה: (לז) והוא שיטלה עור וכו'. בעור כתוב והניחן בבית א' יצא וכתב ב"י דהעור לא דק ולעד"ב דהוא לא דק בזה דהכי איתא בגמ' ת"ר אם כתבן בד' עורות והניחן בבית א' יצא (°) ולריך לדבק דר"י ריי"א אין לריך

(°) עפי"ב דלא תימא דכשר היינו לאפוקי טריפה הז"א דעפיי"ב מבואר דבכלה וטרפ' שרי: (ע"ז סקל"ז) (°) ולריך לדבק דר"י. דברי ר' יודע ר' יוסי אומר אין לריך אמר ר' יוסי ומודה לו ר' יודע כו' ור"ל דא"ל דבריקות:

באר הגולה

רבא והרא"ש והמגיה ס מנחות ל"ה לפירוש הי"מ שהביא הרא"ש ע בשבגמ' פ שם ל רמב"ם בפ"ב מה"ת רא"ש והמרדכי וספר התרומה מהסיא דהקומן בענין מזוז' ק הרא"ש בשם שמושא רבא ר סמ"ק והא"ח והג"מ פ"ג מה"ת ם שבת ס"ם וקי"ח ת שמוש רבא ורמב"ם א הר"י אבסנדרני ב זוהר פ' בא ג הרא"ש בסדר ת"ת והמרדכי לדעת רש"י והר"י אבסנדרני בספר א"ח ד שם ה מנחות ו שם ז שם ח מהדרין מ"ח ט שבת כ"ח וק"ח י שימושא רבא וכ"י ס' התרומ'

יד אפרים

הט"ז מזה דעב"פ אם לא היה שם כשיעור ע' אותיות וכתיבת התיבה מהני הריוח שבשיטה שביה ולא"כ כ"כ יוכל לעשות שיהיה שיעור ע' אותיות אלא שלא יהי' ריוח גם לכתיבת התיבה וע"ז כתב שא"כ לא יאמנו ידי הרא"ש כו' כן הוא פשוט בכוונת הטו"ז אך לפענ"ד אין זה כוונת הרמב"ם לומר דלא מהני הריוח שבשיטה שביה כ"א בבה"ג דוקא אלא כמ"ש דודאי אם יש ריוח כשיעור ע' אותיות שהוא כשיעור פרשה ויש לו מקום לכתוב תיבה עדיף טפי לעשותה מתומה בכך רק כשאין שם מקום לכתוב תיבה אז אם יתחיל בראש הדף הוי פתוחה ולכן צריך להניח ריוח מעט בתחלת השטה:

הגהות רעק"א

ולדבקן על הבית. הארכתי בתשו' לפתור כל ראיותיו. וביאור דברי הב"ש אה"ע סי' ק"ל ס"ז:סעיף מ"ד תתורא דתפלין. וגראה שהכתיס והמעברתא והתיתורא מעור מ' ולא נהגו כן. אבל עושין התיתורא והמעברתא מעור אחר שאינו מעור הכתיס ועי' כ"מ פ"ג מה' תפלין והריק"ש: שם שער בהמה. ולוקח שער אדם ולכרוך בו עיין בתשובת בשמים ראש בסמא הרשבא סי' י"ט אות ב':

מג"א ס"ק ס"א דלא איכפת לן אם השער יולא. ע' מזרחי שמשון דח"ו לקבל מה: סעיף ס"ז והוא שיטלה עור. בדרישה חולק על זה. וס"ל אם עשה של ד' בתים לבוור להיות לו בשל יד לעלות עור עליהם לא מהני. כיון דעשייתו הי' שלא בדין. ודווקא הכיא דסי' מ"ב דתחלת עשייה היה בהכשר לתפלין ראש בזה מהני הטלת העיר. גם שם י"ל דלא הותרו לעלו' עור אלא

חתם סופר

סי' צ"ה דבשיטא ליה דהנטפל להשם מאחוריו אינו אלא איסור דרבנן ועל מ"ש דלכתוב אות דע"ז יופסל אות אחר הוי רק גרם מחיקה והוא חולק עליו בשני דברים אלו ומסיק שם דאם נראה להדיא שהיא כתיבה שנחלקה לשנים שזה פסול בלי ספק אז בלי פקפוק מותר למחוק הוי"ו תחלה ולכתוב אחרת בתוך הנו"ן דהרי מפני זה אנו מוחקים מפני שנראה בשתי תיבות א"כ אינה נשפלת להשם וכו' אך אם אינה נראית בשתי תיבות אי אפשר למחוק הוי"ו דלמא כשר והוי נטפל להשם גם אסור לקדור השם וכו' ומ"מ שלא לנגוע ירעה שלימה יש להתיר לקדור הוי"ו ולגונזה דקדירה אינו מפורש בתורה לאסור וספיקא לקולא ויכתוב וי"ו אחר בתוך הנו"ן באופן שכתבתי לעיל ועיין היטב התשובה בפנים:

לבושי שרד

ממש משא"כ עור שהוא רך נדחק גם סביביו ולא הוו כ"כ ע"י מעשה אלו ממש ועמ"ש המג"א ס"ק ד"ג וק"ל: (ע"ז ס"ק ל"ה) (°) הלויר ממלא שיש. זה לא קלי על שין שבלוחות דשם היה בלחת ג' ראשים כי היו האותיות חקוקים מפולש מעבר לעבר אלא הכוונה שהיו עושים בתפילין כלוחות השיבלוחות שיהי' האות מהלויר ולריך ד' קמטים בזה

ועשה שין מהלויר' ולריך שב' יודין הפסיקים לא יגיעו למעה דאל"כ אין שם שין בזה

כל היודי"ן לריכין ליגע בשולי השי"ן מדלא מחלק: (ע"ז סקל"ו). וכתב רי"ו כי' אם נתנם בד' בתים ולפ"ז אם נתנם בד' בתים ולפ"ז ריוח ולפ"ה התנה שלריך לחזבד' בתים וזה א"א אלא בהפסיק בין הפרשיו' וחתכם שם אבל בבריתא עצמ' בלא דברי רי"ו י"ל דלחבמים א"ל לפסק בין הפרשיות וס"ל דא"ל ליתנם בד' בתים: (שם) ליתן ריוח גדול. ר"ל שיהיה דוקא כותל הפסק בין הפרשיות וחב"א א"ל בד' בתים: (שם) ליתן ריוח בין שם בקלף שעיי"ז יהיו ד' בתים. והא דפליגי בכתבן בקלף א' ולא פליגי בכל תפילין לא בעי דוקא כותל או סגי בחוט י"ל בבשר תפילין מודה רבי אלו שבכתבו בקלף א' ס"ל לרבי דבעי דוקא כותל או סגי בחוט ר"ל דבשר תפילין לא בעי דוקא כותל שיהי' היכר יפה: (שם) (°) בתים כו' עכ"ל. ר"ל וזה לא הבתר דאע"ג דהבריתא לא פליגי בכ"כ בתות ס"ז מ"מ משמע דלא פליגי בכתים א"ל אבל אהא דאמר רבי ולריך ליתן ריוח ואמר בחבמים א"ל בד' בתים לא משמע דפליגי: (שם) (°) א"ל שיהיו זקופות. לגומר לתלי דמשמע דפירש"י דלחבמים א"ל ריוח בין הפרשיות: (שם) (°) יהיה כפל מעט. ר"ל שיכפלו מתחת החוט אל תוך הבית שהיא לתעל' מהחוט: (מ"א ס"ק ס"ב) (°) אבל רש"י לא פירש"י כן. ר"ל דלפ"ד הה"מ לא מוכח מהבריתא דיהא זקופות דו"ל דמיירי בזקופות ו"ל כפשוטו ואינם זקופות אבל רש"י ז"ל פירש דהא דאמר בבריתא ולריך ליתן ריוח היינו כדי שיוכל לתחבש אם כן מוכח לאיפכא דוקא זקופות דאל"כ היה אפשר בלא תחך וכמ"ש מהרי"א בן חביב הובא בע"ז: (מ"א סקס"ד) (°) עפי"ב דלא תימא דבשר היינו לאפוקי טריפה הז"א דעפיי"ב מבואר דבכלה וטרפ' שרי: (ע"ז סקל"ז) (°) ולריך לדבק דר"י. דברי ר' יודע ר' יוסי אומר אין לריך אמר ר' יוסי ומודה לו ר' יודע כו' ור"ל דא"ל דבריקות:

שערי תשובה

הבתים וגם פשיטא שצריך שרבוע הבתים יהיה בבתים עצמם בלא הטיח ואם עושה הרבוע ע"י הטיח הוא שלא כדין וגם יש לאסור שלא לתת לתוך הטיח הזה עצי פול שחוק דבעינן מן המותר בפיך ע"ש:(סז)בבית'. דעבה"ט וכ' בנ"ב מה"ת דאף שר"ת חולק וס"ל שתהיה שוכבת מ"מ א"צ להניח שתי זוגות תפילין דשאני סדר הנחתן דאיכא רב האי גאון וכמה גאונים דקיימי בשיטת ר"ת ע"ש. ואפשר לומר דבבאן אף לר"ת אין פסול בדיעבד בזה משא"כ לענין סדר הנחתם דודאי עכובא בדיעבד הוא אליב' דר"ת ולכן צריך לצאת דעתו בזה. ועוד נראה שהמנהג של ב' זוגות תפילין יש לו סוד מונח ע"פ הזוהר וחכם הרוים האר"י ז"ל שאלו ואלו דברי אלהים חיים ולכן החזיקו בזה כל יראי השם וחושבי שמו משא"כ בשאר מחלוקת הפוסקים כל דסוגיין דעלמא כחד מינייהו הנח להם לישראל כו' ומי שרוצה להיות חכם בעיניו יעשה כדעה האחרת ורוצה לצאת י"ח של דעה זו ע"ז אמרו כל המתיהר כו' ודי בזה: (סח) בהמה. עבה"ט ובנ"ב מ"ת ב' חולק ג"כ עליו וכתב שזה תלוי בטאלדירוש המבואר בסי' נ' וכיון שטאלדירוש אין הב"י מכשיר לכתחלה איך יוסף להכשיר בני מעיים וע"ש שכתב בטאלדירוש שהב"י מתיר בשעת הדחק ואני חושש אפילו בשעת הדחק שהרי הל"מ הוא גידין והטאלדירוש עור הוא שהוא הקלף ועור לתפירה לא שמענו כו' ועיין שם שהעלה שאין לתפור בגידי עוף טהור כי מי יכריע איזה מהם קרוי גידין ואיזה מהם חושין ואיזה מהם

ביאור

דיתין המניח קאמר וכ"כ הרא"ש וש"פ: סמ"ג חריץ כו'. כן פי' הרא"ש ומרדכי בשם י"מ להא דתניי וכתב המרדכי ח"ב על יו"ד שבשי"ן קלי וכמ"ש הבה"ה וכן כו': ולא כו'. לדריך שיהא לכל הפי"ן כראה ולפרש"י וראו לו כל עמי כו' משום שי"ן: סמ"ד והיינו כו'. כפי' הגלוזים ואין לתקשות דח"כ בשבת כ"ח כ' לוקחי' בתיתורא ומעברתא ר"ל כיון דתפור לו ה"ה כמוהו משא"כ בלוזות. מרדכי: יגלגל כו'. המש"ם ל"ח ב' וכ"כ אל"ב ומ"ל ס"ה ומ"ש ועי' תוס' ל"ם לו מעברתא ואין כראה לפסול כו' חדא כו': וכורכם כו'. ממ"ש בירושלמי פ"ק דמגילה הל"מ שיהו כותבין בעורות כו' וכורכן בשיער ובולן בתעלות ולכן כ' הרמב"ם שכורך עליהן תעלת אבל בש"ר כ' בקלף ותעלת ר"ל מקלף ובסה"ת וש"פ כ' דאין ראוים מבירושלמי

מחצית

דהא למימרא כו' המקשן דפריך שם מברייתא דחקיקה כשרה בגט כנ"ל לא הוי צריך להביא ברייתא אלא ה"מ להקשות מלוחות דכתיב בהו כתיבה והיה כתבם חקוק כדכתיב חרות על הלוחות אלא דמיהא ליה למיפרך גט אגט עכ"ל: הרי דהתו' יליפי אפי' גט מן הלוחות כ"ם ס"ם דדומי' ללוחות ויש ליזהר מעשה סב' הע"ז לעיל בגט כנ"ל: (ס"ק נח) של ימין המניח כו' והנקדן כו' דלא תימא דמה"מ דשל ימין המניח של ג"ר דהסי' של ג"ר חסו' ולכן ס"ד באיטר יש לעשות אפלא אבל מדברי הנקדן משמע להיפוך והא דנקט בש"ע ימין המניח אינו אלא לסימנא אבל אינו זה הטעם אדרבא הוא הואיל והוא בשמאל הקורא ולכן גם באיטר הדין כן ואע"ג דבס"ק שאח"ז חולק המ"א על הנקדן ועל טעמו מ"מ עכ"פ משמע מדבריו דלאו בחניה תליא מלתא ובהא מודה מ"א לדבריו: (ס"ק נט) ד' ראשין כו' כמו שהיו בלוחות דבס"ת הי' הסי"ן בולטת ובלוחות היתה שוקעת לכן עושים ב' שינ"ן א' של ג' ראשין היא דומה לשי"ן של ס"ת ושל ד' ראשין שיש בשקועות' ג' ראשין דומה לשי"ן שבלוחות שהיתה שוקעת ולכן לריך שלא יגעו היודי"ן של שין של ד' ראשין דהיינו שני יודי"ן שבאמצע שי"ן של ארבע ראשין וגעים בתחתית דא"כ תתבטל הסי"ן שוקע' ולא תהי' שי"ן שוקעת:יעשה בתוכו ב' יודי"ן עב"ח. וכ"מ מל' רמ"א סעיף מ"ג שכ' וכן היו"ד שבשי"ן ל"ל למעה כו' ולא חילק בין

השקל

שי"ן של ג' ראשין או ד' ראשין אף שכ' היו"ד שבשי"ן לי יחיד ומ"מ מדלא חילק בהדי' בין שי"ן של ג"ר לשל ד"ר משמע דתרוייהו לריכים ליגע: (ס"ק ס) וכורכם כו' אם אין לו אחרים אבל אם יש לו אחרים לא יניחם דלהרמב"ם פסולים אם לא כרך עליהם וס"ל דגם זה הל"מ שיהיו נכרכים בקלף אלא אם אין לו אחרים סמכו' על הרא"ש שחולק בזה על הרמב"ם ואינו מבואר אם אין לו אחרים אם יכרך על אלו: (ס"ק סב) זקופה כו' אע"ג דאי אפשר להעמידן זקופות דהא כתובים זה אצל זה. ולריך להיות דקדש ושיה כו' כזה דאם כתובים על זה אפי' כתובים בקלף אחר יש להעמידן זקופות: אבל רש"י לא כ' כן · קאי אדלעיל ע"ד ר"י חביב שהוכיח דלא בעינן זקופות מדסעיף מ"ז. וא"ל כ' דמדברי פרש"י לעיל סעיף מ"ז. אדרבא מוכח דבעינן זקופות והוא דבמנחות תניא כתבן בעור א' והניחן בד' בתים יצא · ולריך ליתן ריוח ביניהן דברי רבי וחב"א אינו לריך ושוין שנותן חוט או משיחה בין כל אחת ואחת. ופרש"י ולריך שתהיה ריוח בין הפרשיות כשיכתבם אלאחר שכתבן בעור א' חתך מלמעלה העור כעין ד' פרשיות והניחן בד' בתים והיה מדובק למעה עד כאן לשונו.

והכין

באר היטב

הנמיה. ואם הוא אינו לא יכנה ובתר ימין ומשמאל דעלמא אזלינן מ"ל: (סג) ד' ראשים. ב"ח וע"ת והרמ"א פסקו דלריך ליזהר אלא יגעו היודי"ן למעה בשי"ן ומ"ל פסק דלריכים ליגע היודי"ן למעה בשי"ן ע"ש וכ"פ הרמ"ל סעיף י"ג: (סד) דתפילין. המחבר כ' אחמת דהיינו שיהיה עיר למעה ולא ביאר שיהא התיתורא מעור הכתיס או אפי' מעור בפני עצמו כמו שנהגו הסופרים מכתיו אלא מדאתם משמע דכל גווכא כשר וכ"כ הרא"ש והטור דבכל גווכא כשר עיין ב"ח: (סה) קטן. ואם לא כרכם בשר בדיעבד אם אין לו אחרים ב"ח מ"ל: (סו) לבתים. וטוב שיהיה אצל פ' והיה אם שמוע בלד הפונה לפרשה קדש אל"ה ממ"ל: (סז) בבית'. ובדיעבד אין לפסול בשביל זה ב"ח ממ"ל: (סח) כשר. מבהמה טהורה: (סט) בהמה. ולוקחין מהשבקר שהם לבנים ואם הם קשים מרכבן באבנים עד שיעשו כפשתן ושוין אותן ושוחרין אותם מ"ל: בני מעיים דקים ויבשים כמין חוטים של גידים

ווריחין ואיזה מהם מיתרים ולכן אין היתר לקחת גידי עוף לתפילין ע"ש: בש"ע סעיף מ"ז. והניחם בד' בתים

הגר"א

דשם אחירי לענין קרע וכמ"ש בח"ם והרמב"ם פוסל אפי' בדיעבד בשיעתו דש"ל שהוא הל"ח וחלקו עליו ומ"מ כתב המרדכי פוק חזי כו' דנהגו בש"ר וז"ש בשבת ע"ט כ' בחוזה עצמה דעלמה לכאורה מיותר: ויש כו'. המ"ש בשבת שם לא הוכשרו כו' ונ"ש למה לא חוקים שם על המעלות: ונוהגין כו'. כי הרמב"ם כ' המעלות קודם כריכת השיער וכמ"ש בש"ע והקשה הסמ"ג דהא בירושלמי הכ"ל הוא לתיפך וכן בש"ר לכן כ' האגור ומוהגין כו' אבל לדינא אין קפידא איזו קודם: ונהגו כו'. המ"ש וזהרוב עוזו כו' וכ"ה בזוהר ח"ב דל"ז ב': ואם כו'. ג"כ מעשה הכ"ל אלא דשל עגל יותר עדיף *המ"ש וכן רגליהם כו' ועז"ת ל"ב ד': סמ"ה יתן כו'. עתוס' ל"ג ח' ד"ה הא כו' והמרדכי שם בתרוץ דפ' כרש"י וכ"ה הסמ"ת הפוסקים: סמ"ו וראש

מר"י ומודה לי ר"י שאם אין לו תש"י ויש לו כ' תש"ר שטולה עור מ' מלמעלה ומניחה פי' מכסה עור מ' על כל הכתיב ורחה ככית מ' ופריך הייטו פלוגתייהו ומשני רבא דבאמת מזר בו ר"י והודה לר"י והוקשה לב"י למה לא כתב הטור הדין דטולה עליו עור והוי רבותא אע"פ שהם מוטמים בפיס בד' כתיס ותימה עליו אם כי' שום מעל' לדין דטולה עליו עור על מ"ש בברייתא ומניחן בכית מ' למה לא אמר ר"י תחילה רבותא מקום שאמר מ"ל כי' לו לומר אפי' טולה כו' אלא ע"כ פשיטא דשוין הן מ"כ לא הוצרך הטור לכתוב אלא הדין דברייתא דמניחן בכית מ' ודין דטולה עליו הוא ממילא ועיקר הרבותא אא"ל לדבר כו' :

(לח) ויעביר חוט התפירה · קשה למה הוצרך לכתוב זה בסעיף מ"ז כיון דבכל התפילין אמרינן כן ובאמת יש פלוגתא בזה בין הפוסקים במ"ש בתלמוד שצריך שיהיה חוט או אז משיחה ביניהם אי קאי דוק' אכתבן בקלף מ' או אפילו בד' קלפים ורחה דהטור והש"ע ס"ל דלפי האמת קאי תלמודא אקלף מ' ואז פסול אלא חוט ביניהם דל' תלמוד משמע שם אדיעבד זמ"מ חבו להחמיר גם בד' קלפים לכתחלה מ"ה כתבו לפ"ל ובלבד כו' דמורה אפי' דיעבד מעכב וכאן אמרו ניסגא דלכתחלה אלא דקשה על רמ"א שכתב אחר זה מיהו אם לא עשה רק י' תפירות כו' דבשר בדיעבד היה לו לומר גם על חוט התפירה בין הכתיס כן : (לט) יהיו בחוט מ' · בב"י בשם הרי"א מסיים ע"ז ולא יפסק החוט ואם נפסקו פסולים עכ"ל מבואר כוונתו דלא בא למעט אם חזר וקשר במקום הפסיקה אלא שיהיו בדיבוק יחד ולא נפסק ביניהם :

לג (א) ישנים פסולים · דבבר נתקלקלו מחמת יושן ויש מומרים דרמ"א ס"ל להיפך דבחדשים איגלאי מלתא דעור מקולקל הוא דבזמן מועט נקרעו : (ב) הבית מתפשט · זהו לאותן שעושין המעברתא מהעור שעשו ממנו הכתיס וב"כ הטור בסי' שקודם לזה שקלים עושים כן אבל לדידן שהמעברתא עור כפ"ע אין צריך לומר כן: (ג) ראשון ושלישי. מ"ש בשם הב"מ עור שייך לומר כן: (ד) בכל ענין בא לרבות

מ"ש בשם הרמב"ם דאם נתקלקל עור אחר מיקרי זה כנגד זה ופסולים : (ד) בכל ענין בא לרבות

סימן לג

דופן המפסיק בין בית לבית מלמעלה עד למטה אבל אם לא נפסק כולו לית לן בה וכמ"ש הט"ז סימן ל"ב סוף ס"ק ל"ו דרב דימי דבשם הרא"ש אמר מ"ל קשה מנ"ל זאת הרי הא דפסלינן ביתיה לא מעטה חסרון הפסק · הוא אלא משום דאיגלי מלתא דעור מקולקל היא והויא כולו כמתן דליתיה וא"כ א"ל דאפילו לא נפסק כולו פסול וכן ר"ל הא דפסול בב' בתיס אף בחדשים איגלאי מלתא דעור מקולקל היא ול"ע : מ"א סק"ב (ס) ונסתר בית. רלה בזה דלא נעשה לפרש דבדפנות תליא מלתא דבשיון שיהיה שני דפנות קרועים זה אצל זה ולא כמ"ש הט"ז סק"ג ומתילא מ"ש המחבר כאן ראשון ושלישי קאי נמי אדפנות ואף שאין מפסיק בית אלא ביניהם כשר מש"ה כתב המג"א דהכל בבתיס תליא מלתא ובהכ"ז בכל בתיס בתיס קרועים קרועים אבל אף שאין דפנות אמוקים ובעיונ בית אלא ביניהם · (ס) מוסב בתיס קרועים כשרים. קשה למה לא הביא רמ"א גם כאן כמו בסעיף הקודם גם בתיס מיירי בבפעיף לרימות להיות קיימים ושיין בב"ח שכתב דלדעת הרמב"ם מרא דדינא דסעיף זה אחמר גם בש"ם דבעי שפני עכבן קיימת דקאי לתנתים מש"ה לבסופקים אמפרשים הבש"ם בבתיס מיירי בבפעיף הקודם משמע דפני עכבן קיימת אתיתורא ע"ם ול"ב מאחר שהרי"ר ר"מ לאפילו בסעיף ג' דלא פני בתיתורא לאחר מבכ"ד הם"ל דלא לגבאיל : מ"א סק"ד (ס) הרמב"ם אע"ג דפליג בבתיס דא"ל עיבוד לשמה בסי' ל"ב סעיף ל"ו ע"ש :

נ סו כ אין לקנות גידים מעבו"ם משום דחיישינן שמא של בהמה טמאה הם ל מקום שאין גידים מצוים תופ"ים בטאליאדוראש שעושים מן הקלף שיזדמנו להם גידים : נא סז * מ יתפור שלשה תפירו' בכל (ע) צד כ וחוט התפירה יהיה סובב משתי רוחות (לח) ס ויעביר חוט התפירה בין כל בית ובית : הגה מיהו אם לא עשה רק י' תפירות אז פחות מזה אינו נפסל [מרדכי] ע ויש מי שאומר שי"ב תפירות אלו (לט) יהיו סח (מא) בחוט אחד :

נב פ יכנים הרצועה תוך המעברתא ויעשה סט קשר כמין דל"ת בשל ראש וכמין יו"ד בשל יד להשלים אותיו' שדי עם השי"ן שבשל ראש : הגה וטוהגים להעביר עור על הבית של יד לרוחב הזרוע ויהי רחבו כרוחב הבית (טור) ולא יעשה הקשרים אלא לאחר שעשה הש"ן מתפילין ואח"כ יעשה הדלי"ת ואחר כך הו"ד כסדר אותיות הש:

לג דין תקוני התפילין ודין הרצועות ובו ה סעיפים :

א א מ *אם נתקלקל עור של שני בתים מבתי הראש זה אצל זה ב אם התפילין(א)ישנים פסולים ואם הם חדשים כשרים כל זמן שעור (°) מושב הבתים (מ) קיים : הגה גם הבתים צריכין להיות קיימים אלא ב שנקרעו קצת [ב"י] וי"א להפך ביטנים כשרים ובחדשים פסולים [רש"י והרא"ש] וכ"ל דיש להחמיר לפסול בשניהם

ג ואלו הם חדשים כל זמן שאם היו מושכים אותו ב־צועות (ב) הבית מתפשט(ג) ונפתח נקרא חדש ואם אינו נפתח נקרא ישן(ד)אם נתקלקלו שנים זה אצל זה כנגד זה ג (ג)ראשון (ג) ושלישי כשרים אפי' הם ישנים ואם נתקלקלו ג' בתים (ד) בכל ענין (ד) פסולים :

ב ד אם נפסקו תפירות התפילין להרמב"ם אם היו שתי התפירו' זו בצד זו או שנפסקו ג' תפירו' אפי' זו שלא כנגד זו הרי אלו פסולים בד"א בישנים אבל בחדשים כל זמן שעור (°) מושב הבתים קיים כשרים . ואלו הם חדשים כל שאוחזין מקצת העור שנקרע תפרו ותולין בו התפילין והוא חזק ואינו נפסק ואם אין ראוי לתלו בו אלא הוא נפסק הרי אלו ישנו' : הגה וי"א דבחדשים פסולים וביטנים כשרים [רש"י והטור והרא"ש] ונוהג לחוש לשתי סברות כנ"ל :

ג ה עור הרצועו' צריך שיהיה מעור בהמה חיה ועוף הטהורים ו וצריך שיהיה ד מעובד (ה) לשמו ז רצועו' מד שיעשו כפשתן וטווין אותן ושוזרין אותן : סו אין לקנות גידים מעבו"ם דשקלי נמי מבהמה טמאה ואפילו אם האמור אין לקנות גידין מעבו"ם דשקלי נמי מבהמה טמאה וספק דאורייתא וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי עכ"ל · מ"ש הט"ת ל"ל קבוע תיפוק לי' דרוב בהמות טמאות הינהו י"ל דעכ"פ רוב בהמות הנאכלין טהורין הם ומאותן שאין נאכלין אין לוקחין מהם גידים (°) ונבלות וטריפות מעוטא הינהו : ונ"ל דוקא בשידוע שמקלתן עושין (°) מטמאה דה"ל קבוע אבל מספקא אזלי' בתר רובא כמ"ש בי"ד רסי' פ"ו לוקחין בלים מן העבו"ם ואין חוששין שמא של נבילה וטריפה הם והוא תלמוד ערוך בחולין ואפי' בשידוע שמקלתן עושין מטמאה דוקא בבתיהן אסור לקנות אבל בשוק מותר לקנות דכל דפרים מרובה קפרים כמ"ש בי"ד סי' קי"ד ע"ם והוא בכתובות ספ"ק ופ"ל סי' תקי"ג בב"י °) ול"ע טעם אחר דאסור לקנות מהעבו"ם כיון דהם הל"מ בע' טויה לשמה כמ"ש סי' ל"ג ס"ב ועבו"ם לאו בני לשמה ניהו : סז יתפור · כ' מ"ע ס' ל"ח אם אין התפיר' בתוך הבית רק בתוך המעברתא פסול עכ"ל אבל בב"י בשם הרא"ש ורש"י ומרדכי משמע דלא בע' תפירה תוך הבית רק בתוך לבית מלמעלה ומניח בי' לדים ע"ם : סח בחוט מ' . ואם נפסק החוט (°) בשעת עשיה פסולות דבע' שיהא חוט מ' (כ"י בשם הריא"ם) וכ' הב"ח דוקא אם נפסק בחוט פסול (°) דיכר שיפסק החוט עוד אבל אם החוט קצר יגמור התפירה בחוט אחר לכתחלה וכבי מהו אם נפסק בחוט הוא שיכול לתפור בלא עויה. מ"ש : מג"א ס"ק ס"ח התפירה בחוט . ול"ל דצריך לקשרו :

רבוש שד

מ"א סקס"ו (°) ונבילות וטרפות מיעוטא. כלומר נבילות של עמאה שבתנבלה מעצמו' אז טרפת אדר:(סט) (°) מעמאי דהו"ל קבוע. אלא מיקרי קבוע אלא כשידעינן שיש עכ"פ איסור אי' בין הרבה איתר : ס"ק ס"ח (°) בשעת עשי'. תיבות אלו בשעת עשיה אינם בב"י והמג"א כתבו אמש דאם נפסקו אחר שנתפרו כהוגן ע"י שלבשן כתב פעמים מבואר דינו בסימן שאח"ז ס"ב ואיך פסל כאן אפילו אי' שנפסק' לכן פי' הבכח מיירי שבשעת תפיר' נפסק ובודאי החוט אינו חזק ויהיה נפסק עוד וכל העומד לפסוק כפסיק דמי ופסול ולא מהני אפילו חזר וקשרסכ"כ הב"ח. ומשמע קצת שחולקים ב"ח ומג"א תע"ז סקל"ע.ואפשר דהע"ז מיירי שנפסק בחוטם בסכין וכה"ג אבל בנפסק מתחת חזוק התפיר' דיכר

כ לגור בשם מהר"י מולין ל הטיפור מ שימוש' רבא כ כרמב"ם והרא"ש לפי השימוש' רבא ס תו' במקומות לד הרא"ש והמרדכי ע הר"י אלפנדרי פ מקומות ל"ה בפירוש רש"י : א מקומות ל"ה לפירוש הראשון ברש"י ורא"ש והמרדכי ול"י ב לפי' הרי"ף שם בגמרא ורמב"ם בפ"ג מהלי תפילין ג שם בגמרא ד כ"פ הרמב"ם מההוא דמקומות בפ"ג דה"ת ה שכתב ל"ת ו הרמב"ם בפ"ג וספר התרומה סימן ק"ן ז מרדכי

עטרת זקנים

* יתפור כו' צריך לעשות י"ב תפירות מיהו אם לא עשה אלא עשרה תפירות כשר לפי שאפשר שכן יהוד' שהוא מלכות ובכן הכהוכה נשארו יו"ד (בשמוש' רבא) : וי"א דאם עשה י"ד תפירות כנגד תוספו' מנשה ואפרים טוב (הג"מ). ואחר שעשו' הקשר כמין יו"ד בתפילין של יד תוחכין אח"כ ג"כ בסוף הרצועות אצל הקשר שיהא נראה כצורת י"ד (טור) :

לג * אם נקרע עור הבתים אם עור מושב הבתים קיים כשר בב"י (מור"י ב"ח ל"ח משמעות הברית"י) וי"ד בעינן שיהיו שלימים וכל אחר הצדדים וכן מושב הבתים :

נתיב חיים

מ"א ס"ק ס"ו. °) ול"ל עשה אחר כ"ב לדבריו דוקא שוורים ועויים אשורים אבל בהם שלמים מותר אבל לדבריהם אפילו שלמים אסורים :

הגהות רעק"א

לזמן מה. ומפני דוחק שאין לו תפלה ש"י. אבל להניחן כך מוטלה בעור י"ל דאסור : מג"א ס"ק ס"ו וכ"ל עשה אחר. וי"ל דהב"י נתן עשה לאסור לקנות מעבו"ם אפי' קודם עויה. גם שעיקר הדין י"ל דלא בעי' עוי' לשמה. דבא עוויה לא אתיה בסיני רק שיתפרס בגידים.ואם יקח גדיס דקיס יוכל לתפור בלא עויה. מ"ש : מג"א ס"ק ס"ח התפירה בחוט . ול"ל דצריך לקשרו :

רבוש שד

מ"א סקס"ו (°) ונבילות וטרפות מיעוטא. כלומר נבילות של עמאה שבתנבלה מעצמ' אז טרפת אדר:(סט) (°) מעמאי דהו"ל קבוע. אלא מיקרי קבוע אלא אם כן נשתנין ש"ש עכ"פ איסור אי' בין הרבה איתר : ס"ק ס"ח (°) בשעת עשי'. תיבות אלו בשעת עשיה אינם בב"י והמג"א כתבו אמש דאם נפסקו אחר שנתפרו כהוגן ע"י שלבשן כתב פעמים מבואר דינו בסימן שאח"ז ס"ב ואיך פסל כאן אפילו אי' שנפסק' לכן פי' הבכח מיירי שבשעת תפיר' נפסק ובודאי החוט אינו חזק ויהיה נפסק עוד וכל העומד לפסוק כפסיק דמי ופסול ולא מהני אפילו חזר וקשרסכ"כ הב"ח. ומשמע קצת שחולקים ב"ח ומג"א תע"ז סקל"ע.ואפשר דהע"ז מיירי שנפסק בחוטם בסכין וכה"ג אבל בנפסק מתחת חזוק התפיר' דיכר

באר היטב

נמורים הם ומותר לתפור בהם ס"ת ותו"מ הלב"ט מ"ל סי' רע"ג והיד אהרן חולק עליו : (ע) לד . עשה כי"ב תפירו' נגד שבעי ישראל ואם עשה י"ד נגד מנשה ואפרים טוב מיין ע"ת ואתא"י ז"ל כ' ע"פ הסוד דוקא יש"ב : הרמ"ש מבאמנו סי' ל"ם כ' אם אין התפירה בתוך הבית רק בתוך המעברתא פסול אבל בב"י הרא"ש ורש"י והמרדכי משמע דלא בעי תפירה תוך הבית רק בתוך לבית מ"מ אחר סי' רפ"ו בפסק החוט בשעת עשיה פסולו' דבעי שיהא חוט מ' ב"י בשם הריא"ם . וכ' ט"ז דלא בא למעט אם חזר וקשר במקום הפסיקה אלא שיהא בדיבוק יחד ולא נפסק ביניהם . וכ' ב"ח דוקא אם נפסק החוט פסול דיכר שפסק החוט אבל אם החוט קצר יגמור בחוט אחר לכתחלה והכי נהוג :

לג (מ) קיים. ר"ל התיתורא . אבל ב"י פירש ל"כ היינו לומר דבעי שיהיו שלימים מכל אחר צדדים דלא מכסרינן אלא בשנקרעו בין בית לבית דוקא . ותהו אבי רמ"א גם הבתים צריכין להיות קיימים אלא שנקרעו קצת פירוש שנקרעו בין בית לבי' אבל הצדדים צריכים להיות שלמים : (נ) ונפתח . ולדידן אין שייך זה : (נ) ושלישי . ונשאר בית מ' אבל ביניהם אבל שניים הסמוכים אע"פ שאין הקרעים סמוכים אלא שזה בצד זה והשני בצד אחר מיקרי זה אצל זה ט"ז : (ד) פסולים . אפילו חדשים דבשר בב' אפילו בזה אצל זה מעבדים לשמן

מש"ם כל זמן שפני טבלא כו' : גם הבתים כו'. כן פירש"י והרא"ש וש"ם וכ' ר"י והמרדכי שר"ל שנקרעו בין בית לבית אבל הצדדין מבחוץ שלימין וכ"כ ר"י : וי"א כו'. כגי' שלמו : ואלו כו'. כליאשא בתרא אם לא ולא"כ כו' ולבאמן שני שבתים"ב: בבל ענין כו'. עור שמעבר מ"ם אבל בעתיקתא כו' כפי' רש"י דלא קאי אלא אמילתיה דרבא אבל מילתיה דר"ח אין תילוק וכמש"ש וזה כנגד זה לא אמרן כו' : ס"ב אם נפסקו כו' . רמב"ם ומפ' דקאי אתפירות וכ"פ בש"ד וש"פ אאם נפסקו ג' תפירות פסולין וכמ"ש בירושלמי פ"ג דתנילה ר"ז דתפסלה ליה גידא דרצועתא אבל לרב הונא ורב קטינא ושרו ליה לאיפסק רצועות אבל הרמב"ם כ' לשון הגמ' פני עבלא : ואלו הם כו'. כלשון ראשון בגמ' וא"ג והדר אלא דלא כפירש"י. ומכאן מתילק בכמה דברים עם רש"י והטור. א' שמפ' אתפירה. ב' שגורם לאיפר אבל בחדתא כו'. ג' שמפ' דקאי גם אר"ח . ד' שנקט לישנא קמא ה"ד חדתא. ה' שני' ופי' בדרך אחר דל"ג והדר. ו' חזקה עוש"ע עם רש"י כפי' פני עבלא: ס"ב וצריך

ביאור

הפרשה כו'. כמ"ש בירושלמי פ"ב דמגילה צריך שיהא שמע אלה ראוה את הפתח ולפרש"י ר"ל שיהא סוף הגאולה לעד חוץ שיהא הקורא קורא כסדרן כמ"ש הרא"ש וש"פ וכמ"ש בי"ד סי' רפ"ו ואמרינן מי בתפילין אם ל"ד ב' ל"ק כו' והקורא קורא כסדרן וז"ש בש"ע יהיה הגלו"ן כו' בדרך הקריאה וכ"ש לפר"ש בירושלמי כ"ל וכמ"ש בי"ד אם בא"ה ויכוזקו:אמ"ז והמנהג כו'. כתמ"ש ונ"ל ור"ל ל"פ אלא בדיעבד: ויזהרו. כנ"ל: ס"ג אין לקנות כו'. כמ"ש בחולין פ"ג ב' ודילמא דעוף כו' : מקום כו'. אם ל"ל ב' אבל בגרדין לא וכ' בע"ה וכנ"ל אבל בגרדין ל"ל בה והן עלירותא שעושין מן הקלף כיון דמיינו הוא מותר אבל בגרדין עצמן וכ' ב"י מקום כו' יש לסמוך עליו אלא להתבטל מתלות בתפילין: סנ"א ויעביר חוט כו'. עתוס' ל"ד ב' ד"ה ושוין כו' ובמרדכי פי' בשם רי"ף מעברתא הוא בה"ג: ויש מי כו'. ע"ל מי ל"ג מ"כ: סנ"ב יכנים כו'. אף שבחו' ל"ה ב' ד"ה אלו וא"מ הקשו על פרש"י המרדכי אתריך ליישב הכל ע"ש : ונוהגים כו'. עתוס' אם ל' ד"ה מעברתא. וי"מ כו' וכ"כ הגאונים : ולא כו' . ב"ש :

ס' לג ס"א של שני כו'. ראשון ושלישי כו'. כנ' הראשון שבשרש"י וכ"כ כל הפוסקים : כל זמן שעור כו'. עור שכן פי'

מחצית

והבין מ"ל דע"כ גם לרבנן בעי' ריוח בין פ' לפי' כמלא אות קטנה אלא דאר' בעי' ריוח הרבה שיהי' ניכר הפרש שהן ארבע פרשיות וא"כ א"ל דמה שכ' רש"י שתותך מלמעלה כו' לא קאי כ"א על דברי ר' אבל לרבנן ס"ל לרש"י דא"ל לתתוך : מכ"ל לרש"י לעשות מחלוקת חדשה בין רבי לחכמים אע"כ מ"ש רש"י ותותך מלמעלה קאי בין לרבי ובין לרבנן . וע"כ הטעם דבעי לתתוך משום דס"ל דבעי' זקופות א"כ אדרבה משמע מרש"י דלא כהבנת ר"י חביב . ובעב"י מ"ש על רש"י הכ"ל : (ס"ק סד) דבא כסר מבהמה טהורה ר"ל זה מקרי כסר שהוא מבהמה טהורה אף שהיא מגבלה וטרפה כמ"ש שעיף י"ב : (ס"ק סו) אין לקנות כו' מ"ש הע"ת כו' דרוב בהמות טמאות כדאית' בחולין דס"ג ע"ב לפי שחיות ובהמות טמאות מרובות מן הטהורות לכך מנה הכתוב בטהורות משום שלעולם ילמוד לתלמידו דרך קצרה אבל בעופות הוא להיפוך ע"ש : (ונבלות וטרפות) . ר"ל דל"ל נבלות וטרפות מן הטמאות ניהו דאין נוהר בידים הטמאו' אאין ראוי לאכילה משום הגידים אעפ"כ ניחוש שתגבלה או נטרפה טמאה ולקח ממנה גידים לז"א מיעוטא ניהו דהי' הרוב אבל נבלות טמאו' הן מיעוטא מן הבהמות והטחרים של טהורות : ול"ל דדוק' כשידוע כו' דה"ל דומיא דע' חיות מוכרו' בשר שחיטה וא' בשר נבלה דידעי' דא' מוכרת נבלה : לוקחים בלים כו' וא"ח שמא של נבלה כו' אע"ג דלטמאות חייש' ולריך שיאמר שיעכו"ם מעוף פלוגי ניהו הוא שיהו משום המרוצים טמאים הן חייש'. אבל נבלות וטרפות דמיעוטי ניהו ל"ח דאזלי' בתר רובא וע"כ ל"ל דלא מיקרי קבוע כיון דלא נודע שא' מוכר בלים של נבלות וטרפות . אבל בשוק מותר ומבואר שם בי"ד בס"ך ופר"ח דאם מוכרים בשוק בחנויות חוזרים לקביעתן ומיקרי קבוע : ול"ל טעם אחר כו' ולפ"ז אפי' לא נודע שא' מוכר מטמא' וגם בשוק אפ"ה אסור ושובדי כוכבים אלו בני לשמה ולפי זה מותר ליקח מהם קודם עוי' ולעשה ראשון אסור ובס' מ"ר מפקפ' אי בעי' עוי' לשמה כיון דא"ל עוי' אולי גם לא בע' עוי' לשמה וכתי' דמה"ט לא הזכירו הפוסקים דבעי' עוי' לשמה ע"ש : (ס"ק סז) יתפור כו' בתוך הבית כל"ל: פסול דבעינן שבסוף נובה הבית למטה יפסוק לצדדים מעבר הבית ויכניסו בין כפלי התיתורא וכשיתחוב המחט תוך התיתור' ויתפור יתפור ממילא גם תוך עבר הבית שהוא בין כפלי התיתורא : (ס"ק סח) בחוט כו' וכ' הב"ח כו' דהרב"ו כ' בשם הריא"ם דאינו ליקח לכתחלה בשעת תפירה חוט קצר אלא יפסיק לכל הי"ב תפירות ואפי' יקח אח"כ כשיכלה חוט ראשון חוט אחר ויקשרנו בראשון ויגמור התפירה לא מהני דאריך שיהיה חוט מ' אלא ועל זה כ' הרב ב"י אלא ידע טעם הדבר ואעפ"כ העתיק כן בש"ע אבל הב"ח כתב דאין הכוונה בהריא"ם דודאי אם חוט קצר ראשי לתפור בו ויגמור התפירה בחוט אחר אלא שבספר א"ר כ' שאריך לקשרן והא דפסל הריא"ם כ' הב"ח וז"ל כ"ל במ"א דוק' אם נפסק החוט פסול דיכר שאין החוט חזק ויפסוק עוד וכל העומד לפסוק כפסיק

שבוח חלק מודה הע"ז : (סס) (°) דיכר שנפסק החוט. דריך להיות שיהיה נפסק עוד וכלומר וכל העומד לפסוק כו'. כמ"ש בחות הקודם וה"ל כאלו: כבר נפסק בג' מקומות אבל אם החוט קצר גומר בחוט אחר מכל מקום אפשר דקשיה בעינן : **סימן לג** (סס) (°) דיכר שנפסק החוט. דריך להיות שיהיה נפסק עוד וכלומר וכל העומד לפסוק כו'. כמ"ש בחות הקודם וה"ל כאלו: כבר נפסק בג' מקומות אבל אם החוט קצר גומר בחוט אחר מכל מקום אפשר דקשיה בעינן : מ"א סק"ג (°) ונסתר בית. רלה בזה דלא נעשה לפרש דבדפנות תליא מלתא דבשיון שיהיה שני דפנות קרועים זה אצל זה ולא כמ"ש הט"ז סק"ג ומתילא מ"ש המחבר כאן ראשון ושלישי קאי נמי אדפנות ואף שאין מפסיק בית אלא ביניהם כשר מש"ה כתב המג"א דהכל בבתיס תליא מלתא ובהכ"ז בכל בתיס בתיס קרועים קרועים אבל אף שאין דפנות אמוקים ובעינן בית אלא ביניהם · (ס) מוסב בתיס קרועים כשרים. קשה למה לא הביא רמ"א גם כאן כמו בסעיף הקודם גם בתיס מיירי בבפעיף לרימות להיות קיימים ושיין בב"ח שכתב דלדעת הרמב"ם מרא דדינא דסעיף זה אחמר גם בש"ם דבעי שפני עכבן קיימת דקאי לתנתים מש"ה לבסופקים אמפרשים הבש"ם בבתיס מיירי בבפעיף הקודם משמע דפני עכבן קיימת אתיתורא ע"ם ול"ב מ"ל אלא דלא פני בתיתורא לאחר מבכ"ד הם"ל דלא לגבאיל : מ"א סק"ד (°) הרמב"ם אע"ג דפליג בבתיס דא"ל עיבוד לשמה בסי' ל"ב סעיף ל"ו ע"ש :

שערי תשובה

כו'. וכתב בבר"י בשם בית יהודא ח"ג סי' ע"ו דלאו דוקא הניחם בדיעבד אלא כיון שכתבו בד' קלפים ראש בלי חריץ רק רשימה כל דהיא. ונחלקו עליו רבני הדור כאשר נדפס בח"ב מבנה"ג ח"מ אחר סי' רפ"ו ובכהונת עולם ע"ש וע' בבנדי כהונ' סי' א' שכתב נ"כ דאם איזחריצים רק שעושים רושם שהרואה יסבור שהם חריצים פסולים כי לכל הדיעות צריך הבדל מעט בין הבתים שיהיה החריצים ניכרים ממש : **סי' לג** (א) קיים. עבה"ט ובשו"ת פני יהושע חלק א"ח סי' י' כתב בבית תפילין של יד שנקרע קצת פסול לכ"ע ע"ש : (ה) לשמו. עבה"ט והנה הקדים הסדר והקדים תשובת דב"ש ואח"כ תשובת

הגר"א

מש"ם כל זמן שפני טבלא כו' : גם הבתים כו'. כן פירש"י והרא"ש וש"פ וכ' ר"י והמרדכי שר"ל שנקרעו בין בית לבית אבל הצדדין מבחוץ שלימין וכ"כ ר"י : וי"א כו'. כגי' שלמו : ואלו כו'. כליאשא בתרא אם לא ולא"כ כו' ולבאמן שני שבתים"ב: בבל ענין כו'. עור שמעבר מ"ם אבל בעתיקתא כו' כפי' רש"י דלא קאי אלא אמילתיה דרבא אבל מילתיה דר"ח אין תילוק וכמש"ש וזה כנגד זה לא אמרן כו' : ס"ב אם נפסקו כו' . רמב"ם ומפ' דקאי אתפירות וכ"פ בש"ד וש"פ אאם נפסקו ג' תפירות פסולין וכמ"ש בירושלמי פ"ג דתנילה ר"ז דתפסלה ליה גידא דרצועתא אבל לרב הונא ורב קטינא ושרו ליה לאיפסק רצועות ואדרון ליה דלאו מן חולבן ר"ל בדוחק אבל פעם אחת שלשות ואלו הם פסול וגרם הר' אלחנן גידא דתפילתא דאם עבין גיד אבל הטעור אבל הרמב"ם כ' לשון הגמ' פני עבלא : ואלו הם כו'. כלשון ראשון בגמ' וא"ג והדר אלא דלא כפירש"י. ומכאן מתילק בכמה דברים עם רש"י והטור. א' שמפ' אתפירה. ב' שגורם לאיפר אבל בחדתא כו'. ג' שמפ' דקאי גם אר"ח . ד' שנקט לישנא קמא ה"ד חדתא. ה' שני' ופי' בדרך אחר דל"ג והדר. ו' חזקה עוש"ע עם רש"י כפי' פני עבלא: ס"ב וצריך

השקר

דמי עכ"ל:(ס"ק סט) קשה כו' ובעכשו נהגו כו' עמ"ש סי' כ"ז כו' דמשם נראה דא"ל שיהי' נראה הדל"ת בשני לדדים ודי אם נראה דל"ת לצד חוץ וכ"כ מ"א שם סי' כ"ז ס"ק ט"ז וכ"כ הרב"ש כאן בספרו דאין קפידא בזה שיהיה נראה בשני לדדים ודי בצד אחד : ודע דמ"ש רמ"א בסעיף כ"ב ונוהגים להעביר עור על הבית ס"י כו' נראה מדברי התו' מנחות דף ל"ה ע"א ד"ה מעברתא כו' שמכסה ברצועה של עור מ' שני לדי הבית דהיינו לצד הלב ולצד חוץ גם מלמעלה ראש הבי' מכוסה. וזה מקרי בית שרואה את האויר כיון דב' לדי בית האחרים מגולין וממילא ה"ה להיפוך אם מכסה ב' לדדים אחרים ומניח ב' לדדים הכ"ל לצד הלב ולצד חוץ מגולים דסרי והטעם כת' הרא"ש והובא בהרב"י הוחיל ובית של יד גבוה וקצרה ומשימים אותו תחת הבגדים ומתהדרים ומקלקלים ועל ידי נתינת הרצועה הכ"ל מתחזקים וכרא"ש כ' טעם אחר שמקרי רואה את האויר כיון דלא חיבר לו בית אחר ע"ש אבל במעדני מלך בהלכות תפילין סי' כ"ב כ' הטעם דכשעושים בית של יד בהכרח נעשו קמטים (ור"ל דבשל ראש אם נעשו קמטים מכניסים הקמטים בחריצים שבין בית לבית משא"כ בש") ואינו נ"י וכתיב זה אלי כו' ולכן מכסים בהרצועה הקמטים עכ"ל וסיים ולכן עכשיו שמתקני' בית של יד בלי קמטים לכן אין מעבירים עליו רצועה :

סי' לג (ס"ק ב) שנקרעו קצת פי' כו' אבל הצדדים שלמים וה"ה לאמצעה ל"ל שלמים וכ' הרב"י בשם המרדכי ו"ל וכ"ש שיש לפסול מה שרגילים כותבי תפילין כשעושים הד' בתים ונותנים אותו בדפוס חותכים מן העור בין בית לבית כדי שלא יהיה נכוון ובולט ומחפיס מקום החתך מבפנים כדי שיהי' נראה מבחוץ שלם עכ"ל ואע"ג דלא שייכי הני בעמי שכ' הט"ז בס"ק א' ע"ש ומזה לא ידעתי מאין לסם להסופרים שרגילים שע"י שמותחים בדפוס החריצים שבין בית לבית ע"י חוט ועי"ז ימצאו לדדי הבית יותר למעה מן אמצע הבית ולכן חותכי למעה לדדי הבית עד שיהיו שוין ונשארו הבתים מחוברים יחד ולא ידעתי מה לי למעלה בלדדי הבית דפוסל המרדכי ומה לי למעה בתחתית הבית ול"ל להתגלל דוקא בלדדי הבית איכא קפידא דכיון דאין החופן שלם לא מקרי בית דבית בלא חופן לא הוי בית משא"כ למטה אפי' היה פתוח לגמרי הי' שם בית עליו רק דבעי' שיהי' מעוגל מ' וכיון שבאמצע גם למעה נשארו מחוברים רק חותכים מאחי לדדים ה"ל עוגל מ': (ס"ק ג) ראשון כו' ובאחר בית מ' שלם ביניהן ר"ל אפי' נפסק בית אל קדם בצד שהוא סמוך לבית אל והיה כי יביאך כו' ובית אל שמע נפסק בצד שהוא סמוך לבית אל והיה כ"ר כו' מ"כ אין מפסיק בין הקרעים כ"א שני דפנות אפ"ה כשר כיון שעכ"פ מפסיק בית אלא אבל אם נפסק בית אל קדם לצד חוץ והופן הסמוך לבית אל והיה כ"ר כו' שלם ובית אל והיה כ"ר כו' נפסק לצד הסמוך לבית אל שמע והלד הפוכה לבית אל קדם נשאר שלם הרי בזה ג"כ נשתיירו שתי דפנות שלמים המפסיקים בין הקרעים מ"מ פסול כיון דאין בית אלא מפסיק : (ס"ק ד) מעובד כו' והרב"י כתב ע"א משום דבעי'עטורות

ולכן

כעלמו בכד"ה ע"ש: ה טוב שישחירם משמע דס"ל דכדיעבד כשר אפי' לא השחירן לשמן וא"כ רמ"א בהג"ה חולק עליו והל"ל בל' ו"א וכו' מיהו מלינו כמה פעמים ביולא בזה כמ"ש בסמ"ע : ו עור הבית · דהא אפי' לא השחירם כלל כשר (טור סי' ל"ב ד"מ) : ז פסול . כ"ל דאם חזר ישראל והשחירן לשמן כשר דהא אמרי' בגיטין דף כ' שאם כ' השם ולא קדשו מעביר עליו קולמוס ומקדשו ואפי' רבנן ל"פ אלא משום דמיחזי (°) כמגומר הא לאו הכי שרי א"כ כאן שרי לכ"ע *) וע' בא"ע סי' קל"א : ח יש מתירין לתפור · מדסתם הרב"י כאן ש"מ דעתו כא"ח דאפילו בחוטין שרי אבל הת"ה ורי"ו כתבו דוקא בגידי ולקשור לכ"ע פסול דבעינן קשירה תמה כדאי' בגמ' :

לד א משמאל המניח · כ"ל בהיטר אזלי' בתר ימין ושמאל דעלמא דהא אמרי' בגמרא הטעם שיהא קדם בימין הקורא שיהא קורא בסדר הכתוב בתורה בין מעור בין מקלף כשרות מ הלבה למשה מסיני שיהו הרצועו' שחורות מבחוץ אבל מצד פנים יעשה מאיזה צבע שירצה חוץ מאדום שמא יאמרו שמדם חטטיו נצבעו והאדיכו :

ד ה ט טוב שישחירם ישראל לשמן ולא עכו"ם : הגה (ח) *ומיהו בדיעבד כשר אם השחיר ו עור הבתים אבל הרצועות אפי' בדיעבד ז פסול [מלא כתוב] :

ה י אם נפסקה הרצועה ח יש כ מתירים (ז) לתפור מצד פנים *ל וי"א(ו)מה שמקיף ממנה הראש ובשל יד כדי שתקיף הזרוע לקשור התפלה עם הזרוע וכדי שתמתח עד (מ) אצבע אמצעי' ויכרוך ממנה על אותו אצבע ג' כריכות ויקשור אין להם תקנה לא בקשירה ולא בתפירה וכל יתרון האורך שהוא בשביל שבורך הרצועה כמה פעמים סביב הזרוע ובשל הרדחק יש לסמוך על המתירים (ז) כדי שלא (ט) יתבטל ממצו' תפילין :

לד סדר הנחת הפרשיות בתפילין והמהדרים אשר להם ב' זוגות תפילין ובו ד"ס

א מ סדר הנחתן בבתים (א) לרש"י והרמב"ם קדש א משמאל (מ) דמניח בבית החיצון ואחריו כי יביאך בבית שני ושמע בבית השלישי והיה אם שמוע בבית הרביעי

שיכול לפשוט מן גודל עד אצבע והרא"ש חולק על רש"י וכ' דמדברי רש"י משמע דרצועה של ראש אינה קפ' קטן ולא היא אלא כפ' הערוך דפי' על של יד דהיינו עד שתגיע הרצועה עד אצבע ארבה כו' ולרצועות הראש לא פי' שיעור · ובשימושא רבא פי' שיעור והשיעור של שימושא רבא הוא בשל ימין עד הטבור ושל שמאל עד החזה : ועוד כ' הרא"ש שם בשם דאסר ר"י הקשירה לאחיי וז"ל וראיה דמייתי שנפסקה הרצועה המקפת הראש והזרוע דהתם כש"ר קשירה תמה שלא יהיו כ' קשרים אבל הרצועות התלויות למטה לא שייך בהוא קשירה עכ"ל ומבואר מדבריו דאע"פ דשיעור רצועה של יד היא עד אצבע ארבה מ"מ הקשירה אינה פוסלת אלא תוך שיעור הקשר שהוא מקיף היד והראש ומשם ואילך מותר בקשירה וכת"ה סי' מ"ז מביא דעת הרא"ש בזה וכ' אח"כ וז"ל אמנם בס"כת כ' וז"ל היינך יש להחמיר ולתלות הרצועות ש"ר לפניו ימין עד הטבור ושמאל עד החזה ורצועה של יד לאחר קשירה בזרוע שתהא ארוכה עד אצבע האמצעי ויכרוך אותה סביב ג"פ וכו' ופסקה הרצועה ולא נשאר בה כשיעור שפירש ליכא תקנה לא בקשירה ולא בתפירה והנה משמע בהדיא מדבריו דאיסור קשירה ותפירה קאי גמי אחוץ לקשירה בראש וביד כל שיעור הארוך שפירשו הגאונים בשל יד ובשל ראש ולא כהרא"ש אפשר לאסור ביד בארוך השיעור אלא אם היה פושט הרצועה עד האצבע בלא כריכה אבל כל יתרון האורך בשביל שבורך הרצועה כמה פעמים סביב הזרוע אין להקפיד אקשיר' ותפיר' כלל וכן הוריתי כמה פעמים להתיר ולא מלאתי לבי להתיר אפי' תוך השיעור (°) אמנם התרתי מן השיעור ולחזן לקשרו לדעת האשר"י הואיל ור"ת מתיר אפילו בתוך הקשר דהא דפסק תלמודא למיעל לתפירה לגאו קשה ליזהר בדבר כפירוש הג"מ דא"א למיעל תפירה אחוץ לקשירה תוך המעברתא · ולפירש"י אמי קשה לתפור אפילו משל גיו שלא תהא תפירה גרמית מאוד מלבר על כן אין להקל עכ"ל . ומראה ברור שיש טעות סופר בסוף דבריו וכ"ל אמנם התרתי מן הקשר ולחזן לתופרו כדעת האשר"י הואיל ור"ת מתיר אפילו תוך הקשר כהא דפסק תלמודא למיעל לתפירה לגאו אלא שקשה ליזהר בדבר' כו' וכוונתו דאע"פ ששיעור רצועה של יד מגיע עד אצבע האמצעי מ"מ לענין תפירה יש להקל כהרא"ש כיון שבתפירה מתיר ר"ת אפי' תוך הקשר אלא שקשה ליזהר בדבר בתפירה הן לפירוש הג"מ הן לפירוש רש"י על כן אין להקל אפילו בתפירה תוך השיעור כן כ"ל כוונתו · (°) ולפ"ז אף בשל ראש אין להקל בקשירה ואפילו בתפירה כל שהוא תוך שיעור רצועות דהיינו של ימין עד הטבור ושמאל עד החזה (°) וכ"ל דסה"ת מפרש מה שאמר קשירה תמה היינו רצועה שלימה שהוא לשון שני של רש"י דלעיל ואם כן כ"ע מאי טעמא כ' הש"ע כאן בשל יד פוסלת הקשירה והתפירה עד שמגיע עד האצבע כו' ובשל ראש לא כ' רק עד שעייר הציקף וזה דלא כמאן דלהרא"ש אפילו בשל יד שני בהיקף סביב הקיבורת לחוד ולא לסה"ת גם בשל ראש בעינן עד שמגיע לטבור וחזה והכי משמע מסקנת ת"ה וכ"מ ג"כ מדברי הרמב"ם שפ"כ דאין חילוק בין ש"ר לש"י דבתרוייהו לא מהני קשירה ותפירה תוך השיעור (°) (והמהני עוד שהרי בב"י כתב ע"ז דשומעין להחמיר רק במקום שא"א מותר לסמוך אדברי המיקל כדי שלא יתבטל ממצות תפילין ש"מ דבמקום שאפשר חוששין להחמיר אפילו בשל ראש תוך השיעור ואמאן בש"ע בשל ראש רק בסוף מסיק דבמקום שא"א יש לסמוך על ר"ת לענין תפירה דמהני בכל מקום ול"ע) : (ז) כדי שלא יתבטל כו' . כ"ל פשוט דעכ"פ לא יכרך עליהם דהא אפשר לו לקיים המצוה בדרכות אינן מעכבות :

לד (א) לרש"י והרמב"ם וכו' · כהא פליגי רש"י ור"ת דת"ר כילד סודרן קדש והיה כי יביאך מימין שמע אם שמוע משמאל ומפרש' דבר דבר שמואל סי' ז' ט"ז ע"ש.בתשו' בחר עבק סי' י' כ' דהשחרה לשמה מהני : (ו)פסול . כי מה שיהיו הבתים שחורים אינו הכ"מ אם כן לא הוי השחרו' רק תיקון בעלמא וכבר על ידי נכרי משא"כ בלרצועו' דסל"מ ביהיו בחורו' הוי זה כמו טויה דלינ' דפסול בנכרי וכ"ל דאם חזר ישראל והשחירם לשמן כשר מ"א : (ז) לתפור דוקא בגידין ודוקא לתפור לגד פנים אבל לקשור אז לתפור לגד חוץ פסול ולא נפסק' המעברתא מוחר לתופרה דבר שמואל סי' רי"ח : (מ) אצבע . ר"ל שתמתח הרצועה כפשוט' בלא כריכו' וט"ז ממיר לכתחל' אפי' נפסקה הרצוע' לאחר שנקשר ממנ' סביב הראש רק מה שחלו' לפניו עד הטבור הרצוע' ימין ובשמאל עד החזה לתפור לפנים ע"ש (ט) יתבטל . ולא יברך דברכות אינן מעכבות ע"ז ועיין בחשו' הרא"ש ס"ק ו' מש"ם (וכ' בספר אליהו רבה דדוקא מה שמקיף הרא"ש ס"ק ו' מש"ם . ובמיטר אזלינן בתר ימין ושמאל דעלמא :

באר הגולה

מ מנחות ט ס' התרומה קל"ח י מנחות ל"ה כ תוס' ורא"ש בשם ר"ת ל תרומת הדשן וס' התרומת ה' כ"י י"א מנחות ל"ד לפר"י שם זרמב"ם בפ"ג ובשימושא רבא ומס"ג ומרדכי בשם כתב מה"י תפילין שנעלמו בנפילת בימה שע"ב קבר יחזקאל זר' יונה ורמב"ן והרשב"א בתשובת ורמב"ן סי' רכ"ד

עטרת זקנים

* ומיהו לדברי האומר דהל"מ להיות שחורין אסור לשחר ע"י עכו"ם ובמקום דלא אפשר יש לסמוך אחרוב פוסקים דמקילין כדי שלא יבטל מצות תפילין : * וי"א אף של ימין עד הטבור ושל שמאל עד החז' אין להם תקנה בקשירה ולא בתפירה כמו אם כפסק מה שמקיף ממנ' הראש (כ"י בשם ס' התרומות) ובכל מקום שמותר לתפור הרצועות מותר לתפור בכל מה שירצה לו לקשור ואי"ל דוקא גידין (כ"י ע"פ הרא"ש ולא כמו שכ' כר"י) וי"א גם הוספת הטעורים הללו ד וקא קשיר' פוסל מפני שאין נוי לתפילין להיות נקשרים אבל תפיר' ישרה לגד פניס שלא תראה מהוץ שאין גנאי לתפילין כל כך אינו פוסל אפילו הוספת הטעורים המכריס ויש להחמיר (מהררמ"י) ובשעת הדחק יש לסמוך :

לד מלאתי בכתבי האר"י שבני הסבר' הם אמיתיות וע"י כל אחד מבני הזוגים פוסל בהאתם פעולה ביחודת כמו שהיא מבואר שם סודם זו"ם בגמ' מקום יש בראש להניח ב' תפילין ותפילין של ר"ת הם במעלה יותר מתפילין של רש"י ומפני שהם גדולים במעלתן אין רוב העולם יכולין לפעול אות' הפעול' בהאתם לכן נמצאו מלגיאים עכ"ל והם דברי זוהר חדש דף י"א ע"ב וח"ל וכיון דתפילין בקיולין אלין דדר' בתרא שויין תרי זוגין דתפילין המפק דלא יודעין ברזא דא

דגול מרבבה

*) הבית רלוה לסהור ולהמנם הגלע"ד בזה שהמחבר לא נעלם ממנו דלר' חסדא בגיטין זה פסול אמנם לא בא המג"א אלא לומר דלרב אחא זה כשר גם לרבנן וזכי לדע' ר' חננאל שהוא הי"א שם בתה"ע הוא סביקא דדינא אם הלכה כרב חסדא לו כרב אחא יכוין דתפילין שהשחירם גוי בלא"ה אין פסול' ברור אפי' ברצונו' רק שפק במבואר בב"י כאן ולכן אם שב השחירם ישראל הוה ס"ס זה הגלע"ד לתרץ דינו של המג"א אבל מ"מ למעשה דעתי להחמיר ובפרט שלהרמב"ם שהוא דעת הראשונ' הם בתה"ע ודאי הלכה כרב חסדא :

חידושי רעק"א

סי' ל"ג מג"א סק"ז. וע' תה"ע סי' קל"ח. היינו דשם כ' דיעות בגט שנכתב אלא לשמה אם מהני העברת קולמוס לשמה . זהכא דלהמחבר כשר אלא לשמה. יש לסמוך על המבשרים שם לחזור ולהכשירן לשמן .

סי' ל"ד סעיף א' לרש"י והרמב"ם. אם מותר להחליף פרשיות של תפלין דר"ת לסדרם כסדר שעת רש"י ולאלה בהם הארכתי בתשו' :

שערי תשובה

ב"ע ולהפוך הוא כי הב"ע יצא ראשונה בענין זה אם הרצועות מעובד שלא לשמה ע"י שהישראל ישחיר אותם לשמו אבל אין מסכימים עמו הגאונים בעל דב"ש ובעל נדולי תרומה ומהר"י הלוי וריניצא ואיטליא וכולם חתמו על פסק ונדפס בדבר שמואל סי' י"ט שהחילה לעשות כן והרצועות פסולים ולא יצאו י"ח בהשחר' לשמה ע"ש. ועיין בשו"ת נ"ב מ"ת סי' נ' בענין רצועות תפילין שמושחין הערות בשומן דגים הנקרא פישטראן אין בו חשש מן המותר בפיך כיון דהמשיח' אינו עיקר הצבע משחור רק להצהיל הצבע לחזותא ולרכך הוא קצת ואם לא היו רך נ"כ היו שחור וכשר לרצועות. ואם הצבע שחור עצמו נעשה מן הדבר השמא צ"ע קצת. וצבע תכלת שהוא מחלזון תלוי בפלוגתא רש"י והרמב"ם ע"ש :

לבושי שרד

ט"ז סק"ד (°) מדפיס. דאל"כ מאי קמ"ל הא דאמרינן ג' בתים אם כתיב זה אצל זה ופסולים אף בלי קריעת הבית הנ' לפר"ש הט"ז בס"ק הקודם ל"ל שיהיה הקרעים בל הב' בתים סמוכים זה אצל זה ע"כ דקמ"ל דב' לפלגים בתרבים פסולים : מ"א סק"ז כמגומר. עטמא דמגומר ליתא בהם בלא אלא משום זה אלי ואתיהו . רק בגיטין דל"ד איתא הלי עטמא דבהרבה לאזכרות אפילו ר' יהודה מודה דמכשיר בעברת הקולמוס מודה משום דמחזי כמגומר ע"ש . וי"ל דמ"ש כאן דמחזי כמגומר הוא ע"פ. ומ"ש ל"ש דהא מה דאמר התם דאפילו רבנן לא פליגי אלא משום זה אלי ואתיהו לא קי"ל דגם בגט לא מהני העברת קולמוס משום דה"ל בא ע"ג כתב ולאח כלום הוא כל שהכתב הבני אדם ע"ג טוב יותר מהראשון דדוקא דיו ע"ג מיקרא מיקרי כתב משא"כ דיו על גבי דיו וא"כ י"ל דה"ה בלרצועות אחזר והשחירן לשמן כמי לא מהני משום דלאו מידי עביד כיון דגם מעיקרא היו שחורות כמו אח"כ ודברי המג"א ל"ע שהכיא רמיה מהש"ם דאמר בדיקוי בעלמא ולאו הלכתא הכי ועיין בחג"א סימן ש"מ סק"ז. וא"מ גוף הדין שבהב המג"א כאן בחזר והשחירן לשמן עדיין ל"ע בחב אין כ"כ רמיה לפסולא. די"ל דדוקא בכתיבה אמרינן הכי וכמ"ש בפריסה בהא"ע דהתור' אמרה ובקב והא לאו כתיבה דידיה הוא. כיון דבבר הוא כ' ולאו מידי עבד. משא"כ כאן לאו הל"מ שישחירן הא אמן לא אמרינן רק שהל"מ שיהיו שחורות וממילא צריך השחרות להיות נעשה בתעשה ישראל בדי שיהיה לשמה דאם השחרו מאליהן בלי תעשה פסול משום שלא לשמה אבל אי לאו משום שלא לשמה לא אמרינן בעינן תעשה דוקא אם יבחזר והשחיר ולאו מידי עביד. ולכן דין זה שבהב המג"א כאן עדיין ל"ע ואין לבאריך כאן יותר ודו"ק. ורא"ש בגודש בהולה סי' ח' פלפל בזה : ט"ז סק"ו (°) אמנם התרתי מן השיעור. אין זה מובן דהא מן השיעור ולאחן לכ"ע שרי ולמה סיים וכתב כדעת הת"ר". גם מ"ש הואיל ור"ת מתיר אפילו בתוך הקשר ליתא למ"ד בלל ובתפיר' הוא שהתיר ר"ת . גם מ"ש דהא דפסיק תלמודא כו' אמנם דעל מה שהתיר מן השיעור ולאחן יהיב טעמא והטעם הוא לאסור ואו דאיהו מיירי בקשיר' שהאי טעמא דיהיב בתפיר' מיירי. ומה שעיין תפירה לקשיר'. ותחמת קושיות אלו כתב הט"ז שיש ט"ם ולהנהת הט"ז ניחא . דמשיעור' קאמר הת"ה שלא מלאו לבו לסמוך להרא"ש להתיר קשירה אחר הקשר תוך השיעור. ואח"כ כתב דבתפיר' אתיר אחר הקשר כיון דלר"ת בתפיר' שרי אף תוך הקשר ושוב חזר בו דאף בתפיר' אין להקל : (שם) (°) ואפי' אף בשל ראש אין להקל בקשירה הבא לא מלאו לבו להת"ה לסמוך להרא"ש לאחר להתיר קשיר' אחר הקשר תוך השיעור ואפילו בתפיר' דיש לנרף דעת ר"ת מ"מ אין להקל מחמת שקשה ליזהר : (שם) (°) וי"ל דסה"ת מפרש. ר"ל מה"ה אמר אף אחר הקשר משום דכל שיעור הרצועה ל"ל שלם והרא"ש שהתיר הלם עשמו מחמת לשון מ' דרש"י שהשתיק החלה : (שם) (°) ואמהכי עוד שרי. כ"ל כוונתו להקשות הכ"י כתב דבמקום שא"א עדיף לסמוך על דברי המיקל משהבטל מתפילין א"כ ס"ה הוכא שא"ל בתפיר' סמכינן הרא"ש להתיר קשירה תוך השיעור אחר הקשר אין בש"ר אין בש"ר ואי"כ מדוע לא הביא המחבר דעת הרא"ש בשל יד שרי לסמוך עליו במקום שא"ל וכיון דהמחבר לא הביא רק קולא דר"ת דהיינו תפיר' אי"כ אם דמקום שא"ל לו כוונת ט"ז וזהו שסייס הט"ז רק בסוף מסיק כו'. ומ"ש הט"ז ש"מ דבמקום שאפשר חוששין להחמיר כו' הם לכאורה דברים מיותרים דהרי זה הוא אחרת לא קאי רק לקולא ר"ת ול"ל דהכיא גם קול' דהרא"ש כדי לסמוך עליו בתקום שא"ל לו בתפיר' אין ל"ל כוונת ט"ז וזהו דאמר דברים מיותרים דהרי זה הוא קושיתו הרא"ש כ"ל כוונתו משום דהר"מ כתב די"ל דסה"ת והרא"ש לא פליגי אלא דסה"ת מיירי בש"י דבל השיעור לורך הקשירה הוא דבלא"ה אינו עומד על הזרוע אם אינה כורך סביב האצבע אז הזרוע אבל בשל ראש שבהוקין הינה בלא רצועות התלויות שרי קשיר' אחר הקשר והרא"ש לא כתב בהדיא להכשיר בשל יד ואפשר דבשל ראש מיירי ולא פליגי סה"ת והרא"ש

באר היטב

מתשו' דבר שמואל סי' ז' ט"ז ע"ש.בתשו' בחר עבק סי' י' כ' דהשחרה לשמה מהני : (ו)פסול . כי מה שיהיו הבתים שחורים אינו הכ"מ אם כן לא הוי השחרו' רק תיקון בעלמא וכבר על ידי נכרי משא"כ בלרצועו' דסל"מ ביהיו בחורו' הוי זה כמו טויה דלינ' דפסול בנכרי וכ"ל דאם חזר ישראל והשחירם לשמן כשר מ"א : (ז) לתפור דוקא בגידין ודוקא לתפור לגד פנים אבל לקשור אז לתפור לגד חוץ פסול ולא נפסק' המעברתא מוחר לתופרה דבר שמואל סי' רי"ח : (מ) אצבע . ר"ל שתמתח הרצועה כפשוט' בלא כריכו' וט"ז ממיר לכתחל' אפי' נפסקה הרצוע' לאחר שנקשר ממנ' סביב הראש רק מה שחלו' לפניו עד הטבור הרצוע' ימין ובשמאל עד החזה לתפור לפנים ע"ש (ט) יתבטל . ולא יברך דברכות אינן מעכבות ע"ז ועיין בחשו' הרא"ש ס"ק ו' מש"ם (וכ' בספר אליהו רבה דדוקא מה שמקיף הרא"ש ס"ק ו' מש"ם . ובמיטר אזלינן בתר ימין ושמאל דעלמא :

ביאור הגר"א

שיהיה כו'. רמב"ם ועמ"ש ודבריו אין תוכנים וז"ל הרמב"ם פ"ג ועור הרצועה צריך עיבוד לשמה אבל בעור שמתפין בו ח"ל עיבוד כלל אפי' מלא כשר ושעמו מדאמרי' שבת ע"ח ע"ש עור כדי לעשות קמיע ומס חיפה כו' כתבון עור כו' אלמא עור קמיע הוא עור אינו מעובד ואפי' מעור מלא כתב"ש כתם בכשולת ואחרינו בעירונין ל"ו כ' וכי אדם טורח כו' אלמא עור התפילן מעור קמיע אלמא סוגיין כת"ק בנמצאת מ"ב כ' אע"ג בגלילת פ' כשמואל דסוגיא דפ"ק דסוכה בוותיה לפי' כתב"ל סי' ה' והעשם כיון דא"ל עיבוד כ"ש דא"ל לשמה משא"כ בעור כיון דבעינן עוור וכתב"ם בפ"ד בשם סה"ת לענין בשחרה אם הוא דגמירי שחורות מעובדין הן וז"ם מ"א ומ"ל כו' והייתי יכול לו' דז"ם בעוש"ע סי' ש"ח סמ"ב דברצועות ביכרין אחינו קמיע וכתב"ם שם אלא דרמב"ם שם אחז שיעת הרי"ף ורא"ש דגם קשורין בענין לחיכר בתב"ם. ודעת ר"י בפ"ד ו' דסהרדרין להיפך ע"ש וכתב"ם בפ"ם מ"ב דס"ל כפי' תוס' בתמנות מ"ב דרבא כרבב"נ אבל עיבוד מהני כיון שהוא בגוף הדבר וכתב"ם בפ"ם מ"ב בהב"ה דבב"נ ודאי דאמרה מילתא דקשה ח"ב אורב בגד למה נמי תיבוד בעיבוד ותי' הרז"ב פ"ק דסוכה שאני אורב שהוא תשמיש הדבר אלא שהוא כ' שגם רצועה הוא עיקר קדושה ודברי הרמב"ם לבאורה ל"ע שכ' אם חפן או תפרן הגוי פסול משום שעשייתן בכתיבתן תפני הש"ו אלא שהוא אזיל לשיטתו דלא מצריך עיבוד לכל כתב שבקדושה שהרי בחזוהה לא מצריך עיבוד אלא בס"ת ותפילין ואף בספרים אינו מצריך עיבוד לפי' וכתב"ם בתנאות מ"ב כ' ד"ה תפילין וכן פי' הרמב"ם פ' וקשה כו' ושמא הכא כו' : ס"ד טוב כו'. בסה"ת בסתפק בזה כיון דגמירי שחורות לשמה ג"כ בעינן כמו עוור בגלילת ובכיעה בתכלת ובהב"ה הכרוע אף בדיעבד פסול וכ' ומיהו כו' ור"ל לשיטת התוס' דא"ל להיות בלל שחור בס"ת ל"ב ס"מ : יש כו'. עתוס' שם ד"ה פוק כו' וכירושלמי כ"ל דאיפסק ליה גידת דרצועתא כו' ופי' סמ"ג דרצועה שמתפרה בגידין אלמא שני פעמים התירו מלבד פעם ראשונה וכמ"ש ת"ה דוקא בגידין וכמ"ש ל"ל כ' וס"ה כאן דהא הל"מ שיהיה נתפרו בגידין ועמ"ש : ס"ה וי"א כו'.בפירש"י שם וכ"מ כירושלמי שם ר' ירמיה דאיפסק ליה רצועתא דתפילין שאל לר' אבא בר ממל ל"ל וקפרתם קשירה תמה ולא כוזכר שם תפירה. רא"ש וש"ם. ואין מוכרח. והיא דירושלמי הל"ל בבר פי' דקאי אגידי התפירה של הבתים בכ"ל ס"ב וכ' הרא"ש דוקא בתה שמקפ' הראש והזרוע הוא דפסול דעלי הו קאי וקפרתם שהוא הסידוק בתמ"ל סי' כ"ה אבל בתלויות לא שייך למיפסל דהא בני ר"פ שם למיתר דגרדומים כשרות אבל בסה"ת כ' דבבל שיעור האורך פסול אלא שבב"י נסתפק אם ג"כ בשל ראש וא"ל שבתו דשל יד מפורש בגמ' משא"כ בש"ר וכפי' תוס' וז"ש בש"ע שמקיף כו' אבל בסה"ת משמע דאין מילוק בין של יד לשל ראש ומ"ש בתה"ד בשמו ועיין ע"ז :

סי' לד א לרש"י כו'. בתש"ם והקורא כו' ובמכילתא כותבן בסדרן כ' בתש"ל רסל"ב : ולר"ת כו'. מדהילקן בסדר הזה קדש כו' שמע כו' ורחיות הנ"ל דהו בתוס' שם ד"ה והקורא כו' והרא"ש וש"פ דמכי לתא בכתיבה אחיירי ומ"ש והקורא כו' הוא

לה אחר כך דהך ימין הוא ימין הקורא שהוא עומד נגד המניח ונמצא שהוא שמאל המניח וס"ל לרש"י דכמו שקדם והיה כ"י וגו' הוא סדר הנחתן זא"ז דהיינו תחלה קדם לשמאל המניח ואחריו והיה כ"י ה"ל שמע אחר והיה כ"י ופ' והיה אם שמוע אחר שמע נמצא של ימין המניח הוא והיה א"ם אבל ר"ת פי' דשמע והיה אם שמוע קאי אגד השני פי' מגד שמאל המניח קדם והי' כ"י ומגד ימין הוא שמע והי' א"ם פי' שמגד החיצון השני שהוא ימין המניח הוה שמע וסמוך לו והיה א"ם סי' לדבר הוויות להדדי ושיי"ן דהיינו קדם ושמע אגד השיי"ן שבגדדי בתים : (ב) ויניח שניהם ויכוין כו'. וכתב הטור בשם הרא"ש ואין כאן בל תוסיף אלא כעושה ה' בתים עכ"ל . ואחר כך כתב שיש להקשות הסוגיות אהדדי דהיינו סוגיא דהמולא תפילין דמשמע דאתי למעוטי אם הניח ב' זוגות תפילין ברחשו שאין עובר משום בל תוסיף ואלבוש רחיתי שמתפקק בזה וכתב שברות לבאן ולבאן ואיתמיטתי' לבאורה משמע דאתי למעוטי אם הניח ב' זוגות תפילין דאיתא שם דבשבת מכניסן זוג א' אבל לא שיים בפעם א' על ראשו דכיון דעבר על בל תוסיף הוי כמשו בשבת אלא שראיתי בספר מעדני מלך שכתב על דברי הרא"ש האלו וז"ל אלא כעושה ה' בתים ראיתי אחרינא ואנא גבייהו אתי לחודיי קאי והאי לחודי' קאי בדאיתא פ' הנחנקין כלומר דאינו מחובר עם הבתים האחרים עכ"ל . ואחר כך כתב שיש להקשות הסוגיות אהדדי דהיינו סוגיא דהמולא תפילין דמשמע בהניח שני זוגות תפילין עובר משום בל תוסיף ובהנחנקין משמע דלא הוי בב"ת דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ולייש הסוגיא בת' דבהנחנקין לא בעי למימר רק שאינו נעשה זקן ממרא מכח זה דהא האי לחודיה קאי אבל איסור ב"ת יש בהניח דעירובין עכ"ד . ואיני מרגיש טעם בחילוק זה דמ"ש איסור זה יאמרה פי ב"ד מאיסור ב"ת . וי"ל דלק"מ דבבר הקשו התו' קושיא כזו בגולב בפ' הנחנקין וז"ל אבל קשה דמשמע דמסיק לר"י וכ"ש לרבנן דלא אמרינן האי לחודא קאי וי"ל דהתם מדרבנן אסור עכ"ל . פי' נבי גולב שבוסיף אין א' ולא נאגד עם הד' מיים מן התורה ליבא בל תוסיף ומדרבנן איבא משום בל תוסיף אם בן ה"ל בתפילין בהניח דהנחנקין דמיירי מדלהוריתא לענין חיוב מיתה דזקן ממרא ע"כ אמרינן האי לחודא קאי וליבא בל תוסיף אבל בהמולא תפילין דמיירי ביולד יעשה המולא תפילין ומדרבנן אסור בבל תוסיף אפילו אם האי לחודא קאי וכל מה שהזכירו שם בהמולא תפילין משום איסור בל תוסיף הייבו מדרבנן שעשו בזה איסור בל תוסיף ובהא ניחא דברי הרא"ש ממה שיש לתמוה עוד כיון דלא בא אלא להתיר הנחת ב' תפילין דהיינו של רש"י ור"ת אלא שיהיה בל תוסיף למה חילק בין ב' זוגות תפילין ובין חמש בתים לא היה לו לחלק אלא בזה דבאן מתכוון שהשאר יהיו רצועות בעצמה ולפי מ"ש ניחא דלא היה יכול לתרץ כן דמסקינן בסוף פ' ראוהו ב"ד דלעבור על בל תוסיף חייב אפי' בלא מתכוון ע"כ כתב דאין משום בל תוסיף אלא בחמש בתים מן התורה דבמניח עוד זוג אחד מותר מן התורה דהאי לחודיה קאי כו' אלא מדרבנן אסור אפילו בב' זוגות ובזה ודאי לא גזרו רבנן אלא במתכוון שיהיו שניהם לשם מצוה ביחד אבל זה שמתכוין לשאת בחד מהם והב' יהיו בלתי מותר וא"ל לפי מ"ש דבדרבנן מיירי בהמולא תפילין דהא אמרינן שם בגמרא איזה תירוצים דפליגי ת"ק ורבי שמעון בן גמליאל אי חייב משום בל תוסיף בלא כוונה ואין אמרינן דמדרבנן לא בעי כוונה לא קשה מידי דשם (°) לא קיימי בל התירוצים רק התירוץ דפליגי לענין שבת ☜ זמן תפילין אפי' מדרבנן וא"ל מה טעם לא שריגן גם במולא תפילין להכניס ב' זוגות ביון דלא הוה מדלהוריתא בבל תוסיף דהאי לחודיה קאי אלא מדרבנן וביון דלא אתכוון אלא לשם מצות תפילין ליבי ליה במו בהנחת תפילין דרש"י ור"ת . לק"מ דבאן לא הוה איסור אלא משום ב"ת דמדרבנן אמרינן דמותר בלא מתכוון אבל במולא תפילין דבלא ב"ת יש איסור מחמת דאין מצוה אלא בזוג א' ממילא הוי השני משוי בשבת ע"כ ראוי לאסור אפילו מדרבנן אפילו בלא כוונה בללע"ד בבן . ומו"ח ז"ל הקשה על הרא"ש מ"ש ה' בתים מב' זוגות ואשתמיטתיה ג"כ הגמרא דהנחנקין דבשני זוגות בל יום מבא האי לחודיה קאי : נשאלתי מי שאינה ב' תפילין דרש"י ור"ת איזה מהם יניח למעה לגד הפנים או אין קפידא בדבר זה בלל : תשובה נראה דלריך להניח דוקא של רש"י למעה ולמעלה מהם של ר"ת דלפי הנראה דהך מילתא שהביאו הפוסקים דמקום יש בראש להניח ב' תפילין לאו הלבה ברורה ולאיה דהא בפ' בתרא דעירובין פליגי ת"ק ורשב"ג במולא תפילין בשבת ת"ק ס"ל דוקא זוג אחד מבניסן ורשב"ג ס"ל מבניס בפעם א' ב' זוגים ומפרש' פלוגתייהו שם תחלה דת"ק ס"ל לא אמרי' מקום יש בראש להניח ב' תפילין ורשב"ג ס"ל דאמרינן בן ואח"ב מפרשים שם פלוגתייהו דת"ק ס"ל שבת זמן תפילין הוא ורשב"ג ס"ל שבת לאו זמן תפילין . ולבאורה משמע דהך לישנא בתרא עיקר דהא דאמרינן התם אלא מחוורתא בדשבין מעיקרא קאי אהך לישנא וכן פירש"י שם בהדיא ולפ"ז (°) קשה הלבתא אהלבתא דהא פסקו שם בל הפוסקים בת"ק וכן רבינו הטור סי' ש"א לקמן וכבר בתב הטור לומר דפליגי דוקא בשבת זמן תפילין בלישנא בתרא

ב ולר"ת וכו' . ומ"מ לריך לבתבו במ"ש סי' ל"ב ס"א לבן לריך שיניח חלב פ' והיה אם שמוע ויבתוב פ' שמע בקלה וקלף ואח"ב יבתוב פ' והיה אם שמוע באמצע מ"א ופ"ל סי' ל"ב ס"ק ל"ב מש"ש : (ג) שניהם . והנהג בן להניח ב' זוגו' ביחד יניח בל רש"י ולמטה ובל ר"ת ולמעלה ט"ז וב"ב האר"י ז"ל שיבנים תחלי בל רש"י ויעמידם לגד הבתף ואחריהם בל ר"ת לגד היד ושניהם על הקיבור' ויניח בראשו בל רש"י למע' ובל ר"ת יותר למעל' ושניהם במקום הראוי לתפילין והרצועו' דר"ת יהיו תחת רצוע' דרש"י מבוסה בה שלא יתגלו רק רצועו' דרש"י ותפילין דר"ת יהיו קטנים מתפילין דרש"י עיין ס' בבוונ' תפילין פרק י' י"ב (ועי' בס' אלי' רבה שדהה דברי ט"ז ורלייתו) מי שמניח תפילין של יד לדעת ר"ת ותפילין של ראש לדע' רש"י והרמב"ם אם יוצא י"ח פסק שבו' יעקב ח"א סי' ב' דאינו יוצא אליבא דב"ע אבל בשב' הדחק מותר להניחם בך דהא בשב' הדחק יוצא אם מניח אחת לבד ומ"מ לא יברך רק על אותו שנתחבה ע"פ מנהגינו בדעת רש"י והרמב"ם ואם של ראש נבתבה ע"פ דעת רש"י יש להניח של ראש תחלה ובשאולן אולן של יד תחלה ע"ש : (ד) בעלמא . שהרי ממ"ב אחד מהם פסול אבל אם הניח ב' זוגו' תפילין בשריש בתרא

הרביעי שהוא בית החיצון לימינו ג ב (°) ° (ג) * ולר"ת בבית הג' והיה אם שמוע ובבית הד' שהוא החיצון שמע ומנהג העולם בדרש"י והרמב"ם :

ב ג יראו שמים יצא ידי שניהם ויעש שתי זוגות א] תפילין (ב) ויניח (ג) שניהם ויכוין בהנחתן באותם שהם אליבא דהלכת' אני יוצא ידי חובתי והשאר הם ג בדצועות (ד) בעלמא בי מקום יש בראש להניח שני תפילין

עפי' ס"ו וא"ע סי' ק"ז

ומ"מ לריך לבתבו במ"ש סי' ל"ב ס"א בהג"ה ולבן לריך (°) שיניח חלב פרשה והיה אם שמוע ויבתוב פ' שמע בקלה הקלף ואח"ב יבתוב פ' והיה אם שמוע באמצע : ג בדצועות בעלמא . שהרי ממ"ב א' מהם פסול אבל אם הניח ב' זוגות תפילין בשרים עובר על בל תוסיף בדאי' ריש פ"י דערובין וב"ב ב"י בשם המ"מ ובלבוש והל"ח נסתפקו בזה ופשוט דאיתמיטתיה דבדרי המ"מ הב"ל והגמרא הב"ל ומ"ש מהניח דהנחנקין אין ראיה דהתם ב' פ' אחרת א"ב לא שייבא בלל לתפילין אבל בשני זוגות בשרים

לבחורה משמע דאתי למעוטי אם הניח ב' זוגות תפילין ברחשו שאין עובר משום בל תוסיף ובלבוש רחיתי שמתפקק בזה וכתב שברות לבאן ולבאן ואיתמיטתי' סוגיא שלימה ברים המולא תפילין דאיתא שם דבשבת מבניסן זוג א' אבל לא שיים בפעם א' על ראשו דכיון דעבר על בל תוסיף הוי כמשו בשבת אלא שרחיתי בספר מעדני מלך שבתב על דברי הרא"ש האלו וז"ל אלא בעושה ה' בתים דאי עבד ד' בתים ואיתי אחרינא ואנא גבייהו אתי לחודיי קאי בדאיתא פ' הנחנקין בלומר דאינו מחובר עם הבתים האחרים עכ"ל . ואחר בך בתב שיש להקשות הסוגיות אהדדי דהיינו סוגיא דהמולא תפילין דמשמע בהניח שני זוגות תפילין עובר משום בל תוסיף ובהנחנקין משמע דאלא הוי בב"ת דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ולייש הסוגיא בת' דבהנחנקין לא בעי למימר רק שאינו נעשה זקן ממרא מכח זה דהא האי לחודיה קאי אבל איסור ב"ת יש בהניח דעירובין עכ"ד . ואיני מרגיש טעם בחילוק זה דמ"ש איסור זה יאמרה פי ב"ד מאיסור ב"ת . וי"ל דלק"מ דבבר הקשו התו' קושיא בזו בגולב בפ' הנחנקין וז"ל אבל קשה דמשמע דמסיק לר"י וכ"ש לרבנן דלא אמרינן האי לחודא קאי וי"ל דהתם מדרבנן אסור עכ"ל . פי' נבי גולב שבוסיף אין א' ולא נאגד עם הד' מיים מן התורה ליבא בל תוסיף ומדרבנן איבא משום בל תוסיף אם בן ה"ל בתפילין בהניח דהנחנקין דמיירי מדלהוריתא לענין חיוב מיתה דזקן ממרא ע"כ אמרינן האי לחודא קאי וליבא בל תוסיף אבל בהמולא תפילין ומדרבנן אסור בבל תוסיף אפילו אם האי לחודא קאי וכל מה שהזכירו שם בהמולא תפילין משום איסור בל תוסיף הייבו מדרבנן שעשו בזה איסור בל תוסיף ובהא ניחא דברי הרא"ש ממה שיש לתמוה עוד כיון דלא בא אלא להתיר הנחת ב' תפילין דהיינו של רש"י ור"ת אלא שיהיה בל תוסיף למה חילק בין ב' זוגות תפילין ובין חמש בתים לא היה לו לחלק אלא בזה דבאן מתכוון שהשאר יהיו רצועות בעצמה ולפי מ"ש ניחא דלא היה יכול לתרץ כן דמסקינן בסוף פ' ראוהו ב"ד דלעבור על בל תוסיף חייב אפי' בלא מתכוון ע"כ כתב דאין משום בל תוסיף אלא בחמש בתים מן התורה דבמניח עוד זוג אחד מותר מן התורה דהאי לחודיה קאי כו' אלא מדרבנן אסור אפילו בב' זוגות ובזה ודאי לא גזרו רבנן אלא במתכוון שיהיו שניהם לשם מצוה ביחד אבל זה שמתכוון לשאת בחד מהם והב' יהיו בלתי מותר וא"ל לפי מ"ש דבדרבנן מיירי בהמולא תפילין דהא אמרינן שם בגמרא איזה תירוצים דפליגי ת"ק ורבי שמעון בן גמליאל אי חייב משום בל תוסיף בלא כוונה ואין אמרינן דמדרבנן לא בעי כוונה לא קשה מידי דשם (°) לא קיימי בל התירוצים רק התירוץ דפליגי לענין שבת ☜ זמן תפילין אפי' מדרבנן וא"ל מה טעם לא שריגן גם במולא תפילין להכניס ב' זוגות ביון דלא הוה מדלהוריתא בבל תוסיף דהאי לחודיה קאי אלא מדרבנן וביון דלא אתכוון אלא לשם מצות תפילין ליבי ליה במו בהנחת תפילין דרש"י ור"ת . לק"מ דבאן לא הוה איסור אלא משום ב"ת דמדרבנן אמרינן דמותר בלא מתכוון אבל במולא תפילין דבלא ב"ת יש איסור מחמת דאין מצוה אלא בזוג א' ממילא הוי השני משוי בשבת ע"כ ראוי לאסור אפילו מדרבנן אפילו בלא בוונה בללע"ד בבן . ומו"ח ז"ל הקשה על הרא"ש מ"ש ה' בתים מב' זוגות ואשתמיטתיה ג"כ הגמרא דהנחנקין דבשני זוגות בל יום מבא האי לחודיה קאי : נשאלתי מי שאינה ב' תפילין דרש"י ור"ת איזה מהם יניח למעה לגד הפנים או אין קפידא בדבר זה בלל : תשובה נראה דלריך להניח דוקא של רש"י למעה ולמעלה מהם של ר"ת דלפי הנראה דהך מילתא שהביאו הפוסקים דמקום יש בראש להניח ב' תפילין לאו הלבה ברורה ולאיה דהא בפ' בתרא דעירובין פליגי ת"ק ורשב"ג במולא תפילין בשבת ת"ק ס"ל דוקא זוג אחד מבניסן ורשב"ג ס"ל מבניס בפעם א' ב' זוגים ומפרש' פלוגתייהו שם תחלה דת"ק ס"ל לא אמרי' מקום יש בראש להניח ב' תפילין ורשב"ג ס"ל דאמרינן בן ואח"ב מפרשים שם פלוגתייהו דת"ק ס"ל שבת זמן תפילין הוא ורשב"ג ס"ל שבת לאו זמן תפילין . ולבאורה משמע דהך לישנא בתרא עיקר דהא דאמרינן התם אלא מחוורתא בדשבין מעיקרא קאי אהך לישנא וכן פירש"י שם בהדיא ולפ"ז (°) קשה הלבתא אהלבתא דהא פסקו שם בל הפוסקים בת"ק וכן רבינו הטור סי' ש"א לקמן וכבר בתב הטור לומר דפליגי דוקא בשבת זמן תפילין בלישנא בתרא

באר היטב

(ג) ולר"ת . ומ"מ לריך לבתבו בבדרן במ"ש סי' ל"ב ס"א לבן לריך שיניח חלב פ' והיה אם שמוע ויבתוב פ' שמע בקלה וקלף ואח"ב יבתוב פ' והיה אם שמוע באמצע מ"א ופ"ל סי' ל"ב ס"ק ל"ב מש"ש : (ג) שניהם . והנהג בן להניח ב' זוגו' ביחד יניח בל רש"י ולמטה ובל ר"ת ולמעלה ט"ז וב"ב האר"י ז"ל שיבנים תחלי בל רש"י ויעמידם לגד הבתף ואחריהם בל ר"ת לגד היד ושניהם על הקיבור' ויניח בראשו בל רש"י למע' ובל ר"ת יותר למעל' ושניהם במקום הראוי לתפילין והרצועו' דר"ת יהיו תחת רצוע' דרש"י מבוסה בה שלא יתגלו רק רצועו' דרש"י ותפילין דר"ת יהיו קטנים מתפילין דרש"י עיין ס' בבוונ' תפילין פרק י' י"ב (ועי' בס' אלי' רבה שדהה דברי ט"ז ורלייתו) מי שמניח תפילין של יד לדעת ר"ת ותפילין של ראש לדע' רש"י והרמב"ם אם יוצא י"ח פסק שבו' יעקב ח"א סי' ב' דאינו יוצא אליבא דב"ע אבל בשב' הדחק מותר להניחם בך דהא בשב' הדחק יוצא אם מניח אחת לבד ומ"מ לא יברך רק על אותו שנתחבה ע"פ מנהגינו בדעת רש"י והרמב"ם ואם של ראש נבתבה ע"פ דעת רש"י יש להניח של ראש תחלה ובשאולן אולן של יד תחלה ע"ש : (ד) בעלמא . שהרי ממ"ב אחד מהם פסול אבל אם הניח ב' זוגו' תפילין בשרים עובר על בל תוסיף

לבושי

בן אין מקום לקושית ט"ז אחתבר וגם קושית ט"ז הבניה נתבטל' דבאמת אין בלן קולא לסמוך עלי' במקום שא"א רק קולא דר"ת (דהיינו) אבל במקום שא"א בתפיר' אין בלן קולא בלל בש"י תוך הביעור ביון דגם הרא"ש מודה בש"י. ובלן בדי לבתוב תירוץ זה בתב ע"ז דמהבי' משמע דבמקום שאפשר חושבין להתחיר גם בש"ר וכדעת התה"ד דסב"ת והרא"ש פליגי בין בש"ר בין בש"ר וז"ל בשאלו ב' הקושיות הב"ל להתחבר להניח דעת הב"ת בש"ר להתחיר במקום שאפשר גם ה"ל להניח קולא דהרא"ש בש"י לסמוך עליו בקביירה במקום דא"א בתפיר' בן ב"ל בוונת הפ"ז ואין מקום לתה בהניג הרב פרי מגדים אפט"ו ודו"ק :

סי' לד ש"ע סעיף א' (°) ולר"ת בבית הג'. עיין בבסת יחזקאל סי' ב: מ"א סק"ב(°) שיניח חלב. בשל יד מיירי שבותב בל הפרשיות בקלף א': ט"ז סק"ב (°) לא קיימו בל התירוצים בו' ואפי' מדרבנן . בלומר דלבאי תירוצא ניחא דטעמא דת"ק לאו משום דאיבא ב"ת אלא בלי בוונה אלא משום דבשבת זמן תפילין ובזמנו איבא ב"ת מש"ה אף דבב' זוגות ליבא ב"ת רק מדרבנן נמי סגי לאסור להבניס ב' זוגות. וע"ז הקשה הט"ז דאאו בך שיטו ס"ל דאיבא בוונה הא ודאי ליבא בוונה

ביאור

פיוס הברייתא דבילד סודרן שמפרש דעל הקורא קאי בסדר שבן מפורשין בברייתא . ומנהג בו'. וכן האריך בתשובת הרמב"ן סי' רל"ד להוביח ברש"י גם מה שהקשה ר"ת על רש"י מש"ש קדם והיה בי יביאך מימיו שמע בו' משמאל ויבתב שם וב' שם וסוף דבר דעתו ברש"י והרמב"ם ז"ל ולעיהם אינו סומבין ושונין מעשה וכן היו מהגין הר"י ז"ל והרמב"ן ז"ל ושונין מעשה בעצמן

מחצית

ב"א לסימנו נקטי' : (ס"ק ב) ולר"ת בו' במ"ש סי' ל"ב ר"ל בסדר שבתובים בתורה והיינו פרשת שמע קודם לפרשת והיה אם שמוע במו בתפילין של רש"י : ולבן לריך שיניח חלב בו' היינו בשל יד שד' הפרשיות בתובים בקלף א' בדלעיל סי' ל"ב סעיף מ"ז : והיה אם שמוע באמצע אך טעות ביד בלת סופרים בענין פ' פתוחה וסתומה בותבים במו בשל רש"י שמסיימים פ' והיה א"ם בסוף שטה דהיינו על הארץ סוף שטה ובמ"ש מ"א סי' ל"ב ס"ק מ"ח ופ' שמע מתחילים תחלת שטה א"ב אין ריוח תשטה אותיות בין פ' והיה אם שמוע לפ' שמע וא"ב אין לשמע לא דין פתוחה ולא דין סתומה ואין בלן שם פ' על שמע לבן לריבים להניח חלב סוף והיה א"ם שיעור ט' אותיו' ויסיים על הארץ באמצע שטה ויתחיל שמע בראש שטה ובין פ' והיה בי יביאך לפ' וה"ה א"ם להמנהגים במו שב' רמ"א סימן ל"ב סעיף ל"ו שעושים בל ד' פרשיות פתוחות א"ב גם בתפילין דר"ת יעשה במו בשל רש"י ויניח חלב סוף והיה בי יביאך שיעור ט' אותיות ויתחיל והיה אם שמוע תחלת שטה אבל המנהגים במ"ש הע"ז שם ס"ק ב"ו לגאת בפ' והיה א"ם אליבי' דב"ע בתפילין דר"ת לריך להניח חלב סוף פ' והיה ב"י פחות מט' אותיות וגם תחלה פ' והיה א"ם יניח חלב פחות מן ט' אותיות ושני חלבים בצירוף יהיו שיעור ט' אותיות : (ס"ק ג) בראשונות בו' שהרי ממ"ב בו' אבל אם בו' ז"ל הרא"ש בהלבות תפילין דף ל"א והשאר הן בראשונה בעצמן ואין בלן בל תוסיף אלא בעושה חמש בתים עב"ל ולבן נסתפק הלבוש מדנקט ה' בתים שם ר"ל דוקא ה' בתים אבל אי מניח ב' זוגות תפילין מסדר א' שיהיה של רש"י או שיהיה של ר"ת אין בו משום ב"ת דומי' לציצית שיבול לעבוש במה בגדים שיש בהם ציצית או דלמא שגם בב' זוגות מסדר א' יש בו משום ב"ת ואינו דומה לציצית שבל בגד בת ד' בנפו' חייבת בציצית בו' אבל מ"א פשיטא ליה דב' זוגים מסדר א' יש בו משום ב"ת ורלייתו מרפ"י דעירובין דתנן המולא תפילין בר"ה בשבת במקום שמאבדים מבניסן דרך מלבוש זוג זוג ור"ג אומר מבניסן שתים שתים ובעי למימר תחלה דב"ע ס"ל שבת זאו זמן תפילין אפ"ה משום הלי' התירו הבמי' להבניס דרך מלבוש והוי תבשיט ודוקא במקום תפילין הוי תבשיט ובהא פליגי ת"ק בבר מקום יש בראש וביד ב"א להניח שם תפילין א' לבן לא התיר ב"א זוג זוג ור"ג סבר מקום יש בראש וביד להניח שם שני תפילין לבן שרי להבניס שנים שנים ואב"ע דב"ע ס"ל מקום יש בראש וביד להניח בו שני תפילין ובהא פליגי ת"ק סבר שבת זמן תפילין ולבן אם לובש יותר מזוג אחד ליבא משום בל תוסיף ור"ג סבר שבת זאו זמן תפילין וליבא משום בל תוסיף דשלא בזמן המולה אינו עובר עד שיתבוון להוסיף ואינו עוד במה אוקימתות ע"ש עב"פ מובה מת"ק להאי אוקימתא' וכן מאוקימתא' אחרו' דמסיק אח"ז דמסד' א' שני זוגות יש בו משום בל תוסיף וכן הביא בס' ל"ח ראיה זו . וב"ב הב"י בשם המ"מ בסימן

ח"א — יז

באר הגולה

ב תיס' שם ופי' ר"ח ורבינו האי ג סמ"ג וסמ"ק וס' התרומה

עטרת זקנים

דתרווייהו אלעזריבו וכעין זה דברי הזוהר בפתח בעינן התקיעות וז"ל ועל דא לא ידעי הבי בבלאי רזא דיבבא ויללה'ולא ידעי דתרווייהו לריבי :בספ' מלת שמורי' מזהיר מאוד ומאוד לבניח שביהם בפעם אחד ומבית סוד גדול על זה שלא להפרידם ועכ"פ יתהגו במ"ש מסידור הבתוב ע"פ הבוונת וז"ל המסדר והאר"י ז"ל לא היה מניחם בפעם א' מפני היוהרא בי אם אחר תפלה במבי' בש"ע : * ולר"ת עכ"פ לריך לבותבן בסדר שהם בתובים בתורה ואם שיהם פסול בין אל יד בין של ראש ולבן בשל בין אל יד שהם בקלף א' יבתוב קדם והי' בי יביאך ויניח חלב פ' והיה ויבתוב שמע ואח"ב יבתוב והיה אם שמוע(עור ב"י):

אשל אברהם

א] תפילין . עיין ת' סס תיי ס"ל אם טעה והניח של ר"ת תחלה אי יחזור לברך על שם רש"י :

יד אפרים

סימן לד (בע"ז ס"ק ב') זמן תפילין אפילו מדרבנן דלמ"ד זמן תפילין זוג אחד לבד דאסור משום בל תוסיף(ומד"ל לאו זמן תפילין מבניס שניס דאין בלאן בל תוסיף אבל אם אפילו מדרבנן בך הוא בוונת הט"ז ויש באן איסור לשון קלת ומ"ש ואין לומר הטעם בו' ר"ל דאף להך תירולא קשה לת"ק למה לא מ"ל דמבניס זוג א' לבד ולבן תירץ משום דבלא ב"ת יש איסור משום משוי בו' אבל בעבור בב"ת בעי בוונה ובדומה אי"א לומר בן דהא משמע בש"ם בטעמא דת"ק משום דעבר בבל תוסיף אף בלא בוונ' ובאמת איבו בן ועוד דא"ב מאי טעמא דרשב"ג דאבי דבעי בוונ'מ"מ הו"ל בתמוי' ואם נאמר דרשב"ג לא בעי בוונה אלא בס"ל סברא זו אם בן אין הפלוגתא שלהם בלריך בוונה או אין לריך בוונה אלא אם מתשב משוי או לא אלא ע"ב דבבל תוסיף לאוד פליגי דלת"ק עבר בבל תוסיף בלא בוונ' ואם בן הוא ב"ת בזה אינו רק מדרבנן ולבך הוצרך לתרץ דלא קיימי הבן תירוצים :

הגהות רעק"א

ט"ז ס"ק ב' ואינו מרגיש. תמיבני דהא תוס' בתבו אלוק זה פ"ג דסובה דמבת דהאי לחודא קאי אף דעבר בבל תוסיף ומזקן ממרא לא הוי אלא בשנגרע המעשה עיי"ש :

שערי תשובה

סי' לד (ג) שניהם. עבה"ט ועיין במצת שמורים שדעתו לברך על תפילין דר"ת וליתא וע"ד שב' האר"י ז"ל שאין לברך (על של רש"י שקדושתם חמורה וק"ו) בשל ר"ת עיין באגרת הרמ"ז סי' ה' וע' לעיל סי' כ"ה בבה"ט ס"ק י"א בשם דרבי נועם וכ"כ בבבור שור ועיין בבבור שור דף קי"ה שאע"פ שאין מברבין על של ר"ת מ"מ אין להפסיק בין תש"י לתפילין של ראש ע"ש וע' בפנים מאירות חלב א' סי' ס"ז שהמניח תפילין של ר"ת בלא ברבה וקורא בהם ק"ש ראשי אבמצע הפרק מפני הבבוד ומ"מ לא ישיח שיחה בשילה ע"ש ונראה להחמיר להפסיק אף מפני הבבוד ועיין לקמן סי' ס"ו. ונראה דלבתחלה אין להפסיק בשהיות נ"ב ועיין סי' ס"ח. ונהגו ללבוש תפילין של ר"ת במנחה שבך נהג האר"י קודם שעשה תפילין של שימושא רבא וכך נהג מהרח"ו ואף שלפי סוד הדברים ביון שהם עשו בודאי בדבריהם בן הוא ואנחנו לא נדע ב"ב בר"י. ועיין לקמן סי' ל"ח שאין להניח תפילין דר"ת בימי אבלו ובט"ב במנח' שבתב במג"א סי' תקנ"ה שהמניח דר"ת יניח במנחה נ"ב. וע"ש בשיורי בנה"נ בשם תשובת הרמ"ע ומ"ש א"ז ע"ש ומ"ש בשם השבות יעקב שאם ש"ר נבתב ע"פ דעת רש"י יש להניח ש"ר תחלה ע"ש שמבואר שיברך שתי הברבות על ש"ר במ"ש בהג"ה ס"ם ס"ו ושל יד דר"ת יניח בלא ברבה ואם של יד הוא לדעת רש"י

שרד

הדרי להלבה לחוד מבוון והך שיטוא מוסיף לומר דאף רשב"ג ס"ל דב"ת לא בעי בוונ' רק דמתיר משום דלאו זמן תפילין וא"ב הדרא קושיא לדוכתי' בין בלא בוונ' דליבא בוונ' למה אסר הת"ק דאף דשבת זמן תפילין והוי' ב"ת בזמנו מ"מ דהא דרבנן בעינן בוונה. וע"ז תירץ דשאני בתם דבלא ב"ת יש איסור משאוי דברי לרשב"ג דלאו זמן תפילין ולבא ב"ת ברי מ"מ לתקן ע"י לירוף ב"ת אלא בבוונה אסרינן ליה. ואין להקשות דא"ב גם לשטוא קמא דהש"ם ניחא דעמא דת"ק משום דאיבא ב"ת בלא בוונה ואע"ג דבב"ת דרבנן בעי בוונה מ"מ מצטרף למשאוי דא"ל דא"ב דרשב"ג אלא"ג דגם בב"ת דאוריתא לריך בוונ' מ"מ ליצטרף למשאוי וגם אליבא דת"ק למה הוצרך בלל לו' דבב"ת דאוריתא א"ל בוונה אא"ב דבהתה שיטוא קאמר הש"ם דלת"ק איבא ב"ת גמור בבל שיטוא ה"ק בבך שיטוא ה"ק דבאמת לב"ע ליבא הבא ב"ת בין דהוא מדרבנן בלי בוונה רק דלת"ק דהוי בזמנו ומיתזי בב"ת מצטרף למשאוי ולרשב"ג דהוי שלא בזמנו לא מיתזי בלל בב"ת ואין מצטרף : (שם) (°) קשה הלבתא אהלבתא עיין

הגר"א

וכן עיקר : ס"ב י"ש בו'. לשון הרא"ש ועור וש"פ : ויבוין בו' . בי א' מהן ודאי פסול בתש"ש החליף פרשיותיה בו' ולבן ליבא משום בל תוסיף אע"ג דבבסרים יש בו משום ב"ת בת"ש ברפ"י דעירובין ואף בפסולין אם הוא בא' קשור עם הבסר בת"ש בסוכה פ"ג ופ' הנחנקין ועמ"א ובזה מיושב ל' הרא"ש ועור : בי בו' וכן בזרוע. עירובין שם:וי"א שאם בו' לא יעשה בו' קאי

השקל

תרל"א בבל' לובב פ"ז זלמד מתפילין דאם לקח שני לובבין עבר על בל תוסיף אבל אם הוסיף מין אחר שאינו מארבע מינים שבלובב אמרינן האי לחוד' קאי והאי לחודא קאי בדאיתא פרק הנחנקין ולא עבר על בל תוסיף ע"ש וסם בדברי מ"א . דאשתמיטתי' דברי המ"מ הל"ל והגמ' ר"ל דברי מ"מ אשתמיט מתרווייהו אבל דברי הגמ' לא אשתמיט ב"א מלבוש אבל הל"ח הביאה וכל"ל . ומ"ש מהאי דהנחנקים ר"ל דאמרי' בסנהדרין דף פ"ח ע"א אר"א א"ר אושעיא אין זקן ממרא חייב אלא עד שיורה בדבר שעקרו מה"ת ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע ואין לנו אלא תפילין דעיקרו מן התורה דכתיב וקשרתם לאות בו' אבל אינו מפורש מהו ופירושו מדברי סופרים שבן קבלו הל"מ דין התפילין ויש בו להוסיף על ד' בתים ואם הוסיף גורע ופריך ה"ד אי עביד ד' בתים ולייתי בית אחרינא ואנא גבייהו האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ורש"ל אין בו משום בל תוסיף דהא אין לבית ה' חיבור עם הד' בתים) ואי עביד ה' בתים (ר"ל דבוקים יחד) גרוע ועומד הוא (פירש"י דמתחלתו לא עשה בהוגן בו' ואנן בעי' גורע דהשתא שהיה מתחלתו בשר ופוסלו בתוספתו עכ"ל) ומשני הא"ר זירא בית החיצון שאינו רואה את האויר פסול (ופירש"י לאחר שעשה ד' בתים והיה בשר מתחלתו הוסיף ודיבק לו בית ה' וכ"פ הרמב"ם פ"ז מהל' ממרים) ע"ב הרי דאי מנח ד' בתים ואנח עוד בית ה' אגנם ולא דבקו אין בו משום ב"ת דאמרי' האי לחודי' בו' וא"ב ב"ש ב' זוגות מסדר א' דדומה קצת לציצית בסברת הלבוש הב"ל ב"ש דאין בו משום בל תוסיף : דהתם בתב פ' אחרת בו' והוא סברת המ"מ הב"ל והא דלא משני הש"ם דמיירי שהוסיף פ' א' מן ד' פרשיות שבתפילין י"ל דם"ל במ"ש הרשב"א בתשו' סי' תקל"א הביאו בס' בפות תמרים בסוב' דף ל"א ע"ב דבה"ג אע"ג דעבר על ב"ת מ"מ ידי מצוה יצא וא"ב אפי' מיירי בהוסיף א' מד' פרשיות אפ"ה תקשי דהא בזקן ממרא בעי'ואם הוסיף גורע וכיון דיצא ליב'גורע אלא דתחל' קושיית'מהאי דסנהדרין היא מל' המקשן דאמר האי לחודיה קאי בו' דמשמע דאין בו מסוס ב"ת וע"ז הוצרך מ"א לתרץ דס"ד דהוסיף פ' אחרת (והיינו דנקט המקשן בה"ג דבן אורחא דמלת' יותר שיעשה זקן ממרא להוסיף פ' ה' ולא להורות לבתוב פ' א' ב"פ) אבל המתרץ לא הוי סני ליה לתרץ דהוסיף פ' מד' פרשיות דאבתי תקשי בב"ל (אלא דלהמ"מ ל"ב דגם הוא ס"ל בדעת מ"א בב"ל ומדברי בפות תמרים שם נראה דס"ל היבי דהוסיף אף ידי מצוה לא יצא) והא דהוצרך הרא"ש לו' דה"ה בראשונות משום דבסוליס ת"ל דהוי בפ' אחרת משום דב' המ"מ שם בלובב אי הביא מין אחר ביהו דב"ת ליבא בלי' דרבנן אבבא ע"ש אלא דשם בסנהדרין מיירי לענין דין תור' דהא מיירי לענין חיוב מית' דזקן ממרא ולבך לאתא אף ידי איסורא דרבנן הוצרך הרא"ש לו' שיתבוון שהם בראשונות ועמ"ש מ"א סי' תרל"א

א"ח לד לה לו הלכות תפילין

סק כסמ"ג ותרומה ה כ"י כסס תשו' שכמוס וכלתר הנהתי כפנים כן הוא כ"י וסמ"ג ו סס ז עור כסס תכיו ורבו ח"ח ת"ח כסס הר"י מקורבל : הרא"ם בסדר תקון תפילין וכ' רומה : מ רא"ם בהלכות ס"ת וכספר ת"ח כסס תשובות הרשב"ל ב סס

עטרת זקנים

יניח של רש"י כו' וי"ל יניח תחילה של ר"ת ויברך עליהם ויסלקם מיד אח"כ יניח של רש"י על סמך ברכה אשונה כדי שיקרא ק"ש ותפלה בשל ש"י (מהרש"י הכין כן מדברי הסמ"ג ס"ה) אבל לא עלה על לבם כמו שהכין אפשר לומר שגם הם סוברים כמו שובת אשכנזים ע"כ נכון להניח של ש"י תחילה ויברך ואח"כ יניח של ר"ת כ"ל ויקרא בהם שמע והיה אם שמוע אל"ל ויאמר לפי שאינו כ"א כדי שלא שלא תעיד עדות שקר בעצמו. כנ"ל : יעש' ב' כיסין אבל לא יעש' סימני' של אותיות בגופן של תפילין להכיר ין רש"י לר"ת ז"ל ובמגן' יניח תפילין דר"ת :

לה * בענין השיטין אלו הם רמזי השיטין וידבר את היום ויולאוס תת חג המזה תורת בב' והיה רחם שם לאחר כי הקשה בהתה לאות ג' מע את והיה לבבך ובלבתן ידך מזוזת ' והיה ובכל נפשם ואכלת ה' בכם שר ה' בין עיניכם ביתך ובשעריך : ' ובש"ר ודבר מזה הזאת ב' והי' כל פער תמור ממגרים מבית. ג' שמע בניך וי"ל לבבך על . ד' והיה עבד ל תתן את בניכם (מהרר"מי) :

יד אפרים

במג"א ס"ק ד') יניח כדברי ת' של יד ושל רש"ם ולא יניח מתחלה שני תפילין על היד ואח"כ שיים על הראש ואח"ז דמלא תפסיק בהנחת של יד שני בין ש"ר השייך לש"י הראשון וכן ופסיק בשל ראש הראשון בין של יד שני לשל ראש לכן יניח כדברי הת' ול יד ושל ראש והפסק ברכה אין כאן המחבר לשיטתו לא שח מברך ת' המרדכי שמביא המג"א דלף לא"ד לא זח מברך גם כן ב' מ"מ עדיף ' עפי' שלפסיק בהנחתו וא"ש לכאורה יש להקיף בהפסק ברב' עפי מהפסק הגה' ואפשר דזה אינו מיקרי הפסק כיון דשייכי ברכות על מצות גם על של יד אם כן ברכת להניח ושל מצות תרוייהו קיימו גם על הנחת התפילין הסיים וברכת של ראש הראשונה מהני גם בשל יד שאחריו ואין זה הפסק :

הגהות רעק"א

סי' ל"ו מג"א בתמונת האותיות. בסמ"ג סי' ל"ב מסתפק. ב' שעגול למעלה ורחב לתחת . וכן ב' כפופה אם אין הגג למעלה כמו ז' רק כמו ו'. וכן בשין אם אינה אחד כרעלת ע"ם : מג"א ס"ק ב' מוהגי' להכשיר. עיין בהשב"ן ח"ל סי' כ' וכ"ל בתרוכה :

כשרים עובר על כל תוסיף (°) ועסי' י' ס"ו : ד ואם אינו יודע כו' ואם לא יוכל וכו' · (°) ל"ע דהיינו מלעתא ועוד דגם ברישא דריסא שיודע לכוין המקום אינו מברך אלא על מ' מהם וכל"ח נדחק בזה · ול"ל דה"פ דבריסא קאמר שיניח שניהם יחד על היד ויברך ויסדקם בבת מ' וה"ה בש"ר ואח"כ קאמר ואם אינו יודע לכוון המקום ולהניח שניהם יחד פי' כשיהדקם בבת מ' לא יוכל לכוון המקום ולהניח בו שניהם שני דהוי כאלו התנה כמ"ש סי' מ"ב : **לה** א נהגו כו' · הע"ת לא עיין בבית יוסף :

לו עיין בב"י שהאריך בתמונת האותיות (עמ"ש ר"ס ל"ב) : אותה בזוהר פ' תלוה ע' ש"ו וי"ו חד נקודה לעיל' וחמש נקודים לתתא וכן שיעורא דיליה בספר ב"ש : ל יעשה בראש כמין וי"ו ולא כמין יו"ד שאריך להאריך אותה : א שאין ליגע · בכדי שהדם בינוני יכירנו היטב מעל ס"ת שע"ג הבימה כשקורא בו · ומ"ש הב"י רחוק ד"א לאו דוקא (מ"ע סי' ל"ו) וכ"ה כ' בסס ב"ש ברחוק אמה וגם לא ירחיקה יותר מעובי הגג : ב ואם נגע פסול ויש מקומו' מוסגי' להכשיר (הריב"ש) ובמקום שאין ס"ת אלא זה יש לקרות בה

תפילין וכן בזרועו ד (ג) ד ואם אינו יודע לכוין (ה) המקום ולהניח שניהם יחד יניח כדברי האחד של יד ושל ראש (ויסלקם מיד) ויניח האחרים על סמך ברכה ראשונ' (וי"א ה שאם) ה לא יוכל להניח בבת אחת*יניח של רש"י ויברך עליהם ויהיו עליו בשעת ק"ש ותפלה ואחר התפלה יניח של רבינו תם בלא ברכ' ויקרא בהם שמע והיה אם שמוע: ג ו לא יעשה כן אלא מי שמוחזק ומפורסם (ו) בחסידו' : ד ז לא יניח ב' הזוגות (ז) בכים אחד שהאחד מהם הוא חול ואסור להניחו בכים תפילין אלא *יעשה שני כיסין וסימן לכל כים שלא יתן של זה בזה :

לה דין מנין השיטין . ובו סעיף אחד :

א מ א נהגו במנין השיטין לכתוב בשל יד שבעה שיטין בכל פרש' *ובשל ראש ארבעה שיטין ואם שינה לא פסל :

לו דקדוק כתיבתן ובו שלשה סעיפים

א מ צריך לדקדק בכתיב' האותיו' שלא תשתנה (מ)צורת שום אחת מהן ולא תדמה לאחר' . הגה ולכתחלה יכתוב בכתיבה תמה כמבואר בטור ובשאר פוסקים והוא יודע אלא הסופרים מיהו אם שינה בצורת הכתב אינו פסול :

ב ג כל אות צריכ' להיות גולם אחד לבד צריך ליזהר בנקוד' שעל האלף שיהא כמין יוד ובנקוד' שתחתיה וביוד"י השי"ן ועי"ן ואחורי צד"י שיהו נוגעו' באות ובאחת (א) שאינה נוגע' פסולין וכן בשאר אותיו' חוץ מה"א וקו"ף א שאין (ב) ליגע הרגל בגג ב ואם נגע פסול : צריך

אלא כלשמה קמא דמקום יש כרחם כו' וכן משמע מדברי התו' שם דף ל"ד ס"ה לא ס"ד וז"ל דלא מיתרגא מילתיה דר"מ דאמר זוג אחד אין טפי לא מא"כ ס"ל שבת זמן תפילין כדאסיקנא לעיל אם לא נאמר דלית ליה דר"ש בר ילחק דאמר מקום יש כרחם להניח ב' תפילין עכ"ל ואח"כ אמן נמי קי"ל כי הך ספיקא והלכך אע"ג דקי"ל כת"ק דאמר זוג אי אין טפי לא מ"מ אפשר שהוא מטעם דאיתא ב' מקומות להניח שם ב' תפילין אבל שבת אה"ב דלאו זמן תפילין כדאמרינ דף ל"ז דכולהו אמוראי ס"ל כן דלא אמרינ שבת זמן תפילין ואם כן הטעם ע"כ כמ"ש וה"ל הא כתבו הפוסקים בהך תפילין דרש"י ור"ת דמקום יש כרחם להניח ב' תפילין לק"מ דהם אמרו כן עלה"ע דממ"נ לא הוה כל תוסיף אי למעלה מתפילין דרש"י יש עוד מקום להניח תפילין דר"ת אמרינ דהוא מתכוון בפי' שיהיו כמו רצועות ואם אין שם מקום עוד כ"ש ניחא דלעיל מתפילין דרש"י כלה מקום התפילין ופשיטא דהוי כרצועות ואין שם איסור במה שמוסיף שם וזה דומה למ"ש ס"פ ראוהו ב"ד לעבו' על ב"ת בזמנו עובר אף בלא מתכוון בלא זמנו אינו עובר אלא במתכוונו"ל כאן שלא במקומן של תפילין אין איסור אלא במתכוון לשניהם יחד . ואל"ל א"כ הא עדיף טפי שיניחם בזה אח"ז ממה שיניח בבת אחת דשמא אין מקום לתפילין הסייס י"ל דמ"מ עדיף בזה שיהיו שניהם סמוכים לברכה ממה שיניחם אח"כ בלא ברכה ע"כ עדיף טפי שיניחם בבת א' מכל זה כ"ל דבין ש"ר בין ש"י צריך להניח תפילין דרש"י במקום שהוא עיקר המקום של התפילין ועל מקום הניתוסף יניח של ר"ת

כי יש לחוש שמא לא קי"ל כהך דיש ב' מקומות להניח תפילין וא"כ יש כ"מ (°) מדבריהם דכל המניח תפילין צריך להניחם דוקא לגד הפיס ולא למעלה מזה דהיינו מקום שמוח תיוק רופס דשמא אין מקום לב' תפילין : (ג) ואם אינו יודע לכוין(°)זהו דעת סמ"ג שכ"כ מתחלה דמי ששקולין בעיניו תפילין דרש"י ור"ת ואינו יודע לכוין כו' יניח אחד מהם תחלה ואע"ג דיזדמנו לו של ר"ת תחיל' (°)והוה הפסק קלת מ"מ מוכרח הוא לעשות כן · אבל מ"ש המחבר אח"כ ואם לא יוכל להניחם כו' הוא דעת תשובה אשכנזית שמביא ב"י דתפילין דרש"י עיקר ע"כ צריך שיברך דוקא עליהם ואח"כ יניח של ר"ת בלא ברכה וכ"ה דעת הסמ"ג עלמו שם במסקנא שכתב שבאחרן אדוש וישמעאל נהגו כרש"י · ול"ע למה כתב המחבר הדרך הראשון תחלה שהוא סותר את מ"ש אח"ז וראיתי מי שכתב דאדלת הוי פי' על חבירו והוא שיבוש · והעיקר נראה דל"ל וי"א אם לא יוכל להניחם כו' דהא חזינן שבעלי הסברות בזה כב"י הם חולקים אהדדי :

לו (א) שאינה נוגעת פסולין . פי' ולא מהני כאן קריאת תיוק כיון שידוע הוא האות ואין לטעות באחר דדוקא במקום שיש ספק מחמת שיש לדמותו לאות אחר אז מועיל קריאת התיוק כמ"ש סי' ל"ב סי"ו וכתב ב"י בשם האגור בב' קצוות שעושין כיו"ד יש לעשותן קודם שיתחיל לכתוב

באחרת

באר היטב

תוסיף מ"ל וע' ע"ז שהאריך והיד אהרן הקשה עליו : (ה) המקום וכו'. וי"ל אם לא יוכל וכו' ל"ב דהיינו מלעתא ועוד דגם ברישא דריסא שיודע לכוון המקום אינו מברך אלא על מ' מהם וכ"ל דה"ק דבריסא קאמר שמניח שניהם יחד על היד ויברך ויסדקם בבת אחת וה"ה בשל ראש ואם אינו יודע לכוון המקום ולהניח שניהם יחד פי' כשיהדקם בבת מ' לא יוכל לכוון המקום ולהניח בו שניהם שני דהוי כאלו התנה כמ"ש סי' מ"ב : (ו) בחסידות. עבה"ט ובברכי יוסף כתב שבמקומותינו רוב תופשי התורה ומקצת בעלי בתים מניחים דר"ת נ"כ ולא מחזי כיוהרא אבל של שימושא רבא אין להניח רק המוחזק בחסידות וע' במה"ב שיש מי שכתוב דבקושי התירום. ואמנם מהרח"ו בשערי קדושה כתב בכל המצות לעשות תפילין משר"ו ומ"מ כתבו בשם הרמ"ז שאין להניח רק במנחה וכן נהג הרמ"ז להניח תפילין אלו של אצבעים כו' ובעת קריאת שמות כ"כ מוה' ישעי' באסאן בתשובותיו הנקראים לחמי תודה ע"ש. וע' במה"ב בשם מכתם לדוד סי' ד' דאם אין לו של רש"י רק של ר"ת ילבשם גם שחרית בלא ברכה ובמנחה אע"פ שיש לו מכה לו שמתביים בפני הבריו' מ"ל ועיין דרכי נועם חלק א"ח סי' כ' וכס' מיי : (ו) בחסידו' . כשלאלי מל לים אחד שהיה נוהג להניח תפילין של ר"ת לאחר **הפלי'** בפרהסיא בפני הקהל לא מיחזי כיוהרא . פסק בתשובת מהר"ם הלוי דמיחזי כיוהרא ולריך שיבטל מנהגו . וכ"כ בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' מ"ד שאפי' אם מקל' עושין יש בו משום יוהרא ואם מניחן בפני אדם גדול אין נוהג להניחם כי אם בקרב ביתו ודאי מחזי כיוהרא ע"ש. (ז) בכים אחד . אסור להחליף הכיסים וכ"ש הבתים והרצועות והפרשיות משל רש"י לר"ת או איפכא דרכי נועם חא"ח סי' כ' וכ"כ הרדב"ז והרמ"ע סי' כ"ז. ואם לא הניחם אדם מעולם עליו לשם מצות תפילין יכול להחליפם ואם התנה עליהן מעיקרא להחליפם כשירלה לא מהני תנאי כיון שסדרם ע"פ דעת אחד והניחם אפילו פעם אחת לשם מצות תפילין לדעת ר"ת או רש"י אסור להחליפם אח"כ אפילו התנה עליהם מתחלי' דמקודם לחול לא מהני תנאי דרכי נועם חא"ח סי' כ'. אם עשאו כיס התפילין מחתלה להניח בו שניהם שרי דהוי כאלו התנה מ"א . רצועות שנמצאו ואינם יודעים אם הם של רש"י או של ר"ת אם באותו מקום נוהגים להניח שני זוגו' יניחן לאיז' שירלי' ואם הוא במקום שהרוב מניחים של רש"י יניחם של רש"י תשוב' יד אליהו סי' ה' :

לו (א) צורת. כתב ב"ש דלמ"ד יעשה בראשה כמין ו' ולא י' . מ"א : (ב) ליגע . בכדי שהדם בינוני יכירנו היטב מעל ס"ת שע"ג הבימה כשקורא בו וכ"מ כ' בסס ב"ש ברחוק אמה גם לא ירחיקה יותר מעובי

שערי תשובה

רש"י מברך עליו להניח לבד ועל ש"ר שהיא של ר"ת לא יברך כלל : (ו) בחסידות. עבה"ט ובברכי יוסף כתב שבמקומותינו רוב תופשי התורה ומקצת בעלי בתים מניחים דר"ת נ"כ ולא מחזי כיוהרא אבל של שימושא רבא אין להניח רק המוחזק בחסידות וע' במה"ב שיש מי שכתוב דבקושי התירום. ואמנם מהרח"ו בשערי קדושה כתב בכל המצות לעשות תפילין משר"ו ומ"מ כתבו בשם הרמ"ז שאין להניח רק במנחה וכן נהג הרמ"ז להניח תפילין אלו של אצבעים כו' ובעת קריאת שמות כ"כ מוה' ישעי' באסאן בתשובותיו הנקראים לחמי תודה ע"ש. וע' במה"ב בשם מכתם לדוד סי' ד' דאם אין לו של רש"י רק של ר"ת ילבשם גם שחרית בלא ברכה ובמנחה אע"פ שיש לו רש"י לא יניח אלא של ר"ת על דרך האמת ולא יברך וכ' במה"ב בשם אור צדיקים קבלתי ממורי ז"ל שלא להניח תפילין בע"ש כי כבר נתנוצץ קדושת שבת עכ"ל כ"כ בסוף שומר אמונים בתשו' סי' ז' ומזה מבואר שעל תפילין דר"ת קאמר שג"כ אין להניחם במנחה בע"ש ועיין לקמן סי' ל"ז. וכתב בבר"י מי שנוהג ללבוש תפילין במנחה והחישיש ידו אל הכיס ונזדמנו לו תפילין דרש"י לפי משל"ל סי' כ"ה יכול להחזירן לכיס וללבוש של ר"ת כמנהגו ואין בזה משום מעביריו' : (ז) בכים אחד. עבה"ט. ובמה"ב כתב בשם זרע אמת שהאריך לבאר שיכול לעשות רצועות לתפילין של רש"י ולהתנות שלכשירצה יוכל להסירם משם לתלותם בתפילין של ר"ת וכן להיפך ע"ש דלא כדרכי ועם ומשמע מזה דדוקא ברצועות אבל בפרשיות ובבתים לא מהני תנאי. ובבר"י הביא מרדב"ז בתשו' ת"ש שכתוב שהור' לעשות משל רש"י תפילין דר"ת והראה לו בחלומו שלא יפה הור' ולכן חזר ועיין ראה שיש לזלזל בזה לגאונים הסוברים שהתפילין כשרים כו' וכתב דמכ"ש לפי מ"ש חכמי האמת שתפילין ר"ת בחינ' עליונ' מרש"י ודאי אסור שמורידן מקדושתן ולפי זה יש נוהגין להניח שני ראשי רש"י ור"ת כיס אחד ושני ידות בכיס אחר דתרווייהו קדושים ולא כמ"ש מרן שהאחד חול ע"ש ונראה דקאי אאותן שנהגו להניח השני זוגות בפעם אחד ביחד וכ"כ בסי' מ"ב הטעם דה"ל כהתנ' כו' דהרי הני תרי לובשים תדיר יחד זה אצל זה והמקובלים כתבו דאלו ואלו דא"ח כו' ע"ש ומ"מ נראה דגם הם אין להם לעשות ן דלא לית' לאחלופי וללבוש מה למעלה למטה ועיין בעטרת זקנים שאין לעשות סימנים של אותיות גופו של תפילין להכיר בין של רש"י לשל ר"ת ז"ל. ועיין בלבוש ובט"ז שאסור להניח שני זוגות תפילין יחד ממין אחד של רש"י או של ר"ת משום בל תוסיף :

סי' לו (מ) צורת. עיין בה"ש. וכ' הבר"י בשם מהר"מ בן חביב בעל ג"פ בתשובותיו כ"י תפילין מכתב

לבושי

יין מג"א סי' ס"ק ל"ד מ"ש על קושיא זו : שם (°) מדבריהם דכל המניח. כלו' המניח רק תפילין דרש"י לריך נ"כ דקדק להניחם בעיקר מקומם : סק"ב ג (°) זהו דעת סמ"ג הע"ז גרס ויסלקם מיד כלשון מוגה לפניהו ואין קפידא אם יניח אחלה דר"ש לו ת"ר כי סמ"ג מיירי כתי שהקולים בעיניו ומניח אחלה מה שנזדמן לידו דלא לחוי מעביר על המצות אבל לא תוב לפני הע"ז תיכת ת"ל : שם (°) והוי עוד אם אחר הסיח הפסק בברכת ש"ר בין ברכה א' של ד לשני : ס"א סק"ג (°) ועפי' י' ס"ה. ר"ל בהעול לילית על לילית דמי לב' זוגות הפילין ומבואר שם לחיכוק בל תוסיף : סק"ד (°) ל"עדהיינו. לפני המג"א לא היה מוגה ויסלקם מיד ומפרש אחר שהניח דרש"י יניח אלא של ר"ת וגם לא הוגה ו"ל מ"ש קשה דהיינו מלעתא ר"ל דמלעותא ופיפא בחד גוונא מיירי כתי שהיו יודע לכוון ולהה כתלעתא קורא ק"ש ותפי'

ביאור הגר"א

גל י"ל כמ"ש בתשובה הנ"ל כי העיקר כרש"י וכ' כתו שעושין בברייכה בפ' ס"פ בלא ברכה : ס"ד לא יניח כו' כמ"ש בפ"ג דברכות הלי סודרא כו' :

זיתן לה ס"א ואם כו'. ממ"ש ל"ד ב' ומודה לי כו' תפלה של יד כו' ושל ראש כו' לא קשיא כו' :

זי' לו ס"א שלא כו'. ס"ע מ' : ולא כו'. שם ב' ושכת ק"ג ב' : ולכתחלה כו'. והוא מבואר בגמ' בכתה מקומות עכ"י :

מיהו כו'. דל"ק אלא אלא יכתוב אלפין עיינין כנ"ל : ס"ב כל אות כו'. מדלא מסיב בגמ' אלא ה"ל וקו"ף ופריך מ"ע כרעיה כו' : לכך כו'. וכאן לא מהני קריאת התיוק כמש"ל סי' ל"ב הע"ז והעשה דכל שנפסק כמאן דליתא כנ"ל מע"ש

מחצית

ס"ק כ"ז : (ס"ק ד) ואם אינו כו'. דע דמה שהוגה בש"ע ויסלקם מיד וכן אח"ז וי"ל שאם כו' היא מהגהות ט"ז אבל מ"ש היה לפניו גירסא היסנה ולא היה כתוב אלו התיבות שניתוספו לכן הוקשה לו היהיינו מלעתא . דהמ"ש הכין לפי פשוטו דגם במלעתא כוונתו ויניח האחרים כו' ר"ל אחר התפלה ומו בסיפ' ועוד הקשה מ"ש על סמך ברכה א' הא גם ברישא הדין כן : ול"ל דהפ' כו' ואח"ז יניח דברי כו' ועכ"פ יהיו שני הזוגות עליו בשעת ק"ש ותפלה ולכן לא הקפיד במלעותא' אינה יניח תפלה של רש"י אלו של ר"ת כיון דבין כך ובין כך יהיו הב' זוגות עליו בשעת ק"ש ותפלה . וכ' המרדכי שע"פ שמפסיק בברכות כו' דאם יניח ב' הידות ז"ל ואח"ז השני ז"ל גרע טפי להפסיק בין של יד לש"ר בהנחתן . דהא אפי' בהה"מ דאינו מברך אפ"ה אסור להפסי' בין ש"י לש"ר כדלעיל ס"ה כ"ה במ"א סקי"ד : (ס"ק ה) ואם לא יוכל כו' כל"ל כגון שי"ל מכה הבזא"ז ל"ל דאינו יודע לכוין המקום דמאי בקיאות שייך בזה . לכן כ' דאינו יכול והיינו מפני מכה וכדומ' וכיון דאין עליו בשעת ק"ש ותפלה כ"א זוג א' לכן הקפיד שיהיה עליו אז של רש"י דהוא עיקר . וכן מנהג העולם אח"ז יניח של ר"ת ויקרא בהם שמע והיה א"ש שלא יהיה כמעיד עדות שקר שקורא ק"ש בלי תפילין לכן א"ל לו' פ' ויאמר כי לא הוזכרו שם תפילין וכן אם קודם שמניח של ר"ת עבר זמן ק"ש יקרא בהן מזמור א' תהלים או יומר פרק א' או הלכה א' בהן. וכ' הע"ז שלא ר"ת למעלה משל רש"י כפי מה שהעלה הע"ז מסוגי' דעירובין הנ"ל אין זה ברור דקי"ל מקו' יש בראש ביד להניח ב' תפילין לכן יניח של רש"י למעה שהוא עיקר ולמעה ודאי הוא מקום תפילין ולכן כ' ג"כ דהמניח של רש"י לבד יניחם דוקא שיסיימו מקום התפילין במקום התחלת אמיתת הטערות והתפילין גופייהו למעלה על הטערות אבל לא למעלה מזה שמא אין מקום בראש להניח בו ב' תפילין (ובס' א"ר חולק) ולפמ"ש

השקל

לעיל סי' ל"ב במ"א ס"ק נ"ו דשיעור רחב התפילין ב' אצבעות עם התיתורא ומעברתא ואין מקום בראש כ"א שיעור ד' אצבעות המניחים שני זוגות בפעם אחד צריכים ליזהר שלא יהיו התפילין רחבים עם המעברתא ותיתורא יותר משני אצבעות לבל יצטרך להניח של ר"ת על מעברתא של רש"י ואולי י"ל שיש מקום ה' אצבעות רק שאינו ששה אצבעות ודוחק : (ס"ק ו) לא יניח כו' ואם כו' וכתב בס' ע"ת בשם תשו' מהרמ"ע דכ"ש דאין להחליף הבתים ורצועות ופרשיות.אבל בס' א"ר כ' שפי' אם וכ' דלכתחלה לא מוריגן להיתרא ומ"מ אי איכא אינם דלא קפיד ורלה להחליף לא מחינן בידים עד כאן לשונו ולכאורה גם מדברי ב"ח נראה דשרי להחליף שדחה דעת הדוחים הראי' שהביאו ראיה לשעת רש"י ממעשה שנפלה בימה שעל קבר יחזקאל ומלאו שם תפילין כתובים כסדר שכ' רש"י ודחו לפי שפסולים היו גנוזים שם . וכתב הב"ח וז"ל ולא הירא דלא היו צריכים גניז' אלא להחליף הנחתן מבית זה לבית זה עכ"ל מבואר מזה דמותר להחליף הפרשיות משל רש"י לר"ת . אך זה ליתא דדוקא לדידן דלא ידעי איזה מהן עיקר של רש"י או של ר"ת לכן אסור להחליף ד"מ של רש"י אסור להחליף ולעשותן של ר"ת דלמא קי"ל כרש"י א"כ אם נעשה מהן של ר"ת דפסולים לרש"י הרי מורידן בחליפי אלו מקדושתן וכן איפכא משא"כ על הדוחים שדחו ראיית רש"י . והא דמלאו בבימה כרש"י משום דהיו פסולים וגנוזים א"כ באותן הימים לא נשתפקו וידעו בבירור דהעיקר כר"ת א"כ לא היו צריכים גניזה אלא להחליפן ולכא בזה הורדה אדרבה מעלי' להו דע"ע היו ודאי פסולים ועכשיו ע"י החלפה יהיה תפילין כשרים :

סימן לו (ס"ק א) שאין כו' שאדם בינוני · ר"ל בינוני בקומה לא ארוך ולא קצר ובמספר הסנים כ' הב"ח בשם ס' ב"ש שכ' בשם הרר"י חסיד מבן כ"ה שנה עד בן חמשים שנה והיינו ברחוק אמה

סמחרת כי פסול' היא לדעת ר"ת בלא מלו הקלוות עכ"ל כלומר דאם כתב אות אחרת ואח"כ הקלוות הוי שלא כסדרן ויגמו ואח"כ כתב בשם הריא"ם דדוקא רגל ימין מעכב לענין כסדרן אבל לא הקון הקון דבלא הקון הוה נמי יו"ד ומשמע דעת ב"י דלענין הלכה לא פסק כדעת המאור בזה ומ"ה לא זכרו בש"ע אלא אדרבה משמע בסי' ל"ב שכל שאין מקלת יודי"ן שעל הסיי"ן וכיולא בזה מוגעין ותיוק יודע לקרותו מהני ליה תיוק ולא הוי שלא כסדרן מאחר שאורת האות הוא ביכר ראה פשוט דכ"ם בזה דהא כל שאין היודי"ן מוגעין הוה טפי פסול ואפ"ה לא מיקרי שלא כסדרן אלא שבלבוש כתוב דבקולו של יו"ד יש להחמיר לענין שלא כסדרן דבלא"ה לא היה יו"ד ול"ל כמ"ש דאף ביודין מהני וכ"מ לדידיה בהג"מ פרק א' דתפילין דטפי יש היתר לענין כתיבה אלא כסדרן בקולו של יו"ד מפסול יודין של שיי"ן שאין מוגעים פ"ם כמ"ש באורח חיים קו"ף :

לח (א) שהזמן גרמא. דהא [°] שכת וי"ע לאו זמן תפילין : מוחין

ג ג ג צריך לתייג * (ג) שעטנ"ז ג"ץ והסופרים נהגו לתייג אותיו' אחרות ד (ואם לא תייג *) אפילו שעטנ"ז ג"ץ (ד) לא פסל :

לז זמן הנחת התפילין . ובו שלשה סעיפים :

א ה גדול (ה) שכר מצות תפילין וכל מי שאינו מניחם הוא בכלל א פושעי ישראל ב (ו) בגופן :

ב ג מצותן להיותם עליו כל היום אבל מפני שצריכי' נוף נקי שלא יפיח בהם ושלא יסיח דעתו מהם ואין כל אדם יכול ליזהר בהם ב נהגו ד שיא להניחם כל (ג) היום ומ"מ צריך כל אדם ליזהר בהם להיותם עליו בשעת ק"ש ותפלה :

ג ה *קטן היודע לשמור תפילין בטהר' שלא יישן בהם ולא יפיח בהם : הגה ושלא ליכנס בהן לבית הכסא [רש"י פ' לולב הגזול]

ג חייב אביו לקנות לו תפילין לחנכו:הגה ד וי"א דהאי קטן דוקא שהוא בן י"ג(ד) שניט ויוסי מ'[בעל העיטור] וכן נהגו ואין לשנות[דברי עצמו]:

לח מי הם חייבין בתפילין והפטורים . ובו יג סעיפים :

א ה חולה מעיים פטור (ה) מתפילין : הגה אפילו אין לו(ב) צער אבל שאר מולה אם מצטער בחליו ואין דעתו מיושב עליו פטור ואם לאו חייב . [מרדכי וא"ח ומיי' ע"ד] :

ב ב מי שברי לו שאינו יכול להתפלל בלא הפחה מוטב שיעבור זמן התפל' ממה שיתפלל בלא נוף נקי [וע"ל סי' פ'] ב ואם יראה לו שיוכל להעמיד עצמו בנוף נקי בשעת ק"ש יניח תפילין בין אהבה לקריאת שמע ויברך :

ג ג נשים ועבדים פטורים מתפילין מפני שהוא מצות עשה (א) שהזמן גרמא: הגה ואם הנשים רוצים שעטנ"ז ג"ץ ונראה לי דעוד לתקנה ואפי' [°] בתפילין מועיל תיקון :

לז א פושעי ישראל בגופן ודוקא שאינו מניחן בשביל בזוי מצוה אבל הירא להניחם משום דבעי נוף נקי ושמא לא יזכה בקדושתן לא הוי פושע [תו' והרא"ש והר"ן ומרדכי] [°] עפסי' ל"ח : ב נהגו שלא להניחן . משמע קצת דאפי' מי שיודע בעצמו שיש לו נוף נקי לא יניחן כל היום מפני הרמאי' כמ"ש בב"י לחד פי' ומ"ע כ' בתשו' שתיקון להניח' שנית במנחה ע"ש : ג חייב אביו . דקודם לכן אין רשאי להניח תפילין ולאו בן חיוב הוא ועפסי' י"ו : ד וי"א.דוקא מקודם לכן אין מניחין [ר"מ] ועכשיו נהגו להניח ב' או ג' אדשים קודם הזמן :

לח א אפילו אין לו לצר . אפילו הולך בשווקים וברחובות פטור [כ"מ בחולין פ"ח גבי עובדא דרמי בר תמרי] ומשמע מזה דאסור להתאיר על עצמו דאי סיה מותר לא סיה רמי ב"ת מפקיע נפסי' מציה וכ"מ בתו' כתובות דף ק"ד שי' מנח תפילין והקשו והא חולי מעייס פטור ות' ר' סיה מנהיג עצמו בקדושה יותר מדאי וסיה יודע היטב ליזהר עכ"ל משמע דשאר כל אדם אסור מיהו י"ל דבשעת ק"ש ותפלה [°] מותר כמ"ש ס"ב . מי שלבו ערוש [°] לא יניח תפילין [כ"ה ס"מ סי' תשע"ו] ועפ' ל"א וס"ס ע"ד : ב ואם וכו' . ואם [°] יודע שאין יכול להעתיד עצמו מלהפיח אלא בכדי שיחלץ

מעוכי הגג : (ג) שעטנ"ז ג"ץ . לריך שיהיו התגים מוגעים בנוף האותיות וכל אחד בפרד מחבירו מ"ע סי' ל"ה גם לא ידביקו בסוף האות כ"א באמצעתן. ואם אינן מוגעים בנוף האותיות או שמוגעין זה בזה פסולים מיהו אם ידעגו שבתבן מוגחה תלינן שבפרד אחר שבתבב ומבשירים הרמ"ע מ"א פ"ם שבעלה דאם עשה אינ בזה ח כסרה אפי' האחרין בה אף על פי שאינה מרובע' כשר ועי"ל סי' ל"ב ס"ק מ' : (ד) לא פסל. והב"ח פוסל אם לא חייג שעטנ"ז ג"ץ . וכ"ל דטוב לתקנם אחר כך ואפי' בתפילין מועיל תיקון ואין בזה משום שלא בסדרן וכ"כ ע"ת ובשבלה"ג ועיין ט"ז (ובס' ברוך שאמר מביא פוסקים רבים לפסול אם לא חייגן וכ' בתשו' רדד"ך דה"ם אם שהוזכרו על הג' זיינין שהוזכרו בס"ם דפסול . כ' בס' מגרת הטיול שעטנ"ז הוא אותיות שטן ע"ז והם ב' מקטריגים גדולים וזהו גם כן סוד של שעטנ"ז ג"ץ כי ג"ץ גם כן שם של מקטרג אחד והתגין שעליהם הם כמו חרב וחנית להגלל מהם :

לז (א) שכר . בש"ם איתא דמאריך ימים . ובאמתא רבא איתא שהוא מובטח שהוא בן עה"ב ושאין ניכנס שולט' בו הטומאות אלא לבד . וכ' הרא"ש אם יזהר בתפילין בא זכות מברתתו . ואם פטר בשם בא בא חובה מברתתו . שאין לך גדול מצות עשה יותר מתפילין . חרם המדבר ואינו שומע . או שומע ואינו מדבר חייב להניח תפילין אבל אינו שומע ואינו מד בר אין מוחין בידו מלהניחם אם רוצה . ע"ת וכ"כ בשיורי כנס"ג סי' ל"ם . והבאר היטיב אחר לפני לא הסתיק היטב ע"ש : (ב) בגופן ודוקא שאינו מניחם בשביל בזיון מצוה אבל הירא להניחם משום דבעי נוף נקי ושמא לא יזהר בקדושתן אף ע"ג דעכירה הוא בידו דבקל יוכל ליזהר בשם בשעת ק"ש ותפלה מ"מ לאו בכלל פושעי ישראל הוא. הרא"ש : (ג) היום . ומ"ש כ' שאינו להניחם שיש במנחה . בערב שבת לא יניחם של"ה . ויניח תפילין דר"ת במנחה : (ד) בגיים . ובש"ם אינה כל דקמן הלומד תלמוד ויודע לשמור עצמו שלא יפיח חייב לחנכו לקנות לו תפילין

לח (א)מתפילין.מי שביטל מצו תפילין[מצות] חולי ועברו עליו למ"ד יום שלא הניחם אם בשאר הניחם אם בשאר אינה מקיים מצוה דאמר אמרו מ"ש:(ב)לצער.

סימן רן

מג"א סק"ב . שמוגעים זה בזה פסולים ואפילו להפוסקים דאם לא עשה תגין כלל אינו מעכב מכל מקום אינם כשרים ב"ח דמקום גדולה אלא כעין יתרון אותיות קטנות בין הסיעין אינו הסיעין ופסול ע"ל מ"ע שם. ולכאורה תיובתא מהא לדרב נודע ביהודה חלק י"ד סי' ע"ד שכתב שאין אות יתירה פוסל וע"ש ואין לאחריך כאן : שם (°) אחר שכתב ומבשירין ס"ל להמ"ע דלא גרע הך פסולא שאינו מוקף גוזל בשר"ב בעניה ס"ל דמבשירין ליה בכתבה בכשרות : שם (°) בדעת רש"י כזה ח דאמרינן במנחות דחטרי דחי"ם פירש רש"י שבגד שמאל של הת"ת יהיה קו בולעת למעלה במקל ור"ת פירש שיהיה שני זיינין ואטוטרת על גביהן ועיין בב"י ר"ס זה : שם (°) דל"ת וזיין ואם עשה. ע"כ המה דברי הב"י בשם ריא"ם ואלו אם עשה כן הוה הוספ' מדברי הש"ע עד וכתוב בספר יראים שחוזר לדברי הב"י בשם ריא"ם ע"ש: שם (°) שהאטוטרות המקומו ר"ל דוקא אם אחר הגרדיה בשאר אטוטרות אחרוב קצת כזה **רן** עשה דלת וזיין וכשגורד מהדלת עד שאין בשאר מתכה רק זיין עדיין אטוטרות נוגע ולא נתבטל צורת מה"ש אז כשר משא"כ אם האטוטרות אינו לריך לאמוך האטוטרות להדביקו הוי שלא כסדרן דע"כ לא שריון בסי' ל"ב סעיף כ"ה אלא אם אין ביכר להדיא פרידתן ע"ש אע"פ דמיירי הכא בדאתרן אע"י הגרדיה לבד בשאם החיי שבתקומה ולא בהבטל צורת האות בשום פעם מש"ה ליכא בי' משום שלא בסדרן אך קשה דא"כ ה"ל חק תוכות בדקו"ל בסי' ל"ב דבל היכא דעל ידי גרידה לבד בשאר האות בתיקון ה"ל חק תוכות וע"ש במג"א סי"ק כ"ג. וי"ל דלא הוי אות"ו אלא היכא שקודם הגרידי' הי' פסול מחמת שלא היה לו צורה כלל אלות משא"כ הכא לא מתבטל צורת האות אלא שהיה מרובע אם עשה אם אחר הגרידה בה בש"ם הגמ"א סוף ס"ק זה וכ"ת דוקא אם עשה בשעת הגרידה דאם לא עשה אם אין מבטל צורת האות ורחיה שהרי אנו יולאין ידי רש"י ור"ת ועוסין מקל ואטוטרות ואין אנו מוסיפין שמא לדעת רש"י פסול כי האטוטרות מבטל צורתה אי"ה דאין בה ביטול צורה כלל וא"כ ה"ה בא' אלוב דהיינו שעשה ד' זיין הוי שלא עשוה בע"פ אות ר"ת מ"ש ע"פ שעה רש"י הוא עשוי וכשר ולא הוצרך לתקן רק לגלות גם דעת ר"ת ובע"פ היין שגם מתחלה היה כשר אין כאן חק תוכות בקצ' בפרי מגדים בזה ודוק: עיין בנודע ביהודה חלק י"ד סי' ע"ד שהאיחל כ' לו שהב"י והמג"א בשם ריא"ם פסלו אי"ת העשוי בדלת וי"ו והטיב שגגה הוא כו' ע"ש שדברי לריכין ישוב ואין לאחריך כאן: שם (°) שיעשה בסוף הגג לגד. משמע שזה בשני הירושם ס' ל' דהפסול הוא שאין מחוייב. תי' ב' דלא יעשה כתר בגג החיה אבל מקל הבולע למעלה ונראה שמתחרך רגל שמאלי של הת' זה לא מיקרי כתר: שם (°) זיינין וגם רחב דטעטורי' אחרוב הרבה מבטל הצורה ואין כאן ח' כלל לא לרש"י ולא לר"ת דלרש"י אין דין ח' כלל בהטוטרות וגם לר"ת הא לריך מרובע לכן בפסול דיעבד ואין מועיל תיקון בתפילין משום שלא בסדרן בהטוטרות ביכולו לא מתבטל הצורה בגון אם עשה ד' זיין זחטוטרות לא דלר"ת אינו ח' לפי אמינו מרובע אם לרש"י הוי ח' וכשר ומועיל דיעבד ומועיל בתפילין ועיין מה שהחמתי בלות ה': שם (°)בתפילין מועיל תיקון. ולית בזה משום שלא בסדרן כיון דגם מעיקרא היה צורת האות ולא גרע מהפרדת הדיבוק בסימן ל"ב סעיף כ"ה ומוד הרב' פוסקים ס"ל דאין התגין מעכבין :

סימן לח מ"א סק"א

מזוחה קודמת אי לאו מעמא דאוכת הגוף: סימן לח מ"א סק"א מותר כמ"ש ס"ב. ר"ל דשם מבואר דאם יכול להעמיד עצמו בשעת ק"ש יניח אלא דה"ל דאולי מעייס גרע ולא מחמיר. על מה שכתב דאם יכול לזהיר בדרכי היה יודע היטב ליזהר דבאחר אדם בחולי מעייס לא מחמיר ובסעיף ב' בכריא מיירי מש"ה מחמיר על אחרתו.לזה כתב הש"ל דמזהן ק"ם ואם בחולי מעייס מיירי כמו שאמרתיק אם: שם(°)לא יניח תפילין.דאע"ג דבסימן ל"א ומי"ע דבאמר דבק"ם מותר רק בתפלה אסור דהוא מדבר בפני המלך תפילין ומי לתפל' דמי שתחוט בחוטם בחוטם המלך לריכין לחמה וירא' כמו בתפלה: סק"ב (°) יודע שאין להעמיד. כ"כ מ"ע ס' ס' חולי מעייס שאין יכול לשמור מלהפיח אלא בכדי שיחלוץ ס"ר ואם נלריכה ג"כ לחלוץ של יד והבטל לפעמים התפילין ומסיח דאע"ג דבל דיני שמירת התפילין מדקדקים בס"י כמו בס"ר עיין מג"א ס"ג מ"מ מדינא ש"י קיל מש"ר מש"ה חולי מעייס דאנוס אחלץ אם נאנס קודם שחלץ של יד ולא היה יכול לזהר ליכא איסורא בדיעבד דוקא חולה ואם לא נאנס אם בשאר כיון דאלמנו מ"ע: ש"ז סק"א (°) שבת

מחצית השקל

אמה כמ"ש מ"א בשמו אח"ז : (ס"ק ג) לריך כו' ואם אינן כו' פסולים עכ"ל דס"ל כמ"ש מ"א לק' בשם הב"ח דפוסל אם לא חייג שעטנ"ז ג"ץ . דלא כמ"ש בש"ע דמכשיר אפי' לא חייגן כלל כ"ש אם מוגעים וכ' בס' ע"ת על סוף דבריו במה שמכשיר אי ידעי' דכתבן מומחה . וז"ל נלמד מדבריו אם מתחלי נעשה בהכשר ואח"כ נתקלקל (ר"ל בענין התגין) שאין לפסול ל"ע לשלכה עכ"ל : אות בדעת רש"י כזה ח והוא דאמרינן במנחות אר"א חזינא לספרא דוקא הטרי לגגא דחי"ת כו' וס"ל לרש"י דחטרי הוא לשון חוטרא דהיינו מקל לכן ס"ל דיש לעשותו מרובעת ומקל בגד שמאל למעלה אבל ר"ת מפרש חטרי לי' חטוטרו' של גמל לכן בעיון ב' זייני"ן וחטוטרות ע"ג כזה ז ז בענין שהחטוטרות במקומו עומד ר"ל אם היה עשוי כזה ד ז דהיינו שהחטוטר'עומדת סוף הדלי"ת א"כ יתחוק הדל"ת ולא יהיה ממנה כ"א סוף ם רשם ב הדלי"ת ויעשה בה קו שיהיה זיי"ן וא"כ עומד החטוטרות במקומה . אלא אם היתה עשויה כזה ד ז שהחטוטרת סופה בשמאל דל"ת דאם יתחוק קצת מן הדל"ת ויעשה זיי"ן כנ"ל הרי החטוטרת עומדת שלא במקום הראוי כי תעבור חוץ לזיי"ן . והא דמהני מתיק' קצת הדל"ת ולא בעי' שיתחוק כל הדל"ת דהא בעי' שיתחוק כל מה שנעשה בפסול כמבואר לעיל סי' ל"ב סעיף י"ז וי"ח . והדל"ת כלה בכתבה בפסול ז"א דאין פסול בעשיית הדלי"ת דהא איבעיא בשכתב דל"ת היה נומר החי"ת כדעת רש"י ע"י מקל . אע"ג דהשתא עשה בלד שמאל זיין ועשאה כר"ת מ"מ הדל"ת נכתב בהכשר דהא אפי' עשאה כחי"ת של רש"י היה כשר וכ"כ בתשובת עבודת הגרשוני סי' פ"ב : אין קשור לה כתר . ואותו מקל קורא כתר :

ביאור הגר"א

איפסקי' ליה כו' וא"כ בשתנה צורת האות : ובאמת כו'. ממש"ם כ"ע ב' איפסק' ליה כרעיה מו' : ס"ג והסופרים כו'.בת"ש ברמב"ם ובפוסקים בשם ש"ר : ואם כו'. כ"כ מדברי הרמב"ם וכ"כ רי"ו בשם ר"ה גאון אבל ר"ח פוסל וכ"ד הרבה פוסקים ממ"ש בשבת ק"ם א' ל"ק הא כו' וע' תוס' שם ד"ה והתניא כו' ושם ק"ד ב' ד"ה נתנין כו' וכ' מדברי רש גיעון בשם ריב"ת דלריך ג"כ בגוף הבלא"ה לא מיקרי אות מהכ"ל ובס"ת חלק עליו ופ' הא דבעי זיוני בשה"מ לו מתנין לכתוב כמו בס"ת ומ"ש הא דבעי ר"ל שרולה לזיין והא דלא בעי זיוני בגוף וכיולא ותיבו ואיתי מיירי אלא עבו זיוני ורחייהו כמ"ש לתנא מ"מ דעתם דבשה"ת פסול בלא זיוני אבל בס"ת בשם רא"ם כ' פי' זיוני אלא עשה ראשו עגול אלא מעוז שיהא לבל ראש שלשה פיוס ורחיתי ב"ת שעושין תגין מלמעלה ושעות הוא כידם כו' וכ"כ במרדכי ורחייהו מש"ם בשבת ק"ד ב' בגון שבולו לגגא כו' ומחי"ת לוכל זיוני אלא דמש"ם דבעי זיוני בתיקון גוף האות כנ"ל והוא דעת המפרשים אבל בס"ת פ' בגיעון אם שבולו כו' בתקום אח"ל זיוני כנ"ל והנה הרמב"ם לא כ' אף לכתחלה שלריך זיוני שהוא תפ' מ"ם שבעה תוכות כו' לא קא אלא אחוזה כמ"ש בגמרא אפיקתא דמזוזה ולא כל האותות שבה אלא מקצתן ומימנה יהיה וע"ש בפ"ם הלכה ב' ג' ולריך לחזר בתגין שבה כו' על כל אות הכן שלבה זיוני"ן ואלו הן כו' ופרבה שבייה כו' וכ"כ בהג"מ שם ובפ"ת ואף בזה כ' ולא לא עשה תגין אז הוסיף בהן אז גרע בהן לא פסל ומה שלא אמרו בגמ' נ"כ על הפילין כמה אותיות לריכין לזיין ס"ל מפני שאותן שבתפילין הן נ"כ מזויין בס"ם כמ"ש בפ"ב הלכה ה' ולריך לחזר בתגין כו' כמ"ש בתוכות בס"ת ואלו הן כו' ואם לא עשה התגין אז הוסיף וגרע לא פסל וע"ש ס"ן הלכה ח' משה"כ בתוחה :

סי' לז ס"ב מצותן כו'. ואמרינן ולבני מערבא כו' ופי' תוס' דוקא שחלבן בלילה וי"ח ורבר"ם מלי בהו לאוקמה ונ' בתמות בפ"ג בשם הרא"ש ס"ר : ואם כו'. פ"ד דשבת פ"ט ח' : ושלא כו'.בת"ש בכמה מקומות אייב אדם למשמש כו' ועתים' שם ד"ה שלא כו' ולכן השמיטו טוש"ע כאן דבבלל אלו הוא : נהגו כו'.בת"ש בס"ג ומ"ש ותפלין ומ"ע ח' ד"ה בלילשע כו' ואין תימה כו' : ומ"מ כו'. בת"ש בפ"ב דברכות ובזה בקל יבול ליתר. הרא"ש: ס"ג שלא כו'. כן פי' הס"ם ומס"ק וכמ"ש בפ"ב ושלא ליכנס כו'. כן פירש רש"י שם : וי"א כו'. בת"ש בברכות כ' ועיין רש"י ד"ה קצוים וד"ה ותן התפילין כו' ועתוס' שם ד"ה וקצוים שהקו עצמן הרבה אבל לפ"ז ל"ק וכן מה שהקשו מק"ש דשם לתקנו בתורה ולא לקרות בעומתה וגם מ"ל רק פסוק ראשון ושרש"י הכ"ל ד"ה וקצוים :

סי' ל"ח ס"א אפי' כו'. דל"ת הא כל חולי פעור וכמ"ש בס"ע ובהיאתו ראוה מירושלמי פ"ב דברכות ר' יהלי היה לוכשן אחר חולה ג' ימים כו' : ס"ב מי שברי כו'. בת"ש בשבת מ"ע ח' בכ"ל ובירושלמי הכ"ל הנן אמרי כל שאינו כאלישע בעל כנפים לא יעבוד תפילין ואחרי' בגמ' שם כל הקורא ק"ש בלא כו' וגם התפלה ל"ל בפילין וכמ"ש בסי' ל"ז בס"ב ודאוה מרפ"ב דברכות י"ד ב' ברב שהגיה כו' שלוחה כו' ועמ"ש בסי' פ' : ואם יראה כו'. בת"ש י"ד ב' וכמ"ל סי' ס"ו ס"ב וכ"ש בכנה"ג ס"ג ואם הנשים וכו'. שאינן זריזות לשמור בגוף נקי שם ועתוס' דעירובין ל"ו א' ד"ה מיכל בספרוקתא כו' ונראה לפרש

באר היטב

(ג) שעטנ"ז ג"ץ . לריך שיהיו התגים מוגעים בנוף האותיות וכל אחד בפרד מחבירו מ"ע סי' ל"ה גם לא ידביקו בסוף האות כ"א באמצעתן. ואם אינן מוגעים בנוף האותיות או שמוגעין זה בזה פסולים מיהו אם ידעגו שבתבן מוגחה תלינן שבפרד אחר שבתבב ומבשירים הרמ"ע מ"א פ"ם שבעלה דאם עשה אינ בזה ח כסרה אפי' האחרין בה אף על פי שאינה מרובע' כשר ועי"ל סי' ל"ב ס"ק מ' : (ד) לא פסל. והב"ח פוסל אם לא חייג שעטנ"ז ג"ץ . וכ"ל דטוב לתקנם אחר כך ואפי' בתפילין מועיל תיקון ואין בזה משום שלא בסדרן וכ"כ ע"ת ובשבלה"ג ועיין ט"ז (ובס' ברוך שאמר מביא פוסקים רבים לפסול אם לא חייגן וכ' בתשו' רדד"ך דה"ם אם שהוזכרו על הג' זיינין שהוזכרו בס"ם דפסול . כ' בס' מגרת הטיול שעטנ"ז הוא אותיות שטן ע"ז והם ב' מקטריגים גדולים וזהו גם כן סוד של שעטנ"ז ג"ץ כי ג"ץ גם כן שם של מקטרג אחד והתגין שעליהם הם כמו חרב וחנית להגלל מהם :

לז (א) שכר . בש"ם איתא דמאריך ימים . ובאמתא רבא איתא שהוא מובטח שהוא בן עה"ב ושאין ניכנס שולט' בו הטומאות אלא לבד . וכ' הרא"ש אם יזהר בתפילין כא זכות מברתתו . ואם פטר בשם כא בא חובה מברתתו . שאין לך גדול מצות עשה יותר מתפילין . חרם המדבר ואינו שומע . או שומע ואינו מדבר חייב להניח תפילין אבל אינו שומע ואינו מד בר אין מוחין בידו מלהניחם אם רוצה . ע"ת וכ"כ בשיורי כנס"ג סי' ל"ם . והבאר היטיב אחר לפני לא הסתיק היטב ע"ש : (ב) בגופן ודוקא שאינו מניחם בשביל בזיון מצוה אבל הירא להניחם משום דבעי נוף נקי ושמא לא יזהר בקדושתן אף ע"ג דעכירה הוא בידו דבקל יוכל ליזהר בשם בשעת ק"ש ותפלה מ"מ לאו בכלל פושעי ישראל הוא. הרא"ש : (ג) היום . ומ"ש כ' שאינו להניחם שיש במנחה . בערב שבת לא יניחם של"ה . ויניח תפילין דר"ת במנחה : (ד) בגיים . ובש"ם אינה כל דקמן הלומד תלמוד ויודע לשמור עצמו שלא יפיח חייב לחנכו לקנות לו תפילין

לח (א)מתפילין.מי שביטל מצו תפילין[מצות] חולי ועברו עליו למ"ד יום שלא הניחם אם בשאר הניחם אם בשאר אינה מקיים מצוה דאמר אמרו מ"ש:(ב)לצער.

לבושי שרד

אפילו להפוסקים דאם לא עשה תגין כלל אינו מעכב מכל מקום נכון הוא שלא יהיו כרעיה מו' : ס"ג והסופרים כו'.בת"ש ברמב"ם ובפוסקים בשם ש"ר : ואם כו'. בת"ש בשבת ק"ם א' ל"ק הא כו' וע' תוס' שם ד"ה והתניא כו' ושם ק"ד ב' ד"ה נתנין כו' וכ' מדברי רש גיעון בשם ריב"ת דלריך בגוף הבלא"ה לא מיקרי אות מהכ"ל ובס"ת חלק עליו ופ' הא דבעי זיוני בשה"מ לו מתנין לכתוב כמו בס"ת ומ"ש הא דבעי ר"ל שרולה לזיין והא דלא בעי זיוני בגוף וכיולא ותיבו ואיתי מיירי אלא עבו זיוני ורחייהו כמ"ש לתנא מ"מ דעתם דבשה"ת פסול בלא זיוני והא דלא בעי זיוני בגוף אלא מעוז שיהא לבל ראש שלשה פיוס ורחיתי ב"ת שעושין תגין מלמעלה ושעות הוא כידם כו' וכ"כ במרדכי ורחייהו מש"ם בשבת ק"ד ב' בגון שבולו לגגא כו' ומחי"ת לוכל זיוני אלא דמש"ם דבעי זיוני בתיקון גוף האות כנ"ל והוא דעת המפרשים אבל בס"ת פ' בגיעון אם שבולו כו' בתקום אח"ל זיוני כנ"ל והנה הרמב"ם לא כ' אף לכתחלה שלריך זיוני שהוא תפ' מ"ם שבעה תוכות אבל בס"ת בגמרא אפיקתא דמזוזה ולא כל האותות שבה אלא מקצתן ומימנה יהיה וע"ש בפ"ם הלכה ב' ג' ולריך לחזר בתגין שבה כו' על כל אות הכן שלבה זיוני"ן ואלו הן כו' ופרבה שבייה כו' וכ"כ בהג"מ שם ובפ"ת ואף בזה כ' ולא לא עשה תגין אז הוסיף בהן אז גרע בהן לא פסל ומה שלא אמרו בגמ' נ"כ על הפילין כמה אותות לריכין לזיין ס"ל מפני שאותן שבתפילין הן נ"כ מזויין בס"ם כמ"ש בפ"ב הלכה ה' ולריך לחזר בתגין כו' כמ"ש בתוכות בס"ת ואלו הן כו' ואם לא עשה התגין אז הוסיף וגרע לא פסל וע"ש ס"ן הלכה ח' משה"כ בתוחה :

סי' לז ס"ב מצותן כו'. ואמרינן ולבני מערבא כו' ופי' תוס' דוקא שחלבן בלילה וי"ח ורבר"ם מלי בהו לאוקמה ונ' בתמות בפ"ג בשם הרא"ש ס"ר : ואם כו'. פ"ד דשבת פ"ט ח' : ושלא כו'.בת"ש בכמה מקומות אייב אדם למשמש כו' ועתים' שם ד"ה שלא כו' ולכן השמיטו טוש"ע כאן דבבלל אלו הוא : נהגו כו'.בת"ש בס"ג ומ"ש ותפלין ומ"ע ח' ד"ה בלילשע כו' ואין תימה כו' : ומ"מ כו'. בת"ש בפ"ב דברכות ובזה בקל יבול ליתר. הרא"ש: ס"ג שלא כו'. כן פי' הס"ם ומס"ק וכמ"ש בפ"ב ושלא ליכנס כו'. כן פירש רש"י שם : וי"א כו'. בת"ש בברכות כ' ועיין רש"י ד"ה קצוים וד"ה ותן התפילין כו' ועתוס' שם ד"ה וקצוים שהקו עצמן הרבה אבל לפ"ז ל"ק וכן מה שהקשו מק"ש דשם לתקנו בתורה ולא לקרות בעומתה וגם מ"ל רק פסוק ראשון ושרש"י הכ"ל ד"ה וקצוים :

סי' לח ס"א אפי' כו'. דל"ת הא כל חולי פעור וכמ"ש בס"ע ובהיאתו ראוה מירושלמי פ"ב דברכות ר' יהלי היה לוכשן אחר חולה ג' ימים כו' : ס"ב מי שברי כו'. בת"ש בשבת מ"ע ח' בכ"ל ובירושלמי הכ"ל התן אמרי כל שאינו כאלישע בעל כנפים לא יעבוד תפילין ואחרי' בגמ' שם כל הקורא ק"ש בלא כו' וגם התפלה ל"ל בפילין וכמ"ש בסי' ל"ז בס"ב ודאוה מרפ"ב דברכות י"ד ב' ברב שהגיה כו' שלוחה כו' ועמ"ש בסי' פ' : ואם יראה כו'. בת"ש י"ד ב' וכמ"ל סי' ס"ו ס"ב וכ"ש בכנה"ג ס"ג ואם הנשים וכו'. שאינן זריזות לשמור בגוף נקי שם ועתוס' דעירובין ל"ו א' ד"ה מיכל בספרוקתא כו' ונראה לפרש

סימן לח מ"א סק"א

(°) עפסי' ל"ח. דמבואר שם דתפילין קודמין למזוז' משום דהא מוכח הגוף והרי דבלא"ה קודמין דלא לחוי פושעי ישראל בגופו אע"כ דהמתנע מתחה עשה אינו פושעי ישראל בגופו והתם נמי כתבע מתחה שאין לו על שניהם וה"ל היעב ליזהר דבאחר אדם בחולי מעייס לא מחמיר ובסעיף ב' בכריא מיירי מש"ה מחמיר על אחרתו.לזה כתב הש"ל דמזהן ק"ם ואם בחולי מעייס לא מחמיר דאם יכול לזהר בקדושתן.ושיהי' כמו שבכתוב ורחיתם על מ"ם בסק"ב בשם המ"ע ובשם בחולי מעייס מיירי כמו שהעתיק שם: שם(°)לא יניח תפילין.דאע"ג דבסימן ל"א ומי"ע דבאמר דבק"ם מותר רק בתפלה אסור דהוא מדבר בפני המלך תפילין ומי לתפל' דמי שתחוט בחוטם בחוטם המלך לריכין לחמה וירא' כמו בתפלה: סק"ב (°) יודע שאין להעמיד. כ"כ מ"ע ס' ס' חולי מעייס שאין יכול לשמור מלהפיח אלא בכדי שיחלוץ ס"ר ואם נלריכה ג"כ לחלוץ של יד והבטל לפעמים התפילין ומסיח דאע"ג דבל דיני שמירת התפילין מדקדקים בס"י כמו בס"ר עיין מג"א ס"ג מ"מ מדינא ש"י קיל מש"ר מש"ה חולי מעייס דאנוס אחלץ אם נאנס קודם שחלץ של יד ולא היה יכול לזהר ליכא איסורא בדיעבד דוקא חולה ואם לא נאנס אם בשאר הניחם אם בשאר אינה מקיים מצוה דאמר אמרו מ"ש:(ב)לצער.

ביאור הגר"א

אמה כמ"ש מ"א בשמו אח"ז : (ס"ק ג) לריך כו' ואם אינן כו' פסולים עכ"ל דס"ל כמ"ש מ"א לק' בשם הב"ח דפוסל אם לא חייג שעטנ"ז ג"ץ . דלא כמ"ש בש"ע דמכשיר אפי' לא חייגן כלל כ"ש אם מוגעים וכ' בס' ע"ת על סוף דבריו במה שמכשיר אי ידעי' דכתבן מומחה . וז"ל נלמד מדבריו אם מתחלי נעשה בהכשר ואח"כ נתקלקל (ר"ל בענין התגין) שאין לפסול ל"ע לשלכה עכ"ל : אות בדעת רש"י כזה ח והוא דאמרינן במנחות אר"א חזינא לספרא דוקא הטרי לגגא דחי"ת כו' וס"ל לרש"י דחטרי הוא לשון חוטרא דהיינו מקל לכן ס"ל דיש לעשותו מרובעת ומקל בגד שמאל למעלה אבל ר"ת מפרש חטרי לי' חטוטרו' של גמל לכן בעיון ב' זייני"ן וחטוטרות ע"ג כזה ז ז בענין שהחטוטרות במקומו עומד ר"ל אם היה עשוי כזה ד ז דהיינו שהחטוטר'עומדת סוף הדלי"ת א"כ יתחוק הדל"ת ולא יהיה ממנה כ"א סוף ם רשם ב הדלי"ת ויעשה בה קו שיהיה זיי"ן וא"כ עומד החטוטרות במקומה . אלא אם היתה עשויה כזה ד ז שהחטוטרת סופה בשמאל דל"ת דאם יתחוק קצת מן הדל"ת ויעשה זיי"ן כנ"ל הרי החטוטרת עומדת שלא במקום הראוי כי תעבור חוץ לזיי"ן . והא דמהני מתיק' קצת הדל"ת ולא בעי' שיתחוק כל הדל"ת דהא בעי' שיתחוק כל מה שנעשה בפסול כמבואר לעיל סי' ל"ב סעיף י"ז וי"ח . והדל"ת כלה בכתבה בפסול ז"א דאין פסול בעשיית הדל"ת דהא איבעיא בשכתב דל"ת היה נומר החי"ת כדעת רש"י ע"י מקל . אע"ג דהשתא עשה בלד שמאל זיין ועשאה כר"ת מ"מ הדל"ת נכתב בהכשר דהא אפי' עשאה כחי"ת של רש"י היה כשר וכ"כ בתשובת עבודת הגרשוני סי' פ"ב : אין קשור לה כתר . ואותו מקל קורא כתר :

באר הגולה

ג מנחות כ"ע בשמושא רבא ד רא"ש ומן נראה מדברי הרמב"ם . ח מנחות מ"ד ב רא"ם י"ז ג עור ד הרא"ש ה סוכה מג :

ח מולין ק"י ב תשו' רא"ש כלל ד' סי' ח ג ברכות כ'

עטרת זקנים

לז * בכל מקום אותיות שעטנ"ז ג"ץ כתובים אפי' בס"ת לריכין תגין קטנים מדין תלמוד פרק הכותב דף ק"ד שעטנ"ז ג"ץ בלא תגין אינן אותיות כלל ואין חייבים עליהם בשבת כמ"ש :

לז * קטן הלומד תלמוד ויודע לשמור עצמו אבל אינו יפיח חייב אביו לחנכו מדרבנן :

דגול מרבבה

(מתבר) *) ומה שאמרו בסוף פרק הכונס' הא דבעי זיוני לכר כ' הכ"י בשם הרא"ם דזיוני אין פירושו רק שיהיה ראשו משון ולא עגול :

יד אפרים

סימן לו (בחג"א ס"ק ג') בגוף האותיו' דאם אין מוגעין אחזי באותיות קטנות בין הסיעין אע"ג דאם לא חייב בלל כשר מ"מ אין מוגעין גרע כ"כ בתשו' הרמ"ך שם וכן מוגעין זה בזה הטעם דאם אשו דאם כאות אחר : (שם) כדעת רש"י כזה ח כשר . פי' דלר"ת עושין אות בעין ב' זייני"ן ואטוטרות ע"ג ולרש"י עושין בע"ג אות בלא אמלא אלא אם אין מקל זקוף ולכן כתב בס' ירא"ם שיעשה' כדברי שהיה ואי משום הא דאותיות דר"ע קשור כתר ר"ל דלא בעינן כתיר מקל בראשו פירשו שאין מחייב כו' ובלבד שיעשה ר"ל שזקיפ' המקל הוא בסוף הגג לגד

הגהות רעק"א

מג"א ס"ק ג' ספרד מחברו. שלא יהא אלא זיי"ינין ולא ע' וש' : שם מוגעים בגוף . במקור הדין כ' בשו"ת מ"ע הטעם אף דבתגין אין מעכבים מ"מ הוא שאין מוגע הוי כיתרון אותיות קטנות בין הסיעיה דפסול :

סי' ל"ז סעי' ג' בהג"ה ויוס אחר. תמוה לי הא זה מדינא חייב בתפלין לגבי דאוריתא חייבי

ס"ר אפ"ה ימיח סמיהם [מ"ע סי' ס"ו ע' ס"ג] : ג מוחין כו' . מפני שלריכין גוף נקי וגשים אינם זריזות להזהר אכל אם היו מייבים לא היו פטורין מה"ע דהוי רמי אפשייהו ומזהרי כל"ל דלא כע"ת : ד מהרהור . הרב"י הק' ע"ז מסוכה רי"א הילדים לעולם חולין שרגילין בטומאה ופירש"י שהרהור מצוי בהם ופריך [°] לימא קסבר ר"י ג"ק אסור להניח תפילין ומשני הכא בילדים ונשותיהם עמהם עסקינן שמא יבאו לידי הרגל דבר ע"ם בב"י מה שתי' ותירוצו אינו עולה יפה דמ"מ ק' אמאי משני בילדים ונשותיהם עמהם עסקי' שמא יבאו לידי הרגל דבר הא ע"כ מ"מ להרגל דבר בלא הרהור והל"ל שמא יבאו לידי הרהור וגל"ל דמשום שמא לא אסרי להכ"ת אלא כשיודע בודאי שא"א לו בלא הרהור אז אסור להכ"ת : ה מייב [°] משמע דחייב מיד אבל בי"ד סי' שפ"מ כ' אחר הכן כחמה ומשמע דמיח לכתחלה וכ"מ בעור וברי"ף אבל בגמרא וברא"ש י"ד אי' דאם באו פיסים חדשות אינו מיח לכתחלה עד שילכו אלא שאם הניח אינו חולץ וכן עיקר: ו פיסים חדשות . פירוש מנחמים חדשים וא"ת למה חייב אבל בתפילין הא אמרי' לקמן מלטער פטור מתפילין י"ל ה"מ לערא דממילא אבל הכא איכו דקמלער נפשיה איכני' דעתיה כדאמרינן בסוכה פ"ב לענין סוכה : ז אחן כו' . כתוב בתשובת רמ"א סי' קל"ב דהאידנא שחייבים בק"ש ותפלה [כמ"ש סי' ע' ס"ג] חייבים גם בתפילין דה"ל כאלו מעיד עדות שקר בעצמו עכ"ל וא"ע דהא לדעת הרא"ש הא [°] דתני ר' שילא שושביני' חייבים אינו אלא אמרינן דמעיד עדות שקר בעצמו כיון שפטור מידי דהוה אשבתות וי"ט ולילות ושוד לת"ק ומי חייבים בק"ש ופטורים מתפילין ודוחק לומר דהא דקתני פטורים היינו בכל היום אבל בשעת ק"ש חייבים דזהו דוחק ע"ש וא"ל דבגמרא לא קאמר שחייבים בק"ש אלא בפסוק ראשון לכן נ"ה כמעיד עדות שקר משא"כ לדידן שחייבים בכל ק"ש חייבים ג"כ בתפילין שלא יהא כמעיד עדות שקר אבל מלשון רש"י משמע דחייבים בכל ק"ש אלא שאין לריך כוונה אלא בפסוק ראשון וכת"ה סי' ז' כתב שהיו מסוכין במשתה נשואין בשבת והגיע זמן מנחה והרבה גאונים פטרו מלהתפלל מנחה דס"ל כדעת רש"י דהטעם דפטורים משום דהטעוסק במלוה פטור מן המלוה וא"כ אין חילוק בין זמנה לזמנינו אבל להרא"ש דס"ל שהם עוסקי במלות הם אלא הטעם שאין יכולים לכוון א"כ חייבים בכוונת המשתה של חופה ובכ"י סי' רל"ב משמע דחייבים בכל ק"ש אלא שאין לריך כוונה אלא בפסוק ראשון וכת"ה סי' ז' כתב שהיו מסוכין במשתה נשואין בשבת והגיע זמן מנחה והרבה גאונים פטרו מלהתפלל מנחה דס"ל כדעת רש"י דהטעם דפטורים משום דהטעוסק במלוה פטור מן המלוה וא"כ אין חילוק בין זמנה לזמנינו אבל להרא"ש דס"ל דאם הם יכולים לכוון א"כ חייבים בכל ק"ש אלא שאין לריך לכוון בכל ק"ש חייבים ג"כ בתפילין שלא יהא כמעיד עדות שקר אבל דאז הוי כמיקטעורו' שהוא מבוכב וס"ש המג"א לעיל וע"ל דהיינו שהמשתה נשואין בתקומו עומד ר"ל דשם אינה דאם היה בתקומו ד' ח' אין לבוסלם ויגרור מן הד' כו' אלא הוי שלא כסדרן ר"ל כיון שאין זה פוסל ספיר מוהר לו לגרור ולא מחשב שלא כסדרן ולכן כתב המג"א שהמעוטרות על מקומו בתקום סיום כו' ואחר שגורר הר' עד שתעשה ז' שוב א"ל לעשות כלום אלא המעוטרות בתקום שהסיים הר' ולריך למשוך המעוטרות בשפוע אחר שיגרור בסול דאינו מגרר מתבטל לורת הלות וכתושך אחר כך בכתב ועושהו אות הו"ל שלא כסדרן ובעולת תמיד סי' ל"ג ס"ק ח"ד מולר המעוטרות בסיום אות הר' והוא ס"ש אך ס"ש דאם יש לעשות תקון הר' ואם לא לעשות אלא אם המעוטרות בתקום שהסיים הר' ולריך למשוך המעוטרות בשפוע אחר שיגרור בסול דאינו מגרר מתבטל לורת הלות וכתושך אחר כך בכתב ועושהו אות הו"ל שלא כסדרן ובעולת תמיד סי' ל"ג ס"ק

עטרת זקנים

לח * אבל ביום מ' אסור להניח תפילין ואיום הבני גם כן לא יניח אלא אחר הכן כחמה' וי"א אפילו קודם הכן החמה מותר להניח מ"מ ביום מ' אמר הקבורה חייב בהפלה אם לא עבר זמנ' וכן אם שמע שמוע' קרוב' אסור גם כן להכ"ת תפילין ביום הראשון (מסלת בנימין וכן משמע מדברי הרמב"ן עיין בי"ד סי' ת"ג סעי' ו') :

* מהן ושוביניו פטורין מתפילין . דוקא בני' של חופה אשם שותין אמשכרין אבל אם הולכין בבית אחר חייבין וה"מ אלא בזמן ק"ש אבל בזמן ק"ש חייב נמי בתפילין כדי שלא יהא כמעיד עדות שקר בעצמו (ס"ת מהררמ"א סי' קל"ב):

יד אפרים

שהאל ואם נראה בהלו הוא ראש רגל אלא יעשה המקל בכתר של גגה ובכ"י איתא בכתר על גגה אפשר ב"ל אם עושה את הבקל תשוך לגד ימין על גג הא' אז הוא בכתר על הגג. ומה שכ' שלא יתריך בגגה פי' המג"א דהיינו שיעשה גג רחב בין הזיינין שאז לא הוי כמיקטעורו' שהוא מבוכב וס"ש המג"א לעיל וע"ל דהיינו שהמעוטרות בתקומו עומד ר"ל דשם איתא דאם היה בתקומו ד' ח' אין לבוסלם ויגרור מן הד' כו' אלא הוי שלא כסדרן ר"ל בין שאין זה פוסל ספיר מוהר לו לגרור ולא מחשב שלא כסדרן ולכן כתב המג"א שהמעוטרות על מקומו בתקום סיום כו' ואחר שגורר הר' עד שתעשה ז' שוב א"ל לעשות כלום אם המעוטרות בתקום שהסיים הר' ולריך למשוך המעוטרות בשפוע אחר שיגרור בסול דאינו מגרר מתבטל לורת הלות ובתושך אחר כך בכתב ועושהו אות הו"ל שלא כסדרן ובעולת תמיד סי' ל"ג ס"ק

ח"ד מולר המעוטרות בסיום אות הר' והוא ס"ש אך ס"ש דאם יש לעשות תקון הר' לכתורה ע"ש דמה תילוק יש בדבר כיון שבפסוק אין מועיל תיקון דהו"ל שלא כסדרן ורא"ל בעולת תמיד שבתב ואחר כך ותקלקל אין לפסול וע"ש להלכ' עכ"ל. וע"ש בפרי מגדים שבתיא גם כן בע"ש ולכבעיד לפי המהור שם הטעם דס"ל דיש לפסול אף על גב דבלא תג כשר מ"מ נראה כיתרות אותיות קטנות בין הסיומין ופסול ע"ש. ולפי זה כל שבשע' כתיב כתיב התנין נפרדים אם כן הו"ל כאלו כתב אותיות קטנות בין הסיומין קודם שבתב אשר אז אף על פי שיתקון אחר כך מ"מ מה שיכתב אח"ז כבר נכתב בפסול שוב מ"מ לתקן דהו"ל שלא כסדרן תשא"כ אם כתב תפילין בקרים ואחר שנגמרו כתב אותיות קטנו' בין הסיומין אע"פ שם נפסלין ע"ז מ"מ אפיר חוזרי' לכבסירם ע"ז שיגרור אותיות שוב ראיתי שז"א דודאי מצו' הא לא מיקרי שלא כסדרן דהא אף אם כתב אחר אותיות אם כתב בתחלה נפרד בפני עצמו אז חל על אמר דוקא בשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבדה דהא מחזיר לו דבר שהוא שלו ולא מקרי הנאה אבל בשנכסי בעל אבדה אסורים על המחזיר אסור להחזיר לו דקמהני בעל אבדה להחזיר פרוטה דר"י דלא בעי למיתב פרוטה לעני כיון דעוסק במלוה פטור ממלות לדקה וחד אמר אפי' נכסי בעל אבדה אסורים על המחזיר מותר דפריטי דר"י לא שכיחי ומבואר שם בגא"ש ור"ן דלמ"ד דמיירי דוקא בשנכסי מחזיר אסורין אבל בעל האבדה סיפא דקתני בתקום שנוטלין כו' מיירי בשהמחזיר אינם נכבד ואינו רוצה ליקח השכר מבעל האבדה אסור לעצמו ולכך תפול להקדש מ"מ מבואר שם בשנייא דסיפא ובתקום שנוטלים כו' אריש קאי ומשמע דאין חילוק בין ריש לסיפא כ"א שתפול שכר להקדש א"ל ה"ל נפלוגי בסיפא ולא שמעו' חדוש דבתקום שנוטלים שכר אפילו בשנכסי בעל אבדה אסורים על המחזיר מ"מ מותר להחזיר לו דכיון דנוטל שכר ליכא משום פרוטה דר"י דהא ל"מ עוסק במלוה (ושכר מותר ליטול כמבו' שם בר"ן כיון דאינו נוטל כ"א שכר בעלה א"כ לא משתכר כלום דהא נגד השכר בטל ממלאכתו ומפסיד סך זה ע"ש) א"ו דאפי' נוטל שכר מקרי עוסק במלוה: ע' סי' תל"ג ס"ח . ר"ל דמבואר כן דא"ל לבדוק בגל מפני שכנת עקרב אע"ג דשלוחי מלוה אינן ניזוקים מ"מ חייבי' שמא תאבד לו מחט קודם שבדיקה ויחפוש אחרינ אחר שלוש שבדיק' דאז כבר אינו עוסק במלוה אבל להא ל"ל שיחפש בשעת בדיקה דאז עוסק דמחפש גם אחר המחט מ"מ כיון דעיקר כוונת החיפוש משום מלות בדיקות חמץ מקרי עוסק במלוה וע"ש במ"א הביא ראיה מלדקה וה"ה התם בהשבת אבדה : (סעיף קטן ט) זולת כו' הקשה כו' גם מק"ש דפטורים מכל המלות ואיך משכחת לה מ"ש להניחן בשעת ק"ש ותפלה : ולכן חולק כו' כמ"ש בהגה"ה כו' אין הכונה בהאי חילוק רלה רמ"א לייאב קושייתו על הרב"י דז"א דבס' ד"מ לא תי' כלום.וגם אין תי' זה מספיק לייאב דברי הרב"י . דממ"ל אם לריך לטרוח פטור גם מק"ש . ואם א"ל לטרוח מנבד ק"ש אפי' כל היום חייב בתפילין וכל המלות אלא כוונת א"א במ"ש ולכן חילק כו' שב"י שהקש על הרב"י לכן חולק על דינו של הרב"י וכותב לפי הנראה לרמ"א שעולה מדעת הפוסקים אף שלא כ' רמ"א בלשון י"א כן דרכו וכמ"ש גם מ"א לעיל סי' ל"ג ס"ק ה' ע"ש : למה השמיטה כו' ר"ל הא

ברייתא

שערי תשובה

בלידת בן בכור כמ"ש ש"ך ביו"ד סי' רס"ה עכ"ל ועיין לעיל בט"ז סוף סי' כ"ב : (ד) ראשון. עבה"ט. ומ"ש בשמועה קרובה כתב בש"צ בשם ספר שבט יהודא למהר"י אייאש ביו"ד שהפוסקים לא גילו דעתם על יום ב' קודם הגץ החמה ויש פנים לכאן ולכאן ועביד עובדא בנפשי' ונתעכב ביום ב' שלא להניח תפילין עד הגץ החמה כדי לחסתלק מן הספק ע"ש ואם מת לו אם ברגל או שמע שמועה רחוקה ברגל נוהג אבילות ומתחיל למנות אחר הרגל כתב בכנה"ג שאסור להניח תפילין ביום ראשון ובבר"י חלק עליו וכ' דחייב ואפי' אי הוה ספיקא אין לבטל מצוה רבה כזו מספק וכ"כ בבית לחם יהודא ביו"ד סימן שפ"ח וחלק על הכנה"ג ע"ש. וגם מ"ש בבה"ש בשם מהריט"ץ חולק עליו בבר"י ובמה"ב וסיים בה סוף דבר נ"ל דיום הקבורה אף ע"פ שאינו יום מיתה אסור בתפילין וע"ש שכתב שכן מוכח מהט"ז ומ"ב וכן הא"ר שם

כל ז' ימי אבילות : (ו) חדשות . פי' מנחמים חדשים . ומ"מ פסק דאם באו פיסים חדשות אינו מניח לכתחל' עד שילבו אבל אם מניח לכתחל' ול"כ המקיל לא הפסיד אם החתן מיסב אלבם ע"ש ובכנה"ג : (ח) ותגריהם דוקא הלוקחים כדי להמליאם למכור

ביאור הגר"א

כו' ואע"ג דבגמ' אמרו דלא מיתו כו' וקי"ל כמ"ד סומכות רשות כמ"ל סי' י"ז אם לא לדברי פסיקתא כ"י. וכ"כ בירושלמי פ"ב דברכות תמן תניון כשים ובגדיס וקבטים פטורים כו' והרי מיכל בת כושי כו' ר' חזקיה בשם ר' אבהו מיכל ב"ש מיתו בה חכמים לאשה של יונה הושבה וי"ל דגם בגמ' ס"ל כן אלא לא הוצרכו להביאו אלא מ"ד דבשיש חייבות ודחו ליה דס"ל כמ"ד רשות ומותרות לבל ר' אבהו: ס"ל אע"ג דסומכות רשות אפ"ה אמורות כנ"ל : ס"ד המניח כו'. בכל בו ב' בשם הר"ת שאסור להניח וכמ"ש בבנ"ה אבל ב"י חלק עליו וכ' ודאי יש ליזהר אבל אין לפטורו מתפילין משום זה וכמ"ש בשובה ס"ו ב' ליתא כו' וערש"י ד"ה שרגילין כו' ודאק עצמו להרץ ועמ"ש : ס"ה מבאן וכו'. לפון הטור כאן ובוה כשיעת הרמב"ם בפ"ד שם שהם דבריה הבני מנוח ולא חילק כלל ופסק על הסוגיא דפ"ב דשובה אבל הסוגיא דמ"ק שם דוקא שאינו חולץ בפנים חדשות וכ"כ ברי"ף פ"ג דמ"ק ואע"ג דבסוגיא דשם משמע דוקא לאחר מלחמת יום הבני משום מלחמת היום ככולו וכמ"ש סי' שפ"ח פ"א אבל הרי"ף פסק בזה על מ"ש בפ"ב דשובה וה"מ כו' ומש"ש במ"ק שני ימים וג' לאו משום אבילות אלא שבלא"ה לילה אסור בתפילין אחר ב' וג' תה"ל וכ' שכ"מ בת"ר וירושלמי דשם הניח לבל ביום ראשון אינו נוהג הפילין ביום ב' נוהג ואם בא פיסים חדשות ה"ז חולצן כל ז' דר"י דאין ז' ביום נוהג ואם בא פיסים חדשות אינו חולצן וזה מתורץ הא שקשה בלא פ"ח אינו חולצן אבל הרמב"ן ס"ל דביום ב' לאו משום אבילות ואמתי ס"ל חולצן אבל לפי הירושלמי ניחא דבל ז' הדין כן ולאו משום מותר דיום ב' וכ"כ ש"ם וכ"כ בעוי"ד סי' שפ"ח אבל בש"ע שם בשמיעו וכ' הרא"ש ועוש"ע שם דוקא אחר שתבן אחתה וכ"מ בגמ' שם ימים כו' ושתוש' שני ימים כו' ומשמע דלא בשלישי כו' : ס"ו בט' באב כו'. תוס' שם. דלא אמרו בסוף תענית כל מלות כו' אלא הבוהגות כל ז' ופרושי קתפרש הדע דהא מותר בעשיית מלאכה בתקום כמנהגו כמו אבל שא"ל מה יאכל ובן בשאילתא אלנס מביב כמ"ש בתוספתא שם כמו לאחר ג' . הרא"ש סוף תענית : ס"ז אחן כו'. עתוס' שם סד"ה אחן ואקש"ם לתודיה כו' וכן פרש"י וש"פ ופ' כר' שילא ובתש"ל סי' ע' ס"ג דבתם מתני' כותיה ובש"ע השמיט דין בתפילה ובעמו כמ"ש תוס' והרא"ש דהא דפטירי לאו משום דעוסק במלוה דא"ה לאפי' מק"ש נפטרו אלא משום דאין יכול לכוון משא"כ עכשיו וכמש"ל סי' ע' ס"ג : ס"ח זולת כו'. כ' כ"י שהרמב"ם השמיט לדין זה

הגהות רעק"א

סי' ל"ח סעיף ה' חייב. אבל אין לו להניח הפלין דר"ת כל ז'. כתבי האר"י :

חכמת שלמה

סי' לח סעיף ה' כותבי תפילין וכו'. נ"ב עיין בחידושי מהר"ת סי' ס"ו בסוגיא דנשבעין למברים. מה שישבתי שם דברי הרמב"ם ע"נ שהשמיט הך ברייתא ע"ש באריכות שיש חילוק בין מצוה שהוי הכרחיות לו או לא ע"ש ודו"ק היטב :

מחצית השקל

אלא בכדי שיחלון של ראש אפ"ה כו' מ"ע סי' כו' כל"ל ורל"ל אע"ג שא"א לו להעמיד את עצמו עד שיחלון גם של יד ל"ל בה בשעת הדחק דעיקר קפידא בשל ראש דאית ביה שי"ן אבל דל"ת וי' שברלועות לא חשיבי אותיות כמ"ש תוספת שבת דף ס"א ע"א ועוד דשל יד יכול לכסות : (ס"ק ג) מוחי' כו' אין זריזות להזהר כו' כן ל"ל : דלא כע"ת שהקשה כ"כ ל"ל לעשם דהוי מלות עשה שהה"ג דהא אפי' אנשים שא"י להזהר אסור להניחן : (ס"ק ד) מהרהור כו' ע"ש בב"י מה שכתב שהקשה דמנ"ל להמקשן להוכיח דס"ל בעל קרי אסור כו' דלמא הטעם משום הרהור . ותי' דס"ל דבשעת קריאת שמע אפשר להם להזהר שלא יהרהרו ולכך ס"ל הא דקתני מפני שרגילים בטומאה . ר"ל טומאה ישנה שכבר משתמא רגו קרי . וע"ז קשי' למ"א ניהו דהמקשן הוי ס"ד דבשעת ק"ש ודאי אפשר להם להזהר מהרהור אבל התרצן דמשנה דחייסי' להרגל דבר עכ"ל ס"ל דגם בשעת ק"ש יש לחוש להרהור דא"א להרגל דבר בלי הרהור לפנין א"כ הל"ל בקיצור הטעם משום הרהור : (ס"ק ה) חייב משמע דחייב מיד אבל בי"ד סי' שפ"ח כ' אחר הכן החמה כל"ל כוונתו להקשות דברי הרב"י אהדדי . והוא מחלוקת הראשונים דבפ' א"מ פסקי' כר' יהושע דאמר אבל שני ימים הראשונים אסור להניח תפילין ומשני ושני בכלל מותר ופסק רב דאם היה בשני אפי' באו פיסים חדשות אינו חולץ וס"ל להרי"ף דהא דאמרי' בשני בכלל מותר אע"ג דאמר תחלה דאסור שני ימים היינו משום דבשני אמרי' מקלת היום ככלו וי"א דלילה לאו זמן תפילין אין הלילה עולה ולריך מקלת מן יום שני דהיינו אחר הכן החמה: וי"א דמ"מ הלילה עולה. וכ' הרב"ו וז"ל דאף גב דלילה לאו זמן תפילין הוא מטעם שמא יישן בהם אבל מתפר נמי מטעם אבלות עכ"ל ולכן לא מתפר ביום שני כלל אפילו קודם הכן החמה : ומשמע דמניח לכתחלה אפילו יש אלנו פיסים חדשות בשעת הנחתן : (ס"ק ו) פיסים כו' לענין סוכה דאבל חייב בסוכה אע"ג דמלטער פטור מן הסוכה והיינו מטעם הנ"ל וכדלקמן סי' תר"מ סעיף ה' וע"ש : (ס"ק ז) חתן כו' והאידנא שחייבים כו' אף דבזמן הש"ס היו פטורים משום דבעי כוונה והם אין יכולים לכוון משא"כ בזה"ז דבכל פעם בעו"ה אין אנו מכוונים מחוייב לקרות גם חתן וה"ה תפל: הא דתני ר"ש כו' דבסוכה דף כ"ה ע"ב תניא חתן ושושביניו וכל בני החופה פטורין מן התפלה ומן התפילין (פירש"י מתפלה דבני כוונה ומן התפילין דשכיח שכרות וקלות ראש) וחייבים בק"ש (פרש"י דמלות כוונתה אינו אלא פסוק ראשון . ויכולין לייאב דעתן שעה קטנה כדי לקרות פסוק ראשון) משום ר' שילא אמרו חתן פטור . ושושביניו וכל בני חופה חייבי' (פירש"י חתן פטור מק"ש דטריד . ושאר בני חופה חייבים . ול"ל דהני תנאי העוסק במלוה פטור מן המלוה) וז"ל הרא"ש הני תנאי א"ל דעוסק במלוה פטור מן המלוה דלא כרש"י הכ"ל אלא דת"ק מחייב להו בק"ש משום דעיקר כוונתה בפסוק ראשון ובקל יוכל לכוון ולייאב דעתן בפסוק א' . ור"ש סבר דחתן א"א לו לכוון דעתו כלל ור"ש לא קאמר דשושביניס ובני חופה חייבים אלא בק"ש . אבל בתפלה ותפילין מודה דפטורים ולא משום דעסיקי במלוה ניהו דא"כ אפי' מק"ש נמי לפטרו.א"ו לא מיקרי עוסקים במלוה והא דפטורי מתפלה לפי שמתוך שמתחן א"א להם לכוון להתפלל משום דשכיח בחופה שמחה וקלות ראש עכ"ל ופי' הב"ח דבריו דמ"ש ולא משום דעסיקו כו' דא"כ אפי' מק"ש כו' דאע"ג דכ' לעיל כיון דעיקר כוונה פסוק א' בקל יוכל לכוון מ"מ תיקשי לר"ש דפטור לחתן מק"ש . א"כ א"א דעוסקי במלוה מקרי גם הם יפטרו . דבשעה שהן קורא"ש ק"ש והחתן אינו קורא באותה שעה אין יכולין לשמח עם החתן א"ו דמה"ע לא מקרי עוסקי במלוה עכת"ד והעתקתי כל הנ"ל כי בזה יובנו כ"ד מ"א שבס"ק זה: כיון שפטור ר"ל מה"ע לא הוי עדות שקר דהא בשעה זו לא חל עליו המצו' וכי

בשבת וי"ט ולילה שקורין ק"ש בלי תפילין כיון דפטור באותו זמנים לא הוי עדות שקר : ודוחק לו' בהא כו' דזהו דוחק ע"ש וא"ל דבגמ' לא קאמר כו' אין כוונת מ"א במ"ש וא"ל דבגמר' כו' לייאב דזה דברי רמ"א . דהא ע"כ רמ"א לא ס"ל כן דהא בתשו' שם כ' רמ"א בעצמו לייאב סוגי' הש"ס הבגמ' לא פטרן אלא כל היום אבל בשעת ק"ש חייבים ובהדוחק לו' שכ' מ"א אלא שמ"א בא לייאב מהגא הטולם שכ' שם בתשו' שהחמהגא שהחתן ושושביניס מניחים תפילין וע"כ א"ל משום דהוי כמעיד ע"ש וע"כ צריך לחלק בין הכא לשאת ויום טוב ולילה אבל לייאב סוגית הש"ס א"ל דבגמ' ל"ק כו' אלא בפ"א לכך לא הוי כמעיד עדות שקר בפסוק א'. ולא הזכר מלות תפילין . אבל מלשון רש"י כו' שכ' דמלות צריכות כוונה כו' ויכולים לייאב כו' כנ"ל . דס"ל כדעת רש"י דהטעם כו' הל' מנומנם דודאי גם לרש"י טעם הני תנאי משום שא"י לכוון ולפי זה לדידן דבלא"ה אין מכוונים הין חייבים אלא ר"ל לדידן איכא טעם אחר לפטור אליבא דרש"י כיון דרש"י ס"ל דמקרי עוסקי מצו' אלא דהני תנאי ס"ל עוסקים במלות חייבים במלות . ולכך הוצרך לטעם שא"י לכוין א"כ לדידן דקי"ל כמ"ד כו' שכ' על דברי ת"ה הנ"ל שאין שכרתו נ"ל.ופטורים מכוון ר"ל תפיין ק"ש ותפלה:(ס"ק ח) ותגריה' כו' דמחזיר אבידה כו' אע"פ שנוטל ע"ש . דתנן המודר הנא' מחבירו כו' ומחזיר לו אבדתו ובמקום שנוטלים שכר על השבת אבדה תפול הנאה להקדש. ואהא דתקמחזיר ל"א פליגי רב אמי ורב אסי חד אמר דוקא בשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבדה דהא מחזיר לו דבר שהוא שלו ולא מקרי הנאה אבל בשנכסי בעל אבדה אסורים על המחזיר אסור להחזיר לו דקמהני בעל אבדה להחזיר פרוטה דר"י דלא בעי למיתב פרוטה לעני כיון דעוסק במלוה פטור ממלות לדקה וחד אמר אפי' נכסי בעל אבדה אסורים על המחזיר מותר דפריטי דר"י לא שכיחי ומבואר שם בגא"ש ור"ן דלמ"ד דמיירי דוקא בשנכסי מחזיר אסורין אבל בעל האבדה סיפא דקתני בתקום שנוטלין כו' מיירי בשהמחזיר אינם נכבד ואינו רוצה ליקח השכר מבעל האבדה אסור לעצמו ולכך תפול להקדש מ"מ מבואר שם בסוגייא דסיפא ובתקום שנוטלים כו' אריש קאי ומשמע דאין חילוק בין ריש לסיפא כ"א שתפול שכר להקדש א"ל ה"ל נפלוגי בסיפא ולא שמעו' חדושא דבתקום שנוטלים שכר אפילו בשנכסי בעל אבדה אסורים על המחזיר מ"מ מותר להחזיר לו דכיון דנוטל שכר ליכא משום פרוטה דר"י דהא ל"מ עוסק במלוה (ושכר מותר ליטול כמבו' שם בר"ן כיון דאינו נוטל כ"א שכר בעלה א"כ לא משתכר כלום דהא נגד השכר בטל ממלאכתו ומפסיד סך זה ע"ש) א"ו דאפי' נוטל שכר מקרי עוסק במלוה: ע' סי' תל"ג ס"ח . ר"ל דמבואר כן דא"ל לבדוק בגל מפני שכנת עקרב אע"ג דשלוחי מלוה אינן ניזוקים מ"מ חייבי' שמא תאבד לו מחט קודם שבדיקה ויחפוש אחרינ אחר שלוש שבדיק' דאז כבר אינו עוסק במלוה אבל להא ל"ל שיחפש בשעת בדיקה דאז עוסק דמחפש גם אחר המחט מ"מ כיון דעיקר כוונת החיפוש משום מלות בדיקות חמץ מקרי עוסק במלוה וע"ש במ"א הביא ראיה מלדקה וה"ה התם בהשבת אבדה : (סעיף קטן ט) זולת כו' הקשה כו' גם מק"ש דפטורים מכל המלות ואיך משכחת לה מ"ש להניחן בשעת ק"ש ותפלה : ולכן חולק כו' כמ"ש בהגה"ה כו' אין הכונה בהאי חילוק רלה רמ"א לייאב קושייתו על הרב"י דז"א דבס' ד"מ לא תי' כלום.וגם אין תי' זה מספיק לייאב דברי הרב"י . דממ"ל אם לריך לטרוח פטור גם מק"ש . ואם א"ל לטרוח מנבד ק"ש אפי' כל היום חייב בתפילין וכל המלות אלא כוונת מ"א במ"ש ולכן חילק כו' שב"י שהקש על הרב"י לכן חולק על דינו של הרב"י וכותב לפי הנראה לרמ"א שעולה מדעת הפוסקים אף שלא כ' רמ"א בלשון י"א כן דרכו וכמ"ש גם מ"א לעיל סי' ל"ג ס"ק ה' ע"ש : למה השמיטה כו' ר"ל הא

באר הגולה

ד כ"י בפי' פירושלי' שבנית בא"ח רא"י לא' שב' בשם הר"ם ה מועד קטן כ"א דכרכות תמן תניון כשים ובגדיס וקבטים פטורים כו' והרי מיכל בת כושי כו' ר' חזקיה בשם ר' אבהו מיכל ב"ש מיתו בה חכמים לאשה של יונה הושבה וי"ל דגם בגמ' ס"ל כן אלא לא הוצרכו להביאו אלא מ"ד דבשיש חייבות ודחו ליה דס"ל כמ"ד רשות ומותרות לבל ר' אבהו: ס"ל אע"ג דסומכות רשות אפ"ה אמורות כנ"ל : ס"ד המניח כו'. בכל בו ב' בשם הר"ת שאסור להניח וכמ"ש בבנ"ה אבל ב"י חלק עליו וכ' ודאי יש ליזהר אבל אין לפטורו מתפילין משום זה וכמ"ש בשובה ס"ו ב' ליתא כו' וערש"י ד"ה שרגילין כו' ודאק עצמו להרץ ועמ"ש : ס"ה מבאן וכו'. לפון הטור כאן ובוה כשיעת הרמב"ם בפ"ד שם שהם דבריה הבני מנוח ולא חילק כלל ופסק על הסוגיא דפ"ב דשובה אבל הסוגיא דמ"ק שם דוקא שאינו חולץ בפנים חדשות וכ"כ ברי"ף פ"ג דמ"ק ואע"ג דבסוגיא דשם משמע דוקא לאחר מלחמת יום הבני משום מלחמת היום ככולו וכמ"ש סי' שפ"ח פ"א אבל הרי"ף פסק בזה על מ"ש בפ"ב דשובה וה"מ כו' ומש"ש במ"ק שני ימים וג' לאו משום אבילות אלא שבלא"ה לילה אסור בתפילין אחר ב' וג' תה"ל וכ' שכ"מ בת"ר וירושלמי דשם הניח לבל ביום ראשון אינו נוהג הפילין ביום ב' נוהג ואם בא פיסים חדשות ה"ז חולצן כל ז' דר"י דאין ז' ביום נוהג ואם בא פיסים חדשות אינו חולצן וזה מתורץ הא שקשה בלא פ"ח אינו חולצן אבל הרמב"ן ס"ל דביום ב' לאו משום אבילות ואמתי ס"ל חולצן אבל לפי הירושלמי ניחא דבל ז' הדין כן ולאו משום מותר דיום ב' וכ"כ ש"ם וכ"כ בעוי"ד סי' שפ"ח אבל בש"ע שם בשמיעו וכ' הרא"ש ועוש"ע שם דוקא אחר שתבן אחתה וכ"מ בגמ' שם ימים כו' ושתוש' שני ימים כו' ומשמע דלא בשלישי כו' : ס"ו בט' באב כו'. תוס' שם. דלא אמרו בסוף תענית כל מלות כו' אלא הבוהגות כל ז' ופרושי קתפרש הדע דהא מותר בעשיית מלאכה בתקום כמנהגו כמו אבל שא"ל מה יאכל ובן בשאילתא אלנס מביב כמ"ש בתוספתא שם כמו לאחר ג' . הרא"ש סוף תענית : ס"ז אחן כו'. עתוס' שם סד"ה אחן ואקש"ם לתודיה כו' וכן פרש"י וש"פ ופ' כר' שילא ובתש"ל סי' ע' ס"ג דבתם מתני' כותיה ובש"ע השמיט דין בתפילה ובעמו כמ"ש תוס' והרא"ש דהא דפטירי לאו משום דעוסק במלוה דא"ה לאפי' מק"ש נפטרו אלא משום דאין יכול לכוון משא"כ עכשיו וכמש"ל סי' ע' ס"ג : ס"ח זולת כו'. כ' כ"י שהרמב"ם השמיט לדין זה

לבושי שרד

וי"ט. משא"כ לילה זמן תפילין מדאורייתא עיין ר"ם למ"ד : מ"א סק"ד (°) לימא קסבר ר"י. פירש"ד קס"ד ברגילין בטומאה שמא יראה שהרהור מצוי בהם הרהור לחיד לא מיתסר ותירץ הכ"י דס"ד דהתם שמא בבר ראה קרי מש"ה פריך לימא קסבר כו' והקשה המ"א דאכתי מהמתרץ קשה כיון דהמתרץ מחדש דהתם על להבא הוא אם כן בהרהור שני וק"ל: סק"ח (°) משמע דחייב מיד כו' ומשמע דהא מילתא בתפי נפשיה : סק"ז (°) דתנא ר' שילא . פרק ב' דשובה תתן ושושביניו וכל בני החופה פטורים מתפלה ותפלין וחייבין בק"ש ר' שילא אמר חתן פטור וכולן חייביס. פירש"י שעתא דת"ק בהפלה משום דבעי כוונה ותפילין משום שכרות וחייבין בק"ש דאין מלות (לריכות ל"ל) כוונה רק בפסוק ראשון ור' שילא ס"ל חתן פטור מק"ש משום דטריד ואתר בני חופה חייבים ולית להו להני תנאי העוסק במלוה פטור מן המלוה מדמחייבי בק"ש לת"ק אפילו חתן ולר' שילא בני חופה חייבים ורא"ש כתב דאית להו בע"ב פטור מן המלוה ואפ"ה מחייב ת"ק בק"ש גם להחתן משום דבקל יכול לכוון בפסוק ראשון ולר' שילא שחתן אינו יכול לכוין כלל ור' שילא ס"ל דבל בני החופה לא מיקרו כלל עוסקי במלוה ע"ש בהרא"ש ופסק כרב שילא.משא"כ לרש"י מיקרו כולהו עוסקי במלוה. ממילא לדידן דקי"ל הע"ב פטור מן המלוה כולהו פטורי' בלאו טעמא דבלוה רק משום עוסק במלוה פטור מן המלוה חה מוהג גם בזמן הזה ובזה תבין כל דברי המג"א: סק"ח (°) פסי' תל"ג ס"ח ע"ש במג"א סקי"ד דמיקרי עוסק בתלוה אם עיקר כוונתו למלוה אף אם יש גם קלת לחמתן: סק"ט (°) ותה שנהתק הרמב"ם השמיט דין כותבי תפילין דפטורין מכל המלות וכתב הב"י דסמך אירושלמי דבותבי תפילין חייבים לכן פסק כך המחבר דדוק' כל היום פטורין ולא בשעת ק"ש והר"ב בהג"ה חולק דגם מק"ש פטורים הירושלמי לא פליג רק דמיירי שיכול לעשות שניהם ומוכן דברי המ"א :

ט"ז מגן דוד

ד ר' אמר אמ"ה ימיח שמיהם [מ"ע סי' ס"ו ע' ס"ג] : ג מוחין כו' . מפני שלריכין גוף נקי וגשים אינם זריזות להזהר אבל אם היו מייבים לא היו פטורין מה"ע דהוי רמי אפשייהו ומזהרי בל"ל דלא כע"ת : ד מהרהור . הרב"י הק' ע"ז מסוכה רי"א הילדים לעולם חולין שרגילין בטומאה ופירש"י שהרהור מצוי בהם הרהור אינו עולה יפה דמ"מ ק' אמאי משני בילדים ונשותיהם עמהם עסקי' שמא יבאו לידי הרגל דבר הא ע"כ מ"מ להרגל דבר בלא הרהור והל"ל שמא יבאו לידי הרהור

(ב) מוחין בילדים . לפי שאינן זריזות להזהר : (ג) אבל ביום הראשון . פי' ביום המיתה פטור מכל המלות כ"ז שלא נקבר דאז מקרי אונן והטעם דביום הקבורה אסור מכל"ז שלא נקבר דאז מקרי אונן וה"ה אם שמע שמועה קרובה אסור בכ"ז להניח תפילין ביום הראשון כמו יום הקבור ע"ז בי"ד סי' ת"ב ס"ק א' ומהריט"ץ בחידושיו לפרק איזהו נשך דף י"ב כ' דנקטינן דדוקא יום המיתה ויום הקבור' פטור מן התפילין יום ראשון אבל בשהמיתה היה יום אחר והקבורה יום אחר חייב בתפילין ולפי"ז ביום ראשון פטור מן המלות ועכ"ז (ה) חייב . משמע דשיב מיד אבל בי"ד סי' שפ"ח כ' אחר הכן החמה עמ"א וע"ש . כ' הרא"ש ז"ל דאין להניח תפילין דר"ת בלשון י"א כן דרכו וכמ"ש גם מ"א לעיל סי' ל"ג ס"ק ה' ע"ש : למה השמיטה כו' ר"ל הא

להחמיר על עצמן (ב) ג

ביום הא' ותפילין אקרי פאר בפסוק : (ד) אלא יפה לגד אחר · הטעם דזלזול הוא שמנלה ראשו בפניו כ"פ רש"י בחלק אבל רביו הטור הכי' מימרא א' מאי תקנתיה לכרוך רביה בריש כו' וי"ל לפ"ז הטעם דהוה כמור' הורא' בפני רבו דהם היו מניחין תפילין כל היום וכי חולין התלמיד תחילה מחזי כמורה הוראה שהגיע העת לחלון תפילין ופ"כ יש תקנה בשכורך רבו תחלה ומ"ש הטור (°) והדר כרבי תלמידים פי' שחייב לעשות כן בשכורך רבו תחלה דכ"ז שלא יכרך התלמיד מיחזי כמאן דרוצה לנכת לבית הכסא ויחזור וימיחם גם מ"ש הטור לא כפר לאנוחי תפילין אלא (°) למאן דקרי הראה דמיירי שתפילין עליו כל היום דוקא ומלאתי כתוב בשם מהר"ר שבאה דבשתלמיד אין לו תפילין אין לו לבטול מבעל לרבו או לחלון לו במקום שאין מכירין אותו שמא יאמרו עליו שהוא עבד כמ"ש בי"ד סי' רמ"ב הלכך אסור למיחלן קמיה רבים דבראה דחולן כדי שלא יסתמם לרבו בגבילת שגדל וחלילתו עכ"ל וקשה דא"כ במקום שמכירין אותו היה שרי לחלון תפילין בפני רבו וזה ודאי אינו דהא אסרוהו בכל מקום :

כל

הטוסק בגמ' אפשר דלא מפטר עכ"י כתב סמ"ג מוכח בברכות דף י"ח כל הפטור מק"ש פטור מתפילין:יד לפני רבו מדסתם הרב"י משמע דס"ל אפי' חלון רבו תחלה אסור ויש שם בעור דלא חלן רבו תחלה מותר לחלון והטעם דהוי כמורה הלכה בפני רבו שמורה שהגיע זמנו לחלון ובסל"ה כ' בשם הגאון מהר"ש הטעם כשחולן תפילין מוטב עצמו מלשמש רבו כדאיתא בי"ד סי' רמ"ב דאסור להתיר לו מעצל ולהוליך כליו אחריו למרחץ שמא יאמרו עבד הוא אבל כשיש לו תפילין בראשו מותר לעשות כל המלאכות אבל בשרבו חלן תפילין גם הוא מותר לחלון דאין לומר עליו עבד הוא שהרי גם רבו אין לו תפילין בראשו . (°) עש"ס כ"ז : טו תפילין קודמין · שהם חובת הגוף מיהו לדידן שאין מניחין רק בשעת ק"ש ותפלה אם אפשר בשאלה מזוזה קודמת דא"ח בשאלה :

לט **א** אז קטן · כ"ל כיון (°) דילפי' מקרא בני' שיהא דוקא גדול ממש *) דהיינו שהגיע שתי שערות אחר שהוא בן י"ג שנה אבל בספיקא פסול לכתוב **עד** שיהא (°) בן י"ח שנה כמ"ש בא"ע סי' קמ"ח סכ"ה ובח"מ סי' ל"ה לענין עדות ועסי' כ"ה ס"ה וס"ט וס"י קל"ע ס"י : ב כותי כו' · כ"ל דעכו"ם בלא"ה פסול שאינו כותב לשמה כמ"ש סי' ל"כ ס"ע ול"ל דאפי' להרא"ש (°) דמיקל בעיכוד מחמיר בכתיבה וכ"מ פשטא דתלמודא בגיטין דמוקי לה בגר שחזר לסורו דלא כע"ת וכ"פ הרא"ש בס' ס"ת : ג מומר לכל התורה · (°) או להכעיס אפי' לעבירה א' אבל לתיאבון לעבירה א' לא מיפסל [ב"י] חלק א"ח וכתב במח"ב בק"א בשם אור צדיקים שא"כ בשם הרמב"ן ומהרח"ר שחייב כל אדם לומר ד' פרשיות תפילין בעודן עליו והב' פ' אומרים בק"ש וקדש והיה כי יביאך צ"ל קודם ברוך שאמר שהם קודמת לשמע והיה אם שמוע עכ"ד ונראה שאם א"א לאומרם קודם ב"ש יאמרם אחר עלינו קודם שמסיר התפילין עכ"ל והעולם נהגו לומר קדש והיה כי יביאך וק"ש בתפילין של ר"ת שמניחים אחר התפלה ויש מדקדקים לו' גם של רש"י קדש והיה כי יביאך קודם ב"ש והנוהג כן אם לא אמר בתפילין של רש"י על מה שיאמר אחר כך בתפילין של ר"ת אלא יקרא קדש והיה כי יביאך קודם שיחלוץ של רש"י : (יד) קודמים. עבה"ט ועיין לעיל ר"ס כ"ה לענין תפילין וציצית ומשם נלמוד לכאן :

סי' לט (א) או קטן. עבה"ט וכתב בבכור שור בניטין דף מ"ה דתפילין שכתבן חרש או שוטה פסולין אע"ג דבש"ע לא הזכיר אלא קטן לחוד וע"ש שכתב לתרץ קושית המג"א על הב"י מיו"ד סימן הנ"ח וכ' בנודע ביהודה מ"ת סי' א' תפילין שכתבן נער בן י"ג שנה ויום א' או יותר קצת ולא בדקוהו אם יש לו סימני גדלו' ואין לפנינו התפילין כשרים דסמכינן אחזקה כיון שהגיע לכלל שנים הביא סימנים אבל לכתחלה לא ויש לגעור בסופרים שמניחים לנערים לכתוב תפילין ואין מדקדקים אם הביאו סימני גדלות או לא ע"ש וכתב במח"ב בשם דברי יוסף סי' י"ב דאם כתב טומטום או אנדרוגינוס פסול ואם טומטום שנקרע ונמצא זכר כשרים ע"ש ובדינים אלו לא מהני גדול וכשר עומד ע"נ כיון שהטעם הוא דכל שישנו בקשירה ישנו בכתיב' : (ג) מומר. עבה"ט ועיין בנט פשוט סי' קכ"ג שבזמנינו מי שאמר אלך ואמסור

סקי"ג (°) אבל העוסק בגמרא. דתורה י"ל שהיא עצמה אות שמור בה יראת מלרים : **ט"ז סק"ד** (°) והדר כרבי תלמידים לעומר הלאי והדר כרבי מיומר אלא דקמ"ל דבי כרבי רבו מחויב התלמיד לכרוך גם כן דאל"כ נראה שאומר הפך רבו והיינו שאם הרב אחר שחלק תפילין כרבו והכיתן בתוך מורה דעתו שבכר עם לחלון לפי שמחוך לערב ואם התלמיד חלן ולא כרבן מיחזי כרוגז' להכיתן עוד מש"ה לא סגי שיחלון התלמיד אלא שגם יכרוך כמו שעשה הרב: (שם) (°) לאמלן דקרי. שיודע ללמוד :

סימן לט **מ"א סק"א** (°) דילפינן מקרא.דאלו במידי דרבנן לי"ל כיון שהגיע לי"ג שנה מסתמא הבי' שערות : עיין לק' סי' כ"ה במג"א ס"ק ז'. ועיין בכור שור גיטין דף מ"ב : (שם) (°) בן י"ח שנה. האחרונים תמהו על זה דלא מצינו בשום מקום שד שיעור' להלות שהבי' שערות : **סק"ב** (°) דמיקל בעיכוד. שם בסי' ל"ב סעיף ט' בגדול עע"ג : **סק"ג** (°) או להכעיס. ומ"ש המחבר מומר לדבר אחד הייגו להכעיס : (שם) (°) בי"ד סי' ב' דאם אוכל נבלות בלי תיאבון אף שאינו להכעיס לא מיקרי כר זביקה כיון שאינו מושם לאותו דבר עצמו הוא הדין הכא : (שם) (°) וכתב הר"ן דאינו אלא כאפי נפשי' הוא ולא קאי כמומר אלא להכיח תפילין אלא קאי אדברי המחבר שהם מש"ם דגיטין דמומר לדבר אחד פסול לכתיבת תפילין ע"ז כתב הר"ן שם דכיון דאינו מומר לכל התורה אין פסולו רק מדרבנן וא"ז הקשה הא ע"כ בלהכעיס מיירי דאלו להיתאבון כשר וא"כ הוי דאורייתא : (שם) (°) ואין לומר דהכא מיירי. ולאומר' קאמר הר"ן וס"ל דבא"ג נמי אפי' מומר

דגול מרבבה

*) דברי נ"ע דהה בכך שהוא בן י"ח שנה לאבתי לריך בדיקה אם הבינ' שתי שערות ולא מבר בשום מקום שיהיה בן י"ח עדיף מבן י"ב לענין בדיק' שערות :

**) הר"ן כתב זה כמומר לדבר אחד ולפי דברי המג"א דגם בתפילין שהוא מומר לתפילין אינו מפסל אלא בשבק בתירא אם כן נ"ע מה ספרש יש בין מומר לתפילין למומר לאחד משאר עבירות בשביהן אם הוא לתיאבון כשר ואם שביק היתרא פסול ונ"ל בהפרש דמומר לאחד משאר עבירות אפילו שביק בתירא אינו אסור אלא מדרבנן ובמומר לתפילין אסור מן התורה דלא מיקרי כר קטיר' :

יד אפרים

שבבתב ולא מיקרי שלא כסדרן כיון שעורת האות בתיקונה כמבואר בסעיף ז':במג"א ס"ק ט' והרב ב"י במשך אחר הירושלמי וכתב שהרמב"ם במשך אחר הירושלמי שמחויב בתפילין שהוא מדאורייתא ע"ז כתב ד"ל דהירושלמי מיירי באפשר כו' ואם כן לא הו"ל להשמיט אלא אפשר דפטור אלא ע"כ הרמב"ם ס"ל דפטור בכל גווניא וסמך על מ"ש בהל' ק"ש ובמש"ל : ס"ק י' דפריך ולאחדו בסוכ' ר"ל שיאחזו בסוכה כנ"ל : מ"א ס"ק יד שהרי גם רבו אין לו תפילין ולפ"ז הא

הגהות רקע"א

מג"א ס"ק י"ג פטור מתפלין .מתפלה כנ"ל:מג"א ס"ק י"ד הגאון מהר"ש הטעם. וכזה ממש כ' המהרש"ל ח"ה פ' חלק דק"כ בתה דאיתא שם . וזה הדבר אשר הרים יד במלך שלמה הר"כ דחלק תפלין לפניו. עיי"ש :

סי' לט במג"א ס"ק א' באהע"ז ס"ק נ"א בצ"ל : (שם) בן י"ח שנה נ"ב צ"ל כ' שנה כמ"ש סי' קנ"א במג"א סעיף כ"ה בצ"ל ושעמא דרוב אנשים המתאחרים להביא ב'

חתם סופר

סי' לט (א) אז קטן. עבה"ט וכתב בבכור שור בניטין דף מ"ה דתפילין שכתבן חרש או שוטה פסולין אע"ג דבש"ע לא הזכיר אלא קטן לחוד וע"ש שכתב לתרץ קושית המג"א על הב"י מיו"ד סימן הנ"ח וכ' בנודע ביהודה מ"ת סי' א' תפילין שכתבן נער בן י"ג שנה ויום א' או יותר קצת ולא בדקוהו אם יש לו סימני גדלו' ואין לפנינו התפילין כשרים דסמכינן אחזקה כיון שהגיע לכלל שנים הביא סימנים אבל לכתחלה לא ויש לגעור בסופרים שמניחים לנערים לכתוב תפילין ואין מדקדקים אם הביאו סימני גדלות או לא ע"ש וכתב במח"ב בשם דברי יוסף סי' י"ב דאם כתב טומטום או אנדרוגינוס פסול ואם טומטום שנקרע ונמצא זכר כשרים ע"ש ובדינים אלו לא מהני גדול וכשר עומד ע"נ כיון שהטעם הוא דכל שישנו בקשירה ישנו בכתיב' : (ג) מומר. עבה"ט ועיין בנט פשוט סי' קכ"ג שבזמנינו מי שאמר אלך ואמסור

באר היטב

למי שצריך להם אבל אם עושה כדי להשתכר לא מקרי עוסק במצוה . מ"א : (ט) אחרת . כל זה מיירי שכבר התחיל לכתוב קודם שהגיע זמן ק"ש אבל משהגיע אסור להתחיל סי' ע"ב ס"ב : (י) מצטער. אפילו מפני הצינה . מגן אברהם : (יא) בעיו . דוקא כשא"ל לו לייסב דעתו ב"ח : (יב) בתורה אבל העוסק בגמרא אפשר דלא מיפטר עיין ס"י : (יג) בפניו . ולא יחלון קמי ס"ת . ע"ל סימן כ"ה סי"ג : (יד) קודמין . ואם אפשר בשאל' מזוזה קודמת דאי אפשר בשאלה . מ"א :

לט (א) אז קטן . ובגיגן ס"הא דוקא גדול ממש דהיינו שהגיע שתי שערות אחר שהוא בן י"ג שנה אבל מספיקא פסול לכתוב עד שיהא בן י"ח שנה . מ"א : (ב) אז כותי. כ"ל דעכו"ם בלא"ה פסול שאינו כותב לשמה. מ"א : (ג) מומר . מומר לכל התורה אז להכעיס אפי' לעבירה א'. אז מומר אפילו לתיאבון

סי' לט (א) אז קטן. עבה"ט וכתב בבכור שור בניטין דף מ"ה דתפילין שכתבן חרש אז שוטה פסולין אע"ג דבש"ע לא הזכיר אלא קטן לחוד וע"ש שכתב לתרץ קושית המג"א על הב"י מיו"ד סימן הנ"ח וכ' בנודע ביהודה מ"ת סי' א' תפילין שכתבן נער בן י"ג שנה ויום א' אז יותר קצת ולא בדקוהו אם יש לו סימני גדלו' ואין לפנינו התפילין כשרים דסמכינן אחזקה כיון שהגיע לכלל שנים הביא סימנים אבל לכתחלה לא ויש לגעור בסופרים שמניחים לנערים לכתוב תפילין ואין מדקדקים אם הביאו סימני גדלות אז לא ע"ש וכתב במח"ב בשם דברי יוסף סי' י"ב דאם כתב טומטום אז אנדרוגינוס פסול ואם טומטום שנקרע ונמצא זכר כשרים ע"ש ובדינים אלו לא מהני גדול וכשר עומד ע"נ כיון שהטעם הוא דכל שישנו בקשירה ישנו בכתיב' : (ג) מומר. עבה"ט ועיין בנט פשוט סי' קכ"ג שבזמנינו מי שאמר אלך ואמסור

שערי תשובה

ובש"ן כתב ג"כ בשם ספר דרך המלך דלא כמהריש"ן : (יב) בתורה'. עבה"ט והם דברי המג"א ומ"ש עיין ב"י ר"ל דבב"י מבואר שאף שכתב לייסב דברי בעה"ע דמחלק דדוקא בתורה משום זכרון יציאת מצרים כו' דלא תקשי עליו ממ"ש הטור מ"מ סיים בה שאין דברי בעה"ע נראים וכן בש"ע כאן נראה שמסכים לדברי רבינו יונה ע"ש וכן נראה מהירושלמי ריש שבת נבי מספיקין לק"ש כו'. וע' בש"ת בית אפרים חלק א"ח וכתב במח"ב בק"א בשם אור צדיקים שמ"כ בשם הרמב"ן ומהרח"ר שחייב כל אדם לומר ד' פרשיות תפילין בעודן עליו והב' פ' אומרים בק"ש וקדש והיה כי יביאך צ"ל קודם ברוך שאמר שהם קודמת לשמע והיה אם שמוע עכ"ד ונראה שאם א"א לאומרם קודם ב"ש יאמרם אחר עלינו קודם שמסיר התפילין עכ"ל והעולם נהגו לומר קדש והיה כי יביאך וק"ש בתפילין של ר"ת שמניחים אחר התפלה ויש מדקדקים לו' גם של רש"י קדש והיה כי יביאך קודם ב"ש והנוהג כן אם לא אמר בתפילין של רש"י על מה שיאמר אחר כך בתפילין של ר"ת אלא יקרא קדש והיה כי יביאך קודם שיחלוץ של רש"י : (יד) קודמים. עבה"ט ועיין לעיל ר"ס כ"ה לענין תפילין וציצית ומשם נלמוד לכאן :

לבושי שרד

סקי"ג (°) אבל העוסק בגמרא'. דתורה י"ל שהיא עצמה אות שמור בה יראת מלרים : **ט"ז סק"ד** (°) והדר כרבי תלמידים לעומר הלאי והדר כרבי מיומר אלא דקמ"ל דבי כרבן רבו מחויב התלמיד לכרוך גם כן דאל"כ נראה שאומר הפך רבו והיינו שאם הרב אחר שחלק תפילין כרבו והכיתן בתוך מורה דעתו שבכר עם לחלון לפי שמחוך לערב ואם התלמיד חלן ולא כרבן מיחזי כרוגז' להכיתן עוד מש"ה לא סגי שיחלון התלמיד אלא שגם יכרוך כמו שעשה הרב: (שם) (°) לאמלן דקרי. שיודע ללמוד :

סקי"ד (°) עשה"ז (°) בן י"ח. ע"ש בש"ת בית אפרים ס"ק כ"ט :

סימן לט **מ"א סק"א** (°) דילפינן מקרא.דאלו במידי דרבנן לי"ל כיון שהגיע לי"ג שנה מסתמא הבי' שערות : עיין לק' סי' כ"ה במג"א ס"ק ז'. ועיין בכור שור גיטין דף מ"ב : (שם) (°) בן י"ח שנה. האחרונים תמהו על זה דלא מצינו בשום מקום שד שיעור' להלות שהבי' שערות : **סק"ב** (°) דמיקל בעיכוד. שם בסי' ל"ב סעיף ט' בגדול עע"ג : **סק"ג** (°) אז להכעיס. ומ"ש המחבר מומר לדבר אחד הייגו להכעיס : (שם) (°) בי"ד סי' ב' דאם אוכל נבלות בלי תיאבון אף שאינו להכעיס לא מיקרי כר זביקה כיון שאינו מושם לאותו דבר עצמו הוא הדין הכא : (שם) (°) וכתב הר"ן דאינו אלא כאפי נפשי' הוא ולא קאי כמומר אלא להכיח תפילין אלא קאי אדברי המחבר שהם מש"ם דגיטין דמומר לדבר אחד פסול לכתיבת תפילין ע"ז כתב הר"ן שם דכיון דאינו מומר לכל התורה אין פסולו רק מדרבנן וא"ז הקשה הא ע"כ בלהכעיס מיירי דאלו להיתאבון כשר וא"כ הוי דאורייתא : (שם) (°) ואין לומר דהכא מיירי. ולאומר' קאמר הר"ן וס"ל דבא"ג נמי אפי' מומר

דגול מרבבה

*) דברי נ"ע דהה בכך שהוא בן י"ח שנה לאבתי לריך בדיקה אם הבינ' שתי שערות : עיין לק' סי' כ"ה במג"א ס"ק ז'. ועיין בכור שור גיטין דף מ"ב : (שם) (°) בן י"ח שנה. האחרונים תמהו על זה דלא מצינו בשום מקום שד שיעור' להלות שהבי' שערות ולא מבר בשום מקום שיהיה בן י"ח עדיף מבן י"ב לענין בדיק' שערות :

**) הר"ן כתב זה כמומר לדבר אחד ולפי דברי המג"א דגם בתפילין שהוא מומר לתפילין אינו מפסל אלא בשבק בתירא אם כן נ"ע מה ספרש יש בין מומר לתפילין למומר לאחד משאר עבירות בשביהן אם הוא לתיאבון כשר ואם שביק היתרא פסול ונ"ל בהפרש דמומר לאחד משאר עבירות אפילו שביק בתירא אינו אסור אלא מדרבנן ובמומר לתפילין אסור מן התורה דלא מיקרי כר קטיר' :

יד אפרים

שבבתב ולא מיקרי שלא כסדרן כיון שעורת האות בתיקונה כמבואר בסעיף ז':במג"א ס"ק ט' והרב ב"י במשך אחר הירושלמי וכתב שהרמב"ם במשך אחר הירושלמי שמחויב בתפילין שהוא מדאורייתא ע"ז כתב ד"ל דהירושלמי מיירי באפשר כו' ואם כן לא הו"ל להשמיט אלא אפשר דפטור אלא ע"כ הרמב"ם ס"ל דפטור בכל גווניא וסמך על מ"ש בהל' ק"ש ובמש"ל : ס"ק י' דפריך ולאחדו בסוכ' ר"ל שיאחזו בסוכה כנ"ל : מ"א ס"ק יד שהרי גם רבו אין לו תפילין ולפ"ז הא

הגהות רקע"א

מג"א ס"ק י"ג פטור מתפלין .מתפלה כנ"ל:מג"א ס"ק י"ד הגאון מהר"ש הטעם. וכזה ממש כ' המהרש"ל ח"ה פ' חלק דק"כ בתה דאיתא שם . וזה הדבר אשר הרים יד במלך שלמה הר"כ דחלק תפלין לפניו. עיי"ש :

סי' לט במג"א ס"ק א' באהע"ז ס"ק נ"א בצ"ל : (שם) בן י"ח שנה נ"ב צ"ל כ' שנה כמ"ש סי' קנ"א במג"א סעיף כ"ה בצ"ל ושעמא דרוב אנשים המתאחרים להביא ב'

מחצית השקל

בריאתא דכותבי תפילין כו' פטורים כו' וכתב דהרמב"ם כמך עצמו על הירושלמי דקתני התם דת"ק מחייב לכותבי ספרים בק"ש אבל לא בתפלה ור"ח בן עקיבא מחייב להו אפילו בתפלה ולכן פסק כהירושלמי דהם רבים ע"ש : והרב"י כתב שנמשך כו' כל"ל שאפשר לקיים שתיהן כו' אבל המ"מ שהביא מ"א שבכתב דהרמב"ם ס"ל אפי' א"ל לערוה א"ש פטור ע"כ לא ס"ל כן : (ס"ק י) צריך כו' וכן גבי חתן דפריך ולחדי בסכה כל"ל ר"ל לקיים שמחת חתן בסוכה ואמאי אמרינן התם דחתן כו' פטור מן הסוכה · ומשני אין שמחה אלא בחופה : (ס"ק י"ב) שאין דעתו כו' עמ"ש ס"ה במ"א סעיף קטן ו' דמה"ע אבל מיום שני ואילך חייב אע"ג דמלטער . דבעי ליתובי דעתי' וע"כ מיירי בכא בא"א לו לייסב דעתו : (ס"ק יג) הקורא כו' אפשר ל"מ דהטור הביא בשם מכילתא דקורא בתור' פטור מתפילין . ורשב"א כתב דלא קיי"ל הכי דהא רבנן קשישי דתורתן אומנתן ומכחי תפילין כו' ואילא בעל הציעור דדוקא בקורא בתורה פטור אבל לא בתלמוד ואינהו בגמ' עסקינן · וכ' הטור דאין נראה לחלק דהא לענין ברכת התורה מקרא וגמרא חד דינא א"ל והרב"ש כת' לייסב דבתורה שבכתב שמזכר בה יציאת מצרים כמה פעמים . ה"ה זוכר ע"י יציאת מצרים וא"ל שכרון אחר משא"כ בשעוסק בתלמוד מ"מ אין דברי בעה"ע נראים עכ"ל הרב"י והביא בשם הרר"י שכ' דמכילתא לא פטר קורא בתורה אלא מהנחתן כל היום אבל בשעת קריאת שמע ותפלה מודה דחייב וא"כ תו לא קשיא רשב"א הנ"ל וכן פסק בש"ע וכן כ' מ"א דרך אפשר לחלק גם בהנחתן כל היום בין תורה שבכתב לגמרא . כמו שמחלק הרב"י לבעל הציעור לענין הנחתן בשעת ק"ש ותפלה : כל הפטור מק"ש פטור מן התפל'כל"ל לענ"ד.דתנ"ה מי שמתו מוטל לפניו פטור מן הק"ש ומן התפל'ומן התפילין והתו' לא גרסי מן התפלה וקתני סיפא נושאי המטה כו' את שלמטה לורך בהן פטורים ואת שלמעה למטה לורך בהן חייבים . אלו ואלו פטורים מן התפלה . וכתבו התוס' ד"ה אלו כו' דבריהם במתו מוטל לפניו ב"ש דפטור מן התפלה ע"ש : (ס"ה יד) בפני כו' ויל"א בטור כו' כל"ל : זמן לחלון (וכ' הרב"י דלפ"ז אינו אסור אלא כשחלון סמוך לשקיעת החמה דאז זמן חלילתן כדעביל סימן ל' ולענ"ד דהנו דוקא למניחים כל היום אבל להמניחים דוקא בשעת ק"ש ותפלה האיסור הוא כשחלון אחר קדושת וכא לילין כדלעיל סי' כ"ה סי"ג) אבל בש"ע פוסק כטעמו של רש"י דגראה כמאלא בכבוד הרב גם שמנלה ראשו לפני רבו וכן אפי' כבר חלן רבו אסור : גם רבו אין לו כו' ר"ל דל"ח שיאמרו שהוא עבד אלא בדאיכא תרתי לריעותא שעושה מלאכה בזויה מלאכת עבד וגם אין לו תפילין בראשו דאין דרך עבדים להניח תפילין :

סי' לט (ס"ק א') אז קטן . ג"ל כיון דילפי' מקרא כו' דקי"ל בדבר דרבנן כגון תפלה כיון שהגיע לי"ג שנה ויום ג' שמכינן על החזקה דודאי הביא שתי שערות בדלק' סי' כ"ה ס"ה בהג"ה: אבל בדבר שהוא מה"ת כגון להוציא אחרים בברכת המזון לא סמכינן על החזקה אלא בעי לידע שודאי הביא ב"ש וכמ"ש מ"א סימן קל"ט סק"ו ע"ש : אחר שהוא בן י"ג שנה . ר"ל דאותן שערות שהביא קודם י"ג שנה לא מהני דשומא בעלמא ניכהו : עד שיהיו בן י"ח שנה ע"כ ט"ס ים פה וכן

תמה בס' א"ר דנ' מדות ים אם הביא ב' שערות אחר י"ג שנה ה"ה גדול . ואם הגיע לכ' שנה ולא הביא ב' שערות ונולדו בו סימני סריס ה"ה גדול ואם עבר עליו עשרים שנה ולא הבי' ב' שערות גם אין בו סימני סריס ה"ה קטן עד שיעברו עליו ל"ו שנה וכ"ז מבואר שם בח"מ אבל שיעור ח"י שנה לא שמענו (כ"א בגמ' יש דעה א' דשל כשהוא בן ח"י ונולד בו סימני סריס ה"ה גדול אבל לא קי"ל הכי) אלא לענין מינוי לדיין הוזכר שם סימן ז' שיעור ח"י שנה ע"ש : (ס"ק ב) כותי כו' כ"ל דעובדי כוכבים בלא"ה פסול כו' כמ"ש סי' ל"ב ס"ט אפילו ישראל עע"ג לא מהני לרמב"ם ובס' א"ר הקשה בשם בנו מהר"ש ז"ל דהא התוס' במס' מכות דף מ"ב ד"ה ואל כו' הקשו הא דתני בברייתא בגיטין ס"ת תפילין ומזוזה שכתבו מין מסור עכו"ם עבד אשה וקטן וכותי מומר פסולים בעכו"ם ת"ל דאינו כותב לשמה . ותי' ז"ל וי"ל דאינטריך משום עבד ואשה כו' אע"ג דתני עכו"ם ה"ל תני כותי אע"ג דסתמא לשם הר גריזים עכ"ל הרי דהתו' תירלו דנקט עכו"ם אינדי דאינך א"כ למה מחקו מ"א הלא גם בש"ע י"ל דל' הברייתא נקט אינדי דאינך עכת"ד בתו' ביאור ולענ"ד הוא הבין שהיה כתוב לפני מ"א שהיה עכו"ם וכותי והב"א מחק עכו"ם וקיים כותי לבד ואלו היה כן שפיר קפי' ליה לבעל א"ר אבל באמת לפני מ"א לא היה בגרסתו כ"א עכו"ם לבד ולא כותי לכן מסתבר ליה למ"א שבא מלד טעות המדפיס כי כן דרכם של מדפיסים בתיבות כאלו ותמורת עכו"ם ל"ל כותי דהא חזינן דעכ"ם לא העתיק ל' הברייתא' כולה דהא אפי' גרסי' עכו"ם מ"מ שביק כותי שהוזכר בברייתא א"כ ניחא ליה עפי דל"ל כותי ולא צלרך לומר אינדי דאינך ומ"ש עוד בס' א"ר דהא התוס' גם אכותי כתבו שכותב לשם הר גריזים וגרע מעכו"ם . לענ"ד הלא התוס' במס' ע"ז דף כ"ז כתבו ג"כ כמ"ש במנחות אבל לא סיימו להביא ראיה מדתני כותי דסתמא לשם הר גריזים . והיינו די"ל דבריית' מיירי קודם שמלאו להם דמות יונה בהר גריזים כדאיתא פ"ק דחולין דף ו' אלא דס"ל דאפי' כמ"ד כותים גירי אריות הם וכ"כ רש"י ור"ן להדיא במסכ' גיטין וא"כ כ"ל גבייהו דמסתמ' לשם הר גריזים וס"ל למ"א דמ"מ עבוד לשמה ודינו כישראל מומר ולאו בר קטיר' הוא ואף דלדידן אחר שנמלאו להם דמו' יונה ה"ה כעובדי כוכבים גמורים כדאית' בחולין . והכי קי"ל בי"ד סי' כ' סעיף ח' מ"מ תו לא קשיא על הרב"י פה בש"ע שהעתיק כותי דהא לדידן בלא"ה פסול דכותב לשם הר גריזים די"ל דנקט לשון הברייתא דמיירי קודם שמלאו להם דמות יונה כנ"ל: דאפי' להרא"ש דמיקל בעיכוד והיינו כישראל עע"ג דמוקי לה בגר שם"ל והוא דבגיטין דף מ"ה ע"ב קתני בברייתא מעשה בעובדי כוכבים א' בלידון שהיה כותב ס"ת והתיר רשב"ג ליקח ממנו ופריך הש"ס והא רשב"ג בעי עיכוד לשמה כ"ש דבעי כתיב' לשמה ועובדי כוכבים לא עביד לשמה ומשני דעובדי כוכבים דלידון הכ"ל לאו עובדי כוכבים ממש היה אלא גר שם"ל מחמת יראה (פי' רש"י שלא לעשות נוח לו שלא נכרת כו' עשמיה דרשב"י זה שיטון זה שיטון כו' כל"ל ולהכי פטור ג"כ מהפילין שהוא ג"כ שיטון ז"ש במנ"א ס"ק ט' והרב ב"י : ובמשך אחר הירושלמי וכתב שהרמב"ם במשך אחר הירושלמי שמחויב בתפילין שהוא מדאורייתא ע"ז כתב ד"ל דהירושלמי מיירי באפשר כו' ואם כן לא הו"ל להשמיט אלא אפשר דפטור בכל גווניא וסמך על מ"ש בהל' ק"ש ובמש"ל : ס"ק י' דפריך ולאחדו בסוכ' ר"ל שיאחזו בסוכה כנ"ל : מ"א ס"ק יד שהרי גם רבו אין לו תפילין ולפ"ז הא

הגהות רקע"א

מג"א ס"ק י"ג פטור מתפלין .מתפלה כנ"ל:מג"א ס"ק י"ד הגאון מהר"ש הטעם. וכזה ממש כ' המהרש"ל ח"ה פ' חלק דק"כ בתה דאיתא שם . וזה הדבר אשר הרים יד במלך שלמה הר"כ דחלק תפלין לפניו. עיי"ש :

סי' לט במג"א ס"ק א' באהע"ז ס"ק נ"א בצ"ל : (שם) בן י"ח שנה נ"ב צ"ל כ' שנה כמ"ש סי' קנ"א במג"א סעיף כ"ה בצ"ל ושעמא דרוב אנשים המתאחרים להביא ב'

ג מימוקי יוסף ד רש"י ורמב"ם כפ"ג מה"ת ה הרמב"ם שם ו גיטין שם ז הרמב"ם כפ"ח שם ח עור ורבי ירוחם ט גיטין שם י שם וכליבא בתרא ורמב"ם שם פ"ח ור"ן כ גיטין שם ל מנחות מב כפירוש התוספות

עטרת זקנים

לט *תפילין שכתבן מסור כין להכעים כין לתאכון וכן מומר אפילו אינו מומר אלא לאכול אחת פסולים : * אין לוקחים תפילין כו' וכן אין לומר לעכו"ם ליתן לו כזול יותר מדאי שמא יכעיס העכו"ם ויגליכם למקום אכוד כ"י וכן משמעות הגמרא :

יד אפרים

דאסור לו להתיר לו מעשל היינו דוקא כשיש לרבו תפילין כראשו דאז אמרינן כיאמרו עכד הוא כיון שעוד' תשמים של עכד ונס סימנ' מלמא שאין תפילין כראשו ולרבו יש תפילין כראשו אם כן כשרבו גם כן אין תפילין כראשו יהלה כ'אמת שעושה כדרך תלמיד לרבו : (בס"מ סעיף א') מדברי המ"א ס"ק ג' כרא' דל"ג לע"א. וכן מבואר מע"ת כ'כתב דאומר לע"א הו"ל מין וכן משמע כב"י דהכא במומר לאכד מן העכירות לכעיס אז במומר לכל התור' כשהם ואפשר דתיבת לע"א הכתוב כאן הוא ראיה ביכות לעכירה אחת : (במג"א ס"ק ט') דהתפילין ומזוזות

חתם סופר

שערות יולדו להם סימני סרים לעשרים שנה כמ"ש בב"ש באהע"ז סי' קנ"ה ס"ק י"ט ע"ש: (שם) ס"ק ד' נ"ב הב"י תמה בטעם הדבר ועי' בתוי"ט משנה ד' פ"ז דנדה דתמה על כותים אי גירי אמת הן איך עשאום כנכרים לטהר נדות ואהלות שלהם. ונראה לפענ"ד שיש כד

לט (א) כל שאינו בקשירה · ואע"פ דמסור ישנו בקשירה מ"מ כיון שסורק ממנו עור מאת עשאוהו חז"ל כמי שאינו בקשירה וכעור כשמנו תיכת מסיר והיא מחמת חסרון סופר ורבים יחכמו לומר דלא הולרך להזכיר מסור שהוא כלמד בק"ו מעבו"ס והוא אינו כקון דא"כ למה הזכירוהו כגמ' :

(ב) בכל תיקון עשייתן לפי שיש בעשייתן שי"ן לפיכך פסול לכל העשיי":(ג)אפיקורס ישרפו · כל"ל גם כעור וכ"ה כמקלת ספרים וכן מסיק מו"ח ז"ל : (ד) נמצאו ביד עכו"ס כו' · לפי שאין דרך עכו"ס לכתוב לעצמו תפילין ע"כ ודאי שמישראל הם משא"כ (°) בס"ת בסימן רפ"ח די"א יגנזו : (ה) יותר מכדי דמיסה הרבה · אבל מעט יותר חייבים לקנות כמ"ש בי"ד סי' רפ"ח : (ו) אלא לפרקי · כרמב"ס

לע"א או ג ד *מוסר פסולים משום ד דכתיב וקשרתם וכתבתם (א) כל ה שאינו בקשירה או אינו מאמין בה אינו (ד) בכתיבה :

ב ה כל שפסול לכתבן פסול (ב) בכל ו תיקון עשייתן :

ג ו גר שחזר לדתו ז מחמת(ו)יראה כשר לכתוב תפילין :

ד ז תפילין ח שכתבם (ג) אפיקורס (פי' מינים) ישרפו מ וי"א יגנזו :

ה ט נמצאו ביד אפיקורס ואין יודע מי כתבן יגנזו :

ו י (ד) נמצאו ביד עכו"ם ואין יודע מי כתבם ט כשרים:

ז כ * אין לוקחין תפילין ומזוזות וספרים מן העכו"ם(ה)יותר י מכדי דמיהן(ז)הרבה כדי שלא להרגיל לגנבן ולגזולן:

ח ל יא אין נקחין אלא מן המומחה שבקי בחסירות ויתרות : לקח

כיון שמוסר ממנו ישראל אלא כדין (כ"מ)עכי"ד סי'כ':ה שאינו בקשירה:ל"ל דמי שנקטעה ידו השמאלית ואע"פ שאינו בקשירה כשר לכתוב תפילין דגברא בר חיובא הוא אלא פומא הוא דכאיב ליה ע' כמ"ע כפי' סדר תלילה סעיף מ"ו:ו תיקון עשייתן · היינו שעושה מעשה בנוף התפילין אבל לעבדן כשר כמ"ש (°) סי' ל"ב ס"ד ואם תפר ואיפה התפילין פסול שהו בכלל תיקון עשייתן הן דש"ן בכלל תפירה ואיפוי הוא אבל אם גרר דבק שבין אות לאות אז עשה שאר תיקון כשר בדיעבד וה"ה אם תפר הס"ת ומ"מ לרווחא דמלתא אם אפשר לגרור לדדי האותיות במקום שנגעו ולחזור ולכותבן יעשה דזה מקרי לכתחלה ודוקא בס"ת אבל בתפילין מקרי דיעבד דבעי' כסדרן [ר"מ מלובלין סי' ס"ח] ע"ש (°) סי' ל"ב סל"ה וסי' תרמ"ו סס"ח : ז מחמת יראה · זהו דעת הרמ"ם אבל הרי"ף והרמב"ם השמיטוהו משום דמשמע מגמרא דפסול לכתוב דעב"פ אינו בקשירה דהא יכול להיות כלינעה דהא קאמר הא דתנא קורין בו אלא תנא הוא דתניא לוקחין וכו' ומעשה ע"ם משמע דאיך תנאי פליגי עליה וכ"מ בתוס' ד"ה והא דתניא כמ"ש הגאון מהר"ר משה מחידושיו במסדורי בתרא . דלא כמ"ש הגאון מור"ם לובלין ע"ש לכן אין להקל : ח שכותבן אפיקורס. דתפילין מסתמא אין כותב (°) לשם ע"א מה שא"כ בס"ת עבי"ד ר"ש רפ"א : ט כשרים · דסתם עכו"ם (°) אין בקיאין לכתוב וכודאי ישראל כתבו · כתוב בד"מ אע"ג דבס"ת ממזר (°) וגר תושב פסולים לכתוב כמ"ש בי"ד ר"ש רפ"א כ"ל דכתפילין ומזוזות אין לחוש עכ"ל : י מכדי דמיהן הרבה · אבל מחוייבים לקנותן מהן מעט יותר מעיין שלא יגזלו בהם : יא אין נקחין דאיישינן

באר היטב

ולחזור ולכתבן יעשה דזה מקרי לכתחל' . מהר"ם לובלין סי' ס"ח מ"ב : (ו) ירחה . המ"א הבאה דאין לסקל ע"ם ופ' מ"ם הוי אחרת : כ' הר"מ אע"ג דבס"ת ממזר וגר תושב פסולים לכתוב כמ"ש בי"ד ר"ש רפ"א אפ"ה בתפילין ומזוזות אין לחוש : (ז) הרב' . אבל מעט יותר חייבים לקנות שלא יגזלו בהם אפילו במקום דטעון גניזה אבל במקום דאריך שריפ' אין צריך ליקח מהם . מבואר בס"ם דאסור

לבושי שרד

לדבר אחר שלא לאותו דבר עצמו מיפסל מדרבנן עכ"פ ואסור זאת דהא להר"ן בס"ג כמי מיפסל מדאורייתא אפי' לדבר אחר דאיכו ס"ל דזה הוי להבעיס : (שם) (°) ל"ל הבאה מיירי שלא. דבבל הני פסולין דסעיף זה ל"ל רק גניזה : (°) ל"ל דבגיטין מיירי. ר"ל מ"ם הר"ן בגיטין דלף דשביק איתר' אינ' רק מדרבנן היינו שאומר בהדיא שאינו להבעיס אבל אם גרר דבק שבין אות לאות בשתתף לא תלינן דעשה למיעבד כו' ומיפסל מדאורייתא והוי כמי מין ולתירוץ ב' בשתמ' כמי תלינן למיעבד ואינו רק מדרבנן ודוקא בהרבה פעמים ה"ל מין מדאורייתא : (שם) (°) דערח לאוקמי מומר. ערח לאוקמי אתם מומר לדבר א' (שיהי' מומר לדבר אחר א') שיהי' מומר [ל"ל מומר] לכל התורה לענין שאין מקבלין ממנו קרבן ע"ש : סק"ד (°) לתיאכון דאי להבעיס דוקא קשה מאי קמ"ל בתסור הא הוא בכלל שאר מומר לדבר אחד : סק"ו (°) סי' ל"ג ס"ד. ק"ק דאין רואי' משם דאם השתיר עכו"ם עור הבהיס כשר דאתם עצמ' אחרינא הוא משום שאם לא השתירן בלל כשר כמ"ש שם מג"א משא"כ בעיבוד דבעי מדיהא הא פסול בעכו"ם ע' מיהו דיהו לאחת בעיבוד בגוי ל"ל דבעי עיבוד לשמ' דעכו"ם הדעתא דבפני' עביד אבל משום דאינו בקביר' לא מיפסל רק בכתיבה ולא בעיבוד : (שם) (°) סי' ל"ב ס"ד. דשם כתב בתג"א ב"ש סברת זו דמה דאפשר להקוני הוי כלכתחלה אבל בסי' תרמ"ה לא משמע כך בלולב שאגדו עכו"ם כשר דיעבד אף דאפשר לאגדו מחדש ועוד י"ל שרמז לתרמ"ו דשם כתב בתג"א אף דלולב א"ל אגד מ"מ לא יאגדנו עכו"ם לכתחלה כיון שהוא רחב"ם ובערש"י בתחלי' ל"ה תפני תיקון כו' וכתב"ם ל' אינשא לכו כו' עיבוד אפשר בסי' ל"ב ס"ד אבל לשמה אינו בקשירה ואם הקשרו בסי' ל"ב ס"ד ישרוף דדרכו לכתוב לעצמו לעצמו להתלמד בו ואלין שבעלמו כתב : מ"א סק"ד אין בקיאין לכתוב. והמיעוט דיכולין לכתוב אין תפילין אבל אם בס"ת די"ל יגנז דאע"ג שהרוב אין יכול לכתוב מ"מ המיעוט דיכולין לכתוב כהבין ס"ת לעצמה להתלמד בהם : (שם) (°) וגר תושב. בר"מ לא הזכר בר תושב דאינו יכולין לכתוב בתפילין דהא גר תושב היינו שקיבל עליו רק שלא לעבוד ע"ז וא"כ אינו בקביר' וכמדומה שהיבא גר תושב בתג"א ע"ם הוא :

הגהות

תפלין דשתא הוא נקבה ולא הוי בר חיובא בכללע"ד והמשבלות זהב לעיל סי' י"ד ס"ק ג' לא משמע כן.אח"כ ראיתי שהמחבר בעצמו כתן בהשל אברהם כ' בפביעות דפסול לכתוב : ט"ז ס"ק א' עשאוהו חז"ל כמי. משמע דרק מדרבנן פסול. וזה דעת הלחריים הובאו בפ"י. אבל כ' שם הכ"ו דמדברי רש"י והרמב"ם נראה דמדאורייי' פסול ע"ש וס"מ בתין לו תפלין אחרים :

מג"א ס"ק א' אבל מספיקא דבדאורייי לא מתכיון לחזקה שבניה כ' שערות. ולעכ"ד אם כתב הוא עצמו מותר להניחן. ולגבי דאורייתא הוי ס"ם. ס' הגדול היה בשעת הכתיבה. אח"ל קטן דלמא גם עתה קטן הוא ופעור מתפלין. ולגבי חיוב דרבנן מתכי'

מחצית

מ"ה ול"ע דבי"ד כו' פסק הר"ן כו' ר"ל על דין המבואר בי"ד פסק הר"ן פ' א' דחולין . דהא בע"ז ד' כ"ו ע"ב : א"כ בגיטין מיירי שאוכל בפעם ראשון ר"ל דא"כ י"ל דבגיטין ג"כ מיירי בשאם שלא פירש שעושה למעשה כו' אלא גם מן הסתם אינו דנין שלא היה כוונתו להבעיס אלא למעשה ט"ד אלא דבע"ז מיירי שאכל פעמים הרבה כו' וע"כ עושה להבעיס : אבל לדעת הרשב"א בעור יו"ד כל"ל ר"ל העור הביא דברי הרשב"א אבל העור גופי' לא ס"ל כהרשב"א סוגיא דחולין דף ה' ע"ב כו' דערח לאוקמי כו' דתניא אדם כי יקריב מכם להוציא את המומר שאין מקבלים ממנו קרבן מן הבהמה להביא פושעי ישראל שדומין לבהמה אפ"ה מקבלין מהן חוץ מן המומר ומנסך יין ומחלל שבתות בפרהסי' ופריך הא גופא קשיא אמרת מכם להוציא המומר והדר תניא מקבלים מפושעי ישראל לא קשיא רישא מומר לכל התורה כולה אין מקבלים ומציעותא מומר לדבר א' מקבלים אימא סיפא חוץ מן המומר כו' האי מומר ה"ד אי לכל התורה היינו רישא אי לדבר א' קשיא מציעותא דקתני מקבלים אלא לאו ה"ק כו' . ולדברי הר"ן מאי קושיא ה"ל לאוקמי סיפא במומר לדבר א' אלא שעושה להבעיס הוי מומר לכל התורה : ובתו' שם בע"ז משמע דאפי' לתיאכון כו' דבריו כאן תמיהים וכן הקשה בס' חמד משה דאיתא שם תניא ר' אבהו קמי' דר"י המינין והמוסרין והמומרין מורידים ולא מעלים א"ל ר"י אני שוב לכל אבידת אחיך לרבות אבידת המומר ואת אמרת מורידין דאם אנו מצוין על השבת ממונו ה"ה על השבת גופו כ"ש שלא להורידו בידים אמי מכאן מומר ופריך ולשני ליה הא דמרבי' מומר מיירי מומר לתיאבון והא דאמרינן מורידין מיירי להבעיס ומשני קשבר להבעיס מין הוא וכבר תני ריש המינין וכתב התוס' וז"ל וראה דדוקא לגבי הורדה לבור מסמי ר"י מומר למתני בהדי מינין אבל לדבריס אחרים מצינו בכמה מקומות שונה מינים ומומרים יחד בפ"ק דר"ה המינים והמומרים והמוסרים יורדים לגיהנם בפ' השולח ס"ת תו"מ שכתבו מין ומומר ומסור כו' עכ"ל והביז מ"א דכוונתם דוקא גבי הורדה מסמי מומר לתיאבון דאין מורידין אותו וילפי' מהשבת גופו ומהשבת ממונו אבל לדברים אחרים גם מומר לתיאבון דינו כמומר להבעיס וא"כ אי כ' ס"ת אסולה.והאי דתני' בגיטין ס"ת שכתבו מין ומומר כו' ר"ל אפי' לתיאבון פסול אבל לשון התו' משמע דמוקי להאי דגיטין. וכן האי דפ"ק דר"ה במומר להבעיס דמין הוא ולכן יורד לגיהנם ודיון שם כו' וכן ס"ת שכתב' פסול ואע"ג דכבר תני מינין לא חש למיתני למומר להבעיס אף דגם הוא מין הוא אלא דהכא בהורד' לבור לא תני מומר להבעיס דכבר תני מין ואפשר דלענין דין גיהנם וכתיבת ס"ת אף דלהבעיס מין הוא מ"מ הוי ס"ד דקיל ממין גמור וכן מסתבר דמומר לתיאבון גדון בגיהנם כפי רשעו ושוב עולה : (ס"ק ד) מסור כו' שלא כדין. וע"ו כן מבי' ישראל לידי סכנת נפשות מספק כדילפי' מכתות מכמור כ"ה בב"ח : (ס"ק ו) תיקון כו' ואם תפר ואיפה כו' וה"ה אם נשיש שפסולים כמ"ש ריש סי' אם תפרו והברו יריעות ס"ת והוא פשוט שם בתשובה ואריך להשניית ע"ז כי אינהסופרי' מהרים בזה:(ס"ק ז) מחמת כו'. הה"ק כו' האי תנא הוא כו'. דבגיטין דף מ"ה ע"ב רמי ג' ברייתות אהדדי תני חדא ס"ת שכתבו גוי ישרף ותני חדא יגנז ותני אידך קורין בו ומשני הא דקתני ישרוף אתי' כר"א דס"ל סתם מחשבת גוי לע"ז ואמרי' דכתבו לשם ע"ז לכן ישרוף והא דקתני יגנז ס"ל דאין מחשבתו לע"ז ומ"מ יגנז דאתי' כהאי תנא דתני רב המנונא ברי' דרבא מפשרוני' ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן מסור גוי כו' פסול דכתיב וקשרתם וכתבתם כו' וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה וקתני קורין בו האי תנא דתני לוקחים ספרים מן הגויים בכ"מ כו' ומעשה בגוי א' בזידון שהיה כותב ספרי'והתיר רשב"ג ליקח ממנו ופריך הא רשב"ג בעי עיבוד לשמ' כ"ש דבעי כתיב' לשמה וא"כ למה התיר ליקח מגוי שאינו כותב לשמ'אמר רבה בר שמואל בגר שחזר לסורו מחמת ירא' וכ' רש"י ירא שלא יהרגוהו גוים ויודע דבעי לשמן ע"כ וס"ל להרא"ם דגר שחזר לסורו בר קשיר'הוא כיון שאינו מניח מחמת יראה ולכן אינ' ס"ל דכ"ע ס"ל כבריית' דרב המנונא ב"ד דבעי' שיהיה בר קשיר' והא דמוקי בגר שח"ל מחמת יראה לא על גוי שבזידון גרידא קאי כ"א גם על ת"ק שאמר לוקחי' ספרים מן הגויים כו' ר"ל גרים שח"ל מחמת יראה וכן ברייתא דקתני קורין בו מייירי ג"כ בגר שח"ל מחמת יראה וכן הביא מהר"ם לובלין (וכן מהרש"א ע"ש) אבל הרי"ף והרמב"ם השמיטוה משום דס"ל מדאמר האי תנא הוא דתני לוקחי' כו' כיון דמוקי לה בבריית' דקתני קורין בגר שח"ל מחמת יראה דהוי בר קשיר' א"כ מאי אתיא בכ"ע אף כבריית' דתני רב המנונא דבעי'וקשרתם וכתבת'כו' א"כ אמאי אמר האי תנא הוא דמשמע כאנו אחרים חולקי' מה שאין האמת כן ואי לא להביא ראי'דגר שח"ל מחמת יראה מקרי בר קשיר' לא ס"ל לו' האי תנא אלא כך מבע"ל והא דתני'קורין בו מייירי בגר שח"ל מחמת יראה' הוי בר קשיר' כדתני' לוקחי' כו' א"ו דגר שח"ל מחמת יראה'אלא ב"ק דהא יכול להניחבגגע' ואינו מניחאלא בין ת"ק ורשב"ג ס"ל דלא בעינן שיהי' בר קשיר' וחולקי' על בריית' דרב המנונא כו' אלא דפריך הש"ס לרשב"ג גיהו דס"ל דלא בעינן שיהי' בר קשיר מ"מ הא ס"ל דבעינן כתיבה לשמ' ואין הכשיר ליקח מגוי בזידון ואסתם גוי אינו כותב לשמה ומשני בגר כו' שכותב לשמה ואע"ג דאינו בר קשיר ת"ק ורשב"ג לא

ביאור הגר"א

סי' לט ס"א אפי' הניע להינוך. אע"ג שהוא חייב בתפילין כמ"ש ברש ערכין ובספ"ג דשוכה היינו מדרבנן כמ"ש רש"י שם וכמ"ש בפ"ד דמזיר ובפרק בתרא דיומא וברש מגילה דמינוך מדרבנן וכאן הוי פסולי דאורייתא כתש"ו משום דכתיב כו' :

לע"ז. דהוי מומר לכל התורה כולה כמ"ש בפ"ק דחולין ושי"ד סי' כ' וה"ה כאן : אר אינו כו'. רש"י שם : ס"ב כל כו'. ל' הטור וכ' הרמב"ם שעשייתן ככתיבתן מפני שב"ן שעושין בעור לפיכך אם חיפן או תפרן גוי פסול וה"ה לכל הפסול לכותבן כו' וכמ"ש שבת ס"ח ב' : ס"ב גר כו'. עמ"א שרש"ל הקשה מש"ם והא דתניא קורין כו' הא אוקימתא בגר כו' דעביד לשמה והני בתפילין מקרי דיעבד דבעי' כסדרן [ר"מ מלובלין סי' ס"ח] עמ"ש (°) סי' ל"ב סל"ה וסי' תרמ"ו סס"ח : ז מחמת ירא'ה · זהו דעת הרמ"ם אבל הרי"ף והרמב"ם השמיטוהו משום דמשמע מגמרא דפסול לכתוב דעב"פ אינו בקשירה דהא יכול להיות כלינעה דהא קאמר הא דתנא קורין בו האי תנא הוא דתניא לוקחין וכו' ומעשה ע"ם משמע דאיך תנאי פליגי עליה וכ"מ בתוס' ד"ה והא דתניא כמ"ש הגאון מהר"ר משה מחידושיו במסדורי בתרא . דלא כמ"ש הגאון מור"ם לובלין ע"ש לכן אין להקל : ח שכותבן אפיקורס . דתפילין מסתמא אין כותב (°) לשם ע"א מה שא"כ בס"ת עבי"ד ר"ש רפ"א : ט כשרים · דסתם עכו"ם (°) אין בקיאין לכתוב וכודאי ישראל כתבו · כתוב בד"מ אע"ג דבס"ת ממזר (°) וגר תושב פסולים לכתוב כמ"ש בי"ד ר"ש רפ"א כ"ל דכתפילין ומזוזות אין לחוש עכ"ל : י מכדי דמיהן הרבה · אבל מחוייבים לקנותן מהן מעט יותר מעיין שלא יגזלו בהם : יא אין נקחין דאיישינן

רעק"א

על חזקה הבאה ס"ם כשבגע לי"ג שנים : מג"א ס"ק ב' דעב"וס בלא"ה. לענ"ד י"ל דס"מ בתמלאו ביד בכרי ואמר שכתבן לשמה דיש להאמינו במגו דהי' אומר דישראל היה כתבן שהיה נאמן בדאיתא סעיף ו'. וכן בכרי שכתבן ומתגייר ויודע בעצמן דכתבן לשמן דהיה רשאי להכיתם ואפשר דהיה נאמן אף לאחרים מדין א"ל נאמן באיסורין. גם היכי דאין לו תפלין אחרים היה צריך להניחן מספק שמא כתבן לשמן. ע' אה"ע סי' קכ"ג. לזה צריך לעשה דאינו בקשירה ופסולים וודאי. וכבר כתבתי בזה בתשו' סי' ג' על ראיית תוס' דתליית ציצית לא בעי לשמה מדצריך בני ישראל ועשו לשמעם בכרי. דיש לדחות דצריך קרא ליתגייר אח"כ ואומר שתלאן לשמן :

השקל

חשן לזה דלא בעינן שיהי' בר קשיר' ובזה א"ש דברי ת"ק דס"ל דלא בעי' לשמה וגם אפי' בר קשיר' לא בעי' שיהי' ב"ק אך ע"ז דל"ב שיהי' בר קשירה מביא ראי' מנוי בגידן שהכשיר רשב"ג ומיהו דהיה שם גר שח"ל מחמת יראה דכותב לשמה מ"מ הא לאו בר קשיר' הוא אע"כ דלא בעינן שיהי' בר קשיר' ורשב"ג הכשיר אף דבעי' כתיבה לשמה כיון דהוי גר שח"ל כותב לשמ' ובר קשירה גם רשב"ג מודה לת"ק דלא בעי ב"ק אבל לת"ק דל"ב כתיב' לשמה אפי' בגוי ממש ג"כ כשר וכן בריית' דקתני קורין בו מייירי בגוי ממש לא בגר כו' אפ"ה קורין דס"ל כת"ק דרשב"ג דל"ב לשמה וגם ל"ב שיהי' בר קשיר' וא"ש מ"ש דאתיא כהאי תנא . ר"ל ת"ק דרשב"ג דל"ב לשמה ולא בר קשירה ולכן קוים אפי' מגוים גמורים וכיון דמוכח דגר כו' לאו בר קשירה לכן הסמיעו רי"ף ורמב"ם דין גר שחזר כו' כיון דעכ"פ פסול לדידן דקי"ל צריך שיהי' בר קשירה דגר כו' לאו בר קשיר' הוא : וכ"מ בתוס' כו' שהקשו וז"ל אהא דמוקי בריית' דתני יגנז אתיא כרב המנונא כו' וז"ל המ"ל דרשב"ג היא דבעי כתיבה לשמה כו' עכ"ל ופי' מהר"ם לובלין אע"ג דמוקמי' בריית' דקתני קורין כרשב"ג היינו דבריית' דקתני קורין בו ומיירי בגר שח"ל מחמת יראה ובריית' דקתני יגנז מייירי בגוי גמור דאינו כותב לשמה ולמ"ז לא נת דעתיה בפי' זה דא"כ למה אמרי המ"ל דרשב"ג היא הכי מבעי ל"ל המ"ל דגם היא כרשב"ג דהא בריית' דקתני קורין אתי' כרשב"ג · גם מ"ש דרשב"ג היא דבעי כתיבה לשמה ל"ל לחדש אסורא הל"ל כדאמר בבריית' דרב המנונא הטעם משום שאין בר קשירה משא"כ בבריית' דקורין בו מייירי בגר בר קשירה אע"כ צ"ל כמ"ש מהר"ם במהד"ב שגם הוא מפרש דברי הש"ם כדה"ל לא"ל וא"כ כוונת התוס' דהמ"ל דבריית' דקתני קורין אתיא כת"ק דרשב"ג דלא בעי כתיב' לשמה וגם לא בעי בר קשיר' לכן אפי' כתבו גוי גמור קורין משא"כ לרשב"ג דלדידי' עכ"פ פסול כיון שאינו כותב לשמה ולרשב"ג בעינן לשמה ובריית' דקתני יגנז אתיא כרשב"ג דבעי כתיבה לשמה וכיון דגוי אינו כותב לשמה לכן יגנז ולכן נקטו טעמא דבעינן כתיב' לשמה אבל בר קשירה לא בעי לא ת"ק ולא רשב"ג וא"ש : ודע דלפ"ז דלהרא"ם גר שח"ל מחמת יראה בר קשיר' וס"ל דרשב"ג בעי בר קשירה א"כ הא דהוכיח מ"א ס"ק ב' דאפי' להרא"ם דס"ל בעיבוד מהני כשישראל עע"ג מ"מ בכתיב' מודה דלא מהני ואייתי ראייה מדלא אוקי הש"ם מעשה בגידן בגוי גמור ישראל עע"ג יש לדחות הא אגיבי' דהרא"ם מודה רשב"ג דבעי בר קשירה אלא דבגר שח"ל מ"י בר קשיר' מקרי א"כ הרא"ם לשיטתיה לא מוכח מידי ניהו דהמקשן לא הקש' כ"א מדרשב"ג בעי כתיבה לשמה אבל לא פריך הא לאו בר קשיר' דיחא לי' להקשות מכתיב' לשמה דמצינו להדיא לרשב"ג דס"ל דבעי עיבוד לשמה כ"ש כתיבה משא"כ דבעינן שיהי' בר קשירה לא מצינו להדיא לרשב"ג דס"ל כן אבל המתרץ ניחא ליה לאוקמי בגר שח"ל מ"י שעי"ז נתיישב ג"כ הא בעי' בר קשירה דגר מקרי בר קשירה משא"כ אם הוי מוקי לה בגוי ממש וישראל עע"ג ניהו דלהרא"ם מקרי לשמה מ"מ אכתי לאו בר קשירה · וא"ל דכוונת מ"א ס"ק ב' לאו דוקא דהרא"ם מודה בכתיב' דלזה אין לו הכרח כי"ל אלא ר"ל לדידן אפי' נתפס בקולו של הרא"ם דמהני בעיבוד כשישראל עע"ג מ"מ בכתיב' א"א למנקט כוותיה: לפי מה שראה נמ"א בס"ק זה עיקר כרי"ף ורמב"ם דגר שח"ל לאו בר קשירה ות"ק ורשב"ג ס"ל דלא בעי' קשירה . וא"כ במאי דשני הש"ס בגר כו' אין הכוונה כ"א לייחס הא דרשב"ג בעי כתיבה לשמה א"כ תיקשי דהמ"ל בגוי וישראל עע"ג אלא ודאי לדידן אין זה מקרי לשמה בכתיב' : (ס"ק ח)שכתבן כו' משא"כ בס"ת עבי"ד כו' ר"ל דכאן הביא ב' דעות י"א ישרף וי"א יגנז ובס"ת בי"ד סתם ישרף וה"ע דבשלמא תפילין דאין דרך אפיקורס להניח תפילין ודאי כתבי למכור לישראל לכן לא חייסי' כ"ה שכתבן לשם ע"ז ולכן י"א יגנז משא"כ ס"ת שגם אפיקורס קורא בו אפשר כתבו לצורך עצמו וא"כ ודאי כתבו לשם ע"ז ולכן לכ"ע ישרף כ"כ הרב"י ועב"ח : (ס"ק ט) כשרים כו' כ"ל דבתפילין אין לחוש שם בי"ד מבואר בש"ך טעם א' דממזר כשכותב פסוק לא יבא ממזר בקהל ה' אמן סהדי דלא כ' הש"ם לשמה וכן גר תושב כשכותב לא תאכלו כל נבלה כו' לגר אשר בשעריך תתננה כו' כי עם קדוש אתה לה' אלהיך משא"כ תפילין שאין כתוב בהן פסוקים המתנגדי' להש"ל למידי . עוד כ' ש"ך טעם אחר שראה בעינו שם עיקר דגר וממזר איכא כמה מצות שאין חייבים בהן דומיא לעבד ואשה וקטן דפסולי' ע"ש אבל לענ"ד לא הבנתי בין לטעם א' ובין לטעם ב' למה גר תושב מותר לכתוב תפילין הא לאו בר קשיר' הוא ומי עדיף מאשה הא לכל הפוסקים יותר משבע מצות אין גר תושב מחויב : (ס"ק י) מכדי כו' . ועי' במ"א ר"ס תרמ"ו וכ' ט"ז בי"ד סי' רפ"א דכשהגוי רוצה הרב' אין ישראל רשאי להניחו ולילך לו כי אע"פ שהדין כשרוצ' הרבה מניחין בידו אלא להרגילן כו' מ"מ צריך להשתדל עם הגוי בדברי ריצוי ודרך מו"מ אולי יניחו בכדי דמיו ומעט יותר ואם אחר כל זה עומד הגוי בדעתו ורוצה הרבה מכדי מעותיו אז יניחנו בידו: (ס"ק יא) אין נקחים דחיישי' שמא ישכח כו' ר"ל אע"ג דאפשר לבדקן אי ככתבן כדינן בחסרות ויתרות

ברמב"ם כתוב מ"ל לבודקם כ"ז שחפויים שלם כו' משמע דלם נקרע החפוי לריך בדיקה וה"ה אם נשרו כמים דלריך בדיקה :

מ (א) אסור לתלות תפילין . גרלה דאין בכלל זה מה שתפילין של ראש תלויים באויר וממזיקים ביד בגלועה ומשימים על הראש כי זהו לורך הגמתם ואין בזה בזיון : (ב) ואם שיהם כו' . בב"י כתוב שבדברי ר"י משמע בזה דלא מהני וז"ל ר"י אבל הניחם בכלי שאינו כליין אפילו י' ככלי מ' דמי כלומר לא תאמר עשרה שהן כליין דדמו ככלי מ' אלא אפילו י' שאינן כליין דייני' להו ככלי מ' ומיהו אפילו מ' לבדו שאינו כליין לא נתמעט מאחד ודייני' ליה ככלי אחד ועם הכלי שהוא כליין ה"ל ככלי בתוך כלי ומותר עכ"ל כ"ה הסוסתא ועפ"ז כב"י דלפ"ז לא מהני ב' כליס שאינן כליין והוא דבר שא"א לאומרו אבל רש"ל הגיה שכל"ל ל"ת י' שהן כליין דדמי לכת"כ אלא אפילו י' שהן כליין דייני' כו' ול"ל להגיה בדרך זה ל"ת שיש שהן כליין דדמי לכלי מ' אלא אפי' י' שהן כליין דייני' להו ככלי מ' ע"כ והכוונה שלא נטעה לומר מדאמר אביי תחלה ל"ש אלא שהניחם בכלי שאינו כליין ולא מהני כלי מ' כליין והב' אינו כליין ועז"א אבל הניחן בכלי שהוא כליין אפילו י' כו' לא מבטיח כלי מ' שהוא כליין פשיטא דלא מהני בגירוף כלי שאינו כליין אלא אפי' י' הוון ככלי מ' וכשם שכלי מ' לא מהני בגירוף כלי שאינו כליין ס"ק ל"מ ב' שהן כליין דלא מהני אפי' י' שהן כליין לא מהני וע"ז שפיר מסיים ומיהו וכו' ומלא כל אפין שון דכלי שהוא כליין מצטרף שפיר עם כלי שאינו כליין : (ג) מותר . פי' אפילו בלא כלי בת"כ וכ"כ בב"י ולכאורה קשה מן הגמ' דאי' שם והיכן מנח להו מ"ר ירמיה בין כר לכשת שלא כנגד ראשו והא תנא ר' חייא מניחן בכובע [פי' בכיס שלה] (ד) תחת מראשותיו ומשני דמפיק למורשא לבר [פי' שהתפילין ניכרין בכליטתן בקלה הכיס והוי כמורשא] והקשו הת"ס מאי פריך דלמא תחת מראשותיו הוא שלא כ"ר ותי' דא"כ מאי אבי' בכובע אפילו (ה) שלא בכובע נמי אלא ש"מ דמיירי אפילו כ"ר עכ"ל וא"כ שעיקר הוכחת המקשן היתה מכח מה דנקט כובע מה מתרץ התרלן ע"ז דמיירי שלא כ"ר א"כ כובע ל"ל אלא ע"כ דאפילו (ה) שלא כ"ר לריך ככת"כ וזה שותר פסק הש"ע ע"פ ר"י ונראה אדרבה (ה) מפשט זה הוכחה לפסק הש"ע דמדא"ר

ט מ לקח ממי שאינו מומחה צריך לבדקן לקח ממנו מאה קציצות יב בודק מהם שלשה (מ) קציצות שתים של ראש וא' של יד או שתים של יד וא' של ראש אם מצאן כשרים הוחזק זה האיש והרי כולם כשרים ואין השאר צריך בדיקה ואם לקחן צבתים צבתים חזקתן מאנשים הרבה הם לוקחים לפיכך בודק מכל צבת ב' של ראש וא' של יד או ב' של יד וא' של ראש ג המוכר תפילין ואמר שהיו של אדם גדול יג נאמן ואינם צריכים (ט) בדיקה ס תפילין שהוחזקו בכשרות יד אינם צריכה בדיקה (י) לעולם ע ואם אינו מניחן (ו) אלא טו לפרקים צריכים בדיקה פעמים בשבוע : הגה ואם אין לו מי שיוכל לבדוק ולאחוז ולתופרן יניחם כך בלא (יא) בדיקה : (ג"י בשם אורחות חיים) :

מ דין איך לנהוג בקדושת התפילין. ובו ח"ס :

א מ (א) א אסור לתלות (א) תפילין (ב) בין בבתים בין בלרצועות אבל מותר לתלותן (ג) בכיסן :
ב ג ב בית שיש בו (ג) תפילין אסור לשמש בו מטתו עד שיוציאם או שיניחם בכלי תוך כלי והוא שאין השני מיוחד (ד) להם שאם הוא מיוחד אפי' מאה חשובים כא':
הגה (ב) * ואם שיהם אינן מיוחדים להם אז שהפיימי אינו מיוחד להם והאילון מיוחד להם מותר וע"ל סי' ר"מ סי' ו' . (ג"י) :
ג ג אפילו להניח בכלי תוך כלי אסור להניחם תחת מרגלותיו ד וכן אסור להניחם תחת מראשותיו כנגד ראשו ה אפילו בכלי תוך כלי ואפי' אין אשתו עמו אבל שלא כנגד ראשו אם אין אשתו עמו (ג) ג (ה) מותר (ו) * ואם אשתו עמו צריך כלי

מהני כמ"ש (ו) סי' ע"ה ס"ה ע"ש וע"ל דמיירי אפי' פרס סודר ע"ג אסור דבכלי אחר פשיטא דאסור וע"כ דיש לדון להתיר בפרישת סודר דהא לא מתחזיא רק שהז"ל הלריכו כלי בתוך כלי ודי בזכוכית : ג מותר כ"ל פשוט דכוותה

כל אפין שון דכלי שהוא כליין מצטרף שפיר עם כלי שאינו כליין : (ג) מותר . פי' אפילו בלא כלי בת"כ וכ"כ בב"י ולכאורה קשה מן הגמ' דאי' שם והיכן מנח להו מ"ר ירמיה בין כר לכשת שלא כנגד ראשו והא תנא ר' חייא מניחן בכובע [פי' בכיס שלה] (ד) תחת מראשותיו ומשני דמפיק למורשא לבר [פי' שהתפילין ניכרין בכליטתן בקלה הכיס והוי כמורשא] והקשו הת"ס מאי פריך דלמא תחת מראשותיו הוא שלא כ"ר ותי' דא"כ מאי אבי' בכובע אפילו (ה) שלא בכובע נמי אלא ש"מ דמיירי אפילו כ"ר עכ"ל וא"כ שעיקר הוכחת המקשן היתה מכח מה דנקט כובע מה מתרץ התרלן ע"ז דמיירי שלא כ"ר ומ"מ לא מהני אפילו (ה) שלא בכובע נמי אלא ש"מ דמיירי אפילו כ"ר עכ"ל וא"כ שעיקר הוכחת המקשן היתה מכח מה דנקט כובע מה מתרץ התרלן ע"ז דמיירי שלא כ"ר ומ"מ לא מהני אפילו (ה) שלא בכובע נמי אלא ש"מ דמיירי אפילו כ"ר עכ"ל ומ"ש הסוסתא ועפ"ז כב"י דלפ"ז לא מהני ב' כליס שאינן כליין והוא דבר שא"א לאומרו אבל רש"ל הגיה שכל"ל ל"ת י' שהן כליין דדמי לכת"כ אלא אפילו י' שהן כליין דייני' כו' ול"ל להגיה בדרך זה ל"ת שיש שהן כליין דדמי לכלי מ' אלא אפי' י' שהן כליין דייני' להו ככלי מ' ע"כ והכוונה שלא נטעה לומר מדאמר אביי תחלה ל"ש אלא שהניחם בכלי שאינו כליין אלא אפי' י' הוון ככלי מ' וכשם שכלי מ' לא מהני בגירוף כלי שאינו כליין אלא אפי' י' הוון ככלי מ' וכשם שכלי מ' לא מהני בגירוף כלי שאינו כליין אלא אפי' י' שהן כליין לא מהני וע"ז שפיר מסיים ומיהו וכו' ומלא

ט מ לקח ממי שאינו מומחה צריך לבדקן לקח ממנו מאה קציצות יב בודק מהם שלשה (מ) קציצות שתים של ראש וא' של יד או שתים של יד וא' של ראש אם מצאן כשרים הוחזק זה האיש והרי כולם כשרים ואין השאר צריך בדיקה ואם לקחן צבתים צבתים חזקתן מאנשים הרבה הם לוקחים לפיכך בודק מכל צבת ב' של ראש וא' של יד או ב' של יד וא' של ראש ג המוכר תפילין ואמר שהיו של אדם גדול יג נאמן ואינם צריכים (ט) בדיקה ס תפילין שהוחזקו בכשרות יד אינם צריכה בדיקה (י) לעולם ע ואם אינו מניחן (ו) אלא טו לפרקים צריכים בדיקה פעמים בשבוע : הגה ואם אין לו מי שיוכל לבדוק ולאחוז ולתופרן יניחם כך בלא (יא) בדיקה : (ג"י בשם אורחות חיים) :

מ דין איך לנהוג בקדושת התפילין. ובו ח"ס :

א מ (א) א אסור לתלות (א) תפילין (ב) בין בבתים בין בלרצועות אבל מותר לתלותן (ג) בכיסן :
ב ג ב בית שיש בו (ג) תפילין אסור לשמש בו מטתו עד שיוציאם או שיניחם בכלי תוך כלי והוא שאין השני מיוחד (ד) להם שאם הוא מיוחד אפי' מאה חשובים כא':
הגה (ב) * ואם שיהם אינן מיוחדים להם אז שהפיימי אינו מיוחד להם והאילון מיוחד להם מותר וע"ל סי' ר"מ סי' ו' . (ג"י) :
ג ג אפילו להניח בכלי תוך כלי אסור להניחם תחת מרגלותיו ד וכן אסור להניחם תחת מראשותיו כנגד ראשו ה אפילו בכלי תוך כלי ואפי' אין אשתו עמו אבל שלא כנגד ראשו אם אין אשתו עמו (ג) ג (ה) מותר (ו) * ואם אשתו עמו צריך כלי

מהני כמ"ש (ו) סי' ע"ה ס"ה ע"ש וע"ל דמיירי אפי' פרס סודר ע"ג אסור דבכלי אחר פשיטא דאסור וע"כ דיש לדון להתיר בפרישת סודר דהא לא מתחזיא רק שהז"ל הלריכו כלי בתוך כלי ודי בזכוכית : ג מותר כ"ל פשוט דכוותה

בכנגד ראשו נמי כיס בעינו' ומפיק לבר שלא כנגד ראשו אבל אם הוא תחת הכר דהיינו כלי תוך כלי ומתרץ הש"ז דא"ר דאדרבא מכאן ראיה דלא בעינן כת"כ בשלא כ"ר דהא המקשן ע"כ היה סובר כן א"כ אין בסברא כלל דהמקשן יפרש תחלה נקט כובע ש"מ דל"ל והתרלן יהי' חולק בזה על המקשן דלאו דוקא מה דנקט שהם להמקשן דר"י אחיירי אלא גם בנקט כובע אין פירושו שגם התפילין לריכים להיות תחת הכר ושלא כ"ר אלא אפיק מורשא לבר שלא יהיה תחת הכר ולא מקרי תחת הכר אלא גם הם מונחים בכובע תחת מראשותיו דהיינו כו' ר"ל שאין התפילין הנתנין תחת הכר רק הם מונחים בכובע בפ"ע תחת מראשותיו כך תחת אין פירושו לומר שהם מתקנים שבראש אלא מונח והוא כלפי המרגלות ואם כן הוא תחת הכר אלא אם הכר ומורשא דתפילין הוא תלוי חוץ לבר ובשלא מראשותיו מיקרי גם בזתחת מראשותיו והיינו דמתרץ דתחת מראשותיו דקאמר ר"ש פירושו דמפיק מורשא לבר וע"ז הוא קרוי תחת מראשותיו ואפשר דש"ל דדוקא כה"ג מיקרי שלא כנגד הראש שתפילין אינו תחת הכר אבל אם הם תחת הכר אלא שאין מונחין' כ"ר יש לחוש שמתמת חומם שיו' דרכו להתפוך

באר היטב

לומר לגוי שיתנם בזול יותר מדאי דילמא יהנו הגוי ויהנה בהם מהנה בזיון וכמעשה דטייתי : (מ) קציצות . ולא מיישינן שמא מיבדן שלא לשמן דהכל בקיאין בזה . תוספות' . ועיין מ"ש היד אהרן : (ט) בדיקה . דעד מ' נאמן באיסורין ובכ"פ בני שיתא מוחזק בכשרו' עיין י"ד סימן קי"ט : (י) לעולם . מיהו נכון לבודקן דמתקלקלין מזיעה כ"ה מ"ל : (יא) בדיקה . דמיישינן שמא נתעפשו וה"ה אם נפלו למים לריך בדיקה : המולא תפילין מוסלכים בגזיזה בלא רלועות ופתוחים יש לחוש שם לבם פסול נסתר אבל אם מלאם דרך היומה בכיסן ליבא לחיתם . הלק"ט ס"ב סי' קס"ו ע"ש :

מ (א) תפילין אבל באקראי בעלמא שחוזה התפילין בידו והרלועות תלי' ליה לן בה אבל אם התפילין תליו' אסור מ"א וט"ז כ' דאין בכלל זה מה שהתפילין של ראש תלויים באויר ומתזיקים ביד ברלוע' ומשימ' על הראש כי זהו לורך הגמתם ואין בזיון ע"ש : (ב) בבתים . אבל ס"ת אסור לתלות בהם . מ"א . ומותר לכתוב פסוקים בגייר לתלותן בבה"כ בגה"ב בשם מהרי"ט. מהגיה להתעטות מי שמופלים לו תפילין וה"ה בשנפל ס"ת ובתחו' מעפני שמוחל סי' י"ב תמלא סמך למנהג וכ' המ"א בסי' מ"ק ס' ה' כ"ל דמיירי בלא נרתיקן אבל בשם"ת אפי' בנרתיקן ע"ש ועיין בגה"ג וס' שמות בתרן בקומטרס בפות תמרים דף י"ג : (ג) תפילין ואם פירם עלי' על הבתים של תפילין אפ"ם שאין כרוך מלמטה הרי שהטלית לא מיקרי כליין מיהו אותן המיחדים בים התפילין והטלי' לתוך בים גדול גם הבים גדול מקרי כליין ולריך עוד כלי על גביו ומיהו אם בים התפילין מחובר למעלה על בים הטלי' הגד הפני של הבים גדול לא מיקרי כליין מ"א ותשובת מהריט"ץ סי' קל"א כ' הבים שאינו מיחדין טלית והתפילין מיקרי כלי שאין כליין ומותר לשנם מטתו והיינו דוקא בשלא הבין הבים אלא לטלי' ואפ"כ הבים תפילין לא מותר אבל אם מתחל' הבין הבים לטלי' ותפילין אסור דמקרי כליין ע"ש. אם כרך הבים במטפחת בשעת הדחק מקרי גם המטפח' כלי אחר מהריט"ץ שם. אם המזוז' בפנים בחדר לריך גם כן כלי בתוך כלי ואם יש זכוכי' על הפס די בפריסת סודר עליה מ"א וט"ז ב"י"ד סי' רפ"ו כ' דאסור דבכלי א' פשיטא דאסור ומ"א חולק עליו : (ד) לפס . ר"ל דהכלי בתוך כלי לא בעינן שיהא הבים כלים שאינם מיוחדים רק א' מהם והכלי שהוא מיוחד לא מהני אלא שאין מונחי' כ"ר ולא תימא דאם מרוויהו הכלי מיוחד לפס מיוחד לא מהני אלא שאינו מיוחד לפס אז מיוחד לא מהני אלא שאינו מיוחד לא מהני אלא שאינו מיוחד לא מהני אלא שאינו

דכוותה דכלי מ' מותר וכ"כ תר"י וכ"כ הרב"י שזהו דעת הרמב"ם והב"ח רלה לפרש דעת (°) הש"ע שכתב מותר היינו בכלי ת"כ וכל מעיין יספוק בלדק דאינו כן ומ"ש הב"ח שכ"מ בגמרא אדרבה איפכא מסתברא דאי ס"ד שלא כ"ר בעי' כלי בת"כ מ"כ הדרא קושית התוס' והרר"י (°) לדוכתי' ליתי כגון שהיו מונחים שלא כ"ר אלא ע"כ דלא בעי' כלי בת"כ כמ"ש הרר"י והא דמשני דמפיק ליה למורשא דכובע לבר ס"פ כיון שאין הכר מונח על הכובע לא היה אלא כלי מ' דהיינו הכובע שהתפילין מונחין בתוכו : ד כלי בת"כ . כ"ל מדשינה הרב"י לגון הרמב"ם ש"מ דס"ל דא"ל אלא כלי מ' והכר מקרי כלי שני וכ"מ בתוס' דף כ"ד סוף ד"ה והתני ר"ח וכ"כ האגודה : משמע בגמרא דמדינא אסור להניחם מראשותיו אלא שהתירו חכמ"ם כדי לשמרם מהגנבים והעכברים וא"כ אם ר"שתמרי' במקוסאחר לא ימיסכמנו'וכמ"ש סי' מ"ג סס"ז ומיהו אם ים למעלה מראשותיו מקוסגבוה ג"ט או נמוך ג'מותר ע"ש בגמ' : ה עד שיעול ידיו ואח"כ יחלוצ עד שיקנח הקרי וכמ"ש ס"ז :

מא כתב ד"מ כל מקום שדרכן להוציא משאו על ראשן שרי דהוי כדבר שדרכו ליתן בראשו ע"ש וע"ע : א ד' קבין . כ' בל"ח דד' קבין הן כ"ה זקוקים שזוקלים בו הכסף בפראג :

מב א אסור לשנות . אפי' אין לו תפלה של יד [כ"מ בגמרא] :

ב משל יד וכו' . היינו שיעשה לו ד' בתים כמ"ש סימן ל"ב סעיף מ"ז :

חדשים

ד כלי בתוך (ו) כלי :

ד ו אשתו עמו במטה (ד) ואינו רוצה לשמש מקרי אין אשתו עמו :

ה ז להניחם במטה כנגד (מ) צדו דינן כתחת מרגלותיו:

ו מ שכח ושמש מטתו בתפילין לא יאחוז לא בבתים ולא ברצועה ה עד שיטול (ט) ידיו מפני שהידים עסקניות הן ושמא נגעו במקום הטנופת :

ז ט ישן בהם וראה קרי לא יאחוז בבתים אלא יאחוז ברצועה ומסיר אותם *עד שיקנח הקרי מעליו ויטול ידיו (ב"י) :

ח י הנכנס לסעוד קבע חולצן ומניחן על השלחן ומזברכ' וחוזר ומניחן כ אבל לאכילת עראי אין צריך לחלצן :

מא הנושא משאוי איך ינהוג בתפילין ובו סעיף א' :

א מ (א) *הנושא משאוי על ראשו חולץ תפילין של ראש עד שיסיר המשאוי ואפי' מטפחת אסור להניח על הראש שיש בו תפילין ב אבל דבר שדרכו ליתן בראשו כגון כובע או מצנפת מותר: הגה ואפילו הכי אם הוא משאוי כבד

א (מ) ד' קבין והתפילין נדחקות לריך להסירן (ב"י) :

מב אם מותר לשנות תפילין של יד לשל ראש ובו ג"ס:

א מ א אסור לשנות תפילין של ראש לעשותן של(מ)יד

ב ואפי' ליקח רצועה (ב) מהם ולתן בשל יד אסור

ג מפני שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה ושל ראש קדושתו חמורה (°) ד שרובו של שדי בשל ראש אבל ב משל יד לשל ראש (ג) מותר לשנות *ה ואם היו

ירמיה בין כר לכסת שלא כ"ר ולא נקט כובע שלהם משמע שא"ל רק להניח תפילין עצמה בין כר לכסת דכל שאין אשתו עמו אין חילוק בשלא כ"ר בכלי מ' או ב' כלים וכ"ר בכל גווני אסור וע"ז פריך מדלא אשכח איתר אלא שלא כ"ר ס"מ כ"ר בכל גווני אסור והא תנא ר' חייא אפילו כ"ר יש היתר בכלי ת"כ דהיינו כובע ומשני לא כמו שאתה סובר דנקט כובע לגלוי דבעינן כלי ת"כ ולהתיר אפי' כ"ר אלא בהך כובע גלי לן דמיירי שלא כ"ר וכוונתו דהתפילין מונחים בכובע תחת מראשותיו דהיינו שהכובע בקלה שלו שעם התפילין יולא חוץ (°) מראשותיו כגלע"ד ככון ומו"מ ז"ל פי' דגם להתרלן בעי' כת"כ אפי' שלא כ"ר וק' ממה שהוכחתי מל' ר"י דלא אמר אלא בין כר לכסת משמע בלא כובע דהא הוכחת המקשן היתה מדנקט ר"מ כובע משמע דשתמא מיירי בלא כובע : (ד) ואינו רוצה לשמש . בב"י הוכיח זה מדתניא דת מדתניא בית שיש בו ס"ת או תפילין אסור לשמש בו את המטה ולא תנא אסור להיות אשתו עמו במטה אלא ודאי שאם אינו רוצה לשמש הוי כלא אשתו עמו ותמהתי על פה קדוש דאזיל לקולא בשביל הוכחה קלושה כזו דודאי התנא עיקר האיסור נקט שהוא התשמיש וממילא ידעי' שכל שאשתו עמו ודאי לריך להזהיר שלא יהיה בעין שאסור לו התשמיש דשמא יבא ורואה ביורה מתלמוד ערוך ס"פ הישן ת"ר הנכנס לישן ביום כו' רי"א הילדים לעולם חולין מפני שרגילין בטומאה ומוקי לה אביי בילדים ונשותיהם עמהם שמא יבואו לידי הרגל דבר הרי דאשו ליש בתפילין שמא יבא לידי תשמיש והנה הוא ק"ו לכאן דמה התם שהתפילין עליו ואיכא אימתא דשקב"ה עליו כשהיא דר"פ אין עומדין דר' זירא דהוה קא בדא טוב' משום דהוה תפילין עליו ולא היה מסתפי מקלות ראש ואפ"ה חייבי' בזה שמא יבא לידי תשמיש דהיינו שישכח שהתשמיש הוא הורגל בו ק"ו כאן שהתפילין תחת הכר שיש לחוש שמא ישכח בהם ויבא לידי תשמיש ומ"ל שאני התם שהתפילין על גופו והוה ממיר טפי ע"כ חייבי' דוקא התם דאדרבי' כל כמה שהאיסור קל יש לחוש טפי שיעבור עליו כדאי' רפ"ק דשבועות לענין אכילות דקיל ליה לאתן טפי מנדה ע"כ סלריכו בו שמירה טפי ועוד דאיה מפרק מקום שנהגו לענין י"כ בין שאמרו להדליק בין שלא להדליק נתכוונו משום איסור תשמיש שמא יתאוה לתשמיש וע"כ לא חייבי' למזיד דא"כ בכל אשה נדה ניחוש כן אלא ודאי דחייבי' שמא יתאוה ושכח שהיום י"כ ה"ה הכא דחייבי' שמא ישכח שיש תפילין במטתו ☜ וכן יש ללמוד מדברי סמ"ג שב' ואם הניחם בכלי ת"כ מותר בין כר לכסת כו' אפי' אשתו עמו במטה עכ"לי משמע במקום האיסור אסור אם אשתו עמו במטה אף שאין בדעתו לשמש ועוד דאיה ממ"ש לקמן בס"ע סי' מ"ד ולא היתה עמו אשה כו' ע"כ נלע"ד דראוי לאסור בזה אפילו באינו רולה לשמש מטעם שאמרנו ואע"פ שאיני כדאי לחלוק על רבינו הש"ע מ"מ נראה ברור כמ"ש :

מא (א) הנושא משאוי כו' . בגמרא הכי איתא תנא היה נושא משא על ראשו אם תפלין רוצעות אסור ואם לאו מותר בחיזה משא אמרו בשל ד' קבין במקום תפילין משום רבי שלא אמרו אפי' מטפחת שלהם אסור להניח על הראש שיש בו תפילין ומשמע שר' שלא חולק על ברייתא דבעי דוקא ד' קבין ומ"ה פסק הרמב"ם וכש"ע דבכל גווני אסור אלא שהריי"ף והרא"ש והטור פסקו הך ברייתא וגם דרבי שלא והוא תימא וע"כ פי' ב"י בשם מהרי"ל דריסא מיירי בדיעבד ור' שלא מיירי שרולה עכשיו לכתחלה להניח משא וק' ע"ז א"כ היה לו לטור לכתוב אבל לכתחלה לא יניח אפי' מטפחת כו' וכ"ז עצמו תי' דריסא מיירי שבכר יש המשא על ראשו ורולה להניח תפילין אח"כ ור"ש מיירי שבכר הניח תפילין ואח"כ רולה לישא משא וע"ז קשה הא אמר בריש ותפילין בראשו משמע שבכר ישן בראשו והיה לו לומר ורולה להניח תפילין . ובשם מהריש"ם פי' דריסא מיירי שאין המשא כלל על ראשו אלא שהאבל שהמשא תלוי בו הוא על ראשו והאבל חולן את התפילין ור"ש מיירי שהמשא על ראשו וזה דוחק מאד ורמ"א כתב"ה כאן משמע שמפרש דריסא מיירי בדבר שדרכו להניח על הראש וזה שיעורו ד' קבין ור"ש מיירי באין דרכו להניח על הראש וזה אסור אפי' בדבר מועט וזהו נ"כ דוחק דהא אמרת משא ודבר שדרכו על הראש כגון כובע או מצנפת אין זה קרוי משא והנלע"ד דלהכי תנא בריש ב' דברים הא' אם תפילין רוצעות והשני כשיעור ד' קבין דודאי ברוצעות לאוד חליא מלתא דכל ברוצעות התפילין אסור אפילו אם הוא פחות מד' קבין אלא שאם הוא יותר מד' קבין לא אזלינן בתר רוצעת דלא ודאי כש רוצעת ואמר רוצעת שפי' דהקות פשוט שאין פי' שהתפילין זוז ממקומן לגמרי דבזה פשיטא שאסור אלא פי' שהתפילין עומדים על מקומם ודוחק

מגן אברהם נ"י

ע כ"י מהרא"ל דברכות כה ז ר' יונה שם מ סוכ' כ"ז יו שם י ברכות כג כ ירושלמי שם פ"ב הרמב"ם בפ"ד מהלכות תפילין והמרדכי : מ בבא מלעיא ע"ה וברבי שילא ב רמב"ם בפ"ד מהל' תפילין והסכימו לדבריו ר' יונה והרא"ש : מ מנחות לד ב הרמב"ם בפ"ג מהלכות תפילין ג שם בגמרא ד שם ברש"י ה שם

עטרת זקנים

* עד שיקנח הקרי מעליו. אבל לאחר שקנח הקרי מותר להניחן אע"פ שהוא עמו (ב"י) וכן משמע התם בגמרא :

מא * הנושא משאוי על ראשו חולץ תפילין של ראש כו'. וים לחלק אם נושא משא בשכר אין צריך לחלצו רק בד' קבין אבל בלא שכר אפילו משאו הכבוד כב"ל :

מב * ואם היו חדשים . מפרש"י בביאור הב"י משמע אפי' רק שעשה קרישים מקרי ישנים ובכון הוא לפי שעשה שתפילין של ראש הוא קדוש בקדושה חיוור' משום שרוב שם של שדי בו אבל ברש"י שבאלפסי כתוב בל' אחר ע"ש אבל אם התנה עליהם מתחלה בשקשרן בראש לעשותן אל יד כשיעטרך להן שרי (הר"ר יהודה והרר"י אבוהב בשם מ"ה) :

הגהם סובר

סי' מא במג"א ס"ק א' הן כ"ה זקוקים. נ"ב ע"ש שהוא כ"ה ליטרא ספינד משקל פראג והוא על פי הירושלמי מובא בראב"ש פנ"ה סי' ל"ג דבל לוג יש בו משקל ל"ב מאות זוזים שהוא מאתים דינר ובדינר קצ"ב פרוטות שהוא חצי ווינר משקל פרוטה חצי שעורה כסף פיין וכל צ"ן שעורות הוא משקל רביע לאמה שקורין קווינטל ועפ"ז הם דבריו כאן דו"ק ותשכח. ועיין מ"ש ב"י ביו"ד ד"ם ר"א דקורטוב משקלו דינר אחד והוא א' משמיני שבשמיני' הלוג נמצא שבלוג רק ס"ד דינרין לכ"ד קבין ליכא רק אלף וכ"ד דינרין וכל דינר צ"ד שעורות דהיינו קווינטל נמצא אלף וכ"ד קווינט עולה שמונה ליטר' ספונד משקל הנ"ל והוא רק פחות משליש משקל הנ"ל וצ"ע :

יד אפרים

כמבואר בדוכה' עוכה ויוים ראשו על התפילין ממש משא"כ כשהתפילין הם יולאין חוץ לכר אין חשש כלל : ס"ק ד' וכן יש ללאוה מדברי הרמב"ם בסמ"ג כל"ל ומ"ש לפנ"ל ראייתו ל"ע שאם כוונתו דמדנקט אשתו עמו במטה דמשמע שאינו רולה לשמש ואפ"ה כ' הרמב"ם וסמ"ג דבעי כת"כ אין זה דחוי' דלא מבעי' לדעת הרר"י להרמב"ם דהרמב"ם לא מחלק בין אשתו עמו דאפי' אין אשתו עמו בעי כת"כ כשמניחן כנגד הראשותיו וכ"כ הב"י בשמו אם כן פשוטא דאין אשתו עמו במטה כלל אלא אפי' אם אינו רולה לשמש אם הב"י דהרמב"ם הוא ולקעטיק בשאתו לכך נקט כנה"כ מ"מ לק"מ דודאי הרמב"ם וסמ"ג דקאמרי אפי' אשתו עמו במו' מיירי בשאם אפילו רוצ' לשמש הא דדייק הב"י מדנקט אשתו לשמש כו' היינו דאם אין אשתו עמו אפילו אם אינו רולה לשמש אם אינו מוכרח לכר אפילו אם אינו רולה לשמש אם אינו מוכרח לכר אפילו אם אינו רולה לשמש אם אינו מוכרח לכר

כדומק מחמת המשוי שמונח עליהם ומקלר את מקומם וע"כ א"ר שילא ע"ז **דאפילו** מנופחת שלהן מחשב כמשוי ופוסל אם רולן ודומק את התפילין אבל דבר שדרכו להניח שם אינו אוסר אע"פ שרולן ודומק את התפילין דהא עכ"פ נשארו במקומן אלא שאינן בריוח כנלע"ד נכון :

מב (א) ואם התנה . משמע דשתמא אין היתר אלא במתנה בפי' **וא"כ** לא יפה עושים הרבה בני אדם שמשתמשין בשק של תפילין כשהולכים בדרך מלייני' שם שאר דברים מה שצריך לו בדרך אלא דנראה ללמד זכות דאותן האנשים מסתמא הוי כמתנה בפי' ורמיה לזה ממ"ש רמ"א בסי' קכ"ד ס"ח שנהגו ליהנות בכמה הנאות מדברי קדוש' כו' כיון שנהגו כן וא"א להזהר לב ב"ד מתל' עליהם מעיקרא כו' וה"ה אמי דמסתמא כשקורה שק אדם לתפילין דעתו להשתמש בו בדרך בני אדם בדרך וכן בהיא שכתב רמ"א כאן דקלף המעובד לשם תפילין אסור לכתוב עליו דברי חול כו' ואנו רואין בכל יום שהסופרים כותבין על קלפים שלהם כתובות וגיטין ושאר דברי רשות אלא ודאי דמסתמא כשהסופרים מתקנים אותו אותה דעתם להשתמש הן לדבר קדוש' הן לדבר הרשות כיון שמנהגם בכך ומו"ח ז"ל כתב דאין כותבין גיטין בקלף המתוקן לס"ת אא"כ התנ' מעיקרא בשע' העיבוד לכתוב עליו גיטין כשילטרך אבל בשלא התנ' מעיקרא איסור גמור לכתוב עליו גיטין עכ"ל ולפמ"ש ש"ד למעבד הכי וכ"מ מדברי רמ"א בא"ע סי' קכ"ד שכתב ולכתחל' יש לכתבו על קלף מתוקן לס"ת כו' עכ"ל ולא הוזכר שם שיתנ' על הקלף תחל' בשע' העיבוד אלא ודאי דא"ל כמ"ש :

ואם

בו לעולם אפי' לא אזמני' אסור כ"ז למדתי מדברי הרי"ד סי' שס"ד ע"ש בב"י וכ"ה בכ"י פ"ז דסנהדרין ובש"ג פ"ג דברכות לא כתב כן : ו לגוף הקדושה . היינו הקלף או הקילה אבל רצועות של תפילין לא בעי עיבוד לשמה דמשמשין ניהו והזמנה דמשמשין לאו מלתא היא וכ"מ התס במנחות בפלוגתא דרבנן ורשב"ג עכ"ל כ"י משמע דס"ל (°) כפירש"י דמ"ד הזמנה לאו מלתא היא ולכן בגוף הקדושה לריך עיבוד לשמה משא"כ ברצועות ועסי' ל"ב סל"ז וסי' ל"ג ס"ג דאלן קי"ל כפי' התוס' ול"ע דהא"י בעלמו כ' בה' תפילין כפי' התוס' ול"ע . ומ"מ בעיקר הדין כתב הרמב"ן במלחמות פ"ק דסוכה והאריך ע"ש וסיים ז"ל ומ"ש במאור דרבה ליה הזמנה לאו מלתא היא בגוף הקדושה משום דאמר הטעם משמשין (°) ממשמשין גמרינן לאפוקי עגלה ערופה דהיא גופה קדושה לא אמר כלום דנוילין של כתיבה ומי אגב כתב הוא דקדשו אגב כתב ליה הכתב אזל ליה קדושתייהו כדאיתא פי"ו דשבת והלכך לא דמו לע"ע דהיא גופה עיקר קדושה וכו' ותורף דבריו דאע"ג דבעי עבוד לשמה מ"מ מותר לשמותן דהזמנה לאו מלתא היא והתו' כתבו דגם בע"ע קי"ל כרבי יוחנן דלא מתסיר עד שתערף א"כ ק"ו בתפילין : ודע דכל זה בקדושה כגון תפילין אבל תשמישי מצוה כגון ציצית שופר לולב גר חנוכה אפי' עשאן לכך לא מיתסרי ומותר להשתמש בהן חול וכ"מ במאור ועסי' כ"א וסי' תרל"ח סס"ח : ואפילו בדבר שבקדושה מועיל תנאי להשתמש בו חול דהא בלא"ה יש מתירין כמש"ל ו:"כ הלבוש וכ"ח . [°] וגם לא מקרי דבר שבקדושה [כ"א דלא כע"ת] מיהו אם התחיל לכתוב על הקלף

מו על הנייר אסור לכתוב אא"כ עליו דברי חול . אבל לתשמישי קדושה מהני תנאי להשתמש בהן אפי'

כדשב"ג בהא דבעינן לשמה בגוף וכשמואל אבל בהשמישין א"ל לשמה ולאו מילתא היא דלא כרשב"ג ואחיי ולריך עיון הא רשב"ג לא הזכיר אלא בגוף הקדושה ובזה מודה רבא וא"כ מאי תנאי דכ"ע כרבא ובלשמן פליגי וע' תוס' שם ובמנחות ומשמע דאף בגוף הקדושה לאו מילתא וכמ"ש במנחות שם ד"ה עד מיהו ר"ת כו' וי"מ כו' הכ"ל :

ג מחדשים כו' . דהזמנ' לאו מילתא היא : אם נפסק רצועה ש"י סמוך להקשר ל"ע אם מותר להפוך ראש האחר למעל' ולעשות בו קשר של יד והתתיל' שהיה בו הקשר יקשור למעה כמ"ש ס"ס ל"ג או יומא דמורידו מקדושתו כיון שהיה בו הקשר והיו"ד ועתה יעשה בו כריכת האצבעות . והרב"י כתב בסי' ל"ג בשם הגמי"י אם נפסקה רצועה של ראש יתפרש ויהפוך הרצועה תוך המעברתא עכ"ל . א"כ במקום שהיה הקשר תחלה תלוי עתה למעה ואפ"ה שרי ה"ל כן . מ"מ י"ל דלא דמי דהתם עכ"פ באותה התיכת הרצועה יש בו קשר ומה לי שהיה במקום זה או במקום זה משא"כ כאן דבאותה התיכה שהיה בו קשר עכשיו לא יהיה בו קשר . ונדולה מזו כתבו התו' בשבת דף ל"ח בשמיתין הקרשים על הענלות גנאי הוא להשים לר הטב של קרש

ג (ד) חדשים שעדיין לא הניחם מותר לשנות אפי' משל ראש לשל יד שטולה עליהם מכסה עור א' ונראים כבית א' : ב ו אם התנה (ה) על הם מתחלה אפי' לבשן אדם יכול לשנותן אפי' משל ראש לשל יד :

ג ד ז סודר דאזמניה למיצר ביה תפילין ה (ו) מ לעולם וצר ביה תפילין חד (ז) זמנא אסור למיצר ביה זוזי :

הגה (א) ואם התנה עליו מתחלה בכל עניו (מ) שרי (ב"י בשם רבי' ירוחם ומהרי"ח) *וקלף המעובד לשם תפילין אסור לכתוב עליו דברי חול דהזמנה כי המי בוונת ן (°) לגוף הקדושה מלתא היא (ר"ן ס"פ נגמר הדין)

אזמניה

סמוך לקרקע אבל לד הקלר שהיה למעלה ודמי להא דאמר מעלין בקדש ואין מורידין עכ"ל מ"כ כ"ם כאן דאסור בכ"ל ואם אין הרצועה מרוכה כ"כ אז לא יעשה כ"כ כריכות סביב היד כנ"ל : ד סודר דאזמניה . כ"ל דקטן שלר בו תפילין אסור אבל בדבר הנאסר בהזמנה אבל לד הקטן דאין כותבין גיטין בקלף המתוקן לס"ת אא"כ התנ' מעיקרא בשע' העיבוד לכתוב עליו גיטין כשילטרך אבל בשלא התנ' מעיקרא איסור גמור לכתוב עליו גיטין עכ"ל ולפמ"ש ש"ד למעבד הכי וכ"מ מדברי רמ"א בא"ע סי' קכ"ד שכתב ולכתחל' יש לכתבו על קלף מתוקן לס"ת כו' עכ"ל ולא הוזכר שם שיתנ' על הקלף תחל' בשע' העיבוד דא"ל כמ"ש :

ואם נגבו בגד ועשו ממנו כיס תפילין קניא בשינוי מעשה ואסרו ועיין ב"ק דף ק"ד : ה לעולם [°] ואם עשה כיס לשם תפילין אפי' לר היא ע"ד לפמותו אסור . והיינו אם היה כיס והוסיף בו איזה דבר לשם תפילין ולר היא ע"ד לפמותו אסור לעולם אפי' אם לא הוסיף בו אלא דבר אחד אמנם אם לא היה כיס אלא דבר אחד אמנם אם לא היה כיס אלא דבר אחד אמנם אם לא היה כיס

מג

(א) ואם אוחזן. משמע מלשונו דבידו לאחוז שני ולא עמדתי על דעתו דאמאי לא חייש גם בזה שמא יפנה וכבר קי"ל דאין היתר לאמות אלא כשאין כרוכין בימינו וכבגדו כמ"ש בס"ס וגם בב"י כתב וז"ל ואהא דאמרי' דתפילין בידו שרי בב"ס קבוע כתב הרא"ש וא"ת היאך אפשר בלא מילוות כי' עכ"ל ג"ז תמוה הוא דהא בפרק מי שמתו וכה"ק הזכיר הרא"ש דוק' בבגדו וידו וז"ל ואע"ג דשרי בב"ס קבוע כדאמריק לעיל אוחזן בבגדו בידו וכנכם כו' וע"ז כ' שם מה שהעתיק כ"י בשמו:

שוב ראיתי בד"מ וז"ל כ' ר"י פרק מ"ש דאם התפילין בידו מותר ליכנס בהם לב"ה קבוע ולא חוששין שמא יפנה בהן בעודן בידו עכ"ל ג"ז תמוה דהא כ"י כ' בפ' כיון שאוחז אותם בבגדו ובידו עכ"ל ור"ל אפילו יפנה בהן אין איסור בזה אבל אם הם בידו לאחוד נהי דאין חוששין שמא יקנה המילות שעל רגליו משום שמתין מיושב מ"מ חיים' שמא יפנה בהם. וכן יש הג"ה בדברי ר"י בדפסת ע"פ מהר"מ טיקטין וז"ל ולא איכפת לן אפילו ודאי יפנה כיון שהם מכונסים בבגדו ואחוזין בידו כ"מ מתו' האשר"י וה"מ בהדיא בסה"ת עכ"ל. וצ"ע (°) לו' מ"ש כאן אוחזן בידו ר"ל בבגדו ובידו כנגד לבו ואם הכוונה כן הרי מבטל לפני המעייניים כי לעניין דינא אין לנו אלא בבגדו ובידו

(ב) אלא בב"ה קבוע. פי' דכמ"ש להתיר להשתין בב"ה קבוע רק בזה כאן אמרו מיושב ואחר"כ דלהשתין מעומד ודאי אסור אפילו בקבוע שמא יקנה המילות: (ג) אלא אוחזן בידו אסור להשתין בהם מעומד אפי' אם תופס אותם בבגדו מפני שצריך לשפשף בידו ניצוצות שברגליו (ג) אלא ד חולצן ברחוק (ה) ד' אמות ונותנם לחבירו ה ומדברי הרמב"ם נראה שאסור להשתין בראשו בין בבית הכסא קבוע ה בין בבית הכסא עראי ויש לחוש לדבריו: ב ו בית הכסא קבוע היינו שיש צואה והוא על פני השדה ובלא (ו) חפירה: בית

וכנגד לבו: (ב) אלא בב"ה קבוע. פי' דכמ"ש להתיר להשתין בב"ה קבוע רק בזה כאן אמרו מיושב אבל אה"כ להשתין מעומד ודאי אסור אפילו בקבוע שמא יקנה המילות: (ג) אלא חולצן כו'. כ"כ הטור וקאי אריש דהיינו בב"ה קבוע ואפילו אינו רוצה לעשות לרבינו שם (°) לאחוז אלא אחוז בידו ולא יחוש לשמא יפנה בהם בגבולים לבה"כ קבוע ואפילו אינו רוצה לעשות לרבינו: (סס) (°) ולא אמר אלא אחוז בידו ולא יחוש לשמא יפנה בהם בגבולים לבה"כ קבוע ואפילו אינו רוצה לעשות לרבינו: (סס) (°) וגם אסור לבנות בהם בגבולים לבה"כ קבוע ר"ס ל':

באר הגולה

ע סס בברכות וסס בסנהדרין: ל' ברכות כג ב סס ג תוס' סס והרא"ש בב"ה ומש"נ וספר התרומה ד סס בגמרא כ פ"ד מהלכות תפילין ו רש"י

עטרת זקנים

מג * אסור ליכנס כו' כ"ש בתפילין שבידו אסור משום שריך לשפשף משום מילולות:

* ואם אוחזן בידו כו' ר"ל בבגדו ובידו שרי בין להשתין ובין לפנות דהא ליכא למיחש משום מילולות (כ"י בסס ספר התרומות):

רבושי שרד

שם (°) פיתן קנד. מה שהוצרך להביא ראיה משם ולא מהכא דסודר דאזמני' ולר ביה מהני הנאי משום דכאן י"ל דהתנאי היינו בטלו מקדושתו בלא יהיה מיוחד עוד לתפילין כלל ושם מבואר דאף בשת שמיוחד לקדושתו משתמשין בו על ידי תנאי:

סק"ז (°) לפי שעה. דאל"כ הוי כאזמני' ולר ביה כמ"ש המג"א סק"ה: סי' מג (ע"ז סק"א) (°) לומר מ"ש לאן אוחזן. ר"ל מ"ש המחבר כאן ואם אוחזן בידו וכן מ"ש הכ"י ואהא דאמרינן דתפילין בידו שרי בב"ה קבוע ר"ל בבגדו ובידו: מ"א סק"ב. (°) פי' ולכן. עיקר דברי רמ"א לתרץ מה דקשה להמחבר כיון דלענין זה אין חילוק בין קבוע לעראי א"כ למה בקבוע כתב המחבר לר הסיתר מיושב וכן מ"ש רמ"א הואיל ואינו יפנה בגבולים קשה הרי גם בקבוע מיירי הכא שאינו יפנה בגבולים ואפ"ה אורחא להשתין מיושב הואיל והוא קבוע והכא אורחא מעומד הואיל והוא עראי ואי"כ הוליל הואיל שהוא עראי לזה תירץ המג"א דלגב אורחא רימז רמ"א (ג"ד) החילוק בין קבוע לעראי כשהם בראשו דבקבוע אסור אפי' להשתין משום דשתא עושה ארכיו והיכא דמיירי בעראי אינו מוכח אם מלקתני חולצן א"כ ע"כ מיירי בעראי דבעראי מותר להשתין כשהם בראשו דגזרי' שמא יפיח כשם כדאי' בגמרא וכ"כ הרב"ד וכ"כ הרב"ד ס"ל דאם מדקתני חולצן א"כ ע"כ מיירי בעראי דבעראי אינו מוכח דאם אינו מיירי בעראי אינו מוכח דאם אינו מיירי בעראי אינו מוכח דאם אינו מיירי ב

בערלי כשסם ברחשו ומה יחלון ברחוק ד' אמות אלא כדפי' : (ד) או בבגדו בידו • זה תמוה דהא בס"מ כתב אפילו אם תפס אותם בבגדו חייב' שמא יקנה ציצלות • ולבום כתוב בזה דמיירי בבית הכסא קבוע אבל בערלי אסור באמת משום ציצלות ותמהני אלא עיין בב"י דסיים על זה דהא ליכא למיחש לציצלות בשביל שהם בחיקו וכו'. וכ"ל דהך בבגדו בידו פי' לענין הפסק והכי קאמר אם הם בחיקו ומפסיק בין חיקו לערוה בחגורה או שמפסיק בידו התפילין שהם בבגדו דהיינו שהתפילין תחת בגדו והוא אוחזן בחוץ על בגדו אלא יפלו ומטה ואז לא יקח (°) ידו משם לקנה ציצלות כי"ל שצריך לרחוק ולפרש כן : (ה) חולצן כו'. בגמ' פ' מ"ם אי' ע"ז א"ר אחא א"ר ששת ל"ם אלא ב"ה קבוע אבל ב"ה ערלי חולן ונפנה לאלתר ובשהות מיחן מרחיק ד"א מפני ששמא ב"ה קבוע. וכב"י מדלא הביא זה בטור וריי"ף ורא"ש ש"מ דלא קי"ל הכי וז"ע למה עכ"ל • ותמהני על דבריו דעל הטור פשיט' דלק"מ דהא כתוב בהדי' בטור ואחריו בש"ע בזה דמיירי בב"ה קבוע ממילא ידעינן דבערלי א"ל לחלון ברחוק ד"א ולא הוצרך בגמ' לחלק בזה אלא אבריתא דתני' שם סתם הנכנס לב"ה חולן ברחוק ד"א ואח"נ דהרי"ף והרא"ש לא הזכירו קבוע בברייתא' ואפ"ה לא הביאו הך דרב ששת ג"ז לק"מ דלדידהו גם בקבוע א"ל לחלון ברחוק ד"א דהא הביאו בסמקל' לאלכ' דברי ב"ה שאמרו אוחזן בידו ונכנס ור"ע שאומר אוחזן בבגדו ובידו ונכנס וכדמסיק ר' מיאשה בריה דריב"ל הלכה גולגן כמיז ספר ואוחזן בימינו כו' ש"מ דא"ל לחלון ברחוק ד"א דאל"כ הי' לו לומר הלכ' חולגן ברחוק ד"א וגולגן כו' כדי להכריע דלא כב"ה וכר"ע בזה אלא ברור דלא בא לחלוק על הנכנס כלל דא"ל להרמיך ד"א קודם הכנים' אלא דהטור חש להמיר גם בהרחק' ד"א תחלה כאידך סתם ברייתא דשם ואיהו מפרש בהדיא דדוק' בקבוע הוה כן : (ו) ואוחזן בימינו. הטעם בב"י בשם ג"י ומ"ע דבשמאל מקנה עצמו אחר עשיית צרכיו כדלעיל סי' ג' ומ"ה אסור לאחוז התפילין בשמאל וא"ל איך אפשר בב"ה (°) בלא ציצלות והלא א"א לגדולים בלא קטנים י"ל כיון שמיירי בב"ה קבוע עושה צרכיו מיושב וכליס מי רגליס מהגוף וליכא ציצלות כ"כ הרא"ש למדנו דלהשתין מעומד חייב טפי מעשיית צרכיו לגדולים : (ז) אלא תהא רועה כו' . שיש בהן קדושה שהרי בהם הוא קושרן ובקשר נראה בעשייתו כמין דל"ת ע"ש מ' מאותיות שד"י והש"ן עשו' בכותלי הקליעה המיוחדה והיו"ד עשויה בראש רועה תש"י כ"כ רש"י :

עמוד

מזו ליתא בשבת דף קכ"ז אלא רלה ר"י ליכנס בתפילין לבית עכו"ס אמר אל יכנסו דברי קדושה במקום טומאה . ובע"ה כתב שיניחם בביתו ויכנס

במבואות

משיש שהוא חייב של אדם אבל שלא לצורך אין בזה איסור : סקי"א. (°) לשמור בעצמו עכ"ל הבית הכ"י מש"ם דכיון דהתירו חז"ל לאוחזן בימינו ובבגדו מלוה יותר שישמור הוא בעצמו ולא יתן לחבירו : היינו ע"פ מ"ש המג"א סק"ד דמיירי התם בקבוע דאלו בערלי אסור ח"כ ח"ל לחלון כלל ויתן לחבירו וזה שייש המג"א ובב"ה ערלי מותר להשתין בשהם בראשו ור"ל דלכן לא יצוור רק נותנן לחבירו אלא דרולה להשתין מעומד בקבוע אבל מלשון הכ"י שהבית המג"א שבתב ובנכנס לקבוע לא כתב דמשמע דמפ' הך דלעיל דמותן לחבירו בחידושי ר' ליב מגלם ז"ל : ט"ז סק"ו (°) בלא ציצלות . ר"ל וציצלות ומשפשף גם בימין ולתם מהני אוחזן בימין וזהו שייש הע"ז דלהשתין מעומד חייב כו' כי ציצלות גם בימין משא"כ קינוח :

באר היטב

(ו) חפירה. אבל בשהוא בחפירה מוכן ומשתין לאלתר וא"ל להרמיך ד"א מ"א ע"ש: (ז) היינו ר"ל הא דאמרי' בגמ' דמותר להשתין בו בתפילין שבראשו היינו במקום שאין רגילות לפנות שם : (ח) לפנות . ל"ע דבש"א ב' אפי' מופס אותם בבגדו אסור וי"ל דהכא מיירי שקשורים בבגדו שאף אם יפשפש בידו לא יפלו אותם אם יפשפש בידו לא יפלו התפילין מ"א ועיין ט"ז : (ט) לרכיו והא דיקט הטור והש"ע שעיקר א' אסור ליכנס לבית הכסא לרחוקה ונקט להשתין

ביאור

ס"ד אם הם כו'. זו היא שיטה אחרת דלא פריך אלא לב"ה דמתירין בהכ"ס קבוע בידו ולבד אבל לר"ע ל"ק מידי ולכן ל"פ אליביה ואולק על מ"ש בפ"ח : ס"ה אם כו'. וי"א כו'. כנ"ל פ"ח : ונולגלן כו'. מסקנא דגמ' שם : ובבבגדו. כר"ע ובמש"ש

מחצית

לבנס להשתין בב"ה קבוע הא מבואר בברייתא דאפי' הכניסה אף שלא יסתן אסור בב"ה קבוע ולריך לחלון ברחוק ארבע אמות אבל גרים רב הא בהאי בעי' מהו ליכנס לב"ה לעוב פי' שפופו לחיות קבוע (אבל עכשיו הוא ערלי)והרא"ש כ' דא"ל לזה והגרסא בהאיבעי' מהו ליכנס לב"ה קבוע היא הגרסא הנכונה ולק"מ מברייתא דלעיל. דהא דהלריכה הברייתא לחלון ברחוק ד"א . לא משום איסור הכניסה אלא מיירי בדולה לעשות לרכיו(ומיירי הרא"ש בהלכות תפילין וז"ל ולהכי לא תני בברייתא בה"כ קבוע דאפי' אינו קבוע כיון שנכנס לעשות לרכו לריך לחלון ברחוק ד"א כו' עכ"ל מלשון זה נמי משמע דלא היה בגרסתו הא דאמר ר"א בר"ה אר"ש ל"ש אלא ב"ה קבוע כו') ולפי טעם הרא"ש א"כ אין סברא לחלק בין ב"ה שפ"פ השדה לב"ה שאינו דרלונו לפנות והאיסור הוא משום שמפנה. מה לי בא"ה מקום הוא מפנה וכמ"ש הרא"ש גופי' בהל' תפילין כנ"ל כיון דמשום הפינוי לריך לחלון ברחוק ד' אמות בכ"מ ה"ה דאסור להשתין בהם מה"ט שמא יפנה והיינו במקום שדרך לפנות דהיינו ב"ה קבוע אפי'הוא בחפירה אלא דרש"י דמחלק בין ב"ה שפ"פ השדה ובין העשוי בחפירה דס"ל כרב הא' דהאיסור משום הכניסה ולא קאי על האבעי' דרולה להשתין דאסור מחשש שמא יפנה דזה אסור אפילו בב"ה העשוי בחפירה כנ"ל אלא קאי על הברייתא דקתני הנכנס לב"ה חולן דמיירי דאיינו נכנס לפנות אז להשתין אפ"ה הוא"ל והוא ב"ה קבוע לריך לחלון ברחוק ארבע אמות ובזה שפיר מיקלא רש"י דב"ה העשוי בחפירה רשאי ליכנס אם אין דעתו לפנות אז להשתין דהא אין בב"ה שבחפיר' בכניסתו שום גזרה דהא אין שם לוחה ומי רגליס אבל אי יכנס להשתין דמבעי' הש"ס ומסיק דאסור שמא יפנה מודה רש"י דאין חילוק אבל הרא"ש דקי"ל בוותר' דהאיסור אינו משום כניסה רק מיירי בדולה לפנות אז להשתין אין לחלק בין ב"ה שפ"פ השדה אז בחפירה ומעתה ובוכו דברי מ"א . וכ"כ בחידושי הש"ב שנורס בגירסת דידן אר"א בו' ל"ש אלא ב"ה קבוע אבל ב"ה ערלי חולן ונפנה לאלתר ופ"ז קשי' לי' ניהו דהוי ערלי מבל מקום כיון דנפנה דאוי להרמיך ארבע אמות בעינן והיה מחניך קדוש כ"ש בשדולה לפנות . זהו מדברי מ"א ולא מדברי הש"ב:ולפי מ"ש כו' אבל בשהוא בחפירה חולן ומשתין לאלתר ואל"ל ד"א אע"ג דתחלה כתב דאפי' לשדולה להשתין בב"ה קבוע ל"ל ד"א כיון דא"ל שמא יפנה בהן מ"מ אף דמשתבר ליה למ"א כן מ"מ כתב מ"א דהרב ב"י לא סבירא ליה כן ואין בזה מקום לחפוס על הרב"י די"ל דס"ל ניהו דאם נפנה לריך הרחקה ארבע אמות אפי' עשוי בחפירה מ"מ אי משתין דאין לריך אלילה כ"א משום גזירה שמא יפנה וכיון שהוא בחפירה לא החמירו כ"ה להלריכו הרחקה ארבע אמות אע"ב דאין להרב"י דאיה לזה מדברי הש"י מ"מ י"ל כן מסברא אבל לא ידעתי לעפ"ד לחלק בזה בין ב"פ השדה לחפירה : (ס"ק ט) וי"א אפי' כו' משמע דלסברת הרא"ש כו' ודאי מלשון הש"ע אין משמעות די"ל דלדעת הי"א אפי' בלא צרכיו לריך להרחיק ארבע אמות אבל לדעת קמייתא שהוא דעת הרא"ש א"ל להרחיק ד"א אלא בעושה צרכיו אבל הכניסה י"ל אפי' לדעה א' אסור אפי' אינו עושה צרכיו אלא בוותנו דמדברי הרא"ש נופי' משמע כן וכבר הבאתי דבריו בס"ק י' ואעפ"כ אתבה להעתיק דברי הרא"ש להקל וז"ל אבעיא להו מהו שיכנס אדם לב"ה קבוע ויתפיין מי חייביין שמא יפנה ב' דתניא לעיל הנכנס לב"ה חולן תפליו ברחוק ד"א ונכנס לאו משום הכניסה לריך לאבון אלא משום שרוי' לעשות צרכיו ומתוך קושיא זו היה גורס ר"ה גאון מאי שיכנס אדם לב"ה לעוב כו' ולאו קושיא היא כדפרישית עכ"ל והן הפני דעות שהובאו פה בש"ע ולא"ל לבאור' לדעת הרא"ש ע"כ י"ל דאם אינו רוי' לפנות מותר לבנות אפי' ס"ד דהכניסה אסורה ואין המילוק בין רוי' לפנות אז לא אלא אי לריך להרחיק ד"א ח"כ אין תירוץ הרא"ש מספיק מ"ש לאו משום הכניסה כו' דניהו דבאין דעתו לפנות א"ל להרחיק ד"א מ"מ הכנים' אסורה ומאי קמבע"ל אי שרי לבנות לב"ה קבוע להשתין ת"ל אפי' אינו רולה להשתין הכניסה לבדה ג"כ אסורה אלא ע"כ י"ל דלהרא"ש בשאינו רוי' לפנות נראין מותר לבנות : מרדכי מדש כמבואר סימן פ"ד : וב"ה אדם כו' בסימן פ"ג סעיף ב' אדם כו' ולדעת רש"י הטעם משום הכניסה כמ"ש ס"א וכמ"ש מ"א ס"ק ו' מדמחלק רש"י בב"ה בין אם הוא בחפירה או לא וא"כ תיקשי לרש"י קושיית הרא"ש ורב הא' הכ"ל מאי קמבעי' לי אי מותר לבנות לב"ה קבוע להשתין ת"ל דאסור משום הכניסה ורש"י נראה דהי' לפניו הגרסא כמו שהוא לפנינו מהו לבנות בב"ה קבוע להשתין לא ב"ה לעוב כדגרס רב הא' אע"ב דרש"י סבירא ליה דלהשתין עדיף הוא"ל והוא חייב של אדם הרי מוכח סברת מ"א אלא דרש"י סבירא ליה אע"ב דמשום הכניסה לריך להרחיק ד' אמות מ"מ להשתין הוא"ל והוא חייב של אדם לולי דגזרינן שמא יפנה היה מותר לבנות לתוכו ובזה מולק הרא"ש וסבירא ליה א"א דמשום הכנים' ל"ל ד"א גם להשתין אע"ג שהוא חייב של אדם לא היינו מתיריס לבנות כיון דהכניסה אסורה ב"כ דל"ל ד' אמות לבד הולרך לומר דאין הטעם להרחק' ד"א משום הכנים' אלא משום שרוי' לעשות צרכיו וכיון דמבו' הכניסה א"א להרחיק ד"א רק הכניסה לתוכו לאסורה שפיר יש לחלק מסברא דלהשתין כיון שהוא חייב של אדם

(ח) אם הם בחיקו וחגור חגורה(ד) * או ח בבגדו בידו מותר בין להשתין בין לפנות :

ד מ אם הם בחיקו וחגור חגורה(ד) * או ח בבגדו בידו מותר בין להשתין בין לפנות :

ה ט אם רוצה ליכנס לבית הכסא י קבוע לעשו' צרכיו

(ה)חולצן ברחוק ד' אמות: הגה ט וי"א אפי' בלא(ט)צרכיו (ב"י בשם רב האי)ונוהג להמיר וגולגן ברצועות שלהן(ו)ואוחזן י (י) בימינו כ ובבגדו בנגד לבו ג ויזהר (ז) שלא תהא יא רצועה יוצאת מתחת ידו טפח וכשיוצא מרחיק ד' אמות ומניחן :

ו מ היה לבוש בתפילין והוצרך לבית הכסא בלילה או סמוך לחשיכה שאין שהות להניחם עוד אחר שיצא לא

ולפי מ"ש לעיל דמ"ש אלא חולצן ברחוק ד' אמות קאי כשרוצ' להשתין בבית הכסא קבוע א"כ אתי שפיר דעל זה קאמר דוקא כשהוא בלא חפירה אבל כשהוא בחפירה חולן ומשתין לאלתר ואין לריך להרמיק ד' אמות כנ"ל • ברש"י פי' כן על האיבעי' ע"ש : ז בית הכסא ערלי. פי' הא דאמרי' לעיל דמותר להשתין בו בתפילין שבראשו היינו במקום שאין רגילות לפנות שם : ח בבגדו בידו . ל"ע דבש"א כ' אפי' תופס אותם בבגדו אסור וי"ל דהכא מיירי שקשורים בבגדו שאף אם יפשפש בידו לא יפלו התפילין : ט וי"א אפי' וכו' . משמע דלסברת הרא"ש מותר ליכנס בתפילין לב"ה בלא לרכיו וק' וכי עדיף ממרחק דחולן כמ"ש סי' מ"ה ס"ב ואדרבה ב"ה אמור דמרחק אדם מותר לקרות בו וב"ה אדם אסור לקרות בו . וקושיא זו הבאתי מגלין ש"ע של הגאון בעל ש"ך שרש"ש ופ"ל סי' מ"ה ס"ב לכן כ"ל דודאי לב"ע אסור ליכנס לב"ה בתפילין שלא להשתין ולא איבעיא להו אלא אי שרי ליכנס להשתין (°) הואיל שהוא חייו של אדם ופשוט ליה דאסור חייבי' שמא יפנה בהן.והא דנקט הטור והש"ע ס"א אסור ליכנס וכו' להשתין לרבותא נקט דאפי' להשתין אסור ליכנס וכ"ש שלא לצורך תדע דהא לריך לחלון ברחוק ד"א ולדעת רש"י הטעם משום(°)הכנים' כמ"ש ס"א אבל במרחק אסור ליכנס בתפילין דבשרוחק בלא"ה פושט בגדיו ולכן לא הביא הטור דעת רב הא' משום דמילתא דפשיטא היא (°) וכ"מ ס"ז וס"ח ודו"ק : י בימינו . אבל לא בשמאלו מפני שלריך לקנח בה כמ"ש סי' ג' ס"י : יא רועה . דברועה נמי איכא קדושה שהרי הש"ש קבוע בהן. כתב ב"י ובנכנס לקבוע לא כ' רבינו נותנן לחבירו ונראה שטעמו וכו' דמלוה (°) לשמור בעצמו עכ"ל אבל בס"א מיירי שרוצה להשתין(°)מעומד בקבוע וא"כ א"א להכניסן בידו מפני שלריך לשפשף ובראשו אסור דחייבי' שמא יפנה בהם וע"כ לריך ליתנן לחבירו והכא מיירי שעושה לרכיו מיושב דמותר לאחוז בידו ליתנם לחבירו וכמש"ל ובב"ה ערלי מותר ליכנס בתפילין לבתוכו בראשו . כתב מ"ע בתשו' סי' כ"ט מותר ליכנס בתפילין לבבואות המטונפות אפילו יש מקום מטונף להדיא וטוב לבסותו בבובא ואם רולה לחלון ולחזור ולהניחן ש"ד עכ"ל וכ"מ בברכות דף כ"ד ר' אבהו הוי אזיל וקרי ק"ש כי מטא במבואות המטונפות אסתיק ובודאי לא קרא ק"ש בלא תפילין וא"כ הל"ל שחלן תפילין אלא ע"כ דמותר ליכנס בהן במבואות המטונפות ומיהו י"ל דעכ"פ כשיודע שיכנס דרך מבואות המטונפות לא יניחם בביתו אלא בבה"כ ובדולו

עמוד

במבואות

(°) בימינו . אבל לא בשמאלו מפני שלריך לקנח בה כמ"ש סי' ג' והא ליכא ניצלות כיון שמיירי בב"ה קבוע בבית הכ"ס אפי' בלילה סבי בבית אפי' פחות מטפח אפי' הוא כליין אלא מיירי להניחן ע"ג קרקע בחדרו שלא יהי' בהנחתן על גבי קרקע בזיון : (ס"ק יד) לא כו' וא"כ ל"ק ממרחק כו' ר"ל מ"ש בשם הש"ך בס"ק ט' : שרי אף להרמב"ם שהובא בסמ"א : נתן לה באתנגה . ומצד בוש' עלה נראה הגג והפיל א"ש ומת והיה בדף כ"ג : דר"י יהיב. שם דף הכ"ל לא יאחוז כו' הוא סיום דברי הרמב"ם.ומ"ש מ"א דאם הן בביתו שרי אף להרמב"ם להשתין. באמת ברמב"ם אינו מבואר להדיא כ"א להשתין אבל הטבודת זקנים כתב וז"ל ואפי' עובדי דרכים יש להן להניח במקום משומר כגון על הטבלה או ליתן לחבירו אזי לא יכנסו כלל לבה"כ אם לא שיש במקום סכנה מן המזיקין אז שייך לומר הואיל והתירו חכמים אסמרן עכ"ל ור"ל כפי' הש"י שבאתי לעיל ס"ק י"א ולבש"ד דאם הן בביתו ומתנן בכיס התפור במלבושו דאותו כיס אינו כליין והוי כלי ת"כ לבש"ד מותר :

הגר"א

התקונו שיכא כו' תר"י : וכשיוצא כו'. ברייתא:סס : ס"ו היה לבוש כו'. כ"ז כ' הרמב"ם וכפי' תר"י בשם ר"ה גאון דמש"ש ביום גולגן כו' אלא אמי אינכנס לבה"כ : ואפי' להשתין כו'. ס"ל דקאי אכל מ"ש למעלה : ואיהו כו'. כמש"ש ולא יניחם בחוריס

השקל

היה מותר אפי' לבנוס לתוכו לולי דגזרינן שמא יפנה. ומ"ש הרא"ש בתירוצו לאו משום הכניסה לריך לחלון כו' ר"ל אליבא המוחברת בברייתא שהביא דהיינו בריחוק ד"א זו אינה משום הכניסה אלא משום שרוצה לפנות ואפ"ג דלבאור' לפ"ז עיקר המיר' אסר מדברי הרא"ש דניהו דמשום הכנים' א"ל להרמיק ד"א מ"מ הכנים' ודאי אסור' וא"כ מאי קמבע"ל מהו לבנוס לב"ה קבוע להשתין וע"כ ל"ל הואיל והוא חייו ש"א והוא עיקר המי' וזה אסר מדברי הרא"ש אולם י"ל כוונת הרא"ש כיון דטעם הרחקת ד"א דבריתא אינו משום הכנים' אלא משום שרוצה לפנות א"כ תו אינו מבואר מברייתא אם אינו רוצה לפנות אם לריך לחלון ואפשר הכניסה ג"כ מותרת וא"כ תו לא ק"מ על מאי דמבע"ל אם מותר לבנוס להשתין אלא שאנו מכריחים דע"כ הכנים' אסור' אפי' אינו רוצה לפנות דלא עדיף ממרחק (דהכנים' אסור' אפי' אין דעתו לרחוק) ולכן אנו לריכין לחלק שאני משתין דהוא חייו של אדם וקושיא זו ממרחק לא הזכיר הרא"ש לכן אין לו לורך לייסבו ואפשר פשיטא ליה להרא"ש חילוק זה במה שהוא חייו (אלא דאם היה לריך להרמיק ד' אמות משום הכנים' כיון דהכניסה חמורה כ"כ לא היה לריך להרמיק ד' אמות משום הכנים' חמירא כל כך לא היה נראה להרא"ש שיספיק סברא מה שהיא חייו של אדם להתיר אפי' הכנים' ולכך הולרך לחירוצו אם הרא"ש לא בא לייסב כ"א קושיית הב' הא' מברייתא דקתני דלריך להרמיק ד"א וכ"ז יספיק אי' הרא"ש : אבל במרחק אסור . ר"ל שבנכנס לרחוק דהא הרחילה גם כן בכלל חייו של אדם דהוא מכלל חמשה עניינים ביום הכפורים וכמבואר בגדרים דף פ"א דאפי' בנים' מקרי חייו לאד מ"ד כ"ס רמיצא הנוף ע"ש . לכן לא הביא הטור דעת ר"ה משום דמילתא דפשיטא דלא עדיף ממרחק ואע"ג דלרב הא' משמע דאפי' אינו רוצה לפנות ל"ל ד"א ומיר ממרחק ואמאי ה"ל להביא דעת ר"ה י"ל כיון דאינו מבואר בהדיא בדברי ר"ה דאפי' אין דעתו לפנות ל"ל ד"א דאפשר גם הוא ס"ל הא דהאריכה בריתא הרחק' ד"א משום שרוצה לפנות אלא דהוי ס"ל דלפ"ז עכ"פ אפי' אינו רוצ' לפנות מ"מ הכנים' לתוכו אסור' אף דא"ל להרחק' ד"א ולכן הולרך להביא ב"ה לומר אף דהכנוד' דוחק מאד לפרש כן אבל דמסוק אסור' אף דא"ל להרחק' ד"א ולכן הולרך להביא ב"ה לומר אף דהכנוד' דוחק מאד לפרש כן אבל בהא מ"מ כיון דאין מפורש ההיפוך להדיא ולהרא"ש מבואר להדיא דא"ל להרחיק ד' אמות בלא לפנות ודינו כמרחק לכן הסמיך הטור דעת רב הא' ועמ"ש מ"א ס"ק י"ד תירוץ אחר על הא' דמרחק: (ס"ק יח) רלונו כו'. כתב ב"י ובנכנס לקבוע לא כתב כו' כנ"ל : דמלו' לשמור בעצמו . דכן מלינו לר' יוחנן ור"ל דעבדי הכי ואמרי הכי כיון דהתירו חכמים להכניסן אכניסן עמי כדי שאשאה המלו' בעצמי לשמרן ועוד יש שם פי' אחר כדי שזכות מצות תפילין ישמרוני מן המזיקים ע"ש בב"י . אבל בסעיף א' דכתב שם חולגן ברחוק ד' אמות ונותנן לחבירו : מעומד בקבוע וכמ"ש מ"א שם ס"ק ד' : ומיהו י"ל דעכ"פ כשיודע כו' . אבל ר' אבהו דהוי אזיל בחרי' דר"י לא הוי ידע שילך ר"י למבואות המטונפות ודאיה דהא לאסר ששתק ומזר לקרות ק"ש כשתפק ושאל לר"י אי לריך לחזור לראש ק"ש או למקום שפשק ואי ידע תחלי שילך למבואות המטונפות למה התחיל לקרות והכנים א"ש לספק : ויכסם במבואו' המטונפות ובדלוביות דאיה בהו ג"כ קדוש' כ"ש ג' בריכות שעל האצבע נשתפקתי אם לריך לכסותן : (ס"ק יג) אם הי' כו' דהא בפ"ז דשבת דף ס"ז ע"ב מבעיא להו אי קמיעין יש בהם משום קדוש' ואסור לבנוס עמהן לב"ה או אין בהם משו' קדוש' ובעי למפשט מדתנן אין יוצאין בשבת בקמיע שאינו מן המומחה דהו' משוי אבל בשהוא מן המומחה הוי מבשיע ובבי . מ"מ מיהו דלמא יצטרך לילך לבית הכסא ויהיה לריך להסירו ויעבירנו ד"א ברשות הרבי' אלא על בדסך אין בהם קדושה ובבי לבנוס בהם לבה"כ . ודאי דמיירי במחופה בטור דאפי' יש בהן משום קדושה מ"מ מותר ליכנס עמהם לב"ה כיון דמחופים . ופריך והרי תפילין דמחופים עור הבתים ואפ"ה תניא הנכנס לבה"כ חולן תפילין ברחוק ד' אמות ומשני התם משום שהוא של הבתים שאינו מחופה : וכ"ה בי"ד . קמיעי' אם מבוטים עור מותר לבנוס בהן לבה"כ ואם לאו אסור : ורש"י פי' כו' בינס לקרקע עכ"ל רש"י : ומותר להניחן כו' וא"כ לרש"י לא מיירי כלל לענין ב"ה ואפשר לרש"י בשמת אם רולה לבנוס בהן לבה"כ אפי' בלילה סבי בכיס אפי' פחות מטפח אפי' הוא כליין אלא מיירי להניחן ע"ג קרקע בחדרו שלא יהי' בהנחתן על גבי קרקע בזיון : (ס"ק יד) לא כו' וא"כ ל"ק ממרחק כו' ר"ל מ"ש בשם הש"ך בס"ק ט' : שרי אף להרמב"ם שהובא בס"א : נתן לה באתנגה . ומצד בוש' עלה נראה הגג והפיל א"ש ומת והיה בדף כ"ג : דר"י יהיב. שם דף הכ"ל לא יאחוז כו' הוא סיום דברי הרמב"ם.ומ"ש מ"א דאם הן בביתו שרי אף להרמב"ם להשתין. באמת ברמב"ם אינו מבואר להדיא כ"א להשתין אבל הטבודת זקנים כתב וז"ל ואפי' עובדי דרכים יש להן להניח במקום משומר כגון על הטבלה או ליתן לחבירו אזי לא יכנסו כלל לבה"כ אם לא שיש במקום סכנה מן המזיקין אז שייך לומר הואיל והתירו חכמים אסמרן עכ"ל ור"ל כפי' הש"י שבאתי לעיל ס"ק י"א ולבש"ד דאם הן בביתו ומתנן בכיס התפור במלבושו דאותו כיס אינו כליין והוי כלי ת"כ לבש"ד מותר :

באר הגולה

שם בגמרא ז שם ברש"י ח ספר התרומה ע שם בגמר' י כן הוא בגמ' שם אבל הכ"י כתב שהעור לפי גירסתו שלפניו והרמב"ם והרי"ף והרא"ש לא אלקו בין קבוע לערלי כ מרש"ש שם הרמב"ם שם והטור ורבי יונה ל שם בגמ' מ שם :

עטרת זקנים

* או בבגדו: בידו. פירוש בימינו דוקא דהא אין לאוחז שמא יקנח דאסור לקנח בימין ולעיל בסעיף א' אמרו ואפי' בבגדו בידו ואם תרלה לישבו שבאלן ר"ל בב"ה קבוע כדפי' רש"י זה אינו דא"כ היה לו לפרש דבאן איירי בב"ה קבוע ועוד הלא בב"ה קבוע התיר אפי' בידו בלא בגדו ובתוב בא"ח סערב לא דק כי מה שבתבתי בסעיף א' הוא לדעת העור ובסעיף ד' הוא דעת ש"ה ופליגי אהדדי בנ"ל :

יד אפרים

במ"א ס"ק ו' ולפי מ"ש לעיל כו' ר"ל דלפי מאי דס"ד בס"ק ד' דגם בבה"כ ערלי לריך לחולגן ד"א אם כן א"א לפרש מאי דדייק בלא אפיר' הוא לומר דאם בחפיר' א"ל להרחיק ד' אמות דגם בערלי לריך הרחקה ד' אמות ואם כן ע"כ שבא לדייק דדוקא בלא אפיר' אסור להשתין בשהם בראשו משא"כ בחפיר' אבאמת שמא יפנה בהם ולכן לא הביא אלא לפי מאי דמסיק המג"א דבבה"כ ערלי א"ל להרחיק ד"א דאם כן שפיר אם כן אין לדייק בלא אפיר' דאי בחפיר' א"ל להרחיק ד"א כמו בבה"כ ערלי אבל מ"מ פשיטא דלריך לחלגן מראשו : ס"ק יא וכפה לקבוע לא כתב רבינו חולגן כנ"ל :

לבושי שרד

ט"ז סק"ד (°) ידו משם לקנח ציצלות ר"ל דבסעיף ו' מיירי שתופס התפילין תוך ידו כשהם כרוכים בבגדו ואז יש חשש שיקנח ציצלות והתפילין בידו וכאן מיירי שאינו תופסן תחת ידו אלא דוחקן בידו אל גופו באופן שאם יקח ידו משם יפלו התפילין תש"ה ל"ח : מ"א סק"ט (°) הואיל שהוא חייו . ויש סברה לשהות עד שיחלון ואו דערחא הוא לחלון הרבה פעמים ביום: (שם) (°) הכניסה כמ"ש ס"א. לריך להיות ס"ב והיינו בתג"א סק"ו : (שם) (°) וכ"מ ס"ז וס"ח ר"ל דבסעי' ז' משמע דשלא לצורך פשיטא דאסור דמה"ט אסור בבה"כ שבבי' ומכ"ש שיכנסו בלי צורך ובס"ח התירו לגמור עמוד ראשון משום סכנה א"כ משמע דכל הנך שריותא הכל הוא (שם) (°) מעומד בקבוע וא"כ . אע"פ שהוא חייו של אדם אבל אסור ליכנס וכ"ש שלא לצורך אע"א : (י) בימינו . אבל לא בשמאלו מפני שלריך לקנח בה כמ"ש סי' ג' והא ליכא ציצלות כיון שמיירי בב"ה קבוע בתוך מושבו.כ' הרמ"ב סימן נ"ש דמותר ליכנס בתפילין למבואות המטונפו' אפילו יש מקום מטונף להדיא וטוב לבסותו בבובא.ואם רולה

רבושי שרד

ט"ז סק"ד (°) ידו משם לקנח ציצלות ר"ל דבסעיף ו' מיירי שתופס התפילין תוך ידו כשהם כרוכים בבגדו ואז יש חשש שיקנח ציצלות והתפילין בידו ולכן מיירי שאינו תופסן תחת ידו אלא דוחקן בידו אל גופו באופן שאם יקח ידו משם יפלו התפילין תש"ה ל"ח : מ"א סק"ט (°) הואיל שהוא חייו . ויש סברה לשהות עד שיחלון ואו דערחא הוא לחלון הרבה פעמים ביום: (שם) (°) הכניסה כמ"ש ס"א. לריך להיות ס"ב והיינו בתג"א סק"ו : (שם) (°) וכ"מ ס"ז וס"ח ר"ל דבסעי' ז' משמע דשלא לצורך פשיטא דאסור דמה"ט אסור בבה"כ שבבי' ומכ"ש שיכנסו בלי צורך ובס"ח התירו לגמור עמוד ראשון משום סכנה א"כ משמע דכל הנך שריותא הכל הוא (שם) (°) מעומד בקבוע וא"כ .

עטרת זקנים

* או בבגדו: בידו. פירוש בימינו דוקא דהא אין לאוחז שמא יקנח דאסור לקנח בימין ולעיל בסעיף א' אמרו ואפי' בבגדו בידו ואם תרלה לישבו שבאלן ר"ל בב"ה קבוע כדפי' רש"י זה אינו דא"כ היה לו לפרש דבאן איירי בב"ה קבוע ועוד הלא בב"ה קבוע התיר אפי' בידו בלא בגדו ובתוב בא"ח סערב לא דק כי מה שבתבתי בסעיף א' הוא לדעת העור ובסעיף ד' הוא דעת ש"ה ופליגי אהדדי בנ"ל :

יד אפרים

במ"א ס"ק ו' ולפי מ"ש לעיל כו' ר"ל דלפי מאי דס"ד בס"ק ד' דגם בבה"כ ערלי לריך לחולגן ד"א אם כן א"א לפרש מאי דדייק בלא אפיר' הוא לומר דאם בחפיר' א"ל להרחיק ד' אמות דגם בערלי לריך הרחקה ד' אמות ואם כן ע"כ שבא לדייק דדוקא בלא אפיר' אסור להשתין בשהם בראשו משא"כ בחפיר' אבאמת שמא יפנה בהם ולכן לא הביא אלא לפי מאי דמסיק המג"א דבבה"כ ערלי א"ל להרחיק ד"א דאם כן שפיר אם כן אין לדייק בלא אפיר' דאי בחפיר' א"ל להרחיק ד"א כמו בבה"כ ערלי אבל מ"מ פשיטא דלריך לחלגן מראשו : ס"ק יא וכפה לקבוע לא כתב רבינו חולגן כנ"ל :

הגר"א

התקונו שיכא כו' תר"י : וכשיוצא כו'. ברייתא:סס : ס"ו היה לבוש כו'. כ"ז כ' הרמב"ם וכפי' תר"י בשם ר"ה גאון דמש"ש ביום גולגן כו' אלא אמי אינכנס לבה"כ : ואפי' להשתין כו'. ס"ל דקאי אכל מ"ש למעלה : ואיהו כו'. כמש"ש ולא יניחם בחוריס

השקל

היה מותר אפי' לבנוס לתוכו לולי דגזרינן שמא יפנה. ומ"ש הרא"ש בתירוצו לאו משום הכניסה לריך לחלון כו' ר"ל אליבא המוחברת בברייתא שהביא דהיינו בריחוק ד"א זו אינה משום הכניסה אלא משום שרוצה לפנות ואפ"ג דלבאור' לפ"ז עיקר המיר' אסר מדברי הרא"ש דניהו דמשום הכנים' א"ל להרחיק ד"א מ"מ הכנים' ודאי אסור' וא"כ מאי קמבע"ל מהו לבנוס לב"ה קבוע להשתין וע"כ ל"ל הואיל והוא חייו ש"א והוא עיקר המי' וזה אסר מדברי הרא"ש אולם י"ל כוונת הרא"ש כיון דטעם הרחקת ד"א דבריתא אינו משום הכנים' אלא משום שרוצה לפנות א"כ תו אינו מבואר מברייתא אם אינו רוצה לפנות אם לריך לחלון ואפשר הכניסה ג"כ מותרת וא"כ תו לא ק"מ על מאי דמבע"ל אם מותר לבנוס להשתין אלא שאנו מכריחים דע"כ הכנים' אסור' אפי' אינו רוצה לפנות דלא עדיף ממרחק (דהכנים' אסור' אפי' אין דעתו לרחוק) ולכן אנו לריכין לחלק שאני משתין דהוא חייו של אדם וקושיא זו ממרחק לא הזכיר הרא"ש לכן אין לו לורך לייסבו ואפשר פשיטא ליה להרא"ש חילוק זה במה שהוא חייו (אלא דאם היה לריך להרמיק ד' אמות משום הכנים' כיון דהכניסה חמורה כ"כ לא היה לריך להרמיק ד' אמות משום הכנים' חמירא כל כך לא היה נראה להרא"ש שיספיק סברא מה שהיא חייו של אדם להתיר אפי' הכנים' ולכך הולרך לחירוצו אם הרא"ש לא בא לייסב כ"א קושיית הב' הא' מברייתא דקתני דלריך להרמיק ד"א וכ"ז יספיק אי' הרא"ש : אבל במרחק אסור . ר"ל שבנכנס לרחוק דהא הרחילה גם כן בכלל חייו של אדם דהוא מכלל חמשה עניינים ביום הכפורים וכמבואר בגדרים דף פ"א דאפי' בנים' מקרי חייו לאד מ"ד כ"ס רמיצא הנוף ע"ש . לכן לא הביא הטור דעת ר"ה משום דמילתא דפשיטא דלא עדיף ממרחק ואע"ג דלרב הא' משמע דאפי' אינו רוצה לפנות ל"ל ד"א ומיר ממרחק ואמאי ה"ל להביא דעת ר"ה י"ל כיון דאינו מבואר בהדיא בדברי ר"ה דאפי' אין דעתו לפנות ל"ל ד"א דאפשר גם הוא ס"ל הא דהאריכה בריתא הרחק' ד"א משום שרוצה לפנות אלא דהוי ס"ל דלפ"ז עכ"פ אפי'

במבוחות המעוקפות: יב ואפי' להשתין. פי' אפילו (°) להשתין מיושב כמ"ש ס"מ: יג אם היה בו טפח. אבל אם אין בו טפח בטל לגבי התפילין כיון שהוא כליין והקשה מהי' הרשב"א דהא בפ"ז דשבת משמע דאי לאו שי"ן של תפילין עור של תפילין מגיל אע"פ שמחובר בהן וכ"ש כיס פחות מטפח וכ"ה בי"ד סי' רפ"ב ס"ו ורש"י פי' דמיירי כשחולן סמוך לגילה בגיתו דבשהכלי הוי טפח חשיב אהל להפסיק ביום לקרקע ומותר להניחם ע"ג קרקע: יד לא יכניסם כלל. כ"כ רי"ו ומשמע אפי' בכיס לא יכניס' וסייס בה אם נכנס לפנות (°) ואם נכנס שלא לעשות צרכיו רבי' אלי' אוסר והתוס' מתירין עכ"ל ומשמע דהתו' מתירין אפי' בב"ה שבבית ומיהו משמע מלשונו דוקא בשהן בידו ע"ש גבי ב"ה ערלי אבל בראשו אסור (°) וא"כ ל"ק ממרחץ דמרחץ הוי בב"ה שבבית שהוא בעיר עמ"ש ס"ה ואם רוצה להשתין בב"ה ערלי אם הם(°)בכיסן שרי אף להרמב"ם דהא טעמא שמא יפיח בהן ובשהן בכיסו לא איכפת לן בהפח' כמ"ש ב"י ס"ס מ"ד בשם הטיטור ומשמע בגמ' דבל הני שריותא אינן אלא בתפילין שאדם לובשן כל היום והולך בהם בשדה וא"א להטריח בכל פעם להסיבן לביתו וגם א"א להניחם בחורין וסדקין מפני שעי' שנטלתן זונה ואמרה פלוני נתן לי בתאני' אבל אחר ספרים אסור להכניסן אפילו בב"ה שבשדה דיכול להניח אותם בביתו וכ"ה בגמרא דר"י יהיב סברא דאגדתא לתלמידיו ומיהו אם הם בכיס שרי להכניסן כמ"ש בי"ד סי' רפ"ב ס"ח וכ"מ מל' הרמב"ם פ"י מהס"ת שכתב וז"ל כל כתבי הקדש אסור לזרקן. הקמעיס שיש בהן עניינים של כתבי הקדש אין נכנסין בהן לב"ה אא"כ היה מחופין עור. לא יאחזו אדם ס"ת בזרועו ויכנס בו לב"ה אע"פ שבארון במטפחת וכו' (°) משמע דכתבי הקדש שרי במטפחת כמו קמיע: טו עד שיגמור. דעמוד האוחז מביא אדם לידי הדרוקן וסילון האוחז מביא האדם לידי ירקון:

מד א ולא היתה עמו אשה. אבל אם אשתו עמו. אסור גזירה שמא ישמש בהן [גמרא פ"ב דסוכה]: ב יש בהם. ולא חשיב היסח הדעת אלא כשהוא עומד בשאוחז או בקלות ראש [טור] ומ"מ מלות אין המובאר שלא יסיח דעתו מהם מכל [ב"ח] עסי' רל"ב וכ"ל דלפי מ"ש הטור א"כ בשעת תפילה א"ל למשמש בהם בהם דבלאו הכי אסור בשאוחז וקלות ראש (°) עסי' קכ"א: ג שיעת ערלי. ואין שיעור לזה וי"א כדי סילוך ק' אמה והוא (°) אלא ס"ז משעה בקירוב: ד אסור ליהן. דחיישי' שמא יפלו מידו: ה בגרתקן. הטיטור לא כתב אלא דלא חייש' להפחה בשהן בגרתקן ורמ"א חידש דלשמא יפלו ממי לא חיישינן בגרתקן ועמ"ש סי' מ"ג ס"ז ובמשפטי שמואל כתוב לא סמך למה שהנהו העולם להתעמות בשנפלו תפילין על הארץ. וה"ה בשנפל ס"ת ע"ש ול"ל דמיירי בלא גרתיקן אבל בס"ת אפילו בגרתקן (°) עסי' מ':

מה א בבית הקברות. ואפי' תוך של ביה"ק אסור וכ"ה בי"ד סי' רפ"ב ס"ד וס"ז ס"ג וסע"ו ס"ד (°) ולזה מתכוון הב"י בסי' כ"ג וכ"ה כוונת הגמרא בכ"ל: ב בבית המרחץ. כתב רי"ו כ"ב ח"ב מעשה ברקס מ' פסוק ויאמר על עליתו וכו' כ' הרמב"ם כו' שהעושה כן מביא פסוקי התורה לידי זלזול כי הלילית אין בו קדושת הגוף ולכן יבא בהן לב"ה ולבית העבילה וכו' ואיך יביא כתבי התורה במקום הטומאה וזלזול עכ"ל משמע דאסור ליכנס בתפילין למקום שטובלין שם ובכ"מ פ"ג מק"ש כתב בשם הר"ר מנוח ליכא מ"ד כיון דאיסור מרחץ מפני שעומדים שם ערומים ה"ה להך מקומות שטובלין בהם הנשים אסור לברך בתוכן ולא מסתבר דעיקר איסור המרחץ משום זוהמא והבלא דאית ביה על ידי שתשמישו בחמין אבל לוונין מותר ול"ע דהא לענין מזוזה בית העבילה כבית המרחץ עכ"ל ובי"ד סי' ר' איתא דהנשים מברכות במקום אך כ"ל דמ"מ אסור לכנס לתוכה בכתבי הקדש דאסור לעמוד לפני הפס ערוס כדאיתא בשבת דף ק"ד ומה"ט פטור ממזוזה וכשאין שם אדם מותר דדוקא במרחץ החמירו אע"פ שאין שם אדם אבל לא במקום בל"ל:

לא יכנוס בהם(°)גלולין בבגדו יב ואפי' להשתין מים בבית הכסא קבוע אלא כיצד יעשה חולצן ומניחן בכלי יג אם היה בו טפח או בכלי שאינו כליין אע"פ שאין בו טפח * כ ואוחז הכלי בידו ונכנס:

ז *ס בד"א בבית הכסא שבשד' אבל בב"הב שבבית יד לא יכניסם כלל כיון שיכול להניחם במקום (יא) המשתמר: ח ט אם שכח תפילין בראשו ועשה בהם צרכיו מניח ידו עליהן טו עד שיגמור (ח) עמוד (יב) הראשון ויוצא וחולצן וחוזר ונכנס:

ט פ מותר לרופא ליקח עביט של מי רגלים בידו ותפילין בראשו ובעל נפש יחמיר לעצמו:

מד איסור שינה בתפילין. ובו סעיף אחד:

א מ כל זמן שתפילין בראשו או בזרועו אסור לישן בהם (א) אפי' שינת (מ) עראי ב אלא אם הניח עליה סודר א ג ולא היתה עמו אשה ב ישן בהם ג (ג) שינת עראי *וכיצד הוא עושה מניח ראשו(°) בין ברכיו והוא יושב וישן ד היו תפילין כרוכין בידו מותר לישן בהם אפילו שינת קבע ה ואם אוחזן בידו ואינם כרוכים בידו ד אסור לישן בהם אפי' שינת עראי: (הגה ודוקא כשאוחזן בלא נרתקן אבל ה בנרתקן בכל ענין (ג) שרי (ג"י בשם הטיטור):

מה דין תפילין בבית הקברות ובית המרחץ ובו ב"ס:

א * מ אסור ליכנס א בבית הקברו'(א)או בתוך ארבע אמות של (מ) מת ותפילין בראשו משום לועג לרש (ב) *ג ואם הם מכוסים (ג) מותר:

ב ג ב בבית (ג) המרחץ בבית החיצון שכל העומדים בו הם לבושים יכולים להניח שם תפילין לכתחלה ובבית האמצעי שמקצת בני אדם עומדים שם לבושים ומקצתן ערומים אינו יכול להניחם לכתחלה ואם היו בראשו א"צ לחלצן ובבית הפנימי שכל העומדים שם ערומים אפילו היו בראשו צריך לחלצן:

סי'

(ח) עמוד הראשון דאם יפסיק מיד יבא לידי חולי הדרוקן:

מד (א) אפילו שינת ערלי · דלא כהטור והרא"ש שמתירין שינת ערלי · הקשה ב"י למה לא הביאו הרא"ש והטור כמה שיעור שינת ערלי דבריתא מחריתי דתנא הנכנס לישן ביום ולא חולץ ראש הוא מזוה מכל מקום אם לא יסיח דעתו מהם ולא לישן שנת קבע כו' הרי דגם שם תלוי בשינת ערלי ומ"ש ערלי זה מערלי דבריתא דרמי בר יחזקאל כדי הילוך ק' אמה ותי' דאיכ' בבריתא מחריתי דתנא הנכנס לישן ביום ולא חולץ ראש הוא מזוה מכל מקום אם לא יסיח דעתו מהם ולא לישן שנת קבע כו' הרי דגם שם תלוי בשינת

מו (א) ידיו על עיניו. קשה מדמשיב חח"כ כי משי ידיה משמע דכאן עדיין לא נטל ידיו והא אז אם ר ליגע בעיניו כמ"ש בסי"ד ס"ג וא"ל דלא נקט על הסדר עי"ל דכאן מיירי שמניח ידיו על עיניו אחר שיסיים מנכוס של ידו ודרך המלכוס הוא מניח ידו וגם מדברי רמ"א ס"ם מ"ז משמע שכל אלו אלו נאמרו על הסדר: (ב) אוזר ישראל בגבורה. הזכיר ישראל בברכה זו וכן בעוטר ישראל מצא"כ באחרות הטעם שבאמר הן להמלת הטולם שבכל שון בהם מצא"כ באלו שנים הם ביראל לאחוד משום לגיעות דאגורה היא משום שלא יהא לבו רואה את הערוה כמ"ש כ"י וכובע היא משום לגיעות כלא' בשבת פרק מי שהחשיך כסי דאשך מפני לימתא דמרך: (ג) ק' ברכות. הטעם בעור לפי שהיו מתים בכל יום ק' נפשות מישראל ותיקן דוד ע"ז לברך יברך עוטר ישראל בתפארה. כשיטול ידיו יברך על נטילת ידים. כשירחץ פניו יברך המעביר שינה מעיני וכו' ד ויהי רצון וכו' עד בא"י גומל חסדים טובים לעמו ישראל ואין לענות אמן אחר המעביר ש"נה מעיני עד שיחתום גומל חסדים טובים לעמו ישראל ה שהכל ברכה אחת היא: ב ג עכשיו מפני שאין הידים נקיות ו וגם מפני עמי הארצו' שאינם יודעים אותם נהגו לסדרם בבה"כ ועונין אמן אחריהם ויוצאים א] (ה) ידי חובתן:

ג ד ז חייב אדם לברך בכל יום ח (ג) מאה (ו) ברכות לפחות: צריך

פתיחה סמוך לחתימה י"ל דתגמלני חסדים טובים היינו החסר שעושה הקב"ה שמעביר חבלי שיהם מעיניו: ו וגם מפני. דאלו משוש ידיים שאין נקיות די בכל מידי דמנקי כמ"ש סוף סי' ד': ז חייב אדם. ואם היא מ"ע ע' ברמב"ם ורמב"ן וכספר שתי ידות דף ק"א ע"כ: ח מאה ברכות. כתב הרב"י אלו מברכין בכל יום ק"ה ברכות אך ובשבת חסרו ח' ברכות נמצא יש ל"ח ברכות עכ"ל ונעות סופר הוא דאיכו אלא ל"ז ולדידן שמברכין גם הנותן ליעף כח ועל תפילין ב' ברכות הרי ל"ע וגם ברכת ירחו עיניו לא מנה הרב"י ואל"כ הוי ק' אפילו התעניה ומי שמפסיק מבעוד יום התעני' חסר עוד ח' ברכות מסעוד' מ' ואפשר שיולא בשמוע חזרת התפלה מהש"ץ. (ו) ובשבת חסר מנ' תפלות ל"ו ברכות וב' ברכות מתפילין וברכת ירחו עיניו. וכתב הרב"י דאלו מוסיפין ברכת מעין ז' ול"ע דא"כ אחשב כל חזרת הש"ץ של ג' תפילות וי"ל דשאני ברכת מעין ז' דסיתיר לא אמרה ודוחק דהא עכ"פ אומר אלקינו וכו' רלה דהוא עיקר הברכה. ועוד דהרב"י חשיב קידוש חדא ובאמת הוא ג' למי שמברך על (ו) היין תרי דלילה וחד דיממא. לכן כ"ל דשבת חשבי' ג' דקידוש וז' דמוסף וט"ז ברכות בשני הסעודות דהא גם ביום התעניה יש ק' ברכות לדידן הרי כ"ו חסרו י"ג וממלא להו בפירות כמ"ש סי' ר"ן ומ"ש סי' רפ"ד ס"ג דיולא כשמוע ברכת התורה והמפטיר היינו מי שאין לו פירות תדע דאלו ר' אבהו דממלי להו באספרמקי ומנדי לא היה בחבר עיר מקום שקורין בתורה ומפטיר אלא כדאמרן וגם לריך שיכוין (ו) וישמע וכמ"ש סי' רפ"ד דהא דמי למי שמחויב בברכה דלריך שישמע כמ"ש סי' קכ"ד ע"ש דלא כמ"ש ב"י כאן. אח"כ מלאתי בכ"ה בשם מהר"מ מטרלאי ח"א סי' קי"ז וקי"פ ג"כ דאין יולא בשמיעת הברכות אלא מי שאין לו פירות ומיהו כתב דביה"כ מוטב לאלא בעניית אמן מלהרים) וא"כ ביה"כ בחסר ל"ע ברכות כמו (ו) בשבת וגם סעודה א' הרי מ"ז ברכות נגד זה יש ברכת שהחיינו ומוסף ונעילה הרי ע"ז ובשחרית קורין ז' עם מפטיר (ו)ובמנח' ג' הרי כ' וברכת הפטרה שחרית ומנחה הרי י' הרי מ"ה יחסרו כ' ברכות יאמר ברכת מקדש שמך ברכים בשם ומלכות וגם ברכת מודים דרבנן יאמר בשם ומלכות עכ"ל כ"ה וא"ל דאין להכניס עצמו בספק ברכה לבטלה בשביל להשלים ק' ברכות גם מ"ש לברך על טלית קטן בפ"ע אין כ"ל להרבות בברכות עמ"ש סי' רע"ז ולמהגנו שא"א במנחה על התורה חסר עוד א' ובשבת שקורין ז' לבד ממפטיר א"כ ניתוספו ב' ברכות וגם בשל"ה כתוב שלא להריח אבל בסדה"י כתוב דיש להריח ועכ"ד סי' רס"ה אחתא בהדיא דמותר להריח ביה"כ

מו (ו) קודם נטלו לבה"כ יאמר ואני ברוב חסדך וכו' ובכניסתו יאמר בבית מלכים נהלך בדגש (כתבים) קודם תפלת שחרית יקבל עליו מ"ע של ואהבת לרעך כמוך [הכוונות]: א בשיניה ידיו. פי' ע"י מפה דאסור להניח ידיו על עיניו קודם נטילה כמ"ש סי' ד': ב כל לרבי וי"א לרבי לשון רבים ול"ל דאין לשנות הנוסחא דהא אי' בעור דקאי אלעילא מנעלים שהם לוחך האדם: בב"ח בגמ' שלנו כתוב אופכא הסכין מלעדי ואמ"כ שם וכו' וכ"כ הרבה פוסקים וכן היה כתוב בכל סידורים שלנו ועכשיו שינו הנדפיסים בסדוריסוכתבו כמ"ש בש"ע הרי"פוהרא"ש והרמב"ם ועתידים הן ליתן את הדין עכ"ל ול"ל דהכל לפי הזמן והמקום דעכשיו הכל נועלים מנעלים קודם אילוכו: ג הסכין. וכאגודה כתוב אשר הכין וכן מוכגין: ד ויהי רצון. יש בו כ"א תיבות [אגודה] שתרגילני בתורתך כ"ה בעור וכספר א"ח כתב אל"ל לשון רבים כמ"ש סי' ק"י ס"ד ופ' תשו' מ"ע סי' כ"ע [כ"ה] ועמש"ם בשם הרשב"א: ה שהכל ברכ' א'. דאלו היו ב' ברכות היו פותחות בברוך [ו] דלא סמוכות הם שכל א' מתקנה בפ"ע ואע"ג (ו) דבעינן מעין פתיח"ר"ל ואיך אפשר שהכל ברכה אחת: סק"א (ו)בתעניה חסרו ח' ברכות כי בכל סעודה יש ח' ברכות על נטילת הידים והמוציא וד' ברכות שבברכת המזון ובשבתה מברך לפניו ולאחריו ובתעניה חסר סעודה: שם (ו) דבעינן מעין פתיח"ר"ל ואיך אפשר שהכל ברכה אחת: סק"א (ו)בתעניה חסרו ח' ברכות כי בכל סעודה יש ח' ברכות על נטילת הידים והמוציא וד' ברכות שבברכת המזון ובשבתה מברך לפניו ולאחריו ובתעניה חסר סעודה: שם (ו) ובשבת חסר מנ' תפלות. ל' בב' תפלות דחול יש ל"ז ברכות שבכל ל' יש י"ט ברכות וכב' תפלות דשבת בכל תפלה שבע ברכות אין שם רק ק"א ברכות חסר ל"ו: שם (ו)היין תרי דלילה. ברכת היום וברכת היין משא"כ המקדש על פת אין שם ברכת היום אלו ל' ברכו' של הסעודה: שם (ו)שמע כמ"ש סי' קכ"ד. ע"פ בפר' קר"ד סעיף ח' דהתחוייב בברכה דהה"ן ורס אינו שומע אותה לא יענה אמן ומי שאינו מחויב בברכה ע"ז אמן אע"פ שאינו שומע אלא אותו יודע איזה ברכה שפייס: שם (ו) בשבת וגם סעודה ג'. כיון שמפסיק מבע"י דהרי לדידן גם בתעניה יש מאה לכן אין נחסר ביה"כ רק סעודה ג' כיון שב פסיק מבע"י: שם (ו) ובמנחה ג' הרי ד'. עשרה עולין וכ"א מברך לפניה ולאחריה הוי ד' ברכות:

באר היטב

(מו) (א) כמה. אם בירך ברוך ממיה מתים במקום אלהי כמה יצא פר"ח: (ב) כשלובש ל"ד שיטן עדוס אלא כיון שלובש מלבוש העליון שעליו מברך ברכה זו פר"ח: (ג) עיניו. פי' ע"י מפה דאסור להניח ידיו על עיניו קודם נטילה כמ"ש סי' ד': (ד) המכין. ומהגיגו אשר הכין: (ה) י"ח לפי שהיו מתים בכל יום מכוין בברכתו, יד אהרן ופר"ח ע"ם וברכת אברהם וע' בשבנה"כ. (ו) ברכות. הטעם לפי שהיו מתים בכל יום ומלה נפשות מישראל תיקן דוד ע"ז לברך מלה ברכות בכל יום וביום כיפור קלת פוסקים כתבו ליקח הדם בשמים ומשעה לשעה ידיו ויברך. אך ח"ל לברך כל פעם אם לא בהיסח הדעת. ולקח פוסקי' כתבו דאינו צריך לברך ביום טוב שיש אותה תורה עונות אדם נפשו ע"כ יותר טוב לסמוך על הפוסקים דעניית אמן המזון הש"ץ ועניית אמן אחר העולים בתור' ובהפטר' בכלל להפליט מלה ברכות ואז לא יעתיק ליקח בשמים אז הדם

בירך שחרית חוזר ומברך כשלובש אך אם לבשו שחרית נפטר בברכה זו ע"ש ונראה לפי מ"ש בבה"ט יש למדקדק במעשיו ללבוש שחרית ויכוין לפטרם באמירת ברכות אלו ודיעיק מלומר בלא שם ומלכות: (ג) עיניו. עבה"ט ועיין בא"ר בשם הפרישה שכתב דהיינו בעוד שעיניו סגורים אם שחפץ בשינה דרך למשמש ע"נ עור העין שעי"ז מעביר חבלי שינה מעיניו ע"ש וכתב בא"ר דמשמע שמותר לעשות זה ביד ממש וע' לקמן סי' רמ"ט במנ"א אם המברך ברכת השחר הניע לפוקח עורים שטה ואמר מלביש ערומים וחזור תכ"ד צ"ע אם יצא ידי פוקח עורים שכן משמע בזוהר וישלא ובאלפסי זוטא להרמ"ע דאפי' מבחוץ אסור ע"ש וע' אבל אם נתכוין אמ"ע יצא מ"ע. ובשו"ת פנים מאירות הא"א סי' נ"ח תמה בזה שהרי הוא הדין שמבואר בש"ע אם יצא ידי מלביש ערומים יע"ש ביד אפרים שא"צ לאני' והדברים כתבם דמסקא ליה בהא כיון דבאמת חיובא רמי עליו לומר מ"ע אין לחשוב מה שאמר מ"ע אין לחשוב מה שאמר המעביר ש"נה מעיני עד שיחתום גומל חסדים טובים לעמו ישראל ה שהכל ברכה אחת היא: ב ג עכשיו מפני שאין הידים נקיות ו וגם מפני עמי הארצו' שאינם יודעים אותם נהגו לסדרם בבה"כ ועונין אמן אחריהם ויוצאים א] (ה) ידי חובתן: ג ד ז חייב אדם לברך בכל יום ח (ג) מאה (ו) ברכות לפחות: צריך

נתיב חיים

מו במ"ח (ו)קודם נטלו לבה"כ יאמר בבית ה' וכו'וכניסתו יאמר ואני ברוב כנ"ל:שם ס"ק ח' (ו)וא"כ ביה"כ שחסר ע"ל ברכות כמו בשבת וגם סעודה ג' נ"ב קשה לי דהא ביה"כ חסר ב'סעודו' דהא סעודה המפסקת שייך ליה"כ כמ"ש הוא בעצמו ומי שמפסיק תעניתו מבע"י חסר עוד ח' ברכות מסעודה ג'. וסעודת מנלאי יה"כ שייך ליומא דבתרי' ול"ע:

אשל אברהם

א] ידי. עבה"ע סק"ה וע' תשו' מהרשד"ם סי' קמ"ה כ' רד"א הא שתקנו הברכות בנוכח ונסתר מפני שהקב"ה נגלה ונסתר מלד אלהות וגם הכמ' נראית ונעלמת מברכת בנוכח ונסתר וכו' ע"ש עוד כ' אם יכול להוסיף על מאה ברכות הרי זה משובח כמ"ש דוד והוספתי על תהלתך:

חתם סופר

סי' מח במג"א ס"ק ה' ומאחרי' לפניו נ"ב ולפענ"ד נ"ל

ר'בושי שרד

סימן מו מ"א סק"ה (ו)דלאו סמוכו' הם. ר"ל דאע"ג דברי' הסמוכה לחברת' אינה פותחת בברוך מ"מ כל ברכות אחר ת אינו רואין שכולן כולחתן בברוך משום דלא הוי חסמוכות אע"פ

עטרת זקנים

מו * כשיעור כו' וכיינו דוקא סוף שמתו ע"כ אם לא יוכל לעמוד עד אור הבוקר לא יברך אלהי נשמה ולא המעביר שינה עד הבוקר נסברב' אשר נתן לשכוי אל יאמר אלא ביום וי"ל דאף כשיעור משי' היום ברוך לומר אלהי נשמה ולא נהגו כן. ברוך להפסיק מעט בין אלהי לנשמה אלא ישמע שהנשמה היא אלהי ח"ו (ספר אגודרסם): * כשיניח ידיו על עיניו. פי' ע"י אלוק אם עדיין לא נטל ידיו כי קודם הנטילי' יד לעין אסלק ואכשיב על המעבר ומותח את עלמתיו אז מברך מתיר אסורים ויש לאסר שלא לשלב אלצבעות של ימין בשל שמאל אמנם טוב להסתכל ולכוון בכל שעה ושעה באלצבעו' ולכוון כי עשר אלצבעות הם בשני ידים ויכוין כי כל אלצבע ואלצבע מהם הוא סוד של שם אחי"ה במלוי יודי"ן שהוא בגימטריא אלצבע ר"ל אל"ף הי"א יו"ד הי"א בגימטריא קס"ג כמנין אלצבע והם סוד אלצבעות (בספר הכוונות להאר"י וי"ל לברך תחילה מלעדי גבר ואחר כן שעשית לי כל צרכי: (רוקח מש"ד ואגור ס"פ הרוא' ומש"נ סי' קי"ד וכן העיד מורי ב"מ שהי' כתוב כן בכל הסדורים):

נתיב חיים

מו במ"ח (ו)קודם נטלו לבה"כ יאמר בבית ה' וכו'וכניסתו יאמר ואני ברוב כנ"ל:שם ס"ק ח' (ו)וא"כ ביה"כ שחסר ע"ל ברכות כמו בשבת וגם סעודה ג' נ"ב קשה לי דהא ביה"כ חסר ב'סעודו' דהא סעודה המפסקת שייך ליה"כ כמ"ש הוא בעצמו ומי שמפסיק תעניתו מבע"י חסר עוד ח' ברכות מסעודה ג'. וסעודת מנלאי יה"כ שייך ליומא דבתרי' ול"ע:

אשל אברהם

א] ידי. עבה"ע סק"ה וע' תשו' מהרשד"ם סי' קמ"ה כ' רד"א הא שתקנו הברכות בנוכח ונסתר מפני שהקב"ה נגלה ונסתר מלד אלהות וגם הכמ' נראית ונעלמת מברכת בנוכח ונסתר וכו' ע"ש עוד כ' אם יכול להוסיף על מאה ברכות הרי זה משובח כמ"ש דוד והוספתי על תהלתך:

חתם סופר

סי' מח במג"א ס"ק ה' ומאחרי' לפניו נ"ב ולפענ"ד נ"ל

ר'בושי שרד

סימן מו מ"א סק"ה (ו)דלאו סמוכו' הם. ר"ל דאע"ג דברי' הסמוכה לחברת' אינה פותחת בברוך מ"מ כל ברכות אחר ת אינו רואין שכולן כולחתן בברוך משום דלא הוי חסמוכות אע"פ

שערי תשובה

סי' מו (ס"ק א') נשמה. עבה"ט והפר"ת הביא ראיה לזה מלשון הירושלמי ועיין לעיל סי' מ"ו מ"ש ועיין מ"ש המג"א בריש הסי' קודם בואו לבה"כ יאמר ואני כו' ובס' פע"ח נראה שיאמר תחלה בבית אלקים כו' ירגיש וירתע עצמו בהכנתו לבה"כ מרוב פחדו וימתין וישהה מעט שלא יכנוס בפתע פתאום וקודם שיכנס יאמר ואני כו' ואח"כ יכנוס וכשיכנס כבה"כ ישתחוה נגד ההיכל ויאמר מזמור אלקים כו' ואמנם שם יש לפרש שלא יאמר כלל בבית אלקים רק שיכוון בו כמבואר שם כן משמע קצת מלשון שהביא בשלמי ציבור אך במ"ח כתב שיאמר אותו ואח"כ יאמר ואני. וגם בנתיב החיים כתב להגיה במנ"א קודם בואו לבה"כ יאמר בבית כו' ובכניסתו יאמר ואני וכו' אך באמת בפע"ח מבואר שצריך לומר קודם שיכנס ואחר שיאמר הפסוק יכנס וכ"כ במ"ח וכן הוא בזוהר בראשית ובויקרא לא לבעי לב"נ לאעלא לבי כנישתא אלא אי אמליך בקדמיתא כו' ע"ש ועיין בש"ע שהביא לשון מהרח"ו ואחר שאמרת פסוק זה בפתח בה"כ אז תכנס אחר כך לבה"כ ולא תאמר פסוק זה אחר שנכנסת כי טעות הוא ביד הנוהגין כן עכ"ל: (ב) כשלובש. עבה"ט וע' לקמן סי' רכ"ג בלובש בגד חדש יאמר מלביש ערומים וכ' בא"ר שם אף שכבר בשם הלק"ט הקונה כובע יברך עוטר ישראל ובאבנט אוזר ישראל והמנוח כ' ע"ז שיאמר בלא שם ומלכות (ג) עיניו. עבה"ט ועיין בא"ר בשם הפרישה שכתב דהיינו בעוד שעיניו סגורים אם שחפץ בשינה דרך מ"ל שתיכון עלן רחיצת פניו ומה בכך דשאדי ברכות נתקנו כ"א כפני עצמם. הא לכל ברכה יש זמן ידוע כדאמרינן כל מעי ה"ל כדאמרינן כשירחץ פניו וכו'. ואם כן אם כ' ברכות נתקנו הרווייהו על רחיצת פניו דהא לא נתנו זמן אחר ואם כן ממילא הם סמוכות וע"ע: מנ"א סק"ח וא"כ ביה"כ שחסר ל"ע ברכות. מזה נסמע דס"ל דמנרכיס ביה"כ שעשה לי

באר היטב

(מו) (א) כמה. אם בירך ברוך ממיה מתים במקום אלהי כמה יצא פר"ח: (ב) כשלובש ל"ד שיטן עדוס אלא כיון שלובש מלבוש העליון שעליו מברך ברכה זו פר"ח: (ג) עיניו. פי' ע"י מפה דאסור להניח ידיו על עיניו קודם נטילה כמ"ש סי' ד': (ד) המכין. ומהגיגו אשר הכין: (ה) י"ח לפי שהיו מתים בכל יום מכוין בברכתו, יד אהרן ופר"ח ע"ם וברכת אברהם וע' בשבנה"כ. (ו) ברכות. הטעם לפי שהיו מתים בכל יום ומלה נפשות מישראל תיקן דוד ע"ז לברך מלה ברכות בכל יום וביום כיפור קלת פוסקים כתבו ליקח הדם בשמים ומשעה לשעה ידיו ויברך. אך ח"ל לברך כל פעם אם לא בהיסח הדעת. ולקח פוסקי' כתבו דאינו צריך לברך ביום טוב שיש אותה תורה עונות אדם נפשו ע"כ יותר טוב לסמוך על הפוסקים דעניית אמן המזון הש"ץ ועניית אמן אחר העולים בתור' ובהפטר' בכלל להפליט מלה ברכות ואז לא יעתיק ליקח בשמים אז הדם

ביאור הגר"א

סי' מו ס"א כשיעור כו'. כ"ז סידור הרא"ש ועור אבל רי"ף ורמב"ם סידור אחר ובירושל שלנו בגמ' נ"כ סידור אחר: אז לובש כו' אז מצנפת. שלנו הזכרו שתי ברכות אלו ישראל אבל אבל מנוין על כך: באי' גומל כו'. כ"ה גי' הרא"ש ועור וכ"ה בספרים שלנו אבל הרי"ף והרמב"ם לא גרסי לעמו ישראל: ואין לענות כו'. שלנו אינה מתחלה בברוך ולכן יש לומר ויהי רצון כמ"ש בש"ע תוס' מ"ו ת' ד"ה כל כו': ס"ב עכשיו כו'. נריך לב' שעמיש דאף שא"ל עוטר לעשיתן בברכת הבנה כמו בכל ברכות הרגילה דפ' הרואה מ"מ סמוך לעשיתן בתכ"ד בני כמ"ש בכרקיס בסי' רכ"ז ס"נ וכ"ז לדעת הרמב"ם לאינו מברך אא"כ מתחייב אבל הרמב"ן וש"פ כתבו הברכות הוא על מנהגו של עולם וכמ"ש בס"ח בהגה"ה ועי' ר"ן סוף פ"ק דר"ה וכ"ש בתיבו

יביאור הגר"א

סי' מו ס"א כשיעור כו'. כ"ז סידור הרא"ש ועור אבל רי"ף ורמב"ם סידור אחר ובירושל שלנו בגמ' נ"כ סידור אחר: אז לובש כו' אז מצנפת. שלנו הזכרו שתי ברכות אלו ישראל אבל אבל מנוין על כך: באי' גומל כו'. כ"ה גי' הרא"ש ועור וכ"ה בספרים שלנו אבל הרי"ף והרמב"ם לא גרסי לעמו ישראל: ואין לענות כו'. שלנו אינה מתחלה בברוך ולכן יש לומר ויהי רצון כמ"ש בש"ע תוס' מ"ו ת' ד"ה כל כו': ס"ב עכשיו כו'. נריך לב' שעמיש דאף שא"ל עוטר לעשיתן בברכת הבנה כמו בכל ברכות הרגילה דפ' הרואה מ"מ סמוך לעשיתן בתכ"ד בני כמ"ש בכרקיס בסי' רכ"ז ס"נ וכ"ז לדעת הרמב"ם לאינו מברך אא"כ מתחייב אבל הרמב"ן וש"פ כתבו הברכות הוא על מנהגו של עולם וכמ"ש בס"ח בהגה"ה ועי' ר"ן סוף פ"ק דר"ה וכ"ש בתיבו

שלמה

תפלה במה שכתב חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום למה לא מנה ביניהם הנט"י לתפלה כל פעם ולמה נט"י לאכילה קא חשיב ונט"י לתפלה לא קא חשיב. והנה קושיא חמורה הקשה ולחומר הנושא נראה לישב כך דהנה הך דינא דחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום ומניינא למה לי הרי בלא מנין הרי הוא מברכן ובע"כ דהכוונה דקמ"ל שראוי להביא עצמו לידי חיוב זה ולברכן דוקא ובפרט לפי דעת הב"ח דס"ל בשמע מאחרים לא מהני רק שיברך בעצמו וכן מורה לשון הש"ס והרמב"ם דקאמר חייב אדם לברך מאה ברכות כלומר חייב לברך דוקא ולא לשמוע מאחרים מכל מקום חייב להביא עצמו לידי חיוב לברכן בעצמו ולפ"ז אתי הוי דהנה זה ודאי שבידו לשמוע את ידיו מהיסח הדעת ולא יצטרך ליטול ידיו לתפלה או שתיכף מאכילתו יעמוד להתפלל ולא יצטרך לנטילה והן אמת דגם בנט"י לאכילה אפשר להיות נפטר כעין דקי"ל נוטל אדם ידיו ומתנה עליהם כל היום וכו' ובשניהם אפשר שישמע הברכה מאחרים. אך הנה אף הרמב"ם דס"ל דגם לתפלה בעי ברכה מודה הוא דחיוב נט"י לאכילה אלים טפי מן נט"י לתפלה ותדע דהרי לדידן לתפלה לא בעי ברכה כלל ונט"י לאכילה לית מאן דפליג דבעי ברכה וכמה קולות שיש בנט"י לתפלה מה שאינו באכילה ולכך אף להרמב"ם יותר הוי חיוב נט"י לאכילה מלתפלה ולכך כתב הרמב"ם שאף שבידו לפטור עצמו מאיזה ברכות או ששמע מאחרים חייב הוא להביא עצמו לידי חיוב ברכה ויברכם מעצמו ולכך קמ"ל טפי עדיף להביא עצמו לידי חיוב ברכה בנט"י לאכילה ממה שיביא עצמו לידי חיוב ברכה בנט"י לתפלה ועיקר מניינא דהרמב"ם הוא דבאיזה ברכות יהיה נזהר להביא עצמו בהם לידי חיוב ברכה וע"י עצמו ולכך מנה הני דבהני ראוי יותר להשתדל להביא עצמו לידי חיוב ברכה ויברכם בעצמו כי המה ברכות יותר חשובים ויותר הכרחיים מאחרות אבל ודאי אם בירך ברכות אחרות או הסיח דעתו והוצרך ליטול ידיו לתפלה ובירך עולה בזה במקום מאה ברכות ויוכל להחסיר אחרות במקומם רק דלכתחל' יראה יותר להביא עצמו לידי חיוב ברכה בהני דמנה הרמב"ם יותר מבנט"י לתפלה כי המה ברכות חשובות יותר ויותר הכרחיים לאדם ובפרט דבאמת אסור לגרום ברכה שאינה צריכה כמ"ש ביומא (דף ע' ע"א) ובמנ"א (סי' רט"ו) רק לקיים מצות מאה ברכות לא חיישינן לברכה שאינה צריכה כמ"ש המנ"א אם א"כ המותר ממאה ברכות ראוי להיות נשמר מברכה שא"צ. ולכך קמ"ל הרמב"ם דרך עצה דבאלו הברכות יראה להביא עצמו לידי חיוב בהם ולא יחוש לברכה שאינה צריכה אך בהמותר יראה להיות נשמר שלא יבוא לידי כך שלא לגרום ברכה שאינה צריכה ואם לא נשמר חייב באמת לברך כנלפענ"ד נכון בזה ואתי שפיר

הגהות רעק"א

סימן מ"ד מנ"א ס"ק ה' דלאו סמוכות הם. לא הבנתי דלאו סמוכות הכך ב' ברכות המעביר שינה ויהי רצון הם סמוכות שתקנו מ"ל שתיכון עלן רחיצת פניו ומה בכך דשאדי ברכות נתקנו כ"א כפני עצמם. הא לכל ברכה יש זמן ידוע כדאמרינן כל מעי ה"ל כדאמרינן כשירחץ פניו וכו'. ואם כן אם הם ב' ברכות נתקנו הרווייהו על רחיצת פניו דהא לא נתנו זמן אחר ואם כן ממילא הם סמוכות וע"ע: מנ"א סק"ח וא"כ ביה"כ שחסר ל"ע ברכות. מזה נסמע דס"ל דמנרכיס ביה"כ שעשה לי

חכמת

סי' מו סעיף א' כשנועל מנעליו יברך שעשה לי כל צרכי. נ"ב הטעם דברכה זו דוקא בשעת מנעלים נראה ע"פ מאמרם ז"ל דלעולם יסכור אדם כל מה שיש לו ויקנה מנעלים לרגליו ולכך בשראה שיש לו מנעלים א"צ לסכור כל מה שיש לו מברך ונותן הודאה שעשה לי כל צרכי וא"צ לסכור כל מה שיש לו ויש לו מנעלים נ"כ ואתי שפיר. ועוד י"ל בטעמו של דבר דהנה רמז גדול רמזו בזה דהנה בברכת שעשה לי צרכי מקיים אדם תמיד מאמר חז"ל חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה דהרי אומר בכל יום שעשה לי כל צרכי והרי יש ימים דהוי ח"ו רעה על האדם ואיך יברך שעשה לי כל צרכי הרי הוי רעה ואיך יברך ברכה לבטלה ובע"כ אומר דגם הרעה הוה טובה ומודה גם על הרעה והנה מה דהרעה הוי טובה היינו כמשאחז"ל דהיסורין מביאין לחיי העוה"ב ויש במדרש דיצחק תבע יסורין מה"ש והנה אדם הצדיק נקרא הולך דהולך ממדרינה למדרינה כמ"ש המפורשים יצ"כ ולכך נתקן בברכת מנעלים כמו דהמנעלים הוי צורך הליכה דאם יושב במקום אחד א"צ מנעלים רק לילך צריך מנעלים כן ה"נ צריך האדם ליסורין כי ע"כ יהיה הולך להתדבק בו יתברך לקיים התורה והמצות לכך נותן הודאה על הרעה ואתי שפיר בעזה"י ודו"ק: (ס"נ) חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות וכו'. נ"ב עיין במנ"א ס"ק ה' מ"ש אך א"א לברך בכל פעם אלא בהסח הדעת. הנה הן הנה דברי השל"ה בהלכות יוה"כ שתמה על סדר היום שכתב לוקח עמו ביוה"כ בשמים ולברך כל פעם שהרי מפורש דהנכנס לחנות של בושם אם בדעתו לחזור אינו מברך ע"ש ואז"י המחילה מכבודם דבריהם תמוהים דע"כ לא אמרינן דא"צ לברך כל פעם אך בהיסח הדעת רק באם לא כוון בפירוש לפטור רק פעם זה אז נפטר בברכה אחת לכולו כל דליכא היסח הדעת. אך באם מכוין בפירוש שאינו פוטר בברכה זו רק שעה זו ולא מה שיעשה אח"כ וכן בנכנס לחנות של בושם או לסוכה אף שדעתו לחזור אם מכוין בפירוש שאינו פוטר בברכה זו רק הליכה זו וכשיחזור לשם יחזור ויברך ודאי דחייב בברכה כיון שכוון בפירוש שאינו פוטר יותר רק דבעלמא אינו רשאי לעשות כן לכתחלה מכח דהוה כגורם ברכה שאינה צריכה כיון שהיה יכול לפטור בברכה אחת משא"כ אם מכוין למלאות מאה ברכות לא נקרא ברכה שאינה צריכה שהרי צריך לו להשלים מאה ברכות וכיון דתקנו כן הוי לו הכרח בדבר ולא נחשב ברכה שאינה צריכה לכך אתי שפיר דברי סדר היום וז"ב ונכון לפענ"ד ודו"ק: והנה נשאלתי מחכם אחד מק"ק ביששאשט על דברי הרמב"ם פ"ו בהלכות ברכות הלכה ב' שכ' דכל הנוטל ידיו בין לאכילה בין לק"ש בין לתפלה מברך אקב"ו על נט"י וכו' א"כ למה לא מנאו הרמב"ם בפ"ז מהלכות

מחצית

סי' מו מ"א קודם נטלו לבה"כ יאמר ואני כו'. והטעם דתיכת אבא דבקרא הוא לי עתיד לכן ל"ל הפסוק ערש כניסתו: מ"ע של ואהבת כו' דאם יש ח"ו פירוד נכבות גורם שח"ו אין התאחדו' נפשותיהן של ישראל למעלה. אך כשב"א מאיסי ישראל מקבל עליו לקיים מצות עשה של ואהבת כו' וע"י אהבתן זה לזה יתאחדו נופותיהן למטה וגורם התאחדות ודביקות נפשותיהן למעלי' ועי"ז גם תפלותיהן מתאחדות ואז בהיות תפלתן של כל ישראל כלולו' יחד אז היא רצויה לפניו ית': (ס"ק ב) כל לרבי ר"ל קמ"ן תחת הלדי"ק וחיר"ק תחת הכ"ף שהוא לי יחיד. דהא איתא בעור דקאי כו' דגם הטור ס"ל כמ"ש הרב"י סעיף ח' דבברכה שלא נתחייב אינו מברך אמנם חילק ביניהם וז"ל וכל ברכות שהן על סדר העולם והנהגתו כגון אלהי נשמה. והנותן לשכוי. ורוקע הארץ על המים והמכין מצעדי גבר. אין נאסר מהן אפי' לא שמע קול תרנגול או לא הלך כו' אבל אותן שהן הנאותיו לא יברך אם לא נהנה כגון שישוכב על מטתו ואינו לא לוכב ולא אוזר ולא עוטף אין לו לברך עכ"ל. ומדלא כלל הטור בריש בברכות שהן על סדר העולם גם ברכת כל צרכי משמע שכל צרכי הוא גם על הנאותיו אף שיש לדחות ראיה זו אבל בראש"ם מבואר כן להדיא הביאו הרב וז"ל כל הנך ברכות שאין להנאתו כגון מלבש ערומים ועוטר ישראל ושעשה לי כל צרכי אם אין נהנה כו' אין מברכין אותם עכ"ל ומבואר להדיא דשעשה לי כל צרכי בא על הנאתו וא"כ עדיף לאמרה בלי יחיד: דעכשיו הכל נועלים כו' וא"כ ראוי לו' שעשה לי כל צרכי דקאי על נעילת מנעלים תחלה: (ס"ק ג) המכין ובאגודה כו' וכן מוהגים באמת בגמי' הגרסא המכין אבל בראש"ם הגרסא אשר הכין והקשה הל"ח דלריך

מדקאמר וכמ"כ לא מייתי אסא משמע דכיה"כ ש"י אך א"א לברך כל פעם אם לא בהיסח הדעת עפ' רי"ז : ט שלא עשני גוי . כל"ל וגירסת שעשני יהודי שימוש מן המדפיסים וכתב כ"ח יש מקש' אמאי לא מברך שעשני ישראל כמו שאר ברכות שמברכין על הטובה פוקח עורים וכדומה ומתרלים משום דמוח לאדם שלא נברא משכבה ולכן קאמרי הלואי שלא עשני ועכשיו שעשני אני מברך שלא עשני עכו"ם או עבד או אשה ול"ל דאם היה מברך שעשני ישראל לא היה יכול לברך שעשני בן חורין שעשני אים שהכל בכלל וכוונתו לברך על כל דבר בפ"ע כו' עכ"ל כ"ח ומשמע מדבריו דאם אינו מברך שעשני ישראל שוב לא יאמר שלא עשני עבד או אשה . ול"ל דאע"ג שאמר ישראל או יהודי אשה בכלל דכל התורה נאמרה בלשון זכר ואפ"ה אשה בכלל כמ"ש התוס' דדוקא היכא דכתיב בני ישראל אמרי' ולא בנות ישראל . (°) מיהו בסנהדרין דף פ"ד משמע דהיינו מעשה דהשוה הכתוב אשה לאיש ע"ש ובב"ק דף ע"ו ובמגילה דף ל"ג ורים עירכין וכב"י דיש להקדים עבד לאשה כדאי' בגמרא דעבד זיל עפי ומשמע בב"ח דלמ"ש ס"ה גבי מתיר אסורים ה"ה הכא אם בירך שלא עשני אשה בראשונה לא יברך שוב על עכו"ם ועבד ע"ש : י ואפי' גר . פי' שיאמר שעשני גר דאם אינו אמר אמרו לא יברך שוב ואם אמר אמרו לא יברך שוב ואם אמר אמרו לא יברך שוב ואם

דאע"פ שמתן הטוב טעם לסידורי אשכנז שיש ברכה זאת שיתקנו' עפ"ה חדשים לבקריים וכו' מ"מ כיון שהברכה ליתא בגמ' ע"כ אין לאומר' וכ"כ רש"ל בתשו' סי' ס"ד והנה בסמ"ג חשב נ"כ ברכה זאת וכבר העיר רמ"א על המנהג בבני אשכנז שיש לאומרה ואין אחר המנהג כלום ונראה ראיה לזה דיש לסמוך על המנהג דקשין לי דברי הרא"ש אהדדי דבפ' בתר' דבכורות ובפ"ק דקדושין העתיק הרא"ש ברכה שאומרים על פדיון הבכור אשר קידש עובר ממעי אמו וכו' וסיים ע"ז בצרפת ואשכנז לא נהגו לברכה זו דלא מצינו שום ברכה שלא הוזכר בתלמוד כי אחרי סדור רב אשי לא מצינו שנתחדש ברכה ע"כ · וברפ"ק דבתובות הביא ברכת בתולים אשר נ"ג אגון כו' וכ' ע"ז ואפשר שברכה זאת תקנוה הגאונים ז"ל ומשתבר לברכה אחר שמצא בתולים עכ"ל הרי שתר את דברי עצמו שא"ל ברכה שלא הוזכר בגמ' וא"א לישב אלא בדרך זה דאם יש כבר מנהג לומר אות' הברכה אין לבטל' אף שלא הוזכרה בפי' בגמ' דכבר אפשר שהיה לגאונים שתקנו' סמך מן התלמוד בזה ע"כ לא בא הרא"ש בבכורות לבטל הברכה ההיא במקום שנהגו לאומרו אלא שכ' טעם על אשכנז וצרפת שא"א משא"כ בברכת בתולים שהמנהג לאומרה ע"כ לא ביטלה כל"ל לישב דבריו של הרא"ש והוא ראיה למה שכ' בברכ' הנותן ליעף כח במקום שיש מנהג · ואין להקשות מה יועיל המנהג כיון דאיכא חשש ברכה לבטלה זה אינו דבר הוכיח ר"ת והביאו הרא"ש בפ"ק דקדושין שאין בזה משום לא תשא כיון שמזכיר השם דרך ברכ' אע"פ שאינו חייב בה ומביא ראיו' בבורות ע"ז ע"ב לע"ד כדאי הוא המנהג בזה ולא לבטל הברכה משא"כ בברכת מגבי שפלים שזכר הב"י שא"ל שאינ' בגמ' וכזה אין מנהג כלל לאומר' אע"פ שבאגוד' זכר ברכה זאת וכתב שראה שיטה בקצת ספרי התלמוד כד מגביה רישיה אומר מגביה שפלים · ומעשה זה כתב מו"ח ז"ל שאין להסיר' מן הסידורים משא"כ בברכת סומך מופלים שלא הוזכרה כלל בשום ספר שיש להסירה מן הסידורים ונראה דכיון שאין מנהג ברור גם במגביה שפלים אין להכניס עצמו בספק בזה ולא יאמר אותם וכמ"ש כאן בסעיף שאח"ז כן עיקר : (ח) שהרי ביני הסליחות כו' · עמ"ש בסי' ו' לישב זה : (ט) כי לפעמים כו' · בעור כתיב שכן נהג ר"י החסיד וכ"י והקשה ע"ז מן הירושלמי דר' אחא בשי לשיממתא בנוהגין כן ונראה דר"י החסיד סמך על גמ' שלנו שהיא עיקרית דרבינו הק' היה עושה כן בשעת למודו עם תלמידים ואח"כ קרא אותה עם ברכותיה וכמו שכתב ב"י והאריך בזה · וכתב רש"ל בתשו' סי' ס"ד וז"ל וכשאני מגיע לק"ש של ר"י הגשיא שהוא אמר לפיכך אני נוהג לומר כל הפרשה הראשונה עד וכשעריך וכ"כ ר"י בחידושי ברכות ועוד אני אומר דברכה שלאחרי' מקדש את שמך ברבים שהיא מן הירושלמי והיא מתקנה על קדושת השם שייך שפיר אחריה כשם שהוא מקדש שמו ברבים כך מחויבים אנו לקדש שמו ברבים וזה נכלל בכלל בכל לבבך וכו' עכ"ל משמע מדבריו שי"ל מקדש שמך ברבים דרך ברכה דהיינו בהזכרת השם ולומר מה"י מקדש כו' וכ"מ בב"י שכתב שם להכניס ברכה זו בחשבון וכן הסמ"ג חשב אותה בברכ' וכ"ה בטור וכ"ה בתוס' פ' ע"פ דף ק"ד והוא תימה דלא הוזכרה בתלמוד ומ"ש ממודים דרבנן שלמד ב"י בסי' קנ"ז מברכ' בורא נפשות שאין לחתום בה בשם כיון שאינה בגמ' שלנו אלא בירושלמי גם הרמב"ם לא הזכיר בזה השם ואין בידינו לומר בזה אלא ע"ד שזכרתי כיון דבכר נהגו הכל לאומרה כיון דנהוג נהוג : בנוסח של הטור שאומרים אתה הוא עד שלא נברא העולם כ"ה בתוס' פע"פ דף ק"ד וכפ' ג' שאכלו וברמב"ם וכן בכל הסדורים ישנים ובירושל' וא"מ ביקנו פ' ואתחנן סי' תתל"ו בשם אלה ז"ל שאומרים מ"ה נוסח זו אלא שבנוסח סידורי הספרדים יש שם אתה הוא עד שלא נברא העולם ואין על שום אדם לחלוק על נוסחות ישנות אלא שמקרוב נדפס סידור אחד ע"פ מדקדק א' והניח נוסח שלנו ג"כ בסדור ספרדים וכודאי לא יפה עשה בזה ומה שי"א שהקשה על נוסח שלנו דמשמע שנברא ה"ו פ"א אחר אני אומר אדרבא על נוסח שבראת ק' מה חידוש שהוא נמצא קודם ואחר שברא העולם דאם בא לומר שהוא ית' הבורא לא היה לו לומר אלא אתה ברא העולם וכודאי שהיה קודם ואחר הבריאה' דכל פועל פעולה הוא בנמצא קודם הפעולה ואחריה אלא ברור הוא שלא נתכוון כאן להודיע מי הבורא אלא להעיד על נאמנות של הקב"ה שהוא תמיד בנמצא הן קודם בה"ע הן אחריו וכמו שתקנו בגדל קדמון לכל דבר אשר נברא כ"ה ממש בזה הן בזה הן בשאר מקומות בתפלות ובמזמורים וכ"כ בזה מו"ח ז"ל :

דבריהם נראים: הגה אך מנהג פשוט בבני אשכנזים (י) לאומרה : ז ט יג יש נוהגים לברך ברכו' אחרות נוספות על (יא)אלו וטעות הוא בידם :

ח י כל הברכות האלו אם לא נתחייב באחת מהן כגון שלא שמע קול התרנגול או שלא הלך או לא לבש או לא חגר כ אומר אות' ברכה בלא הזכרת השם: הגה יד וי"א דאפי' לא נתחייב בהן מברך(יב)אותן דאין הברכה דוקא על עצמו אלא מברכין שהקב"ה ברא לרבי העולם . וכן המנהג ואין לשנות [עור תוס' הרא"ש פרק הרואה ור"ן פ"ק דפסחים וכל בו] :

ט ל טו לא יקרא פסוקים קודם ברכת התורה אע"פ שהיא אומרה דרך תחנונים מ וי"א שאין לחוש כיון שאינו אומרם אלא דרך תחנונים ונכון לחוש לסברא ראשונה : הגה אבל המנהג כשברא אחרונה (ח) שהרי ביני (יג) הסליחות מתפללין הסליחות וא"כ מברכין על התורה עם סדר אחר הברכו' וכן בכל יום כשנכנסין לב"ה אומרים כמה פסוקים ותחנונים וא"כ מברכין על התורה ונהגו לסדר ברכת התורה מיד אחר ברכת אשר יצר ואין לשנות [וכן משמע בתוס' ומרדכי פ"ק דברכות] ועוד לומר בשחרית אחר שמע ישראל וגו' בשבמל"ו(ט) טז כי לפעמים שוטין עם ק"ש לקראתה שלא בזמנה (יד) ויוצא בזה [עור] · דיני

קודם הסליחות ולדנה אח"כ עכ"ל וכ"ל לנהוג וכמ"ש סי' ו' ס"ב ואם יש מ' (°) שלא אמרה ירד לפני התיבה ויאמר' אח"כ : טז כי לפעמים כו' · פי' משום דלפעמים שוטין הליבור לכן יאמרו בכל פעם אך לא יכוון לצאת אלא א"כ ירא שהליבור יעברו זמן ק"ש אבל כשלא יעברו מוטב לצאת ידי ק"ש עם הליבור ולקרות אותה כדינה בברכותי' ולסמוך גאולה לתפל' ועפ"י כ"ו וכזה מתורץ קושי' הכ"י[כ"מ] ואע"פ שהוא כתב שלא יאמר כשבמל"ו כ"ל דאין כאן כלום כיון שאין מתכוון לצאת בזה ורש"ל *) כתבו' כ' לו' ג"כ פ' דאשונה של שמע וכ"ל דדוקא כשירא שיתעכבו הליבור · יאמר אתה הוא עד שלא נברא העולם ולא יאמר עד שלא נברא העולם (של"ה ב"מ) : כתב

שחזר הרב"י בסוף ימיו ולזה לאומרו בשם ומלכות ואני מחיתי שלא לשנות מנהג קדמונים לאומרו בלא שם ומלכות עכ"ל · ובכוונות כתב לאומרו וכ"כ הב"מ וסמ"ג : יג יש נוהגין · ובלבוש כתוב ברכת מגביה שפלים · וכב"ח דרך היתה מוסחתו בגמ' ולכן האומרו אין נוערין אותו אבל אם אמר ברכת סומך מופלים נוערין אותו : יד וי"א דאפי' לא נתחייב כו' · וה"ד בגמ' כי שמע קל תרנגולא בא למעוטי לן במדבר דליכא תרנגול לא לו ולא לאחרים א"כ לאפוקי חרש וכן סומא לא יברך פוקח עורים כיון שהדבר חסר בגופו[הג"מ פ"ז מתפלה בשם התו'] ודעת הפוסקים משמע דאפי' במדבר וסומא וחרש מברך ול"ע . (°) לכן כ"ל דסומא לא יברך פוקח עורים אבל חרש יברך המוחן לשכוי וכו' עסקי' ס"ע . וכע"ה כתב שטוב שיביא עצמו לידי חיוב שישמע קול תרנגול וכן כולם : טו לא יקרא פסוקים · ובלבוש כ' סי' תקפ"א וז"ל דוקא בני אשכנז שנוהגין לומר ברכת התורה קודם פרשת התמיד א"כ ס"ל (°) דמותר לומר פסוקים קודם ברכת התורה אבל לדידן שאומרים ברכת התורה מיד אחר אשר יצר א"כ ס"ל דאסור לומר פסוקים קודם ברכת התורה א"כ גם בימי הסליחות יאמר ברכת התורה

כפ"ק דקדושין וזה שכתב בסעיף ז' יש נוהגין כו' : אך המנהג כו'. כמ"ש בירושלמי ובמ"ש מנהג עוקר הלכה ובכמה מקומות בש"ס : ס"ה כל כו' וי"א כו'. כן כתב הר"ן בשם הרמבן וכל כו בשם הגאונים וכתב שכן פשט המנהג אבל הרמב"ם קרא תגר ע"ז וכתב שלא יברך פי' שום ברכה אפי' ברכת אשר נתן לו' וכ"כ בתוס' שם בד"ה כי פרים כו' והרא"ש והטור אלא שכ' בד"ה כי שמע כו' דשם אפי' לא שמע וכן כתב הרא"ש והוסיף הטור אלהי נשמה ורוקע כו' המכין כו' אשר שם ג"כ על סידור הטוש וכתב כ"י כיון דאיכא פלוגתא אומר אותה בלא כו' וד"מ כתב ולי נראה דאל יאמר מן המנהג וכ"ל : ס"ש אבל המנהג כו'. וכן מנהג הקדמונים כמ"ש בטור וכמ"ש למעה : ונהגו לסדר כו'. בטור כתב ובסידורי אשכנזים כתב אחר יהי רצון רבון כל העולמים והוא ע"פ מ"ש בתנא דבי אליהו הבעומים כרעב ברחש כל מזונות אין רעב אלא מדת שנאתר לא רעב לצדק ועל אותו הדור הוא אומר לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כו' וכתב שבולי לקט והבינו קדמונינו לומר אותה בכל יום קודם התפלה ועיקרו נתקן משום דורו של שמד והוא שאמר ירא שמים בסתר וזהו שאמר ותומרים שמע ישראל כו' כי גזרו שלא לקרות ק"ש ולכן אומרים ג"כ אתה הוא ומקדש את שמך ברבים והוזכרו בתוס' ברכות מ"ו ע' ובפסחים דף ק"ד ב' וכתב בעור שנתקנה ע"פ הירושלמי אתה הוא כו' כמ"ש בעת הבית כו' ואח"כ ברכת התורה וכו' וכתב הטור והוקשה לי ע"ז הסדר לומר פסוקים

באר היטב

ברכות פ"ט וע' בתשו' מטה יוסף ח"ב סימן מ' : (י) לאומר'. בכוונות כ' לאומר' בהזכרת שם ומלכות וכן כ' הב"מ וכן מנהגינו : (יא) אלו . כ' ט"ז גם מגביה שפלים אין לאומר' והאומרו אין נוערין אותו אבל ברכת סומך מופלים נוערים אותו עמ"א ומ"ש הט"ז על הרא"ש מברכ' פדיון בכור ומברכת בתולים פ"ש עיין בהלק"ט מ"א סי' רכ ד ובפרי חדש סי' כ"א : (יב) אותן. ואפי' סומא וחרש ומ"ש הגר"א אבל המ"א כ' דסומא לא יברך פוקח עורים אבל חרש המוחן לשכוי פ"ש : (יג) הסליחות עיין סימן תקפ"א מש"ש : (יד) ויוצא בזה. אך לא יכוין לצאת אא"כ ירא שהליבור יעברו זמן ק"ש אבל כשלא יעברו מוטב לצאת ידי קריאת שמע עם הליבור ולקרות אותה כדינו' בברכותי' ולסמוך גאולי' לתפלה. כ"ש והרש"ל כ' לומר גם כן פרשה ראשונ' :

התיר מגעליו והשעם כי לא נתקנו אלא על מנהגו של עולם ולא על כל אדם בפרטות ועוד כי כולן יש בהם רמז אל אורות העליונים ואין ראוי לבטל ב"א ברכות ענט"י ואשר יצר שאם לא ישן כלל ולא הוצרך לנקביו אינו מברך אותם'וחוץ מברכת שעשה לי כל צרכי בט"ב וביוה"כ שאז הכל אסורים בנעילת: הסגדל וכשהיה בבה"כ והיה איזה אדם מברך הי"ח ברכות היה יושב ושומע ועונה אחריהם אמן ואף אם היה באמצע התפלה (ר"ל פסוקי דזמרה) היו פוסקין רבים כו' אמן אפילו הי' המסדרים רבים כו' ע"ש מבואר מזה דגם המעביר שינה יאמר אע"פ שלא ישן כלל הי"ח ברכות וא"כ מסתמא גם אלקי נשמה יש לומר אע"פ שלא ישן כלל, ואדרבה בהך ברכה דהמעביר שינה יש לדקדק קצת כיון שאומר' על עצמו המעביר שינה מעל עיני ותנומה מעל עפעפי כו' א"כ כיון שלא ישן בלילה אין מקום לאמיר' זו דלא שייך בה לומר שעל מנהגו של עולם הוא מברך משא"כ באלהי נשמה ששיר י"ל שמה שאומר המחזיר נשמות כו' על מנהגו של עולם הוא מברך ובא"ר הביא דברי העט"ז בקצרה ולכן נראה שיש להביא את עצמו לידי שינה כל שהוא ואם לאו יש לשמוע אלקי נשמה וברכות המעביר שינה מאחר וה"ל שומע כעונה ובפרט שעונה אמן אחריו וכתב בשיורי ברכה בשם תשובה כמהר"י ואני כותב דאבל אע"פ שאינו נועל מנעלים יברך שעשה לי כו' לפי המנהג שנועל מנעלים של לבדים והוצרך לטעם זה אליבא דהב"י אבל לפי המנהג כרמ"א וכן דעת האר"י אפי' אינו נועל כלל מברך ברכה זו וכ"כ בש"צ ע"ש : (יד) ויוצא. עבה"ט ומ"ש בשם

ביאור

כפ"ק דקדושין וזה שכתב בסעיף ז' יש נוהגין כו' : אך המנהגים כו'. כמ"ש בירושלמי ובמ"ש מנהג עוקר הלכה ובכמה מקומות בש"ס : ס"ה כל כו' וי"א כו'. כן כתב הר"ן בשם הרמבן וכל כו בשם הגאונים וכתב שכן פשט המנהג אבל הרמב"ם קרא תגר ע"ז וכתב שלא יברך פי' שום ברכה אפי' ברכת אשר נתן לו' וכ"כ בתוס' שם בד"ה כי פרים כו' והרא"ש והטור אלא שכ' בד"ה כי שמע כו' דשם אפי' לא שמע וכן כתב הרא"ש והוסיף הטור אלהי נשמה ורוקע כו' המכין כו' אשר שם ג"כ על סידור הטוש וכתב כ"י כיון דאיכא פלוגתא אומר אותה בלא כו' וד"מ כתב ולי נראה דאל יאמר מן המנהג וכ"ל : ס"ש אבל המנהג כו'. וכן מנהג הקדמונים כמ"ש בטור וכמ"ש למעה : ונהגו לסדר כו'. בטור כתב ובסידורי אשכנזים כתב אחר יהי רצון רבון כל העולמים והוא ע"פ מ"ש בתנא דבי אליהו הבעומים כרעב ברחש כל מזונות אין רעב אלא מדת שנאתר לא רעב לצדק ועל אותו הדור הוא אומר לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כו' וכתב שבולי לקט והבינו קדמונינו לומר אותה בכל יום קודם התפלה ועיקרו נתקן משום דורו של שמד והוא שאמר ירא שמים בסתר וזהו שאמר ותומרים שמע ישראל כו' כי גזרו שלא לקרות ק"ש ולכן אומרים ג"כ אתה הוא ומקדש את שמך ברבים והוזכרו בתוס' ברכות מ"ו ע' ובפסחים דף ק"ד ב' וכתב בעור שנתקנה ע"פ הירושלמי אתה הוא כו' כמ"ש בעת הבית כו' ואח"כ ברכת התורה וכו' וכתב הטור והוקשה לי ע"ז הסדר לומר פסוקים

הגהות רעק"א

כ"ל אף דאסור בנעילת הסנדל וע' עטרת זקנים לקמן סי' תקכ"ד : מג"א סק"ט ומתרליס משום. וכ"כ מהר"י מיל"ן בדרשותיו דרוש ב' : שם שוב על עכו"ם ועבד. ולע"ד הא מכל מקום עבד עדיף מאשה במצות מילה. ע' בבא קמא דף פ"ח ע"א : מג"א ס"ק י"ד דסומא לא יברר. אח"ז הגאון ז"ל בספרו משנת הרע"ק כ' לבנים דסומא יברר פ"ע וחרש לא יברר הגוזל לשכוי. וע"ז הביא הרא"י מפי' פ"ע : מג"א ס"ק ט"ז אח"כ ירא שהליבור יעברו. לענ"ד בירא שהליבור יעברו זמן קריאת שמע יכוין בדרך תנאי אם יעברו יהא יוצא בזה ואם לא יעברו לא יצא בזה כמ"ש הב"י סימן תפ"ע לענין פ"ע :

מחצית

כו' אין לחוש דעל כל חסד וחסד שעושה עם האדם בכל יום תקנו לו ברכה בפני עצמו עכ"ל : (ס"ק ד)וי"א כו' בא למעוטי לן במדבר דליכא כו' כל"ל : ודעת הפוסקים משמע כו' מדסתמו דבריהם: לכן כ"ל כו' . ר"ל לסכריע ביניהן : דסומא ל"י פ"ע . דס"ל דברכת פוקח עורים נתקנו על הנאת עצמו שעשה עיניו שהי' בה הליבה כסומא ועור לכן כיון שהוא סומא לא יברך משא"כ מוחן לשכוי ביאה ניתקן על הנאת העולם וכמ"ש דהלב נקרא שכוי וגם התרנגול נקרא שכוי ומתן לתרנגול ג"כ ביאה בכלל בכל לבבך וכו' עכ"ל משמע מדבריו שי"ל מקדש שמך ברבים דרך ברכה דהיינו בהזכרת השם ולומר מה"י מקדש כו' וכ"מ בב"י שכתב שם להכניס ברכה זו בחשבון וכן הסמ"ג חשב אותה בברכ' וכ"ה בטור וכ"ה בתוס' פ' ע"פ דף ק"ד והוא תימה דלא הוזכרה בתלמוד ומ"ש ממודים דרבנן שלמד בב"י בסי' קנ"ז מברכ' בורא נפשות שאין לחתום בה בשם כיון שאינה בגמ' שלנו אלא בירושלמי גם הרמב"ם לא הזכיר בזה השם ואין בידינו לומר בזה אלא ע"ד שזכרתי כיון דבכר נהגו הכל לאומרה כיון דנהוג נהוג : בנוסח של הטור שאומרים אתה הוא עד שלא נברא העולם כ"ה בתוס' פע"פ דף ק"ד וכפ' ג' שאכלו וברמב"ם וכן בכל הסדורים ישנים ובירושל' וא"מ ביקנו פ' ואתחנן סי' תתל"ו בשם אלה ז"ל שאומרים מ"ה נוסח זו אלא שבנוסח סידורי הספרדים יש שם אתה הוא עד שלא נברא העולם ואין על שום אדם לחלוק על נוסחות ישנות אלא שמקרוב נדפס סידור אחד ע"פ מדקדק א' והניח נוסח שלנו ג"כ בסדור ספרדים וכודאי לא יפה עשה בזה ומה שי"א שהקשה על נוסח שלנו דמשמע שנברא ה"ו פ"א אחר אני אומר אדרבא על נוסח שבראת ק' מה חידוש שהוא קודם ואחר שברא העולם דאם בא לומר שהוא ית' הבורא לא היה לו לומר אלא אתה ברא העולם וכודאי שהיה קודם ואחר הבריאה' דכל פועל פעולה הוא בנמצא קודם הפעולה ואחריה אלא ברור הוא שלא נתכוון כאן להודיע מי הבורא אלא להעיד על נאמנות של הקב"ה שהוא תמיד בנמצא הן קודם בה"ע הן אחריו וכמו שתקנו בגדל קדמון לכל דבר אשר נברא כ"ה ממש בזה הן בזה הן בשאר מקומות כ"ה

כיון שהוא אינו יכול לשמוע הבחנת התרנגול לא עכשיו ולא לאחר זמן לא יברך עליו וע"ז כ' המג"א דמדברי הפוסקים שכתבו שהברכה שהקב"ה ברא לרבי העולם משמע בכל גווני מברך והניח בג"ע וא"כ ספק ברכה הוא ולהקל ולהב כ' המג"א לכן כ"ל דסומא לא יברך פ"ע אבל יברך הכותן ר"ל דלכאורה לדעה קמייתי' גם הכותן לא יברך דסומא דעיקר הברכה לא כתבה מזה ע"י אחריהם עכ"פ שפיר מברך לב"ע בלעדי"ד : (ס"ק ט"ו) א"כ כ"ל דמותר כו' ר"ל לפי שהפוסקים שקודם לכן מוסכים לדברי שבח ורלוי ס"ל דמותר לאומרה אחרי חרש שאינו שומע הבחנה לא מברך עליו משא"כ סומא שומע הבחנה וגם יש לו הנאה מזה ע"י אחריהם עכ"פ שפיר מברך לב"ע בלעדי"ד : (ס"ק ט"ז) נאולה לתפלה ועמ' ס"ו כל"ל :

שערי תשובה

צבור הביא דעת האחרונים שהסכימו להט"ז והכי נקטינן ע"ש : (ו) לאומרה . עבה"ט ולדעת האר"י ז"ל יש לאומרה וכתב במצת שמורים מאחר שהרב ז"ל הסכים לאומרה בודאי ע"פ רוה"ק נאמר לו וע"פ סודן של דברים יש ליזהר לאומר' אחר ברכת מ"ע דוקא וכ"כ בש"צ ע"ש : (יב) אותן. עבה"ט ועיין בעטרת זמנים שכתב שהניעור בלילה ולא ישן כל הלילה לא יאמר אלקי נשמה והמעביר שינה וכ' שהסכים עמו מ"ר הגאון מוהר"ר יושע ז"ל. אמנם בפע"ח כתב וז"ל מנהג מורי ז"ל הח"י ברכות מן ענט"י עד ברכות התורה היה נוהג לאומרם בביתו ואפי' בלילה קודם עמוד השחר ומסדרם כל ברכה בשעה שנתחייב בה כמ"ש בגמרא וכדכתב הרמב"ם כדמשמע כו' והיה נפנה ובודק נקביו ואח"כ ביום היה מניח טלית גדול ואח"כ מניח תפילין והיה הולך לבה"כ מעושר ומעוטף בתפילין וטלית גדול ושם היה מתחיל מן אלקינו שהוא פרשת עקידה והנה כל הח"י ברכות התורה חייב כל אדם לברך בכל יום אפי' שלא נתחייב בהם ביום ההוא כגון שלא ישן בלילה כל עיקר או לן בבסותו אן באזורו ומצנפתו או לא התיר מגעליו והשעם כי לא נתקנו אלא על מנהגו של עולם ולא על כל אדם בפרטות ועוד כי כולן יש בהם רמז אל אורות העליונים ואין ראוי לבטל ב"א ברכות ענט"י ואשר יצר שאם לא ישן כלל ולא הוצרך לנקביו אינו מברך אותם'וחוץ מברכת שעשה לי כל צרכי בט"ב וביוה"כ שאז הכל אסורים בנעילת: הסגדל וכשהיה בבה"כ והיה איזה אדם מברך הי"ח ברכות היה יושב ושומע ועונה אחריהם אמן ואף אם היה באמצע התפלה (ר"ל פסוקי דזמרה) היו פוסקין רבים כו' אמן אפילו הי' המסדרים רבים כו' ע"ש מבואר מזה דגם המעביר שינה יאמר אע"פ שלא ישן כלל הי"ח ברכות וא"כ מסתמא גם אלקי נשמה יש לומר אע"פ שלא ישן כלל, ואדרבה בהך ברכה דהמעביר שינה יש לדקדק קצת כיון שאומר' על עצמו המעביר שינה מעל עיני ותנומה מעל עפעפי כו' א"כ כיון שלא ישן בלילה אין מקום לאמיר' זו דלא שייך בה לומר שעל מנהגו של עולם הוא מברך משא"כ באלהי נשמה ששיר י"ל שמה שאומר המחזיר נשמות כו' על מנהגו של עולם הוא מברך ובא"ר הביא דברי העט"ז בקצרה ולכן נראה שיש להביא את עצמו לידי שינה כל שהוא ואם לאו יש לשמוע אלקי נשמה וברכות המעביר שינה מאחר וה"ל שומע כעונה ובפרט שעונה אמן אחריו וכתב בשיורי ברכה בשם תשובה כמהר"י ואני כותב דאבל אע"פ שאינו נועל מנעלים יברך שעשה לי כו' לפי המנהג שנועל מנעלים של לבדים והוצרך לטעם זה אליבא דהב"י אבל לפי המנהג כרמ"א וכן דעת האר"י אפי' אינו נועל כלל מברך ברכה זו וכ"כ בש"צ ע"ש : (יד) ויוצא. עבה"ט ומ"ש בשם

הגר"א

קודם ברכת התורה ונכנתי בעצמי לברך אחר ברכת תלהי נשמה כו' וכתב בדרכי משה והמנהג לברך אחר אשר יצר ועוטין כן ע"פ הטור וא"ז שהוא כתב אחר תלהי נשמה היינו לסברא שלא לפסיק בין אשר יצר לתלהי נשמה אבל אנן ס"ל דמותר לברך אחר כמו שכתב לעיל סי' ו'. אבל ראיתי בכל הספרים קדמונים ואחרונים שהניחתו תימי אותיהו אשר סדרו לנו הברכות לברך אחר כל הברכות קודם פ' התמיד וסידור תלהי נשמה אחר ברכת אשר יצר מיד וכ"כ הר"י בסס"י תלשר יצר סתומה לברכת תלהי נשמה וכ"כ כל הפוסקים ועי' תוס' ברכות מ"ו ד"ה כל כו' והרא"ש פ"א סי' י"ג ומי שהסכים כו' בסקירת פ' קרבנות כו' ובתשובה ריש כלל ד' ותתשכים לעמוד יברך ענ"י ואחר יצר ותלהי נשמה וכל סדר הברכות עד ברכת התורה וברכת התורה בכלל כו' וכן הוא בסידור הרמב"ם בפרק ז' מהלכות תפלה וכל הספרים והסידורים הראשונים וכן הוא בתלמודרה"ם ומה שהקשה הטור היינו לסברתו דסבירא ליה בסברא הראשונה לבל לסברא האחרונה וכמו שהסכים הב"ח אין לחוש ואף לסברא ראשונה יאחר קודם הסידור לעולם יהא כו' וכן הוא בסידור הפלות של הרמב"ם מ"ש ברים הסדר נהגו העם לקרות מן לעולם כו' ועי"פ"ז מהלכות תפלה הלכה י"ח וגם שהגאונים כתבו שאין לפסיק בין ברכת אשר יצר לתלהי נשמה ומתלהי נשמה מתחיל סדר הברכות עד הגומל כו' : ושוב כו'. כי אלא בשמל"ו אינו אלא כפיפור דברים : ויוצא בזה. כמ"ש ברפ"ב דברכות ז ואף למ"ד אחר

חכמת שלמה

לאו"ח משנת תר"ט דע"א ע"ב ע"ש ודו"ק : (ס"ט בהנ"ה) אבל המנהג כסברא אחרונה וכו' נ"ב עיין בש"ז מ"ש בנוסח התפלה אתה הא עד שלא נברא העולם וכו' ובאמת שני הנירסות לא משתבשי דהנה במדרש רבה פרשת שמות בפסוק כ"ד מי ד' אשר אשמע בקולו יש שם שאמר לו משה רבינו ע"ה אלהינו כתר ונבורתו מלא עולם הוא היה עד שלא נברא העולם והוא יהיה בסוף העולם ע"ש. הנה הוי כנוס"א דיקן. אבל בס' בשלח בפסוק אז ישיר וכו' הדה"ד נכון כסאך מאז וכו' כך אמרו ישראל עד שלא בראת העולם

השקל

ואו' הברכות על ק"ש דרבנן לכן טוב שלא יתכוין לצאת באומרו פ' שמע ישראל כשרואה שלא יעברו הלבור זמן ק"ש (כי קי"ל בסי' ס' סעיף ד' במלית דאורייתא לריכא כוונ' וגם למאן דאמר מצות מ"ל כוונה מ"מ כשמתכוין שלא לצאת מודה דלא יצא וכמבואר בפוסקים . גם לענין פסוק ראשון לכ"ע בעי כוונ' לקבל עול מלכות שמים כדלקי' סי' ס"ג סעיף ד' לכן טוב שיתכוין שלא לצאת) ויש לו בזה יתרון שעי"כ יקרא אח"כ ק"ש עם הלבור (משא"כ כשרואה לצאת באמירת פסוק שמע ישראל הוא ביחוד שלא בלבור) וגם כדי' בברכות' על ק"ש דאורייתא' : וכזה מתורץ קושית הרב"י דדין זה לומר בשכמל"ו אחר פ' שמע ישראל הוא ממנהגו של ר"י החסיד כמ"ש הטור ולמד כן מדאמרי' ברכות דף י"ג ע"ב שמע ישראל כו' זו ק"ש של ר"י הגשיא א"ל רב לר"ח לא חזינא לר' דמקבל עלוי מלכות שמים (פירש"י שהי' שוה לתלמידיו מקודם זמן ק"ש וכשהגיע זמן ק"ש לא רחיצו מפסיק)א"ר בר שמים (פירש"י שהי' שוה לתלמידיו מקודם זמן ק"ש וכשהגיע זמן ק"ש לא רחיצו מפסיק)א"ר בר פחתי בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים . והביא הרב"י בשם הרא"ש שהקשה ע"ז וז"ל ומיהו לא מחוור שפיר דאלו רבינו הקדוש משום דחקי' דגירסי' הו' עביד ומשום דתורתו אומנתו אבל עפי עדיף ליכורא למימר ברכת ק"ש על ק"ש דאורייי' כו' עכ"ל וע"ש מ"ש הרב"י לתרץ ולפי דברי הב"ח א"ש דבאמת כשרואה שהלבור לא יעברו זמן ק"ש לא יתכוין לצאת באמירת פרש' שמע ישראל

ע שם בלבור י רמב"ם בפ"ז מהלכות תפלה כ' כ"י לדעת רמב"ם ל מור והלבור בשם הרא"ש בסימן כ' ופת"ת מ לבור בשם מהר"י בסי' ל"ה ושכן מנהג אשכנ

נתיב חיים

שם °) דמותר לומר פסוקים . כ"ב כגון שמע ובכמל"ו ובעת הסיה :

דגול מרבבה

*) ובחול אם עדיין לא הניח תפילין ודאי לא יכוין לצאת כי הקורא ק"ש בלא תפילין מעיד עדות שקר :

לבושי שרד

הוא בהרוקח : מ"א סקי"ד (°) לכן כ"ל דסומא לא יברך . צריך להגיה דסומא יברך שהכהם המאורות ע"י אחריהם הרואין כמ"ש הש"ע ס"ס ס"ע אבל הרש חינו נהנה כ"כ ע"י אחרי' השומעים כיון שהוא עצמו חרש לא ישמע לכן לא יברך : סקט"ו . שלא אחרה ירד . כגון שלא אמר סליחות או שכח מלומר ברכת התורה הוא קוד' לעבור לפני התיבה כדי שלא יצטרך לדלג ברכת התורה לפני התיבה :

יד אפרים

שכתבתי : (במ"א ס"ק יד) לכן כ"ל דסומא לא יברך כו' ע"פ בפרי מגדי' מגיה דסומא מברך כו' . והיינו משום דהבי' מהאור שאחריהם ילילו וכמ"ש ע"ז סימן ס"ע ואין נלע"ד שהמג"א יכריע מתמת זה שלא בדברי הבהמ"ר בשם התוס' והחילוק מבואר דהשם מברך על ילירת האור שמגיע לו עוכה מזה על ידי אחריהם משא"כ כאן לא מסתבר שיאמר פ"ע שהברכה על פתיחת עיניים והוא עצמו לא נפתחו עיניו ואם נאמר דמה בכך דמ"מ שפיר היא מברך על פתיח' עיניים של אחרים א"כ ק"ו שיש לברך לברך הנותן כו' כמ"ש התוס' דעיקר הברכה על הבחנת אור והרי מרש נהי' הן האור ואין מגיע לו עוכה ע"י שאחרים מבחינין ע"י התרנגול אף בבית אופל כמ"ש הרא"ש ומודיעין לו ג"כ ומה לי מרש אדרבא הוא מסתבר עפי שאין הברכה על עצמות הדבר שאיסר לו רק על הבחנת התרנגול ומה"ת לחלק ביניהם ות"ת דמשמע ליה הכא מדקאתר כד שמע כו'יש לדקדק מדקאמ' כד פתח עיני' כו' דסומא לא יברך ואקלפי הגירסא כד מנח ידי' יש לדקדק כן שלא נאמרי אלא למי שיש עיניים כראשו גם מ"ש המג"א לכן כ"ל כו' אינו מדוקדק ואם נפרש דבריו בלא הב"ה כ"ל דהמג"א סברא דכפשו' קאתר דסומא כיון שענין זה שתברך עליו תבר ממנו אין לו לברך אע"פ שפיר יש לו בו נורך ונוגת הבאה ע"י אחרי' משא"כ חרש שפיר מברך הנותן כו' שעיקר הברכה על שברא נרכי העולם וכיון שגם הכהם מזה שנותן לשכוי ביאה ע"י אחריהם עכ"פ שפיר הוא מברך כמ"ש סימן ס"ע לענין סומא לענין הלב כל'מקר' כמ"ש הרא"ש אלא שקבע ברכ' זו כד שמע תרנגולא'לפי שבערב קורין לתרנגול שכוי גם שהכין ע"י הבחנת התרנגול ולפיכך נבי חרש שייך שפיר ברכה זו שהרי הלב מכין הבחנת האור) אך לולי דמסתפינא להגיה אמינא שהיכה חרש ע"ם הוא וכוונת המג"א כך שדעת הבהמ"ר שחרש וסומא יברך דס"ל הברכה על הבאה והלכך אע"פ שלא שמע בעצמו שפיר נהנה ע"י אחריהם שמעו וכשלן במדבר שאינו בא לידי הבאה כלל לא יברך ואח"כ כתב א"כ לאפוקי חרש

מנהג אשכנז

נתיב חיים

שם °) דמותר לומר פסוקים . כ"ב כגון שמע ובכמל"ו ובעת הסיה :

דגול מרבבה

*) ובחול אם עדיין לא הניח תפילין ודאי לא יכוין לצאת כי הקורא ק"ש בלא תפילין מעיד עדות שקר :

לבושי שרד

הוא בהרוקח : מ"א סקי"ד (°) לכן כ"ל דסומא לא יברך . צריך להגיה דסומא יברך שהכהם המאורות ע"י אחרי' השומעים כיון שהוא עצמו חרש לא ישמע לכן לא יברך : סקט"ו . שלא אחרה ירד . כגון שלא אמר סליחות או שכח מלומר ברכת התורה הוא קוד' לעבור לפני התיבה כדי שלא יצטרך לדלג ברכת התורה לפני התיבה :

יד אפרים

שכתבתי : (במ"א ס"ק יד) לכן כ"ל דסומא לא יברך כו' ע"פ בפרי מגדי' מגיה דסומא מברך כו' . והיינו משום דהבי' מהאור שאחריהם ילילו וכמ"ש ע"ז סימן ס"ע ואין נל

מז כתב הכ״מ לומר ולאלתיו ולאלתי לאלתיו דאמרי׳ כל שהוא וכנו וכ״כ ת״מ אין תורה פוסקת מזרעו לעולם עכ״ל ול״ל דלאלתיו היינו יולאי חלציו וכן תרגום בחיוב כ״מ על ולאלתיו בניה ובני בניה לכן אין לשנות הנוסחא : **א** הכותב · נראה דוקא בכותב ספרים לעצמו דרך לימודו ומכין מה שהוא כותב אבל סופר המעתיק ואינו מבקש להבין מה שהוא כותב מ״ל לברך דאין זה לימוד ואפי׳ בכותב דרך לימודו ל״ע דהא עכ״פ הרהור הוא ובאגודה סיים וכתב ובלבד שלא יכתוב אגרות רשות וכ״כ התשב״ץ ול״ל דה״פ אע״פ שכותב פסוקים באגרות רשות מ״ל לברך : **ב** המהרהר · דהרהור לאו כד״ד (°) [עסי׳ ס״כ ס״ג] : **ג** על ד״ת · וסמא״מ אשכנזית לעסוק בד״ת דקאי על עסק התורה אבל על דברי תורה משמע דקאי נמי על עסק המצות [כ״מ טור ואבודרהם] גר יכול לברך ג״כ אשר בחר בנו וכו׳ [אגרת הרמב״ם סימן ט׳ כ״ה]: **ד** עם וי״ו דברכה מ׳ היא דאלו היא׳ ברכה בפ״ע היתה פותחת בברוך ואע״ג דסמוכה לחברת׳ היא מכל מקו׳ כיון דברכו׳ קצרות הן ה״ל לפתוח בברוך מידי דהוה אברכת הבדלה שפותחת בברכות אף על פי שהם סמוכות כיון שהם קצרות ומאבד׳ מהם וע״כ אמר נלתה כמדבר מבלי עובר שהתור׳ נתרוקנ׳ מישראל כמדבר שנתרוקנה מכל עובר והנה התי׳ הוא מרומז בקוטי׳ כמ״ש אחר כך אלא שלא ידעו לפרש הדבר עד שפי׳ הקב״ה בעצמו מ״ש תחלה והיינו על שהקשה למה לא נחרבה קודם לפי שהתורה היתה מגנת עליהם כדאי׳ בסוטה תורה מגנת ומצלת מן החטא אבל אחר שעזבו את תורתי אז נפקדו על מה שבבר לא שמעו בקולי בעבירה ג״ע ש״ד וע״א שעשו וז״ש על עזבם את תורתי ולא שמעו בקולי ועל השנית דהיינו סילוק התורה לפי שלא הלכו בה שהתורה אינה מתקיימת אלא כמי שממית עצמו עליה דהיינו שעוסק בפלפול ומשא ומתן של תורה כמ״ש על בחקותי תלכו ע״מ שתהיו עמלים בתורה משא״כ באותם שלומדים ד״ת מתוך עונג ואינם יגעים בה אין התורה מתקיימת אצלם ע״כ אמר ולא הלכו בה ר״ל שלא עשקו בהלכות התורה דרך משא ומתן של פלפול המתייחס להלכה כמ״ש וזהו שלא ברכו בתורה תחלה כי הבכר׳ היא לעסוק בד״ת דרך טורח דוקא ותי׳ זה הוא מרומז במ״ש הקב״ה בשאלה נלתה כמדבר מבלי עובר הך מבלי עובר הוא תי׳ על קושי׳ נלתה כמדבר דמ״ה נלתה התורה כמדבר לפי שהי׳ מבלי עובר ר״ל שלא עסקו בה דרך מו״מ כמ״ש נמצא שבקושי׳ נזכר התי׳ ולא ידע שום א׳ עד שעשה הקב״ה פי׳ על דברי עצמו וע״כ א׳ בעל המאמר ולא פירשוהו ולא נשון ולא הושיבוהו אלא ל׳ פי׳ שלא ידע שום א׳ פי׳ הדברים שיצאו ממנו ית׳ זהו דרך נכון במאמר זה וממשך ממנו שעיקר מעלת עוסקים בתורה דוקא דרך טורח ויגיעה ואל זה כונו בברכה לעסוק בד״ת · הבאתי דברים אלו לכאן אע״פ שאינו ענין לחבור זה מ״מ כ״ל שהוא פירוש נכון וקרוב לפשוטו במאמר שהבית הטור : (ב) הכותב בד״ת · לא ידעתי מקור לזה מאין למדו הרד״א שמביא כ״י והלא פסק בסעיף שאח״ז דלא מברכין בהרהור מעשה דלא כד״ד כמ״ש כ״י בס״ס זה ובכתיבה ליכא אלא הרהור ואע״ג דכתב ר״י ברים היה קורא על ע״א דדרך הספר שמוציא לפעמים תיבות מפיו בשעת כתיבה מ״מ בשביל זה אין לברך כיון שאינו ודאי ותו ק״ל דהא לגבי עדות מצינו מפיהם ולא מפי כתבם וכיון דגלי לן קרא דכתיבה לאו כדבור היאך נברך עליה וכ״ע לענין מעשה דאוי לכל כותב בד״ת שיוציא בודאי מפיו קצת תיבות (°) להגאל מתוך ברכה לבטלה (°) אלא שבלא״ה י״ל כיון שאומר יברך אחר ברכת התורה הוי כלומר ד״ת וכ״ל דהך כותב בד״ת היינו שכותב לו מעתיק ומכוון ללמוד אז שפיר מברך אבל סופר שמעתיק ספר וכוונתו לעשות פעולה להרויח ממון אין לו לברך תחלה וכן יש ללמוד מדברי אבודרהם״ם עצמו אלא שיש בלשון זה רק שלא יהא כותב דברי רשות משמע דה״ק אף שיכתוב אזה פסוקים באגרת שלומים וכיוצא בזה לא יברך וא״כ הא״כ שמעתיק לחוד הוא כדברי רשות כנ״ל : (ג) המהרהר . דהרהור לאו כדיבור דמי ומעשה זה מותר לבעל קרי להרהר בק״ש ולפ״ז יש ליזהר (°) לאותן לומדים בעיון מתוך הספר שיזהרו להוציא קצת ד״ת בפה אחר הברכה : (ד) והערב נא בו״ן · דס״ל כל מעבע קצר ואחריה ברכה לא הוה כשאר ברכה הסמוכה לחבירתה וצריכה לפתוח בברוך אלא ודאי דחד ברכה היא עם שלפני׳ . ומהר״י לוריא כתב ש״ל אמן אחר הברכה לעסוק בד״ת קודם והערב : (ה) אבל יותר טוב וכו׳ . כי בזה יצאנו ידי כל הדיעות אבל אם תאמר בלא וי״ו הוי הערב נא ברכה בפ״ע והוה הפסק לאותה דיעה שס״ל ברכה א׳ היא . וכתב הרשב״א הא דלא מברכין על התורה לאחריה משום דהוה מצוה ואין מברכין על המצות לאחריהם וכמ״ש פ׳ בא סימן ואע״ג דבלבור מברכין לאחריהם התם תקנת משה ועזרא היא ועל התקנות מברכין כדאשכחן בהלל וכמגילה ע״כ (°) והא דאמרי׳ ברכת אשר בחר בנו בפתיחת ברוך תי׳ ר״י מפני שדרך לאומרה בפ״ע בשמברכין על התורה בלבור.בדברי רי״ף איתא נוסח הברכה כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה · ובגמרא ואשר״י ועוד ליתיה ונראה דמ״מ יש לכוון כשאומר הערב נא שתהיה התורה מתוקה עליו שנתעסק בה לשמה ולא לכוונה אחרת חלילה וכתב הטור ויכוון בברכתו על מעמד הר סיני אשר בחר בנו מכל האומות וקרבנו לפני ה״ם והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו תורתו הקדושה כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום עכ״ל · וג״ל עוד שתקנו לחתום נותן התורה שיש בשמשעותו לשון הוה ולא נתן בלשון עבר אלא הכוונה שהוא יתברך נותן לנו תמיד בכל יום תורתו דהיינו שאנו עוסקים בה וממילא לנו הוא יתברך בה נעימים וכמ״ש על דדיה ירווך בכל עת מה התוק הזה כו׳ וע״ש ק״י כתבתי נוסח א׳ שיש להתפלל קודם הלימוד : (ו) אם למד · כ״כ התוס׳ והרא״ש והמרדכי וז״ל

מז דיני ברכת התורה . ובו יד סעיפים :

א מ (א) ברכת התורה צריך (א) ליזהר בה מאוד :

ב ב צריך לברך בין למקרא בין למשנה בין לגמרא : הגה בין למדרש [טור] :

ג ג (ב) א הכותב (ב) בדברי תורה אע״פ שאינו קורא צריך לברך :

ד ד (ג) ב המהרהר בדברי תורה א״צ (ג) לברך : הגה וה״ה דיכול לפסוק דין בלא נתיחס טעם לדברין [ר״ן פ״ק דשבת ופרק כל הצלמים כתב דהוי כהרהור] :

ה ה ברכות התורה אקב״ו ג על דברי תורה . והערב נא וכו׳ ואשר בחר (ד) בנו :

ו ו אומר (ד) *והערב ד עם (ה) וי״ו : הגה ויש אומרים בלא וי״ו וכן נהגו [רמב״ם פרק ז׳ מהלכות תפלה ורשב״א בשם המאור ואבודרהם] (ה) אבל ה יותר טוב לומר (ו) בוי״ו :

ז ז ברכת אהבת עולם פוטרת ברכת התורה מ ו (ו) אם למד לימוד בקולי ועל השנית דהיינו סילוק התורה לפי שלא הלכו בה שהתורה אינה מתקיימת אלא כמי שממית עצמו עליה דהיינו שעוסק בפלפול ומשא ומתן של תורה כמ״ש על בחקותי תלכו ע״מ שתהיו עמלים בתורה משא״כ באותם שלומדים ד״ת מתוך עונג ואינם יגעים בה אין התורה מתקיימת אצלם ע״כ אמר ולא הלכו בה ר״ל שלא עסקו בהלכות התורה דרך משא ומתן של פלפול המתייחס להלכה כמ״ש וזהו שלא ברכו בתורה תחלה כי הבכר׳ היא לעסוק בד״ת דרך טורח דוקא ותי׳ זה הוא מרומז במ״ש הקב״ה בשאלה נלתה כמדבר מבלי עובר הך מבלי עובר הוא תי׳ על קושי׳ נלתה כמדבר דמ״ה נלתה התורה כמדבר לפי שהי׳ מבלי עובר ר״ל שלא עסקו בה דרך מו״מ כמ״ש נמצא שבקושי׳ נזכר התי׳ ולא ידע שום א׳ עד שעשה הקב״ה פי׳ על דברי עצמו וע״כ א׳ בעל המאמר ולא פירשוהו ולא נשון ולא הושיבוהו אלא ל׳ פי׳ שלא ידע שום א׳ פי׳ הדברים שיצאו ממנו ית׳ זהו דרך נכון במאמר זה וממשך ממנו שעיקר מעלת עוסקים בתורה דוקא דרך טורח ויגיעה ואל זה כונו בברכה לעסוק בד״ת · הבאתי דברים אלו לכאן אע״פ שאינו ענין לחבור זה מ״מ כ״ל שהוא פירוש נכון וקרוב לפשוטו במאמר שהבית הטור : (ב) הכותב בד״ת · לא ידעתי מקור לזה מאין למדו הרד״א שמביא כ״י והלא פסק בסעיף שאח״ז דלא מברכין בהרהור מעשה דלא כד״ד כמ״ש בס״ס זה ובכתיבה ליכא אלא הרהור ואע״ג דכתב ר״י ברים היה קורא על ע״א דדרך הספר שמוציא לפעמים תיבות מפיו בשעת כתיבה מ״מ בשביל זה אין לברך כיון שאינו ודאי ותו ק״ל דהא לגבי עדות מצינו מפיהם ולא מפי כתבם וכיון דגלי לן קרא דכתיבה לאו כדבור היאך נברך עליה וכ״ע לענין מעשה דאוי לכל כותב בד״ת שיוציא בודאי מפיו קצת תיבות (°) להגאל מתוך ברכה לבטלה (°) אלא שבלא״ה י״ל כיון שאומר יברך אחר ברכת התורה הוי כלומר ד״ת וכ״ל דהך כותב בד״ת היינו שכותב לו מעתיק ומכוון ללמוד אז שפיר מברך אבל סופר שמעתיק ספר וכוונתו לעשות פעולה להרויח ממון אין לו לברך תחלה וכן יש ללמוד מדברי אבודרהם״ם עצמו אלא שיש בלשון זה רק שלא יהא כותב דברי רשות משמע דה״ק אף שיכתוב אזה פסוקים באגרת שלומים וכיוצא בזה לא יברך וא״כ הא״כ שמעתיק לחוד הוא כדברי רשות כנ״ל : (ג) המהרהר . דהרהור לאו כדיבור דמי ומעשה זה מותר לבעל קרי להרהר בק״ש ולפ״ז יש ליזהר (°) לאותן לומדים בעיון מתוך הספר שיזהרו להוציא קצת ד״ת בפה אחר הברכה : (ד) והערב נא בו״ן · דס״ל כל מעבע קצר ואחריה ברכה לא הוה כשאר ברכה הסמוכה לחבירתה וצריכה לפתוח בברוך אלא ודאי דחד ברכה היא עם שלפני׳ . ומהר״י לוריא כתב ש״ל אמן אחר הברכה לעסוק בד״ת קודם והערב : (ה) אבל יותר טוב וכו׳ . כי בזה יצאנו ידי כל הדיעות אבל אם תאמר בלא וי״ו הוי הערב נא ברכה בפ״ע והוה הפסק לאותה דיעה שס״ל ברכה א׳ היא . וכתב הרשב״א הא דלא מברכין על התורה לאחריה משום דהוה מצוה ואין מברכין על המצות לאחריהם וכמ״ש פ׳ בא סימן ואע״ג דבלבור מברכין לאחריהם התם תקנת משה ועזרא היא ועל התקנות מברכין כדאשכחן בהלל וכמגילה ע״כ (°) והא דאמרי׳ ברכת אשר בחר בנו בפתיחת ברוך תי׳ ר״י מפני שדרך לאומרה בפ״ע בשמברכין על התורה בלבור.בדברי רי״ף איתא נוסח הברכה כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה · ובגמרא ואשר״י ועוד ליתיה ונראה דמ״מ יש לכוון כשאומר הערב נא שתהיה התורה מתוקה עליו שנתעסק בה לשמה ולא לכוונה אחרת חלילה וכתב הטור ויכוון בברכתו על מעמד הר סיני אשר בחר בנו מכל האומות וקרבנו לפני ה״ם והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו תורתו הקדושה כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום עכ״ל · וג״ל עוד שתקנו לחתום נותן התורה שיש בשמשעותו לשון הוה ולא נתן בלשון עבר אלא הכוונה שהוא יתברך נותן לנו תמיד בכל יום תורתו דהיינו שאנו עוסקים בה וממילא לנו הוא יתברך בה נעימים וכמ״ש על דדיה ירווך בכל עת מה התוק הזה כו׳ וע״ש ק״י כתבתי נוסח א׳ שיש להתפלל קודם הלימוד : (ו) אם למד · כ״כ התוס׳ והרא״ש והמרדכי וז״ל

מז (א) ברכת התורה צריך ליזהר וכו׳. הטעם בכ״י בשם הר״ן משום ר״י דע״י הברכה מבורר שעוסק בתורה לשמה ע״ש בעוב טעם על המאמר מ״ד מי האיש החכם וגו׳ ומגב גרלא נזכיר בו אלקנו בס״ד הכי אי׳ בגמרא אר״י אמר רב מ״ד מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה׳ אליו ויגידה על מה אבדה הארץ דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמ״ה ולא פירשוהו עד שפי׳ הקב״ה בעצמו שנא׳ ויאמר ה׳ על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה היינו ולא שמעו בקולי היינו ולא הלכו בה אמר רב שלא ברכו בתורה תחלה י״ל הרבה במאמר זה ולהבת הקיצור לא זכרנוס ונראה שהוא ית׳ שאל בכאן ב׳ שאלות ורמז בשאלה עצמה את התי׳ הסייך לשאלה דרך רמז וכזה הזכיר שאעפ״כ לא ידעו להגיד התי׳ וע״כ אמר מי האיש החכם ויבן את זאת דהיינו על עיקר השאלה · שנית ואשר דבר פי ה׳ אליו ר״ל שפי ה׳ דבר את התי׳ ואעפ״כ נראה אם יגיד והנה ב׳ השאלות היו.הא׳ על מה אבדה הארץ ר״ל דוקא מרגזה׳ עכשיו והלא כבר עברו על ג״ע ש״ד וע״א ומה נשתנו עכשיו · שנית על שהתורה אזלא מישראל ואבדו׳ מהם וע״כ אמר נלתה כמדבר מבלי עובר שהתור׳ נתרוקנ׳ מישראל כמדבר שנתרוקנה מכל עובר והנה התי׳ הוא מרומז בקוטי׳ כמ״ש אחר כך אלא שלא ידעו לפרש הדבר עד שפי׳ הקב״ה בעצמו מ״ש תחלה והיינו על שהקשה למה לא נחרבה קודם לפי שהתורה היתה מגנת עליהם כדאי׳ בסוטה תורה מגנת ומצלת מן החטא אבל אחר שעזבו את תורתי אז נפקדו על מה שבבר לא שמעו בקולי בעבירה ג״ע ש״ד וע״א שעשו וז״ש על עזבם את תורתי ולא שמעו

שערי תשובה

דש״ל שיקרא פ׳ ראשונה כתב בהגהות תוספת שבת דלפי זה יש להניח תפילין קודם שלא יהיה נראה כמעיד עדות שקר וכן בדבול מרבבה כתב דבחול אם לא הניח תפילין לא יכוין לצאת ע״ש ולענד״נ דמיירי במקום שא״א לצאת בתפילין לבה״כ כגון שמפסיק בינו רחבות עכו״ם וכיוצא וכיון שמתירא שמא יעכבו הציבור שפיר הוא יכול לקרות בלא תפילין וכמ״ש בלבוש סי׳ נ״ח דהא דאמרינן כאלו הוא מעיד שקר היינו במזיד כו׳ ע״ש ואפשר דאע״פ שיכול ללבוש תפילין בשעת קריאה ולהוציא קודם הליכה לבה״כ לא יעשה שלא ירבה בברכות ומ״ש בבה״ט לקמן בשם הע״ת ליתא וכמ״ש בא״ז שם בשם הל״ח והנ״ץ ע״ש ובלא ציצית ודאי יכול לקרות אע״נ שכתב המג״א ס״ס כ״ד בשם הזוהר דגם בציצית ה״ל כמעיד שקר נראה דהיינו דשקורא פ׳ ציצית נ״כ אי נמי כיון שהוא לבוש טלית קטן לית לן בה. וע׳ לקמן סי׳ מ״ז אם שכח כו׳ דבציצית לא אמרינן דהוי כמעיד כו׳ רע׳ בא״ד שכתב המשכים קודם אור הבוקר כדלקמן סי׳ מ״ז לא יאמר בשכמל״ו דאינו אלא סידור דברים דלא כמג״א וכן מה שאומרים קודם ישתבח ובתורתך כו׳ אין לומר בשכמל״ו והנה אנו נהגינן לומר בק״ש קטנה בשכמל״ו ומה שכתב דלא כמג״א נראה דגם המג״א מודה בקודם אור הבוקר רק דמיירי שהגיע זמן ק״ש דאין בכך כלום שיאמר אע״פ שיאמר לצאת עד שיאמר אותה עם הברכות מ״מ כיון שאין פסידא אם יאמר עכשיו טוב לאומר׳ דומנין דמתרמי אונסא ועבר זמן ק״ש בעת האמיר׳ בברכות אע״נ דהשתא אין מכוין לצאת מ״מ מרויח קצת דהא איכא מ״ד דמצות א״צ כוונה כמ״ש לקמן סי׳ ס׳ ע״ש משא״כ אם הוא קודם אור היום אפשר שגם המג״א מודה כיון שאינו רק סיפור דאף בשכמל״ו הוא קבלת עול מלכות שמים אלא שאינו כ״כ כמו פסוק ראשון המפורש בתורה עיין בלבוש א״כ גם בסיפור דברים אשרינו שאנו משכימים כו׳ שפיר נקטינן גם מה שאומרים בשכמל״ו וכן המנהג שאפי׳ המתפללים בבוקר השכם ואומרים ק״ש קטנה קודם עמוד השחר אעפ״כ מסיים בה בשכמל״ו : **סי׳ מז** (א) ליזהר אם ברכת התור׳ דאוריית׳ הוא או מדרבנן ע׳ בספר פני משה ח״א סי׳ א׳ והפר״ח בשם הפוסקים דהוי מדאוריית׳ ונפקא מ״מ׳ שאם נסתפק אם כיר אם לאו מוזר ומברך כל הברכות אפ״ב דליכא מדאוריית׳ אלא ברכה א׳ יד אחרן (וע׳ בס׳ אליה רבה התפל׳ שיאמר קודם ברכת התורה):(ב) בד״ת ודוקא בכותב ספרים לעצמו דרך לימודו ומבין מה שהוא כותב אבל סופר שמעתיק ספר ואינו מבקש להבין מה שהוא כותב א״ל לברך וה״ה אם כותב אגרת שלומים אף שכותב איזה פסוקים א״ל לברך. מ״א ועי״ז : (ג) לברך דהרהור אלו בד״ד. לפ״ז יש ליזהר לאותן לומדים בעיון מתוך הס׳ שיזהרו להוציא קצת ד״ת בפה אחר ברכה : (ד) בנו. כ׳ בגאגרת הרמב״ם דגם הגר יוכל לברך כן מ״א ע״ש . וא״ל ולימודי מורתך לשמה ב״מ ובסמ״ג ויכון להתפלל על בניו שיהיו לומדים וכן בולא מיגב לריק ולא נלד לבהל׳ : (ה) וי״ו דברכה אחת היא דאילו היתה ברכ׳ בפ״ע היא׳ פותחת בברוך ואף על גב דסמוכ׳ לחברת׳ היא מ״מ כיון דברכות קצרות הן ה״ל לפתוח בברוך מידי דהוי אברכת הבדלה שפותחת בברוך אע״פ שהן סמוכות כיון שהן קצרות והי״א ס״ל דשאני ברכת הבדל׳ שאינן סמוכות שאם רצה אומר כל א׳ בפ״ע עמ״א : (ו) בוי״ו כי בזה יצאנו

באר היטב

מז (א) ליזהר אם ברכת התור׳ דאוריית׳ הוא או מדרבנן ע׳ בספר פני משה ח״א סי׳ א׳ והפר״ח בשם הפוסקים דהוי מדאוריית׳ ונפקא מ״מ׳ שאם נסתפק אם כיר אם לאו מוזר ומברך כל הברכות אפ״ב דליכא מדאוריית׳ אלא ברכה א׳ יד אחרן (וע׳ בס׳ אליה רבה התפל׳ שיאמר קודם ברכת התורה):(ב) בד״ת ודוקא בכותב ספרים לעצמו דרך לימודו ומבין מה שהוא כותב אבל סופר שמעתיק ספר ואינו מבקש להבין מה שהוא כותב א״ל לברך וה״ה אם כותב אגרת שלומים אף שכותב איזה פסוקים א״ל לברך. מ״א וט״ז : (ג) לברך דהרהור אלו בד״ד. לפ״ז יש ליזהר לאותן לומדים בעיון מתוך הס׳ שיזהרו להוציא קצת ד״ת בפה אחר ברכה : (ד) בנו. כ׳ בגאגרת הרמב״ם דגם הגר יוכל לברך כן מ״א ע״ש . וא״ל ולימודי מורתך לשמה ב״מ ובסמ״ג ויכון להתפלל על בניו שיהיו לומדים וכן בולא מיגב לריק ולא נלד לבהל׳ : (ה) וי״ו דברכה אחת היא דאילו היתה ברכ׳ בפ״ע היא׳ פותחת בברוך ואף על גב דסמוכ׳ לחברת׳ היא מ״מ כיון דברכות קצרות הן ה״ל לפתוח בברוך מידי דהוי אברכת הבדל׳ שפותחת בברוך אע״פ שהן סמוכות כיון שהן קצרות והי״א ס״ל דשאני ברכת הבדל׳ שאינן סמוכות שאם רצה אומר כל א׳ בפ״ע עמ״א : (ו) בוי״ו כי בזה יצאנו

הגהות רעק״א

סי׳ מ״ז ש״ז ס״ק ב׳ ותו ק״ל דהא נגי עדות. ע׳ תצו׳ חות יאיר סי׳ ע״ז וסי׳ קל״ד ובתשו׳ שב יעקב סי׳ מ״ט ובתשו׳ ג׳ הכותב כו׳ וכן הקשה הט״ז : **וה״ה כו׳** . מת״ש בע״ז מ״ד כ׳ תנא כשיצא כו׳ ועי׳ תוס׳ שם בד״ה תנא כו׳ פי׳ רשב״ם אבל כ״ז לריך עיון דכאן בס׳ ס׳ פ׳ בהגה״ה וס״ס פ״ה בהגה״ה אבל בס״ה ס״ה ס׳ ד׳ לקמן ס׳ ד׳ בהגה״ה ולא נאמר דין כו׳ ר״ל בלב כמ״ש והגיון לבי וכ״ש נפסוק דין כו׳ והלא למרא לריך לברך וכן נשקורא בתורה בגיעור : **ס״ה על דברי תורה.** כן הוא גירסת הרי״ף והרמב״ם וכ״כ הרשב״ם ועוד בשם קצת נוסחאות ועיין בה״ג : **ס״ו אומר כו׳** -

חכמת

אתה הוא ומשבראת העולם אתה הוא. א״כ מפורש כנוסחא שמחק הט״ז ועל זה שתמה הט״ז דפשיטא דכל פועל הוי קודם הפעולה נראה דלק״מ דאין כוונת מאמר זה לומר על נוף מציאותו יתברך שהוא קדמון לעולם רק הכוונה לאפוקי מכח האפיקורסים האומרים שהקב״ה צריך לפיעוי האדם מלמטה כדרך שאר שרים של מעלה המקבלים שינוי ע״י מה שמקטרים להם למטה כמ״ש נשים השאננות מעת חסרנו לקטר למלאכת השמים חסרנו כל אבל אנחנו מאמינים שהוא ית׳ א״צ לשום סיוע משום בריה ואינו מקבל שום שינוי ולכך אם הי׳ ח״ו לומר שהקב״ה מקבל איזה שינוי מן העולם אז לא היה נחשב במדרגה אחת קודם הבריאה ואחר הבריאה רק היה נעשה במדרגה אחרת אבל אנו אומרים אתה הוא עד שלא בראת העולם כלומר במדרגה אחת אתה קודם שבראת העולם ואחר שבראת העולם תמיד במדרגה אחת אתה ולא נעשה בך שום שינוי. וכן נמי הוי כוונת המדרש הנ״ל בפ׳ בשלח דבכל התוארים לא קיבל הקב״ה שום שינוי מקודם בריאת העולם לאה״כ רק הוא כביכול בשוה קודם הבריאה ואחר הבריאה רק שינוי זה לבדו נתחדש דמעיקרא היה נקרא עומד ואח״כ ע״י ישראל נקרא יושב. ולכך שני הנוסחאות מכוונין דהך גירסא עד שלא נברא העולם הוי הכוונה על נוף מציאותו ית׳ שהוא קדמון לכל בזה שייך לומר עד שלא נברא כמ״ש הט״ז. ולכך בפרשת שמות שפרעה כפר במציאותו ית׳ לנמרי והודיע לו משה עיקר מציאותו ית׳ בזה שייך לו׳ עד שלא נברא העולם. אבל הנוסחא עד שלא בראת הוי הכוונה רק על שהוא ית׳ עומד בשוה בין קודם

מחצית

ישראל וא״כ שפיר יקרא אח״ז עם לבור ברכת ק״ש על ק״ש דאוריית׳ גם מ״ש הרב״ו מן הירושלמי י״ל בזה וע׳ ב״ח וא״א להאריך : שלא יאמר בכשמל״ו . דטעם אמירת בשכמל״ו כ׳ הרב״ו וז״ל דכשאינו או׳ רק שמע ישראל נראה שאינה אלא סיפור דברים שאומרים ישראל כשמיחדים אבל כשאו׳ בשכמל״ו נראה שמכוין עכשיו לייחד כו׳ דאל״כ למה לו לו׳ בשכמל״ו עכ״ל וא״כ כשבאמת אינו מכוין אלא לא יאמר בשכמל״ו דבז׳ נראה סותר שמתכוין אלא : כיון שאינו מתכוין . ר״ל מה לי שנראה כמתכוין כיון דבאמת אינו מתכוין : וכ״ל דוקא כשיראל כו׳ דדוקא באמירת בשכמל״ו ס״ל דאפי׳ לא יעברו לבור זמן ק״ש יתכוין אלא אלא ויאמר בשכמל״ו דאין בזה גרעון כמש״ל.א״כ מה לו לשנות ממנהגו של עולם שאומרים בשכמל״ו: משא״כ אמירת כל הפ׳ דאדרבא באמירת כל הפ׳ משנה מן המנהג דאין אומרים כל הפ׳ א״כ ניהו כשיראל שהגיבור יעברו זמן ק״ש ר״ל כל הפ׳ דאין מנהג דאין אומרים דאוריית׳ וכן רבינו הקדוש בשע׳ שבי׳ מעביר ידיו ע״פ היה קורא כל פרש׳ ראשונ׳ וכן מ״ש שמע

שלמה

הבריאה לאח״כ ולא קיבל שום שינוי בזה שייך לומר עד שלא בראת כמו בים שלא היה אז כוונת ישראל שהוא קדמון דזה. ששיטא רק כמודיע שלא קיבל שום שינוי חדש רק מה שנקרא יושב בזה שייך לו׳ עד שלא בראת העולם ואין לשבש שום נוסחא [ועיין בחיבורי מעשה ידי יוצר על הגדה ש״ם במאמר אני הוא ולא אחר ע״ש] והנה בנוף כוונת התפלה נראה דאין הכוונה לומר שהקב״ה כביכול קדמון לכל רק הכוונה דאינו מקבל שום שינוי בין קודם הבריאה לאח״כ. ובזה אתי שפיר הלשון מה שסיים קדש את שמך על מקדישי שמך ובישועתך תרום קרננו והכוונה דאומר דאין כוונתינו במה שאנחנו מתפללים עבור מה שיומשך לך ח״ו איזה תועלת זה אינו דבך לא יהיה שום שינוי אתה הוא משנברא העולם ואתה הוא עד שלא נברא העולם ואינך מקבל שום תוספת וגירעון אך אנו מבקשים קדש את שמך על מקדישי שמך שעבור מקדישי שמך למענינו תקדש את שמך וכו׳. וז״ש ובישועתך במה שיומשך לנו ישועה בזה תרום קרננו ויומשך לנו טובה מזה אף שאין לך ריוח בדבר ולכך כיון שהכוונה כן אין לשבש מי שיאמר עד שלא בראת כנ״ל ודוק :

סי׳ מז ס״א ברכת התורה צריך ליזהר בה מאד וכו׳. נ״ב עיין בט״ז מה שפירש דברי הז״ל מ״ש בנדרים דרשה עקב משנת תר״א פירשנו נמי מאמר זה בדרך נכון בעזה״י ע״ש ודו״ק : (ס״נ) הכותב בד״ת וכו׳ צריך לברך וכו׳ נ״ב הנה דברי המחבר צל״ע שכאן מוכח דס״ל דכתיבה עדיף מהרהור ובהלכות מגלה [סי׳ תר״ן] נבי היה

השקל

ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד זו ק״ש של ר״י הגשיא ר״ל כל הפ׳ ראשונ׳ (וכמ״ש הר״י בפ׳ היה קורא על משנת האומנין קורין ברשם האיזן ע״ש) אבל כשלא יעברו הלבור זמן ק״ש טוב שלא יאמר מן הלבור שאין אומרים כל הפרשה : יאמר אתה הוא עד שלא נברא כו׳ ועיין הטעם בט״ז ס״ק ס׳ : **סי׳ מז** כתב הב״ח כו׳ אחלינו וכן תתלינו אחוב כ״א וכ״ז כל׳ : כ׳ עוד הב״ח שי״ל לומדי **תורתך** לשמה וכ״כ בס׳ א״ר ובעט״ז : (ס״ק א) כסותב כו׳ ל״ע דהא עכ״פ הרהור הוא ומה״ט כ׳ **סט״ז** ס״ק ב׳ וז״ל ולענין מעשה רשוי לכל כותב בד״ת שיוציא בודאי מפיו קצת תיבות להגאל מתוך ברכה לבטלה עכ״ל ועיין בתשו׳ האחרונים אי כתיב׳ כדיבור דמי · ועיין בתשו׳ חות יאיר סי׳ קל״ד : ובאגודה סיים כו׳ וכ״ל דה״פ כו׳ ומזה נ״כ ראיה נמ״ש דסופר המעתיק כו׳ א״ל לברך . וכמ״ש הט״ז : (ס״ק ג) על ד״ת כו׳ על עסק המצות וסיים הב״ז וז״ל ואינו בא עכשיו לעשותן ולכשיעשה יברך על המצו׳ ברכה המיוחדת

בירושלמי מי והוא שנה על אחר פי' מיד שלמד באותו מקום משמע דאם הפסיק בתיס אחר ק"ש צריך לברך ברכת התורה ופסק ר"י דדוקא אהכה רבה אלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה אלא לק"ש איתקן ולהכי בעי שנה על אחר ואם לא ילמוד מיד דאינה פוטרת (°) אבל ברכת בחר בנו וברכת לעסוק בתור' שניתקנו עיקר לברכת התור' היא פוטרת כל היום אבל כשמשכיס לעסוק בתורה צריך לברך ע"ז אנו סומכים שאינו לומדים מיד אחר אהבה רבה שאנו טרודים והולכים כך בלא לימוד פעמים עד חצי היום או יותר כו' וא"ל מ"ש מסוכה שצריך לברך בכל פעם שאוכל ליישב בסוכה י"ל שאני תורה שאין שייב לעמוד דעתו דכל שעה אדם חייב לעמוד בתיב והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום ולומד אבל גבי סוכה יש שעה קבועה לאכילה עכ"ל מבואר מדבריהם דלענין ב"ה א"ל שילמוד תכף אחר הברכה ואין זה דומה לשאר עניי' מצוה שצריך לקיי' המצוה תכף אחר הברכה דשאני כאן שזמנה כל היום רק שהטרדה פוטרת אותו וכמ"ש הפוסקי' האלו לענין הפסק באמצע דאינו מפסיד כאן הברכ' להתחלת' דאד טעמא הוא וכ"כ כ"י בזה ותמוה לי מה הוצרכו הפוסקים לבקש היתר לנו שאין אנו לומדים תכף אחר אהבה רבה מחמת שיש חילוק בין ברכת התורה לאה"ר בלא חילוק זה יש לנו היתר דהא אנו לומדים בחמת תכף אחר ב"ה שאנו אומרים פרשת התמיד ומשנת איזהו מקומן ובריתא דר"י די"ג מדות שהם לימוד התורה וא"ל שפ' התמיד ומשניות דקרבנות אינם משוכים תורה רק במקום קרבן ז"א דודאי תורה היא שהרי כתב הטור וש"ע בסי' כ' שזהו במקום לימוד הוא ומכ"ש בריתא דר"י שהוא במקום תלמוד כמ"ש לקמן וא"כ הוה ממש כמו שנה על אחר שזכרנו שאפי' אחר ביום ובלילה ח"ו בשחרית בקריאת פ' התמיד כמ"ש ואין כידי לומר בזה אלא בכתבו כן לרווחא דמלתא דאפי' במקום שא"א פ' התמיד בשחרית הוה ג"כ היתר אע"פ שמפסיקין בין לימוד וכין הברכה כנ"ל : (ז) ויש להסתפק כו' . די"ל דק"ש הוה בדברי חפלה והוכיח כ"י סברא זאת מדאיצטריך בירושלמי שנה על אחר והלא בלא"ה הוא לומד תורה בכל יום אחר אה"ר בשה שקורא ק"ש : (ח) כיון שדעתו כו' . לכאורה משמע מזה אין דעתו לחזור כגון שיש לו עת קבוע ושאר היום יוצא בתיזה יום שאינו יכול להתעסק בעסקיו ומתוך כך הוא חוזר ללמודו צריך לברך שית דהוה כמו כמלך אבל אין החמת כן דבכר נתבאר לעיל הטעם שאין הפסק מפסיד כלום מטעם שחיוב הלימוד תמיד רובן עליו אלא שהטרד' פוטרתו וכל שעה שאינו טרוד חל עליו החיוב ע"כ א"ל לחזור ולברך ולאו כדעתו תליא מילתא ותו אדרב' אמרי' דמסתמא הוה דעתו אם יזדמן שיוכל ללמוד אפי' בשעה שאינו רגיל ללמוד שילמוד וכן מורה לשון הש"ע שאומר כיון שדעתו לחזור ולא אמר אם דעתו לחזור אלא מסתמא אמריגן דעתו כן : (ט) הוי הפסק · נראה טעמו דשינת קבע אפילו ביום הוי אחר השינה כמו בשחרית דעשה בבוקר' חדשה : (י) נשים מברכות כו' · דאע"פ

(°) לימוד של כל היום : ז אין בכך כלום · ול"ד לכל הברכות שאסור להפסיק בין הברכו' למצוה כמ"ש סי' ר"ו שאני הכא דמצוה להגות יומם ולילה וא"כ לעולם ליכא היסח הדעת : ח ברכת כהנים · וכיון דאמרי' להו מעשה לימוד אומרים אותן ואפי' קודם אור הבקר [ל"ח] דלא ברש"ל שכתב בתשובה לומר קודם אור הבוקר פסוקים אחרים כיון שאין שייחות כפים בלילה : ט כיון שדעתו לחזור · משמע דמי שאין דרכו ללמוד לומר אותן הרמ"א כתב טעמא להאר"י ז"ל שכשהיה שומע מפי אחרים היה עונה אמן לפי שיש חומר משני צדדים אן בביטול עניית אמן או בעניית אמן לבטלה ולפי שע"כ להכריע לצד אחד הכריע דעתו הקדושה והרחבה לתך צד דשתי ברכות הם ועונה אמן משא"כ כשהיה אומר ברכת התורה לעצמו לא רצה להכנים עצמו בתנר זה להכריע בפלוגתא כיון דאפשר לצאת ידי שניהם והיה אומר והערב נא בו' שהיא מלתא דשויא לתרווייהו וכתב שאפשר גם דעת הרמ"א כן ע"ש והוא נכון : (יב) ישן. עבה"ט וע' במג"א סי' תצ"ד וכתב בבר"י בשם מהר"י דיין בתשובותיו שערי ישועה כת"י הקם באשמורת ולומד וחוזר לישן על משתו שינת קבע כשיקום יברך שנית כל הברכות וגם ברכת התורה אבל שינת עראי לא הוי הפסק ע"ש וכ"כ פר"ח אך כתב שאם קם אדעתא שלא לישן ותקפתו שינה באמצע לימודו אין צריך לחזור ולברך ע"ש וע' בש"צ שבמטה יהודה כתב ע"ז דר"ל אפי' ישן שנית

למד (ז) מיד בלי הפסק :

ח ט (ז) ויש להסתפק אי סגי בקורא (ח) ק"ש סמוך לה מיד בלי הפסק ולכן יש ליזהר לברך ברכת התורה קודם אהבת עולם :

ט י * י"א שאם הפסיק בין ברכת התורה ללימודו ז אין בכך כלום והנכון כ שלא להפסיק ביניהם וכן נהגו לומר פרשת ח ברכת כהנים סמוך לברכת (ט) התורה :

י ל אם הפסיק מללמוד ונתעסק בעסקיו ט (ח) כיון שדעתו (י) לחזור ללמוד לא הוי הפסק וה"ה לשינה י ומרחץ ובה"כ דלא הוי הפסק :

יא מ יא שינת קבע ביום על משתו (ט) הוי הפסק נ וי"א דלא הוי הפסק ס וכן (יא) נהגו :

יב ע אף אם למד בלילה הלילה הולך אחר היום שעבר ואינו צריך לחזור ולברך יב כל זמן שלא (יב) יישן :

יג פ * המשכים קודם אור היום ללמוד מברך ברכ' התור' ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לבית הכנסת צ המשכים קודם אור היום מברך כל סדר הברכות יג חוץ מברכת הנותן לשכוי (יג) בינה ופרשת התמיד [ע"ל סי' מ' סעיף ו'] שימתין מלאומרה עד שיאור היום : הגה ולכתחלה יעול ידיו קודם שיברך ללמוד ואם לא היה לו מים יכול ללמוד ולברך בלא נטילה כמו בשאר ברכות שמברך קודם נטילה כדלעיל סימן מ"ו [לגור] :

יד ק * ° יד (י) נשים מברכות

עסי' קפ"ו ס"ג

לומר הנותן לשכוי מיד אחר חצות לילה וכ"מ בזוהר ויקהל ע' שמ"ב וע"ל דוקא אם שמע קול תרנגול (°)ע"ש מ"ו ס"ח ומ"מ עוד ליזהר (°)לכתחלה: יד נשים וכו' · דהא חייבות ללמוד דיינן שלהם כמ"ש בי"ד סימן רמ"ו ס"ו ועוד דחייבות

ממש כמו שונה על אחר שזכרנו שאפי' אחר ביום ובלילה ח"ו בשחרית שאפי' אחר מה"ר אין הפסד אם מפסיק אח"כ כ"ש בברכת התורה וזה פשוט דאלת"ה קשה אותן שאינן לומדים כלל ביום וכי ס"ד שמברכים ברכה לבטלה ח"ו בשחרית אלא פשוט דיוצאים בקריאת פ' התמיד כמ"ש ואין כידי לומר בזה אלא בכתבו כן לרווחא דמלתא דאפי' במקום שא"א פ' התמיד בשחרית הוה ג"כ היתר אע"פ שמפסיקין בין לימוד וכין הברכה כנ"ל : (ז) ויש להסתפק כו' . די"ל דק"ש הוה בדברי חפלה והוכיח כ"י סברא זאת מדאיצטריך בירושלמי שנה על אחר והלא בלא"ה הוא לומד תורה בכל יום אחר אה"ר בשה שקורא ק"ש : (ח) כיון שדעתו כו' · לכאורה משמע מזה אין דעתו לחזור כגון שיש לו עת קבוע ושאר היום יוצא בתיזה יום שאינו יכול להתעסק בעסקיו ומתוך כך הוא חוזר ללמודו צריך לברך שית דהוה כמו כמלך אבל אין החמת כן דבכר נתבאר לעיל הטעם שאין הפסק מפסיד כלום מטעם שחיוב הלימוד תמיד רובן עליו אלא שהטרד' פוטרתו וכל שעה שאינו טרוד חל עליו החיוב ע"כ א"ל לחזור ולברך ולאו כדעתו תליא מילתא ותו אדרב' אמרי' דמסתמא הוה דעתו אם יזדמן שיוכל ללמוד אפי' בשעה שאינו רגיל ללמוד שילמוד וכן מורה לשון הש"ע שאומר כיון שדעתו לחזור ולא אמר אם דעתו לחזור אלא מסתמא אמריגן דעתו כן : (ט) הוי הפסק · נראה טעמו דשינת קבע אפילו ביום הוי אחר השינה כמו בשחרית דעשה בבוקר' חדשה : (י) נשים מברכות כו' · דאע"פ

באר היטב

ידי כל הדיעות אבל אם תאמר בלא וי"ו הוי הערב כא ברכה בפ"ע והוי הפסק לאות' דיעה שם"ל ברכ'אחת היא והאר"י ז"ל הי' אומר שברכ' בפ"ע הוא והי' עוב' אמן אחר לעסוק בדברי תור' ואפ"ה הי' אומר והערב בוי"ו ספר נגיד ומצו' וכ"כ היד אהרן דלא כפר"ח ע"ש בל"ח אות פ"ג כ' לענות אמן אחר לעסוק בדברי תור' ספיקא הוי שבכנה"ג ובחסוב' מטה יוסף ס"כ סימן ס' : (ז) מיד ואם פוטרת לימוד של כל היום ודוקא בברכ' אהבה רבה צריך ללמוד מיד דלא הוי עיקר ברכ' לברכת התור' אלא לק"ש איתקן. אבל ברכת אחר בחר בנו וברכת לעסוק בתורה שנתקנו עיקר לברכת התור' היא פוטרת כל היום ר"י ועפ"ז : (ח) ק"ש . די"ל דק"ש הוי כדברי תפל' וי"ו הוכיח סברא זאת מדאיצטריך הירושלמי שפסק והוא שנו' על אחר . ר"ל אם למד מיד הלא בלא"ה ללמוד תור' במה שקורא ק"ש אלא ודאי דלא הוי כד"ת : (ט) התור' · ומותר לאומרו אפילו קודם אור הבוקר דלא כהרש"ל שאוסר מטעם שאין שייחות כפים בלילה דמטעם לימוד אמו אומרים אותו ולא מטעם שייחות כפים מ"ש : (י) לחזור וללמוד . משמע דמי שאין דרכו ללמוד ומנלך ללמוד צריך לברך מ"א וט"ז פסק דאפי' מי שאין דרכו ללמוד אין צריך לברך ב"ש ובי' פר"ח ומ"ש עליו היד אהרן : (יא) נהגו. ול"ח כ' שרגו מהר"י גינצבורג נהג לברך כשיש מ"א : (יב) ישן . ואם נעור כל הלילה בהשאיר היום צריך לברך שלא היה דעתינו לפטור רק ליום א' מ"ש: (יג) בינה ובכתבי ובזוהר איתא שיכול

ביאור

רש"י שם דהכל ברכה אחת וכן כתבו תוס' שם מ"ו א' ד"ה כל כו' וכע"פ ק"ד ב' ד"ה כל כו' ובכתובות ח' א' ד"ה שהכל כו' ומו' ברכות שבשחרית הכ"ל וברכת הבדלה וברכת נשואין שפותחות בברוך אע"פ שמחוברות מעוז אלפיהם היא ברכה קצרה ה"ה כאן אלא ש"כ ברכה אחת היא : וי"א כו'. ואין ראיה מברכות האחר שכל אחת בפני עצמה היא כמ"ש שם כד לבש כו' וכן בתבו התוס' שם בברכות אבל ברכה ג' אף בברכה בפ"ע היא אינה פותחת בברוך מעוז שבמוכה לחביריתה ומ"ש ר"ת דברכות דגרות פותחות בברוך אף בסמוכות ליתא דבירושלמי פריך והרי הבדלה ומאני ר' היה מפורז וכן הקשו התוס' דפסחים ק"ד ב' ק"ה מוץ ומברכת חתנים נבר פירש"י שם הטעם ע"ש : אבל כו'. עיין ע"י : ס"ח ויש להסתפק כו'. עיין ב"י שבאריך בפי' דברי הרש"ש והעור אבל פירושו כך הוא דיש לפרש ב' פירושים בדברי הירושלמי א' שאינו פוטר אלא מה שנה אבל אחר אבל אם חיב לחזור ולברך אם שנה אלא אם אינה אלא אם אינה אלא אם אינ

א"ח מח מט הלכות ברכות

מ"ח סוי' ב כל כו' מ"ח גיטין ספר תרומה י"ד תוס' סס והמרדכי סס בגיטין מ"ח בסדר רב עמרם ב קדושין ל' ובסכתו'

עטרת זקנים

בפטוריס מן התורה בגבול פה מ"מ תורה שבכתב הם חייבים . (כ"י עיין כי"ד סי' רמ"ו ס"ג): (מח) * ואומרי' כי התמיד וקודם כי התמיד יקרא כי ברלשית בכל יום כי היום ויום של אחריו כמו שהיו עומדין במקדש ואח"כ אומריס כי הכיור ואח"כ כי הרומה הדשן ואח"כ יאמר פרשה זה אשר תעשה על המזבח בכ' תלוה עד לדבר אליך שם כי הי' מעין כי התמיד ואח"כ יאמר כי התמיד כמו שכתוב בסדוריס שלנו ואח"כ ושתו אותו על ירך המזבח וגו' אלא כתור' וגו' ואח"כ אחריו פסוק וערבה לה' ואח"כ אחריו הסדר המערכה כו' (ע ר) ואחר כך יאמר כי מזבח מקטר קטורת עד לדורותיכם וכו' סימני קטורת ועשייתו כי אחר הקרבת התמיד מקטיריקטור' (כ"י סי' ל') מ"מ בשבת וי"ט ל"ל פעוס הקטורת גם אחר סיוס התפלה כמו שאנו נוהגין והטעם כי הוא מכריח הקליפות שלא יתאחזו בתפלה בשפע היורד ע"י התפלה (לקס מן הסמיס) ואח"כ יאמר כי עולה ומנחה ושלמיס ונסכיס ואשס קודס כ"ס אס יזלו שהו' וי"ל פרשת זית זך כפ' אמור ופרשת ערות כפ' בהעלתך (שיח השדה) וגראה שאין כאן מקומו רק לערבית קודס מנחה כי כהיב בבוקר בהעיבו את הנרות וכו' ובהעלות אהרן את וגו' בין הערביס וגו' ולא אשתמיט משוס מי להדליק את הנרות בבקר רק הרמב"ס פ"ד מהלכות תמידין ומוספין שהוא סבר הדלקתן היא הבעתן אבל כל האחרוניס חולקים עליו ואומריס שאין הדלקת הנרות של בין הערביס והעיבו אותן אלא תיקון פתילות וכן דעת רש"י ואונקלס סוף כי תצוה והרא"ש ס"פ עבודת י"כ ומוספין וס"ת הרשב"א סימן ס"ע ואחר כך אומר סדר עבודת וכו' וכך היה' עבודת התמיד ע"ש : (מט) * אע"ג דקי"ל כו' דוקא לחולי' רביס י"ח אסור לומר בע"פ אבל כל אחד בפני עצמו שרי כנ"ל : נ * איזהו מקומן. טעם שתקנו משנה זו לפי שאין כאן כולל אותו הפרק מתלוקת והוא משנה סדורה לשנה מפיטי ויש בה קריאה הרי הוא כמנין משנה לו' אחור' בע"פ ניתנה מפיטי וק"ל :

באר

לומר המתן לשכוי ביום מיד אחר מטות. וכ' המ"א וכ"ל דוקא אם שמע קול מרגגול ומ"מ טוב ליזהר לכתחל' וכ' ע"ת דבריהבד יצא וא"ל לזהור ובכרך ביום: (יד) התור' דהא חייבת ללמוד דיומא שלהם ועוד דחייבת לו' פ' הקרבנות כמו שחייבת בתפל' אם כן קאי הברכה ע"ז ב"י :

מה (א) התמיד . מעומד דומיא דקרבנות שהיו בעמידה ופ"ל סי' מ' ס"ק י"ב ויזהר לאומר' בליבור עם הס"ן כי קרבן תמיד נקרבת בליבור (דרך חכמה) : (ב) להתנועע. הייגו בפסוקי דזמר' אבל בתפל' אין להתנועע מ"א סי' קי"ג וכנה"ג הביא שקלא פרוסים וסגיס להתנועע בגמת בתחימות הברכות בלבד לקייס מפני שמי ניחת הוא וכמהרי"ל כתוב שהי' מתנועע בתפילה מלפניו לאחריו ומאחריו לפניו ע"ש ובד"מ כתב שהרקב"ט פ יתרו נתן טעם ע"ד קבלה להתנועע בתפל' וכ"כ בזוהר עכ"ל ודעביד כמר עביד וכמר עביד ובלבד שיכוין :

מט א כפי הכל . אבל אם לא שגור כפי הכל אע"ג שגור בפיו אסור דהא דאמרי' בתפילין דבכתבין בע"פ משום דמגרס גריסין ממי ה"פ שכל הסופרים רגילין בהם (ד"מ מ"ז) וב"מ פסק כמ"ש הטור דלהוליא אחריס לא יאמר ע"פ וכ"מ בתפילת דף כ"ח ע"א ולכן (°) מהגין שאומריס הקהל פ' מי כמוך וה' ימלוך בעצמם משום דבזמניהם הי' החזן מתפלל ע"פ ולא היה יכול להוליאן בפסוקים ויש דיעות שונות ועכב"י . ולכן כ"ל דיש ליזהר שלא לומר שום דבר בע"פ כי אם מה שאבר פה בע"ע . אית' בתו' מס' כ"ק סומא מותר לקרות בע"פ משום עת לעשות לה' הפרו תורתך . לקרות הפ' בע"פ (°) בשעה שה"ן קורא אי מזכר אבל איני מוחה לאחריס [רדב"ז ח"א סי' קל"ה] וע"ש דלעטס א' דוקא שמו"ת אסור לקרות בע"פ [כ"ה] :

נ א איזהו מקומן . יש מקומות שנהגו שלא לאמרו בבית האבל (°) ואין נכון (כ"ה) ועפי' תקנ"ד ס"ד: ב הלמוד בכל יוס' כ"ל דוקא בזמניהם שהיו מביאים לחון תרגוס אבל עכשיו שאין מביאים לריכים ללמוד להבין דאל"כ אינו מחשב ללימוד ואף בתפילה מוטב להתפלל בל' שמבין כמ"ש ס"ס ק"א מ"מ י"ל שאף שהוא אינו מבין הקב"ה יודע כוונתו ומבין אבל אם אומר המשנה

מברכות ברכת (יד) התורה :

מח אומרים פרשת התמיד ופסוקי קרבן שבת אומרים אצל פרשת התמיד . ובו סעיף אחד :

הגה *ואומרים פרשת (א) התמיד וי"א סדר המערכה ורבון העולמים אתה לויתנו וכו' (°) ואם אי אפשר לאומרו בלבור יכול לאומרו בביתו ולחזור לקרות פ' התמיד לבד עם הלבור א ויכוין בפשט הפרייה בקרא בתורה[טור]:

א א בשבת אומרים אצל פרשת התמיד ב (ב) פסוקי מוסף שבת ג אבל לא בר"ח ויום טוב מפני שקורא בתורה בפסוקי מוסף : הגה וי"א שמזכירין גם מוסף ר"ח וכן נוהגין ג כדי לפרסם שהוא ר"ח וכן הוא לקמן סי' תכ"א [טור] ונהגו המקדקים ד (ג) להתנועע בשעה שקורין בתורה דוגמת התורה שנתנה ברתא וכן בשעה שמתפללים על שם כל עלמותי תמימה ה' מי כמוך [מנודרהם] :

מט שיכול לומר ק"ש בעל פה . ובו סעיף אחד :

א א *אע"ג דקיימא לן דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה כל דבר שרגיל ושגור א בפי (א) הכל כגון ק"ש וברכת כהנים ופרשת התמיד וביוצא בהן מותר :

נ טעם למה אומרים משנת איזהו מקומן . ובו סעיף אחד :

א א קבעו לשנות אחר פרשת התמיד פרק א (א) *איזהו מקומן ובריתא דרבי ישמעאל ב כדי שיזכה כל אדם ב ללמוד בכל יום

באר

ה טב

שהרקב"ט נתן טעם ע"ד הקבל' להתנועע בתפל' וכ' המ"א דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד ובלבד שיכוין מט (א) הכל. אבל לא שגור בפי הכל אע"ג שגור בפיו אסור . הע"ת כ' דלפי' להוליא אחריס מותר לאומרו בע"פ אם הוא שגור אבל הב"ח כ' דלהוליא אחריס ד"ס אפילו שגור בפיו אינו דשלי לאומרו ע"פ עי' מ"א . יש ליזהר שלא לומר שום דבר בע"פ כי אם מה שאבר פה בע. מ"א. ובתשו' מות יאיר סי' קע"ה מתיר לומר תהלים בע"פ א"ר יוסי וכי יחיד יכול לקרות ד"ת ע"פ בליבור אלא כלם נכנסים בספרים.וצ"ל דאם הכלל אם כמדתה כשרה לחצאין ואם חיסר אחד.בו' כ"כ מהר"י סרוק ז"ל. אביי הוה מסדר בו' כתב הרב ז"ל שאצ"ל בכל אחד קודמת רק וקטורת לאברים עד בזיכין שאז צ"ל ובזיכין קודמין בו'.אנא בכח יאמר כל ב' תיבות יחד ויפסיק ויאמר גדולת ימינך וכן עד"ז השאר ע"ד בשתים יכסה פניו בו' ובשירי כנה"ג סי' נ"א כתב דיש נוהגים לעמוד כשאומרים אנא בכח ומה שאין אומרים אחר הקטורת כאלו הקטרנו כתב בית דוד השעם לפי שאמרנו אם חיסר בו' ויש לחוש שמא חסרנו בו' ועיין לקמן סי' קל"ב ובמג"א ס"ק ה' ובברכי יוסף כתב בשם מהר"מ דילנאנו דמ"ש מהרה שיבנה בית המקדש יש לדקדק ולו' שתבנה בה"מ כי הבית יהיה מעשה ידי יוצר מקדש ה' כוננו ידיו יח' וכן י"ל קודם איזהו מקומן ואחר תפלת י"ח ע"ש ואינו מוכרח ועיין בתוי"ט פ' שני דמעש' בשם הירושלמי וגם במלת שיבנה נ"כ אפשר לפרש שבידי שמים נראה וע"ש שכתב שבהודו לה' כו' שהוא בה"ה ובתהלים נפל טעות בספרים כמ"ש את ארץ כנען והב' שכתב אלקים אלקי ישראל ואינו כן בד"ה ומה שאנו שאומרים הוא מד"ה. צריך להפסיק קצת בין במים ובין אדירים כי טעם שפחא תחת במים ום"פ במלת אדירים כי תיבת אדירים לא קאי על במים אלא על המצרים כמ"ש יבא אדיר זה הקב"ה וכו' מאדירים אלו המצרים דכתיב צללו כו' וכן הבנתו צללו אדירי' כעופרת במים ע"ש אע"ג דאדירים שייך נמי על המים מ"מ כיון דמתפרש נמי על המים מ"מ כיון דמתפרש נמי על המצרים יש להפסיק קצת שלא לומר בנשימה אחת :

סי' מט (א) הכל. עבה"ט וע"ש בחו' דתהלים שהוא לעורר רחמים הו"ל כתפלה ויש לסמוך על מ"ש תכ"י בברכות אבל פסוקי מעמדות אסור לאומרם בע"פ אפי' אם הם שגורים בפיו ע"ש. ובש"צ כ' דלפי מה שמתיר החו"י לו' תהלים בע"פ כ"ש פסוקי דזמרה שרגילין בהם תדיר ע"ש ונם י"ל דכיון שקבעום חובה ה"ל כתפלה ועיין בבר"י בשם כנה"ג דבתרגום לא שייך זה ואדרבה בימיהם היו מקפידין שלא לקרות תרגום בכתב אי לאו משום עת לעשות ועיין בסוף מגילה ס' הקורא עומד ובתוס' ריש ב"ק וכמה דוכתי ובשו"ת הר"ש בן הרשב"ץ סי' רע"ז ובמח"ב הביא עוד מהתנחומא פ' ויראו ועיין בתשו' מהראנ"ח סי' ע"ב ח"ג ומהרח"ו כתב מורי זלה"ה תמיד היה קורא התפלה בתוך הסידור ולא ע"פ ונם היה אומר כל דבר שבמקרא בטעמים של אותו פ' וכן משנה בנינון משנה ואפי' סדר התפלה דמיושב כגון הזמירות וכיוצא לא הרי' קולו והראות הכנעה לפניו ית' זולת ביום.השבת היה מרים קולו יותר מעט באימה מפני כבוד שבת:

לבושי שרד

סימן מח ס"ע (°) ואם א"א לאומרו בליבור . לפי שאין הליבור אומריס כל הסדר יאמר הוא תחלה בביתו כל הסדר ואעפ"כ לריך לומר פ' תמיד עוד הפעם עם הליבור כי התמיד היה קרב בלבו' ואין לחוש דעוב' על כל תוסיף והוי כמקריב ב' תמידים דקריאה לחוד. לא הוי כל תוסיף ולרווחא דמלתא יכוין בקורא בתורה פעם שני :

סי' מט מ"א סק"א (°) מהגיס שאומריס בהקהל . לומר כמנגיעו לפסוקים שיס בסדר תפלה שותף הס"ן ואומריס בהקהל כל א' וא' בפיו ואיס סמוכיס בהס על הס"ן משום דאפילו שגור בפי הס"ן ואומר בע"פ מ"מ כיון שבפי הכל אין שגור אינו מוליאס בהכ"ס . ומה שהזכיר דוקא פסוקים אלו אף שיס הרבה פסוקים בסדר התפלה עיין אליהו רבה באורך : שם (°) בשעה שה"ן קורא כמדומה דר"ל שהוא אומר אלא כמלא מה שאומר הקורא דבה"ג אפשר דאל"ה הוו בקורא בע"פ: סימן נ מ"א סק"ה (°) ואין נכון . דאינו זה מחשב לימוד ומעשה זה אומריס אותו בע"כ כמבואר בפי' הקנ"ד סעי' ד' :

חכמת שלמה

שוב יש לומר דעכ"פ די כתיבה כיון דכתיבה עדיף מהדהור א"כ אי הוי כתיב לא תשכח לבד הוי די בהדהור הלב א"כ ניהו דגלי קרא דזכור דלא מהני בלב אכתי דלמא די בכתיבה כיון דכתיבה עדיף מהדהור וגם על הש"ס קשה מנ"ל דכוונת דהיה כותבה דהיינו דקרא לה ע"פ דלמא הכוונה דבכתיבה עצמה יוצא ובע"כ מוכח כדברי הש' והמג"א דכתיבה הוה רק כהדהוד ולכאורה צע"ג ומה שנראה לי ליישב כיון דקאמר הש"ס דלכ"ע צריך שתהיה מונחת כולו לפניו וא"כ להס"ד דיוצא בהדהור הרי אינה כולו לפניו היינו דהוי ס"ד שתהיה מונחת לפניו והוא יהדהר בה ומה דליף כיון דכתיבה דקראה לה אמרי' דהרי אינה כולה לפניו והיינו דודאי להס"ד דיוצא בקריאה בע"פ לא הוי בעינן שתהיה כולה לפניו וא"כ אתי שפיר דבשלמא אם קורא בע"פ ואח"כ כותב א"כ הקריאה בפה הוי מתוך המגלה שמונחת לפניו והיא שלימה לכך יוצא בה אבל אם לא יקרא בע"פ רק שיהיה יוצא בנוף הכתיבה הרי בשעת הכתיבה אינו רואה במגלה המונחת לפניו רק במה שכותב עתה דאי אפשר לשום עיניו במקום אחר ולכתוב ובע"כ שם עינו במה שכותב וכיון דאינו מעיין לפניו במונחת לפניו שוב אי אפשר שיצא בכתיבה דהרי זו שכותב אינה מונחת לפניו כולה ולעולם יש לומר דכתיבה עדיף מהדהור. כן נראה לפענ"ד ואתי שפיר ודוק היטב :

סי' מט ס"א אע"ג דקי"ל דברים שבכתב וכו'. נ"ב הנה בדין דברים שאסור לאומרם בע"פ יש בזה הרבה שיטות דיש מחלקין בין מגרס גריסן או לא ויש מחלקין בין אם היחיד קורא להוציא את הרבים י"ח או לא ע"ש. והנה אני בעניי מצאתי ראיה מפורשת מן הש"ס דאינו אסור רק להוציא רבים י"ח והוא

השקר

מדס רק בפי הסופרים : שכל הסופרים כו' דבתפילין דחיריגן בכתיבה . מ"כ בעיגן דכל הכותבים והסופרים יהיה שגורים בפיהם וסגי בזה דלא איכפת לן בשאר בני אדם דהא שאר בני אדם אין כותבין אבל הכא דאיירי באמירי בלמיר'וכל ישראל הם בכלל אומרי'לכן בעי שיהי'שגורים בפי כל האומרים : דלהוליא אחריס כו' אפי' שגורים כו' · בתענית דף כ"ח תתן התם אנשי מעמד היו מתענין ד' ימים בשבת והיו מתפללים כל יום תפלת מוסף והיו קורים בתורה כל יום במעמד בראשית ובמוסף כדרך שאנו קורין בס"ת ב"פ בשבוע אבל במנח' מפני חולשת התענית הקילו עליהן שלא להביא ס"ת ולא יחיד קורי' אותה הפ' בע"פ א"ר יוסי וכי יחיד יכול לקרות ד"ת ע"פ בליבור אלא כלם נכנסים וקורין אותן ע"פ בקורין את שמע ופסק הרמב"ם בפ' ו' הל' ד' מהל' כלי מקדש כי"ו הרי דלהר"י אין היחיד מוציי הליבור בקריאתו ע"פ וע"כ שגורות היו אותן הפרשיו' בפיהם. דאל"כ איך אמר ר"י אלא כלם נכנסים וקורים אותה בע"פ כו' ואיך היו רשאים א"ו דשגורים היו ואעפ"כ אין יכול להוליי הליבור : פסוק מי כמוך וד' ימלוך בעצמם הם דברי העור כי בזמן העור עדיין היה הס"ן מוליא את הרבים והליבור היו שומעים מפי הס"ן ולא היו אומרי' אבל שני פסוקי' אלו הן בשחרי' בחמת ויליב הן בערבית בחמת ומאוני היו הקהל אומרי'מעעם הל"ל. ובזמן הזה שכלם מתפללים כל התפלה בשא' בזה מנהג הקדוש שבהגיע הליבור לשני פסוקים הל"ל ממתינים זה ע"ז עד שגם הס"ן מגיע לשם ועונים הליבור יחד בקול רם הפסוקי' כמנהג הקדוש אלא שהב"ח הקשה ממה שהס"ן הי' אי' פסוק לעושה אוריס גדולי' כל"ח ומפסוק הסם נפשנו בחיים ומפסוק כי פדה ה' את יעקב ותי'כמ"ש התו' דאין להקפיד כ"א על פסוקים הכתוב' בחומש ולא על מ"ש בנביאים וכתובים אלא שבס' א"ר הקשה דהא לא קי"ל בזה כהתו' וע"ש·כ"א מה שמזכ' פה בש"ע. ובתשו' חות יאיר סי' קע"ה התיר לו' כל ספר תהלים בע"פ וסמך על תי' הרר"י דכל דבר שבחובב מותר לו' בע"פ וכיון דאמיר' תהלים הוא לעורר רחמי ד' דין תפלה ודבר שבחובב יש לו וגם אחר דנאמרים בכל יום ושגור בפי הרוב רובא בכלו(וא"כ תלי'במנהג המקומות אם אומריס תהלים כל יום גם יש לפקפק על זה)אבל פסוקי מעמדו' אסור לאמרן ע"פ אפי' למי ששגורים בפיו ע"ש · בתו' מס' ב"ק דף ג' ע"ב ד"ה כדמתרגם כו' :

מיהו

ביאור הגר"א

סי' מח ס"א ואומרים כו'. ע' לקמן ריש סי' כ': וי"א כו'. כמ"ש בסוף תענית וסוף מגילה וסוף מנחות : ויכוין כו'. עמ"ת והוא לשון הטור : בשבת כו'. ע' מ"ת ר"ל דלא כבעל המהגיג ובע"י : אבל לא כו'. משא"כ בשבת בתפ"ל סי' רפ"ג ומעעם זה קורין פ' התמיד. כל כו : וי"א כו'. כמ"ש בסוף שקלים וסוף סוכה : ונהגו כו'. ע' זוהר ח"ג רי"א כ' רי"ע ל' :

סי' מט ס"א אע"ג כו'. ניעון ס"ב תמורה י"ד ב' : כל דבר כו'. אבל העיקר כמ"ש העור בשם הרא"ש דדוקא להוליא ליבור ידי חובתן וכן כתבו הוס' בתמורה שם וכן כתב הכלבו בשם הרי"ף ונתרא ערוכה היא בסוף תענית ע"ש וכן כ' הוס' ישנים בתס' יומא ע' ד"ה ובעשור הטעם שאין אסור אלא להוליא רבים י"ח והביאו ראיה מהא דתענית אר' וכי היאך יחיד כו' וכן עיקר : סי' נ ס"א קבעו כו'.הוס' קדושין ל"ח וע"ז י"ט ב' ובתרו בחלו תשוס שהן מעניני הקרבנו' ובלולה שם

הגהות רעק"א

לחוס לדברין ועיי"ש. הרי דמפני חשש הרבה לבעלה נהגו שלא לברך ביחן ביוס ולחוס לדעת ר"ת. אבל בניעור כל הלילה אין לברך. דהעיקר שלא בר"ת. זולת ביחן בלילה לריך לברך בפיוטיר הוס בתמ"פ דר"ת הוס בורס לברך. ולהרא"ש הסוכה בורס לברך. וס"ה ביחן ביוס ומיער כל הלילה שלאחריו דמברך בבקר בתמ"פ. לר"ת לריך לברך דלא בפטר רק מעע"ו ולהרא"ש גם בעיבת הוס הוי כיסח הדעה. ואפשר לומר דבס"ג א"ל לברך דבפטר בברכה אחבת עולם שקודם ק"ש דערבית. דיש בו מעין ברכת התורה. ודמי לאהבה רבה שחרית. ומ"מ כ"ל לעיקר דלריך לברך. ביחן דלר"ת ביוחלי לר ך לברך. וגם לדעת הרא"ש ודעימי' לריך לברך דמיגת הבהבה רבה לוה פוטר הוא שלומד על אחר. ובסכיס לוה בלומד בלי ברכה. וגם לאומר פוסקים בפשוטו דאלמא ק"ש לא מקרי לומד כדברלאה אלמון סאחבר ויש להסתפק אי מני בקורא ק"ש וכו' ולכן יש ליחר לברך.בס"ת מקודס. ולא כ' רבותא יותר אם לא בירך מקודס דלא יברך אח"כ ברכת התורה. משמע דס"ל לעיקר דק"ש לא מקרי לומד בפשטא דירושלמי. אלא מדרך זכירות יברך אחלה. וכ"כ אלמון הרמ"א בהגו"ה בסי' כ"ג ומ"ש יאחר כל הברכות כמו שהבאר סי' מ"ו ומ"ז בשע"ל . אמה דרמז על מ"ז מבואר דעהו דיברך בה"ת אחר אחר בתפלה דס"ל לעיקר דק"ש לא הוי לומד. מ"ש בלא לחד מיד אחר תפלת ערבית לא בפטר בברכת אהבת עולם. גם ביסוד דברי המג"א בסה סב' על הס"ע. משמע אם ניעור כל הלילה א"ל לברך בבקר. ותמוה לי דאדרבא מבקע הלילה הולך אחר היום. משמע דבה"ת לא בפטר רק יום א'. אף שאינו בדאי לאלוק על המג"א. מ"מ כיון דכ' בעצמו סי' תל"ד לעיקר דבניעור כל הלילה דיברך ראוי לברף דברינו דגם דעת הש"ע בן. ולכ"ע בניעור כל הלילה לריך לברך. עכ"פ ביחן ביוס וניעור כל הלילה שלאחריו יש לברך מדין המנ"ל ובא"ל ולא"ל לחוס דבפטר בהאבת עולם . דלברבה פוסקים אינו פוטר רק מה שלומד מיד. ולברבה פוסקים ק"ש לא הוי לומד כללע"ד .

סי' מ"ח מג"א ס"קא בעמידה. ע' מה שפקפק ע"ז בא"ר סי' ל' סקי"ל :

מחצית

סי' כ' ס"ק ב' . עמ"ש סי' קפ"ז ס"ג דמה"ט כשיס אומריס בבהמ"ז על תורתיך שלמדתנו :

סי' מח (ס"ק א) ויכוין כו' לרווה' דמלתא ר"ל מלד הדין א"ל לכוין בפי' בקורא בתורה וסגי אם אינו מכוין שיהיה אמירתו בחשב בקרבן ובתמא הוי בקורא בתורה ורק לרווחא דמילתא יכוין שהי' בקור' בתורה: שלא יהא כו' זה טעם דבעי' שלא יתכוין שגם פעם ב' יהיה בקרבן: (ס"ק ב) פסוקי כו' מ"מ כו' ומה"ע אם לא אמר פ' התמיד ומוסף ר"ח עד אחר תפלת מוספים רשאי לו' פ' התמיד אחר תפלת מוסף ג"כ מה"ע אי בחשב תפלת מוסף להקרב' הרי כבר התפלל אחרי' ואי לא בחשב התפלה להקרבה גם תפלת מוסף לא בחשב לקרבן אבל מ"מ אינו דומה לאפי' תימ' דתפלה לא בחשב כ"ה בהקרבה כמו אמירת הפסוקים מ"מ הרי בתפלת מוסף הזכיר אמיר' פסוקי הקרבן: (ס"ק ג) כדי לפרסם וסמך לזה במשנה כו' ע' סוכה דף ל"ד דהכהנים היו מפיסים מי מעלה איברים לכבש המזבח כי לא היו מעלים האיברים מיד למזבח כ"א היו נותנים אותן על הכבש והיו קורלים ק"ש ועניים אחרים ושוב אה"כ היו מעלים האיברים מן מקום הנתון בכבש לראש המזבח ולאחר אורך הכבש בהלכסון היה ל"ב אמה היו מניחים בפעם א' בחלי כבש העליונים ומשם היו מעלים בפעם ב' למזבח ואמרי' בסוכה הטעם כדי לידע שהוקבע ר"ח בזמנו ופירש"י אלו הזביות עבדי' ליה להכירא דבשיעא להו לב"ד שקדשוהו בהלכתו ולא יגמנס לב אדם עליו דרוב בני אדם לא רלו חידוש הלבנה עכ"ל · ולכן גם לאחנו עושים היכר' לפרסומי בתמירת פסוקי הקרבן אף ע"ג דלדיק לא שייך ה"ע כיון דאין מקדשים עפ"י הראיה כ"א עפ"י סדר העבור המסור לנו

מחז"ל מ"מ עושים כמו שהיו עושים בשהיו מקדשים עפ"י הראיה שהיה לריך פרסום :

סי' מט (ס"ק א) בפי כו' דהא דאמרי' בתפילין · ר"ל דהא דאיית הפוסקים דאם שגור בפיו מותר מדאמריגן דסופר מותר לכתוב אלא מן הכתב לעפ"י שמלד הדין היה ראוי לכתוב דוקא מן הכתוב לפניו והטעם משום דמגרס גריסן ושגורים בפי הסופר וכדלעיל סי' ל"ב סעיף כ"ע וה"ה הכא מ"כ אפי' אין שגור בפי הכל רק אם שגור בפיו תסגי דהא גם התפילין פרשיותיהן אין שגורים בפי כל

שערי

בקבע על מטתו כיון שלא היה דעתו כן מתחלה לא חשיב אלא כשינת עראי ע"ש וכתב עוד שמדברי המקובלים מהר"ש מזרחי שכתב לענין הברכות דאפי' רוצה לחזור ולישן אין בכך כלום וה"ל כישן ביום נראה מדבריו דכשחוזר לישן א"צ לברך בקומו ברכת התורה פעם ב' ע"ש ונראה טעמו דמסתמא בדעתו לפטור עצמו על כל היום אע"פ שבדעתו לישן שנית וראיתי שבפ"מ הניח נ"כ דברי הפר"ח בזה בצ"ע ולדינא נראה דבדעתו תליא מילתא שאם חיה בדעתו רק לפטור לימוד זה עד שעת שינה שנית פשיטא שצריך לחזור ולברך בשקם שנית משא"כ בסתמא אע"פ שדעתו לחזור ולישן מ"מ כדי שלא להרבות בברכות דעתו לפטור כל היום לכן א"צ לחזור ולברך : (יג) בינה. עבה"ט וע' מנ"א שרמז לדברי הזוהר ר"ל דאיתא שם דכד קרא נבראן בדילו כו' וכש"צ כתב דלדידן אפי' לא שמע מברך ובזוהר היו יודעין שהוא חצות לילה ע"ש ועיין במה"ב בשם פרדס לרש"י כת"י וכן כתב האר"י ז"ל וכן נהגו לברך ברכת הנותן לשכוי באשמורת כו' ע"ש :

סי' מח (א) התמיד עבה"ט. ועיין מנ"א שב' פרשת הקרבנות יאמר בעמידה כו' ובבכור שור כתב דא"צ לעמוד אפי' בפ' התמיד שהביא המ"א מע"ה ומעולם לא ראיתי מאן דחש ליה וכ"כ בא"ר ובמח"ב כתב שרבים בתורה לא חשו לזה וכן העלה מור וקציעה וכתב שראה להגאון אביו ז"ל שאומרו מיושב.ובש"צ כתב להוכיח כן מדברי האר"י ז"ל נבי פסוק ה' מלך ע"ש בבב"ש שכ' מה שאומר כאלו הקרבתי קאי משא"כ בתמיד אין שנתן לכהן וא"כ א"צ לעמוד ובפ"מ כתב ומ"מ בפ' התמיד ראוי לעמוד שקורין בצבור בקול רם ובבכ"ש כתב שם דמ"ש בא"ז שיקרא בבית הכנסת דוגמת העבודה נ"כ אין לחוש ליה אך הואיל ונסיק מפומיה דר' כרוספדאי לשון כבתי כנסיות כו' טוב לעשות כן וע' לקמן מ"ש על דברי הדרך חכמה בזה וע"ש מ"ש בסידורים כאלו הקרבתי אינו נכון כי הקרבתי בפ' חטאת אבעלים קאי משא"כ בתמיד אין יחיד מיקרי בעלים ובטור כתב כאלו קרב כו' וזה נכון ע"ש ומשום הא לא אריא וכדאמרינן בתענית בתעניות שלכך תיקנו מעמדות לפי שאין קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד ע"ג לפיכך תיקנו כו' והייני לפי שכל אדם מישראל יש לו חלק בתמידי צבור שנקחין מתרומת הלשכה וה"ל כאלו הם נתנו לכהן בעדם קרבן התמיד וא"כ כשאומר יהי רצון בפ' התמיד נמי שייך לו' כאלו הקרבנו או הקרבתי והייגו ע"י הכהן שהוא שלוחא דידן ודרחמנא ומ"ש בבה"ט בשם דרך חכמה שיזהר לאומר' בצבור עם הש"ץ כי קרבן תמיד נקרבת בצבור צ"ע דאטו הצבור עומדים בשעת הקרבה רק אנשי מעמד וכיון שכ"א אומר לעצמו יה"ר כאלו קרב כו' אין שייכות לצבור בזה כלל ומ"ש הרמ"א ולחזור כו' התמיד לבד עם הצבור ויכוין כו' לאו חיובא הוא רק כוונת הדברים מבואר בטור שכתב שראוי ככל אחד לומר רבון כו' ואם אין יכול לאומרו מפני שהוא עם הצבור טוב הוא שיקרא פ' התמיד לבדו ויאמר אותן ואין לחוש אם יקרא שנית עם הצבור ולרווחא דמלתא יכוין שהוא כקורא בתורה עכ"ל ור"ל שלפי שדרכם היה שכל הצבור אמרו הכל יחד בקול רם א"כ כשיאמר אותו לבדו אז יצטרך לשתוק בהגיעו לפ' התמיד עם הצבור ואין זה נכון לכן כתב שאין לחוש אם יקרא

ביאור הגר"א

סי' מח ס"א ואומרים כו'. ע' לקמן ריש סי' כ': וי"א כו'. כמ"ש בסוף תענית וסוף מגילה וסוף מנחות : ויכוין כו'. עמ"ת והוא לשון הטור : בשבת כו'. ע' מ"ת ר"ל דלא כבעל המהגיג ובע"י : אבל לא כו'. משא"כ בשבת בתפ"ל סי' רפ"ג ומעעם זה קורין פ' התמיד. כל כו : וי"א כו'. כמ"ש בסוף שקלים וסוף סוכה : ונהגו כו'. ע' זוהר ח"ג רי"א כ' רי"ע ל' :

סי' מט ס"א אע"ג כו'. ניעון ס"ב תמורה י"ד ב' : כל דבר כו'. אבל העיקר כמ"ש העור בשם הרא"ש דדוקא להוליא ליבור ידי חובתן וכן כתבו הוס' בתמורה שם וכן כתב הכלבו בשם הרי"ף ונתרא ערוכה היא בסוף תענית ע"ש וכן כ' הוס' ישנים בתס' יומא ע' ד"ה ובעשור הטעם שאין אסור אלא להוליא רבים י"ח והביאו ראיה מהא דתענית אר' וכי היאך יחיד כו' וכן עיקר : סי' נ ס"א קבעו כו'.הוס' קדושין ל"ח וע"ז י"ט ב' ובתרו בחלו תשוס שהן מעניני הקרבנו' ובלולה שם

הגהות רעק"א

לחוס לדברין ועיי"ש. הרי דמפני חשש הרבה לבעלה נהגו שלא לברך ביחן ביוס ולחוס לדעת ר"ת. אבל בניעור כל הלילה אין לברך. דהעיקר שלא בר"ת. זולת ביחן בלילה לריך לברך בפיוטיר הוס בתמ"פ דר"ת הוס בורס לברך. ולהרא"ש הסוכה בורס לברך. וס"ה ביחן ביוס וניעור כל הלילה שלאחריו דמברך בבקר בתמ"פ. לר"ת לריך לברך דלא בפטר רק מעע"ו ולהרא"ש גם בעיבת הוס הוי כיסח הדעה. ואפשר לומר דבס"ג א"ל לברך דבפטר בברכה אהבת עולם שקודם ק"ש דערבית. דיש בו מעין ברכת התורה. ודמי לאהבה רבה שחרית. ומ"מ כ"ל לעיקר דלריך לברך. ביחן דלר"ת ביוחלי לר ך לברך. וגם לדעת הרא"ש ודעימי' לריך לברך דמיגת הבהבה רבה לוה פוטר הוא שלומד על אחר. ובסכיס לוה בלומד בלי ברכה. וגם לאומר פוסקים בפשוטו דאלמא ק"ש לא מקרי לומד כדברלאה אלמון סאחבר ויש להסתפק אי מני בקורא ק"ש וכו' ולכן יש ליחר לברך.בס"ת מקודס. ולא כ' רבותא יותר אם לא בירך מקודס דלא יברך אח"כ ברכת התורה. משמע דס"ל לעיקר דק"ש לא מקרי לומד בפשטא דירושלמי. אלא מדרך זכירות יברך אחלה. וכ"כ אלמון הרמ"א בהגו"ה בסי' כ"ג ומ"ש יאחר כל הברכות כמו שהבאר סי' מ"ו ומ"ז בשע"ל . אמה דרמז על מ"ז מבואר דעהו דיברך בה"ת אחר אחר בתפלה דס"ל לעיקר דק"ש לא הוי לומד. מ"ש בלא לחד מיד אחר תפלת ערבית לא בפטר בברכת אהבת עולם. גם ביסוד דברי המג"א בסה סב' על הס"ע. משמע אם ניעור כל הלילה א"ל לברך בבקר. ותמוה לי דאדרבא מבקע הלילה הולך אחר היום. משמע דבה"ת לא בפטר רק יום א'. אף שאינו בדאי לאלוק על המג"א. מ"מ כיון דכ' בעצמו סי' תל"ד לעיקר דבניעור כל הלילה דיברך ראוי לברף דברינו דגם דעת הש"ע בן. ולכ"ע בניעור כל הלילה לריך לברך. עכ"פ ביחן ביוס וניעור כל הלילה שלאחריו יש לברך מדין המנ"ל ובא"ל ולא"ל לחוס דבפטר בהאבת עולם . דלברבה פוסקים אינו פוטר רק מה שלומד מיד. ולברבה פוסקים ק"ש לא הוי לומד כללע"ד .

סי' מ"ח מג"א ס"קא בעמידה. ע' מה שפקפק ע"ז בא"ר סי' ל' סקי"ל :

מחצית

סי' כ' ס"ק ב' . עמ"ש סי' קפ"ז ס"ג דמה"ט כשיס אומריס בבהמ"ז על תורתיך שלמדתנו :

סי' מח (ס"ק א) ויכוין כו' לרווה' דמלתא ר"ל מלד הדין א"ל לכוין בפי' בקורא בתורה וסגי אם אינו מכוין שיהיה אמירתו בחשב בקרבן ובתמא הוי בקורא בתורה ורק לרווחא דמילתא יכוין שהי' בקור' בתורה: שלא יהא כו' זה טעם דבעי' שלא יתכוין שגם פעם ב' יהיה בקרבן: (ס"ק ב) פסוקי כו' מ"מ כו' ומה"ע אם לא אמר פ' התמיד ומוסף ר"ח עד אחר תפלת מוספים רשאי לו' פ' התמיד אחר תפלת מוסף ג"כ מה"ע אי בחשב תפלת מוסף להקרב' הרי כבר התפלל אחרי' ואי לא בחשב התפלה להקרבה גם תפלת מוסף לא בחשב לקרבן אבל מ"מ אינו דומה לאפי' תימ' דתפלה לא בחשב כ"ה בהקרבה כמו אמירת הפסוקים מ"מ הרי בתפלת מוסף הזכיר אמיר' פסוקי הקרבן: (ס"ק ג) כדי לפרסם וסמך לזה במשנה כו' ע' סוכה דף ל"ד דהכהנים היו מפיסים מי מעלה איברים לכבש המזבח כי לא היו מעלים האיברים מיד למזבח כ"א היו נותנים אותן על הכבש והיו קורלים ק"ש ועניים אחרים ושוב אה"כ היו מעלים האיברים מן מקום הנתון בכבש לראש המזבח ולאחר אורך הכבש ב

שאינם חייבים בלימוד ולא עוד אלא כל המלמד בתו תורה כאלו למד' תיפלות היינו תורה שבע"פ אבל לא שבכתב ועוד כי הם חייבות לומר פ' התמיד שהוא במקום הקרבן וכ"ש לסמ"ג דס"ל נשים חייבים בלמוד דינים הנשיים להם(כ"י):

נא (א) אומרים כ"ש כו' . כתוב בתולעת יעקב בשם מ"ז שבא זה פליו בתולעת יעקב בשם מ"ז שבא זה

תקנוהו אנשי כנסת הגדולה ע"פ פיתקא דנפל מן שמיא ומלאוהו כתוב בו וים בו פ"ז תיבות וקבלו לאומרו מעומד וכו' עכ"ל: (ב) אחר ישתבח כו' . לפי שהוא סיום ברכת הזמירות ואמן מורה על סילוק הסכח שאמר:בכ"י בשם אבודרהם שהר"ם כשהיה צריך להפסיק בין ב"ש ליתבח היה אומר קודם שהבר אלו הפסוקים ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם ואמר כל העם אמן והלל לה' וברוך ה' לעולם אמן ואמן וברוך ה' מציון וברוך ה' אלהים אלהי ישראל וברוך ש"כ לעולם בו' וכשחזר להתחיל ממקום שפסק היה אומר גם אלו הפסוקים . לפי שהם כמו ברכ' עכ"ל . וכ' בלבוש א"ל מי יגלה גבורות ה' ישמיע כל תהלתו קודם שיתחיל הודו לה' קראו כי אז נראה כמי שאומר מי יגלה להשמיע ואני אשמיע אלא אחר המזמורים יאמר כן לרמז שעדיין יש להזכיר מלבד מה שזכרנו וא"א להזכיר כולם . מ"כ: (ג) ואומרים פ' ואמרנו כו' . וכתב ר"ע בשלשולי הלוויה בתר הלוויה דכולהו פרשיות עד כהת"י איתנהו בסוף פירקי הלוויה והלוויה דבתר תהלת ה' ידבר פי ריש פירקא הוא מ"ה מוסיפין

כו' . גם בין כי לכל יש פסיק ולכן הכ"ף דגוש' ובין הענים לאלילים ובין שנים לעשה צריך ג"כ להפסיק שלא תבלע המ"ם [של"ה]: ו צריך לחזור. ואע"ג דהאידנא אין מוזרים בשביל חסרון כוונ'כמ"ש סי' ק"א הכא דאינו אלא פ"א חוזר דיכול לכוונ' סי' ס"ג ס"ד:ז ואומרים פ' כו'.בכ"י בשם הכל כו הטעם שאנחנו אומרים שמזכה לברך יה גם נע"הב כמ"ש חז"ל כל האומר תהלה לדוד ג"פ בכ"י מובטח לו שהוא בן עוה"ב עכ"ל ולכן אומרים אותו גם בעמה' ורש"ל כתב בתשובה להשלשלי הלוי' בתר הלוויה לכן כתב דא"ל בעמה וכשחרית א"ל אשרי יושבי רק יתחיל תהלה לדוד אבל המנהג כמ"ש.מי כמוך תניא הכ"ף דנושה אבל מי כמוך קמא וכן כל עלמותי תאמרנה ה' מי כמוך הכ"ף רפויה.עם זו גאלת הגיע"ל דגושה ובכ"י בשם א"ה קלת רמז טעם לדבר.כ' בע"ה בשבת וי"ע יאמרו פ' ה' מלך ה' מלך וגו' בעמידה ואחר"י כשהלבור אמרו ה' מלך וגו' היה עומד עמהן אפשרות לא הגיע לשם[הכוונות]וכשאמר ואתה מושל בכל נתן לדקה מעומד[כתבים]:ח אין לשחות. ומהרי"ל השתחוה מיושב פיון כלפי מזרח ואפשר דאין קפידא אלא כשמשתחוה מעומד [ע"ה] עמ"ש סי' קי"ג ס"ג: ט ויברך דוד. כויברך דוד יעמוד שיאמר

אתה הוא ה' האלקים ויכוין ר"ת אהי"ה ואח"כ יש [הכוונות]. עוד לומר עם השירה פ' כי בא סוס פרעה וגו' [כתבים]:

באר היטב

(ג) (א) איזהו מקומן שהיא אבל ברור למס' מסיני . ויש בה שד"מ תיבות ועם הקריאי' הוא מעשה עפ"ז . יש מקומות שהנהו שלא לאומרו בבית האבל ואינו כולן כנה"ג. וכן פסק המאבר בסי' תקנ"ד סעיף ד' ע"ש : (ב) אבל' . כ' המ"א כ"ל דוקא בזמניהם שהיו מביאים ל' תרגום אבל עכשיו שאין מביאים צריכי' ללמוד להבין דאל"כ אינו נחשב לנימוד דדוקא בתפלי' אף שאינו מבין הקב"ה יודע כוונתו אבל אם אומר המשכ' ואינו מבין אינו נקרא לימוד לכן צריכין ללמוד הפירוש וכ' של"ה כשאומר איזהו מקומן או במה מדליקין או פיטום הקטורת יעשו קול מיון דמשניות ע"ש :

נא (א) ברוך שאמר. מעומד אפילו ביחיד תולעת יעקב ב"ש . ושבח זה תקנוהו אנשי כנסת הגדול' ע"ש פתקא דנפל מן שמיא ומלאוהו כתוב בו דים בו פ"ז תיבות . טור בשם ספר הילכות. ע"כ אין לגרוע ולא להוסיף מפ"ז תיבות . נגיד ומצוה . משנת חסידים דף ס"ג ס"א . ואומר ב' אילת בטלי' שלפניו בשעת אמירת ב"ש וספר כוונות . בפה עמו בשנו"ל. בתשבו' בחיר"ק : (ב) החזן אבל אם סיים עם החזן בשבת א' לא יענה הוי עונה אמן אחר ברכותיו אבל אם סיים ישתבח עם הש"ץ עוב' אמן דהא הרב' פוסקי' ס"ל דעוב' אמן אחר ברכ' עצמו אף דלא כהגיון הכי מ"מ עכשיו אין מחזרים שאף בחזרה קרוב הוא שלא יכוין בעו"ה: עפי' ס"ג ס"ד כל"ל. ר"ל שכ' שם אם לא כוון בפסוק ראשון של ק"ש ל"ל ואומר שמע ישראל ג"כ מה"ע כיון דאינו אלא פסוק א': (ס"ק ז)ואומרים כו' שנכה כו' ר"ל כוונת אמירתינו פסוק ואנחנו נברך כו' הוא תפלה שיתקיים בנו הבטחתו שנזכה לעה"ב ונברך יה מעתה ועד עולם: לכן כ' דא"ל במנחה. קילר בתשו' והכי איתא התם דבמנחה לא היה צריך לפסיק בפסוק ואנחנו נברך כו'

ביאור

כל הקרבנות והיא הלכה למשה מסיני ברורה וברייתא דר"י לפי שהיא תחילה ת"כ שהיא ראש לכל הקרבנות. עוד : סי' נא ס"ב אם סיים כו'. כמ"ש בברכות מ"ב כ' העונה כו' והעונה אחתן הוא הסכחה כמ"ש בשבועות אמן קטנה דבריס וכמ"ש ספ"ח אחר המברך ואחר העונה אמן כו' וא"כ אחר שמברך בעצמו מה צריך עוד לקבלנו וה"ה כאן דלא כמ"ש זמ"ש ספ"ז דברכות ולא יזרוק כו' ופיר' תר"י לאחר פרוש כו' שאם כפר בברכת הש"ץ בעניית אמן לא יאחר תחיית הברכה עם הש"ץ דא"כ הוי עונה אמן אחר ברכותיו ור"ל דלכתחילה צריך להפסר בעניית אמן דדוקא בדיעבד מפסר בלא עניית אמן כמ"ש בפ"ג דסוכה שמע בו' יצא מ' בדיעבד : ס"ג אחר כו'. עם וכפי' רש"י וחוס' בשם ר"ח וה"ג בא"ר כו'. הש"ץ אחר ש"ש לומר דוקא אחר כונה ירושלים משום פוגעים הבא ר"ח עני ליה בלשיהם ובירושלמי פ"ה תני הפורש את שמע והעובר לפני התיבה והנושא את כפיו וקורא בתורה והמפטיר בנביא והמברך על אחת מכל מצות התמורות בתורה לא יענה אמן אחר עצמו ואם עבר הרי זה בור אית תניי תני ה"ז בור ואית תניי תני ה"ז חבר ר"ז חבר אבל אמן ר"ז חבר בעונה לבסוף ואמן דמר ב"ז בור בעונה בכל ברכה וברכה ולא אחרו בגמרא כונה ירושלים אלא לרוחתא אע"פ שיש אחרינה הטוב והמעיב ;דעת הגאונים שאחר כל סוף הענין עונה אמן אפי' אחר ברכה אחרונה של תכילת פירות וכשיעתה שבתנו העשב דה"ז בור משום שמפסיק אבל שיעת רש"י דוקא בסיום ברכות וכן סיום שבחות או תפלה וכ' כמו בסוף ברכות דק"ש אחרית ובערבית וכ' הרא"ש וא"ש עכ"ה הרי זה בור אית תניי תני ה"ז חבר ר"ז חבר בגמרא כונה ירושלים אלא לרוחתא אע"פ שיש אחרינה הטוב והמעיב ;דעת הגאונים שאחר כל סוף הענין עונה אמן אפי' אחר ברכה אחרונה של תכילת פירות וכשיעתה שבתנו העשב דה"ז בור משום שמפסיק אבל שיעת רש"י דוקא בסיום ברכות וכן סיום שבחות או תפלה וכ' כמו בסוף ברכות דק"ש אחרית ובערבית וכ' הרא"ש זמרדכי והי"ה שיתבח והילולך וסוף שמונה עשרה. והרמב"ם כ' דוקא שקדמה לה ברכה אחת אז יוחר ור"ל שיהו שתי ברכות אז יותר סמוכות אז לזו והתנתי בשני שיהי' בסוף הענין לא בתחילתו וכתב כמו ברכת המלך וכהן גדול וסוף ברכות אחרונות דק"ש דערבית לאפוקי של שחרית שאין בה אלא ברכה אחת וכן ברכה אחרונה של ברכת הפירות וכיונא ולאפוקי סוף ברכה: של שהיס לפני ק"ש וכן לפני מגילה ור' תמוכה שהן בתחילה וכדי שלא יפסיק כנ"ל וכ' הר"י בשם תוספתא אחר המצות ואחר הפירות העונה בסוף אמן הרי זה דרך בורות אלא שאפשר דקאי על ברכה שלפניהם אבל לשון בסוף משמע כדברי הרמב"ם לבאורה אלא שהירושלמי הכ"ל דקתניב קורא בתורה ומברך על המצות לבאורה דלא כהרמב"ם דבשלמא לבגאונים י"ל לבני מערבא דמברכי

חכמת

ש"ם מפורש וז"ל במנחה ביחיד קורא אותה ע"פ אמר ר' יוסי וכי יחיד יכול לקרות ד"ת ע"פ בציבור אלא כולן נכנסין וקורין אותה ע"פ כקורא את שמע ש"ש והרי התם הני פרשיות שבבראשית לא הוי מגרם נריסן דאעפ"כ לא פריך ר' יוסי רק וכי יחיד יוכל לקרות ד"ת ע"פ בציבור משמע דוקא בציבור הוא דקשיא ליה אבל בפני עצמו היה מותר לקרות ומוכח להדיא כדיעה זו דדוקא להוציא רבים י"ח אסור אבל בינו לבין עצמו מותר וגם ממה דמשני הש"ם אלא כולן נכנסין וקורין אותה ע"פ כקורא את שמע מוכח להדיא כדעת

מחצית

סי' נ (ס"ק א) איזהו כו' ואין נכון. ועפי' תקנ"ד ס"ד ר"ל דמבואר שם דגם בע"ב דאסור'לגמור בתור' הותר כל סדר היום וה"ה באבל אמנם בסי' תקנ"ט סעיף ד' בהג"ה כ' דאין אומרים פיטום הקטורת ושאר סדר הקרבנות בע"ב דלא מקרי סדר היום כיון שאין כ"א אומרו א"כ ה"ה באבל : סי' נא (ס"ק א) אומרים ב"ש מעומד אפי' ביחיד. גוף הדין שאומרים ב"ש מעומד כ' רמ"א בסי' ס"ג בסעיף ז' בהג"ה אלא שהוסיף מ"א שאפי' ביחיד צריך לעמוד אבל מדברי מ"א בסי' ס"ג ס"ק א' שהוכיח מהגהת רמ"א הנ"ל דס"ל דישתבח צריך לו' בעמידה אפילו ביחיד א"כ ה"ה ב"ש דהא בחד בבא כתבן רמ"א : (ס"ק ב) קודם כו' אמן אחר ברכותיו . דמנוגה כדלקמן סימן רט"ו: ישתבח דכוותיהו דהיינו יהללוך שבסוף הלל ואחר ברכת שומר עמו ישראל נעד בערבית הם עכ"פ כ' ברכות סמוכים והוה סיום ברכות:אלא דוקא אחר ברכת בונה ירושלים בברכת המזון להפסיק בין ברכות דאוריי' לרבנן כמו שכ' סי' רט"ו : (ס"ק ג) צריך כו'.וכ' רש"ל כו' מי יאמר כו' עיין בע"ז סק"ב:(ס"ק ה)צריך כו' ולכן הכ"ף דגושה ר"ל אע"ג שאותיות הבאים אחר אותיות אהו"י ל"ל רפויים והכ"ף של כל היא אחר אות יו"ד מ"מ הואיל והוא פסיק הכ"ף דגושה כדיבה : (ס"ק ו)צריך לחזור והטעם דמה"ט החשיבו חז"ל אמירת תהלה לדוד כמ"ש ס"ק שאח"ז הואיל ואמר' דרך א"כ בראשי הפסוקים וגם אית היה אלי פסוק פותח את ידיך שהוא שבח גדול שזן ומכלכל לכל העולמות וכיון העולמות גדול וקטן שם הוא:כמ"ש סי' ק"א דאע"ג דמדינא אם לא כוון בברכת אבות שבח"י ברכות צריך לחזור ולהתפלל מ"מ עכשיו אין מחזרים שאף בחזרה קרוב הוא שלא יכוין בעו"ה: עפי' ס"ג ס"ד כל"ל. ר"ל שכ' שם אם לא כוון בפסוק ראשון של ק"ש ל"ל ואומר שמע ישראל ג"כ מה"ע כיון דאינו אלא פסוק א': (ס"ק ז)ואומרים כו' שנכה כו' ר"ל כוונת אמירתינו פסוק ואנחנו נברך כו' הוא תפלה שיתקיים בנו הבטחתו שנזכה לעה"ב ונברך יה מעתה ועד עולם: לכן כ' דא"ל במנחה. קילר בתשו' והכי איתא התם דבמנחה לא היה צריך לפסיק בפסוק ואנחנו נברך כו'

שערי תשובה

סי' ג (ב) משנה עבה"ט. ועיין ביד אפרים מ"ש בביאור המנ"א בזה : סי' נא (ב) החזן עבה"ט שכ' שהי"א חולק ובבר"י הסכים להמג"א וכ"כ בש"צ שיש לענות אמן דיש חומר טפי בביטול עניית אמן ממה דמחזי כעונה אחר ברכותיה שכתב הפר"ח דמנונה הוי שתוקי לא משתקינן ליה א"כ מפני הספק יש לענות אמן ואפי' נגאי ליכא : (ג) בדבור עבה"ט. עיין בשו"ת פ"א ח"א סי' ה' חבורה שלא היה להם מנין קודם ב"ש והתחיל לו' פסוקי דזמרה ובאו ' אסור לו' קדיש בתוך פסוקי דזמרה ע"ש והביאו הבה"ט לקמן סי' נ"ג והטעם מבואר בתשובה דלא דמי אמירת קדיש.אחר תהלים לעניית קדיש וברכו בין הפרקים דכיון שלא היה עשרה בשעת אמירת תהלים לא נתחייבו ואף ע"ג דהקדוש אלקי האר"י ז"ל מצדיך קדיש קודם ב"ש אף בלא תהלים אינו לפי דעתי כ"א למצוה לפי כוונתו הקדושה כו' ונם ע"פ כוונתו כבר הא עבר הזמן אם לא הנידו קודם ב"ש והמבין יבין כו' וע"ש דאף קודם ויברך דוד שהוא סוף פסוקי דזמרה וכן בין שירת הים לישתבח אין להפסיק ע"ש : (ג) בדבור עבה"ט. ומ"ש מי שצדיך להפסיק כו' בכנה"ג כתב בשם הג"ה תכ"י שהוא קולא יתירה ובש"ק כתב בשם מאמר מרדכי דהתם כשהיה צריך להפסיק בהכרת גדול מיירי אבל כשמפסיק לקדיש ולקדושה א"צ שיאמר פסוקים אלו כלל ע"ש וכתב בפע"ח שאין להפסיק בפסוק בין פסוקי יהי כבוד לתהלה לדוד אפי' בשבת וגם פסוק והוא רחום יאמר ואין לדלגו בשבת ויום טוב ודלא כמ"ש שאילת יעב"ץ : (ז) ויברך דוד עבה"ט. וכתב בש"ץ נפל טעות באיזה ספרים וכתוב ושמי

לא הרי"ף ורא"ש בפ"ב דברכות ב שור ג חומ' דברכות מ"ב בשם ר"ת ובפ"ג והרא"ש ד הרי"ף והרא"ש בפ"ב דברכות ה עור ו שם ז רבי יונה בשם הגאונים.אלא דברכות ד' ח סא"ח בשם

נתיב חיים

(לא) בש"ע ס"ב. °)עונה לאחריו אמן. נ"ב ולא הוי הפסק בין הברכה לדבר דשאני הכא דפסוי' המר' ניכו ואמן שבח הוא וכעין זמרה ולא הוי הפסק כ"י :

עטרת זקנים

לא * צריך ליזהר מלהפסיק כו' יותר ממיר הוא מבין ישתבח ליולר אור (כל בו סי' ד') ומשיתתיל כ"ש יתן עיניו למטה ולא יסתכל חוץ לד"ת עד אחר כפילת אפים שהוא נמר היחיד ויסחדל שיהיה לו סדור שיתפלל בו מכ"ש ואילך ולא יאמר בע"פ ויימר דבריו אלו וכל שם אדני שיזכיר יכוין בשם יאהדונה"י ועל ידי הסוא עמיר ונעלם וכשהוא צריך להפסיק בין ב"ש ליתבח יאמר אלו הפסוקים ברוך ה' לעולם אמן ואמן עד ויברך דוד וכשאחר להתחיל ממקום שסיים אומר ג"כ אלו הפסוקים לפי שהוא כמו ברכה ובה"ל ברכה בתחלה וכסוף על כל הזמירות וצריך לכוין בי"ח ברכות ביותר ויסלק כל מחשבה אחרת שהיא קליפה בין הקב"ה ושכינתיה כי כיון שמיחד צריך כוונה מיוחדת בלי מחשב' אחרת מפסק' ואם לא עשה כן עוב לו אלא אחרי הסקב"ה אמר כתבו את הלוים הזה ערירי (זוהר פרשת פקודי והוצאות חייס) :

לבושי שרד

סימן נא מ"א סק"ב (°) סיים עם החזן בב"ח.אלא רצה לפי' דאחתא לאפוקי אם עדיין לא סיים לא יענה אמן בתחלת ברוך שאמר משום דהמ"ח ס"ל בסק"ג דעונה אמן אפי' בתחלת ברוך שאמר: שם (°) וה"ה אם החזן. זה מיירי אפילו בכל הברכו' לא ביתבח כיון דהחזן אמר ברכה אחרת לא הוי בעונה אמן אחר ברכותיו:ברמ"א סעיף ד' (°) ישתבח . אבל בין ישתבח ליוצר לדבר מצוה יבואר ס"ם ס"ד דיש מחיצין :

הגהות רעק"א

ס"' נ"א סעיף ד' בין המזמורים . מה שמותר להפסיק בק"ש כתבואר לקמן סי' ס"ו כ"ש הכא דמותר וע' בח"ר שם שהיקל יותר שהכא מותר להפסיק בכל אמנים ומודים דרבנן וכדומה : מג"א סק"ד לכן כ'. דא"ל בתחלה . המעיין בתשו' מהרש"ל

באר הגולה

מקראא (ג) משנה וגמרא דברייתא דרבי ישמעאל הוי במקום גמרא שהמדרש כגמרא :

נא דיני תפלה מן ברוך שאמר עד ישתבח . ובו ט סעי' :

א מ א (א) אומרים(מ) ב"ש קודם פסוקי דזמרה וישתבח לאחריהם :

ב אם ג סיים ברוך שאמר ב קודם שסיים (ג) החזן °) עונה אחריו אמן :

ג ג (ב) אחר ישתבח יכול לענות אמן אחר ברכת עצמו [וע"ל סי' רט"ו] :

ד ד * ג צריך ליזהר מלהפסיק (ג) בדבור משיתחיל ברוך שאמר עד סוף י"ח : ואפילו לצורך תנוה אין לדבר בין ברוך שאמר (°) לישתבח [ב"י בשם כל בו] [וע"ל סי' נ"ג וע"ד] :

ה ה בין המזמורים האלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם ובאמצע המזמור שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד :

ו ו צריך להפסיק בין אלילים ובין וד' שמים (ד) עשה :

ז ז צריך לכוין בפ' פותח את ידיך ואם לא כוון ו צריך לחזור ולאומרו פעם (ה) אחרת : הגה (ג) ז ואומרים פסוק ואנחנו נברך יה אחר תהלה לדוד[טור וכל בו]וכופלין פסוק כל הנשמה תהלל יה לפי שהוא סוף פסוקי דזמרה(טור)וכן פסוק ה' ימלוך לעולם(ו)ועד[אבודרהם] כשמגיע לוותה ה' אלהיכם מודים אנחנו לך אז לפ' וכל קומה לפניך תשתחוה ח אין לשחות ולהשתחות שם כדלקמן סי' קי"ג [הר"י ס"פ אין עומדין ורבי' ירוחם נתיב מ'] ונהגו לעמוד כשאומרים ברוך שאמר ט (ז) ויברך דוד וישתבח:

ח מ א"א הזמירות (מ) במרוצה כי אם בנחת :

שלמה

המרדכי שהביא הד"מ בסי' זה שאם כל הציבור קורין ע"פ אין קפידא דהרי זה הוי עיקר תירוצו וכי יחיד יוכל לקרו' בע"פ בציבור ובע"כ דקושייתו רק משו' דדברי שבכתב אי אתה רשאי לאומר'בע"פ וע"ז משני דכל הציבור קורין כן בע"פ מוכח להדי'כדעת המרדכי כן ותמו' שלא ראיתי מי שהרגי'בש"ם זה וז"ב לפענ"ד ודוק: סי' נא סעיף ז' בהג"ה ואומרים פסוק ואנהנו נברך וכו'. נ"ב הנה בימים הללו שלח לי הרב המאוה"ב מוה' שמעריל את סברו עיון תפלה והנה מדי שמתי עיוני עליו וראיתי שקרא תגר על מנהג העולם

השקל

כיון דלא שייך לשלשלי הלוויה כו' דהא אינו אומר במנחה שום מזמורי' של הלוויה(ובשחרית הטעם כיון שאחר אשרי אומרים מזמורים שמתחילים בהלוויה ומסיימים בהלוויה מסיים גם אשרי בפסוק שמסיים הלוויה)אעפ"כ היה אומר גם במנחה אחר אשרי פ' ואנחנו נברך כיון שהיה אומר קודם תהלה לדוד פ' אשרי כו' המסיים עוד יהללוך סלה א"כ התחיל בל' תהלה לכן היה מסיים בפ' ואנחנו נברך כדי לסיים בל' תהלה אבל בשחרית קודם למנחה לא היה מסיים באותו תהלה לדוד בפ' ואנחנו נברך דהוא לא היה מתחיל קודם תהלה לדוד בפ' אשרי כ"א במנחה כמ"ש מ"א אחר זה הטעם דמוסיפים פ' אשרי,הוא משום לריכים לשהות שעה א' קודם שיתחיל להתפלל לכן ראו חז"ל לתקן לומ' פ' א' והוא שיעור השהיה וכיון דמפ' אשרי ושבי ביתך כו' דרשי' האי דרשא שריכים לשהות שעה א' לכן תקנו לומ' אשרי קודם תהלה לדוד משא"כ בשחרית שתהלי' לדוד הוא באמצע זמירות דל"ש טעם זה לא הי' אומרים וא"כ ה"ה קודם למנחה ג"כ לא היה אומר קודם תהלה לדוד פ' אשרי ג"כ מטעם הנ"ל דהוא באמצע התפלה ולכך לא היה מסיים גם פסוק ואנחנו נברך דקודם למנחה ליכא טעמא לשלשלי הלוויה בתר הלוויה ולא טעם כיון שהתחיל בלשון תהלה כנ"ל דהא לא התחיל בל' תהלה דהא לא היה אומר תהלה פ' אשרי וע"ש עוד שנו'.אבל המנהג כמ"ש דהטעם באמירת ואנחנו נברך כמ"ש הכל בו שזה שייך כל פעם שאומרו וגם אשרי אנו אומרים כל פעם משום לא פלוג: מי כמוך תניא ר"ל שבשירה ובייחו ד' מי כמוך שנאמרה על הים ופסל מיכה עבר עמהם בים ואם היה אומר הכ"ף רפוי' היה נראה כחירוף ח"ו כאלו אומר מיכה והוא סמוך לשם אבל מי כמוך קמא דהיינו מי כמוך בגאים אף שגאה בים מ"מ כיון דאינו סמוך לשם דהא תיבת באלים מפסיק ביה לן בה וכן כל עלמותי כו' מי כמוך אף שהוא סמוך לשם מ"מ כיון דלא נא' פסוק זה בים ל"ל בה וראוי לאומרה כדיעה כ"ף רפוי' כיון שבא אחר אותיות אהו"י: הגימ"ל דגושה דרפוי' נראה כאלו הוא לשון מגואל ומתועב וגם כ' ע"ז ידמו כאבן יאמר הכ"ף דגושה שלא יראה ידמוך : (ס"ק ח)אין לשחות כו'. עיין

סי' ג (ג) משנה עבה"ט. ועיין ביד אפרים מ"ש בביאור המנ"א בזה : סי' נא (ב) החזן עבה"ט שכ' שהי"א חולק ובבר"י הסכים להמג"א וכ"כ בש"צ שיש לענות אמן דיש חומר טפי בביטול עניית אמן ממה דמחזי כעונה אחר ברכותיה שכתב הפר"ח דמנונה הוי שתוקי לא משתקינן ליה א"כ מפני הספק יש לענות אמן ואפי' נגאי ליכא : (ג) בדבור עבה"ט. עיין בשו"ת פ"א ח"א סי' ה' חבורה שלא היה להם מנין קודם ב"ש והתחיל לו' פסוקי דזמרה ובאו ' אסור לו' קדיש בתוך פסוקי דזמרה ע"ש והביאו הבה"ט לקמן סי' נ"ג והטעם מבואר בתשובה דלא דמי אמירת קדיש.אחר תהלים לעניית קדיש וברכו בין הפרקים דכיון שלא היה עשרה בשעת אמירת תהלים לא נתחייבו ואף ע"ג דהקדוש אלקי האר"י ז"ל מצדיך קדיש קודם ב"ש אף בלא תהלים אינו לפי דעתי כ"א למצוה לפי כוונתו הקדושה כו' ונם ע"פ כוונתו כבר הא עבר הזמן אם לא הנידו קודם ב"ש והמבין יבין כו' וע"ש דאף קודם ויברך דוד שהוא סוף פסוקי דזמרה וכן בין שירת הים לישתבח אין להפסיק ע"ש : (ג) בדבור עבה"ט. ומ"ש מי שצדיך להפסיק כו' בכנה"ג כתב בשם הג"ה תכ"י שהוא קולא יתירה ובש"ק כתב בשם מאמר מרדכי דהתם כשהיה צריך להפסיק בהכרת גדול מיירי אבל כשמפסיק לקדיש ולקדושה א"צ שיאמר פסוקים אלו כלל ע"ש וכתב בפע"ח שאין להפסיק בפסוק בין פסוקי יהי כבוד לתהלה לדוד אפי' בשבת וגם פסוק והוא רחום יאמר ואין לדלגו בשבת ויום טוב ודלא כמ"ש שאילת יעב"ץ : (ז) ויברך דוד עבה"ט. וכתב בש"ץ נפל טעות באיזה ספרים וכתוב ושמי

לשמור מוקיו אלא שי"ל דס"ז חכם לא קאי אכולהו ואחר ברכות ק"ש דערבית כתב הר"י והרא"ש בתשובה דהיינו אחר שומר עמו כו' וכמו בכונה ירושלים בבה"מ וכמו שבתב לקמן ס"ם רל"ו ובסי' רע"ו סעיף א' מתם כדעת הרמב"ם אלא שכ' ונהגו כו' וכתב הרל"ח שהוא ע"פ שבת אחרת דוחאי שברת הרמב"ם בכונה דוקא בברכות שבוכות דלבני נקבו בגמ' בונה ירושלים אלא דוקא בדבר שאין לה אחתה בראשונות עם האחרונות שיכול להפסיק ביניהם משא"כ ביתבח ויהללוך דהוי בשמוכות והוא דעת הטור שא"ע שכ' בסי' רע"ו שהרא"ש היה מוסב בהרמב"ם אעפ"כ כתב כאן לענות אמן אחר ישתבח ובסי' קי"א אחר גאל ישראל בלי שום חלוקה ומ"מ נהגו אלא לענות אמן אחר גאל ישראל ע"פ הזוהר וכמ"ש לקמן ר"ס קי"א : ועיין לקמן כו'. דשם כתב דמנהגן בכ"מ הוס' ומרדכי שם דנהגו אלא לענות כ"א בכונה ירושלים לבד ולא מדינא אלא שכן נהגו : ס"ד צריך כו'. הרי"ף והרא"ש ובעתה דבין ב"ש לישתבח לא יפסיק הבן שמוכות אלבן אינה מתחלת בברוך בתר"ש תוס' בברכות מ"ו ב' ופמתים ק"ד ב' וכמש"ל ר"ס ל"ד וכין ישתבח ליוצר גם כן בתר"ש בירושלמי ובש"ג ובברכות ק"ג בתתי' רפ"ב בתתי' קי"ח אחר גאולה לתפלה בתר"ש דף ב' וערב"י שם ובש ט' ב' ל"א ב' וכ"ש בתפלה בתר"ש ובש ל"א ב' : ואפי' כו'. ר"ל אע"ג דכין ישתבח ליוצר מוחר בתר"ש סי' ל"ד פעיף ג' לפי שהוא ענין אחר משא"כ כאן כנ"ל : ס"ה בין כו'. דלא עדיף מברכות ק"ש והלל וגם כ' התוס' שם ובש דלבני אינה מתחלת בברוך משום דשמוכות : ס"ו צריך כו'. בתר"ש בתר"ד אלא שהקורא כו' ותפ ג"כ בסי' קל"ב ס"ב בהג"ה ובשמגיש אל כו' ובס"ה בכ"מ בירושלמי ובש ס"ג ובברכות ק"ג בתתי' רפ"ב ובין גאולה לתפלה בתר"ש דף ב' : ואומרים כו'. כדי לסיים הלוויה הרא"ש ור"ל כדי לשלשלי הלוויה בתר הלוויה כמו בכל המזמורים שאחרי ההלוויה דבאן רוח פירקא הוא בתר"ש בפ' ע"פ עור בשם ר"ש ובל בו בשם בעל האשכול ;אומרים ג"כ בתחלה משום אלא פלוג ב"י וכ' בכל בו עוד ע"א ע' מ"א : וכופלין כו' וכן כו'. וכ"ל שז"ש בפ"ג דסוכה ל"ע א' ר' כופל בה כו' : כשמגיע כו'. ברכות ל"ד א' ב' ושתום' שם בד"ה מלמדין כו' : ונהגו כו'. לחומרא בעלמא וע"ל ר"ע ב"ג : ס"ח א"א כו'. ע' סוף ת"ש

הגר"א

לשמור מוקיו אלא שי"ל דס"ז חכם לא קאי אכולהו ואחר ברכות ק"ש דערבית כתב הר"י והרא"ש בתשובה דהיינו אחר שומר עמו כו' וכמו בכונה ירושלים בבה"מ וכמו שבתב לקמן ס"ם רל"ו ובסי' רע"ו סעיף א' מתם כדעת הרמב"ם אלא שכ' ונהגו כו' וכתב הרל"ח שהוא ע"פ שבת אחרת דוחאי שברת הרמב"ם בכונה דוקא בברכות שבוכות דלבני נקבו בגמ' בונה ירושלים אלא דוקא בדבר שאין לה אחתה בראשונות עם האחרונות שיכול להפסיק ביניהם משא"כ ביתבח ויהללוך דהוי בשמוכות והוא דעת הטור שא"ע שכ' בסי' רע"ו שהרא"ש היה מוסב בהרמב"ם אעפ"כ כתב כאן לענות אמן אחר ישתבח ובסי' קי"א אחר גאל ישראל בלי שום חלוקה ומ"מ נהגו אלא לענות אמן אחר גאל ישראל ע"פ הזוהר וכמ"ש לקמן ר"ס קי"א : ועיין לקמן כו'. דשם כתב דמנהגן בכ"מ הוס' ומרדכי שם דנהגו אלא לענות כ"א בכונה ירושלים לבד ולא מדינא אלא שכן נהגו : ס"ד צריך כו'. הרי"ף והרא"ש ובעתה דבין ב"ש לישתבח לא יפסיק הבן שמוכות אלבן אינה מתחלת בברוך בתר"ש תוס' בברכות מ"ו ב' ופמתים ק"ד ב' וכמש"ל ר"ס ל"ד וכין ישתבח ליוצר גם כן בתר"ש בירושלמי ובש ס"ג ובברכות ק"ג בתתי' רפ"ב ובין גאולה לתפלה בתר"ש דף ב' וערב"י שם ובש ט' ב' ל"א ב' וכ"ש בתפלה בתר"ש ובש ל"א ב' : ואפי' כו'. ר"ל אע"ג דכין ישתבח ליוצר מוחר בתר"ש סי' ל"ד פעיף ג' לפי שהוא ענין אחר משא"כ כאן כנ"ל : ס"ה בין כו'. דלא עדיף מברכות ק"ש והלל וגם כ' התוס' שם ובש דלבני אינה מתחלת בברוך משום דשמוכות : ס"ו צריך כו'. בתר"ש בתר"ד אלא שהקורא כו' ותפ ג"כ בסי' קל"ב ס"ב בהג"ה ובשמגיש אל כו' ובס"ה בכ"מ בירושלמי ובש ס"ג ובברכות ק"ג בתתי' רפ"ב ובין גאולה לתפלה בתר"ש דף ב' וערב"י שם ובש ט' ב' ל"א ב' וכ"ש בתפלה בתר"ש ובש ל"א ב' : ואומרים כו'. כדי לסיים הלוויה הרא"ש ור"ל כדי לשלשלי הלוויה בתר הלוויה כמו בכל המזמורים שאחרי ההלוויה דבאן רוח פירקא הוא בתר"ש בפ' ע"פ עור בשם ר"ש ובל בו בשם בעל האשכול ;אומרים ג"כ בתחלה משום אלא פלוג ב"י וכ' בכל בו עוד ע"א ע' מ"א : וכופלין כו' וכן כו'. וכ"ל שז"ש בפ"ג דסוכה ל"ע א' ר' כופל בה כו' : כשמגיע כו'. ברכות ל"ד א' ב' ושתום' שם בד"ה מלמדין כו' : ונהגו כו'. לחומרא בעלמא וע"ל ר"ע ב"ג : ס"ח א"א כו'. ע' סוף ת"ש

א"ח נא נב הלכות ברכות

תמהתי על שנהגו כיום המילה שאומר המוהל וברות ומחלק קלת פסוקים דהא אמרי' בפ"ק דברכות כל פ' דלא פסקי' משה באורייתא לא פסקי' עמ"ש סי' תכ"ב ס"ג וכ"ל הטעם דאמרי' בסוטה פ"ה משה אמר אשירה לה' והם אמרו אשירה לה' א"כ מתחלה נאמרה פסקי פסקי לכן אנן נמי אמרי' אותה כך והרוקח סי' שי"ט כתב תמה אחי ר' יחזקיה על שאומרים פ' יהללו את שם וגו' כשמכניסים הס"ת וכן פסוק וקרא זה אל זה ואמר ונתן שם טעם לדבר ע"ש וע"ש מכ"ל לחלק מאחר דבגמרא מפורש לאיסור ולמצוה טעם מלבינו עמ"ש ר"ם רפ"ב: י מזמור לתודה. יש מקומות שאומרי' מזמור לתודה כר"ה וי"כ משום דכתיב בו הריעו: לה' כל הארץ [כ"ה]: יא ולא בע"פ. שמא לא יוכלו לאכלו וילטרכו לשרפו ומה"ט א"א לאותו ואחר"כ יש מהגין לאומרו בעי"כ ובכה"מ כתב שיש שא"א לאותו בעט"כ ולא בע"כ וכ' רש"ל בתשובה סי' ס"ד דטעות גדול הוא דהרי בזמן המקדש היה י"ט בע"כ והיה מקריבין תודה. כתב בשורי כנה"ג בקלת מקומות מהגין בשאומרים מזמור שיר ליום השבת ביום טוב מדלגין מזמור שיר ליום השבת ומתחילין טוב להודות לה' כמ"ש הכ"י בשם א"ח אבל אין מוחשין לזה ואין לשנות דגם י"ט נקרא שבת כדאמרי' וספרפתם לכם ממחרת השבת וכ"כ הל"מ דגם ביום טוב אומרים הפסוק מזמור שיר ליום השבת וכ"כ הפר"ח: **נב** (ח) דומר'. המגיד הזהיר לבית יוסף לבוא לבה"כ בהשכמה כדי שיוכל להתפלל בסדר ולא בדילוג כי הטוב' כן מהפך הלימודות סידור האר"י והרב' אנשי מעשה נוהגים להתפלל בסדר מעטעם זה אפילו אם אי אפשר לבא לבה"כ אבל בתשובת חכם צבי סי' ל"ו כ' שמה שכתב בספר הזוהר שיש להתפלל על הסדר היינו בשאינו מתפלל עם הציבור אבל אם אי אפשר לבא לבה"כ ובא בשהציבור מתפלל כולי עלמא מודו דידלג כדי להתפלל עם הציבור ע"ש וכ"פ הפר"ח בסי' ס"ו: (ג) קרלו. נקוט כלל זה בידך דכל הללויי הם קודמין להודו לה' קרלו הבינו אם אבל אם שהם להתפלל הללויי והודו לה' קרלו תדם' הודו לה' קרלו מפני הללויי' דעיקר פסוקי דזמרה הם מתחל' לדוד עד בהתי"ה ויברך דוד גם כן קודם להודו לה' קרלו אבל לא קודם הללויי' עמ"ש: (ג) מלוקטים ובספר ל"ש פרק אין מודדין האריך בזה והעל' דאם יש שהות יאמר גם מזמור לתודה ע"ש: (ד) וברכותי'. ואם בא סמוך לק"ש אם יוכל בטוב לשיגיע להתפלל י"ח עם הציבור (ו) הברכות. לאחר התפלה כתב הפר"ח ומשמע לי דכל הברכות יוכל לברך חוץ מברכת המזיר המחזיר שמעון יתמן

מוסיפין ואנחנו נברכים עכ"ל רבינו כתב ב"י בשם א"ח יזהר לומר מי כמוך מאחר בקודם דגושה שאל"כ נמצא מחרף כמי שאומר ה' מיכה ומיכה הוא שנגב בשם ועשה הטגל של' ועבר בים צרה וא"ל מפ' כל עלמותי תאמרנה ה' מי כמוכ' שהיא רפויה שזה לא נאמר על הים ואין להזכיר עליו מיכה וכן יקרא ידמו כאבן הכ"ף דגושה שלא יהא נראה כאומר ידמוך אבן וכן עם זו גאלת הגימל דגושה שאם תהיה רפויה נר' כאומר לשון מגואל ונמצא מחרף עכ"ל:

נב (א) ומ"מ יאמר. פי' אחר התפלה: **נב** (א) אומר ש"ן. משמע דוקא הש"ן יאמר אותו מעומד אבל לא יחיד ואתן מו"מ ז"ל דעשה לדבר שאין צריך לעמידה מלד אמיר' ישתבח עמו אלא לפי של"ל אחריו קדיש מעומד וכשיאמר הש"ן ישתבח מיושב ילטרך להפסיק בעמידה בין ישתבח לקדיש שאחריו אבל לא משמע כן בהג"מ שמבי' ב"י וז"ל המספר בין ישתבח ליזור אור עבירה הוא בידו ולכך נהגו לומר ישתבח מעומד כמו יזור שהרי אסור להפסיק בתפיה עכ"ל. משמע דאכל אדם קלו וכבר כ' רמ"א בסי' כ"א שנהגו לעמוד כשאומרים ישתבח וכמהרי"ל כתוב שמהר"י סג"ל לא היה עומד לא לקדיש ולא לברכו אך כל קדיש שתפסו מעומד נשאר עומד עד שסיים אמן יהא כו' וכן ראיתי בם' כוונות

ט ט י מזמור לתודה יש לאומרו בנגינה שכל השירות עתידות ליבטל חוץ ממזמור לתודה: הגה *וא"א מזמור לתודה בשבת (ט) וי"ט [עור] או בימי פסח שאין תודה קריבה בהם משום חמץ יא ולא (י) בערב פסח וע"ל סי' תכ"ט ולא *בעיו"כ וע"ל סי' הר"ד וכן נהגו במדינות אלו [מנהגים]:

נב דין מי ששהה לבוא לב"ה עד ישתבח ובו ס"א:

א א אם בא לב"ה ומצא צבור בסוף פסוקי (א) דזמרה אומר ברוך שאמר עד מהולל בת שבחות ואח"כ תהלה לדוד עד מעתה ועד עולם הללויה ואח"כ הללו את ה' מן השמים עד לבני ישראל עם קרובו הללויה ואחר כך הללו אל בקדשו עד כל הנשמה תהלל יה: הגה ואם יש לו שהות יומר א יאמר הודו לה' (ב) קראו עד והוא רמוס וידלג עד והוא רמוס שקודם אחרי כי בתחיים אינן רק פסוקים (ג) מלוקטים [הגהות מיימוני פ"ז מהלכות תפלה] ואח"כ ישתבח ואח"כ יוצר וק"ש וברכותיה ויתפלל עם הצבור ב ואם אין שהות כ"כ ידלג גם מזמור הללו את ה' מן השמים: הגה ואם עוד אין שהות לא יאמר רק ברוך שאמר ותהלה לדוד וישתבח [הרא"ש והר"י פ' אין עומדין] גואם כבר התחילו הצבור יוצר ואין שהות לומר פסוקי דזמר' אפי' בדלוג יקרא ק"ש (ד) וברכותיה עם הצבור ויתפלל עמהם *ואח"כ יקרא כל פסוקי דזמר' א] בלא ברכ' שלפניה' ולא של (ה) אחריהם:

הגה (א) ומ"מ יאמר כל (ו) הברכות שמחויב לברך בבוקר [כל בו וב"י בשם מהרי"מ] כמו שנתבאר סי' מ"ו ומ"ז:

נג דין מי הראוי לירד לפני התיבה. ובו כו סעיפים:

א א (א) אומר שליח צבור *ישתבח א (א) מעומד:
ב ב ב אין לומר ישתבח אא"כ אמר ברוך שאמר וקצת פסוקי (ב) דזמרה:
ג ג ג אין לברך על עטיפת ציצית בין פסוקי דזמרה (ג) לישתבח אלא בין ישתבח ליוצר [וע"ל כלוס ועוד כ"ל דויברך דוד קודם להודו לה' מאחר שהסמ"ג הקדימו(°): אם התחילו הקהל ישתבח ישמע ישתבח מהסמ"ל (מנ"מ) ואם בא סמוך לק"ש שאם יכול להתחיל ביוצר שיגיע להתפלל י"ח עם הצבור יעשה דעיקר קפידא שיתפלל י"ח עם הצבור (הגהות י"כ):

נב כל הע"ו שבאים שביתתבא מן שיר ובאתה וכו' עד מעתה יאמר בנשימ' אחת (של"ה):א מעומד.כ' שיסמוך לו הקדיש מיד משמע דכשמתפלל (°)ביחיד א"ל לעמוד וה"ה בשבת שהחזן מנגן בא"י א"ל היחיד לעמוד כשאומר ישתבח (ב"ח) אבל בס"ס ל"א משמע דלריך לעמוד: ב אין לומר.דהיא ברכה אחרונה על פסוקי דזמרה כמ"ש ר ס כ"א: ג אין לברך. דהרי אפילו לצורך מצוה אסור להפסיק כמ"ש סי' כ"א ס"ד: יתמן

באר הגולה

רבי מתן פ בס:
לא הגבת מיימוני בשם ספר התרומה ב עור בשם רב נטרונאי ג עור בשם רבי יונה בשם רבותיו ד עור והגבת מיימוני פ"ז מה"ת וכל בו סי' כ"ז ב מהרי"ן חביב ומהרי"ל ג ב"י:

עטרת זקנים

* ואין לומרים מזמור לתודה בשבת ויום טוב ומוסיפין בכאן ע' מזמורי' שאין לו' הסמים מספרים בחול וכזרא' מדברי הזוהר ב"י בסי' נ': * בעי"כ אין לומרים מזמור לתודה. וי"ל שאין לומרים גם כן לא בעט"כ ולא בע"כ (הגה' מנהגי' הלכות ע"כ ס"ה) י"ל שהוא טעות שאם יבוא כ"ה אז יקריבו קרבנות ויהיה ע"כ לשנון ולשמחה. ואם לא יתעבה (מהרש"ל בש"ת סי' ד'): נב * ואח"כ יקרא כל פסוקי דזמרה כו' וזה שאינו אומר פסוקי דזמרה אחר התפל' כל עיקר (הגהת מהרש"ל בשם לקוטי הפרדס) והעיקר נראה שיכול לקרות פסוקי דזמרה אחר תפלה בלא ברכה כיון דאומריסבלא ברכה אינו אלא בקורא בתורה ולא כמסכר שבחיו של הש"י אחר התפלה:
נג * ישתבח אומר הש"ן מעומד כדי שלא להפסיק בין ישתבח לקדיש (ה"י) מזה נתפשט המנהג שהקהל

אשל אברהם

א] בלא ברכה. לפי שלדעת הגאונים לא נתקנה פסוקי דזמרה כלל כ"א קודם התפל' אלא דרכותיהו לרפתי' כתבו בדין כך ובין כך אומריס אותה דרך פסר דבר עכ"פ אין לברך לפניהם ולאחריהם ה' רמב"ן סי' קנ"ח:

חתם סופר

הרוחות שבעולם אין מזיין אותו ממקומו וק"ל:

סי' נא במג"א ס"ק ט' תמהתי ג"ב עיין תשובות ח"ם או"ח סי' י' [שם מביא בשם מחותני הרב מוה' יוסף לעהמאן זצ"ל מאמשטרדם ישוב לקושית הרשב"א בברכות דף י"ד ע"ב במערבא ערבית דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ד' אלקיכם והא כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ע"ש ותירץ הרב הנ"ל שזה הוא מקרא מלא בפרשת אחרי בתחל' פרשת עריות כי שם נאמר דיבר ד' אל משה לאמור דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ד' אלקיכם ע"ש. וקלסיה אח"ם וכתב שתירוץ זה הוא

שערי תשובה

אשמים וצ"ל שמי השמים בלא ו' ע"ש: (ט) וי"ט עבה"ט וכתב בש"ן שהיד אחרן כ' בשם מהר"י סרוק לו' מזמור לתודה מעומד. וכתב שלפי מש"ל בפרשת התמיד שיאמר מעומד אבל באמת ליתא כמ"ש. סי' מ"ח גם מבואר בס' הכוונות שאחר אמירת ברוך שאמר מעומד ישב ויאמר מזמור לתודה מיושב ע"ש:

סי' נב (א) דומרה עבה"ט. ובש"צ כתב בשם מ"ח דאין חילוק בזה דאפילו מי שאינו רגיל להתפלל בתמידות עם הציבור שאינו משכים כ"כ מ"מ אם אירע לו איזה פעם שבא לבה"כ ומצא צבור בסוף פר"ז יעשה כמ"ש בש"ע דעכ"פ יש לו לזכות בפעם זה כו' ובס' יוסף אומץ כתב על דברי הש"ע שמי שאינו חרד להשכים לתפלה ואם יתפלל כנ"ל אז על הרוב לא יוכל לו' הזמירות הקבועים קודם תפלה ויפסיד ברכת ב"ש וישתבח אז אין לו לשנות מטבע שטבעו חכמים בברכות ובש"צ כתב דהב"י לא קאמר אלא בבה"נ שעל הרוב כו' ונם שלא הקפיד רק על ברכת ב"ש וישתבח דהיינו שהוא מתאחר עד שיצטרך להתחיל יוצר אור שמפסיד הברכות לגמרי אבל מי שי"ל הברכות עם קצת זמירות יש לו לעשות כהש"ע וכמ"ש הח"צ ז"ל ע"ש. ואמנם כ"ז מיירי במתאחר אבל מי שדרכו להתפלל במתון ובכוונה ואף שבא בתחלת התפלה אין יכול להתפלל בשוה לא יועיל להתפלל עמהם יחד כיון שהוא מתנהל לאט ובמתון ואם יתפלל עמהם בשוה יפסיד הכוונה מותר לו להתפלל על הסדר ויראה לכוין וקדושה יאמר עמהם בין הפרקים ולא יעמוד באמצע הפרק וכל לבבות דורש ה': (ו) הברכות עבה"ט. ועיין לעיל סי' ו' על דברי הפר"ח אלו:

סי' נג (א) מעומד עבה"ט. ומ"ש עיין ט"ז משמע דעתו כהב"ח דיחיד א"צ לעמוד רק הש"ן מפני ההפסק ודברי הט"ז בזה מחוסרים ביאור ומבוארים בדברי אפרים. וע' בש"ן שהרב ז"ל כ' שאין לעמוד שסודו מיושב כנודע: ומ"ש שיאמר הט"ו שבחים בנשימה אחת ובש"צ כתב דלא משמע כן בזוהר פרשת תרומה אלא בממסיק בדבור דוקא הדברים אמורים ונם כתב שראה בירושלים ספר הכוונות כת"י ממהרח"ו ז"ל דצ"ל בסיום הברכה מלך אל חי העולמים ואין לו' ובכן ישתבח כו' רק בשבת ע"ש: (ג) לישתבח.

יתמן' דעיקר קפידא שיתפלל י"ח עם הציבור הגהות י"ב מ"ל. (ה) אחריהם. דהיינו ברוך שאמר וישתבח: וכו' שבבר ילא בברכת מתי המתים כמש"ל סימן מ"ו ס"ד ל':

נג (ח) מעומד. משמע דיחיד ל"ל לעמוד.וה"ה בשבת שהחזן מנגן בא"י ל"ל היחיד לעמוד כשאומר ישתבח ב"ח.אבל בס"ס ל"ל משמע דלריך לעמוד עט"ז: כל הט"ו שבחים בנשימה מן שיר ובאתה וכו' עד מעתה יאמר בנשימה א' ואינם אלא ט' שבחים יד אחרון ועיין בספר מגנת אהרן ובמ"ל פסוקי דזמר' ולא כמוהן שמאחלין מושתבח שמברכין ברכ' לבטל'. מי שבא לבה"כ בשעה שהש"ן מתחיל ישתבח ואם יאמר ברוך שאמר ותהלה לדוד לא יוכל להתפלל עם הציבור וישתבח לבדו גם כן אין לאומר'. טוב הוא שישתוק וישמע ישתבח מהש"ן ויענ' אמן ויתפלל אז עם הציבור מעט"מ ע"ש מ"ל: (ג) לישתבח עיין בתשובת גינת ורדים חלק א"ח כלל א' סי' כ"ל ל' סי' כ"ל ע"ב ע"ש ולפי מ"ש לעיל בסי' כ"ה ס"ק ט"ז בשם המ"ל משמע דלריך לברך וע"ל סי' מ' סעיף י"ד. מבור שאומרי' תהלי' בבה"כ ואירע שלא היה מנין קודם ברוך שאמר אסור לומר קדיש בתוך פסוקי דזמר' תשובת פני יהושע חלק

ביאור הגר"א

סוף תיקון ג' קל"ט א': **סי"ט שכל השירות כו'.** מ"ר פ' לו פ"ע ופ' אמור פ' כ"ז ר' פנחס ור' לוי ור' יוחנן בשם ר' מנחם דגלית לעתיד לבא כל הקרבנות בטלין וקרבן תודה אינה בטלה כל התפלות בטלות בהודאה אינה בטלה הדא דכתיב קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות וגו' זו הודאה מביאים תודה בית ה' זה קרבן תודה וכן דוד אומר עלי חלבים מדריך אשלם תודות לך תודה אין כתיב כאן אלא תודות בהודאה וקרבן תודה: **וא"א כו'.** שאין קריבה בכולה כמ"ש בס"ב די"ט י"ב ב':

סי' נב תהלה כו'. כמ"ש בפ"א דברכות: **ואח"כ הללו כו'.** בפירש"י בפ"ז דשבת שהן הן פסוקי דזמרה. הג"מ: **ואם יש כו'.** ר"ל אחר שאמר כל הללויה שהן קודמין כמ"ש הרי"ף ורמב"ם ורא"ש שהן הן פסוקי דזמרה שאמרו שם כ"כ שבולי לקט בשם מ"ם וכ"כ סמ"ג ועור בשם הגאונים כפי': **אם עוד כו'.** כמ"ש בפ"א דברכות: **ואם כבר כו'.** כמ"ש בפ"א דברכות: **ואח"כ כו'.** הגאונים כתבו אלא יקרא כלל כי לא נתקנה אלא קודם תפלה כמ"ש בפ"ה וכפ"א דע"ז אלא אינו אומר בקורא בתורה. ב"י: **ומ"מ כו'.** ר"ל אחר התפלה ור"ל שחייב לאחרה שנעבר בהלכה רבה והוא שאמר על אחר מאא"כ בשאר סי' נג ס"א אומר כו'. להמיך לקדיש אסור להפסיק ביניהן הג"מ וש"פ בב"ל: ס"ה אין כו'. דהיא ברכה אחרונה בב"ל:

הגהות רעק"א

סי' ס"ד מבואר דלא כ"כ. אלא דאין לומר פסוק אחרי יוצרי רק במנחה דלא נתקן אלא כדי שיהא שעה אי' ואח"כ יתפלל. אבל בשחרית אינו אומר. ומתחיל ההלל לדוד. ומסיימיתן בפסוק ואמרו נערך כדי לשלולי הללויה בתר הללויה. ובמנחה אף דלא אמרינן כן. מ"מ כיון דמתחיל בפסוק אחרי יוצרי יהללוך סלה ראוי לסיים בהללויה. אלא דבסדר קדושה ובא לגיון דמתחיל ההלל לדוד ומסיים בהללא ה' יודוך פי אינו אומר ואמרו נערך עיי"ש. וכ"כ בס' מאמר מרדכי: מג"א ס"ק ז' הכ"ף רפויה. ע' בספר בהגות אור להגאון פת"ש ז"ל פ' ויחי:

סי' נ"ב סעיף א' כל פסוקי דזמרה בלא ברכה. אם טעה בתפלה זו ולא אמר מטיב הרוח וכדומה בענין צריך לחזור ולהתפלל. י"ל דיאמר תחלה פסוקי דזמרה בברכה.לפניה ולאחריה:

סי' נ"ב סעיף ב' אלא דאין נוהגין לומר. עוד הוא שיברך עליו בין ישתבח ליומר מטיפסיק בין האמירות לישתבח דעלייהו קאי. ובברכה אחרונה דידהו הוא. עכ"ל לבוש. מ"כ י"ל דוקא בין באמירות לישתבח הבדבה קאי עלייהו ואין ראוי שיהא הפסק ביניס לברכה אחרונה ראוי לבוים סמוך להמנוה אבל מקודם לזה בפסוקי דזמרה עכ"פ בין הפרקים מניח הטלית ומברך. כיון דאפי' בין הפרקים בק"ס ס"ל לסתבר סי' ס"ו דמניח ומברך. ואף לברמ"א שם דאינו מברך. מ"מ בהגהה מוחר. מ"כ מכ"ש דבפסוקי דזמרה בין הפרקי'. אמנם מלשון ד"מ כאן על דברי הכל בו דבל אלא הניח הטלית קודם ב"ש ימתין עד אחר ישתבח אינים הטלית ויברך. ואפשר דלענין זה מחיר יותר בפסוקי דזמרה מברכה ק"ש. כיון דיש הקנה לבמתין בזה עד אחר ישתבח. דאין קפידא כ"כ לומר פסוקי דזמרה בלא טלית. ומה"ע י"ל דגם לתפלין אף הברמ"א פסק סי' ס"ו דבתפילין אפי' בהאמת מברך. מ"מ י"ל בפסוקי דזמרה אינו מניחם כיון דאפשר עד אחר ישתבח וצ"ע לדינא: שם בחב"ה קודם שיתחיל ישתבח וכו'. ואם לא בא לידי הטלית עד אחר ישתבח מתעטף ומברך קודם מנ"א סי' נ"ד סק"ד:

מחצית

סי' קי"ג ר"ל דהא הטעם דאין להוסיף על הכריעות שתקנו חז"ל בדאית' סי' קי"ג ושם כתב מ"א ז"ל ואפשר שיהה מעט במ"ם ס"ם נ"א א"כ ר"ל דוקי מעומד שתמי שוהה כדיינו עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה משא"כ מיושב א"א לשחות כשיעור הזה וה"ל שהיה מועטת וזרי: (ס"ק פ') ולויברך דוד כו' פ' כי בא סוס פרעה דהוא ג"כ שייך לשירה ובמ"ש הרמב"ם בהל' ס"ת שגם פסוק הזה צריך לכתוב תמונת השירה והטעם שאין אומרים פ' כי בא סוס כו' אפשר סומכים על הרמב"ן בפ' החומש פ' בשלח שהבי' דברי הר"א שגם הוא ס"ל דפ' כי בא סוס כו' הוא מדברי השירה והרמב"ן חלק עליו שאינו מדברי השירה וכן נמי' הרבה ס"ת שפסוק זה אינו כתב בתמונת השיר.אעפ"כ אינם רגוי לנהוג בס"ת ע"פ דברי הרמב"ם לכתוב אותו פ' ג"כ בתמונת השירה. כי אנו סומכים עליו בכ"מ בדיני כתיבת ס"ת בשאר פסוקים אולם האומרים פ' כי בא סוס כו' אין רגוי שיכפלו פ' ה' ימלוך כו' דלדידהו פ' ה' ימלוך כו' אינו סוף השירה ולאו להם לכפול פסוק כי בא סוס כו' ובכל דברים כיוצ' בזה הטוב בעיני ה' הלבנ לכת: ועיין בהרב"י. במנין שמות הוי"ה: ומחלק קלת פסוקים. שהמוהל אומר קלת פסוק והסנדק אומר קלת פסוק הנשאר כן הוא מנהג אשכנזי שמעתי (ס"ק יא) ולא בע"פ שמא כו' דבפסח הטעם כיון שיש בו בלחמי תודה עשר תלות חמץ ובשבת וי"ט משום דנדרים ונדבות אין קרבים בי"ט. בע"פ הטעם כיון דזמן אכילת תודה ולחמה ליום ולילה דהיינו ביום

באר היטב

אלא יוצי' מפיו כאלו מוהה מעות. ד"מ. וכתב ר"י סמיך מי שאינו מלובש היטב יתפלל בביתו בחורף בשמח: (ט) ויום טוב. לפי שאין תודה קריב' בהם. ויש מקומות שאומרים מזמור לתוד' בר"ה וי"ה משום דכתיב בו הריעו לה' כל הארץ כנה"ג: (י) בע"פ. שמא לא יוכלו לאוכלו וילטרכו לשרפו ומה"ט א"א אותו בעי"כ וכשיורי כה"ג כתב ומהגינו לאומרו בע"פ ובכ"ה דפסח ע"ש ובהגמ"כ כתב שא"א אותו בעט"כ ולא בע"כ וכ' רש"ל בתשובו' סי' ס"ד דטעות גדול הוא דהרי בזמן המקדש היה י"ט בע"כ והיה מקריבין תודה. כתב בשורי כנה"ג בקלת מקומות מהגין בשאומרים מזמור שיר ליום השבת ביום טוב מדלגין מזמור שיר ליום השבת ומתחילין טוב להודות לה' כמ"ש הכ"י בשם א"ח ואין חוששין לזה ואין לשנות דגם י"ט נקרא שבת כדאמרי' וספרפתם לכם ממחרת השבת וכ"כ הל"מ דגם ביום טוב אומרים הפסוק מזמור שיר ליום השבת וכ"כ הפר"ח: **נב** (ח) דומר'. המגיד הזהיר לבית יוסף לבוא לבה"כ בהשכמה כדי שיוכל להתפלל בסדר ולא בדילוג כי הטוב' כן מהפך הלימודות סידור האר"י והרב' אנשי מעשה נוהגים להתפלל בסדר מעטעם זה אפילו אם אי אפשר לבא לבה"כ אבל אם אי אפשר לבא לבה"כ ובא בשהציבור מתפלל כולי עלמא מודו דידלג כדי להתפלל עם הציבור ע"ש וכ"פ הפר"ח בסי' ס"ו: (ג) קרלו. נקוט כלל זה בידך דכל הללויי הם קודמין להודו לה' קרלו הבינו אם אבל אם שהם להתפלל הללויי והודו לה' קרלו תדם' הודו לה' קרלו מפני הללויי' דעיקר פסוקי דזמר' הם מתחל' לדוד עד בהתי"ה ויברך דוד גם כן קודם להודו לה' קרלו אבל לא קודם הללויי' עמ"ש: (ג) מלוקטים ובספר ל"ש פרק אין מודדין האריך בזה והעל' דאם יש שהות יאמר גם מזמור לתודה ע"ש: (ד) וברכותי'. ואם בא סמוך לק"ש אם יוכל בטוב לשיגיע להתפלל י"ח עם הציבור (ו) הברכות. לאחר התפלה כתב הפר"ח ומשמע לי דכל הברכות יוכל לברך חוץ מברכת המזיר המחזיר שמעון יתמן

לבושי שרד

סימן נב מ"א (°) אם התחילו הקהל. ר"ל שבא בשת שהתחילו ישתבח דאז אינו אומר ישתבח אלא יתחיל מברכת יוצר עם הצבור אעפ"כ ראוי לו שישמע ברכת ישתבח מהש"ן עיין אליהו רבא:
סי' נג מ"א סק"א (°) ביחיד א"ל מפרש דגם כל הצבור צריכים לעמוד בישתבח כדי לשמוע תיקון הקדיש אחריו ואא יפערבב להפסיק לעמוד בין ישתבח להקדיש. אלא כשמתפלל ביחיד א"ל לעמוד ואפי' בצבור דוקא בחול צריכין לעמוד בהתחל'

חכמת שלמה

שבפסוקי דזמרה כופלין הללויה וממתינין בהמותר על החזן ותמה דהרי כל פסוקא דלא פסקי' משה באורייתא אנן לא פסקינן. ואני אומר ח"ו לקרוא תגר על מנהג ישראל כי מלבד דיש כמה מנהגים דמחלקין הפסוק כש"ש המנ"א כמה דברים וי"ל דהם ס"ל דדוקא באורייתא לא פסקינן אבל בנביאים וכתובים פסקינן וכעין דס"ל לכמה פוסקים לענין דברים שבכתב א"א רשאי לו' בע"פ דהוי נמי כתורה דוקא כן י"ל בזה ומלבד זה נראה דא"ש דכיון דכאן מסיימים בהללויה א"כ אף שחוזר ואומר הללויה דהוי התחלת הפסוק שאחריו די"ל דלמא כופל התיבה שלפניו רק היכא דניכר ההפסק אז לא פסקינן אבל היכי דאינו ניכר ההפסק שפיר פסקינן רק לכפול התיבה באמת אינו רשאי דהוי כאומר שמע שמע דמשתקין אותו אך זה בכוונה תליא מלתא אם באמת כופל אז אסור דמחזי ח"ו כשתי רשויות אבל כאן לפי האמת אין כוונתו לכפול רק הוי התחלה ממומור שאחריו וא"כ לפי האמת אין כאן כפילא ופסוקי נמי לא נחשב כיון די"ל שהוא כופל התיבה שלפניו ומנ"ל לאסור בכה"נ. ומצאתי און לי בב"י [סי' נ"א] שדעת קצת ראשונים לכפול כל פסוק שבכל סוף קפיטיל בזה רק קצת ערערו מכח דהוי כאומר שמע שמע ע"ש א"כ נראה דעשו כן בכוונה להיות פשר בין הדיעות דלכפול רק תיבה אחרונה והוא התחלת קפיטיל השני אינו דומה לשמע שמע ואינו דומה להפסק פסוק באמצע [והמעיין בב"ח סי' זה מ"ש בטעם דאומרים ואנחנו נברך יה דאל"כ א"צ להמשיך הללויה דריש פסקא שאחריו אדלעיל יראה כוונתו כמ"ש דאם לא היה מסיים בהללויה לא היה אפשר להמשיכו לעיל מכח הא"א למפסק הכתוב אך אם מסיימין בהללויה אפשר למשכו למעלה מטעם הנ"ל] והנה לישראל כי מנהגם תורה היא ואיש ודו"ק ואם אינם בניאים בני נביאים אם יהי חלקי עמהם לעוה"ב אמן:

השאל

שחיעתו ולילה שלאחריו ובע"פ מחצות היום מדאורי' אסור בחמץ ואסור לגרוס לסדשים שיבאו לידי שריפה דהיינו לטעם בזמן אכילתן ולעולם לשרפו:
סימן נב ז"ל הסמ"ג כו' עד לשם תפלתרתך. כי עד לכן הפסוקים הם מדברי הימים ואח"כ מתחילים פסוקים מנחמיה: אבל כו' דמסמ"ו שפתב לומר ויברך דוד ולדלג כל הללויה עד הללו אל בקדשו. משמע דס"ל דויברך דוד קודם לכל הללויה חוץ מהללו אל כו' אבל משאר פוסקים נר' היפוך: (ס"ק ל) יאמר כו' קודם לשאר הללויה מדלא הזכיר שיאמר שאר הללויה משמע דמיירי שאין לו שהות כ"כ ואעפ"כ כתב שיאמר הודו ולא שאר הללויה. שהרי לא הזכיר אח"כ משאר הללויי ר"ל א"ח דס"ל דהודו קודם לשאר הללויה. ומיירי שאין לו שהות לומר שאר הללויה ואמר שיאמר הודו ה"ל לכתוב אח"כ ואם יש לו שהות יותר יאמר גם שאר הללויה א"ר ס"ל שאר הללויה מלת' דפסוקי' דקודם להודו ומרוב פסיעותו בעינו לא הוצרך להזכיר דבר זה וא"כ מ"ש רמ"א ואם יש שהות יותר פי' אחר שאמר כל הללויה. מאחר שהסמ"ג הקדימו לכל הללויה אף דלא קי"ל כוותיה עכ"פ בהא יש לפסוק כוותיה להקדימו להודו: דעיקר קפידא כו' אף שלא יקרא ק"ש עם הציבור. ודע שמה שסיים רמ"א יאמר כל הברכות. ר"ל חוץ מברכת התורה כמ"ש סימן מ"ז ס"ז ח': סי' נג (ס"ק ח) מעומד כו' משמע כשמתפלל ביחיד. דודאי כשמתפלל בצבור גם ביחיד צריך לעמוד כמו

מהאר"י ז"ל וכ"ל שנסכטור והש"ע לא נתכוונו שצריך לעמוד בתמיד' ישתבח אלא נתכוונו שהש"ץ צריך לעמוד לפני התיבה בהתחלתו לומר ברכו יקדים עצמו בתמידית ישתבח שיאמר ג"ז בעמידה כדי שיהיה זה מצורף אל מה שאומר אחריו כלי הפסק:(ב) מפני כבוד הצבור.כ"כ הרמב"ם וכב"י דלפ"ז אם הצבור רוצים למחול על כבודם שפיר דמי לקבלו אלא דהרא"ש לא ס"ל הכי ודבריו תמוהים דודאי אף להרמב"ם לא מהני מחילה דודאי כבוד הצבור זה הוא כבוד שמיסתמכוי' לכבד הש"י בש"ץ שהוא רואי להיות מלין בעד הקהל עגדו ית' וזהו מוכח ממ"ש בפרק הניזקין שאין קורין בחומשין בצבור מפני כבוד הצבור.ובסי'קמ"ג כתבו הפוסקי' סתם אין קורין בחומשים בצבור ולא זכרו טעם דכבוד צבור ואם איתא דמהני מחיל' היה להם להזכיר הטעם כדי שלמוד מזה דמהני מחילה אלא ודאי שלא מהני מחילה בדברים אלו שנוגעים בכבוד שמים :

(ג) אבל באמרתי כו'. בב"י מביא דעת התוס' פ' לולב הגזול דלירד בתעניות ומעמדות הוי כמו ש"ץ קבוע ולריך שיתמל' זקנו דוקא וכ"כ הרשב"א והרא"ש : בטור כתוב בשם הרא"ש שאין מעלות הש"ץ תלוי בימות משפחה דלא הוא מן משפחה בזוה ולדיק טוב לקרב מזרע רחוקים שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב וכ' רש"ל מ"מ אם שניהם שוים בודאי מיותם קודם לשאינו מיותם כי אינו דומה תפלת לדיק בן לדיק כו' עכ"ל . ולענד"ע מדכתב הרא"ש טוב לקרב מזרע רחוקים ש"מ שיש כאן עוד אחר מזרע שאינם רחוקים דלשון טוב לקרב משמע שיש ברירה ואפ"ה טוב לקרב זה שהוא אינו מיותם כדי לקרבו לאותו זרע לשכינה (°) דרחמנא לבא בעי ותהיה תפלתו נשמעת יותר מלדיק בן לדיק וזה נלמד מפסוק לרחוק ולקרוב כנ"ל:(ד) לעתים ידועים.דזה הוה קביעות לאותם העתים ופשוט

(°) עי' סי' קכ"א

סרים

ד ימתין הש"ץ . אבל היחיד יאמר ישתבח מיד וכן בשבת אם נמר פסוקי דזמרה קודם הש"ץ יאמר ישתבח מיד: ה ויתחוק . פי' שלא יפסיק בדבור וכתב ר"מ מינץ סי' ח' בשם מהרי"ל דיכול להמתין אלי שעה עם ישתבח דזהו (°) שיעור כדי לגמור כולה דא"ל לחזור לראש לכ"ע ועי"ש ס"ה. ומ"מ כ"ל דאפילו שהה ממתת אוכם כדי לגמור כולה (°) א"ל לחזור לראש עמ"ש סי' קפ"ג : ז ש"ל צריך כו' . עסי' תקע"ט נכי תענית בעיון עוד דברים בהנה והכל לפי הענין : ו אפי' בילדותו.היינו שלא למנותו לבתחלה אבל אין מעבירין אותו אפילו זה וכשיולא עליו ש"ר עתה והוא קלא דלא פסק אפי'יחיד יכול למחות להעבירו(רא"ש א"ב סי' מ"א) ע"ל סב"ה כל שבבר העבירוהו ועמד כך ימים ושנים בהסכמת הקהל ורוצים למנותו הוי עכשיו בתחלת קבלה ואפי' מיעוט יכולין למחות (רא"ש א"ב סי' כ"ז ורשד"מ ומ"ל א"ר סי' ע"ז)אם המוחים הם המנה גים הוי כאלו מוחים כל הקהל אם לא במקום שיש בוריים ויש מרם שלא לבטל מנוגם גזירתם אז אינמוטיל מחאת הפרנסי' [מ"ל שם]ראוי שש"ציהיה לו בגדים אחרוכים שלא ירמה רגליו ויכנס לב"ה ראשון ויצא אחרון (רמ"מ סי' ח') : ח מותר להיות ש"ץ.דלא מקרי אין פרקו מה אלא דוקא שהיה מועד לעשות דברים שאינם מהוגנים אבל מי שבמה לידו שגגת מעשה ומתחרט הרי זה לדיק גמור לכל (ד"מ מ"ז) ומזה הלשון משמע דאפי' עבר פעם א' כמזיד ושב שרי עד שיהא מועד לכך ועכי"ד סי' כ' וא"ע למה כ' רמ"א דכמזיד לא ור"א ששון סי' קכ"ז כ' בשם רא"ש סי' פ"ז דאפי' המיר ושב יכול להיות ש"ל קבוע וכ"כ בכ"ה בשם מהר"א בתשו' כ"י סי' ג' ועיין רא"ש א"ב סי' מ"ב והרי"ט ובמ"ל א"א סי"ח כ' דמי שנעשה תונר וחזר יכול להיות ש"ץ לכ"ע ורש"ל בתשו' סי' כ' כתב דלא בעינן כל המדות אלא בת"ל ע"ש ועיין בתשו' י"ש הלוי א"ד סי' כ"ה ורש"ך א"ב סי' ק"ז ש"ץ שיצא פעמים רבות טריפה מתחת ידו מסלקין אותו מש"ץ (מ"ן א"ב סי' ע"ה) ועיין ברש"ל סי' כ' וכ"ל דאם עבר עבירה באונס לכ"ע מותר וכמ"ש סי' קכ"ח. טוב לחזור אחר ש"ץ בן לדיק תפלת לדיק בן לדיק כו' (כ"ח רש"ל) מי שנפלו זרועותיו מותר להיות ש"ץ שדרך הקב"ה להשתמש בכלים שבורים כדאמר במדרש וירא אלא שיהיה ש"ץ טיפש (רש"ל פ"ק דחולין) אבל בזהר אמור ע' קע"ג מי' דהא דקב"ה משתמש בכלים שבורים היינו דבא ושפל רוח אבל מי שיש בו מוס הוא פגום ע"ש שהאריך בזה ולכן כהן בעל מום פסול לעבודה וא"כ גם בש"ץ יש ליזהר. ועוד הקריבהו נא לפחתך וגו':ט מפני כבוד הצבור.ואם רצו הצבור למחול על כבודם רשאים הרמב"ם).אבל ממ"ש בסמוך שלא יתמנה מפי הצבור משמע אפי' הצבור מוחלין אסור וכ"כ הב"ח עב"י ומ"מ לכתחלה אין לעשות כן ולענין תעניות משמע בסימן תקע"ט דבעי' זקן ממש דלא כדמשמע בתו' דמגילה דבתמנלא זקנו סגי . י משהביא כ' שערות. וכל שבא לכלל י"ג אין מדקדקין בשערות כמ"ש סי' כ"ה ס"ה :

סרים

מבלל הדת בילדותו ושב בתשובה שלית' כשר (מהרש"ל ש"ש סי' כ') ואין כוון להעביר ש"ץ קבוע בשביל אחר שקולו ערב אלא ישרתו שיהם בלאחד(מהר"ל ש"ש סי' ע"ו) ואם העבירו אותו אין מחזירין אותו אלא בתשובה ידוע לן: * אין ממנין ש"ץ אלא שבתחלה זקנו מפני כבוד הצבור כו'. ואפשר רוצי' לתחול על כבודם לא מהני וכן בכל מקום שהקנו חז"ל מפני כבוד הצבור אין בידם לבטל לגבול ס"ת בלבור וכן קטן לא ישא כפיו(מורי נב"ח) וכן משמע בב"י וכן כ'הרא"ש והרשב"א והר"ן ותוס"פוף פ' לולב הגזול ולא כתוס' ספ"ק דחולין דמשמע מדבריהם דבר' : * אבל בתקרתי משהביא שתי שערות כו' ואם הוא בן י"ג שנים ויוס אחד יכול להתפלל בתקרתי אבל בדיק' אחר בשערות דסמיכין תרוב שיש לבם שערו' (מהרמ"ו) וי"א אבל אין ירד לפני התיבה בר"ה וכי"כ אז בשת ה"ו כ"א אבל אם אינו מגן י"ח ולמעלה : [כ"י בשם מ"ם פי"ד וכ"י פ' הקורא עומד] :

°עי' סי' קכ"ח

ד' תענית ע"ז ה עור ו חולין כ"ל ז תשובת רא"ש כלל ד' ח רשב"א והר"ן ותשובת רא"ש כלל ד' ט ב"י מדברי הרמב"ספע"ו מה'תפלה וע"מס' סופרי'

אשר אברהם

ב] מגין . כי דבר שאומריס עליו

הגהות רעק"א

מג"א סק"ח דאפי' המיר ושב יכול

חתם סופר

אמת בלי ספק לדינן אלא שמיישב גם כן למה לא תירץ הרשב"א כן. ועיין שם עוד מ"ש ליישב המנהג דמתחילין קידוש ליל שבת בזייחי ערב ויהי בקר יום הששי והוא באמצע הפסוק וכתב מפני צידוף שם הויה שבר"ת יום ה'ששי ויכולו השמים ולא נכון להתחיל יום הששי שאין בו משמעות של כלום והוצרכו לצרף ויהי ערב וכו' ובתחלת הקרא ויראו אלקים וכו' והנה טוב מאד לא נכון להתחיל בליל שבת קודש מפני דרשת חז"ל טוב מאוד זה המות והשתא דלא אפשר בענין אחר שרי למפסק הקרא כן י"ל המנהג) :

סי' נג במחבר סעיף ד' עיין היטב בישש"ש פ"ק

דחולין מסי' מ"ש ואילך ומט"מ סי' ס' ועיין שיורי כנה"ג דכתב כשזינתה בתו מן הנשואין פסול לש"ץ ועיין לקמן סי' קכ"ח נבי כהן כתב הוא שאין נוהגין לפסול כהן משום בתו. ואולי יש לחלק בין כהן לש"ץ ועיין בתשובתי : (שם במג"א) ס"ק

עטרת זקנים

ושבים בשבת בשעה שאומריס ישתבח לפי שהחזן מגגן בסוף ברכת ישתבח ואין עומדים עד שמתחיל הקדיש אבל בחול עומדים גם הקהל עם הש"ץ כדי לשמוע הקדיש מעומד מפי הש"ץולענו' מיד אמ"ן גם כן מעומד אבל משום ברכה של ישתבח אין לריך לעמוד מ"מ נוהגים אנשי מעשה לעמוד בשאומריס ישתבח בין בשבת בין בחול ואפי' ב"ח ד' וכן כל דבר שבקדושה לריך לעמוד בת"ש בירושלמי ע"פ דבר אלקים לי אלך המלך ויקם ולעיל בפי' ח' כתבתי שלריך לעמוד לכל ברכת המלוה רק לברכת הנהנין א"ל לעמוד : * ויש לו נשימות וקולו ערב כתוב בספיקתא כבד ה' אלוהי קרי ביה מגרונך שאם היה קולך ערב עמוד וכבד ה' מקולך ואם אינו הגון ויניחו אותן להתפלל משום נשימות קולו אין הקב"ה מקבל תפלתו שנא' נתנה עלי בקול' על כן שמתחי': * שנער עבירה בשוגג כגון שהרג את הנפש כו' אבל אם עשה בזדון אין מועיל לו תשובה להיות כשר לש"ץ אבל אם עבר אחר עב ירות בין אדם למקום שיועלת לו תשובה ביום הכפורים ואם לא עבר אחר עב ירות בין אדם למקום שיועלת

באר היטב

א"ח סי' ה' וע"ל סי' כ"א ס"ק ג' מש"ם בשם מקור ברוך : (ד) הש"ץ . אבל היחיד יאמר ישתבח מיד וכן בשבת אם נמר פסוקי דזמרי' קודם הש"ץ יאמר ישתבח מיד . מגן אברהם : (ה) ויתחוק . פי' שלא יפסיק בדיבור ויוכל להמתין אלי שעה עם ישתבח מהר"מ מינץ וכ' מ"א ל"ל דאפילו שהה ממתת אוכם כדי לגמור כולו א"ל לחזור לראש : (ו) הגון . כתב מהר"ש מינץ בגדי ש"ל לריכים שיהיו נקיים כלי אלכלך ורבב ובגדיו יהיו אחוכים שלא יראו רגליו ויכנס לב"ה ראשון ויצא אחרון ע"ש סימן פ"א ולא יהא טפש וסכל אלא שיהא שיוכל לדבר בשבילי הקהל כפי לריך לו : (ז) בילדותו . בתשובת הרא"ש סי' פ"ו דכש"ך דמלמא שאינו ש"ץ בתעניות א"ל שיהא פרקו אלא שלא יתמנה מפי אנשי הקהל שבילדותו יש לו מעשים טובים אם"פ שבילדותו יצא עליו שם רע ואפי' עבד פ"ז כיון שבב בתשובה ראוי להיות ש"ץ קבוע וכ"כ הרש"ך ס"ב סי' ק"ז.ומהרש"ל בתשובה סימן כ' הסכים נ"כ דוקא בתעניות ובמעמדות אבל בשאר ימים אפי' בקבע כל שאינו רשע ומהוא מרוצה לעם וקולו ערב ורגיל לקרות אמנין לש"ץ וכן העלה להלכה המאבר יד אהרן דלש"ץ דמלמא לא בעינן פרקו אלא וכל בראינו שבב בתשובה ראוי קרינן ביה וכ"פ רוב האחרונים ועיין הר"ש הלוי אלק י"ד סימן כ"ח וכך העלה הע"ת ומסיים וא"ל דאם גוזרין הציבור תעניות אע"פ שאין עכשיו תעניות אבור מ"מ לא יתפלל ש"ץ כזה וק"ו בראם השבה ובי"ה ע"ש עוד העלה הב"ח דגם המאבר לא המיר במה שפסק שלא יצא עליו שם רע בילדותו אבל להעבירו ולשלקו אחר שהוחזק ש"ץ אין לו: להמיר וכ"כ המ"א.ובתשובת הרא"ש ס"ב סי' מ"א ועיין סעיף כ"ה : וכתב עוד שם דאם יצא עליו שם רע עתה והוא קלא דלא פסק אפילו אחיד יוכל למחות להעבירו וכל שבבר העבירוהו ועמד כך ימים ושנים בהסכמת הקהל ורוצים למנותו הוי עכשיו בתחלת קבלה ואפי' מיעוט יכולין למחות (רא"ש א"ב סי' כ"ז ורשד"מ ומ"ל א"ר סי' ע"ז)אם המוחים הם המנה גים הוי כאלו מוחים כל הקהל אם לא במקום שיש בוריים ויש מרם שלא לשמוע גזירתם אז אינמוטיל מחאת הפרנסי' [מ"ל שם]ראוי שש"ציהיה לו בגדים אחרוכים שלא ירמה רגליו ויכנס לב"ה ראשון ויצא אחרון (רמ"מ סי' ח') : ח מותר להיות ש"ץ.דלא מקרי אין פרקו מה אלא דוקא שהיה מועד לעשות דברים שאינם מהוגנים אבל מי שבמה לידו שגגת מעשה ומתחרט הרי זה לדיק גמור לכל (ד"מ מ"ז) ומזה הלשון משמע דאפי' עבר פעם א' כמזיד ושב שרי עד שיהא מועד לכך ועכי"ד סי' כ' וא"ע למה כ' רמ"א דכמזיד לא ור"א ששון סי' קכ"ז כ' בשם רא"ש סי' פ"ז דאפי' המיר ושב יכול להיות ש"ל קבוע וכ"כ בכ"ה בשם מהר"א בתשו' כ"י סי' ג' ועיין רא"ש א"ב סי' מ"ב והרי"ט ובמ"ל א"א סי"ח כ' דמי שנעשה תונר וחזר יכול להיות ש"ץ לכ"ע ורש"ל בתשו' סי' כ' כתב דלא בעינן כל המדות אלא בת"ל ע"ש ועיין בתשו' י"ש הלוי א"ד סי' כ"ה ורש"ך א"ב סי' ק"ז ש"ץ שיצא פעמים רבות טריפה מתחת ידו מסלקין אותו מש"ץ (מ"ן א"ב סי' ע"ה) ועיין ברש"ל סי' כ' וכ"ל דאם עבר עבירה באונס לכ"ע מותר וכמ"ש סי' קכ"ח. טוב לחזור אחר ש"ץ בן לדיק תפלת לדיק בן לדיק (כ"ח רש"ל) מי שנפלו זרועותיו מותר להיות ש"ץ שדרך הקב"ה להשתמש בכלים שבורים כדאמר במדרש וירא אלא שיהיה ש"ץ טיפש (רש"ל פ"ק דחולין) אבל בזהר אמור ע' קע"ג מי' דהא דקב"ה משתמש בכלים שבורים היינו דבא ושפל רוח אבל מי שיש בו מוס הוא פגום ע"ש שהאריך בזה ולכן כהן בעל מום פסול לעבודה וא"כ גם בש"ץ יש ליזהר. ועוד הקריבהו נא לפחתך וגו':ט מפני כבוד הצבור.ואם רצו הצבור למחול על כבודם רשאים הרמב"ם).אבל ממ"ש בסמוך שלא יתמנה מפי הצבור משמע אפי' הצבור מוחלין אסור וכ"כ הב"ח עב"י ומ"מ לכתחלה אין לעשות כן ולענין תעניות משמע בסימן תקע"ט דבעי' זקן ממש דלא כדמשמע בתו' דמגילה דבתמנלא זקנו סגי . י משהביא כ' שערות. וכל שבא לכלל י"ג אין מדקדקין בשערות כמ"ש סי' כ"ה ס"ה :

סרים

שערי תשובה

עבה"ט. ומ"ש בשם נו"ר ומ"ש שבסי' כ"ה לא משמע כן עיין מ"ש שם בזה ומ"ש בשם שו"ת פ"י ע' לעיל סי' נ"א הדברים בטעמם : (ד) הש"ץ. עבה"ט לענ"ד צ"ע שנראה דבם היחיד שצריך לשמוע הקדיש ולענות אחריו השומע כעונה אין לו להפסיק נ"כ בין ישתבח לענית הקדיש ועיין מ"ש ביד אפרים בט"ז ס"ק א' ועיין לק' סי' נ"ד דאם הפסיקו לאיזו צורך מצוה קודם הקדיש כשחוזרין להתפלל יאמר הש"ץ איזה פסוקים מפסוקי דזמרה ויאמר קדיש עליהם ע"ש.וכתב בשבנה"נ בשם מ"מ שהאומר ישתבח בלא קריאת פסוקי דזמרה אינו אלא טועה ועיין לק' : (י) הגון עבה"ט. וכתב אא"ז בבכ"ש דף קט"ז על מ"ש חז"ל נתנה עליו בקולה זה ש"ץ שאינו הגון לפי שהש"ץ בא לעורר מדת הרחמים ושאינו הגון מהפך למדה"ד שהוא מסטרא דנוקבא ולכך נקט נתנה כו' לשון נקבה וע"ש שהאריך בתוכחת מוסר והמליץ ע"ז פסוק קול ישורר בחלון חורב בפף עד"מ בשולח לאדונו מנחה פרות יפים כו' ודפח"ח וכבר האריכו בזה בכמה ספרים מראשונים ואחרונים והירא את דבר ה' ישית לבו לזאת : (י) ב' שערות עבה"ט. ואין זה רק לתפלה שהוא דרבנן וכמ"ש לקמן סי' נ"ה ובימים נוראים נתמלא זקנו בעינן כמבואר בס"ק שאחר זה ובמג"א ס"ק ט' כ' דבסי' תקע"ט משמע דזקן ממש בעינן לענין תענית ולא סגי בנתמלא זקנו ועיין סי' תקפ"א: (יא) ידועים עבה"ט ומ"ש ובשוש וכו' ע' פ"ח שכ' שגם זה מיקרי קבוע כיון שנתמנה לכך ואקראי הוי כשלא נתמנה

כל

יד

סי' נ"ג (בט"ז ס"ק ח')וכ"ל שגם הטור והש"ע לא נתכוונו כו' רבים מתקשים בזה שהרי לא כדברי הב"ח שבביאו נרים דבריו ומה תיבה בזה וגם מ"ש לעמוד לפני התיבה בהתחלתו כו' תיבה בהתחלתו אין לו מובן וכ"ל שיש כאן ש"ם וכ"ל שהש"ץ צריך לעמוד לפני התיבה לו' ברכו יקדים עצמו בהתחלתו באמירת ישתבח ואומר גם זה בעמידה כו' ותיבה בזה לבכ"ל כל שיקר דין זה לא בא לו שהש"ץ יאמר ישתבח דהא מלתא דפשיטא הוא רק בא להשמיענו הדין שלריך לאמרו מעומד וא"כ היה כראוי לבאורה בעמידה הוא מלד אמירת ישתבח שעמו בהתחלתו אמרת ישתבח שלריך לו מעומד הוא מעשה הקדים שאחריו והוא דחוק קצת אם לפרש שעיקר הדין להשמיענו שלריך ישתבח להיות בעמידה דהול"ל שלא יעשה הפסק בין ישתבח לקדיש ומתילא נדע שלא יבא בתקומו באמירת ישתבח(עיין מה שכתב וז"ל אם יאמר ישתבח מיושב א"כ מפסיק בין ישתבח לקדיש כל לאותה שעה שעומד מתקומו שיבא שם ויירד לפני התיבה ומכין עצמו להתחיל הקדיש ואינו הגון להפסיק כלום בין קדיש לישתבח לכן לריך שיעמוד הש"ץ ולהכין עצמו לירד לפני התיבה קודם שמתחיל ישתבח כדי שמיד שיסיים ישתבח יאמר הקדיש אחריו מעומד כו' ש"ם) שהכונה לירד לפני התיבה לומר הקדיש הוה הפסק ולכן כ' הט"ז שאין הכוונה בדין זה שעיקר להשמיענו העמידה של

ביאור הגר"א

ס"נ אין כו' . כנ"ל סי' נ"א : ס"ד ש"ץ כו' . תענית ע"ז כ' סיתה לי כו' : ואיזהו כו'. שם א' וס"ל לעיש"ע דס"ה בשאר ימות השנה וכן משמע מדברי הפוסקים דלא כמ"ש בכל בו בשם רב אלי גאון : שיהא כו'. והשמיע מעטל ואין לו ויש לו יגיעה בשהה דהו דוקא לענין תענית והשמיע ולשנות כו' דלשתא בני' הרא"ש וגם ובקי בכל הברכות כולן בשמיעו הרמב"ם והעור אף לענין תענית ומ' לקמן סי' תקע"ט : ושלא יצא כו'. עור וכפי' מ"ש שם וכיתו ריקם וכ"כ בסי' הקע"ט ובתב שם בשם הרמב"ם שמפרש בכנין וכנ' כיתו אלין כו' וכ"כ בש"ע שם וכולכתו אלין כו' דלפ' העור ל"ל הפרקו אלה ש"מ : ס"ה אם אין כו'. מש"ם ויוכני ביה רבנן כו' : ואם היה כו'.ערש"י שם ד"ה אע"ג כו' וה"ה כאן : מי שעבר כו'. ע' מ"א בשם ד"מ וכמ"ש ר"ת דעל שבת לידו עבירה במקרה ובב ע"ז אמרו במקום שב"ח עומדין כו' : אבל כו'. מתני' פ"ג דמגילה כ"ד א' ועי' הוס' שם ד"ה ואינו כו' וכא' דקהיה : וכ"כ בפ"ג בשובה ובתוכן שם מוליא. שם : ס"ח מי שאינו כו'. וכן כו' סרים כו'. פי"ד דמ"ם הלכה י"ז העובר לפני התיבה והנושא לו עשרים אמה אע"פ שנראה כסרים וי"א אפי' סרים עצמו מוהר אבל אם עלה

חכמת

סי' נג ס"ד ש"ץ צריך שיהיה הגון וכו'. ג"ב נראה דזה מדבר אפי' להתפלל לפי שעה ולאו דוקא לש"ץ

מחצית

כמו הש"ץ אע"ג דבש"ך הטעם שיסמוך לו הקדיש דאם יבא בישתבח ויצטרך לעמוד להקדיש יהי' קלת שהי' ובהפסק בין ישתבח לקדיש מ"מ גם היחיד לריך לעמוד בשעת הקדיש (עכ"פ בשעת אמירת אש"ר) כדלקמן סי' כ"ו ס"א מה שאין כן בהיחיד מתפלל אלא בלבור משום ישתבח נופיה א"ל לעמוד וכן בשבת שהחזן מגגן ומאריך בסוף ישתבח באמירת בא"י אז יש שהות ליחיד המתפלל בלבור לעמוד בשעה שהחזן מגגן ואז אין היחיד לריך לעמוד בישתבח. אבל בס"ם כ"א (ס"ק בהג"ה) משמע דלריך לעמוד דהא כלל בחד בבא ישתבח עם ב"ש ויברך דוד משמע דדיינהן שוה וגם בישתבח לריך לעמוד משום ישתבח נופי' כמו ב"ש ויברך דוד : (ס"ק ד) ימתין כו' מיד דהא ישתבח ברכה אחרונה על פסוקי דזמרה ולכן יש להסמיכו לפסוקי דזמרה אלא הדבר בדברי הלבוש דאין לריך להמתין עד יהי' מגין לומר קדיש : (ס"ק ה) ויתחוק כו' לכ"ע ועיין רש סי' ס"ה . ר"ל דאיכ' מחלוקת הפוסקים בשהה כדי לגמור כולה מחמת אוכם אי לריך לחזור לראש מ"מ אלא מחמת אוכם לכ"ע א"ל לחזור ובממתין על מגין ל"מ אוכם לכן לכ"ע א"ל לחזור : עמ"ש סי' תפ"ג . ר"ל דאפילו בבהמ"ז בסתפק ע"ש וכסי' תק"ב ס"ק ע' הביא בשם ד"מ דבהלל שהיא דרבנן אפי' שהה כדי לגמור כולה א"ל

אפרים

ישתבח אלא לפי שאינו לא נדע אם הש"ץ יש לו לירד לפני התיבה ולומר ישתבח כיון שעיקר תפלת הש"ל להוליא הציבור הוא באמירת ברכו ואם בא להשמיענו שהש"ל אשר מבין עצמו לומר ברכו לא יתחיל לפני התיבה בקדיש רק יש לו להקדים עצמו באמירת ישתבח גם לפני התיבה ותגבי' כ' שיש לו לומר אותו ג"כ בעמידה פדי שיהיה המורף אל מה שאומר אחריו בלי הפסק וזה כוונת הטור ומומר ש"ל ומתחיל ישתבח וכן הש"ש שכ' יאומר הש"ל ישתבח מעומד להשמיענו שאין עיקרו של ש"ל רק מברכו ואילך מ"מ יקדים עצמו להתחיל מישתבח ונם לריך לאומרו מעומד כדי שלא יפסיק וכיון שאין עיקר הדין בשביל הפסק רק אדרבא לומר שטרם שיתחיל ברכו יש לו להראות שהוא הש"ץ לפני התיבה באמירתו ישתבח לכן נקט ליה בהאי לישנא דמה שיש לו להש"ץ לומר ישתבח לפני התיבה אפשר שאינו אלוי בעשה הפסק כלל אלא דרך ארץ שלא יבא לפני התיבה להתחיל בקדיש שלריכין הציבור לשאת ל"ח ויתבלבל כוונתם ולכן טוב להקדים עצמו באמירת ישתבח שידעו הציבור שהוא הש"ץ וכיון דעשאה דיבה לאו בהפסק הנלא נקט ליה הכי ומ"ת מה שלריך שיאמר מעומד מעשה שלא יעורר להפסק הוא וכמ"ש ג"כ הב"ח והאחרוני להסבר הדברים לתלמידים המתקשים בהבנת הדברים בתר הטעם והם ברורים לפעמ"ד : (כמג"א ס"ק ח') יכול להיות ש"ץ לכ"ע

רבושי שרד

ישתבח מהטעם שהתחר אבל בשבת שתחריך הש"ץ בינגון לא. וסיים שבסי' כ"א סעיף י' משמע שלריך לעמוד בישתבח מאד עצמו כמו ברוך שאמר ויברך דוד ולכן אפי' ביחיד ואפי' בשבת ואולק אלעמ' : סק"ה (°) שיעור כדי.ר"ל דברים ס"ה בק"ח אם שהה אפי' לבדי לגמור את כולה א"ל לחזור לראש אם ע"י אומם שהה כדי לגמור ר"ל לריך לחזור וזה הוי כמו אומם לפי אחין שם מגין לכן לא יתמין רק אלי שעה דשיעור זה אין בהסה אינו כדי לגמור את כולה : שם (°) א"ל לחזור . דוקא בק"ח שהוא לתורייתא מתמירין בהרא"ש משא"כ בהא דהרי בסי' ר"ל דאפי' ברכת המזון אל מק"ל לענין זה עיין בכור שור תענית דף ע"ז : ט"ז סק"ג (°) דרמינ' לנא נעי . ר"ל והש"י יראה הכוונה בל הציבור בעושים זאת כדי לקרבנו

ביאור הגר"א

ס"ב אין כו' . כנ"ל סי' נ"א : ס"ד ש"ץ כו' . תענית ע"ז כ' סיתה לי כו' : ואיזהו כו'. שם א' וס"ל לעיש"ע דס"ה בשאר ימות השנה וכן משמע מדברי הפוסקים דלא כמ"ש בכל בו בשם רב אלי גאון : שיהא כו'. והשמיע מעטל ואין לו ויש לו יגיעה בשהה דהו דוקא לענין תענית והשמיע ולשנות כו' דלשתא בני' הרא"ש וגם ובקי בכל הברכות כולן בשמיעו הרמב"ם והעור אף לענין תענית ומ' לקמן סי' תקע"ט : ושלא יצא כו'. עור וכפי' מ"ש שם וכיתו ריקם וכ"כ בסי' הקע"ט ובתב שם בשם הרמב"ם שמפרש בכנין וכנ' כיתו אלין כו' וכ"כ בש"ע שם וכולכתו אלין כו' דלפ' העור ל"ל הפרקו אלה ש"מ : ס"ה אם אין כו'. מש"ם ויוכני ביה רבנן כו' : ואם היה כו'.ערש"י שם ד"ה אע"ג כו' וה"ה כאן : מי שעבר כו'. ע' מ"א בשם ד"מ וכמ"ש ר"ת דעל שבת לידו עבירה במקרה ובב ע"ז אמרו במקום שב"ח עומדין כו' : אבל כו'. מתני' פ"ג דמגילה כ"ד א' ועי' הוס' שם ד"ה ואינו כו' וכא' דקהיה : וכ"כ בפ"ג בשובה ובתוכן שם מוליא. שם : ס"ח מי שאינו כו'. וכן כו' סרים כו'. פי"ד דמ"ם הלכה י"ז העובר לפני התיבה והנושא לו עשרים אמה אע"פ שנראה כסרים וי"א אפי' סרים עצמו מוהר אבל אם עלה

שלמה

קבוע וראיה ממה ששינה הש"ע אח"כ לשונו בסעיף ו' וכתב אין ממנין אלא למי שנתמלא זקנו

השקל

לחזור לראש וה"ה הכא:(ס"ק ז)אפי' כו' והוא קלא דלא פסיק ובסעי' כ"ה כ' רמ"א כשיש עדים ואפשר דשיהיה שוין קלא דל"פ ועדים . (ס"ק ח) מותר כו' משמע דאפי' עבר פ"א במזיד כו' ועבי"ד סי' ב' סעיף ו' ובס"ך שם ור"ל מדכ' אלא דוקא שהיה מועד כו' משמע עכ"פ שני פעמים ומה שסיים אבל מי שבא לידו שגגת מעשה אע"ג דאפי' עבר במזיד בפ"א מותר להיות ש"ץ ל דבא"ז הסיב על מעשי שבא לפניו והיה המעשה בשוגג לכך כ' אבל כו' שגג' מעשה:דמי שנעשה תונר הוא"ל ומשמעאלי' לאו עובדי ע"ז הם ועסי' קכ"ח ס"ק כ"ד מ"ש בשם הרמב"ם: ורש"ל כו' הלוי אלא בת"ל בת"ל : ויראי' אלא יהיה הש"ך עפס. וסיים רש"ל שם סי' מ"ט וז"ל שיהיה יוכל לדבר בעסקי הקהל כפי הצורך עכ"ל: (ס"ק ט) מפני כו' אבור : וכ"כ הב"ח שהפי' מפני כ"ה הוא שאין זה כבוד הצבור מעשו שלוחים כאלי' לעמקום ית' א"ל מקום אלא דאמרי' שם קטן אלא הביא ב"ש אינו יורד לפני התיבה ומשמע דאם הביא ב"ש יורד לפני התיבה ובמסכ' חולין אמרי' דבעי' דוקא שנתמלא זקנו . ותי' לחד תי' דבתענית בעי' דוקא שנתמלא זקנו ובהכי אירי במס' חולין : (ס"ק י) מהביא כו' מדקדקין כו'

יא סריס.נ"ל דוקא שנרלו בו סימני סריס כמ"ש סי' כ"ה ס"ה ורש"ל כ' בחולין סי' מ"ה שאין זה כבוד לבור לנמות סריס:יב ערבית במ"ש.דהא אינו מוציא הרבים ידי חובתן *) דהא אין מחזירין התפלה רק שאומר קדיש וברכו : יג אין לו י"ג. פי' דכמדינתנו מתפללין ערבית מבע"י והוא לא נכנס בשנת י"ד עד תחילת ליל שבת שהוא יום שנולד בו.אבל אם מתפללים ערבית בלילה מותר לעבור לפני התיבה.והא דאמרי' בכ"מ י"ג שנה ויום אחד פי' דבעי' י"ג שנה שלמיס(°)וכיון שמתחיל היום שנולד בו יום א' קרינן ביה (כ"ח)וכ"ל שנם דעת רמ"א כן[ס"ה עמ"ש סי' כ"ה ס"ע וכ"כ**)הש"ך בח"מ סי' כ"ה כתורך וכסמ"ע: יד ש"ך שמאריך כו'.מי שים לו קול נעים ירגן להקב"ה ולא שאר רננות ואם רק יקנא ואח"כ יתפלל (ס"ח סי' רכ"א) :ז טו לאלפי"ן עייני"ן . פי' הברת העיי"ן בחוזק ועמוקה יותר מהברת האל"ף וה"ה למי שקורא אית"ן הרי"ן . ואם כולם מדברים כך מותר להיות ש"ץ (רדב"ז ח"כ סימן מ"ה ורי"ע ח"א סי"ו ועי' בס"ח סימן י"ח) (כ"ה) . טז סומא חייב בכל המצות . דאין הלבה כר"י פ' החובל וכ"פ הב"ח דלא כנ"ן : יז אינו מסרב לו כלל . דאין מסרבין לגדול וכתבו התו' ספ"ז דפסחים דבדבר נסות ושררה אפילו האומר לו הוא אדם גדול ויסרב ועמ"ש סי' ק"ע ס"ה : יח אתמלא לדבריו. כגון שאומר שעושה כן לכבוד המקום דרך עוזה ולגבוה לבנים מ"מ כיון שהגבור מבקשים ממנו להתפלל הסם כך אין ראוי להיות סרבן(סס): יט ונדחו דבריהם .דגר יכול לומר אלהי אבותיו דאבריהם נקרא אב המון גוים : כ אפילו יחיד . וגם בכל המיצוים יכול לומחות ואפילו במרבין תורה (רשב"ם סי' מ' ור"ב סימן כ"ה ומ"ל סי' ע"ה ע"ו) מיהו דוקא בשרוצה לקבל אחר ע"ם (כ"ה) וביש"ם פ"ק דחולין סי' כ"א כתב דוקא שיש אחר לשבור בדמיו של זה אז יחיד יכול למחות . ובלבוש כתב ועכשיו הולכין אחר רוב פורעי המס ואחר"א די ביעון סי' כ' . ול"ל דדוקא בזמניהם שהיה הס"ן מוציא הרבים י"ה בתפלתו אז היה יחיד יכול לעבר דאין נעשה שלוחו בע"כ משא"כ עתה שכלם בקיאין רק הס"ן הוא לפיוטים אע"פ שאומר קדיש וברכו אין כ"כ קפידא. וכ' רא"ח ח"ב סי' מ"ה אפי' למ"ד יחיד יכול למחות אם בא בטענת פסול אינ"כול למחות דיש לחוש לפגמו:בא שבבר הסכים עליו ורבים יכולים למחות אפי' אחר שהסכימו(כ"ה)אפי' מיעוט כופין את הרוב לקבל

ט יא (יב) סריס י"א שמותר למנותו אם הוא בן כ' : יב * (ה) יש ללמוד זכות על מקומות שנוהגים שהקטנים יורדין לפני התיבה להתפלל תפלת יב ערבית (°) במוצאי שבתות: הגה ובמקומות שלא נהגו כן אין לקנן לעבור לפני התיבה אפי' בתפלת ערבית אפי' הגיע לכלל י"ג שנים ביום השבת אין להתפלל ערבית של שבת (ו) דהרי עדיין יג אין לו י"ג (יג) שנה [מהרי"ל] :

יא ל יד ש"ץ שמאריך בתפלה כדי שישמעו קולו ערב אם הוא מחמת ששמח בלבו על שנותן הודאה להש"י (יד) בנעימה תבא עליו ברכה והוא שיתפלל בבובד ראש ועומד באימה ויראה אבל אם מכוין להשמיע קולו ושמח בקולו ה"ז (טו) מגונה ומ"מ כל שמאריך בתפלתו לא טוב (טו) עושה מפני טורח הצבור :

יב מ אין ממנין מי שקור' טו לאלפ"ן(יז)עייני"ן ולעייני"ן אלפי"ן: יג נ פוחח [עבדי ישעיה ערוש תרגם עבדי ישעיה פשח] והוא מי שבגדו קרוע וזרועותיו מגולים לא ירד לפני התיבה : יד ס טז * א] סומא יורד לפני (יח) התיבה ע ובלבד (ז) שלא יקרא בתורה משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה :

טו פ ש"צ קבוע יורד לפני התיבה מעצמו ולא ימתין שיאמרו לו :

טז מי שאינו ש"צ קבוע ל צריך (יט) לסרב מעט קודם שירד לפני התיבה ולא יותר מדא' אלא פעם ראשונ' מסרב וכשיאמרו לו פעם שנייה מכין עצמו כמי שרוצה לעמוד ובפעם שלישית יעמוד ק ואם האומר לו שירד הוא אדם גדול יז אינו מסרב לו (כ) כלל :

יז ר אם טעה ש"ץ וצריכין להעמיד אחר תחתיו אותו שמעמידין תחתיו לא יסרב :

יח ס האומר איני יורד לפני התיבה מפני (ח) שבגדי ירד באותה תפלה כלל מפני שדרך האפיקורסין להקפיד בכך וחיישינן שמא אפיקורסת נזרקה בו : הגה [ואפי' אם נותן יח אתמלא לדבריו לא מהני] [ב"י בשם ר' יהונתן] :

יט ת (ט) יש מונעים (כא) גר מלהיו ש"צ יט ונדחו דבריה' כ מ אפי' יחיד יכול ב] לעכב ולומר אינ' רוצ' שפלוני יהיה חזן אם לא כא (י) שכבר הסכים עליו (כב) מתחיל': הגה ודוקא שיהו' לאותו יחיד טעם הגון ע"פ טודי העיר אבל בלתו הכי אין היחיד יכול למחות בש"ן[מהרי"ו סי' ס']ואם הוא שונאו יכול למחות בו קודם

ופשוט שאינכבלל זה אם מינוהו הקהל שיהי' הוא מוכן להתפלל בהם לפעמים לא יהיה החזן בב"ה שיעמוד זה להתפלל אין בזה איסור כלל דאין זה מקרי קבוע כלל כיון שאפשר שלא יבא לידי כך ולא אסרו בקבוע אלא לעתים ידועים שלאותו עת הוא קבוע בודאי : (ה) יש ללמוד זכות כו' . לפי שבתפלה ההיא א"א קדושה: (ו) דהרי עדיין וכו'.מבואר שם הטעם שהרי אנו מתפללין ערבית בפ"ש מבע"י משמע דאם מתפללין ערבית אחר יציאת שבת מוכרחים לומר ז"ל:(ז) שלא יקרא בתורה.עיי"קמ"א מדין[ומה לקריאת התורה: (ח) שבגדי לבועים. ל' המשנה אף בלבנים לא יעבור. לבאורה מפרש הלשון דאף הוא לפי כוונתו אע"פ שהוא מרוצה בלבנים מ"מ אין לא שבקי' ליה כלל באותה תפלה ע"כ ל"ל דה"ק ל"מ כי הדר ואמר הריני מתפלל בלבנים פשיטא דלא ירד דאינו רוצה שתחלה הקפיד על מיעוט שלו אלא שאינ"כ מוזר בו מירחת אנשים דאם לא כן אין דרך בני אדם לחזור מדיבורו כ"כ אבל בלבנים אין אנו רוצים בשירור שום שוכחה למיעוט ע"כ אפשר לומר דמשום טעם אחר קאמר כמו לגיעות אז כיולא בזה ע"כ אמר אף בלבנים לא יעבור: (ט) יש מונעים גר כו'. לפי שלא יוכל לומר אלהי אבותיו ונדחו דבריהם דכתיב כי אב המון גוים נתתיך דהיינו מכאן ואילך תהיה אב המון לכל גוים : (י) שבבר הסכים עליו . נראה דאם הסכים עליו . נראה דאם הסכים עליו תחלה שלא יבא לידי כך אם אינו בקבוע אלא לעתים ידועים שבאותו עת הוא קבוע בודאי : (כא) מונעים גר מלהיות ש"צ . ואם הוא בן כ' : (כב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (יא) אינ' רוצ' . אם הוא בן כ' : (יב) שבבר הסכים עליו . אם הוא בן כ' : (יג) שנה . אם הוא בן כ' : (יד) בנעימה . אם הוא בן כ' : (טו) מגונה . אם הוא בן כ' : (טז) עושה . אם הוא בן כ' : (יח) התיבה . אם הוא בן כ' : (יט) צריך . אם הוא בן כ' : (כ) כלל . אם הוא בן כ' : (כא) גר . אם הוא בן כ' : (כב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (כג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (כד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (כה) גר . אם הוא בן כ' : (כו) מתחיל . אם הוא בן כ' : (כז) מתחיל . אם הוא בן כ' : (כח) מתחיל . אם הוא בן כ' : (כט) מתחיל . אם הוא בן כ' : (ל) מתחיל . אם הוא בן כ' : (לא) מתחיל . אם הוא בן כ' : (לב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (לג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (לד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (לה) מתחיל . אם הוא בן כ' : (לו) מתחיל . אם הוא בן כ' : (לז) מתחיל . אם הוא בן כ' : (לח) מתחיל . אם הוא בן כ' : (לט) מתחיל . אם הוא בן כ' : (מ) מתחיל . אם הוא בן כ' : (מא) מתחיל . אם הוא בן כ' : (מב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (מג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (מד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (מה) מתחיל . אם הוא בן כ' : (מו) מתחיל . אם הוא בן כ' : (מז) מתחיל . אם הוא בן כ' : (מח) מתחיל . אם הוא בן כ' : (מט) מתחיל . אם הוא בן כ' : (נ) מתחיל . אם הוא בן כ' : (נא) מתחיל . אם הוא בן כ' : (נב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (נג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (נד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (נה) מתחיל . אם הוא בן כ' : (נו) מתחיל . אם הוא בן כ' : (נז) מתחיל . אם הוא בן כ' : (נח) מתחיל . אם הוא בן כ' : (נט) מתחיל . אם הוא בן כ' : (ס) מתחיל . אם הוא בן כ' : (סא) מתחיל . אם הוא בן כ' : (סב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (סג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (סד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (סה) מתחיל . אם הוא בן כ' : (סו) מתחיל . אם הוא בן כ' : (סז) מתחיל . אם הוא בן כ' : (סח) מתחיל . אם הוא בן כ' : (סט) מתחיל . אם הוא בן כ' : (ע) מתחיל . אם הוא בן כ' : (עא) מתחיל . אם הוא בן כ' : (עב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (עג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (עד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (עה) מתחיל . אם הוא בן כ' : (עו) מתחיל . אם הוא בן כ' : (עז) מתחיל . אם הוא בן כ' : (עח) מתחיל . אם הוא בן כ' : (עט) מתחיל . אם הוא בן כ' : (פ) מתחיל . אם הוא בן כ' : (פא) מתחיל . אם הוא בן כ' : (פב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (פג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (פד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (פה) מתחיל . אם הוא בן כ' : (פו) מתחיל . אם הוא בן כ' : (פז) מתחיל . אם הוא בן כ' : (פח) מתחיל . אם הוא בן כ' : (פט) מתחיל . אם הוא בן כ' : (צ) מתחיל . אם הוא בן כ' : (צא) מתחיל . אם הוא בן כ' : (צב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (צג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (צד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (צה) מתחיל . אם הוא בן כ' : (צו) מתחיל . אם הוא בן כ' : (צז) מתחיל . אם הוא בן כ' : (צח) מתחיל . אם הוא בן כ' : (צט) מתחיל . אם הוא בן כ' : (ק) מתחיל . אם הוא בן כ' : (קא) מתחיל . אם הוא בן כ' : (קב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (קג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (קד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (קה) מתחיל . אם הוא בן כ' : (קו) מתחיל . אם הוא בן כ' : (קז) מתחיל . אם הוא בן כ' : (קח) מתחיל . אם הוא בן כ' : (קט) מתחיל . אם הוא בן כ' : (ר) מתחיל . אם הוא בן כ' : (רא) מתחיל . אם הוא בן כ' : (רב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (רג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (רד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (רה) מתחיל . אם הוא בן כ' : (רו) מתחיל . אם הוא בן כ' : (רז) מתחיל . אם הוא בן כ' : (רח) מתחיל . אם הוא בן כ' : (רט) מתחיל . אם הוא בן כ' : (ש) מתחיל . אם הוא בן כ' : (שא) מתחיל . אם הוא בן כ' : (שב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (שג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (שד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (שה) מתחיל . אם הוא בן כ' : (שו) מתחיל . אם הוא בן כ' : (שז) מתחיל . אם הוא בן כ' : (שח) מתחיל . אם הוא בן כ' : (שט) מתחיל . אם הוא בן כ' : (ת) מתחיל . אם הוא בן כ' : (תא) מתחיל . אם הוא בן כ' : (תב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (תג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (תד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (תה) מתחיל . אם הוא בן כ' : (תו) מתחיל . אם הוא בן כ' : (תז) מתחיל . אם הוא בן כ' : (תח) מתחיל . אם הוא בן כ' : (תט) מתחיל . אם הוא בן כ' : (י) מתחיל . אם הוא בן כ' : (יא) מתחיל . אם הוא בן כ' : (יב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (יג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (יד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (טו) מתחיל . אם הוא בן כ' : (טז) מתחיל . אם הוא בן כ' : (יח) מתחיל . אם הוא בן כ' : (יט) מתחיל . אם הוא בן כ' : (כ) מתחיל . אם הוא בן כ' : (כא) מתחיל . אם הוא בן כ' : (כב) מתחיל . אם הוא בן כ' : (כג) מתחיל . אם הוא בן כ' : (כד) מתחיל . אם הוא בן כ' : (כה) מתחיל

דדשה וכלו לא היה שם עדיין : (יא) קודם שהסכים . כ' שם מהר"מ פדוואה שכשהוא מרוצה עם הקהל וגם הוא הסכים עליו תחלה אז מקבלין אותו הש"ץ והש"ץ ל"ל בפירוש שיהא יוצא גם את פלוני שוהא בתפלה ושכן נהגו קדמונים וכבר יש מנהג ברוב הקהלו' בעניין קבלת הש"ץ שהוא ע"פ רוב פורעי המס או קרימי עדה ואין השאר יכולים למחות : (יב) מי שירצ' הקהל כו' שהתפלות במקום תמידין תקנו ואין רצוי שיהיה שלוחם בלא דעתם : (יג) ש"ץ בשכר וכו'. כי אז נזהר יותר בתפלתו בשביל שכירתו: (יד) אלי לפי ממון־כי יש סברא לומר שהעני לריך חזן כמו העשיר ויש לפעמים שהעשירים

כב (יא) קודם שהסכים (כג) עליו [מהר"ם פדוואה סי' ק"ד ומהרי"ק שורש מ"ד] ומי שהוא שוהא בש"ץ לא יעלה לספר תור' בשקורא התוכחה: [מור וקציעה]:

כ ג אם אחד רוצה לומר תפלה בג בשביל (כד) אביו ואחר רוצה לומר בשביל אחר (יב) כד מי שירצה (כה) הקהל שיאמר התפלה הוא יאמר :

כא ג אין למנות ש"צ ע"פ השר אע"פ ג [(°) שרוב הצבור חפצים בו :

כב (יג) ד שליח צבור כה בשכר (כו) עדיף טפי מנדבה : הגה ואין לאדם להתפלל כו בלא רצון (כז) הקהל וכל מי שמתפלל במזקה ודרך מלמות אין עונין אמן אחר ברכותיו[בניימין זאב סי' קס"ג ואגור פ' כילה מברכין] :

כג כז ה שכר ש"ץ פורעים מקופת הקהל אע"פ שהש"ץ מוציא הדר כעשיר מ"מ אין יד העני משגת כעשיר: הגה ויש(°)אומריס שנוהין (יד)אלי לפי ממון ואלי לפי הנפשות וכן הוא מנהג (כח) הקהלות [מהר"ם פאדווה סי' מ"ד] :

כד ו צבור שצריכין לשכור רב וש"ץ ואין בידם כדי שכר שניהם אם הוא רב מובהק וגדול בתורה ובקי בהורא' הוא (כט) קודם ואם לאו ש"ץ קודם :

כה ז אין מסלקין חזן מאומנתו ד] אא"כ כח נמצא בו (ל) פסול : הגה ואין מסלקין אות' משום (לא) רעון בעלמא כגון שילא עליו שם כט שנתפס עט (לב) הנכריה או שמסר אדם אכל אם בתו עליו עדים בזה וכיוצא בזה (לג) מעבירין אותו ושלית לבור שהוא שותו ובודק לא יתפלל בנבדיס (לד) הלוחין ומסריחין ואם אינו רוצה ל להמניף בגדיו בשעת התפלה ולהתפלל מעבירין אותו. וש"ל המנהל פיו או שמרגן לא לעשות כן ואם אינו שומע מעבירין אותו [כל בו דף קכ"ה ע"ד] וש"ל שהזקין ורוצה למנות בנו לסייעו לפרקיס אע"פ לב שאין קול ה] בנו (לו) ערב בקולו (°) אם ממלא מקומו בשאר דבריס בנו קודם לכל אדם לב ואין הצבור יכולין למחות בידו : [תשובת רשב"א סי' ט'] :

כו ח קהל שנהגו למנות אנשים על צרכי הצבור לזמן ובהגיע הזמן יצאו אלו ויכנסו אחרים תחתיהם בין לחזן בין לקופה של צרקה בין לשאר מנויים הצריכין לצבור בין שנוטלין עליהם שכר בין שאינם נוטלים אפי' לא קבעו להם זמן ו] סתמן כפירושן מאהר שנהגו כך :

ומעשית ע"י ממון נותנים לפי ממון. כד"מ ממנג מדינתינו דל ועשיר נותנין בשוה אך יש לו קלבה מכל בשואין וזה לפי ממון.ולכוה כתב דבמקים שאין מנהג יגבו לפי ממון עבה"מ סי' קס"ג סס"ג בבג"ה : כה נמל' בו פסול · וא"ז אין מקבלין אותו בדברי תכירות ואפילו בשבע שלא ילך בדרכים אלו עד שיעוב בתשובה שלימה [רשד"מ סי' ל"ב וכי"ד סי' קי"ג וע' מ"ל ח"ב סי' ע"ה]:בט שנתפס עם הכותית· ומ"מ יש להוסיף ב"ד על ככה [כ"ה בשם רי"ט] : ל להחליף · ועוב שיחלוף בגדיו כל היום כשהולך בין הכריות שלא יהא בכלל המשגיחים [ד"מ כל בו]: לא בשירי הכרים. כלומר בניון שמנגין בו לע"א ס"ה סי' רל"ה: לב שאין קול בנו ערב . ובלבד שלא יהא קולו משוי (שם) : אין נכון להעביר ש"ץ בשביל אחר שקולו ערב . ואם הוא חצים כאחר יעמדו שניהם כאחד [רלב"ה סי' ע"ה מהר"א דבוצין בתשו' ב"י סימן ב' כ"ה]: לג ואין הציבור יכולין למחות · ומיירי שקבלוהו לש"ץ כל ימי חייו ואי"כ בודאי ע"ד כן התנה שאם

מרכין תורה(ר"ם הלוי כ"ה):בב קודם שהסכים עליו.אבל אם שנעשה שוהא לאחר שהסכים עליו אין יכול למחות אלא הש"ץ מחוייב לו' בפירוש שיסיר הקנאה מלבו ויוציאהו בתפלתו [מהרמ"פ שם] ועפ' תקפ"א : בד"מ בשם ה"ז אין ש"ץ לריך להתנין לכבוד במילי דשמי' ולריך להוכיחן ובשם ר"י מסיד כ' ש"ץ ל"ל אהוב לקהל שאל"כ בשקורא התוכחה שבה היא למי שאינו אוהבו ואמר שאם הוא שוהא לא יעלה וכו' ועיין במהרי"ל סי' ק"ב שבתב אף בשקורין אותו לא יעל' ע"ש ול"ל שיותר טוב לעלות משיכנס לעונש ועוזבי ה' יכלו [בתב בשם הרא"ש] ומי שהוא שוהא בלא דעת תורה ואינו עולה מקבל ומי שיש לו יראה ורוצה להתפלל בדרך האנלים : (כה) הקהל . ודוק' קדים יוכל לומר בשביל אחרו אבל לא יוכל להיות שליח הקהל להתפלל על בריחם. ומצו' להיות לאבל בהתפלל שהוא כתת רוח לתת ומצילו מדינו של ניסים ויאר לייט קודם להמוחל אם אין הקהל מקפידין עמ"א : (כו) עדיף . כי אז נזהר יותר בתפלתו בשביל שכירתו: (כז) הקהל.ואין להתקוטט בענור שום מצו' שהרי שנינו הלמועים מוסכים ידיהם מלחם הפנים . ד"מ מע"מ מ"א : (כח) הקהלות . ובתקוט שאין מנהג יגבו לפי ממון עמ"א: (כט) קודם.כתב בלה"ג בשם תשוב' א' דלמיעוי מבם אפילו יחיד יכול למחות וב"פ הרשד"ם מלבן ח"ם סי' ל"ו ועיין ע"ת : (ל) פסול . ואם אין מקבלין אותו ואפי' אם נשבע שלא ילך בדרכים אלו עד שישוב בתשוב' שלימה

יד אפרים

ע' בלבה"ג דפ"ל דהעיקר בהעור דלאו דוקא בתענית בעינן מדות הללו אלא בכל גוונו בעינן שיהיה הגון במדות הללו מ"מ מודיס בזה וא"ל העשה משום דישתעאלים לאו עכ"ז הם סימן קפ"ג לענין י"ב וגם ל"ל דמיירי דלא עבר עבירות בשעת הסרה אלא שב לדעת ישראל :

ביאור

גר כו' וכ"כ בתוס' דב"ב פ"ח א' ד"ה לעעוני בשם ר"י דלא כר"ת וכ"פ הפוסקים ומעשה רב : אפי' יחיד כו'. מ"ש בתענית ע"ז א' ושרמ"י שם ד"ה ומרולה כו' ומסכימים לתפלתו וכיולך יצאו אם יוכן מסכימין לתפלתו וה"ה בתקוט הקרבן מ"ש בפרש"ד דברכות ואמרינן בסוף תענית וכי היולך קרבנו כו' וכ"ש בשאין תפך בהקרבתו ואמרינן בנדרים ל"ה ל"ו הכל נריכין דעת כו' : זאם הוא כו'. בל"ל : ומי שהוא כו'. ס"ח מהוס בבנה ע"ם ועמ"ל ומרלה בה"ם בבנה"ג : ס"כ אם אחד כו'. מעשה הנ"ל בפעיף אקדם : סב"ב ש"ץ כו'. עמ"ל : וכל מי כו'. בה"ם בפר"ש דב"ק אין זה מברך כו' ואסור לענות אמן אחריו : סב"ג שכר כו'. דבל שהוא תקנת הקהל ובשעת ל"ו ממון נוכון לפי ממון. רשב"א : וי"א כו'. בה"ם בב"ק קנ"ז ב' ואם שכרו כו' ופי' הרא"ש והטור שאלי לפי ממון ואלי לפי הפשות ועיי' ת"ח סי' קס"ג סעי' ג' וה"ה כאן כי התפלה שהיא *תמידין ומוספין שהן כאין ממתלית הקהל דל. לעשיר בה"ם בפ"ד דשקלים וכן קדים וקדושה שבבל מייניו בה אבל בדברים אחרים שמשכירים בשבילה ג"כ החזן כגון בחופות ומוציאים שהן כמו דברים הבאים מנדבה וכן שבואחרים אותו שקולו ערב יותר אזה לפי ממון וע"כ אלי וכו' ומהרי"ל סי' ס"ו כתב לפי שהיו לריכין לילך למקום אחר והיו משבכנין הפשות וממון ום' הרא"שוה ס"ל דאינו אלא שכנת ממון בה"ם בהג"מ פי"ח מהל' תפלה ע"ש וכמ"ש בריש בב"ק שם וכן בש"ק דפ"ב ע"ש ומהרבי בש"ק דב"ב ועיין לקמן ס"ם ס"ה שב' בש"ע בדעה הג"ה כאן : סב"ד אם הוא כו'. בה"ם בריש פאה ופש"ק דקדושין : סב"ה אין

חכמת שלמה

דכו'. נ"ב עיין בב"י השעם דהוי במקום קרבן וא"א להקריב אדם קרבן שלא מדעתו והובא בא"ר וקשה לי דאדרבא מדברי התוס' בקידושין [דף כ"ח ע"ב] נבי הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו מוכח להיפוך דמבואר מדבריהם דאם הוו שלוחי דידן יכול לעבב משמע הא אם הוו שלוחי דרחמנא אינו יכול לו' דאינו חפץ באותו כהן ומקריב בע"כ והרי אנן קיי"ל דכהני שלוחי דרחמנא הוו א"ב מוכח להיפוך וניחו דיש לו' דש"ץ

מחצית

כו' ורבים יכולים כו' וכ' בים"ם פ"ק דחולין סי' ד"ב דדוק' כשהם הרוב אבל המחצ'אין יכולי' למחו'אחר שהסכימו ואפי' כשהמוחי' הרוב דרשאי' לסלקו דמ"מ לריכי' לשלם לו שכירתו מה שהי' מגיע לו עד סוף זמן שהשכירוהו: (ס"ק כב) קודם כו' ועפי' תקפ"א דאם אינו מוצ'שונאו בא מוהבו אינו יוצא ע"ש : ול"ל שיותר טוב כו' ועוזבי ה' יכלו כו' ול"ל כו' אלא כשקורא' כו' לכאור' אין בין כ"ה לענין אברהם לדינא כלום ולא פליגי כ"א בטעם הדבר דכ"ה כ' משום ועוזבי ה' ומ"א כ' משום קיצור יעיש אבל אין הל' משמע כן אלא באמ' גם לדינא חולקים דהא גם אם קוראים אותו עדיין הוא בין גבר'לגבר' דהא עדיין לא התחילו לקרות בתור' וכיון שכ'הכ"ה דיש לו לעלות שלא יהי' בכלל ועוזבי ה' יכלו ע"כ ל"ל דס"ל לכ"ה דאפי' בין גבר' לגברא אם יוצא יש בו משום ועוזבי ה' וא"כ אפי' עדיין לא קראוהו והוא יודע שיקראוהו אפ"ה אינו רשאי אלא אלא כיון דמהרי"ל כ' דאפי' קראוהו לא יעלה חלק עליו כ"ה וממילי' נדע לפי טעם שכ' כ"ה דאפי' לא קראוהו יש אבל מ"א ס"ל דבין גברא לגברא ליכא משום ועוזבי ה' כמ"ש לקי' סי' קמ"ו סעיף א' וא"כ אפי' קראוהו מותר לאחת דאכתי הוי בין גבר' לגבר' אלא דאם קראוהו לריך לעלות מעטם אחר כמ"ש בברכו' דף כ"ה ע"א אר"י ג' דברים מקריבים ימיו ושנותיו של אדם מי שמותיים לו ס"ת לקרו' ואינו קורא כו' דכתי'כי היא חייך ואורך ימיך עכל"ה וקודם שקראוהו לא שייך זה לכן אם יודע שיקראוהו מותר לאחת קודם שיקראוהו:(ס"ק כד) מי כו' דלא כרמ"מ שכ' שעיקר הטעם דהמיהל מתפלל מפני שעוסק במלוה ועשה זה אינו כדאי לדחות האבל . והש"ך בי"ד סימן רס"ה ס"ק כ"ג הסכים עם רמ"מ ע"ש : (ס"ק כו) בלא רצון ואין להתקוטט כו' מלחם הפנים אף שאכילתו מצוה עשה וכדאי' ביומא דף ל"ע ע"א אמנם הכי אית' התם כו' מ' שהם שומעם המעון הלדיק נשתלחה ברכה כו' ובלחם הפנים וכל כהן שמגיעו כזית יש אכלו ושבע ויש אכלו ומותיר לאחר מיתתו נשתלחה מארה כו' ובלחם הפנים. וכל כהן מגיע כפול. הלמועים מוסכים ידיהם והגרגרים נוטלים ואוכלים ופירש"י וז"ל וכל כהן מגיע כפול אינו שאחר שראו שאינו משביע הלמועים מוסכים את ידיהם כו' ובימי שמעון את מי שמגיעו כפול לא היו מוסכים ידיהם עכ"ל. וכ"כ רש"י בקדושין דף כ"ג ע"א וז"ל הלמועים כו' וכל כהן המגיעו כפול הלמועים מוסכים ידיהם ממנו ולא מהני להו מידי כו' עכ"ל. הרי דלא נתן טעם מפני הקטע אלא

מהשנה הדש' ולא מיאנו בו שלהיותו סבור שהם מקנאו כבולה ושיפרעו לו משלם פסק בתשובה מ"ל דהדין עם הש"ץ עיין לקט הקמה דף י"ד ע"א: (כג)עליו . אבל אם נעשה שוהא לאחר שהסכים עליו אין יכול למחות אלא הש"ץ מחויב לומר בפירוש שיסיר הקנאה מלבו ויוציאהו בתפלתו מהר"ם פדוואה שם . וכתב מהרש"ל פ"ק דחולין סי' כ"ד הא דיסיד יכול למחות דוקא אם הוא מתנשאים עולים ומסיס ואע"פ שאינו תשוב כ"ב ודוקא שיש ש"ץ אחר שיוכלו הקהל להסכירו בדמיו אבל אם אינו בכמצא אלא שבא לרשיקה בדמיס יכולין הקהל לומר לו אין בידינו להוסיף בעבור שנאתו אלא הוא יוסיף משלו ואף אם יבוא טענתו שזה הסני מעולה מן הראשון כנגד התוספת הדמיס אפ"ה יכולין הקהל לומר אין יכולים בידינו להוסיף כ"כ בדמיס עכ"ל. וכ"כ הסכנה"ג ועמ"ש עכ"ש . וע"ז כתב ברוב הקהלות בענין קבלת הש"ץ שהוא ע"פ רוב פורעי המס או קרימי עדה ואין השאר יכולין למחות ע"ש . ועיין בתשובת כנסת יחזקאל סי' י'.כתב בד"מ בשם אז"ש דאין ש"ץ לריך להתניף בקידושין בשלמא דמיתו לדל ועשיר מותנין בשוה לו קלבה מכל נשואין וזה לפי ממון.ולכוה כתב דבמקים שאין מנהג יגבו לפי ממון עבה"מ סי' קס"ג בבג"ה : כה נמל' בו פסול · וא"ז אין מקבלין אותו בדברי תכירות ואפילו נשבע שלא ילך בדרכים אלו עד שישוב בתשובה שלימה [רשד"מ סי' ל"ב וכי"ד סי' קי"ג וע' מ"ל ח"ב סי' ע"ה]:בט שנתפס עם הכותית· ומ"מ יש להוסיף ב"ד על ככה [כ"ה בשם רי"ט] : ל להחליף · ועוב שיחלוף בגדיו כל היום כשהולך בין הכריות שלא יהא בכלל המשגיחים [ד"מ כל בו]: לא בשירי הכרים. כלומר בניון שמנגין בו לע"א ס"ה סי' רל"ה: לב שאין קול בנו ערב . ובלבד שלא יהא קולו משוי (שם) : אין נכון להעביר ש"ץ בשביל אחר שקולו ערב . ואם הרוב חצים כאחר יעמדו שניהם כאחד [רלב"ה סי' ע"ה מהר"א דבוצין בתשו' ב"י סימן ב' כ"ה]: לג ואין הציבור יכולין למחות · ומיירי שקבלוהו לש"ץ כל ימי חייו וא"כ בודאי ע"ד כן התנה שאם

בלא' מעבירות שבתורה: הה] בנו שוהא שהחזיק במלאכתו ומת והניח בניס קטנים והחזיק אחר בה ובשהגדילו תובעים חזקת אביהם אין בעמות'עשבה ורחוק מה"כ פ"לו והבהן המשיח תחתיו מבניו שבנו קודם לכל אדם יכול אע"פ שאינו המלא מקום אבותיו ת"ל אלא אם אינו אלא אחר ואשתו ולא אחר ישתנו בבדי' כיון דלידתו לידתו עד שיהא בנו ראוי אשתו בבדי' ת' הרדב"ז סי' כ"ע ובמ' רשב"א מ"א סי' ס' ועיין ת' אוהל יוסף ס"ב . ובמ' ל"ר סי' ל"א הבלה דכ"ז אינו אלא בשבור רוצה למנות המייב תחלה אז הבן קודם אבל אין לדחות המייב בשביל בנו של ש"ץ. וכ' עוד דאם אחרי מות הש"ץ רצו לתמות ש"ץ הבן קודם אבל אין לדחות המייב בשביל בנו לע"א ס"ה סי' רל"ה: לב שאין קול בנו ערב . ובלבד שלא יהא קולו משוי (שם) : אין נכון להעביר ש"ץ בשביל אחר שקולו ערב . ואם הרוב חצים כאחר יעמדו שניהם כאחד [רלב"ה סי' ע"ה מהר"א דבוצין בתשו' ב"י סימן ב' כ"ה]: לג ואין הציבור יכולין למחות · ומיירי שקבלוהו לש"ץ כל ימי חייו וא"כ בודאי ע"ד כן התנה

שאם

סימן ל"ה ורש"ל פ"ק דחולין סי' כ"ח : ו] סתמן וכתי' לא"ר סי"ב על ענין

היטב

הרשד"ם ח"ם סי' ל"ב מ"א וע"ת : (לא) ריצון.אבל למוחו לכתחלה אפי' בריצון בעלמא אין למוחו לכתחלה וזהו שכתב המחבר לעיל סעיף ד' ושאל יצא עליו שם רע ע"ת וע"ל ס"ק ז' מש"ם : (לב) הכותית . ומ"מ יש להוסיף ב"ד על ככה מהרי"ט ככה"ג . ש"ן שבתו אתה בעלה אם אי אפשר באחר חשוב כדיעבד וכשר . מהר"י מברונא שבה"ג וכ' ע"ת משמע דאפילו אם כבר נתקבל לש"ן;קבוע מסלקין אותו אי איבא אחר וכ"ש שאין לממוחו לכתחלה ע"ם וע"ל סי' קכ"ט ס"ק ע' מ"ש בשם שבה"ג ובשם שבות יעקב לענין כאן . ש"ן שנפסל קולו שבמעבר כלנו הוא מיתתו ושכור פסול לש"ן מהר"י מברונא שבה"ג: (לג) מעבירין אותו. ואם עשה תשובה אין מעבירין אותו ע"ק ע"ש : (לד) הלוחין . ש"ן שמתוך חולין לאכול אין יכולין אותו ח"ל לנקו' אין מעבירין אותו אל תקרי מעבירי אלא ואם ש"ן אחר בעיטבול ובכ"ש בוריעין אין לעבור בו שיעבול ובכ"ש בוריעין אין לעבור בו שיעבול ובכ"ש בוריעין אין לעבור בו שיע

שאם לפעמים לא יוכל להתפלל שימנה אחר לסייעו וא"כ כמו קודם שעוד שאם לא הי' האב רחוי לכך שורת הדין שכמו קודם שמנהג המקום הי' שם שהכניס מתמיד תחת האבות וכלל גדול אמרו בכל המיוויים שהכן קול' ואפי' כ"ג ואפי"ים אחרי' גדולים ממנו עכ"ל הרשב"א סי' ס' וכ"ה בספרי שכל המצוין בזיהן קודמין וכ"כ בכה"ג ורשד"ם בי"ד סי' פ"א כ' דבריהם תורה אז לדין לא אמרי' כך עכ"ל · וכפ' י"מ מח"ד מ"כ פי"ע דכל המיוויין שהם כתר תורה אין בזיהם קודמין רק מהלל הנשיא ואילך כמו שביהם קודמים עכ"ל הרמב"ם פי"ג דכתובות:

נד א מאחר מלך מהולל בתשבחות. כ"ה מוסחתו בישתבח אבל מוכחתו בישתבח אל מלך גדול בתשבחות: ב המספר וכו' · וכתבים כתב לומר בעשרת ימי התשובה *) מזמור ממעמקים שקראתיך בי' קראתיך ליוצר וע"ע: ג מקלת פסוקי. ואם לא אמר פסוקים לא יאמר קדיש רק יתחיל ברכו בלא קדיש והפורס על שמע לא יאמר קדיש אם לא יאמר פסוקים שלעולם לא תמלא קדיש בלא פסוקים שלפניו אם לא אחר גמר התפלה [ד"מ כל בו] וכ"ל שלכן נהגו לומר פרשת שמע אחר גמר תפלת י"ח בלחש כדי שיאמר הקדיש על תפלת י"ח אבל לא"כ אין שייך לומר קדיש: ועתה מדשים מקרוב באו שפורסין שמע אחר קדיש בתרא ואומרים שבת קדיש ואינו נכון דמה ענין לומר ב' קדישים סמוכים זה לזה ובע"פ יש ללמד שיאמרו מקלת פסוקים בין שני הקדשים. ואין לומר קדיש אלא אחר דבר הגד'. וכשלומד משניות או שום דבר תורה שבע"פ יש לומר קדיש אחריו אר"ל אר"ח מ"ש מרבים שלום וכו' כדי לומר עניו קדיש. מ"ל מ"ש וכ"ל סי' כ"ה ס"ק ל' מש"ש: (ד) ברכו. לאחר שהתחיל הש"ץ קדיש לא יפסיק בין קדיש וכו' וכ"ש בלא יפסיק וכו': **נה** א אפי' קדושה · וכל תפלת י"ח: בקול

נד (א) בתשבחות. ומוסחתינו אל מלך גדול בתשבחות. בתשבחות בחירק תחת התי"ו האר"י ז"ל וכ"כ הסכנה"ג בשם רד"ק ובע"ל סי' כ"ל ס"ק ל'. מי העולמים בצירי תחת הס"ק. כ"כ ר' שבתי ופי' תוי"ט במסכת תמיד פרק ז' ואינו כן דעת המהר"ל מפראג רק בפתח עט"ז: (ב) ליוצר. בכתבים כתוב לומר ביו"ד ימי תשובה מזמור ממעמקים קראתיך ה' בין ישתבח ליוצר וע"ע מ"ש: (ג) דזמרה. ואם לא אמר פסוקים לא יאמר קדיש בלא קדיש. והפורס על שמע לא יאמר קדיש אם לא יאמר פסוקים שלעולם לא תמלא קדיש בלא פסוקים שלפניו אם לא אחר גמר התפלה ומה"ה נהגו לומר פרשת שמע אחר גמר תפלת י"ח בלחש כדי שיאמר הקדיש על תפלת י"ח אין שייך לומר קדיש. ועתה מדשים מקרוב שפורסין שמע אחר קדיש בתרא ואומרים שבת קדיש ואינו נכון דמה ענין לומר ב' קדישים סמוכים זה לזה ובע"פ יש ללמד שיאמרו מקלת פסוקים בין שני הקדשים. ואין לומר קדיש אלא אחר דבר הגד'. וכשלומד משניות או שום דבר תורה שבע"פ יש לומר קדיש אחריו אר"ל אר"ח מ"ש מרבים שלום וכו' כדי לומר עניו קדיש. מ"ל מ"ש וכ"ל סי' כ"ה ס"ק ל' מש"ש: (ד) ברכו. לאחר שהתחיל הש"ץ קדיש לא יפסיק

לבושי שרד

סי' נ"ד מ"א סק"ד (°) לקדיש עפי' כ"ג ס"ג ר"ל אע"ג דבסי' כ"ג סעי' ג' כתב דדוקא יחיד יתעטף אחר ישתבח דקיל ספסק לאחר ישתבח הקודם ישתבח לפי שהוא ברכה אחרונה אחר פסוקי דזמרה אבל ס"ץ יתעטף קודם ישתבח כיון שהוא צריך לומר קדיש אחר ישתבח ע"ש היינו דוקא כשבביאו לו העלית קודם ישתבח אבל אם הביאו לו אחר ישתבח יתעטף גו ואפשר שיאחר מקלת פסוקי דזמרה קודם הקדיש ועיין במג"א סק"ג:

סי' נ"ה ט"ז סק"א (°) מתרגלים. דכתיב עד מתי לעדה הרעה אלו יהושע וכלב נאמר עשרה וקרואתן עדה: שם(°) משבע'

ביאור

כו' ובסוף ב"ק קי"ז ב' ורשאין המחרין כו' אלא כו' וש"מ וגם ליכא חדא כמו בשיפורא גיטין פ"ב: יש כו'. עע"ז: סי' נד ס"א ישתבח כו'. תוס' ברכות מ"ו א' פסחים ק"ד ב' ואע"ג דפסוקים מבסוקים ביניהם לא הוי הפסק כמו ברכה אחרונה שבק"ש כמ"ש רש"י בברכות שם: ס"ב אין כו'. עמ"א: ס"ג ויש כו'. שאין זה עבירה וכמ"ש הרשב"א על הגיגא דספ"ג המנהגות תנא שם כו' אלא אמרו עבירה כו' אלא בתפסח בדבר ברכות כו' וכ"כ הרא"ש שם שאין חוזר עליה כו' ואע"ג שהכה שם דמ"ש לחיסורא מיהא ליכא וכ"פ הטור וש"ע בסי' כ"ה הא כתב שם תשום שנורם לברך ברכה שאינה צריכה משא"כ כאן ובע"י שם ומ"א שם ס"ק י"ז: אבל בין כו'. דמשם הוא בהתחלת יוצר וע"ל סי' ס"ו וכ"ה במדרש ועע"ל סי' כ"ג ס"ג מש"ש:

סי' נה ס"א זכרים כו'. מתני' רפ"ז דברכות נשים ועבדים וקטנים כו' וה"ה להפלה כמש"ש מ"ז ב' ע"ש ועמ"ש בבעי' ד'

הגהות רעק"א

סי' נ"ד ס"ג בהג"ה אלא יפסיק. בין קדיש לברכו הוי בין הפרקים וכין ברכו ליוצר הוי באמצע הפרק. מ"ר:

סי' נ"ה בהג"ה ואם יאמר לאחר שהתחיל בקול רם וקדושה יכולים להתחיל כל סדר קדושה ולומר הקדיש אלא. משמע דגם לענין הקדיש צריך שהתחיל התפלה בקול רם. אבל אם יאמר מקצתן קודם התחלת חזרת התפלה אין לומרים הקדיש אלא. וק' אמאי לא יאמרו הקדיש אלא בשביל תפלת לחש שהיה בעשרה דמ"ש תתפלת ערבית דב' הרמ"א אח"כ והפלת ערבית וקדיש לאחריו לא שייך לק"ש וברכותיה משמע אם התחיל הש"ע אומרים אחריה הקדיש. דהקדיש שייך על התפלה. ואמאי בתפלת שחרית אינו כן. ומה דתקנו חזרת התפלה וכי בשביל זה אין שייך הקדיש על התפלה בלחש וע"ע. ובענין הדין דיאלתו קלתן דנומרין אם בשחייר רוב. מסתפקנא אם לאחר שהתחיל בו' יאמר לשם. וא"כ כתו אחר לשם. ויש עתה רוב אם תכוו לגמור. וכיון דליכא רוב מאותן י' דהתחילו. ואף אם ה' מאותן ה' שיאמר חזר לשם יש לספק שמא דבר היה זמן דליכא שיור רובא כשלגא הדבר לגמרי ואינה הדבר כמו התחלה מחדש: שם להאנשים כל סדר הקדושה. היינו לומר אחר התפלה אלו קדיש וסדר קדושה ואם לענין

מחצית

במקומו דה"ל כאלו התנה ע"ז א"כ בנו קודם לאחר: ובפ' י"מ כו' כתר תורה אין ביניהם קודמים כו'. שכתר תורה מונח בקרן זוית הרולה ליטול יבא ויטול: ורק מהלל כו' · וכ' שם וז"ל ואפשר כיון שקלקלו עבדי חשמונאי בבית שני ועמדו הורדס ובנין ותעבו להם על ישראל מלכות שאינה הוגנת התקינו ב"ד שיהיה כתר תורה מסלים לכתר מלכות להושיב הבן על כסא אביו עכ"ל: עיין פי"ב דכתובות. ר"ל שכ' שם בפ' י"מ המ"ל שמוכה שם שר' זיה לממות את בנו ר"ג לנשיא אע"ג

דלא היה ממלא מקום אבותיו בחכמה. מ"מ כיון דמילי מקום אבותיו בירקה סני ע"ש ז

סי' נד (ס"ק ג) מקלת כו' ועתה חדשים כו' וכ"מ כו' ברכו אחר קדיש בתרא שכ' שם וז"ל בשבת

וי"ע א"ח ברכו אחר קדיש בתרא דמשתמע הכל באים לבה"כ קודם ברכו וכבר שמעו ברכו

עכ"ל. והנ"ל א"ח קדיש וברכו אחר כו' א"ע כיון דהוא אחר קדיש בתרא אין אומרים קדיש לפני ברכו אפי' בחול: כ' ב"ש כו' וז"ל הרמב"ם כו' ובעור כו' ואומרים קדיש. משמע ג"כ דס"ל דעל

באר הגולה

מ' כרי"פ ורא"ש פ"ז דברכות ורמב"ם סכ"ג מהלכות תפלה כ' עור בשם הרא"ש ג הגהת מיי' שם בשם הירושלמי ד עור בשם רב עמרם וכל בו: מ' עור ומפרש הטעם בלגור בסי' נ"א בשם הרא"ש ב ברכות כ"א מגילה כ"ג ג ירושלמי והביאו הרי"ף ורא"ש שם במגילה ד הר"ן שם ה תפו' הרשב"א ו תוס' בשם

דגול מרבבה

*) ועיין בעטרת זקנים סימן כ"ו ס"ק כ' מ"ש בשם רש"ל וע"ש בתג"א ס"ק ז' ועיין ברמב"ם פ"ז מהלכות תפלה שיש מוהגין לקרות שירת היס ושירת התיזו בין ישתבח ליוצר:

אשל אברהם

חזן שקבלוהו כל הקהל ועתה רוב הציבור איכם תפלים בו ומיהו חזן אחר אי יכוליס המיעוט לעבוד על ידיהן והשיב אף דמתשובת רשב"א משמע דיכולין לסלקו מ"מ בכ"ד מ"מ אותו (וכ"כ הרלב"ח ז"ל ע"ש) דסיים מ"מ שכיון שרוב הקהל תפלים באחרון ישתמש שביהם דרך פשר דבר ע"ש: **א**] הקדיש שמעותי' אבל לא הקדוש'

חתם סופר

פ"א נמחק והונה פ"ה ובסופו: (שם) בא"ד להרביץ תורה נ"ב דלפ"ז מ"ש הרמ"א ביו"ד ס"ם דמ"ה אהחזיק עצמן בשררה קאי דבניו קודמין אבל לא ארבנות דתורה כאשר ביארתי בתשובות שלי באו"ח סי' ב'. ובתשובת ר' שאול שבסוף ס' תשובות דמ"א דפום אמת טרדם נעלם ממנו חילוק זה בין רביצת תורה ושאר מנויים ע"ש ובתשובות גינת וורדים חלק יו"ד ס"ם ז' וסי' ח' פליג בהא ויש לעיין שם ובתשובותי חזרתי ועשיתי סמך להרמ"א ביו"ד ח"ם או"ח סי' י"ג ובח"ם חו"מ סי' כ"א: (שם) במחבר סעיף כ"ה שם בהג"ה. נ"ב עיין בתשובות ח"ם או"ח סי' י"א וסי' ר"ה [ושם בסי' ר"ה כ' באמצע התשובה כבר כתבתי במקום אחר הא דרגילין לכתוב זמן ג' שנים בשטרי קבלת רב ומשועבדות אינו קבועות כי מי שמע כאלה שיקבלו רב וכדומה ממקו' רחוק וכו' ואח"כ יוציאוהו משם. אבל מנהג ישראל תורה היא לסיבת הרב והמשועבדים שאם יראה הוא לילך אחר ג' שנים הרשות בידו אע"ג דפועל אחר כיוצא בו דהוה מלאכת דבר האבד א"י לחזור בו באמצע זמנו ואאי זמנו לעולם מ"מ יכול לחזור אחר ג' שנים והטעם בזה מפני שאסור להשכיר עצמו יותר משש שנים וי"א ביותר משלשה שנים דהוי כעבד עברי ועיין ש"ך חו"מ סי' של"ג סק"ק י"ז ועיין היטב באותה תשובה ובתשובה לאחריה]:

עטרת זקנים

ובס"ת משלת בנימוקו' ס"מ וכן עיקר וע' לקמן סי' קל"ט סעיף ג' וכסימן ק"ע ס"י) יש מקומות שאין מוציאין את האבלים להתפלל כ"א פ"א או פעמים בשבוע אבל מקום שאין המנהג אין לומחות באבל להתפלל והמוחה באבל

כאלו אינו אבל לעשות מלאה וכאלו גוזל את המת לפי שהוא מתה רוח למת ומילוי מדינה של ניהנם (ר"מ מינק סימן מ"ג): נד *ישתבח אינו פותחת בברוכותיו להפסיק ביישתבח וסכנה גדולה היא(עיין בזוהר פרשת תרומה) ויש בישתבח כ"ב תיבות וכו' כ"ב פ' בתור ואחר כך אומרים תלי קדיש עד תיש"ר הוא כ' תיבות נגד דברות הראשונות והאחרונות תיש"ר ז' תיבות נגד תלבה עמודים שבעה ובלירוף מ"ב. גם ביתברך כ"ב תיבות כמנין אותיות התורה שלתי מלפ"ך ובלירוף הכל עולה מ"ע כמנין פנים שהתורה נדרשת על שם וגדלו עלי אהבה כמנין אהבה תמפר י"ג תיבות שהיא כפף לרוף בעליל מזוקק שבעתים ז' פעמים ז' שהם מ"ע פנים לתורה. ישתבח שמך לעד מלכנו אדר יו"ד גם ר"ת שלמה ע"כ מנהג לעמוד כשמתחילין ישתבח. ואומרים אי העולמי' בצירי' תחת התי"ו ופירוש שהוא חיים של עולמים כ"כ ר' שבתי בסדור ואינו כן דעת מהרי"ל מפראג רק בפתח אומרי' אותו: כה * אומרים קדיש כו'. ואין פותחין מבעוד קדישים בכל יום ע"ש שבע ביום הללתיך (שבולי לקט) דהיינו מ' אחר פסוקי דזמרה אחר ישתבח ב' אחר תפלת י"ח ברכות ג' אחר סדר קדושה ד' אחר עלינו ה' אחר תפלת מנחה ז' אחר ק"ש של ערבית קודם תפלת י"ח וקדיש אומרים אחר תפלת ערבית אינו בכלל מנוס שהיא רשות מ"מ אומרים מתקבל אחר כך אחר תפלה י"ח רק בשחרית מ"ת מתקבל עד אחר סדר קדושה דבתר תפלה גרירה אמנם כשיש מוסף אומרים קדיש אלא מיד אחר תפלת שחרית בכל המקומות אפי' אלא אמרה תפלת י"ח אינו מצלי' נ"כ הקדיש ואינו אומר רק יתגדל ויתברך (מהררת"י). לכתחלה צריך לחזור אחר שהם אלא שמעו קדיש וברכו ובדיעבד הסיינו שאינו' ממלא' שהם אומרי' אפי' בשבת מ' אלא שמע: * ואם יצאו לאחר שהתחיל בקול רם

הגה יש מי שכתב דשליח לבור יתפלל מתוך ספר המיוחד לבור (טו) דודמי נכתב (לז) לשמו [מהרי"ל בשם רוקח]:

נד דינים השייכים לישתבח. ובו ג סעיפים:

א * מ ישתבח אינה פותחת בברוך לפי שהיא סמוכה לברוך שאמר ששתיהן נתקנו על פסוקי דזמרה (א) זו לפניהם וזו לאחריהם:

ב ג אין לענות אמן א (ב)אחר מלך מהולל(מ)בתשבחות אלא אחר חי העולמים ששם היא סיום הברכה:

ג ב ג המספר בין ישתבח(ג)ליוצר עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה ד ויש מי שאומר שלצרכי צבור או לפסוק צדקה למי שבא להתפרנס מן הצדקה מותר להפסיק: הגה ומזה נתפשט מה שנהגו בהרבה מקומות לברך תולה מו לקבול בב"ה שיעשו לו דין בין ישתבח ליוצר דכל זה מקרי לצורך מצוה ולאחר כך כשחוזרין להתפלל יאמר השליח לבור ג מקלת פסוקי (ג) דזמרה ויאמר קדיש עליהם כי לעולם אין אומרים קדיש בלא תהלה שלפניו ולכן מתחילין ערבית בלא קדיש [כל בו] וכן מי שלא היה לו לילה מו תפילין והביאו לו בין ישתבח לקדיש ד יכול להניחם ולברך עליהם אבל בין קדיש לברכו לא יפסיק בשום דבר [מ"ז פרק תפלת השחר] וכ"ש שלא יפסיק לאחר שאמר הש"ל (ד) ברכו קודם שמתחילין ברכת יוצר: [ב' סוף סי' נ"ז בשם המנהיג וע"ל סוף סי' נ"ו]:

נה דיני קדיש. ובו כב סעיפים

א (א) * מ אומרים (מ) קדיש ב וא"א אותו בפחות מי' (ב) זכרים (ג) בני חורין גדולים שהביאו ב' שערות וה"ה לקדושה וברכו שאין נאמרין בפחות מעשרה:

ב ג אם התחיל לומר קדיש או קדושה בעשר' ויצאו מקצתן גומרים אותו א] הקדיש או אותה הקדושה שהתחיל ד והוא שנשתיירו רובן: הגה ומ"מ עבירה הוא ללמת ועליה אומר ועוזבי ה' יכלו [ירושלמי] אבל אם נשארו י' מותר ללמת [מרדכי פ' בתרא דמגילה]:

ג ה אם התחיל באבות ויצאו מקצתן גומר א אפילו (ד) קדושה: הגה ואם יצאו מקצתן לאחר שהתחילו להתפלל יולר לא יתחיל הש"ל להתפלל התפלה בקול רם דבר בשלם תפלת יולר*ואם יצאו לאחר שהתחיל

מותרים יותר ממון להחזן שקולו ערב יותר על כן עשו פשרה זאת: (טו) דודמי נכתב לשמו · פי' נכתב בש"ם ולא בשם התפארות כ"ה להדיא במהרי"ל ס' ר"ה וא"כ בסידורים הנדפסים אין חילוק בזה:

נד (א) זו לפניהם כו' · כב"ר ומנהגן יתבאר לך שא"ל ישתבח אלא מי שאמר ברוך שאמר: (ב) אחר מלך מהולל. פי' שאחר שיסיים בישתבח כא"י אמ"ה אל מלך גדול בתשבחות לא יענה שום אדם אמן דאכתי לא הוה סיום הברכ' עד שאמר ג"כ אל ההודאות כו' עד חי העולמים:

נה (א) אומרים קדיש· פי' אחר פסוקי דזמרה וכפי' י' שכל דבר שבקדושה כגון קדיש וקדושה וברכו א"ח אותו בפחות מי' שנאמר ונקדשתי בתוך כ"י וילפינ בג"ש דתוך תוך [°] ממרגלים דעשרה נקראו עדה וטעם הקדישים שאומרים מ' אחר התפל' י"ח שהיא מלוה בפ"ע ומ' אחר קריאת התורה כי היא מלוה בפ"ע ומ' אחר סדר קדושה ושם אומר תתקבל כו' שקאי גם אתפלת י"ח · כתב רמ"י שלעול' א"ח תתקבל רק אחר תפלת י"ח ולאו כללא הוא שהרי בימי הסליחות באשמורת הבוקר אומרים תתקבל אחר הסליחות דגם בהם יש בקשות רבות כמו בי"ח וקדיש אחר אמירת מזמור או פרק או אגדה ולא חשב כ"י עליו לשבח שאומרים אחריו קדיש ואין מוהגין לומר אחריו קדיש כי יש בו פסוקים ואין פותחין בכל יום [°] מז' קדישים ע"ש שבע ביום הללתיך ומ"ש קדיש בערבית בין סיום ברכת ק"ש לתפלת י"ח לפי שתפלת ערבית רשות ויש שהולכים מב"ה קודם שישמעו

הגה יש מי שכתב דשליח לבור יתפלל מתוך ספר המיוחד לבור (טו)דודמי נכתב (לז) לשמו [מהרי"ל בשם רוקח]:

נד דינים השייכים לישתבח. ובו ג סעיפים:

א * מ ישתבח אינה פותחת בברוך לפי שהיא סמוכה לברוך שאמר ששתיהן נתקנו על פסוקי דזמרה (א) זו לפניהם וזו לאחריהם:

ב ג אין לענות אמן א (ב)אחר מלך מהולל(מ)בתשבחות אלא אחר חי העולמים ששם היא סיום הברכה:

ג ב ג המספר בין ישתבח(ג)ליוצר עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה ד ויש מי שאומר שלצרכי צבור או לפסוק צדקה למי שבא להתפרנס מן הצדקה מותר להפסיק: הגה ומזה נתפשט מה שנהגו בהרבה מקומות לברך תולה מו לקבול בב"ה שיעשו לו דין בין ישתבח ליוצר דכל זה מקרי לצורך מצוה ולאחר כך כשחוזרין להתפלל יאמר השליח לבור ג מקלת פסוקי (ג) דזמרה ויאמר קדיש עליהם כי לעולם אין אומרים קדיש בלא תהלה שלפניו ולכן מתחילין ערבית בלא קדיש [כל בו] וכן מי שלא היה לו לילה מו תפילין והביאו לו בין ישתבח לקדיש ד יכול להניחם ולברך עליהם אבל בין קדיש לברכו לא יפסיק בשום דבר [מ"ז פרק תפלת השחר] וכ"ש שלא יפסיק לאחר שאמר הש"ל (ד) ברכו קודם שמתחילין ברכת יוצר: [ב' סוף סי' נ"ז בשם המנהיג וע"ל סוף סי' נ"ו]:

נה דיני קדיש. ובו כב סעיפים

א (א) * מ אומרים (מ) קדיש ב וא"א אותו בפחות מי' (ב) זכרים (ג) בני חורין גדולים שהביאו ב' שערות וה"ה לקדושה וברכו שאין נאמרין בפחות מעשרה:

ב ג אם התחיל לומר קדיש או קדושה בעשר' ויצאו מקצתן גומרים אותו א] הקדיש או אותה הקדושה שהתחיל ד והוא שנשתיירו רובן: הגה ומ"מ עבירה הוא ללמת ועליה אומר ועוזבי ה' יכלו [ירושלמי] אבל אם נשארו י' מותר ללמת [מרדכי פ' בתרא דמגילה]:

ג ה אם התחיל באבות ויצאו מקצתן גומר א אפילו (ד) קדושה: הגה ואם יצאו מקצתן לאחר שהתחילו להתפלל יולר לא יתחיל הש"ל להתפלל התפלה בקול רם דבר בשלם תפלת יולר*ואם יצאו לאחר שהתחיל

עכ"ל כ"ם. וז"ל הרמב"ם ס"ם אהבה כל י' שעוסקים בת"ת שבע"פ אפילו במדרשות או בהגדות אומרים קדיש דרבנן ובטור סי' רע"ו כתוב שהתיוקות של בית רבן אחר שלמדו אפטרין ואומרים קדיש · אבל בלקוטי פרדס כתוב וז"ל כשהלבור אומרים פסוק או משנה ל"ל קדיש לפיכך אומרים קדיש אחר פסוקי דזמרה ואף אחר משנה כגון במה מדליקין ואומר בסיומן אר"א אר"ח הרמיינו בקריאת התורה כדי לקדש שאין מקדישין אלא בסיום הפסוק או דרשת הפסוק עכ"ל. ומ"כ י"ל שגם כוונת הרמב"ם בהכורו לומר הגדה אחר תורה שבע"פ וגומר אח"כ קדיש כי היכי דלא תקשי דידיה דידיה וכן מנהג כל ישראל לומר אחר פרקים ואין כאלהיו ובמה מדליקין הגדת אר"ח כו' א"כ גם כשלומדין משניות י"ל הגדה אחריו כדי לומר קדיש וכ"כ בספר מ"ם סי' ל"ג ועכ"ל רסי' כ"ם: ד יכול להניחם ולברך · ז"ל ד"מ כ' מ"ז ובתשובת הגאונים כ' ששאלתם מי שנזדמן לו טלית לאחר שעמד להתפלל יולר קודם שקרא ק"ש מהו להפסיק ולברך כך ראינו שמפסיק ומברך בין ישתבח לקדיש ומתעטף ואומר קדיש אבל אם נזדמנה לו לאחר שהתחיל קדיש אינו מפסיק כלל וכו' ע"כ גם ע"פ ספרי הקבלה אין להפסיק בין קדיש לברכו כמ"ש ס"ם מערכת אלהים עכ"ל ד"מ. משמע מזה שמדבר בש"ך ואפ"ה רשאי להפסיק בין ישתבח (°) לקדיש עסי' כ"ג ס"ג · וגם משמע מלשון מ"ז לאחר שהתחיל קדיש לא יפסיק שוב לטלית אפי' בין הפרקים ע' סי' ס"ו סס"כ וזה שכתב רמ"א כאן אבל בין קדיש וכו' וכ"ש בלא יפסיק וכו': **נה** א אפי' קדושה · וכל תפלת י"ח:

בקול

באר היטב

שוב לטלית אפי' בין הפרקים עיין סימן ס"ו סעיף כ' וזהו שכתב רמ"א כאן אבל בין קדיש לברכו וכו' וכ"ש שלא יפסיק וכו' מ"א:

נה (מ) קדיש. כאחר שוב למעט בברכות כך שוב למעט בקדישין כב"ג וכן בתשו' דבר שמואל סי' קפ"ג קורי ג"כ תנר על זה שנאספים עשרה בני אדם ואומרים כמה קדישים על פסוקי תורה או משנה או במי' פ"ש ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם סוף מסכת אבות ובספר מטה יוסף מ"ב סי' י"ב ולעיל סי' י"ד ס"ק ג' עשרה יהודים לומדים שאין מי שיודע בלשון הקודש להוציא אותם י"א יוכל א' מהם להיות ס"ץ ולומר קדיש וקדושה בלשון לע"ז. תשובת דבר שמואל סי' בא"ח סי' ס"ש מעבר על היחומים קטני קטנים שאומרים קדיש וברכו והקהל עונים אחריהם דשלא נדין הם עושים וכן הרב פר"ח בסי' ס"ט קורא תגר על זה ע"ש בסב' אם ג' אומרים קדיש יחד וא' מקדיש אם בחיים כל א' חוק כדי דיבור יענה על הראשון או האחרון אמן ויעל' לבלא ואם יש הפסק יבא על כל א' וא' הלק"ט מ"ב סי' מ"ב: (נ) זכרים. כל שיש מניין בבה"כ אין לש"ץ להמתין לאדם חשוב או גדול שבדיין לא בא בזמנין אבל סי' קס"א וכ"כ רמ"א סי' קנ"ד ס"ב ע"ש. אדם הנולד ע"י ספר יצי' אם מלטרף לעשר' ולכל דבר שבקדושה ע' בחשו' מ"ל סימן נ"ג:

(נ) בני חורין. וכל הקדישים שוין אפי' קדיש דרבנן שאחר הלימוד. שכה"ג בשם מ"מ. (ד) קדוש' וכל תפלות י"ח והקדיש שלם שלאחרי' כמבואר ברמ"א שאח"ז. ובאב בשבתא"כ דיאמר ג"כ ברכו דאלקינו ברכנו בברכה המשולשת בתורה דכל שהתחיל בתפל' י"ח גומר' אף ע"ג דתנן אין נוטלין כפיהם פחות מעשר' היינו דוקא

יד אפרים

סי' נ"ד מ"א סק"ג דהיינו בקריאת התורה כו' כ"ל שהיא ע"ש מ"ש בקריאת התורה ונפל ע"ם זה בלקוטי הפרדס בדפו ס לפי שב' שם אח"כ וכן בשבת לאחר שקראו בתורה כו' ואפשר שהיה כתיב וכן בקריאת התורה בשבת לאחר כו' ועינו בדפוס ובתבו תיבת בקריאת התורה שלא בתקומה וכן צריך להיות דהיינו כדי לקדש כו' אז אפשר שי"ל דהוי בקריאת התורה ר"ל דהך אמר ר"א הוי כאלו קרא בתורה שבכתב שפייך לומר קדיש אחריו שאין מקדשין אלא בסיום פסוק כו': ומ"ש אח"ל וא"כ י"ל שגם כוונת הרמב"ם כו' ר"ל כיון דגם בלקוטי הפרדס כתב ג"כ בתחלה בתפסאחר פסוק אז משבח צריך לומר קדיש ואח"ל

הגר"א

ועתום' מ"ת אל בד"ה ולית הלכתא כו' והי"ה לתפלה כו' ודיקא נמי כו': וה"ה כו'. כנ"ל דבר שבקדושה כו' ובקדושה קו"ל בריב"ל בברכות כ"ח ב'. ובמתניתין פ"ג דמגילה אין פורסין כו' מנה"מ כו' ובמ"ם ספ"י מ"א קדיש וברכו בפחות מי' כו' ועי' תוס' דמגילה שם ובפ"ז דברכות מה תלינו בבה"כ אי' כו': ס"ב אם התחיל כו'. ירושלמי שם מכיון דתניא אין פורסין על שמע בפחות מעשרה מי לא הניגן אין עוברין לפני התיבה לכן צריכה להדא דתניגן אין פורסין על שמע בפחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו מקצתן גומר אין עוברין לפני התיבה פחות מי' התחילו כי' והלכו מקצתן גומר אין מוקמין כי' התחילו כו' אין קורין כו' ועל כולן הוא אומר ושאני כ' יכלו ור"ל דמתניתין אחר דכל אחד הוא דבר בפ"ע ואין גומרין אלא אותו הדבר וז"ש ואין עוברין כו' אע"ג שבהתחלה פריצת שמע היה כי' ובן בכולן וז"ש אותו כו': אבל אם כו'. כ"ה בירושלמי הנ"ל: ס"ג אם התחיל כו'. עמ"א שר"ל כל י"ח וכמ"ש בירו' הנ"ל ולקמר אפי' קדושה דקמ"ל דאינו ענין בפ"ע ורא"י

חכמת שלמה

שאני דהוי שלוחא דידן מכל מקום לשון הב"י אינו מדוקדק בטעמו ראדרבא אם הוי דומיא דקרבן הוה ראוי שלא יהיה ראוי לעכב [ועיין מ"ש בדברי החוס' באריכות בעזה"י לק"ק לבוב קנה מקומו בהשמטות למס' נדרים דף ל"ה עודנו בכ"י ע"ש ודו"ק): (שם) בסעיף הנ"ל אם לא שכבר הסכים עליו מתחלה. נ"ב עיין בחיבורי משפט צדק לחו"מ מ"ד סי' קפ"ח בחיבורי ובש"ע סי' רל"א מ"ש בתשובה לק"ק קאנשטנקא דלכך דייק הש"ע אם לא שהסכים עליו תחלה ולא כתב אם שלא מיחה תחלה דיש לו' דבשתיקה יכול אח"כ לערער ולו' שטעה בדין ובבר דאין יכול היחיד למחות ועתה נודע לו הדין דיכול למחות רק בהסכים בפירוש אינו יכול לטענן אח"כ שום טענה ע"ש בטעמו בעזהי"ת ודו"ק היטב:

סי' נה סעיף א' אומרים קדיש ואין אימרי' אותו בפחות מעשרה וכו'. נ"ב הנה בדין אם רוב עשרה התפללו רק יחידים מועטים לא התפללו ועמד אחד ואמר התפלה בקול רם אם יכול לו' אח"כ קדיש שלם

השקל

כל תורה שבע"פ אומרים קדיש. דהא מסתם סתום משמע על כל מה שלומדים התיוקות אומרים קדיש אולי משמע מדבריהם דאפי' א"ל לו' בסיום תורה ע"פ דרשות פסוקים. ואפ"ה יאמרו קדיש. ועז"כ מ"א אבל בלקוטי פרדס כו': וא"כ י"ל ר"ל כין דמצינו דלקוטי פרדס גם הוא ס"ל דעל כל תורי שבע"פ אומרים קדיש. ואפ"ה הצריך לסיים בדרשת פסוקים א"כ י"ל וגם כוונת הרמב"ם בחבורו כן נינהו דכתב דעל כל תורה שבע"פ אומרים קדיש. מ"מ נ"ל בסיום דרשת פסוקים: כ"ה דל"ת דידיה דידיה · ר"ל מ"ש בפי' המשנה עם מ"ם בחבורו. אע"ג דמצינו בו פעמים רבות שהזר בו בחבורו ממ"ם בפי' המשנה · מ"מ במקום שא"ל לו' שחזר בו עדיפא. כדי לו' קדיש מה שנקרא קדיש דרבנן כתבו הטעם מפני שיש בו תפלה על רבנן ותלמידיהון: (ס"ק ד) יכול כו' ז"ל ד"מ כי א"ז כו' ומזה טובא הגהת רמ"א פה: משמע מזה שמדבר בש"ך · דהא כתב ומתעטף ואו' קדיש משמע שהמתעטף אומר קדיש וע"כ הוא הש"ך: עסי' כ"ג ס"ג סכ' רמ"א שש"ך יתעטף קודם שיתחיל

ישתבח

י"ח ולא ישמעו קדיש:(ב)אבל אין קורין בתורה. פי' אם אירע בו ביום הכנים' : (ג) לא שייך לק"ש וברכותיה. פי' ומ"ה אם התחילו ערבית כי' והלכו מקצתן יגמור הקדיש שקודם התפלה לפי שהקדים שייך לברכת ק"ש אבל לא יאמרו הקדיש אחר תפל' י"ח לפי שהתפל' אינה חבור לברכו' של ק"ש:מתוך דברי הפוסקי' שכתבו ואומר קדיש וא"א אותו בפחות מי' משמע דהפסוקי דזמרה א"ל עשרה דאפי' אם אומרן ביחידות כל שיש י' כשפ' אמירת הקדיש' די בכך וכ"מ ממ"ש רמ"א בסי' כ"ג ס"ג שאם אין מנין בב"ה ימתין הש"ץ עם ישתבח וכו' ובתשו' ר"מ מינץ סי' ח' כ' דיוכל ג"כ להמתין אחר אמירת ישתבח על מנין בב"ה ימתין הש"ץ אם אינו אומר אמירת הקדיש וכן כ"ל בכל לומר שאדם שאמרוהו בפחות מי' ומדמה אמ"כ י' שיש לומר קדיש ומכ"ש בעלינו לשבח שאמרוהו בפחות מי' משמע דאין אומרים אחר שבאו עשרה ומדברי תשובת שער אפרים סי' י"א גרא' כדברי ט"ז ס"ש : (ז) הדחק . אפי' בלי חומש ודוקא א' ולא כ' ובלבוש כ' שלא רשה מוהגין לגרפו אפי' בשביל הדחק וזמנמינו מוהגים לגרפו ומיהו דוקא לשמוש ברכו וקדיש שהוא חיוב אבל קדיש שאחר עלינו לא יאמרו מ"א . וכ' ב"ח הא דמגרף ע"י חומש דוקא שנכתב על הגויל כש"ת אבל חומשין שלנו לר"ה אין מגרפין ואין אז בשם שקיבלו הגאון ז"ל הלכה למעשה שלא ונתשובה שבות ומקב"ה ב"ב סימן כ"ה ופרי חדש כ' דאם יש לו מי שיסתפל בשבילו דאם רשה לקרות אין מוחין בידו מסתברא ודאי דמלגרף ע"ם ועיין בלקט הקמח דף יו"ד ע"ב : (מ) מסתמא . ר"ל לענין תפל' שהיא מדרבנן . ועי"ל סימן כ"ג ס"ק י"ב מש"ם ובהגה ולענין לקוטי מטה אשר סימן כ"ט : ב) מתפללין ע' כאר הטיב בשם מ"ז מ"ש ועיין ת' חתם סופר

סי' נה במחבר סעיף י'. נ"ב עיין תשובות ח"ם או"ח סי' י"ד [השואל שם רצה לחלק בין בר מצוה ליא"צ ורן עפי"ז דמי שמת באדר ראשון היא"צ שלו בחדש שבט של שנה פשוטה. והשיב הח"ם דלא מחליפין שבט באדר כדאמרינן בר"ה דף ט"ו וה"נ דכוותיה וזה ברור דמי שמת באדר א' בשנה מעוברת היא"צ באדר בשנה פשוטה ועיין עוד בענין זה בח"ם או"ח סי' קס"ג באריכות]:

עטרת זקנים

וקדושה יכולין להשלים כל סדר קדושה כו' דהיינו וכ"ל לעיין וקדיש שלאחריו: *ותפלת ערבי'לכן אם התחילו והוא רחוק כו' ויאלו מקצתן נומרים עד ירחו עינינו ואומרים נ"כ קדיש כי הוא שייך לק"ש וברכותיו ותפל' ערבי' בלתם אבל אין אומרים קדיש של אחר תפלת י"ח אלא כו' ובעלינו לשבח אף אם פתח כו' ויאלו מקצתן אפ"ה אין אומרי' קדיש יתום שאחריו פתוח מעבדה וכן אם אמרו עלינו בלא עבדה א"ל אחר כך הקדיש אפילו כו' וכן הדין בתהלים ושיר היחוד אם נמרו אומן בלא י' שאין אומרים• קדיש אפי' כו' אז איפכא אם היו בתהלים ושיר היחוד י' ובקדיש לא היו י' שאין אומרים ואכי הגוב (ל"ח) כמו כן ראיתי מוהגין באיזה מקומות כאם אומרים תהלים בלא עשר' שמשיר מזמור א' לאומרו אחר שבאו עשרה והשמש ל"ל דלא אלים קדיש ההוא הוא מדרבנן לאומרו אפ"כ' וכן להיפך :

* מיהו יש מוהגין להקל בשעת הדחק וי"ל אפילו בשעת הדחק אין להקל

ב בקול רם. וקדושה אלו דוק' דאפי' עדיין לא אמרו קדוש' כיון שהתחילו להתפלל בקול רם נומרים אף הק"ש וכ"כ בהדי' בת"ה בשם גדול מ' ע"ש :ג ערבית וקדיש שלאחריו . ומכ"ש [*] סדר קדושה וקדיש במ"ש וכ' הלבוש [*] קדיש שלפני ערבית שייך לק"ש דמתקן בשביל אנשים היושבי' כמ"ש בב"י ואם אמרו עליו ויאלו מקצתן מ"א קדיש דאינו אלא מנהג עכ"ל . ומכ"ש לשיר היחוד או למזמור : ד בתשע' ולילוף קטן . ומיהו לענין קריאת התורה י"א (*) דמגרפין אותו לעשרה מאחר שאולה למנין ז' [תשב"ץ] וכסוף סי' (*) תר"ן משמע דיש להסתפק בדבר : ה בשעת הדחק . אפי' בלא חומש כ"ה בד"מ ומיהו דוקא מ' ולא כ' ולבוש כתב שלא רשה מוהגין לגרפו אפי' בשעת הדחק ומיהו בזמנינו מוהגים לגרפו ע"י חומש שבידו ומיהו דוקא לשמוע ברכו וקדיש שאחר עליו לא יאמרו : ו רוב שמותיו . ל"ו שמה : ז לענין זה . פי' כיון [*] דתפלה הוא דרבנן : ח מלטרף עמהם . דכל בי עשרה שבינתא שריא . וכתב הר"ל מביב סי' ט"ו ואולי לפ"ז ה"ה ג' או ד' ומשאר הרוב עכ"ל ול"נ דאין להקל כ"כ דהא עיקר רמיית מהרי"ל מאחר דליכא מ"ד דקטן המוטל בעריסה מלטרף אף על פי שאינו יכול לענות ואף דלא קי"ל הכי היינו שאין השכינה שורה אלא על גדולים וכו' ע"ש ומ"כ דיו לבא מן הדין להיות כגדול מה גבי קטן דוקא מ' ולא כ' אף גבי יש דוקא מ' ולא כ' . וכתב מהרי"ל אע"ג דכתב הרא"ש דבעינן שיהוו טיבוו ט' לברכת הש"ץ כמ"ש סי' קכ"ד ס"ד לא נהגינן הכי דהא חז' דאפי' מי שמש"ח ואינו שומע מלטרף:ט נכון שהאחרי.'.ואם הוא יש מעיריס אותו ואם לא רצה לעמוד א"ל להמתין

ויאלו מקצתן מ"א קדיש דאינו אלא מנהג עכ"ל . ומכ"ש לשיר היחוד או למזמור : ד בתשע' ולילוף קטן . ומיהו לענין קריאת התורה י"א (*) דמגרפין אותו לעשרה מאחר שאולה למנין ז' [תשב"ץ] וכסוף סי' (*) תר"ן משמע דיש להסתפק בדבר : ה בשעת הדחק . אפי' בלא חומש כ"ה בד"מ ומיהו דוקא מ' ולא כ' ולבוש כתב שלא רשה מוהגין לגרפו אפי' בשעת הדחק ומיהו בזמנינו מוהגים לגרפו ע"י חומש שבידו ומיהו דוקא לשמוע ברכו וקדיש שאחר עליו לא יאמרו : ו רוב שמותיו . ל"ו שמה : ז לענין זה . פי' כיון [*] דתפלה הוא דרבנן : ח מלטרף עמהם . דכל בי עשרה שבינתא שריא . וכתב הר"ל מביב סי' ט"ו ואולי לפ"ז ה"ה ג' או ד' ומשאר הרוב עכ"ל ול"נ דאין להקל כ"כ דהא עיקר רמיית מהרי"ל מאחר דליכא מ"ד דקטן המוטל בעריסה מלטרף אף על פי שאינו יכול לענות ואף דלא קי"ל הכי היינו שאין השכינה שורה אלא על גדולים וכו' ע"ש ומ"כ דיו לבא מן הדין להיות כגדול מה גבי קטן דוקא מ' ולא כ' אף גבי יש דוקא מ' ולא כ' . וכתב מהרי"ל אע"ג דכתב הרא"ש דבעינן שיהוו טיבוו ט'

אשל אברהם

דיולר אור מעשה דלריכה נמי כי' עשרה ובסימן כ"ט ס"ח בכריע הרמ"א היקר סברא זו ע"ש ועיין לקוטי מטה אשר סימן כ"ט : ב) מתפללין ע' כאר הטיב בשם מ"ז מ"ש ועיין ת' חתם סופר

סי' נה במחבר סעיף י'. נ"ב עיין תשובות ח"ם או"ח סי' י"ד [השואל שם רצה לחלק בין בר מצוה ליא"צ ורן עפי"ז דמי שמת באדר ראשון היא"צ שלו בחדש שבט של שנה פשוטה. והשיב הח"ם דלא מחליפין שבט באדר כדאמרינן בר"ה דף ט"ו וה"נ דכוותיה וזה ברור דמי שמת באדר א' בשנה מעוברת היא"צ באדר בשנה פשוטה ועיין עוד בענין זה בח"ם או"ח סי' קס"ג באריכות]:

עטרת זקנים

וקדושה יכולין להשלים כל סדר קדושה כו' דהיינו וכ"ל לעיין וקדיש שלאחריו: *ותפלת ערבי'לכן אם התחילו והוא רחוק כו' ויאלו מקצתן נומרים עד ירחו עינינו ואומרים נ"כ קדיש כי הוא שייך לק"ש וברכותיו ותפל' ערבי' בלתם אבל אין אומרים קדיש של אחר תפלת י"ח אלא כו' ובעלינו לשבח אף אם פתח כו' ויאלו מקצתן אפ"ה אין אומרי' קדיש יתום שאחריו פתוח מעבדה וכן אם אמרו עלינו בלא עבדה א"ל אחר כך הקדיש אפילו כו' וכן הדין בתהלים ושיר היחוד אם נמרו אומן בלא י' שאין אומרים• קדיש אפי' כו' אז איפכא אם היו בתהלים ושיר היחוד י' ובקדיש לא היו י' שאין אומרים ואכי הגוב (ל"ח) כמו כן ראיתי מוהגין באיזה מקומות כאם אומרים תהלים בלא עשר' שמשיר מזמור א' לאומרו אחר שבאו עשרה והשמש ל"ל דלא אלים קדיש ההוא הוא מדרבנן לאומרו אפ"כ' וכן להיפך :

* מיהו יש מוהגין להקל בשעת הדחק וי"ל אפילו בשעת הדחק אין להקל

ר"ת בברכות ריש דף מ"ח וכשם ר' אלי' והרא"ש ז שם בתוספות פ' ר"ש ור"י והמרדכי בשם רא"ש והגה' מיימ' בפ"ג מהלכות ברכות ומש"ב בשם ר"י ור' יונה ותשו' הרשב"א וכשם לרא"ש ובשם גאון והרמב"ם בפ"ח מה"ת ע מרדכי שם י ב"י מהגיה דנגה מ"ז כ שם בגמר' וביבמות פ"ח ל הגה'מיימוני בפ"ח מה"ת בשסה"ח מ מר"י בי רב והאגור בסימן רס"ז כ הגהת מיימ' שם ם תשוב' מהרי"ל ע מרדכי בהגהו' יבמות מהגיה דב"מ ד' ק"ב פ האגור

אשל אברהם

דיולר אור מעשה דלריכה נמי כי' עשרה ובסימן כ"ט ס"ח בכריע הרמ"א היקר סברא זו ע"ש ועיין לקוטי מטה אשר סימן כ"ט : ב) מתפללין ע' כאר הטיב בשם מ"ז מ"ש ועיין ת'

חתם סופר

סי' נה במחבר סעיף י'. נ"ב עיין תשובות ח"ם או"ח סי' י"ד [השואל שם רצה לחלק בין בר מצוה ליא"צ ורן עפי"ז דמי שמת באדר ראשון היא"צ שלו בחדש שבט של שנה פשוטה. והשיב הח"ם דלא מחליפין שבט באדר כדאמרינן בר"ה דף ט"ו וה"נ דכוותיה וזה ברור דמי שמת באדר א' בשנה מעוברת היא"צ באדר בשנה פשוטה ועיין עוד בענין זה בח"ם או"ח סי' קס"ג באריכות]:

עטרת זקנים

וקדושה יכולין להשלים כל סדר קדושה כו' דהיינו וכ"ל לעיין וקדיש שלאחריו: *ותפלת ערבי'לכן אם התחילו והוא רחוק כו' ויאלו מקצתן נומרים עד ירחו עינינו ואומרים נ"כ קדיש כי הוא שייך לק"ש וברכותיו ותפל' ערבי' בלתם אבל אין אומרים קדיש של אחר תפלת י"ח אלא כו' ובעלינו לשבח אף אם פתח כו' ויאלו מקצתן אפ"ה אין אומרי' קדיש יתום שאחריו פתוח מעבדה וכן אם אמרו עלינו בלא עבדה א"ל אחר כך הקדיש אפילו כו' וכן הדין בתהלים ושיר היחוד אם נמרו אומן בלא י' שאין אומרים• קדיש אפי' כו' אז איפכא אם היו בתהלים ושיר היחוד י' ובקדיש לא היו י' שאין אומרים ואכי הגוב (ל"ח) כמו כן ראיתי מוהגין באיזה מקומות כאם אומרים תהלים בלא עשר' שמשיר מזמור א' לאומרו אחר שבאו עשרה והשמש ל"ל דלא אלים קדיש ההוא הוא מדרבנן לאומרו אפ"כ' וכן להיפך :

* מיהו יש מוהגין להקל בשעת הדחק וי"ל אפילו בשעת הדחק אין להקל

(מהררמ"ו) אם לא שמותן לקטן ס"ת כידו אבל חומשים שלנו לא מגרפין כין להפלה וכין לכ"ה : * נכון שהאחרים יתחיו עד שיגמור אפי' יש י' זולתו וכן כשאחד מאריך בתפלתו ובלבד שיש שהות להתפלל כי' (הג"מ הר"מ) :

באר היטב

כשיאת כפיס אבל תפלת אלהיו יאמר מאחר שהתחיל בתפלת י"ח וברכת אלהינו שייך לתפלת י"ח פ"ש כ"כ פ"ש : (ה) וקדושה . ולאו דוקא דאפי' עדיין לא אמרו קדושה כיון שהתחילו להתפלל בקול רם נומרי' אף הקדיש שלם מ"ם מ"ל. כ' בתשו' מטה יוסף מ"ב כי' י"ב דמ"ש דאם יל"ו מקצתן לאחר להתפלל יוכר וכו' הוא לאו דוקא אלא אפי' אמרו קדיש וברכו בעשרה והלכו קודם שיתחילו ברכי יוכר אור אור שמעלינוין עד תפל' י"ח פ"ש: (ו) וברכותי' ומפ"ה אם התחילו ערבית כי' והלכו מקצתן יגמור הקדיש שקודם התפל' כפי שהקדיש שייך לברכת ק"ש אבל לא יאמרו הקדיש אחר תפלת י"ח כפי שהתפילה אינו חיבור לברכ' ק"ש דתפלת ערבית רשות וכ"ש סדר קדוש' וקדיש כמ"ש ואם אמרו עליו ויאלו מקצתן אין אומרים קדיש אלא מנהג ומכ"ש לשיר היחוד או למזמור אבל . כ' הט"ז מתוך דברי הפוסקים שכתבו ואומר קדיש וא"א אותו בפחות מי' משמע דהפסוקי דזמרה א"ל אפי' אם אומרן ביחידות כל שיש י' כשפ' אמירת הקדיש די בכך וכ"מ ממ"ש רמ"א בסי' כ"ג ס"ג שאם אין מנין בב"ה ימתין הש"ץ עם ישתבח וכו' ובתשו' ר"מ מינץ סי' ח' כ' דיוכל ג"כ להמתין אחר אמירת ישתבח על מנין בב"ה ימתין הש"ץ אם אינו אומר אמירת הקדיש וכן כ"ל בכל לומר שאדם שאמרוהו בפחות מי' ומדמה אמ"כ י' שיש לומר קדיש ומכ"ש בעלינו לשבח שאמרוהו בפחות מי' ומדמה אמ"כ י' שיש לומר קדיש ומכ"ש בעלינו לשבח שאמרוהו בפחות מי' ומדמה אמ"כ י' שיש לומר קדיש וכן מוהגים בכל יום שהיה באמירתו אבל ודאי אם אירע שלא כאו מנין שאומרים אמ"כ קדיש כשיבואו מנין ט"ז ס"ש ומ"א בסי' רל"ד ס"ק ח' לא כ"כ ע"ש . והטולה נהגו בשם אומרים תהלים בלא מנין ישיירו מזמור ח' לאומרו אחר שבאו עשרה ומדברי תשובת שער אפרים סי' י"א גרא' כדברי ט"ז ס"ש : (ז) הדחק . אפי' בלי חומש ודוקא מ' ולא כ' ובלבוש כ' שלא רשה מוהגין לגרפו אפי' בשעת הדחק וזמנמינו מוהגים לגרפו ומיהו דוקא לשמוע ברכו וקדיש שהוא חיוב אבל קדיש שאחר עליו לא יאמרו מ"א . וכ' ב"ח הא דמלגרף ע"י חומש דוקא שנכתב על הגויל כש"ת אבל חומשין שלנו לר"ה אין מלגרפין ואין אז בשם שקיבלו הגאון ז"ל הלכה למעשה שלא ונתשובה שבות ומקב"ה ב"ב סימן כ"ה ופרי חדש כ' דאם יש לו מי שיסתפל בשבילו דאם רשה לקרות אין מוחין בידו מסתברא ודאי דמלגרף ע"ם ועיין בלקט הקמח דף יו"ד ע"ב : (מ) מסתמא . ר"ל לענין תפל' שהיא מדרבנן . ועי"ל סימן כ"ג ס"ק י"ב מש"ם ובהגה ולענין לקוטי מטה אשר סימן כ"ט : ב) מתפללין ע' כאר הטיב בשם מ"ז מ"ש ועיין לקוטי מטה אשר סימן כ"ט : ב) מתפללין ע' כאר הטיב בשם מ"ז מ"ש ועיין ת'

יד אפרים

כפירושו אח"כ שאחר מעשה יאמר הנהה כדי לקדש א"כ גם דברי הרמב"ם מתפרשים כן שאע"פ שכ' בסהם ת"ת שבע"פ ר"ל כשיאמר הנהה אחריו . ומ"ש הדמב"ם אפי' במדרשות כו' ר"ל דאע"ג שאינו עוסק רק בזה לבד יאמר קדיש דרבנן . ומכ"ש אם לומר תפלה תורה שבע"פ ואומר אחריו דברי אגדה שיאמר קדיש

באר הגולה

ממ"ש רמ"א סי' רל"ד. זהו קשי' על דין הראשון שפסק אם לא היה מנין בשעת עלינו יאמר קדיש אחריו: שם (*) לעשות לכתפלה כפסק. ר"ל שבמ"ש שם להסתפק הכי בכדיא מבואר בש"ע ר"ם קמ"ג דלריך ו' גדולים לקריאת התורה וכן הקשה פרי מגדים : שם (*) הר"ן . מתסתפק שם אם מלגרף קטן לקריאת מגלה ולא תמיד מגילה מקריאת התורה לענין זה אדרבה קול מיניה כמבואר שם : סק"ז (*) דתפלה. ר"ל הא דלריך יו"ד הוא מדרבנן וגז"ש ממרגלים שבכיה הט"ז סק"א הוא אסמכתא :

הגר"א

ברכיה א"ר יעקב בר זבדי בעי קומי ר' יוסי בר"א תמן קטן עושין לאותו סניף לעשרה אמור אף הכא עושין אותו סניף לג' מה תמן מזכירין ה' עושין לאותו סניף כאן שאין מזכירין ה' לא ס"ש א"ל אינו כ"ש תמן מזכירין ה' עושין אותו סניף כאן שאין מזכירין ה' אין עושין לאותו סניף כו' תאימתי עושין כו' כנ"ל וכ"ז אלינא דר' אמי מ"ה כ' אבל אין קו"ל כתר זוהרא דיותר תמיני י' מג' ומש"ם הרא"ש בשם ר' חיים על פסק דר"ה הנ"ל וכ"פ בהגה"ה בסי' קנ"ט סעיף י' אבל בש"ע שם פסק כדעת הר"י הרמב"ם דבל שהגיע לעונת הפעוטות ויודע למי מברך מלטרף בין לג' בין לי' דלא כר"ח שמחלק בנ"ל וע"פ סברא זו הוא המחירון כאן וכמ"ש רש"ל אבל קדושה ובהמ"ז שוין : ולא נראו כו'. דדוקא לברמ"ז אבל לא לתפלה וכמ"ש בסעיף ח' וכן במ"ש פ"ם ע"ז אבל קדושה כו' פחות מי' ואין קטן עולה מן המנין לברכו וקריאת התורה וקדיש עד שיהא בן י"ג והוא לשון הרמב"ם והטור אף שהרמב"ם ס"ל דבבהמ"ז מלטרף וכ"ד הרבה פוסקים וכמ"ש בב"ר פ' ל"ח אחר המאחר הכ"ל שבירושלמי: הדא אמרה עושין סניף לבהמ"ז אבל לק"ש ותפלה אין עושין אותו סניף עד שיביא ב' שערות והוא הנוסח שם דלא כר"ח י והא"ה כו'. דלא כריב"ל דלא כר"ח : ואשה. דהיה כעבד בכ"מ : ואפי' כו'. ר"ל אע"ג דאמרי' בירושלמי ובב"ר שם הכ קטן וש"ת עושין אותו סניף הא מסיק שם א"ר יודן כיני מתני' קטן ל"ש עושין אותו סניף וכמ"ש לקמן סי' רפ"ב סעיף ג' ולא אשכחן לירוף ש"ת אלא בעיבור שנה כמ"ש בפרקי ר"א חוס' שם ובאחרי פוסקים : מיהו כו'. הג"ת ואפי' בלא חומש ובכיס מחירון הנ"ל : ס"ה ומיהו כו'. ירושלמי פ"ז דברכות ב"ר פ' ל"א שם קטן עושין כו' והתני אין מדקדקין בקטן א"ר שמעון אריב"ל לשני קטנים נגרמה מ' אפ"ה ומ' קטן עושין אם הפסק עיקר ואם הקטן לבניף ופי' מ"כ בשם רש"י דאין מדקדקין אם בא לכלל שנים אין מדקדקין בשעורות ומשני דאפס הבא הוא כגדול ובגדולו מלטרפין לקטן ממש אף בענמ' פי' לבא דאין מדקדקין בקטן פורת. מנהגא דעלמא בירושלמי כנ"ל : ס"ו ואם כל או כו'. ס"ו ואם שם קטן המוטל בעריסה כו' ואף מאן דפליג מעוש דקטן לאו בר מצוה הוא הנ"מ : ס"ח חרש כו' אבל כו'. חגיגה ג' נ' : ס"ט לעולם כו'. מה מ"ז נ' : ושנת

חידושי רעק"א

וקדיש שלם : מנ"א ס"ה ז' דתפלה דרבנן. וכ"כ הטו' הראש"ח מ"כ סי' ל"ח : מנ"א ס"ק י' וא"כ נם זה אע"פי שנולד. ע' קרבן עדה על ירושלמי פ"ח דמגלה ד"ה הדא אמר : שם בא"ד דעשה כ"מ בלבד שמי הפר"ח כ' דהר"י מינ"ץ כ' לבדי דעשה כ"מ בלבד מ'. וע' תשו' מעיל צדקה סי' כ"ח : שם בא"ד ועמ"ש סי' הקס"ח ואם כשנולד בר"ח כשליו היה תשון חסר

מחצית

ישתבח ולא יתעטף בין ישתבח לקדיש . ל"ל היינו היכי דאפשר שהוא לו הטלית קודם ישתבח . לכך מדיף שיתעטף קודם ישתבח . משמ"כ אי לא הוכא:(וה"ה שכח) עד אחר ישתבח גם ש"ץ רשאי להתעטף ולברך קודם שיתחיל הקדיש . עסי' ס"ו סס"ב שיש מחלוקת בזה : וזה שכח' כו' וכ"ש שלא כו' דלכאורה מאי כ"ש הוא ואין מן הסברא עדיפות לאחר ברכו מקודם ברכו והשתא י"ל דהא דאין להפסיק בין קדיש לברכו לא הוזכר בשום פוסק כ"א בא"ז ושלא יפסיק אחר שהתחיל יוכר הוזכר בס' המנהיג שהוא בב"י סס' כ"ז וכמו שליין מהר"ם רבקש . וגם מס' א"ז נלמד דס"ל כס' המנהיג לכן חמיר אם התחיל יוכר . דבזה מלינו שיש מן הראשונים שסוברים כן בפי' גם י"ל כיון דחמיר ליה כ"כ לס' א"ז מן יוכר ואילך לאסור להפסיק אפי' בין הפרקים :

סי' נה (ס"ק נ) ע רבית כו' בשביל אנשים היושאים כמ"ש בב"י וז"ל הרב"י בשם האגור וש"ל כי תפלת ערבית רשות . ויש הולכים להם קודם י"ח ולא שמעו קדיש כו' עכ"ל . אף דערבית עכשיו קבלוהו לחובה: וז"ל הטור סי' רל"ו ומה שמוהגים להפסיק בפסוקי' ויראו עינינו וקדיש לפי שבימים ראשונים היה בה"כ שלהם בשדות. והיו יראים להתאחר שם עד אחר זמן תפלת ערבית . ותיקנו לו פסוקים אלו שיש בהן ח"י אזכרות נגד ח"י ברכות שיש בתפלת ערבית ופסוקים בקדיש זה (וכ"כ שם הטור בשם ר"ן גאון ומפסיק בקדיש כלו' אסתיים התפלה הרוצה לאלת יצא עכ"ל) ועתה שחזרו

בתוספות כ"י מהריא דערכין דף ל"ט ל' בספר המנהיג סימן ע"ו בשם רש"י ק"ס בשם רש"י בתשובי הריב"ש ר' ר"ם בתשובי אחר' ב פסחים פ"ה ת' בשבפי רש"י ולדעת ר' יהודה ל סל"ח בשסרב אחי' גאון ב טור בשם אחי' רא"ש ג עירובין ב"כ ד תו' ורא"ש שם ה שם כב מ' ו עור וכ"י

אשל אברהם

שב יעקב סי' ו' דהחמיר בדבר אפי' בשעת הדחק מעעמא דרוב פוסקים החמירו ואח"ל דשויס המה מ"מ הוי כמו שפק ברכות לקולא מכ"ש כיון דהוי הרי דרבנן תפלה עלמה היא דרבנן וכן להתפלל בעשרה: ועיין ברא"ש. ועיין רמ"א סי' קל"ט דכ' לחדי'דאין מלטרפין ואין לשנות וכאן כתוב דיש מהגיס להקל וא"כ דברין סותרים זה אח זה וא"ל דרמ"א סובר דחמיר להלטרף לג' מעשרה ועיין סימן קל"ד דבג' פני בשקורא ומודינו ובעשרה לריך דוקא ליכב עמהם מעתה מלאנו רא"ינו דחמי' הלטרפות לג'. זה ליתא דאחי הכא דהעשה הוא משוס דבעינן גדולו לה' אחי מעתה פני בשומע ועוהה אבל בעשרה הטעם משוס דשכיחא שרי' וז"ל כ"ל יושבים במסיבה אחת אבל לענין לירוף קטן ודאי דקילי יותר. ועיין סי' קל"ד דכ' לחדיא דאין מלטרף קטן אפי' לוי"ד דודאי דבר שבקרוסה חמיר טפי מזימון. וכן לא מצינו שום פוסק דס"ל דזימון בעשרה יהא חמיר מעשרה לתפלה ע"ש: ג] כל העשר'

חתם סופר

(שם) סעיף ט"ז אין מצטרפין גרשם ס"ק י"ג נמחק וצ"ל בסעי' י"ח: (שם) במג"א ס"ק י"א ובספר תניא פסק דהוי כלפניו ג"ב ע"ש דמייתי ראיה משבת דף ט' ע"א אסקופה משמשת ב' רשויות ואין ראיה זו מכרעת לפענ"ד. ועיין מסכת שבת דף קכ"ד ע"א וק"ל ועיין עירובין ד' ח' ע"ב הכל מודים בין לחיים שאסור ועיין לקמן סי' שמ"ה סעיף ד' וק"ל. עוד כתוב במג"א וכן משמע בגמ' הייני בפסחים דף כ"ה ע"ב דוקא שערי ירושלי' ומשום מצורעים לא נתקדשו תוכן וג"ל דהרמב"ם פסק באוכלי פסחים תוך הפתח כלחוץ היינו טעמא מדאיצטריך לקדש תוך של העזרה והרי שערי ירושלים שלא קידשו משום מצורעים לא קידשו ממ"א ש"מ סתמן כלחוץ ולפענ"ד ראיה ברורה מדיוקא דמתניתין דנדרים דף נ"ו ע"ב ואין לומר דהולכין בתר לישנא דאינשי דא"כ לא הוי הש"ס מקשה התם: (שם) ס"ק י"ג. ג"ב שייך לסעיף י"ח:

מגן אברהם

להמתין: ושנת י"ג אינה מעוברת משמע דאם שנת י"ג מעוברת אותו שנולד באדר ראשון נעשה בן י"ג באדר ראשון וכ"כ בלבוש סי' תרפ"ה וא"ע דהא מי שנולד בשנה פשוטה אינו נעשה בר מצוה עד אדר הסני כמ"ש בהג"ה וא"כ גם זה אע"פ שנולד בשנת העיבור מ"מ אשתקד היתה שנה פשוט, ונעשה בן באדר שתם א"כ לא מלאו לו י"ג עד שנת אדר הסני וכ"מ סוף ערכין דבני שנה תמימ' ומ"ש שנת י"ג מכל הסנים דשנת העיבור בת י"ג אדם והכי אמרי' גבי ג' שנים שבתולותיה חוזרין אם נתעברה הש' גם אדם העיבור בכלל כדאי' דירושלמי על פסוק אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי לכן כ"ל דנעשה ב"מ באדר שני והא דנקט ושנת י"ג אינה מעוברת מילתא (°) דפסיק' נקט: ומי שנולד ביום א' דר"ח כשליו וכשנעשה בר מצוה חשוב מסר ור"ח כשליו אינו אלא יום א' ל"ע אם נעשה ב"מ כ"ע לחשון דהא משמע כמדרים דף ס' דבאמת יום ראשון של ר"ח הוא יום ל' לאדם העבר אלא שבלשון בני אדם קורא אותו ר"ח וכן בא"ע סי' קכ"ו ס"ו יש דעות שונות ומ"מ נ"ל דלא נעשה ב"מ עד ר"ח דהא עדיין לא מלאה לו שנה (°) עד שיעברו כ"ע יום שמחשון דבעי' י"ג שנים שלימים כנ"ל ועמ"ש סי' תקס"ח ס"ז: יא אם שפה פנימית · כי' דמקום סגירת הדלת הוי כלחוץ וכם תניא אם מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ וש"ץ תוך הפתח (°) הוא מצרפן:

טז ג חצר קטנה שנפרצה במילואה לגדולה דהיינו שנפרצ' קטנה במקום חיבורה לגדולה ונפל כל אותו כותל שהיה מפסיק ביניהם ובגדולה נשארו משארית כותל זה שנפל פסים [פי' מעט כותל יפר ושוה] מכאן ומכאן הגדולה כמופלגת מן הקטנה ואין הקטנה מופלגת מן הגדולה אלא הרי היא כקרן זוית שלה לפיכך (°) אם תשעה בגדולה ואחד בקטנה מצטרפין שהקטנ' נגררת אחר הגדולה והרי היא כאלו היא בתוך הגדולה כיון שהרוב בגדולה אבל אם היו תשעה בקטנה ואחד בגדולה ד' או חמשה בזו וחמשה בזו יג אין מצטרפין:

יז ה היה ש"ץ בקטנה וצבור בגדולה מוציאן ידי חובתן שהוא נגרר אחריהם אבל אם היה ש"ץ בגדולה וצבור בקטנה אינו מוציאן ידי חובתן ו שאין הרוב נגרר אחר היחיד:

ונער אחר נולד באדר שני באחד בו י ושנת י"ג אינה (יא) מעוברת אותו שנולד בב"ט לאדר הראשון צריך להמתין עד כ"ט לאדר בשנת י"ג להיות בן י"ג שנה ואותו שנולד אחריו באחר באדר השני יהיה בן י"ג שנה כיון שהגיע אחד בארר של שנת י"ג: הגה ומי שנולד באדר ונעש' בר מצוה בשנת העיבור (°) אינו נעשה בר מצוה עד אדר הסני [תשו' מהר"י מינץ סי' ט']:

יא ל עבריין שעבר על גזירת הצבור או שעבר עבירה אם לא נידוהו נמנה למנין עשרה:

יב ק מנודה אין (יב) מצרפין אותו לכל דבר שצריך י' ר אבל מותר להתפלל בב"ה שהוא שם אלא אם כן פירשו להחמיר עליו בכך:

יג ס צריך שיהיו ג] כל העשרה במקום (יג) אחד וש"ץ עמהם והעומד בתוך הפתח מן האגף ולחוץ ת דהיינו כשסוגר הדלת במקום יא [שפה] (יד) פנימית של עובי הדלת ולחוץ כלחוץ:

יד מ מי שעומד אחורי בית הכנסת יב וביניהם חלון אפי' גבוה כמה קומות אפילו אינו רוחב ארבע ומראה להם פניו משם מצטרף עמהם לעשרה: הגה גנין ועליות מין בכלל (טו) בית והעומד עליהם אינו מלטרף [ר"י כ"ג ח"ז]:

טו נ אם מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ וש"ץ תוך הפתח (°) הוא מצרפן:

יז ה שעבר קטנה ובגדולה אינו מוציאן ידי חובתן אבל אם היו ש"ץ בגדולה וצבור בקטנה אינו מוציאן ידי חובתן ו שאין הרוב נגרר אחר היחיד: מאחר ריש"א דהכא דאינו יכול להתפלל עמהם ואפ"ה מלטרף ותמיה לי' דשאני כריש"א דאע"פ שהוא מתפלל ואינו יכול להפסיק ולענו עם הצבור מ"מ יכול לשתוק ושומע כעוב' כמש"ל סי' ק"ל ס"ז משא"כ כ"ש וכ"ר הכיא עוד בשם מלכי' בשם מהרי"ל דרל' מתחל' ללמד דמלטרף אפילו קטן המוטל בעריסה והוא כיותר תמוה דהא אמן לא קי"ל כריב"ל כמבואר לעיל מזה בכ"י ואפי' ר"ת שפוסק כריב"ל מ"מ לא רלה לעשות מעשה כדברי עלמו ואמן ליקום ונעשה מעשה. ויותר מזה שהרמ' מילתא למילתא מה שי"ל עליו דלמא שאני יש שהוא גרע מקטן דאין בו קדושה כמ"ש כ"י בסי' ד' בשם הזוהר דסלקא מיני' כשמתא ולא הוה בכלל קדושה דעיי' טעמא דמות' ורוח מסאבתא שריי' עליה. ותו ולפ"ד דאפי' ריב"ל מודה דלא יצרף כיון דאפשר להעיר אותו מסאתו למה לרף אותו בשה יש לבתחלה ול"ד לקטן שא"א לעשותו גדול ול"ד למ"ש (°) כל הרמוי לבילה וכו' דשם מיירי לענין עיכוב אם כבר עשה כן משא"כ דנעשה כן לבתחלה במילת' דאית בה ריעותא ויש לפניו לתקנו אין זה אלא תימה ועוד כתוב בחגור שם בב"י מה דכת' הרא"ש דלריב"ל דלייתי מ"מ מזון דהגו עלמא לגרף אע"פ שמשימים שיחת חולין אע"ג דלבי מגמגם דשמא כל הרמוי לביל' וכו' עכ"ל יש להפליג ע"ז דהיאך מביא ראיה מן הסוטים אלו שעושים איסור בשעקת שיחה בעילה אשר גדול עונם מאוד וכאמת אני אומר שחלילה להלטרף עם אנשים פושעים כאלה כשאין מנין זולתם ק"ו שלא ללמוד מזה היתר ליש כלל וכלל. ותו הא כבר קבע כש"ע הלכה בסי' קכ"ה דאם אין מ' מכוהנים שמכוני' לדברי ש"ץ בשעת חזרת התפילה דקרוב להיות ברכה לבטלה כ"ש כשהוא יש דאין להקל

באר היטב

מ"ל: (יא) מעוברת. כ' המ"ל ל"ד אלא ה"ה אם שנת י"ג מעוברת אותו שנולד באדר ראשון נעשה בר מצו' באדר הסני כמ"ש בהג"ה ס"ס. ולא עיין במקור הדין דהגהת רמ"א הוא מתשו' מהר"י מינץ סי' ט' דכתב בפסיטות ופסק דאף אם הנולד בשני נעשה בר מצוה בשני פשוט, בר מצוה בשנת העיבור אינו נעשה בר מצוה אחר מי שנולד באדר שני וכן מי שנולד באדר בשנה פשוטה אינו נעשה בר מצוה בשנת העיבור אינו נעשה בר מצו' עד אדר שני מ"מ כתב בזה"ל וכ"ל פשוט במי שנולד באדר ראשון ואחר מולד באדר שני ובשנת י"ג אינה מעוברת אלא בשנת העיבור אינו נעשה בר מצוה בשנת אדר הסני ובמי שנולד ביום א' דר"ח אינו נעשה בר מצוה בשנת אדר הסני אלא אחר ר"ח דר"ח אינו נחשב יום שלישי דחודש העבר י"ל דלא נעשה ב"מ עד יום ב' דר"ח ויש לחלק קצת ועיין באה"ע סי' קכ"ו ועיין ביו"ד סי' ס"ה בט"ז ובבנה"ג שם: (יב) פנימית. עבה"ט ועיין בר"י כתב בשם מלכי בקודש מי שביתו אחורי בה"כ ובינה חלון קטן ששומע משם כל מה שאומרי' המתפלל לשם חשיב כמתפלל עם הצבור: (בש"ע סעיף י"ח וקצתן בעזרה אין מצטרפין). וכתב הר"ש בן הרשב"ץ סי' ל"ז אפי' רואין זא"ז. ובמח"ב כ' הרשב"א שי' צ"ו לא כ"כ אך הרשב"א כתב דף ק' בדרך אפשר: (טו) בית עבה"ט. וכ' בשיורי כנה"ג עליות שאינם סגורות בכותל נמור אלא כלונסאות גבוהות עשרה ולמטה יש חצר גדולה שפונים אליו עליות ורואין זא"ז אין מצטרפין והביאו הא"ר ובמטה יוסף ה"ב סי' י"ג כתב דמצטרפין וכן עמא דבר ובמלכי בקודש דחה

יד אפרים

סי' נ"ה בש"ע סעיף י"ג. שפה. נ"ל כוונתו דמשפה הפנימית של עובי הדלת ולחוץ הוי כלפניו כגון אם הדלת בחמע התסקוף והמסקוף אז תשבי' עובי' הדלת לחוץ שמה שנתפקע בש"ס על הגוף עלמו הייגו מקום עובי הדל' ובזה לית ביה ספק כלל משא"כ כשהיא מעוברת יש בו פלוגתא הוכא הפלוגתא בא"ר. (ע"ז סק"ד) (°) כל הרמוי לבילה. ר"ל דהשם שיחת חולין לא מלטרף לקולא מ"מ נגד השם מיקרי יש לאיו רחוי לבילה: מ"א סק"ג (°) עד שיעברו כ"ע. דהא נולד בשלוש לחשון וא"כ אינו נעשה בר מצוה עד שתחיל אם שלוש לחשון בא"ר ר"ח רק יום אחד ובעבור שני ימים כגון באם עיין ת"ר סקי"ב (°) ועובי החומה. לענין אלא שהקדשו בקדושה העזרה והוא בפסחים דף פ"ז: ש"ע סעיף ט"ו (°) הוא מלטרפן אע"ג דבסעיף י"ג העומד תוך הפתח אינו מלטרף ל"ל דש"ץ עדיף ועיין מזה בא"ר סעיף י"ו: (°) אם תשעה בגדולה. הכלל דהגדול

ביאור

העיבור כ'. כמ"ש בירושלמי פ"ק דכתובות א"ר אבין אקרא לאלהים עליון לאל גומר בת ג' שנים ויום א' ומחלכין כ"ד לעברו הכתולים חוזרים וא"ל אין הבתולים חוזרים וז"ש בפ"י בהג"ה ומי שנולד כו': סי"א עבריין כו'. כמ"ש בסנהדרין מ"ד ל' דבקדושתיה קלי ואף שפסול לעדות הלא הנשים מלטרפות לזימון אי לאו משום פרישותא וכותי מלטרף לזימון אע"פ שעובר אורכנן וכמ"ש מ"ז כ' ומ"ש כרפ"ז דברכות אבל טבל כו' דוקא לזימון אא"ל קבע כמ"ש הרא"ש ודוקא באותה שעודה כמ"ש ריב"ש סי' קע"ב ע"ש: סי"ב מנודה כו'. דזהו לשון מידוי שבבלין ממנו כמ"ש בפ"ד דמ"ק ע"ב כ' כמדומה שחבירך כו' ומתרגמינן נדת דוחה ריחוק סאוכתה שם: אבל כו'. דלא מצינו אלא בד' אמות: אא"כ כו'. דיש רשות לב"ד להחמיר מה שירלו עליו כמ"ש בפ"ג דמ"ק: סי"ג צריך כו'. ההיא דעירובין נ"ב כ' והיא דפסחים פ"ב כ' ופי' הוס' שם ושם ובר"ה כ"ז כ' ובסוטה נ"ח כ' דשם מיירי לענין לעמוד קדים וקדושה כשיש עשרה בלעדו כמ"ש בסעיף כ' והיא דספ"ג

חכמת שלמה

בקבלה בהולכה בזריקה מנין ת"ל יהי' כל הויותיו לא יהיה אלא תמים ובן שנה וכו' ומי איכא מידי דבשעת שחיטה בן שנה ובשעת הולכה וזריקה בן שתים אמר רבא ז"א שעות פוסלות בקדשים ע"כ דברי הגמרא

מחצית

הרב"ו ס"ל ליפכא דבהמ"ז קילא דהא לענין תפלה כ' הרב"י סתם דאין לברפו ולענין בהמ"ז כתב דמלטרף בין לג' ובין ליו"ד ואיך נאמר דרמ"א יהיה סברת הפוכות עם הרב"י אע"כ דרמ"א ס"ל דשוה תפלה ובהמ"ז ובשניהם אין מלטרפין. וז"ל תשו' שב יעקב דגם בסי' כ"ה מסכים כו' דאין לברף כו' אפי' ע"י חומש רק כ' מיהו יש נוהגים כן סומכים אלאותו דעה שהביא המחבר בשעת הדחק אבל לא כ' רמ"א דשפי' עבדי הנוהגים כן וסמך עלמו על סי' קל"פ ב' עכ"ל והאריך וקלרתי וע"ל מ"ש הט"ז סק"ג ע' במ"א ר"ס רל"ד שחולק: (ס"ק ט) מלטרף כו' שאין שבכיר סורה אלא על גדולים אבל משום דאינו עולה לא איכפת לן. ובט"ז סק"ד חולק על דין יש לן וס"ל דאינו מלטרף וע"ש טעמו עכ"פ הא אפשר להעיר אותו למה נלרפו כשהוא ישן: (ס"ק י) ושנת י"ג כו' וכ"מ סוף עירובין דבעי' שנה תמימה. ר"ל דמשמע שם כמ"ש רמ"א בהגה' דמיני' מקשה מ"א · והוא דסמוכר בית בבתי ערי חומה נתנה לו התורה רשות לגאלה תוך שנה ואם לא גאלה תוך שנה נחלט לוקח לעמיתות ושוב אינה יוצאה למוכר לעולם ואם נתעברה השנה יש למוכר זמן יג"ח וה"ה הכא אף די"ל דשאני התם דכתיב תמימה לרבות חודש העיבור מ"מ יפה' מיניה כמ"ש הרב"י ע"ש. ומ"ש שנת י"ג כו' היא ראיה אחרת. דהא תוך י"ג שנים היו כמה שנים מעוברת. ונותנים לו כל שנה י"ג חדש לשנה מעוברת. ומ"ש שנה י"ג דיעשה ב"מ באדר ראשון: שבתולה חוזרים דאם נבעל' תוך ג' שנים מיום לידתה בתולותיה חוזרים אבל לא כשנבעלה אחר ג' שנים דאין חוזרים · ואם נולדה תחלת אדר ובשנה ג' נבעלה סוף אדר אין בתוליה חוזרים ואם אח"ז נמלכו ב"ד כשהיו מקדשים ע"פ הראיה ויעברו השנה וא"כ עדיין עומדת תוך ג' שנותי' שוב חוזרים בתוליה: מלתא דפסיקא נקט ר"ל שרוב שנים אין מעוברים אך בס' א"ר ובשו"ת שבות יעקב סי' ע' כ' דע"כ לא עיין מ"א בגוף תשו' מהר"י מינץ דהוא מרא דהאי שב' שבי' להיות דיוקא וזה ל' מהר"י מינץ כ"ל פשוט במי שנולד בשנת עיבור באדר א' וא' נולד באדר שני ובשנת י"ג יהיה ג"כ עיבור ודאי היינו אומרי' דהנולד בראשון יהיה בר מצוה באדר ראשון ובשני באדר שני ואמרי' סוף דינא כתחלת דינא האי בדידיה והאי בדידי' עכ"ל וסיים בתשו' שבות יעקב וכן המנהג פשוט אצל כל בעלי הוראה כו': ומי שנולד כו' דהא משמע בגדרים דתנן התם אמר קונס עלי דבר א' חדש זה כשגיעו ר"ח מחדש הבא אחריו מותר ובריך פסיעה ומשני לא לגרכה אלא לחדש מעובר · ר"ל שהחדש שנדר בו הוא מעובר וא"כ חדש הבא אחריו יש ב' ימים ר"ה קמ"ל מתני' דאפי' יום א' דר"ח מותר הואיל וקרי ליה אינכי ר"ה ובגדרי' הגך אחר ל' בני אדם משמע דאי לא היינו הולכים אחר ל' בא"א מצד הדין הוא שייך לחדש שלפניו והוא יום ל' מחדש שלפניו: יש דעות שונות איך לכתוב בנו ביום א' דר"ח. אי יום ל' לחדש העבר או ר"ח הבא ומ"ד שיש לכתוב ר"ה טעמו דגם בשטרות הולכים אחר לשון בני אדם כמ"ש הר"ן ע"ש בב"י עכ"פ כיון דחזי דיום א' דר"ח שייך לחדש העבר והוא יום ל' של חדש העבר. א"כ לא מולד בר"ח בשלו כ"א סוף חשון א"כ שנת י"ג שר"ח בשלו אינו רק יום א' מ"מ נעשה ב"מ סוף חשון. דהיינו בכ"ט

שערי תשובה

וע"ש מ"ש דאי ליכא עשרה שלא התפללו לא יתפלל ש"ץ בלחש כי' ועיין בעטרת זקנים שם בשם הגאון מוה' יושע ז"ל: (יא) מעוברת. עבה"ט וכמ"ש הש"י כ"כ במעיל צדקה סי' כ"א ובקרבן העדה ר"פ קמא דמגילה שם הוכיח דאם נולד בשנה פשוטה אינו נעשה בר מצוה עד אדר שני והוא כדברי הרמ"א ופר"ח כאן שחולק על מהר"ש הלוי ועיין בשו"ת בית אפרים חלק אה"ע סי' ג"ט ועיין בלבוש ובא"ר סי' תרפ"ה וביד אפרים סי' תקס"ח וכתב בתשובת ב"ח סי' קע"ה שאם נולד בר"ח והיתה הסרה ועכשיו השנה שלימה לית לן בה. וכתב הא"ר דאם בשנה שנולד היה כסליו חסר ולא היה ראש חודש טבת רק יום אחד ועכשיו כסליו מלא ויש ב' ימים ראש חודש מ"מ נעשה ב"מ ביום ראשון דר"ח טבת והא"ר כתב דלפי מ"ש המג"א דיום א' דר"ח נחשב יום שלישי דחודש העבר י"ל דלא נעשה ב"מ עד יום ב' דר"ח ויש לחלק קצת ועיין באה"ע סי' קכ"ו ועיין ביו"ד סי' ס"ה בט"ז ובבנה"ג שם: (יד) פנימית. עבה"ט ועיין בר"י כתב בשם מלכי בקודש מי שביתו אחורי בה"כ ובינה חלון קטן ששומע משם כל מה שאומרי' המתפלל לשם חשיב כמתפלל עם הצבור: (בש"ע סעיף י"ח וקצתן בעזרה אין מצטרפין). וכתב הר"ש בן הרשב"ץ סי' ל"ז אפי' רואין זא"ז. ובמח"ב כ' הרשב"א שי' צ"ו לא כ"כ אך הרשב"א כתב ר"מ עד יום ב' דר"ח ויש לחלק קצת ועיין באה"ע סי' קכ"ו ועיין ביו"ד סי' ס"ה בט"ז ובבנה"ג שם: (יד) פנימית. עבה"ט ועיין בר"י כתב בשם מלכי בקודש מי שביתו אחורי בה"כ ובינה חלון קטן ששומע משם כל מה שאומרי' המתפלל לשם חשיב כמתפלל עם הצבור: (בש"ע סעיף י"ח וקצתן בעזרה אין מצטרפין). וכתב הר"ש בן הרשב"ץ סי' ל"ז אפי' רואין זא"ז. ובמח"ב כ' הרשב"א שי' צ"ו לא כ"כ אך הרשב"א כתב ר"מ עד יום ב' דר"ח ויש לחלק קצת ועיין באה"ע סי' קכ"ו ועיין ביו"ד סי' ס"ה בט"ז ובבנה"ג שם: (יד) פנימית. עבה"ט ועיין בר"י כתב בשם מלכי בקודש מי שביתו אחורי בה"כ ובינה חלון קטן ששומע משם כל מה שאומרי' המתפלל לשם חשיב כמתפלל עם הצבור: (בש"ע סעיף י"ח וקצתן בעזרה אין מצטרפין). וכתב הר"ש בן הרשב"ץ סי' ל"ז אפי' רואין זא"ז. ובמח"ב כ' הרשב"א שי' צ"ו לא כ"כ אך הרשב"א כתב ר"מ עד יום ב' דר"ח ויש לחלק קצת ועיין באה"ע סי' קכ"ו ועיין ביו"ד סי' ס"ה בט"ז ובבנה"ג שם: (יד) פנימית. עבה"ט ועיין בר"י כתב בשם מלכי בקודש מי

רבושי שרד

רמ"א סעיף י': (°) אינו נעשה אע"ג דבבר כ"כ המחבר סעיף ע' מ"מ ה"א דוקא בנולד בחודש אחר בגון בראש חודש ניסן ושנת י"ג מעוברת אין נעשה בר מצוה עד ראש חודש ניסן אבל נולד בראש חודש אדר ה"א דנעשה בר מצוה בראש חודש אדר ראשון קמ"ל דאדר ראשון לא נקרא אדר אלא שבנו לענין זה וכן פי' פרי מגדים ז"ל: (מ"א סק"י)(°) דפסיקא נקט ר"ל דבכה"ג

הגר"א

דר"ה שם בשופר ומצילה דאין לריך ר': והעומד כו'. פסחים שם ואע"ג דקי"ל דהלכה כותיה ועוד דסוגיא דסוטה שם כותיה מ"מ בהא לא פליג אדב"ש כמ"ל: ממקום כו'. ר"ו ובמה"ש הא גופא קשיא כו' ל"ק כו' וס"ל מדאריך לקדושי ש"מ דאינו מבלל פנים מסתתא וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מה' ק"פ הל' ח' דאגף עלמו בלאוק לענין הוצאתו מן הבית ולכאורה נראה לפיקך דמסתתא בלפנים אלא דבמכוון הגיתו מלקבה במ"ש בגמ' שם וכ"כ ב"י ואף לפי' ל"ע דלא גרע מתלר קטנה שנפרלה לגדולה אם מיעוט לו ש"ץ שם מצטרפין וכמ"ש לתמה בסמ"ז וע' מ"א ומעעם אחר כנ"ל: סי"ד מי כו'. שם פ"ו ח' ש"מ דאינו תכן בתחלתו כו' בטלמא כו' ואף לרמב"ם דל"ג לה שפסק שם ובפ"ו מהל' בית הבחירה דהן כלפניה ולא כ' דזיון לקרקע מ"מ בעי שיהא כתוך החלון דאם ורוכו אלא די"ל דתדמי לבהמ"ז לקמן סי' קל"ה סעיף א' כ' וכן מלאתי בראב"ד סי' ל"ו ע"ש: גנין כו'. גמ' שם וכ' הרמב"ם גם לענין פסח לענין הוצאתו שם: סמ"ו אם כו'. כמ"ש בירושלמי לענין

הגהות רעק"א

ובעכשיו כ' יעויש ר"ח כסליו נעשה ב"מ ביום א' דראש חודש כסליו. כ"כ הב"ח: סעיף ט"ו הוא מלרפן ומב"ש אם הע' לפניה לו לחוץ. וכ"ש"ך תוך הפתח דיכול לסלוקאם. ובהגהת הס"ז שאינו כיון דהוא בתור גדולה ומופלג מן הלבור. ודוקא ש"ץ דיהני

השקל

חשון: עד שיעברו כ"ט יום מחשון. ר"ל ניהו דכ' בסי' כ"ג סקי"ג כיון שהגיע תחלת יום שנולד בו אמרי' מקלת היום ככולו והוי בן י"ג ויום א'. וא"כ ה"ה הכא כיון שהגיע תחלת ליל כ"ט חשון דהוא יום שנולד בו דהא נולד ביום אחרון של חשון כנ"ל הוי בן י"ג ויום א'. ז"ל ניהו דנולד סוף חשון ובשנת י"ג יום כ"ט הוא סוף חשון מ"מ בעי' שיעברו עליו כ"ע יום מחשון קודם שנעשה ב"מ. כמו שעבר כ"ע יום מחשון קודם שנולד. וא"כ לפ"ז ה"ה בראש חדש טבת הדין כן אם נולד בר"ח טבת ובשנה הבאה היה ר"ח טבת שני ימים ובשנת י"ג אין ר"ח טבת כ"א יום א'. וע' בס' ח"ר. ועמ"ש סי' תקס"ה ס"ז דלענין יא"ל אין הדין כו' וע"ש: (ס"ק יא) שפה כו' ובס' תניא כו' וכ"מ בגמ' עבב"י ר"ל דין זה מקורו בפסחים דף פ"ה ע"ב תנן מן האגף ולפנים כלפנים (הן לענין קדשים קלים שנאכלין בכל ירושלים אבל לא חוץ לירושלים. הן לענין קדשי קדשים שאין נאכלים אלא תוך העזרה) מן האגף ולחוץ כלחוץ ואמר רב וכן לתפנה ורמי הש"ס דיוקי דמתני' דהדי אמרת ריש"א מן האגף ולפנים כלפנים הא אגף עצמו כלחוץ · ובסיפא קתני מן האגף ולחוץ כלחוץ. הא אגף עצמו כלפנים ומשני בשערי העזרה ה"ה כלפנים דכל שערי העזרה נתקדשו בקדושת עזרה חוץ משער המזרח והוא שער ניקנור מפני המצורע שנתרפא ועשה כתורה וכמלו'. וביום ח' הוא עדיין מחוסר כפורים ואסור ליכנס לעזרה והוא היה לריך להכניס את ידיו לעזרה כדי ליתן על בהונותיו מדם אשמו · וכיון שלא נתקדש שער ניקנור היה אפשר לו לעמוד בחלל השער ומכניס את ידיו. וגזה אין עושה איסור דביאה במקלת מה שמכניס גופו לעזרה לא מקרי ביאה אבל שערי העזרה נתקדשו לכן אגף עצמו כלפנים משא"כ שערי ירושלים שכולם לא נתקדשו כל אגף עצמו לכנגס לעיר ירושלים לעמוד בחלל השערים להנן עליהם מפני הנשמים וכת' הרב"ו וז"ל ומשמע לכאורה דלענין לירוף דבר שבקדושה אגף עצמו כלפנים דא"ל בבעלמ' הוי מקדשים כלפנים לא הוי שערי העזרה וגם בשערי ירושלים אי לאו מפני המצורעים היה מקדשים אותם מה"ע · אבל רי"ו כ' לענין תפלה דאגף עצמו כלחוץ וכ"כ הרמב"ם פ"ט מהל' קרבן פסח לענין הוצאת קרבן פסח מחבורתו בשעת אכילתו דאסור דאגף עצמו כלחוץ. ומשמע דילפי' מיניה לענין תפלה כדברי רי"ו עכ"ל הרב"ו ולכן כתוב כאן בס"ע ולא הביא שום חולק דאגף כלפנים ואע"ג דמסתבר להרב"ו דאגף כלפנים לענין תפלה מדנתקדשו שערי עזרה וגם לריך ליתן טעם על מה שלא נתקדשו שערי ירושלי' כ"ל אפ"ה ביטל דעתו נגד רי"ו כי"ל בשנם כי מצא דחיה מהרמב"ם הנ"ל אמנם אלו ראה הרב"ו ס' תניא שחולק ודאי היה מביא דעתו ואפשר שהיה פוסק כמותו כיון דכן משמע בגמ': (ס"ק יב) ובימיהם כו' בגמ' משמע כו' דאמרי' התם אמר רב עליות וגנין של עזרה ושל חומות ירושלים לא נתקדשו. ופריך והתנן החלונות ועובי החומה כלפנים אלמא נתקדשו וה"ה עליות וגנין ומשני הן חלונות הן חומה מיירי בשוין בגובהן לקרקע העזרה ופירש"י שקרקע העזרה הי' הולך וגובה ועולה במעלות עכ"ל ולכן יש להחלונות ועובי החומה דין קרקע ובמ"ש סי' קכ"ה ס"ב לענין לירוף לזימון: (ס"ק יג) אין מלטרפין

להקל לכתחלה כנ"ל: (ה) בטלה לגבי כ"ס. ועיין בי"ד סי' רמ"ב סי"ח לענין שמילה לפי ס"ת מיקרי הבימה רשות אחרת: (ו) חציו לפי ממון־שיש סברא דכיון שהעני חייב כמו עשיר יש לגבות לפי נפשות ויש סברא לפי ממון שלא (°) יצטרכו ללאת מבתיהם ולעזוב ממונם וחובותיהם ע"כ עשו פשרה כזה:

נו (א) בעניית הקדיש. בעור מביא ב' טעמים על אמירת הקדיש בלשון תרגום. האחד שלא יתקנלו המלאכים כמו שאומריסשבח גדול כזה דשמיה רבה מורה על שם יה רבה שהשם יהי' מלא לעתיד. זועשה אחר שיבינו אותו עמי הארץשבבבל ניתקנושם הי' לשונם לשון ארמית.וכ' ולפ"ז יהיה כפשוטו שמיה רבה תרגום של שמו הגדול עכ"ל ר"ל שלפי' הראשון א"א לומר כפשוטו דא"כ לא היה קלאה כ"כ. וכתוב באגודה פ"ק דברכות וז"ל יהא שמו הגדול מבורך מכאן משמע שי"ל יהא שמיה בלא מפיק ה"א [°] דהוה משמע שם יה עכ"ל ולפ"ז אותן האזנים שאומרים כמפיק ה"א תופסים כפי' הראשון דהיינו תרגום של שם יה והאומרים בלי מפיק ה"א תופסים כפי' השני תרגום של שמו הגדול וכן עיקר דהא מסיק ב"י שמה שכתבו שצריך בין ב"א לתיות והיינו שתיבת שמיה חסר יו"ד כי כן הוא בדיעלא ליהוי שמה די אלהא

יח ז אם קצת העשר'בב"ה וקצתבעזרה(°)אינם מצטרפין: יט מ ש"קבתיבה וט' בב"ה יד מצטרפין אע"פ שהיא גבוה י' ורחבה ד' ויש לה מחיצות גבוהות י' כפני שהיא (ה) בטלה לגבי ב"ה ט ויש מי שכת' דה"מ כשאין המחיצו' מגיעות לתקרת הגג:

כ יהיו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדושה אפי' מי שאינו עמהם יכול (עז) לענות כ ויא (°) שצריך שלא יהא מפסיק טינוף טו או (יז) עכו"ם:

כא ל *עיר שאין בה אלא עשרה ואחד מהם רוצה לצאת בימים הנוראים כופין אותו לישאר או להשכיר אחר במקומו ואם הם י"א ורוצים לצאת שנים ישכירו שניהם אחד בשותפות במקומן ושניהם יפרעו בשוה ואם אחד עני ואחד עשיר פורעין מ (ו) טז חציו לפי (יח)ממון וחציו לפי נפשות ושכר החזן על היוצאים כעל הנשארים.

הגה [ומין מילוק בין אם רוצה לילך זמן ארוך קודם י"ע או לא כל שלא יחזור ביום טוב מהרי"ל הימן תכ"ז]:

כב כ יז אין כופין להשכיר להשלים מנין כי אם בימים הנוראים וכגון שאין חסרים כי אם אחד או שנים אא"כ מנהג קבוע ומפורסם בעיר לכוף להשכיר אפי' בחסרון ג' או ד' ס אם יש מנין מיושבי העיר כופין לשכור חזן:

הגה וכן במקום שאין מנין תמיד בב"ה (יט) כופין זה את זה בקנסות שיבואו תמיד מנין לב"ה שלא יתבטל התמיד [תשובת ריב"ש ס' תקי"ח] וע"ל ריש סי' ק"ן אם כופין זה את זה לבנות בהכ"ל:

[°]נפרלה במילואה:יד מצטרפים.ולפע"נ דכ' בי"ד סי' רמ"ב בסי"ח בהג"ה דרשות בס"ע היא לענין עמידה בפני ס"ת מ"מ בטל' היא לגבי ב"ה לענין זה שמצטרפין כיון שתשמיש ב"ה היא ועוד כיון שרוחץ אלו את אלו מצטרפין [רשב"א סי' ל"ו] (°) וע' סי' קל"ה: טו אי עכו"ם · כ"ל שר"ל שלא יהא ע"א מפסקת אבל עע"א אינו מפסיק כנ"ל: טז חציו לפי ממון · המעיין בהג"מ ירמה שע"ם הוא דבזה פורעין בשוה שכל אחד מחויב להעמיד אים במקומו ואם אין דריס ביטוב (°) אלא א' אז שוכרין שניים ופורעין חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות כי העניים יכולין ללכת לעיר הסמוכה והעשירים אין יכולים להניח בית' ורכושם ע"ם וכ"כ רמ"א בהדיא בתשו' ע"ם וכ' מהרי"ל בתשו' סי' קי"ד אם הוא אמום שאינו רשאי לבוא במדינה פטור אפי' הגיע כבר זמן הרגל ודוקא אם הוא אמום ממש אבל אם מחמת חוכת ממון או פשיעה לא יוכל לבוא לא יפסידו חביריו חלקם וכל זה לענין תפלה וחזן המעכבין עליה הואיל ולריכים לו להשלים המנין וגם הוא לריך כמ"ש מהר"מ בתשובה לאו כל כמיניה להפרים עלמו מהן אבל אחרוג לא דמי לכל הני וכו' עמ"ש סי' (°) תרל"ח: יז אין כופין · כתב מעגלי לדק הסיב מהרי"ל על יושבים הלריכים לשכור מנין וחזן ויש סביבות שרגילין לבוא ג"כ שם עם בני ביתם א"ל ליתן לכולם לחיוב דאי בני ישבו במקומן אז יבואו במקומן

נו דין עניית הקדיש על ידי הקהל. ובו ח סעיפים

א מ א יש לכוין (א) בעניית (מ) הקדיש: הגה ב *ולא יפסיק בין יהא שמיה רבא (נ) למברך [הגהות מהרי"ו בשם מ"ז כתב דלפי' ראשון לא יפסיק בין שמיה לרבא ולפירוש ר"י אין להפסיק בין רבא למברך] ג ולענות אותו

[°]נפרלה במילואה:יד מצטרפים.ולפע"נ דכ' בי"ד סי' רמ"ב בסי"ח בהג"ה דרשות בס"ע היא לענין עמידה בפני ס"ת מ"מ בטל' היא לגבי ב"ה לענין זה שמצטרפין כיון שתשמיש ב"ה היא ועוד כיון שרוחץ אלו את אלו מצטרפין [רשב"א סי' ל"ו] (°) וע' סי' קל"ה: טו אי עכו"ם · כ"ל שר"ל שלא יהא ע"א מפסקת אבל עע"א אינו מפסיק כנ"ל: טז חציו לפי ממון · המעיין בהג"מ ירמה שע"ם הוא דבזה פורעין בשוה שכל אחד מחויב להעמיד אים במקומו ואם אין דריס ביטוב (°) אלא א' אז שוכרין שניים ופורעין חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות כי העניים יכולין ללכת לעיר הסמוכה והעשירים אין יכולים להניח בית' ורכושם ע"ם וכ"כ רמ"א בהדיא בתשו' ע"ם וכ' מהרי"ל בתשו' סי' קי"ד אם הוא אמום שאינו רשאי לבוא במדינה פטור אפי' הגיע כבר זמן הרגל ודוקא אם הוא אמום ממש אבל אם מחמת חוכת ממון או פשיעה לא יוכל לבוא לא יפסידו חביריו חלקם וכל זה לענין תפלה וחזן המעכבין עליה הואיל ולריכים לו להשלים המנין וגם הוא לריך כמ"ש מהר"מ בתשובה לאו כל כמיניה להפרים עלמו מהן אבל אחרוג לא דמי לכל הני וכו' עמ"ש סי' (°) תרל"ח: יז אין כופין · כתב מעגלי לדק הסיב מהרי"ל על יושבים הלריכים לשכור מנין וחזן ויש סביבות שרגילין לבוא ג"כ שם עם בני ביתם א"ל ליתן לכולם לחיוב דאי בני ישבו במקומן אז יבואו במקומן

מו ילכו לעיר אחרת עכ"ל:

נו א יש לכוין. כתב ב"ש מדלחיבי' להו בנמ' (°) מהו שיפסיק לומר יש"ר ואלו לגמודים ולקדושה פשיטא להו דלא מפסיק ש"מ דיש מלוה טפי בעניית אמ"ר מקדושה ומודים וכ"כ מהר"ר יומא סי' ע' ומ"מ ל"ל דאם יש שני בתי כנסיות לפניו בא' מגיעים לקדושה ובאחד לקדיש שאחר י"ח ילך ויענה קדושה כי שם ישמע ג"כ קדיש שאחר התפלה: ב ולא יפסיק · כ' הש"ך בגליון וז"ל כ"כ בד"מ וכ"מ ול"ע דבפרק לולב הגזול איתא בהדיא דלית לן בה ועיין בתו' שם עכ"ל וז"ל הגמרא אמר רבא לא לימא אינש יהא"ר ואדר מבורך בהדדי רב ספרא אמר אידי ואידי אסוקי מילתא היא ולית לן בה עכ"ל וז"ל הג"מ פ"ג דברכות לא יפסיק בין שמיה לתיבת רבא אבל בין רבא למברך לית לן בה עכ"ל. וס"ל לרמ"א דהג"מ ס"ל כפי' ראשון דה"ש שאנו מתפללים שהשם הגדול שעבשיו השם הוא אין דהיינו יה ולעתיד תתגלה תיבתו.ומברך הוא דבר בפני עלמו ומזה למד רמ"א דלפי' ר"י דס"ל דה"ש יהא שמו הגדול מבורך וכו' א"כ אף בין רבא למברך אין להפסיק ול"ע דא"כ הוא נגד הגמרא בשלמא לגא"מ י"ל דס"ל דוקא בין רבא למברך אמר רב ספרא ל"ל בה כיון שעכ"פ אינו דבר א' אבל בין שמיה לרבא לפי' אין חילוק בין הפסק שמיה לרבא אלא בין הפסק אמיה לרבא אסור להפסיק אבל לפר"י אין חילוק בין הפסק שמיה לרבא אלא בין הפסק

שערי תשובה

דבריו ובמח"ב משמע דמסכים נ"כ להשכנה"נ וכתב שכ"כ בשו"ת זרע אמת ע"ש ומ"מ כתב שאם שעומדים שם בעליות או בעזרת נשים אינו בנקל לירד להם פניהם למעלה יש לסמוך להקל. וכתב עוד במח"ב בלאזירט"ו (ר"ל מקום ששומרים מפני עיפוש אויר ר"ל שקורין קאנטרמין) שיש שם ב' כתות ששה בבית אחד וד' בבית אחר ואין יכולים ליגע זה בזה נסתפק חכם אחד אם הד' יכולים להיות לפני פתח הבית ויצטרפו לעשרה כיון שרואין זא"ז וכתב כיון דאלו אין רשאים ליכנס לפנים והשומר עמם בשדה לפני הפתח ונם אשר בבית לא יוכלו לצאת חוץ כי המקום צר מבחוץ ונם מעבור לרבים ואלו הד' משתדלים לבא אל הפתח ומראים להם פניהם ה"ל כמראה פנים דרך חלון דמצטרף. וכ"ש הוא כיון דא"א בשום פנים להיות יחד וק"ו הוא מדינא דלעיל לסמוך על הפוסקים שלא יתבטלו ארבעים יום מלומר קדיש וקדושה ע"ש: (יז) עכו"ם כתב שבבית דוד חולק וכתב דהיינו שאינו בן ברית ואין חילוק בין איש לאשה ע"ש:

סי' נו (מ) הקדיש עבה"ט. וכ' בבר"י בשם מהר"י מולכו בתשובות כת"י כשם שאסור לעבור נגד המתפלל כך אסור לעבור נגד האומר קדיש: (נ) לברך. עבה"ט. ועיין ברכי יוסף דלפי מ"ש המג"א אין להפסיק לא בין שמיה לרבא ולא בין רבא למברך יש לגרוס ולא יפסיק בין שמיה רבא מברך וה"נ בל"ח. אך בד"מ לא הזכיר כ"א בין רבא למברך ע"ש ומ"ש הבה"ט מן כל ברכתא ובימים שכופלים בקדישים לעילא ולעילא א"ל מן רק מכל כדי שלא יהיה רק כ"ח תיבות ע"ש ולזה רמזו העונה אמן בכל כחו ומ"ש שאינו בכוונות לו' עלמיא בלא ו' המעיין שם ימצא שכן הוא ונם בש"ץ כ"כ לו' עלמיא בלא ו' ועיין בב"י שזה ס"כ ובספר מטה משה סי' תי"ח הביא בשם מדרש שאחר מאחר לתלמידו בחלום ואחר התלמיד שהיה (נ) למברך. מברך בקמץ תחת הבי"ת ופת"ח תחת הרי"ש. לעלם בקמץ תחת העי"ן. בל"ה. ולעלמי בו'

ביאור הגר"א

בחת"ו וכמש"ל סי' קל"ה ס"ב: אם כו'. דהא למידין שם מעירוב וכשתי חצירות ופתח ביניהן שהיהם מותרות לעצמן כיון שאינו כפרץ במילואן: סי"ט ש"ץ כו'. כמ"ש בשולה"ע ב' ובערש"י שם בד"ה ביומה כו' ומשמתא גם הש"ץ עומד עליה לבשמיע לעם אלא מפני הרחוקים מניפין בסודרין: אע"פ כו'. דהיינו דעירובין הל"ל שהן מתולקין בתשמישן אבל כאן תשמיש א' הוא ותשמיש בה"כ הוא ורחיב ממ"ש בשולה"ע ל"ח ב' פעיעא כו' תיבה לא מיפסקת ומשמתא תיבה גדולה כדרך שעושין להשמיע לעם וה"ה כאן ועוד כיון שרואין מצטרפין אפי' בב' בתים כמ"ש בירושלמי לענין בהמ"ז וכ"ל סעיף י"ד רשב"א סי' אבל יש לדחות כל הראיות: ויש מי כו'. כמ"ש בעירובין ע"ב ב': סב"א עיר כו'. כמ"ש בתוספתא פ' בהרא דב"מ ולקמן ר"ס ק"ב כופין כו' ושם מ' שהיה בלן כו' כמ"ש לעיל סי' נ"ג סעיף ב"ה: ואם הם כו'. ולא מיישבו שאם יעברו אי לעקביו לו אומם אחר דא"כ אין לדבר סוף כמ"ש ברש יומא וכן בתוספתא הנ"ל נבי בלן דלא מחייבי' להעמיד אחר תחתיו אלא כשאין שם אחר כמש"ל ולא דמי למ"ש בפ"ק דסוטה וכפי' בהרא דקדושין לא שנו אלא בעיר כו' דעריות שאני ועוד שם התחילו גומר בכ"ל ס"ב: חציו כו' עמש"ל סי' נ"ג סעיף ב"ג: ואין חילוק כו'. כמ"ש בפ"ק דפסחים לענין ממון: סב"ב אם יש כו' וכן כו'. מהגיה בתוספתא הנ"ל וה"ה לכל לרבי העיר וכמ"ש במ"ש ר"ם קס"ג:

סי' נו ס"א ולא יפסיק כו'. לשון הג"א בפ"ג דברכות לא יפסיק בין שמיה לרבא אבל בין רבא למברך ל"ל בה וכ' בד"מ

הגהות

דעתייהו עלה אבל אחד עומד על הפתח וע' כפנים לו בחוץ אין מצטרפים. פרישה: מג"א ס"ק ט"ז ב' ופורעין. אבל לפי נפשות:

חכמת

ועיין בפירש"י. והנה לכאורה היה קשה לי מה קושיא הרי משכחת לה שנולד בר"ח ניסן וכדומה וא"כ לא יצאה לו שנתו עד ר"ח ניסן הבא וביום ל' של אדר לא באו עדים תחלה לקדשו והיו סברורים שיהיה מעובר ועדיין לא יצאה שנתו עד יום מחר שיהיה ר"ח וא"כ בשעת שחיטה היה בן שנה ואחר כך בין שחיטה לזריקה באו עדים וקדשו ב"ד את החודש וא"כ כבר הוי היום שנה שניה. מיהו יש לו' דבזה אמרי' אנלאי מלתא למפרע דאף בשעת שחיטה הוי בן ב' שנים ונ"מ לדינא בכה"נ בקטן שבירך בהמ"ז או התפלל והוציא אחרים י"ח והיה אז עדיין בכלל קטן ואח"כ קדשו ב"ד את החודש נעשה נדול למפרע ויצאו י"ח ע"י וא"צ לברך ולהתפלל שנית וכן אם אכל חלב אז לוקה ומביא קרבן למפרע.מיהו זה קשה לי רק לפמ"ש המפורשים בשם הירושלמי בפסוק אקרא לאל נומר עלי דהרי שהיתה בת נ' שנים ויום אחד ונתעברה השנה בתוליה חוזרין והביאם הרמ"א באהע"ז סי' כ' והש"ך ביו"ד סי' קפ"ט והמג"א כאן א"כ ה"נ נימא כוונת הברייתא כך דבעינן שיהיה בן שנה בשעת שחיטה דוקא הא אם בשעת שחיטה לא הוי בן שנה דק בן שתים רק שאח"כ נעשה בן שנה כגון שבשעת שחיטה לא נתעברה השנה וכבר הוי לו יותר משנה ואח"כ עברו ב"ד השנה ולמפרע נעשה תוך שנתו לא מהני בזה כיון דבשעת שחיטה לא הוי בן שנה ודוקא בעינן שיהיה בשעת שחיטה בשם בן שנה ולו"א דל"ת דוקא אם אחר כל הקרבה נעשה בן שנה למפרע לא מהני כיון דכל הקרבותיו הוי בחזקת ב' שנים אבל אם באחת מן העבודות כגון בהולכה בקבלה ובזריקה אם אז נעשה בן שנה מהני להכשירו לכך אמר בהולכה בקבלה בזריקה מנין דלא מהני אם בזה נעשה בן שנה ודוקא בעת שחיטה בעינן לכך אמר דכתיב יהיה בחוייתו יהא שיהיו כל עשיותיו בעינן אחד אבל אם באחת הוי כבן ב' שנים לא מהני ומה פריך רבא לכך היה נראה להוכיח מזה דלא קאמר הירושלמי כן אלא לענין בתוליה חוזרין ואין לך בו אלא חידושו אבל לשאר דינים אם תחלה נתחזק בחזקת שנה אף שאח"כ עיברו השנה אינו חוזר למפרע ודוקא אם ידעו מתחלה שתהיה מעוברת אז לא חלה לו שנתו עד השני מטעם דעיקר הוה בזה השני והראשון הוה רק תוספות וכמ"ש בירושלמי פ"ק דמגילה דהשני עיקר והראשון תוספות אבל אם בשעת אדר לא ידעו עדיין שתהיה מעוברת והחזיקו אותו לחדש אדר באמת אין השנים חוזרין למפרע וג"מ מזה לדינו שלהמג"א שתמה למה כתב המחבר ושנת י"ג אינה מעוברת דאפי' אם היא מעוברת נעשה זה שנולד בכ"ט לאדר הראשון בר מצוה בכ"ט לשני ע"ש. ולפענ"ד נראה שלא כדבריו דבשלמא היכי שנולד בשנה שאינה מעוברת וכעת היא מעוברת בזה לא נעשה עד אדר שני דיש לו' דהשני עיקר והוא האדר והרי לא נולד רק באדר ולכך לא נעשה בר מצוה עד אדר שני ולהיפוך נמי אם נולד במעוברת באדר הראשון ובשנת י"ג אינה מעוברת יש לחוש דהראשון הוא האדר העיקר וא"כ לא נתמלא לו עד חודש האדר יום ביומו אבל אם בשעה שנולד היתה מעוברת לכשנעשה בן י"ג שנים הוי מעוברת א"כ יש ממ"נ אם ראשון עיקר גם כעת הוי הראשון עיקר ונתמלא לו בראשון ואם השני עיקר

מחצית.

דהרי כו' קלי אסעיף י"ח אם כו' וקצתם בעזרה כו': (ס"ק יד) מצטרפים כו' לענין עמידה בפני ס"ת דא"ל לעמוד דסס"ת הוי ברשות אחרת (ובשעת קריאת ע' לקמן ס"ס קמ"ו): מ"מ בטל' היא כו' וכ' הפר"ח וז"ל ודין ע' בגדול' ויחיד בקטנה ודין ס"ך בקטנה ובכור בגדולה מתקומי דוק' באין רואין כו' דאלו ברואין זא"ז בכל גווני מצטרפים ומ"ש המחבר בסעיף י"ט ס"ך בתיבה וע' בבה"כ מצטרפי' מפני שהיא בטלה לגבי כ"ס חבורות שבתו בטרקלין א' אף אחלקו ביניהן במחיצות אם אין המחיצות מגיעות לתקר' ויש בין המחיצות לתקר' ג"ע דל"ל לבוד כל הה' חבורות נחשבים כאחד ואין נותנים רק עירוב א' ע"ש: (ס"ק עו) או כו' ע"א מפסיק ר"ל ע"ז ממש וע' בס' א"ר: (ס"ק עז) חציו כו' המעיין כו' דבזה פורעים בשוה כנ"ל: וכ"ז לענין תפלה ויכולו לחזור ולהתפלל ר"ל דחיבורו

באר היטב

עיין בשכנה"נ: (טז) לענות. יחיד בעכנם לבה"כ ומלא לבור שבבר התחילו לענות קדושה אז אינם מוחר לו לענות עמהם כאר שבא אחר שבא והרמ"ש וכ"כ הרמ"א סי' כ"ו ס"ש: (יז) עכו"ם. ר"ל שלא יהא ע"א מפסקת אבל עובד ע"א אינו מפסיק מ"א וכ"כ דבר שמואל סי' קפ"ט: (יח) ממון. המעיין בהג"מ יראה שע"ם הוא דבזה פורעין בשוה שכל אחד מחוייב להעמיד אים במקומו ואם אין דריס ביטוב אלא א' אז שוכרין שניים ופורעים אלו לפי ממון וחציו לפי נפשות כי העניים יכולין ללכת לעיר הסמוכ' והעשירים אין יכולים להניח בית' ורכוש ע"ם. כתב מהרי"ל בתשו' סי' קי"ד אם הוא אמום שאינו רשאי לבוא במדינה פטור אפילו הגיע כבר זמן הרגל ודוקא אם הוא אמום ממש אבל אם מחמת חוכת ממון או פשיעה לא יוכל לבוא לא יפסידו חביריו חלקם וכל זה לענין מנין אבל לענין אתרוג ע"ל סי' תרל"ח סעיף ט' עמ"ש. יושבים הלריכים לשכור מנין וחזן ויש סביבות שרגילים לבא גם כן שם עם בני ביתם א"ל ליתן כולם לחיוב דאי בני ישבו במקומן אז יבואו לעיר אחרת עמ"ש: (יט) כופין זה את זה בקנסות.אע"פ שיתבטלו מלימודם כסברא זה מהר"ם וע"ל סימן פ"ה ס"ק ב' מש"ם בשם מהר"ם מלובלין: נו (מ) הקדיש. כתב בספר חסדים מעשה בחסיד א' שראה לחסיד אחר במותו ופניו מוריקות א"ל למה פניך מוריקות א"ל מפני שהייתי מדבר בשבח שהש"ץ היה אומר ויהוא וכברכת מנן אבות וכיתגדל

לו כתם על מלחו וא"ל מפני מה אירע לך כך א"ל מפני שלא הייתי מהר מלדבר בשבחן היה אומר קדיש: עב"י והבאר היטב אשר לפני כתב לעלמי בלא ו' בשם הרי"ש זיל ואינו כן ס"ם. יתברך בלא ו'. די

לבושי שרד

א"ל לה לימשך אחר הקטנה לפי שהוא כמופלגה. ונם הלבור דתביבי א"ל להם לימשך אחר היחיד ואפי' מתחה אחר מתחה א"ל לה לימשך אחר היחיד ומשך אחר הלבור הש"ב א"ל אפי' אם הקטנה ובלבור בגדולה ובסעיף זה קמ"ל דאפי' ש"ץ לא עדיף להא מלחא מיחיד ואין הלבור ממשכין אחריו ודינו כיחיד ממש: ש"ע סעיף י"ח (°) אינם מצטרפין, משום דאין שם פרלה והפתח נופו כמחיצה המוגבה וכ"ל שני בתים: מ"א סביב"ב (°) נפרלה. כלומר הבגדולה אינה במילואה לקטנה ואינה נגרדת אלא: סק"ד (°) ועפי' קל"ה כ"ל סי' ע"ע סעיף ג': ש"ע סעיף כ': (°) שלריך. משמע דדיעה ראשונה עיקר מדבתב דיעה זו בלשון יש"ל. וכן משמע דש"ל לרמ"א בסי' ע"ו סעי' ה' כמ"ש המג"א שם סק"ג. ומ"מ ראוי להחמיר אבל בשעת הדחק העושה כדיעה ראשונה לא הפסיד: ט"ז סק"ו (°) יצטרכו ר"ל דעיקר הדין שיבוא שאין שם מנין כופין זא"ז להשכיר להשלים מנין הוא כדי שלא יצטרכו לללת מבתיהם לעזוב ממונם ומזה דין זה כמשך הדין דכאן שאם הם י"א ורוצים שניים שיצאו לדלת לריכים הם להשכיר להשלים כיון דעל ידיהם נחסר המנין. וא"כ סוף דינא בהתחלה דינא דים סברא שהשכירות לתשלום מנין לפי המנין וק"ל: מ"א סקט"ז (°) אלא א'. ס"ה ע' ובכ"ג: מ"א ס"ק ט"ז (°) תרכ"ח ע"ם בתג"א סקי"א: סימן נו ט"ז סק"א דהוה משמע אם יאחר בתפיק משמע שם י"ה ובחמת הימו רק תרגוס של שמו הגדול כיון שאמר התלמוד יהא שמו הגדול מבורך: מ"א סק"א (°) מהו שיפסיק בתפלה תפלת י"ח והוא בברכות דף כ"א: סק"ב (°) רבא

רעק"א

שלמה

הרי הוא לא נולד בעיקרו רק בתוספות ונתמלא לו שנת י"ג בתוספות וממ"נ כבר נעשה בן י"ג ולמה ימתין עוד. והמג"א נראה דעיקר סמיכתו הוי על דברי הירושלמי שאקרא לאלהים נימר עלי שהוי בנזירת הכתוב בלי טעם שהרי לענין בתוליה חוזרין דאין השכל נותן כן אמרינן כן ולכך ס"ל דנם בזה אמרי' כן אבל לפי מה שהוכחתי דלא אמרינן כן רק התם ולא ילפינן מיניה לעלמא וא"כ ה"נ בבה"נ היכי דשנת י"ג מעוברת נעשה בר מצוה בראשון וז"ב ונכון ודו"ק [שוב ראיתי באחרונים שהביאו בשם א"ר ושו"ת מעיל צדקה שהחלקו נ"כ על המג"א בזה וכוונתי להעתם הרמתה בזה בדינא]: והנה מדי דברי בסוגיא דזבחים הנ"ל אזכיר מה דקשה לי מה דקאמר רבא ז"א שעות פוסלות בקדשים דמה ענין לשון פוסלות הרי אדרבא לפי הענין הוי השעות מכשרות בקדשים דהרי אם לא הוי אמרינן דבקדשים חשבינן שעה לשעה אם כן תיכף בהתחלת היום נעשה בן שנה שנייה כמשמעות רש"י שם והתוס' בר"ה ונדה והש"ך בחו"מ סי' ל"ה והמג"א כאן והיה אינה פסול מבוקר אבל אם בעינן שעות א"כ כל שלא נתמלא לו השעה הוי בן שנה וכשר לקרבן וא"כ אדרבא הו"ל שעות מכשרות בקדשים. וזה אמת דמשכחת לה נם בפסלות באלו דבעינן בן שתי שנים או שלשה ואז משכחת לה פסול ע"י מה דבעינן שעות מ"מ למה ליה לרבא להזכיר ענין אחר מה שאינו מדבר בו ועוב נוף הדין שמדבר ממנו וכיון דמשכחת לה נם להכשר הו"ל למנקט צד זה דשעות מכשרות בקדשים דכוותא דהיתירא עדיף ליה בכל דוכתא נם מזה מיירי במקומן וצ"ע בזה ואין עסקי בזה לעיין בזה בעת אולי יזכני ה' בזמן אחר לפרש יותר בזה ודו"ק:

סי' נו סעיף א'. יש לכוין בעניית הקדיש וכו'. נ"ב עיין בט"ז ס"ק א' מ"ש בשם הטור דלכך נתקן הקדיש בלשון תרגום כדי שלא יתקנאו בנו המלאכי השרת וכו'.והנה זה נראה מרומז בכתוב מ"ש המשורר פדה בשלום נפשי כי ברבים היו עמדי דהנה יש ענין הנעשה למעלה מה דהוי דרך שלום ויש ענין אשר אינו דרך שלום דבענין שאין בו קטרוג ממה"ש הוי דרך שלום אבל מה שהמה"ש מקטרגין ניהו שאין דבריהם נשמעין עכ"פ לא נעשה בשלום רק. במחלוקת ולכך ענין תפלה הבאה בלה"ק אם דהתפלה מתקבלת מכל מקום לא הוי דרך שלום רק במחלוקת אבל התפלה הבאה בתרגום שאין המה"ש מבינים אותו ולריכא קטרוג זה בא דרך שלום. אך הנה בשאר לשון לא מהני רק בציבור ולא ביחיד כמ"ש לקמן סי' ק"א ולכך תפלה ביחיד א"א להיות תרוייהו יחד דרך שלום ושיתקבל התפלה דממ"נ אם מתפלל בלשון הקודש יש בו קטרוג המה"ש ואינו בשלום ואם מתפלל בתרגום לא נשמע כלל התפלה אך בציבור משכחת לה תרוייהו שיהיה בשלום ושיועיל התפלה כגון שמתפלל בלשון תרגום. וז"ש פדה בשלום נפשי בלי קטרוג המה"ש כלל והיינו מכח כי ברבים היה עמדי והתפללתי בלשון תרגום ולא היה בו קטרוג ונתקבל תפלתי בשלום ואתי שפיר ורו"ק יהא רעווא שיהיה כן בי"ב ותתקבל צלותהון דכל בית ישראל אמן:

השקל

עם הרבים הוי חיבור גמור שהן לריכים לו והוא לריך להם. משא"כ באתרוג אין חיבורן חיבור גמור דהא אי בעי לוקח לו כ"א אתרוג בפ"ע. ועסימן תרי"ח שכתב בשם מהרי"ל עוד טעם אי' דאתרוג פורעים לפי ממון דהעשיר נהנה יותר מן העני ע"ש אם כן התשלומין לפי ההנאה וכשיוצא חוץ לעיר אם יעורך לשלם והוא לא נהנו ממנו דהא יצא ועכ"ל דמשלם לפי הנפשות ובאתרוג אין משלמין לפי נפשות:

סי' נו (ס"ק א) ים כו' בגמרא בברכות דף כ"א ע"ב: מהו שיפסיק בתוך תפלת י"ח וע' לקמן סי' ק"ד סעיף ז': (ס"ק ב) ולא כו' דבפ' לולב הגזול דף ל"ח ע"ב: אידי ואידי. ר"ל דלפי זה אמר רבא לא לימא אינש דבשקורא אלא בדוך הבא. והדר אמר רבא לא לימא אינש יהא"ר כו' וע"ז אמר רב ספרא אידי ואידי. ר"ל הן לענין ברוך הבא והן לענין יהא"ר: וז"ל הג"א כו' דמיניה נובע דברי רמ"א: מ"כ אף בין רבא כו' ר"ל לפי' ר"י אין להפסיק בין שמיה לרבא ונם לא בין רבא

למברך

באר הגולה

בשם רש"י ז' ל"י מ' ר"י אבוהב ורשב"א בתשובה ט' סמ"ק סימן רפ"ב י עור והו' שם בפסחים כ ר"י אבוהב בשם הירושלמי ובשם רב אחא וכ"כ בא"ח ל הג"מ פ"א מס"ת מס"ת שכן פסק ר"מ מ שם דעתו באחרונה ולזה בסדר"י ב"י כ מהרי"ק שורש קי"ג ם בתבי מהר"ר ישראל סימן רמ"ג:

מ שבת קי"ט לפירש"י שם ור' יוחנן בפ"ג דברכות ב תוס' שם בשבת ע"פ

אשר אברהם

בק"ק מ' הס"ת מונחים באדרגן למעלה מעשרה ולמטה הוא מקום קלול ומכוס' בקרשים: ולסיבות ארת העיר נתבלו שם כ' וג' יחידי סגולה ובניהן בכנ מ' מעתה יש להסתפק אי מלטרפין לעשרה וכן אי המחילה פוטר הכנ מבחיצת כפיס והעלה בת' פ"ה מ"ב סימן מ' דאם אין המחיצות מגיעות לתקרה מוד' הסמ"ק להרשב"א דאין מלטרפין כמו כן לענין נטיות כפיס דהא ליכא עשרה בלשכה:

עטרת זקנים

* עיר שאין בה אלא י' כו': אבל אם יש מנין זולתו אין יכולין לכופו ולא חיישינן שמא יצערך אחד לנקביו דאם כן אין לדבר סוף:

כו * ולא יפסיק בין יבא שמיה רבא למברך כו'. וי"א שלא להפסיק בין

התם סופר

(שם) במחבר סעיף כ"ב: נ"ב אם הקהל מוחין ביחידים לקבץ להם מנין משום חורבן בהכנ"ס עיין תשובת ריב"ש ס"ם רנ"ב וסי' של"א באריכות:

סי' נו במחבר ס"א בעניית הקדיש. נ"ב עיין מ"ש מג"א ר"ס ל"ד בענין קדיש דרבנן: (שם) במג"א ס"ק ב'

יד אפרים

וכזה פסק הס"ע כרבינו ירוחם שהבי' הכ"י דהוי כלחון ומ"ש רש"י משפת הפיוטיות של עובי הפתח עד מקום הנקישה דמשמע לאחור' דח"מ התסקוף' והתשקוף בכלל אחנף הוא וא"כ לרבינו ירוחם הוא כלחון ל"ל ברש"י פירש כן משום שהדלתות היו נפתחים לפנים וקבוע בשפה הפיוטיות של עובי הפתח והיו נסגרים לתוך עובי הפתח דהיינו שעובי הדלתות היו מונלעים בתוך עובי חלל הפתח ושם היה מקום הנקישה בתחלת עובי החלל נמלא דשפה הפיוטיות של עובי הפתח ושפ'הפיוטיות של הדלת חזא מלחא וכן כותב התלים רבא ע"ם. ולכך כתב רש"י מן התנף ולפנים הדיינו תוך העיר ממש כיון דהדלת הוא בשפה הפיוטיות של הפתח

ביאור הגר"א

בקיצור מטה משה סי' תי"ח הביא בשם מדרש שאחר מאחר לתלמידו בחלום ואחר התלמיד שהיה (נ) למברך. מברך בקמץ תחת הבי"ת ופת"ח תחת הרי"ש. לעלם בקמץ תחת העי"ן. בל"ה. ולעלמי בו'

הגהות

דעתייהו עלה אבל אחד עומד על הפתח וע' כפנים לו בחוץ אין מצטרפים. פרישה: מג"א ס"ק ט"ז ב' ופורעין. אבל לפי נפשות:

(°) רבה למברך דבשמיכם רשאי להפסיק וכ"ל דס"ל לרמ"א כיון דקי"ל בא"ע סי' קס"ט סכ"ט דעכ"פ לכתחלה יש לקרות בשמיעה א' ע"ש וכפירוש סדר חלילה סעיף ס"ו לכן נ"ב אין להפסיק לכתחלה ודי [°] שא"ל לאומרו בשמיעה א' כנ"ל לדחוק לדעת רמ"א. לפירש"י יאמר שמיה בלא מפיק ה"א [ד"מ חדושי אגודה ב"ח].מברך בקמ"ץ תחת הב' ופתח תחת הר' · לעלם בקמ"ץ תחת העי"ן [של"ה] . ולעלמי כוי"ן [ב"י] : ג בקול רם · אבל לא יתן קולות גדולות שיתלוצלו עליו בני אדם ויגרום להם חטא (הר"ר יונה) : ד ויש לעמוד · כ"כ הגמ"ל בשם הירושלמי ובד"מ כתב שמהרי"ל לא היה קם אך כל קדיש שתפסו מעומד כגון אחד הלל היה נשאר לשמוע (ג) קדיש : הגה (ב) ד ויש לעמוד כשעונין (ד) קדיש וכל דבר שבקדושה ומי שבא לב"ה ושומע הקהל עונין קדיש ה טוב ממהסס אע"פ שלא שמע ש"ל שאמר יתגדל וכו' [הגהות חדשים במרדכי דברכות] וגם הש"ל צריך לומר יהא שמיה רבא ן * וכשמתחיל יתגדל י"ל ן ועתה יגדל נא (ה) כח וגו' זכור רחמיך וגו': ב ד כששליח צבור אומר יתברך כל העם עונין אמן וכן כשאומר בריך הוא וכן כשאומר ואמרו אמן: ולא נהגו לומר אמן אחר(ו)יתברך ולא אחר בריך הוא (ג) ח ולא יפסיק בין בריך הוא (ז) לעילא מכל ברכתא וכו' :

ג ה העונים עד לעלמי עלמיא בלבד טועים הם כי אסור להפריד בין ט עלמיא ליתברך :

ד ו כשאומר החזן יתגדל כורע וכן ביהא שמיה רבא וכן ביתברך וכן בבריך הוא וכן באמן :

ה ז לאחר שסיים הקדיש פוסע ג' פסיעות מ ואח"כ אומר עושה שלום וכו' :

נז דין ברכו ועניתו . ובו ב סעיפים :

א מ אומר שליח צבור ברכו את ה' המבורך א (מ) ועונין אחריו ברוך ה' המבורך לעולם ועד

ג ב (ג) וחוזר ש"צ ואומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד : נהגו שהש"ל מאריך בברכו *והקהל אומרים יתברך וישתבח וכו' ג בטול שהוא (ג) מאריך בברכו (טור) : מקום

קכ"ה וגם שידע אחר כך על מה עונה אמן : ז ועתה יגדל · והאר"י לא היה רוצה שיאמרו וכמעט היה מגמגם ואומר שאינו מדברי התיקונים (הכונות) ולכן אין לאומרו בין ישתבח ליוצר או בין גאולה לתפלה וכלל מקום שאסור להפסיק [של"ה וכ"מ סי' רל"ו בשם רש"ל] ובתשובה כתב רש"ל שאומרים אותו בין ישתבח ליוצר: ח ולא יפסיק . ז"ל ד"מ כתב מ"ז י"ל דקודשא ונוה בתמתת' ואח"כ בריך הוא לעילא מכל ברכתא וכו' אבל המפסיק אגל בריך הוא ואח"כ מתחיל לעילא עוצה הוא עכ"ל ומה"ט מוהגין קצת לומר בקול רם עם החזן בריך הוא לעילא כדי שידע שלא יפסיק ומ"מ לא יפה עושין החזנים שמנגנים בשבת לעילא מכל ומפסיקין בין מכל לברכתא : ט עלמיא ליתברך · משמע בב"י דל"ל כל המוסח של ית' עד דממילין בעלמא כ"ח תיבות וכ"כ בשל"ה · ול"נ מנהג קדמונים עיקר שהיו אומרים עד יתברך בלבד דהא כתב הב"י רסי' קכ"ה בשם הרא"ש דלריך לשתוק ואין לומר עמו דהא קי"ל שומע כעונה · ובפרט כשהחזן אומר במהירות יצטרך הוא למהר יותר לסיים קודם החזן כמ"ש רסי' כ"א והמהירות מבטל הכוונה לכן טוב לשמוע מהש"ץ · כתוב בשל"ה לומר ויתברך בוי"ו אבל מנהגנו לומר בלא וי"ו וכ"מ בב"י ובכתבים :

נח א ועונין אחריו. כ"ל דאם הש"ץ אומר בלחש ולא שמע ממנו ברכו רק שמע הקהל עונים אומר אחריהם אמן כמ"ש כי' קנ"ט ס"ו[°]כהג"ה: ב וחוזר ש"ץ ואומר · וכתוב בתגודה אם אין שם עשרה בלא הוא אם לא עונה עמהם לא יצא י"ח : ג כעוד שהוא מאריך · דוקא בשעת הניגון אבל בשעה שאומר משנה ג' . ובתשובת מעמ יוסף מ"ב סי' ע"ו : (ב) וחוזר הש"ץ ואומר . ואם אין שם יו"ד בלא הוא אם לא עונה עמהם לא יצא י"ח . אגודה . מ"א : (ג) מאריך . דוקא בשעת הניגון אבל בשעה שאומר שאומר התיבות לא יאמר כלום . ואם אין החזן מאריך בברכו מוטב שישתוק ויכוין מה שאומר הש"ץ כדי שיענה אמן כמ"ש הש"ץ לאח שכתב רש"ל שאינו אומר כלום (הטהגין לומר אם ה' אלהיך תירא כשיגיע הש"ץ לאח)

באר היטב

ברא כ' תיבות . מן כל ברכתא עיין בכוונת וכיד אהרן : (ג) קדיש . איש"ר עדיף טפי מקדושה ומודים ע"כ אם שמע קדיש וקדושה או מודים ואח"א לו לענות שייסה יענ' אישר' . בחר שבא וכ"כ בתשובת בי למורא סימן ט' וכתב המ"א ל"ל דאם יש שחי בתי כנסיות לפניו בעיר בחחד מגיעים לקדושה ובאחד לקדיש שאחר י"ח ילך ויענה קדושה כי שם ישמע גם כן קדיש אחר התפלה עיין שי' ק"ט. ואם התחיל לענות קדושה לא יפסיק בו לענות אישר' . פרי חדש שי' קכ"ה: (ד) קדיש. בד"מ כתב שמהרי"ל לא הי' עומד לקדיש אך כל קדיש שתפסו מעומד הי' נשאר עומד עד אחר אישר' וכ"כ השכנה"ג אני טוהג אמי כמהרי"ל עיין שי' נ"ה וכ"כ בספר כוונת דהאר"י וז"ל שם מה שנראית מהירושלמי שצריך לקום בעניית אישר' טעות הוא כי אינו מהירושלמי ממש רק חכם א' עשאה ע"כ ועיין מ"ש המ"א ובכוונת איתא שם הג"ה וז"ל מה שמורי ז"ל היה נוהג הוא כן בכל הקדישים של אחר שמעידה. דשמרית מנהה ערבית הי' כשאר עומד . ובכל תתקבל ושל חזרת ס"ת היה עומד ואח"כ היה יושב עכ"ל . ועיין בספר נגיד ומצו' . ומהר"י סרוק ז"ל כתב דבקדיש ערבית של שבת ים לענות : (ה) כח. והאר"י ז"ל לא הי' רואה לאומרו ומנהגם הוא מנהגם ואומר אמינו מהתיקונים וכתב המ"א ולכן אין לאומרו בין ישתבח ליוצר או בין גאולה לתפלה ובכל מקום שאסור להפסיק של"ה . וכ"מ . המגן מזוהר ואומר אמן יש"ר אף שכבר אמר ואמרו אמן תשובת דרכי מעם אלף א"ם הי' י"ח. ועיין בתשובת נאמן שמואל סי' א' . אבל בשורי כנה"ג כתב דלאו שפיר עביד אלא דהש"ץ מוזר לענות יש"ר ולא אמן יש"ר דהוי כעונה אמן ב' פעמים . עיין סימן ס"א סעיף י"ב בהג"ה וכמ"ש . ועיין הלק"ט מ"א סי' ט"ו : (ו) יתברך . ובכוונות הסיב ה' אמנים דלריך לענות בקדיש וכ"כ היד אהרן : (ז) לעיל. כתב ט"ז שמנהגי רבים טועים בשעה שהש"ץ אומר ברוך הוא עונים גם הם תיבות אלו בריך הוא לעילא זה ודאי טירוף הוא וכאמת בכרכה וכן מ"ש הרי"ג ע"פ הסוד לא דאי עדיף מכין הפרקים שע"פ הסוד לא דאי עדיף מכין הפרקים שע"פ הסוד כן תבופות דיוד אבל אמרו אמן העולכות ואין לך קיצוץ יותר משם ואפר ג"כ כמדרש כ"ל ואפ"כ א"ח כאחד וקל יותר מבאמצע הפרק כמ"ש בתתני' אלא שמבאיר ר"ע ורמב"ם שכ' לענות אמן אחר יתברך משמע ששם אליבא עגיינא ולכן כ' הטור ישתבח בלא וא"ו אלא שאעפ"כ כ' הרמב"ם והטור לענות עד עלמיא בלבד בין שהיה רגא ובין רגא למברך ובין אחר ד' אחרוא אינו נכון דהא בד"ח ואטור ואפר הפרדם כ' פירור אחר ד' כריעות ואחתות כעושה אלוס וקרו ליה רשות וכ"ה בהג"מ וע"ם שם שחשיב כרוצה יחידה וכן ע"ם בטור ע"ם ובולן ע"ד שכ' כל בו וש"ע אלא שבשע"ע הוא ה' כריעות לבד עושה אלוס ע"ם אבל ברחה שאין לברוא בלל בקדיש דאין לאומיף בלל על הכריעות וא"ל כיון שאינו בתפילת י"ח ליה לן בה וכמ"ש התופפות בברכות ל"ח א' בד"ה ומולאו כו' דהתם התנוים של יחיד איירי ומה שלא קבעו בתפלה אבל בתה שקבעו אפי' אינו בתפלה י"ח אין לברוא הבא אפילו הכורע בהודאה של ברכת המזון והלל הרי הם מגוזה :

ס"ח לאחר כו'. וא"ל כתו אחר י"ח בתפ"ל בר"ם קכ"ג ע"ש :

סי' נז ס"א המבורך כו'. בר"י שבן מסקנא דגמרא שם : ועונים כו'. כמ"ש בתתני' בענין שמברך בן עונים כו' וה"ה כאן : וחוזר כו'. כמ"ש בבהמ"ז שם ס"ו כ' אחר לתקוט שפסק וכפי' הרי"ף שם ואע"ג דאתרו בירושלמי שמואל אמר אינו מוזא אח עלמו מן הכלל הביאון הרי הקורא בתורה אומר א"ר אבין מכיון דאומר המברך אינו מוזא אח עלמו מן הכלל ה"ה אומרים בבהמ"ז נכרך ואפ"ה אחר כו' : ונהגו כו'. אבל הרמב"ם והגאונים לא כתבוהו וכן הטור קרא תגר כמ"ש בסוטה מ' א' ולכן השמיט בש"ע אבל בשם הרא"ש כתב לייחס שאומרים בעוד כו' בכמ"ש בלבד כו' סימן כ' כאן : סימן קכ"ח סעי' כ"ו :

השקל

האר"י בלי טעם · לכ"כ מ"א דנ"ל שטעמו מ"ש שהדין של ירושלמי ט"ס משום שהרגיה שמביא בירושלמי שנאמר בשופטים סי' ג' שאמר אהוד לעבגלון מלך מואב קום כי דבר אלקים לי אליך ויקם משל הכסא וכיון שאהוא לעמוד ילפי' מיני' עכ"פ בקדוש' שיש לעמוד (אף דבהזכרת השם אין עומדים דדברי נביא' שאני) וכיון דלא כתיב בקרא שהנביא אהוא לעמוד ליתא לראיית הירושלמי וע"כ גם דינו של הירושלמי ליתא דאין ט"ם וכיון שעמדו אל האר"י יש בידינו לתרץ קושייתו ולקיים דינו של הירושלמי כמ"ש מ"א : ש"מ שאהוא לעמוד ס' י"א אינו תח"י אבל לענ"ד בשהדרין דף ס' ע"א לא משמע כן דתנן התם נגמר דין של המגדף הי' הגדול שבעדים ל"ל לפני הסנהדרין את השם גידף ותנן שהדיינים עומדי' אז על רגליהם ואייתי ראי' מקרא הכ"ל דכתיב ויקם מעל הכסא והלא דברי' ק"ו מה שנאמר אהוד מואב שהי' גוי כו' עמד ישראל כו' עאכ"ו משמע דאהוד לא אהוא מדלא הבי' ראיה מדברי אהוד : ואפשר דבר' חולק הש"ס דידן עם הירושלמי : (ס"ק ה) עוב' כו' וכ"ל דא"ל לכוון כו' כמ"ש סי' קכ"ד דאם יודע באיזה ברכה עומד אי אינו חייב באותו ברכה אף שלא שמע מפי המברך רשאי לענות אמן ולא הוי אמן יתומי : (ס"ק ו) וכשמתחיל כו' כדי שידע מהו אומר וכמ"ש ר"ם קכ"ה וז"ל שא"ל דבר שבקדושה אלא בעשרה . ונריך להבין לחזן ולענות אחריו עכ"ל דאי ליכא י' דליתי ושמעי לא הוה אלא אמ' אות' דבר שבקדושה בעשרה : (ס"ק ח) ולא יפסיק כו' ואח"כ מתחיל לעילא עוצה הוא שהכל שבח אי' : מה"ט כו' בקול רם עם החזן כו' דודאי אותן האומרים רק ג' תיבות אלו בלבד בריך הוא לעילא הוא חירוף ואסור כמ"ש ט"ז סק"ג אלא ר"ל שאומרים כל הנוסח עד דאמירן בעלמא כמ"ש סק"ט אך אומרים כל הנוסח בלחש רק ג' תיבות אלו אומרים בקו"ר להזכיר את החזן ובזה נ"ה חירוף : (ס"ק ט) עלמיא כו' דלריך לשתוק כנ"ל סק"ו : דהא קי"ל שומע כעונה ר"ל דאפילו אינו אומרו רק שומעו מחזן יולא דהא שומע כעונה :

באר הגולה

הפסיקתא חוזר פ' תרומה ג שם בזוהר ד רמב"ם בסדר התפלות ה תמו' דבי יוסף גיקעוליות ו ל' הכל כו ז ב"י בשם מנהג מ תרומות הדשן סימן י"ג:ת ברכו"מע ב ר' יוחה והרא"ש בש' ר' יהודה ברלוני בשם רב סעדיה

עטרת זקנים

חיבת שמיה ובין רבא אבל בין רבא למברך לית לן בה (הגהת אברי"ו מ"ז) והעיקר שאין להפסיק אף בין רבא ובין מברך אלא יאחר יהא שמי' רבא מברך בשמיה אחת וגם יאמר שמיה בהפיק ה' ובזה יוצא י"ח כל הפרושים (מזרי בב"י) :

* ובשמתחיל יתגדל יש לומר התחלה ועתה יגדל נא וי"ל גם כן בראש' ברא וגו' ויבדר אלהים את כל הדברים האלה לאמר כח מעשיו הגיד לעמו וגו' כי' בחכמה יסד ארץ וגו' ובכל אחד מאלו כ"א אותיות וכין כלם כ"א תיבות עם ועתה יגדל נא כו' אמן יהא כו'לר בפסוק כח מעשיו ובפסוק ה' בחכמה בכ"א אחד יותר שלאו מן המנין ויכול לומר אלו הפסוקים אפי' בתפלת יוצר אלין,לקום שעושה הפסק בין ישתבח ליוצר אור חדש משם שלא אסרו להפסיק אלא במילי דבעלה אבל דברי הבבא מעין המאורע פסיעה דברי אבל בתפל' ערבית דבעינן סמיכה גאולה לתפלה לא יאמר כלום (מהרש"ל סימן ס"ו) ויש מקילין בתפלת ערבית הואל רשות (רשב"א): מז * והקהל כו' ועוב הוא שהקהל יאמרו כן בעת שמאריך החזן בניגונעל אות אחד וע"כ אשמאריך מאריך בברכו אדמתחך האותיות והמלות מוטב שיאמרו ויכוון ויאמין ה ס שאומר הש"ץ (מהרמ"ו) מ"מ לא יאמר בפסוק אם ה' אלהיך תירא (מהרש"ל בש"ת סימן ס"ד) ואחר הש"ץ ואומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד וכן אמן יהא שמיה רבא לריך הש"ץ לחזור ולומר :

התם סופר

וצ"ע דא"כ.נ"ב לפענ"ד שיכול להפסיק בשתיקה ומשום דאידי ואידי אסוקי מלתא היא והכא מצי איירי בהמשך הטעם שלא יעשה הפסק ואתנח בין רבא למברך וק"ל : (שם) ס"ק ד' ללמד ק"ו. נ"ב י"ל כוונת האר"י כך דאי הוי גרסינן קום כי דבר ד' אליך א"כ הוי מ"ע מדברי קבלה א"כ יושב לדבר מצוה כגון בתחנון או בברכת יוצר אור נ"כ צריך לעמוד כי העמידה לקדיש הוי כמצות עשה של דברי קבל' אבל השתא דגרסא נכונה היא ויקם מעל כסאו ·וליכא רק ק"ו א"כ דיו כי התם שישב לדבר הרשות אבל יושב לדבר מצוה לא :

שערי תשובה

היה דעת מהר"י אבוהב : (ג) קדיש עבה"ט. וכתב בר"י בשם מהר"י מולכו כשמתפללין בעזרת בה"כ בב' דג' מקומות ובעוד שזה אומר בחייכון זה אומר יתגדל וכיוצא וא"א לענות ב' וג' קדישים יענה על הראשון דוקא ע"ש. ויש למחות ביד הנוהגין לו' הקדיש עם הש"ץ בשעה שהוא מגגן וז"ל הרא"ש בתשובה כלל ד' סי' י"ט דבר פשוט הוא שא"ל קדיש עם החזן ע"ש ובביאור בש"ץ : (ד) עבה"ט ומ"ש דבקדיש ערבית של שבת יש לעמוד עיין בש"ץ שכתב שמהרח"ו בסידורו כתב דיש לקום בקדיש ברכו דערבית של שבת (ור"ל אותן הנוהגין לו' קדיש קודם ברכו של קבלת שבת) (ודלא כמשמעות הבה"ט דמשמע דעל הקדיש שאחר תפלת ערבית קאמר דז"א דזה דינו כשאר קדישים) ועיין בפע"ח בהנהות מהר"י צמח שלפי שהקדיש אחר קבלת שבת כשהוא עומד צריך להיות נשאר מעומד (ולפי מ"ש הש"ץ לאו מה"ט אתינן עלה) ששם קבלת הרוח ע"ש לכן בפורים על·נו ששם קבלת הנשמה של שבת ע"ש ואפשר שר"ל שגם הקדיש של אחר ופרום יהיה בעמידה משום זה : (ה) כח. עבה"ט. וכבר"י כתב בשם מז"ה שכתב בשם צרור החיים שכתב יש בני אדם שאומרים ועתה יגדל כו' ושמעתי ממורי הרשב"א ששמע ממורינו הרמב"ן שלא אמר שום ענין אבל היה נוהג לו' זכור רחמיך ה' כו' כפי שאמרו בברכות בשעה שאומרים איש"ר כו' ע"ש ונראה דגם פסוק זה אין לו' כשעומד במקום שאין רשאי להפסיק : (ו) יתברך. עבה"ט. ע"ש בכוונות דאם מפיים העונה עד בעלמא קודם הש"ץ צריך לענות אמן אחר שסיה דקודשא בריך הוא ע"ש ומזה מבואר שצ"ל בריך הוא מחובר אל תיבות דלעילא ודלא כמ"ש הד"מ בשם א"ז שהביאו המג"א וכ"כ בהג"ה אלא ההפסק קצת כמו אתנחתא הוא אחר תיבת בריך הוא ושוב מתחיל לעילא כו' כלומר שיתברך וישתבח שמו של הקב"ה לעילא כו' ועיין לקמן ס"ו דבמקום שאין רשאי להפסיק לא יאמר רק יתברך ע"ש :

סי' נז (א) ועונים עבה"ט. וכתב בש"צ בשם מהרנ"ש ז"ל שלא להפסד בש"צ בשם מהרח"ו עד שיסיים לו' ברוך כו' וסי' לדבר מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי ע"ש : (ג) מאריך. עבה"ט וכתב בס' חסידים האומר בלחש ברכת התורה וברכו נוזל את המצות כו' ע"ש :

רבושי שרד

למברך דבשמיכם כלומר דלפי' ר"י יש"ר מברך הכל דיבור א' וא"כ כיון דאמר רב ספרא לית לן בה א"כ בשמיכם רשאי להפסיק: **שם** אע"ל לאומרו בשמיכם ר"ל הא דאמר רב ספרא לית לן בה היינו אע"ל לאומרו בשמיכם א' בהנהות דלא תבה ימי תבל להפסיק בפתיקה לא : **סק"ה** (°) קכ"ד) דשם בסוף הס' שומע רוב הבורו אין אמן יהא לא אמרו הברכה כלל אלא שיודע על איזה ברכה קאי עונה עמהם אמן ע"ש ס"ה הכא בשמיעה אמן מפי רוב הבורו ויודע אאמן זה הוא על קדיש כלומר ג"כ אמן וזה שכ' המג"א דאם יכול לכוין דעתו שידע כו' כלומר שאמן לב ידע אאומר ש"ץ קדיש אע"פ שלא שמע הוא דברי הש"ץ יאמר אמן עם רוב הבורו : אע"ל"כ אם בשעת אמירתם אמן לא ידע על מה קאי אף שששמע אח"כ יש"ר ומכין שנאמר על קדיש לא יאמר רק יש"ר אע"ג דלא הוי בה"ג אמן יהומה כיון שיודע שנאמר על קדיש מ"מ כבר בלה אז אמן מפי רוב הבורו שברי כבר הם אומרים יש"ר ואחור לומר אמן דהא בעינן שיאמר אמן תכ"ד להברכה אז לבקדיש אז בשעה ברוב הבורו עוסים כמבואר שם בסק"ד א"כ י"ל דאיש בית גם משום אמן יתומה כיון דבעת שהבורו אמרו אמן לא ידע על מה קאי אע"ה אף ששומע לא"ה כ"ר הוי אמן יתומה וק"ל: סימן ל"ז : **מ"א סק"א** (°) בהג"ה אמת כן היא שם בהג"א אבל בדפים שעמד בהגה"ה מבואר דאם שמע הבורו אומרים ברוך ה' המבורך עונה עמהם אף שלא שמע ברכו ע"ש ורא"ה מפי מנדים שעמד בזה הא"ר ומחלק דבשמע מפי יחיד כפי' קנ"ט אין עונה עמו משא"כ כפי' ד"ד ששמע מפי הבור עונה עמהם אם הבינו מזה על

ביאור

היינו לפי' הי"מ שבעור והוא פי' מחזור ויטרי שהביאו תוס' ברכות ג' א' ד"ה ועונין כו' אבל לפי' תוס' שם והביאו ב"ב הטור הוא לכיפך והכוונה תוס' שם מתפשיא ל' כ' אע"ל אמן הגדול מבורך ועוד כ' שם ונם הא שאומרים הבורו כו' ר"ל לפי' תוס שם אינו מבינין ע"כ דלא כמחזור ויטרי דהא שם י"ה הוא לה"ק בשלמא לה אומרים הבורו לא איכפת לן בזה כיון שאין מבינין הבאר וכ"ה בטור ולפ"ז העיקר שלא להפסיק בין רבא למברך וכ"כ כ"י שבמה הוא אסר י"ד והוא כפי' התוס' אבל דין זה ל"ש שהוא נגד הסוכה ל"ע א' ואע"ל ותירולו אינו נכון דהא בד"ח בטור ואסר הבא"ח אבל בשל' ל' דבריו בא' בכ"ל וגם דינו של הבא"ח ל"ע כיון דקי"ל אסוקי מילתא היא א"כ ה"ה כיון שמיה לרבא : **ויש לעמוד כו'.** ירושלמי דבר אלהים לי אלוף מכאן אר"ש כד עניין אומה"ר וכ"ד שבקדושה בעי לאיקום אדרגלוהי : **ומי שבא כו'.** דשבח בפ"ע הוא וגם עדיין לא נשלם עניין הקדיש ול"ד לענינא אמן יהומה ועמ"ש : **וכשמתחיל כו'.** ע"ש יתגדל ויש בה כ"ח אותיות וכ"ח תיבות כמ"ש מהרי"ל וש"פ וכ' שיש"ש בכל כחו וכ"ה בזוהר : **שזוכר רחמיו באותה שעה** כמ"ש בברכות ג' א' עוד : **ס"ב כששש"ץ כו'.** רמב"ם ועור בשם ר"ע : **ולא נהגו כו'.** עור : **ולא יפסיק כו'.** עמ"א ז"ל ד"מ כו' והפרב דקודש מסיים וכריך הוא מתחיל ברכה אחרת ודבריו נ"ע דגרתה דקודשא בריך הוא קאי על אמן יה' ולעילא מתחיל וקאי אלמעלה שאחר יתברך כו' וכ"ת ברמב"ם וש"ע שכ' שאחר כ"ה עונין אמן ובעור אמן כתב בשם ר"ע ואומר יתברך אמן ישתבח ויתפאר כו' שמיה דקב"ה ואמרו אמן לעילא מכל כו' ובגנה היא : **ס"ג העונים כו' כו'.** במדרש אר"א בר' יוסי פ"א הייתי מהלך בדרך ומצאתי אליהו ז"ל ועמו ד' אלפים גמלים עטונים אמרתי לו מה אלו עטונים ל"ל אף ואמרתה למה לעשות נקמה כאף נחיתה מתי מתפסר בין קדיש לברכו בין ברכה לברכה בין פרק לפרק בין אמן יש"ר ליתברך וכ"כ הרי"ג שיש לסמוך ע"פ הסוד אבל כל הפוסקים כ' לעשות עד עלמיא בלבד שיש בו כ"ח אותיות וכ"כ הגאונים וכ"כ הרמב"ם בפירוש בתפלת שם ומהמדרש הראיה לכיפך כדבריהם דמביא לה כבין הפרקים ובכין קדיש לברכו ובין ברכה לברכה ולא אסר אלא שלא ידבר ביניהם לפי

מחצית

למברך דבולי חדא מלתא היא (דלא כברא מדברי המפרשים בהג"ה) : דבשמיכם רשאי להפסיק . ר"ל לדעת ר"ם דאסוקי מלתא היא. דלפי' ר"י בין שמיה לרבי' ובין רבה למברך שוין:וכ"ל דס"ל כו' דמ"ש הש"ך בגליון ועי' בתו' שם. ר"ל דלא תימא דלא קי"ל כר"ש אלא מחמירים כרבא . דזה ליתא דהא כתבו התוס' ס"ה אמר רבא ון"ל תימא דבסוף מלות חלילה אמר אביי הא' מאן דמקרי (ליבמה בשעה שחולצה שריכה לומר קרא לא אבה יבמי . והיכם ל"ל חפצתי לקחתי) לא לקר' לדיד' לא לחודי' . אבה יבמי לחודי' משמע אבה יבמי . אלא לא אבה יבמי בבת א' . ולא לקרי לדידי' לא לחודי' חפצתי נקחתי לחודי' · דמשמע חפצתי נקחתי. אלא לא חפצתי לקחתי בבת א' . ואמר רבא אסוקי מלתא ל"ל בה · וי"ל דבתר דשמע הכא מרב ספרא עכ"ל . הרי דרבא גופי' חזר בו . וע' תו' יבמות סכ' תי' אחר דלא הדר ביה רבא : דעכ"פ י"ל בשמיע' א' לא אבה יבמי ולא חפצתי לקחתי דאע"ג דמן הדין א"ל בשמיה אחת כדאסיק רבא כנ"ל אפ"ה אנו מחמירים וס"ל לרמ"א דה"ה דיש להחמיר ביש"ר מבבר. ואע"ג דבחלילה מחמירים אל"ל בשמיעה א'·וכאן קתני שאין לבפסיק משמע דעכ"פ רשאי להבשיס ביניהן ל"ל דרמ"א ס"ל דהא קיל מחלילה ואחתיון דרגא . ולעלמי כוי"ו . שיש רוצים לו' שי"ל לעלמי בלא ו' כדי שלא יהי' בשבע תיבות מן יהא עד עלמיא כ"א כ"ח אותיות . ועז"א כל העוצה אינ"ר בכל כחו קורעין לו כו' בזר דינו כו' ור"ל כ"ח אותיות ועז"כ הרב"ו דאין לשנות מנהג מנהג שנהגו חכמים כאשר קבלנו מקדמוניו לו' ולעלמי בו' בשביל שום דרשה גם כ' הרב"ו דמה"ט ר"א שמי' בלא ו' כדי שיהיה כ"ח אותיות ולהאומרי' עד דאמירן בעלמי' הם כ"ח תיבות:(ס"ק ג) בקול כו' אבל לא יתן קולות כו' בס' אליהו רבה כ' דאין להגביה קולו יותר מהאו' קדיש כמ"ש דאין העונה אמן רשאי להגביה קולו יותר מן המברך: (ס"ק ד) ויש לעמוד כו' מיהו כ"ל דמ"ש שע"ש כו' ר"ל דלפי המובן הפשוט שהאר"י אומר שע"ש בירושי' אפשר להבין הדברים לא מסתבר ליה אז היה קבלי בידו שהדין שבירושלמי ט"ס .

הגר"א

שהיחיד עונה עד שם ושומע משם ושותק ורגילין לדבר הדיוטות וכן בין קדיש כו' ולכן לא אמר מתי שמספר קודש עלמיא ובאמצע הברכה וכן מ"ש הרי"ג ע"פ הסוד לא דלא עדיף מכין הפרקים שע"פ הסוד כן תבופות דיוד אבל אמרו אמן העולכות ואין לך קיצוץ יותר משם ואפר ג"כ כמדרש כ"ל ואפ"כ א"ח כאחד וקל יותר מבאמצע הפרק כמ"ש בתתני' אלא שמבאיר ר"ע ורמב"ם שכ' לענות אמן אחר יתברך משמע ששם אליבא עגיינא ולכן כ' הטור ישתבח בלא וא"ו אלא שאעפ"כ כ' הרמב"ם והטור לענות עד עלמיא בלבד דין זה ל"ש שהוא נגד הסוכה ל"ע א' ואע"ל ותירולו אינו נכון דהא בד"ח בטור ואסר הבא"ח אבל בשל' כ' דבריו בא' בכ"ל וגם דינו של הבא"ח ל"ע כיון דקי"ל אסוקי מילתא היא א"כ ה"ה כין שמיה לרבא : **ויש לעמוד כו'.** ירושלמי דבר אלהים לי אלוף מכאן אר"ש כד עניין אומה"ר וכ"ד שבקדושה בעי לאיקום אדרגלוהי : **ומי שבא כו'.** דשבח בפ"ע הוא וגם עדיין לא נשלם עניין הקדיש ול"ד לענינא אמן יהומה ועמ"ש : **וכשמתחיל כו'.** ע"ש יתגדל ויש בה כ"ח אותיות וכ"ח תיבות כמ"ש מהרי"ל וש"פ וכ' שיש"ש בכל כחו וכ"ה בזוהר : **שזוכר רחמיו באותה שעה** כמ"ש בברכות ג' א' עוד : **ס"ב כששש"ץ כו'.** רמב"ם ועור בשם ר"ע : **ולא נהגו כו'.** עור : **ולא יפסיק כו'.** עמ"א ז"ל ד"מ כו' והפרב דקודש מסיים וכריך הוא מתחיל ברכה אחרת ודבריו נ"ע דגרתה דקודשא בריך הוא קאי על אמן יה' ולעילא מתחיל וקאי אלמעלה שאחר יתברך כו' וכ"ת ברמב"ם וש"ע שכ' שאחר כ"ה עונין אמן ובעור אמן כתב בשם ר"ע ואומר יתברך אמן ישתבח ויתפאר כו' שמיה דקב"ה ואמרו אמן לעילא מכל כו' ובגנה היא : **ס"ג העונים כו' כו'.** במדרש אר"א בר' יוסי פ"א הייתי מהלך בדרך ומצאתי אליהו ז"ל ועמו ד' אלפים גמלים עטונים אמרתי לו מה אלו עטונים ל"ל אף ואמרתה למה לעשות נקמה כאף נחיתה מתי מתפסר בין קדיש לברכו בין ברכה לברכה בין פרק לפרק בין אמן יש"ר ליתברך וכ"כ הרי"ג שיש לסמוך ע"פ הסוד אבל כל הפוסקים כ' לעשות עד עלמיא בלבד שיש בו כ"ח אותיות וכ"כ הגאונים וכ"כ הרמב"ם בפירוש בתפלת שם ומהמדרש הראיה לכיפך כדבריהם דמביא לה כבין הפרקים ובכין קדיש לברכו ובין ברכה לברכה ולא אסר אלא שלא ידבר ביניהם לפי

דמשמע דמברך רק לעילא ולא לתתא מ"ו אלא יש להם לומר גם מכל ברכתא ושירתא . ובשל"ה כתב שיאמר עד דאמירן בעלמא ובכ"כ בכוונות:אבל המ"א כתב ול"ל מנהג הקדמונים עיקר שהיו אומרים עד ית'בלבד ע"ש הטעם : **נז** (ה) ועונים . ואם הש"ץ אומר בלחש ולא שמע ממנו ברכו רק שמע הקהל עונים אומר אחריהם אמן כמ"ש כי' קנ"ט ס"ו[°]כהג"ה: ב וחוזר ש"ץ ואומר · וכתוב בתגודה אם אין שם עשרה בלא הוא אם לא עונה עמהם לא יצא י"ח : ג כעוד שהוא מאריך · דוקא בשעת הניגון אבל בשעה שאומר שאומר התיבות לא יאמר כלום . ואם אין החזן מאריך בברכו מוטב שישתוק ויכוין מה שאומר הש"ץ כדי שיענה אמן כמ"ש הש"ץ לאח שכתב רש"ל שאינו אומר כלום (הטהגין לומר אם ה' אלהיך תירא כשיגיע הש"ץ לאח)

באר היטב

(ב) ויש לעמוד כשעונין קדיש· כבר כתבתי מזה ברסי' כ"ג שיש שלא כתבו כן : (ג) ולא יפסיק בין בריך כו' · שמעתי רבים טועים בשעה שהש"ץ מאריך הוא לעילא מכל ברכתא וכו' · אבל בשורי כנה"ג כתב דלאו שפיר עביד אלא דהש"ץ מוזר לענות יש"ר ולא אמן יש"ר דהוי כעונה אמן ב' פעמים . עיין סימן ס"א סעיף י"ב בהג"ה וכמ"ש . ועיין הלק"ט מ"א סי' ט"ו : (ו) יתברך . ובכוונות הסיב ה' אמנים דלריך לענות בקדיש וכ"כ היד אהרן : (ז) לעיל. כתב ט"ז שמנהגי רבים טועים בשעה שהש"ץ אומר ברוך הוא עונים גם הם תיבות אלו בריך הוא לעילא זה ודאי טירוף הוא דמשמע דמברך רק לעילא ולא לתתא מ"ו אלא יש להם לומר גם מכל ברכתא ושירתא . ובשל"ה כתב שיאמר עד דאמירן בעלמא ובכ"כ בכוונות:אבל המ"א כתב ול"ל מנהג הקדמונים עיקר שהיו אומרים עד ית'בלבד ע"ש הטעם : **נז** (ה) ועונים . ואם הש"ץ אומר בלחש ולא שמע ממנו ברכו רק שמע הקהל עונים אומר אחריהם אמן כמ"ש כי' קנ"ט ס"ו[°]כהג"ה: ב וחוזר ש"ץ ואומר · וכתוב בתגודה אם אין שם עשרה בלא הוא אם לא עונה עמהם לא יצא י"ח : ג כעוד שהוא מאריך · דוקא בשעת הניגון אבל בשעה שאומר שאומר התיבות לא יאמר כלום . ואם אין החזן מאריך בברכו מוטב שישתוק ויכוין מה שאומר הש"ץ כדי שיענה אמן כמ"ש הש"ץ לאח שכתב רש"ל שאינו אומר כלום (הטהגין לומר אם ה' אלהיך תירא כשיגיע הש"ץ לאח)

יד אפרים

ממילא דלפנים היינו היא בתוך העיר ממש ואם שהוכרח רש"י לפרש כן דאחריון מפני מה שערי ירושלים לא נתקדשו מפני שמלוכלים כו' משמע שכל עובי השער דהיינו כל חלל הפתח לא נתקדש והיינו משום שהאבן עצמו הבינו עובי השער שהדלה סימן ט' וכתב המ"א ל"ל דאם יש שתי בתי כנסיות לפניו בעיר בחחד מגיעים לקדושה ובאחד לקדיש שאחר י"ח ילך ויענה קדושה כי שם ישמע גם כן קדיש אחר התפלה עיין שי' ק"ט. ואם התחיל לענות קדושה לא יפסיק בו לענות אישר' . פרי חדש שי' קכ"ה: (ד) קדיש. בד"מ כתב שמהרי"ל לא הי' עומד לקדיש אך כל קדיש שתפסו מעומד הי' נשאר עומד עד אחר אישר' וכ"כ השכנה"ג אני טוהג אמי כמהרי"ל עיין שי' נ"ה וכ"כ בספר כוונת דהאר"י וז"ל שם מה שנראית מהירושלמי שצריך לקום בעניית אישר' טעות הוא כי אינו מהירושלמי ממש רק חכם א' עשאה ע"כ ועיין מ"ש המ"א ובכוונת איתא שם הג"ה וז"ל מה שמורי ז"ל היה נוהג הוא כן בכל הקדישים של אחר שמעידה. דשמרית מנהה ערבית הי' כשאר עומד . ובכל תתקבל ושל חזרת ס"ת היה עומד ואח"כ

א"ח נז הלכות ברכות

ב ג מקום שנהגו לצעוק על חבריהם בין קדיש וברכו ליוצר אור או לדבר בצרכי רבים טועים הם (וע"ל ס"ס נ"ד) :

יד אפרים

לקחתה כל שיכול לקרות בכשיטה אחת אף אם לא קרא בכשיטה אחת י"ל כה כל הראוי לגילה כו' ע"ש ואעפ"כ כתבו הפוסקים שם שיאחר גם לא תפלתו בכשיטה אחת . והכ"ש שם כ' הכסמ"ק ר"ל שצריך שיזעו לומר בכשיטה אחת ומרמ"א שם מוכח דלא פ"ל הכי וע"ל דס"ל דעכ"פ דלכתיחלה יש לקרות בכשיטה אחת דלף לרב ספרא דאמר בתס אסוקי מלתא הוא היינו לענין דיעבד אח"ל לחזור ולקרות כשהפסיק ביניהם . א"כ ה"ה כאן כמי לכתחלה וא"ל להפסיק ולריך לקרות בכשיטה אחת . ומ"ש המג"א ודי שאין ל"ל בכשיטה אחת. כ"ל שיש כאן ע"ש ויש חסרון בדבריו וא"ל ודי שא"ל לאומרו שנים כשלא אמר בכשיטה אחת :

התיבות לא יאמר כלום [הגהת י"ל ולכום] ועמ"ש סי' ס"מ וסוף סי' קכ"ה:

לבושי שרד

דברי המג"א אלו דהכא כיון שנתע הקהל עונים עונה עמהם וא"ע לדינא :

ג המגהיג :

א"ח נח הלכות קריאת שמע

מגן אברהם נ"י | באר הגולה

ט"ז מגן דוד

נח (א) שהוא רביע היום . לפ"ז יש ליזהר בימי החורף למהר לקרות ק"ש מאחר שהיום קצר ורביע היום קצר [כ"י בשם אכוהב] . (ב) במקום גדודי חיות כו' . זה הוכיחו ר"י והרשב"א מדהתיבו כאן לקרות אחר ע"ה ולקמן סי' פ"ט פסקו דאינו קורא בביתו אלא בדרך קורא (°) ק"ש ומתפלל אלא ודאי דכאן מיירי שא"א לקרות בדרך וע"כ כתב כאן (°) הטור להחזיק בדרך ולקמן כ' רואה לנאת לדרך וכמ"ש כ"י כשם מהרי"ח ומו"ח ז"ל דאם לחלוק על חילוק זה אלא דהכ' מיירי שאפשר לקרות ולהתפלל בביתו קודם יציאתו מה שא"כ לקמן דא"א לעשות שניה' ואין חילוק זה נכון דכשאין גדודי חיות בדרך ודאי אין שום היתר לקרות עד שיהי' הזמן של ק"ש

נח א שלש שעות

ל"ל [°] דהכא לכ"ע מיירי מעלות השחר *) וכ"מ בגמ' דף ג' ע"א כתו' ד"ה אלא לאתן דגני וכגמ' נבי הא דפריך מדוד ע"ש ועמ"ש סי' רל"ג : ב שיעור שעה משמע בכ"י (°) משיתחיל לזרוח עד שיעלה גוף השמש הוא שעה ויש גורסין כמו עשור שעה אחת וכ' הכ"מ שכן עיקר והכ"מ הסכים לגירס' הראשונה וכ"כ (°) בד"מ דכתב שאין הפי' כמ"ש הרב"ש כנ"ל אבל אם לא אינו אלא דמתן דגני וכגמ' דף ג' ע"א כתו' ד"ה אלא לאתן הפי' כמ"ש הרב"ש כשם מהרי"ח אלא דמהכן החמה עד שיעלה כל גוף השמש הוי שעה והדבר ידוע ליודע מעט בחכמת התכונ' עכ"ל וכס' מנחת כהן כמעלות השמש פ"ז כ' דני' עשור שעה הוא עיקר ע"ש ול"ל לענין הדין אין חילוק בין הגירסאות ודוק : ג אמוס ' הה"ה כשיש קבורת מת בעיר או מילה או יום ערבה דמפשי ברחמי יכול לקרותה משעלה ע"ה(כ"מ הר"מ) : ד עד על לבבך. ל"ע דזהו דעת הרשב"א דס"ל שצריך לעמוד עד על לבבך אבל הרב"י פסק בסי' ס"ג דא"ל לעמוד אלא בפסוק ראשון וא"כ דבריו אתרי אהדדי ואפשר לתמון בין ימות הקיץ שהיום ארוך או ימות החורף שהיום קצר השבינן היום לי"ב שעות והלילה לי"ב וחלק רביע מהיום הוא נ' שעות של זמן ק"ש. וצבור המאחרים בקיץ מלקרות ק"ש אם קראו קודם כלות נ' שעות דהיינו קודם שעבר רביע היום יוצאין ידי חובת ק"ש ע"ש. ועיין בשו"ת נ"ב סי' נ' שאין לאחר הקריאה לבה"כ בשביל הזקנים

נח הלכות קריאת שמע וברכותיה . ובו ז סעיפים :

א א זמן קריאת שמע של שחרית משיראה את חבירו הרגיל עמו קצת ברחוק ד' אמות ויכירנו ב ונמשך זמנה עד סוף א (א) ג' שעות (א) *שהוא רביע היום ג ומצוה מן המובחר לקרותה כוותיקים (פי' תלמידיה . ורש"י פי' אנשים ענוים ומתבנים המצוה) שהיו מכוונים לקרותה א] מעט קודם הנץ החמה (פי' יציאת החמה כמו הנלו הרמונים) כדי שיסיים ק"ש וברכותיה עם הנץ החמה ויסמוך לה התפלה מיד בהנץ החמה ד ומי שיוכל לכוין לעשות כן *שכרו מרובה מאד:

הגה *שיעור הנץ החמה הוא כמו **ב** שיעור שעה (ג) אחת קודם שיעלה כל גוף השמש על האדץ (מיימוני פ"א) :

ב ה אם לא קרא אותה קודם הנץ החמה * יש לו (°) להקדים לקרותה (ג) במהרה כל מה שיוכל :

ג ו מי שהוא ג (ד) אנוס כגון שהי' משכים לצאת לדרך (ב) במקום גדודי חיה ולסטים שלא יוכל לעמוד ולא לכוין אפי' פרשה ראשונה ואפילו ד עד (על) לבבך ז או שבני השיירא (קאראוואני בלע"ז) הולכים מהרה ולא ימתינו לו כלל יכול לקרותה עם ברכותיה משעלה עמוד השחר דכיון שעלה עמוד השחר שפיר קרינן ביה ובקומך ח וגם שפיר ה מקרי יוצר (ה) אור אבל אם אינו במקום גדודי חיה ולסטים וגם אין בני השיירא נחפזים

כ"ב

באר היטב

נט (א) ג' בשעות. והכא לכ"ע מיירי מעלות השחר מ"א.והמאחרים ק"ש בשביל ציצית ותפילין טועים אלא יקרא ק"ש בזמנה בברכותיה וכשיסיים לו ציצית ותפילין ימיחם ויקרא בשם ק"ש לו פרשה אחרת לו מזמור תהלים לבוש. וכתב ע"ח ודוקא אם יעבור זמן ק"ש אז לא ימתין על טלית ותפילין שאינו מעכב זו את זו אבל בלא"ה ימתין דכל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו : (ב) אחת . ויש גורסין כמו עשור אחת וכן עיקר . פר"ח ומנחת כהן ועמ"א : (ג) במהרה. מבאן מוכחת מגולה לבני אשכנז שמאחרים מאוד ק"ש : (ד) אנוס.וה"ה כשיש קבורת מת בעיר או מילה או יום ערבה דמפשי ברחמי יוכל לקרותה משעלה ע"ה הר"מ מג"א : (ה) אור . ומ"א העל' דא"ל יוצר כ"כ בהשכמ' עד שיכיר בין תכלת ללבן

יד אפרים

כעלות השחר מתחיל זמן הג' שעות ור"ל דמ"ש בני הא דפריך מדוד בגירוש דברי התוס' מוכח כן ומ"ש לתוד' ליכא ראיה שהיה אפשר לומר שהאשתורה מפתיימת בהנץ החמה :

ביאור הגר"א

במ"א ס"ק א' כ"ל דהכא לכ"ע כו' נראה כוונתו דלפי סימן רמ"ג שיש תוספין מהכן החמה עד הנקיעה ע"ש. ולזה כ' דהכא לכ"ע מיירי מעלות השחר שהרי בגמרא דפריך ומאתא הוא ובתוספות שם מבואר דסוף האשתורה הוא זמן עלות השחר ובני הא דפריך מדוד אמרינן סבר לה כר"י כו' שית דלילא ותרתי דיממא כו' ע"ש הרי תיובא סוף האשתורה שהוא

סי' נח ס"א זמן ק"ש כו'. רמ"ש התוס' ביומא ל"ז ב' דאבני מודה לר"ה דהלכה כאחרים אלא דמלוה מן המובחר כותיקין כדי לסמוך כו' וקודם לכן אי"א לסמוך ולכ"כ תר"י והרא"ש דלא כהרמב"ם שפסק לגמרי כאבני וכ"מ ברי"ף : הרגיל כו'. ירושלמי וחוכא כתוס' ברכות שם וש"פ : ונמשך כו'. אפשר בגמרא שם הלכה כר"י ואף ותיקין מודין לר"י כמש"ש כ"ה ב' תוס' שם ושם וש"פ כמ"ש בירושלמי שם מ"ד כדי שיהא רחוק ד"א ומכ"ד בין הכלה ללבן אבל אמרו מלותה עם הנץ החמה כדי כו' וכן בתוספתא פ"א אחרים אומרים כדי שיהא אחיזת בטלית ותפילין אבל אם עבר ולא הניחם אינו מברך אלא ברכת אמת ויציב ואמת ויציב ואמת ויציב אמת ואמונה ברכה אחת ואמת ויציב אמת ואמונה ברכה אחת ואמת ויציב אמת ואמונה ברכה אחת

א"ח נח הלכות ק"ש

וכאמצעי(°) מסמר (נ"י רשב"א) וכתב הרשב"א בחידושיו ואע"ג דאיכא מ"ד התם דלא אמרו יוצר אור ולכי מטא זימניה אומרי' יוצר אור דיחוי בעלמא היא ולמסקנא היו אומרי' יוצר אור עכ"ל והוא אזל לשיטתי' דפסק דלא כרבינו האי אבל לפמ"ש בסי' ס' בב"י בשם רבי' האי דסדר ברכו' אינו מעכב משמע דס"ל דלא אמרו יוצר אור עד דמטא זימניה וכ"כ בתשו' הרשב"א ס' ש"ח דכל ימי המקדש היתה נקראת אהבה רבה ימידי' עכ"ל לכן נ"ל דא"ל יוצר אור כ"כ בהשכמה עד שיכיר עכ"פ בין תכלת ללבן (°) עמ"ש ס"ה בשם הרמב"ן: ו ואם נאנס. קשה לי מ"ש מעניין קימה דשרי לקרות ק"ש של שחרית עד ג' שעות דאזלי' בתר בני מלכים א"כ ק"ש של ערבית נמי יקרא עד ג' שעות דקרי' ובשכבך הוא"ל ובני מלכים שוכבים. אח"כ מצאתי במלחמות ריש ברכות וז"ל לאחר ע"ה יוצא בשל ליל דאיכא לאינשי דגני בהשיא שעתא ואע"ג דמיעוטא הוא כיון דאפקיה רחמנא כל יחיד משמע בשכבך דידך כדדרשי' פר"ק דברכות כיון דאיכא אינשי דגני ואינו נמי לא קרא עדיין מני קרי עד הכן החמה ומכאן ואילך ליכא דגני ואי משום בני מלכים נעורים הם במטתן ואין רוצים לעמוד עד ג' שעות וכו' (°) ולענין ק"ש של שחרית אע"ג דבעי' בקר ואינה כל היום כיון דכתיב ובקומך ורובא דאינשי לא קיימי עד שיכיר אחד את חבירו ועוד מפני שקבעו פ' ליצית בק"ש דכתיב בה ורצית' אותו לפיכך קבעו זמנה משיכיר בין תכלת ללבן והקורא קודם לכן לא קיים מצוה זו וז"ש הקורא עם אנשי משמר לא יצא ולא י"ח לפי שמקדימין וקורין קודם לזמן הזה ולא הגיע עדיין זמן ליצית ולא זמן ברכת יוצר אור עכ"ל ומ"כ בשם הי' רשב"א בשלמא דיום בחמת יממא הוא אזלי' בתר בני מלכים אבל לקרות של לילה ביום משום בני מלכים לא אמרי' משום דמיעוטא דמיעוטא הוא עכ"ל. וכ"ל עיקר דבגמ' משמע דבני מלכים ישנים עד ג' שעות דהא אמר דוד(°) קדמו עיני אשמורות ע"ש וכ"מ הלשון בגמר' שכל מלכים ישנים עד ג' שעות: ז אע"פ שזמל' וכו'. כתב הכ"מ ספ"א יש שואלין מ"ש דדרשי' כ"ז שבני אדם שוכבים בני ק"ש של לילה בני ק"ש של יום נמי נדרוש ובקומך כ"ז שבני אדם קמים דהיינו כל היום. וי"ל דאה"נ דהא אמרי' הקורא מכאן ואילך לא הפסיד הברכות והנו לא היה זמן ק"ש הוי ברכותיו לבטלה והא דאמרי' בשעה שבני אדם קמים אסמכתא בעלמא הוא אבל דאמרו בני מלכים רובא דעלמא ניהו אלא ודאי כדאמרן עכ"ל. ודבריו נ"ע אבל הא הברכות אין שייכי' לק"ש כמ"ש סי' ס' וא"כ אין ראוי מהברכות ועכ"ק דא"כ אף אחר שעה ד' יקרא הברכות ועוד דלדבריו ק"ש מדאורייתא זמנה כל היום וכל הלילה וה"ל (°) מ"ע שלא הזמן גרמא דומיא דתפלי' כמ"ש סי' ק"ו ס"כ וכגמרא אי' בהדיא דה"ל מ"ע שהזמן גרמא ול"ל דקושיא מעיקר' ליתא דבשלמא בשכבך פי' כ"ז שהוא שוכב אבל קימה לא מקרי אלא כשעומד ממטתו אבל אח"כ לא מקרי קימה רק ע"ידה אז ישיבה אז הילוך וכ"מ כסי' מיוך וכ"כ בס' מ"כ בא"ה מ"ה ומ"ש מבני מלכים כ"כ מזה בס"ה:

כ"כ אפי' יוצא לדרך אחר שעלה עמוד השחר אינו קורא עד שיגיע זמנה:

ד ט אם קראה משעלה עמוד השחר אע"פ שלא היה אנוס (ג) יצא (ו) בדיעבד: ואם קרמה בלא ברכות יחזור לקרותה בזמנה עם הברכות ועי' לקמן סי' ס' (נ"י סי' מ"ו):

ה ו י אם נאנס ולא קרא ק"ש ערבית עד שעלה עמוד השחר כיון שעדיין לא הגיע החמה קורא ק"ש ויוצא בה ידי חובת קריאת שמע ערבית כ ואם היה אנוס באותה שעה לצאת לדרך מקום גדודי חיה ולסטים לא יקרא אז ק"ש פעם שנית לצאת בה ידי חובת ק"ש א] של יום שמאחר שעשה לאותה שעה לילה אי אפשר לחזור ולעשותה יום:

ו ז ל אע"פ שזמנה נמשך עד סוף השעה הג' (ד) אם עברה שעה ג' ולא (ז) קראה מ קורא אותה (°) בברכותיה כל שעה ד' שהוא שליש היום ואין לו שכר בקורא בזמנה כ ואם עברה שעה ד' ולא (ח) קראה קוראה בלא ברכותיה כל היום: אם

ק"ש והוא עלמו חזר בו בסימן פ"ט: (ג) יצא בדיעבד. בב"י הקשה למה לא כ' הטור שאם הי' נאנס מלקרות ק"ש של ערבית עד אחר ע"ה וגם לריך להחזיק בדרך ולא יכול לקרות ק"ש של יום בזמנו דאין לקרות ב"פ סמוכים אחר שעלה ע"ה ויהי' מ' של לילה ומ' של יום כ"ל שזה פשוט ולא הולרך לכתבו כלל דכיון שעשו אותו זמן לילה אחיך יעשנו יום והרא"ש לא קאמר דתלמודא קמ"ל הא מלתא אלא כ' בזה דלא מסתבר לעשות כן משמע מלא הסברא ועיקר הרבותא הא שלא(°) התלמוד דיכול לקרות ב"פ סמוכים מ' קודם ע"ה ומ' לאחריו דקמ"ל דע"ה הוא התחלת זמן אחר דמשם ואילך מתחיל יום זה וכיון דרבינו גילה לנו כאן כפי' דאחר ע"ה הוא התחלת ק"ש דיום וגם גילה לנו בסי' רל"ה דיכול להמתין בשל לילה עד ע"ה אז פשוט הדא דיכול לקרות ב"פ אלו סמוכים אם ילטרך כיון דיש זמן מחודש ביניהם דהיינו ע"ה וכתב כתב ב"י הברא"ש ורבינו מסופקים בזה:(ד) אם עברה שעה ג' כו'. בטור כתב כאן אם נאנס ולא קרא כו' באמת ה"ה פשוט כמ"ש ב"י אלא נקט נאנס משום סיפא דאפ"ה מכאן ואילך הפסיד: בב"מ פ"א דק"ש כ' יש שואלין מ"ע דרשין בשבכך כ"ז שבני אדם שוכבים וכדאיתא בגמ' דאפי' קודם הכן החמה יוצא ידי ק"ש של לילה משום דאיכ' אינשי דגני בהשיא שעתא ע"כ אין הפי' שבאותה שעה עולים על מטתם דאין דרך בני אדם לשכוב באותה שעה אלא ודאי דהפי' בעודם שוכבים ולמה לא דרשו כן ובקומך כ"ז שבני אדם קמים דהיינו כל היום דתי' דאה"נ דרשאין לקרות של לילה אחר ע"ה קודם הכן החמה אע"ג דיום הוא משום מעוטא דאינשי דגני בהאי שעתא. מ"מ בני מלכים גרעי דהוי מעוטא דמעוטא: דבני מלכי' ישנים דלא כמ"ש במלחמות שהן נעורים במטתן: קדמו עיני אשמורות. והיינו לפ"מ דמשני הש"ס דף ג' ע"ב לר' נתן תרתי דיממא ושית דליליא. ולזה כיון דוד קדמו עיני אשמורות. שהתפאר שקדמו עיניו כ' אשמורות לשאר מלכים שעומדים בג' שעות. ותלה הסבה בעיניו משמע שהן ישנים. דאי המלכים נעורים במטותיהן. לא ה"ל לתלות הסבה בעיניים כ"א בקימתו: וכ"מ לשון הרא"ש בגמ' ד' ד' ע"א לדוד שמרה נפשי כיחסיד אני כו' לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד ג' שעו' ואני חצות לילה כו': (ס"ק ז) אע"פ כו' אין שייכים לק"ש כמ"ש סי' ס' דאם קרא ק"ש בלא ברכו' חוזר וקורא הברכות בלא ק"ש מצד הדין והטעם כ' הרשב"א הביאו הרב"ו וז"ל ואע"פ שהברכו' לפני ק"ש ניתקנו. מ"מ לאו ברכות של ק"ש הם. שהרי אינו מברך אקב"ו לקרות את שמע עכ"ל: דא"כ אף אחר שעה ד' יקרא הברכות ובאמת לכל הפוסקים (חוץ מהרמב"ם דס"ל דמברך הברכות כל היום) אחר ד' שעות אין רשאי לומר הברכות. ולהכ"מ מ"ע כיון דתלו זמן הברכות בזמן ק"ש מן התורה וכיון דמן התורה זמן ק"ש כל היום ה"ה דיברך הברכות כל היום: וה"ל מ"ע שלא הז"ג דומיא דתפלה ר"ל דלא תימא דאכתי הוי מ"ע שהז"ג הא עכ"פ של לילה אין זמנה ביום. וכן של יום אין זמנה בלילה. דז"א דמ"מ עכ"פ זמן ק"ש בלילה ליום הוי בין ביום ובין בלילה הא תפלה הוי ג"כ כה"ג דזמן תפלת לילה אינה ביום ותפלת יום אינה בלילה ואפ"ה קרי ליה שלא הז"ג כיון דעכ"פ זמן התפלות יחד הם בכל זמן: ומ"ש מבני מלכים. ר"ל מה שהביא הכ"מ רואה דזמנם מן התורה כל הי' מדמשך זמן ק"ש עד סוף שעה ג' דבני מלכים עומדים ג' שעות. ותלו בני מלכים רובא דעלמא ועז"כ מ"א כבר כתבתי בסעיף ה' סק"ו יעוב לזה: (סק"ח) שיש כו' הכא כו' ומבעיא ליה לאקדומי כו' ס"ל בסעיף ה' שיקרא תחלה של לילה בזמנה ואח"כ של יום הוי תרתי דסתרי משא"כ כאן הסקדי' תחלה של יום שהיא זמנה ואח"כ של לילה לתשלומין כמ"ש סי' ק"ח לענין תשלומין של תפלה ע"ש לכל דיומן הה"ה כאן וזה ודאי לא קשיא דגם בס"ה ס"ל לקרות תחלה של יום ויהי' נקרא יום ואח"ז יקרא של לילה לתשלומין. דכיון דמצי לקרות של לילה קודם לשל יום ויקרא של לילה בזמנה אע"ב שיפסיד עי"ז ק"ש של שחרית עכ"פ של לילה יכול לקרות בזמנה כה"ג אין לו תשלומין כ"ע ועפי' ק"ח:

ולא

באר הגולה

ט הרי"ף והרמב"ם שם י שם בגמרא מ' לפי' הרי"ף ורמב"ם שם כ רא"ש שם ל' ברכות א' מ שם י ב רא"ש שם בלדעת רב האי גאון.

עשרת זקנים

בתקום שאין לו ציצית אלו תפילין אלו שאין יוכל להכיח מתמת קור מ"מ יקריס לקרות ק"ש וברכותיה בזמנה ואחר כך כשיהיה לו ציצית ותפילין יניחן ויברך עליהן כדי לקיים מצות עשה דתפילין ויחזור ויקרא ק"ש בלא ברכות בעוד התפלין עליו ולא בשם חוכה רק בקור' בתורה אם אם ירצה יקרא בהם פרשה אחרת אם מזמור אחר כה"ג יוצא י"ח בהנחתן שאין מצותן תלויה דוקא בק"ש שהרי הם ג"כ מצות עשה בפני עצמן (מהרמ"ו) ויש מי שחולק עליו. יש להמתין עד שיבא למלון לפיכך אם יתאחר לבא עד אחר מצות ומ"מ אם ירצה להוציא את עצמו מספק ברכה לבעלה יכול לברך ברכת יוצר אור וברכת אהבה רבה עד ליחדך באהבה ובציצית למלון יתעטף בציצית ויניח תפילין ויתחיל וקרבתנו לשמך כו' אבל אין לקרות ק"ש בלא תפילין וציצית שהרי כבר נפקי ליה ק"ש דאורייתא שאחר כבר שהע ישראל כו' בשבמל"ו ובכון לעשות כן. ומ"מ היכא דלא אפשר ספר' ראשונה עיקר שמלינו בפרק היה קורא דף י"ד ע"ב רב עניב הכי:

אשל אברהם

דמפרש ואזיל דהיינו שהתחיל השמש לזלת מתקומה ואינה נראה ואינו מודע לנו עדיין:

א) של יום דוקא לקרות שהיכן מיד לאחר עמוד השחר אז קודם כן החמה אבל לקרות אי' של ערבית מיד בעלות השחר קודם זמן ק"ש של יום ואחרת בזמנה מותר אע"פ שקורא שהיכן קודם כן החמה מכ"ה דף כ"א וכפ' ל"ר תשיב עליו ע"ש פלפול ארוך מאוד בהום' ברכות דמתרץ כתה קושיות גדולות עליהם וע"ש לדיעה כי ירד שם לעומקה של הלכה:

חתם סופר

אשה מספרת עם בעלה ידע דעלה ע"ה ויחשב משם שיעור שעה ורביע וידוע שאז נץ החמה וכן מהא דדוד המלך ע"ה לאו ראיה דאה"נ דקדים טפי משתי משמורות ובכלל מאתים מנה: (שם) ס"ק ו' דבנמ' משמע. נ"ב רצונו בש"ס ברכות דף נ' ע"ב ע"ש ולפענ"ד המעיין שם יראה מוכרח כהרמב"ן דקאמר קדמו עיני אשמורות שית דלילה ותרתי דיממא ע"ש וקשה תלתא דיממא דברי מלכים בשלש שעות עומדים כמבואר מדברי ר"י אע"כ צ"ל דמעמוד השחר ועד הנץ החמה כיון דאיכא אינשי דגנו א"כ בני מלכים כולם ישנים אז והייני ב' שעות על היום כדעת הרמב"ם דמייתי המנ"א בסי' פ"ט ס"ק ב' אמנם שעה אחת אחר הנץ החמה הם שוכבים על עריסותם ונעורים וע"כ כשאמר דוד המלך ע"ה קדמו עיני אשמורות לא קחשיב אלא ב' שעות דבני מלכים ישנים ועיניו קדמו להם ונם לצאת ידי חובת ק"ש לא יצא אלא עד אותן ב' שעות שהוא הנץ אבל ק"ש של שחרית זמנו עד ג' שעות שהוא זמן קימה עכ"פ לבני מלכים שאינם קמים עד אז וזה ברור לפענ"ד: (שם) במחבר סעיף ו' שעה ד' ולא קראה נ"ב לשון זה צ"ע בטו' וב"י דמשמע דלמאי דקיי"ל לקמן ריש סי' פ"ט דתפלה זמנה עד חצות בדיעבד ה"ה לברכות האלו וק"ו הוא דהא קיי"ל בודאי כר"י דזמנה עד ד' שעות ואפ"ה מתפלל עד חצות מכ"ש ברכות שהם מספיקא של הרא"ש אם דמיא לתפלה או לא לא כ"ש שיהא מותר לאמרם עד חצות אלא שהפסיד שכר ברכות בזמנה כנלפענ"ד:

באר היטב

ע"ס: (ו) בדיעבד. ודוקא באקראי בעלמא אבל אם רגיל לעשות כן לא יצא אפילו בדיעבד ולריך לחזור ולקרותה כ"ח: (ז) קראה. אפילו בפשיטה ט"ז: (ח) קראה. אפי' באונס ט"ז:

ביאור הגר"א

אמרי ולא יוצר אור משום דלא מעי זימניה וכ"ה בירושלמי וכן פסק הרמב"ם ולפי' התוס' הוי דלא כהלכתא: ס"ד אם כו'. כמ"ל: ואם כו'. יתבאר בסי' ס' סעיף ב': אם נאנס כו'. כמ"ש שם בגמ' לדיעה כי אתא כו' בשעת הדחק וכ' הרא"ש והסתמא לא פליגי הא דרשב"י אהדדי וכן הא דפסק שם הר"ג דבלא חוכם עד ע"ה ובאונס עד הכן החמה וכן בק"ש של שחרית בלא אונס כ"ל ובאונס עע"ה הקבה חוס: שם בד"ה לעולם כו' וכיונתא דהא קי"ל כאחרים וה"ע עלמו אחר בין חמור לערוד ובלו אחר בלא אונס מכן החמה והי' שם ושם הקשה"ל דבלילה אינו יוצא אחר הכן החמה אפילו באונס וז"ש כיון שעדיין כו' וכ"כ הרא"ש ועוד תי' דקמ"ל דאינו יכול לקרות שביהם כו' כרמזים וכ"י שקורא של ערבית דשחרית אפשר לקרות אח"כ וז"ש ואם היה כו' וכעור דשמיעו דס"ל כתי' ראשון וכ"י ס"ל דשייהם אחת לדיעה: ס"ו ואם עברה כו'. דעעם מש"ש לא הפסיד הברכות דברכות לא שייכים לק"ש כמ"ש הא"ר סק"ז. אבל אחר שעה ד' שכבר עבר זמן תפילה לא יברך דאין הברכות מתשבות רק עד זמן התפלה ולא יותר. כן הוא בתקור הדין הובא בב"י: (ע"ז סק"ד) (°) ק"ש ג' שעות. כי הניחו שעה א' לתפלה: (מ"א סק"ו)(°) מ"ע שלא ה"ג. אע"ג דק"ש בל לילה אמנה רק לילה ובל יום כיום מ"מ כל הק"ש שעות הם ממילא הוי תמיד זמן ק"ש וק"ל:

לבושי שרד

רשב"ו אומר פעמים שאדם קורא ק"ש ב' פעמים בלילה א' קודם ע"ה ואחד אחר ע"ה וועלא י"ח א' של לילה וא' של יום ואתא כתב הרא"ש דדוקא א' קודם ע"ה ואחד אחר ע"ה אבל אנשים אחר ע"ה לא. וע"ז כ' הע"ז ואין בזה רבותא אלא עיקר הרבותא הוא דיכול לקרות ב' פעמים סמוכים כו' ודלא הקשה לתה לא כ' הטור עכ"פ ד"ז דרשב"י לכן תירץ דכיון דרבינו גילה לנו כו': (מ"א סק"ה) (°) אמר שהיו קורא"ים משעלה לפי שהיו עדודים בקדימות הקדימו לקרותה: (שם) עמ"ש ס"ה הוא בס"ק אחר זה ועמ"ש: (סק"ו) (°) ולענין כשון זה עד מופז לא הזכרתי המג"א להעתיקו כאן ובהעתיק כו' (נ"ל דל"ל כי) ממנו יש ראיה לדבריו שבאמ"ק הקודם דאין לו' יוצר אור עד שיכיר עכ"פ בין תכלת ללבן: (שם) (במ"א סק"ו) (°) קדמו עיני דת פרש בש"ס דנגד אחר מלכים הקדיים ב' אשמורות כמו שהבאתי לעיל אות א' ומדאמר עיני משמע דלענין שינה אמר שאחר מלכים היו ישנים אבל אשמורות יותר ממנו לא לענין העמידה מהמטה: (ס"ע סעיף ו') בברכותיה אע"פ שעבר זמן ק"ש הברכות אינם

מחצית

מעכבו' דכיון דאמרי יוצר אור ודאי מעי זמנא דאהבה רבה. דהא אפי' בלילה זמן אהבה רבה ואפ"ה לא אמרי אהבה רבה. ע"כ משום דלא הספיק להם הזמן שהיו עדודים בעבודת הקרבנות. א"כ וודאי שוב אח"ז לא אמרו אהבה רבה. כיון דלא ה"ל זמן ואפ"ה אמרי יוצר אור. ע"כ נ"ל דיאלו ידי ברכת יוצר אור. אח"א דאהבה רבה אמרי דלמא לעולם ברכות מעכבות זא"ז אם לא אמר רק ברכ' א' רק דאנשי משמר באמת קראו אח"ז גם יוצר אור אלא דבשעה שקראו ק"ש ואמרו אהבה רבה אכתי לא מעי זימנא ליוצר אור כיון שהיו מקדימים לקרות ומסיק ואי מכללא מאי (ר"ל הא שפיר מוכח) ודאי לעולם אהבה רבה אמרי ומאי ז"א ברכות אין מעכבות סדר ברכות אמ"ע. אע"ג שהקדימו אהבה רבה ליוצר אור אפ"ה יצאו עכ"ד הגמ'. ולזה הקשה הרשב"א הא לפי דיחוי הש"ס אמרו אהבה רבה ויוצר אור. אדרבה לא היו רשאים לו' אז לפי אותו דיחוי דאכתי לא מעי זמנא. אע"ג דכבר עלה ע"ה. לזה תי' רשב"א דאין זה אלא דיחוי בעלמא דאין להוכיח מכללא. אבל באמת כיון דר' זריקא אמר משמי' דרשב"ל דאמרי יוצר אור מנסתמא גמרי לה מרבי' דרשב"ל אמר כן בפי': דסדר ברכות אין מעכבות. אבל ברכות מעכבות זו את זו. דהיינו אם לא בירך רק ברכה א' נבד גם ידי אות' ברכ' לא יצא. ומבואר בב"י סי' ס' משום דפסק כדיחוי הש"ס הכ"ל דגם לרשב"ל אמרו אהבה רבה. ולא יוצר אור דלא מעי זמנא. וכשהגיע זמן יוצר אור אמרו יוצר אור ואינו מוכח כ"א דסדרן אינו מעכב ע"ש בב"י. הרי דרב האי ע"כ ס"ל דלא היו רשאים לקרות יוצר אור אע"ג שעלה ע"ה דלא כרשב"א: וכ"כ הרשב"א בתשו' כו' כדברי רבינו האי ולא כמ"ש רשב"א בחדושיו. דהא כ' שהיו אומרים אהבה רבה לבד משמע כדיחוי הש"ס ואח"ז כשהגיע זמן אמרי יוצר אור: (ס"ק ו) אם נאנס כו' מ"ש לענין קימה כו' דאזלי' בתר בני מלכים כו' ר"ל אף דמעוטי' הם מ"מ אזלי' בתרייהו ומקרי זמן קימה: א"כ ק"ש של ערבית כו' והיינו אם נאנס ולא קרא ק"ש של ערבית אפי' אם כבר כן החמה. נ"כ יהי' רשאי לקרות הא עדיין הוי זמן שכיבה לגבי בני מלכים ואין כוונת המ"א שיהי' לו זמן לק"ש של ערבית עד סוף שעה ג' דא"כ אימתי יקרא ק"ש של שחרית. דהא כיון שעברה שעה ג' כבר עבר זמן ק"ש של שחרית דאין לו' דכמו שאם נאנס ולא קרא ק"ש של לילה וגם אנוס לגאת למקום גדודי חיות אמרי' דיקרא של לילה ולא של יום א"כ ה"ה בלא קרא ק"ש של לילה עד אחר הכן החמה. ה"ל למימר דיקרא של לילה ולא של יום. ז"א בשלמי אי לא קרא בלילה וצריך לגאת למקום גדודי חיות כ' הרב"י הטעם דקורא של לילה ולא של יום כיון דשייהם אין יכול לקרות קודם כ"ה דהוי תרתי דסתרי א"כ עדיף טפי שיקרא לילה ולא יפסיד של יום בודאי. דאפשר אפי' שהולך למקום גדודי חיות יזדמן לו ע"פ מקרה שיהיה יוכל לקרות גם של יום משא"כ כשיקרא של יום עכשיו קודם הכ"ה יפסיד ודאי לא ק"ש של לילה ע"ש. משא"כ אי נא' אי לא קרא בלילה שיקרא עד סוף ג' שעות שבודאי יפסיד של יום. א"כ מאי יועילו הכמים בתקנתן לתקן לקרו' של לילה ויתוקן בזה ק"ש של לילה. ויפסיד עי"ז ק"ש של יום. ומאי אולמי דשל לילה משל יום אדרבה יותר נראה קצת לתקן ק"ש של יום שהוא עתה עיק' זמנה מלתקן ק"ש של לי' שכבר עבר עיקר זמנ' א"ו דאין כוונ' מ"א בקושייתו שיהי' זמן ק"ש של לילה עד סוף שעה ג'. ואם נאמר דקושייתו דה"ל לחלוק אותן ג' שעות דרך משל שעה ומחלה יהיה זמן ק"ש של לילה. ושעה ומחלה הנותר לק"ש של יום ד"ז"א דמי יחלו' את הסוין. דמה לי שעה ומחלי' הראשונו' האחרון. והלא בכל אותן ג' שעות בני מלכים שוכבי' וקמים. וכמו שאין לחלק הזמן שבין ע"ה לגך החמה ואם לא קרא של לי' עד שעל' ע"ה ורוצ' לגאת למקו' גדודי חיות דאמרי' יקרא של לילה ולא של יום דלא להוי תרתי דסתרי. ולא אמרי' דבתחל' הזמן שהוא מע"ה עד הכ"ה יקרא של לי'. ובסוף אותו זמן יקרא של יום וה"ע דכל אותו זמן שוה הוא וא"א לחלקו חצי ליום וחצי לגילה. וה"ה באותן ג' שעות שא"א לחלקן כנ"ל לכך י"ל לענ"ד כיון דכל הפוסקי' הסכימו דמשך זמן ק"ש של יום עד סוף שעה ג' וע' בב"י וכ"מ בהגמ' י.א"כ תיקשי כיון דבני מלכי' ישני' עד ג' שעות. א"כ בני מלכים גופייהו מתי יקרא'ו. וכן הקשו התוס' בברכות דף ב' ע"ב ד"ה משעה שהעני ככנס לאכול פתו הוי זמן ק"ש של ערבית לר' חניא. והקשו התוס' א"כ לר"ח עני גופי' מתי יקרא ויתפלל ע"ש. אע"כ נ"ל כמ"ש רש"י דף ג' ע"ב בהא דמשני לר' נתן דס"ל שלש משמורות הוי לילי' אע"ג דאמר דסמע"ה קדמו עיני אשמורות וכתיב חצות לילה אקום. ולא הוי רק משמר א' ומחצה. ומשני שית דליליא ותרתי דיממא של בני מלכים. שעומדים בג' שעות ומהיינו שהם ישני' רק ב' שעות ביו'. ולכן אמר תרתי דיממא. ובשעה שלישית הם קמים: ונתנו חכמים לק"ש של שחרית זמן עד סוף שעה ג'. כיון דבשעה ג' קורין בני מלכים. לכן גם כל אדם רשאים לקרות כל שעה

השקל

שלישית וכן מצאתי בספר"ח בסי' זה. ולפ"ז מצאנו באותן ג' שעות שני זמנים חלוקים. דהיינו שתי שעו' הראשונות הם זמן שכיבת בני מלכי' שהם ישני'. ושעה ג' הם קמים וא"כ קושית מ"א דה"ל לתקן אם נאנס ולא קרא בלילה שיקרא של לילה עד תחלת שעה ג'. דכל אותו זמן ישנים בני מלכי'. ובשע' שלישית שקמים בני מלכים יקרא יום ויקרא ק"ש של יום (כן משמע מדברי הגמ"י פ"א מהל' ק"ש סס"ט שכ' בשם ס"ה וז"ל שם מצאתי שפסק בעל ס"ה ג"כ שעד סוף שעה ג' הוי זמן ק"ש מדגרסי' בירושלמי כו' ומלכים עומדין ממטתן בשני שעות וקוראים בשעה ג' ע"כ בס"ה עכ"ל. אבל תחלת דברי הגמ"י שם משמע שישנים כל ג' שעות שכ' לדחות דעת האומרים דאין זמן ק"ש נמשך אלא עד תחלי' שעה ג' מדאמרי' לר' נתן דף ג' ע"ב גר"כ שית דליליא ותרתי דיממא כנ"ל ודחה הגמ"י וז"ל וקמ"מ דלא חשש תלמודא אלא שקידם דוד לשאר מלכים שני משמורות כו' ושעה שלישית מה לו להזכיר כיון שמצא שתי משמורות וכן דוד לא הזכיר בפסוק אלא משמורות שלימות עכ"ל. מזה משמע שהם ישנים כל הג' שעות. אבל מ"א ע"כ לא ס"ל כן דא"ל הרא"ש מ"ש בס"ק ל' דהני ג' שעות חשבי' מע"ה מדקאמר תרתי דיממא. ואי חשבי' מהכן החמ' הוי יותר מתרי שעות כמ"ש שם. ולדברי הגמ"י אין זה ראיה דלא חש להזכיר יותר משתי שעות כדי לקייס קרא דקדמו עיני אשמורות כנ"ל): ואח"כ מצאתי סי' לאחר ע"ה ר"ל קודם הנ"ה: בלשון יחיד ולא כתי' בערב ובבקר כ"ה שם במלחמות: כדרשי' בס"ק דברכות דף י"א ע"א בשבתך ובלכתך בשבת דיוך ובלכת דיוך: ולענין ק"ש של שחרית אע"ג דבעי' בקר כו' קאי על מ"ש לעיל מזה: מיהו ודאי משעלה ע"ה יום הוא ומפני שאין זמנו ידוע לכל אמרו [במס' מגלה דף כ' ע"א] הכן החמה דבר שהוא ברור לכל שאם הקדים באלו פסול והמאחר אין מפסיד כלום שאין הקדמתן מצוה וזמנן כל יום ולענין תמיד במקדם דכתיב בקר קבעו האיר המזרח שהקדמתו מצוה וע"ז כ' ולענין ק"ש אע"ג דבעי' בקר כו' וה"ל לקבוע זמן ק"ש של שחרית מע"ה כמו בתמיד: וזה שאמרו ביומא דף ל"ז ע"ב: עם אנשי משמר שהיו קורים מע"ה כנ"ל: לא יצא י"ח. היינו אלא במקום אונס: ומ"כ בחדושי רשב"א לייחב קושי' הנ"ל למה לא נתנו זמן לק"ש של לילי' ג' שעות: משום דמיעוטא. ר"ל אע"ג דרשאי לקרות של לילה אחר ע"ה קודם הכן החמה אע"ג דיום הוא משום מעוטי דאנשי דגני בהאי שעתא. מ"מ בני מלכים גרעי דהוי מעוטא דמעוטא: דבני מלכי' ישנים דלא כמ"ש במלחמות שהן נעורים במטתן: קדמו עיני אשמורות. והיינו לפ"מ דמשני הש"ס דף ג' ע"ב לר' נתן תרתי דיממא ושית דליליא. ולזה כיון דוד קדמו עיני אשמורות. שהתפאר שקדמו עיניו כ' אשמורות לשאר מלכים שעומדים בג' שעות. ותלה הסבה בעיניו משמע שהן ישנים. דאי המלכים נעורים במטותיהן. לא ה"ל לתלות הסבה בעיניים כ"א בקימתו: וכ"מ לשון הרא"ש בגמ' ד' ד' ע"א לדוד שמרה נפשי כיחסיד אני כו' לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד ג' שעו' ואני חצות לילה כו': (ס"ק ז) אע"פ כו' אין שייכים לק"ש כמ"ש סי' ס' דאם קרא ק"ש בלא ברכו' חוזר וקורא הברכות בלא ק"ש מצד הדין והטעם כ' הרשב"א הביאו הרב"ו וז"ל ואע"פ שהברכו' לפני ק"ש ניתקנו. מ"מ לאו ברכות של ק"ש הם. שהרי אינו מברך אקב"ו לקרות את שמע עכ"ל: דא"כ אף אחר שעה ד' יקרא הברכות ובאמת לכל הפוסקים (חוץ מהרמב"ם דס"ל דמברך הברכות כל היום) אחר ד' שעות אין רשאי לומר הברכות. ולהכ"מ מ"ע כיון דתלו זמן הברכות בזמן ק"ש מן התורה וכיון דמן התורה זמן ק"ש כל היום ה"ה דיברך הברכות כל היום: וה"ל מ"ע שלא הז"ג דומיא דתפלה ר"ל דלא תימא דאכתי הוי מ"ע שהז"ג הא עכ"פ של לילה אין זמנה ביום. וכן של יום אין זמנה בלילה. דז"א דמ"מ עכ"פ זמן ק"ש בלילה ליום הוי בין ביום ובין בלילה הא תפלה הוי ג"כ כה"ג דזמן תפלת לילה אינה ביום ותפלת יום אינה בלילה ואפ"ה קרי ליה שלא הז"ג כיון דעכ"פ זמן התפלות יחד הם בכל זמן: ומ"ש מבני מלכים. ר"ל מה שהביא הכ"מ רואה דזמנם מן התורה כל הי' מדמשך זמן ק"ש עד סוף שעה ג' דבני מלכים עומדים ג' שעות. ותלו בני מלכים רובא דעלמא ועז"כ מ"א כבר כתבתי בסעיף ה' סק"ו יעוב לזה: (סק"ח) שיש כו' הכא כו' ומבעיא ליה לאקדומי כו' ס"ל בסעיף ה' שיקרא תחלה של לילה בזמנה ואח"כ של יום הוי תרתי דסתרי משא"כ כאן הסקדי' תחלה של יום שהיא זמנה ואח"כ של לילה לתשלומין כמ"ש סי' ק"ח לענין תשלומין של תפלה ע"ש לכל דיומן הה"ה כאן וזה ודאי לא קשיא דגם בס"ה ס"ל לקרות תחלה של יום ויהי' נקרא יום ואח"ז יקרא של לילה לתשלומין. דכיון דמצי לקרות של לילה קודם לשל יום ויקרא של לילה בזמנה אע"ב שיפסיד עי"ז ק"ש של שחרית עכ"פ של לילה יכול לקרות בזמנה כה"ג אין לו תשלומין כ"ע ועפי' ק"ח:

ולא

ד' שעות הפסיד הברכות. והקושיא כ"ל לתרץ דדוקא בשכיבה אמרי' בעודם שוכבים דכ"ז שעוכב לא יפתנה שם השכיבה משא"כ בקימה דמשתמה שם קימה ליישיבה וסילוך וא"כ לא מקרי קימ' אלא על התחלת הקימה כנ"ל פשוט :

נט (א) אם טעה כו'. הש"ע הוסיף איזה דברים על לשון הטור ולענין דינא כל דבריו אמת רק בענין הביאור של לשון הטור כ"ל (°) קלת בש"א דכ"ל דרביגו ס"ל דמ"ש בגמרא הכל הולך אחר (°) הראיתוס הוה פי' דאם סיים מ"ש בשחרית בכל גווני לא יצא אע"פ שאמר בפתיח' וגם באמצע יוצר אור אחר כל אם סיים יוצר המאורות אז בעי' שיסיה מזכיר עכ"פ מברך' יוצר אור אור אז בפתיחה אז באמצע מלבד הסיום וזה הוכיח רביגו מדאמר התלמוד פתח במ"ע וסיים בי"מ יצא מדלא נקט אמר מ"ע וסיים בי"מ אלא ש"מ דבזה לא יצא אלא בעי' פתח לחוד במ"ע ותכף מזכר ואמר יוצר אור גם סיים כדין אז יצא והטעם דבעינן בתחילה מעין הפתיחה אז מעין סמוך לתחילה וא"ל א"כ גם מ"ש התלמוד פתח ביוצר אור וסיים במ"ע לא יצא דהיינו דוק' אם הפתיח' לחוד ביוצר אור וכל השאר במ"ע אבל אם אמר הכל ביוצר אור וסיים במ"ע לחוד אימא ה"ל דיצא הא ל"ק דאדרבא זהו רבותא דאע"פ שאחר הפתיח' אמר מ"ע וגם סיים במעריב ערבים דהוה סמוך לתחילה אפ"ה לא יצא וכ"ש אם אמר הכל ביוצר אור והסיו' לחוד במ"ע דלא הוה בתחילה' מעין מה שמזכר תחלה כלל דלא יצא וא"ה אמר רביגו דאספתא ביוצר אור ואח"כ אמר מ"ע וגם סיים במ"ע דלא יצא דהיינו לרבותא כמ"ש וכ"ש אם הסיום לחוד במ"ע ומש"כ דאם פתח וסיים ביוצר אור דיצא אע"ג דבאמצע אמר של מעריב לא הוה סמוך לתחילה' מעין החתימה ומ"ל לרביגו הא ואע"ג דהוה מעין פתיח' מ"מ דמהני י"ל דאע"ג דאמר פתח ביוצר אור וסיים במ"ע

ח שיש לה תשלומין . ולא שייך לומר דשתרי מהדדי כמ"ש ס"ה דהכא אינו קורא רק לתשלומין ומצטי ליה לאקדומי חובת שעתא בריש' (°) עס"ס קפ"ח וס' ק"ח :

נט א ולא אמר יוצר אור. פי' אע"פ שסיים כדינו כיון שתחילתו ואמצעו שלא כדין לא יצא ול"ד למ"ש סי' ר"ע (°) דאם סיים כדין יצא התם מטבע קצר הוא אבל הכא תיקנו מטבע ארוך והוא שיהא ממטבע שטבעו חכמים ולא יצא וא"ל שאם לא מזכר עד שגמר אהבה רבה לא יספיק אלא יאמר יוצר אור אחר י"מ דסדר ברכות אינו מעכב כמ"ש סי' ס' : ב י"מ שקדושת ומעריבים ומקדישים כלם כמ"ש ולא כמו"ן (דיני מהרי"ן סי"ל"ד) כתוב כש' סקנה קדושה זו יאמר דוקא מיושב : ג מדלגה . רק יאמר ואומרים בירא' קדוש והאופנים וכו' ואומרים ברוך: ד בקורא בתורה . כדרך שהתימוקת קורין לפני רבים [כ"י פדרם] : ה בפחות מי' . כ"כ בד"מ בשם תר"י פ"ג דברכות וז"ל שם אע"ג שעם שבשדות דאיסי ס"ן מוליאן מתפלה אפ"ה מק"ם אין נפטרין אלא בשמיעה ובעניית אמן ואינו פוטר אלא כי' עכ"ל ומביאו כ"י בסי' ס"ע משמע דאיירי באינו בקי דאל"כ אף בתפלה אינו יוצא וכמ"ש סי' קכ"ד אלא מיירי בשאינו בקי ואפ"ה בק"ש בעי עשרה וכ"כ האבודרהם ור"מ אלגזקר סי' י' וכ' בכ"מ פ"ח מה' תפלה והא דאמרי' סופר מברך

ח שיש לה תשלומין ומצטי ליה לאקדומי חובת שעתא בריש' (°) עס"ס קפ"ח וס' ק"ח :

נט א ולא אמר יוצר אור. פי' אע"פ שסיים כדינו כיון שתחילתו ואמצעו שלא כדין לא יצא ול"ד למ"ש סי' ר"ע (°) דאם סיים כדין יצא התם מטבע קצר הוא אבל הכא תיקנו מטבע ארוך והוא שיהא ממטבע שטבעו חכמים ולא יצא וא"ל שאם לא מזכר עד שגמר אהבה רבה לא יספיק אלא יאמר יוצר אור אחר י"מ דסדר ברכות אינו מעכב כמ"ש סי' ס' : ב י"מ שקדושת ומעריבים ומקדישים כלם כמ"ש ולא כמו"ן (דיני מהרי"ן סי"ל"ד) כתוב כש' סקנה קדושה זו יאמר דוקא מיושב : ג מדלגה . רק יאמר ואומרים בירא' קדוש והאופנים וכו' ואומרים ברוך: ד בקורא בתורה . כדרך שהתימוקת קורין לפני רבים [כ"י פדרם] : ה בפחות מי' . כ"כ בד"מ בשם תר"י פ"ג דברכות וז"ל שם אע"ג שעם שבשדות דאיסי ס"ן מוליאן מתפלה אפ"ה מק"ם אין נפטרין אלא בשמיעה ובעניית אמן ואינו פוטר אלא כי' עכ"ל ומביאו כ"י בסי' ס"ע משמע דאיירי באינו בקי דאל"כ אף בתפלה אינו יוצא וכמ"ש סי' קכ"ד אלא מיירי בשאינו בקי ואפ"ה בק"ש בעי עשרה וכ"כ האבודרהם ור"מ אלגזקר סי' י' וכ' בכ"מ פ"ח מה' תפלה והא דאמרי' סופר מברך

נט אם לא קראה ביום ס"א ח שיש לה תשלומין (ט) בערבית וכן אם לא קרא ק"ש בערבית יש לה תשלומין ביום ע"ב ויש חולקים :

נט דין ברכה ראשונה ביוצר . ובו ה' סעיפים :

א מ * ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם (מ) יוצר אור ובורא חושך ג תיקנו להזכיר מדת לילה ביום להוציא מלב האפיקורסים שאומרי' שמי שברא אור לא ברא חושך: ב ג (א) אם טעה ואמר אשר בדברו מעריב ערבים ונזכר מיד ואמר יוצר אור וגם סיים יוצר המאורות יצא אבל אם אמר בדברו מעריב ערבים א ולא אמר יוצר (ג) אור או לא סיים יוצר המאורות לא יצא ואם אמר יוצר אור ובורא חושך אשר בדברו מעריב ערבים וגם סיים מעריב ערבים לא יצא : הגה והי"ה אם לא אמר תחלה רק יוצר אור אם סיים מעריב ערבים לא יצא (דברי עצמו לפרש כן הטור והרא"ש) אבל אם סיים יוצר המאורות כיון שפתח יוצר אור יצא אף על פי שהפסיק במעריב ערבים :

ג ב ד י"א שהקדושה שביוצר יחיד אומרה לפי שאינה אלא סיפור דברים ה וי"א שיחיד ג מדלגה ואינה נאמרת אלא בצבור ו ויש לחוש לדבריהם וליזהר שיחיד יאמרנה בניגון ושעמים ד בקורא בתורה :

הגה וכבר פשט המנהג בכפרא הראשונה ויחיד אומר אותה וכשעונין קדושה זאת אומרים אותה בקול (ג) רס"ג (הגהות מיי' בנוסח התפלות):

ד ז ברכת יוצר וערבית אומר עם הש"ץ בנחת :

הגה וימהר לסיים קודם שסיים הש"ץ ויענה א] אמן אחר ש"ץ (הגהות מיימוני פ"א מהלכות ברכות ורוקח סימן רי"מ) ומיהו אם לא אמרה רק שמעה מש"ץ יצא דברכות אלו הש"ץ מוציא היחיד אע"פ שהוא בקי מיהו אין הש"ץ מוציא היחיד ה בפחות (ד) מי' (הר"י פ' מי שאמרו) (°) מ ולא יענה אמן אחר סיום הבוחר בעמו ישראל באהבה משום דהוי הפסק (ועיין לקמן סי' (ה) ס"מ) : אם

(ט) בערבית ומצטי ליה לאקדומי חובת שעתא בריש"ז יעבור זמן ק"ש ואין אומרים לאדם חטא כו' ע"ש: (ע) בערבית עבה"ט. מ"ש להקשות על המ"ל ע"ש שהם מדברי הרב המגיד שם ואין כוונתו להקשות על הי"א דיש לו תשלומין רק אדרבה קשיא ליה על המ"ד אין לו תשלומין כיון דהתם ביטל ק"ש ותפלת בחדא מחתא מחתינהו וכיון דמוקמינן בתפלה דוקא במזיד ה"ל מעוות לא יוכל לתקן גם ביטל ק"ש דוקא בכה"ג הוא וקיצר בלשונו וכתב כאמור לעיל דהיינו על מה שהעתיק שם במ"ל לפני זה דברי הש"ס דבביטל במזיד מוקי לה ע"ש :

סי' נט (מ) אור עבה"ט. ועיין בעטרת זקנים שלא לו' ומלך עולם רק מלך עולם כו' ובאבודרהם כ' ומלך עולם. וכן הוא במקרא בירמיה וכתב בש"ץ שמכאן מוכח כמ"ש בלחם רב סי' א' דדוקא בתפלת צריך לדבר בלשון ברור אבל בתואר הש"י א"צ לכך ודי שנ' התוארים כמו שכתובים בתורה ע"ש והבה"ש כתב בדברי הלחם רב לענין מלת קוניהם שכ"כ האר"י כו' וא"כ גם בזה אין להקפיד ויש לו' ומלך עולם וע"ש בלחם רב כי רצון קוניהם בא בלשון רבים לתפארת כמו אלקים קדושים שכן לשון המקרא. וג"ל שא"צ לזה כי הרבוי הוא על הנקנים וע"ד שאמר הכתוב לאדוניהם למלך מצרים ע"ש : (נ) רם עבה"ט. שמנ"א כ' דוקא מיושב וכ"כ בס' הכוונות ומ"ש ובנעימה קדושה בחול"ם כ' בש"ץ שבס' הכוונות מכת"י מהרח"ו קדושה בשורק וקאי אכולם כאחד כו' וכן בספרים ישינים ובשירי כנה"ג כתב בחול"ם שכן הוא בס' היכלות כו' ע"ש. וכתב בש"ץ שצ"ל לעומת השרפים לעומתם משבחים כמ"ש הרב זלה"ה. וכ' עוד שמעתי מדקדקים כשאומר בתפלה בעל מלחמות צריך להדגיש הצ"ן היטב שלא יהא נקורא בל ח"ו כו'. ובתיבות מהרה שלא יהא נקורא באל"ף והוא לשון מהרח"ו. וכן בפסוק ישא ברכה מאת ה' ירחיב קריאת האל"ף היטב שלא יובן ח"ו מ"ת. וכתב בלבוש הטעם שבצבור עונין בקול רם קדושה זו שיאמרו הצבור ביחד דוגמת המלאכים ע"ש ודוקא בצבור אבל ביחיד מבואר בס' קל"ב שאומר בלחש כ"כ בא"ר ע"ש ושם כתבתי בשם ש"צ לענין קדושה דסדרא שביחיד אין קפידא אם אומר בקול רם ע"ש וה"ה כאן : (פ) ס"א עבה"ט. ועיין בר"י דמבואר בב"י שגם אחר יוצר המאורות אין לענות אמן רק יסיים עם הש"ץ ודלא כיש נוהגין לענות אמן אחר יוצר המאורות ולא אחר הבוחר ע"ש. ובאמת כן משמע מלשון הב"י. אך מפשיטות לשון הש"ע משמע דדוקא אחר הבוחר כיון שהוא סמוך לק"ש הוי כמפסיק בין הברכה לדבר שמברך עליו וצ"ע. ומבואר בב"י שאם סיים קודם הש"ץ עונה אמן אלא שאין לו למהר לסיים קודם אלא יסיים בשות ואז לא יענה אמן דהוי כעונה אחר ברכותיו ועיין לקמן סי' ס"א בד"מ שבאמן יכוין אל מלך נאמן. ומ"מ בהשלמת הנ' תיבות יסמוך על מה ששומע מפי הש"ץ כשחוזר ה' אלקיכם אמת. אבל ביחיד יש לו לו' אל מלך נאמן כיון שבזוהר קורא לו מעוות כו' ע"ש. ושל"ה כ' שנראה בעיניו מנהג הספרדים שלא יענה אמן

באר היטב

(מ) יוצר אור . לדיך להפסיק בין יוצר ובין אור כי היכא דלא ישתמע יוצאור . מדרתיס ואחר מדרתיו ר"ת מו"ס והוא שם אחרון מסם ע"ב נכן יש לדקדק אלא ידלג ואי"ו אל ואחר . כשאומר יוצר אור ימשמש בתפלה אל יד וכשאומר ובורא מוסך ימשמש בתפלה אל רחם : מעריגים ומקדישים כולם כמ"ש ויש נוהגין כמו"ן והאומרים במ"ש נריכים להפסיק בין ממליכים לאחת שם האל המלך . דלון קוניהם ולא דלון קונם לחם רב סי' ל' וכ"כ האר"י ז"ל ומ"ת ורוב פוסקים ויש אומרים דלון קונם פיין עכו"ן . אלהוכים בדורים גבורים ר"ת אבג"ג והוא שם ל' משם מ"ב : עוסים בחיתה ר"ת ע"ב וכל המכוין שמות אלו אינו ניזוק כל אותו היום עטרת זקנים . לאל ברוך נעימות הלמ"ד בקמ"ץ . ולמלך אל פי הלמ"ד בפתח והאר"י ז"ל כ' כולם בקמץ . עיין יד אהרן: (ב) אור . פי' אע"פ שסיים כדינו כיון שהתחילו ואמצעו שלא כדין לא יצא ובתב מ"ח וכ"ל אחש לא אומר יוצר אור אחר י"ם דסדר ברכות אינו מעכב כמ"ש סי' ס' : (ג) רס . כ' רמ"ע סי' ק"ב בקדושה זו אם היה יושב ועומד הרי זה טועה אבל אם היה עומד ויושב ויכר אינו אומר אם אינו בקי ור"ג ס"ל דמוציא אפי' הבקי והיינו בשאומר הברכו' מפי הש"ץ ומסקי' דהלכה כר"ג בר"ה ויה"כ דאוושי ברכות (פירש"י שהן ברכות אחרונות ואין הכל בקיאין) והלכה כחכמי' בשאר ימות השנה דאין הש"ץ מוציא אלא לשאינו בקי. א"כ ל"ל להרא"ש הטע' שלא סמך על שמיעת הברכו' מפי הש"ץ שמא יפנה לבו באמצע לא"א ת"ל מצד הדין אין הש"ץ מוציא לבקי בשאר ימות השנה. ותי' הרב"י וז"ל דדוקא בברכות התפל' דרחמי ניכו (ר"ל דרחוי לכ"א להתפלל בעצמו גם בייחיד עפי' כשמתפלל בפיו) אבל בברכות דק"ש וכיוצ' בהן בשומע משה"ץ יוצא. והוא שיכוין לכל דבריו עכ"ל הרב"י. וכן פסק בש"ע הרי דלהרב"י ברכ' ק"ש קיל מתפל' דבברכ' ק"ש אפי' כל ימות השנ' ש"ץ מוציא אפי' לבקי: אבל בתר"י מבוא' לכיפוך דאדרב'ברכ' ק"ש חמירי מתפל' לענין זה: דאהא דתנן במס' מגיל' דף כ"ג ע"ב אין פורסים את שמע בפחו' מעשרה פי' תר"י בשם הר"מ פ"ג דברכות וז"ל אע"ג שעם שבשדות כו' כמ"ש במ"א פה כל לשון תר"י שם וכוונתו דאמרינן שם במס' ר"ה דעם שבשדות דאיסי ואין יכולים לבא לעיר ש"ץ מוציאן אפי' היו בשדות ולא שמעו התפלה מפי הש"ץ (דלא כפרש"י שם במס' ר"ה) ופי' הא דאין פורסי' כו' הנ"ל. ר"ל דאותם בני אדם שלא שמעו מפי הש"ץ ברכ' ק"ש הרינו אנוסים ולא היו יכולים לבא לבה"כ בשעה שצריך הש"ץ עכשיו כשא' ירלה להוציאן ע"י שיאמר ברכת ק"ש והם ישמעו ויענו אמן צריכים להיות עשרה וע"ז כתבו תר"י אע"ג שעם שבשדות דאיסי כו' וס"ל דדין זה דעם שבשדות שפטורים מלד אונס אין חילוק בין ר"ה ויה"כ לשאר ימות השנה. דהא טעם הפטור משום אונס א"כ אין סברא לחלק (דלא כדעת הרא"ש דס"ל דוקא בר"ה ויה"כ פטורי עם שבשדות) א"כ למה צריך לפרוס על שמע לאותן ב"א שלא היו בבה"כ כשצריך ש"ץ ברכת ק"ש ס"ל לאחת בברכת הש"ץ אף שלא היו בבה"כ כיון דהיו אנוסים (דעל מי שפשע ולא בא לבה"כ לבד ודאי לא היו מתקנים לכתחלה חז"ל תקנה) כמו בעם שבשדות וע"ז תי' תר"י דברכת ק"ש חמיר מברכי תפלה ואינהש"ץ יכול להוציא עם שבשדו'ברכ' ק"ש עד שיבאו לבה"כ ושמעו מפי הש"ץ ויענו אמן: ולכן א"ש אין פורסים על שמע כו' הרי דלדעת

שערי תשובה

המאחרים לבא ויצטרכו להתפלל ביחיד כיון שעי"ז יעבור זמן ק"ש ואין אומרים לאדם חטא כו' ע"ש: (ע) בערבית עבה"ט. מ"ש להקשות על המ"ל ע"ש שהם מדברי הרב המגיד שם ואין כוונתו להקשות על הי"א דיש לו תשלומין רק אדרבה קשיא ליה על המ"ד אין לו תשלומין כיון דהתם ביטל ק"ש ותפלת בחדא מחתא מחתינהו וכיון דמוקמינן בתפלה דוקא במזיד ה"ל מעוות לא יוכל לתקן גם ביטל ק"ש דוקא בכה"ג הוא וקיצר בלשונו וכתב כאמור לעיל דהיינו על מה שהעתיק שם במ"ל לפני זה דברי הש"ס דבביטל במזיד מוקי לה ע"ש :

סי' נט (מ) אור עבה"ט. ועיין בעטרת זקנים שלא לו' ומלך עולם רק מלך עולם כו' ובאבודרהם כ' ומלך עולם. וכן הוא במקרא בירמיה וכתב בש"ץ שמכאן מוכח כמ"ש בלחם רב סי' א' דדוקא בתפלת צריך לדבר בלשון ברור אבל בתואר הש"י א"צ לכך ודי שנ' התוארים כמו שכתובים בתורה ע"ש והבה"ש כתב בדברי הלחם רב לענין מלת קוניהם שכ"כ האר"י כו' וא"כ גם בזה אין להקפיד ויש לו' ומלך עולם וע"ש בלחם רב כי רצון קוניהם בא בלשון רבים לתפארת כמו אלקים קדושים שכן לשון המקרא. וג"ל שא"צ לזה כי הרבוי הוא על הנקנים וע"ד שאמר הכתוב לאדוניהם למלך מצרים ע"ש : (נ) רם עבה"ט. שמנ"א כ' דוקא מיושב וכ"כ בס' הכוונות ומ"ש ובנעימה קדושה בחול"ם כ' בש"ץ שבס' הכוונות מכת"י מהרח"ו קדושה בשורק וקאי אכולם כאחד כו' וכן בספרים ישינים ובשירי כנה"ג כתב בחול"ם שכן הוא בס' היכלות כו' ע"ש. וכתב בש"ץ שצ"ל לעומת השרפים לעומתם משבחים כמ"ש הרב זלה"ה. וכ' עוד שמעתי מדקדקים כשאומר בתפלה בעל מלחמות צריך להדגיש הצ"ן היטב שלא יהא נקורא בל ח"ו כו'. ובתיבות מהרה שלא יהא נקורא באל"ף והוא לשון מהרח"ו. וכן בפסוק ישא ברכה מאת ה' ירחיב קריאת האל"ף היטב שלא יובן ח"ו מ"ת. וכתב בלבוש הטעם שבצבור עונין בקול רם קדושה זו שיאמרו הצבור ביחד דוגמת המלאכים ע"ש ודוקא בצבור אבל ביחיד מבואר בס' קל"ב שאומר בלחש כ"כ בא"ר ע"ש ושם כתבתי בשם ש"צ לענין קדושה דסדרא שביחיד אין קפידא אם אומר בקול רם ע"ש וה"ה כאן : (פ) ס"א עבה"ט. ועיין בר"י דמבואר בב"י שגם אחר יוצר המאורות אין לענות אמן רק יסיים עם הש"ץ ודלא כיש נוהגין לענות אמן אחר יוצר המאורות ולא אחר הבוחר ע"ש. ובאמת כן משמע מלשון הב"י. אך מפשיטות לשון הש"ע משמע דדוקא אחר הבוחר כיון שהוא סמוך לק"ש הוי כמפסיק בין הברכה לדבר שמברך עליו וצ"ע. ומבואר בב"י שאם סיים קודם הש"ץ עונה אמן אלא שאין לו למהר לסיים קודם אלא יסיים בשות ואז לא יענה אמן דהוי כעונה אחר ברכותיו ועיין לקמן סי' ס"א בד"מ שבאמן יכוין אל מלך נאמן. ומ"מ בהשלמת הנ' תיבות יסמוך על מה ששומע מפי הש"ץ כשחוזר ה' אלקיכם אמת. אבל ביחיד יש לו לו' אל מלך נאמן כיון שבזוהר קורא לו מעוות כו' ע"ש. ושל"ה כ' שנראה בעיניו מנהג הספרדים שלא יענה אמן

באר הגולה

ס כל כו בשם רבינו חיים ע שם ב ל"ח ברכות יב ב תלמידי ר"יונה שם ג שם לפי הרא"ש ד תלמידי רבי' יונה בשם רבנו גרשם וקלת הגאונים ורבנו ר"י והרא"ש והשובות הרמב"ם וכא"ח שכנו העיד על אביו שחזר בו הלכה למעשה ה רמב"ם בפ"ז מה' תפלה והרשב"א ורבי ירוחם והמנהיג ורב שרונאי רבי אלישער מזרוקא רבי ברוך והזוהר ו הרשב"א והרומות הדשן סימן ח וכס' הפרדס שכן נהגו ז תשובת הרא"ש כלל ד' סימן י"ט ח ר' יונה בשם ר"ת ורמ"ה ורמב"ן :

עטרת זקנים

(נט) * בא"י יוצר אור כו' הכא תלינו בברכת יוצר אור ובתפלת י"ח וברכת המזון יש כל א"ב חוץ מן ף' לומר לך שכל המכוון באלו הג' אינשמן ואין פגע רע ולא שום מקטרג אף שלף קלף כו' שולע בתפלתו ולא נסכסעונחו (אמ"ז מהרי"ל) ולריך להפסיק בין יוצר ובין אור כי היכא דלא לשתמע יוצאור. מברתיס ואחר מברתיו ר"ת מוס והוא שם אחרון מסם ע"ב לכנים לדקדק אלא לדלג וא"ו של ואחר . אין לומר ומלך עולם רק בלא וא"ו מלך עולם כי ומלך מעמע כנ' רשויות מ"ו (הגר"ם) אהוביים ברוריס גבוריס גבוריסר"ת

אשל אברהם

א] אמן . ומהגינו דאין אמו עונין כלל אמן אחר ברכ"ק"ש וכ"כ מוהריק"ש ועי' הגהות ביו"ד כ'

חתם סופר

סי' נט סעיף ג' בהגי"ה כסברא ראשונה. ג"ב והמנהג להמתין על השליח ציבור ובלא"ה נמי בכל הפסוקים ממתין בגון מי כמוך באלים וה' ימלוך מטעם שכתוב לעיל במנ"א סמ"ט. מיהו גם באת שם האל ממתינין ולא שמעתי טעם לזה. וג"ל מפני שכתב הטור לקמן סי' ס"א להפסיק בין ממליכים לאת שם דלא לתחזי מת שם ח"ו וי"ל דהכא איכא קפידא טובא מפני המינים העובדים למת לכן עושים הפסקה בין ממליכים לאת שם : (שם) סעיף ד' ועיין לקמן סי' ס"א. ג"ב דקיי"ל שעונים אמן :

שרד

סמוך לחתימה דהיינו באמצע : (מ"ח סק"ח) (°) דאם סיים. היינו מש"ס בש"ע סעיף כ' לקח כוס מיס ואחר בא"י אח"ה בפר"ג ותכ"ד מכר טעמה וסיים שב"כ יצא אע"ג דלא הוי שם רק סיום לבד כראוי ות' דהכא אם לא הי' רק הסיום לבד כראוי הרי אינה מהמטבע דהמטבע היא ארוך דהיינו פתיחה וחתימה והוא קצרו אלא אחר רק החתימה לבד : ש"ע סעיף ד'(°) ולא יענה אמן. ומ"ש רמ"א ברוש הא"ה ומשר לסיים כו' היינו בברכת יוצר אבל בברכת אהבה מודה רמ"א כמ"ש בב"י הטעם כיון דברכה זו הוא על ק"ש אין ראוי להפסיק ע"ש בשם רבינו יונה מיהו בד"מ אות ו' מבואר שחולק על רבינו יונה אלא כהרא"ש ס"ל דעונין אמן גם אחר ברכת אהבה וזהו שהגיה רמ"א ומכ' ועיין לקמן בי' ס"א רוצה דשם בהגה"ה סוף סעיף ג' כ' שיאמר

הגר"א

א"י לו' קדושה ג"כ אבל בעיבור כו' וגדול כו' י"ל ג"כ קדושה בשבעה או בששה כיון שהוא בסדר של פרוסת שמע משא"כ בשל י"ח וכ"כ בזוהר להדיא הכיולו ב"י אבל בד"מ כ' כיון שמפורש במ"ם אין לחוש לזוהר וז"ש בהגי"ה ובכר כו' אבל בכר כתבתי שגם המ"ם סובר לחיפך וכן תיקנו הקדמונים לו' במקום קדושה בריאתות משום דס"ל כס' אחרונה דלם' הראשונה ל"ל דהא לא עדיף מסדר קדושה ויוכר : וכשעונין כו'. ירושלמי ותוספתא פ"ק ואין עונין עם המברך ר' יהודה היה עונה עם המברך ק' ק' י' ג' מבה"כ ובכ"מ כ' אלו היה ר"י אומר עם המברך ואפרש הגי"א ר"ל עונה בקול רם אלמון ותנן לבם מרום כו' ועכו הלוים כו' והכיולו הנ"מ בנוסח התפלות פ"ק ג' ועמ"ש בס"ד : ס"ד ברכת כו'. כ"כ הרא"ש שכן היה נוהג מפני חסרון בוהם ומפסיד כל הברכה כיון אלא שאם אבל בקריאה אין מפסיד כמ"ש ברש"כ מבאן ואילך תלות קריאה ועתוס' דר"ה ע"ז ב' ד"ה ועיון כ' בירושלמי כו' : בנחת כו'. כ"מ מהתוספתא כ"ל לפי הנ"מ שפי' עונין בקול רם אבל הרא"ש אין מפרש כן אבדרבו מ' אלוני משמע כ"ל לא היה מברך ומ' שבינה לא היו מברכין אלא כבל שומעין מש"ן והוא היה חושש לבן ממנו בשתרבב מנהגנו ותוספתא אחיה בפעמים כתש"ם כל אלו היה כו' מ' שבאחר לא היו אומרין והטעם שהיה אומר ב"ז בתש"ל בפי' ע"ע בשם הרא"ש לפי שא"י להוציא י"ח בע"פ וכמ"ש בטור שם אלא אומר בנחת לפי שעיקר הדין לשמוע מש"ן : וימהר כו'. בתש"ל ר"ם ב"ת : ומיהו כו' דברכות כו'. בתש"ם בתוספתא ואף ר"י לא היה אומר אלא קדושה והר"ן ב' בתנגלה בם בשם הגאונים אין פורסין כו' ר"ל אין מתחילין בברכות של ק"ש שיברך הא' ויאלו האחרים בברכתו אלא בעשרה משא"כ בשאר ברכות כגון קידוש והבדלה וכיוצא שאף בשנים א' פוטר את חבירו חוץ מבהמ"ז דבעינן שלשה ע"ם בעשה ובו' הטעם משום קדושה שבהן ואף בערבית לא פליגי רבנן בתקנתן וכ' וזהו בתינו יודע מוציאו בפחות מי' חוץ מקדושה שבו ובמ"ש בבהמ"ז בפר"ז דברכות וכ"כ תר"י בפ"ג דברכות משום קושיא הכ"ל דם"ל דקדושה זו יחיד מוציא ע"כ פי' דאין בפטרין אלא בעניית אמן ואינו פוטר אלא כי' ורוחנו מ"ם בפ"ג דירושלמי לא מסתברא בק"ש שיהא כל א' מתנו בפיו וע"ל סי' תקל"ד בהג"ה ועמ"ש : ולא יענה כו'. כמ"ש הטעם דעונה אמן אחר ברכותיו ה"ז בור משום שאין לבפסיק בין הברכה ובין דבר שמברך עליו : וע"ל כו'. שם פסק כדעת הרא"ש ורמ"ה לענות אמן והטעם משום דברכות אינו על ק"ש כנ"ל אבל בדמב"ם כ' שאחר אהבה רבה אין לענות אמן אחר עצמו

חתצית

סי' נט ס"ק א ולא אמר כו' וא"ד למ"ש סי' ר"ע דאם סיים כדין יצא ר"ל בנקנו כוס שכר ועשה ואמר בא"י אמ"ה בורא פה"ג ותכ"ד מכר וסיים גם שהכל נ"ב וכך היא אמירתו בא"י אמ"ה בפה"ג שהכל נ"ב יצא: דהתם מעטם קצר. ר"ל דהתם אין בברכו' א"ה אחתימה ולא תיקנו באמצע כלום והוא קלקל בחתימתו בפה"ג. וכיון שעוב אמר שהכל נ"ב הרי אמירתו שקלקל. אבל הכא תקנו מעטם ארוך דהיינו שיוסיף דבריס בברכה בין הפתיח' והחתימ'. והוא קלקל במעטם שבאמצע ברכה אף שסיים וחתם כדין מכל מקום לא תיקן אמצע הברכה : וא"ל אאם לא מזכר. ר"ל כ"מ שצריך לחזור ולו' ברכת יוצר אור ע"פ מה שמבואר פה בש"ע והוא לא מזכ' שצריך לחזור עד אחר שגמר ברכ' אהבה רבה לא יספיק בין אהבה רבה לק"ש לו' ברכת יוצר אור וכמבו' סעיף ד': (ס"ק ב) וי"א כו' מעריגים ומקדישים כלם במ' בסוף תיבה וגלע"ד הטעם דמ' בסוף תיבה הוא ל' זכר. אבל כ' בסוף תיבה הוא ל' נקבה ואיתא במדרש יקונו משלי כ"א עיר גבורים עלה חכם · ר' יהושע בשם רבי אחא גברי"ם בתיב שכלם זכרים ואין בהם נקבות · עלה חכם זה משה כו' וכיון שאנו מספריס איך המלאכים משבחים להקב"ה לכן נ"ל בל' זכר. וס' מהרי"ו אין בידו : דוק' מיושב וגם ס"ר הביא בשם מהרמ"ע מפאנו בתשו' שכ' סי' ק"ב וז"ל בקדושה דמיושב אם היה יושב ועומד ה"ז טועה . ואם היה עומד ויושב ויכר אינו חכם עכ"ל : (ס"ק ג) מדלגה רק יאמר ואומרים בירא' קדוש דהיינו רק תיבה ראשונ'מן הקדושה אבל נ"ל דלא יאמר רק ואומרי' בירא' נבד דאינו משמעו'כי אנו מספרים שהמלאכים אומרים ולא מספרים מה שאומרים.וכן מה"ע נ"ל והאופנים כו' ואומרים ברוך : (ס"ק ה) בפחות מיו"ד · כ"כ בד"מ כו' וז"ל כו' כוונת מ"א דמל' רמ"א שכ' הש"ץ מוציא היחיד · אע"פ שהוא בקי. מיהו אין הש"ץ כו' בפחות מיו"ד משמע דקלא דוקא על בקי . דב"י איירי לעיל מזה וס"ד דאינו בקי מוציא אפי' בפחות מיו"ד ולכך מ"א דזה ליתא דע"כ אין זה כוונת רמ"א. דהא דין זה מקורו מתר"י . ושם מבואר דאפי' לאינו בקי אין ש"ץ מוציא בפחות מיו"ד · א"כ עכ"ל דגם רמ"א כוונתו דאפי' לאינו בקי בעי' י' להוציאו : אע"ג דעם שבשדות כו' דע דהרב"י כ' על מ"ש העור בשם תשובת הרא"ש שברכת יוצר אור וערבית רגוי לו' עם הש"ץ בנחת כו' וכמ"ש בש"ע.ושיים בטעמו וז"ל כי אין אדם יכול לכוון תדיר עם הש"ץ בשתיקה וגם אי היה מכוין ובאמצע הברכה היה פוגה לבו לדברי

מחצית

(ט) בערבית ומצטי ליה לאקדומי חובת שעתא בריש"ז יעבור זמן ק"ש ואין אומרים לאדם חטא כו' ע"ש: (ע) בערבית עבה"ט. מ"ש להקשות על המ"ל ע"ש שהם מדברי הרב המגיד שם ואין כוונתו להקשות על הי"א דיש לו תשלומין רק אדרבה קשיא ליה על המ"ד אין לו תשלומין כיון דהתם ביטל ק"ש ותפלת בחדא מחתא מחתינהו וכיון דמוקמינן בתפלה דוקא במזיד ה"ל מעוות לא יוכל לתקן גם ביטל ק"ש דוקא בכה"ג הוא וקיצר בלשונו וכתב כאמור לעיל דהיינו על מה שהעתיק שם במ"ל לפני זה דברי הש"ס דבביטל במזיד מוקי לה ע"ש :

סי' נט (מ) אור עבה"ט. ועיין בעטרת זקנים שלא לו' ומלך עולם רק מלך עולם כו' ובאבודרהם כ' ומלך עולם. וכן הוא במקרא בירמיה וכתב בש"ץ שמכאן מוכח כמ"ש בלחם רב סי' א' דדוקא בתפלת צריך לדבר בלשון ברור אבל בתואר הש"י א"צ לכך ודי שנ' התוארים כמו שכתובים בתורה ע"ש והבה"ש כתב בדברי הלחם רב לענין מלת קוניהם שכ"כ האר"י כו' וא"כ גם בזה אין להקפיד ויש לו' ומלך עולם וע"ש בלחם רב כי רצון קוניהם בא בלשון רבים לתפארת כמו אלקים קדושים שכן לשון המקרא. וג"ל שא"צ לזה כי הרבוי הוא על הנקנים וע"ד שאמר הכתוב לאדוניהם למלך מצרים ע"ש : (נ) רם עבה"ט. שמנ"א כ' דוקא מיושב וכ"כ בס' הכוונות ומ"ש ובנעימה קדושה בחול"ם כ' בש"ץ שבס' הכוונות מכת"י מהרח"ו קדושה בשורק וקאי אכולם כאחד כו' וכן בספרים ישינים ובשירי כנה"ג כתב בחול"ם שכן הוא בס' היכלות כו' ע"ש. וכתב בש"ץ שצ"ל לעומת השרפים לעומתם משבחים כמ"ש הרב זלה"ה. וכ' עוד שמעתי מדקדקים כשאומר בתפלה בעל מלחמות צריך להדגיש הצ"ן היטב שלא יהא נקורא בל ח"ו כו'. ובתיבות מהרה שלא יהא נקורא באל"ף והוא לשון מהרח"ו. וכן בפסוק ישא ברכה מאת ה' ירחיב קריאת האל"ף היטב שלא יובן ח"ו מ"ת. וכתב בלבוש הטעם שבצבור עונין בקול רם קדושה זו שיאמרו הצבור ביחד דוגמת המלאכים ע"ש ודוקא בצבור אבל ביחיד מבואר בס' קל"ב שאומר בלחש כ"כ בא"ר ע"ש ושם כתבתי בשם ש"צ לענין קדושה דסדרא שביחיד אין קפידא אם אומר בקול רם ע"ש וה"ה כאן : (פ) ס"א עבה"ט. ועיין בר"י דמבואר בב"י שגם אחר יוצר המאורות אין לענות אמן רק יסיים עם הש"ץ ודלא כיש נוהגין לענות אמן אחר יוצר המאורות ולא אחר הבוחר ע"ש. ובאמת כן משמע מלשון הב"י. אך מפשיטות לשון הש"ע משמע דדוקא אחר הבוחר כיון שהוא סמוך לק"ש הוי כמפסיק בין הברכה לדבר שמברך עליו וצ"ע. ומבואר בב"י שאם סיים קודם הש"ץ עונה אמן אלא שאין לו למהר לסיים קודם אלא יסיים בשות ואז לא יענה אמן דהוי כעונה אחר ברכותיו ועיין לקמן סי' ס"א בד"מ שבאמן יכוין אל מלך נאמן. ומ"מ בהשלמת הנ' תיבות יסמוך על מה ששומע מפי הש"ץ כשחוזר ה' אלקיכם אמת. אבל ביחיד יש לו לו' אל מלך נאמ

וכור יוצא ל"ל שאני ברכת המזון עכ"ל · וכר"ן פ' הקורא עומד לא הכין כן ולכן הקשה על הגאונים מ"ש . ומ"מ בשאר ברכות לכ"ע שאינו בקי לא כעי י'. וכ"מ בהגנ"א ספ"ג דר"ה עמ"ש ס"ש ו' וסי' תקס"ד : ו אין השמי לריך. משמע דאם רלה להתחיל מרלש רשאי [כ"י] אבל הד"מ כתב דאין רשאי כיון שהאחרונים פסקו כהירושלמי א"כ אם יתחיל מרלש הוי ברכה לבטל: ז מקדום' ואילך ז"ל תר"י פ"ה דברכות טעה באופני' או מאופנים עד סוף הברכה א"ל לחזור אלא מלאל ברוך ואילך דמשם ואילך כתחל' ברכה דמי עכ"ל.משמע שאם טעה(°)באופנים מתחיל באופנים וכ"מ ל' הירושלמי כיון שפיים קדיש סיים הברכה וכ"כ הלבוש וכ"מ ל' הש"ע אם טע' מקדום' ואילך וכו' · דלא כב"ח שחולק :

ס א וחוזר וקורא · ואפי' לא קראן כלל יצא ידי חובת ק"ש (°) עסי' כ"ח ס"ו : ב שאם הקדים · ואף ע"ג דהיינה פותחת בברוך וכל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מ"מ כיון דמתקנה סמוכה להברתה אף כשקורא אותה בפ"ע אין בה שם ומלכות [כ"מ] ובתשו' הרשב"א סימן ש"ז כתב הטעם משום דהוי ברכה קלרה ל"ע ועי' בטור סי' ו' : איתא בבחורות ובכתבים והזכירות הללו הם מ"ע לכן כשיאמר ובכו בחרת יזכור מ"ת · וקרבתנו מעמד הר סיני · לשמך הגדול מעשה עמלק שאין השם שלם · להודות לך הפה לא נברא רק להודות ולא לדבר לשון הרע וזהו זכירת מעשה מריס . וזכרתם את כל מלות ה' זהו שבת שבקולה כנגד כל המלות וכשאומר והכינותו לשלוש מארבע כנפות הארץ יניח הכנפות של הטלית שעל כתפיו ליפול למטה עכ"ל .וכילקוט פ' בחקותי מביא ג"כ זכור את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר וגו' זכור בפה ע"ש בשם ספרי וכ"ל שיזכור זה כשיאמר בהבה לאפוקי באותו פעם לא היו מודיין השם ולריך פ' עמלק מה שלא תקנו בזכירות אחרים עשסי' תרפ"ס וי"ל דמ"ת יש לנו חג עלרת והי"ה שבת ומעשה מריס ומעשה ענל לא תקנו אפי' שהי' נמוחן של ישראל : ג וכן הלכה · ודוקא במלות דאורייתא אבל מלות דרבנן מ"ל כוו' [רדב"ז מ"א כ' ומ"ל מ"ב ס"ב כ"ה סי' תקפ"ט] : ד יצא · אע"ג דכשעיף ד' פסק דמלות בני כוונה היינו שיכוין לצאת אבל בשאר מלות אינו מה שהוא אומר מ"ל אלא בפ' ראשון אע"ג דאמרי' בגמ' בקורא להגיה

ברכה קלרה בעי' ג"כ שם ומלכות. ובלא מלכו' לא הוי ברכה : סעיף ד' וכן הלכה. ע' פמ"ג בפתיחה לה' ברכות השאר. דל"ל דמדין ס' דאורייתא הוא. ואם עשה בלא כוונה. י"ל דחוזר לעשות המלוה בכוונה אספק ולא יברך :

באר היטב

(ו)שפסק. אבל לא מרלש דהוי ברכה לבטלה מ"ת: (ז)ואילך. טעה מאופנים ואילך א"ל לחזור אלא מלאל ברוך ואילך דמשם ואילך כתחלת ברכה. טעה באופנים מתחיל מאופנים ואילך כיון שפיים קדוש סיים הברכה עמ"ת : ס (ת) הברכות. ואפי' לא קראן כלל יצא ידי חובת ק"ש עיין סי' כ"ח סעיף ו' . כתב בספר הכוונות ד' זכירות הם . והם ת' זכירת מתן תורה כמ"ש זכור את יום אשר עמדת וגו' . ב' זכור את אשר עשה לך עמלק . ג' זכור את אשר עשה ה' למריס וגו' . ד' זכירות מלריס: והד' זכירות אלו יכוין בשיאמר ובכו בחרת יכוין בתעמד הר סיני שאז בחר בנו מכל עם וקרבנו לקבל תורתו:לשמך הגדול יכוין מעשה עמלק כי אין השם שלם עד שימחה שם עמלק : להודות לך . יכוין שהפה והלשון נברא לדי להודות ולהלל שמו ולא לדבר לשון הרע וזה זכור מעשה מריס.וזכירות מלריס יכוין בפ' ליצית על פסוק אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מלריס עכ"ל : וכתב המ"א שלריך ג"כ לכוין זכור את אשר הקצפת את ה' אלהיך וגו'. מי שהיה מנהג ברכת ק"ש ומלא מעמו בהשל הגדול ונשתפך לו אי קאי בשם קדשך הגדול בעמו שבאהבת אבל בתשובת גיום ודדיש אלא ק"ש כלל א' סימן י"א פסק שאינו חוזר לברכה ראשונה דשפק ברכות להקל במלוה דאורייתא אבל מלוה דרבנן א"ל כוונה דרב"ז מ"א . (ג) ראשון . אע"ג דבפני' ד' פסק דמלוה בני

לבושי שרד

אמן : ס"ע סעיף ה' (°) ממקום שפסק אע"ג דבשאר ברכות אם טעה בה לריך האני להתחיל מראש הברכה שעשה הראשון שאני אבל בק"ש אפילו בתוך הברכה כ"כ הטור : (ה"ל הר"ן) (°) באופנים ומתחיל מראש הברכה שעשה הראשון לא מאופנים עד סוף כו' מבטא דעשה באופנים ותחיל באופנים ומה שסיים מלאל ברוך קאי על בבא האני. אך עיקר כוונת המג"א להוכיח דלא בהל"ח הבארה ליה דלא בקרא סיום ברכה דהא אחר בכ"י מתקומו ואם שעה באופנים אחר לראש והוכיח דאינו בו אלא אחר ק' ק' ק' הוה סיום ברכה ודי"ז נמצד מתילה דאם שעה באופנים מתחיל באופנים ומ"ש מתחילה באופנים ומ"ש תחילה וק"ל:(ט"ז סק"ח)(°) דבה"ג יצא דפשיטא דעדיף הוקשה לו דלמא רבותא קמ"ל פתח ביוצר אור ושיים בת"ע ובאמצע אמר מי"ע אף ע"ג דהוי אחתיתה מעין סמוך לאחיתה ומכ"ה פתח ביוצר ושיים ביוצר ובאמצע מ"ע דלא הוי אחתיתה רק מעין אחתיתה ולא מעין סמוך לפתיחה

לכן כ' הש"ז דפשיטא מצד הסברא דעדיף טפי בבה"ג ולכן אם אחתה דבה"ג לא יצא ל"ל לאמתי' הך מלתא וק"ל :

סי' ס מ"ת (°) סק"ת עסי' כ"ח. דמבואר שם דאחר ד' שעות קורא ק"ש בלא הברכות ואם אי' דלא יצא י"ח ק"ש בלא הברכות ה"ל בלא קרא כלל ולמה יקרא ק"ש אחר ד' שעות : (ט"ז סק"ח) : (°) והנהו דירושלמי דקאמר שם דברכות אין מעכבות בלל אפילו לא אמרן מיירי ביחיד · מתילה לגי' זו הזכיר הטור החילוק בין יחיד ולצבור : שם (°) דלא כרב הלי ולא ע"ג דהש"ע כתב כאן סדר הברכות אינו מעכב לא תידוק מינה דברכות עכ"פ מעכבות דז"ל המחבר סיים ולא י"ח ברכות אבל י"ח ק"ש יצא אפי' לא אמר הברכות בלל כמבואר סעיף ב' : (מ"ת סק"ב) (°) למה תקנו לקרות : ר"ל שבת פ' זמר : (מ"ת סק"ד)

מגן אברהם

באר הגולה

ש ירושלמי פ' ר' יוחנ והרא"ש. א ברכות י"א וברכנן הרי"ף ב טור ג שם י"ג ובירושלמי ד' ד רב אחי והרשב"א מהטיל דברכות דף י"ב ה ירושלמי ד' ד תוס' ור' יוחנ ז בה"ג ורא"ש בפ"ב דר"ה מ רמב"ם פ"ב מה"ת וברבי מאיר שם בדף י"ג :

עטרת זקנים

אבי"ג והוא שם אחד מן שם של מ"ב: עושים בהיחס ר"ת ע"ב . וכל המכוון בשמות הללו אינו ניזוק כל אותו היום. ראון קוניהם בלא יו"ד בין יו"ן לה"א . יש אחין בורחין בחיתה כי אותה שייך על הרחוקים ופחד על הקרובים (מהרר"ל) וכבר כתבתי כמה פעמים שאין לשנס כל הסדורים . משמיט ומפחדים. יש בורחין בכל בנו"ן ועוליס למספר ו"ן בגימטריא ש' כמנין השם של מלפ"ן גם בגימטריא ברחמים ויש בורחי' הכל במ"ם ואותן שאומרים במ"ם לריכין להפסיק בין ממליכים ובין את שם כאל ברוך. לאל ברוך בקמץ תחת הלמ"ד ולמלך אל חי בפתח (לאם מן השמים) :

ס * ואינה פותחת בברוך כו' . ל"ל כן אבינו אב הרחמן כו' ואין ל"ל כן החכנו ואלמדנו כי אין לריך אלא ד"פ לשון לימוד כמ"ש בפי' של סדור ואי הוה גרסי' כן אחכנו ואלמדנו אז יהיו ה' פעמים לשון לימוד אין ל"ל הגבור אלא הגדול והגורא וכסיגיא למארבע כנפות הארץ יקח ד' לילית ויכוין להאיר עלי' בד' לילית שהם אחרבע כנפות הארץ הלילית של מלכות הנקראת ארץ ויקבלם בידו בכוונה' מפוחדים כמו שיאירו הד' לילית יחד המלכות ויקבל בידו השמאלי' ויעשה כלד השמאל נגד הלב עד ומחמדי' לעד (בספר נחש מן השמים) :

אשל אברהם

א) אינו מעכב. עיי' בספר אליהו רבה בפי' הטור ורב אלי' בזה ועל תמיהת הב"י בענין זה ע"ש :

חידושי רעק"א

סי' ס' מג"א ס"ק ב' ובתשו' רשב"א הוי ברכה קלרה.ומבואר בתרוכה בתשו' תולדת אדם המיוחסת לרמב"ן: שם בא"ד וצ"ע . דבא בתחת מ"מ

שערי תשובה

ויסיים עם הש"ץ כדי שלא להפסיק בין אהבה לקבלת עול מלכות שמים. ולכן בין בשחרית ובין בערבית מסיים באהבה ושוב אחר הפסוק של ק"ש חוזר ומתחיל ואהבת ע"ש. ומ"מ אם סיים קודם הש"ץ יש לענות אמן ויכוין אל מלך נאמן כמ"ש בסי' ס"א ועיין בפרח שושן כלל א' סי' ט"ו השעם דלא יענה אמן אע"ג דמותר להפסיק מפני יראה וכבוד כמ"ש בטור סי' ס"ו ביון שעוסק בשבחו של מקום אין לו להפסיק בשבח אחר וע"ש שכתב במי שצריך להניח טלית ותפילין והוא אחר ברוך שאמר לכתחלה יסמוך קצת אסוקי דזמרה ויניחם בין מזמור למזמור ובדיעבד אם הניחם בין ב"ש לפסד"ז לא הפסיד הברכה ע"ש ועיין לעיל סי' נ"ג בבה"ט ס"ק ג' בשם נו"ר ומ"ש שם ולקמן סי' ס"ו :

סי' ס (א) הברכות עבה"ט. והנוהגין ע"פ האר"י ז"ל אומרים אהבת עולם כמ"ש המחבר רק בשבת י"ל אהבה רבה כמבואר בס' פע"ח. וכתב בש"ן קבלתי בשם מהר"ם ווילנא ז"ל שביום הכפורים י"ל אהבה רבה ודברים של טעם הם למביני מדע כו' וע"ש שכתב שבכתב יד מהרה"ו מצאתי שצ"ל ליראה ולאהבה את שמך ע"ש : (ב) וכן הלכה עבה"ט. וכ"כ הפר"ח סי' תפ"ט וע' בברכי יוסף שם :

ויכוין זה כאומרו באהבה לאפוקי באותו פעם שלא היה באהבה ס"ש : וקודם ק"ש יכוין לקיים מ"ע של ק"ש . עולם או בהגבור והגומל קדום הוא שבברכת יוצר אור אור חוזר לברכה ראשונה . פרי האדן מלק א"ח סי' ג' ומצות טוב יחזור לראש ברכה שניה . פ"ש. וכ"פ היד אהרן ע"ש וע"ל סי' ס"ז : (ב) וכן הלכה. ודוקא

ביאור הגר"א

וצ"ל משום ה"ע בכ"ל ובכ"י : ס"ה דהיינו כו'. כמ"ש בירושלמי הטעם דהוא בתחלת הברכה ובתוס' שם שהביאו : ואם כו'. כ"מ בירושלמי הנ"ל וכמ"ש בתתני' שם :

סי' ס ס"א ברכה כו'. גי' הרי"ף ורא"ש ורבנן אחרים אהבת עולם תכ"ה א"ת אהבה רבה אלא אהבת עולם וכה"ל כו' ובס"ש בספרים שלנו וכ' וקי"ל כרבנן דת"כ והא דאמר שם הכניס לשמות כו' ושם אלי ברכה אחת כו' הכל מיירא דשמואל הוא אחזיל לטעמיה הבל אמן קי"ל כרבנן : וי"א כו'. אבל הכ"ל משא"כ בערבית דלא מיירי שם תוס' ורא"ש : ואינה כו'. כמ"ש בספמיס קד ב וברמוה מ"ו ח' ולא הזולרך שם אלא בברכה אחרונה שקא"ש אפסקת ביניהם שם אחת אחרונה כו' פי' הרשב"ש קורה שאינה מתחלת בברוך וכן פי' הרשב"ש וכ' דאא"ל לו' להאריך ולקרר כמשמעו דהא אמרינן מכיתין רעי' כו' ואמרי' פתח בדשבר"ת כו' אע"פ שמאריך לפי' הרי"ף ועוד הוכיח מירושלמי דלא כרש"י והוס' ועמש"ל סי' ס"ט : ס"ב קרא כו'. אתני' רפ"ב אלה קורא כו' ואמר עלה בירושלמי א"ר בא אלא אומרת ברכות אינן מעכבות ואף בר"ה גאון כהב דוקא ביחיד אבל בציבור מעכבות כמש"ש י"ב ח' הסדרן דוקא אינו מעכב ושם בציבור כמ"ש א"ל המחוכה הכ"ה דמעכבות לכ"ש מ"ם הסכיים הרשב"ש לפ' ראשונה הברכות לא קאי על ק"ש דאל"כ היאך מקילין להפסיק בין הפרקים ומקילין בכן יותר מבאמצע כ"מ ועי' מ"ת סי' ר"ו סק"ד : וחוזר כו'. ר"ל אע"ג דאינו מעכבות לק"ש ולא"ה ק"ש אף אם לא בירך בלל מ"מ י"ח ברכות לא יצא ויכול לברך בלא ק"ש כי לא נתקנו על ק"ש שאינו מברך אלא לעצות וק"ש בפפ"ג אם יכול לברך ויברך אח"כ ובספ"ב לא הפסיד הברכות אף שהפסיד הק"ש ואינו אלא כקורא בהורה וז"ש לעיל סדרן אינו מעכב ומברך אחר ק"ש ונדולה מזו אמרו כל שלא אמר אמת ויציב שחרית כו' : וצ"ל כו'. כדי לעמוד בתפלה מהוך ד"ת כמ"ש בירושלמי פ"ק ר"י ור"א נפקין לתעניתא כו' כמ"ל : ס"ד י"א כו'. כמ"ש בר"ה כ"ש שלמו ליה כו' א' רבה אמר לעלא כו' והוי ר"ז יחיד לגבייהו וכן ר' יוסי יחידאה הוא דת"ק פליג עליה כמ"ל כ' בפ' ק"ד ע"ש ובן משקלא דמונין דר"פ בתרא דברוכין וכן ק"ל כרב בפ"ב דחולין בגדה שלאכסה ובבלה דר"ב ס"ל כותיה כמש"ש הפוסקים : וי"א כו'. כר"ז בר"ה שם ותע"ג דשלמו ליה ורבא ורבה פליגי עליה ק"ל כר"ז דר"ל דייק מתני' דר"ה שם הוה עובר כו' דייק הד"א מתני לריכות כוונה ותב"ה מתנין שומע ולא מתנין מבטיע כו' ותע"ג דבגמ' שניהם דחיקי ניהו וגם הא דשלמו ליה בבר פ' הרמב"ם אף ע"ג דש"ל הרמב"ם ר"ל כמו תקיעה כ"ד כמו שפי' קלת מפרש"ם דהא אוקים ליה כר"י ור"י ס"ל בע"פ דלריכות כוונה ועתוס' שם קע"ו א' ד"ה מתקיף כו' : וכן הלכה. דפשטא דמתני' ובריתתא דספ"ב דר"ה כ"מ ושיטוי דגמ' שיטוי דחיקי ניהו כ"ל וכן בירושלמי הכ"ל : ס"ה הקורא כו'. דס"ל מדקבע שם כל הסוגיא ע"כ בעי כוונה כהר דאמר ר"מ מצות כו' בקורא כו' מ' דאתר אף בקורא להגיה ובתשובה סי' אמ"ד שתמה על דבריו :

חכמת

סי' ס סעיף ד' י"א שאין מצות צריכות כוונה וי"א שמצות צריכות כוונה וכו'. נ"ב הנה לדיעה זו ניפא יש פלוגתא אם מכוין בפירוש שלא לצאת אם גם בזה יצא או לאו. והנה נראה לי בעת ראיה ברורה דאם א"צ כוונה גם במכוין שלא לצאת יצא וג"מ למצוה דרבנן דלכ"ע א"צ כוונה אף במכוין שלא לצאת יצא. והראיה ממס' מנחות [דף ז' ע"ב] דקאמר שם אמר ר' יוחנן ז"א כלי שרת מקדשין שלא מדעת וכו' ונקשה מה בכך שמקדשין שלא מדעת הרי כאן אפשר שיכוין בפירוש שלא לקדש כדי שיוכל אחר כך לקמוץ ובע"כ מוכח אם לא בעינן דעת אף דהתנה בפירוש נמי לא מהני ובע"כ מקדש א"כ ה"נ אם מצות צריכות כוונה אף שמכוין או אומר בפירוש שלא לצאת יצא וזה ראיה ברורה לפע"ד בעזה"י ודק: הנה מה שקשה על דעת הסוברים דאם כוון לצאת לכ"ע לא יצא ממס' ערכין ומס' סוכה עיין מ"ש ליישב זה ע"ג בתשובה בחבורי טוטו"ד מ"ו סי' קי"ב הלכות מזוזה בתשובה לק"ק ווישניצא ע"ש ודו"ק : עיין במג"א ס"ק נ' בשם הרדב"ז דבמצוה דרבנן לכ"ע לא בעי כוונה ונסתפקתי לסמ"ש הר"ן בר"ה נבי שומע מן המתעסק לא יצא דאף למ"ד דלא בעי כוונה אם כוון לשם מצוה אחרת או בדרבנן אף בכה"נ לא בעי כוונה. ונראה לכאורה להביא ראיה לזה מש"ס יומא [דף פ"ח ע"א] דקאמר שם רב תפילת נעילה שותרת של ערבית ופריך מהברייתא דבמוצאי יה"כ מתפלל מעין ש"ע וכו' ע"ש. והשה מה פריך נימא דרב מיירי באם בא לימלך תחלה אז אנו מורים לו שיכוין בתפילת נעילה לפטור אף מערבית ואז באמת

מחצית

תר"י אדרבא ברכת ק"ש חמיר מתפלה לענין הוצאת הש"ץ . דלא כמו שהוכיח הרב"י מהרא"ש בכ"ל: משמע דמיירי באינו בקי דאל"כ אף בתפלי' אינו יוצא. ר"ל לדעת תר"י דס"ל דברכות ק"ש חמירי מתפלה לענין הוצאת הש"ץ דלא בהרב"י. א"כ מ"ש תר"י דאין נפטרים אלא בשמיע' ובעניית אמן . משמע דעכ"פ בשמיע' מפי הש"ץ יוצאים והא קי"ל (בסי' קכ"ד) בשאר ימות השנה הרבנגדר"נ דאין הש"ץ מוציא בתפלי' את הבקי בכ"ל. כ"ש שאינו מוציא לבקי בברכ' ק"ש דחמירי לענין זה לדעת תר"י לעבכ"ל דתר"י מיירי באינו בקי דגם בתפל' יכול ש"ץ להוציא אפי' כל ומות השנה וה"ה לברכת ק"ש אף דחמירי מתפלה ואפ"ה אין פורסים כו' בפחות מיו"ד ובע' דוקא י' הרי לאפי' מי שאינו בקי אין הש"ץ מוציא כ"א ביו"ד: סופר מבארך כו' היינו שנים שאכלו יחד ומ' מהן סופר. ר"ל שיודע לברך בהמ"ז והשני בור ואינו יודע לברך בהמ"ז. כמבואר לקמן רסי' ק"נ שאני ברכת הנהנין דלא בעי' עשרה: ובר"ן כו' ולכן הקשה על הגאונים.שפי' הא דאין פורסי' ע"ש בפחות מעשרה אין מתחילי' ברכת ק"ש שיברך הא' ואלו האחרים בברכתו אלא בעשרה והיינו משום קדוש' דאיכא בברכי' יוצר . ואף בברכת ק"ש של ערבית שאין בה קדושה מ"מ עבדו רבנן לא פלוג. ועז"כ הר"ן וז"ל ותמיהני על פי' זה דא"ה משמע דבתפלה כל היכא דאיכא עשרה הש"ץ מוציא את הבקי. ואלו בסוף ר"ה משמע דבתפלה כל היכי דאיכא עשרה אין הש"ץ מוציא הבקיאים עכ"ל. והיינו לפי שהבין הגאונים מיירי בבקי ולכן תמה עליהם. אבל לפמ"ש מ"א לפרש דברי תר"י דמיירי דוקא באינו בקי. ה"ה דיש לפרש כן דעת הגאונים דמיירי באינו בקי ולק"מ. עמ"ש ס"ס ו' בשם הלבוש דס"ל דגם ברכת השחר בעי' י' ומיירי בבקי : וסימן תקנ"ד.כ"ל : (ס"ק ו) אין השני כו' רשאי (כ"י) ר"ל דהרב"י אזיל לשיטתו בחיבורו הארוך. שהעור הכיא דין זה וכ' הרב"י שמקורו מן הירוש' דאיתא שם חד ש"ץ איפתתק (ר"ל שלא היה יכול לגמור). באופנים · ופסק ר' אבין זה שעובר מתחיל להיות ש"ץ יתחיל ממקום שפסק . והקשו לו הא תנן שלריך להתחיל מתחלת הברכה שעשה בה הראשון . וכדלקמן סי' קכ"ו סעיף ב' . והשיבו וז"ל כיון דעניתין קדום קדום כמו שהיא תחלת הברכה דמי עכ"ל . ותמה הרב"י על הרמב"ם שלא הביא דין זה . אחר זה כ' דס"ל כיון שלא הובא דין זה בתלמוד בבלי ס"ל דלא ס"ל לתלמודא דידן כהאי ירושלמי וכ"כ מרשב"א ומ"מ סיים הרב"י אם א' רולה לסמוך על הירושלמי אין מוחין בידו משמע דאם א' אינו רולה לסמוך על הירושלמי ולהתחיל מתחלת הברכה ג"כ אין מוחין בידו (אדרבה משמע מלשונו דהכי עדיף עפי : ול"ל דבש"ם חזר בו וס"ל עיקר כהפוסקי' ירושלמי) דיש לו לסמוך על רמב"ם ורשב"א דגראה דפסקו דלא תימא דוקא כשטעה אחר ברוך כבוד

שלמה

סטור אבל הברייתא מיירי אם לא כוון בנעילה לפטור של ערבית א"כ בזה לא נרע מאם התפלל ערבית ולא כוון לצאת בו י"ח דלא יצא למ"ד דהוי חובה א"כ מכ"ש דבנעילה לא מפטר אם לא כוון לשם ערבית וא"ל דסריך רב לשישתו דס"ל בחולין בנדה שנאנסה ושבלה דמותרת וס"ל דמצות אין צריכות כוונה דמה בכך הרי כאן כיון דהתפלל גם לנעילה ודאי דבעי כוונה וכמ"ש הר"ן הנ"ל ובע"כ השעם כיון דתפלה דרבנן ובדרבנן אף אם הוי למצוה אחרת נמי לא בעי כוונה ודו"ק ואין להקשות דאכתי לתרץ במכוין שלא לצאת בפירוש זה אינו דהרי הברייתא קמ"ל הדין לכתחילה אין עושין ואמר בשחרית מתפלל שבע וכו' בנעילה מתפלל שבע ומתודה בערבית אם איתא בברוה לפע"ד ודוקא שיכוין שלא לצאת ידי ערבית הו"ל להזכיר גם זה דבנעילה מתפלל שבע ויכוין שלא לצאת ידי ערבית ובע"כ מדלא נתן לו עצה לכוין בפירוש שלא לצאת אבל אם בסתמא נמי לא יצא קשה שפיר כיון דלא נתן לו עצה שיכוין לצאת ידי ערבית בע"כ מיירי בסתמא לכך לא יצא ידי ערבית ורב מיירי אם רוצה לכוין לפטור גם את של ערבית אז פטור ובע"כ דמצוה דרבנן אף שכוון לשם אחרת נמי לא בעי כוונה ודו"ק השב ועיין בחיבורי על או"ח משנת תקנ"ט בהלכות ציצית סי' ח' בתשובה לק"ק פודהייץ מ"ש מדין זה ע"ש ודו"ק : הנה דעת רבינו יונה דאף למ"ד מצות אין צריכות כוונה מכל מקום מה דהוה דיבור בעי כוונה בודאי ובע"כ דדיבור אינו כמעשה. ולפענ"ד יש להוכיח מפירש"י ממסכתא [דף ב' ע"ב] אבל מחשבה דמנכרא לכל וכו' וז"ל הך מחשבה דקדשים הוצאת דיבור בפה הוא וכו' מה בעי רש"י בזה

השקל

ה' ממקומו מלאל ברוך ואילך דכבר סיים כל הקדושה אבל אם טעה באופנים דעדיין לא סיים כל הקדושה לא מקרי סוף ברכה ולריך להתחיל מתחלת ברכת יוצר אור . וכן הבין הל"ח כמ"ש מ"א בשמו סס"ק זה : לכן כ' מ"א דלשון תר"י לא משמע כן . אלא אם אמר תר"י דאין נפטרים אלא בשמיע' ובעניית אמן . משמע דעכ"פ בשמיע' מפי הש"ץ יוצאים והא קי"ל (בסי' קכ"ד) בשאר ימות השנה הרבנגדר"נ דאין הש"ץ מוציא בתפלי' את הבקי כל"ל. כ"ש שאינו מוציא לבקי בברכ' ק"ש דחמירי לענין זה לדעת תר"י לעבכ"ל דתר"י מיירי באינו בקי דגם בתפל' יכול ש"ץ להוציא אפי' כל ומות השנה וה"ה לברכת ק"ש אף דחמירי מתפלה ואפ"ה אין פורסים כו' בפחות מיו"ד ובע' דוקא י' הרי לאפי' מי שאינו בקי אין הש"ץ מוציא כ"א ביו"ד: סופר מבארך כו' היינו שנים שאכלו יחד ומ' מהן סופר. ר"ל שיודע לברך בהמ"ז והשני בור ואינו יודע לברך בהמ"ז. כמבואר לקמן רסי' ק"נ שאני ברכת הנהנין דלא בעי' עשרה: ובר"ן כו' ולכן הקשה על הגאונים.שפי' הא דאין פורסי' ע"ש בפחות מעשרה אין מתחילי' ברכת ק"ש שיברך הא' ואלו האחרים בברכתו אלא בעשרה והיינו משום קדוש' דאיכא בברכי' יוצר . ואף בברכת ק"ש של ערבית שאין בה קדושה מ"מ עבדו רבנן לא פלוג. ועז"כ הר"ן וז"ל ותמיהני על פי' זה דא"ה משמע דבתפלה כל היכא דאיכא עשרה הש"ץ מוציא את הבקי. ואלו בסוף ר"ה משמע דבתפלה כל היכי דאיכא עשרה אין הש"ץ מוציא הבקיאים עכ"ל. והיינו לפי שהבין הגאונים מיירי בבקי ולכן תמה עליהם. אבל לפמ"ש מ"א לפרש דברי תר"י דמיירי דוקא באינו בקי. ה"ה דיש לפרש כן דעת הגאונים דמיירי באינו בקי ולק"מ. עמ"ש ס"ס ו' בשם הלבוש דס"ל דגם ברכת השחר בעי' י' ומיירי בבקי : וסימן תקנ"ד.כ"ל : (ס"ק ו) אין השני כו' רשאי (כ"י) ר"ל דהרב"י אזיל לשיטתו בחיבורו הארוך. שהעור הכיא דין זה וכ' הרב"י שמקורו מן הירוש' דאיתא שם חד ש"ץ איפתתק (ר"ל שלא היה יכול לגמור). באופנים · ופסק ר' אבין זה שעובר מתחיל להיות ש"ץ יתחיל ממקום שפסק . והקשו לו הא תנן שלריך להתחיל מתחלת הברכה שעשה בה הראשון . וכדלקמן סי' קכ"ו סעיף ב' . והשיבו וז"ל כיון דעניתין קדום קדום כמו שהיא תחלת הברכה דמי עכ"ל . ותמה הרב"י על הרמב"ם שלא הביא דין זה . אחר זה כ' דס"ל כיון שלא הובא דין זה בתלמוד בבלי ס"ל דלא ס"ל לתלמודא דידן כהאי ירושלמי וכ"כ מרשב"א ומ"מ סיים הרב"י אם א' רולה לסמוך על הירושלמי אין מוחין בידו משמע דאם א' אינו רולה לסמוך על הירושלמי ולהתחיל מתחלת הברכה ג"כ אין מוחין בידו (אדרבה משמע מלשונו דהכי עדיף עפי : ול"ל דבש"ם חזר בו וס"ל עיקר כהפוסקי' ירושלמי) דיש לו לסמוך על רמב"ם ורשב"א דגראה דפסקו דלא תימא דוקא כשטעה אחר ברוך כבוד

מגן דוד

(ו)שפסק. אבל לא מרלש דהוי ברכה לבטלה מ"ת: (ז)ואילך. טעה מאופנים ואילך א"ל לחזור אלא מלאל ברוך ואילך דמשם ואילך כתחלת ברכה. טעה באופנים מתחיל מאופנים ואילך כיון שפיים קדוש סיים הברכה עמ"ת : ס (ת) הברכות. ואפי' לא קראן כלל יצא ידי חובת ק"ש עיין סי' כ"ח סעיף ו' . כתב בספר הכוונות ד' זכירות הם . והם ת' זכירת מתן תורה כמ"ש זכור את יום אשר עמדת וגו' . ב' זכור את אשר עשה לך עמלק . ג' זכור את אשר עשה ה' למריס וגו' . ד' זכירות מלריס: והד' זכירות אלו יכוין בשיאמר ובכו בחרת יכוין בתעמד הר סיני שאז בחר בנו מכל עם וקרבנו לקבל תורתו:לשמך הגדול יכוין מעשה עמלק כי אין השם שלם עד שימחה שם עמלק : להודות לך . יכוין שהפה והלשון נברא לדי להודות ולהלל שמו ולא לדבר לשון הרע וזה זכור מעשה מריס.וזכירות מלריס יכוין בפ' ליצית על פסוק אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי מארץ מלריס עכ"ל : וכתב המ"א שלריך ג"כ לכוין זכור את אשר הקצפת את ה' אלהיך וגו'. מי שהיה מנהג ברכת ק"ש ומלא מעמו בהשל הגדול ונשתפך לו אי קאי בשם קדשך הגדול בעמו שבאהבת אבל בתשובת גיום ודדיש אלא ק"ש כלל א' סימן י"א פסק שאינו חוזר לברכה ראשונה דשפק ברכות להקל במלוה דאורייתא אבל מלוה דרבנן א"ל כוונה דרב"ז מ"א . (ג) ראשון . אע"ג דבפני' ד' פסק דמלוה בני

לבושי שרד

אמן : ס"ע סעיף ה' (°) ממקום שפסק אע"ג דבשאר ברכות אם טעה בה לריך האני להתחיל מראש הברכה שעשה הראשון שאני אבל בק"ש אפילו בתוך הברכה כ"כ הטור : (ה"ל הר"ן) (°) באופנים ומתחיל מראש הברכה שעשה הראשון לא מאופנים עד סוף כו' מבטא דעשה באופנים ותחיל באופנים ומה שסיים מלאל ברוך קאי על בבא האני. אך עיקר כוונת המג"א להוכיח דלא בהל"ח הבארה ליה דלא בקרא סיום ברכה דהא אחר בכ"י מתקומו ואם שעה באופנים אחר לראש והוכיח דאינו בו אלא אחר ק' ק' ק' הוה סיום ברכה ודי"ז נמצד מתילה דאם שעה באופנים מתחיל באופנים ומ"ש תחילה וק"ל:(ט"ז סק"ח)(°) דבה"ג יצא דפשיטא דעדיף הוקשה לו דלמא רבותא קמ"ל פתח ביוצר אור ושיים בת"ע ובאמצע אמר מי"ע אף ע"ג דהוי אחתיתה מעין סמוך לאחיתה ומכ"ה פתח ביוצר ושיים ביוצר ובאמצע מ"ע דלא הוי אחתיתה רק מעין אחתיתה ולא מעין סמוך לפתיחה

לכן כ' הש"ז דפשיטא מצד הסברא דעדיף טפי בבה"ג ולכן אם אחתה דבה"ג לא יצא ל"ל לאמתי' הך מלתא וק"ל :

סי' ס מ"ת (°) סק"ת עסי' כ"ח. דמבואר שם דאחר ד' שעות קורא ק"ש בלא הברכות ואם אי' דלא יצא י"ח ק"ש בלא הברכות ה"ל בלא קרא כלל ולמה יקרא ק"ש אחר ד' שעות : (ט"ז סק"ח) : (°) והנהו דירושלמי דקאמר שם דברכות אין מעכבות בלל אפילו לא אמרן מיירי ביחיד · מתילה לגי' זו הזכיר הטור החילוק בין יחיד ולצבור : שם (°) דלא כרב הלי ולא ע"ג דהש"ע כתב כאן סדר הברכות אינו מעכב לא תידוק מינה דברכות עכ"פ מעכבות דז"ל המחבר סיים ולא י"ח ברכות אבל י"ח ק"ש יצא אפי' לא אמר הברכות בלל כמבואר סעיף ב' : (מ"ת סק"ב) (°) למה תקנו לקרות : ר"ל שבת פ' זמר : (מ"ת סק"ד)

סא (א) באימה בירלה כו' . בעור הביא המדרש לא הערתתי עליכם לקרות' לא עומדין ולא פרועי ראש כו' משמע דערש' לא בעי' לאבל מי עביד מיכם בפריעת ראש ס"ד ואע"ג דלענין לא עומדין ממריגן בסי' ס"ג דמי שקורא מעומד הוא עבריין שאני התם שאין לו לעמוד בחנם דבזה עובר על דברי ב"ה ולולי זאת אין איסור בדב' מצד עצמו מ"ה אמר שפי' שלא הטריח אותנו בעמיד' אבל אין איסור בדבר. אלא לענין פריעות הראש קשה דהא יש איסור בפריעת הראש כדאי' פ' כל כתבי וכמ"ש הטור לעיל בסי' ב' דלריך שיכסה ראשו דיש בזה קלות ראש וכמ"ש בסי' מ' וע"ל דלק"מ דמידי הוא טעמא דאיסור בגילוי הראש משום קלות ראש שהוא כאלו אינעליו עול ואין שלריך עכ"פ אימה ורתת וזיע' אי הוא אז בגילוי הראש הוא נמי דרך אימה אלא שלא הטריחנו הקב"ה בזה ומ"מ נראה דעכשיו שחוק שלהם היא כן ודאי יש אפי' איסור בזה משום ובחוקותיהם לא תלכו : (ב) וכן מוהגין כ' מו"ה ז"ל שעכשיו נתבטל המנהג ההוא ומ"א אל מלך נאמן וסומכים על הזוהר שכתב שמשליכין ג' (") תיבות כמה (") שהש"ץ חוזר ואומר ה' אלהיכם אמת : (ג) אסור לומר שמע כו' . בס"ח סי' י"ח כתב אם לא קרא פסוק ראשון

ד ה נוהגין לקרות פסוק ראשון בקול רם כדי לעורר הכוונה :

ה ו * נוהגין ליתן (ו) ידיהם על פניהם בקריאת פסוק ראשון כדי שלא יסתכל בדבר אחר שמונעו מלכוון:

ו ז ה * צריך להאריך בחי"ת של אחד כדי שימליך הקב"ה בשמים ובארץ מ שלזה רומז החטוטרות שבאמצע הגג החי"ת ויאריך בדל"ת של אחד שיעור שיחשוב שהקב"ה יחיד בעולמו ומושל בד' רוחות העולם ולא יאריך יותר מכשיעור זה * ט ויש נוהגים להטות הראש כפי (ז) המחשבה מעלה ומטה ולד' רוחות :

ז י ו ידגיש (מ) בדלי"ת שלא תהא כרי"ש :

ח כ לא יחטוף בחי"ת ל ולא יאריך באל"ף :

אסור

לא יאמר כשאינו קורא כהלכתו כמ"ש תר"י אבל בקורא כהלכתו יאמר כל"ל ובכ"מ פ"ב משמע דס"ל דאפי' לא כיון לאחת רק כפ' ראשון ולא וכ"מ לשון הרמב"ם (") ועמ"ש סי' ס"ג ס"ה :

סא א ומוזר ומומר · ובמקום שלא הגו לחזור אין מוחין בידם [פ"ח בשם ר"ל חביב סי' ע"ג ור"מ אלשקר סי' ט"ו ורש"ך סי' ל"ג ולא"ם ח"א ס"א ופ"ם סי' כ') : ובספר עשרה מאמרות מאב"ח ח"א ס"ג כ' דש"ך מינו אומר בלחש אמת ומינו חוזר ואומר אמת ויחיד אומר בלחש אמת ומינו חוזר ואומר אמת וממלא דהוי רמ"מ תיבות מכוון אבל אם אומר בלחש אמת וחוזר ואומר אמת הוי רמ"ט תיבות עכ"ל · וכזה מיושב פשטא דתלמודא דקאמר מינו חוזר ואומר אמת · והרב"י נדחק בזה ע"ש אבל ר"מ אלשקר כתב שי"ל גם פעם הראשון אמת שלא להפריד ביניהם ואמת הסני אינו הוא : ב אין איסור אבל אינו אומר אמת לאחודי' עם הש"ך דהוי כשמע שמע [ד"מ] וכתב בב"ה שאין מתקנין אותו ודוקא (") אם שסה בתחיים : ג בע"ו ווי"ן · ובערבית יכוין(") בוי"ן שבואמונ' (כתבים) ובי"מ כ' שאמת לבדה עולה במקום ג' שמות הכ"ל : ד יאמר אל מלך נאמן · ובמנ"מ כ' שרש"ל לא רלה להפסיק · ובב"י משמע שמנהג קדמונים הוא וכ"כ הב"ח : ה לריך להאריך במי"ת ומגדול עוז כתב וז"ל קבלתי מרבותי אין מפי אין הגאונים כי האל"ף כמעט חוטפין בה למיעוט ההתבוננות בה ומאריכין בה' אלים וכד' אי אלים' והנסתר סוד מופלג עכ"ל : ו ידגיש · מלאתי בשם מהו' יוסף קלמנק"ם אמרי אין בה דג"ש אלא הכוונ' שיעשימנה בפה יפה ונם הרב"י

כתב

ברכה שורה על דבר פגום (ת"י) . וי"ל אלריך לו' ביחוד אל מלך נאמן:* רק יאמר אמן אחר הש"ך בשמיים הברכה וי"ל אל"ל אמן אמת כו' בין ביחוד בין בלבור אם לא אם קורא בערבית ביחוד לא ל"ל אל מלך נאמן אמת ישראל כו'(מהרש"ל):*מוהגין ליתן ידיהם על פניהם כו'.לעולי כתבתי סי' ס' לשבור שיוהם דוקא ביד ימין: *לריך להאריך בא' . על אחד ולריך לכוין בא' שהוא אחד ובא' שהוא אחד ובא' שהוא יחיד בשבעה רקיעיסוכאלרץ הרי ת' (ב"י בשם הסמ"ק) : * ויש נוהגין להטות הראש כפי המחשבה

באר היטב

בוונה. היינו שיכוין לאחת אבל בוונת הלב שיהיה על לבו מה שהוא אומר א"ל אלא בפסוק ראשון עמ"ש ועיין סי' ס"ג ס"ד ועיין כ"מ :

סא (א) בכוונה . תוס' בספ"ק כתבו דבירושלמי אמרו דאותם ג' פרשיות שתקנו בק"ש לפי שבהן עשרת הדברות. ע"כ לריך האדם לכוין בהם באמירת ק"ש אם עבר על אחת מהם . בה' אלהיכם . יקבל דיבור אנכי ה' אלקיך . ה' אחד . דבור לא יהי' לך . ובפסוק ואהבת יקבל דיבור לא תשא. ובפסוק וזכרת דיבור לא תחמוד . ובפסוק ואספת דיבור לא תגנוב . ובפסוק ואבדתם תאבדון דיבור לא תרלח . ובפסוק למען ירבו ימיכם דיבור כבד את אביך . ובפסוק ולא תתורו דיבור ולא תנאף . ובפסוק למען תזכרו דיבור זכור את יום השבת שבקול בכל התורה . ובפסוק אני ה' אלהיכם דיבור לא תענה ברעך עד שקר : (ועיין בכל בו סביאו בסי' אליהו רבה עוד רמזים אחרים) : (ב) אלהיכם אמת . ובמקום שלא הגו לחזור אין מוחין בידם ובס' עשרה מאמרות כתב דש"ך אינו אומר בלחש אמת . ויחיד אומר בלחש אמת ואינו חוזר ואומר אמת. אבל מהר"ם אלשקר כתב שי"ל גם בפעם הראשון אמת שלא להפריד ביניהם ואמת הסני אינה מן המנין . וכ"כ הרדב"ז ח"א סי' כ"ם ומהר"ם ח"א סי' ב' ועיין בפר"ח ובמ"א ועיין בתשובת נחלת שבעה ח"ב סי' כ"ו שכתב שיש לנעור בש"ך בשחזור הש"א שלא יחזור ג"כ תיבת אני עכ"ש ועיין יד אהרן: (ג) ידבר.אבל אינו אומר לאחודי' עם הש"ך דהוי כשמע שמע ד"מ ועיין בכה"ג : (ד) בע"ו ווי"ן . ובערבית יכוין שאמת עולה במקום ג' שמות הכ"ל ויי"מ כ"מ בתב אם לא קרא פסוק ראשון . ובמנ"מ כתב דס"ל לא רלה להפסיק וכב"י משמע שמנהג קדמונים הוא וכ"כ הב"ח : (ה) שמע . ובמנ"מ כתב שרש"ל לא רלה להפסיק וכב"י משמע שמנהג קדמונים הוא וכ"כ הב"ח ועיין שבכה"ג : (ו) ידיהם . ר"ל יד ימין : (ז) המחשבה . אע"ג דאמרינן הקורא את שמע לא הכוונה הרא"ש . והטעי' לריכה להיות מזרח לפון מערב דרום ולא יהו הראש מזרח מערב לפון דרום דהוי ח"ו

לבושי שרד

(") ועמ"ש סי' ס"ג ס"ה בוונתו מה שהביא שם בספ"ח בשם הרשב"א דאפשר דאפשר ראשון לבד הוי מדאורייתא מש"ה א"א דאפילו לא כוון לאחת רק בפסוק ראשון ולא בבמאות דרבנן א"ל בוונה כמ"ש המג"א כאן בסק"ג :

סי' סא (ב"ע ס"ג) (") רמ"ח ובאה"ר בשם אל"ה : (ע"ז סק"ב) (") תיבות כמה שהש"ץ הגיהו אחע ובשמל"ו ז"ב תיבות ואתבנא מ"ב תיבות והיה קב"ב ויאמר ס"ע עולה רמ"ה : (מ"א סק"ב) (") אם שהם לא אין משתקין אותו אבל בלא שהה הוי כשמע שמע ומשתקין : (סק"ג) (") בוי"ו שעולה ג"ב גימט' ג' שמות הוכא בא"ר בשם אל"ה : (ע"ז סק"ב)(") שהש"ך

ביאור

סי' סא ס"א יקרא ק"ש בכוונה כו'. דלא אמרו עד כאן לריכות כוונה אלא בדיעבד : באימה כו'. ממ"ש במ"ר פ' אמור פ' כ"ז א"ר ינחק משל למלך משל למלך שנלא כו' לא עומדין על רגליכם כו' מ' הא איכ לריך : ס"ב אשר כו'. ספרי פ' ואתחנן: **ס"ג מסיים** כו'. אבל בגמ' משמע דהיחיד המסיים אמת ואינו חוזר כמש"ם חוזר ואומר כו' אבל הש"ץ אינו מסיים תחלה באמת כמש"ם ההוא דבחית כו' כל אמת כו' ודאי כי אמת עולה מן המנין אע"ג דהוא מן הברכה ובריה שאף ע"ו ווי"ן עולין וכ"ש לפי פי' הרב בהג"ה ויש עוד ע"א כו' אלמא אמת עולה מן המנין ודברי עיקר בהש"ם בשם י"מ דלא כב"י ע"ש ע"ד שנתחק מאוד : ובזה כ"א כו'. מש"ם בז"ח ס"ק ת' וכל האומר ק"ש אלא עם הלבור כו' ואף שאינו אומר עם הש"ץ כמ"ש בגמ' חוזר כו' ופי' תר"י בשמסיים ומתמין על הש"ץ ומש"ל סי' ס"ו ס"ו : ואם כו'. דוקא אמת לבד אסור לחזור. ד"מ : ואם הוא כו'. ז"ח שם : שעולים כו'. כן פי' הב"י ודברי הרב הם עיקר תדא דבי"ר ווי"ן סגי ועוד דאמת מפסיק ביניהם ועוד דמכוון

חכמת

ואין דרכו של רש"י להיות פסקן רק פרשן וגם אין ענינו לכאן דוקא רק בזבחים הו"ל לפרש כן. אך נראה דכוונת רש"י ליישב מה דקשה על רבנן למה פסלי רבנן הרי קיי"ל דמעשה מוציא מידי מעשה ומידי מחשבה וא"כ כאן נמי דמעשיו מוכיחין עליו דהא למנחה זו למה יופסל מכח מחשבתו שחושב להיפוך לכך מפרש רש"י דהך מחשבה היינו דיבור והדיבור הוי כמעשה דכאמרי' בעלמא עקימת שפתיו הוה מעשה א"כ מעשה זו של הדיבור מוציא מידי מעשה המוכיח להיפוך. וניהו די"ל דהיפוך דהמעשה מוכיח מוציא מידי מעשה הדיבור מכל מקום חדא כיון דשניהם שקולים א"כ מה אולמא דהך מהך הרי יש לו' להיפוך נמי דמעשה הדיבור מוציא מיד מעשה המוכיח וכיון דאיכא למימר כך ואיכא למימר כך שוב לחומרא אזלינן. ועוד הרי אם יהיו שקולים סלק זה כנגד זה ונשאר המחשבה בלב ופוסל גם כן אף אם נשאר פתמא נמי פסול דבשלמא בעלמא הוה פתמא כשר בקרבן גם מחשבה שבלב אינו פוסל היינו מכח דיש

חתם סופר סי' ס"א

במנ"א ס"ק ט' ואישתמיטתי'. נ"ב והתלונה גם על ר"י שבב"י וגם הרב ב"י לא דחאה אלא מהירושלמי ולא מש"ם דילן. ואולי הנוהגים היתר ס"ל כשיטת הסוברים דוקא מילי מילי ותני

מחצית השקל

זו · ואמ"ג דאמרינן כו' ר"ל דבר"פ היה קורא תכן היה קורא בתורה והגיע זמן ק"ש אם כיון לבו לאחת יצא ואם לא יצא ואמרי' עלה ש"מ מצות לריכות כוונה מדתכן אם לא כיון לא יצא ודחו הב"ע בקורא להגיה לכן אם לא כיון לבו לא יצא הרי דאפי' מ"א מצות מ"ל כוונה.מ"מ בקורא להגי' לא יצא כ"ש לדידן דקי"ל מצות לריכות כוונה דבקורא להגיה לא יצא ואמ"כ למה כ' בש"ע אפילו היה קורא בתורה או מגיה הפרשיות כו' יצא והוא קושית הכ"מ פ"ב מהל' ק"ש על הרמב"ם שכ' לשון הש"ע . הייני כשאינו קורא כהלכתו כמ"ש תר"י וכ"כ התו' דכתבו על פירש"י שפירש בקורא להגי' הספר דאפי' לקריאה נמי לא מכוון . והתוס' הקשו דלמה לא יצא כיון דאמרינן ועכ"פ קרא לכן פי' התו' שאין קורא התיבות כהלכתן בנקודתן אלא ככתיבתן כדי להבין בחסירות ויתירות כמו לטטפות ומזוזות . ואם כיון לבו לאו דוקא אלא כלומר לקרות כדין כו' עכ"ל . וכן תר"י כתבו ע"ד זה באופן אחר . עכ"פ קורא להגיה שכ' בש"ע אין פי' שזה לקורא להגיה האמור בש"ם דבש"ם ר"ל שאינו קורא כהלכתו ובש"ע ר"ל שקורא כדין בנקודתן . אלא שאין כוונתו רק להגיה אבל מתכוין לאחת : ובכ"מ כו' דאפילו לא כיון כו' יצא דהקשה קושית מ"א על הרמב"ם כנ"ל ותי' דדברי הש"ס דמוקי בקורא להגיה לפי מאי דס"ד · אבל לדידן דקי"ל כר"מ דף י"ד דפסוק א' צריך כוונת הלב ולא יותר : אבל פסוק ראשון בעי כוונה גמורה וכיון דאיכא כוונה גמורה בפסוק ראשון שאר פרשיות אפי' קרא להגיה לא בה עכ"ל הכ"מ והשתא אם כיון לבו יצא · הייני בפסוק א' אפי' קרא שאר הפרשיות להגיה ואם לא כיון בפסוק א' אפי' קרא כל הפרשיות שלא להגיה לא יצא כ"ה תמצית דברי הכ"מ והטעם י"ל לדעת הכ"מ דבשאר פרשיות אפי' לא כיון לאחת יצא דס"ל כהרשב"א (הובא במ"א סי' ס"ג ס"ק ח) דפסוק א' נכד הוה דאורייתא ומכאן ואילך הוי דרבנן · וס"ל כמ"ש מ"א ס"ק ג' דבמצות דרבנן מ"ל כוונה . ואפשר לזה נתכוין מ"א במ"ש בסי' ס"ג ס"ה: וכ"מ לי הרמב"ם.והוא כלי הש"ע ובאמת גם כוונתו שלהש"ע ג"כ משמע כמ"ש הכ"מ.וקנקו הרמב"סכיון דדברי הכ"מ אמורים להרמב"ם ומשמעותו אפשר דאפי' מ"א ל"ל דקורא להגיה האמור בגמ' עם קורא להגיה האמור ברמב"ם וש"ע הן שוין בלשונם וחלוקים בפירושיהן כנ"ל והוא דוחק :

סי' סא (ס"ק א) וחוזר כו' אבל אם אי' כו' הוי אמת תיבות דהא בק"ש ים רמ"ה תיבות מלבד אמת וא"כ אי יאמר אמת ב' פעמים וגם ה' אלהיכם הוי רמ"ט תיבות והיחיד כיון דאפשר לו שיתכוין שלא לקרא תיבת אמת שאי' הש"ץ ויהיה רמ"ח עם תיבת אמת שאומר היחיד

שערי תשובה

סי' סא (א) בכוונה עבה"ט. ובמ"ב כתב שבזוהר הדש מפליג בענוש מי שאינו מכוון דפרשה ראשונה מ"ב תיבות כו' ש"ש ואת צנועים חכמה : (ב) אלקיכם אמת. עבה"ט ובבר"י כתב דהב"ח ופר"ח הסכימו לחירושלמי שאם קורא ביחיד שר' ליה למכפל ה' אלקיכם ושמעתי שכ"כ מהרח"ו זצ"ל דנהג כן רבינו האר"י ז"ל וכן חילק הראב"ד בענין הבקשות והזכרות שבחיו יתברך והביאו בשל ע"ש. ומ"מ אמת לחודי' לא יכפול כמ"ש לקמן ס"ק ג' ע"ש שהה"מ כ"כ בשם רי"ו. ועיין בשו"ת מים רבים חלק א"ח סי' א' דש"ץ שאומר מלת אמת בקול רם וחוזר ואומר ה' אלקיכם אמת להשלים רמ"ח תיבות לאו שפיר עביד רק יאמר מלת אמת בפעם ראשון בלחש ואח"כ יחזור ויאמר הנ' תיבות בקול רם ודוקא הש"ץ אבל הצבור לא יחזרו כלל ע"ש וכתב בסדר היום מי שלא השלים ק"ש וכבר הקדים הש"ץ וסיים יותר טוב שיעמוד במקום שהוא וישתוק וישמע לש"ץ כשחוזר ה' אלקיכם אמת ואח"כ ינמור הק"ש ויועיל לו כיון שהוא עומד בתוך ק"ש וזה עדיף טפי מלכוון בט"ו ווי"ן ע"ש ובש"צ כתב בשם מטה יהודה שכתב שמה שמכוון לשמוע מהש"ץ באמצע ק"ש לא הו"ל כקורא למפרע רק לענין שיצא ידי חובתו אבל לא לענין החשיב הפסק ומה ששומע מפי הש"ץ לא הוי כקורא בעצמו. אלא יוצא י"ח מה שמוטל עליו בחיוב להשלים רמ"ח תיבות והוא קורא ק"ש כסדרו וכ"כ במאמר מרדכי ע"ש : (ו) ידיהם עבה"ט. ומ"ש בש"ע על פניהם ר"ל על העינים וכ"כ בפע"ח יסגור עיניו בידו הימנית כו'. ואפשר שתיבות על פניהם צ"ל על העינים אך בטור לא משמע כן. ועיין בא"ר בשם מהרי"ל שהניח ידיו על עיניו כו'. וכן בלשון הגמרא נבי רבי ועיין בטור : (ח) בדלי"ת.עבה"ט בש"צ ובשם ספר שתי ידות הארוך בזה שאין לקרותה בדגש דמשמע די כמו די מחסורו אלא רפוי' כו' . ובדגש נשמע אחדי אז אשמה כמו ויחד יתרו ולא קיים מצות יחוד השם. ונם מ"ש שלא יאריך באלף כי הוא בסנול שהיא תנועה קטנה ולא יחטוף בחי"ת שהיא בקמץ לא יהמר

יד אפרים

בש"ע סעיף ג' ברמ"א מהרי"ק כו' לריך למתוק ולליין דעת עצמו. ואחר תיבת ישראל בתחבה ל"ל מהרי"ק שורש מ"ב ואחגור: (בע"ז ס"ק כ') וכן מוהגין לריך למתוק הליון מכאן ולליין על מ"ש הרמ"א שבלבור לא יאחר אל מלך נאמן כו' וכן מוהגין ע"ז שייך הליון הלו ומ"ש בשם הב"ח כבר נתבטל'כו' ר"ל המהבה שב' הרוקת שמוהגין כיסיבה לו' אמן אל מלך נאמן כו' ובבשיו כו' ובע"ש בב"ח : (במג"א ס"ק כ')אבל אינו אומר אמת בלאחודי' עם הש"ץ אם בבר אחר בלחש ה' אלקיכם אמת בלא הש"ץ כו' כנ"ל: בעו"ז

הגר"א

עם ה' אלקיכם אמת וכן כאן שני שמות אלו : ויש שב' כו'. כ"כ בהגהותא ובתיקונים תי' י' כ"א ב' : והוא במקום כו'. כמ"ש בפע"ז בשבת : ונ"ל כו'. שהרמ"ה קרא תגר ע"ז דעבדין הפסקה והרי אף בעונה אמן על ברכותיו אמרו ה"ז בור מעשה זה ואף בשבמל"ו אמרו נימריה לא אמר משה וכן בתיקו' תיקון יו"ן עם אמרו ובגין דלא עבדין הפסקה כו' אלא דמ' עם משום דאפשר בחצרת התיבות משא"כ ביחיד ואע"ג דאפשר בכונת הווי"ן מ"מ קורא בז"ח עם מעוות לא יוכל לתקן : רק כו'. שהוא בתקום אמ"כ כמ"ש בשבת עם ועתום' עם וס"ל הברא"ש דאמן אחר הש"ך לא הוי הפסק וכמש"ל סי' כ"ע ס"ד ע"ש : ס"ד נוהגין כו'. כמ"ש הר"י על מ"ש בשבת עם בכל כחו משום ס"ע לעורר הכוונה כמ"ש רש"י עם וע"ל סי' ס"ב ס"ה : ס"ה נוהגין כו'. ר"ג כ' כי מנת כו' לפי' הרא"ש : ס"ו צריך כו'. כ"כ תר"י ומש"ק וז"ש אלא יחטיף בחי"ת אבל רש"י וס"ם פי' שיכוון הכל בדלי"ת וכ"כ בזוהר והיקונים : ויש נוהגים כו'. כ"כ תר"י אלא היה מנת ידיה כו' אף שהרא"ש דחאה כנ"ל : ס"ח ולא

שלמה

כאן מעשה הקרבה עכ"פ וניחו דאינו מעשה המוכיח מעשה עכ"פ הוה לכך הוי פתמא לשמו וכשר גם מחשבה שבלב אינו פוסל בזה אבל כאן כיון דאיכא דיבור שלא לשמו דהוה נמי כמעשה וא"כ פלק מעשה כנגד מעשה והוה כלא היה כאן מעשה כלל לכך פתמא נמי פוסל ומכ"ש מחשבה שבלב שפוסל שוב בזה כנלפענ"ד בוונת רש"י. ומזה יהיה מוכח דס"ל לרש"י דדיבור הוה כמעשה ממש ולא כרבינו יונה ורו"ק . הנה מפורש בפוסקים דאף להסוברים דאין צריך כוונה מכל מקום בנתכוון שלא לצאת לא יצא ויש להסתפק אם די בלב אם בלבו כוון שלא לצאת נמי לא יצא או לא רק דברים שבלב אינן דברים ורק אם אמר שמכוין שלא לצאת אז לא יצא. והנה יש לפשוט זה ממה דנרסינן בירושלמי מס' שבת פרק ר"א דמילה וז"ל [בהלכה ב'] תני ישראל מל את הכותי והכותי אינו מל את ישראל מפני שמכוין לשם הר גריזים דברי ר' יודן א"ר יוסי וכי היכן מצינו שמילה צריכה כוונה יהא מל והולך עד שתצא נפשו עכ"ל

כתב שאין להדגישה יותר מדאי. בשל"ה קרא תגר על המדגישים יותר מדאי ונראה כאלו הד' נקודה בשו"ע : ז שמע ב"פ . ומה"ע אסור לומר שמע בכל פעם שאומרים בסליחות ויעבור (ל"ח) ובשל"ה כתב דיכון לאומרו ע"ש וכל"ל מאחר שמפסיק הרבה בנתיים לא מיחזי כשתי רשויות : ח על מטתו · (°) משמע דוקא על מטתו כדי להשתקע בשינה מתוך ק"ש אבל במקום אחר אסור לקרות הפרשה ב"פ : ט שלא יאמרו · וכ"ח כתב כיון שכל הקהל אומרים אותו ליכא קפידא וכמ"ש בב"י ע"ש ואיסתמיעתיה גמרא פ"ד דסוכה שהיו אומרים אנו ליה ולית עינינו ופריך בגמרא והא אמרינן האומר שמע שמע משתקין אותו · והתם כולם היו אומרים אותו אע"כ אפילו כל הקהל אומרים אותו אסור : י ב"פ אמן · וכ"ש חולק וכתב דמותר דהא כתיב קרא אמן ואמן ואין לחלק בין אומר בוי"ו או בלא וי"ו וכ"כ הבחיי פ' בשלח ובמנין וכופל אמן אמן זוכה לשני עולמות וכן אמר דוד בסוף מזמור מ"ח עכ"ל : יא ל"ל ברוך שם כו' · ואם לא אמר בשכמל"ו אין מחזירין אותו [ב"ח ס"ג] ולכוש כתב שפי' אמרו ולא אמרו בכוונה צריך לחזור וכ"מ רס"י (°) ס"ו : יב בכל לבבך . פי' שיקרא בענין שישתמע שהם שני למדי"ן · אבל מ"מ צריך מקף בנתים כי בלא מקף צריך לקרות בכל כחולי"ם ובמקף בקמ"ן [ב"י רד"ק] : יג יניח הבל · פי' שב"א הנחטפת נקראת נח כגון בסוף תיבה או בחמצע תיבה הבאה אחר תנועה קטנה ונד נקרא שב"א המתנועעה כגון ברחם תיבה או בחמצע תיבה אחר תנועה גדולה וסי' תנועה גדולה פתוחי חותם רק החיר"ק בשם יו"ד אלו' נקראת ת"ג וכשאין יו"ד אלא נקראת תנועה קטנה : יד המדקדקים מחמירים ובלבד שיכוין כי הנגינה למי אלא הרגיל בה מפסיד הכוונה [ד"מ] : טו בשיאמר וקשרתם לאות כו' · כל"ל : טז בקול רם וכתשובת ר"מ אלשקר סי' ו' נתן טעם בשם רבינו האי ורשב"א דאין לקרותה בקול רם אלא יבטא אחד על השמיעה ולא יקרא בעלמו ע"ש (°) וכ"ה כתב בשם הרא"ש ח"א סי' מ"א שומע ולא קרא יצא ועיין בספר ת"ד בשם הרא"ד עכ"ל עמ"ש סי' כ"ט כ"ד : סב א בכל נשמך. דוקא כשמכין הלשון וה"ה בתפלה וכ"ה אבל קידוש

ט מ (ג) אסור לומר ז שמע (ט) ב' פעמים בין שכופל התיבות שאומר שמע שמע בין שכופל הפ' ראשון: י כ כשקורא קריאת שמע ח על מטתו מותר לקרות כל הפרשה ולחזור ולקרותה ס ויש מי שאומר שגם בזה יש ליזהר מלומר פסוק ראשון: הגה (ג' פעמים):

יא ע האומרים באשמורת בסליחות וב"ב בתפלת נעילה ב' פעמים פסוק שמע ישראל יש ללמדם ט שלא יאמרו:

יב פ ד' הוא האלהים שאומרים אותו ביום כפור בתפלת נעילה ז' פעמים (ד) מנהג כשר הוא : הגה י"ל שיש ליזהר שלא לענות על שום ברכה י ב' פעמים (י) אמן (ב"י בשם אוהל מועד) :

יג ל אחר פסוק ראשון יא צריך לומר (ה) (יא) בשכמל"ו בחשאי :

יד ק צריך להפסיק מעט (ו) בין לעולם ועד לואהבת כדי להפסיק בין קבלת מלכות שמים לשאר מצות: הגה ויש להפסיק בפסוק ראשון בין ישראל לה' ובין אלהינו לה' השני כדי שיהא נשמע שמע ישראל כי ה' אלהינו הוא ה' אחד (רוקח) ויש להפסיק מעט בין אחד לברוך כי עיקר קיבול מלכות שמים הוא פסוק ראשון (אבודרהם):

טו ר צריך להפסיק בין היום לעל לבבך ובין היום לאהבה שלא יהא נראה היום ולא למחר :

טז ס צריך להפסיק בין נשבע לה' כדי להטעים יפה העי"ן שלא תהא נראית כה"א :

יז ת צריך להתיז זיי"ן של תזכרו דלא לשתמע תשקרו או תשכרו והוי כעבדים המשמשים על מנת לקבל פרס וכן צריך להתיז זיי"ן של וזכרתם :

יח מ ידגיש יו"ד של שמע ישראל שלא תבלע ושלא תראה אל"ף וכן יו"ד דוהיו דלא לשתמע והאו:

יט ב צריך ליתן ריוח בין וחרה לאף דלא לשתמע וחרף :

כ ג צריך ליתן ריוח בין תיבה שתחילתו כסוף תיבה שלפניה כגון יב (יג) בכל לבבך על לבבכם בכל לבבכם עשב בשדך ואבדתם מהרה הבנף פתיל אתכם מארץ :

כא ד צריך בכל אל"ף א] שאחר מ"ם להפסיק ביניהם כגון ולמדתם אותם וקשרתם אותם ושמתם את וראיתם אותם (וזכרתם את ועשיתם את) שלא יהא נראה כקורא מותם מת :

כב ה אף בפסוקי דזמרה ובתפלה צריך לדקדק בכך : הגה וה"ה הקורא בתורה ובנביאים ובכתובים יש לזהר [ב"י בשם הרד"ק] :

כג ו צריך לדקדק שלא ירפה החזק ולא יחזק הרפה ולא יג יניח הגד ולא יניד (יג) הנת :

כד ז צריך לקרות ק"ש בטעמים כמו שהם בתורה : הגה אבל לא נהגו כן במדינות אלו ומכל מקום

יד המדקדקים מחמירים (יד) בכך :

כה ט כשיאמר וקשרתם לאות על ידיך ימשמש ב] בתפלין של יד וכשיאמר והיו לטוטפות בין עיניך ימשמש בשל ראש וכשיאמר וראיתם אותו ימשמש בשני ציציות שלפניו (וע"ל סימן כ"ד סעיף ה') :

כו ט יש נוהגים לקרות קריאת שמע טז בקול רם ויש נוהגים לקרותו בלחש: הגה ומ"מ יאמרו פסוק ראשון בקול רם וכן נוהגין[כל בו] :

סב מי שלא דקדק בקריאת שמע או לא השמיע לאזנו ובו ה סעיפים :

א מ * אף על פי שמצוה לדקדק באותיותיה קראה א] ולא דקדק בהן יצא :

ב נ יכול לקרותה א בכל (מ) לשון ג ויזהר מדברי שיבוש שבאותו לשון וידקדק בו כמו בלשון הקודש :

ג ד צריך להשמיע לאזנו מה שמוציא בפיו ואם לא השמיע לאזנו יצא ובלבד (°) שיוציא בשפתיו : אם

רשון בכונה יחזור ויקרא אותו בלחש אבל לא בקול רם שנראה כשתי רשויות ח"ו וק"ל ע"ז דאמרינן בגמ' א"ל ר"פ לאביי ודלמא מעיקרא לא איכוון דעתיה א"ל מברותה כלפי שמיא אי לא מכוון מחינן ליה בארזפתא דנפחא עד דמיכוין ואי איתא דמותר לחזור לקרות בלחש למה לא תי' לו אביי דא"כ היה לו לחזור ולקרות בלחש אלא ודאי דבכל גווני אסור לכפול וי"ל דעיקר קושי' ר"פ היתה מאחר שאפשר לדונו לזכות(°)למה נוערין בו ותי' לו דאין לדונו לזה לזכות ועמ"ש בסי' ס"ג ס"ד : (ד) מנהג כשר הוא · לפי שמשכחין אותו שהוא דר למעלה מז' רקיעים · גם מלינו בקרא ב"פ ה' הוא האלקי' גבי אליהו כ"כ ב"י בשם התוס' ולענין שאומרים בשכמל"ו ג"פ ביה"כ כמ"ש בה' י"כ ל"ל דלא חשו לב' רשויות אלא בפסוק שמע שהיא עיקר קבלת עול מלכות שמי' וכיון שקבל עליו עול מלכות שמים פעם אחד אין חשש באמירת בשכמל"ו יותר מפעם א' דהא קאי על פ' שמע ישראל וליכא מאן דאתי למטעי משא"כ בפסוק ה' הוא האלהים שהוא פסוק בפני עצמו ע"כ יש חשש וע"כ הוצרכו התוס' לתרץ שמלינו כן בפסוק גבי אליהו : (ה)בשכמל"ו בחשאי.אבל לא בקול רם דהא לא אמר' משה ואם לא יימרי' כלל הא אמרה יעקב ע"כ אומרים אותו בחשאי : (ו) בין לעולם ועד לואהבת . לפי שצריך להפסיק בין פסוק ראשון וברוך שכמל"ו כי שם לשון שאמרו מקבלין עליהו מלכות שמים ופרשת ואהבת הוא לשון צוואה :

ט"ז מגן דוד

באר הגולה

מ בכלי ל"ג כ הגהות מיי' פ"ב מה' ק"ש ומהר"י בשם בה"ג ס שם ע הו' שם ל"ד והרא"ש פ שם ל פסחי' כ"ו ק עור מהא דרבי מאיר שם ר שם בפסחים ב ירוש' דברכות דף מד שם ת שם בירושלמי מ הרא"ש ד רא"ש שם בפ"ב דברכות ג שם בגמרא ע"ו ד רבי יוסה בספר הירחה וכתוב בהגהות מיימ' פ"ב מהלכות ק"ש שבגהגו ה שם בס' הירא' ו הרמב"ם שם ז רבי יוסה בפ"ב דברכו' מהסיא דפסחים כ"ו ח תשובת הריב"ש סי' קכ"ז ט תשובת הרשב"א. מ ברכות ע"ו וכר"י ב שם י"ג סוטה ל"ב ג ר"מ פ"ב מהל' ק"ש ד ברכות ע"ו

עטרת זקנים

והטוי'ל"ל בדרך ד' מחלות מזכח הריינו מזרח לפון מערב דרום ועכ"פ לא יטה הרחם מזרח מערב לפון דרום כדי שלא יהא נראה ח"ו כמרמז ש"ו :

סב * אף על פי שמצוה לדקדק באותיותיה קראה ולא דקדק בהן יצא . מכל מקום יזהר מאוד לדקדק בהן והמדקדק בהן שכרו שמלגנין לו את הגיהנם שהוא מדה כנגד מדה שמאחר שהוא מעורר עצמו בזה ומניע חוס טבעו אלו לדקדק באותיות בשכר זה החוס הטבעי שהוא מעורר מלגנין לו כנגדו חוס אחר שהוא הגיהנם (מהררמ"י) :

אשל אברהם

א] שאחר מ"ם . אבל בשל"ה כ"בשם ספר באר מים חיים דבכל אל"ף שאחר מ"ם צריך להפסיק אפי' בשאין שייך טעם דמותם . כגון ועבדתם אלהים עוינכם אשר.זוכים אחריהם אלהים אחי. ובדומה . וכן יראה לדקדק בין"ד של יהיה יפתה ירבו ודומיהן אלא יהיה יראה כאלו מתחלת התיבה באל"ף אינה"ם אופת"ח אורב"ו ע"ש עוד דיקדוקים אחרים : ב] בתפלין וה"ה בציצית בשזכרם . ועיין ת' רשב"א הא דא"ל למשמש במזוזה באמר: ובתבתם וגו' : א] ולא דקדק . כתב בספר החיכון פ' ואתחנן אין הענין שלא להזכיר התיבות והאותיות מ"ו שבודאי לא יצא. אבל ענ ן לא דקדק בהן הוא שלא נתן ריוח בין הדבקים וכן שלא התיז הז' של תזכרו אלא שלא האריך בד' ואחד.ובדומה ואיתא בש"ם כל המדקדק בהן שכרו שמלגנין לו גיהנם ועיין רמז לזה בספר מ"א :

לבושי שרד

הימא מה ראיה ליבור ליחיד וראיתי בפרי מגדים שדבור זה הטע"ז צריך להיות מצוה על וכן מהגין הבני דמיירי בלבור ומיהו לפ"ז מ"ש הטע"ז ומ"ל אל מלך נאמן לא מ"ש וה"ל לכתוב ואין אומר אמן ואין ספר הכ"ח לפני : (מ"ל סק"מ) (°) משמע דוקא: ר"ל דאפי' כופל הפרשה אין היתר רק על מעתו : (מ"ז סק"ב) (°) להה גוערין . דמשום זה לבד שאמר בקול רם ולא בלחש אין ראוי לגעור בו: מ"א סקי"א (°)ס"ו ע"ש בסעיף מ' לענין הפסק דדין בשכמל"ו כדין שמע: מג"א סקי"ד (וכל"ה כ') הכה"ג סתר עשם הרשב"א דהא יצא

חתם סופר

לה אסור ובהכי מיירי בהאי דסוכה דהיו אומרים ב' פעמים ליה זה אסור אבל אמר פסוקא פסוקא אינו אלא מנונה דמחזי כמשתטה ובציבור לא שייך הכי ומש"ה כופלים שמע ישראל .

שערי תשובה

בקריאתה שהוא ת"ג ע"ש : (יא) בשכמל"ו עבה"ט. ועיין לק' סימן ס"ו לענין הפסק. ובמה"ב כתב בשם הרמ"ע שאין להפסיק באמצע שמע ולא באמצע בשכמל"ו כלל אבל בין ב' פסוקים אלו דינו כבאמצע הפרק ע"ש : (יב) בכל לבבך עבה"ט ועיין בש"ן בשם ספר שתי ידות שכדי לסמוך התיבות שבמקף יש לעמוד קצת במלת הקודמ' כגון ונתתי משר ארצכם צריך לעמוד קצת במלת ונתתי ואז יקל עליו לקרות מטר ארצכם במקף. וכתבתי זה לפי שראיתי הרבה אנשים שלא ידעו זה ולא למדו מרבותיהם כאשר קבלתיהו אני כו'. ולהר"מ נינרין כתב שמ"כ להפסיק בין אף לה'. ונראה השעם שלא יהיה נראה כאומר שהשם הוא אף כו'. ואני אומר שאין לשמוע לאלו הבודים הפסקות מלבם. ואדרבה צריך להזהר שלא יפסיק בין אף לה' כלל שיש מקף כו' ואפשר שכוונת המ"כ רק להזהר שיחתוך מלת אף היטיב שלא יהיה נקורא אפדני ע"ש ואפשר שהטעם של ההפסק קצת שלא יהא נראה כאומר שאף ה' יחרה ר"ל גם ה' יחרה ע"ז מלבד אחר כיון שע"כ יש להפסיק קצת בין מלת וחרה לאף דלא לשתמע וחרף ולכן אין להסמיכו ל"כ אל מלת ה'. ומ"מ לא יהיה הפסק ניכר כ"כ כמו שכתבתי לענין בכל לבבך : (יד) בכך עבה"ט ועיין בשם ספר שתי ידות שכתב שברוב הקהילות נוהגין לקרות בטעמים אך אין מפסיקין בסוף פסוק כמו שעושה הקורא בתורה. ואדרבה יותר צריך להפסיק בס"פ מבשום טעם וכן ראוי להזהר בטעם טרחא והבלתי זהיר בה כשיניע אל כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות מחרף. ובסוף פ' ציצית אני ה' אלקיכם אמת יש במלת אני טרחא והנני מבאר למה אמר דהע"ה אנא ה' כי אני עבדך כו' והנה באומרו אני עבדך אינו משלל שלא יהא גם איש אחר עבדו רק אני עבדך וכבר נמצאו אחרי' נ"כ עבדיו וכן ולי אני עבדך כו' ולשלמה עבדך לא קרא ולכן אם אתה אומר אני ה' אלקיכם בלא טרחא משמע אני ה' אלקיכם ואפשר שגם אחר יהיה נאלן אני בטעם טרחא אז משמע אני ולא אחר כו'. ואינו רחוק בעיני שלכתחלה סיים הקב"ה פרשה זו כך כדי לרמוז היחוד בסוף ק"ש ונמצא המסיים מסיים במה שמתהיל עכ"ל ע"ש. וע"ש עוד בשם ספר שתי ידות שכתב בשם מהר"מ דאיתא בזוהר רבי אלעזר מצא מת ובדק בפיו ובחוטמו ובעיניו ולא מצאם בו ואמר בודאי לא נזהר בדבקים שבאמת ויציב עכ"ל :

ביאור

כו'. כ"ה בירושלמי. ב"י : ס"ט אסור כו'.ברש"י פי' בכפילת הפסוקים משתקין אותו אבל תוס' ורי"ף וכל הפוסקים כתבו להיפך וס"ת אסור בשמיעה לד"ה : ס"י כשקורא כו'. ירושלמי פ"ק ר"ם בר נחמני בד הוי נחית לציבורה הוי מקבל נבי ר' יעקב גרוסה והוה ר"ז מיומר ביני קופיא משמעה דיאך הוי קרי ק"ש ומעבר הוה קרי וחזר וקרי עד דהוה שקע מיניה גו שיתיה ותי' בסמ"ק מנוס שכופל כל הפרשה אבל בס"ג כ' דוקא על מעתו וכ"כ הג"מ וז"ם בשקורא כו' : ס"יא ויש כו'. דשמא שם ג"כ לא היה אומר פ' ראשון מברו"ל : האומרים כו'. ואין לחלק בין יחיד לצבור דהא בירושלמי אמרינן אוסיפא שם הר"ת בציבור אבל ביחיד תחמוניס אלא שהעור שבגמ' לא חלקו אין לחלק ועמ"ל: ס"יב ה' הוא האלהים כו'. דהרי כ"פ תניינו בפסוק : י"א כו'. עשתו מתמ"ם אמן אמן. אמן מתוס זה אמן מתוס אחר כו' וע"ע שהרי בנחמיה מ' כתיב שענו ב' פעמים אמן ואמן לו' דב"פ קאי על כל העם שענו דהרי כתיב בד"ה ויאמרו כל העם אמן כו' אבל בירושלמי סוף מגילה איתא שלא לענות ב"פ אמן כמ"ש אמן אמן ועמ"ש שם ומ"ש בס"ד שריך ר' : ס"ב יכול כו'. ואין הלכה כרבי התבריו כמ"ש בפ"ד דעירובין ועוד דת"ק שם ע"ו מ' ס"ל כוותייהו ואפסיק שם בת"ק כמ"ש בפ"ק ועוד דסתם מתני' דסוטה כוותייהו : ויזהר כו'. כמ"ש מיהא למודר הם כו' כ"י : ס"ג צריך כו'. שם הלכה כר"י שאמר כו' והלכה כו' ושם הלכה כדברי כו' : ובלבד כו'. שם כ' ב' כר"ח מדמתרלי ר"מ ורא"ש לתיתיה תוס' שם בד"ה ור"ח וכן הסוגיא דשבת ק"כ מ' כוותיה הר"י

חכמת

והנה מ"ש יהא מל והולך ער שתצא נפשו אין לו הבנה ופירוש הק"ע דחוק מאד דמה לי קללה זו או אחרת אך נראה הכוונה דהנה דעת התוס' דנברי סתמא קעביד ומה דסתמא לשמו קאי בנברי. ולפ"ז זה יהיה כוונת ר' יוסי דר' יודן ס"ל דאף בסתמא לשמו קאי בענין כוונה לשם מצוה ולכך פוסל בנברי שמא מכוונים להר גרזים ואף דהוה רק דברים שבלב מכל מקום ניהו דאינו מזיק מכל מקום אינו מועיל והוה כמו סתמא וסתמא נמי פסול. אבל ר' יוסי דמה דסתמא לשמו קאי כשר בלא כוונה רק במכוין שלא לשמו אז פסול והרי בזה שוב דברים שבלב אינן דברים שוב אינו מזיק רק אם אומר בפירוש כן אבל בלב הוי דברים שבלב ואינן דברים. ולכך אמר ר' יוסי וכי היכן מצינו

מחצית

אין אלהים בחמצע הקנות הבלתי מונבלות כלל : ועיקר כו' עכ"ל : (ס"ק ז)סמע ב"פ כב"ם כו' ובכ"ה כ' דנכון לאומרה . ו"ל בהלי עניני תפלה וס"ת ומנהג טוב הוא בעיני. אח"ד בני' י"ג ראוי להזכיר בי"ג מדות עכ"ל : (ס"ק ט) שלא כו' וב"ח כ' כו' ואיסתמיעתיה גמרא דסוכה דף כ"ג ע"ב פ"ה : שהיו אומרים כו' בחג הסוכות בשמחת בית השואבה כשהיו הולכים לשאוב מים לניסוך המים: התם כלם היו אומרים כו' ואפשר כלם לאו דוקא דשמחת בית השואבה היה נעשה ע"י חסידים ואנשי מעשה וגדולי ת"ח ושארי האנשים ואנשי היו באים לראות ולשמוע כדתנן התם ומשמע קצת שגם אמירת אמן ליה כו' היו דוקא החסידים ואנשי המעשה אומרים מ"מ עכ"פ כיון דהאמירה מפי קיבון רוב של החסידים וא"כ לדעת הב"ח היה ראוי להתיר : אע"כ אפי' כל הקהל כו' וצריך

הגר"א

דר"מ רי"ל מפסיקין כו' ר' יוסף אמר ר"ם אר"ל שמע ישראל י"ל י"ל אלא שלא היו מפסיקין בין אחד לברוך דברי ר"מ רי"ל כו' : ס"טו ובין היום כו'. עור ונמ' חדא נקטו : ס"יז וכן צריך כו'. ראש"ד מעשה הכ"ל : ס"יט צריך ליתן כו' צריך בכל כו'. תוס' שם בשם רי"ף : ס"כב אף כו'. וה"ה כו'. ולא הזהירו על ק"ש אלא משום שמסורה לכל ויש בה יחוד שמים רד"ק : ס"כג צריך לדקדק כו'. כן פי' מ"ש כל הקורא ק"ש ומדקדק כו' וז"ם בפי"ח יראים כו' : ס"כד צריך כו'. כן פי' תר"י מ"ם בפסחים שם ולא היו מפסיקין אלא היו קורין בעצמיה וכ"כ בעור בשם ר"ע שכן פי' בירושלמי אמרינן בין תיבה לתיבה אלא אי"ל דל"ד בעצמיה אלא בענין שעמיה להפסיק במקום הראוי להפסיק וכמ"ש בירושל' וז"ם בהגי"ה אבל כו' : ס"כה כשיאמר כו'. כמ"ש חייב אדם למשמש כו' ופי' בכל שעה שנזכר : ס"כו יש כו'. תמ"ש בפסחים בבשמל"ו שיאמר בחשאי ושם מפני תרעומת כו' מ' דבשאר אין קפידא :

סי' סב ס"א אע"פ כו'. ע"ו ב' אר"ח כל כו' : קראה כו' שם ל"ר עני כו' : ס"ב יכול כו'. דאין הלכה כרבי התבריו כמ"ש בפ"ד דעירובין ועוד דת"ק שם ע"ו מ' ס"ל כוותייהו ואפסיק שם בת"ק כמ"ש בפ"ק ועוד דסתם מתני' דסוטה כוותייהו : ויזהר כו'. כמ"ש מיהא למודר הם כו' כ"י : ס"ג צריך כו'. שם הלכה כר"י שאמר כו' והלכה כו' ושם הלכה כדברי כו' : ובלבד כו'. שם כ' ב' כר"ח מדמתרלי ר"מ ורא"ש לתיתיה תוס' שם בד"ה ור"ח וכן הסוגיא דשבת ק"כ מ' כוותיה הר"י

שלמה

מילה לשמה דהרי סתמא לשמו קאי והיינו דאין לתלות בזה להנאתו דהרי אטו יהיה מל והולך עד שתצא נפשו היינו של הנימול ודאי אין כוונתו לצאת נפשו וא"כ אין כוונתו רק לתקן נברא וא"כ הוה סתמא לשמו וא"כ לא בענין כוונה שוב אף אם מכוין שלא לשמה הוי דברים שבלב ואינם דברים . ומוכח מזה דהיכי דלא בעי כוונה אף אם מכוון שלא לשמו לא מהני לקבלו רק אם אומר בפירוש כן ולא בלב כנלפענ"ד כעת אולי יזכיני ד' בזמן אחר לבאר יותר ודו"ק היטב :

סי' ס"א סעיף ט' אסור לומר שמע שמע ב' פעמים וכו'. נ"ב הנה בסליחות לשני ב' נתקן לומר ובכל זאת אנו ליה ועינינו ליה. ולפענ"ד אינו נכון דהרי במשנה דסוכה פ"ה קאמר שם שהיה אומר

השקל

לחלק בין אלו דהכא ובין הא דאמרי' במס' ר"ה דף כ"ד ע"ב דברכים ליכא חצדא ומותרי' להשוות מיני לורות דאית בהסייתן חשש חצד איסור והכיולא רמ"א בי"ד סי' קמ"א ס"ד בהג"ה : (ס"ק י) ב"פ כו' וכ"כ הבחיי . והמכוין וכופל כו' ובס' א"ר כ' דאפשר דוקא במכוין ע"ש : (ס"ק יא) ל"ל כו' וכ"מ ר"ם ס"ו דהשוה שם לענין הפסקה בשכמל"ו לשמע ישראל: (ס"ק יג) יניח כו' פתוחי חותם רק החיר"ק כו' ר"ל החמש נקודות שהן באותיות של פתוחי חותם הם ה' תנועות גדולות רק החיר"ק שתחת הפ"א של פתוחי אינה תנועה גדולה כ"א כשיו"ד אלא וא"כ החיר"ק של הפ"א כאן היא תנועה קטנה : (ס"ק טז) בקול כו' אולי יבטא כו' וס"ל דאינו יוצא בשמיעה : וכב"ה כתב בשם הרא"ש כו' והולק על הפוסקים הנ"ל :

סב (א) ולף לכתחלה יעשה כן · מזה יש ללמוד כמי שלמת בלילה במטתו שמ"ש לו ליטול ידיו ולברך יהרהר הברכה בלבו ויש"ה וכן יש ללמוד ממ"ש כ"י בסי' פ"ה בשם ר"י :

סג (א) מאחר שכבר שוכב כו' . תמוה הוא דהרמב"ם שהוא מריה דהלי דינא שזכר הש"ע ס"ל אפי' לכתחלה מותר בשמעה לגמרי וכמ"ש כ"י דלא ס"ל לרמב"ם דדוקא בית ערחא:(ב) היה מהלך כו' צריך לעמוד כו' . כתבו התוספות ר"פ היה קורא מלוה מן המובחר לעמוד בשהו' מהלך לפי שאינו מיושב כ"כ ואינו יכול לכוין בשהוא מהלך כאשר היה עומד עכ"ל. ולפ"ז נראה דכיון דאיתא ספ"ק דקידושין דרכוב כמהלך דמי ממילא ה"ה נמי לענין זה שיעמוד עם הבהמה בשעת קריאת פסוק ראשון דגם בזה י"ל שכיון שהוא טורד בהולכת הבהמה אינו יכול לכוון שפיר אבל אם יושב בעגלה אע"ג דכ"כ בסי' כ' דגם בזה הוה כמהלך לענין שלא יצא בקלות ראש מ"מ כאן דעיקר הטעם מחמת שאינו יכול לכוון וזה שיושב בעגל' שפיר יוכל לכוון ורמב"ם כתב בזה מי שהוא מהלך ברגליו עומד בפסוק ראשון והשאר קורא בשהוא מהלך עכ"ל למד מו"ח ז"ל מדנקט ברגליו ש"מ דאם רכוב ע"ג בהמה אינו בכלל זה כמהלך ולעד"ל דלא כא למעט רק הולך בספינה או בעגלה אבל לא רוכב ע"ג בהמה מטעם שכתבתי :

עוד למד מו"ח ז"ל מדסיים הרמב"ם והשאר קורא בשהוא מהלך שהוא ל' מיותר אלא דקמ"ל דאסור לעמוד כל הברשה דקרא בעומד ולעד"ל כן כלל דליכא קפידא אלא ביושב ועומד דאז ליכא מעלה בעמידה משום כוונה דהא ביושבה יש עפי כוונה אלא ע"כ משום גזירת הכתוב דכתיב ובקומך ע"כ הוא כב"ש משא"כ במהלך ועומד דעושה כן משום דמכוון עפי בזה ב"ה מודים דשפיר עבד אלא שא"ל כוונה אלא בפסוק ראשון ואז לא צריך אבל אם אפי' אח"כ שיהיה לו כוונה אפי' אח"כ מוכח (°) דהא ר"י ס"ל בגמרא כל הפ' כולה בעמידה (°) ומי ס"ד דר' יוחנן ס"ל כב"ש הא כפ' שמע קאמרי ב"ש בנקר יעמדו אלא ע"כ דאין קפידא במה שעושה כב"ש אלא

באר היטב

סב (א) ולשון . ודוקא שמכין הלשון וה"ה בתפילה ובה"מ . אבל קידוש וברכת הפירות וברכת המזו' והלל יוצא אפילו אינו מכין הלשון תוס' רפ"ד דסוטה מ"א וע"ל סי' קל"ג ס"א ועיין בשכנה"ג · (ב) יצא . וכ"ש דיוצא בשומע ק"ש מאחר ע"ש וכ"כ מהרא"ש ס"א בי' מ"א ומ' מ"א בס"א ס"ק ט"ז וכ' ע"ש ונראה דדוקא במכין הלשון ואפילו בלשון הקודש בעינן דוקא שיכין השומע עיין סי' קל"ג ס"א ובשכנה"ג בסוף בשם ברכת אברהם דדוקא ביחיד המוציא את היחיד אבל יחיד המוציא את הרבים . או יחיד המוציא את הציבור בברכת המזון אפילו אינם מכוונים בלשון הקודש יוצאים ע"ש . כתב הפר"ח ומסתברא בשיסתלק האונס אם עדיין לא עבר זמן ק"ש ממויב לחזור ולקרות דהא קיי"ל ההיזר לאו כדיבור דמי ע"ש והיד אהרן מולק עליו ופסק דאינו חייב לחזור ולקרות ק"ש כיון שכבר יצא י"ש בשהיה דבאותה שעה שהיה אונס אינו מוציא אפי' לו ליטול ידיו ולברך יהרהר הברכה בלבו ויש"ה:(ג) בלבד . אלא שיכול לעשות קנוים לו שכר על זה): סג (א) לעמוד . תמוה הוא דהרמב"ם שהוא מריה דהלי דינא פ"ל אפילו לכתחלה מותר בשומע בלבד לגמרי על לדו אסור אע"כ הוא בעל בשר : (ב) להחמיר . כ' בית"ש פ"ז דב"ק סי' מ"ח מי שמחמיר בפני רבים בדבר שמותר ואינה למיחש ליהרא מגדין אותו ואם ידוע שעושה לש"ש אין מגדין אותו ואם מחמיר אפילו אינו עבירה לש"ש פ"ז דב"ק סי' מ"ח מי שמחמיר בפני רבים בדבר שמותר ואינה למיחש ליהרא מגדין אותו ואם ידוע שעושה לש"ש אין מגדין אותו ואם מחמיר בפני רבו ורבו מיקל מגדין אותו דמי אבל אם יושב בעגלה או בספינה ספיר יוכל לכוין ט"ז ופר"מ . אבל הב"ח כ' דלא אמרן אלא במהלך ברגליו אבל רוכב אם בהמה אם יוכל לכוון

ז סס וכר"ם ח כרשב"ל סס פ סס·ו כ"פ כרת"ם ורבי יוסה וסב"כ רב כלו כ יומת י"ע ל הרי"ף בפ"ב דברכות מ סס בגמרא ע"ז ג סס פ ירושלמי ה' ע"ל: ל ברכות ט"ו ב' ר"מ פ"ב מהל' ק"ש ג סס בגמרא ד כרת"ם בשם כתו' ור' יוסה פ סס בגמ' ט"ו ז סס ז סס:

עטרת זקנים

בלוכו שלם יקרא מעומד יראה בעומד כדברי ב"ש ודוקא במהלך ברגליו אבל אם רוכב ויושב בקרון יכול לכוון העיב זל"ל לעמוד (מורי בב"ח). וראיה שהפסוק ל' שהוזכר כאן כולל ג"כ ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שהוא גם כן בכלל קבלת עול מלכות שמים ויש לו כל דין פסוק ראשון לענין זה (מהרדמ"ץ)

סד * קרא פרשה ושעה כו' חוזר לראש כפר' ואם הוא ראשון לראשון מוזר לוהבת בתפלה מעוה ראשון ודולמי פסוק שמע יודע שבכוונה קרא אותו בכלבתו ואם יודע שלא קרא אותו בכוונה יחזור לראשון ע"ש ובדרמ"ל סדר לפי' יודע היכן טעה כדי שלא יהא למפרע (ב"ח מהרדמ"ץ):

שערי תשובה

אף שמנהיג בעצמו א"צ לעמוד ובדרכו אף שאחר מנהיג הבהמה צריך לעמוד ע"ש: ובא"ר כתב דהכי מסתבר ע"כ:

סי' ס"ד (ד) וכתבתם עבה"ט ועיין בש"צ בשם

דגול מרבבה

שמע שמע כלומר מודים מודי' מכל מקום בזה שלא יהיה ראה כאינו מודה לזה שהכוכר לומרים יאמרם שמים וכן משמע באמת לעכ"ע לשון הכלבו שם שכתב ואם אמרו היחיד כבר כו' ולשון אמרו שהוא לשון מכח משמעות הפסוק קאי לא על קריאת שמע:

חתם סופר

לאידך לישנא דהש"ס דע"ז דף מ"נ ע"ב ופסקו הרי"ף והרמב"ם וכן הרב המחבר שם בש"ע יו"ד סי' הנ"ל כן ע"ש וק"ל. מ"מ היכא דלא נהוג לא נהוג עוד כן כמ"ש הש"ך ביו"ד שם ס"ק כ"ז דלכ"ע מכוער הדבר לרבים והכא נמי. ויש קצת עיון מהאי דתודום שהנהיג בני רומי ורבים הוו ואם"ה חשו להשדא דמחזי בקדשים בחוץ וי"ל היינו דשלח ליה אלמלא תודום אתה ר"ל דס"ל בעלמא ברבים ליכא חשדא שהרי דרש מה ראו חמו"ע וכתבו התוס' משום

ואילך אסור לעמוד דגרא' שעושה כב"ם וכשיושב כעגל' לו רוכב כיושב דמי לענין זה שיוכל לכוון כפ' ראשון ופס"ח עכ"ל הב"ח ומיהו יש פוסקים שלריך לעמוד כל פרשה ראשונה שלא יהא בקורא ערמי מ"כ אין איסור כמי שעומד כל הפ' (°) ע"ס ל"ח ס"ג וסי' ע' ס"ד: ה בפסוק ראשון.וכשכמל"ו בכלל (לבוש) ועמ"ש סי' ס"ח ס"ג: ו וחוזר וקור'.אע"ג דאסור לקרות ב"פ הכא מ"מ שקורא בלחש[ב"ח] ומ"כ בשם ס"ח שיקר' כל הפ' ב"פ(°) ועמ"ש סי' ס"ח סי"ג. ומשמע שאם חזר לאחר שסיים שלא קרא פסוק ראשון בכוונה לריך לחזור לראש דהוי כמי שלא קרא כלל פ' ראשון וכ"מ סי' ס"ד (°) ועמ"ש ס"ס ס': ז מודה הכא. דאע"פ שאין מתכוין לצאת לריך כוונת הלב לקבל מלכות שמים כענין הכוונה (°) בתפילה [ב"י רשב"א]: ח מתנמנם יצא. וה"ה (°) אונס אחר [וכ"מ הר"מ] אבל פשיטא שלריך לקרות כולה ותר"י ס"ל דמדלוריתא לריך לקרות פ' ראשונה ע"ש אבל בסי' ס"ז כ' הרב"י בשם הרשב"א דפ' ראשון בלבד הוי דאורייתא וכ"כ בס' התיבון. ובס' מ"כ הכי מחלוקת הפוסקים בזה ע"ש: ט לא ירמוז. משמע קצת כיונת דף י"ט דאפי' לעורך מלוה אסור לרמוז(°)וע"ס ס"ו: י בפ' ראשונה. והרמב"ם לא כתב בפרשה הראשונה דגם בפ' שניה איכא איסורא אלא דלא הוי מגונו' אלא פ' ראשונה [כ"מ הר"ס]:

סד א חוזר לראש הפ'. פי' אם יודע שאמר שמע בכוונה חוזר לואהבת ואם אינו יודע אם אמר שמע בכוונה חוזר לואהבת דאע"פ שאינו יודע אם אמר שמע בכוונה אם אינו יודע אם אמר שמע בכוונה חוזר לואהבת. ובס' מ"כ הכי מחלוקת הפוסקים בזה ע"ש: ט לא ירמוז. משמע קצת כיונת דף י"ט דאפי' לעורך מלוה אסור לרמוז(°)וע"ס ס"ו: י בפ' ראשונה. והרמב"ם לא כתב בפרשה הראשונה דגם בפ' שניה איכא איסורא אלא דלא הוי מגונו' אלא פ' ראשונה [כ"מ הר"ס]:

סד א חוזר לראש הפ'. פי' אם יודע שאמר שמע בכוונה חוזר לואהבת ואם אינו יודע אם אמר שמע בכוונה חוזר לואהבת. ובס' מ"כ הכי מחלוקת הפוסקים בזה ע"ש: ט לא ירמוז. משמע קצת כיונת דף י"ט דאפי' לעורך מלוה אסור לרמוז(°)וע"ס ס"ו: י בפ' ראשונה. והרמב"ם לא כתב בפרשה הראשונה דגם בפ' שניה איכא איסורא אלא דלא הוי מגונו' אלא פ' ראשונה [כ"מ הר"ס]:

ד ז עיקר הכוונה הוא ה בפסוק ראשון הלכך אם קרא ולא כיון לבו בפסוק ראשון לא יצא ידי חובתו (ג) ו וחוזר (ה) וקורא מ ואפילו למ"ד מצות אינן צריכות כוונה ז מודה הכא:

ה ט אם היה ישן מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון והוא י עד ממש מכאן ואילך אין מצערים אותו כדי שיקרא והוא עד ממש שאף על פי שהוא קורא ח (ו) מתנמנם יצא: הגה ודין שחוי ושכור ע' לקמן סי' ל"ח סעיף מ':

ו כ הקורא קריאת שמע ט לא (ז) ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו י בפרשה (מ) ראשונ' שהוא עיקר קבלת עול מלכות שמים ל מפני שנראה בקורא עראי וכתיב ודברת בם ודרשינן עשה אותם קבע: ז מ היה עוסק במלאכה ורוצה לקרות קריאת שמע יתבטל ממלאכתו עד שיקרא פרשה ראשונה כדי שלא יהא בקורא עראי:

ח נ האומנין וכן בעל הבית שהיו עושים מלאכה בראש האילן או בראש שורות הבנין קורין ק"ש במקומם ואינם צריכים לירד:

ט ס הכתף אע"פ שמשאו על כתפיו קורא ק"ש אבל לא יתחיל בשעה שטוען ולא בשעה שפורק מפני שאין לבו מיושב:

סד דין הטועה בק"ש · ובו ד סעיפים

א מ קראה למפרע לא יצא נ בד"א בסדר הפסוקי' אבל אם הקדים פרשה לחברתה אע"פ שאינו רשאי יצא לפי שאינה סמוכה לה בתורה:

ב ג * קרא פרשה וטעה (מ) בה ד אם יודע היכן טעה כגון שקרא כולה אלא שדלג (ג) פסוק א' באמצע חוזר לראש אותו הפסוק וגומ' הפסוק ה ואם אינו יודע היכן טעה א (א)חוזר לראש (ג) הפרשה:

ג ו טעה בין פרשה לפרשה שהוא יודע שסיים פרשה ואינו יודע אם ראשונה אם שנייה חוזר לפרשה ראשונ' ויתחיל והיה אם שמוע:

ד ז (ב) היה עומד ב (ד) בוכתבתם ואינו יודע אם בוכתבתם שבפרשה ראשונה אם בוכתבתם שבפרשה שניה חוז' לוכתבתם שבראשונה וה"מ שלא התחיל למען ירבו (ה) ימיכם אבל אם התחיל למען ירבו ימיכם א"צ לחזור ג דסירכיה נקט ואתא:

כיושב ועומד כדפי' והרמב"ם דנקט דשאר קורא כשהוא מהלך מהר שלא תאמר הואיל והוכרח לעמוד בפסוק ראשון יעמוד עד כל פרשה קמ"ל דא"ל כלפ"ד ברור: (ג) וחוזר וקורא.י"ל הא יהיה נראה כב' רשויות ח"ו ול"ל דיקר' בלחש כמש"ל סי' ס"ח ס"ח ופי"ל דממתין איזה זמן ואחר כך חוזר וקור' דלא משתקין אותו אא"כ קורא ב"פ רצופים והא דפריך בגמ' ר"פ לאכיי למה משתקין אותו דלמא לא מיכון ולא תיקן דה"ל להמתין ולקרות אא"כ פעם אחת דכבר כתבתי בסי' ס"ח דעיקר הקושיא היא למה משתקין אותו כיון שיש לדונו לזכות אע"פ שהיה יכול לעשות בענין דלא הוי חשד כלל:

סד (א) חוזר לראש הפ'. גרא' פשוט דאם אירע לו כן בפ' ראשונה דאינו חוזר ומתחיל שמע ישראל (°) דהא לחד פי' הוי איסור בחומר הפרשה וכפלה אלא מתחיל ואהבת: (ב) היה עומד בוכתבתם כו'. הא דלא נקט וקשרתם דאי' ג"כ בב' פרשיות שמעתי לתרץ בשם מהר"ל מפראג דאין לעשות שם דוקשרתם הראשון הוא בקמ"ץ והשני הוא בסגו"ל. ועדיין קשה למה לא נקט בשכתב בביתך שהוא ג"כ ב"פ בב' הפרשיות וכ"ל דאורחא דמלתא נקט לפי שאין דרך לעשות כתחלת פרשה ראשונה או באמצעה דודאי יוכל להרגיש לפי הזמן שהתחיל לקרות אם הוא עדיין בפרשה ראשונה או בפרשה השניה אבל בשהוא קיים בסוף הפרשה הראשונה שיש קצת זמן אריך שפיר יוכל לעשות דשמא סיים הפ' השניה לכן נקט עפה בוכתבתם שהוא סוף פ' ראשונה כנ"ל:

מאריגן רוכב כמהלך דמי ע"ש. עוד למד הב"ח מדסיים הרמב"ם והשאר קורא כשהוא מהלך דקמ"ל דאסור לעמוד כל הפרשה ונראה כעושה כב"ם. וט"ז סולק עליו וכ' דלכ"ז קפידא אלא ביושב ובעומד כשהלך ועומד דבמה ב"ה נמי מודה דשפיר עביד. וכ"כ הגמ"א דאין איסור בחי שעומד כל הפרשה ופשוט דבשכמל"ו בכלל פסוק ראשון הוא לכוון. והב"ח כ' דלריך לעמוד עד על לבבך ופ"ל סי' כ"ח ס"ב: (ה) וקורא. ר"ל בלחש כמש"ל סי' ס"ח ס"ק ט' או מעמתין איזה זמן ואח"כ חוזר וקורא דלא משתקין אותו אא"כ קורא ב"פ דצופים עיין ט"ז. ואם ביכר אלא קרא פסוק ראשון בכוונה לאחר שסיים ק"ש לריך לחזור לראש מ"מ ועיין במ"ח סי' ס"ד ס"ק ח': (ו) מתנמנם יצא. וה"ה אונס אחר עיין בספר מנחת כהן. ובפר"ח סי' ס"ז ובמ"ח סי' זה לא קריאת שמע דאורייתא הוי רק פסוק ראשון או פרשה ראשונה וסנייה או ג' פרשיות ע"ש. ועיין בהמגי"ו בס' קרית ספר: (ז) ירמוז. משמע קצת ביומא דף י"ט דאפילו לעורך מלוה אסור לרמוז מ"מ: (מ) ראשונה. והרמב"ם לא כ' בפרשה ראשונה דגם בפ' שניה איכא איסורא אלא דלא הוי מגונה אלא בפרשה ראשונה כ"כ הר"מ ונראה לי דלעורך מלוה מותר לרמוז בפרשה שניה אף להרמב"ם דאל"כ קשה על רב דאיך היה מחוי בידיה בן קבוטל בפרשה שניה כדמשקינן ביומא דף י"ט מאחר דאיכא עכ"פ איסורא אלא ודאי דלדבר מלוה שרי. וקל"ל. ועל פי זה לא מקשה מידי המחבר יד אהרן על הרמב"ם ודו"ק:

לבושי שרד

כוונה עניד: מ"א סק"ד (°) ע"ס ל"ח ס"ג. דמסי' ל"ח מוכח דאפילו לדידן דא"ל לעמוד רק בפסוק ראשון אפ"ה ראוי שיעמוד עכ"פ עד על לבבך ומשם יוכל לדרוך ולא יוגבל לעמוד עד על לבבך מעכ"ל לריך עכ"ח בתחא ע"ש בכיתו אם לא בתמ"ל סכ"ד ואחזינן דאין איסור כשעומד יותר מהחויב. ומה שהביא המיגן ל"ד סעיף ד' הוא ראיה על מ"ש הב"ח דרוכב או יושב בעגלה יכול לכוון שכן הוא שם בסי' ל"ד אפי' לענין תפלה ואף שיש מחמירין שם בחלמות הוא חומרא בעלמא. שעמא אחרינא ודוקא בתפלה ע"ש: סק"ו (°) ועמ"ש סי' ס"ח ס"י. ר"ל בסעיף יו"ד שם ועמ"ש בתמ"ח סק"ח: שם (°) ועמ"ש ס"ס ס' רלונו שפסק אלן שמלריך לחזור ולקרות פ' ראשונה ולא שני בשמע לבד דהוי כקורא למפרע בר"ס ס"ד וע"ז תבואת אפי"ס ס' דיש דיעות דאפי' כוון בפסוק ראשון ולא בשאר הפרשה לריך לחזור ולקרותה וע"ש בתמ"ח סק"ד: סק"ז (°) בתפלה. כלומר דקי"ל דתפלה בני כוונה ואין ר"ל ללאת דהא תפלה דרבנן ואינ"ל כוונה כמ"ש מג"א סי' ס' סק"ג אלא דלריך כוונה להבין מה שאומר: סק"ח (°) אונס אחר. ר"ל לאו דווקא אונס שיכה ס"ה אונס אחר המבטל כוונתו: סק"ט (°) וע"ש ס"ו. דשם מבואר לדבר מלוה כגון לכניס לילית מבפיק בין הפרקים ואינ"כ ס"ה דמוהר שם לרמוז לדבר מלוה וקשה דא"כ ביומא שם דריתו ר"ש לדבר מלוה ופריך דאסור ומשני בפרשה שניה הוי קאי אמאי לא משני שהיה בין הפרקים. וי"ל דהא בין הפרקים לא מיקרי

עד לבבך מ"ז סק"א (°) דהא לחד. ודאי אם יודע שקרא פסוק ראשון בכוונה בלא עשה זה אין לריך להתחיל רק ואהבת כמ"ש בש"ע בדילג פסוק באמצע חוזר לראש אותו הפסוק ולא לראש אותו הפרשה אלא מיירי בע"ז שמסופק אם קרא פסוק ראשון בכוונה ולא ס"ל להט"ז בהמג"א סק"ח אלא כמ"ש הלבוש דחזקה שקרא פסוק ראשון בכוונה שכל אדם יודע דין זה אלא דעכשיו שכח ע"ש רק דלא מוקמינן אחזקה בתקום לאיכא לברורי בקל משא"כ כאן הוה ראוי שיתחיל שמע לכן כתב הט"ז עשה אם משום דלי"ל אית ביה איסורא מש"ה סתכינן אחזקה וק"ל: מ"א סק"א (°) סי' ס"ג ס"ד. כוונתו למ"ש בס' מג"א סק"ו שאם נזכר לאחר שסיים שלא קרא פסוק ראשון בכוונה לריך לחזור לראש משום דאם לא יקרא רק פסוק ראשון הוי קורא למפרע ונכתב שם דכן משמע סי' ס"ד והיינו מדברי הב"ח אלו משמעותן דאפי' יודע שקרא כל פ' ראשונה רק שסופק אם אמר שמע

ראשונה ואפ"ה קאמר עד סוף ומדמי לתפלה והלל ומגילה: ס"ג ויתחיל כו'. רש"י דלא כהרמב"ם שכ' ואהבת

הגהות

קריאת שמע אות ה' בשם יש שפסקו: מג"א ס"ק ט' דאפי' לעורך. היינו דמאן דמחוי בידיה קבוטל הוא ענין מלוה שיאמר בכוונו. ולענ"ד ראי' לזה דמקרי מלוה. דהרי לפי דס"ל להב"ח בשעת הרמב"ם דגם שני' לא ירמוז. אלא דלא הוי מגונה. א"כ איך יקשה איך רמז לו קבוטל אע"כ דהוי דבר מלוה. וא"מ ק'. דהי"ל להרמב"ם לחלק. דבפ' ה' גם למלוה אסור וכ' פרשיות מוהר וע"ע: מג"א ס"ק י' דאיכא אסורא. כפ' מאמר מרדכי כ' לנכון דע"ש הוא בס"מ וע"ע דאיכא ליכא אלא דהוי מגונה:

סי' ס"ד סעיף ב' חוזר לראש אותו הפסוק. ואם דלג תיכה י"ל דחוזר לראש אות' תיכ'. וי"ל דחוזר לעול' לתחל' הפסוק.

מחצית

קודם שהתחיל לקרות דמותר לעמוד גם בשמ' ק"ש דנזה אינו נראה כעושה כב"ם והכל הא כבר עמד משום פסוק א'. מ"מ כיון שמהלך בדרך ופומד וקורא נראה כעושה כב"ם: או רוכב כו' בט"ז מולק על רוכב. אבל כשיושב בעגלה מודה והיינו דוקא כשאחריים מוליכים העגל' וט"ש: א"כ אין איסור' כו' דאינו נראה' דמחמיר בב"ם אלא מחמיר כדע' הפוסקים ההם: עסי' כ"ח במ"ח סק"ד דאפילו לדעת המחבר דסני לעמוד בפ' א'. מ"מ אי אינו יכול לעמוד על הדרך עד על לבבך הוחר לו לקרות ק"ש בביתו משפל' עמוד השחר כדי שיוכל לקרות בעמיד' עד על לבבך הרי מבוא' כמ"ש מ"א דלא בב"ח: (ס"ק ה) בפ"ר ושכמל"ו. ועמ"ש סי' ס"א במ"ח ס"ק ט"ו בהזכר כאן סעיף ד'. בשכמל"ו יש לו דין פסוק ראשון: (ס"ק ו) וחוזר כו' בקורא בלחש: וע' בט"ז שכ' עוד תקנה וז"ל דממתין איזה זמן ואח"כ חוז' וקורא כו' בכ"ל ועי' במ"א סי' ס"ח סק"ז שכ' בשם בל"ה דהאומרים שמע בסליחות בב"פ שאומרים ויעבור שרי וז"ל מאחר שמפסיק הרב' בתחיים: שיקרא כל הפרק' ב"פ ועמ"ש בסי' ס"ח סק"ח: ומשמע שאם נזכר כו' מדכתב בש"ס שיקרא הפרק' ב"פ משמע שבכר קרא כל הפרק' אפ"ה יקרא שוב כל הפרק' והטעם דאי' לא יקרא רק פסוק א' א"כ ה"ל קורא למפרע דהא קרא חצי' מן ואהבת עד סוף הפרק' ואחר כך שמע אף על גב דגם שמע ישראל קרא חצלה מ"מ כיון דלא נחכוין בקריאת פסוק שמע. א"כ אותה ק"ש כמאן דליתיה דמי והוי קרא למפרע והא קמ"ל מ"ש דזה מקרי קורא למפרע: וכ"מ בסי' ס"ד. ר"ל סעיף קטן א' במ"ש בשם הב"ח וש"ם: (ס"ק ט) לא ירמוז כו' לעורך מלוה כו' הוא מדתמן התם ביל יה"כ היו קורא"ים לפני כהן גדול דברים הממהיכים את הלב כדי שלא יבא לידי טיבה. ותכן ר' זכריה בן קפוטל אומר הרב' פעמים קריתי לפניו בדיאלל. ואמרי' מתני לה ר' חנן בר רבא לחייא בר רב קמיה דרב. ר' זכריה בן קפוטל (בפ"א) ומתנו ליה רב בידו קבוטל (בני"ח) ופריך הש"ס וניתי' ליה להדיא ולמה רמז לו ביד. ומשני רב הוי קרי לז ק"ש ולא הי' אפשר לו להפסיק ופריך א"כ אאיך רמז לו ביד הא אסור לרמוז בלאבעותיו ובעיניו כו'. ומשני רב הוי עוסק בפר' שני' של ק"ש ומאי קושיא מי לדבר מלוה שרי. הא רב רמז לו לדבר מלוה להגילו מן הטעות אלא ודאי דאפי' לדבר מלוה אסור. אך ראיה גמורה ליכא די"ל שאני התם דלא הוי מלוה ממש. דהא אפשר להמתין עד שיסיים ק"ש ואז יאמר לו שטעה: (ס"ק י) בפ' ראשונ' והרמב"ם לא כ' כו'. ז"ל הב"מ ע"ב מהל' ק"ש על מ"ש הרמב"ם הקורא ק"ש לא ירמוז כו' ואם עשה כן אע"פ שיצא י"ח הרי זה מגונה.

באר

סד (ה) בה. דוקא טעה אבל בהזיד לו בתחילה חוזר לראש פר"ח: (ב) פסוק א'. לאו דוקא פסוק א' אלא אפי' תיבה א' כמי חוזר בשם כ"כ הרא"ש: (ג) הפרשה. פי' אם יודע אם אמר שמע בכוונה חוזר לואהבת. ואם אינו יודע אם אמר שמע בכוונה פשיטא דחוזר לראש כ"מ מ"ל. וט"ז כ' נראה פשוט דאם אירע לו כן בפרשה ראשונה דאינו חוזר דמתחיל שמע ישראל דהא למד פירוש הוי איסור בחומר הפ' וכפלה אלא מתחיל ואהבת עכ"ל. ל"ל דאיירי ג"כ בידוע שקרא פסוק ראשון דאם אינו יודע אפי' פסוק ראשון א"כ אפי' אם לקרא פסוק ראשון בודאי אלא בכוונה קרא אותו ולריך לחזור מפסוק ראשון ואילך דאל"כ הוי"ל קורא למפרע ומאי איריא דאינו יודע היכן טעה אפילו יודע מ"מ אלא קרא פסק ראשון בכוונה לריך הוא לחזור מתחלת שמע ואילך אלא כ"כ מיירי דבפסוק ראשון היה מכוון ואם"א אינו יודע: (ד) בוכתבתם. הגה ודין שחוי ושכור ע' לקמן סי' ל"ח סעיף מ': ו כ הקורא קריאת שמע. כ"ל דאיירי ג"כ בידוע שקרא פסוק ראשון דאם אינו יודע אפי' פסוק ראשון א"כ אפי' אם ל"ל ד

סה (א) כגון מב"ם כו'. כ"כ ת"ה סי' ג' וטעמו מדלאמרינן בפ' מ"ש דבעל קרי מברכה ק"ש בלבו אר"מ זאת אומרת הרהור לאו כדבור דמי דאי כד"ד יוצא בשפתיו אלא מאי לאו כד"ד למה מהרהר אר"מ כדי שלא יהו כל העולם עוסקין בו והוא יושב בטל מזה למד ת"ה דכיון שזה אינו יושב ובטל דהא עסיק בפסוקי דזמרה א"ל לקרות פ' ראשון ויש איסור כיון שאין להפסיק שם ובגמרא שם אמ"כ משמע דאינו כן דפרכינן ונגרוס בפירק' אחרינא ומשניק א"ר אדא בר אהבה בדבר שהלבור עסוקים בו משמע שיש לד מעליות' בזה כיון שהלבור עוסקים בו והיינו ע"כ בקבלת מ"ש דאל"כ מ"ש ק"ש דנקט בזה אלא ע"כ ק"ש יש בה מעלה טפי וא"כ גם כי עסיק בפסוקי דזמרה ראוי להפסיק בדבר שהלבור עוסקים בו. גם מו"ה ז"ל כתב הוכחה שיפסיק בפסוקי דזמרה אלא שכתב עוד דגם בברכות שלפני ק"ש יפסיק בזה עם הקהל וזה לא נלע"ד דהא אמרינן בגמ' ר"פ היה קורא דפסוק ראשון הוא קריאת שמע של ר' יהודה הנשיא וכיון שיוצא בזה ידי קריאת שמע היאך יפסיק בברכות ששייכים לפני ק"ש כמו ששניהו מברך שתים לפניה דל"ש כאן לפניה דהא באמצע הברכה יצא ידי קריאת שמע ולמה יחזור ויקר' אח"כ שית הלבר"א' דבפסוקי דזמרה יש להפסיק אבל בברכות שלפני ק"ש אין להפסיק כלל בשביל פסוק ראשון של קריאת שמע אלא אז יאמר אותן התיבות בניגון הלבור של ק"ש כנ"ל:

סו (א) כגון אביו או רבו. נמשנה אומרים סתם מפני הירלה. ופירש"י מפני אדם שירא ממנו שמא יהרגנו. והקשו הרא"ש והרשב"א פשיטא שאין דבר עומד בפני פ"נ ותי' דמיירי מירלת מי שגדול ממנו כמ"ש הש"ע כאן וקשה הא איתא בגמרא להדיא בפ' א"ע דף ל"ב לענין תפלה א"ר יוסף ל"ש אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק ותקשה לך התם נמי פשיטא די"ל דהתם לא הוזכר מפני הירלה שיהרגנו תכף אלא אדרבה סתם מלך אינו הורג תכף אלא מתוכח בדברים ע"פ הדין וא"ל למה עשית כן. ומתוך כך יתרן דבריו וכודאי יתפיים מתוך שירלה שלא עשה כן דרך מרידה בו אלא לכבוד הש"י וא"כ ה"א שלא יפסיק קמ"ל דלא יסמוך ע"ז. (°) ודבר זה יש בו ג"כ ירלה וזה עיקר הרבות' שיש כאן רשות להפסיק אם ירלה וכזה מתורץ מה שקשה שם בענין מעשה דהחוא חסיד עם הנמרן שהקשה לו הלא הרשב"א שמפ' דגברא דחויא הוא הרא"ש והרשב"א פשיטא לן דגברא דחויא הוא שיראת מלך אלא מאי אינו אלא מלך ומשום הכי אמר לו הלא אבל בלא מלך

ג ירוש' ד' ע"ש ד כן מלא הרא"ש כת' ה כ"ו ו שבלי הלקט ז סמ"ק ורבי יוג'רא"ש ורוב המפרשי' ח בעל המנהיג ט הרשב"א

עטרת זקנים

* לקדיש ולקדושה ולברכו ומפסיק כו' וים מי שכתב שאין להפסיק כ"א לק' ק' ק' וגו' ולברוך כבוד ה' שאלו שני פסוקים הם שאמרו ישעיה ויחזקאל ששמעו (כפי המלאכים ושיריים לעניין קדושה (כ"ח) מכ"ש שאין מפסיקין בהם שמוסיפין בשבח וי"ט לא נקול רעש וגו' לו כבודו מלא עולם :

* אבל לא יאמר אלא תיבה מודים בלבד כו' . ר"ל מודים אמתו לך לאפוקי מודים דרבנן לא יאמר . (כ"י פ"ה מהררמ"י וכן כתב ע"ז ז"ל וכוון הרב בעצ"ז לדבריו) וכן אמן יהא שמיה רבה מברך אף שהוא יותר משלשה תיבות אפ"ה יכול לאומרם ולהפסיק בק"ש פי' משום שאסור להפסיק בזה אפי' עוסק במעשה מרכבה פוסק וכן בתפלת הגמ' כפ' מי שתהו אבל לא יותר מאמן יש"ר מברך ויש מי שכתב ה"ה לכל נוסח רק יתברך ושתבח אין לענות אחר ק"ש אבל אמן אחר יתברך יכול לענות (כ"י בשם מהרר"ן) אבן אמן אחר תתקבל ואחר יהא שלמא רבא ועושה שלום אין להפסיק משום שמן תתקבל ואילך אינו אלא מנהג (עיין בהרמב"ם סוף ספר אהבה) :

* ויש אומרים דאמן שעונים אחר ברכת האל הקדוש כו'. אבל באמן אלסוף ג' ברכות אחרונות לא יפסיק. וי"ל דגם באמן שעונים אחר ג' אחרונות יש להפסיק מהררמ"י : * כהן שהיה קור'

יד אפרים

כיון דלא גברא דחויא אינו אחר לרשם אפי' באמצע הברכה דק"ש כו' ע"ש ומפרש הת"ל כוונת הרא"ש דדוקא בהסיח דמיסה שותתין ס"ל להרא"ש דמיקרא גברא דחויא כיון דמעיקרא גברא לא חזי . אבל בלא"ה אינו מוזר לרשם . אבל לפי מה שכתבו התוס' דמשמע מדברי הגברא דחויא היינו בשעה שעותתין אינו רגוי א"כ א"ל דאפילו בשאר אונס נמי אחר לרשם לפירוש התוס'. ושוב כתב המג"א שאח"כ ראה בחידושי הרשב"א שהפרש היינו בשע' שעותתין כו' (ע"ש בחידושי הרשב"א דמשמע קצת דס"ל עיקר כפירוש זה) וא"כ ס"ל כפירוש התוס' וא"כ מ"ש הרשב"א דלפי מ"ש הרא"ש דבתפלה נמי דוקא בגברא דחויא כו' וכיינו דאף לפי פירוש זה התוספת בין האיש רגוי לקרות אז לא . וא"כ בשאר אונס אינו אחר לרשם אינו אחר לרשם אף לפי פירוש התוספות והרא"ש וכמ"ש הב"ח לדעת הטור : ס"ו בע"ז (ס"ק א') דאיתא בלשון ירא"ה ולפירושו כו' כל"ל :

חתם סופר

דאנדרטי הוי משמע דסביראי ליה לתודום כיון דהוי ברבים דכל ישראל השתחוו לא היה שייך חשדא והיה להם

הרי"ף בשם רימוקי מהרא"ם דוקא בשנים חדשות שואל ומשיב שאם לא יאמר יכא לידי שנאה ובב"ה שאין אנו שואלין בשלום אלילה לשאול אז להשיב אפי' מד"ת לא בין הפרקים ולא בפסוקי דזמרה עכ"ל . ובס' המיוחד כתב ומי שלא רגילו שיקפיד על חבירו כלל לא יפסיק אפי' בין הפרקים (°) עמ"ש סי' ר"ז וסי' ק"ד ס"ה:ב גדול ממנו בחכמה. כ"כ הרב"י בשם מי' הרשב"א והמעיין שם ירגלה לדיתא רק כוונתו דמי שגדול ממנו בחכמה'הוי מפני הכבוד וכ"ה בגמ'ומסתבר' גדול ממנו אינו מפסיק אפי'לת"ח משמע שם ברשב"א דף י"ע דמותר לבתחלה לשאול בשלום הקור' אע"פ שיודע שיצטרך להשיבו ובת"ס סי' קל"ה אית' דת"ח מופלג בדורו הוה בכלל

לגו ע"כ יפסיק לקרות בתורה : (ו) אחר גאל ישראל . אבל בתפלה אומר גואל ישראל ובתפלה גואל ישראל דוקא שהוא תלמוד ערוך בפ' ע"פ בק"ש והלל גאל ישראל ונהירנא בילדותי היה רופא א' זקן שמו מהר"ר שלמה שהלך בסוף ימיו לא"י שאל מן הגאון מהר"ר מאיר ז"ל בלובלין על מ"ש *) במערבית בא"י מלך צור ישראל וגואלו וכו' עכ"ל והרי בחמת ויציב א"ל אלא שהוא נגד התלמוד ולא היה כידו להסיב ואמ' שבבואו לביתו יתיישב בזה וכן שאלתי אחריו את מו"ה ז"ל ועוד הרבה רבנים ואין בפיהם מענה וכן י"ל מדברי הטור שהבי' כאן בשם הירו' מצרים וכו' וצור ישראל וגואלו וכו' עכ"ל והרי בחמת ויציב א"ל אלא נגל . וכ"ל דבחמת הוי גואל ישראל שפיר גם בק"ש דהוא ל' הוה וכל ל' הוה משתמש בין לשון עבר בין ל' עתיד כמו שפירש"י בריש איזהו ע"פ ככה יעשה וזה מוכח גם כאן דהא בתפלה ל"ל ל' עתיד ואפ"ה מהבי' ל' גואל שהוא ל' הוה א"כ ה"ג מהבי' ל' עתיד לשון גאל ישראל לכן אמר שאם אינו אומר אמן (ו) אחר גאל (יב) ישראל משום דהוי הפסק: הגה יא וי"א דעוניו (יג) אמן וכן נוהגין לענות אחר הש"ץ אמן אבל אם התפלל לבד אין עונין אמן כדלקמן סימן רט"ו (") [טור] :

ח ג צריך לסמוך גאולה לתפלה *ולא יפסיק לאה' שאמר גאל ישראל ס רק אם יב אירעו אונס שלא הניח (יד) תפילין ונזדמנו לו בין גאול' לתפלה (") מניח אז ולא ע יברך (טו) עליהם עד אחר שיתפלל פ אבל טלית יג לא יניח אז ואם עד שלא אמר גאל ישראל נזדמנו לו טלית ותפילין מניחן ולא יברך עליהם עד אחר תפלה: הגה וי"א שקודם גאל ישראל יברך על התפילין והכי נהוג [מרדכי ותו' והגהות מיימוני מה' ק"ש]:

ט ל אין לענות קדיש וקדושה בין גאולה לתפלה ק וביצד עושין ממתין בשירה חדשה כדי לענות :

י ר כל מי שלא אמר אמת ויציב שחרית (ז) ואמת ואמונה ערבית יד לא יצא ס ידי חובת המצוה (טז) כתקנה: הגה מי שהוא אנוס ודמוק טז ואין לו פנאי להתפלל מיד אחר קריאת שמע יקרא ק"ש עד אחר ויתפלל שאז יאמר וציב (יז) ונכון כו' ויתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפלה [כ"י בשם רוקח סימן שכ"א] : ספק

מי שכיבך • וכ"ל דאפי' שהה כדי לגמור כולה א"ל לחזור לראש דזה לא הוי אונס עיין (") ריש סי' ס"ה : ט לאמת ויציב הוא נ"כ לשון אמת אין להפסיק בין אמת לויציב [כ"י הרא"ש ל"ח] וכ"כ בפי' הי"מ על דרך הקבלה אבל דעת הש"ע (") אינו כן עש"ם זה ומ"מ יש ליזהר בזה : י אינו אומר אמן • כ' בש"ג דאין להפסיק בין גאולה לתפלה אפי' (") מפני הירא' : יא וי"א דעונין וכו' • והמדקדקים (") ממתינים בצור ישראל כדי לענות אמן ובש"ע אינו אומר אמן לתפלה מדשם • וכ"ל דאם יראה יוכל לכוין לסיים עם הש"ץ ואז אינו ממויב לענות אמן (") ע' סי' ל"ט ס"ד : יב אירעו אונס וכו' • והיה מתיר' שיעבור זמן ק"ש וקרא [רש"י] וה"ה אם מתיר' שיעבור זמן תפלה מתפלל בלא תפילין וכשיכולו אח"כ לידו יניחם במקום אחר ויאמר אינה מזמור (") עשרי' ל': צ"ע מי שאין לו תפילין אם טוב יותר להתפלל עם הצבור בלא תפילין אם מוטב שיתעכב אחר תפלת הצבור להשאיל תפילין מחבירו כדי שיקרא ק"ש ויתפלל בתפילין. ולקח משמע בתוס' דתפלת לבור עדיף. אך יש להוכיח מדאמרי' ס"ס קי"ח דסמיכת גאול' לתפלה עדיף מתפלה עם הצבור ותפילין עדיף מסמיכת גאולה לתפלה כמ"ש בלא"כ ק"ו שתפילין עדיפי מתפלת לבור ונס יש להוכיח קצת מדפירש"י (") רב נתיר שיעבו' זמן ק"ש ולא פי' שרב קרא בלא תפילין כדי להתפלל עם הצבור אע"כ ל"ל דמוטב להתפלל בתפילין מלהתפלל עם הצבור כנ"ל: יג לא יניח אז. דהנהה הוי הפסק (") עש' ל"ז : ט"ז : ומכאן

ומכאן

עד ש"ינע לגין הפרקים : מג"א ס"ק י"ב ונס יש להוכיח. ע' בא"ר סימן נ"ג סק"ס :

באר היטב

ומכ"ש שלא יפסיק לומר לחזן שיעשה מי שכיבך וכתב מ"א וכ"ל דאפילו שהה כדי לגמור כולה א"ל לחזור לראש דזה לא הוי אונס עיין שי' ס"ה וכן הסכים הב"ח והל"ח דיפה'. וע"ז כ' דבק"ש שהיא דאורייתא לא יפסיק אבל בברכותיה שהם דרבנן יפסיק . ומיר' דבפסוקי דזמרה נמי יפסיק והע"ת כתב לדברי האוסר בק"ש ה"ה דאסור בברכותיה רק בפסוקי דזמרה יש להקל . ועיין סי' קל"ה ס"ק ו' ומ"ש : ובכה"ג מחלק דאם קורא סתם כהן קרב א"ל להפסיק אבל אם קראוהו בשמו אפילו איכא כהנים אחרים יפסיק ע"ם ובחלק"ע ח"א סי' כ"ד מחלק בשם אין שם כהן אלא הוא יעלה מפני כבוד הציבור ע"ש . והפר"ח פסק בהרבב"א דלא יעלה אפילו אם קראוהו בשמו ולא יש אחר בקהל ע"ש : (יא) אמת . ויש לזיהר שלא להפסיק בין אמת לויציב . מ"א ע"ש ועיין תוס' י"ט פ"ב דברכות משמה כ' על אחו' י"ט שכתב על המחבר מה שלא פסק כן ע"ש ולא הבנתי ולדעתי דברי התוי"ט המה ברורים וכדבריו כ' ג"כ המ"א ע"ש : (יב) ישראל וכתפלה יאמר גואל ישראל . כ' ט"ז שאלתי את מו"ה ז"ל ועוד הרבה גאונים על מ"ש במערבית בא"י מלך צור ישראל וגואלו שהוא נגד הש"ס פרק ע"פ דבק"ש והלל גאל ישראל וכו' מ"ש שבתסק מאור לחרלו . כ' בש"ג דאין כהפסיק בין גאולה לתפלה אפילו מפני הירא' : (יג) אמן . המדקדקים ממתינים בצור ישראל כדי לענות אמן ובסעיף ט' משמע שיש להמתין בשירה חדשה וכתב המ"א וכ"ל דאם יראה יוכל לכוין לסיים עם הש"ץ ואז אינו ממויב לענות אמן . עיין סי' כ"ט ס"ד וה"מ וי"ל דאם אינו מתיר לענות אמן . עיין סי' כ"ט ס"ד והרא"ש ס"ק סי' ו' הכריע שאין לענות אמן אחר גאל ישראל אפי' אחר הש"ץ עיין ע"ש : (יד) תפילין • והיה מתיר שיעבור זמן ק"ש וקרא . וה"ה אם מתיר שיעבור זמן תפלה מתפלל בלא תפילין וכשיכולו אחר כך לידו יניחם באמצע היום או במנחה ויאמר אינה מזמור עש"ם למ"ד . צ"ע מי שאין לו תפילין אם טוב יותר להתפלל עם הציבור בלא תפילין או מוטב שיתעכב אחר תפלת הציבור להשאיל תפילין מחבירו כדי שיקרא ק"ש ויתפלל בתפילין עש"ם : (טו) עליה . והפר"ח סולק וס"ל דיכון דברי להניח תפילין בין גאולה לתפלה ולא מיקרי הפסק ג"כ דיכול לברך על תפילין לאחר גאל ישראל ע"ש . ובזמדמן לו הטלית פסק שאסור להתעטף בו בלא עד אחר תפלת י"ח . אבל היכא דמתכיים כישב בלא טלית מוטב להתעטף בין הפרקים ויברך עליו בכור שור שלא נתפשט עיין בגאולה ואסור להתפלל ואסור להמתין בשירה חדשה בין גאולה לתפלה ואסור לענות אמן . ויש לזיהר שלא יברך עליו יום לא יניחם בלא ברכה בלא ברכות ואח"כ כשיהיה לו פנאי יקרא הברכות עם ק"ש ויתפלל וכ"ה לגיל ס"ש מ"ו ע"ש :

ביאור הגר"א

בגוד הכסות וזה שלא"י אין זה הקלה בכבודו ואף שמצוה לקרות בתורה לא אמרו להפסיק אלא בתפילין ומצ"ל בסעיף ב' רשב"א סי' קפ"ב וכדעת אחז עיין סי' ס"ה וכן הסכים הב"ח והל"ח דיפה' . ע"ז כ' דבק"ש שהיא דאורייתא לא יפסיק אבל בברכותיה שהם דרבנן יפסיק . ומיר' דבפסוקי דזמרה נמי יפסיק והע"ת כתב לדברי האוסר בק"ש ה"ה דאסור בברכותיה רק בפסוקי דזמרה יש להקל . ועיין סי' קל"ה ס"ק ו' ומ"ש : ובכה"ג מחלק דאם קורא סתם כהן קרב א"ל להפסיק אבל אם קראוהו בשמו אפילו איכא כהנים אחרים יפסיק ע"ם ובחלק"ע ח"א סי' כ"ד מחלק בשם אין שם כהן אלא הוא יעלה מפני כבוד הציבור ע"ש . והפר"ח פסק בהרבב"א דלא יעלה אפילו אם קראוהו בשמו ולא יש אחר בקהל ע"ש : (יא) אמת . ויש לזיהר שלא להפסיק בין אמת לויציב . מ"א ע"ש ועיין תוס' י"ט פ"ב דברכות משמה כ' על אחו' י"ט שכתב על המחבר מה שלא פסק כן ע"ש ולא הבנתי ולדעתי דברי התוי"ט המה ברורים וכדבריו כ' ג"כ המ"א ע"ש : (יב) ישראל וכתפלה יאמר גואל ישראל . כ' ט"ז שאלתי את מו"ה ז"ל ועוד הרבה גאונים על מ"ש במערבית בא"י מלך צור ישראל וגואלו שהוא נגד הש"ס פרק ע"פ דבק"ש והלל גאל ישראל וכו' מ"ש שבתסק מאור לחרלו . כ' בש"ג דאין כהפסק בין גאולה לתפלה אפילו מפני הירא' : (יג) אמן . המדקדקים ממתינים בצור ישראל כדי לענות אמן ובסעיף ט' משמע שיש להמתין בשירה חדשה וכתב המ"א וכ"ל דאם יראה יוכל לכוין לסיים עם הש"ץ ואז אינו ממויב לענות אמן . עיין סי' כ"ט ס"ד והרא"ש ס"ק סי' ו' הכריע שאין לענות אמן אחר גאל ישראל אפי' אחר הש"ץ עיין ע"ש : (יד) תפילין • והיה מתיר שיעבור זמן ק"ש וקרא . וה"ה אם מתיר שיעבור זמן תפלה מתפלל בלא תפילין וכשיכולו אחר כך לידו יניחם באמצע היום או במנחה ויאמר אינה מזמור עש"ם למ"ד . צ"ע מי שאין לו תפילין אם טוב יותר להתפלל עם הציבור בלא תפילין וכשיכולו אחר כך לידו יניחם באמצע היום או במנחה ויאמר אינה מזמור עש"ם למ"ד . להשאיל תפילין מחבירו כדי שיקרא ק"ש ויתפלל בתפילין פסק המ"א דמוטב שיתעכב אחר תפלת הציבור ויבשאל תפילין כדי שיקרא ק"ש ויתפלל בתפילין פסק המ"א דמוטב שיתעכב אחר תפלת הציבור ויבשאל תפילין כדי שיקרא ק"ש ויתפלל בתפילין ע"ש : (טו) עליה . והפר"ח סולק וס"ל דיכון דברי להניח תפילין בין גאולה לתפלה ולא מיקרי הפסק ג"כ דיכול לברך על תפילין לאחר גאל ישראל ע"ש . ובזמדמן לו הטלית פסק שאסור להתעטף בו בלא עד אחר תפלת י"ח . אבל היכא דמתכיים כישב בלא טלית מוטב להתעטף בין הפרקים ויברך עליו בכור שור שלא נתפשט עיין בגאולה ואסור להתפלל ואסור להמתין בשירה חדשה בין גאולה לתפלה ואסור לענות אמן . ויש לזיהר שלא יברך עליו יום לא יניחם בלא ברכות בלא ברכות ואח"כ כשיהיה לו פנאי יקרא הברכות עם ק"ש ויתפלל וכ"ה לגיל ס"ש מ"ו ע"ש :

שערי תשובה

(יג) ישראל עבה"ט. ועיין בבכ"ש בחידושי פסחים דף קי"ז כתב לתרץ קושי' זו דהט"ז בטוב טעם ועיין בדגול מרבבה שכתב ג"כ לתרץ ע"ש ומ"מ מפני קושיא זו נהגו אנשי מעשה לומר גם במערבית גאל ישראל : (יג) אמן . עבה"ט וכתבו בשם תלמידי האר"י ז"ל כשיאמר עוזר דלים ישים בלבו שהוא עני ומבקש על פתח (עיין לקמן בש"ע סי' צ"ח יתפלל דרך תחנונים כרש כו') ואפי' הוא עשיר גדול ישים בדעתו כי הוא עני מתורה ומצות כי הוא העניות האמיתי ועוד יחשוב בעניותו בקבר ועי"כ תעלה תפלתו עם תפלת העניים כו' ע"ש וכשמגיע להחלות לאל עליון צריך לעמוד. ועיין בבית יעקב סי' ט"ז שאסור להפסיק בין גאולה לתפלה בעניית אמן דקדיש וקדושה אפי' להיות שומע כעונה ועיין בש"צ מי שהגיע לשירה חדשה וש"ץ קורב למודים אין להמתין ויראה שכשיגיע הש"ץ יתחיל הוא בתפלה וישיח עם הש"ץ באמירתו ברוך אתה ע"ש : (טו) עליהם עבה"ט. ובש"ץ העלה דכדי לענות קדיש וקדושה יש להמתין בשירה חדשה ואם שכח והתחיל כל שלא סיים ברוך אתה ה' יכול לענות. גם כתב דבשבת יכול לענות קדיש וקדושה בין גאולה לתפלה. ואם נזדמן לו טלית בין גאולה לתפלה וכן אם שמע קול רעמים בשבת בין גאולה לתפלה יכול לברך ברכת רעמים. ועיין לקמן סי' קי"א שמבואר דדוקא בשבת יש להקל קצת בענין סמיכות גאולה לתפלה אבל ביו"ט לא ע"ש :

לבושי שרד

ובכלל ברכו הוא: מ"א סק"ח (") ריש סי' ס"ה. כוונתו לכברעבו שם בסק"ב ובדרך שבתבתי תפלה בלות ג': סק"ט (") אינו כן. מדכתב בש"ע כאן שיאמר אחר ה' אלהיכם אמת ויפסיק וכן הרא"ש בש"ס זה כתב עד שיתפלל שאז יאמר ויציב : (ש"ע סעיף ו') (") לו הכבוד. קשה לפמ"ש בסעיף הקודם דאחר שאחר אמת הוי דין בתמצא הפרק ל"ב אסור להפסיק מפני הכבוד ודוחק לומר הפסיק באיסור דהא ע"כ המחבר אחיתר' מהדר דאל"כ למה בתמה אם הפסיק אחר שאמר אמת. ואלו הכבוד דבכה היינו אחיו לו רבו דדיבוי מתפני הירא' ואם דבר דאם הכבוד היינו אלך כפי' רש"י: מ"א סק"י (") הירא' . היינו אחיו ורבו שבסעיף א' אבל חשש סכנה אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ואפילו בתמצא הפרק אפילו בתמצא בתפלה מפסיק : מ"א סק"א מתמיני. תימה עליהם דהכי דאין שם דין בין גאולה לתפלה מ"מ הוי בתמצא הפרק דמבואר בס"ג דאין עונים רק ב' אמנים ולא אחר אמן וכן הקשה אליה רבב ומ"ש בסעיף ט' שיתחיל בשירה חדשה היינו להקדים וקדושה שמוחר בתמצא הפרק . ולכאורה יש לתרץ הא דמבואר בסעיף ג' דאין עונים רק ב' אמנים היינו של ברכות אחרות אבל אמן של ברכה זו עונים לא הוי הפסק. לך קשה דהא טעם פלוגת' זו אם אומר אמן אחר גאל ישראל אלו ישראל גם בן בכבי דהאוסרין ס"ל דאפי' אמן הפייך לברכה זו עונה הוי הפסק והמתירין ס"ל דבשל ברכה זו עונה לא תשיב' הפסק אם כן הדקדוקים אלו שאינם סומכין על המתירין ס"ל הוי הפסק דאפילו (לותה) אמן של אותה ברכה א"כ קודם לור ישראל ובין ישראל נמי אסור והו דברהא המתירין נמי לא אמרו אלא אחר גאל ישראל דשם הוא מקום עניית אמן והוי אמן זה כאלו הוא מנוסח הברכה אבל בתמצא הברכה הוי אמן כמו אמן של ברכה אחרת ביון דאין שם מקום אמן זה ואכי אינה למשמע מדבתא המ"א סי' ל"ח סק"ג דבתמצא ברוך אע"פ שהוא אמן של אותה ברכה לכן אין להחוש כלום המדקדקים: שם (") עיין סי' ל"ט ס"ד . כוונתו דשם כתב קודם שיסיים הש"ץ כדי שיענה אמן משמע דאם מסיים בשום עם הש"ץ ישתבח ובוודאי עונה אמן ביון דיש פוסקים שעונה עליהם אמן אחר ברכת עצמו ע"ש א"כ ה"ה אחר גאל ישראל דפסק הטור בסי' זה דעונה אמן אחר ברכת עצמו וכן ראיתי שהרגיש ז"ל ולכן לע"ד דאין להחוש כן אלא שלע"ד אין לסמוך אמן אחר גאל ישראל אלא אם כן אינו מזמר

א"ח סז סח הלכות ק"ש

סז א ומברך לפניה . מע"ג דפסוק ראשון לבד הוא דאורייתא והשאר הוא דרבנן וכ"ש הברכות וספק דרבנן אינו חוזר י"ל כך היתה התקנה שכל זמן שקורין חייב לקרות כעיקר התקנה בברכותיה אם לא מפני(°) ביטול תורה די בפסוק ראשון (כ"מ והרשב"א בתשו' סי' ש"ך) עכבו"ד סימן כ"ח. ומשמע בל"ח סימן מ"ד אם יודע שאמר פסוק ראשון וספק אם קרא השאר אין צריך לחזור ולקרות מיהו בסי' ס"ד ס"ג משמע שצריך לחזור ע"ש . וכ"ל דמעיקרא כך תיקנו שיחזור ואם מסופק לו אם אמר פ' ציצית וגם אמת ויציב צריך לחזור לכ"ע דיציאת מצרים חייבים להזכיר מדאורייתא' (כ"ח וש"ג בשם פוסקים) ועיין בכ"ה שהאריך בזה ועיין בספר תומת ישרים סי' י"ג (°) וע' בברכות דף י"ד ע"ב ודף כ' ע"ב כתו' בד"ה בעל קרי משמע דמועב שיאמר ק"ש שית משיאמר אמת ויציב דלית בה תרתי קבלת מצות ויציאת מצרים אבל בדף כ"א (°) בד"ה ספק וכו' משמע דאומר אמת ויציב שית משום דתי אינה שאמר אמת ויציב אינ"ה מסתמא גם קרא ק"ש. אבל אם אמר ק"ש ספק אם אמר אמת ויציב ע"ש עדיין יש ספק אם אמר אמת ויציב ע"ש אבל בלי ספק אם אמר אמת ויציב שכולם חדא מילתא היא. ואיתא בגמרא דרבנן דמשמע מקומו כי י"ב שעריס בשמים נגד י"ב שבטים וכל שבט יש לו שער ומנהג לבד מה שנזכר בגמרא שוה לכל (הכוונות) וז"ל הגמרא ירושלמי אע"פ ששלחנו לכם סדר התפלות אל תשנו ממנהג אבותיכם עכ"ל וכ"כ בס"ח סי' רכ"ו וכתב שגם הפסוקים שאומרים על הפיוטים צריך לענן כמו שמנגיס הקרוב"ן. וכש"ל אחריך בשם גאונים שמצוה לומר פיוטים וכשפייט ר"א וחיות אשר הנה וכו' ליכתה אם שביבותיו עכ"ל: א אין לאדם לפרוש כו' . וכ"כ רמ"מ סי' פ"ז רק כתב שמנהגו לומר הפייט ואח"כ מתחיל בברכת יוצר אור שלא להפסיק באמצע הברכה ואם התפלל ביחיד לא יאמר שום פיוטים באמצע הברכה עכ"ל. מיהו בסוף סימן כ"ד כתב רמ"א דאסור להפסיק (°) בין יתברך לויצר דבשלמא כשאומר אותו באמצע הברכה הוי מעין הברכה ועיין סי' קי"ט ס"א בהג"ה מיהו בפסח שהחזיק מאריכין הרבה בניגונים מוטב לומר הפיוט קודם שיתחיל הברכה דהרוב הוי שלא מעין הברכה כנ"ל . וכ"ל דאם שכח לומר הפיוט עד שגמר הברכה אסור לאומרו דלא עדיף מעל הנסים (°) בחנוכה ופורים עס' רל"ד ועוד דבשלמא כשאומרו באמצע הברכה הו"ל מעין הברכה אבל בין ברכה לברכה אסור להפסיק : כתב

סז (א) חוזר ומברך.לפי שכל דבר שהוא ספק של תורה מברכין עליו כמו בהפרשת דמאי אבל משום ברכות לחוד אין חוזר ומברך לפי שהברכות דרבנן ואע"ג דאמרי' בגמ' דלשמואל הוה אמת ויציב דאורייתא' דהייט כיון שיש בה י"מ דכתיב למען תזכור את יום לאחך וגו' ולא פליג עליו (°) ר"א אלא בקו"ש מ"מ מבואר בתוס' ובדברי ר"י דלא הוה אמת ויציב דאורייתא אלא דלא אמר גם פ' ציצית דפ' ציצית שייכ' לאמת ויציב דבתרוייהו מזכר י"מ אבל אם כרוך לו שאמר פ' ציצית הוי אמת ויציב מדרבנן לכ"ע מ"ה ספק בטוח וש"ע דבשביל אמת ויציב לא יחזור דאיכא מיירי שבוודאי אמר פרשת ציצית אלא דספק אם אמר אמת ויציב ע"כ לא יחזור אבל באמת אם יש ספק גם בפ' ציצית דודאי קרא שני פ' של ק"ש ודאי יחזור דאז הוה אמת ויציב דאורייתא זה פשוט למעיין בסוגי' :

סז דין ספק אם קרא קריאת שמע . ובו סעיף א

א * ספק אם קרא ק"ש (א) חוזר וקורא א ומברך לפניה (ב) ולאחריה ג אבל אם יודע שקראה אלא שמסופק אם בירך לפניה ולאחריה אינו חוזר ומברך :

סח שלא להפסיק בפיוטין . ובו סעיף אחד :

א יש מקומות שמפסיקים בברכת קריאת שמע לומ' פיוטי' ב ונכון למנוע מלאומרם משום דהוי הפסק: הגה וי"ש דאין אסור בדבר [הר"י ס"פ אין עומדין והרשב"א והטור] וכן נוהגין בכל המקומות לאומרם*והמק"ל ואינו אומרם לא הפסיד ומ"מ לא יעסוק בשום דבר אפי' בד"ת אסור להפסיק ולעסוק כל זמן שהלבור אומר פיוטים כ"ש שאסור לדבר שום שיחה בטלה ומ"מ מי שלומד ע"י הרהור שרואה בספר ומהרהר לית ביה איסורא דהרהור לאו כדיבור (ג) דמי אלא שמחמת כך יבואו לדבר ויבואו לידי הפסק וע"כ א אין לאדם לפרוש עצמו (ב) מהלבור במקום שנהגו לאומרם ויאמר אותו עמהם וע"ל סי' ל' סעיף י' [מהרי"ל וד"ע] :

אם

ק"ש. אבל אם אמר ק"ש עדיין יש ספק אם אמר אמת ויציב ע"ש אבל לפי' הר"ש משמע שיאמר פרשת ציצית וגם אמת ויציב שכולם חדא מילתא היא.ואיתא בגמ' דף י"ג ע"ב שאם אמר הלכה שמוזכר בה יציאת מצרים יצא.וכ"ל דכ"ש אם אמר שירת הים דיצא ופשוט בגמ' דגם בלילה צריך להזכיר יציאת מצרים :

סח האר"י ז"ל לא היה אומר פיוטים ופזמונים אלא מה שסדרו הראשונים כגון הקלירי שתקנו ע"ד האמת . אמנם המנהגים שנהגו בשרשי התפלה אין לשנות ממנהג מקומו כי י"ב שעריס בשמים נגד י"ב שבטים וכל שבט יש לו שער ומנהג לבד מה שנזכר בגמרא שוה לכל (הכוונות) וז"ל הגמרא ירושלמי אע"פ ששלחנו לכם סדר התפלות אל תשנו ממנהג אבותיכם עכ"ל וכ"כ בס"ח סי' רכ"ו וכתב שגם הפסוקים שאומרים על הפיוטים צריך לענן כמו שמנגיס הקרוב"ן. וכש"ל אחריך בשם גאונים שמצוה לומר פיוטים וכשפייט ר"א וחיות אשר הנה וכו' ליכתה אם שביבותיו עכ"ל: א אין לאדם לפרוש כו' . וכ"כ רמ"מ סי' פ"ז רק כתב שמנהגו לומר הפייט ואח"כ מתחיל בברכת יוצר אור שלא להפסיק באמצע הברכה ואם התפלל ביחיד לא יאמר שום פיוטים באמצע הברכה עכ"ל.מיהו בסוף סימן כ"ד כתב רמ"א דאסור להפסיק (°) בין יתברך לויצר דבשלמא כשאומר אותו באמצע הברכה הוי מעין הברכה ועיין סי' קי"ט ס"א בהג"ה מיהו בפסח שהחזיק מאריכין הרבה בניגונים מוטב לומר הפיוט קודם שיתחיל הברכה דהרוב הוי שלא מעין הברכה כנ"ל . וכ"ל דאם שכח לומר הפיוט עד שגמר הברכה אסור לאומרו דלא עדיף מעל הנסים (°) בחנוכה ופורים עס' רל"ד ועוד דבשלמא כשאומרו באמצע הברכה הו"ל מעין הברכה אבל בין ברכה לברכה אסור להפסיק :

חתם סופר

להשתחוות אי לאו משום ק"ו דצפרדעים וקידוש השם המור אפילו בכה"נ ועיין פ"ק דמגילה דאמר רשב"י שנתחייבו כלה על שהשתחוו ולא למדו ק"ו זה . ואולי רשב"י מחמיר בק"ו טפי שהרי פ"ל עונשין מן הדין : **סי' ס"ז** במג"א בסוף הסימן וכ"ל דכ"ש. נ"ב ואני חוכך בזה מפני שלא נזכר בה יום צאתינו מארץ מצרים כי אם קריעת ים סוף והתורה הקפידה למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים אלא שחכמינו ז"ל הוסיפו גם קריעת ים סוף ומש"ה עדיף אמת ויציב מפרשת ציצית אבל שירת הים לחוד לא מהני. ועוד נ"ל דאם לא נתכוין לצאת ידי חובתו בקריאת שירת הים הרי לא יצא ידי חובתו דקיי"ל מצות צריכות כוונה :

סי' ס"ח במג"א שוה לכל . נ"ב ואילו ידע זה

שערי תשובה

סי' ס"ז (א) ולאחריה. עבה"ט ועיין בפר"ח שכתב שגם פ' והיה א"ש מדאורייתא ובשאגת אריה סי' ב' השיג עליו והעלה דפ' והיה א"ש אין לה עיקר מה"ת ואין קריאתה אלא מד"ס אבל פ' שמע כולה הוא מה"ת ולא סני בפסוק ראשון לבד ע"ש ומ"מ נראה מדבריו דבספק חוזר וקורא גם פ' והיה א"ש אע"פ שהיא מדרבנן דממ"נ אם ברי לו שקרא פ' ראשונה דאורי' כיון שהתחיל להתעסק בק"ש יש לו לתקן אפי' דרבנן מספיקא. ואם מסופק נמי מפרשה ראשונה צריך לקרות מספק פ' ראשונה כו' ע"ש דבס' נ' וכתבתי מזה לעיל סי' נ"ח ע"ש. וע"ש סי' י' שהזכרה של י"מ של יום שזמנה כל היום אם לא הזכיר כל היום ונזכר בין השמשות חייב להזכיר כיון דבהש"מ ספק יום הוא ספיקא דאורייתא להומרא . זמן יציאת מצרים של לילה זמנה כל הלילה מצאת הכוכבים עד ע"ה ותו לא. אע"ג דזמן ק"ש של ערבית נמשך עד הנץ ואם הזכיר קודם צאת הכוכבים אפי' בין השמשות ספיקא הוא ומדאורייתא וצריך לחזור ולהזכיר מצה"כ ואילך. וע"ש בסי' י"א שהביא שם דברי המנ"א בהא דספק אם אמר אמת ויציב מה שהביא מדברי התוס' והשיג באורך והעלה דספק אם אמר ק"ש וברכותיה או לא אומר כיון דמהמת ספק ק"ש צריך לומר חוזר ואומר הברכות ג"כ ואין הילוק בין של שחרית לשל ערבית והיכא שברי לו שאמר שמע והיה א"ש ומסופק בויאמר אמת ויציב אז בשחרית חוזר ואומר פ' ויאמר. ואמת ויציב א"צ לומר מספיקא.ובערבית חוזר ואומר אמת ואמונה וא"צ לחזור ולקרות פ' ציצית מספק ואם ברי לו שקרא כל הג' פרשיות ואינו מסופק אלא באו"י שחרית וא"ו ערבית תרוויהו חד דינא שא"צ לחזור ולומר מספק ע"ש. ומ"ש בבה"ט בשם תשובת בית יעקב דאפי' כשידוע שהרהר בלבו אמת ויציב א"ח מספק עיין בשאגת ארי' סי' י"ג שהאריך להוכיח מהש"ס דאינו יוצא י"ח זכירת מצרים בהרהור וע"ש שהביא דברי הרמב"ן על התורה ע"פ זכור אשר עשה ה' אלריך למרים שהוא אחרות לשון הרע כו' וזכירה זו מ"ע כמו זכירת שבת ושל עמלק ומייתי שם מדברי הספרי שהוא בפה דוקא והעולם אין נזהרים בזה. ועיין לעיל סימן סמך ס"ק א' :

סי' ס"ח (ב) דמי עבה"ט. עיין פר"ח שמתיר שלא לומר ולדמוד אז ע"י הרהור ובבר"י כתב דבפיוטי הקליר וכיוצא אין לעשות כן. אך בפיוטים מאחרונים המשוררים ומהרהר עצמו בד"ת אריך למעבד הכי : (ג) מהצבור עב"הט ובש"ך כתב שראה בירושלים תוב"ב ספר הכוונת מכת"י מהר"ש וויטל

לבושי שרד

סי' סז ט"ז סק"א (°) ר"ח אלא בק"ש. דבר"ואל ק"ל ק"ש מדרבנן אמת ויציב מדאורייתא ור"ח פליג דק"ש מדאורייתא אבל באמת ויציב לא פליג: **סי' ס"א** סק"א (°) ביטול תורה היינו ק"ש של ר"י הגליה: **שם** (ד) ועי' בברכות כוונתו כשמסופק בפ' ציצית ואם אמת ויציב הנה מנד הסברא אינו אומר רק ח' מהם דאז נעשה הסני דרבנן וע"ז כת להוכיח דיאמר פ' ציצית משום דהתוס' בד"ה בעל קרי כתבו דאפילו לת"ד ק"ש דרבנן מודה דכל שלא הזכיר ציאת מצרים הוי דאורייתא לכן אתיר לב"ק להרהר ק"ש והברכות לא אתירו להרהר דיינו דבר הרהר ק"ש נעשה ח"ו דרבנן ואין לבקשות נתקן דומת ח"ו ולא לימת ק"ש דא עדיף דלימת ק"ש דאית ביה כמי מלכות שמים עכ"ל ובנמ' דף י"ד קאמר דמשמע יש בו מלכות שמים ופרשה זוהיה ופרשת ויאמר עול מצות ע"ש ממילא כי היכא דלענין ב"ק מושב שיקרא ק"ש משום מלכות שמים כ"כ כ"ד מוטב שיקרא פ' ויאמר דאית בית הרהר קבלת מצות ויציאת מצרים: **שם** (ה) בד"ה ספק. אלא דס"ל לשמואל ספק קרא קריאת שמע אינו חוזר עקורא ספק אמר אמת ויציב אינו חוזר משום דאין אתיר ק"ש דאורייתא הקשו הא' ע"כ ספק אמר ח"ו היינו שמסופק גם מקריאת שמע אלא ידע שקרא קריאת שמע אין ח"ו הדאורייתא א"כ יאמר ק"ש דאית ביה תרתי מלכות שמים ויציאת מצרים ומירלו דעדיף שיאמר ח"ו דאז אפשר שתיקן הכל בתפלה קרא קריאת שמע ולא ח"ו הרי אמר עכשיו ח"ו אבל אם יקרא עכשיו ק"ש שמא בכר קרא ק"ש א"כ אינו מתקן עכשיו כלום ע"ש באורך. וה"ר שמעי' תי' דמיירי שידע שקרא ק"ש רק מסופק בא"ו פ' ציצית אבולא מלכת דר"מ קרי ליה אמת ויציב ולהכי כי מצריכין ליה לחזור אומר שיהיה מלכת אחת מלכת היא ובזה מוכן כל דברי תנ"ל. וכ"כ הר"ב בשם הל"ח דיאמר שיהיה דאע"ג דמיד שאמר פ' ציצית הוי ח"ו הדרבנן מ"מ כך הוא הדין כמו בק"ש עצמה אם נסתפק בה אומרה עם הברכות כן ציצית מצריכים אומר הברכה שנתקן עליה :

סי' סח מ"א סק"א (°) בין יתבנה לויצר דבשלמא. ר"ל אחר ברכו ע"ש : **שם** (°) בחנוכה. אין מחזירין וכ"ש דאין מחזירין בשביל הפיוטים וכפי' רל"ד מתבאר דכל היכא דאין מחזירין אזי מיד כשגמר הברכה אסור לאומרו :

הגה כן ומ"ש בלבו כו' פ' כר"י שם מ' ב' אבל בה' ברכות חזר בו ופ' כר"מ דבירו' פ' כר"מ וכן בגמ' דקאמר בימיהן רעי' כו' סד"א ה"מ דאמר כו' ואפי' לר' יוחנן אתיא דלא

סט כתב הרמ"ע סי' פ"ד דרבנן קשיא לה הנהיגו כלום בבה"כ מפני המחלוקת אלא כה משפט' ביני עמודי היכי דיתבי וגרסי שבשביל י' הראשונים וכל הממלא אחם בשעת ברכה ראשונה של ברכת יוצר אור שוב א"א ברכו אף אם היה א' מהם שלא התפלל עם הצבור אלא האריך בסדר התמיד ופסוקי (°) דזמרה ומבטי ליה למימר יוצר אור בתפי' נפשיה ואי איכא עשרה דאזמרין גביה שרי ליה למפתח ברכו אע"פ ששמע ועונה בתחלה איברא(°)דלאו שפיר עביד דיתחא טפי לגלוגיי בהדי צבור'מיהו (°)כיון שהוא סומך ברכו ליוצר אור שפיר דמי ובשביל יחיד שלא שמע ברכו כלל ה"ל שהתירו לו' ברכו בשבילו (°) אפי' בלא אם שמע מא' מן העולין (°) לקרות בתורה דיו ואין מוזרין בשבילו (°)אלא היכא דלא בריך על שמע*)כראמרן (°) ובכל גווני שרי לי' למפתח ברכו איהו לנפשיה (°) ובלבד בצבור אי הוא מגלה אחרינא בגיני' ובלבד בצבור בכ"ל ועיין שבה"ג סימן נ"ז : **)

הרדב"ז לפי הגרא'מולק על פסק מתבר:

חתם סופר

הרשד"ם חלק או"ה סי' ל"ד לא היה כותב כמ"ש ע"ש. ועיין תשובות ח"ם או"ח סי' ט"ו ט"ז [שם כתב ע"ד אחד שמיחה בש"ץ שלא יעבור לפני התיבה בבנדי צמר להתפלל בנוסח ספרד כי אין הלובש צמר כדאי הוא לה וכתב שאין לחוש לזה. ובאמצע התשובה מביא מה שקיבל מרבותיו הגאונים ז"ל ע"ד נוסחאות התפלה שכלם שוות זו כזו וכל שיש בזו יש בזו אלא שאין אתנו יודע עד מה. ואנו מתפללים ע"ד מתקני התפלות ונוסחאות הללו כי כולם לדבר אחד נתכוונו כמו סנגון אחד לכמה נביאים ואין ב' נביאים מתנבאים בסנגון אחד וכל נוסחא ונוסחא אינה אלא סנגון אחת משונה מחברתה אבל הם עולים למקום אחד והאריך עוד שם ובתשובה שלאחריה

ובסי' קצ"ז בענין זה :

ס' ס"ט במג"א ס"ק ד' בשם הרדב"ז . נ"ב ע"ש תשובות ח"ם או"ח סי' י"ז ועיין תוס' יו"ט פרק ד' דמגלה משנה נ' :

עטרת זקנים

(סט) * ועכשיו לא להגו לומר כל ברכת יוצר אור אלא לומריסקדיש וברכו והם עונים אחריו ברוך ה' והיינו למ"ד קדושה של יוצר אור יחיד אומ' אותה ואיתן ראיתן בכופרי' כמ"ש הררי"ל לקמן"ד יחיד אומר אותה אפ"ה צריכין לברך ברכה ראשונה ביחיד שאל"כ היו נראין כבופרים ח"י ומפני שהוא אומר להם לברך ואינן חפיצים ואינו יודע עצם לדבריו למה יהיו כבופרים שהרי כבר ענו על ברכו ברוך ה' המבורך לעולם ועד שהרי עשו מה שאמר להם כמו בברכת התורה שהעולה לם"ת אומ' ברכו והקהל עונים מה שעונים אחר ברכו וסגי בהכי (דרכי משה) :

* ואם אינם נמצאים עשרה אפי' מ' שאלא שמע אינם חייבים לברך אפי' מ' בשבילו אבל אם שמע מא' מן העולין לקרות בתורה דיו ואין מוזרין בשבילו

ו מגילה כ"ד וכת"ק ז סט בגמרא : ח ברכות כ' ב לו:ל מועד ב"ג סט בת' ד סט בפירש"י ה סט בתשבה דף ט"ו ו הו' סט בסוף הפ' ור"מ מרוזנבערג ז ירושלמי סט ח' ע"ד לפי' ר"מ בפ"ב מה' ק"ש ח סט

נת"ב חיים

מ"ח סק"ח °) לו' אמת ויל ב דאמירת י"מ הו ז דאורייתא כל"ל :

עטרת זקנים

דהרא"ש כתבו דבע' ו' אלא שמעו דהיינו רוב מנין וכן משמע מדברי הרמב"ם פ"ח דתפלה וכ"כ במקוז' ויער' ובשאלתות פרש"י שנהגו להתפלל אפי' בשכיל יחיד וכ"כ מהר"י אבוהב אבל יש ליזהר אלא יאמר ברכו אם לא יהיה שם אפי' יחיד ערוגה לברך על שמע (כ"י בשם מהררי"ת) שאליב דראיסש"ו שם"ך אומר להם ברכו ואין בהם גם אחד מיברך (כ"י) וי"ש דלפ"ז יבא זה אלא שמע עדיין אסור לפרוס דהא אין אחד מהבשאירים מחויב לברך על שמע שיוכל לומר אלין ברכו והכ"י כ'בעלמו להיפך שמועב לפרוס שמע אותו אלא שמע (ד"מ) וכבר כתבתי אלא דראה כבפרים שהרי עכו על ברכו ברוך ה' המבורך לעולם ועד כן נראה לי ואין חילוק בין פריסת שמע להפלה דאף בתפלה יכולין להתפלל אף בשביל א"שלא התפלל הכל הוא דבר שבקדושה ואין לחלק ביניהם כן משמע מדברי הב"י וד"מ מב"ם שיכול להתפלל אותו שעדיין לא התפלל וכן ראיתי מהג ר"ז הגאון הגדול מוהר"ר יהושע ר"מ דק"ק קראקא' זצריך ליזהר שלא יפרוס על שמע עד אחר שסיימו הציבור הפלא י"ח לפי שכל אותן אלא שמעו הקדים וברכו מתקכלין אל פתח שפורסים שמע שם ובעברים לפני העומדים בתפלה שעדיין לא סיימו תפל' י"ח ואם עביד איסורא לפי שאסור לעבור בנגד המתפלל תוך ד"א (בב"ח) וכן ראיתי מהגין בק"ק קראקא שאותן אלא שמעו קדים וברכו מתקכלין אל הפתח וכבון הוא מ"ש לקמן בסימן קל"ע סעיף ו' בהג"ה ואם לא שמעו ברכו כי המבורך לא יענו ברוך ה' המבורך לעולם ועד :

ע * בשיס ובעבדיס פעורים מק"ש כו' וכבון הוא שיקראו לפחות פסוק א' גם בשכמל"ו לריך נמי שיאמרו(מהרר"מי):

*הכונס את הבתולה כו' מפני שטרוד ערד' של מלוה ואם טרוד ערדה אשיאה כגון שטבעה פפיתו ביה וכיולא בזה אינו פטור מק"ש (ברכות דף יד) : * אבל בעבשו כו' הכונס את הבתולה קורא ובשם שחייב בק"ש חייב נמי בתפלה ובתפילין (ש"ת מהרדמ"א קל"ב ועיין לקמן סי' ק"ו סעיף א'): * היה עוסק בתפילה כו' יש מי שכתב בהתחיל מקמי דמטי זמן חיובא גומר ואח"כ קורא ק"ש ובהתחיל בתר דמטי זמן חיובא הוא הפסיק יקומ' ק"ש אף ע"פ דאיכא שהות ביום ואין זה מחלוקת כלל (מורי):

שערי תשובה

סי' ע' (א) מק"ש עבה"ט מ"ש בשם המג"א דבא"ר נשים חייבות אך בשאגת ארי' סימן י"ג כתב וז"ל יש לתמוה על הני נשי דידן בברכות נשים שאין קורין ק"ש וברכותיה מפני שהם פטורין ואין נזהרין להזכיר י"מ אבל אומר אני דעל כיוצא בזה אמרו הגה לישראל כו' דודאינשים פטורות דהו"ל מ"ע שהז"ג

באר היטב

לפי' סזן הראשון לבוש.כ' במשפטי שמואל שאם הראשונים הוציאו ס"ת וקראו בה אין לשנייס להוציא ס"ת פעם אחרת ונקרות בה: ע (א) מק"ש.ופטורות ג"כ מברכת ק"ש דיש להם ב"כ זמנקבוע אבל אמת ויציב מחוייבות לאמרי דזכיר'יציאת מצריסדאורייתא וא"כ צריכים לסמוך גאולה לתפלה דבתפלה חייבים כדלקמן סי"ק"ו סעיף כ' לאמר דזכיר'יציאת מצריסדאורייתא וא"כ צריכים לסמוך גאולה לתפלה דבתפלה חייבים כדלקמן סי"ק"ו סעיף כ' כל גווני כו' ר"ל אפילו בבר שמע ובעה: אבל ביחוד אלא שמע ברכו ובבר אחר יוצר אור אז ג"כ מותר לומר ברכו בשבילו אעפ"י אלא יאמוד אלין יוצר אור זה דוקא אלא שמע כל אבל אם בבר שמע ברכו אף אלא שמע רק מהעולין לתורה אין מחוייבין בשבילו לומר ברכו. ובראה דגם הוא בעצמו לא יאמר ברכו. וע"ש שבתב שאם שמע ברכו מפי קטן העולה לתפעיר אעפ"פ שענה אחריו מבתברא דשרי ליה.לאחריהא לומר ברכו בגגיוס (שפיר) דמיו (בתא"ת סק"ח) אמת ויציב דזכירת יציאת מצריס

הגר"א

ספר המהכיג ועגו"ז ועפ"ה דסוכה ב"ג ב' : ומ"מ איש כו'. אפי' כו'. כ"מ במ"ה הכ"ל ואחרינן בברכות ג' כי אכלינן רפתא כו' ולברכו כו' : רק כו'. כמ"ש בחד גברא בתרי סברא בפ"ו דיומא ע' ח' תלתא כו' :

סי' ע ס"א מפני כו'. גמ' שם : ובנבן כו' ויקראו כו'. לחומרא בעלמא דלא כאה"מ שכ' שחייבות שבגמ' לא משמע כן דקא"ל מ"ד הוא"ל כו' ובירושלמי שם שנאל' שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד את שאין לו אחון אלא הקב"ה יצא העבד שיש לו אחון אחר : ס"ב קשנים כו'. מתני' שם : לר"ת כו' ולרש"י כו'. עתוספת שם ד"ה וקטנים כו' ובירושלמי מ' כרש"י אתמר שם קטנים מכן שבא' לתשן הכיס תורת ה' בפיך בשעה שהוא תייר בם ובלא"ה פיר"ת דחוק במ"ש בתוס' ומה שהוקשה לו ממ"ש בספ"ג דסוכה קטן חיודע לדבר שם לאו משום ק"ש וזמן ק"ש אלא ללמדו אלו ב' פסוקים ועל"ל ס"ם ל"ז : ס"ג ב' ימים כו'. בעור ב' ד' ימים וד' לילות ר"ל אם בשל בראיני קודם הפלת שחרית ועד מ"ש ועד בכלל דמש"ה פעור ביום השבת משום בעילת לילה אחרינו וכן בפ' בתרא דעבה עד מ"ש ד' לילות והא דקא' בכתובות ו' ב' פעור אף בשלשי ול"ק בראיני משום דיום הראיני חייב ובפ"ע קא' ג' ימים משום דדרך לישא אחר ק"ש של שחרית וא"מ לא ביאר יפה הכל"ל וד' לילות וכ"ש בתר"י : ס"ד היה כו'. רמב"ם וכ' כ"ו שהוא מירושלמי רפ"ה ר' ירמיה אמר לא יעמוד אדם ויתפלל אלא מתוך דין של הלכה ר' ירמיה אמר הנוסק בראיני לבור בנוסק בד"ת ומפ' הרמב"ם בה"ג ונקט שם שמעתתא דר' ירמיה אהדדי וכ"מ בפ"ו מה' תפלה ובמ"ל פ"ם ג"ב והרא"ש מפ' דקאי אלמעלה לענין לעמוד מתוכו להתפלל ובמה"ש. אבל כאן א"ל לכ"ז שמפורש הוא בתוספתא פ"א אר"י פ"א אר"י הייתי מהלך אחר ר"ע ואחר ראב"ע הגיע זמן ק"ש כמדומה אני שהגיה מלכות אלא שבעוקין בראיני ליבור קריתי ובמיתי ואח"כ התחילו הן וכבר נראה שהם אמר הבריס וכ"ה בירושלמי פ"א וע"ש שם ובמפרש ובדברי כ"י תמוהין הא גם הנוסק בד"ת חייב בק"ש אפילו בראיני בתפלה שפיר למד מזה הביאו בראיני וחביריו ובמ"ש הרמב"ם שם וכן הקשה בלח"מ וכן דחה בכ"מ שם : ויקרא כו'. ר"ל אלא"ה א"ל במ"ש שם כמדומה אני כו': ס"ה היה עוסק כו'. ואף מותר להתחיל סמוך לשחרית דלא אמרו אלא סמוך אבל אמרו שהוא אמרו במ"ש בפ"ו מה' תפלה ובפ"ע סי' פ"ו ודייק מדקתני סמוך למנחה דוקא : ולהראב"ד כו'. במ"ש בסוכה ל"ח א' בבדאורייתא מפסיקין אף בשם ובשבת

חכמת שלמה

מאראנאפאל מן הירושלמי ע"ש בחיבורי לאו"ח משנת תקצ"ו ע"ש ודו"ק :

סי' ע' סעיף ג' הכונס את הבתולה פטור מק"ש ופר' . ב"ב עיין במג"א שכתב דאפילו אם רוצה להחמיר

השקל

לא תחליף דרבנן אדרבנן ל"ק ק"ש כו' רשב"ג אדרשב"ג לא קשיא ק"ש בכוונה תליא מילתא'.ואמן סהדי דלא מלי לכוין לכן אי קורי הוי יוהר. אבל ת"ב הרוצה או מגלחה הוא דל"ל ובמה בעלנים אינ' עכל"ה · א"כ הרא"ש פסק כתי' ר"ש ברי' דר"ת דאמר לעולם לא תחליף . ואל"ל לרשב"ג לא כל הרוצה כו' ולכן פסק הרא"ש כוותיה דאינו רשאי לקרות . אבל הרי"ף ורמב"ם פסקו כתי' ר"י דמוחלפת השיטה · וס"ל לרשב"ג דרשאי לקרות ול"ח ליוהר' ולכן פסקו גם הם דרשאי לקרות כרשב"ג : ל"ע דבמ"מ רס"י קס"ג דתנן בפ"ק דב"ב כופין בני העיר זא"ז לבנות לעיר חומה לדתים ובריח רשב"ג אומר דוק' בעיר הסמוכה לספר כיון שהיא עומדת על גבול המדינה לריכה שמירה יתירה מפני האויבים וק"ל שם ר"ם קס"ג דבב"ע כופיס אפי' אינה סמוכה לספר והיינו כת"ק : ועבתי"ע כו' דהקשה מהכ' נופיה דליכ' למימר דהרמב"ם פסק כתי' דמוחלפת השיטה · דרשב"ג לא חייש ליוהר' דל"כ כ"ם דה"ל לרמב"ם לפסוק כרשב"ג נבי ט"ב דכ"א יעשה א"ע ת"ח והרי הרמב"ם בה' תענית לא הבי' כ"א שבב"מ ת"ח בעלים ולא הטעיק שב"א יעשה א"ע ת"ח · א"ו דהרמב"ם ל"ל האי כללי ולא קי"ל כרשב"ג אלא היכי דמסתבר טעמי' מדאמרי' בכתובות דף ע"ז על האי כללי. אמורא' ניהו אליביה דר"י וכ"כ להדי' הרי"ף ס"פ גט פשוט וא"כ גם הרי"ף ורמב"ם י"ל דס"ל כר"ש ברוה דר"א ואם"ה לא פסקו כרשב"ג משום שלא מסתבר להו טעמיה בזה · וכ"כ הש"ך בח"מ סי' קע"א סק"ט : ובב"י ח"מ סי' רל"א · דאייתי דת"ק ס"ל סיעון מקנא מדותיו א' לשלשים יום משום שמוכר ומודד תדיר והרבה מתדבק במדותיו ועי"ז תקנון מדתו ולריכים קנוה אבל בעל הבית שאינו מודד רק לפרקיס ואינו מתדבק הרבה ולכן די שיקנה א' לי"ב חודש ורשב"ג אי' חילוף הדבריס דסיטון כיון דמודד תדיר אינו מתייבש מה שנדבק בו ולכן די בקנוה א' ליב"ח אבל בעל הבית שאינו מודד רק לפרקי' ועי"ז מתייבש הנדבק ע"י מדידה ולכן לריך קנוה א' לשלשים יום ופסק הרמב"ם כת"ק והקשה הרב"י הלא קי"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו כו' ותי' הרב"י גופי' דלא קי"ל כרשב"ג אלא היכי דמסתבר טעמיה : (ס"ק ג) קור' ומתפלל · וכ' בתשו' רמ"א סי' קל"ב הטעם דק"ש ותפלה שוין ואם חייב בק"ש חייב גם בתפלה : (ס"ק ד) בלרכי כו' ומיהו השת' נמי אם עוסק' עמהם ור"ל גם"ש ואם לריכים להשלים התפלה בתפלה הסמוכה ע"ל ר"ם ק"ח בע"ז : (ס"ק ה) לא יפסיק כו' ובשכמל"ו דבשכמל"ו יש בו קבלת מ"ש כמו בפסוק א' . וע"ל סי' ס"א ס"ק י"א מ"ש בשם הלבוש ומה"ש כ' גם הלבוש כאן בשעי' א' שכ' וכלון לגמרם שיקבלו עליהם עול מ"ש ויקראו לפחות פסוק א'. שגם בשכמל"ו יגמרם לו . כקור' בתורה רק לא יאמר ברכת ק"ש והם דברי מגדל עוז פ"ד מהל' ק"ש על מה שכ' הרמב"ם כ"מ שהוא פטור מק"ש אם רוצה לקרות לקרות ק"ש קור' רשב"ג אי' לא כל הרוצה לעטוי אבל אם היה זה הפטור דבק"ש אם לא תתן חתן אם רוצה שגם שאר בני אדם יקרו' מבוהל אינו רשאי לקרות עד שתתישב דעתו והשיגו הראב"ד וז"ל ומה בכך יקר' ויהיה כקור'בתורה ולא יהי' כפורק ש"ם מצוה כו' עכ"ל וע"ז כ' המ"ע דלזה גם הרמב"ם מודה רק שלא יאמר ברכת ק"ש: ובב"י בשם הרמב"ם . ר"ל דלמד מדברי הטור דס"ל דאפי' בזמן הזה שגם שאר בני אדם אינו רשאי לקרו' **עכ"ל**:

ס"ק

ביאור

כמ"ש בס"ד ובעבוי כולנו בקיאין וא"ל רק כדי לעשות קדוש וברכו וכ"ש בשבבר ברכו ברכת ק"ש ע"ש וא"ד שאינו בקי אלא ר"ל מי שרולה לאלת משא"כ עבשיו דא"א יכולין לכוין בשמיעה כמש"ש ס"ד : **ולא נהגו כן כו'**. מכוון יוהר למש"ל דמשום קדושה דשם משא"כ בשל ערבית ואף שב' הר"ן אלא פלוגא כ"כ לפי מנהגו : **לאחר שסיימו כו'**. שם בתחני' ואין עונדרין בו' וכפי' הר"ן הכ"ל לאחר שהתפללו כ"א בפ"ע וכ' שחילקן בתרתי משום הכ"ל בר"ם כ"ה ס"כ אם התחיל כו' וכמ"ש בירושלמי : **ואתה הדיש**. כ"כ הטור וד"ל שמסיים שם שאין עונר לפני התיבה אלא משום קדושה אלא שמסיים הברכה וכמו בפרים שמע אבל ספר המנהג כ' שיעלים כל התפלה וכן כ' בהג"ה למעשה : **משום דהוי כו'**. גמ' שם: **וצריך כו'**.במ"ש בספ"ו דמ"ם וא"ל קדיש וברכו בפחות מעשרה רבותינו שבמערב אומרים בשבעה בפרוש פרעות ביבראל בהתנדב עם ברכו ה' וי"ל אפי' בשנה עד ברכו ופי' הוספת דל"פ אתה"ק ואתמהיתין אלא דמייריי כאן כמה יהיו אותן אלא שמעו : **ואם אינם כו'** ואפי'.כ"כ התוס' וש"פ בשם תלמידי רש"י שכ' בשם רש"י וכן מסיים שם במ"ש ובמקום שיש שם תשעה אז אשרה ששמעו בין ברכו ובין קדיש ולאחר התפלה עומד ה' מאלו ויאמר ברכו אז קדיש ועונו אחריו אלא ור"ל תשעה שאפילו בשביל א' ואחר עשרה שיש עוד ה' אלא שמע יכול לפרוס ה' מאלו אשרה ובביאור הרמב"ם מש"ך וירד לפני התיבה ואחרינן בסוף ר"ה לר"ג להוציא אפילו הבקי ואף שבשמ"ך כבר התפלל ומ"ש בתחלה רבותינו שבמערב ביבראל אין בכולה רק שבעה ואולם על הת"ק וכ"מ אלשון אם אחר וא"ל כו' רבותינו כו' מ' דפליגי וכן הסכיים הרא"ש אלא אר"ת לא רלה לסמוך ע"ז כפי פי' בת"ם בכ"ל לכן כ' בש"ע ונריך כו' ואם אינם כו' דבדרי רש"י הם עיקר וכן הסכימו הפוסקים : **ומ"מ אם כו'**. לפי שתוס' חולקין ג"כ על ס' זו ובתב שאין רגיל מתפלה י"ח ועי' ברא"ש שם וע"ש שם : **ומי שעובר כו'**. ספר המנהג כ"ל וכן מ' פשעה דאין עוברין דבלן ל"ק פרס : **אבל האחרים כו'**. שא"ל אלא לשמוע קדושה מהרי"ל : **וכ"ש כו'**. שם מתפק בזה ואף שבמתניתין מ' כן וכמו שהקשה בירושלמי למה חלקן לתרתי ומשני שאם התחיל כו' שם אחירי שהתפלל כבר ועמ"ש : **ואסור כו'**. במ"ם שם ובכר תיקנו חכמים לחזיים לו' לאחר גאולה יהי שם כו' מבורך מעתה ועד עולם ואתרייו ברכו דל אלא אותן שלא שמעו כו' והכנו אנשי מערב ואנשי מזרח לאחרו לאחר עושה שלום בג' הפלות של י"ח כו' וי"ש שם : **והתחיל כו'**. אבל אם התחיל אומר פ"ח ברכו

הגהות רעק"א

סי' ע' סעיף א' בשיס ובעבדיס. בירושלמי אליף לה דבתי' ד' אלקיכו' לאחד את שאין לו אחון אלא הקב"ה. ולא זה שיש לו אחון אחר לפ"ז אלו עבד ואלו בן חורין ג"כ פטור ואולם לפי משנה אחרונה דבופיס רבו לשחרר. חייב. מ' פ"ק

מחצית

סי' ע (ס"ק א) בשיס כו' ג"כ מברכות ק"ש · ר"ל ניהו דברכת ק"ש אין להם שייכות לק"ש וכמ"ש מ"א לעיל סי' ס"ח ס"ק ז' : **ובסי'** סמ"ך וכ"כ הרב"י בסי' מ"ו בשם תשו' רשב"א והבי' ראיה מדלא מברכים אקב"ו לקרות את שמע . והביאו גם בסי' סמ"ך בב"י וא"כ ס"ד ניהו דפטורי' מק"ש מ"מ בברכותיה חייבי' קמ"ל דמה"ט דפטורים מק"ש דהוי אינ' מ"ע שהז"ג מה"ט גופי' פטורים מברכותי' דגם הברכות הוי מ"ע שהז"ג הניחו עד ד' שעות כמ"ש ס"ם ס"ח : וכ"מ ממ"ש תר"י: הולרך לראיה דלא תימ' כיון דברכות דרבנן הן ובמלת' דרבנן לא שייך בו מ"ע שהז"ג וכאשר באמת הוא דעת רש"י וכמ"ש לקמן : ואעפ"י שהתפלה כו' קאי על הא דתנן דף ד' בשיס חייבות בתפלה:דייקינן לי' א"כ מפני שהיא רחמיס כל"ל : ור"ל כיון שהיא בקשת לרכון גם אשה ראוי שתבקש מאתו ית' דאמרו נשי לא בעי חיי ושאר לרכי' . וא"כ נשמע מזה דס"ל לתר"י דגם בדרבנן בדבר שהז"ג בשיס פטורות דל"ל דס"ל דתפלה מ"ע דאורייי וכדלק' סי' ק"ו בשיעור ב' דהא המצות עשה מן הטורה להתפלל ולהבי' אלו זמן גרמי' היא כמש"ל סי' ק"ו אלא ע"כ קושייתו על תפלה דרבנן שיש לה זמן קבוע מדרבנן וא"כ שפיר הוכיח מ"א · וכ"ה בגמי דף כ' ע"ב לפי גרסתנו דפריך אהא דתנן דבשיס חייבות בתפלי' פשיטי ומשני ס"ד הואיל וכתיב ערב ובוקר ולהריס אשיחה כמ"ע שהז"ג דמי קמ"ל דרחמי ניהו (וע"כ תר"י לא היה כן בגרסתם) כ"ה גרסת התו' וכתבו התו' וז"ל ורש"י לא גריס לה שהרי תפלי' דרבנן היא ומאי מ"ע שייכי בה ומ"מ י"ל דהא הכל דרבנן ובשיס פטורות מה"ט דמ"ע שהז"ג היא כו' עכ"ל : גם מברכת הלבנה כו' והבי' בסי' תכ"ו בשם אל"ה אע"ג דבשאר מצות עשה שהזמן גרמי' בשיס רשאות להחמיר על עצמן לקיימם ולברך עליהם וכדלעיל סי' י"ז אבל ברכת הלבנה אין רשאים לברך וע"ש הטעם : וליב דזכירות יצ"מ בל"ל · סי' ס"ז . ואין לו זמן קבוע : וא"כ נריכי לסמוך כו' ר"ל אע"ג שכ' מ"א ר"ם ק"ו וז"ל ולכן נהגו רוב בשיס שאין מתפללות בתמידות משום שאומרי' מיד בבקר כו' אינה בקשה כו' ואפשר שגם חכמים לא חייבום יותר עכ"ל מ"מ אם מתפללים כיון שכ"ל אמת ויציב לריכים לסמוך גאולה לתפלה: (ס"ק ב) ג' ימים כו' ואם נכנס לחופ'.ר"ל ביום ד' שחרית ד' ימים החכמים פערוהו מזמן החופה עד מוצ"ש ותנן בתולה ניסאת ליום רביעי ומן הסתם החופ' ביום ד' ערבית א"כ עד מ"ש הן ג' ימים וג' לילות וממילי' אם נכנס לחופה ביום ד' קודי' שקר' ק"ש שחרית גם מק"ש של שחרית של יום ד' פעור: דמיחזי כיוהר' דכ"ע לא מצי לכווני בזמן הנישואין והו' מראה שיבוא לכוון : דלכ"ע בל' כרשב"ג וכדפסק רבב"ח מסמיה דר' יוחנן במס' ניעוין דף ע"ה ע"א וביתר מקומות בש"ס ומתלוקת הרא"ש ורמב"ם תלי' בשני תירוצים הש"ס והוא בברכות ד' י"ז ע"ב מסיק הש"ס אהא דתנן התם חתן אם רוצה לקרות ק"ש קורי' רשב"ג אי' לא כל הרוצה ליטול את הסם יטול ופריך למימר' דרשב"ג חייש ליוהר' ורבנן לא חייש והא מיפכ' שמעינן להו דתנן מקום שנהגו לעשות מלאכה בח"ב עושים מקום שנהגו שלא לעשות אין עושים ובכ"מ תלמידי חכמים בעולים . רשב"ג אי' לעולם יעשה כ"א את עצמן ת"ח אר"י מותלפת השיטה (והיינו הא' דק"ש דרשב"ג ס"ל דרשאי לקרות ואכ"א לא כל הרוצה ליטול כו') ורב שיש אי' דר"א אמר לעולם

באר הגולה — מגן אברהם נ"י — **א"ח סט ע הלכות קש** — ט"ז מגן דוד

ב (ג) ו סומא אע"פ שלא ראה מאורות מימיו פורס על שמע ומברך יוצר המאורות ז שהוא נהנה במאורות שרואין אחרים שיורוהו הדרך אשר ילך בה :

ע מי הם הפטורים מק"ש . ובו ה סעיפים :

א א * מ נשים ועבדים פטורים (מ) מק"ש מפני שהוא מ"ע שהזמן גרמא ב ונכון הוא ללמדם שיקבלו עליהן עול מלכות(ב) שמים: הגה ויקראו לפחות פסוק ראשון[ב"י בשם מוהל מוגעד]: ב קטנים פטורים ג לר"ת כשלא הגיעו לחינוך ד ולרש"י אפי' הגיעו לחינוך מפני שאינו מצוי אצלו בזמן קריאת שמע בערב וישן הוא בבוקר וראוי לנהוג כר"ת :

ג * ה הכונס את הבתולה פטור (א) (ה) מק"ש ב (ג) ג' ימים אם לא עשה מעשה מפני שהוא טרוד טרדת מצוה ו והני מילי בזמן הראשונים*אבל עכשיו שנם שאר בני אדם אינם מכוונים כראוי גם הכונס את הבתולה

ג (ד) קורא : הגה וע"ל סי' ל"ע אם שכור יקרא ק"ש :

ד ז היה עוסק ד בצרכי (ה) רבים והגיע זמן ק"ש ה לא יפסיק אלא יגמור (ו)עסקיה' ויקרא אם נשאר עת לקרות: ה * ו מ היה עוסק באכילה או שהיה במרחץ או שהי' עוסק בתספורת או שהיה מהפך בעורות או שהיו עוסקים בדין מ להרמב"ם (ב) גומר ואח"כ קורא ק"ש ואם היה עוסק בתורה אינו מפסיק ולא יקרא ק"ש.אלו דברי הרמב"ם בפ"ב מה' ק"ש והראב"ד השיג עליו וז"ל לא כי אלא מפסיק וקורא ואע"פ שיש שהות לקרות לפי שהות מקום תורה ואסלין שהות אפילו לתפלה מפסיק ואי' להא מלתא בסוכ' פ' לולב הגזול ורמיזא נמי במ' ברכות עכ"ל.סוגי'דסוכה הכי איתא מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב לכשיכנס לביתו יטול על שלחנו כלומר אם שכח ולא נטל קודם אכילה לריך להפסיק הסעודה ולטול הלולב לא נטל בשחרית יטול בין הערבים שכל היום כשר לולב ופרבי אמרת מוטלו על שלחנו למימר' דמפסיקין ומימיהי אם התחילו אין מפסיקין פירש"י נבי תפלת המנחה תנן פ"ק דשבת לא יכנס לאכול אם התחילו קודם המנחה ומשכה שעותם והגיע זמן המנחה א"ל להפסיק שעותן ולהתפלל עכ"ל א"ר ספר ל"ק הא דאיכא שהות כיום הא דליכא שהות כיום א"ר זירא מאי קושיא דלריך רב ספרא לשנוי דלמא תרוייהו בדאיכא שהות ודלמא הא דאורייתא הא דרבנן אלא אמר רבא אי קשיא דלריך רב ספרא לשנוי דתנן לכשיכנס לביתו טולו על שלחנו אלא דמפסיק

(ג)סומא אע"פ כו'.הולרך לכתוב דין זה כאן אע"פ שכ"כ בסי' כ"ג שסומא יכול לירד לפני התיב'מפני שמתחדש כאן מ'אמ'יוצר המאורו'דה"א מה שאנו סומא'פורס על שמע הייגו שעכ"פ ידלג יוצר המאורו'קמ"ל דלא וכזה מתורגמ"ש הטור'כאוכ"כ א"א ז"ל שיכול להתפלל ולהוציא אחרים ובלבד שלא יקרא. שאסור לקרות בתורה בע"פ עכ"ל וקשה למה הביא הך מילתא בשם הרא"ש והוא מפורש במשנה אליבא דחכמים שהלכה כמותם ותו ל"ל לטור להביא ובלבד שלא יקרא בתורה כו' שכ"כ בסימן"ג ולמ"ש ניחא שגם מדברי הרא"ש מוכיח שלא ילדג יוצר המאורות מדסיים ובלבד שלא יקרא כו' ולא סיים ובלבד שלא יאמר יוצר המאורות אלא ודאי דלא מדלג דבר זה ורא"ה מי שדחק עצמו בזה לא לורך ועסק' רל"א שמחלק כ"י בין הסיא דהתם דסומא לא יברך על הנר במ"ש ובין הך דיוצר המאורות :

ע (א) מק"ש ג' ימים . בעור כתוב ד' ימים והקשה בשם אהובב הא לא אמרינן דקרק בכשכמחלוקת דר' ימים מן הנשואין שהוא ביום רביעי עד מ"ש ובריביעי קורא בשחרית ותי' כ"י דגם ביום הד' קודם החופה פעור לפי שהוא בהכנה לנשואין וכל העוסק במלוה פטור מן מלוה אחרת כמ"ש רמ"א סימן ל"ח אם הוא לריך לעסוק אף בשעת ק"ש ותפלה וכ"ז דוקא בזמנם כמו דמסיק כאן בש"ע : (ב)גומר ואח"כ קורא ק"ש.אלו דברי הרמב"ם בפ"ב מה' ק"ש והראב"ד השיג עליו וז"ל לא כי אלא מפסיק וקורא ואע"פ שיש שהות לקרות לפי שהוא מקום תורה ואסלין שהות אפילו לתפלה מפסיק ואי' להא מלתא בסוכ' פ' לולב הגזול ורמיזא נמי במ' ברכות עכ"ל.סוגי'דסוכה הכי איתא מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב לכשיכנס לביתו יטול על שלחנו כלומר אם שכח ולא נטל קודם אכילה לריך להפסיק הסעודה ולטול הלולב לא נטל בשחרית יטול בין הערבים שכל היום כשר לולב ופרבי אמרת מוטלו על שלחנו למימר' דמפסיקין ומימיהי אם התחילו אין מפסיקין פירש"י נבי תפלת המנחה תנן פ"ק דשבת לא יכנס לאכול אם התחילו קודם המנחה ומשכה שעותם והגיע זמן המנחה א"ל להפסיק שעותן ולהתפלל עכ"ל א"ר ספר ל"ק הא דאיכא שהות כיום הא דליכא שהות כיום א"ר זירא מאי קושיא דלריך רב ספרא לשנוי דלמא תרוייהו בדאיכא שהות ודלמא הא דאורייתא הא דרבנן אלא אמר רבא מי קשיא דלריך רב ספרא לשנוי דתנן לכשיכנס לביתו יטולו על שלחנו דמפסיק

שערי תשובה

לחתמה על הני בשי דידן בברכותיה מפני שאין קורין ק"ש וברכותיה ואין נזהרין להזכיר י"מ אבל אומר אני דעל כיוצא בזה אמרו הגה לישראל כו' דודאינשים פטורות דהו"ל מ"ע שהז"ג

יד אפרים

לאחרינא בגיני' כו' כ"ל ובאשר הבתי כן היא ברמ"ע. וכוונתו בשם קרי לברכו שפורסין בו על שמע ברכו בתרא וברכו שלאמרו הלבור קודם יוצר קרי לו ברכו קמא וכוונת הדברים דאם זה היחיד עדיין לא אמר יוצר אור בפיר יכול לתפתח ברכו הוא לו אחר בשבילו אע"פ שבבר שמע ובעה בתפלה לו שמע המעולין בתורה וזה שבתב אלא היבא דלא בירך על שמע בדאתמרן בכל גווני כו' ר"ל אפילו בבר שמע ובעה: אבל ביחוד אלא שמע ברכו ובבר אחר יוצר אור לו ג"כ מותר לומר ברכו בשבילו אעפ"י אלא יאמוד אלין יוצר אור זה דוקא אלא שמע כל אבל אם בבר שמע ברכו אף אלא שמע רק המעולין לתורה אין מחוייבין בשבילו לומר ברכו. ובראה דגם הוא בעצמו לא יאמר ברכו. וע"ש שבתב שאם שמע ברכו מפי קטן העולה לתפעיר אעפ"פ שענה אחריו מבתברא דשרי ליה.לאחריהא לומר ברכו בגגיוס (שפיר) דמיו (בתא"ת סק"ח) אמת ויציב דזכירת יציאת מצריס

העוסק בלרכי לבור בעוסק בתורה ע"כ וכ' הב"י דהרמב"ם מפרשו לענין אלא להפסיק מתנו לק"ש והקשה הע"ת דהא קי"ל בסי' ק"ו לאחריס אינו פוסק לק"ש ואינו אומר אלא פסוק ראשון : (שם) (°) עבר זמן דאם גמר עסקיכם ועדיין זמן ק"ש קורא כל

הגר"א

ספר המהכיג ועגו"ז ועפ"ה דסוכה ב"ג ב' : ומ"מ איש כו'. אפי' כו'. כ"מ במ"ה הכ"ל ואחרינן בברכות ג' כי אכלינן רפתא כו' ולברכו כו' : רק כו'. כמ"ש בחד גברא בתרי סברא בפ"ו דיומא ע' ח' תלתא כו' :

סי' ע ס"א מפני כו'. גמ' שם : ובנבן כו' ויקראו כו'. לחומרא בעלמא דלא כאה"מ שכ' שחייבות שבגמ' לא משמע כן דקא"ל מ"ד הוא"ל כו' ובירושלמי שם שנאל' שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד את שאין לו אחון אלא הקב"ה יצא העבד שיש לו אחון אחר : ס"ב קשנים כו'. מתני' שם : לר"ת כו' ולרש"י כו'. עתוספת שם ד"ה וקטנים כו' ובירושלמי מ' כרש"י אתמר שם קטנים מכן שבא' לתשן הכיס תורת ה' בפיך בשעה שהוא תייר בם ובלא"ה פיר"ת דחוק במ"ש בתוס' ומה שהוקשה לו ממ"ש בספ"ג דסוכה קטן חיודע לדבר שם לאו משום ק"ש וזמן ק"ש אלא ללמדו אלו ב' פסוקים ועל"ל ס"ם ל"ז : ס"ג ב' ימים כו'. בעור ב' ד' ימים וד' לילות ר"ל אם בשל בראיני קודם הפלת שחרית ועד מ"ש ועד בכלל דמש"ה פעור ביום השבת משום בעילת לילה אחרינו וכן בפ' בתרא דעבה עד מ"ש ד' לילות והא דקא' בכתובות ו' ב' פעור אף בשלשי ול"ק בראיני משום דיום הראיני חייב ובפ"ע קא' ג' ימים משום דדרך לישא אחר ק"ש של שחרית וא"מ לא ביאר יפה הכל"ל וד' לילות וכ"ש בתר"י : ס"ד היה כו'. רמב"ם וכ' כ"ו שהוא מירושלמי רפ"ה ר' ירמיה אמר לא יעמוד אדם ויתפלל אלא מתוך דין של הלכה ר' ירמיה אמר הנוסק בראיני לבור בנוסק בד"ת ומפ' הרמב"ם בה"ג ונקט שם שמעתתא דר' ירמיה אהדדי וכ"מ בפ"ו מה' תפלה ובמ"ל פ"ם ג"ב והרא"ש מפ' דקאי אלמעלה לענין לעמוד מתוכו להתפלל ובמה"ש. אבל כאן א"ל לכ"ז שמפורש הוא בתוספתא פ"א אר"י פ"א אר"י הייתי מהלך אחר ר"ע ואחר ראב"ע הגיע זמן ק"ש כמדומה אני שהגיה מלכות אלא שבעוקין בראיני ליבור קריתי ובמיתי ואח"כ התחילו הן וכבר נראה שהם אמר הבריס וכ"ה בירושלמי פ"א וע"ש שם ובמפרש ובדברי כ"י תמוהין הא גם הנוסק בד"ת חייב בק"ש אפילו בראיני בתפלה שפיר למד מזה הביאו בראיני וחביריו ובמ"ש הרמב"ם שם וכן הקשה בלח"מ וכן דחה בכ"מ שם : ויקרא כו'. ר"ל אלא"ה א"ל במ"ש שם כמדומה אני כו': ס"ה היה עוסק כו'. ואף מותר להתחיל סמוך לשחרית דלא אמרו אלא סמוך אבל אמרו שהוא אמרו במ"ש בפ"ו מה' תפלה ובפ"ע סי' פ"ו ודייק מדקתני סמוך למנחה דוקא : ולהראב"ד כו'. במ"ש בסוכה ל"ח א' בבדאורייתא מפסיקין אף בשם ובשבת

ביאור

כמ"ש בס"ד ובעבוי כולנו בקיאין וא"ל רק כדי לעשות קדוש וברכו וכ"ש בשבבר ברכו ברכת ק"ש ע"ש וא"ד שאינו בקי אלא ר"ל מי שרולה לאלת משא"כ עבשיו דא"א יכולין לכוין בשמיעה כמש"ש ס"ד : **ולא נהגו כן כו'**. מכוון יוהר למש"ל דמשום קדושה דשם משא"כ בשל ערבית ואף שב' הר"ן אלא פלוגא כ"כ לפי מנהגו : **לאחר שסיימו כו'**. שם בתחני' ואין עונדרין בו' וכפי' הר"ן הכ"ל לאחר שהתפללו כ"א בפ"ע וכ' שחילקן בתרתי משום הכ"ל בר"ם כ"ה ס"כ אם התחיל כו' וכמ"ש בירושלמי : **ואתה הדיש**. כ"כ הטור וד"ל שמסיים שם שאין עונר לפני התיבה אלא משום קדושה אלא שמסיים הברכה וכמו בפרים שמע אבל ספר המנהג כ' שיעלים כל התפלה ו

זהדר תני לא נטל שחרית יטול בין הערבים אלמא דא"ל להפסיק אר"ם ל"ק הא דאיכא שהות וכו' אמר ר"ז מאי קושיא דלמא מצוה לאפסוקי ואי לא פסק יטול בין הערבים אלא אמר ר"ז לעולם כדאמרי' מעיקרא פי' ר"ם הולרך לשנויי משום קושיא דמעיקרא ודקשי' לך הא דאוריית' הא דרבנן הכא בי"ט שי עסקי' דרבנן דיקא נמי מדקתני מי שכא בדרך דמי ס"ד בי"ע דאשון מי שרי. וסוכר הראב"ד דכתירוצ' דהא דאוריית' קי"ל דהא מסיק ר"ז דהכא בי"ט שי עסקינן ומש"ה אסיק ר"ם הא דליכא שהות הא בדאיכא שהות אינו מפסיק אבל בדאוריית' אע"ג דאיכא שהות מפסיק מ"ה הקשה דהא ק"ש היא דאוריית' וע"כ כת' לא כי אלא מפסיק והכ"י תיקן דברי הרמב"ם בב' דרכים (*) הא' א"ל לשותרו לכל רוחים דעוקר דברי התלמוד ממשמעותן והדרך הב' הוא לפ"ד הר"ן שכל שהתחיל קודם זמן חיוכו לפי' בדאוריי' אינו מפסיק אי איכא שהות והכי מוכח ל' הרמב"ם שהרי כ' קודם זה היה עוסק בת"ת והגיע זמן ק"ש כו' היה עוסק בתלמוד לגלגל כו' וכן מה דאר"ז דלמא דהא דקא עוסק בת"ת מצוה לאפסוקי (*) בפ"ק דשבת מפסיקין לק"ש הוא דוקא לר"ת כמו דאוקמוה בגמ' וסובר הרמב"ם דאכילה ודין ובורסקי לא מפסיק כלל אפי' לק"ש כיון שיש שהות וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה עכ"ל ומאוד תמוהין דבריו דהילך כ' דעיקר היתר במשנ' דשבת דתנן אם התחילו מיון מפסיקין לק"ש הן לתפל' דמיירי בהתחיל בהיתר קוד' זמן חיוב' דוקא דאל"כ היה חייב בק"ש דהו' דאוריית' וע"פ ד"ז הוי דברי הרמב"ם דכאן וא"כ מאי קשיי' ר"ם לשנויי הא דיש שהות כו' תיפוק ליה אפי' תרוייהו בדאוריית' יפסיק אפי' בדאיכא שהות כי הא דלובב בי"ע דאשון והדרא קושית הראב"ד לדוכתה למה לא יפסיק בק"ש ע"כ אני אומר דדברי הרב הגדול ב"י כתבן אלא בדרך עיון ומרן רק אגב(*)חורפי' כי הר"ן שחלק בין התחיל בהיתר או לא הוא ס"ל דמתני' דשבת דמפסיקין לק"ש היינו נם מתוך אכילה ודין כיון שהוא מן התורה כמו בעוסק בת"ת ולא כפי' רמב"ם בפי' המשנה דכאן לא אמרו במשנה מפסיקין לק"ש אלא נבי ת"ת לחוד והאיך רצה הב"י להשוות דעתם והנלע"ד דרמב"ם לא ס"ל כלל שיש שום חומרא בדיני דאוריית' בדיני הפסקה ממה שיש בדרבנן לפי המסקנ' של ר' זירא והנע' כך היא כל שיש לפניהם קושיא ויש ב' תירוצים האחד הוא לחלק בין דאוריית' לדרבנן והב' הוא לחלק בין איכא שהות הוא חילוק מבחוץ שלא זכר התנא ממנו כלום וע"כ הוא דוחק מ"ה מתחלה שהיינו יכולים לתרץ הקושיא דסוכה ההיא דשבת ולחלק בין דאוריית' לדרבנן אז היה בטל התי' של שהות אז לא ואין לו מקום משא"כ לבסוף דעיקר הקושי' מי"ע שי של סוכות שהוא נ"כ מדרבנן על ההיא דשבת בתפלה וכזה אנו מוכרחים לחלק בין איכא שהות או לא אז בטל החילוק של דאוריי' לדרבנן כי למה נחלק בחנם כיון שאין שם הכרח לזה דהתנא דסוכה דנקט דין שלו אפי' בי"ע שי לרבותא דאפי' במידי דרבנן יפסיק כיון דאין שהות אבל באמת ביש שהות מותר אפי' בי"ע דאשון שהיא דאוריית' דלמה יפסיק כל שיש עוד שהות מ"ה גם בהיא דשבת שפי' אין מפסיקין לק"ש כיון שיש שהות וכ"ה דברי הרמב"ם בכאן אלא שהוסיף דמ"מ מאן דמתירא ועביד לפנים משורת הדין ומפסיק במידי דאוריית' ה"ז משובח והכ"מ פי' דברי הרמב"ם במ"ש ה"ז משובח הוא אליבא דר"ז שאמר מצוה לאפסוקי כו' דאי מתני' בדליכא שהות איך שייך לומר מצוה בעלמא לאפסוקי ואלא חובה הוא כיון שיבטל המצוה אלא ודאי מתני' בדאיכא שהות ולהכי ליכא בהפסקה אלא מצוה בעלמא לבד וז"ש הרמב"ם ה"ז משובח. ותשתומש על המראה אם יאמר דברים אלו מפה קדוש דהא במסקנא קיימא מתני' דסוכה באין שהות ואיך יחלוק הרמב"ם על מסקנת התלמוד ותו דאם איירי מתני' דסוכה דמפסיק בסעודה אינו אלא למצוה בעלמא לחוד לא דין גמור ה"ל לתלמודא לשנויי הכי דל"ק כלל משבת דתנן ואם התחילו אין מפסיקין דהתם דינא קאמר אלא דבר ברור הוא דע"כ לא פי' ר"ז המשנה דסוכה במצוה לאפסוקי כו' אלא בא מתרצים משניות בחילוק דאיכא שהות אלא בדאוריית' או דרבנן ממילא מייריי מתניתין בים שהות וגישא קאמר מצוה לאפסוקי אבל במסקנא דע"כ מייריי מתניתין באין שהות אם כן אידחי ליה פירוש דר"ז ומה שאמר מצוה לאפסוקי אלא ריש מייריי באין שהות וסיפ' בים שהות. ולפמ"ש ניחא הרמב"ם לא בא כאן לפסוק כר"ז דאמר מצוה לאפסוקי דאלו כן לא היה אומר ה"ז משובח כיון שעכ"פ בתחילת הסוגיא היה עולה על התלמוד אין שום הכרח להחמיר במילי דאוריית' כמ"ש אלא מ"מ הרואה לעשות לפנים משורת הדין ה"ז משובח כיון שעכ"פ בתחילת הסוגיא היה עולה על הדעת להחמיר והוא עלמד ממ"ש בהרבה דוכתי כל היום כשר אלא זריזין מקדימין למצוה זה הא"ל לייישב דברי הרמב"ם אלו אבל להלכה נלע"ד כדברי הראב"ד ומאחר שגם הרא"ש כתב בסוכה כדבריו וגם רש"י כ' בפ"ק דשבת על מפסיקין לק"ש דמפסיקין מן אכילה ומן הדין כיון דק"ש דאוריית' ואם אע"פ שיש שהות ול"ל מהטיא דר"פ ע"פ לר' יהודה דאין מפסיקין מן האכילה לשבת לקדוש היום אע"פ שהות דאוריית' כמ"ש הר"ן בזה דהתם הוי סיום אכילה ג"כ לגורך שבת כמ"ש התוס' שם דאם לא כן הוי קידוש אלא במקום סעודה כנ"ל בזה :

(*)דמיירי שהתחיל באיסור דאיסור דאילו התחיל בהיתר פסק בפי'(*)רל"ה ס"ב דא"ל להפסיק אלא מייריי שהתחיל באיסור ואפ"ה לרמב"ם א"ל להפסיק כיון שדבר שאינו מצוי להתחיל סמוך לשחרית לא גזרו וכמ"ש סימן פ"ע ס"ז ומוכח מכאן (*) דהרמב"ם ס"ל דאף לתפלה א"ל להפסיק דאם היה צריך להתפלל אף ק"ש היה צריך לקרות כדי שיסמוך גאולה לתפלה אלא ודאי א"ל(*)להפסיק ולכן כתב העור סימן פ"ע בשמו דס"ל דא"ל להפסיק והרב"י כתב שם שע"ס הוא בעור ול"נ כמ"ש . ואע"ג דבלובב צריך להפסיק כמ"ש סימן תרכ"ב שאני לובב דזמנו כל היום ובאמצע היום שכיח' אכילה ושתיה משא"כ בקריאת שמע כנ"ל. והכ"ח פסק דהרמב"ם מייריי בהתחיל בהיתר והראב"ד מייריי בהתחיל באיסור ולא פליגי וכן יש להורות :

מתיירא שמא יעבור זמן קריאה ופסק וקרא הרי זה משובח ולהראב"ד ט מפסיק(ז) וקורא אע"פ שיש שהות לקרות [וע"ל סי' רל"ה] :

עא אבל והעוסקים במת פטורים מק"ש ובו ז"ם :

א מ *מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו (א)אפי' אינו מוטל עליו (מ) לקברו א א] פטור מקריאת שמע ומתפלה

עא א פטור מק"ש . ומיד כשמתחילין להשליך עפר על המת יקרא ויתפלל וכן

עא (א) אפילו אינו מוטל עליו כו' . פי' לאפוקי מר"ת שמתה אחותו נשואה אמו של ר"י בעיר אחרת ואכל ר"ת בשר ושתה יין כיון שיש לה בעל שמוטל

זלזה היה נלע"ד דלהרמב"ם גם בלובב ל"ג אלי שעה קודם היום. כיון דאינו מצוי לאכול אז. והנה הכ"ה בפי' תרכ"א היינו דקיימי' לשיטת הרא"פ דגם בק"ש בהתחיל סמוך ליום דפוסק : פי' ע"א סעיף א' פטור מק"ש. ואם קרא אינו יוצא. ולריך לחזור

בתורה שפיר דמי עמ"ש וט"ש ויד אהרן . וכ' מ"א וכ"ל דמ"מ יאמר פ' שיש בה ילאת מצרים אפי' עבר זמן ק"ש . (ז) וקורא . וכתב הב"ח דהרמב"ם מייריי בהתחיל בהיתי' והראב"ד מייריי שהתחיל באיסור. ולא

באר היטב

פליגי וכן יש להורות . מ"א ט"ז ופר"ח ויד אהרן :

עא (מ) לקברו . כגון שמתה אחותו ויש לה בעל דהבעל חייב לעסק בקבורתה . ולאפוקי מר"ת שמתה

לבושי שרד

הק"ש בש"ש בש"ש וקאתר אתנ"א דאע"ג שעבר זמנו ואינו קורא אמש אעפ"כ יאחר ל' שיש בה י"מ שהוא מן התורה כמבואר במג"א סי' ס"ז : (ט"ז סק"ב) (*) הא' א"ל לסותרו לתירוץ ל' הב"י ס"ל להרמב"ם דאפי' בהתחיל באיסור אינו מפסיק :לתירוצו הב' דוקא בהתחיל בהיתר הוא דאינו מפסיק לק"ש דאוריית': (שם) (*) בפ"ק דשבת מפסיקין בתשבה שם דתני לא יאכל סמוך לתפלה ואם התחילו אין מפסיקין לק"ש שהוא מדאוריית' ואין מפסיקין לתפלה ס"ל לרמב"ם דלא קאי אריש אכילה ואחרתן ואיכך דבהו אפי' לק"ש אין מפסיקין אלא מיירי בא"ש דאיכא שהות אבל בדאוריית' אפי' לק"ש דאינו מפסיק לק"ש(*)(שם) לגי' שעות ואינו מדרבנן פי' כיון דתרוייהו בהתחיל באיסור ע"כ דבי מצי בדאיכ' שהות הוא דוקא בדרבנן וכהראב"ד ותירוצ הב' דמוכח מהש"ס דהא דתני בשבת ואם התחילו אין מפסיקין מיירי לאפוקו באיסור ואפ"ה מפרש הרמב"ם משנה זו דגם לק"ש אין מפסיקין : (שם) (*) חורפי' כו'. פי' הר"ן הוא דמתלק בין התחיל באיסור לשיטתיה דס"ל דהא דתני בפיפא מפסיקין לק"ש אלא אריש"א דמאכיל' ומרתן ואיכך לריך מאי לי' בהפסיק לק"ש מש"ה שפיר פסק דלק"ש בהתחיל באיסור פוסק משא"כ לפי' רמב"ם דפיפא לא אלא אריש"א ובריש"א אפילו לק"ש אין מפסיק ע"כ דאפילו בהתחיל באיסור אין מפסיק : (מ"א ס"ק ו') דמיירי בהתחיל באיסור. פי' ופוסק בש"ע כתירוצו הראשון שבב"י הוכיח בע"ז : (שם) (*) רל"ה ס"ב דא"ל. דכ' שם דאם התחיל לאכול באיסור אינו מפסיק לק"ש אלא אם כ' דלא אמרינן דאפילו בהתחיל בהיתר ע' מג"א סי' פ"ע סקי"ד עש"ה כתב כאן דמהרמב"ם מוכח דא"ל להפסיק ואפי' בהתחיל באיסור אינו מפסיק לק"ש בהתחיל באיסור ע' מג"א סי' פ"ע סקי"ד שם כפי' פ"ע סקט"ו כתב בלשון אם הוא דברי המג"א שבכאן :

חכמת מחצית

על עצמו אינו רשאי דמחזי כיוהרא ופלפל בזה אם הלכה כרשב"ג בזה ועיין בהלכות תענית והלכות ט"ב [סי' תקנ"ד] דהיכא דאיכא מלאכה הוא דליתא ליה. (והנה ראיתי בתוס' פא"נ (ד' ט"ז ע"א) ד"ה רבינא אכל בנכייתא וז"ל ואור"ת דרבינא לא היה רוצה ליטול את השם ולעשות לעצמו צורבא מרבנן עכ"ל. וחנה מזה מוכח דס"ל לרב יגא דהלכה כרשב"ג דלא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול. והנה אף לפ"ז היא תמוה מאד שהרי מפורש בש"ם פ"ד דשבתים דהיכי דהרואה אומר מלאכה הוא דליתא ליה ודאי לא חיישינן ליוהרא וכאן מי ידע אם יש לו הלואה בנכייתא ושמחמיר מכח שהוא צורבא מרבנן הרי עדיף ממלאכה בט"ב דלא חיישינן בזה ליוהרא מכ"ש בזה וצ"ע טובא בעת בזה. ואין לומר דרבינא ס"ל כרבנן בפ"ד דשבתים דס"ל אף בט"ב חיישינן ליוהרא זה אינו דהרי הש"ם פריך שם דרבנן אדרבנן ומשני (ס"ק ו) היה כו' ל"ל דמיירי כו' דבשבת דף ט' ע"ב תנן לא ישב אדם לפני הספר כו' ולא לאכול סמוך למנחה (והיינו חצי שעה קודם זמן מנחה) ואם התחילו אין מפסיקים. ובמס' סוכה ד' ל"ח תנן מי שהיה בא בדרך ואין בידו לולב כשיבא לביתו נוטלו על שלחנו. ורמי הש"ס הני ב' משניות אהדדי דבשבת תנן דאין מפסיקים ובסוכה תנן דמפסיקים אר"ש במס' שבת מיירי דאיכ' שהות אחר האכילי' להתפלל לכן א"ל להפסיק ובסוכה מיירי דליכא שהות אמר רב' מאי קושי' דלמי' הא דאוריי' הא דרבנן ובדאו' אפי' איכ' שהות צריך להפסיק ומסיק דגם בלובב מיירי בי"ע שי דרבנן ודייק' נמי כו' ולכן איעטריך לשנוי הא דאיכ' שהות כו' הטעולה מזה דבדאוריי' אפי' איכ' שהות צריך להפסיק ידוק' בדרבנן איכ' לחלק בין איכ' שהות לליכ'. ולכן הסיג הראב"ד על הרמב"ם שכ' גומר וא"ח קור' הא ק"ש דאוריית' . ותי' הרב"י בתירוצ' בתרא (והוא נראה להתרוצים עיקר) דהרמב"ם מיירי בהתחיל בהיתר ום"ל כהר"ן דבהתחיל בהיתר אפי' בדאוריית' אינו פוסק אי איכ' שהות(ומ"ש ואם היה מתיירי כו' ה"ז משובח ע"ש מהיכן למד זה) וכ' דהכי דייק ל' הרמב"ם שכ' היה עוסק בת"ת והגיע זמן ק"ש כו' היה עוסק באכילה כו' עכת"ד הרב"י ולהמ"א לא נראה האי תירוצ' דלק' סי' רל"ה קי"ל בהתחיל בהיתר אפי' בדאוריי' אע"ל אי איכ' שהות ולא מצינו שום חולק על דין זה ומה"ת נימא דהראב"ד יחלוק ע"ז (גם הרב"י ה"ל להבי' לקמן סי' רל"ה דעת הראב"ד . אלא מיירי שהתחיל באיסור ע"כ אין הכוונה שהתחיל באיסור ממש והיינו שהגיע כבר זמן ק"ש : חדא דאין ל' הרמב"ם משמע כן כמ"ש הרב"י מדכתיב הגיע זמן ק"ש כו' כנ"ל ועוד איך כ' ע"ז מ"א כיון שדבר שא"א להתחיל סמוך לשחרית כו' הא מיירי שכבר הגיע הזמן ולא בסמוך . ועוד הא מ"א ר"ל דעת העור סי' פ"ע שכ' לדעת הרמב"ם וכמ"ש אח"ז והעור כ' וז"ל ואם התחיל לאכול קודם עלות השחר כ' הרמב"ם שא"ל להפסיק עכ"ל וה"ל למימר רבותי' עפי' אפי' התחיל אחר ע"ה א"ו ל"ל כוונת מ"א כמ"ש הרב"י דהרמב"ם מיירי בהתחיל בהיתר אבל לא כפי מה שעלה על דעת הרב"י שהתחיל קודם לחצי שעה הסמוך לע"ה בענין שיהא היתר גמור דבזה לא הוי חולק הראב"ד כמ"ש לעיל . אלא מיירי שהתחיל תוך חצי שעה שסמוך לע"ה . ולהראב"ד אסור להתחיל אז כמו סמוך למנחה וא"כ הוי התחיל באיסור ולכן הסיגו דאפי' בדאיכ' שהות בדאוריית' צריך להפסיק אבל הרמב"ם אזיל לטעמיה דס"ל דבשחרית מותר להתחיל חצי שעה סמוך לע"ה כיון דבאותה חצי שעה סמוך למנחה אינו אם ור אלא משום גזרה אטו הגיע זמן ובשחרית דלא שכיח לא גזרו וכמ"ש לקמן סי' פ"ע סעי' ז' מותר להתפלל ולכנס למרחץ סמוך לשחרית שלא גזרו כו' עכ"ל אע"ג דבסי' פ"ע לא הזכיר כ"א מרחץ ותפסרי' ובביק ולא הזכיר אכילה היינו דאזיל לטעמיה דס"ל לענין אכילה שחרית חמיר ממנחה כמבואר שם שעיף ה' דבשחרית איכא איסור' משום לא תאכלו על הדם אבל מדברי הרמב"ם נראה דהשוה אכילה למלאכה שכתב בפ"ו מהל' תפלה דין ד' וז"ל אסור לאדם שיטעום כלום או שיעשה מלאכה מאחר

באר הגולה

ע שם בהשג' הראב"ד ופלוגתייהו בהא דשבת פ"ו סוכה ל"ע. ת ברכות י"ח

עטרת זקנים

עא * מי שמת לו מת כו'. לכן אפילו בזמן הזה שב"ע אין מבוארי' כמי אין רשאי להחמיר על עצמו ולקרות מעשה בכוד המת ואם אותו שאין מוטל עליו לקברו אינו בעיר יכול לקרות ק"ש (וי"ל דה"ה איפכא בשם אותו מי שאין מוטל עליו לקברו הוא בעיר ואותו שמוטל עליו לקברו הוא בעיר אחרת אותו שהוא בעיר אחרת יכול לקרו' ק"ש ואם כל הקרובים אינם בעיר בעיר כולם ראיכין לאלא תעירם לעפל בארבי קבור' ופעורים מק"ש ותפלה אם יש לו מי שיתבל בשבילו בארבי קבורה ורולה להחמיר על עצמו ולקרות אין מוחין בידו בנ"ל (מורי בב"ח בשם ר"ת ועיין בי"ד סי' שמ"ח) וגם צריך להגיה וי"ל דאין מוחין ועיקר ארלוי משום בבוד המת שלא יהלו הבריות עצמו בחומר שהחמיר על עצמו אלא שיתמרו שזה המת קל בעיניו לפיכך אינו נערך ואינו נכבל במיתתו וה"ל גנאי לאת ע"כ אפי' שיש לו מי שיתבל בשבילו בארבי קבורה אינו רשאי להחמיר ולקרות ולזה הסכימו כל האחרונים בדורינו גם מהרדמ"י ומורי בב"ח :

אשל אברהם

א] פטור וכשהגיע בבר תפלת מנחה קודם שמת לו מת ונתעסק בקבור' עד אחר ערבית העלה בתשובת בי"ד סי' מ"ב דא"א להתפלל ערבית שתיס דהא אין החיוב חל עליו אלא ברגע אחרון של יום דבזמן הקודם לזה ואין החיוב בו כ"כ אלא דיולא בשתפלל ע"פ ב"פ הרב מוהר"א והרב מוהרר חיים עשאל ס"ל דחייב והבית ראיות הרבה מפוסקים וכן משם מהא דאמרינ' תיגר ביום ראשון ובתפשט

יד אפרים

דאורייתא הוא כל"ל : (ע"ז סק"ב) דע"כ אייריי מתני' באין שעות כו' ר"ל דליכא למימר דמיירי בים שעות ומ"מ אלה להפסיק דדוקא בס"ד דמיירי בדאוריית' י"ל מצוה להפסיק אף בדאיכ' שעות משא"כ בתסקנ' דמיירי בי"ע שי דרבנן אי איכ' שהות ואינו רק דרבנן :

הגהות רעק"א

דתניגה דף ד'.ומ"מ נ"מ איכי דבאדנן הוא קנו דא"א לבופו אז שהוא ברים אז שבבר קיים פ"ו בשהיה בבדי קודם שנעשה עבד. דהנהו כיון דאין כופים פעור מק"ש לעשה הירושלמי : מב"א ס"ק ו' שאני לובב דזמנ' כל היום. אינו מונן לי דבא משמע מלשון הרמב"ם באין היה עסוק וכו' והגיע זמן ק"ש גומר. משמע דאלו התחיל אח"כ בשאחיר היום דפוסק ובדמשמע מלשון המג"א שכ' שאינו מצוי להתחיל סמוך לשחרית אלא גזרו. משמע דרק בסמוך אינו מצוי ולא אסרו לאכול בסמוך. אבל בהתחיל אח"כ הוא פוסק. הרי אף דשייך הדין דהתחיל פוסק בהתחיל ביום. מ"מ בסמוך לא גזרו . א"כ מה בבך דלובב דבל היום שכיח אכילה ושתייה. ומה הפרש בין ק"ש דשייך נ' שעות אכילה ושתיי' ובין לובב דשייבבל היום אכילה ושתייה.

ע' כ' מפסיקין לק"ש כו' יבגמ' פריך הא בני ליה ריעא כו' אבל מתפסיקין לק"ש לא פריך אבל הרמב"ם ס"ל דסוגיא דשם ושם הוא בר"י בע"פ דאחר מפסיקין לקידוש אבל לר' יוסי דס"ל אין מפסיקין וקי"ל כמי דהבלה איכה קובעת אלמא דאין מפסיק אף ל ד"ת אידחי לבו בני סוגיין וז"ש כאן דאינו מפסיק אף שהוא ד"ת לאפוקי מהני סוגיין וה"ה דמתחיל סמוך לשחרית אלא דרבותא קמ"ל בכ"ל ובתפלה כ' דמתחיל דאלו שמפסיק אע"ל דאפילו למתחה אין מפסיקין וכן לא ס"ל להרמב"ם תיובתא כין איכא שהות אז לא ולכן בשמיע בא"כ בתפלה המתחה וכן בלובב בשמיע כל בסוגיא דשם אלא כיון שאין ראיה מכרחת לדחות סוגי' דחילוק בין שהות אז לא לכן כ' ואם היה מתייר' וכו' ושם בסוגיא א"ר זירא דלמתא מצוה לאפסיק כו' ועיין בזו"ד ס"ח ואם קלף כו' ודעת הראב"ד בשיעת התוס' וש"פ דבהתחיל בהיתר הני סוגיין הכ"ל ובאן מדבר בהתחיל באיסור :

סי' עא ס"א שהוא כו' אפי' כו'. שם ר"ח אמר כיון כו' ופי' הרא"ש כל שחייב להתאבל אלא כו"ת : ואפילו אם כו'. ירושלמי שם יתני אם רלה להחמיר על עצמו אין שומעין. לו מפני כבודו של מת אז מפני שאין לו מי שיעשה משלו מה שפיק

שלמה

דהתם כיון דכ"ע עבדו והוא לא עביד מחזי כיוהרא א"כ תינח במלאכת ט"ב דרוב העולם עובדין והוא דבר הניכר ומפורסם לכך אם הוא לא יעשה מחזי כיוהרא אבל כאן אטו רוב העולם אוכלים בנכייתא זה ודאי אינו ואם אוכלים אטו ניכר הוא אם הוא בנכייתא או לא א"כ ודאי דל"ש בזה יוהרא ועדיף מק"ש דס"ל לרבנן דלא שייך בזה יוהרא ולכך בין לרבנן ובין לרשב"ג שם לא שייך בזה יוהרא. ואפשר דרבינא יסבור כאידך תירוצא שם דמשני איפוך וס"ל לרשב"ג בבכל ענין חיישינן ליוהרא ולכך אף בזה חיישינן ליוהרא וצ"ע מ"ש לא הרגישו בזה התוס' והמפורשים ודו"ק :

סי' ע"א

סעיף א' מי שמת לו מת וכו'. נ"ב הנה בדין אם היה אונן עד אחר חצות הנה מוכח מדברי כל הפוסקים כיון דאחר חצות אינו זמן תפלה ואין בו שייכות תפלה רק בתורת תשלומין ממילא

השקל

שיעלה ע"ה עד שיתפלל תפלת שחרית הרי אלא אסר אלא ממזמן שעלה ע"ה ולא סמוך לו אבל במקת' כ' אח"ז וז"ל אבל אינו סועד סמוך למנחה וע"ש בכ"מ (אף שגם הרמב"ם בפ"ו מתפלה דין ו' כ' כלי זה מותר להסתפר ולכנס למרחץ סמוך לשחרית משום דבאכיל' סמך עצמו על מ"ש שם בדין ד' שהתיר כנ"ל) וא"כ כיון דלהרמב"ם בשחרית מותר להתחיל סמוך לע"ה ס"ל התחיל בהיתר לכן פסק דא"ל להפסיק כשיעור הזמן כדעת הר"ן ומה שקראו מ"א התחיל באיסור שב' ב' פעמים דהרמב"ם מייריי בהתחיל באיסור ר"ל להראב"ד ונם לפי מאי דפסק הרב"י דגם בשחרית אסור האכילה סמוך לע"ה מקרי התחיל באיסור ובזה בא הכל על נכון : דאף נתפלה א"ל להפסיק . היינו בהתחיל סמוך לע"ה דהיינו התחיל בהיתר לדעת הרמב"ם : ולכן כ' העור כו' הטעתקתיו לעיל וז"ל אם התחיל לאכול קודם ע"ה כתב הרמב"ם שא"ל להפסיק ושע"ם הוא ל' אמ' כן בכל הספרים . ואפשר ס"ל דבשחר כיון דאינ' ממזמן לא תאכלו על הדם צריך להפסיק וכדעת הרא"ש בשם ר"י אלא שרשא"ת ס"ל דבשחר א"ל להפסיק אבל לפ"ד מ"א מוכח כן מהרמב"ם דס"ל כהראב"ד אע"ג דלא כתבו הרמב"ם בפי' מה בכך : ואע"ג דבלובב כו' כמ"ש סי' תרכ"ב סעיף ב' בהג"ה שכ' רמ"א וז"ל ואם התחיל לאכול יותר מחצי שעה קודם שהגיע זמן כו' א"ל להפסיק בדאיכ' שהות משמע דתוך חצי שעה צריך להפסיק : והב"ח כו' ול"פ וכן יש להורות ר"ל ניהו דלא מסתבר נמ"א תי' הב"ח דהראב"ד לא הבין כוונ' הרמב"ם והוי ס"ד דמיירי בהתחיל באיסור דהא ל' הרמב"ם שכ' והגיע זמן ק"ש משמע דמיירי בהתחיל בהיתר כמ"ש הרב"י אע"כ הפי' ברמב"ם וראב"ד הוא כמ"ש מ"א אבל מ"מ לדינא הסכים מ"א להב"ח :

סי' עא ס"ק א פטור כו' וכ"ל דקודם חצות הוא זמן תפלת שחרית : אבל ברכת השחר כ"ל הברכות המבואריס דס"ל דגם אלי שעה אחר חצות הוא זמן תפלת שחרית : אבל ברכת השחר כ"ל הברכות המבואריס לעיל סי' מ"ו : כמ"ש בי"ד כו' לענין הבדל' . ע"כ ר"ל דזה קאי על מ"ש לעיל דמתפלל עד חצות . אז אסר קצת במ"א . דשם בי"ד מבואר מי שמת לו מת בשבת אבל בלילה בלא הבדלה דאונן פטור מהבדלה . ולאחר קבורה יבדיל עד סוף יום ב' בשבת . אבל תפלת ערבית לא יתפלל לתשלומין . כדקי"ל טעה ולא התפלל ערבי' מתפלל שחרית שתים ובדלקמן סי' ק"ח היינו משום דבערבית במ"ש שאז היה זמן חיובו היה הוא פטור ולכן א"ל לתשלומין . והיינו דוקא תפלת ערבית שזמנו דוקא בלילה . וביום אינו בא רק לתשלומין . אבל הבדלה תחלת זמנו תקנו מכמים עד סוף יום ב' ואינו לתשלומין לכך אמ"ג שבלילה היה פטור ע"מ צריך להבדיל ביום . ואם כן התפלה של שחרית דין הבדל' יש לו דהא תחלת שחרית זמנה עד חצות אבל ברכת השחר ס"ל לא"א דיש לו דין תפלת ערבית שם דאינו משלים ביום דבשבת חיובו היה פטור דתקנת חכמים היה שקבעו לכל אחד מן הברכו' זמן קבוע ובדאיתא בגמ' . וכן בטור לעיל סי' מ"ו כ' מתפר מסתי' לימא אלקי נסמי' כי שמע קול תרנגולא לימא הנהן לשנוי כו' וכן כלם . אלא דבשביו מפני שאין הדיוט יקיום תקנו לסדרן בבה"כ ובלבעל סי' מ"ב

וכן עשה מהרי"ל וכ"ל דקודם חצות יתפלל שחרית כמ"ש סימן פ"ט [°] מכל ברכות השחר כ"ל דלא ימהר כיון שבשעת חוצתו היה פטור כמ"ש כי"ד סי' שמ"ח ס"כ לענין (°)הבדלה: ב מין מוחין בידו. הקשה בלבוש מ"ש כמחותו נשואה שמוחין בו מלקרות אע"פ שהבעל מתעסק בקבורתה וי"ל דשאני הכא כיון שהוא העמיד איש אחר במקומו הוי כאלו הוא מתעסק בעצמו ועוד אפשר דאפילו באחותו נשואה אם רצה לקרות מין מוחין: ג חייב גם לעת ערב · וכ"ח פסק דפטור מק"ש דנקראת באימה · וכ"ע (°) דהא כתב הרב"י ממנ"ב אי מיירי בק"ש של שחרית בכר עבר זמנה וק"ש של ערבית עדיין לא הגיע זמנה בשבת הדרי זמנה אחר ל"ה וע"כ מיירי בשאר מנו' ואפשר דמיירי למהגנו שנוהגין לקרות ביום ומ"מ [°] כמ"ש הכל קורין ומתפללין בלילה: ד תוך ל"ח כו' · עמ"ש סי' מ"ה דלא כע"ת וכ"מ ברמזים פ"ג דנבי קברות לא הזכיר ד"ח: ה לא יצא · דקנסוהו חכמים הואיל ועבר על דבריהם אפילו היה שוגג [כ"מ]:

עב א שלמטה צורך בהם · פי' שם חבורות מזומנים לכך [נ"מ] דלא כלבוש שפירש דהיינו הסמוכים למטה ועכב"ש בשם תר"י: ב סמוך לק"ש · מדשתם כאן ש"מ דש"ל דאפילו סמוך לק"ש של ערבית אסור ומ"מ נ"ל דיש להקל בשל ערבית כמ"ש תר"י דאם לא יקברנו היום יעבור על לא תלין ונ"ל דאם הוא מפלג המנחה ולמעלה יקרא ק"ש ויקברנו אח"כ עיין סימן רל"ה:

עליו לקוברה ומחלק עליו הרא"ש דלא פלוג רבנן ע"ש ונ"ל דפלוגתא זו תליא בטעמים שבתבו התוס' והרא"ש ר"פ מ"ש למה פטור מוקמק"ש ותפלה(°)בשם ירושל' המזכר בסמוך: (ב) ואפי' אם רוצה להחמיר בירושל' אמרינן כן מפני שאין לו מי שישא משאו וכ"מ אם יש לו מי שישא משאו לדעתם הרא"ש דלא פלוג רבנן ע"ש וכ"ל דפלוגתא זו תליא בטעמים שבתבו התוס' והרא"ש ר"פ מ"ש למה פטור מוקמק"ש ותפלה(°)בשם ירושל' המזכר בסמוך: (ב) ואפי' אם רוצה להחמיר בירושל' אמרינן כן מפני שאין

שהוא חשוב כדי להקל דומגא לדבר דלא קנסי עכשיו בליטרא דהכא למכזה ת"ח כמ"ש בתשובה וכן להתיר נדריס ביחיד וכה"ג ע"כ יפה עשו הרי"ף והרא"ש שלא חילקו בין אדם חשוב בדורותיו : (ב) העם העוסקים בהספר . בעוד סיים בזה ודוקא העם הבאים לשמוע ההספר אבל החזנים המספידי' פטורים ודוקא ביום הראשון אבל משם ואילך גם החזנים חייבים משמע מדבריו דין החזנים אפי' במקום שמפסיקין העוסקים בהספר ל"ל החזנים לפסוק בהספידם וע"כ הוקשה לכ"י למה אמרו בגמ' דהעם העוסקים בהספר משמעים כו' והאונן יושב ודומם ומלדיק עליו הדין ואומר רבון העולמים כו' למה יאמר עכשיו יותר רבונו כו' כיון דהחזני' אינם פוסקים מהספידם ותו דאיך יפסוד החזן והקהל קוראין הלא יבטל כוונתם החזן ודחק עצמו לתרץ שהחזנים ג"כ שותקים בעת שקוראים העם אלא שאפי' הכי פטורים מק"ש כיון שהם טרודים להרהר בעייני הספר כו' ולזה הסכים גם מו"ה ז"ל אלא שדחק עצמו בפירוש דברי הירושלמי לפרשו דתרתי קאמר והביא דברי המקשן ג"כ לדרך אחר. ולע"ד נראה שדברים כהוייתן ופשוטן והוא דיש חסרון קצת בירושלמי שהביא הרא"ש גם ט"ס במ"ש פטורים מק"ש ואין מפסיקין לתפלה דמאי איכא בין פטורים [ולאין] מפסיקין ובירו שלפניו הנוסחא הכי תנא ההספד וכל העוסקין בהספד מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה מעשה היה והפסיקו רבותינו בין לק"ש בין לתפלה והתנן אם יכולים להתחיל ולגמור וכו' מתני' ביום הראשון ומאי דתנא תנא ביום שני וה"פ ההספד היינו חזנים העושים ההספד והעם העוסקים בהספד היינו השומעים כולם חייבים בקריאת שמע דלוריתא אבל לא בתפלה שהי' מדרבנן מעתה' הי' והפסיקו רבותינו גם לתפלה' ופריך דוקא תנקאסיכולי' להתחיל ולגמו' יתחילו ואם לאו אל יתחילו ממילא אנו רואים דפטורים מק"ש ואם תפרש על אותם שחיים עוסקים אלא המלוין לכבוד המת דהיינו כמו שומעין בהספד פשיטא שיהא קשה על מ"ש דאפילו החזנים חייבים אלא ע"כ זה לא קשה על השומעים שהם בחמת חייבים כמ"ש ברא"ש הפרק שאותן שבאו לכבוד חייבים ולא פטר אלא העוסקין ממש כמו החזנים ודבר זה קיים הוא לפי המסקנא מ"מ קשי' חזנים אהדדי ומשני לחלק בין חזנים ביום ראשון לחזנים ביום שני ממלא שאין לחזנים קולא על השומעים אלא ביום ראשון ואין פי' שהחזנים יספידו אפילו בשעת קריאת השומעים ואז יהיו פטורים מחמת טרדא זה לא יעלה על הדעת אלא דקולא שלהן היא כאם השומעים כבר קראו ק"ש והחזנים לא קראו עדיין לא יפסיקו בשביל אלא יספידו אבל אם גם השומעים לא קראו עדיין ודאי גם החזנים יקראו עמהם וזהו עצמו פי' דברי הטור כלי צורך שם ביאור ובודאי גם לנוסח' הירוש' כמ"ש בהגהרי"י שמביא ב"י גם כן ילדקו הדברים האלו וקושית המקשן תהיה על מ"ש מעשה היה והפסיקו לק"ש כו' אבל לפי נוסח שלנו ילדק יותר דלכ"ע חייב בק"ש גם החזן ביום שני גם דברי הרמזים שמביא כ"י א"ש וז"ל כל העוסקין בהספד פטורים מק"ש והחזנים הספודים ביום הראשון פטורים מכאן ואילך חייבים · והרבה הב"י קושיות ע"ז ובאמת הכל ליתא דריש קמ"ל דאפילו העם העוסקין בהספד פטורים דהיינו אותן שאינן נשמעים אלא בשמרו כאן הם פטורים והיינו השורה הפנימית וכמ"ש ב"י בש"ד : (ג) הפנימים שרואים פני האבל · בגמ' איתא שורה הרואה את הפנימי פירש"י הרואה את הפנימי ומשני לחלק בין חזנים ביום ראשון לחזנים ביום שני ממלא שאין לחזנים קולא על השומעים אלא ביום ראשון גם לבו חוץ לחלון א"כ הרי ראשו ורובו בחוץ והוי כאלו הוא כלו בחוץ ואפשר דהי"ו מוקי לה כדי (°) שיהא הפסק בין ראשו לבית שיולא ראשו חוץ לחלון אבל בבית והולא ראשו חוץ לחלון אסור לקרות דשדין ראשו בתר רובו ואם הכנים ראשו לחדר שיש שם עוזה אסור ג"כ לקרות דעכ"פ הלוזה מגדו : **שייך לפי' ע"ד

ערות

ג יתחילו · ויגמרו כולה [כ"י בשם מהרי"ח] אבל ביו"ד סי' שע"ו כ' שיקראו מה שיוכלו [כ"מ] : ד אם יש שהות · ואם לאו יקרא ק"ש קודם כיון שעדיין לא התחילו במלות תנחומין :

עג א בחזרת פניס · פי' שיחזירו שמיסה אחוריהם זה לזה [כ"מ] : ב וכשנת

ג (ב) ה העם העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפניהם נשמטים א' א' וקורין ו ומתפללין אין המת מוטל לפניהם הם קורין ומתפללין והאונן יושב ודומם :

ד ז קברו את המת וחזרו האבלים לקבל תנחומין וכל העם הולכין אחריהם ממקום הקבר למקום שעומדין שם האבלים לעשות שורה לקבל תנחומין אם יכולין העם להתחיל ח ולגמור אפי' פסוק אחד קודם שיגיעו לשורה

ג (ד) יתחילו ואם לאו לא יתחילו : הגה ד אם יש (ה) שעות ביום לקרא אח"כ (ב"י בשם הרמב"ן) :

ה ט העומדים בשורה לנחמו (ג) הפנימים שרואים פני האבל פטורים והחיצונים שאינם רואים פני האבל חייבים :

עג הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג ובו ד' סעיפים :

א * י שנים שהיו ישנים בטלית אחד ובשר שניהם נוגעים זה בזה לא יקראו ק"ש אא"כ היתה טלית מפסקת (ת) ביניהם כ ממתניהם ולמטה :

ב ג * אם היה ישן עם אשתו קורא א בחזרת (ג) פנים לצד אחר ואפי' בלא הפסקת טלית משום דחשיבה כגופו ד ויש מי שאוסר ונכון לחוש לדבריו :

ג ה * אם היה ישן עם בניו בעודם קטנים מותר לקרות בחזרת פנים בלא הפסקת טלית ואם הם גדולים צריך להפסקת טלית :

ד ו * עד כמה הם חשובים קטנים התינוק עד שיהיו לו י"ב שנים והתינוקת עד שיהיו לה י"א שנים ז ואפילו הביאו ב' שערות מותר ב (ג) ובשנת י"ג לתינוק וי"ב לתינוקת אם הביאו ב' שערות אסור בלא הפסק ואם לא הביאו ב' שערו' מותר ג ח ומשנת י"ג ואילך לתינוק וי"ב לתינוקת אפילו לא הביאו ב' שערות אסו' :

ד"ש בתר רובו ואם אינו גבוה י' הו"ל כמולא ראשו חוץ לחלון עכ"ל (°) וא"כ דבר ברור שהירו' מבטיא לה אם המגדל של עץ חשוב אוהל או ה"ל ככלי וה"ל כחלוק או כטלית וז"ל רי"ץ כי"ג אמה היה יושב בתוך מגדל של עצים ועשאו כמין מלבוש יולא ראשו חוץ לחלון ויבדך ואם לבו רואה את הערוה אסור כ"ה בירושלמי אבל כ"ל הנה פסק הבעי' לקולא · אך ק' למה השמיטו הפוסקים הה' דסוכה לבן כ"ל דה"ל דהירוש' והגמ' דסוכה ס"ל לבו רואה את הערוה מותר אבל לדידן דה"ל אסור א"כ ממ"ש אף את"ל דהאהל חשיב הפסקה מ"מ הרי לבו רואה הערוה ואם מוליא גם לבו חוץ לחלון א"כ הרי ראשו ורובו בחוץ והוי כאלו הוא כלו בחוץ ואפשר דהי"ו מוקי לה שלבו מכוסה בבגד וא"כ אינו רואה ערוה אבל אם לבו רואה ערוה אף כדי (°) שיהא הפסק בין ראשו בעיני שיולא ראשו חוץ לחלון אבל בבית והולא ראשו חוץ לחלון אסור לקרות דשדין ראשו בתר רובו ואם הכנים ראשו לחדר שיש שם עוזה אסור ג"כ לקרות דעכ"פ הלוזה מגדו :

ערות

ג"ג כו' מותר . כ"כ בטור (°) ול"ע דבטור א"ע סי' כ"א כתוב דאם יש לבת י"א שניס ולבן י"ב שניס זה יש בכסותו וזו ישנה בכסותה ואסורים לשכב ערומים יחד ולא חילק בין ב' שערות מותר והרא"ש שם למד שם מכאן מק"ש וא"כ לריכין שיהיו שויס לדיל ועוד דאם היא אסורה ליש אלו בקירוב בשר א"כ מה ל"ל דאסור לקרות ק"ש ונס דברי הרא"ש קשין אהדדי ול"ע רב : ג ומשל' י"ג ואילך · משמע דא"ל י"ג שניס[°] ויוס א' וכ"מ ביבמות דף ל"ד ע"א בפירש"י ע"ש ועמ"ש סי' כ"ה ס"ט: ** כתב הרב"י סי' ר"ו בשם הרא"ש פרק הרואה ירוש' ר' ירמיה בעי היה יושב בתוך מגדל של עצים מהו שיעשה כמו מלבוש ויולא ראשו חוץ לחלון ויבדך מספקא ליה אם לבו רואה את הערוה אסור או מותר ולמעלה פסקו דאסור עכ"ל הרא"ש · ופליאה בעיני על המאור הגדול איך פי' כן דא"כ ל"ל למבעי במגדל דהוא מלא' דלא שביח ה"ל [°] למבעי כשלובש טלית או חלוק ופשוט דאשתמיטתי' הגמרא בסוכה דף י' ע"ב דאמרי' היה יש בכילה מוליא ראשו חוץ לכילה וקור' ואם היתה גבוה י' אסור ופירש"י [°] דאהל לא חשיב הפסק כמו העומד בבית ומולי' ראשו חוץ לחלון

ג יתחילו · ויגמרו כולה [כ"י בשם מהרי"ח] אבל ביו"ד סי' שע"ו כ' שיקראו מה שיוכלו [כ"מ] : ד אם יש שהות · ואם לאו יקרא ק"ש קודם כיון שעדיין לא התחילו במלות תנחומין :

עג א בחזרת פניס · פי' שיחזירו שמיסה אחוריהם זה לזה [כ"מ] : ב וכשנת

ג (ב) ה העם העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפניהם נשמטים א' א' וקורין ו ומתפללין אין המת מוטל לפניהם הם קורין ומתפללין והאונן יושב ודומם :

ד ז קברו את המת וחזרו האבלים לקבל תנחומין וכל העם הולכין אחריהם ממקום הקבר למקום שעומדין שם האבלים לעשות שורה לקבל תנחומין אם יכולין העם להתחיל ח ולגמור אפי' פסוק אחד קודם שיגיעו לשורה

ג (ד) יתחילו ואם לאו לא יתחילו : הגה ד אם יש (ה) שעות ביום לקרא אח"כ (ב"י בשם הרמב"ן) :

ה ט העומדים בשורה לנחמו (ג) הפנימים שרואים פני האבל פטורים והחיצונים שאינם רואים פני האבל חייבים :

עג הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג ובו ד' סעיפים :

א * י שנים שהיו ישנים בטלית אחד ובשר שניהם נוגעים זה בזה לא יקראו ק"ש אא"כ היתה טלית מפסקת (ת) ביניהם כ ממתניהם ולמטה :

ב ג * אם היה ישן עם אשתו קורא א בחזרת (ג) פנים לצד אחר ואפי' בלא הפסקת טלית משום דחשיבה כגופו ד ויש מי שאוסר ונכון לחוש לדבריו :

ג ה * אם היה ישן עם בניו בעודם קטנים מותר לקרות בחזרת פנים בלא הפסקת טלית ואם הם גדולים צריך להפסקת טלית :

ד ו * עד כמה הם חשובים קטנים התינוק עד שיהיו לו י"ב שנים והתינוקת עד שיהיו לה י"א שנים ז ואפילו הביאו ב' שערות מותר ב (ג) ובשנת י"ג לתינוק וי"ב לתינוקת אם הביאו ב' שערות אסור בלא הפסק ואם לא הביאו ב' שערו' מותר ג ח ומשנת י"ג ואילך לתינוק וי"ב לתינוקת אפילו לא הביאו ב' שערות אסו' :

באר היטב

התחילו בתר דמטי זמן ק"ש אין מפסיקין פר"מ : (ד) יתחילו . ויקראו מה שיוכלו ב"ח : (ה) שהות . ואם לאו יקרא קריאת שמע קודם כיון שעדיין לא התחילו במלות תנחומין. מ"ש :

עג (ח) בשיניהם. ואז אפילו פניהם זה לזה מותר ב"י : (ב) פניס . פירוש שיחזירו שניהם אחוריהם זה לזה כ"מ מ"ש : ובשנת י"ג . עיין מ"ש :

יד

שם בע"ז ואז יהיו פטורין מחמת טרדה כו' לו שהם שוהקין בעת שקוראין העם ואפילו הכי פטורין מחמת טרדה : (בתג"ש ס"ק ג') כלומר שהם קרובים כו' דהא דקאמר זה זה כדי שיהיו שדים נכונו כו' כלו' שהם קרובים להיות שדים נכונו ושערד לחת שיהיה הסכה הסמוכה לגדלות והכת כתב וכו' : (בתג"ש ריש סי') ירושלמי פרק הרואה כו' אך קשה לזה השמיטו הפוסקים ההוא דסוכה כו' הרואה דברין דתברא"ש משמע דמלתא דפשיטא הוא דוחלי המגדל הוא כמו מלבוש ואין זה כמו עומד ערום שאסור לנרך אע"פ שאינו רואה הערוה כלל אלא הפסק הוא דהיה כאן איסור אחמת שעיניו ולבו רואין את הערוה ומתפסל ליה אם פני בהוצאת רגש לחוד דאז אין עיניו רואין את הערוה אבל מה שלבו רואה את הערוה לא איכפת לן אז דלמא יש כאן איסור מחמת שלבו רואה את הערוה וע"ז כ' הרא"ש לתעלה שפקנו דאסור ולפ"ז פשיטא שאין קושיא על הפוסקים שלא הביאו הירושלמי דכיון דקאמרי לבו רואה את הערוה אסור א"כ מו לא לריכו להביא הירושלמי דוחלי לענין שלא יהיה נחשב בערום הדין פשוט דמגדול הוא כמין מלבוש. וע"ז אמר דאם עיקר הלימוד הוא לענין שלא יהיה הוי כפ"ג לענין אלוק ושלוח. ולכך ס"ל דאדרבה עיקר הלימוד הוא אם חשיב כמין מלבוש והוי הפסקה אז לא אהבל דברים אבל לענין לבו רואה לא מיירי כלל והוא תלוי בפלוגתא דלמד"ח מוהר הוי סני בהוצאת ראשו ולמד"ח אסור לריך להוליא גם לבו וע"ז הביא רי"ו שפושט המיבעי' לקולא דשפיר הוי כמו מלבוש. וה"ש רי"ו ואם לבו רואה את הערוה אסור ר"ל דאפי' אם שפסק דאסור א"כ לריך שלא יהיה גם לבו מבפנים וה"מ אין להקשות על שאר פוסקים שלא הביאו הירושלמי מטוס דאיבעי' ס"ל דאיבעי' לחומרא דמגדל הוי ודאי כאוהל ולא חשבה הפסקה וכיון שהוא לחומרא סתמא דפירושו דכל שאינו לובש מלבוש אסור ומה לי אוהל ומה לי מגדול. אך שהוא נופח קשיא למה השמיטו כך דסוכה להשמיטו דאוהל לא חשיב הפסקה ואינו דומה למלבוש לזה אמר דהפוסקים ס"ל דהש"ס והירושלמי ס"ל כמ"ד מותר אבל למד"ח אסור לא הוכחה לה דאפי' מוליא גם לבו הו"ל כלו כולו בחוץ ולכך לא הוצרכו לפרש ולפ"ז נ"ל דריי"ו בב' איבעי' זו חולק על הפוסקים וס"ל דאם מוליא גם לבו שפיר דמי ולא שדינן ליה בתר רובא ולכך כ' מתחלה שיולא ראשו ר"ל דלהירושלמי סני בהוצאת הראש ואם לבו לא' ל"ל אסור עד שיהא גם לבו בחוץ ובכ"ש בזה בלו ולא מחשב כעומד ערום בחוץ אבל אם הפשר דריבינו ירוחם מפרש לה דמיירי שלבו מכוסה ר"ל דוחלי בא הוא מודה לבן סברת הסדינן ליה בתר רובא אלא דס"ל דמיירי בעינן שאין כו' ובכה"ג קי"ל דמגדול הוי כמלבוש ואינו כעומד ערום וכיון שהוא מוליא ראשו לחוץ ואין עיניו רואין את הערוה אבל בית לא הוי הפסק והוו כעומד ערום ולא מהני מה שראשו לחוץ לחלונו דוחלי שדינן ליה בתר רובא. דרך קלרה ע"פ הנ"ל שיש לפנינו ב' דרכים הא' אף ע"פ שאין עיניו ולבו רואין הערוה מ"מ אם הוא כגלוי ערוה אסור לנרך מחמת שלבו רואה מ"מ הרי הוא כגלוי

חכמת שלמה

כיון דזה בשעת חובתו היה פטור לא שייך בזה תשלומין. והנה בעת נדפס מחדש ספר אחד נקרא משכנות יעקב וראיתי בו בחלק או"ח שעלה בלבו לחלוק בזה ממה דחייבה התורה להביא פסח שני ולמ"ד שני תשלומין דראשון הוא איך אמרה התורה דאלו שהיו טמאים לנפש אדם לעשות השני והרי היו עוסקין במצוה ופטורין מן המצוה ואעפ"כ חייבין בשני ומזה הוכיח דה"ה אונן אף אחר חצות חייב בתשלומין ע"ש. ותמהני איך עלה בלבו להלוק על הראש אפילו הי' לו ראיות כראוי מוצקים ובפרט לחייב בתחלה דהוה חשש ברכה לבטלה ובפרט דהראיה אינה ראיה. הדא דמה ראיה היא זו הרי יש דיעות דחד ס"ל דנושאי ארונו של יוסף היו וחד אמר מישאל ואלצפן היו ומפורש שם בברייתא דלהני מ"ד כבר היו יכול ן לטהר אלא שלא נטהרו וא"כ ניהו ששעו ולא נטהרו ואומר מוהר שונג הוא עכ"פ פטור לא הוי כיון דיכולין הם ליטהר ומוכח להדיא שם בש"ס פ"ב דסוכה דלהך מ"ד אין ראיה כלל דטמא במצוה פטור מן המצוה רק לר"י ס"ל התם דש"מ מצוה היו וא"כ י"ל דר"י ס"ל ש"מ היו הוא ס"ל כמ"ד דשני רגל בפני עצמו הוא

מחצית

סי' עב ס"ק א שלמטה כו' שיש סבורות כו' ר"ל אפי' הם רחוקים מן המטה . ועב"י בשם תר"י שכתב אפי' יש ג' כתות שמתליפים זה אחר זה וס"ד בעוד שמוחים הראשונים כת ג' חייבים · דהא יכולים לקרות בעוד שישאו כת שני' וכתבו תר"י דמ"מ פטורים שפמיים נמלכים וכת שלישית בשני' יאמו עכ"ל : (ס"ק ג) סמוך כו' כמ"ש תו"י אבל לא מטעמיה דתר"י כ' טעם כיון דבל ערבית זמן ק"ש כל הלילה . ומ"ש כ' בטעם בעמ' ע"י קריאת ק"ש אחי להתרבל : ולא יקברנו היום ויעבור על לא תלין כו' . ובי"ד סי' שנ"ח סעיף ב'

שערי תשובה

על קריאת שמע לאו על הב"י קאי רק על הש"ע ע"ש. ועיין ביד אלי' סי' ט"ז דאם סמוך לשבת ואין זמן לקוברו חייב במנחה דע"ש שהרי הטעם כדי שיתעסק והא לא אפשר ע"ש. וכתב בשירי כנה"נ יו"ד סי' שמ"א בש"ן שמת לו מת בשבת והוא אונן לא נרע מאבל בחול כו' ה"נ אונן בשבת אם אין שם מי שיתפלל יכול האבל להתפלל ולהוצי' הרבים ידי חובתם. ואם יש שם אחר אינו יכול ע"ש ואנן נהגינן באבל בחול מתפלל אפי' בדאיכ' אחר והיינו כשמצוו' להתפלל על אביו ואמו. ולכן באונן בשבת לא

אפרים

הערוה. ודרך הכ' לע"פ שיש הפסק ולא מיקרי גילוי הערוה מ"מ אם לבו רואה את הערוה אסור ומשיקרא סגר המג"א דגם בריאתא דסוכה סובר דלבו רואה אסור והא דברי' בכילה היינו שמוליא גם את לבו למד"ח דאסור הא דקתני מוליא ראשו משום דבפלוגתא לא מיירי הבריאתא ואפ"ל למ"ד אסור שדיך שיוליא גם לבו ואם היה גבוה י' אסור היינו דאוהל לא חשיב הפסק אלבך בין במוליא ראשו וכן לבו אסור משום דהוי כקורא בגילוי הערוה ולכך קשיא דלמה השמיטו הפוסקים דין זה ולכן ד' המג"א דאתמה הבריאתא ס"ל דאוהל חשיב הפסק אשמעינן בגובה י' שהוא אוהל אף במולא ראשו שהוא מכוסה דלא שדינן ליה בתר רובא וא"כ הו"ל כלו ראשו במקום אחר ואין קורא בגילוי הערוה קמ"ל משא"כ בפוסקים דס"ל אסור א"כ אין חילוק רק אם מוליא גם לבו ובכ"ג אין רבות' כלל ופשוטא דשדינן המשמש בתר הרוב והו"ל כאלו נחוץ ואוכא משום גילוי הערוה ולענין זה הדבר פשוט דאוהל אינו מפסיק דלא כשדי המשמש בתר הרוב ודוקא לגבי הראש שהוא חשיב כפ"ע והוי פ"ד דבריאתא דאף באוהל לא שדינן ליה בתר רובא והוצרך לאשמעי' דלא משא"כ אם ראשו ורובו בחוץ אין כאן רבותא כלל דפשיטא דהמשמש נגרר בתר הרוב ורי"ו אב' אשמעי' לקול' ולכאורה לא משכחת לה כלל לפסר המוקי לה בשלבו מכוסה בבגד כו' ולפ"ז צריך לחדש מה שלא כתבו הפוסקים הבריאתא דהא ר"מ בזה שאוהל אינו מפסיק כגון שלבו מכוסה משום דס"ל דזה פשיטא שא"א לו' שאוהל יהי' כמו מלבוש ואי"כ כל שערוה מגולה פשיטא אפי' אינו רואה אסור וכמ"ש המג"א לחלק בין הוכא שהוא מכוסה בטיס עכ"פ והך בריאתא לא אשמעי' אלא אם אין בכילה י' ע"פ שלבו רואה מותר ובשיש תורת אוהל אז פשיטא דל"מ מה שמוליא לחוץ ובין זה בכילה י' יש עליו תורת אוהל כבר מבואר בכל' שבת. משא"כ בס"ד דסוכה דגם הבריאתא במד"א אסור א"כ ע"כ דבריהא מיירי בגווני דליכא משום שלבו רואה ואי"כ עיקר רבותא דבריאתא דגבוה י' ל"מ מה שוליא ראשו משום דאוהל אינו מפסיק ואם כן הו"ל להפוסקים לאשמעינן ג"כ הך דינא אלא ע"כ דס"ל שבריאתא במד"א מותר והא דלא מוקי הפוסקים הבריאתא במכוסה בבגד ואשמעינן בכילה גבוה י' גרע ממגדל של עץ דאע"ג דמגדל כה"ג שרי במולי' ראשו מ"מ בכילה אסור דדוקא מגדול נעשה כמין מלבוש וא"מ דברי המג"א ל"ע לענ"ד במה שכתב שרי"ו פסק האיבעי' לקולא דז"א דאדרבה דברי"ו אינו בשיטת הרא"ש דאם ברור להירושלמי דהמגדול מלבוש לענין זה דמותר לבדך כשמוליא ראשו ואין איסור משום גילוי ערוה ואיבעי' לענין אם לבו רואה הערוה ואם מוליא גם לבו חוץ לחלון א"כ הרי ראשו ורובו בחוץ והוי כאלו הוא כלו בחוץ ואפשר דהי"ו מוקי לה שלבו מכוסה בבגד ומ"מ אינו רואה ערוה אבל אם לבו רואה ערוה אף כדי (°) שיהא הפסק בין ראשו בעיני שיוליא ראשו חוץ לחלון אבל בבית והוליא ראשו חוץ לחלון אסור לקרות דשדין ראשו בתר רובו ואם הכנים ראשו לחדר שיש שם עוזה אסור לקרות דעכ"פ הלוזה מגדו : מה שיוכלו [כ"מ] : ד אם יש שהות · ואם לאו יקרא ק"ש קודם כיון שעדיין לא התחילו במלות תנחומין :

עג א בחזרת פניס · פי' שיחזירו שמיסה אחוריהם זה לזה [כ"מ] : ב וכשנת

ג (ב) ה העם העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפניהם נשמטים א' א' וקורין ו ומתפללין אין המת מוטל לפניהם הם קורין ומתפללין והאונן יושב ודומם :

ד ז קברו את המת וחזרו האבלים לקבל תנחומין וכל העם הולכין אחריהם ממקום הקבר למקום שעומדין שם האבלים לעשות שורה לקבל תנחומין אם יכולין העם להתחיל ח ולגמור אפי' פסוק אחד קודם שיגיעו לשורה

ג (ד) יתחילו ואם לאו לא יתחילו : הגה ד אם יש (ה) שעות ביום לקרא אח"כ (ב"י בשם הרמב"ן) :

ה ט העומדים בשורה לנחמו (ג) הפנימים שרואים פני האבל פטורים והחיצונים שאינם רואים פני האבל חייבים :

עג הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג ובו ד' סעיפים :

א * י שנים שהיו ישנים בטלית אחד ובשר שניהם נוגעים זה בזה לא יקראו ק"ש אא"כ היתה טלית מפסקת (ת) ביניהם כ ממתניהם ולמטה :

ב ג * אם היה ישן עם אשתו קורא א בחזרת (ג) פנים לצד אחר ואפי' בלא הפסקת טלית משום דחשיבה כגופו ד ויש מי שאוסר ונכון לחוש לדבריו :

ג ה * אם היה ישן עם בניו בעודם קטנים מותר לקרות בחזרת פנים בלא הפסקת טלית ואם הם גדולים צריך להפסקת טלית :

ד ו * עד כמה הם חשובים קטנים התינוק עד שיהיו לו י"ב שנים והתינוקת עד שיהיו לה י"א שנים ז ואפילו הביאו ב' שערות מותר ב (ג) ובשנת י"ג לתינוק וי"ב לתינוקת אם הביאו ב' שערות אסור בלא הפסק ואם לא הביאו ב' שערו' מותר ג ח ומשנת י"ג ואילך לתינוק וי"ב לתינוקת אפילו לא הביאו ב' שערות אסו' :

באר הגולה

הירו' ה שם בגמ' ו ור' יוסי שם ז שם י"ז וי"ט ח הר"י לבוכב ט שם י"ז וי"ט וכה"ק ל ברכות כ"ד וברב יוסף כ הרמב"ם בפ"ג מה' ק"ש ג' שם בגמ' הרי"ף והרמב"ם ד הרא"ש בשם ר"י ה שם בגמרא ו שם ובליסנא בתר' ברי"ף ורמב"ם והרא"ש ז רבי יוחנן ורא"ש ח שם ורמב"ם שם

עטרת זקנים

(עג) * שניס שהיו ישנים בטלית אחד ובשר שניהם נוגעים זה בזה לא יקראו ק"ש אא"כ כו' אפילו בהחזרת פניס אא"כ היתה טלית מפסקת ולא אחר' פניס לפניהם ברי כיון דליכא נגיע' גופו וכן משמעות תוס' וממ"ג :

* אם היה ישן עם בניו הקטנים מותר לקרות בהחזרת פניס בלא הפסק' טלית אפי' כשנוגעין בערוהן זו בזו ברי(הגה' אשר"י בשם א"ז) ודבר תימה להתיר כולי האי (כ"י) ועיין בדברי הר"ר יונה בפ' מ"ש דף י"ט ע"א :

* עד כמה הם חשובים קטנים עד שיהיו לו י"א שניס. פירוש שעדיין לא הגיעו לי"א ולי"ב מלאים דאם הגיע כל אחד לי"א ולי"ב מלאים ויוס אחד א"כ היא תוך שנת י"ב אזי אם הביאו שתי שערות אסור בלא הפסקה וכן בשנ' י"ג לתינוק ר"ל אף שהוא יוס א' אחר שנת י"ב כן נראה לי מתשמעות הטור וי"א בשנת י"א וי"ב היינו שכבר הגיע לי"א וי"ב (מהרש"ל) :

נתיב חיים

בא"ח סק"ב)וא"כ דבר ברור שהירוש' מבעי' ליה. י"ב זה ליתא דאם כדבריו אמאי לא פשיט רב ירמיה מהך ברייתא דהתם דאם יושב במגדל מתחתא נגוה יו"ד ידומה לבית וקושייתו דה"ל למבעי' כשלבש בטלית או חלוק זה אינו דבכה"ג יכול לחבק גופו בזרועותיו דדיינין לי בהפסק'

לבושי שרד

מגן אברהם סק"ב (°) וא"ע דבטור. עיין עני תרוזס: שם (סק"ג) (°) ויוס אחד. היינו כמ"ש המג"א סי' ג"ן סקי"ב ע"ש :

(מ"א סק"ג)(°)למבעי כשלבו'עלי' בלא חגורה ויותר קשה לשון הירושלמי מהו שיעשה כמו מלבוש כו' ברי כמלבוש גופו ממי יש ספק זה עצמו : (שם) (°) דאהל לא חשיב הפסק פי' דאם לא חשיב הפסק אסור משום גלוי ערוה עיין ע"ז סק"א ואם אינו בגוה י' הוי כחלוק ולא הוי גילוי ערוה : (שם) (*) שיהא הפסק בין ראשו נרתה כוונתו שלא יהא נקרא גילוי ערוה וכמ"ש תחלה ואם נראה מבואר מדברי המ"א סק"א ע"ש :

הגהות רעק"א

לקרות ק"ש ולהתפלל בא"ח אחר לה"כ. ואם האבל כבר חל עליו אונות וע' בע"ז ודו"ק. נ"ה : סי' ע"ב מג"א ס"ק ב' של ערבית אסור. ובפ"ע יו"ד סי' שמ"ח בהג"ה הביא ב' דיעות בזה : שם בא"ד דאם לא יקברנו היום יעבור על בל תוסיף לפסר דבדקדוק כ"כ דאף אם יקברנו בלילה עובר בב"תלין בתה דמלין מקלת הלילה ע' בתשו' גנת ורדים חלק יו"ד כלל ה' סי' ב' וג' הבדב"ז ס"ל דאינו עובר רק בנולין כל הלילה והוא חלק עליו עיי"ש : סי' ע"ג ס"א מתהניה ס

חתם סופר

לי' עיון מה שייך בברכת הנהנין שעת חובה. ואולי אברכת ברוך שאמר וישתבח קאי או מקדש שמך ברבים להנהנים בו אבל שארי ברכות נראה דיש לאומרם. ועיין מחצית השקל ועיין בשערי תשובה דשלשה ברכות שלא עשני וברכת התורה יאמר כל

יד

שם בע"ז ואז יהיו פטורין מחמת טרדה כו' לו שהם שוהקין בעת שקוראין העם ואפילו הכי פטורין מחמת טרדה : (בתג"ש ס"ק ג') כלומר שהם קרובים כו' דהא דקאמר זה זה כדי שיהיו שדים נכונו כו' כלו' שהם קרובים להיות שדים נכונו ושערד לחת שיהיה הסכה הסמוכה לגדלות והכת כתב וכו' : (בתג"ש ריש סי') ירושלמי פרק הרואה כו' אך קשה לזה השמיטו הפוסקים ההוא דסוכה כו' הרואה דברין דתברא"ש משמע דמלתא דפשיטא הוא דוחלי המגדל הוא כמו מלבוש ואין זה כמו עומד ערום שאסור לנרך אע"פ שאינו רואה הערוה כלל אלא הפסק הוא דהיה כאן איסור אחמת שעיניו ולבו רואין את הערוה ומתפסל ליה אם פני בהוצאת רגש לחוד דאז אין עיניו רואין את הערוה אבל מה שלבו רואה את הערוה לא איכפת לן אז דלמא יש כאן איסור מחמת שלבו רואה את הערוה וע"ז כ' הרא"ש לתעלה שפקנו דאסור ולפ"ז פשיטא שאין קושיא על הפוסקים שלא הביאו הירושלמי דכיון דקאמרי לבו רואה את הערוה אסור א"כ הו לא לריכו להביא הירושלמי דוחלי לענין שלא יהיה נחשב בערום הדין פשוט דמגדול הוא כמין מלבוש. וע"ז אמר דאם עיקר הלימוד הוא לענין שלא יהיה הוי כפ"ג לענין אלוק ושלוח. ולכך ס"ל דאדרבה עיקר הלימוד הוא אם חשיב כמין מלבוש והוי הפסקה אז לא אהבל דברים אבל לענין לבו רואה לא מיירי כלל והוא תלוי בפלוגתא דלמד"ח מוהר הוי סני בהוצאת ראשו ולמד"ח אסור לריך להוליא גם לבו וע"ז הביא רי"ו שפושט המיבעי' לקולא דשפיר הוי כמו מלבוש. וה"ש רי"ו ואם לבו רואה את הערוה אסור ר"ל דאפי' אם שפסק דאסור א"כ לריך שלא יהיה גם לבו מבפנים וה"מ אין להקשות על שאר פוסקים שלא הביאו הירושלמי מטוס דאיבעי' ס"ל דאיבעי' לחומרא דמגדול הוי ודאי כאוהל ולא חשבה הפסקה וכיון שהוא לחומרא סתמא דפירושו דכל שאינו לובש מלבוש אסור ומה לי אוהל ומה לי מגדול. אך שהוא נופח קשיא למה השמיטו כך דסוכה להשמיטו דאוהל לא חשיב הפסקה ואינו דומה למלבוש לזה אמר דהפוסקים ס"ל דהש"ס והירושלמי ס"ל כמ"ד מותר אבל למד"ח אסור לא הוכחה לה דאפי' מוליא גם לבו הו"ל כלו כולו בחוץ ולכך לא הוצרכו לפרש ולפ"ז נ"ל דריי"ו בב' איבעי' זו חולק על הפוסקים וס"ל דאם מוליא גם לבו שפיר דמי ולא שדינן ליה בתר רובא ולכך כ' מתחלה שיולא ראשו ר"ל דלהירושלמי סני בהוצאת הראש ואם לבו לא' ל"ל אסור עד שיהא גם לבו בחוץ ובכ"ש בזה בלו ולא מחשב כעומד ערום בחוץ אבל אם הפשר דריבינו ירוחם מפרש לה דמיירי שלבו מכוסה ר"ל דאפי' בא הוא מודה לבן סברת הסדינן ליה בתר רובא אלא דס"ל דמיירי בעינן שאין כו' ובכה"ג קי"ל דמגדול הוי כמלבוש ואינו כעומד ערום וכיון שהוא מוליא ראשו לחוץ ואין עיניו רואין את הערוה אבל בית לא הוי הפסק והוו כעומד ערום ולא מהני מה שראשו לחוץ לחלונו דוחלי שדינן ליה בתר רובא. דרך קלרה ע"פ הנ"ל שיש לפנינו ב' דרכים הא' אף ע"פ שאין עיניו ולבו רואין הערוה מ"מ אם הוא כגלוי ערוה אסור לנרך מחמת שלבו רואה מ"מ הרי הוא רואה אסור כגלוי

ה ברכות כ"ד וכ"ם לומרים הרי"ף ורא"ש ושאר פוסקים ב הרא"ם בשם ר"ת מהא דברכו"כ"ב וכ"ה וכ"ם לומרי' ג הרומת הדשן סי' י' בשם א"ז ד שם בגמ' כ"ה ה שם במשנה ו רבי יוחנן בשם רבנו ברכיה ז בספר א"ח

נתיב חיים

ודו"ק : ס"ק ה') כיון שעיניו מון למיס כ"ב שכוונה דרמ"א מדייק דה"ה לענין לבו רואה את הערוה וכן כתב בד"מ ע"ש :

יד אפרים

שהוא גם מאחריו כל"ל : (ז"ע סעיף א' על לבו אפשר שא"ל עד לבו כמו דנקט מתעה ללבו בסעיף ב' ומדברי האחרונים לא משמע כן :

עטרת זקנים

עד * בהג"ה וה"ה אם לבו רואה ערוה אבירו אע"פ שאין לבו רואה ערותו כגון שהוא מכוסה בבגד אסור כן כ' הב"י והעתיק לשון רבינו ולא כ' עליו מורה מקום ראיה דגם הוא כהפך מאיזה מקום הוליא הדין הזה וא"ע מהיכן למד רבינו דין זה וא"ל בלבד רבינו כן מן האחיבעי דפ' מי שתהו כמבואר' בדברי הב"י בסי' ע"ג לי' שרי לקרות בהחזרת פניה וכן ר"י אומר אפי' אשתו עמו עכ"פ צריך שיהא הוא עמו המשום הרהור נגיעת ערוה לאוד למה לו להחזי' פניו הלא אפשר בהרהור שיתרחק מהבירו הרחק' מאוד באופן שלא יגע בבשרו אלא ודאי לא מפני חשש זו לבד הזקיקו להחזי' פניו אלא גם שלא יראה לבו ערות אבירו ותיקון דבר זה לי אפשר אלא בהפסקת טלית לו בהחזרת פניו אמ"ז וע"ל סי' כ"א: * שהנשים יכולות לברך ולהתפלל בשהן לבושות החלוק אע"פ שאין מתפסיק למטה מן החזה ולא בעי

עד (א) כדי שלא יהא לבו וכו' · פי' דהמיס אע"פ שהם גלוים עכ"פ מהני לענין שלא יהא אסור מחמת גילוי ערוה אלא שעדיין יש איסור משום לבו רואה את הערוה כיון שהלב עם הערוה כמיס ע"כ צריך דוקא כיסוי בגד על לבו וכי"ל סי' ר' האריכתי בזה בס"ד: (ב) לא מקרי כיסוי הראש · אר' דהיינו דוקא לענין שיברך או יוציא מפיו שאר דברי קדוש' אבל לענין שלא יסב או ילך בגילוי הראש באקראי קצת די בכיסוי ביד וכמ"ש ס"מ: (ג) דיינין ליה כהפסק'. פי' אם הוא עומד במיס גלוים ולבו ג"כ תוך המיס וצריך להפסיק בין לבו לערותו די בזה הפסק' ואפילו למאי דכתב (°) בסימן ל"א דכיסוי ידו לא הוי כיסוי כיון דהוא חד גוף שאני הכא דלא בטיל אלא הפסק ראיית הלב בערוה ודאי סגי בזה שהרי אין רואה ודומה זה לאשה שאין שייך לבה רואה ערותה כיון שעכ"פ אין רואה אע"פ שאין שם הפסקה ד"א חוץ לגופה ה"כ בזה: (ד) אע"פ שאין מפסיקין למטה כו' . הטעם דערותן למטה ואין הלב שלה יכול לראות' ומ"מ אם הם עומדות ערומו' ר"ו

עד (א) ערות תבירו . פי' שאין (°) הפסק בין לבו לערות תבירו :

ב יכסה בבגד ממטה ללבו · אבל [°] ראשו כיון שהוא למעלה מן המיס שרי כמ"ש בהג"ה : ג בידים לא · ואע"ג דאמרינן בשבת דף ק"כ אם שם כתב על בשרו ורואה לעמוד ערום מכסהו בידו. שאני התם דסיד מין אחד ומם מין אחר משא"כ יד וגוף כולהו חד מיהא הוא ומין במינו אינו חוצץ (ת"ה) ועוד דבגמ' נמי גזרינן דילמא משתלי (°) ושקיל לידיה : ד עכורין . ואם הם צלולין עוכרן ברגליו (תר"ו) ודוקא במעין שיך זה אבל לא בכלי שאין בו אפר ומיטי: ה למעלה מן המיס °) כיון (°) שעיניו חוץ למיס ואינו מסתכל בערוה (כ"י רשב"א עס"ם ע"ה) : ו דיינין ליה כהפסק'.דנהי דכיסוי לא מקרי(°) הפסקה מיהו הוי [כ"י] : ז אע"פ שאינם מפסיקות.דהא אין לבן רואה ערותן והכ"ח חולק ע"ז ועי"ש ר"ו

עד (א) כדי שלא יהא לבו רואה את הערוה ובו ו סעיפים:

א ה היה ישן ערום בטליתו צריך לחוץ בטלית ☜ על (א) לבו ואז יקרא משום דלבו רואה את הערוה אסו': הגה * וה"ה אם לבו רואה א (ב) ערות תבירו אסור (טור) :

ב ב הרוחץ ערום במים צלולים ורוצה לשתות ב יכסה בבגד (°) ממטה ללבו (א) כדי שלא יהא לבו רואה את (ג) הערוה כשיברך ג ודוקא בבגד אבל ג בידים לא הוי (ד) כיסוי : הגה וה"ה אם מכסה ראשו (ה) בידיו (ב) לא מקרי כיסוי הראש וע"ל סי' ל"א (תרומת הדשן בשם א"ז) ד ואם היו המים ד (ו) עכורים שאין איבריו נראין בהם מותר לקרות והוא בתוכן ה והוא שלא יהא ריחן רע : ואם אין לבו בתוך המיס רק ה למעלה מן המיס אף בגלוים (ז) שרי (ד"ע) :

ג ו אם האדם מחבק גופו בזרועותיו ו (ג) דיינין ליה (ח) כהפסקה :

ד ז יש מי שאומר * שהנשים יכולות לברך ולהתפלל כשהן לבושות החלוק ז (ד) אע"פ שאינם מפסיקות למטה (ט) מהלב: הגה

שערי תשובה

יתפלל בדאיכא אחר. ועיין לקמן סי' קל"ג לענין קדיש קטן אונן בשבת ובמ"ש משבות יעקב בנעשה אונן פתאום. ועיין בש"צ בשם מוצל מאש ח"ב ומכתם לדוד שיש שדעתם שלא יסיים רק אותה ברכה אבל אין להתחיל ברכה אחרת. ובבר"י כאן האריך בזה וכתב בש"ק שנראה שגם הוא דעתו שצריך להפסיק אלא שלא החליט ובש"ן כתב השבט יהודה דעתו שצריך להפסיק ומשמע לי ג"כ שכן דעת המ"מ משום דאם יגמור איכא חשש ברכה לבטלה שב וא"ת עדיף ע"ש. ועיין בשבות יעקב ח"ב סי' קפ"ח לענין מת בר"ח אין מתפלל מוסף אם כבר עבר ז' שעות על היום ובבר"י ביו"ד סי' שמ"א חולק עליו ע"ש ויתבאר בהל' תפלה :

סי' ע"ד (א) לבו עבה"ט. וקיצר המג"א ולא העתיק כ"צ מ"ש בדין היה יושב בתוך מגדל של עצים כו' ועיין ביד אפרים בביאור דברי המ"א ומ"ש בש"ע לחוץ בטלית על לבו עיין ביד אפרים ועיין בהגהת מיימוני שכ' שצריך שיתכס' כנגד לבו כו'. ועיין בא"ר בשם מלבושי יו"ט. ועיין במח"ב שכתב בשם קונטרס ישן שיכול לעסוק בתורה ולברך ברכה אף שלבו רואה את הערוה והמח"ב חולק עליו דאין היולוק בין קדושה בק"ש לשאר דברי קדושה : ועיין בפר"ח ובב"י סי' ר"ו ועיין לקמן גבי נשים בברכת הטבילה וע"ש במח"ב שהאריך בדין הירושלמי והמ"א ושם הביא דברי המאירי שסובר שבהוצאת ראשו חוץ לטלית א"צ החוץ כנגד לבו. וכן הלובש טלית רחבה ואינו חגור אזור מיתר וגדולי עולם הורו שאף זה צריך לחוץ על לבו. וכן הלובש טלית רחבה צריך לחגור אזור להדקו שלא יהיה לבו רואה את הערוה כו'. וע"ש שדעת הרא"ש כהוראת חגדולים לאיסור והכי נקטינן. ומ"ש בבה"ט דביד אהרן מנמנם בדין המג"א ובבר"י הסכים להמג"א דצואה בבית בצידו והוציא ראשו לא קרינן ביה מחניך קדוש. דראשו שדינן בתר רובו כמ"ש רש"י בסוכה כו' ע"ש : (ב) ערות חבירו עבה"ט. והוא מדברי המג"א והדברים סתומים והב"ח כתב כגון ששניהם עומדים במים ולב א' אינו רואה ערות עצמו לפי שהוא מכוסה בבגד אלא שלבו רואה ערות חבירו שאינו מכוסה אסור אף שאינו חוץ למים דמ"מ לב רואה : (ד) כיסוי עבה"ט מ"ש בשם פר"ח ומבואר בב"י וש"ע סי' צ"א סעי' ד' בבר"י האריך להביא מזבחים דף ק"ד וק"י ס"ג : (ז) שרי עבה"ט ועיין פר"ח שהחולק בזה וסובר שבמים צלולין ולבו רואה אסור ובבר"י כתב ליישב וסיים בספק מור"ם ודעימיה והכי נקטינן : (ח) כהפסק. עבה"ט ועפר"ח מ"ש שיש לחוש דלמא משתלי

לבושי שרד

סק"א (°) הפסק. הוקשה לו דאם לבו רואה עיניו ג"כ רואות ואסור כלי טעם דלבו רואה ואפילו עוסק עיניו לא מהני מ"ש המ"א סי' ע"ס סק"ע לכן פי' שהערוה מכוסה כגון שיניהם בעלים א' רק שאין הפסק בין לבו לערות וגרם תיכוקת בת י"א ויום ל': ש"ע סעיף ב' (°) מתעה ללבו. מתעה ללבו לא שייך כיסוי דלשון כיסוי לא יפול אלא כשמכסה לבו שלא יראה או שמכסה ערותו שלא תהא נראה אלא אבל מתעה ללבו אפשר בין אם לבו וכן הערוה ובהא לא שייך כיסוי אלא הפסקה כתבו"ר אע"פ שעיקר' ומה"ע ישראל פשיטא כו' : ס"ב ודוקא כו'. מהכ"ל וכן שם בגמ' מ"ש על לבו מ' דוקא בבגד אבל בידיה לא ו"ש וה"ה כו' ונלמד מזה ועמ"ש : ואם אין כו'. דמ"ש שם יבא עד עוקרו ומה לי עד עוקרו אלא משום וי"א שבבגד"ג דוקא עוכרן ברגלו וזהו דפריך שם והרי עקבו כו' ור"ל הא בלא"ה אסור לי"א משום עקבו והא דפריך שם על מתני' וא"ל יתכסה כו' והרי כו' אחר דמבני כותיקין שאין דרכו לראות : וה"ה אם לבו כו'. כתב"ש ס"ב ג' נכרי ערום כו' קיי"ל דתיכוה כו' וכולהו משום לא יראה כו' ולאמר ישראל פשיטא כו' : ס"ב ודוקא כו'. מהכ"ל וכן שם בגמ' מ"ש על לבו מ' דוקא בבגד אבל בידיה לא ו"ש וה"ה כו' ונלמד מזה ועמ"ש : ואם אין כו'. דמ"ש שם יבא עד עוקרו אלא משום וי"א שבבגד"ג דוקא עוכרן ברגלו וזהו דפריך שם והרי עקבו כו' ור"ל הא בלא"ה אסור לי"א משום עקבו והא דפריך שם על מתני' וא"ל יתכסה כו' והרי כו' אחר דמבני כותיקין שאין דרכו לראות : וה"ה אם לבו כו'. כתב"ש ס"ב ג' נכרי ערום כו' קיי"ל דתיכוה כו' וכולהו משום לא יראה כו' ולאמר ישראל פשיטא כו' : ס"ב ודוקא כו'. מהכ"ל וכן שם בגמ' מ"ש על לבו מ' דוקא בבגד אבל בידיה לא ו"ש וה"ה כו' ונלמד מזה ועמ"ש : ואם אין כו'. דמ"ש שם יבא עד עוקרו אלא משום וי"א שבבגד"ג דוקא עוכרן ברגלו וזהו דפריך שם והרי עקבו כו' ור"ל הא בלא"ה אסור לי"א משום עקבו והא דפריך שם על מתני' וא"ל יתכסה כו' והרי כו' אחר דמבני כותיקין שאין דרכו לראות : וה"ה אם לבו כו'. כתב"ש ס"ב ג' נכרי ערום כו' קיי"ל דתיכוה כו' וכולהו משום לא יראה כו' ולאמר ישראל פשיטא כו' : ס"ב ודוקא כו'. מהכ"ל וכן שם בגמ' מ"ש על לבו מ' דוקא בבגד אבל בידיה לא ו"ש וה"ה כו' ונלמד מזה ועמ"ש : ואם אין כו'. דמ"ש שם יבא עד עוקרו אלא משום וי"א שבבגד"ג דוקא עוכרן ברגלו וזהו דפריך שם והרי עקבו כו' ור"ל הא בלא"ה אסור לי"א משום עקבו והא דפריך שם על מתני' וא"ל יתכסה כו' והרי כו' אחר דמבני כותיקין

חכמת מחצית

ומ"ד דהוי תשלומי דראשון ס"ל כמ"ד דהוו נושאי ארונו של יוסף או מישאל ואלצפן היו. ועוד בר מן דין לו יהא אף לר"י דס"ל ט"מ היו אין לו דמיון כדברי הרא"ש כלל דהרא"ש מיירי באם עוסק בשעת חיוב האחרת עוסק במצוה זו ונוף המצוה פוטרו מן האחרת בזה נקרא פטור ממש ואין בו שייכות תשלומין אבל התם אינו בשעת חיובא דפסח נפטר מכח דעוסק במת אחר בשביל זה אינו נפטר דבידו לעשות שליח להקריב עבורו גם הרי אז לא עסקו במת כלל ולא נפטר רק מכח דנטמא במת ונטמא אינו רשאי לאכול בקדשים א"כ הטומאה היא דדחי ליה בפסח ומה בכך דהטומאה באה לו תחלה ע"י עסקו במצוה סוף סוף עתה אין המצוה פטרו רק הטומאה ולגבי הטומאה הוי כאונס ומה דלמדו חז"ל מזה דעוסק במצוה פטור מן המצוה היינו על אז בשעה שעסקו במת איך נטמאו בו הרי ידעו דלא יכלו לעשות הפסח ובע"כ דעוסק במצוה פטור מן המצוה אבל מכל מקום כיון דאז לא מטא זמן חיובא דפסח כדקאמר שם בש"ס להדיא ובזמן חיובא דפסח לא הוי עוסק במצוה ואינו פטור רק מכח הטומאה ולגבי הטומאה הוה כאונס

מחצית

שם לענין ליטן זה עם זה בקירוב בשר וזה וזה כדי שיהיו שדים נכונו ושערך למת . ופי' הרא"ש דאין הכוונ' שיהיה צריך שיהיו שדים כו' אלא קרובים להיות שדים כו' שהיא שהה הסמוכה לגדלות עכ"ל הרא"ש : והרא"ש למד שם מק"ש כו' ר"ל דהרא"ש בקדושין מסק הגירס' שהיה לפניו וגרס תיכוקת בת י"א ויום א' ותיכוק בן י"ב ויום א' והביא ראיה דהכי הגירס' במס' ברכות לענין ק"ש : וא"כ צריכים שיהיו שוין לדינא וא"כ ל"ל הא דאמרינן בברכות עד כדי שדים נכונו כו' ר"ל ג"כ קרובים להיות שדים נכונו כו' : וע"פ רב ובס' א"ר מייסב קושי' שהיה די"ל דהכא לענין ק"ש מיירי אב עם בנו והתם בא בהקטנה דמלד שיהא בקירוב בשר אין אסור רק מעוט ק"ש ע"ש אבל מ"ש ליישב קושי' א' לא עמדתי על דעתו : (ס"ק ג) ומסקנא כו' דא"ל ל"ג שהם ויום א' רק כיון שהגיע לתחלת ליל שמולד בתוחו יום דיו וכ"כ מ"א לענין סי' ר"ג ס"ק ו' י"ג : וכ"מ ביבמות כו' בפרש"י אהא דתנן שני חמים שנשאו שתי אחיות ובשעת חופה נתחלפו הנשים והיו נדות חייב ב"א ד' חטאות · א' משום אשת איש · והב' משום אשת אח . ג' משום אחות אשה . ד' משום נדה ובעי בתוקמי לה תוקימתא דאחיות כו"ש דס"ל אין איסור חל על איסור כ"א באיסור בת אחת . דהיינו שהלין שני האיסורים בפעם א' ופריך בשלמא ג' איסורים אשת איש ואשת אח ואחות אשתו שהיא מבשבת לה שני האחיות שוו שלים א' לקדם להם אותם ב' אחיות . ושתי האחיות עשו שלים לקבל להן הקידושין מאחים ופגעו שני השלומים זה בזה וקיבל שלים הנשים משלית האנשים את הקידושין בבת אחת א"כ חלין ב' הקידושין בב"א ומתילא אלו כל ג' האסורים בבת אחת אבל איסור נדה היכי משבחת לה וכי אפשר לעמלא שפרטו נדה בתוחו רגע בקיבל השלים הקידושין . ומשני דמשבחת לה בשופעת מתוך י"ג לאחר י"ג לחייב האחים ומתוך י"ב לאחר י"ג לחייב הנשים ופרש"י כגון שנולדו שני האחים בראש השנה ולשנה הבאה בר"ה נולדו שני האחיות א"כ ממילא בשבעשו האחים בני י"ג שנה נעשו הנשים האחיות בנות י"ג שנה וקודם שהיו גדולים אף שהיו נדות מ"מ לא חל מה"ת האיסור דהא אבתי לאו בני עונשין הינהו ומיירי שקדמו הקידושין קודם שהיו גדולים אבל מסרו הקידושין שלא יחולו עד זמן גדלות וא"כ איסור נדות ואיסורים שנעשה הקידושין בחיים כא' (ולפ"ז למסקי' אין ל"ל שקדשו ב"י שלים ב"א שהם עצמם קדשו האחיות ואפ"ה אלו כאחת כיון שאמרו שלא יחול עד זמן גדלות ב"כ משנה למלך בהלכות איסורי מ"ם) וכתב רש"י וז"ל ונמצאו הקידושין ואיסור עונש נדות חל עליהן כשהשיב' רחם הנשים של י"ג לנקבות שהוא ב"ד לזכרים כו' עכ"ל ומדכתב כשהשיבה רחם הנשים כו' אע"פ דמיירי שנולדו בראש השנה כמ"ש רש"י שם ע"כ ל"ל דדי כשהן בני י"ג שנה שלימים וכנות י"ב שלימות ולא בעינן יום אחד יותר אלא כיון שנכנס מעט ביום שאחר זה שני"ז השנים שלימים דו :

ס' עד כתב הרב"י כו' מספקא לי' כו' הם דברי הרא"ש לפרש אבעי' דר"י וס"ל להרא"ש דפשיטא דאלכל אסיב הפסק אלא כיון דאינו מוליא רק ראשו ובדיון הלב בפנים תוך המגדל · וא"כ עדיין לבו רואה א"ה . ולכן סיים הרא"ש ולמעלה פסקנו דאסור . ר"ל בפרק מי שמתו כו' פסק הרא"ש דלבו רואה את הערוה אסור . וא"כ ממילא נפשטה האיבעי' לדידן : דהדי ראשו בתר רובו והוי כלו לפנים והוי עיניו רואות את הערוה : ואם אינו בטוח יו"ד כו' תוך לחלון. והיינו דוקא בכילי דלא קביע אבל בית אפילו אינו גבוה יו"ד כיון דקביע אסור דאמרי' בכל ענין שדי ראשו בתר רובו כ"ם שם בגמ' בסוכה : אם המגדל של עץ אסיב אהל כו' בס"ם דיקן מבואר שני הגדרים אם גבוה יו"ד לא הוי אהל ואם אינו גבוה יו"ד ודאי הוי אהל : ומיהו אם מסתפק אבל אינו מבורר לי מיירי בגבוה יו"ד ובאינו גבוה פשיטא לי' . אם מיירי באינו גבוה יו"ד ובגבוה פשיטא ליה . אם בירושלמי מסתפק בכל ענין בין בגבוה עשרה ובין באינו גבוה (ואפשר מגדל יותר קביעות מכילה וכמ"ש לקמן) . וז"ל רי"ו ואם לבו רואה את הערוה אסור כ"ה בירושלמי וע"כ גם רי"ו הוי מפרש הירושלמי כמ"ש מ"א ופסק האיבעי' לקולא וכמ"ש מ"א וא"ש דברי רי"ו אבל אי רי"ו הוי מפרש הירושלמי בהרא"ש דמסתפק בלבו רואה את הערוה . א"כ על מה סיים וכ"ה בירושלמי אם על מ"ש לבו רואה את הערוה אסור דנקט האיבעי' לחומרא ע"ז לא הוי צריך לראיה מספיקו של הירושלמי כי הו' מחלוקת תנאים בש"ס דיקן בפרק מי שמתו ואי על הרישא כוון רי"ו כמ"ש יוליא לאסור מון לחלון כו' והייגו באין לבו רואה את הערוה וכמ"ש מ"א אם"ז הא אם אינו מבואר בירושלמי להיתרא. אדרבה דלמא הירושלמי מסופק בזה וכדפש מ"א באמת שזה היא איבעי' של הירושלמי אלא ע"כ ל"ל דגם רי"ו הוי מפרש הירושלמי כמ"ש מ"א וא"ש

שלמה

ולכך חייב בפסח שני וראיה מגוף הכתוב שאמר ולא יכלו לעשות הפסח ואם הוו פטורין לגמרי לא שייך לומר ולא יכלו רק הו"ל למימר ולא עשו הפסח ומדקאמר ולא יכלו משמע דאנוסים הין דלא יכלו ואפשר לדייק בזה מ"ש ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא כ"ומר דמעיקרא ודאי היו יכולין לעשות דהוי בידם שלא לטמאות רק שהיו פטורים דעוסק במצוה פטור מן המצוה רק ביום ההוא דכבר לא היו עוסקים במצוה עתה ביום ההוא נהשבו אנוסים. ומכל מקום דיוק הש"ס שפיר דהא למחר היו יכו"ין לעשות דאל"כ הוי די לומר ולא יכלו לעשות הפסח היום או עתה ומדקאמר באריכות ביום ההוא תרתי שמעית מינה. ועכ"פ דברי הרא"ש שרירין וקיימין דהיכי דהוי עוסק במצוה כגון באונן דעתה צריך לעסוק בקבורת המת ונוף המצוה פוטרו או בעוסק בצרכי ציבור זה נקרא פטור ממש ולא שייך בזה תשלומין וז"ב ונכון ודו"ק : והנה בהיותי מעיין בהספר הנ"ל ראיתי [בסי' פ"ח] בהג"ה שרצה להביא ראיה התפלה ד"ת ממה דקיי"ל דבה"כ פטור ממזוזה וגם מזה דאינו מטמא בנגעים. ודבריו תמוהים מאד חדא דעיקר פלפולם

השקר

והא דאיצטריך רי"ו להביא מן הירושלמי ולא הביא סוגי' דסוכה שהביא מ"א . דפשיטא להם"ם דשרי י"ל אם משום דאיכא שם בסוכה ליטנא בתרא דלא נאמר דין כילה לענין ק"ש כלל אלא סוכה הישן תוך כילה בסוכה אי מקרא ישן תוך הסוכה ולא תשיב הכילה הפסק . ולישב בתרא עיקר וא"כ אינו מבואר היאך הדין לענין ק"ש . ולכן הביא ראיה הירושלמי : אם אפשר ס"ל לרי"ו דמגדל של עץ חשיב יותר קבוע מכילה וירושלמי מיירי באין גבוה יו"ד ואינו חולק על ס"ם דיקן אלא בפחות מי' הוי הפסק . מ"מ נסתפק במגדל דהוי יותר קבוע אפשר דלא הוי הפסק . ולכן נקט רי"ו לרבותא אפי' מגדל של עץ הוי הפסק וכ"ש כילה . ודין מגדל אינו מבואר בסוכה והא דלא חולק רי"ו בין פחות מי"ד לגבוה יו"ד . אם משום דסתם מגדל הוי פחות מי"ד אם אדרבה רי"ו מתיר בכל ענין דס"ל ליטנא בתרא בסוכה עיקר וא"כ אין מבואר בס"ם דיקן כלל דין כילה לענין ק"ש . כיון דהירושלמי מסתפק סתם במגדל משמע בין בגבוה יו"ד ובין באינו גבוה יו"ד ופסק האיבעי' לקולא ומה"ע בכל ענין הוי חציצה ובריה: ואם מוליא גם לבו כו' כאלו הוא כלו בחוץ.ור"ל ואסור כמ"ג:ואפשר דר"י מוקי לה כו'והפוסקיססבמעטו נראה לסם דוסק לאוקמי כה"ב דא"כ ה"ל להם"ם ירושלמי לפרש דמיירי שכיסה לבו א"ר דס"ל לבו רואה את הערוה מותר. וכ"כ התוספות בהדיא בסוכה דפל כרחך הא דמתיר להוליא ראשו חוץ לכילה ולקרות ק"ש ע"כ ס"ל לבו רואה את הערוה מותר . ועל כרחך צ"ל דנראה להם דחוק לאוקמי שכיסה את לבו . וכיון דקי"ל לבו רואה את הערוה אסור לכן הסמיטוהו ואפ"ב דאכתי ה"מ להעתיק אם כיסה לבו דכילה הוי חציצה אם הוליא ראשו.אין זה קושיא על הפוסקים להעתיק כל חידושי דיניס היוצאים מתוך פילפול ואינם מבואריס להביא בס"ם . וכ"כ בתה פעמים על הרמב"ם מסא"כ רי"ש כ' מ"א דמוקי לה דהם"ם וירושלמי מיירי כה"ג ולכן העתיקו : אבל בכיס כו' והייגו אפי' אינו גבוה יו"ד בל"ל : (ס"ק ג) יכסה כו' כמ"ש בהג"ה ר"ל לענין לב והוא הדין לעינים : (ס"ק ג) בידים כו' ורואה לעמוד ערום ר"ל מי שהיה שם כתוב על בשרו ואיך טבילה ועי"כ צריך להסיר בגדיו וכיון דאסור לעמוד בפני הסם ערום אם אפשר לכסות הסם בגמי יכסה ולא הוי חציצה שנכנס בו מים ואם אין לו גמי ס"ל לחכמים דלא יכסה ביד דלמ' משתלי ושקלא לידה מן הסם ונמצא עומד ערום לפני הסם ולכן לא יעבול ור' יוסי ס"ל טבילה בזמנה מצוה ולכן שלא לדחות טבילה בזמנה ס"ל דלא גזרי ויכסה ביד עכ"ד הגמ' : דהוי מין א' כו' דהלב והיד חד גוף ויכסה משא"כ לגבי כיסוי דעדיף עפי מהפסק לא מהני משום דהלב ויד חד גופא הוא כ"ם הפסק דאא מהני מזה הטעם עצמו . וכ' הפר"ח דהכי נקטינן : (ע) מהלב . הטעם דערותן למטה ואין הלב שלה יוכל לראותה ומ"מ אם הם עומדות ערומות יש בזה איסור אחר דהיינו איסור גילוי ערוה לא מיד הלב אלא מגד שנא' לא יראה בך ערות דבר . מש"ה אם הם עומדות ערומות לריכה שתהא יושבת במ"ש רמ"א ע"ז . אלא שמה סב' הרמ"א דאז אין לבן רואה ערוה שלהן הוא דוקא לבן . דלבן בלא"ה אינו רואה ערותן אלא על שלא תהא בגילוי ערוה לגמרי קאמר . וע"ם הוא וכ"ל ואז אינו רואה ערותה שלהן . ע"ז מ"א ע"ח והב"ח חולק

ביאור הגר"א

סי' עד ס"א היה כו'. כי"א דסתמא דגת' פריך שם כ"ב ג' והרי לבו כו' ושוב מדפליגי בעקבו רואה כו' ש"מ דבלבו ס"ל לאביי ורבא דאסור ואף דשמואל בסוכה י' ב' ס"ל דמותר הלבה כאביי ורבא. רא"ש וכ"ל ברש"י שפ' כמ"ד מותר אזיל לשיטתו שפי' שם ד"ה והרי עקבו כו' קס"ד כו' ר"ל דק"ל דביון דמשני קסבר לבו כו' מאי פריך מעקבו לבן פי' דעקבו אמי' תלבו כיון שאין דרכו לראות : וה"ה אם לבו כו'. כתב"ש ס"ב ג' נכרי ערום כו' קיי"ל דתיכוה כו' וכולהו משום לא יראה כו' ולאמר ישראל פשיטא כו' : ס"ב ודוקא כו'. מהכ"ל וכן שם בגמ' מ"ש על לבו מ' דוקא בבגד אבל בידיה לא ו"ש וה"ה כו' ונלמד מזה ועמ"ש : ואם אין כו'. דמ"ש שם יבא עד עוקרו אלא משום וי"א שבבגד"ג דוקא עוכרן ברגלו וזהו דפריך שם והרי עקבו כו' ור"ל הא בלא"ה אסור לי"א משום עקבו והא דפריך שם על מתני' וא"ל יתכסה כו' והרי כו' אחר דמבני כותיקין שאין דרכו לראות : וה"ה אם לבו כו'. כתב"ש ס"ב ג' נכרי ערום כו' קיי"ל דתיכוה כו' וכולהו משום לא יראה כו' ולאמר ישראל פשיטא כו' : ס"ב ודוקא כו'. מהכ"ל וכן שם בגמ' מ"ש על לבו מ' דוקא בבגד אבל בידיה לא ו"ש וה"ה כו' ונלמד מזה ועמ"ש : ואם אין כו'. דמ"ש שם יבא עד עוקרו אלא משום וי"א שבבגד"ג דוקא עוכרן ברגלו וזהו דפריך שם והרי עקבו כו' ור"ל הא בלא"ה אסור לי"א משום עקבו והא דפריך שם על מתני' וא"ל יתכסה כו' והרי כו' אחר דמבני כותיקין

הגר"ח

ומ"ד דהוי תשלומי דראשון ס"ל כמ"ד דהוו נושאי ארונו של יוסף או מישאל ואלצפן היו. ועוד בר מן דין לו יהא אף לר"י דס"ל ט"מ היו אין לו דמיון כדברי הרא"ש כלל דהרא"ש מיירי באם עוסק בשעת חיוב האחרת עוסק במצוה זו ונוף המצוה פוטרו מן האחרת בזה נקרא פטור ממש ואין בו שייכות תשלומין אבל התם אינו בשעת חיובא דפסח נפטר מכח דעוסק במת אחר בשביל זה אינו נפטר דבידו לעשות שליח להקריב עבורו גם הרי אז לא עסקו במת כלל ולא נפטר רק מכח דנטמא במת ונטמא אינו רשאי לאכול בקדשים א"כ הטומאה היא דדחי ליה בפסח ומה בכך דהטומאה באה לו תחלה ע"י עסקו במצוה סוף סוף עתה אין המצוה פטרו רק הטומאה ולגבי הטומאה הוי כאונס ומה דלמדו חז"ל מזה דעוסק במצוה פטור מן המצוה היינו על אז בשעה שעסקו במת איך נטמאו בו הרי ידעו דלא יכלו לעשות הפסח ובע"כ דעוסק במצוה פטור מן המצוה אבל מכל מקום כיון דאז לא מטא זמן חיובא דפסח כדקאמר שם בש"ס להדיא ובזמן חיובא דפסח לא הוי עוסק במצוה ואינו פטור רק מכח הטומאה ולגבי הטומאה הוה כאונס

ים כהן מאסור אחר דהיינו איסור גילוי ערוה לא מצד הלב אלא מצד שי' לא ירחם כך ערות דבר וכעין שמצינו בסוסה שצריך לכסות לפניה ולאחריה מפני שבולא ערוה ופירש"י שבית הכוסת שלה נראה' מלפניה ומלאחריה מ"ה צריכה שתהא יושבת וטוחות כמ"ש רמ"א ע"ז אלא שמה שסיים רמ"א דאז אין לכן רואה את ערוה הוא לאו דוקא לכן דלכן בלא"ה אינו רואה ערותן אלא על שלא תהא בגילוי ערוה לגמרי קאמר והורחה זו כתב מו"ח ז"ל עני' דאין נכונה וכ"כ בי"ד אלא גם באשה בעינן הפסקה בין לב לערוה אפי' כשים לה מלבוש וכ' שהש"ע עצמו סותר פסק שלו לקמן בסי' רע"ז דבעינן באשה דוקא כו' וגרס לו כל זה לפי שהבין לפי דיעה זו אין באשה בלל גילוי ערוה אפילו עומדת וכיון שיש באמת איסור בעומדת נתבטלה דיעה זאת וכבר הארכתי בי"ד סי' ר' דלא דק בזה אלא בעומדת גם דיעה זאת מודה דיש איסור אבל לא אלא מצד לב אלא מצד גילוי ערוה כמ"ש וע"כ דבר ברי ורחוי לסמוך עליו שבאשה שיש לה מלבוש ונתכסה מלפניה ומלאחריה אינה צריך להפסק בין לב לערוה בלל ויבול להתפלל וכן לענין עבילה אם עומדת אפי' במים צלולים יכולה (°) לברך אם לבה חוץ למים או אפי' תוך המים ומתבקת ידה על גופה תחת לבה וכן יעשה בשרגא ועיין בט"ז בי"ד סי' ר' מש"ם בס"ד : (ה) מותר לקרות ק"ש . לפי שאינו מדבר לפני המלך משא"כ בתפלה שצריך לעמוד באימה וזכירה ורחות עצמו כאלו עומד לפני המלך ומדבר עמו :

עה (א) וי"א דוקא באשתו כו' . בטור כתב וכן אם שוקה מגולה אסור כו' ברחה שהוא קמ"ל דאפי' באשתו ופחות מטפח אסור שהוא מקוס

בי' שסיתה בתולה ודוחק לומר דפנויות דקתני היינו אלמנה דא"כ ה"ל לפרש וי"ל דפרוע' ראש דכתב בא"ע לא תלבנה בנות ישראל פרועו' ראש אסור לקרות ק"ש בפנויה וכן פירש"י פ' נשא על ופרע ראש האשה ומ"מ נ"ל דפנויה לא מתסרי מדאוריי' דא"ת דקרא איירי גם בפנויה א"כ גם בגילוי הראש תהא אסור' ליל דמהכא יליפינן בכתובות פ"ז שלא תלבנה בנות ישראל בגילוי הראש אלא ע"כ קרא לא איירי בפנויה רק שמדת צניעות היא לבתולות שלא ליל כן : ד שרגילים לצאת מחון · וכתב ר"מ אלשקר סי' ל"ה אותן נשים הבאים מארצות אחרים דרכן לגנותן למקוס שדרכן לגנותן מותרים לגלותן אם אין דעתן להזור (עיין סימן תס"ח) ועסי' קע"ו בא"ע שם משמע דוקא בשוק אסור אבל בחצר שאין אנשים מצויים שם מותרים ליל בגילוי הראש וכ"כ התו' בכתובות אבל בזוהר פ' נשא ע' רל"ט החמיר מאוד שלא יראה שום שער מראשה וכן רמוי לתהוג : ה וכ"ם שער נכרי' וכו' . כל"ל וכ"ה בש"ע ד"ו וכ"כ בש"ג דמותר

באר היטב

מסמעות הפוסקים . עיין ע"ח : (ג) מטפח . ב"ח מולק וס"ל דאפילו באשה אחרת נמי אין איסור אלא דוק' בטפח אבל פחות מטפח שרי ע"ש . לאחורה לדבריו צ"ע מ"ש הש"ס בברכות דף כ"ד אמר ר"י טפח באשה ערוה לגמרי וכו' אלא באשתו ובא"ש ע"ש . למה לא משני בקיצור הכא לק"ש דאיירי בכל הנשים ולמה נקט באשתו ובא"ש אלא ש"מ דמילוק יש וק"ל . אם שוקה מגולי אסור אפי' באשתו מטפח שהוא מקוס הרהור יותר משאר איברים . ט"ז וב"ב הב"ש . עיין דבר שמואל סי' רל"ג : (ד) אחרת . והרשב"א כ' דוקא לאנשים דאיכא משום הרהור אבל לנשים לא. ומ"מ דף כ"ו ע"א פסק כהרא"ש דאף באשה אסור לראות ערות חברתה . גם הסכים"ג הקשה על הרשב"א ע"ש . והפר"ח כתב דברי הרשב"א הוא עיקר ע"ש : (ה) אשה . ושער של ערוה של אים יוצא דרך הבגד מ"מ בגמרא דף כ"ד מ"א : (ו) הראש . עיין כ"א ע"ע סי' כ"א ס"ק ס' מש"ם . ופמ"ש : (ז) לגמתן . ובזוהר החמיר מאוד שלא יראה שום שער הראש וכן ראוי לנהוג ועי' ביומא דף מ"ז ע"א בענין קיומתית : (ח) וכ"ש פאה נכרית בל"ל . וה"ה אם חתכה שער של עצמה וחברה אח"כ

לבושי שרד

(°) לברך אם לבה חוץ למים ואיתיה אם לבה חוץ למים או מוקמת ידה על גופה בתים נמי שרי אבל באשה א"ל לא כיון דאין לבה רואה ערותה ולכה כה רק מקום גילוי ערוה וכיון דהערוה מכוסה אפי' בתים נלוים שרי. ואיתיה בא"ר דלמומר' בעלמא אמרה הע"ז אם אפשר לה בקל לעשות כך: מ"א סק"ח (°) אסע"ר דדוקא בערות חבירו בל"ל. לא תיקם מהכא דבערות חבירו מודה דמהני עוקם עינו דז"א דבס"ם ע"ה מולק ע"ז אלא הכא אהרש"א הקשה מקום דבס"ם ע"ה שתיק רמ"א ומשמע דמודה להמחבר מ"ה מחלק בין ערות חבירו אבל להמ"א אפילו בערות חבירו אסור : סי' עה מ"א סק"ג (°) שערן

ביאור הגר"א

ס"ה שאר כו'. דל"ד עקבו אלא מקום שעומדת נגד הערוה : בין כו'. כמש"ם ס"ד מהו שזה יחזיר כו' : וירכותיו כו'. ראש"ד וכנ"ל : הניד כו'. לאפוקי הכים דאין בו מקום הרהור וכמ"ש רפ"ב דנדה :

סי' עה ס"א במקום כו'. דקאמר שם שוק כו' ולכאורה ל"ל אלא מקום דר"י כה"ג מיירי וקמ"ל דשוק אף ע"פ שאינו מקוס שדרך לכסותו בתים מ"מ בתים דרך לכסות והוי ערוה אפילו לגבי בעלה רשב"א בשם רא"ש ס' : ר"א נ'. גי' הרא"ש שם. ט"ק הא באחרת והא באשתו ולק"ש ובי"ש לפי מ"ש בס"ו דאף שאין מסתכל בערוה אסור בק"ש ק' ל"ל באשתו : ונראה כו'. וז"ש מ"ש וע"ל סי' ע"ד ס"א בהג"ה וגם לשון הרא"ש קשה שאחר ודוקא באחרת לאשה אחרת מאן דכר שהם אלא ע"ש וצ"ל דאיירי אלא דמיירי בקול זכר אבל דכאלו אסור : וה"ה כו'. כמ"ל מהוס שאין דרכן לכסות זכמו בשרה : וכ"ש כו'. כמ"ש בס"ג דאיירי אלא דמיירי בקול זכר אבל

חכמת

הוי אם הוי מן התורה חייב התפלה או לא אבל דרך רשות ודאי מצינו תפלה בתורה בהאבות ובמשה רבינו ובכתוב והתפללו אליו דרך ארצם והרבה מזה ותפלת דוד. ועוד הרי אדרבא אם גם תפלה אינה מן התורה א"כ מכ"ש דלא הוה דירה כלל ואין בו שייכות בית להצריך מזוזה או לטמא בנגעים כיון דאינו בית בלל רק דהוי ס"ד כיון דלדידן הוי חיוב תפלה א"כ יהיה נחשב בית ויצטרך מזוזה וישמא בנגעים לכך קמ"ל דאעפ"כ פטור דתפלה אינו עושה בית דירה וז"ן ונכון ודו"ק : הנה ראיתי בסידור של הגאון מליסא זצ"ל בדין אונן שכתב דאם מת ח"ו מת אחר שכבר אור היום וחל עליו חיוב תפלה מחייב אח"כ להשלים במנחה וראייתו מחינר דפטור וא"צ תשלומין וא"כ בחינר מבואר בכ"מ פ"ב דחגיגה דאם חל עליו החיוב חייב אח"כ בתשלומין. ולפענ"ד במחילת כבוד גאונו זצ"ל אין ראיה בדשלמא בחינר דהוי השינוי מכח גופו דנעשה חינר וזה נחשב רק אונס ולא פטור רק דהוי אונס דאינו יכול לילך לבד הוי בכלל חיוב עדיין וכשיכול אח"כ לילך חייב להשלים. אך באונן שיכול לקרוא ואין שינוי בגופו רק דפטור מטעם אחר בזה כיון דנפטר נפטר ואין בו עוד תשלומין. וכעין חילוק זה מבואר בט"ז [סימן ק"ח] לענין

מחצית

הפסק' מיהו הוי . וכי הל"ח פ' מ"ם סעיף קי"ג על דברי הרב"י וז"ל ולריך טעם לדבר ולכן כ"ל דלבך מקרי הפסקה לפי שעושה מעשה אלא כדרכו שאין דרך בני אדם לחבק עצמו כך . ומשא"כ כיסוי בעצמ' בידו על לבו היא דבר רגיל וסביה ולפיכך אין כיסויו כיסוי בכ"ל . וכמ' פר"ח מולק על דין זה ע"ש : (ס"ק ח) דאז כו' פי' דאשה כו' פי' זה הוא לפי גרסת מ"א : אלא תהא ערותה כו' פי' ר"ל משום לא יראה בך ערות דבר . וכ"כ תר"י וע' ש"ך וע"ז י"ד סי' רי"ם אחריהן בזה : (ס"ק ט) בין כו' וקשה דא"כ למה הולרך כו' ר"ל הטור ורא"ש ד"ה ע"ש : בערות חבירו היינו הגיד ולא הבים כ"כ הרב"י לענין ערות עצמו . וכמ"ש בש"ע אלא יגע הגיד בהם:כתב הרב"י כ' הב"א כו' ממ"ש תר"י נגי עכו"ם ערוה כו' וכ' נד"מ כו' יותר להתיר מנאשור . דאשה דאמרינן פ' מ"ש דף כ"ה דערות עכו"ם מקרי ערוה . אע"ג דבשר חמורי' בשרם מ"מ מדבחיב ואת ערות אביהם לא ראו מוכח דגם ערות עכו"ם מקרי ערוה . וא"כ כשמלין גר ודאי לריך לכסות ערותו בשעת ברכת המילה וכתבו תר"י דים מביאין ראיה מבאן דה"ה כשמלין קטן דלריך לכסות ערותו בשעת ברכת המילה . וי"ל דאא"ל דהא קי"ל דיש"ן עם כניו הקטנים וקורא ק"ש ודחה הוא ראיה זו דשאני התם דאינו רואה הערוה · ומיירי להתיר ראיית הערוה ומסיק וסייס וז"ל דמיהו נראה דבקטן כ"כ (ר"ל שאינו ראוי לביאה כמ"ש הרא"ש) דלא דייני' לי' ערוה וא"ל לבסותו עכ"ל . וא"כ הרב"י דייק מתחלת דברי תר"י שכ' דמהא דיש"ן עם בניו הקטנים אין ראיה להתיר אפי' ראיית ערוה ואף לבסוף מתיר ראיית ערות קטן מ"מ בגיעת ערוה דמיר יותר לא שמענו היתר וד"מ דייק מסיפא מדב' דבקטן כ"כ לא דייניגן לי' ערוה וכיון דלא מקרי ערוה אפי' בגיעה שרי ואע"ג דאינו ראוי גמורה דהא סיימו ואין לריך לבסותו אם כן י"ל דדוקא לענין זה דא"ל לבסותו ל"מ ערוה דראי' שרי אבל מ"מ בגיעה אסורה . מ"מ עפי מסמע הלשון דלא מקרי ערוה בלל לכן כתב דיותר נראה להתיר מלאסור אבל מ"מ הנ"א הסכים לדיא לדעת רב"י וכתב הטעם מ"ד אחרא ערות קטן דכתב הרב"י בסי' ע"ה דאסור · ואפי' לדעת רמ"א שבאים יש מתירין ראיית ערות קטן מ"מ בגיעה דאמיר אסור וכמ"ש הרב"י :

סי' עה לבושה דק כו' כמו שכתוב ס"ה : בערוה בעשאית דאסור דבראי' תליא דכתיב ולא יראה בך ערות דבר והא בראית וה"ה הכא : (ס"ק ח) וי"ל כו' עיין בל"ח ודבריו צ"ע · ר"ל דבדף כ"ד א"ר יצחק טפח באשה ערוה . ומסיק הש"ס למאי הלכתא · אילימא לאסתכולי בה והא"ר שאת כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו הסתכל במקום התורף (וא"כ אפילו פחות מטפח נמי) ל"ק הא באחרת והא באשתו ולק"ש (כ"ה ברא"ש. אבל בגמ' הגרס"ל אלא באשתו ולק"ש) וסייס הרא"ש ודוק' באחרת . אבל היא עצמה הא אמרי' בעיל האשה יושבת ומפרישה חלה שאיא ערומה והבין רמ"א דברי הרא"ש דפסיק' להרא"ש כיון דבאשתו נמי אסרו אף דלבו גם בה וליכא משום הרהור וע"כ הטעם משום ולא יראה בך ערות דבר. א"כ ה"ה אפי' אשה אחרת אינה רשאי

ה מ שאר אבריו רואים את הערוה מות' אבל אם ט איזה מאבריו נוגע בין בערותו ט בין בערות חבירו אסו' לקרות ק"ש או י להתפלל ויריבותיו שהערוה שוכבת עליהן צריך להפסיקן (י) בבגד או א]להרחיקן בענין שלא יגע כ הגיד בהם :

ו ל היתה טליתו חגורה על מתניו לכסותו ממתניו ולמשה אע"פ שממתניו ולמעלה הוא ערום (ה) מות' לקרות (יא) ק"ש אבל להתפלל אסו' עד שיכסה לבו :

עה להזהר מגלוי שער וקול אשה בשעת ק"ש וכן שלא לקרותה כנגד הערוה. ובו ו סעיפים :

א * טפח מגולה(מ) באשה במקום שדרכה לכסותו אפי' היא אשתו אסו' לקרות ק"ש(ג)בנגדה: הגה (א) א *וי"א דוקא באשתו אבל באשה אחרת אפי' פחות (ג) מטפח הוה ערוה (הגהות מיימוני פרק ג') ונראה מדברי הרא"ש דטפח באשה ערוה אפילו לאשה (ד) אחרת רק שבעלמה יכולה לקרות אע"פ שהיא ערומה כדלעיל סי' מ"ד: ב ב ג שער של (ה) אשה שדרכה לכסות אסו' לקרות כנגדו : הגה (אפי' אשתו) ג אבל ג בתולות שדרכן לילך פרועות (ו) הראש מות' : הגה וה"ה הסערות של נשים ד שרגילין לצאת מחון (ז) לגמתן (צ"י בשם הרשב"א) ה (מ) * וי"ש שער נכרית אפי' דרכה לכסות(הגהות אלפסי המדפיס) :

יש

מותר(גמר' דף כ"ד): ג בתולות שדרכן כו'.ק' (ד): דכא"ע סי' כ"א ס"א כ' לא תלבנה בנות ישראל פרועו' ראש בשוק א' פנויות וא' אשת איש וכ"כ הרמב"ם פכ"א מהא"ב ועוד דאי' בכתובות רפ"ב אם יצאה בהיומו' ואשה פרועה זהו מקום שהיתה בתולה ודוחק לומר דפנויות דקתני היינו אלמנה דא"כ ה"ל לפרש וי"ל דפרוע' ראש דכתב בא"ע בשתרות קליעות [°] שערן והולכות בשוק דזה אסור אפי' בפנויה וכן פירש"י פ' נשא על ופרע ראש האשה ומ"מ נ"ל דפנויה לא מתסרי מדאוריי' דא"ת דקרא איירי גם בפנויה א"כ גם בגילוי הראש תהא אסור' ליל דמהכא יליפינן בכתובות פ"ז שלא תלבנה בנות ישראל בגילוי הראש אלא ליל דאפילו בפנויה אינה אסורה אלא בשעת ברכת המילה . וי"ל דא"ל דהא קי"ל דיש"ן עם כניו הקטנים וקורא ק"ש ודחה הוא ראיה זו דשאני התם דאינו רואה הערוה · ומיירי להתיר ראיית הערוה ומסיק וסייס וז"ל דמיהו נראה דבקטן כ"כ (ר"ל שאינו ראוי לביאה כמ"ש הרא"ש) דלא דייני' לי' ערוה וא"ל לבסותו עכ"ל . וא"כ הרב"י דייק מתחלת דברי תר"י שכ' דמהא דיש"ן עם בניו הקטנים אין ראיה להתיר אפי' ראיית ערוה ואף לבסוף מתיר ראיית ערות קטן מ"מ בגיעת ערוה דמיר יותר לא שמענו היתר וד"מ דייק מסיפא מדב' דבקטן כ"כ לא דייניגן לי' ערוה וכיון דלא מקרי ערוה אפי' בגיעה שרי ואע"ג דאינו ראוי גמורה דהא סיימו ואין לריך לבסותו אם כן י"ל דדוקא לענין זה דא"ל לבסותו ל"מ ערוה דראי' שרי אבל מ"מ בגיעה אסורה . מ"מ עפי מסמע הלשון דלא מקרי ערוה בלל לכן כתב דיותר נראה להתיר מלאסור אבל מ"מ הנ"א הסכים לדיא לדעת רב"י וכתב הטעם מ"ד אחרא ערות קטן דכתב הרב"י בסי' ע"ה דאסור · ואפי' לדעת רמ"א שבאים יש מתירין ראיית ערות קטן מ"מ בגיעה דאמיר אסור וכמ"ש הרב"י :

סי' עה אם לבושה דק כו' כמו שכתוב ס"ה : בערוה בעשאית דאסור דבראי' תליא דכתיב ולא יראה בך ערות דבר והא בראית וה"ה הכא : (ס"ק ח) וי"ל כו' עיין בל"ח ודבריו צ"ע · ר"ל דבדף כ"ד א"ר יצחק טפח באשה ערוה . ומסיק הש"ס למאי הלכתא · אילימא לאסתכולי בה והא"ר שאת כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו הסתכל במקום התורף (וא"כ אפילו פחות מטפח נמי) ל"ק הא באחרת והא באשתו ולק"ש (כ"ה ברא"ש. אבל בגמ' הגרס"ל אלא באשתו ולק"ש) וסייס הרא"ש ודוק' באחרת . אבל היא עצמה הא אמרי' בעיל האשה יושבת ומפרישה חלה שאיא ערומה והבין רמ"א דברי הרא"ש דפסיק' להרא"ש כיון דבאשתו נמי אסרו אף דלבו גם בה וליכא משום הרהור וע"כ הטעם משום ולא יראה בך ערות דבר. א"כ ה"ה אפי' אשה אחרת אינה רשאי

ח שם בגמ' כ"ה ע לפי' הר"ר יונה והרא"ש וא"ח בשם הראב"ד י ריבוח' כ כ"י ל שם בגמ' כ"ד וכ"ה : ל ברכות ב שם בגמ' ג הרא"ש והמרדכי והגי"מ

עטרת זקנים

עוטות בקרקע אלא בשאין ערומות כדי שיתכסה ערותה (כ"י בשם א"ח) וי"א דבשאשה עומדת אפי' לוכשת חלוק אסורה להתפלל הפלה מעומד כתו שאסו' לאים אלא צריכה להפסיק ביד' על החלוק לעשה הכלב (מורי בב"ח): עה * עפח מגולה באשה כו' אסור לקרות ק"ש כנגדה אפי' שוקה שדרך להיות בתים מגולי אפ"ה באשה הוה ערוה ואסו' לקרות ק"ש כנגדה (לשון הגמ' ברכות דף כד) אפי' פחו' מעפח נמי הוה השוק ערוה (מורי בב"ח) : * וי"א דוקא באשתו כו' . ומה שאסור לאסתכל באשה אחר אפי' באצבע קטנה היינו שמכוון לראות בה אבל בני ק"ש אינה אינסורא אפי' אינו מכוון בלל אלא הרואה אותה לפי תומה בלא כוונה דאז אינו אסו' בק"ש אלא עפח מגולה (מורי בב"ח) ולא מהני העלמת עין (מרדכי פרק מי שהתו) : * וכ"ש שער נכרית כו' בל זה כ' רמ"א ע"פ הגה בהלפסי פרק בתר אשה פסק עפ"ז בסי"ב ע"ב אלא אמרו חז"ל שער באשה ערוה אלא דוקא שערות הדבוקי לבשרה ממש אבל בנתקנו אין בהם משום שער באשה ערוה וגם לא משום פריעת ראש וי"א אפילו פאה נכרית אסו' משום פריעת הראש ושער באשה ערוה דתה שבינו היחר לאלת בפאה נכרית בכולי גמרא מיירי דדוקא מכוסה תחת הסכה (בתר שבע בשם ת"ז מהרר"י פאדווה)ולפ"ז אסו' לקרות ק"ש כנגד פאה נכרית ואף דברי בעלי הגה מהרר"מ אלו שתתי בפאה נכרית אבל שער של עצמ' אף אחר שנתקנו ואחרה בראשה כדי

אשל אברהם

הוס' דאלא מ"מ חייבים לעשה בבא לאלת ידי שתים. ותי' הם סברו שמדינא חייבים והם היו יודעים שפעורים בדין לא היו מתחזרין ע"כ : א] להרחיקן . עיין בי"ד סימן מ"ג טעם על שא"א מהרין בזה :

יד אפרים

(בחג"א ס"ק ג') בשוק כו'.לכאורה לא קשה מידי שבבא שרוצה לקרות ק"ש דמיירי בבית או בחצר אין איסור כמ"ש וכ"ל דס"ל דא"כ אפי' בשוק ואינו עושה מעשה אחר כ"א הק"ש או הברכה שבשבילה הוא עושה כן אין חשש שישבה בין בברכה דהוי זמן מועט ובין בק"ש ע"ש :

סי' ע"ה (ו) הרא"ש עבה"ט ועיין לקמן סימן ש"ב ובא"ר וברכ"י שם על שאילת יעבץ ח"א סי' ט'

הגהות רעק"א

ולמעט. דוקא שניהם נוגעים יחד מתהניהם ולאחר. אבל אם בשר מתהניהם נוגע בשל חברו בתחלה מתהניהם . שניהם מותרים לקרות אם לא שנוגע בערות חברו. תג"ל סי' ע"ד סק"ט : סי' ע"ד סעיף ה' הגיד בהם. אבל נגיעת הכים לית לן בה : סי' ע"ה מג"א סק"ג אלא לילך כן. ע' תשו' מהר"ר אלוי אחיו של הט"ז סי' ע' דבעלה דאחרוסה אסורה לילך פרוע ראש כמו בסוטה : מג"א ס"ק ח' לא יאחז המוטל . והש"ר כ' דאין מוכנים כן :

באר הגולה

ראש דכתב הרב"י בסי' ע"ה דאסור · ואפי' לדעת רמ"א שבאים יש מתירין ראיית ערות קטן מ"מ בגיעה דאמיר אסור וכמ"ש הרב"י :

ירחה כך ערות דבר והא בראית וה"ה הכא : (ס"ק ח) וי"ל כו' עיין בל"ח ודבריו צ"ע · ר"ל דבדף כ"ד א"ר יצחק טפח באשה ערוה . ומסיק הש"ס למאי הלכתא · אילימא לאסתכולי בה והא"ר שאת כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו הסתכל במקום התורף (וא"כ אפילו פחות מטפח נמי) ל"ק הא באחרת והא באשתו ולק"ש (כ"ה ברא"ש. אבל בגמ' הגרס"ל אלא באשתו ולק"ש) וסייס הרא"ש ודוק' באחרת . אבל היא עצמה הא אמרי' בעיל האשה יושבת ומפרישה חלה שאיא ערומה והבין רמ"א דברי הרא"ש דפסיק' להרא"ש כיון דבאשתו נמי אסרו אף דלבו גם בה וליכא משום הרהור וע"כ הטעם משום ולא יראה בך ערות דבר. א"כ ה"ה אפי' אשה אחרת אינה רשאי

כדאמרינן גבי שם כתוב על בשרו ובבר"י כתב לייישב ראייתו וכתב חילוק נכון דבתם כיון דבעי למעבד עובדא בנפשיה לפשוט ולטבול ועיל ושב איידי דטריד בעבידתי' חייישינן דמשתלי משא"כ בזה רוצה לקרות ק"ש ומחמת זה הובר ידיו לכסות או להפסיק ואינו עושה מעשה אחר כ"א הק"ש או הברכה שבשבילה הוא עושה כן אין חשש שישבה בין בברכה דהוי זמן מועט ובין בק"ש ע"ש :

סי' ע"ה (ו) הרא"ש עבה"ט ועיין לקמן סימן ש"ב ובא"ר וברכ"י שם על שאילת יעבץ ח"א סי' ט'

הגהות רעק"א

ולמעט. דוקא שניהם נוגעים יחד מתהניהם ולאחר. אבל אם בשר מתהניהם נוגע בשל חברו בתחלה מתהניהם . שניהם מותרים לקרות אם לא שנוגע בערות חברו. תג"ל סי' ע"ד סק"ט : סי' ע"ד סעיף ה' הגיד בהם. אבל נגיעת הכים לית לן בה : סי' ע"ה מג"א סק"ג אלא לילך כן. ע' תשו' מהר"ר אלוי אחיו של הט"ז סי' ע' דבעלה דאחרוסה אסורה לילך פרוע ראש כמו בסוטה : מג"א ס"ק ח' לא יאחז המוטל . והש"ר כ' דאין מוכנים כן :

ביאור הגר"א

ס"ה שאר כו'. דל"ד עקבו אלא מקום שעומדת נגד הערוה : בין כו'. כמש"ם ס"ד מהו שזה יחזיר כו' : וירכותיו כו'. ראש"ד וכנ"ל : הגיד כו'. לאפוקי הכים דאין בו מקום הרהור וכמ"ש רפ"ב דנדה :

סי' עה ס"א במקום כו'. דקאמר שם שוק כו' ולכאורה ל"ל אלא מקום דר"י כה"ג מיירי וקמ"ל דשוק אף ע"פ שאינו מקוס שדרך לכסותו בתים מ"מ בתים דרך לכסות והוי ערוה אפילו לגבי בעלה רשב"א בשם רא"ש : ר"א נ'. גי' הרא"ש שם. ט"ק הא באחרת והא באשתו ולק"ש ובי"ש לפי מ"ש בס"ו דאף שאין מסתכל בערוה אסור בק"ש ק' ל"ל באשתו : ונראה כו'. וז"ש מ"ש וע"ל סי' ע"ד ס"א בהג"ה וגם לשון הרא"ש קשה שאחר ודוקא באחרת לאשה אחרת מאן דכר שהם אלא ע"ש וצ"ל דאיירי בקול זכר אבל דכאלו אסור : וה"ה כו'. כמ"ל מהוס שאין דרכן לכסות זכמו בשרה : וכ"ש כו'. כמ"ש בס"ג דאיירי אלא דמיירי בקול זכר אבל

חכמת

הוי אם הוי מן התורה חייב התפלה או לא אבל דרך רשות ודאי מצינו תפלה בתורה בהאבות ובמשה רבינו ובכתוב והתפללו אליו דרך ארצם והרבה מזה ותפלת דוד. ועוד הרי אדרבא אם גם תפלה אינה מן התורה א"כ מכ"ש דלא הוה דירה כלל ואין בו שייכות בית להצריך מזוזה או לטמא בנגעים כיון דאינו בית בלל רק דהוי ס"ד כיון דלדידן הוי חיוב תפלה א"כ יהיה נחשב בית ויצטרך מזוזה וישמא בנגעים לכך קמ"ל דאעפ"כ פטור דתפלה אינו עושה בית דירה וז"ן ונכון ודו"ק : הנה ראיתי בסידור של הגאון מליסא זצ"ל בדין אונן שכתב דאם מת ח"ו מת אחר שכבר אור היום וחל עליו חיוב תפלה מחייב אח"כ להשלים במנחה וראייתו מחינר דפטור וא"צ תשלומין וא"כ בחינר מבואר בכ"מ פ"ב דחגיגה דאם חל עליו החיוב חייב אח"כ בתשלומין. ולפענ"ד במחילת כבוד גאונו זצ"ל אין ראיה בדשלמא בחינר דהוי השינוי מכח גופו דנעשה חינר וזה נחשב רק אונס ולא פטור רק דהוי אונס דאינו יכול לילך לבד הוי בכלל חיוב עדיין וכשיכול אח"כ לילך חייב להשלים. אך באונן שיכול לקרוא ואין שינוי בגופו רק דפטור מטעם אחר בזה כיון דנפטר נפטר ואין בו עוד תשלומין. וכעין חילוק זה מבואר בט"ז [סימן ק"ח] לענין

מחצית

הפסק' מיהו הוי . וכי הל"ח פ' מ"ם סעיף קי"ג על דברי הרב"י וז"ל ולריך טעם לדבר ולכן כ"ל דלבך מקרי הפסקה לפי שעושה מעשה אלא כדרכו שאין דרך בני אדם לחבק עצמו כך . ומשא"כ כיסוי בעצמ' בידו על לבו היא דבר רגיל וסביה ולפיכך אין כיסויו כיסוי בכ"ל . וכמ' פר"ח מולק על דין זה ע"ש : (ס"ק ח) דאז כו' פי' דאשה כו' פי' זה הוא לפי גרסת מ"א : אלא תהא ערותה כו' פי' ר"ל משום לא יראה בך ערות דבר . וכ"כ תר"י וע' ש"ך וע"ז י"ד סי' רי"ם אחריהן בזה : (ס"ק ט) בין כו' וקשה דא"כ למה הולרך כו' ר"ל הטור ורא"ש ד"ה ע"ש : בערות חבירו היינו הגיד ולא הבים כ"כ הרב"י לענין ערות עצמו . וכמ"ש בש"ע אלא יגע הגיד בהם:כתב הרב"י כ' הב"א כו' ממ"ש תר"י נגי עכו"ם ערוה כו' וכ' נד"מ כו' יותר להתיר מנאשור . דאשה דאמרינן פ' מ"ש דף כ"ה דערות עכו"ם מקרי ערוה . אע"ג דבשר חמורי' בשרם מ"מ מדבחיב ואת ערות אביהם לא ראו מוכח דגם ערות עכו"ם מקרי ערוה . וא"כ כשמלין גר ודאי לריך לכסות ערותו בשעת ברכת המילה וכתבו תר"י דים מביאין ראיה מבאן דה"ה כשמלין קטן דלריך לכסות ערותו בשעת ברכת המילה . וי"ל דאא"ל דהא קי"ל דיש"ן עם כניו הקטנים וקורא ק"ש ודחה הוא ראיה זו דשאני התם דאינו רואה הערוה · ומיירי להתיר ראיית הערוה ומסיק וסייס וז"ל דמיהו נראה דבקטן כ"כ (ר"ל שאינו ראוי לביאה כמ"ש הרא"ש) דלא דייני' לי' ערוה וא"ל לבסותו עכ"ל . וא"כ הרב"י דייק מתחלת דברי תר"י שכ' דמהא דיש"ן עם בניו הקטנים אין ראיה להתיר אפי' ראיית ערוה ואף לבסוף מתיר ראיית ערות קטן מ"מ בגיעת ערוה דמיר יותר לא שמענו היתר וד"מ דייק מסיפא מדב' דבקטן כ"כ לא דייניגן לי' ערוה וכיון דלא מקרי ערוה אפי' בגיעה שרי ואע"ג דאינו ראוי גמורה דהא סיימו ואין לריך לבסותו אם כן י"ל דדוקא לענין זה דא"ל לבסותו ל"מ ערוה דראי' שרי אבל מ"מ בגיעה אסורה . מ"מ עפי מסמע הלשון דלא מקרי ערוה בלל לכן כתב דיותר נראה להתיר מלאסור אבל מ"מ הנ"א הסכים לדיא לדעת רב"י וכתב הטעם מ"ד אחרא ערות קטן דכתב הרב"י בסי' ע"ה דאסור · ואפי' לדעת רמ"א שבאים יש מתירין ראיית ערות קטן מ"מ בגיעה דאמיר אסור וכמ"ש הרב"י :

סי' עה אם לבושה דק כו' כמו שכתוב ס"ה : בערוה בעשאית דאסור דבראי' תליא דכתיב ולא יראה בך ערות דבר והא בראית וה"ה הכא : (ס"ק ח) וי"ל כו' עיין בל"ח ודבריו צ"ע · ר"ל דבדף כ"ד א"ר יצחק טפח באשה ערוה . ומסיק הש"ס למאי הלכתא · אילימא לאסתכולי בה והא"ר שאת כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו הסתכל במקום התורף (וא"כ אפילו פחות מטפח נמי) ל"ק הא באחרת והא באשתו ולק"ש (כ"ה ברא"ש. אבל בגמ' הגרס"ל אלא באשתו ולק"ש) וסייס הרא"ש ודוק' באחרת . אבל היא עצמה הא אמרי' בעיל האשה יושבת ומפרישה חלה שאיא ערומה והבין רמ"א דברי הרא"ש דפסיק' להרא"ש כיון דבאשתו נמי אסרו אף דלבו גם בה וליכא משום הרהור וע"כ הטעם משום ולא יראה בך ערות דבר. א"כ ה"ה אפי' אשה אחרת אינה רשאי

עוסק בצרכי צבור ואף דהמג"א [בסימן צ"ג] חולק על הש"ז היינו דכל דעוסק בצרכי ציבור כיון דנ"כ אין שינוי בגופו לכך נקרא נמי פטור אבל גוף החילוק הוא נכון. ומה דהרא"ש הביא ראיה מחינר היינו להיפוך לפטורו הוי ק"ו מה חינר דהוי רק אונס פטור מתשלומין מ"ש אונן אבל לחייבו אין ראיה מחינר דחינר הוי אונס. ועוד בשלמא התם כל החג כחד יומא דמיא והוי כיומא אריכתא ונחשב כחד זמן אבל בתפלה כיון דהיום נופא נחלק לכמה חלקים ערב ובוקר וצהרים וכל חד הוי זמני בפ"ע והרי קיי"ל דאין תשלומין אלא בתפלה הסמוכה אבל אח"כ לא שייך תשלומין מוכח דכל דאפסקיה זמן אחר באמצע לא שייך עוד תשלומין והרי בחגיגה אם לא השלים ביום ראשון ושני יכול להשלים כל שבעה ולא נחשב אפסקיה א"כ ה"נ בו ביום כיון דאפסקיה זמן שהיה פטור ממש לא שייך אח"כ תשלומין לכך נראה דפטור לגמרי כנלפענ"ד נכון ואתי שפיר ודו"ק : הנה אם היה הקבורה ביום שני וכ' אם פטור מתפילין הנה דעת מהריט"ץ הובא בבאה"ט שחייב בתפילין והא"ר חולק עליו. והנה כעת נראה לי ראיה ברורה בדעת הא"ר מן חירושלמי (פרק ג') דברכות דפריך שם למ"ד דביום שני פטור אי ביום שני פטור מוטל לפניו למ"ל

השקל

לקרות לו לברך כשתברתה ערומה כנגדה מה"ע נופה . וע"ז כתב הרא"ש ודוקא באחרת אבל היא עצמה ערומה דשאי לקרות והכה מל' הש"ע שכתב הרב"י עפה מגולה כו' אפי' כו' משמע דה"ה באשה אחרת בעי' דוק' עפה · וכן משמע מא"ש רמ"א וי"א דוק' באשתו כו' אבל כו' (וכן הבין הב"ח לשון הטור ורמב"ם שהוא כלשון זה) דה"ל להרב"י דגם באשה אחרת בעי' דוק' עפה ואע"ג דבאשה אחרת אסור להסתכל אפי' באצבע קטנה היינו הסתכלת בכוונה כדי ליהנות ממנה ברא"ייתו . אבל ראיה בלי כונה אינו אסור אלא בעפה ולק"ש עכת"ד הב"ח . וי"ל לפ"ז הא דפריך אילימ' לאסתכולי . והא"ר שאת כו' כוונת המקשן ממ"נ אי משום ערוה ע"כ לא מיירי ברואה לפי תומו ולא להסתכל ליהנות דבזה אפי' עפה שרי . אע"כ להסתכולי היינו במתכוין ליהנות וא"כ הא אמר ר"ש דאפי' באצבע קטנה אסור להסתכל . ומסני באשתו ולק"ש ומיירי באינו מכוון ליהנות אלא רואיה בעצמו לפ"ת דבעלמ' שרי אפי' באשה אחרת ואפי' עפה אבל לק"ש אסור אפי' באשתו · והיינו דוקא עפה ואפי' באחרת (ועטה לשיער עפה כ' הב"ח דשיער מקום תורף הוי עפה)עכ"פ ק"ש ודאי חמיר משאלא בשעת ק"ש · אבל הל"ח כ' אבל אם כ' אסה שכ' הרא"ש ודוק' באחרת אבל בעצמ' כ

ד מרדכי בשם רבינו האי וגאון פוסקי' ה שם בגמ' כ"ה ו שם ז רמב"ם ל ברכות פ"ב כ שם ג שם ד לפי' הרא"ש

עטרת זקנים

שתהא ברוחה בעלת שער אסור לקרות ק"ש . (מהררמ"י) ובד"מ סי' ס"ג כ' מהררמ"א בהדיא דמות' לאשה בשוקה לגלות פאה בכרי' אלא ל"ש עשוי מעערותיה לו מעשר חברתה כו' וע"כ כ' בהג' סהס א"כ חולק מהררמ"י בזה על בעל הגהת ע"כ :

עו * שוקה בגומא כו' . והוא שאין סנדלו נוגע בו אבל אם הי' סנדלו נוגע בו אסור אף שאין דבוק בסנדלו ממש (הרמב"ם והרא"ש והטור) ולא בהר' יונה דפסק אף נוגע שרי אלא א"כ הוא דבוקה בסנדלו ממש :

* העבירו שוקה לפניו אסור' לקרות כנגדה כו' . אפי' כמלא עיניו ולאחריו ד"א ממקום שאלה הריח (נ"י בשם

יד אפרים

מחאר לאחר דרך מבוי אסור' בראיתא בהמדיר וע"ז תירץהכתם מיירי שסותר' הקליעה אז אבל גם בשוקה שאין זה מדות לגיעות כיון שהרא"ש מגולי ביות' בראיתא בסוטה ופרש רא"ש תלמד שסותר' את שערה ופרש"י מרב' בגילוי שסות' את קליעתה והלכך אף בשוקה בס"ג אסור' ואתם יוצאה בהיכות' ורא"ש פרוזבה אבל מ"מ אינו סותרת קליעתה אלא שאורך השער מוגה על כתיפה וכמ"ש רש"י שם ושוב כתב דע"כ הא דאסור' בשוקה בקליע'שער לא ראוריי' דקרא לא מיירי בפנויה דאל"כ נשבגילוי הכא אסורת דמקרא ופרש ולפיכן אלא אלך בגילוי מדקאמ' ופרש מבלל דעד שאתא מבוסה והיינו אף בלא סתירת הקליע' הי' מבוסה' דפשעת דקר'כפרוע' הכיסוי מיירי רק דמרבוי' ולפיקדסות' אם שערה ואל"כ גם בשוקה יהי' אסור' בגילוי לבד אלא ואלו הא דאסור'בסתור' הקליעה אינו אחמת קרא ואמת מדות לגיעות כי אין לבתולה לילך בסתירת הקליעה כיון שהוא גלוי ביות' :

הגהות רעק"א

סי' ע"ו סעיף א' שוקה בעשבים. מקולה אע"פי שהוא מאוס אינו צריך להרחיק מ"ש :

חתם סופר

היום . ועיין בס' כרם שלמה משם אחרונים סדר תפלתו ומבואר בכל אופניו. ומשמע מכל אלו דברוך שאמר יישתבח אומר דאלא כאאמו"ר זצ"ל [מהגאון חתם סופר] :

סי' ע"ה

במג"א סק"ה בדברים דחוים . נ"ב המעיין בספר בא"ש בפנים יראה כי סוף דבריו נכונים והמה בשם הגאון מוה' יחזקאל קאצינעלינבוינין והוא הוסיף ראיה מנדרים דף מ"ח ע"ב גבי שחורי ראש. וכן העלה מהר"י יעב"ץ חלק א' סי"ט דחלק ב' סי' ז' ח' לאסור וכתב זאי דנזיר דף כ"ח ע"ב מיירי בחצירה וביתה ולא ברשות הרבים והאי דיוצאה אשה בחוטי שער היינו שלא במקום שער בגון בפדחתה ואחוריה דהוי כשאר תכשיטין אבל פאה נכרית לא עדיף מקלתה דאסור כדאיתא

לכתחלה כדאיתא במשנה פ"ו דשבת יוצאה אשה בחוטי שער וכו' דלא כב"ש שחולק עליו והאריך בסוף ספרו בדברים דחוים עסי' ס"ג ס"ד : ו זמר אשה. אפי' סנויה (ב"ם) וע' בא"ע סימן כ"א דקול זמר א"א לעולם אסור לשמוע אבל קול דבור' שרי (ל"ח) : ז ערות קטן . וכמגילה דף כ"ד ריש ע"ב כתב רש"י דהקטן בעצמו יכול לקרות אפי' הוא ערוה עליו דלא הוזהר על כך ולי נ"ע ליתסר מדרבנן מידי דהוה אכל עבירות שבתורה ועסי' שמ"ג ולהפוסקים דערות קטן לא מקרי ערוה א"ש טפי ול"ע : ח ויש מתירין וכו' . שאינו רואי לביאה כ"ז שאינו בן ט' שנים . וכ"ל דמ"מ לא יאחוז המוהל בערוה בשעת ברכה עמ"ש סס' ע"ד : ט והחזיר פניו . וכ"א פסק דוקא החזרת פנים מהני דהוי מחנכו קדום דומיא דלואה אחריו אבל עלימת עינים אז לילה אז סומא לא מהני וכ"כ בהדיא במרדכי וברוקח וכירושלמי ומ"ש הרב"י שכ"מ ברשב"א כמש"ל סי' ע"ד סס"ב אינה ראיה דהתם עכ"פ ערותו מכוסה בעינים דהא מקרי תלילה לגבי לבו ה"ה לגבי עיניו ואפילו הכי אסור להסתכל בה מידי דהוה אערוה בעשבים אבל כשהערוה מגולה לא אהני עלימת עיניו כמ"ש סימן ע"ד ס"ד :

עו א וכיון שאין ריח רע . ואפילו למ"ד בסי' ע"ט ס"ב דהפסקה מועלת לריח רע דוקא מחילה אבל כפיית כלי לא אב"ה בל"ח : ב לקרות כנגדה. וכ"ח פסק דאפי' מלפניו די בד"א כמ"ש ב"י בשם מהרי"א: ג ומכוס' כנגדיו . ואם היא על (°) ידו ואין בה ממשות אלא לבוש בעלמא והלך ריחה והיא על ידו דומיא דמלמולי זיעה שרי לקרות (°)כנגדה [כ"י תר"י ורשב"א]: ד דרך חור' כתב רש"י מחילה יש בינו לב"ה ופשט ידו לפניה מן המחילה וכתב המאור דאל"ה אסור לקרות כנגד ב"ה. עסי' פ"ג מ"ש : יש

מקום הרהור יותר משאר איברים : (ב) אם שעלה עיניו . כ"כ ב"י והוא תמוה בעיני אדה לישנא דתלמודא לא משמע הכי דאיתא שם טעמא מאי דכתיב ולא ירא' כך ערות דבר והא קמתחזי ולא קאמר והא קא חזי ש"מ כיון דמתחזי נגדו אע"ג דאיסור לא חזי אסור ותו דהא גם בלואה אי' דתליא מילתא בראי' דהיינו לפניו אלא עיניו כדאיתא בסי' ס"ט ואפ"ה אסור אף בשומ' ובלילה כיון דאפשר לראות וא"כ לא יהיה חמור לשון ראיי' של התלמוד דאמר בלואה שאינה ברשות אחרת דאסור בכדי ראיית עיניו מלשון הכתוב ולא ירא' כך ערות דבר והא אידי ואידי ל' ראייה נקטי ותו ק"ל הא דתנן בתוס' דתרומות ומייתי לה בהג"ה ריש חולין דערוה לא יתרום וכן גבי שחיטה פסקינן בריש י"ד דערוה לא יחמוה ולפ"ד הכ"י יהיה היתר בשם מפני עיניו בשעת ברכה וא"ל הטעם משום לבו רואה הערוה דא"כ קשה למ"ד לבו רואה הערוה מותר היאך מפרש תוס' זו ומ"כ ב"י ראי' מדברי הרמב"ם דשרי בהחזרת פנים שאי התם דכשמחזיר פניו אין הערוה כנגדו ולא מתחזיא דלא הקפידה אלא אם הערוה כנגדו כמ"ש אסור לקרות כנגדה.וא"ל גבי תרומה (°) ושחיטה נמי יחזי'פניו ויברך דמ"מ הוא עלמו בגילוי ערוה ואסור לברך משום ולא ירא' כך דבר דהיינו שלא עלמו בגילוי ערוה דאפילו הכי אינו מברך אלא אם הערוה כנגדו כמ"ש אסור לקרות כנגדה.וא"ל גבי תרומה (°) ושחיטה נמי יחזי'פניו ויברך דמ"מ הוא עלמו בגילוי ערוה ואסור לברך משום ולא ירא' כך דבר דהיינו שלא עלמו בגילוי ערוה דאפילו הכי אינו מברך אלא אם הערוה כנגדו ולא מתחזיא דלא הקפידה

עד שתתרחק ותהיה מגדו ד' אמות ולא הוגדרך הטור להזכיר בהרמיק ד' אמות דמותר דהא בהדיא כ' אסור לקרות כנגדה משמע כל שלא כנגדו אלא מגדו מותר. אבל באמת מכנגדו ממש לא מהני כלל הרחקת ד' אמות וכדברי כ"י זה פשוט לפי פ"ד: (ג) יש מתירין לקרות. זהו דברי רב הונא וטעמו דכתיב כל הנשמה תהלל יה פירש"י הפה והחוטם הם בכלל אבל לא שאר איברים וי"א הוא רב חסדא וטעמו דכתיב עלמותי תאמרנה וגו':

ה מ ח צואה בפי (ז) טבעת אפי' היא מכוסה אסור לקרות לדברי הכל אפילו אינה נראית כשהוא עומד ונראית כשהוא יושב:

ו ט היה לפניו מעט צואה יכול לבטלה ברוק שירוק בה ויקרא כנגדה והוא שיהא ט הרוק (מ) עבה י ואין הביטול מועיל אלא לפי שעה אבל אם לא יקרא מיד והרוק נימוח ונבלע בה לא בטלה:

ז כ° י ספק אם צואה בבית (מ) מותר לקרות דחזקת בית שאין בה צואה ספק אם צואה באשפ' אסור משום דחזקת אשפה שיש בה צואה * אבל ספק מי רגלים אפילו באשפ' (י) מותר משום דלא אסרה תור' לקרות כנגד מי רגלים אלא יא כנגד עמוד של (יא) קלוח ואחר שנפל לא מיתסר אלא מדרבנן ובספיקן לא גזרו:

ח ל קרא במקום שראוי להסתפק בצואה ומצאה אחר כך יב צריך לחזור ולקרות אבל אם אין המקום ראוי להסתפק בו אין צריך לחזור ולקרות יג מ ומי רגלים אפי' מצאן במקום שראוי להסתפק * א"צ לחזור (יב) ולקרות:

עז שלא לקרות כנגד מי רגלים. ובו ב סעיפים:

א מ אסור לקרות כנגד מי רגלים עד שיטיל לתוכן (°) רביעית מים ואז מותר ולא שנא על גבי קרקע לא שנא בכלי ג ובלבד שלא יהא עביט המיוחד להם [ודין עביט ע"ל סימן פ"ז]
ג לא שנא היו הם בכלי תחל' ונ'תן עליהם מים לא שנא המים בכלי תחל':

ב ד * רביעית שאמרו למי רגלים של א פעם (מ) א' ולשל שני פעמים שני רביעיות ולשל שלש שלשה: הגה וכן לעולם:

°עסי' ע"ט ס"מ

היה

שותת ממנו ואם אין שם ריח רע אם הדם או הליחה יוצא דרך דמיה כסרוגין הוי מן המעי ויש לו תקנה ברחיצת מקום הזוהמ' ואם שותת ויורד תדיר מעצמה אז הוי מפי הטבעת ואין לו תקנה (רדב"ז ח"כ סימן ל' כ"ה): ט הרוק עבה. אבל אם נותן (°) מים ע"ג לא מהני וכמ"ש סי' פ"ז ס"ח אם יש עכורים שאין הגוף' נראית מתוכה (כ"ה הגהות הרי"ף פ"ח) ול"ד לגוהה בעשית דהתס(°)כשוי מעלי' הוא: י ספק. וה"ה אם היה ספק אם הוא לוחת אדם או לוחת כלבים בבית שרי בתשפה אסור (ש"ג ריא"ז) ולי נראה דאזלינן בתר המצוי כמ"ש ביו"ד סי' כ"ז סעיף י"ב דתולין במצוי בין להקל בין להחמיר הכי נמי אם מצוים תיבוקות יותר מכלבים אפי' בבית אסור וה"ה איפכ' אם בתשפה מצוים כלבים יותר תלינן בכלבים: יא כנגד עמוד. כ' הרא"ש (°)דשותת לא חשוב נגד העמוד ושרי מדאורייתא: יב צריך לחזור. דזכה רשעים הועבה דהוה ליה לבדוק המקום: יג ומי רגלים. כיון דאינן אסורים אלא מדרבנן אין צריך לחזור והטעלת תמיד לא עיין ס"ס קפ"ה: עז א פעם אחד. ואין מילוק אם השתין הרבה מו מעט. [כ"מ]:

כיון

שאינו מתבטל מהלי' והוא עתיד להבלו' ע"י הילוך. א"כ כמו כן יש לחלק גם לדידן דנוגע אסור היינו דוקא לענין כיסוי הסכדל כיון שדרך להלוך וע"י הילוך מתבלה קלת ר"ל לדידן דנוגע אסור אפילו בסכדלו וע"י שמעותד להלך ומתבלה קלת ע"י הילוך כמבולה תשכיון ליה ואסור. ומלאתי בתירוצי הרשב"א שכתב ז"ל דבדוקה בסכדלו דלא תיפסע' לבו היינו משום דזימנין מתבלי' כשהוא מהלך כו' ואפשר שלזה כיון המג"א ומים דאין כלום דלא מיפסע' על בשרו שרי בסכרא קמייתא כו'כ"ל: (בס"ק ח') ואל"ל תקנה כל"ל ועש"ב. ור"ל דאם יש ריח רע לו ליתה בו דיוה כלוגה ולא מהני בזה מה שרוחץ במקומו כיון שהיו שותתין על בגדיו ועל כרכיו ואם אין ריח רע והליח' יולאה דרך דחוק אז הוא מקמעי ואל"ל שיגל קלת בלא לאלוח לוחה וכן אם הוא רוחץ תן הזוהמ' בפיר כיון שאין בו ריח רע רק משום שיש בו קלת לאלוח לוחה לא הי' מעכב רק רוחץ במקום הזוהמא דהיינו כפי הטבעת דלא לחוי לוחה במקומה. משא"כ אם שותת תדיר הוי מפי הטבעת והוי כדם מכתו ודם מגפתו כיון שאינו ריח רע אל"ל תקנה כלל ע"ש ברדב"ז דפוס פירד' סי' ש"ו: (סימן ע"ז במ"א ס"ק ח') אז מעט (כ"מ) ושיין לקמן סי' ש"כ ס"ק ד"ה דבשאינם בעין רק עוסק להטפיח בביטול בנגוב דיים סגי ע"ש:

באר היטב

מסוי' יש בינו לבה"כ ופשט ידו לפניה מן המחילה דאלא"ה אסור לקרות כנגד בה"כ. רש"י: (ה) מתירין. דכתיב כל הנשמה תהלל יה דהיינו הפה והחוטם בכלל אבל לא שאר איברים אפילו אינם נקיים שרי. והם אוסרין מפנמה דכתיב כל עלמותי תאמרנה ה' מי כמוך בעינן שיהיו כולם נקיים. וכתב המ"ז משמע דאם הוא על בגדיו ומכוסה שרי לכ"ע ע"ש ופפר"ח: (ו) בלוגה. משמע דאם הוא על בגדיו ומכוסה שרי מיהו בש"ח סי' תק"ש אינתא דאפי' על בגדיו אסור עמ"ש: (ז) טבעת. מי שיש לו חולי הטחורים וזב ממנו דם תמיד ואנב הדם יוצא ממנו ליתה סרוחה מעופשת ויש לו ריח רע אסור בכל דבר שבקדושה כל זמן שליתה סרוחה שותת ממנו. ואם אין שם ריח רע אם הדם או הליחה יוצא דרך דמיה כסרוגין הוי מן המעי ויש לו תקנה ברחיצת מקום הזוהמא ואם שותת ויורד תדיר מאליה אז הוי מפי הטבעת ואין לו תקנה מ"א בשם הרדב"ז וכתב"ג וע"ש: (ח) עבה. אבל אם מיט ע"ג בא מהני אלא"כ הם עכורים שאין הצואה נראית מתוכה הגה"מ הרי"ף ול"ד לגוהה בעשית דהתם כיסוי מעליא הוא: (ט) מותר. וה"ה אם היה ספק אם הוא לוחת אדם או לוחת כלבים בבית שרי ובאשפה אסור. ש"ג ריא"ז והפר"ח סולק עליו וכ' ולא נהירא דשאני הכא דאיכא חזקה דחזקה בית שאין בה

לבושי שרד

שהבית כ"ו מבואר באמת דשרי באבל מדברי הרשב"א שבב"י מבואר דלא שרי אלא אם הוא מכוסה ע"ש: מ"א סק"ז (°) בגדיו ומכוסה יש מגיהין על בשרו דאי על בגדיו מבואר בס"ק הקודם דשרי לכ"ע אך הקשה פרי מגדים דאם כן מאי מבית המ"א רואים משבת המיירי על בגדיו: ומהרש הגירסא שלפנינו דמ"ש המ"ז לשברא קמייתא ר"ל לאפוקי הי"א שאין היתר אלא במקום מנכסת מאליה בלי מלבוש אם כן י"ל דבסיפו מלבוש אפילו על בגדיו לא מהני ע"ש וגם על פי' זה קשה דבפי' ע"ש מבואר דעל בגדיו ומכוסה שרי לכ"ע כמו שהבית המ"א בס"ק הקודם רואים זו ומשמע דהי"א כמי מודה בהא כיון שלא הביא המחבר פלוגתא בסי' ע"ש וע"ע קלת: סק"ט (°) מים קשה פשוטא ודודאי לא עדיפו מים צלולים מרוק שאינו עב. וי"ל דה"א רוק בטביל שהוא מועט אבל אם שופך עליו מים רבים שרי קמ"ל ומבית רואים שם גרף אל רשי' תרם אסור לקרות ק"ש אפי' נתן בהם מים אפילו יפה ויש לואה משהו אסור אפי' נתן בהם מים וק"ל:שם(°)כיסוי. אף דמתבאר בסימן ע"ד סוף כ' דמים צלולים הוי כיסוי לערוה ומ"מ לגוהה בעינן עפי כיסוי גמור אע"ג דלענין עשית אמיר' ערוה והכן:סקי"א(°)דשותת.הייגו הדין של סי' אלח"ז:סי' עז ש"ע סעיף א'(°)רביעית. עיין מ"ל סימנ"כ:

ביאור הגר"א

מאי פשיטא והא ר"ה שרי ואכתי לא אסוק אדעתיה במקומה כו' כמו שפריך שם ומ"ש מדר"ה כו': ושר"ז כו'. ע"ל סי' מ' סי"ז בהגה"ה ומי' הרי"ב סי"א אבל ממ"ש בסוכה כ"ו ב' לימא קסבר ר"י כו' מ' דאפילו בשעה שרואה קרי מותר ומ"ש: ס"ה לד"ה אפי' כו': ס"ח במקום כו'. ממ"ש הוא"ל ואמנם אם ואי במקום שאין רואי להסתפק לא כל"ל הוא"ל ואמנם כו' ועוד ממ"ש ורואה לוגה כנגדו כו' ודי בזה ול"ק שריך לחזור ולהתפלל אלא דשם במקום שאין רואי להסתפק תר"י ורא"ש וע"ל סי' פ"ח ס"ב: ומ"ר כו'. תוס' ערוכין ס"ד א'. ומפ"ח: סי' עז ס"א ול"ש כו'. טור ור"ל אפילו בכלי דאינו נבלע ומוכח שם דבר אחר ומ"ש ס"ק ט': מנ"א ס"ק ט' לא מהני. ותמה מים קרושים י"ל דמהני. אבל אברהם סי' פ"ב ס"ב: סעיף ח' ומאלה אח"כ. והם מלאו חוץ לד"א ובתוך אלא עיניו ע' סי' פ"ו ס"ב: סי' ע"ז מנ"א ס"ק א' אז מעט וע' לקמן סי' שיב בחג"א סקכ"א סקכ"ה:

הגהות רעק"א

מנ"א סק"ז שרי לסברא קמייתא. לכ"ע. ועל בשרו ומכוסה שרי לסברא קמייתא כל"ל: מנ"א ס"ק ט' לא מהני. ותמה מים קרושים י"ל דמהני. אבל אברהם סי' פ"ב ס"ב: סעיף ח' ומאלה אח"כ. והם מלאו חוץ לד"א ובתוך אלא עיניו ע' סי' פ"ו ס"ב: סי' ע"ז מנ"א ס"ק א' אז מעט וע' לקמן סי' שיב בחג"א סקכ"א סקכ"ה:

מגן אברהם נ"י

ה יש מתירין. דכתיב כל הנשמה תהלל יה דהיינו הפה והחוטם בכלל ולא שאר איברין ואפי' אינם נקיים שרי: ו יש אוסרין. דכתיב כל עלמותי תאמרנה ה' מי כמוך בעי' שיהיו כולם נקיים [כ"ה בגמ'] משמע דאם היה על בגדיו ומכוסה שרי לכ"ע וכ"מ סי' ע"ח. וקשה מ"ש מגוגע בסבדלו דאסור כמ"ש ס"ב וברא"ש משמע קלת דהסבדל בטל לגבי הגוף ומאר בגדים אין בטלים לגבי הגוף ועי"ל כיון שדרך להלוך ומתגלגל הלוגה קלת דרך הלוכו כמ"ש תר"י לפי דרכם ע"ש. וכ"כ המחבר בסימן ד"ח: מ"ז לגוגה קמייתא הוא. והמ"ז פסק דאזלינן בתר המצוי אם מצויין תיבוקות יותר מכלבים אפילו בבית אסור וה"ה אפילו בתשפה אם מצויין כלבים יותר תלינן בכלבים ע"ש. ולפי דברי הפר"ח כ"ל דבתשפה אפילו שיהיו הכלבים מצויין יותר דבתשפה חזקה דשכיח לוגה ויש ספק אם לוגת כלבים או לוגת אדם תלינן לחמיר יד אחרן. ובבאה"ט אחר לפני יש שם ערבובי דברים ע"ש: (י) מותר דהיינו אם ריח רע בתשפה כמ"ש. סי' ע"ט ס"א: (יא) קלוח. ושותת לא חשיב נגד העמוד ושרי מדאורייתא הרא"ש: (יב) ולקרות כיון דאינן אסורים אלא מדרבנן

עז (מ) אחת. ואין מילוק אם השתין הרבה או מעט כ"מ מ"ל. ובתשובת חכם צבי סי' ק"ב פסק דאם המי רגלים הם פחותים מרביעית דסגי בדוב מיס לבטלן וא"ל רביעית דלא אמרי' רביעית אלא אם המי רגלים של פעם אחד הם מרובי' מרביעית סגי ברביעית לבטלן. וכ"כ בס"ש ריא"ז מקיל יותר ומתיר דאם המי רגלים פחות מרביעית דא"ל מיס אלא כנגד המי רגלים ס"ה בטוח ולא בפי רוב מיס וכדאי לסמוך עליו באיסור תורה כ"ש באיסור דרבנן עכ"ל ע"ש:

שערי תשובה

סי' ע"ז (ז) השבעת עבה"ט ועיין ביד אפרים שצ"ל וא"ל תקנה וע"ש ביאור הדברים: (ח) עבה עבה"ט ועיין בר"י אם הוא במבואות המטונפות וירד השלג עליהם ואין כאן ריח ועיין סימן ד"ח: (יב) ולקרות עבה"ט ובבר"י כתב אם ישב בלילה במקום שהיה שם צואת חתול וכיוצא ונדבק בבגדו והתפלל בבה"כ ובשובו לביתו מצא שהשינוף דבוק בבגד א"צ לחזור ולקרות ולהתפלל דדמי לאין המקום ראוי להסתפק ע"ש:

באר הגולה

ה הרי"ף והרא"ש ור' יונה וברב הגלה ו רמ"מ וא"ז וברב אבדלה ז הרא"ש ורבי יונה סם כשם י"א ח יומא ל' ע ברכות כ"ה ירושלמי ו' ע"ב הביאו רא"ש והרשב"א בשם הראב"ד כ שם בבלי ולכאורה בהרא"ל שם כ"ב לפי' התוספות ורב יונה והרא"ש מ תוס' ח ברכות כ"ב וכ"ה ובבבי זקלי ב עור והרשב"א ג שם בגמ' ד רמב"ם בפ"ב מהל' ק"ש:

עטרת זקנים

הרמב"ם) וי"ל לפי' לפניו כיון שעוברי' והולכים להם בהרחקה ד"א שרי (ר"י אבוהב ומורי בב"ח) ומ"מ אם הלוגה עוברת מכנגדו בלבד לכ"ע פני בד"א ואין חילוק בין ק"ש לשאר ברכו' (ע"ל סי' ל"ט):

* וכתן לעשות כדברי המחבר ומיהו אם אין לו מים מקנת ידיו בלרור לו בחיבי דמקי וקורא ק"ש ומברכבלעיל:

* אבל ספק מי רגלי' אפילו באשפה מותר ודוקא באשפה שאין ריח רע דאם לא כן תיפוק ליה משום אשפה(כ"י בשם הר"ר מנוח): * א"ל לחזור ולקרות הואיל דמן התורה אינו אסור אלא כנגד קלוח לבד:

עז * רביעי' שאמרו למי רגלים של פעם אחד ושל שני פעמים כו' כך כתב הב"י והרמב"ם והרא"ש ומכי נקטינן ולא כהרשב"א דפסק רביעית מהני אפי' למי רגלים הרבה:

חתם סופר

בפרק המדיר ע"ש: (שם) ס"ק ח' ונ"ל. נ"ב והגאון במחצית השקל הסכים לספר אליהו רבה דהכי עדיף טפי ע"ש:

סי' ע"ז במג"א ס"ק ח' ואין לו תקנה. נ"ב טעות סופר הוא וצ"ל ואין צריך תקנה וכן הוא ברדב"ז חלק ב' סי' שט"ו ע"ש היטב:

יד אפרים

(במ"א ס"ק ו') ועוד י"ל כיון שדרך כו' וכמ"ש תר"י לפי דרכם ע"ש פי' דתר"י ס"ל דנוגע שרי רק דבוק'בסבדלו אסו' וגם לדידהו קשה הכי בכן שדבוק בסבדלו לא עדיף מלא הוא דבוקה בגופו ומכוסה בגבדו ומכוסה בגבדו דשרי אלא אם כן עכורים שאין הגוף' נראית מתוכה (כ"ה הגהות הרי"ף פ"ח) ול"ד לגוהה בעשית דהתס(°)כשוי מעלי' הוא: י ספק. וה"ה אם היה ספק אם הוא לוחת אדם או לוחת כלבים בבית שרי בתשפה אסור (ש"ג ריא"ז) ולי נראה דאזלינן בתר המצוי כמ"ש ביו"ד סי' כ"ז סעיף י"ב דתולין במצוי בין להקל בין להחמיר הכי נמי אם מצוים תיבוקות יותר מכלבים אפי' בבית אסור וה"ה איפכ' אם בתשפה מצוים כלבים יותר תלינן בכלבים: יא כנגד עמוד. כ' הרא"ש (°)דשותת לא חשוב נגד העמוד ושרי מדאורייתא: יב צריך לחזור. דזכה רשעים הועבה דהוה ליה לבדוק המקום: יג ומי רגלים. כיון דאינן אסורים אלא מדרבנן אין צריך לחזור והטעלת תמיד לא עיין ס"ס קפ"ה: עז א פעם אחד. ואין מילוק אם השתין הרבה מו מעט. [כ"מ]:

כיון

מסוי' יש בינו לבה"כ ופשט ידו לפניה מן המחילה דאלא"ה אסור לקרות כנגד בה"כ. רש"י: (ה) מתירין. דכתיב כל הנשמה תהלל יה דהיינו הפה והחוטם בכלל אבל לא שאר איברים אפילו אינם נקיים שרי. והם אוסרין מפנמה דכתיב כל עלמותי תאמרנה ה' מי כמוך בעינן שיהיו כולם נקיים. וכתב המ"ז משמע דאם הוא על בגדיו ומכוסה שרי לכ"ע ע"ש ופפר"ח: (ו) בלוגה. משמע דאם הוא על בגדיו ומכוסה שרי מיהו בש"ח סי' תק"ש אינתא דאפי' על בגדיו אסור עמ"ש: (ז) טבעת. מי שיש לו חולי הטחורים וזב ממנו דם תמיד ואנב הדם יוצא ממנו ליתה סרוחה מעופשת ויש לו ריח רע אסור בכל דבר שבקדושה כל זמן שליתה סרוחה שותת ממנו. ואם אין שם ריח רע אם הדם או הליחה יוצא דרך דמיה כסרוגין הוי מן המעי ויש לו תקנה ברחיצת מקום הזוהמא ואם שותת ויורד תדיר מאליה אז הוי מפי הטבעת ואין לו תקנה מ"א בשם הרדב"ז וכתב"ג וע"ש: (ח) עבה. אבל אם מיט ע"ג בא מהני אלא"כ הם עכורים שאין הלוגה נראית מתוכה (כ"ה הגהות הרי"ף פ"ח) ול"ד לגוהה בעשית דהתס(°)כשוי מעלי' הוא: י ספק. וה"ה אם היה ספק אם הוא לוחת אדם או לוחת כלבים בבית שרי בתשפה אסור (ש"ג ריא"ז) ולי נראה דאזלינן בתר המצוי כמ"ש ביו"ד סי' כ"ז סעיף י"ב דתולין במצוי בין להקל בין להחמיר הכי נמי אם מצוים תיבוקות יותר מכלבים אפי' בבית אסור וה"ה איפכ' אם בתשפה מצוים כלבים יותר תלינן בכלבים: יא כנגד עמוד. כ' הרא"ש (°)דשותת לא חשוב נגד העמוד ושרי מדאורייתא: יב צריך לחזור. דזכה רשעים הועבה דהוה ליה לבדוק המקום: יג ומי רגלים. כיון דאינן אסורים אלא מדרבנן אין צריך לחזור והטעלת תמיד לא עיין ס"ס קפ"ה: עז א פעם אחד. ואין מילוק אם השתין הרבה מו מעט. [כ"מ]:

חכמת

זספק אם נתחייב אח"כ בזה אין ראשי להחמיר מספק וכבר מצינו כיוצא בזה בפוסקים המחלקים לענין ספק ברכה דהיכי דודאי נתחייב וספק אם נפטר מברכין נמי אבל היכא דהספק הוא אם נתחייב בזה עושה ואינו מברך ועיין בסמ"ג סימן ס"ז באשל אברהם שם כן ה"נ י"ל בנ"ד דביו"ד מיירי באם מת לו מת

מחצית

דאל"ה אסור לקרות נגד ב"ה ר"ל נגד מחילות ב"ה: (ס"ק ה) י"מ כו' הפה והחוטם בכלל ר"ל שהנשימה יוצא מהן. (ס"ק ו) וי"א כו' על בגדיו ומכוסה שרי לכ"ע דהא כל עלמותיו נקיים: וברא"ש משמע קלת כו' דהרא"ש כ' על מ"ש בש"ס אמר רבא לוגה בגומי מניח סבדלו עליה וקורא ק"ש ז"ל ולא אמרי' דסבדל בטיל לגבי גופיה ולא חשיב כיסוי עכ"ל. ומזה משמע דהיינו חדושי' דרב' ומדנקט רבא סבדל דוק' וכן הרא"ש נקט סבדל משמע דאבר בגדים לא בטולי לגבי גוף ופשיט' דהוי כיסוי' (אם כי אינה ראיה גמורה. די"ל דרבא אורח' דמלת' נקט. והרא"ש נקט סבדל כיון דרבא אייר בסבדל) וא"כ היכא דסבדל אע"ג דבטל לגבי גוף מ"מ הוי כיסוי מ"מ לענין מוגע יש לחלק מה"ע דוק' סבדל דבטיל לגוף לכך אי סבדל מוגע אסור דהוי כאלו מגע בגופו בלוגה משא"כ אבר בגדים דלא בטילי לגוף אף דהבגדים מונעים בלוגה לא הוי כאלו הגוף מוגע בלוגה ומה"ע שרי: ועי"ל כו' כמ"ש תר"י לפי דרכם דהאי וי"א אלא התיר המתיר כו' אלילי ידיו כו' הם תר"י והמאור וכתבו תר"י הטעם דכיסוי בגדים לא מהני לפי שפעמים מתגלה ותהיה נראה לכך אסור משא"כ תחת אלילי ידיו שנשאר לעולם מכוסה וא"כ ה"ה אפי' למאן דמתיר אפי' בכיסוי בגדים היינו דוק' בגדים דע"פ הרוב נשאר מכוסי' משא"כ סבדל דע"כ ע"י הטוכן יתגלה מודה דלא הוי כיסוי. והמאור מבואר יותר שכ'ן"ל לוגה על בשרו במקום שהוא במסתריס כו' ולא עביד לגלויי דאי בדוכתי דעביד לגלויי אלא מלוגי' דבוק' בסבדלו כו' עכ"ל מבואר להדיא דטעם סבדל מוגע דשום דעביד לגלויי אלא דהמאור הטוה גם אבר בגדים שלפעמים מתגלה לסבדל שודאי יתגלה: ולדעה קמא דמתיר אפילו ע"י כיסוי בגדים ס"ל לחלק דוק' סבדל שבודאי מתגלה משא"כ בגדים שאין מתגלה כי אם ע"פ מקרה: (ס"ק ז) דינו כלוגה: משמע דאם היא על בגדיו ומכוסה שרי לכ"ע: ואם על בשרו ומכוסה שרי לסברי' קמייתי' כן צריך להיות ואחר זה מבי' ראיה לשני הדיעות אף שאינו צריך ראיה כיון שכתב שדינו כלוגה ודאי לא נחמיר יותר מלוגה. מ"מ הביא ראיה לאפוקי מדעת ס"ח שהבי' ס"ק זה: ובשבת דף קי"ז כו' זה ראיה לדין א' דעל בגדיו ומכוסה שרי ע"כ לכ"ע: דהא מבואר כן בש"ס וע"כ לא יתלוק ע"ז שום פוסק והתם מיירי במכוסה דאמרי' שם אראבא"ת אר"י כל מ"ח הנמצ' רבב על בגדיו חייב מיתה(פרש"י רבב שומן והלב) שנא' כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משניאי (פירש"י שמנאיסים עצמם בעיני הבריות כו' נמצ' זה משניא את הבורא) רבינא אמר רבב אתמר (פירש"י ס"ז) ולא פליגי הא בגלימא (שהוא עליון אפי' רבב) הא בלבושא (שהוא תחתון רבב אין רבב לא) הרי דס"ז מיירי בלבוש תחתון דשם מכוסה ע"י בגד עליון ומדאלעזריך לעשה דמשניאי ת"ל דצריך להתפלל וללמוד אע"כ דלענין תורה ותפלה אין קפיד' כיון שהוא על בגדיו ומכוסה: וזה ל' הג"מ כו' זה ראיה לדין שני דעל בשרו ומכוסה שרי לדיעה קמייתא: מבכן שראה כו' ורוצה ליישב כפיו: משמע שאין איסור כו' והיינו אע"פ שהוא על בשרו אע"כ משום דס"ל כדיעה קמייתא דבמכוסה שרי אפי' על בשרו: רק שמותר לרחצו כו' ר"ל כיון דמגד הדין אין קפידא לגמר בלמת הותר ביה"כ

עח א כיון שהם מכוסי'. אבל אם הם מגולים צריך להסיר בגדיו אבל בתפלה שאסור לזוז ממקומו מתפלל כדרכו אפי' הם מגולין כיון דאינן אסורים רק (°) מדרבנן (ב"י בשם הפוסקים) ועמ"ש ס"ס ל': ב או ממתין עד שיבלעו בקרקע. כשיעור שיתבאר לקמן סי' פ"ב וכ"מ בשע"מ מוגה של בעל ש"ך וקשה דבשס"ס ל' פסק דלא יתמין עד שיגיעו מיס דשמא יסהה כדי לגמור כולה ולעתרך לחזור לראש וכ"ש בכא דימתין עד שיבלעו דשיעור גדול הוא וי"ל דבכי ק"ש י"א דאף אם יסהה כדי לגמור כולו אין צריך לחזור כמ"ש ר"ס ס"ה לכן לא חייסינן שמא יסהה אבל בתפל' לכ"ע צריך לחזור לראש לכן חייסינן שמא יסהה מ"מ קשה אפבא מסתברא דבק"ש לא יתמין דאם (°) יסהה יהיה ספק אם יחזור לראש משא"כ בתפלה לכן ל"ל דבק"ש לא קפדי' אם יחזור לראש דהוי כקורא בתורה. וע' בתר"י עס"ס קפ"ב: כתב רמ"א בתשו' סי' ל"ח מי שיש לו חולי שמטפטף תמיד מי רגליו לאוסנו וא"כ לא יוכל להתפלל לעולם יש להתיר לעשות לו בגד סביב איברו והבגדים העליונים יהיו נקיים ויכנס לבי"ה ויתפלל ובשע' הטיפת מי רגליו יפסיק ואח"כ יתפלל לבדו שלא הוצרך לטפטף בשע' שמתחיל להתפלל ואע"פ שידע שבתוך תפלתו יצטרך לטפטף וכו' ע"ש שהאריך בטעמו (°) ובנסי' פ' ועמ"ש סי' ע"ו ס"ה וס"ו בשם הרא"ש:

עט א אפילו בגילה כו'. דבעי' מחניך קדוש עס"ס ע"ה: ב מגדו דינו כלאחריו. כ' בכ"מ בשם הר"מ גר' דלדדין כלפניו דמי כדאי' נבי לוגב (°) עקוס (°) והרמב"ם מייבי היכא דלא אסר עכ"ל ועס"ס פ"א ומ"ש שם וכ"ל דלדדין שלפניו כלפניו דמי כמ"ש סי' קכ"ח סכ"ד ע"ש: ג בתוך ד"א. משמע דאם שוס אדם אינו יושב בתוך ד"א של הטומאה מותר להתפלל אע"פ שהטומאה מפסקת ביניהם ובין הש"ץ יכולים להחזיר פניהם מיהו בסי' כ"ה ס"ק י"א דלא יענה אמן בשים טומאה מפסקת ביניהם. וכתב ט"ז דבמי רגלים שפיר יש להתיר כשירחיקו כל הקהל מהם ד"א ע"ש. ומ"א כ' דאם הוא בפסוקי דזמרה דאינו מוליא י"א מותר לש"ץ לומר בדרכו אם הוא חוץ לד"א מהקום. וכ"ל דאם מעביס עיניו או בגילה שרי בזה (°) י"ע. והוא דאיכא רוחב ד' טפחים על ד' טפחים דהוי מקום משיב כ"א וע"ז מולק עליו וכתב דאע"פ שאינו רחב ד"ט הוי שפיר הפסק ע"ש. וכ"ל דבה חולק על ט"ז ופסק כדעת הב"ח וכ"פ הרמב"ם ע"ש: (ה) אחד. ר"ל בחדר אחד: (ו) בגדה. פי' אגל הפתח: (ז) אותה. וכ"ל דאם מעביס עיניו או בגילה שרי בזה לכ"ע מ"ל: (ח) שלה. אם העביר עיניו בגילה ונשאר עדיין ריח רע בבית יש להסתיר מיהו כ"ל דמי שאינו מריח מותר לקרות בזה מ"ל:

עח מי שנצטרך להטיל מים בשעת קריאה. ובו ס"א:

א מ היה קורא והתחילו מי רגליו שותתין על ברכיו פוסק עד שיכלו המים וחוזר לקרות ג אפילו אם נפלו על בגדיו ויש בהם טופח ע"מ להטפיח א כיון שהם מכוסים (מ) בבגדו ג * ואם נפלו מי רגלים בארץ מרחיק מהם ד' (ג) אמות: הגה או כשיעור שיתבאר לקמן סימן פ"ב ב או ממתין עד שיבלעו בקרקע [הר"י פ"ב דברכות] ד ואפי' שהה כדי לגמור את כולה א"צ לחזור אלא למקום שפסק: הגה וי"א דאם שהה כדי לגמור את כולה אז חוזר לראש וכן עיקר וכמו שכתבתי לעיל סי' ס"ה ומשערין לפי הקורא:

עט מי שנזדמן לו ציאה בשעת קריאה. ובו ט סעיפים:

א מ * היתה צואת אדם מאחריו צריך להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח ג אפילו אם יש לו חולי שאינו מריח צריך להרחיק ד' אמות ממקום שיכלה הריח למי שמריח ומלפניו צריך להרחיק מלא עיניו (א) א ג אפילו (מ) בלילה [או שהוא סומא] [תשובת הרשב"א סי' קס"ח כ"י בשם הר"י] שאינו רואה אותה צריך להרחיק עד מקום שאינו יכול לראות ביום ד ואם הוא ב מצדו דינו (ג) כמלאחריו: הגה ש"ן המתפלל ואותה בבה"כ או בבית שמתפלל שם אפי' הוא לאחריו בכל הבית צריך לשתוק עד שיגיעו אל מקום שמגיע רגיס ידי מובמן (ב) ומי שפשר שלא יהא מ' מן הקהל ג בתוך ד"א ד של (ג) הצואה [הגהות מרדכי התרמיס פ' תפלת השחר] ועיין לקמן ס"ס ל' [ועיין לקמן סי' פ"ז בדין צואה בבית]: ב ה * היתה ה במקום (ג) גבוה (ד) עשרה טפחים או נמוך עשרה ו או שהיתה בבית (ה) אחר והוא ו בבית אחר אפילו הפתח פתוח ויושב ז (ו) בצדה ורואה אותה אם אין לה ריח יכול לקרות דכיון שהיא ברשות אחרת קרינביה שפיר והי' מחניך קדוש להרא"ש אבל להרשב"א דוקא ח כשאינו רואה (ז) אותה ז ואם יש לה ריח לא מהניא הפסקה ולא שינוי רשות ט * ח וי"א דכי היכי דהפסקה מועל לצואה עצמ' ה"נ מועיל לריח רע(ח) שלה: ג ט חצר קטנה שנפרצה במלוא לגדול והגדול עודפת עליה

עט (א) אפילו בגילה. הרא"ש פר' מ"ש מכי' ע"ז ירושל' ר' אילי וחביריו הוו יתבין קמיה פורדא בדשמש' אמר מהו למימר כאן מילי דאורייתא א"ל כיון דאלו הוי יממא הוה חזי' מה קמן ברש כדין אסור. נלמד מזה דאפילו אמר ד"ת אסור ולאו דוקא ק"ש ואפילו במקום שספק אם יש שם לואה והיינו לפני הבתיס שדרך להיות שם לואה וכ"ש בחלר: (ב) וא"א שלא יהא וכו' של הצואה. פי' ממקום(°) שכלה הריח (°) [ואיני יודע למה לא כ' שדרך בחלר] אבל במי רגלים שפיר יש להתיר כשירחיקו כל הקהל מהם ד"א: (ג) גבוה י"ט. כ' מו"ח ז"ל והוא דאיכ' רוחב ד"ט על ד"ט כדפי' רשב"ם ר"ס בית כור דדוקא בזה הוא רשות לעצמו עכ"ל. ובאמת מצינו בריש הזורק דף ע"ז לענין גבו דגבוה י' אע"ג דאינו רחב ד' הוה רשות לעפסיה. וגר' דלענין לואה דכאן יש לדמות לזה דהא אי' בפ' ח"ה דף ל"ו דלענין שבת לחלק הרשויות מהני אפי' פיסלא כמו דמהני לענין גבו דהיינו י' גובה ואין רוחב ד' כדפירש רשב"ם התם ומבואר התם דכל שחשיב רשות לחלק לענין שבת כל שכן דמהני לענין הצומאה לעשות הפסק לצומאה א"כ ודאי לא חמיר צומא' מגוף' דג"כ הוה הפסקה ודוקא בחשיא דבית כור בענין י' גובה ורוחב ד' דשם הטעם דבעינן שיהי' באותה גוב' או עומק י' גובה ורוחב ד' כי צריך שיהיה על אותו הפסק שם שדה בפ"ע כדאמרינן שם בגמ' בפ' בית כור דאין מעותין בפעם א' וידאותו בשנים וג' מקומות משא"כ לענין חילוק רשות ודאי הוה חילוק אפי' באין רוחב ד' כמו לענין שבת דאע"ג דלענין הוצאה מרשות לרשות אינו חייב אלא מרה"י לר"הר מ"מ לענין חילוק רשות א"ל לזה ההפסק להיות שיעור של ד"א וגובה י' כמו בגבו וה"ל לענין לואה אם היא עמוקה י' או גבוה י' אף ע"פ שאינו רחב ד' הוי שפיל

מיהו בסי' כ"ה ס"ק י"א דלא יענה אמן בשים לואה מפסקת ביניהם. וכעי' דעת שומע ומשמיע (שם) וכ"ל דאם הוא בפסוקי דזמרה שאינו מולי' רבים י"מ מותר הש"ץ לומר בדרכו אם הוא חוץ לד"א: ה במקום גבוה י'. ודוקא שהוא רחב ג' דהוי מקום חשוב (כ"מ): ו בבית אחר. פי' (°) בחדר אחר: ז בגדה. פי' אגל הפתח: ח כשאינו רואה אותה. ל"ל דאם מעביס עיניו או בגילה שרי בזה (°) לכ"ע. ל"ע אם העבירו לואה בבית ואשאר עדיין ריח רע בבית אם מותר לקרות דלכאורה נראה דשרי לפי"א וק"ו הוא מה כאן שעדיין הלואה מונחת במקומו מותר לקרות אע"פ שהריח בא לו ק"ו כשהלואה חלפה ועברה. ועוד דבלואה עוברת פליגי אמוראי ואף דקי"ל לאיסור היינו כשהוא עומד ברחוב כנגדה אבל הכא הוא חוץ לחדר לכ"ע שרי מיהו י"ל דשאני הכא כיון שהלואה היתה בחדר זה אסור לקרות עד שיבלה הריח ובזה אין לו עיקר דהיינו לואה מבוסה עמ"ש סימן ע"ו ס"כ. ולכן יש להחמיר. מיהו כ"ל דמי שאינו מריח מותר לקרות בזה:

באר היטב

עח (מ) בגדו. אבל אם הם מגולים צריך להסיר בגדיו אבל בתפלה שאסור לזוז ממקומו מתפלל אע"פ שהלואה מפסקת ביניהם ובין הש"ץ יכולים להחזיר פניהם מיהו בסי' כ"ה ס"ק כ' י"א דלא יענה אמן בשים לואה מפסקת ביניהם. וכתב ט"ז דבמי רגלים שפיר יש להתיר כשירחיקו כל הקהל מהם ד"א ע"ש. ומ"א כ' דאם הוא בפסוקי דזמרה מוליא י"א מותר לש"ץ לומר בדרכו אם הוא חוץ לד"א: ה בגדה. פי' אגל הפתח: ח כשאינו רואה אותה. ל"ל דאם מעביס עיניו או בגילה שרי בזה (°) לכ"ע. ל"ע אם העבירו לואה בבית ואשאר עדיין ריח רע בבית יש להסתיר מיהו כ"ל דמי שאינו מריח מותר לקרות בזה מ"ל:

יד אפרים

סי' עט (במ"א ס"ק כ') כלפניו דמי כדאי' נבי לוגב עקוס. כוונתו דהתם אמרינן אחר רגא ל"ם אלא לפניו אבל לאחריו ברייתי' הוא אחר ר"ל לדדין כלפניו דמי וא"ד כלאחריו ופסקו לאומרא כמד"א כלפניו דמי. ולפ"ז חזינן דאע"ג דאחר רגא ל"ם אלא לפניו אבל בלאחריו לפסול גם לדדים אל"ל גם כאן דאיתא לפניו כמל' עיניו יש לנו לומר שבכלל לשון לפניו בכלל

סי' עט ס"א היתה כו'. וכן אמר בירושלמי כר"ח דה"כ ואע"ג דאמרי לא אידחי אלא מצואה כלביס וחזיריס: ומלפניו כו'. סס בברייתא והיינו מלפניו כמ"ש שם ס"ו א' ל"ם כו': או כו'. מירושלמי הנ"ל: ואם הוא כו'. שם כ"ב ב': ס"ב או שהיתה כו'. כמ"ש בפ"ע דברוכין ובמ"ש בס"ג וז"ש אפילו הפתח כו': ויושב בצידה כו'. כמ"ש בהיתה גבוה כו': ורואה כו'. כמ"ש לתמה: אם אין כו'. כמ"ש בהיתה גבוה כו': להראב"ש. ממ"ש בהיתה מלא עיניו כו' אלמא דברואה עסקינן ואפ"ה בגבוה כו' מוהר ועוד דלואה לא תלי רחמנא בראיה כתב"ש והרשב"א ס"ל דמיירי שיש סיבה המונע מראיה דלואה אבל אם הוא בחדר אחר ובמקום אחר אינו מונע מראיה אינו מונע מראיה ריח רע שיש לו עיקר כו' וכריש"א דברייתא תשיב לואה והכוונה שמרחיק ממנו ולכאורה היינו ריש"א ועוד דשם קאמר כמלא עיניו ולאן רק הן הדבר בעצמו עד שיבלה הריח אע"כ דמיירי בכה"ג שממנו עלמו א"ל להרחק כגון שבות

הגהות רעק"א

סי' ע"ח סעיף א' אלא למקום שפסק וכן היא סי' ק"ב ס"ב. וע' סי' ק"ד ס"ה: סי' עט מג"א ס"ק י"א ריח רע קאי על ס"ד ואם יש בהם ר"ר:

חכמת שלמה

אח"כ בא לידי פטור אז אם רוצה להחמיר על עצמו רשאי ולא נקרא הדיוט כנלפע"ד נכון להכריע לדינא. אך אין המנהג כן כמ"ש האחרונים אך מ"מ ליישב דברי הש"ע י"ל כן ודו"ק ואתי שפיר. ועיין במג"א כאן שכתב דבברכת השחר לא יברך כיון שבשעת חובתו היה פטור. והנה ראיתי בשו"ת זכרון יצחק שכתב בשם אביו הגאון זצ"ל דבו"ט כיון דבלילה לא שייך אגינות כמ"ש המוהר"מ מלובלין וכיון שמבואר לעיל שקודם אור היום יכול לברך אותן א"כ נתחייב בהם קודם אור היום א"כ אף שלא בירך אז מברך אחר שנקבר המת דלא שייך לומר שבשעת חובתו היה פטור ע"ש ודפח"ח ויפה כוון. אך יש להוסיף תנאי בזה דהיינו דוקא אם עמד ממטתו בלילה הזה קודם אור היום דאז נתחייב תיכף קודם אור היום א"כ אף שלא בירך אז מחויב לברך אחרי הקבורה אבל אם לא עמד עד שהאיר היום א"כ כיון שלא הקיץ עד אור היום לא נתחייב אז כלל ולא חל השיוב עד שקם ממטתו ואז הוי אור היום מכבר ואז תיכף היה פטור ושוב לא יברך אח"כ כיון שבשעת חיוב שלו היה פטור יש חילוק ביו"ט בין עמד קודם אור היום או לא וז"ב ונכון ודו"ק: עוד נראה לי דין חדש דאף להסוברים בש"ע כאן דאונן אסור להחמיר על עצמו חוי רק במצוה שיש בו מעשה דניכר לכל שעושה לשם מצוה בזה שייך השעם של הירושלמי מפני כבודו של מת אבל בדבר שאין בו מעשה כגון אם עומד האונן ושומע שליח ציבור תוקע שופר בר"ה או קורא המגלה רשאי לכוין לצאת ונפטר בזה דבזה לא שייך שום איסור דמצד טרדת המת הרי יש לו מי שישא משאו ואין האיסור רק מכח כבודו של מת ובמה דליכא מעשה רק כוונה במה ניכר שהוא מכוין לשם מצוה או

מחצית השקל

מים ולכן הקשה מ"א לקמן סי' ס"ב ס"ק כ"ה עמ"ש רמ"א דאע"ג דאסור ליתן מים ע"ג בגד בשבת דסרייתו היא כבוסו. מ"מ אי תיקון הניל מים על הבגד מותר לגגב ידיו סרחץ בבגד הסוא ועי"ז מתבטלים מי רגליס הבלועים ואין בזה איסור דהוי דרך לכלוך. והקשה הא כ' כאן דאפי' למי רגליס מבוטין בעינן רביעית מים והא המים שעל ידיו אין בהם רביעית ותי' כיון דהמי רגליס אינן בעין לא בעינן רביעית. אבל בתשובת חכם צבי סי' ק"ב כ' דאפי' הן בעין אם אין במי רגליס רביעי' אין צריך רביעית מים לבטלן וסגי ברוב מים דלא חמירו מי רגליס שהן דרבנן מאיסור תורה שבטל ברוב ולא אמרו רביעית מים אלא להקל דאפי' מי רגליס מרובים הרבה סגי ברביעית עיי"ש:

סי' עח (ס"ק מ) כיון כו' שאסור לזוז ממקומו כו' ועמ"ש ס"ס ל': ולפי דברי מ"א שם ע"כ מ"ש כאן שאסור לזוז ממקומו הוא לאו דוקא דאין זה עיקר הטעם דעל מ"ש לקמן ס"ס ל' סי' עומד בתפלה והסתין תיקון בבית הכנסת יסתוק עד שיביאו מים להטיל על מי רגליס או יהלך לפניו ד"א כו' וכ' מ"א וז"ל וצ"ל למ"ש סי' ע"ח דא"ל להפסיק דהתם יהיה הפסק גדול שיצטרך לפשוט בגדיו ולגבוס אחריס אבל הכא שתיקה ל"מ הפסק וכן הסליכה ממקומו ל"מ הפסק כ"כ עכ"ל. הרי דהסליכ' אינו הפסק כ"כ ואין הטעם כאן משום שצריך לזוז ממקומו אלא משום שצריך לפשוט בגדיו כו' וצ"ל דאסור לזוז כו' לפשוט בגדיו כו' דסתמי דמלת' אין הבגדים מוכנים אצלו לגבשן וההפסק הוא משום הפשיטה והלבישה: (ס"ק ב) או כו' וכ"מ בש"ע מוגה כו' דלגו' שלפניו משמע דלקמן סי' פ"ב מבואר שיעור אחר מהבלעתן ואינו מבואר שם כ"א שיעור שיבלעו בקרקע. פסק רמ"א בגידון הנ"ל שאם עומד בתפלה והסתין תיקון שעוב יותר ליל והרחיק ד"א מלהמתין עד שיביאו מים להטיל לתוכן: אע"ל כמ"ש ר"ס ס"ה. אע"ג דגם בסי' זה מבואר כן מ"מ רמז על ר"ס ס"ה דשם מקור הדין: יהיה ספק אם יחזור. ויהיה מעוות שאינו יוכל לתקן דספק לא יהיה רשאי לחזור. משא"כ בתפלה דאליבי דכ"ע צריך לחזור וא"כ יחזור ויהיה הדבר מתוקן: דהוי כקורא בתורה. ולא יאמר ברכת של ק"ש. כ' רמ"א כו' העליונים יהיו נקיים וצי"ז יהיו המי רגליס מכוסים וכמ"ש שם בש"ע: ועבסי' ע' ל"ל דשם כ' מי שברי לו שיצטרך לטפיח תוך ק"ש ותפלה מוטב שיעבור זמן ק"ש ותפלה ויתפלל מנחה אחים. וה"ה הכא כיון שיודע שיצטרך לטפטף תוך התפלה ס"ל לאוסרו שלא יתחיל. לזה כתב רמ"א שם דהא גם בסי' פ' לא כ' דאסור להתפלל אלא כ' לשון מוטב שיעבור כו' והיינו דוקא בסי' פ' דאית ליה תקנתא להשליס במנחה משא"כ הכא דאין לו תקנה דלעולם לא יוכל להתפלל לכך לא חייסינן להאי מוטב כו'. ועמ"ש סי' ע"ו ס"ה ס"ק ו' בשם הרא"ש ז"ל:

ל"ח ברכות כ"ד ב תוס' שם ורבי יונה ורא"ש ג הג"מ בפ"ד מהלכות תפלה ד שם בגגת לדעת הרי"ף ורמב"ם פ"ב הל' ק"ש ל"ח ברכות כ"ה וכרב מסדא הרי"ף ורבינו יונה ורא"ש והרשב"א ב רא"ש מהסיא דירו' אפי' בגילה ג ירושלמי ו' ע"ד ד רמב"ם פ"ו מה' ק"ש ה בגבלי שם ו הרא"ש בשם ז רמב"ם שם ח ר' יונה והרא"ש בשם רבני לרפ' ט עירובין ל"ב

עטרת זקנים

עח * ואם נפלו מי רגליס בארץ מרחיק מהם ד"א כו' לו ממתין עד שיבלעו בקרקע (הר"י בפ"ב דברכות דף ט"ו) ודוקא בק"ש יכול לילך ולהרחיק עצמו אבל בתפלה דאסו' לו לזוז ממקומו פוסק בשעה שנזדמן על ברכיו ואם הוא במקום שנבלעין בקרקע ממתינעד שיבלעו ואם הוא במקום שאין נבלעי' בקרקע כיון שהוא עומד בתוך התפלה ואינו יכול להרחיק עצמו ד"א ונם אין לו רביעית מים שיכול לשפוך עליהם מתפלל כנגדם ואינו מוסיף דמגלו' ריחא אינו אסו' רק כנגד הקלות לצד הרבנן הוא דגזרו לבטלן ברביעית מים לו בהרחקת ד"א הילכך בעומד תוך התפלה לא גזרו הוחיל ולא אפשר לו לזוז ממקומו (כ"י רשב"א ורא"ש):

עט * היתה צואת אדם מאחריו צריך להרחיק כ"א עד מקום שכלה הריח: * הית' במקו' גבוה י' טפחים ורחבה ד' טפחים אז היא רשות אחרת מפני שהוא מקיס מקום כפ"ע כרשות היחיד דשבת (זהו דעת הרא"ש) וי"א דוקא בשאינו רואה לאותה הצואה אבל אם הוא רואה אותה אינו יכול לקרות דלא הוי בכלל כיסוי ולא דמי לצואה בעשיית (הרשב"א) ודברי הרא"ש עיקר ומיהו לכתחילה עוב להזהר לדברי הרשב"א (כ"י): * וי"א דכי היכי דהפסקה מועלת לצואה עצמה כו' וכן להתיר כשברא רשאוה (כ"י):

לבושי שרד

סימן עח מ"א סק"א (°) ודרבנן דמן התורה אין איסור אלא נגד העמוד כמבואר בסי' ע"ו סעיף ז': סק"ב (°) ושהה יהיה ספק א"כ הכנים עצמו לספק וזה גרע עפי לפי שאינו יודע בלל אח"כ איך יעשה וזהו' לזה כ' המ"א לעיל סי' מ'סקי"ד ועמ"ש. שם ועיין בסי' פ' המשם הגיה הטו' רמ"א רואה לדינו מדב' שם לשון מוטב דעשבור כו' ולא כתב שיש איסו' בדבר משמע דלא מיירי רק אם ד"ז בהקרלי אבל מי שהוא תמיד כך ויעבו' לעולם זמן תפלה ברי להתפלל כיון לאינו בו רק איסו' דרבנן ע"א וא"כ ה"ה בשות' מ"ר שהוא ג"כ דרבנן ולזה רומז המג"א למ"ש בסי' ע"ו סעיף ז' בשם הרא"ש בסקי"א ומה ברומז לסי' ע"ו סעיף ה' כוונתו לחלק בין דין הרשב"ז שהביא בסק"ח דאם הוא מפי הטעבנת אין לו הקנה ובין דין הטוב' הרמ"א משום דהתם מדאו' ובא דרבנן וק"ל: סימן עט מ"א סק"ב (°) עקוס הוא לקמן סי' תרמ"ה סעיף א': שם (°) והרמב"ם ס"ל דלהרמב"ם שכ' דין זה דלדדים כלאחריו מיירי בשאינו לדדין דבה"ג תבואה' אם פ"א דדי בלדדים אבל בלדדים כלפניו כ"כ הכ"מ בשם ה"ר מנוח אבל בפוסקים חולקים ע"ז ולכן סיים המג"א דלדדים כלפניו. כ"ע מודו דהוי כלפניו: ט"ז סק"ב (°) שכלה דרך הדין

שסיר הפסק כמו בגע כל"ל : (ד) צואת תרנגולים כו'. פשוט שאין בכלל זה אותן תרנגולים הגדולים דשכיחי בקלת מקומות וקורמין עגגלי"ר כי אנו רואין שצואתן מסרחת מאד וכבר כתב כ"י דעיקר הכלל בזה כל שהיא מסרחת : (ה) אבל נק"ש אסור כו'. כיון שאפשר לו לצאת מספק :

פ (א) יניח תפילין בין אהבה לק"ש .

הטעם דאנוס הוא וכתב מו"ה ז"ל אבל טלית דאין חייב לנוכשו אסור לו להפסיק בין אהבה לק"ש אפי' שלא לברך אלא לנוכשו בלבד ומי אסור כדלעיל סי' ס"ו עכ"ל . ולא דק בזה דטלית יכול לנוכש ולברך קודם שיתחיל הברכות ואפי' כל היום יכול זה להיות לבוש בטלית דהא מותר ליכנס לב"ה עם ציצית כמ"ש בסי' כ"א ואין זה דומה לסי' ס"ו דשם לא היה לו הטלית קודם שהתחיל :

פא (א) קטן שהגיע כו' . בגמ' איתא בהאי ליגמא קטן שיוכל לאכול כזית דגן מרחיקין מצואתו כו' אר"ח והוא שיכול לאכלו בכא"פ אר"ח כריש דרב ייבא בגדול אע"פ שאינו יכול לאכלו בכא"פ דכתי' יוסיף דעת יוסיף מכאוב ופרש"י דגן כל ה' מינים קרוים דגן מרחיקין מצואתו משאכל כזית מאלו בכל עניו אכילה שצואת מינים הללו מסרחת עכ"ל . וכתב כ"י שנראה מדבריו שאם לא אכל קטן זה עדיין כזית דגן אין מרחיקין מצואתו ואפילו הוא בן כמה שנים ונראה עוד מדבריו לכאורה שאע"פ שאכל כזית דגן אם עברו ימים רבים עד שא"א לומר שצואה זו היא מאותו דגן שאכל אין מרחיקין ממנו כו' אבל אינו נראה כן מדברי הפוסקים אלא מבין שהגיע לאכול כזית דגן בכא"פ אע"פ שעדיין לא אכל דגן כלל מעולם מרחיקין מצואתו ומי רגליו שכל שהגיע לכלל זה צואתו מסרחת עכ"ל.וכן הם דבריו כאן בש"ע ואיכא למידק מהיכן משמע לו מלשון הפוסקים דלא כרש"י והלא דברי הטור ורמב"ם היו ממש כל' גמרא וג"ל בוודאי דהפוסקים רגילין לפרש יותר לשונם מדרך התלמוד שדבריו בקיצור וא"כ לא היה להם לפוסקים לכתוב יכול לאכול דמשמע אבל לא אכל כאמת אלא ודאי דהאמת כן הוא אבל תמהתי מאד על מה שהביא הרב מדעת רש"י שכל שאכל מימים רבים כזית דגן א"ל להרחיק עכשיו מצואתו וזה א"א לומר כלל דא"כ הא דאמר בגמ' ובגדול אע"פ שאינו יכול לאכול בכא"פ כו' יהיה ג"כ דינו כן דאם לא אכל מיני דגן מימים רבים לא יצטרכו להרחיק מצואתו והא לא חמיר גדול מקטן אלא בשיעור א"פ אבל לא בענין אכילה עצמה שגא' שחמיר גדול מקטן בזה אלא ודאי דבאמת שוין הם בזה כי היכי דבגדול אע"פ שלא אכל מיני דגן ימים רבים כמו שנמצא אנשים כאלה גדילים בין ההרים הם עיקר חיותם ממיני חלב ולפתן וכי לא יצטרכו להרחיק מצואתן זה ודאי דברי שגעון מי שיאמר כן ה"ל בקטן שהגיע לכלל בכא"פ ודאי צריך להרחיק מצואתו אע"פ שלא אכל מיני דגן מימים רבים דאד דאמר בשעמו ג"כ כוונת רש"י שכתב משאכל כזית מאלו כו' ולא אמר אם אכל כזית מאלו אלא ברור כשמש דרש"י לא בא אלא לתת גבול וקצב מאימת מתחיל ההרחק' מצואת הקטן והיינו משרשיו שאכל פעם א' מאלו המינים בתוך כא"פ ואז צואתו מסרחת אח"כ הוי דינו כגדול ואפי' לא אכל אח"כ מיני דגן כבר נכנס בגדר ההרחקה וכני מעיו מסריחים כל מיני מאכל נמצא דאף"ע רש"י ככל הפוסקי' ויפה פסק בש"ע כל שהגיע לכלל שאחר כו' דרש"י מיירי בידוע לנו בקטן זה ע"פ אכילה שלו שרחיקו ובאמת אם לא רחיקו ממנו שוס אכילת מיני דגן לסיבה שלא נתנו לו אכל אם הוא ברור לפי הרגש בני אדם בטבע התימוק הברור הוא שהיה יכול לאכול דגן בשיעור אכילת פרס הוי כאלו רחיקו שאכל כן ומרחיקין מצואתו ובאמת עשה הרב כ"י מחלוקת בין רש"י לפוסקים בזה . ויותר מזה אני תמה על מו"ה ז"ל שחלק על פסק הש"ע וכ"י מכח שכל הפוסקים ס"ל כרש"י שכל שלא אכל דגן מעולם או אכל מימים רבים ה"ל להרחיק

עליה מן הצדדים קטנה רא חשיבה כבית בפני עצמה כיון שנפרצה במלואה לגדולה אבל הגדולה כיון שכתליה עודפים על של קטנה מצד זה ומצד זה חשיבה כבית בפ"ע הלכך אם צואה בגדולה אסור לקרות בקטנה עד שירחיק כשיעור ואם צואה בקטנה מות' לקרות בגדולה בלא הרחקה י אם אין מגיע לו יא (ח) ריח רע :

ד י צואת כלב וחזי' אם נתן בהם עורות מרחיקים מהם כמו מצואת אדם ואם לאו דינם כדין צואת שאר בהמה חיה ועוף שאין צריך להרחיק מהם כ אם אין בהם ריח רע ואם יש בהם ריח רע דינם כמו צואת אדם :

ה יב ל צואת חמו' (י) הרכה לאחר שבא מהדרך וצואת חתול ונמיה ונבילה מסרחת דינם כצואת אדם

מ וההולך בדרך אע"פ שרואה צואת בהמה כנגדו יג אם אין הריח (יא) בא לו אינו חושש למיעוט לתלותה בשל חמור נ ובסמוך לעיר יש אומרים ש"ש לחוש לפי שרוב הבהמות המצויות שם הם חמורים: הגה במקום דשכיחי חמורי' : ו ס בירושלמי אוסר לקרות כנגד מי רגלי חמור הבא מן הדרך *וכנגד צואת תרנגולים יד (יב) ע אדומה :

ז (ד) פ צואת תרנגולים ההולכים בבית דינם כצואת בהמה חיה ועוף אבל הלול שלהם יש בו סרחון ודינו כצואת אדם :

ח ל אסור לקרות כנגד אשפה שריחה רע :

ט ק יצא ממנו רוח מלמטה אסו' בדברי תורה עד שיכלה הריח ואם יצא מחבירו מות' בדברי תורה משום דאי אפשר שהתלמידים קצתם גורסים וקצתם ישנים ומפיחים בתוך השינה (ה) י אבל טו לקרות קריאת שמע (יג) אסור עד שיכלה הריח :

פ מי שאינו יכול להשמר מהפיח . ובו ס"א :

א מ מי שברי לו שאינו יכול לעמוד על עצמו (מ) מלהפיח עד שיגמו' ק"ש ותפלה מוטב שיעבור זמן קריאת שמע ותפלה ולא יתפלל ממה שיתפלל בלא גוף נקי ואם עבר זמן תפלה אנוס הוא ומתפלל מנחה שתים ואם יראה לו שיכול לעמוד עצמו בשעת ק"ש (א) יניח תפילין בין אהבה (ג) לק"ש הגה ומנהג עליהם [טור] :

פא דין צואת קטן . ובו ב סעיפים :

א (א) מ קטן שהגיע א לכלל שאחר כיוצא בו יכול (מ) לאכול כזית

אלא אכל כזית דגן מעולם אפי' בן כמה שנים א"ל להרחיק עכ"ל.וכ' רש"י כל ה' מינים קרוים דגן וצואתם מסרחת . וכי"ד סי' רס"ה ס"ח משמע דעוב ויסר להרחיק מצואת קטן אפי' בן ח' ימים ע"ש : כתב רש"ל אין נכון לקרות ק"ש אלא תיוק דסתם תיוק מעפה באשפה עכ"ל.וכ"ל מעפה אחר שאינן מקנחי' עצמם

ומי שיאמר כן ה"ל בקטן שהגיע לכלל שאחר כו' ומרחיקין מצואתן זה ודאי דברי שגעון מי שיאמר כן ה"ל בקטן שהגיע לכלל בכא"פ ודאי צריך להרחיק מצואתו אע"פ שלא אכל מיני דגן בשעמו ג"כ כוונת רש"י שכתב משאכל כזית מאלו כו' ולא אמר אם אכל כזית מאלו אלא ברור כשמש דרש"י לא בא אלא לתת גבול וקצב מאימת מתחיל ההרחק' מצואת הקטן והיינו משרשיו שאכל פעם א' מאלו המינים בתוך כא"פ ואז צואתו מסרחת אח"כ הוי דינו כגדול ואפי' לא אכל אח"כ מיני דגן כבר נכנס בגדר ההרחקה וכני מעיו מסריחים כל מיני מאכל נמצא דאף"ע רש"י ככל הפוסקי' ויפה פסק בש"ע כל שהגיע לכלל שאחר כו' דרש"י מיירי בידוע לנו בקטן זה ע"פ אכילה שלו שרחיקו ממנו שוס אכילת מיני דגן לסיבה שלא נתנו לו אכל אם הוא ברור לפי הרגש בני אדם בטבע התימוק הברור הוא שהיה יכול לאכול דגן בשיעור אכילת פרס הוי כאלו רחיקו שאכל כן ומרחיקין מצואתו ובאמת עשה הרב כ"י מחלוקת בין רש"י לפוסקים בזה . ויותר מזה אני תמה על מו"ה ז"ל שחלק על פסק הש"ע וכ"י מכח שכל הפוסקים ס"ל כרש"י שכל שלא אכל דגן מעולם או אכל מימים רבים ה"ל להרחיק

באר

(ט) ריח רע. כל שדרך בני אדם להטעיר מאותו הריח כ"מ ולהי"ת בסעיף ב' שרי בכל עניו : (י) הרכה . והני מסתמן ריחן רע. ולכן אפילו יזדמן פעם אחר שאין מריחין אסור דה"ל צואת אדם מ"מ : (יא) בא לו. אפילו יש להם ריח כל שאין הריח בא לו שרי ומ"ש בסעיף ד' ואם יש בהם ריח רע דינם כצואת אדם לאו לגמרא דצריך להרחיק ד"א ממקום שכלה הריח אלא ר"ל דצריך להרחיק עד מקום שיכלה הריח. עמ"ש : (יב) אדומה. שקורין ענגלי"ש האן כ"ח ובתשב"ץ פי' של ארץ אדום שמאכילין אותן שעורים. עמ"ש : (יג) אסור. דאפשר לצאת לחוץ ולקרות עמ"ש :

ב (מ) מלהפיח וכו'. כל זה דוקא בשאירע לו מקרה זה בלתי שהור בשביל שום מאכל שהזיק לו וכיוצא בשופן שלערב בוודאי יוכל להתפלל בגוף נקי אבל אם יש לו חולי שמתמתו מוכרח להפיח בכל שעה יתפלל

חכמת

לא ובמה שייך בזה בזיון למת בכוונה לבד בכך בזה רשאי להחמיר על עצמו. ואין להקשות מלשון הרא"ש בפ"ג דברכות שמביא ראיה דבי"ט לא שייך אנינות מהרמב"ם שהי' אונן בר"ה וציוה לתקוע לפניו בשופר כדי להוציאו י"ח וכו' ומה ראיה הרי לשמיעה רשאי להחמיר על עצמו. אך א"ש דהתם כיון שאמר בפירוש להוציאו י"ח א"כ באמירה זו היה בזיון להמת והוי כעשה מעשה ממש. אבל היכי שלא עשה שליח בפירוש רק שמע את הש"ץ תוקע שמכוין להוציא לכל אדם יכול האונן לכוין לצאת בזה ואינו חייב לחזור ולתקוע כשנקבר המת ואין לומר כיון שאינו יכול לעשות שליח בפירוש היאך יכול הש"ץ להוציאו כיון דכל הוצאה אינו רק בתורת שליחות וכיון דהוא אינו בגדר שליחות בפירוש וא"י לעשות שליח לא נעשה זה שליחו ממילא אך זה אמת אינו בגדר שליחות הרי באמת היה יכול לעשות שליח רק מכח כבודו של מת אסור וזה הוי רק מכח איסור מראית העין לבדו וא"כ היכא דליכא חשש

מחצית

כיון דליכא כאן צואה וה"ה הכא אע"ג דלא קי"ל כהרשב"א ואסרי' בהפחה אפשר דהכא עדיף מהפחה ובכוף חזר בו המ"א וס"ל דהכא דומה להפחה: (ס"ק יא) ריח כו' מצויין בטעות. ול"ל על מ"ש בס"ס ד' ואם יש בהן ריח רע דינם כצואת אדם וכן הוא בכ"מ: (ס"ק יב) צואת כו' דהני מסתמן כו'. ור"ל זהו החילוק בין צואת חמור לשאר בהמות דאם יש להן ריח רע אפי' של שאר בהמות אסור: (ס"ק יג) אם אין כו' בעור כ' לעיל נמי כו' ר"ל בסעיף ד'. ולפ"ד הרב"י בסעיף ד' דצריך להרחיק ממקום שכלה הריח ד"א דלא תיקשי ליה מהכא: ומ"ש עלע"ד. דבין בסעיף ד' ובין הכא א"ל להרחיק כ"א עד מקום שכלה הריח. (ס"ק יד) אדומה כו'. הצואה אדומה דל"ל דר"ל תרנגולים אדומים דהל"ל אדומים לשון רבים. ובכתובות פ"ה גבי המסרה אשתו ע"י שלים כו': שעשורים אדומים רעות. אבל אם מאכילים אותם שעורים במדינתינו אמין שעורים שלנו רעות כ"כ אפשר אין צואתן מסרחת כ"כ אמנם הרב"י כ' בשם ס' א"ח די"א דכל שחיותו בפת כגון כלבים וחזיריס אע"ג דאין צואתן מסרחת כמ"ש סעיף ד' מ"מ אם חיותן בפת אסור לקרות נגד צואתו. והסכים פר"ח לזה והבי' דאיה לדבר א"כ בתרנגולים שלנו שחיותן בפת הוה צואתן אסור: (ס"ק טו) לקרות כו' וכמ"ש הרב"י כו' דבטלי' מצויינת בהלכתה בשבת מותר לצאת לר"ה דהציצית בטלים לטלית אבל אם הציצית פסולים אסור לצאת אפי' לכרמלית משום משא ואם נודע לו בשבת בכרמלית שציצית עליתו פסולין א"ל לפושטו עד שיבא לביתו דגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת דרבנן. וכ' הרב"ש דוקא ביומי' שהיו לובשים בתור' מלבוש היכי משום כבוד הבריות דאי יפשיטנה איכא בזיון משא"כ בזמן הזה דאין לובשים"עלי' כ"א בשעת תפלה ליכי בזיון אי יפשיטנה ואפ"ה גם לדידן אין צריך לפושטן כשהו' בכרמלית כיון דבזמן הש"ס לא נזרו כה"ג לא נחדש מעתה גזר' שהם לא נזרו וא"כ אפשר ה"ה כאן דכיון דעיקר לימוד התור' הוא בדיבוק חברים ופלפול תלמידים ובכה"ג לא אסרו א"כ אפי' יזדמן שא' עומד לבד לא נזרו :

סי' ם עיין בט"ז מ"ש בשם הב"ח דאסור להתעטף בטלית ואפי' לא יברך הוי הפסק אך לא קי"ל כן דהעטיפ' לא הוי הפסק וכדלעיל סי' ס"ו סעיף ב' בהג"ה ובמ"א שם ס"ק ד' :

באר הגולה

י ברכות כ"ה כ עור וירושלמי לקמן ל ירו' ז' ע"ד והביאו רא"ש ור' יוסה מ עור בשם ר' יחיאל אחיו ור' יוסה כ שם בריבי' יוסה פ שם ע י"מ תרנגולים אדומים וי"מ צואה אדומה פ שם בכלי בתו' ורא"ש והמרדכי שם ל שם בגמ' ק שם לפי' רש"י והרא"ש בתשו' כלל ד' סי' מ' ר שם בגמ' מ תשו' הרא"ש כלל ד' סימן מ': מ סוכה מ"ב לפירוש הב"י לדעת הפוסקים

עטרת זקנים

* וכנגד צואת תרנגולים אדומים כו' וי"א צואת תרנגולים אדומים המסרחת הם התרנגולים שבאתרן אדום שאוכלים שם שעורים ושאתן מסרחת ביות'וכרא' שהן אותו התרנגולים הגדולים נקראים ענגלישא סיגר שידוע שצואתן מסרח' ביותר (מורי בב"ח) וי"א דכל שהיותו בפת אסו' לקרות נגד צואתו כגון הכלבים והחזיריס וכל שאין חיותו בפת מותר (כ"ב בא"ח) :

פ מי שיש לו חולי אבן ב"מ ומכת זה החולי מעטעף ממנו תמיד מי רגלי' לאוכסו מותר להתפלל אף בלא גוף נקי דהא אתי איסור דרבנן ודחי לאיסור דאוריתא ובשעת הטפת מי רגלים יפסיק ואח"כ יחזור ויתפלל אע"פ שמי רגלים נשארו על בגדיו (ש"ת רמ"א סי' ל"ח) :

נתיב חיים

פא °) במ"א ס"ק א' משמע גם הוא יכול לאכול אבל אם ידוע דאין יכול לאכול כגון דאלים כל"ל :

שערי תשובה

סי' פ"א (ח) לאכול עבה"ש ועפר"ח וכן הסכים מח"ב דלכתחלה כשאחר כיוצא בו יכול לאכול כזית

ביאור הגר"א

בבית אחר או שהוא מכוסה וכמ"ש הרשב"א וא"ל להרחיק אלא מפני הריח וכן סתם בס"ג ובסי' פ"ג ס"ח וס"ד : רי"א כו'.תוס' שם ד"ה ריח כו' וע"ל סי' פ"ג ס"ד דלא כתוס' : ס"ד כדין כו'. כמ"ש בירושלמי שם מרחיקין מגללי בהמה ד"א רשב"א אומר ברכים ובלבד של חמור ואח"כ אמר ובכא מן הדרך הא אחר לא : ואם יש בו'. כן פי' דברי הרמב"ם שמגריך להרחיק מכל צואת בהמה ועשמים דלא גרע מאפשר שר"ר וכן בכילה מסרחת וצואת חמור הרבה וכיוצא : ס"ה צואת כו'. כל"ל: וצואת כו' שם מרחיקין מצואת חזיר ד"א ומצואת הנמיה ד"א ואע"ג דבחזיריס אין הלכה כן בכ"ל וכ' תר"י ורא"ש ודין תחול כדין המייה ע"ש : ונבילה מסרחת כו'. שם : אם אין כו' . עמ"א : ס"ו אדומה כו'. עמ"א : ס"ז צואת כו' אבל כו' עתוס' כ"ה א' ד"ה ליה כו' ולפ"ז כו' :

סי' פ ס"א מושב כו' שיעבור כו'. אינו נראה כן להלכה :

סי' פא ס"א לכלל כו'. עמ"א : ס"ב ולהר"י כו' . כמש"ל

ס"ס ע"ו אבל ס' רשמוה ס"ל דכמן ל"ל הוא"ל ותשא כו' דלא פשע בזה לבדוק סביביו ולכני ל"ק כאן דמרחיק דאלו לדברי הר"י מאי פסקא דשם במקום הראוי ואתן לא :

הגהות רעק"א

סי' פ' עד שיגמור ק"ש. וכן הוא בעור אבל במקור הדין ברא"ש לא מבר רק בתפלה וכן בדברי המאל שם לא מבר רק ברכות ק"ש ותפלה. וא"כ י"ל דאמו בהכר דמדרבנן אבל בק"ש דאוריתא אין מבטלים. וע"ע לדינא. ועי' פר"ח וא"ר :

שסיר הפסק כמו בגע כל"ל : (ד) צואת תרנגולים כו'. פשוט שאין בכלל זה אותן תרנגולים הגדולים דשכיחי בקלת מקומות וקורמין עגגלי"ר כי אנו רואין שצואתן מסרחת מאד וכבר כתב כ"י דעיקר הכלל בזה כל שהיא מסרחת : (ה) אבל נק"ש אסור כו' . כיון שאפשר לו לצאת מספק :

פ (א) יניח תפילין בין אהבה לק"ש .

הטעם דאנוס הוא וכתב מו"ה ז"ל אבל טלית דאין חייב לנוכשו אסור לו להפסיק בין אהבה לק"ש אפי' שלא לברך אלא לנוכשו בלבד ומי אסור כדלעיל סי' ס"ו עכ"ל . ולא דק בזה דטלית יכול לנוכש ולברך קודם שיתחיל הברכות ואפי' כל היום יכול זה להיות לבוש בטלית דהא מותר ליכנס לב"ה עם ציצית כמ"ש בסי' כ"א ואין זה דומה לסי' ס"ו דשם לא היה לו הטלית קודם שהתחיל :

פא (א) קטן שהגיע כו' . בגמ' איתא בהאי ליגמא קטן שיוכל לאכול כזית דגן מרחיקין מצואתו כו' אר"ח והוא שיכול לאכלו בכא"פ אר"ח כריש דרב ייבא בגדול אע"פ שאינו יכול לאכלו בכא"פ דכתי' יוסיף דעת יוסיף מכאוב ופרש"י דגן כל ה' מינים קרוים דגן מרחיקין מצואתו משאכל כזית מאלו בכל עניו אכילה שצואת מינים הללו מסרחת עכ"ל . וכתב כ"י שנראה מדבריו שאם לא אכל קטן זה עדיין כזית דגן אין מרחיקין מצואתו ואפילו הוא בן כמה שנים ונראה עוד מדבריו לכאורה שאע"פ שאכל כזית דגן אם עברו ימים רבים עד שא"א לומר שצואה זו היא מאותו דגן שאכל אין מרחיקין ממנו כו' אבל אינו נראה כן מדברי הפוסקים אלא מבין שהגיע לאכול כזית דגן בכא"פ אע"פ שעדיין לא אכל דגן כלל מעולם מרחיקין מצואתו ומי רגליו שכל שהגיע לכלל זה צואתו מסרחת עכ"ל.וכן הם דבריו כאן בש"ע ואיכא למידק מהיכן משמע לו מלשון הפוסקים דלא כרש"י והלא דברי הטור ורמב"ם היו ממש כל' גמרא וג"ל בוודאי דהפוסקים רגילין לפרש יותר לשונם מדרך התלמוד שדבריו בקיצור וא"כ לא היה להם לפוסקים לכתוב יכול לאכול דמשמע אבל לא אכל כאמת אלא ודאי דהאמת כן הוא אבל תמהתי מאד על מה שהביא הרב מדעת רש"י שכל שאכל מימים רבים כזית דגן א"ל להרחיק עכשיו מצואתו וזה א"א לומר כלל דא"כ הא דאמר בגמ' ובגדול אע"פ שאינו יכול לאכול בכא"פ אינו יכול לאכלו בכא"פ כו' יהיה ג"כ דינו כן דאם לא אכל מיני דגן ימים רבים לא יצטרכו להרחיק מצואתו והא לא חמיר גדול מקטן אלא בשיעור א"פ אבל לא בענין אכילה עצמה שגא' שחמיר גדול מקטן בזה אלא ודאי דבאמת שוין הם בזה כי היכי דבגדול אע"פ שלא אכל מיני דגן ימים רבים כמו שנמצא אנשים כאלה גדילים בין ההרים הם עיקר חיותם ממיני חלב ולפתן וכי לא יצטרכו להרחיק מצואתן זה ודאי דברי שגעון מי שיאמר כן ה"ל בקטן שהגיע לכלל בכא"פ ודאי צריך להרחיק מצואתו אע"פ שלא אכל מיני דגן בשעמו ג"כ כוונת רש"י שכתב משאכל כזית מאלו כו' ולא אמר אם אכל כזית מאלו אלא ברור כשמש דרש"י לא בא אלא לתת גבול וקצב מאימת מתחיל ההרחק' מצואת הקטן והיינו משרשיו שאכל פעם א' מאלו המינים בתוך כא"פ ואז צואתו מסרחת אח"כ הוי דינו כגדול ואפי' לא אכל אח"כ מיני דגן כבר נכנס בגדר ההרחקה וכני מעיו מסריחים כל מיני מאכל נמצא דאף"ע רש"י ככל הפוסקי' ויפה פסק בש"ע כל שהגיע לכלל שאחר כו' דרש"י מיירי בידוע לנו בקטן זה ע"פ אכילה שלו שרחיקו ממנו שוס אכילת מיני דגן לסיבה שלא נתנו לו אכל אם הוא ברור לפי הרגש בני אדם בטבע התימוק הברור הוא שהיה יכול לאכול דגן בשיעור אכילת פרס הוי כאלו רחיקו שאכל כן ומרחיקין מצואתו ובאמת עשה הרב כ"י מחלוקת בין רש"י לפוסקים בזה . ויותר מזה אני תמה על מו"ה ז"ל שחלק על פסק הש"ע וכ"י מכח שכל הפוסקים ס"ל כרש"י שכל שלא אכל דגן מעולם או אכל מימים רבים ה"ל להרחיק

היטב

ובשיבוא לו ההפחה ישתוק וימתין עד שיכלו הריח וחוזר ומתפלל אם לא שהה כדי לגמור את כולה. פר"ח. וע"ל סי' פ"ח ס"ק ב' מש"ם לענין מי רגלים. (ועיין בחסד' רמ"א סי' כ"ח ובס' אליה רבה מה שהקשה עליו): (ב) לק"ש. אבל טלית יוכל ללבוש ולברך קודם שיתחיל דהא מותר לכתוב לבה"כ עם ציצית ע"ז דלא כב"ח ע"ש :

פא (א) לאכול. מלשון זה משמע אפילו הוא אינו יכול לאכול כגון שאכלם בטבעו מ"מ כיון שאחריס שגדולים בשאר כמותו יכולים לאכול כגון דאמר אם אחר כיוצא בו יכול לאכול לריך להרחיק. וע"ע דלא מצינו זה בשום פוסק ועוד דהא קאמר בגמ' ובגדול אע"פ שאינו יכול לאכול כזית בכדי אכילת פרס מרחיקין מצואתו משמע דבקטן אם אין יכול לאכול שרי. לכן כ"ל דה"ק אם אחר כיוצא בו יכול לאכול) משמע דגם הוא יכול לאכול ואם אינו יכול לאכול כגון דאלים אפי' הוא בן ג' או ד' שנים א"ל להרחיק ובגדול אע"פ דאין יוכל לאכול לריך להרחיק . וכ"ה כ' דבקטן א"ל להרחיק אי ידעי' דלאחר זו אינה באה מדגן כגון שלא אכל כמה ימים דגן ואם ידעינן שלא אכל כזית דגן מעולם אפילו

שלמה

מראית עין ובזיון מותר באמת. ועוד הרי במודר הנאה אמרינן בנדרים דף ל"ו דלעשות שליח להדיא אינו יכול ולומר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום יכול לומר כן ה"נ בזה אף שאינו יכול לעשות שליח בפירוש מ"מ יכול לכוון לצאת בשמיעה מן הש"ץ אבל לומר בפירוש לאדם להוציאו אסור וז"ב ונכון לדעתי . אך עיין במג"א סימן תרצ"ו ס"ק י"ח לא משמע כן. אך י"ל חילוק דניהו דרשאי להחמיר מ"מ אחר הקבורה אינו נפטר בזה כיון דנעשה בר חיובא ממש ותחלה שמע כשהיה פטור מן הדין דומה למ"ש הרמב"ם באכל מצה בעת ששותו מפני שאכל בזמן שהיה פטור כן יש לומר בזה. ובזה אתי שפיר יותר ראיות הרא"ש מן הרמב"ם הנ"ל דהתם ביקש להוציאו ממש לפטרו ודו"ק והבן : הגה בדין אונן אם מוציא אחרים ידי חובתן עיין מ"ש בתשובה ליו"ד סימן שמ"א ועיין בסמ"ג לאו"ח בפתיחה כוללת שנסתפק בזה ע"ש ודו"ק :

השכל

סי' פא (ס"ק א) לכלל כו' משמע אפי' הוא אינו כו' מדנתן סי' באחר ולא בעצמו אם הוא יכול לאכול כו': בגמ' ובגדול אע"פ שא"י לאכול כו'והיינו משו' שגדולי' אחרים יכולים לאכול: משמע דבקטן כו' שרי. דאל"כ מאי איכ' בין קטן לגדול דבכולהו משערי' באחרי' בני גילן ובגמ' משמע מדאמר ובגדול כו' דאין דיניהן שוה : יכול לאכול ואם ידוע שאין יכול לאכול כגון דאלים כו' כ"ל : ובי"ד סי' כו' ושכתב רמ"א שם וז"ל יש לנקות הקטן (ר"ל כשמלין אותו) מצואתו קודם שיברך . וכתב הש"ך וז"ל ואע"פ שאין מרחיקים מצואת קטן עד כו' וכמ"ש בא"ח ס"ק ר"ס פ"ח מ"מ מוטב לנקותו קודם ברכה עכ"ל : וג"ל מעשה לאחר כו' . ונראה בפי מעשה אפי' היא מכוסה אסור ובש"ע כתב היעיב כתב שהוא דלואה בפ"ע אינו אסור כ"א לאותו אדם שהצואה בפי טבעתו אבל לא לאחרים ובס' ח"מ ראיתי שהבי' ראיה לדברי באר היטב מדברי רש"י ביומ' דף למ"ד שכ' על מימר' דר"פ שאמר צואה במקומה (דהיינו בפי טבעת) אסור לקרות ק"ש ופירש"י וז"ל אסור דוק' אותו האדם והאריך ע"ש ולע"ד דדברי מ"א לפי המסקנ' דמוק' התם להא דר"פ דמיירי דיושב וגרלאים עומד ואינה נראית ופריך מה שנא מצואה על בשרו דרב הוי' אמר מותר לקרות ק"ש וכ"ת אמר אסור כו' ומשני במקומה נפיש זוהמ' (פירש"י שלא יצא לחוץ ולא נתפזר ריחה) וכיון דאפי' לאותו אדם בצואה על בשרו מכוסה שרי כמו לגבי אחר אפ"ה בצואה בפי טבעת אסור משום דנפיש זוהמ' מ"כ מה"ע ה"ה לגבי אחר יאסר דהא לא מצינו חילוק בין אותו אדם לאחר ומ"ש רש"י אסור זה לקרות ק"ש היינו לפ"מ דס"ד דלא אסיק דבפי טבעת גרע ממקום אחר וזה פריך מצואה על בשרו והוי קשי' לרש"י למה הוצרך להקשות מצואה על בשרו ה"ל להקשות כיון דמכוסה למה יאסר והרי אפילו צואה בעשבים מותר לקרות כדא"ר בברכות דף כ"ה דצואה בכיסוי תלה רחמנ' דכתיב וכסית את צאתך והא מיכסי' אע"כ ל"ל דהוי ס"ד דאסר לו' מאי דאמר ר"פ צואה במקומ' אסור היינו לאות' אדם דלדידיה לא מהני כיסוי ולזה פריך מצואה על בשרו כו' דמוכח דאפילו לאותו אדם מהני כיסוי אבל למאי דמסיק דנפיש זוהמ' מה"ת לחלק בין אותו אדם לא' כיון דלא מצינו בשום מקום.

לענין

ג ברכות פ"ב ג הרשב"ם שם ד שם :
ה ברכות כ"ם ב רבי מנחם ג שם בגמ' לדעת הרמב"ם כפ"ב מהל' ק"ש ה ברכו' כ"ו ב בבב"י מתמעטות הגמרא שם

עטרת זקנים

פא * היה קורא ורואה לוהה כנגדו ילך מאחריהם מאחוריו כו'. וה"ה שיעמוד על עמדו ויחזור פניו ויניח לוה' מאחוריו ויראיק שיעור ד"ה רק שלשון הגמרא כן אלא שהפלה ושם מיירי שהולך כנגד המזרח וא"ה לו בענין אחר כי עכ"פ צריך לחזור פניו כנגד המזרח (משמעות ר"י) לו י"ל הקמ' דמהלך נקט דקיל' וא"כ אם רוצ'לעמוד ולהתעכב מדרכו כדי שיחזו' פניו כלפי מערב כדי להניח לוה שם אחוריו ד"ה פשיטא שיכול לעשות כן ויותר טוב הוא (תמ"ז) : * אם היה במקו' אחר' לו לתת אל לבו כו'. הגה ע"ז כ"כ הר"ר יונה י"ה אף במקום שהיה לו להתפלל אינו חוזר וקורא מאחר שלא אלא במקומו ממש רשב"א וכסי נקטי כדברי הרשב"א דבתרא הוא (ב"י) : פב * לוה יבשה שלאחרקה התפרך כו' אבל אם לא נפרכת ע"י זריק' אע"פ שנפרכת ע"י גלילה אסור וע"כ צריך להמתין עד שיבשה כ"כ שנפרכת על ידי גלילה וע"י זריקה כל"ל דוקא לא נפרכה פרוכין אבל אם לא נפרכה כרוכין אלא כבבר מתליה אסו' לקרות כנגדה (ב"י בשם הרדב"ז) : פג * אסור לקרות כנגד ב"ה ישקאפי' פינה ממנו הלוה אפ"כ הוי עדיין בתלו הלוה בהוכ' וצריך להרחיק לפניו כמלא עינו ומלאחריו ד' אמות ממקום שהלה הריח : * אבל אם יש מחיצות וכו' הגה ע"ז ודוקא גבוה מחיצות עשרה אז קורא אף שיש בו לוה' (ע"ל סימן פ"ז) :

לבושי שרד

סי' פא מ"א סק"א (°) כנ"ש סי' ע"ו ס"ה. ק"ק דמשמע התם דדוקא לוהו אבל עצמו אסור ומ"ל להמ"א דה"ה לאחריהם ועיין בס' חמד משה ולינו כעת לפנינו סק"ב (°) ב"ע ר"ל שיש ספק אם משערין בשיעור פרס לחם לגדול :
סי' פב מ"א סק"ב (°) בחרם לוהה בחרם נקרא בגמ' כל שתזרק ועדיין אינה נפרכת יש לה דין לוהה :
הי' פג ט"ז סק"א (°) מהי' העור ע"ז מיב"ה שלנו . בה"כ דפרסאי הוא המבואר בש"ע סעיף ד' דה"ל בסתום וכתב ע"ז הטור בה"כ שלנו אע"פ שהם שהומיס אסור משום דדגילים להמתין בהם ע"ש א"כ משמע דכך היה בה"כ דפרסאי אבל היתה לי ראיה זו שמביא הט"ז דהא בה"כ דפרסאי מותר לקרות בתוכן ולענין בתוכו מה יועילו המחיצות ולכן אין היתר אלא בחפיר' וע"ע :

חתם סופר

סי' פ"ב במג"א ס"ק ב' בטהרות. פרק ג'.
ג"ב משנה א' ע"ש מ"מ צריך עיון דשאני התם משנקרש בטלה לה טומאה ראשונה לגמרי דאפילו אם חזר אח"כ ונמס אם היא כביצה מכוונת טהור משום הכי דין הוא שיועיל הקרשה משא"כ בצואה נקרשת דאם תמום תחזור לקדמותה אפשר שגם עתה באיסור עומדת וצ"ע. וכן מסיק הש"ס במנחות נ"ה ע"א הואיל ויכול לשלקן ולהחזירן לכמות שהן :

באר היטב

בן כמה שנים אין צריך להרחיק ע"ס. וט"ז מולק עליו ע"ס. ועיין בפר"מ וכפ' שרה יהושע כפ' מי שמתו : (ב) דגן. כל ה' מינים קרויים דגן ומזונות מסרחת. גם במאכל שעושים לחיוק שקורין פפ"ל משערין כפי מה שיכול גדול לאכול פרס מנ"ל. וביאור פרס ע' סי' תרי"ב. וביאור כזית עי' סי' תפ"ו. וביאור דעה סי' רס"ה סעי' ח' בה"ג מבאר דעוב ויסר להרחיק מזונות קטן אפי' בן ח' ימים ע"ש : כתב רש"ל אין נכון לקרות ק"ש אצל התיוקן דסתם תיוקן מעפה באשפה עכ"ל. ומג"ל כ' ולא מעפה אחר שאין מקמתן אצמה ומזונה בפי שנבנת אפי' הוא מכוסה אסור עכ"ל במסילה עפה בזה כי מזונה בפי שנבנת דוקא לאותו אדם אסור ולאדם אחר הוי כמזונה מכוסה בתר היטיב אחר לפני : (ג) בזרקה. וה"ה שיחזור פניו אם אינו עומד בתחלת י"ח עמ"ל : (ד) ד' אמות. ממקום שבלה הריח :
פב (ה) מתפרך. אבל אם תשבר לפנים לא מהני כ"מ. וכומן הקור שהלוה נקרשת הרבה כאבן ל"ע אי שרי לקרות כנגדה אי בתר השתא אזלינן אז שים לאסור דעדיין אם לוה עליה כיון שיכולה לחזור לקדמותה מידי ממנ"ל ובבאר הטיב אחר לפני כתב וכ"ל רחיה לאיסור ממשנה ב' פרק ג' דטבילות

שערי תשובה

ובדיעבד אם קרא א"צ לחזור כדעת רש"י ודעימיה : (ג) דגן עבה"ט ומ"ש על מג"א בשם בה"ט ישן כ"כ בהגהת תוספות שבת ועיין בפנים מאירות ח"ב סימן קכ"ה שדעת המג"א דכיון דבמקומה נפיש זוהמא גם לאחרים אסור משום זוהמת הריח ע"ש ועיין במח"ב שכתב דז"א דודאי מיירי שאין ריח דאל"כ תיפוק ליה מפני הריח ומ"ש שם אינו במשמע. ועיין בשו"ת בית יהודה סי' ל"ה תיגוק יושב על גרף ובגדיו משולשין למטה ואין נראה שום דבר מן הגרף קרינן ביה והיה מחנך כו' כיון דמכוסה ע"ש ושם בסי' ל"ט כתב דלענין ברכות דעלמא נסתפקו התוספו' לענין צואה ועיין לק' סימן קפ"ה לענין בהמ"ז לענין ערוה פשיטא דאסור כו' ע"ש :

יד אפרים

גם לדעת להרחקה כשיעור זה והרמב"ם מיירי היכא דלא אפשר אז עדיף שיחזיר לגדיש : (במ"א ס"ק כ') ומ"מ נ"ע דלוה בחרם כו' מידי דהוי אבה"ס ישן כו' לבאורה צריך להניח ושוב מידי דהוה אבה"ס כו' אזו רחיה אחרת היא ומ"מ נ"ע הרחיה אבה"ס ישן דבא חוזנן דאם שבתבתי דאע"ג דיכולה לחזור ונפרכת אין בה לוה ואם כן אם נימא דנקרשת לא דמיא אין רחיה אבה"ס ישן . ולעכ"ד כוונתו כלפי מה שבתבתי דאע"ג דיכולה לחזור לקדמותה. מ"מ בתר השתא אזלינן וע"ז כתב שצריך עיון מצואה בחרם ואין בה ריח רע אסור כל שאינה נפרכת דלמא דלאו בתר השתא דאזלינן דהא אינה בחרם ואין בה ריח אלא בתר מעיקר' אזלינן ואמרינן דלא בטל שם לוה מינה ודיינינן לה ע"ש סופו וע"ז כתב מ"ד אבה"ס ישן דאע"פ שאין בה לוה כיון שמתחלה היה אסור מן התורה ולא אמרינן בית זיל בתר השתא אלא בתר מעיקרא אזלינן ה"נ יש לדונה ע"ש סופה ולא בתר השתא ולא דמי לזורקה ונפרכת דהתם עפרא בעלמא היא וחל עליו שם עפר ולא שייך למיזל בתר מעיקרא וכן ע"ש סופה אז לדונה דלעולם לא תחזור לקדמותה. משא"כ בנקרשה דלא שייך לו עפרא הוא כיון שתחזור לקדמותה הלכך לא בטל שם לוה מינה : (שם) דעדיין שם לוה עליו כ"ז שתזרק כו' כנ"ל :

הגר"א

כי' פב ס"א צואה כו'. הרמב"ם והר"י דליסנא קמא הוא חומרא ובדאוריתא לחומרא ול"ע דביעא הרמב"ם לפסוק כליסנא בהרא אף באיסור דאוריתא : וי"א כו'. כפירש"י דליסנא בחרא לחומרא ובעדיין לחומרא בכ"ל הרא"ש : ס"ב מי רגלים כו'. הכא דאמר בתמלי לא קלי אמילתא דרבא דא"כ מאי קלי דכ"ע כו' דמ"ת הוא בתמלי וכ"ש לפי' הרמב"ם דרבא

ביאור

לענין לוה' חילוק בין לוהו אדם לאחר ואין סבר' לחלק: (ס"ק ב) כזית כו' עסי' תרי"ב . די"א ג' ביצים וי"א ד' ביצים : בסי' תפ"ו . די"א שלש ביצה וי"א מעט פחות מחצי ביצ': (ס"ק ג) ואם א"א כו' בשני צדדים כו' לייסב קושייתו נקט שני צדדים דהיינו לפניו ולאחריו דאז אפי' יהפך פניו תהי'לוה לפניו אבל באמת צ"ל שיש לוה בכל ד' צדדיו דאל"כ יהפוך פניו לצדדין : (ס"ק ד) למקום כו' . כיון שלא היה כו' כ"ל אע"ג דלעיל ס"ס ע"ו קי"ל אם קרא במקום שראוי להסתפק בלוה' ומצא אח"כ צריך לחזור ולקרות דה"ל לבדוק תחלה דיעה א' ס"ל דשאני הכא כיון שלא היה כו' :
סי' פב (ס"ק ב) וי"א כו' וסברא קמייתי' ס"ל כו' ואין חולקים לדיעא ותרווייהו ס"ל דבעי' שתהי' נפרכת ע"י זריקה וע"י גלילה אלא חולקים במציאות וכ"מ לענין בדיקה : דלדיע קמייתי' אם רחינו בנפרכת ע"י גלילה לא סמכי' עלה ונריכה בדיק' אם תפרוך ע"י זריקה ואם רחינו שנפרכת ע"י זריהה סגי דאז ידעינן דפסיק' דע"י גלילה היתה נפרכת . ולדעת הי"א היא להיפוך דבעינן למבדקי דוק' ע"י גלילה ואי היא נפרכת ע"י גלילה סמכינן דפסיק' דנפרכת ע"י זריק' כ"כ בד"מ ע"ש : בטהרות פ"ג והוא דקי"ל כל הפוסל את התרומה דהיינו שני לאף דבחולין אין שני עוש' שלישי אבל בתרומה שני עושה שלישי (ונקר' פוסל דמה שנקר' עמא מעמא דבר אחר המוגע בו מה שאין כן מה שנקר' פכול אינו עמא אלא הוא עצמו אבל אינו מעמ' דבר אחר המוגע בו . וכיון דאין שלישי עושה רביעי בתרומה ולכן הסלישי בתרומה נקר' פסול ולא עמא) ואותו דבר שפוסל התרומה דהיינו שני אם נגע במשקין אפי' המשקין חולין נעשו המשקין ראשון והוא א' מה"י דברים שנזרו במס' שבת פ"ק ותנן רפ"ג דטהרות דהוא משקה שנגע בשני ונעשה ראשון אם אח"כ קרשו בטל מהן שם מבקה וקרוי' אוכל ואחד' לה טומאת משקין דהיו נקראים ראשון ועכשיו שנעשו אוכל הוי כאלו נגע האוכל במשקה ונעשה שני . ואע"ג דאם יניחוהו בחמה שוב תעשה משקה אעפ"כ כל זמן שלא נימח והוא נקרש נקר' מאכל . אלמ' דאזלינן בתר השם' וע"ש במשנה ב' ובתי"ט שם ועיין לקמן סי' קל"ח במ"א ס"ק ז' : דמשמע לוה בחרם אע"פ שאין בה ריח רע דהא אמרינן דף כ"ה אמר רבא לוה בחרם אסורה ומסקי' שם דבעי' דוק' שתהא נפרכת ואז שרי ובנפרכת בעינן דוק' שלא תהיה ביה ריח רע וכדאי' בש"ס ס"כ ביבשה בחרם ואינה נפרכת אפי' אין בה ריח רע אסורה דאל"כ מאי איכ' בין נפרכת לאינה נפרכת . שתזרק ונפרכת כנ"ל : וא"כ ה"נ ר"ל כמו בלוה בחרם אע"ג דאזיל הריח אפ"ה נשארה באיסורה כיון דכבר היה בה ריח רע ועדיין שם לוה עליה (וכמ"ש אח"ז בב"ה ישן) עד שנפרכת דאז בטל ממנה שם לוה ונקראת עפר ופניה חדשות באו לכאן ה"ה בנקרשת ע"י הקיר אע"ג דאין בה ריח רע אסורה דלא בעיל מילה שם לוה . וא"כ עכ"פ נקרשת ע"י הקור תהי' מותר כמו ביבשה : וע"ז כתב מ"א כיון שיכולה לחזור כו' ר"ל בשלמא בשנפרכת מצד יבשות . י"ל דשוב אין שם לוה עליה ונקראת עפר דהא לעולם תשאר כן משא"כ

מחצית

לענין לוה' חילוק בין לוהו אדם לאחר ואין סבר' לחלק: (ס"ק ב) כזית כו' עסי' תרי"ב . די"א ג' ביצים וי"א ד' ביצים : בסי' תפ"ו . די"א שלש ביצה וי"א מעט פחות מחצי ביצ': (ס"ק ג) ואם א"א כו' בשני צדדים כו' לייסב קושייתו נקט שני צדדים דהיינו לפניו ולאחריו דאז אפי' יהפך פניו תהי'לוה לפניו אבל באמת צ"ל שיש לוה בכל ד' צדדיו דאל"כ יהפוך פניו לצדדין : (ס"ק ד) למקום כו' . כיון שלא היה כו' כ"ל אע"ג דלעיל ס"ס ע"ו קי"ל אם קרא במקום שראוי להסתפק בלוה' ומצא אח"כ צריך לחזור ולקרות דה"ל לבדוק תחלה דיעה א' ס"ל דשאני הכא כיון שלא היה כו' :
סי' פב (ס"ק ב) וי"א כו' וסברא קמייתי' ס"ל כו' ואין חולקים לדיעא ותרווייהו ס"ל דבעי' שתהי' נפרכת ע"י זריקה וע"י גלילה אלא חולקים במציאות וכ"מ לענין בדיקה : דלדיע קמייתי' אם רחינו בנפרכת ע"י גלילה לא סמכי' עלה ונריכה בדיק' אם תפרוך ע"י זריקה ואם רחינו שנפרכת ע"י זריהה סגי דאז ידעינן דפסיק' דע"י גלילה היתה נפרכת . ולדעת הי"א היא להיפוך דבעינן למבדקי דוק' ע"י גלילה ואי היא נפרכת ע"י גלילה סמכינן דפסיק' דנפרכת ע"י זריק' כ"כ בד"מ ע"ש : בטהרות פ"ג והוא דקי"ל כל הפוסל את התרומה דהיינו שני לאף דבחולין אין שני עוש' שלישי אבל בתרומה שני עושה שלישי (ונקר' פוסל דמה שנקר' עמא מעמא דבר אחר המוגע בו מה שאין כן מה שנקר' פכול אינו עמא אלא הוא עצמו אבל אינו מעמ' דבר אחר המוגע בו . וכיון דאין שלישי עושה רביעי בתרומה ולכן הסלישי בתרומה נקר' פסול ולא עמא) ואותו דבר שפוסל התרומה דהיינו שני אם נגע במשקין אפי' המשקין חולין נעשו המשקין ראשון והוא א' מה"י דברים שנזרו במס' שבת פ"ק ותנן רפ"ג דטהרות דהוא משקה שנגע בשני ונעשה ראשון אם אח"כ קרשו בטל מהן שם מבקה וקרוי' אוכל ואחד' לה טומאת משקין דהיו נקראים ראשון ועכשיו שנעשו אוכל הוי כאלו נגע האוכל במשקה ונעשה שני . ואע"ג דאם יניחוהו בחמה שוב תעשה משקה אעפ"כ כל זמן שלא נימח והוא נקרש נקר' מאכל . אלמ' דאזלינן בתר השם' וע"ש במשנה ב' ובתי"ט שם ועיין לקמן סי' קל"ח במ"א ס"ק ז' : דמשמע לוה בחרם אע"פ שאין בה ריח רע דהא אמרינן דף כ"ה אמר רבא לוה בחרם אסורה ומסקי' שם דבעי' דוק' שתהא נפרכת ואז שרי ובנפרכת בעינן דוק' שלא תהיה ביה ריח רע וכדאי' בש"ס ס"כ ביבשה בחרם ואינה נפרכת אפי' אין בה ריח רע אסורה דאל"כ מאי איכ' בין נפרכת לאינה נפרכת . שתזרק ונפרכת כנ"ל : וא"כ ה"נ ר"ל כמו בלוה בחרם אע"ג דאזיל הריח אפ"ה נשארה באיסורה כיון דכבר היה בה ריח רע ועדיין שם לוה עליה (וכמ"ש אח"ז בב"ה ישן) עד שנפרכת דאז בטל ממנה שם לוה ונקראת עפר ופניה חדשות באו לכאן ה"ה בנקרשת ע"י הקיר אע"ג דאין בה ריח רע אסורה דלא בעיל מילה שם לוה . וא"כ עכ"פ נקרשת ע"י הקור תהי' מותר כמו ביבשה : וע"ז כתב מ"א כיון שיכולה לחזור כו' ר"ל בשלמא בשנפרכת מצד יבשות . י"ל דשוב אין שם לוה עליה ונקראת עפר דהא לעולם תשאר כן משא"כ

השקל

כשנקרשת ע"י הקור אע"ג דהיא נפרכת מ"מ ל"ל דאזיל שם לוה מינה דהא אפשר לחזור לקדמותה : מ"ד אבה"ס ישן כו' כיון שהיה כו' וגם אפשר לחזור לקדמותה אם שוב יפנה בה ויהיה בה לוה : ס' פג (ס"ק א) י"ל מחיצות אפי' אין גבוהות עשרה וכן דייק הב"ח מל' הש"ע מדסתם וכ' אם י"ל מחיצות ולא פי' גבוהות עשרה משמע דאפי' פחות מעשרה אבל לא בפחות וכדמסיים מ"א בסוף ס"ק זה : ב"ה הדש כו' דנאסרה הקרקע אף שאין בה לוה ע"י זימון לזורק ב"ה ה"ה המחיצות שאף שאין עליהם לוה הוי גרף של רעי דהיינו הכלי שהלוה בתוכה וכדלקמן סס"ז : מהיצות יש בינו לב"ה ופסט כו' על מ"ד דב"ה דמבואר לעיל סע"ו שעיף ד' הכנים ידו לתוך חור ב"ה וע"ז פרש"י ובעל המאור מחיצות יש בינו ובין ב"ה כו' . וכ"כ בחדושי רשב"א ג' על גמ' הנ"ל בהכנים ידו לב"ה ואמרי' דב"ג כו' מדקתני הנכנס דבאינו מחיצות ל"ש כנים' וא"כ אע"ג דא"ל מחיצות ל"ל בריחוק ד"א משמע דמחיצות ל"מ : ומיהו זה י"ל ר"ל דאפי' אין לו מחיצות שייך לי' הנכנס דהיינו שנכנס באותה שדה שהב"ה בתוכה וכה"ג תנן במס' עהרות פרק ו' משנה ה' הנכנס לבקעה בימות הגשמים : דל"ב ב"ה אלא מקום המושב דיותר מבית המושב א"א לקרות ב"ה דאיזה גבול תיקן לקרות ב"ה כיון דאין לו מחיצות . א"כ בחדש מותר לקרות בתוך המחיצות כו' דהא בחדש אינו אסור רק תוכו אבל חוצה לה כנגדו מותר וכמ"ש ס"ב וא"כ אי לא ה"ל מחיצות לא היה נאסר בחדש רק ע"ב מקום המושב דזה נקר' ב"ה ולא יותר וא"כ ה"ה בית לו מחיצות אינו אסור רק מקום המושב אבל כנגדו אפי' תוך המחיצות שרי דהמחיצות לא יגרעו לאסור יותר מאלו לא ה"ל מחיצות : רביעא מדרים . והוא מ"ש פה בס"ג ומבואר שם בדרים דב' אבעיות אבעי רבינ' אחד הזמינו לב"ה אי מהני הזמנה ואת"ל דמהני הזמנה מבעי' ליה אי יש יד לב"ה דהיינו אם אמר הדין ביתא להוי בית הכסא והדין נמי . ודאי דגם השני הוי בית הכסא . אלא שאמר על השני והדין ולא אמר תיבת נמי דלא הוי רק יד דאין הכל מבורר אי ר"ל והדין להוי ב"ה והדין לתשמישא בעלמ' ולא אפשיטא וא"כ מ"ש במ"א והדין נמי מהו . תיבת נמי הוא ע"ש דבה"ג לא מבעי' ליה כלל ופשיט' ליה דר"ל לב"ה ואסור אלא בלא אמר תיבת נמי מבעי' ליה כנ"ל : ובזה לא שייך תשמיש בעלמא דמקום המושב ב אינו רואי לדבר אחר בתר השתא דלאו בתר השתא אזלינן דהא אינה נפרכת ואין בה ריח אלא בתר מעיקר' אזלינן ואמרינן דלא בטל שם לוה מינה ודיינינן לה ע"ש סופו וע"ז כתב מ"ד אבה"ס ישן דאע"פ שאין בה לוה כיון שתחלה היה אסור מן התורה ולא אמרינן בית זיל בתר השתא אלא בתר מעיקרא אזלינן ה"נ יש לדונה ע"ש סופה ולא בתר השתא ולא דמי לזורקה ונפרכת דהתם עפרא בעלמא היא וחל עליו שם עפר ולא שייך למיזל בתר מעיקרא וכן ע"ש סופה אז לדונה דלעולם לא תחזור לקדמותה. משא"כ בנקרשה דלא שייך לו עפרא הוא כיון שתחזור לקדמותה הלכך לא בטל שם לוה מינה : (שם) דעדיין שם לוה עליו כ"ז שתזרק כו' כנ"ל :

מגן אברהם נ"י — מגן דוד

עלמה ולוה בפי טבעת אפי' היא מבוסה אסור [°] כמ"ש סי' ע"ו ס"ד : ב כזית דגן . כתב הגהת סמ"ק גם במאכל שעושין לחיוק שקורין פפ"ל (°) ל"ע ול"ל דבפפ"ל משערין כפי מה שיכול גדול לאכול פרס פפ"ל ושיעור פרס עפי' תר"ב ס"ד ושיעור כזית בסי' תפ"ו : ג ואם א"א כגון כו' . קשה יהפוך פניו ותהיה הלוה לאחריו בשלמא בגמרא אתמר לענין תפלה דצריך לעמוד נגד ירושלים אבל הכא נבי ק"ש קשה וכ"ל דמיירי שיש בשני לדדין לוה ולפניו נהר וא"ת יצא ילך לאחריו עד שיעבור הלוה ויחזור פניו ממנה י"ל דלא הטריחוהו לחזור לאחוריו כיון שהפסד להניחה לדדין : ד למקום שפסק . כיון שלא היה בתוך ד"א שלו לא אמרינן דהו"ל לבדוק ואם שהה כדי לגמור כולה ערסי' ס"ה :

פב א תתפרך אבל אם תשבר לפנים לא מהני [כ"מ הר"מ] : ב וי"א דלא וכו' . וסברא קמייתא ס"ל דיותר בקל נפרכת ע"י גלילה מע"י זריקה וזה וזה דעתם לחומרא . וכ"ל דבזמן הקור שהלוה נקרשת הרבה כאבן שרי לקרות כנגדה אע"פ שתחזור אח"כ לקדמות' בזמן החום מ"מ בתר השתא אזלינן וכ"מ קצת בטהרות פ"ג ומ"מ ל"ע דמשמע לוה [°] כחרס אע"פ שאין בה ריח אסורה דעדיין שם לוה עליה עד שתזרק' ונפרכת אם כן הכא נמי אף ע"פ שנקרשה עדיין שם לוה עליה כיון שיכולה לחזור לקדמותה מידי דהוה אב"ה ישן אע"פ שאין בה לוה אסור כיון שהיה מתחלה אסור מן התור' כמ"ש הרב"י בשם תר"י פסי' פ"ג וכ"ע : ג בטופח על מנת להטעים פי' כשמניחין דבר אחר עליה אותו דבר הוא טופח ויכול להטעים אחריה :

פג א יש לו מחיצות . אפי' אין גבוהות י' כל שאין קרקע של הבית הכשר נראה מידי דהוה אכפה כלי על הלוה [ב"י] וב"מ פסק דבעינן דוקא מחיצות

להרחיק מלוהתו וזה אינו נראה כלל דנדול יוכיח כמו שזכרתי ופסק הש"ע ברור וקיים : (ב) כזית דגן . פי' אפי' כמיני תבשיל ודייסא כמ"ש רש"י בכל ענין אכילה : (ג) בבדי שיוכל גדול כו' . אבל אם צריך זה הקטן לשהות יותר מכאן הרי זה כאוכל עכשיו אלי זית ולמחר אלי זית שכן הלכה למשה מסיני שאין אכילה מצטרפת לשתים אחרוכה מזו עכ"ל רש"י :

פב (א) בטופח ע"מ להטעים . כגון שאם מניח ידו עליהם מעלה לאות בה שאם יניחנה על ד"א מקבל ממנה לאות ואם אינן לאיש כ"כ מותר :

פג (א) וירחה לי וכו' . בב"י כ"כ על מה דאמרינן בגמרא ס"פ מי שמתו אמר רבא אמר רב הונא ג"ש שמרחיק ד"א מהלוה אלא לאחריו אבל לפניו מרחיק מלא עיניו אינו ואחר"ח עומד אדם כנגד כ"ה כנגד כ"ה ברחוק ד"א ומתפלל הב"ע בב"ה שאין בו לוה ומסקי' דאסור אפי' אין בו לוה ור"ח מיירי בב"ה אדתי וכתב ב"י משמע לי דהא דאסרי' לקרות ק"ש כנגד כ"ה דווקא בב"ה שאין לו מחיצות כמו בתי כסאות שבזמן חכמי התלמוד אבל אם יש בה לוה מחיצות כמו ב"ה דיהן אע"פ שיש בה לוה קורא כנגדה בשמוד ואינו נגבוהות הוסם דכיון דמחיצות אינו נגבוהות ד"ה דמשמע דאפי' אין בה לוה אסור לקרות ק"ש כנגד ב"ה וא

ברור דב"ה ה"ל דין זומה ממש לענין זה דכיון שהמחילות שלו מיוחדים לקבל זומה ה"ל כזומה לפי' במחילה גבוה י' ודומה לספסל נקוב דבסמוך ונגרף של רבי שכתב ב"י בסי' פ"ז בשם הרמ"ם כיון דמיוחד לכך ה"ל כב"ה מע"פ שאין שם בהם ריח רע ורמה דמומר' דב"ה בזה הוא דוקא במחילות שאינם נעשים אלא בשביל ב"ה כגון שעושה בחלירו חדר מיוחדת לזה אבל אם בנה ב"ה במחילה של בית הסמוכה לאותה מחילה מע"פ שאותה מחילה היא מחילה של ב"ה ממש אין על אותה מחילה דין ב"ה לענין זה ומותר לקרות אפילו בסמוך כיון שאין המחילה מיוחדת לב"ה בלבד · כ"ז לע"ד ברור דאין להקל בהאי מלתא שכתב כאן בשביל המחילות שהוא שלא בדקדוק ומ"ה כל שיש ב"ה בחלירו חדר מיוחד אין לקרות ק"ש אז להתפלל בחלר כל שהבית הכסא לפניו כמלא עיניו כדין זומה והיינו בב"ה שאין בו חפיר' אלא הצוא' מונחת על הקרקע כאותן שהיו בימי חכמי התלמוד ע"פ הסדה כל"ל ברור : (ב) אבל אם משתינין בהם כו'. כ"ל דמ"מ אין לזה דין ב"ה לענין הרחקה מכנגדו כדלעיל דהא[°]כמי רגלים אין איסור מן התורה אלא כנגד הקילוח לבד:

ועוד

[°] דלמא ר"ח מיירי כשאין (°) לו מחילות (°) ורבינא ע"כ מיירי בשיש לו מחילות ואז אסור לקרות נגד מקום המושב תוך [°] המחילות דאילו חוץ למחילות אפי' בשאין שרי · ועוד דאם המחילות מועילין לאסור לקרות בתוכם אפילו בחדם א"כ מנלן להקל בישן לקרות כנגדם לכן נ"ל לאסור אפי' המחילות גבוהות י' והא דמייתי הרב"י דאיה מדפר"ך מרבא דאמר צריך להרחיק מלא עיניו אהא דאמר רפרם עומד אדם כנגד ב"ה ומתפלל · ומאי פריך הא מחילות מפסיקין אע"כ מיירי שאין לו מחילות עב"ד · איכא דאתקשי ולטעמיך דלמא אע"ג שאין לו מחילות מ"מ מיירי באין בו לוזה אלא ע"כ המקשן ס"ל דבין ב"ה ולוזה שוין כדפריך אח"כ מרב יוסף א"כ אפילו יש [°] לו מחילות ס"ל דבין לוזה יש להם לכן נ"ל דאין להקל והמיקל עכ"פ יראה שיהיו גבוהות י' כנ"ל ואם מניע לו ריח רע נ"ל דאסור לכ"ע לריח : ב לא בתוכו · פי' בתוך המחילות (°) אם יש לו עמ"ש ס"א : ג אפילו אם הזמינו · דשמא בית זה לתשמישא בעלמא קאמר : ד כסתום דמי · פי' דה"ל כאלו אין המקום הזה ב"ה : ה בני אדם כו' · ז"ל הרב"י כ' המרדכי אמר רפרם עומד אדם כנגד ב"ה ברחוק ד' אמות וקורא ומפרש לה

בב"ה

שם (°) והדין נמי הכא מי שיאמר והדין נמי לבה"כ אז דלמא להשמישא בעלמא קאמר הוצא בעיא זו בש"ע סעי' ג' ולהא הקשה המ"א דלהב"י דסוגיית הש"ס מיירי בלי מחילות א"כ הכא תדחי מותר לקרות כנגדו ולא בהוכן הוצא הש"ס בתמ"א סק"ב ר"ל דהקום המושב אסור ומ"כ לפילו אם מקום המושב מוקף מחילות אין אסור אלא מקום המושב א"כ אין שייך ע"ז להשמישא בעלמא : שם (°) דלמא ר"ח מיירי בשאין לו מחילות דהדר"ח מיירי בלא מחילות דהדר"ח מייתי הב"י דאיה הוצא בע"ז ריש סק"א : שם (°) לו מחילות . ר"ל דהש"ס פריך אדר"ח דעומד אדם נגד בה"כ מתי והמתפלל מדרבינ' דבעי הזמינו לבה"כ מאי והוא"ל לתרץ דרבינא מבעיא ליה בתוכו הוצא בתמ"א סק"ה והא ספיר י"ל דרבינא מבעיא ליה כנגדו דבין דיש מחילות תמיר עפיר שם (*) ורבינא ע"כ מיירי בש . משום דהכך ב' בעיות בעי רבינ' בחד בריש גדרים יש זימון אמר הדין ביתא וכיון דבעי' שיהא מיירי בבית המוקף מחילות דהתמה גם בעיא דאשונה דבוותה: שם (°) המחילות דאלו חוץ למחילות . כלומר וכ"ת דמקשה הכין דרבינא בעי לפילו חוץ למחילו' הבית ואהא מתרץ בתמה בתוכו בעי הייגו חוץ הבית אפי' רחוק ממקום המושב לב"ק בתמ"א ז"ל הא חוץ למחילות לפילו כיון מותר כנגד המחילות ואהאי מצני ליה דמיירי באין בו לוזה משא"כ אם נאמר דב"ה אין בו מחילות אם כן ע"כ דב"ה דקאמר ר"ח היינו שאין בו לוזה דאל"כ למה נקט ב"ה כלל דהא עיקר חומרא דב"ה משום לוזה והם לחיתא דר"ח בא להתיר בית בו לוזה הכי הו"ל עומד אדם כנגד לוזה ומתפלל ולמה נקט ב"ה כלל אלא ע"כ דגם המקשן ידע דמיירי שאין בו לוזה ח"כ אין קושיא על רבא וזה כוונת המג"א שכתב דחיקשי ולעטעמך דלמא אע"ג שאין בו לוזה ר"ל דלדידיה ניחא די"ל דהמקשן היה סובר דסתם בה"כ יש בו לוזה משא"כ להב"י דע"כ בית בו לוזה מייריי (ומ"ש המג"א לשון דלמא דכיון דמיירי באין בו לוזה לכך קיל טפי מלוזה גופא) וגם י"ל דהמג"א ס"ל דלא מסתבר לו' דהמקשן לא ידע דהיכא לאוקמי באין בו לוזה דודאי לשון בה"כ נופל גם באין בו לוזה (ואחי לשון דלמא שכתב המג"א כפשוטו) אלא ודאי דגם המקשן ידע דהך דר"ח מיירי באין בו לוזה רק דהוא סבר דין ב"ה ולוזה שוין ולא ס"ל לחלק כיוהם כמו דבתמת ס"ל לרב יוסף הכא וס"ל דהא דנקט ר"ח ב"ה לאשמועינן דכנגדו הוא דברי אבל בתוכו אסור אע"פ שאין בו לוזה אבל כנגדו עכ"פ שרי אע"פ שיש לו דין לוזה ולכך מקשה אדרבינא והתרלן ס"ל דיש חילוק בין ב"ה שאין בו לוזה ליש בו לוזה ופריך עליו מדרב יוסף אם כן מנ"ל דהמקשן ס"ל מסברא דגם המחילות הו"ל כגרף של רישי ודין לוזה יש להם ולכך לא מהני הפסקה המחילות :

מחילות גבוהות י' ע"כ ויש להמיר כדבריו כי נ"ל פסקא תלמודא דמחילות ב"ה לא מהני דהמחילות עצמן הוי כגרף של רבי דכי היכי דאסרי ב"ה אדם שאין בו לוזה ה"ה המחילות של ב"ה יש וכ"מ מלשון רש"י והמאור שכתבו מחילות יש בינו לב"ה ופסע ידיו לפניה מן המחילה ולא כתב מחילות יש לב"ה משמע דמחילות ב"ה עצמן לא מהני [עמ"ש סי' ע"ו ס"ד] וכ"כ בחי' הרשב"א והוא שיהא דבר מוכן בינו לב"ה דאל"כ תיפוק ליה משום ב"ה עצמו עכ"ל · וכ"כ התו' בסוכה דף נ"ו בכמה הוכחות שבכל מקום שהוזכר ב"ה היינו במחילות א"כ ס"מ דלמה ס"ס בו מחילות אסור לקרות כנגדו · אמרי' דף כ"ג הנכנס לב"ה מולך תפילין ברחוק ד"א משמע אפילו יש לו [°] מחילות מדקתני הנכנס ומיהו זה יש לדחות כמ"ש [°] הרב"י סי' מ"ג · וע"ק דאי מיירי בלא מחילות דלא נקרא ב"ה אלא מקום המושב א"כ בחדם מותר לקרות בתוך המחילות ☜ נגד מקום המושב וא"כ מאי בעי רבינא בגדיס דף ז' ע"א אמר הדין ביתא לב"ה (°) והדין נמי מהו הא הבית לא מיתסר כלל רק מקום מושב וכזה לא שייך תשמיש בעלמא וא"ל דאם יש לו מחילות אסור לקרות בתוכו אפי' בחדם א"כ מאי פריך בגמרא דלמא ר"ח מיירי בשאין (°) לו מחילות (°) ומחילות דאילו חוץ למחילות אפי' בשרי ומחילות אסור לקרות נגד מקום המושב תוך [°] המחילות דאילו חוץ למחילות אפי' בשרי ועוד דאם המחילות מועילין לאסור לקרות בתוכם אפילו בחדם א"כ מנלן להקל בישן לקרות כנגדם לכן נ"ל לאסור אפי' המחילות גבוהות י' והא דמייתי הרב"י דאיה מדפר"ך מרבא דאמר לריך להרחיק מלא עיניו אהא דאמר רפרם עומד אדם כנגד ב"ה ומתפלל · ומאי פריך הא מחילות מפסיקין אע"כ מיירי שאין לו מחילות עב"ד · איכא דאתקשי ולטעמיך דלמא אע"ג שאין לו מחילות מ"מ מיירי בבית המוקף מחילות דהתמה גם בעיא דאשונה דבוותה: שם (°) המחילות דאלו חוץ למחילות . כלומר וכ"ת דמקשה הכין דרבינא בעי לפילו חוץ למחילו' הבית ואהא מתרץ בתמה בתוכו בעי הייגו חוץ הבית אפי' רחוק ממקום המושב לב"ק בתמ"א ז"ל הא חוץ למחילות לפילו בישן מותר כנגד המחילות ואהאי מצני ליה דמיירי באין בו לוזה משא"כ אם נאמר דב"ה אין בו מחילות של ב"ה כן ע"כ דב"ה דקאמר ר"ח היינו שאין בו לוזה דאל"כ למה נקט ב"ה כלל דהא עיקר חומרא דב"ה משום לוזה והם לחיתא דר"ח בא להתיר בית בו לוזה הכי הו"ל עומד אדם כנגד לוזה ומתפלל ולמה נקט ב"ה כלל אלא ע"כ דגם המקשן ידע דמיירי שאין בו לוזה ח"כ אין קושיא על רבא וזה כוונת המג"א שכתב דחיקשי ולעטעמך דלמא אע"ג שאין בו לוזה ר"ל דלדידיה ניחא די"ל דהמקשן היה סובר דסתם בה"כ יש בו לוזה משא"כ להב"י דע"כ בית בו לוזה מייריי (ומ"ש המג"א לשון דלמא דכיון דמיירי באין בו לוזה לכך קיל טפי מלוזה גופא) וגם י"ל דהמג"א ס"ל דלא מסתבר לו' דהמקשן לא ידע דהיכא לאוקמי באין בו לוזה דודאי לשון בה"כ נופל גם באין בו לוזה (ואחי לשון דלמא שכתב המג"א כפשוטו) אלא ודאי דגם המקשן ידע דהך דר"ח מיירי באין בו לוזה רק דהוא סבר דין ב"ה ולוזה שוין ולא ס"ל לחלק כיוהם כמו דבתמת ס"ל לרב יוסף הכא וס"ל דהא דנקט ר"ח ב"ה לאשמועינן דכנגדו הוא דברי אבל בתוכו אסור אע"פ שאין בו לוזה אבל כנגדו עכ"פ שרי אע"פ שיש לו דין לוזה ולכך מקשה אדרבינא והתרלן ס"ל דיש חילוק בין ב"ה שאין בו לוזה ליש בו לוזה ופריך עליו מדרב יוסף אם כן מנ"ל דהמקשן ס"ל מסברא דגם המחילות הו"ל כגרף של רישי ודין לוזה יש להם ולכך לא מהני הפסקה המחילות :

ג שם בגמרא ד מדרים ז' ה רמב"ם בפ"ג מהלכות ק"ש : ו שם בגמ' ז עור בשם רש"י ח עור וז"כ ירושם ט מרדכי שם

עטרת זקנים

* הזמינו כו' מותר לקרות כנגדה ולא בתוכו אפילו להרהר בו ד"ת אסור (כ"מ) וי"ש מי שמיקל בהרהור וכן כ"ל: * כי אדם כו' מותר לקרות ק"ש ולריך להרחק ממנו ד"א (ב"י) כתו ב"ה שאין בה לוזה ויש מי שכ' לדיון שאסור בב"ה שלנו דקי"ל כר"י ממילא נפ בספסל נקוב אסור הוחיל ודין ב"ה יש לו (אא"ז). ואין כ"ל כלל כי מה שאנו מהגין איסור בבה"כ שלנו אע"פ שהם סתומים משום דרגילין להשתין בתוכו והכל מזוהם בהשתנה הוא משא"כ ספסל נקוב כנ"ל :

חתם סופר

סי' פ"ג במחבר סעיף ה' נ"ב נ"ל דכל זה כשהצואה נופלת לתוך הספסל ממש ובהא מחמיר המג"א אבל אותן שלנו שמשימין גרף תחתי' והצואה נופלת לתוכו נמצא שהספסל לא הוזמן לבהכ"ס מעולם וניהו דכל זמן שהכלי תחתיו אסור אעפ"י שכתב הרב ב"י סי' פ"ז שמצא כתוב באהל מועד בשם הרי"ץ גיאות דגרף בתוך כלי אחר מותר לקרות ק"ש [כנגדה] ושעמא דמסתבר הוא עכ"ל מ"מ נ"ל דוקא בכלי שאינו כליין אבל אם הכא הוי כליין ואסור לקרות כל זמן שהכלי בתוכו אבל אם הסירו משם אותו הכלי או כיסו הספסל בכלי אחר שאינו כליין נראה לי דאז מותר וכמדומה לי שכן נוהגין ואריך :

רבושי שרד

מ"א סק"א (°) מחילות מדקתני הנכנס אפ"ה אסור לו להתקרב בתפילין עד המחילה: שם (°) כ' ב"י סי' ג' . הנכנס דקאמר היינו שנכנס תוך לוזה שדה שהיה מוזחדת לו לבה"כ :

באר

בחלר כל שהבית הכסא לפניו כמלא עיניו כדין לוזה והיינו בה"כ שאין בו חפירה אלא הצוא מונחת על הקרקע באותן שהיו בימי חכמי התלמוד ע"פ הסדה עכ"ל ע"ש : (ב) בתוכו. פי' בתוך המחילות אם יש לו עמ"ש ס"ק שלפני זה. אבל במרחק שדה מותר אפי' בו דבה"כ מאיס אפי' להרהר בו ד"ת שרואה לי דמותר ובכ"מ ע"ג מהלכות ק"ש כתב דאסור ולאייתו מדאמר בב"מ מותר להרהר תוך מבה"כ ומבה"הם ומדבקו שהם משמע אפילו בחדם אסור להרהר דומיא דק"ש ותפלה ע"ש ואין ראיה נכונה היא אלי דהא דומיא דמרחק קתני ובמרחק ע"כ בישן איירי ודו"ק ועיין עטרת זקנים : (ג) בהם. ראה דמ"מ אין לזה דין בה"כ לענין הרחקה מכנגדו כדלעיל דהא במי רגלים אין איסור מן התורה אלא כנגד הקילוח לבד ט"ז : (ד) נקוב. ז"ל ב"י כ' המרדכי ס"פ מי שמתו אמר רפרם עומד אדם כנגד בה"כ ברחוק ד"א וקורא : נשאלתי על ב"א ט"ל בספסל נקוב בחדרם ונפנים עליו אם מותר לקרות ק"ש והתרתי להם והנאתי ראיה מכאן דבישן אין

יד

(במג"א ס"ק א') נגד מקום המושב כו' ראה כוונתו דס"ל דודאי אם לא נאמר רק מקום המושב אם כן כשאמר סתם בית זה לב"ה ולא ייחד מקום המושב דלא מיתסר כלל בבה"ג לא הוי הזמנה וע"כ שמייחד מקום המושב ומראה מקום שזה יהיה מקום המושב לב"ה אם כן כשאמר על הבני בית זה קשה דממ"כ אם לא ייחד לו מקום אם כן בלא"ה לא נאסר כלל ואם מראה מקום ואומר מקום זה אסור בשאר מקום הם לוכ"שוב לאסתפקותי שמא לשמוש בעלמא קאמר שמא ראה לברור מקום זה ואמר עליו שהוא לשמוש אחר שהרי בית הוא לשמוש אחר ולא לב"ה אלא ע"כ מה שהראה מקום בבית מיוחד ואומר עליו ומקום זה ליחדו למקום מושב קאמר. ושוב כתב המג"א וא"ל דבמתילות אסור לקרות בתוכה אם כן מאי פריך כו' ר"ל דבברכות פריך מהאי דבעי רבינא הזמינו לב"ה מאי כו' אדר"ח דאמר עומד אדם בב"ה ומתפלל והש"ס משני דהתם למיקס בגוזי וכנגדו שרי כמ"ש בסק"ה ולהמקשן ל"ל הכי דגם הכיא דרבינא לענין כנגדו מיירי בתוכו הוי משמע דפשוט לאיסור אלא ע"כ דכנגדו מבעי ליה וקשיא ליה מדר"ח ובשתא קשה דמאי פריך דמכי דינמא דרבינא לאו במקום מושב ממש מיבעי' ליה דבתוכו ודאי אסור מ"מ ספיר י"ל דרבינא אף על גב דאמר סתם הזמינו לבה"כ כיש מחילות מיירי דומיא דהזמינו לבית המרחץ והבעיא ליה אם מותר לקרות בתוך המחילות נגד מקום המושב או שמא בתוך המחילות כה"ג אסור ור"ח אמתיר כנגדו היינו באין מחילות ובזה אין סברא לומר שהמקשן טעה וסבר דבזה הדין פשוט לאסור והתרלן דמשני ליה סתם למיקס בגוזי ר"ח ומיבעי' ליה אם בתוך המחילות בבתוך מקום המושב דמי דמה"ה יהיה זה פשוט להמקשן כ"כ . וגם דלפ"ז הו"ל להתרלן לומר סתם בתוך המחילות מיירי ובנגד מקום המושב אלא ודאי דגם בישן מחילות מיירי ואין חילוק בין תוך המחילות לחוץ המחילה ומ"ש המג"א ועוד דאם המחילות מועילין כו' לכאורה ל"ע מה ענין זה לזה וראה שר"ל דבשלמא אם לא הועילו המחילות

ביאור

בבבת כו' ועמ"ז ומ"א : ס"ב אבל כו' . רמב"ם וס"ל כיון דאיבעיא להו בגדרים ז' א' וסלקא נאתי"ל איפשטא בדרבו בב"מ ועוד מדקה' ר"ח מהמלל בנגד כו' ומוקי בחדתי מכלל דבתוכו ס"ל דאסור הרא"ש ואינו מוכרח דא"כ הדק"ל וכא מיבעיא ליה כו' והפשוט אלא דגם לר"ח מספקא ליה : ס"ב ואם כו'. שם בעיא דלא אפשיטא אבל בראשונה ס"ל דודאי הוא כנ"ל :

מחצית

מותר מדאמר רפרם אר"ח עומד אדם נגד ב"ה ומתפלל ומוקמי לה שם בברכות דע"כ רפרם מיירי בב"ה אדם ומתיר כנגדו אע"ג דבב"ה ישן לפניו אסור כמלא עיניו ואם"ה מתיר נגדו בחדם ע"כ נ"ל הזמנה לאו מילתא ואין לו דין ב"ה ומשני אבעי' דרבינ' הוא לענין תוכו ורפרם הא מיירי חוצה לה דשרי בחדם הוב' דברי הש"ם במ"א ס"ק ה' וס"ל למ"א הא דלא מסיק המקשן תירוץ הש"ם דהא ע"כ רפרם מיירי בחוצה לה דהא קתני כנגדו ע"כ דהוי ב"ד דגם אבעי' דרבינ' היתה בחוצה לה עד שחידש לו המתרץ דרבינ' מיירי דוקא בתוכה והשתא דע"כ אבעי' שני' לענין יד באמר והדין ע"כ מיירי בשיש לו מחילות כמ"ש מ"א דאל"כ נ"ל לתשמיש' אחרינ'.אם כן גם אבעי' א' אי יש הזמנ' לב"ה מיירי בשיש לו מחילות דהא שני הא'אבעיות אבעי' ליה יחד בא"ל ע"כ בחד גווני מיירי וא"כ כיון דמיירי בי"ל מחילות ע"כ לא אבעי' ליה כ"א תוכו אבל חוצה לה ודאי שרי דהא אפי' ישן מהני מחילות שיהיו הפסקה ושרי בחוץ לדעת הרב"י וכיון דרבינ' ע"כ מיירי בתוכו ורפרס לשונו משמע דמיירי חוצה לה מדאמר לשון כנגדו כמ"ש מ"א ס"ק ה' וא"כ דאמ' מיירי באין לו מחילות כמו שהיו סתם ב"ה בזמן הש"ם לדעת הרב"י וא"כ תי' הש"ם מבואר דרפרס מיירי בחוץ ורבינ' מיירי בתוכו וא"כ מא' פריך ואיך לא אסיק התי' אל הש"ם ועמ"ש בע"ה ס"ק ה': ועוד דאם המחילות מועילים כו' ר"ל אם המחילות גורמים לאסור כל החלל איך לא יגרמו לאסור את המחילות עצמם : מדפריך מרב' דאמר כנ"ל . ועיין הג"מ במ"א ס"ק ה' · הא המחילות מפסיקים · ר"ל אי סתם ב"ה שבזמן הש"ם היה עם מחילות . משא"כ רבא דקאי אלוזה דליכ' הפסק מחילה א"ו דסתם ב"ה שלהם לא ה"ל מחילות ופריך ספיר . וא"ל דמאי דייק הרב"י הא ב"ה שבזמן הש"ם ה"ל מחילות מאי פריך מרב' מרפרס הא רפרס מיירי בי"ל מחילות וא"כ המחילות מפסיקים הא אי אמרי' דבזמן הש"ם ה"ל מחילות ע"כ אפי' מחילות לא הוי הפסק וע"כ לא אמר הרב"י דמחילות מפסיקים אלא משום דהוכיח לפ"ד דבזמן הש"ם לא היה לב"ה מחילות ולכך הצריכו הרחק' מב"ה אבל כשיש לו מחילה אמרינן מסבר' דמפסיק וא"כ מאי ראיה מייתי הרב"י דלמי לעולם בזמן הש"ם ה"ל מחילות ואפ"ה פריך ספיר מרב' על רפרס דיהו דרפרס מיירי בי"ל מחילות הא המחילות לא הוי הפסק א"ו דבזמן הש"ם ה"ל מחילות מ"מ דייק הרב"י ניהו דאי בזמן הש"ם ה"ל מחילות אז אין המחילות מפסיקי' אבל מ"מ מנ"ל למקשן להקשות מרב' הא רבא מיירי בלא מחילות ורפרס מיירי במחילות ודלמי המחילות מפסיקים: ומנ"ל להקשות שאין בו לוזי . והיינו כתי' הש"ם הראשון ולמה לא אסקינן המקשן ע"כ משום דידע להקשות ע"ז כדפריך אח"ז על תי' זה והאר"י ב"ה שאמרו אע"פ שאין בו לוזה א"כ הה מה"ע לא הוי ס"ל לחלק דרפרס מיירי בהפסק מחילות דידע האמת דאין המחילות מפסיקות וכנ"ל : יראה שיהיו גבוהות יו"ד · ואז יש לסמוך על הב"ח כנ"ל ועיין בע"ז שגם הוא הסכים דאין המחילות מפסיקות אלא שכתב דוק' כשאותה מחילה מיוחדת לב"ה לבד אבל אם היא מיוחד לבית ולב"ה כגון שמשתמש מצד א' לבית ומצד שני לב"ה אין לה דין מחילות ב"ה ומותר לקרות אפי' בסמוך לה : דאסור לכ"ע · אפי' למ"ד בסי' ע"פ במחילה מפסיקות אפי' לענין ריח מ"מ מחילות ב"ה גרוע לענין זה : (ס"ק ב) לא כו' אם י"ל דכן הוכיח מ"א בס"ק א' להרב"י בי"ל מחילות גרע ואסור כל החלל : (ס"ק ד) כשאום כו' פי' הה"ל דאין מחילות סתימה מועלת דאין חילוק בין מכוסה למגולה וכמ"ש סס"ק ה' בשם הג"מ : אלא דבשאום לאו דוק' . אלא ר"ל דהוה כאילו אין מקום זה ב"ה : (ס"ק ה) ב"א כו' והנה גם רש"י כו' והנה קשה לרש"י כו' דא"ש מ"ש מרדכי ברחוק ד"א דהא גם רש"י כ"כ ומה שהכריח לרש"י הוא משום דקשה לרש"י למה פריך כו' וכיון דע"כ לפי הס"ד רפרס ר"ל בריחוק אדבע אמות אף שאמר שם מזה הוליד מרדכי דגם לפי המסקנ' י"ל כן על פי

באר

זומה על הנקב וגם אין הגרף תחת הנקב ועוד שהנקב תדיר מכוסה בדף עכ"ל המרדכי וכ' הב"י ראה מדבריו דספסל נקוב זה דין בה"כ יש לו ולפ"ז צריך להרחיק ממנו ד"א עכ"ל הב"י. וכתב הט"ז מ"ש הב"י ד"א אם לאחריו אבל לפניו לא מועיל ולריך להרחיק מלא עיניו. וכך העלה המ"א דספסל נקוב דין בה"כ יש שאין בו לוזה יש לה ולריך להרחיק מלפניו מלא עיניו וע"כ יש ליזהר באותן בתים שיש בתוכם כסאות קטנים נקביים לצורך הילדים שבבית שיהיו מכוסים בשעת קש"ם ודי"ת אפש"י שאין בהם לוזה או שיוציאם מהחדר שהתפלל שם. ט"ז. ובנאר היטב אשר לפני כ' בז"ל וכ"ל לקבל ממה שכ' בס"ד ודו"ק עכ"ל. וכוונתו שרולה לדמות דין זה לדין בה"כ שהוא בתפילה בספיק ד'. ולא אוכל להבין. ולדעתי רחוק זה מזה כרחוק מזרח ממערב וק"ל : לוזה בנים לא נתבטל אא"כ בנים עבוריס הגהת הרי"ק ע"ל סי' ע"ו ס"ק ח'. והמ"א הביאו שם בס"ק ט'. ובנאר היטב אשר לפני כתב זאת בשם מלאחי. ונעלם ממנו אז דברי המ"א בסי' ע"ו ע"ש :

אפרים

בחדם לענין תוכו אם כן י"ל דבישן שרי לקרות כנגדו דהמחילות המקיפין אינם בכלל גוף הריעו משא"כ אם נאמר דהמחילות מועילות לגוף הריעו לאסור כל תוך המחילות ושיהיו אשום שהמחילות לתוכן עשויות אם כן מנ"ל להקל בישן כנגדו דשמא הו"ל כגרף של ריעו ומ"ש המג"א דחיקשי על קושית הב"י ולעטעמך כו' לכאורה צ"ע דהא בחמת תירץ הש"ם דמיירי בהכי ונראה דס"ל להמג"א שכתב דחיקשי דבשלמא בבה"כ יש לו מחילות שפיר הוי ס"ד דמקשה דמיירי בית בו לוזה ואעפ"כ מותר כנגד המחילות ואהאי מצני ליה דמיירי באין בו לוזה משא"כ אם נאמר דב"ה אין לו מחילות אם כן ע"כ דב"ה דקאמר ר"ח היינו שאין בו לוזה דאל"כ למה נקט ב"ה כלל דהא עיקר חומרא דב"ה משום לוזה והם לחיתא דר"ח בא להתיר בית בו לוזה הכי הו"ל עומד אדם כנגד לוזה ומתפלל ולמה נקט ב"ה כלל אלא ע"כ דגם המקשן ידע דמיירי שאין בו לוזה ח"כ אין קושיא על רבא וזה כוונת המג"א שכתב דחיקשי ולעטעמך דלמא אע"ג שאין בו לוזה ר"ל דלדידיה ניחא די"ל דהמקשן היה סובר דסתם בה"כ יש בו לוזה משא"כ להב"י דע"כ בית בו לוזה מייריי (ומ"ש המג"א לשון דלמא דכיון דמיירי באין בו לוזה לכך קיל טפי מלוזה גופא) וגם י"ל דהמג"א ס"ל דלא מסתבר לו' דהמקשן לא ידע דהיכא לאוקמי באין בו לוזה דודאי לשון בה"כ נופל גם באין בו לוזה (ואחי לשון דלמא שכתב המג"א כפשוטו) אלא ודאי דגם המקשן ידע דהך דר"ח מיירי באין בו לוזה רק דהוא סבר דין ב"ה ולוזה שוין ולא ס"ל לחלק כיוהם כמו דבתמת ס"ל לרב יוסף הכא וס"ל דהא דנקט ר"ח ב"ה לאשמועינן דכנגדו הוא דברי אבל בתוכו אסור אע"פ שאין בו לוזה אבל כנגדו עכ"פ שרי אע"פ שיש לו דין לוזה ולכך מקשה אדרבינא והתרלן ס"ל דיש חילוק בין ב"ה שאין בו לוזה ליש בו לוזה ופריך עליו מדרב יוסף אם כן מנ"ל דהמקשן ס"ל מסברא דגם המחילות הו"ל כגרף של ריעו ודין לוזה יש להם ולכך לא מהני הפסקה המחילות :

הגר"א

ס"ד ברחוק ד"א כו'. ע' בה"ג וליתא ברש"י שלנו : אם כו'. עור וכשיטתו כמש"ל סי' ע"ע : וגם כו' אבל כו'. תר"י: אסור להרהר כו'. כמ"ש נסי' פ"ה סעיף כ' : ס"ה וכל מי כו'. כמש"ש כ"ב כ' והא זאת כו' הוחיל כו' :

השקל

הכרת שכתב מ"א אחר זה אף שאמר רפרס סתם הא חזינן דרש"י פירש כן להמקשן ולא חשבינן לדוחק . ש"מ שבתוכו אסור מדלא אמר רבותי' יותר דאפי' תוכו מותר אע"כ דוק' כנגדו ולא תוכו . מיירי בישן שאין בו לוזה והיינו כתי' שדהה הש"ם מדאמר ר"ה ב"ה שאמרו אע"פ שאין בו לוזה : ור"ל קאי כו' ר"ל איך יתרץ רבינ' קושית הש"ם מרב יוסף . לזה אמר דרבינ' ס"ל דר"ל קאי אמתני' ר"ל דבמתני' קתני שיעור הרחקה ד"א ורב' חידש דדוק' לאחרינ אבל לפנינ צריך מלא עיניו וכיון דבמתני' לא הוזכר שיעור דמלא עיניו ע"ז קאי ר"ל דאפי' אין בו לוזה צריך הרחקה שיעור זה דהיינו ד"א ולענין שיעור ד"א שוין יש בו לוזה לאין בו לוזה אבל לענין לפנינ ודאי יש חילוק בין יש בו לוזה לאין בו לוזה דבש בו לוזה צריך הרחקה מלא עיניו ובאין בו לוזה גם לפנינ סגי בהרחק ד"א וא"כ א"ש דברי רפרס שאמר עומד אדם נגד ב"ה ד"ל ברחוק ד"א ואין זה דוחק דהא גם לדעת המקשן ל"ל כן כפירש"י כנ"ל . ומ"ש מ"א דקאי אמתני' אע"ג דבמתני' לא הזכיר דין ב"ה כ"א דין לוזה מ"מ י"ל כיון דבאמת קי"ל דב"ה יש לו דין לוזה ספיר י"ל דקאי על שיעור' דהזכיר במשנה לגבי לוזה לפ"ז א"א בחדתי דתוכו מותר ע"כ נ"ל דרפרס מיירי בישן שאין בו לוזה וסגי בהרחקה ד"א . ובזה א"ש מ"ש המרדכי אמר רפרס כו' ברחוק ד"א וקור' ומפ' לה בב"ה שאין בו לוזה דהמרדכי פסק האיבעי' לקולא וכמ"ש מ"א אח"ז וא"כ ע"כ נ"ל כן כנ"ל אלא דלפ"ז צ"ב מאי פריך הש"ס תחלה כדמוקי לרפרס בב"ה שאין בו לוזה והאר"י ב"ה שאמרו אע"פ שאין בו לוזה מימא דר"י אמתני' קאי וסגי בד"א וגם רפרס ר"ל בריחוק ד"א וכמ"ש מ"א לרבינ' לכן נ"ל כיון דהמקשן לא אסיק לחלק בחדתי בין תוכו לחוצה לו עד דמשני ליה והיינו משום דס"ל דאין חילוק בב"ה אי יהיה לו כל דין ב"ה ולאסור אפילו בחוץ או לא יהיה לו דין בה"כ ומותר אפי' תוכו וא"כ ה"ה לענין ישן שא"ב לוזי ג"כ לא ידע לחלק דכיון דיש לו דין יש בו לוזה לענין הרחקה ד"א ה"ה דיהי' לו דין יש בו לוזי לענין מלא עיניו ודברי המרדכי אליב' דרבינא מ"ש מ"א דס"ל דר"י לא בעי רק הרחקה ד"א · הם לפי המסקנא דגם לענין חדתי מחלקין בין תוכו וחוצי' לה (וד"א דין תוכו יש לו) ה"ה די"ל כן לענין ב"ה שאין בו לוזה דיהיה לו דין יש בו לוזה רק במקצת ולא יהיה שוה בכל דיניו ליש בו לוזה ובאמת לפי המסקנא א"ל שוב לאוקמי דרפרס דוק' בחדתי ה"ה דהמ"ל דמיירי בישן ואין בו לוזה ומיושב נמי הא דהש"ס לא אמר אלא דאין לורך לגוד מתי' ראשון ודמיירי דוק' בחדתי כיון דאיכ' אוקימת' אחריתי בישן שאין בו לוזה כנ"ל ומש"ה לא אמר אלא וכן הוא סוגיית הש"ס בכ"מ . אלא דאכתי צ"ב מי הכריח למ"א לו' דהמרדכי נקט האיבעי' לקולא דלמא נקטי' לחומר' כדעת רוב הפוסקים ואפ"ה לפי המסקנ' מוקי לרפרס בישן שא"ב לוזה ובהרחקת ד"א כנ"ל ז"א חדא דהא כ' המרדכי ומפ' לה בב"ה שא"ב לוזה. והא אינו מפורש כן בש"ס ניהו די"ל דלמסקנ' יש לאוקמי רפרס בישן שא"ב לוזה . אבל אינו מפורש כן בש"ס אדרב' קלת משמע להיפוך ועוד א"א דפסק האיבע' לחומר'והיינו משום דהוי ספק תור' א"כ כ"ש כיון דאפשר לו' דגם למסקנ' נשאר תי' הש"ס דרפרס מיירי בחדתי ובישן בא"ב לוזה לריך להרחיק מלא עיניו ומנ"ל להקל מספק דבא"ב לוזי' סגי אפי' לפנינ בד"א אע"כ דפסק האבע' לקולי' וא"כ בע"כ נ"ל דרפרס מיירי בישן שא"ב לוזה כנ"ל : והוי כאלו מפורש בש"ס דלמסקנ' מיירי רפרס בישן לשון בה"כ נופל גם באין בו לוזה ומ"ש לדידן דקי"ל האיבע' לחומר' מספק א"כ ה"ה די"ל דגם למסקנ' נשאר תי' הש"ס דרפרס מיירי בחדתי . אבל ישן אפי' א"ב לוזה נ"ל דאפי' לפנינ כמו' עיניו כמו שתי' תחלה דמהיכי תיתי נמליא קולי' הדשה באין הכרח . ואכתי צ"ב לפ"ז דע"כ נ"ל דהמקשן לא אסיק אדעתי' לחלק בדיני ב"ה והוי ס"ל בכל דבר אז ס"ל דין ב"ה לכל דיניו וחומרותיו אז אין לו דין ב"ה כלל א"כ מאי מקשה מ"א בס"ק א' עמ"ש מ"א ז"ל ומ"ל דאם יש לו מחילות אסור לקרות בתוכו אפי' מחדש.א"כ מאי פריך

ג שם בגמרא ד מדרים ז' ה רמב"ם בפ"ג מהלכות ק"ש : ו שם בגמ' ז עור בשם רש"י ח עור וז"כ ירושם ט מרדכי שם

ח׳ שבת י׳ והביאו הרי"ף והרא"ש בס"פ מי שמתו :

עטרת זקנים

כד מרחץ חדש כו׳ וכאמצע שקלת עומדים שם לבושים וקצת ערומים כו׳. לף ע"פ שאין שם אדם עתה כיון שהיה בו פעם אחד ערומים ולבושים אסור לקרות ק"ש ותפלה וכן פיימתי כי מרחץ שאמרו אע"פ שאין שם אדם (שבת דף כ׳) :

* ומותר להרהר כו׳ ד"ה וכ"מ שמותר להרהר בו ד"ה מותר לקרות בו היתר לו איסור אך לא יאמר עצמו של דבר כמ"ש בהגה ס"ם פ"ה :

* ובפנימי אפילו שאלת שלום אסור. והטעם משום שב׳ ויקרא לו ה׳ שלום ופירש"י ויקרא לו גדעון להקב"ה ס׳ שלו׳ (בפ"ק דשבת) ולא כן פרש"י בשופטים מ׳ ו׳ ע"ש. ולהו דוקא שאלת שלום אבל אפילו אסור לקרות אפילו בבית המרחץ הפנימי לאים שמא שלום וכן בב"ה ובל׳ שבכנו לו בל׳ לע"ז אין בו איסור ואף ע"פ שמות שאינם מתקנין אסור להזכירם בב"ה ובבית המרחץאפי׳ בל׳ אשכנז לו בלע"ז דברים של קודש אסור לאומרן בל׳ חול כמ"ש הרמב"ם פ"ג מהלכו׳ ק"ש שאני כתם דמחיחדים לקדושה אבל בהזכרת שלום אינו מיוחד לקדושה ואין בו איסור אלא בשאזכירו דוקא בל׳ הקודש ולא בל׳ חול (מורי בב"ח)והרולה לשתות בבית המרחץ יברך בבית הפילון ע"מ לשתות בבית הפנימי. (אגודה)ואיסור מרחץ אינו אלא משום זוהמא לכן הני מקולות מיס שבמיס שלהם לוכיים ליבא זוהמא ומותר (כ"מ ע"ש הרר"ז) ופשוט הוא :

אשל אברהם

א) בבית המרחץ. אפי׳ רחלו וסיידו בסיד דהא שם מרחץ עליו ולא הוי תקנין קדוש ספר בית יהודה סי׳ יו"ד:

הגהות רעק"א

סי׳ פ"ג ס"ה בהג"ה במקום שאין מן הכלל אם קרא במקום מי רגליס. ע׳ מג"א לעיל סס"ען . גם אם הוא בבית הפנימי דמרחץ ע׳ סי׳ פ"ד בע"ז ס"ב ובמשבלות זהב שם :

סי׳ פ"ד ס"א בהג"ה ומותר להרהר . ולכתוב דברי תורה. ע׳ לעיל סי׳ מ"ז בע"ז סק"ב ובמג"א סק"א ובמשבלות זהב שם :

ביאור הגר"א

סי׳ פד ס"א מרחץ כו׳.וע"ג בגדרים שם הזמינו למרחץ כמ"ש בשבת שם ועתום׳ בגדרים ובשבת שם: ומותר להרהר כו׳. בקדושין ל"ג א׳ ל"ק הא כו׳ ופי׳ ש"ך בי"ד סי׳ רמ"ד ס"ד הביאו בבית המלעני כיון שיש שם שאילת שלום וכ"מ מרי"ף ורא"ש ומס"ם ועמ"ש ס"ם פ"ה : ואסור כו׳. ירושלמי פ"ג דשבת שאל שמואל לרב מהו לענות אמן במקום המעונף א"ל אסור ואסור דאמרית לך דאסור ולא"ל שלמה לומר ולהורות זה שם :

שערי תשובה

סי׳ פ"ד (א) ובישן עבה"ט. ועיין בשו"ת בית יהוד׳ סי׳ י׳ ועיין במח"ב בשם מור וקציעה לערער על המנהג שהנשים מברכות במקוה שרוחצות שם בבית השבילה בחמין דאסורות אלא לברך קודם שתכנים ולא תפסיק בדבור ומח"ב כתב דכיון שעל הרוב יפסיקו בזמן כזה שאינו קצר סמכו על הט"ז דחשוב דיעבד ע"ש. עיין בפנים מאירו׳ ח"א סי׳ פ"ז שאם עשו שינוי מעשה בגופו של מרחץ ועקרו התנור וכיוצא ועשאוהו בית מותר לדור ולברך ולהניח בפתחו מזוזה ע"ש : (ב) אסור עבה"ט. ועיין בבכור שור בחידושי סנהדרין דף ס"ה שכתב בישוב דברי הב"ח והביא ראיה לדבריו ומסיק שהעיקר כדברי הב"ח וצריך ליזהר מלקרו׳ אדם ששמו שלום בבית המרחץ ובבה"כ כ"א כפרושו בלשון לע"ז וע"ש מ"ש על דברי הש"ם דסושה נבי שמשון ועיין מ"ש בשו"ת בית אפרים חלק אה"ע סי׳ ס"ו דף קס"ב ע"ב בביאור דברי התוס׳ שבת דף י׳ אהא דשם גופיה איקרי שלום ועל דברי הכ"מ ולח"מ על הרמב"ם שהשמיט הדין דאין שאילת שלום במרחץ ובדברי הנה"ב בי"ד סי׳ רפ"ה ע"ש ועיין בי"ד סי׳ רס"ו שלא לכתוב שלום שלם דבר"י סי׳ פ"ה כתב דרובא דעלמא אין נזהרים ועי"ש שהביא מחידושי הריטב"א שבת כת"י בשם התוספות דשלום משמות נמחקין ואין נזהרין לכותבו בשטרות של רשות וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ג׳ ובר"ן בחידושי שבת כת"י כתב משם רבינו יחיאל שאסור לכתוב שלום באגרת הרשות שמצוי לזרוק באשפות וכן אנו נוהגין שלא לכתוב שלום שלם עכ"ל ועיין בתשב"ץ ח"א סי׳ קע"ב ובשו"ת הרשב"ש סי׳ רס"ז והרשב"ש ח"ב סי׳ ר"ך ובשו"ת זקן אהרן סי׳ ע"ב וסי׳ קפ"ח :

באר היטב

פד (א) ובישן. אעפ"י שעכשיו אין שם אדם ס"ם וכ"י. וע"ל סי׳ מ"ה ס"ק ג׳ שכתבתי שם בשם המ"א דבמקוה מותר כשאין שם אדם ס"ם וט"ז כ׳ כאן דהך בית הטבילה יש לו ממש דין בית האמלעי של המרחץ ולכתחלה אין לברך אם שום ברכ׳ רק ברכת הטבילה היא הברחית שייכ׳ לטבילה אבל במיס מותר בכל ברכות כמ"ש לענין ק"ש בסי׳ ע"ד דמותר בעבורים או בגלולים אם אין לבו כתוך המיס ועיין יד אהרן ופר"ח סי׳ פ"ה. (ועיין בס׳ אליה רבה פילפול אחוך מזה) : (ב) אסור. דשלום שמו של הקב"ה . והיה במקומות המטונפות אסור בשאלת שלום. ואדם ששמו שלום הט"ז מתיר להזכיר שמו בבית המרחץ ובבית הכסא דאין מתכוין אלא על אותו אדם. וב"ח ומ"א ס"ל דאסור. אבל בלשון לע"ז שרי לקרותו . ופר"ח בסי׳ זה חולק על הב"ח וס"ל דשם שלום אסור לקרותו אפילו בלי לע"ז ע"ש אבל מי ששמו שמשון מותר ע"ש בסי׳ פ"ה. אם שאל לו אדם דבר אסור לומר לו אין משיבין במרחץ. ובבית האמצעי שרי לומר כך. הרולה לשתות בבית המרחץ יברך בתוך ע"מ לשתות בפיס :

יד

סי׳ פג (מ"א ס"ק ה׳) וע"ל דרביו׳ מספקא ליה דלמא דרפס מיירי בישן כו׳. יש לתמוה דא"כ אתמא לתה לא הירך כן דרב יוסף קאי אתמני׳. וגראה משום דלכאורה ק׳ דלמה לא הזכיר רפרס בדבריו שצריך להרחיץ ד׳ אמות אלא לברך קודם ניחא שהיה סובר דמיירי בישן כו׳ לאדם וא"כ הדין פשוט בתשבה שצריך להרחיץ ד"א ורפרס בתא דהיתיר׳ אתי לאשמעינן אע"פ שעומד בנגדו יכול להתפלל וא"ל מלא מלא עיניו אבל לאתי דאתני׳ בתא בו לאדם ח"ל דתרחיץ ד"א כיון שעדיין לא מזכר בשום מקום לאסור בשאין בו לאדם להרחיץ ד"א עד שיצערך לו׳ דבע"פ ע"י הרחקה שרי וע"כ דבוונת רפרס לאשמעינן דאף בלא הרחקה נמי שרי וכמו דקו"ל בתא לתפקל דמוקי בתדחי בתדחי וכתובו דוקא אסור ובנגדו שרי והיינו בלא הרחקה א"כ אף לתני׳ דמוקי אף בתא בו לאדם מעמד דאף מעוד לבה"כ ממש שרי ואהא פריך מדר"י וליכא למימר דרב יוסף קאי אתמני׳ (ר"ל דהא דאתמר שיהחיק מן הלאדם ד"א אהא איתא דגם בב"ה הדין כן ובקאמר רב יוסף עלה דב"ה שאמרו אע"פ שאין בו לאדם) דהיינו ע"י שיעור ד"א דבכי דניחא בכי ומ"מ לפוס הך תירוצ׳ א"ל לרפרס להרחיק בלל ולפ"ז הדר׳ קושית המג"א לדוכתי׳ מאי מספק׳ ליה לרביו׳ תפשוט מדרפרס. אמנם נראה דבלא"ה קשה דתפשוט ליה מדרב יוסף דאמר ב"ה שאמרו אעפ"י שאין בו לאדם משמע שעב"פ היה בה אלא שעתה אין בו ותיפוק ליה דאפי׳ בתדחי שעעולה לא היו בו לאדם ואח"ל דבישן פשוט׳ ליה ובתדא מספק׳ ליה ל"ב גם מדרפרס ליבא למפשע מידי דלמתא בנגדו פשוטא ליה ובתובו מספק׳ ליה. אלא ודאי שז"א וכמ"ש המג"א שדוחק לומר דרפרס גופ׳ מספקא ליה. וא"כ תפשוט ליה מדרב יוסף וא"ל דבכך לד׳ אביבי׳ דאדתי אסור ד"ל דרב יוסף בתא קאי על דין לאדם לפנינו ג"כ שצריך מלא עיניו ועי"ז קאמר דב"ה ב"ה שאין בו לאדם אחרי שע"פ מלא מלא עיניו אבל לעולם הרחקה ד"א בעינן ולפ"ז נהי דניחא דרפרס ס"ל כסברת רב יוסף דב"ה שיש בו לאדם ואין בו לאדם אוסר אבל דבר׳ אמר׳ דרפרס אם הא לא מ"מ קשה הא לא בו לאדם לגמרי בסמך רב יוסף ס"ב כמלא עיניו הדין כן כמו לרב יוסף ולמה תמיר רפרס בנגדו הא הך סבר׳ דרב יוסף מיירי לענין מלא עיניו הא בד"א לא צריך לתיתר דבתדחי נמי יש לאסור לתד לד לאיבי׳ דרביו׳ וע"כ דלמלא עיניו מיירי ולכך פריך ספיר מדרב לא רפרס. אבל רביו׳ ספיר תפסיק׳ ליה דשמ׳ תדחי שרי ורב יוסף קאי אתמני׳ דאע"פ שאין בו לאדם צריך ד׳ אמות הוא שזה לענין זה לבין יש בו לאדם אבל תדחי שרי לגמרי ורפרס בתא בו לאדם מיירי. ומ"מ צריך ד"א זה פשוטא ליה לרפרס דלענין הרחקה ד"א שזה אין בו לאדם ליש בו רק לענין מלא עיניו אומר אינו לחלק דאין בו לאדם עומד בנגדו ומתפלל. עוד נלענ"ד ע"פ דרך הנ"ל בתופן אחר קלת בפי׳ דברי המג"א סי׳ פ"ג סק"ה שכתב דרביו׳ מספק׳ ליה דלמא מיירי בישן כו׳ דלכאורה מיתא לתה בתתא לא תמני׳ דלא אתמני׳ ולמה ליה לשנויי בתדחי וגם המקשן מנ"ל להקשות ונלע"ד דלכאורה קשה בלא"ה על דברי המג"א דאיך אפשר לו׳ דרפרס מיירי

לבושי

ט"ז סק"ג (°) דין ב"ה ולפ"ז. פי׳ אם אינו מכוסה וס"ל דהמרדכי לא התיר אא"כ מכוסה אע"ג דהתיר׳ דביסוי כ׳ בלשון זעוד

מ"מ אין היתר בלעדו : מ"א סק"ה (°) עיניו ולתה כ׳. אין הא"מ"ל אפרש הבב"י מיירי בתין מכוסה בלאדר פי׳ הט"ז סק"ג אלא משמע ליה הבב"י בלשון פלוגתא דהמרדכי בתבי׳ לאסור אף במכוסה לכן הקשה לדין כ׳ בס"ע בלתיר:(שם) (°)והנה קשה לרש"י. בלומר דהוקשה לרש"י ז"ל אדפריך לרפרס מרבא הא מתתני׳ גופיה מני למפרך ולכן פי׳ דרפרס מיירי בדתוק ד"א מש"ה לא קשיא עליה מתתני׳ : (שם) (°) והנה קשה להמרדכי. פי׳ דבהלעה שב׳ תתלה דרפרס מיירי בדתוק ד"א מיושב קושיתו להמרדכי שכתב דאפרס בכה"כ שאין בו לאדם עומד בנגדו ומתפלל. אבל בלאופן אחר קלת בפי׳ דברי המג"א סי׳ פ"ג סק"ה שכתב דרביו׳ מספק׳ ליה דלמא מיירי בישן כו׳ דלכאורה מיתא לתה בתתא לא תמני׳ דלא אתמני׳ ולמה ליה לשנויי בתדחי וגם המקשן מנ"ל להקשות ונלע"ד דלכאורה קשה בלא"ה על דברי המג"א דאיך אפשר לו׳ דרפרס מיירי

חכמת

סי׳ פ"ד סעיף א׳ מרחץ חדש וכו׳. נ"ב עיין בט"ז ס"ק ב׳ כתב בשם הכ"מ וצ"ע דהא לענין מזוזה הוי בית השבילה כבית המרחץ וכו׳. וכפע"ד לק"מ דמזוזה הוי רה חובת הדר ואם אינו דר שם אף אם הוי בית יפה ונקי פטור ממזוזה לכך בזה, כיון דבענין דירה והשבילה כיון שאינו של כבוד לאו דירה הוי אבל הזכרת ש"ש לאו בדירה תליא מלתא רק במקום נקי וכל דהוי המקום נקי מזוזהמא מותר

מחצית

בגמ׳ דלמ׳ ר"ח מיירי כו׳ ורביו׳ כו׳. הא המקשן הוי ס"ל דאי תוכו אסור גם בחוץ אסור וא"כ ניהו דר"ח מיירי בלא מחיצות מ"מ ראוי לאסור כמלי׳ עיניו כדין ב"ה יש דהא המקשן הוי ס"ל דאין לחלק בדיני ב"ה כל"ל ז"א דכאן כ׳ מ"א סבר׳ דנפשי׳ לפ׳ דברי מרדכי כפי מה שכ"ל דלא כהרב"י אבל בס"ק א׳ הקשה מ"א לדחות הרב"י שם דס"ל דמחיצות ב"ה הוי הספקה והרב"י ע"כ ס"ל דגם המקשן אסיק לחלק וכמו שדחה מ"א בסס"ק א׳ ראיית הרב"י מקושית הס"ם מרב׳ לרפרס ודו"ק :

סי׳ פד (ס"ק א) ובישן כו׳ אין שם אדם . והטעם כי הרב"י כיון שכבר רחצו בו פעם א׳ מאים

והוי כבית הכס׳ שפינו ממנו הלוחה : (ס"ק ב) שאלת כו׳ אבל בל׳ לע"ז שרי לקרותו אע"ג דקי"ל דברים של קדש אסור לאמרן במקום הטופת אפי׳ בל׳ חול ובדאי בשבת ד׳ מ"ס ע"ב היינו דוק׳ דברים המיוחדים לקדוש׳ כגון ד"ת וק"ש או שמות אאין נמחקים משא"כ הזכרת שלום שאין מיוחד לקדושה שרי בלע"ז כ"כ הב"ח אבל הט"ז חולק ומתיר אפי׳ בל׳ הקודש כיון דאין כוונתו בשלום ממש כ"א ליתן סי׳ על אדם אדם מותר:אם שאל כו׳(גמ׳ ע"ז) דף מ"ד ע"ב דתנן שאל הגמון

אפרים

כיון שאין בו לאדם א"כ משמע דגם בתרחקה ד"א לא ירוץ בשלמא לתתי דס"ד דמיירי בישן כו׳ לאדם מלא לאקשויי ממתני׳ די"ל דרפרס מיירי בשבהרחיק ד"א משום שהדין פשוט במשבה שצריך ד׳ אמות מלוחה ורפרס כתו דהיתיר׳ אתי לאשמעינן. דאפי׳ כנגדו עומד ומתפלל וא"ל מלא עיניו. אמנם"כ אי אתיירי בתין בו לאדם א"כ עדיין לא מזכר דין זה בתשבה ומדפסק רפרס משמע דאפי׳ ד"א א"ל א"כ נהי שבתתר דר"י קאי אתמני׳ מ"מ הרחקה ד"א עכ"פ בעינן וקשה על רפרס וע"כ מיירי כו׳ והדר׳ קושי׳ לדוכתי׳ על המרדכי. וע"ל המרדכי לפי מ"ש המג"א בכוונת דברי׳ ס"ל דתה בתתר רפרס עומד אדם כנגד בה"כ כו׳ הרי זה בתבואר שצריך הרחקה ד"א דפתות מד"א לא מיקרי כנגדו אלא בתוכו ולפ"ז הא דתתני׳ ליה לרביו׳ ללוי׳ בגוי׳ הא נגדו שרי היינו בהרחקה ד"א דאף בתדחי ד׳ אמות בעינ׳ רק דרביו׳ מיבעי׳ לי׳ שרי כנגדו לי בעינן אלא עיניו כשאר בה"כ שאין בו לאדם. והשתא א"ש דלא מלי לאנוי דר"י קאי אתמני׳ ולענין הרחקה ד"א אתתר דאם כן קשה הפשוט בעינ׳ דרביו׳ דהא מדר"י משמע דוקא בה"כ שאין בו לאדם בעינן ד"א אבל עכ"פ סגיה בו בכר אלא שפינוהו אבל תדחי אפי׳ ד"א לא צריך דאלי"כ הו"ל לרב יוסף לאשמעינן רבות׳ עפי דאפי׳ בתדא בעי הרחקה והמקשן היה סובר דרביו׳ לענין כנגדו מיבעי׳ ליה אם צריך הרחקה וה"ל לבוכיח כן מדרב יוסף. אלא ע"כ דר"י מיירי לענין מלא עיניו דבעינן אע"פ שאין בו לאדם ובזה בתדחי שרי אבל ד"א אפשר שצריך להרחיק ואם כן קשה על רפרס דאמר שא"ל מלא עיניו וא"ל דמ"מ אתרתן דמוקי בעי׳ דרביו׳ בתוכו דוקא אבל כנגדו שרי לתה ליה לאוקמיה דרפרס בתדחי נימא דרפרס כיון מיירי ור"י קאי אתמני׳ ואפ"כ תפשוט דרביו׳ לענין בתוכו קאמר דז"א הא כבר כתבתי דמה קאמר התרגן דרבינא לללוי׳ בגוי׳ מיבעי׳ ליה לאו דוקא בתוכו ממש אלא ה"ה בתוך ד"א נמי תוכו מיקרי לסברת המרדכי וכנגדו דברי תוך לד"א א"כ מדרב יוסף תוכא דוקא בכ"כ אין בו לאדם בעינן ד"א הא תדם לא בעינן ד"א ומתילא תיפשטא בעינן דרבינא דלא מסבר לתלק בין תוכו ממש לתוך ד"א והס"ם בתסקי׳ ספיר מחלק בין תוכו לכנגדו דלענין יש בעינן מלא עיניו ובתדם ד"מ. אבל בס"ד דאף דיכון א"ל כ"א ד"א אם כן גם בתדם אם ניתא דתוכו אסור אפי׳ בלא מלא עיניו. אלא ע"כ דר"י לענין מלא עיניו מיירי והוצרך לזקוקין דרפרס בתתר. ומשא"כ המג"א ספיר קאמר דרבינא לא פשיט האיבי׳ לתומרא מדרפרס דאמר כנגדו דמשמע תוך לד"א כמלא עיניו דשרי הא בתוכו אסור משום דס"ל דשמא לעולם בתדם אפי׳ בתוכו מותר ורפרס מיירי אפי׳ כיון ורב יוסף קאי אתמני׳ דהא בשבת דקיימינן בתדם מותר בתוכו ספיר מלי רב יוסף קאי אתמני׳ ודוקא כיון שאין בו לאדם בעי הרחקה אבל תדם אפילו בתוכו מותר וזה בעיא דרבינא אם תדמי אסור ח"כ רפרס מיירי בתדחי ודוקא כנגדו שרי אבל תוכו אסור. אלא ד"ל דלמא רפרס מיירי בישן וגם רב יוסף בהכי מיירי ודוקא כיון שאסור אבל תדחי שרי ואא"כ המרדכי שפוסק האיבי׳ לקולא לפ"ז רפרס מיירי ותם שאמר להתיר כנגדו היינו ע"י הרחקה

שרד

בעיא. וכל פלפולו של המ"א הוא להתיק דברי הב"י לאסור לדינא בספל זה אפילו מכוסה דלא כדפסק כאן בס"ע: (שם) (°) המגולה לתכוסה. אין ר"ל דכל הבה"כ מכוסה תדא דהרחה דבה"כ שרי דהא גרף של רשי דינו בבה"כ כו׳ פ"ז המג"א סק"א ואפ"ה כפה עליו כלי מותר אם כפעיף ג׳ ותו דכאן הא דאין בה"כ מכוסה דהא הספל דינו בבה"כ ואין מכוסה בו רק הבקה אלא כוונת המג"א דאין לחלק בין בה"כ שהאוהה מגולה ובין בה"כ שהאוהה מכוסה וכן אפילו בה"כ שאין בו לאדם ומקום הלוהה מכוסה בגון בה"כ שהוא בחפירה שוה לא במדרון דאז הוי בה"כ דפרסאי והחפירה מכוסה ואפילו אם אין בו לאדם אסור ולכן בספל זה שהוא בה"כ ומקום הלוהה הוא הבקה תש"ה אע"פ שאין לוהה תוך הבקה והבקה מכוסה ג"כ לא תהיו. ועיין בספתי תום׳ בסוהדרין שהביא הב"י אהאי דינא דהגמ׳ ובעור א"מ ס׳ קנ"ה הראה שהפירוש כמו שהבתבתי :

סי׳ פד ט"ז סק"א (°) הר"ר מנוח. ועיין מג"א בסוף הלכות תפילין מזה :

שלמה

להזכיר בו ש"ש לבך גם מקום טבילה לא נחשב זוהמא ומותר להזכיר ש"ש ובית שאין בו דירה בלל יוכיח דמותר להזכיר בו שם שמים ופטור ממזוזה וז"ב. שוב ראיתי בא"ר שכוון לזה בקיצור ואני הסברתיו יותר בעזה"י עד שתימה בעיני על הכ"מ שלא הרגיש בזה ודו"ק היטב :

השקל

מ׳ לר"ג שרחץ במרחץ שהיה בו ע"ז והכתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם דאסור ליהנות מע"ז ואל"ל אין משיבין במרחץ וכשיל׳ המיב לו תשובה לשאלתו והקשה הס"ם והאיך א"ל אין משיבין במרחץ הא במרחץ אפי׳ להרהר בד"ת אסור ומשני כשהי׳ בבית האמצעי א"ל אין משיבים במרחץ וכשיל׳ לבית החיצון אז המיב לו תשובה לשאלתו הרי דבבית הפנימי אסור לו׳ אין משיבין במרחץ רק באמצעי דהא מה"ע הוצרך הס"ם לאוקמי הא דר"ג שהיה בבית האמצעי ומוכח מזה ג"כ דבבית האמצעי מותר לו׳ דאין משיבין במרחץ אולם לאו דוק׳ אין משיבין במרחץ ה"ה כל הוראה מותר באמצעי אם אינו נותן טעם לדבריו וכמ"ש רמ"א ס"פ ה׳ והם דברי ר"ן שם בע"ז שנתן טעם דמה"ע מותר באמצעי לו׳ אין משיבין במרחץ כיון שאינו נותן טעם לדבריו לא עדיף מהראוי דשרי באמצעי וסיים הר"ן דמזה מוכח דכ"מ דמותר לפסוק דין כשאינו לו׳ טעם לדבריו אמנם מדברי התו׳ שם בע"ז משמע שהם מחולקים על הר"ן בזה שב׳ בד"ה תנא כו׳ וז"ל ומשום דרכי שלום הסיבו כך מפני איבת אותו הגמון דהוי כמו שאלי׳ שלום עכ"ל נראה דס"ל דמה"ע הותר שאילת שלום בבית האמצעי משום דרכי

שלום

פה באיזה מקומות אסור לקרות ק"ש ובו ב סעיפים

פה (א) אפילו להרהר כו' · עמ"ש בסימן ס"ב בדין להרהר בברכה על מטתו :

פז (א) אפילו הטיל כו' · בב"י כתב הטעם דדוקא במ"ר שרי בנתינת מים משום דהם גלולים ומתערבים במים זמתבטלים משא"כ בגרף ועציו שמה שבולע

פה א אפי' להרהר כו' · ולכן יחשוב שם משכומתו שלא יבא לידי הרהור [ס"מ] : ב בלא"ק ומדת חסידות הוא להתמיר [ס"מ סי' תתקכ"ד] : איתא בשבת דף ק"ן שמותר להרהר בד"ת נגד ערוה דכתיב ולא ירמה בך ערות דבר דבור אסור הרהור מותר ועיין ברא"ש תר"י במשנה בעל קרי וכו' וע"ל דאסור להרהר במרחץ היינו משום דנפיש זוהמיה וכמ"ש סי' מ"ה *) מיהו כי"ד סי' מ' ס"י משמע כשאוא ערוה וחבירו מבחוץ אסור לכוון (°) לשמוע הברכות לאחת בברכתו דליכא למימר כיה שומע כעונה דהא אסור לענות ע"ש בט"ז וש"ך : ג שאינם נמחקי' · לאו דוקא דהא איכא שלוש דאסור להזכיר שם כמ"ש סי' פ"ד : ד לספרים מדבר איסור · וה"ה אם נכנס בלבו אשה מותר להרהר שם בד"ת דהוי לאפרושי מאיסורא (ס"ח) : ה וכעייני קודש . כתב הב"מ בהסות דמ"ל ר"מ אין סכין בשבת וה"ה מ"ל דאי תמיר כיה שומע כעונה דהא אסור לענות ע"ש בט"ז וש"ך : ו אם הכנוים כגון רחום (ג) נאמן וכיוצא בו מותר לאמרם שם אבל השמות ג שאינם (ד) נמחקין אסור להזכירם שם ; ואם נזדמן לו שם ד להפריש מדבר (ה) האסור מפריש ואפילו בלשון הקודש ה ובענייני (ו) קודש: הגה ובמקום שמותר להרהר בד"ת מותר לפסוק דין ובלבד שלא יאמר טעמו של דבר (ר"ן פ"ק דשבת ופרק כל הגלמיס) :

פו צריך להרחיק מן מים סרוחים . ובו סעיף אחד :

א מ (מ)מים סרוחים או מי משרה ששורין בהן פשתן או קנבוס צריך להרחיק מהם כמו מן הצואה:

פז כמה צריך להרחיק בשעת ק"ש מן גרף של רעי. ובו ג' סעיפים :

א מ גרף של רעי ועביט של מי רגלים של חרס או של עץ צריך להרחיק מהם כמו מצואה

א (א) אפי' השיר בהם (מ) מים ג * אבל אם הן של מתכת או של

פה באיזה מקומות אסור לקרות ק"ש ובו ב סעיפים

א מ לא ילך אדם במבואות המטונפות ויניח ידו על פיו ויקרא קריאת שמע ואפילו אם היה קורא ובא צריך להפסיק כשיגיע למבוי המטונף וכשיוצא משם ג אפי' שהה כדי לגמו' את כולה אינו צריך לחזו' אלא למקום שפסק הגה וי"מ שמוזר לרמ"ש וכן שיקר [וע"ל סי' פ"ה] :

ב ג **א** (א) * אפי' להרהר בד"ת (מ) אסור בבית הכסא ובבית המרחץ ד ובמקום הטנופת והוא המקום שיש בו צואה ומי רגלים : הגה ואפי' הלכות המרחץ אסור ללמוד במרחץ (ר"ן פ' כירה וע"י בשם מ"מ) : ה דברים של חול מותר לאמרם שם ב (ג) בלשון הקודש * ו וכן הכנויים כגון רחום (ג) נאמן וכיוצא בו מותר לאמרם שם אבל השמות ג שאינם (ד) נמחקין אסור להזכירם שם ; ואם נזדמן לו שם ד להפריש מדבר (ה) האסור מפריש ואפילו בלשון הקודש ה ובענייני (ו) קודש: הגה ובמקום שמותר להרהר בד"ת מותר לפסוק דין ובלבד שלא יאמר טעמו של דבר (ר"ן פ"ק דשבת ופרק כל הגלמיס) :

פו צריך להרחיק מן מים סרוחים . ובו סעיף אחד :

א מ (מ)מים סרוחים או מי משרה ששורין בהן פשתן או קנבוס צריך להרחיק מהם כמו מן הצואה:

פז כמה צריך להרחיק בשעת ק"ש מן גרף של רעי. ובו ג' סעיפים :

א מ גרף של רעי ועביט של מי רגלים של חרס או של עץ צריך להרחיק מהם כמו מצואה

א (א) אפי' השיר בהם (מ) מים ג * אבל אם הן של מתכת או של

שתסוך ואעפ"כ מ"ל בלשון הורמה עכ"ל : כתב הר"ן אפילו בלא אפרושי מאיסורא שרי לומר לחבירו עשה לי כך וכך אע"ג דממילא הוה הורמה דהא מ"ל טול [°]בכלי שני ותן אע"ג דילפינן מינה דהפשירו לא זהו ביטולו :

פז א אפילו הטיל בהם מים · כיון דמיומדין לכך ה"ל כב"ה ואסורים אפילו אין בהם ריח רע (הרא"ש ורמב"ם) וא"ל דאם הכלי מיומד גם כן לתשמיש אחר כגון לשפוך לתוכו שופכין אם אין בו צואה ולא ריח מותר והא"ה אם מיומד גם כן

רחוק לו בלאמן מותר לאומרם שם.הגה ע"ז ויש אומרים בשם רחוק (רא"ש) משום שלא מצינו שם רחוק כי אם על השם ית' ויש להתמיר בשם רחוק מיהו בל' תשבחו לו בל' לע"ז לא"ע שרי כמו גבי שלום (מורי כב"מ) אבל אחר דברי' של לשון הקודש אסור לאומרם בלשון חול (פרק כירה) : פז * אבל אם הם של מתכת כו' לו של חרס מלוח' מותר אם הם רחוקים יפה (ולא) יגע הריח ממנו (כ"י בשם אוהל מועד)ובשל חרס מלוח' צריך דוקא להיות מלופה בפנים ובחוץ (מורי כ"מ) אבל מותר אפי' אין בהן מים כיון שאין בו בוש שהמת לא בפנים ולא בחוץ ורחוקים יפה (כ"י) וי"ל דמ"מ בעינן לבטל בהוכן רביעי' מים(כ"י בשם הגהו) אבל של חרס לו של עץ אפי' רחוקים יפה ואין בהן ריח רע אפ"ה צריך להרחיק כמו מהלוחה(ברכות דף כ"ב):

באר

פה (מ) אסור. לכן יחשוב שם משכומתו שלא יבא לידי הרהור ס"מ מ"א. ובשבת יחשוב בבגדיו ציורים של"ה.

וע"ל סי' ס"ב ס"ק ג' בדין להרהר בברכה על מטתו : (ב) בלא"ק. ומדת חסידות להתמיר ס"מ מ"ל : (ג) נאמן. הרא"ש ד"ה אוסר ברחוק. וכ' הב"ח ויש להתמיר וכ"פ הפר"ח. מיהו בלשון לע"ז לכ"ע שרי. ודוקא שלוש לו רחוק וזכון הוא דמותר להזכירן בלשון לע"ז. אבל אחר שמות שאינן נמחקין אסור להזכירן אפילו בלשון לע"ז. וכן אחר דברים של לשה"ק אסור לאומרן בלשון חול עטרת זקנים ע"ת. וע"ל סי' פ"ד ס"ק כ' עמ"ש בשם הפר"ח : (ד) נמחקים. כ"ד דהא איכא שלוש דאסור להזכיר שם כמ"ש סי' פ' ד : (ה) האסור. והה"מ אם נכנס בלבו הרהור עבירה מותר להרהר שם בד"ת דהוי לאפרושי מאיסור' פ"ח מ"א (כתב ב"י מי שחלמודו סגור בפיו בבית הכסא או מרחץ והרהר לאומנו מותר. ופירש הפרישה כיון דאומנ הוא בהרהורו יכול אפילו לבטא בשפתיו וכן משמע בזבחים דף קי"ב ע"ב) : (ו) קודש . כהיא דאמר ליה

שערי

סי' פ"ה (מ) אסור עבה"ט ועיין במגילה דף כ"ח מימי לא הרהרתי כו' ובחידושי הרשב"א שם והיינו כדאמר בברכות דף ד"ד דלר"י כשהוא מהלך שרי מדינ' ועיין בא"ר ובשאלת יעב"ץ סי' י' ועיין לקמן ס"ק ה' ועיין בי"ד ס"ס רמ"ו שמותר ליכנס לבה"כ מתוך דבר הלכה שאינה פסוקה ועיין ברדב"ז סימן שמ"ב והביאו בבר"י וכתב בשם לחם יהוד' ס"ג דק"ש אסור להרהר תוך ד' אמות מאחורי בית הכסא וצדדיו ומלפניו כמלא עיניו ע"ש וכתב בשאלת יעב"ץ שאסור לעיין בבה"כ במשקלי השמות והפעלים של לשון הקודש שאין דרך להניע לידיעה רק עפ"י הכתובים ויבא להרהר במקר' ע"ש סי' י'

הגהות רעק"א

סי' פ"ז מג"א סק"א הו"ל כב"ה ואסורים. משמע שהוא דאורייתא ואפי' עביט של מרג"ל ואמיר ממ"ר עגמן כמ"ש הב"י

בשם

ביאור הגר"א

סי' פה ס"א לא ילך כו' ואפי' כו'. כר"ח ות"כ דכמה אמוראי שם כוהיה לא פסק מאי כו' : אפי' כו'. כמ"ש סוף ר"ה: וי"א כו'. כמ"ל : ס"ב אפי' להרהר כו'. ברכות שם וכמה מקומות : ובמקום כו'. ברכות שם ס"ח אסור כו' ואפי' כו'. מדפריך בשבת מ' כ' והיכי עביד הכי כו' ומשני אפרושי כו' והוא דברי הר"ן ובירושלמי פ"ג דשבת ר"י בר אידי בשם ריב"ל שואלין הלכות המרחץ בבית המרחץ כו' בהדא דשב"א שאל מפסי עם ר"מ שאל ליה מהו להדיא ק"ל אסור כו' ולא כן שמואל שאיל לרב מהו לענות אמן במקום מטונף ק"ל אסור ואסור דאמרית לך דאסור אשכח תנאי תני שואלין הלכות המרחץ בבהמ"ר והלכות בהכ"ס בבהכ"ס והיה לבאורה הלכה כריב"ל אלא נגמ' דיקן לא מ' כן בהש"ל דיקן בירושלמי אשכח תנאי תני אין שואלין והוא ע"ס : ובענייני קודש כו'. רמב"ם ועמ"א בשם ר"מ ר' דלישבקיה לעניד

חכמת

סי' פ"ה סעיף א' לא ילך אדם במבואות וכו'. נ"ב הנה בדיעבד אם עבר וקרא נראה דצריך לחזור ולקרות כמ"ש לעיל בש"ע סימן ע"ו (סעיף ה') ובחבורי ספר החיים ואח"כ מצאתיו בספרי מנדים הטעם דהוי מה"ב. והנה כעת ראיתי די"ל בזה מ"ש בש"ס פ"ג דברכות (דף כ"ד ע"ב) לא פסק מאי אמר ר' מייאשא בר בריה דריב"ל עליו הכתוב אומר גם אני נתתי להם חוקים לא טובים וכו' ר"א אמר זוי מושכי עון בחבלי שוא ר' אדא וכו' אמר מהכא כי דבר ה' בזה. והנה להבין במה פליני ומה נ"מ בזה לדינא נראה לומר דהנה במה"ב יש פלונתא דיש ס"ל דמה"ב כשר לגמרי ויש ס"ל דמה"ב פסול. אך היינו בשל תורה אבל במצות דרבנן כשר מה"ב וכבר כתבנו בכמה דוכתין דלפי"ז ה"ה בעבירה דרבנן נמי כשר מה"ב ויש ס"ל דאף במצות דרבנן פסול מה"ב. ונראה דבזה פליני הני מ"ד דהנה מ"ד דיליף מקרא דאני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים בל יחיו ס"ל דמה"ב כשר וא"כ ניהו דהוי עבירה ומבואר במס' סוטה דעבירה מכבה מצוה וא"כ אינו מקבל שכר עבור המצוה מכל מקום להיפוך נמי אינו נענש כיון דהמצוה מכבה עבירה ויצא זה בזה ולכך אמר גם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים בל יחיו בהם שאין מקבלין שכר עליהם אבל מכל מקום גם עונש אינו מקבל. ואידך ס"ל דמה"ב פסול וכיון דליכא מצוה ונשאר רק עבירה ומקבל עליו עונש והנה ידוע דשכר עבירה עבירה ועבירה גורדת עבירה וכך דרכו של יצה"ר כל פעם מכביד יותר כדאיתא במדרש ולכך ממצוה הבאה בעבירה בא אח"כ לידי עבירה לבדה והנה העבירות אין נמשלין לחבלים כי הם כקורי עכביש ולא נעשה מהם חבל רק המצות הם חזקים ונמשלו לחבלים ולכך אם עושה מצוה בלי צירוף עבירה הוי חבלי אמת ואם עושה מצוה ובאמת הוי כאן בעבירה ופסול הוי חבלי שוא. ולכך אמר הוי מושכי עון בחבלי שוא כמצוה הבאה בעבירה דנראה כמצוה ואינה מצוה בזה מושכין אח"כ עון ממש וא"כ מוכח מזה דמה"ב פסול דאל"כ עכ"פ עונש

מחצית

שלוש דע"פ הרוב יש בשאילת שלוש דרכי שלוש וס"ל דגם מה"ע הותר לומר להסגמון אין משיבין במרחצים בזה ג"כ דרכי שלוש אם לא הי' משיבו כלל משמע דשאר הורמ' דלית בה משום דרכי שלוש אסור אפי' אינו נותן טעם לדבריו וכן לאדם אחר דל"ל לאיב' אסור לו' באמצעי אין משיבין במרחץ: סי' פה (ס"ק א) אפי' כו' אשכנות וכשבת יחשוב בבגדיו וציורים נאים וכה"ג דברים המותרים בשבת כ"ה שם : (ס"ק ב) בלא"ק כו' אית בשבת כו' הרהור מותר ועיין ברא"ש ותר"י

כו' הטעם דקי"ל הרהור לאו כדיבור דמיהא דאסור להרהר במרחץ ר"ל דבבית הכסא שפיר דהרהור אסור כדאית' שם בשבת דכתיב בני לוקה והיה מחניך קדוש ולא הוזכר בקר' תיבת דיבור משמע אפי' הרהור אסור וכדפרש"י שם שבוונת הכתוב שיהי' מחנייתך קדוש משמע לפי שיטראל מהרהרים תמיד בדברי תורה ע"ש אבל במרחץ לכאורה אין איסורו כ"א משום גילוי ערוה הוא"ל וב"א עומדים שם ערומים ומה"ע אינו אסור בכל הדברים אפי' בשאילת שלוש כ"א בפנימי שהכל עומדים שם ערומים ולזה הקשה למ"א הא מותר להרהר נגד ערוה: משום דנפיש זוהמיי' ע"י שתשמישו בחמין ע"ש וה"ל כלואה וב"ה ומה"ע נסתפקתי במקולות שלוו שרוב פעמים מתמנים אותה אי ק"ל דין מרחץ דג"כ נפיש זוהמי'. מיהו כי"ד סי' מ' סעיף י"ד משמע כו' דקתני ערוה לא יכנסו מפני שאינו רשאי לברך וכ' הש"ך וט"ז שם וי"ל אע"ג שאחר יכול לברך והוא יכנסו אף דאסור לאח"לברך נגדו כיון שהוא ערוה מ"מ הא אותו אחר יכול להפך פניו ולברך. ותי' דעכ"פ השמש אסור לכוין לאת בברכתו כיון דהוא ערוה ושומע כעונה וע"ז קתי' למ"א הא הרהור נגד ערוה מותר ולמה אסור להערוה לכוין לאת בברכת אחר וי"ל דשומע כעונה עדיף מהרהור כיון דיהי' לו דין כאלו אמרו הוא עצמו: (ס"ק ג) שאינם כו' דהאיכי שלוש כו' מ"א כ' לפי דעת רוב הפוסקים וש"ע י"ד שלא הזכירו בהדי ז' שמות שאין נמחקים שלוש משמע דנמחק אבל בי"ד סי' רע"ז נסתפק הש"ך בנקה"כ אי שלוש נמחק דהתו' בסוטה דף י' ס"ל דאינו נמחק והא דלא תאבדי' הש"ס בהדי שמות שאין נמחקים תני ושייר אבל מדלא כתבו כן אחר הפוסקים לכן לדינ' הניח בצ"ע ע"ש : (ס"ק ה) ובענייני קודש כו' דמ"ל ר"מ כו' דאית' בשבת דף מ' ע"ב (מ"ר יצחק ב"א פעם א' נכנסתי אחר ר' לבית המרחץ בשבת) ופרש"י בחמי עברי' דהוי שרי קודם גזרה ובקשתי להניח לו פך של שמן באמצעי (שהוא כלי ראשון ומבשל השמן והיה דרכם לשוף בשמן אחר הרחיצה) וא"ל ר' עול מים חמין מן האמצעי לכלי אחר ויהיה כלי שני ותן לתוכו השמן ופריך והיכי עביד הכי והא אפי' להרהר בד"ת אסור במרחץ ואיך הורה לו דכלי ראשון אסור ומשני לאפרושי מאסור' שרי תדע דאר"י א"ש מעשה בתלמיד א' שנכנס אחר ר"מ למרחץ ביקש לשוף לו הקרקע של מרחץ ואמר ליה ר"מ אין סכין בשבת אלמא לאפרושי מאסור' שרי : כ' הר"ן כו' דילפי' מינה דהפשרו לא זהו בשולו דאמרי' שם מעובדא דרבי שמע מיני' תלת · ואד מינייהו דהפשרו לא מקרי ביטול (כ"ה גרסת הרי"ף אבל בגמ' הגירס' להיפוך) דאל"כ

באר

מ ברכות כ"ד כ לדעת הרי"ף ורמב"ם בפ"ג מהל' ק"ש ג שבת ד הרמב"ם שם ה שם בגמ' ו שם י' ז שם ח ברכות כ"ב ח משמעות הגמ' דברכות כ"ה לדעת התו' ושאר פוסקים ב שם בתו' ור' יונה בשם

דגול מרבבה

*) לא בא לסתור דברי הש"ס דודאי מותר להרהר רק בא לו' שאף שמותר להרהר מ"מ לא שייך שומע כעונה :

לבושי שרד

סי' פה מ"א סק"ב (°) לשמוע הברכות. דזה תמיר הרהור וחשיב כמדבר דהא צריך שיהיה כעונה : סק"ה. (°) בכלי שני

חתם סופר

סי' פ"ה במג"א ס"ק ב' וב"ל דה"ה במקום גילולי' ועיין לעיל סי' נ"ה במג"א ס"ק ט"ו. ונראה לי דמשום הכי הנהינו אבותינו את בניהם מבלי לספר בלה"ק ונשכח מאתנו לגמרי בעוה"ר משום שנלו לבבל שהיתה מלאה גילולים : (שם) בא"ד דנפיש זוהמיה . עיין תשובתי מדין מקו' שהוחמה ויש בה הבלא וזוהמא חת"ם או"ח סי' ח"י [שם נשאל ע"ד מי שיש בחדרו חפירה מקוה מים חמין לטהרת נשים שבביתו ומכוסה בכיסוי נסרים אם מותר ללמוד באותו חדר שאין שם שום אמבטי ושום דבר לצורך

עטרת זקנים

פד * אפי' להרהר בד"ת אסור היינו לכתחלה אבל אם תלמודו סגורים בפיו והרהר לאומנו לית לן בה (זבחים פ' פנקול יום) : * וכן הכנויים כגון

ביאור

סי' פה ס"א לא ילך כו' ואפי' כו'. כר"ח ות"כ דכמה אמוראי שם כוהיה לא פסק מאי כו' : אפי' כו'. כמ"ש סוף ר"ה: וי"א כו'. כמ"ל : ס"ב אפי' להרהר כו'. ברכות שם וכמה מקומות : ובמקום כו'. ברכות שם ס"ח אסור כו' ואפי' כו'. מדפריך בשבת מ' כ' והיכי עביד הכי כו' ומשני אפרושי כו' והוא דברי הר"ן ובירושלמי פ"ג דשבת ר"י בר אידי בשם ריב"ל שואלין הלכות המרחץ בבית המרחץ כו' בהדא דשב"א שאל מפסי עם ר"מ שאל ליה מהו להדיא ק"ל אסור כו' ולא כן שמואל שאיל לרב מהו לענות אמן במקום מטונף ק"ל אסור ואסור דאמרית לך דאסור אשכח תנאי תני שואלין הלכות המרחץ בבהמ"ר והלכות בהכ"ס בבהכ"ס והיה לבאורה הלכה כריב"ל אלא נגמ' דיקן לא מ' כן בהש"ל דיקן בירושלמי אשכח תנאי תני אין שואלין והוא ע"ס : ובענייני קודש כו'. רמב"ם ועמ"א בשם ר"מ ר' דלישבקיה לעניד

חכמת

סי' פ"ה סעיף א' לא ילך אדם במבואות וכו'. נ"ב הנה בדיעבד אם עבר וקרא נראה דצריך לחזור ולקרות כמ"ש לעיל בש"ע סימן ע"ו (סעיף ה') ובחבורי ספר החיים ואח"כ מצאתיו בספרי מנדים הטעם דהוי מה"ב. והנה כעת ראיתי די"ל בזה מ"ש בש"ס פ"ג דברכות (דף כ"ד ע"ב) לא פסק מאי אמר ר' מייאשא בר בריה דריב"ל עליו הכתוב אומר גם אני נתתי להם חוקים לא טובים וכו' ר"א אמר זוי מושכי עון בחבלי שוא ר' אדא וכו' אמר מהכא כי דבר ה' בזה. והנה להבין במה פליני ומה נ"מ בזה לדינא נראה לומר דהנה במה"ב יש פלונתא דיש ס"ל דמה"ב כשר לגמרי ויש ס"ל דמה"ב פסול. אך היינו בשל תורה אבל במצות דרבנן כשר מה"ב וכבר כתבנו בכמה דוכתין דלפי"ז ה"ה בעבירה דרבנן נמי כשר מה"ב ויש ס"ל דאף במצות דרבנן פסול מה"ב. ונראה דבזה פליני הני מ"ד דהנה מ"ד דיליף מקרא דאני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים בל יחיו ס"ל דמה"ב כשר וא"כ ניהו דהוי עבירה ומבואר במס' סוטה דעבירה מכבה מצוה וא"כ אינו מקבל שכר עבור המצוה מכל מקום להיפוך נמי אינו נענש כיון דהמצוה מכבה עבירה ויצא זה בזה ולכך אמר גם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים בל יחיו בהם שאין מקבלין שכר עליהם אבל מכל מקום גם עונש אינו מקבל. ואידך ס"ל דמה"ב פסול וכיון דליכא מצוה ונשאר רק עבירה ומקבל עליו עונש והנה ידוע דשכר עבירה עבירה ועבירה גורדת עבירה וכך דרכו של יצה"ר כל פעם מכביד יותר כדאיתא במדרש ולכך ממצוה הבאה בעבירה בא אח"כ לידי עבירה לבדה והנה העבירות אין נמשלין לחבלים כי הם כקורי עכביש ולא נעשה מהם חבל רק המצות הם חזקים ונמשלו לחבלים ולכך אם עושה מצוה בלי צירוף עבירה הוי חבלי אמת ואם עושה מצוה ובאמת הוי כאן בעבירה ופסול הוי חבלי שוא. ולכך אמר הוי מושכי עון בחבלי שוא כמצוה הבאה בעבירה דנראה כמצוה ואינה מצוה בזה מושכין אח"כ עון ממש וא"כ מוכח מזה דמה"ב פסול דאל"כ עכ"פ עונש

מחצית

שלוש דע"פ הרוב יש בשאילת שלוש דרכי שלוש וס"ל דגם מה"ע הותר לומר להסגמון אין משיבין במרחצים בזה ג"כ דרכי שלוש אם לא הי' משיבו כלל משמע דשאר הורמ' דלית בה משום דרכי שלוש אסור אפי' אינו נותן טעם לדבריו וכן לאדם אחר דל"ל לאיב' אסור לו' באמצעי אין משיבין במרחץ: סי' פה (ס"ק א) אפי' כו' אשכנות וכשבת יחשוב בבגדיו וציורים נאים וכה"ג דברים המותרים בשבת כ"ה שם : (ס"ק ב) בלא"ק כו' אית בשבת כו' הרהור מותר ועיין ברא"ש ותר"י

כו' הטעם דקי"ל הרהור לאו כדיבור דמיהא דאסור להרהר במרחץ ר"ל דבבית הכסא שפיר דהרהור אסור כדאית' שם בשבת דכתיב בני לוקה והיה מחניך קדוש ולא הוזכר בקר' תיבת דיבור משמע אפי' הרהור אסור וכדפרש"י שם שבוונת הכתוב שיהי' מחנייתך קדוש משמע לפי שיטראל מהרהרים תמיד בדברי תורה ע"ש אבל במרחץ לכאורה אין איסורו כ"א משום גילוי ערוה הוא"ל וב"א עומדים שם ערומים ומה"ע אינו אסור בכל הדברים אפי' בשאילת שלוש כ"א בפנימי שהכל עומדים שם ערומים ולזה הקשה למ"א הא מותר להרהר נגד ערוה: משום דנפיש זוהמי' ע"י שתשמישו בחמין ע"ש וה"ל כלואה וב"ה ומה"ע נסתפקתי במקולות שלוו שרוב פעמים מתמנים אותה אי ק"ל דין מרחץ דג"כ נפיש זוהמי'. מיהו כי"ד סי' מ' סעיף י"ד משמע כו' דקתני ערוה לא יכנסו מפני שאינו רשאי לברך וכ' הש"ך וט"ז שם וי"ל אע"ג שאחר יכול לברך והוא יכנסו אף דאסור לאח"לברך נגדו כיון שהוא ערוה מ"מ הא אותו אחר יכול להפך פניו ולברך. ותי' דעכ"פ השמש אסור לכוין לאת בברכתו כיון דהוא ערוה ושומע כעונה וע"ז קתי' למ"א הא הרהור נגד ערוה מותר ולמה אסור להערוה לכוין לאת בברכת אחר וי"ל דשומע כעונה עדיף מהרהור כיון דיהי' לו דין כאלו אמרו הוא עצמו: (ס"ק ג) שאינם כו' דהאיכי שלוש כו' מ"א כ' לפי דעת רוב הפוסקים וש"ע י"ד שלא הזכירו בהדי ז' שמות שאין נמחקים שלוש משמע דנמחק אבל בי"ד סי' רע"ז נסתפק הש"ך בנקה"כ אי שלוש נמחק דהתו' בסוטה דף י' ס"ל דאינו נמחק והא דלא תאבדי' הש"ס בהדי שמות שאין נמחקים תני ושייר אבל מדלא כתבו כן אחר הפוסקים לכן לדינ' הניח בצ"ע ע"ש : (ס"ק ה) ובענייני קודש כו' דמ"ל ר"מ כו' דאית' בשבת דף מ' ע"ב (מ"ר יצחק ב"א פעם א' נכנסתי אחר ר' לבית המרחץ בשבת) ופרש"י בחמי עברי' דהוי שרי קודם גזרה ובקשתי להניח לו פך של שמן באמצעי (שהוא כלי ראשון ומבשל השמן והיה דרכם לשוף בשמן אחר הרחיצה) וא"ל ר' עול מים חמין מן האמצעי לכלי אחר ויהיה כלי שני ותן לתוכו השמן ופריך והיכי עביד הכי והא אפי' להרהר בד"ת אסור במרחץ ואיך הורה לו דכלי ראשון אסור ומשני לאפרושי מאסור' שרי תדע דאר"י א"ש מעשה בתלמיד א' שנכנס אחר ר"מ למרחץ ביקש לשוף לו הקרקע של מרחץ ואמר ליה ר"מ אין סכין בשבת אלמא לאפרושי מאסור' שרי : כ' הר"ן כו' דילפי' מינה דהפשרו לא זהו בשולו דאמרי' שם מעובדא דרבי שמע מיני' תלת · ואד מינייהו דהפשרו לא מקרי ביטול (כ"ה גרסת הרי"ף אבל בגמ' הגירס' להיפוך) דאל"כ

באר

פה (מ) אסור. לכן יחשוב שם משכומתו שלא יבא לידי הרהור ס"מ מ"א. ובשבת יחשוב בבגדיו וציורים של"ה.

וע"ל סי' ס"ב ס"ק ג' בדין להרהר בברכה על מטתו : (ב) בלא"ק. ומדת חסידות להתמיר ס"מ מ"ל : (ג) נאמן. הרא"ש ד"ה אוסר ברחוק. וכ' הב"ח ויש להתמיר וכ"פ הפר"ח. מיהו בלשון לע"ז לכ"ע שרי. ודוקא שלוש לו רחוק וזכון הוא דמותר להזכירן בלשון לע"ז. אבל אחר שמות שאינן נמחקין אסור להזכירן אפילו בלשון לע"ז. וכן אחר דברים של לשה"ק אסור לאומרן בלשון חול עטרת זקנים ע"ת. וע"ל סי' פ"ד ס"ק כ' עמ"ש בשם הפר"ח : (ד) נמחקים. כ"ד דהא איכא שלוש דאסור להזכיר שם כמ"ש סי' פ' ד : (ה) האסור. והה"מ אם נכנס בלבו הרהור עבירה מותר להרהר שם בד"ת דהוי לאפרושי מאיסור' פ"ח מ"א (כתב ב"י מי שחלמודו סגור בפיו בבית הכסא או מרחץ והרהר לאומנו מותר. ופירש הפרישה כיון דאומנ הוא בהרהורו יכול אפילו לבטא בשפתיו וכן משמע בזבחים דף קי"ב ע"ב) : (ו) קודש . כהיא דאמר ליה

שערי

סי' פ"ה (מ) אסור עבה"ט ועיין במגילה דף כ"ח מימי לא הרהרתי כו' ובחידושי הרשב"א שם והיינו כדאמר בברכות דף ד"ד דלר"י כשהוא מהלך שרי מדינ' ועיין בא"ר ובשאלת יעב"ץ סי' י' ועיין לקמן ס"ק ה' ועיין בי"ד ס"ס רמ"ו שמותר ליכנס לבה"כ מתוך דבר הלכה שאינה פסוקה ועיין ברדב"ז סימן שמ"ב והביאו בבר"י וכתב בשם לחם יהוד' ס"ג דק"ש אסור להרהר תוך ד' אמות מאחורי בית הכסא וצדדיו ומלפניו כמלא עיניו ע"ש וכתב בשאלת יעב"ץ שאסור לעיין בבה"כ במשקלי השמות והפעלים של לשון הקודש שאין דרך להניע לידיעה רק עפ"י הכתובים ויבא להרהר במקר' ע"ש סי' י'

הגהות רעק"א

סי' פ"ז מג"א סק"א הו"ל כב"ה ואסורים. משמע שהוא דאורייתא ואפי' עביט של מרג"ל ואמיר ממ"ר עגמן כמ"ש הב"י

בשם

ביאור הגר"א

סי' פה ס"א לא ילך כו' ואפי' כו'. כר"ח ות"כ דכמה אמוראי שם כוהיה לא פסק מאי כו' : אפי' כו'. כמ"ש סוף ר"ה: וי"א כו'. כמ"ל : ס"ב אפי' להרהר כו'. ברכות שם וכמה מקומות : ובמקום כו'. ברכות שם ס"ח אסור כו' ואפי' כו'. מדפריך בשבת מ' כ' והיכי עביד הכי כו' ומשני אפרושי כו' והוא דברי הר"ן ובירושלמי פ"ג דשבת ר"י בר אידי בשם ריב"ל שואלין הלכות המרחץ בבית המרחץ כו' בהדא דשב"א שאל מפסי עם ר"מ שאל ליה מהו להדיא ק"ל אסור כו' ולא כן שמואל שאיל לרב מהו לענות אמן במקום מטונף ק"ל אסור ואסור דאמרית לך דאסור אשכח תנאי תני שואלין הלכות המרחץ בבהמ"ר והלכות בהכ"ס בבהכ"ס והיה לבאורה הלכה כריב"ל אלא נגמ' דיקן לא מ' כן בהש"ל דיקן בירושלמי אשכח תנאי תני אין שואלין והוא ע"ס : ובענייני קודש כו'. רמב"ם ועמ"א בשם ר"מ ר' דלישבקיה לעניד

חכמת

סי' פ"ה סעיף א' לא ילך אדם במבואות וכו'. נ"ב הנה בדיעבד אם עבר וקרא נראה דצריך לחזור ולקרות כמ"ש לעיל בש"ע סימן ע"ו (סעיף ה') ובחבורי ספר החיים ואח"כ מצאתיו בספרי מנדים הטעם דהוי מה"ב. והנה כעת ראיתי די"ל בזה מ"ש בש"ס פ"ג דברכות (דף כ"ד ע"ב) לא פסק מאי אמר ר' מייאשא בר בריה דריב"ל עליו הכתוב אומר גם אני נתתי להם חוקים לא טובים וכו' ר"א אמר זוי מושכי עון בחבלי שוא ר' אדא וכו' אמר מהכא כי דבר ה' בזה. והנה להבין במה פליני ומה נ"מ בזה לדינא נראה לומר דהנה במה"ב יש פלונתא דיש ס"ל דמה"ב כשר לגמרי ויש ס"ל דמה"ב פסול. אך היינו בשל תורה אבל במצות דרבנן כשר מה"ב וכבר כתבנו בכמה דוכתין דלפי"ז ה"ה בעבירה דרבנן נמי כשר מה"ב ויש ס"ל דאף במצות דרבנן פסול מה"ב. ונראה דבזה פליני הני מ"ד דהנה מ"ד דיליף מקרא דאני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים בל יחיו ס"ל דמה"ב כשר וא"כ ניהו דהוי עבירה ומבואר במס' סוטה דעבירה מכבה מצוה וא"כ אינו מקבל שכר עבור המצוה מכל מקום להיפוך נמי אינו נענש כיון דהמצוה מכבה עבירה ויצא זה בזה ולכך אמר גם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים בל יחיו בהם שאין מקבלין שכר עליהם אבל מכל מקום גם עונש אינו מקבל. ואידך ס"ל דמה"ב פסול וכיון דליכא מצוה ונשאר רק עבירה ומקבל עליו עונש והנה ידוע דשכר עבירה עבירה ועבירה גורדת עבירה וכך דרכו של יצה"ר כל פעם מכביד יותר כדאיתא במדרש ולכך ממצוה הבאה בעבירה בא אח"כ לידי עבירה לבדה והנה העבירות אין נמשלין לחבלים כי הם כקורי עכביש ולא נעשה מהם חבל רק המצות הם חזקים ונמשלו לחבלים ולכך אם עושה מצוה בלי צירוף עבירה הוי חבלי אמת ואם עושה מצוה ובאמת הוי כאן בעבירה ופסול הוי חבלי שוא. ולכך אמר הוי מושכי עון בחבלי שוא כמצוה הבאה בעבירה דנראה כמצוה ואינה מצוה בזה מושכין אח"כ עון ממש וא"כ מוכח מזה דמה"ב פסול דאל"כ עכ"פ עונש

מחצית

שלוש דע"פ הרוב יש בשאילת שלוש דרכי שלוש וס"ל דגם מה"ע הותר לומר להסגמון אין משיבין במרחצים בזה ג"כ דרכי שלוש אם לא הי' משיבו כלל משמע דשאר הורמ' דלית בה משום דרכי שלוש אסור אפי' אינו נותן טעם לדבריו וכן לאדם אחר דל"ל לאיב' אסור לו' באמצעי אין משיבין במרחץ: סי' פה (ס"ק א) אפי' כו' אשכנות וכשבת יחשוב בבגדיו וציורים נאים וכה"ג דברים המותרים בשבת כ"ה שם : (ס"ק ב) בלא"ק כו' אית בשבת כו' הרהור מותר ועיין ברא"ש ותר"י

כו' הטעם דקי"ל הרהור לאו כדיבור דמיהא דאסור להרהר במרחץ ר"ל דבבית הכסא שפיר דהרהור אסור כדאית' שם בשבת דכתיב בני לוקה והיה מחניך קדוש ולא הוזכר בקר' תיבת דיבור משמע אפי' הרהור אסור וכדפרש"י שם שבוונת הכתוב שיהי' מחנייתך קדוש משמע לפי שיטראל מהרהרים תמיד בדברי תורה ע"ש אבל במרחץ לכאורה אין איסורו כ"א משום גילוי ערוה הוא"ל וב"א עומדים שם ערומים ומה"ע אינו אסור בכל הדברים אפי' בשאילת שלוש כ"א בפנימי שהכל עומדים שם ערומים ולזה הקשה למ"א הא מותר להרהר נגד ערוה: משום דנפיש זוהמי' ע"י שתשמישו בחמין ע"ש וה"ל כלואה וב"ה ומה"ע נסתפקתי במקולות שלוו שרוב פעמים מתמנים אותה אי ק"ל דין מרחץ דג"כ נפיש זוהמי'. מיהו כי"ד סי' מ' סעיף י"ד משמע כו' דקתני ערוה לא יכנסו מפני שאינו רשאי לברך וכ' הש"ך וט"ז שם וי"ל אע"ג שאחר יכול לברך והוא יכנסו אף דאסור לאח"לברך נגדו כיון שהוא ערוה מ"מ הא אותו אחר יכול להפך פניו ולברך. ותי' דעכ"פ השמש אסור לכוין לאת בברכתו כיון דהוא ערוה ושומע כע

מיוחד להסתין וכל פעם שמסתין נותן לתוכו רביעית מים סרי : ב מצופה . כ"ל דהיינו מה שאנו קורין גליזר"ט : ג רחוצים יפה ובלבד שלא יהא בהם ריח : ד שכפאו על פיו . אבל של מתכת אפילו אינו רחוץ מהני כפיס דאין מיסורו אלא מתוכו : כתב הב"ח מעה גבוה י' ומחיצות מגיעות לארץ והגרף אחורי מעה מיקרו מחיצה וסרי לקרות עכ"ל . וגרא' לי דוק' כשהמעה חוצצת מכותל לכותל אבל בלא"ה לא חשיבה מחיצה דלא עדיף מאגר (°) קטנה וגדולה בסי' ע"ט ס"ב וכ"מ כתב"י דעיקר קושיתו על (°) האינבי' ע"ש דלא פריך אמאי פליגי רבנן עליה דרשב"ג אלא ע"כ שנעמייהו משום דאינה חוצצת מכותל לכותל לא חשיב' הפסקה וידוע דקי"ל כרבנן . הנינם תחת המעה ומחיצו' המעה מגיעי' עד פחות מג' סמוך לארץ סרי (ל"ח ב"ח ב"י) ועסי' ע"ו ס"ב ועמ"ש סי' תק"ב סס"א אי אמרינ' לבוד בכלי אבל הכא כ"ע (°) מודו דכסתום דמי ומה כסה עליו ויש קצת אויר בין הכלי לקרקע כגון שבולע קצת מגד א' אמרי' לבוד אבל אם הכלי פתוח למעלה אפי' פחות מג' אסור דבעינן שיהא מכוסה :

פח א ואחר כך בטלו . משום ביטול תורה ומשום ביטול פ"ו והע"פ שאין ב"ד יוכל לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמ' וכמנין ש"ה דתקנ' זו לא פשטה ברוב ישראל ואף המוסג עכילה זו דוקא בריא או חולה שאינו מעתו אבל חולה שראה קרי לאומנו פעור [ב"י רמב"ם] ומ' שאה שאוכים כשרים לעכילה זו ועיין פ"י דמקוואות אם ראה מיס חלקים עמא משום קרי וכ"ל דזהו דוקא לענין תרומה אבל עזרא לא גזר על זאת לענין ד"ת ותפלה : ב להזכיר את הפס . כ"ע דהא י"א דנסיס בברכת המזון דאוריית' וא"כ איך יוכלו ליפטר ממ"ע דאוריית' בתנאי שאין לו יסוד לכן כ"ל דעב"פ תשמע ב"ה מאחרים ואי ליכא אחר תברך ב"ה בעצמה בלחש וכ"ש קידוש דהוא דאוריית' שבולע בהם אינו מתעבר בתוך כלך לא בטלי : (ב) של זכוכית . דלא בלע ונראה דלמאי דכתב רמ"א סי' תכ"ה די"א דלא מהני אפי' הגעלה לכלי זכוכית ס"ה שיש להחמיר כאן דאד טעמא הוא כיון דגרע מחרס : (ג) רחוצים יפה . בתוס' ס"פ מ"ש כתב להתיר אם נתן [°] בהם מים : (ד) ויש מוסרים . כיון שהוא בלוע בתוכו ברו כתוכו : בטור והגאון מפרש כו' מתן טעם למה פסק [°] הגאון כרשב"ג [°] אפי שהאבני' אזלת אליבא ואי"ל הא לפירש"י אזלת האינבי' (°) אליב' דרשב"א ואפ"ה לא הוה הלכה כרשב"א דהא רבא פסק דלא כוותיה לק"מ דכל שאין הלכה פסוקה לפניהו בתלמוד מדברי אמוראים אבו הולכים אחר אותו תנא שהבני' אזלת אליבא משא"כ כשיש הלכה פסוקה לפניהו דיש כח באמורא לפסוק לפי מה שנראה בעיניו ואפילו ביחיד נגד רבים וזה מלינו הרבה פעמים בפוסקים : שם (°) בטור כאילו הוא ברשות אחרת אפי' כאילו המכה ברשות אחרת נמצ' שהלוחה עמו ברשותו ואין לה כיסוי ובחתם הגיה הב"י כאן ברשות אחת : (ה) וכן אם כפה וכו' . ואם היא תחת המעה ואין מרגלי המעה לארץ ג"ע הוי ג"כ כסתומה ומכוסה במעה (°) ומג"ט ולמעלה צריך הרחקה כשיעור שצריך להרחיק מלוחה ואם הלוחה לאחר המעה נמצא שאין לה היתר מצד כיסוי רק מצד חילה שהמעה חוצצת בינו לחלוחה לא היתר המעה גבוה י"ט כמו שאר מחיצות שדינם כ' כ"ת המסקנא בטור :

פח (א) וכן פסק המגהג . ומי שרוצה להחמיר ולהטיל עליו ע' קבין מבואר בב"י שדין ע' קבין הוא אפילו בחיס שאוכין ואפי' מג' או ד' כלים באופן שלא יפסיק משפיכת כלי א' עד שיתחיל הבני מצד אחר ולמעלה אין מצטרפים כלל והכך ע' קבין צריך שיפסוק עליו אחר לא לגבוה בתוכם בין אם הם בכלי או בקרקע וכן יש לנהוג בחותם שמוכנים להפיר

(ב) של (ג) זכוכית או של חרס ב (ג) מצופה מותר אם הם ג (ג) רחוצים (ד) יפה :

ב גרף ועביט של חרס או של עץ ד שכפאו על פיו ג יש מתירים(ד)(ה) ד ויש אוסרין והלכה כדברי האוסרים: ג ה מותר לקרות ק"ש בבית שיש בו צואה ומי רגלים או גרף ועביט כיון (°) שהרחיק מהם כשיעור שנתבא' בסי' ע"ט (ה) ו וכן אם כפה עליהם (ו) כלי אע"פ שהם עמו בבית הרי אלו כקבורים ומות' לקרות כנגדן :

פח בעל קרי מותר בק"ש . ובו ס"א :

א ה כל הטמאים קורין בתורה וקורין ק"ש ומתפללין ב חוץ מבעל קרי שהוציאו עזרא מכלל הטמאים ואסרו בין בד"ת בין בק"ש ובתפלה עד שיטבול כדי שלא יהיו ת"ח מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין א ג ואח"כ בטלו אותה תקנה והעמידו הדבר על הדין שאף בעל קרי מותר בד"ת ובק"ש ובתפלה בלא טבילה ובלא רחיצה דתשעה קבין (א) * וכן פשט (ה) המנהג : הגה יש שכתבו שאין לאכה(ב) נדה בימי רחייתה לוכנס לבית הכנסת או להתפלל או ב להזכיר(ג) הסס או ליגע בספר

כשיעור שצריך להרחיק מלוחה ואם הלוחה לאחר המעה נמצא שאין לה היתר מצד כיסוי רק מצד חילה שהמעה חוצצת בינו לחלוחה לא מהני בזה אא"כ הוי המעה גבוה י"ט כמו שאר מחיצות שדינם כ' כ"ת המסקנא בטור :

פח (א) וכן פסק המגהג . ומי שרוצה להחמיר ולהטיל עליו ע' קבין מבואר בב"י שדין ע' קבין הוא אפילו בחיס שאוכין ואפי' מג' או ד' כלים באופן שלא יפסיק משפיכת כלי א' עד שיתחיל הבני מצד אחר ולמעלה אין מצטרפים כלל והכך ע' קבין צריך שיפסוק עליו אחר לא לגבוה בתוכם בין אם הם בכלי או בקרקע וכן יש לנהוג בחותם שמוכנים להפיר

באר הגולה

רבני לרפת ג עור בסס אבי העזרי ומרבי בסס ראבי"ם ד עור וסס מרבי ה בדבו' כ"ה ובדשב"ג ו הרמב"ם בפ"ב מה' ק"ש ה' הרי"ף והרא"ש מהא דברכות כ"ו ב סס ובדף כ"ב ובב"ק דף פ"ב ג ברכות כ"ב ומולין קל"ו :

עטרת זקנים

(פח) * וכן פסק המגהג והיינו בתקוס שאין סס טיקוף כלל אבל בתקוס לוחה לו מעוקף אסור לקרות בין ק"ש בין שאר ד"ת מ"מ מי שרוצה לנהוג בתקנת עזרא צריך לעבול במ' סאה אפי' שאוכים כולם כשרים או ע' קבין בהיקוס שיפוף עליו דוקא אבל לא בעבילה ואבי ע' קבין מצטרפין אף מג' כלים. רק שיפפכן רצופין זו אחר זו שיפוף מן הסני קודם שבלה מן הראשון ומן ד' כלים בכל ענין אין מצטרפין (ב"י) ויכול לעבול אלא ולהרוץ אלא אע"ג דתקנת עזרא ליכא הא'ידנא נפקא מינה מי שמקבל עליו לנהוג בתקנת עזרא (ב"י) שיעור תשעה קבין הוא לערך ע' מדו' ואבי מער"הרים בן כ"ל :

יד אפרים

מ"ד וכדאמר רב יוסף : (בע"ז ס"ק ב') שזכוכית בלע כחרס כל"ל : (כמג"א סק"ד) וכ"מ בהר"י הביקר קושיתו על האינבי'

חתם סופר

הטבילה כ"א הפירה במקוה ומתחממת לעת הצורך פעם או פעמיים בחודש ובתשובתו מסיק דז"ל בנידון שלפנינו שהחדר שהפירה בתוכו הוא נקי וטהור ולפעמים פעם או פעמיים בחודש חופפת אשה בתוכה במים חמין וניהו שהפירה נפישא והמא מ"מ החדר שהוא רשות לעצמו נקי וטהור ולית ביה הבל ולא זהמא וא"כ בשעה שאין שם נשים מתכבסים והפירה מכוסה בנסרים לא ידעתי שום סברא לאסור שם ללמוד . ומהיות טוב יעמוד מחיצה המטלטלת לחוץ בין הלומד ובין המקוה המכוסה בנסרים. ועובדא ידענא שהחסיד המפורסם מוה' זלמן חסיד ז"ל בספד"מ היה לו מקוה חמין בתוך חצירו שבנן שלו והיה מכוסה ואוא למד שם בימי הקיץ ולא רפרף אדם מאום] : **ס'. פ"ח** בהג"ה סעיף א' עיין רמב"ן פרשת ויצא על פסוק כי דרך נשים לי . דראייתה ודיבורה ועפר רגליה מסוכנים ואומות העולם היו מרחקין אותה ע"ש א"כ דינא הוא שלא תלך לבית הכנסת ולא תתפלל משום הקריבהו נא לפחתך כדלקמן סי' רע"ב ובמג"א שם ס"ק י' ע"ש וק"ל : (שם) במג"א ס"ק א' לענין תיומה. נ"ב ע"ש מ"ש הוא ז"ל באו"ח לקמן סי' תר"ן סק"ח : (שם) במג"א ס"ק ג' הואיל והותר. נ"ב ע"ש דף ז' ע"ב . ואין הנדון דומה לראיה דהתם כניסה אחת היא בשתי ידיו אלא שיש בו ב' איסורים והואיל נ"ב ע"ש מ"ש הוא ז"ל באו"ח לקמן סי' תר"ן סק"ח : (שם) במג"א ס"ק ג' הואיל והותר. נ"ב ע"ש דף ז' ע"ב . ואין הנדון דומה לראיה דהתם כניסה אחת היא בשתי ידיו אלא שיש בו ב' איסורים והואיל והותר לאחת היינו לצרעתו הותר נמי לקריו וכן גבי ביאה דוקא בביאה אחת עושה ב' איסורים והואיל והותר איסור אשת אח [אם] אינו אלא איסור אחד ולא אמר עולא יש ללמוד מדבריהם דהואיל והותר ביאה במקצת היה ראוי להתיר ביאת כולו וכן מבואר לקמן סי' קס"ח סעיף ה' הואיל והותר לבצוע על הפת של גוי הותר להתפלל לא שמענו. והנה שם בתוס' ד"ה ואמר עולא יש ללמוד מדבריהם דהואיל והותר ביאה במקצת היה ראוי להתיר ביאת כולו וכן מבואר לקמן סי' קס"ח סעיף ה' הואיל והותר לבצוע על הפת של גוי הותר לכל הסעודה ובמרדכי יליף ליה מהש"ס יבמות הנ"ל והיינו דומיא למה שכתבו התוס' הנ"ל הואיל והותר מקצתו הותר כולו אבל מכל מקום אינו אלא איסור אחד איסור ביאה למקדש או איסור אכילה אבל להתיר מכניסה לבית הכנסת להתפלל לא שמענו ועיין ח"ס או"ח סי' ס"ה :

שערי תשובה

סי' פ"ז (ג) זכוכית עבה. והפר"ח גם כן מחמיר דעביט של זכוכית כשל כלי חרס וראיה מהרמב"ם ובברכי יוסף כתב שאין ראיה ודעתו כן בפסק הש"ע ע"ש :

סי' פ"ח (ה) המנהג עבה"ט. דשאובים כשרים ועיין בל"ח ברכות דאפי' חמין כשרים לטבילה זו מדאמרינן אפשר במרחצאות ע"ש ועיין בשו"ת מאמר מרדכי סימן א' וסימן ב' שכתב דאין חציצה פוסלת בטבילה זו של בעלי קריין דהא ט' קבין מהני אף על פי שרגלין בארץ ואין המים מקדימין דהראי' מפוף יומא משפשוף דקרי שפ' משום חציצה י"ל דההיא בתקנת טבילה אתמר ע"ש וכן המנהג שבטבילת אנשים אין מדקדקין וצ"ע :

בלא"ה לא חשיבה מחילה עיין שם. סיחסס תחת המעה ומחיצות המעה מגיעים עד פחות מג' סמוך לארץ סרי : נראה לי דהא"ם אם כסה עליו כלי ויש קצת אויר בין הכלי לקרקע כגון שבולע קצת מגד א' אמרינן לבוד אבל הכא כ"ע מודו דכסתום דמי ומהאי טעמא פח (ה) המנהג. ואף הטוב סבילה זו דוקא בריא או חולה שאינם מעתו. אבל חולה שראה קרי לאומנו פעור בית יוסף רמב"ם וכן אם ראה מיס חלקים לא גזר עזרא . ומ' שאה מיס שאוכים כשרים לטבילה זו מ"א ופר"ח . והטור סימן רמ"א כתב ויש חסידים ואנשי מעשה שמחמירין על עצמן ומובלין ומומרא יחיד הוא ד"ל טבילה אלא רחיצה בע' קבין עיין שם ומבואר בב"י סדין ע' קבין הוא אפילו במיס שאוכים ואפילו מג' או ד' כלים ובאופן שלא יפסיק משפיכת כלי א' עד שיתחיל הבני מצד אחר ולמעלה אין מצטרפין אפילו בחוכן בין אם הם בכלי או בקרקע וכן יש לנהוג בחותם שמוכנים להטהר בטבילה ובהרחיק ע' קבין ע"ז. ושיעור ע' קבין הוא ע"ז קוורט פולי"ם . עיין סי' תר"ז ס"ד. והרמב"ם כ' שמיעו לא ביטל טבילה זו : (ב) הדה. כתב רי"ו ויש מופין לו' שהנשים יולדות לא יכנסו לב"ה עד שעבר מ' לזכר ופ' לנקבה. ומנהג טעות הוא ולריך למחות בידם. ע"ת : (ג) הסס . הוא בפ' כירה הובא בע"ז לקמן סי' שי"ח סקי"ט : ט"ז סק"ב . (°) גרע מחרס נראה דל"ל גרע כחרס דלא תניא שיהיה גרוע תחת המרס : סק"ב. (°) בהגה מיס כ"כ הב' בשם הכתוס' והמרדכי דבגרף ועביט של זכוכית ודומיהן אין מוחר אח"כ נתן בהם מיס. מיהו לגרפה שלפניהו בתוס' דוקא בעביט אבל בגרף אפי' כתוחת מיס לא מהני ולגרפה המרחה מהרש"ל אם בתו' ל"ל בתוחת מיס אפילו בגרף ע"ש : ט"ז סק"ד. (°) הגאון רבשב"א. רשב"ג ס"ל דאם הגרף אחורי המעה מותר לקרות לפני המעה דהמעה חוצלת ורבנן ס"ל דאינה חוצלת ומיירי בתעה שמחיצותיה מגיעות לארץ ואמתה : (שם) (°) לפי שהאבני' דבעי ר' יוסף מרב הונא תחת המעה פחותה מג' שאינה גבוה ג' טפחים בלבוד (ואינה חוצלת) עדיה כרשות אחרת' (וחוצלת) מג' ועד יו"ד ל"ל לא ידענא ע"כ וכיון הבגאון מפרש בעי' זו אליב' דרשב"ג דהיינו באינה חוצלת לכן פסק הלכתי בוותיה : (שם) (°) האינבי' אליב' דרשב"א רשב"ג ס"ל דאפילו בית גדול מאה אמה אמיב בולו בד"א. ואם הגרף בבית לא יקרא עד שיוציאנו לו יניחנו תחת המעה דלא חשיב כאלו הוא כרשות אחרת ורבנן ס"ל דלא חשיב כל הבית כד"א ופרש"י דהאבני' קאי אליבא דרשב"א דאחתחת המעה קאי דאי אחתחיות של המעה רחוקים מהארץ פחות מג' בלבוד דמי אי בעמוניס עדיה לא מבני' ליה דיכין שום

הגהות רעק"א

בסס הר"י. ולפ"ז אם קרא חוזר וקורא . ועי' מג"א ספי' ע"ו : ט"ז סק"ד וא"ל הא. כל דברי הע"ז בזה הדבור לא הבנתי הדבר פשוט דלרבי' בלתת פסקי' כרשב"א. דאינה המעה לא מהני דלענין זה גם הת"ק סבר כן. והוי רשב"ג יחיד לגבייהו דאינה ד"ת לפסוק כיחידאה. והא דאמר רבא אין הלכה כרשב"א היינו לענין שאין הבית חשוב כד"א והוא פשוט בסוגי' . א"כ קושי' הע"ז לק"מ. גם הירולי הע"ז תמוה דלפי דבריו למה לי' לבעור בסס גאון רחוק דפסקינן כרשב"ג. הא בהדי' אמרינן אין הלכה כרשב"א. אלא העיקר כמ"ש ופשוט :

סי' פ"ח מג"א סק"א ומ' סאה שאוכים כשרים. בקרקע. מג"א סי' תר"ו סק"ד : שם בא"ד הכו דוקא. נעלם ממנו המפרש כן בחוספתא ופסקה הרמב"ם פה מהל' תכ"ט הע"ו. והכיולה הר"ש והוי"ע שם בפ"ח המקוואות דדוקא לתרומה עמא מדבריהם אבל לחולין עהור מ"ש : מג"א ס"ק ב' וכן עיקר. ע' לקמן סי' רס"ג במג"א סק"ו :

חכמת

סי' פ"ח סעיף א' כל הטמאים וכו'. נ"ב עיין בט"ז ס"ק א' מדין הטלת ט' קבין. והנה גרסינן בפ"ב דגיטין (דף ט"ז ע"א) בעי ר"פ חצי' בטבילה מהו ופירש"י בנטילה של ט' קבין. והנה מדלא מבעיא אם הטיל ט' קבין על חצי' ואח"כ ט' קבין על חצי' השנית מוכח מזה דבזה פשיטא ליה דמהני כיון דהוי כולו בנטילת ט' קבין ולהיפוך מה דלא מבעיא ליה אם הטיל פחות מתשעה קבין על חצי' ואח"כ עוד פחות מט"ק על חצי' נראה דפשיטא ליה דזה לא מהני דבעינן הטלת תשעה קבין ביחד ולא בהפסק ומה דלא מבעיא ליה בטבילה עצמה אם טבל חצי הנוף וחזר וטבל חצי הנוף השני אם מצטרפין מוכח דפשיטא ליה דבזה אין מצטרפין רק דמבעיא ליה בבעל קרי כיון דהקילו עליו דדי

מחצית

(ס"ק ב') מצופה כו' גלזיר"ט ומשמע בהרב"ו דסני אם רק מצופה בפנים . אבל הב"ח כתב דבעי' שיהיה מצופה בפנים וגם מבחוץ . ובע"ז כ' כיון דרמ"א ממחיר לקמן סי' תנ"ל דבכלי זכוכית לא מהני הגעלה כמו בכלי חרס. א"כ ה"ה הכא יש לבלי זכוכית דין כלי חרס. אע"ג דסס הסכימו ע"ז ומ"ל דבריעבד אם הגעילו ונסתפק בו מהני ההגעלה כ"ל דהכא דין לכתחלה יש לו : וכמ"ל ד"ר כ' כיון דריעבד מהני הגעלה הכא אפי' לכתחלה סרי אפילו לא הגעילו דאינו בולע כל כך כמו חרס : (ס"ק ד) שבאלו כו' וכ' הב"ח כו' והגרף אחורי המעה ר"ל נגד ג' מן המעה והחדס מגד אחר והמעה מפסקת בין הגרף והחדס : מאחר קטנה וגדולה כו' דאם הוא בגדולה אסור לקרות בקטנה כיון דהקטנה פחות במלוחה ולא נאחר נפופים א"כ ה"ה הכא ל"מ אם המעה עומדת באמצע החדר וא"כ נפרץ מבני חדרים ונכיפים מבני חדרים דאסור לא אפי' אם בגד אחד עומדת סמוכה לכותל ולכאו' פרצה אלא שבגד הבני אינה סמוכה לכותל מ"מ אסור דבע"פ בגד ג' חוי נפרצה במלוחה (ומ' לקמן סי' ס"ס) ולא פריך כו' דבס"פ מי שמתו אינה ג' חבלי . דרשב"ג ס"ל דמעה חוצלת . ורבנן פליגי וס"ל דאינה חוצלת . ורשב"א ס"ל דאם אינה תחת המעה שרי לקרות דאוי כאלו הוא מכוסה ובני רב יוסף מרב הונא מעה פחותה מג' ודאי כלבוד דמי . ד' ה' ו' ז' ח' ט' מאי . וא"ל לא ידענא . עשרה לא מקבעינ' לי דברשותא אחריתי דמי . ופירש"י דהאבני' היא לרשב"א אם אינה תחת המעה ומג"ל פחות מג' אמרינ' לבוד ובודאי הוי מכוסה . ומג' ועד יו"ד מבני' ליה אי הוי כיסוי אבל אי המעה גבוה י' ויש אויר י' המגולה א"כ הוא"ה אינה כמכוסה . דכיון דמבעיא ליה אליבא דרשב"א ים לפסוק כוותי' . אולם לא הוי מכוסה אלא בדליכא אויר בין המעה לארץ אלא פחות מג' דאז אמרינ' לבוד. אבל אי יש יותר אויר הוי אבני' דלא איפסיט' ואזלינ' לאומרא אבל הגאון פוסק רשב"ג דס"ל דהאינבי' אזלא לרשב"ג . וא"כ דאוי לפסוק כוותיה מדאינבי' אליבא . ופי' הגאון האינבי' דפחות מג' דאמרינ' לבוד ודאי אין עליו כס מחילה . ולכן אם אין המעה גבוה רק פחות מג' ודאי אינה חוצלת . ומג' ועד ט' מבני' ליה אי מודע . אבל אי המעה גבוה י' ודאי הוי מחילה וחוצלת והקשה הגאון כיון דבימיהם הוי מסוחיסס כלם סתומים והיו מגיעים דפנות המעה עד למעה לארץ ולא היה אויר כלל א"כ מאי ס"ל עשרה לא קמבעינ' לי הא מחילה גמורה היא ופשיטא ע"ש מ"ש לארץ ואין קי"ל כפירש"י וליכא ראיה דקי"ל רשב"ג זכו אורף הדברים . ולפ"ז הקשה מ"א אדקשי' להו לאחר"י לפי' הגאון אמה הולרך לאמר י' לא קמבעינ' דהיא מלאה דפנות הא תשעה שאר האינבי' דאפשר גבוה ט' גם לרשב"ג לא אלו אינ' אויר ל"ל כן הא דאמר"ג דחוצלת מיירי בגבוה י' אם כן מיקשי אמאי פליגי רבנן דגבוה י'

באר היטב

(ג) זכוכית דלא בלע. וכי אפ"ז מלאה דלמאי דכתב רמ"א סי' תנ"ל די"ל לא מהני אפילו הגעלה לכלי זכוכית ה"ה שיש להחמיר כאן דאד טעמא הוא כיון דגרע מחרס ולא מהני אפילו הגעלה לכלי זכוכית ה"ה שיש להחמיר כאן דאד טעמא הוא כיון דגרע מחרס כמבואר בב"י אחת בתקוס אחרת : מ"א סק"ד. (°) קטנה וגדולה בסי' ע"ט. אע"ג דבלא דפרלא בתילות, ספיר ה"ל רשות אחרת ס"ל לתמ"א דאין המעה חוצה בתקוס' גחוכה כל שאינה מכותל לכותל מחילה אינו : (שם) (°) על האבני' הקשה אאמר דאמר רב יוסף עשרה לא קמבעינ' ליה לפירוש הגאון דאליבא דרשב"ג מיירי מה שורדן לו דלא קמבעינ' ליה פשיטא דעשר' ס"ל מחילה ומפסיק ע"ש וקשה לתה פשיטא כ"כ הא תניא דרבנן פליגי אע"ב דעל רבנן לק"מ דעעמייהו משום דאינה חוצלת ונומדת מכותל לכותל : (שם) (°) מודו דכסתום דמי. דכיסוי תני' מולאת וכל פחות מג' ס"ל כעמון ומכוסה תיכו דברי המ"א שם בס"ם תק"ב סותרים לדברו אלא דשם הבי' דאינה מבלן דאחרי' לבוד בכלים וי"ל: ש"ע סעיף ב'. (°) שהרחיק קמ"ל דאין הלכה כרשב"א דס"ל דכל הבית חשוב כד' אמות: ט"ז סק"ה. ומג"ש ולמעלה. זה בעיא דרב יוסף ולא איפסיט' ולמאמרא ומשמע מהע"ז דבעשרה מוהר אפי' אין חוצלת מכותל לכותל ו"ש דלאחמת ג"ל:

ביאור הגר"א

הנהרא וכמש"ל סי' ע"ז ס"ג ע"ש: ס"ב יש מתירין כו'. כתו לוחה בעשבות ל"ד לגאוה דבוקה בסגדלו כמ"ש הרשב"א דשם מתגלה בדרך הילוט : ויש אוסרין כו'. כיון דבלוע ברו כתוכו וכולו הוא לוחה : מותר כו'. שם ורבא אמר אין כו' וכן כו'. שם אם שיעיאם תחת המעה וכמו לוחה בעבשות : אע"פ כו'. כמ"ש עד כו' אם כו' :

סי' פח ס"א קורין כו'. כ"ב ל'. וקורין כו'. מ"מ'ה מוהר וכן משבל לקריו : חוץ כו'. שם ושם ובעכ"ג : כדי כו'. שם : ובק"ש כו' ובלא כו'. דלא כמ"ש הרי"ף כשם ח"ד דוקא לד"ת אבל לק"ש בעי וכ' כשם ר"ם גאון בע' קבין דלא כפ' ראשונה שם ורחוק מקום שאין עובלין אלמא אף רחוקה ל"ש ס' וי"א שמותרת בבל כו'. כמ"ש בהגהי שם ודה כו'. בכ"ל ואף ס' רחוקה לא כתב אלא לחומרא בעלמא ועי"ד סי' רפ"ב ס"ט ועמ"ש : בימים כו' כי כו'. כמ"ש בפ"ב

שלמה

בתשעה קבין א"כ בזה די אם הטיל על חצי הנוף תשעה קבין ועוד על חצי הנוף תשעה קבין ולכך מבעיא ליה אם הוי חצי' בטבילה כיון דהוי שינוי למעליותא מכ"ש דדי או נימא דבעינן כולו בטבילה או כולו בנטילה ומוכח מזה כמה דינים ע"ש ודו"ק : הגה בדין אם פוסל חציצה בטבילת קרי [כבר כתבנו מזה במקום אחר בעזה"י] ולעת נראה ראיה דכשר ביה חציצה ממה דנרסינן במס' יומא (דף ל"א ע"א) טבילה זו חוצץ או אינו חוצץ א"ל כל דתיקון רבנן בעין של תורה תיקון וקשה למה לא מבעיא ליה בשאובין אם כשר שאובין בטבילה זו או לא. ואין לומר דבשאובין ששיטא ליה דכשר בזה דא"כ [אמאי] אמר ליה כל דתיקון רבנן בעין של תורה תיקון הרי שאובין יוכיחו דכשר ביה וא"כ להס"ד דמבעיא ליה

השקל

מחילה גמורה היא . אלא על כרחך דרשב"ג מיירי בחינה גבוה רק תשעה ולהכי פליגי רבנן : ל"ח הפסקה . ומ"כ לא ה"מ להקשות לרבנן אבל לרשב"ג ספיר קטי' ליה דהא דאמר י' לא קמבעינ' לי הוא מלאה דפסיטא ואע"ג דאינה חוצלת מכותל לכותל מאי בכך הא לרשב"ג גם כה"ג חוצלת אפי' מיירי בגבוה כמה אמות ומ"כ מה לי גבוה מאה אמה אם הוא גבוה י"ט כיון דגבוה י' מחילה גמורה היא ה"ה כאלו גבוה מאה ולבנין מה שאין המעה חוצלת מכותל לכותל אין לחלק בין גבוה הרבה לגבוה י"ט : וידוע דקי"ל דרבנן . ר"ל אע"ג דלרשב"ג גם כה"ג מפסיק אפי' אינה מכותל לכותל . מ"מ כיון דלא קי"ל כפי' הגאון אלא כפירש"י א"כ לא קי"ל כרשב"ג ומ"מ כ"כ הא לפירש"י דהאינבי' אליבי' דרשב"ג י"ל דפשוט ליה דרשב"ג מיירי בגבוה מעה ומה"ט פליגי רבנן אבל גבוה יו"ד אפי' אינה חוצלת מכותל לכותל אפי' לרבנן חוצלת ואפי' לרב ס הרא"ש שבתב דמה"ט לא הביא הרי"ף אבני' זו וס"ל כפי' הגאון והאינבי' אליבא דרשב"ג והרי"ף פסק כמ"ק היינו לרבנן ולכך הסמיט האינבי' מזה ג"כ אין ראיה דלמא להרא"ש פשיטא ליה תי' הר"י דמיירי בגבוה שאין הופכותיהן מגיעים לארץ . ולכך אצטריך לומר עשרה לא מבני' ליה דס"ד הואיל ואפשר לראותה אסור . א"כ י"ל דס"ל דרבנן דאסרי הואיל ואפשר לראות הטלה ולא משום דאין המעה חוצלת מכותל לכותל גם לשון וידוע דקי"ל כרבנן ל"ב . דהא פליגי בה הגאון עם הפוסקים סוף דבר לא הבנתי דבריו בזה . ועפ"ר ע"ז ס"ב . ועי' מ"ש סי' תק"ב כו' דבסתום דמי ולכן רמז לענין סימן ע"ז ס"ב סב' סס דאפי' לתי"ד דמחילה מפסקת אפילו לענין ריח מ"מ כיסוי ודאי לא מהני להפסיק לענין ריח . ועי"ל סי' תק"ב דמשמע דמקשה מהכא להתם למ"ד אין לבוד בכלים וכאן כתב דאוי מעשה כיסוי ואולי יש להשמיט גם לק' ס' תק"ב כן בכוונתו: סי' פח (ס"ק א) ואח"כ כו' דוק' בריא כו' דלא נחמיר עכשיו יותר ממה שהיה תחילה תקנת עזר' וכדאי' בגמ' דכה"ג היה פטור : ומ"ש סאה שאוכין כשרים . ודוק' כשהם בקרקע אבל בכלי לא . אם ראה מאה חלקים כו' עזר' ל"ג ע"ז אע"ג דלקמן סי' תר"ז כ' דאפי' מי שעבל בערב ר"ה יעבול בערב יה"כ אע"ג שלא ראה קרי שמא ראה מיס חלקים ל"ל לענין ערב יוה"כ החמיר יותר ודע דמ"ש הע"ז דתשעה קבין דשאי להטיל אפי' מד' כלים הוא ט"ס . וי"ל משלשה כלים ולא מארבע וכ"ה במשנה ספ"ג דמקוואות וכ"פ הרמב"ם והרב ב"י פה ושיעור תשעה קבין ע' בעשרת זקנים : (ס"ק ב) להזכיר כו' ל"ש דהא י"ל אבני' דלא אפשר' בברכות דף כ' ע"ב וכ"ה לקמן סימן קפ"ו : היה מברך ברכת המזון ע"י הרהור ר"ל אפילו למאן דאמר הרהור כדיבור דמי כיון דכ"ה דאוריית'

לבושי שרד

הפסק גדול כ"כ אין זה כיסוי ומבני' ליה מג' עד י' : (שם) (°) בטור כאלו הוא כרשות . הטור כ"כ בשטה רש"י דהאבני' אליב' דרשב"ג אין ז"ל למעלה מי' כאלו הוא כרשות אחרת ולא חשיב כמכוסה ע"כ והבינ הב' אחת בתקוס אחרת : מ"א סק"ד. (°) קטנה וגדולה בסי' ע"ט. אע"ג דבלא דפרלא בתילות, ספיר ה"ל רשות אחרת ס"ל לתמ"א דאין המעה חוצה בתקוס' גחוכה כל שאינה מכותל לכותל מחילה אינו : (שם) (°) על האבני' הקשה אאמר דאמר רב יוסף עשרה לא קמבעינ' ליה לפירוש הגאון דאליבא דרשב"ג מיירי מה שורדן לו דלא קמבעינ' ליה פשיטא דעשר' ס"ל מחילה ומפסיק ע"ש וקשה לתה פשיטא כ"כ הא תניא דרבנן פליגי אע"ב דעל רבנן לק"מ דעעמייהו משום דאינה חוצלת ונומדת מכותל לכותל : (שם) (°) מודו דכסתום דמי. דכיסוי תני' מולאת וכל פחות מג' ס"ל כעמון ומכוסה תיכו דברי המ"א שם בס"ם תק"ב סותרים לדברו אלא דשם הבי' דאינה מבלן דאחרי' לבוד בכלים וי"ל: ש"ע סעיף ב'. (°) שהרחיק קמ"ל דאין הלכה כרשב"א דס"ל דכל הבית חשוב כד' אמות: ט"ז סק"ה. ומג"ש ולמעלה. זה בעיא דרב יוסף ולא איפסיט' ולמאמרא ומשמע מהע"ז דבעשרה מוהר אפי' אין חוצלת מכותל לכותל ו"ש דלאחמת ג"ל:

הגהות רעק"א

בסס הר"י. ולפ"ז אם קרא חוזר וקורא . ועי' מג"א ספי' ע"ו : ט"ז סק"ד וא"ל הא. כל דברי הע"ז בזה הדבור לא הבנתי הדבר פשוט דלרבי' בלתת פסקי' כרשב"א. דאינה המעה לא מהני דלענין זה גם הת"ק סבר כן. והוי רשב"ג יחיד לגבייהו דאינה ד"ת לפסוק כיחידאה. והא דאמר רבא אין הלכה כרשב"א היינו לענין שאין הבית חשוב כד"א והוא פשוט בסוגי' . א"כ קושי' הע"ז לק"מ. גם הירולי הע"ז תמוה דלפי דבריו למה לי' לבעור בסס גאון רחוק דפסקינן כרשב"ג. הא בהדי' אמרינן אין הלכה כרשב"א. אלא העיקר כמ"ש ופשוט :

סי' פ"ח מג"א סק"א ומ' סאה שאוכים כשרים. בקרקע. מג"א סי' תר"ו סק"ד : שם בא"ד הכו דוקא. נעלם ממנו המפרש כן בחוספתא ופסקה הרמב"ם פה מהל' תכ"ט הע"ו. והכיולה הר"ש והוי"ע שם בפ"ח המקוואות דדוקא לתרומה עמא מדבריהם אבל לחולין עהור מ"ש : מג"א ס"ק ב' וכן עיקר. ע' לקמן סי' רס"ג במג"א סק"ו :

חכמת

סי' פ"ח סעיף א' כל הטמאים וכו'. נ"ב עיין בט"ז ס"ק א' מדין הטלת ט' קבין. והנה גרסינן בפ"ב דגיטין (דף ט"ז ע"א) בעי ר"פ חצי' בטבילה מהו ופירש"י בנטילה של ט' קבין. והנה מדלא מבעיא אם הטיל ט' קבין על חצי' ואח"כ ט' קבין ולהיפוך מה דלא מבעיא ליה אם הטיל פחות מתשעה קבין על חצי' ואח"כ עוד פחות מט"ק על חצי' נראה דפשיטא ליה דזה לא מהני דבעינן הטלת תשעה קבין ביחד ולא בהפסק ומה דלא מבעיא ליה בטבילה עצמה אם טבל חצי הנוף וחזר וטבל חצי הנוף השני אם מצטרפין מוכח דפשיטא ליה דבזה אין מצטרפין רק דמבעיא ליה בבעל קרי כיון דהקילו עליו דדי

מחצית

(ס"ק ב') מצופה כו' גלזיר"ט ומשמע בהרב"ו דסני אם רק מצופה בפנים . אבל הב"ח כתב דבעי' שיהיה מצופה בפנים וגם מבחוץ . ובע"ז כ' כיון דרמ"א ממחיר לקמן סי' תנ"ל דבכלי זכוכית לא מהני הגעלה כמו בכלי חרס. א"כ ה"ה הכא יש לבלי זכוכית דין כלי חרס. אע"ג דסס הסכימו ע"ז ומ"ל דבריעבד אם הגעילו ונסתפק בו מהני ההגעלה כ"ל דהכא דין לכתחלה יש לו : וכמ"ל ד"ר כ' כיון דריעבד מהני הגעלה הכא אפי' לכתחלה סרי אפילו לא הגעילו דאינו בולע כל כך כמו חרס : (ס"ק ד) שבאלו כו' וכ' הב"ח כו' והגרף אחורי המעה ר"ל נגד

כפר״ס ועי״כ ע״י ע׳ קכין : (ב) לילך לב״ה כו׳ · כתב רש״ל בביאור סמ״ג שתזהר שלא לראות בס״ת בשעה שהחזן מראה לעם :

פט (א) ואחר חצות כו׳ · בטור כתוב ואם עבר והתפלל אחר ד׳ שעות עד חצות אף על פי שאין לו שכר כתפלה בזמנה שכר תפלה מיהו מיכא · וכתב כ״י ע״ז כ׳ דרכים האחד הוא דלמדו הטור ממה דפריך בגמ׳ על רבן דאמרי עד חצות (°) וכ״ע עד חצות ותו לא והאמרינן טעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים ומשני כל יומ׳ מצלי ומזיל עד חצות שכר תפלה בזמנה יהבי ליה מכאן ואי לא שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה מזה נלמד לר״י דלאחר ד׳ שעות הוי כן דמה לי אחר ד״ש לר״י ומ״ל אחר חצות לרבנן וכ׳ דלפי׳ לאו דוקא אחר ד״ש לר״י אלא גם עד הלילה הוה כן דכיון שעבר הזמן הוה לר״י אחר זמן שלו כמו לרבנן אחר זמן שלהם והא דלא נקט הטור אלא עד חצות לאו דוקא הוא · והקשה ע״ז כיון דילפינן אחר ד״ש מן לא התפלל שחרית יתפלל במנחה שתים ויליף ג״כ להא מילתא כי היכי דבלא התפלל שחרית דיש לו תשלומין במנחה היינו דוקא בלא במזיד אבל במזיד אין לו תשלומין כלל וא״כ גם בתפלת שחרית אחר ד״ש נמי הוי דינא הכי ולמה כתב הטור דאפי׳ עבר במזיד ולא התפלל קודם ד״ש דמתפלל אחר כך לפיכך כתב דרך שני דיליף הטור אחר ד״ש לר״י מסבר׳ כיון דלרבנן אפי׳ לכתחלה מתפלל עד חצות ויש לו שכר תפילה בזמנה הוה כן לר״י לכל הפחות לענין שכר תפלה שלא בזמנו ולפ״ז תכף אחר חצות אסור להתפלל והוי ברכה לבטלה ול״ל לאחר מנחה דמתפלל שתים דהתם מתפלל בזמן תפלת מנחה · והכיא ראיה מדברי רשב״א שנזכיר בסמוך ועפ״ז כתב רמ״א דבריו בכאן דלאחר חצות אסור כו׳ וק״ל על דרך השני דהא אמרי׳ בפי׳ בגמ׳ כולי יומא מצלי ומזיל משמע עד הלילה מצלי אלא שאין לו שכר כמו בזמנו וזה הוה ג״כ לר״י דהא הקושיא הוי לר״י כמו לרבנן מלא התפלל שחרית כו׳ ממילא הוי התי׳ ג״כ לדידיה כמו לרבנן · וע״ק מה פריך בגמרא וכ״ע עד חצות ותו לא מלא התפלל שחרית כו׳ דלמא אפ״ל דעד חצות ותו לא אלא דבמנחה עדיף טפי כיון שהוא זמן תפלה · וכ״ל דדרך הראשון הוא אמת אלא דאין מקורו של דין זה מלא התפלל שחרית כו׳ כמו שאשב הב״י ומזה נמשך לו לומר דאם ביטל במזיד קודם ד״ש דאחר כך אין לו תיקון ויש לו מזה קושי׳ על הטור כמ״ש אלא המקור הוא ממ״ש בגמ׳ כולי יומא מצלי כו׳ וזה הוה גם לר״י ובגמ׳ אמרו לרבנן דעד חצות יש לו שכר של זמנו ואח״כ כולי יומא אפי׳ אחר מנחה יש לו שכר שלא בזמנו · מזה נלמד גם לר״י דכל היום יש לו תשלומין אלא דאם הוא לאחר ד״ש שעדיין לא הגיע בעת מנחה ודאי יש לו להתפלל אפי׳ לכתחלה אפילו אם ביטל במזיד עד אותה שעה כמ״ש בגמר׳ כולי יומא זמן עלויי אלא דאין לו שכר תכלה בזמנו ואחר שהגיע זמן מנחה שהוא ו׳ ומתחלה אז אסור לו להתפלל בהכי׳ שעתא שחרית כיון שזמן מנחה הגיע ע״כ צריך להקדים תפלת מנחה ואח״כ יתפלל לתשלומין שחרית ויש לו שכר תפלה שלא בזמנה וכיון שבזה יש איסור להתפלל קודם שיתפלל מנחה ע״כ אמרו בזה דאם ביטל במזיד עד אותה שעה אין לו תשלומין שאחר חצות שוין כיה ר״י ורבנן דמתפלל עד ו׳ ומתחלה הייתו אלי שעה אחר חצות ומ״ה לא זכרו רי״ף (°) והרא״ש כאן שיעור אלא מ״ש אחר חצות אם עבר והתפלל אחר ד׳ שעות אלא שהרמב״ם והטור כתבו אחר ד׳ שעות עד חצות וגם הם לא אתי למעוטי הכיא אחלי שעה אלא למעוטי אחר זמן מנחה גדולה והא דלא כתבו עד ששה שעות מתוך דהייתי אומר עד בכלל ויכול להתפלל אפי׳ אם הגיע ששה שעות ומתחלה ובאמת אסור עד שיתפלל מנחה תחלה ע״כ כתבו עד חצות שאפי׳ אם תאמר עד בכלל אין כאן טעות דהרי יש עוד אלי שעה אלא דבין אחר ד״ש לעד חצות פליגי וס״ל לר״י דגם בהכיא שעת׳ לא יהיבי ליה שכר תפלה בזמנה אע״פ שמתפלל תיכף באותה שעה

דהא אפילו ב״ק בזמן הגמ׳ היה מברך ב״ה ע״י הרהור · ובכ״ז סי׳ קנ״ג כתב שלא נהגו רק שלא ליכנס לב״ה ולא לראות ס״ת וגם כשמתפללים אין עומדת בפני חברותיה ומשום מנהג וכבוד עושין כן ולא משום איסור עכ״ל וכן עיקר מ״א : (ד) מורחיס. ומיוס ראשון של סליחות ואילך מיקרי ימים מורחיס לכל כה״ג מענלי לדק . וכתב מ״א וכ״ל כיון שמותרים אילך לב״ה מותרים ג״כ להתפלל וה״ה אם משיאה בה אם אחה או שהיא בעצמה יולדת שהולכים לב״ה אחר ד׳ שעות ועיין משונה באר עשק סי׳ ל״ו :

פט (א) המקה . כ׳ רש״ל בימי הסליחות ראוי ליזהר בזה שרגילין להקדים קודם הכן המקה ואינו נכון עכ״ל וכתב המ״א ואפשר שסמכו על שטורת ליבור הוא שילכו לביתם ויקבלו שנית כמ״ש הטור סי׳ רל״ה לענין מעריב ומ״מ יראה לכתחלה שלא להשכים כ״כ : ב משעל׳ ע״ה היינו האור המולן כפאת המזרח קודם עלות השמש שעה וחומש שעה [הרמב״ם] ר״ל קודם הכן המקה דאמרי׳ מע״ה עד הכן המקה ה׳ מילין כפ״ע דפסחים ומ״מ ל״ע על הרמב״ם דהא הוא בעצמו פ״ג דפסחים משנה ב׳ כתב התי״ע בשמו דשיעור מיל הוי ב׳ חומשי שעה וא״כ ה׳ מילין הוי ב׳ שעות ולמה כ׳ שעה וחומש ואף לפי מ״ש בסי׳ תכ״ט ס״ב דמיל הוא רביעית וחלק כ׳ א״כ ה׳ מילין הוי שעה ומחצה וכ״ל דפסק כמ״ד מע״ה עד הכן המקה ד׳ מילין משום דאסיק בתיובתא לאידך מ״ד ומ״מ דבריו סותרין למ״ש בפסחים פ״ג ע״ש : ג והאיר פני המזרח יצא · כ״כ רי״ו אבל אחר הפוסקים כתבו סתם אם התפלל משעל׳ ע״ה יצא וכן כ״ל דהא מדין בעליי׳ ע״ה כשר להקרבת תמיד אלא דאיש׳ דילמא אתי (°) למיטעי לכן בעינן האיר פני המזרח כדאי׳ ביומ׳ רפ״ג וכ״ה ספ״ב דמגילה במשנה ולכן שעשו משעלה [°] ע״ה כשר ול״ד למ״ש בסי׳ רל״ג דמשום דילמא אתי למיטעי אפי׳ בדיעבד לא יצא דהתם הוי טעות המצוי דא״א לכוון כ״כ השעה כדאי׳ פ״ק דפסחים אבל בע״ה ליכא למיטעי אלא כשעולה מאור הלבנה כדאי׳ ביומ׳ רפ״ג : ד שלים היום . ואם היום אדוך י״ח שעות הוי ו׳ שעות על היום וכשהיום אדוך ט׳ שעות הוי ג׳ שעות עמ״ש סי׳ רל״ג ופמ״ש סי׳ קכ״ד ס״ב וסי׳ רל״ב ס״א דצריך לגמור התפלה קודם שלים היום : ה ואחר חצות וכו׳ · עד שיגיע זמן מנחה ויתפלל מנחה שתים

דנאמת

כספר (הגהות מיימוני פ״ד)וי״א שמותרת בכל וכן עיקר(רש״י הלכות נדה) אבל המנהג במדינות אלו כסברא הראשונה. ובימי ליבון נהגו היתר ואפילו במקום שנהגו להחמיר ג׳ בימים (ד) מורחיס וכה״ג שרגיל מתאספים ליל לבהכ״נ מותרין (ב) לילך לב״ה כשאר נשים כי הוא לבן עלבון גדול שהכל מתאספין והן יעמדו חוץ : (פסקי מהרי״ל סי׳ קנ״ב) :

הלכות תפלה

פט הלכות תפלה וזמנה . ובו ח סעיפים :

א (א) זמן תפלת השחר מצותה שיתחיל א עם הנץ(ב)החמה כדכתיב יראוך עם שמש * (ג) ואם התפלל ב משעלה (ג) עמוד השחר ג והאיר פני המזרח יצא ד ונמשך זמנה עד סוף ד׳ שעות *שהוא ד שליש (ג) היום ד ואם טעה או עבר והתפלל אחר ד׳ שעות עד חצות אע״פ שאין לו שכר כתפלה בזמנה שכר תפלה מיהא איכא: הגה(א) ה ואחר חצות אסור (ד) להתפלל תפלת שחרית(ב״י בשם הרשב״ם פרק תפלת השחר) וע״ל ריש סימן ק״מ : כיון

דאמרי׳ דבריהם ומשום מנהג כבוד עושיכן ולא משום איסור עכ״ל וכן עיקר : ג בימים מורחיס. נראה דמיום ראשון של סליחות ואילך מיקרי ימים מורחיס לכל כה״ג (מענלי לדק) וכ״ל כיון שמותרים לילך לב״ה מותרים לקריו : ונ״ל דה״ה כל כיוצא בזה כגון שמשיאה בה אם אחה או שהיא יולדת שהולכים לב״ה אחר ד׳ שבועות שרי בכל גווונא אע״פ שהיא נדה ועיין במשנה סוף פ״ב דברכות :

פט א עם הכן המקה · מ״כ בשם רש״ל בימי הסליחות ראוי ליזהר בזה שרגילין להקדים קודם הכן המקה ואינו נכון עכ״ל · ואפשר שסמכו על שטורת ליבור הוא שילכו לביתם ויקבלו שנית כמ״ש הטור סי׳ רל״ה לענין מעריב ומ״מ יראה לכתחלה שלא להשכים כ״כ : ב משעל׳ ע״ה היינו האור המולן כפאת המזרח קודם עלות השמש שעה וחומש שעה [הרמב״ם] ר״ל קודם הכן המקה

דאמרי׳ מע״ה עד הכן המקה ה׳ מילין כפ״ע דפסחים ומ״מ ל״ע על הרמב״ם דהא הוא בעצמו פ״ג דפסחים משנה ב׳ כתב התי״ע בשמו דשיעור מיל הוי ב׳ חומשי שעה וא״כ ה׳ מילין הוי ב׳ שעות ולמה כ׳ שעה וחומש ואף לפי מ״ש בסי׳ תכ״ט ס״ב דמיל הוא רביעית וחלק כ׳ א״כ ה׳ מילין הוי שעה ומחצה וכ״ל דפסק כמ״ד מע״ה עד הכן המקה ד׳ מילין משום דאסיק בתיובתא לאידך מ״ד ומ״מ דבריו סותרין למ״ש בפסחים פ״ג ע״ש : ג והאיר פני המזרח יצא · כ״כ רי״ו אבל אחר הפוסקים כתבו סתם אם התפלל משעל׳ ע״ה יצא וכן כ״ל דהא מדין בעליי׳ ע״ה כשר להקרבת תמיד אלא דחיש׳ דילמא אתי (°) למיטעי אפי׳ בדיעבד לא יצא דהתם הוי טעות המצוי דא״א לכוון כ״כ השעה כדאי׳ פ״ק דפסחים אבל בע״ה ליכא למיטעי אלא כשעולה מאור הלבנה כדאי׳ ביומ׳ רפ״ג : ד שלים היום . ואם היום אדוך י״ח שעות הוי ו׳ שעות על היום וכשהיום אדוך ט׳ שעות הוי ג׳ שעות עמ״ש סי׳ רל״ג ופמ״ש סי׳ קכ״ד ס״ב וסי׳ רל״ב ס״א דצריך לגמור התפלה קודם שלים היום : ה ואחר חצות וכו׳ · עד שיגיע זמן מנחה ויתפלל מנחה שתים

באר הגולה

מ״א נרכו ת כ״ו ב הרא״ש שם ג במשנה וכ רבי יהודה ד שם בגמ׳

עטרת זקנים

(פט) * ואם התפלל משעלה ע״ה כו׳. היינו בדיעבד בשעת הדחק וזמן עלות השחר הוא זמן קודם שירחה את חבירו ברחוק ד״ח אבל מזמן שירחה את חבירו ראוי להתחלה להתפלל רק מצוה מן המובחר הוא יותר טוב שיתפלל אחר הכן החמה מיד:* שהוא שלש היום (ע״ל סי׳ כ״ח) הגה ואחר חצות אסור להתפלל תפלת שחרית עד זמן מנחה כיון דלאו זמן תפלה הוא כלל אינו מהפלל בשום ענין ואם התפלל הוי ברכה לבטלה (כ״כ הרשב״א) ויש מי שכ׳ שמותר להתפלל אף לאחר חצות עד שיגיע זמן מנחה גדולה וכיון שמגיע זמן מנחה גדולה אז צריך להתפלל תחילה תפלת מנחה ואחר כך להשלומין דשחרית ומביאה יחד זה אחר זה. (רא״ש פ״ג ה״ח) ואף שרגיל להתפלל בזמן מנחה גדולה תפלת שחרית ואח״כ מנחה בזמן מנחה קטנה אינו רשאי (מורי בכ״מ) :

רבושי שרד

סי׳ פט (ע״ז סק״א) (°) וכ״ע עד חצות מעיקרא פריך מדתנן ותיקין היו נוטרין ק״ש עם הנ״ח.ומשני דשיעור זה דוקא לזיתיקין ואתא פריך וכ״ע פי׳ דלאו ותיקין : מ״א סק״ב (°) למיטעי לכן. פי׳ וכיון דלא בעינן האיר רק לכתחלה ממילא כאן דמיירי בדיעבד דהא לכתחלה בלא״ה ממתין עד הכן אלא מיירי בדיעבד אם כן אפילו קודם האיר. (שם) (°) ע״ה כשר ולא דמי. ר״ל דשם אמרי׳ דזמן מנחה מיד בחצות ואיחרוהו חז״ל אלי שעה משום דאתי למעטי ואמרי׳ שם לאפי׳ דיעבד לא יצא א״כ ניחא דה״ק קודם האיר אפי׳ דיעבד לא יצא מחמת אתי למיטעי: ט״ז סק״א.(שם) והרא״ש כאן שיעור אלא מתמה. ר״ל משום דאחמת כל היום יכול להתפלל דהיינו עד זמן מנחה אפי׳ מזיד ואחר זמן מנחה בשוגג ומה שלא חילקו כאן בין קודם זמן מנחה לאחר זמנה לענין מזיד דלא הוצרכו לזה דכבר כתבו בדברי ר׳ יוחנן דמתפלל מנחה שתים שהוא דוקא בשוגג :

חתם סופר

סי׳ פט במג״א ס״ק כ׳. נ״ב הא לך כללא דהאי חושבנא אם תחשוב י״ב שעות מעמוד השחר עד צאת הכוכבי׳ ובהם מ׳ מילין לכ״ע יגיע לכל מיל ח״י מינוטין אך הרמב״ם מחשב י״ב שעות מהנץ החמה עד השקיעה לבד ואי ס׳ל מעמוד השחר עד הנץ החמה ה׳ מילין וכן משקיעת החמה עד צאת

יד אפרים

כו׳. נראה כיאור דבריו דבש״ס איכא פלוגתא דרבנן ס״ל דלא מהני לאחר התעה ורשב״ג ס״ל דמהני ואמרינן התם אמר רב יוסף בני מרב הונא תעה ג׳ כו׳ יו״ד לא קמבעי׳ לי׳ אמר אביי ספיר עבדת דלא איבעי׳ לך וכ׳ רש״י שהגאון מפרש הבעי׳ במעה פתיחה והקשה דא״כ מאי נדיך ר״י למיתר עשרה לא מיבעי׳ לי׳ ונם אביי לא נדיך לומר ספיר עבדת שזה פשוט דבעשרה מתילה הוי וכדהני׳ אם היה מתוך עשרה כו׳. והכה העיר כ׳ שהגאון ס״ל דהאיבעי׳ אליבא דרשב״ג ואתא

שערי תשובה

סי׳ פ״ט (ג) היום עבה״ט. ועיין לעיל סי׳ א׳ בשם השבות יעקב ושלמי צבור שהחשבון של שעות זמניות הוא לפי ענין חצות היום שהחמה עומדת באמצע הרקיע אחר י״ב שעות הוא חצות לילה ולפי״ז הי׳ מקום לומר דאחר חשבון י״ב שעות מחצי היום הוא תחלת היום אף לענין ק״ש ותפלה

באר היטב

סימן קנ״ג כ׳ שלא נהגו רק שלא ליכנס לב״ה ולא לראות ספר תורה וגם כשמתפללין אין עומדות בפני חברותיה ומשום מנהג וכבוד עושין כן ולא משום איסור עכ״ל וכן עיקר מ״א : (ד) מורחיס. ומיוס ראשון של סליחות ואילך מיקרי ימים מורחיס לכל כה״ג מענלי לדק . וכתב מ״א וכ״ל כיון שמותרים לילך לב״ה מותרים ג״כ להתפלל וה״ה אם משיאה בה אם אחה או שהיא בעצמה יולדת שהולכים לב״ה אחר ד׳ שעות ועיין משונה באר עשק סי׳ ל״ו :

פט (א) המקה . כ׳ רש״ל בימי הסליחות ראוי ליזהר בזה שרגילין להקדים קודם הכן המקה ואינו נכון עכ״ל וכתב המ״א ואפשר שסמכו על שטורת ליבור הוא שילכו לביתם ויקבלו שנית כמ״ש הטור סי׳ רל״ה לענין מעריב ומ״מ יראה לכתחלה שלא להשכים כ״כ : (ב) ע״ה. היינו האור המולן לפאת המזרח קודם עלות השמש שעה וחומש שעה עמ״א מ״ש. (וכתב בספר אליה רבה דדוק׳ כשהאיר פני כל המזרח ולא סני כשהבריק הספר כמקודם בלבד ולא כמ״א ודלא כמנחת כהן ע״ש שהביא כמה ראיות לדבריו) : (ג) היום. ואם היום אדוך י״ח שעות הוי ו׳ שעות על היום וכשהיום אדוך ט׳ שעות הוי ג׳ שעות דלעולם משערין שעות אלו לפי ענין היום והם נקראים שעות זמניות אע״ג דכתבתי בסי׳ א׳ ס״ק ו׳ בשם הזוהר דלענין חצות לילה משכיבו הלילה לי״ב שעות. ס״ה דלבני הקב״ה לילה כיום יאיר עמ״א סי׳ רל״ג ס״ק ד׳ ועיין סי׳ קכ״ד ס״ב דצריך לגמור התפלה קודם שלים היום : (ד) להתפלל. והב״ח מולק ע״ז ומתיר להתפלל אחר חצות עד שיגיע זמן מנחה גדולה ע״ש וכן פסק הט״ז למעשה רק שזמן מנחה גדולה שהוא ו׳ שעות ומחלה יתפלל מנחה תחלה ואחר כך ישלים

ביאור הגר״א

דחגיגה כדי לעשות נחת רוח לבשים כו׳ ואע״ג דקרוב לעבודה בקדשים כ״ש כאן :

סי׳ פט ס״א כדכתיב בו׳. שם ע׳ כ׳ כ״ע ב׳ : ואם כו׳ : כמש״ש ל׳ ל׳ ועתוס׳ שם ד״ה אבוה כו׳ וכתו ק״ש וכן כל שמלותן ביום כמ״ש סוף פ״ב דמגילה ומחכה הוא בזמן המתיר כמ״ש שם ואמרינן בפ״ג דיומא ובריש״ג דתמיד ולאו ורלו כו׳ וז״ש והאיר כו׳ וכ״ה ברא״ש ועמ״ש : ונמשך כו׳. כ״ז ל׳ ל״ר בהכא כו׳ : שהוא כו׳. כמ״ש בסי׳ ס״ח : ואם טעה כו׳. שם כולה יומא כו׳ וה״ה לר״י מד׳ שעות הרי״ף והרא״ש וש״ע אלא דמדברי הרי״ף והרא״ש מ׳ דוקא טעה וכ״מ בגמ׳ דהא מדין טעה זלא התפלל שחרית אחי ושם בחזיר לא כמ״ש שם אבל הרמב״ם והטור כ׳ אפילו עבר מתפלל עד חצות ועכ״י שהתם מנחה וכן בכולם ועמ״א

חכמת

חוצץ אן לא הו״ל למבעי׳ נמי אם כשר שאובין מזה מוכח להיפוך דשאובין פשיטא ליה דפסולין ומבעיא ליה רק בחציצה. וי״ל דמזה יהיה ראיה להסוברים דכולו שאוב מן התורה פסול דאל״כ למה פשיטא ליה יותר בשאובין מחציצה ובע״כ דבחציצה הוי רק דרבנן במיעוט המקפיד ויש לומר דהם אמרו זהם אמרו בדרבנן הקילו אבל בשאובין דמן התורה פסול ודאי אף בזה פסול. מיהו בזה לא הונח דאכתי הו״ל למבעיא ברובו שאובין אם פסול בזה ובע״כ מוכח יהיה מאיזה טעם שיהיה דשאובין נרע מחציצה דבשאובין פשיטא ליה ובחציצה מספקא ליה וא״כ בטבילה זו ששאובין כשרה כמ״ש הב״י [סימן זה] והמג״א הלכות יוה״כ מכ״ש דחציצה כשר בזה וז״ב ונכון ודו״ק :

מחצית

דאוריית׳ · וע״ם דף כ׳ ע״ב : (ס״ג ג) בימים כו׳ ריש יבמות דף וי״ו ע״ב הואיל והותר לגרעתו · דשלם מחנות היה . בה״מ היה מחנה שכינה . והר הבית מחנה לויה · וירושלים מחנה ישראל. ויש עומאים שהיו משתלחים חוץ לשלם מחנות ויש חוץ לג׳ מחנות אבל מגורע לא היה משולח כ״א ממחנה שכינה והיה רשאי לייכנס להר הבית ובזוס שמיני לעוהרתו שעדיין היה אסור לייכנס למחנה שכינה מ״מ הותר לו לעמוד במקדש בשער ניקנור אלא נתקדש והיה לו רק קדושת הר הבית ומשם היה מכניס ידו ליתן על הבוהן מדם האשם ומלוג השמן אפי׳ למ״ד ביאה במקלת שמיה ביאה.מ״מ הותר להכניס הבהונות למקדש דגזירת הכתוב הוא ועהרתו בכך אבל בעל קרי אסור לכנס אפילו למחנה לויה דהיינו להר הבית ולכן מגורע שראה קרי ביום ח׳ לעוהרתו לא היה רשאי לייכנס באותו יום ליתן על בהונותיו . אבל אם חל יום ח׳ שלו בערב פסח וראה קרי הותר לו לייכנס להר הבית ולשער ניקנור ולהכניס בהונותיו ליתן עליו מדם אשם ושמן כדי שיהיה יוכל לעשות הפסח דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דלא יכנס בעל קרי למחנה לויה דלית ביה כרת (ואיכא מ״ד התם דאפילו עשה ליכ׳) ופריך הש״ס ניהו דדחי עשה דפסח שי״ב כרת עשה לייכנס להר הבית דלית בה כרת אבל איך הותר לו להכניס בהונותיו . הא לייכנס בעל קרי למחנה שכינה איכא נמי עשה שי״ב כרת · ומאי אולמי דעשה דפסח מהאי עשה ומשני הואיל והותר לגרעתו הותר לקרין · דהא גם מגורע אסור לייכנס למחנה שכינה · ואפ״ה התיר לו הכתוב להכניס בהונותיו לעהרתו ה״ה דגם עומאת קרי הותרה לצורך הכנסת הבהונות : ועיין במשנה ספ״ג דברכות · ר״ל דשם מבואר דע״כ דין נדה איינה אלא זהירות בעלמ׳ ואין לו יסוד דתנן זב שראה קרי או נדה שפלטה ש״ז פליגי ת״ק ור״י אי צריכה עבילה . דהא אפי׳ יעבלו ישארו טמאים זה זב וזאת נדה . מוכח אי הנדה לא פלטה שכבת זרע אפי׳ בזמן תקנת עזרא היתה מותרת בכל דבר כ״ש עתה שהתבטלה התקנה :

סי׳ פט (ס״ק ח) עם הכ״ה כו׳ וכמ״ש הטור סי׳ רל״ה כו׳ דמה״ע הקילו לקרות ק״ש של ערבית

קודם ל״ה ומתפללים ביום כיון שכבר מקובלים הלבור לתפלת מנחה ואם יצטרכו להתקבץ שנית לערבית יהיה עורח מרובה ע״ש : שלא להשכים כ״כ.ר״ל לסליחות לא יסכימו כדי שבשיסיימו הסליחות יהיה הכן המקה : (ס״ק ב) משעלה כו׳ (הרמב״ם) בפי׳ המשנה פ״ק דברכות משנה א׳ : ר״ל קודם הכ״ה . ר״ל שלא תעבה מ״ש קודם עלות השמש ר״ל עליית נוף השמש שהוא זמן אריך אח״ז וע״ל ר״ם ל״ח : אלא ר״ל קודם תחלת עלייתו דהיינו הכן המקה : וכ״ל דפסק כו׳ ד׳ מילין . ר״ל וס״ל

שלמה

סי׳ פט סעיף א׳ זמן תפלת וכו׳. נ״ב הנה מבואר בספרים שיש ליתן צדקה קודם כל תפלה דכתיב ואני בצדק אחזה פניך ואני אבאר הטעם יותר בעזה״י דהנה ראיתי בס׳ קב הישר בשם מקובל אחד דתכלת בנימטריא תת״ן ולכך ראוי להסתכל בשתי עינים בציצית כי עין בעין עם הציצית עולה כן והוי כאילו קיים תכלת ע״ש ולדעתי נראה לתקן זה בצדקה כי [ע״ל שצ״ל תכלת]שהוא בנימטריא תת״ן והיינו שיתן צדקה ויחשב כאילו קיים תכלת ולכך קודם לבישת הצדיק ראוי ליתן צדקה ולכך יש בילקוט פרשת תצא בפסוק ולך תהיה צדקה לפני ה׳ אלקיך שהצדקה עולה עד כסא הכבוד והיינו כיון דתכלת דומה לים וים לרקיע ורקיע לכסא הכבוד א״כ ע״י התכלת נזכר בכסא הכבוד והצדקה הוי בנימטרי׳ תכלת

השקל

דשיעור מיל הוא רביעית שעה וחלק ד׳ · א״כ שיעור ד׳ מיל עולה שעה וחומש מעומש ומ״מ דבריו סותרים למ״ש בפסחים פ״ג דשיעור מיל הוי ב׳ חומשי שעה א״כ למ״ד ד׳ מיל עולה שעה וג׳ חומשי שעה : ודע דמ״ש לעיל ר״ם כ״ח בשם הב״ח דמע״ה עד הכן החמה הוא שעה ואע״ג דהוא יותר כמ״ש כאן . באמת כ׳ הב״ח שם בקירוב שעה · ור״ל שהיינו מעומש אלא מעט יותר וע״ש : (ס״ק ג) והאיר כו׳ משעלה ע״ה. דהיינו מתחלת עליית ע״ה אבל האיר פני המזרח הוא אח״ז שמתפשט הע״ה על כל פני המזרח : דהא מדין בעליית ע״ה כו׳ ר״ל דהא מה״ט זמן תפלת השחר עד ד׳ שעות דתפלות כנגד תמידים תקנום . ותמיד של שחר היה זמנו עד ד׳ שעות וכיון דסוף זמן התפלה הוא דומיא דתמיד ה״ה התחלת זמן תפלה שוה לתמיד : כדאית׳ ביומא רפ״ג הכ׳ קלת ל״ד · והכי איתי׳ התם א״ל הממונה אלו ראו אם הגיע זמן שחיטה (של תמיד של שחר) (והיינו כפירש״י שעלה על החומה או על הגג) אם הגיע הרואה אי׳ ברקאי (דהיינו התחלת ע״ה) מתיא בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח וקי״ל כמתיא בן שמואל. ובתר הכי תנן ולמה הוצרכו לכך (פירש״י לעלות לגג ולראות) שפ״א עלה מאור הלבנה ודימו שהאיר המזרח ושחטו התמיד והוליאו לבית הסריפה וס״ל למ״א כמו שמחשש טעות הוצרכו לעלות ולראות ה״ה דמה״ט נופא ס״ל למתי׳ ב״ש אל״ל האיר פני כל המזרח ולא סגי בע״ה : ומ״ש ולמה הוצרכו לכך לעלות לגג · ולא פי׳ למה הוצרכו להמתין עד שהאיר פני המזרח . הדא שלשון למה הוצרכו לכך לא משמע כן . וגם לפירש״י א״ש עפי דאתי׳ מתני׳ דלמה הוצרכו ככ״ע אפי׳ כת״ק דמתי׳ ב״ש: וכ״ה ספ״ב דמגילה כו׳ ופי׳ רש״י שם דף ד׳ ע״א וז״ל. דמע״ה יממא הוא : אבל לפי שאין כל בקיאים בו צריכים להמתין עד הכן החמה עכ״ל : ול״ד ומ״ש סי׳ רל״ג כו׳ ר״ל דמן הדין מיד בחצות מתחיל זמן מנחה אלא משום דאין אנו בקיאים חייסינן לטעות הוסיפו אלי שעה ואמרו זמן מנחה מתחיל משש שעות ומחצה . וקיי״ל בסי׳ רל״ג דאי התפלל באותה אלי שעה דהיינו מיד אחר שש שעות לא יצא : (ס״ק ה) ואחר כו׳ דבאמת זמן מנחה כו׳ ר״ל הא זמן מנחה הוא משש ומחצה · א״כ היה ראוי להתיר לו להתפלל שחרית עד ו׳ ומחצה אי עבר ולא התפלל קודם ד׳ כן דעת הב״ח באמת . וכ׳ דעד חצות שכ׳ בש״ע הוא לאו דוקא · אבל מ״א ס״ל דהוא דוקא דהא באמת זמן מנחה מתחיל אחצות אלא משום טעות הוסיפו אלי שעה ואמרו שלא להתפלל מנחה עד שש ומחצה עכ״פ אחצות ואילך כבר אינו ראוי לתפלת שחרית ויכול דהב״ח חולק על סברת הרב״ו וטעמו שאסור מיד אחר חצות. מ״מ מטעם אחר אסור אחר חצות דזמן מנחה

מתחיל

(*) דכתמת זמן מנחה מתחיל אחר חצות עמ"ס סי' רל"ג וסכ"ח חולק ואין דבריו מכוונין: ו זמן תפלה. היינו (*) מע"ה עס"ה: ז לראות איזה עסק. (*) ומגב זה הולך לפתח חבירו לומר לו צפרא דמרא טב אבל ליתן לו שלום אפי' בכה"ג אסור: ח אין לחוש כ"כ. כתוב בל"ח היינו כשאין משכים לפתחו

ב * ה כיון שהגיע ו זמן (ה) תפלה אסור לאדם להקדים לפתח חבירו ליתן לו (ו) שלום משום ו דשמו של הקב"ה שלום אבל מותר לומר לו צפרא דמרי טב ואפי' זה אינו מותר אלא כשהוצרך ללכת ז לראות איזה(ז)עסק אבל אם אינו הולך אלא להקביל פניו קודם תפלה אפי' זה הלשון אסור וכן אסור לברוע לו כשמשכים לפתחו ז וי"א דכריעה אסורה אפי' בלא משכים לפתחו (ב) ואם התחיל לברך הברכות(מחר כו) ח אין (מ) לחוש כל כך ואם אינו משכים לפתחו אלא שפגע בו בדרך מותר ליתן לו שלום ט ס וי"א שאפי' במוצא חבירו בשוק לא יאמר לו אלא צפרא דמרי (ט) טב כדי שיתן לב שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיתפלל:

ג ט אסור לו להתעסק בצרכיו י (ג) או לילך לדרך עד שיתפלל תפלת (י) י"ח (ויש מקילין לאחר שאמרו מקלח ברכות קודם שאמרו ברוך שאמר וטוב להמתיר בזה) (תרומת הדשן סי' י"ח)

* י ולא לאכול א] ולא לשתות יא אבל כ מים (יא)מותר לשתות קודם תפלה בין בחול ובין (יב)(*) בשבת ויום טוב וכן אוכלין ומשקין יב לרפואה (יג) מותר:

ד ל הצמא והרעב הרי הם בכלל החולים אם יש בו יכולת לכוין דעתו יתפלל ואם לאו יג אם רצה אל יתפלל עד שיאכל (יד) וישתה:

ה מ ואם התחיל לאכול קודם עלות השחר יד (ד)צריך להפסיק טו נ וי"א שאינו צריך (טו) להפסיק:

דלא הוזכרה בגמר' לאיסור אבל במשכים לפתחו אסור דהא פריך בגמרא מהסיא דכפרקים שולא מפני הכבוד והתם כבר אמר הברכות וכ"כ הכ"ח (והע"ת עשה עצמו כאלו לא ידע) אבל מה שהקשה דברי הס"ע מהדרי לא ידעתי מאי קא קשיא ליה: ט וי"א שאפי' במולא וכו'. ולא יתן לו שלום אע"פ שרגיל ליתן לו שלום [כ"מ ברשב"א]: י או לילך לדרך.(*) כ"ל דאם אין הסיירא ממתנת לו מותר לילך לדרך עס"ס זה וסימן ל' סי"ז: יא אבל מים מותר. דלא שייך כהו גאוה: יב לרפואה מותר. משמע אפילו אוכל ושותה דבר דשייך בו גאוה אלא לרפואה אע"פ שאינו עושה משום גאוה אלא לרפואה אע"פ שאינו חולה שרי וכ"מ בכ"י בשם מהרש"ל: יג אם רצה.ז"ל הב"י כיון דהתירל בלא"ה אין מכוונים כ"כ מותר להתפלל אע"פ שאינו יכול לכוין"מ הרולה לסמוך על הרמב"ם לאכול ולשתות קודם מותר ע"כ ועסי' ל"ח ס"כ: יד לריך להפסיק. ואע"ג דכתפלת המנחה א"ל להפסיק כמ"ש סימן (*) רל"ב הכא שאני כיון דאסמכוה אקרא דלא תאכלו על הדם לריך להפסיק וא"כ אסור להתחיל לאכול בלילה אם יודע שתמשך הסעודה עד שיעלה ע"ה כגון בסעודה גדולה עסי' רל"ב ס"ו מיהו אינו מוכרח כ"כ וכס"ו כוב המרן כ' בשם הרח"ו שאפי' קס בחצות הלילה אסור לעשות קודם שמתפלל וכ"מ בזוהר: טו וי"א שא"צ כיון דתפלה

שעה בלא הקדמת תפלת מנחה לפניה. ומ"ש כ"י רא"י לדרך השני מתשובת רשב"א כמחילה מכבוד רבינו הב"י כ"ל שאין משם ראיה דז"ל אהא דמסקינא טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים כו'. ומיהו דוקא בזמן תפלה והוא עסוק בתפילתו חוזר ומשלים מה שטעה בתפילתו אבל בלא בזמן תפלה לא שאם לא כן מאי מתפלל ערבית שתים ומתפלל מנחה שתים דקאמר לימא טעה ולא התפלל שחרית קודם חצות חוזר ומתפלל אחר חצות טעה ולא התפלל מנחה חוזר ומשלימה כל הלילה ואם לא ממעט אלא אחר זמן תפלת ערבית שהרי אין שום זמן מפסיק בין סוף זמן מנחה להתחלת ערבית אלא פשוט דגם לענין תפלת שחרית לא אתא הרשב"א למעוטי אלא שתכף אחר שיתפלל מנחה יתפלל לתשלומין שחרית וזה מבואר בהדיא בלשונו שכתב והוא עוסק בתפלתו כו' אבל אם יתחיל לכוין שתפלל אח"כ שרית דאל"כ לא הי' לו לבטל התלמוד לתלות תשלומי שחרית בתפלת המנחה אלא היה לו לומר שאחר חצות לרבנן יוכל להשלים תפלת שחרית וכן בתפלת המנחה כל הלילה א"ו נתבון שיהי' התשלומין בזמן שהוא עוסק בתפלה

בלא"ה ולא אח"כ זה הנלע"ד ברור וכן כפי' דברי הטור וב"כ ודברי רמ"א כאן הם עולים גם כן להלכה דאחר חצות אסור להתפלל דהיינו אחר שהגיע זמן מנחה גדולה שהיא ו' שעות ומחלה אסור לו להתפלל אח"כ יתפלל מנחה תחלה ואח"כ ישלים של שחרית אבל קודם לזה דהיינו אחר ד' שעות עד

שעת המנחה גדולה יתפלל שחרית אלא שאין לו שכר תפלה בזמנה כנלע"ד להלכה ולמעשה: (ב)ואם התחיל לברך כו'. ק"ל דהא בגמרא פריך על מה שאסרו מתיבתא שלום קודם התפלה ממתני' דבין הפרקים שולא ומשיב ופרש"י והא ק"ש קודם תפלה היא וקתני שולא ולפ"ז מאי פריך דבמתני' כבר התחיל בברכות ק"ש ומכח קושיא זאת פסק בת"ה לענין עשיית חפציו דלא מהני מה שאמר מקלת ברכות קודם ברוך שאמר כמ"ש רמ"א בסמוך א"כ מכ"ש כאן דלא מהני ותו דהס"ע עלמו כתב בסמוך לענין עשיית חפציו דאסור עד אחר י"ח דוקא ולמה היקל כאן לענין מתיבת שלום ול"ל דהס"ע מחלק בין מתיבת שלום לעשיית חפציו בזה דהא עיקר ההוכחה דלא מהני מקלת ברכות הוא ממה שמקשה בגמ' מבין הפרקים כמ"ש והיינו גבי מתיבת שלום. וכ"ל דודאי לענין מתיבת שלום גם כן לא מהני מקלת ברכות אלא דכאן מיירי מכריעה לחוד בלא מתיבת שלום כמ"ש כ"י בהדיא בשם א"ח בזה סייס דאם אמר מקלת ברכות שאין לחוש כ"כ כלומר בכריעה לחוד אין לאסור אבל בתיבת שלום ודאי לא מהני אבל כמ"ש אחר כך לענין עשיית חפציו: (ג) או לילך בדרך. הב"י בשם מהרי"ל כתב שזה דוקא לדעת הרא"ש שמביא הטור בסוף הסימן דתפלה בכית עדיף והב"י עשה חילוק דכאן מיירי (*) שהרשות בידו להתעכב אלא שרולה למהר כו'. וגראה דא"ל לכל זה דכאן מיירי אפילו ילך בדרך קלרה בחופן שעוד היום גדול שבכוחו שם יוכל להתפלל מעומד מ"מ אסור מלד עשיית חפציו קודם התפלה משא"כ לקמן דילטרך להתפלל שלא במעומד בדרך ואין שייך לקמן איסור דעשיית חפציו קודם התפלה דשם משכים לדרך ועדיין לא הגיע (*) עיקר זמן התפלה: (ד) צריך להפסיק. ולא דמי למנחה דאמרינן במתני' פ"ק דשבת אם התחילו אין מפסיקין ש"ה דאסמכוהו אקרא ואיכא לאו דלא תאכלו על הדם:

באר הגולה

ה שם י"ד ו ר' יוחה שם ור' ינתוסי בשם גאון ז ח"ח ח הרא"ש ורשב"ל ט ברכות יד י שם י' כ עור בשם אבי העזרי ואחר פוסקים ל הרמב"ם פ"ה מה"ת מ רמב"ם שם לגירסת הכ"י כ רא"ש בשם ר"י ואחר פוסקים:

עטרת זקנים

* כיון שהגיע זמן תפלה אסור כו' ליתן לו שלום כו' ואם התחיל לברך הברכות אח"כ אין לחוש כ"כ כו' ויכול לא לף לברוע בפנעו בו דוקא (כ"מ) ויש מי שכ' דוקא באינו משכים לפתחו אבל בשכים לפתחו אף שכבר התחיל הברכות אסור וכן עיקר לדעתי דאין להקל כמה שהוא מוגע בכבוד המקום כ"ה ואף שהתחיל הברכות אין לו לשבי' לפתחו וכפרש שבגמ' והרי"ף לא משמע לחלק לגמרי בין אם התחיל הברכות אם לא ולברוע אף שאינו משכים לפתחו ואפי' בלא מתיבת שלום אסור עד שיקבל עליו עול מלכות שמים כנ"ל: * ולא לאכול ולא לשתות כו' כין בחול כין בשבת וי"ט. כ"ל דוקא בבוקר

אשל אברהם

א] ולא לשתות. עיין באר הטיב מ"ש בשם מהרש"ו ז"ל: שאלה זו נשאל בתשובת שבות יעקב סי' מ' לי' רשאי לאכול או לשתות דבר קודם אור היום כדי שתהיישבה דעתו עליו. והשיב

יד אפרים

שאינו חוללת מכותל לכותל משב מחילה ואם כן מאי לי גבוה וי"ד או גבוה הרבה יותר פשיטא דגמו כן הוי מחילה בגבוה וי"ד כמו בגבוה הרבה כדיל' אם הי' חקוק גבוה וי"ד. אמנם מ"ש המג"א וידוע דהלבה כרבנן ל"ע דהא אם נימא דהא איכעי' אליבא דרשב"ג א"כ יש לפסוק כרשב"ג דהא איכעי' אליבי' מבואר בעור דמהאי עמעמא פסק כרשב"ג הגאון הכ"ל והביאו גם הע"ז והרי"ו פסקו כרשב"ג ואם לא יפסקו כרשב"ג א"כ ע"כ מוכרח לפרש כפי' דהאיבעי' אלי אליבי' דרשב"ל א"כ אין הכרע מזה כלל דאם חוללת מכותל לכותל אי מיקרי מחילה דהא לא מיירי בהכי כלל:

חתם סופר

הכוכבים נמצא לא יהיה מהגיע עד השקיעה רק ל' מילין ובהם י"ב שעות יהי' כ"ד מינוטין לכל מיל וזהו כמ"ש התוס' יו"ט בשמו פרק ג' דפסחים. אבל האמת הוא דס"ל להרמב"ם כמ"ד מעמוד השחר עד הגיע החמה ד' מילין וכן משקיעה עד צאת הכוכבים ונשאר מהגיע החמה עד השקיעה ל"ב מילין ובהם י"ב שעות עול לכל מיל כ"ב מינוטין וחצי והוא העיקר. וכן פסק החק יעקב סי' תנ"ט. ומ"ש הרמב"ם לענין תפלה מעמוד השחר עד הגיע החמה הוא שעה וחומש י"ל עפ"י מ"ש התוס' בפסחים דף צ"ד ע"א ד"ה ר' יהודה דאע"ג דמתחלת השקיעה הוי ד' מילין מ"מ ג' רביעי מיל האחרונים

שערי תשובה

אך באמת אינו כן ולענין זמן קריאת שמע ותפלה בתר תחלת היום ותחלת הלילה ממש אזלינן ע"ש:

(י) י"ה עבה"ט ועיין לק' סי' רנ"א בשם סדר היום לענין צרכי שבת שאם לא ימצא אח"כ לקנות יקנה תהלה ואח"כ יתפלל ואם הצבור מתפללים לא יפרוש מהם ואין ליחיד להתחסד יותר מהם כי כל מה שהצבור עושים הקב"ה חפץ בו כו' ע"ש בסדה"י: ועיין בפר"ח כאן דמייתי מהא דאמרינן ביר"ש מאחרין לבא כו'. וגם מדאמרינן אסור לעשות הפצו משמע חפצי שמים מותר: (יא) מותר עבה"ט וכתב בשו"ת חינוך בית יהודה דמשקה שכר שקורין ביע"ר ודאי אסור ע"ש ועיין אשל אברהם בשם שבות יעקב שכ' דמי שעושה לרפואה מותר ע"ש וכה"נ כ' בבר"י דמ"ש על מהרח"ו שהיה אוכל באשמורת מיני תרגומא י"ל שהיה חולה כו' ע"ש ובמה"ב בשם שו"ת בית יהודה שמותר לשתות כוס יין ושמן מעורבין לרפואה וכ"כ באגרת הרמ"ז שמותר לשתות קודם התפלה הרקוק ושקויים לרפואה ע"ש:

(י) י"ח. ואם אין הסיירא ממתנת לו מותר לילך לדרך מ"א ע"ס ועיין ט"ז: (יא) מותר. דלא שייך בהו גאוה. ועם לוקיר אסור. ובמקום דלריך רפואה מותר לשתות מים ולוקיר קוד' שיתפלל הרדב"ז ח"א סי' רל"ה ולאיים זקן ואלם שאינו יכול לעמוד על רגלו עד עת יציאת הציבור מבה"כ בפרט בשבתות וי"ט שלפעמים מתעכבין עד חצות יותר טוב להתיר לו להתפלל בביתו בעתם ויקדם ויאכל מידי בצפרא ואח"כ ילך לבה"כ ויכוין לבו עם הציבור בתפלת שחרית ויתפלל אחר כך עמהם מוספין של יום ולא שישתה הקפה"יו או הגיקול"טי בלא קבלת עול מלכות שמים שהוא תחלה כי ודאי פ"ז לא; ואותי הסלבת אחר גאוה. לקט הקמח. וכ"כ לפר"ח דקפה"יו יכול לשתות ובפרט במלריס שאין הדעת מתיישב בלא קפה"יו אבל קפה"יו עם סו"קר או כל מיני תרגומא דמי הבדולים הטיר שתיית הקפה"יו דוקא מידי דמרבה דם אסור יד אהרן: (יב) בשבת. ואחר תפלת מוסף אסור כיון שהגיע זמן קידוש. רש"ל: (יד) ויש"ל. הא דאמר אם רלה משמע שאינו מחויב. הטעם משום דעכשיו בזמן הזה בלא"ה אין מכווניס כ"כ ומ"מ אם רלה לאכול ולשתות קודם כדי שיכון אחר עמ"ל: (טו) להפסיק. אם ביוך ברכת המזון ופוסק בשתיה לכ"ע לריך להפסיק מ"א ועיין בס"ק י"ל דכתבתי בשם מהרש"ו שאפילו קס בחצות הלילה אסיר

לבושי

מ"א סק"ה (*) דבאמת בא לייחס כל תריכות הע"ז בסק"ל לתחיר בחצי שעה אחר חצות תחמת שעדיין אין זמן מנחה לזה מתרך כיון הדמיהא זמן מנחה מחצות רק חז"ל החמירו דלמחי אחי למיעבי אבל לא מפני טעם זה לקולא להתפלל לא שחרית כיון שבגיע מדינה זמן מנחה לכן מיד אחר חצות יש לו דין מתפלל מנחה שתים שהוא דוקא בשוגג ונס א"ל לו לא להתפלל כיון דלריך לבקריס מנחה ואח"ל אסרו להתפלל מנחה לא ועיין היעב תרלה שהיישבו כל קושית הש"ז: סק"ו. (*) מע"ה. חולק הפע"ז סק"ג דס"ל דבל הני דאסורין משהגיע זמן תפלה היינו דוקא זמן עיקר התפלה לכתחלה דהיינו הכן והמ"א ס"ל דאפילו הגיע זמן תפלה דעבד הכיון ע"ה אסורין רק פליגי הש"ס לגבי תפלה עדיף לי' מיסמך בלולה לתפלה עדיף והתמ"א סק"ו חולק אמט"ו דלריך לכפיף בע"ה משמע דלהתחיל לא אסור לכ"ע: סק"ז. (*) ולגב. הוקשה לו דהמחבר עשה אחר כך בב"ח ג' פגע בו בדרך דמותר לחד דיעה אפילו סמוך למנחה גדולה כיון דמסתתא תיכפל ותכב תלינו מוכרח משום דהתם ליכא הכיר' וח ייאינו שמא יתעצלו מלברך בהמ"ז לו להפסיק כי יחשבו שעדיין יש שהות ובתוך כך יעבור הזמן אבל כאן יש היכר ומיד בעצלות השחר יברכו: ש"ע סעיף ג'. בשבת. פי' דאין

הגר"א

רמזיס פ"ח ס"ו ופ"ב ס"ו: ושוב להחמיר כו'. שהרי לעניין שאלה שלום ודאי בתפלת י"ח לוירי כמש"ם מתיב כו' בפרקים כו' וה"ה לזה דהא בהדדי מיתניין ת"ה: אבל כו' וכן אוכלים כו'. דבזה לא שייך גאוה ולהכי אמר ח"ת גוך כו' ול"ק בפשטיה לזורות דבתקום שלא שייך גאוה מוחר ועכ"ו: ובין כו'. ואין לאסור משום קודם קידוש דאפילו מיס לאסור כמ"ש רע"א כיון שלא הגיע זמן קידוש. עור בשם הרא"ש: וכן כו'. רי"ו כ"ל: ס"ד הצמא כו'. הרמב"ם לא כתב אם רלה אלא אל יתפלל כו' וכמ"ש בפ"ו דעירובין כל שאין דעתו מיושבת כו' ובסס"ד דברכה לעולם יחוד כו' אלא דבפי' ל"ח ס"ב כתב הטוס"ע ועכשיו כו' וכ' כ"י ומ"מ הרולה לאמוק כאן על הרמב"ם הרשות בידו וח"ש אם רלה: ס"ה וי"א כו'. הוא דעת הרשב"א וכמ"ש

חכמת שלמה

א"כ הוי הצדקה במקום תכלת לכך עולה נמי עד בסא הכבוד ולכך נאמר אני בצדק אחזה פניך כמו בתכלת ואתי שפיר ורו"ק. ד' יראנו בתורתו נפלאות אמן [ועיין בחיבורי למגלת אסתר משנת תרי"ג בביאור

השקל

שיתפלל. וע"ז תי' הרב"י דבס"ם זה מיירי שאין הסיירא ממתנת לו לכך היה מותר לגאת קודם תפלה לולי שבדרך א"א להתפלל מעומד. והכ' מיירי בשאפשר לו להתעכב אלא שרולה למהר לדרכו ע"ש וכתב הפר"ח בשם הכ"מ שכתב פ"ו מהל' תפלה בשם הר"מ שכתב וז"ל ולאו דוקא שחרית אלא אפי' איזה תפלה כיון שהגיע זמנה אין לו לגאת עד שיתפלל אותה עכ"ל: (ס"ק יא)אבל מים כו' דל"ש בי' גאוה. ר"ל דאיסורי' ילפינן מדכתיב ואותו השלבת אחר גוך ואמרי' א"ת גוך אלא ניחל אמר הקב"ה אחר שנתגאה זה קבל עליו עול מלכות שמים וכדאית' בברכות דף י' ע"ב והיינו דוקא דבר אכילה ושתיה דשייך בי' גיאות: וכתב הפר"ח אבל מים לוקר אסור. וכתב עוד וה"ה קאפ"ע מותר לשתות קודם תפלה כדי שיוכל לכוין דעתו בתפלה. והיינו בני אדם הרגילים בקאפ"ע בשחר. אבל קאפ"ע עם לוקר אסור: (ס"ק יב) לרפואה כו' כיון שאינו עושה כו' אלא לרפואה ומה"ע כתב הפר"ח וז"ל מסתבר' אע"פ שאינו מעלה ומוריד לשתותו קודם תפלה ויכול לשתותו אחר תפלה שרי דהא לית ביה גאות עכ"ל: וכ"מ בב"י בשם מהרי"א סכ' וז"ל וכתב רבינו הגדול מהרי"א כו' מותר לאכול ולשתות אוכלין ומשקין לרפואה קודם שיתפלל כו' דשני תיבות אוכלין ומשקין שכתב מהרי"א מיותרים א"ע ר"ל אוכל ומשקה גמור שהם עוזיים לאכילה ושתיה אלא שהוא אוכלם לרפואה אע"פ שרי: (ס"ק יג) אם רלה כו' ז"ל הב"י כו' בא לייחס לשני' דאם רלה דמשמע דבדאוהו תלוי מילתי' והלא מרא דהאי דינא הוא הרמב"ם והלא הרמב"ם כתב אם אינו יוכל לכוין דעתו לא יתפלל עד שיאכל וישתה עכ"ל. הרי דחייב לאכול כדי שיכוין. ולזה הבי' דברי הרב"י דבזה"ז הואיל ובלא"ה אין אנו מכווניס כל כך נשתנה הדין: (ס"ק יד) לריך כו'. דלא תאכלו על הדם ר"ל דהרשיון מהאי קרא בפ"ק דברכות דף יו"ד ע"ב לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם: וא"כ אסור כו' עי' סי' רל"ב דבמקום שלריך להפסיק כשיגיע זמנו אסור להתחיל מקודם אם יודע שימשוך עד זמן ההוא: בשם הרא"ן דאפי' קס כו' אבל בתשובת שב יעקב סי' ח' כ' בשם סידור האר"י ז"ל שהרא"ן עצמו כשהי' חלש לבו אכל אז שתה איזה דבר להזק גופו ולא אסר כ"א לאכול למלאות תאותו ע"ש: (ס"ק טו) וי"א שא"ל כיון דתפלה דרבנן אפי' התחיל

אסר

באר היטב

של שחרית ע"ש וכ"כ הטכנה"ג ופר"ח ומ"א כתב דבאמת זמן מנחה מתחיל אחר חצות א"כ יתפלל מנחה שתים. (ובסי' אלי' רבה הכריע כדעת הב"ח וט"ז. מיהו אם עבר במזיד כ"ל לפסוק כש"ע): (ה) תפלה. היינו מע"ה: (ו) שלום. מי שיש לו עבדים או משרתים שלריך שישמשהו יזהירם מבערב שבקומם ממטתם ירחלו ידיהם ויברכו הברכות ויקרו פרשה א' של שמע וואח"כ יכול לעשות מלרכו אלא שלריכים לברך ואח"כ עסוק בתפילתו חוזר ומשלים מה שטעה בתפילתו אבל בלא בזמן תפלה לא שאם לא כן מאי מתפלל ערבית שתים ומתפלל מנחה שתים דקאמר לימא טעה ולא התפלל שחרית קודם חצות חוזר ומתפלל אחר חצות טעה ולא התפלל מנחה חוזר ומשלימה כל הלילה ואם לא ממעט אלא אחר זמן תפלת ערבית שהרי אין שום זמן מפסיק בין סוף זמן מנחה להתחלת ערבית אלא פשוט דגם לענין תפלת שחרית לא אתא הרשב"א למעוטי אלא שתכף אחר שיתפלל מנחה יתפלל לתשלומין שחרית וזה מבואר בהדיא בלשונו שכתב והוא עוסק בתפלתו כו' אבל אם יתחיל לכוין שתפלל אח"כ לא יתפלל אח"כ אין שייכות תשלומין כמה שיתפלל אח"כ שרית דאל"כ לא הי' לו לבטל התלמוד לתלות תשלומי שחרית בתפלת המנחה אלא היה לו לומר שאחר חצות לרבנן יוכל להשלים תפלת שחרית וכן בתפלת המנחה כל הלילה א"ו נתבון שיהי' התשלומין בזמן שהוא עוסק בתפלה

שערי תשובה

(ז) לראות איזה עסק. היינו (*) מע"ה עס"ה: ח אין מסיח. הרמב"ם לא הזכיר אלא אם אינו הולך אלא להקביל פניו קודם תפלה אפי' זה הלשון אסור וכן אסור לברוע לו כשמשכים לפתחו ז וי"א דכריעה אסורה אפי' בלא משכים לפתחו (ב) ואם התחיל לברך הברכות(מחר כו) ח אין (מ) לחוש כל כך ואם אינו משכים לפתחו אלא שפגע בו בדרך מותר ליתן לו שלום ט ס וי"א שאפי' במוצא חבירו בשוק לא יאמר לו אלא צפרא דמרי (ט) טב כדי שיתן לב שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיתפלל: ג ט אסור לו להתעסק בצרכיו י (ג) או לילך לדרך עד שיתפלל תפלת (י) י"ח (ויש מקילין לאחר שאמרו מקלת ברכות קודם שאמרו ברוך שאמר וטוב להמתיר בזה) (תרומת הדשן סי' י"ח) * י ולא לאכול א] ולא לשתות יא אבל כ מים (יא)מותר לשתות קודם תפלה בין בחול ובין (יב)(*) בשבת ויום טוב וכן אוכלין ומשקין יב לרפואה (יג) מותר: ד ל הצמא והרעב הרי הם בכלל החולים אם יש בו יכולת לכוין דעתו יתפלל ואם לאו יג אם רצה אל יתפלל עד שיאכל (יד) וישתה: ה מ ואם התחיל לאכול קודם עלות השחר יד (ד)צריך להפסיק טו נ וי"א שאינו צריך (טו) להפסיק:

(*) דכתמת זמן מנחה מתחיל אחר חצות עמ"ס סי' רל"ג וסכ"ח חולק ואין דבריו מכוונין: ו זמן תפלה. היינו (*) מע"ה עס"ה: ז לראות איזה עסק. (*) ומגב זה הולך לפתח חבירו לומר לו צפרא דמרא טב אבל ליתן לו שלום אפי' בכה"ג אסור: ח אין לחוש כ"כ. כתוב בל"ח היינו כשאין משכים לפתחו דלא הוזכרה בגמר' לאיסור אבל במשכים לפתחו אסור דהא פריך בגמרא מהסיא דכפרקים שולא מפני הכבוד והתם כבר אמר הברכות וכ"כ הכ"ח (והע"ת עשה עצמו כאלו לא ידע) אבל מה שהקשה דברי הס"ע מהדרי לא ידעתי מאי קא קשיא ליה: ט וי"א שאפי' במולא וכו'. ולא יתן לו שלום אע"פ שרגיל ליתן לו שלום [כ"מ ברשב"א]: י או לילך לדרך.(*) כ"ל דאם אין הסיירא ממתנת לו מותר לילך לדרך עס"ס זה וסימן ל' סי"ז: יא אבל מים מותר. דלא שייך כהו גאוה: יב לרפואה מותר. משמע אפילו אוכל ושותה דבר דשייך בו גאוה אלא לרפואה אע"פ שאינו עושה משום גאוה אלא לרפואה אע"פ שאינו חולה שרי וכ"מ בכ"י בשם מהרש"ל: יג אם רצה.ז"ל הב"י כיון דהתירל בלא"ה אין מכוונים כ"כ מותר להתפלל אע"פ שאינו יכול לכוין"מ הרולה לסמוך על הרמב"ם לאכול ולשתות קודם מותר ע"כ ועסי' ל"ח ס"כ: יד לריך להפסיק. ואע"ג דכתפלת המנחה א"ל להפסיק כמ"ש סימן (*) רל"ב הכא שאני כיון דאסמכוה אקרא דלא תאכלו על הדם לריך להפסיק וא"כ אסור להתחיל לאכול בלילה אם יודע שתמשך הסעודה עד שיעלה ע"ה כגון בסעודה גדולה עסי' רל"ב ס"ו מיהו אינו מוכרח כ"כ וכס"ו כוב המרן כ' בשם הרח"ו שאפי' קס בחצות הלילה אסור לעשות קודם שמתפלל וכ"מ בזוהר: טו וי"א שא"צ כיון דתפלה

באר הגולה

ה שם י"ד ו ר' יוחה שם ור' ינתוסי בשם גאון ז ח"ח ח הרא"ש ורשב"ל ט ברכות יד י שם י' כ עור בשם אבי העזרי ואחר פוסקים ל הרמב"ם פ"ה מה"ת מ רמב"ם שם לגירסת הכ"י כ רא"ש בשם ר"י ואחר פוסקים:

עטרת זקנים

* כיון שהגיע זמן תפלה אסור כו' ליתן לו שלום כו' ואם התחיל לברך הברכות אח"כ אין לחוש כ"כ כו' ויכול לא לף לברוע בפנעו בו דוקא (כ"מ) ויש מי שכ' דוקא באינו משכים לפתחו אבל בשכים לפתחו אף שכבר התחיל הברכות אסור וכן עיקר לדעתי דאין להקל כמה שהוא מוגע בכבוד המקום כ"ה ואף שהתחיל הברכות אין לו לשבי' לפתחו ובפרט שבגמ' והרי"ף לא משמע לחלק לגמרי בין אם התחיל הברכות אם לא ולברוע אף שאינו משכים לפתחו ואפי' בלא מתיבת שלום אסור עד שיקבל עליו עול מלכות שמים כנ"ל: * ולא לאכול ולא לשתות כו' כין בחול כין בשבת וי"ט. כ"ל דוקא בבוקר

אשל אברהם

א] ולא לשתות. עיין באר הטיב מ"ש בשם מהרש"ו ז"ל: שאלה זו נשאל בתשובת שבות יעקב סי' מ' לי' רשאי לאכול או לשתות דבר קודם אור היום כדי שתהיישבה דעתו עליו. והשיב

יד אפרים

שאינו חוללת מכותל לכותל משב מחילה ואם כן מאי לי גבוה וי"ד או גבוה הרבה יותר פשיטא דגמו כן הוי מחילה בגבוה וי"ד כמו בגבוה הרבה כדיל' אם הי' חקוק גבוה וי"ד. אמנם מ"ש המג"א וידוע דהלבה כרבנן ל"ע דהא אם נימא דהא איכעי' אלי אליבי' דרשב"ל א"כ יש לפסוק כרשב"ג דהא איכעי' אליבי' מבואר בעור דמהאי עמעמא פסק כרשב"ג הגאון הכ"ל והביאו גם הע"ז והרי"ו פסקו כרשב"ג ואם לא יפסקו כרשב"ג א"כ ע"כ מוכרח לפרש כפי' דהאיבעי' אלי אליבי' דרשב"ל א"כ אין הכרע מזה כלל דאם חוללת מכותל לכותל אי מיקרי מחילה דהא לא מיירי בהכי כלל:

חתם סופר

הכוכבים נמצא לא יהיה מהגיע עד השקיעה רק ל' מילין ובהם י"ב שעות יהי' כ"ד מינוטין לכל מיל וזהו כמ"ש התוס' יו"ט בשמו פרק ג' דפסחים. אבל האמת הוא דס"ל להרמב"ם כמ"ד מעמוד השחר עד הגיע החמה ד' מילין וכן משקיעה עד צאת הכוכבים ונשאר מהגיע החמה עד השקיעה ל"ב מילין ובהם י"ב שעות עול לכל מיל כ"ב מינוטין וחצי והוא העיקר. וכן פסק החק יעקב סי' תנ"ט. ומ"ש הרמב"ם לענין תפלה מעמוד השחר עד הגיע החמה הוא שעה וחומש י"ל עפ"י מ"ש התוס' בפסחים דף צ"ד ע"א ד"ה ר' יהודה דאע"ג דמתחלת השקיעה הוי ד' מילין מ"מ ג' רביעי מיל האחרונים

שערי תשובה

אך באמת אינו כן ולענין זמן קריאת שמע ותפלה בתר תחלת היום ותחלת הלילה ממש אזלינן ע"ש:

(י) י"ה עבה"ט ועיין לק' סי' רנ"א בשם סדר היום לענין צרכי שבת שאם לא ימצא אח"כ לקנות יקנה תהלה ואח"כ יתפלל ואם הצבור מתפללים לא יפרוש מהם ואין ליחיד להתחסד יותר מהם כי כל מה שהצבור עושים הקב"ה חפץ בו כו' ע"ש בסדה"י: ועיין בפר"ח כאן דמייתי מהא דאמרינן ביר"ש מאחרין לבא כו'. וגם מדאמרינן אסור לעשות הפצו משמע חפצי שמים מותר: (יא) מותר עבה"ט וכתב בשו"ת חינוך בית יהודה דמשקה שכר שקורין ביע"ר ודאי אסור ע"ש ועיין אשל אברהם בשם שבות יעקב שכ' דמי שעושה לרפואה מותר ע"ש וכה"נ כ' בבר"י דמ"ש על מהרח"ו שהיה אוכל באשמורת מיני תרגומא י"ל שהיה חולה כו' ע"ש ובמה"ב בשם שו"ת בית יהודה שמותר לשתות כוס יין ושמן מעורבין לרפואה וכ"כ באגרת הרמ"ז שמותר לשתות קודם התפלה הרקוק ושקויים לרפואה ע"ש:

(י) י"ח. ואם אין הסיירא ממתנת לו מותר לילך לדרך מ"א ע"ס ועיין ט"ז: (יא) מותר. דלא שייך בהו גאוה. ועם לוקיר אסור. ובמקום דלריך רפואה מותר לשתות מים ולוקיר קוד' שיתפלל הרדב"ז ח"א סי' רל"ה ולאיים זקן ואלם שאינו יכול לעמוד על רגלו עד עת יציאת הציבור מבה"כ בפרט בשבתות וי"ט שלפעמים מתעכבין עד חצות יותר טוב להתיר לו להתפלל בביתו בעתם ויקדם ויאכל מידי בצפרא ואח"כ ילך לבה"כ ויכוין לבו עם הציבור בתפלת שחרית ויתפלל אחר כך עמהם מוספין של יום ולא שישתה הקפה"יו או הגיקול"טי בלא קבלת עול מלכות שמים שהוא תחלה כי ודאי פ"ז לא; ואותי הסלבת אחר גאוה. לקט הקמח. וכ"כ לפר"ח דקפה"יו יכול לשתות ובפרט במלריס שאין הדעת מתיישב בלא קפה"יו אבל קפה"יו עם סו"קר או כל מיני תרגומא דמי הבדולים הטיר שתיית הקפה"יו דוקא מידי דמרבה דם אסור יד אהרן: (יב) בשבת. ואחר תפלת מוסף אסור כיון שהגיע זמן קידוש. רש"ל: (יד) ויש"ל. הא דאמר אם רלה משמע שאינו מחויב. הטעם משום דעכשיו בזמן הזה בלא"ה אין מכווניס כ"כ ומ"מ אם רלה לאכול ולשתות קודם כדי שיכון אחר עמ"ל: (טו) להפסיק. אם ביוך ברכת המזון ופוסק בשתיה לכ"ע לריך להפסיק מ"א ועיין בס"ק י"ל דכתבתי בשם מהרש"ו שאפילו קס בחצות הלילה אסיר

לבושי

מ"א סק"ה (*) דבאמת בא לייחס כל תריכות הע"ז בסק"ל לתחיר בחצי שעה אחר חצות תחמת שעדיין אין זמן מנחה לזה מתרך כיון הדמיהא זמן מנחה מחצות רק חז"ל החמירו דלמחי אחי למיעבי אבל לא מפני טעם זה לקולא להתפלל לא שחרית כיון שבגיע מדינה זמן מנחה לכן מיד אחר חצות יש לו דין מתפלל מנחה שתים שהוא דוקא בשוגג ונס א"ל לו לא להתפלל כיון דלריך לבקריס מנחה ואח"ל אסרו להתפלל מנחה לא ועיין היעב תרלה שהיישבו כל קושית הש"ז: סק"ו. (*) מע"ה. חולק הפע"ז סק"ג דס"ל דבל הני דאסורין משהגיע זמן תפלה היינו דוקא זמן עיקר התפלה לכתחלה דהיינו הכן והמ"א ס"ל דאפילו הגיע זמן תפלה דעבד הכיון ע"ה אסורין רק פליגי הש"ס לגבי תפלה עדיף לי' מיסמך בלולה לתפלה עדיף והתמ"א סק"ו חולק אמט"ו דלריך לכפיף בע"ה משמע דלהתחיל לא אסור לכ"ע: סק"ז. (*) ולגב. הוקשה לו דהמחבר עשה אחר כך בב"ח ג' פגע בו בדרך דמותר לחד דיעה אפילו סמוך למנחה גדולה כיון דמסתתא תיכפל ותכב תלינו מוכרח משום דהתם ליכא הכיר' וח ייאינו שמא יתעצלו מלברך בהמ"ז לו להפסיק כי יחשבו שעדיין יש שהות ובתוך כך יעבור הזמן אבל כאן יש היכר ומיד בעצלות השחר יברכו: ש"ע סעיף ג'. בשבת. פי' דאין

הגר"א

רמזיס פ"ח ס"ו ופ"ב ס"ו: ושוב להחמיר כו'. שהרי לעניין שאלה שלום ודאי בתפלת י"ח לוירי כמש"ם מתיב כו' בפרקים כו' וה"ה לזה דהא בהדדי מיתניין ת"ה: אבל כו' וכן אוכלים כו'. דבזה לא שייך גאוה ולהכי אמר ח"ת גוך כו' ול"ק בפשטיה לזורות דבתקום שלא שייך גאוה מוחר ועכ"ו: ובין כו'. ואין לאסור משום קודם קידוש דאפילו מיס לאסור כמ"ש רע"א כיון שלא הגי

צ (א) ואפילו אין נכוסין ג'. זהו מדברי מהרי"ל בב"י והוכחתו מדתניא לא יעמוד ע"ג מעה וכו' ואח"כ אמר ולא על מקום גבוה ולא כלום בחדא מתתא בשיאמר לא ע"ג מקום גבוה נראה דבא לגמרו דמעה ופסל וכלים אפי' בלא גבוה ג' אסור לפי שיש לחוש (°) לטירדא שלא יפול ולא יתכוין בתפילתו ותמהתי ע"ז שהרי בפ"ק דשב' גרס ברי"ף ורא"ש ממש כה"ג הנכנס לבקר את החולה לא יסב על גבי מטה כו' ולא על מקום גבוה וסז לא שיך לומר כן ואם נפסד לומר גם שם דע"ג מטה כו' אסור אפילו בלא גבוה ג' מטעם כבוד השכינה שאצל החולה שנר' כגבהות ביושב ע"ג כסא כו' א"כ היה לו לפרש ג"כ כאן לענין עמידה שהטעם משום גבהות אבל לפי הנלע"ד אין כאן הוכחה למהרי"ל ממה שלא כללם התנא בחד בבא דאי לא קאמר אלא ע"ג מקום גבוה הייתי אומר דע"ג כלים שרי מטעם דה"ל כרשות בפ"ע כמ"ש בתר הכי בסוקף מחילות דשרי קמ"ל דלא וא"כ (°) לא היינו צריכים לתת טעור ליסיבת הבסא אלא דמ"מ צריך לתת טעור דודאי ו"ס אפי' ללמוד אסור משיגיע זמן (טז) תפלה והיינו מי שרגיל להתפלל בבית מדרשו ואינו רגיל לילך לב"ה דאיכא למיחש דלמא מטריד בגירסיה ויעבור זמן ק"ש ותפלה אבל מי שרגיל לילך לב"ה מות' ע ואם הוא מלמד (יז) לאחרים אפילו אם אינו רגיל לילך לב"ה מות' כיון שהשעה עוברת דזכות הרבים דבר גדול הוא ואם לא ילמדו עכשיו יתבטלו ולא יוכלו ללמוד [וע"ל סי' ק"ו] : ז פ מותר להסתפר וליכנס למרחץ סמוך לשחרית שלא גזרו אלא סמוך למנחה שהוא דבר המצוי :

ח טז * ל בשעת הדחק כגון שצריך להשכים לדרך יכול להתפלל משעלה עמוד השחר וימתין (°) מלקרות (יח) ק"ש עד שיגיע זמנה [מש אפשר לו לקרות ק"ש על הדרך דהיינו שיתכוין בפסוק ראשון וכמו שנתבאר לעיל סי' נ"מ] [ב"י בשם הרשב"א] ואף על פי שאינו סומך גאולה (יט) לתפלה יז הכי עדיף טפי שיתפלל בביתו מעומד ממה שיתפלל בזמנה והוא מהלך ויסמוך גאולה לתפלה :

צא מקום הראוי להתפלל . ולהתפלל עם הציבור ודין ההולך בדרך ובו כז סעיפים :

א * מ המתפלל לא יעמוד לא על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל (א) א ואפי' אין נכוסין (מ) ג'[ב"י בשם מהרי"ל] ולא על גבי מקום גבוה ב אלא אם כן היה ב זקן או חולה או שהיה כוונתו ג להשמיע לציבור :

ב ג שיעור מקום גבוה שאמרו ג' טפחים היה גבוה ג' ויש בו ד' אמות על ד' אמות הרי הוא כעלייה ומותר להתפלל בו וכן אם היה מוקף מחיצות אע"פ שאין בו ד' על ד' מותר להתפלל בו שאין גבהו ניכר כיון שחלק רשות :

ג * ד האומנין שעושין מלאכה לבעל הבית יכולין להתפלל בראש הזית ובראש התאנה ואין בזה משום לא יעמוד על גבי מקום גבוה ויתפלל ה דכיון שעלו לעשות מלאכתם הוי כמו שעלה לעלייה ובשאר אילנות צריכים לירד ו והטעם (°) שנשתנה הזית משאר אילנות מפני שיש להם ענפים הרבה יותר משאר אילנות ויש טורח גדול בעלייתם ובירידתם ויתבטלו ממלאכתם ולפיכך אמרו שיתפלל שם אבל שאר אילנות דליכא ביטול ירדו ז ובעל הבית אפילו מראש הזית והתאנה צריך לירד להתפלל דהא אינו משועבד למלאכה שהוא ברשות עצמו ואם הקילו אצל פועלים מפני ביטול מלאכה לא הקילו אצל בעל הבית :

צריך

שקשה לו לירד מעל המטה : ג להשמיע לנכור . ועכשיו נהגו שהמקום שהש"ץ עומד הוא עמוק משאר הב"ה משום ממעמקים קראתיך ה' וכ"כ התוספות

(°) דתפלה דרבנן אפילו התחיל אחר שעלה ע"ה א"ל להפסיק ומיהו משום ק"ש צריך להפסיק אם התחיל כאיסור כמ"ש ס"ס ע' וא"ל דקור' ק"ש בלא ברכות עפ' ס' . וא"ל דאם צריך ב"ה ועוסק בשתיה לא"ע צריך להפסיק וכמ"ש סי' (°) רל"ט : שז בשעת הדחק וכו' . ל"ע דרוב העולם אין נזהרין בזה ואפשר דנוהגים כאידך פוסקים דפסקו כרשב"א דמסמך גאולה לתפלה עדיף ועוד דרש"י פי' תפלה מעומד עדיף כדי שיוכל לכוון והאידך בלא"ה אין מכוונין כ"כ לכן מוטב לסמוך גאולה לתפלה . ומשמע מדברי רש"י דאם יוכל להתפלל מיושב בדרך מוטב שיסמוך גאולה לתפלה משתפלל בביתו מעומד דגם במיושב יכול לכוון וכ"מ ברא"ש בקרוב מזה בשם הטוליכים חשוב כמהלך לענין זה ופשוט דאם יכול להכיר חבירו ברחוק ד"א יקרא גם ק"ש בביתו : איתא בגמ' רב אשי בשבת' דרגלא היה דורש תכף כאור הבוקר ומתפלל בשעת הדרשה מיושב והעם נשמטים א' א' ומתפללין ולא היה מאחר הדרשה כדי להתפלל קודם הדרשה ע"ש ומיהו נ"ל דוקא בימיהם שהיו כל מעשיהם לש"ש והיו מורי' ומיסרים את העם בדרשה אבל האידנא אין לבטל התפלה מעומד בשביל הדרשה ועוד דאיתא שם שהגיע לביתו חזר והתפלל מעומד : יז הכי עדיף טפי ולסברי' זו אם הוא בדרך ורואה שיעבור זמן ק"ש יקרא ק"ש על הדרך וג' ברכותיה ואח"כ בשיבא למלון יתפלל מעומד מיהו נ"ל דיקרא(°) אותה בדרך בלא ברכותיה עפ"י מ"ו :

צ א ואפי' אין נכוסין ג' . דאין יכול לכוון משום (°) ביעתותא ואע"כ זקן או חולה דשרי נ"ל דמ"ש דשרי בזקן וחולה מ"ר כגוונא דליכא ביעתותא ועפ"ג גבי אילן . (°) והב"ח מתיר בכל ענין אם אין נכוסים ג' : ב זקן או חולה

ס ברכות ה' לפירש"י והרא"ש ע רבי יוחנן שם פ רמב"ם פ"ו מה"ת ל ברכות י' וכתבוה דשמואל וגוי א ברכות י' ב תוס' שם פ"ג וא"ח ושאר פוסקים ג רמב"ם פ"ה מה' תפלה ד ברכות ס"ז ה הרא"ש שם ו ר' יוחנן שם ז שם

עטרת זקנים

קודם התפלה כיון שעדיין לא הגיע זמן הקידוש אבל כיון שהגיע זמן קידוש אסור לשתות אפילו מים קודם קידוש (שור והרא"ש) ואף קודם תפלת מוסף מותר לשתות כי לא הגיע עדיין זמן קידוש(מהרש"ל בהגהות) ויש מי שכתב שאם הוא נמצא הרבה עוד יותר שיתפה מים משלעצר בתפילתו ומותר לאכול אוכלין גם משקין לרפואה קודם שיתפלל (כלבו מהרר"א) :

* בשעת הדחק יכול להתפלל משעלה ע"ה כו' הכי עדיף אפי' שיתפלל בביתו מעומד ובכוונה ממה שיתפלל בזמנה והוא מהלך ויסמוך גאולה לתפילה אבל אם אינו מכוון אם יוכל לכוון בדרגלא אבל אם אינו יכול לכוון אם יוכל לכוון בתפילתו משלא"ב בק"ש בקל יכול לעמוד על הדרך בקריאת פסוק ראשון ובשמע"ו שהוא זמן קצר :

ל * המתפלל לא יעמוד ע"ג מעה ולא ע"ג כסא כו'. דהיינו מעה וכסא ופסל אפילו אינם נכוסים ג' כמ"ש רמ"א משום ערדא שהוא עדוד שמא יפול ולא יתכוון בתפלתו אבל שאר דברי' צריך להיות נכוס ג' עפקים וי"א דאינו אסור אלא בגבוה עשרה עפקים (כ"י רי"א בשם אראות חיים) ויש להחמיר אפילו בגבוה ג' כמי אסור להתפלל עליהן (ב"י בשם הרמב"ם) ויש מי שכ' אפי' מעה כסא ופסל אינו אסור אלא בגבוה ג' עפקים אבל בפחות מג' עפקי' שרי דליכא ערדא בפחות מג' (מורי כ"א) והטעם שלא יתפלל במקום גבוה שנא' מעמקים קראתיך ה' וגו' לכך נוהגין במקום שעומד החזן להתפלל הוא מקום עמוק שבב"ה (אגודה וע"ל סי' ק"ח) : *האומנין שעושין מלאכה לבעה"ב כו' (ע"ל סי' ס"ג) :

התם סופר

שכבר נכנסה החמה בתוך עובי הרקיע נקרא בין השמשות ועיין גם בלשון התוס' פ' ב"מ ע"ש וא"כ ה"ה בעמוד השחר תלתא רביעי מיל הראשונים מתחיל' יציאת החמה אין ראוים להתפלת כלל ותלת'רביעי מיל הם קרובי' לי"ח מינוטין כשתסיר זה מד' מילין נשאר שוה חומש בקירוב וגם הרמב"ם פ"ג דפסחים ס"ל לומר דהתם בש"ס יהיב ריש

לקיש לקמיה אמוראי שיעור חימוץ כמגדל נגוה לשבריה שהוא מיל והנה מגדל נגוה ושבריה עיין בר"ן ואפשר לשער בהם והשתא אי ס"ד שהשיעור ההיא הוא מיל קטן וכ"ב וחצי מינוטין א"כ עולא ורבא דפסחי' דף צ"ד פליגי אדריש לקיש דלדידהו הוי מיל כ"ד מינוטין וכל כי האי הו"ל להש"ס למימר ופליגי אדריש לקיש. אלא ע"כ מגנזה לשבריה נמי הוי כ"ד מינוטין וריש לקיש קא קרא ליה מיל דאיהו תנא נמי בקדמ' דחשוכא כהני רבנן דפרק מי שהיה טמא.והשתא ניהו דלענין מיל לא פליגי דהוי כממגדל נגוה דהיינו כ"ד מינוטין דהיינו ב' חומשי שעה ועיי"ש היטב ודו"ק.אמנם עתה מצאתי

לטעום אחר התפלה. ובבאר היטיב אשר לפני כתב לאכלם בין אכילה לשתיה דאכילה אסור ובשתיה מותר : (טז) תפלה. עיין ב"ח. וכן הוא במהרש"ל ומהרש"ם פ"ם. ופ"מ לא דק פ"ש : (יז) לאחרים. כ"כ מהר"י . זמיהו בתו' משמע דלא ס"ל האי סברא לאלק בכך דא"כ לא הוי ראוים מהשיא דרב משי ידיה ומתני לן פרקן וכו' דלא דלמא שאני התם שלמד לאחרים וק"ל. והרוקח כתב ת"ח שביטל תפלה בשביל לימודו אפילו למד

ביאור הגר"א

במקום וס' ראשונה הוא דעת תר"י והרא"ש ול"ד למקום דכאן איכא לאו דלא כו' : ס"ו אפי' כו'. כן פירש"י שם : והיינו כו'. דאל"כ קשיא קושיית תוס' ממש"ש י"ד ב' ותרני' כו' וברש"י שם שפי' שהקושיא הוא מתתני' כו' ואתמרו אם כ"ש דבלא כו' אלמא אפילו בדבעא מותר ונלדקר רש"י לזה מתב דפריך וכ"ת כו' ואי מתפלין מאי ס"ד הא גם תפילין א"י לחייב אז דזמן מ' ס"ד והא דלא פריך גמ' מתפילין משום דברהשוכב פריך איתור דאחר ריב"ק כו' ופריך ותו מי כו' ר"ל דאף בקריאה לקריאה דלא ס"ל כלל דריב"ק ולכן קא' מי סבר כו' ול"ק ותו דאתמר כו' ועי"ש ברש"י שם כד"ה ומתני' שב' הויינו עשייה ול"ל קריאה: **ואם הוא** כו'. שם י"ג ב' : ס"ז מותר כו'. מדקאתר במתני' סתוך למקום דוקא : ס"ח **בשעת** כו'. כת"ק וכאבוה דשמואל זלזו ואמ"נ דרב אשי קאמר לא חזינא כו' הויינו בשבתא דרגלא אבל בדרך מותר ובערא"ש : **אם** כו' ע"ל סי' כ"ח סעיף ג' : **ואע"פ** כו' הכי כו'. גמ' שם :

סי' **צ** ס"א ע"ג מטה כו'. כ"ה ג' כרי"ף וכ"ה בפ"ג דתוספתא : **ואפי'** כו'. ממ"ש ולא ע"ג מעה כו' ומקום גבוה כיון דאתמר במקום גבוה אינך ל"ל אלא דשם דוקא ממ"ש הרמב"ם וכמ"ש בפ"ב ובאן אפילו אינו גבוה ג' הא סתם קאתמר מעה כו' משא"כ מקום גבוה דאין נקרא גבוה בפחות מג' ממ"ש בכמה מקומות דבארעא סתיכתא הוא ומ"ש אא"כ כו' תוספתא שם : **שהיה** כו'. א"ח ו"פ : ס"ב **שיעור** כו'. כ"ל : **היה** כו'. שהוא שיעור בית רמב"ם שם וכמ"ש ברש סוכה : ס"ג **לעליה**

בשבתא דרגלא הוי : מג"א ס"ק י"ז ק"ש על הדרך. לענ"ד אינו מוכרח. די"ל דוקא בשמתפלל קודם. עדיין לא חל עליו כ"ב סתיכת גאולה לתפלה . הכל כשעדיין לא התפלל כיון דקורא ק"ש מועל עליו להסתיר גאולה לתפלה ועי' לשון רש"י בסוגי' ודו"ק :

חכמת שלמה

מאמר שושנת יעקב מ"ש ע"פ הנ"ל ע"ש בעזה"י ודו"ק] :

סי' **צ** סעיף א' המתפלל וכו'. נ"ב הנה בתפלה אם הוי בו חיוב מה"ת כלל או הוי רק דרבנן פליגי בזה הרמב"ם והרמב"ן.ונלפענ"ד כעת ראיה ברורה דהוי עיקרו דאורייתא מפ"ג דסוכה (ד' ל"ח ע"ב)

מחצית

אחר שעלה ע"ה כו' ר"ל כיון די"א אלו ס"ל דאין חילוק בין שחרית לתפלת מנחה ובתפלת מנח' קי"ל סי' רל"ב אפי' התחיל באיסור א"ל לפסוק וא"כ מה לי שהתחיל בחלי שעה הסמוכה לזמן תפלה או בשכבר הגיע זמן תפלה שניהם מקרי התחיל באיסור ואעפ"כ א"ל להפסיק הה"ה הכא כשהתחיל אחר שעלה ע"ה ואע"ג דלקמן סי' רל"ב כ' מ"א דבהתחיל שמוך למנחה קטנה צריך להפסיק וכ"ה בח"מ ס"ם ה' . מ"מ הרא"ש ע"כ מדמה תפלת שחרית כיון דא"ל המשך זמן מרובה לזמן מנחה גדולה דקי"ל דא"ל להפסיק אם התחיל אפי' באיסור דאי סי"ל דדומה לזמן מנחה קטנה א"כ מאי קשי' ליה להרא"ש לדעה קמייתא דס"ל דצריך להפסיק מתפלת המנחה והוצרך לחלק דהכי תמיר דאסמכוהו אקרא כו' וכמ"ש מ"א ס"ק שלפני זה והן דברי הרא"ש פ"ק דברכות סעיף י' ע"ש : מיהו משום ק"ש ס"ל . דק"ש דאורייתא : בלא ברכות . כדי שבגמר אכילתו יאמר הברכות ויסמוך גאולה לתפלה : עפי' ס' ר"ל כשיאמר אח"כ הברכות יקרא פעם שני ק"ש : צריך להפסיק משום דאין קבע לשתיה כ"ה ואין חשש כ"ה בהפסקה : (ס"ק טז)בשעת כו' דפסקו כרשב"א כו' לעתיק דברי הש"ס כדי שיתבארו דברי מ"א בכל ס"ק זה . אית' בברכות דף ל' אבוה דשמואל וזוי כי הוי בשו למיפק לאורח' הוי מקדמי ומלי מצ"ה קודם יציאתם . ובדרך כי הוו מטי זמן ק"ש קרו . ואמרי' כמאן כהאי תנא הסכים לגאת לדרך כו' וכשיגיע זמן ק"ש קורא הסכים ליסב בקרון או בספינה מתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קור' רשב"א אומר בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפלה . במאי קמפלגי מר סבר תפלה מעומד עדיף (פרש"י שיכול לכוין את לבו לפיכך הין מקדימים להתפלל מעומד בביתם שלא יצטרכו להתפלל בדרך במהלך ומר סבר מסמיך גאולה לתפלי עדיף . ואמרי' תו התם מרימר ומ"ז בשבתא דריגל' שהיו דורשים מיד בשחר . ולכן הוי מכנפי עשרה ומלאי . (ר"ל היו קורים ק"ש ומתפללי)והדר נפק' לפרק' לדרום רב אשי מלאי בהדי לבורא (פרש"י שהגיע זמן ק"ש היה לוחש הרבה יחד למתורגמן ובעוד שמתתורגמן משמיע לרבים הי' קורא שמע וסומך גאולי' לתפלה ומתפלל מיושב) וכי הוי אתי לביתו הדר מלאי מעומד (ופרש"י לכוין את לבו) א"ל רבנן ליעבד כמרימר ומ"ז א"ל עריחא לי מלתא וליעבד מר כאבוה דשמואל וגוי . א"ל לא חזינן לרבנן קשישאי מיכן דעבדי הכי (ופרש"י וז"ל מתפלל מיושב במקומו ונפי שאין דעתו מיושבת עליו כ"כ ל"ל ולהתפלל בביתו עכ"ל)יש פוסקים כרשב"א אבל אגן קי"ל כהפוסקי' כת"ק ובאבוה דשמואל וגוי . ומשמע מדברי רש"י כו' דגם במיושב יכול לכוין : וכ"מ ברא"ש לחד שיטא כו' הכי הרא"ש וז"ל ר"ח פסק כאבוה דשמואל וגוי דאפי' ר"א לא פליג כו' וה"ע דמהלך בדרך אינו יכול לכוין הלכך עוב יותר שיקדים ויתפלל מעומד אבל ר"א היה מתפלל מיושב לכך לא היה רוצה להקדים (ונפ"ז ל"ל מה שהתפלל שוב בביתו מעומד בתורת נדבה התפלל . כמ"ש מ"א סי' ל"ד בשם מ"ע): ועוד דעיקר תפלתו היתה מעומד אלא רצה להתפלל עם הציבור מיושב כו' עכ"ל הרא"ש . הרי דלתי' א' של הרא"ש מבואר להדי' כדברי מ"א דשא מה"ט לא הקדים ר"א להתפלל מעומד דגיה' לי' לסמוך גאולה לתפלה אפי' מיושב דגם ביסיבה יכול לכוין . אבל מ"ש מ"א דכ"מ מדברי רש"י וסבין בס' חמד משה דר"ל דגם מרש"י משמע דבמיושב יכול לכוין . ועדיף מה"ע לסמוך גאולה לתפלה במיושב . ולכן כתב הספר חמד משה דלא מצא כן בפרש"י אדרבה משמע איפכא ברש"י שהרי כ' על ר"א שהתפלל מיושב . ולפי שאין דעתו מיושבת עליו כ"כ צריך לחזור ולהתפלל בביתו עכ"ל . הרי דלא ס"ל ת' ראשון של הרא"ש דשא כ' הרי' צריך לחזור ולהתפלל מעומד משמע דבתפלי' מיושב לא יצא כיון שלא נתכוין כ"כ. וכ' עוד דא"ל דראיית מ"א ממ"ש רש"י על בריית' השכים לצאת בקרון או בספינה וז"ל איכי' בעתות' דמיא עכ"ל . (דבקרון כ' הרב"י בסי' ל"ד הטעם משום דהקרון

מתנדנד אינו יכול לכוין.אבל בספינה ס"ל לרש"י דל"ש ה"ט וע"ש)ומדאיצטריך רש"י ליתן טעם משום בעתות' דמיא ת"ל שהוא יושב . אע"כ דגם ביסיבה יכול לכוין . וכתב בס' הכ"ל דמזה אין ראיה דכוונת רש"י לייסב למה לא יעמוד בספינה ויתפלל לזה הולרך לומר משום בעתות' דמיא אי אפשר לו לעמוד עכמ"ד . ולענ"ד אין כוונת רש' מדברי רש"י דבמיושב יכול לכוין . ולכך משמע גמ"ת עדיף . דלזה א"ל ראיה דמשבר' אמרינן כן דמיושב יכול לכוון כמו בעמיד' וכן יעיד המוש . אלא לפי שכתב מ"א לפני זה לייסב מהנ הטוגס וז"ל ועוד דרש"י פי' תפלה מעומד עדיף כדי שיוכל לכוין . והאידנא כו' עכ"ל . משמע דלולי פירש"י היינו מפרשים דעדיפות דעמידה אינו משום כוונה אלא שהוא מורה יותר הכנעה ממהלך דהוי דרך ערבי' וא"כ לא היה חילוק בין זמנם לזמנינו לכן הבי' דרש"י פי' משום כוונה לכן בזמנהזה דבלאו הכי אינמכווינים משמך גאולה לתפלי' עדיף וא"כ לולי דברי רש"י דהטעם משום כוונה אלא היינו אומרים דהטעם משום הכנעה א"כ גם במיושב אינו נראה דרך הכנעה . ומ"מ לי' היה עדיף תפלה מעומד ממשמך גל"ת אפי' מיושב אבל לפמ"ש רש"י דטעם העמידה משום כוונה א"כ ממילא ה"ה במיושב אפשר לכוין : וא"כ ממילא משמך גל"ת מיושב עדיף מתפלה מעומד . ולפ"ז מ"ש מ"א ומשמע מדברי רש"י דאם יכול להתפלל מיושב כו' ר"ל ממ"ש רש"י הטעם לתפלי' מעומד משום כוונה . ומה שסייס מ"א דגם במיושב יוכל לכוין הוא מסברי דנפשי' . ומ"ש רש"י לר"א שיתפלל מיושב . ולפי שאין דעתו מיושבת עליו כ"כ צריך לחזור ולהתפלל בביתו כבר פי' מ"א עצמו לקמן סי' ל"ד ס"ק י"א וז"ל ובלשון רש"י משמע מפני שלא היה יכול לכוין פעם ראשונה שהיה בשעת דרשה לכן הי' מתפלל שנית עכ"ל : חשיב כמהלך לענין זה . ר"ל אע"ג דלענין ק"ש חשיב יושב כמ"ש מ"א סי' ס"ג ס"ק ד' בשם הב"ח אבל לענין תפלה חשיב כמהלך כדאי' בברייתא דלעיל : ופשוט דאם יוכל להכיר כו' . דהיינו הרגיל עמו קצת כדלעיל רסי' ל"ח דאז גם זמן ק"ש:אי' בגמ' כו' ומיהו כ"ל כו' חזר והתפלל מעומד ולדידן אפי' להתפלל שנית אין לעשות במקום שא"ל ומש"ה אין להתפלל תפלת נדבה בזה"ז דהלואי שיתכוין בג' תפלות הקבועות.וכדאי' ס"ם ק"ו וע' לקמן סי' ל"ד ס"ק י"א במ"א מ"ש בזה : (ס"ק יז)הכי כו' ולסברא כו' ר"ל דלסבר' זו דמשום תפלה מעומד רשאי להקדים להתפלל מעומד אע"ג דלא יסמוך גאל"ת ה"ה איפכ' לפעמים בשעת הדחק שהו' בדרך ורואה שיעבור זמן ק"ש אם ימתין עד בואו לביתו קורא ק"ש עם ברכותיה מהלך וכשמגיע לביתו יתפלל מעומד ואע"ג שאינו סומך גאולה לתפלה : מיהו נ"ל כו' דבכהו זה אפשר לתקן תרוייהו שיסמוך גל"ת תפלל מעומד דהיינו בדרך יקרא ק"ש בלא ברכות כשיב' לביתו יקרא ק"ש עם ברכותיה ויסמוך גל"ת ויתפלל ואע"ג שיקרא ק"ש דאורייתא בלי ברכות נ"ל בה וכן מבואר לעיל ס"ו ע"ו ע"ש :

סי' צ (ס"ק א) ואפי' כו' וא"כ זקן או חולה דשרי כו' . ר"ל בשלמא אי לא הוי אסרי' במעמ וכסי' כ"א דוקא בגבוה ג' ואז הוי הטעם דבעי' מקום גמוך דאין גבהות לפי המקום דכתיב ממעמקים קראתיך ה' כו' וכדאית' דף י' וא"כ א"ש בחולה וזקן הדר בעליה דשא"ל להתפלל שם ואין בזה משום גבהות כיון דדר שם . וכן הדין במעה וכסא לענין זקן וחולה דיזוע דיסיבתם במעה וכסי' אין כאן גבהות מה שאין כן לפ"ד רמ"א דבמעה וכסא אפי' אין גבהים ג' אסור דמשום בעתות' אינו יכול לכוין אם כן מ"ש חולה וזקן משאר בני אדם כיון דאינו יכול לכוין: מיירי בגווני . ר"ל דלא קאי על מעה וכסי' כ"א מה שכתב ולא ע"ג מקום גבוה אלא מעה וכסא דלית בהו בעיתות' אלא שאין גבוהים ג' : וע"ם ג' גבי אילן זה קצת דאיש לתי' א' דלפעמים הקילו חכמים אפי' אינו יכול לכוין : (ס"ק ג) להשמיע כו' . עב"י סי' ק"ן שפי' בע"א וז"ל יורד לפני התיבה

יורל

השקל

הגהות רעק"א

ע"ה עד שיתפלל תפלת שחרית עכ"ל וע' בע"ז סק"ב : סעיף ו' אפי' ללמוד. ע' לקמן סימן תל"א במג"א סק"ה : סעיף ז' שהוא דבר המלוי. אבל לאכול יותר מכביצה אסור אפי' שעה קודם יום ע' סמי' תרנ"ב וע' מ"ש לעיל בסי' ע' על המג"א : מג"א ס"ק ט"ז דפסקו כרשב"א. ולשעה זו נראה דאפילו בשבת דליכא ביעותא ואין הטעם רק משום גבהות זה כותר בחולה וזקן דמי לסעיף ג' בפועל דכיון שלא לאכול לעשות מלאכתו ביכר אינו לגבהות ס"כ בחולה וזקן ביכר במעה וכדומה : (שם) (°) והב"ח מתיר : מ"א סק"ז . (°) דמוטב הוא מ"מ מתפלל בדרך ומסמיך גאולה לתפלה. דהא הכי פוסקים ראיית ס מלתמר רב אשי לא חזינא לרבני קשישאי דעבדי הכי והתם סתיכת גאולה לתפלה . הכל כשעדיין לא התפלל כיון דקורא ק"ש מועל עליו להסמיך גאל"ת ע' לשון רש"י בסוגי' ודו"ק :

ולפסר דמשום הכי אמרי' בגמ' בכל דוכתי יורד לפני התיבה ההו' דמחית וכו' ועכ"י סימן ק"ן שמפרש בע"מ: ד מו חלונות. איתא בגמרא לא יתפלל אדם אלא בבית שיש בו חלונות ואע"ג דלריך שיתן עיניו למטה כמ"ש סי' נ"ה ס"כ מ"מ כשמתבטלה כוונתו ישא עיניו לשמים לעורר הכוונה: ה י"ב חלונות. הטעם ע' בזוהר ויקהל: ו לא יתפלל כו'. הקשו התוס' הכתיב וילא ילמד לשוח בשדה וי"ל דשדה היינו הר המוריה כדאמרינן אבריסה קרלו שדה א"ל הטעם שלא יפסיקהו עוברי דרכים וילחק התפלל בנקעה במקום דלא שכיחי עוברי דרכים ע"כ. והרב"י דחה פי' השני משום דאמרי' בגמ' חליף עלי מתן דמלי בבקע' ולתי' השני אין הטעם משום חליפות לכן פי' כ"י הטעם כמ"ש כאן בש"ע ול"ל לקיים פי' התוס' וה"ק כשהוא מתפלל בנקעה הוא חלוף שמרמה בעצמו שאפי' יעברו עליו כל עוברי דרך לא יתבטל מכוונתו וע' בזוהר בשלח ע' ק"ה הקשה שם קושיא זו ומשמע שם דדוקא בבית יש להתפלל ופשוט דעוברי דרכים מתפללים בשדה: ז ולא בחורבה. מוכח בגמרא (°) דמוטב להתפלל בדרך מבחורבה ואם מתיר' שיפסיקוהו עוברי דרכים יתפלל תפלה קלרה עפי' ק"י: ח מפני חשד. שיחשדוהו שיש לו שם זונה ואי' בגמרא חורבה דקיימה בשדה ליכא חשדא דלא שכיח שם זונה (ע' בא"ע סי' כ"ב ס"ה) וכחורבה חזקה ליכא למיחש למפולת ואם תאמר ליכנסו שם ליכא למיחש למזיקין אם לא שידוע שרגילין שם מזיקין ואכוקה בשדה וירא בשלשה: ט והוא הפך הלך כו'. דעיקר קפידא שהקהל הופכין פניהם למזרח והוא למערב ואם עומד במזרח ב"ה מחזיר פניו מב"ה למזרח שלריך להתפלל לרוח שהלבור מתפללין. וי"מ בהיפך דעיקר קפידא שיחזור פניו לב"ה ואפילו עומד במזרח יהפוך פניו למערב: י לדברי שניהם. שלא יתפלל אלא במערב ויחזיר פניו לבה"ב. אלא יתפלל בב"ה טו עם (יא) א] הציבור ר ואם הוא טז (יב)אנוס שאינו יכול להתפלל

ד מ צריך לפתוח פתחים ד או חלונו' כנגד ע ירושלים כדי להתפלל כנגדן *וטוב י שיהיו בב"ה ה (ג) י"ב חלונות: ה ו כ לא יתפלל במקום פרוץ כמו(ג)בשדה מפני שכשהוא (ב) במקום צניעות חלה עליו אימת מלך ולבו נשבר: ו ז ל ולא בחורבה ח מפני חשד וכפני המפולת ומפני המזיקים:

ז * מ ולא אחורי (ד)ב"ה אם אינו מחזיר פניו לב"ה ואחורי ב"ה הוא(°)הצד שפתח פתוח בו ט והוא הפך י הצד שפונים אליו (ה) הקהל כשמתפללים וי"מ (ו) ° בהפך וראוי לחוש י לדברי(ז)שניהם וגם פ כשמתפלל(°) בשאר צדדים חוץ לב"ה יא יש (מ) להחמי' שיחזי' פניו לב"ה וכל זה יב כשניכר שמחזיר אחוריו לב"ה ע אבל אם הוא מתפלל בבית יג הסמוך (ע) לב"ה ופניו כנגד א"י כראוי ואחוריו לכותל ביתו שהוא כותל ב"ה מותר שאינו ניכר שמחזיר פניו מב"ה:

ח יד פ אסור לעבו' חוץ לב"ה בצד שהפתח פתוח בו בשעה שהצבור מתפללים מפני שנראה ככופר כיון שאינו נכנס להתפלל ואם נושא משאוי או שלבוש תפילין או שיש ב"ה אחר בעיר או שיש לב"ה זה פתח (י) אחר [ל מו ברוכב על הבהמה] מותר [כ"י בשם רי"ו]:

ט ק ישתדל אדם להתפלל בב"ה טו עם (יא) א] הציבור ר ואם הוא טז (יב)אנוס שאינו יכול לבא לב"ה יז יכוין °עפי' ס"מ עפי' קנ"מ ס"ז וסי' שפ"ז סי"מ

כבסא כל שהוא אינו אסור ע"כ ודאי הוי שיעורו עכ"פ ג': (ב) במקום לציבו' כו'. כתבו התוס' ומ"ת והא כתיב וילא ילחק לשוח בשדה' וי"ל דהתם מיירי בהר המוריה [פי' שנקרא שדה אבל לא היה פרוץ] ועי"ל בקתא דהכא מיירי בבקעה במקום שרגילין שם בני אדם לעבור והולכי דרכים ע"כ הוא עלמה מעלה והשנית לפי שהיא עם הלבור השוס ברוב עם הדרת מלך: (שם) עיין סעיף י"ח. היינו במג"א ס"ק ל"א וכפי' תר"ן במג"א ס"ק כ"ג מבואר חיבת ברב עם: ס"ק ט"ז. (°) היה ר"ל. ר"ל דאי' בברכות ר"ל לא אתי פעם א' לבה"כ ושאלוהו מ"ש לא אתי מר ואמר הקם בוחי ואמר לו היה לך לאסוף י' והשיב עריאי לי מלאתי וא"ל היה לך לכוין ע"פ להתפלל בעת שהציבור מתפללין וכזה מבואריס דבריו כאן

הפסקה

באר

מעמע כדעת הש"ע וכ"כ הלבוש סי' ל"ח וכן פסק בס' אליה רבה ובכסיו נהגו בהש"ץ עומד עמוק מעשר בה"כ משום ממעמקים קרלתיך עיין הלק"ט ח"ב סי' קכ"ב. וביד אהרן: (ג) י"ב חלונות. וא"ל שיהיו כולם לבד מזרח אלא לריך שיהיו פתוחות לכל לד ג' עיין ט"ז ס"ק ג': (ג) בשדה. ופשוט דעוברי דרכים מתפללין בשדה מ"א: (ד) בה"כ. עיין בתשובת יד אליהו סי' ז' שהעלה דכ"ל מה שאמרו גבי המתפלל לאחורי בית הכנסת לא שייך אלא דוק' שהלבור מתפללים תפלת י"ח והוא ג"כ מתפלל י"ח ע"ש: (ה) הקהל. בלומר דמיירי במתפלל בלחוחו לד שהפתח פתוח שם דהיינו בלד מערב לפיכך אם מחזיר פניו בלבי בה"כ נמלא שמתפלל לאחוחו לד שהלבור מתפללין. וע"כ לא נקרא רשע אבל אם מחזיר פניו מבה"כ נמלא מתפלל הפך מהלבור שמתפללין בבה"כ נקרא רשע שנראה בשתי רשויות ח"ו. ולפי פירוש זה אם עומד אחורי בה"כ בלד מזרח והפך מבה"כ ומתפלל לבד מזרח כמו שהלבור מתפללין ג"כ אינו נקרא רשע. (ועיין בס' אליהו רבה בזה): (ו) בהפך. הוא דעת ר"י הובא בתוס' שם דמפרש אחורי בה"כ היינו אחורי כותל מזרחי שאין שם פתחים ובשמועה אחורי אחוחו בותל ואחוריו בלבי הכותל אע"פ שפניו בלבי רוח מזרח ומלמל אע"פ מתפלל לרוח שבל הלבור מתפללין אפ"ה נקרא רשע. וכי מהדר אפי' לבי כניסת' כיון שפניו בלבי כותל מזרחי אעפ"י דעומד בחוץ ומלי' שהו' מתפלל בלבי רוח מערב ולל הקהל נגד רוח מזרח אית לן בה כיון שבל הקהל בלבי כותל מזרחי ששם ההיכל. ופניו ג"כ בלבי אחוחו בותל אין לחוש: (ז) שניהם. שלא יתפלל אלא במערב ויחזיר פניו לבה"כ: (ס) להחמיר כו'. אעפ"י שאינו מתפלל לרוח שהלבור מתפללין מ"מ כיון שאינו מתפלל בהפך אית לן בה תר"י ב"י: (ע) לבה"כ. וה"ה בעזרה וכ"כ הסכה"ג ראיתי קהלות רבות עזרותיהם לבד מזרח ומתפללין ופניהם בלבי מזרח ואחוריהם בלבי בותל מזרחי ובלבי בותל מזרחי ומלמלי בבקעה דמשמע דבית הש"ע וכ"כ הלבוש סי' ל"ח וכן פסק בס' אליה רבה ובכסיו נהגו בהש"ץ עומד עמוק מעשר בה"כ משום ממעמקים קרלתיך עיין הלק"ט ח"ב סי' קכ"ב. וביד אהרן: (ג) י"ב חלונות. וא"ל שיהיו כולם לבד מזרח אלא לריך שיהיו פתוחות לכל לד ג' עיין ט"ז ס"ק ג': (ג) בשדה. ופשוט דעוברי דרכים מתפללין בשדה מ"א: (ד) בה"כ. עיין בתשובת יד אליהו סי' ז' שהעלה דכ"ל מה שאמרו גבי המתפלל לאחורי בית הכנסת לא שייך אלא דוק' שהלבור מתפללים תפלת י"ח והוא ג"כ מתפלל י"ח ע"ש: (ה) הקהל. בלומר דמיירי במתפלל בלחוחו לד שהפתח פתוח שם דהיינו בלד מערב לפיכך אם מחזיר פניו בלבי בה"כ נמלא שמתפלל לאחוחו לד שהלבור מתפללין. וע"כ לא נקרא רשע אבל אם מחזיר פניו מבה"כ נמלא מתפלל הפך מהלבור שמתפללין בבה"כ נקרא רשע שנראה בשתי רשויות ח"ו. ולפי פירוש זה אם עומד אחורי בה"כ בלד מזרח והפך מבה"כ ומתפלל לבד מזרח כמו שהלבור מתפללין ג"כ אינו נקרא רשע. (ועיין בס' אליהו רבה בזה): (ו) בהפך. הוא דעת ר"י הובא בתוס' שם דמפרש אחורי בה"כ היינו אחורי כותל מזרחי שאין שם פתחים ובשמועה אחורי אחוחו בותל ואחוריו בלבי הכותל אע"פ שפניו בלבי רוח מזרח ומלמל אע"פ מתפלל לרוח שבל הלבור מתפללין אפ"ה נקרא רשע. וכי מהדר אפי' לבי כניסת' כיון שפניו בלבי כותל מזרחי אעפ"י דעומד בחוץ ומלי' שהו' מתפלל בלבי רוח מערב ולל הקהל נגד רוח מזרח אית לן בה כיון שבל הקהל בלבי כותל מזרחי ששם ההיכל. ופניו ג"כ בלבי אחוחו בותל אין לחוש: (ז) שניהם. שלא יתפלל אלא במערב ויחזיר פניו לבה"כ: (ס) להחמיר כו'. אעפ"י שאינו מתפלל לרוח שהלבור מתפללין מ"מ כיון שאינו מתפלל בהפך אית לן בה תר"י ב"י: (ע) לבה"כ. וה"ה בעזרה וכ"כ הסכה"ג ראיתי קהלות רבות עזרותיהם לבד מזרח ומתפללין ופניהם בלבי בה"כ ואחוריהם בלבי בה"כ ונראה הוי כמו בית שהתיר

שערי תשובה

סי' צ' (ג) בשדה עבה"ט. ובספר בתי כהונה ח"א סי' ט' כתב דבמקום מוקף מחיצות אף שאינו מקורה שאינה מקורה ורבנן דמתיבתא' מתפללין מנחה וערבית בחצירות בבתי מדרשות וכן הסכים בספר מזבח אדמה: (יא) הצבור עבה"ט ומ"ש ואפי' יש הרבה חוטאים כו' בלשון הרמב"ם אין כתוב כן אלא ואפי' היה בהם חוטאים כו' ואא"ז מהרש"א בחידושי אגדות בבריתות כתב אהא דאמרינן כל תענית שאין בה מפושעי ישראל כו' שהרי חלבנה כו' שצ"ל יוד חוץ מן הפושע וכמו בקטורת שהיה יוד סממנים חוץ חלבנה ע"ש: ושוב ראיתי בשם חסד לאברהם שכ"כ בעין הקורא נהר מ"ו וע"ש שכתב דוקא כשיש יוד צדיקים ואחד רשע או ד' צדיקים וב' רשעים אבל אין כח בט' צדיקים כו' ומ"ש מתשובת הרשב"ץ ותשובת ח"צ עיין בשאגת אריה ובשאלת יעבץ סי' י"ח ועיין בש"ץ בשם הרדב"ז ח"א שכ' אבל עתה שאני רואה ברוב עם רוב בלבול ואין אדם שומע תפלה או קריאת ס"ת בבהכ"ד בעשרה עדיפא לי עם התלמידים אעפ"י שאין רוב עם כו' ע"ש. ועיין בשו"ת מהר"י הלוי אחיו של הט"ז סי' י"ג מ"ש בהא דאמר אביי מריש הוי מצלינא כו' ע"ש: (יב) אנוס וכתב בספר דרך חיים למהר"מ די לונזאנו צבור חוץ לבית הכנסת היינו דאבא בנימין אין תפילתו כו' צבור חוץ לבה"כ ויחיד בבה"כ צבור חוץ לבה"כ עדיף ועיין

ביאור

כו'. כמ"ש וכוין פתיחין כו': והטעם כו'. כמ"ש בירושלמי וכ"כ הר"י: ס"ד כנגד כו'. דהא יליף לה ממ"ש וכוין פתיחין בג"ל: ס"ה מפני כו'. רש"י שם: ס"ו ואחורי כו'. הוא פי' התוס': וי"מ כו'. הוא פירש"י שעתוס' שם ח' ד"ה אחורי זלפי' תוס' קרי אחורי בעבר כמ"ש לעבר כמ"ש בתוס' והכיולו לבה"כ ואחוריהם ר"ל אחורי ר"ל אחורי בה"כ ולא אמרו"י דברכות ח' ב' ראיה שהמ' ג"כ בעבר כשיעתו ובערוכין לא פי' כן: כיון שאינו כו'. כמ"ש שם כדו בר כו': או שרוכב כו'. שם ס"א ח': ס"ט ישתדל כו'. עוי לא יתפלל אלא בבה"כ עם הציבור דא"ר יוחנן אין תפלתו נשמעת אלא בבה"כ פי' עם

הגהות רעק"א

סי' צ' מג"א סק"ב ההוא דמחית וכו' וכ"כ רש"י ר"ה לב ר"ה ירד. ריב"ב: סעיף ד' להתפלל כנגדן; בזוה"ק פ' ויקהל משמע דל"ל שעמוד נגד חלון הפחוחה ויתפלל רק שיהא חתום בזכוכית לו שעמוד קלת רחוק מהחלון מז"ש: מג"א סק"ח ולאבוקה. ברכות מ"ג ע"ב: סעיף ח' שיש בהכ"ב אחר. ע' מ"א סימן תרע"א סי"ב:

מחצית

יורד ממקומו ללכת לפני התיבה כו' ולדברי הרב כו' לפי שעלה שם (ר"ל על הבימה) לקרות בתורה. ואח"כ יוכל להתפלל מוסף משום ממעמקים קרלתיך כו' עכ"ל. ולפ"ז ל"ל דמשום תפלת מוסף קרלו בכל התפלות יורד לפני התיבה: (ס"ק ד) לו חלונות. אי' בגמרא כו' ואע"ג דלריך כו' ל"ב מאי חידוש מלא בש"ס יותר מבש"ע שהביא דברי הש"ס. וגם קושייתו לאחורה גם ע"ד הש"ס אולם לענ"ד חסר מדברין וכל"ל איתא בגמ' (סוף דף ל"ד ע"ב) כו' ופירש"י שגורמים לו שיכוין לבו שיהא מסתכל בלפי שמים ולבו ככבש: ואע"ג דלריך כו' והוא קושיא מהרי"א כו' הרב"י בסי' ל"ה. שהקשה מהרי"א קושיא מ"א לפירש"י וכ' דמה"ע פי' תר"י דטעם החלונות שיהיה הבית מתוקן באויר עוב (ור"ל דזה גורם כונת הלב) ולפירושו א"ל להסתכל לשמים וא"ש. משא"כ לפירש"י קשה וכן לפי הטעם שכ' הרב"י שה בש"ע והוא ל' הרמב"ם כנגד ירושלים כו' כדמליגו בדיחל וכוון פתיחין ליה בעולת' כו' וכמ"ש שהטה"ש בתפלתו והתפללו אליך דרך ארלם. וטעם החלונות שידע שתפלתו לריך לעלות דרך ירושלים ג"כ א"ל הסתכלות לשמים בתפלה ג"כ א"ש ולק"מ. (משא"כ לפירש"י) ותי' הרב"י כמ"ש מ"א שם. מ"מ כשנתבטל כוונתו כו' והיינו דרך מקרה שרי הסתכלות לשמים לעורר הכוונה ע"ש (ס"ק ה) י"ב חלונות הטעם כו'. וע' בעט"ז דהי"ב חלונות לא יהיו בכל א' אלא בכל הלדדים יחד י"ב: (ס"ק ו) לא כו' לשוח בשדה. ואמרינן דר"ל להתפלל דדרשינן אין שיחה אלא תפלה: כדאמרי' יצחק קרלו שדה כל"ל. ר"ל דבאמת היה שם מוקף מחיצות והא דכתיב בשדה לפי ששם הי' הר המורי' ויצחק קרא להר המוריה שדה (וע"ש סופו שידע שבית השני שנבנה בזכותו תתרב כדכתיב ליון שדה תתרב: ולתי' הב' אין הטעם משום חליפות אלא שיפסיקוהו ע"ד. ולמה אמר הש"ס חליף עלי כו': ול"ל לקיים כו' לא יתבטל כו' והו חליפות שמתנאה כ"כ. ואע"ג שהבי' מ"א לי' תי' הב' שכ' התו' וז"ל א"ל הטעם שלא יפסיקוהו ע"ד וא"כ ל"ל כמ"ש מ"א הטעם משום גילות וחליפות. אך באמת אין זה לי' התו'. אלא כך הוא לשון התו' ועי"ל דבקתא דהכא מיירי בבקע' מקום שרגילים שם ב"א לעבור והולכי דרכים עכ"ל. וכן הובא בע"ז אגא שמ"א לגיל הבעתיק דברי התו' כפי הבנת הרב"י דברי התו' הטעם שלא יפסיקוהו ע"ד. ופי' אל מ"א הוא כפי אמיתת לי' התו': (ס"ק ז) ולא בחורבי מוכח בגמ' ברכות דף ג' ע"א בעובדא דר"י עם אליהו ל"ל ס"ם: (ס"ק ח) מפני כו' עבא"ע סי' כ"ב ס"ה. אי בתרי אנשים איכא חשדא הדיינו להאומרים דשתם אנשים מקרי כשרים ליכא חשדא. ולהרמב"ם שתם ב"א לא אלא מקרי כשרים וע"ש ובגמ' פה: ואבוקי כשרים היינו עם האדם: ולפ"ז בשדה וחורבי חזקה ושנים או אבוקה שרי דליכא שום חשש: (ס"ק ט) והוא הפך כו' דעיקר כו' דבימיהם היה פתח ב"ה בכותל מערבי והיו מתפללים ופונים פניהם לבד מזרח ולפ"ז הטעמוד בחוץ בלד הפתח דהיינו בלד מערב ואחוריו לבה"כ ופניו לבד שכנגדו

הנר"א

וקאמר כאן לאחורי בה"כ והיינו במערב וקאמר דע"כ לריך לפרש כן והא דר"ה מוקי לה אביי כו' ואם איתא ל"ל לאחורי ב"ה כי"ל:ונם כו'.הג"מ דאחורי מ' מכל הלדדין כמו לאחורי הגדר וכיולא וכאן לכל הפירושים רשע הוא אם אינו מחזיר כו' תר"י: ס"ח בצד שהפתחת כו'. כתב הר"ז דכאן ל"ה בלד שהפתח פתוח ועי' תוס' דעירובין י"ח ב' ד"ה כו' ולא כו' ומרש"י דברכות ח' ב' נראה שמפ' ג"כ במערב כשיעתו ובערוכין לא פי' כן: כיון שאינו כו'. כמ"ש שם כדו בר כו': או שרוכב כו'.שם ס"א ח': ס"ט ישתדל כו'.עוי לא יתפלל אלא בבה"כ עם הציבור דא"ר יוחנן אין תפלתו נשמעת אלא בבה"כ פי' עם

חכמת שלמה

דקאמר שם ר' זירא לעולם כדקאמרת מעיקרא ודקשיא לך הא דאורייתא הא דרבנן הבמ"ע ביו"ט ב' דרבנן וכו'. וקשה אכתי מה פריך הרי מוכח בעירובין פ"ב דיש חילוק בדבר דהוי עיקרו דאורייתא או לא

השקל

ול"ל פניו למערב ודאי נראה ככופר אליב' דכ"ע דאיכא תרתי לריעות' חדא שאחוריו לבה"כ תרתי שהופך פניו לד אחר ממה שפונים אליו הקהל העומדי' בבה"כ וכשעומד בלד מערב ופונה פניו לב"ה והיינו לד מזרח דאיכ' תרתי לטיבות' שפניו לב"ה ולד שפונים הקהל דהיינו למזרח ודאי שרי לכ"ב ולא פליגי כ"א בעומד במזרח ב"ה. דלדעת א' שעיקר שנראה ככופר במה שפניו פונה לד אחר ממה שפונים הקהל אבל במה שאחוריו לבה"כ לזה לא חייש' · ול"כ כשעומד לד מזרח ופונה פניו לד מזרח אע"ג שאחוריו לבה"כ ל"ל בה. אבל כשפונה למערב אע"ג שפניו לבה"כ כיון שפונה לד אחר ממה שפונים הקהל הוי ככופר ולהדעה השני הדין להיפוך דהכל תולה שלא יהיה אחוריו לבה"כ · אבל מה שפונה לד אחר ממה שפונה הקהל ל"ל בה · וכתבו תר"י וז"ל והוא הדין כשעומד בב"ה אין לו להתפלל למערב. אלא שאינו נקר' רשע כיון שעומד בב"ה ומשתתף עם הלבור עכ"ל: (ס"ק יא) ים כו' ואע"פ כו' ר"ל כיון דרולה לצאת ידי שני הדעות, א"כ העומד דרך משל בלפון בה"כ לריך להפך לד בה"כ דהיינו פניו יהיה לדרום שלא יהיו אחוריו לבה"כ (גם אפי' יהיה פניו למזרח ולדדי גופו לבה"כ ג"כ שרי · וכ"ה בס' א") מ"מ יצא גם ידי הדע' דס"ל דלריך להתפלל לד שהקהל פונים כיון דעכ"פ אינו עושה היפוך מהקהל כגון קהל פונים למזרח והוא למערב משא"כ כי ה"ג שפונה לדרום ל"ל בה: (ס"ק יד) אסור לעבור ומוטב כו' גמ' ברכות דף סא ע"א אמר ר"י אחורי אחורי אלא · אחורי אלא ולא אחורי ע"ז. אחורי ע"ז ולא אחורי בה"כ בשעה שהלבור מתפללים כו' עכל"ה: (ס"ק טו) עם כו' מלך עם"ח י"ה כל"ל · דשם לא הותר בעשר'אלא בבית מדרשו שהוא לומד שם וכ"כ סי' תר"ץ לענין קריאת מגילה: (ס"ק עז) אונס כו' דאם היה ר"כ כו' דמקור דין זה ממאי דאית' דף ז' א"ל ר' יצחק לר"מ ע"ו לא אתי מר לבי כניסת' לצלויי · א"ל לא יכילנא (פירש"י תם כתי): (ס"ק יז) יכוין כו' ודוקא כו' דאיתא שם בעובד' הכ"ל כשא"ל לא יכילנא א"ל לכוף מר בי עשרה · אמר ליה עריחא לי מילתא אמר ליה ולימא מר לש"ץ בעידי' דמצלי ליבורא ליתיה ולודעי למר כו' היכי שיתפלל בשעה שהלבור מתפללים משמע דאם אפשר להתאסף עשרה עדיף דשא תהלה א"ל דלכויף עשרה קודם שא"ל שיתפלל בשעה שהלבור מתפללים: ובסמ"ג כו' דלפי' הרא"שון דטריה' מילתא קאי על ר"ב א"כ תליא הדבר בבעל הבית ואם י"ל מטרתיס מרובים שאפשר יאספו אליו עשרה לריך לאסוף עשרה. אבל לפי' הסמ"ג דהטריחא קאי על יו"ד אנשים א"כ בכל ענין שייך טריחא אם לא שבאו מלד עצמם: משמע בע"ז דף ד' דא"ר יוסף לא לצלי איכא מוסף ברים שאם בני שעות ראשונות מן היום דאז שעת חרון למעלה דלמי' מעיינים בעובדיה ומדחים מתפלתו. ופריך הש"ס אי הכי אפי' תפלת שחרית ג"כ לא יתפלל בני שעות הראשונות. ומשני כיון דליבור' נמי מצלי אז שחרית אין תפלתו נדחית כיון דמתפלל עכ"פ בשעה שהלבור מתפללים ע"כ. הרי דאפי' בשעה שהלבור

באר הגולה

בגמ' ח שם ל"ד ע רמב"ם פ"ה מה"ת י זוהר פ' פקודי כ ברכות ל"ד ל ברכות צ' מ שם ו' לפירש"י כ ר"י והגה"מ דפירוש אחורי כותל מזרחי ואחוריו אל הכיכל ס רבי יונה ע כ"י בשם תשובת רמב"ם פ ברכות ח' ל כ"י בשם ירושלמי ק שם ו' ר שם ז'

עטרת זקנים

* ומוב שיהיו בב"ה י"ב חלונות. ואל"ל לעיות כולם לבד המזרח אדרבה לריך להיות לכל הלדדים ויהיו פתוחים(זוהר פ' פקודי) וכן ראיתי מאדוני אבי זקני הגאון שהיה לו ב"ה מיוחד בק"ק ווילנא ובנה י"ב חלונות ג' מכל לד וראיתי לתוס לדברי שניהם:

* ולא אחורי ב"ה כו'. ואפשר שכל זה לא מיירי אלא בעומד אחורי הכותל שהאחרון בו אבל בעומד בלד הכותל שהפתח פתוח היינו במערב ומחזיר פניו לבד הכותל למזרח לב"ע

ברי (מורי בב"ח):

אשל אברהם

דבאדם חלוש מוהר לאכול ולשתות דבר מה לחזק לבו לעבודת הבורא ובסדורי מוהר"י לוריא כ' להדיא דכן הוא מנהג מוהר"ר אלא דאלי דאינה קודם היום אסור בזכר בפוסקים דאז הגיע זמן תפלה ואיים שם דבל דברי הזוהר המחמיר לא איירי אלא במי שעוש' דרך רעבתנות לבלות יתיר' דרך גאוה ומתכו בזוהר דהוי כעוון ומכשף ע"ש אבל לא למי שעושה לרפואה או שיהא גופו חזק ובריא להתפלל בכוונה:

א] הליבור. אם קראו לו למול לבאורה דבר פשוט דמתה מלוה דרבנן. אך בתשו' בית יהודא סי' מ"ח העלה כיון דאין התינוק עליו כ"א על אבי הבן פשיעא ליה דיעסוק בתפלה עם הליבור. ומכ"ש לשמוע מקרא מגילה קודם למילת בנו של אדם אחר ע"ש:

דגול מרבבה

*) ועיין סי' ל"ד במג"א ס"ק ג':

יד אפרים

(במ"א ס"ק ו') כדאמרינן אברהם קראו הר יצחק קראו שדה בל"ל:

חתם סופר

בספר קדמון הנקרא כפתור ופרח דמייתי ליה בעל התוס' יו"ט ריש פ"ז דשביעית ע"ש היטב בב"י או"ח סוף סי' י' ובספר הנ"ל פ' י"א ד' ס"ח ע"ב בד"ה נשוב לירושלים וכו' כ' מירושלי'עד עזאזל כשלשה שעות עכ"ל.והנה הרב ז"ל ראה וידע ומדד בדקדוק גדול והוא ק"פ מינוטין ובהם עשרה מיליקלד' יהודה ד' יוסי ביומא דף ס"ז ע"ב · א"כ ע"כ אין המיל יותר כן י"ח מינוטין ודלא כהרמב"ם והנסיון והחוש לא יתכחשו ואולי נאמר ארץ צבי כתיב בה כן צ"ל ג"כ במ"ש שם סי' ע"ב עולה רוחב ארץ ישראל רק וכו' וגם כן ארץ צבי כתיב בה: שם בא"ד ג"ב כה"ג וכיוצא בו פ"ד ע"ב שם ולחנם השיג האליהו רבה ע"ש:

היטב

הרמב"ם להתפלל לבד המזרח אע"פ שאחוריו כלפי בה"כ עכ"ל ועיין בל"מ אות פ"ג: (י) אחר. עיין בהר' ן פרק במה מדליקין. ודרשות רא"ה פ' ויצא ופ' מקורא. ותשובותיו ח"ב סי' ע' ובתשובת חכם צבי סי' ל"ח: (יא) הציבור. אע"פ שיוכל להתפלל בביתו ביו"ד מ"מ בדוב עם הדרת מלך מ"מ. אפילו אינ' בלבור הרבה חוטאים לא יפנע מלהתפלל עם הציבור כנה"ג ע"ש. מי שהיה חכום בבית האסורים ולא היה יכול להתפלל בעשרה והתחנן לפני הש' ולא אבה רק יום א' ולא יותר. אינה יום יבחר לו פסק הרדב"ז ח"ה סי' י"ב שלא יפמיך המלוה ויתיקן יתפלל בעשרה ע"ש. וחכם צבי בתשובתו סי' ק"ו הקשה עליו מפרק התכלת דף מ"ט דקמנבני' לן ליבור שאין להם תמידין ומוספין איזה מהם קודם ומוקי לה במוספין דהאידל' ותמידין דלמחר תדיר עדיף או מקודם עדיף ואי כסברת הרדב"ז אלא אי תדיר עדיף. מוספין קדמו מטעם דאין מעכבירין על המלות ע"ש ובלקט הקמח דף י"ח מייתב דיש חילוק בין יחיד לצבור דאין ליבור תמיס אך ביחיד שהוי מצוה לא משהינן ע"ש. והמחבר יד אהרן מתרץ דבשלמא דהכהו דתדיר ומקודם אי אקריב תדיר שוב אינו יוכל להקריב מקודם וכן להיפוך מש"ס מפסקא לן מי כדם' מפני מי. אבל הכא אינו מפסיד המצוה לגמרי אלא דאם יתמיד ליום כפור עושה המצוה בשלימות מש"ס אין מעכבירין ע"ש. ובעין תשובת יד אליהו סי' מ"ב. מי שהולך בשבת וי"ט בהשכמה להתפלל במקום עשרה כי רוב ליבור מאחרים תפלתם ובאותו מקום מתפללים גם תפלת מוסף תכף אחר תפלת שחרית. ויש זמן אח"כ לילך לבה"כ. יותר טוב להתפלל מוסף עם הלבור בבה"כ דכרוב עם הדרת מלך. ול"ד לדרון הרדב"ז דהתם זמן בדול ביניהם ויש משנה וסכות. אבל בזמנא חדא לית לן בה יד אליהו סי' מ"ב: (יב) אנוס. פירוש שאם כוחו אע"פ שאינו אנוס מ"מ. ואם הוא אנוס ממון שמתמשך השתדלותו להתפלל עם הלבור יבא לידי הפסד ממון פסק בתשובו' יד אליהו סי' ז' דאין מחויב

רבושי שרד

תימרא דר' יוסי שא"ל אליהו היה לך להתפלל בדרך כו' להתפלל תפלה קלרה ברוש ברכות: ש"ע סעיף ז' (°) הלד שהפתח שבה"כ ולא הי' כיוון שלא שהפתח בעזרה ופ"ל לדיעה זו דאחורו בה"כ ע"ש בעיון שיהדר אפ' לבי כניסת' שיתפלל למזרח שהוא רוח שהלבור מתפללים ומש"ה מיקרי מערב אחורי בה"כ אע"פ שהפתח שם רק משום שהלבור מתפללי' למזרח ששם ההיכל ודיעה אמיה ס"ל דאחורי בה"כ היינו במזרח וקפיד' הוי שלא יהיה אחורי לבה"כ: (שם) (°) בשאר לדדים הוא כלפון דאז מיקרי ג"כ רשע מתחת שכלא בבה"כ והוא מבחוץ אבל לבה"כ אפי': מ"א שהי' ב.(°)בחלר. חלר שבה"כ עומד בחמלע ופנוי מכל לדדיו אז בשמחזיר פניו ביכר הוא. משא"כ עזרה שבה"ק שאח"ז שבנוי במזרח בה"כ וכזאל בבה"כ הפסיק והוא מתפלל למזרח אין כ"כ סיכר כיון שאין לו מקום אחר לעמוד שם וכיון שמתפלל בהכרח למזרח אין זה נלאזל ח"ו כ"ה בב"י: (°) ברוב עם. הקשה בפרי מגדים הא בלא"ה בה"כ עדיף מביתו דהא אפי' כשמתפלל ביחיד כ' המחבר שיתפלל בבה"כ וכ"ל דהוקשה להמג"א דתיבת עם הלבור מיותר דדי בלאחרו שיתפלל בבה"כ דמחילא יעשינן הכוונה עם הלבור דהא אסור להקדיש תפלתו לתפלת הלבור וע"ז תירץ דקמ"ל דיש שני מעלות א' הפלתו בבה"כ הוא עלמה מעלה והשנית לפי שהיא עם הלבור השוס ברוב עם הדרת מלך: (שם) עיין סעיף י"ח. היינו במג"א ס"ק ל"א וכפי' תר"ן במג"א ס"ק כ"ג מבואר חיבת ברב עם: ס"ק ט"ז. (°) היה ר"ל. ר"ל דאי' בברכות ר"ל לא אתי פעם א' לבה"כ ושאלוהו מ"ש לא אתי מר ואמר הקם בוחי ואמר לו היה לך לאסוף י' והשיב עריאי לי מלאתי וא"ל היה לך לכוין ע"פ להתפלל בעת שהלבור מתפללין וכזה מבואריס דבריו כאן

הגר"א

וקאמר כאן לאחורי בה"כ והיינו במערב דע"כ לריך לפרש כן והא דר"ה מוקי לה אביי כו' ואם איתא ל"ל לאחורי ב"ה כי"ל:ונם כו'.הג"מ דאחורי מ' מכל הלדדין כמו לאחורי הגדר וכיולא וכאן לכל הפירושים רשע הוא אם אינו מחזיר כו' תר"י: ס"ח בצד שהפתחת כו'. כתב הר"ז דכאן ל"ה בלד שהפתח פתוח ועי' תוס' דעירובין י"ח ב' ד"ה כו' ולא כו' ומרש"י דברכות ח' ב' נראה שמפ' ג"כ במערב כשיעתו ובערוכין לא פי' כן: כיון שאינו כו'. כמ"ש שם כדו בר כו': או שרוכב כו'.שם ס"א ח': ס"ט ישתדל כו'.עוי לא יתפלל אלא בבה"כ עם הציבור דא"ר יוחנן אין תפלתו נשמעת אלא בבה"כ פי' עם

חכמת שלמה

דקאמר שם ר' זירא לעולם כדקאמרת מעיקרא ודקשיא לך הא דאורייתא הא דרבנן הבמ"ע ביו"ט ב' דרבנן וכו'. וקשה אכתי מה פריך הרי מוכח בעירובין פ"ב דיש חילוק בדבר דהוי עיקרו דאורייתא או לא

השקל

ול"ל פניו למערב ודאי נראה ככופר אליב' דכ"ע דאיכא תרתי לריעות' חדא שאחוריו לבה"כ תרתי שהופך פניו לד אחר ממה שפונים אליו הקהל העומדי' בבה"כ וכשעומד בלד מערב ופונה פניו לב"ה והיינו לד מזרח דאיכ' תרתי לטיבות' שפניו לב"ה ולד שפונים הקהל דהיינו למזרח ודאי שרי לכ"ב ולא פליגי כ"א בעומד במזרח ב"ה. דלדעת א' שעיקר שנראה ככופר במה שפניו פונה לד אחר ממה שפונים הקהל אבל במה שאחוריו לבה"כ לזה לא חייש' · ול"כ כשעומד לד מזרח ופונה פניו לד מזרח אע"ג שאחוריו לבה"כ ל"ל בה. אבל כשפונה למערב אע"ג שפניו לבה"כ כיון שפונה לד אחר ממה שפונים הקהל הוי ככופר ולהדעה השני הדין להיפוך דהכל תולה שלא יהיה אחוריו לבה"כ · אבל מה שפונה לד אחר ממה שפונה הקהל ל"ל בה · וכתבו תר"י וז"ל והוא הדין כשעומד בב"ה אין לו להתפלל למערב. אלא שאינו נקר' רשע כיון שעומד בב"ה ומשתתף עם הלבור עכ"ל: (ס"ק יא) ים כו' ואע"פ כו' ר"ל כיון דרולה לצאת ידי שני הדעות, א"כ העומד דרך משל בלפון בה"כ לריך להפך לד בה"כ דהיינו פניו יהיה לדרום שלא יהיו אחוריו לבה"כ (גם אפי' יהיה פניו למזרח ולדדי גופו לבה"כ ג"כ שרי · וכ"ה בס' א") מ"מ יצא גם ידי הדע' דס"ל דלריך להתפלל לד שהקהל פונים כיון דעכ"פ אינו עושה היפוך מהקהל כגון קהל פונים למזרח והוא למערב משא"כ כי ה"ג שפונה לדרום ל"ל בה: (ס"ק יד) אסור לעבור ומוטב כו' גמ' ברכות דף סא ע"א אמר ר"י אחורי אחורי אלא · אחורי אלא ולא אחורי ע"ז. אח

בשעת מרון קאמרי עמ"ש ס"ס תקל"ח : יח וה"ה בני אדם הדרים בישובים כו' . וכ"ל בימות הקיץ שהצבור מאחרים תפלת שחרית והדר ביטוב אסור (°) אפילו ללמוד כמ"ש סימן פ"ט ס"ו וסימן רל"ב לכן מוטב שיתפלל תכף בהכן החמה : יט בזמן שהצבור . פי' בשעת שהקהילות ישראל מתפללים [סמ"ג] וכתב בשל"ה דף קכ"ח ובמשכנו שהגהו להקדיש ערבית כמ"ש סימן רל"ה יחיד הדר בכפר או בדרך צריך להמתין עד לאת הבכרים ועמ"ש סי' רל"ו : כ אסור לו להקדיש . אפילו רואה (°) לאת חון לב"הכ [ריב"ש סי' ע"ה] : כא השעה עוברת . דהיינו שהזמן קצר כל כך שבעוד שיהלך לביתו יעבור זמן תפלה אבל אם יש זמן ילך לביתו ויתפלל ביחיד

הפסקה אלא כיון שרגילין שם בני אדם מקרי שלא במקום לציעות: (ג) מות' לרוק בב"ה . פי' (°) שלא בשעת תפלת י"ח אבל בשעת התפלה מתבאר לקמן סימן ל"ז: (ד) אם נשאר אדם יחידי . בב"י מבי' דברי הר"י דאם נכנס יחידי בשעה שלא יוכל לסיים עמהם תפלתו אין חבירו לו דכיון שרואה שלא יוכל לסיים עמהם ונכנס אינגלאי מילתא דאדעתא דהכי נכנס ואינו מפחד אם נשאר יחידי עכ"ל . ובתב מו"ה ז"ל שב"ה גם דעת העור שכתב שיש שנכנסו לבה"כ כו' שהוא מורה על כונה זה שבתחלה התחילו ביחד

[ב"ח] ולשון תר"י לא משמע כן אלא אפי' בבית הכנסת שרי : איתא בגמרא דאם חלש לבו יכול להתפלל בביתו קודם הצבור ובבית הכנסת שרי כ"כ הב"ח שם דלא בב"ר : כב מי שיש לו בה"כ . ואם יש ב' בה"כ מצוה לילך להרחוקה דשכר פסיעות יש [ב"מ דף ק"ז] : כג נקרא שכן רע.דכתיב כה אמר ה' על כל שכני הרעים וגו' הנגי נותשם מעל אדמתם . כד מצוה לרוץ . עד פתח בה"כ ובב"הכ עצמה אסור לרוץ אלא ילך בתימה וכירתה . [ע"ה ס"ל] : כה בשבת שאסור.ואף בחול טוטל א' מת"ק ממאור עיניו : כו בשיולת . אבל אם יולת ע"מ לחזור מצוה לרוץ כדי שיחזור מהר [הכותב בע"י] ול"ח חוכך בזה מפני חשש הרואים ול"ל דאין כאן חשש דכל שלא יצאו הצבור מב"ה מסתמא דעתו לחזור ועוד דמוטב שיחשדוהו מלבטל הוא עצמו מלשמוע קדושה או קדיש וכ"כ של"ה דף ע"ד דהיולת מבה"כ(°)לבית המדרש ירוץ: כז מותר לרוץ.ושדי ליה לאחוריה וכמ"ש

יחידי וכמ"ש סי"ז וק"ו הוא [ל"ח] : איתא בגמ' פ' שלשה שאכלו דר"א

בתפלה בשעה שהציבו' (יג) מתפללין יח [וה"ה בני אדם הדרים (יד) ביטוביס ואין להם מנין מ"מ יתפללו שחרית וערבית יט בזמן שהצבור מתפללים שמ"ג] ב וכן אם נאנס ולא התפלל בשעה שהתפללו הציבו' והוא מתפלל ביחיד אעפ"כ יתפלל בב"ה: י (°) ג כשעומד עם הציבור כ אסור לו להקדים(טו)תפלתו לתפלת ציבור ד אא"כ כא השעה (טז) עוברת ואין הציבור מתפללים לפי שמאריכים בפיוטים * או לסבה אחרת : [אבל אלא שעה עוברת יתפלל הפיוטים והתחינות עם הציבור ולא יפרוש מן הציבור אפי' לעסוק בדברי תורה וע"ל סי' ס"מ] :

יא כב ב מי שיש לו בית הכנסת (יז) בעירו ואינו נכנס בו להתפלל כג נקרא שכן (יח) רע וגורם גלות לו ולבניו : יב כד ג מצוה (יט) לרוץ כשהולך לב"ה וכן לכל דבר מצוה אפי' כה בשבת שאסו' לפסוע פסיעה גסה אבל כו כשיוצא מבית הכנסת אסור (כ) לרוץ :

יג כז (ג) * ד מותר (כא) לרוק בבית הכנסת * ודורסו ברגלו ה או מכסהו בגמי :

יד * י ישבים אדם לב"ה כדי כח שימנה עם הי' (כב) הראשונים :

טו (ד) * ז אם נשאר אדם יחידי מתפלל בבה"כ שבשדות או אפילו בב"ה שבעיר אם היא ח תפלת ערבית (שמתפללין בלילה) כט חייב חבירו (כג) להמתין לו עד שיסיים תפלתו כדי שלא יתבלבל בתפלתו(יח מחמיירין אפי' ביום ובב"ה שלנו שהם בעיר)(הטור ומרדכי בשם ר"ת והר"י פ"ק דברכות) ט ואם מאריך בבקשות ותחנונים אינו חייב להמתין לו :

טז י ההולך בדרך והגיע לעיר ורוצה ללון בה אם לפניו עד ד' מילין מקום שמתפללים בי' ל ° צריך (כד) לילך שם ולאחריו צריך לחזור עד מיל כדי להתפלל בי' :

°עמ"ש ס"ט

יש

סימן ל"ז ס"ב עד"מ בשם מ"ז והרולה שלא ירוק תדיר בב"הכ ילעוס קודם כניסתו שורש שקורין לקרי"ץ אבל בעי"ה ובעט"ב המתיקות בפיו וכשבולע הרוק בולע המתיקות [ס"מ סי' רל"ג] : כח שימנה עם הי' הראשונים . ודוקא שיתפלל שם עמהם והאר"י לא היה אחד מן הראשונים כי הולרך לפנות שהיה לו חולי וגם כדי שילך מעוטף בטלית ותפילין לב"הכ וזה ה"מ קודם היום [הכוונות] עמ"ש סי' כ"ה ובזוהר מ' בשלח ע' רל"ע שיתאספו י' ויבואו ביחד לב"הכ : כט חייב חבירו להמתין . וב"מ פסק בשם תר"י דאם נכנס יחידי בשעה שלא יוכל לסיים עמהם תפילתו חייב להמתין דמוכח מילתא דאדעתא דהכי נכנס שאינו מפחד ע"כ ומ"מ (°) משמע שר"י היה ממתין גם בכה"ג : ל צריך ליל שם . אם יכול לבוא שם בעוד היום גדול ושלא יהא צריך ללכת יחידי וכמו שכתב בסעיף שאח"ז ובאה"ט אחר לפני העתיק דבריה

שחרר

חתם סופר

ס' צ (במג"א ס"ק ל') הוי כמכרו לו. נ"ב ולא שייך לא תחנם כן מבואר שם ומיהו לא הוי מצי למימר דהוי פסיק רישא דלא ניחא ליה לפושטו מעבודה רק לצרפו למנין דזה אינו דפסיק רישא הוי כמכוון נמור רק דע"י דלא ניחא ליה הו"ל כמו מלאכה שאצ"ל וזה לא שייך בשאר איסורים. אמנם לפי מה שכתבתי בחידושי במס' שבת דעת רש"י שם בדף ע"ה ע"א להלק דפסיק רישא לא

באר הגולה

ס ר"י בשם הגאונים ח ברכות כ"ח : ט רבי יונה והרא"ש ב ברכות כ"ח ג ברכות שם ד שם ס"ב ה ירושלמי שם ספ"ה ורבי יונה ו ברכות מ"ז ז שם ה' ח ריי"ף ור"ת ע ר' יונה י פסחים מ"ו :

עטרת זקנים

* טו לסבה אחרת הגה ע"ז ושוב שיגלא מב"ה כשמקדים את תפלתו לתפלת הציבור לאחה סבה אם אין עוברת לגלת (תמ"ו) : * מותר לרוק בב"ה דאל"כ לא יוכל להתפלל בהונן (מהררמ"י). ודוקא שלא בשעת תפלה י"ח אבל בשעת תפלה י"ח אסור לרוק בדלקמן בסי' ל"ח ועיין לקמן סי' קכ"ח סעיף ו' : * ודורסו ברגלו ואפילו בביתו במקום המיוחד לו לפעמים להתפלל צריך לעשות כן (הרר"י) : * ישבים אדם לב"ה כדי שימנה מעשר' ראשונים. הגה"ה ע"ז ולעולם יסתדל אדם להקדיש לב"ה אפילו אם לא יהיה מעשרה ראשונים שכל המקדי' הוא יותר קרוב אל שורש הקדושה ואחרונים יוקר' מעונפי ענפים ויש מאנשי מעשה שנוהגי' שאותו היום שאין הולכים להיות מעשר' ראשונים מתענים מכאן תדון עליך איזה קנס (תוצאות חייס) וילך לב"ה : * אם נשאר אדם יחידי בב"ה כו' . אע"פ שלא ינכנס ביחד אותן שנשארו אחרוני'ים לאחד להמתינעל חבירו ומיהו אם נכנס יחידי בשעה שלא יוכל לסיים תפלתו עמהם אין חבירו חייב להמתין לו דכיון שלא יוכל לסיים עמהם ונכנס אנגלאי מילתא דאדעתא דהכי נכנס ואינו מפחיד אם ישאר יחידי(הר"ר יונה פ"ק דברכות דף ד') ור"י היה מחמיר על עצמו אם לא אדם אחד לב"ה היה מעיין בספר עד שנתר הפלתו (מרדכי):

יאור הגר"א

הציבור והוא כגי' הרי"ף והרא"ש שם ח' ל' דאר"י אין הפלגה כו' אמלי תפלתי כו' אימת עת רצון כו' : ואם הוא כו' שם ולימא מר כו' : וכן אם נאנס כו'. שם ו' ל' תניא אבא בנימין כו' : ס"ג ודורסו ברגלו כו'. ירושלמי ר' יוסה רקיק וזייף : אור כו'. תר"י : סט"ו בבה"כ שבשדות. תוס' שם בשם ר"ח : אור כו'. כן פי' הרי"ף וכ"כ תוס' שם : ויש כו'. עם הדרת מלך תר"י : וי"א כו'. תר"י בשם תוס' וכ"מ שם ל' ב' מהא דר' אמי ורב אפי שם ועתוס' שם ד"ה אין כו' : ודוקא כו'. ר"ה דר"י הוה מלי מהלתין יומי וכן רשב"י מבטל הפלה כמ"ש בפ"ק דשבת אבל לפי' הרי"ף בשם תוס' אף מי שאין

שלמה

הלכות עבדים פ"ט העיר בקושיית המג"א ע"ש בעזה"י ודו"ק. וע יין בחבורי שטו"ד מ' בהלכות טריפות סימן ל"ג בחבורי סימן ע"ח מ"ש שם בתשובה דרך אגב בישוב קושיי תו שם ע"ש ועיין מ"ש עוד ליישבו ע"ג בס"ד ובכוונת הר"ן במה דנקט ב' טעמים וביאור הטעם ל מה אמרה תורה לשחררו בחבורי מילי דגזיקין על ב"ק פרק מרובה דף ע"ה ע"ש בא ריכות בעזה"י ודו"ק :

חכמת

וכן במס' מקוואות נבי ירד לטבול וכו' וא"כ ה"נ אכתי מה פריך הרי לולב עכ"פ עיקרו דאורייתא דביו"ט ראשון הוי עיקרו מן התורה וכן בשאר הימים במקדש אבל עיקרו דרבנן לכך אם התחילו אין מפסיקין ובע"כ מוכח דגם תפלה הו"ל עיקרו דאורייתא כדעת הרמב"ם ואתי שפיר ודו"ק : (שם) סעיף ט"ז ההולך בדרך וכו'. נ"ב עיין במג"א ס"ק ל מ"ד מ"ש איתא וכו' ומה שהקשה על הר"ן ועיין בהלכות לולב סימן תרמ"ט בתשובה לק"ק הוסאטין מ"ש בישוב קושייתו בזה ובישוב דברי הרמב"ם בזה וגם הכ"מ

מחצית

שהצבור מתפללים שחרית אין לו להתפלל מוסף שלא תהיה נדחית . ע"כ נ"ל דזה ל"מ בשעה שהצבור מתפללים ומי' שם בתוספו' אלא דמשני שאני שחרית דגם הצבור מתפללים משמע דסגי בשמע שהצבור מתפללים אע"פ שאינו מתפלל עם הצבור הקטן המו' הא אמרי' בברכות אין תפלה נשמעת אלא"כ מתפלל עם הצבור . וע"ז תי' לחלק בין איזה נדחית לנשמעת . והחילוק בין איזה נדחית אר"ל שהתפלה מקובלת ברצון למעלה ויקבל עלי' שכרו כמי שמקבל שכר על כל מצות ה' אבל אין ממלאים בקשתו שהתפלל עליה אבל כשאמרי' נשמעת עושים לו רצונו במה שהתפלל על אותו דבר . ואף דע"ינו רואות שגם תפלת הצבור איננה נשמעת לפעמים כבר תי' של"ה בכמה תירוצים וא' מהן שעושה להם מעין אותו דבר שהתפללו עליו אע"ג שאין ממלאים כל בקשתם מ"מ מקצת משאלותם ממלאים ע"ש שהאריך : מיהו אפשר כו'. דוקא בשעת חרון . ואע"ג דהתוס' הביאו ראיה ממ"ד בברכות אין תפלתו ש"א נשמעת אלא עם הצבור (והיינו הא דאמרי' דף ו' ע"א תניא אבא בנימין אומ' אין תפלתו ש"א נשמעת אלא בבה"כ שנא' נשמוע אל הרנה כו' וס"ל להתוספות דבב"ה ה"ל להתפלל עם הצבור וכן פי' הטור בסימן זה ע"ש ובב"י) . ולפ"ד מ"א הדר' קו' תו' לדוכתי' דהאיך סתם א"ת ש"א נשמעת.אלא ע"ה הא לפעמים אפי' אינו ע"ה נשמעת בגון שלא בשעת חרון ואולי א"ל דאכתי אפי' שלא בשעת חרון איננה נשמעת כשאינו מתפלל ע"ה אלא"כ מתפלל עכ"פ בשעה שהצבור מתפללים ותפלת שחרית של צבור הוא בשעת חרון ומיירי שם בריית' דאבא בנימין בת"ש וכ"מ קצת דאייתו לשמוע אל הרנה כו' במקום רינה שם תהי' תפלה ופרש"י במקום רנה בב"ה שם אומרי' הצבור שירות ותשבחות בנעימ' קול ערב עכ"ל. והיינו בשחרית שאומרים פסוקי דזמרה אף דיש לדחות במקום רנה דשחרית שם תהיה כל התפלות אפי' של מנחה מ"מ י"ל כן או י"ל דאבי בנימין ר"ל אין תפלתו ש"א נשמעת בכל עת והיינו אפי' בשעת חרון אלא בב"ה עם הצבור: עמ"ש סי' תקל"ח . אימתי שעת חרון דלדעת רש"י שעה ראשונה מן היום ולהתו' שעה שלישית ולהטור וש"ע כל ג' שעות ראשונות אע"ג דאין כולם שעת חרון מ"מ כיון שהקב"ה עוסק אז בתורה אינו עושה לפניה מש"ה ויש לחוש שתהיה תפלתו נדחית ע"ש : (ס"ק יח) וה"ה כו' לכן מוטב כו' ר"ל אפי' שני"ז לא יתפלל בשעה שהצבור מתפללים עדיף טפי ממה שיתבטל בלימודו זמן רב : (ס"ק יט) בזמן כו' צריך להמתין עד ל"ה דבצבור לא הותר לקרות ק"ש ולהתפלל מבע"י אלא משום טרח' הצבור' להתאסף שנית למעריב וזה לא שייך ביחיד: (ס"ק כ) אסור כו' אפי' רואה לאלת כו' דבאותו בה"כ אם מקדיש תפלתו נראה הסיומו לבל ודאי אסור אלא אפי' יצא ויתפלל בביתו ג"כ אסור : (ס"ק כא) השע' כו' דהיינו שהזמן קצר כו' ולכן הותר לו להקדיש תפלתו בציבור אפי' בבה"כ : ול' תר"י לא משמע כן ע' בב"י הבי' לשונו . אי' בגמ' ברכות דף כ"ח ע"ב רב אויא קרה לו מקר' ולא בא לדרשת רב יוסף למחר כי אתי לגבי ר"י בעי אביי להפוס דעת ר"י שלא יהי' טינא בלבו על ר"א ל"ל אביי לר"א מ"ט לא אתי מר אתמול לדרשה א"ל.דהוי תלוש ליבאי ולא הוי מצוי. א"ל מ"ט לא עטמית מידי ואתית א"ל לא סבר כו' אסור לאדם שיעבור כלום קודם שיתפלל מוסף (ודרשת ר"י היה קודם מוסף) א"ל היה לך להתפלל מוסף ביחיד אח"ז לעטוס מידי וליתי א"ל ר"א לא סבר כו' אסור להקדיש תפלתו לתפלת צבור א"ל אביי בצבור דוק' שנו דאסור להקדיש עכ"ה . ומאי דקיי"ל דאפי' ביחיד דהיינו שרואה לאלת מבה"כ אפ"ה אסור להקדיש וכמ"ש מ"א ס"ק י"ט בשם הריב"ש היינו כשהיא בריא : ובבה"כ אף זה אסור . ר"ל אפי' כשחלש לבו דהא ר"א תי' כן לאביי דאסור להקדיש כו' אף דהוי חלש ליבי' ע"ז השיב דוק' בצבור שנו משמע אפי' כה"ג דחלש ליבי' אבל כשאלת חלש ליבי' אפי' ביחיד אסור כנ"ל . ועפי' קי"ד ס"ב דאם הוא הוי חולה אז אנוס לא יקדיש תפלתו לתפלת הצבור לפי שאסור להזכיר כו' וכ"כ

באר

על פי הדין ויכול להתפלל ביחיד בביתו אז בבה"כ כשאין שם ציבור. ואפשר דמשום מניעות ריוח מסויב קלת על פי הדין להתפלל עם הציבור דחילוק יש בין מניעת ריוח לבין הפסד מכיסו ע"ש. אם רשאי ליכך בספינה קטנה אז גדול בשבת כדי להשגיח מעין ולהתפלל עם הציבור עיין הרדב"ז ס"א סי' פ"ז ובתשובת חות יאיר סי' קי"ב ובתשו' עבודת הגרשוני סי' קכ"ג ובתשובת מהר"ש רוטנבורג סי' ח' כ' : (יג) מתפללים. ודוקא אם טריחא ליה מילתא לאסוף ויש"ד מ"א משמע בע"א דף ד' ע"ב דאם מתפלל מוקף בשעה שהציבור מתפללין אחרית לא מיקרי בשעה שהציבור מתפללין ועיין חוס' שם : (יד) ביטוביס. נ"ל בימות הקיץ שהציבור מאחרים תפלת שחרית והדר ביטוב אסור אפילו ללמוד כמ"ש סי' פ"ט לכן מוטב שיתפלל תיכף בהכן החמה ובערבית צריך להמתין עד לאת הכוכבים מ"א : (טו) תפלתו. אפילו רואה לאלת חון לבית הכנסת ריב"ש מ"א. ואם אלם לבו יכול להתפלל בביתו קודם הציבור ובבה"כ אף זה אסור ואם הוא חולה או אנוס אף בבה"כ ברי ב"ח דלא כב"י מג"א ע"ש : (טו) עוברת. משמע דאז אפי' בבה"כ ברי וכ"מ לשון תר"י : אבל הב"ח פסק דוקא שהזמן קצר כ"כ בעוד שיהלוך לביתו יעבור זמן תפלה אבל אם יש זמן ילך לביתו ויתפלל ביחיד ע"ש : (יז) בעירו. ואם יש ב' בה"כ מצוה ליכך להרחוקה דשכר פסיעות יש ב"מ דף ק"ז : (יח) רע. אפילו אין שם

לבושי שרד

ובפ"ק שאח"ז : סקי"ח. (°) אפי' ללמוד. דבקהלות ישראל אף קודם התפלה מותרים ללמוד כיון שדרכם ליכך לבה"כ כמבואר בסי' פ"ט משא"כ אלו שבם מתפללים ביחיד אסורים אפילו אחרוש ואם כן יתבטלו זמן אחרון לכן לא יתתיו עד שעה שמתפללים בקהלות ישראל : ש"ע סעיף י' (°) בשעומד. אע"ג דבסעיף הקודם כ' דאפי' הוא בביתו יכוין לשעה שהצבור מתפללין היינו כדי שתהא תפלתו נשמעת אבל אינו אסור ליכך אי אקדיש בתפלת צבור אבל בשעומד עם הצבור ומקדיש אינו אסור : מ"א סקי"ט.(°)לאלת. דאע"ג דבביתו ליכא אינו אסור אם מקדיש מ"מ כיון שעומד עם הצבור אסור לו לאלת ולילך לביתו:סקכ"ו (°)שלא בשעת תפלה. אע"ג דגם שלא בשעת תפלה דאינו אסור אם אינו אנוס אם הוא אנוס כמ"ש בסי' ל"ז : מ"א סקכ"ט המג"א בשם הד"מ סי' ל"ו מ"מ בשעת תפלה אסור. דאפי' לצורקו לאחוריו לא הותר אלא אם הוא אנוס כמ"ש בסי' ל"ז : מ"א סקכ"ט . (°) משמע שר"י. התוס' כתבו שר"י היה ממתין ומשמע שם שלא בכה"ג המתין כי היה אחמיר על עצמו עי' בב"י :

הגהות רעק"א

מג"א ס"ק כ"ז ובשבולא הרוק. ע' סימן תקפ"ז מ"א ס"ה :

שערי תשובה

ביד אלי' סי' ז' ובש"צ האריך בזה ע"ש ועיין לעיל הבאתי מהרד"ז במי שבבית מדרשו חלון פתוח סמוך לב"ה ע"ש : (יז) בעירו וכתב מה"ב בשם מלכי בקודש דאם מתפלל בביתו בשדה אינו נקרא שכן רע דכל ב' עשרה שכינתא שריא ומיהו עכ"פ מידי חובת בה"כ לא נפיק אא"כ אותו המקום שמתפללים בו

היטב

מנין עכו' דסתמא קאמי מט"מ שבבה"ג פ"ם : (יט) לרוץ עד פתח בה"כ ובבה"כ עצמה אסור לרוץ אלא אפי' באמיתה ובירתה ע"ת של"ה מ"א : (כ) לרוץ. אבל אם יולת ע"מ לחזור מצוה לרוץ אלא ע"מ לחזור מהרה הכותב בע"י וכ"כ המ"א בשם הגהות ג דלא כל"ח ובתב של"ה דהיולת מבה"ה לבה"מ ירוץ מג"א : (כא) לרוק. ודוקא שלא בשעת תפלת י"ח אבל בשעת תפלת י"ח אלא בגון ק"ש וברכותי' אבל בתפלת י"ח אסור לרוק בדלקמן סי' ל"ז ס"ב ב"ח ע"ת ט"ז . ובתב בס"ח הרוג' שלא ירוק תדיר בבה"כ ילעוס קודם כניסתו שורש שקורין לקרי"ץ אבל בעי"ה ובעט"ב אסור שיאסר המתיקות בפיו וכשבולע רוק בולע המתיקות מ"א . (בב) הראשונים. דוקא שיתפלל עם עמלם האר"י ז"ל לא היה מן הי"ד הראשונים ע"ל סי' כ"ה ס"ק ב' ובזוהר נשא מ' שיתאספו י' יחדיו ויבואו לבה"כ מ"א : (בג) להמתין . דוקא אם נכנסו בשוה אבל אם נכנס יחידי בשמ' שלא יכול לסיים עמהם תפלתו אין חייב להמתין לו דכיון שרואה שלא יוכל לסיים עמהם ונכנס אינגלאי מילתא שאינו מפחד אם נשאר יחידי ב"מ . מיהו מדת חסידות הוא להמתין גם בבה"ג וכן כתב המרדכי בשם ר"י שהיה ממתין גם בבה"ג . ובבאר היטב אחר לפני קיצר במקום שהיה לו להאריך עיין שם : (בד) ילך שם . אם יוכל לבא שם בעוד היום גדול ושלא יהא צריך ללכת יחידי וכמו שכתב בסעיף שאח"ז ובאה"ט אחר לפני העתיק דבריה

שערי תשובה

מנין עשרה בבה"כ ובבה"כ עצמה אסור לרוץ אלא בלא ילך בתימה ובירתה ע"ת של"ה מ"א : (כ) לרוץ. אבל אם יולת ע"מ לחזור מצוה לרוץ כדי שיחזור מהרה הכותב בע"י וכ"כ המ"א בשם הגהות ג דלא כל"ח ובתב של"ה דהיולת מבה"ה לבה"מ ירוץ מג"א : (כא) לרוק. ודוקא שלא בשעת תפלת י"ח אבל בשעת תפלת י"ח אסור לרוק בדלקמן סי' ל"ז ס"ב ב"ח ע"ת ט"ז . ובתב בס"ח הרוג' שלא ירוק תדיר בבה"כ ילעוס קודם כניסתו שורש שקורין לקרי"ץ אבל בעי"ה ובעט"ב אסור שיאסר המתיקות בפיו וכשבולע רוק בולע המתיקות מ"א . (בב) הראשונים. דוקא שיתפלל עם עמלם האר"י ז"ל לא היה מן הי"ד הראשונים ע"ל סי' כ"ה ס"ק ב' ובזוהר נשא מ' שיתאספו י' יחדיו ויבואו לבה"כ מ"א : (בג) להמתין . דוקא אם נכנסו בשוה אבל אם נכנס יחידי בשמ' שלא יכול לסיים עמהם תפלתו אין חייב להמתין לו דכיון שרואה שלא יוכל לסיים עמהם ונכנס אינגלאי מילתא שאינו מפחד אם נשאר יחידי ב"מ . מיהו מדת חסידות הוא להמתין גם בבה"ג וכן כתב המרדכי בשם ר"י שהיה ממתין גם בבה"ג . ובבאר היטב אחר לפני קיצר במקום שהיה לו להאריך עיין שם : (בד) ילך שם . אם יוכל לבא שם בעוד היום גדול ושלא יהא צריך ללכת יחידי וכמו שכתב בסעיף שאח"ז ובאה"ט אחר לפני העתיק דבריה

לפרש"י כ לגודה ל ברכות ח' מ רמב"ם פ"ח תה"ת נ ברכות ו' ס הרא"ש בסס הירו' ע ברכות ח' פ ירוש' ותוספות חיים ל ר' יונה ק טור בסס ר"מ מרוטנבורג ר הרא"ש הביאו סס ס ברכות ה'

עטרת זקנים

* בית המדרש קבוע קבוע יותר מב"ה כו'. ואפילו לדעת הרמב"ם דמצריך בבית המדרש עשרה היינו מי שהולך הביתו למקום אחר ללמוד כיון דדרכו להתבטל תלמודו בשעה שהולך ללמוד יש לו להתפלל כי' לו לבנה לבה"כ אבל מי שלומד בביתו כל היום בחקוק קבוע ותורתו לומתו אין לו ללבת לב"ה אפילו אם אין שם י' מפני שבטל תלמודו בשע' הליכתו ומועד לו להתפלל ביחיד (ב"י בשם הר"ר יונה וע"ל סי' ק"ו) . וכ"ש שלא יפסיק בתורה בב"ה וכ"כ בהגהת אלפסי החדשי' אותן ת"ח שעוסקין בתורה בב"ה בי"כ בשעה שהלבור מתפללין לאו שפיר עבדי (ע"ל סי' ס"ט) :

* נרין שלא יהא דבר חוצץ כו'. אבל תעם אין זה קבוע ע"כ אם היא גבוה עשרה ורחבה ארבעה חוצץ (תו') ורואה היינו דוקא תעה שבאתן התלמוד שהיה לישיבה אבל תעה דיחן העשויה לשכיבה הוי קבע ואינו חוצץ (ב"י) וי"ל אפילו אינה עשוי לשכיבה כיון דלפעמים משנין מחקום התעה מתקום למקום חוצץ (מורי בב"ח) :

נריב חיים

°) כמ"ש סק"ל וע"ע דמ"כ מהי פריך. כ"כ ביין בסימן רמ"ח בבו"ח התנא יפוב נכון :

לבושי שרד

(ס"ק ג) (°) מהי קפריך עי' עלי תרוים סי' ע"ו סק"ג :

(ע"ז סק"ה) (°) בבוקר וה"כ ליה לי. ר"ל דכיון דמוקי בתעה שסובב ה"כ בלא"ה לא קשה קושית התקשה : (מ"ש סקל"ו) (°) על התקשן. ר"ל דהכ"ח הבין דהתוס' כתבו זה לפסק הלכה דתעה אין זה קבוע ואינו כן אלא דהתוס' כתבו דרך פי' דמש"ה פריך הש"ס אי לימ' כו' וא"כ לא דברו התוס' רק בתעה שבזמן הש"ס :

יד אפרים

(מ"ש ס"ק ל"ו) ומוכיח כן מהתוס' ואין דבריו מוכרחים כו' רבים הבינו שהב"ח הקשה בקושי' הע"ו. ונדחק לפרש דברי המג"א ובאמת א"ל לזה כלל כמבואר למעיין בב"ח שהב"ח הקשה דהתוס' בא לבתוב הוראה והה כ"ה בתב שהיה כן לדין התלמיד ועוד הקשה דא"ל הוי שהתוס' תעה נראה לא אלא הוי קבוע דמשתע בחידושו דבר זה ואלא הוא מפורש בתלמוד ולכן הבריע הב"ח דגם בתעה דיחן הדין כן וע"ז כתב המג"א דאין ראיה מהתוס' דמה שבתבו התוס' נראה דלא הוי קבוע כוונתם שהמקשן נראה לו דלא הוי קבוע ולבך הקשה ולעולם הבתוי מיירי בתעה דיחה ולא בתבו כן דרך הוראה רק דרך פירוש על המקשן שהמקשן נראה לו כן וס"ל דבתם תעה דיחה ליתבה ג"כ בתמ"ש הב"י :

שערי תשובה

קבוע לחדושה ע"ש : (מ) שני פתחים עבה"ש ועיין בבר"י שהביא דברי המדרש פ' כי תבוא מבואר הפירש הא' בש"ע שיש לו ליכנס דלת לפנים מדלת כו' ע"ש : (נו) ורחבו ד' עבה"ט ומ"ש בש"ע שטוב לחוש שלא להתפלל אחרי שום אדם הפר"ח חולק והוכיח מהש"ס דמותר ולכן הנהגה הו"ל כפשוט מן הדבר ועושהו שנקרא הדיוט ע"ש ואין זה מוכרח כיון דשב וא"ת הוא שאין לו לבטל משום זה להתפלל עם הצבור ובזה גם המחבר מודה : בש"ע סעיף ד"ז. ישתוק כו' והפר"ח חולק דהרשב"א סובר הרחקה בב"ר דרבנן ובש"צ כתב דרוב הפוסקים חולקים על הרשב"א והאהרונים הסכימו לפסק הש"ע והרמ"א כאן ועיין לעיל סי' ס"ט שגם הש"ץ ישתוק אם ההשתנה בתוך ד"א של הצבור וע"ש בשם הט"ז. ונראה דאפי' אירע כן בשבת שרי לשפוך מים על המ"ר בבטלן ואפי' בביתו נראה דשרי ולא דמי למ"ש בסי' שכ"ג דאין להוסיף על איסור לבטלו בשבת משום דהוי כמתקן דשם האיסור חוזר להיות היתר ולתקן משא"כ בזה שאינו אלא שעי"ז נסתלק הזוהמ' של המ"ר ומידי דהוי אמסלק גרף של רעי דשרי :

הגהות רעק"א

מג"א ס"ק ל"ב וק' דבפיהן רל"ת. לא הבנתי דהכא אין הטעם משום בטול ביהמ"ד . אלא מטעם דקדוש יותר מבהכ"כ כדאית' בגמ' לאוכב ד' שערי ציון וכו'. וס"ם בשם תר"י שאין לבטל למודו אבל כ' תר"י דלא לבר"ת . אבל דוקא במתפלל בעשרה.מ"ש בתורתו לומתו מודה. עיי"ש ואינו שייכות לבאן :

מחצית

מלוה דרבים שאני (ע' לקמן סי' תמ"ו ס"ק ב' במ"א לענין מלוה דרבים) : וכ"כ התוס' בפרק קמא דשבת דף ד' ע"א ד"ה וכי אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה הבירך כו' וז"ל והא דתקן מי שחליו עבד וחליו בן חורין (דאינו יכול לקיים מצות פריה ורביה דא"א לו לישא לא שפחה ולא בת חורין) כופין את רבו ועושה אותו בן חורין ואע"ג כו' כל המשחרר עבדו עובר בעשה כו' שאני פריה ורביה דמצוה רבה היא כדמשני התם בר"א שנכנס לב"ה ולא מצא עשרה כו' מצוה דרבים שאני ובגי תליה שפה' ותליה ב"ח שנהגו בה מהבא הפקר וכפו את רבה לשחרר משום שהיא מהזרת וממליא' עצמה לזנות ודמי' לאנוס' והוי כמי כמצוה דרבים עכ"ל . וכתב מהר"ם לובלין דהם שני תירוצים חדא דהוי כאנוס' ולכך אומרים חטא בשביל שיזכו ועוד דהוי כמצוה דרבים ע"ש.א"כ מוכח מהתו' דבמצוה דרבים אומרי'חטא בשביל שיזכה רבים דמעובד' דר"א שלא מצא עשרה אין ראיה דלא הוי בשביל שיזכו רבים לבד אלא שגם הוא עצמו זכה עמהם להתפלל בעשרי: וכפי' א"מ כ' דדוק' כו' סב' סס ע"ד בה"ג סב' מי שמת לו מת ביו"ט שני של ימים אחרונים מוהג בו אבילות דאתי עשה ודאי דיחיד (דס"ל אבילו' יום א' דאוריי' הכתיב ואחריתה כיום מר) ודחי עשה ס' דרבים די"ט אחרון ס' דרבנן וה"ר יודא ז"ל הקשה מהא דאמרי' מעשי בר"א שבא לב"ה ולא מצא י' כו' ומסיק דעשה דרבים דחי כו' ואע"ג דלעולם בהם תעבודו לאוריית' ועשה דתפלי' דרבנן ולא אתי עשה דיחיד דאוריית' ודחי תפלי' דרבנן וי"ל דשאני התם דזיכי' את הרבים הלבך אלים האי עשה אע"ג דהוי דרבנן אבל בקיום אבלות אין לו זכות לרבים עכ"ל הרא"ש ואע"ג דלא קי"ל בזה כבה"ג וא"כ אין תי' זה מוכרח מ"מ י"ל דבפי' מ"ש הש"ס נבי ר"א מצוה דרבים שאני י"ל בפרושו אף שאינו מוכרח : והר"ן פ' הסולת דף ל"ח ע"ב כ' כו' בא ג"כ לישב איך תדחה מצוה דרבנן עשה לעולם בהם תעבודו שהיא דאוריי' : לעובת העבד כו' שכ' שאיסור השחרור עיקר כוונת התורה כמו שאסר' לא תחנם לגוי אלא ליתן מתנת חנם לגוי מה"ע אסר הכתוב ג"כ השחרור ומה"ע היכי שאינו עושה לעובת העבד כ"א להשליט לעבדי' ליכ' משום גא תחנם אע"ג דממילי' יוצא לעבד עובי בזה הוי כאלו מכרו לו ומה לי אם מקבל כסף ושוה כסף עבור העבד אם מקייים מצוה עי"ז אסר כל תפליך לא ישוו בה(וע"ש בזה שהקש' ע"ז בחדושי רשב"א): מאי קפריך מצוה הב"ע כו' (בניתין שם באמת לא הזכיר הש"ס קושי' זו רק בברכות) : ועבי"ד כו' ובב"י שם שאחר שהבי' הרב"י שם תי' הר"ן הכ"ל כ' ע"ז וז"ל ובגמ' פ' גיטין פ' ג"ש פריך על הא דאמרי' להשליט לעבדה בב"ה מותר לשחרר מצוה הבב"ע הי' ומשני מצוה דרבים שאני עכ"ל הרב"י' נראה שרומז לקושית מ"ח : (ס"ק לא) למחוק כו' דף ו' ע"ב אם לדבר כו' ה"א שם אמר רבון בר ר"א אר"י כל הרגיל לבוא לב"ה ולא בא יום א' הקב"ה משאיל בו שנאמר מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו יבטח בשם ה' אם לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו מ"ע משום דה"ל לבטוח בשם ה' ולא בעת : (ס"ק לב) והוא שיתפלל כו' בסי' רל"ח סימן י"ד אומרים דמבטלים כו' דאית' שם היו יושבים בבה"מ במוצ"ש והביאו להם אור א' מברך לכלם ברכת מאורי אש ואע"ג דצריכים כלם לשתוק ולשמוע והוי ביטל בהמ"ד הא עדיפ' משום ברוב עם כו' וכ"מ בתר"י . דדין המבואר בסי' רל"ח הוא פלוגת' דב"ש וב"ה דב"ש ס"ל כל א' מברך לעצמו משום ביטול ביהמ"ד וב"ה ס"ל אחד מברך לכלם וכתבו תר"י דהטעם דס"ל לב"ה משום ביטול מועט כזה עדיף טפי לעשות ברוב עם : (ס"ק לה) שיעור כו' אם מקומו אצל הפתח א"כ אזיל ליה פי' א' ואינו פתוח לר"ה אזיל ליה פי' ב' ושהה כו' והיינו לפי' ג' : לשקוד על דלתותי דבש"ס יליף לה מדכתי' לשמור מזוזות פתחי ולכן י"ל כל א' מג' הפירושים המבואריס בש"ע אבל דלתותי אינו אצל הפתח אלא דלת הסוגר ופי' הב"ח לחד פי' דהכוונה שיהיה לבה"כ ב' דלתות זו לפנים מזו ויכנס גם בדלת

באר היטב

אלו חוץ למקומו ע"ש ועמ"א מה שהקשה על הר"ן ועיין בתשובת יד אליהו סי' ז' : (כה) לתפלתו . גם כשמתפלל בביתו יקבע מקום שלא יבלבלוהו בני הבית : (כו) קבוע . ותוך ד' אמות חשיב מקום א' דא"א לעמוד מ"א : (כז) שני פתחים. מכבדין בפתח בה"כ שיכנס הגדול תחילה הואיל ורואי למזוזה ש"ם ברכו: (כח) ותיבה . כתב ב"י וה"ה מעה דידן העשוי לשכיב' מיקרי קבוע והב"ח חולק וס"ל דלא מיקרי קבוע דלפעמים מוטלין ומעמידה במקום אחר ומוכיח כן מתוס' ואין דבריו מוכרחים דהתוס' קאי (°) על המקשן שכ"ל להמקשן דמעה (לא) מקרי קבוע ומיירי במעה דידהו כמ"ש הרב"י . וצ"ע דנהגו להתפלל לפני השטענדר שמניחין עליו הסידורים והוא גבוה י' ורחב ד' וא"ל משום דלורך תפלה הוא ואפ"ה לא שרי אלא בקבועין וא"ל משום שאינו רחב ד' מלמעה והא מעה ממי אין רחב למעה ד' דמסתמא לא מייני בסתומה למעה עשי' פ"ז וכ"ג במרדכי כתוב וז"ל דוקא דבר גבוה י' ורחב ד' אבל הספלים וכיוצא בהן לא חשיב דעיקר מילתא שלא יתפזר ראות עיניו אבה ואבה ולא יוכל לכוון ובדבר מועט לא אתי להכי כל זמן שלא יחזיר פניו אל הכותל וחזי' לרבנן קשישי דאמרי הכי עכ"ל לפ"ז בעומד באמצע אין לחוש אם מפסיק דבר ובפוסקים לא מצאנו כן עשי' ל"ח ס"ד ובתשובת הרשב"א סימן

באר היטב

כיחיד דוקא : (ה) כגון ארון ותיבה כו' . בגמרא איתא תני' אבא בגימין אומר על ג' דברים הייתי מצטער כל ימי על תפלתי שתהא לפני מטתי כו' מאי לפני מטתי אלימא לפני מטתי ממש והאמר רב מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו וכין הקיר כו' אלא שתהא תפלתי סמוכה למטתי פירש"י שלא תעשה מלאכה מבעמדתי ממטתי עד שאתפלל כו' ובתבו התו' שלא יהא חוצץ אבל אילתא דקבוע כגון ארון ותיבה אין זה הפסק אבל מילתא דאין זה קבוע ובכ"י נראה שאין זה מעה נראה שהקבוע הוא הקבוע דבר הרחב"ם דמעה דידהו הוי קבוע ולא מיקרי מעה אבל אם אינו קבוע אינו חוצץ ומ"מ נראה דהיינו דוקא מעה שבזמן חכמי התלמוד שהיה לישיבה אבל מעה דידן שהיא הוי קבע וקשה הא מתרץ שתהא תפלתי סמוכה למטתי היינו אחר שקם ממטתו (°) בבקר וא"כ ל"ל לאוקמיה בזה ולא בפשוטו כדעת המקשן ומיירי במעה של שכיבה וא"ל דבזמן התלמוד היה חד מעה לשכיבה ולישיבה מ"ה לא הוה קבוע כיון שצריך לטלטל אותה בשעת אכילה זה אינו דהא בפרק המקבל אתא לענין סידור בעל חוב דעותבים לו ב' מעות א' לאכילה וא' לשכיבה אם כן למה לא אוקי התרגן בזה בפשוטו במעה של שכיבה ע"כ נלע"ד דאין חילוק זה כאן וכל מעה הוה אילה בזה ולענין החילוק שחילקו התוס' בין ארון ותיבה למעה צריך להבין מה יש ביניהם דהא גם התיבה של בה"כ לפעמים מטלטלין אותה כדמלינו במס' תענית שבזמן תענית של גשמים היו מוציאין התיבה לרחובה של עיר אלא נראה דאלו דברים הם צורך התפלה בבה"כ וע"כ אין שייך בהם אילה וע"כ נוהגין בכל בתי כנסיות שיש לכל א' שטענד"ר לפניו שמניחים הסידורים עליו ולא מחשבים כלל לאילה אע"פ שנבוהים י' ורחבן ד' אלא כדפי' משא"כ במעה ושאר כלים שאין צורך תפלה בהם ע"כ אין זה מקרי קבוע לענין תפלה והוה אילה ומעשה זה כ"ל דשלחן שבבית לא חשיב כמי הפסק וחלילה לתפלה דהשלחן הוי צורך התפלה שמניח הספר עליו ומ"מ נראה דאף במידי דאילה בימו לכותל אם א"א בקלות להתפלל בע"א כגון לפעמים שמתפללין בי' באיזה חדר וא"א לכל אדם לעמוד בלי אילה לכותל כודאי אל יעבב התפלה בשביל זה לילך לחדר אחר להתפלל שהרי עשה איסור אילה בזה משום שלא יבטל הבטוחה כמ"ש ב"י בשם הרמב"ם בזה ואין זה אלא למלוה מן המובחר ולית ביה איסורא כשאריך לבך מצד דוחק המקום ונראה מ"מ תקנה לזה שיעליה עיניו בשעת התפלה כמ"ש בסעיף כ"ג אם יתפלל מתוך הסידור ולא יביט לאחון ולא יבא לידי ביטול בוודאי כ"ל : דברי

שערי תשובה

הדברים שהם לעורך התפלה בבה"כ אין שייך אילה ובי"כ נהגו שם לבל א' שטענד"ר אע"פ שגבוהים יו"ד ורחבים ד' ומעשה זה כ"ל דשלחן בבית לא חשיב כמי הפסק ואילה לתפל' דהשלחן הוי צורך התפלה שמניח

הגהות רעק"א

תורתו לומתו : ס"כ י"מ שיעור כו' שלא כו'. רש"י : דהיינו ח' שפחים. א"ח וכ"ז בפ"ק דעירובין וס"מ:סב"א ודבר קבוע כו'. תוס' שם וכמ"ש העזבר לפני התיבה ובכתה מקומות : ולא חשיב כו'. עפפ"ב דעירובין : אדם כו'. מ"ש בפ' ואלו לאתרין כו' פטיעת אריכי כו' ובפ"ד דברכות בעובדת דר' ירמיה ושם לא יתפלל לאחורי רבו כו' וכ"ה בהדיא בירושלמי בפ"כ

מחצית

מלוה דרבים שאני (ע' לקמן סי' תמ"ו ס"ק ב' במ"א לענין מלוה דרבים) : וכ"כ התוס' בפרק קמא דשבת דף ד' ע"א ד"ה וכי אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה הבירך כו' וז"ל והא דתקן מי שחליו עבד וחליו בן חורין (דאינו יכול לקיים מצות פריה ורביה דא"א לו לישא לא שפחה ולא בת חורין) כופין את רבו ועושה אותו בן חורין ואע"ג כו' כל המשחרר עבדו עובר בעשה כו' שאני פריה ורביה דמצוה רבה היא כדמשני התם בר"א שנכנס לב"ה ולא מצא עשרה כו' מצוה דרבים שאני ובגי תליה שפה' ותליה ב"ח שנהגו בה מהבא הפקר וכפו את רבה לשחרר משום שהיא מהזרת וממליא' עצמה לזנות ודמי' לאנוס' והוי כמי כמצוה דרבים עכ"ל . וכתב מהר"ם לובלין דהם שני תירוצים הדא דהוי כאנוס' ולכך אומרים חטא בשביל שיזכו ועוד דהוי כמצוה דרבים ע"ש.א"כ מוכח מהתו' דבמצוה דרבים אומרי'חטא בשביל שיזכה רבים דמעובד' דר"א שלא מצא עשרה אין ראיה דלא הוי בשביל שיזכו רבים לבד אלא שגם הוא עצמו זכה עמהם להתפלל בעשרי: וכפי' א"מ כ' דדוק' כו' סב' סס ע"ד בה"ג סב' מי שמת לו מת ביו"ט שני של ימים אחרונים מוהג בו אבילות דאתי עשה ודאי דיחיד (דס"ל אבילו' יום א' דאוריי' הכתיב ואחריתה כיום מר) ודחי עשה ס' דרבים די"ט אחרון ס' דרבנן וה"ר יודא ז"ל הקשה מהא דאמרי' מעשי בר"א שבא לב"ה ולא מצא י' כו' ומסיק דעשה דרבים דחי כו' ואע"ג דלעולם בהם תעבודו לאוריית' ועשה דתפלי' דרבנן ולא אתי עשה דיחיד דאוריית' ודחי תפלי' דרבנן וי"ל דשאני התם דזיכי' את הרבים הלבך אלים האי עשה אע"ג דהוי דרבנן אבל בקיום אבלות אין לו זכות לרבים עכ"ל הרא"ש ואע"ג דלא קי"ל בזה כבה"ג וא"כ אין תי' זה מוכרח מ"מ י"ל דבפי' מ"ש הש"ס נבי ר"א מצוה דרבים שאני י"ל בפרושו אף שאינו מוכרח : והר"ן פ' הסולת דף ל"ח ע"ב כ' כו' בא ג"כ לישב איך תדחה מצוה דרבנן עשה לעולם בהם תעבודו שהיא דאוריי' : לעובת העבד כו' שכ' שאיסור השחרור עיקר כוונת התורה כמו שאסר' לא תחנם לגוי אלא ליתן מתנת חנם לגוי מה"ע אסר הכתוב ג"כ השחרור ומה"ע היכי שאינו עושה לעובת העבד כ"א להשליט לעבדי' ליכ' משום גא תחנם אע"ג דממילי' יוצא לעבד עובי בזה הוי כאלו מכרו לו ומה לי אם מקבל כסף ושוה כסף עבור העבד אם מקייים מצוה עי"ז אסר כל תפליך לא ישוו בה(וע"ש בזה שהקש' ע"ז בחדושי רשב"א): מאי קפריך מצוה הב"ע כו' (בניתין שם באמת לא הזכיר הש"ס קושי' זו רק בברכות) : ועבי"ד כו' ובב"י שם שאחר שהבי' הרב"י שם תי' הר"ן הכ"ל כ' ע"ז וז"ל ובגמ' פ' גיטין פ' ג"ש פריך על הא דאמרי' להשליט לעבדה בב"ה מותר לשחרר מצוה הבב"ע הי' ומשני מצוה דרבים שאני עכ"ל הרב"י' נראה שרומז לקושית מ"ח : (ס"ק לא) למחוק כו' דף ו' ע"ב אם לדבר כו' ה"א שם אמר רבון בר ר"א אר"י כל הרגיל לבוא לב"ה ולא בא יום א' הקב"ה משאיל בו שנאמר מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו יבטח בשם ה' אם לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו מ"ע משום דה"ל לבטוח בשם ה' ולא בעת : (ס"ק לב) והוא שיתפלל כו' בסי' רל"ח סימן י"ד אומרים דמבטלים כו' דאית' שם היו יושבים בבה"מ במוצ"ש והביאו להם אור א' מברך לכלם ברכת מאורי אש ואע"ג דצריכים כלם לשתוק ולשמוע והוי ביטל בהמ"ד הא עדיפ' משום ברוב עם כו' וכ"מ בתר"י . דדין המבואר בסי' רל"ח הוא פלוגת' דב"ש וב"ה דב"ש ס"ל כל א' מברך לעצמו משום ביטול ביהמ"ד וב"ה ס"ל אחד מברך לכלם וכתבו תר"י דהטעם דס"ל לב"ה משום ביטול מועט כזה עדיף טפי לעשות ברוב עם : (ס"ק לה) שיעור כו' אם מקומו אצל הפתח א"כ אזיל ליה פי' א' ואינו פתוח לר"ה אזיל ליה פי' ב' ושהה כו' והיינו לפי' ג' : לשקוד על דלתותי דבש"ס יליף לה מדכתי' לשמור מזוזות פתחי ולכן י"ל כל א' מג' הפירושים המבואריס בש"ע אבל דלתותי אינו אצל הפתח אלא דלת הסוגר ופי' הב"ח לחד פי' דהכוונה שיהיה לבה"כ ב' דלתות זו לפנים מזו ויכנס גם בדלת

סי' ל"ד משמע דתיכה לא מפסקי הומיל והיא תשמיש כ"ה ע"כ : לז הבגדים המצויירי' . וכ"ל דגם בכותל בה"כ אסור לצור ציורים נגד פניו של אדם אלא למפלה מקומת אים ועכי"ד סי' קל"א : לח אם הרחיק ד"א. משמע דאפי' לפני רבו שרי וכ"פ בד"מ וכ"א וש"כ בי"ד סי' רמ"ב דלא כמ"ש בכ"י : לט אחורי רבו . אבל לפני רבו אסור [ד"מ כ"י] : מ ישתוק כו' . וכ"ד למ"ש סי' (°) ע"א דא"ל לאפסיק דהתם יהי' הפסק גדול שיצטרך לפשוט בגדיו וללבוש אחרים אבל הכא שתיקה לא מקרי הפסק וכן הליכה ממקומו לא מקרי הפסק כ"כ כמ"ש סי' ק"ד ס"ג בכ"ל וע' בלבוש דכתב דלעיל (°)מקרי אונס כיון ששותתין לו וכגמרא משמע דגברא דחויא הוא וכמ"ש סי' ס"ה ע"ש :

(ו) דברי תפלות.לא ידעתי למה הוצרך להזהיר ע"ז בכה"כ אפי' בביתו אסור והרא"ש לא הוצרך בזה רק לבטל איזה דעת בעלי בתים שהיה להם מחלוקת בזאת לגבי בב"הכ שהיה מצוייר עליה מעניין עבודת הכוכבים : (ז) ועכי"ד כו'. שם נתבאר דרחוק ד' אמות מועיל אפילו אם רבו לאחוריו דלא כמו שכתב ב"י כאן :

צא כתוב בזוהר ואתחזן מאן דקאים בגלותיה בעי לכסוי רישיה ועינוי בגין דלא יסתכל בשכינתא ע"ש. מאן דפקח עינוי בשעת גלותיה מקדים עליה מלאך המות כו' :

לריך

מעיב הפסק [אבודרהם ומורא' חייס בשם הראב"ד] וכן בעלי חיים אינם חוצצים אפי' ת אדם אינו חוצץ : הגה ולי נראה דבעלי חייס מוגלים ואדם אינו מוגן וכן נראה סברת הפוסקים ואפשר לפל טעות בספריס:

כב מ ויש מי שאומר שיש ליזהר מלהתפלל אחורי שום אדם וטוב לחוש לדבריו :

כג לז הבגדים (°)המצויירים אע"פ שאינ' בולטת אין נכון להתפלל כנגדם ואם יקרה לו להתפלל כנגד בגד או כותל (ל) מצויר יעלים עיניו : הגה ולכן אסור גם כן לצור ציורים בספרים שמתפללים בהם שלא תתבטל הכוונה [מרדכי ריש פרק כל הלמוים] אבל בגדים שמצוייר עליהם (ן) דברי (לא)תפלות אפי' ליתב עליהם בב"ה אסור [תשובת הרא"ש סימן ג' כלל ה'] :

כד * ג לא יתפלל בצד רבו ולא אחורי רבו ולא לפניו [יש מומרים דכל זה לא מיירי אלא להתפלל ביחיד אבל בלבור אם כך הוא סדר ישיבתו אין לחוש אם מתפלל לפניו או אחוריו [ב"י בשם מהרי"א זאהל מועד] ואע"פ שעוב להמיר המנהג להקל לח ד אם הרחיק ד' אמות (לב) מותר (ז) ועיין ביורה דעה סימן רמ"ב סעיף ט"ז :

בה ה תלמיד חבר מותר להתפלל לט אחורי (לג) רבו :

כו ו כל מקום שאין קורין בו קריאת שמע אין מתפללים בו וכשם שמרחיקים מצואה ומי רגלים וריח רע ומן המת ומראיות הערוה לק"ש כך מרחיקין לתפלה :

כז היה עומד בתפלה ז והשתין תינוק בב"ה מ ישתוק עד שיביאו מים להטיל על המי רגלים או יהלך לפניו ד' אמות או לצדדיו או יצא מב"ה ויגמור תפלתו : הגה ° ויותר עוב ליוך למקום אחר ולא לשתוק שמא יבהה כדי לגמור את כולה ויצטרך לחזור לראש [כ"י בשם רוקח סימן רכ"ד ועיין לעיל סימן ע"ע] :

צא שיאזור מתניו ויכסה ראשו בשעת תפלה . ובו ו סעיפים :

א מ היתה טלית חגורה על מתניו לכסותו ממתניו ולמטה אסור להתפלל * עד שיכסה לבו ג ואם לא כסה את לבו או שנאנס ואין לו במה יתכסה הואיל וכסה ערותו והתפלל יצא :

ב א ג צריך (מ) לאזור אזור בשעת התפלה אפי' יש לו אבנט שאין לבו רואה את הערו' משום הכון ד אבל שאר ברכות מותר לברך בלא חגורה מאחר שיש לו ב (ג) מכנסים: הגה ואין לבו רואה את הערוה [ר"ן פרק קמא דשבת והרא"ש פרק הרוא' והגהת מיימוני פרק ה' מהלכות תפלה] :

ג ה יש אומרים שאסור להוציא הזכרה מפיו בראש מגולה ו וי"א שיש למחות שלא ליכנס בב"ה ג בגלוי (ג) הראש :

ד °° ז כובעים [קפילז גלעז] הקלועים מקש חשיבא כסוי אבל ד הנחת יד על הראש לא חשיבא (ד) כסוי מ ואם אחר מניח ידו על ראשו של זה משמע דחשיבא כסוי :

ה °°° ט ה לא יעמוד (ה) באפונדתו [עמסקא בלעז] ולא בראש מגולה ולא ברגלים מגולים אם דרך אנשי המקום שלא יעמדו לפני הגדולים אלא בבתי רגלים :

ו י דרך החכמים ותלמידיהם שלא יתפללו אלא כשהם עטופים : הגה ובעת הזעם יש לחבק הידים בשעת התפלה כעבדא קמי מאריה ובעת שלוס יש להתקשט בבגדים נאים להתפלל [עור] :

צב הנצרך לנקביו ודין רחיצה לתפלה ושאר הכנות לתפלה . ובו י סעיפים :

א מ היה צריך לנקביו אל יתפלל ג ואם התפלל תפלתו תועבה א וצריך לחזור (מ)ולהתפלל וה"מ שאינו יכול להעמיד עצמו שיעור הילוך פרסה אבל אם יכול להעמיד עצמו שיעור פרסה ג יצא בדיעבד אבל לכתחלה לא (ג)יתפלל עד שיבדוק עצמו תחלה יפה :

°עסי' קע"ד ס"מ °°עסי' קע"ה ס"ו °°° עסי' ע"ד ס"ב הגה

ס' צ"א (במג"א ס"ק ג' מדת חסידות . נ"ב ע"ש מה שמשיג עכ זה בספר שמלה חדשה במס' שבת דף קי"ח ע"ב ע"ש :

באר

הספר עליו ומ"מ נראה דאף במידי דאצילה בינו לבין הכותל אם אי"א בקלות להתפלל בע"א כגון לפעמים שמתפללין ביו"ד בחיזה חדר ואי"א לכל אדם לעמוד בלי חציצה לכותל בודאי אל יעבור התפלה בשביל זה ולילך בחדר אחר להתפלל דאין זה אלא למנוס מן המוכחר ולית ביה איסורא כשצריך לכך מצד דוחק המקום : ומ"מ יעביס עיניו או יתפלל מתוך הסידור ולא יביט לחוץ . כדי שלא יבא אחרי ביטול כוונ' עכ"ל ט"ז : (כ) מצוייר ומעשה זה אסור לצייר ציורים בכותל בה"כ נגד אדם לאלא לאמצלה מקומת אים מ"א . אסור להתפלל כנגד המראה אפי' אם עיניו סתומות הרדב"ז ס"א סי' ק"ו בפי אם שפי' הסכנה"ב ע"ם : (לא) תפלות . ואפילו בביתו אסור ט"ז ע"ם : (לב) מותר לפני רבו . ב"ח ד"מ ס"ך בי"ד סימן רמ"ב מ"א ע"ת ודלא כב"י: (לג) רבו . אבל לפני רבו אסור ד"מ ב"י ס"ך בס מ"א :

צא (מ) לאזור . דוקא מי שרגיל לאזור כל היום בחגורה אבל מי שהולך כל היום בלא חגורה גם בשעת תפלה אין לריך לאזור ב"י רי"ו : (ג) מכנסים. וה"ה אם בגדיו מוגמים ממש על בטנו ומפסיק ביניהם לערוה ער"ם ע"ד : ג בגלוי הראש . ומ"ש בסי' ב' שלא יגלה ראש בגלוי הראש היינו מדת חסידות [כ"י רי"ו] : ד הנחת יד . רש"ל מתיר וכ"ל דאין לסמוך עליו : ה לא יעמוד לאין לסמוך עליו : ה לא יעמוד כו' . ומהרמ"מ סי' ל"ח תיקן שלא ליכנס בב"ה ג בגלוי הראש כדי שיוכל רבו לפסוע שלש פסיעות לאחוריו (כ"י בשם אהל מועד) מי שבא בדרך והוא סמוך למלון וירא שאם יבא למלון יבלבלוהו בני מלון ולא יכול להתפלל בכוונה אם יוכל להסתלק מן הדרך באופן שקרוב הדבר שלא יבואו עוברי דרכים ויפסיקוהו שפיר עפי להתפלל בדרך מלהתפלל במלון אבל אם אין ברור לו שלא יפסיקוהו עוברי דרכים ואפשר לאלוה לו תדר לו קרן זוית במלון שיכול להתפלל שם בלב פנוי ולא יבלבלוהו בני המלון אז שפיר עפי להתפלל במלון (מהרי"ל) :

צא * עד שיכסה לבו כו'. וצריך לדם להכין בגדיו בתפלה וכן היו עושין קדמונים שמתקשטין עצמן בבגדים נאים בשעת תפלה (עור) לכן אין להתפלל בבתי שוקי' של פשתן אם לא ילבש עליהי פוזמקי שקורין זאקין ומכ"ש שיש לגעור בהותן שלובשין בתי שוקים של פשתן ומועלין פנטאפיל שהעקב מגולי' (מורי בב"ח) בשם רבו : וכן אסור ללבוש בשעת תפלה בתי ידים שקורי' הענבש"ך ומי שעושה כן עליו לאמר המקרא הזה אל תבואני רגל גאוה ויד רשעים אל תניעני וכן קבלתי בשם הרב מהור"ר יעקב פאלק ז"ל :

צב * היה צריך לנקביו כו'. שעור הילוך פרסה ושיעור פרסה הוא שעה וחומש שעה והטעם כי זמן תפלה הוא שעה מעע לפני' ומעע לאחריה שצריך כל אדם לשהות הרי החומש לשני שהיות לפניה ולאחריה ואפילו יעבור זמן תפלה אפ"ה אסור להתפלל עד שינק' גופו תחיל' (כ"ח ע"פ דברי הרמב"ם והרא"ש ור"י) :

חתם סופר

איכפת ליה הא דהוי כמכוונורק מלאכה שאינו צריך לגופה הוא אבל אי לא ניחא ליה לא הוי כמו אינו מתכוין ומותר לר"ש אפילו בשאר איסורים היכא דליכא חיוב מיתה ועיין בחידושי הר"ן ריש פרק הנחנקין א"כ שפיר הוי מצי הר"ן למימר משום פסיק רישא דלא ניחא ליה שרי :

ת מרדכי ומהר"י א ס' הפליאה כ אבודרהם בשם תשו' רמב"ם ג ברכות כ"ז ד ר' יונה והרא"ש ה שם בגמרא ו רמב"ם פ"ד מהלכות תפלה ז רוקח א ברכות כ"ד וכ"ה ב הרמב"ם פ"ד מה"ת ג שבת ט' שם בתו' ד שמ"ק ה ר"י מיב ע"ו ו כל כו בשם הרי"ף ז תרומת הדשן ח ב"י לדעת ת"ם ט רמב"ם פ"ה מה"ת י שם א ברכות כ"ג ב מיימוני שם ג שם בגמרא לגירסת הרמב"ם והרא"ש

עטרת זקנים

* לא יתפלל בלב רבו כו'. ולא מהני רחוק ד' אמות אלא המתפלל אחורי רבו אז בנגדו אבל המתפלל ואחוריו לרבו אז אפילו רחוק כמלא עיניו אסור (כ"י שכן משמע בהרא"ש והרר"י) ומדברי הטור לא משמע כן אלא כל רחוק ד"א רשות בפני עצמו הוא ובכל ענין מותר (מורי בב"ח ועי"ל סי' ק"ג) ואפי' בלבור אא"ל להרחיק מ"מ צריך ליזהר שירחיק מאחורי רבו כדי שיוכל רבו לפסוע שלש פסיעות לאחוריו (כ"י בשם אהל מועד) מי שבא בדרך והוא סמוך למלון וירא שאם יבא למלון יבלבלוהו בני מלון ולא יכול להתפלל בכוונה אם יוכל להסתלק מן הדרך באופן שקרוב הדבר שלא יבואו עוברי דרכים ויפסיקוהו שפיר עפי להתפלל בדרך מלהתפלל במלון אבל אם אין ברור לו שלא יפסיקוהו עוברי דרכים ואפשר לאלוה לו תדר לו קרן זוית במלון שיכול להתפלל שם בלב פנוי ולא יבלבלוהו בני המלון אז שפיר עפי להתפלל במלון (מהרי"ל) :

צא * עד שיכסה לבו כו'. וצריך לדם להכין בגדיו בתפלה וכן היו עושין קדמונים שמתקשטין עצמן בבגדים נאים בשעת תפלה (עור) לכן אין להתפלל בבתי שוקי' של פשתן אם לא ילבש עליהי פוזמקי שקורין זאקין ומכ"ש שיש לגעור בהותן שלובשין בתי שוקים של פשתן ומועלין פנטאפיל שהעקב מגולי' (מורי בב"ח) בשם רבו : וכן אסור ללבוש בשעת תפלה בתי ידים שקורי' הענבש"ך ומי שעושה כן עליו לאמר המקרא הזה אל תבואני רגל גאוה ויד רשעים אל תניעני וכן קבלתי בשם הרב מהור"ר יעקב פאלק ז"ל :

צב * היה צריך לנקביו כו'. שעור הילוך פרסה ושיעור פרסה הוא שעה וחומש שעה והטעם כי זמן תפלה הוא שעה מעע לפני' ומעע לאחריה שצריך כל אדם לשהות הרי החומש לשני שהיות לפניה ולאחריה ואפילו יעבור זמן תפלה אפ"ה אסור להתפלל עד שינק' גופו תחיל' (כ"ח ע"פ דברי הרמב"ם והרא"ש ור"י) :

חתם סופר

איכפת ליה הא דהוי כמכוונורק מלאכה שאינו צריך לגופה הוא אבל אי לא ניחא ליה לא הוי כמו אינו מתכוין ומותר לר"ש אפילו בשאר איסורים היכא דליכא חיוב מיתה ועיין בחידושי הר"ן ריש פרק הנחנקין א"כ שפיר הוי מצי הר"ן למימר משום פסיק רישא דלא ניחא ליה שרי :

באר

הספר עליו ומ"מ נראה דאף במידי דאצילה בינו לבין הכותל אם אי"א בקלות להתפלל בע"א כגון לפעמים שמתפללין ביו"ד בחיזה חדר ואי"א לכל אדם לעמוד בלי חציצה לכותל בודאי אל יעבור התפלה בשביל זה ולילך בחדר אחר להתפלל דאין זה אלא למנוס מן המוכחר ולית ביה איסורא כשצריך לכך מצד דוחק המקום : ומ"מ יעביס עיניו או יתפלל מתוך הסידור ולא יביט לחוץ . כדי שלא יבא אחרי ביטול כוונ' עכ"ל ט"ז : (כ) מצוייר ומעשה זה אסור לצייר ציורים בכותל בה"כ נגד אדם אלא לאמצלה מקומת אים מ"א . אסור להתפלל כנגד המראה אפי' אם עיניו סתומות הרדב"ז ס"א סי' ק"ו בפי אם שפי' הסכנה"ב ע"ם : (לא) תפלות . ואפילו בביתו אסור ט"ז ע"ם : (לב) מותר לפני רבו . ב"ח ד"מ ס"ך בי"ד סימן רמ"ב מ"א ע"ת ודלא כב"י: (לג) רבו . אבל לפני רבו אסור ד"מ ב"י ס"ך בי"ד סי' ס"ה ע"ש :

צא (מ) לאזור . דוקא מי שרגיל לאזור כל היום בחגורה אבל מי שהולך כל היום בלא חגורה גם בשעת תפלה אין לריך לאזור ב"י רי"ו : (ג) מכנסים. וה"ה אם בגדיו מוגמים ממש על בטנו ומפסיק ביניהם לערוה ער"ם ע"ד : ג בגלוי הראש . ומ"ש בסי' ב' שלא יגלה ראש בגלוי הראש היינו מדת חסידות [כ"י רי"ו] : ד הנחת יד . רש"ל מתיר וכ"ל דאין לסמוך עליו : ה לא יעמוד לאין לסמוך עליו : ה לא יעמוד כו' . ומהרמ"מ סי' ל"ח תיקן שלא ליכנס בב"ה ג בגלוי הראש כדי שיוכל רבו לפסוע שלש פסיעות לאחוריו (כ"י בשם אהל מועד) מי שבא בדרך והוא סמוך למלון וירא שאם יבא למלון יבלבלוהו בני מלון ולא יכול להתפלל בכוונה אם יוכל להסתלק מן הדרך באופן שקרוב הדבר שלא יבואו עוברי דרכים ויפסיקוהו שפיר עפי להתפלל בדרך מלהתפלל במלון אבל אם אין ברור לו שלא יפסיקוהו עוברי דרכים ואפשר לאלוה לו תדר לו קרן זוית במלון שיכול להתפלל שם בלב פנוי ולא יבלבלוהו בני המלון אז שפיר עפי להתפלל במלון (מהרי"ל) :

צא * עד שיכסה לבו כו'. וצריך לדם להכין בגדיו בתפלה וכן היו עושין קדמונים שמתקשטין עצמן בבגדים נאים בשעת תפלה (עור) לכן אין להתפלל בבתי שוקי' של פשתן אם לא ילבש עליהי פוזמקי שקורין זאקין ומכ"ש שיש לגעור בהותן שלובשין בתי שוקים של פשתן ומועלין פנטאפיל שהעקב מגולי' (מורי בב"ח) בשם רבו : וכן אסור ללבוש בשעת תפלה בתי ידים שקורי' הענבש"ך ומי שעושה כן עליו לאמר המקרא הזה אל תבואני רגל גאוה ויד רשעים אל תניעני וכן קבלתי בשם הרב מהור"ר יעקב פאלק ז"ל :

צב * היה צריך לנקביו כו'. שעור הילוך פרסה ושיעור פרסה הוא שעה וחומש שעה והטעם כי זמן תפלה הוא שעה מעע לפני' ומעע לאחריה שצריך כל אדם לשהות הרי החומש לשני שהיות לפניה ולאחריה ואפילו יעבור זמן תפלה אפ"ה אסור להתפלל עד שינק' גופו תחיל' (כ"ח ע"פ דברי הרמב"ם והרא"ש ור"י) :

חתם סופר

איכפת ליה הא דהוי כמכוונורק מלאכה שאינו צריך לגופה הוא אבל אי לא ניחא ליה לא הוי כמו אינו מתכוין ומותר לר"ש אפילו בשאר איסורים היכא דליכא חיוב מיתה ועיין בחידושי הר"ן ריש פרק הנחנקין א"כ שפיר הוי מצי הר"ן למימר משום פסיק רישא דלא ניחא ליה שרי :

בין לבו לערוה ער"ם ע"ד מ"א : (ג) הראש . ומ"ש בסי' ב' שלא יגלה ראש בגלוי הראש היינו מדת חסידות כ"י רי"ו . וע"ל סי' ב' וס"ק ד' וס"ק ו' מש"ם : (ד) כיסוי . הטעם דהראש והיד חד גוף אינון דאין הגוף יכול לכסות את עצמו : וכתב הב"ח מיהו נהגיס להמשיך הבית יד של הבגד על היד ומכסה בו ראשו ושפיר הוי כיסוי ע"ש : (ה) באפונדתו כו' . ומהרמ"מ סי' ל"ח תיקן שלא ליכנס בב"ה ג בגלוי הראש כדי שיוכל רבו לפסוע שלש פסיעות לאחוריו (כ"י בשם אהל מועד) מי שבא בדרך והוא סמוך למלון וירא שאם יבא למלון יבלבלוהו בני מלון ולא יכול להתפלל בכוונה אם יוכל להסתלק מן הדרך באופן שקרוב הדבר שלא יבואו עוברי דרכים ויפסיקוהו שפיר עפי להתפלל בדרך מלהתפלל במלון אבל אם אין ברור לו שלא יפסיקוהו עוברי דרכים ואפשר לאלוה לו תדר לו קרן זוית במלון שיכול להתפלל שם בלב פנוי ולא יבלבלוהו בני המלון אז שפיר עפי להתפלל במלון (מהרי"ל) :

צא * עד שיכסה לבו כו'. וצריך לדם להכין בגדיו בתפלה וכן היו עושין קדמונים שמתקשטין עצמן בבגדים נאים בשעת תפלה (עור) לכן אין להתפלל בבתי שוקי' של פשתן אם לא ילבש עליהי פוזמקי שקורין זאקין ומכ"ש שיש לגעור בהותן שלובשין בתי שוקים של פשתן ומועלין פנטאפיל שהעקב מגולי' (מורי בב"ח) בשם רבו : וכן אסור ללבוש בשעת תפלה בתי ידים שקורי' הענבש"ך ומי שעושה כן עליו לאמר המקרא הזה אל תבואני רגל גאוה ויד רשעים אל תניעני וכן קבלתי בשם הרב מהור"ר יעקב פאלק ז"ל :

צב * היה צריך לנקביו כו'. שעור הילוך פרסה ושיעור פרסה הוא שעה וחומש שעה והטעם כי זמן תפלה הוא שעה מעע לפני' ומעע לאחריה שצריך כל אדם לשהות הרי החומש לשני שהיות לפניה ולאחריה ואפילו יעבור זמן תפלה אפ"ה אסור להתפלל עד שינק' גופו תחיל' (כ"ח ע"פ דברי הרמב"ם והרא"ש ור"י) :

חתם סופר

איכפת ליה הא דהוי כמכוונורק מלאכה שאינו צריך לגופה הוא אבל אי לא ניחא ליה לא הוי כמו אינו מתכוין ומותר לר"ש אפילו בשאר איסורים היכא דליכא חיוב מיתה ועיין בחידושי הר"ן ריש פרק הנחנקין א"כ שפיר הוי מצי הר"ן למימר משום פסיק רישא דלא ניחא ליה שרי :

ביאור הגר"א

דר"ה וס"ל לש"ע בע"ח אבל בהג"ה ס"ל דבע"ח לא : סב"ב ויש מי כו'. ע' זוהר : סב"ג ולכן כו'. תוס' ביומא כ"ד א': אבל כו'. אגא' לא תביא הוצבה כו' ועע"ז : סב"ד ולא לפנינו כו'. במב"ד תר"י ועור : י"א כו'. פיינו לפירש"י ותוס' שם ד"ה ולא כו' וי"מ כו' : ואע"פ כו'. ד"מ המעם שתאצר לרבו שתינו יכול לפסוע ג' פסיעות וכ"ה בירושלמי ולפי זה אין חילוק מהרי"א : אם הרחיק כו'. דרשות אחרת היא כמ"ש לענין לעבור נגד המתפללין כ"י וכן לי"שב כתוך ד"א : וכשם כו'. כ"ו ח' : וכן להפלה ושם רפ"ג מן הקי"ש כו' וה"ה בכולם :

סי' צא ס"א ואם לאו כו'. דלא שייך כאן מ"ש ב' ג' הואיל ואשאל כו' : ס"ב אפילו כו' אבל כו'. ממש"ש הני מחברין כו' לע"ג שהיו לריכין לברך ע"י והמוליא אלא ע"כ בכה"ג : ס"ג י"א כו'. מ"ש פ"ד ה' ט"ו : וי"א כו'. עפ"א דמש' בלה ופ"א דקדושין ל"ג א'. וכמ"ש בה"ש אם דרך כו' : ס"ד כובעים כו'. כמ"ש בתוספתא פ"ב לענין ערוה הרי שהיה עומד בשדה ערוה או עושה מלאכתו ערוה ה"ז מכסה א"ע בתבן או בקש וכ"ד הע"פ שאמרו אין שבחו של אדם לחיות יושב ערוה ה"ז מכסה עצמו בתבן ובקש ובכל דבר כו' ועי' בגמ' כ"ה א' וכמ"ש בכתובות עב דקלתה דרך מבני ב"ד ומדאורייתא אפי' בשוק וכ"ש בכו'. כמ"ש בפ"ב דחגיגה : ס"ו דרך כו'. רפ"ה דברכות : ובשעת כו'. פ"א דשבת : סי' צב ס"א ואם התפלל כו'. ע"ל סי' ע"ד ס"ה : ס"ה ולא ברגלים יצא בדיעבד . בגי' הספרים שלנו תר"י ורא"ש ורמב"ם : אבל לכתחלה כו' . כמ"ש אתשב"ג אר"י הגלרך כו' ומ' ואע"פ שיכול לסמוך על עצמו תר"י ונש לגי' תפלתו תפלה מכלל דלכתחילה לא לח"מ . אבל בירושלמי

מחצית

ותיבה דקבוע מודים דגם משום דהוי תשמיש ב"ה ל"מ הפסק וחד מתרי טעמי נקטי' . (ס"ק לז) הבגדים כו' אלא למעלה מקומת אים . דשם אין לחוש שיסתכל בהם דל"מ בשעת תפלת י"ח דלריך ליתן עיניו למטה אלא דגם בשאר תפלה אין דרך להסתכל למעלה : ועכי"ד סי' קמ"א דשם מבואר איזה צורות דבלא"ה אסור להסתות' בביתו משום חשד' דע"ז. ובסעיף ד' שם כתב רמ"א בהג"ה דיש מתירים בשל רביס דליכא חשדא ברביס . וכזה מיושב קושית הט"ז ס"ק ו' וכ"כ בס"ק ל"ר . וכתב עוד בס"ק ל"ר בשם תשובת רדב"ז דאין להתפלל נגד מראה אלא יאמר לבבואה דידיה משתחוה וגם נראה כמבלבל כוונת המתפלל דלא גרע מאחר צורות : (ס"ק לח) אם הרחיק כו' לפני רבו דעשה איסור בלד רבו הוא דמשום עצמו לרבו ואחורי רבו יש אומרים ג"כ הטעם משום דמשום את עצמו לרבו וי"א הטעם שנראה שמשתחוה לרבו ולפני רבו הטעם דאיכי בזיון לרב שיהיה אחוריו נגד הרב ומה"ע דעת הרב"י בחבורו האלרוך דלפני רבו אפי' חוץ לד"א אסור דמ"מ איכי בזיון אבל בש"ע לא משמע כן מדשתם וכי' אם הרחיק ד"א מותר משמע דאבל מה שנזכר לפני זה קאי דהיינו אפילו על לפני רבו קאי והיינו משום דחוץ לד"א הוי כמו רשות אחר ואיכי בזיון : וכתב הפר"ח וכ"כ בס' ל"ר לפמ"ש לק' ס"ס ק"ב דאם א' גמר תפלתו והיה אדם אחר מתפלל אחריו ועדיין לא גמר תפלתו אסור למי שגמר תפלתו לפסוע לאחריו עד שגם האחר יגמור תפלתו דא"כ הוי כעובר תוך ד"א של המתפלל א"כ להתפלל אחורי רבו לא סגי בהרחקה ד"א כ"א בעי' ד"א ושיעור ג' פסיעות שמא יגמור רבו תפלתו קודם שיגמור הוא ויצטרך הרב להמתין עד שיסיים גם הוא : (ס"ק לט) ישתוק כו' ול"ד למ"ש סי' ע"ח במ"א ס"ק א' שם דאם היה מיס שותתים על ברכיו והיה עומד בתפלה אפי' המי רגליס מגולין על בגדיו אסור לזוז ממקומו ומתפלל כדרכו : ועיין בלבוש דכ' דלעיל מקרי אונס.ר"ל דהלבוש הסיב לשואלו מהאי דסי' ע"ח כמו שהקשה מ"א ותי' דשאני הכא דסגי ליה בהרחקה משא"כ לעיל אפי' אם ירחיק לא יועיל דהא עכ"פ בגדיו מלוכלכים במי רגליס לכן מותר להתפלל באין ברירה דמקרי אונס וע"ז מ"א דבגמי' משמע דגבר' דחויא הוא דאמרי' דף כ"ג ע"א היה מיס שותתים על ברכיו פוסק עד שיכלו המיס ואם לא שהה כדי לגמור את כולה להיכן חוזר פליגי ר"ה ור"ח אד אמר חוזר לראש וח"א חוזר לסוף שפסק ומסיק דפליגי בהא דמ"ש גבר' דחויא פירש"י כשהתחיל להתפלל וזהוא לריך לנקביו דחוי הוא מלהתפלל הלכך מה שהתפלל אינו תפלה וחוזר לראש ומר סבר גברא

חזי' הוא ותפלתו תפלה . ופירש"י אע"פ שאינו יכול להמתין עד שיסיים תפלתו תפלה ראוי' הוא מה שהתפלל קודם שתיתה עכ"ל הרי דלאחד מ"ד גבר' דחויא הוא ואפי' לאידך דס"ל דגברא חזי' הוא ניהו דס"ל דדיעבד תפלתו תפלה מ"מ אין ברחיק פלוגתייהו ונא' דס"ל דמקרי אונס מה דלאידך :

ס"ל דמקרי דחוי' : וכמ"ש סי' ס"ה ס"ק ב' בשם הרשב"א והרא"ש ד' :

סימן צא (ס"ק ב) מכנסיים כו' ער"ש ע"ד משמע ג"כ הכי שכתב היה יכן פרוש בשליחו בשליחו על לבו ואין יקרא כו' משמע דבאצילה טלית הדבוק לגופו סני שלא יהיה לבו רואה את הערו' : (ס"ק ג) בגלוי כו' מדת חסידות. ומ"ש מ"א סי' ב' סק"ו בשם הב"ח דמגמרת אפי' פחות מד"א עמ"ש שם ופי' אחרון שם עיקר: (ס"ק ד) הנחת יד ורש"ל בתשוב' סי' ע"ב מתיר וכ' דאש"ב דהנחת יד על הלב שלא יהיה לבו רואה את הערוה לא מהני כדאי'בסי' ע"ד היינו משום דכן דרך האדם להניח ידו על לבו ואינו נראה בזה כיסוי אבל להניח ידו על ראשו אין זה דרך האדם לכן נראה שפיר כיסוי : וכ"ל דאין לסמוך עליו והט"ז לעיל סי' מ' הכריע דלענין גילוי הראש כל היום שאינו לפ"ד הרש"ל כ"א מדת חסידות וכן לפ"ד הש"ז שם משום ובחוקותיהם לא תלכו משמי כיסוי היד אפי' איסור' דובחקותיהם לא תלכו ל"ש דהא חזינן דמשמי' מחקות הגויים ומניח ידו על ראשו אבל בשעה תפלה והזכרת השם ל"מ : (ס"ק ה) לא כו' מנגלים בב"ה . היינו מה שקורין שטיוולי"ן ואפשר בזמן הזה שגם לפני הערוה עומדים כך עם שטיוולי"ן ברגליהם אפשר דשרי : שרגל שהשקר מגולה . דהיינו מה שקורין פאנטאפלין שפי"ז השקר מגולה ונראה בתי שוקים של פשתן : סימן צב (ס"ק א) וצריך כו' כ"מ בגמ' דף כ"ג דש"ר היה עומד בתפלה ומיס שותתים על ברכיו יפסיק עד שיוכלו המיס ואמרי' כשחוזר לאיזה מקום לריך לחזור. ר"ה ור"ח חד אמר למקום שפסק וח"א חוזר לראש התפלה ומסקי' בשהה כדי לגמור כולה דכ"מ חוזר לראש ולא פליגי אלא בלא שהה דאמר סבר גברא דחוי הוא (פירש"י כשהתחיל להתפלל והיה לריך לנקביו דחוי הוא מלהתפלל הלכך מה שהתפלל אינה תפלה ויחזור לראש עכ"ל) ומר סבר גברא חזי' ותפלתו תפלה (ופירש"י אע"פ שאינו יכול להמתין (מלהשתין) עד שיסיים תפלתו תפלה ראוי' היא מה שהתפלל קודם שתיתה עכ"ל) וקי"ל כמ"ד חוזר למקום שפסק לעיל בסי' ע"ח הרי לתפי' הרגים קודם תפלה שמצטרך לשתיתה מ"ד ומה"ט ס"ל לאידך חוזר לראש אפ"ה קי"ל דאינו חוזר אלא למקום שפסק ומה שהתפלל תחלה עלה לו . אל הרי"ף דגרס הכי בש"ס איין בכ"ו : וכ"מ סי' פ' כל"ל • דהוא שכי שם מי שכרי לו שאינו יכול להמתיר עצמו מלהפיס עד שיגמר ק"ש ותפלה מוטב שיעבור זמן ק"ש

סי' פ' : ב באמצע • ז"ל הרשב"א כיון שלא סי' צריך לנקביו כלל כשהתחיל להתפלל וממשמש נקביו קודם לכן ובאמצע נתעורר לו לא יפסיק ואפי' מיס שותתין כו' כדאי' בגמ' ולא אמרו שצריך להרחיק כ"ש כשיכול לעמוד עצמו עד שיסיים וה"ה כשצריך לגדולים כל שיכול לעמוד עד שיסיים אינו פוסק ואם אירע לו מקרה באמצע מרוב דאקו ונתעטש ממתין וכו' עכ"ל סי' קל"א וכת' בד"מ ול"ע בת"ה שכתבתי בסי' ק"ג דמשמע דאסור להעמיד עצמו בין לגדולים בין לקטנים וצריך להפסיק ואפשר דכאן מיירי דאינו מתאו' כ"כ שיהא בו משוש כל תשקלו אלא שמתאו' שאינו יכול להעמיד עצמו עד פרס' עכ"ל ד"מ ול"ע דהרי כרשב"א כתוב דדי כשיכול לעמוד על עצמו עד שיסיים ואין לך זמן קצר מזה • ועוד כ' דמרוב דאקו נתעטש ול"ע • וא"כ דיש לסמוך על הרשב"א ובלבור אף ת"ה מודה דהרי כמ"ש סי' ק"ג דגדול כבוד הבריות דדוחה אלו דלא תסור • ואף כיחיד יש לסמוך הרשב"א דהרי דב' דברי הרשב"א אפי' איכא כל תשקלו לא יפסיק ואף"ה הכא אם לא מפני חשש סכנת נפשות ק"ו מפני איסור דרבנן דהם אמרו והם אמרו ואפשר דאף ת"ה לא אסר אלא בעיטוש דהרי ליה רבנן וכמ"ש סי' ק"ג דאפשר להרחיק ד"א דזה לא מקרי הפסק בתפלה וכמ"ש סימן ק"ד בעיית הרכיו מודה להרשב"א : ג ינקה ידיו • ל"ש אם הם מלוכלכות ל"ש שהשיה דעתו (טור) ול"ע מה שייך נקיון בלרור בידים של היסח הדעת ול"ל דדילמ' מודבק בו מעט זיעה או לוחה ויתקנה עסי' ד' : ד לריכים נטיל' • ושאר ברכות פשיט' מהיסח הדעת לא פסל וכמ"ש סי' קע"ג ועב"י : ה או עוסק בתורה • לכ"ע די בנקיון בעלמ' אע"פ שיש לו מים (כ"מ ברשב"א סי' קל"ג) ועמ"ש סי' ד' וסימן קנ"ח ס"ה : ו ולא ישתין • אבל מותר להשתין במקום שהתפלל ומ"מ מדות חסידות שלא להשתין בתוך ד"א של תפלה (מגילה דף כ"ז) : ז לרלונו • פי' מי שרוקק מחמת טיול (הרא"ש) :

צג א שעה א' • תר"י הוכיח מנמ' דאע"ג דבכל מקום דקאמרי' שעה פי' שעה מועטת . הכא פי' שעה א' מי"ב ביום ומיהו זה לחסידים ולשאר עם די בשעה מועטת (°) כמה שכתב סימן ל' סס"ך : כתוב בזוהר בראשית שיאמר ואני ברוב חסדך ובומר קודם בואו לב"ה : ב כדי שיכוון •

צב (א) צריך לרחוץ כו' • תימה דהא פסק הרי"ף וכמ"ש בב"י דיש חילוק בין לפניו ובין לאחריו לענין מים ולדידיה צריך להמתין על המים אפילו אם יעבור זמן התפלה וכמ"ש ב"י בשם רע"מ ומ"ש בגמ' דמהני כל מילי דמנקי הייגו לק"ש דוקא אבל לא לתפלה ואמאי סיים כאן דאם מתיירא שיעבור כו' ינקה כו' וזה דעת התוספות והטור וכ"ת דנקיון חומרא דתרוויהו זה אינו דאדרבא' לרי"ף יש חומרא דאסור להתפלל עד שיהיו לו מים : (ב) מקומות המכוסין . בב"י הביא בשם כל בו דהיינו ביל עד הפרק העליון הנקרא קובה וכזאתו עד החזה : (ג) ולכן אסור לינע כו' • הגה זאת מקומה אחר סעיף ז' : (ד) טוב ליתן לדקה כו' • דכתיב אני בלדק אחזה פניך :

הגה וכל הנלדך לנקביו אסור אפילו בדברי תורה כל זמן שנופו משוקן מן הנקביים [הגהת מיימוני פ"ד מהלכות תפלה] :

ב ד אם ב באמצע תפלתו נתעורר לו תאוה יעמיד עצמו עד שיגמור ולא יפסיק ואם בשעת קריאת שמע וברכותיה נתעורר בין לקטנים בין לגדולים קורא כדרכו :

הגה ודוקא שאינו מהמה כל כך דאית ביה משוש בל תשקלו אבל בלאו הכי יותר טוב להפסיק [תשובת הרשב"א סימן קל"א פסק דמותר ותרומת הדשן סימן ט"ז פסק דאסור וצריך לחלק (ג) כו'] ואם רצה להרחיק ולהטיל מים עושה :

ג ה צריך קודם תפלה להסיר כיחו וניעו וכל דבר הטורדו:

ד * (א) ו צריך לרחוץ ידיו (ד) במים אם יש לו ואם אין לו צריך לחזור אחריהם עד(ה)פרסה והני מילי כשהוא הולך בדרך והמים נמצאים לפניו ז אבל אם צריך לחזור לאחוריו למקום מים עד (ו) מיל חוזר יותר ממיל אינו חוזר ח ואם מתירא שיעבור זמן (ז) התפלה ג ינקה ידיו (ח) בצרור או בעפר או בכל מידי דמנקי [ועיין לקמן סימן רל"ג] :

ה ט רחץ ידיו שחרית והסיח דעתו ד צריכים נטילה לתפלה אם יש לו מים אף ע"פ שאינו יודע להם שום לכלוך ולא יברך ואם אין לו מים מזומנים אינו צריך לחזור וליטול :

הגה ואפילו היה ידיו מלוכלכות ונוטלן לתפלה אינו מברך וכדלעיל סימן ו' :

ו י העומד בתפל' ונזכר שנגע במקום מטונף די בנקיון עפר או צרורות או מחכך ידיו בכותל :

ז * כ מקום מטונף היינו (ב) מקומות המכוסין באדם לפי שיש בהם מלמולי זיעה וכן אם חיכך הראש : הגה (ג) ולכן אסור לינע במקומות אלו בשעה שעומדים בתפלה ד או עוסק (ט) בתורה [כל בו] וכן בלומת האוזן והאף כ"א ע"י (י) בגד [מהרי"ל] :

ח ל המשתין לא יתפלל עד שישהא כדי הלוך ד"א משום נצוצות והמתפלל ו לא (יא) ישתין עד שישהא כדי הלוך ד' אמות שכל ד"א תפלתו שגורה בפיו ורחושי מרחשין שפוותי' :

ט מ הרוקק לא יתפלל עד שישהא ד' אמות . המתפלל לא ירוק עד שישהא ד' אמות ודוקא ז (יב) לרצונו אבל אם נזדמן לו רוק מותר [ע"ל סי' ל"ו] :

י נ (ד) טוב ליתן צדקה קודם תפלה :

צג קודם שיתפלל צריך לשהות . ובו ד סעיפים :

א מ ישהא א (א) שעה א' קודם שיקום להתפלל ב כדי(ב) שיכוין רבו למקום ושעה אחת אחר התפלה שלא תהא נראית עליו כמשאוי שממהר לצאת ממנה :

ב נ * לא יעמוד להתפלל אלא באימה והכנעה ולא מתוך שחוק וקלות ראש ודברים בטלים ולא מתוך כעס אלא מתוך שמחה כגון דברי תנחומין של תורה כגון סמוך לגאולת מצרים או סמוך לתהלה לדוד שכתוב בו רצון יראיו יעשה שומר ה' את כל אוהביו : אין

באר הגולה

ד"ר ד תשובת הרשב"א ה תוייתון סס ז ברכות מ"ו ז סס בגמ' לגירסת רמב"ם מ סס ע מהשמעות המפ"ל בית"ת וטור ואבי"ה י תשוב' הרמב"ן קל"ה כ סס ל מגילה כ"ו מ ירושלמי סס כ בב"ב א ברכות ל' ב סס ל"ל ורש"י :

עטרת זקנים

* צריך לרחוץ ידיו במים כו'. וצריך לחזור לאחריה' אף בעובר זמן תפל' (הרי"ף הרמב"ם והרשב"א בשם רבי' אלי') וי"א שאין צריך לחזור לאחר מים בין לק"ש ובין להפלה(הו' ור"י והרא"ש) וים מי שב' אפילו אם יודע שלא יעבור זמן התפלה דאפ"ה א"ל לחזור אחר מים משא"כ בערבית כיון שא"ל להסמיך גאולה להפלה אז שפיר קעביד אם מתמיר ומהדר למים בין לפניו ובין לאחריו (מורי בב"ח) .

* אקום מעונף כו'. המבוסים באדם לאפוקי במקום מגולה כגון בפניו בלוחר עד החזה וזרועותיו עד פרק העליון הנקרא עלבוגי"ן מותר לינע במקומו' אלו בשעה שעומד בתפלה אז עוסק בתורה (כ"י רמב"ן בלבו) :

צג * לא יעמוד להתפלל כו'. אלא מתוך שמחה כגון דברי תנחומין בלומר שמחה והנחומין ובמחה בתוך להלה לדוד ובערבית סמוך להקרלות הסדורים לפניו כי לא יעוש ב' את עצמו וכיולא בהן וצריך לעמוד במקומו להכין עצמו להפלה כשהתחיל החזן תהלות לאל עליון (מהרי"ל) : זמני שאינו רולה לגנע עם הש"ץ ורולה להתפלל עם הקהל יתהין בכאן כמו שעשה מהר"ם בעניין הקרובי"ן . גם בברכות שאחר ק"ש צריך לדקדק ולהפסיק באמת ויציב בין אדיר ומתוקן שלא יראה כמחרף ח"ו וגם יש בברכה זו ו' פעמים אמת כנגד ו' ימי בראשית לכן בר"ה וי"כ אין לומרים זולת שלא להפסיק בו ביום בין הו' באמת : עזרת אבותינו אתה כו' ר"ת שם של ע"ב גם יש בן עזרת עד ואמרו כולם ק"ל תיבות לומר כל מי שמכוון בתפלה באלו הקריב קרבן קטרת בסף א' ק"ל משקלה שהתפלות כנגד עבודה. בסידור אמ"ז מי כמוך באלים ר' ר"ת עולה ע"ב (אמ"ז) :

לבושי שרד

(מ"א סק"א) (°) כמ"ש סי' ל'. פי' דדי בשיעור כ' פתחים :

ביאור

לכתחלה ביכול לעמוד עד פרסה ב"ש ע"ש ומ"א מקיל ביכול לעמוד עד פרסה אם יעבור זמן התפלה ע"ש . וע"ת כ' בשם הב"ח להיפוך ע"ש . ולא דק : (ג) כן . ומ"א כתב וכ"ל דיש לסמוך על הרשב"א ובלבור אף ת"ה מודה דהרי דגדול כבוד הבריות ואף כיחיד יש לסמוך ארשב"א דהרי ע"ש : (ד)במיס.ואין הגיגוב מעכב כמו שמעכב בנטילה לאכול . ברכת אברהם : (ה) פרסה . אם לא יצטרך לילך יחידי ל"ח . ושיעור פרסה הוא שעה וחומש עיין ט"ז וכתב ב"ח כיון דא"ל לחזור אחר מים לק"ש לכ"ע השתא כיון דצריך להסמיך גאולה לתפלה להמתין בשביל אחרית והכי נקטינן דלא שייך ויש"ה עצמו ולא אסר כ"א לעמוד על עצמו דהא אפשר להמתין בשביל אחרית מדשה כמ"ש סי' ס"ו ע"ש : (ו) מיל . ומיל בכלל ע"ת ופר"ח . וכ' דוקא פחות ממיל חוזר אבל מיל אינו חוזר ע"ש : (ז) התפלה . ע"ז הקשה עליו דלדעת הרי"ף צריך להמתין על המים

שערי תשובה

סי' צב (ד) במים עבה"ט. וברמב"ם כתב ג"כ שירחוץ רגליו והראב"ד השיגו ועיין בתשו' ושב הכהן מ"ש בענין זה : (י) בגד עבה"ט ובמח"ב כתב שבמור וקציעה מיקל זה בנגיעת צואת האף כי רמי ליה בידיו ולא נהירא עכ"ל :

הגהות רעק"א

הוי כדיעבד וא"ל לכפסיק. משא"כ בנלרך לנקביו : שם בא"ד דיש לסמוך. ע' תב"ש סי' י"ג ס"ב : סעיף ז' בהנ"ה ליגע בתקומות. ואם נגע מותר בהרהור. אבל אבדרכם. לקמן סי' קס"ח ס"ט : סעיף ט'לרלונו. וברא"ה מזה דאין לשתות טובאלא בשעת הלמוד. מז"ש :

דיטב

אפי' אם יעבור זמן התפלה ע"ש . והיד אהרן מייסבו ע"ש : (מ) בלבור . ל"ש אם הם מלוכלכים ל"ש שהסיח דעתו טור . ועמ"א : (ע) בתורה . דלכ"ע די בנקיון בעלמא אע"פ שיש לו מים מ"א : (י) בגד . כתב הבא"ט אסר לפני וע"י פסתן אסור לכ"ל ולא ידעתי מנ"ל ובהדיא כתב המ"א סי' כ"ז ס"ק ז' וכמדיבתיו שלובסין פלילו"ם מותר ע"ש : (יא) וישתין . אבל מותר להשתין במקום שהתפלל ומכל מקום מדת חסידות שלא להשתין בד"א של תפלה מגילה דף כ"ז מ"א : (יב) לרלונו . פירוש מי שרוקק מחמת טיול . הרא"ש : צג (א) שעה א' . תר"י הו כיחו מנמרא דאע"ג דבכל מקום דאמרינן שעה פירוש שעה מועטת הכא פירושו שעה א' מי"ב בשעות ביום ומיהו זהו לחסידים ולשאר עם די בשעה מועטת מ"א : (ב) שיכוין : והאר"י

תשובה

פ"ב מ' דלכתחלה מותר : וכל הנצרך כו'. כלמד מתפלה שם : ס"ב אם באמצע כו'. כת"ש שם כ"ב כ' ת"ר היה כו' ומיס כו' אלמא אינו פוסק לילכת למקום אחר אלא עד כו' ומתפלל במקומו וכ"ש בשיכול לעמוד ע"ע עד שיסיים וכן לגדולים : ואם בשעת כו'. ר"ל לרבותא אפילו בשעת ק"ש אלא דכאן אם רלה להרחיק להטיל מים מותר שם : ודוקא כו'. דבתה"ד פ' דאסור להעמיד ע"ע ואילא בכך אלא ליסתרי אהדדי ועמ"א : ס"ג צריך כו'. כמו בגרכיו משום הכון כתש"ם משום שנאמר אם לא יעבור כו' ינקה כו' וזה דעת התוספות בין לפניו ובין לאחריו מי"ב דיש חילוק אפילו אם יעבור זמן התפלה וכמ"ש ב"י בשם רע"מ ומ"ש בגמ' דמהני כל מילי דמנקי הייגו לק"ש דוקא אבל לא לתפלה ואמאי סיים כאן דאם מתיירא שיעבור כו' ינקה כו' וזה דעת התוספות והטור וכ"ת דנקיון חומרא דתרוויהו זה אינו דאדרבא' לרי"ף יש חומרא דאסור להתפלל עד שיהיו לו מים : (ב) מקומות המכוסין . בב"י הביא בשם כל בו דהיינו ביל עד הפרק העליון הנקרא קובה וכזאתו עד החזה : (ג) ולכן אסור לינע כו' • הגה זאת מקומה אחר סעיף ז' : (ד) טוב ליתן לדקה כו' • דכתיב אני בלדק אחזה פניך :

ביאור הגר"א

פ"ב מ' דלכתחלה מותר : וכל הנצרך כו'. כלמד מתפלה שם : ס"ב אם באמצע כו'. כת"ש שם כ"ב כ' ת"ר היה כו' ומיס כו' אלמא אינו פוסק לילכת למקום אחר אלא עד כו' ומתפלל במקומו וכ"ש בשיכול לעמוד ע"ע עד שיסיים וכן לגדולים : ואם בשעת כו'. ר"ל לרבותא אפילו בשעת ק"ש אלא דכאן אם רלה להרחיק להטיל מים מותר שם : ודוקא כו'. דבתה"ד פ' דאסור להעמיד ע"ע ואילא בכך אלא ליסתרי אהדדי ועמ"א : ס"ג צריך כו'. כמו בגרכיו משום הכון כתש"ם משום שנאמר אם לא יעבור כו' ינקה כו' וזה דעת התוספות והטור וכ"ת דנקיון חומרא דתרוויהו זה אינו דאדרבא' לרי"ף יש חומרא דאסור להתפלל עד שיהיו לו מים : (ב) מקומות המכוסין . בב"י הביא בשם כל בו דהיינו ביל עד הפרק העליון הנקרא קובה וכזאתו עד החזה : (ג) ולכן אסור לינע כו' • הגה זאת מקומה אחר סעיף ז' : (ד) טוב ליתן לדקה כו' • דכתיב אני בלדק אחזה פניך :

הגהות רעק"א

כו' רמב"ם : ס"ד וצריך כו'. כגי' רש"י ור"ה ורי"ף ורמב"ם ולא כתוס' : יותר ממיל כו'. כ' י"ש שב"ה גי' הרמב"ם בגמ' התוס' ע"ש בד"ה אתאן כו' וכ' הטור בסי' רל"ג ודוקא להעביר זמן תפלה ולגי' הגאונים הכ"ל לרף להעביר אף זמן תפלה עד שיעור הכ"ל אפילו לברכה פסול כיון דאין ידיו נקיות וכמ"ש בפ"ו דברכות לענין סדר הסיבה מוטל ידו אחת כו' וכמ"ש בגמיר כ"ש ת' : ולכן כו' דבכה"ג לא יפסיק לגדולים ומיהו זהו לחסידים ולשאר עם די בשעה מועטת הכא פירושו שעה מ' מי"ב בשעות ביום ומיהו זהו לחסידים ולשאר עם די בשעה מועטת מ"ש : (ג) שיכוין : והאר"י

חכמת שלמה

סי' צג סעיף ג' אין עומדין וכו' אלא מתוך דבר הלכה פסוקה וכו'. נ"ב הנה ראיתי בשו"ת תרומת הדשן (סימן מ"א) שהרגיש למה בתפלה פסוקה ולמה אלא מתוך הלכה פסוקה אסרו חז"ל לעמוד אלא מתוך הלכה פסוקה. והנה מ"ש לתרץ דבמרחץ כיון דאין בו קדושה הוא עצמו כן במרחץ שלא ילך אלא מתוך הלכה פסוקה. ולא כמ"ש בש"ס ס"ק דפסחים דאמרינן הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל קאכיל מיניה ע"ש. והנה במחכת"ה ראיה זו תמוה ולא דמי כעובלא לדנא דשם מחזר אחר זה נופא לבערו ולא חיישינן שיעשה להיפוך מדעתו. אבל כאן אטו הולך למרחץ כדי שלא ילמוד זה ודאי אינו הולך שם להנאתו ולא כדי שלא יהיה מעיין ואדרבא אם היה מותר גם שם היה מעיין וגם אטו בע"ה עסקינן הרי ת"ח יודע דאסור לעיין בתפלה ויותר פונה מכל מחשבותיו בתפלה מהליכה לבית המרחץ. אבל באמת אין התחלה לקושיא זו דבשלמא בתפלה אף אם יביא לו באונס איזה עיון מ"מ יתבטל מן התפלה ומה מהני בזה טענת אונס אבל במרחץ הרי מפורש בש"ס זבחים ובש"ע דמחמת אונס מותר א"כ ממ"נ ברצון ודאי לא יעיין ואם ע"י אונס אין איסור בדבר. ועוד דבתפלה כיון דאין לו היכר שעומד בתפלה כלל ולכך חיישינן דאתי לעיוני וישכח שהוא עומד בתפלה אבל במרחץ הרי המרחץ לפניו ועומד

מחצית השקל

אחר דאי מפיח בתפלה ליכא הפסק' כ"ה דהילוך ד"א ליכא הפסק' כ"ה וא"כ למה תיר לו לעמוד מלהפיח ולעכבר על כל תשקלו עד שהולרך להביא ראי' מלשון הרמב"ם דבמשהה מל הפיח ליכא בל תשקלו בכלל לב דאפי' להעמיד עצמו מלהפיח בתפלה אף דלא הוי הפסק' : ומ"ש מ"א דאף הת"ה לא אסר אלא בעיטוש כו' אע"ג דאינו אלא ה"א וקס"ד אבל למשקלא גם בעיטוש מתיר וברא"ש ר"ל מהרמב"ם ס"ל לפי מה דמסיי' ת"ה וקלת נמי יש לאוכיח דמשוס זילותא כו' וסיים ומ"מ קשה הדבר לבדות כו' ודאי כיון שכ' ת"ה דהמנהג שאין מרחיקים בזה אף פקפק ת"ה לאסור אע"ג דליכא ראיה גמור' דאין אחר המנהג כלום והגם להסל לישראל כו' וכדאיתא בירושלמי אם הלב' רופפת בידך פוק חזי מאי עמא דבר אלא מה שאמר אותו גדול שמעמיד על עצמו מלהפיח בזה לא מלא מנהג והביא ראי' מדברי הרמב"ם ולא הספיק לת"ה ראי' זו מהרמב"ם ולכן כ' וקלת נמי יש לאוכיח כו' דמותר להשהות לגדולים וקטנים במקום בבוד הבריות כ"ש שמותר להשהות מלהפיח והיינו ראי' לדברי אותו גדול שהי' משמה עצמו. וע"ז סיים ומ"מ קשה הדבר כו' דהיינו להתיר להשהות מלהפיח וכן נראי' שהבין רמ"א שהביא לקמן סי' ק"ג שבלבור אינו צריך להרחיק ד"א . וא"א דגם בזה פקפק ת"ה לא ה"ל לרמ"א לכתוב היתר בדור בזה א"ו דהפקפוק לא היה כ"א ע"ד הגדול הכ"ל להתיר להעמיד מלהפיח וכן נראי' מדברי מ"א לקמן סי' ק"ג ובפ"ז א"ש מ"א פה דאף ת"ה לא אסר אלא בעיטוש כו' דגם במסקנת ת"ה מפוקפק הדבר ביד ת"ה להתיר להשהות מלהפיח ועיין לקמן סימן ק"ג : (ס"ק ג) יזקה כו' מה שייך נקיון בלרור בידים של היסח כו' דדוקא מיס הם מטהרים אבל נקיון אינו מועיל לעבר כ"א להעביר הלכלוך והיסח הדעת ס"ד דעב' הנקיון משוס טהר' : וא"ל דלמא מודבק כו' ר"ל דגם בהיסח הדעת אין הטעם משוס טהרה אלא דמיישינן על ידי היסח נתלכלך מעט וא"כ שפיר מועיל הנקיון : (ס"ק ה) או עוסק כו' מקומות המכוסים שכ' בס"ע ס' בט"ז מ"ש בשם הכל בו וכ"כ מ"א לעיל בסי' ד' ס"ק כ"ג ועי' מה שלכתוב שם בעי"ה :

סי' צג (ס"ק א) שעה א'. תר"י הוכיחו מנמ' כו' מדאמרי' דף ל"ב ע"ב חסידים הראשונים היו שוהים שעה א' ומתפללים שעה א' וחוזרים ושוהים שעה א' ופריך וכי מאחר שבוהין חשבה שעות ביום בתפלי' תורתן היאך משתמרות ומלאכתן היאך נעשית ומשני אלא מתוך שחסידים הם תורתן משתמרת ומלאכתן מתברכת ע"כ . וא"א דשעה א' לאו דוקא אין מקום לקושי' המקשן . והמקשן הוכיח דע"כ שעה דוקא כמו מאי דקתני ומתפללים שעה א' הוא דוקא ה"ס דשע' אלפני תפל' ואחר תפל' ג"כ דוקא : ולאחר שעה די בשע' מועטת כיון שאין אחר הטע חסידים אי יהנו בתפלתן ט' שעות א"כ תורתן היכי משתמרת ומלאכתן היכי נעשית דא"א להם לסמוך על מעשיהם שיעש' להם כמ"ש סי' ל' סס"ב בל"ל ור"ל דשם י"מ דע"ש בגמ' שיכנס קודם תפל' שני פתחים שר"ל שלא יתפלל מיהא בכניסתו אלא יהא' קודם תפל' שיעור שני פתחי' הרי דשני בזמן מועט לפני תפל' וה"ה לאחר התפל' : ואמ"ג די"מ שני פתחים בפנין אחר כמ"ש שם מ"מ לענין שיעור שהי' דלא בעי' שעה ממש לא נחדש פלוגתא ביניהן : ועי' בל"ח סי' מ"א שמיה ל"ז דשהיה קודם התפלה ואחר התפל' תהי' מיושב . קודם התפל' דע"י היסובי' מכוון יותר בדעתו לבוין לתקוס ואחר התפל' ע"י היסוב נראי' יותר שאין התפל' עליו כמשא ובס"ל ח"ר חולק: כ' בזוהר כו' ע' לעיל במ"א ר"ש מ"ן

צד (א) לרוח משאר רוחות . בב"י מביא בשם אבוהב וז"ל ותימה על מנהג שאנו מהגין לנפון ולדרום ולא הי' לנו להתפלל אלא למזרח ומראה שיש לנו להחזיר הפנים בלד המזרח כשאנו מתפללים לנפון ולדרום כדאמרינן בפרק לא יחפור דמלדד אלדודי פי' מי שמתפלל לנפון ולדרום יש לו להטות פניו לצד א' עכ"ל וכ"ל שזה התיקון של חזרת פנים לא מהני אלא במתפלל לנפון או דרום דאפשר בחזרת פנים למזרח אבל מי שמתפלל למערב לא מהני ליה חזרת פנים למזרח כי א"א לו להפוך פניו ממש לאחוריו לצד מזרח ולא אמרו בגמ' אלא מצדד אלדודי שמוטה לצד אבל לא לאחוריו וע"כ לא נקט מהרי"א אלא מתפלל לנפון ודרום אבל לא למערב ואע"פ שהש"ע כאן כ' סתם לרוח משאר רוחות איהו (°) לא מיירי דוקא מאותן שיושבים במערב של ארץ ישראל להיותם כמו אנו אלא כ' דרך כלל שצריך להפוך פניו כנגד א"י ולכל צד שיושבי' נגד א"י וע"כ כ' גם בזה דרך סתם לכל רוח דמהני ליה נטיית פניו לצד של א"י בדרך האפשרי וזה דבר שהשכל מחייב ונפק' לן דמי ששכח ומתפלל לרוח אחרת אם הוא בנפון או בדרום יהפוך פניו לצד המזרח אבל אם שכח והתפלל למערב נראה דלא יהפוך פניו לצד דא"כ יהיה פניו נגד נפון או דרום ומ"מ נראה' דא"ל להפסיק ולעקור רגליו כדי להתפלל למזרח דהכי אמרינן בגמ' בפ' לא יחפור דאיכא מאן דס"ל דשכינה בכל מקום ובדיעבד יש לו לסמוך ע"ז ואין שייך כאן לומר כדו בר קיימא כו' כיון שאין אחרים מתפללים כאותה שעה למזרח כנ"ל : (ב) נגד זריחת השמש כתוב בלבוש דאדלות הללו הם נגד מערבי' לפני' של א"י ע"כ צריך ליזהר בשבוין בה"כ שיעמדו כותל מזרחית שבו האהרון מוטה לצד מזרח ולא יפנו כנגד זריחת השמש ממש יש בה תרתי לריעותא חדא דאיהו מחזיר פניו לארץ ישראל כלל אידך דזה חוק המינים שמשתחוים לשמש ע"כ יש להעמיד כותל מזרחית כנגד מזרחית דרומית כזה * והאריך בזה : (ג) מ"מ ילדד וכו' . ויכול לעשות ג"כ איפכא דהיינו שיתפלל למזרח ויצדד פניו לנפון או דרום וזה זכר בפירש"י מזרח עולם זריחת השמש שמכיא

כ"י ונראה' יותר נכון לעשות כן כי אם יתפלל לנפון

ג ג אין עומדים להתפלל מתוך דין ולא מתוך הלכה שלא יהא לבו טרוד בה אלא מתוך ג הלכה (ג) פסוקה : הגה והיינו נמי כמו מתוך שמחה כי פקודי ה' ישרים משמחי לב (טור) : ד ד העוסק בצ"צ כעוסק בתורה דמי פירוש לענין ד לעמוד (ד) מתוכו להתפלל שגם זו שמחה היא לו שעוסק בצרכי צבור ה וי"מ דהיינו לענין ה דאינו צריך לפסוק (ה) להתפלל :

צד צריך לכוין נגד ארץ ישראל ודין הרוכב או יושב בספינה ובו ט סעיפים :

א מ בקומו להתפלל אם היה עומד בח"ל יחזור פניו כנגד ארץ ישראל ב ויכוין גם לירושלים ולמקדש ובית קדשי הקדשים היה עומד בא"י יחזיר פניו כנגד ירושלים ויכוין גם למקדש ולבית קדשי הקדשים . היה עומד בירושלים יחזיר פניו למקדש ויכוינם לבית קדשי הקדשים היה עומד א אחורי (מ) הכפורת מחזיר פניו לכפורת : ב ב ג אם מתפלל (א) לרוח משאר (ב) רוחות יצדד פניו לצד א"י אם הוא בח"ל ולירושלים אם הוא בא"י ולמקדש אם הוא בירושלים :

הגה ג * ואנו שמחזירין פנינו (ג) למזרח מפני שאנו יושבים במערבה של מ"י ונמצא פנינו לא"י (טור וסמ"ג) . אין עושים מקום (ד) האהרון ולא התפלה ד (ב) נגד זריחת השמש ממש כי אזהו דרך המינים רק מכוונים נגד אמצע היום (הגהות מלפני החדשים) ומי שרוצה לקיים אמרת הרוצה להעשיר יפני אז להחכים ידרים (ג) מ"מ ה ילדד פניו (ה) למזרח :

ג ד מי שאינו יכול לכוין הרוחות יכוין לבו לאביו שבשמים : ד ה היה רוכב על החמור א"צ לירד ולהתפלל אפי' אם יש לו מי שתופס חמורו אלא מתפלל דרך הילוכו (ד) וכן אם היה בספינה או ע"ג קרון אם יכול לעמוד עומד ואם לאו יושב במקומו ומתפלל ו או אם היה הולך ברגליו מתפלל דרך הילוכו אף אם איפניו כנגד ירושלים אפי' שלא במקום סכנה כי ז אם יעמוד ויתפלל ו יקשה בעיניו איחור (ו) דרכו ויטרוד לבו ולא יוכל לכוין מ והכל לפי הדרך ולפי המקום ולפי יראתו וישוב דעתו ויש מחמירין ז *לעמוד (ז) באבות וראוי לחוש לדבריהם אם הוא שלא במקום סכנה :

ה ט היה יושב בספינה או בעגלה אם יוכל לעמוד במקום הכריעות עומד כדי שיהא כורע מעומד * ופוסע ג' פסיעות : הגה ח אע"פ שיושב בכל התפלה מ"מ אם אפשר לו לעמוד יעמוד כדי לקיים הכריעות והפסיעות כדרכן (ג"י בשם ס"מ) ואם מ"מ לו כגון שרוכב על הבהמה ט יחזיר (מ) הבהמה שלשה פסיעות לאחריה ועולה לו כאלו פוסע בעצמו (הגהות מלפני החדשים ס"פ תפלת השחר) :

ו י חולה מתפלל * אפי' שוכב על צדו והוא שיכול לכוין דעתו (ואם מ"מ לו להתפלל מ"מ יהרהר בלבו שלאחר מאדו בלבבכם על משכבכם) (ג"י בשם מ"מ ופסיקתא) :

ז ° מי שהיו לו עכו"ם מכאן ומכאן ומתיירא שמא יפסיקוהו תפלתו או יפסידו (°) מקחו ישב במקומו ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו ואע"פ שצריך לעשות שלשה פסיעות בסוף התפלה יושב ומתפלל וכורע :

ח ג יש ליזהר י שלא לסמוך עצמו לעמוד או לחברו בשעת תפלה :

עסי' ק"ח ס"ה עסי' ס"ג ס"ד ער"ס ק"י עסי' ק"י ס"ג

מי

המר"י היה מתפלל תוך הספר כדי שיכוון מאוד (הכוונות) והכל לפי מה שהחדש מרגיש בנפשו : ג הלכה פסוקה · כ"ל דהיינו שלא יעסוק בפלפול קודם התפלה אבל אם עסק בפלפול והתחילו הציבור להתפלל יתפלל עמהם וכפרט האידנא שאין מכוונין כ"כ מ"א: (ד) להתפלל. כ"ל דדוקא בדבר שאין בו טרדא דומיא דהלכא פסוק, מ"א . ולא"ל להתפלל מנחה ב' כיון דבשעת חובתו היה פטור מן הדין מ"א ודרישי בי"ד סי' שמ"א ודלא בט"ז בסי' ק"ח סי"ק א' ס"ס :

צד (א) הכפורת . פי' במערבו של בית המקדש : (ב) רוחות . פי' במקום שמנהגם כך או ביושב על החמור: (ג) למזרח . עיין ט"ז שהעלה דאם שכח והתפלל לנפון או לדרום יהפוך פניו לצד המזרח ואם התפלל למערב לא יהפוך פניו לצד א"כ יהיה פניו נגד נפון או דרום ומ"מ נראה דא"ל להפסיק ולעקור רגליו כדי להתפלל למזרח דבדיעבד יש לסמוך אמ"ד שכיבה בכל מקום עכ"ל. ותשובת אליהו סימן א' חולק וכתב דצריך

שערי

סי' צג (ד) להתפלל עיין בה"ש ועיין בשערי תשובה לעיל ע' מ"ש בזה :

סי' צ"ד (ג) למזרח עבה"ש. ועיין בשו"ת פאר הדור להרמב"ם מי שמתפלל בביתו נגד א"י כראוי אף שאחוריו אל כותל ביתו שהוא כותל בה"כ אין בזה זלזול ואינו בסיג המתפלל אחורי בה"כ

ביאור

כו'. כ"ה גי' הטור שם ועיין פ"ו דעירובין ס"ה א' : כנגן כו'. רש"י שם בברכות : ס"ג והיינו כו'. תוס' שם ד"ה לתלפיות כו' : אין כו'. כ"כ רבנו כו' וכ"ה בטור ע"ש : ס"ד העוסק כו'. תוס' שם ד"ה ר"א בשם הירושלמי והרא"ש שם : סי' כו'. טור : וי"מ כו'. וכ"ה בתוספתא דברכות פ"ב כותבי ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לתפלה ר' אומר בשם אחין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש ר"ח בן עקביא אומר בשם שמפסיקין לק"ש כך מפסיקין לתפלה אר"א בר' לוק בשביה ר"ג וכ"ד כיצה היו עסוקים בארבי לבור לא היו מפסיקין שלא לבטיל מלבן :

סי' צד ס"א ויכוין גם כו'. כן מפורש בהני מקראות שמביא גמ' : ס"ב אם מתפלל כו'. כ"כ כ"ה ב' הרוקח כו' דמלדד

חכמת

ערום א"כ לא שכח שהוא במרחץ ואם יודע שהוא במרחץ ודאי יסיר העיון תורה ויסלקנו מלבו וז"ב דפשוט ודו"ק היטב : (שם) סעיף ד' העוסק בצרכי ציבור בעוסק בתורה דמי וכו'. נ"ב הנה מדברי התוס' בסנהדרין [דף י"ז ע"א] ד"ה והם כלים שכתבו שם על מה דאמרינן בפסוק אדוני משה כלאם שא"ל

מחצית

(ס"ק ג') הלכ' . כ"ל דהיינו כו' ר"ל הא דכ' אין עומדים כו' היינו דוקא לכתחילה : (ס"ק ה') דא"ל כו' מסס"י ק"ו דאע"ב דכגון אנו מפסיקים מד"ת לק"ש ותפל' מ"מ הטוסקים בל"ל י"ל דין מי שחורתו אומנתו ואין מיוק בזה כין זמנם לזמנינו וא"ל לפסוק אלא דכתי' א' מבואר דאפי' מי שחורתו אומנתו ניהו דאינו מפסיק לתפל' אבל לק"ש צריך להפסיק אבל הטוסקים בל"ל מבואר לעיל סי' ע' דאפי' לק"ש אין מפסיקים רק יאמר פסוק א' ובסמל"ו אם אפשר ומ"מ צריך שיהי' עסק כוונתו לש"ש כמ"ש מ"א לעיל סי' ע' ע"ש : דלא כט"ז דראיית הדרים' מדאמרינן התם מי שמת בשבת א"כ במו"ש ה"ה אונן ופטור מהבדל' ומתפלת ערבית ובשחרית אחר הקבור' אם לא עבר זמן תפל' שחרית יתפלל שחרית אבל ערבית פטור . לענ"ד דקי"ל בסי' ק"ח טמה אז נאנס ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים מ"מ אונן דבסי' חיובו פטורהו חכמים א"ל לתשלומין ומיני' יליף דרים' לעוסק בל"ל דג"כ בשבת חיובו הי' פטור · וט"ז שם ולקמן רים סי' ק"ח חולק דגם העוסק בצרכי צבור לא מקרי אלא אונס ואייב להשלים כמו בכל אונס ואונן שאני דאין המניע מצידו רק שחכמים פטרוהו משא"כ העוסק בל"ל דפטור מלד עוד הוי כמו אונס אחר ואייב בתשלומין . ובסי' כ"ה שם הסכי' לדרים' ודחה ראיות ט"ז וכ' דכל שפטור משום שעוסק במצות ופי' ז' פטרוהו חכמים מקרי שהי' פטור בשבי' חיובו וא"ל תשלומין מ"ש :

ג שם ל"ל ד ירו' שם ה טור וב"י בשם רמב"ם וסמ"ג : ח ברכות ל' ב ר' יוחנן שם ג תהר"י אבוהב וסמ"ק ד שם ה שם ו תו' שם ז ר' ירוחם ח אהל מועד ט ספר ארחות חיים י תפ"ה תה' תפלה כ ספר ארחות חיים בשם רש"י ל הגה"מ פ"ה

עטרת זקנים

צד * ואנו שמחזירין פנינו למזרח מפני שאנו יושבין במערבו של ארץ ישראל והיושב במערב יחזיר פניו למזרח כדאיתא בגמ' דברכות ע"ש וכל האדלות האלו אשר אנו מפוזרין בהן כולם הם כנגד המערבית לפונית של א"י ואינם מכוונים במערב א"י ממש לפיכך עוד וכנון הוא בשעושין כ"ה שיעשו כותל מזרחית שעושין שם אהרון הקודש ומתפללין כנגדו שהכל מועה קצת לצד מזרחית דרומית מהרר"י ומי שרולה לקיים הרוצ' להעשיר ילפין כו' הייגו הקודא אם יושב בלד דרום האהרון הקודש אז יכול להפנין וכן אם יושב בלד נפון יכול להדריס אבל לא להיפך משום שאז יהיה נראה' כהופך עורף ולא פניס כלפי האהרון הקודש (כן כ"ל מדברי מעט משה) רק אז הופך פניו למזרח בלבד ודי לו בשתיות שבומה בעוייה קלת (לחם תמודות) :

* לעמוד באהלות. אפילו ברוכב יעמוד באהלות בדרכו בהלך דמי :

* ופוסע ג' פסיעות כו'. יחזיר הבהמה ג' פסיעות או מחזיר עצמו לאחוריו ע"ג בהמתו בדרך שהיה מהג באש בא להפטר מלפני המלך :

* אפי' שוכב על לדו וכן זקן שאינו יכול לעמוד יושב במקומו ויתפלל,(כ"מ) :

לבושי שרד

(סק"ה) (°) היה פעור. פי' דאין זה נקרא אונס שיהיה דינו להתפלל מנחה כ' שהרי מן הדין היה פעור : פי' צד (ט"ז סק"א) (°) לא מיירי דוקא מאותן שיושבים . דרמ"א לאוד מיירי מהני אלא ולא המחבר ואי הוי המחבר נמי מיירי בהכי הוי כתב לרוח משאר רוחות אוץ למערב אבל כיון דמיירי סתם מכל המדינות א"כ הרי לאותן שיושבים בלפון של א"י צריך לכתוב אוץ לנפון ולהדרומים אוץ לדרום והיה צריך להאריך הרבה ע"כ כתב סתם לכל רוח ופירושו בכל דוח שיוצר בו בעיית פניו הייגו כל שאינו בהיפוך ממש אבל צריך להתפלל כנגן מערב למערבית וכן כולם :

ס"ע פעוף ז' (°) מקחו דכיון שמחיר' לעזוב מקחו אין דעתו מתישבת עליו מתפלל יושב ופעור מג' פסיעות והכריעות כורע עכ"ל ב"י בשם הפוסקים :

חתם סופר

סי' צ"ד בט"ז בציור מחרח עולם . נ"ב עיין תשובת חת"ס או"ח סי' י"ט :

היטב

להפסיק ולילך להתפלל לצד מזרח והסכים עמו גדול א' . אבל גדול אחר הסכים עם הט"ז ע"ש באורך : בה"כ שהעמידו בו את אהרון הקודש לצד דרום של הפולס וכלם מתפללים נגד האדון הקודש שהוא לצד דרום יוכל להתפלל בצד מזרח אף שכל הקהל מתפללים נגד דרום ואין כאן משום יוהרא ולא משום איבה יד אליהו סי' א' וגדול א' שם חולק עליו רק יתפלל לצד שהציבור מתפללין ע"ש: (ד) האהרון . פיין בלבוש הציור להעמיד בותל מזרחי נגד קרן מזרחית דרומית של הפולס וכתב בבהה"ג אפילו האהרון קבוע לרוח אחרת צריך להחזיר פניו למזרח ופיין בס"ק שלפני זה : (ה) למזרח ורש"י פי' איפכא דילדד פניו לנפון או לדרום ועיקר עמידתו למזרח . ונראה יותר נכון לעשות כן ט"ז : (ו) דרכו . אבל אם קדם הוא להטיירא ויש לו מי שיאחז חמורו ירד למטה ויתפלל . וכ"ש כשמהלך ברגליו דהא בלא"ה צריך להמתין מ"א : (ז) באבות . פי' שלא ילך או יוכב אבל כשיושב על הבהמה והבהמה גם כן בומדת שרי מר"ו מגן אברהם: (ה) הבהמה . או יחזיר עצמו

תשובה

ע"ש והביאו ברכי יוסף : בש"ע ס"ח שלא לסמוך כו' וחולה שברי לו שיוכל לכוין בעמידה ע"י סמיכה יעשה כן ואם לאו יתפלל מיושב כ"כ בברכ"י בשם מהרי"מ ע"ש :

הגר"א

כו' ופי' סמ"ג שמלדד למזרח אבל רש"י פי' לצד דרום : ואנו כו'. תוס' ברכות שם ד"ה לתלפיות כו' : אין כו'. כ"כ שם א' : ומי כו'. לפי' הסמ"ג נל"ל : ס"ד וכן אם היה כו'. שם הטבים ליישב כו' מ"ם תפלה העומד כו' : אר אם כו'. תוס' שם ד"ה הלכה כו' : כי אם כו'. רש"י שם ד"ה שאין כו'. והכל כו'. רי"ז : ויש כו'. אה"מ ותר"י וכמש"ש ל"ד כ' בשם בעי מוכה : ס"ה יחזיר הבהמה כו'. כמו שהיה עושה לפני המלך כמ"ש בפ"ה דיומא : ס"ו חולה כו'. דלא נרע ממהלך בדרך וכמ"ש בפסיקתא והכיולו הילקוט על פ' אמרו בלבבכם אחר הקב"ה אני אמרתי להתפלל בבית הכנסת ואם אין אתה יכול אתפלל על מעמך ואם אין אתה יכול הרהר בלבבך שנא' אמרו בלבבכם כו' וז"ש אם אינו כו' : ס"ז מי כו'. עלמד מהר"ל וכמ"ש בגמ' שם

שלמה

אדוני משה השל עליהם צורכי ציבור והם כלים מאיליהם וכתבו שם התוס' פירוש נביאתם כלה דאין השכינה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמחה ע"ש. א"כ מפורש יוצא מהם דעסק צרכי ציבור נחשב עצבות ולא שמחה ובע"כ לא ס"ל כפירוש הפוסקים דהוי שמחה לו רק ס"ל כפירוש השני כדעת הי"א

השלל

סי' צד (ס"ק ב) אם מתפלל פי' במקום שמנהגם כך דקשיא לי' למה באמת מתפלל לשאר רוחות ולזה כתב דמנהג המקום כן הוא ואינו רולה לשמות מן המנהג ובאמת המנהג שלא נדין זכמ"ש הרב"ר בשם מהרי"ל דיש מקומות שנוהגים כן . וכתב הס"ז אם פ"פ טעות עמד לנפון או לדרום איכא היי תקנתא להפוך פניו לצד מזרח . אבל אם העמיד א"ע ופניו למערב דא"ל לתקן ע"י היפוך פניו דאכתי לא יהי' פניו למזרח ל"ל לעקור רגליו בשביל זה ולעמוד לצד מזרח ויש לסמוך על האי מ"ד בפ' לא יחפור דשכינה בכ"מ: (ס"ק ד) נגד כו' נגד קרן מזרחית דרומית ס"ע דאנו יושבים במערבית לפונית של א"י ולכן אם תהיה כותל מזרחית של בה"כ נגד מזרחית דרומית ס"ע אנו מחזירים פניהו נגד א"י ממש וכן אין זה דרך מיוחד שבומדין נגד מזרח ממש וכן בוומות רמ"א בהג"ה : (ס"ק ה) ילדד פניו ורש"י פי' איפכא כו' וט"ז כתב דעדיקטפי לעשות בפרש"י שפי"ז לא יהא חלוק מן הלבור : (ס"ק ו) יקשה כו' אם קדם הוא לטיירא כו' ור"ל שהקדים כ"כ בטרם יגיע טיירא אליו יעמוד תפלתו : (ס"ק ז) לעמוד כו' אבל כשיושב כו' שרי דאדרבא אם יעמוד ליידד ולעלות הייריד' ופני' יטרדו כמ"ש תר"י לפי שיטתם : (ס"ק ח) אע"פ שיושב פי' אע"ג כו' דק"ל מה הוסיף רמ"א ומאי אע"פ : עדיף ליישב משום ביעותא קמ"ל דבשני קלה ומועטת ל"ח : (ס"ק י) שלא כו' דל"ח עמיד' ולטעם זה דוקא אם סומך א"ע כ"כ עד שאם יבטל הדבר שסמוך עליו יפול הוא דאסור אבל

באר

האר"י ז"ל היה מתפלל תוך הספר כדי שיכוון מאוד. והכל לפי מה שהחדש מרגיש בנפשו מ"ח: (ג) פסוקה . דהיינו שלא יעסוק בפלפול קודם התפלה אבל אם עסק בפלפול והתחילו הציבור להתפלל יתפלל עמהם וכפרט האידנא שאין מכוונין כ"כ מ"ח: (ד) להתפלל. כ"ל דדוקא בדבר שאין בו טרדא דומיא דהלכא פסוק, מ"א . ולא"ל להתפלל מנחה ב' כיון דבשעת חובתו היה פטור מן הדין מ"א ודרישי בי"ד סי' שמ"א ודלא בט"ז בסי' ק"ח סי"ק א' ס"ס :

צד (א) הכפורת . פי' במערבו של בית המקדש : (ב) רוחות . פי' במקום שמנהגם כך או ביושב על החמור: (ג) למזרח . עיין ט"ז שהעלה דאם שכח והתפלל לנפון או לדרום יהפוך פניו לצד המזרח ואם התפלל למערב לא יהפוך פניו לצד דא"כ יהיה פניו נגד נפון או דרום ומ"מ נראה דא"ל להפסיק ולעקור רגליו כדי להתפלל למזרח דבדיעבד יש לסמוך אמ"ד שכיבה בכל מקום עכ"ל. ותשובת אליהו סימן א' חולק וכתב דצריך

שערי

סי' צג (ד) להתפלל עיין בה"ש ועיין בשערי תשובה לעיל ע' מ"ש בזה :

סי' צ"ד (ג) למזרח עבה"ש. ועיין בשו"ת פאר הדור להרמב"ם מי שמתפלל בביתו נגד א"י כראוי אף שאחוריו אל כותל ביתו שהוא כותל בה"כ אין בזה זלזול ואינו בסיג המתפלל אחורי בה"כ

ביאור

כו'. כ"ה גי' הטור שם ועיין פ"ו דעירובין ס"ה א' : כנגן כו'. רש"י שם בברכות : ס"ג והיינו כו'. תוס' שם ד"ה לתלפיות כו' : אין כו'. כ"כ רבנו כו' וכ"ה בטור ע"ש : ס"ד העוסק כו'. תוס' שם ד"ה ר"א בשם הירושלמי והרא"ש שם : סי' כו'. טור : וי"מ כו'. וכ"ה בתוספתא דברכות פ"ב כותבי ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לתפלה ר' אומר בשם אחין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש ר"ח בן עקביא אומר בשם שמפסיקין לק"ש כך מפסיקין לתפלה אר"א בר' לוק בשביה ר"ג וכ"ד כיצה היו עסוקים בארבי לבור לא היו מפסיקין שלא לבטיל מלבן :

סי' צד ס"א ויכוין גם כו'. כן מפורש בהני מקראות שמביא גמ' : ס"ב אם מתפלל כו'. כ"כ כ"ה ב' הרוקח כו' דמלדד

חכמת

ערום א"כ לא שכח שהוא במרחץ ואם יודע שהוא במרחץ ודאי יסיר העיון תורה ויסלקנו מלבו וז"ב דפשוט ודו"ק היטב : (שם) סעיף ד' העוסק בצרכי ציבור בעוסק בתורה דמי וכו'. נ"ב הנה מדברי התוס' בסנהדרין [דף י"ז ע"א] ד"ה והם כלים שכתבו שם על מה דאמרינן בפסוק אדוני משה כלאם שא"ל

מחצית

(ס"ק ג') הלכ' . כ"ל דהיינו כו' ר"ל הא דכ' אין עומדים כו' היינו דוקא לכתחילה : (ס"ק ה') דא"ל כו' מסס"י ק"ו דאע"ב דכגון אנו מפסיקים מד"ת לק"ש ותפל' מ"מ הטוסקים בל"ל י"ל דין מי שחורתו אומנתו ואין מיוק בזה כין זמנם לזמנינו וא"ל לפסוק אלא דכתי' א' מבואר דאפי' מי שחורתו אומנתו ניהו דאינו מפסיק לתפל' אבל לק"ש צריך להפסיק אבל הטוסקים בל"ל מבואר לעיל סי' ע' דאפי' לק"ש אין מפסיקים רק יאמר פסוק א' ובסמל"ו אם אפשר ומ"מ צריך שיהי' עסק כוונתו לש"ש כמ"ש מ"א לעיל סי' ע' ע"ש : דלא כט"ז דראיית הדרים' מדאמרינן התם מי שמת בשבת א"כ במו"ש ה"ה אונן ופטור מהבדל' ומתפלת ערבית ובשחרית אחר הקבור' אם לא עבר זמן תפל' שחרית יתפלל שחרית אבל ערבית פטור . לענ"ד דקי"ל בסי' ק"ח טמה אז נאנס ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים מ"מ אונן דבסי' חיובו פטורהו חכמים א"ל לתשלומין ומיני' יליף דרים' לעוסק בל"ל דג"כ בשבת חיובו הי' פטור · וט"ז שם ולקמן רים סי' ק"ח חולק דגם העוסק בצרכי צבור לא מקרי אלא אונס ואייב להשלים כמו בכל אונס ואונן שאני דאין המניע מצידו רק שחכמים פטרוהו משא"כ העוסק בל"ל דפטור מלד עוד הוי כמו אונס אחר ואייב בתשלומין . ובסי' כ"ה שם הסכי' לדרים' ודחה ראיות ט"ז וכ' דכל שפטור משום שעוסק במצות ופי' ז' פטרוהו חכמים מקרי שהי' פטור בשבי' חיובו וא"ל תשלומין מ"ש :

ע"ש : יא צריך לחזור · וכ"כ בש"ג ומ"ע כתב בסי' י"ט דדוקא בתורת נדבה סי' מתפלל רב אחי שנית ע"ש ומלשון רש"י משמע מפני שלא היה יכול לכוון בפעם ראשונה שהיה בשעת הדרשה לכן סי' מתפלל שנית ואפשר שע"ז נהגו עובדי דרכים שאין מתפללין שנית : יב שלא יפסיקוהו . פירוש [°] שקרוב הדבר לגמרי שיכול להתפלל בעמידה בלא הפסק : יג ולא יתפלל במלון [°] דאיתא בשבת ד' קכ"ז דלא רלה ר"י ליכנס בתפילין בית הטבו"ס ק"ו להתפלל : יד בא"ז קרן זויות שלא יבלבלוהו בני הבית ואין לחוש לגילוים שכל תפלתם היתה בעיירות מלאות גילוים (כ"ז בת"ה) וע"ע אם א"א לו להסתלק מן הדרך וצריך להתפלל מהלך או מיושב וגם במלון לא ימלא קרן זוית שלא יבלבלוהו אינו מכן עדיף תפל' מעומד עדיף או בדרך עדיף דיוכל לכוון יותר וע"ל דבדרך עדיף דרש"י פי' הטעם דתפלה מעומד עדיף מפני שיוכל לכוון יותר והא קחזי' דבדרך יוכל לכוון יותר ומ"מ ירלה אם יוכל להתפלל במלון בבקעה או בחלר אם בגיהה מוטב ויקיים דברי שניהם :

צה א עיניו למטה · ואותן המגביהים רלשיהם ועיניהם למעלה כמביטים על הגג המלאכים מלעיגים עליהם (ס"ח סי"ח) : ב ידיו על לבו · והכל כמנהג המקומות שעומדים לפני אדוניהם (כ"י בשם מהרי"ל) וכסי"מ מא"כח ח"כ סל"ג כתב שהאר"י ז"ל הי' אומר שיכניעו זרועותיהם על לבם ימנית על שמאלית ולקיים בעצמם כל אחוריהם ביתה שיהא הפרק האמצעי משתי זרועות נגד פני המתפלל והרמ"ק ז"ל היה אומר לכוף המגודל בתוך פסת יד עכ"ל :

צו א ולא קערה . דוקא הני שאם יפלו יש בהם הפסד או יזיקו לו אבל שאר דברים מותר לאחוז (רש"י ור"ן וכ"מ מל' הרמב"ם והטור) : ולוכב

ט מי שהוכרח להתפלל מיושב כשיוכל יא (ה)צריך לחזור ולהתפלל(ט)מעומד י ואינו צריך להוסיף בה דבר : הגה ומי שבא בדרך והוא שמוך למלון אם יכול להסתלק מן הדרך במקום שלא יב שלא יפסיקוהו עובדי דרכים יסתלק שם יג ולא יתפלל (י) במלון של עכו"ם שלא יבלבלוהו בני הבית אבל אם א"א לו להסתלק מן הדרך במקום שלא יפסיקוהו יתפלל במלון(יא)זויות(תרומת הדשן סי' ו' ב"י סי' ל'):

צה כיוון איבריו בשעת תפלה . ובו ד סעיפים :

א ° *א יכוין רגליו זה אצל זה בכוון כאלו אינם אלא אחד (א) להדמות למלאכים דכתיב בהן ורגליהם רגל ישרה כלומר רגליהם נראים כרגל אחד : * (וי"א כשעומד להתפלל ילך לפניו ג' פסיעות דרך קירוב והגשה לדבר שצריך לעשות)(רוקח):

ב * ב צריך שיכוף ראשו מעט (ב) שיהיו א עיניו(א)למטה לארץ ויחשוב כאלו עומד בבית המקדש ובלבו יכוין למעלה לשמים :

ג ג מניח ב ידיו על(ג)לבו כפותין(פי' כקשורין)(ג) הימנית על השמלית ד ועומר כעבד לפני רבו באימה ביראה (ג)ובפחד ולא יניח ידיו על חלציו מפני שהוא דרך יוהרא: (וע"ל ריש סימן ל"ז) :

ד ה טוב לכוין רגליו גם בשעה שאומר קדושה עם ש"צ:

צו שימנע כל הטרדות כדי שיכוין ובו ב סעיפים :

א (א) כשהוא מתפלל(א)לא יאחוז בידו(א) תפילין ולא ספר מכתבי הקודש א ולא(ג)קערה מלאה ולא סכין ומעות

°עי' סי' ל"ח בט"ז

שתהיה אימת שכינה עליו וכזה סני גם עומד בקרון וסביבה אף שלא מיקרי עומד מלך תנועת הקרון והספינה כנ"ל : (ה) צריך לחזיר ולהתפלל כו' . דבר זה למדו הרב ב"י מדברי התוס' פ' ת"ה בשם הר"מ דף ל' בפלוגתא דתנאי מי (°) תפלה מעומד עדיף מי מסמך גאולה לתפלה עדיף דבתבו וז"ל משמע די"ח ברכות מותר להתפלל בדרך כשהוא מהלך וא"ל לעמוד ואת"ת מ"ש מהכינו דמעומד דוקא וי"ל שאני הכינו שהיא קלרה ואין כאן ביטול דרך כ"כ ועוד פי' הר"מ דהכא כי הדר לביתיה מלי מעומד כדאמרינן בסמוך (°) רב אחי מלי בהדי לבורא ביתיה מיושב וכי הדר לביתיה מלי מעומד ור"ח פסק כאחוה דשמואל ולוי ומיהו מדאמר רב אחי לא חזי' לרבין קשיה מאן דעביד הכי משמע דאין הלכה כמותם עכ"ל · ותמיה לי טובא לפי' הר"מ ל"ל דרשב"א דס"ל התם תפלה מסמך לגאולה עדיף סבור דצריך אח"כ להתפלל מעומד כמו שעשה רב אחי א"כ מאי פריך תלמודא על רב אחי וליעבד מר כאבוי דשמואל ולוי כיון דרשב"א סבר כוותיה וכבר פליגי בזה תנאי וכי שייך למפרך על מאן דסבר כרשב"א למה לא יעבד כת"ק דרשב"א דהא יש לבל תנא טעם שלו דמ"ס מעומד עדיף ומ"ס מסמיך גאולה לתפלה עדיף אלא ע"כ דרב אחי עשה דלא כרשב"א ג"כ דלרשב"א ל"ל להתפלל אח"כ מעומד ע"כ פריך לי' כיון שאתה מצריך ב' תפלות כדי לחוש לתפלה מעומד א"כ למה לא אתה עושה כאחוה דשמואל ולוי דחייבי נ"כ לתפלה מעומד ועשו תקנה לזה שהקדימו להתפלל בשחרית וכן פירש"י בהדיא על קושיא זאת דלמה לו לרב אחי ב' תפלות משמע דרב אחי חידש דבר זה לחזור ולהתפלל מעומד לא כפי הר"מ דגם רשב"א ס"ל כן גם מדברי ר"ח נראה פשוט דלא ס"ל כפירוש הר"מ דאי ס"ל הכי היאך פסקו כאחוה דשמואל ולוי דפסקו כת"ק דרשב"א כיון דרב אחי דהוא בתרא ס"ל כרשב"א ואפי' התוס' דמקשי על פר"ח לא הקשו אלא מלישנא דאמר לא חזינן לרבין קשיא דעבדי הכי דמשמע דלא כמותם ואמאי לא הקשו ממה שעשה רב אחי הלכה למעשה בב' תפלות דהיינו כרשב"א לפי' הר"מ אלא ודאי דלא ס"ל כפי' הר"מ והולי אותו תי' בשם הר"מ הוא הג"ה לא מדברי התוס' עצמם אלא נתוסף אח"כ בגליון בשם הר"מ גם מדברי הרא"ש מבואר דלא כהר"מ דכתב דהלכה כאחוה דשמואל ולוי דאפילו רב אחי דבסמוך לא פליג עליהם אלא אמר דלא חזא כן לרבין קשיא עכ"ל ואלו להר"מ דרשב"א ס"ל ממש כמו רב אחי ודאי פליג רב אחי על אחוה דשמואל ולוי דס"ל כת"ק דרשב"א אלא לעשות דבר בא לעשות דבר אחי בא לעשות דבר חדש דהיינו להתפלל ב' תפלות ואין למדין מחדושו של רב אחי להלכה כי ר"א עשה כן דרך נדבה ולו היה נאה לעשות כן לפי שהיה לו כוונה בתפלת נדבה משא"כ אחמת כמ"ש הטור ס"ס ק"ן וכמ"ש גם הב"י כאן אלא דאח"כ הבי' פי' הר"מ ועפ"ז פסק דכל המתפלל מיושב צריך להחזור ולהתפלל מעומד כשיוכל וכבר נתבאר ברש"י ותוס' ור"ח והרא"ש כולהו לא ס"ל כן גם הרמב"ם והטור לא זכרו כלל מזה ואלו הי' ס"ל שצריך להתפלל שנית לא הוי שהקו בסוף ס"כ יש לנו לחוש לספק ברכה לבטלה אם יתפלל שנית ומעולם לא ראינו מגדולים שהתפללו בדרך מיושב על הענלה שהתפללו שנית בבואם למלון או לביתם ע"כ נראה דגם כאן לא יתפלל שנית אלא אם הוא (°) בטוח שיוכל לכוין בתפלתו כמ"ש בס"ס ק"ז :

צה (א) להדמות למלאכים · בטור הביא הירושלמי דיש פלוגתא דחד ס"ל ככהנים והוקשה לב"י למה מביאו וכ"ל דיליף מאם לפרש דברי התרגום שמפרש יפרש לשון כוונין מהו הכוון אם זה אלל זה אם לא עקב זה ע"כ מביא הירושלמי דמ"ד כמלאכים הוא זה אלל זה וזה פי' ישרה של מלאכים א"כ גם כוונת התרגום כן שהרי בא לפרש מלת רגל ישרה ועמ"ש בסי' ל"ח עוד בס"ד : (ב) שיהיו עיניו למטה · והא דפרש"י בפ' א"ע הביאו הטור סימן ל' שלריך שיהיו חלונות בכבה"כ שיהא מסתכל כלפי שמים ולבו ככבע קשה דהא לריך כאן שיהיו הכוונה שיסתכל כלפי שמים כ"ז התפלה אלא שעל דרך הטבורה אם יסתכל כלפי שמים יכבע לבו : (ג) הימנית על השמאלית רמז להכנעת הילה"ר שהוא נרמז בלד שמאל (כ"י) ומ"ש בגמרא דרב אחי בעידן לערא בעלמא הוה פכר ידיה אינו ענין לכאן בהמחת ימין על שמאל ומסבר' דבפסיה כ"כ הרמב"ם דא"כ הי' לו לכאן לחלק בין לערא בעלמא לשלמא בעלמא אלא פכר ידיה הוא ענין אחר מענין לער כ"מ כאדם שסובר אלכעותיו אבל הנהה שזכר כאן הוא דרך הכנעה בעלמא ע"כ יעשה כן תמיד וכב"י לא נחית לזה ע"כ כ' מה שכ' בזה דהיינו שלריך לפכר ידיו אפילו בעת שלום ורחייתו מדלא אמר בעת שלום שלא הי' פכר ידו אלא לביש ומכסי' ואין זה הוכחה כלל דבכל שלא היה שום שינוי לא הולרך להזכיר שלא הי' משנה ולא זכר אלא מה שהיה משנה כגון בעת זעם פכר ידיו ובעת שלום שינה מלבושיו לכבוד וחלילה לפכר ידיו בעת שלום כי הוא מוריד דין על עלמו בזה ח"ו כידוע :

צו (א) לא יאחוז בידו תפילין · נראה פשוט דאין זה אלא לכתחלה אבל בדיעבד אין לריך לחזור ולהתפלל ואפי' לדין התלמוד שכ' הטור בסי' ק"א שלריך לחזור בשביל חסרון כוונה בחלות מ"מ כאן אע"פ שאחז ספר בידו אינו מן הנמנע שיוכל להתכוון ואם כרור לו שנתכוון ודאי יצא ואם לא נתכוון לא יצא אלא דאחכמים אסרו לכתחלה לאחוז בידו ספר דקרוב שיבא לידי ביטול כוונה ויעשה ברכה לבטלה וזה פשוט לע"ד אלא שראיתי למו"ח ז"ל שכ' דאי עבר ותפס ס"ת או תפילין בידו לריך לחזור ולהתפלל וזה תמוה מאוד : ומה שמוסגין שהש"ן מחזיק בידו הס"ת ביום השבת ואומר יקום פורקן ושאר דברים אע"פ שא"ל כוונה כמו תפלת י"ח מ"מ אנו רואים שמוהגים כן לכבוד אותן התפלות ובאמת אין זה הידור לפי דברי רז"ל גבי תפלת י"ח ולמה

באר הגולה

מ ברכות שם כ' ב כ"י ממשמעות התו' א 'ברכות י' ב ובמות ק"כ ג מפ"ה מה"ת ד פ"ק דשבת ה ת"ה : א ברכות כ"כ :

עטרת זקנים

צה * יכוין רגליו כו'. ויש מוהגין ליתן ריוח למעלה אצל האלכעות משוס דכתיב ורגליהם ככף רגל העגל ואין זה כלום שהרי בגמרא לא הזכירו אלא שיכוין אותן בענין שידמו אחד (הרר"ן) :

* וי"א כשעומד כו' ילך לפניו ג' פסיעות שכ' ג' הגשות להפלה וגם חברהם וגם יהודה וגם אליהו (רוקח) ויעמוד בשחרית לתפלה מהי שיתחיל הש"ץ תהלות לאל עליון ומתמה בשירד הש"ץ לפני התיבה ובערבית בשיתחיל הש"ץ קדיש (מהרי"ל) :

* לריך שיכוף ראשו. ולריך לעשות ג"כ רוממות אחל יתברך ותפלות אחדם ויאמר בלבו מה אני יל לל ובזה בא לבקש מאת מלך מלכי המלכים הקב"ה. ובשעת תפלה יתן עיניו למעה אבל קודם שיתפלל י"ח לריך ליתן עיניו לאלמות שבאוזנו הכותל (כ"מ וכן משמע בפי' התוס' שכתב הכ"י בשם מהרי"א) ובתפלת מיושב אל יסמוך לאחוריו ולא יהא מושב לבדים מפני שהוא דרך גאות ולא יפשוט רגליו ואל ירכיבם זה על זה שכ"ז דרך גאות אלא יושב וראשו כפוף שלא יראה פני היושב כנגדו חוץ לארבע אמותיו וכ' אליהו על עלם הירך מקום הבורס לגוף לבחן ולבחן ידיו תחת לבושו הימנית על השמאלית לרמז כדי להגביר מדת הרחמים על מדת הדין ויכניע כל גופו מאחוריו לפניו לקיים מ"ש כל עלמותי כו' אבל בתפלת י"ח אסור לכנעע גופו (מהררמ"ע סי' קי"ג) :

לבושי שרד

(ע"ז סק"ה) (°) שפלה מעומד עדיף היינו הך דס"ם פ"ע בהשכים לאלה לדרך להתפלל בביתו וק"ש יקרא בדרך בשיגיע הזמן משום דתפלה מעומד עדיף המסמיכת גאולה לתפלה כך פ"ל לה"ק ורשב"א פ"ל דיתפלל בדרך הליכה דמסמך גאולה לתפלה עדיף ואמרינן התם דאבוה דשמואל ולוי עבדי כת"ק : (שם) (°) רב אחי מלי בהדי ליבור'. שבשבתא דרבלא היה דורש באור הבוקר ולא היה מתפלל קודם הדרשה אלא בתמצע הדרשה ובשהגיע זמן ק"ש היה לוחש הדרשה למתורגמן ובעוד שהיה מתורגמין משמיע לרבים היה הוא קורא ק"ש ומתפלל מיושב שלא היה רולה לגלות שלא לעורוח הליבור לקוש מפניו ומשום שהתפלל מיושב הדר זמלי מעומד בביתו ואמרי ליה רבנן לרב אחי וליעבד מר כאבוה דשמואל ולא להתפלל בביתו מעומד ולא הצטרך לב' הפלות א"ל לא חזינא לרבנן קשישאי מנן דעבדי הכי שיקדימו תפלה לק"ש וכיון דממתין להפלה עד זמן ק"ש מצוה להתפלל אחר ק"ש כדי לסמוך גאולה לתפלה ולפי שהיה מתפלל מיושב הולרך לחזור ולהתפלל נדבה : (ע"ז סק"ה) (°) בטוח שיוכל . דאז יתפלל בתורת נדבה : (מ"א סקי"ב) (°) בקרוב . ראינו דדוקא אם יוכל להתפלל בעמידה ואם לאו קרן זויות מ"מ במלון עדיף משום תפלה מעומד : (סקי"ג) (°) דאיתא . זה תוספות טעם על טעמא דרמ"א והוא מתה"ד :

הגהות רעק"א

סי' צ"ד מג"א ס"ק י"א דדוקא בתורת נדבה. לפי מה דפסקינן לקמן סי' ק"ז דבשבת אינו יכול להתפלל נדבה כמתר זה הא הך עובדא בשבתא דריגלא הוה : **סעיף ט'** מיושב כשיוכל. וכן בהתפלל מהלך . כ"כ המג"א לקמן סי' ק"ו בק"מ . במ"ם שם הביא ע"ז דהבא דוקא בהתפלל מיושב עיי"ש :

ע"ג בהמתו מ"א : (ט) מעומד . כ' ט"ז מעולם לא ראינו מגדולים שהתפללו בדרך מיושב שהתפללו שנית בבואם לביתם או למלון ע"ש נראה דגם כאן לא יתפלל שנית אלא אם הוא בטוח שיכול לכוין בתפלתו כמ"ש ס"ס ק"ז וכ"פ הרמ"ע מפאנו ובשבה"ג ופר"ח וכן הסכים בחשו' יד אליהו סי' א' וט"ש מה שתמ' על הט"ז : (י) במלון . דאיתא בשבת דף קכ"ז דלא רלה ר"י ליכנס בתפילין לבית הטבו"ס ק"ו להתפלל : (יא) זויות . ואם אא"א לו להסתלק מן הדרך ובמלון לא ימלא קרן זוית תפלה בדרך עדיף. ומ"מ יראה אם יכול להתפלל במלון או בחלר ובבקע' או בגני' מוטב מ"א :

צה (א) למטה . ואותן המגביהים רלשיהם ועיניהם למעלה כמביטים על הגג המלאכים מלעיגים עליהם ס"ח סי' מ' אבל קודם י"ח יתן עיניו לאלמות שבאוזנו כותל עכ"ז. מאן דפקח עיניו בשבת לאותו' מקדיש

שערי תשובה

סי' צה (א) למטה עבה"ט. ומ"ש בשבנה"ג אני שמעתי כו' כתב מח"ב שהוא בוזהר ואתחנן מאן דפקח עינוי בצלות' או דלא מאיך עינוי כו' ואם מתפלל בסידור ועיניו פקוחות לראות בספר לית לן בה כן כתבו בשם ספר תוצאות חיים ומט"מ ז"ל וכן משמע לשון הזוהר ועיין לקמן סי' צ"ו ולקמן סי' צ"ח . כתב מח"ב שיש מי שכתב כשמזכירים ה' בתוך התפילה נושאים עיניהם למעלה ומור וקציעה כ' דלא צריך :

סי' צו (ג) קערה עבה"ט ולעיל סי' צ"ג כתב המג"א דהאר"י ז"ל היה מתפלל מתוך הספר כו' וכתב שבספר הכוונות כתב דבסוקי דזמרה ויוצר אור היה אומר מתוך הסידור אך תפלת י"ח היה אומר בעינים סגורות . וכתב מח"ב שכ"א ישער בעצמו אם יוכל לכוין יותר מתוך הספר או בע"פ וכבה יעשה עפ"י מדותיו וכן מבואר שם במג"א והביאו בבה"ט. ומ"ש בט"ז שירשם תחלה עיין מ"ש לקמן סי' קי"ט בשם הברכי יוסף :

ביאור הגר"א

לפי שאין כו' : ס"ח יש ליזהר כו'. עמ"מ ס"ם כ"מ ומתמ"ש סי' י"ז ס"ל : ס"ט מי שהוכרח כו'. שם רב אחי כו' ועתוס' שם ד"ה מסמך כו' ועוד פי' הר"מ כו' : שלא יפסיקוהו. שם ג' ל' : ולא כו'. עמ"ל ובערש"י פ' ואלה ע"פ כלאתי את כו' : סי' צה ס"א וי"א כו'. נגד ג' הגשות לתפלה ויגש אברהם ויגש יהודה ויגש אליהו שם : ס"ב מניח כו'. פ"ק דשבת דסוכר דלא תעבי בשלמא אלא בלבוסה. כ"י : ועומד כו'. שם : ולא יניח כו'. ברכות כ"ד ב' וכגי' הרי"ף ולא היה ממיח ידו על סנערו ופי' הוא על לידו ועפי' ל"ז ס"ל : ס"ד טוב כו'. שאומרים בשם אמקדישים כו' :

סי' צו ס"א ולא ספר כו'. כמ"ש בפ' בתרא דעירובין שכל כתבי הקודש אם נופלים יש בזיון וה"ה לכל ספר במ"ש בפס"ז דשבת שאף אותן שאין קורין בהן לריכין גניזה ואפי' קמיעין וברכות וכן אמרו שם בפ"ו ס"ל ב' ת"ש היה כפו' כו'

באר

עליה מכאן המות ט"ז סי' ל"ח . ובשבה"ג ב' אני שמעתי שכל מי שאינו עושה עיניו בשעת תפלת י"ח אינו זוכה לרואות פני שכינה בלאת בפשו ומן אז והלאה מנהגי לעשות עיני עכ"ל : (ב) לבו . ויכניע הזרועות על לבו ימנית על שמאלית ויזהר שלא יוציא האגודל לחוץ האריז"ל:(ג) ובפחד ובאימה מיושב אל יסמוך לאחוריו ולא יהא מוט' לגדיים ולא יפשוט רגליו ואל ירכיבם זע"ז עט"ז . ואין לפכר ידיו בעת שלום כי מוריד דין על עלמו בזה ח"ו כידוע ט"ז :

צו (א) תפילין . ובדיעבד א"ל לחזור ולהתפלל ט"ז ופר"ח דלא בב"ח ומה שמוהגים שהש"ן מחזיק בידו הס"ת בשבת ואומ' יקום פורקן וכו' כ"ל כיון שכוונתו אז להתפלל על לומדי תורה על כן מחזיק הס"ת בידו והוי כמו לולב בזמנו ט"ז : (ב) קערה . דוקא הני שאם יפלו יש בהם הפסד או יזיקו לו אבל שאר דברים

חכמת מנחת שלמה

שהביא הש"ע בזה ודו"ק. עיין במג"א ס"ק ה' מה שהסכים להדרישה דלא כט"ז דגם אונם נחשב פשוט ועיין בחבורי לאו"ח משנת תר"ט הלכות ר"ה סי' תקפ"ו מה שהוכחתי מדברי הרמב"ם הלכות פסולי המוקדשים פ"ג הלכה כ"ה שם הוכחתי דהרמב"ם ס"ל דאונס לא נחשב פשוט רק נשאר בחיובו כדעת הט"ז ע"ש ועיין בחבורי לתורה משנת תר"י פ' וארא מ"ש נ"כ כן ע"ש ודו"ק היטב :

סי' צ"ט סעיף א' שתה יין וכו'. נ"ב הנה גרסינן בפ"ו דעירובין (דף ס"ה ע"א) אמר ר' חנינא כל המפיק מגן בשעת גאוה וכו' עד לבסוף מאי ביניהו א"ב דר"ש דר"ש מסר שיניתיה לשמעיה מר

השקל מחצית

להסמן קלת מותר אבל לטעם הגמרא דלריך להיות בחומה אפי' להסמן קלת אסור וכמ"ש מ"א לקמן סימן קמ"א ופ' עוד שם : (ס"ק יא) לריך כו' היה מתפלל ר"א . דיין זה נובע מעובדא דר"א שהיא מ"א לעיל ס"ס פ"ט שהתפלל תחילי ביטיב' ואח"ז בעמידה ופ"ש במ"א . ולפ"ז דאינו רק בתורת נדבה ל"מ דאינו חייב להתפלל מעומד אלא אפי' בתורת נדבה אין לחוש לדיון להתפלל כמ"ש ס"ס ק"ז והלואי שיוכל לכוין בג' תפלות הקבועים בכל יום ואפשר שע"ז נהגו שאומרים על מ"ע ועל רש"י : (ס"ק יב) ולא כו' בתפילין בבית עכו"ם ואמר הטעם שלא יכנסו דברי קדושה במקום טומא' : ולא שבתא בס"ק י"ד ואין לחוש לגילוים שכל תפלתם כו' היינו להתפלל בבית עכו"ם אינה אותה תרתי לריעותא שמלא' גילוים וגם יש לחוש שיבלבלוהו בני הבית ואם יודע שימלא מקום במלון שלא יבלבלוהו כגון בקרן זוית אבאי אינה ריעותא דגילוים . לכן אם בדור לו וקרוב לודאי שבמקום שיסתלק מן הדרך לא יפסיקוהו עובדי דרכים עדיף להתפלל בדרך מלהתפלל במלון אף שימלא קרן זוית שלא יבלבלוהו דמ"מ אינה במלון אם גילוים . אבל אם א"א לו להסתלק מן הדרך שלא יפסיקוהו ע"ד עדיף טפי להתפלל במלון בקרן זוית אם לא יבלבלוהו מלהתפלל בדרך דאינה אם גילוים עובדי דרכים אף דבמלון אינה גילוים ל"א כ"ה בגילוים כיון דכל תפלתם היה בעירות מלאות גילוים שיהו דאינו דאפשר להסתלק מאם גילוים עדיף מכל מקום יותר יש לחוש לבלבול ע"ד מאם גילוים כן הוא

ולמה יעשה כן בשאר תפלות · ל"ל כיון שכוונת הש"ץ אז להתפלל על לומדי תורה בשמא יקום פורקן וע"כ מחזיק הש"ת בידו הוה כמו לובש בזמנו ולא עוד אלא לפי הנראה דאם תופס ש"ת בידו בשעת תפלת י"ח כדי שיהיה מורא שמים עליו ואימת התורה ועי"ז יהיה לו יותר כוונה אין איסור בדבר דע"כ לא אסרו בגמ' אלא כשאוחז אותו לשמירה בעלמא כמ"ש ב"י בשם ת"ה רק לשמירה זלא לעשות בהן מצוה כו' אבל מ"מ אין להקל בזה בתפלת י"ח כיון שלא נמצא מפורש להיתר : (ב) מפני שלבו עליהם · בב"י כתב שמפרש"י נראה שאסר דברים שאין בהם הפסד אם יפלו מידו מותר להתפלל בעודן בידו והרר"י כ' בשם י"מ דבל הני לאו דוקא אלא אורח' דמילתא נקט זה"ם שאין לו ליטול שום דבר בידו בשעת התפלה אלא לובש בלבד כו' עכ"ל ונראה דאיה לזה מהא דאמרי' בס"ם ל"ז שמשאר שהוא פחות מד' קבין צריך להפסילו לאחוריו משמע כל משוי אסור לטלטל לפניו : (ג) אז מותר ליטלו כו' · ל"ל דמטעם זה יש ליזהר ג"כ למי שמתפלל מתוך הסידור שיראוש תחלה כל המקומות שצריך להתפלל באותה תפלה ולא יחפש אחריהם בשעה שמתפלל כי יפסיק ע"י זה ולא יכוין יפה עכ"ל : (ד) להתפלל מתוכו . כתבתי לעיל בסי' ל"ג סעיף קטן ב' דהאר"י ז"ל היה מתפלל מתוך הספר כדי שיכוין מאוד ואף בחזרת הש"ץ תפלת י"ח יהי' הסידור פתוח לפניו להיות אזניו פקוחות על מה שאו' הש"ץ שם"ך :

צז (א) לא יגהק · שמוציא רוח מפיו כריח המאכל שאכל ולא יפתח פותח פיו כמי שרוצה ליתן : (ב) זורקו לאחוריו · בב"י הקשה בשם אבוהב דבאן נותן מעלה לימין האדם ולקמן בדין ג' פסיעות שחולק כבוד יותר לשמאלו מפני שהוא ימין דשכינה והשאיר בל"ע ע"כ לא כתבו ב"י בש"ע כאן ולעד"נ דהכא בשעת דקיקתו מסלק ממנו כבוד השכינה וכמ"ש בעניין התכבדו מכובדי' כו' ע"כ אזלי' בתר ימין ושמאל של האדם משא"כ בג' פסיעות שהרי משתחוה לשכינה ע"כ אזלינן בתר ימין דשכינה ותימ' על רבינו הגדול אבוהב והב"י שלא הרגישו בזה כי הוא נכון וברור : **צח** (א) ומעומד דומיא דעבודה . בטור כתוב והשוואת הרגלים (°) בכהנים בשעת העבודה וקשה הא חסקי' לעיל סי' ל"ה דכמלאכים בעי' ולא בכהנים דילף לה מרגל ישראל דכתי' גבי מלאכים וכבר כ' בזה ב"י שם ולא עלה בידו לתרץ וכ"ל דודאי בכהנים בשעת הילוכן למזבח היה עקב בלא גודל בדכתיב לא תעלה במעלות וגו' ומזה יליף חד מ"ד לתפלה וא"כ גם בשעת עבודה היה עמידת הכהנים כן דתפלה במקום עבודה היא לכל דבר אבל אותו מ"ד דיליף לתפלה מרגל ישראל ס"מ שלריך להשוות' זה אלא זה ממילא גם בכהנים בשעת עבודת' ע"כ כן היה דתפלה במקום עבודה וע"כ לריך

ומעות וכבר (ב) מפני שלבו עליהם שלא יפלו ויטרד ותתבטל כוונתו ב ולולב בזמנו מותר לאחוז ביד כיון שהאחיזה בידו היא מצוה אינו נטרד בשבילו:

ב ג ג מותר לאחוז מחזור*תפלות בידו בשעה שמתפלל הואיל ותופס לצורך תפלה עצמה (ג) לא טריך דומיא דלולב דמשום דלקיחתו מצוה לא טריך :

הגה ומ"מ אם לא היה בידו קודם שהתחיל לא יחזיר אחריו בתפלה ליטלו אלא אם כן היה במקום מיוחד שהוא מוכן (ג) אז מותר ליטלו אפילו בתוך התפלה כדי (ד) להתפלל מתוכו (הר"י פרק מי שמתו) :

צז שלא יגהק ולא יפתח בשעת התפלה ובו ה סעיפים :

א (א) לא יגהק(מוציא מנופו לפיו נפיחה מתוך שובעו ריטי"יר בלע"ז)ולא יפתח(מיך מלקומיו פותח להוציא רוח הפה)ואם צריך לפתח מתוך אונס יניח ידו על פיו שלא תראה פתיחתו*ויזהר שלא יניח ידו של א (ב) סעודו בשעת התפל' דהוי דרך גסות הרוח (טור והרי"ף) :

ב ג אסור לו ב (ג)לרוק ואם ג א"א לו שלא לרוק מבליעו בכסותו בענין ד שלא יהא (ד)נראה ואם הוא איסטינס [פי' שאינו יכול לרחות דבר מאוס ה ואינו יכול להבליעו בכסותו זורקו לאחוריו [ומה מ"מ לזורקו לאחוריו (ב) *זורקו(ה) לשמאלו אבל ו לא לימינו וכל שכן לפניו (ו) דאסור [הר"י פרק מי שמתו] והא דלקמן בריש סי' קכ"ג שהוסיף פניו לצד שמאלו תחלה שהוא ימין של הקב"ם י"ל הטעם כיון שמעיולם לא ירדה השכינה למעה מ' מ"כ אין השכינה כנגד המתפלל ולפיכך מלקו כבוד לימין דידיה ברקיקה שהיא בשעת תפלה אבל כשפוסע אלא פסיעות האדם מרחיק עצמו ממקום תפלתו והוא כנגד השכינה ולפיכך נותן שלום לשמאלו אלא הוא כנגד ימינו של הקב"ה [בי' בשם אביו] :

ג ג אם בינה עוקצתו ימשמש בבגדיו להסיר' שלא תתבטל כוונתו אבל לא יסירנו בידו : [הגה ודוקא בשעת התפלה אבל אלא בשעת התפלה ז יכול ליטול (ז) בינה ולזורקה בב"ה [מ"ז] וע"ל סימן ד' סעיף י"מ :

ד ד אם נשמט טליתו ממקומו ח יכול למשמש בו (מ) ולהחזירו אבל אם נפל כולו אינו יכול לחזור ולהתעטף בו דהוי הפסק :

ה ה הנושא משאוי על כתפיו והגיע זמן תפלה פחות מד' קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל . ד' קבין מניחו על גבי קרקע ומתפלל :

צח צריך שיהיה לו כוונה בתפלתו . ובו ה סעיפים

א מ המתפלל צריך שיכוין (מ) בלבו פי' המלות שמוציא בשפתיו ויחשוב °כאלו שכינה נ כנגדו א] ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו ויחשוב כאלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשול ק"ו לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה שהיו מתבודדים ומכוונין בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמות ולהתגברות כח השכלי עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה ואם תבא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה ישתוק עד שיתבטל המחשב' ג וצריך שיחשוב בדברי' המכניעים הלב ומכוונים אותו לאביו שבשמי' ולא יחשוב בדברי' שיש בהם קלות

ב ולובש . אע"פ שאם יפול אפשר שיפסד(תר"י פ' מ"ם) : ג מותר לאחוז. נפל ספר לפניו על הארץ ואינו יכול לכוין מפני זה מותר להגביהו כשיסיים הברכה (ס"מ) :

צז א סעודו . היינו לחי התחתון ומה שקלת חזיס עושין כן אינם מתכוונים לשם יוהרא רק לבסומי קלת אבל שלא בשעת הזמר אסור (ל"מ) : ב לרוק · ל"ל דאפי' בתחנונים שלאחר התפלה אסור דכל זמן שלא פסע ה"ל כעומד לפני המלך : ג מ"מ לו וכו' · כגון אם יעטר בזה ויה' טרוד בתפלתו : ד שלא יהא נראה . דדוקא בבגד התחתון אבל בבגד העליון כיון שברוק נראה אסור (תר"י) וע"ע במדיתיתו שלובשין בחגורה תחיכת בגד שקורין פליל"ט אם מותר להבליעו בו כיון שברוק נראה ואפשר כיון שעשוי לכך אין בו משום מיאוס : ה ואינו יכול · פי' שמאוס לו להבליעו או שאין יכול לשהותו בפיו עד שיבליעו : ו לא לימינו · והקשה בב"י אדרבי' ימין דיהיה הוא שמאל דקב"ה כדאית' בסי' קכ"ג וע"ש מה שתי' . ובד"מ תי' דבשרוקק לא רצה להורות שהשכינה נגדו אדרבי' ברקיקתו מסתלקת השכינה ממנו עכ"ל · ובש"ל כ' בשם הירושלמי לימינו אסור לשמאלו מותר שכ' ס' אלך על יד ימיך עכ"ל וא"כ א"ש שהשכינה עומדת על לד ימינו ואסור לרוק לצד השכינה משא"כ בשאותן שלוש משני לדדין להקב"ה מותן לימין הקב"ה ברישא : ז יכול ליטול · ואי משום נעילה די בנקיון עפר כמ"ש סי' ל"ב ס"ו אז ע"ל שנטלה ע"י בגד : ח יכול למשמש · אפי' נפל רוכה כ"מ בב"י סי' ח' ע"ש סע"ו :

צח כתוב בספר הגן לבטל המחשבה רעה בשעת התפלה יאמר ג"פ שפי פי פי ואח"כ ירוק ג"פ ולא ירוק לגמרי אך בדרך נחת והלשון תהא בין שפתים בשעת הרקיקה ובודאי תלך המחשבה עכ"ל ואינו כ"ל לעשות זה בתוך תפלת י"ח דהוי הפסק ומי יודע אם רפואה בדיקה היא : כתב הזוהר פ' בשלח ע' קע"ו כל בר נש דאתי ליחדא שמא קדיש' ולא אתכוין ביה בלבא ורעותא ודחילו בגין דיתבריכון ביה עילאי ותתאי רמי לה לאתיה לברא ולא מכריזיס עליה לבים וקב"ה קרי כי תבואו לרחות פני וכו' עכ"ל לכן כ"ל שמי שאינו יודע בעצמו שיוכל לכוון לקיים זה אל יכוין כלל בשמות ויחודים רק יתפלל כפשוטו להכין הדברים בכוונת הלב : א בגין הקטנים · ע' בשל"ה שקור' תנר על המביאים ילדים לבה"כ ע"ש שדבריו נכונים : ב במקום שים דבר . כגון במקום שים שכר חדש שמרים : ג בשעה וכו' · כגון הבא מן הדרך : ד כמשא . פי' אע"פ שאומר כל' תחנונים אם אינו מחשב כמו שלריך

ומעות וכבר (ב) מפני שלבו עליהם שלא יפלו ויטרד ותתבטל כוונתו ב ולולב בזמנו מותר לאחוז ביד כיון שהאחיזה בידו היא מצוה אינו נטרד בשבילו:

ב ג ג מותר לאחוז מחזור*תפלות בידו בשעה שמתפלל הואיל ותופס לצורך תפלה עצמה (ג) לא טריך דומיא דלולב דמשום דלקיחתו מצוה לא טריך :

הגה ומ"מ אם לא היה בידו קודם שהתחיל לא יחזיר אחריו בתפלה ליטלו אלא אם כן היה במקום מיוחד שהוא מוכן (ג) אז מותר ליטלו אפילו בתוך התפלה כדי (ד) להתפלל מתוכו (הר"י פרק מי שמתו) :

צז שלא יגהק ולא יפתח בשעת התפלה ובו ה סעיפים :

א (א) לא יגהק(מוציא מנופו לפיו נפיחה מתוך שובעו ריטי"יר בלע"ז)ולא יפתח(מיך מלקומיו פותח להוציא רוח הפה)ואם צריך לפתח מתוך אונס יניח ידו על פיו שלא תראה פתיחתו*ויזהר שלא יניח ידו של א (ב) סעודו בשעת התפל' דהוי דרך גסות הרוח (טור והרי"ף) :

ב ג אסור לו ב (ג)לרוק ואם ג א"א לו שלא לרוק מבליעו בכסותו בענין ד שלא יהא (ד)נראה ואם הוא איסטינס [פי' שאינו יכול לרחות דבר מאוס ה ואינו יכול להבליעו בכסותו זורקו לאחוריו [ומה מ"מ לזורקו לאחוריו (ב) *זורקו(ה) לשמאלו אבל ו לא לימינו וכל שכן לפניו (ו) דאסור [הר"י פרק מי שמתו] והא דלקמן בריש סי' קכ"ג שהוסיף פניו לצד שמאלו תחלה שהוא ימין של הקב"ם י"ל הטעם כיון שמעיולם לא ירדה השכינה למעה מ' מ"כ אין השכינה כנגד המתפלל ולפיכך מלקו כבוד לימין דידיה ברקיקה שהיא בשעת תפלה אבל כשפוסע אלא פסיעות האדם מרחיק עצמו ממקום תפלתו והוא כנגד השכינה ולפיכך נותן שלום לשמאלו אלא הוא כנגד ימינו של הקב"ה [בי' בשם אביו] :

ג ג אם בינה עוקצתו ימשמש בבגדיו להסיר' שלא תתבטל כוונתו אבל לא יסירנו בידו : [הגה ודוקא בשעת התפלה אבל אלא בשעת התפלה ז יכול ליטול (ז) בינה ולזורקה בב"ה [מ"ז] וע"ל סימן ד' סעיף י"מ :

ד ד אם נשמט טליתו ממקומו ח יכול למשמש בו (מ) ולהחזירו אבל אם נפל כולו אינו יכול לחזור ולהתעטף בו דהוי הפסק :

ה ה הנושא משאוי על כתפיו והגיע זמן תפלה פחות מד' קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל . ד' קבין מניחו על גבי קרקע ומתפלל :

צח צריך שיהיה לו כוונה בתפלתו . ובו ה סעיפים

א מ המתפלל צריך שיכוין (מ) בלבו פי' המלות שמוציא בשפתיו ויחשוב °כאלו שכינה נ כנגדו א] ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו ויחשוב כאלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשול ק"ו לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה שהיו מתבודדים ומכוונין בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמות ולהתגברות כח השכלי עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה ואם תבא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה ישתוק עד שיתבטל המחשב' ג וצריך שיחשוב בדברי' המכניעים הלב ומכוונים אותו לאביו שבשמי' ולא יחשוב בדברי' שיש בהם קלות

ראש : הגה ויחשוב קודם התפלה מרוממות האל יתעלה ובשפלו'האדם ויסיר כל תענוגי האדם מלבו [הר"י ריש פ' אין עומדין] ומסור לאדם לנשק **א** בגיו (ב) הקטנים בב"ה כדי לקבוע בלבו שאין אהבה כאהבת המקום ברוך הוא[בגיטין זאב סימן קס"ג ומגודה פרק כילד מברכין] :

ב ד לא יתפלל ב במקום שיש דבר (ג) שמבטל כוונתו ולא ג בשעה (ד) המבטלת כוונתו ועכשיו אין אנו נזהרין בכל זה מפני שאין אנו מכוונים כ"כ בתפלה :

ג ה יתפלל דרך תחנונים כרש מבקש בפתח ובנחת ושלא תראה עליו ד כמשא ומבקש ליפטר ממנה :

ד ו התפלה היא במקום הקרבן ולכן צריך ליזהר שתהא דוגמת הקרבן בכוונה ולא יערב בה מחשבה אחרת כמו מחשבה שפוסלת בקדשים (א) ומעומד דומיא דעבודה

°עיין ריב"ש סי' כ' רשב"ש סי' כ"ה ס"ח סי' קנ"ח ור"ש הלוי סי' ה' ור"י הלוי סי' מ"ד

ט"ז מגן דוד

תורה בשמא יקום פורקן וע"כ מחזיק הש"ת בידו הוה כמו לובש בזמנו ולא עוד אלא לפי הנראה דאם תופס ש"ת בידו בשעת תפלת י"ח כדי שיהיה מורא שמים עליו ואימת התורה ועי"ז יהיה לו יותר כוונה אין איסור בדבר דע"כ לא אסרו בגמ' אלא כשאוחז אותו לשמירה בעלמא כמ"ש ב"י בשם ת"ה רק לשמירה זלא לעשות בהן מצוה כו' אבל מ"מ אין להקל בזה בתפלת י"ח כיון שלא נמצא מפורש להיתר : (ב) מפני שלבו עליהם · בב"י כתב שמפרש"י נראה שאסר דברים שאין בהם הפסד אם יפלו מידו מותר להתפלל בעודן בידו והרר"י כ' בשם י"מ דבל הני לאו דוקא אלא אורח' דמילתא נקט זה"ם שאין לו ליטול שום דבר בידו בשעת התפלה אלא לובש בלבד כו' עכ"ל ונראה רמיה לזה מהא דאמרי' בס"ם ל"ז שמשאר שהוא פחות מד' קבין צריך להפסילו לאחוריו משמע כל משוי אסור לטלטל לפניו : (ג) אז מותר ליטלו כו' · ל"ל דמטעם זה יש ליזהר ג"כ למי שמתפלל מתוך הסידור שיראוש תחלה כל המקומות שצריך להתפלל באותה תפלה ולא יחפש אחריהם בשעה שמתפלל כי יפסיק ע"י זה ולא יכוין יפה עכ"ל : (ד) להתפלל מתוכו . כתבתי לעיל בסי' ל"ג סעיף קטן ב' דהאר"י ז"ל היה מתפלל מתוך הספר כדי שיכוין מאוד ואף בחזרת הש"ץ תפלת י"ח יהי' הסידור פתוח לפניו להיות אזניו פקוחות על מה שאו' הש"ץ שם"ך :

צז (א) לא יגהק · שמוציא רוח מפיו כריח המאכל שאכל ולא יפתח פותח פיו כמי שרוצה ליתן : (ב) זורקו לאחוריו · בב"י הקשה בשם אבוהב דבאן נותן מעלה לימין האדם ולקמן בדין ג' פסיעות שחולק כבוד יותר לשמאלו מפני שהוא ימין דשכינה והשאיר בל"ע ע"כ לא כתבו ב"י בש"ע כאן ולעד"נ דהכא בשעת דקיקתו מסלק ממנו כבוד השכינה וכמ"ש בעניין התכבדו מכובדי' כו' ע"כ אזלי' בתר ימין ושמאל של האדם משא"כ בג' פסיעות שהרי משתחוה לשכינה ע"כ אזלינן בתר ימין דשכינה ותימ' על רבינו הגדול אבוהב והב"י שלא הרגישו בזה כי הוא נכון וברור : **צח** (א) ומעומד דומיא דעבודה . בטור כתוב והשוואת הרגלים (°) בכהנים בשעת העבודה וקשה הא חסקי' לעיל סי' ל"ה דכמלאכים בעי' ולא בכהנים דילף לה מרגל ישראל דכתי' גבי מלאכים וכבר כ' בזה ב"י שם ולא עלה בידו לתרץ וכ"ל דודאי בכהנים בשעת הילוכן למזבח היה עקב בלא גודל בדכתיב לא תעלה במעלות וגו' ומזה יליף חד מ"ד לתפלה וא"כ גם בשעת עבודה היה עמידת הכהנים כן דתפלה במקום עבודה היא לכל דבר אבל אותו מ"ד דיליף לתפלה מרגל ישראל ס"מ שלריך להשוות' זה אלא זה ממילא גם בכהנים בשעת עבודת' ע"כ כן היה דתפלה במקום עבודה וע"כ לריך

באר הגולה

ג תה"ד ורבי יונה ל ברכות כד ב שם ג שם בפירוש רש"י ד שם בתוספות ה מגילה ק"ה ל ברכות ל' ב סת"ק והעור ג סת"ח ד עירובין ס"ד ה ברכות כ"ע ו סימנתיו לעיל

עטרת זקנים

צו * תפלות כו' ושוב להתפלל מתוך ככתב כי הכתב מעורר הכוונה (תניא) ואף בחזרת הש"ץ תפלת י"ח יהי' סדור פתוח לפניו להיות עיניו פתוחות על מה שאומר הש"ץ ולא יפנה מתפוחיו אחה ואחה (חולאות חיים) : צז * ויזהר שלא להניח ידו על סעודו וכן כל מה שנראה שיש גסות רוח יש לזהר ממנו בעמדו בתפלה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ומה שהחזיקים בשמגביהים קולם מניחין ידיהם על הלחי אין בכך כלום כיון שאינם עושין ליזהרא ולגסות רוח אבל שלא בשעת זמר יש למחות בידם וגם אם יכולים לגנ' ולא יעטרו להניח ידם על הלחי עוב מאוד (לחם חמודות) :

* זורקו לשמאלו. וי"ל לימינו אבל לא לשמאלו ובסדרא רשאומה עיקר כי אין לדקדק בשעת הרקיקה לימין אר לשמאל של הקב"ה כי אין לחשוב בחוחו הפעם כאלו הקב"ה נגדו (ד"מ) בכ"ל ע"כ :

אשל אברהם

א] ויסיר . עיין תשו' הרשב"ש סי' קנ"ג תלוקים ואחרות רבו' בענין זה ומה שיש בין ר"ה ליה"כ וכתב בס' החסידים אל תחבר להוציא דבריך מהר מפיך ואם תרצה לפרנסה אל תשיש לבך רק לאותו ברכה לברכת השני' אז אם יש לו חולי רק לברכת חולים תפני שאומרים עליך למעלה כי פלוני סבר שאין לריך אלא זאת לבן תכוין כל הברכות ואל תשיש לבך רק לבקשת כו' ע"כ :

לבושי שרד

סי' צה (ע"ז סק"ח) בבהכ"נ. שהיו מהלכים בבבא עקב בלר גודל והקשה ב"י למה תכוין זאת הא קי"ל בש"ס דיהן מלאכים הייתו זא"ז ותירץ הע"ז דמהירו שלחי אחו לחדין דבוהנין המלאכים הוי זה אלל זה כיון דמ"ד בבהכ"נ הוי עקב בלר גודל ע"כ המלאכים הייתו זה אלל זה :

ביאור הגר"א

בכ"ם ספרי הלידה שקורין בהן ומלילין אותן הפני הבליקה במ"ש הרא"ש פ"ז דשבת וא"כ לבו ערוך בהן : ולולב כו'. ספ"ג דסוכה: ס"ב ומ"מ כו'. מהגל"ל דבריך : סי' צז ס"א יניח כו'. בגי' רש"י ופי' : ויזהר כו'. בגי' הרי"ף . ס"ב אסור כו' ואם כו'. שם ובירוש' אבל אינו רוקק כו' רי"ל אפי' רוקק כו' בע"ע מודו אחנעולין דהוא אסור : מבליעו כו'. גמ' שם : ואם א"א לזורקו כו' . ירושלמי שם לפניו אסור לאחריו מותר לימינו אסור לשמאלו מותר וכ' הר"י למדנו מהלן דאם א"ל לאח ריו מותר לשמאלו והרמב"ם וש"ע השמיטו כיון דבגמ' שלנו לא אמרו אלא לאחריו: ס"ג אבל לא כו' ודוקא כו'. מיר כ"ע ל' ובערש"י שם ד"ה ל"ד כו' וכן כאן אחרון בבגד : סי' צח ס"א המתפלל כו'. ל' ב' לעולם כו' ל"ל ל' ת"ר כו' ותנא כו' : ויחשוב כו'. יומא כ"ב ב'. ובערש"י שם ד"ה לשמאל כו' סנהדרין כ"ב ל' : ויסיר כו' . ערובין ס"ה ל' : ויחשוב כו'. שם ס"ד שיכוון כל כו': וצריך שיחשוב כו'. כמ"ש לין עומדין כו' שהיה שפה : ויחשוב קודם כו' . שם שהיו כו' כדי כו' וכ' הר"י לין בל"ל בתפלה דא"כ הל"ל בתפלה אלא שיהיה לבם אלם למקום שיחשוב ברוממות ה' כו' ויסיח כו' וע"ז אמרו שם שיחן לדבר תכין כו' והוא על טהרת האדם מהענוגי העה"ז שזה לריך שיוע ההמקום כמ"ש והכן לבבם אליך וז"ש סי' לדבר ולא אמר ראוי אלא מפני שפשעא דקרא לא על כוונת התפלה אלא סיפא דקרא תקשיב כו' מורה ע"ז : ואסור כו' כדי כו'. ע' זוהר ח"א קל"ב ע"ב וה"ת דהא אוקמוה לא יצלי כו' בגין כו' לא יפוי כו' ע"ש : ס"ב ועכשיו כו'. הגי"מ בשם הוס' : ס"ב יתפלל כו' ושלא כו'. כר' אוטעית ורבנן דלהתלה לכ"ע תרוייהו בעי. עור וכ"ו : ס"ד התפלה כו' . כ"ל ל' : ולכן כו'. כמ"ש בפ"א : כמו כו'. כמ"ש לא יקשב : ומעומד. למ"ד ל' : דומיא דעבודה. רפ"ב דזבחים ויליף לה שם שאתר לעמוד לשרת כו' : וקביעות כו'. ו' ב' ז' ב' : כמו כו'. פ"ה דזבחים : ושלא כו'. ס' ב' : דומיא כו'. זבחים שם : וראוי כו'. ברכות ל' ב' תליין כו' ושבת קי"ד ל' מגין לשיטו בגדיה כו' :

באר היטב

מוחר לאחות רש"י ור"ן . והרר"י כתב בשם י"מ דהני לאו דוקא אלא אורחא דמלתא נקט וה"ה שאין ליטול שום דבר בידו בשע' התפלה אלא לובש בלבד מיין שם וכתב ט"ז ומט"ז ל"ל דיש לזהר ג"כ למי שמתפלל מתוך הסידור שיראוש תחלה כל המקומות שלריך להתפלל באותו תפלה ולא יחפש אחריהם בשע' שמתפלל כי יפסיק ע"ז ולא יכוין יפה עכ"ל : (ג) לא טריך . ספל ספר על הארץ ולא יוכל לכוין מפני זה מותר להגביהו בשיסיים הברכה ס"מ מ"ל : (ד) להתפלל מתוכו . כתבתי לעיל בסי' ל"ג סעיף קטן ב' דהאר"י ז"ל היה מתפלל מתוך הספר כדי שיכוין מאוד ואף בחזרת הש"ץ תפלת י"ח יהי' הסידור פתוח לפניו להיות אזניו פקוחות על מה שאו' הש"ץ שם"ך :

צז (א) יגהק . שמוציא רוח מפיו כריח המאכל שאכל . ולא יפתח פותח פיו כמי שרוצה ליתן: (ב) סעודו. היינו לחי התחתון ומה שקלת חזיס עושין כן אינם מתכוונים לשם יוהרא רק לבשומי קלת אבל שלא בשעת הזמר אסור ל"ח מ"ל : (ג) לרוק . אפילו בתחנונים שלאחר התפלה אסור דכל זמן שלא פסע הוה ליה כעומד לפני המלך מ"ל : (ד) נראה . דוקא בבגד התחתון אבל בבגד העליון כיון שברוק נראה אסור תר"י . ובמדיתיתו שלובשין פיל"ם אף שברוק נראה מותר כיון שעשוי לכך . מגן אברהם וט"ל סי' ל"ב ס"ק יו"ד : (ה) לשמאלו . בב"י הקשה דכאן נותן מעלי לימין האדם ולקמן בדין ג' פסיעות מוקי כבוד יותר לשמאלו מפני שהוא ימין דשכינה פיל"ם אף שבשעת רקיקתו מסלק ממנו כבוד השכינה כמ"ש בעניין התכבדו יותר לשמאלו בתר ימין דשכינה : (ו) דאסור . ואם א"ל לרוק אלא לפניו או לימינו והוא מלטער בתפלה ע"י שאינו יכול לרוק מותר לו לרוק לפניו או לימינו ב"ח ופ"ת : (ז) בינה . ע"י בגד אז די בנקיון עפר מ"ל : (ח) ולהחזירו . אפי' נפל רובו מ"ל :

צח (מ) בלבו . כתב בספר הגן לבטל המחשבה רעה בעת התפלה יאמר ג"פ פי פי ואח"כ ירוק ג"פ ולא ירוק לגמרי רק בדרך 'נחת והלשון תהא בין שפתים בשעת הרקיקה ובודאי תלך המחשב' ע"כ וכתב המג"א בלו ואינו כ"ל לעשות זה בתוך תפלת י"ח דהוי הפסק ומי יודע אם רפואה בדוקה היא:(ב) הקטנים.בשל"ה קורא תגר על המביאים ילדים לבה"כ ע"ש שדבריו נכונים : (ג)שמבטל.כגון שכר חדש שמרים:(ד)שמבטלת.

חכמת שלמה

בעושה מצוה ומה לי זה או מה שיתפלל ולכך אין זה דוחה את זה לכך אינו צריך להקיצו. אבל למ"ד לישנא דגלוויי הוא דהיינו שאינו מגלה תפלתו א"כ מוכח שלא נחשב לו רק לשואל"ת שאינו עושה עבירה

מחצית השקל

לעורר הכוונה ס"ד : עוד כתב שיראוש קודם שיתחיל להתפלל ל"ח בסידור תפלה כל המקומות הצריכים לו בשעת י"ח שלא יטרח לחפש תוך תפלתו :

צז (ס"ק ו) לא כו' ופ"ם ס"ם והוא כדפס בהג"ה רמ"א ומן דברי ר"מ רבינו שבעתיק דברי הרב ב"י: (ס"ק ח) יכול כו' כ"מ בב"י סי' ח' דכתב שם שיו"ח דאם נפלה עליהו מעל גופו בשחזר ומתעטף בה ל"ל ולבדך ודוקא בשנפלה כולה אבל לא בנפלי מקצתה וכתי' דה"ה בנפלה רובי ל"ל לבדך ובחבורו האחרון אייתי הרב ב"י דאי' לדין דהתם מהכא ל"כ ה"ה הכא אפי' נפלה רובה שרי להחזיר' ולא הוי הפסק ופ"ש בטו"ז

צח כתב בס' הגן כו' ואין ל"ל לעשות' בתוך תפלת י"ח כו' ובס' ל"ל הגיה בשם קיצור שו"ח וז"ל בגולי בחוכ' להמביר מחשבת חוץ שקורים תפל' יעביר ימינו ג"פ על מלמו ויאמר בכל פעם לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי וכן אם בא לו מחשב' חוץ בתוך התפלה ישתוק מעט ויעביר ימינו על

שערי תשובה

ס' צז (ו) דאסור עבה"ט . דאם א"א כו' מותר וכתב בש"צ דמ"מ יש לו להמתין אח"כ כדי שיעור היילוך ד"א כמ"ש הטור בסי' צ"ב בשם הירושלמי ע"ש ועיין בט"ז יו"ד סי' יו"ד סי' קע"ט וכ' בספר פרי האדמה זקן שמשים בתי עיניו בתפלת י"ח אם הם רפוים בחושמו שקרובים ליפול בכריעות והשתחויות נכון להחמיר שיקשרם או יהדקם ע"י חוש והביאו בשלמי צבור ע"ש :

סי' צח בש"ע סעיף ג' . כרש המבקש כו' עיין לעיל בש"ת מ"ש תלמידי האר"י כשיניע לעזור דלים יחשוב בלבו שהוא עני ומבקש על הפתח ואפי' הוא עשיר כו' ובשמע קולנו יתודה וישים עצמו וינמור להיות הסיד וברצה לשים נדמי' עבד . וכתב בש"צ שבמאמר מרדכי כתב בשם האחרונים שאם לא התפלל דרך תחנונים חוזר ומתפלל אע"ג דבשביל חסרון כוונה א"ח כמ"ש סי' ק"א התם הטעם שקרוב הדבר שגם בחזרה לא יכוון משא"כ בזה שיהיה אמירת התפלה דרך תחנונים בקל יוכל לומר בחזרה דרך תחנונים :

מוחר לאחות רש"י ור"ן . והרר"י כתב בשם י"מ דהני לאו דוקא אלא אורחא דמלתא נקט וה"ה שאין ליטול שום דבר בידו בשע' התפלה אלא לובש בלבד מיין שם וכתב ט"ז ומט"ז ל"ל דיש לזהר ג"כ למי שמתפלל מתוך הסידור שיראוש תחלה כל המקומות שלריך להתפלל באותה תפלה ולא יחפש אחריהם בשע' שמתפלל כי יפסיק ע"ז ולא יכוין יפה עכ"ל : (ג) לא טריך . ספל ספר על הארץ ולא יוכל לכוין מפני זה מותר להגביהו בשיסיים הברכה ס"מ מ"ל : (ד) להתפלל מתוכו . כתבתי לעיל בסי' ל"ג סעיף קטן ב' דהאר"י ז"ל היה מתפלל מתוך הספר כדי שיכוין מאוד ואף בחזרת הש"ץ תפלת י"ח יהי' הסידור פתוח לפניו להיות אזניו פקוחות על מה שאו' הש"ץ שם"ך :

צז (א) יגהק . שמוציא רוח מפיו כריח המאכל שאכל . ולא יפתח פותח פיו כמי שרוצה ליתן: (ב) סעודו. היינו לחי התחתון ומה שקלת חזיס עושין כן אינם מתכוונים לשם יוהרא רק לבשומי קלת אבל שלא בשעת הזמר אסור ל"ח מ"ל : (ג) לרוק . אפילו בתחנונים שלאחר התפלה אסור דכל זמן שלא פסע הוה ליה כעומד לפני המלך מ"ל : (ד) נראה . דוקא בבגד התחתון אבל בבגד העליון כיון שברוק נראה אסור תר"י . ובמדיתיתו שלובשין פיל"ם אף שברוק נראה מותר כיון שעשוי לכך . מגן אברהם וט"ל סי' ל"ב ס"ק יו"ד : (ה) לשמאלו . בב"י הקשה דכאן נותן מעלי לימין האדם ולקמן בדין ג' פסיעות מוקי כבוד יותר לשמאלו מפני שהוא ימין דשכינה פיל"ם אף שבשעת רקיקתו מסלק ממנו כבוד השכינה כמ"ש בעניין התכבדו יותר לשמאלו בתר ימין דשכינה : (ו) דאסור . ואם א"א לו לרוק אלא לפניו או לימינו והוא מלטער בתפלה ע"י שאינו יכול לרוק מותר לו לרוק לפניו או לימינו ב"ח ופ"ת : (ז) בינה . ע"י בגד אז די בנקיון עפר מ"ל : (ח) ולהחזירו . אפי' נפל רובו מ"ל :

צח (מ) בלבו . כתב בספר הגן לבטל המחשבה רעה בעת התפלה יאמר ג"פ פי פי ואח"כ ירוק ג"פ ולא ירוק לגמרי רק בדרך 'נחת והלשון תהא בין שפתים בשעת הרקיקה ובודאי תלך המחשב' ע"כ וכתב המג"א בלו ואינו כ"ל לעשות זה בתוך תפלת י"ח דהוי הפסק ומי יודע אם רפואה בדוקה היא:(ב) הקטנים.בשל"ה קורא תגר על המביאים ילדים לבה"כ ע"ש שדבריו נכונים : (ג)שמבטל.כגון שכר חדש שמרים:(ד)שמבטלת.

שלריך דבר וכמ"ש לבקש מלפני המלך אלא שמתפלל מפני החיוב לגמרי ידי חובתו
זה אינו נכון :

צט א כדי רביעית . עסי' קכ"ח סל"ח דדוקא כשנתנו בכת אחת כ' סמ"ק
סימן קל"ג יין שבתוך הסעודה אינו משכר ועסי' תפ"ג ס"ג די"א דגם
שלפני המזון אינו משכר וכהגה' סמ"ק אם
סעד סעוד' שמחה כגון סעודת י"ט אע"פ
שלא שתה אלא בסעודה אין להורות :
ב תפלתו תועבה. והוי כאלו עע"א [נמרא
ברכות רפ"ט] . ואם אינו מתפלל בשעת
שכרות ניעול מכל לרה. [נמ'] : ג כדין
שונג . הרב"י האריך לחלק ול"ע שלא כ'
מזה פה בש"ע ולכן כ"ל אחזר בו ולעתו
שכיון של ר"ג לא היו שכורי' כלל אלא נמשך
לבם אחר המשתה שהיו יושבים במשתה
ולכן אינם אונסים אבל שכור חשוב אונס
שלא ידע להזהר ולקרות וכ"ש למ"ד שאסור
לקרות וכתפל' לכ"ע אסור וה"ל אונס ואפי'
התחיל לשתות אחר שהגיע זמנה שהיה
שכור שיהיה לו שהות אח"כ מקרי אונס
כמ"ש סי' ק"ח ס"ח עב"ח וב"י עסי' פ"ע
ס"ה : ד ששיל' משכרתו.דוקא שינה מעט
אבל שינה הרבה מפיגתו (כ"מ ה' בית
מקדש) : ה רוכב . איתא בגמר' דרוכב
בעי (°) ג' מילין וכ"כ הג"א וא"ח פ"ח
דברכו'סי'ל"ב וכ"כ הר"פ' הקור' עומד בגי
נשיאו'כפים ובעור (°)משמע דרכוב כמהלך

ב *דרך מיל ושינה כל שהוא מפיגין את היין וה"מ כששתה רביעית אבל אם שתה יותר כל
שכן ד ששינה (ה) משכרתו ודרך טורדתו וה"מ במהלך ברגליו (ב) ה אבל (ו) רוכב
ודאי דרך מפ"גה היין :

ג ה כל אחד שהוא שתוי סגי ליה לפי מה שמרגיש בנפשו שיפיג יינו : הגה

וקביעות מקום כמו הקרבנות שכל אחד קבוע מקומו
לשחיטתו ומתן דמיו (ב) *ושלא יחוץ דבר בינו(ה)לקיר
דומיא דקרבן שהחציצה פוסלת בינו לכלי. וראוי שיהיו
לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה כמו בגדי כהונה
אלא שאין כל אדם יכול לבזבז על זה ומ"מ טוב הוא
שיהיו לו מכנסים מיוחדים לתפלה משום נקיות :
ה ז אל יחשוב ראוי הוא שיעשה הקב"ה בקשתי כיון
שכיוונתי בתפלתי כי מ אדרבה זה מזכיר עונותיו
של אדם(שעל ידי כך מספסדין מעשיו לומר בעוה הוא בזכיותיו)אלא
יחשוב שיעשה הקב"ה בחסדו ויאמר בלבו מי אני דל
ונבזה בא לבקש מאת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך
הוא אם לא מרוב חסדיו שהוא מתנהג בהם עם בריותיו:

צט דין שתוי ושכור לתפלה. ובו ג סעיפים :

א מ שתה יין א כדי (מ) רביעית אל יתפלל עד שיסיר
יינו ואם שתה יותר אם הוא ג יכול לדבר לפני המלך
אם התפלל תפלתו תפלה ואם אינו יכול לדבר לפני
המלך אם התפלל ב תפלתו (ג) תועבה וצריך לחזור
ולהתפלל כשיסיר יינו מעליו ואפי' *אם עבר זמן התפלה
(א) משלים אותה בתפלה שאחריה ג כדין (ג) שונג :
הגה ודין ק"ש כדין (ד) תפלה אבל א] אמר ברכות יכול לברך אע"פ
שהוא שכור (מרדכי ריש פ' הדר הגה' מיי' פ"ד מהלכות תפלה):

לריך אתה לומר דכהנים בשעת עבודתן לא היו רגילים כמו בעליתן לעזבה
וע"כ כתב הטור כאן השוות רגלים ככהנים בשעת עבודה דודאי השוות כהנים
בעבודה עניין חד הוא עם השוות' המתפלל לכל הדיעות לומר כדאית ליה
בעבודת כהנים ולמר כדאי' ליה בעבודת כהנים ולא בא כאן אלא להזכיר
במה נשתווה התפלה לעבוד' כנ"ל אבל
וכרוב : (ב) ושלא יחוץ וכו' . בטור כתוב
עוד וכינו לקרקע . והוקשה לב"י מהיכן
למד כן וע"כ השמיטו כאן בש"ע ולפ"ד
דפשוט דעל גבוה ג' קאי דהא דומיא דמלין
בינו לקיר קאמר דהוא דוקא בגבוה י'
כדלעיל דהיינו בחלילה נגד גופו וכמו כן
בחלילה שתחת רגליו ביש הפסק בגבוה ג'
דפחות מג' כארעא סמיכת' דמי ואע"פ
שבחלילה של רלפה הוי הפסק אפי' בפחות
מג' התם לא שייך ארעא סמיכתא דאסור
להוסיף על הרלפה אפי' כ"ש כדאי' ר"פ
כיסוי הדם אלא דבזה הם שוים לענין אם
לא מקרי ארעא סמיכתא כגון בגבוה י'
בינו לקיר ותחת רגליו כשיעור ג' הוה כמו
חלילה דרלפה אפי' בכ"ש וא"ל הא לעיל
נתן טעם לאיסור בגבוה ג' משום שאין
גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים
קרלתיך י"ל דרבינו הטור לא נתכוין כאן
אלא לגמוד דיני תפלה מדיני עבוד' ולעיפס
זה חשיב כל מילי דשוים הם ע"כ חשב גם
דבר זה מענין חלילי' ששוים הם אע"פ.שיש
לזה טעם בלא"ה כנ"ל נכון אבל מעולם לא
עלתה ע"ד רבינו הטור לאסור לעמוד על
פחות מג"ט אפי' למלוה מן המובחר :

צט (א) משלים אותה תפלה. דחשיב
כשונג ובכ"י הביא דברי הרא"ש
על מעשה דבני ר"ג שבאו מבית המשתה
א"ל לא קריאו את שמע א"ל אם לא עלה כו' דמשמע שאחר שע"ה אינם רשאי' לקרות ואע"ג דאמנם קורא עד הכן (°) בתפה ותי' הרא"ש דבני ר"ג לא היו
אונסים אלא נמשך לבם אחר המשתה והאריך כ"י בביאור דבריו ותמהני אמאי לא פירשם כפשוטו שכל הלילה לא היו שכורים אלא שביטלו מחמת תאות
המשתה משא"כ בזוני דרבנן דריב"ל שהיו שכורים כל הלילה והוין אונסים : (ב) אבל רוכב כו' . כ"כ בעור בשם בה"ג וי"ל ע"ז מסוגי' דפ' הדר דהכי אי'
אמר רמי בר אבא דרך מיל ושינה כ"ש מפיגין את היין אר"נ ל"ש אלא ששתה כדי רביעית אבל שתה יותר מרביעית כ"ש שדרך טורדתו ושינה משכרתו
ופרכי' ודרך מיל מפיג היין והתני' מעשה בר"ג שהיה רוכב כו' כיון שהגיע לכזיב בא א' לשאול על נדרו אמר לזה שעמו כלום שתינו רביעית יין האטילקי א"ל
הן א"ל א"כ יעייל אחרינו עד שיפיג יינינו ויעייל אחריהן ג' מילין וכו' ומשני שאני יין האטילקי דמשכר (°) טפי והאמר ר' נחמני ל"ש אלא ששתה כו' ומשני
רכוב שאני פירש"י דאין לו טורח הדרך השתא דאתית להכי לרמי בר אבא אמי ל"ק רכוב שאני פי' רש"י לרמי בר אבא דאמר דרך מיל והכא תנא ג' מילין
ל"ק דרכוב שאני דאין לו טורח לפיכך אין מפיג כ"כ לפ"ז למדנו שברכוב יש קולא וחומרא דהיינו בשם שתה רביעית יש חומרא ברכוב דלא סגי בשיעור מיל
רק לריך יותר וזכו מה דאמר בגמרא במסקנא רכוב שאני ובשם שתה יותר מרביעית יש קולא ברכוב דבמהלך לא מהני כלל דרך וברכוב מהני וזה מ"ש
בגמרא תחלה רכוב שאני וכ"כ בהדיא בהג"א שם וא"כ קשיא על הטור סגי קושיות חדא דא"כ היה לו לכתוב דברביעית לא מהני שיעור מיל ברכוב
שנית דביותר מרביעית היה לו לכתוב דבעי' ברכוב ג' מילין ולמה כתב סתם בזה דדרך מפיג ועל הרי"ף והרא"ש יש לתמוה יותר דהם לא כתבו הך חילוק
דבין רכוב למהלך ברגלו רק כתבו חילוק בין רביעית ליותר דברביעית סגי בדרך מיל וביותר מרביעית לא סגי ולא זכרו כלום מרכוב ולע"ד הש"ג ס"ל דאף
על גב דלפי מה דאמרינן השתא דאתי' להכי כו' א"ל לן לומר שאני יין האטילקי דמשכר טפי מ"מ מוכח מדברי ר"ג בברייתא דיש חילוק בזה מדאמר"ג כלום
שתינו רביעית יין האטילקי ולא אמר סתם(°)יין אלא ודאי דאטילקי חמיר טפי לפי החמת אלא דתלמודא אמר דלענין קושית על רמי בר אבא א"ל לן בזה ומ"מ
כיון דלפי החמת אטילקי חמיר טפי אפשר שהוא משכר יותר מיות' מרביעית סתם יין וכ"מ ליסו' דתלמוד דאמ' דמשכר טפי וכלל בזה אפי' מיותר מרביעי' וא"כ יש לנו

לומר

דמשכר טפי . ועל תירוץ השני שאי אי"ד יין האיטלקי שוה לשאר יין רק רוכב שאני דנרע כמ"ש בס' חמד משה א"כ מאי טעמא אמר ר"נ כלום שתינו רביעית יין האיטלקי ואמאי נקיט האיטלקי דוק' מה לי
הוא או יין אחר וע"כ נראה לפענ"ד עפ"י הקדמה שאני אומר מסברא דמה דקיי"ל בכריתות דבהפסיק בה ולא שתאה בבת אחת דאינו משכר כמ"ש המג"א סק"א היינו לענין רביעית אבל אם בבר שתה רביעית מצומצם
בבת אחת שוב מצטרפין מה ששתה עוד להיות נידון ביותר מרביעית ועיין לקמן סי' קכ"ח סעיף ל"ח אבל אם לא שתה בבת אחת כלל אז אפילו שתה כמה חצאי רביעית אין מצטרפין לדונו כיותר מרביעית ועיין
בכ"מ ס"א מהלכות ביאת מקדש הלכה ה' שחילק כה"נ לענין מזון ע"ש . והשתא נ"ל דר"נ דדקדק לומר יין האיטלקי י"ל על ב' אופנים או משום דמשכר טפי ורצה להורות לתלמידים דמשום כן מצריך יותר
ממיל. ולפי"ז יהיה דוחק בלשון הברייתא שאמרו למדנו ממנו שרביעית יין האיטלקי משכר דהוי ליה למימר דמשכר טפי או דנימא שר"נ שתה עוד יין אחר ובו לא הי' מסופק שבודאי לא היה רביעית אדבכום יין
האיטלקי היה מסופק אם היה בו רביעית והוא שתה בבת אחת ונמצא מצטרפין האחרים להיו' נדון כשותה יותר מרביעית ולא סניא ליה במיל ויפה אמרו שלמדנו ממנו שרביעית יין האיטלקי משכר עכ"פ הא אי
לאו הכי לא היו מצטרפין האחרים ליותר מרביעית אבל אינו משכר טפי אפשר דנרע נמי מדהוצרך הוא ללמד זה ממנו והשתא כשהקשה המקשן מחך ברייתא הוי מצי לשנויי דר"נ יותר מרביעית שתה אלא
דא"כ היה קשה הא דרך טורדתו ע"כ להשמר מזה נכנס בדרך דוחק לומר דיין האיטלקי משכר טפי ולא שתה יותר מרביעית והוה ס"ל דלענין זה לא חמיר שיהיה דרך טורדתו כיון דעכ"פ לא שתה יותר מרביעית ושוב
כשהקשה דא"כ יהיה ביותר מרביעית נמי שדרך טורדתו ע"כ הוצרך לומר דרוכב כיושב בביתו דמי שממתין עד שיפיג יינו כל אחד לפי שיעורו ומסיק דהשתא תו לא צריך לחלק בין יין האיטלקי לשאר יינות אלא ר"נ

באר

בגון הכא מן הדרך : (ה) לקיר . בטור כ' עוד וכינו לקרקע . וכתב ט"ז דוקא ב"ט אבל
בפחות מג"ט אפי' מאה ליכא. וכן נוהגין לבטוח על הקרקע בי"כ עשבים יבשים וכן נוהגין לבטוח מחלגלות
בע"ז וכיומדים עליהם ומתפללים ב"ש . אסור להתפלל בברוכ' הנ"ע מ"א סי' ל"ד ע"ש :

צט (מ) רביעים . דוקא כשנתנו בבת א' כתב סמ"ק סי' קל"ג יין שבתוך הסעודה אינו משכר וע"ש תפ"ז
ס"ג די"א דגם לפני המזון אינו משכר עמ"ש : (ג) תועבה . והוי כאלו עע"ז ואם אינו מתפלל בשעת

שערי תשובה

סי' צט (מ) רביעית עבה"ט ועיין בר"י פירושו אף שהוא רגיל ביין שאם שותה הרבה אינו בסוג שכור
אלא יכול לדבר בפני המלך ולא קרינן בי' אלא שתוי מ"מ כיון ששתה רביעית לא יתפלל
לכתחלה ע"ש :

ביאור הגר"א

ס"ה אל כו'. ברכות ל"ג ב' ועתוס' ס"ה כל כו' ור"ה ע"ז ב' ועתוס' שם ד"ה ועיון כו' :
סי' צט אא כדי רביעית. עתוס' שם ד"ה שהה יש ספרים דגרסי כו' וכ"ה ברמב"ם ועור ולף תוס' מודו בזה : וצריך כו'.
תוס' שם ד"ה שיכור וכנ"ל ס"ם ע"ז ור"ם נ"ב : ואפילו כו'. ורלוה דדין אונס לו מתש"ם ע' ת' דבהוה זונא כו'
ובמזיד ל"י להתפלל אחר ע"ה כמ"ש הרי"ף וס"פ שם : אבל כו'. ירושלמי ריש תרומות והביאו תוס' שם ד"ה שיכור וכרא"ש

ב פ"ה דברכות סי' ע' וז"ל שהוי אל יתפלל כו' אינו שתוי כל שהתה רביעית שיכור שהתה יותר תמן אמרינן כל שאינו יכול לדבר לפני המלך ר"ז בעי קומי ר"א שיכור מהו שיברך א"ל ואכלת ושבעת וברכת אפילו מדומדם לא אורכה אלא מהו שיקרא שמע
ח"ש ודין ק"ש כו' לאומרא אבל נראה שע"ש שם בירושלמי דאמרו שם תר חמיר שאיל לאליהו מהו ערוס שיקרא שמע א"ל לא יראתם כך ערות שיקרא שמע אלא דאפילו מדומה אין יכול להפריש משום
הברכה וכן אפילו נגד ערות דבור אינו מוזהרלמה לא אמר ערות דבר כפשט' אלא ל"ל שע"ש הוא ול"ל שיכור מהו כו' וכנ"ר ס"א דתרומות הביאו ולא כתיב מלת ערוס אלא דתלמודא אמר דלענין קושית על רמי בר אבא א"ל לן בזה ומ"מ
זפליג גם על ר' אפי' שאמר ואכלת כו'.גם' שם והוא לשון הטור בשם בה"ג וכ"כ סמ"ג והגהמיוט ס"ם ד"ג ד"ל כדעת הגאונים כמ"ש בס"ג ס"ל קאמר דס"ג יעייל ג' מילין אלא עד שיפיג ויינו
וקרה שנג' מילין פג ועוד הגהמיוט מס"ם הגהת דאתית כו' ואפשר שסוברים שדיחוי' הוא והרי"ף והרמב"ם ורא"ש הגהמיוט דין רכוב לגמרי והג"א שם כ' כל דברי גמ' שם: ס"ג כ"א כו'. כנ"ל:ולכן כו'.כמש"ם דין האיטלקי וה"ה להיפך:וכ"ש אם כו'. עד"מ:

מחצית השקל

סי' צט (ס"ק מ) כדי רביעית עסי' קכ"ח סעיף ל"ח דכתב דאם שתה רביעית יין לא יתפלל עד שיסיר כפיו וכתב שם
דהיינו דוקא אם שתאו בפעם אחת אבל אם לא בב' פעמים וס"ל למ"א דה"ה הכא אבל מבואר עוד שם דאם
נתן בו מעט מים אפי' שתאו בפעם אחת נשאר כפיו וה"ה הכא אלא דכתב עוד שם דוקא ברביעית דינא הכי
אבל ביותר מרביעית אפי' שתאו בב' פעמים או נתן בו מעט מים אסור וה"ה הכא : ועסי' תפ"ג ס"ג די"א
כו' ר"ל בב"י הביא י"א כן אבל לא בש"ע שם : אין להורות והוראה ותפלה דיניהם שוה . ועי' ביו"ד סימן
רמ"ב סי"ג בהג"ה ובמ"מ סי' ז' בסמ"ע ס"ק י"א : (ס"ק ג) כדין שונג . הרב"י האריך לחלק שהקשה דאיך
א"ל דשיכור מקרי שונג דהא תנן ריש ברכות מעשה שבאו בניו של ר"ג מבית המשתה אמר מהו ליו' ואמרו
לאביהם לא קריאן שמע וא"ל אם לא עלה ע"ה חייבים אתם לקרות וא"א דשיכור מקרי שונג ואונס אפי'
עלה עמוד השחר קורין עד שיתן השמה וכדלעיל סי' ס"ח סעיף ה' ותי' דבני ר"ג היו מסובים בסעודת
הרשות דלא מקרי אונס דלא ה"ל לבטוח שם וכאן מיירי בסעודת מצוה דמקרי אונס . עוד תי' דוקא בק"ש לא
מקרי אונס דה"ל לקרות קודם הנץ החמה אף שהיו שכורים והייט למ"ד דשכור מותר לקרות קריאת שמע .
ואפי' למ"ד דאסור מכל מקום שתוי שביבא ליה דמותר לקרות וה"ל לקרות קודם שנשתכרו לגמרי (וזה דלא
כרמ"א בהג"ה דמשמע דמשוה קריאת שמע לתפלה לכל דבר) משא"כ בתפלה שפיר מקרי אונס דאפי' שתוי
לכתחלה אסור להתפלל . עוד כתב לחלק גם בתפלה לפעמים לא הוי אונס אף דגם שתוי אסור להתפלל
מכל מקום אם התחיל לשתות אחר שכבר הגיע זמן תפלה לא מקרי אונס ע"ש : ומכל האילוקים הנ"ל לא
הזכיר סוס חילוק בש"ע ס"ב ס"ל אחזר בו: ודעתו שבינו בו' ר"ל כדי לייבב קושית הרב"י מבני ר"ג : ל"ל
שבני ר"ג היו שיכורים ולא נמשכו עד אחר אונס מצד שכרות אלא נמשכו שם בבית המשתה לשמוח בשמחתם
ולכן הוי מזידים וכ"כ בס' ד"מ : אבל שכור כו' שלא ידע כו' בזה דוקא חילוק הסני דבק"ש לא הוי אונס דה"ל
לקרות בשכרותם וגם חילוק א' בין שמחת רשות למצוה לא ס"ל לחלק: ואפי' התחילו כו' בזה דוקא חילוק הב'
ולכן שתה פה בש"ע והא דלא כתב דאם לא היה סובר שיהי' לו שהות דלא מקרי אונס דזה מלת' דפשיט':
(ס"ק ד) ששינה כו' כ"מ הל' ביאת מקדש פ"א דין ה' ודייק כן מלשון הרמב"ם שכ' שינה מעט או דרך
מוסיפים בשכרותו מבמע דשינה מרובה מפיגה את היין: (ס"ק ה) רוכב כו'.ג' מילין דאמרינן בשיורין דס"ד
ע"ב מעשה בר"ג שהיה רוכב על החמור כו' בא א' לשאול על נדרו אמר לזה שעמו כלום שתינו רביעית
יין האיטלקי א"ל הן אמר א"ל יעייל אחרינו עד שיפוג יינינו (דהתרת נדרים הוא הורא') ויעייל אחריהם ג'
מילין כו' ירד ר"ג מן החמור והחיר לו נדרו והקשה הש"ס ל"ל ג' מיל הא במיל א' סני ומשי שאני יין האיטלקי
דמשכר טפי והוי כיחר מרביעית ומקשה א"כ גם ג' מיל לא מהני דהאמרי' ביחר מרביעית כ"ש דרך טורדתו
ומשני רכוב שאני ופירש"י שאין לו טורח הדרך ולכן מפיג אפילו שתה יותר מרביעית ומסיק הש"ס השתא
דאתית להכי גם קושי' א' לא קשי' דלמה הולרך ג' מיל הא במיל א' סני דרכוב שאני ואפילו אא"ל דאין חילוק
בין יין איטלקי לשאר יין מ"מ רכוב שאני ופירש"י דאין לו טורח ולפיכך אין מפיג כ"כ ולכן בעי' ג' מיל .

לומר כיון דיש מעליות' ברכוב טפי ממהלך מיכא למימר דדוקא באיטלקי הצריך ר"ג ברכוב ג' מילין אבל בסתם יין אפי' ביותר מרביעית ורכוב הסברא נותנת דסגי בדרך מיל כיון שהוא רכוב ואף שאין הדבר מבורר כ"כ כיון דספיק' דרבנן היא דהא בדיעבד יצא בשינה ע"כ אזלינן להקל וסגי ברכוב מיל אפי' ביותר מרביעית זו היא דעת ה"ג אבל הרי"ף והרא"ש ס"ל בהאי ספיק' לחומרא כיון דלא אתברר לן ענין יין האיטלקי אזלינן לחומרא ותפסי' משום לא פלוג בכל יותר מרביעית דלא מהני רכוב ולא מהני דרך כמו במהלך . והא דלא כתבו דיתר מרביעית מהני ברכוב גג' מילין כמו באיטלקי י"ל דיתר מרביעית לא הוה מילתא דפסיקא דודאי אם הרכב לשתות מאוד ביותר מרביעית חמיר טפי מאיטלקי ע"כ לא שייך למינקט בזה דמהני ג' מילין משא"כ באיטלקי דהוא דבר קבוע ברביעית ומזי' ביה דמהני ביה ג' מילין והפוסקים לא נקטו כלל דין איטלקי שאינו מצוי כלל בינינו כי"ל : (ג) ולכן אין נזהרין בו' . זה קאי אשתוי שאין בו איסור אלא לכתחלה אבל בשכור שתפלתו תועבה ודאי יש ליזהר אפי' לדידן והמתפלל כשהוא שיכור צריך לחזור ולהתפלל כמ"ש התוס' בפ' הדר ורב"י כ' בשם המרדכי דהשתא אין נזהרין משום דבלא"ה אין אנו מכווניים כ"כ זה קאי אשאר מילי דשמעתין כגון הבא מן הדרך שלא יתפלל לדברי הגמרא וכן ר"י לא מצלי ביומא דרתא וכמ"ש ב"י אח"כ בשם הג"מ אבל לא אתפלת שכור שהיא תועבה ואסרון יש במרדכי וכבר הוגה במרדכי דפוס קראקא ומו"ח ז"ל הצריך בזה לצריך לחזור ולהתפלל בזה וכבר הפלינו בגמר' בעומק מי שמתפלל בשכרות ואמרו שמי שנהר בזה סוגרין הלרות בעדו וילפוה מקרא ומכלל הן אתה שומע לאו ח"ו ע"כ צריך לאזהרה בזה :

ק (א) אבל כשמתפללין כו' . בב"י הביא כן בשם הרר"מ ואסיק בל"ע . והב"י עצמו כתב דאפי' כשכתובה לפניו יסדר תחלה כו' מ"מ יפה פסק רמ"א שתפלה מתוך הסידור מהני דהא עדיפא מזה אשכחן מה דמהני תפלה לענין שמתפלל בר"ה וי"כ בקול רם כמ"ש בסי' שתח"ז והוא מדין התלמוד איסור גמור דמלי להטעות את חבירו ואפ"ה קי"ל שם דאין לחוש לזה כיון שיש סידור בידו ק"ו בזה מ"מ נראה דבתפלה צריך להבין בפי' הדברים בפרט בפיוטים שאמור פירוש' אם לא בתחינת דעה רבה עליהם ודאי צריך להסדיר תחלה ולא מהני לו ספר בזה וזה פשוט :

קא (א) כדי שילמדו ממנו בני ביתו . בירושלמי אמרינן ר' יוסה בר מנא בי כנישתא הוי מתפלל בלחישה וכך הוי מצלי בביתיה הוה מצלי בקלא עד דלפין מיניה בני ביתא לגותא ופירש הטור דהאי עד דילפין הוה כמו כדי דילפון דאל"כ אלא לא היה מתכוין לזה אלא דבר זה נמשך במקרה שהיו לומדים ממנו בני ביתו קשה שהרי אסור יש להגביה קולו וא"ל דטעם שלו היה שלא היה יכול להתכוין בלחש זה נחשב לנגאי לר' יוסה שכל זמן שהתפלל בכה"כ היה מתפלל בלא כוונה כיון שהיה צריך להתפלל בלחש אלא ע"כ לאו מטעם זה אלא כדי שילמדו ממנו וכ"ד המרדכי שהעתיק בזה הירו' כי היכי דילפין מיניה כו' כמ"ש ב"י אבל הרא"ש כ' וז"ל פי' כ"כ היה מתפלל לעורר רוח הכוונה עד שבני ביתו היו שומעים ולומדים התפלה ממנו וה"מ בתיבה כו' עכ"ל נראה דס"ל דאף אם שבור מקרא בלחש בלחש אבל אם יגביה קולו ולא יכוין בתפלה אלא בשביל לעורר רוח הכוונה אינו מותר דאין לבטל מצוה בשביל מצוה אחרת ולא דמי לתפלה בלחש דאפילו

טעם הזוהר משמע דאסור לכן אם יכול לכוון בלחש עדיף טפי : ה בכל לשון . כתב בס"מ דמוטב להתפלל בלשון שמבין אם אינו מבין לשון הקודש וכ"כ בס"ח סי' תקפ"ח ותשפ"ח : ו ביחיד . שאין מלאכי השרת מזקקין לשאר לשונות אבל בלבור הקב"ה בעצמו מקבל תפלתם : ז דאף יחיד . דס"ל דהמלאכים מכירין בכל לשון רק שאין מזקקין לארמית שמגונה בעיניהם :

קב א כתוב ד"א . ולפי' התו' (°) א"ש דגם מלאחריו צריך דכתיב עמכה כלומר עמך ה' שעלי היה יושב כתוב אמה חמיסית ולפי' הרא"ש דיליף דז"ה בני י"ב קשה דהוי ע"ז אמות ד' לכל רוח וי"ל דהכה מסתמא היתה מתפללת אצל הכותל וא"ל לפניה הרחקה אבל באמת אם מתפלל באמצע גם לפניו אסור לישב [כ"מ] וי"ל דברים כפשוטן דצריך להתרחק ד"א לכל רוח בעיגולה וידוע דעיגול של ד"א הוא מחזיק יב"א כדאי' פ"ק דסוכה ע"ב ולא על פי הכמה הוי ד' לכל רוח והוה מ' על מ' מ"מ לא אמיירי רק (°) בקו הסוה (°) ולהי"א לק"מ דלא אמיירי כלל בלפניו: ב בעוסק בתורה . אבל הרהור לא מהני [כ"י] : ג ואפי' עוסק בק"ש פי' (°) ביושב : ד בגבולו . ודוקא בגיתו אבל (°) בבה"כ צריך לקום דהוא מקום מיוחד לכל [כ"מ]: ה אבל בלתיסה. ובזוהר חיי שרה ע' ס"ג איתא דלכל לד אסור : ולעמוד

ד ו יכול להתפלל ה בכל לשון שירצה ז וה"מ בעבור אבל ו ביחיד לא יתפלל (ד) אלא (ז) בלשון הקודש ח וי"א דה"מ כששואל צרכיו בגון שהתפלל על חולה או על שום צער שיש לו בביתו אבל תפלה הקבועה לעבור אפי' יחיד יכול לאומרה בכל לשון ט ויש אומרים ז דאף יחיד כששואל צרכיו יכול לשאול בכל לשון שירצה (ה) חוץ מלשון (ח) ארמי :

קב שלא להפסיק כנגד המתפלל. ובו ה סעיפים :

א (א) אסור לישב א בתוך ד' אמות של מתפלל ב בין מלפניו (ב) בין מן (ג) הצדדין (בין מלאחריו) (פוס' ומרדכי ואשר"י פ' אין עומדין) וצריך להרחיק ארבע אמות ג ואם עוסק בדברים שהם מתקוני (ד) התפלות (ג) ד ואפי' בפרק איזהו מקומן אינו צריך להרחיק * ה ויש מתיר ב בעוסק בתורה אע"פ שאינו מתיקוני התפלות ו ויש מי שאומר דהני מילי מן הצד אבל כנגדו אפי' כמלא עיניו אסור ג ואפי' עוסק (ג) בקריאת שמע :

ב ז ויש מי שאומר שאם היושב (ד) בצד המתפלל (ד) חלוש מותר :

ג ח אם היושב ישב כבר ועמד זה (ה) בצדו *אין צריך לקום שהרי זה בא ד (ה) בגבולו (מ"מ מדת הסידות הוא לקום אפי' בבה"ג) (כ"י בשם מהרי"א) :

ד ט אסור לעבור כנגד (ו) המתפלל בתוך ד' אמות ודוקא לפניהם ה י אבל בצדיהם מותר

ויש לתת טעם מדילפינן מעלי עלי כתיב ועלי שומר את פיה ואין שייך לומר לשון זה אלא מלפניה או מלדריה אבל לא לאחריה ובאשר"י כתב בלשון זה בין מלאחריו צריך להרחיק ד"א עמכה בזה זה בני י"ב דהיינו ד"א לכל רוחות ע"כ ל"ל דשני הלדדין חשיב לרוח א' (ד"מ) ותימה על הטור שלא הביא דעת אביו כיון שסולק עליו וגם בתוס' ובמרדכי כתוב שגם לאחריו צריך ד"א וכ"פ רמ"א:(ג) ולפי' בפרק איזהו מקומן. כיון שבאמו לאומרו קודם תפלה מעיני תפלה הוא חשוב אבל אחר ד"ת שאינו שייך לתפלה צריך לעמוד הוא דעת הטור שכתב שהטעם שאסור ליסב כתוב ד"א של תפלה מפני שגרמה כאלו חבירו מקבל עליו עול מלכות שמים והוא אינו מקבל וכשהוא עוסק בק"ש וברכותיה אינו ליה האי טעמא . אבל אם הוא עוסק בתורה אבתי איתא האי טעמא עכ"ל. וקשה לי במ"ש שהטעם מפני שגרמה שאינו מקבל עול מלכות שמים בק"ש מי אינא הכי ואינא שאסור ליסב כתוב ד"א של הקורא ק"ש ושותק דהא עיקר קבלת מ"ש הוא בק"ש ותפלה לאו קבלת מ"ש היא רק רחמי ולאותא היא ותו לפי טעם זה קשה מאי אהני הרחקת ד"א לבטל חשש זו ותו מנ"ל לרבינו לומר טעם זה והלא מקרא דהכה ילפינן לה . ואפשר לומר ע"א דהמקום שהמתפלל עומד אדמת קודש הוא כ"ז שהוא מתפלל וע"כ צריך לאותו מקום דהיינו תוך ד"א לנהוג בו כבוד וכל שיושב ואינו עוסק ג"כ בדבר קדוש הוי כאלו לאו קדושה יש והוה כשאר מקומות שבבית ע"כ צריך שיעמוד להרחות שם כאן קדוש אבל אם עוסק בתפלה אז בד"ת אפילו יושב הוי עליו ג"כ קדושה . זה ל"ל טעם נכון לאותם שסוברים גם ד"ת מהני כמ"ש אח"כ ומ"מ כתב כ"י לחלק דדוקא כשמוליא בשפתיו ד"ת אז שני שקדושה יתירה היא משא"כ בהרהור בד"ת בלב דלא שני ואילוק נכון הוא : (ד) בלד המתפלל כו' . הורחה זו הביאה כ"י שכתבה אא"ח בשם הגאון ר"ת אמר תמיד וכתב אא"ח ע"ז ודבריו דברי תימה וע"ע עכ"ל . וכתב כ"י וא"כ דאין כאן תימה דחולשתו מוכיח עליו שאפשר כך יש עכ"ל ולענ"ד יש תימה לומה אין כאן תימה דמאי אהני חולשתו שיבא דוקא תוך ד"א ולא יזוז עוד לאמה א' ותו דא"ל להוכיח דלא מהני חולשה לזה דהא זקן וחולה דמיון לבדדי בכל מקום בדאיתא בסימן קי"ג ס"ה לענין מודים וכן לענין עקירה מהשלחן והניחו שם זקן או חולה בדאי' בפ' ע"פ וא"כ ע"כ עלי דזקן מופלג היה באותו פרק כשמשמעות הפסוקים וכמו דאיתא פ"ק דחולין דף כ"א בני עלי דאמר שם (°) זקנה שאני ולמה היה לעמוד תוך ד"א של חנה ע"כ נלע"ד דל"ע להקל בהורחה זאת : (ה) בגבולו כו' . כ"כ העטור בשם הרא"ש והקשה עליו דהא ילפינן מעלי והוא היה יושב תחלה דכתיב ועלי יושב בתוך ד' אמותיו של יושב כמ"ש הב"י בשם מהר"י אבוהב וכל שכן להטריח הכהן גדול שיהי' צריך לעמוד ואם ישאר יושב יהיה נראה בכופר וע"כ חשבה עלי לשכורה והיא השיבה לו בהוגן וכי אין רוח הקודש שורה עליך תמיד והרי אתה תמיד קורא ק"ש ומתפלל ודלא כמו שנדחק להרב הב"י שעלי היה עומד ולא הדהר תורה בבהמ"ק חלילה לו אלא כמ"ש שזאת היתה תשובת חנה אליו כיון שאתה בעל רוח הקודש אינך צריך לעמוד מפני המתפללים ולא היה לך לדון אותי לכף חוב כי ע"י זה מותר להתפלל בתוך ד' אמות ישיבתך . ועיין מ"ש בהגהות הטור החדשים בשם מהרל"ח איך אמרה חנה הנצבת עמך הלא הוא היה יושב. ולפענ"ד נראה שידע שהתפלל, אלא שחשבה לשכורה משעם הנ"ל ומשום הכי אע"פי שהיה יושב מ"מ אחר שהתחיל להתפלל עמד ומש"ה לא לשיטת קמא החליטה שאין רוח הקודש שורה עליו דאל"כ לא היה לו לעמוד. ולשיטת אא"ח נראה שידע שהתפלל, ולשיטת הב"י שורה עליך לא שאני מבזה אותך להטריחך לעמוד אלא היה לך לדון אותי לכף זכות שאני מחזיקך בשריית שכינה ורוח"ק : שם במחבר סעיף ב' בצד המתפלל . נ"ב עיין מ"ז

שערי תשובה

להגביה קולו. וכן מוכח לישנא דרב הונא דקאמר מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו כלומר אף תפלתו הפרטיות שלא בעונת תפלת י"ח אסור כו' ע"ש :

סי' קב (ד) חלוש עבה"ט . ואחרונים השיגו על ראיית הט"ז מחולין דהתם בשעת מעשה היה ומעשה דשמואל הי' קודם שלא הי' זקן כ"כ ע"ש : (ה) בגבולו עבה"ט ועיין ביד אפרים דאפי' אם

יד אפרים

ברגילות היו להתפלל בהשמעת קול קלת בעינן שהיה נשמע להעומד אצלו והיה יתירה עשתה ורק שפתיה נעות וקולה לא ישמע כלל ולכן כתב ועלי אחר לא פיה שהיה חוטא שמתפללת ונשמעו אזניו מה שהי' מוציא מפי' . אך היא רגילה שגם עלי לא ישמע ולכך התפללה בלחש ממש ולכך חשבה לשכורה אך לפ"ז נ"ל דמה שאמר בש"ס כדרך שעשתה חנה היינו שעכ"פ לא היה בקול רם ולא בהרהור הלב. אבל מה שזה אצלו שומע לו בלחש לגמרי שויה ותרוייהו בכלל שפתיה נעות וקולה לא ישמע הוא אך שברגילות היה להתפלל קלת בדבור פה לעורר הכוונה כמש"ל מדברי אא"ז בכ"ש . ואחמש לפי"ז י"ל שאא"כ היקרו בלחש שלא לבייש ע"ע וע"ע במפרשים ועיין בבית יוסף תלמוד הזוהר ויקהל שהחבר אא"ל דבר גם ליה מאן דליית ליה לעילא כו' משמע שלף להעומד אצלו ממש לא ישמע ומכל מקום מי שאינו יכול לכוון בעינן אחר יש לו לעשות בעינן שיכול לכוון דאע"ג דקי"ל אם לא יכוין א"ל לחזור ולהתפלל מ"מ אם עושה תפלתו קבע בעינן שא"א לו לכוון ודאי לא יצא י"ח ונריך לחזור ולהתפלל בכללא"ד : מג"א ס"ק ה' . כ' בס' ויש"ד מאחרות בס"ל מ"ש המעוב להתפלל כו' מ"מ פשיטא שיוצא בל"הקר אע"פ שאינו מכוין כמבואר במג"א ס"ק כ"א וכסי' ס"ב ס"ק א' וסס מבואר ברמב"ם וס"ע שיזהר מדברי שיכוח שבאותו לשון ויוקדק בו כמו בלה"ק כו' ולכן נזמינו זה שאין מי שיודע בפתרון לה"ק על בוריו המיקל לעצמו לו' שיוצא בלשון נעז ונוערין בו בכיוסה שלא יפרוש מדרכי לבור שהבנו בכל תפוצות ישראל מאז מעולם לו' מוסח התפלה בלשון הקודש שיוצא לף שאינו מכין והבא לחוש למ"ש בש"ח בקל יוכל ללמוד פתרון הענין עכ"פ וכיון שמכין פתרון הענין הרי הוא יודע מה הוא מבקש ותפלל ואע"פ שיהיה קשה לו לקבל פתרון כל היכה בפ"ע אין בכך כלום ואין לו לעשות מקור מים חיים לאלוה לי בורות לעשות להתפלל עם הלבור בלשון לעז ג"כ כדת הנשים שמוהגות להתפלל עם הלבור וחוזרים וקוראים לעצמם הפירוש המודפס בלשון לעז והתרכתי בזה בתשובה בעזה"י. וס"ס בשם ס"ח סי' הקפ"ח והשפ"ה בל"ל : סי' קב מג"א ס"ק ד' בגבולו

באר היטב

דלא כב"ח ופר"ח ע"ש . אבן אותם שעושים כן להראות קולו ודאי עושים שלא כהוגן . ועיין מ"ז שכתב בשם הרמב"ם ויקראו אל אלהים בחזק מבאן אתה למד שתפלה לריכה קול עיין בס סוף פרשת בא : (ז) בלה"ק. שאין מלאכי השרת מזקקים לשאר לשונות אבל בגבור הקב"ה בעצמו מקבל תפלתם : (ח) ארמי . דאין מזקקין לארמית שמגונ' בעיניהם :

קב (א) המדריס. עמ"א וט"ז ובהלק"ט ס"ב סי' רכ"ו . ובמ"א סי' ל"ט . ובספר פרח שושן מא"ח בלל א' סי' ל"ט : (ב) התפלות. ודוקא אם מוציא ד"ת בתפיו ולענ"ד יש תימה למה אין כאן תימה דמאי אהני חולשתו שיבא דוקא תוך ד"א ולא יזוז עוד לאמה א' ותו דע"ל להוכיח דלא מהני חולשה לזה דהא זקן וחולה דמיון לבדדי בכל מקום כדאיתא בסימן קי"ג ס"ה לענין מודים וכן לענין עקירה מהשלחן והניחו שם זקן או חולה כדאי' בפ' ע"פ וא"כ ע"כ עלי דזקן מופלג היה באותו פרק כשמשמעות הפסוקים וכמו דאיתא פ"ק דחולין דף כ"א בני עלי דאמר שם (°) זקנה שאני ולמה היה לעמוד תוך ד"א של חנה ע"כ נלע"ד דל"ע להקל בהורחה זאת : (ה) בגבולו כו' . כ"כ העטור בשם הרא"ש והקשה עליו דהא ילפינן מעלי והוא היה יושב תחלה דכתיב ועלי יושב

באר הגולה

ו סוטה ל"ג ז אלפסי מ רבינו לרפת ט הרא"ש בברכות מ"א א ברכות נ"א ב הו' ורא"ש ג שם ד הרא"ש והרשב"ם סה"ק ה תה"ד ו אהל מועד ז תורחות חייס מ עור בשם אגור ע ברכות כ"ז י

עטרת זקנים

קב * ויש מתיר בשעוסק בתורי' אבל בעוסק בהלכות דרך ארץ צריך להרחיק דזה אינו נקרא עוסק בתורה (ב"ח):* אינו צריך לקום ויי"א דדוקא

לבושי שרד

סי' קב (מ"א סק"א) (°) א"ש דגם כוונתו להתוס' אע"ג שפסקו דגם אהריו אסור מ"מ א"ש לפי שהם לומדו הדכתיב עמכה מש"ה יכול להיות דגם מלאחריו מרחיק אבל הרא"ש דפסק ג"כ כתתו' ויליף מזה בני' י"ב קשה : (שם) (°) בקו הסוה. כלו' דקו הסוה של כל לד היא ד"א ולפי שהוא בעיגול הוי י"ב : (שם) (°) ולהי"א לק"מ דס"ל דלפניו מרחיק כמלא עיניו ולא אמירי מלפניו מיהו הרא"ש לא ס"ל כך כמבואר מלשונו שהיבא בע"ז סק"כ : (ט"ז סק"ד) (°) זקנה שאני זה תמוה דהס"ם שם מיירי ביום אמת והיה בן נ"א שנים כמבואר בפסוק דאמר היה ביום שנתמנה שופט והוא שבע לת ישראל אחרנים שנה וא"כ לא היה לו רק בן נ"א וכן הקשו המחברים וע"ע : ס"א סק"ג. (°) היוסב. ולא היתה דקאי על העומד וקורא ק"ש אסור ליסב תוך ד"א שלו וכדרך שהקשה הט"ז סק"ג : סק"ד. (°) נבה"כ בזה

הגהות רעק"א

מג"א ס"ק ה' כתב בסס' . עשרה אמרות מאמר אם כל חי ח' א' סי' ל"א : סי' ק"ב מג"א סק"א וא"ל דבריס בפסוק. ע' תבו' גבת וורדיס חא"ח סימן ל"ע : ט"ז סק"ד דוקא

חתם סופר

סי' ק"ב (במג"א ס"ק א') רק בקו השוה. נ"ב במ"ש התוס' בעירובין דף נ"ו ע"ב וכו' כך שמעתי וק"ל : (ט"ז ס"ק ה') רגילין להתפלל בלחש . נ"ב צ"ע דא"כ בריש פרק אין עומדין דרשינן לא אדוני לא אדון אתה בדבר הזה אין שכינה ורוח הקודש שורה עליך שאינך יודע שיאשה קשת רוח אנכי ע"ש הוה לה למימר בקיצור אינך אדון בדבר הזה שאין אתה יודע הדין דתפלה היא בלחש . עוד י"ל דקאמר התם איכא דאמרי הכי קאמרה ליה וכי אין רוח הקודש שורה עליך וקשה מה חידש לישנא בתרא ומאי רמז יש בקרא שאמרה כן בלשון תימה טפי מלשון החלט אין רוח הקודש שורה עליך . ע"כ נראה דנבעלי ידע דתפלה היא בלחש ועיין של"ה במס' ר"ה בהנ"ה אלא שחנה עמדה להתפלל בתוך ד' אמותיו שישב עלי כמ"ש הרב ב"י דכתיב ועלי יושב והנה עשתה כן מפני שזה סגולה נפלאה להתפלל בצד הצדיק מכל מקום לא נכון לעמוד

בתוך ד' אמותיו של יושב כמ"ש הב"י בשם מהר"י אבוהב וכל שכן להטריח הכהן גדול שיהי' צריך לעמוד ואם ישאר יושב יהיה נראה בכופר וע"כ חשבה עלי לשכורה והיא השיבה לו בהוגן וכי אין רוח הקודש שורה עליך תמיד והרי אתה תמיד קורא ק"ש ומתפלל ודלא כמו שנדחק להרב הב"י שעלי היה עומד ולא הדהר תורה בבהמ"ק חלילה לו אלא כמ"ש שזאת היתה תשובת חנה אליו כיון שאתה בעל רוח הקודש אינך צריך לעמוד מפני המתפללים ולא היה לך לדון אותי לכף חוב כי ע"י זה מותר להתפלל בתוך ד' אמות ישיבתך . ועיין מ"ש בהגהות הטור החדשים בשם מהרל"ח איך אמרה חנה הנצבת עמך הלא הוא היה יושב. ולפענ"ד נראה שידע שהתפלל, אלא שחשבה לשכורה משעם הנ"ל ומשום הכי אע"פי שהיה יושב מ"מ אחר שהתחיל להתפלל עמד ומש"ה לא לשיטת קמא החליטה שאין רוח הקודש שור' עליו דאל"כ לא היה לו לעמוד. ולשיטת אא"ח נראה שידע שהתפלל, ולשיטת הב"י שורה עליך לא שאני מבזה אותך להטריחך לעמוד אלא היה לך לדון אותי לכף זכות שאני מחזיקך בשריית שכינה ורוח"ק : שם במחבר סעיף ב' בצד המתפלל . נ"ב עיין ט"ז

ביאור הגר"א

אוזני דיורין וברים כדרים משום דאוזני ליה מפרש כו' אבל התוס' פי' מתוך שאין רגילין משמיעין קולם :מעטה ל' את מכירו וזכו אוזני אוזני כמו בפ"ג דחולין דיאה דאחוזי"ע בע"ע דפ"ז דברכות ופ"ד דברכות. אוזני ביני קני דפ"ז דב"מ וע' הגמ' שם וכן פי' הערוך שם : ומ"מ יזהרו כו'. דהוי מכביאי הסקר מהרי"ו ולפי' הרא"ש בס"ב ל"ן חילוק שב' דאם א"י לכוין אפילו להגביה מותר וכר"ח אפי' בגיבור מותר וכבר תמה בכה"ג עליו : ס"ד וה"מ בגיבור כו'. גמ' שם ל"ג ל' : וי"א כו'. בס"ד ברכיו ועגמ' ע"ז ח' ל' ל' והטעם דגיבור ל"ל מלין : וי"א כו'. דהם מכירים בכל לשון רק דלשון זה מגונה בעיניהם וז"ש אין מקקין לו וזכה מתורך קוביית התוס' דשבת ד"כ ד"ה שאין כו' ומהבו על הוס' מכין לסם שמכירין מתפללה שבלב ונראה שלמדו מש"ס ג' דברים מזכירין כו' ועיון תפלה ועתוס' שם אבל בזוהר ח"ח ק"ח ל' לא ידעו בהאי עלמתא אלא מה כו' ואע"ג דבגמ' ב"מ פ"ז ל' אמרו יודעין היו כו' מ"מ אמת הוא אף לגבמ' וכן לשון אין מכירין מ' אין מכיון ולכן לא אתמר להון וז"ש אין מקקין: סי' קב ס"ב בין מלפניו כו'.עמ"ח ס"ח ל' : ואם עוסק כו'. כל בו בשם הירושלמי ע"ש: ויש מתיר כו'. עמ"ז: ויש מי כו'. וזה שבתוב בז"ה גי' י"ב ד"מ ובכה"ג מיהה בריאתא ע"ש ד"ח : ס"ב יש מי כו'. עמ"ז ודבריו תמוהים הלא מ' שנה קודם לכן הוא : ס"ג אם היושב כו'. עמ"ח ומה תירץ קוביית הטור הלא עלי יושב מקודם כמ"ש ועלי יושב ועמ"ז : ס"ד ודוקא כו'. לשון הטור וכ"כ הר"י ועיין זוהר ח"ח קל"ב ל' : ולעמוד. עמ"ח :

שלמה

לו הקב"ה ואנחנו נבקש בלשון אחר שלא נחלק לנו רק בציבור לא הוי קטרוג דיש לומר שאני השר דהוי רק יחיד ואנחנו הרבים ולא הוי קטרוג כל כך אבל היחיד אינו רשאי להתפלל בלשון אחר דהוי קטרוג מן השדים של מעלה שנתפלל בלשון שלא נחלק לנו. לכך תפה רוחן ויקולל חלקם אשר תקנו התפלה בלשון אחר ימ"ש וזכרם ועלינו יערה רוח הבורא במהרה אמן כי"ר : (שם) בסעיף הנ"ל וי"א דאף יחיד כו'. נ"ב הנה סלונתתם תליי בפירוש הגמרא בפ"ק דשבת מה דאמרינן דאין מה"ש נזקקין ללשון ארמי אם הכוונה דאין מבינים כלל הלשון או דמבינים רק שמגונה בעיניהם . ולדעתי דיעה זו דס"ל שמבינים הכל רק שמגונה בעיניהם תמוה מאד מן הש"ס דסוטי' (דף ל"ג ע"א) דפריך שם ואין מה"ש מבינים בלשון ארמי והתניא יוחנן כה"ג שמע בת קול וכו' ובלשון הארמי היה אומר ומשני שאני בת קול דלאשמועי עבידא ואבע"א נבריאל הוי דאמר מר בא נבריאל ולמדו שבעים לשון . וקשה טובא בשלמא להסוברים שאין יודעים כלל הלשון שפיר משני דנבריאל הוי והוא מבין הכל וראיה דהרי אמר מר בא נבריאל ולמדו שבעים לשון מוכח דמכיר הכל . אבל להך לישנא דמכירין הכל רק שמגונה בעיניהם א"כ בע"כ מה דפריך מברייתא דבלשון ארמי היה אומר היינו כיון שמגונה בעיניהם לא הו"ל לומר בלשון זה וא"כ מה דמשני שאני בת קול דלאשמועי עבידי היינו ניהו דהוה מגונה בעיניהם מ"מ היכי דהוה הכרח כגון שצריך להשמיע מוכרח לספר בלשון ארמי א"כ מה קאמר אח"כ אבע"א נבריאל הוה דאמר מר בא נבריא, ולמדו שבעים לשון דלפי דיעה זו מוכרח לפרש דמשני דנבריאל אין לשון ארמי מגונה בעיניו וא"כ מה ראיה מייתי מהא דבא נבריאל ולמדו שבעים לשון הרי שם הוי הכרח לכך לצורך יוסף ומה ראיה להיכי דלא הוי הכרח להם שלא יהיה מגונה בעיניהם דהרי שם בע"כ הוי הכרח לכך דאל"כ למה לא למדו עד הנה גם לא עביד הקב"ה ניסא לשקרא ובע"כ צורך שעה בכך א"כ מה ראיה זה לבעלמא . ולכאורה מוכח מזה בע"כ כהסוברים דאין מכירין כלל הלשון והסוברים שמכירין אלא שמגונה בעיניהם הסוגיא דזה הוי תירוץ אחד ממש דכוונתו כך דאבע"א שאני בת קול דלאשמועי עבידי והיכי דהוי הכרח לכך אינה מגונה בעיניהם ואת"ל דאף היכי דהוי הכרח לכך נמי מגונה בעיניהם אז מוכרח לומר דנבריאל הוי שאינו שנוי בעיניו דהרי אמר מר בא נבריאל ולמדו שבעים לשון וא"כ ממ"נ עכ"ם חוגן נבריאל סיפר בלשון ארמי וא"כ אם נימא דלכך סיפר מכח דהוי צורך שעה א"כ נשאר התירוץ הראשון שאני בת קול דלאשמועי עבידי ואם נימא דאף היכי דהוי צורך שעה מאום בעיניהנא"כ שוב מוכרח דלנבריאל אינו מאום וא"ש ממ"נ כנלפענ"ד נכון ודו"ק הישב: **סי' קב** סעיף ב' יש מי שאומר שאם היושב בצד המתפלל חלוש מותר . נ"ב עיין בט"ז ס"ק ד' מה

השקל

ה"ל ט"ז אמה : ול"ל דיכרים כו' מחזיק יב"ל דכל שים כרחבו טפח יש בהקיפו ג' טפחים : מ' מל מ' ומ"כ הקיפ כד"ל : לא מיירי רק בקו הסוה שהוא באמצע הוא י"ב אמה וכן — מכה — הטומד מאחריה יש לפניו מלי מינוגל של אחריה ג"כ צריך להרחיק אותו מלי הטינגל שמחזיק יב"ל ◡ וכן הטומד בא' מן הלדדים צריך להרחיק עד קו הסוה לאותך הקיימו יב"ל . וכמ"ש התוס' לפירוש דלא כתיב רק טיעור ד"ל ור"ל מלד מ' ה"ה להרא"ש דמרמז יב"ל היינו מלי הטינגל ממקום שמידתו עד מקום שמידתו מכה ואותו קו שלירתי בשמצע הטינגל נקרא קו הסו' : ולי"ל לק"מ ר"ל יש מ"ש שב' סוף סעיף זה דלפניו מלא מינו אסור . (ס"ק כ)

נעוסק

ואפ"ה סולרך לקום וככ"ל בשם מהרר"י ז"ל הקושיא היא לפי' הראשון דריש הסי' שעלי היה עומד אבל לפי' התוס' דעלי היה יושב והראייה היא מה"ל יתירה אין כאן קושיא עכ"ל ולכאורה תמוהים דבריו דהרי גם לפי' התוס' מקשה שפיר לפי פירושם ילפינן מדאמרה תנה אי מתפללת חוץ לד"א שלך ע"כ אתה יושב משא"כ אם הייתי תוך ד' אמות שלך ס"מ שיש איסור אפילו בזה שעלי היה יושב כבר אבל אם הי' תוך ד' אמות וכי דייקת שפיר קאמר מהרר"י דודאי אם אחד יושב כבר וכא אחד תוך ד"א שלו אין על הראשון איזה להרמיק כיון שאם בא לגבולו אבל השני עושה איסור שהוא ד"א שלו היושב כבר בהיתר וע"כ אמרה תנה שפיר אני מגלגל בהיתר כיון שאני חוץ לד"א אבל אם הייתי תוך ד"א הי' עלי איסור שאני מתחיל להתפלל בתוך ד"א שלך אבל אין שום איסור כיון שאתה יושב כבר ונמצא אין כאן קושיא ומו"ח ז"ל כתב על מהרר"י שרי ליה מאריה ולא דק בזה כי דבריו נכונים :

הגה וע"ל סי' פ"ה י"א דבל זה מיירי בשמתפלל בביתו אבל בשמתפלל בבית הכנסת אינו אסור לאחוריו ה וגם לא יאמר הרבון רק ממתין עד שיבלה ממנו הריח וכן נוהגין (תרומת הדשן סי' ע"ז):

ג ו (ג) ה המתעטש בתפלתו מלמטה סימן רע לו מלמעלה סימן יפה לו :

קד שלא להפסיק בתפלה. ובו ח סעיפים :

א ז לא יפסיק בתפלתו ואפי' מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו °*אבל א מלך(ח) א"ה אם אפשר לו לקצר ב דהיינו שיאמר תחלת הברכה וסופה קודם שיגיע אליו יקצר ג או אם אפשר לו שיטה מן הדרך יטה ולא יפסיק בדבור ואם א"א לו יפסיק :

ב ד היה מתפלל בדרך ובאה בהמה או קרון כנגדו *יטה מן הדרך ולא יפסיק אבל בענין אחר אין לצאת ממקומו עד שיגמור תפלתו ב אלא א"כ הוא(ג)בתחנוני' של אחר התפלה :

°טפי' ק"ז ס"ח טפי' הרכ"א ס"ד טפי' תכ"ג — ואפי'

וכ"מ מלשון הרשב"א כמש"ל (°)וטפי' י"ג מ"ש: ה וגם לא יאמר וכו'. דבשאין מרחיק אין ניכר בושתו וכלימתו : ו המתעטש. פי' רש"י מפיח בקול וכ"ל אבל הפחה בלא קול לא(מע"מ)ול"ע מ"ש ובדפוס לובלין אתא מפיח בקל וכ"ל פי' דקאי אהלעיל מניה דאיתא התם אלא טיעום אטיעום קשיא וכ' רש"י ולישא לאלק כין אוכם לרצון דאין טיעום אלא לאוכסו ומשני כאן אלמעלה כאן אלמטה ולזה פירש"י מלמטה מפיח בקל כלומר ואינו בא מחמת אוכם ובריי"ף בפירש"י איתא רק מפיח וכן עיקר דאי איתא דיש חילוק ה"ל לגמרא לאלק ולשנויי דר' הפיח בלא קול.וא"ל דא"כ מנא ידעי י"ל דאבא הרחקה שהרחיק דע"כ אפילו בלא קול צריך להרחיק לאחריו דאל"כ ל"ל (°) לת"ה לדחוק עצמו ע"ם הא בודאי הכי רבנן הפיחו בלא קול שאין הברייות שומעין אלא ע"כ אין חילוק כנ"ל :

קד א מלך א"ה · ומתירא שמא יהרגנו אבל משום הפסד ממון אין לו להפסיק (°) עס"ג וסי' ק"ח סס"ח ועמ"ש סי' ל"ב ס"ב (°) ואם חייב להפסיק במקום סכנה עכי"ד ר"ם קכ"ז וכעור ומעשה דאותו חסיד עם ההגמון ל"ל שהיה בעוה שיקבל תשובתו · ב אא"כ הוא בתחנונים · ו ולעמוד.כתב הרכ"י זה נלמד ממ"ש לעיל דלא אסרו אלא ליושב אבל לא לעמוד ע"כ וא"ע דא"כ למה כתב בלדיסם מותר לעמוד הלא אפי' לפניו מותר ול"ל דה"ק הטור בלדיסם מותר לעבור ולעמוד שם (°) שלא ילך הלאה דא"כ ה"ל כנגד פניהם דכל שרואה אותו אסור דמתבטל כוונתו מפניו כנ"ל ברור: ז אסו' לפסוע. ולפי פירש"י משמע דמות' לפסוע לאחריו רק שאסו' לעבור לפני המתפלל שוב למקומו ע"ש · ואפשר דרש"י ס"ל דל"י הי' עומד קצתו רחוק מרב שהיה יכול לפסוע ג"פ וא"כ אין רואה מוסר . ומ"מ מהירושלמי יש ראיה. עכ"י :

קג א וחוזר ומתפלל היינו למקום שפסק אפי' שהה כדי(°)לגמור כולה דהא אם הי' רואה הי' מתפלל מיד וא"כ לא היה כל ההפסק מחמת אוכם עפי' ס"ה וסי'(°) ק"ד ס"ה: ב לאחוריו · דבעינן שיהא פניו נגד המקום שהתחיל להתפלל דכשיחזור פניו יהא נראה כאלו אינו רואה לחזור לתפלתו : ג ואומר רבון. בתוך התפלה דהא מופסק ועומד כבר ע"י הרוח לפיך יכול להפסיק ממי ולומר דבר זה בתחנה עכ"ל רש"י וכ"ל דדוקא הרוח חשיב הפסק אבל ההליכה אין חשיב הפסק כ"כ כמו הדבור כמ"ש סימן ק"ד ס"ג : ד א"ל להרחיק · ויש מהגדולים שהיה מאכם עצמו שלא להפיח דכמה הי' מיעקר מפרקי' דרב הונא שהיו מסתין נקביהם ועובריה על בל תשקלו מחמת כסופא למיזל לגרכיהון קמי רבן דבמקום זונתא כה"ג לא חיישין לאיסור דרבנן וה"ה בדון דידן ומ"מ קשה הדבר לבדות חלוקים מלבינו (ת"ה) ועמ"ש סי' ל"ב ס"ב בשם הרשב"א דשרי כ"ש בהפחה בעלמא דשרי לשהות עצמו

מהקומות קבועים לכ"א שקונים בדמים הדין כן כיון שהם מיוחדים לתפלה לבד ובבתי מדרשות י"ל דמותר ע"ש ועיין בשו"ת מים רבים חלק א"ח סי' ב' רב שיושב עם תלמידים ולומדים ובאו עשרה ומתפללים בצידן א"צ לעמוד ואפילו בעוסק בתורה לבד או בפסוקי דזמרה א"צ לקום ואפילו מדת חסידות ליכא ע"ש :

סי' ק"ד ס"א בש"ע לא יפסיק כו' . וכתב בבר"י בשם מהר"י מולכו שאסור לדבר בפיו בתינוק השוחק אף שמטריד בתפלתו · אבל מותר לרמוז בידיו כדי שישתוק התינוק. וכ"כ מהר"ם בן חביב

מופלג היה. זה אינו . דזה היה בשעת מיתה שהיה כ' שנים אחרי כך. תוס' שבת : סי' ק"ב סעיף ב' וחוזר למקום שפסק. וכן לעיל סי' ע"מ. וע' סי' ק"ד ס"ה ו"ע : מג"א סק"ב דבשחזיר פניו. ואפי' לגדיים לא לפניו לאחור. ע' בכ"י : סי' ק"ד מג"א ס"ק א' ל"ב ס"ח. ל"ל ס"ב סק"ב : שם בא"ד חסיד עס. ברכות ל"ב : סעיף ג' אבל עקרב פוסק . לפי שהוא מועד יותר להזיק. וק' לי מזה על סוגי' דשבת דק"ז ח' ומאתי דפעור ומותר דתנן ומשום עקרב דלא הזון. איך לגדיים נחש מעקרב. דלהא רק בעקרב הקילו דמצוי יותר להזיק : מג"א סק"ב דלא מצוי. ע' מג"א ס' י' : מג"א סק"ד

סי' קד (מ"ח סק"ח) (°) עס"ג . היינו במג"א סק"ד ובפי' ל"ב סעיף ב' והוא שם במג"א סק"ב בשם הסמ"ג : (שם) ואם חייב. פי' אם רשאי להחמיר ולסבן עצמו או לא :

באר הגולה

עטרת זקנים

בבית שלא יתדוהו לתפלה תן אינו צריך לקום אם זה בא בגבולו אבל בבה"כ שיתדוהו לתפילה צריך לקום אף שבא בגבולו והוא ישב כבר (מורי בב"ח) :

קג * וחוזר למקום שפסק והוא דעת הרמב"ם וי"א שחוזר למקומו תחלה ואח"כ אומר רבון כו' וחוזר למקום שפסק כי מסתמא הוא שעה מועט' ואינו בשיעור כדי לגמור את כולה לכן אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש כנ"ל :

קד * אבל מלך א"ה כו'. וכ"ה אפילו אנס דעלמא כמי פוסק : * יעה חן

לבושי שרד

מתרץ הב"ח קופי' הטור שהובא בט"ז סק"ה : במ"א סק"ו. (שם)(°) שלא ילך הלאה. י"ל דבלדיס דשלפניו אסור כמו לפניו אלא יעמוד בלדו ולא ילך כ"כ עד שיהיה בלדיס שלפניו בתוך ד"א וח"ש כתב"א דבל שרואה כו' אע"ג דתוך לד' אמות מותר אף ע"פ שרואה אותו הייני דתוך לד"א לא אסרו שום דבר ותוגל על המתפלל שיהיה עיניו סגורים והמג"א יביא טעמא על לדיס דלפניו שדיהם בלפניו כיון שיכול לראותם לכן אסרו גם בלדיס תוך ד"א כן כ"ל ביאור דבריו וע' בתחבריס וכ"ל כמ"ש אע"ג דלעמוד מותר אפי' תוך ד"א לפניו ג"כ ס"ל להמג"א דהיינו דוקא אם בבר עמד שם אז ישב תחלה ועמד וכ"מ בבה"כ דאסור ליבש כמ"ש המ"א סק"ד ולעמוד מותר אבל לילך לשם אסור דמיתבטל כוונתו דקמ"ל הטור דה"ה בלדיס דשלפניו. מיהו משמע דהטור לא ס"ל הך דמג"א סק"ד דהא באותה סברא מתרץ הב"ח קופי' הטור ועיין שם ודוק :

סי' קג (מג"א סק"א) (°) לגמור פי' אפילו אם כשיגור לגמור וקמ"ל דלא תימא כיון שתחלת ההפסק היה באונס ה"ל באלו היה הכל באונס : (שם) סק"ד ס"ה . כמדומה שכוונתו שיתחיל עכ"פ מתחל' הברכה ולא מתקו' שפסק : סק"ד (°) עפי' י"ב. דבבוד הברייות דוחה איסור דרבנן : סק"ד (°)לת"ה לדחוק הת"ה מתחיה וז"ל לא רלינו בזמנינו אפי' מהמדקדקיסלהגג כזה (היינו בדין דסעיף ג') ובודאי א"א שלא אירע לכם ד"ז ואם היו עושים כך ארכיסם לעקור רגליהם בתפלה ולחזור והיה הדבר נראה לרבים (ושא"א שלא אירע להם ד"ז) וק"ל :

שעורי תשובה

הוא במקום כזה אפשר דמותר לעבור לפניו ע"ש ועיין בפרא שוכן חא"ח סי' י"ח : (ז) מותר. וכזוהר מיי שהה אימא דלבל לד אסור : (ח) ולעמוד · ר"ל דיעמוד שם שלא ילך הלאה דא"כ הוה ליה כנגד פניהם דכל שרואה אותו אסור דמתבטל כוונתו מפניו מ"ש: (ועיין בספר אליהו רבה מה שמיישב בפירוש הטור על קושיות ע"א דלא כמ"ש) : (ט) ג' פסיעות . עמ"ש . ופשוט דמיירי בתוך ד"א או שיבוא לתוך ד"א על ידי ג' פסיעות שיפסק לאחוריו ע"ת :

קג (א) ומתפלל. היינו למקום שפסק אפילו שהה כדי לגמר כולה מ"א . ופר"ח פסק דאם שהה כדי לגמור את כולו חוזר לראש עיין שם . ולפ"ז אפשר לדחוק את עצמו להעמיד שלא יעמוד רשאי וליכא משום כל מסקנו דבהפח' בעצמא לא אמרינן . ת"ה ומ"ת ומ"ש : (ב) הבולמים . בתוך התפלה דהא מופסקת ועומדת כבר ע"י הרוח לפיכך יכול להפסיק ממי ולומר דבר זה בתחנה . רש"י . עמ"ש בשל"ה כ' שיהרהר בלבו:(ג) המתעטש.פרש"י מפיח בקול . וכ"ל אבל הפחה בלא קול לא. ל"ח . ומ"ש מולק עליו ע"ש : קד (א) א"ה.והוא הדין אם דעלמא ומתירא שמא יהרגנו.ומשום הפסד ממון אין להפסיק ע"מ"ש : (ב) בתחנונים.

ביאור הגר"א

ה אם השלים כו'.ירושלמי פ"ב דר"ה ר' חייא בר בא כו' ועי' יפ"מ שם וכ"מ בגמ' דברכות כ"ז א' : וצריך כו'.מהרי"ח: סי' קג ס"ב ונצטער כו'. רמב"ם ועיל סי' ל"ב ס"א אם כו' וכ"ם בבה"ב : וחוזר כו'. עכה"ר ובגמ' אלו אותה בהדיא וכ"כ ב"מ ועי"ל סי' ק"ד ס"ה וס"ו : י"א אם כו'. עמ"ש ס"ק ד' ה' וכ"מ בגמ' דברכות ועפ"ג דברכות הנכנס לסעודת כו' אלמא גמלי הוא וכ"ש בבה"ב אבל הטיקר כמ"ש בב"י בק' הדבר תלוי לבדות חילוקים מן הדעת כו' ע"ש : סי' קד ס"א אבל כו'. גמ' ל"ב ב' : דהיינו כו'. ערש"י שם ס"ע א' ד"ה מעיין כו' והוא קראם כתש"ם ג' א' ואלו ע"ב כרב : או אם כו'. ירושלמי שם תני היה עומד ומתפלל בסרעיא או בפלעיא ה"ז מעביר מפני החמור ומפני הקרון ובלבד שלא יפסיק את הפלגתו וכ' הר"י והרא"ש דמלכי ה"ש שאתי שריך להשיב שלום וא"א בלא דיבור אבל אם אפשר ה"ש : ס"ב אבל בענין כו'. עתוס' ל"א א' ד"ה ומוצאו אבל הרא"ש הסכים להר' יוסף ובתב דאי בתוך י"ח היכי קאמר ומוצאו בזריות זו

חכמת

שהקשה . ודבריו תמוהים הרי י"ל היתר זקן וחולה הוי רק להחולה והזקן דאם כבר בא המתפלל ועמד שם א"צ החולה והזקן לעמוד כיון שהוא חולה וזקן אבל המתפלל עושה איסור שעומד שם להתפלל סמוך לו והרי הוא יכול לעמוד בצד אחר ולכך על המתפלל הוי האיסור וי"ל דהך דיעה מפרש כפירוש התוס'

מחצית

בעוסק בתורה אבל הרהור לא מהני הכי דייק הרב"י מדאלי אולרך לעמוד תוך ד"א אע"ג דודאי היה מהרהר בד"ת דהא מה"ט אמרי' דאסור לת"ח לעמוד במקום מעונף דא"ל לו עכ"פ בלי הרהור תורה : (ס"ק ג) אפי' כו' היושב וחבירו עומד ומתפלל י"ח : (ס"ק ד) בגבולו כו' בבה"כ צריך כו' ב"ח כ"כ ליישב קושית הטור דהא עלי ישב תחלה ואנה בלא בגבולו. ומה"ט כ' רמ"א שמ"מ מדת חסידות לקום אפי' בה"ב דיהו דהיושב לא מביר איסורא בה"ב מ"מ המתפלל עשה שלא בהונן שהעמיד את עצמו תוך ד"א של היושב ולכן עמד עלי מדת חסידות ופי' בט"ז . וכ"מ מי' דשאני התם בתכ' דהיה בשילה שהיה מיוחד לכל אדם וזהו כמו בה"ב צריך לעמוד בה"ג מצד הדין ולפ"ז אין הכרח בביאו דאיכא מדת חסידות לקום דלפ"ד הב"ח בלא"ה נתיישב קושית הטור דמיני' רצה להוכיח דין מדת חסידות: (ס"ק ו) ולעמוד. כ' הרב"י זה נלמד כו' דהרב"י הבין דהטור אמר ב' קולות א' דמדיהן מותר לעבור נגד המתפלל ולהלא' קולא ב' ולעמוד מותר רצה לומר שמותר לעמוד בצד המתפלל וע"ז כתב הרב"י הא דמותר לעמוד מן הצד יליפינן מדב' לעיל דאסור ליבש חוץ ד"א מן הצד משמע דלעמוד מותר מן הצד וכיון דהעמיד שהיא קבע שרי מן הצד ב"ש העבר' מן הצד דשרי · אפי' בפניו מותר דהא גם לפניו לא אסר כ"א ליישב : ול"ב דה"ק כו' מותר לעבור ולעמוד . ר"ל דהטור לא קאמר כ"ל דין א' דהיינו קולא א' דמדיהן שרי לעבור והתנה הטור ודוקא לעמוד שבובר מצדו ועומד שם ולא יעבור להלאה נגד פני המתפלל אף שהוא מן הצד : (ס"ק ז) אסור לפסוע ולפירש"י כו' דבר"פ תפלת השחר רב אלעזר בבי גביבא ולאי של שבת בפ"ש והוי מצלי ר' ירמיה בר אבא אחוריי' דרב ופייש רב ולא פסקי' לגלותיה דר' ירמיה (פירש"י בלאחר לא הפסיק בין ר' ירמיה ולבותל לעבור לפניו ולילך ולשוב למקומו במקומו אלא עמד על עמדו): ס"מ תלת כו' וס"מ אסור לעבור נגד המתפללים ומדב' רש"י ולילך ולשוב למקומו הייט אחור' משמע אבל לפסוע לאחריו אחר סיום מ"י ברכות שרי דלא כמ"ש בש"ע : היה עומד קצת רחוק מרב כו' בס' חמד משה הבין שר"ל שר"י היה משוך קצת אחרי רב לגדדים ולא היה עומד אחרי רב מעט דהיינו פני ר"י נגד אחורי רב ולכך כתב מ"א שיכול לפסוע ג"פ מן הגדדים מותר וכיון דהוי ר"י משוך לגדדים לא עבר רב לפניו אלא דמקום ישיבת רב היה מן הצד לא במקום שהתפלל ואם היה רוצה לשוב למקומו היה צריך לעבור נגד פני ר"י וזה אסור ולכן עמד על עמדו ולכן הרבה לשקשות על מ"א אדא דהא בש"ע כ' מ"ש ס"ק ו' דגם מצדיהן אסור גם מ"ש ומ"מ מירושלמי יש ראיה לפ"ז אע"ג דמרש"י אין ראיה דשרי לפסוע לאחריו אבל מירושלמי יש ראיה ובאמת גם מירושלמי אין ראיה וז"ל הירושלמי שבביא הרב"י ר"ח בר בא הוי קאים מצלי אצל רב בהבא קם ליה ומצלי מן אחוריו מן דאסיל ר"ח בר בא מצלותי' יתיב ליה אלא מיעבר קומיה. רב בהבא מאריך בצלותיה מן דאסיל רב בהבא א"ל הכי אתון נהיגי' גביכון מצערין דברביכון כו' ולעבר"ל . ולעבר"ד בלא"ה א"ל לומר דר"י היה משוך לגדדי רב דהא פריך הש"ס והיכי עביד הכי והא אסור לתלמיד להתפלל אחורי רבו וכדלעיל סי' ל' סב"ד ומשני שאני ר"י דתלמיד אבר דרב הוי ומאי קושיא הא בה"ג בשמשוך התלמוד לגדדי הרב ודאי שרי גם מי דאקו לרש"י לזה שהיה משוך לגדדים לכן לעב"ד כוונת ה"א בפשוטו אם שהלשון מגומגם קצת דמ"ש הר"י היה עומד קצת רחוק מרב ר"ל דודאי היה עומד אחורי רב ממש אלא לא היה עומד כ"כ סמוך לרב תוך מרב שיעור ג"פ אלא היה רחוק מרב שיעור שהיה יכול רב לפסוע לאחריו ג"פ ובאמת פסע רב לאחריו ג' פסיעות וגם חזר למקום שהתפלל וכדלקמן סי' קכ"ג אלא ליישב שם היה אסור כיון שהיה לפני ר"י וגם תוך ד"א ומה שדייק הש"ס דאסור לעבור נגד המתפללים היינו מדעמד שם ולא עבר לפניו ליישב במקומו שהיה מן הצד אלא משום שהיה צריך לעבור לפני ר"י שהיה מתפלל ולא הותר כ"א לפסוע שהוא לצורך תפלה . ולזה סייס מ"א וא"ה אין ראיה משם וי"ל לכל הדין שמבואר בש"ע אם השלים תפלתו והיה אדם אחר מתפלל אחריו לפסוע כו' דודאי מותר בין לפסוע ובין לשוב למקום החפל' כיון דצורך תפלה אפשר דמותר ומעובדא דרב ור"י ליכא ראיה ועיקר מה שדחקו למ"א לפי' זה שהי' נראה לו דוחק בין לפסוע לאחריו דשרי ולחזור למקומו דאסור כיון דשניהם צורך תפלה וע"ז סייס שפיר ומ"מ מהירושלמי יש ראיה . ר"ל לנוף הדין שם בש"ע דאם אחד מתפלל לאחריו אסור לפסוע לאחריו עד שיסיים השני :

שלמה

שהביא הא"ז לעיל דעמך ה' לכך שפיר אמרה דאי לא הוי תוך ה' לא היתה היא עומדת להתפלל שם דלת אין היתר מה שהוא זקן והט"ז כתב סברא זו בקמן לענין בא בגבולו וכאן לא הרגיש בזה וצ"ע ודו"ק .

סי' ק"ד סעיף א' לא יפסיק וכו' . נ"ב עיין במג"א ס"ק א' במ"ש ומעשה דאותו חסיד צ"ל שהיה בשות

השקל

סי' קג (ס"ק ה) וחוזר כו' דאם היה מתפלל מיד ר"ל לאחר שכלה הריח . דעד שיכלה הריח הפסי' מחמת אוכם אבל אחר שכלה הריח מה שהשה בראוי לא הוי אוכם א"כ מה שהשה מחמת אוכם לא הוי כדי לגמור כלה : ולכן א"ל לחזור אלא למקום שפסק . והיינו לדעת רמ"א לעיל סי' ה' שכ' שכן גם המנהג דאין חילוק בין ק"ש לתפלה אלא שיש חילוק אי שהה כ"ל כלה מחמת אוכם אז צריך לחזור לראש אם לא היה מחמת אוכם א"ל לחזור כ"א למקום שפסק אבל לדעת הרב"י שם דס"ל דאין חילוק אם השהייה היה מחמת אוכם או לא אלא החילוק בין ק"ש לתפלה דבק"ש בכל עניין א"ל לחזור לראש ובתפלה אפי' היה השהייה שלא מחמת אוכם צריך לחזור לראש א"כ נית' למ"ש מ"א פה ולהרב"י אם שהה כ"ל כלה ל"ל לראש כיון דהכא בתפלה קיימי' : (ס"ק ב) לאחוריו כו' דכשיחזיר פניו יהיה נראה כו' ומה"ט כ' הרב"י דגם לא ירחיק לגדדים וז"ל יהדבר פשוט דלגדדים כיון שאין פניו מכוונים נגד המקום שהתחיל להתפלל ממש דומה כמי שפוסק לגמרי שאין כוונתו לחזור לתפלתו ע"ל : (ס"ק ג) ואו' כו' אבל הסליכה מה שהולרך לילך לאחריו ד"א לא חשוב כ"כ הפסק כדיבור לכן אף שבבר הפסיק בהליכה לא היה ראוי להתיר לו אמירת הרבון שהוא יותר הפסקה לכן הולרך רש"י לו' דמופסקת ונומדת מצד הרוח שלא והפסק זה שוה כמו דיבור : כמ"ש סי' ק"ד ס"א שכ' שאם אפשר לו שיעה מן הדרך יטה ולא יפסיק בדיבור הרי הליכה להעות מן הדרך עדיף ואינו הפסק כ"כ כמו הדיבור גם במ"א ס"ק ג' שם כתב דלא מצינו הליכה שנקר' הפסקה בשום מקום . (ס"ק ד) א"ל להרחיק כו' שלא להפיח ואייתי ת"ה שם רחיה מ' הרמב"ם שהוא כלשון המחבר שכ' ביקש לצאת ממנו רוח כו' ואינו יכול להעמיד עצמו כו' משמע דאם יכול לעמוד עצמו שרי להעמיד עצמו : דכמה שבי מיעקר כו' ביבמות דף ס"ד ע"ב : לאיסור דרבנן . היינו איסור דבל תשקלו דגדול בכוד הברייות שדוחה ל"ת דרבנן ובדלעיל ס' י"ג : בשם הרשב"א דשרי להעמיד עצמו מעטיית ארכין : כ"ש להעמיד א"ע מלהפיח דאין בו כ"כ איסור דבל תשקלו · וכמ"ש ת"ה שם ואע"ב דמ"א כ' לעיל סי' ל"ב איפב' וז"ל אפשר דאף ת"ה לא אסר אלא בעיטום כו' אבל בעטיית ארכיו מודה להרשב"א עכ"ל לא כתב שם כן אלא דרך אפשרות דאפשר כן דעת ת"ה כדי להשוותו עם הרשב"א וכמ"ש הפוסקים בכמה דוכתי דעדיף לייבש דעת הפוסקים אף אם הוא דרך דוחק מלעשות פלגות ביניהם אבל המ"א אזיב דבפשיה ס"ל הסברי' להיפוך וכמ"ש כאן ובגראה מפשטות לשון ת"ה וע"ש וגם במ"ש לעיל סי' ל"ב בדברי מ"א : (ס"ק ה) וגם לא כו' דבשאין מרחיק כו' ומה"ט כתב הפרישה דבסעיף א' דבינ' ממנו הרוח לאכסו שלא בתבוון דלא הרחיק ד"א שא"ל לו' הרבון דלא כמ"ש בספר א"ר וגם אי הוי מחלוקת הפוסקים וכמ"ש בספר א"ר ראוי להיות שב ואל תעשה שלא לו' הרבון שלא להרבות בהפסקה אף שבלא"ה התפלה מופסקת ע"י הרוח : (ס"ק ו) המתעטש כו' וע"ע מ"ש אף שהל"ח נתן שם טעם דבשמפיח בקול שיכר בושתו לשבניו אז הוי סי' רע דגראה דמן השמים רצו לגייסו ואפי' התפלל בביתו מ"מ כיון דהפיח בקול ואלו היו שם בני אדם היה מתביים בכבר גראה דמן השמים הראוהו שראוי להתביים משא"כ בשמפיח בלא קול מ"מ לא מסתבר למ"א ה"ט אלא ס"ל הטעם כמ"ש במסכת סוכה גשמים בחג סי' רע שדומה לעבד שמוזג כוס לרבו ושופך לו על פניו אי אפשי בשימושך ה"ה הכא כיון דע"י הרוח צריך להפסיק מתפלתו מראי' לו מן השמים שאין חפיצים בתפלתו וא"כ אין לחלק בין בקול בין בלי קול : ובדפוס טובלין כו' מפיח בקל כנ"ל . וחסר הוי"ו בין קו"ף ללמ"ד: דאיתי' התם ברכות דף כ"ד וא"ר חיינא אני ראיתי את ר' שביחק ופיחק ונתעטש בתפלתו כו' ופריך והא תניא המנהג ומפסק ה"ז מנכי הרוח והמתעטש בתפלתו סי' רע לו בשלמא מנהג ומפסק לא קשיא כאן לאוכסו וכאן לרצונו אלא עיטום אעיטום קשיא ומשני כאן מלמעלה וכאן מלמטה ועיטום דרבי הוי מלמעלה עכ"ל הגמר' : ולזה פירש"י מלמטה מפיח בקל כנ"ל : וכן עיקר · ר"ל דאין חילוק בין מפיח בקול לו בלא קול בכל ענין הוי סי' רע דלא כנ"ה : דר' הפיח בלא קול וגם ר' מייאר מלמטה כס"ד דמקשן : דא"ל מנא ידע ר"ל ר' חייא

הגהות רעק"א

מופלג היה. זה אינו . דזה היה בשעת מיתה שהיה כ' שנים אחרי כך. תוס' שבת : סי' ק"ב סעיף ב' וחוזר למקום שפסק. וכן לעיל סי' ע"מ. וע' סי' ק"ד ס"ה ו"ע : מג"א סק"ב דבשחזיר פניו. ואפי' לגדדים לא לפניו לאחור. ע' בכ"י : סי' ק"ד מג"א ס"ק א' ל"ב ס"ח. ל"ל ס"ב סק"ב : שם בא"ד חסיד עס. ברכות ל"ב : סעיף ג' אבל עקרב פוסק . לפי שהוא מועד יותר להזיק. וק' לי מזה על סוגי' דשבת דק"ז ח' ומאתי דפעור ומותר דתנן ומשום עקרב דלא הזון. איך לגדדים נחש מעקרב. דלהא רק בעקרב הקילו דמצוי יותר להזיק : מג"א סק"ב דלא מצוי. ע' מג"א סי' י' : מג"א סק"ד

באר הגולה

שהיה בבית שלא יתדוהו לתפלה לבד ובבתי מדרשות י"ל דמותר ע"ש ועיין בשו"ת מים רבים חלק א"ח סי' ב' רב שיושב עם תלמידים ולומדים ובאו עשרה ומתפללים בצידן א"צ לעמוד ואפילו בעוסק בתורה לבד או בפסוקי דזמרה א"צ לקום ואפילו מדת חסידות ליכא ע"ש :

סי' ק"ד ס"א בש"ע לא יפסיק כו' . וכתב בבר"י בשם מהר"י מולכו שאסור לדבר בפיו בתינוק השוחק אף שמטריד בתפלתו · אבל מותר לרמוז בידיו כדי שישתוק התינוק. וכ"כ מהר"ם בן חביב

מופלג היה. זה אינו . דזה היה בשעת מיתה שהיה כ' שנים אחרי כך. תוס' שבת : סי' ק"ב סעיף ב' וחוזר למקום שפסק. וכן לעיל סי' ע"מ. וע' סי' ק"ד ס"ה ו"ע : מג"א סק"ב דבשחזיר פניו. ואפי' לגדדים לא לפניו לאחור. ע' בכ"י : סי' ק"ד מג"א ס"ק א' ל"ב ס"ח. ל"ל ס"ב סק"ב : שם בא"ד חסיד עס. ברכות ל"ב : סעיף ג' אבל עקרב פוסק . לפי שהוא מועד יותר להזיק. וק' לי מזה על סוגי' דשבת דק"ז ח' ומאתי דפעור ומותר דתנן ומשום עקרב דלא הזון. איך לגדדים נחש מעקרב. דלהא רק בעקרב הקילו דמצוי יותר להזיק : מג"א סק"ב דלא מצוי. ע' מג"א סי' י' : מג"א סק"ד

ב סס ל' וסס ל"ג ו ירושלמי כ"ג
ז סס ח סס ל"ג ט הר"ר יונה י סס
יהרא"ם וחומ' כ הרשב"א סס ר' פ"ב ל

עטרת זקנים

הדרך כו', היינו היכא שא"א לו לקצר קודם שמגיע אליו הבהמה והקרון אבל אם אפשר לו לקצר יקצר ולא יצא ממקומו עד שיגמור תפלתו בקצור :
* ואפילו כתב כרוך על עקבו לא יפסיק והיינו בדבור לא יפסיק לומר לאחר שיסיר מעליו הכתב אבל יוכל לילך אליו זה נקרא הפסק :
* אם ראה שור בא כנגדו כו'. ואם השוורים בתקוס שהם מוחזקים שאינם מזיקים אינו פוסק כו' וכל השוורים המסורסים אינו פוסק ודוקא בשור הם בלא נגח ואפי' בשור שחור ביומי דניסן אבל מועד שנגח ג"פ אף בשוורים שלנו צריך להרקיע במלא עיניו וה"ה כשנגח פעם א' לו שתים נמי צריך להרקיע ואפי' אינו שחור ובכל אחר זמות הטנה ובכל מקום שפוסק אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש. וי"א דוקא במקום שיש קלת פשיעה אז חוזר לראש אם שהה כדי לגמור את כולה אבל היכא דאינם כגון שבת אם לו קרון לו שוורים אז א"צ לחזור לראש אפי' שהה כדי לגמור את כולה (מורי בב"ח): * אם שם בהפלה י"א שיש לחלק בין שם בשוגג לו מתחת לוגם ובין שם במזיד אז בכל מקום שעשה חוזר לראש (הרי"א הראב"ד ואבי העזרי) וכן נוהגין :

הגהות רעק"א

כדשמע בעובדא דר"ח. ולענ"ד כתם דהפלגה היא. היולך ישבה בענין הק"ש להיכן יחזור זהה הוה לורך להק"ש לא מקרי הפסקה כמו בגביל לחורת זהבת מלא דלא הוי הפסק בין ברכת המוצא לאכילתה :

לבושי שרד

סק"ב. (°) לעקור . ר"ל כש"ז כשמחזיר ההפלה אינו אומר עושה שלום עד בקדים התקבל ואפ"ה הולך מן ההיכה לספסל ליושב ולומר תחנון במקומות שנוהגין לומר תחנון בישיבה: ט"ז סק"א. (°) ודחוהו משום דמי"ח קאמר. ר"ל דאשמע מהש"ס דהבוא דמלאו בזוית אחרת בתפלת י"ח מיירי :

סי' קד ט"ז סק"ב (°) דיש בזה פלוגתא. היינו במיס שותתין על ברכיו ויש מ"ד דחוזר לראש הכי מוקי רב אחי שם הפלוגתא : מ"א סק"א.(°)לתפלה הברכה ע"ש בש"ע סעיף' ומש"ש:ט"ז סק"ב.(°)אין דעת הפוסקים כן דהרי בהפסקות המבואר'

באר היטב

רמ"ח בל"ש : (ד) כנגדו . ומשוורים המסורסים א"ל לפסוק ע"ז : (ה) לראש . אע"פ שבסי' ס"ה פסק לענין ק"ש דא"ל לחזור רק למקום שפסק כאן בתפלה אמנם טפי כך כתב הרי"ק . אבל תוס' ורא"ש והטור אינם מחלקים בין ק"ש לתפלה אלא בין אם הית' הפסק' ומשמת אונס גרע טפי וכ"פ רמ"א סי' ס"ה ועיין ט"ז ואם לא חזר לראש אלא למקום שפסק ונמרה צריך לחזור לראש פר': (וכמ' אליהו דבה מסיק דלכתחילה יש להתמיר בכל אונס אף שאין גברא דסוי עיין שם באריכות) : (ו) בתפלה . עיין סי' קי"ד סעיף ז' דאם

ביאור הגר"א

והלא אסור לגאת ממקומו כו' וז"ש בש"ע אח"כ הוא בתחנונים כו' ור"ל כמ"ש במתני' אפילו נתם כרוך על עקבו כו' ובריש אמר לא ישיגנו בדיבור וסיפא בהילוך וזה שמפריש והולך הטוש"ע ואפילו נתם כו' : ס"ב אבל יכול כו'. דלא מגיגו הליכה שנקרא הפסק הר"י ופי' לא יפסיק בדבור ואזיל לשיטתו שכ' ובירושלמי אומר אפילו נתם אם היה בא כנגדו מתרחק לגד אחר ולא הוי הפסקה וס"ג התם היה מרתיע ובא כנגדו אפשר אלפיני ובלבד שלא יפסיק את תפלתו ולשון אפשר הוא כמו אפשר משכנא ור"ל דוקא כברוך שהליכה לא מהני ליה שכבר כרוך אבל בא כנגדו שיכול לילך לגד ילך והליכה לא הוי הפסק ולאו משום שכבה דנתם אין בו שכבה וז"ש ובלבד שלא כו' ושם בברישות דר"ע ס"ל כפי' התוס' ואף שהסכים לפי' הרא"ש דלאחר התפלה משום דקשיא ליה איסור הברישות בקושית תוס' אבל לפי' הרא"ש הנ"ל אפי' אחר תפלה הוי הפסק ובירושל' הנ"ל פי' תוס' ל"ג א' והרא"ש שהוא בשום ומסוכן הוא ומש"ש בש"ע ונתם נמי כו' ומ"ש בלבד כו' משום דאפשר בהליכה אמש"ש בגי חמור וקרון וכנ"ל בגי מלכי א"ה : ס"ד ואם שהה כו' . אמ"ש ריש תורת א"ה : ס"ה אם שהה כו' . לפסק הרי"ף וש"ע דמתלק בין ק"ש לתפלה. רשב"א בחי'. אבל לפי דברי התוס' והב"ח דמתלק בין דחוי לו לא כ' ב"ח דוקא שגברא או המקום דחוי לפיכך לא כתבו התוס' והרא"ש ועור כאן דחוזר לראש בשהה ועמ"ש בסי' ס"ה ס"ק ב' : חוזר לתחילת כו'. תוס' בד"ה אבל כו' וכבר אמה הרשב"א מ"ש ממיס שותתין על ברכיו דקי"ל דחוזר למקום שפסק וכן נקט להתעטש ואומר רבון כו' חוזר למקום שפסק ואפילו בתמלא הברכה כמו בק"ש דפוסק בתמלא הברכה לשאול מפני כבוד ויראה וחוזר למקום שפסק ומ"ש כ"י לתרץ דתפלה תמירא ליתא דהא ירושלמי והביאו תוס' ל"ד ד"ה מהיכן כו' פריך מתפלה לק"ש וגם אמרינן ברפ"ב בקור' להניח ואע"פ שמפסיק הברכה בין פרשה לפרשה בדברים אחריים ואין לחלק בין רשות למצוה ועמ"ש סי' כ"ה ס"ק י"ז וכן ברכי אמרינן חוזר ונומרה ואע"פ כו'. תוס' שם דכל אלו בברכה ת' תמיכי כמ"ש בגמ' עטה בג"ר כו' : ס"ו הא דאמרינן כו'. ירושל' וכתב"ל בסי' ס"ה: אם

יד אפרים

כו' . אבל בב"ה כו' . ונראה דהב"ח ס"ל דאפילו אם יש לא"ל מקום קבוע בבה"כ להתפלל שם מ"מ כיון שעתה הוא יושב בעל וחם בא בנגדו וכן משמע דהא בהכ"ח דעלי מסתתא היה קבוע לו מקום כ"ה בהיכל והב"ח בא לישב בזה קושי' הטור מהא דעלי ע"ש. ואפשר דבריקומות שכ"א יש לו מקום קבוע בדמים והאחר אשר עמד בלוגו להתפלל אין כאן מקומו אלא במקום אחר רחוק מזה לו שאינו מבני כנסת זה בלל ובא באקראי לכאן ועמד להתפלל בלד היושב אפשר דזה שפיר הוי בא בנגדו וא"ל לעמוד ואפשר שגם זה לא מיקרי בא בנגדו כיון דמ"מ כל עיקרו של המקום הקבוע בב"כ הוא להתפלל וכיון שעתה אינו מתפלל אין זה בנגדו. ומ"מ נראה הסיבה דוקא בב"הכ דומי' הסיבל מטא"כ בבתי מדרשות שלנו שבני אדם יושבין שם כל היום ועושים שמה כל מה שצריך להם אין לחשוב המקומות הקבועים שם רק לתפלה לבד כי מקומו זה שבבה"מ הוא אלא בביתו ואם בבר אחר תפלתו ויושב וזה עמד בלוגו להתפלל א"ל לעמוד כמו בביתו והיינו אפילו בבתי מדרשות אין הכי אם המנהג שם שיש מתנודרים שם כל היום להם המקום הזה לשימוש קדושה תפלה ולימוד ושימוש חול אכילה ושתיה ולינה בדאמרינן בי רבנן היינו בית' דרבנן ובמאחר בבי' קנ"א ומכ"ש אם הוא בבמ"ד של יחיד שהרשה לא"ל מקומו לבל מה שירצה ויעדרך דאז הוי כביתו. ונם הב"ח מודה בזה שא"ל לקום אם לא מחמת תירות הסודות כמ"ש הרא"ש ובקוטרס מספר רב כתבתי בהא דאמרינן במ"ק בעי לאוחוכי ס"ת אפורי' א"ל ר"ח מלתא דבחייו לא ס"ל אבן ניקוה ונעבד כו' אסור ליבש ע"ג מעה בס"ת כאן דלא בזה אם בא בנגדו וא"ל לעמוד מ"מ ליבש יש לאיסור כו' ע"ש ואמנם דברי נכוחים בעזה"י :

חכמת

וכו' וכן מבואר בט"ז (סי' ס"ן) אך באמת אין הדבר נכון כי איך שייך לומר מובטח בזה במה שהבחירה הפשיות ואין לסמוך על הנס . אך לדעתי י"ל הכוונה עפמ"ש בספר מעון הברכות מה שאמר לו אשר דמי יתבע דמך מידי דהכוונה דאפי' בידי שמים לא היה נענש דהוי מאבד עצמו לדעת ע"ש . וקס"ז י"ל דהיה תשובת החסיד כך דהנה מה דאסור לאבד עצמו לדעת ונדול עונו מנשוא אף בדיב האדם לעשות בשלו מה שירצה ולמה לא יוכל למחול חייו . אך הכוונה דאם היה האדם נברא עבור עצמו היה שייך לומר שאם רוצה יכול למחול חייו . אך הרי האדם לא נברא רק לכבוד חבורא ולעבדו א"כ כמו דעבד מלך ב"ו אינו יכול לומר שאינו רוצה לעבוד כן ה"נ אין האדם יכול למחול כבוד השם ועבודתו אם הוא ית' בוחר בו . אך א"כ תינה אם במיתתו אינו עושה כבוד הבורא. אך אם גם במיתתו לדעת עושה כבוד הבורא א"כ ניהו דלכתחילה אסור דאין בידו להחליף עבדות שלו זה בזה ואולי נברא לדבר אחר . אך עכ"פ אם עשהו אין לעונשו כיון דגם בזה עושה כבוד הבורא . ולכך אלו שמוסרין נפשם על קידוש השם אף במה שאינו מחוייב למסור נפשו אף להסוברים דאסור למסור נפשו מ"מ מאבד עצמו לדעת לא הוי . וז"ש לו ההסיד דעיקר שאלת ההגמון הוי דהוי כמאבד עצמו לדעת ונדול עונו מנשוא ולמה היה רשאי לעשות כן לכך אמר לו כיון דבמה שלא ענה לו כוון לכבוד השם יתברך דזהו כבודו דמשל למלך בו"ד א"כ כיון בזה בזה כוון לכבוד השם עכ"פ דין מאבד עצמו לדעת אין לו ואם היה הרגו היה נענש בידי שמים היסוד ממ"ש לו מי יתבע דמך מידי ואתי שפיר בעזה"י ודו"ק . גם י"ל דהשיב לו דניהו דבשאר מצות חוץ מהני ג' אסור למסור נפשו היינו כיון דלא הוי בעומד לפני המלך אין בזה קידוש השם רק בהני ג' דברים . אבל בתפלה דהוי כעומד לפני המלך אפילו בדבר קל הוי בו קידוש השם אפילו בצנועה דהגם לכבוש את המלכה עמי בבית ולכך בתפלה דהוי כעומד לפני המלך אפילו בדבר קל הוי כמו הני ג' דברים חמורים ודמיא כבפרהסיא ומחוייב למסור נפשו על כך . וזה נכון להבריע בין הדיעות וגא כהמג"א שדימה הדברים להדדי רק י"ל זה שאני ודו"ק הישב.והנה יש להבי"עוד ראיה לדברינו ולהסביר הדבר בטעמו דהרי אמריינן לעיל בברכות בההוא דהוה מתפלל אחורי בהכנ"ס אתי אליהו ארמי ליה בההו' טייעא וכו' שקל סספרא וקטליה הרי דהיה חייב מיתה על כך דידאי לא קטליה שלא כדת ואף דלא הוי עבירה זו להתחייב עליו מיתה ובע"כ דבשעת התפלה דהוי כעומד לפני המלך אף שעובר על כל דהו שאני וחייב עליו מיתה והוי מעין ביקרא דע"ז כיון דנראה דכדבר קיים קמיה מריה וא"כ הרי הפוסקי' כתבו והובא ברמ"א (סי' ט"ז) דהבא על הכותית יהרג ולא יעבור ולמדו כן ממה דקנאים פוגעין בו מוכח דהוה בכלל עריות כן ה"נ כיון דקינא בו אליהו והרגו מוכח דהוי אביקרא דע"ז ומ"מ אם יהרג ואל יעבור א"כ ה"נ בזה כיון דלדבר עם אחר לפני המלך הוה מרידה במלכות הוי אביקרא דע"ז ויהרג ואל יעבור . ובזה אתי שפיר מאד מה דהוסיף לשאול להההגמון ואם היית משיב לו מה היו עושין לך דזה למותר והיה די מה שהשיב לו ההגמון תחלה לאו א"כ הוי די בזה לנדון הק"ו שלו דמה לפני המלך לא היו עושין כן ולמה לו להאריך עמו לומר ואם היית משיב מה היו עושין לך . אך לפמ"ש א"ש מאד כיון דעיקר שאלת

מחצית

שהעיד שנתעטש : ל"ל לת"ה לדחוק כו' שכסי' ט"ז שאל וז"ל הא דאמרי' כו' ביקש להתעטש מרחיק ד"א כו' ויאמר רבון כו' והנה לא ראינו בזמננו אפי' מהמדקדקים במעשים שהנהנו לעשות כך ואע"פ שכמעט א"א הוא שלא אירע להם ושלא נצטרכו לכך אשם היו עושים כך לריכים לעקור כו' וזה היה נראה לרב"י כו' עכ"ל א"כ ע"כ אפי' אם בלא קול דאי בקול מה צריך להוכיח במ"ש ואע"פ שכמעט א"א הוא שלא אירע להם כו' אע"כ אפי' בלא קול צריך להרחיק וא"כ הדרא ק"ל דה"ל למימר דר' מייריי בלי קול אע"כ דגם בלי קול סי' רע לו דלא כל"ח . ובשל"ה בעניני תפלה וקריאה בס"ת כתב ע"ד ת"ה שהביא רמ"א דברבים א"ל להרחיק וגם לא יאמר הרבון · דמ"מ יהרהר בלבו הרבון . וז"ל אף דהרהור כדיבור דמי מה בכך יהרהרנו במרומה עכ"ל :

סי' קד (ס"ק א) מלך כו' משום הפסד ממון א"ל להפסיק עפ"ב שהביא מ"א ס"ק ג' בשם סמ"ג דאין להפסיק כ"א היכי דאיכא סכנת נפשות וכן הביא דברי סמ"ג הללו לעיל סי' ל"ב שם סמ"ק ב' וסי' ק"ח שם"ה דאין לעבור זמן תפלה משום הפסד ממון וס"ל למ"א דה"ה להפסיק בתפלה דינו כך : עבי"ד ר"ש קל"ז דים מחלוקת הפוסקים בעבירה הדין שיעבור וא"ל הרבו דאפי' אם רשאי להחמיר על עצמו ליהרג ולא לעבור : ומעשה דאותו חסיד בברכות דף ל"ב ע"ב בחסיד אחד התפלל וכא הגמון א' ונתן לו שלום ולא השיבו והמתין לו ההגמון עד שגמר תפלתו אח"ז שאלו למה לא השיבו הלא התחייב בנפשו ופייסו בדברים ונתפייס ונפטר החסיד בשלום מ"מ תקשי להפוסקי' דס"ל להחמיר על עצמו כה"ג. א"כ למה לא השיבו ומא לא ימתין עד אחר התפלה שיהי' לו זמן לפייסו אלא יהרגנו מיד או לא יקבל פיוס: ל"ל שהיה בטוח כו' ר"ל שהיה מכיר אותו הגמון טבעו ומהותו ושלא יהרגנו עד שיאלנו למה לא השיבו וגם משכיל בטבעו ויקבל הפיוס וע"ש במהרש"א בח"א שכתב תי' אחר: וכן המנהג פשוט כו' ר"ל בש"ך המבואר לקמן ס"ס קכ"ג דכשמתפלל בקול רם לא יאמר בשוא התפלה יהיו לרצון כו' דסומך על תתקבל צלותהון שיאמר בקדים שאחר התפלה א"כ כל מה שאו' הש"ך עד שאו' הקדים הכל מעין תחנונים שאחר התפלה ודינו כמו ביחיד באלהי נצר שאו' אחר התפל' קודם יהיו לרצון ואפ"ה המנהג שהש"ך עוקר רגליו כשאו' תחנון ויושב המבואר סי' קל"א סעיף ב' דראוי ליושב בשעת אמירת תחנון (וה"ה שעולה עם הס"ת על הבימה') : (ס"ק ה) לתחלת כו' דאמירת

שלמה

ההגמון איך הי' רשאי להכנים עצמו בסכנת מות והוי מאבד עצמו לדעת . ולכך השיב לו כיון דאם הי' עושה כן היו חותכין ראשו בסייף א"כ הוי זה ענן מיתה וכמורד במלכות א"כ הוה מעין ביקרא דע"ז ולכך מחוייב למסור נפשו ולכך ניהו דאמרינן לעיל דבמלכי אוה"ע פוסק החסיד לא ס"ל כן וס"ל דמחוייב למסור נפשו בתפלה דינו לענין חזרה כדין ההפסקות חולקים עליו והש"ז האריך לפרש דברי הרד"א . ותמוה לי על כולם איך לא ראו דברי הש"ס במס' תענית (דף ג' ע"ב) נבי מ"ש שם ר"ח בימות הגשמים אם לא אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו ולא עוד אלא אפילו אמר מעביר הרוח ומפריח השללים אין מחזירין אותו ע"ש . וקשה לו יהא דבקשתו הוי כמאן דליתא כיון דלא מעצר עכ"פ כיון דזכר מה שאינו שייך לתפלה הוי הפסק באמצע התפלה במה שאינו שייך לתפלה ולא נרע משה שיחה בעלמא דהוי הפסק וכע"כ דבשה באמצע אפילו בג"ר אינו חוזר לראש מכ"ש שבשאר ברכות דאינו חוזר וזו ראיה ברורה . והנה בהיותי בזה ראיתי דהרי"ף העתיק הך מימרא אבל הרמב"ם והרא"ש השמיטו סוף דברי הש"ס הנ"ל בדין אם אמר מעביר הרוח ומפריח השלל"ים דאין מחזירין אותו . והדבר תמוה למה וצ"ע . ומה שהיה נראה בישובו הוא כך דהם ס"ל כדעת הרד"א הנ"ל דבשה חוזר לראש אך ס"ל דזה תליא בשלונתא דברכות הנ"ל בדין אם שהה כדי לגמור את כולו חוזר לראש אז אם ע"י אונס חוזר לראש בשהה לגמור את כולו אז בשה אפילו בלא שהה נמי חוזר לראש דדין שה דהוי הפסק ממש בדיבור בלא שהה כדין שהה בלי דיבור וכדי לגמור את כולה ושוין המה דשיעור שהה כדי לגמור את כולה ודיבור ממש אפילו בלא כדי לגמור את כולה שהה דבשלמא בשהה בלי מעשה כיון דלא עביד כלום רק דנאמר דשהה הוי הפסק בזה בענין שיעור שהה דהיינו כדי לגמור את כולה ובלא"ה לא נחשב שהה אבל היכי דהפסיק במעשה ממש בדיבור אף בלא שיעור הוי הפסק ולכך למ"ד דאף בשהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר אף דהוי שיעור שהה בע"כ דס"ל דהפסק אינו מוקי באמצע ומ"מ בדיבור אף דהוי הפסק נמי אינו חוזר. אבל למ"ד דשהה כדי לגמור חוזר בע"כ דס"ל דהפסק מזיק באמצע רק בלא שהה אינו חוזר מכח כל דלא שהה כשיעור לאו כלום עביד ולא נחשב הפסק וממילא אם שה ממש דודאי הוי הפסק בזה חוזר אף בלא שהה ולכך ס"ל להרמב"ם והרא"ש דר"ח יסבור כמ"ד בברכות דאף בשהה כדי לגמור אינו חוזר אבל לדידן דקיי"ל דשהה אינו חוזר אבל לדידן דקיי"ל דבשהה כדי לגמו' את כולה חוזר א"כ ה"ה בהפסיק בדיבור בלא שהה חוזר. לכך השמיטו זה דע"פ מטעם הפסק מחזירין אותו ויש להרד"א סיוע מן הרמב"ם והרא"ש והרי"ף יסבור כדעת הפוסקים דבשה אינו חוזר לכך העתיקו ודו"ק חישב כי גכון הוא בעזה"י. ואף דהרי"ף פוסק דבק"ש אף בשהה כדי לגמור אינו חוזר מכל מקום ס"ל דבתפלה חוזר לראש בשהה וחיינו דהכריע כן להלכה בין ר"א ור' יוחנן דבתפלה חוזר ובק"ש אינו חוזר אבל הם נופייהו אין מחלקין רק למ"ד אינו חוזר אף בתפלה אינו חוזר ולמ"ד חוזר אף בק"ש חוזר רק

השקל

תפל' מק"ש וכן ס"ל להרב"י לחלק בין ק"ש לתפלה אם שהה כדי לגמור כולה כמבואר לעיל ס"ה ואפי' להרמ"א דס"ל בשהה כדי לגמור כולה אין חילוק בין ק"ש לתפלה אלא אם הוא מחמת אונס אז לא מ"מ בלא שהה כדי לגמור כולה מודה להרב"י : ועכב"י סי' כ"ו כל"ל . והוב' גם בש"ע לעיל סי' כ"ט סעיף ה' דאם טעה אז נשתתק בברכת ק"ש ועמד אחר תתיון לריך לחזור לתחלת הברכה ומבואר שם מה נקרא תחלת ברכה ע"ש : (ס"ק ו) אם שה . ועפי' קי"ד סעיף ז' דאם שה במזיד א"ל: ועב"ת ר"ל דהרב"י חלק על תשו' הר"ג ב"ש . הובא בט"ז דבפסק שהיה הוי הפסק וכן פסק בן בש"ע דהא הרב"י נופי' פסק לקמן סי' קי"ד דאם במזיד אמר בימות הקיץ משיב הרוח אז ותן טל ומטר אחר לראש וכי גרע אמירת משיב הרוח אז ותן טל ומטר משיח' ולכן חלק הב"ח על הרב"י ופסק דגם שיהה במזיד לריך לחזור לראש וכ' דכן היה דעת הרר"ג ב"ש אבל ודאי הרב"י ס"ל הכא דאפי' שה במזיד אינו חוזר לראש וכ' דכן היה דעת הרר"ג ב"ש ע"ש. בעובדא דר"א כו' דף כ"ד ע"ב דר"א הוי אזיל בתרי' דר"י והוי קרי ק"ש כי מטי לאמצעות המטונפות אשתיק עד שיצא מן אותה מטונה · ואל גר"י להיכי אחזור . א"ל ר"י אם שהיתה כדי לגמור כולה חוזר לראש. ות"ל אפי' לא שהה כדי לגמור כולה הוא שה דהא שאלו להיכי אחזור אע"כ דבק"ש אפי' שה במזיד א"ל לחזור לראש : בי"ד סי' כ"ט ס"ק ט' דקיי"ל אסור לבטל איסור לכתחלה ואם ביטל בשוגג מותר ואם ביטל במזיד אסור : ואם היה סבור שמותר לבטלו וביטלו מקרי שוגג ע"ש · ועיין במכות ר"ס פ"ב דף ז' ע"ב ת"ר בחייבי גלות כתיב בשגגה פרט למזיד ופריך הש"ס פסיטא בר קטלא הוא ומשני רבא באו' מותר שאני אי' אומר מותר קרוב למזיד ולכך קראו בריית' מזיד · וכתבו התו' בד"ה אלא כו' וז"ל וקשה דגבי חלב וגבי שבת כתיב בשגגה ובחייבים בתיובה שבשבה לגבי הגויים דס"ל אומר מותר וי"ל דשאני הכא גבי גלות דכתיב בשגגה' יתיר' למעט אי' מותר עכ"ל . הרי דבעלמא אי' מותר שוגג הוא וגלות שאני דאיכ' קרא יתיר' : ובחידושי רשב"א רפ"ב דברכות כו' שהביא ראיה דבק"ש אפי' הפסיק ושהה כדי לגמור כולה יצא וז"ל וכיו נמי משמע בההוא דרבי דף י"ג ע"ב דהוי קרי פסוק א' מק"ש ושונה לתלמידין · וכשסיים תלמודו חזר וגמר ק"ש לדעת ר"ש ברבי עכ"ל ותקשי ניהו דהשיהוי לא הוי הפסק מ"מ הדיבור שנמד עם תלמידין הוי הפסק אלא ע"כ בק"ש שיהה לא הוי

הפסק

הפסקות הוו ברשות והך הוו שלא ברשות מ"מ נראה דאינו עניין לחייבו לחזור לראש ומ"ש כל י"ח ברכות חסוכות כמ' ליתא אלא דג' ראשונות חסוכות כמ' וכן אחרונות כו' עכ"ל ועי"כ פסק כאן דלא הוה אלא כשאר הפסקות ולי קשה עפי' דדברי הראב"ד כאן סותרים את מ"ש ב"י בשמו בסי' ס"ה דהוא ס"ל כשיטת התו' והרא"ש וטור דאם שהה בלא אומר אפי' בשהה לגמור כולו א"ל לחזור לראש רק למקום שפסק והא הך בלא אומר דהוי ממש כהך שם דהכא דהוא ג"כ שלא ברשות ואמאי כתב כאן דצריך לחזור לראש אם שם בתפלה ומו"ח ז"ל כת' שדברי הרר"ג האילו מיירי בשם במזיד וכזה אמרו דכל הי"ח ברכות הוויין כאחד והכיא ראיה ממ"ש הטור בסי' קי"ד בשם הרא"ש דכתב דאם שהה בלא אומר אפי' בשהה לגמור כולו א"ל לחזור לראש רק למקום שפסק והא בלא אומר דהוי ממש כהך שם דהכא דהוא ג"כ שלא ברשות ואמאי כתב כאן דצריך לחזור לראש אם שם בתפלה ומו"ח ז"ל כת' שדברי הרר"ג האילו מיירי בשם במזיד וכזה אמרו דכל הי"ח ברכות הוויין כאחד והכיא ראיה ממ"ש הטור בסי' קי"ד בשם הרא"ש דכתב דאם שהה בלא אומר

ד מפסיק לק"ש. וצריך לכרך לפניה ולאחריה רמב"ם פרק ב'. ואף שספסיקו לק"ש מוזרים ללמודם. ואסור לסח בתפלה כיון דבלא"ה אין מבטלין מלימודם אפי' רגע וכ"מ מתוספ' דשבת דף י"ז ע"א בד"ה כגון רשב"י וכו' דאל"כ לא מקשה מידי עליו דילמא רצה להחמיר על עצמו וק"ל: (ד) אינו פוסק. מ"מ ילמוד הלכה שיש בה ענינא מצוה כדי להזכיר בזמנו. אע"ג דבסי' פ"ט פסק דאסור ללמוד משהגיע זמן תפלה מ"מ אם התחיל אינו לומד יחידי לבוש ובא"ת. אע"ג דבסי' פ"ט פסק דאסור ללמוד משהגיע זמן תפלה מ"מ אם התחיל אינו פוסק. מ"א ובא"ז כ' בשם שלא יתבטל מלימודו כשיפסוק צריך להפסיק:

לבושי

ש"ע סעיף ג ברמ"א (°) ואם אין השעה עוברת. זה מיירי גם בלומד יחידי והוא מהר"ן דבתב דהא דאמר ר' יוחנן כגון אנו מפסיקין בין לק"ש כין לתפלה מיירי באין שהות אלא יש שהות למה מפסיק וכי אסור ללמוד קודם התפלה עכ"ל וזה תבין דברי המג"א:ש"ז סק"א.(°)כולהו ס"ל דר' יוחנן הא דאמר ר"א ברכות דף ד"ל ספק התפלל לא יחזור ויתפלל אמר עליה ר'

הגהות רעק"א

סי' ק"ז מג"א סק"ב מ"מ אזלינן בתר רוב מוספין. אף אם נימא דגם בשבת וי"ע יכול להתפלל אחרית נדבה. אבל לפי"מ דפסקינן כאן בש"ע דשבת ויו"ע אי' להתפלל נדבה בלא"ה ניחא. כך מבואר בב"י. ומ"מ ק' לי דהא אף אם אתבינן דבשבת ויו"ע יכול להתפלל נדבה היינו כמ"ש הב"י כיון דבכל ימות השנה מתפלל נדבה גם בשבת ויו"ע מתפלל אותה נדבה דלא רצו חכמים להגזיל שבתות ויומים טובים מכלל שאר ימות השנה בדבר שאין בו איסור אלא דוגמא בעלמא עייש. א"כ למה היה צריך הב"י לומר דבמוסף דשבת כיון דבשאר מוספים דיש בהם שעיר אינו מתפלל נדבה. לא הוצילו מכללו מוסף דשבת הא מפשטו מהא דבמוסף בכל ענין ל"ש נדבה דבעלמא יש בו שעיר ובשבת ל"ש נדבה אבל בשחרית ומנחה לא הוצילו שבתות וי"ט מכלל שארי ימות השנה. וע"ש:

הא קי"ל תפלת ערבית רשות וכן קשה על המקרא ודוקא בוראי אבל בספק א"ל מידוש דאין לך מידוש גדול מזה שיצא ידי ספיקו יוז"ש ולוראי כו'. אף לפי' תוספת כמ"ש בתוס' שם בד"ה וקטנים כו': ס"ב ואם כו'. וא"מ כו' ברכות י"ג ב': : תוס' דשבת שם ד"ה כגון כו' וכ"כ הרז"ש דוראי לא גרע מסעודי' ושאר דבריה דשם ובא"מ כו' ס"ל לר"ש אלמד ע"מ לעשות ולא אלמד ע"מ שלא לעשות שהלמד שלא לעשות כו' זה שיטון כו' ע"ש :

ביאור הגר"א

כו'. אף לפי' תוספת כמ"ש בתוס' שם בד"ה וקטנים כו' : ס"ב ואם כו'. וא"מ כו' ברכות י"ג ב' : תוס' דשבת שם ד"ה כגון כו' וכ"כ הרז"ש דוראי לא גרע מסעודי' ושאר דבריה דשם ובא"מ כו' ס"ל לר"ש אלמד ע"מ לעשות ולא אלמד ע"מ שלא לעשות שהלמד שלא לעשות כו' זה שיטון כו' ע"ש :

סי' קז ס"א אם הוא כו'. כר' יוחנן ופי' הרי"ף דר"א לא פליג אשמואל דאמר שם היה עומד כו' פוסק כו' דר"י ל"ק אלא בתור' נדבה לאפוקי הא דשמואל שעמד להתפלל בתור' חובה הוי כמקריב ב' תמידין ודוקא יחיד אבל לבור לא דאין מקריבין עולת נדבה ובן מוסף אפילו ביחיד לא שאינה באה בנדבה אבל תר"י והרא"ש בשם ר' אחי כ' דוקא ע"י מידוש ורחוק מתפ"ש התפלל ובכהם כו' אם כו' ואל"ל דוקא עם הלבור א"כ מאי קאמר ולריכא כו' אלא דאף ביחיד ע"י מידוש ועוד דאמרינן ל"א אי יכול יתפלל כל היום כו' ודאי א"ל לו' דחובה להתפלל כל היום אלא כראות ועוד דחובה מאי קאמר זומנין הלתא כו' ערב כו' דפליגי : חוץ כו'. וכ' תר"י ורא"ש מפני חטאת שבו ובקשו ממוסף שבת ואי' שאני שבת שאין מקריבין נדרים ונדבות ובעפ"ב דיו"ש ובפ"ז ובשבת ז"ש ובשבת כו' וכ"כ הרמב"ם בשם אגדות : ואם כו'. גמ' שם וכ"ל : ס"ב חדוש כו'. ממש"ש אם יכול לתפלל כו' וכי יש לך אדם שא"ל לתפלל כא' מהן וכן שם כ"ע ב' כל שאינו יכול כו' אלא כו' אבל הרא"ש בתשובה וכ"ב פי' כתפלל אלא דבר כו' ומשום קושיא הנ"ל : ואם חידש כו'. דעצמה הוא כדי להודיע כו' כמשנ"ו : ס"ג אין כו'. כנ"ל וכבר

שלמה

בהך פלוגתא פליני נמי כאן מה הכוונה והכנה צריך לתפלה דמ"ד כדי שתתחונן דעתו עליו ס"ל כמ"ד דקבע הוי כל שאינו יכול לאומרה בלשון תחנונים לכך ס"ל דהשהייה הוי כדי שתתחונן דעתו עליו ויהיה יכול להתפלל בלשון תחנונים. אך מ"ד כדי שתתחולל דעתו עליו ס"ל כמ"ד כל שתפלתו דומה עליו כמשוי ולדידיה הוי השהייה שידע שאין התפלה עליו כמשא ולכך אמר כדי שתתחולל דעתו עליו ויהיה דעתו צלולה שלא יהיה עליו כמשא ופליני בדינא ודו"ק (אמר המעתיק לפום רהיטא נראה שדברי הגאון ז"ל המה כפולים אבל לא רציתי לשנות את ההשמטה ואכתוב אותה והמעיין יעיין):

חכמת

עליו כמשוי ולכך אמר כדי שתתחולל דעתו עליו ויהיה דעתו צלולה שלא יהיה עליו כמשא ופליני בדינא ואתי שפיר דרי"ק היטב.והנה מקור דין זה של המתפלל שתי תפלות זו אחר זו צריך להמתין בין זו לזו הוא בש"ס פ"ד דברכות(ד' ל' ע"ב)כמה ישהה בין תפלה לתפלה ר"ח ור"ח חד אמר כדי שתתחונן דעתו עליו ואחד אמר כדי שתתחולל דעתו עליו מ"ד כדי שתתחונן דעתו עליו דכתיב ואתחנן אל ה' ומ"ד כדי שתתחולל דעתו עליו דכתיב ויחל משה והנה במה פליני הנימ"ד ורש"י כתב דרק בלישנא פליני ולפענ"ד נראה דהם פליני במה דפליני לעיל (ד' כ"ט ע"ב) נבי העושה תפלתו קבע דמהו קבע א"ר יעקב בר אידי אר"א כל שתפלתו דומה עליו כמשוי וחד אמר כל שאינו יכול לאומרה בלשון תחנונים וא"כ

מחצית

להכיל לקטן קודם קידוש-כיון דהמאכל הוא היתר אלא דהזמן אוסרו כה"ג לא ההמירו בתיוק וס"ה הכא:(ס"ק ד) מפסיק כו' והא דאמרי' לבנים כו' בשבת דף ל"ב דרשב"י ובנו ר"א שברחו מאימת מלכות ונתחבאו במערה י"ג שנה וכדי שלא יבנו בגדיהם היו כל היום יושבים בלי לבוש והיו מתכסים עד צואריהם ובעודן צנות' הוו לבים ומכסים ומצלי · והקשו התו' הא פטורים מן התפלה. ופי' דמצלי ר"ל ק"ש דחייבים ש"מ דס"ל כו' דאלת"ה למה הוצרכו להוציא לי' מצלי מפשטי' דהא י"ל דר"ל תפלה והיינו בשחרית דבלא"ה צריכים להפסיק לק"ש:והא דתנן דפטורים מתפלי ר"ל מתפלת מנחה : (ס"ק ו) אינו כו' אע"ג דאסור ללמוד כו' דלא כהר"ן כו' ר"ל דדין זה נובע מדברי הר"ן הובא בב"י שכתב אהא דמחלק' בין מי שתורתו אומנתו למי שאין תו"א דוקא בליכא אחת אבל בליכא שהות אפי' לדידן שאין תורתינו אומנתינו א"צ להפסיק ויש ונתן טעם וכי אסור לעסוק בתורה קודם ק"ו כדכתיבנא בכ"ל א"כ לדידן דקי"ל סי' פ"ט דבאמת אסור ללמוד כיון שהגיע זמן תפלה א"כ אזדא לה דאיי"הר"ן.

אפ"ה קי"ל כהר"ן אף דליכא דאיה דהסברא אמיתית ויש"ה :

סי' קז (ס"ק א) חוזר כו' ע' הטעם בגמרא . ר"ל אע"ג דלרוב הפוסקים תפלה דרבנן וכיון דמספק' ליה היה דאוי שיפטור דהוי ספק דרבנן: (ס"ק ב) חוזר כו' מפני שהוא חטאת.ר"ל דהרא"ש הקשה על הרי"ף שכ' דמוסף אינו מתפלל בנדבה כיון דאין קרבן מוסף בא בנדבה הא תפלת שחרית נגד התמיד ניתקן וגם תמיד אינו בא בנדבה. וע"כ ל"ל כיון דתמיד היה עולה ועולה בא בנדבי' א"כ תהא תפלתו במקום עולה ולא במקום תמיד א"כ גם במוסף י"ל כן דהא קרבן מוסף הי' ג"כ עולי' ותי' כיון שהי' במוסף גם שעיר לחטאת וחטאת אינה באה בנדבה כלל ולכן אין מתפלל מוסף בנדבה וע"ז הקשה הא מוסף שבת לא הי' בו שעיר לחטאת רק עולה גרידא ואע"ג דבשבת אפילו תפלת שחרית לא יתפלל בנדבה כמ"ש בש"ע היינו לדידן והטעם דנדרים ונדבות אין קרבים בשבת וי"ט אבל קושית הרא"ש להרי"ף דס"ל בתשו' דיכול להתפלל שבת שחרית נדבה אע"ג דנדרים ונדבות אין קרבים בשבת וי"ט דאין מחללין בשביל נדרים ונדבות את השבת משא"כ תפלת נדב' דליכא בה חילול שבת שרי. ולזה תי' הרא"ש שאלו' בתר רוב מוספים.דאית בהו שעיר לחטאת ועבדי בהו רבנן לא פלוג שלא להתפלל אפי' מוסף שבת בנדבה אע"ג דלית ביה חטאת:במקו' קרבן אחר. דהיינו עולת נדב' כנ"ל אע"ג דתפלות נגד תמידין תקנו אם"מ לא הוזכר בתפלי שחרית קרבן תמיד משא"כ בתפלת מוסף דהוזכר בתפלה ומוספים כהלכתן ואיך יתפלל בתורת עולת נדבה: (ס"ק ג) פוסק מדסתם כו' דדעת הרמב"ם סי' י' מהלי תפלה דבערבית אינו פוסק דהטעם דצריך לפסוק כיון דהתחיל להתפלל אדעתא דחובה ואיך יסיים אדעתי' דנדבה ויהיה חלי התפלי' בתורת חובה והא אינו מחויב מש"כ

מדשיס

ג שבת יא ע' ברכות כ"ח ב עור בשם הרי"ף ורמב"ם בשם הגאונים כפ"א מהלכות תפלה ג גמרא שם ותוס' ד רמב"ם פ"א מה"ת ה

עטרת זקנים

המת חייבים גם בתפלה : * ואם לומד לאחריו אינו פוסק אפילו לק"ש אינו פוסק ודוקא אם אינו מלמודם כשיפסוק אכן אם לא יתבטלו צריך להפסיק (כ"י סי' ע') : מקום בבודו הוא בסי' פ"א רק אלא רציתי להוציא הדף אלק כתבתי מה שמצאתי בכ"י בא"ח סי' ס"א הכ"ל שמצא כתוב בספר הפליאה אני ה' אלהיכם אמת והיה במלרים מי שהיה חוזר אני ה' אלהיכם וגערו בו כל גדולי הדור כו' הכם באמת מהרש"ל בתשו' כתב בשהתפלל יאחר לייט שהיה חוזר אני ה' אלהיכם לא שמלא אמת שאינו מק"ש ימצא תיבות ק"ש ותעה תשה הסכיים לדעת מהרש"ל כי אף שהכרע הב"י מנ' הקומות מהזוהר לו' ה' אלהיכם אמת זהו דעת תבורה של רשב"י אבל דעת רשב"י עצמו בהזוהר לומר אני ה' אלהיכם אמת וז"ל ולקבל אינון ע"ב תיבין דאינון בי דינא דילי' ישראל להה' משלימין לזה באילין שבעין והרין תיבין דפרשת' דתבלת ומהדרין תלתא תיבין אני לקבליה דאברהם ה' לקבליה דיצחק אלהיכם לקבלי' דיעקב ואבורה אמרו ה' אלהיכם אמת ה' לקבליה דאברהם אלהיכם לקבלי' דיצחק אמת ליעקב ע"ש אמנם מצאתי בהגאב דוד בהר"ר יוסף זימלא ז"ל מק"ק קראקא בתשובה הרשלרור המור וציוני וספר המוסר ואולעת יעקב ושעתי מצות רקנטי בבולגתיב כ'אלהיכ' אמת ואם שמצלים אמת אף שאינו מן ק"ש תירץ מהר"ש אלנקר,ומהר"ל חביב דמ"מ הואיל ואינו רשאי להפסיק בין תיבת אלהיכם לתיבת אמת עכ"ל מעט משם כל זה מצאתי דוד הכ"ל) :

קז * אם הוא מסופק וצריך להתפות אם לא התפלל תהא תפלה זו לחובתו ואם התפלל כבר תהא זו לנדבתו ואז מתפלל בין ביחיד בין בלבור ואם מזכר בתוך התפלה שכבר התפלל אם התנה בכך מתחילה אז גומרה לשם נדבה ומחדש דבר משם והלאה והוי כולה נדבה (עור כ"י והרשב"ל ר"י) מוך מתפלה מוסף שאין מתפללין נדבה אפי' שמזכירין קרבן מוסף ולפ"ז באם ירלה להתפלל נדבה ולא יזכיר קרבן מוסף רשאי ולפ"ז אם ירלה להזכיר בשחרית קרבן תמיד ג"כ אסור להתפלל נדבה (ב"ת מהררמ"ע סי' י"ט) כיון הרב בעע"ז ז"ל לדעת הרב מ"ל ז"ל :

* חידוש זה שאמרנו והוא שיחדש בכל ברכה מהתלעיות כו' אבל ג' ראשונות וג' אחרונות לעולם אין מוסיפין ולא פותחין מהן ולא מסגין בהן דבר (כ"י בשם הרמב"ם פ"ל מה"ת) :

התם סופר

(סי' ק"ז) בטי"ז ס"ק א' ג"ב עיין ב"י שהאריך ונדחק מה בין שיטת הר"י ורב האי ועיין גם בב"ח.ולפענ"ד נראה דלהר"י דר"י קאי אספק התפלל א"כ יש לפרש ביכול לחדש בו דבר כדעת הרא"ש שנתחדש אצלו דבר כמ"ש הרמ"א בהג"ה סעיף ב' משא"כ לרב האי דר"י קאי איכול לחדש בו דבר א"כ ע"כ סגי בשיכול לחדש וכו' ולא שיתחדש אצלו דבר דאל"כ איך

באר

(ג) לק"ש . צריך לכרך לפניה ולאחריה רמב"ם פרק ב' . ואף שספסיקו לק"ש מוזרים ללמודם . ואסור לסח בתפלה כיון דבלא"ה אין מבטלין מלימודם אפי' רגע וכ"מ מתוספ' דשבת דף י"ז ע"א בד"ה כגון רשב"י וכו' דאל"כ לא מקשה מידי עליו דילמא רצה להחמיר על עצמו וק"ל : (ד) אינו פוסק. מ"מ ילמוד הלכה שיש בה ענינא מצוה כדי להזכיר זמנו. אע"ג דבסי' פ"ט פסק דאסור ללמוד משהגיע זמן תפלה מ"מ אם התחיל אינו לומד יחידי לבוש ובא"ת . אע"ג דבסי' פ"ט פסק דאסור ללמוד משהגיע זמן תפלה מ"מ אם התחיל אינו פוסק. מ"א ובא"ז כ' בשם שלא יתבטל מלימודו כשיפסוק צריך להפסיק :

לבושי

ש"ע סעיף ג ברמ"א (°) ואם אין השעה עוברת. זה מיירי גם בלומד יחידי והוא מהר"ן דבתב דהא דאמר ר' יוחנן כגון אנו מפסיקין בין לק"ש כין לתפלה מיירי באין שהות אלא יש שהות למה מפסיק וכי אסור ללמוד קודם התפלה עכ"ל וזה תבין דברי המג"א:ש"ז סק"א.(°)כולהו ס"ל דר' יוחנן הא דאמר ר"א ברכות דף ד"ל ספק התפלל לא יחזור ויתפלל אמר עליה ר'

הגהות רעק"א

סי' ק"ז מג"א סק"ב מ"מ אזלינן בתר רוב מוספין. אף אם נימא דגם בשבת וי"ע יכול להתפלל אחרית נדבה. אבל לפי"מ דפסקינן כאן בש"ע דשבת ויו"ע אי' להתפלל נדבה בלא"ה ניחא. כך מבואר בב"י. ומ"מ ק' לי דהא אף אם אתבינן דבשבת ויו"ע יכול להתפלל נדבה היינו כמ"ש הב"י כיון דבכל ימות השנה מתפלל נדבה גם בשבת ויו"ע מתפלל אותה נדבה דלא רצו חכמים להגזיל שבתות ויומים טובים מכלל שאר ימות השנה בדבר שאין בו איסור אלא דוגמא בעלמא עייש. א"כ למה היה צריך הב"י לומר דבמוסף דשבת כיון דבשאר מוספים דיש בהם שעיר אינו מתפלל נדבה. לא הוצילו מכללו מוסף דשבת הא מפשטו מהא דבמוסף בכל ענין ל"ש נדבה דבעלמא יש בו שעיר ובשבת ל"ש נדבה אבל בשחרית ומנחה לא הוצילו שבתות וי"ע מכלל שארי ימות השנה. וע"ש :

חכמת

עליו כמשוי ולכך אמר כדי שתתחולל דעתו עליו ויהיה דעתו צלולה שלא יהיה עליו כמשא ופליני בדינא ואתי שפיר דרי"ק היטב.והנה מקור דין זה של המתפלל שתי תפלות זו אחר זו צריך להמתין בין זו לזו הוא בש"ס פ"ד דברכות(ד' ל' ע"ב)כמה ישהה בין תפלה לתפלה ר"ח ור"ח חד אמר כדי שתתחונן דעתו עליו ואחד אמר כדי שתתחולל דעתו עליו מ"ד כדי שתתחונן דעתו עליו דכתיב ואתחנן אל ה' ומ"ד כדי שתתחולל דעתו עליו דכתיב ויחל משה והנה במה פליני הנימ"ד ורש"י כתב דרק בלישנא פליני ולפענ"ד נראה דהם פליני במה דפליני לעיל (ד' כ"ט ע"ב) נבי העושה תפלתו קבע דמהו קבע א"ר יעקב בר אידי אר"א כל שתפלתו דומה עליו כמשוי וחד אמר כל שאינו יכול לאומרה בלשון תחנונים וא"כ

מחצית

להכיל לקטן קודם קידוש-כיון דהמאכל הוא היתר אלא דהזמן אוסרו כה"ג לא ההמירו בתיוק וס"ה הכא:(ס"ק ד) מפסיק כו' והא דאמרי' לבנים כו' בשבת דף ל"ב דרשב"י ובנו ר"א שברחו מאימת מלכות ונתחבאו במערה י"ג שנה וכדי שלא יבנו בגדיהם היו כל היום יושבים בלי לבוש והיו מתכסים עד צואריהם ובעודן צנות' הוו לבים ומכסים ומצלי · והקשו התו' הא פטורים מן התפלה. ופי' דמצלי ר"ל ק"ש דחייבים ש"מ דס"ל כו' דאלת"ה למה הוצרכו להוציא לי' מצלי מפשטי' דהא י"ל דר"ל תפלה והיינו בשחרית דבלא"ה צריכים להפסיק לק"ש:והא דתנן דפטורים מתפלי ר"ל מתפלת מנחה : (ס"ק ו) אינו כו' אע"ג דאסור ללמוד כו' דלא כהר"ן כו' ר"ל דדין זה נובע מדברי הר"ן הובא בב"י שכתב אהא דמחלק' בין מי שתורתו אומנתו למי שאין תו"א דוקא בליכא שהות אבל בליכא שהות אפי' לדידן שאין תורתינו אומנתינו א"צ להפסיק ויש ונתן טעם וכי אסור לעסוק בתורה קודם ק"ו כדכתיבנא בכ"ל א"כ לדידן דקי"ל סי' פ"ט דבאמת אסור ללמוד כיון שהגיע זמן תפלה א"כ אזדא לה דאיי"הר"ן.

אפ"ה קי"ל כהר"ן אף דליכא דאיה דהסברא אמיתית ויש"ה :

סי' קז (ס"ק א) חוזר כו' ע' הטעם בגמרא . ר"ל אע"ג דלרוב הפוסקים תפלה דרבנן וכיון דמספק' ליה היה דאוי שיפטור דהוי ספק דרבנן: (ס"ק ב) חוזר כו' מפני שהוא חטאת.ר"ל דהרא"ש הקשה על הרי"ף שכ' דמוסף אינו מתפלל בנדבה כיון דאין קרבן מוסף בא בנדבה הא תפלת שחרית נגד התמיד ניתקן וגם תמיד אינו בא בנדבה. וע"כ ל"ל כיון דתמיד היה עולה ועולה בא בנדבי' א"כ תהא תפלתו במקום עולה ולא במקום תמיד א"כ גם במוסף י"ל כן דהא קרבן מוסף הי' ג"כ עולי' ותי' כיון שהי' במוסף גם שעיר לחטאת וחטאת אינה באה בנדבה כלל ולכן אין מתפלל מוסף בנדבה וע"ז הקשה הא מוסף שבת לא הי' בו שעיר לחטאת רק עולה גרידא ואע"ג דבשבת אפילו תפלת שחרית לא יתפלל בנדבה כמ"ש בש"ע היינו לדידן והטעם דנדרים ונדבות אין קרבים בשבת וי"ע אבל קושית הרא"ש להרי"ף דס"ל בתשו' דיכול להתפלל שבת שחרית נדבה אע"ג דנדרים ונדבות אין קרבים בשבת וי"ע דאין מחללין בשביל נדרים ונדבות את השבת משא"כ תפלת נדב' דליכא בה חילול שבת שרי. ולזה תי' הרא"ש שאלו' בתר רוב מוספים.דאית בהו שעיר לחטאת ועבדי בהו רבנן לא פלוג שלא להתפלל אפי' מוסף שבת בנדבה אע"ג דלית ביה חטאת:במקו' קרבן אחר. דהיינו עולת נדב' כנ"ל אע"ג דתפלות נגד תמידין תקנו אם"מ לא הוזכר בתפלי שחרית קרבן תמיד משא"כ בתפלת מוסף דהוזכר בתפלה ומוספים כהלכתן ואיך יתפלל בתורת עולת נדבה: (ס"ק ג) פוסק מדסתם כו' דדעת הרמב"ם סי' י' מהלי תפלה דבערבית אינו פוסק דהטעם דצריך לפסוק כיון דהתחיל להתפלל אדעתא דחובה ואיך יסיים אדעתי' דנדבה ויהיה חלי התפלי' בתורת חובה והא אינו מחויב משא"כ

שרד

יוחנן הלוחי שיתפלל אדם כל היום כולו ומ"ש הע"ז במימרא דנזכר באמצע זהו דין שבת"ע ס"ז אהומ"ש במימרא דאם יודע לחדש הוא אם אחר התפלל וכבכם לבה"כ ומלא לבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יחוור ויתפלל ואם אלא אל יתפלל : שם (°)מספק ממילא ע"י מידוש מותר.והכוונה דפוסק אפי'באמצע ברכה מיירי באין יכול לחדש.ומ"ש נדבה מותר בכל גווני ליחיד היינו

באר היטב

קז (ח) ומתפלל . ומתנה ואו' אם לא התפללתי תהא לחובתי ואם התפללתי תהא לנדבתי (כ"י מ"ל) : (ב) מוסף. מפני שהיא מטאת ואין באה בנדבה ואע"ג שמוסף שבת היה טול' : מ"מ בשבת בלא"ה אין יכול להביא קרבן נדבה כמו שיתבאר ושיין בהרא"ש : (ג) ברכה . דכיון דהתחיל להתפלל ע"ד שלא התפלל שוי' עלי' כחובה ואפי' בתפלת ערבית שהיא רשות פוסק מ"ל : (ד) מהאמצעי' · אבל בנ"ד ובנ' אחרונות אין מוסיפין ואין פותחין . כ"י בשם הרמב"ם : (ה) אלו. דאלת"ה מי הוא שלא יכול לחדש דבר בא' מכל הברכות או לרפואה או לפרנסה או לתלמידו . טור : (ו) כלל . דאין לבור מקריבין קרבן נדבה .

באר היטב

(ח) ומתפלל . ומתנה ואו' אם לא התפללתי תהא לחובתי ואם התפללתי תהא לנדבתי (כ"י מ"ל) : (ב) מוסף. מפני שהיא מטאת ואין באה בנדבה ואע"ג שמוסף שבת היה טול' : מ"מ בשבת בלא"ה אין יכול להביא קרבן נדבה כמו שיתבאר ושיין בהרא"ש : (ג) ברכה . דכיון דהתחיל להתפלל ע"ד שלא התפלל שוי' עלי' כחובה ואפי' בתפלת ערבית שהיא רשות פוסק מ"ל : (ד) מהאמצעי' · אבל בנ"ד ובנ' אחרונות אין מוסיפין ואין פותחין . כ"י בשם הרמב"ם : (ה) אלו. דאלת"ה מי הוא שלא יכול לחדש דבר בא' מכל הברכות או לרפואה או לפרנסה או לתלמידו . טור : (ו) כלל . דאין לבור מקריבין קרבן נדבה .

ביאור הגר"א

סי' קז ס"א אם הוא כו'. כר' יוחנן ופי' הרי"ף דר"א לא פליג אשמואל דאמר שם היה עומד כו' פוסק כו' דר"י ל"ק אלא בתור' נדבה לאפוקי הא דשמואל שעמד להתפלל בתור' חובה הוי כמקריב ב' תמידין ודוקא יחיד אבל לבור לא דאין מקריבין עולת נדבה ובן מוסף אפילו ביחיד לא שאינה באה בנדבה אבל תר"י והרא"ש בשם ר' אחי כ' דוקא ע"י מידוש ורחוק מתפ"ש התפלל ובכהם כו' אם כו' ואל"ל דוקא עם הלבור א"כ מאי קאמר ולריכא כו' אלא דאף ביחיד ע"י מידוש ועוד דאמרינן ל"א אי יכול יתפלל כל היום כו' ודאי א"ל לו' דחובה להתפלל כל היום אלא כראות ועוד דחובה מאי קאמר זומנין הלתא כו' ערב כו' דפליגי : חוץ כו'. וכ' תר"י ורא"ש מפני חטאת שבו ובקשו ממוסף שבת ואי' שאני שבת שאין מקריבין נדרים ונדבות ובעפ"ב דיו"ש ובפ"ז ובשבת ז"ש ובשבת כו' וכ"כ הרמב"ם בשם קצת גאונים : ואם כו'. גמ' שם וכ"ל : ס"ב חדוש כו'. ממש"ש אם יכול לתפלל כו' וכי יש לך אדם שא"ל לתפלל כא' מהן וכן שם כ"ע ב' כל שאינו יכול כו' אלא כו' אבל הרא"ש בתשובה וכ"ב פי' כתפלל אלא דבר כו' ומשום קושיא הנ"ל : ואם חידש כו'. דעצמה הוא כדי להודיע כו' כמשנ"ו : ס"ג אין כו'. כנ"ל וכבר

שלמה

בהך פלוגתא פליני נמי כאן מה הכוונה והכנה צריך לתפלה דמ"ד כדי שתתחונן דעתו עליו ס"ל כמ"ד דקבע הוי כל שאינו יכול לאומרה בלשון תחנונים לכך ס"ל דהשהייה הוי כדי שתתחונן דעתו עליו ויהיה יכול להתפלל בלשון תחנונים . אך מ"ד כדי שתתחולל דעתו עליו ס"ל כמ"ד כל שתפלתו דומה עליו כמשוי ולדידיה הוי השהייה שידע שאין התפלה עליו כמשא ולכך אמר כדי שתתחולל דעתו עליו ויהיה דעתו צלולה שלא יהיה עליו כמשא ופליני בדינא ודו"ק (אמר המעתיק לפום רהיטא נראה שדברי הגאון ז"ל המה כפולים אבל לא רציתי לשנות את ההשמטה ואכתוב אותה והמעיין יעיין):

השקל

סי' קז סעיף א' אם הוא מסופק וכו' . ג"ב הנה אהרדב"ז בתשובה כתב במי שהוא בתפיסה וניתן לו תפלת ערבית שהיא רשות דגם בתחלה כשהיה סבור שעדיין לא התפלל כ"א בתורת נדב' דהא היא רשות · אבל הרא"ש חולק מאחר דעכשיו שוויא חובה ה"ל דין תפלה אחרת : (ס"ק ד) נתחדש כו' כשאלתי כו' אין תפלתו תחנונים . ומשיק הש"ס מאי קבע א"ר יעקב בר אידי אר"א כל שדומה עליו כמשא ורבנן אמרו כל שאינו אומר' בלי תחנונים והכי קיי"ל לעיל בסי' ל"ח סעיף ג' · ורבה ור"י אמרו כל שאינו יכול לחדש בה דבר א"ר זירא אגא יכילנא לחדושי כו' : ועוד דלפ"ז מאי קאמר ר"ז כו' ר"ל א"כ לא התפלל ח"ו ר"ז כל ימיו כתיקונו שהיתה תפלתו קבע : וגירסת הרי"ף אהא דאמרי' שתפלת נדבה דוק' שיכול לחדש בה דבר סייס הרי"ף הטעם כדי שתהיה תפלתו תחנונים . ודלא כמ"ש הרמב"ם כדי להודיע שהוא נדבה : משמע דס"ל כו' ר"ל דהא בלא"ה תקנו למ"ד שצריך לחדש דבר בתפלת נדבה ת"ל דאפי' תפלה קבוע בעי' שיחדש לרבה ור"י ע"כ ל"ל דלא ס"ל כרבה ור"י אלא כו' יעקב ורבנן דפי' למתני' דהטעמא תפלתו קבע בענין אחר כדלעיל ולדידהו בתפלה קבוע א"ל לחדש בה דבר אבל לפמ"ש הרי"ף דע"כ ס"ל כרבה ור"י הכ"ק הטעם דאם אינו מחדש אינה תחנונים . ולפ"ז תקשי הא אפי' בתפלי קבועה צריך לחדש לרבה ור"י.וא"כ למה אצטריך לאשמועי' בתפלת נדבה שצריך לחדש אע"כ דרבה ור"י הכי מפרשי למתני' הטעמא תפלתו קבע כו' דס"ל דתפלת נדבה צריך חידוש דתפלי נדבה צריך שתהיה תחנונים ואי' לא חידש בה לא הוי תחנונים' משא"כ תפלה קבועה אע"ל תחנונים לכן א"ל לחדש בה וא"כ ה"ק המשנה הטעמא תפלתו קבע דהיינו שאינו מחדש בה אין תפלתו תחנונים · וכ"מ שאין רשאי להתפלל בה"ג לנדבה דבעי תחנונים : ועי"ז נמי קאמר כו' ובאמת לא התפלל נדבה : א"כ ה"ק כו' ר"ל דלעולם רבה ור"י מיירי בתפלי קבועה וס"ל שיכול לחדש בה דבר אין הכוונה שבאמת נתחדש אלא דבר ומחדש בה אותו דבר אלא ר"ל שצריך שתהא דעתו גלוי' כ"כ שאלו היה מתחדש אלא דבר היה יכול לחדש בה אבל אם אין דעתו גלוי' כ"כ אין לו להתפלל דה"ל קבע ועז"א א"ר זירא אגא יכילנא כו' ר"ל שדעתי גלוה ואלו נתחדש לי דבר הייתי יכול לחדש ומה"ט הוי תפלתו תחנונים ועכ"פ אלו היה נתחדש אלא דבר מה לא הייתי סומך לחדש פן אטרד אף שדעתי גלוה שאפשר לי לחדש מ"מ מה לי לכוס לבית הספר שמא אטרד אף שהוא ספר רחוק ומ"מ מודה מ"א שבנדבה צריך לחדש ממש והיינו אם נתחדש אלא דבר. אבל אי לא נתחדש לא תפלתי נדבה : (ס"ק ה) אין כו' עולת קין והיינו כיון שכל שהקל ומאותן שקלים הין לוקחים קרבנות ליבור והין אותן שקלים מונחים בתרומת הלשכה ובכל ר"ח ניסן הין צריכים להקריב קרבנות ליבור מן השקלי

מדשיס

אם יכול להדם כו' מתפלל ואם לאו אל יתפלל מלשון אל יתפלל משמע שאין לו שום תקנה בעולם כיון שאין לו מידום (°) ורבינו האי ס"ל דאפי' בגרסה גריך מידום אבל בחובה לא מהני מידום והלשון של רב יהודה מסייע לו שאמר אם יכול להדם שתהא תפלתו תחנונים משמע שע"י המידום יתפלל דרך תחנונים דהיינו גרסה ומ"ש הרר"י והרא"ש בשם רבינו האי דמתפלל כל התפלות דרך גרסה אפי' מוסף היינו ע"י מדום דאל"כ תקשה לך מי הכריחו לרבינו האי לפרש דברי ר"י ע"י מידום כיון שיש היתר ע"י גרסה הרי"ף בחמת אלא ע"כ ע"י מידום קאמר רבינו האי בזה וכן מבואר להדי' ברמות שמביאו' הרר"י והרא"ש לרב האי דבגרסה לחוד אין היתר וכזה מתירן מה שהקשה ב"י וז"ל אבל מי קשיא דבדברי רבינו הא קשי' למה לא כתב שום חולק על הרי"ף כמ"ש שהיחיד

ד ו הרוצה להתפלל תפלת נדבה צריך שיהא מכיר את עצמו זריז וזהיר ואמור בדעתו שיוכל לכוין בתפלתו מראש ועד סוף אבל אם אינו יכול לכוין יפה קרינן ביה למה לי רוב זבחיכ' והלואי שיוכל לכוין בג' תפלו' הקבועות ליום: קח מי שלא התפל לסבת טעו' או אונס או במזיד. ובו יב"ס:

קח א מתפלל מנחה. וכשהוא ס"ן יולא כמה שמחזיר התפלה בקול רם [רדב"ז סי' שס"א כ"ה]: ב ואם היפך. פי' שהיה בדעתו שתהא הרא"שונה

א * א טעה (א) או (א)נאנס ולא התפלל שחרית א מתפלל מנחה (ג)שתים הראשונה מנחה והשני' לתשלומין ° (ב) ב ואם (ג) היפך לא יצא ידי תפלה שהיא תשלומין וצריך לחזור ולהתפלל אותה וכן הדין בכל מקום שצריך להתפלל תפלה לתשלומין:

עמ"ש סי' ל"ג וביו"ד סי' שמ"א ס"ב

טעה

שמוסיף דצריך דוקא חידום ומ"ה כתב רבינו אחר כך וז"ל ולרב האי אין להתפלל נדבה בלא חידום עכ"ל. מכוון למ"ש והכל ניחא בס"ד:

קח (א) או נאנס כו'. בי"ד סי' שמ"א כתב בס"ב דמי שמת לו מת בשבת במ"ש לא יתפלל ובבוקר א"ל להתפלל שתים כדי להשלים תפלת הערב שבבר עבר זמנה ולא דמי לשכח ולא התפלל ערבית שמתפלל שחרית שתים כיון שבלילה לא היה חייב להתפלל עכ"ל וכתב שם בס' דרישה וז"ל מבאן היה נראה דה"ה למתעסק בצרכי לבור וביולא בו בזמן התפלה שפטור מלהתפלל כמ"ש הטור סימן ל"ג ומתוך העסק עבר זמן אותה תפלה שג"כ א"ל להשלימה בזמן תפלה שלאחריה להתפלל ב' א' לתשלומין כיון שג"כ בזמן העסק היה פטור מן התפלה כמו באנילות דהכא דמה לי אונס דאנילות אן עסק דמלוה ולדעתי כ"ש הוא דהא בצרכי לבור ג"כ עבד עבודת הגס עכ"ל. ותמה מני אם יצא דברים אלו מפי אותו לדיק דהא כל שהוא אונס מקרי פטור מתפלה וכאן אמרינן בהדיא דאם נאנס מתפלל שתים. ותו דכתב בת"ה סימן ה' בשי שהיה טרוד אצל הפקיד מחמת חוב ולא היה יכול להפטר אא"כ בהפסד ממון וכתוך כך עבר זמן התפלה דמקרי אונס אע"ג דמחמת ממון הוא ומתפלל אח"כ שתים הרי לך בהדיא אע"ג דהיה פטור באותה שעה של תפלה מחמת טרדא דמקרי אונס וה"ה שי פטור מחמת טרדא דמלוה של צורכי לבור דכל עיקר טעם אותה התשובה דת"ה היא מטעם דחשיב כמו טרדא דמלוה ואם כן נסתרה דעת בעל הדרישה בזה ואין דמיון בזה לפטור דאנילות דהתם אפשר לו להתפלל דהא יושב בטל אצל אונס שבמים פטרוהו וע"כ אין שייך שם תשלומין דאין זה מקרי אונס אלא פטור מה שא"כ כאן דהוא אין בו פטור אלא שים עניו אונס שלא היה יכול להתפלל שאין לו פנאי והוה כמו אונס שאין יכול להתפלל או שיכור כל זה מקרי אונס שהוא עצמו בר חיובא הוא ועל זה ודאי תקנו תשלומין כללע"ד פשוט: (ב) ואם היפך לא יצא.

באר היטב

ואע"ג דליבור מבילין עולת קין לא שכיחא:

קח (א) נאנס. עמ"ש בסי' ל"ג ס"ק ה: (ב) שתים. וכשהוא ס"ן יולא כמה שמחזיר התפלה בקול רם הרדב"ז וכנה"ג מ"א ופר"מ ולענין ק"ש אם יש לה תשלומין עיין ס"ש ל"מ. ובברכת ק"ש אין לה תשלומין ע"ש: (ג) היפך

ביאור הגר"א

הקשו עליו הרז"ה ותר"י ממ"ש בשאלים שם לגדנה ובזבחים ק"ב א' ב' מותרות לגדנה ליבור אחלי ובתו"כ ריש זיקרא קרבנכם מלמד שהיא באה נדבת ליבור ועמ"א וכן דקקו עלמן תר"י: ס"ד הרוצה כו'. כתבש"ו ל"ל כו' וכמ"ש למ"ד ב' לעולם יעמוד כו' ואע"ג דפי' בתבות היינו בתפלת חובה וכמ"ש ל"ד ב' לריך שיכוין כו' אלא יתבטל ממ"ע משא"כ בנדבה: סי' קח ס"א הראשונה כו'. ולא כו' שם מבדיל כו' ואם כו' אם לאחר שאומר כו'. כדי לעשות בתפלה מתוך ד"ת ועי' תוס' ל"א א' ד"ה ורבנן ובגלא"ה ל"ל אחרי יאחר עבשיו וז"ש וכן כו' ר"ל אע"פ שאל"ל אחרי עבשיו מ"מ יאמר

לגבור דהיינו דיחי' המתפלל ביחיד ל"ל חידום וכשמתפלל בלבור לריך חידום ומתון קושית הכ"י דיחיד בנדבה לריך חידום אפילו בתמלא ברבים כיון דהתחיל דעדעתא דחובה ואין יודע לחדם אסור לו לגמור בתורת נדבה. מה שהקש' כ"י דהיה לו לרי"ף כו'. הכ"י ס"ל דיחיד בחובה אפי' חידום לא מהני היתר בתורת נדבה משום דנרתה המתפלל עמהם לשם חובה ולכן אין לו היתר אלא לחדם כיון דהחידום מהני גם בחובה וא"כ אין לו לחרי"ף להסמיך כלל בקושי' הכ"י דהרי ר' יוחנן מיירי בנדבה ורב יודא מיירי בחובה ובחובה אין חילוק כלל בין המתפלל ביחיד לו בלבור דתרוייהו ע"י חידום שרי ובלא חידום לא ומ"ש הרב"י דדוקא בלבור לריך חידום אבל בנדבה יחיד לא ר"ל משום דבנדבה יחיד א"ל חידום כמתפלל ביחיד

ובשמתפלל בליבור לריך חידום משום דאסור להתפלל נדבה אין זה מחמר כלל חילוק בין יחיד לליבור רק משום מרחיות עין דנראה כמתפלל לשם חובה כמ"ש הע"ז לא"כ ודו"ק:

מ"א סק"ג (°) בערבית. פירוש דלא שייך הטעם דהתחיל לדעתא דחובה דהרי ת"ש רשות: (בע"ז סק"ח) (°) ורבינו האי ס"ל דתפילו בנדבה. עד עכשיו פירש הע"ז ב' שיעות שיעות הר"י ושיעות - הרי"ף ועכשיו מתחיל לפרש שיטה ג' שהוא שיעות

רב האי ומ"ש דתפילו בנדבה לריך חידום היינו מיירא דר' יוחנן ומיירי בחידום דוקא ומ"ש אבל בחובה לא מהני חידום היינו מיירא דפוסק אפילו בתמלא ברבים ואפי' יכול לחדם מיירי:

חכמת שלמה

רשות לעשות מצוה אחת יעשה מה שבא לידו תחלה ולא ימתין עד למחר סן יזדמן לו מצוה יותר גדולה כי אין מעבירין על המצות ועיין ח"ן (סי' ק"ו) מה שמשיג ע"ז ומפלפל שם באם חיישינן למיתה או לא ועיין בט"ז הלכות אב"ב כתב נמי לענין ברכת שהחיינו דצריך לברך מיד מחשש שמא ימות ומהתימה שלא הביא הח"ן הש"ס דנדרים ס"ק דקאמר שם באומר לא אפטור מן העולם עד שאהיה נזיר דחל עליו נזירות מיד מכח שמא מיית ע"ש. והנה כעת קשה לי מן הש"ס דשבת (דף ס"ט ע"ב) דקאמר שם אר"ה היה מהלך בדרך ואינו יודע מתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד חייא בר רב אמר משמר יום אחד ומונה וכו' עד תיובתא דחייא בר רב וקשה מ"ט לא קאמר הש"ס דפליגי באין מעבירין על המצות דר"ה ס"ל דמעבירין על המצות לכך מונה ששה ומשמר יום אחד וחייא בר רב ס"ל דאין מעבירין על המצות לכך ס"ל דמשמר יום אחד ומונה וכו'. וביותר קשה מה פריך הש"ס לחייא בר רב הרי ר"י ורבנן פליגי ברס"ק דיומא אם חיישינן למיתה דזמן מועט או לא א"כ נימא דחייא בר רב ס"ל כר"י דחייש למיתה לכך ס"ל דמשמר יום אחד ומונה ששה והברייתא אתיא כרבנן דס"ל דלא חיישינן למיתה דזמן מועט לכך ס"ל דמונה ששה ומשמר יום אחד. ואף דלא קיי"ל כר"י מ"מ טפי עדיף לתרץ כן מלמוד דהוי בתיובתא וצ"ע מזה. ועכ"פ מוכח מזה דלא כהרדב"ז דהרי קיי"ל דמונה ששה ומשמר יום אחד דלו יהא דהוי כברייתו של עולם והוי לי מעלה לא עדיף ממצוה חמורה והרי ראוי לומר דאין מעבירין על המצות ויעש' זה מיד מלהמתין אח"כ לעשותו יותר מהודר ודו"ק: שם סעיף ב' חידוש זה שאמרנו וכו'. נ"ב הנה מדברי רבינו יונה רפ"ק דברכות במשנה שם בד"ה ומי שרוצה לחחמיר על עצמו וכו'. הנה משם מוכח דאם תחלה התפלל בלא סמיכות נאולה לתפלה אז מותר לחתפלל אח"כ נדבה ע"י סמיכות נאולה לתפל' ונחשב זה חידש בה דבר מה שסומך נאולה לתפלה והרי הרבינו יונה שם סובר דתפלה בציבור עדיף מסמיכות הנאולה לתפלה כדמוכח שם בתחלה ע"ש ואעפ"כ ס"ל דסמיכות נאולה לתפלה הוי דין חידוש מכ"ש לדידן דקיי"ל לקמן (סי' קי"א) דסמיכת נאולה לתפלה עדיף מתפלה בציבור דנחשב זה חידוש מה שסומך נאולה לתפלה לכך אם אירע שנכנס לבהכנ"ס ומצא צבור שמתפללין ולא ידע הדין שמסמך נאולה לתפלה עדיף והתפלל עם הציבור אם אח"כ בא לשאול יש להורות לו שיתפלל שנית בתורת נדבה ויסמוך נאולה לתפלה ודי בזה לחידוש וא"צ חידוש אחר כנלפענ"ד ודו"ק: ובהיותי בזה ראיתי ברבינו יונה דברים תמוהים מ"ש אח"כ (דף ב' ע"א) בד"ה ומה דאמרינן של תפלת ערבית לאו דוקא אלא מפני שתפלת ערבית רשות נקט ערבית וכ"ש שחרית וקשה למה לו זה ולמה לא תירץ כדבריו לעיל היות כיון דדרך הציבור להקדים ק"ש קודם צ"ה א"כ הוי ס"ד שיאמרו ק"ש ויתפללו עם הציבור ואח"כ יקראו ק"ש לבד בזמנו אף שלא יסמכו נאולה לתפלה לכך קמ"ל דאף בתפלת ערבית יסמכו נאולה לתפלה ויעשו כך כמ"ש רבינו יונה בסוף ויתפללו תחלה לבד ואח"כ יאמרו ק"ש וברכותיה ויתפללו אח"כ ויסמכו נאולה לתפלה ולכך נקט ערבית דהוי ס"ד שיעשה כמ"ש הרבינו יונה תחלה לכך קמ"ל דהחיוב לסמוך נאולה לתפלה אף בערבית ויעשה כמ"ש הרבינו יונה בסוף וצ"ע בזה ודו"ק היטב:

סי' קי"ח

סעיף א' טעה או נאנס וכו'. נ"ב הנה בדין אם שכחה הוה אונס שמחולקים בזה הפוסקים עיין בחבורי חכמת התורה על התורה בחבורי משנת תר"י פרשת האזינו שם הבאתי סמיכות מן הילקוט דשכחה הוי אונס כ"ש ודו"ק ועיין בט"ז ומג"א מה שהקשו ועיין בתשובת ליי"ד בחבורי טשו"ד מ"ז בהלכות טריפות סימן ל"ג בחבורי סימן ע"ח מ"ש שם בתשובה דרך אגב ביישוב קושייתם שם ע"ש ודו"ק היטב: והנה בדין זה טעה או נאנס ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים כו' וכו' נראה לפענ"ד דין חדש דה"א דאם לא השלים בתפלה הסמוכה לא מהני להשלים אח"כ היינו רק אם היה חייב בתפלות הקודמין אז כיון דהוי ראוי להשלים לא מהני אלא השלים לא מהני ליה השלמה אח"כ וי"ל דטעמיה דוי מכח דהוי כנראה ונדחה דאינו חוזר ונראה כן ה"נ כיון דנראה להשלים בתפלה הסמוכה ולא השלים ונדחה ואין לו זמן להשלים רק אחר שכבר התפלל תפלה השנייה וא"כ הוי נמי נראה ונדחה דאינו חוזר ונרא' ובשלמא השלמה הראשונה אם שכח אז נאנס בתחלה הוי כדיחוי אבל אם הוי דיחוי אבל אח"כ דהוי נראה ונדחה וזה הוי דיחוי. ועוד י"ל יותר דידוע דקיי"ל דאין דיחוי אצל מצות וניהו די"ל דמ"מ לפעמים יש דיחוי כמ"ש בחבורי ספר החיים בסי' קס"ז בהלכות בחמ"ז בשם הרי"ף וי"ל ה"נ יש דיחוי בזה. אך י"ל יותר בבודאי במצות קיי"ל דאין דיחוי וכמ"ש המג"א סי' תקפ"ו רק בתפלה כיון דהוי במקום קרבנות ובקרבן נראה ונדחה הוי דיחוי דאינו אצל מצות דיחוי אבל אח"כ דהוי נראה ונדחה וזה הוי דיחוי. אך כנגד תקנות האבות הוי רק תפלה בזמנה אבל באם לא התפלל בזמנה שיועיל השלמה אח"כ זה לא שייך בשביל האבות רק זה נלמוד מקרבנות דיש להם השלמה לכן לענין בזמנה דהוי רק מפח מצוה בזה אין דיחוי אצל מצות לכך יש לו תשלומין אבל לענין מה דנתחייב להשלים זה הוי רק בתורת קרבנות ובקרבנות נראה ונדחה הוי דיחוי לכך אם לא השלים בתפלה הסמוכה לא מהני תשלומין אח"כ ובין כך ובין כך כיון דעכ"פ השעם דלא מהני תשלומין הוי מכח דהיה יכול להשלים ולא השלים אבל אם לא היה יכול להשלים כגון ששכח להתפלל מנחה ונעשה אונן בנתיים ולא היה ראשי להתפלל ערבית עד שחרית או מנחה בזה כיון דלא היה ראשי להשלים בתפלה הסמוכה כיון דהיה פטור עד הנה לגמרי בפרט לפמ"ש הטעם דבעינן תפלה הסמוכה מכח נראה ונדחה ובזה הוי דיחוי מעיקרא לכך ישכים אח"כ וכן אם מת לו מת ביום אחד ולא הניחוהו לקוברו עד למחר והוא לא התפלל מנחה שסבר שיש לו דין אונן ובאמת אין לו דין אונן היום כיון שאין מניחין אותו לקוברו בו ביום מכח דין המלך כמ"ש בחבורי ליי"ד וא"כ לענין תפלת המנחה שלא התפלל הוי טועה ואומר מותר ונחשב שונג ומהויב להשלים אח"כ רק אח"כ בערבית כיון שלמחר בו ביומו יקבורוהו הוי אונן ואונן ראשי להתפלל ערבית ושחרית ואחר הקבורה שמתפלל מנחה יש לו להתפלל שתים גם עבור מנחה של אמש שלא התפלל בטעות דהוי בזה כתפלה הסמוכה כנלפענ"ד ברור ונכון לדינא ודו"ק. עוד נראה לפענ"ד דין חדש דניהו דהדין דאם לא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים דהיינו דוקא אחר חצות אחר שעבר זמן תפלה אבל אם עדיין הוי קודם חצות לא ימתין עד מנחה רק יתפלל תיכף שחרית מ"מ נראה דהוי דוקא בזמן דליכא מוסף אז הוי זמן שחרית ומוסף עד חצות ויתפלל תיכף ולא ימתין עד תשלומין אך אם הוי היום שיש בו מוסף וכבר התפלל מוסף ונזכר שלא התפלל שחרית או שלא הזכיר בו מה שחייב להזכיר בזה כיון שכבר התפלל מוסף אין לו רק שם תשלומין כיון דזמנה קודם למוסף ואם התפלל כבר מוסף שוב הוי רק שם תשלומין ותשלומין לא שייך רק לתפלה הסמוכה וימתין עד מנחה. והנה אין להביא ראיה להיפוך מ"ש הב"י בשם הרשב"א בסי' רפ"ו והרמ"א שם דאם הקדים מוסף לשל ערבית יצא משם לא הוי ראיה הדא די"ל דמיירי דוקא בדיעבד אבל לכתחלה מוכח להיפוך משם דמדינא דש"ם הוי זמן מוסף אחר שחרית

מחצית

חדשים שנגבו בשנה זו ואם היה בלשכה מותר מן השקלים של שנה העברה היו מביאים קין המזבח דהיינו כשהיה המזבח בטל שלא היה בעזר' שום קרבן להקריב היה קונים מן מותר השקלים של שנה העברה בהמות והיה מקריבים עולות כדי שלא יהיה המזבח בטל (ואם אין מותר אי היו רשאין להתנדב הגבור להבי' עולת קין עיין בהרב"י שם מחלוקת בזה) ונקר' קין כ' התו' יו"ט פרק ד' דשקלים בשם הרמב"ם דקין פירושו ימות החמה ונקראים אותן העולות כן דבימות החמה הפירות מתגבלים ומיבשי' אותן בקיטה שעוד' ואותן העולות הן כמו קיטה שעוד' המזבח לכן נקראים קין

הרי"ף שם ו תשובת הרא"ש כלל ג' ב' ה' ברכות כ"ו

עטרת זקנים

קח * עטה לו נאנס ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שהיה העטה תשוב תדיר קודם (מהר"מ) ולא כת"ש בעל ל"ח העטה שים לחוש שיתפלל שחרית אפי' שלא בזמן תפלה שהיה:

חתם סופר

יאמר ר"י על זה ולואי שיתפלל כל היום וכי יושב ומצפה מתי תעבור צרה על שונאי ישראל ויצטרך לשפוך שיח וק"ל: (במג"א ס"ק ב') שאומר ומוספין נ"ב צריך עיון דא"כ איך אנו מתפללים מוסף כלל ואומרים תמידים כסדרן והוי ליה כשני תמידין שהרי כבר התפלל שחרי' אלא ע"כ שבשביל זה שאומר במתפלל שיזכ' להעלות מוספין אין בו חשש. והיותר נראה מטעם שכתבו התוס' ריש פרק תפלת השחר בד"ה איבעיא להו וכו' ע"ש:

(סי' ק"ח במג"א ס"ק ב') וצ"ע כיון. נ"ב ולפענ"ד נרא' דמשם מוכח כהרמ"א דהרי התירוץ של הרב האי והרי"ף הוא פשוט מאד ומאי טעמא הניחו הש"ס בקושיא. אלא ע"כ ס"ל להש"ס דא"כ מ"ש הבדיל בשניהם דנקט תיפוק לי' דאפי' במחשבה בעלמא נמי לא יצא אלא ע"כ הברייתא' מיירי שנתכוין בראשונה לשם חובה ובשנייה לשם תשלומין ואפ"ה לא יצא ידי חובתו והוי ס"ד משום הבדל' מחזירין אותו ובריך שפיר והנית בקושיא מ"מ ס"ל להרי"ף ורב

באר הגולה

שערי תשובה

סי' ק"ח שתים עבה"ט וכתב בר"י מי שנאנס ולא התפלל ערבית ובשחרית התפלל בלחש לחובתו ובחזרת תפלת הש"ץ כיון לצאת בה תפלת ערבית לתשלומין יצא כמבואר בסי' קכ"ד דאם שכח יעלה ויבא וכיוצא יכוון בחזרת הש"ץ כו' וה"ג דבוותיה ואע"ג דהש"ץ מכוין להוציא מי שאינו בקי על תפלת שחרית והוא מתכוון על ערבית לית לן בה כיון דהברכות כי הדדי נינהו וכמ"ש המג"א כאן מתשובת הרדב"ז שהש"ץ יצא בחזרה וה"ה זה שמתכוון לתפלת הש"ץ ואע"ג דבסי' קכ"ד דוקא בלי הזכי'

לבושי שרד

מיירא דר' יוחנן הלוחי כו' ומ"ש ובדרך חובה אסור כו' היינו מיירא דפוסק אפילו בתמלא ברבים כיון דהתחיל דעדעתא דחובה ואין יודע לחדם אסור לו לגמור בתורת נדבה. מה שהקש' כ"י דהיה לו לרי"ף כו'. הכ"י ס"ל דיחיד בחובה אפי' חידום לא מהני כמיירא דפוסק אפי' בתמלא ברבים ומשמע ליה להכ"י אפי' יכול לחדם והסיח דבנכם לבה"כ ס"ל להכ"י דהתפלל בנדבה ואם היה שלא בבה"כ ס"ל חידום וכיון שהוא בלבור בבה"כ לריך חידום כך ס"ל להכ"י מש"ה הקשה כיון דדין יחיד שהוא מיירא דר' יוחנן יש בו חילוק בין אם אינו יחיד מתפלל ביחיד ובין אם מתפלל בלבור א"כ אלל מה שכתב הרי"ף דהשהוא דר' יוחנן ביחיד אבל בלבור אין לכם להתפלל בין חובה בין נדבה שם הו"ל להביא מיירא זו להודיע דהך דר' יוחנן יש עוד חילוק בין יחיד בערבי' הוי טפל ובערבית בזמנו הוי עיקר היאדיהיה הטפל חמיר מן העיקר דהעיקר לא יהי' נענה ובתשלומין יהיה נענה ובע"כ מיירי ר' יוחנן בערבית ממש והדרא קושיא לדוכתה דבע"כ ר' יוחנן מיירי בכל ענין. אך י"ל דהך סברא אם שייך בזה שלא יהא הטפל חמור מן העיקר אז לא תליא בסברת המקשן דף כ"ו שהבאתי לעיל דאם נימא דאם הבדיל בשנייה ולא הבדיל בראשונה עלתה לו א"כ חזינן אף דעשה התשלומין עיקר והבדיל ובהעיקר לא הבדיל א"כ עשה הטפל עיקר והעיקר טפל או דהיה כוונתו להקדים התשלומין ועשאו בזה עיקר נמי יצא א"כ מוכח דלא אמרינן בזה שלא יהא הטפל חמור מן העיקר לכך יתכן גם בזה דמ"ש ר' יוחנן אפי' בתפלת ערבית היינו תשלומי דמנחה בערבית ולא ערבית ממש אבל אי נימא כסברת הש"ס דאם הבדיל בשניה ולא בראשונה לא עדתה לו א"כ מוכח דאסור לעשות הטפל עיקר והעיקר טפל א"כ ה"ג א"א לפרש כוונת ר' יוחנן בתשלומי דערבית דא"כ חמור מן העיקר ובע"כ דמיירי בכל ענין ולכך א"ש דר' דהתפלל בזמנה דלריך חידום אבל בלבור כסברת המקשן דאסיק בקושיא וס"ל דלא משנחינן בזה במה שעושה הטפל עיקר או דאין על התשלומין שם טפל כלל ואין קפידא אם מקדימו לכך יכול להיות רר"י מיירי רק בתפלת המנחה. אבל לעיל דף ד' אזיל אליבא דאמת דקיי"ל כדעת רבינו האי דאין לעשות מן הטפל עיקר לכך בע"כ מוכח דר"י איירי בכל התפלות ממה דסיים ובסוף אומר יהיו לרצון ולכך עשה הוכחה ממאמר בתחלה הוא אומר ד' שפתי תפתח לראי' לתפלת השכיבנו. אבל בדף ט' דאזיל להך סברא די"ל דר"י מיירי רק בתפלת המנחה לכך ממאמר ד' שפתי תפתח אין ראיה די"ל דמיירי בתפלת המנחה

השקל

אותן עולת קין הוי נדבה כיון דאין באים לשם קרבן חובה הרי גם ליבור מביאים קרבן נדבה סי' קח (ס"ק ה) מתפלל כו' יולא כמה שמחזיר כו' ר"ל דבתפלה בלחש יתכוין לאלת ידי תפל"שעתה ומה. וכשל קול רם יתכוין לתשלומין. וגם להוליא את הרבים שאין בקיאי' כמ"ש ר"ם קכ"ד לשם תפלה שעתה ומה: (ס"ק ב) ואם סיפד כו' וא"ע כיון דבנמ' אסקי' בקושיא כו' ר"ל דדין דסכ' ובבא ממ"ש בברכות דף כ"ו ע"ב ת"ר טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוא"ש שתי' של חול. מבדיל ברא"שונה ואינו מבדיל בשניה ואם הבדיל בשניה ולא הבדיל ברא"שונה שני' עלת' לו ברא"שונה לא עלת'

ב סס ג סמ"ק ד רשב"ל ה רמב"ם פ"ג מה"ת ורבב"ל ורא"ש ו הר"ר יונה סס

עטרת זקנים

* לאחר שיאמר י"ח ברכות יאמר אשרי. וכן כשמתפלל מנחה שתיס אשון שלא התפלל שחרית צריך לומר ג"כ אשרי כח תפלה לתפלה אע"פ שאמר אשרי קודם התפלה ראשונה וי"ל שיהיה זכיר מאוד שלא יאמר אשרי אחר שהתפלל מנחה (מהררמ"ע בש"ת) ע"כ יש"ה רק כדי הילוך ד"ל בין תפלה לתפל' כשמתפלל מנחה שתיס אחרון שייך תשלומין רק לתפלה שהיא בקשת רחמים אבל לק"ש וברכותיה לא שייך תשלומין אלא לא יקרא ק"ש של שחרית אז של ערבית בזמנן אין לה תשלומין בתפלה הסמוכה לה כיון שעבר זמנה בעל קרבנה ומעוות לא יוכל לתקן הוא (מהררמ"ו) יש מי שכתב הברכות אין להם תשלומין (ב"י כל בו) :

* הא דמשלים תפלה שהפסיד דוקא בזמן תפלה. כגון שיכלים תפלת שחרית מיד אחר חצות קודם שהגיע זמן תפלת מנחה אין זה תשלומין שאין עכשיו זמן תפלה כלל לא של שחרית ולא של מנחה וכן אם טעה ולא התפלל מנחה לא ישלים אותה אלא בזמן תפלת ערבית לא כל הלילה אחר כלות זמן תפלת ערבית :

*אין תשלומין אלא לתפלה הסמוכה לכד וה"ה אם התפלל התפלה שבמתייס אלא שהה התשלומין שלא הסלים

נתיב חיים

קח°) בש"ע סעיף ג' דוקא בזמן תפלה נ"ב כלומר אם לא

דגול מרבבה

*) נלע"ד הכיומו לדעת הפוסקים דגם בשבת יכול להתפלל מנחה ועיין בב"י בסי' ק"ז :

חתם סופר

האי דאע"ג דחישב בראשונה לשם חובה כיון שהבדיל בשנייה אתי דיבור ומבטל מחשבתו אבל לעולם מוכח דבמחשבה בעלמא לא יצא ידי חובתו וכהרמ"א : (ס"ק ו') מקרי תפלה הסמוכה. ג"ב ומזה למד בקסר אליה רבה דאם לא התפלל ערבית יכול להתפלל אחר מוסף לתשלומי

ב ג טעה ולא התפל מנחה מתפלל ערבית שתים הראשונ' ערבית והשנייה לתשלומין טעה ולא התפלל ערבית מתפלל(ד) ג שחרית ב' הראשונה שחרית והב' לתשלומין *ג לאחר שאומר יוצר וי"ח ברכות ד יאמר אשרי ואח"כ יתפלל י"ח לתשלומי(ה)ערבית : [וכן כשמתפלל ערבי' שתיס משום שלא הזפלל מנחה (ג) ה יאמר אשרי בין תפלה (ו) לתפל' [סמ"ק וריב"ש סי' ק"מ] :

ג * ד הא דמשלים התפלה שהפסיד ° דוקא בזמן תפלה אבל בשעה שאין זמן תפלה לא :

ד ° * ה אין תשלומין אלא לתפלה ו (ז) הסמוכה בלבד שאם טעה ולא דתפלל שחרית ולא מנחה מתפלל ערבית שתים האחרונה לתשלומי מנחה אבל שחרית אין לו תשלומין וכן בשאר תפלות :

ה ו אע"פ שאין תשלומין אלא לתפלה הסמוכה לאותה תפלה ותפלות [אחרות] שהפסיד אין להם תשלומין ז אם רצה להתפלל אותה (ח)נדבה ח וישיחדש בה שום דבר הדשות בידו ונכון לעשו' כן :

באר היטב

דסיינו שנילה דעתו כמ"ש לקמן עיין מגן אברהם : (ד) שחרית שתים . ולא סור לאכול קודם שיתפלל הסי' ואם התחיל אינו מפסיק מ"ל : (ה) ערבית. משמע דל"ל תחנון עד אחר תפל' הסי' דאל"כ למה ליה לאפסוקי באשרי מ"ל ולבוש. ול"ק כתב דיאמר תחנון אחר תפלה הראשונה וכ"כ ע"ת ס"ס : (ו) לתפלה. אבל כשמתפלל מנחה שתים משום שלא הזפלל שחרית אין לומר אשרי בנתייס מהר"מ מרקש"ט הזהיר מאוד שלא לומר אשרי אחר מנחה. ע"כ יש"ה כדי הילוך ד"ל בין תפלה לתפלה כשמתפלל מנחה שתים ב"ח . ומ"ל חולק עליו וכן המגהה פשוט ביה"כ לומר אשרי אחר מנחה לבא לבה"כ בשעה שהגיבור התחילו מנחה יתפלל י"ח בעתה ואח"כ יאמר אשרי דלא כשב"ח . וכ"פ לבוש ול"ח ושכנה"ג ועיין סימן רל"ד. מיהו בזוהר פ' פנחס משמע דאחר תפלה מנחה לא יאמר אשרי וכ' המ"ל ומ"מ משמע שם בזוהר דמומר באומרו שלא אדעתא דסוכה ע"ש: [ובספר אליהו רבא תפלה דכשמתפלל ערבית שתים לא יאמר אשרי רק יאמרו כדי הילוך ד' אמות אבן מנחה יתפלל אשרי אף שחרית אף"ה לא יתפלל אלא שתים ולבני לא קאמר מנחה דהוה כ"ש ועתוס

שערי תשובה

מיירי אבל תפלה עצמה אינו יוצא הבקי בחזרת הש"ץ מ"מ זה שסומך אש"ץ שלא התפלל מחמת אונסו כשכח ולא הזכיר מה שצריך דמי וגם שהוא דיעבד שהרי כבר כוון בחזרת הש"ץ לתשלומין וראיה מס' דס"ח בשכח ולא הזכיר אתה קדשת שפוסק בש"ע שיצא בשמיעת ברכה מעין שבע . והב"י כתב שם השעם משום דתפילת ערבית רשות וא"כ מכ"ש כאן ששמע כל התפלה וכיון שיצא בה לתשלומין ערב' שהוא רשות ע"ש : (בש"ע ס"ג) בזמן תפלה עיין פר"ח שכתב בעודנו עוסק בתפלתו העיקרית אחר ששהה כדי הילוך ד"א וע' ביד אפרים : (ז) הסמוכה עבה"ט . וכתב בבר"י בשם שערי ישועה למהר"י זיין והב' מסי' רס"ז שאין תפלת מוסף מועיל להשלמה ועיין בא"ר שאם שכח שחרית והתפלל מוסף ועדיין לא עבר זמן שחרית יתפלל שחרית ע"ש . וכ' עוד בבר"י בשם מהר"י זיין מי ששכח ולא התפלל שחרית דמוסף ונזכר במנחה יתפלל מנחה ואחריו מוסף ואח"כ תפלת שחרית . ואם התפלל תפלת מוסף קודם מנחה יצא וע"ש בשירי ברכה שחזר בו ממ"ש באות ה' לחלוק על מהר"י זיין ועיין בא"ר ס"ק ו': (ח) נדבה עבה"ט אם יצא בשבת כו' ועיין בדגול מרבבה שכתב דהיינו לדעת הפוסקים דגם בשבת מתפלל נדבה ועיין בב"י סי' ק"ז ולפי"ז לא היה לו להמג"א להעתיק דין זה ונראה דסבירא ליה כיון דאיכא דעות שיכול להשלים כמה תפילות ואיכא דעות שמתפלל נדבה בשבת לכך סמיך ע"ז להתיר אך צ"ע כיון שע"כ הוצרך לחשוב בתורת נדבה לצאת למ"ד שאין תשלומין כ"א לתפלה הסמוכה וא"כ בשבת אסור לעשות

לבושי שרד

סימן קח ט"ז סק"ב (°) כתי"ש סי' רפ"ז בהבדלה צריך להגיה סי' רל"ב והוא בעור שם והמתבר כ' דין הבוא בסי' זה סעיף י' אבל העור לא כתבו בסי' זה אלכן דין זה אשם הפך שלמדו הב"י מדין דשכח מעבה בשבת תפלת המנחה אע"ג שהתפלל מנחה גדולה דמשם למדו הב"י : מ"א סק"ב (°) אסקינן בקושיא : שם (°) בקמייתא כמאן דלא. סבר המקשה דמש"ס ראשונה לא עלתה לפי שראשונה הוא תפילת מוצאי שבת ולא הבדיל בה הוי כמאן דלא אלי ואהא פריך דאנן אם שכח הבדלה אין מחזירין אותו ואסיק בקושיא ואהא כתב הרא"ש דיש לתרץ דאע"ג דכמאן דלא אלי דמי מ"מ בשביל דגלי דעתיה כו' משא"כ כשלא הבדיל בשתיהן אז הבדיל בשתיהן ולכשא גילוי דעת יצא : שם (°) ואח"כ אמר אשרי המג"א לשיטתיה באות ה' דס"ל דאין לומר אשרי מיהו י"ל אפילו לדר"ח הוי גילוי דעת כיון דהתפלל תחילה בלא אשרי : מ"א סק"ג (°) השני. דכל זמן שיש על אדם חיוב תפילה אסור לו לאכול קודם אבל אם התחיל אומו פוסק אפילו אמ"ד דס"ל כבו' פ"ע קודם תפלת שחרית אם התחיל לאכול מפסיק היינו מעעם דלא תאכלו על הדם אבל בשנתה כבו' רל"ב אומו פוסק והא דמי לבו' רל"ב דהא כבר התפלל על דמו וזו לתשלומי ערבית הוא : סק"ה (°) אשרי בערבית. ר"ל אבל אחר מנחה אשרי ולא כהב"ח ואח"כ טיים דשאני יה"כ שהוא בלילה ג' בנות ח

הגהות רעק"א

סי' ק"ח סעיף ג' דוקא בזמן תפלה. דהיינו שיהי' סמוך לה לאחר' מיד בכדי שהתיישב דעתו עליו כן נראה מדברי הרא"ש והרמב"ן וכן נראה מדברי הרמב"ם והרקנ"ם ובכ"כ הפר"ח : סעיף ד' לתפלה הסמוכה. בגל"ח מסופק אם גם תפלת מוספים מקרי סמוכים ויכול להתפלל בשבת תיכף אחר חצות מוסף ואח"כ שחרית להשלמה : מגא"א ס"ק ז' וה"ה אם יצא בשבת.

ביאור הגר"א

יאחר לתשלומין שאסר אשרי ממנחה כמו בתפלה עצמה אבל מדיבא א"ל אלא כדי הילוך ד"ל אמ"ל סי' ק"ה. ס"ג הא דמשליב כו'. מדל"ק בעטה ולא התפלל קודם חצות והפלל לאחר חצות וכן במנחה דקאמר יתפלל מנחה שתים ולא קאמר אחר חצות רשב"א : ס"ד אין כו'. דלכאורה נ"ש דלמה לא הזכיר בתירוצו קמא לא התפלל במנחה דהוא רבותא יותר מו לא הל"ל אלא לו התפלל ערבית לבד אלא דס"ק לא התפלל שחרית אף שחרית אף"ה לא יתפלל אלא שתים ולבני לא קאמר מנחה דהוה כ"ש ועתוס

יד אפרים

סימן קח בש"ע סעיף ג' דוקא בזמן תפלה כו' עיין בגתיב חיים שכתב שאם לא התפלל שחרית (שם ערבית והוא ע"ם ובתפ"ב בעתיק כמה הפעות בעעות ולריך לעולם וכן בערבית אם בתפלל הליל אף על פי שזמנה כל הליל מ"מ אינו יכול שיש עדיין זמן תפלת המנחה לבל העולם וכן בערבית אם בתפלל בתחלת הליל אף על פי שזמנה כל הליל מ"מ אינו יכול להסלים כיון שלא מכר בשעת תפלת חובה הסמוך לה ע"ש. ועיין בת"ר בשם מלבושי ו"ש דהיינו דשאמר הרבה אחר תפלה ערבית כיון שאינו מתעסק בתפלה אינו זמן התשלומין והת"ר הבי' קלת רחוות דבל זמן הפלה מהני ומ"מ מסיק לאחמיר ולהתפלל כה. ועיין בעעות זקניס שכתב דאין להסלים תפלת שחרית מיד אחר חצות קודם שהגיע זמן תפלת מנחה כו' ומ"ע הדמיגת כבר הוא זמן תפלת המנחה אחר ו' שעות אלא שאין אנו בקיאים כמ"ש סי' רל"ג אך י"ל דאעפ"כ כיון דלא יצא לאו זמן תפלה קריבן ביה וגם י"ל דאם נאחר שהוא זמן תפלה א"כ שוב צריך להקדים חובת שעתה ומ"ש ר"ם פ"ח ובעורי זהב ופר"ח כאן ושם : ועיקר הדין הוא מדברי הרשב"א ושם משמע כמו שכתב בעורי זהב ע"ש :

חתנות

אומרים אחר מנחה אבל בשאר ימים אסור כמשעעות הזהר : ט"ז סק"ג (°) דהנהו הרווייהו לריכו . כלומר דיש ג' בנות ח

מחצית

לו (ופרש"י וז"ל ושייה עלתה לו בשביל תפל' מ"ש ורא"ש לא עלתה לו אלא שאינה כלום שאין לו להקדים תפלה שעבר זמנה לתפלה שזמנה עכשיו והשיה נמי לא עלתה לו לשל שבת הוא"ל והבדיל בה בילה דעתו שאינה של שבת והיא תחשב לשל ערבית) ופריך למימרא דכיון דלא אבדיל בקמיית כמאן דלא אלי דמי ומהדרי' ליה ורמינהו עעה ולא הזכיר כו' בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאמרה על הכוס . קשיא . עכ"ל הגמ' ומזה נובע דין הבכה שלא יקדים תפלת תשלומין. ולקמן סעי' י' פסק בברייתא' קמא ואע"ג דבש"ם אסקי' בקושי' מ"מ ק"ל כוותי' וכמ"ש הרא"ש בשם רב האי שם דדוקא היכי דאסיק הש"ם תיובתא לא קי"ל הכי אבל היכי דאסיק בקושיא לאו משבתא היא ומיתן לנו רשות לייחב הקושיית ולפסוק כוותיה . וע"ז כתב הרא"ש בשם ר"ה דיי"ל הוא"ל והבדיל כו' וכ"מ מדפריך כו' הרא"ש מביא ראיה לדיון היכי דהבדיל בשניהם אז לא הבדיל בשניהם מדפריך למימרא כו' כמאן דלא אלי כו' משמע דאי הוי הדין כן דאי לא אבדיל מהדרי' ליה הוי א"ש דין הבריי' דראשונ' לא עלתה לו אפי' לתפלת תשלומין כיון דהקדי' התשלומין דכיון דדינו הוי היכי דלא אבדיל מהדרי' ליה ע"כ י"ל דהראשונה שלא הבדיל הוא לתשלומין אלא דרמי מברייתא אחריתי דאפי' לא הבדיל לא מהדרי' ועולה לתפלת מ"ש ולכך הוי ס"ד דהוי כמו הבדיל בשניהם והוי ס"ד היכי דהבדיל בשניהן יוצא ידי שתיהם . וה"ה בלא הבדיל בראשונה והבדיל בשני' דאע"ג דגם המקשן ידע היכי דהקדים התשלומין לא יצא. מ"מ הוי ס"ל היינו דוק' היכי דמוכח דהראשונה לתשלומין כגון אי הוי אמרי' היכי דלא אבדיל מהדרינן ליה אבל אי לא מהדרי' לא אסיק סברת ר"ה גאון דמ"מ איכא גלוי דעת דהראשונ' תשלומין זה הוי ס"ד דלא מהני ואפ"ה יוצא ידי שתים וא"כ ניחו דלמסקנא ע"כ י"ל כמ"ש רב האי היכי דאיכא גלוי דעתא לא עלתה לו אבל היכי דהבדיל בשתיהן אז לא הבדיל בשתיהן יוצא ידי שיש הבא איכא גילוי דעת . אע"ג דאיכא מחשבה דמנ"ל להרחיק הפלוגתא בין המקשן ומסקנא כ"ה . דהא להמקשן אפי' גלוי דעת לא מהני . שלפי האמת גילוי דעת מהני אבל במחשב' נשאר' סברת המקשן דלא מהני: ומ"מ י"ע דזה כו' ר"ל דגם דין זה דגילוי דעת ע"י אשרי לא בריר' למ"ל וי"ע . וכ"מ בה"ה ר"ל על גוף הדין דבמחשב' גרידא יצא . וז"ל הרשב"א שם מיהו אם לא הבדיל באחת אז שהבדיל בשתיהן מחזירים אותו . דהא לא גילה דעתו דראשונה לא תהיה . משום חובתו . דשמא אע"פ שלא הבדיל עוע' היה ואין מחזירים אותו וכן כשהבדיל אף בשניה אפשר דעעה בשני' ושלא מדעת הבדיל בה עכ"ל. ולמה נסמוך על סברי' דאפשר דעעה במקו' דאיכא לברורי ונשאלה את פיהו אם במתכוין לא הבדיל בראשונה אז לא הבדיל בשני' אז היה עפ"י עעות . אע"כ אפי' אז שנעשה במתכוין כדי שתהיה ראשונ' לתשלומין לא משגחינן במחשבתו כיון דאינ' מיכרת מתוך מעשיו דיש לתלות בעעות ולכך יוצא ידי שתים: (ס"ק ג) שחרית ב' . כ"ל דאסור כו' דהא הגיע זמן תפלה שניה : עסי' פ"ח וסי' רל"ב . דקי"ל דמנחה הוא"ל והוא דרבנן אפי' התחיל באיסור אינו פוסק. ניחו דלעיל סי' פ"ע סעיף ה' י"א דצריך להפסיק לתפל' שחרי' היינו משום דחמירי דאסמכוהו אקרא דלא תאכלו על הדם ר"ל לא תאכלו קודם שתתפללתם על דמכם משא"כ הכא דכבר התפלל שחרית קודם אכילה וליכא משום ל"ת על הדם . אמנם הא כתב בסעיף ג' דאינו משלים אלא בזמן התפלה וכתב בש' ס"ר בשם הפרישה וז"ל לא יאחר אלא שיעור הילוך ד"א או אמירת אשרי ויתפלל מיד תפלת תשלומין עכ"ל . וא"כ כשעוסק בסעודה ואינו מפסיק אין ספק שאוהב יותר משיעור זה ואיך יעלים אחר סעודתו ובלחם חמודות שם כ' ממשמעות דברי רשב"א וז"ל שאם הגיח עסק התפלה והלך לו שוב אין לו ענין להשלים עכ"ל . א"כ היכי שיבא לאכול אחר תפלת שחרית הרי סילק ידיו מענין תפלה ואיך ישלים אחר גמר סעודתו ואינו ס"ל למ"א דכל זה אינו אלא לכתחלה אך כ' רשב"א שבניח ל"ח משמע דאפי' דיעבד ע"ש : (ס"ק ד) יאמר כו' דאל"כ ל"ל לאפסוקי באשרי דהא עעם אמירת אשרי הוא כמ"ש סי' ק"ה היכי דמתפלל ב' תפלות אח"ז צריך להמתין ביניהם וכיון דצריך להמתין ביניהם וכיון דצריך להמתין דיעבד אם לא אמר אשרי בתוך תפלה אינו יכול לחזור ולהתפלל פעם ג' כיון שגילה דעתו שהקדים התשלומין בריאה ה"ה הכי נמי כאן ואין זה מוכרח דאיכ' למימר דהתם עשה שינוי בפועל ממש כמה אלא הבדיל ברא"ה והרא"ה השינוי הבדיל וכמ"ש הרי"ף שם דגליי' דעתיה כו' משא"כ כאן אלא עשה שום שינוי אלא דבכונת הלב לא יתכוין כלומר : (ג) יאמר אשרי . הטעם כדי לעמוד בכל תפלה מתוך ד"ת ומ"ש רמ"א וכן כשמתפלל ערבית כו' הוא ג"כ מדברי סמ"ק ולריך לתת טעם למה דילג בנתייס וכן אם מתפלל מנחה שתים ודלא יאמר אשרי בין תפלה לתפלה דזה ודאי שגם שם ל"ל אשרי דהא חד טעמא הוא . ל"ל לתרץ(°)דהכהו תרוייהו לריכי דאי לא נקט אלא מתפלל שחרית שתים ה"א דדוק' ל"ל אשרי בנתייס כיון דבלא"ה לריך שיאמר אשרי קודם לתפלה כמנחה שתים ה"א דדוק' ל"ל דכמתפלל מנחה שתים בלי אשרי בין תפלה לתפלה. דה"ל דעיקר טעם אמירת אשרי קודם התפלה הוא לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה ושמחה . אבל מעעם המבוא' בסי' ק"ה שני בשהי' כדי הילוך ד"ל וא"כ במתפלל במנח' שתים דכבר אמר אשרי קודם תפלה ראשונ' עול' אמירתו גם לתפל' שני' ע"ש דלא כלבו' דס"ל דגם במתפלל במנח' שתי' שיאמר אשרי בין תפל' לתפל' ושיין בט"ז : אשרי בערבית והיינו לשם תפל' ערבי' אבל אחר תפל' מנח' אין איסור לאומר' א"כ כשמתפלל ערבית שתים י"ל אשרי בין ב' התפלו' כיון דאינו אומר אשרי לשם תפלת ערבית אלא לשם תפלת מנחה שמשלי' עכשיו שפיר דמי ועב"י סי' רל"ד בשם מהאר"י ז"ל: בכתבי מהרא"י סי' כ"ט שאם עבר זמן המנחה ורוצה להתפלל ערבית שאינו אומר אשרי הוא"ל וכבר עבר זמן המנחה א"כ היום כלה והלך לו ולא מצינו תשלומין לאשרי עכ"ל אולם כ' שהריב"ש חולק ע"ש : וכ"מ למי שמתאחר כו' דהשת' ליכא כ"מ בין הבני' הב"ח דברי הרקנ"ט ובין הבני מ"א דהא לתרוייהו כשמתפלל ערבית שתים א"ל אשרי בין תפלה לתפלה לשם חובה אלא דלהב"ח הטעם ע"פ הסוד ולמ"א הטעם כמ"ש מהרא"י דאין תשלומין לאשרי : ושלא לשם חובי' גם להב"ח אדרי וכמ"ש מ"א שם ק"ה זה לדעת הזוהר א"כ אין כ"מ כ"א למתאחר לבא לב"ה כו' . והא דלא אמר מ"א כ"מ במתפלל מנח' שתים אולי ר"ל מ"מ אפי' לדעת הב"ח דס"ל בלא"ה בלי טעם הרקנ"ט א"ל אשרי במתפלל במנחה שתים בין תפלה לתפלה כנ"ל אז אפשר דמ"א גופי' גם הוא ס"ל בזה כהב"ח דלא כהלבוש וט"ז ולכן ליכא כ"מ כ"א במתאחר: משמע דאחר' תפלה מנחה ל"י כו' וכדעת הב"ח : וכ"ל דשאני יוה"כ בא לייחב המנהג לפ"ד הזוהר שאומרים ביוה"כ אשרי אחר מנחה שהוא בראון כל היום אבל המתאחר כו' לא יאמר אשרי אחר מנחה אדעת'דחובה: (ס"ק ח) ושיחדש ולפמ"ש רמ"א כו' לא שייך כאן אלולי שירלתי הי' א"ל שהוא טעות הדפוס והוא שייך לסס"ז שכתב דמי שהיה חול' אז תפוס כשיגא יתפלל כל התפלות והיינו ע"י חידוש וע"ז א"ש מ"ש דלפמ"ש רמ"א לעיל סי' ק"ו דלריך שיתחדש אלא דבר שלא היה לריך לו קודם לכן וזה לא שייך כאן דאיך אפשר שיתחדש לו דבר בין כל תפלה לתפלה כיון שמתפלל הרבה תפלות זאח"ז ולפי מה שבדפס דקמי על מ"ש בש"ע דלא מיירי אלא במתפלל תפלה א' יתירה לשם נדבה ואע"פ דלא שייך כאן שנתחדש אלא דבר ל"ל כוונתו . דזה לא שייך כיון דמתפלל תפלת הנדבה סמוכה לתפלת חובה ותשלומין ואינו מפסיק ביניהן אלא כדי הילוך ד"א או אמיר' אשרי לא שייך שיקרה לו דבר חדש בזמן קצר כזה ולכי כבר קרה לו ונתחדש אלא דבר קודם שהתפלל תפלת חובה אלא שלא הזכיר אותו חידוש בתפלת חובה זה אינו רשאי לעשות דהוי כמו גורם ברכות דהא אינו רשאי להתפלל נדבה כ"א ע"י שנתחדש אלא ואז אגב החידוש רשאי להתפלל נדבה כל ה"י ברכות : וכיון דהיה אפשר לו להזכיר החידוש בתפלת חובה ולא היה לריך לתפלי נדבה . שוב אין לו להתפלל נדבה אגב אותו חידוש וא"כ ע"כ שנתחדש לו אחר שהתפלל חובה וזה לא שייך כ"ל : (ס"ק ט) אין לה דהאיך יקרא קרבנו וכבר עבר זמן מוסף אע"ג דתפלות תשלומין לא יזכיר הקרבנות עמ"ש בזה הט"ז סק"ד.אבל אחר תפלה דרחמי ניהו אע"ג דתפלות נגד תמידין תקנו מ"מ לא הוזכר בתפלה שום קרבן כ"א רחמי : (ס"ק י) הזיד כו' . דהא עדיין זמן מנחה היא ר"ל דמיירי במקומות שמתפללים ערבי' מבע"י א"כ אף שהתפלל ערבית מ"מ יוה הוא וא"כ ניחו דהזיד אין לו תשלומין היינו דוקא בעבר זמנה להשלימה בתפלה

[°] כיון דמערבית יליפת לה קמ"ל : (ד) מוסף אין לה תשלומין[°] שאין יכול להזכיר קרבן המוסף שבכר עבר יומו ועוד דאין קרבן בלילה כ"כ כ"י בשם רשב"א וא"ל על טעם הא' דהא אם ישלים תפלת המוסף יאמר תפלת ערבית כ"פ [°] ככל התשלומין ממלא שלא יזכיר פסוקי הקרבן די"ל כיון שעיקר תפלת מוסף אין בה אלא' דרחמי רק תשלומין במקום קרבן ובזה אין שייך תשלומין : (ה) יתפלל אותה בתורת נדבה · ושכר תפלה דמלוה לית ליה אלא שכר תפלת רחמי וא"ל כאן חידוש כיון דאלו היה שוגג היה ראוי להתפלל ועכשיו שהוא מתפלל בנדבה עושה מזיד כשוגג : (ו) מי שלא התפלל כו' · עמ"ש תחלת סי' זה בזה : (ז) מיהו לכתחלה כו' · בת"ה סיים דאפי' נכי ת"ח אמרינן זמן תפלי לאחר כו' ואמרי' נמי הוי מחשב שכר מצוה כנגד הפסידה עכ"ל : (ח) שתים של שבת . הטעם שבכר חל עליו קדושת תפלת שבת וכן עשה ע"כ כל תפלות שלו ל"ל כן דאסור לו להתפלל בשבת בלי הזכרת שבת ומ"ה פסק רמ"א בסמוך גם בר"ח כן ובלבוש כתב הטעם דיהיה זלזול לשבת אם יתפלל של חול ומ"ה מחלק בין שבת לר"ח ואינו נכון דהא כתבו התוס' בפ' מ"ש דף כ"א דגם בשבת היה דין להתפלל כל י"ח רק שלא הטריחוהו והיאך כ' שתפלת י"ח הוה זלזול לשבת וכ"ל שאפי' בדיעבד אם התפלל שמיה בטל חול לא יצא ידי תשלומין דאין תפלי בשבת בלי הזכרת שבת : (ט) של ר"ח שתים . בסי' תכ"ב העתיק כ"י מס' כל בו וז"ל לא התפלל מנחה בערב"ח מתפלל ערבית שתים ומזכיר יעלה ויבא בראשון ולא בשניה ואם הזכיר בראשונה ולא בשניה או בשניה ולא בראשונה לא עלתה לו ואי לא מידכר בתרוייהו יצא ואי לא מידכר בתרוייהו יצא עכ"ל דימה אותה לטעה ולא התפלל מנחה בשבת בסימן רל"ב ונכון הוא וכן מלאתי בשם מר' נתן ע כ"ל ב"י שם וראיה לענין כל הע"ס שבהעתק זה וע"כ ראיה הגי' בדרך זה וכ"ל ומזכיר יעלה ויבא בראשונה ובשניה ואם הזכיר בשניה ולא בראשונה שניה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו ואי לא מידכר בתרוייהו אז בשניה יצא ועל הדין של הזכיר בשניה ולא בראשונה שניה עלתה לו כו' כ' הב"י שדימה אותו בשבת והבדיל בשניה ולא בראשונה דגלי דעתיה דראשונה היתה לשם תשלומין ולא יצא ה"כ כ"ה דאף על גב דאם לא הזכיר יעלה ויבא בערבית בר"ח מ"ל לחזור זה גרע טפי במה שהקדים תפלת תשלומין לתפלת חובת השעה אבל מה שזכרנו שצריך להזכיר ר"ח בשתיהן בזה אינו דומה למ"ש דודאי לענין הבדיל דלמו דרחמי ניהו אלא מצוה בשעת אין שייך להבדיל כ"פ זה אח"ז דאם עשה פעם א' חול למה יעשה שנית חוץ משא"כ ביעלה ויבא דרחמי הוי וכבר ק"ל דהלומי יתפלל אדם כל היום ע"כ חייב להזכיר קדושת ר"ח גם בשניה כמו בשבת וכ"מ שהיתה ג' רמ"א בס' כל בו וכמו שהעתיק כאן ובלבוש כתב כאן לחלוק על רמ"א בס"מ מתפלל ערבית של ר"ח שתים ומחלק בין קדושת שבת לקדושת ר"ח ותלה עצמו במ"ש בסי' תכ"ב ובל זה אינו אוה אינו כי הוא הגיה בדרך אחר בכל בו במ"ש אם ומ"כ הכי' דאיה מדברי עצמו והאמת

באר היטב

(ט) תשלומין. דהאין יקרא הקרבנות ובכר עבר זמן מוסף : (י) התפלל. מעשה באחר שבא לבה"כ שמוך לערבית וירד לפני התיבה והתפלל ערבית ועדיין לא התפלל מנחה. כ"כ דלא מיקרי מזיד ויש לה תשלומין ומשמע לי דבר"ח יזכיר יעלה ויבא בשני' דבכר קבל עליו ר"ח . מ"ש . כ' הפר"ח כ"ל שמ"ש המחבר לענ"ל בסי' פ"ז שמי שקרא במקום שראוי להתפקק בגוחה ומצאה אח"כ צריך לחזור ולקרום. היינו דוקא בשבא עבר עדיין זמן תפלה או בתפלת התשלומין וכגון בשהשנים תפלתו היה בו שהות להתפלל עוד אבל אם שאח"כ נעדר אז נאנס אבל בו בשהתפלל במקום הראוי להתפקק מצוחה ליבא שהות תו אח"כ בהתפלל תפלי אסרת ה"ל מעתה לא יכול לחקן ולית ליה תשלומין דכי היכא דשבי' ליה פושע להגריכו לחזור ולהתפלל לפי שבא בדק הבא שמי מיקרי פושע לענין דלית ליה תשלומין אבל בדין שכור לא שייך לומיר הכי דהתם גברא לא חזי עד שיפיג יינו מעליו ע"ש : (יא) שבת . המ"א בשתפק אם בא הזכיר שבת בשני' אם מחזירין אותו ע"ש . בדיעבד וכ"פ הכנה"ג שם ופר"ח : (יב) שתים. כ' המ"א אפילו מי שלא התפלל ערבית בר"ח והתפלל שחרית שתים · ולא אמר יעלה ויבא בשניה מחזירין אותו ע"ש ועיי' במהרש"ל ודו"ק וכנה"ג בסי' תכ"ב כתב דהיין

לבושי שרד

הבנא שדילג בלמדוה ספיר מחלו אבל א' מחלו השנים אי לא הוי בהב לבו לא הוי בלמדים מהשנים באחרים : שם (°) דכיון דמערבית ר"ל ושם אינו אומר רק פעם א' אחרי ה"פעם א' דגם בשחרית דו בפעם א' אחרי : סק"ד (°) שאין יכול להזכיר אין להקשות הא בלא"ה כיון דבכר עבר מנחה תו לא הו"ל הפלה הסמוכה ז"ל דמוסף זמנה כל היום והוי שפיר תפלה הסמוכה : שם (°) בכל התשלומין. כתו שבת מנחה בשבת מתפלל בת"ש שתים של חול : מ"א סק"י (°) בסי' רס"ג סע"ו בל"ל ור"ל דשם מבואר בשהתפללים הקבל ערבית של שבת אסור ליחיד להתפלל בלחוהו הה"ב מנחה ומל"ש הוא עלמו בשהתפלל ערבית בשבת אסור לו שוב להתפלל מנחה תשל"ב בחול כיון דמנחה ותערבית תפלתו שוות אין קפידה : שם (°) דבר"ח יזכיר. קשה דהא הויהו דינו דרמ"א פסיק ע' דתפלל ערבית שתים של ר"ח. וי"ל דקמ"ל בהא"ל בכא אע"ג דעדיין יום הוא יתפלל בל ר"ח כיון שבבר קיבל ר"ח . ומיהו הרחי' מפי' תכ"ב ולי' מבין ובמדומ' שהוא ע"ש ודו"ק ומ"ש עפ"ש זה נראה דבוונתו לרמ"א שבבאתי

ביאור הגר"א

שם ד"ה אעפ"ם כו'. בתמ"ל ר"ס ק"ז : ס"ו עבר כו'. הרוש' ד"ה תיבעיא כו' וכ"כ הרשב"א כיון דמזכיר קרבן שם עבר יומו כו' ועוד אין קרבן בלילה: תפילה כו' גמ' שם : ס"ז וא"צ כו'. ב"י ולע"ע מ"ש ממ"ש בס"פ וכ"ש הוא דהא ה"ג וכתב גאונים סוברים דתפילה לאחר בתה הפלות יש לבם תשלומין ולא יבא אלא ספיקא דדינא א"כ ל"ל לתדש בת"ש בסי"א וכ"ש בתן שהוא דינא דגמרא ועב"ח : ס"ח מי ש"א כו'. דבה"ג אנוס הוא ממ"ש ב"ק ב"ג א' לחייבו בד' דברים וכ' כ"י בשם הרמ"ה שם ול"ד למ"ש כ"ו ב' הכיר בה לענין ד' דברים פעור דאנוס הוא דשם ליבא אפי' אחילנו בפשיטה דבתחלה בעל לחזור לאו פושע הוא ואי משום דשבחה אנוס הוא בת"ש נבי שבועה בפ"ג דנדרים ובפ"ג דשבועות ומבאן מי שלא התפלל כו' וכן מי שנשבע כו' ושבח כו' ובמ"ש כי"ל סי' רל"ב סי"ב בהגי"ה ואף שבהגאונה מולק והביא ראיה ממ"ש בגיטין ע"ד ע"ה תנן בתם כו' ואם איתא אנוס הוא אלא כיון דה"ל פגאי בתחלה לאו אנוס הוא ועיין בגאונה שם וכן כ' דעתו בהגי"ה שם בבר דאתה ע"ז שם ומ"ש כאן ועי"ל כי' הקב"ז שם ובסי' תקל"ח ס"ח : וכן מי שהיה שרוד כו'. דהנו מקרי גם כן אנוס בת"ש רש"י בגרבות ד"ה מחמת כו' ובמ"ש בגרפ"ג ו"ד א' בעי ר"ז כו' כיון דאנוס כו' דעורך ממונו נקרא לורך אנוס בת"ש רש"י בתמני' שם אר"ג אם לא עלה כו' דלא הוו אונסים : מיהו לכתחלה כו' . בת"ש הרי"ז ע"ש אבל הע"ח פסק דינא בדיעבד וכ"פ הכנה"ג שם ופר"ח : (יב) שתים. כ' המ"א אפילו מי בלא התפלל ערבית בר"ח והתפלל שחרית שתים · ולא אמר יעלה ויבא בשניה מחזירין אותו ע"ש ועיי' במהרש"ל ודו"ק וכנה"ג בסי' תכ"ב כתב דהיין

שערי תשובה

כן כיון דהש"ע תפיס עיקר כדעה זו שאין תפלת נדבה בשבת וצ"ע: (י) התפלל עבה"ט ומשמע לי דבר"ח כו' וא"כ לא הזכיר בראשונה א"כ עדיין לא קיבל עליו ר"ח לא יזכיר בשניה נ"כ וכ"כ בספר דניאל מרבבה ע"ש : (יב) שתים עבה"ט ועיין לקמן סי' קכ"ו בשם הרמ"ע סי' כ"ה והסכים עמו הכנה"ג והפר"ח חולק ובשיורי ברכה כתב שראה במכתב גדול אחד שהביא מהרשב"א בתשובה כת"י מי שלא זכר יעלה ויבא בשחרית ר"ח ולא נזכר עד שהתפלל מוסף והגיע מנחה יתפלל מנחה שתים ואם נזכר בשעת מוסף אינו מתפלל התשלומין אלא במנחה ומבואר כדעת הפר"ח ואי הוה שמיע ליה להרמ"ע סברת הרשב"א היה מבטל דעתו ע"ש . ועל מה שכתב במג"א דשכחה הוי אונס כו' עיין בווי העמודים דף י"ז ובשער אפרים סי' ד"ח ובשבות יעקב ח"ב סי' קמ"ח ובבר"י הביא תשובת נחפה בכסף חלק ח"מ סי' ד"נ וע"ש שהביאר ראייה מב"ק דף ד"ו ובבר"י תמה שלא הזכירו תשובת מהר"ם מינץ סי' ד"ה שפסק דשכחה הוי שונג מחמת

הגהות רעק"א

ק"ל הא צריך להתפלל אותם נדבה. וזה ל"ם בשבת בלעיל סי' ק"ז וס"ע : מג"א ס"ק י"א שהוא אלוא לו כמ"ש הכ"י בת"ה. בעניותי לא מצאתי כן בתו"ת והדבר פשוט דבאמת אינו אלוא לו הוי אנוס. והדין מבואר לבדי' בהר"ן פ"ג דשבועות דרל"ו . ורחיית האגודה ב"ל לדחות. דבבתי ע"ת המבר נגמר מיד. אלא דרחמנא זיבה להמוכר בלו בהגה בלוקח עמו שדה זו שלקחתי ממך אם תהן לי מעות עד יב"ח מכורה לך מעכשיו. ונקנו מידו על תנאי זה. וכ"כ לבדי' בחדושי הרשב"א פ"ז דגיטין שבבה"ג לא מהני מעשה אונס דסוף סוף לא אקני ליה אלא יהן לו בעיתו אלא שם ולא אפי' בחילנו בפשיטה דבתחלה אונס אינו מקנה לו בשבועל כך לא שלו בת"ש הש"ך חו"מ סימן כ"א דאונס רחמנא פטרי' אבל לא חיי' ודו"ק. ובדברי הר"ן שם שהמני בתה דב' דגיטין אחי' דאפי' מחוליס לך לא מהני עיי"ש הא גם בדיני ממונות הכי. דהא מדמי לי' לבתי ע"ח. ולבדי' כ' הר"ן והרשב"א פ"ז דגיטין

שלמה

בתורה אך אכתי מה נעשה לסוגיא דגיטין (דף ס"ד ע"ב) נבי ע"מ שתאכל בשר דסריך שם נמי דהוה מתנה על מה שכתוב בתורה ומשני שם רבינא נמי דע"כ לא הוי מתנה עמש"ב אלא בשאר כסות ועונה דודאי עקר אבל הכא דלא תאכל ולא תתגרש וכן הועתק בש"ע אהע"ז (סי' ל"ח וקמ"ד) א"כ מפורש דאף באיסור אמריגן דהיכי דלאו ודאי עקר הוי מתנה עמש"ב . וקשה הרי משנה מפורשת בפאה דאף זה הוי מתנה עמש"ב אף דלאו ודאי עקר. ולכאורה צע"ג ובע"כ צריך לו' דהתם הוה בידה שלא לאכול ולא להתגרש ולכך כל דהוי בידה לא נחשב מתנה עמש"ב אבל כאן אין בידו שלא לשכוח לכך הוי מתנה עמש"ב וא"כ תינה אם נימא דשכחה הוי אונס ממש אז שפיר י"ל דהכא כיון שאין בידו הוה מתנה עמש"ב. אך אם נימא דשכחה הוי פשיעה בע"כ מוכח דבידו להיות נזהר שלא לשכוח א"כ הוה נמי בידו וקשה למה יהיה מתנה עמש"ב הרי לאו ודאי עקר ובזה ודאי הדבר תלוי דאם הוי אונס ממש לא הוי בידו לשמור ממנו ואם הוה פושע בע"כ דהוי בידו לשמור ממנו דאם לא היה בידו לשמור ממנו אין זה פשיעה וא"כ אם נא' דהוי

השקל

מקרי אונס כמ"ש בי"ד סי' רל"ב : וכ"מ בח"מ סי' כ"א מל' הרמב"ן והרב"י שכ' וז"ל מי שקנו מידו שאם לא יבא ביום פלוני ושבע יזכה חבירו בטענותיו ויעול כל מה שטען בלי שבועה כו' ועבר היום ולא בא נתקיימו התנאים ואיבד זכותו . ואם הבית ראיה שהיה אונס באותו יום ה"ז פטור מקנין זה עכ"ל הרי שכ' שהבית ראיה שהיה אונס באותו יום משמע דביום שלפני אותו יום לא ה"ל אונס ואם"ה מקרי אונס ולא אמריגן דה"ל נאסורי מדעתי' כן יאמרו לו אונס באותו יום : וראיית האגודה והוא הי"א דלא מקרי אונס שהבית בי"ד סי' רל"ב הביאו הרב"י בח"מ סי' ר"ז והוא דאמרי' בגיטין דף ע"ה דלפי הדין המוכר בית בבתי ערי חומה יש לו זמן לגאול שבת ממכרו ואם עברה השנה ולא פדאה נשארה לצמיתות לנוקח ואינה יוצאה ביובל ותנן בראשונה היה הלוקח נוטען ביום אחרון של השנה כדי שלא יוכל המוכר להחזיר לו מעותיו ולפדותה כדי שתשאר תחת ידו לעולם התקין הגל הזקן שיהיה מניח מעותיו בלשכה ויכנס לתוך ביתו וא"א דבה"ג מקרי אונס למה הזרכו תקני הגל ת"ל הדין כן הוא דביום האחרון היה אונס שהלוקח הטמין עצמו וכיון דבא ביום אחרון לב"ד ורוצה לפדותה וב"ד מכירים באונסו אפי' עבר יום אחרון יש לב"ד לכופו שיקבל מעותיו ויחזור לו ביתו אע"כ דבה"ג לא מקרי אונס דה"ל לאונס פן יארע אונס ביום אחרון וה"ל לפדות קודם לו . והתנה לפדותה תוך ג"ש ובענין דלא הוי אסמכתא כגון שא"ל אם לא יפדה תוך ג"ש תהיה קנוי לו מעכשיו וכדומה דברים המסלקים אסמכתא כמבואר שם בח"מ ואדרבא אונס שהוא אונס לו והיינו מטעם דע"י אונס פטור דאונס רחמנא פטרי' וכהאי דסי' כ"א בח"מ שמחייב א"ע שאם לא ישבע תוך זמן פ' יהיה חבירו נאמן בלי שבועה וילעורך לשלם מה שלא היה חייב לשלם וכיון דאדאנו אונס רחמנא פטריה ואין לחייבו אבל לחייב את חבירו מה שלא היה חבירו חייב לחייבו עתה ע"י אונס זה לא שמענו א"כ בנדון זה דהלוהו על שדהו והתנה שאם לא יפדנה תוך ג"ש תהיה של המלו' מעכשיו. א"כ כשהגיע הזמן ולא פדאה ה"ס של המלוה למפרע וע"י שאדאנו אונס אתה רוצה לחייב המלוה להחזיר לו שדהו שקנה מלד הדין זה לא אמרי' וה"ה כה"ג בבית בבתי ע"ח לולי תקנות הגל מלד הדין אין הלוקח היה צריך להחזיר אף דהמוכר אונס הוא אין לחייב לנוקח שקנה הבית מלד הדין ע"י אונס המוכר וכה"ג כ' הש"ך בח"מ סי' כ"א ועי"ש שחילק עוד כמה חילוקי דינים ועי' בי"ד סי' רל"ב שגם הע"ז דתה ראיית האגודה : (ס"ק יב) של שבת כו'. מע"ש סי' תרכ"ג ס"ג דמשמע

ז תוס' שם ח בגמרא שם ע הרא"ש והרשב"א ו הרמב"ם פ"ג מה"ת ב"י וה"ה כ שם בגמרא

עטרת זקנים

התשלומין כיון התפלה עליות כיון שבבר עבר זמן תפלה אחת מבתייס (ההרמ"ן) וי"ל אפילו לא התפלל תפלות הרבה יש לבולן תשלומין וע"כ מי שהיה הפוס לו קולה בשיולא מבית האסורים לו כשיתרפא יתפלל כל התפלות שהפסיד (הרר"י פ' תפלת השחר וכ"כ הב"י שכן דעת הרשב"א) ועכ"פ צריך להתפלל אחילה תפילה הסמוכה הייינו בתוס שבת ערבית ושחרית מתפלל במנחה של מנחה התלה ואח"כ של שחרית ואח"כ של ערבית וכן לעולם בין שמתפלל בפסוקה לו ע"י נדבה ואידוש כמוזכר אח"כ בפעיף ה' כל פעם עכ"פ תפלה הסמוכה אחילה :

*עבר כל היום ולא התפלל מוסף כו' . מ"מ אם לא התפלל שחרית בשבת יש לה תשלומין למנחה אף שאין תשלומין מועיל אלא בתפלה הסמוכה לה כנ"ל ע"ל סימן רפ"ו סע"א ומכ"ש שיכול להתפלל מוסף אע"פ שבבר התפלל מנחה בדלקמן סימן רפ"ו סעיף ד' :

*הזיד ולא התפלל אין לה תשלומין אפי' בתפלה הסמוכה לה. ויש מי שפתב דוקא בהזיד בתפלת מנחה לא יכול להתפלל ערבית שתים בלא אידוש אבל ערבית ושחרית אין להתפלל אחה בתורת תשלומין אלא בתורת נדבה ונדרין לחדש בה (מורי בב"ח) :

דגול מרבבה

*) נלע"ד דהייינו בשהזכיר יעלה ויבא גם בראשון' אבל אם לא הזכיר בראשון' גם בשניה לא יזכירנו ועיין ס"ע ועיין מ"א ס"ק י"ג :

נתיב חיים

התפלל ערבית ובשבת מתנו עד אחר שהתפלל אפי' התפלל מנחה גדולה ויש עיין זמן תפלת מנחה לבל העולם . ובמו בן אם התפלל מעריב בתחלת הלילה אע"ג דתפלת ערבית בל הלילה אין יכול להפלים כיון דלא מזבר לו בשבת תפלת חובה הסמוך לה בן מובת הדבר חידושי רשב"א ריש פ' ה"ה והובא בב"י. ומ"ש מ"א ס"ק ט' לאותו מעשה נמי אירע שהזכיר בשעת תפלתו תפלת ערב שלא התפלל מנחה :

(°) מ"א ס"ק י"א שבנור דשבתה כ"ב

חתם סופר

ערבית : (במג"א ס"ק י"א) חלק ב' סי' קצ"ב בצ"ל : שם מקרי אונס נ"ב יעיין מג"א סי' שי"ת

נתחייב היום בכך וכטור סי' תכ"ב כ' וז"ל [°] והא דאמרי' אם לא התפלל מנחה בשבת מתפלל במ"ש שתים של חול משום דבשבת נמי אין היא דבעי לגלויי י"ח אלא דמשום כבוד שבת לא אטרחוהו רבנן מ"כ שייכי נמי י"ח לשל שבת עכ"ל . מ"כ הכא מכ"ש דיולא [°] בדיעבד ול"ע . עוד ל"ע מי שלא התפלל ערבית בר"ח והתפלל שחרית שתים ולא אמר יעלה ויבא בשביה מי יומא כיון דלתשלומין של ערבית קאתי אין מחזירין מ"ד טעמא דבערבית אין מחזירין דאין קידוש החדש בלילה והכא יומא והכי מסתברא דהא (°) י"מ דאפי' בליל שני מחזירין אותו מפני שבבר קדשוהו ואף שבב"י סי' תכ"ב כתב שזה הפך הגמ' לא עיין יפה דבגמרא לא אמר אלא שגם בחדש חסר אין מחזירין אותו והתו' הזכירו סברא זו ואף דלא קי"ל הכי מ"מ בנדון דידן לכ"ע מחזירין כנ"ל [°] וכ"כ כת' בשם חכם מ' דמחזירין אותו וכסי' תכ"ב נסתפק ג"כ במ"ש אם לא התפלל ערבית בר"ח והתפלל שחרית שתים ולא אמר יעלה ויבא בשביה והביא מחלוקת הפוסקים והעלה דאין לחזור בשביה ול"ל כמ"ש עיקר ע"ש דלא הביאו דאיו מבדיל משום דהבדלה די פעם מ' משא"כ בשבת וי"ח דצריך להזכירה בכל התפלות כנ"ל פשוט דלא כע"ת : יד לא עלתה לו דמבעי ליה לאקדומי חובת שעתי' בריסיה והוא גילה דעתו שהתפלל הראשונה לתשלומין ולכן צריך לחזור ולהתפלל מ' לתשלומין בלא הבדלה ול"ל דוקא שעשה במזיד אבל אם מלהבדיל בראשונה יצא דהרי לא גילה דעתו [°] וכמ"ש רסי' זה : טו בתורת נדבה משום די"א דא"צ להתפלל שנית דמה ירויח בזה דהא בבר התפלל י"ח וי"א דתפלה הראשונה כמאן דליתיה דמי כיון שהתפלל בשבת י"ח לכן יתפלל כמדבה : טז וה"ה אם לא ול"ל דאם בלילה ג"כ ר"ח לכ"ע יתפלל דהא ירויח שיאמר יעלה ויבא וה"ה (°) בליל י"ט שני וה"ה אם שכח ותן על ומטר או משיב הרוח : או

יג ואינו מבדיל מ"ש דהבדלה די פעם מ' משא"כ בשבת וי"ח דצריך להזכירה בכל התפלות כנ"ל פשוט דלא כע"ת : יד לא עלתה לו דמבעי ליה לאקדומי חובת שעתי' בריסיה והוא גילה דעתו שהתפלל הראשונה לתשלומין ולכן צריך לחזור ולהתפלל מ' לתשלומין בלא הבדלה וכ"ל דוקא שעשה במזיד אבל אם מלהבדיל בראשונה יצא דהרי לא גילה דעתו [°] וכמ"ש הרמ"ש בשם הרא"ש דבריסיה והוא גילה דעתו שהתפלל לתשלומין ולכן צריך לחזור ולהתפלל מ' לתשלומין בלא הבדלה וכ"ל דוקא שעשה במזיד אבל אם שכח

אלא שתקנו להזכיר זו בזמן הבדלה ע"כ אין בזה הפסקה משא"כ באומר בימות החול מה ששייך לפסח אין לך הפסק גדול מזה ועוד רא"ה מסי' ל"ד ס"ד ע"ש וא"ע פסק זה · ועכ"פ נראה דאם הפסיק שלא מעניינו דלא עדיף מאם שה בתפלה המזכר בסי' ק"ד ה"ל במה שזכר שלא מענין המאורע ועוד רא"ה מסי' תקפ"ח הביא ב"י דברי הרב המגיד לענין סדר התקיעות אם הפסיק בקול שא"ל דהוה הפסק וז"ל שא"ע"פ שאין הפסיק פוסלת הפסקה בקול שופר שאינו רא"ו פוסל עכ"ל וכ"פ שם בש"ע :

קט (א) שיניע ש"ץ לקדושה. דקדושה אסור לאמרה ביחיד וכן קדיש ומודים טעמיה דצריך לשחות עם הקהל שלא יהא נראה ככופר במי שהאכור משתחויס לו : (ב) כשהוא בא' מהברכות באמצע. בסי' קי"ג הקשה ב"י בשם מהרי"ל דאמאי כ' שם הטור דיכול לשחות באמצע הברכה בכל גווני והכא אמר דוקא אם היה צריך לסמוך גאולה לתפלה אז יוכל לשחות באמצע הברכה ותירץ מה שתי' גם הב"י תי' שם תי' אחר ולעד"כ דלק"מ דודאי אם בא לשחות באמצע מחצית שנ"ל שראוי שם לשחות אז שרי בכל גווני כיון שהוא באמצע ואין כאן הפסקה אבל כאן שצריך לשחות מחצית הקהל שעומדין ולא אגב התפלה בשעה ע"כ לא יסמוך ע"ז לכתחלה כנלע"ד :

קט א אז לקדיש · פי' קדיש שאחר התפלה כגון דערבית דלא כע"ת : ב לקדיש · פי' עד שיגיע ש"ץ ליהא שמיה רבא (מרדכי ואגודה) [°] ומשמע דיכול להתפלל עד שיגיע יהא שמיה אבל אמן לא יענה כיון דלא נתכוין על מה יאמר הוי אמן יתומה. מי שבא לבה"כ ויתפלל אחר קדושה ואם יתמין עד אחר מודים לא יוכל לענות אמן"ר אחר הקדיש שאחר י"ח ואם יתמין עד אחר הקדיש יעבור זמן תפלה אז לא יוכל להתפלל ערבית עם הציבור כ"ל דיתחיל מיד דמוטב לבטל מודים מעמ"ר כמ"ש בסי' כ"ו בשם הב"ח ועוד דמודים אפשר בשאר' בתפלה אם יתמין עד אחר קדיש לא יוכל להתפלל ערבית עם הציבור כ"ל דתפלת ערבית עדיפא ואם בא סמוך לקדיש ואם יתפלל מיד אז לא יוכל לומר קדושה ואם יתחיל אחר קדושה לא יוכל לו' מודים ואם יתמין עד אחר מודים יהא השעה עוברת. כ"ל דיתחיל אחר קדושה דמוטב לומר קדושה עם הציבור ועוד מודים אפשר לשמו' בתמצא הברכה מ"ש : (ג) למודים . ולרמ"א צריך לגמור קודם שמן של ש"ת ואם לאו אל יתחיל עד אחר מודים מ"ש : (ד) אם לאו אל יתפלל . דצריך לשחות בתמצא דשמא ישכח מלשחות כיון שאין מחויב שם לשחות [ד"מ סי' קי"ג] ועכב"י שם עוד תירוצים : ז מלה במלה . פי' שיאמר עמו נקדש לדור ודור וכו' עד האל הקדוש ואח"כ יתפלל בש"ע אם יוכל לסיים קודם שיגיע ש"ץ לסיום שומע תפלה [כ"מ בת"ה ור"ל חביב סי' ס"ו] ובת"ל לא יאמר עם הש"ץ עמנו ברכה בש"ע אלא בש"ת כיחיד (מט"מ מהרי"ל הגמ"ל): ח ברכת האל כו' · פי' יכוין שיסיים שתי ברכות אלו [°] עם הש"ץ ואז לא יכוין לענות אמנים אלו כמ"ש סי' כ"ט ס"ד [°] דבמקום דאפשר לתקן מודה הרב"י דמתקנין כל מה דאפשר עם א' : ט לא יתחיל . דצריך לשתוק [°] ולשמוע כמ"ש ר"ס קכ"ה [ד"מ] : י אינו אומר קדוש · וה"ה קדושת יוצר :

קי א בשעת הדחק · אז שהשעה עוברת [כ"ה] : ב וירא שיפסיקוהו · קאי ג"כ אדלעיל כשהוא בדרך וירא שיפסיקוהו אבל בלא"ה מתפלל מהלך

באר היטב

קט (א) לקדיש . פי' עד שיגיע ש"ץ ליהא שמיה רבא מרדכי ואגודה. ומשמע דיכול להתפלל עד שיענו יהא שמיה אבל אמן לא יענה כיון דלא נתכוין על מה יאמר הוי אמן יתומה . מי שבא לבה"כ ויתפלל אחר קדושה ואם יתמין עד אחר מודים לא יוכל לענות אמ"ר אחר הקדיש שאחר י"ח ואם יתמין עד אחר הקדיש יעבור זמן תפלה אז לא יוכל להתפלל ערבית עם הציבור כ"ל דיתחיל מיד דמוטב לבטל מודים מעמ"ר כמ"ש בסי' כ"ו ובשם הב"ח ועוד דמודים אפשר בשאר' בתפלה אם יתמין עד אחר קדיש לא יוכל להתפלל ערבית עם הציבור כ"ל דתפלת ערבית עדיפא ואם בא סמוך לקדיש ואם יתפלל מיד אז לא יוכל לומר קדושה ואם יתחיל אחר קדושה לא יוכל לו' מודים ואם יתמין עד אחר מודים יהא השעה עוברת. כ"ל דיתחיל אחר קדושה דמוטב לומר קדושה עם הציבור ועוד מודים אפשר לשמו' בתמצא הברכה מ"ש : (ב) למודים . ולרמ"א צריך לגמור קודם שמן של ש"ת ואם לאו אל יתחיל עד אחר מודים מ"ש : (ד) ישמ' עמו . ולכתחלה לא יתחיל אדעתא לשחות בתמצא דשמא ישכח מלשחות כיון שאין מחויב

לבושי

סי' קט ס"ע (°) לו לקדיש. לכאורה יש לפרש דה"ק לו אם נכנס אחר קדוש' צריך לשער אם יגמור קודם שיגיע ש"ץ לקדיש שאחר התפלה אלא דו"א דהכא לא מיירי בנכנס אחר קדושה עד אח"כ ונכתב שם שצריך לשער עד שיגיע ש"ץ למודים שהוא קודם הקדי' לכן פי' המג"א סק"א לו שנכנס כשמתפללין ערבית שאין שם לא קדושה ולא מודים צריך לשער עד שיגיע ש"ץ לקדיש ובכל אלו הטעם משום דא"א לאמרו ביחיד ובמודים א"ע דיחיד אומרו יש שם טעם אחר לפי שצריך לשתות בשעה שהאכור שותין ואין נכון שיהא' התדה בתמצא הפלגת במ"ש הע"ז סק"ב לו כמ"ש הט"ז בסי' כ"ו ומשמ"ש אם משער שיגיע למודים בשום אופן עם האכור לו שיגיע לאיזה ברכה שנותרו בה בעת שיגיע ש"ץ למודים דמילתא דשמה עם האכור וכל זה הוא לכתחלה אסור לו לסמוך ולומר שבשיגיע ש"ץ למודים ישחה בתמצא בתפל' אבל בדיעבד כגון שסיים גאל הקדוש ומתילת הש"ה לשומע תפלה נאולה לתפלה לו ישחה לפילו בברכות שאין שותין אך דוקא בתמצא זה המשך דברי המחבר : (רמ"א) (°) והוא הדין אמן דהאל הקדוש. הוא פלוגת' המחבר דאיהו אינו מושם דאמרים אלו דהא כ' אם נכנס אחר קדושה ישער עד שיגיע ש"ץ למודים ולא קפיד לשומע תפלה. ובעמת משום דבתר בב"י דהבבלי פליג אירושלמי ואינו מושם להכך אמנים ע"ש :

מ"א סק"ב (°) ומשמע דיכול. כלומר אל"ל לגמור כשאומרים ש"ץ ויתגדל כדי שיוכל לענות אמן אלא אפי' גומר כשאומרים האכור אמן יש"ר והוא מחצית תפלתו לא שהש קדיש מפי הש"ץ דבכה"ג אינו אומר אמן רק יש"ר בלבד ומי שבי ואהא סיים ועפסי' י"ו בהגה"ה כוונתו למ"ש שם במג"א סק"ה ועמ"ש בכאמנתן לב שהש"ץ אומר יתגדל יכול גם לענות אמן והכא מיירי ומי בכה"ג אבל אסור לו לבטל עניית אמן משום דאמן קדוש ולא קאמר מהרי"ל ואגודה אלא שיכול להתפלל עד שיתחיל ש"ץ יש"ר ולענולם שהוא יענה גם אמן משום שאתן לבו ובאמת (°) מי' כ"ו בשם הב"ש הוא שם במג"א סק"ח דאיש"ר עדיף מקדושה

ביאור הגר"א

סי' קט ס"א הנכנס כו'. כריב"ל דהלכה כמותו אפילו לגבי ר"י כמ"ש בפ"ד דמגילה וכ"ש לגבי רב וכ"ש לגבי ר"ה ועתוס' דברכות מ' ב' ור"י ור"ל וכן סתמת דפ"ג לר"ה ב' דעות לר"ל דהיה כמ"ש בתלי קמפלגי כו': אז לקדיש כו'. דלא גרע מקדושה מרדכי שם בשם הר"י וש"פ : וה"ה כו'. תוס' שם וש"פ : ואם כו'. שם : ב"ב אם מתחיל כו'. שם ר"ה אין בו : וכן כו'. כדי שלא יצערך לענות אמן שם כמ"ש בסי' כ"ו ס"ב : וגם יכוין כו'. כמ"ש בש"ת: אבל לכתחלה כו'. בש"ת : כמ"ש בגמ' שם אם יכול כו' : ס"ב אינו כו'. שאין בו' אמן : קי ס"א בשעת כו'. למ"ד ל' מאי איכא כו' וכי מעלא כו' ותמה הרי"ף והרא"ש מהא שמעינן דלא מלאי אלא בשעת הדחק כגון בדרך וכיוצא בו מ"ש שם לייש עלה אחיי כו' אע"ג דבכולא מוגיא מ' דמותר בשמ"ש כל השנה כולה כו' ושם לי' מ'

חכמת

דגליו כבר. והשבתי דצריך לחזור דפשיטא בין להש"ע בין להט"ז דע"כ לא פליגי רק אם עכ"פ נוף ההזכרה הוי שייך באותו מקום א"כ הוה מעין הברכה וא"כ אינו הפסק בנוף נוסח התפלה רק דאינו זמנו והוי העיכוב מצד אחר בזה ס"ל להש"ע דלא הוי הפסק והט"ז חולק. אך אם מזכיר דבר שאינו שייך באותה ברכה אף אם הוי זמנו היום מ"מ מה בכך כיון דאינו שייך באותה ברכה הוי הפסק בנוף נוסח התפלה ול"מ

מחצית

קודם ה"ה בכל ר"ח. ל"כ משכחת לה דשני הימים הם ר"ח וליכ' ממ"כ והאריך בזה. אבל בשני י"ט של גליות אם טעה בז' של פסח במנהה לו בעצרת מודה לס' בין אריאל דלא יתפלל ערבית שתים ע"ש . ולענ"ד לבני לא כן ידמה . דבאמת ידעו' בקביעת דיומ' קמא עיקר · ולכן אי שכח במנהה ז' של פסח צריך השלמ' בערבית ואי דל"כ איך יתפלל בלילה בשלמה תפלת י"ט כיון דחול הוא מה בכך הלא חכמים תיקנו להתפלל גם בח' תפלת י"ט ול"כ יום הוא שנתחייב בתפל' י"ט ואפי' לא הייתו בקיאים והוי ספק גמור אכתי י"ל כיון דחכמים תיקנו להתפלל מספק בשני הימים תפלת י"ט שפיר שייך השלמה : ומ"ש בש"ע סעיף י"ב טעה והזכיר המאורע כו' חלק הע"ז ועיין בפר"ח : סי' קט (ס"ק א) לו לקדיש . פי' קדיש כו' דהוי קשיא למ"א כיון דצריך לגמור תפלתו קודם קדושה ושמע קדושה כ"ש שישמע הקדיש שאחר י"ח . ול"ל מ"ש לו לקדיש ול"ל אם בא אחר קדושה ונם אחר מודי' לו קודם מודים ויודע שגם הוא יגיע למודים עם הש"ץ דמ"מ צריך לגמור קודם קדיש שאחר י"ח דהא מהאי בוונא לא מיירי הכי אלא אם אכל כאן מיירי שכבכם קודם קדושה לכן הוצרך לומר דמ"מ לו לקדיש מיירי במרגיע דליכא קדושה מ"מ צריך לגמור קודם קדיש שאחר י"ח אולם מ"ש רמ"א והה"ה אמן מהאל הקדוש ל"ב היכי משכחת לה. כיון דצריך לגמור קודם קדושה ממילא יענה אמן אחר האל הקדוש: ול"ל דמ"מ למ"ש בסעיף ב' דאם התחיל להתפלל עם הש"ץ שהרין שיאמר עם הש"ץ עד סוף הקדושה וס"ד דבזכי סני ואחר הקדושה רשאי להתפלל בפ"ע קמ"ל דצריך ג"כ לומר לדור ודור כו' עד האל הקדוש עם ש"ומלה במלה כי אמן דהאל הקדוש ג"כ דין קדושה י"ל . ולכן אם יאמר סוף הברכה עם הש"ץ מלה במלה דאז אינו רשאי לענות אמן דהוי עונה אמן על ברכות עצמו ולא בזה וכ"מ בת"ה שם וה"ה דהמ"א המ"ל דמ"ש לו לקדיש מיירי שכבר שמע קדושה אבל עדיין לא שמע קדיש דמשום קדושה אל"ל להמתין כמ"ש מ"א ס"ק ג' אלא כיון דהאידנא לא הזכר בפי' דאם בשם כבר שמע קדושה דאל"ל להמתין אף שהרין אמת בכתב מ"א מי' יותר פשוט : (ס"ק ב) לקדיש כו' ומשמע דיכול כו' ר"ל דמוכח דא"ל לגמור קודם שיתחיל הקדיש דהיינו יתגדל כו' ועיין סי' כ"ו בהג"ה. ר"ל דיהא שמיה כו' שם מתחיל שבח מרם ואמן קאי על שלפני זה דהיינו יתגדל : כמ"ש סי' כ"ו בשם ב"ש ומבואר שם דאיהש"ר קודם גם לקדוש' וכ"ש כמנן אברהם :

קט * הנכנס לב"ה כו' ואם מצא לקדיש · פי' קדיש שאחר התפלה כגון דערבית דלא כע"ת : ב לקדיש · פי' עד שיגיע ש"ץ ליהא שמיה רבא (מרדכי ואגודה) [°] ומשמע דיכול להתפלל עד שיענו יהא שמיה אבל אמן לא יענה כיון דלא נתכוין על מה יאמר הוי אמן יתומה כמ"ש סי' קכ"ד וע"ש כ"ו בסג"ה ומי שבא לבה"כ תכף אחר קדושה ואם יתמין עד אחר מודים לא יוכל לענות אמ"ר אחר הקדיש שאחר י"ח ואם יתמין עד אחר הקדיש יעבור זמן התפלה אז לא יוכל להתפלל ערבית עם הציבור כ"ל דיתחיל מיד דמוטב לבטל מודים מאמ"ר כמ"ש [°] סי' כ"ו בשם הב"ח ועוד דמודים אפשר לשאר' בתפלה אם יתמין עד אחר קדיש לא יוכל להתפלל ערבית עם הציבור כ"ל[°]דתפלת ערבית עדיפ' ועוד כ"ל דאם בא סמוך לקדיש ואם יתפלל מיד לא יוכל לומר קדושה ואם יתחיל אחר קדושה לא יוכל לו' מודים ואם יתמין עד אחר מודים יהא השעה עוברת ואם יתמין עד אחר קדיש לא יוכל לומר קדושה ואם יתחיל אחר קדושה לא יוכל לו' מודים ואם יתמין עד אחר מודים יהא השעה עוברת כ"ל דיתחיל אחר קדושה דמוטב לומר קדושה עם הציבור ועוד מודים אפשר לשמו' בתמצא הברכה מ"ש : (ג) למודים . ולרמ"א צריך לגמור קודם שמן של ש"ת ואם לאו אל יתחיל עד אחר מודים מ"ש : (ד) ישמ' עמו . ולכתחלה לא יתחיל אדעתא לשחות בתמצא דשמא ישכח מלשחות כיון שאין מחויב

שערי תשובה

סי' קי"ט (ה) לקדיש. עבה"ט וכתבו שם בשם הרשב"א דוקא במתפלל בבה"כ אבל אם יוצא להתפלל בעזרה חוץ לבה"כ יתפלל ואל ימתין ואמר שהורת לו הרמב"ן : (ז) יתחיל עבה"ט וכן הוא במניני ארץ לפנינו רק שהפר"ח היה לו הנוסחה המוטעת ותמה על זה ע"ש

חתם סופר

ולפענ"ד ראיית האגודה נכונה דלאיזה צורך תיקן כן הלל הא מן התורה נמי כן הוא ועיין היטב בקצות החשן ריש סי' נ"ה ומ"ש אני בחידושי ריש כתובות ובסוגיא דאונס בניתין ע"ש : שם בחושן משפט נ"ב סי' ד"ז :

רבי יוסה : ח ברכות כ"ד ב סמ"ק ג תוספות שם והגהות מיימוני ד רמב"ם פ"י מה"ת ה"הרומת הדשן סימן י"ח ו תשובת הרשב"א. ח

עטרת זקנים

קט * הנכנס לב"ה כו' ואם מצא לקדיש לכבוד הקדוש ושומע תפלה דיכן בקדיש וקדושה לפי שצריך לומר אמן אחר האל הקדוש ואחר שומע תפלה ולהתפלה צריך לומר אמן אחר כל ברכה וברכה וע"כ עוב דלא יעסוק בשום דבר בשעת חזרת התפלה ויכוין לענות אמן (ס"ת מהררמ"ע סי' ק"ב) ואם השעה עוברת יתפלל מלה במלה עם הש"ץ וה"ה אם יכול להגיע למודים והשעם משום דמיישי' שמא לא יוכל לגמרם כשיגיע ש"ץ למודים אלא יכוין באמצע הברכה כשיגיע ש"ץ למודים אלא יתחיל מיד כל כשיגיע ש"ץ למודים יתפלל ואם צריך להתחיל ה כדי לסמוך גאולה (ג) לתפלה ונזדמן לו שמגיע ש"צ למודים (ב) כשהוא באחת מהברכות ו (באמצעה) (ד) ישחה עמו אבל אם הוא בתחלתה או בסופה לא ישחה שאין שוחין בתחל' ברכה או בסופה אלא באבות ובהודאה :

ב ד אם מתחיל להתפלל עם ש"ץ כשיגיע עם ש"ץלנקדישך יאמר עמו ז מלה(ה)במלה כל הקדוש' כמו שהוא אומר וכן יאמר עמו מלה במל' ח ה ברכ' האל הקדוש וברכ' שומע (ו)תפל' וגם יכוין שכשיגיע ש"ץ למודי' יגיע גם הוא למודי' או להטוב שמך ולך נאה להודו' כדי שישח' עם הש"ץ במודים : הגה אבל לכתחלה ט לא (ז) יתחיל עד אחר שאמר קדושה והאל הקדוש אלא שאם הולרך להתחיל מכח שהשעה עוברת או כדי לסמוך גאולה לתפלה דינא הכי [טור וד"ע] :

ג ו יחיד העומד בתפל' וכשיגיע למקום קדושה היו הצבור אומרים קדושה (ח) דסידרא י אינו אומר קדוש עמהם שאין הקדושות שוות ונראה דה"ה אם היו הצבור אומרים(ט)בתר שאינו אומר עמהם קדוש אלא ישתוק ויכוין למה שאומרים דשומע כעונה:הגה ווי"א דקדושה כתר דהיינו קדושת מוסף והיחיד מתפלל שחרית יוכל לומר עמהם דשניהם קדושת י"ח וקדושתן שוה וכנ"ל עיקר[ולא פליג רשב"א אגאונים שהביא ב"י]:

קי היוצא לדרך ופועלים מה יתפללו וסדר תפלת הדרך ובית המדרש ובו ח סעיפים :

א א בשעת (א)הדחק כגון שהוא בדרך או שהיה העומד במקום שהוא טרוד ב ויראה(ג)שיפסיקוהו

ר' יונה סי' כ"ג וק"ל

דלכתחל' צריך להמתין בשירה חדשה[°]כמ"ש סי' ס"ו: ו בתמצא יאמר עמו.אבל לכתחלה לא יתחיל אדעתא לשחות בתמצא דשמא ישכח מלשחות כיון שאין מחויב שם לשחות [ד"מ סי' קי"ג] ועכב"י שם עוד תירוצים : ז מלה במלה . פי' שיאמר עמו נקדש לדור ודור וכו' עד האל הקדוש ואח"כ יתפלל בפ"ע אם יוכל לסיים קודם שיגיע ש"ץ לסיום שומע תפלה [כ"מ בת"ה ור"ל חביב סי' ס"ו] ובת"ל לא יאמר עם הש"ץ עמנו ברכה בפ"ע אלא בש"ת כיחיד (מט"מ מהרי"ל הגמ"ל): ח ברכת האל כו' · פי' יכוין שיסיים שתי ברכות אלו [°] עם הש"ץ ואז לא יכוין לענות אמנים אלו כמ"ש סי' כ"ט ס"ד [°] דבמקום דאפשר לתקן מודה הרב"י דמתקנין כל מה דאפשר עם א' : ט לא יתחיל . דצריך לשתוק [°]ולשמוע כמ"ש ר"ס קכ"ה [ד"מ] : י אינו אומר קדוש · וה"ה קדושת יוצר :

קי א בשעת הדחק · אז שהשעה עוברת [כ"ה] : ב וירא שיפסיקוהו · קאי ג"כ אדלעיל כשהוא בדרך וירא שיפסיקוהו אבל בלא"ה מתפלל מהלך

באר היטב

(א) לקדיש . פי' עד שיגיע ש"ץ ליהא שמיה רבא מרדכי ואגודה. ומשמע דיכול להתפלל עד שיענו יהא שמיה אבל אמן לא יענה כיון דלא נתכוין על מה יאמר הוי אמן יתומה . מי שבא לבה"כ ויתפלל אחר קדושה ואם יתמין עד אחר מודים לא יוכל לענות אמ"ר אחר הקדיש שאחר י"ח ואם יתמין עד אחר הקדיש יעבור זמן תפלה אז לא יוכל להתפלל ערבית עם הציבור כ"ל דיתחיל מיד דמוטב לבטל מודים מעמ"ר כמ"ש בסי' כ"ו ובשם הב"ח ועוד דמודים אפשר בשאר' בתפלה אם יתמין עד אחר קדיש לא יוכל להתפלל ערבית עם הציבור כ"ל דתפלת ערבית עדיפא ואם בא סמוך לקדיש ואם יתפלל מיד אז לא יוכל לומר קדושה ואם יתחיל אחר קדושה לא יוכל לו' מודים ואם יתמין עד אחר מודים יהא השעה עוברת כ"ל דיתחיל אחר קדושה דמוטב לומר קדושה עם הציבור ועוד מודים אפשר לשמו' בתמצא הברכה מ"ש : (ב) למודים . ולרמ"א צריך לגמור קודם שמן של ש"ת ואם לאו אל יתחיל עד אחר מודים מ"ש : (ד) ישמ' עמו . ולכתחלה לא יתחיל אדעתא לשחות בתמצא דשמא ישכח מלשחות כיון שאין מחויב

שרד

ומודים ע"ב. ולפ"ז משמע דה"ה אם בא קודם קדושה ואם יתמין עד אחר קדושה לא יוכל לענות אמן יהא שמיה רבא יתחיל קודם קדושה ומה דאסברא המג"א להאי דינא בבא אחר קדושה משום דאורחא דתלתא דכשיתחיל אחר קדושה מיד יוכל לגמור תפלתו קודם אינ"ש אלבור מסתמיס לו במודים. ואף שאינו יכול לגמור קודם קדוש' ל"ל בה. וריב"ל ס"ל שצריך לגמור קודם קדושה ומשיק שם בפלגי לא יחיד אומר קדושה דה"ה ס"ל יחיד אומר קדושה ואם כן אפי' אינו יכול לגמור קודם קדושה ס"ל בה דהא יכול לומר קדושה בחיד ריב"ל ס"ל דאין היחיד אומר קדושה לכך צריך לגמור קודם קדושה : אבל במודים כ"ע מודים מטעם אלא יהיה נראה ככופר כו' : (ס"ק ג) וה"ה אמן כו' דאם כבר שמע כו' ל"ל להמתין ולא תימא דעדיף עפי שישמע עכ"פ . דמה"ע ל"ל לאמתין ודי בפ"ל : דהא למ"ד יחיד כו' אינו משום די"ל קדושה ביחיד ואע"ב דהשתא שמע קדושה בלבור . ויאמר גם אמ"ן קדושה ביחיד אע"כ דסני בפעם א' ול"ל לאמתין משום פעם שני: (ס"ק ד) קודם כו' עד מודיסו"ם ב' ר"ל דלכתחלה גם הרב"י מוד' : (ס"ק ו) בתמצא' כו' אבל לכתחלה כו' בא לייסב קושת מהרי"ל שהביא הרב"י דכאן משמע דוקא משום סתימות גאולה לתפלה אותר לו לשחות בתמצא ברכה דאל"כ אפי' לא יגמור קודם מודים הי' ראוי לחתיר ולהתחיל אם יודע כשיגיע ש"ץ למודים יזי' עומד בתמצא הברכה ויסחה עמו: אע"כ דלכתחלה אסור לשחות בתמצא ברכה וכאן לא אותר לו אלא משום סתימות גאולה לתפלה והקשה הא לקמן סי' קי"ב מבואר דאפי' לכתחלה מותר לשחות בתמצא : (ס"ק ז) מלה כו' לסיום שומע תפלה. דהא אמן דש"ת דין קדושה י"ל כמ"ש רמ"א סעיף א' : (ס"ק ח) ברכות כו' לענות אמנים כו' דהוי עונה אמן על ברכות עצמו אף דגם הש"ץ סיים אותה ברכ' ויוצא בזה אף הב' אמנים אלו דין קדושה י"ל מודה הרב"י ר"ל אע"ג דהא הב' אמנים לא הביא הרב"י בס"א רק רמ"א הביאו וכן הובא לעיל סי' ס"ו ס"ב בהגה רמ"א לפי שהב"י בספרו האורוך לא הסכים בזה ומ"מ רמ"א פה בסעיף א' לא כ' על דין הב' אמנים לשון י"א דכן דרכו של רמ"א כיון דאינו מפורש להיפוך בדברי הרב"י מ"מ כתב מ"א דלכתחלה מודה הרב"י : (ס"ק י) אינו לא כו' קדושה עומדים יולר ר"ל שבא"ע מיירי שהקהל עומדים בקדושה דסדרא דהיינו שאחר שהיינו ומ"ש לענין שאחר הקדיש ל"ם ומ"א מיירי שהיחיד הקדיש תפלתו לגבור ולכשהקהל אומרים קדושה ויחיד מתפלל ל"ם ומ"א מיירי הקדיש תפלתו לגבור ולכשהקהל אומרים קדושה ויחיד מתפלל ל"ם

עומד ב"ם בברכת האל הקדוש לא יענה עם הציבור קדושה דבכ"פ אין הקדושות שוות :

הגהות רעק"א

סי' ק"ט סעיף א' ישחה עמו. וכשהגיע ש"ץ לקדושה אפשר דיכול להגביה רגליו לקפוץ עם הלבור להרחות נפשו כאלו אומר מתפל"ל קדושה ע' פרישה : מג"א ס"ק ב' דמוטב לומר קדושה עם הלבור. והיכי דאם יתמין עד אחר קדושה לא יגמור תפלתו עד אחר קדיש עוב שיתחיל קודם קדושה ויאמר יהש"ר דקדיש עדיף מקדושה כמ"ש המג"א רסי' כ"ו :

סי' ק"י סעיף א' ולא כמ"ש וי"ט. אפשר דקאי על שעת הדחק דמתבר. דהיינו אורח שיפסיקוהו עוברי דרכים בזה כמ"ש מש"כ בסעיף ה' אין מורין לו להמתין בתפלתו על אמנים אלו דעוב יותר להתפלל מידי דאשוב לגבור בשעה שהש"ץ מתפלל אז אפשר עריאתא ליה להמתין : סק"ט (°) ולשמוע. ר"ל נוסח נקדש עד קדוש לריך לשמוע מהש"ץ ולא לאומרו וזה יעמוד לאומרו בעצמו עם הש"ץ ולפי מה שמשתבבר עתה המנהג בא"שבנגיזס שאומרים הלבור נקדש עם הש"ץ א"כ מותר גם לכתחלה לכתחיל להתפלל עם הש"ץ. ומנהג זה במדוחה שבשתרבב על פי דברי הטורי זהב סימן קכ"ה אלא שדברי הטורי זהב

סס ל"ע שהוא מביא ראיה מכאן והרי כאן דוקא בדיעבד ולא לכתחלה וכן הקשה פרי מגדים ז"ל ול"ע במנהג זה :

ביאור הגר"א

דברכות מ' ב' ור"י ור"ל וכן סתמת דפ"ג לר"ה ב' דעות לר"ל דהיה כמ"ש בתלי קמפלגי כו': אז לקדיש כו'. דלא גרע מקדושה מרדכי שם בשם הר"י וש"פ : וה"ה כו'. תוס' שם וש"פ : ואם כו'. שם : ב"ב אם מתחיל כו'. שם ר"ה אין בו : וכן כו'. כדי שלא יצערך לענות אמן שם כמ"ש בסי' כ"ו ס"ב : וגם יכוין כו'. כמ"ש בש"ת: אבל לכתחלה כו'. בש"ת : כמ"ש בגמ' שם אם יכול כו' : ס"ב אינו כו'. שאין בו' אמן : קי ס"א בשעת כו'. למ"ד ל' מאי איכא כו' וכי מעלא כו' ותמה הרי"ף והרא"ש מהא שמעינן דלא מלאי אלא בשעת הדחק כגון בדרך וכיוצא בו מ"ש שם לייש עלה אחיי כו' אע"ג דבכולא מוגיא מ' דמותר בשמ"ש כל השנה כולה כו' ושם לי' מ'

חכמת

דגליו כבר. והשבתי דצריך לחזור דפשיטא בין להש"ע בין להט"ז דע"כ לא פליגי רק אם עכ"פ נוף ההזכרה הוי שייך באותו מקום א"כ הוה מעין הברכה וא"כ אינו הפסק בנוף נוסח התפלה רק דאינו זמנו והוי העיכוב מצד אחר בזה ס"ל להש"ע דלא הוי הפסק והט"ז חולק. אך אם מזכיר דבר שאינו שייך באותה ברכה אף אם הוי זמנו היום מ"מ מה בכך כיון דאינו שייך באותה ברכה הוי הפסק בנוף נוסח התפלה ול"מ

מחצית

קודם ה"ה בכל ר"ח. ל"כ משכחת לה דשני הימים הם ר"ח וליכ' ממ"כ והאריך בזה. אבל בשני י"ט של גליות אם טעה בז' של פסח במנהה לו בעצרת מודה לס' בין אריאל דלא יתפלל ערבית שתים ע"ש . ולענ"ד לבני לא כן ידמה . דבאמת ידעו' בקביעת דיומ' קמא עיקר · ולכן אי שכח במנהה ז' של פסח צריך השלמ' בערבית ואי דל"כ איך יתפלל בלילה בשלמה תפלת י"ט כיון דחול הוא מה בכך הלא חכמים תיקנו להתפלל גם בח' תפלת י"ט ול"כ יום הוא שנתחייב בתפל' י"ט ואפי' לא הייתו בקיאים והוי ספק גמור אכתי י"ל כיון דחכמים תיקנו להתפלל מספק בשני הימים תפלת י"ט שפיר שייך השלמה : ומ"ש בש"ע סעיף י"ב טעה והזכיר המאורע כו' חלק הע"ז ועיין בפר"ח : סי' קט (ס"ק א) לו לקדיש . פי' קדיש כו' דהוי קשיא למ"א כיון דצריך לגמור תפלתו קודם קדושה ושמע קדושה כ"ש שישמע הקדיש שאחר י"ח . ול"ל מ"ש לו לקדיש ול"ל אם בא אחר קדושה ונם אחר מודי' לו קודם מודים ויודע שגם הוא יגיע למודים עם הש"ץ דמ"מ צריך לגמור קודם קדיש שאחר י"ח דהא מהאי בוונא לא מיירי הכי אלא אם אכל כאן מיירי שכבכם קודם קדושה לכן הוצרך לומר דמ"מ לו לקדיש מיירי במרגיע דליכא קדושה מ"מ צריך לגמור קודם קדיש שאחר י"ח אולם מ"ש רמ"א והה"ה אמן מהאל הקדוש ל"ב היכי משכחת לה. כיון דצריך לגמור קודם קדושה ממילא יענה אמן אחר האל הקדוש: ול"ל דמ"מ למ"ש בסעיף ב' דאם התחיל להתפלל עם הש"ץ שהרין שיאמר עם הש"ץ עד סוף הקדושה וס"ד דבזכי סני ואחר הקדושה רשאי להתפלל בפ"ע קמ"ל דצריך ג"כ לומר לדור ודור כו' עד האל הקדוש עם ש"ומלה במלה כי אמן דהאל הקדוש ג"כ דין קדושה י"ל . ולכן אם יאמר סוף הברכה עם הש"ץ מלה במלה דאז אינו רשאי לענות אמן דהוי עונה אמן על ברכות עצמו ולא בזה וכ"מ בת"ה שם וה"ה דהמ"א המ"ל דמ"ש לו לקדיש מיירי שכבר שמע קדושה אבל עדיין לא שמע קדיש דמשום קדושה א"ל להמתין כמ"ש מ"א ס"ק ג' אלא כיון דהאידנא לא הזכר בפי' דאם בשם כבר שמע קדושה דא"ל להמתין אף שהרין אמת בכתב מ"א מי' יותר פשוט : (ס"ק ב) לקדיש כו' ומשמע דיכול כו' ר"ל דמוכח דא"ל לגמור קודם שיתחיל הקדיש דהיינו יתגדל כו' ועיין סי' כ"ו בהג"ה. ר"ל דיהא שמיה כו' שם מתחיל שבח מרם ואמן קאי על שלפני זה דהיינו יתגדל : כמ"ש סי' כ"ו בשם ב"ש ומבואר שם דאיהש"ר קודם גם לקדוש' וכ"ש כמנן אברהם :

עור כ ברכות כ"ח וכ"ע ג סק ע"ז ד הגהות מיימוני פ"ח מה' ברכות ה ברכות כ"ע ולי ו הרמב"ם פ"ד מה"ת ז ברכות כ"ט ולי ח רבי' יונה ע כלבו כסי' פ"ו ו עור

עטרת זקנים

קי * היולא לדרך . ומה שנוהגים ליטול רשות מהגדולים כשהולכי' בדרכים ומתברכים מהגדולים יש סמך ממה שאמרו רז"ל בפ"ק דברכות מהלכין בסנהדרין פרש"י נטלו רשות כדי שיתפללו עליהם (אמ"ז כשם מהרר"ש מהרר"ל מלובלין) :

* ואם אפשר יעמוד. ודוקא בתפשר ליה כגון שהתבדות' ממתני עליו אבל מן הדין סגי במהלך (כ"י הרא"ש זהרי"ף וכ"כ הר"ר יונה והרשב"א) : *ואם היה רוכב אין צריך לירד. דלא עדיפא מתפלת י"ח עצמה (הר"י בפרק תפלת השחר) וי"ל שצריך לירד מאחר שתפלה קצרה היא ואינה צריכה כוונה כ"כ וליכא למיחש שמא יטרד בתיקון' ודרכו הרר"י) :

אשל אברהם

א] שתוליכונו ותחזירנו לבתינו בשלום כן הוא ברא"ש ובתירוצי רשב"א זר"י ותכודרסס וכתב כסי' כ"ל יש מהגיס לומר אחר ת"ה יושב בסתר עליון שיר למעלות אשא וגו' וכן בעלי מעשים אומרים בלאתם מביתם בית יעקב לכו ונלכה וגו' ועיין בסי' אליהו רבה מה שמביא בשם של"ה :

חתם סופר

(סי' ק"י במג"א סק"ק י"ב). נ"ב באליה רבה כתב כשהוא במלון יכול לאומרה בבקר עם ברכת השחר במלון : (ס"ק י"ג) אשר יצר . נ"ב ומורי ז"ל נהג לברך על הריה ומסתימת הפוסקים האלו משמע דמה שמריח בשמים הוי הפסק בין סמיכת הברכות :

רבושי שרד

סימן קי מ"א סק"ג (°) בשאר תפלות . ר"ל בתפלת י"ח בתחירו לפעמים להתפלל מיושב : סק"ו (°) שלא יהא ברא' כי כל מה שאמר בהכינו כמלות קלרות הוא מעין ברכות י"ח ויתשבו שגם הבדלה היא ברכה בפ"ע : ט"ז סק"ב . (°) להכריע בין דחק. פי' משום דהתירא דפועלים אינו בכלל שעת הדחק כלל אלא שהתירו להם משום פסידא דבעל"ב ומתילא כיון שהבדי' בס"ם שאין להתפלל הכינו אלא בדחק אין היתר לפועלים ואע"ג דר"ג גופיה מודה בפועלים וא"כ הי דשלא בשעת הדחק קי"ל כר"ג מ"מ שרי לפועלים . הא ליתא דכיון דליכא עלה אכיי משמע דס"ל לתביי דאין לסמוך כלל אקולא דהכינו ואפי' במקום דמודה ר"ג ולא התיר אלא בדחק מתילא בפועלים לא יהכי ס"ל להרי"ף והרא"ש ומס"ה הרמב"ם דפסק היתר' בפועלים כתב עליו היטור דס"ל דהיתרא בפועלים הוא ג"כ בכלל שעת הדחק זהו כוונת הע"ז וכתנס נתקשה הרב פרי מגדים ז"ל : מ"א סק"י (°) תקס"ה.דלע"ג שהוא יחיד מ"מ א"א שלא יהיה מ' בסוף העולם הולך ג"כ לדרך וכמ"ש

מו מיושב כמ"ש סי' ל"ד ס"ד וס"ו וכ"כ הב"ח בשם התו' לשון הרמב"ם מו שקורה לשומו מהתפלל מתפלל הכינו : ג מעומד . כיון דקורה היא לא יטרד בעמידתו משא"כ(°)בשאר תפלות: ד בימות הגשמים . מפני של"ל שאלה בברכת השנים ופריך ולכלליה שימר ודשנו בגאות מרלדותן טל ומטר ומשי אתי לאטרודי סי' לעטות שלא ידע לחזור לתפלתו וידלג מו יוסף (כ"י וכ"מ דלא כב"ח) מאחר דמלות קלרות הן וכ' הר"מ דאם מוכטח דלא אתי לאטרודי דשאי כמ"ש סי' קכ"ח ס"כ וכקשתי לו חבר ולא מצאתי (כ"מ) ועמ"ש שם : ה בימות הגשמים . אלא מתפלל י"ח ואם הפסיקוהו עסי' ק"ד ס"ה : ו ולא במ"ש . מפני של"ל הבדל' בחונן הדעת . ופריך ולכלליה והכא ליכא למיחש שיעשה כיון דתחלת הברכה היא ותירץ הר"י כדי (°) שלא יהא ברא"ה שהבדלה ברכה בפ"ע היא וא"ת נבי שאלה נמי ליתא אתי לאטרודי דשאלה הבדלה כיון דאיכא ר"ע דסבר דברכה בפ"ע היא יכולו לומר הבל' כר"ע משא"כ בשאלה ליכ' למ"ד ולא יכולו לומר כן כל"ל דלא כב"ח : ז והאידנא . והיה"ה הילכו לבה"כ להתפלל בי' (ל"ח) והיכא דהוג נהוג : ח חוזר ומתפלל . אע"פ שהתפלל אותה מעומד דבמהלך בלא"ה צריך לחזור ולהתפלל כמ"ש סי' ל"ד ס"ו : ט לשלום . ואל יאמר אדם לחבירו לך בשלום אלא לך לשלום (נמ') : י בכל רבים . דוקא תפלה הקבוע לרבים כמ"ש סי' (°)תקס"ה סס"א אבל מלת ותני לחן יאמר בל' יחיד (כ"כ ספר הקנה ע"פ הסוד)ויעסוק בתור'בדרך אבל לא יעיין בהלכה דלמא אתי לאטרודי (נמ' תענית) ואפש'דכיושב בעגל'ומים אחר מנהיג הסוסי' שרי אפי'עיון ואל יאכל יות' משני רעבון משו' חולי מעייס [שם] ויכנס בכי טוב וילא בכי טוב וכתבו התוס' ריש פסחים דבעירו מותר בלילה אם אינו הולך יחידי דליכא למיחש לא למזיקין ולא לפחתי': יא רוכב מיהו אם אפשר לו יעמיד הבהמה דקי"ל רוכב כמהלך דמי (ש"ג) : יב לדרך בכוקר . פי' שאומר הברכות בדרך דעכ"פ אסור לאומרה עד שהחזיק בדרך כמ"ש ס"ז [כ"ש] : יג הסמוכה לחברתה.שאינה פותחת בברוך ואם הולך בחמלע

או שלא יוכל להתפלל בכוונה תפלה ארוכה ג מתפלל אחר ג' ראשונות הבינו ואומר אחריה ג' אחרונו' וצריך לאמרם ג מעומד וכשיגיע לביתו אין צריך לחזור' ולהתפלל ואינו מתפלל הבינו (א) ד ה בימות (ג) הגשמי' ו ולא במ"ש ויו"ט :

ב ° ג הפועלים שעושין מלאכ' אצל בעל הבית(ב)אם אינו נותן להם שכר חוץ מסעודתן מתפללין י"ח אבל אינו ירדין לפני התיבה ואינו שאינו קפיה' ואם נ"ת להם שכר מתפללין הבינו ז ד והאידנא אין דרך להקפיד (ד) בכך ומסתמא אדעתא דהכי משכירין אותם שיתפללו שמונה עשרה :

ג ה ההולך במקום גדודי חיה ולסטים מתפלל צרכי עמך מרובים וכו' וא"צ לא לג' ראשונות ולא לג' אחרונות ומתפלל אותה בדרך כשהוא מהלך ו ואם יכול לעמוד עומד וכשיגיע לישוב ונתקרר דעתו ח חוזר ומתפלל תפלת י"ח ברכות(ואם לא חזר להתפלל הוי כאלו שכח להתפלל לגמרי ונתבאר לעיל סי' ק"מ) (וכן משמע מב"י) :

ד ז *היוצא לדרך יתפלל יהר"מ ה' אלהינו ואלהי אבותינו

א] שתוליכונו ט (ה) לשלום וכו' וצריך לאומרה

י (ג) בלשון (ו) רבים (ד) *ואם אפשר יעמוד מלילך כשיאמרנה מ*ואם היה יא רוכב א"צ (ז) לירד :

ה מ א"צ לומר אותה (ה)אלא פעם אחת (מ) ביום אפי' אם ינוח בעיר באמצע היום אבל אם דעתו ללון בעיר ואח"כ נמלך ויצא ממנה לעבור חוצה לה או לשוב לביתו צריך לחזור ולהתפלל אותה פעם אחרת :

ו י הר"מ מרוטנבורג כשהיה יוצא יב לדרך (ט) בבוקר היה אומרה אחר יהי רצון כדי להסמיכה לברכת הגומל חסדים ותהיה ב"כה יג הסמוכה (י) לחברתה : °עס' קנ"ח ס"ג

קי (א) בימות הגשמים . מפני של"ל ותן טל ומטר וכמ"ש וי"ט ל"ל הבדל' וכל מה שאומר בהכינו במלות קלרות הוא מעין ברכת י"ח והבדלה אינו ברכה בפ"ע ע"כ אין מזכירה : (ב) אם אינו נותן וכו' . בעור כ"כ בשם הרמב"ם וכתב עליו ואפשר שחושב פועלים בשעת הדחק וכב"י מדברי רבינו גר' שסוכר שהם דברי רמב"ם ואינו כן אלא גמ' ערוכה בפרק היה קורא והכי איתא כו' עכ"ל . ובאמת לא עיין כ"י בזה כל העורך דבפ' היה קורא דף י"ז איתא הכי ומתפללין תפלת י"ח והתניא מעין י"ח א"ר ששת ל"ק הא ר"ג הא ר"י דתני' בפ' ת"ה רג"א בכל יום מתפלל אדם י"ח רי"א מעין י"ח ופריך אי ר"י מאי איריא פועלים אפי' כל אדם נמי אלא אידי ואידי ר"ג הוא ול"ק כאן בעושין בשכרן כאן בעושין בסעודתן דאז מתפללין י"ח ומביא ראיה מברייתא דמחלק נ"כ בין עושין בסעודתן או לא לענין ברכת המזון והרי"ף והרא"ש לא הביאו כלל החילוק הזה לענין הבינו רק לענין ב"ה וא"כ היאך כתב דתלמוד ערוך הוא לחלק לענין הבינו אלא נראה דלא כן הוא הדרך דבתפלת השחר הוא עיקר הדין של הבינו ושם מוכח במסקנא דלא מצלי הבינו אלא בשעת הדחק מהטיא דאחביי לייט אמאן דמצלי הבינו בחת' לאד ג' של התו' וכמ"ש הרי"ף והרא"ש שם וא"כ ל"ל דבסק התלמוד התם דלא כאד דלר"ג צריך לעול' י"ח ולר"י לעולם הבינו והתלמוד מכריע להלכה דבשעת הדחק יש לסמוך על ר"י ושלא בשעת הדחק עבדיק כר"ג וכפ' היה קורא מפלפל בגמ' כאמאן מן התנאים אתי' הטיא בריתא דיאמרו הבינו דשם לא נחתי כלל לחלק בין דחק או לא אלא בדברי התנאים עצמן מפלפל שם כאמאן אתי' וע"ז פרכינן אי ר"י מאי איריא פועלים ולא סלקי' שם להאי סבר' דיש חילוק בין דחק או לא אבל במסקנת התלמוד דאתיא לזה(°)להכריע בין דחק או לא ותו אין חילוק אחר הכי ק"ל וכ"כ הפוסקים לחלק כן וממלא שמ"ש הרמב"ם לחלק בין עושין בשכרן או לא וכבר חילק הוא עצמו בין דחק או לא קשה עליו כיון ביש חילוק בין דחק או לא תו ליכא חילוק אחר דהכי הכרעות התלמוד לחלק דוקא בין שעת הדחק ובו' דהא אסור לאומרה עד שהחזיק בדרך כמ"ש ס"ז. אלא שבא דף ק"ט מ"ל וס"ת ובכ"ג ולדברי ס"ז מה שאמר בס"ד אחר שהחזיק בדרך. פירוש שיהיה מוחזק בדאי לילך ב"ש. ודוקא היא ונסתפקתי אם יוצא בדיעבד אם אמר בפורסה בנרוך ואם הולך בחמלע היום יסמיכה לברכה אחרת בגון שיאכל או יסתה דבר ויברך ברכה אחרונה שיפיקוהו אאכל בלא"ה מתפלל מהלך אלו מיויסב כ"ל ותן טל ומטר . מ"ש : (ג) הגשמי . מפני של"ל ותן טל ומטר וכמ"ש וי"ט ל"ל הבדלה : (ד) בכך. וה"ה שילכו לבה"כ להתפלל בשבתה ל"ש . והיכי דאכול בהוג מנ"ל : (ה) לשלום. ואל יאמר אדם לחבירו לך בשלום אלא לך לשלום גמ' : (ו) רבים. דוקא תפלה הקבוע לרבים כמ"ש סי' תקס"ה סס"ל אבל מלת ותני לחן יאמר בלשון יחיד ס' הקנה ע"פ הסוד ויעסוק בתורה בדרך אבל לא יעיין בהלכה דילמא אתי לאטרודי גמ' דתענית וכתב המ"ל ואפשר דבויושב בעגלה ואים אחר מנהיג הסוסים שרי אפילו עיון . ואל יאכל יותר משני רעבון משום חולי מעייס (שם) ויכנס בכי טוב וילא בכי טוב. עיין תוס' שם : (ז) לירד. מיהו אם אפשר לו יעמיד הבהמה דקי"ל רוכב כמהלך דמי ס"ג (ח) ביום . פי' בכל יום ויום שהולך יאמר אותה ב"ש וע"ז וכה"ג דלא כטועים שאין אומרים אלא ביום ראשון שיוצאים לדרך אלא כל זמן שהוא בדרך מסויב לומר בכל יום שהולך : (ט) בבוקר וכו'. יש שהבינו דהאי בבוקר נמשך למטה כלומר כשהי' יוצא לדרך אפי' אחר התפלה היה אומר בבוקר כדי להסמיכה לברכת הגומל חסדים וכ"ה דעת הסמ"ן ולא היא אלא דמלת בבוקר נמשך למעלה כשהיה יוצא בבוקר קודם התפלה ואמר הברכות בדרך וכו' דהא אסור לאומרה עד שהחזיק בדרך כמ"ש ס"ז. אלא שבא דף ק"ט מ"ל וס"ת ובכ"ג ולדברי ס"ז מה שאמר בס"ד אחר שהחזיק בדרך. ותפלת היוצא מן הבית הנזכר בסי' ר"ל לכ"ע אומר אותה בביתו ע"ש : (י) לחברתה. שאינה פותחת בברוך ואם הולך בחמלע היום יסמיכה לברכה אחרת בגון שיאכל או יסתה דבר ויברך ברכה אחרונה אחרונה

שערי תשובה

סי' קי' (ו) רבים עבה"ש ובבר"י שקיבל שילמוד בכל יום קצת מזמורי תהלים בכוונה והכנעה וטוב לו . וישתדל שיעשהו לו לויה וכל המתלוה אינו ניזוק וכופין ללויה . כמ"ש הרמב"ם פי"ד מהל' אבל ועיין בה"מ סי' תד"ז והנפשר מחבירו לא יפטור אלא מתוך דבר הלכה : (ח) ביום עבה"ש . ועיין בר"י בשם תשובת הרדב"ז כת"י אם לן במקום ישוב שחייב להתפלל תפלת י"ח כשיוצא צריך לומר תפלה הדרך כאילו יוצא בתחלה . ואם לן שלא במקום ישוב או שהיו הולכים ביום ובלילה פעם ראשונ' יברך ויחתום ובשאר ימים יברך ולא יחתום עכ"ל . והבר"י כתב ע"ז דה"ה מפרש לים יאמר תפלת הים בפעם ראשונה בחתימה ובשאר ימים יברכו בלא חתימה ע"ש :(ט) בבוקר עבה"ש ועיין לקמן סי' י"א ועיין בעט"ז : ובבר"י כתב שבספר שער יוסף על הוריות הראה פנים דשפיר מצי לברך כל שיצא מפתח ביתו ללכת לדרך אף שעודנו בעיר ע"ש. ובשבות יעקב ח"ב סי' מ"ו הביא דברי ניסו הא"ר והכריע שבתחל' יציאתו מביתו אי' לברך עד שמהלך בדרך . אבל כשכבר הוא במלון מתפלל קודם שיוצא לדרך . ועיין בא"ר דעכ"פ בדיעבד יוצא כשאומר בביתו והחזיק לילך לדרך אף ביום ראשון ע"ש עיין בתפארת שמואל בהגהות הרא"ש שכ' בשכח לאומרה אפי' הגיע קרוב למלון אפי' תוך פרסה אומרה ודלא כהטור וקשה להקל ולברך נגד הטור . ואמנם גם התפארת שמואל מודה באם הוא דרך חזרתו לביתו והגיע סמוך לביתו תוך פרסה שלא יברך :

הגהות רעק"א

כלל אבל כמ"ש וי"ט אלא הבדלה דיולא ידי התפלה י"ל דעדיף יותר מהה שלא התפלל כלל וע"ע לדינא : סעיף ד' יתפלל ר"ת. זהא לתינו פותח בברוך. כיון דברכת שומע תפלה במקומה כתפלה היא סמוכה רבינו יונה ריש ברכות : סעיף ו' כדי להסמיכה. ע' בעור סי' ו' וכנ"ח שם :

ביאור הגר"א

כנ"ל אלא דלישנא אשאלא בשעת הדחק ובתוס' שם ד"ה לייט כו' וע"ש ג' מ' וז"ש לו שהיה כו' וע"ש רש"י ותוס' ד"ה היה כו' : אך שלא כו'. כמ"ש בתהני' כ"ח ב' וכר"ע דהלכה כתוס' וכמ"ש הרמב"ם בפי' : מתפלל כו'. ל' מ' : הביננו. כשמולא דבולה סוגיא בוותיה : ואינו כו'. כ"ע מ' : ס"ב והאידנא כו'. דכל דמשכיר אדעתא דמנהגא דמשכיר כמ"ש בר"פ הפועלים : ס"ב ואם יכול כו'. רמב"ם שמפרש מש"ש והיכי מצלי לתפלה קצרה וז"ש הלכתא כו' וכ' הרי"ף דהלכתא כר"ש ומיהו דר"ח שפי וכו' דהא אסור לאומרה עד שהחזיק בדרך כמ"ש ס"ז. אלא שבא דף ק"ט מ"ל וס"ת ובכ"ג ולדברי ס"ז מה ואם אפשר כו'. כנ"ל ולפירש"י ותוס' דלתפלת הדרך קלי : ואם היה כו' . ממ"ש לענין תפלה : ס"ה אצ"ל כו'. כמו מתפלת בברוך. שם ולכ' כו שם וס"ל כמ"ש הרא"ש והגאונים דברכת אלהי נשמה אינה פותחת בברוך שמסמוכה לאחר יצר אבל אינה כו' : אך

חכמת

דהוי זמנו היום לזוכרו שלא במקומו יש לו לחזור ראש בכל ענין. מיהו בזה כיון דאין לנו ראיה ברורה יש לו לכוין ולהתפלל כתורת נדבה מספק אבל אם עקר רגליו חוזר בודאי אף אם נזדמן כן בתפלת ערבית כמו

מחצית

סי' קי (ס"ק ב) וירא כו' קלי נ"כ אדלמיל כשהוא בדרך כו' דלא' תעבה דכשהוא בדרך אפי' אינו מתירא שיפסיקוהו השאי להתפלל הבינו כדי שיוכל לעמוד הוא"ל והוא קלרה וכמ"ש מ"א סק"ג קמ"ל דמה"ט לא אותר לו להתפלל הבינו אלא יתפלל י"ח דרך הלוכו אע"כ מ"ש וירא שיפסיקו קלי גם לכשהוא בדרך ולכן אותר לו להתפלל הבינו : (ס"ק ג) מעומד כו' משא"כ בשאר תפלות . ר"ל תפלת י"ח מתפלל דרך הלוכו דאם יצטרך לעמוד יטרד הוא"ל וחן אחוכות : (ס"ק ד) בימות כו' ודשנו בגאות אדלך . הבינו במות קלרות כולם כל ברכות אמצעות של מ"י ברכות. וג' תיבות ודשנו בגאות אדלך היא תמורת ברכת השנים . ופריך כמו דבי"ח אומר וטן טל ומטר בברכת השנים. הל"ל בהבינו כשאומר ודשנו בגאות כו' וטן טל ומטר בברכת השנים. פי' לעטות כו' וז"ל הרב"י וכ"ל דהא דאיסי' שיטע' יותר בהבינו מבתפלת י"ח הוא מפני שאדם עשוי לעטות ביותר בדברים קלרים שבקל אדם יכול לדלג ג' או ג' תיבות בהבינו אותם עד כאן לשונו : וכתב הב"ח וז"ל ותימא דא"כ בלאו שאלה נמי אתי לדלג ג' או ג' תיבות ויהיה הבינו חסר ברכה אי' מן האמצעות עכ"ל . ועז"כ מ"א דכוונת הרב"י ע"י שיוסיף בימות הגשמים שאלת וטן טל ומטר כשסיי' וטן טל ומטר לא יבא לחזור למקום שעומד בהבינו כיון שהם מלות קלרות מה שאין כן בשאלה ויוסיף השאלה כ"ל לדילוג : כמ"ש סי' קכ"ח בכהן שהוא כפיו דאתי למטרד. ולפי' הכי אם הוא בטוח שיבא לחזור לתפלתו ישא כפיו והם הכא : ומש"ש שם סי' קכ"ח דגם בכהן וש"ך אפי' מובטח לא הותר לו לישא כפיו אלא אם כן ליכא שום כהן אחר אלא הוא : (ס"ק ה) בימות כו' עפי' ק"ד ס"ה החילוק אם שהה כדי לעמוד בלה או לא : (ס"ק ו) ולא כו' כיון דתפלת ברכה היא ופירש"י בתפלת התפלה (ר"ל תפלת ברכות אמצעיות) יכול אדם לכוין דעתו יותר מן האמצע : ות"ת נבי שאלה כו' כנ"ל דלא כב"ח : כדי לעמוד על כוונתו אעתיק דברי הגמ' דף כ"ט ע"א אמר ר"נ אמר שמואל כל השנה כלה מתפלל הבינו מוך ממ"ש ומולאי י"ט מפני שנ"ל הבדלה בסוגן הדעת . מתקיף לה מר זוטרי ובכללי בכלל הבינו ה' אלקים המבדיל בין קודש לחול קשיא . א"ר ביבי בר אביי כל השנה כלה מתפלל אדם הבינו מוך מבינות הגשמים מפני שנ"ל שאלה בברכת השנים מתקיף לה מר זוטרי ובכללי בכלל ודשנו בגאות אדלך וטן טל ומטר . אתי לאטרודי . אי הכי הבדלה בסוגן הדעת נמי אתי לאטרודי אמרי התם כיון דאתי בתפלת אלותא לא מטריד כו' וכתב הרשב"א שר"ה גאון והרי"ף והרמב"ם והרא"ש כולם פסקו כר"נ אמר שמואל ואע"ג דאשכי בקושיא. כיון דלא אמר מיושבת לא נדחה מהלכה וכן הסוגיא בכולי תלמודא: והרר"י כתב לישב קושית מר זוטרי שאם הי' כולל בהבדלה הי' נראה שהבדלה היא ברכה בפ"ע כיון שתקנו מעין הבדלה כמו שתקנו מעין שאר הברכות עכמ"ד. ומעתה נבין מה הוי קשיא ליה למ"א שכתב וא"ת נבי שאלה נמי ניתא ה"ט. ור"ל דהא בלא"ה נ"ל ה"ט נבי הבדלה ה"ל למימר גם נבי שאלה ה"ט נופי' ולא הוי צריך לשנויי אתי' לאטרודי אין זה קושיא . אדא דהא חזינן דבשם גם נבי הבדלה לא השיבו לומר זוטרי על קושייתו ה"ט שלא יהא נראה שהוא ברכה בפ"ע והניח הדבר בקושיא ע"כ לא אשקי' אדעתיה או מלינה טעם שיהיה ואיך נקשה הר"ל לתרץ כן על קושית מר זוטרי הסני' נבי ותן טל ומטר ושוד ע"כ נ"ל הא דפריך ה"ה נבי הבדלה נמי אתי לאטרודי. מאי קושי' דלמא באמת כן הוא אדרגא יתיישב בזה מימרא דר"נ אמר שמואל דבמ"ש וי"ט לא יאמר הבינו משום הבדלה והוי קשיא וכנ"ל' ואשקי' בקושיא והשתא ה"ש משום טרדא ודוקא לומר דקושייתו לאמה הניח מימרא דר"נ אמ"ש בקושיא ה"ל נ"כ לתרץ ה"ט משום טרדא . אולם יותר נראה דקושיא הגמ' הוא מדאמר רב ביבי ב"א בכל השנה כו' אוך מבינות הגשמי' כו' ולא הוצי' מ"ש ומולאי י"ט מן הכלל ע"כ פליג על ר"נ א"ש וס"ל דגם

שיפסיקוהו אבל בלא"ה מתפלל מהלך או מיושב ס"ח . מ"ש : (ג) הגשמי . מפני של"ל ותן טל ומטר וכמ"ש וי"ט ל"ל הבדלה : (ד) בכך. וה"ה שילכו לבה"כ להתפלל בשבתה ל"ש . והיכי דאכול בהוג מנ"ל : (ה) לשלום. ואל יאמר אדם לחבירו לך בשלום אלא לך לשלום גמ' : (ו) רבים. דוקא תפלה הקבוע לרבים כמ"ש סי' תקס"ה סס"א אבל מלת ותני לחן יאמר בלשון יחיד ס' הקנה ע"פ הסוד ויעסוק בתורה בדרך אבל לא יעיין בהלכה דילמא אתי לאטרודי גמ' דתענית וכתב המ"א ואפשר דבויושב בעגלה ואים אחר מנהיג הסוסים שרי אפילו עיון . ואל יאכל יותר משני רעבון משום חולי מעייס (שם) ויכנס בכי טוב וילא בכי טוב. עיין תוס' שם : (ז) לירד. מיהו אם אפשר לו יעמיד הבהמה דקי"ל רוכב כמהלך דמי ס"ג (ח) ביום . פי' בכל יום ויום שהולך יאמר אותה ב"ש וע"ז וכה"ג דלא כטועים שאין אומרים אלא ביום ראשון שיוצאים לדרך אלא כל זמן שהוא בדרך מסויב לומר בכל יום שהולך : (ט) בבוקר וכו'. יש שהבינו דהאי בבוקר נמשך למטה כלומר כשהי' יוצא לדרך אפי' אחר התפלה היה אומר בבוקר כדי להסמיכה לברכת הגומל חסדים וכ"ה דעת הסמ"ן ולא היא אלא דמלת בבוקר נמשך למעלה כשהיה יוצא בבוקר קודם התפלה ואמר הברכות בדרך וכו' דהא אסור לאומרה עד שהחזיק בדרך כמ"ש ס"ז. אלא שבא דף ק"ט מ"ל וס"ת ובכ"ג ולדברי ס"ז מה שאמר בס"ד אחר שהחזיק בדרך. ותפלת היוצא מן הבית הנזכר בסי' ר"ל לכ"ע אומר אותה בביתו ע"ש : (י) לחברתה. שאינה פותחת בברוך ואם הולך בחמלע היום יסמיכה לברכה אחרת בגון שיאכל או יסתה דבר ויברך ברכה אחרונה אחרונה

באר הגולה

(ג) הגשמי . מפני של"ל ותן טל ומטר וכמ"ש וי"ט ל"ל הבדלה : (ד) בכך. וה"ה שילכו לבה"כ להתפלל בשבתה ל"ש . והיכי דאכול בהוג מנ"ל : (ה) לשלום. ואל יאמר אדם לחבירו לך בשלום אלא לך לשלום גמ' : (ו) רבים. דוקא תפלה הקבוע לרבים כמ"ש סי' תקס"ה סס"א אבל מלת ותני לחן יאמר בלשון יחיד ס' הקנה ע"פ הסוד ויעסוק בתורה בדרך אבל לא יעיין בהלכה דילמא אתי לאטרודי גמ' דתענית וכתב המ"א ואפשר דבויושב בעגלה ואים אחר מנהיג הסוסים שרי אפילו עיון . ואל יאכל יותר משני רעבון משום חולי מעייס (שם) ויכנס בכי טוב וילא בכי טוב. עיין תוס' שם : (ז) לירד. מיהו אם אפשר לו יעמיד הבהמה דקי"ל רוכב כמהלך דמי ס"ג (ח) ביום . פי' בכל יום ויום שהולך יאמר אותה ב"ש וע"ז וכה"ג דלא כטועים שאין אומרים אלא ביום ראשון שיוצאים לדרך אלא כל זמן שהוא בדרך מסויב לומר בכל יום שהולך : (ט) בבוקר וכו'. יש שהבינו דהאי בבוקר נמשך למטה כלומר כשהי' יוצא לדרך אפי' אחר התפלה היה אומר בבוקר כדי להסמיכה לברכת הגומל חסדים וכ"ה דעת הסמ"ן ולא היא אלא דמלת בבוקר נמשך למעלה כשהיה יוצא בבוקר קודם התפלה ואמר הברכות בדרך וכו' דהא אסור לאומרה עד שהחזיק בדרך כמ"ש ס"ז. אלא שבא דף ק"ט מ"ל וס"ת ובכ"ג ולדברי ס"ז מה שאמר בס"ד אחר שהחזיק בדרך. ותפלת היוצא מן הבית הנזכר בסי' ר"ל לכ"ע אומר אותה בביתו ע"ש : (י) לחברתה. שאינה פותחת בברוך ואם הולך בחמלע היום יסמיכה לברכה אחרת בגון שיאכל או יסתה דבר ויברך ברכה אחרונה אחרונה

שהולך יאמר אותה: (ו) אבל פחות מפרסה כו'. דכמו שהוא בעיר דייני' ליה וכתב הר"י יש מקשין מן הירושל' דאמר כל הדרכים בחזקת סכנה ואפשר לומר שזה אינו קרוב לעיר אלא בהולך בין הכפרים שהכל הוא בחזק' סכנה אבל משמע מזה דבהולך במקום סכנה יש להתפלל ת"ה אפילו בפחות מפרסה דזיל בתר טעמ' ורמיה עוד ממ"ש בסי' רי"ט לענין ברכת הגומל בזה אפילו בפחות מפרסה וכ"ש בזה: (ז) ולכתחלה כו'. פי' אלא יעכב מלומר אותה אחר פרסה ראשונה ויכול לומר אותה אפילו בעיר קודם שיוצא לדרך ומ"ש שיחזיק בדרך פי' שיהי' מוחזק בודאי לילך ורמיתי לקצת מקפידים שלא יאמר אותה עד שהוא דוקא חוץ לעיר על הדרך ואין לזה שורש ועיקר מכל הפרושים והרי מהר"מ היה מתפלל אותה בבקר כיוס שרצה ללכת בדרך ומ"מ נראה טעם למה שמתפללין אותה חוץ לעיר הוא משום שאז יאמר אותה (°) עם אחרים וזכות הרבים עדיף מ"מ יהיה מזכר לומר בכית תפלה היוצא מן הכרך המזכר בסי' ר"ל: (ח) הנכנס לכה"מ. כ"ל דה"ה במי שיצא ללמוד אפילו בייחידות ובפרט במי שבנית להורלה וי"ל מוסתא מ' קרה טללת הרבה וזו היא יר"מ יאו"מ שתאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול ועשות הן בדיני איסור והיתר הן בדיני ממונות הן בהוראה הן בלימוד גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך ועיין בהקדמת תי"ע וכ"ל דתפלת מודה אני עד מאד כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה:

קיא (א) לסמוך גאולה לתפלה. וכירושלמי איתא בלשון זה תכף לגאולה תפלה דכתיב יהיו לרצון וכו' מה כתיב בתריה יענך וגו' וכתב העור יהיו לרצון היינו גאולה ויענך היינו תפלה והכיא מו"ח ז"ל דברי רש"ל שהקשה על העור ת"ל דבהאי קרא כתיב תרוייהו יהיו לרצון אמרי פי הוא תפלה כדאי' בפ"ק דף ט' דתקינו רבנן למימר יהיו לרצון בסוף י"ח ברכות הוא"ל ואמרו דוד לאחר י"ח פרשיות וס' טורי ונוגלי הוא גאולה ופ"ל פי' רש"ל דאה"ל דמבה יפי' לה ולא הבי' קרא יענך אלא שאינו ניזוק כל אותו יום כפדותו של ר' יוסי בזאליקום משום ק"ק דירושלים וה"ם הירוש' תכף לגאול' תפלה דכתיב יהיו לרצון וכתיב היה גאול ותפלה מה כתיב בתריה שיהי' שכרו היינו אלא יהא ניזוק כל אותו יום וזהו יענך ה' ביום ארה והיינו מדלא אמר כל' תפלה אבל אדלעיל קאי שאמר יהיו לרצון כו' אמר דוד כזאר שתעשה כך ותסמוך גאולה לתפלה כי אני מבטיח שיענך ה' ביום ארה ע"כ ולא משמע כן כפי' דירושלמי מייתי ג' תכיסות הן ומייתי על כל א' ראיה ועל תכיסה זו דגאולה מייתי ראי' מפסוק יהיו לרצון ומה כתיב בתריה והיינו כפי' העור דלפי פי' רש"ל תפי' התפלה קודמת לגאולה ואין בעיון גאולה קודם לתפלה ופי' העור הוא על כוון דה"ק יהיו לרצון אמרי פי היינו בזמן שתאמר טורי ונוגלי שהוא גאולה ואח"כ אמר יענך מדאמר יענך ש"מ שאתה מתפלל קודם לגאולה דאל"כ היאך שייך אתה למד שמיירי בתפלה: (ב) חוץ מאדני שפתי. דכיון דקבעוהו רבנן בתפלה הוה כתפלה מריכתא: (ג) אבל בשבת א"ל. דכיון דנפקא מפסוק יענך' ביום ראה ושבת לאו יום ראה הוא ואלא הכ"ל ע"ז דהוא קרא סתם בעלמא ובלא"ה צריך לסמוך גאולה לתפלה ופ"כ כתב רמ"א ועוב להאמיר:

באר

סמוך מע"ם. חז"ל נמלכין בסנהדרין פרש"י נטלו רשות כדי שיתפללו עליהם פע"ז: (יא) בדרך. ולא יאמר כתוך עיבורה של עיר דשיינו בתוך פ' אמה ושיריס מן סעיר דעיבור דמתא כמתא דמי: (יב) פרסה. הוא ה' אלפים אמה דמיל היא אלפים אמה ופרסה הוא ד' מילין ואם הולך במקום סכנ' יש להתפלל ת"ה אפי' בפחות מפרסה. ט"ז וכ"כ פ"ת: (יג) לבה"מ. כ"ל דה"ה במי שיושב ללמוד אפילו בייחידות ובפרט מי שהגיע להורלה. וי"ל מוסתא ה' קרה טללת הרבה וזו היא יר"מ יאו"מ שתאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות הן בדיני איסור והיתר. הן בדיני ממונות הן בלימוד גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך ומה שסגיתי כבר הסמידני על האמת ואל אחל מפי דבר אמת עד מאד כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. עכ"ל ט"ז וכן כתב המ"א שאחר"י ז"ל

לבושי שרד

סתג"ח שם בסי' תקל"ח: ט"ז סק"ז (°) עם אחרים ע"אה דר"ל עם הציור' כיחד ואפי' אם הולך יחידי לא פלוג ודו"ק: סימן קי"א רמ"א וכן מוהגין. עיין סי' ס"ו בתג"ח סקי"ד ובדברינו שם: מ"א סק"ד (°) שומע תפלה. עדיף כל בשר יבוא ואחר פסוקים שהיו רגילים לומר בתחלה ומוסף קודם ש"ע:

ביאור

פי' דשם הודאה וכאן תפלה ועיין פור: ס"ז ואין לאומרה כו'. כפי' בס"ג: לא יחתום בברוך. עור וכל בו: ולכתחילה כו'. לאוש לפרש"י להתחילה: ואם כו'. דהעיקר כפי' בס"ג דלא ברש"י ובכרכות ובמ"ם ובש"ל ה' וכן זכרנו בס"ם בתוס' בסוסק ל"ש ה' סי"ה פונר. תר"י: ובלבד כו'. כפי' בס"ג דבפחות מפרסה ליכא סכנה כל"ל:

פי' קיא ס"א ולא בשום כו'. דאפילו על ה' שפתי כו' הקשו בגמרא ומסני כיון דתקינו רבנן כו' משא"כ דלא תקינו: וי"א כו'. וס"כ רש"י מ"ה כ' ד"ה הא בכוהה כו' וש"פ שם: וי"א כו'. ערש"י ד' כ' ד"ה זה כו' וסמיכה כו' ועמ"א:

חכמת

נדולה. לדעת הט"ז מן השי"ם ע"ש ומה שהסברתי שם טעמו לדחות ראיית רבינו יונה ע"ש בעזה"י ודו"ק:

סי' קי" סעיף ז' אומר אותה וכו'. נ"ב הנה בדין תפלת הדרך דעת המג"א ס"ק י"ד דבעינן הוחזק בדרך חוץ לעיבורה של עיר עמ"ש בזה בחבורי טטו"ד ליו"ד מ"ז בהלכות תערובות סי' ק"א ובהבורי סי' של"ג ע"ש מ"ש בזה דרך אנב בעזה"י ודו"ק:

סי' קי"א סעיף א' צריך לסמוך גאולה לתפלה וכו'. נ"ב הטעם מפורש בירושלמי הובא בטור דמשל לאוהבו של מלך שדסק על פתחו יצא המלך לבקשו לדעת מה מבקש ומצאו שהפליג אף הוא הפליג והנה עפ"ז י"ל משאחז"ל בפסוק והטוב בעיניך עשיתי מהו והטוב בעיניך עשיתי שסמך גאולה לתפל' כבר תמהו רבים מנ"ל דוקא זה [וכבר מלתי אמורה בזה באיזה מקום] וכעת נראה כך דהוי קשה לו מ"ש הטוב בעיניך דמשמע אבל לא בעיני ע"ד מה שדרשו חז"ל בפסוק ויטב בעיני הדבר ופירש"י ולא בעיני המקום כן ה"נ הכוונה להיפוך והטוב בעיניך ולא בעיני אדם והכתוב נזהר בזה ואמר בס' שופטים כמה פעמים כי תעשה הישר והטוב בעיני ה' כפל הלשון הטוב והישר או הישר והטוב ויש שם בילקוט הטוב בעיני שמים וישר בעיני אדם וחד דריש להיפוך ע"ש פלוגתא דר"י וד"ע. עכ"פ נזהר לפרש שהוא נ"כ נכון בעיני אדם שלא יהיה נראה לו' שה"ו אינו טוב בעיני אדם וא"כ כאן הו"ל נמי לו' הטוב והישר בעיניך עשיתי למה זכר הטוב לבד ולזה מפרש דהכוונה על סמיכות גאולה לתפלה דהנה הצורך בזה הוי משעם הירושלמי כמשל לאוהבו של מלך שדסק על פתחו של מלך יצא המלך לדעת מה מבקש וכו' א"כ זה אינו שייך רק במי שאוהבו באמת וחשוב בעיניו ותיכף כשדופק המלך יוצא לקראתו מיד בעצמו שייך השעם אבל במי שאינו אוהבו אין המלך יוצא לקראתו תיכף בדפקו רק ממתין עד שיצעק ויתמקמק וגם אם יוצא אינו יוצא רק שולח שליח וכדומה וכן הוי בו ית' הנה באמת מי שהוא כו' חייא ובניו אז תיכף שאמרו משיב הרוח השבח זכו בתפלתם וכמשאח"ל בשמואל הקטן ה"ד שבחא דציבורא אמר משיב הרוח ונשיב זיקא וכו' א"כ יחידי סגולה מבני עלייה הם זוכין שבעודם מזכירין השבח תיכף יצא הוא ית' בעצמו לקראתו אבל ההמון עם אינו זוכין לכך שיצא הוא ית' מיד קודם התפלה לקראתו וגם אח"כ הלואי שיתקבל תפלתם ע"י מלאך וא"כ באלו לא שייך הטעם של צורך גאולה לתפלה. ולפי"ז אף בצדיקים הגדולים כיון שהם צריכים ענוה יתירה ומשה רבינו ע"ה יוכיח איך יעשו עצמם לאוהביו ית' להעריך עצמן למעלה כזו ואיך לא יחושו: ליוהרא ח"ו לסמוך גאולה לתפלה. ולכך לולא שהוא ית' חפץ בכך לא היו ראשים לעשות כן בכוונה רק שהוא ית' חפץ בכך והוא בעצמו מקרא מלא הוא בפרשת וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב ונאמר ביעקב בוי"ו ולא ביצחק ועיין בזוהר שם מ"ש מחמת שהוא לרמז שיעקב עיקר ע"ש. ומזה נצמח לשון התפלה בבירור לו' ביעקב בוי"ו ועיין מ"ש נ"כ בטעם הדבר בחידושי מכבר ובחידושי תורה שלי משנת תקצ"ב בפרשת

השקל

סי' קיא (ס"ק ח) צריך כו' דפסוק זה של אדני שפתי תפתח מכלל תפלת י"ח הוא דהא מה"ט אומרים אותו בתפלת כו' לתפלה דכיון דקבעוהו רבנן בתפלה דין תפלה י"ל א"כ אין להפסיק בין אדני שפתי בין גאולה לתפלה דכיון דקבעוהו רבנן בתפלה דין תפלה י"ל א"כ אין להפסיק בין אדני שפתי תפתח כו' לתפלה י"ח: (ס"ק ג) כיו"ט כיון דיום זה כו'. דהטעם דא"ל לסמוך גאולה לתפלה בשבת משום דאיכו יום ראה דהא טעם סמיכה גאולה לתפלה משום דדוד סייס מזמור י"ע יהיו לרצון כו' ונוגלי וסמוך לו מזמור כ' המתחיל יענך ה' ביום ראה דהיינו תפלה ע"כ דוקא ביום ראה בעינן סמיכות גל"ח משא"כ בשבת וכמ"ש ר"מ רבקש. ומ"ש מ"ש הוא לאלא בין שבת ליו"ט: (ס"ק ד) מוזר כו' ואפי' בשחרית ומרבית כו'. ערבית אשבת ליבא נקטי הכי דהא בערבית אין הש"ך מוזר התפלה בקול רם. משמע דהש"ך רשאי כו' דהא לא כתב לו שאם ר לו לומר פסוקים אלא כ' שא"ל לומר ואלא ע"ג דהפסוקים הוי הפסקה. ומה"ט אין לאמרם בין גל"ח: (ס"ק ט) אדני שפתי תפתח. אבל במוסף ובמנחה מותר לומר פסוקים קודם ה' שפתי תפתח אבל לא אא"כ דפסוק זה מכלל התפלה אלא ל"ח כי אם יפה עושים העולם שאומרים פסוק כי אם ה' אקרא אחר פסוק ה' שפתי תפתח: (י) אמן. אבל לקדיש ולקדושה אינו מפסיק כמ"ש ס"ו ס"ש: (יא) תפתח. ר"ל בלחש: (יב) ערוך. אבל בערבית אינו כן אלא יתפלל עמהם ואח"כ יקרא ק"ש כמ"ש בסי' רל"ו סעיף ג' ס"ש: קיב (יג) לאומרה. כתב הא"ר ז"ל בסוף לסבר י"ג מדות דפסוקי ואתה ה' מנן בעדי אין לאומרו לא קודם התפלה ולא אח"כ בשום אופן ס"ש:

שערי תשובה

סי' קי"א (א) בש"ע בהנ"ה. אבל בשבת א"צ כו'. עיין בשאנת אריה שהאריך והעלה כדעת הב"י שצריך לסמוך גאולה לתפלה אף בשבת ע"ש. ולפ"ז אין להקל בהנך עניני' שכתבתי בסי' ב' בשם הש"צ ע"ש:

הגר"א

ס"ב החזן כו'. כמ"ש כיון דתקינו כו' כתפילה מריכתא והוי מענין התפלה עצמה:

סי' קיב ס"א ודוקא כו'. ולכן אומרי' יעלה ויבא בעבודה כמ"ש בפ"ד דברכות ובפ"כ דשבת ופ"כ די"ט וכן זכרנו כמ"ש בס"ם ועתוס' שם ד"ה אל כו' וכן על הניסים בהודאה כמ"ש בפ"כ דשבת ולמ"ש אומר בשם (עיין במ"ש פי"ט הלכה ז) ובפ"ד דר"ה קדושת השם וכולל מלכיות עמהן כו': ס"ב אין כו'. כמ"ל סי' ס"ח בש"ע: ויש כו'. תוס' הכ"ל וכ"ל:

שלמה

סי' קי"ב סעיף א' אל ישאל אדם צרכיו וכו'. נ"ב דין זה הוא מן הש"ס דצריך לסדר שבחו של מקום ואח"כ יתפלל ועיין שעם לזה במדרש פרשת ויקרא [פס"ה] במ"ש שם אית איתתא דחכימא למשאל ואית איתתא דלא חכימא למשאל וכו' אית ארים דחכים למשאל ואית ארים דלא חכים למשאל וכו' עד אר"ח דוד מארישא חכימא הוי שהתחיל לו' השמים מספרים כבוד אל וכו' ע"ש משם תבין טעם הדבר למה יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל ע"ש ועמ"ש בחיבורי על התורה פרשת ויקרא בשנת תקס"ח בזה ומקצת דברי המדרש הזה הובא בטור סי' תקס"ב ודו"ק:

ס קיג סעיף א' אלו ברכות וכו' תחלה וסוף. נ"ב הנה מה שיש לכוין בזה יקר ראתה עיני בתיקוני זוהר (תיקון י"ח) שכתב דכל הכורע כורע בברוך וכל הזוקף זוקף בשם כורע לנבי אדני בצדיק דאיתמר ביה והמלך שלמה כרוך וזוקף לנבי יהו"ה לחברא לן תרוייהו סניגא דא יאהדו"נהי ודבריו סתרי אהדדי דאח"כ בתיקון זה עצמו אמר וזקפין ארבע זקיפות כחון לארבע אתון דילי דאינון אדני בארבע דאינון יהו"ה ומוכח להיפוך דהכריעות הוי לשם הוי"ה ב"ה והזקיפה לשם אדני והנה כדבריו השניים המה עיקר כיון דמשמע משני המקומות דהכוונה לכלול שני השמות יחד דהיינו יאהדונ"הי א"כ צריך להיות האותיות הוי' תחלה לשם אדני כולל בתוכם כדי להיות הדין כלול ברחמים ולא להיפוך להיות הרחמים כלול בדין. והנה נראה רמז לשילוב השמות הללו היא במה דהעולם נברא בעשרה מאמרות והתורה ניתנה ביו"ד דברות דהנה התחלת בנין העולם הוי בששת ימי בראשית ונמר קיום העולם נעשה במתן תורה כמו שאמרו חז"ל בפסוק יום הששי שכל העולם היו תלויין בששה בסיון דאז נשתכלל העולם. וא"כ לפ"ז הנה חז"ל אמרו דתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים שיתף עמו מדת הרחמים והכוונה דתחלה רצה לבראו בשם אדני ב"ה המורה על דין ואח"כ שיתף עמו מדת הרחמים היינו שם הוי"ה ב"הוהיינו דכלול שם אדני בשם הוי"ה ב"ה והיינו שם יאהדונ"הי יתברך ויתעלה וכיונדשם זה הוי תחלתו יו"ד וסופו יו"ד והיינו השם הזה בו נשתכלל העולם ונברא תחלה בעשרה מאמרות ובסוף בעשרה לרמז על שבזה נשתכלל העולם שתחלתו יו"ד וסופו יו"ד. והנה אף שאין נשמתי כדאי להבין סודות יתברך מכל מקום לא נמנעתי להעלותו זה בכתב ואחד המרבה ואחד הממעיט וכו' ודו"ק: סעיף ט' אין להוסיף וכו'. נ"ב הנה ראיתי בשו"ת נור אריה יחודה חלק או"ח (סי' ק"ה) שהביא בשם הפ"מ בתשובה שהקשה למה באלהי אברהם אלהי יצחק לא נא' בוי"ו ובעקב נאמר ואלהי יעקב וע"ש מ"ש בזה. והנה אין תשובות הפ"מ לעיין בו ובאמת מקרא מלא הוא בפרשת וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב ונאמר ביעקב בוי"ו ולא ביצחק ועיין בזוהר שם מ"ש מחמת שהוא לרמז שיעקב עיקר ע"ש. ומזה נצמח לשון התפלה בבירור לו' ביעקב בוי"ו ועיין מ"ש נ"כ בטעם הדבר בחידושי מכבר ובחידושי תורה שלי משנת תקצ"ב בפרשת

בשמו כ' ברכות ל' ל עור מ ברכות כ"ח ח ברכות ע' כ כ"י ע"פ הזוהר ג ברכות ס' ד כתבי הר"ר אוסרל ק"י ה הרשב"א ח ברכות ל"ד ב תוספת ורא"ש ג ר"ת

עטרת זקנים

* אומר אותה אחר שהחזיק בדרך ויש מפרשים לתפוקי אלא יאמר אותה מיד אחר שיצא מן העיר (עמק הברכה וכמו מהר"ר יצעיה בספרו אל"ה) ועיין בס' באר שבע דף ק"ח וכ"כ לקח שהכין לת עצמו לילך בדרך ועדיין לא הלך יש לומר תפלת הדרך וכן פירש"י בהוריות בפ"ק החזיק בדרך אינה ולכן כמו לעשות כאם אין לו לילך כ"א פרסה אחת מצומצמת אז יאמר תפלת הדרך בביתו בשלך אחר ברכת ת"ה פרסה שלימה וכן יעשה בעת שהוא על הדרך יתפלל בבוקר ויכלול ת"ה בתוך שומע תפלה אז אחר גומל תמדיס עוברים כמו שעשה מהר"ם זצוק"ל יצא ידי כולם ובתשובה הארכתי בכ"ל:

קי"א * צריך לסמוך גאולה לתפלה וכל הסומך גאולה לתפלה אינו ניזוק כל היום היינו דוקא אם קורא בנותיקין ק"ש קודם הנץ החמה ותפלה לאחר הנץ החמה וסומך גאולה לתפלה אז אינו ניזוק כל היום. ולא יאמר שום פסוק אפי' קודם תפלת המחה ומוסף כמי לא יאמר רק ה' שפתי תפתח וגו' ולכך קבעו ה' שפתי תפתח בתחלת ברכת י"ח מפני שהתפלות בנגד תמידין תקנו ופסוק זה כתיב קודם זבח שנאמר אחריו כי לא תחפוץ זבח (אבודרהם) וגם הוא ע"ד לאדם שערכו לב ומי' מעגה לשון זה הסם כתיב בתלי"פ דלי"ת מפני שהוא בנגד עצמו אדני רבונו בגירי אזי יכתוב בת' ד' כדין כל הדברים שמדבר אדם בנגד עצמו שיש בסופם יו"ד והרמיה על זה מדברי הבכיא אדני לריבי (אבודרהם):

אשל אברהם

א] בג' ראשונות. מה שמזכירין תחיית המתים שהה פעמים. דאדבע' תשובות כמתים עיין ש"ם ועוד מיתה טבעיות ורבע נקרא מת בחיין. ומ"ש מתים מהים ברחמים רבים מורה על עתי הארץ דמן הדין לא יהיה להם תחיה אלא ע"י שמביאם לת"ח בפרקמטיא עיין פי"ג דכתובות. מ"ש רחם מה בעינו לזו גאולה מגלות היא הא כבר נאמרה בברכת בונה ירושלים ומתה דוד אלא מהרפתקאות תדירי ר"ל עיין ריש פ"ג דמגילה ובברכת הזיבה רומז ע"ד ואחרשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים כמ"ש במדרש לפי שעשה הברכה לדקה ומשפט הן לבניו חסד ורחמים שנאמר פסקו לעשות לדקה ומשפט כו' וכשיחזרו לעשות לדקה ומשפט כו' שנאמר ליון במשפט תפדה הקב"ה מוסיף להם רחמים יחסד ומ"ש תקע בשופר גדול שהוא גדול במעלתו שהוא סי' תורות לישראל וחזרת התרע ועיין בהשמטות כי"ד לת"ח מפי' תקע"ו עד תקי"ט באריכות:

הגהות רעק"א

סי' קי"א בעיף ג' דמסתר גאולה לענ"ד בשבת ובה"ג יתפלל עם הצבור ואח"כ יקרא ק"ש. כיון דבשבת

ביאור

היה אומרה בכל בוקר. וכתב המ"א תפלת מודה אני וכו' יאמר בכל ערב כל העוסק בתורה כל היום: קיא (א) תפחת. אבל במוסף ובמנחה מותר לומר פסוקים קודם ה' שפתי תפתח אבל לא אא"כ דפסוק זה מכלל התפלה הוא ל"א מ"א (אמר המג ה א"כ לא יפה עושים העולם שאומרים פסוק כי אם ה' אקרא אחר פסוק ה' שפתי תפתח: (ב) אמן. אבל לקדיש ולקדושה אינו מפסיק כמ"ש ס"ו ס"ש: (ג) תפתח. ר"ל בלחש: (ד) ערוך. אבל בערבית אינו כן אלא יתפלל עמהם ואח"כ יקרא ק"ש כמ"ש בסי' רל"ו סעיף ג' ס"ש: קיב (ה) לאומרה. כתב הא"ר ז"ל בסוף לסבר י"ג מדות דפסוקי ואתה ה' מנן בעדי אין לאומרו לא קודם התפלה ולא אח"כ בשום אופן ס"ש:

שערי תשובה

סי' קי"א (ח) בש"ע בהנ"ה. אבל בשבת א"צ כו'. עיין בשאנת אריה שהאריך והעלה כדעת הב"י שצריך לסמוך גאולה לתפלה אף בשבת ע"ש. ולפ"ז אין להקל בהנך עניני' שכתבתי בסי' ב' בשם הש"צ ע"ש:

הגר"א

ס"ב החזן כו'. כמ"ש כיון דתקינו כו' כתפילה מריכתא והוי מענין התפלה עצמה:

סי' קיב ס"א ודוקא כו'. ולכן אומרי' יעלה ויבא בעבודה כמ"ש בפ"ד דברכות ובפ"כ דשבת ופ"כ די"ט וכן זכרנו כמ"ש בס"ם ועתוס' שם ד"ה אל כו' וכן על הניסים בהודאה כמ"ש בפ"כ דשבת ולמ"ש אומר בשם (עיין במ"ש פי"ט הלכה ז) ובפ"ד דר"ה קדושת השם וכולל מלכיות עמהן כו': ס"ב אין כו'. כמ"ל סי' ס"ח בש"ע: ויש כו'. תוס' הכ"ל וכ"ל:

שלמה

סי' קי"ב סעיף א' אל ישאל אדם צרכיו וכו'. נ"ב דין זה הוא מן הש"ס דצריך לסדר שבחו של מקום ואח"כ יתפלל ועיין שעם לזה במדרש פרשת ויקרא [פס"ה] במ"ש שם אית איתתא דחכימא למשאל ואית איתתא דלא חכימא למשאל וכו' אית ארים דחכים למשאל ואית ארים דלא חכים למשאל וכו' עד אר"ח דוד מארישא חכימא הוי שהתחיל לו' השמים מספרים כבוד אל וכו' ע"ש משם תבין טעם הדבר למה יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל ע"ש ועמ"ש בחיבורי על התורה פרשת ויקרא בשנת תקס"ח בזה ומקצת דברי המדרש הזה הובא בטור סי' תקס"ב ודו"ק:

ס קיג סעיף א' אלו ברכות וכו' תחלה וסוף. נ"ב הנה מה שיש לכוין בזה יקר ראתה עיני בתיקוני זוהר (תיקון י"ח) שכתב דכל הכורע כורע בברוך וכל הזוקף זוקף בשם כורע לנבי אדני בצדיק דאיתמר ביה והמלך שלמה כרוך וזוקף לנבי יהו"ה לחברא לן תרוייהו סניגא דא יאהדו"נהי ודבריו סתרי אהדדי דאח"כ בתיקון זה עצמו אמר וזקפין ארבע זקיפות כחון לארבע אתון דילי דאינון אדני בארבע דאינון יהו"ה ומוכח להיפוך דהכריעות הוי לשם הוי"ה ב"ה והזקיפה לשם אדני והנה כדבריו השניים המה עיקר כיון דמשמע משני המקומות דהכוונה לכלול שני השמות יחד דהיינו יאהדונ"הי א"כ צריך להיות האותיות הוי' תחלה לשם אדני כולל בתוכם כדי להיות הדין כלול ברחמים ולא להיפוך להיות הרחמים כלול בדין. והנה נראה רמז לשילוב השמות הללו היא במה דהעולם נברא בעשרה מאמרות והתורה ניתנה ביו"ד דברות דהנה התחלת בנין העולם הוי בששת ימי בראשית ונמר קיום העולם נעשה במתן תורה כמו שאמרו חז"ל בפסוק יום הששי שכל העולם היו תלויין בששה בסיון דאז נשתכלל העולם. וא"כ לפ"ז הנה חז"ל אמרו דתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים שיתף עמו מדת הרחמים והכוונה דתחלה רצה לבראו בשם אדני ב"ה המורה על דין ואח"כ שיתף עמו מדת הרחמים היינו שם הוי"ה ב"הוהיינו דכלול שם אדני בשם הוי"ה ב"ה והיינו שם יאהדונ"הי יתברך ויתעלה וכיונדשם זה הוי תחלתו יו"ד וסופו יו"ד והיינו השם הזה בו נשתכלל העולם ונברא תחלה בעשרה מאמרות ובסוף בעשרה לרמז על שבזה נשתכלל העולם שתחלתו יו"ד וסופו יו"ד. והנה אף שאין נשמתי כדאי להבין סודות יתברך מכל מקום לא נמנעתי להעלותו זה בכתב ואחד המרבה ואחד הממעיט וכו' ודו"ק: סעיף ט' אין להוסיף וכו'. נ"ב הנה ראיתי בשו"ת נור אריה יחודה חלק או"ח (סי' ק"ה) שהביא בשם הפ"מ בתשובה שהקשה למה באלהי אברהם אלהי יצחק לא נא' בוי"ו ובעקב נאמר ואלהי יעקב וע"ש מ"ש בזה. והנה אין תשובות הפ"מ לעיין בו ובאמת מקרא מלא הוא בפרשת וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב ונאמר ביעקב בוי"ו ולא ביצחק ועיין בזוהר שם מ"ש מחמת שהוא לרמז שיעקב עיקר ע"ש. ומזה נצמח לשון התפלה בבירור לו' ביעקב בוי"ו ועיין מ"ש נ"כ בטעם הדבר בחידושי מכבר ובחידושי תורה שלי משנת תקצ"ב בפרשת

השקל

סי' קיא (ס"ק ח) צריך כו' דפסוק זה של אדני שפתי תפתח מכלל תפלת י"ח הוא דהא מה"ט אומרים אותו בתפלת כו' לתפלה דכיון דקבעוהו רבנן בתפלה דין תפלה י"ל א"כ אין להפסיק בין אדני שפתי תפתח כו' לתפלה דכיון דקבעוהו רבנן בתפלה דין תפלה י"ל א"כ אין להפסיק בין אדני שפתי תפתח כו' לתפלה י"ח: (ס"ק ג) כיו"ט כיון דיום זה כו'. דהטעם דא"ל לסמוך גאולה לתפלה בשבת משום דאיכו יום ראה דהא טעם סמיכה גאולה לתפלה משום דדוד סייס מזמור י"ע יהיו לרצון כו' ונוגלי וסמוך לו מזמור כ' המתחיל יענך ה' ביום ראה דהיינו תפלה ע"כ דוקא ביום ראה בעינן סמיכות גל"ח משא"כ בשבת וכמ"ש ר"מ רבקש. ומ"ש מ"ש הוא לאלא בין שבת ליו"ט: (ס"ק ד) מוזר כו' ואפי' בשחרית ומרבית כו'. ערבית אשבת ליבא נקטי הכי דהא בערבית אין הש"ך מוזר התפלה בקול רם. משמע דהש"ך רשאי כו' דהא לא כתב לו שאם ר לו לומר פסוקים אלא כ' שא"ל לומר ואלא ע"ג דהפסוקים הוי הפסקה. ומה"ט אין לאמרם בין גל"ח: (ט) אדני שפתי תפתח. אבל במוסף ובמנחה מותר לומר פסוקים קודם ה' שפתי תפתח אבל לא אא"כ דפסוק זה מכלל התפלה הוא ל"א מ"א (אמר המג ה א"כ לא יפה עושים העולם שאומרים פסוק כי אם ה' אקרא אחר פסוק ה' שפתי תפתח: (י) אמן. אבל לקדיש ולקדושה אינו מפסיק כמ"ש ס"ו ס"ש: (יא) תפתח. ר"ל בלחש: (יב) ערוך. אבל בערבית אינו כן אלא יתפלל עמהם ואח"כ יקרא ק"ש כמ"ש בסי' רל"ו סעיף ג' ס"ש: קיב (יג) לאומרה. כתב הא"ר ז"ל בסוף לסבר י"ג מדות דפסוקי ואתה ה' מנן בעדי אין לאומרו לא קודם התפלה ולא אח"כ בשום אופן ס"ש:

[כ"י מהרח"א סי' ק"י] משמע דס"ל דמאי להפסיק אחר שהתפלל כלום:

קיג א אכל באמצעיתן. וכסי"מ פ"ק דברכות נמנגס לאסור: ב גרסה שחוזר (°) וכאגודה כתב ז"ל שצריך לזקוף כדי לברוע בברוך ולזקוף בשם: ג מנונה. דאין לשחות אלא מה שתקנו חכמים ומה"ע אין לשחות בולירושלים אז בבוגה ירושלים דלא כמהרי"ל [ד"מ] ואפשר שיאמר מעט כמ"ש (°) ס"ס כ"א: ד כשבורע. כשיאמר ברוך יברע בברכין וכשיאמר אתה יאמר עד שיתפקקו החוליות [זוהר עקב אל"ה]: ה וכשזוקף. הקשה כי"מ פ"ק דברכות סי' י"ט הרי הכהנים כי"כ כשהיו שומעין הש"ש היו כורעים וכו' ע"ש ועיין בזוהר חיי שרה ע' שי"ד משמע דוקא בברוך דינא הכי ע"ש ועיין מה שכתבתי סי' קכ"ו: ו וכא כנגדו. כ"ל דאם הוא שר שרי כמ"ש כי"ד סי' (°) ק"ל וכ"ע: ז אין להוסיף. והא דאמרי' אמת וייב וכו' (°) לא קאי על ה' אלהיכם אלא על הדבר הזה [תו' דף י"כ] האומר על קן לפור יגיעו רחמיך משתקין אותו שאין מעלת המקום רחמנות אלא גזירות [רמב"ם פ"ע מתפלה משנה פ"ה דברכות] ומי' שם שאם אמר על הטוב יזכר שמך ג"כ משתקין אותו שאייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה:

קיד א בתפלת מוסף. והא דאין מתחילין בערבית מפני שאין כולם בב"ה ויעשו אגודות אגודות זה מזכיר וזה אינו מזכיר והא דלא חשו לזה בשאלה כ"ל משום דהתם בלא"ה אין כולם מתחילין ביום א' רק הכל לפי המקום והא

קיג דיני הכריעות בי"ח ברכות ובו ט' סעיפים:

א * א אלו ברכות ששוחין בהם באבות תחלה(א)וסוף ובהודאה תחלה וסוף ואם בא לשחות בסוף כל ברכה או בתחלתה(א)מלמדין אותו שלא ישחה א (ב) *אבל באמצעיתן יכול (ג) לשחות:

ב ב הנוהגים לשחות בר"ה וי"ה כשאומרים זכרנו ומי כמוך צריכים לזקוף כשמגיעים לסוף הברכה: הגה ומע"ג דבאגודות כורע בסוף הברכה מכל מקום צריך לזקוף מעט בסוף זכרנו (ג) כדי שיהא ב גרסה שחוזר וכורע משום חיוב (ד"ע לפי הטור):

ג (ד) ג הכורע בובל קומה לפניך תשתחוה או בולך אנחנו מודים או בהודאה דהלל וברכת המזון הרי זה ג (ג) כגונה (פי' שאין לברוע אלא במקום שתקנו חכמים):

ד ד המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה ולא יכרע באמצע מתניו וראשו ישאר זקוף אלא ה גם ראשו יכוף כאגמון:

ה ו ולא ישחה (ה) כל כך (ה) עד שיהיה פיו כנגד חגור של מכנסים ואם °הוא זקן או חולה ואינו יכול ז לשחות עד שיתפקקו כיון שהרכין (פי' שהשפיל) ראשו דיו מאחר שניכר שהוא חפץ לברוע אלא שמצער עצמו:

ו ח כשהוא כורע יכרע (ה) במהירות בפעם אחת וכשהוא זוקף זוקף בנחת ראשו תחלה ואחר כך גופו שלא תהא עליו כמשאוי:

ז ד ט כשבורע כורע בברוך ה וכשזוקף (ו)זוקף(ו)בשם:

ח המתפלל ו ובא כנגדו י עכו"ם ויש לו שתי (ז) וערב בידו והגיע למקום ששוחין בו לא ישחה אע"פ שלבו לשמים:

ט ז (ז) כ אין א] להוסיף על תאריו של הקב"ה יותר מהאל הגדול הגבור והנורא ודוקא ל בתפלה מפני שאין לשנות ממטבע שטבעו חכמים אבל בתחנונים או בקשות ושבחות שאדם אומר מעצמו לית לן בה מ ומ"מ נכון למי שירצה להאריך בשבחי המקום שיאמר אותו בפסוקים:

קיד דין הזכרת הרוח וגשם וטל. ובו ט' סעיפים:

א מ מתחילין לומר (א)*בברכה שנייה משיב הרוח ומוריד הגשם°° א (ב) בתפלת מוסף של י"ט האחרון

°עפי' תקפ"ב עפי' ק"ש פ"ח °עפי' ל"ו ס"ע וס"מ

קיג (א) מלמדין אותו כו'. כתבו התו' וא"ת ויאמה ומה בכך וי"ל שלא יהא לעקור תקנת חכמים שלא יאמרו כל אחד מחמיר כמו שהו' רוצה (°) ואיסין ליוהרא כלומר שמחזיק עצמו יותר כשר משאר לבור וכ"ל ביאור התי' הרחשין דכל מה שהאדם עושה ע"ל חומרא מצד עצמו אינו חמור עיין כ"כ שלפעמים הוא מיקל בו משא"כ בחיוב מצד שנגזרו חכמים עליו ונמצא אם יבא להוסיף ולשחות בשאר ברכות תחלה או סוף לא ידעו שהשחיות מצד תקנת חכמי' בחבות והודאה' ויסברו שהכל הוא חומרת האדם מצד עצמו וע"י יבא לידי קולא כנ"ל: (ב) אכל באמצעיתן כו'. לפי הטעם הראשון של התוספות שזכרנו א"ש דכאן אין שייך הוספה דחכמים לא תקנו בשום מקום באמצע אלא לטעם השני דמיחזי כיוהרא ק' מ"ש באמצע וכ"ל דדוקא בתחלה וסוף חיישין ליוהר' כיון דמליכו בכ"ג ומלך ששוחין תחלה וסוף בכל ברכה כדאיתא ס"פ א"ע נמצא שזה מדמה עצמו לכ"ג משא"כ באמצע שאין בהם שחיה לכ"ג ועיין בסימן ק"ע כתבתי לתרץ מה שהקשה מכאן על התס: (ג) כדי שיהא וכו'. פי' דמ"ש כשאומרים זכרנו ומי כמוך צריכין לזקוף כו' אין הטעם שום בהם דכמי כמוך צריך שיזקוף קודם הגמר לפי שאין שם שחיה מצד תקנת חכמים והוה כמוסיף כדלעיל וכזכרנו יש שם שחיה אמר תקנת חכמים כשאומר בא"י מגן אברהם וכיון שזה שוחה בכל התפלה לא יהיה ניכר תקנת חכמים ולפ"ז יש חילוק כין זקיפה דמי כמוך דכזכרנו לזקיפה דמי כמוך דכזכרנו צריך לזקוף קודם שיאמר איזה תיבות הסמוכות לברוך אתה כדי שיוכל אח"כ לשחות כשיאמר ברוך אתה אבל בזקיפה דמי כמוך א"ל לזקוף עד שיאמר ברוך אתה וכן בשאר ברכות שאין בה שחיה בסופן כללע"ד. ותמהני דאמר לא הקפידו על התחלת שאר הברכה שא בשם שחיה שצריך שיזקוף שם דלא יה מוסיף על תקנת חכמים ואפשר שסמי הפוסקים דזה שמעלה אבין מזה שגם שם צריך לזקוף ונקטו בסוף הברכה כ"ון דברכה הראשונה שהיא אבות אם בתחלה אינו אלא שיהיה ניכר שחוזר וכורע משום חיוב מצות אגודות אגודות אבל בשאר ברכות אינו אלא מדת חסידות ולא חיישינן ליוהר'

תנודות ולאוי ה"ה להזכיר בשחרית אלא שאף הוא סבור שהזכירו בערב פי' שיהיה סבור שמבערב הזכירו ולשנה הבאה יזכיר בערב · ועוד טעם אחר למה לא מתחילין בשחרית דא"ר חני בר פדת אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"ץ פי' צריך שיאמר הש"ץ קודם התפלה משיב הרוח בקול רם וזה א"א בשחרית לפי שצריך להסמיך גאולה לתפלה כ"כ הרא"ש ע"פ ירושל': (ג) ואין פוסקין כו' · הטעם דאין פוסקין בערב ושחרית כמו בהתחלה אבל במוסף אין שייך חשש שמא יסבור שפסקו בערב ויבא לידי מכשול לשנה הבאה שהרי כבר שמע שלא הפסיק בשחרית: (ד) עד שיכריז ש"ץ. מדברי רמ"א נראה דל"ל כאן עד שיזכיר פירוש שהש"ץ יזכיר בתפלתו משיב הרוח וכ"ה בירושלמי באשר"י והלבור יתחילו בשנאה אח"כ וע"ז סיים שפיר רמ"א וי"א שקודם כו' ממילא הלבור מתחילין במוסף ועיין בסמוך מזה ובטור הביא זה הירושלמי והביא עליו ופי' הראב"ד דה"פ אסור להזכיר עד שיכריז הש"ץ משיב הרוח ומוריד הגשם או מוריד הטל (°) שלא יהא דבר מעורב ביניהם והקשה כ"י דהא איתא בירושלמי ר' חני אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"ץ ר' סימון בשם ריב"ל בש"ץ הדבר תלוי פי' בתמיה א"ר מנא קומי ר' חני מהו פליג א"ל לא דא דאמרת בש"ץ הדבר תלוי יחיד אם כא

האחרון של(מ)הג (ג) ואין פוסקין עד תפלת מוסף של י"ט הראשון של פסח:

ב * ג אסור להזכיר הגשם (ד) עד ב שיכריז (ג) ש"ץ (וי"א שקודם שמתחילין מוסף מכריז השמש משיב הרוח וכו' כדי שהלבור יזכירו בתפלתן וכן נוהגין) (מרדכי רפ"ק דתענית) ג הלבך (ה) אף אם הוא חולה או אנוס (ו) לא יקדים תפלתו לתפלת הצבור לפי שאסור להזכיר עד שיאמר ש"ץ אבל אם יודע שהכריז ש"צ אע"פ שהוא לא שמע מזכיר ומטעם זה הבא לב"ה והציבור התחילו להתפלל יתפלל °ויזכיר אע"פ שהוא לא שמע מש"ץ:

ג ד אם אמר (ז) משיב הרוח [בימות החמה] או לא אמרו בימות הגשמים אין מחזירין אותו ג וכן(ג)בטל אם הזכירו בימות הגשמים או לא הזכירו בימות החמה ד אין מחזירין (ד) אותו: הגה (ח) ואם בני אשכנז לא מזכירין על לא בימות החמה ולא בימות הגשמים רק אומרים בימות החמה רב להושיע מכלכל חיים וכו' [טור] °°י"א שש"ל פוסק להזכיר בתפלת מוסף י"ט הראשון של פסח אבל הקהל מזכירין (ט) ואין פוסקין עד מנחה ה ששמעו (ה) כבר משי"ש שפסק בתפלת המוסף וכן נוהגין:

ד ה * (י) אם אמר מוריד הגשם בימות החמה מחזירין (ו) אותו וחוזר לראש הברכה ו ואם סיים °עי' סי' קכ"ז °°סי' סי' חכ"ח ס"ג הברכה

והא דלא מתחילין בשחרית משום דצריך להכריז ובשחרית א"א משום דצריך לסמוך גאולה לתפלה ועמ"ש (°) ר"ס רל"ו: במקצת מדינות מהגין להזכיר הגשם ביום הושענא רבה ולא יאות עבדי אך אם מכריזין ביום הושענא רבה משיב הרוח וכו' כדי שיתחילו להזכיר בלילי ש"ע יש קצת סמך למנהג (רדב"ז ח"א סי' ר"מ): ב (°) שיכריז ש"ץ · כלומר שיאמר הש"ץ בקול רם משיב הרוח [בתוך] (קודם) התפל' ורמ"א סובר שבשעת מכריז קודם התפלה וכתב הב"ח דלדעתו אפי' הזכיר הש"ץ [°] בלחש אסור לבור להזכיר אם לא הכריזו תחלה בקול רם (°) וכ"מ ס"ג בהג"ה ואיתא בכ"י אפי' המתפלל בביתו אסור להזכיר עד שהזכירו הלבור וכ"ל הדר במקום שאין מנין יתפלל עד זמן שמתפללין בקהלות וע"ס ל ס"ע: ג וכן בטל · פי' מנהג ספרד לומר [°]משיב הרוח ומוריד הטל בימות החמה: ד אין מחזירין · דטל ורוחות אין נעצרין ומ"מ טוב לאומרו (°) שיהיה לברכה וכ"ל דאפילו עדיין לא סיים הברכה אין מחזירין אותו מאחר שאין חיוב כלל לאומרו עס"ס רל"ד: ה ששמעו כבר · והא דאין מכריזין שלא יאמרו משיב הרוח וכו' דגרמה כמתאנין בגשמים ע"ד שאחז"ל

ס' קיד (מ) מג. דבערבית לא שאין כולם בבהכ"ל ובשחרית לא מסיים דצריך להכריז ובשחרית א"א משום דצריך לסמוך גאולה לתפלה ועיין דבר שמואל סי' קמ"ט. בלילי יום טוב האחרון של מג אם הזכיר בשם במקום של אינו מוזר בן המלך סי' קמ"ו: (ב) ש"ל. כלו' שיאמר הש"ץ בקול רם משיב הרוח בתוך התפל'. ורמ"א סובר שבשעת מכריז קודם התפלה וכ' הב"ח דלדעתו אפי' הזכיר הש"ץ בלחש לא יכבר לבור לבקש אם לא הכריזו תחלה בקול רם (°) וכ"מ ס"ג בהג"ה ואיתא בכ"י ואפי' המתפלל בביתו אסור להזכיר עד שהזכירו הלבור וכתב המ"א וכ"ל הדר במקום שאין מנין יתפלל עד זמן שמתפללין בקהלות: (ג) בטל. לפי מנהג ספרדים שאומרים משיב הרוח ומוריד הטל בימות החמה: (ד) אותו. דטל ורוחות אין נעצרין. ואפי' אם עדיין לא סיים הברכה אין מחזירין אותו מאחר שאין חיוב כלל לאומרו מ"א: (ה) כבר. והא דאין מכריזין שלא יאמרו משיב הרוח ומוריד הגשם דגרמה כמתאנין בגשמים. (ו) אותו. דגשמים קשים לעולם בימות

מוציאו וצידד בדבר לבאן ולבאן ורפיא בידו ע"ש ולפי' נראה דבדיעבד אם עשה מעשה וכוון לחזרת הש"ץ אין לו להזור ולהתפלל. ומ"מ אשר שראוי שיחזיר ויתפלל בתורת נדבה שיחדש בה דבר נ"כ כיון שי"ל

יד

סי' קיד במ"א ס"ק ב קודם התפלה וה"ה אם כבר הזכיר הש"ץ בלחש בתוך התפלה כל"ל. וא"ל שהמתבר שפתח הדבריה וכתב עד שיכריז הש"ץ ולא ביאר שהברכה תהיה קודם התפלה דוקא. נראה לבאורה דה"ל דעדיי אחי עוברי דכל שהזכיר הש"ץ ולא ביאר שהברכה תהיה קודם התפלה דוקא. ונראה לבאורה דה"ל דבין קודם הפלה או להזכיר ומ"ש לקמן בס"ע אבל אם יודע שהכריז הש"ץ כו' אין ר"ל הברכה קודם התפלה דוקא אלא ר"ל דבין קודם הפלה או שהכריז הזיינו שהזכיר בלחש הכל בכלל הכרזות הש"ץ הוא אלא לפי שדרך הוא להכריז תחלה ולכך קאמר תעפ"י שלא שמע מש"ץ אבל נאמת אין קפידא בהברכה קודם דוקא וכדמשמע ג"כ לשון הש"ע דקאמר אסור להזכיר עד שיאמר הש"ץ דשמע הטעם הכי שכבר הש"ז בשם הרא"ש ע"ש. וע"ז קאמר הרמ"א וי"א שהשמש מכריז קודם הפלה והם דבר הים מוהגין שבהב המחבר והרא"ש ולדעת הרא"ש ולפי דבריהם כתב הב"ח דלא מהני מה שהזכיר בלחש אם לא הכריזו בקול רם ובזה תולקין המחבר והרמ"א דלדעת המחבר הזכרת הש"ץ בלחש ג"כ בכל הכרזה הוא דא"כ אין הו"ל לבאר שצריך שיכריזו בקול רם קודם התפלה אלא כל שעמד הש"ץ להתפלל בלחש יכול אחר"כ כל יחיד להזכיר ודעת הרמ"א אסור ועיין בב"ח והבין היטב. זאם לא נהיה במנ"א כמ"ש נראה הר"ל דמדשתם שיכריז ש"ץ היינו דכל שהיחיד שמע מהש"ץ שאחר משיב הרוח בתפלת הלחש

חכמת שלמה

ע"א מ"ש שם אפי' אמר מעביר הרוח ומפריח הטל אין מחזירין אותו ולמה השמיטו הפוסקים דין זה וצ"ע כעת ודו"ק: והנה בדין זה דמתחילין לומר בברכה שניה משיב הרוח ומוריד הגשם בתפלת מוסף שב' יו"ט האחרון של חג וכו' נשאלתי במי שהתפלל מוסף בשמיני עצרת ולא הזכיר משיב הרוח ולא שמע מן הש"ץ שהכריז גם לא ידע כלל שהכריז הש"ץ כן אם מחויב לחזור ולהתפלל או לא והשבתי שנראה ברור שמחוייב לחזור ולהתפלל כיון שכן תקנו חז"ל להתחיל במוסף וכמו שכתבו הרמ"א והש"ז והמג"א שאף המחבר כוונתו כך להתחיל במוסף וא"כ מחויב לשמוע ולזכור ואם לא הזכיר אף שלא שמע מחוייב לחזור ולהתפלל ותדע שאם היה סברא שבדיעבד אינו חוזר ומתפלל הרי קי"ל כל שעת ההחק כדיעבד דמי ולמה כתב בש"ע דאף אם היה חולה או אנוס לא יקדים תפלתו לציבור וכיון דהוי אנוס או חולה דאין לך שעת הדחק גדול מזה ויתפלל בלא משיב הרוח דהוי כדיעבד אלא ודאי דאף בדיעבד חוזר ומתפלל וצריך להמתין על הכרזה ולהזכיר. ושוב עיינתי בפרי מגדים במשבצות ושם ממרוצת לשונו נמי משמע לי דחוזר ומתפלל כה"ג ואם הזכיר קודם ששמע מן הש"ץ נמי חוזר מה"ט נופא וכן כתבתי בסי'

מחצית

סי' קיד (ס"ק א) בתפלת מוסף. והא כו' בערבית. ר"ל ניהו דכל ימי החג אין להזכיר הגשמים בחג סימן קלה מ"מ בש"ע שאין לריכים לשב בסוכה ואין הגשמים סי' קלה א"כ יהיה כמו בכל האזכרות כמו יעלה ויבא בר"ח וכדומה שמתחילין בערבית: ויעשו אגודות כו' וסיים הב"ח וז"ל משא"כ בהזכרת שבת וי"ט ור"ח דלא אותם הנאמרים בביתם יודעים ובקיאים להזכיר מה שצריך להזכיר דבר יום ביומו ואין שם אגודות עכ"ל: והא דלא חשש כן בשאלה · ר"ל שמתחילים בערבית וא"ח אגודות: ביום א.כדאית, רסי' קי"ז דאר"ל מתחילין כו' ס' יום אחר התקופ'. ובא"י ז' חסון: דצריך להכריז כו' · וה"ט מהני דוקא לדעת רמ"א בסעיף ב'. משא"כ לדעת הרב"י כפי הבנת מ"א ס"ק ב' ל"ל טעם אחר כמ"ש שם: ועמ"ש רסי' רל"ו. ר"ל לא תיקשי לך א"כ מאי צריך לטעם דאין מתחילין בערבית כיון שאין כולם בבה"כ הל"ל ג"כ ה"ט דצריך לסמוך גאולי לתפלה. לזה כ' ער"ס רל"ו דשם מבואר דמה שהוא צורך תפלה מותר להכריז בין גל"ת ערבית: (ס"ק ב) שיכריז כו' · דע דבירושלמי איתא ר' חני בשם ר' פדת אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר שליח לבור · וכ' הרא"ש וז"ל כ"ל דהא קאי אמאי דפריך בירושלמי (הובא במ"א ס"ק א') דה"ל להתחיל בשחרית. וע"ז אמר שאין ליחיד להזכיר עד שיזכיר שליח לבור פי' שיאמר קודם תפלת מוסף בקול רם משיב הרוח ומוריד הגשם והאי א"א בבקר לפי שאינו יכול להפסיק בין גל"ת עכ"ל · ולדברי ל"ל מ"ש בירושלמי מוריד שיזכיר ש"ץ ר"ל בקול רם והיינו שיכריז קודם התפלה. אבל רא"ה כ' וז"ל אסור ליחיד כו' עד שיזכיר ש"ץ בין בלחש בין בקול רם עכ"ל ופי' הב"ח דס"ל מ"ש בירושלמי אסור כו' עד שיזכיר ש"ץ כפשוטו דאסור ליחיד להזכיר כשעדיין לא עמד הש"ץ להתפלל מוסף דאכתי לא הזכירו ש"ץ אפי' בלחש אבל כשעמד החזן והתפלל בלחש ויודעים שהש"ץ יזכיר בלחש אף גם כל העם מזכירים בתפלת מוסף. והמחבר שכ' אסור כו' עד שיכריז ש"ץ אם נא' דס"ל כהרא"ש דצריך להכריז קודם התפלה ולכן כ' המחבר עד שיכריז א"כ תיקשי במאי פליג רמ"א שכ' וי"א שקודם כו' הא גם המחבר הכי ס"ל(ומה"ט נאמת הע"ז הגיה דברי רמ"א ע"ש) אע"כ דרמ"א הבין מדברי המחבר מדלא כ' עד שיכריז קודם תפלה וכל' הרא"ש ע"כ כראבי"ה ס"ל דא"ל להכריז קודם התפלה אלא דהרב"י מסבר דשפ"ר כתב ע"ל היותר טוב שיאמר בקול רם תוך התפלה משיב כו' אף לראבי"ה אפי' מזכיר בלחש סגי מ"מ עדיף שיכריז תוך התפלה בקול רם משיב כו' כדי שלא ישכח שוש א' · אבל באמת מלא הדין סגי

באר היטב

קיד (א) מג. דבערבית לא שאין כולם בבהכ"ל ובשחרית לא מסיים דצריך להכריז ובשחרית א"א משום דצריך לסמוך גאולה לתפלה ועיין דבר שמואל סי' קמ"ט. בלילי יום טוב האחרון של מג אם הזכיר בשם במקום של אינו מוזר בן המלך סי' קמ"ו: (ב) ש"ל. כלו' שיאמר הש"ץ בקול רם משיב הרוח בתוך התפל'. ורמ"א סובר שבשעת מכריז קודם התפלה וכ' הב"ח דלדעתו אפי' הזכיר הש"ץ בלחש אסור לבור לבקש אם לא הכריזו תחלה בקול רם וכ"מ ס"ג בהג"ה ואיתא בכ"י ואפי' המתפלל בביתו אסור להזכיר עד שהזכירו הלבור וכתב המ"א וכ"ל הדר במקום שאין מנין יתפלל עד זמן שמתפללין בקהלות: (ג) בטל. לפי מנהג ספרדים שאומרים משיב הרוח ומוריד הטל בימות החמה: (ד) אותו. דטל ורוחות אין נעצרין. ואפי' אם עדיין לא סיים הברכה אין מחזירין אותו מאחר שאין חיוב כלל לאומרו מ"א: (ה) כבר. והא דאין מכריזין שלא יאמרו משיב הרוח ומוריד הגשם דגרמה כמתאנין בגשמים. (ו) אותו. דגשמים קשים לעולם בימות

שערי תשובה

ס' קיד (א) חג עבה"ט ומש"ש בליל יו"ט האחרון של חג יו"ט ליל יו"ט של ש"ע ועיין במנ"א בשם הרדב"ז: (ב) הש"ץ עבה"ט. ועיין ביד אפרים שצריך להניח בדברי המנ"א או שכוונתו שבתפלת הלחש מבניה הש"ץ קוכו קצת באמירת משיב הרוח ש"ש: (ג) אותו עבה"ט ועיין בש"ץ שאם אירע שלא חזר לראש הברכה אלא לדב לה"ש"ע כו' וסיים ברכתו לא מחדרינן ליה ומבואר בריטב"א חידושי תענית במקום שחזור לראש הברכה ראשונה אינו חוזר לו' ה' שפתי תפתח ונם כתב דאם טעה ואמר ומוריד הגשם בימות החמה ולא נזכר עד האל הקדוש שדינו שחוזר לראש אין לו לסמוך על שיכוון בחזרת הש"ץ אלא יחזור תיכף לראש ואז יוכל לסיים תפלתו שרם שיתחיל הש"ץ לו' קדושה. ואף למי שסובר לקמן סי' קכ"ד דיכול לסמוך לכוון עם הש"ץ מ"מ י"ל דבטעה בב' ראשונות דבחד חשיבי הוה כלא התפלל כלל וא"כ אין הש"ץ לו לחזור ולהתפלל. ומ"מ אשר שראוי שיחזיר ויתפלל בתורת נדבה שיחדש בה דבר נ"כ כיון שי"ל

אפרים

וכנון שבנביה קולו קלת סני בהכי ומ"ת אתי ספיר מה שלא היקנו שיזכיר בשחרית בלחש בתוך התפלה ותו לא שייך שצריך לסמוך גאולה לתפלה כה"ש ס"ק א' דבזה לא שייך לתקומי שיאמר בקול רם בתפלת לחש דלא רצו תכמיה לתקן בזה שיהיה בזה ביטול כוונת התפלה אל שלבור רק דצריך להכריז אלא דאי איכא דשמע הש"ץ שאמר משיב הרוח בתפלת הלחש אז שיאמר משיב הרוח אז שיאמר משיב הרוח אז שיאמר משיב הרוח בתפלת הלחש בקול רם. ואין לפרש כוונת המג"א דלהמחבר צריך שיאמר בתפלת הלחש בקול רם ותעפ"כ אין לעשות כן בשחרית מפני הטעם הראשון שכתב הש"ז ס"ק א' שיהיה סבור שהזכירו מבערב דז"א דהא המג"א לא הזכיר בס"ק א' כ"א הטעם הב' שהביא הש"ז בשם הרא"ש וגם כי שום פוסק לא פסק כך שהש"ץ יאמר בתפלת הלחש בקול רם וכב"י ג"כ לא הזכיר מזה דבר רק הביא דברי הרא"ש שבתב שיאמר קודם התפלה בקול רם ול"כ הא"י דאסור ליחיד כו' עד שיזכיר הש"ץ בין בלחש ובין בקול רם כו' ע"ש וגם פירושו דלף בהזכרת הש"ץ בלחש סני אם המתינו הלבור עד שיזכיר בלחש ועיין בב"ח ס"ק ב פירוש מנהג ספרד כו' וכ"כ ס"ח ומדברי המחבר שבתב אם אמר משיב הרוח כו' ומבואר שאין מוהגין לומר משיב הרוח ביה"ח וכן מוהגים עתה המתפללים על פי מנהג ספרד:

ביאור הגר"א

בגמרא הבתה דאתיה לבני כו' ועיין רש"י שם ד"ה אלא כו' וע' לח"מ פ"ב ד"ס תפלה ול"ע ועיין בר"ן ומ"ש לקמן שם: ס"ב אסור כו'. ירושלמי והביאו הרא"ש שם ופ"ד: ד"א כו'. מדברי מ' שסובר דהש"ע ס"ל שיכריז היינו הזכרת הש"ץ בחזרת התפלה ואז יזכירו הלבור בתוכה בתוכה וז"ש כדי כו' ר"ל בתוסף ולוהא שגם הלבך אם שהתפלל מוסף בשמיני עצרת ולא הזכיר משיב הרוח ולא שמע מן הש"ץ שהכריז גם לא ידע כלל שהכריז הש"ץ כן אם מחויב לחזור ולהתפלל או לא והשבתי שנראה ברור שמחוייב לחזור ולהתפלל כיון שכן תקנו חז"ל להתחיל במוסף וכמו שכתבו הרמ"א והש"ז והמג"א שאף המחבר כוונתו כך להתחיל במוסף וא"כ מחויב לשמוע ולזכור ואם לא הזכיר אף שלא שמע מחוייב לחזור ולהתפלל ותדע שאם היה סברא שבדיעבד אינו חוזר ומתפלל הרי קי"ל כל שעת ההחק כדיעבד דמי ולמה כתב בש"ע דאף אם היה חולה או אנוס לא יקדים תפלתו לציבור וכיון דהוי אנוס או חולה דאין לך שעת הדחק גדול מזה ויתפלל בלא משיב הרוח דהוי כדיעבד אלא ודאי דאף בדיעבד חוזר ומתפלל וצריך להמתין על הכרזה ולהזכיר. ושוב עיינתי בפרי מגדים במשבצות ושם ממרוצת לשונו נמי משמע לי דחוזר ומתפלל כה"ג ואם הזכיר קודם ששמע מן הש"ץ נמי חוזר מה"ט נופא וכן כתבתי בסי'

יד

ס' קיד במ"א ס"ק ב קודם התפלה וה"ה אם כבר הזכיר הש"ץ בלחש בתוך התפלה כל"ל. וא"ל שהמתבר שפתח הדבריה וכתב עד שיכריז הש"ץ ולא ביאר שהברכה תהיה קודם התפלה דוקא. נראה לבאורה דה"ל דעדיי אחי עוברי דכל שהזכיר הש"ץ ולא ביאר שהברכה תהיה קודם התפלה דוקא. ונראה לבאורה דה"ל דבין קודם הפלה או להזכיר ומ"ש לקמן בס"ע אבל אם יודע שהכריז הש"ץ כו' אין ר"ל הברכה קודם התפלה דוקא אלא ר"ל דבין קודם הפלה או שהכריז הזיינו שהזכיר בלחש הכל בכלל הכרזות הש"ץ הוא אלא לפי שדרך הוא להכריז תחלה ולכך קאמר תעפ"י שלא שמע מש"ץ אבל נאמת אין קפידא בהברכה קודם דוקא וכדמשמע ג"כ לשון הש"ע דקאמר אסור להזכיר עד שיאמר הש"ץ דשמע הטעם הכי שכבר הש"ז בשם הרא"ש וגם כי שום פוסק לא פסק כך שהש"ץ יאמר בתפלת הלחש בקול רם וכב"י ג"כ לא הזכיר מזה דבר רק הביא דברי הרא"ש שבתב שיאמר קודם התפלה בקול רם ול"כ הא"י דאסור ליחיד כו' עד שיזכיר הש"ץ בין בלחש ובין בקול רם כו' ע"ש וגם פירושו דלף בהזכרת הש"ץ בלחש סני אם המתינו הלבור עד שיזכיר בלחש ועיין בב"ח ס"ק ב פירוש מנהג ספרד כו' וכ"כ ס"ח ומדברי המחבר שבתב אם אמר משיב הרוח כו' ומבואר שאין מוהגין לומר משיב הרוח ביה"ח וכן מוהגים עתה המתפללים על פי מנהג ספרד:

חכמת שלמה

ע"א מ"ש שם אפי' אמר מעביר הרוח ומפריח הטל אין מחזירין אותו ולמה השמיטו הפוסקים דין זה וצ"ע כעת ודו"ק: והנה בדין זה דמתחילין לומר בברכה שניה משיב הרוח ומוריד הגשם בתפלת מוסף שב' יו"ט האחרון של חג וכו' נשאלתי במי שהתפלל מוסף בשמיני עצרת ולא הזכיר משיב הרוח ולא שמע מן הש"ץ שהכריז גם לא ידע כלל שהכריז הש"ץ כן אם מחויב לחזור ולהתפלל או לא והשבתי שנראה ברור שמחוייב לחזור ולהתפלל כיון שכן תקנו חז"ל להתחיל במוסף וכמו שכתבו הרמ"א והש"ז והמג"א שאף המחבר כוונתו כך להתחיל במוסף וא"כ מחויב לשמוע ולזכור ואם לא הזכיר אף שלא שמע מחוייב לחזור ולהתפלל ותדע שאם היה סברא שבדיעבד אינו חוזר ומתפלל הרי קי"ל כל שעת ההחק כדיעבד דמי ולמה כתב בש"ע דאף אם היה חולה או אנוס לא יקדים תפלתו לציבור וכיון דהוי אנוס או חולה דאין לך שעת הדחק גדול מזה ויתפלל בלא משיב הרוח דהוי כדיעבד אלא ודאי דאף בדיעבד חוזר ומתפלל וצריך להמתין על הכרזה ולהזכיר. ושוב עיינתי בפרי מגדים במשבצות ושם ממרוצת לשונו נמי משמע לי דחוזר ומתפלל כה"ג ואם הזכיר קודם ששמע מן הש"ץ נמי חוזר מה"ט נופא וכן כתבתי בסי'

מחצית

סי' קיד (ס"ק א) בתפלת מוסף. והא כו' בערבית. ר"ל ניהו דכל ימי החג אין להזכיר הגשמים בחג סימן קלה מ"מ בש"ע שאין לריכים לשב בסוכה ואין הגשמים סי' קלה א"כ יהיה כמו בכל האזכרות כמו יעלה ויבא בר"ח וכדומה שמתחילין בערבית: ויעשו אגודות כו' וסיים הב"ח וז"ל משא"כ בהזכרת שבת וי"ט ור"ח דלא אותם הנאמרים בביתם יודעים ובקיאים להזכיר מה שצריך להזכיר דבר יום ביומו ואין שם אגודות עכ"ל: והא דלא חשש כן בשאלה · ר"ל שמתחילים בערבית וא"ח אגודות: ביום א.כדאית, רסי' קי"ז דאר"ל מתחילין כו' ס' יום אחר התקופ'. ובא"י ז' חסון: דצריך להכריז כו' · וה"ט מהני דוקא לדעת רמ"א בסעיף ב'. משא"כ לדעת הרב"י כפי הבנת מ"א ס"ק ב' ל"ל טעם אחר כמ"ש שם: ועמ"ש רסי' רל"ו. ר"ל לא תיקשי לך א"כ מאי צריך לטעם דאין מתחילין בערבית כיון שאין כולם בבה"כ הל"ל ג"כ ה"ט דצריך לסמוך גאולי לתפלה. לזה כ' ער"ס רל"ו דשם מבואר דמה שהוא צורך תפלה מותר להכריז בין גל"ת ערבית: (ס"ק ב) שיכריז כו' · דע דבירושלמי איתא ר' חני בשם ר' פדת אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר שליח לבור · וכ' הרא"ש וז"ל כ"ל דהא קאי אמאי דפריך בירושלמי (הובא במ"א ס"ק א') דה"ל להתחיל בשחרית. וע"ז אמר שאין ליחיד להזכיר עד שיזכיר שליח לבור פי' שיאמר קודם תפלת מוסף בקול רם משיב הרוח ומוריד הגשם והאי א"א בבקר לפי שאינו יכול להפסיק בין גל"ת עכ"ל · ולדברי ל"ל מ"ש בירושלמי מוריד שיזכיר ש"ץ ר"ל בקול רם והיינו שיכריז קודם התפלה. אבל רא"ה כ' וז"ל אסור ליחיד כו' עד שיזכיר ש"ץ בין בלחש בין בקול רם עכ"ל ופי' הב"ח דס"ל מ"ש בירושלמי אסור כו' עד שיזכיר ש"ץ כפשוטו דאסור ליחיד להזכיר כשעדיין לא עמד הש"ץ להתפלל מוסף דאכתי לא הזכירו ש"ץ אפי' בלחש אבל כשעמד החזן והתפלל בלחש ויודעים שהש"ץ יזכיר בלחש אף גם כל העם מזכירים בתפלת מוסף. והמחבר שכ' אסור כו' עד שיכריז ש"ץ אם נא' דס"ל כהרא"ש דצריך להכריז קודם התפלה ולכן כ' המחבר עד שיכריז א"כ תיקשי במאי פליג רמ"א שכ' וי"א שקודם כו' הא גם המחבר הכי ס"ל(ומה"ט נאמת הע"ז הגיה דברי רמ"א ע"ש) אע"כ דרמ"א הבין מדברי המחבר מדלא כ' עד שיכריז קודם תפלה וכל' הרא"ש ע"כ כראבי"ה ס"ל דא"ל להכריז קודם התפלה אלא דהרב"י מסבר דשפ"ר כתב ע"ל היותר טוב שיאמר בקול רם תוך התפלה משיב כו' אף לראבי"ה אפי' מזכיר בלחש סני מ"מ עדיף שיכריז תוך התפלה בקול רם משיב כו' כדי שלא ישכח שוש א' · אבל באמת מלא הדין סני

באר היטב

קיד (א) מג. דבערבית לא שאין כולם בבהכ"ל ובשחרית לא מסיים דצריך להכריז ובשחרית א"א משום דצריך לסמוך גאולה לתפלה ועיין דבר שמואל סי' קמ"ט. בלילי יום טוב האחרון של מג אם הזכיר בשם במקום של אינו מוזר בן המלך סי' קמ"ו: (ב) ש"ל. כלו' שיאמר הש"ץ בקול רם משיב הרוח בתוך התפל'. ורמ"א סובר שבשעת מכריז קודם התפלה וכ' הב"ח דלדעתו אפי' הזכיר הש"ץ בלחש אסור לבור לבקש אם לא הכריזו תחלה בקול רם וכ"מ ס"ג בהג"ה ואיתא בכ"י ואפי' המתפלל בביתו אסור להזכיר עד שהזכירו הלבור וכתב המ"א וכ"ל הדר במקום שאין מנין יתפלל עד זמן שמתפללין בקהלות: (ג) בטל. לפי מנהג ספרדים שאומרים משיב הרוח ומוריד הטל בימות החמה: (ד) אותו. דטל ורוחות אין נעצרין. ואפי' אם עדיין לא סיים הברכה אין מחזירין אותו מאחר שאין חיוב כלל לאומרו מ"א: (ה) כבר. והא דאין מכריזין שלא יאמרו משיב הרוח ומוריד הגשם דגרמה כמתאנין בגשמים. (ו) אותו. דגשמים קשים לעולם בימות

שערי תשובה

ס' קיד (א) חג עבה"ט ומש"ש בליל יו"ט האחרון של חג יו"ט ליל יו"ט של ש"ע ועיין במנ"א בשם הרדב"ז: (ב) הש"ץ עבה"ט. ועיין ביד אפרים שצריך להניח בדברי המנ"א או שכוונתו שבתפלת הלחש מבניה הש"ץ קוכו קצת באמירת משיב הרוח ש"ש: (ג) אותו עבה"ט ועיין בש"ץ שאם אירע שלא חזר לראש הברכה אלא לדב לה"ש"ע כו' וסיים ברכתו לא מחדרינן ליה ומבואר בריטב"א חידושי תענית במקום שחזור לראש הברכה ראשונה אינו חוזר לו' ה' שפתי תפתח ונם כתב דאם טעה ואמר ומוריד הגשם בימות החמה ולא נזכר עד האל הקדוש שדינו שחוזר לראש אין לו לסמוך על שיכוון בחזרת הש"ץ אלא יחזור תיכף לראש ואז יוכל לסיים תפלתו שרם שיתחיל הש"ץ לו' קדושה. ואף למי שסובר לקמן סי' קכ"ד דיכול לסמוך לכוון עם הש"ץ מ"מ י"ל דבטעה בב' ראשונות דבחד חשיבי הוה כלא התפלל כלל וא"כ אין הש"ץ לו לחזור ולהתפלל. ומ"מ אשר שראוי שיחזיר ויתפלל בתורת נדבה שיחדש בה דבר נ"כ כיון שי"ל

אפרים

וכנון שבנביה קולו קלת סני בהכי ומ"ת אתי ספיר מה שלא היקנו שיזכיר בשחרית בלחש בתוך התפלה ותו לא שייך שצריך לסמוך גאולה לתפלה כה"ש ס"ק א' דבזה לא שייך לתקומי שיאמר בקול רם בתפלת לחש דלא רצו תכמיה לתקן בזה שיהיה בזה ביטול כוונת התפלה אל שלבור רק דצריך להכריז אלא דאי איכא דשמע הש"ץ שאמר משיב הרוח בתפלת הלחש אז שיאמר משיב הרוח אז שיאמר משיב הרוח בתפלת הלחש בקול רם. ואין לפרש כוונת המג"א דלהמחבר צריך שיאמר בתפלת הלחש בקול רם ותעפ"כ אין לעשות כן בשחרית מפני הטעם הראשון שכתב הש"ז ס"ק א' שיהיה סבור שהזכירו מבערב דז"א דהא המג"א לא הזכיר בס"ק א' כ"א הטעם הב' שהביא הש"ז בשם הרא"ש וגם כי שום פוסק לא פסק כך שהש"ץ יאמר בתפלת הלחש בקול רם וכב"י ג"כ לא הזכיר מזה דבר רק הביא דברי הרא"ש שבתב שיאמר קודם התפלה בקול רם ול"כ הא"י דאסור ליחיד כו' עד שיזכיר הש"ץ בין בלחש ובין בקול רם כו' ע"ש וגם פירושו דלף בהזכרת הש"ץ בלחש סני אם המתינו הלבור עד שיזכיר בלחש ועיין בב"ח ס"ק ב פירוש מנהג ספרד כו' וכ"כ ס"ח ומדברי המחבר שבתב אם אמר משיב הרוח כו' ומבואר שאין מוהגין לומר משיב הרוח ביה"ח וכן מוהגים עתה המתפללים על פי מנהג ספרד:

ביאור הגר"א

בגמרא הבתה דאתיה לבני כו' ועיין רש"י שם ד"ה אלא כו' וע' לח"מ פ"ב ד"ס תפלה ול"ע ועיין בר"ן ומ"ש לקמן שם: ס"ב אסור כו'. ירושלמי והביאו הרא"ש שם ופ"ד: ד"א כו'. מדברי מ' שסובר דהש"ע ס"ל שיכריז היינו הזכרת הש"ץ בחזרת התפלה ואז יזכירו הלבור בתוכה בתוכה וז"ש כדי כו' ר"ל בתוסף ולוהא שגם הלבך אם שהתפלל מוסף בשמיני עצרת ולא הזכיר משיב הרוח ולא שמע מן הש"ץ שהכריז גם לא ידע כלל שהכריז הש"ץ כן אם מחויב לחזור ולהתפלל או לא והשבתי שנראה ברור שמחוייב לחזור ולהתפלל כיון שכן תקנו חז"ל להתחיל במוסף וכמו שכתבו הרמ"א והש"ז והמג"א שאף המחבר כוונתו כך להתחיל במוסף וא"כ מחויב לשמוע ולזכור ואם לא הזכיר אף שלא שמע מחוייב לחזור ולהתפלל ותדע שאם היה סברא שבדיעבד אינו חוזר ומתפלל הרי קי"ל כל שעת ההחק כדיעבד דמי ולמה כתב בש"ע דאף אם היה חולה או אנוס לא יקדים תפלתו לציבור וכיון דהוי אנוס או חולה דאין לך שעת הדחק גדול מזה ויתפלל בלא משיב הרוח דהוי כדיעבד אלא ודאי דאף בדיעבד חוזר ומתפלל וצריך להמתין על הכרזה ולהזכיר. ושוב עיינתי בפרי מגדים במשבצות ושם ממרוצת לשונו נמי משמע לי דחוזר ומתפלל כה"ג ואם הזכיר קודם ששמע מן הש"ץ נמי חוזר מה"ט נופא וכן כתבתי בסי'

בטור

שמח"ל אין מתפללין על רוב טובה (לבוש) : ו ואפי' במקום וכו' · דמ"מ אינו ענין להזכרה רק לשאלה כמ"ש סי' (°) קי"ז ס"ב : ז על אין מחזירין. ותע"ג דלא מיעטר מ"מ שבח הוא להקב"ה בהזכרתו משא"כ בשאלה דצריך לשאול על דבר דמיעטר כמ"ש סי' קי"ז ס"ד : ח ואפילו אם סיים הברכה . דוק' בדברים שמחזירין אותו אבל דברים שאין מחזירין אותו לא יאמר וכמ"ש סי' רל"ד ס"ד וכ"פ הב"ח דלא כרש"ל : ט שטעה בהם · כגון שטע' בחתימתן או שלא אמר המלך הקדוש כין ר"ה ליה"כ (תוס') אבל טעה באמצע אין בכך כלום [ועסי' ר"ט וסי' נ"ט] וכמה מקומות חלוקות בנוסח התפלה וכב"י ס"ס קי"ג בשם אבודרהם דכל א' לא יזון ממנהגו ובסי' קכ"ב כ' בשם המנהג שאם אמר א' מהברכות במטבע קצר כברכת הפירות והמעלות שפתיחתן היא חתימתן הוי משמה ממטבע שטבעו חכמים ולא יצא עכ"ל ועמ"ש סי' ס"ד : י לדידן . פי' לדידהו אפי' אמרו בימות הגשמים על כבימות החמה יצא : יא עד מוריד הטל · ועד בכלל : יב ג"פ בכל יום · קשה דהא בשבת וי"ט אומרים אותו ד"פ בכל יום ואיכא יותר מג"פ בג' יום וי"ל דהכי בשאלה ג"כ הדין כן ובשאלה איכא פחות (°) מג"פ דהכי בשבת וי"ט אין שאלה לכן נקטינן מילתא מגיעתא ג"פ [ד"מ] וכ"כ רמ"א בתשובה

בברכה חוזר לראש התפלה ו ז ואפילו במקום שצריכים גשם בימות החמה אם הזכיר גשם במקום (ז) טל מחזירין אותו [וכן אם הזכיר גשם וטל ומי מחזירין אותו] ° [ב"י בשם הרמב"ם והרא"ש והטור] :

ה ח בימות (ח) הגשמים אם לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו ט וה"מ שלא הזכיר טל (יא) אבל אם הזכיר ז (ט) טל אין מחזירין אותו :

ו י בד"א שמחזירין אותו כשלא אמר בימות הגשמים מוריד הגשם היינו כשסיים כל הברכה והתחיל ברכה שאחריה ואז חוזר לראש התפלה אבל אם נזכר קודם שסיים הברכ' יאמר במקום (י) שנזכר ח כ ואפי' אם סיים הברכ' ונזכר קודם שהתחיל אתה (יא) קדוש אינצריך להחזיר אלא אומר משיב הרוח ומוריד הגשם (יב) בלא חתימה :

הגה שלשה ברכות הראשונות תשובות כאחת ובכל מקום ט שטעה בהם חוזר (יב) לראש אין שהוא יחיד אין שהוא צבור : [טור]

ז ל בכל מקום שאנו אומרים חוזר לברכה ששטעה בה ה"מ שטעה בשונג אבל במזיד ומתכוין חוזר לראש :

ח מ בימות החמה אם נסתפק אם הזכיר מוריד (יג) הגשם אם לא עד ל' יום בחזקת שהזכיר הגשם וצריך לחזור :

הגה °° וה"ה י לדידן דאין מזכירין טל בימות החמה אם נסתפק לו אם אמר מוריד הגשם בימות הגשמים כל ל' יום חוזר דודאי אמר כמו שרגיל והרי לא הזכיר לא טל ולא גשם לאחר ל' יום אינו חוזר [ד"ע] :

ט נ *אם ביום ראשון של פסח אומר ברכת אתה גבור יא עד מוריד הטל(יג)צ' פעמים בכנגד (יד) ל' יום שאומר אותה יב ג' פעמים בכל יום משם ואילך אם אינו זוכר אם הזכיר

°עסי' קס"מ ס"ו וס"ה קי"ז °°עסי' תכ"מ ס"מ וסי' תקע"ב

ואם כן היו כאן י"ט ותו דלא שייך כאן חתימה דסילוק יחתום וכאיזה מוכח יחתום אלא הדבר פשוט דראבי"ה לא בא כאן רק לתרץ קושי' דהיינו שתחלה מביא ראייה שכל שלא התחיל בברכה שאחריה לא נקרא סיום כמו שמלינו לענין הטוב והמטיב בר"ח וכדי שלא תקשה הא אין דומה להתם דהתם הוא רק חתים וכמו שמלינו בני שבת וי"ט אבל כאן אין שייך חתימה וכיון דלא שייך חתימה כאן לא מלינו למימר הכא שיאמר משיב הרוח כו' קודם אתה קדוש דאפשר שלא נתנו חכמים רשות להזכיר קודם ה תחלת ברכה שייה אלא היכא שאפשר בחתימה לזה קאמר דהא בר"ח מספקא בגמר' פ"ב שאכלו דף מ"ט בדברי רב אי אומר בחתימה או בלא חתימה ממילא יש לנו לפסוק שאומר בלא חתימה אלמא יש שייכות לומר שאומר בלא חתימה אם כן ה"ל בני משיב הרוח אע"פ שאין שם חתימה כלל יש שייכות לומר משיב הרוח קודם אתה קדוש :

ולמו"ח ז"ל ראיתי שכתב דהך שכתב המרדכי ומסיק לא ידענא אי חתים כו' · הוא לראיה לראבי"ה שהיה מסופק במשיב הרוח אי יש לחתום או לא ועי"ז אמר מספק לא חתי' · וכתב על כ"י ושאני ליה מאחרי' ולא דק כלל מזה דהא בבר המליצו המרדכי סי"ל משיב הרוח והאיך יסתפק מה"ב ותו דכיון כבר"ח יש ספק בגמ' ולא אפשיט מה ראייה מייתי מאותו ספק לספק דראבי"ה · ותו דמה ספק יהיה לו בזה דמשיב הרוח דסילוק שייך כאן חתימה וכי יחזור לומר שנית בא"י מחיה המתים אי יאמר מוסח מדש בא"י מוריד גשם והדבר ברור כמ"ש בס"ד בפי' דברי המרדכי דאין ספק אלא לענין ב"ה וכמ"ש כ"י והוא גברא דמריה סייעי' אלא דמה שהבין שהמרדכי בא להביא ראייה מר"ח לענין שאלת טל ומטר ולא מזכר עד אחר שומע תפלה שצריך לחזור ואם הוא לתרץ קושיא כמ"ש אבל עיקר הראייה לא הביא אלא לענין שאין חוזר קודם התחלת הברכה שאחריה והוא הנכון ואי"ל לענין דודאי לא שייך כאן חתימה כלל · בב"י הוכיח דלא אמריינן כיון שסיים הברכה ולא התחיל האחרת דאומר למה שדילג היינו בדבר שמחזירין אותו אבל בדבר שאין מחזירין אז תכף שסיים ברכה אין לאומרו הע"פ שלא התחיל האחרת : כתב ב"י מ"כ ולמה לא תקנו ברכה בפ"ע במקום שמזכר כמו בב"ה שאם קובע ברכה א' של שבת אומר הר"מ מפני שהיה הספק אם שייך ול"ד לב"ה דהתם כבר סיים הברכה דהטוב והמטיב ביכנה תקנוהו · ובלבוש כתב דמשיב הרוח ומוריד הגשם שאומר קודם אתה קדוש הוא כתחתימה אריכת' והוא פי' כאלו אומר בא"י מחיה המתים ומשיב הרוח ומוריד הגשם אע"פ שלא הזכיר הגשם בתוך הברכה כלול הוא במ"ש מכלכל חיים וכמו שמלינו בני שבת וי"ט אבל כאן אין שייך חתימה וכיון דלא שייך חתימה כאן לא מלינו למימר הכא שיאמר משיב הרוח כו' קודם אתה קדוש דאפשר שלא נתנו חכמים רשות להזכיר קודם ה תחלת ברכה שייה אלא היכא שאפשר בחתימה לזה קאמר דהא בר"ח מספקא בגמר' פ"ב שאכלו דף מ"ט בדברי רב אי אומר בחתימה או בלא חתימה ממילא יש לנו לפסוק שאומר בלא חתימה אלמא יש שייכות לומר שאומר בלא חתימה אם כן ה"ל בני משיב הרוח אע"פ שאין שם חתימה כלל יש שייכות לומר משיב הרוח קודם אתה קדוש :

מספק לא חתי' · וכתב על כ"י ושאני ליה מאחרי' ולא דק כלל מזה דהא בבר המליצו המרדכי סי"ל משיב הרוח והאיך יסתפק מה"ב ותו דכיון בגם בר"ח יש ספק בגמ' ולא אפשיט מה ראייה מייתי מאותו ספק לספק דראבי"ה · ותו דמה ספק יהיה לו בזה דמשיב הרוח דסילוק שייך כאן חתימה וכי יחזור לומר שנית בא"י מחיה המתים אי יאמר מוסח מדש בא"י מוריד גשם והדבר ברור כמ"ש בס"ד בפי' דברי המרדכי דאין ספק אלא לענין ב"ה וכמ"ש כ"י והוא גברא דמריה סייעי' אלא דמה שהבין שהמרדכי בא להביא ראייה מר"ח לענין שאלת טל ומטר ולא מזכר עד אחר שומע תפלה שצריך לחזור ואם הוא לתרץ קושיא כמ"ש אבל עיקר הראייה לא הביא אלא לענין שאין חוזר קודם התחלת הברכה שאחריה והוא הנכון ואי"ל לענין דודאי לא שייך כאן חתימה כלל · בב"י הוכיח דלא אמריינן כיון שסיים הברכה ולא התחיל האחרת דאומר למה שדילג היינו בדבר שמחזירין אותו אבל בדבר שאין מחזירין אז תכף שסיים ברכה אין לאומרו הע"פ שלא התחיל האחרת : כתב ב"י מ"כ ולמה לא תקנו ברכה בפ"ע במקום שמזכר כמו בב"ה שאם קובע ברכה א' של שבת אומר הר"מ מפני שהיה הספק אם שייך ול"ד לב"ה דהתם כבר סיים הברכה דהטוב והמטיב ביכנה תקנוהו · ובלבוש כתב דמשיב הרוח ומוריד הגשם שאומר קודם אתה קדוש הוא כתחתימה אריכת' והוא פי' כאלו אומר בא"י מחיה המתים ומשיב הרוח ומוריד הגשם אע"פ שלא הזכיר הגשם בתוך הברכה כלול הוא במ"ש מכלכל חיים וכמו שמלינו בני שבת וי"ט אבל כאן אין שייך חתימה וכיון דלא שייך חתימה כאן לא מלינו למימר הכא שיאמר משיב הרוח כו' קודם אתה קדוש דאפשר שלא נתנו חכמים רשות להזכיר קודם ה תחלת ברכה שייה אלא היכא שאפשר בחתימה לזה קאמר דהא בר"ח מספקא בגמר' פ"ב שאכלו דף מ"ט בדברי רב אי אומר בחתימה או בלא חתימה ממילא יש לנו לפסוק שאומר בלא חתימה אלמא יש שייכות לומר שאומר בלא חתימה אם כן ה"ל בני משיב הרוח אע"פ שאין שם חתימה כלל יש שייכות לומר משיב הרוח קודם אתה קדוש :

מספק לא חתי' · וכתב על כ"י ושאני ליה מאחרי' ולא דק כלל מזה דהא בבר המליצו המרדכי סי"ל משיב הרוח והאיך יסתפק מה"ב ותו דכיון בגם בר"ח יש ספק בגמ' ולא אפשיט מה ראייה מייתי מאותו ספק לספק דראבי"ה · ותו דמה ספק יהיה לו בזה דמשיב הרוח דסילוק שייך כאן חתימה וכי יחזור לומר שנית בא"י מחיה המתים אי יאמר מוסח מדש בא"י מוריד גשם והדבר ברור כמ"ש בס"ד בפי' דברי המרדכי דאין ספק אלא לענין ב"ה וכמ"ש כ"י והוא גברא דמריה סייעי' אלא דמה שהבין שהמרדכי בא להביא ראייה מר"ח לענין שאלת טל ומטר ולא מזכר עד אחר שומע תפלה שצריך לחזור ואם הוא לתרץ קושיא כמ"ש אבל עיקר הראייה לא הביא אלא לענין שאין חוזר קודם התחלת הברכה שאחריה והוא הנכון ואי"ל לענין דודאי לא שייך כאן חתימה כלל · בב"י הוכיח דלא אמריינן כיון שסיים הברכה ולא התחיל האחרת דאומר למה שדילג היינו בדבר שמחזירין אותו אבל בדבר שאין מחזירין אז תכף שסיים ברכה אין לאומרו הע"פ שלא התחיל האחרת : כתב ב"י מ"כ ולמה לא תקנו ברכה בפ"ע במקום שמזכר כמו בב"ה שאם קובע ברכה א' של שבת אומר הר"מ מפני שהיה הספק אם שייך ול"ד לב"ה דהתם כבר סיים הברכה דהטוב והמטיב ביכנה תקנוהו · ובלבוש כתב דמשיב הרוח ומוריד הגשם שאומר קודם אתה קדוש הוא כתחתימה אריכת' והוא פי' כאלו אומר בא"י מחיה המתים ומשיב הרוח ומוריד הגשם אע"פ שלא הזכיר הגשם בתוך הברכה כלול הוא במ"ש מכלכל חיים וכמו שמלינו בני שבת וי"ט אבל כאן אין שייך חתימה וכיון דלא שייך חתימה כאן לא מלינו למימר הכא שיאמר משיב הרוח כו' קודם אתה קדוש דאפשר שלא נתנו חכמים רשות להזכיר קודם ה תחלת ברכה שייה אלא היכא שאפשר בחתימה לזה קאמר דהא בר"ח מספקא בגמר' פ"ב שאכלו דף מ"ט בדברי רב אי אומר בחתימה או בלא חתימה ממילא יש לנו לפסוק שאומר בלא חתימה אלמא יש שייכות לומר שאומר בלא חתימה אם כן ה"ל בני משיב הרוח אע"פ שאין שם חתימה כלל יש שייכות לומר משיב הרוח קודם אתה קדוש :

ולמו"ח ז"ל ראיתי שכתב דהך שכתב המרדכי ומסיק לא ידענא אי חתים כו' · הוא לראיה לראבי"ה שהיה מסופק במשיב הרוח אי יש לחתום או לא ועי"ז אמר מספק לא חתי' · וכתב על כ"י ושאני ליה מאחרי' ולא דק כלל מזה דהא בבר המליצו המרדכי סי"ל משיב הרוח והאיך יסתפק מה"ב ותו דכיון בגם בר"ח יש ספק בגמ' ולא אפשיט מה ראייה מייתי מאותו ספק לספק דראבי"ה · ותו דמה ספק יהיה לו בזה דמשיב הרוח דסילוק שייך כאן חתימה וכי יחזור לומר שנית בא"י מחיה המתים אי יאמר מוסח מדש בא"י מוריד גשם והדבר ברור כמ"ש בס"ד בפי' דברי המרדכי דאין ספק אלא לענין ב"ה וכמ"ש כ"י והוא גברא דמריה סייעי' אלא דמה שהבין שהמרדכי בא להביא ראייה מר"ח לענין שאלת טל ומטר ולא מזכר עד אחר שומע תפלה שצריך לחזור ואם הוא לתרץ קושיא כמ"ש אבל עיקר הראייה לא הביא אלא לענין שאין חוזר קודם התחלת הברכה שאחריה והוא הנכון ואי"ל לענין דודאי לא שייך כאן חתימה כלל · בב"י הוכיח דלא אמריינן כיון שסיים הברכה ולא התחיל האחרת דאומר למה שדילג היינו בדבר שמחזירין אותו אבל בדבר שאין מחזירין אז תכף שסיים ברכה אין לאומרו הע"פ שלא התחיל האחרת : כתב ב"י מ"כ ולמה לא תקנו ברכה בפ"ע במקום שמזכר כמו בב"ה שאם קובע ברכה א' של שבת אומר הר"מ מפני שהיה הספק אם שייך ול"ד לב"ה דהתם כבר סיים הברכה דהטוב והמטיב ביכנה תקנוהו · ובלבוש כתב דמשיב הרוח ומוריד הגשם שאומר קודם אתה קדוש הוא כתחתימה אריכת' והוא פי' כאלו אומר בא"י מחיה המתים ומשיב הרוח ומוריד הגשם אע"פ שלא הזכיר הגשם בתוך הברכה כלול הוא במ"ש מכלכל חיים וכמו שמלינו בני שבת וי"ט אבל כאן אין שייך חתימה וכיון דלא שייך חתימה כאן לא מלינו למימר הכא שיאמר משיב הרוח כו' קודם אתה קדוש דאפשר שלא נתנו חכמים רשות להזכיר קודם ה תחלת ברכה שייה אלא היכא שאפשר בחתימה לזה קאמר דהא בר"ח מספקא בגמר' פ"ב שאכלו דף מ"ט בדברי רב אי אומר בחתימה או בלא חתימה ממילא יש לנו לפסוק שאומר בלא חתימה אלמא יש שייכות לומר שאומר בלא חתימה אם כן ה"ל בני משיב הרוח אע"פ שאין שם חתימה כלל יש שייכות לומר משיב הרוח קודם אתה קדוש :

בסקין הלכת' שם כר"י ובעור הכי' דעת הר"פ דלא ס"ל הך דהר"מ ותן כ"י בשם מהרי"ח טעם לדבריו דשמי גבי שור שהוא לעבע רע שזה השור כשעוד בעיתה בקירוב מורה שעבעו כן משמ"כ אלו עשה בהרחקה היה לנו לומר דרך מקרה הוא אבל כאן הדבר תלוי בהרגל הלשון ואינו מורגל כ"כ כשיעשה דבר מ' בקירוב והרא"ש נעה לסברת הר"מ וגר' כדבריו שהרי הרגל הלשון אינו אלא מלא מלד הטבע המורגל באדם והרי הוא כמו שור נגח עכ"ל ולפי מה שהקשתי לא ידענא לסמוך על סברת הר"מ בזה :

קטו כתוב בעור ומה שתקנו לומר אחינו בברכת השיבנו וכשלח לנו משמ"כ בשאר ברכות ה"ע שאנו מזכירין לפניו שהאב חייב ללמד עם בנו וכשלח לנו משוס דכתיב ושוב אל ה' וירחמהו ע"כ אנו מזכירין רחמי האב על הבן :

כטז (א) דרך תפלה ובקשה.כ"כ העור בשם הרמ"ה אח"כ כ' והרר"י כתב דוקא כשקורא כל המזמור שלם כו' וכמו שהעתיק רמ"א וא"ל שיש כ"מ בין הני תירוצי' לענין הפ' שאומרים בהבדלה עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה אם ירלה לשמות ולומר ויהי לנו לישועה דלתי' הרמ"ה אסור כיון שפשוק זה אינו לשון בקשה שהרי הוא לשון עבר כמשמעות לשון ויהי ולתי' הרר"י מותר כיון דאינו אלא פשוק א' . ומדברי רמ"א משמע(°)דאין כאן פלוגתא והכלע"ד כתבתי :

קיז (א) ובא"י כו' . לפי שאם צריך לנשמים יותר לפי שגבוה היא מכל המלות משא"כ בני הגולה ואנו כתר בני גולה דבבל אזלינן ובבר תמה הרא"ש פ"ז בתש צריכים למטר אחרי הזרע במדינו' אלו דהיינו מחלי תשרי ואילך למה יאמרו בזמנו בשלמא דבר התלוי בחיוב ופטור ואיסור והיתר אזלי' בתר בני בבל אבל בהא למה ניזול בתר בני בבל דהא שבעים אמים רבים וא"ל נשמים עד ס' אחר התקופה משא"כ בשאר מדינות כו' והאריך מזה כמ"ש ב"י ומסיק ב"י בשם מהרי"ח מאחר שהרא"ש כ' שם שאע"פ שהוא יחיד יכול לשאול מאחר שהדבר ארכי רבים אלא כדי שלא יהיה בר' שהוא כאגודות אגודות בר' שהוא יחיד ושאל בשם בזמן שני' הדין לשאול על שלא יחזור מאחר שהאמת בר' כדברי הרא"ש ואפי' ביחיד יש לו מקום להתפלל אלא מעטעם הזכר היכ' שהתפלל בדיעבד שאין בכאן זה התשש בר' שאין לו לחזור וג"ע עכ"ל וכב"י כיון דלא נתקבלו דברי הרא"ש וכל העולם לא נהגו כן ה"ל סוגיין דלא כהרא"ש והלכך הטועה ושאל בשם ארץ לחזור אפי' בר' שאין לו לחזור וג"ע עכ"ל וכב"י כיון דלא נתקבלו דברי הרא"ש וכל העולם לא נהגו כן ה"ל סוגיין דלא כהרא"ש והלכך הטועה ושאל בשם ארץ לחזור אפי'

קטז (ב) בינה ובינה דעת והשכל ע"ש : (ג) בכל . כלו' יוש שבפלה בו התקופה מתשבינן בכלל הפ' אפי' אם התקופה ביום א' נופלת בחצי יום אז אמ"כ רק שיהא קצת קודם הלילה.ונכולה ב' ימים בין תקופ' להשלה דאם התקופה ביום א' השלה בחצי הלילה ביום ד': (ד) ובא"י אפי' אם שלא אז"ל לא אם יש ט אמה ובנים בא"י אמ"פ שאין דעתו לחזור בימי הגשמים שואל בבני א"י

ביאור

פי' קטו ס"א מפני כו'. ברכות ל"ג א' גדולה דעה שמתה בתחלת כו' : שאם כו'. עור בשם ירושלמי :
פי' קטז ס"א אע"ג כו'. עבה"ג : ה"מ כו'. לשון עור בשם רמ"ה כ"מ בתרגם הפסוקים וה"ה בתתבון לקרות הפסוקים
כו' וכ"מ בתוספתא שם והביאו הרי"ף ורא"ש שם שאמר שם בסמוך המתרגם פסוק בלעורתו כו' כ"י : ומ"מ כו'. כן הי' הר"י ורא"ש שם :

חכמת

אחד י"ל ששכח הדבר ויצא מלבו ולכך לא שמרו ובע"כ מוכח דגם בדבר התלוי בזכרון הלב נמי זוכר יותר בקרוב הזמן מרחוק. ומיניה מוכח דה"ה למשיב הרוח הוי כן. מיהו כך דייקינן יש לההחזיק דברי הר"פ והוא דקשה על הש"ס למה קאמר ג"מ באתו תלתא כיתות בחד יומא ולא אמר נ"מ נמי להיפוך באתו תלתא כיתי בשלשה יומי אך כולם העידו על שלשה נניחות דחד יומא כגון שהוא נגח כולם ביום אחד דאז אם הוי ליעודי תורא לא מהני ואם הוי ליעודי נברא מהני . והנה מזה מוכח דאין ספק כלל אם הוי ליעודי נברא לבד רק זה פשוט לו דבעינן שהנניחות יהיו בשלשה ימים רק דמיבעיא לן אם בעינן ליעודי נברא נ"כ או די בליעודי תורא לבד וכן הוי כוונת הש"ס אם לייעודי תורא לבד או בעינן ליעודי נברא נ"כ א"כ לפ"ז יהיו דברי ר"מ כך דשעמא דר"י דס"ל דליעודי נברא בעינן תלתא יומי דאינו כיון דס"ל דליעודי תורא בעינן תלתא יומי א"כ כמשפט השור כך משפט הבעלים וסוף דינו כחתלת דינו וכיון דתחלת דינו בעינן ג' ימים בעינן סוף דינו נ"כ ג' ימים אך אם תחלת דינו לא הוי בעינן ג' ימים מכ"ש בסוסן ליעודי בעלים דלא בעינן ג' ימים. ולפ"ז דברי ר"מ לא מבעיא ליה דמיירי בליעודי תורא ולא מספקא ליה רק בדברי ר"י אי מיירי ליעודי תורא לבד אן ליעודי נברא נ"כ וא"כ אין לנו ראיה לדברי הרמ"ם. אך לפ"ז יהיה לנו ראיה להיפוך לדברי הר"פ דקשה על הש"ס נופא למה לא מיבעיא גם להיפוך אולי אפשר ס"ל לר"י דליעודי נברא לבדו בעינן תלתא יומא אבל בליעודי תורא לא איכפת לן כלל ולמה לא מבעיא לי' להיפוך נ"כ ובע"כ דלא מצי למיבעי כן דא"כ אייל ליה הק"ו דר"מ דריחק נניחותיו חייב קירב נניחותיו לא כ"ש דלענין יעודי נברא אתלוי בזכרון אין זה ק"ו דדבר הנעשה יום יום מרבי הזמן נקבע יותר בלבו ממה שנעשה הרבה בזמן מועט ובע"כ ק"ו דר"מ הוי רק אליעודי תורא ובע"כ דלר"י יעודי תורא בעי בודאי ואין ספק רק אם בעי ליעודי נברא נ"כ ומוכח מזה כדעת הר"פ ודלא כדעת הר"מ מר"ב דלדעת הר"מ קשה אמאי לא מספקא ליה נמי להיפוך אם די ליעודי תורא שמא לבד בנ"ל ודו"ק היטב. עוד נראה לפענ"ד ליישב קושית האחרונים על הר"מ מרוטנבערג הנ"ל מה שהביא ראיה ממה שאמר ר"מ ריחק נניחותיו חייב קירב נניחותיו לא כ"ש ותמהו על זה דהרי אנן לא קי"ל כר"מ רק כר' ע"ש. ונראה לי כך דהנה יש לו' בשעם סלונתא

מחצית

פעמים ובשאלי הוא פחות מלי' פעמים . וכיון דתלה הדבר בהרגל לשונו ראוי להיות שיעור הזכרה ושאלי שזה ע"כ ל"ל דנקט ירושלמי שלשים יום שאין בהן תפלות מוסף וג' תפלות בכל יום א"כ שיעור הזכרה ושאלה שזה היינו ל' פעמים כו' מלינו בירושלמי דקאי אשאלה ולא מיירי רק בהזכרה וא"כ אין ראייתו ראיה ונקטו דברי הירושלמי כשבטן שלשים יום עם תפלת מוספים שבתוכן: וכן בשאלה ר"ל דגם בשאלה בעי יותר מלי' פעמים כמו בהזכרה טעמן שזה שעד"ז נתרגל לשונו. וא"כ בשאלי לא סגי בשלשים יום : (ס"ק יג) ה"ה כו' כדאמרי' בגמ' במס' ב"ק דף ע"ב דתנן אין השור נעשה מועד לשלם נזק שלם אא"כ נגח ג"פ בג"י זה אחר זה וילוף לה מקרא . ואם נגח ג"פ ביום א' סבירא ליה לר"י דאינו מועד ור"מ ס"ל דהוי מועד . ואמר טעמי' דאיכ' ק"ו ריחק נניחותיו דהיינו בג' ימים הוי מועד כ"ש קירב נניחותיו ביום א' הרי דע"י קירוב הדבר נתרגל יותר ומועד להזיק וה"ה הכא דנתרגל יותר בקרוב אמירתו ל' פעמים ביום א' : דדוק' ג' מתים ביום א' . דאמרי' במסכת תענית דף כ"א איר שיש בה חמש מאות רגלי ומתו בה ג' אנשים ביום א' וגזר ר"ל ר"ש בר חסדא תענית . ואא"ל ר"ש בר יצחק כמאן דאמרו שם שאירע שמתו ג' אנשים ביום א' ולכן קי"ל לקמן סי' תקע"ז דג' מתים ביום א' לא הוי דבר וע"כ משום דקי"ל כר"י ואיך הביא כאן ראיה מר"מ : דש"ה כו' תוכבא ר"ל בשור המועד: משוג' ול"ל דר"ב ב"י בשם' תענית דא"ל גר"ג בר חסד' כמאן כר"מ ע"ד דיעה שי' אסברות להדדי וכיון דר"מ ל"ל במועד סברת תוכבא . ה"ה די"ל בדבר סברת אויר משונה : וה"ה די"ל כן בהא דאמרי' בב"ק דא"ל ר"י לר"מ זבה תוכיח שרחק' ראיותי' דהיינו בג' ימים טמאה וקרבה ראיותיה דהיינו ג"פ ביום א' טהורה . ה"ל להקשות לנפשיה דהא גם ר"י מודה דדוקא במקום דאיכ' סברת כגון תוכב' ע"כ ל"ל דגם בזב' יש סברת כמו תוכב' ודימה ר"י סברת זבה לסברת תוכבא בנגיחה (ס"ק יד) עד כאן ושיין בשל"ה סוף הל' תפלה שחולק בזה . ר"ל דוקא אז בב"ע ל' פעמים שיתרגל עי"ז לו' משיב הרוח מהני אבל אי אומר ביום א' של פסח ל' פעמים ולדנ' משיב הרוח כיון דהוי שב ואל תעשה לא נתרגל בזה עד שישנה שלשים יום ע"ש : והטע"ז כ' בכ"ש זה דאם שגג אז נאנס אז בעשה בא"ז יום ע"ש ולדעת הג"מ שלשים יום שלא התפלל כלל נראה דלא הורע חזקתו ואינו צריך להשלים אותו יום ע"ש ולדעת הג"מ ומ"א שהסכים עמו דבעי' מנין סך תפלות שמתפללים בכל ל' יום ודאי לדינו של ע"ז . ואף

בתשובתו סי' פ"ג ע"ש . ומ"א כתב דלא מלינו דקאי נמי אשאלי ע"ש . גם בשבלה"ג נשתפק אם מהני ג"כ בשאלה אז לא ע"ש ובע"ת כ' בפשיטות דמהני נמי בשאלה ע"ש . אם שגג אז פשע בא"ז יום אז יומים בחלו לא"ד יום ולא התפלל כלל . לא הורע חזקתו ט"ז ע"ש : (טו) נשם . דאיתא הוא משור המועד דאמרי' ריחק נניחותיו חייב קירב נניחותיו לכ"ש וה"כ כאן . ט"ז ושל"ה : ובתוכבת גינת ורדים כלל ל' סי' ק"א דמו דברי ע"ש . ועיין דבר שמואל כי' רכ"ה ובהלק"ט מ"א סי' רמ"ג ומ"א ומ"ה מתרלים ע"ש : (טז) חיים . ועד בכלל וא"כ מתרגל לשונו לומר רב להוסיף מכלכל חיים :

קטו (א) בינה . וכן מבדילין במולאי שבת ויו"ט לפי שהוא חכמה שאדם מבדיל בין דבר לדבר ולכך קבעוהו בברכת החכמה . ומזה לדבר בינה ר"ת בשמים יין כר הבדלה עע"ז :

קטז (א) ונרפא . ולא יאמר רפאנו ה' אלהינו ונרפא גם לא יאמר רפא בעינו רק רפא בעינו רש"ל ובכה"ג ופר"ח אבל המ"א כתב שאין לזה בשום מקום מן המקבל שאומרים רפא בעינו ושכן הוא בשגל' שמוקות : קיז (א) הפנים . ל"ל ובכעבנו מטובך ולא מטובה הרא"ש ורש"ל . עמ"א . וט"ז כתב כההוא בדרך יאמר מטובך ובכהוא בעיר יאמר מטיב' פ"ש הטעם ובסידור האר"י ז"ל כ' מטובה : (ב) ס' . כלו' בתפלת ערבית שמתחיל יום ס' : (ג) הפ' . כלו' יוש שבפלה בו התקופה מתשבינן בכלל הפ' אפי' אם התקופה נופלת בחצי יום אז אם"כ רק שיהא קצת קודם הלילה.ונכולה ב' ימים בין תקופ' להשלה דאם התקופה ביום א' השלה בחצי הלילה ביום ד': (ד) ובא"י אפי' אם שלא אז"ל לא אם יש ט אמה ובנים בא"י אמ"פ שאין דעתו לחזור בימי הגשמים שואל בבני א"י

הגר"א

סי' קיז ס"א בח"ל כו'. רש"י שם שכל מנהגינו אחר בני בבל וכ"כ רש"י בפ"ג דחולין לענין חלב הקיבה : בתפלת כו'. דלא כירושלמי דאמר מוזן מעל"ע וכ"כ רא"ה ולא נהגו כן הרא"ש וכ"מ פסחים דגמ' כיון בכ"מ שתחיל מבערב הג"מ : ויום כו'. דקי"ל יום התקופה מתחיל כר' יוסי בסנהדרין י"ג א' וכמ"ש בר"ה כ"ח א' וש"ש ברש"י ותוס' בד"ה כי תזיק כו' : ובא"י כו'. לע"ג דשם ד' ב' אמרינן ואח"ר התחיל כו' סוברים הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו סוגיא זו דאדחית אתי כו' ל"ל

שלמה

ר"מ. ור"י הוא כך דלכאורה דברי ר"מ ברורים דאם ריחוק הוי חזקה מכ"ש בקירוב. אך נראה דהם יפלגו בפלוגתת הפוסקים אם שכחה הוי אונס או פשיעה. ולפ"ז הנה בס"ג דתכובות אמרינן דבעדים זוממין לא משכחת התראה דאם נתרו בהו מעיקרא יאמרו אישתלי א"כ ה"ג כיון דחיוב שור המועד הוי כמפורש בקרא והועד בבעליו ולא ישמרנו וא"כ הרי יכול לומר ניהו שהועד בו מכל מקום שכח אח"כ שנעשה מועד ולכך לא שמרו אך הא תינח אם שכחה הוי אונס אבל אם שכחה הוי פשיעה א"כ על זה נופא חייב במה שפשע ובשלמא בעדים זוממין אף אם פשעו אין לחייבם מלקות על הפשיעה רק אם העידו במזיד ממש ולא על הפשיעה אבל תשלומי ממון חייב אף בפשיעה. לכך יש לו' דבהא פליגי דודאי לענין להחזיק נוף השור לנגחן הוי ק"ו דר"מ נכון דאם ריחק נניחותיו חייב מכ"ש קירב נניחותיו. אבל לענין הבעלים שלא יכלו לומר אשתלי אח"כ להיפוך אם הועד בו נ' ימים בסדר אינו עשוי לשכוח אבל אם הועדו כולם ביום אחד עשוי לשכוח ויכול לומר אשתלי. לכך ר"מ סובר דשכחה הוי פשיעה לכך העיקר תלוי באם נוף השור הוחזק לנגחן ובזה שפיר למד ק"ו אם ריחק נניחותיו חייב קירב נניחותיו לא כ"ש. אבל ר"י דס"ל דשכחה הוי אונס א"כ ניהו דהשור נעשה נגחן מ"מ הבעלים יכולין לומר דכתיב והועד בבעליו ולא ישמרנו יכולין לו' אשתלי ולכך בענין שיהי' בשלשה ימים ואז בריבוי הימים ודאי הוי פשיעה אם שכח ובזה לכ"ע הוי שכחה פשיעה ולכך בשלשה ימים הוה פשיעה אם שכח אבל ביום אחד אינו פשיעה אם שכח ויכול לומר אשתלי ואף אם העידו לי' בנ' ימים כיון דהנניחה היה ביום אחד ובעדות בענין שיהי' ראוי להעיד מיד אבל אם אינו ראוי להעיד מיד לא מהני אח"כ דהוה תחלתו בפיסול וסופו בכשרות כן ה"נ אם נגח כולם ביום אחד א"כ אם יעידו כולם היום לא נחשב מועד וכיון דאין ראוים להעיד היום לא מהני אם יעידו אח"כ בכמה ימים. ולכך אתי שפיר דהתם במועד בבעלים תלוי ויכול לומר אשתלי לכך בזה עדיף בנ' ימים מיום אחד אבל להתחזק לומר משיב הרוח הוא עצמו הוחזק להיות מוחזק לומר כמו שהורגל וזה אינו תלוי בדעתו רק מה שמורגל בפיו. כעין דקי"ל בספק ק"ש דאם התחיל בלמען יזכרו ימיכם אז ודאי נומר וזיה אם שמוע דסיריה נקיט ואזיל א"כ חזינן דסומכין על מה שהורגל בזה ודאי יליף ק"ו

השקל

גם לדעת רמ"א יש לפקפק בדין של ט"ז דעכ"פ ל' תפלות בעי' . ומיהו אם טעה בתוך הל' יום והתפלל כמנהגו ס"ע כגון בימות החורף אחר ס"ע טעה תוך ל' והתפלל תפלה א' או שתים ולא הזכיר משיב הרוח כו' כשהפקתי אם י"ל דהימים יפלו ואריך ל' יום הדשים דע"י טעותו סתר הרגל ימים הראשונים דהא מדמי לה לשור המועד ובמועד אם נגח יום א' וביום שאחריו לא נגח ועוד נגח פ"א וביום שאחריו אעפ"כ אינו מועד דנגיחה ראשונה איכה מעברים כיון דבתי' ראה שוורים ולא נגח ועיין בב"ק דף ל"ז וה"ה הכא ויש לחלק :

סי' קיז (ס"ק א) של כו' כגון אם כו' ר"ל אם יודע שבשוב שבו מתחילים השאלה ואינו יודע באיזה יום אם יודע יום התקופה א"ל לחשוב הימים אלא דרך כלל אם התקופה ביום א' השאלה כו' : לעולם שני ימים . היינו שבוא תשיעית או עשירית אחר התקופה ובב"י הביא בשם אבודרהם דלעולם מתחילי' ד"ב בלוועמבר והיינו בתנאי שחודש פעברואר"ר הוא לפעמי' כ"ח יום ולפעמים כ"ט יום ולכן אם פעברואר שלפני נלוועמבר היה כ"ח יום אז השאלה כ"ב נלוועמבר אבל אם פעברואר היה כ"ט יום אז השאלה ד"ג נלוועמבר . ותלוי הדבר בחדשיהם להיות אז"ה מוסים לחמה והתקופה ג"כ לפי הילוך החמה : (ס"ק ב) עד תפלת כו' וכ' הב"ח כו' ואותו ל"ל כו' ר"ל אם טעה בתפלת שחרית והתפלל תפלת חול עד ברך עלינו ל"ל תוך ברכת ברך עלינו ותן טל ומטר : מלהזכיר ר"ל משיב הרוח כו': ובשאלה כו' כמש"ל בר"ס ק"ד ובלא"ה אין כלם מתחילים ביום א' . ואע"ג דהשתא לענין הספק קיימי' והא בתמת כלם פוסקים ביום א' מ"מ כמו דאין הקפדה לענין התחלה ה"ה לענין ההפסקה דעכ"פ מלינו בשאלה שזה שואל וזה אינו שואל דהיינו בהתחלה כדלעיל סי' קי"ד : וא"כ אם לבסוף היה א' שואל ואי אינו שואל לא הוי הקפדה : גם עיקר סמיכתו על מ"ש חז"ל : א"כ אף יחיד אינו שואל בערבית כו' ר"ל דהא חזי' דאי לאו חסד דאגודות היה ראוי להזכיר מבערב ומה"ע בשאלה דלא שייך הכי בהתחלי לכן מתחילים בערב . וא"כ ה"ה בהפסקה היכי דליכ' חסד אגודות ראוי להפסיק מבערב וכיון דבתמת הליבור מתפללים בערבית תפלת י"ט ואין שואלים בתפלה א"כ אף יחיד שעטה והתפלל של חול אינו שואל אדרבא זה שאינו שואל לא הוי אגודות אגודות דהא גם לבור לא שאלו . וכ"ה בהרי' בתענית דף ד' מהא דתנן ריש תענית ר' יודא או' בעבור לפני התיבי' בי"ט ראשון של פסח ומתפלל שחרית מזכיר משיב הרוח והאחרון היינו המתפלל מוסף שב אינו מזכיר . ובדף

ח במגילה דף י"ז ב ירושלמי ח תוס' הביאו הרי"ף ורא"ש ח ברכות ל"ג ב תענית י' ג עור בשם הרא"ש ד שם

עטרת זקנים

קטו * הפני שמותר האדם מן הבהמה היא הבינה כו' וכן מבדילין במולאי שבת ויו"ט לפי שהי' חכמי' שאדם מבדיל בין דבר לדבר ולכן קבעוהו בברכת החכמה רמז לדבר בינה ר"ת בשמים יין כר הבדלה ודיני הבדלה והבאתי בעש"ה בסי' רל"ז . חמיות הביבנו שלא לנו . וה"ה שתקנו לומר אבינו בברכ' השיבנו וברכ' שלא לנו משא"כ בשאר ברכות הפני שהאב חייב ללמד לבנו תורה . ובשלא לנו משום שאנו מזכירין רחמי האב דכתיב כרחם אב על בנים ויסלח לנו (מהררמ"י) :
קטז * רפאנו והוא ברכ' ח' הפני שהמילה נתנה בח' והמילה נריכה רפואה לבד קבעה בח' . ואין לומר רפאנו ה' אלהינו אלא רפאנו ה' ונרפא ול"ל רופא חולי בלי"ר תחת הלא"ד(כ"כ מהר"ר שבתי מפרעמיסלא בסידור שלו) :
קיז * תשיבי ברכ' הפני' ברך עלינו את השנה הזאת וכו' ושבענו

נתיב חיים

במ"א סקי"ב (°) משא"כ הכא אם הורגל כ"כ א"כ בהא אפילו ר"י מוד' ול"ע בגמרא ב"ב דף כ"ח ע"ב דפריך ולר"ח דאמר ריחק וכו' ולדבריו לר"י מאי מלי למפרך :
קיז (°) בא"א ס"ק כ' אלא מבשו שלא יעשה תענוגות . כ"ב ול"כ הא

לבושי שרד

שם (°) דלא מלינו בירושלמי פי' הירושלמי דנקט הל' יום לא הזכיר שאלה והגמ' דהזכיר שאלה הא לא הזכי' ל' יום אלא ל' פעמים : סקי"ב (°) תוכבא . פי' שבעון :
סימן קטז ט"ז סק"א (°) דאין כאן . ומשמע לשון רמ"א

הגהות רעק"א

סי' קט"ז סעיף א' אין מכנין אותו. וה"ה בשאר שימוש כגון מהדבר בעדו לנכח ומש"ה כ' רש' ברכות י"ז פיד ידבר חכמות בלשון ברכה היה אחרי' כי היכי דלא תקשה אילך שיהא הלשון הכתוב תהלים מ"ח פיד ידבר חכמות. לזה מפרש דלא נתכוין לקרות רק לברך.כלל ח סס:סי'קי"ז ס"א לשאול

חתם סופר

מוספין של נ' שבתות ובו תפלות מוסף דב' ימים ר"ח אייר הו"ל י"נ וצרף עם פ"ח הנ"ל עולה ק"א תפלות ובטור כ' צ' פעמים ועמ"ש המנ"א ס"ק י"ב ואפשר שנתכוין למ"ש. וכן אני

באר היטב

הרגיל עצמו מ"ה פעמים שהם כנגד ט"ו ימים משעברו אח"כ ט"ו חזק' שאמר כהונן : (טו) נשם עבה"ט ועיין בשו"ת נ"ב סי' ד"ו ובשו"ת מקום שמואל סי' נ'. ועיין בש"ץ בשם מאמר מרדכי במי שהוא ש"ץ קבוע ומחזיר תפלת שחרית ומנחה בי"ח יום סני אלא שמפקפק בזה מדין הט"ז בסוף ס"ק י"ד והש"ץ כ' שאין מזה סתירה לדין הט"ז ע"ש. ועיין בש"צ שרבים שנו לו' לישיני הי"ד בשב"א והוא טעות כי אותיות בכל"ם הבאים לפני יו"ד שבא נקראים בחירק והיו"ד בלא נקודה כמו בימי כימי לישועתך כו' ע"ש :

סי' קטו (א) בינה עבה"ט. ועיין בש"ץ וברך שנתינו בלתי ו' והנו"ן קמוצ' ומ"ש באבודרהם שנותינו הוא טעות סופר שהרי אומר תיכף ותהי אחריתה לשון יחיד ע"ש יראה דגם בנוסח אשכנזית שאין אומרים ותהי אחריתה מ"מ אין לשנות לו' שנותינו רק שנתינו בקמ"ץ הנו"ן וכן המנהג : (ד) ובא"י עבה"ט וכ' בר"י בן א"י בז' חשון ושאל כמנהג א"י ימים מועטים ושוב חזר לח"ל כיון שהתחיל לא יפסיק. ועיין בהלק"ט ח"א סי' ע"נ אם שכח בן א"י לשאול מטר אין מחזירין ומהר"י מולכו כ' דמחזירין

ביאור

פי' קטו ס"א מפני כו'. ברכות ל"ג א' גדולה דעה שמתה בתחלת כו' : שאם כו'. עור בשם ירושלמי :
פי' קטז ס"א אע"ג כו'. עבה"ג : ה"מ כו'. לשון עור בשם רמ"ה כ"מ בתרגם הפסוקים וה"ה בתתבון לקרות הפסוקים
כו' וכ"מ בתוספתא שם והביאו הרי"ף ורא"ש שם שאמר שם בסמוך המתרגם פסוק בלעורתו כו' כ"י : ומ"מ כו'. כן הי' הר"י ורא"ש שם :

חכמת

אחד י"ל ששכח הדבר ויצא מלבו ולכך לא שמרו ובע"כ מוכח דגם בדבר התלוי בזכרון הלב נמי זוכר יותר בקרוב הזמן מרחוק. ומיניה מוכח דה"ה למשיב הרוח הוי כן. מיהו כך דייקינן יש לההחזיק דברי הר"פ והוא דקשה על הש"ס למה קאמר נ"מ באתו תלתא כיתות בחד יומא ולא אמר נ"מ נמי להיפוך באתו תלתא כיתי בשלשה יומי אך כולם העידו על שלשה נניחות דחד יומא כגון שהוא נגח כולם ביום אחד דאז אם הוי ליעודי תורא לא מהני ואם הוי ליעודי נברא מהני . והנה מזה מוכח דאין ספק כלל אם הוי ליעודי נברא לבד רק זה פשוט לו דבעינן שהנניחות יהיו בשלשה ימים רק דמיבעיא לן אם בעינן ליעודי נברא נ"כ או די בליעודי תורא לבד וכן הוי כוונת הש"ס אם לייעודי תורא לבד או בעינן ליעודי נברא נ"כ א"כ לפ"ז יהיו דברי ר"מ כך דשעמא דר"י דס"ל דליעודי נברא בעינן תלתא יומי דאינו כיון דס"ל דליעודי תורא בעינן תלתא יומי א"כ כמשפט השור כך משפט הבעלים וסוף דינו וכיון דתחלת דינו בעינן ג' ימים בעינן סוף דינו נ"כ ג' ימים אך אם תחלת דינו לא הוי בעינן ג' ימים מכ"ש בסוסן ליעודי בעלים דלא בעינן ג' ימים. ולפ"ז דברי ר"מ לא מבעיא ליה דמיירי בליעודי תורא ולא מספקא ליה רק בדברי ר"י אי מיירי ליעודי תורא לבד אן ליעודי נברא נ"כ וא"כ אין לנו ראיה לדברי הרמ". אך לפ"ז יהיה לנו ראיה להיפוך לדברי הר"פ דקשה על הש"ס נופא למה לא מיבעיא גם להיפוך אולי אפשר ס"ל לר"י דליעודי נברא לבדו בעינן תלתא יומא אבל בליעודי תורא לא איכפת לן כלל ולמה לא מבעיא לי' להיפוך נ"כ ובע"כ דלא מצי למיבעי כן דא"כ אייל ליה הק"ו דר"מ דריחק נניחותיו חייב קירב נניחותיו לא כ"ש דלענין יעודי נברא אתלוי בזכרון אין זה ק"ו דדבר הנעשה יום יום מרבי הזמן נקבע יותר בלבו ממה שנעשה הרבה בזמן מועט ובע"כ ק"ו דר"מ הוי רק אליעודי תורא ובע"כ דלר"י יעודי תורא בעי בודאי ואין ספק רק אם בעי ליעודי נברא נ"כ ומוכח מזה כדעת הר"פ ודלא כדעת הר"מ מר"ב דלדעת הר"מ קשה אמאי לא מספקא ליה נמי להיפוך אם די ליעודי תורא שמא לבד בנ"ל ודו"ק היטב. עוד נראה לפענ"ד ליישב קושית האחרונים על הר"מ מרוטנבערג הנ"ל מה שהביא ראיה ממה שאמר ר"מ ריחק נניחותיו חייב קירב נניחותיו לא כ"ש ותמהו על זה דהרי אנן לא קי"ל כר"מ רק כר' ע"ש. ונראה לי כך דהנה יש לו' בשעם סלונתא

מחצית

פעמים ובשאלי הוא פחות מלי' פעמים . וכיון דתלה הדבר בהרגל לשונו ראוי להיות שיעור הזכרה ושאלי שזה ע"כ ל"ל דנקט ירושלמי שלשים יום שאין בהן תפלות מוסף וג' תפלות בכל יום א"כ שיעור הזכרה ושאלה שזה היינו ל' פעמים ביום א' מלינו בירושלמי דקאי אשאלה ולא מיירי רק בהזכרה וא"כ אין ראייתו ראיה ונקטו דברי הירושלמי כשבטן שלשים יום עם תפלת מוספים שבתוכן: וכן בשאלה ר"ל דגם בשאלה בעי יותר מלי' פעמים כמו בהזכרה טעמן שזה שעד"ז נתרגל לשונו. וא"כ בשאלי לא סגי בשלשים יום : (ס"ק יג) ה"ה כו' כדאמרי' בגמ' במס' ב"ק דף ע"ב דתנן אין השור נעשה מועד לשלם נזק שלם אא"כ נגח ג"פ בג"י זה אחר זה וילוף לה מקרא . ואם נגח ג"פ ביום א' סבירא ליה לר"י דאינו מועד ור"מ ס"ל דהוי מועד . ואמר טעמי' דאיכ' ק"ו ריחק נניחותיו דהיינו בג' ימים הוי מועד כ"ש קירב נניחותיו ביום א' הרי דע"י קירוב הדבר נתרגל יותר ומועד להזיק וה"ה הכא דנתרגל יותר בקרוב אמירתו ל' פעמים ביום א' : דדוק' ג' מתים ביום א' . דאמרי' במסכת תענית דף כ"א איר שיש בה חמש מאות רגלי ומתו בה ג' אנשים ביום א' וגזר ר"ל ר"ש בר חסדא תענית . ואא"ל ר"ש בר יצחק כמאן דאמרו שם שאירע שמתו ג' אנשים ביום א' ולכן קי"ל לקמן סי' תקע"ז דג' מתים ביום א' לא הוי דבר וע"כ משום דקי"ל כר"י ואיך הביא כאן ראיה מר"מ : דש"ה כו' תוכבא ר"ל בשור המועד: משוג' ול"ל דר"ב ב"י בשם' תענית דא"ל גר"ג בר חסד' כמאן כר"מ ע"ד דיעה שי' אסברות להדדי וכיון דר"מ ל"ל במועד סברת תוכבא . ה"ה די"ל בדבר סברת אויר משונה : וה"ה די"ל כן בהא דאמרי' בב"ק דא"ל ר"י לר"מ זבה תוכיח שרחק' ראיותי' דהיינו בג' ימים טמאה וקרבה ראיותיה דהיינו ג"פ ביום א' טהורה . ה"ל להקשות לנפשיה דהא גם ר"י מודה דדוקא במקום דאיכ' סברת כגון תוכב' ע"כ ל"ל דגם בזב' יש סברת כמו תוכב' ודימה ר"י סברת זבה לסברת תוכבא בנגיחה (ס"ק יד) עד כאן ושיין בשל"ה סוף הל' תפלה שחולק בזה . ר"ל דוקא אז בב"ע ל' פעמים שיתרגל עי"ז לו' משיב הרוח מהני אבל אי אומר ביום א' של פסח ל' פעמים ולדנ' משיב הרוח כיון דהוי שב ואל תעשה לא נתרגל בזה עד שישנה שלשים יום ע"ש : והטע"ז כ' בכ"ש זה דאם שגג אז נאנס אז בעשה בא"ז יום ע"ש ולדעת הג"מ שלשים יום שלא התפלל כלל נראה דלא הורע חזקתו ואינו צריך להשלים אותו יום ע"ש ולדעת הג"מ ומ"א שהסכים עמו דבעי' מנין סך תפלות שמתפללים בכל ל' יום ודאי לדינו של ע"ז . ואף

שערי תשובה

מה שתירה לדין הט"ז ע"ש. ועיין בש"צ שרבים שנו לו' לישיני הי"ד בשב"א והוא טעות כי אותיות בכל"ם הבאים לפני יו"ד שבא נקראים בחירק והיו"ד בלא נקודה כמו בימי כימי לישועתך כו' ע"ש :

סי' קטו (א) בינה עבה"ט. ועיין בש צ בנוסח הברכה שכתב הטור הם י"ז תיבות ובכ"כ הכלבו ובנוסח הרמב"ם י"ח וכ' שבספר הכוונות כ' בשם מהר"ש וויטל כו' חכמה ובינה דעת והשכל ע"ש :

סי' קטז (א) ונרפא עבה"ט. ועיין בעטי"ז לו' חולי בציר"י הלמ"ד ועיין בספר נאות שעיקב שי"ל והעלה ארוכה ומרפא לכל תחלואי נפשינו רוחינו ונשמתינו דבמגילה מוכח דברכה זו הוקבעה ברפואות תחלואי הנוף ובבר"י כתב שכמה נדולי ישראל מנגל' בפומייהו לו' כן ומיישב דברי הש"ס ע"פ ובתשו' הר"י מולכו כתב שאם צריך להתפלל על החולה עדיף בש"ת והיינו תפלה בפירוש וברפאינו במחשב' לבד והבר"י כ' ע"ז שמעתי משום רבנו קשישי שהיו מתפללים בברכת רפאינו וכן אני נוהג עכ"ל :

סי' קיז (א) השנים עבה"ט. ועיין בש"ץ וברך שנתינו בלתי ו' והנו"ן קמוצ' ומ"ש באבודרהם שנותינו הוא טעות סופר שהרי אומר תיכף ותהי אחריתה לשון יחיד ע"ש יראה דגם בנוסח אשכנזית שאין אומרים ותהי אחריתה מ"מ אין לשנות לו' שנותינו רק שנתינו בקמ"ץ הנו"ן וכן המנהג : (ד) ובא"י עבה"ט וכ' בר"י בן א"י בז' חשון ושאל כמנהג א"י ימים מועטים ושוב חזר לח"ל כיון שהתחיל לא יפסיק. ועיין בהלק"ט ח"א סי' ע"נ אם שכח בן א"י לשאול מטר אין מחזירין ומהר"י מולכו כ' דמחזירין

באר הגולה

מ"ז בגמרא ב"ב דף כ"ח ע"ב דפריך ולר"ח דאמר ריחק וכו' ולדבריו לר"י מאי מלי למפרך :
קיז (°) בא"ח ס"ק כ' אלא מבשו שלא יעשה תענוגות . כ"ב ול"כ הא

לבושי שרד

שם (°) דלא מלינו בירושלמי פי' הירושלמי דנקט הל' יום לא הזכיר שאלה והגמ' דהזכיר שאלה הא לא הזכי' ל' יום אלא ל' פעמים : סקי"ב (°) תוכבא . פי' שבעון :
סימן קטז ט"ז סק"א (°) דאין כאן . ומשמע לשון רמ"א

בגמרא ה סוף פ"ק דתענית ו. כ"ב ז תענית ג' מ ברכות ל"ג תענית סז ט סז י עזר בסז הרמב"ם בפ"ו מה"ת והרא"ש מ ברכות י"ב

עטרת זקנים

מעובך כל"ל לא מעובה כי הסבועה מיתקרר המזון בכבי מעיים אינו תלוי בגידול הארץ אלא בברכת י"ה שיפ"ע הטובע מאתו כדכתיב הסס גבולך שלום אלב תעיס ישבועך וגם בברכת העובה שיין בהקב"ה דכתיב יפתח ה' לך את אוצרו הטוב (הכרמ"ל) ונראה בסהות בדרך אז יאמר ובבעבו מעובך כי אז יש ס"ת סס של יוב"ך היולא מפסוק כ"י מלאכי"ו ולי"ה ליך וגו' ס"ת וכן יש ס"ה פי"ו האדמ"ה ובבעב"ו מעוב"ך מסא"כ בסהות בעיר אז י"ל מעובה בסוס שים בס"ת סס של הוי"ה פני האדמ"ה ובבעב"ו מעוב"ה :

* יחידים הצריכין למטר אז ארץ אחת כולה כמו ספרד אז אשכנז בכללה כיחידי דמי ובס"ת . ונראה לפ"ז כ"ם בסים לנו לשאול מטר א"ו במרחשון בס"ה בצריכין לכך דהא אפי' בתקופת המזן דסימן קללה הן הגשמים שואלין בס"ת בצריכין למטר כ"ם בכה"ג דהיינו בימות הגשמים מיהו קבלתי דיש להזהר שלא לשאול גשמים כלל שלא בזמן שתקנו חז"ל אפי' בס"ת אלא מרלין לפני הש"י בתענית ובסליחות בי"ג מדות ואומרים פסוקים ומזמורים של מטר אבל לין שואלין ותן טל ומטר (מורי בכ"ם) ושמעתי אחד מן הגדולי' עשה מעשה בסהיה עלירת גשמי' בימות החמה לשאול בליבור ותן טל ומטר בס"ה ונאסף אל עמיו באותו השנה ותלו הדבר מדאטריתו קמי שמיא :

נתיב חיים

דכתב הירוש' הטעם משום אגודות אלי אשמיני עצרת . דאף אם לא הזכיר הגשם לפי הירושלמי שאומר בימות החמה מוריד הטל ואם אמר טל במקו' גשם יצא אבל בהפסקה בפסח י"ל בלא"ה אם מקלתן יזכירו אין הפילה בהוגן וצריך לחזור ולהתפלל . והא דלא אשו לאגודות בשאלה שמתחילין בערבית משום דהתם א"ת כי אף גם שמתחילין בשחרית לא פלטינן מזה דלא אהו כולם לבה"כ ומשא"כ בי"ע זמן קבילה לבל ודברי מ"א אין להם שחר :

לבושי שרד

ותופס תוצרת שני הירולים ואסור בהנדלה לכ"ע אבל לדברי הט"ז תלוי הבדלה בפלוגתא :

סי' קיז מ"א סק"ג (°) מעין כמו שרשאי להוסיף בס"ת כל הדברים ה"כ בכל ברכה יכול להוסיף מעין לאותה ברכה מ"כ כי היכי דמוחר לומר בס"ת כך יהיה מוחר בברכת הבנים :

אשל אברהם

א) כיחידים . מקום רחוק מקו הטוה ללד דרום שקוטב דרומי גבוה שם כ' מעלות וקוטב לפוני כסתר לסם תחת האופק עשרים מעלות ויותר באופן שנאתה שם הענים וימות החמה להם מתשרי עד ניסן וימות הגשמים מניסן

הגהות רעק"א

מליל ז' חסון. ע' ש"ך יו"ד סי' ר"כ סל"א : שם סעיף ג' בימות החמה. בסו"ת מהרש"ם מ"ג סי' ג' כ' דאם

מעריק"ם והלק"ע ס"א סי' ע"ד . ושמעתי מהרב מהורר"א יפסקי זלה"ה שמע ממהר"י מולכו זלה"ה במהר"ן בוטה ז"ל וכמה גדולים אחרים שהלקו על מוהריק"ם בזה וכתבו דשואל בכבי ח"ל וכן פסק בתשובת דבר שמואל סי' סב"ג ופרי חדש פסק שבני א"י שבאו לפ"ל כל זמן שדעתם לחזור בכל אותה שנה לא"י ואם אין דעתם לחזור אלא אחר שנה אלו מנתיים כמו שלומי א"י אע"פ שיש להם אשה ובנים בא"י בואל בבני א"ם ע"ם : (ה) בס"ת . ונראה דלפ"ז כ"ם שיש לנו לשאול מטר אחר ז' מרחשון תוך ס' לתקופה בס"ת בצריכין לכך דהא אפי' בתקופ' תמוז דסי' קללה הם שואלין בס"ת . ואכמ"ל אז דיבור מותר בתפלה בס"ת היינו בשמתפללין בלחש אבל לא יאמר אותו הש"ך בקול רם אפילו בס"ת . והב"ח כתב קבלתי אלא לשאול בגשמים כלל שלא בזמן שתקנו חז"ל אפי' בס"ת אלא מרלין לפנינו יתברך בתענית וסליחות ואומרים פסוקים ומזמורים של מטר אבל לין שואלין ותן טל ומטר ושמעתי שבני גדולים הורו לשאול בליבור ותן טל ומטר בס"ת בעת עלירת הגשמים ונאספו לעמם באותו השנה ותלו הדבר מדאטריתו קמי שמיא ע"כ ועיי' תקע"ה ס"ע ובתשובת הרא"ש כלל ד' ס"י כתב דאף בשבת אין מתענין מזכירין י"ג מדות ואומרים פסוקים של מטר ע"ש וע"ש ס"כ : ד' הלריכים נטרו. משמע מלשונו דדוקא בשעלר המטר אבל בלא"ה מחזירין אותו אע"פ שהגשם במקום ההוא אינו סימן קללה וי"ע ומכל מקום בשעת הקליר לכ"ע מחזירין אותו : ה אם לא שאל . ונזכר קודם שהתחיל תקע בשופר אומרו שם כמ"ש סי' קי"ד ס"ו[טור]ועיי' זה : ו ושואל.אבל הזכרה לא שייכא בס"ת דשבח הוא : ז קודם עניו.דשאלה חמירא מעניו דאם לא אמרה מחזירין אותו משא"כ בעניו (שם) :

קיח א אין לריך לחזור וכ"פ ב"ח ומט"מ ושל"ה דלא כלבוש שכתב שמהגין לחזור דהרי בהג"מ כתב דא"ל והוא שיה בקי במנהגים ובד"מ סימן תקפ"ב כתב בעניו זה כתב הרשב"א בתשובה סי' ל"ה :

ב * ה יחידים הצריכים למטר בימות החמה אין שואלין אותו בברכת השנים (ב) אלא ג (ה) בשומע תפלה ואפי' עיר גדולה כנגוה או ארץ אחת כולה כמו ספרד בכללה או אשכנז בכללה א] כיחידים דמו בשומע תפלה ו ומיהו אם בארץ אחת כולה ד הצריכים מטר בימות החמה טעה בה יחיד ושאל מטר בברכת השנים [אם רולה] חוזר ומתפלל בתורת נדבה בלא שאלה בברכת השנים ° [אבל אינו מחויב לחזור (ו) כלל] [ב"י בשם מהרי"א והרמב"ן והר"ן סבירי להו כהרא"ש] :

ג ז אם שאל מטר בימות החמה מחזירין (ז) אותו : ד ה °° ח אם לא שאל מטר בימות (ח) הנשמים מחזירין אותו (ג) אע"פ ששאל (ט) טל אבל אם שאל מטר ולא טל אין מחזירין אותו :

ה ט אם לא שאל מטר ונזכר קוד' שומע תפל' אין מחזירין אותו ו ושואל (י) בשומע תפלה °°°[ואם היה לו תענית ול"ל עננו יאמר השאלה ז קודם (יא) עננו] [אבודרהם] ואם לא נזכר עד אחר שומע תפלה י אם לא עקר רגליו חוזר לברכת השנים ואם עקר רגליו חוזר לראש התפל' ואם השלים תפלתו (ד) ואינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אע"פ שעדין לא עקר רגליו כעקורים דמי ואם נזכר אחר שחת' שומע תפלה קודם שהתחיל רצה נראה שאומר ותן טל ומטר ואח"כ אומר רצה :

קיח חתימת ברכת השיבה . ובו סעיף אחד

א א השיבה שופטנו חותם בה מלך אוהב צדקה ומשפט ומר"ה ועד יום הכפורים חותם (א) המלך המשפט : הגה (ב) מיהו אם אמר מלך אוהב לדקה ומשפט א אין לריך (א) לחזור ולא אמרו שיחזור אלא במקום שכל הסנה אומרים האל אוהב לדקה ומשפט [הר"י ספ"ק דברכות ועור והגהות ומנהגים] וע"ל סי' תקפ"ב :

אם

°עסי'ק"ז °°עסי' קי"ד ס"ח °°° עסי' קי"ט ס"ג מ"ש שם סי' תכ"ב עסי' קי"ד

כאלן שכול' בכלל' לריכים בשם בימות החמה ומ"מ כיון שהרב מהרי"א סיפק עליהו מי יקל ראשו כנגדו ולכן ראוי לנהוג מידי שנה ולחזור ולהתפלל בתורת נדבה כי עכ"ל כ"י וכזה מבואר דברי הש"ע בסי"ד:(ב)אלא בש"ת.כ"ל דהא דבלבור מותר להתפלל בש"ת היינו בשמתפללין בלחש אבל לא יאמר אותו הש"ך בקול רם אפי' בש"ת דמי' ספ"ק דתענית שלחו ליה בני עמה לר' כנון אבן דאפי' בתקופת תמוז בעי' מטר' היכי נעביד בימים דמינן אז כרבים דמינן בימים בש"ת אז כרבים דמינן ובברכת השנים אלא לחו בימים דמיתו ופרש"י ובש"ת אמרי' לשאלת מטר בימים השואל לרבים דהא דאמרינן שאלה בברכת השנים אפי' ביחיד משום דזמן לבור הוא אבל במלתא אחריתי דהוה ליחיד ולא לבור כי הכא דתקופת תמוז אלו זמן שאילת לבור הוא בש"ת הוא דמדבר ליה ולא בברכת השנים עכ"ל הרי שאין לנו כח לעשות תפלת לבור מזה אפי' ארץ בכללה אם יאמר אותה הש"ך בקול רם בשחוזר תפלתו יעשה מזה תפלת לבור וחמור עפי' מיחיד האומר אותה בברכת השנים בזה כי הקפידו חכמים אלא לעשו' תפלת לבור מזה רק בזמנם : וראיתי למו"ה ז"ל שכ' קבלתי דים ליזהר אלא לשאול גשמים כלל שלא בזמנ' אפי' בש"ת אלא מרלים בתענית וסליחות כו' . ושמעתי שני גדולים עשו מעש' בעת עלירת גשמים בימות החמה לשאול בלבור ותן טל ומטר בש"ת ונאסף כ"א אל עמיו באותו השנה ותלו הדבר בדאטריתו קמי שמיא ע"כ . אם יש עיקר לקבלה זו נר' פשוט שבתפלה של הש"ץ אינו אלא לשאול מטר בש"ת ובשאר תפלות אינו מעכב כתב רש"ל דהשביעה אינה מעובת בארץ שיש ברכה אחר' וכמ"ש רש"י פ' בתקותי ע"פ ואבלתם לחמכם לשובע זו היא ברכה אחרת אוכל קמעא ומתברך במעין : (ס"ק ג) בש"ת כו' מטר שמזיק כו' ויהו דרשאי להוסיף שאלת לרבים אף שאחרים אין לריכי' לדבר ההוא מ"מ אינו מזיק להם מה שאין כן מטר ויהו דהם לריכים מ"מ מדמזיק לאחרים אין ראוי לקובע' במקומ' דהיינו בברכת הבנים ורבי ס"ל להיפוך דאף בשומע תפלה הוי כיחידים וכמ"ש הש"ז. ולכך לדינא מכריע הש"ם כתרוייהו דלענין זה הלכתא כרבי דמזכירין בשומע תפלה אבל לענין הזכרה בקול רם הוי הדין **כאיחד** דמזכירין בקול רם ויש להם דין ציבור ולכך השמיט לשון כיחידים דמי ואמר רק **דבזה הלכתא** כרבי בשומע תפלה אבל לא במ"ש כיחידים ואתי שפיר ונכון ודו"ק **היטב** : (סעיף ד') אם לא

טל לברכה כמ"ם מ"א סי' קי"ד ס"ק ד' מזה מתפרסם שפוסקים לשאול בגשם: כמנהג ספרד **המזכירי'** על כל ימות החמה כדלעיל סי' קי"ד ואנו בני אשכנז עכ"פ בתחלת ימות החמה דהיינו בתפלת **מוסף** של יום א' של פסח מתפללים על טל לברכה וכיון שעד אותו זמן של אמירת פיוטים טל אינו מתפרסם שפוסקים להזכיר ולשאול א"ם ל' הטור עד מוסף דעד אותו זמן נראה שנמשך זמן השאלה : י"ל כו' מעוכב ולא מעוכה והטעם כתב רש"ל דהשביעה איננה מעוכבת בארץ שיש ברכה אחר' וכמ"ש רש"י ס' בתקותי ע"פ ואבלתם לחמכם לשובע זו היא ברכה אחרת אוכל קמעא ומתברך במעין : (ס"ק ג) בש"ת כו' מטר שמזיק כו' ויהו דרשאי להוסיף שאלת לרבים אף שאחרים אין לריכי' לדבר ההוא מ"מ אינו מזיק להם מה שאין כן מטר ויהו דהם לריכים מ"מ מדמזיק לאחרים אין ראוי לקובע' במקומ' דהיינו בברכת הבנים ורבי ס"ל להיפוך דאף בשומע תפלה הוי כיחידים וכמ"ש הש"ז. ולכך לדינא מכריע הש"ם כתרוייהו דלענין זה הלכתא כרבי דמזכירין בשומע תפלה אבל לענין הזכרה בקול רם הוי הדין כיחיד דמזכירין בקול רם ויש להם דין ציבור ולכך השמיט לשון כיחידים דמי ואמר רק דבזה הלכתא כרבי בשומע תפלה אבל לא במ"ש כיחידים ואתי שפיר ונכון ודו"ק היטב : (סעיף ד') אם לא

שלמה

ומסיק שם בשומע תפלה ולא סיים שם הך לישנא דכיחידים דמי ובשומע תפלה ולמה שינה מלשון של רבי בע"כ כיון דמסיק הש"ם דיש פלוגתא בדבר ורבי תנא הוא ופליג ולכך כיון דיש חד דיעה דדין ציבור ממש להם ומזכירין בברכת השנים ורבי ס"ל להיפוך דאף בשומע תפלה הוי כיחידים וכמ"ש הש"ז. ולכך לדינא מכריע הש"ם כתרוייהו דלענין זה הלכתא כרבי דמזכירין בשומע תפלה אבל לענין הזכרה בקול רם הוי הדין כיחידים דמי ואמר רק דבזה הלכתא כרבי בשומע תפלה אבל לא במ"ש כיחידים ואתי שפיר ונכון ודו"ק היטב : (סעיף ד') אם לא

חכמת

משור דהוא עצמו ודאי הוי ק"ן אם בריחוק הוי כך מכ"ש בקירוב ואתי שפיר דברי הר"מ מרוטנבערג על נכון בעזה"י ואף אם הר"מ לא כוון לכך מכל מקום כבר כתוב האו"ת בקיצור ת"כ סימן כ"ה דרוח ד' נוסחה בם ע"ש ותבין ודו"ק :

סי' קיז סעיף ב' יחידים הצריכין למטר וכו' אין שואלין אותו בברכת השנים אלא בשומע תפלה וכו'.נ"ב עיין בט"ז מ"ש לראיה מלשון רבי שהשיב כיחידים דמי ובש"ת ובע"כ הכוונה דאף **בש"ת הוי** כיחידים ע"ש. ואני אומר אף אם נדייק כן יהי' מוכח מן הש"ם שם להיפוך שהרי סיים הש"ם **מאי הוי עלה**

מחצית

ד' ע"ב פריך והתניא רי"א עד אימתי שואלים הגשמים דהיינו ותן טל ומטר עד שיעבור הפסח וס"ד דהזכר' ואלה זמן הפסקתם שוה . ומשני ר' יוסף מאי עד שיעבור הפסח דקתני בברייא' עד שיעבו' ס"ן המתפלל שחרית בי"ע א' של פסח : ופריך אביי שאלה בי"ע מי איתא · והא בברייתא בשאלה מיירי . ואיך א"ל עד שיעבור ס"ן המתפלל שחרית הא כבר בערב ובשחרית לא שאלו · ובתפלת י"ע אין שאלה וא"א לדברי הב"ח הל"ל דמ"מ עד שיעבור ס"ן המתפלל שחרית אם עשה יחיד והתפלל של חול עד ברך עלינו צריך לשאול א"ר דאיתא לדברי הב"ח . וכמ"ל דיליפו כו' ע"ם יש כאן וכ"ל ועוד לפי מ"ל הרב"י בסי' קי"ד בשם הירושלמי ר' אבין בשם ר' יוחנן טעמא דר"י כדי שילאו המועדות בטל מפני שהטל יפה לעולם (ור"ל דהגשמים בי"ע אף שבבר יצאו מן הסוכה ול"ם טעם שאמרו בסוכה גשמים בחג סי' קללה שדומה לעבד שמזון כוס לרבו ומופך לו על פניו מ"מ לב האדם יותר שמח אם רקיע בעהרתו ואין הגשמים יורדים) מאלו היו הגשמים יורדים ופי' הרא"ש דבא לתת טעם למה אין מתחילים לשאול בש"ע ערבית דס"ל דהטע' שנתן ירוש' לפני זה לפי שאין כולם בבה"כ בערבית ובמ"ש מ"א ר"ס קי"ד אינו מספיק כ"א להפסקה שמפסיקים במוסף של י"ט ראשון של פסח דבערב אין כולם בבה"כ לפי שעי"ע העם ערודים במלאכה לצורך י"ט ומ"ל ומרור משא"כ ליל ס"ע שהיה לפנינו הה"מ ואין העם ערודים א"כ בליל ס"ע כלם נכנסים בבה"כ וה"ל להזכיר בערבית של ס"ע משיב הרוח ומ"ה לזה נתן טעם שילאו המועדים בטל ואפי' להזכיר בשם לא רצו וא"כ איך כתב הב"ח דהיחיד אם עשה ושאל ותן טל ומטר . וכ"מ בעיר . ר"ל אע"ג דהיחיד היה ראוי להזכיר אז לשאול מ"מ כיון דהלבור לא שאלו היחיד נגרר אחר הלבור דהטור כ' בשם ראבי"ה דהני ס' יום שאחר התקופה בעי' מע"לע לכן אם התקופה נפלה ג' שעות ביום אם הלבור מתפללים ביום ס' קודם ג' שעות ביום אין שואלים ואם אח"ז מתפלל יחיד אחר ג' שעות אף דאז הבר זמן השאלה מ"מ כיון שהלבור שהתפללו קודם ג' שעות לא שאלו ותן טל ומטר גם היחיד המתפלל אחר ג' שעות נגרר אחר הלבור ואינו שואל . ואיהו דלא קי"ל בהא כראבי"ה ולא בעי' מעת לעת מ"מ בהא דהיחיד נגרר אחר הלבור כה"ג אין חולק וה"ה הכא : ובד"מ כ' תי' אחר כו' ר"ל איך אפשר לדחות דברי הב"ח הא י"ל דאיה מדברי הטור ליישב קושית הרב"י הל"ל ולזה כתב הלא הד"מ תי' תי' אחר : כדי להודיע כו' ר"ל כיון דאין מכריזים שפוסקים כמ"ש מ"א סי' קי"ד ס"ק ה' . לכן ע"י אמירת הפיוטי' שאולי

דאם יש עיקר לקבלה זו נרא' פשוט שבתפלה של ס"ל קאמר אבל כל יחיד ויחיד רשאי לשאול מטר בש"ת בלחש כמ"ש ע"ם : (ו) כלל . ונראה לפ"ז בן ח"ל שעשה ושאל גשמים בתפלה אחר ז' מרחשון תוך ס' יום לתקופ' שאין לריך לחזור אפילו אין לריך לגשמים שבבה"ג מע"מ הרדב"ז סי' ל"ח וכ"כ ע"ת ופר"ח מולק דלריך לחזור אם אין לריכין לגשמים ע"ש והא דכתב בש"ע הלריכים מטר וכו' היינו דוקא בשאינו אותו אע"פ שהגשם במקום ההוא אינו סי' קללה וי"ע מ"מ בשעת הקליר לכ"ע מחזירין אותו : (ז) אותו. עמ"ש בס"ק שלפני זה אם שאל מז' מרחשון ואילך מה דינו. אם נמנך בתפל' שבת ותחיל בוחתה חוזן ושיים בברכת השנים ואז מזכר שלא שבת והיה בימות החמה, ושאל מטר אחר עד שיאמר ברכת השנים בתקנה ואז ילך אצל שבת . הלק"ט חלק ב' סי' ל"ח : (ח) הגשמים. ואם נזכר קודם שהתחיל תקע בשופר אומרו שם כמ"ש סי' קי"ד ס"ו : (ט) טל. ולעיל סי' קי"ד לענין הזכר' שני טל ס' ט"ז הטעם: (י)בש"ת . אבל הזכר"לא שייכא בש"ת דשבת הוא:(יא)עננו.דשאל' ממילא מעניו ואם לא אמרו מחזיריים אותו משא"כ בעננו : קיח (א) לחזור . כ"כ מ"א וב"ח ומט"מ ושל"ה . ולכנס כתב דנוהגין לחזור. ועורי זהב העלה דלריך לחזור

ביאור הגר"א

כיון דלא איתמר בדוכתא שם יו"ד א' ושם ובגולה כו' והוא דלא בשמעתא הא לן כו' וגם ממש"ם שתמא הלכה כר"ג מ' לפילו בזה"ז ועי"ן שהאריך בזה : ושואלין כו' . ד' ל' פסק כו' ובזה ליכא אמורא דפליג עליה : ס"ב ואפי' עיר כו'. שם : **אר** ארץ כו'. דלא כהרא"ם שכ' לחלק בין עיר אחת לארץ וכ' דמ"ש רש"י דאינו כתר בני בבל גרירן היינו מילתא דתליא בעיקר הדין אבל כתב שאלוי בלורך השעה ראוי ליולך אחר המקומות ובמ"ם בגמ' שם אבל הפוסקים חלקו עליו וכ' מהרי"א מאחר שדברי הרא"ם נראין אלא שאין לעשות אגודות מאחר שלא נהגו כן אבל יחיד שעשה ושאל אין מחזיריין אותו אבל כ"י כ' כיון דסוגיין דעלמא דלא כהרא"ם נראה שלריך לחזור ובמ"ש בפ"ק דברכות אלא כיון שהרי"א פסק כן ראוי להתפלל בתורת נדבה כמו בפסיקתא דזיטא במש"ל סי' ק"ח סי"ל ז"ז ומיהו כו' אבל בד"מ בסכיה לדברי מהרי"א ז"ז בהג"ה אבל אינו כו': ס"ד **אע"פ** כו'. לע"ג הירושלמי והביאו תוס' בפ"ד דברכות ובפ"א דתענית מ' דבכה"ג אין מחזיריין ובמש"ל סי' קי"ד ס"ה היינו דוקא בהזכרה שהיא שבח אבל בשאלה כיון שבטל אינו מעכ' הוי כאילו לא שאל כלל תר"י ור"ן ורא"ש : אבל כו'. גמ' דתענית בטל וברוחות כו' הלבן כו' וס"ה בשאלה . ס"ה אם לא כו'. ברכות שם : ואם היה כו'. עמ"א : אם לא כו'. בתוס' דברכות שם בשם הירושלמי כ' שחוזר לשומע תפלה וכ"פ תר"י ורשב"א בשם ר"ה נאון אבל הרמב"ם ורא"ש ס"ל דחוזר לברכת

הגשמים וכמ"ש ל"ג מ' עשה כזו יכזו חוזר לראש : ואם עקר כו' ואם כו'. שם כ"ע כ' ועתוס' שם ד"ה מ"ד כו' : ואם נזכר כו'. ב"י ומש"ל סי' קי"ד ס"ו :

כתב כאן בשם מהרי"ל שהיה קשה לו מ"ש מלך מוחה לדקה ומשפט מהמלך המשפט לענין שצריך לחזור לראש אם שכח וכתב אח"כ בשם מחזור ויטרי דגרס בגמ' כל השנה אומר המלך הקדוש המלך המשפט ולפ"ז שפיר יש שיטוי בהמלך המשפט שמזכיר בה מלכות לפי שעכשיו יושב על המשפט לדון כל העולם ומראה עצמו מלך על המשפט וי"א כל השנה מלך מוחה לדקה ומשפט דגבי משפט שייך לומר מלכות עפי משאר ברכו' כו' ועפ"ז כ' רמ"א כאן שא"צ לחזור אם אמר מלך מוחה לדקה ומשפט וכ"ה דעת הר"י והג"מ אבל הטור עצמו כתב בה' ר"ה שצריך לחזור ושם עיקר הדין וכ"כ התו' והרא"ש בספ"ק דברכות וא"ל דיש חילוק אפי' במשפט מלך מוחה לדקה ומשפט דבכל השנה אין המשפט עיקר אלא הצדק' עיקר ולכך הקדימו לדקה למשפט אבל מר"ה עד יה"כ המשפט עיקר ולכך לא מזכיר לדקה. ועוד י"ל דיש הפרש ביניהם דהיינו שם חילוק בין הזמנים דוגמ' לדבר ב"ד של מטה דיש לה יום מוגבל ליישבת כ"ד שיושבים מעצמם אבל בשאר הימים אין יושבים אא"כ בא אדם ומבקשים שישבו וידונו ביניהם כ"ה בב"ד שלמעלה דבכל השנה אין יושבים לדין אא"כ מבקשים ממנו ית' ממנ' שיש קטרוג של מד"הד וע"ז אמר בכל השנה מלך מוחה לדקה ומשפט דהיינו שהוא מוחה המשפט ע"פ המעורר אותו לקיים משפט כרצון המעורר משא"כ בר"ה וי"כ הוא ית' בעצמו הוא המשפט מלך עצמו וכמ"ש ברש' זה בשם ב"י בשם הר"ר ממוה שהמלך המשפט היינו שהוא המשפט ויתכן פי' זה עפ"ז מ"ש: ומראה להלכה כיון דקי"ל במידי דספיקא שם תפלא דרך דרכה כדאיתא בסי' קי"ז ס"ד בענין שיש ספק בברכה וא"ל לחתם בה דבר כ"ש כאן שרוב הדיעות ס"ל כן כמ"ש כ"י בה' ר"ה נעשה וחתם מלך מוחה כן לאחת ידי כל הדיעות וכאן לעשות כן להתפלל שנית דרך נדבה אם לא אמר המלך המשפט כנלע"ד. וכ' בטור סי' קי"ט מי שעשה וחתם מלך מוחה לדקה ומשפט כיון ר"ה לי"כ חוזר לברכת השיבה והיינו קודם שעקר רגליו אבל לאחר שעקר רגליו חוזר לראש כ"כ סימן תקפ"ב:

קיט (א) יתחיל בברכה כו' . דצריך לעשות עיקר ממעט שעשו חכמים ובקשה שלו תהיה עפ"ה: (ב) ולהרר"י כו' . בגמ' אית' פ"ק דע"ז תני' רא"ר לעולם יסמוך אדם ברכו (°) ואח"כ יתפלל שי' תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' יספוך שיחו ואין שיחה אלא תפלה כו' רי"א לעולם יתפלל אדם ואח"כ יסמוך ברכו שי' אשפוך לפניו שיחי לרתי לפניו אגיד וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא שוחל אדם ברכו בש"ת אר"י ברי' דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אע"פ שאמרו שוחל אדם ברכו בש"ת אם יש לו חולה בתוך ביתו אומר בברכת חולים ואם צריך לפרנסה אומר בברכת השנים ריב"ל אע"פ שאמרו שוחל אדם ברכו בש"ת אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה אומר א"ר חייא בר אשי אמר רב אע"פ שאמרו שוחל אדם ברכו בש"ת אם בא לו מחר תפלתו אפי' בסדר יה"כ אומר וכתב הרר"י דין זה מתחלק לד' חלקים. א' שבברכת ש"ת יכול לשאול ברכו בכל עניני שירלה שברכת ש"ת כוללת כל הברכים ולכך ניתקל. והדין הב' שאם בא לומר בסוף כל ברכה מעין כל ברכה אומר ואפי' אלא לברכו ממש מותר כיון שאומר אותו כל' רבים ומיהו כל' יחיד אסור לאומרה כיון שאינו אומר אותו אלא בשביל כל ישראל והוה הספק' ודוקא שיכול לאומרה כל' רבים בסוף כל ברכה שבכון שהשלים כבר מה שתקנו חכמים לחיוב גמור אין לחוש במה שמוסיף אח"כ אבל בתפלה הברכה לא דכיון שאומר ברכו' רבים בתפלה נראה כמוסיף על המעבד שבעצו חז"ל. ג' שאם שוחל ברכו ממש כגון על החולה שיש לו ובינלא כזו יכול לאומרו בלשון יחיד ואפילו בתפלה הברכה אבל לא בלשון רבים שלא יהא נראה כמוסיף על המעבד שבעצו חז"ל. הד' שבסוף התפלה אפי' קודם יהיו לרצון יכול לאומרו ברצונו בין בלשון יחיד ובין בל' רבים בין ברכו ממש בין ברכו' (הר"ר יונה פרק ח"ע):

א של אברהם

עד תברי ותניסן ועד תשרי ח"ל לגשמי' ונדולה מזאת שאם יעבור עליהם הגשמ' בזמן הנוח רע להם הרבה כי ירעיב האויר ומהפך לחלאים רעים ר"ל ומפני הלזו הסיבות רוצים לשנות סדר התפלה בענין שאלה והזכרה היפך מדיתתו והעלה ת"ח ת"ב ס"ג בודאי דבימות החמה א"ל להזכיר ולשאול ברכ' הסני' אלא בש"ת אמנם רע להם ואלו אין לאחר הגשמים רע להם ואלו אין להזכיר ולא לשאול גשם בלל כמ"ש הרמב"ם בפירוש משנה וכ"מ בש"ס דקאמר אר"ח אר"י הלכה כר"י ופריך ומי אר"י הכי והתנן כו' ומשני הא לן הא להו ופריך מ"ש לדידן דאית לן פירא בדברא (כלומר דלכאו בכל אית להם פרי בשדה) לדידהו מאי אית להם עולי רגלים ושני כי קאמר ר"י בזמן שאין כיה"מ קיים השתא דאתית להכי כו' ע"ש מכל הכ"ל משמע כל שם מקו בגשמים אין שואלין מעתה אין להם לשאול כ"א בשומע תפלה:

דגול מרבבה

*)ועיין בעורי שבב סימן קכ"ב ס"ק כ':

לבושי שרד

סימן קיט ט"ז סק"ב (°) ואח"כ יתפלל. פי' תפלת י"ח: שם (°) דבש"ע לא זכר כלל . אע"פ שהזכירו הש"ע בסעיף ב' היינו לחלק בין עורך יחיד לעורך רבים אבל שיהיה חילוק בין המקומות לא ס"ל לש"ע ולכן ליכא אלא ג' דיבים ואחמס נראה שהמ"א ס"ק ד' חולק ע"ז ואין להתרוץ: מ"א סק"ה (°) שם ס"ו. שביאר שם מה נקרא עעה שצריך לחזור: ט"ז סק"ב כלומר דאין להם סדר להיות כולם בברכה א' לענין שצריך לחזור לאתה חונן אבל יש להם סדר לענין שצריך לאומרם על הסדר:

הגהות רעק"א

שאל מעבר לאחר בחג אף קודם יום ס' דאחר התקופה אין מחזירים אותה: סי' קי"ט ס"א חולה מבקש עליו רחמים. בבכה"ג יו"ד סי' ר"מ ס' בשם ס"ח בשתפלל על אביו חולה לא יאמר תרפא לאבא מארי . אלא מזכירו בשמו הבא שלמה אמר דוד אבי:

ביאור הגר"א

סי' קיט ס"א וכשהוא כו'. כמ"ש שם בברכות כו' בסוף כו': ולהרר"י כו' אם מוסיף כו' ולא כו'. זה: מש"ש אבל אם לא לא לומר כן: ואם שואל . זהו מש"ש אם יש לו כו':

לא ע"ה ח' והרי"ף בפ"ה דברכות ב שם ממשמעות הגמרא ג מרדכי שם ד ברכו' ל"ד ה' תוס' שם

עטרת זקנים

קיט * אם רצה להוסיף כו' אם מוסיף אותה בשביל כל ישראל כו'. וברא"ה דצרכי יחיד יכול לשאול בלשון רבים אם רוצה ועדיף עפי ורא"ה מתפילת הדרך אלא כשאומר בלשון רבים ל"ל בסוף הברכה דוקא ואחרבע חלוקים בדבר. אחר שבברכת ש"ת יכול לשאול כל צרכיו בכל ענין שירצה. ב' שאם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכ' אומר אפילו לא יהא צרכיו ממש כיון שאומר אותה בלשון רבים אבל בל' יחיד אסור לומר כיון שאינו אומר אותו בעבור כל ישראל ודוקא בסוף כל ברכה אבל בחמצע הברכות לא כיון שאומר רבים אבל בל' צרכי הרבים בחמצע נראה כמוסיף על המעבד שבעצו חז"ל. ג' שאם שואל צרכיו ממש כגון על החולה שיש לו ובינלא כזו יכול לאומרו בלשון יחיד ואפילו בחמצע הברכה אבל לא בלשון רבים שלא יהא נראה כמוסיף על המעבד שבעצו חז"ל. הד' שבסוף התפלה אפי' קודם יהיו לרצון יכול לאומרו ברצונו בין בלשון יחיד ובין בל' רבים בין צרכיו ממש בין צרכי ליבור (הר"ר יונה פרק ח"ע):

א של אברהם

עד תברי ותניסן ועד תשרי ח"ל לגשמי' ונדולה מזאת שאם יעבור עליהם הגשמ' בזמן הנוח רע להם הרבה כי ירעיב האויר ומהפך לחלאים רעים ר"ל ומפני הלזו הסיבות רוצים לשנות סדר התפלה בענין שאלה והזכרה היפך מדיתתו והעלה ת"ח ת"ב ס"ג בודאי דבימות החמה א"ל להזכיר ולשאול ברכ' הסני' אלא בש"ת אמנם רע להם ואלו אין לאחר הגשמים רע להם ואלו אין להזכיר ולא לשאול גשם בלל כמ"ש הרמב"ם בפירוש משנה וכ"מ בש"ס דקאמר אר"ח אר"י הלכה כר"י ופריך ומי אר"י הכי והתנן כו' ומשני הא לן הא להו ופריך מ"ש לדידן דאית לן פירא בדברא (כלומר דלכאו בכל אית להם פרי בשדה) לדידהו מאי אית להם עולי רגלים ושני כי קאמר ר"י בזמן שאין כיה"מ קיים השתא דאתית להכי כו' ע"ש מכל הכ"ל משמע כל שם מקו בגשמים אין שואלין מעתה אין להם לשאול כ"א בשומע תפלה:

דגול מרבבה

*)ועיין בעורי שבב סימן קכ"ב ס"ק כ':

לבושי שרד

סימן קיט ט"ז סק"ב (°) ואח"כ יתפלל. פי' תפלת י"ח: שם (°) דבש"ע לא זכר כלל . אע"פ שהזכירו הש"ע בסעיף ב' היינו לחלק בין עורך יחיד לעורך רבים אבל שיהיה חילוק בין המקומות לא ס"ל לש"ע ולכן ליכא אלא ג' דיבים ואחמס נראה שהמ"א ס"ק ד' חולק ע"ז ואין להתרוץ: מ"א סק"ה (°) שם ס"ו. שביאר שם מה נקרא עעה שצריך לחזור: ט"ז סק"ב כלומר דאין להם סדר להיות כולם בברכה א' לענין שצריך לחזור לאתה חונן אבל יש להם סדר לענין שצריך לאומרם על הסדר:

הגהות רעק"א

שאל מעבר לאחר בחג אף קודם יום ס' דאחר התקופה אין מחזירים אותה: סי' קי"ט ס"א חולה מבקש עליו רחמים. בבכה"ג יו"ד סי' ר"מ ס' בשם ס"ח בשתפלל על אביו חולה לא יאמר תרפא לאבא מארי . אלא מזכירו בשמו הבא שלמה אמר דוד אבי:

ביאור הגר"א

סי' קיט ס"א וכשהוא כו'. כמ"ש שם בברכות כו' בסוף כו': ולהרר"י כו' אם מוסיף כו' ולא כו'. זה: מש"ש אבל אם לא לא לומר כן: ואם שואל . זהו מש"ש אם יש לו כו':

א"ח קיט הלכות תפלה

קיט א *) וכש"ת יכול כו' . ועוב לומר חטאתי עויתי פשעתי ולשאול מזונותיו (הכיונות) אפי' הוא עשיר (כתבים) וכ"ה בזוהר שמות ע' ק"ט ק"י המנקש רחמים על חבירו א"ל להזכיר שמו (ברכות דף ל"ד) וה"מ בפניו אבל כשמתפלל שלא בפניו צריך להזכיר שמו (מהרי"ל): ב וכברכת ש"ת . וכ"ח כתב דלהרר"י אפילו בש"ת אסור לומר כל' רבים עכ"ל ומ"מ לכור שרי אפילו בחמצע הברכה [כ"י]: ג בין קודם יהיו . היינו להרר"י אבל דעת הרב"א אינו כן כמ"ש סי' קכ"ב ס"ב: ד בברכה לעורך . אבל אחר תפלתו רשאי להאריך וכליקוטי מהרי"ל איתא כשהלה מהרי"ל נזדו הלבור תעית ואמרו סליחות משמע דלבור לעורך יחיד שרי מ"כ וי"ל דשאני מהרי"ל כיון דרבים צריכים לתורתו כרבים דמי וכה"ג איתא בתשובת הרשב"א סי' קמ"ח: ה אם דילג . פי' אדילג הברכ' לגמרי ועשה פי' אלא אמרה כתיקון חכמים ותרווייהו בשונג אבל במזיד צריך להזור לתחלת י"ח כמ"ש סי' ק"ד וסי' קי"ד (°) ס"ז ועמ"ש שם ס"ו: ו רק רפאנו . פי' שהתם ברכת רפאנו ואם יחזור ויאמר לומר רפאנו פעם אחרת דל"ל על הסדר ויהיה ברכה לבטלה דאין מחזירין בשביל עניו אבל אם לא אמרה רפאנו אינו אלא בש"ת אמנם עדיף לא אמרה רפאנו ואם יחזור ויאמר עניו ילטרך לומר רפאנו פעם אחרת דל"ל על הסדר ויהי' ברכה לבטלה דאין מחזירין בשביל עניו אבל אם לא אמרה רפאנו יאמר עניו ואח"כ רפאנו . והא דנקט כאן ס"ל משום דיחיד אומר אותו בש"ת ואם שכח עד אחר שגמר ש"ת אף ע"ג דלא התחיל רלה א"ל עניו שם כיון שאין מחזירין בשביל עניו משא"כ בש"ל אומרה בברכה בפ"ע ע"ז ומנן אברהם ואחרונים דלא בר"ת: (ח) כיחיד . ויתחוס בא"י הטובה בעת לרה ובש"ת . הג"מ וב"ח מ"א דלא כע"ת עבה"ט. ועיין שכנה"ג סי' תקפ"ו שנפל ט"ס בש"ע וכ' להני' ע"ש. והנוסחא שלפנינו בש"ע הוא נכון: (ח) כיחיד עבה"ט . ומ"ש בלא הי' י' מתענים ע' בש"ק בשכנה"ג דקדק מהרשב"א דלאומרו בש"ת לא בענין

מזונותיו (הכיונות) אפי' הוא עשיר (כתבים) וכ"ה בזוהר שמות ע' ק"ט ק"י המנקש רחמים על חבירו א"ל להזכיר שמו (ברכות דף ל"ד) וה"מ בפניו אבל כשמתפלל שלא בפניו צריך להזכיר שמו (מהרי"ל): ב וכברכת ש"ת . וכ"ח כתב דלהרר"י אפילו בש"ת אסור לומר כל' רבים עכ"ל ומ"מ לכור שרי אפילו בחמצע הברכה [כ"י]: ג בין קודם יהיו . היינו להרר"י אבל דעת הרב"א אינו כן כמ"ש סי' קכ"ב ס"ב: ד בברכה לעורך . אבל אחר תפלתו רשאי להאריך וכליקוטי מהרי"ל איתא כשהלה מהרי"ל נזדו הלבור תעית ואמרו סליחות משמע דלבור לעורך יחיד שרי מ"כ וי"ל דשאני מהרי"ל כיון דרבים צריכים לתורתו כרבים דמי וכה"ג איתא בתשובת הרשב"א סי' קמ"ח: ה אם דילג . פי' אדילג הברכ' לגמרי ועשה פי' אלא אמרה כתיקון חכמים ותרווייהו בשונג אבל במזיד צריך להזור לתחלת י"ח כמ"ש סי' ק"ד וסי' קי"ד (°) ס"ז ועמ"ש שם ס"ו: ו רק רפאנו . פי' שהתם ברכת רפאנו ואם יחזור ויאמר לומר רפאנו פעם אחרת דל"ל על הסדר ויהי' ברכה לבטלה דאין מחזירין בשביל עניו אבל אם לא אמרה רפאנו יאמר עניו ואח"כ רפאנו . והא דנקט כאן ס"ל משום דיחיד אומר אותו בש"ת ואם שכח עד אחר שגמר ש"ת אף ע"ג דלא התחיל רלה א"ל עניו שם כיון שאין מחזירין בשביל עניו משא"כ בש"ל אומרה בברכה בפ"ע ע"ז ומנן אברהם ואחרונים דלא בר"ת: (ח) כיחיד . ויתחוס בא"י הטובה בעת לרה ובש"ת . הג"מ וב"ח מ"א דלא כע"ת עבה"ט. ועיין שכנה"ג סי' תקפ"ו שנפל ט"ס בש"ע וכ' להני' ע"ש. והנוסחא שלפנינו בש"ע הוא נכון: (ח) כיחיד עבה"ט . ומ"ש בלא הי' י' מתענים ע' בש"ק בשכנה"ג דקדק מהרשב"א דלאומרו בש"ת לא בענין

קיט דין הרוצה להוסיף בברכות ובו ד סעיפים .

א * ח אם רצה להוסיף בכל (ח) ברכ' מהאמצעיות מעין הברכה מוסיף כיצד היה לו חולה מבקש עליו (ט) רחמים בברכת רפאנו °היה צריך פרנסה מבקש עלי' בברכת השנים א ובשומע תפל' יכול לשאול כל (ג) צרכיו שהיא כוללת כל הבקשו': הגה וכשהוא מוסיף (א) יתחיל בברכה ואח"כ מוסיף אבל לא יוסיף ואח"כ יתחיל הברכה (טור סימן תקפ"ז)

(ב) ב ולהר"ר יונה כשמוסיף בברכה מעין אותה ברכה אם מוסיף אותה בשביל כל ישראל אומר אותה בלשון רבים ולא בלשון יחיד ולא יוסיף אלא בסוף הברכ' ולא באמצע ואם שואל צרכיו ממש כגון שיש לו חולה בתוך ביתו או שהוא צריך לפרנסה יכול לשאול אפילו באמצע הברכה והוא שישאל בלשון יחיד ולא בלשון רבים ב ובברכת (ד) שומע תפלה וכן בסוף התפלה ג בין קודם יהיו לרצון בין אחריו יכול לשאול בין בלשון יחיד בין בלשון רבים בין צרכיו ממש בין צרכי רבים :

ב °° ג יש מי שאומר שבשמוסיף ד בברכה לצורך יחיד לא יאריך :

ג ה ד אם דילג או טעה בברכה אחת מהאמצעיות אינו צריך לחזור אלא לראש הברכה שטעה או שדילג ומשם ואילך (ג) יחזור על (ו) הסדר :

ד ה שליח צבור שגמר גואל ישראל ושכח (ד) ולא אמר עננו לא יחזיר אפי' אם עדיין לא גמר ו רק (ז) רפאנו ואם חזר ברכה לבטל היא (אלא יאמר ז עננו בשומע תפלה (ח) כיחיד):

אומרים

°עטי' קי"ז ס"ב עמ"ש ס"ם קט"ז ע' בספר הירחה ובספר שע"ו ד' קי"ז תקפ"ו ק"ד ע' ת"ר סי' ר"מ °°ע' סי' רל"ל

ב * ח אם רצה להוסיף בכל (ח) ברכ' מהאמצעיות מעין הברכה מוסיף כיצד היה לו חולה מבקש עליו (ט) רחמים בברכת רפאנו °היה צריך פרנסה מבקש עלי' בברכת השנים א ובשומע תפל' יכול לשאול כל (ג) צרכיו שהיא כוללת כל הבקשו': הגה וכשהוא מוסיף (א) יתחיל בברכה ואח"כ מוסיף אבל לא יוסיף ואח"כ יתחיל הברכה (טור סימן תקפ"ז)

(ב) ב ולהר"ר יונה כשמוסיף בברכה מעין אותה ברכה אם מוסיף אותה בשביל כל ישראל אומר אותה בלשון רבים ולא בלשון יחיד ולא יוסיף אלא בסוף הברכ' ולא באמצע ואם שואל צרכיו ממש כגון שיש לו חולה בתוך ביתו או שהוא צריך לפרנסה יכול לשאול אפילו באמצע הברכה והוא שישאל בלשון יחיד ולא בלשון רבים ב ובברכת (ד) שומע תפלה וכן בסוף התפלה ג בין קודם יהיו לרצון בין אחריו יכול לשאול בין בלשון יחיד בין בלשון רבים בין צרכיו ממש בין צרכי רבים :

ב °° ג יש מי שאומר שבשמוסיף ד בברכה לצורך יחיד לא יאריך :

ג ה ד אם דילג או טעה בברכה אחת מהאמצעיות אינו צריך לחזור אלא לראש הברכה שטעה או שדילג ומשם ואילך (ג) יחזור על (ו) הסדר :

ד ה שליח צבור שגמר גואל ישראל ושכח (ד) ולא אמר עננו לא יחזיר אפי' אם עדיין לא גמר ו רק (ז) רפאנו ואם חזר ברכה לבטל היא (אלא יאמר ז עננו בשומע תפלה (ח) כיחיד):

אומרים

°עטי' קי"ז ס"ב עמ"ש ס"ם קט"ז ע' בספר הירחה ובספר שע"ו ד' קי"ז תקפ"ו ק"ד ע' ת"ר סי' ר"מ °°ע' סי' רל"ל

באר היטב

ולהתפלל שנית בתורת נדבה דיש חילוק אפי' בנוסח מלך מוחה לדקה ומשפט דכל השנה אין המשפט עיקר אלא הצדקה ולכן הקדימו למשפט אבל מראש השנה ועד י"כ המשפט עיקר ולכן לא הזכירו לדקה ע"ש ועיין סי' תקפ"ב . אם בכל השנה אומר המלך הקדוש או המלך המשפט א"ל לחזור ע' אמר ב' זה וסי' ק"מ וכ"כ הט"ז ע"ש ולפי טעם הט"ז ל"ל דיחזיר ויתפלל שנית בתורת נדבה :

קיט (א) ברכה . המחבר ע"ת לא עיין בהג"ה שעיקר זה ע"ז ועיין שבכנה"ג : (ב) רחמים . המבקש רחמים על חבירו א"ל להזכיר שמו ברכות דף ל"ד . וה"מ בפניו אבל כשמתפלל שלא בפניו צריך להזכיר שמו מהרי"ל : (ג) צרכיו . טוב להתחודות בש"ת ויאמר חטאתי עויתי פשעתי . אפילו הוא עשיר . ואם יש לו עון מחודש מזכיר בתפלה הקודמת אלא ספר הכוונות : (ד) ש"ת . וכ"ח כתב דלהרר"י אפי' בש"ת אסור לומר צרכיו בל"ר בחמצע ע"ש.ומ"מ ליבור שרי אפילו בחמצע הברכה ס"י מ"ח.וכבר הטיב מבר לפני בס"ק ג' לא דק ע"ש : (ה) לא יאריך . אא"כ רבים צריכים לתורתו . עמ"ח : (ו) הסדר . והיינו בשונג אבל במזיד צריך לחזור לתחלת י"ח כמ"ש בסי' קי"ד ס"ז . ודברי רש"י בברכות ל"ד ע"א ד"ה מתחל הברכה שטעה בה וכו' תמוהים המה ס"ש : (ז) רפאינו . פי' שהתם ברב' רפאנו ואם יחזור ויאמר עננו ילטרך לומר רפאנו פעם אחרת דל"ל על הסדר ויהי' ברכה לבטלה דאין מחזירין בשביל עננו אבל אם לא אמר רפאנו יאמר עננו ואח"כ רפאנו . והא דנקט כאן ס"ל משום דיחיד אומר אותו בש"ת ואם שכח עד אחר שגמר ש"ת אף ע"ג דלא התחיל רלה א"ל עניו שם כיון שאין מחזירין בשביל עננו משא"כ בש"ל אומרה בברכה בפ"ע ע"ז ומנן אברהם ואחרונים דלא בר"ת : (ח) כיחיד . ויתחוס בא"י הטובה בעת לרה ובש"ת . הג"מ וב"ח מ"א דלא כע"ת עבה"ט. ועיין שכנה"ג סי' תקפ"ו שנפל ט"ס בש"ע וכ' להני' ע"ש. והנוסחא שלפנינו בש"ע הוא נכון : (ח) כיחיד עבה"ט . ומ"ש בלא הי' י' מתענים ע' בש"ק בשכנה"ג דקדק מהרשב"א דלאומרו בש"ת לא בענין

שערי תשובה

הקדוש המלך המשפט חיזר אך בתפארת שמואל בהנהות הרא"ש כתב דא"ח ובס' משה יהודה כתב שכן הסכימו רוב האחרונים וא"ש בבה"ט דלפי הטעם הט"ז גם יש לחזור ולהתפלל בתורת נדבה אינו מוכרח די"ל בעשרת ימ"ת יש לדקדק יותר לצאת אליבא דכ"ע משא"כ בשאר ימות השנה כיון דלדעת הרבה פוסקים בדיעבד יצא סני בהכי ועפר"ח סי' תקפ"ב שכתב וז"ל ואם רצה להזור תע"ב, וא"צ להוסיף בה דבר דהרי יש בה חידוש עכ"ל ולזה הסכים בש"צ ואמנם אם מסופק פשיטא דא"ח להתפלל ואפי' בתורת נדבה א"ח דאפי' הרמ"ע מודה בזה וכמ"ש בשמו שכתב באקפסי זוטא המסקיקא א"ח אפי' למחרת יוה"כ דלא שהוא למוד הוא מזכיר במידי דלא קבוע רק לעשרת ימים עכ"ל. ועיין בש"צ בברכת תקע עיין בנגיד ומצוה דילג תיבת מהר' ונראה שהוא מפני השם היוצא מן יחד מארבע כנפות. ויש מדקדקים שאין מדלגים תיבות מהרה ואומרים וקבציגו מהרה יחד כו' ונכון הוא : ובברכת ולמלשינים אין לחתום רק שובר אויבים ומכניע זדים שכ"כ המקובלים הקדמונים שהוא ר"ת שם שדי ששם זה הוא המכניע ודלא כפר"ח ובברכת ולירושלים צ"ל וכסא דוד עבדך כמ"ש בשם האר"י וענין אמירת נחם בט"ב יבואר אי"ה בהל' ט"ב . ובאומרו לישועתך קיינו יכוין למה ששואלים אותו צפית לישועה ולכן תכוין שאתה מן המקו ם לישועתו וכ' מהר"י צמח ז"ל וגם אני מכוונין לצפות לישועת ה' שעושה עמנו להצילנו מכמה פנעים רעים בכל יום ובכל רגע ומצאתי תועלת גדול במה פעמים לעתות בצרה בזה עכ"ל :

סי' קיט (ב) רחמים עבה"ט. ועיין פר"ח מייתי מזוהר פ' וישלח הצילני נא כו' דבתפלה בעי לפרושי מילין ובדהא יאות ע"ש : (ג) צרכיו עבה"ט. ועיין בש"צ בשם חכם אחד דבזוהר פ' פנחס מוכח שאין לומר תפלה על מזונות בתפלת המנחה ע"ש. וע"ש שכתב שיאמר התפלה בהכנעה כו' ועכ"פ בקול ביכים ויקבל עליו שלא לעשות עוד כזה מדעתו ואם לאו אז מקטרגים עליו כו' ויזהר שלא להרבות שאלות רק אחת כוללת כמו זרע אנשים כ"כ בר"י בשם מהר"א ברודא גם תלמידי האר"י ז"ל כתבו דבש"ת יתוודה אחת כוללת כמו זרע אנשים כ"כ בר"י בשם מהר"א ברודא גם תלמידי האר"י ז"ל כתבו דבש"ת יתוודה בקיצור : (ו) הסדר עבה"ט. שכתב שדברי רש"י דף ל"ד תמוה עיין בספר קרבן נתנאל מ"ס : (ז) רפאנו (ח) כיחיד עבה"ט . ומ"ש בלא הי' י' מתענים ע' בש"ק בשכנה"ג דקדק מהרשב"א דלאומרו בש"ע בלא הי' י' מתענים ע' בש"ק בשכנה"ג דקדק מהרשב"א דלאומרו בש"ת לא בענין

מחצית

ה' לשאול לכם מלך : (ס"ק ה) אם לא כו' כמ"ש סי' קי"ד הואיל ומחזירים אותו לכן אפי' סיים הברכה אם עדיין לא התחיל ברכה שאחריו שואל שם : ועפ"ז זה מבואר ג"כ שם לענין ש"ת : (ס"ק ו) ושואל כו' אבל הזכרת כו' ר"ל למה אם שכח להזכיר משיב הרוח דקי"ל לעיל סימן קי"ד דחוזר למה לא יזכיר בש"ת לז"כ דהזכרת שבח ואיזמקומו בש"ת דמתוקן לשאלת צרכיו : (ס"ק ז) קודם כו' חמירא דלא כמ"ש הלבוש משום דשאלה תדירה כי דהה הל"ח עעם זה דהא בימות החמה מדרבא עננו תדיר יותר משאלה אלא הטעם משום דשאלה חמירא :

סי' קיח (ס"ק א) א"ל לחזור כו' דלא כלבוש שכ' שמוהגים לחזור והטעם כ' הלבוש דיהיב דאיהב לדק' ומשפט דומה קלת לתואר המלך המשפט . אלא דאיהב לדקה ומשפט משמעו הלדקה עיקר והמלך המשפט משמעו דהמשפט עיקר וכמ"ש הט"ז או כפי' השני של הט"ז ומש"ה (גרידא) לא היה מחויב לחזור . אלא די"ל איהב לדקה ומשפט . לא שהוא ית' כ"י עושה משפט אלא איהב אם אנחנו ב"י עושים לדקה ומשפט . כת' דא"ל ואם אמר בשאר ימות השנה המלך המשפט כתב הפר"ח בסי' תקפ"ב דא"ל לחזור ל"מ לדעת רמ"א פה דס"ל אם אמר מר"ה עד יה"כ מלך איהב לדקה ומשפט דא"ל לחזור . א"כ לדידיה איהב לדקה ומשפט והמלך המשפט דא ודא אחת ושוין בפירושיהם ודאי דא"ל לחזור אם אמר בשאר ימות השנה המלך המשפט אלא אפי' לדעת החולקים על רמ"א . מ"מ אם אמר בשאר ימות השנה המלך המשפט א"ל לחזור דהאמרינן בר"ה כמאן מלכי' האידנא כל ימות השנה אקלירי ומריעי (דהיינו על החולים . דהא כבר יצאה הגזרה בר"ה ויה"כ) כר"י דאמר אדם נידון בכל יום . וא"כ כל יום ראוי לומר המלך המשפט דהא אדם נידון בכל יום והחילוק שבין ר"ה ויה"כ לשאר ימות השנה . ע' במ"א ס"ם תקל"א :

סי' קיט (ס"ק א) ובש"ת כו' ועוב לו' חטאתי כו' ואם י"ל עון מחדש באותו יום מזכיר אותו בתפלי' י"ח הקודמת אלא א"ר בשם סדר היום: א"ל להזכיר שמו . דכן מצינו במשה שאמר אל נא רפא אלי' בש"ת לא יתפלל אלא לפי' בש"ת אסור לו' בלשון רבים והיינו אם

ובברכת כו' . כמ"ש וברכות ל"ח א' שואל אדם ברכו' והרבותא אפי' קודם יהיו לרצון אע"ג דהוא שייך להפלה כמ"ש בפ"ק דברכות כיון דתקינו רבנן כו' וכמש"ל סי' קי"ח ס"א מ"מ לא עדיף מש"ת וקל ממנו שאפילו בסדר כו' משא"כ בש"ה בחמצעיות וז"ש בפ"ב יש כו' וכ"כ תוס' בע"ז שם ד"ה אם כו' : ס"ב אם דלג כו'. עתוס' ל"ד ה' ד"ה אמצעיות כו' : ס"ד ש"ץ כו' . תוס' שם דקי"ל כפ"ב דשבת דימיס שאין בהן קרבן מוסף אין מחזירין אותו ונקע ש"ץ דביחיד אפי' לא סיים רק ש"ת אין מחזירין אותו כמ"ש בסי' רל"ד ס"ד :

באר הגולה

מחצית השקל

מוסיף בחמצע ברכה הא טעמא דהרר"י אם או' בחמצע ברכה בל' רבים נראה כמשנה ממעבד שבעצו חכמים משא"כ אם או' בל' יחיד וכיון דהברכה שקבעו חכמים היא בל' רבים ניכר שהוא תוס' ולא שיטוי מעבד וכן בסוף ברכה שאמר תחלה כל המעבד שבעצו חכמים ג"כ לא חש תו דנראה כמשנה ממעבד שבעצו חכמים ולפ"ז אין לחלק בין ברכת שומע תפלה לשאר ברכות ע"ש:לבור שרי ומה"ע אומרת סליחות ופיוטים בחמצע ברכות : (ס"ק ג) כן כו' היינו להרר"י ר"ל דהרב"י הטעתיק כל דברי הרר"י . אבל בדין זה של קודם יהיו לרצון סמך עמ"ש סי' קד"ב : (ס"ק ד) בברכו' כו' כשהלה מהרי"ל כו' ואמרו סליחות בחמצע ברכות י"ח : (ס"ק ו) רק רפאנו כו' דל"ל על הסדר ר"ל עננו קודם רפאנו דאין מחזירים כו' ר"ל אם שכח עננו עד גמר התפלה ואם מכר אח"כ אינו חוזר ומתפלל ואם חזר והתפלל אומר עננו הוי ח"י ברכות לבעלה וה"ה הכא הוי ברכה א' דהיינו רפאנו לבעלה . אבל אם כו' יאמר עננו כו' ולהפסק' לא חיישי' וע"ל סי' תקס"ה סק"ב : (ס"ק ז) עננו כו' חתימה בשתים דאמרי' בברכות דמ"ע ע"א דאין חותמים בשני דברים ופירש"י דדומה למ"ש אין עושים מצות חבילות חבילות דדומה עליו כמשא אבל הכא שאינו הוי ברכה אחת אינה הוי ברכה אחת : קאי אתעבית ואכל מילי אהא דאמרי' שם דהיחיד המתענה או' עננו בש"ת ואותם בש"ת לבד וע"ז פירש"י ואע"ג דל"ל התוס' מעין הברכה וכן ל"ל סתוך לחתימה מעין החתימה מ"מ ברכת ש"ת וחתימה כולל הכל : לבד יאא כמו ביחיד : וה"ה אם לא היו יו"ד כו' ר"ל דבש"ע מייירי שלא אמרו עננו קודם רפאנו ע"פ טעות. וכאן מייירי שלא אמרו קודם רפאנו מדעת ע"י שלא היו אז י' מתענים בכה"כ דאז אין רשאים לומר עננו וכדלקמן סי' תקס"ו סעיף ג' ג"כ דינא הכי : דאפי' ביחיד הדין כן ר"ל אם שכח עננו בש"ת ומזכר כשגמר תפלת י"ח או' עננו ואותם הטובה בע"ל ואע"ג דיחיד אינו קובע ברכה לתפלי' עננו ואיך יחתום ועוד הא הוי שלא כסדר הברכות לומר עננו לבסוף אלא דהאי דעם ס"ל כיון דכבר סיים כל י"ח ברכות מותר ליחיד לקבוע ברכה לעצמו ודוקא תוך י"ח אסור לקבוע ברכה אבל אם לא אמרו רפאנו שלא כסדר ומיהו דביחיד לא קי"ל הכי דוקא ביחיד דאפי' אחר גמר י"ח אינו רשאי לקבוע ברכה אבל

לבור

ל"ל ס"ק ה' אם לא כו' כמ"ש סי' קי"ד הואיל ומחזירים אותו לכן אפי' סיים הברכה אם עדיין לא התחיל ברכה שאחריו שואל שם : ועפ"ז זה מבואר ג"כ שם לענין ש"ת : (ס"ק ו) ושואל כו' אבל הזכרת כו' ר"ל למה אם שכח להזכיר משיב הרוח דקי"ל לעיל סימן קי"ד דחוזר למה לא יזכיר בש"ת לז"כ דהזכרת שבח ואיזמקומו בש"ת דמתוקן לשאלת צרכיו : (ס"ק ז) קודם כו' חמירא דלא כמ"ש הלבוש משום דשאלה תדירה כי דהה הל"ח עעם זה דהא בימות החמה מדרבא עננו תדיר יותר משאלה אלא הטעם משום דשאלה חמירא :

סי' קיח (ס"ק א) א"ל לחזור כו' דלא כלבוש שכ' שמוהגים לחזור והטעם כ' הלבוש דיהיב דאיהב לדק' ומשפט דומה קלת לתואר המלך המשפט . אלא דאיהב לדקה ומשפט משמעו הלדקה עיקר והמלך המשפט משמעו דהמשפט עיקר

לא עזר לדעתו וכתב הכ"י שכן המנהג לא ברכות ל"ד ב סס ל"ג ב סנהדרין לא תשובת הרשב"א ב סס ג סס ור' יונה פ"ד דברכות ד עור בסס הגדה : לא יומא כ"ג ומביאו הרי"ף והרא"ש בסוף פרק ה' דברכות מרדכי סס ב הרי"ף סס והרא"ש

עטרת זקנים

קכב * אבל במקום שנוהגין לומר תחנונים כו' וליתא כיון דבגמרא אמרי דתקנו יהיו לרצון אחר הפלת י"ח ע"כ נכון הדבר שלא להפסיק אפי' לקדיש ולקדושה קודם יהיו לרצון לכך נכון לומר יהיו לרצון תכף אחר תפלת י"ח קודם אלהי נצור כדי שיוכל לענות קדיש וקדושה כנ"ל זכן ראיתי בסידור של ר' שבתי מפרעמסל' וכנ"ל :

קכג * כשיאמר עושה שלום כו' הסיימו זקוף לגד שתאלו ומתן שלו' ומנין הכריעו' בקדיש תתם' ביהגדל כורע וזקוף בשמיה רבא בעבלא כורע ואמרו אמן זקוף יתברך כורע שמיה דקב"ה לעילא מכל ברכתא זקוף תתקבל כורע קדש אבוהון זקוף עושה כורע שלום זקוף בימין זאח"כ נותן שלום בשמאל והורגלו להשתחוה לפניהם כעבד הנפטר מרבו (מרד' ס"פ לא"ע) :

אשל אברהם

א) ז"ל הטור והגהתי לומר אלהי נצור עד וקלקל מחשבתם תלכינו ואלהינו רופא כל בשר יחד שמך בעולמיך בנה עירך ויסד ביתך ושכלל היכלך קרב קץ וכו' עיש וכן כתב הש"ל :

לבושי שרד

מ"א סק"ז (°) לבד יצא. וכ"מ שאין צריך לאומרה ברכה בפ"ע אחר בשלוש כמ"ש המ"א אח"כ : (°) הגיה אשתר ברכות. שצריך לאומרו על הסדר בהגוה בסס"ע סעיף ג' :

שם (°) עניינו כ"ל אח"כ רפאינו . פי' ואם נאמר דכמו דאם לא אמרה כלל אין מחזירין ה"ס אם לא אמרה במקומה כ"ל ע"כ הא דאם יאמר עניינו כ"ל רפאינו הוא משום דאע"ג דבעניינו אין הסדר מעכב מ"מ ברכת רפאינו יהי' בקרא שלא במקומה כיון דבתענית מקומה אחר רפאינו והיום אומרה קודם עניינו ואע"ג דביום שאינו תענית מקום רפאינו הוא אחר ראה נא מ"מ בתר התענית אזלינן. מ"כ ק"ו כאן כו' ומנין הק"ו הוא משום שני דברים חדא דבכאן ראה נא שלא במקומה דאין מקומה אחר עניינו לא בתענית ולא ביום שאינו תענית ב' דבכאן הוי ראה נא שלא כסדר וגם רפאינו משום דמקומה אחר עניינו בתענית והוא אחרה אחר ראה נא וק"ל :

סי' קכ ס"ע (°) בחמה. אלא מתחילין ואשי ישראל ועיין טעמיה בעוד וכ"י בתורה :

סי' קכג מ"א סק"ד (°) ועל. אלא יהפוך פניו למזרח ויאחר ויאחר ועל כל ישראל:

יד אפרים

סי' קכג במ"א ס"ק ד דלא כהאומרי' כו' ר"ל שבהשתחוה' לגד יאמינו לא יאחר רק מלא עניינו לבד זבהשתחוה לפניו אומר ועל כל ישראל כן מבואר בלבוש ע"ש :

ביאור הגר"א

סי' קכ ס"א ודלא כו' . אלא מתחילים ואשי ישראל כו' משום דאמרינן כל כהן שאינו עולה ברגלה כו' ובמחה אין כ"כ ועי'כפ"ב דמגילה י"ח מ' דכתיב וירד מעשות כו' וס"ל כפי' הראשון שכתוב' דמנחות ק"י"ח ד"ה ומיכאל כו' אבל העיקר כפי' האחרון וגם אין תלוי ראה בנ"כ וע' טור : סי' קכא ס"ב יחיד כו' . כי מתקנה נגד כ"כ שאינה אלא בעברה בס"ש בפ"ב דמגילה : סי' קכב ס"א אם כו'. דתפלה תריכתא היא כמ"ש בפ"ק כיון דתקינו רבנן וכמ"ש סס שאמר דוד אחר י"ח פרשיות ועוד מדאמרי' בפ"ד לא אמרן אלא שאינו רגיל כו' ס"מ דיל"ר אומר מיד דאל"ב הל"ל ל"ש אלא כשלא אמר יל"ר ואין לספיק זז"ש בהג"ה ודוקא כו' רשב"א ספ"ב זאחר"י בפ"ד : אבל במקום כו' . זאינו מוכרח דתחנונים אפילו בתענית תכף אחר ראה נא שלא במקומה אחר ובס"ת מוחר לשאול כ"ל וכ"ש קודם יל"ר וכמ"ש בסי' קי"ט ס"ל וכמ"ש תר"י ד"ל ובמ"ש תר"ל ד"ל ובמ"ש תר"ל ד"ל ובמ"ש תר"ל

אמריק ע"ז דאם לא עשה כן דומה ככלב ששב אל קיאו גרא' פי' כיון בחוזר תכף משמע שמה שהתפלל אינו טוב לו ודומה להתפלל שנית מה שהתפלל כבר וא"כ מנזה הוא תפלתו ונתנו שיעור ההמתנה עד תפלת הש"ץ דגר' לכל שחוזר בשביל לכוין למה שיאמר הש"ץ והש"ץ עצמו שיעורו כדי הילוך ד"א וכן היחיד המתפלל כמ"ש רמ"א אח"כ וכזה מרמה לכל שאינו חוזר ואין ביזוי לתפלה שהתפלל וכ"ל דאפילו אם אין חוזר תכף למקומו לא יאמר תחנון תכף אחר שעקר רגליו אלא ימתין כדי הילוך ד"א: (ד) וכן יחיד המתפלל • כ"י בשם רי"ו כתב ע"ז וכן כר' מדאמרי' בפ"פ ת"ה שישהה כין תפלה לתפלה כדי שתתחולל דעתו עליו ומפרש בירושל' דהיינו כדי הילוך ד"א עכ"ל פי' בשם שהרא מלינו דהוא זה שיעור שהייה לענין כין תפלה לתפל' ה"ל מקרי זה שיעור שהיה אם יחזור למקומו שהתפלל: (ה) אסור להחזיר פניו כו' • פי' אע"פ שעדיין עומד במקום שכלו פסיעותיו לא יחזור פניו לראות העומדים אחריו כי יגרום ביטול כוונה לאותם המתפללי' עדיין שיסתכל בהם ובאמת כתב מו"ח ז"ל שפסק זה סותר מה שפסק בכר שיתתין עד שיאמר הש"ץ (°) קדושה דהיינו בחזרתו למקומו: (ו) שמאל תחלה. גר' הטעם דבעקירה זו חולק כבוד לשכינה והיינו לימין השכינה שהיא שמאל האדם כדלעיל: (ז) הוה יותרא • שגר' שחולק כבוד לשכינ' יותר משאר בני אדם ע"ל החיוב: (ח) מ"ל לחזור לפסוע • דהא לא יאמר עושה שלום עד אחר גמר הקדיש ואז יעקור ויפסע: (ט) אבל אינו אומר בסוף • גר' הטעם לזה דבשלמא ה' שפתי תפתח צריך שיאמר כדי שיעזור לו הש"י ליתן לו כוונת הלב להתפלל אבל אחר התפלה שהוא מתפלל בשביל אחרים לא שייך לומר והגיון לבי כי לא התפלל על עצמו אלא היה ע"ל והגיון לב השומעים התפלה ואין זה בוטח הפסוק ונלבוש מתן טעם לפי שיתפלל עוד אחר זה וקשה דא"כ יחיד נמי:

קכד (א) יכוין למה שהוא אומר • פי' כ"י דאע"נ שאינו בקי להתפלל מכל מקום מבין הוא מה שהש"ץ אומר דאל"כ לא שייך לומר יכוין לפסוע אין למחות בידו (רדב"ז סי' קכ"ג וע' בהגה' פ"ק דברכות): יג פוסע ג' פסיעות. דמתחלה צריך לפסוע ולהפסיק על התחנונים של עצמו כגון אלהי נצור ואח"כ צריך אחר הקדיש על התפלה שהתכלל בעד הצבור (נבוש): יד יהיו לרצון • דשומך על תתקבל צלותהון ובשל"ה כתוב לומר יהיו לרצון:

קכד א שאינו יודע. אבל הבקי אינו יוצא בתפל' ש"ץ: ב יכוין • וצריך שיכין כל הקדם כמ"ש סי' קל"ג ע"ש [נ"י כ"ח ד"מ] עמ"ש סי' ס"כ: ג בקול

הגה ז והש"ץ יעמוד כדי הילוך(ו)ד' אמות קודם שיחזור למקומו להתפלל בקול רם[תשובת הרשב"א סי' תכ"ו](ד)וכן יחיד המתפלל יעמוד במקום שכלו פסיעותיו ח (ז) כשיעור זה קודם שיחזור למקומו [נ"י בשם רבי' ירוחם וירושלמי] יחיד שמתפלל בצבור וסיים תפלתו קודם לש"ץ ט (ה) אסור להחזיר (מ) פניו לצבור עד שיסיים שליח צבור תפלתו [נ"י בשם שבולי הלקט]:

ג ג * כשפוסע עוקרי רגל (ו) שמאל (ט) תחלה *ושיעור פסיעות אלו לכל הפחות הוא כדי שיתן גודל בצד עקב ולכתחלה לא יפסיע פסיעות גסות יותר מזה: [נ"י בשם א"א ור"ע לפי הטעם שכתב נ"י לג' פסיעות בשם רב אמי]:

ד ד מי שמוסיף על ג' פסיעות (ז) הוי יוהרא:

ה ה גם ש"צ צריך לפסוע ג' פסיעות כשמתפלל בלחש וכשיחזור התפלה יא בקול רם יב (ח) אינו צריך לחזור לפסוע ג' (י) פסיעות: [ואם לא התפלל בלחש רק בקול רם יג פוסע ג' פסיעות אחר תפלתו שבקול רם] [אגודרהם]:

ו ז כשיחזור ש"צ התפל' יאמר ג"כ ה' שפתי תפתח(ט) [אבל אינו אומר בסוף התפל' יד יהיו (יא) לרצון] • ד"ע וב"י בשם אוהל מועד]:

קכד דין הנהגת ש"ץ בי"ח ברכות ודין עניית אמן ובו יב"ס:

א מ * לאחר שסיימו הציבור תפלת חזיר ש"צ התפל' שאם יש מי א שאינו (מ) יודע להתפלל ב (א) יכוין למה שהוא (ב) אומר ויוצא בו וצריך ג אותו שיוצא בתפלת ש"ץ לכוין לכל מה שאומר ש"ץ מראש עד סופו אינו מפסיק ואינו משיח ופוסע ג' פסיעו' לאחוריו כאד' שמתפלל בעצמו: ב(ב) ג ש"ץ שנכנס לב"ה ומצא צבור שהתפללו בלחש והוא צריך לעבור לפני התיב' לאלתר יורד לפני התיב' ומתפלל ג בקול רם לצבו' ואינו צריך לחזור ולהתפלל בלחש: הגה ולסמוך על הרשב"א שכתב בתשובה סי' ספ"א שאין שיעור לפסיעות אלו ע"כ ול"ל דהרשב"א לא כתב אלא שאין צריך לפסוע פסיעה גדולה אבל אחר שהתפלל אבל אחר התפלה שהוא מתפלל בעד עצמו אינו צריך לפסוע פסיעה גדולה שהוא אמה ע"ש אבל פחות מעקב בצד גודל לא מיקרי פסיעה כלל וכד"מ כתב הטעם דתפלות נגד תמידין תקנום וכעי' דומיא דכהנים בשבודתן ולכן לא יפסיע פסיעות גסות יותר ועוד דמחזי כרן מלפני המלך ע"כ וכ"מ בטור רסי' ל"ה ע"ש בשם הירושלמי: יא בקול רם א"כ • דשומך על הקדים שאחר וכא לאיון אע"פ שמפסיקין בקריאת התורה והלל וה"מ גם לא יוצא ידי חובתו: יב כולהון לשון הרמב"ם ז"ל: יג פוסע ג' פסיעות. ולכתחלה לא יפסיע יותר מג' פסיעות. ואם הוא רגיל לפסוע אין למחות בידו (רדב"ז סי' קכ"ג וע' בהגה' פ"ק דברכות): יד יהיו לרצון • דשומך על תתקבל צלותהון ובשל"ה כתוב לומר יהיו לרצון: קכד (א) יכוין למה שהוא אומר • פי' כ"י דאע"נ שאינו בקי להתפלל מכל מקום מבין הוא מה שהש"ץ אומר דאל"כ לא שייך לומר יכוין

ומא"כ צריך אחר הקדיש על התפלה שהתכלל בעד הצבור (נבוש): יד יהיו לרצון • דשומך על תתקבל צלותהון ובשל"ה כתוב לומר יהיו לרצון: קכד א שאינו יודע. אבל הבקי אינו יוצא בתפל' ש"ץ: ב יכוין • וצריך שיכין כל הקדם כמ"ש סי' קל"ג ע"ש [נ"י כ"ח ד"מ] עמ"ש סי' ס"כ: ג בקול

דלעון שיסיים ש"ץ לאו דוקא אלא הכוונה כשמתחיל ש"ץ לא הוי קשיא שנים שכתבתי בהות ה' ועי"ז תירץ הע"ז דהתם לחזור למקומו צריך לכתחלה עד קדושה והכא לחזור פניו אינו אלא לכתחלה די כשמתחיל הש"ץ:

באר היטב

בשם מהרי"ל. וכ"ח פסק דאין מילוק למתפלל עם הציבור וצריך לשהות כשיעור שיגיע הש"ץ לקדוש' וכ"פ המגן אברהם: (מ) פניו. אלא יתבודהו שדילג וכשמתחיל הש"ץ דשאי להחזיר פניו אבל אחר לחזור למקומו עד שיגיע לקדושה: (ע) אחלה ואפי' איטר רגל צריך לפסוע בשמאל דאלמא אחלה אמ"א וט"ז וקצת נוהגין לפסוע רגל הימיני אל השמאלי ואח"כ פוסעין בשמאל ל"ת.כ' ב"ח דאם יש דוחק בגבה"כ רשאי לפסוע משיעור גודל בצד עקב ולסמוך על הרשב"א סי' שפ"א שאין שיעור לפסיעות אלו וכן נהגו הכל. לפסוע בני שיעור והוא מעשה הדוחק אבל היכא דליכא דוחק צריך לדקדק לפסוע אגודל בצד עקב עכ"ל. ומ"א כתב וכ"כ דהרשב"א לא כ' אלא שא"ל לפסוע פסיעה גדולה שהיא אמה ע"ש אבל פחות מעקב בצד גודל לא מיקרי פסיעה כלל ע"ש והמנהג עכשיו שאם מסיים התפלה ואחריו אדם אחר שהוא מתפלל שאינו יכול לפסוע ג' פסיעות ממתין עד שיכלה האחר תפלתו ואח"כ פוסע הג' פסיעות שכתב"ג: (י) פסיעות דשומך על הקדים שאחר וכא לאיון אע"פ שמפסיקין בקריאת התורה והלל: כולהו לסדר תפלה הם בלחש ת"ה מ"א ואם רגיל לפסוע אינו מחות בידו הרדב"ז. ועיין הלק"ט ס"ב סי' ס"ז: (יא) לרצון. כי לא התפלל על עצמו וכ"כ ל' כ' לומר יהיו לרצון: קכד (ב) יודע. אבל הבקי אינו יוצא בתפלת ש"ץ מ"א: (ג) אומר. ולריך שיכין בלשון הקודש כמו

ביאור הגר"א

בשם הירושלמי וכמ"ל סי' ק"ה: ס"ג כשפוסע כו'. מדרש ב"ע: ושיעור כו'. צריך להדמות לכהנים בעבודתן כמ"ל סי' ל"ח ס"ד ואמר בירושלמי ריש ברכות כהכנים דכתיב לא תעלו במעלות על מזבחי שהיו ההלכין עקב בצד גודל ובגדל בצד עקב ואע"ג דלענין עמידה בתפלה כמ"ד כמלאכים קי"ל מ"מ ל"מ לענין זה וע' טור סי' ל"ה והר"י פ"ק אה"ח: ולכתחילה כו'. כנ"ל ועוד כמ"ש פיוקא מנה"כ אל יפסיע כו' וכ"ש כאן: ס"ה גם ש"ץ כו'. דלריך דמי: וכשיחזור כו'. ואם לא כו'. עמ"א ס"ק י"א י"ג: ס"ו כשיחזור כו'. דהא אמרי' דבתפלה אריכתא דמי ומפני התפלה הוא: אבל כו'. עמ"א ודברי ס"ה עיקר: סי' קכד ס"א יכוין כו' וצריך כו'. תוס' שם ד"ה כך כו' ובברכות כמ"ש בד"ה עוד כו' וכמ"ש בספ"ג דד"ה עוד שיתכוין שומע ומשמי' ובמיעתו הוי כמתפלל כמ"ש בפ"ג דסוכה שמומע בעונה וז"ש ואינו מפסיק כו' ועתוס' דברכות ר"א כ' ד"ה אין מפסיקין כו' וע"ל ר"ס קנ"ג: ס"ב ש"ץ כו'. עמ"א: עד לאחר כו'. ע"ל סי' ק"ט ס"ב מש"ס: ס"ג קהל כו'. ע"ל

שלמה

עבודה שהיא בלב זו תפלה] לדביר ביתך שתחלה תביא את התפלה ממקום שמתפללים אל דביר ביתך ותכנס התפלה לבית קדשי הקדשים ושם ואשי ישראל ותפלתם תקבל ברצון בעלות למעלה. ומ"ש ואשי ישראל היינו ע. תפלה בזמנה ושלא בזמנה כמ"ש הט"ז ודו"ק היטב:

חכמת

יכוין את פניו כנגד בית המקדש היה עומד בחוצה לארץ יכוין פניו נגד א"י אם כן מוכח מזה בכל דרך התפלות הוי לכנוס בבהמ"ק תחלה ומשם הם עולין למעלה ולכך אנו מבקשים שאף שאנו מתפללים בשאר מקומות מ"מ רצה ד' בעמך ישראל ובתפלתם והיינו שהשב את העבודה היינו התפלה [כמאמרם ז"ל איזה

מחצית

דפוסעים ג' פסיעות הטעם דבעי' להדמות למלאכים דכתיב בהו ורגליהם רגל ישרה רגליהם תרי ועוד רגל ל' והוי תלת וכתיב אח"ז ורגליהם ככף רגל עגל והוה עוד תלת ובעינן שם פסיעות • וכ' הרב"י דהיינו ג' שפוסע לאחריו וג' כשסוב חוזר לפניו(ועפש"ק י')ומה"ט מקפידין כו' וכ' שם דשלא כדין עושים כשרואים שבא ל' להפסיק תוך ו' פסיעות ולעבור שם ממהרים לחזור למקומן ואין ממתינים כשיעור שצריך להשהות כמבואר פה אלא ימהר ביד מי שרואה לעבור ואם לא יעמע לו העובר עוונו ישא והוא נקי: (פ"ק ז) והש"ץ יעמוד כו' גראה כאלו רואה לחזור ולהתודות והוא ככלב כו' ועפי' תר"ז ס"ד ר"ל דע"כ הרשב"א מפי מ"ש ה"ה ככלב שע"ק כמ"ש הב"ח וז"ל דיעמוד שם ולא יחזיר מיד הוא כדי להראות דכבר נפער מרבו על מה שהיה מבקש על העבר החזירו בתשובה כו' שלא לנו כו' כי ניחם על עוונותיו ולא ישוב עוד לעשות כאשר עשה. ועל דעת זה נפער מרבו והלך לו ואם יחזור מיד גראה דחזר ממחשבה זו ועלה בדעתו לעשות כאשר עשה לשעבר ושעל כן חוזר לפני רבו לחזור ולהתפלל לפניו שיתחול לו על הרהורים רעים וזה דומה ממש לכלב שע"ק שלאחר שהקיא דברים הנמאסין עליו שב לאכלן וכן מוריש מעשה של זה שלאחר שהיו מאוסים עליו מעשיו הרעים חזר וחשב לעשותן והכי תניא בפרק בתרא דיומא עבירות שבתודה עליהן יום"כ זה אינו מתודה עליהן יום"כ אחר (אם לא עבר עליהן אחר יום"כ העבר) ואם התודה עליהן עליו הכתוב או' ככלב שב על קיאו כסיל שונה באולתו דכיון דחזר ומתודה עליהן מכלל דהיה חוזר בדעתו לעשות באולתו ולעבור עוד אותן עונות עכ"ל הב"ח. וכן ל"ל דהוי ס"ל לרשב"א הנ"ל ועי' רמז מ"א לעיין בסימן תר"ז ר"ל זיהו דהרשב"א פסק כן בהאי תנא דעבירות שבתודה ביום"כ זה אינו חוזר להתודות עליהן ביום"כ אחר אבל אין לא קי"ל בהאי תנא אלא כראב"י דחולק שם ואמר אדרבא ה"ה משובח וכמ"ש דוד וחטאתי נגדי תמיד ולכן לדידן ל"ל מ"ש כאן דהוי ככלב שע"ק כמ"ש הטור וכמו שפי' הב"ח דבריו היינו דדומה לכלב שע"ק כמו דכלב שע"ק הוי דבר מגונה אף כאן הוי דבר מגונ' וז"ל העור שסופו הוכיח על תחלתו אלא פסב לאחוריו כדי לפטור מרבו כיון שהחזר אליו מיד עכ"ל. וע"ש בב"ח אלא הקמ"א הביא ל' רשב"א דמיני' נלמד דבש"ך ליבא משום כלב שב ע"ק לפי פירש רשב"א וממילא ה"ה לפי פי' הטור דבזה אין לחלק בין הפי' וכמובן: (פ"ק ח) כשיעור כו'. ומ"ש בסימן ק"ס כדי הילוך ד"א כל"ל ר"ל אם מתפלל ב' תפלות זאח"ז צריך להמתין בין א' לחברתה כדי הילוך ד"א ודי (וה"ה דהמ"ל דבשם מיירי אם אינו חוזר למקומו הראשון להתפלל וכמ"ש מ"א שם): ומ"ש בב"י וכ"כ כו' ר"ל אחר שהביא הרב"י דברי רי"ו שכ' ביחיד ישהה מעט • כ' וכן גראה מדאמרינן כו' שישהה בין תפלה לתפלה כדי כו' ומפי' בירושלמי כדי הילוך ד"א עכ"ל. ולפי המובן דהאי וכן גראה כו' הוא סיום דברי רי"ו א"כ אינ' א"כ דבר רי"ו אלא דעת הרי"ף כדל"ד בשם הראב"ד כשיעור שיגיע שליח צבור לקדוש' לזה כ' מ"א דהאי וכן גראה אינו מדברי רי"ו אלא הם דברי הרב"י ובאמת הרב"י הבין ברי"ו דס"ל דסגי בשיעור ד"א אבל אין כן דעת מ"א בכוונת רי"ו: (ס"ק ט) אסור כו' אלא יתבודהו שדילג וז"ל אם אינו מחזיר פניו אע"ג שרואים שפסב קודם שסיימו הצבור תפלתן אפ"ה לא יתבודהו שדילג ודיינוהו לכף זכות דמבואר לעיל סי' ק"ג שעיף ב' דהולך לאחוריו ד"א כו' ע"ש אע"ג אלא הרחיק כשיעור ד"א דיינוהו אלא היה מקום כ"כ להרחיק אם סבה

ג הגה"מ פ"ה מה"ת אהל מועד ד שבלי הלקט ה רמב"ם פ"ט מה"ת ותרומת הדשן סימן י"ג ו כתבי מהר"ר ישראל מ ר"ה ל"ג ב עור בשם הגאונים ג כל כו כ"ז

עטרת זקנים

* כשפוסע עוקר רגל שמאל תחלה כן דעת הגה"מ פ"ה מה"ת וכן בשבולי לקט וכמדרש בוחר טוב וכן מוהגין:

* ושיעור פסיעות כו'. ומראה דדוקא היכא דאפשר אבל בכ"ה ערבים בכנסי' בה ולר להם המקום שא"א לפסוע ג"פ גודל בצד עקב ולעמוד שם כדאי הוא הרשב"א לסמוך עליו בשעת הדחק שכתב בש"ת סימן שפ"א לפסוע בלא שיעור ע"ש. ויחיד שהתפלל בציבור אסור לחזור פניו עד שהתחיל ש"ץ תפלתו ויש להתמיר עד שיגיע הש"ץ לקדושה והכי מוהגין להתחלה היכא דאפשר אבל היכא דאיכא דוחק ואתי לאגלויי יכול לחזור מיד שפתח ש"ץ בקול רם אבל לא קודם לזה:

קכד * לאחר שסיימו הצבור תפלתן כו'. וגם מחזיר התפלה כדי שיעשה קדושה אחריו ע"כ צריך שלא להתחיל יחיד להתפלל אא"כ יכול לגמר קודם שיגיע הש"ץ לקדושה ואם הוא התחיל והגיע עם הש"ץ לקדושה יאחר עמו הקדושה מלה במלה(צור)וגם יאחר עם הש"ץ אא"כ נוסח הברכה לדור ודור נ"כ מלה במלה עד אחל הקדוש

לבושי שרד

ס"ק ו' (°) פסיעות עיין כ"י • נלמדו מפסוק ורגליהם רגל ישרה רגליהם תרי רגל חד ואמר עוד וכף רגליהם ככף רגל וגו' הרי ששה: שם (°) נ"ה ס"ל. ר"ל דאי משום ו' פסיעות לאחריה צריך לחזור למקומו דהא איכא ג' פסיעות בש"ע סי' נ"ה קודם התפילה הרי ו' ואז דאיכא ג' פסיעות שבמ"א סי' קכ"ה סק"ב ע"ש ומה שהראה עוד לפי' קל"א היא בתנ"א אם סק"ה דמ"מ משום התנון שיהיה מיושב יחזור למקומו לישב ע"ש: סק"ז (°) תפ"ו. כוונתו דאפ' ביחיד יש לנהגם מפא דקי"ל עבירות שבתודה עליהם ב"כ שצריך יכול לחזור ולהתודו' ולא קי"ל כמ"ד בש"ס דהוי ככלב שב על קיאו וא"כ אע"פ בש"ך וודאי אין קפידא: ט"ז סק"ח (°) קדוש' הכ"ח הכין דלחזור למקומו ולהחזיר פניו הכל ל' וא"כ אפק זה סותר בהרתי לדברי המחבר אדא דהמחבר כתב דלכל הפחות עד שיתחיל ש"ץ ואלו קאחר עד שיסיים ש"ץ ותו דהמחבר אומר לכתחלה עד קדוש' ואלו אפי' לכתחלה א"ל לכן תירץ הט"ז דלחזור למקומו שאני: מ"א סק"ט (°) יתבודהו תירץ נ"כ הט"ז רק שבתב טעם אחר דבשתחזיר פניו מגונה בעיני כל הרואים ויתבודהו שדילג אבל כשאומו מחזיר פניו אף שבפסע הפסיעות לאחוריו אינו ניכר כ"כ:

שם (°) וכשהתחיל נראה דס"ל

ביאור הגר"א

ס"ד ע"ב המשמיע קולו בתפלתו ה"ז מקטני אמנה(פירש"י כאלו אין הקב"ה שומע תפלת לחש ומגביה הרבה) המגביה קולו בתפלתו ה"ז מגביאי שקר (פירש"י דכתיב ויקראו בקול גדול) ובגמ' כו' לדבריך כו' דרבנן ור"ג פליגי דרבנן ס"ל ש"ץ אינו מוציא אלא לאינו בקי ור"ג ס"ל דמוציא אפי' לבקי וע"ז שאלו רבנן לר"ג לדבריך למה כו' ס"ל לגלות אפי' הבקי בתפלת הש"ץ בקול רם:כדי להבדיר כו' שמתוך שהצבור מתפללים בלחש גם ש"ץ מתפלל בלחש וזה הסידור בשסדר תפלתו וכדלעיל סי' ק"א • מיהו א"ל לסדר כו' ר"ל כיון דאין הטעם אלא משום סידור אם הסנה הא"ל לסדר רשאי מיד להתפלל בקול רם ואינו דלרבנן הבקי אעפ"כ צריך להתפלל בלחש ואינו יוצ' בזה בתפלת ש"ץ מ"מ בזה לא פליג על ר"ג: ומ"מ ל"ע לר"ג כו' כיון דאין מתפללים בלחש כ"א משום סידור ובכל השנה א"ל. ביאור:

רס ואין בזה משום קטני אמנה אז משמיע קולו בתפלתו כיון דע"י הדחק הוא עושה כן (כל בו): בגמרא סוף ר"ה משמע דאף בלא דחק שרי דאמרי' (°) לדבריך למה הלכור מתפללין מ"ל כדי להסדיר ש"ץ תפלתו משמע דאי לאו משום להסדיר הוי רשאי הש"ץ להתפלל מיד בקול רם ומיהו מ"מ לסדר אלא בר"ה וי"ה כמ"ש סי' ק' פ"ם ומ"מ נ"ע לר"ב למה לכור מתפללין כל השנה וא"ל דמ"מ טוב להסדיר ש"ץ בכל פעם כמ"ש סי' קל"ט וככ"י ועכשיו נהגו כרוב המקומות להתפלל ש"ץ מנחה בקו"ר תיכף ע"כ. וכמדומות אנו לא נהגו כן וכן נכון וכ"כ ר"ל מביב בתשובה וכ"כ רדב"ז סי' נ"ד שאם אפשר לבטלו שלא ע"י מחלוקת יבטלם וכב"ה כ' סימן ק"א שמנהגם שש"ץ אומר ג' רחמומות וג' מחרומות בקול רם והשאר בלחש ע"ש: ד' שיעבור בלחש ע"ש: ה' טוב שיהיה מ' לכל הפחות שיעבה אמן ו מאר ברכ'(ה)הש"ל [מהרי"ל]:

ג ° ד קהל שהתפללו וכלם בקיאים בתפלה אעפ"כ ירד ש"צ וחוזר להתפלל כדי לקיים תקנת חכמים: הגה ואם יש יחידים בקהל שמתריכים בתפלתם ז °° אין לש"ל להמתין (ו) עליהם ואפי' היו חשובי העיר וכן אם היה מנין בב"ה אין להמתין על אדם חשוב או גדול שעדיין לא בא [בנימין זאב סי' קס"א]:

ד ה כששה"צ חוזר התפלה הקהל ח יש להם (ז) לשתוק ולכוין לברכות שמברך החזן ולענות אמן (ב) ואם אין ט' (ח) מכוונים לברכותיו קרוב להיות ברכותיו לבטלה לכן כל אדם יעשה עצמו כאלו אין ט' זולתו ויכוין לברכת החזן: [י"מ שכל העם יעמדו כשחוזר הש"ז(ט) התפלה] [הגהות מנהגים]:

ה ט ו על כל ברכה שאדם שומע בכל מקום אומר ברוך הוא וברוך (י) שמו:

ו * ז ויענו אמן אחר כל ברכה בין אותם שיצאו ידי תפלה בין אותם שלא יצאו ובכוונה * שיכוין בלבו י אמת הוא (יא) הברכה שבירך המברך (ג) ואני מאמין בזה:

ז ח לא ישיח שיחת (יב) חולין בשעה שש"צ חוזר התפל' ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגוערים בו:

הגה וילמד יא בניו (יג) הקטנים שיענו אמן כי מיד שהתינוק עונה אמן יש לו חלק לעולם הבא [כלבו]:

ח * ט לא יענה אמן חטופה דהיינו כאילו האל"ף נקודה יב (יד) בחטף וכן שלא יחטוף וימהר לענות אותו קודם שיסיים המברך *וכן לא יענה אמן קטופה דהיינו שמחסר קריאת הנו"ן שאינו מוציאה בפה שתהא נכרת [גם לא יפסיק באמצע המלה] [ב"י בשם המרוך] ולא יענה אמן יתומה י דהיינו (ד) שהוא חייב בברכה אחת וש"ץ מברך אותה °עפי' קכ"ג ס"ה °° עפי' ק"ט ס"ם עמ"ש סי' כ"ה ס"ו וזה

הגה וכן אם הוא שעת הדחק כגון שירא ד שיעבור זמן (ג) התפל' יוכל להתפלל מיד בקול רם והלכור מתפללין עמו מלה במלה בלחש עד לאחר הוא(ד) הקדוש ה וטוב שיהיה מ' לכל הפחות שיענה אמן ו אחר ברכ'(ה) הש"ל [מהרי"ל]:

ג ° ד קהל שהתפללו וכלם בקיאים בתפלה אעפ"כ ירד ש"צ וחוזר להתפלל כדי לקיים תקנת חכמים: הגה ואם יש יחידים בקהל שמתריכים בתפלתם ז °° אין לש"ל להמתין (ו) עליהם ואפי' היו חשובי העיר וכן אם היה מנין בב"ה אין להמתין על אדם חשוב או גדול שעדיין לא בא [בנימין זאב סי' קס"א]:

ד ה כששה"צ חוזר התפלה הקהל ח יש להם (ז) לשתוק ולכוין לברכות שמברך החזן ולענות אמן(ב) ואם אין ט' (ח) מכוונים לברכותיו קרוב להיות ברכותיו לבטלה לכן כל אדם יעשה עצמו כאלו אין ט' זולתו ויכוין לברכת החזן: [י"מ שכל העם יעמדו כשחוזר הש"ז(ט) התפלה] [הגהות מנהגים]:

ה ט ו על כל ברכה שאדם שומע בכל מקום אומר ברוך הוא וברוך (י) שמו:

ו * ז ויענו אמן אחר כל ברכה בין אותם שיצאו ידי תפלה בין אותם שלא יצאו ובכוונה * שיכוין בלבו י אמת הוא (יא) הברכה שבירך המברך (ג) ואני מאמין בזה:

ז ח לא ישיח שיחת (יב) חולין בשעה שש"צ חוזר התפל' ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגוערים בו:

הגה וילמד יא בניו (יג) הקטנים שיענו אמן כי מיד שהתינוק עונה אמן יש לו חלק לעולם הבא [כלבו]:

ח * ט לא יענה אמן חטופה דהיינו כאילו האל"ף נקודה יב (יד) בחטף וכן שלא יחטוף וימהר לענות אותו קודם שיסיים המברך *וכן לא יענה אמן קטופה דהיינו שמחסר קריאת הנו"ן שאינו מוציאה בפה שתהא נכרת [גם לא יפסיק באמצע המלה] [ב"י בשם המרוך] ולא יענה אמן יתומה י דהיינו (ד) שהוא חייב בברכה אחת וש"ץ מברך אותה °עפי' קכ"ג ס"ה °° עפי' ק"ט ס"ם עמ"ש סי' כ"ה ס"ו וזה

יכוין: (ב)ואם אין ט' מכוונים. מזה נראה שאין מצרפים למנין מי שאינו שומע אע"ג שהוא פקח: (ג) ואני מאמין בזה. ובברכות הבקשות על העתיד יכוין ג"כ שיהי' רצון מלפניו יתברך שיקיים דבר זה: (ד) שהוא חייב בברכה א' כו'. בעור כ"כ בשם ר"י וז"ל אבל אם כבר יצא לית לן בה אבל מדברי רב כהן נראה משמע אפי' אם יצא כבר לא יענה אמן יתומה שכתב חייבים הלכור לשתוק ולשמוע כל ברכה וברכה אפי' החזן ואח"כ יענו אמן כי העונה אמן ולא שמע הברכה היא אמן יתומה והכי משתבר טפי ומיהו אם יודע איזה ברכה שייש אע"פ שלא שמעה אפי' יכול לענות אמן כדמוכח בסוכה כ"ה של אלכסנדריא היו מניחים בסודרין לסודיע שסיים ש"ץ ברכה ויעמ' אמן אלמא שהיו עונין אע"ג שלא שמעו אפי' ול"ל שהיו שומעין בחשבון הברכות לידע איזה ברכה הוא אומר עכ"ל והנה המיוק שכתב הרר"י הוא ג"כ מכח קושי' הגמ' של סוכה כפ' החליל וע"כ תמה ב"י בשם מהרי"א למה לא הביא העור תחלה הסי' דסוכה וכ"ל דלענין שאר ברכו' שאדם מברך לעצמו אין בו שום איסור לענות אמן אפי' לא שמע ולא ידע כלל ואין כאן (°) פלוגת' אלא בחזרת ש"ץ י"ח שבזה חייב (°) לענות אמן ואף הרי"ל ס"ל דלא יעשה כן לכתחלה דסיימו בחזרת ש"ץ שמונה עשרה אף על פי שהוא כבר התפלל לא יאבה לשמוע את הברכה ויענה אמן דזה ודאי אינו דא"כ למה יחזיר ש"ץ תפלת י"ח כיון שא"ל לשמוע לו ועל מה שייך עניית אמן וזה א"ל דאיש הסברא הוא אלא נאמר כן אלא ודאי דלא מיעט הרר"י בזה שאינו ממוייב לברך אלא דאין ע"ז שם אמן יתומ' והיא הוכרחו לעשות כן אפילו לכתחלה כיון שהיה דפרק החליל הוכרחו לעשות כן

ומ"מ בענין אחר כדברי הר"י ולא ה"ל להביא הסיא דהחליל דאין לו נפקותא מזה ומעיקר הדין הוא ג' חילוקים אם מחויב הברכה שייך בו לשון יתומה ואם אין מחויב הברכה רק שחייב לענות אמן בחזרת ש"ץ התפל' אין שם יתומה אלא איסורא בעלמא וכשאר ברכות כגון ברכות שאדם מברך לעצמו אין איסור כלל לענות אמן אף אם יודע שום דבר לברך אבל ברך אבל בלא דעת אמן אם יודע בכל אמר דהוא כתב כי הענה אמן יתומה והיינו אפי' אינו מחויב בברכה היא אמן יתומה אבל אם אינו יודע אם הברכה אינו מחויב בברכה אינו

נלמדנו שיש חילוק בין יודע או לא מה שלא מוכח לר"י וא"כ יש קולא וחומר' לרב כהן לדק קולא דאם יודע איזה ברכה יכול אפי' לכתחל' לענות אמן ולא כדעת רא"שו' דבכל גווני אסור לכתחלה ואין מעלה מלד יודע איזה ברכ' וכי היכי דבלא יודע כלל זה יש סברא שיש איסור לענות אמן אף שאינם אמן מתוך ה"ל ביודע דהא להר"י אין מכריע זה שיודע איזה ברכ' אבל לרכ"ן שיש מעל' מלד יודע איזה ברכה מוכל לו' אפ"פ שמלד הסברא אסור בלא יודע כלל מ"מ ביודע מותר אפי' לכתחלה וסגי בזה כיון שיש מעלה בזה דמוליא ידי אמן יתומה ובלאו הכי יש אמן יתומה אף שאינו מחויב באותה ברכה וע"כ מביא הטור מעלה דאם יודע אחר דברי רכ"ל דוקא אבל להר"י אין מעלה ביודע כלל וחומרא דאפי' אם אינו מחויב באותה ברכה הוי אמן יתומה בלי שמיעה מהחזן כל שאינו יודע איזה ברכה בפרט וע"כ רא"ו לכל לתפוס חומרת שניהם דהיינו אם אין יודע איזה ברכה אע"פ שהוא אינו מחויב בה וז"ש רמ"א ויש מחמירין כו' והיינו דעת רכ"ל ולא נקט רמ"א הקול' הנמשכת אפי' זה דביודע איזה ברכה מותר לכתחל' אלא לריך שישמע דוקא בפי' הברכה והא דנקט רמ"א אם אינו יודע כו' לאו למידק מיניה דביודע מותר לכתחלה אלא דלא הוי אמן יתומה כדמסיק רמ"א דזה אמן יתומה כלומר בזה לחוד יש חילוק אבל לכתחלה אסור בכל גווני כ"ש אפשר לו לשמוע כגון"ד בזה אלא דאיכא למידק למה כ' הטור דיעה ראשונה בשם ר"י והוא תלמוד ירושל' מביאה הרי"ף והרא"ש בפר' ג' שאכלו וז"ל איזה אמן יתומה א"ר אבא דין חייב לברכה ולא ידע למה הוא עונה עכ"ל. וכ"ש קשה על רכ"ל הילך כתב הטור בשמו דאפי' אם יודע כבר לא יענה וכי יש לו כח לחלוק על הירושל' ותלמוד שלנו אינו חולק עליו וכ"ל שרכ"ל מפרש (°) הירושלמי דה"ק דין חייב לשמוע הברכה אם לידע איזה ברכה כדי לידע על מה יענה אמן וזה לא ידע על מה הוא עונה וע"כ הוי אמן יתומה וזה מפורש בדברי רכ"ל שכתב חייבים הלבור לשמוע כו' וזה כולל גם יודע המקום להוליא אמן יתומה וזהו מכוון בפי' הירוש' שזכרנו ולפ"ז אף לרכ"ל אין איסור בכל הברכות אלא דאי"ח של הש"ץ קאמר אף שהוא פטור שבבר התפלל מ"מ חייב לשמוע הברכה מש"ץ ולענות אמן וזה אמרו שייך אמן יתומה וזהו כוונת הירוש' והיינו באין יודע אפי' איזה ברכה וע"כ אמר על מה יענה מכלל דאם יודע על מה יענה אבי הבר"י שהוא הדיעה הראשונה מפרש הירוש' בענין שהעיקר תלוי באם הוא חייב לברך אותה שלא התפלל עדיין (°) ולענין הלכה כ"כ מה שרמוי לפסוק בזה: (ה) מי ששכח כו'. זה דברי בה"ג בתו' והרא"ש הביאו לראיה לזה ממה דאתרשב"ג בשם הש"ץ מוליא שאינו בקי כך מוליא הבקי והקשה כ"י דהא לא קי"ל כרשב"ג אלא בר"ה וי"כ אבל בשאר ימות השנה קי"ל כרבנן דאין ש"ץ מוליא הבקי וכאן מיירי בשאר ימות השנה ותי' דרבנן מודים לרשב"ג בשבת ויעה ול"פ אלא בלא התפלל כלל וקשה דהא ר"ג לא פטר אלא עם שבשדות דאיסי וממילא רבנן דפליגי ס"ל אפי' במקום אונס אינו פוטר הבקי ושכח לא עדיף מאונס ☜ וי"ל דבשבת לא הוה הטעם משום אונס אלא דלא מייבו רבנן דרשב"ג את הבקי שלא יסמוך על הש"ץ אלא בכל התפלה אבל בשביל דבר א' בלבד יוכל לסמוך על הש"ץ כל ששמע ברכה אלא דלא מהני לה אם אינו בקי אפילו בשאר ימות השנה ואח"כ הביא בשם מהר"ם דאם שכח ברכה שלימה לא מהני ליה שמיעה משש"ץ ועוד מתכוונו לזה (°) והיינו דבתבו לחלק בין לא התפלל כלל לאי' אפי' בעעות אמן אבל ברכת התורה לא ניתקנה להוליא רבים אע"ג דקי"ל בסי' קל"ו דהקורא בתורה לריך לברך בקו"ר כדי שישמעו לא מהני ליה שמיעה משש"ץ ועוד מתכוונו לזה אם אינו בקי אם לא שמעה אינו רשאי לענות אמן אבל ברכת התורה לא ניתקנה להוליא רבים אע"ג דקי"ל בסי' קל"ו דהקורא בתורה לריך לברך בקו"ר כדי שישמעו לא מהני ליה שמיעה משש"ץ ונראה דגם התו' והרא"ש ועוד מתכוונו לזה (°) והיינו דבתבו לחלק בין לא התפלל כלל לאי' אפי' בעעות אמן אבל ברכת התורה אינו יכול לענות אמן מהם לא יענה אמן אמן יתומה היא עונה עמו וכאן דשמע מן הלבור אמן אמן יתומה ואינו יכול לענות אמן הן אחר ששמע טוים מן הרוב הן אחר המיעוט הבשאר כיון שאין כאן חשש אמן יתומה דהא גם אלו החחילו עם שאר הלבור לענות אמן ושפיר יענה אמן אחר ששומע מלת אמן מהם דהוי כעונה אחר הברכה כנלע"ד: (ז) לא יגביה קולו. דכתיב גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו:

יג אינו מחויב. וכ"ח כ' להחמיר אפי' אינו מחויב אפי' יודע אם הברכה היא (°) להוליא רבים ידי חובתם ולא שרי ביודע אלא מ"כ בברכת התורה ובברכת המזון: יד מיד כשבלה. ואם החזן מאריך בנגון של ואמרו אמן יאמרו אמן מיד כי הנגון הוי הפסק (יש מוחלין) ועמ"ש ס"ם קכ"ח דהאריכת הנגון מבלל הברכה היא: ומ"מ נ"ל דאם מאריך הרבה הוי הפסק: טו א"ל המברך. נ"ל דוקא בברכה שאינה חובה לשמוע אבל בברכה שמוליא רבים י"א לריך להמתין כמ"ש סימן קכ"ח סי"ח: טז יכוין. ואין אדם יכול לכוין לכן יחזור ויתפלל (כ"ח רש"ל) עפ"ם קפ"ג: יז שומע לבור. לכאור' משמע [°] שכיוון למ"ש כ"י בשם מ"ח וכן נראה הטעם המ"מ ול"נ דליתא שהא"ח כותבו לתרן תי' אחר על קושית הפוסקים מהסי' דהחליל ולחלק בין לבור ליחיד אבל רמ"א סתם בס"ח כשאר הפוסקים דאין חילוק והא דנקט כאן לבור משום (°) דעלה קאי: יח וכן בקדיש. אלא מקרי ברכה שנתחייב בה אלא דבר שמחוייב לאומרו ביחיד דאם לא כן קשה האיך יאמר בתלכסנדריא בקדיש וברכו: שותקין

יא ° פ אם בעוד האדם מתפלל סיים ש"צ ברכה וקודם שכלתה עניית אמן (ו) מפי רוב הצבור סיים זה תפלתו (°) עונה עמהם אמן. הגה ואפי' אם לא שמע הברכה כלל רק יש שומע לבור עוניס אמן (°) ויודע על איזה ברכה (יא) קאי יענה עמהם יח וכן בקדיש וקדושה וברכו [נ"י מ"מ]:

יב ל העונה אמן (ז) לא יגביה קולו יותר מהמברך: °עי' מגי"ע מ"מ קט"ז וק"פ

דיני

יתומה כדמסיק רמ"א דזה אמן יתומה כלומר בזה לחוד יש חילוק אבל לכתחלה אסור בכל גווני כל שאפשר לו לשמוע כגון"ד בזה אלא דאיכא למידק למה כ' הטור דיעה ראשונה בשם ר"י והוא תלמוד ירוש' מביאה הרי"ף והרא"ש בפר' ג' שאכלו וז"ל איזה אמן יתומה א"ר אבא דין חייב לברכה ולא ידע למה הוא עונה עכ"ל. וכ"ש קשה על רכ"ל הילך כתב הטור בשמו דאפי' אם יודע כבר לא יענה וכי יש לו כח לחלוק על הירוש' ותלמוד שלנו אינו חולק עליו וכ"ל שרכ"ל מפרש (°) הירושלמי דה"ק דין חייב לשמוע הברכה לו לידע איזה ברכה כדי לידע על מה יענה אמן וזה לא ידע על מה הוא עונה וע"כ הוי אמן יתומה וזה מפורש בדברי רכ"ל שכתב חייבים הלבור לשמוע כו' וזה כולל גם יודע המקום להוליא אמן יתומה וזהו מכוון בפי' הירוש' שזכרנו ולפ"ז אף לרכ"ל אין איסור בכל הברכות אלא דאי"ח של הש"ץ קאמר אף שהוא פטור שבבר התפלל מ"מ חייב לשמוע הברכה מש"ץ ולענות אמן וזה אמרו שייך אמן יתומה וזהו כוונת הירוש' והיינו באין יודע אפי' איזה ברכה וע"כ אמר על מה יענה מכלל דאם יודע על מה יענה אבי הרר"י שהוא הדיעה הראשונה מפרש הירוש' בענין שהעיקר תלוי באם הוא חייב לברך אותה שלא התפלל עדיין (°) ולענין הלכה כ"כ מה שרמוי לפסוק בזה: (ה) מי ששכח כו'. זה דברי בה"ג בתו' והרא"ש הביאו לראיה לזה ממה דאתרשב"ג בשם הש"ץ מוליא שאינו בקי כך מוליא הבקי והקשה כ"י דהא לא קי"ל כרשב"ג אלא בר"ה וי"כ אבל בשאר ימות השנה קי"ל כרבנן דאין ש"ץ מוליא הבקי וכאן מיירי בשאר ימות השנה ותי' דרבנן מודים לרשב"ג בשבת ויעה ול"פ אלא בלא התפלל כלל וקשה דהא ר"ג לא פטר אלא עם שבשדות דאיסי וממילא רבנן דפליגי ס"ל אפי' במקום אונס אינו פוטר הבקי ושכח לא עדיף מאונס ☜ וי"ל דבשבת לא הוה הטעם משום אונס אלא דלא מייבו רבנן דרשב"ג את הבקי שלא יסמוך על הש"ץ אלא בכל התפלה אבל בשביל דבר א' בלבד יוכל לסמוך על הש"ץ כל ששמע ברכה אלא דלא מהני לה אם אינו בקי אפילו בשאר ימות השנה ואח"כ הביא בשם מהר"ם דאם שכח ברכה שלימה לא מהני ליה שמיעה משש"ץ ועוד מתכוונו לזה (°) והיינו דבתבו לחלק בין לא התפלל כלל לאי' אפי' בעעות אמן אבל ברכת התורה לא ניתקנה להוליא רבים אע"ג דקי"ל בסי' קל"ו דהקורא בתורה לריך לברך בקו"ר כדי שישמעו לא מהני ליה שמיעה משש"ץ ונראה דגם התו' והרא"ש ועוד מתכוונו לזה (°) והיינו דבתבו לחלק בין לא התפלל כלל לאי' אפי' בעעות אמן אבל ברכת התורה אינו יכול לענות אמן מהם לא יענה אמן אמן יתומה היא עונה עמו וכאן דשמע מן הלבור אמן אמן יתומה ואינו יכול לענות אמן הן אחר ששומע טוים מן הרוב הן אחר המיעוט הבשאר כיון שאין כאן חשש אמן יתומה דהא גם אלו החחילו עם שאר הלבור לענות אמן ושפיר יענה אמן אחר ששומע מלת אמן מהם דהוי כעונה אחר הברכה כנלע"ד: (ז) לא יגביה קולו. דכתיב גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו:

באר היטב

שאין משמעות פי' האמנת דבריס לבוש: (טו) מחויב וכו'. והב"ח החמיר אפי' אינו מחויב ואפי' יודע באיזה ברכה אלא אם הברכ' היא להוליא רבים ידי חובתם ולא שרי ביודע אלא"כ בברכת התורה ובברכת המזון: (טז) אמן. ואם החזן מאריך בנגון של ואמרו אמן יאמר אמן מיד כי הנגון הוי הפסק י"כ עמ"ש: (יז) לחם. נ"ל דוקא בברכה שאינה חובה לשמוע אבל בברכה שמוליא רבים י"א לריך להמתין מ"ח: (יח) אמן יתומה ואין אדם יכול לכוין לכן יחזור ויתפלל ב"ח רש"ל פ"ת וט"ז פסק כפסק הש"ע: (יט) קאי וכו'. ועיין מ"ש בס"ק ט"ו בשם הב"ח:

ביאור הגר"א

בדי כו'. עתוס' דשבת קי"ע ב' ת"ר כו' ועבה"ג: ולא כו'. גמרא שם: ס"ט אם יש כו'. גמ' שם מ"ש רוצה כו' ת"ל כו': ס"י מי ששכח כו'. תוס' ס"ע ב' ד"ה עונה כו'. ותשמע מדבריהם דקי"ל כר"ג בכל השנה וע' במרדכי סוף ר"ה אבל אמן אינ"ל כתפקנא דגמרא סוף ר"ה דלא קי"ל כר"ג אלא בר"ה ויו"כ לבד וכמ"ש רי"ף ורמב"ם ופ"ם ומ"ש דינו של בה"ג אתה שבן מוכח בגמרא שם וכתי' של תוס' ג"כ ולשון הרא"ש בסוף ר"ה מדוקדק יותר שכתב ואע"ג דאמר לקמן לא פטר ר"ג כו' אבל כו' אף לא הבקי כו' וכ"מ בפ' תפלת השחר כו' ומשמע מדבריהם דר"ג לא פטר את שבעיר בלל בתפלת הש"ץ אבל הרי"ף כ' שם שאבל דעיר אין ש"ץ מוליאין י"ח אלא עד דאתו לבי כנישתא ושמעו מש"ץ מתפלה ועד סוף ומייתי ירוש' ר"ה לפורכתא בשם ר"י הלכה כר"ג בתלין הקופתא והוא שיבאו שם מרתא שבתפלה כר"ג אף בשאר ימות השנה אחר כך הבית דברי מהר"ם בברכה שלימה דמתחזרין וקשה דלמה יחזור כיון דהש"ץ מוליא לר"ג אף אם הבקי ועל כרחך ל"ל דשכחה לא תשוב אונס ור"ג דוקא באונס פוטר: וא"כ דביעלא ויבא ס"ל לבה"ג אלא יחזיר משום דבדבר אחד כגון יעלה ויבא שפיר יש לסמוך אף באינו אונס משא"כ בברכה שלימה לאחר ר"מ ע"ז כתב וגראה דגם התוספות והרא"ש סברו דבברכה שלימה מחזירין דבאמת אין הכרע בדברי הום' לענין זה ד"ל דדוקא בלא התפלל כלל אבל אבל בתפלל ושכח ברכה אחת מ' ויעלה ויבא שוין) וקאי אדלעיל מיהם על מ"ש שאין שכחה מעשה אונס רק בדבר מ' בלבד יכול לסמוך על הש"ץ והיינו שבהבין לחלק בין לא התפלל כלל פי' אפי' בעעות שכחה לא יסמוך על הש"ץ ר"ל דאם לא התפלל לא אתני הבלבה ולא אבינו ליה באונס ואם התפלל כבר אלא שבחה דבר מ' אע"ג דשבחה אינו באונס מ"מ כיון שהוה דבר אחד בלבד (כגון יעלה ויבא לאחר"ם ולדעת התוס' אף בברכה שלימה אפשר שג"כ דינו כיעלה ויבא דלא התפלל דוקא אין הש"ץ מוליא) שפיר יכול לסמוך על הש"ץ הברכה. ומסברא מ"י לענות אמן כשסיים תפלתו. דהא הפסיק לאותם הקבועים בכיהכ"כ מ' שבכולם חוזר התפלה לגביהם הוי כמו חייבים באותן ברכות. אבל אם מ' שבבר התפלל ושמע חזרת התפלה. ובא לביהכ"כ ושמע שיש חזרת התפלה אפשר לבני דידי' נחשב בברכה אחרת והכי מסתבר' וע"ע לדיוק: ש"ז סק"ז ולא בבתי דבריו. לק"מ דגם המחבר ס"ל אם שמע הברכה ולא ענה אמן עד כלו כל לאבור לענות דיכול לענות

הגהות

יכול לענות כו. ועוב יותר כמ"ש הרמ"א. בסמי' מ' ולא יתוס וזו"ק: מג"א ס"ק י"ג. וכ"ח כ' להחמיר. בסתפקתי אם זהו דוקא לאותם הקבועים בביהכ"כ מ' שבבולם חוזר התפלה לגביהם הוי כמו חייבים באותן ברכות. אבל אם מ' שבבר התפלל ושמע חזרת התפלה. ובא לביהכ"כ ושמע שיש חזרת התפלה אפשר לבני דידי' נחשב בברכה אחרת והכי מסתבר' וע"ע לדיוק: ש"ז סק"ז ולא בבתי דבריו. לק"מ דגם המחבר ס"ל אם שמע הברכה ולא ענה אמן עד כלו כל לאבור לענות דיכול לענות

מחצית

דאין בו שבח כ"א תפלה לעתיד (ס"ק יג) אינו כו' וב"ח כו' שדין זה נובע ממה שהרא"שונים שאלו אהא דלא יענה אמן יתומה מהא דאמרי' פ' החליל באלכסנדריא של מצריים שהיה עם רב בבה"כ ולא היה אפשר לכולם לשמוע הברכה מפי הש"ץ היה אחד עומד על הבימה וכשהיה מגיע ש"ץ לסוף ברכה היה מניף בסודר ומזה ידעו לענות אמן והקשו הא הוי אמן יתומה ויש שתי' דוקא בברכה שחייב בה אין לענות יתומ' ובאלכסנדריא באמת לא היה עוני' כ"א על ברכה שלא שתי' חייבים ויש שתי' דאם יודע איזה ברכה עומד אע"פ שלא שמעה מפיו לא הוי אמן יתומה ובאלכסנדריא היו מונים סדר הברכות והיו יודעים איזה ברכה עומד והרב"ו תפס עיקר תי' ראשון ורמ"א החמיר חומרא שני התירוצים לכן כתב דבעי' אפי' בברכה שאינו מחויב שיודע איזה ברכה עומד ובברכה שמחויב בה לא מהני מה שיודע איזה ברכה והב"ח החמיר יותר כדעת הפוסקים דהחמירו דאם הבבר' הוא להוליא רבים אף שהוא בבר יצא אם לא שמעה מפיו אף שיודע באיזה ברכה אין לענות אמן לכן בתפלת י"ח בקול רם שניתקנה להוליא רבים אע"ג דקי"ל בסי' קל"ו דהקורא בתורה לריך לברך בקו"ר כדי שישמעו הלבור ויענו אמן מ"מ הא כתב הרב"י בס' זה ז"ל מאחר שתקנו חכמים שיחזור הש"ץ התפלה כדי להוליא את שאינו בקי אינם אף הבקיאים לשתוק ולשמוע כל ברכה מפי החזן כו' אבל ברכת התורה' אין הלבור חייבים בהם שאע"פ שתקנו חז"ל לקרות בתורה בלבור הברכות לא לצורך הלבור תקנו אלא מפני שהקורא בלבור ראוי לו לברך כו' עכ"ל ולא אע"ל וי"ל אע"ג שגם הלבור חייבים לשמוע ברכת הקורא בתורה זה הכל היא מפני הקורא שחייב לברך אבל לא משום הלבור: ומ"ש הב"ח ולא שרי ביודע אלא כו' משמע דגם בברכות הקורא וברכת הנהנין בעינן עכ"פ שיודע באיזה ברכה. בב"ח אינו מבואר כן אלא דהמ"א חומרי חומרי נקט תפס חומרת הב"ח בברכה שהוא להוליא רבים וחומרת רמ"א בברכת התורה והנהנים דבעי' עכ"פ שיודע באיזה ברכה עומד: (ס"ק יד) מיד כו' הפסק (י"כ) ועמ"ש ס"ם

שערי תשובה

דברים עונה שני אמנים זה אח"ז ולא דמי לשמע שמע ההבא הוא על שני דברים וטפי עדיף לומר אמן ואמן ע"ש ועפר"ח סי' ס"א: (טז) אמן עבה"ט. ועיין בר"י בשם מהר"י מולכו ש"ץ שסיים מג"א והתחיל תיכף אתה גבור אינו יכול שוב לענות אמן דהא אפי' אם כבר כלה עניית אמן כו' כ"ש אם כבר התחיל ברכה אחרת וכבר עברה ברכה ראשונה ע"ש:

יד אפרים

כתבו הטור בסתם כדרבו. אבל כדברי הרב כ"ל נקט ראייתו ללמדינו שלפי דעתו אף לכתחלה יש להתיר מתחת מעלת יודע וכהסיק דסוכה: (סס) י"ל דבשבת כו' ונראה דגם התוס' כו' נתכון לזה והיינו דבתבו לחלק בין לא התפלל כלל כו' נראה כוונתו דהתוס' והרא"ש כתבו דאינו אם אינו בקי אף בשאר ימות השנה ואחר כך הבית דברי מהר"ם בברכה שלימה דמתחזרין וקשה דלמה יחזור כיון דהש"ץ מוליא לר"ג אף אם הבקי ועל כרחך ל"ל דשבחה לא תשוב אונס ור"ג דוקא באונס פוטר: וא"כ דביעלא ויבא ס"ל לבה"ג אלא יחזיר משום דבדבר אחד כגון יעלה ויבא שפיר יש לסמוך אף באינו אונס משא"כ בברכה שלימה דאינו אונס אלא דבר אחד בלבד (כגון יעלה ויבא לאחר"ם ולדעת התוס' אף בברכה שלימה אפשר שג"כ דינו כיעלה ויבא דלא התפלל דוקא אין הש"ץ מוליא) שפיר יכול לסמוך על הש"ץ הברכה. ומסברא מ"י לענות אמן כשסיים תפלתו. דהא הפסיק לאותם הקבועים בביהכ"כ מ' שבבולם חוזר התפלה לגביהם הוי כמו חייבים באותן ברכות. אבל אם מ' שבבר התפלל ושמע חזרת התפלה. ובא לביהכ"כ ושמע שיש חזרת התפלה אפשר לבני דידי' נחשב בברכה אחרת והכי מסתבר' וע"ע לדיוק: ש"ז סק"ז ולא בבתי דבריו. לק"מ דגם המחבר ס"ל אם שמע הברכה ולא ענה אמן עד כלו כל לאבור לענות דיכול לענות אמן. רק בדין הסתבר דמיירי שהוא עוד בתפלתו כשסיים הש"ץ הברכה. ומסברא מ"י לענות אמן כשסיים תפלתו. דהא הפסיק בדבור תפלתו בין סיום ברכת הש"ץ לענייתו אמן. ובזה לחד התר"ד מסוגי' דברכות דאם סיים תפלתו קודם שכלתה עניית אמן מרוב הלבור דיכול לענות דעניית אמן דהלבור מבלל סיום הברכה הוא ובאלו עכשיו סיים הש"ץ הברכה ולבה הפסק. ומש"כ בשביל משוע התאריכים לא מקרי סיום הברכה ומחולה הוי הפסק בתר שבוסק ותפלל. וזהו ברור:

השקל

קכ"ח כל"ל ועמ"ש במ"א ס"ק ע"ג דהרבון שאומרי' הקהל בשעת נשיאת כפים לא יאמרו אלא כשהכהני' מאריכים בניגון ואע"ג דבגמ' אמרי' דיש לאומרו בשעה שהכהנים מברכים. כ' הת"ה דאריכו' הניגון הוי מבלל הברכה הוא וכשאומע שעוד אמן הוי כשומע עכשיו הברכה: רמ"א (°) ויודע דאם אינו יודע אסור' מעעם אמן יתומה כתבואר בסעיף ז' אבל כשיודע דלית בה משום אמן יתומה עונה עמהם: ט"ז סק"ו (°) מה איכפת לן ברוב דאף אם כולם סיימו כוונתו דדוקא שם תלוי ברוב משום דאין ברוב לריכין להמתין על המיעוט אבל כאן לענין שיהיה רשוי לענות אמן מהני גם כששמע אמן מפי המיעוט לענין דבל ששמע אמן הוי כשומע הברכה: מ"א סקי"ז (°) סיימו למ"ם כ"י. שכתב שם דאם שומע ליבור עונין אמן עונה עמהם ואם שמע יחיד עונה אמן אין עונה עמו: שם (°) דעלה קאי. וה"ה אם שמע שיחיד עונה אמן עונה עמו ואע"ג דהמחבר אינו מתיר אלא קודם שבלתה אמן אפי' רוב אבל המיעוט לא מהני היינו משום דמיעוט לגבי רוב הוי כאמן דליתא אבל אם אין שם לבור בלל אלא יחיד עונה עמו ולא בהב"י בשם הא"ח וק"ל:

מן

ר"י כ' ברכות מ"ז ל' כ"י בשם הגהת מיי' בפ"ח מהלכות ברכות בשם הירו' מ הוספות שם כ' ח"ח ם בה"ג ותוס' ברכות פ"ט ע בב"י פ כתבי מהר"ר ישראל ל' ברכות מ"ה:

עטרת זקנים

קריי' הנו"ן והה"ה בחסר מחסר קריאת ל' לו מ' אלא לפי שהרבה אינמהרין בקריאת הנו"ן שהיה נכרת לכך נקט רש"י נו"ן:

אשל אברהם

א) בל י"ח ברכות. ודי בשמיעתו מש"ץ לבד וא"ל לשאות בתפלה ומזף ולענין לי רשאי לענות אמן מודים דרבנן נסתפק ליה בת' ב"ד סימן ל"ג ע"ש:

נתיב היים

קבד °) בט"ז ס"ק ה ומ"מ בזה לא יסמוך. כ"כ זה ליתא דהא ההוספות הבית הך חילוק ואח"כ כתבו דברי הר"ם וכו' עוד לי' וכן כל דבר משמע לאפוקי הר"מ כמ"ש בתו' שם וכ"כ בל"ח ע"ש:

לבושי שרד

להטור להבית הקושית והתירוץ כיון שהוא כ"מ לדוי' דבה"כ גדול כאלכסנדרי שרי לבתחלה אהא כ' הט"ז דאין לו נפקותא מזה ראמו דלא אביא בה"כ כזו: שם (°) הירושלמי דה"ק דין חייב לשמוע הברכה אם לידע. פירוש דמ"ש הירושלמי דין חייב לברכה אין הכוונה על הברכה בעצמה שהש"ץ מוליאו אלא שחייב לשומעה כדי לענות אמן וכ"ת איך אפשר לפרש כך דא"כ ה"ל גם כן להזכיר דדי גם כן שיודע אע"פ שאינו שומע לכן כתב הט"ז דהיודעה בכלל ג"כ כמאמר לשמוע הברכה וע"ז הביא הרא"ה מדברי רכ"ל דכתב חייבים לשמוע אע"פ דאחמת ביודע סני אע"פ שבכלל כו:

שם (°) ולענין הלכה כ"כ מה שראוי ר"ת כבר כתבתי היינו ר"ם לתפוס חומרות שניהם: מ"א סקי"ב (°) להוליא פי' חזרת הש"ץ התפלה שהוא להוליא רבים כתבואר בסעיף ז': ט"ז סק"ה (°) והיינו דבתבו לחלק בין לא התפלל הט"ז מפרש דשבח ברכ' שלומה מברכות הקבועות הוי כמו בכלל לא התפלל בלל ולא הקילו אלא ביעל' ויבא ודומיהן אבן בתוס' לא משמע בן ע"ש: (ש"ע סעיף י"א) (°) עונה עמהם ר"ל דבתבאר בסעיף ז' לעריך לענות אמן מיד בשבלה הברכ' דאל"כ הוי כעונה אמן בלי ברכה בלל אהא קאמר הבא דאם לא בלתה אמן מפי רוב הלבור שפיר דמי משום דענייתו אמן מבלל הברכה הוא וכשאומע שעוד אמן הוי כשומע עכשיו הברכה: רמ"א (°) ויודע דאם אינו יודע אסור' מעעם אמן יתומה כתבואר בסעיף ז' אבל כשיודע דלית בה משום אמן מפי עונה עמהם: ט"ז סק"ו (°) מה איכפת לן ברוב דאף אם כולם סיימו כוונתו דדוקא שם תלוי ברוב משום דאין ברוב לריכין להמתין על המיעוט אבל כאן לענין שיהיה רשוי לענות אמן מהני גם כששמע אמן מפי המיעוט לענין דבל ששמע אמן הוי כשומע הברכה: מ"א סקי"ז (°) סיימו למ"ם כ"י. שכתב שם דאם שומע ליבור עונין אמן עונה עמהם ואם שמע יחיד עונה אמן אין עונה עמו: שם (°) דעלה קאי. וה"ה אם שמע שיחיד עונה אמן עונה עמו ואע"ג דהמחבר אינו מתיר אלא קודם שבלתה אמן מפי רוב אבל המיעוט לא מהני היינו משום דמיעוט לגבי רוב הוי כאמן דליתא אבל אם אין שם לבור בלל אלא יחיד עונה עמו ולא בהב"י בשם הא"ח וק"ל:

לא הרא"ש בתש' כלל ד' וכ"י ב ה"ה-
ברכות כ"ע . ב סס ל"ד ג סס דף
ל"ד ד בס"ג ורמב"ם בפ"ו מה"ת ועיין
ה רש"י

עטרת זקנים

קכה * אין הצבור אומרים עם הש"ץ
נקדישך והמנהג פשוט שהליבור
שותקין בשעה שהחזן אומר נקדש לו
צעריך עד שמגיע לקדוש לז עונין
הליבור קדושה וכן בשהחזן אומר
לעומתם משבחים שותקין הליבור עד
שמגיע לברוך כבוד ה' ממקומו והליבור
עונים אותו וכן בשאומר ש"ץ ובדברי
קדשך שותקין עד שמגיע לימלוך כו' ולז
עונים הליבור (כ"י והרא"ש בתשו' כלל
ז' סי' י"ט) ויש בנקדש את שמך י"ד
תיבות עד התילת הפסוק וקרא זה אל
זה כו' וע"כ נ"ל וכן כתוב ע"י נביאך
וקרא זה אל זה ואמר ולא כמוסח
שלנו שאנו אומרים ככתוב דא"כ ליכא
אלא י"ג תיבות : * טוב לכוון רגליו.
ויש ליטא העיניים לתרוס בפ' היכלות
יש בזמן שישראל אומרים קדוש ומביטי'
לשמים. משמע שיש לראות כנגד השמי'
בשאומר קדוש. ודוקא במלת קדוש יש
להביט לשמים אבל קדושה שאומרים
פעמים ושליש צריכין לומר בהשתחוי'
דתניא מנין שאומרים אבות כו' ומנין
שאומרים קדושה שנאמר הבו לה' כבוד
שמו השתחוו לה' בהדרת קודש אלמא
מלאה דקדושה כתיב ביה השתחוו לה'
וכן ברוך כבוד ה' ממקומו יש לומר
בכפיפת ראש משום דאחר כבוד שמו
כתיב השתחוו כך מלאתי בקובץ יש
בח"י דהיינו כשאומר ברוך כבוד בורא
וזוקף בשם וכן באומרו ימלוך בורא
וזוקף בשם (מהררי"ל) :
קכו * ש"ץ שטעה ודילג אחד מן הברכות
ואפי' טעה לו

דגול מרבבה

*) זה סותר מ"ש רסק"א בשם הרא"ש:

רבושי שרד

סי' קכה ט"ז סק"א (°) מה"ש בסי'
ק"ט . עיין בדבריו שם
בחות י"א ועיין מג"א כאן סק"ב בשם
הכתבים משמע כהנהג, אשכנזים וכ"מ
ברוקח הובא במ"א בסס"ל: מ' א
סק"ח (°) תחיתתה . דאע"ג דלשון
ש"ע הוא ואם התחיל בה לאו דוקא
התחלת הברכה אלא ה"ה תחיתתה :
סי' קכו ט"ז סק"א (°) בהדי איכר
הרחי . כיון דשלהן חלוקים מכל יתר
הברכות לכן לענין זה תשביבהו יחד :
מ"א סק"ב (°) עיין כי"ד דבזמן הזה
לא שביחי אפיקורסיס :

יד אפרים

סי' קכ"ז בט"ז ס"ק ג' רבא כורע
בהודאה כו' כנ"ל:

חתם סופר

סי' קכה במג"א סוף ס"ק ב'
ובתוס' סנהדרין.ג.ב
ע"ש דף ל"ז ע"ב בד"ה מכנף
ובילקוט האזינו איתא שמשה
רבינו ע"ה אמר די לי להיות
אחד משבעה ממלאכי השרת
שהם מזכירים השם אחר ג'
תיבות וז' פעמים ג' עולה כ"א
ויש לדקדק מה שאמר דוקא ז'
פעמים אלא התוס' בסנהדרין שם כתבו דבכל יום משבחים בכנף אחד משש כנפים ובשבת משבחים ישראל ע"כ הוא ז' פעמים ג' וק"ל :

סי' קכו במחבר סעיף ב' וע' תשובות ח"ם או"ח סי' כ"א [כתב ליישב קושית חותני הג"ר' עקיבא איגר ז"ל על הב"י סימן זה ד"ה ודע דמי שעומד ומקרא לכהנים מתחיל שים שלום ולמה לא יתחיל בעבודה
דג' ראשונות וג' אחרונו' כחדא חשיבא . וצ"ע באופן שהמתפלל כשיגיע לרצה ויודע בנפשו שצריך להפסיק בנ"כ ויעמוד אחר תחתיו ואותו יצטרך להתחיל רצה א"כ מיד יסתלק הוא ברצה וע"ש מה
שתירץ לחומר הקושיא. עוד כתב שם בתשובה הנ"ל בנידון ש"ץ שנשתתק בסליחות מוסף יוה"כ והועמד אחר תחתיו והתחיל במקום שנשתתק ולא מראש ברכת אתה בחרתנו והיו שם גאונים חכמי העיר.וכ' דלדעתו
בדין עשו כיון שעדיין לפני השני לו' א"א מחול לעונותינו וכו' בא"י מקדש ישראל ויוה"כ אין קפידא אם קיצר באמצעיתה ולא אמר אתה בחרתנו ואפי' במוסף יוה"כ שהשני אין מזכיר עבודה בנוסח ומפני חטאינו
אפי' אם זה מעכב אין בכך כלום דבסליחו' מזכיר כמה פעמים עניני עבודה ובנוסחא אין קפידא רק שלא יקצר כעין ברכת הפירות ועיין במג"א סי' קי"ד ס"ק ט"] :

שערי תשובה

סי' רכה (א) שותקין עבה"ט. ועיין בס' הכוונת כשיגיע הש"ץ לנקדישך צריך לחזור ולפסוע ג' פסיעות
לפניו במקום שהיה עומד בתפלת הכחש ויסמוך עיניו בכוונה גמורה כו' וב' תיבות אלו נקדישך
וגעריצך (הוא מנהג ספרדים לומר כן בכל תפלת שחרית ולהאשכנזים נראה שיל"ל תיבת נקדש את שמך
בעולם) בקול רם ונם ק' ק' ק' והשאר יאמר תיבה בתיבה עם הש"ץ ע"ש. וקצת הביא הבה"ט וקיצר :
(ג) קדוש עבה"ט ועיין בבר"י בשם מהר"י מולכו שחולק על הלק"ט וס"ל דלא יצא וצריך לענות פעם
אחרת ע"ש : (ג) העינים עיין בה"ט. וכן דעת האר"י כהש"ז וכמש"ל ועיין בטור בשם ספר חיכלות: (ד) נופס
עבה"ט ובש"צ כתב דאפשר בעודו בכפיפות ראש וקומה יוכל להרים נופו ועקבו ונם בענין הדלוג כתב
שנראה שאין למחות בהם דהכי משמע לשון לעוף כו' וכן בס' הכוונות נזכר לשון דלוג כמה פעמים ויש
סמך קצת לפי סוד הענין על עליות העולמות ע"ש ומ"מ ששיטא שאין לעשות כן במקום שאין מנהגם כך
ויבואו להתלוצץ ויצא שכרו בהפסדו ועיין לעיל סי' צ"ו ס"ק נ' מ"ש בשם מנ"א ופר"ח לענין אם נזדמן לו
לענות קדושה וקדיש ועיין בש"צ בשם מאמר מרדכי אם לא שמע קדושה ושמע קדיש כבר ואח"כ נזדמן לו
עניית קדושה וקדיש י"ל דמושב שיענה קדושה כדי לצאת י"ח מעניית קדיש : (ה) רגליו עבה"ט. וכתבן
בשם האר"י ז"ל שצריך ליזהר בתכלית הזהירות לכוין הרגלים בעת הקדושה ששתיהן יהיו דומות רגל
אחד בלבד כו' ע"ש :

סי' קכו (ד) הצבור עבה"ט. ועיין לעיל בש"ת ס"ק י"ב מ"ש בשם הפר"ח ושיורי ברכה
זאם לא רגלי לומי ולכופרים רק ולמלשינים ספק אם מסלקין אותו שכנה"ע בסם מ"ן ובסי' קי"ל כ' שבני רומיים קי"ל כ' שבני רומיים אומרים אותו ולא מזכרו בד אחר שמסמרו אים לדרכו
אם מיאנים להתקנן פעם אחרת אם לאו עיין בהלק"ט מ"ב סי' קכ"ג : (ג) תמתיו . וטוב אם כמלא מ' שכוון עם הש"ן כל התפלה שיחד . ט"ז : (ד) הליבור . כ' מ"ע סי' כ"ה אם לאו דמסתפינ' הוה אומר

הגהות רעק"א

סי' קכ"ה סעיף א' אין הצבור . אבל בכתבי האר"י כ' דיש לומר כל הקדושה עם הש"ן הלה כמלה עכ"ל ואיליו
השמעון. מ"ש :

באר היטב

קכה (א) שותקין . וגם קדיש מ"ל עם החזן . ואפילו ללמוד אסור אם לא בשעה שהחזן מגיע בשעת הכיבון
ולא בשעה שמתפלל האמתיות ואינו נקרא קדושה אלא נעריך וכו' ובדברי וכו' אבל אם
הנוסח שמוסיפין בשבת אינו בכלל קדושה ע"כ . ועמ"ש סי' ס"ג. בשבת אומרים כדבר האמור בקמ"ן
(ס"ח סי' תת"ה) וירמה הש"ן לסיים לעומתם וכו' ובדברי וכו' קודם שיתחילו
הקהל ברוך וימלוך [ס"ח סי' תת"ו] : מהרי"ל כשאמר ברוך וימלוך היה כורע
וזוקף בשם וקשה היאך השתחוה במקום שלא אמרו חכמים עסי' קי"ג (ע"ה) ול"ל
דדוקא כשאומר ברוך אתה ה' אז מודים אסור לשחות דה"ל כמוסיף על תקני חכמי'
ובכל קומה לפיך תשתחוה אסור דהוי שבח והודאה אבל בעלמא מותר דהא
בתמונת פ' אז ובשתים יעופף מכאן תקנו לעוף על רגליו בשעה שאומר קדוש [בד"ה]
ולא כאותם שדולגים וקופצים . ובכתבים איתא בשעת קדושה יפשע ג' פסיעות
לפניו ויסאר שם עד כפילת אפיס *) ויאמר
נקדישך ונעריצך וקק"ק בקול רם והשאר
יאמר בלחש מלה במלה עם הש"ן ע"כ :
כב"ח של"ל וכן כתוב על יד כו' ומוסח שלנו
ככתוב על יד וכו' ונהרא נהרא ופשטי'
ומוסח שלנו יש לה סמך מחזקוני פרשת
האזינו של"ל כ"א תיבות קודם שיזכיר השם
כמו שעשה משה בפ' האזינו וע"ש בילקוט
ובתוס' סנהדרין : ג עוב כו' . והאר"י
היה מזהיר מאד ע"ז :

קכו א ודילג . ואם דילג רחם הברכה
וסיים (°) אתיתתה לא מצינו
שמסלקין אותו ואם לא רצה לומר ולכופרים רק ולמלשינים ספק אם מסלקין
אותו (כ"ה מ"ל ח"ב ט') ובסי' קי"ח כ' שבני רומיים אומרים ולמלשינים :
ב מיד . פי' ואין ממתינים לו שיזכיר אלא מסלקין אותו מהתיבה מיד
ומדשתם פה משמע דאין מסלקין אותו אם"ן משום פעם א' ובפרע בזמן
הזה [°] עבי"ד ס"ם י"ב : ג כל מקום . כ' מ"ע סי' כ"ה אי לאו דמסתפינא
הייתי אומר יחיד אלא הזכיר ר"ח בשחרית והתפלל מוסף אין צריך שוב
להתפלל שחרית דלא גרע דיעבד ליחיד מלכתחלה לרבים והבריס של טעם הם
להלכה ע"כ. ול"ל דהכון למעשה אלא יתפלל דלא יהא אלא אלא ספק [כ"ה סימן
תכ"ב] : ד כמו בר"ח . ומ"ש הרב"י דשבת וי"ט כיון דליכא ביטול מלאכה
כופר הוא בת"ה ומכניע זדים שמא אפיקורס הוא וכומה ירושלים שמא אינו מאמין
בבילת משיח . ואני אומר אפיקורס הוא . ותמה כ"י למה הביא זה הירוש'
שהרי תלמודנו לא ס"ל כן דדוקא בברכת המינים יש חשד וכ"ל דהירושלמי
מייירי בדילג ב' ברכות בפעם אחד דמסלקין אותו בתפלה זו ויעבור אחר תחתיו. ומה שאמר אין מעבלים
אותו. ר"ל שאין מסלקין אותו אלא להיות שוב ש"ן לעולם וע"ז כ' הרב"ז וז"ל משמע מדבריו שאם טעה
בברכת המינים מסלקים אותו מש"ן עכ"ל: ולזה כ' מ"א מדשתם בש"ע ולא כ' בסי' שמסלקים אותו
אם טעה בברכת המינים אלא יהיה שוב ש"ן לעולם ע"כ דלא ס"ל כתר"י בזה. ולענין קושית תר"י
כבר נתישב בדברי ש"ע שהם דברי רשב"א שהתילוק הוא דבשאר ברכות אם דילג מזכיריס אותו ואם
יודע ע"י ההזכר' לחזור למקומו אין מסלקין אותו אפי' מתפלה זו ואם גם ע"י ההזכר' אינו יודע לחזור
למקומו אבא תנן הטובר כו' יעבור אחר תחתיו משא"כ אם דילג בברכת המינים מסלקים אותו מיד
מתפלה זו ואין מזכיריס אותו שמא יהיה יודע לחזור למקומו : ובפרע בזה"ז ר"ל דאין מינים מצויים
כ"כ.אולם לעיל סי' ל' ס"ק ט' לענין יו"ד הדברות בליבור משמע קצת היפוך : עבי"ד ס"ם י"ב סכ'
שם דאין שותעים לתוך גומא ואם שתע י"א דאסור דחייסינן שמא מין הוא וכתב רמ"א דבזה"ז אין
לאסור בדיעבד דבזה"ז אין דרך עע"ז בכך וה"ה די"ל כאן דבשתי הדין בזה"ז מזמן חכמי הש"ם
כיון דאין מינים מצויים בינינו:(ס"ק ד)כמו כו' ומ"ש הרב"י ר"ל טעם לדעה ל':כמ"ש סי' רס"ח ס"ב
דאית' בירושלמי דבדין הוא דלבעי ללגוי כל י"ח ברכ ת בשבת כמו בחול אלא דלא אטרחוה: רבנן ודי
בשבע ברכות ובר"ה הלא מתפללים ח"י ברכות ע"כ לענין ערת' הבאה ע"י תפלה חיישי' בשבת יותר
מבר"ח וכאן דמיירי ג"כ בתפלה וחזו' דחשו חז"ל לערתא בר"ח כ"ש בשבת וי"ט:רק בקריאה כו'
ר"ל דבר"ח קורין בתורה ד' גברי ובגם מין מוסיפים.ובשבת קורין ז' גברי ואם רצו מוסיפים וה"ה דהוא
מתקנו' משה שיקראו בשבת בתור' כדי שיתעסקו כל ישראל בתור' עכ"פ ביום השבת ולא נתנו שבתות
וי"ט לישראל כ"א כדי שיתעסקו כל ישראל בתורה כי הם פנויים אז ממלאכה ולכן קורין שבעה גברי
משא"כ ר"ח ש"ם בו ביטול מלאכה די בד' גברי והיינו דוקא לענין קריא' התור' דלענין זה ניתן שבת
משא"כ

חכמת

סי' קכ"ו סעיף ב' ש"ץ שטעה ואינו יודע לחזור למקומו וכו' ומתחיל מתחלת הברכה שטעה וכו'. נ"ב
נראה דזה הוי רק אם לא שמע השני תחלת הברכה אם אם שמע תחלת הברכה כיון שיוצא
בזה השני דיכול להזור למקום שפסק כמו במגלה בס' תרצ"ג שהולקין האחרונים על המג"א ועיין בשערי
תשובה הלכות מגלה דדי להזור השני למקום שפסק כיון דיצא בקריאת הראשון כמו בשופר וא"כ הי"נ בש"ע
הוי כן מיהו אם היא ברכה קטנה וליכא טירדא דציבורא יחזור לראש הברכה. אבל אם אירע בר"ה ויוה"כ
דהוי טירדא דציבורא יתחיל רק ממקום שפסק כמ"ש בשערי תשובה הלכות מגלה חילוק זה כן ה"נ בזה כן

מחצית

לגבור שיאמרו גם הם נעומתם כו' ובדברי כו':האמור בקמ"ן ר"ל תחת ה"א של האמור : קודם
שיתחילו הקהל.כי דברי הקהל ברוך כבוד כו' וכיומלוכו' הוא סיום דברי הש"ן שהש"ן אומר לעומתם
ברוך יאמרו.ר"ל כת מלאכים שנקראו ברוך וע"ז אומריס הקהל מה שכת ברוך אומרים הייגו ברוך
כבוד כו' וכן ובדברי כו' והקהל עונים ימלוך כו' וא"כ איך יקדימו קהל אמירתם קודם סיום ש"ן
דבריו:וקשה האיך השתחו' כו' עסי' קי"ג וכאן ל"ל דשחה רק מעט כמ"ש מ"א בסי' קי"ג דא"כ לא
היה צריך לזקוף בשם.כיון דליכא שחיה גמורה וכן נראה קצת מדברי מהרש"ל שהביא מ"א סי' קכ"ז
ס"ק ב':כמוסיף כו' שבאותן מקומות ליכא תקנת חכמים לשחות א"כ אי מוסיף לשחות בברוך או
במודים שדומה לתקנת חז"ל הוי כמוסיף ולא במקום אחר שאינו דומה למקום שתקנו חכמינו ז"ל
לא הוי כמוסיף:ובכל קומה כו' דאוסר לעיל סי' קי"ב:והודאה ר"ל ודומה למודים ולכך אסור:(ס"ק ב)
מנעגעים כו' כב"ח של"ל ולכתוב כו' שהעור כ' וז"ל נקדש את שמך בעולמך בשם שמקדישים אותו
בשמי מרום ובכתוב על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר ויש בו י"ד תיבות כמו שיש בפסוק וקרא
זא"ז ואמר עכ"ל כ"ה גרסת הב"ח בעור וס"ל להב"ח דעד תיבות וקרא הן י"ד תיבות ולכן כ' ד"ל
וכן כתוב אבל לפי נוסחתינו שאנו אומרים ככתוב אין בו כ"א י"ב תיבות וע"ז כ' מג"א ונראה שאנו
בעור אין בו ככתוב כו' ור"ל שבעורים שעם הב"ח נדפס בעור וז"ל נקדש את שמך בעולמך בשם
שמקדישים אותו בשמי מרום וקרא זה אל זה ואמר עכ"ל וא"כ ע"כ ל"ל דמ"ש הטור ויש בו י"ד
תיבות ר"ל מן תיבות נקדש כו' עד תיב' קדוש וכולל תוך הי"ד תיבות ה' תיבות וקרא זה אל זה
ואמר אם כן בין אם אמר ככתוב או וכן כתוב בכל ענין אין המספר מכוון עם מספר שב' הטור:
ונוסח שלנו יש לה סמך כו' ר"ל אי אומרים ככתוב א"ש דאיכא מן נקדש עד ה' א"א תיבות כמו
שאמר משה בפרשת האזינו וכדאיתא בילקוט משא"כ א"א וכן כתוב ליכא כ"ב תיבות עד ה' :
סי' קכו ס"ק א ודינו.ואם דילג רחם כו' מצוין בדפוס בטעות וצ"ל אבל אם דילג בברכות המלשינים
כו' ע"ז כתב מ"א ואם דילג רחם כו':שבני רומי' אומרים כו' מפחד אויב:(ס"ק ב) מיד כו'
ומדשתם פה כו' ר"ל שהרב"י הביא בשסתר"י אהא דאמרי' טעה בכל הברכות אין מעלים אותו (ר"ל

לא הרא"ש בתש' כלל ד' וכ"י ב ה"ה-
ברכות כ"ע . ב סס ל"ד ג סס דף
ל"ד ד בס"ג ורמב"ם בפ"ו מה"ת ועיר
ה רש"י

עטרת זקנים

קכה * אין הצבור אומרים עם הש"ן
נקדישך והמנהג פשוט שהליבור
שותקין בשעה שהחזן אומר נקדש לו
צעריך עד שמגיע לקדוש לז עונין
הליבור קדושה וכן בשהחזן אומר
לעומתם משבחים שותקין הליבור עד
שמגיע לברוך כבוד ה' ממקומו והליבור
עונים אותו וכן בשאומר ש"ץ ובדברי
קדשך שותקין עד שמגיע לימלוך כו' ולז
עונים הליבור (כ"י והרא"ש בתשו' כלל
ז' סי' י"ט) ויש בנקדש את שמך י"ד
תיבות עד התילת הפסוק וקרא זה אל
זה כו' וע"כ נ"ל וכן כתוב ע"י נביאך
וקרא זה אל זה ואמר ולא כמוסח
שלנו שאנו אומרים ככתוב דא"כ ליכא
אלא י"ג תיבות : * טוב לכוון רגליו.
ויש ליטא העיניים לתרוס בפ' היכלות
יש בזמן שישראל אומרים קדוש ומביטי'
לשמים. משמע שיש לראות כנגד השמי'
בשאומר קדוש. ודוקא במלת קדוש יש
להביט לשמים אבל קדושה שאומרים
פעמים ושליש צריכין לומר בהשתחוי'
דתניא מנין שאומרים אבות כו' ומנין
שאומרים קדושה שנאמר הבו לה' כבוד
שמו השתחוו לה' בהדרת קודש אלמא
מלאה דקדושה כתיב ביה השתחוו לה'
וכן ברוך כבוד ה' ממקומו יש לומר
בכפיפת ראש משום דאחר כבוד שמו
כתיב השתחוו כך מלאתי בקובץ יש
בח"י דהיינו כשאומר ברוך כבוד בורא
וזוקף בשם וכן באומרו ימלוך בורא
וזוקף בשם (מהררי"ל) :
קכו * ש"ץ שטעה ודילג אחד מן הברכות
ואפי' טעה לו

דגול מרבבה

*) זה סותר מ"ש רסק"א בשם הרא"ש:

רבושי שרד

סי' קכה ט"ז סק"א (°) מה"ש בסי'
ק"ט . עיין בדבריו שם
בחות י"א ועיין מג"א כאן סק"ב בשם
הכתבים משמע כהנהג, אשכנזים וכ"מ
ברוקח הובא במ"א בסס"ל: מ' א
סק"ח (°) תחיתתה . דאע"ג דלשון
ש"ע הוא ואם התחיל בה לאו דוקא
התחלת הברכה אלא ה"ה תחיתתה :
סי' קכו ט"ז סק"א (°) בהדי איכר
הרחי . כיון דשלהן חלוקים מכל יתר
הברכות לכן לענין זה תשביבהו יחד :
מ"א סק"ב (°) עיין כי"ד דבזמן הזה
לא שביחי אפיקורסיס :

יד אפרים

סי' קכ"ז בט"ז ס"ק ג' רבא כורע
בהודאה כו' כנ"ל:

חתם סופר

סי' קכה במג"א סוף ס"ק ב'
ובתוס' סנהדרין.ג.ב
ע"ש דף ל"ז ע"ב בד"ה מכנף
ובילקוט האזינו איתא שמשה
רבינו ע"ה אמר די לי להיות
אחד משבעה ממלאכי השרת
שהם מזכירים השם אחר ג'
תיבות וז' פעמים ג' עולה כ"א
ויש לדקדק מה שאמר דוקא ז'
פעמים אלא התוס' בסנהדרין שם כתבו דבכל יום משבחים בכנף אחד משש כנפים ובשבת משבחים ישראל ע"כ הוא ז' פעמים ג' וק"ל :

סי' קכו במחבר סעיף ב' וע' תשובות ח"ם או"ח סי' כ"א [כתב ליישב קושית חותני הג"ר' עקיבא איגר ז"ל על הב"י סימן זה ד"ה ודע דמי שעומד ומקרא לכהנים מתחיל שים שלום ולמה לא יתחיל בעבודה
דג' ראשונות וג' אחרונו' כחדא חשיבא . וצ"ע באופן שהמתפלל כשיגיע לרצה ויודע בנפשו שצריך להפסיק בנ"כ ויעמוד אחר תחתיו ואותו יצטרך להתחיל רצה א"כ מיד יסתלק הוא ברצה וע"ש מה
שתירץ לחומר הקושיא. עוד כתב שם בתשובה הנ"ל בנידון ש"ץ שנשתתק בסליחות מוסף יוה"כ והועמד אחר תחתיו והתחיל במקום שנשתתק ולא מראש ברכת אתה בחרתנו והיו שם גאונים חכמי העיר.וכ' דלדעתו
בדין עשו כיון שעדיין לפני השני לו' א"א מחול לעונותינו וכו' בא"י מקדש ישראל ויוה"כ אין קפידא אם קיצר באמצעיתה ולא אמר אתה בחרתנו ואפי' במוסף יוה"כ שהשני אין מזכיר עבודה בנוסח ומפני חטאינו
אפי' אם זה מעכב אין בכך כלום דבסליחו' מזכיר כמה פעמים עניני עבודה ובנוסחא אין קפידא רק שלא יקצר כעין ברכת הפירות ועיין במג"א סי' קי"ד ס"ק ט"] :

שערי תשובה

סי' רכה (א) שותקין עבה"ט. ועיין בס' הכוונת כשיגיע הש"ץ לנקדישך צריך לחזור ולפסוע ג' פסיעות
לפניו במקום שהיה עומד בתפלת הכחש ויסמוך עיניו בכוונה גמורה כו' וב' תיבות אלו נקדישך
וגעריצך (הוא מנהג ספרדים לומר כן בכל תפלת שחרית ולהאשכנזים נראה שיל"ל תיבת נקדש את שמך
בעולם) בקול רם ונם ק' ק' ק' והשאר יאמר תיבה בתיבה עם הש"ץ ע"ש. וקצת הביא הבה"ט וקיצר :
(ג) קדוש עבה"ט ועיין בבר"י בשם מהר"י מולכו שחולק על הלק"ט וס"ל דלא יצא וצריך לענות פעם
אחרת ע"ש : (ג) העינים עיין בה"ט. וכן דעת האר"י כהש"ז וכמש"ל ועיין בטור בשם ספר חיכלות: (ד) נופס
עבה"ט ובש"צ כתב דאפשר בעודו בכפיפות ראש וקומה יוכל להרים נופו ועקבו ונם בענין הדלוג כתב
שנראה שאין למחות בהם דהכי משמע לשון לעוף כו' וכן בס' הכוונות נזכר לשון דלוג כמה פעמים ויש
סמך קצת לפי סוד הענין על עליות העולמות ע"ש ומ"מ ששיטא שאין לעשות כן במקום שאין מנהגם כך
ויבואו להתלוצץ ויצא שכרו בהפסדו ועיין לעיל סי' צ"ו ס"ק נ' מ"ש בשם מנ"א ופר"ח לענין אם נזדמן לו
לענות קדושה וקדיש ועיין בש"צ בשם מאמר מרדכי אם לא שמע קדושה ושמע קדיש כבר ואח"כ נזדמן לו
עניית קדושה וקדיש י"ל דמושב שיענה קדושה כדי לצאת י"ח מעניית קדיש : (ה) רגליו עבה"ט. וכתבן
בשם האר"י ז"ל שצריך ליזהר בתכלית הזהירות לכוין הרגלים בעת הקדושה ששתיהן יהיו דומות רגל
אחד בלבד כו' ע"ש :

סי' קכו (ד) הצבור עבה"ט. ועיין לעיל בש"ת ס"ק י"ב מ"ש בשם הפר"ח ושיורי ברכה
זאם לא רגלי לומי ולכופרים רק ולמלשינים ספק אם מסלקין אותו שכנה"ע בסם מ"ן ובסי' קי"ל כ' שבני רומיים קי"ל כ' שבני רומיים אומרים אותו ולא מזכרו בד אחר שמסמרו אים לדרכו
אם מיאנים להתקנן פעם אחרת אם לאו עיין בהלק"ט מ"ב סי' קכ"ג : (ג) תמתיו . וטוב אם כמלא מ' שכוון עם הש"ן כל התפלה שיחד . ט"ז : (ד) הליבור . כ' מ"ע סי' כ"ה אם לאו דמסתפינ' הוה אומר

הגהות רעק"א

סי' קכ"ה סעיף א' אין הצבור . אבל בכתבי האר"י כ' דיש לומר כל הקדושה עם הש"ן הלה כמלה עכ"ל ואיליו
השמעון. מ"ש :

באר היטב

קכה (א) שותקין . וגם קדיש מ"ל עם החזן . ואפילו ללמוד אסור אם לא בשעה שהחזן מגיע בשעת הכיבון
ולא בשעה שמתפלל האמתיות ואינו נקרא קדושה אלא נעריך וכו' ובדברי וכו' אבל אם
הנוסח שמוסיפין בשבת אינו בכלל קדושה ע"כ . ועמ"ש סי' ס"ג. בשבת אומרים כדבר האמור בקמ"ן
(ס"ח סי' תת"ה) וירמה הש"ן לסיים לעומתם וכו' ובדברי וכו' קודם שיתחילו
הקהל ברוך וימלוך [ס"ח סי' תת"ו] : מהרי"ל כשאמר ברוך וימלוך היה כורע
וזוקף בשם וקשה היאך השתחוה במקום שלא אמרו חכמים עסי' קי"ג (ע"ה) ול"ל
דדוקא כשאומר ברוך אתה ה' אז מודים אסור לשחות דה"ל כמוסיף על תקני חכמי'
ובכל קומה לפיך תשתחוה אסור דהוי שבח והודאה אבל בעלמא מותר דהא
בתמונת פ' אז ובשתים יעופף מכאן תקנו לעוף על רגליו בשעה שאומר קדוש [בד"ה]
ולא כאותם שדולגים וקופצים . ובכתבים איתא בשעת קדושה יפשע ג' פסיעות
לפניו ויסאר שם עד כפילת אפיס *) ויאמר
נקדישך ונעריצך וקק"ק בקול רם והשאר
יאמר בלחש מלה במלה עם הש"ן ע"כ :
כב"ח של"ל וכן כתוב על יד כו' ומוסח שלנו
ככתוב על יד וכו' ונהרא נהרא ופשטי'
ומוסח שלנו יש לה סמך מחזקוני פרשת
האזינו של"ל כ"א תיבות קודם שיזכיר השם
כמו שעשה משה בפ' האזינו וע"ש בילקוט
ובתוס' סנהדרין : ג עוב כו' . והאר"י
היה מזהיר מאד ע"ז :

קכו א ודילג . ואם דילג רחם הברכה
וסיים (°) אתיתתה לא מצינו
שמסלקין אותו ואם לא רצה לומר ולכופרים רק ולמלשינים ספק אם מסלקין
אותו (כ"ה מ"ל ח"ב ט') ובסי' קי"ח כ' שבני רומיים אומרים ולמלשינים :
ב מיד . פי' ואין ממתינים לו שיזכיר אלא מסלקין אותו מהתיבה מיד
ומדשתם פה משמע דאין מסלקין אותו אם"ן משום פעם א' ובפרע בזמן
הזה [°] עבי"ד ס"ם י"ב : ג כל מקום . כ' מ"ע סי' כ"ה אי לאו דמסתפינא
הייתי אומר יחיד אלא הזכיר ר"ח בשחרית והתפלל מוסף אין צריך שוב
להתפלל שחרית דלא גרע דיעבד ליחיד מלכתחלה לרבים והבריס של טעם הם
להלכה ע"כ. ול"ל דהכון למעשה אלא יתפלל דלא יהא אלא אלא ספק [כ"ה סימן
תכ"ב] : ד כמו בר"ח . ומ"ש הרב"י דשבת וי"ט כיון דליכא ביטול מלאכה
כופר הוא בת"ה ומכניע זדים שמא אפיקורס הוא וכומה ירושלים שמא אינו מאמין
בבילת משיח . ואני אומר אפיקורס הוא . ותמה כ"י למה הביא זה הירוש'
שהרי תלמודנו לא ס"ל כן דדוקא בברכת המינים יש חשד וכ"ל דהירושלמי
מייירי בדילג ב' ברכות בפעם אחד דמסלקין אותו בתפלה זו ויעבור אחר תחתיו. ומה שאמר אין מעבלים
אותו. ר"ל שאין מסלקין אותו אלא להיות שוב ש"ן לעולם וע"ז כ' הרב"ז וז"ל משמע מדבריו שאם טעה
בברכת המינים מסלקים אותו מש"ן עכ"ל:ולזה כ' מ"א מדשתם בש"ע ולא כ' בסי' שמסלקים אותו
אם טעה בברכת המינים אלא יהיה שוב ש"ן לעולם ע"כ דלא ס"ל כתר"י בזה.ולענין קושית תר"י
כבר נתישב בדברי ש"ע שהם דברי רשב"א שהתילוק הוא דבשאר ברכות אם דילג מזכיריס אותו ואם
יודע ע"י ההזכר' לחזור למקומו אין מסלקין אותו אפי' מתפלה זו ואם גם ע"י ההזכר' אינו יודע לחזור
למקומו אבא תנן הטובר כו' יעבור אחר תחתיו משא"כ אם דילג בברכת המינים מסלקים אותו מיד
מתפלה זו ואין מזכיריס אותו שמא יהיה יודע לחזור למקומו : ובפרע בזה"ז ר"ל דאין מינים מצויים
כ"כ.אולם לעיל סי' ל' ס"ק ט' לענין יו"ד הדברות בליבור משמע קצת היפוך : עבי"ד ס"ם י"ב סכ'
שם דאין שותעים לתוך גומא ואם שתע י"א דאסור דחייסינן שמא מין הוא וכתב רמ"א דבזה"ז אין
לאסור בדיעבד דבזה"ז אין דרך עע"ז בכך וה"ה די"ל כאן דבשתי הדין בזה"ז מזמן חכמי הש"ם
כיון דאין מינים מצויים בינינו:(ס"ק ד)כמו כו' ומ"ש הרב"י ר"ל טעם לדעה ל':כמ"ש סי' רס"ח ס"ב
דאית' בירושלמי דבדין הוא דלבעי ללגוי כל י"ח ברכ ת בשבת כמו בחול אלא דלא אטרחוה: רבנן ודי
בשבע ברכות ובר"ה הלא מתפללים ח"י ברכות ע"כ לענין ערת' הבאה ע"י תפלה חיישי' בשבת יותר
מבר"ח וכאן דמיירי ג"כ בתפלה וחזו' דחשו חז"ל לערתא בר"ח כ"ש בשבת וי"ט:רק בקריאה כו'
ר"ל דבר"ח קורין בתורה ד' גברי ובגם מין מוסיפים.ובשבת קורין ז' גברי ואם רצו מוסיפים וה"ה דהוא
מתקנו' משה שיקראו בשבת בתור' כדי שיתעסקו כל ישראל בתור' עכ"פ ביום השבת ולא נתנו שבתות
וי"ט לישראל כ"א כדי שיתעסקו כל ישראל בתורה כי הם פנויים אז ממלאכה ולכן קורין שבעה גברי
משא"כ ר"ח ש"ם בו ביטול מלאכה די בד' גברי והיינו דוקא לענין קריא' התור' דלענין זה ניתן שבת
משא"כ

ביאור הגר"א

סי' קכה ס"א אין הצבור כו'. כמו בקדיש שא"ל עם הש"ן אלא יש"ר מברך בש"ם בפ"א: ויש כו' וכן כו'. היכלות
וכ"כ רש"י שבת' ויכונו אמות הספר' כו' ומ"ל בשם תנחומא : ואין לדבר כו'. ע"ל סי' כ"ו: ס"ב שוב כו'
כיון שאומרים כשם כו'. וכמ"ש בפ"א :

שלמה

נלפענ"ד נכון לדינא ודו"ק : (סעיף ד') אם טעה ש"ץ כשהתפלל בלחש לעולם אינו חוזר וכו'. נ"ב עיין
במנ"א מ"ש אם כבר סיים תפלתו ע"ש. ולפענ"ד הדין עם בעל הל"ח שכן מוכח מלשון הש"ע שכ' לעולם
חוזר ומהו לשון לעולם ואין לומר דכוונתו דאף שכבר עומד במקום אחד יחזור לראש שזה לא הוי צריך
לכתוב לעולם דמלשון חוזר משמע כן דאם עומד עדיין במקום שטעה מהו לשון חוזר ובע"כ הכוונה דאף
שכבר התפלל יותר חוזר לראש ולמ"ל לשון לעולם ובע"כ הכוונה דלעולם אף שסיים תפלתו חוזר
לראש ומוכח כדעת הל"ח וז"ב ונכון ודו"ק הישב :

השקל

אין מסלקין אותו)טעה בברכות המינים מעגין אותו והקשו טעה בכל הברכות אין מעגין אותו והא תנן
העובר לפני התיבה וטעה יעבור אחר תחתיו.ותי' וז"ל זהו לפי שעה אבל בכאן אמר שאין מסיריס
אותו ור"ל דגם בטעה בשאר ברכו' מסלקים אותו בתפלה זו ויעבור אחר תחתיו.ומה שאמר אין מעבלים
אותו.ר"ל שאין מסלקין אותו שלא להיות שוב ש"ן לעולם וע"ז כ' הרב"ז וז"ל משמע מדבריו שאם טעה
בברכת המינים מסלקים אותו מש"ן עכ"ל:ולזה כ' מ"א מדשתם בש"ע ולא כ' בסי' שמסלקים אותו
אם טעה בברכת המינים אלא יהיה שוב ש"ן לעולם ע"כ דלא ס"ל כתר"י בזה.ולענין קושית תר"י
כבר נתישב בדברי ש"ע שהם דברי רשב"א שהתילוק הוא דבשאר ברכות אם דילג מזכיריס אותו ואם
יודע ע"י ההזכר' לחזור למקומו אין מסלקין אותו אפי' מתפלה זו ואם גם ע"י ההזכר' אינו יודע לחזור
למקומו אבא תנן הטובר כו' יעבור אחר תחתיו משא"כ אם דילג בברכת המינים מסלקים אותו מיד
מתפלה זו ואין מזכיריס אותו שמא יהיה יודע לחזור למקומו : ובפרע בזה"ז ר"ל דאין מינים מצויים
כ

קכו (א) ולא ישחו יותר מדאי . כ"י הביא הרבה פוסקים דס"ל דבכל השחיות יש לחזרה זו וכזה ניחא לי למה לא נתנו כאן גבול עד היכן היא השחיי' בזה כדי שנדע מהו הנקרא יותר מדאי אלא נראה דדין השחייה נזכר לעיל סי' ק"ג וכאן הזהירו שלא ישחו יותר ממותו שיעור והא דנקטי' הכא הירושלמי לפי שכאן היא עיק' השחייה שהיא נזכרת בפי' בתיבת מודים כנ"ל . והטור הקשה על הרמב"ם שכתב כן מדאי' בירוש' מעשה באחד ששחה יותר מדאי והעבירו רבי משמע דעל הש"ץ דוקא קאמר דאין שייך העברה אלא בש"ץ ואיני מבין הקושיא דלרבותא אמר כן בירושלמי דיש כאן עבירה גדולה כ"כ דהעבירו שלא יהיה ש"ץ בשביל זה א"כ יש לכל אדם ליזהר שלא ישחה יותר מדאי כנ"ל וכון ומש"ם בסימן קי"ג מה שקשה מכאן על התס : (ב) ואותם ברוך וכו' . לפי שבגמרא שלנו אין שום חתימה ובירושלמי איתא שיש חתימה בא"י אל ההודאות פ"כ יש לאתוס אבל בלא שם : (ג) גם בסוף . דאיתא בגמרא ☞ רבא אתיס כר"ע בהודאה תחלה וסוף ופירש הראב"ד דקאי על מודים דרבנן ואיתא תו בירושלמי א"ר זעירא וכלבד במודים ופירש כ"י היינו לומר שאין צריך לבחות אלא בתיבת מודים ופ"כ כתב כאן טוב לחוש להחמיר גם בסוף : (ד) ואין הלבור כו'. דאין עונין אמן אלא (אחר) המברך שבות הכהן ומשמע כאן דא"א כי"ר אלא אחר סיום אמירת ברכת כהנים והטעם ההגו שאחר כ' ברכות הראשונות אומרים י"ר ואחר הג' אומרים כי"ר נראה לתת טעם לפי שאם אין שנוס אין כנוס והברכה הג' היא שנוס והוא נמר הברכה העיקרית ע"כ אומרים שם כי"ר להודות שבזה היא עיקר הברכה : **העתק** מספר עץ חיים ☞ אחיבר האלקי מהר"מ קלפירלאס תלמיד האלקי קודש קדשים מהר"רי לוריא ז"ל בעניני תפלה : אחר פ' התמיד יאמר פטום הקטורת . יין קפריסין היו"ד בגיר"י. רובא הקב אל יאמר אלא רובא כי סתמ' הוא כן בגמ' . והקטרת לאיכריס לא יאמר קודמת . אחר הקטורת יאמר ה' נחות ג"פ וערבה לה' . וזיכין קודמין לתמיד של בין הערבים. עליה השלם כל הברכות יאמר השלם בגיר"י תחת הלמ"ד . אח"כ אמא בכח ומוסח אמא בכח יאמר בלשון זה אמא בכח גדולת ימיך תתיר לרורה בשמה ה' דהיינו אבנית"ן וכן השמות האחרים דהיינו קר"ע שט"ן גג"ד יכ"ש בט"ר לת"ג חק"ב טנ"ע . יג"ל פז"ק . שק"ו לי"ת . כל פסוק שאומר יאמר אותו בנגון בקורא בתורה . וכן שני כתובים . יאמר וכאן שני כתובים כו'. צריך להשתבל כל יום בגילית כמ"ש ורמיתם אותו והיא תועלת גדול לנשמה ולא יזדמן חטא על ידו . צריך שיכסה הטלית תפילין של ראש . בכל פעם שיאמר אשרי יאמר אחר כך ואמנו נברך יה כו' . לא היה מסיר טלית ותפילין עד עלינו . אחר עלינו י"ל והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד . ויכוין שמתחיל בוי"ו ומסיים בד' שהוא עשרה לי' ספירות ע"כ ראיתי שם . הבריתא של ת"ר אין לך דבר קודם לתמיד של שחר כו' . היא בפ' תמיד נשחט דל"ע וכתבו שם התוס' דנר' לר"י דל"ג וגרות דע"כ לא הביב אלא מידי דהקטרה דבהא הקפיד' תורה לאחר כדכתיב והקטיר עליה חלבי השלמים עכ"ל . כשאומר בפסוק ראשון ה' אלהיכם ה' אחד יכוין על ד' אותיות של הוי"ה כשאומר ברוך שם כבוד מלכותו יכוין על ד' אותיות של אדנות . כשאומר לעולם ועד יכוין לשם יהודונ"י . כשאומר יהא שמיה רבא יכוין שהוא ית' שליט בד' עולמות אבי"ע דהיינו לעולם שהוא ל' יחיד נגד עולם האילות ששם אחדות גדול . ולעלמי נגד עולם הבריאה כשיאמר עלמיא יכוין נגד עולם היצירה בעלמא נגד עולם העשיה וכשאומר יתברך יכרע שהוא ברך לך מכרע . בנוסח מתרלה ברחמים ומתפיים בתחנונים הוגה בדפוס חדש ומתפתה בתחנונים והוא שלא כדין דהרמב"ן כתב בפ' מספרים בפסוק וכי יפתה פתוי הוא על דברי שקר :

אם עלה לא ירד אפי' אם לא עלה עדיין אם קראוהו לעלות מתויב לעלות ואם אינו עולה עובר בעשה כמבואר בתג"א שם פ"ק ס"ה וא"כ לא גרע ממנחה ביום"כ שאף שאינו בו נשיאת כפים מ"מ אומרים או"א הוא"ל ואם עלה לא ירד כמבואר בהגהה רמ"א סוף סימן קכ"ט :

יחיד שלא הזכיר ר"ח בשחרית והתפלל מוסף אין צריך שוב להתפלל שחרית דלא גרע דיעבד ליחיד מלבתחילה דרבים ע"כ . ול"כ דבכון לתפשה שלא יתפלל דלא יהא אלא ספק בנה"ג בי' (ה) רלשונות . כתב לבוש דוקא בשמנ' קודם שהשלים תפלתו אבל אחר שהשלים תפלתו אינו חוזר ובל"ח חולק עליו ול"ל כמ"ש הלבוש מאחר שלגירסת הטור אין חילוק בין ג' ראשונות לאחרונות לעולם אינו חוזר· וכתב בב"מ שכן נמצא בספר הרמב"ם בתיבת יד אם כן יש להקל כשהשלים תפלתו אבל אחר שהשלים תפלתו אינו חוזר וכל"ח חולק עליו ול"ל כמ"ש הלבוש מאחר שלגירסת הטור אין חילוק בין ג' ראשונות לאחרונות לעולם אינו חוזר ומתפלל בלחש לעולם אינו חוזר שיתפלל בקול רם והוא שלא טעה ה בג' (ה) ראשונות שאם טעה בהם לעולם חוזר כמו שהיחיד חוזר :

ד ו אם טעה ש"ץ כשהתפלל בלחש לעולם אינו חוזר ומתפלל שנית מפני טורח הצבור אלא סומך על התפל' שיתפלל בקול רם והוא שלא טעה ה בג' (ה) ראשונות שאם טעה בהם לעולם חוזר כמו שהיחיד חוזר :

קכז דין מודים דרבנן . ובו ב סעיפים :

א ח כשיגיע שליח צבור למודים שוחין עמו (ח) הצבור * א (א) ולא ישחו יותר(ג)מדאי * ג ואומרים מודים אנחנו לך א] (שאתה הוא ה') אלהינו אלהי כל בשר כו' (ב) וחותם ברוך אל ההודאות ג בלא הזכרת השם ויש מי שאומר ד שצריך לשחות(ג)גם בסוף וטוב לחוש לדבריו (ויש אומרים שאומר הכל ב בשחייה(ג)אמת וכן המנהג)(פסקי מהרי"ל):

ב ה אם אין שם כהנים אומר ש"ץ אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו ג (ד)בברכה המשולשת וכו' ד עד ואני(ה)אברכם (ד)ואין*י הצבור עונין אחריו אמן אלא הכן יהי (ו) רצון :

הגה] (°) ואין אומרים אלהינו ואלהי אבותינו וכו' רק בזמן שרחוי לברכת כהנים ונישא כפים*)ונהגו לומר בשחרית(ז)שים שלום וכן כל זמן שאומר אלהינו כו' אבל בנלו הכי מתחילין שלום רב ויש מתחילין שים שלום במנחה של שבת הואיל וכתיב ביה באור פניך נתת לנו שהיא התורה שקורין במנחה בשבת : (הגהות מיי' פ"מ מהלכות תפלה) :

לעם מחזירין י"ל אחרכה מצינו לענין תפלה שהקילו בשבת וי"ט יותר מבר"ח דהרי תקנו אלא לגלוי י"ח כמ"ש סי' רס"ח ס"ב רק בקריאת התורה הוסיפו · וכ"ח אחריך בזה ויש שם טעות סופר בדבריו דסותריס זה את זה : ה בג' ראשונות · וכתב הלבוש דוקא כשמזכר קודם שהשלים תפלתו אבל אחר שהשלים תפלתו אינו חוזר וכל"ח חולק עליו ול"ל כמ"ש הלבוש מאחר שלגירסת הטור אין חילוק בין ג' ראשונות לאחרונות לעולם אינו חוזר· וכתב בב"מ שכן נמצא בספר הרמב"ם כתיבת יד אם כן יש להקל כשהשלים תפלתו (°) ועסי' קכ"ד ס"ב :

קכז א ולא ישחו . פי' שישחו כדין שאר שחיות כמ"ש סי' קי"ג ס"ה [כ"מ בב"י] והב"ח מפרש דבמודים שאומר עם הש"ץ לא ישחה רק יענענו ראשו מעט והטעם לא נהגו כן : ב בשחיה מ' · ואין להקפיד משום ה' זוקף כפופים אלא בסוף ברכה תדע דבר"ה ויה"כ אין המדקדקין נוהגים לזקוף אלא בסוף ברכה (שם) כ"ל (°) כוונתו דבסוף הברכה דצריך ע"כ לזקוף כמו שתקנו חכמים לכן יזקוף בשם וה"ה בתחלת הברכה היא שזוקף מיד אבל הא שאינו זוקף עד שגמר כל הברכה והתם ליכא שם ☞ אע"פ שיש שם לית לן בה ועוד יש ראיה ממלך שהתפלל כל התפלה בשחיה ואע"פ שיש בה כמה שמות והב"ח כתב בשם רש"ל שיזקוף מעט כשאומר השם עד סופו ואז יכרע עכ"ל · והטעם נוהגין כמ"ש רמ"א : ג בברכה · בפת"ח (ס"ח סי' תת"ה) בהיים עם · אין מלת (°) בהיים דבוק למלת עם (וכמ"ש סי' קכ"ח ס"י בהג"ה) שהרי קי"ל בהיים שלומי דרחמנא ניהו אלא כלומר שהבהיים נקראים עם קדושיך אע"ג דעם בתמא לא איקרי בדאי' פרק הזרוע עם קדושיך אקרי בדאי' פ"ד דיומא · כתוב בזוהר חדש פ' נשא כשאומר יברכך ה' ירחה לך בהיכל ויאמרך יקרה שלין הפירוש כן אלא שהיה דרחמנא ניהו אלא כלומר שב

הלכות נשיאת כפים

קכח נשיאת כפים ואיזה דברים הפיסלין בכהן . ובו מ"ה סעיפים :

א מ **אין נשיאת כפים פחות**(מ) **מי' (א) והכהנים מהמנין :**
ואין לזר ליטול כפיו (ב)אפילו עם (כהנים אחרים) (כפ' ג' דכתובות דכ"ד דזר עובר בעשה)(ותו' פ' כל כתבי **א** לא ידע ר"י מה (ג) איסור יש בזר העולה ואפשר דעם כהנים אחרים וא"ע):

ב נ **כל כהן שאין בו (ג) אחד מהדברים המעכבים אם אינו עולה לדוכן אע"פ שביטל מצות עשה** ג **את הרי זה** (ה) **כעובר בג' עשה אם היה בב"ה** ב **כשקורא** (ג) **כהנים** ד **או אם אמרו לו לעלות או ליטול ידיו :**
ג ג ה **אם עלה פעם אחת ביום שוב אינו עובר אפי' אמרו לו** (ד) **עלה :**
ד ד ו **כשהכהנים אינם רוצים לעלות לדוכן אינם צריכים לשהות חוץ מב"ה אלא בשעה שקורא החזן** (ה) **כהנים אבל כדי שלא יאמרו שהם פגומים נהגו שלא ליכנס לב"ה עד שיגמרו ברכת כהנים :**

לא

קכח (א) והכהנים מן המנין. לפי שהכהנים בכלל ברכה : (ב) **אפילו** עם כהנים אחרים. לשון אחרים אינו מדוקדק וכ' רמ"א דכר זה לתרץ מ"ש התוס' פ' כ"כ דף ק"ח לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה שלכהנים אחרה תורה לברך את ישראל עכ"ל וקשה הא ודאי יש איסור עשה כדאיתא בכתובות דף כ"ד דפירש"י דכתיב כה תברכו אתם ולא זר ולאו הכא מכלל עשה עשה ע"כ כ' רמ"א דהתוס' מיירי עם כהנים אחרים דהעשה אינו אלא אם רוצ' לעלות ביחידות ולא משמע לפע"ד כן וכ"ל דהתוס' מקשי' מנלן דעובר הזר בעשה דלמא התורה הטיל חוב על הכהן לברך אבל הזר אין עליו חוב אבל אין עליו איסור' וכה"ג מצינו בפ' הכע"י דף כ"ד דלמי' יבמה יבא עליה לאחר מיתת בעלה מצוה במיי בעלה רשות א"כ לאחר מיתת בעלה אין בחיי בעלה לא ולאו הכא מכלל עשה עשה ת"ל אים כי יקח וגו' ס"מ שאין מן ההכרח לומר לאו הכא מכלל עשה עשה במקום שיש לפרש לענין חוב ורשות ה"כ נבי דוכן מכ"ל שיש עשה כיון שאין כאן שום עבודה וזה שסיימו התו' שלכהנים אמרה תור' כו' פי' שעליהם יש ליווי וכפ' כ"כ שם איתא א"ר יוסי מימי לא עברתי על דברי חכירי יודע אני בעצמי שאיני כהן ואם א"ל חכירי עלה לדוכן הייתי עולה . רבים מתמיהי' על מאמר זה וכ"ל דה"ק אם היו חכירי א"ל שאני כהן הייתי מבטל דעתי מגדם מה שאני יודע שאיני כהן וע"ד שמצינו בפ"ק דיבמות אע"פ שנחלקו כ"ם וכ"ה (ג) לא נמנעו מליטול כשים זה מזה כו' כנ"ל : (ג) א' מהדברים. קשה דמשמע אם יש בו אז אינו עובר והא אפי' איסור יש כדלקמן סי' זה וכ"ל דמצינו לקמן אפי' כיש בו מומין אם דם בעירו ונשא את כפיו בזה

אמר דמ"מ אם אינו נושא כפיו אינו עובר והכי משמע לשון הגמרא בס"פ הקורא את המגילה עומד אם היה דם בעירו מותר ולא אמר חייב ע"כ אמר כאן דוקא באין בו דבר המעכב כלל עובר וממילא א"ל לאת מבה"כ בשעת קריאת כהנים אותו שדם בעירו אבל למעשה יש להחמיר שלא מבה"כ דהא בירוש' מביאו ר"ל כי הוה (ד) רשיינהו חלשי הוו נפקי לבר מבה"כ בשעת קריאת כהנים : כתב הטור כתב הר"פ שאם אין שם אלא א' אינו עובר דילפינן ליה מאמור להם דמשמע דוקא לרבים ואינו נראה להם על אהרן ובניו קאי ופי' אמור להם לכל א' מהם וכב"י בשם מהרי"א תימה דהא גרסי' בפ' א"ל אמר אביי נקטי' לבנים לא' אינו קורא כהנים לא' אינו קורא מ"ע אמור להם לבנים. ותי' דאע"ג דדרשינן הכי בגמ' מ"מ לא נפיק ממשמעותי' דלהם על אהרן ובניו קאי ואמור להם לכל אחד מהם משמע וא"ת כיון דאינו קורא כהנים אלא לבנים וכל שאין קורא'ין לכהן לעלות אינו עובר היאך אמר אם אין שם אלא א' עובר וי"ל שמ"מ אם קראו ולא עלה עובר לדעת רבינו עכ"ל . וקשה לי אדא דקרא לא מיירי בדרך לא מברך לבטלה או מברך לבטלה : רשות דף ע"א כל דאי לא כתב רחמנא ותו דהא לקמן סי' זה יש עוד דרשה דהיינו שצריך להקרות כל תיבה לפני הכהנים והוא אינו כפשוטו ואפ"ה כתב הטור אם שקאי על כל א' וא' ושם (ה) אין שייך לומר דאין המקרא יוצא מידי פשוטו גם מ"ש כ"י דלדעת הטור עובר אם אינו שקרא כאן זה לא נראה דאם הוא קורא שלא כדין למה יעבור זה שלא שמע לו. והנלע"ד בזה לפ"ד הטור דיש כאן ג' לימודים מפסוק זה. האחד כפשוטו דאמור להם דהיינו לכל א' מהם שמוטל עליהם לברך ישראל הן יחיד הן רבים דקאי על אהרן ובניו המזכר קודם לזה דאהרן מורה על יחיד ובניו על רבים אלא דיש כאן עוד ב' דרשות שדרשו בזה נוסף על הפשוטו. דרשה א' שאין על הכהנים חיוב אלא אחר שיקרא אותם הש"ץ כהנים וכזה אמרו דהחיוב של קריאת כהנים אינו אלא אם הם ב' אבל ביחיד אינו תלוי בקריאה אבל חייב ליגלך מעצמו . ודרשה הב' שהש"ץ יקרא אותם מלה במלה כל תיבה מברכת כהנים ויש הוכחה להנהו דרשות דאי אין כאן אלא הפשוטו קשה ל"ל להם כיון דכבר כתיב אל אהרן ואל בניו וע"ק במ"ש הפסוק אמור להם בקמץ שלשון זה יש לתמיהו ג"כ לשון עבר כי הוא מקור כמו זבור ושמור והיה לו לומר אמור בשו"א דהוה משמע לשון ציוי אלא ודאי דקא מרמז על דרשות כד יימרון דהיינו קריאת כהנים דאין חיוב כה תברכו אלא אם תחלה אמר להם דהיינו הקריאת כהנים ואחתי יש יתור תיבת להם אלא דמשמעו אחד שא"ל קשה מ"ע באמת אמר הכתוב אמור בסוף לשון עבר ותרגומו כד יימרון הי' לו לכתוב אמור (ה) בשו"א קודם כה תברכו דהא קריאת כהנים קודם הברכה אלא ודאי דאתי עוד לדרוש שיקרא הש"ץ לכהנים כל תיבה בפ"ע וזה (ה) שייך לברכה עצמה ולא בקריאת כהנים וגזה אין שייך לדרוש להם דוקא לכהנים דהא קריאת התיבה אינו מעכב כלל אלא למצוה בעלמא שטוב לעשות כן כדי שלא יטעה הכהן בברכותיו אבל החיוב של הכהן כבר חל עליו אחר קריאת כהנים וא"כ מה לי שיש בחיוב שלהם דהיינו אחר הקריאה כהנים מה לי אחד דודאי כמו שקורא התיבה לשנים (ה) קודם ברכה שלהם ה"ה כשקורא א' ולמה ימעט אותו הכתוב דמה ריעותא יש בדבר

קכח (א) כתוב בא"ע סי' ג' ס"א בהג"ה מי שבא ואמר כהן אני נאמן לישא כפיו כו' וע"ע דהא הרמ"ך לא כ' אלא שנאמן לקרות בתורה דמה איכפת לן אם יקרא ראשון ואף בזה חולק הב"י בשם הפוסקים אבל בשמיות כפים ליכא למ"ד דנאמן ע"פ עצמו דהא עובר בעשה אם עולה (ה) ועמ"ש סי' ר"א ואפשר דמיירי התם עם כהנים אחרים ודוחק וע"ע עיין בלבוש בסוף ספרו וכמ"מ שם: **א** לא ידע ר"י פ' דא' ר"י מימי וכו' ע"ש כתו' וקשה דהא בכתובות אמרי' דזר הוס' כפיו עובר בעשה ותי' בד"מ דבכתובות מייר' בפ"ע ובשבת מייר' עם כהנים אחרים. וע"ע (ה) ומל"ל לר"י חילוק זה (ה) ואפשר דס"ל לר"י דאיסור עשה היינו מה שמזכיר השם לבטל' בברכ' ועפסי' רע"ו ולולי דברי ר"י היינו אומרים דר' יוסי לא קאמר רק שהי' עולה לדוכן ואע"פ שהי' לו נגמי בדבר (ה) ובאמת לא היה מברך ועיין בס' כ"ם ובמ' רש"א (ה) ועי"ל דמלינו פ"א דעירובין דר"י סבר אע"ג דכתיב דבר אל בני ישראל וסמדולא בנות ישראל מ"מ רשות לכהנים לסמוך . א"כ ס"ל ג"כ אע"ג דכתיב דבר אל אהרן וכו' מ"מ רשות לזר ליטול כפיו ולכן תמה ר"י עליו והא דאי' בכתובות דזר עובר בעשה קאי אליבא דר"י דאית ליה מעלין מתרומה ליוחסין ע"ש סוף הפרק ולדידיה נשים אסורים לסמוך כדאית' סוף עירובין ולכן זר שנטל כפיו עובר בעשה כנ"ל עיקר ע"ש: **ב** כשקור' כהנים. ודוק' שעקר רגליו בעבודה מו שא"ל קודם לזה לעלות אבל אם לא עקר רגליו אינו רשאי לעלות וכמ"ש ס"ח וכ"מ בר"ן ועס"ך: **ג** אם עלה אינו עובר אפי' אמרו שנית מבדך אפי' בחותו לבור (ר"מ מיקן סי' י"ב ל"ג): **ד** כשהכהני' כתוב

יודע אני בעצמי שאיני כהן ואם א"ל חכירי עלה לדוכן הייתי עולה . רבים מתמיהי' על מאמר זה וכ"ל דה"ק אם היו חכירי א"ל שאני כהן הייתי מבטל דעתי מגדם מה שאני יודע שאיני כהן וע"ד שמצינו בפ"ק דיבמות אע"פ שנחלקו כ"ם וכ"ה (ג) לא נמנעו מליטול כשים זה מזה כו' כנ"ל : (ג) א' מהדברים. קשה דמשמע אם יש בו אז אינו עובר והא אפי' איסור יש כדלקמן סי' זה וכ"ל דמצינו לקמן אפי' כיש בו מומין אם דם בעירו ונשא את כפיו בזה

חלק ראשון

ר"ח מגילה כ"ג ב סוטה ל"ח ג רמב"ם סוף ה"ת ד מרדכי הבג"מ פי"ד מה"ת ו בתבי הר"ר ישראל סי' ק"כ

לבושי שרד

ה"ל ד"ה כתב וכו' (ה) ועמ"ש סימן ר"ל דאע"ג דכתב שם בתג"ל סק"ד דכהן קורא ראשון מדאוריתא מ"מ כ' שם דאין בקיאין ביחוסי כהונה וגם דהכהן יכול לחלק כבוד לאחר משא"כ בשיאת כפים : סק"ל (ה) מכ"ל לר"י בעל התוס' לחלק בין כפ"ע ובין עם כהנים אחרים דמסתברא דבזון דאחרינן בכתובות דעובר בעשה אין חילוק : שם (ה) ואפשר דס"ל לר"י . כא לתרץ דברי ר"י בעל התוס' ללא תירץ הבג"ל אלא דס"ל לר"י בעל התוס' דהא דאמרי' בכתובות דעובר בעשה היינו הזכרת שם שמים לבטלה וא"כ הרי גם ר"י מסיים שם בתם' שבת אם לא משום ברכה לבטלה וע"ז מסיי' הבג"ל לעיין בפי' רע"ו דברי' לבטלה הוא לאו ולא בעשה ובדחה תירוץ זה כן כ"ל ביאור דברי הבג"ל וכן פירש בספר נודע ביהודה סי' ו' ע"ש והדרך אחר שרצה לפרש שם שהבג"ל מייחס בדבריו אלו את דברי רמ"א הוא דוחק בלתור ע"ש : שם (ה) ובאמת לא היה מברך . פירוש אלא היה אומר ברכת כהנים כלל ולא כא רבי יוסי כלל לומר שהיה עושה איסור ע"פ דברי חבריו : שם (ה) ועי"ל דמלינו . עיין בעלי הרזים סימן ג' סק"כ :

סי' קכ"ח ט"ז סק"א (ה) לא נמנעו . קשה דביבמות מפרש הטעם משום דמודעי להו ופירש"י ולא בשביל שבטלו דעתם וכן ראיתי שהקשה בת"ר . וכ"ל דכוונת הט"ז דהא דאמר הש"ס שם מעיקרא דלא נמנעו משום דלא עבו כ"ש כדברי הס הרי שהיו כ"ש מבטלים דעתם לאעשה נגד ב"ה הע"פ שלהלכה יחלקו עליהם : **ש"ע** סעיף ב' (ה) בעובר בג' . כה תברכו אמור להם ושמו את שמי הרי ג' ומ"מ כיון דליכא בלשון ציווי אלא כה תברכו לחוד משה"ה לא בטל רק מ"ע אחת אלא הרי זה כעובר בג' כ"כ הב"י : **ט"ז** סק"ב (ה) רשיינהו חלשי . ר"ל דמסתמא היו חלושים כ"כ עד שהיו פעורים דאל"כ היו עורתים לקיים עשה הרי דאפילו שהם פעורים אה"ה אמירו לאלה ה"כ בזה שא"פ שפעור מדינא מ"מ כיון שאם יראה הכהן חלוי שיאלה לחזן : שם (ה) אין שייך כו' דאין המקרא יוצא. דדין זה להקרו' תיבות אינו פשוטו אלא דרשה ואפ"ה אמרינן דאפילו לאחד מקרא וא"ל להה בדרשה דקורא כהנים אמרינן להם לבנים : שם (ה) בשו"א קודם הברכו דעבשיו דכתיב אמור להם אחר כה תברכו הוא"ל לכתוב בקמץ שיהא לשון עבר ועפי הכ"ל לאיכתב אמר להם קודם כה תברכו ויהיה בשו"א הדרך הפסוקים בכל מקום ומודע ג"כ דצריך קריאת כהנים משום דאמור להם הוא מיותר כיון דכבר כתיב אל אהרן ואל בניו ובפרי מגדים הגיה בחתם בע"ז: שם (ה) שייך לברכה עצמה . ולכן כתיב אחר כה תברכו :

חתם סופר

סי' קכ"ח במג"א סוף ס"ק א' נ"ב דבריו צ"ע וכבר עמד עליהם השער המלך פרק י"ט מהלכות שבת ובתשובה הארכתי בזה. ועיקר נ"ל דהמעיין בד"מ יבין הדבר לאשורו בלי שום דוחק ופקפוק והוא דס"ל דאי איכא בלאו הכי כהנים העולים לדוכן הישראל העולה עמהם הוי ליה היתר מצוה ברוב עם הדרת מלך וכל שיש היתר מצוה ליכא בל תוסיף כמ"ש הרמב"ם פ"ו מהלכו' סוכה ולולב. הלכה ז' וע"ש בכ"מ וה"ה הכא ליכא משום עשה דכה תברכו וזה נראה לי אמת:(שם) ס"ק ג' שנית מברך. נ"ב עיין תשובו' ח"ם או"ח סי' כ"בלשם העלה לדינא בב' תפלות שונות כגון שחרית ומוסף פשוט ומעשים בכל יום שמברכים באשכנז שנשיאת כפיהם שחרית מוסף ונגילה ואין פוצה פה ונכון הוא מדינ'ובאותו ציבור בתפלה א' אין לישא כפים ב' פעמים בשום אופן אך בציבורא אחרינא באותה תפלה שכבר נשא כפיו אם אין שם כהנים ישא ידיו ויברך כדי להוצי' הציבור ולברך אותם ואם יש שם כהנים בלא הם נראה לי דלא ישא כפיו ולא יכנים עצמו לספק ברכה ואפשר שליה כוון ר"א שהתפאר שלא נשא כפיו בלא ברכה ועיין מ"ש בזה בטורי אבן במגילה דף כ"ז ע"ב ובמהרש"א ח"א בסוטה דף ל"ט ובספר בנין אריאל ולהג"ל ניחא שר"ל עם כהנים אחרים בציבורא שאח"ז בשם תשובות כתב סופר: (שם)במחבר פ"ג נ"ב דין זה הוא מהנהות מיימוני ומתוס' דראש השנה פרק ג' ותמה בפרי מגדים מג"ל דל"א אי לא בעי פי' איני נכנס לבית הכנסת משא"כ בכור דע"כ יקריבנו ע"ש ולדידי נמי קשה בלא"ה יום מאן דכר

באר היטב

קכח (מ) מיו"ר . איתא בירושלמי פ' הקורא את המגילה עומד . אין נושאין את כפיהם פחות מי' התחילו כיו"ד ויגלו להם מקלתם גומרים ע"כ . ותמהני למה השמיטו הפוסקים דין זה עשכנה"ג.כל שיש בבה"כ עשרה שאין מתפללין בחזר' אלא ליבור והש"ץ יחד בקול רם והכהנים משלימים תפלתם קודם שיגיע הציבור לרצה יכולים לעלות לדוכן ליטול כפיהם ואף אם יקרא להם הש"ץ אין כאן הפסק דאורך תפלה הוא ולרווחא דמילתא יקרא אחר שגמר תפלתו קודם רצה שכנה"ג . עוד שם גמגם לו' שאין כ"ל כ"א במקום שיש ס"ת ע"ש . והפר"ח כ' דלכ"כ לא בעינן שיהיה שם ס"ת אלא בכ"מ שמתפללין עשרה יש כ"ל ושהכי נהוג בי"ש שעיף יו"ד וכ"כ ע"ת . מי שבא ואמר שהוא כהן נאמן לישא את כפיו רמ"א בא"ע סי' ג' ס"א וע' מה

יד אפרים

בט"ז ס"ק ב' קודם ברכה שלהם וה"ה אם מברך א' כו' שאין לדרוש להם דוקא לשון רבים כו' שדוקא בשנים תלוי הענין בקריאה כו' כנ"ל . ור"ל דדרשינן להם למעטו א' שעובר בעשה אף אם לא קראזהו דדוקא בשנים אינו עובר אלא על ידי קריאה דוקא משא"כ א' מתחיל ולך בעצמו אף בלא קריאה ושוב כתב הע"ז אף לענין דלא יוציאו לענין כו' ר"ל דכל זה לענין איסור תורה שלא עי"י קריאה אבל לענין שלא יוציאו לענין כו' לא מהני מה שלא היה בשעת קריאת כהנים כו' ושוב חוזר לראש דברינו שכ' לענין דש בעירו לריך ללאת עד אחר הברכה לגמרי . וכדאיתא לקמן סעיף ד' שיש כהנו כן מעשה זה :

הגר"א

*כל הוה חזיק רשיה קאיש ליה אחורי עמודא ר"א כפיף לגבא : בשקורא כו'. דבלא"ה אינו עולה כמ"ש בספרי פ' נשא מנין שהחזן נ"ל להם אמרו א"ל לאמר להם והוא קריאת כהנים כמ"ש בסוטה ל"ח ב' וכמ"ש תוס' ברכות ל"ד א' ד"ה לא כו' : ס"נ אם כו'. ר"ה כ"ח ב' ותוס' שם ד"ה הכא כו' : ס"ד החזן כו'. רא"ש פ"ג דמגילה וכנ"ל : אבל כו'. כמ"ש בסוטה שם כ' רב אחר מוסמן כו' אלא דקא' שם ול"פ הא כו' ולכך כ' הרא"ש רק בקריאת כהנים משום דריבל אבל גמ' ל"ק אלא

חכמת שלמה

סי' קכ"ח סעיף א' בהג"ה ואין לזר לישא כפיו אפי' עם כהנים אחרים נ"ב עיין במג"א מ"ש לישב קושית הרמ"א דד"י לשיטתו דס"ל נשים סומכות רשות. והנה הראו לי בספר עצי ארזים סי' נ' **תמה** על המג"א דא"כ כתבו התוס' דאולי משום ברכה לבטלה הרי התוס' כתבו בר"ה דנשים מברכות **על** מ"ע שהז"ג א"כ לא הוי ברכה לבטלה ע"ש. ולדעתי אתי שפיר דברי המג"א דבשלמא במצוה דהוי **במעשה**

השקל

דבברכה לבטלה איכא ל"ת וכדאמרי' בברכות ל"ג כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר בלא תשא לזה רמז מ"א ועסס"י רע"ו ר"ל שהבי' שם מחלוקת הפוסקים דהרמב"ם ס"ל דהוא דאוריית' אבל התוס' ס"ל דאינו רק אסמכתא' וכתב שם מ"א וז"ל וכ"ה בתמורה דף ד' פשטא דתלמודא דהוא דאוריית' והתו' מפרשים כו' עכ"ל ור"ל דאמרי' שם המקבל חבירו בשם לוקה דכתיב אם לא תשמור כו' ליראה את השם הנכבד כו' והפלא ה' את מכותך והיינו מלקו'ופריך ואימא קרא מיירי במוני' ש"ם לבטלה אבל מקבל חבירו בשם לא סגי ליה מלקות ומשני לאחד תי' הא אין עושים אא"כ מזהירי' וא"כ בשלמא לי קאי אמקבל מצינו אזהרה וכדאי' שם אבל לי קאי אמוני' ש"ם לא מצינו לו אזהרה ופריך והא מצינו אזהרה למוניא ש"ם לבטלה את ה' אלהיך תירא ומשני הא אזהרת עשה ובעינן אזהרת לאו אע"כ קרא דוקא לא תשמור קאי אמקבל וא"כ כשאר למוניא ש"ם לבטלה עשה דאת ה' אלהיך תירא. ודרשה דעובר בל"ת דלא תשא דאית' בברכות דף ל"ג ס"ל דהוי אסמכתא וא"כ א"ש הא דאמרי' בכתובות דאיכא עשה בזר העולה והיינו משום ברכה לבטלה או מברך לבטלה : רשות לגשים לסמוך ע"ג קרבן והתורה לא מיעטה נשים אלא דגבי אנשים איכא חיוב ומצוה לסמוך על הקרבן . ולכן תמה ר"י עליו ר"ל על ר"י דלר"י ליכא עשה בזר העולה דהתורה לא מיעט בקרא דכה תברכו ולא זרים דזר אינו מצווה לברך : אליבא דר"י דאית ליה מעלין כו' דהכי אי' התם אבנו' להו מעלין מנשיאת כפים ליוחסין או לא תבעי למ"ד מעלין לתרומה ליוחסין דלמא דוק' תרומ'דאיכא איסור מיתה לזר האוכל תרומה . ואי לאו דברור דכהן הוא לא היה אוכל ולא היה מאכילים אותו אבל נשיאת כפים דליכא לזר אלא עשה אפשר דאינו כהן ואפ"ה נשא כפיו דלא חמיר ליה כ"ה עכת"ד הגמ' ולר' יוחא מצינו דס"ל מעלין מתרומה ליוחסים וא"כ לדידיה א"ש מה דאמר הש"ס דאיכא עשה לזר העולה דהא ס"ל דנשים אין רשאים לסמוך : (סק"ב) כשקראו כו' או שא"ל קודם רצה כו' לכן עובר דה"ל לעקור ברצה . וכ"מ בר"ן דמגילה שכ' דאין כהן עובר אא"כ קראוהו וא"כ ה"ה אם קראוהו אחר רצה אינו עובר דהקריאה אחר רצה אינו מועיל דכיון דלא עקר ברצה אינו רשאי לעלות ולא גרע מיש בו א' מהדברים המעכבים דאף שקראוהו אינו עובר : (סק"ד) כשהכהנים

שקורת התיבה תחלה . וא"כ שאין לדרוש להם דוקא לפני רבים בזה אמנו דורשים להם דממעט מ' היינו לענין עובר בעשה שדוקא בשנים תלויים ההעברה אבל (°) לענין שלא יוציאו פליו לעז שהוא כן גרושה אינו יוצא מידי חשש אפי' אם לא היו בשעת קריאת כהנים כיון שהכהנים אחרים מברכין והוא אינו ממהם כנ"ל : (ג) והלוי יוצק מים . כתב מו"ה ז"ל בשם מהר"ר מולין דאם אין שם לוי אם יש שם בכור פטר רחם יתן הוא ידיהם עד י הפרק שהוא חבור היד והזרוע *(ג) כ והלוי יצוק (מ) מים על ידיהם וקורם לכן יטול ז הלוי ידיו ח (ולא נהגו הלויים ליטול (ט) ידיהם תחלה רק סמכו על נטילתן שחרית) :

ה ז לא יעלו הכהנים לדוכן (°)(ו) במנעלים אבל מ בבתי שוקים שרי : ה [ויש ממתירין אם הם של (ז) עור] [מגודה פרק הקורא את המגילה] [ונהגו להקל בקלת מקומות] :

ו ט אע"פ ו שנטלו הכהנים ידיהם שחרית חוזרים ונוטלים ז ל אם נטל הכהן ידיו שחרית ט ובירך ענ"י לא יחזור (י) לברך כשנוטל ידיו לנשיאת כפים : ח * מ כשמתחיל ש"צ רצה כל כהן שבב"ה נעקר ממקומו לעלות לדוכן ואף אם לא יגיע שם עד שיסיים ש"ץ רצה שפיר דמי אבל אם לא עקר רגליו י ברצה שוב לא (יא) יעלה: ט יא * כ כשעוקרים [רש"י ותוספות ור"ן כתבו דלא יאמר אותו עד עמדו לפני התיבה וכ"כ הב"י] כהנים (יב) רגליהם לעלות לדוכן אומרים ירמי"א שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל ם ברכה שלמה ולא יהא בה מכשול ועון מעתה ועד עולם ומאריכים בתפלה זו יב עד שיכלה (יג) אמן של הודאה מפי הצבור :

י ט עומדי' בדוכן פניהם כלפי (יד)ההיכל ואחוריה' כלפי העם ואצבעותיה' כפופים לתוך כפיהם

כתוב שילאו קודם שמתחילין רצה וכ"ל טעמו כדי שלא יאמרו שהם פגומים כשלא יעקרו ברגלם ועכ"י ספר' זה : וכתב הב"חי והפסולים מדרבנן מ"ל לגאת לחון דבשהחזן קורא כהנים אין כוונתו על הפסולים ע"כ . משמע דאם מ"ל לריכים לעלות דהא עוברים בעשה אם אין עולים אבל מלשון הרב"י שב' בס"ב משמע דאם היה בו מ' מן הדברים המעכבי' אפי' מ"ל אינו עובר וכן נראה דהא אינו ממנע מגד עלמו אלא החכמים מנעוהו ויש כח בידם לעשות זה כדאי' סי' קל"א : ה ויש ממתירין . כ"ל דוקא בשאין מניעים אלא עד האדכוב' וקשורים ברלועה או בסרט מניעים אלא עד אליהם דהם (°) מבנסיים שרי וכ"ל דשל בגד ומחופה עור שרי בכל ענין ועמ"ש סי' תקכ"ד סי"ו : ו שנטלו הכהנים. מנהג מגריס שבשחרית אינו נוטל ידיו ובמוסף נוטל משום היסח הדעת (רדב"ז ח"א קמ"ז) : ז הלוי ידיו . ואם אין שם לוי יוצק בכור שהוא פטר רחם שהוא קדוש על ידו (ב"ח בשם מהר"י מולין) ומשמע דבכור לאסדוקא אבל בכור לאב לבד לא מצינו קדושה האידנא.ואם הלוי חכם והכהנים ע"ה א"ל ליתן מים על ידיהם רק יטול בעצמו[ר"י לוי סי' ל"ט והרא"ש סי' מ"ח] ור"ל סרואל חולק [כ"ה] ואם קלת כהנים ת"ח צריך ליצוק על כולם לכ"ע [שם] : ח ולא נהגו . אבל אם נגעו במקום מטונף הגון הוא ליטול ידיו [כ"מ] ועפי' ל"כ ס"ו : אסור לתת בי"ט שום דבר במים כדי שיריחו משום מוליד ריחא וכמ"ש סי' תקי"א ואפשר דבעינן ג"כ מים שלא נשתנו מברייתן כמ"ש סי' ק"ס וכח גברא דומיא דכהנים בעבודתן ועפי' ד' : ט וכירך ענ". מיכא למידק הל"ל בקיצור דמין מברכין על נטילה זו*) דאמנו מי' לא ידעי' דאם לא כירך שחרית דמברך על נטילתו שאחריו אפי' אין רוצה ליטא כפיו ואפשר דכוונתו דוקא כשידיו נקיות שלא נגע במקום מטונף מ"ל לברך שנית אבל אם נגע במקום מטונף לריך לברך דברי הטור ורש"י כתבו דלריך תיכף לנטילה ברכה ואע"ג דבמקום אחר כ' רש"י בהיפך כבר כתבו התוס' דתלמיד טועה כתבו דלא כמ"ש הב"ח דהרב"י כ"כ ע"ש ואף בהרמב"ם אין שום משמעות נגד זה אדרבה פשט לשונו משמע דבעי כ"י אף בשאינו בקלת מקומות שלא ליטול שנית כמ"ש הרב"י דהא כהן בעבודתו אם קדש ידיו שחרית די כל היום אבל אם נגע במקום מטונף לריך לברך לכ"ע דהא (°) נטילה זו כתובה בגמ' לחיוב אבל מה אעשה שלא נהגו כן ולכן כל כהן ירא וחרד ישמור ידיו משעת נטילתו(°)שחרי' שלא ליגע מקו'המלוכלך כנ"ל. ואסו' לשהו'כדי הילוך(°)כ"ב אמה בין נטיל' לברכ' [תוס'] ולכן לריך ליטול סמוך לרל' והחזן לא יאריך ברל": י ברלה שוב. אפי' היה אנוס כגון שהיה מתפלל ואם עלה לא ירד [רדב"ז ח"ב תקי"ו] ועקיר' רגלו מביתו לבא לביהכ"נ לא מקרי עקירה [שם] ול"ל שאם ביתו סמוך לבית הכנסת ועקר ליכך לדוכן מקרי עקירה [כ"ה] : יא כשעוקרין. רש"י ור"ן ותוס' כתבו שאינו אומר יה"ר עד שמגיע לדוכן והטור והרמב"ם כתבו לשון גמ' [כ"י] נ"ל (°) דדוקא בימיהם שעקרו ברלה ואמרו מודים בדרך הליכתן ואח"כ יה"ל אבל עכשיו שעומדין על הדוכן בשעה שמתחיל רצה פשיטא ופ"ש וכ"כ רמ"א בסעיף ח' דאינו אומר יה"ר עד ס"ב . אבל אפי' אם היה יושב בבה"כ אם לא עקר בעבודה לא היה עובר כדאמרינן . דיי"ל דודאי רשאי לישב בבה"כ ואינו עובר אם לא עקר רגליו ברלה ונם אם לא א"ל עלה כמבואר בירושלמי דר"ש בן פזי הוי קאים לה אמודא עמודא ולא יצא לחון עב"י . וכן מוכח מסעיף כ' אם הש"ץ כהן לא יאמר אתה בחרתנו הש"ע ואם דכתבו הש"ע והרמ"א דיצא לחון הוא מצד עצה טובה שמא יאמרו לו א' מבני הקהל קודם רצה עלה ואז היה עובר . ומש"ה הוכרח לגאת קודם רצה . ולאחר מודים נמי אין ליכנס מאחר דיש פלוגתא בין הפוסקים למהריק"ש לריך לצאת . ולהרדב"ז אין עולה ואם עלה לא ירד כמ"ש מש"ה כתבו מילתא דפסיקתא דלריך לשהות חוץ לבה"כ בשב' שקורא החזן הכהנים.ואז לכ"א שפיר דמי וק"ל ועמ"א ס"ק ד' וס"ק למ"ד ס"ק ס"ט . ועיין בתשובו' זרע אברהם למהר"א יצחק סי' י"ד ובנימת ורדים כלל א' סי' י"ב: (יב) רגליהם . ועכשיו מהנין שעומדין על הדוכן בשפ' שמתחיל רצה כ"ל תחלה מודים עם הש"ץ ואח"כ אומר יהי רצון כדי שיסיים אותו עם הסלח לבור מ"ל : (יג) אמן דהיינו עד שיסיים הסלח ליבור ולן בלא להודות כדי שיענו הקהל אמן על שתיהם : (יד) ההיכל . לאו למימרא דבב"ב בעינן מקום שים בו ס"ת אלא בב"מ שמתפללים עשרה ים ב"כ ע"ל ס"ק א' אם ההיכל קטנ לגד לפון או לדרום אין הכהנים הופכים פניהם אלא

ז פוצה דף מ' ח הגה"מ בסוף כ"ת ט פוצה ל"ק לפי פי' רש"י ו עוד בשם הרמב"ם כ ב"י בשם הזוהר פ' נשא ל ב"י מ פוצה ל"ח ב שם ל"ע ם מוסת רמב"ם בפי"ד מה"ת והטור ע רמב"ם

עטרת זקנים

קבח * והלוי יצוק מים על ידיהם . ובמקום שאין לויים רק כהנים אז אם יש בכור יתן הבכור מים לכהנים ויצוק על ידם כך מלאתי במחזור ישן ע"ם מהרר"י מילין וב"כ בתשובה אחת כי הבכור שהוא פטר רחם לאחו הוא קודש ובכנס תחת הלוי ויולק מים על ידי הכהנים ועיר שים לוי והוא חכם והכהנים הם ע"ה ומקלת הכהנים עדיין אין להם חתימת זקן הראשון כיד הלוי שלא יצוק להם (ש"ת מהר"ר לוי סי' ל"ע) וכ"ל שגם הבכור שהוא פטר רחם לאחו יכנס תחת הלוי ויצוק מים על ידי הכהנים כנ"ל: * כשמתחיל הש"ץ כו' התחנה שלנו שהש"ץ ממתין ברלה שיעלו הכהנים לפני התיבה ואפשר משו' דשם דלמא לא עקר רגליו ממקום הרחלת ידיהם כי מסתמא שמאם נקרא עקר רגליו לא כמה שעוקר רגליו לרחוץ ידיו (אמ"ן) : * כשעוקרים

דגול מרבבה

*) ול"ל אף אם נטל שחרית ובירך ענ"י מ"מ אם לא נטל שחרית רק עד חיבור התלבעות לבף היד עיין לקמן ס"ם קס"א לריך לברך שנית על נטילה לדוכן שלריך ליטול עד פרק הזרוע ולכן יזהר כל כהן שיטול שחרית עד פרק הזרוע :

חתם סופר

שמיה הלא בקרא לא נזכר שום זמן רק רחמנא תלי' בעבודת בהמ"ק דכתיב ויורד מעשות החטאת כדאיתא ריש פרק ב' דמגילה ובגבולין בתפלה שהיא במקום עבודה וכשיש ב' עבורו' ביום אחד כנון שחרית ומוסף וה"ה ב' תפלות תרוייהו דאוריי' אבל במנחה בטלו חכמינו ז"ל משום שכרות כמבואר ריש פרק בתרא התענית ואם נשאר

לבושי שרד

(שם)לענין שלא יוציאו.זה ענין כפ"ע היינו המשך לקודם כוונתו דוקא לענין עשה היינו קרא אבל לענ' אינה וכתב כן

ליישב דברי הס"ע בסעיף ד' וקלת אפשר לקשר דברים אלו לקודם ואין להאריך וק"ל : ס"ע סעיף ה' (°)במנעלים . עיי' כנסת יחזקאל סימן י"ח : מ"א סק"ה (°)מבנסיים. פי' שהם מכנסיים עם מנעלים ביחד אין איסור ובתי אין איסור ובתי שוקיים שבס"ע היינו מנעלי' הרכיים מגיעים עד הרכובות הרגל היינו סמוך לשוק וזה אינו יוצא מכלל מנעלים : סק"ט (°)נטילה . פירוש נטילה דקודם ב"כ היא חיובת רק שלא יהנו לברך עליה מחמת שנטל שחרית וכיון שנגע במקום מטונף לריך ברכה: שם(°)שחרית שלא ליגע. דאם נוגע יפול בספק ברכה כיון שלא נהגו לברך ושמא יש להם איזה טעם: שם (°)ד"כ אמה. דשיעור זה לא מיקרי היסח. כלל כוונתו דכון להסובריס שיאחרו

היטב

דבשאינו בבה"כ מ"ל שיעקר רגליו בעבוד' ויכול לעלות לדוכן אע"ג דלא שמע רצה ע"ם ובתשו' הרדב"ז הובא בכנה"ג לא כ"כ וז"ל שם ומה שעקר רגליו מביתו לבה"כ לא יקרא עקר רגליו לעלות לדוכן הלכך לא יעלה ע"ם. ובתשו' ג"ו כלל ד' סי"ג וכסי' כ"ב ופר"ח חלקו עליו והעלו הרדב"ז ע"ם וכ' בכה"ג ונ"ל שאם ביתו סמוך לבה"כ ועקר רגליו מביתו קודם רצה כדי לעלות לדוכן מקרי עקירה ע"ם וכ' פר"ח וזהו פשוט שהכל תלית בעקירת רגליו אדעתא לעלות לדוכן ע"ם.כהן שלא היה בדעתו לעלות לדוכן ומש"ה לא עקר רגליו ברצה כדין והלכה ובסגנית הש"ץ לעמודים מכר ובא לעלות לדוכן לא יעלה ואם עלה לא ירד ג"ו סב"ב ע"ם.אם היה אונס בשעה שהגיע הש"ץ לעבודה ולא עקר בעבודה לא יעלה ואם עלה לא ירד כנה"ג בשם הרדב"ז ע"ם . והה"ה בדין הראשון שעקר רגליו מביתו לבא לבה"כ וכו' נמי אם עלה לא ירד ע' בג"ו סב"ב . כהן המתפלל י"ח אם אין שם כהן אחר פוסק ושולה לדוכן ואם יש שם כהנים אינו פוסק הרדב"ז ס"א סי' רל"ג ועיין ד"ש סי' ס"ז ואם א"ל עלה בכל עניו!לריך לבה"כ ס"ק מ' ס"ק מ' ואין להקשות דל"ב דתלוי הכל בשם עקר רגליו בעבוד' למה פסק בסעיף ד' כשהכהנים אינם רוצים לעלות לדוכן לריכין לשהות חוץ לבה"כ בשעה שהחזן קורא כהנים ופ"ש וכ"כ רמ"א בסעיף מ"ד ס"ם . הלא אפי' אם היה יושב בבה"כ אם לא עקר בעבודה לא היה עובר כדאמרינן . דיי"ל דודאי רשאי לישב בבה"כ ואינו עובר אם לא עקר רגליו ברצה ונם אם לא א"ל עלה כמבואר בירושלמי דר"ש בן פזי הוי קאים לה אמודא עמודא ולא יצא לחון עב"י . וכן מוכח מסעיף כ' אם הש"ץ כהן לא יאמר אתה בחרתנו הש"ע ואם דכתבו הש"ע והרמ"א דיצא לחון הוא מצד עצה טובה שמא יאמרו לו א' מבני הקהל קודם רצה עלה ואז היה עובר . ומש"ה הוכרח לגאת קודם רצה . ולאחר מודים נמי אין ליכנס מאחר דיש פלוגתא בין הפוסקים למהריק"ש לריך לצאת . ולהרדב"ז אין עולה ואם עלה לא ירד כמ"ש מש"ה כתבו מילתא דפסיקתא דלריך לשהות חוץ לבה"כ בשב' שקורא החזן הכהנים.ואז לכ"א שפיר דמי וק"ל ועמ"א ס"ק ד' וס"ק למ"ד ס"ק ס"ט . ועיין בתשובו' זרע אברהם למהר"א יצחק סי' י"ד ובנימת ורדים כלל א' סי' י"ב: (יג) רגליהם . ועכשיו מהנין שעומדין על הדוכן בשפ' שמתחיל רצה כ"ל תחלה מודים עם הש"ץ ואח"כ אומר יהי רצון כדי שיסיים אותו עם הסלח לבור מ"ל : (יד) אמן דהיינו עד שיסיים הסלח ליבור ולן בלא להודות כדי שיענו הקהל אמן על שתיהם : (יד) ההיכל . לאו למימרא דבב"ב בעינן מקום שים בו ס"ת אלא בב"מ שמתפללים עשרה ים ב"כ ע"ל ס"ק א' אם ההיכל קטנ לגד לפון או לדרום אין הכהנים הופכים פניהם אלא

באר

א"ל לגאת לחון כשהחזן קורא כהנים דאין כוונתו על הפסולים. וכתב המ"א אפי' א"ל עלה אינו עובר ע"ם וכן כתב פר"ח ופ"ת : (ו) במנעלים . ויתלון המנעלים קודם הנטילה ומנעלים שאפשר לתלון בלא נגיעה בידי יכול ליטול קודם תלילת המנעלים עפי' י"ד סי"ח . ויליטו המנעלים תחת הספסלים שלא יעמדו בגלוי בבה"כ מפני הכבוד ע"ת ועיין בשכנה"ג : (ז) עור . ודוקא בשאין מניעים אלא עד האדכוכה וקשורים ברלועה אבל אם הם מניעים עד אליהם דהם מבנסיים שרי : וכ"ל דשל בגד ומחופה עור שרי בכל ענין מ"א . אם מותר להכהנים לעלות לדוכן במנעלים של לבדים שקורין פילוק שו"ר : עיין בתשו' כנסת יחזקאל סי' י"א : (ח) מים. ואם אין שם לוי יוצק בכור שהוא פטר רחם שהוא קדוש ככנס תחת הלוי ב"ח וכ' המ"א דדוקא בכור לאם קאמר אבל בכור לאב לבד לא מצינו בו קדושה האידנא ואם אין שם ג"כ בכורים טוב שיטלו ע"י עצמם מעל יד ישראל שכנה"ב . והנאון מהו' דוד אופנהיים מאריך בספרו נשאל דוד כ"י סל"ח אי שרי לכהן לשתם בכהן . ואם הלוי חכם והכהנים ע"ה אם רוצה א"ל ליתן מים על ידיהם רק יטול בעצמו מהר"י הלוי סי' ל"ט ומ"א והר"ם הלוי ס"ט וי' כ' דמידות חסידות הוא ללוי ח"ם לצוק מים ע"י כהנים אף אם שהם ע"ה ואם הלוי יראה שהשתה לריכה לנטות סלבול הראות בידו דודאי אסור לזלזל בכבוד התורה ע"ם. ואם יש כהנים ח"ם ומ"ם בב"א אינו רשאי ליצוק על ח"ם ולא על ע"ה אלא יצוק ע"י כולם מהר"י הלוי סמ"א.והפר"ח כ' שחייב מיתה אם מליק מים על ע"ה אפילו שהיו מקאמה ח"ם וכ"ם אם כולם ע"ה ע"ם ומ' בכה"ג דיעות דאפילו אם כלם ע"ה מחוייב הלוי ח"ם לצוק מים על ידיהם ע"ם . ועיין בתשוב' דרכי נועם סי"ב ובחות יאיר סי' ר"ה : אסור ליתן במים דבר שמוליד ריח מ"א.(ובס' אליהו רבה מתיר כיון דסמן עצמו מעורב במים לא הוי מוליד ריח ם"ש בחריבות שמביא רמ"א לדבריו):(ט)ידיהם.מיהו היכא דהסיח הלוי דעתו הגון הוא טיטול הלוי קודם ו"ל לו' שיכא דנגע בגופו ובמנעליו ב"ח . ובשכנה"ב כ' ומנהג פשוט בימינו ליטול גם הלויים את ידיהם תחלי ע"ש : (י) לברך . כל כהן ירא וחרד ישמור ידיו משעת נטילתו שחרית שלא ליגע במקום המלוכלך שאם נגע ים שפך שם לריך לחזור ולברך בשנוטל ידיו לנשיאת כפים ועמ"א ואשור לשהות כדי הילוך כ"ב אמות בין נטילה לברכת כהנים הלכך לריך ליטול סמוך לרצה והחזן לא יאריך ברצה מ"א : (יא) יעלה . ל"ד בהתחלת הש"ץ רצה אלא קודם שיסיים הש"ץ רצה לריך לעקור פר"ח ע"ש.ומדריש"ם רוצה להוכיח מכאן דכהן שבא בהודאי דיטול לברך ברכת כהנים אע"ג דלא היה בבה"כ כשאמרו רצה מדקאמר כל כהן שבבה"כ נעקר ממקומו מכלל

ביאור הגר"א

להחזיק אותו בכך אבל הכהן לריך לזה וע"ם מ' מ' שמא הפסק לו כו' ואמרי כו' : ס"ה אבל כו'. דליכא עעמא הכ"ל : וי"מ כו'. משום ל"ם כמו סנדלים שלנו : ס"ו אע"פ כו'. תוס' שם ל"ט מ' ד"ה כל כו' ע"ש : עד כו'. דהא איתקם למשרת שם ל"ם מ' ובפ"ד התענית ובתוליין ק"ו ב' ד"ה עד הפרק העליון כו' : והלוי כו' וקודם כו'. שם קס"ו ב' : ולא כו'. די"מ גם בכהנים כן וכמ"ש בס"ז : ס"ז אם כו'. בטור ב' לכרך אלא שבא"ח ב' בשם הרמב"ם שסומך עכ"י שחרית ולא אמרו אלא בשלא נע"י והכרוע שלא לברך בכה"ג מספיקא ועבד"ם : ס"ט כשעוקרים. רמב"ם ושור בפסקא דגמ' : ומאריכים כו'. רש"י ס' ב' ד"ה לעקור כו' יש ללמוד כו' : ס"י עומדים כו'. הר"ש שם והום' ד"ה כי דאין עומדים אחוריהם לקדש אלא

בהנהת ספרא דצניעותא וז"ל תנא לוי מאן דאתקדש כהנא על ידי בעי הוא לאתקדשי' בקדמית' ע"ש ולכן נראה היכא דהסיח דעתו ודאי יש לו ליטול וכמ"ש הב"ח : (יא) יעלה עיין בה"ט ומ"ש בהמתפלל י"ח אם

רעק"א

לעולת לעב"ד י"ל דם"ל דגם כאם אומרים לו שיעלה לא יעלה. הבעמידו חז"ל דברהם לעקור דבר מה"ה בשב ואל העשה *

שלמה

מעכבין את הקטנים הא נשים מעכבין מדמה הש"ם זה להפלונתא דר"י ור"ש בנשים סומכות רשות אף דקא דמי להדדי כנ"ל והיינו דשם לענין עשיית נוף המצוה דזה קפידא הוי אם יעשו או לא ואין החשש רק מכח בל תוסיף בזה אין סברא לחלק בין אם נא' המיעוט במקומו או לא ובפרט למ"ד נשים סומכות רשות הוי ק"ו מה במקום שנתמעט במקומו מותרין לעשות מכ"ש במה שלא נתמעט במקומו דמותרין וגם למ"ד דאסורין ,סמוך כיון דהיי שעמא מכח בל תוסיף מה לי במקומו או שלא במקומו. ועוד דא"כ אמאן תרמיית חד ברייתא דנשים מעכבין וכענין זה אמרינן בפ"ב דפסחים דף כ"ז נבי זה וזה נורם ע"ש אבל לענין ברכה לו' וציונו ודאי הוי סברא לחלק בין אם נתמעט במקומו ממש לא שייך לשון וציונו אבל אם לא נתמעט במקומו שייך בזה וציונו ואתי שפיר בעזה"י ודו"ק ועיין בחיבורי על או"ח משנת תרט"ז דף קכ"ו ע"א מת שהארכתי עוד בדברי המג"א ולי"שב קושית עצי ארזים הנ"ל ע"ש : (סעיף ה') לא יעלו הכהנים לדוכן במנעלים וכו'. נ"ב עיין במג"א סק"ה הנה מ"ש ראיה מסימן תקצ"ד אינה ראיה כלל דהתם עיקר החיוב הוי העינוי ולא תענוג ולכך נאסר המנעלים משום תענוג ולכך בבגד שאינו עור ליכא תענוג אבל כאן עיקר האיסור הוי מכח שמא יהיה נספק נימה של אחד וכמ"ש בב"י סי' זה והיא מן הש"ס א"כ מה לי עור מה לי בגד ועיין בב"י סימן זה דין זה מוכח כן להדיא דאין חילוק בין עור או לא כל דהוי חשש שמא יהיה נספק נימה וכו' ובפרט דהא חד דיעה הובא בד"ח דילכו יחף לגמרי לכך אף המתירין הוי רק בבתי שוקים ההולכים כל הרגל אבל בלא"ה אסור וראיתי בשערי תשובה של הגאון ר"ז מרגליות זצ"ל שכתב לעיין בתשובת כנסת יחזקאל סימן י"א ואין בידי לעיין בו ולפענ"ד הוא אסור ורו"ן היטב : (סעיף ו) אף ע"פ שנטלו הכהנים את ידיהם שחרית חוזרין ונוטלין ידיהם עד הפרק וכו' . נ"ב נשאלתי אם הנט"י לנשיאת

הגהות

כ' נ"ע אם צריך לברך פעם אחת בלבור אחר אחר קדשנו שים פניס לכאן ולכאן עכ"ל : מג"א סק"ד משמע דאם שמע דאם ח"ל דברהם לעקור דבר מה"ה בשב ואל העשה *

חכמת

בגון שופר או תפילין ולולב בזה ניהו דאינו מצווה עלי'מכל מקום מצוה קעביד ומעשה הוי דעכ"פ עביד מעשה לכך מותרת לברך אבל ברכת כהנים דהוי רק דיבור ועיקר הכוונה בזה להיות מברכין ישראל והיינו בדי שיתברכו ישראל וא"כ תינח אם הברכה חלה הוי מצוה אבל אם אין הברכה חלה לא הוי מצוה וא"כ כיון דעכ"פ אין מצוה על זרים לברך וא"כ ניהו שמותרין לברך עכ"פ לא חלה ברכתן ועכ"פ ספק הוי אולי לא תחול הברכה וא"כ לאוכלים עבדה ואיך שייך עכ זה בתוספ כיון דלאו כלום הוא ואתי שפיר. ועוד י"ל דזה דומה למ"ש רש"י בברכות דף כ' ד"ה שוא"ת שאני שכתב דאף דטומאה דכהן ונזיר מעקר בידים הוא התם שאני דמצוה זו לא נאמרה למת מצוה כמו דלא נאמרה לקרובים וכו' ובראתיו בילדותי. הכוונה ומצאתיו אח"כ בפנ"י בחידושיו דבמת מצוה דבמקום הלאו נאמר שם המיעוט למעט מת מצוה זה לא נחשב חייה רק הלאו לא נאמר במקום הזה והוי היתר נמור כמו לקרובים דמפורש ההיתר אבל בספס ושאר דברים דלא נאמר המיעוט במקום המצוה רק לו' דכבוד הבריות דוחה זה הוי דחויה בעלמא זה אינו נדחה בקום ועשה ע"ש [אמר בן המחבר דבר ד' אמת בפיו ונתכוין לסברת הרמב"ן ז"ל בשער הגמול וע' בשו"ת עש"ח להגאון מליפנק חקק או"ח שהאריך בזה] וא"כ ה"נ יש לומר כן דודאי בש"ע מצות עשה דהמ"ע נאמר סתם ומשמע בין זכרים בין נקבות רק מעלמא ילפינן דנשים פטורות ממ"ע שהז"נ לכך ניהו דפטורות מ"מ יכולין לברך דשייך בזה וציונו כיון דגוף המצוה נאמר סתם אבל בברכת כהנים כיון דבמקומו נא' אתם ולא זרים א"כ כיון דבמקומו נאמר למעט זרים לא שייך לו' וציונו ושפיר הוי ברכה לבטלה והמג"א שפיר מדמה לסמיכה דהוי נבי סמיכה נ"כ נאמר בני ישראל ולא בנות ישראל ואעפ"כ ס"ל דנשים סומכות רשות כן ה"נ בזרים הוי רשות אך עכ"פ ברכה לא שייך בזה. ומה דבמס' ר"ה דף כ"ב נבי אין

מחצית

כו' ומרדכי כו' ועב"י ס"ס זה שהביא דברי המרדכי וע"ם מ"ם בטעמו : וכ' הב"ח כו' דהקש' דמ"ם הטור ס"ב כל כהן שאין בו אחד מהדברים המעכבים למעט שאם יש בו דבר המעכב שאינו עובר פטיט' דאינו עובר דאמרי' אינו רשאי לעלות ועי"כ דקמ"ל אפי'אין בו רק דבר המעכב מדרבנן אתי עשה דאורי' ודחי עכובא דרבנן אפ"ה אינו עובר דאין כוונת הש"דעל הפסולים והוי כאלו לא קראוהו דאינו עובר: אבל מל' הרב"י שכ' בס"ב כו' ר"ל דלהטור שלא כתב רק כל כהן שאין בו מ' מהדברים כו' והוא שיטי' בבה"כ כשקורא כהנים כו' אבל אם אינו בם אינו עובר עכ"ל י"ל כמ"ש הב"ח אבל הרב"י שהוסיף וכ' אם הי' בבה"כ אז אם אינו מ"ל לעלות כו' משמע אפי' מ"ל לעלות אם יש בו דבר המעכב אפי' מדרבנן דהא ע"כ בזה מיירי מכח קושיות הב"ח אפ"ה אינו עובר:אלא חכמים מנעוהו. וכ"כ התוס' בשבת דף ד' על הא דאבעי' להו הדביק פת בתנור ע"ם סמוך לחשיכה מי התירו לו לרדותה בשבת (דרדיי' הפת אינא איסור דרבנן) קודם שיגמור אפייתה ויבא לידי איסור קטילה והקש' התוס' מאי קמבעיא ליה הא אפי' לא נתיר לו לא ישמע לנו וירדנו' כדי שלא יתחייב סקילה ותי' כיון דחכמים מנעוהו שלא ירדנה אינו חייב סקילה:כדאית' סי' קל"א.דהקילו חכמים על הפועלים לקיר ברכת המזון שלא יבטלו ממלאכת ב"ה אע"ג דברכת המזון דאוריית' מ"מ בשב ואל תעשה יש כח בידם לעקור ד"ת וע"ש : (ס"ק ה) ויש כו' וקשורים כו' דזה מתקנת ריב"ז שלא יעלו במנעלי' שמא יפסיק רלוע' מן המנעל ויקשרנו ובין כך יעלו חביריו לדוכן והוא לא יעלה . אבל בבתי שוקים אפי' יש בהם רלועות לקשור כתב הרב"י דל"ח דודאי מנעל שנפסק הרלועה אם לא יקשרנו ליכא גנאי לכן לא חייש' ע"ש בהרב ב"י. ודעת יש מחמירי'משום אם תפסק הרלועה אם לא יקשרנו ליכא גנאי לכן לא חייש' ע"ש בהרב ב"י. ודעת יש מחמירי'משום

בהביא

כדי שיעמו הקהל אמן על שתיהן: יג שיים קורא . ואם א' מהן קטן אינו קורא כהנים [מב"ע סי' ס"ד] שני כהנים השומעים זה את זה מותרין לעלו' ביחד ואין א' יכול לומר לחבירו עלה אתה בשחרית ואני במוסף או איפכא כי יכול לומר אני רוצה לברך בשניהם (רמ"מ סימן י"ב) : יד וי"א שאומרים אותו · היינו הש"ץ לבד אומרו ולא הקהל[נ"מ]וכ"מ בהג"מ דלא כלבוש:שו כלפי הפס.ואם‌הביכל קבוע בלד אחר מ"מ יהיו הכהני'פניהם‌כלפי הש"ץ [הר"ש קלן בתשו' כ"י] ואני ראיתי בקונסטנטינא יש‌הביכל קבוע לגד לפון ושומדי' שם הכהנים וגם בהרבה מקומו' הכהנים מרוכים ושומדים מקצתן בכותל דרום ומקצת' בכותל לפון וגם במקצת מקומו' הביכל קבוע בכותל מזרח והתיבה פונה לרוח אחרת ומגל' שאין פני הכהנים כלפי הש"ץ (כ"ה) : טז אינו קורא . ואפ"ה מברך אע"ג דאינו (°) מחויב לעלו' כמ"ש ס"ב [רמ"מ סי' י"ב] כהן א' עול' מדרבנן (תוס' מנחו' דף מ"ד ע' בטור):יז מברכין אחר · וכלם מברכין ואין אחד מברך והאחרים יענו אמן מפני הטירף (מב"ע מ"א ק"פ): יח בתיב . ל"ל דפי' כמ"ש בזוהר כל כהן דלא רחים לעמא או עמא לא רחמין ליה לא ישא כפיו: יט מנציחין . וכתוב במהרי"ל אע"פ שמנבי' קלת הימנית מ"מ צריך ליזהר (°) שיהא אצבע הימין על השמאל שלא יתפרדו כדי שלא יסבר החלון דבעי' ה' כוים . והגמנ"ל כתוב שבינמלה למלה רשאי' (°) לקרב הגודלים זה בזה. ובזוהר אית' שלא ליגע (°) שום אצבע בחבירו ולא נהגו כן. ובכתבי כתוב ויהי ידיו אמונה משפט הכהנים לרשום שם ההוי"ה באצבעותיהם קודם שנושאים כפיהם : כ מתחילין. ובכהן אחד שאין קורא'ן לו כ"ע מודים דמקרינן לי' יברכך [רמ"א סי' י"ב] : כא אין מברכין . אפי' בדיעבד לא יצא [כ"ה]: כב ובעמידה . כ"ל דהלכור רשאים ליש‌ב רק שיהיו פניה' נגד הכהני' דבעי' שיהא פנים נגד פנים וכ"מ נזהר פ' נשא ע' רכ"ח : כג ובקול רם . במעולה שבקולות לא גדול ולא קטן אלא בינוני (טור) : כד ואומרים רבון . ובר"ה ויה"כ שמאריכין בניגוני' היום וכו' לא יתחיל לומר רבון עד לבסוף שיסיימו עם הקהל כמ' מ"ח: (כה) שניהם עי' בתשובת דבר שמואל ס"ס רל"ה שמייבב שם למה שים מהנים לומר ב"ה וב"ש בשמזכיר את השם אע"ג דליכא אלא הזכרת השם גרידא והביא כמה ראיות ע"ז ע"ש : (כו) ימין. שלו שבשומדין‌תפלה פניהם למזרח יפנו לגד דרום ואחר כך לתפארת נגד הביכור ובמזרחם יפנו לגד לפון ואח"כ למזרח כלפי אחרון דלא כי"מ איפכא שמשפך פניו לגד שמאל ומגלא מהפך פנאו בימינו ב"ח . ס"ז מ"א פר"ה והרדב"ז ס"א ס"ו . ועי' באר עשק סק"ו . כשיורדין מן הדוכן יחזרו פניהם קצת להיכל כתלמיד הנפטר מרבו מ"א : (ל) המטונפים . וה"ה כשהם נקיים לגמ"ש ס"ד סי"ח ודוקא במנעלים שריכים קשירה שעבר בהם אבל במנעלים שא"ל ליגע בהם א"ל טעילה שכתה"ג : (לא) מודים . לא כתב כאן מפי כל הלבור להורות דהמקרא דאמרי' לבתחילה אע"פ שעדיין לא כלה כל הלבור אמן רק ברוב לבור שני ע"ת ומנ"א : (לב) אמן כאן כתוב מפי כל הלבור להורות דהכהנים ריכים לאמתין עד שתכלו אמן מפי כולם.ול"ד לא"ש כשי' קס"ז דאין ריך להמתין

באר

כלפי מזרח כנה"ג בשם הרא"ש מקאן ע"ל סי' ל"ד ס"ק ד' . ועיין בבכנה"ג סי' זה : (טו) כהנים.א' גדול ולא' קטן מכן י"ג שנה אינו קורא לשם כהנים . מבי"ט ס"א סי' ס"ד וכן הסכים הכ"ה"ג אבל פר"ח כתב כיון שהוא קטן דבר חיטון הוי שייך שפיר למיקריינהו כהנים.שני כהנים השומעים זה את זה או שמודדים הנאה זה מזה יכולים לעלות ביחד לברך ברכת כהנים ואין אחד יכול לומר עלה אתה בשחרית ואני במוסף או איפכא כי יכול לומר אני רוצה לברך בהיות הר"מ מיקן סי' י"ב : (טז) בלחש . היינו הש"ץ לבד ולא הקהל :(יד)קורא.ותפיה מנהג אע"ג דאינו מתוב לעלות כמ"ש ס"ב . רמ"מ סי' י"ב ס"א וכ"כ פר"ח ס"ס: (יח) מברכין . אעפמ שריך להתחיל בברכה ופניו כלפי היכל ונו' הברכה כלפי הפס פר"ח אבל הרמב"ם פי"ד מהלכות תפלה דין י"ב כתב וקודם שיחזור פניו לברך את הפס מברך בא"י אמ"ה וכו' ואח"כ מחזיר פניו לציבור ומתחיל לברכם ע"כ.ובכנה"ג מקשה הרבה בסברת הרמב"ם ומתבאר בדברי המחבר פר"ס:(יט) בקדושתו. ולכלם מברכין ואין אחד מברך והאמרים יענו אמן מפני הטירוף מבי"ט ס"א סי' ק"ב : (כ) בשבה . הטעם שתומנים בשבה משום דשיתא בזהר כל כהן דלא רחים לעמא או עמא לא רחים ליה לא ישא כפיו מ"א ובי' בזהר שבא פרק אחו בלמרין : (כא) מהשמאלית . מ"מ צריך ליזהר שיהיה אצבעות הימין על השמאל כהג שלא יסבר התלון דבעי ה' כוים ינרכך . ובכהן א' שאין קורא'ן לו כ"ע מודים ומקריינן ליה יברכך רמ"ע סי' י"ב : (כב) תחלה . ועיין פר"ח . ויש למחות ביד הש"ץ המקרא על פה אלא צריך להקרות מתוך הסידור פר"מ : (כד) אלא בבה"ק.אפי' בדיעבד לא יצא בבה"ג וכ"כ פר"ח עי"ש עי' יד אהרן ובכנה"ג

שערי תשובה

אמרו עלה כו' עיין בדבר שמואל גם בא"ר מנמנם בדין זה : (יח) מברכין עבה"ט ובברי' כתב בשם מהו' אריה יהודא ממודינא בתשו' כת"י שנהגו לו' כלפי היכל אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וההסכים סניהם ואומרים ואונו ע"ש : (כא) מהשמאלית ועיין בשו"ת בית"ש בי' ה' בכהן שידיו מרתתות ואינו יכול להגביה ידיו לא ישא את כפיו שאפי' דיעבד שא"א מעכב נשיאת כפים ואפי' אם יעשה סמוכים שיהיה קשורים בכובע שבראשו ויכנים בהם ידיו שיהיו נשואות למעלה אפי' במקום שמנהג שלהם שישלשלו שליתיהם שאין השש שיסתכלו בו כמבואר לקמן לא מהני נשיאות כפים ע"י סמיכ' כמו עמידה ע"י סמיכה: ועוד דילפי' מן וישא אהרן כו' משמע הוא נושא בידיו ובזה נושאים הסמוכים שבראש ע"ש: (כה) בעמידה עבה"ט. וכן בסנים מאירות ח"ב סימן קפ"ו והגנ"ב סי' ה' השיגו בזה על הש"י וע' בנ"ב שם דאפי' עמידה

ביאור

בשעת ל"ב תבוש לומת ליבור כתב"ם מ' א' וכמ"ש ל"ע ב' אין הכהנים רשאין לחזור כו' ושם א' כי מהדר כו' : עד כו' ואז כו'. שם ושם : השי"ץ. רמב"ם דלא כתוב דברכות ל"ד א' ר"ה לא כו' שפי' דחזן הטופק בנרבי ליבור הוא הקורא כמ"ש בספרי הג"ל אחזן כו' ובוזר מת"ש בסוטה ל"ע ב' מפי הקורא והדר קא' שיתחיל ש"ץ כו' ש"מ הקורא לאו ש"ץ : א"א כו'. תוס' דברכות שם ושם ר"י וכ"כ רמ"ה לבל אח"ב חזר בו ושב' : ומחזירין כו'. ל"ח א' ל"ע א' ב' מ' א' ותוספתא המגילה הביאו רי"ף ורא"ש בפ"ג : ואם כו'. נמ' שם ל"ח א' : אלא כו'. רש"י ל"ע ב' ותוס' שם א' ד"ה כי כו' : סי"ב מנביהים כו'. מתני' שם ובפ' בתרא דתענית ומגביהים כו' הנ"מ דיהו כהיב ונזהר קמ"ו א' : ושושטים ידיהם. ל"ע ב' ושרש"י ד"ה לכוף כו' : דחולקים כו'. בהגחומת פ' נשא משגיח מן החלוקות מבין אצבעותיהם של כהנים מליץ מן החרכים בשעה שפושטים כפיהם :

מחצית

שהביא הרב"י שכן הרמב"ם העיד על אביו שהורה שא"ל ליטול אלא יסמוך על נטילת שחרית מ"מ פשט לשונו בחבורו לא משמע כן · אבל אם נגע כו' דגם בעבודה אי נגע ב"מ היה לריך שוב לקדש · וכמ' ע"ת הקשה איך אפשר לסמוך על נט"י שחרית דשיעור נטילתן עד סוף קשרי אצבעותיו ולגשיא' כפיה בעי' עד סוף הפרק ע"ש וכמ' א"ר · ול"ל אף דא"ל שחרית כ"א ע"ש קשרי אצבעות מ"מ מוהגים ליטול עד הפרק ועיין בהרב"י : כדי הילוך כ"ב אמות עפי' קס"ו במ"א: (ס"ק יא) כשעוקרים כו' והטור והרמ"ב"ם כתבו לשון הגמ' ואעפ"כ הרמב"ם י"ל דס"ל כרש"י ור"ן ותו' והא דסתם הרמב"ם דכן דרך למנקע ל' הש"ס אבל הטור וא"ע אין דרכם לסתום וכן משמע דס"ל דדרך הגוהן היו אומרי': שא"ל תחלה מודים כו' כדי שלא יצטרך להפסיק באמירת מודים באמצע התפלה א"כ ע"כ ל"ל יה"ר כשכבר עומד על הדוכן : (ס"ק יב) פניה כו' ואם א' מהן קטן כו' דהא קטן לבד אינו עולה אלא עם הגדול ולפיה להתחבר כדאיתא שעיה ל"ד וא"כ הקטן כמאן דליתא וליכא רק א' : (ס"ק יג) אינו קורא ואפ"ה מברך כו' כהן א' עולה מדרבנן תו' מנחות דף מ"ד ורא"ש דלא ממעט הש"ס א' אלא לקריאה דלא' אין קורין אבל לא אמעטו מעליי לכן ל"ל דבכ"פ מדרבנן הייב לעלות:עיין בעו' ר"ל דעת התו' הנ"ל הוא דעת הר"ר פרץ שהביא הטור דא' אינו חייב מן התורה . ואפשר מדרבנן גם הר"פ מודה דחייב אבל הטור ס"ל דאפי' א' חייב מן התור' . אולם כ' הרב"י דהא אפי' שנוסחא לא קראה אינם עוברים והא לא' אין קורא'ים ואיך יתחייב ותי' דאם אירע שקראו לא' לדעת הטור עובר וא"כ גם לדעת התו' דאינו חייב רק מדרבנן מ"מ אינו חייב אלא אם אירע שקראו (אבל הט"ז ס"ק ב' ס"ל דלהטור דגם א' עובר היינו אפי' לא קראו ע"ש וא"כ להט"ז לדעת התו' דחייב מדרבנן

עטרת זקנים

שהכהנים רגליהם לעלות לדוכן אומרים יה"ר כו' . וכן הוא דעת הרמב"ם אבל רש"י והו' כתבו דאין אומר התחם זו עד שתגיע לדוכן :

* אם הם שנים קורא ש"ץ כהנים אבל אם היה רק כהן אחד לא יקרא הש"ץ כהנים אלא הוא מעצמו מחזיר כיון אף שהכן קטן עמו ועיין מ"ש מהררמ"י וים מי שב' הבהגהג לקרות אף ליחיד (כ"י בשם סמ"ק וסמ"ג) זי"ל אותו בלחש עד אלא כהנים וכ"כ רש"י והרמב"ם וכן נהגו ולא כמ"ש הר"ן פרק הקורא שקוטס שיעקרו רגליהם קורא להם כהנים והברכין אשר קדשנו בקדושתו של אהרן ואונו לברך את עמו ישראל בתהבה ומ"ש ואונו לברך בתהבה בתיבה אקוס מלינו שבקדוש ברוך הוא אלוה לברך ישראל בתהבה ומראה בהיות שברש"י ע"פ אמור להם אלא אלא לא תברכם בחפזון ובבלות אלא בכונה ובלב שלם ודוק : * ומגביהי' יד ימני' כו' דכתיב וישא אהרן את ידיו ויברכם ידו כתיב וכן רא"ש ע"פ הקבלה (הג"מ פ"ד) . ופוסטים ידיהם ומולקים אצבעותיהם כו' ואסור לוקוף האצבעות בחנם כי אז מתעורר עליו עשרה מדרגות דין דסטרא אחרא ונורם קללה לעצמו (זוהר פ' נשא) * מתחילין הכהנים

חתם סופר

כפיהם בשחרית שוב במוסף אפי' באותו ציבור אם אמרו עי"ה לדוכן עובר בעשה אך באות' תפלה נופה כנון בשחרית אי מזדמן ליה ציבורא אחריתא אע"ג דאי בעי עולה ומברך אבל אי לא בעי אינו עובר ובהא מיירי התוס' וסתם יום שאין בו אלא תפלה אחת אז אינו עובר אפילו בציבורא אחרינא דהרי במקדש לא אשכחן דכוותיה שיהיה עולה פעמים לתמיד של שחר וה"נ בתפלה אינו עובר עכ"פ אבל בשתי תפלות פשוט שחייב לעלות כנ"ל לפע"ד ועיין תשובות ח"ם או"ח סי' כ"ב ועיין שו"ת כתב סופר או"ח סימן י"ב [בתשובות כתב סופר סי' י"ב העלה לדינא שאין חשש ברכה לבטלה בכהן שנשא כבר כפיו באותה תפלה בציבורא אחרינא לולי שכבר הורה זקן אביו מרן הח"ם ז"ל בתשובה כ"ב דלא ישא כפיו כדי שלא יכנים עצמו לספק ברכה ומסיק שם בתשובו' כתב סופר ע"ד הרב השואל המתפלל בביתו בי"ט שחרית ומוסף ואינו רוצה לאחר מצות נשיאת כפים עד שיצא להכנ"ם הגדולה שבעיר גם שם קשה עליו לפרוש עצמו מן הציבור שלא לעלות לדוכן העצה היעוצה כשיעלה שנית בבהכנ"ם לדוכן ישמע ויכוין לאחד מהכהנים המברך ברכת כהנים ויוצא בברכתו ומה טוב שיאמר לאחד העומד סמוך לו שיכוין להנאיאו וישמיע לו קול ברכתו ואין בזה משום ברכה לבטלה ומשום ל"ת דל"ת ליכא רק במוציא בפה כן היה נראה לי פשוט . ושוב מצאתי בצל"ח ברכות דף כ' שמסופק בזה ובתשובה אחרת הארכתי בזה ואם אי אפשר לכוין ולשמוע הברכ' מאחר יש עוד עצה לצאת ידי הח"ם שיהרהר הברכה בלבו כמו שהקדמנו דאין בהרהור משום ל"ת או יאמר הברכ' בפה ושם ומלכות יהרהר בלבו ע"ש] : (שם) במנ"א ס"ק י"ג לעלות ביחד נ"ב אבל אם שונא את

היטב

ובפר"ח ובכ"מ : (כה) ונעמיד' . והצבור רשאים לישב רק שיהיו פניהם נגד הכהנים מ"א : כהן זקן ובעב ימים ומכח חולשת קומתו אינו יכול לעמוד כשנוטל כפיו אם יכול לכמוך מה טוב ואם לאו כפיו מיושב דאין לבטל מנשיאות כפים דעובר בב' עשין שבות יעקב מ"ב סי' א' וע"ש והיד אהרן חולק עליו דמעומד הוי לציבוכא ומוטב שיעבור ב' עשין ע"ש וכן דעת הבכנ"ג : (כו) ובקול רם . במעולה שבקולות לא קול גדול ולא קטן אלא בינוני עור : (כז) רבון.בר"ה ובי"כ שמאריכין בניגונים היום וכו' לא יתחילו לומר רבון עד לבסוף שיסיימו עם הקהל כמ' מ"ח: (כח) שניהם עי' בתשובת דבר שמואל ס"ס רל"ה שמייבב שם למה שים מהנים לומר ב"ה וב"ש בשמזכיר את השם אע"ג דליכא אלא הזכרת השם גרידא והביא כמה ראיות ע"ז ע"ש : (כט) ימין. שלו שבשומדין‌תפלה פניהם למזרח יפנו לגד דרום ואחר כך לתפארת נגד הביכור ובמזרחם יפנו לגד לפון ואח"כ למזרח כלפי אחרון דלא כי"מ איפכא שמשפך פניו לגד שמאל ומגלא מהפך פנאו בימינו ב"ח . ס"ז מ"א פר"ה והרדב"ז ס"א ס"ו . ועי' באר עשק סק"ו . כשיורדין מן הדוכן יחזרו פניהם קצת להיכל כתלמיד הנפטר מרבו מ"א : (ל) המטונפים . וה"ה כשהם נקיים לגמ"ש ס"ד סי"ח ודוקא במנעלים שריכים קשירה שעבר בהם אבל במנעלים שא"ל ליגע בהם א"ל טעילה שכתה"ג : (לא) מודים . לא כתב כאן מפי כל הלבור להורות דהמקרא דאמרי' לבתחילה אע"פ שעדיין לא כלה כל הלבור אמן רק ברוב לבור שני ע"ת ומנ"א : (לב) אמן כאן כתוב מפי כל הלבור להורות דהכהנים ריכים לאמתין עד שתכלו אמן מפי כולם.ול"ד לא"ש כשי' קס"ז דאין ריך להמתין

לבושי שרד

כשנוקרים פי' בשעת הליכתן לדוכן ובין להסובריס שיאמרו בהגיעם לדוכן כולהו ס"ל שיאמרו מודים תחלה כמ"ש מג"א כס"ק שלא"ז(וזהו שפיים המג"א ומ"ש)כדי שיענו הקהל אמן על שתיהשאלה דבימיהם אמרו מודים בדרך הליכה ולכן שפיר יכולים לומר התפלה לאחר מודים אז כשעוקרים אז בהגיעם לדוכן משא"כ בלאיהבא לא יאחר אף בהגיעם לדוכן:ובזמנינו דעדיין לא אחרו מודים:שקפ"ז (°)מחויב.חולק אהבי"ז סק"ב וס"ל דבינן שאין קורין‌ליחיד אינו מחויב לעלות מן התורה אפ"ה מברך משום‌דעולה מדרבנן:שקכ"ב (°) שיעיה אצבע הימין על השמאל כתב כלל לאחיר:שם‌לקרב הגדולים.אין הכוונה גודל של ימין בגודל שמאל דהרי כך הוא עיקר הדין הרייזה שבין הימין והשמאל כתב כלל לאחיר:שם‌לקרב הגדולים.אין הכוונה גודל של ימין בגודל שמאל דהרי כך הוא עיקר הדין בשעת ב"כ כמ"ש בלות הקודם אלא ר"ל שרשאי לקרב אז הגדולים עם האצבעות משום עייפות וכ"ה בא"ה: שם (°) שום אצבע פי' לא כמ"ש בש"ע שיהיו כ' אצבעות דבוקים . סקכ"ו (°) נקיים . ומ"ש רמ"א המטונפים ר"ל דבל המנעלים‌דאינם

הגר"א

ומכוונים כו'. הרא"ש שם ור"ל הי' חרכים : ופורשים כו'. פ"ח : ס"יג מתחילין כו'. ממש"ש ל"ע כ' ואין הכהנים כו' מפי הקורא ור"ל יברכך עד שיסיים הקורא כהנים שאין הברכה מעיקר דינא כמש"ש אי' ולא נשאתי כו' ואם אינתו מתי רגותיה : ר"א כו'. שמפרשים אברכת אקבי' כו' קאי : ואח"כ כו'. כמ"ש במדרש הביאו תוס' ברכות שם. ואז כו'. מתני' ובמ' מ' ב' שם ושם ל"ע כ' : סמ"ו ואומרים כו'. שם א' : ויאריכו כו'. רש"י ותוס' שם : ואם כו'. הנ"מ וכמ"ש בפ' בתרא דברכות ומסיים כו' ואי לא כו' : סע"ז ויש כו'. דהוא סיום הברכה וכמ"ל סי' קכ"ד סי"ח : סי"ז כשיורדין. עמ"ח : סי"ח ואין הכהנים כו'. שם ואין כו' בברכה אחרת כו'. ופי' כ"י דהיינו יברכך לדעת הרמב"ם אבל לדעת החילקים בפי"ג ל"ל דקאי אדבון עולמים וכמ"ש בהג"ה ולא כו' והוא דחוק ועוד תי' דבגמ' קאמר לפי מנהגם אלא היו

השקל

היינו אפי' לא קראוהו) וא"כ לדעת הרב"י דא' אינו חייב אלא א' קרא שקראוהו . ולפי הדין שאין קורא'ים לא' א"כ לא ידעתי איך שייך לברך אשר קדשנו וצונו כו' כיון דלא נלטוה אפי' מדרבנן עיין בפר"ח ואפשר מידי דהוי אנשים שמברכים על מצות עשה שהז"ג כדלעיל סי' י"ז וס' רמ"מ אין בידי לע"ש:(ס"ק יז) מברכים כו' ואין א' מברך כו' ר"ל אע"ג דא' מברך לבלם משום ברוב עם הדרת מלך וכדלק' סי' רל"ח סעיף י"ד היו יושבים מוא"ם בבה"מ והביאו לסם אור א' מברך לבלם מ"מ הכא מפני הטירוף יברך כ"א נעצמו(ס"ק יח) בתהבה כ"ל דפי' כו' ר"ל היכן נלטוה לברך בתהבה . ולזה פי' דבתהבה ר"ל שהכהנים והמתברכים ל"ל אוהבים זא"ז : (ס"ע יט)מנביהי' כו' דבעי' ה' כוים ע"ש הכ' מלין מן החרכים ודרשי' ה' חרכים : (ס"ק כב) ובעמיד' ל"ל דהציבור רשאים כו' דהוקא כהנים דכתיב לעמוד ולשרת אבל הלבור ביהו שיהיו פניהם כנגד פניהם כמ"ש שם כלו'עבד שרבו מברכו והעבד אינו מסביר לו פניהם דברלה כמבזה הברכה וכדדרשי' בסוגי' אמור להם פניהם כנגד פני'ומה"ע עם שאחורי כהנים אין בכלל ברכה דברלה כמבזה וכמ"ש רש"י דף ל"ח ע"ב · אבל ביטיבה לא שייך ס"ע : (ס"ק כה) דרך ימין כו' למזרח יחזיר פניו לדרום · דהעומד במזרח דרום לימינו : דלא כי"מ איפכ'דהא דאמר הש"ס כל פינות שאתה פונה יהיה דרך ימין ונעשי' תרב"ת במ"א ס"ק כ"ח וכפי' תרע"ו : עמ"ס קל"ב דגם ביונא מבה"ד דינא הכי . וביומא דף ל"ג ע"א דאמרי' דבה"ב יונא מבית קדשי הקדשים היה יונא דרך כניסתו הייינו דרך אחוריו ופניו כלפי המזרח ואמרי' התם וכן כהנים בעבודתן ונויים בדוכן וישראל בעמעמד לא היו מחזירים פניהן והולכין אלא מלדדין פניהם יהולכים : (ס"ק כו) המטונפים כו' כמ"ש סי' ד' דהחולן מנעליו (פי' במ"א שם בידיו)צריך נעילי

ומ"כ

מיס לנטילת ידיים לדוכן: (ד) אם הם שנים כו' עמ"ש בתחלת סימן זה על דברי רבינו הטור : (ה) ולא יאמר אלהינו · הטעם שהכהנים הם אומרים הברכות ולמה יאמרם הש"ץ : (ו) ומגביהים יד ימנית כו' · בב"י הטעם משום דכתיב ויפא אהרן את ידיו ידו כתיב וכן ויהי ידו אמונה וכן רמוז ע"פ הקבלה ע"ל : (ז) ה' אוריים · דכתיב מלין! מן המרכים ה' מרכים דהיינו חלומות : (ח) מתחילים הכהנים . דכתיב יברכך ליכא למימח לעשות : (ט) בלשון הקודש. דכתיב כה תברכו בלשון הזה. ובעמידה דכתיב לשרתו ולברך בשמו מה שירות בעמידה דכתיב לעמוד ולשרת ה"נ ברכ' וכ"כ דכתיב ויפא אהרן את ידיו ויברכם ובקול רם דכתיב אמור להם כאח' אומ' לאחיכו : (י) לעמות אמן · דקודם אמן לא נסתיים הברכה : (יא) דרך ימין . פי' ימין שלו שבשומדים תחלה פניהם למזרח יפנו לגד דרום ואח"כ למערב עד הלבו' ובחזרת יפנו לגד לפון ואח"כ למזרח כלפי אחרון דלא כי"מ איפכא שמשפך פניו לגד שמאל ומגלא מהפך פנאו בימינו ב"ח . ס"ז מ"א פר"ה והרדב"ז ס"א ס"ו . ועי' באר עשק סק"ו . כשיורדין מן הדוכן יחזרו פניהם קצת להיכל כתלמיד הנפטר מרבו מ"א : (לא) המטונפים . וה"ה כשהם נקיים לגמ"ש ס"ד סי"ח ודוקא במנעלים שריכים קשירה שעבר בהם אבל במנעלים שא"ל ליגע בהם א"ל טעילה שכתה"ג : (לא) מודים . לא כתב כאן מפי כל הלבור להורות דהמקרא דאמרי' לבתחילה אע"פ שעדיין לא כלה כל הלבור אמן רק ברוב לבור שני ע"ת ומנ"א : (לב) אמן כאן כתוב מפי כל הלבור להורות דהכהנים ריכים לאמתין עד שתכלו אמן מפי כולם.ול"ד לא"ש כשי' קס"ז דאין ריך להמתין

יתחילו הכהנים לומר רבון העולמים כו' והקשה מו"ח ז"ל ע"ז דהא כבר פסק לעיל שהכהנים ממתינים עד שיתחיל ש"ץ ש"ס ותז מחזירים פניהם ואומרים רבון כו' אלמא דלף לאחר בסיימו הלבור אמן אין מתחילין הכהנים רבון כו' ולעד"נ לתרץ דברוב פעמים החזן מתחיל ש"ס ועדיין מיעוט אנשים עונים אמן ולא מצינו שיהיה איסור בזה אדרבא' נראה לדמותו להני' דסי' קכ"ד ס"ט שא"ל להמתין על קצת שמאריכין באמן ופ"כ הזכירו על הכהנים שלא יאמרו עשיו מה שגזרת עליהו כו' עד לאחר שסיימו כל הלבור אמן דהא עניית אמן שייכא לברכה וכאלו היא ברכה אריכת' כדאי' לעיל ע"כ אין שייך לומר עשיו מה שגזרת דהעשייה לא נגמרה כ"ז שיש קצת עונים עוד כנלע"ד: (יד) אין ש"ץ רשאי וכו' · הטעם במשנה פ' א"ע מפני הטירוף פירש"י בעמותו אמן לא יוכל לכוון מהר ולהתחיל בברכה שלאחריו וכתבו התוס' מדלא אמר הטעם מפני שהוא הפסק בתפלה ס"מ שעניית אמן לא הוה הפסק מאחר שצורך תפל' הוא ע"כ. פי' דבריהם דודאי בתפלה אסור להפסיק בד"א כגון לקדיש או לקדוש' כדלעיל מ"מ כאן דהוה העניית אמן מצו' המוטלת עליו בשעת תפלה זו דאמן שייך לברכה עצמ' ע"כ אין זה הפסק וגרא' לפ"ז לכאור' דגם לענין עניי' אמן אם הבטחתו שיהי' יודע בעיב הברכו' ולא יטרף דעתו מות' כמו בדין שלאחר סעיף זה לענין כ"כ דאין הטע' רק משום חשש טירוף אם מובטח לו שלא יתבלבל עול' לדוכן כ"ש בזה דבקלות טפי יוכל להיות בטוח שלא יתבלבל ע"י עניית אמן ספיר יוכל לענות אמן ולא יהיה מטורף בברכ' שלאחריו [°]אבל כי דייקת לא נרא' כן דהחשש אינו שוה בעניית אמן ובעלי' לדוכן כי בעניית אמן הוה החשש מכח העניית אמן יתבלבל דעתו דהייט כיון שהו' מתכוין בעניית אמן כראוי הסיח דעתו למחשבה אחרת וזה אין שייך לומר מובטח שלא תטרף דעתו כי התחת אלהים הוא להפוך המחשבה כראוי כי אין דבר זה תלוי בטבע שלו משא"כ בזה נשא כפיו דפירש"י שהחשש טירוף דעת הוא מחמת לאמת לבור וכזה פירש"י אם מובטח הוא שאין דעתו מטורפת מאימת לבור בזה תלוי הדבר בטבעו היאך היא אם יש לו אימת לבור ע"כ מהני הבטחה בזה ועוד נראה לחלק ביניהם דהכ"י כתב בשם הג"מ הטעם שמהני הבטחה הוא בשביל שלא תתבלבל כ"כ א"כ במקום שאין טעם זה לא מהני הבטחתו ע"כ בעניית אמן לא מהני הבטחה. אח"ז מלאתי למו"ח ז"ל שכתב בשם מרדכי האריך כן לחלק בשביל זה דבאמן לא מהני הבטחה כנלע"ד · ומ"מ כ"ל לנמוד דין אחד מזה בענין עניית אמן אחר ברכת כהנים הראשונה שהיא לברך את עמו ישראל ע"ז יוכל הש"ץ לענות אמן כיון דלא הוה הפסק כמ"ש כתו' וכאן אין חשש טירוף דהא ודאי לא יתבלבל כיון שלא התחיל עדיין דעיקר אמן הוא כיון שהתחיל לברכה אמן אם הבטחתו שיהי' יודע בעיב הברכו' ולא יטרף דעתו מות' אמן אם הבטחתו שיהי' יודע בעיב הברכו' ולא יטרף דעתו מות' כמו בדין שלאחר סעיף זה לענין כ"כ דאין הטע' רק משום חשש טירוף אם מובטח לו שלא יתבלבל עול' לדוכן כ"ש בזה דבקלות טפי יוכל להיות בטוח שלא יתבלבל ע"י עניית אמן ספיר יוכל לענות אמן ולא יהיה מטורף בברכ' שלאחריו [°]אבל כי דייקת לא נרא' כן דהחשש אינו שוה בעניית אמן ובעלי' לדוכן כי בעניית אמן יתבלבל דעתו דהייט כיון שהו' מתכוין בעניית אמן כראוי הסיח דעתו למחשבה אחרת וזה אין שייך לומר מובטח שלא תטרף דעתו כי התחת אלהים הוא להפוך המחשבה כראוי כי אין דבר זה תלוי בטבע שלו משא"כ בזה נשא כפיו דפירש"י שהחשש טירוף דעת הוא מחמת לאמת לבור וכזה פירש"י אם מובטח הוא שאין דעתו מטורפת מאימת לבור בזה תלוי הדבר בטבעו היאך היא אם יש לו אימת לבור ע"כ מהני הבטחה בזה ועוד נראה לחלק ביניהם דהכ"י כתב בשם הג"מ הטעם שמהני הבטחה הוא בשביל שלא תתבלבל כ"כ א"כ במקום שאין טעם זה לא מהני הבטחתו ע"כ בעניית אמן לא מהני הבטחה. אח"ז מלאתי למו"ח ז"ל שכתב בשם מרדכי האריך כן לחלק בשביל זה דבאמן לא מהני הבטחה כנלע"ד · ומ"מ כ"ל לנמוד דין אחד מזה בענין עניית אמן אחר ברכת כהנים הראשונה שהיא לברך את עמו ישראל ע"ז יוכל הש"ץ לענות אמן כיון דלא הוה הפסק כמ"ש כתו' וכאן אין חשש טירוף דהא ודאי לא יתבלבל כיון שלא התחיל עדיין דעיקר אמן הוא כיון שהתחיל לברכה

וכ"ה בטור : לג עדיף טפי • ומ"מ לריך(°) שיכוין הס"ן למה שאומר המקרא ולכן בעינן שיהא מובטח [ב"ח] וכב"י משמע שאם המקרא מסיים לא בעינן שיהא הס"ן מובטח לחזור לתפלתו : לד משתדלין • פי' לכתחלה משתדלין שיהא הס"ן ישראל (כ"ה בשם הגדולים) : לה ולא יסתכלו בהם • שיהו ממי משוס שלא יסיחו דעתם וה"כ כ"ש שלא יסתכלו במקום אחר ועפי' רכ"ע דמשמע דלשון להסתכל משמע דוקא להסתכל הרבה אסור אבל רואה בעלמא לא מיתסר' • אך מוסגין שלא לראות כלל . ואפשר דעבדינן זכר למקדש דהתם אפי' רואה בעלמא הוי אסורה משום כבוד השכינה ואם כבוד הקדוש עיניו כהות : לו ובגדיהם • שיהו לבדים שלאחריהם כגון אותם העומדי' בכותל מזרחי והאחרון הקודם בולט קצת לבה"כ והכהנים עומדים לפניו אינם בכלל ברכה וכתב הב"מ דעכשיו שכל א' קונה מקום בבה"כ השובים אמוסים דאינו רשאי לילך ממקומו ולדחות אחרים ממקומו וכ"ש מי שאין לו מקום בבה"כ ולריך לעמוד בחוץ בה"כ דחשיב אנוס עב"ל ויש קצת רואה לזה ממגילה דף כ"ב דרב לא היה מופל על פניו משום שהיה רגפ' לפניו ולא היה רוה לילך ממקומו למקום אחר שלא להטריח הצבור • ומ"מ מ"ל דכאן יכולים לילך לאמקום הכהנים שהוא מפני הטירוף כיון שבקלות יש לפניהם שלא יבואו לידי טירוף ודברי כאן הם לידקים • ומ"ל למה אמרו במשנה לא ישא כפיו אפי' ואפ' אינו מובטח כיון שהחזן על חזרתו לתפלתו ואפשר בחבר דודאי התנא לא מייתי אלא אם מסיים הוא עצמו ומזה נלמד דלא סגי בסיים אחר דהא לריך לכוון לשמוע להס"ן ומפני הטירוף לא יוכל לשמוע לו כי כוונתו על שילטרך להקרות דחד טעמא הוא לסיים עצמו ולסיים אחר ע"כ דבריו כאן עיקר דדוקא לריך להיות מובטח ואז עדיף טפי אם אחר מקרא ואומר ס"ש ולא כמ"ש בלבוש בזה דאפילו באינו מובטח סגי בזה : (טז) אלא ניגון אחד • בזה : (יז) משתדלין כו' • זה מדברי רמב"ם פי"ד מה' תפלה ונתן טעם שנאמר אמור לבם המזמרים ברגלים תתברך צורנו ויגונים הרבה דאין עושים יפה : (יח) ומשתדלין שיהא המקרא כמ"ש בלבוש סגי בזה : (יט) ולא יסיחו דעתם מכלל שאין המקרא מהם • וכתב שם בכ"מ וז"ל ירושלמי פרק א"ע כתבוהו התוספות פרק מ"ל אר"ח לריך שיהיה החזן ישראל והיינו להשתדל אחריו אבל לעיכובא לא דהא תנן בפ' א"ע ואם אין שם כהן אלא החזן לא ישא את כפיו אלמא יכול להיות החזן כהן ע"כ. ולא יכולתי לבין דבריו במ"ש אבל לא לעיכובא אם הוא מתכוין שבאם אין שם ישראל שיוכל להקרות יוכל הס"ן שהוא כהן להקרות וכ"כ בלבוש ונתן טעם דהאי דרשה דאמור להם מבלל שאינו מהם היא דרשה גמורה אלא אסמכתא בעלמא' ועיקר הפסוק דרשינן ליה לענין כד יימרון כו' זה אינו מספיק לבין דברי הב"מ דא"כ מה ראייה מייתי מההוא דא"ע אם אין שם כהן אלא הוא כו' דהתם אע"פ שהשליח לבור כהן מ"מ אחר הוא המקרא כמ"ש כאן יעמיד ישראל אצלו כו' • ותו קשה על מ"ש הלבוש דהאי דרשה אסמכתא הי' דהא ליתא לא בגמ' דילן ולא בירושלמי אלא הרמב"ם כתב לה ואין הרמב"ם כותב דרשה מעצמו אפי' דרך אסמכתא' אלא ע"כ דאין כאן דרשה לגמרי אלא דרך פשוטו של פסוק הוא וא"כ אין כאן אסמכתא . ותו דאמאי יהיה אסמכתא מעשה דיש בו דרשה אחרת והלא בגמ' מצינו הרבה דרשות מהאי קרא דאמור להם והם כולם דרשות גמורות • והנלע"ד דודאי אין כאן דרשה כלל אלא פשוטי דקרא הוא כן דהמקרא יהיה מן הצבור המתברכים והיינו כל זמן שאפשר להמצ' בישראל אבל אם אין ישראל יכול להקרות אז מותר כהנים בפיהם בלא הקראה כלל מידי דהוה אעיר שכולה כהנים לקיים מצוה מן המובחר שתהיה שם הקריאה וכ"ה ראוי וכהן : (יח) והחזן עומד ושותק • פי' עד התחלת ס"ש שיאמר הס"ן כ"כ ב"י בשם הר"מ בהג"מ והמרדכי וברלה דכאן לא עדיף טפי שיסיים המקרא ס"ש דדוקא לעיל שהחזן הלך ממקומו ואז בא אחר על מקומו ומקרא ע"כ עדיף שהוא יאמר גם ס"ש משא"כ כאן שהחזן עומד על מקומו רק שהוא שותק ואחר עומד אצלו ומקרא היאך יאמר שיש שלום והוא על מקום החזן.וכ"ח כ' שאף בזה יסיים המקרא ס"ש והחזן יאמר קדיש ולא ראיתי בשום מקום ואדרבא כמה פעמים בילדותי הייתי אני המקרא אצל הס"ן שהיה כהן והס"ן אומר ס"ש והב"ח ממי ז"ל היה בחותו בה"כ וכן עיקר ט"ז : (מא) בהס. היינו משום שלא יסיחו דעתם אף ע"ג דאמרינן דהמסתכל בכהנים עיניו כהות היינו דוקא בזמן שבה"מ קיים ומברכים בשם המפורש אבל בזה"ז אינו אלא משום היסח הדעת ס"ש כ"ש שלא יסתכלו במקום אחר ומלשון להסתכל לבדים לבדים אינם אלא מפני מנהג הדפוס ומ"ל דאמרי' דמברכים לנש

אחר אכותיהם וא"כ היתה הברכה כאן לכהנים עצמם והתורה אמרה ושמו את שמי על בני"י אבל הכהנים מתברכים מפי הקב"ה שנאמר' ואני אברכם. אבל בעניית אמן הם שייכים שפיר כנ"ל : (כג) והעשר' עונים אחריהם אמן. פי' דבכהנים בעינן עשרה דאל"כ לא תשיבי לברכה אבל כשם ישראל ביוהם אפי' אחד משוב לברכת כהנים כדלעיל שהכהנים מן המנין וברהה טעם החילוק בזה דישראל אפילו אחד דאוי לברכה מצד עצמו דלשון ברכ' כהנים נאמר בלשון יחיד אבל כהנים (°) אינם בחיים לכלל זה רק שלריכים אנו לחלקם כדי שיהיה שם מברכי' ומתקבלים ואין שם מתקבלים עליהם אלא אם כן הם עשרה: (כד) אין לומר שום פסוק כו'. דכלום יש עבד שמברכין אותו ואינו מתזין. וכתבו התוס' בפ' א"ל דתע"ג דמתן דחזא חנמא אומר רבש"ע משום סכנה התירו לו שמא צריך רפואה' לחלמי': (כה) אך יותר טוב כו'. נראה לי דיש לאומרם בשעה שהמקרא קורא התיבה תחל' דבגמרא יש פלוגתא בזה דרב יוסף היה אומרם בין כל ברכה וברכ' ואיכ אמורמי לא רצו לאומרם וכן הלכתא אבל בשפת הקראת המקרא כ"ע מודים דשם אין שייך שאינו מחזין לברכת כהנים והא דלא הזכירו זה בגמרא דשם לא היה המקרא מנגן התיבה וא"א לומר הפסוק באותו הזמן מה שא"כ עכשיו שגם המקרא מנגן התיבה שפיר יוכל לאומרו באותה שעה: (כו) מי שיש לו מום . נראה' פשוט דכל הנהו שאינם נ"כ צריכים ליכך מבה"כ בשפת הדוכן דלא ליתרו עליו בן גרושה הוא וכמש"ל ס"ה וכ"כ המרדכי פ' הקורא עומד בשם הר"י הלוי משפירא שכהן האבל יכך מבה"כ לפי שנוהגים שאינו נ"כ : (כז) ואם היה דש וכו' דהטעם שמוס פוסל מפוס שלא יסתכל בו ובדש לא יסתכלו בו כי אין מידוש בעיניהם (°) ותימה לי אמאי לא יהיה פסול מפוס דאיתקש לעבוד' כדאי' בפ' א"ל הבאתי בפי"ד דכתיב לשרתו ולברך בשמו דמטע' זה פסול ביוש כמ"ש התוס' פ' א"ל דף נ"ח נראה לר"י כהן שבירך ב"כ בישיבה לא עשה ולא כלום הואיל ואיתקש ברכה לשירות וגבי שירות אמר בפ"ב דזבחים דיוסב מחלל עבוד' הלכך אף כאן צריך לחזור ולברך מעומד עכ"ל ו כן אית' בסל"מ בשתוי יין דפסול לדוכן וכ' הרמב"ם דאיתקש לעבודה וא"כ ה"ל בעל מום פסול לעבודה ה"נ יהיה פסול לדוכן ומה מהני דש בעירו . וז רחה לתרץ דמדכתיב בברכת כהנים דבר אל אהרן ואל בניו משמע אף בעלי מומין כמ"ש רש"י בפ' אמור בני אהרן אף בעלי מומין במשמע ויש כאן כ' פסולים הא' מצד שיוי הבריאה שהוא בעל מום וזה אתרבי במלת בניו ופסול שני מחמת מעשה האדם וזה לא שייך למלת בניו דקאי על התולדה דמ"מ הוא בניו של אהרן בתולדה ולא בא ההיקש דברכה לשירות אלא כדבר שהוא ביד האדם לתקן כגון יושב שהרי יכול לעמוד ובשתוי יין יש לו להזהר שלא לשתות משא"כ מומין שאין בידו לתקן שבקבי' לה אמשמעות דבני אהרן כל"ל בזה ודבר חידוש הוא אבר (°) לא מצאתו קושי' זו ופירוק בשום מפרש ק דמון ולא בתרלי : (כח) ידיו בפיס מן הטלית כו' . תמהתי אשר לא הביא רמ"א היתר מצד כיסוי הפיס של הקהל שאינו נוהגים בשעת דוכן והוא מנהג כ כל המקומות וא"כ אין חשש שמא יסתכל דהא מזהר הרבה בזה ומכסה על פיו בטלית בשביל זה ולאי עדיף זה מכיסוי הכהנים על פניהם : (כט) אסטים ופואה . מיני נגעים הם : (ל) לאלפי"ן עייני"ן . היינו לפי שהיו יודעים להבחין בהפרש שביניהם אבל אנו רוב עמינו אין יודעים להבחין

לנשים ועוד דכתיב כה תברכו את בני ישראל ולא בנות ישראל (ב"ח) אבל בסוטה דף ל"ח איתא אין לי אלא בני ישראל גרים כשים ועבדים מנין ת"ל אמור להם לכולהו וא"ל דדוקא כשים זכרים אז מתברכי' עמה' א"כ בגרי' ומי יימא הכי ואם אין בעיר (°) אלא כהנים וגרים לא יעלו כל הכהנים אלא היתרי' מי' לכן נ"ל דכשים ועוד לא תשיבי לברכה לחודייהו כמ"ש רש"י גבי פחותין מי' ע"ש ומ"מ פרי בטנה של אשה מתברך משל איש: לא יותר מי'. כיון דהעוב ס כהנים לא תשיבי בכליר מי' משא"כ בס"א (°) דעוים ישראלים אפי' בכליר מי' סגי' : לט אלא לאומרם . וכ"כ מ"ע סימן ל"ה וכ"כ הב"ח וכ"ל דהאומרן יאמרן בשעה שהחזן מקרי התיבה: מ יכול ליאא. דליכא בל תוסיף בעשיי' המצוה כ' פעמים. כהן המתפלל אם אין שם כהן אחר פוסק ועולה לדוכן ואם יש שם כהנים אינו פוסק (רדב"ז ח"א סי' רכ"ג) ול"ל דאם א"ל בכל עניין צריך להפסיק דהא עובר בעש' וגדול' מזה אמרו בקראתו לתורה (°) דפוסק מקריאת שמע וכ"מ ברשב"א ס' קפ"ה וכ"מ בתוס' סוטה: מא אלא התפלל . וכ"ל דאם יראה שאם יעלה לדוכן יעבור זמן תפלה יצך חון לב"ה ויתפלל אבל אם א"ל צריך לעלות כמ"ש ס"ך דהוי דאוריית' ותפלה דרבנן וכ"מ בתוס' סוטה דף ל"ח בשם הירושלמי ואם יראה שיעבור זמן ק"ש יקרא פסוק ראשון כמ"ש ס"ם מ"ו : מב בוהקניות . מנומרים בנקודות דקות (עור סי' רכ"ה) : מג עקושות. כפופות לגדיהן והר"קפ' שאין יכול לחלק אצבעותיו : מד הולך באקראי. דלא רגילי אינשי ליתן עמו (ת"ה שם) וכ"מ מתיר אפי' באקראי בל' יום : מה אם מנהג . אבל אם אין המנהג כן אפילו רוצים כל הכהנים לשלשל טליתם אסור דמ"מ יסתכלו בשם מפני ששינו (°) מנהגם ויסיחו דעתם: מו לאלפי"ן עייני"ן. וה"ה מי שקורא לחתי"ן הכי"ן אא"כ כל בני עירו קורין כך (רדב"ז ח"א סי' מ"ה וריט"ו ה"ה סימן י"ו) : מז ולעייני"ן אלפי"ן. ואע"ג שלא מצינו עי"ן בברכת כהני' מ"מ כשקורא יאר ה' מחזי כקורא יער בעי"ן דעין ואל"ף שוין אצלו עכ"ל מ"א בשם רש"ל. ולא הבנתי דזה אתי ספיר

ומי עונה אחריהם אמן הנשים והטף ואם יש שם לח יותר מעשרה היתרים מעשרה יעלו ויברכו (כג) והעשרה עונים אחריהם (מד) אמן :

כו ד בשעה שמברכין (כד) אין לומר שום (מה) פסוק אלא ישתקו ויכוונו לברכה : נזנה ומכל מקום עכשיו שהכהנים מאלו יכין הרבה ביגונים נהגו גם כן לומר פסוקים וכמו שנתבאר לעיל סימן נ"ז לענין ברכו (כה) אך יותר טוב לט שלא (מו) לאמרם (ד"ע) :

כז ה כהן אינו רשאי להוסיף מדעתו יות' על השלש פסוקים של ברכת כהנים ואם הוסיף עובר על בל תוסיף :

כח ו כהן שנשא כפיו ואח"כ הלך לב"ה אחר ומצא צבור שלא הגיעו לברכת כהנים מ יכול לישא את כפיו פעם (מז) אחרת :

כט ז כהן מא שלא התפלל עדיין ומצא צבור מתפללין נושא כפיו ואין התפלה (מח) מעכבתו :

ל (כו) ג מי שיש לו (מט) מום בפניו או בידיו כגון שהם מב בוהקניות או עקומות או מג עקושות [בוהקניות פירוש מין נגע לבן ורש"י פירש לינטלי"ש בלע"ז • עקומות כפופות.עקושות לגדיהן והר"ן פי' עקומות שנתעקמה ידו אמוריות.עקושות שאינו יכול לחלק אצבעותיו] לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו וה"ה למי שיש מומין ברגליו במקום שעולים לדוכן בלא בתי שוקיים וכן מי שרירו יורד על זקנו או שעיניו זולפים דמעות וכן סומא בא"ד מעיניו לא ישא את כפיו(כז)ואם הי' דש (ז)בעירו דהיינו שהם רגילים בו ומכירין הכל שיש בו אותו מום ישא כפיו ואפי' הוא סומא בשתי עיניו דוכל ששהא בעיר שלשי' יום מקרי דש בעירו ודוקא בעירו אבל אם מד הולך באקראי (מח) לעיר אחרת ושהא שם שלשים יום לא ואפילו לא בא לדור שם להיות מבני העיר אלא בא להיות שם מלמד או סופר או משרת שנה או חצי שנה חשוב דש בעירו בל' יום :

לא מה ה אם מנהג המקום לשלשל הכהנים טלית על (מט) פניהם אפילו יש בפניו ובידיו כמה מומין ישא את כפיו : הגה ודוקא אם היו (כח) ידיו בפיס מן הטלית אבל אם הם מבחוץ לא מהני הטלית לידיו :

לב ו היו ידיו צבועות (כט) אסטים ופואה [אסטים ופוא' פירוש מיני נגעים] לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בהם ואם רוב העיר מלאכתן (מא) בכך ישא את כפיו :

לג ז מי שאינו יודע לחתוך האותיות כגון שאומר (ל) מו לאלפי"ן (מב) עייני"ן מז ולעייני"ן(מג) אלפי"ן וכיוצא בזה לא ישא את כפיו :

ט שם ת"ה כ"ח א שם ב הג"מ ורד"א ג מגילה כד ד תרומת הדשן ה כ"י ו מגילה כ"ד ז שם

עטרת זקנים

הברכה (מהררמ"י) ואסור לכהן להוסיף יוסף ה' עליכם :

נתיב חיים

קכח °) בע"ז סקכ"ז ותימה לי אמאי כ"כ שגם ברואה ש"ם ערוך בתענית דף ז"ך ותו' במנחות דף כ"ע והרי הרא"ש בתגילה סי' ל"ה ווילקוט פ' שופטים וירושלמי מסכתא תענית פ"ד הלכה א' :

לבושי שרד

שלפניהם : ט"ז סקכ"ג (°) אינם באים. משום דברכת הכהנים לישראל נאמרה כמ"ש בס"ק הקודם : מ"א סקל"ז (°) אלא הכהנים וגרים . פי' ולא מצינו ד"ז בפוסקים דהרי לא כתבו ד"ז רק בעיר שכולה הכהנים משמע דאם יש גרים חוץ מהכהנים עולים כל הכהנים : סקל"ה (°) דעוביים ישראלים. פי' דהתבאר שם דהכהנים מן המנין נמצא אין עשרה עוביים : סק"מ דפוסק מק"ש. קשה הא הכא מיירי מתפלת י"ח ומה מצינו ראיה מק"ש והרי בתפלה קי"ל בסי' ק"ד דאם קראוהו לתורה אינו פוסק וכן הקשה הא"ר וי"ל דה"ק המג"א דכיון דבקראוהו לתורה פוסק בק"ש משתברת דכ"כ דמיר דעובר בעשה ותו דבכ"כ שייכא לתפלה ולא הוי כ"כ הפסק פוסק גם בתפלה : ט"ז ס"ק ד"ו (°) לא מלאנו קושיא. כתב הא"ר קושיא זו פריך הש"ם בתענית אימא שירות פסול בעל מום כו' ומשני הא איתקש לגזירות וצ"ע מ"א סקכ"ד שכתב ג"כ דלא בהבי"ז :

מ"א ס"ק מ"ה (°) מהנגס. עיין

שערי תשובה

ע"י סמיכה לא מהני ע"ש : (מט)מום עבה"ט . ועיין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח מ"ש על דברי ס"ח אלו : (כ) בעירו עבה"ט. ועיין בבכ"ש דף קט"ז שכתב על דברי המג"א סי' נ"ב בש"ך שהמיר ושב הא כתב בשם הזוהר שיש ליזהר כבעל מום וכתבו התו' דף כ"ז דהמיר ושב הוא כבע"מ וכתב גם כן שדברי הש"ם שם אישתמיטתיה

הגהות רעק"א

ישראלים לכהנים . אלא הכהנים בע"ע מההיא דס"ל ובעניי אינו רואה שום קושיא בזה וצ"ע :

באר הגולה

באר היטב

קלוזקר וכו' . ולא עיין סעיף זה : (מט) מום . וכל הנהו שאינם נ"כ צריכים ליכך מבה"כ בשעת הדוכן דלא ליתרו עליו דכן גרושה הוא ע"ז • אינם בש"ם דפוסם אינו מושך את כפיו ע"ל סי' נ"ג סעיף י"ב מי שיש לו חולי מעיים לא ישא את כפיו פר"מ. היכא דאיתא בדה בביתי' דבהן אסור לי' למיסק לדוכן כל אינש דאיתי' בבדות' פר"מ בשם ספר המקצות . וכתב הפר"מ עליו ודבריו אלו אין לפרשם דלאו הם מעיקר הדין והגם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין ע"ש : (כ) בעירו. הקשה הע"ז אמאי לא יהיה פסול מצום דאיתקש לעבודה ע"ש ואשמעינו מיני' גמר' ערוב' בש"ם דתענית דף כ"ו ע"ב אי מה מצות בעל מום לא אף כהן מברך בעל מום לא הא איתקש לגזיר ע"ש ועמ"א ס"ק כ"ד ובט"ז ס"ק ל"ה ול"ט. שבות יעקב ח"ב סי' ל' ויד אהרן: (מא) לעיר . ב"ח מתיר אפילו באקראי בלמ"ד יום ע"ש ופר"ח כתב עליו ואינו מוכרח : (מב) פייחים . וט"ז כתב היתר מצד ביטול הפיס של הקהל שמכסים פייחים בטלית : (מג) בכך . היינו אפי' כשאינו דש בעירו עיין פר"ח : (מד) עייני"ן . וה"ה מי שקורא לחתי"ן הסי"ן . ואם כל בני עיר קורין כך נושאין את כפיהם בכה"ג בשם הרדב"ז ומהרי"ט וכתב פר"ח ודע דבכל הני דקאמרינן לא ישא את כפיו מסתברא לי אם אינם לא ירד : (מה) אלפי"ן. ואע"פ שלא מצינו עי"ן בברכת כהנים מ"מ בקשורא יאר ה' מיסזי בקורא יער בעי"ן . דעי"ן ואל"ף שוין אצלו עכ"ל מ"א בשם רש"ל. ולא הבנתי דזה אתי ספיר

חכמת שלמה

במה דפריך שם ולאסתכולי מי שרי משם דברי המג"א תמוהים ביותר דלפי דבריו לא פריך הש"ס מידי

ביאור הגר"א

רושלמי פ"ה דברכות : סכ"ט כהן שלא כו'. עתוס' ל"ח ב' ד"ה כל ר' אבהו כו' : ס"ל מי כו' וה"ה כו'. רמב"ם וכני' ספרים שלנו מגילה כ"ד ב' הגה כו' : וכן כו'. שם שבלגן וכפי' הרמב"ם : או כו'. כפי' רש"י : וכן כו'. גמ' שם : ואם' כו'. ב"י שם דמ"מ כיון שבעל מום מותר וכמ"ש בפ"ד דתענית כ"ז א' : וכל כו' ההרגל תלוי בל' יום כמ"ש כי רושלמי לענין משיב הרוח וכיילא וכן בגמ' פרק בתרא דב"ב לענין הוחזק והרבה כיולא ואל"ה א"כ למה קאמר בעירו דמ' יב"ה כמ"ש ב"ב ח' א' : ומה היה דש כו' כמ"ל : סל"ב הני ידיו כו'. רמב"ם ועור ופ' כר"י משום דבגמ' מפ' דבריו הגא כו' : סל"ד קטן כו'. ולאפי' כו' דבהני רגילי לישא ולתן עמו : סל"א אם כו'. דבעמא משום הסתכלות כמ"ש רש"ש שם וכמ"ש ולתן עמו וז"ש ולאפי' כו' דבהני רגילי לישא ולתן עמו

השקר

היא בחזק ועמוקה יותר מהברת האלף עכ"ל : (ס"ק מז) ולעייניו כו' ואע"ג שלא מצינו עיי"ן בב"כ כו' ור"ל הקורא לאלפי"ן עייני"ן א"ם דלא ישא כפיו כיון דאיכא בברכת כהנים אלף הייינו יאר ה' פניו כו' ויהיה נשמע כאלו אמר יער בעי"ן וז"ל רש"י שם במגלה דף כ"ד ע"ב ד"ה מפני כו' היו אומרים יאר יער ה' וי' קללה הוא כי יש פנים שיתפרשו לי' כעס כמו פני יצלו את פני ומתרגמי' ית רוגזי עכ"ל אבל הקורין לעייני"ן אלפין מאי איכפת לן בזה לענין ברכת כהנים כיון דאין בברכות כהנים עיי"ן וגזה תי' דמ"מ כיון דבין אל"ף ובין עיי"ן אין מעמיק הברתו גם כן יש לטעות בשאו יאר ה' שאומר יער ה' וכנ"ל : (ס"ק מח) שלא כו' ולכן צריך לדקדק בדבר שלא יבא לידי ברכה לבטלה ע"כ אין הפי' צריך לדקדק שיצריך לבדוק אם י"ל ב' שערות ולא סמכי' על החזקה כיון שהוא בן י"ג ודאי הביא ב"ש ע"כ זה ליתא דהא אפי' הוי בתמת ברכה לבטלה לדעת התו' שהביא מ"א סימן רע"ו אין בו רק איסור דרבנן ואפי' לדעת רמב"ם שכ' שם דעובר משום לא תשא מן התורה מ"מ מאי ברכה לבטלה איכ' כאן הא מצד הדין אפי' קטן נוסא כפיו לבד אלא הטעם כמ"ש רש"י שם במגילה דף כ"ד ע"א במשנה וז"ל שאין כבוד של צבור להיות כפופים לברכתו . וא"כ למה יקרא ברכה לבטלה : ועכ"ל כיון דתיקנו רבנן לברך והם תקנו דקטן לא ישא כפיו לבד וכיון דתקנו דלא יברך א"כ אם מברך הוי לבטלה עכ"פ בין להתו' בין לברמב"ם אין בזה איסור כ"א מדרבנן והא בדרבנן סמכי' על החזקה שהביא ב' שערות וכמ"ש רמ"א ומ"א לעיל סי' ל"ה סק"ז וכן לקמן סי' קל"ט סק"ז ע"ש : אע"כ ל"ל דמ"ש וכן צריך לדקדק כו' כוונתו היה דבעלמא בכל המצות ואיסורים בעינן שיביא ב' שערות אחר י"ג שהם אבל אי לא הביא ב"ש עדיין קטן הוא ולא הוה בר מצוה ולא בר חיוב משא"כ הכא מה שאין לקטן לבד נ"כ אינו אלא משום כבוד הצבור כנ"ל א"כ ס"ד דלא תליא מידי אי הביא ב"ש אי לא דהא הב"ש הן במקום נסתר כמ"ש באה"ע סי' קי"ה סעי' ט"ז וא"כ מי יודע אי הביא ב"ש או לא וסגי במה שהוא בן י"ג שהם ובזה אזדא דליכא בזיון הצבור וא"כ א"ל לדקדק אי הביא ב"ש ור"ל אפי' ודאי ידעי' דלא הביא ב' שערות אפ"ה שרי וס"ד מ"ש בש"ע שתי שערות לאו דוקא דלאו בשערות תליא מילתא קמ"ל דזה ליתא דאין לי הש"ע משמע כן אלא דגם בשערות

מח שלא הביא כ' שערות משמע חפי' הוא כן י"ג אסור ולכן צריך לדקדק בדבר שלא יבא לידי ברכה לבטלה: מט ללמוד ולהתחנך. ורשאי לברך כמ"ש (°) סי' רט"ו: נ ולא בקביעות. כ"ל דהאידנא שאין כ"כ אלא ברגל רשאי ליטול כפיו בכל רגל לאחזוקי נפשיה בכהני דלא מיקרי קביעות אלא כשל"כ בכל יום: נא שהרג את הנפש. דכתיב ידיכם דמיס מלאו: נב מל תיבוק. דאכוון לשם מצוה ועוד מי יימר דכלו ליה חדשיו ועוד שמא הרוח בלבלתו (מרדכי הג"מ) וטעמה זו דהרוח בלבלתו שייך אפי' בהורג גדול בשוגג ולא מת מיד כדאמרי' בגיטין דף ע' ע"ב ע"ש דיש עוד טעמה כשפירכם ועי' כתו' שם: נג מרננין. ומיהו אם יודע בעצמו שאמת הוא לא יטול כפיו (רלב"ח קי"ז). דמף אשה הרה והפילה נושא כפיו (שם כ"ה): נד מומר. אפי' לא עבד ע"ז ואם עע"ז אפי' נאנס אינו כ"כ להמחמירין (בד"ה מדיוק ל' הרמב"ם) וכן מוהגין שם במקומו (רדב"ז ח"ב רי"ט) ומיהו אם הבטיח להמיר וחזר לא נפסל (שם כ"ה) ור"ל חביב (°) כ' דמומר פי' שאמר אני אתה בלבלתו (ואלמלי הרוח לא מת) א"כ הוא קיבל את מיתת עצמו ע"י שפירכם ופקמר דאיכא ביניהם דשאא ופירכם דמשום רוח איכא ובגבול רוח איכא וכתבו התו' שם לחד פי' דהני תרי ליטא לא פליגי והש"ס מפ' כ"מ בין הטעמים וכן פי' הרמב"ם פ"ה מה' רוצח וס"ל דלא דוק' בשחיטת סימנים דה"ה בכל חבורה תלוין בפרכוס ורוח דלא כהראב"ד אך כתבו התו' שם דוק' בשוגג לענין גלות אמרי' הכי אבל במזיד לעולם חייב וכתבו ושמא יש שום דרשא גבי גלות וכו' עכ"ל: (ס"ק נג) מרננים ומיהו אם הוא יודע כו' ודברי הש"ע והמ"א במ"ש בריטון לא קאי על מל תיבוק כי אם שהרג ממש: (ס"ק נד) מומר כו' להמחמירים כו' היינו לדעה א' שהוא דעת הרמב"ם דלא מהני תשוב' וז"ל הרמב"ם פרק ט"ו מהל' תפלה וכהן שעבד ע"ז בין באונס ובין בשוגג אע"פ שעשה תשו' אינו נושא כפיו לעולם שנאמר לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' כו' וברכה בעבודה שנאמר לשרתו ולברך בשמו וכן כהן שהמיר לעכו"ם אע"פ שחזר בו אינו נושא כפיו לעולם. ודייק הרב"י בבד"ה מדמחלק לעע"ז ומומר בשרי בבי ובעע"ז כתב אפי' באונס ואפי' עשה תשובה ובהמיר לא כ' אפי' באונס וגם כ' אפי' חזר בו משמע אבל לא שב בתשובה אבל כששב נושא כפיו ומה נקרא המיר פי' אח"ז בשם ר"ל הביב ומ"מ בש"ע ע"כ לא ס"ל הכי דהא כ' לדעה א' ל"מ תשו' וסיים ואם נאנס ל"ה נושא כפיו משמע אע"ג דתשו' לא מהני לדעת א' מ"מ באונס שרי וא"כ בממ"כ במאי מיירי אי בעע"ז אפי' נאנס אינו נושא כפיו ואי בהמיר אפי' עשה תשובה מהני אע"כ ל"ל שאח"ז כשחיבר ס' בד"ה חזר בו. ור"ל חביב כו' שאמר אני אתה ואע"ג שבדיבור זה חייב מיתה כמ"ש הרמב"ם פ"ג מה' ע"ז דין ד' וז"ל ואפי' הגביה לבנה וא"ל אני אתה כו' נסקל וכ' הלח"מ דע"כ מ"ש הרמב"ם לאו דוקא אלא אפי' בלא הגבהה נמי ע"ש מ"מ כיון דלא עביד מעשה קיל לענין כ"כ מאלו עבד ע"ז ע"י מעשי וכ"כ הב"ח: וא"ל כו' לדת ישמעאלים כו' ור"ל שאפי' באמר אני אתה יש לו דין עע"ז ומומר שכ' הרמב"ם דקיל מעע"ז מיירי בהמיר לדת ישמעאלים שאינן עע"ז מ"מ כיון שכפר בתורת משה ה"ה מומר: כ' הב"ח כו' אמרי' פ"ב דתענית דף כ"ו ע"ב דכ"ע מיתת שיכור אסור בנשיאת כפים מנה"מ אריב"ל משום ב"ק לנה נסמכה פ' כהן מברך (היינו פ' כ"כ) לפי' זיר מה זיר אסור ביין אף כהן אסור ביין אי מה זיר אסור בחרלן אף כהן כן אמר קרא לשרתו ולברך בשמו מה כהן משרת (דהיינו כהן העובד עבודה) מומר בחרלן אף כהן מברך כו' אי מה משרת בעל מום לא אף מברך בעל מום לא הא אתקש לזיר · ומה זיר דאתקשי לזיר קולא אקשי לחומרא. דבע"מ לא כמו כהן משרת וחרלן לא כמו זיר ומשני מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. עכ"ל הגמ': שנמנו בפ"ב דזבחי. לענין עבוד': דלא כו' אלא לענין עמיד' גם התוס' במס' מנחות דף ק"ט הביאו גירס' זו לעמידה הוקש לא לד"ת: וכ' בס' לאוקדשי דאיזקהגירס לפנינו: משנס דקנסיהו כדאי' בע"ז. וכ' בס' חמד משה וז"ל. ולענ"ד במחילי מכ"ת לא דק בזה דהתם אמרו כן בכהן ששימש בבית הוניו. ולמ"ד לאו ע"ז הוא (אלא איסור שחוטי חוץ) אבל כהן ששימש לע"ז משמע דמדיני פסול מהאי קרא דלא יעלו כו' כדאי' במתני' דמנחות דף ק"ט ע"א ויע"ש בע"ז בפירש"י דאף כלים שאינם של הקדש ששמשו בהם לע"ז מדיני אסורים ומשמע דה"ה כהנים ששמשו לע"ז מדינא אסורים. כו' והאריך וסיים ולכן נ"ע בהך דיני דהב"ח לדעת הרמב"ם כו' ע"ש באמת כן אי' בע"ז דף כ"ב ע"ב בני מיניה רבי יוסי ב"ש לרבי כלים שנשתמשו בבית הוניו למ"ד לאו בית ע"ז הוא מהו שישתמשו בהן בבית המקדש ופירש"י וז"ל דאליבי' דמ"ד ע"ז הוא לא קמבעי' ליה דהשתא להדיוט אסורי' כדאמר לעיל אבד תאבדון כו' בכלים שנשתמשו בהן לע"ז הכתוב מדבר · לגבו' מבעי' עכ"ל) דתנן כהנים ששמשו בבית הוניו לא יטמשו במקדש כו' כהנים הוא דקנסיהו רבנן משום דבני דעה ניהו אבל כלים לא או דלמא לא שבא ופשט ליה דגם כלים אסורים משום קנס ע"ש. הרי דוקא בשמשו בב"ח הטעם משום קנס ולא בשמשו לע"ז וכמ"ש

ספיר למי שקורא אלפין בייני"ן אבל לא למי שקורא עיינין אלפי"ן וק"ל: (נו) שערות. משמע אפי' הוא כן י"ג אסור ולכן צריך לדקדק בדבר שלא יבא לידי ברכה לבטלה מ"א: (נז) ולהתחנך. ורשאי לברך כמ"ש סי' רט"ו: (נח) בקביעות. והאידנא שאין כ"כ אלא ברגל רשאי ליטול כפיו בכל רגל לאחזוקי נפשי' בכהני דלא מיקרי קביעות אלא כשל"כ בכל יום ט"ז מ"א. גגם לא יטול כפיו לבדו אפילו דם בעירו ואם יש לו זקן מותר ליטול את כפיו פר"ח: (נט) כפיו. אבל אם אנסוהו להרוג יטול את כפיו רלב"ח פ"ח מ"א: (ס) תשובה פר"ח פסק דווקא במומר שבפעיף שאחר זה. אבל בכהן שהרג את הנפש אפילו עשה תשובה לא יטול את כפיו דאין קטיגור נעשה סניגור ע"ש: (סא) תיוק. דאכוין בשם מלוה ועוד שמא מת בלא"ה: (סב) אחריו. ומיהו אם יודע בעצמו שאמת הוא לא יטול את כפיו רלב"ח מ"א ואם עשה תשובה עליו עפ"ק ס': (סג) מומר אפילו לא עבד ע"א. ואם עבד ע"א אפי' נאנס אינו נושא כפיו אפי' עשה תשובה כ"מ מדיוק לשון הרמב"ם עיין בד"ה ב"ש ופ"ת. ופר"ח וב"ח העלו לענין ה:כה שאפי' עובד ע"א כיון בעשה תשובה נושא כפיו ע"ש ומיהו אם הבטיח להמיר וחזר לא נפסל בנה הרדב"ז ע"ש: כתב הב"ח

ביאור הגר"א

הוס' שם א' וספ"ג דסוטה ופ"ח דחולין: וכל כו'. כמ"ש בסי' כ"ג ס"ח: סל"ח אפי' כו' אפי' כו'. הרמב"ם וכתו בעבד ע"ז לדעתו כמ"ש בסי' ל"ז: ור"א כו'. כמ"ש בירושלמי דפ' המקנן שמא תאמר כהן זה מגלה ערוות ושופך דמים והוא מברכני אמר הקב"ה וכי הוא מברכך אני מברכן אני שנאי כו'. והרמב"ם מוקי לה בתינו ידוע אלא מברכיהם כו' וז"ש בסל"ו וזאת כו': סל"ז מל כו'. עתי"ל: סל"ז מומר כו'. אפי' בשוגג אפי' עשה תשובה לאיתקש לעבודה כל"ל סי"ו ואתרינן במנחות ק"ט א' הכהנים שנשתמשו כו' וקי"ל כר"ש שם דאפי' שגג בזריקה וכ"כ בס' הזהיר: וי"א כו'. עהוס' שם במנחות ק"ט א' ד"ה לא כו' ובתענית כ"ו א' וע' הוס' דסוטה כ"ע א' ד"ה כי בשלמות פ' קרח כו' וברא"ש דמגילה: ואם נאנס כו'. כ"י דבה"ג לא איקרי מומר ומ"ש הרמב"ם אפי' באונס היינו בעבד ע"ז ולא בנשתמד. בד"ה ע"ש: סל"ח שתה כו'. כ"ז לשון הרמב"ם וכמ"ש בתענית כ"ו ב' למה נסמכה כו' מה משרת כו' ואתרינן בברייתות י"ב ב' שתה כו' רא"ש כו' ואיפסיק שם

דמה קושיא היא זו אטו לא אפשר דהכנים עמו יין הפנים ואי דהוי חולין בעזרה דלמא עבר והכנים או דשתה מיין לנסכים ונ"מ אף דמעל מ"מ ילקה משום שתויי יין ב"כ. אך כוונת הראב"ד כך הוא דלפי דעת הרמב"ם דכוונת הת"כ הוי לאשמועינן דחייב אף על היציאה ל"ל לפרש התוספתא דמיירי בשתה יין לפנים הו"ל לפרש דלפי דבריו בפירושו א"צ שישתה יין בפנים רק אם שתה בחוץ משכחת לה ולענין ללקות שתים וזה ברור אתה ובנ"ך והוא תמוה מנ"ל כן ועיין בכ"מ שעמד בזה ולדעתי יש לו' הכוונה דראייתו הוי ממ"ש אתה

מחצית השקל

תלי' וצריך לדקדק בהן ור"ל אי ידעי' דלא הביא ב' שע"ג שהוא כן י"ג שהא לא יטא כפיו: (ס"ק מט) ללמוד כו' ורשאי לברך ר"ל אין בו משום ברכה לבטלה כי בשעת הלימוד לקנן רשאי לו' הקטן הברכו' כתקנו וכנוסחתו אע"ג שמזכיר השם: (ס"ק נ) ולא כו' לאחזוקי נפשי' עי' ס"ק ע"ה מ"ש בשם רי"ן: (ס"ק נא) שהרג כו' דכתיב כו' ובפרשכם כפיכם (דהיינו שיטת כפים) אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפלה (וכ' הע"ז דהיינו אפי' יעשו תשובה) אינני שומע ידיכם דמיס מלאו וזה נתינות טעם לפ' שידכם דמיס מלאו ע"י רליחה: (ס"ק נ"ב) מל כו' בניטיגדף ע' ע"ב תניא שחט בו שנים או רוב כ' סימני. (אע"ג דסופו למות מ"מ) אינו גולי ואמרי' הטעם שמא הרוח בלבלתו (ואלמלי הרוח לא מת) א"כ הוא קיבל את מיתת עצמו ע"י שפירכם ופקמר דאיכא ביניהם דשאא ופירכם דמשום רוח איכא ובגבול רוח איכא א"כ שחטיה בברא ולא פירכם דקיריב מיתה ליכא ובגבול רוח איכא וכתבו התו' שם לחד פי' דהני תרי ליטא לא פליגי והש"ס מפ' כ"מ בין הטעמים וכן פי' הרמב"ם פ"ה מה' רוצח וס"ל דלא דוק' בשחיטת סימנים דה"ה בכל חבורה תלוין בפרכוס ורוח דלא כהראב"ד אך כתבו התו' שם דוק' בשוגג לענין גלות אמרי' הכי אבל במזיד לעולם חייב וכתבו ושמא יש שום דרשא גבי גלות וכו' עכ"ל: (ס"ק נג) מרננים ומיהו אם הוא יודע כו' ודברי הש"ע והמ"א במ"ש בריטון לא קאי על מל תיבוק כי אם שהרג ממש: (ס"ק נד) מומר כו' להמחמירים כו' היינו לדעה א' שהוא דעת הרמב"ם דלא מהני תשוב' וז"ל הרמב"ם פרק ט"ו מהל' תפלה וכהן שעבד ע"ז בין באונס ובין בשוגג אע"פ שעשה תשו' אינו נושא כפיו לעולם שנאמר לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' כו' וברכה בעבודה שנאמר לשרתו ולברך בשמו וכן כהן שהמיר לעכו"ם אע"פ שחזר בו אינו נושא כפיו לעולם. ודייק הרב"י בבד"ה מדמחלק לעע"ז ומומר בשרי בבי ובעע"ז כתב אפי' באונס ואפי' עשה תשובה ובהמיר לא כ' אפי' באונס וגם כ' אפי' חזר בו משמע אבל לא שב בתשובה אבל כששב נושא כפיו ומה נקרא המיר פי' אח"ז בשם ר"ל הביב ומ"מ בש"ע ע"כ לא ס"ל הכי דהא כ' לדעה א' ל"מ תשו' וסיים ואם נאנס לד"ה נושא כפיו משמע אע"ג דתשו' לא מהני לדעת א' מ"מ באונס שרי וא"כ בממ"כ במאי מיירי אי בעע"ז אפי' נאנס אינו נושא כפיו ואי בהמיר אפי' עשה תשובה מהני אע"כ ל"ל שאח"ז כשחיבר ס' בד"ה חזר בו. ור"ל חביב כו' שאמר אני אתה ואע"ג שבדיבור זה חייב מיתה כמ"ש הרמב"ם פ"ג מה' ע"ז דין ד' וז"ל ואפי' הגביה לבנה וא"ל אני אתה כו' נסקל וכ' הלח"מ דע"כ מ"ש הרמב"ם לאו דוקא אלא אפי' בלא הגבהה נמי ע"ש מ"מ כיון דלא עביד מעשה קיל לענין כ"כ מאלו עבד ע"ז ע"י מעשי וכ"כ הב"ח: וא"ל כו' לדת ישמעאלים כו' ור"ל שאפי' באמר אני אתה יש לו דין עע"ז ומומר שכ' הרמב"ם דקיל מעע"ז מיירי בהמיר לדת ישמעאלים שאינן עע"ז מ"מ כיון שכפר בתורת משה ה"ה מומר: כ' הב"ח כו' אמרי' פ"ב דתענית דף כ"ו ע"ב דכ"ע מיתת שיכור אסור בנשיאת כפים מנה"מ אריב"ל משום ב"ק לנה נסמכה פ' כהן מברך (היינו פ' כ"כ) לפי' זיר מה זיר אסור ביין אף כהן אסור ביין אי מה זיר אסור בחרלן אף כהן כן אמר קרא לשרתו ולברך בשמו מה כהן משרת (דהיינו כהן העובד עבודה) מומר בחרלן אף כהן מברך כו' אי מה משרת בעל מום לא אף מברך בעל מום לא הא אתקש לזיר · ומה זיר דאתקשי לזיר קולא אקשי לחומרא. דבע"מ לא כמו כהן משרת וחרלן לא כמו זיר ומשני מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. עכ"ל הגמ': שנמנו בפ"ב דזבחי. לענין עבוד': דלא כו' אלא לענין עמיד' גם התוס' במס' מנחות דף ק"ט הביאו גירס' זו לעמידה הוקש לא לד"ת: וכ' בס' לאוקדשי דאיזקהגירס לפנינו: משנס דקנסיהו כדאי' בע"ז. וכ' בס' חמד משה וז"ל. ולענ"ד במחילי מכ"ת לא דק בזה דהתם אמרו כן בכהן ששימש בבית הוניו. ולמ"ד לאו ע"ז הוא (אלא איסור שחוטי חוץ) אבל כהן ששימש לע"ז משמע דמדיני פסול מהאי קרא דלא יעלו כו' כדאי' במתני' דמנחות דף ק"ט ע"א ויע"ש בע"ז בפירש"י דאף כלים שאינם של הקדש ששמשו בהם לע"ז מדיני אסורים ומשמע דה"ה כהנים ששמשו לע"ז מדינא אסורים. כו' והאריך וסיים ולכן נ"ע בהך דיני דהב"ח לדעת הרמב"ם כו' ע"ש באמת כן אי' בע"ז דף כ"ב ע"ב בני מיניה רבי יוסי ב"ש לרבי כלים שנשתמשו בבית הוניו למ"ד לאו בית ע"ז הוא מהו שישתמשו בהן בבית המקדש ופירש"י וז"ל דאליבי' דמ"ד ע"ז הוא לא קמבעי' ליה דהשתא להדיוט אסורי' כדאמר לעיל אבד תאבדון כו' בכלים שנשתמשו בהן לע"ז הכתוב מדבר · לגבו' מבעי' עכ"ל) דתנן כהנים ששמשו בבית הוניו לא יטמשו במקדש כו' כהנים הוא דקנסיהו רבנן משום דבני דעה ניהו אבל כלים לא או דלמא לא שבא ופשט ליה דגם כלים אסורים משום קנס ע"ש. הרי דוקא בשמשו בב"ח הטעם משום קנס ולא בשמשו לע"ז וכמ"ש

באר היטב

ערל שמתו אחיו מחמת מילה ל"ע אי כשר לכ"כ ע"ש וכשכנס"ג כתב לדידי הדבר פשוט דלא יטא את כפיו וכ"פ הפר"ח כוותי' ולא משעמו ע"ש. והמ"א וע"ת חלקו על הב"ח ופסקו אפילו לא מל א"ע במזיד כשר ע"ש והיד אהרן כתב על אמ"א שדבריו תמוהים ע"ש: (כד) יין. הט"ז וע"ת פסקו דאף בשאר משקין אע"ב דלגבי עבודה אינו חייב מיתה אלא דוקא ביין מ"מ גבי כ"כ ודאי אסור ע"ש. והמ"א חולק ופסק בכ"כ ליטא איסורא בלא בשאר משקין אא"כ הוא שכור כלוט דאז פטור מכל המצות. אבל אם לא הגיע לשכרותו של לוט אפי' אינו יכול לדבר בפני המלך רשאי ליטא את כפיו ע"ש. ועיין בל"מ ובכ"מ בפ"א דביאת מקדש. כתב הלקח"ע מ"ב סי' קכ"ה דלא שבא בתוך הסעודה וכ"ש שלא בתוך שכרותו ע"ש. אם שתה יין מגתו פסול דהא בזיר אסור ובעבודה נמי אסור מ"א. ועיין סי' כ"ט ס"ב וה"ה כאן (ועיין בספר אליה רבה שחולק על מ"א. דהא אפי' פטור ואינו לוקה עליו כו' והא דאסור בזיר אין דאיה דלא גרע ממרגן עיין י"ד סי' רמ"ב): (סה) שתו בב"פ. עיין ע"ז ס"ק ל"ג ומדבריו שם נראה דאשתמיט ליה סוגיא דתענית דף כ"ו ע"ב ע"ש ועיין

חכמת שלמה

וצ"ע ודו"ק: (סעיף ל"ז) מומר לעכו"ם לא ישא את כפיו וכו'. נ"ב עיין מ"ש בחידושי תורה משנת תקפ"ט בפרשת פנחס מאין הוציא הרמב"ם דין זה ע"ש ודו"ק: (סעיף ל"ח) שתה רביעית יין בבת אחת לא ישא את כפיו וכו'. נ"ב הנה אעתיק כאן לשון הרמב"ם בפ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה ט"ז וז"ל ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים ודין היוצא משם אחד הוא כיצד כנגן ששתה רביעית יין בין האולם ולמזבח או קרע רגדיו שם ויצא לוקה וכו' וכ' שם הראב"ד א"א אם לדברי' אין צורך שישתה יין בין האולם ולמזבח ומה שאמרו בת"כ מניין אף ביציאה לו' שאף אם שתה בחוץ ונכנס להיכל חייב דה"ק רחמנא בזמן ביאה לא תהא שכרות בהיכל ובמזבח מיתה נמי איכא עכ"ל. והנה אין להתחלת דבריו הבנה כלל והכ"מ שם כ' וז"ל כתב הראב"ד א"א אם לדבריו אין צורך שישתה יין בין האולם ולמזבח וכו' נראה שטעמו דאין לו מר לחייב ביציאה היינו שהכנים יין בפנים ושתה שם דמי נתן יין בפנים וכו'. ודבריו תמוהין מאד בפיר ושו בפרשת פנחס מאין הוציא הרמב"ם דין זה ע"ש ודו"ק: (סעיף ל"ח) שתה רביעית יין בבת אחת לא ישא את כפיו וכו'. נ"ב הנה אעתיק כאן לשון הרמב"ם בפ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה ט"ז וז"ל ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים ודין היוצא משם אחד הוא כיצד כנגן ששתה רביעית יין בין האולם ולמזבח או קרע בגדיו שם ויצא לוקה וכו' וכ' שם הראב"ד א"א אם לדברי' אין צורך שישתה יין בין האולם ולמזבח ומה שאמרו בת"כ מניין אף ביציאה לו' שאף אם שתה בחוץ ונכנס להיכל חייב דה"ק רחמנא בזמן ביאה לא תהא שכרות בהיכל ובמזבח מיתה נמי איכא עכ"ל. והנה אין להתחלת דבריו הבנה כלל והכ"מ שם כ' וז"ל כתב הראב"ד א"א אם לדבריו אין צורך שישתה יין בין האולם ולמזבח וכו' נראה שטעמו דאין לו מר לחייב ביציאה היינו שהכנים יין בפנים ושתה שם דמי נתן יין בפנים וכו'. ודבריו תמוהין מאד בפיר ושו

השקל

רש"י לענין כלים והנה מבחוץ אפ"ה ג"ש דברי מ"א דודאי לחומר' לא יגפינן נזיאת כפיס מעבוד' והא דמומר פסול לכ"כ היינו משום דגבי עבוד' קנסינן ה"ה מסברא יש לקנוס גם לענין כ"כ. ואע"ג דמשמש לע"ז אין הטעם משום קנס אלא מדיני מ"מ חזינן דבשמש בב"ח קנסינהו לענין עבודה: א"כ ה"ה דיש לקנוס המשמש בב"ח לענין כ"כ: ואל"כ כ"ש דבעע"ז לא נקנסנו לענין כ"כ: ויהו דלענין עבודה לא היו צריכים חכמים לקנסו דמדינא אסור בעבוד'. מכל מקום לענין כ"כ דאינו אסור מדינא דהא לחומר' לא יגפי' מעבודה מ"מ הקנס להיכן חזיא וא"ש. אך מ"מ לי המ"א קשה שכ' דטעמי' דמומר פסול לעבוד' משום דקנסינהו וזה לכאורה ליתי דמדינא אסור לעבודה כל"ל. וכ"מ במשכ' דמנחות הכ"ל דיליף לה מקרא דיחזקאל. וכן הרמב"ם פט"ו מה' תפלה אייתי קרא דלא יעלו כהני הבמות כו' דאסור מומר לעבודה וכן בפ"ט מה' ביאת מקדש כ' כל כהן שעע"ז דמדיני אסור לכן חילל ופסול העבוד' וכן בס' ח"מ הכ"ל הביא ראיה זו מביאת מקדש אבל מ"מ דברי מ"א כנוני דהא אמרי' בע"ז דף כ"ד ע"א (ונגמי' זו כתבוין מ"א) כי אתי עולא אר"י אע"פ שאמרו אחיהם לבהמת חברו לא אסר' עשה בה מעשה אסרה ואמרי' מנ"ל דאסר' אילימא מהכהים (פירש"י שאנסו מלכי ישראל לעשות כומרי' לעובדי כוכבי' וכתיב לא יגאל אלי עוד לכהן) דלמי שאני הכהים דבני דעה ניהו (ופירש"י וקנסא הוא) אבל"ה. הרי בעבוד' כוכבים ניהו דמדיני אסורי' מ"מ בעמי דקרא משום קנס ואע"ג דאמר בגמ' בלי ולמי שאני כו' משמע שהוא דרך דיחוי ס"ל למ"א דלי ודלמי לא קאי אלא למה שאמר דוק' הכהים דבני דעה קנסו דלפי האמת אפי' במאי דלא הוי בני דעה כמו בהמ' קנסו וכדאשכחן גבי כלים דקנסו וכמ"ש לעיל וא"כ א"ש דברי מ"א וכן אמרתי פא"פ אל מחבר ס' ח"מ ז"ל בהיותו במחיצתי טרם שהדפיס ספרו והרא' לי איז קונטריסים מספרו הנ"ל: ומ"ש הרמב"ם כו' היינו לו' כ"ה דעבוד' כו' ר"ל ניהו דבאמ' האיסור לא נפיק מעבוד' אלא מזיר מ"מ כן דרך הרמב"ם לתפוס דרש' פשוט' אף שאינו נפי' האמת כיון דאין כ"מ לדיני והכי טעמו כ"ה הבדע דאי הפסיק בו כו' דנושא כפיו דלקולי' ולפי' מעבודה: כ"ש פטור אע"ג דמ"מ אסור. כתב הרב' כיון דקרא להקיש הוא רק אסמכתי' ואינו רק מדרבנן די אם נקיש למה שחייב עלי' בעבודה אבל במה שפטור בעבודה אע"ג דאיסור' איכ' כ"כ לכתחלה ומ"ש מ"א כ"ש ומזוג ט"ש ול"ל כ"ש מזוג וה"ה דש"ד לו הפסי' ולא שתה בבת אחת רביעית. במזיד כשר כמ"ש סעיף ל"ט. שאין שאר עבירות מוציעים מנ"כ: (ס"ק נה) שתה כו' ול"ל דדברי רי"ו ברורים. ור"ל דרי"ו לא מיירי ביין אלא בשאר משקים המשכרים ואף דשתה דבריו י"ל מדנקט שיכור משמע ממילי' כן דביין אפי' רביעית אסור ולא מקרי שיכור אלא שתה אף דגם בגמ' קתני שיכור ומשמע דמיירי ביין עיין בפריסה: וגם הרמב"ם כתב כו' היין משמע דבא למעט שאר משקין: דאף בעבודה זה כ"כ מ"א ליתרון. דאפי' תימ' דאפי' לחומרא יגפינן מעבודה · מכל מקום הא אף בעבודה ליכא מיתה וא"כ בנזיאת כפיס מותר לכתחלה כדלעיל: דל"ד לתפלה. דדוק' תפלה דהוי כמדבר לפני המלך דהא י"א דמותר לקרות ק"ש ואף דכתב רמ"א בסי' ל"ט דגם בק"ש אסור היינו משום דאיכ' קבלת עול מלכות שמיס דהא. עכ"פ אשאר ברכות שרי כדאית' בסי' ל"ט: מדמה לה לתפלה דלית' דהא בתפלה אפי' אינו כלוט אלא שא"י לדבר לפני המלך תפלתו תועב · ואלו רי"ו מדמי' לה לתפלה למה. הצריך שיהי' שיכור כלוט: יין מגתו פסול דהיינו קודם שעברו על היין משעת דריכתו ארבעים יום דאינו משכר: דהא בזיר אסור ובעבוד' נמי אסור ולכן לא הזכירו הרמב"ם כאן ר"ל לענין נ"כ אסור יין שתה ולא חילק דתוך מ"ם יום שרי. אלא ל"ע מ"ש דהא בזיר אסור מה בכך הא לחומר' לא יגפי' דהא מה"ע שרי בחרלן. ואי דגם בעבוד' אסור מכל מקום בעבודה ליכ' חיוב מיתה א"כ בנ"כ אפילו לכתחלה שרי כנ"ל והא המ"ע כתב לעיל בס"ק ל"ד דאם הפסיק או נתן לתוכו מיס כ"ש נושא כפיו. ניהו דבזיר אסור וגם בעבודה אסור מ"מ כיון דבעבודה ליכ' חיובא נושא כפיו לכתחלה. והרמב"ם רים הלכות ביאת מקדש כלל הפסיק בה ומזג במיס ויין מגתו בתר בנא ובכלם כתב פטור ואינו מחלל עבוד' וע"ש בכ"מ. עכ"פ דיניהם שוה. אח"ז ראיתי שבס' א"ר הרגיש בזה: ועסי' ל"ע ס"ב:ה"ה כאן. ר"ל לענין יש"ן אז הלך אחר

מ"ז סס לפי' כתו' ע ספ"ק דחולין י כ"י כ ברכות ל"ב ל מרדכי פ' הקורא את המגילה ומאר פוסקים מ כן מוקי רמב"ם להכיא דירושלמי כ מנחות כ"ע ס רש"י ורביני גרשון ע לשון רמב"ם פי"ד מה"מ ממשמעות

לבושי שרד

נודע ביהודה סי' ה': סקנ"ע (°) סי' רט"ו. היינו מה שמבואר שם סעיף ג' דברכה קטן ברכה הוא מצד חינוך ועוניין אחריו אמן: מ"א סקנ"ד (°) כ' דמומר פירוש. חולק על בדק הבית דמומר פירושו אמר אני אתה אל"כ כבר עבד ע"ז ואפ"ה בנאמם מתיר ליטא כפיו: שם (°) אלא לקולא דמומר בחרלן. לשון הש"ס שם דף כ"ו ע"ב דיליף שם דשיכור אסור בנשיאות כפיס דנסמוך פרשת נ"כ לפי' מזיר לומר מה מזיר אסור ביין אף כהן המברך ופריך אי מה מזיר אסור בחרלן אף כהן המברך ומשני אמר קרא לשרתו ולברך בשמו מה משרת מותר בחרלן אף כהן מברך ופריך אי מה משרת בעל מום לא אף כהן מברך ומשני הא איתקש לזיר ומאי חזית דאיתקש לקולא אקיש לחומרא ומשני אסמכתא בעלמא ניהו ומדרבנן לקולא:

יד אפרים

ט"ז ס"ק ל"א עם הכהנים אחריס וכן כו' ר"ל דהעור ס"ל דאף באקראי אין היתר לבדו רק עם הכהנים אחרי' דוקא ולא כתב"ש בש"ע וכב"י דכל שהיא ב' שערות מותר ליטא כפיו באקראי אפילו בפני עצמו:

דגול מרבבה

*) וכהן פגוע דבה אם מותר ליטא כפיו אז אם שייך בו וקדשהו. עיין באה"ע סי' כ' בח"מ ובב"ש סק"א:

שערי תשובה

להט"ז ע"ש ועיין בבאר יעקב מ"ש בענין זה: (ס) תשובה עבה"ט. ועיין שו"ת נ"ב מ"ת סי' כ"א וכהן שנשא נכריות בנימוסיהם וחזר ופירש ממנה ועשה תשובה שקיבל ע"ד רבים שא"א ישוב עוד לכסלה ויקבל

הגהות רעק"א

מג"א ס"ק נ"ד ל' הרמב"ם. וע'

לט פ לא היה בו א' מהדברים נו המונעים נשיאת כפים אע"פ שאינו מדקדק במצות וכל העם מרננים אחריו נושא את כפיו (°) [שלין שאר עבירות מונעין (סו) נשיאת כפים] : מ ל כהן שנשא נז (סז) גרושה לא ישא את כפיו ואין ק נוהגין בו קדושה אפי' °לקרות בתורה ראשון ואפילו גרשה או מתה פסול עד שידור הנאה נח על דעת (סח) רבים נט מהנשים שהוא אסור בהם : מא י נטמא למת שאינו משבעה מתי מצו' פסול מן הדרוכן ומכל מעלות הכהונה עד שישוב ס ויקבל שלא (סט) יטמא עוד למתים (רו) *(י"ח דמי שיש לו בת שהמירה לעכו"ם לו זנתה אין מחייבין עוד סא (ע) לקדשו כי אביה היא ממלכת °עי' רמ"מ סי' ל"ח

סכור כ"ל דוקא שהגיע לשכרותו של לוט לא ישא כפיו ע"כ והרב"י חלק עליו ע"ש ול"ל דדברי רי"ו ברורי' וכלוי' דברי בנמ' ילפינן מבדר ממזיר דאסור ביין וא"כ שאר משקין מותרין כמו בנזיר וגם הרמב"ם כ' ו' דבריס מונעי' כ"כ וכו' היין וכו' שתה רביעית יין וכו' דאף בעבודה ליכא בשאר משקים מיתה כמ"ש הרמב"ם וא"כ בל"ל ליכא אסור' כלל בשאר משקין (דלא כע"ת והוא בעלמו שתר דבריו בס"ק ל' ע"ש) אא"כ הוא שכור כלומר דאז פטור מכל המצות ומשמע דאפי' אינו יכול לדבר בפני המלך ראשי ליטא כפיו (°) דל"ד לתפלה ולא הביאותי מ"ש הרב"י דרי"ו מדמי לה לתפלה דליתא ע"ש . וכ"ל דאם שתה יין מגתו פסול דהא בנזיר אסור (°) ובעבודה נמי אסור ולכן לא הזכירו הרמב"ם כאן ועפי' ל"ט ס"ב ה"ה כאן: נו המונעי' כ"כ . ורא"ב א"ח ב"ב סמ"א כ' דוקא כשעשה תשובה ומ"מ משום ריעון לא פסלין (כ"ה): נז גרושה. וה"ה חלוצה (הרא"ש סימן ס' וכ"ח). כהן רע מעלים ובליעל ועז פנים לכ"ע אין מונעים (ריב"ל א"ח דף ק"ן): נח ע"ד רבים. הקשה הגאון בספר בה"ז סוף מצוות ל"ל ע"ד רבים הא קי"ל כמ"ד צריך לפרט הנדר וא"כ כשיאמר לחכם הסיבה שבגלל נדר לא יתיר לו החכם כדאי' בכתובות ספ"ז ובגיטין פ"ד בגמ' וכ"ל כיון דפליגי בזה אמוראי בגמרא ולא איפסקא הלכתא (°) בהדיא חשבו הרשב"א והרמב"ם דלמא חזר לגבי חכם דס"ל כמ"ד א"ל לפרט הנדר ובדי' ליה וא"ל מהלמי' דאמרי' פ"ד דגיטין דף ל"ד שתהא מודרת ליתומים דהיינו שתאמר יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם נהניתי מכתובתי ולא חייסינן דלמא חזר לגבי חכם כו' והיינו משום דקי"ל צריך לפרט וי"ל דגבי מלתא דאיסורא לגבי חכם הסיבה שבגלל נדר לא יתיר לו החכם אך דאמר לגבי מלתא דהיתרא לא יתיר לו בלא פירוט ע"ל לומר הסיבה שבגלל נדר אלא אימר הלשון שנדר בו וכן מוהגים בעולם עכשיו והש"כ והפרישה תמהו על הרמב"ם ולא ראו דברי התוס' והרשב"א והש"ע סוברין צריך שיאמר הסיבה שבגלל נדר כמ"ש בי"ד סי' רכ"ח סי"ד אך חשבו שמא יבא אלא חכם שיסבור כדברי התוספות וימר לו שנדר שלא יאכל גרושה והוא לא ידע שמפני שהוא כהן נדר כן ויתיר לו לכן פסק דבעי ע"ד רבים *) אבל בחלמי' אף שהאמר הלשון יאסרו כל פירות שבעולם עלי הם נהנתי מכתובתי לא יתיר לה החכם אבל להא לא חיישינן שאף הלשון לא תאמר דהא ודאי כ"ע מודו דהלכה כמ"ד צריך לפרט וע' בא"ע סימן ו' בב"י בשם הרמב"ם והאריך בתשובתו של כהן שנשא פסולה. ואם אמר שאינו כהן ונשא אשה (°) פסולה אפי' גרשה פסול לכהונה (ר"י לוי סל"ג וע' בלבוש א"ע בסוף הספר) : נט מהנשים שהוא אסור . אפילו נדר ממנה בגלה מעכשיו אפי' אינו יכול להוציאה מחמת אונס אפי' אונס נפשות אינו כ"כ ואינו קורא רחמנן עד שיוציאנה (כ"כ הרא"ש א"ח סי' כ"ט) וע"ע דהא אמרינן בגיטין דף ל"ה מודר ועובר יורד ומגרש : ס ויקבל. וא"ל לידור דשאני עריות דילהו תוקפו : סא לקדשו. היינו לפתוח ראשון ולברך ראשון [מרדכי] אבל

פסיקתא

בא"ר

ופיין ס"ק ט"ן : (סו) כ"כ . אפילו לא עשה תשובה כ"מ מלשון הרמב"ם דכתב שאין אומרים לרשע הוסיף דבר הנמנע מן הנמנות . וכ"כ פר"מ וה"מ. ולא"ב א"ח סמ"ל כתב דוקא בשעשה תשובה ומ"מ משום ריעון לא פסל בנה"ג : (סז) גרושה . וה"ה חלוצה ואפילו אינו יכול להוציאה מחמת אונס נפשות ודר הגאה ממנה מעכשיו אינו נוטל את כפיו.והא דאמרינן נדר ובובר יורד ומגרש היינו כשיודר מן הענבורה מיד מגרש אבל זה שאינו יכול להוציאה אפילו אם נדר בהגאה ממנה אסור ליטא את כפיו הרא"ש ס"ח סי' כ"ט . והמ"ל לא דאה דברי הרא"ש אלו במקומם כי אם ממה שהשמיק הכנה"ג ע"ש . דאלמלי ראה הרא"ש במקומו לא היה מקשה מדכפני' בס"ק כ"ט מה שהרא"ש עלמו הרגיש בזה ומיישבו בס"ש ע"ש . (גם נפל טעות בדברי א"ח

יד

במג"א ס"ק נ"ח החמירו עפי' משא"כ בגלמה המודרת ליתומים הקילו ולא חיישינן דחזיל לגבי חכם דס"ל א"ל לפרט : שם ולא ראו דברי התוס' כו' ולפי דברי התוספות דוקא שידירו אותו שלא יהנה מאשתו פסולה וכשיפרט בלי לא יתירו לו משא"כ הרשב"א והש"ע סוברים צריך לפרט הסיבה וא"כ הב"ד המדירין אותו הם מדירין אותו בשתם שלא יהנה גרושה שהרי אין לאוס להתרה שיעורך לפרט להם הסיבה לפי"ז משמו שמא יבא לפני חכם דס"ל בהתוס' וא"כ בשלא יפרט הסיבה יתיר לו

ביאור הגר"א

י"ג ב' כר"א : ואם כו'. שם ל"ק הא כו' וסובר הרמב"ם דה"ה לרישא דפסק כה : סל"ט לא כו'. מירושלמי כל"ל : שאין שאר כו'. ר"ל אפי' יודעון בו מדקאמר כהן שהרג כו' מ' דוקא שידעו ובכיטתו דבלא עשה תשובה כמ"ש בסל"ה וא"מ לא הרמב"ם מודה לזה בתש"ש : ס"מ כהן כו' ואין נטמא כו' בכל מהבאין דבמורות : סמ"א י"א כו'. מנהדרין נ"ב ול"ל מורי קרובי דרשות הוא לנהוג בו חול כו' דאתחלל מכהונה וכ' וכ"ש בנשחמדה וז"ש אין מחוייבים כו' ועמ"ש :

חכמת

בדומה לך והיינו אהרן היה אז בפנים כדמוכח בפרשת שמיני שנא' להם ומפתח אהל מועד לא תצאו מוכח שהיו אז באהל מועד ורמז לו שאם אין ישתו יין יתחייבו וא"כ מוכח דחייב גם על היציאה ולכך אין לומר דהכוונה לחייב שתים על הכניסה ועל היציאה דזה לא נלמוד מלשון אתך בדומה לך דהרי אהרן לא נכנס אז שתויי יין ומה בדומה לך איכא ובע"כ הכוונה רק דאם ישתה יין בפנים חייב על היציאה ודו"ק ואפשר ליישב גם דברי הכ"מ דגם הוא מפרש כוונת הראב"ד כן רק דקשה לו מה הקשה הרי י"ל דקי"ל תפשת מועט תפשת וכיון שכן מוטב שפי לאוקמי הריבוי על אם שתה יין לפנים ולחייבו אחת מלאוקמי על אם שתה יין בחוץ ולחייבו שתים לכך כתב הכ"מ דכוונת הראב"ד הוי כיון דמי הכנים יין לפנים א"כ הוה מלתא דלא שכיחא לכך שפי מסתבר למדרש על אם שתה בחוץ ולחייבו שתים מלמדרש ממנו אם שתה בפנים ולחייבו אחת כיון דהוי מלתא דלא שכיחא ואתי שפיר ודו"ק היטב : (סעיף מ') כהן שנשא גרושה לא ישא את כפיו. נ"ב עיין במג"א מה שהקשה על הרמב"ם ועיין מ"ש בישובו בהשמטות לחיבורי נדרי זרוזין ביו"ד סי' רכ"ח שם ישבתי דבריו ע"פ דרכו של המג"א בתוספת ביאור ע"ש בחיבורי השני להשמטות לנדרים ע"ש ודו"ק והוא בחיבורי בכת"י דף קע"ג : והנה בדין זה בכהן שנשא גרושה עיין מ"ש בספרי ספר החיים ליישב שיטת הרמב"ם מכח שיקחו לעצמן קלי הדעת ולא יחושו לנדרי איסור ע"ש וע' מ"ש בזה בחיבורי ליו"ד הלכות בכור סי' שי"ד ראיה לזה מן הש"ס דבכורות דף ל"ו ע"ב נבי ר"א שהביא לפניו בכור ולא ידע אם כהן הוא ע"ש עד לכבודו של חכם חייש איסורא עביד משם מוכח דבע"כ חיישינן לבה"נ שיקח לעצמו קלי הדעת שלא יחושו לכבודו של חכם ויתירו לו דאל"כ אין פירוש להסוגיא שם דדלמא הוא לא חייש רק דהשלשה לא יתירו לו כיון שיש חכם אן דערומי קא מערים שהשלשה לא יתירו לו כיון דליכא כהן עמו ובע"כ דהחשש שאפשר שיקח לעצמו שלשה קלי הדעת ויתירו לו ובע"כ שהוא עצמו חייש לכבודו

מחצית

שמתה:(סקנ"ז) גרושה וה"ה חלוצי ר"ל אע"ג דחלוצה אין בו רק איסור דרבנן:(סקנ"ח)ע"ד רבים כו' וכגיטין פ"ד דף ל"ה ע"ב אהא דתנן התקין ר"ג הזקן שלאמה הבאה נגנות כתובתה תהיה מודרת ליתומים כל מה שירלו לידע שלא נגב' כלום מכסיהם.והיינו דרך משל תאמר.יאסרו כל פירות עולם עלי אם נהניתי מכתובתי ופריך הש"ס ומיחוש דלמא אזל לגבי חכם ושרי לה ומשני קסבר צריך לפרוט הנדר וכשתפרוט הנדר לא יתיר לה החכם.ותו אמרי' שם רב נחמן אמר ר"ל לפרוט הנדר. ור"פ סבר צריך לפרוט הנדר ופריך והתנן[הוא אחר גמר העבודה] ומגרש ור"ח ר"ל לפרט א"ה ליחוש דלמ' אזל לגבי חכם ושרי לי' ומסקינן דמדרינן ליה ע"ד רבים דל"ל הפרה לכ"ע ופי' רשב"א דצריך לפרט א"ה דל"ל הסב' שבגלל נדר הרי דלא הוצרך הש"ס לומר דמדרינן עד"ר כ"א למ"ד א"ל לפרט אבל לדידן דקי"ל צריך לפרט א"ה למה הלריכו, דוק' שידור עד"ר:(חשבו)הרמב"ם ורשב"א שהלריכו שידור עד"ר דלמא אתי לחכם דס"ל כמ"ד א"ל לפרט הנדר ויתיר לו בלמ' הש"ס אמר בשלמא למ"ד צריך לפרט את הנדר א"ה המשני דקתני עד שידור הנא' דל"ל שמא ילך לחכם ויתיר לו ואותו חכם יהי' ס"ל א"ל לפרט א"ה דבזמן המשני עדיין לא הי' מחלוקת בזה אי ל"ל א"ה או לא . ולמ"ד דל"ל בזמן המשנה כ"ע הוי ס"ל הכי. ולא נתחדש הפלוגת' בזה כי אם בימי אמוראים רב נחמן ור"פ משא"כ לדידן בתרלי דאיכ' כבר פלוגתא דאמוראי בזה ולא אפשר הלכתא בהדיא בש"ס לומיחש דלמ' אזלא לגבי חכם דס"ל א"ל לפרט א"ה : ומ"ל מאלמנ' כו' ר"ל דלמ"ד א"ל לפרט הוצרך הש"ס לו' דמדרינ' לה עד"ר וכיון דקי"ל צריך לפרט א"ה כתבו הפוסקים ומכללם הרמב"ם דמדרינן לה סתם ולא הלריכו שתדור עד"ר ולהכ"ל אכתי איכ' לומיחש דלמ' אזל לגבי חכם דס"ל א"ל לפרט א"ה : וי"ל דלגבי מלתא דאיסור' החמירו . ר"ל דהאי חשש שיהי' חכם דס"ל א"ל לפרט הוא חשש רחוק דכל הפוסקים פסקו צריך לפרט לכן דוק' הכא לענין נשא אשה פסולי' החמירו וחשש לחשש רחוק אבל באלמנ' דהוי דבר שבממון אוקמוה אעיקר דינ' ולא חששו לחשש רחוק : ועי"ל דהתו' כו' וכן נוהגים העול' שאין מפרשים הבב' ואין חכם המתיר שואל להודיעו הבב' : הש"ך בי"ד סי' רכ"ח ס"ק ס"ה : ולא ראו דברי התוס' די"ל דהעולם סומכין על דברי התוס' דעירוכין:ורשב"א וש"ע סוברים כו' הקשה בס' ח"מ שותא דמרא לא ידע.דא"כ תיקשי להתוס' הא דאמרי' בש"ס אהא דתנן הנוטל אשה בעביר' כו' בשלמא למ"ד צריך לפרט א"ה א"ש כיון דבני באמירת ל' הנדר ואל"ל הבב' אכתי א"ל אאם יאמר שנדר שלא ישא גרושה יתיר לו החכם כי לא ידע החכם שהוא כהן . אונס התוספו' שם בעירוכין הרגיזו בזה וכתבו דאדרי' לכהן הנוטל נשים בעבירה שלא יהנה מאשתו הפסולה וכשיבא אחר ויפרט לו ל' נדרו לא יתיר לו עכ"ל התוס' וא"כ אזלא לה תי' זה של מ"א עכת"ד ס' ח"מ ולענ"ד דברי מ"א נכונים דודאי הא לא קשיא על רשב"א ורמב"ם למה כתבו דמדרי' לי עד"ר ה"ל למימר דלא מדרינן לי' עד"ר אלא בענין אחר שא"א להתיר

הגמרא דכריתות פ' שם רמב"ם ע"פ ירושלמי דגיטין מ"ז ל' בכורות מ"ה ק רשב"א ומהר"י אבוה' מסוגי' דברכות ר ר"י אבוהב כשם דמר שמואל

עטרת זקנים

* כהן שיש לו בת שהמירה כו' כי את הגיה היא מחללת אבל יצא קול על אמו שזנתה לו המירה אפ"ה עולה לדוכן (ש"ת מהרר"ל ח"א דף קמ"ט) :

דגול מרבבה

*) המעיין בתוס' בגיטין דף ל"ה ע"ב בד"ה סבר בסוף הדבור ומעיין ג"כ בתוספות בתוס' ערכין דף ד"ג ע"א בד"ה מר סבר ירלה שהתום' כיונו הסיפך מדברי המג"א כאן ועיין בלאן קדשים ודברי המג"א המוהיס בעיני כי אם בהגהי מכתובתי הוא תנאי המדר ואי"כ אם אינו לריך לפרט הסיבה א"ל לפרט ג"כ בהגלאי :

חתם סופר

הט"ז לקמן סי' זה ומג"א ס"ק י"ח . (שם) סעיף מ"א בהנ"ה בת שהמירה נ"ב וכתב בשירי כנה"נ שאין נוהגין כן לפסול כהן בשביל זה ומ"ש שהמירה לע"ז רצ"ל שהלכה ונתדבקה לאומה אחרת שאנחנו תולים בזה חזקה כי זינתה עמהם כי מסתמא מחמת תאוה המירה ולולי אביה היה משמרה כראוי בילדותה לא באתה לידי מדה זו וע"כ אביה היא מחללת ולזה נתכוין המג"א סוף ס"ק ס"ב וכל זה במומר בזמנינו שהולך לאומה אחרת ומתדבק בה אבל בת כהן העובדת ע"ז ואינה מתדבקת

רבושי שרד

ט"ז סקל"ה (°) אלא אסמכתא והלא היקש. כבר תמהו אחרונים ע"ז דברי מפורש בש"ס דהוא אסמכתא הבאתי כאות הקודש וע"ע : מ"א סקנ"ה (°) דלא דמי להפלה ולא הביאותי . דבתפלה מבואר בסימן ע"ט דאם אינו יכול לדבר לפני המלך תפילתו הועבה ורי"ו כ' הא בעי שכרותו של לוט דוקא אע"ג דקיל כ"כ מהפילה : שם (°) ובעבודה נמי איסור ולכן . ל"ע דהא בעבודה ליכא חיובא וכבר כתב אחלה דכל מה דבעבודה ליכא חיובא אזי בכ"כ אפילו איסורא ליכא ומה דאסור בנזיר אין ראיה דהא אדאן נמי אסור בנזיר ואפ"ה בכ"כ שרי דילפינן

בגמרא דכריתות פ' שם רמב"ם ע"פ ירושלמי דגיטין מ"ז ל' בכורות מ"ה ק רשב"א ומהר"י אבוה' מסוגי' דברכות ר ר"י אבוהב כשם דמר שמואל

עטרת זקנים

* כהן שיש לו בת שהמירה כו' כי את הגיה היא מחללת אבל יצא קול על אמו שזנתה לו המירה אפ"ה עולה לדוכן (ש"ת מהרר"ל ח"א דף קמ"ט) :

דגול מרבבה

*) המעיין בתוס' בגיטין דף ל"ה ע"ב בד"ה סבר בסוף הדבור ומעיין ג"כ בתוספות בתוס' ערכין דף ד"ג ע"א בד"ה מר סבר ירלה שהתום' כיונו הסיפך מדברי המג"א כאן ועיין בלאן קדשים ודברי המג"א המוהיס בעיני כי אם בהגהי מכתובתי הוא תנאי המדר ואי"כ אם אינו לריך לפרט הסיבה א"ל לפרט ג"כ בהגלאי :

חתם סופר

הט"ז לקמן סי' זה ומג"א ס"ק י"ח . (שם) סעיף מ"א בהנ"ה בת שהמירה נ"ב וכתב בשירי כנה"נ שאין נוהגין כן לפסול כהן בשביל זה ומ"ש שהמירה לע"ז רצ"ל שהלכה ונתדבקה לאומה אחרת שאנחנו תולים בזה חזקה כי זינתה עמהם כי מסתמא מחמת תאוה המירה ולולי אביה היה משמרה כראוי בילדותה לא באתה לידי מדה זו וע"כ אביה היא מחללת ולזה נתכוין המג"א סוף ס"ק ס"ב וכל זה במומר בזמנינו שהולך לאומה אחרת ומתדבק בה אבל בת כהן העובדת ע"ז ואינה מתדבקת

רבושי שרד

ט"ז סקל"ה (°) אלא אסמכתא והלא היקש. כבר תמהו אחרונים ע"ז דברי מפורש בש"ס דהוא אסמכתא הבאתי כאות הקודש וע"ע : מ"א סקנ"ה (°) דלא דמי להפלה ולא הביאותי . דבתפלה מבואר בסימן ע"ט דאם אינו יכול לדבר לפני המלך תפילתו הועבה ורי"ו כ' הא בעי שכרותו של לוט דוקא אע"ג דקיל כ"כ מהפילה : שם (°) ובעבודה נמי איסור ולכן . ל"ע דהא בעבודה ליכא חיובא וכבר כתב אחלה דכל מה דבעבודה ליכא חיובא אזי בכ"כ אפילו איסורא ליכא ומה דאסור בנזיר אין ראיה דהא אדאן נמי אסור בנזיר ואפ"ה בכ"כ שרי דילפינן

ממגרת לקולא כמו שהוא כל' גמרא שהעתקתי כאות מ"ג וכן הקשה בא"ר דדוקא בשאר משקין דבנזיר מותר ובעבודה נמי ליכא מיתה הוא דברי בכ"כ אבל יין מגתו דאסור בנזיר ובעבודה אסור גם בכ"כ. אך דז"ל חדא דשתאו בשני פעמים יוכיחו עיין בע"ז רים סקל"ה מדברי הכ"ל קאמר דאיתקבו לקולא ממילא מה אם יש בעבודה חיוב מותר אף אם יש בעבודה חיוב לא הוצרך לאתרה רק בזה שאסור בנזיר ול"ע : (ס"ע) סעיף ל"ט (°) שאין שאר עבירות פי' חוץ מעבירות שבתורה ופיעיף ל"ה ואילך ואולם לשון זה הוא מהרמב"ם ופס יש ביאור אחר ואין להאריך: מ"א סקנ"ח(°) בהדיא חשבו הרשב"א.חשבו שמא יש איזה חכם דסובר א"ל לפרט ולא תאמר לחכם אם יבא לפני חכם דס"ל א"ל לפרט ולא תאמר שאינו כהן : שם פסולה אפילו גרשה פסול לכהונה פי' אפי' גם הדיר הנאה מכל הפסולות לא מהני כיון שאמר שאינו כהן :

באר היטב

בתה שמתרץ על קושית בה"ז ע"ש ובספרי מ"א דפוס פרופס המקודשי' נתקן הטעות ע"פ המניה אותו ע"ש] כהן רע מעללי' ובליעל ועז פנים לכ"ע אין מונעין מהגיע"ל א"ח ס"ב ובכה"ג : (סח) רבים . עמ"א . ועיין מ"ש בס"ע א"ע ס' ל"ו ס"ק כ"ו ודוק ועיין בפר"ח בספרו מיס חיים דף ו' ע"א . אם אמר שאינו כהן ונשא אשה פסולה אפילו גרשה והדיר הנאה מכל כשיס הפסולות אין לו דין כהן ליטא את כפיו ולקרות בתור' ראשון מהר"י הלוי סי' כ"ג ועיין בלבוש א"ע בסוף הספר . ועיין בש"ע בס' ו' וכסי' ג' ס"ק ו' מס"ס : (סט) יטמא. ול"ל לידור דשאני עריות דילהו תוקפו : (ע) לקדשו . היינו לפתוח ראשון ולברך ראשון אבל פסיקתא דל"כ :

אפרים

בפסיקתא שהרי יאמר לו הלשון שנדר שלא ישא גרושה ולא ידע שמפני שהוא כהן נדר כן ולכן תקנו שידירו אותו ע"ד רבים . ואעפ"י שהיה אפשר לתקן שידירו אותו שלא יהנה מאשתו פסולה מ"מ כיון שהוצרכו לתקן ענין נדר איך יהיה עדיף עפי' שידור ע"ד רבים דאף מי שיבא לידי חכם שיסבור שאין צריך לפרט לא יוכל להתיר אך באלמנה שאין צריכה להקן כלל הנדר לא הוצרכו להוסיף שידור ע"ד רבים בשביל זה לאחד דאתי לטעות לא תאמר הלשון להא לאחד לא חייסינן כיון שכל הנוגע בו חול ופי' המרדכי בשם רש"י מש"ם כ"ב מ' כל"ל אשם היו מוהגין בו קדש כו' פירש"י לפתוח ראשון ולברך ראשון כו' ול"ל מורי קרובי דרשות הוא לנהוג בו חול כו' דאתחלל מכהונה וכ' וכ"ש בנשחמדה וז"ש אין מחוייבים כו' ועמ"ש :

שלמה

של חכם ע"ש ודו"ק בזה : (סעיף מ"א) בהנ"ה י"א דמי שיש לו בת שהמירה לעכו"ם אין זינתה וכו'. נ"ב עיין במג"א מה שהקשה ע"ז ועיין בחיבורי לתורה פרשת בלק שנת תקצ"ט בפסוק ויהל העם לזנות מה שדחיתי ראיות המג"א ס"ק ס"ב והעליתי כן דיש לחלק בין אם עשתה כן נ"פ או בפרהסיא לבין ס"א ובצנעא דאז לא מחללת את אביה ובזנות אף בזה מחללת ואח"כ הבאתי ראיה מן התורה שם דאף בהרבה פעמים ובפרהסיא אינה מחללת אביה מן הילקוט שם ע"ש ודו"ק ומה שקשה על הנהות רמ"א הנ"ל מסוף מס' סוכה עיין בחיבורי לש"ע יו"ד סי' רי"ט דף ק"כ דרך אגב מ"ש ליישב שם בעזה"י ודו"ק : (סעיף מ"א) בהנ"ה י"א דמי שיש לו בת שהמירה לעכו"ם אין זינתה אין מחייבין עוד לקדשו כי אביה היא מחללת. נ"ב עיין במג"א שפירש דברי המרדכי דכוונתו דהמירה מסתמא זינתה וכתב אח"כ דפשע מה שהי' לו ללמוד זאת בקטנותה וכו' ע"ש ודבריו תמוהין דבשלמא בידוע שזינתה מחללת את אביה דמסתמא לא שמרה בקטנותה דאם היה שמרה בקטנותה לא היתה באה לזנות לכך הוה כ"ד שאף בנשואה בשריפה אבל בהמירה ואנחנו לא ידענו שזינתה רק דאמרינן מסתמא זינתה א"כ אם מהני הך שמירה בקטנותה שאף אחר שהמירה לא תזנה קשה למה מחללת את אביה דלמא באמת שמרה מזנות בקטנותה ובאמת לא זינתה מכח דשמרה בקטנותה מנופיה נוכראי ואם שמירה לא מהני מה ששמרה בקטנותה ובאמת לא זנתה א"כ לא פשע כלל שהרי אף שמרה לא היתה מועיל כיון דמשמד אין לשמרה ושוב אח"כ לא מהני שמירתו מתחלה ואין לו' דכוונת המג"א הוי דאגן אמרינן שמכח הנאת הזנות כדי שיהיה שכיחא ליה א"כ אם היה שומרה בקטנותה מנופא נוכראה לא היתה מתאוות לזנות ולא היתה ממירה דתה זה. אינו דא"כ אין ראיה מאהע"ז דמשם לא משמע שמתוך הנאת הזנות תמיר דתה רק דמן הסתם זינתה נמי ולא שעיקר המירתה יהיה מכח תאוות זנות. ועוד מה ראיה מביא מנשואה התם י"ל דחזינן שזינתה ולא המירה בזה תליא אם היה שומרה

השקל

דאין זה קושי' דמה לי דנקטו ע"ד רבים או גוזמא אחריתי אדרב' עדיף טפי למנקט תקנה המבואדת בש"ס דהיינו ע"ד רבי' אלא דקשיא ליה לברכת הזכה דכיון דקי"ל צריך לפרט א"ה א"ל לשנות מלי כלל כ"א לידור סתם ואעפ"כ א"א להתיר וכ"מבואר בש"ס : וע"ז א"ש תי' מ"א דודאי הסם אליבא דנפשייהו דס"ל הדהין כן דא"ל לפרט הסבה רק הלי א"כ ע"כ י"ל הא דאמר הש"ס דלמ"ד צריך לפרט א"ה א"ש ולא נצטרך להדירו עד"ר היינו דמדרי'ליה אלא יהנ' מאשתו הפסולה אבל לדעת רשב"א דס"ל י"ל הסבה א"כ הא דאמרי' בש"ס למ"ד צריך לפרט א"ה א"ש היינו כפשוטו דמדרינן לי' אלא יהנה מאשתו גרושה וסני בהכי כיון דצריך לפרט הסבה ונצטרך לומר משום שהוא כהן ופסולה לו ולא יתיר לו החכם אך זה הי' בזמן הש"ס דלא היה פלוגת' בזה וכ"ע הוי ס"ל למ"ד צריך לפרט י"ל הסבה אבל לדידן דידעי' דהתו' וקלת פוסקים ס"ל דא"ל לפרט הסבה וסני כשיפרט הלי ולדידהו באמת צריך לידור אלא יהנה מאשתו הפסול'אבל לדעת הרשב"א דל"ל הסב'א סני כשידור אלא יהנה מאשתו גרוש'וא"כ פו לא קשיא לרשב"א דל"ל להדירו עד"ר הלא סני כשידור סתם ואפ"ה א"א להתיר כיון דקי"ל צריך לפרט א"כ ע"כ דה"ל לרשב"א לו' דמדרי' ליה סתם אלא יהנה מאשתו גרושה בבאמת לדידיה דל"ל הסבה סני בזה אלא דחייסי' דלמא אזלא לגבי חכם דס"ל דא"ל הסבה וסני כשיאמר הלי כהתו' וכשיאמר הלי מאשתו גרושה יתיר לו דהוא לא ידע שהוא כהן אדרבא יוכיח ע"כ שאינו כהן דא"ל ה"ל להדירו אלא יהנה מאשתו הפסול' דהא לדעת אותו חכם דס"ל כהתו' דא"ל הסבה ע"כ ל"ל לי הנדר כן א"ו דאינו כהן ויתיר לו וזה לא קשיא דה"ל לרשב"א לו' דלא מדרינן ליה עד"ר אלא שידור אלא יהנה מאשתו פסולה וא"כ אפי' אזל לגבי חכם דס"ל דסני כשיאמר הלי אפ"ה לא יתיר לו כבר כתבתי דז"א קושי' כיון דהרשב"א ס"ל דל"ל הסב'א ס"כ כשאמר הש"ס דלמ"ד צריך לפרט א"ה הכונה שידור כשטוטו אלא יהנה מאשתו גרושה ולא הוזכר בגמ' כלל שידור בלשון אלא יהנה מאשתו פסולי' א"כ אין זה קושי' דה"ל לרשב"א למנקט גווני' אחריני דל"ל שיתיר לו דיחא ליה למנקט תקנת' שהוזכר בש"ס כל"ל והוא ברור וכ"מ ל' מ"א : ואם אמר כו' אפי' גרשה כל"ל : (סקנ"ט) מהנשים כו' ול"ע כו' ודר כו' וכתב בספר א"ר דזה גרס לו אלא רמה גוף התשובי רק מ"ש בספר כ"ה בשם תשובת הרא"ש . אדרב' בתשובה הבי' ראיה מגמ' הלא דהתם בתשובה היה המעשה לאחר עתה מחמ' אומם א"א לגרס לכן רוצה לידור הנא' ממנ' מעכשיו ואחר שיעבור האומם רוצה לגרס ע"ז כתב הרא"ש דאין שומעין לו כיון דמ"מ היא בחזקת אשתו ואין אפיטרופוס לעריות ומייתי ראיה מבריתא דל"ל דקתני אלא יהנ' ומגרש אלמ' לא תיתרו לו אלא בתנאי שיודר ויגרש מיד . דאל"כ אם מגרש אינו יכול לחזור ומגרש אלמ' לא אם אמר יאסר שנדר שלא ישא גרוש יתיר לו החכם כי לא ידע החכם שהוא כהן . אומם התוספו' שם בעירוכין הרגיזו בזה וכתבו דאדרי' לכהן הנוטל נשים בעבירה שלא יהנה מאשתו הפסולה וכשיבא לחכם ויפרט לו ל' נדרו לא יתיר לו עכ"ל התוס' וא"כ אזלא לה תי' זה שלא יתיר לו נדרו כו' עכ"ל התוס' וא"כ ורמב"ם למה כתבו דמדרי' לי עד"ר ה"ל למימר דלא מדרינן לי' עד"ר אלא בענין אחר שא"א להתיר

באר הגולה

הגמרא דכריתות פ' שם רמב"ם ע"פ ירושלמי דגיטין מ"ז ל' בכורות מ"ה ק רשב"א ומהר"י אבוה' מסוגי' דברכות ר ר"י אבוהב כשם דמר שמואל

עטרת זקנים

* כהן שיש לו בת שהמירה כו' כי את הגיה היא מחללת אבל יצא קול על אמו שזנתה לו המירה אפ"ה עולה לדוכן (ש"ת מהרר"ל ח"א דף קמ"ט) :

דגול מרבבה

*) המעיין בתוס' בגיטין דף ל"ה ע"ב בד"ה סבר בסוף הדבור ומעיין ג"כ בתוספות בתוס' ערכין דף ד"ג ע"א בד"ה מר סבר ירלה שהתום' כיונו הסיפך מדברי המג"א כאן ועיין בלאן קדשים ודברי המג"א המוהיס בעיני כי אם בהגהי מכתובתי הוא תנאי המדר ואי"כ אם אינו לריך לפרט הסיבה א"ל לפרט ג"כ בהגלאי :

חתם סופר

הט"ז לקמן סי' זה ומג"א ס"ק י"ח . (שם) סעיף מ"א בהנ"ה בת שהמירה נ"ב וכתב בשירי כנה"נ שאין נוהגין כן לפסול כהן בשביל זה ומ"ש שהמירה לע"ז רצ"ל שהלכה ונתדבקה לאומה אחרת שאנחנו תולים בזה חזקה כי זינתה עמהם כי מסתמא מחמת תאוה המירה ולולי אביה היה משמרה כראוי בילדותה לא באתה לידי מדה זו וע"כ אביה היא מחללת ולזה נתכוין המג"א סוף ס"ק ס"ב וכל זה במומר בזמנינו שהולך לאומה אחרת ומתדבק בה אבל בת כהן העובדת ע"ז ואינה מתדבקת

רבושי שרד

ט"ז סקל"ה (°) אלא אסמכתא והלא היקש. כבר תמהו אחרונים ע"ז דברי מפורש בש"ס דהוא אסמכתא הבאתי כאות הקודש וע"ע : מ"א סקנ"ה (°) דלא דמי להפלה ולא הביאותי . דבתפלה מבואר בסימן ע"ט דאם אינו יכול לדבר לפני המלך תפילתו הועבה ורי"ו כ' הא בעי שכרותו של לוט דוקא אע"ג דקיל כ"כ מהפילה : שם (°) ובעבודה נמי איסור ולכן . ל"ע דהא בעבודה ליכא חיובא וכבר כתב אחלה דכל מה דבעבודה ליכא חיובא אזי בכ"כ אפילו איסורא ליכא ומה דאסור בנזיר אין ראיה דהא אדאן נמי אסור בנזיר ואפ"ה בכ"כ שרי דילפינן

ממגרת לקולא כמו שהוא כל' גמרא שהעתקתי כאות מ"ג וכן הקשה בא"ר דדוקא בשאר משקין דבנזיר מותר ובעבודה נמי ליכא מיתה הוא דברי בכ"כ אבל יין מגתו דאסור בנזיר ובעבודה אסור גם בכ"כ. אך דז"ל חדא דשתאו בשני פעמים יוכיחו עיין בע"ז רים סקל"ה מדברי הכ"ל קאמר דאיתקבו לקולא ממילא מה אם יש בעבודה חיוב מותר אף אם יש בעבודה חיוב לא הוצרך לאתרה רק בזה שאסור בנזיר ול"ע : (ס"ע) סעיף ל"ט (°) שאין שאר עבירות פי' חוץ מעבירות שבתורה ופיעיף ל"ה ואילך ואולם לשון זה הוא מהרמב"ם ופס יש ביאור אחר ואין להאריך: מ"א סקנ"ח(°) בהדיא חשבו הרשב"א.חשבו שמא יש איזה חכם דסובר א"ל לפרט ולא תאמר לחכם אם יבא לפני חכם דס"ל א"ל לפרט ולא תאמר שאינו כהן : שם פסולה אפילו גרשה פסול לכהונה פי' אפי' גם הדיר הנאה מכל הפסולות לא מהני כיון שאמר שאינו כהן :

באר היטב

בתה שמתרץ על קושית בה"ז ע"ש ובספרי מ"א דפוס פרופס המקודשי' נתקן הטעות ע"פ המניה אותו ע"ש] כהן רע מעללי' ובליעל ועז פנים לכ"ע אין מונעין מהגיע"ל א"ח ס"ב ובכה"ג : (סח) רבים . עמ"א . ועיין מ"ש בס"ע א"ע ס' ל"ו ס"ק כ"ו ודוק ועיין בפר"ח בספרו מיס חיים דף ו' ע"א . אם אמר שאינו כהן ונשא אשה פסולה אפילו גרשה והדיר הנאה מכל כשיס הפסולות אין לו דין כהן ליטא את כפיו ולקרות בתור' ראשון מהר"י הלוי סי' כ"ג ועיין בלבוש א"ע בסוף הספר . ועיין בש"ע בס' ו' וכסי' ג' ס"ק ו' מס"ס : (סט) יטמא. ול"ל לידור דשאני עריות דילהו תוקפו : (ע) לקדשו . היינו לפתוח ראשון ולברך ראשון אבל פסיקתא דל"כ :

אפרים

בפסיקתא שהרי יאמר לו הלשון שנדר שלא ישא גרושה ולא ידע שמפני שהוא כהן נדר כן ולכן תקנו שידירו אותו ע"ד רבים . ואעפ"י שהיה אפשר לתקן שידירו אותו של

פשיטא דל"כ ופ' סל"ט: סב מחללת · ל"ע דהא אמרינן בסנהדרין פ"ז לר"ש שריפה חמורה שכן כתוב לבת כהן שזינתה ומאי חומרא שכן מחללת את אביה ומי איתא דבת כהן שעש"א נמי מחללת את אביה מ"כ מל"ל דשריפה חמורה דהא כשעש"א סי' בסקילה אלא ע"כ דדוקא בזנות מחלל אביה דהו"ל לשמר מזנו שלא תתיחד עם אדם כדאי' בכתובות בסוקלין אותה על פתח בית אביה כלומר רחו גדולים שנדלתם אבל משאר עבירות אין יכול לשמרה: ובמרדכי כתוב וז"ל כהן שיש לו בת שהמירה או רק זינתה וכו' וה"פ כשהמירה מ"כ משתמת זינתה נ"כ כדאי' כמ"ע סי' ז' סי"א או אפי' רק זינתה לחוד מחללת אביה וכ"מ מדקאמר בת ולא קאמר כן שהמיר אלא ע"כ לא קפדינן אלא לזנות ואע"ג דכשהמיר' אינה ברשותו לשמרה מזנות מ"מ ה"ל ללמדה בקטנות' כמו שעשה שמואל דלא שבק לבתיה למנני בהדי הדדי דלא ליפי גופא מוכרא' תדע דהא איכא מ"ד אף כשואה זזינתה בשרפה והתם ע"כ אינה ברשות אביה אלא ע"כ כדאמרן: סג החלל · פי' הגולד מגרושה וכ"ל דאפי' חלל מדרבנן אינו כ"כ

(לז) שאינו"כ אלא כי"ע.ב"י כשם האגור כתב הטעם למה אינו"כ בכל יום מפני שמגנא לעבול ובכל יום קשה לעבול ואינו הכ"י ע"ז שלא הוזכר בגמר' עכיל' לכ"כ ואם נהגו להחמיר ולעבול למה יבטלו בשביל ז"ב ג' עשה בכל יום כו' ורבים מהכהנים פורשים מבשותיהם כ"ע בשביל הדוכן שיבוש הוא בעיני דאם מוסשין לעומת קרי ולהחמיר על עצמם שיה להם לעבול קודם דהרי כבר יש עליו טומאת קרי ותו דהא בא"י ובכל מלכות מצרים נ"כ כל ימות השנה וכי יפרשו לעולם מן נשותיהם וע"כ נראה שאין טעם להם וכ"ש אם מזדמנה עבילת מצוה שאין לבטל המצוה בשביל זה שאין לו יסוד ועיקר: (לח) אפי' בשבתות השנה כו'

סב (עח) מחללת) מרדכי פרק גנמר הדין:

מב סג (עב) ס **החלל אינו נושא את כפיו:**

מג אחר מ**שבעת ימי אבילות נושא כפיו סד ובתוך שבעת ימי** (עג) **אבילות סה * יצא** (עד) **מב"ה בשעה שקורין כהנים:** הגה ויש אומרים דכל זמן האבילות אפילו עד **סו** י"ב חודש על אביו ועל (עה) אמו אינו נושא כפיו (מרדכי סוף פרק הקורא עומד והגהות מיימוני) וכן נוהגין במדינות אלו:

מד מ **כהן אע"פ שהוא פגוי סז נושא את כפיו:** הגה ויש אומרים **סח** דאינו נושא (עו) כפיו דהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה והמבדך יש לו לשיות בשמחה [מרדכי פ' הקורא עומד] ונהגו שנושא כפיו אע"פ שאינו נשוי ומ"מ הרוצה שלא ליטא כפיו אין מוחין בידו רק שלא יהא בנכל"כ **סט** בשעת שקורין (עז) כהנים אז אומרים להם ליטול ידיהם. והנו בכל מדינות אלו (לז) שאין נושאין כפיהם ע אלא בי"ט משום שאז שרוים (עח) בשמחת י"ט וטוב לב הוא יברך משא"כ בשאר ימים (לח) אפי' בשבתות השנה שטרודים בהרהורים של מחייתם ועל ביטול מלאכתם ואפי' בי"ע אין נושאין כפיה אלא בתפלת מוסף שיולאים אז מב"ה ויושבים בשמחת י"ט [דברי עצמו] וכל שחרית ומוסף שאין נושאין בו כפיה **עא** אומר הש"ל אלהי אבותינו וכו' כדלעיל סוף סי' קל"ז. ויוה"כ נושאים בו כפיה כמו ביו"ע ויש מקומו' שנושאי' בו כפיה בנעילה' ויש מקומו' אפי' בשחרית:

דיני

עבא"ע ס' ז' ס"כ: סד ובתוך ז' · וכ"ש אומן שמתו מוטל לפניו דהא אסור בעבודה וכ"כ עבודה ה' וכן בא מעשה לידי והשבימו עמי בעלי הורא' (ס"כ) וכ"פ מהר"מ טיקטין בשגיל' וז"ל בס' הזוהר כמגיל' שבהן שאינו נשוי פסול לעבודה וכהן העובר מבדך שנא' ויברכם וירד מעשות החטאת ומה"ט אומן לא ישא כפיו שהרי אינו עובד ומה"ט אין כ"כ בגילה כדמוכח בתוס' ר"פ ת"ה ועי' בהג"מ פ"ג דה' תפלה ופע"ו וברא"ש ה' י"כ עכ"ל (°) ועמ"ש סל"ז דלא איתקש לעבוד' לכל מילי (ועי' ברמב"ש פ"ג מה' כלי המקדש שכ' שלוי אומן מותר לעבוד ולשורר) וגם בזוהר פ' נשא ע' ער"ה כ' הטעם דבעינן נשוי משום דלית שכינתא' שרי' בשאין אדם אינסב וכו' ע"ש וגם נפלאתי על האומר כן דדוקא כ"ג ביום הכפורים בעינן וכפר בעדו ובעד ביתו אבל בשאר ימות השנה לא בעינן נשוי וק"ו כהן הדיוט כדאי' ריש יומא ומיהו משמע בזוהר ויקרא ע' ד' דאף כהן הדיוט צריך שיהי' נשוי לענין זמן ר"ל דבעינן דוקא ביום אע"ג דלהומרא לא יקפינן נשיאת כפיה כמעבודה: (סקס"ה) יאא כו' אפי' בשבת דאין דברי אבילות שבפרהסיא נוהג מ"מ במה שיולא אין בזה פרסום: דאפי' בחול ר"ל אם קראוהו:(סקס"ו)יב"ח כו' והה"ה הקובר כו' דהא אסור בשמחה כמ"ש בי"ד סי' שמ"א ור"ל דשם כ' דאונן אסור בשמחה' ובי"ד סי' של"ט ולקמן סי' תקמ"ח מבואר דהקובר מתו ברגל דאחר קבורו נוהגים דברים שבאנע' א"כ מסתמא לא עדיף מאונן קודם קבורו' דאסור בשמחה':(סקס"ז)נוסא כו' דל"ג מקטן והיינו דקטן ע"כ אין לו אשה דהא אסור להשיא אשה לקטן וע' בא"ע סי' ג' ואפ"ה עם אחרי' כ"כ ואף שד"מ דחה ראיה זו דשאני קטן שאינו מצטער ממניע' אשה מ"מ לדינא מודה להרב"י דעם כהני' אחרים שרי וגם הוא יליף לה מקטן כדאי' בד"מ ודימ' הני תרי להדדי דכמו דקטן אינו כ"כ מפני כבוד הצבור ואפ"ה עם אחרים שרי"ל דקטן אין לו אשה אבל בגדולים אינו כ"כ מפני כבוד הצבור ואפ"ה עם אחרים שרי וגם הוא יליף לה מקטן כדאי' בד"מ ודימ' הני תרי להדדי דכמו דקטן אינו כ"כ מפני כבוד הצבור ואפ"ה עם אחרים שרי"ל דקטן אין לו אשה אבל בגדולים שרוי בשמח' מ"מ כיון דאינו רק סניף לגדולים שרוי בשמח' שיש להם נשים ל"ל בה ומה שהמבדך ל"ל בשמח' יליף לה מיצחק שאמר לעשו עשה לי מטעמים כו' ואברכה כו': (סקס"ע)אלא בי"ט כו' כשחל י"ט בשבת כו' עבנו"ז:בא"מ אא"ל בשבת ר"ל כשחל ר"ה בשבת משום איסור' תהי' דהוא מעין ח"י ברכות וזר"ה כשחל אומרים אותו ובדאי' סי' תקפ"ד:ול"ל דדברי הגאונים כו' משא"כ הרבון וכמ"ש בי"ד ס"ש קי"ה דאי מאכיל' להול' מאכל איסור גרפוא' צריך להיו' רפואה בדוק' ולפ"ז אפי' על חלומות שמתענין עליהם וגם הוא מתענה מ"מ לא יאמר הרבון.וכ"כ שי"ה ר"ל דמשמע כדברי מ"א האחרונים דבחלומות שמתענין עליהם מותר לו' גם הרבון והא התיר אפי' להתענו' ולבבות:כ' ב"י כו' וק' עליהם כו' עבנו"ז:כשחל י"ט בשבת כו' לבטל עונ' כו' דעונת ת"ח מליל שבת לל"ם ואע"ג דכ' מ"א רסי' ר"מ דה"ה בי"ט. מ"מ בי"ט אין בו התחייבות כ"כ ועי' באה"ע רסי' ע"ז עמ"ש סי' תרי"ג סעיף י' כל"ל: כמ"ש סי' שכ"ו אף דמצד הדין מותר דליכא ביה משום תיקון גברא דעבילת בעל קרי לא הויא רק מדרבנן ודומה לכלי שנטמא בולד הטומאה דמטבילין בי"ט דלא מקרי מתקן

אפ"ה

באר הגולה

ס רהב"ס ת ב"י א ממשמעות הגו' הרשב"א:

עטרת זקנים

* יגא מב"ה וה"ה אם אין אם כהן אלא הוא ג"כ לא ישא את כפיו רק שאינו צריך אז לאמת מב"ה כשאין קורא'ן כהנים וגם הנוטל ידיהם לא יבא אליו ואז אינו עובר בעשה כתבואר: ואומרים רבון בשעה שמאריכים בניגון התיבות ויש מי שכתב שלא יאמר כל אחד רבון הכ"ל בשעה שהכהנים עונין לדוכן כי אם דוקא מי שאלם אותו ולא אלום רע אז יאמר רבון כי אף שהאם אמר יאמה שאמה אין הבטול מועיל אלא בו ביום כשראה האלום כדהשכחן בתענית אלום דוקא בו ביום אז יבא ב' התיבות אלום אלמתי אלא יאמר רבש"ע אני אלך ואלומותי אלך יר"מ כו' (רא"ש פר' שור שנגח הפרה) זכן נכון בעיני שזה מועיל שאם ראו התריס אלום רע עליו אתבטלו שאומר בין אלומות שאלמו אחריס עלי כנ"ל כי בלא"ה אין נכון לומר אתמות בשבת וי"ע בתוס כי אסור לעורר עצמו בעמיני תחיות המוברות לבו של אדם הכל תפלה ובקשה ופל ג"כ על דברים שהתפלל שיתן לו הקב"ה מהמות רבות יותר מכדי ארכו וזה מותר להתפלל אפילו בשבת וי"ע זה היה הטעם מפרדי סדר מעמדות שסדרו בשבת בקשות יותר לעוב. כתב לבוש שאינר מהרר"מ על פירש"י בפ' ואתחנן כתוב בזוהר פרשת נשא בשאתפלל הש"ך

לב ושי שרד

מ"א סקס"ד (°) ועת"ש סל"ז דלא. בותר דברי מהר"ם טיקטין מג' טעמים חדא דלא לבל מילי איתקש לעבודה כמ"ש במג"א סקי"ד. שנית דטעמא הזוהר דלית שכינתא שריא כו' ואל"ב ר"ל דדוקא בעבודה קפדינן ולא בנ"כ. ואף אם נקפיד ג"כ בנ"כ מה"ע מ"מ הה עניין לאסור אונן דלא שייך ביה טעם זה. שלישית דעבודה של כל השנה בשרה בפנוי ואל"כ אין טעם לאסרו בנ"כ (ואף דבזוהר ויקרא משמע כו' היא משמעות בעלמא ולכתחלה לכד) ואל"כ נסתר טעמו של מהר"ם אלא עיקר הטעם בפנוי כמ"ש רמ"א בסעיף שאח"ז והאי טעמא איתא נמי באונן זהו המשך דברי, וסיים ומ"מ לענין זמן כו' הוקשה לו כיון דסתר דברי מהר"ם דלא לבל מילי איתקש לעבודה א"כ למה אין נ"כ בלילה לכן כתב זאת: סקס"ה (°) עובר בעשה. דמה שאינו נושא כפיו משום דשרוי בלא שמחה הוא מנהגא בעלמא אבל מדאורייתא נושא כפיו:

סקס"ו (°) אין אם כהן. עיין בכפת יחזקאל סימן נ"ב:

סקס"ט (°) ועי"ש ס"ד. כוונתו דאם תרלה לומר משום פגמא א"כ למה הקפיד רק בשעה שקורין כהנים בסעיף ד' מבואר דפגמא איכא עד שיגמרו ברכת כהנים:

(עח) מחללת. עמ"א מה שהקש' מסוגיא דסנהדרין ומתוך תירוצו העלה דכוונת המרדכי הוא דאם המירה ודאי שמזנה אבל בהמירה לאחר איכה מחללת לאביה ומש"ה לא נקט המרדכי בן שהמיר ע"ש. ובתשובת שבות יעקב ח"ב סי' ב' מולק עליו וכ' דל"ש בן ל"ש בת ל"ש זנות ל"ש המיר דת בכולם את אביה היא מחללת ואין התיידין לקדשו מ"ש.ובשבוה"ב כתב דאין מנהג הזה לפסול הכהן משום זנות שתו אז בממיר דת בין בתו אז בתו ע"ש וכ"כ בתשובת שבות יעקב שם: (עט) החלל. אפילו חלל מדרבנן מ"א. ואם עלה ירד פר"ח: (עט) אבילות. וכ"ש אונן.ואם עלה לא ירד בין אבל בין אונן פר"ח: (עד) מב"ה. אונן.ופר"ח מולק עליו וכתב דיקיים ג' עשה ויש"א את כפיו ותבא עליו ברכת טוב ע"ש.ואם קראוהו לכ"ע צריך לעלות אפילו בחול דאל"כ עובר בעשה. ופר"ח כתב דאונן אפילו אם קראוהו לו לעלות לא יעלה ע"ש: (עה) אמו. וה"ה כל למ"ד על קרוביה ואם א"ל עלה צריך לעלות כמ"ש. וה"ה הקובר מתו ברגל אסור

שערי תשובה

על עצמו וידויים כפי שיסדר לו המורה כשר תיכף אחר הקבלה לדוכן ולכל דבר שבבהונה ע"ש: (עב) אמו עבה"ט. ועיין בבנדי כהונה סי' ב' בש"ן כהן והוא אבל ואין שם אלא הוא כיון שא"א לו לצאת מבה"כ יעלה וישא את כפיו: (עא) בשמחת יו"ט. עבה"ט ועיין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח

הגהות רעק"א

לעבודה עכ"ל. ובשבוה"ב כ' עלה ולדידי פשוט דלא יש"א כפיו בעוד שלא נכנס לבריתו של א"א עכ"ל: סעיף מ"ב. נקרות בתורה. ע' בתשובות זהב רסי' קל"ה: מג"א ס"ק נ"ח הקשה הגאון. ע' שו"ת מהרי"ט ח"ם סי' קמ"ב ובפר"ח בחי' לגיטין דף ל"ו: סעיף מ"ד נהגו בכל מדינות אלו. כפ' דרך הקדש לגאון מוהר"ם אלפאנדרי ד"י כ' ראה זה חדש מה דמאלתי בהגבהות מ' בגלגל וכו' ואני שמעתי רוב האשכנזים אין כ"כ א"ח פעם אחת בחדש ולתקופות השנה ביה"כ אפשר שחושבים לזה באיסור עכ"ל: שם אלא בתפלת מוסף שיולאים אז מב"ה. ואם אין כהן רק א' מבני ארץ ישראל י"ל כיון דאיהו לא שייך בעבודה אז א"ל ישא כפיו גנת. ורדיס חא"ח סי' י"ב וי"ד: מג"א ס"ק ס"ד אפי' אין. בהשו' כנ"י סי' מ"ב מולק ע"ז ופ"ל דאם אין אם כהן אלא

חכמת

בקטנותה או לא אבל אם המירה תחלה י"ל בזה אף אם היה שמרה בקטנותה רגילה לצאת כיון שכבר המירה וצ"ע ודו"ק: (סעיף מ"ג) אחר שבעה ימים של אבילות נושא כפיו ובתוך שבעה ימי אבלות יצא מבהכ"נם בשעה שקורין כהנים. נ"ב עיין מג"א שכתב וכ"ש אנן וכו' ונראה דאף אם אירע שלא חל עליו דין אנינות כגון שאין דעתו לקברו היום מ"מ לא ישא את כפיו כיון דאינו בשמחה וכמ"ש המג"א וזה תליא בשני הטעמים שלשעם הש"ך כיון דלא הוה אונן ישא את כפיו ואם הוי כטעם המג"א לא ישא את כפיו. והנה לדעת הש"ך דהיה מותר בבה"נ לישא את כפיו אשכחנא פתרא במעשה שבא לידי בבית אחד שהיה מת והיה כהן והיה לו אח והיה המעשה ביו"ט והבהכנ"ס היה סמוך להבית באופן שלא היה יכולים הכהנים לישא כפיהם שם היה נראה המ"ר האח הכהן לבנות לבהכנ"ס שם ולישא את כפיו כיון דיש דיעות בש"ע אם מותרין קרובים לטמאות שלא לצורך קבורה וניהו דאנן קיי"ל דאסור לטמאות מכל מקום ספיקא הוי וגם דעת הש"ך בסי' שע"א דטומאה של טפח הסמוך הוי רק דרבנן וניהו דהמג"א השיג עליו שהוא מן התורה מכל מקום הפנ"י בברכות פ"ג ובפ"ק דסוכה העלה שלא כדעת המג"א ומידי ספיקא לא נפיק [ועיין בחידושי ליו"ד סי' שע"ב מ"ש כיוצא בזה] וא"כ הוה ספק ספיקא שמא כדעת הסוברים דמותר לטמאות שלא לצורך קבורה ואת"ל כדעת הסובר ים דאסור לטמאות מ"מ דלמא טומאה הסמוכה הוי רק דרבנן כדעת

מחצית

בעיקר ופריך אדרב' שריפה חמורה שיתן לבת כהן שזינת' ומשני אפ"ה פושט ידו בעיקר עדיף ור"ש ס"ל שריפ' חמור' מסקילה וטעמיה שיתן לבת כהן שזינתה ומאי חומרא דבת כהן שזינת' שכן מחללת אביה ופריך אדרב' סקילה חמורה שיתן לבת כהן שזינתה ומאי חומריה שכן פושט יד בעיקר ומשני ס"ל דבין לרוסה בת כהן ובין לגוזל בת כהן שזינתה בשריפה והא לרוסה בת ישראל שזינתה בסקילה ומדאפק' רחמנא לארוס' בת כהן מארוס' בת ישראל מסקיל' לשריפה ע"כ שריפ' חמיר דוודאי בת כהן שמחללת אביה חמיר' מבת ישראל עכת"ד הגמ' וא"כ ודאי למסקנת הש"ס ניחא אבל קושית מ"א דאי לפי מאי דס"ד דעעמיה דר"ש הוקיל וניתן לב"כ שזנת' ומ"ח שכן מחללת א"א על זה הקשה מ"א דהא מאי חומרא איכ' גם בעש"ז והוא בסקילה וכן קשה על דברי המקשן דפריך לר"ש אדרב' סקילה חמירא שכן ניתן לעש"ז ומאי חומר' שכן פושט יד בעיקר דהמ"ל מאי חומרי' אותה חומרא עצמה שהיא בב"כ שזינתה דהיינו שמחללת א"א. גם ה"מ מ"א להקשות מקושי' הש"ס לרבנן אדרב' שריפה חמור' כו' ומ"ח שכן מחללת א"א והא האי חומר' גם בעש"ז ואפ"ה בסקילה. ועיין בספר א"ר מ"ש וכמדומני שזה יותר מעשרים שנה קודם השרפה פה ראיתי בתשובת שבות יעקב חלק שני סי' מ' ת"י. ויישב שם קושי' מ"א דראיית המרדכי מן המסקי' דקי"ל כרבנן דסקיל' חמורה מדיתני' לעש"ז ומ"ח שכן פושט ידו בעיקר. וסברא זו עדיף מסברת שמחללת א"א וכיון דחזי' דבזנות מחללת א"א כ"ש בעש"ז שפושטת ידה בעיקר די"ל דמחללת א"א עכת"ד ממה שאני זוכר. ול"ל אבל לר"ש ל"ל דשריפה חמורה כו' ומ"ח שמחללת א"א ס"ל דוקא בזנות דמינו להדיא בברא דמחלל א"א אבל בעש"ז שלא מינו מפורש דמחללת א"א מהיכי תיתי נימא דמחללת קודם לאסיק סברת אפ"ה פושט ידו בעיקר עדיף ולפי דברי המקשן אדרב' סקילה חמור' שכן כו' ומ"ח שפושט ידו בעיקר. ובאמת י"ל דגם בעש"ז מחללת א"א בק"ו מכל מקום הוצרך המקשן לו' סברת פושט ידו בעיקר. דלולי זאת ליכ' ק"ו ומסברא דנפשין לא נימא דבעש"ז מחללת א"א ומ"מ יש לפקפק קצת מדברי התוס' שם ד"ה קסברי כו' ממה שהקשו לרבנן נימא סייף דעיר הנדחת תוכיח וע"ש מה שתי' ודו"ק. כדאי' בכתובות דף מ"ד. באה"ע סי' ז' דאשת ישראל שהמיר' אם חזרה לדת ישראל אסורה לבעלי' אע"ג דאונס מותר לישראל מ"מ חייש' שמא זינת' ברצון: כמו שעשה שמואל כדאי' במס' שבת דף מ"ה: אף נשואה כו' אינ' ברשות אביה ע"כ ס"ל למ"א דמלי שמחללת א"א אינה עונש לאבי' אלא אם יש לו בת שזינת' ממילא גורם שני' מהוללת מקדושתו ס"ל דה"ט דר"ש דס"ל דלהכי חייב התורה שרפה הואיל ועשתה מעשה זר עד שחללה אביה וא"כ א"א דגם נשואה' בשרפ' ע"כ גם נשואה שחללת א"א: [סקס"ג]המחלל כו' ע' באה"ע לענין ספק

(עט) אבילות דל"כ ופ' סל"ט: סב מחללת · ל"ע דהא אמרינן בסנהדרין פ"ז לר"ש שריפה חמורה שכן כתוב לבת כהן שזינתה ומאי חומרא שכן מחללת את אביה ומי איתא דבת כהן שעש"א נמי מחללת את אביה מ"כ מל"ל דשריפה חמורה דהא כשעש"א סי' בסקילה אלא ע"כ דדוקא בזנות מחלל אביה דהו"ל לשמר מזנו שלא תתיחד עם אדם כדאי' בכתובות בסוקלין אותה על פתח בית אביה כלומר רחו גדולים שנדלתם אבל משאר עבירות אין יכול לשמרה: ובמרדכי כתוב וז"ל כהן שיש לו בת שהמירה או רק זינתה וכו' וה"פ כשהמירה מ"כ משתמת זינתה נ"כ כדאי' כמ"ע סי' ז' סי"א או אפי' רק זינתה לחוד מחללת אביה וכ"מ מדקאמר בת ולא קאמר כן שהמיר אלא ע"כ לא קפדינן אלא לזנות ואע"ג דכשהמיר' אינה ברשותו לשמרה מזנות מ"מ ה"ל ללמדה בקטנות' כמו שעשה שמואל דלא שבק לבתיה למנני בהדי הדדי דלא ליפי גופא מוכרא' תדע דהא איכא מ"ד אף כשואה זזינתה בשרפה והתם ע"כ אינה ברשות אביה אלא ע"כ כדאמרן: סג החלל · פי' הגולד מגרושה וכ"ל דאפי' חלל מדרבנן אינו כ"כ

(עא) מחללת. עמ"א מה שהקש' מסוגיא דסנהדרין ומתוך תירוצו העלה דכוונת המרדכי הוא דאם המירה ודאי שמזנה אבל בהמירה לאחר איכה מחללת לאביה ומש"ה לא נקט המרדכי בן שהמיר ע"ש. ובתשובת שבות יעקב ח"ב סי' ב' מולק עליו וכ' דל"ש בן ל"ש בת ל"ש זנות ל"ש המיר דת בכולם את אביה היא מחללת ואין התיידין לקדשו מ"ש.ובשבוה"ב כתב דאין מנהג הזה לפסול הכהן משום זנות שתו אז בממיר דת בין בתו אז בתו אז בתו ע"ש וכ"כ בתשובת שבות יעקב שם: (עב) החלל. אפילו חלל מדרבנן מ"א. ואם עלה ירד פר"ח: (עג) אבילות. וכ"ש אונן.ואם עלה לא ירד בין אבל בין אונן פר"ח: (עד) מב"ה. אונן.ופר"ח מולק עליו וכתב דיקיים ג' עשה ויש"א את כפיו ותבא עליו ברכת טוב ע"ש.ואם קראוהו לכ"ע צריך לעלות אפילו בחול דאל"כ עובר בעשה. ופר"ח כתב דאונן אפילו אם קראוהו לו לעלות לא יעלה ע"ש: (עה) אמו. וה"ה כל למ"ד על קרוביה ואם א"ל עלה צריך לעלות כמ"ש. וה"ה הקובר מתו ברגל אסור

שערי תשובה

על עצמו וידויים כפי שיסדר לו המורה כשר תיכף אחר הקבלה לדוכן ולכל דבר שבבהונה ע"ש: (עה) אמו עבה"ט. ועיין בבנדי כהונה סי' ב' בש"ן כהן והוא אבל ואין שם אלא הוא כיון שא"א לו לצאת מבה"כ יעלה וישא את כפיו: (עח) בשמחת יו"ט. עבה"ט ועיין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח

הגהות רעק"א

לעבודה עכ"ל. ובשבוה"ב כ' עלה ולדידי פשוט דלא יש"א כפיו בעוד שלא נכנס לבריתו של א"א עכ"ל: סעיף מ"ב. נקרות בתורה. ע' בתשובות זהב רסי' קל"ה: מג"א ס"ק נ"ח הקשה הגאון. ע' שו"ת מהרי"ט ח"ם סי' קמ"ב ובפר"ח בחי' לגיטין דף ל"ו: סעיף מ"ד נהגו בכל מדינות אלו. כפ' דרך הקדש לגאון מוהר"ם אלפאנדרי ד"י כ' ראה זה חדש מה דמאלתי בהגבהות מ' בגלגל וכו' ואני שמעתי רוב האשכנזים אין כ"כ א"ח פעם אחת בחדש ולתקופות השנה ביה"כ אפשר שחושבים לזה באיסור עכ"ל: שם אלא בתפלת מוסף שיולאים אז מב"ה. ואם אין כהן רק א' מבני ארץ ישראל י"ל כיון דאיהו לא שייך בעבודה אז א"ל ישא כפיו גנת. ורדיס חא"ח סי' י"ב וי"ד: מג"א ס"ק ס"ד אפי' אין. בהשו' כנ"י סי' מ"ב מולק ע"ז ופ"ל דאם אין אם כהן אלא

חכמת

בקטנותה או לא אבל אם המירה תחלה י"ל בזה אף אם היה שמרה בקטנותה רגילה לצאת כיון שכבר המירה וצ"ע ודו"ק: (סעיף מ"ג) אחר שבעה ימים של אבילות נושא כפיו ובתוך שבעה ימי אבלות יצא מבהכ"נם בשעה שקורין כהנים. נ"ב עיין מג"א שכתב וכ"ש אנן וכו' ונראה דאף אם אירע שלא חל עליו דין אנינות כגון שאין דעתו לקברו היום מ"מ לא ישא את כפיו כיון דאינו בשמחה וכמ"ש המג"א וזה תליא בשני הטעמים שלשעם הש"ך כיון דלא הוה אונן ישא את כפיו ואם הוי כטעם המג"א לא ישא את כפיו. והנה לדעת הש"ך דהיה מותר בבה"נ לישא את כפיו אשכחנא פתרא במעשה שבא לידי בבית אחד שהיה מת והיה כהן והיה לו אח והיה המעשה ביו"ט והבהכנ"ס היה סמוך להבית באופן שלא היה יכולים הכהנים לישא כפיהם שם היה נראה המ"ר האח הכהן לבנות לבהכנ"ס שם ולישא את כפיו כיון דיש דיעות בש"ע אם מותרין קרובים לטמאות שלא לצורך קבורה וניהו דאנן קיי"ל דאסור לטמאות מכל מקום ספיקא הוי וגם דעת הש"ך בסי' שע"א דטומאה של טפח הסמוך הוי רק דרבנן וניהו דהמג"א השיג עליו שהוא מן התורה מכל מקום הפנ"י בברכות פ"ג ובפ"ק דסוכה העלה שלא כדעת המג"א ומידי ספיקא לא נפיק [ועיין בחידושי ליו"ד סי' שע"ב מ"ש כיוצא בזה] וא"כ הוה ספק ספיקא שמא כדעת הסוברים דמותר לטמאות שלא לצורך קבורה ואת"ל כדעת הסובר ים דאסור לטמאות מ"מ דלמא טומאה הסמוכה הוי רק דרבנן כדעת

מחצית

בעיקר ופריך אדרב' שריפה חמורה שיתן לבת כהן שזינת' ומשני אפ"ה פושט ידו בעיקר עדיף ור"ש ס"ל שריפ' חמור' מסקילה וטעמיה שיתן לבת כהן שזינתה ומאי חומרא דבת כהן שזינת' שכן מחללת אביה ופריך אדרב' סקילה חמורה שיתן לבת כהן שזינתה ומאי חומריה שכן פושט יד בעיקר ומשני ס"ל דבין לרוסה בת כהן ובין לגוזל בת כהן שזינתה בשריפה והא לרוסה בת ישראל שזינתה בסקילה ומדאפק' רחמנא לארוס' בת כהן מארוס' בת ישראל מסקיל' לשריפה ע"כ שריפ' חמיר דוודאי בת כהן שמחללת אביה חמיר' מבת ישראל עכת"ד הגמ' וא"כ ודאי למסקנת הש"ס ניחא אבל קושית מ"א דאי לפי מאי דס"ד דעעמיה דר"ש הוקיל וניתן לב"כ שזנת' ומ"ח שכן מחללת א"א על זה הקשה מ"א דהא מאי חומרא איכ' גם בעש"ז והוא בסקילה וכן קשה על דברי המקשן דפריך לר"ש אדרב' סקילה חמירא שכן ניתן לעש"ז ומאי חומר' שכן פושט יד בעיקר דהמ"ל מאי חומרי' אותה חומרא עצמה שהיא בב"כ שזינתה דהיינו שמחללת א"א. גם ה"מ מ"א להקשות מקושי' הש"ס לרבנן אדרב' שריפה חמור' כו' ומ"ח שכן מחללת א"א והא האי חומר' גם בעש"ז ואפ"ה בסקילה. ועיין בספר א"ר מ"ש וכמדומני שזה יותר מעשרים שנה קודם השרפה פה ראיתי בתשובת שבות יעקב חלק שני סי' מ' ת"י. ויישב שם קושי' מ"א דראיית המרדכי מן המסקי' דקי"ל כרבנן דסקיל' חמורה מדיתני' לעש"ז ומ"ח שכן פושט ידו בעיקר. וסברא זו עדיף מסברת שמחללת א"א וכיון דחזי' דבזנות מחללת א"א כ"ש בעש"ז שפושטת ידה בעיקר די"ל דמחללת א"א עכת"ד ממה שאני זוכר. ול"ל אבל לר"ש ל"ל דשריפה חמורה כו' ומ"ח שמחללת א"א ס"ל דוקא בזנות דמינו להדיא בברא דמחלל א"א אבל בעש"ז שלא מינו מפורש דמחללת א"א מהיכי תיתי נימא דמחללת קודם לאסיק סברת אפ"ה פושט ידו בעיקר עדיף ולפי דברי המקשן אדרב' סקילה חמור' שכן כו' ומ"ח שפושט ידו בעיקר. ובאמת י"ל דגם בעש"ז מחללת א"א בק"ו מכל מקום הוצרך המקשן לו' סברת פושט ידו בעיקר. דלולי זאת ליכ' ק"ו ומסברא דנפשין לא נימא דבעש"ז מחללת א"א ומ"מ יש לפקפק קצת מדברי התוס' שם ד"ה קסברי כו' ממה שהקשו לרבנן נימא סייף דעיר הנדחת תוכיח וע"ש מה שתי' ודו"ק. כדאי' בכתובות דף מ"ד. באה"ע סי' ז' דאשת ישראל שהמיר' אם חזרה לדת ישראל אסורה לבעלי' אע"ג דאונס מותר לישראל מ"מ חייש' שמא זינת' ברצון: כמו שעשה שמואל כדאי' במס' שבת דף מ"ה: אף נשואה כו' אינ' ברשות אביה ע"כ ס"ל למ"א דמלי שמחללת א"א אינה עונש לאבי' אלא אם יש לו בת שזינת' ממילא גורם שני' מהוללת מקדושתו ס"ל דה"ט דר"ש דס"ל דלהכי חייב התורה שרפה הואיל ועשתה מעשה זר עד שחללה אביה וא"כ א"א דגם נשואה' בשרפ' ע"כ גם נשואה שחללת א"א: [סקס"ג]המחלל כו' ע' באה"ע לענין ספק

באר

(עא) מחללת. עמ"א מה שהקש' מסוגיא דסנהדרין ומתוך תירוצו העלה דכוונת המרדכי הוא דאם המירה ודאי שמזנה אבל בהמירה לאחר איכה מחללת לאביה ומש"ה לא נקט המרדכי בן שהמיר ע"ש. ובתשובת שבות יעקב ח"ב סי' ב' מולק עליו וכ' דל"ש בן ל"ש בת ל"ש זנות ל"ש המיר דת בכולם את אביה היא מחללת ואין התיידין לקדשו מ"ש.ובשבוה"ב כתב דאין מנהג הזה לפסול הכהן משום זנות שתו אז בממיר דת בין בתו אז בתו אז בתו ע"ש וכ"כ בתשובת שבות יעקב שם: (עב) החלל. אפילו חלל מדרבנן מ"א. ואם עלה ירד פר"ח: (עג) אבילות. וכ"ש אונן.ואם עלה לא ירד בין אבל בין אונן פר"ח: (עד) מב"ה. אונן.ופר"ח מולק עליו וכתב דיקיים ג' עשה ויש"א את כפיו ותבא עליו ברכת טוב ע"ש.ואם קראוהו לכ"ע צריך לעלות אפילו בחול דאל"כ עובר בעשה. ופר"ח כתב דאונן אפילו אם קראוהו לו לעלות לא יעלה ע"ש: (עה) אמו. וה"ה כל למ"ד על קרוביה ואם א"ל עלה צריך לעלות כמ"ש. וה"ה הקובר מתו ברגל אסור

שערי תשובה

על עצמו וידויים כפי שיסדר לו המורה כשר תיכף אחר הקבלה לדוכן ולכל דבר שבבהונה ע"ש: (עה) אמו עבה"ט. ועיין בבנדי כהונה סי' ב' בש"ן כהן והוא אבל ואין שם אלא הוא כיון שא"א לו לצאת מבה"כ יעלה וישא את כפיו: (עח) בשמחת יו"ט. עבה"ט ועיין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח

הגהות רעק"א

לעבודה עכ"ל. ובשבוה"ב כ' עלה ולדידי פשוט דלא יש"א כפיו בעוד שלא נכנס לבריתו של א"א עכ"ל: סעיף מ"ב. נקרות בתורה. ע' בתשובות זהב רסי' קל"ה: מג"א ס"ק נ"ח הקשה הגאון. ע' שו"ת מהרי"ט ח"ם סי' קמ"ב ובפר"ח בחי' לגיטין דף ל"ו: סעיף מ"ד נהגו בכל מדינות אלו. כפ' דרך הקדש לגאון מוהר"ם אלפאנדרי ד"י כ' ראה זה חדש מה דמאלתי בהגבהות מ' בגלגל וכו' ואני שמעתי רוב האשכנזים אין כ"כ א"ח פעם אחת בחדש ולתקופות השנה ביה"כ אפשר שחושבים לזה באיסור עכ"ל: שם אלא בתפלת מוסף שיולאים אז מב"ה. ואם אין כהן רק א' מבני ארץ ישראל י"ל כיון דאיהו לא שייך בעבודה אז א"ל ישא כפיו גנת. ורדיס חא"ח סי' י"ב וי"ד: מג"א ס"ק ס"ד אפי' אין. בהשו' כנ"י סי' מ"ב מולק ע"ז ופ"ל דאם אין אם כהן אלא

חכמת

בקטנותה או לא אבל אם המירה תחלה י"ל בזה אף אם היה שמרה בקטנותה רגילה לצאת כיון שכבר המירה וצ"ע ודו"ק: (סעיף מ"ג) אחר שבעה ימים של אבילות נושא כפיו ובתוך שבעה ימי אבלות יצא מבהכ"נם בשעה שקורין כהנים. נ"ב עיין מג"א שכתב וכ"ש אנן וכו' ונראה דאף אם אירע שלא חל עליו דין אנינות כגון שאין דעתו לקברו היום מ"מ לא ישא את כפיו כיון דאינו בשמחה וכמ"ש המג"א וזה תליא בשני הטעמים שלשעם הש"ך כיון דלא הוה אונן ישא את כפיו ואם הוי כטעם המג"א לא ישא את כפיו. והנה לדעת הש"ך דהיה מותר בבה"נ לישא את כפיו אשכחנא פתרא במעשה שבא לידי בבית אחד שהיה מת והיה כהן והיה לו אח והיה המעשה ביו"ט והבהכנ"ס היה סמוך להבית באופן שלא היה יכולים הכהנים לישא כ

בו'. בקצת מקומות מוהגים שאפי' כי"ט שחל בשבת אין שולין לדוכן ואיני יודע שום טעם מו ריח דלמה יגרע קדושת היום בשביל שיש בו קדוש' נוספת ורמוי לבטל דבר זה וכן ראיתי גדול מ' שלו' לעלות לדוכן גם בשבת כשחל בי"ט: (לט) אם לא מחל על כך. בהגמ"ר דניעין כ' מעשה בכהן שילק מים ע"י ר"ת הקשה תלמיד מ' הא שיינו בירושלמי המשתמש בכהול ה"ז מעל והשיב ר"ת אין קדושה בזמן הזה דקי"ל בנדיהם עליהם קדושה עליהם ואי לא לא והקשה מ"כ כל מיני קדושה לא ליעבד להו ומתק ר"ת דהשיב הר' פיטר דנהי שיש בו קדוש' יכול למחול כדאמר פ"ק דקידושין אין ע"ע כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום משמע דבלאו ה"ע יכול להשתעבד בו עכ"ל. וקשה לי הא קי"ל וקדשתו בע"כ דאם נשא גרושה כופין אותו שיגרשה כדאיתא בהאש' רבה אם לא רצה דפו פירוש שמיכרין אותו ביסורין ואמאי לא ימא שהוא מוחל על קדושתו וי"ל דהטעם דיכול למחול הוא משום דיש לו הנאה מזה ולא אסרה התור' עליו מידי דהוא ימא ליה בכך אם לא בשה שאסרה תורה כפי' עליו אבל שאר דבר דמותר להניח שורו לתלום עשבים בשבת אף על גב דאדם מצווה על שביתת בהמתו מ"מ כיון דכתיב למען ינוח שורך ואין זה נייח אם לא ימיחו לתלום עשבים ה"נ כן הוא והוא כהן שילק מים לר"ת ודאי הוא ימא ליה שזכה לשרת בקודש וזו היא קדושתו ונראה דהא דשתק ר"ת לאו משום שלא היה ידע להשיב אלא שלא רצה ליעול שם ת"ח עליו ונומר שבשביל זה הוא מותר כדאשכחן שברא זו לר"ת כפ' א"נ דף ס"ז רבינא אכל בכנית' כתבו שם התו'ומר"ת דרבינא לא רצה ליעול השם ולעשות עצמו ת"ח כל"ל נכון ולפ"ז כל זמן שאין לכהן בהמה ממה שעושה מלאכה לאחרים נראה שאסור להשתמש בו והוי כמועל בהקדש אף על גב דמחיל. ובלבוש כ' הטעם כאן דכתיב וקדשתו פי' אתה מצווה להקדישו אבל הוא אינו מצווה שיחזיק עצמו בקדושה ואין זה נכון כלל דאדרבה קי"ל דוקדשתו בע"כ וכאשר כתבתי נראה עיקר:

רבינו

רוצים לאכול אחר מנחה מתפללין אותה מבע"י (ר"ן) ובודאי שהיו מתפללין בעוד היום גדול שאסור להתחיל לאכול אלא שעה קודם ל"ה כמ"ש סי' רל"ב ובתעית היו מתפללין סמוך לשקיעה:

קל א מגן דוד חלמא. לאפוקי מאותן שאומרים אותו בכל יום וגם אינו מועיל אא"כ אומרו בו ביום שראה החלום [ת"ח ב"ק סע"ס היטב]

אפילו אי לא מעי הנאה לכהן מזה עיין שם ודלא כע"ז. גם את זה ראיתי שראב מ"א הביא ראיה דיכול למחול מהחות דפרק הזרוע שרבא היה לו עבד כהן ע"ש וגראה דלפי דעתו שהכהן מן שאתר הש"ס שם דא"ל לשמעי' וכו' והיינו לשמעי' דרבא א"כ אינה ראי' דרבא נמי כהן היה ע"ש בתו"ס ובתוספות דיש לו' דכהן רשאי להשתמש בכהן אחר ע"ל ס"ק מ' מש"ש ורש"י שם כתב לשמעי' דבע"ה היה מותנין מתנות לשמעי' ע"ש ומכאן יש ראיה שהרי הבע"ה היה ישראל ואפשר שזה נתכוין גם כן המ"א אלא שקיצר בלשונו. ועיין בא"ח סי' ר"א ס"ק ד' שכתב שם דאין אינו בקיאין ביחוסי הכהונה מש"ה אין אנו נזהרין עכשיו בקדושת כהן. ע"ש ובנכנסת יחזקאל ס"ש ל"ו כתב אבילה להוליא לענ' על יחוסי כהונה בזמן הזה ע"ש. ועיין מהרשד"ם חא"ח ס' רל"ה ומהרי"ע סי' קמ"ט ובתשובת חוט השני סי' י"ז. ובתשובת שבות יעקב ח"א סי' כ"ג ועיין בש"ע א"ח ס' ו' ס"ק ב' ומש"ש: קכט (ח) בי"כ. ואם נמצאת הטעילה עד לאת הבוכבים אינם יכולים ליטא את כפיהם דאין נשיאת כפים בלילה ואפי' אם עלה ירד בחר שבע פר"ח ובכנה"ג: (ג) במנחה. אפי' אם עלה ירד כדמוכח בספרי' ב' פרי חדש: (ג) המנחה. המ"א כתב דאפילו אם מתענין עד חצות ומתפללין מנחה יאמרו אלקינו לפי מנהג שלנו ס"ש וע סי' קכ"א ס"ק ג'. כתב המ"א בשם הר"מ דהש"ך אינו או' אפי' בערי"ה דלא מקרי ת"ל וא"ש. ובתעית לאסתר אור' הש"ך או"א הר"ש אלוי סי' י"א בשבשה בחדר שמתענין ומתקבלין יחד ומרבים בסליחות ובתחנונים אין אומ' הש"ך או"א דלא הוי ת"ל. גיגת ורדים כלל א' סי' מ"ג והיד אהרן. ויחיד בשהות בתעית יחיד אין למהות בשאו' אותו מ"ל סי' קכ"א:

קל (ח) מלמא. לאפוקי מאותן שאומרים אותו בכל יום. וגם אינו מועיל אא"כ אומרו בו ביום שראה החלום

שערי תשובה

שמנהג זה שאין נושאים כפיהם בחול מנהג קדום מאד במדינות אלו ושם מבואר הטעם מה שבא"י נושאים כפיהם בכל יום ע"ש: (פג) מחל עבה"ט. ועיין במשנה למלך פ"ג מהלכות עבדים ובשיורי ברכה האריך בענין זה ומ"ש מדברי המג"א לקמן סי' ר"א. ע' לקמן סי' תנ"ז ס"ק יא"א וביש"ש ב"ק פרק הפרה סי' ל"ה ובשו"ת בית אפרים חלק א"ח וחלק אה"ע.

רעק"א

סי' קכט סעיף א' אבל בתעית שאין בו צעילה. מלשון הרמב"ם והטור משמע דוקא בתעית לבור. אבל תעית יחיד שיש ר' מתעניס:

שלמה

כן שתהא אימתו עליך קאי על אינש דעלמא ולא במקום ת"ח ובת"ח גם המלך מצווה במצות דאת ה' אלהיך תירא כמו אינש דעלמא ושוב מצוה שאני ולמה במלך לא אמרינן כן. ולכך נראה דמדברי התוס' יש להוכיח דלא מהני מחילת הכהן נ"כ. והנה ע"פ דבריהם יש לו' מ"ש בש"ס נבי רב הונא בר נתן דהוי קאים קדם שבור מלכא והוי מדליי' המיינא ואמר ממלכת כהנים ונוי קדוש כתיב בכן. ולכאורה תיבות ונוי קדוש מיותר דדי לומר ממלכת כהנים כתיב בכו. אך כוונתו כיון דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ואף בת"ח אסור למחול על כבודו מכח דלא מצוה בכבודו אם א"כ הי"נ מה בכך דכתיב בהו ממלכת כהנים הרי הוא כמו מלך ואין כבודו מחול ומה אולמא דהך מהך. ובפרט אם במלך ישראל לא היה יכול לעשות כן ל"ת מה"ת שיעשה הוא כן שהוא נבחר. לכך תירץ בלשונו דשאני ושאני דמלך ישראל גם הוא בכלל נוי קדוש ואין חילוק בינו לת"ח רק מעלה אחת שהוא ת"ח ונקרא ממלכת כהנים לכך בזה היי מצות המלך נדוק ממצות ת"ח אך כיון דבישראל אית ביה תרתי ממלכת כהנים ונוי קדוש כתוב בהו א"כ יש לך שני מעלות ולו רק מעלה אחת שאני מלך שוב הוי נגדו מצות ת"ח קודם. ולכך שוב י"ל מצוה שאני ורשאי אינש למחול על כבודו. ותירוץ דבריו דלא תקשה עליו ממ"נ אם אינו רוצה לקיים את התורה פשיטא דלא הו"ל למידלי' הימניא לישראל ואם רוצה לחוש לקיום התורה דהוי מצוה לכבד ת"ח שוב מלך שמחל על

השקל

התוס' ליתן טעם לפי שמותיעים הרבה וא"כ אין סתירה לרי"ו מ"מ קשה על מ"ש רי"ו כך פשוט בחולין פרק הזרוע ואין הדבר פשוט והטעם דמלי מחיל כ' המרדכי פרק הניזקין דכל מה שזיכה התורה לכהן לעובתו רשאי למחול וכי מה שזיכה התורה לכהן ליטול מנה יפה ראמון(עס"ס ר"ח) וכי אם ככהן שונא מתנות ויהיה מי כייפינן ליה ליטול דוקא מנה יפה ודאי לאו דוקא במצוה דליה ליה הנאה אלא ליאא גרושה כופין אותו בע"כ ולפ"ז נשמע אפי' אין לכהן הנאה ממחילתו רשאי דלא כמו שכ' הט"ז דבעינן דוקא שיהי' לכהן הנאה: אבל בטור יורה דעה סי' ס"א כל"ל וכ"ה שם בש"ע סעיף י"א וז"ל הגלועים מוסכים את יהיהם כו' ואם היה נעוע זה במקום שאין מכירין שהוא כהן יטול כדי שידעו שהוא כהן ודבר זה נלמד מהאי דאביי דלעיל.

סימן קכט ס"ק א ותפלת כו' ומתפללים אפילו מנחה גדולה אע"ג דלי' למיחס לסכרות מ"מ כיון דאין מתפללים סמוך לשקיעה אתי לאחלופי במנחה של שאר ימים וכמ"ש אח"ז וכיון דאין ראוי לג"כ אין אומרים או"א ברכו בברכה ובלעיל סי' קכ"ז ס"ב. אבל לפמ"ש רמ"א בהג"ה כו'. אין לנוהו להג"ה שבש"א דאינו ענין לזה דשם כ' רמ"א דבאבאר לעיל סי' קכ"ח סמ"ד דמנהגינו שאין מוסיפים כפים כי אם בי"ט. וא"כ לדידן דל"ש אתי דינא אם מוסיפים כפים במנחה בתעית. אך מ"א נתכוין להגהת רמ"א בש"ב דכי המסבר דכהן שעלה במנחה דיוה"כ לא יהיה כיון דהא דאין מוסיפים כפים במנחה ביוה"כ אינו אלא משום גזרה ולאו כ"ש אתי מעמא דיוה"כ ולא כיון דאם שם הא דאין מוסיפים כפים במנחה אינו אלא משום גזרה אבל ואם כן אי עלה לא ירד וא"כ אומרים גם כן אלקינו כו': (סק"ב) סמך כו' ובתעית היו מתפללים סמוך לשקיעה דבלא"ה אם אתי לאחלופי משא"כ במנחה של יוה"כ שם מקדימים לשחפלל מנחה כמו כל השנה ואתי לאחלופי:

נעילה בזמנה ובדלקמן ססי' מרכ"ב א"כ שוה זמנו לזמן מנחה של כל השנה ואתי לאחלופי:

סימן קל ס"ק א מגן דמזי (ולא ידע אי טוב או רע) לאפוקי כו' בכל יום דהא משמע אין רואה חלום בכל יום: ואינו נ"ל ר"ל מ"ש בת"ח דאינו מועיל א"ל לחלום שראה בחומו יום דא"ל למה

ס"ד (מ"ל מ"ח סי' כ"ע) ולכן לא יעמידו ש"ן לכהן [כ"ה] ובתדיעות אלו לא נהגו כן וכ"ה (°) סי' קל"ה ס"א: עב סוף ברכה. לא ידענא מאי קאמר דהא לך אינה סוף ברכה ואפ"ה הופכין פניהם וכ"ל הטעם משום דכל התיבו' אלו הן למוכח ולכן הופכין עצמן כדי שיברכו לכולן: עג ובשעה שמאריכין בניגון. בסוף התיבה אבל לא בעוד שאומרים התיבה דאז צריך לשתוק וכמ"ש סכ"ו ואפעל גב דכתיבת שלום א"א להמתין עד שיסיימו התיבה שהרי מאריכין בניגון קודם (°) שיגמרו המ' דשלום מ"מ מאי דאפשר לתקן ולמיעבד בהלכתו עובדין וא"ת כיון שמאריכין בניגון אם כן לא מועיל המתירה דהא בעי למימר בשעה שהם מברכין י"ל דלעניין זה לא חשיב עדיין סיום ברכה וכראשכחן בשמע ישראל שמאריך בד' דאחר אע"פ שבבר נמר התיבה מקרי קבלת עול מלכות שמים[ת"ה ס' כ"ז]: עד והמקרא. פי' ש"ן המתפלל פסיעה שלא יאמר רבון דהוי הפסק בתפלתו אלא יאמר הרבון מפני הטירוף (שם) ועמ"ש סי"ט. בזמן שאין שם כהן א"א ליטא גרושה כופין אותו בע"כ ולפ"ז נשמע אפי' אין לכהן הנאה ממחילתו רשאי דלא כמו שכ' הט"ז דבעינן דוקא שיהי' לכהן הנאה: אבל בטור יורה דעה סי' ס"א כל"ל וכ"ה שם בש"ע סעיף י"א וז"ל הגלועים מוסכים את יהיהם כו' ואם היה נעוע זה במקום שאין מכירין לכן נעל משמע דבלא"ה אין צריך להחזיק עצמו בכהן: אבל בטי"ד ס"א משמע כמ"ש רי"ו ובגמרא פריך ולפרוס ידיה ומשני אנסי ליה עדיניה ופירש"י שהיה לו עת קבוע ללמוד בתותה שעה. ורי"ף פי' שהלה בתעיו סי' ולא היה יכול לשהות עצמו כ"כ:

קכט א ותפלת מנחה. אבל אם מתעניין עד חצות ומתפללין מנחה (°) לא יאמרו אלקינו [ליקוטי מהרי"ו סי' מ"א] אבל לפי מ"ש רמ"א בהג"ה י"ל אלקינו: ב סמוך לשקיעה. משא"כ בשאר ימות השנה שהיו מתפללין בעוד היום גדול שאסור להתחיל לאכול אלא שעה קודם ל"ה כמ"ש סי' רל"ב:

קל א מגן דחזא חלמא. לאפוקי מאותן שאומרים אותו בכל יום וגם אינו מועיל אא"כ אומרו בו ביום שראה החלום [ת"ח ב"ק סע"ס]

ביאור הגר"א

דק כו'. כנ"ל: סמ"ה והמקרא. משום ערוף כנ"ל ס"כ: אסור כו'. ירושלמי פ"ח דברכות: אם לא כו'. כמ"ש בניעין כ"ט ב' לבדמר כו' דלא כהרמב"ם בס' המלות שב' אא"י למחול שהרי לאחר וקדשתו בע"כ עש"כ ובהגמ"ר בשם הר' פיטר הוכיח דיכול למחול ממ"ש בפ"ק דקידושין דאין עבד עברי כהן נרצע ופליגי אם רבו מוסר לו כו' אלמא שיכול להשתמש בו ועמ"א שהוכיח משמעות דרבא ורמי ב"ח שהשתמש ברב חסדא ועיי"ז וע' יפ"מ שם:

הגהות

הוא נושא כפיו: מג"א ס"ק ע"ה וכנמ' פריך. פי' דמשם נמי משמע כרי"ו דאם הטעם כמ"ש התוס' וכו' לא היה מהני בשיאות כפיה דקוש אם לא היה נועל היו אומרים אשיבו כהן ומאי פריך הגמרא אלא ודאי כרי"ו וק"ל:

חכמת

בתשובה ע"ש וז"ב ונכון לדעתי גם י"ל דהוי ס"ם בדבר שיש לו מתירין דלא מהני אך לדבר מצוה לא שייך יש לו מתירין דלמחר לא יהיה דבר מצוה ודו"ק: (סעיף מ"ה) בהג"ה אסור להשתמש בכהן אפי' בזה"ז דהוי כמועל בהקדש אם לא מחל על כך. נ"ב עיין בט"ז בטעם ההיתר בזה מכח דהתורה אמרה וקדשתו לעשות לו נייח נפשיה וזה אין לו נייח נפשיה אם לא יהיה רשאי להשתמש לת"ח. והנה דבריו תמוהין מן התוס' דמס' סוטה דף מ' ע"ב ד"ה מצוה שאני שהעלו שם דאפי' לפני ת"ח אסור למלך לעמוד מכח דלא אמרינן מצוה שאני רק לגבי המצוה שגדול ממצות אבל בקימה לפני ת"ח הוי מצות המלך גדול ממנו שהרי התורה אמרה שתהא אימתו עליך ולא אימתך עליו ע"כ תוכן כוונתם. וקשה נמי נימא אם אין המלך רשאי לעמוד בפני ת"ח אין זה נייח נפשיה ולו' דמצות המלך אין הכבוד שלו ולא משנתינן בניחא דנפשיה דא"כ גם בכהן נאמר שאין הכבוד שלו ואדרבא בכהן מפורש טפי שנאמר וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב הרי הכהנונה מחמת כבודו יתב' ולא הוי הכבוד שלו א"כ אין להשגיח בניחותא דנפשיה ועוד היאך יכול הכהן למחול הרי נא' נמי כן דמצות הכהן הוי יותר ממצות הת"ח שהת"ח מצוה דוקדשתו להיות הוא מקדש להכהן ואין הכהן מצווה להקדיש הת"ח דא"כ הוי כבוד הכהן יותר מן הת"ח והיאך רשאי הכהן לעבור על וקדשתו מפני כבוד החכם ואין לו' דוקדשתו לא נאמר במקום ת"ח א"כ גם במלך נאמר

מ חצית

אפ"ה נהגו אלא לעבוד משום חשש סחיטת סער. ולעבוד בגהר אינה איסור מוסיף ע"ז ע"ש במ"א: אבל כו' ואין עובדי' קודם. י"ט: ועמ"ש סי' תקכ"ד. ר"ש חל ע"ב בשבת ונדחה אע"ג דבר שבלעתה נוהג מ"מ אי היא ליל עבדי' תעבוד ותשמש ובסי' תקפ"א במ"א ס"ק ט"ו כ' כיון דעובדי' בער"ש משום קרי לכן לא ישמש מעתו בליל ר"ה. ואם אירע עבילת מצוה חייב לקיים עונתו ויעבוד שחרית סגית: (סקע"ב) סוף ברכה כו' דכל תיבות אלו הם לעוכח אע"ג דתיבת שלום אינו לעוכח מ"מ אינה שם של רמ"א שהוא סוף ברכה. גם י"ל כיון דכתיב לך שלפני תיב' שלום מהפך פניו משום שהוא לעוכח ארוך ג"כ להפך פניו בתיב' שלום דכתיב' לך גרידא לא נגמר הדיבור כ"א בארוך תיב' שלום: (סקע"ג) ובשע' כו' קודם שיגמרו המ"ם דשלום. דתחת המ"ם אין בה נקודה וא"ה אם להאריך. וא"כ ע"כ ל"ל הרבון קודם שסיימו תיב' שלום: מ"מ מאי דאפשר כו' ר"ל בשני פסוקי הראשוני: וא"ת כיון דמאריכי' כו' היינו בשני פסוקי הראשוני' דימתין מלומר הרבון עד שסיימו התיבה ומנגני: (סקע"ד) והמקרא כו' ועמ"ש סי"ע לענין אמיר' אמן אבל רבון ודאי הוי הפסק: (סקע"ה) מחל כו' ומאי מחל. אבל בני מחיל' אפי' לכהן אסור לשמש בכהן חברו וכ"מ מרא' שהביא הר"ר פיטר הוכא בע"ז דמחיל' מהני מדאמרי' עבד כהן אינו נרצע דעשה בעל מום והיכי משכחת דעבד שם שני' אע"כ משום מחיל'. ומאי ראיה דאמא מיירי שהרבו הי' כהן: פ' הזרוע דף קל"ג ע"א והיינו לפי' התוס' שם אבל באמת גם לפירש"י שם מוכח כן: בחולין פ' הזרוע דף קל"ג דאמר אביי כיון דשמע בריית דאמוראי' בהני' מוקמיה ידיהם מליקה לחם הפנים כשחולקי' אותו משום שאלא הגיע לכ"א כ"א דבר מועט והיו באי' לידי מחלוקת לכן מנעו האמוראי' מליקה לכן גם אביי לא לקח מתנות זרוע לחיי' כו' חוץ מערב יוה"כ כדי להחזיק את עצמו בכהן: לפמ"ש התוס' דמשום שבערב יוה"כ היו שוחטים כו' משמע דבלא"ה כו' אין מזה כל כך קושיא על רי"ו דהתוס' לא כתבו ה"ע משום שבערב יוה"כ היו שוחטים הרבה אלא ליתן טעם למה בחר אביי ערב יוה"כ יותר מיו' אחר בשנה וביותר לפמ"ש הפר"ח בי"ד סי' ס"ח דע"כ אביי בערב יוה"כ שאל חלקו ממתנות בפיו וכ' שכן הדע' מכרעת דאל"כ מנא ידע שהיום יקח אביי מתנה שהעבה ישלח לו דהא כל השנה לא לקח אביי אע"כ דשאל בערב יוה"כ בפיו ע"ש וא"כ לכך הוצרכו.

באר

ומל ליל עבילה ישמש ויעבול שחרית מ"א וע"ז ע"ש וב"י כ' ויטר כוסם של בני א"י וכל מלכות מגיהים שמשאין בפיהם בכל יום ואינם טובלין וכן ראוי וכנון לנהוג בכל מקום: (עע) ברכה. וקשה דהא לך אינה סוף ברכה ואפ"ה הופכין פניהם. וע"ל לשב דבעינן סוף ברכה וגם שיברך בניגון לקבל הרי בעלת ירבך ושמרך וכן אלך ויחונך ואלך מגיין מברך לקבל בנוכח ולפיכך מהפך פניו לדרום ולצפון כדי לברכם אבל בעלת שלום שאינו אלא שם דבר ואין כאן מדבר לנוכח לפיכך הוסיף מלת לך עם שלום דהשתא הוי מדבר לנוכח דסוף ברכה דומיא דאינך פר"ח עמ"א: (פ) התיבות. בסוף התיבה אבל לא בעוד שאומרים התיבה דאז צריך לשתוק עמ"א. ובבאר הטיב אחר לפני יש שם מרבוני הדברים ע"ש שפיף קטן בו"ן: (פא) והמקרא. פי' הסזן המתפלל פסיעה דלא יאמר רבון דהוי הפסק בתפלה אלא אפילו מקרא אחר לא יאמר הרבון מפני הטירוף. בזמן שאין שם כהן א"א ותערב מהר"ש לוכלין סי' ל': (פב) בכהן. ורביש נמנעים שלא לקחת משרת כהן מטעם זה שבכה"ג. ויזהר ע"ה שלא יאמר כהנת ש"ש פסחים: (פג) מחל על כך. הקשה הט"ז הא ק"ל וקדשתו בע"כ דאם נשא גרושה כופין אותו שיגרשנה ואמאי לא ימא שהוא מוחל על קדושתו. ע"כ הטעם הוא דיכול למחול משום דיש לו הנאה מזה ולפי זה הטעם כל זמן שאין לכהן הנאה ממה שעושה מלאכה לאחרים אסור להשתמש בו אע"ג דמחל ע"ש ואיתמיע להרב ע"ז מ"ש המרדכי בס' הזקנים על שם מהר"ש. וז"ל ולא כמ"ש כיון דמוקדשתו יליף אמאי לא יכפו אותו. דה"מ גבי מוחל כשיש בעבירה אבל לפחות ראשון ולבדר ראשון דלא הוי אלא כבודו יכול למחול ע"ש הרי שבתב דשאני מוחל כשיש בעבירה ובזה נסתלק ג"כ מה שהקשה על הלבוש ע"ש. אא"כ לדברי המרדכי שם משמע דלבולם יכול למחול על כבודו

הגהות

הוא נושא כפיו: מג"א ס"ק ע"ה וכנמ' פריך. פי' דמשם נמי משמע כרי"ו דאם הטעם כמ"ש התוס' וכו' לא היה מהני בשיאות כפיה דקוש אם לא היה נועל היו אומרים אשיבו כהן ומאי פריך הגמרא אלא ודאי כרי"ו וק"ל:

חכמת

בתשובה ע"ש וז"ב ונכון לדעתי גם י"ל דהוי ס"ם בדבר שיש לו מתירין דלא מהני אך לדבר מצוה לא שייך יש לו מתירין דלמחר לא יהיה דבר מצוה ודו"ק: (סעיף מ"ה) בהג"ה אסור להשתמש בכהן אפי' בזה"ז דהוי כמועל בהקדש אם לא מחל על כך. נ"ב עיין בט"ז בטעם ההיתר בזה מכח דהתורה אמרה וקדשתו לעשות לו נייח נפשיה וזה אין לו נייח נפשיה אם לא יהיה רשאי להשתמש לת"ח. והנה דבריו תמוהין מן התוס' דמס' סוטה דף מ' ע"ב ד"ה מצוה שאני שהעלו שם דאפי' לפני ת"ח אסור למלך לעמוד מכח דלא אמרינן מצוה שאני רק לגבי המצוה שגדול ממצות אבל בקימה לפני ת"ח הוי מצות המלך גדול ממנו שהרי התורה אמרה שתהא אימתו עליך ולא אימתך עליו ע"כ תוכן כוונתם. וקשה נמי נימא אם אין המלך רשאי לעמוד בפני ת"ח אין זה נייח נפשיה ולו' דמצות המלך אין הכבוד שלו ולא משנתינן בניחא דנפשיה דא"כ גם בכהן נאמר שאין הכבוד שלו ואדרבא בכהן מפורש טפי שנאמר וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב הרי הכהנונה מחמת כבודו יתב' ולא הוי הכבוד שלו א"כ אין להשגיח בניחותא דנפשיה ועוד היאך יכול הכהן למחול הרי נא' נמי כן דמצות הכהן הוי יותר ממצות הת"ח שהת"ח מצוה דוקדשתו להיות הוא מקדש להכהן ואין הכהן מצווה להקדיש הת"ח דא"כ הוי כבוד הכהן יותר מן הת"ח והיאך רשאי הכהן לעבור על וקדשתו מפני כבוד החכם ואין לו' דוקדשתו לא נאמר במקום ת"ח א"כ גם במלך נאמר

מ חצית

אפ"ה נהגו אלא לעבוד משום חשש סחיטת סער. ולעבוד בגהר אינה איסור מוסיף ע"ז ע"ש במ"א: אבל כו' ואין עובדי' קודם. י"ט: ועמ"ש סי' תקכ"ד. ר"ש חל ע"ב בשבת ונדחה אע"ג דבר שבלעתה נוהג מ"מ אי היא ליל עבדי' תעבוד ותשמש ובסי' תקפ"א במ"א ס"ק ט"ו כ' כיון דעובדי' בער"ש משום קרי לכן לא ישמש מעתו בליל ר"ה. ואם אירע עבילת מצוה חייב לקיים עונתו ויעבוד שחרית סגית: (סקע"ב) סוף ברכה כו' דכל תיבות אלו הם לעוכח אע"ג דתיבת שלום אינו לעוכח מ"מ אינה שם של רמ"א שהוא סוף ברכה. גם י"ל כיון דכתיב לך שלפני תיב' שלום מהפך פניו משום שהוא לעוכח ארוך ג"כ להפך פניו בתיב' שלום דכתיב' לך גרידא לא נגמר הדיבור כ"א בארוך תיב' שלום: (סקע"ג) ובשע' כו' קודם שיגמרו המ"ם דשלום. דתחת המ"ם אין בה נקודה וא"ה אם להאריך. וא"כ ע"כ ל"ל הרבון קודם שסיימו תיב' שלום: מ"מ מאי דאפשר כו' ר"ל בשני פסוקי' הראשוני: וא"ת כיון דמאריכי' כו' היינו בשני פסוקי' הראשוני' דימתין מלומר הרבון עד שסיימו התיבה ומנגני: (סקע"ד) והמקרא כו' ועמ"ש סי"ע לענין אמיר' אמן אבל רבון ודאי הוי הפסק: (סקע"ה) מחל כו' ומאי מחל. אבל בני מחיל' אפי' לכהן אסור לשמש בכהן חברו וכ"מ מרא' שהביא הר"ר פיטר הוכא בע"ז דמחיל' מהני מדאמרי' עבד כהן אינו נרצע דעשה בעל מום והיכי משכחת דעבד שם שני' אע"כ משום מחיל'. ומאי ראיה דאמא מיירי שהרבו הי' כהן: פ' הזרוע דף קל"ג ע"א והיינו לפי' התוס' שם אבל באמת גם לפירש"י שם מוכח כן: בחולין פ' הזרוע דף קל"ג דאמר אביי כיון דשמע בריית דאמוראי' בהני' מוקמיה ידיהם מליקה לחם הפנים כשחולקי' אותו משום שאלא הגיע לכ"א כ"א דבר מועט והיו באי' לידי מחלוקת לכן מנעו האמוראי' מליקה לכן גם אביי לא לקח מתנות זרוע לחיי' כו' חוץ מערב יוה"כ כדי להחזיק את עצמו בכהן: לפמ"ש התוס' דמשום שבערב יוה"כ היו שוחטים כו' משמע דבלא"ה כו' אין מזה כל כך קושיא על רי"ו דהתוס' לא כתבו ה"ע משום שבערב יוה"כ היו שוחטים הרבה אלא ליתן טעם למה בחר אביי ערב יוה"כ יותר מיו' אחר בשנה וביותר לפמ"ש הפר"ח בי"ד סי' ס"ח דע"כ אביי בערב יוה"כ שאל חלקו ממתנות בפיו וכ' שכן הדע' מכרעת דאל"כ מנא ידע שהיום יקח אביי מתנה שהעבה ישלח לו דהא כל השנה לא לקח אביי אע"כ דשאל בערב יוה"כ בפיו ע"ש וא"כ לכך הוצרכו.

ב רוקח א' תעניות כ"ו ב רמב"ם פי"ב מה"ת א' ברכות כ"ח

עטרת זקנים

בתחרת תפלת י"ח בתוס שאין שם בשיאת כפיים כשאומר יברכך ה' יראה אלד ההיכל ויתמרך לד ימין שלו. יאר ה' כלפי ההיכל פניו אליך ויחונך יראה אלד שתאלו ליתרו בימין ואסור לשהות כדי הילוך כ"ב אמות בין כעילה לברכה לכן צריך ליטול סמוך לרגלה:

קכט * כהן שעלה בי"כ בתנחה אין מורידין אותו כו'. וכן נוהגין בתדיעות אלו אע"פ שיש חולקין ויש מ"ש דאינו נראה מהגג זה דהוי לי' כתרתי דשתרי אהדדי (מורי בב"ח):

לבושי שרד

סקע"א (°) סי' קל"ה סעיף י"א דתבואר שם דמותר להעתיד ש"ן לכהן: סקע"ב (°) שיגמרו המ"ם דשלום דאלו בשמרך ויחנך מאריכין בכ"ף משא"כ מ"ם של שלום שהוא בת א"ת להאריך בה ואף על פי שהדל"ת דאחר הוא ג"כ בת ומ"מ מאריכין בה אתם אין מאריכין כ"כ משא"כ בזה שאריכין להאריך עד שיאמרו אלקור רבון וכו': סי' קכט מג"א סק"א (°) לא יאמרו הייינו לתנהגינו שאין כ"כ רק בי"ט במוסף ואינו כ"מ מדברי המחבר רק לענין אז"ל ברכנו כמ"ש רמ"א סי' הקודם ס"ם מ"ד ואתה קאתר המג"א דדוקא כשמתענין כל היום דאז מתפללין מנחה סמוך לשקיעה ויש כ"כ מדינא לכן לתנהגינו אומרים עכ"פ אלהינו משא"כ כשאין בתעניות רק עד חצות דאז מיתלף במנחה דשלמא. ופייס אבל לפמ"ש רמ"א בסעיף שאח"ז לענין מנחה ביה"כ כ"כ כשמתענין עד חצות כיון דהדבר ידוע שאין שם שכרות אם עלה לא ירד אומרים אלקינו:

חתם סופר

לאומה מן האומות כמו שהיך עובדים ע"ז כשהיו יושבים על אדמתם בעוה"ר כזה אין כאן חזקה שזיגיתה כי מי מישראל ישמע לה לזנות עמה ע"כ בת כהן שעבדה ע"ז בזמן שהיו סנהדרין לא היה' נידון' בשרים' ולא חללה את אביה ובזה יובנו דברי המג"א בכאן וק"ל: (שם) במנ"א ס"ק ג' ט' וצ"ע דהא אמרי'. נ"ב לא ראה בפנים בתשובה דהמעשה היה שרצה שתשאר אשתו עמו עד שיעבור האונס וישבע עתה שעתיד הוא לדור הנאה ולגרשה אחר עבור המקרה והיה הגאון ז"ל שפסול דע"כ לא התירו אלא בעומד בצד המובה אז התירו לו העבודה אחת לעבוד ואח"כ יגרשנה מי' אבל זה שרוצה שתשאר עמו אין שום הוי אמינא אפי' מחמת אונס נפשות דהוי ליה בכלל גילוי עריות ע"ש באריכות ולא

ולימו כ"ל דת"כ למה אומרים אותו כל ישראל ברגל דאמרו כולם ראו אלוה רע בו ביום אלא ע"כ אומרים אותו על אלומות שראו בימים אחרים ומ"מ לא יסר לאומרו בכל יום : ב והלומותי שלך. בין אלומות שאלמתי על אחרים ובין אלומות כו' דצריך לבקש על חביבו תחלה [ברכות מסר"ס] ויסייס ותשמרני

קל (א) רבש"ע אני שלך. כ' רש"ל וקבלתי להוסיף בסוף ותבא עלי ברכת כהניך ותרלני עכ"ל . ואני מ"כ שיס לסייס בסוף פסוק מעין אותה תיבה דהיינו בסוף פסוק ראשון שהוא ושמרך יאמר ותשמרני ובתיבת ויחנך יאמר ותחנני ובתיבת שלום יאמר ותרלני בשלום ואלו לומר כדברי רש"ל דהיינו שבפעם הא' יאמר ותבוא עלי ברכת כהניך ותשמרני וכן לא"ח:(ב) ואי לא לימא הכי אדיר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון שתשים עלינו שלום : הגה ובמקום שאין עולים לדוכן יאמר כל זה (ג) בשעה שהשליח לצור אומר ד (ד) שיס שלום ויסייס בהדי שליח לצור שיעמו הקהל אמן [הר"ן פרק הרואה] :

קלא דיני נפילת אפים ובו ח סעיפים :

א א (א) אין לדבר בין תפלה לנפילת אפים כשנופל על פניו נהגו להטות (ב) על צד שמאל :

הגה וי"א דיש ב להטות על לד ימין ג * (ג) והעיקר להטות [ריב"ש סי' רי"ב וב"י בשם הרוקח] בשחרית כשיש לו תפילין בשמאלו על לד ימין משום כבוד(ג) תפילין ובערבית או כשאין לו תפילין בשמאלו יטה על לד שמאל [מנהגים] ולאחר שנפל על פניו יגביה ראשו ויתחנן מעט מיושב וכל מקום ומקום לפי מנהגו ומנהג פשוט לומר ד ואנחנו לא (ג)נדע כו' ואלו קדיש אשרי למעלה [טור] ואפילו בימים שאין אומרים תחנון אומרים לתעלה מלבד בראש

לומר כנבכל יום לאו שפיר דמי דאפשר שלא אלס אותו שוס אלוס ויאלך יאמר אלוס אלמתי והוא אין לו אלוס כלל בשלמא מ"ש בשעת הדוכן שפיר דודאי אלס ליזה פעמים בין רגל לרגל ע"כ יאמר מן הסתם מה שא"כ לומר אותו בכל יום דאז אומר אותו על מה שאלס היום ושמא לא אלס כלל ע"כ ראוי לההוג שלא יאמר בכל יום רבש"ע אלא אם כא לו אלוס בלילה שלפניו משא"כ בשעת הרגל בעולין לדוכן יכול לומר אותו אפי' מן הסתם כי קאי על מה שבתתיים כנ"ל נכון :

קלא (א) אין לדבר בין תפלה כו' רשב"א כ"כ ורמ"ה מדאמרי' בפרק הזהב בר"א כל יומא לא הוה שבקא ליה למיפל על אפיה וכי תעלה על דעתך שלא היתה זזה ממנו שעה אחת אלא שהיתה מפסקתו מכוונת תפלתו להפסיק בשאר דברים ושוב אם היה נופל על פניו לא היתה תפלתו כ"כ כשמעת תפלתו בלא הפסק בינו לרשפה : ומ"מ נהגו להפסיק בשבר כו' מוכן מ"ש סי' י"א סעיף ד' בל"ל . וכ"ה בסי' ע"ד סעיף ב': (סק"ב) והעיקר כו' ולכן אין לזוז מן המנהגים ש"ל דעת רמ"א שנוהג מן מנהגים ולפ"ז בשחל ר"ח יום א' אז בשבת שהמנהג להתענות תענית ערב"ח ביום ה' שלפניו (וע' במ"א סי' תי"ז) והמנהג להניח אז תפילין גם במנחה א"כ אז גם במנחה ראוי ליפול על ימין כיון שי"ל תפילין בשמאלו אך צריך לעיין אי נכון על פי הקבלה. ומה שהסכים מ"א עם מנהגים כיון דדברי המקובלים אין משחוים בדעתם . ולכ"א י"ל שבד לשמוך: כ' מט"מ ש"ך כו' ר"ל אי יושב על ספסל או מדרגה שלפני ארון הקודש בשחרית בלד לפון . ובשחרית ראוי ליפול לימין וא"כ כשיושב בצפון ויטה על ימין הופך פניו מן ארון הקודש דלאו אורח ארעא הוא ולכן כ' דאדרבא יהפוך פניו לצד התיבה דהיינו הארון וה"ה במנח"אם יושב בצד דרום ומזה הוסיף מ"א דה"ה היושבי בצד המזרח שמוך לארון דינא הכי שיהיו מוטים לצד התיבה . וכש' א"ר מולק ע"ז דא"כ מה שמכר בש"פ דעל אחזה צד יטה לא קאי לפ"ז כ"א לאותן היושבים במערב אבל היושבים במזרח בצפון ודרום הם שב"פ לריכים להטות לצד התיבה אבל אין זה בוודאי מהרי"ל ולפמ"ש רמ"א דבשחרית יטה ע"י ימין ובמנחה ע"י שמאל והש"ך אפשר לו לישב בצד לפון או בצד דרום . א"כ בשחר אם ישב בלפון אם ירלה להטות ע"י ימין יצטרך להפוך פניו מן התיבה ואין זה נכון לכן טוב שישב בצד דרום ואז אי יטה ע"י ימין יהיה פניו לתיבה וכן במנחה ישב בצד לפון מה"ט ומ"מ כ' דאם לא עשה כן דיעבד יספק עכ"פ הש"ך לצד תיבה כשיהיה יושב באיזה לד שיהיה אבל בשאר בני אדם אפי' מהפכים פניהם מן התיבה ל"ל בה ויעשו במ"ש רמ"א:(סק"ד) ואנחנו כו' כ' בשל"ה כו' וכ' ששמע כן מפי חזן בשל תורה . וא"ל שכן קבלה בידו אבל לא ביאר טעם הדבר

עלמו לא חשיב הפסק כמבואר בסי' ל"א וא"כ אין שם רק הטעיה לבד ואנו רולים שיהיה שני דברים וכל"ל וכך כ"ל ביאור דברי המג"א :

באר היטב

ח"מ ספ"ק דש"ק . ולימו כ"ל דא"כ למה אומרים אותו כל ישראל ברגל דאמרו כולם ראו בו ביום אלא ע"כ אומרים אותו על אלומות שראו בימים אחרים ומ"מ לא יסר לאומרו בכל יום מ"א וכן ב' ע"ז דדאמרו שלא יאמרו בכ"י רבש"ע וכו' אלא אם בא לו אלוס בלילה שלפניו אמר ר"א ר"ג היה אז בשיא ומאי לברכו לא בבקי' אשא ר"א לר"א למיפל על אפי' דלא ליעבם לאחר' ר"ג וכ' הרשב"א וכי אפשר שלא זזה ממנו שעה א' ותי' וז"ל אלא שהיתה מפסיקתו מכוונת תפלתו להפסיק בש"ד כו' עכ"ל . ולכון להפסיק בשאר דברים משמע הפסקה גמורה ולא שיהה בשלמי . וכ"מ סי' קכ"ד שכ' שיש לקבל לשתוק כשחזר הש"ץ תפלת י"ח כדי לענות אמן : ויש לדחות כו' דמלי הרשב"א אין ראיה כ"כ : ואלו דסי' כ"א וסי' ל"ד דנקטו מלת' דפסיקא דהא יש ימיס שאין מופלים על פניהם כגון ר"ח או ימיס המבואריס סי' זה . מ"מ כ"ל מ"ש ר"ל מבשרא דשיהה בשלמא ל"ל בה : ובריב"ש כו' וא"כ אין ראיה כו' דהתם מלד שבתה נא נפל בלל על אפיה ולא בשמע מזה דשיהה הוי הפסק ומפסקתא מליפול על פניו אפי' דיבור אחוד : ועיין בשלמה דף כ"ב . ר"ל אינא קלא ראיה לדברי ס"ח דאמרי רב איקלא לבבל ונפלו כ"ש אאפייהו ורב לא נפל ואמרי שם לחד תי' דמה"ט רב לא נפל דבמקומו היה רלפת אבנים דאסור ליפול ע"פ ובדאלי' ס"ם זה . ובמקום הלבור לא הוי רלפה ופריך הו"ל ליולך למקום הלבור . ואי ס"ד דאריך ליפול ע"פ במקום שהתפלל הא אפי' אי היה הולך למקום הלבור לא היה אפשר ליפול ע"פ בין דלא התפלל שם . ודוחק לו דקושיות הש"ס דה"ל ליולך תיבף בבאו לבית הכנסת למקום הלבור ולהתפלל שם י"ח ונם ליפול שם : (סק"ב) להטות כו' כמ"ש ס"ח בהג"ה משום הפסק בינו לרשפה : ומ"מ נהגו להפסיק בשבר כו' מוכן מ"ש סי' ל"א סעיף ד' בל"ל . וכ"ה בסי' ע"ד סעיף ב': (סק"ג) והעיקר כו' ולכן אין לזוז מן המנהגים ש"ל דעת רמ"א שנוהג מן מנהגים ולפ"ז בשחל ר"ח יום א' אז בשבת שהמנהג להתענות תענית ערב"ח ביום ה' שלפניו (וע' במ"א סי' תי"ז) והמנהג להניח אז תפילין גם במנחה א"כ אז גם במנחה ראוי ליפול על ימין כיון שי"ל תפילין בשמאלו אך צריך לעיין אי נכון על פי הקבלה. ומה שהסכים מ"א עם מנהגים כיון דדברי המקובלים אין משחוים בדעתם . ולכ"א י"ל שבד לשמוך: כ' מט"מ ש"ך כו' ר"ל אי יושב על ספסל או מדרגה שלפני ארון הקודש בשחרית בלד לפון . ובשחרית ראוי ליפול לימין וא"כ כשיושב בצפון ויטה על ימין הופך פניו מן ארון הקודש דלאו אורח ארעא הוא ולכן כ' דאדרבא יהפוך פניו לצד התיבה דהיינו הארון וה"ה במנח"אם יושב בצד דרום ומזה הוסיף מ"א דה"ה היושבי בצד המזרח שמוך לארון דינא הכי שיהיו מוטים לצד התיבה . וכש' א"ר מולק ע"ז דא"כ מה שמכר בש"פ דעל אחזה צד יטה לא קאי לפ"ז כ"א לאותן היושבים במערב אבל היושבים במזרח בצפון ודרום הם שב"פ לריכים להטות לצד התיבה אבל אין זה בוודאי מהרי"ל ולפמ"ש רמ"א דבשחרית יטה ע"י ימין ובמנחה ע"י שמאל והש"ך אפשר לו לישב בצד לפון או בצד דרום . א"כ בשחר אם ישב בלפון אם ירלה להטות ע"י ימין יצטרך להפוך פניו מן התיבה ואין זה נכון לכן טוב שישב בצד דרום ואז אי יטה ע"י ימין יהיה פניו לתיבה וכן במנחה ישב בצד לפון מה"ט ומ"מ כ' דאם לא עשה כן דיעבד יספק עכ"פ הש"ך לצד תיבה כשיהיה יושב באיזה לד שיהיה אבל בשאר בני אדם אפי' מהפכים פניהם מן התיבה ל"ל בה ויעשו במ"ש רמ"א:(סק"ד) ואנחנו כו' כ' בשל"ה כו' וכ' ששמע כן מפי חזן בשל תורה . וא"ל שכן קבלה בידו אבל לא ביאר טעם הדבר

שערי תשובה

סי' קלא (א) אפים עבה"ש. ואף ביום ב' וה' נוהגין בא"י ושאר מדינות אלו ועיין בש"ן שכן משמע בזוהר פ' תרומה וכ"כ במנהגי האר"י ז"ל ושם נוהגין בב' וה' לומר סליחות שבבאן אומרים אותם בפ' שובבים וכשאומרים אל מלך כו' ז"ל ומתנהג בהסידות שהוא ר"ת כרו"ב. ומהר"ש וויטל ז"ל כתב שכן מצא בתיקונים ובספר אורח לצדיק כתב שבכל וידוים שמתודה צ"ל בתחלתו אנא ה' או"א כו' והסכימו עמו הרבנים ע"ש. גם כתבו בשם האר"י ז"ל שי"ל בוידוי שפלנו שקר ומרמה ע"ש. ומ"ש בש"ע שאין לדבר כו' כתב בש"צ בשם מטה יהודה דאע"ג שכתב בב' דהוי כתפלה אריכתא מ"מ אם שמע בעודו נופל קדיש או קדושה דהוי כדין ש"ש ולא יותר כו' דלא עדיף מאלקי נצור כו' ע"ש והמנהג פשוט לענות קדיש וברכו וכל דבר שבקדושה אחר שנמר תפלת י"ח קודם נפ"א או בתוך נפ"א כיון דנפ"א רשות כמ"ש לקמן : (ב) תפילין עבה"ש ובכל בו כתב שצריך להיות מושה על צדו השמאלית דרך חירות כי בנפ"א מוהלין לו כל עונותיו כו' ע"ש. ועיין בפע"ח כי ע"י נפ"א האדם זוכה לדברים הרבה כו' ע"ש ובשיורי ברכה כתב בשם מהר"א חזקוני בספר שני ידות כי בשעה שהצבור נופלים אף שהוא לא התפלל עמהם צריך לעשות נפ"א עם הצבור ולכסות עצמו

קלא (ג) אפים מוחר להתפלל במקום אי וליפול במקום אחר הרמב"ם פ"ה מה"ת פר"ח מ"א ס"ב : ראשו ללד התיבה עיין שכנה"ב ומ"א. וי"ל אחר רמוס וחנון וכו' המזמור לדוד אליך ה' נפשי אשא אלוה אלהי בטחתי אל אבושה אל יעלזו אויבי גם כל קוי לא יבושו יבשו בוגדים ריקם דרכיך הודיעני ולמדני אמתך ודרכיך הדריכני ואמתך ותורתך ותלמדני כי אתה אלהי ישעי אותך קויתי כל היום זכור רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם הם אל תזכר חטאות נעורי ופשעי כחסדך זכר לי אתה למען טובך ה' ישר וטוב על כן יורה חטאים בדרך ענוים ילכם בדין ענוים יודיע דרכו כל ארחות ה' חסד ואמת לנוצרי בריתו ועדותיו אל תרחק ה' אל תרחק אילותי לעזרתי חיש ואל אבוש כי חסיתי בך ה' ישרים ותם יצרוני כי חכיתיך ה' פדה אלהים את ישראל מכל צרותיו אל אבוש ה' ואל אבוש כי אליך נשאתי נפשי אל אבוש עולם ואל אבוש אויבי אל יעלזו עלי גם כל קוי לא יבושו יבשו בוגדים ריקם אל אבוש ה' א

לשום כברה אין לו לשמות ממה שהגו רוב העולם כפשרת רמ"א והמשנה יהיה מחשב לחסרון ידיעה ע"כ אין לשמות : (ד) מיושב · כב"י שהטעם הוא ע"ד הקבל' וכריב"ש כתב שאין קפידא : (ה) שיש אהרון וס"ת . אהרון נלוז דוק' אלא ס"ת לחוד וכ"ה ברוקח בב"י וז"ל וסי' לדבר דכתיב במלחמת העי ויפול על פניו לפני אהרון ה' ע"כ וכב"י ואני אומר אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה עכ"ל ול"ל דהתשובה היא שהרי כתיב במעשה פילגש בגבעה ויבכו ויבואו לפני ה' ה"נ נימא התם דבכייה ותשובה היא דוק' במקום שיש ס"ת ולא במקום אחר אלא ודאי דאין למדין כן ממ"ש לפני ה' ה"נ כאן גם מדברי הרא"ש שמבי' ב"י משמע דלא ס"ל כן [°] שכ' דוק' כשהוא מתפלל בלבד ובשביל הלבור אבל היכא דמתפלל (°) בינו לבין עצמו בביתו שפיר דמי דהיב' דמתפלל עם הלבור כסיפ' ליה כו' · משמע דגם בינו לבין עצמו בביתו הוא שייך דין נפילת אפים וזה ודאי א"ל דבביתו הפתוח לב"הכ קאמר ותו דזה הוה בלבור ומ"מ מר' לרמ"א לקבוע הלכה כן כרוקח : (ו) ואחר בה"כ כו' · פי' ומתפלל בחלר (°) שרואה הפתח בה"כ פתוח כ"מ שם במהרי"ל : (ז) או בשעה שהלבור :

בלבוש כתב ע"ז ולא ראיתי נוהגין כן ואפשר שכוונתו במי ששומע תפלת הלבור ע"כ ואין זה משמע כלל וכיון שמעיקר הדין כב"י שיש עליו תשובה מ"ש בסמוך אין להקפיד בזה כלל דאפי' יחיד בביתו נופל על פניו בביתו כשהלבור מתפללין והטעם דה"ל כאלו עומד עמהם דאפילו מחיל' של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים וכ"ש כשמתפללין במקין בבית [°] בשעה זו ואין להם ס"ת דיש שם נ"א כנ"ל : (ח) בלילה . כי נ"א רמז למדת הלילה כו' כ"כ ב"י בשם מהרי"ל ונרא"שאין לחוש לזה כ"ז שאין ודאי ליל' אלא בין השמשות דלא גרע מליל אשמורות שהוא קרוב ליום : (ט) לא בבית האבל · הטעם בב"י משם ש"ל משום דכתיב והפכתי חגיכם לאבל ע"כ · וא"כ כל ז' קאמר דהא מדמי' לחג דהיינו ז' ימי החג ומבואר שם שגם שאר וידוים ותחנונים א"א שם ומ"מ נ"ל לחלק דנ"מ לא יאמרו אפילו האחרים כלל הן בבית האבל הן אחר שיצאו דבבר מוכח ריש הסימן דנ"ל תכף אחר תפלת י"ח אבל שאר תחנונים כגון והוא רחום ודאי האחרים המתפללים יאמרוהו בביתם אחר שיצאו משם לביתם ולמה יהיו פטורים מזה [°] והא חובת גברא בינינו שקבעום בכל ב' וה' כמ"ש בסי' קל"ד בכ"ל : (י) ולא בבית המתן · וכזה נר' דאפי' יולא אח"כ לביתו א"צ לומר תחנונים כגון והוא רחום כיון שהיה בב"ה בשע' התפלה והלה עלין השמתה וכן במילה משא"כ בבית האבל שזכרו שם אין הטעם משום שאבל עליו ונער של האבל דגם האבל עצמו אין פטור משום נער אלא שמד"הד שולט עליו ואין ראוי להתעורר אז בנ"א שרומז למדת הדין גם כן בנ"ש בלבוש

ועל כן גם האחרים לא יעוררו שם מדה"ד אבל אחר שיצאו אלא דאפי מ"ש בש"א שאין לדבר בין תפלה לתחנון ממיל' גם בוהוא רחום הוא כן דהא אומרים אותו בין י"ח לתחנון אם כן כיון דלא שייך לאומרו במקומו דהיינו אחר י"ח לא יאמר אותו גם אח"כ ומ"ש רמ"א דדוקא ביום חופתו כ"כ ב"י בשם ש"ל . [°] ותימה לי דהא כל ז' ימי משתה מקרי מועד גבי חתן כמ"ש בשם ריב"א רבי' קל"ב ולמה יאמרו תחנון בשאר ימי המשתה בשיש שם החתן דהא בר"ח שא"ל הוא משום דקרוי מועד כמ"ש ב"י בשם ש"ל עצמו וכאן כל ז' ימי משתה קרוי מועד ע"כ ש"ל דכל ז' ימי משתה לא יבוא החתן לבה"כ מטעם זה אלא יאמרו לומר תחנון : (יא) דוקא אחרית · כתב מו"ח ז"ל ע"ז שב"כ לפי שרתה בהג"מ שכתב שאין נ"א כתפלת יומר שביום המילה

מודש ותנוכה (ד) ופורים וע"פ ועיר"ב יום כפור וע"ו בתב [מנהגים וע"ל סי' מקנ"ט] :

ב ב **נפילת אפים (ד) מיושב ה (ה) ולא מעומד :**

הגה * י"ל דאין נפילת אפים אלא במקום (ה) שיש אהרון ו ספר תורה (ו) בתוכו אבל בלא זה אומרים תחנה בלא (°) ביסוי פנים וכן נוהגים (ב"י בשם רוקח סי' שכ"ד) (ו) ואחר ב"ה ז הפתוח (ז) לב"ה (מהרי"ל) (ז) או בשעה שהלבור מתפללין אז ח אפי' יחיד (ח) בביתו אומר תחינה בנפילת אפיס (ד"ע פי' אגור) :

ג ג **אין נפילת אפים (ח) (ט) בלילה ובלילי אשמורת נוהגים ליפול על פניהם שהוא ט קרוב ליום :**

ד * ד **נהגו שלא ליפול על פניהם (ט) לא י בבית (י) האבל (יא) ולא בבית החתן ולא בב"ה ביום מילה ולא בשיש שם (יב) חתן :**

הגה ודוקא שהמילה או החתן בתוכו ב"ה אבל אם יא אין (יב) המילה בב"ה אע"פ שהיא בב"ה האחרת א] אומרים תחנון (פסקי מהרי"ל סימן פ"ל) וביום המילה אין אומרים תחנון (יא) דוקא אחרית שאינן אז התינוק אבל יב בעצמה אף על פי שמתפללין אבל התינוק הנימול אומרים תחנון

עכ"ל משמע דוק' בשע' שהלבור [°] אומרים תחנון אומר עמהם עסי' נ"ה ס"ב וה"ה כאן : ט קרוב ליום · וברקע"ש פ' קרח כתוב להתריך בסליחות עד נכון היום ואז יפלו על פניהם עכ"ל . ומנהג זה לא יתכן בער"ה עסי' (°) תקפ"ח וכ"ל דאם ממשכה תפלת מנחה עד הלילה לכ"ע אין נופלין דתחלת הלילה תנבורת הדינין משא"כ אחר חצות הלילה וכ"ל לדנג א"מ כדי ליפול מבע"י : י בבית האבל · א"א שם תחינה ולמנצח שיר מזמור (ב"י י"ד סימן של"ג בשם כלבו) וכן נוהגין בקושטנטינא אבל ואני [°] זאת בריתי אומר (כ"ה) וא"א שם הלל אפי' בתנוכה (מהרי"ל ה' חנוכה מ"ל) אבל התני' כתב דדוק' בר"ח א"א הלל שאינו אלא ממנג אבל בתנוכה אומרים וז"ל הרוקח א"א הלל דהוו דבר שמח' ותו דעבר' שפירשו מן הלבור כיה"דים דמי עכ"ל · משמע דבתנוכה אומרים דהא יחיד גומר בו לב"ע ועמ"ש סי' תרל"א בעור דכל עשרה [°] מיקרי לבור ולכן נ"ל דבתנוכה טוב שיקרא כל אחד הלל בביתו וכן מ"כ בשם מ"ר"ן : יא אין המילה בבית הכנסת . וכ"ש שאם אל בשבת שאין אומרים פיוטים דבקל דחינן להו (מהרא"י) משמע שם דבזמן הקרירות שאלין בבית אחר אומרים תחנון בבית הכנס' ול"ע ובכ"ה כתב שנהג כל המקומות שאפילו המילה בבית אחר אין נופלין בב"ה שמתפלל שם בעל הברית · כתב בהגמ"ר הלכות שבת במילה א"א אב הרחמים ולמנצח' אומרים לדקתך אף ע"פ שיש מקומות שאין עושין סעודה אלא בלילי : יב בעצמה . וכ"מ כתב דהוסיה רש"ל שא"א

מעומד

סעיף ב' (°) ביסוי פנים. ביסוי פנים ביאורו נפילת אפיס: מ"א סק"ז (°) בשיס.כיון שיש שם תלונות אל הבה"כ : סק"ה (°) ביסוי פנים.ק"ק לי נזה דהא ביסוי פנים ביאורו נפילת אפיס א"כ מה הולרך הר"מ לכתוב ונראה כו' כיון דלשון האגור הוא כך בהדיא ליפול תחנון: שם (°) אומרים תחנון. מלשון עם הלבור משמע כך ומה שנראה לפי' ש"ה ר"ל דכתוב שם דאע"ג דמחיל כו' עיכוף אז ע"ז מפסיק:סק"ט תקפ"ח דאין נפילה אפיס בער"ה אפ"ה בסליחות נופלין כיון שמסיימין קודם עלות השחר ממילא לא יתכן מנהג זה בער"ה ודברי פרי מגדים.בזה אינו מבין וע"ש:בט"ז סק"ט (°)והא חובת גברא.אבל בס"ק שאח"ז חזר בו הט"ז ופסק דא"ל לומר והוא רחום גם בביתו : סק"י (°) ותימה לי דהא כל זיין דמ"ש רמ"א ולא מיקרי מתן אלא כיום שנכנס לתופה בא לעצמו בין לפניו ובין לאחריו (לאחוקי מתברא"י כמו שהביא המג"א שקי"ב) בכך דרמ"א מתעצו גם לאחריו מדבהג המג"א יש נוהגין כו' : מ"א סק"י (°)זאת בריתי.ר"ל אע"פ שהאבל אסור בת"ת:שם(°)מיקרי ליבור.ר"ל ונסתר עצם שני הברוקח אמת מתמת עצם הרא"שוודוקא בר"ח שאינו אלא מנהג אבל בתנוכה תליא בפלוגתא דמהרי"ל;והתניא לכן סייסהמג"א איקרא כ"א הלל

באר היטב

דאוי לומר ואנחנו לא נדע ביאיבה מה נעשה בעמידה. ושמיסה בקול רם : (ד) ופורים . אפי' פורים קטן כמ"ש סי' תרל"ז : (ה) ולא מעומד . וכריב"ש כתב שאם רלה לעשות מעומד רשאי לא יאמר אותו גם אח"כ ומ"ש רמ"א דדוקא ביום חופתו כ"כ ב"י בשם ש"ל . [°] ותימה לי דהא כל ז' ימי משתה מקרי מועד גבי חתן כמ"ש בשם ריב"א רבי' קל"ב ולמה יאמרו תחנון בשאר ימי המשתה בשיש שם החתן דהא בר"ח שא"ל הוא משום דקרוי מועד כמ"ש ב"י בשם ש"ל עצמו וכאן כל ז' ימי משתה קרוי מועד ע"כ ש"ל דכל ז' ימי משתה לא יבוא החתן לבה"כ מטעם זה אלא יאמרו לומר תחנון : (יא) דוקא אחרית · כתב מו"ח ז"ל ע"ז שב"כ לפי שרתה בהג"מ שכתב שאין נ"א כתפלת יומר שביום המילה

שערי תשובה

בטלית כמו שעושין הצבור אף שהוא אינו אומר נפ"א שהוא עומד בספוקי דזמרה כיוצא ע"ש: (י) האבל עבה"ט מ"ש בשם הט"ז ביו"ד ועיין בספר פרי האדמה ובבר"י דמנהג ירושלים שלא לו' תחנונים בבית המת אף שאין שם אבל ע"ש ומ"ש בשכנה"נ יתום כו' לא ידעתי מה שאיטי' הכא ושם מיירי לענין מילה שאף שמת אביו קודם שנולד מ"מ כשמלין אותו אין אומרים תחנון ע"ש ועיין באשל אברהם בשם תשו' מהרה"ש כשאין אבי הבן בעיר וע"ש שכתב שאף שאין מלין בבה"כ כ"א בבי' אבי הבן כיון שהקרובים הולכים לבה"כ ומתפללים שם אין נפילת אפים ע"ש והיינו כמנהג הכנה"נ שכתב לקמן ס"ק י"ב. ועיין באר יעקב שיש מקומות נוהגין כשיש מילה בבה"כ אשר שם הרוב העיר והוא הישינה משאר בה"כ שבעיר אין אומרים תחנון בכל בה"כ שבעיר ודוקא כשהם מתפללין בשוה עם בה"כ הגדולה ולא קודם להם או אחריהם. וכתב הוא ז"ל דה"ה יחיד שמתפלל בביתו בשעה שהצבור מתפללין אצ"ל תחנון וכ"ש הוא דהוא נגרר אחר הצבור. ועיין סי' רס"ג לענין קבלת שבת. ועיין בזרע יעקב סי' מ"ג ועיין בא"ר שבפראג נוהגין כשיש מילה בבה"כ ישינה וחדשה שאין אומרים בשאר בה"כ ופ"א היה הבה"כ סנורות והיה מילה בחדר שמתפללין בו אנשי הכנסת הנ"ל והורם שיאמרו בשאר החדרים והבו דלא להוסיף על מנהגם ע"ש : (יב) המילה עבה"ט ועיין בר"י אם אבי הבן מתפלל בבה"כ ושוב אחר התפלה יוצאין לעזרה ועושים שם המילה ובעזרה מתפללין שם ותיקין ואחרין כמה תפלות טרם שעושים המילה יש להם לו' תחנון או והוא רחום בב' וה' רק אם יש מנהג קדום שיא לו' תחנון בעזרה אף שאבי הבן מתפלל בבה"כ ועיין בבית לחם יהודא סי' רס"ה כתב שבק"ק ווילנא נהגו ע"פ הוראות גאון אחד דבשמתפללין בעזרה ביום המילה המנין הראשון א"א נפ"א אף שמתפללין קודם לבה"כ אך אח"כ בשאר תפלות אומרים ע"ש. והביאו בשיורי ברכה

חכמת שלמה

דרך פיתוי ע"ש: וא"כ אתי שפיר מאד דברי הט"ז דבלשון מתרצה ברחמים ומתפיים בתחנונים דהוי לשון שבח לו יתברך אין שייך לשבחו בדבר שאינו אמת לו'.ומתפתה דבאמת לא שייך בו יתב' פיתוי ואדרבא נראה כגנות ח"ו משא"כ התם בקרא דפיתני ד' ואיפת דאינו דרך שבח רק סיפר הענין וכן ותפיתני בו זה בוונתו רק לפי דעת האדם נדמה לו דהוה דרך חסתה ופיתוי אבל באמת הכל בדינא וכדברי הזוה"ק הנ"ל נהגו שלא ליפול על

מחצית

הדבר : (ס"ק ה) ולא כו' עמד על מקומו כו' עסי' קכ"ג · ר"ל דמה"ס לא חזר מהרי"ל למקומו ונפל שם על אפיו דמבואר בס סי' קכ"ג דאסור דהוי ככלב שב על קיאו וצריך להמתין שם וכיון דקתני עמד על מקומו . והיינו דשם כיון דהיה שלא במקום המיוחד לסיבתו לא היה לו מקום ליסב לכן עמד ונפל על אפיו הרי מוכח כהריב"ש דרשאי לעשות מעומד : כדי הילוך ד"א . אע"ג דלכתחלה צריך להמתין כשיעור שהי' הש"ץ מתחיל קדושה אפי' כשמתפלל ביחיד כמ"ש מ"א סי' קכ"ג מ"מ הכא מודה דסגי בכדי הילוך ד"א · במדינות כו' וכ"ל דמה"ט א"א כו' ומ"מ כתב בס' א"ר בשם ספר אילה שלחה שהאו' מזמור אליך ה' נפשי אשא בכל יום אינו רואה פני גיהנם לכן כתב בס' א"ר לאומרה אלא בתפילת אפים ואחרת הזוהר הוא דוק' בשעת נפילת אפים : (ס"ק ו) וס"ת כו' כ"מ בעובדא דר"א שהובא בריש הסי' . דע"כ מתפלל ביחיד דהא ברכוהו ומריכים להתרחק ממנו ד"א אף דמכל מקום אפשר להתפלל בי' ובאמת רחקו ממנו ד"א מ"מ שמעא דמנגא' לא היה כן ופיין בי"ד ד"ש שב"ד : (ס"ק ח') אפי' כו' ונראה לענין ביטול פנים קאמר דלאמירת תחנון בלי ביטול פנים אינו אלא ליפול תחנון עם הציבור: ומסי' כ"ה ס"ב והוא הדין כאן . שב' שם שאם שמע אומרים קדיש או קדושה והוא חוץ לבהכ"נ מ"מ יכול לענות אמנים . וכתב ודוקא שאינו מפסיק בינו לבית הכנסת עבודה זרה או לוחה · (ס"ק ט) קרוב כו' ובדקע"ט כו' לא יתכן בערב ראש השנה דאם ימתין עד שיאיר היום לא יהיה רשאי לומר תחנון דהא בעוד שיאיר היום ולא מצאו אלא מעט דמעט אינו מספיק לאמירת תחנון אבל אם יאמרו תחנון היינו משום דרוב פעמים מסיימים קודם אור היום וכמ"ש מ"א שם משא"כ להמתין כל פעם לכתחלה עד שיאיר היום וליפול על פניו זה אינו נכון : נב"ש אין נופלים ר"ל אפ"ג דבקוק הלילה נחלקו רמ"א עם רוקח אבל תחלת לילה כ"מ מודים · דתחלת לילה תנבורת הדינים וגזה לבאורה אזדא לה קושי' שב ט"ז שכתב דבין השמשות מותר ליפול על פניו דלא גרע מליל אשמורות ביום דשאני כ"ה דמתחיל תנבורת הדינים ואולי ס"ל מ"מ כיון דבין השמשות ספק לילה לא גרע מליל אשמורות דהוי ודאי לילה ועיין בס' א"ר . וס"ל נדלב אבינו מלכנו ר"ל בי' ימי תשובה אם נמשך תפלת המנחה עד

ושאר פוסקים ב כ"י בשם חכמי הקבלה ג מהרר"י אנוכב בשם ספר לרורות ד שבולי הלקט

עשרת זקנים

* י"ל דאין כ"ל אלא במקום שיש ארון וס"ת ור"ל כן הורקנום דבפרק הזהב דשמותי הוה ומסתמא לא היה מתפלל בב"ה ונפל על אפיו (עיין כי"ד סימן של"ד ס"ב) ל"ל דאהרון וס"ת היה לו בחדר אז כיון לשעה שהלבור היו מתפללין נפילת אפים מיושב כ"כ הב"י לפי דעת חכמי הקבלה אבל י"ל דאין להקפיד בנפילת אפים שהשא מיושב ואם רולה לעשות מעשה הרשות בידו (ש"ת הריב"ש סי' תי"ב) וכן הוא במהרי"ל שנפל מעומד אם קרה שפיים תפלתו בשעה שמתחילין הלבור תחנה עמד על מקומו ולא אחר מיד לתקוט תפלתו ונפל על אפיו מעומד ע"כ אין להקפיד :

* הגהו שלא ליפול על פניהם לא בבית האבל כו' : אפי' בשם שם

אשל אברהם

א] אומרים. עיין מ"ש בשר העיב סק"ב בשם הכנה"ג ובתשו' ה"ח ח"ג סימן ד' תוסיף עוד אפילו אם אין בעל הברית בעיר מכיון שהולכים הקרובים שם ומזמרין שם וראוי לשמוח בשמחה מצו' כמ"ש כל מצוה שקבלו עליהן בשמחה כו' ה"ל תחנון :

הגהות רעק"א

מג"א סק"י לתלא שיר מזמור . וברכת כהנים יש שאומרים אותו

חתם סופר

קשה מידי קושית המג"א ועיין היטב תשובת חתם סופר חלק ו' סי' י"ב :

סי' קל"א בהג"ה סעיף ב' וס"ת בתוכו ג"ב

כתוב בעשרה מאמרות פרק כ"ז מחלק א' ממאמר חיקור הדין שהיודע לכוין כל צרכו בכח מחשבתו משוי ליה מקום ס"ת ולא כל הרוצה לישול את השם יטול עכ"ל. אמנם בשירי כנה"נ בסימן זה כתב דלאו דוקא ס"ת ואף מקום ספרים וכתב שעל זה נהג לנסול על אפיו היכי דגרס ע"ש : (שם) במג"א ס"ק י' בסוף הדיבור. נ"ב ובאליה רבה העלה לאמרם בחנוכה וכ"נ עיקר :

לבושי שרד

סק"ה עפי' קכ"ג דכתב שם דבמקום שכלו הנ' פסיעות יעמוד ולא יחזור למקומו מיד ולכן נפל על אפו בעמידה עם הלבור : ט"ז סק"ה (°) שכתב דוקא בשבוה. דברי הרא"ש אלו העתיק הט"ז בסקי"ו : ט"ז סק"ה (°) בינו לבין עצמו בביתו. מדכתב הרא"ש סתם בינו לבין עצמו בביתו שפיר דמי ולא פי' דוקא אם יש ס"ת בביתו דלא ליתי למיטעי דפוסק לדיך לפרש דברי אבל עובדא דר"א שפיר מוקי המג"א בסק"ו דמיירי שהיה לו ס"ת דהתלמוד מ"ל כ"כ לפרש ותו דהתם אגדה הוא ולא פסק דין ותו דגברא רבא כר"א מסתמא היה לו ס"ת בביתו : סק"ז (°) ברוחה הפתח ר"ל דוקא באותו לד שהפתח שם משא"כ בלדדים אחרים שהאבל בה"כ נמשך עד שם . סק"ז (°) בשעה זו . פירוש בשעה שהלבור מתפללין : רמ"א

מעשה כ' (°) ביסוי פנים. ביסוי פנים ביאורו נפילת אפיס: מ"א סק"ז (°) בשיס.כיון שיש שם תלונות אל הבה"כ : סק"ה (°) ביסוי פנים.ק"ק לי נזה דהא ביסוי פנים ביאורו נפילת אפיס א"כ מה הולרך הר"מ לכתוב ונראה כו' כיון דלשון האגור הוא כך בהדיא ליפול תחנון: שם (°) אומרים תחנון. מלשון עם הלבור משמע כך ומה שנראה לפי' ש"ה ר"ל דכתוב שם דאע"ג דמחיל כו' עיכוף אז ע"ז מפסיק:סק"ט תקפ"ח דאין נפילה אפיס בער"ה אפ"ה בסליחות נופלין כיון שמסיימין קודם עלות השחר ממילא לא יתכן מנהג זה בער"ה ודברי פרי מגדים.בזה אינו מבין וע"ש:בט"ז סק"ט (°)והא חובת גברא.אבל בס"ק שאח"ז חזר בו הט"ז ופסק דא"ל לומר והוא רחום גם בביתו : סק"י (°) ותימה לי דהא כל זיין דמ"ש רמ"א ולא מיקרי מתן אלא כיום שנכנס לתופה בא לעצמו בין לפניו ובין לאחריו (לאחוקי מתברא"י כמו שהביא המג"א שקי"ב) בכך דרמ"א מתעצו גם לאחריו מדבהג המג"א יש נוהגין כו' : מ"א סק"י (°)זאת בריתי.ר"ל אע"פ שהאבל אסור בת"ת:שם(°)מיקרי ליבור.ר"ל ונסתר עצם שני הברוקח אמת מתמת עצם הרא"שוודוקא בר"ח שאינו אלא מנהג אבל בתנוכה תליא בפלוגתא דמהרי"ל;והתניא לכן סייסהמג"א איקרא כ"א הלל

ביאור הגר"א

ואתני עמדתי בהר ואתפלל כו' ולא מדע יומר. עור : ס"ב י"א בו'. כמ"ש ביהוסע ויפול ע"פ לפני אהרן ה' וע' גמ' דמגילה שם : ס"ד נהגו כו'. דאתקש לחג בפ"ג דת"ק ע"ז כ' : ולא כו'. דאתקש ג"כ לרגל כמ"ש בפ"א דמ"ק ובפ"ו דבתובות :

וחכם כהט"ז עדיף מנביא שכן משמע כדבריו בזוהר הנ"ל ע"ש ודו"ק : (סעיף ד') נהגו שלא ליפול על

השקל

סמוך להסיבה ידלג ח"מ כו' : (ס"ק י) בבית האבל כו' . ולמנלא היינו למנלא כו' יענך ה' ביום לרה:שיר מזמור ר"ל שיר מזמור לאסף וכ' בס' ח"ר דבמולאי שבת אל יאמר האבל ויהי נועם כיון דאלנו לאו ימי מלאכי ניהו דהא אסור במלאכה כמו אי אל ל"ו בלמנצ שבוע דאין אומרים מה"ט ויהי נועם וכ' עוד בעשרת י"מ יאמרו שם אבינו מלכנו וכס' בעשרת זקנים כ' דביום התענית שאומרים סליחות גם בבית האבל יאמרו סליחות אבל לא ווידוים ותחנונים וכתב בס' ח"ז בשם מיי' דבשאין אבל במקום המת ואפ"ה מתפללים שם דיאמרו תחנון וכס' ח"ר נראה דאין זה בדוד לו כ"כ ע"ש : אבל ואני אתה בריתי אומר ר"ל אע"ג דבשב"ב א"א לאומרו כמ"ש לקמן סי' תקכ"ט : וז"ל הרוקח כו' דבשבה שפי' מן הלבור ר"ל כיון דאיכה פוסקים דס"ל דיחיד אינו אומר הלל ובמ"ש הטור סי' תכ"ב וא"כ לדידהו ה"ה בשבה שפי' מן הלבור א"א הלל דלבור הייגו דוקא מקום המיוחד ללבור דהייגו בה"כ ובינהו דקי"ל אפי' יחיד אומר הלל מבל מקום בבית האבל יש לסמוך על דעה זו שלא לומר הלל : דהא יחיד גומ' בו לב"ע ולא פליגי אי יחיד אומר הלל דוק' בר"ח וא"כ בתנוכה אזר' לה בעשה שני של רוקח . וס"ל למ"א דבעד' שני' עיקר אז בס"ל דרוקח לא אמר דא"א בלל בבית האבל אלא בלילה שני הבעמים וא"כ בתנוכה דליכא רק בעשה א' אומרים הלל : סי' תרל"א בטור שכתב בשם ב"ה הא דאמרי' מגלה שאינה כתובה בפ"ע אלא בתובה בין שאר הכתובים אין קורין בה בלבור אבל ביחיד ברי וכתב ב"ה בשבה שפירשו מן הלבור קורין בה ביחידים דמי והטור חלק בלבור דמו וכ' הרב"י דבעלמא גם ב"ה מודה בשבה שפירשו מן הלבור לבור ולא פליג ב"א לענין קריאת מגלה דבעי' פרסומי נים' ולכ' פרסום אלא בבה"כ : דבתנוכה טוב שיקר' ב"א הלל בביתו . וכ' הט"ז דה"ה והוא רחום יאמר ב"א בביתו אבל ל"ז נפילת אפים כיון דבבר הפסיק אחר י"ח בש"ס ריש סי' זה ובמ"ש בט"ז י"ד סי' שע"ז ובמ"ש עליו פה נמי א"ר : (ס"ק יא) אין כו' שאם אל בשבת ואין המילה בב"ה שא"א פיוטים של מילה דבקל דחי' ונהו דהא איכא בתה פוסקים דבריר' לתו דבשום פעם לא נהגו לומר פיוטים דהוי הפסק ובדלמיל : שמלין בבית אחר אבל בעל הברית מתפלל בבה"כ : ולמנלא לומר לדקתך דהא בבל פעם שאומרים בחול תחנון אומרים בשבת לדקתך ובמנחה במילה לומרים תחנון ובמ"ש רמ"א ופיין במ"א ס"ק י"ב : (ס"ק י"ב) בתנחה כו' והא לך

שא"ת כשמתפללין אצל התיבות וכן נוהגין בכריסק לדיעה וכבג"מ אירי כשאין מתפללין אצל התיבות עכ"ל והא לך לשון הג"מ אין כ"א בתפלת יולר שבוים המילה וכן ביום הכישואין במקום שהחזן מתפלל שם עכ"ל · מדנקט בחזן ביום הכישואין ובמילה בתפלת יולר משמע דבמנחה נופלין אף שמתפללין אצל התיבות דאל"כ ה"ל למיתני חדא בבא ביום הכישואין וביום המילה אצל התיבות והחזן ומ"מ היכ' דנהיג נהיג וכ' מהרא"י וכריטוס נוהגים החזנים ללאת מבית הכנסת ביום ה' קודם הלה כדי שיוכלו הקהל לומר תחנה וכ"ש ביום ו' שהוא עיקר החופה (ד"מ) ונם במדינות אלו נוהגים שלא ליכנס לבית הכנסת יום או יומים קודם חופה ואולי הוא מהאי טעמא ומיהו אם נכנס אומרים תחנון מלבד ביום החופה כמ"ש רמ"א פה. יש נוהגין שלא ליפול כל ז' כשהחזן בב"ה ואפי' ביום ו' שהי' נופלין כיון שהיתה החופה סמוך לערב (כ"ה) : יג בשחרית. כמדומה שהבר שעל והוא רחוס דקודם (°) ברכו קאמר ולית (°) דעל והוא רחוס שלפני תחנון קאמר שמנהג פשוט בכל מקום לאומרו כמ"ש סי' קל"ד וא"ע : יד שלא ליפול. בני אוסטרייך נוהגין שאין אוכלין קטניות בימים שאין נופלין משום דדמי לאכילות המתנגלגל (מהרי"ל) : טו בטו"ו בשבט. אי' בב"ב דף קכ"א ה ברב' טעמים שהיה יו"ט גדול בזמן המקדש : טז בטו"ו בשבט. ראש השנה לאילנות. ונוהגין האשכנזים לברכות במיני פירות של אילנות (תיקון יהשבר דף ס"ב כ"ה) : יז בל"ג בעומר מעשה באחד שנהג כל ימיו לומר מזמור ובכוכה ירושלים ואמרו בל"ג בעומר ונעשה על זה מפני שהוא י"ט [כונת האר"י] : יח עד אחר שבועות ויש מקומות נוהגין שלא ליפול שבעה ימים אחר שבועות (כ"ה) מפני שהקרבנות היה להם תשלומין כל ז' : יט ליפול. וכשמטה קלת שרי (°) כמ"ש רסי' זה : כ בפיטוט. דוקא בשפיו דבוקים בקרקע אבל אם שוחה בתפלה אפילו יש שם רלפה שרי [כ"מ ריב"ש] וכ"כ רל"ח ע' ריב"ל ח"א סי' כ"ג דאוסר באבני שיש וכ"ה כ' להתיר ומיהו ל"א אסור אפילו אין פניו דבוקות בקרקע כיון דאין (°) כוונתו להשתחוות רק ליפול על אפיו כב"ל ע' בטור . וכ"ל דרלפת לבנים אין אסורה דאבן כתיב ולבנה לאו אבן היא כדכתיב ותהי להם הלבנה לאבן וכ"מ ברמב"ם שפ"ו מע"א וכריב"ל א"ח סי' כ"ג : כא וכן יעשו בי"כ. פי' (°) שיטו על לידיהם : בב אם יעיגו . פי' בשמלינין עשבי' להפסיק בין הרלפה דאז שרי בהטיה ובקלת שפרים הטיה אז יעיגו וכו' פי' ואז אפילו בלא הטיה שרי דדוקא על הקרקע אסור בלא הטיה שמא יש תחתיו רלפת אבנים ונכנה עליה דקרקע לא חשיב הפסק שארלו של בית כמוהו עד התהום כדאי' פט"ו דכלים אבל עשבים חשיבי הפסק וכ"כ הרמב"ם פ"ל מע"א וכן עיקר וכל"ל דלא כמ"ש הריב"ש סי' תי"ב ע"ש ומשמע בר"ה א"ל עשבים דא"ל על פניהם רק כורעים ומשתחוים בעליון אבל ביה"כ נופלים על פניהם בסדר העבודה :

קלב בשאבריזין דבר יש להבריז קודם שמתחיל החזן אשרי ולא בין אשרי ללמנצח וכ"ש בשעה שאומרים אשרי שתתבטל כוונתם . (עמודי שש

(יג) תחנון מה שאין כן בחתן שאין אומרים תחנון כל היום כשמתפללין אצל החתן (הגהות מיי' פ"ה מה"ת) ולא מקרי חתן אלא ביום שנכנס (יד) לחופה :

ה אם חל מילה (טו) בתענית צבור ° (יב) מתפללין סליחות ואומרים ווידוי ואין נופלין על פניהם ואין אומרים והוא רחום יג בשחרית אפי' במקום שנוהגים לאומרו (טז) בלא זה:

ו נהגו יד שלא ליפול על פניהם טו בטו"ו (יז) באב ולא טז בטו"ו (יח) בשבט ולא בר"ח ולא במנחה שלפניו ולא בחנוכה ויש אומרים גם במנחה שלפניו (וכן נוהגין) בפורים אין נופלים על פניהם יז . בל"ג בעומר אין נופלין. בערב י"כ אין נופלים וכן ערב ר"ה אפילו שחרית [מנהגים] :

ז ז ומנהג פשוט שלא ליפול על פניהם בכל חודש ניסן ולא בט' באב ולא בין י"ה לסוכות [ולא מתחלת ר"ח סיון יח עד אחר (יט) שבועות] :

ח * ח אין אדם חשוב רשאי יט ליפול על (כ) פניו (יג) כשמתפלל על (כא) הצבור אלא אם כן הוא בטוח שיענה כיהושע בן נון :

הגה וכן אסור לכל אדם ליפול על פניו כ בפיטוט ידיים ורגלים (יד) אפי' אם אין שם אבן (כב) משכית (הגהות אשירי סוף פרק תפלת השחר וריב"ש סימן תי"ב) אבל אם טוחה קלת על לידו מותר אם אין שם אבן (כג) משכית בא וכן יעשו (כד) כי"כ כשנופלין על פניהם כב (טו) (כה) אם ליעשו שם עשבים כדי להפסיק בין הקרקע וכן נוהגין [מרדכי]:

קלב דיני קדושת ובא לציון. ובו ב סעיפים :

א ח מתרגמינן קדושת (א) ובא לציון וצריך ליזהר ב בו מאוד לאומרו בכוונה : הגה ונעין אם היחיד אומרה דינה כדין קדושה שביאור ועיין לעיל סי' כ"ט ובקדושה שבתרגום (א) יחיד אומרה ולא שיש

לומר אחר שבועות (כ"ה) מפני שהקרבנות היה להם תשלומין כל ז' : יט ליפול. וכשמטה קלת שרי (°) כמ"ש רסי' זה : כ בפיטוט. דוקא בשפיו דבוקים בקרקע אבל אם שוחה בתפלה אפילו יש שם רלפה שרי [כ"מ ריב"ש] וכ"כ רל"ח ע' ריב"ל ח"א סי' כ"ג דאוסר באבני שיש וכ"ה כ' להתיר ומיהו ל"א אסור אפילו אין פניו דבוקות בקרקע כיון דאין (°) כוונתו להשתחות רק ליפול על אפיו כב"ל ע' בטור . וכ"ל דרלפת לבנים אין אסורה דאבן כתיב ולבנה לאו אבן היא כדכתיב ותהי להם הלבנה לאבן וכ"מ ברמב"ם שפ"ו מע"א וכריב"ל א"ח סי' כ"ג : כא וכן יעשו בי"כ. פי' (°) שיטו על לידיהם : בב אם יעיגו . פי' בשמלינין עשבי' להפסיק בין הרלפה דאז שרי בהטיה ובקלת שפרים הטיה אז יעיגו וכו' פי' ואז אפילו בלא הטיה שרי דדוקא על הקרקע אסור בלא הטיה שמא יש תחתיו רלפת אבנים ונכנה עליה דקרקע לא חשיב הפסק שארלו של בית כמוהו עד התהום כדאי' פט"ו דכלים אבל עשבים חשיבי הפסק וכ"כ הרמב"ם פ"ל מע"א וכן עיקר וכל"ל דלא כמ"ש הריב"ש סי' תי"ב ע"ש ומשמע בר"ה א"ל עשבים דא"ל על פניהם רק כורעים ומשתחוים בעליון אבל ביה"כ נופלים על פניהם בסדר העבודה :

קלב בשאבריזין דבר יש להבריז קודם שמתחיל החזן אשרי ולא בין אשרי ללמנצח וכ"ש בשעה שאומרים אשרי שתתבטל כוונתם . (עמודי שש

(יד) בשבת ד"י בר יהודה ו כ"י ז שם ח מגילה כ"כ א סוטה מ"ע ב עור

עטרת זקנים

ס"ת ועוד יש טעם משום כדי שלא לעורר ולהגבי' מה"ד ולפ"ז אומרים סליחות בבית האבל אבל לא ווידויין ותחינה וביום המיל' א"א תחנון דוקא בשחרית וי"א שא"ת אף במנחה (מהרש"ל) דהיינו אצל תיקון הבימול וכן נוהגין בק"ק בריסק לדעת אבל אצל החתן א"א כל היום (הגה"מ פ"ה מה"ת) :

* אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו ואין שייך זה אלא בשאיו נופלין על פניהם אמם אבל עכשיו שנוהגין רק להטות הראש על לו אין שייך זה (מורי בב"ח) ויש מ"ב בע"ו בא"ח אומרים תחנון (כ"י בשם רוקח) ועכשיו נוהגין העולם שלא ליפול על פניהם בע"ו בא"ח ולא בע"ו בשבט (עיין במנהגים הרר"א טרמני) ויש מ"ש אלם מילה בעיר א"א תחינות בכל העיר הואיל ואליהו בא לעיר (מנהגי דורא) ·

קלב ואחר כך אומר החזן חלי קדיש על פסוקי התחנה כדי להפסיק ביניהם

לבושי שרד

בניחם: מ"א סקי"ג (°) ברכו שנוהגין בקלת מקומות בספרד לאומרו בשחרית עיין פרי מגדים. ומיהו לא שמענו שיהיה הנהג זה בשום מקום להפסיק בין ישתבח לברכו בתחינת והוא רחום ותפסר רקאי על ברכו שאחר קדיש בתרא שנוהגין בכל ספרד בשאומרין קדיש בתרא אחר התפלה אומרים ברכו כמו שתרלה בסי' קל"ג בדברי המחבר וגזה אפשר יש הנהג בחוזה מקומות בספרד לומר והוא רחום קודם ברכו ועי' מה שהכתוב אח"כ : שם (°) דעל והוא רחום. ודאי דרמ"א לא רלה לפרש כך דא"כ מה עניינו לתענית ביכור הרי אומרים אותו בתענית ובכ' וה' אומרים אותו אפילו בלי התענית. וכאשר הבי"אני כ' בחמלתו לפה עה"ק לפת הוב"ב ראיתי הספרדים נוהגים בכל ת"ל אומרים והוא רחום אפילו שאינו בב' וה' ולזה כוון הרמ"א במ"ש אפילו במקום שנהגו כו' דלא כמו שחושב הגה"א בכוונת רמ"א. ומה שלא כ' המחבר דין זה בב' וה' רבותא קמ"ל דאפילו בת"ל שמתענין לו' סליחות ווידוי וסומכין על מניחין מקלת וה"א שיאמרו גם והוא רחום וזה ברור : מ"ז סקי"ג (°) שאין הקהל. דאם כל הקהל נופלין אזי אם א"ו אינם נעשים אין גנאי כ"כ להאדם חשוב דלא עדיף הוא מכלל הצבור : סקי"ד (°) לגזור אטו. טעם זה בב"י הביאה עוד טעם בשם רב שרירא דחיישין שמא יבא שם אבן משכית וכמו שם בית ואיפו בעפר על האבנים ע"ש ורומז לזה במג"א סי"ק ד"ב : מ"א סקי"ח (°) כמ"ש ר"ם זה תימה דברים הסי' טעם ההטיה משום אבן משכית ולא משום אדם חשוב לכן תמה הפרי מגדים. והאמת יורה דרכו דאסור בלא אבן משכית ולא אדם חשוב כמ"ש הב"י ר"ם בשם הרי"קורש"ו ורמב"ם ורב אלי' דבאדם חשוב נמי שרי בהעו' ע"ש : סק"ד (°) כוונתו. ואזלינן בתר כוונתו. וה"ל כאלו כפל על אפיו ממש: סקב"א (°) שיטו. ק"ק מלי קמ"ל המג"א דלכאורה א"א כלל לפרש פי' אחר ויש לישב : סקב"ב (°) דוקא זה יתבאר לך ממה שהבאתי באות י"ט :

שערי תשובה

ומשמע שנוהגין כן אף שהמילה נעשית בבה"כ ולא בעורה מ"מ המנין הראשון אין אומרים : (יד) לחופה עבה"ר ע"ש והרהר"ן ח"ב סי' קע"א דעתו כהפר"ח שחולק על מהרי' אבן צמח מדקדק מהלבוש דאל"א ועיין בבר"י שמנהג בארץ הצבי כשהנשואין סמוכין לתפלת השחר או המנחה. בתפלה שהנשואין אחריו אין נפ"א. וכתב שהוא הנכון ע"ש. ולענין אם חשבינן הך ז' ימי המשתה מעל"ע. עיין באה"ע בי' ס"ב דבתר סעודה ראשונה אזלינן. ועיין בכנסת יחזקאל סי' ס"ה שאין מקום לו' דאזלינן בתר מעל"ע ואם נשא ביום ד' אחר חצות וסעודה ראשונה היתה בלילה אור ליום ה'. גם ז' ימי המשתה נשלמו אור ליום ה'. אבל אם היה הסעודה ראשונה ביום ד' אחר החופה ובירכו ז' ברכות אין לברך ז' ברכות אף בלילה השייך ליום ד' ומכ"ש ביום ד' קודם חצות ע"ש ולפ"ז נראה דגם לענין נפ"א הדין כן אך במח"ב בק"א כתב דלפי מ"ש בגינת ורדים כלל א' סי' כ"ח לענין ז' ברכות דז' ימים שלמים בעי'. לפי"ז גם במנחה אם מתפללין עם החתן ביום ח' קודם זמן שעשה החופה יז' ברכות לא יאמרו נפ"א. ושוב הזכיר ממ"ש בשם כנ"י וכתב דלענין נפ"א שפיר נהנו ולענין ז' ברכות צריך להתיישב ע"ש נראה שטעמו כמ"ש בבר"י משם מהר"י מולכי דאם יש ספק אם נופלין לא יפלו מספק דגם"א רשות ע"ש וכן מבואר בלבוש ושאר אחרונים : (טו) בת"צ עבה"ט שהבעל ברית עצמו א"צ לו' התחנונים והפיוטים רק בקריאת פ' ויחל גם הוא חייב כמו שחייב בתענית ע"ש : (יז) שבועות עבה"ט ובשיורי כנה"נ כתב שיש נוהגין עד י"ג ולא י"ג בכלל ויש שאין נופלין גם בי"ג משום ספיקא דיומא ודעביד כמר כו'. ויש למשוך אחר הש"ץ הנמצא באותה תפלה אך בא"י שאין שם ספיקא דיומא צ"ל בי"ג בסיון וכן מנהג ירושלים תוב"ב כמ"ש בספר פרי הארמה ובש"ץ ש. לענין ט"ו באייר אותן שנהגו שלא לו' בי"ד משום ספחא זעירא. אך בש"ץ כתב דבשאלונקי מוחין ביד .ו שאינו אומר נפ"א בט"ו וכן בקושטא וכן המנהג בא"י ובמצרים לו' נפ"א בט"ו אייר כמ"ש ועיין בבית דוד סי' ט'. ועיין בשכנה"נ שאצלם נוהגין שלא לו' עד ר"ח חשון שהחודש מרובה במועדות אל"ג כמ"ש בסדה"י מפני שהחודש זה נכנס בעינוי ראוי הוא שיצא בשמחה ע"ש ובמדינות אלו אין המנהג כן ומי שנוהג כן שלא לומר כל החודש אין מוחין בידו :

ב"י · ממלא למידין דדוקא כשמתפלל על הציבור בפני הצבור ואין הציבור נופלין בתחנון הוא דאסור ולפ"ז בביתו מותר אפילו כשמתפלל על עצמו . וכן כתב הט"ת . ופר"ח חולק וס"ל דלפני ציבור אפי' כשמתפלל על עצמו עיין שם : (כב) משכית . אע"ג דאין אסור מן התורה אלא בפיטוט אבן משכי' וריב"ש כתב דפיטוט אבן משכית אפילו לא היתה שם רלפת אבנים דשמא היה שם ונכנה עליה עיין כ"י ודוקא בספיו דבוקות בקרקע . אבל אם שוחה בתפילה אפי' שם רלפה שרי . ומיהו נפילת אפיים אפי' אין פניו דבוקות בקרקע כיון דאין כוונתו להשתחות רק ליפול על אפיו ורלפת לבנים אין אסורה דאבן כתיב ולבנה לאו אבן היא שמא יש תחתיו רלפת אבנים ונכנה עליה דקרקע אסור בלא הטיה שמא יש תחתיו רלפת אבנים ונכנה עליה דקרקע אסור בלא הטיה שרי דדוקא על הקרקע אבל אם שוחה בתפילה אפי' אין פניו דבוקות בקרקע . אבל אם שוחה בתפילה אפי' אין פניו דבוקות בקרקע . ומיהו נפילת אפיים אפי' אין פניו דבוקות בקרקע כיון דאין כוונתו כן אם רלפת אבנים אפילו בלא הטיה שרי . דלא כ"מ בא"ח ס"ת ועיין בכ"מ למחות כיד המומריסתחיות שבמעמדו' שמסיימין בא"ח ס"ת אלא י"ל כרוך ס"ת בלא שם :

קלב (א) יחיד אומרה. לפי שכל שהוא בלשון תרגום אין לאומרו כרבים

ביאור

מיום מילה. שקבלו עליהם כשמתה כמ"ש כרפי"ע דשבת שלא שם כו' : בחתן שא"א כו'. אע"פ שהוסיף לאחר מעשה כמו בע"ש שהוא יו"ט אע"פ ששמיעת פסחים אחר תלות מהרלי"ו : ס"ו נהגו כו'. כמ"ש בפ' בתרא דתענית לא היו כו' : ולא בט"ו בשבט. שהוא ר"ה לאילנות וכמו כל ד' ר"ה שהן י"ט : ולא בר"ח. שהן כולן י"ט ואסורין בהספד ובתענית ולכך א"א גם לתלות בהם כמ"ש בס"א : ולא במנחה כו'. שמא שתחלת איסור הספד כמ"ש בפ"ג דמ"ק שהיומתי זוקפין כו' פרדס בל"ג כו'. שבו פסקו תלמידי ר"ע לשות וכמ"ש בשוה הענית על מתי מדבר : בעי"כ כו'. ובאחר עי"ע אל"ל כמ"ש בפ"ז ובנספ"ב דאולין פ"ג א' ועתום' שם ד"ה כדברי והא דלא כו' : ס"ז ומנהג כו'. פ' בתרא דמ"ק ה' כ' : ולא בט"ב . שבא קרא עלי כו' : ולא כו'. שלא בשלם בנין בהמ"ק כמ"ש בפ"ק דמ"ק : ס"ח כשמתפלל כו'. תוס' שם בשם ירושלמי :

הגהות רעק"א

בבית האבל ויש שאין אומרים אותו ומתפרש שאין הנון לאומרו שהרי אבל וע"כ הוקשו זה לזה ובע"ב שחרית א"א אותו. תניא סי' ס"ח. וכ"כ בשבלה"ג סי' קכ"ח בהגהת כ"י אות כ"ו ובסי' תקכ"א בעור אות י"א : ט"ז ס"ק ט"ו בלא שם. וכ"כ של"ה הובא בא"ר סי' א' סק"ז :

ע"כ אין לומר תחנון כן נראה

מחצית

לכון הג"מ ר"ל דמשמע דלא כהב"ח : ואפי' למ"ד דא"א במנחה כשמתפללים אצל התיבות כתב בס' א"ר היינו דוקא כשמתפללים קודם הסעודה אבל אי מתפללים אחר הסעודה אפשר דאומרים תחנון : לאלת מבה"כ ביום ה' שקודם החופה והיינו שלמחרת ביום ו' הסיה החופה:שם נוהגים שלא ליפול כל ז' דלא כרמ"א שב' דוקא ביום החופה והטעם אף דבל ז' הוי אלא מוכד ומ"ש מר"ח וכן הקשה ט"ז תי' בס' א"ר שאני ר"ח דהוא מוכד לכ"ע משא"כ ימי משתה דאינו מוכד רק לחתן ולכן אין אבלות ערבי אחריו כ"א ביום החופה: (ואפי' ביום ו' ר"ל שבוע אחר החופה:(ס"ק יג)בשחרית והוא רחום דקודם ברכו מדקאמר אפי' במקום שנהגו לאומרו משמע דברוב המקומות א"א אותו והא והוא רחום שלפני תחנון אומרים בכ"מ:(ס"ק טו)בע"ו בא"ח אי' בב"ב כו' אומרים הטולם מ"ש רמ"א בסעיף ב' שלא אומר למלכא ג"ו בא"ח אבל בע"ו בא"ח אומרים למלכא ולא תחנון וכ"מ במנהגים שבסוף ס' לבוש ומנהגי הרר"א אין בידי וכתב שם בלבוש דבפורים א"א למלכא ר"ל אפי' פורים קטן דאדר ראשון : (ס"ק יח) עד אחר כו' . ז' ימים אחר שבועות אלא דוקא אלא ו' ימים דהא אין לו תשלומין שבעה אלא פעם יום של י"ט עצמו ולדידן דבקיאים בקביעי דירח' וידעי' דיומא קמא עיקר א"כ אין לו תשלומין אחר הסב כ"א ה' ימים : (ס"ק יט) ליפול וכשמטה קלת שרי כמ"ש ר"ם זה ר"ל בהרב"ל שבבי' בשם הרי"ק ורש"י דמפרשי הא דאמרי' במגלה דף כ"ב דאביי ורבא היו מטים על גדן ונפלו אאפייהו טעמא משום דאדם חשוב אינו רשאי ליפול על פניו בצבור כו' ואפש"כ ע"י הטי' שרי ואפ"ג דהרא"ש חלק עליהם וכתב דמה"ט היו מטין על גדן משום איסור אבן משכית מכל מקום לדיני י"ל דעודה לרי"ף ולרש"י: (ס"ק כ) בפיטוט דוקא כו' דש מדכתיב ואבן למכח"מ מיד אחר הקדים דבפילת אפים מתחיל סדר קדוש'ולכן חוזרים ואו' אשרי ולכן מוטב להכריז קודם אשרי וטוב יותר אחר גמר התפלה עכ"ל : וכ"מ בב"י סי' תקל"ב

מיום מילה. שקבלו עליהם כשמתה כמ"ש כרפי"ע דשבת שלא שם כו' : בחתן שא"א כו'. אע"פ שהוסיף לאחר מעשה כמו בע"ש שהוא יו"ט אע"פ ששמיעת פסחים אחר תלות מהרלי"ו : ס"ו נהגו כו'. כמ"ש בפ' בתרא דתענית לא היו כו' : ולא בט"ו בשבט. שהוא ר"ה לאילנות וכמו כל ד' ר"ה שהן י"ט : ולא בר"ח. שהן כולן י"ט ואסורין בהספד ובתענית ולכך א"א גם לתלות בהם כמ"ש בס"א : ולא במנחה כו'. שמא שתחלת איסור הספד כמ"ש בפ"ג דמ"ק שהיומתי זוקפין כו' פרדס בל"ג כו'. שבו פסקו תלמידי ר"ע לשות וכמ"ש בשוה הענית על מתי מדבר : בעי"כ כו'. ובאחר עי"ע אל"ל כמ"ש בס"ז ובנספ"ב דאולין פ"ג א' ועתום' שם ד"ה כדברי והא דלא כו' : ס"ז ומנהג כו'. פ' בתרא דמ"ק ה' כ' : ולא בט"ב . שבא קרא עלי כו' : ולא כו'. שלא בשלם בנין בהמ"ק כמ"ש בפ"ק דמ"ק : ס"ח כשמתפלל כו'. תוס' שם בשם ירושלמי :

שערי תפלה

ס"ק דוק דמשמע דלא כהב"ח : ואפי' למ"ד דא"א במנחה כשמתפללים אצל התיבות כתב בס' א"ר היינו דוקא כשמתפללים קודם הסעודה אבל אי מתפללים אחר הסעודה אפשר דאומרים תחנון : לאלת מבה"כ ביום ה' שקודם החופה והיינו שלמחרת ביום ו' הסיה החופה:ש נוהגים שלא ליפול כל ז' דלא כרמ"א שב' דוקא ביום החופה והטעם אף דבל ז' הוי אלא מוכד ומ"ש מר"ח וכן הקשה ט"ז תי' בס' א"ר שאני ר"ח דהוא מוכד לכ"ע משא"כ ימי משתה דאינו מוכד רק לחתן ולכן אין אבלות ערבי אחריו כ"א ביום החופה: (ואפי' ביום ו' ר"ל שבוע אחר החופה:(ס"ק יג)בשחרית והוא רחום דקודם ברכו מדקאמר אפי' במקום שנהגו לאומרו משמע דברוב המקומות א"א אותו והא והוא רחום שלפני תחנון אומרים בכ"מ:(ס"ק טו)בע"ו בא"ח אי' בב"ב כו' אומרים הטולם מ"ש רמ"א בסעיף ב' שלא אומר למלכא ג"ו בא"ח אבל בע"ו בא"ח אומרים למלכא ולא תחנון וכ"מ במנהגים שבסוף ס' לבוש ומנהגי הרר"א אין בידי וכתב שם בלבוש דבפורים א"א למלכא ר"ל אפי' פורים קטן דאדר ראשון : (ס"ק יח) עד אחר כו' . ז' ימים אחר שבועות אלא דוקא אלא ו' ימים דהא אין לו תשלומין שבעה אלא פעם יום של י"ט עצמו ולדידן דבקיאים בקביעי' דירח' וידעי' דיומא קמא עיקר א"כ אין לו תשלומין אחר הסב כ"א ה' ימים : (ס"ק יט) ליפול וכשמטה קלת שרי כמ"ש ר"ם זה ר"ל בהרב"ל שבבי' בשם הרי"ק ורש"י דמפרשי הא דאמרי' במגלה דף כ"ב דאביי ורבא היו מטים על גדן ונפלו אאפייהו טעמא משום דאדם חשוב אינו רשאי ליפול על פניו בצבור כו' ואפש"כ ע"י הטי' שרי ואפ"ג דהרא"ש חלק עליהם וכתב דמה"ט היו מטין על גדן משום איסור אבן משכית מכל מקום לדיני י"ל דעודה לרי"ף ולרש"י: (ס"ק כ) בפיטוט דוקא כו' דש מדכתיב ואבן למכח"מ מיד אחר הקדים דבפילת אפים מתחיל סדר קדוש'ולכן חוזרים ואו' אשרי ולכן מוטב להכריז קודם אשרי וטוב יותר אחר גמר התפלה עכ"ל : וכ"מ בב"י סי' תקל"ב

באר היטב

אין נופלין בבה"כ שמתפלל שם בעל הברית . אם נולד מהול ומטיף ממנו דם ברית אין נופלין על פניהם הלק"ט מ"ב סי' קס"ח : (יג) תחנון. אבל ב"ח בשם רש"ל כתב שא"א תחנון במנחה כשמתפללין אצל התיבות וכן נוהגין בכריסק לדיעה וכן נראה לסקל כיון דא"א רשות ט"ז שבבה"ג עמ"ת : (וכתב בספר אלים רבה מיהו אם מתפללין מנחה אצל התיבות לאחר שבירכו ב"ה על הסעודה אפשר שאומרים אותו דים לסמוך גזה על רמ"א) · (יד) לחופה . כתב שבבה"ג הא דב' ולא מיקרי חתן אלא ביום שנכנס לחופה כוונתו למעט קודם כניסה לחופה אבל כל שנכנס לחופה אין נופלין על פניהם אם בא לב"ה בכ"ש אם מתפלל בביתו ל"ש בחור שנשא בתולה ל"ש אלמנה אלמנה ל"ש אלמן שנשא בתולה אין נופלין על פניהם תוך שבעה מיום חופתן במקום שהם מתפללין אבל אלמן שנשא אלמנה דוקא תוך ג' לנשואין אבל לאחר ג' נופלין . ע"ש וכ"כ הפר"ח וכ"כ הט"ז והעלה דבל ז' ימי משתה לא יבא החתן לבה"כ מטעם זה שלא ימנעו לו' תחנון ע"ש. וביום החופה אע"פ שאינו נכנס לחופה עד הערב אין נופלין על פניהם בשחר מהרא"י סי' כ' ופר"ח חולק עליו וכ' משמבארא לי כל שלא נכנס לחופה נופלין על פניהם ע"ש ועיין בנה"ב ובמ"ח ובהלק"ט מ"ח סי' כ"ח : (עו) בת"ל . וה"ה אחר בתוך ז' ימי משתה אם בא לבה"כ עיין שבבה"ב בהגהת ב"י : (עז) בלא זה . ר"ל דהתנו לאומרו והוא רחום בכל ת"ל אף שאינו ב' וה' . אפ"ה אם חל מילה בו אין אומרים והוא רחום : (יז) באב . בני אוסטרייך נוהגין שאין אוכלין קטניות בימים שאין נופלין משום דדמי לאכילות המתנגלגל מהרי"ל : (יח) בשבט . דר"ה לאילנות ונוהגים האשכנזים להרבות במיני פירות של אילנות . תיקון יהשבר מ"ח : (יט) שבועות . וי"מ נוהגים שלא ליפול ז' ימים אחר שבועות מפני שהקרבנות ים להם תשלומין כל ז' כנה"ג עיין בשבבה"ב : (כ) . וכשמטה קלת שרי מ"ח : (כא) הציבור . פי' ובפני ציבור . הרא"ש . ובנון שאין הקהל נופלין בתחנון אבל אם הקהל נופלין בתחנון מותר ב"ח ועיין בהגה"מ פ"ה מה"ת . ויש נוהגין שלא ליפול בתחנון אבל אם הקהל נופלין על פניהם בשחר מהרא"י סי' כ' ופר"ח חולק עליו וכ' משמבארא לי כל שלא נכנס לחופה נופלין על פניהם ע"ש ועיין בנה"ב ובמ"ח ובהלק"ט מ"ח סי' כ"ח : (עו) בת"ל . וה"ה אחר בתוך ז' ימי משתה אם בא לבה"כ עיין שבבה"ב בהגה"מ

ברכים כן כתב (°) בספר הזוהר: (ב) ויש לומר פיטום הקטורת כו' אחר התפלה. קשה לי ממה דאמרינן בפ' תמיד נשחט דף י"ט ת"ר אין לך דבר קודם לתמיד של שחר אלא קטורת בלבד של בבקר ואמרי' ברים ת"ה תפלות כנגד תמידין תקנום שחרית כנגד תמיד של שחר א"כ היה לנו להקדי' פיטום הקטורת לתפלת י"מ ואמאי נאחר אותה עד אחר התפלה וכ"ל לתרץ דהא דקטורת קודם לתמיד להקרבתו על המזבח לשרפו וכן פירש"י שם אין לך דבר קודם לקטורת היינו לאיסאבל שחיטתו וזריקתו בזה תמיד קודם כדאי' אביי מסדר מערכ' דדם התמיד קודם לב' נרות ונרות קודמו' לקטרת וא"כ התפלה של י"ח היא במקום עבודת דם התמיד וע"כ הקטורת אחריו ועוד ק' שבסידור אביי זכר קטורת מאוחר הרבה אלא שנע"ד התפלה היא במקום הקרבת איברים דאלו במקו' שחיטתו וזריקתו הרי פרשת התמיד במקומו דאל"כ ל"ל תרתי במקום תמיד דהיינו פ' התמיד ותפלת י"ח אלא ודאי כמ"ש ויש ראיה ממ"ש הטור סי' רל"ה דתפל' ערבית היא במקום איברים שלא נתעכלו ביום ש"מ שתפלת מנחה היא במקום איברים שנשרפין תחלה ביום ועפ"ז נהגתי בעצמי לומר פרשת קטורת קודם ברוך שאמר דליהוי קטורת בין דם התמיד לאיברים ואע"ג דבטור כתוב אחר התפלה כ"ל דג"ז נכון: מי רגלים המבר בפטום הקטורת כתב כל בו מעיין מ' שמו מי רגלים ומ"ש מפני הכבוד פירושו לפי שיש לאותו מעיין שם של בזיון. כתב ב"י בשם א"ח דמעלה עשן היו אלא תיקון לעליית העשן וע"כ אין בו אפילו חיוב אם לא הביאו (°) ואשתמיטתיה תלמוד ערוך בפ' הוליאו לו דף כ"ג דאם לא הביא מעלה עשן חייב מיתה: כתב מו"ח ז"ל בשם מהר"י פולק

(ג) שיש ואין לומרים בקול רם [צ"י סי' כ"ט]:

ב ג אסור לאדם לצאת מב"ה קודם קדושה (°) דסדרא:

הגה ואומרים * אחר פיטום התפלה **א** (ג) עליו לשנות משומד (כל בו)

ויזהר לאומרו בכוונה וכשמגיע אל לא יועיל יפסיק מעט קודם שיאמר

(ד) ואמנו **ב** כורעים וכו' [טור] ואומרים (ה) **קדיש א**] יתום אחר עליו ואפי' אין יתום בבית הכנסת יאמר אותו מי שאין לו אב ואם ואפי' מי שיש לו אב ואם יכול לאומרו אם אין אביו ואמו מקפידין [מגור ותשב"ץ ותשובת מהרי"ל סי' ס"ד] (ב) ויש לומר

(°) ועסי' קי"ג: הגאון בלבוש כתב כאן דיני קדיש והכני מוסיף דבר שנתחדש אצלי כ' רמ"מ סי' פ' בתשובה שהאר לייט יש לו כל הקדישי' של אותו יום אפי' קדיש של פרקים ושל שיר השירים ושל רות עכ"ל ורחיתי מהגין להטיל גורל על שיר השירים כ"ל שנתפשט המנהג על שלא ראו תשו' רמ"מ כי לא נדפס בימים ההם דהרי כל מנהגי הקדיש נתקנו על פיו ולמה יגרע דין זה וקדיש שאומרים בע"ש אחר מזמור שיר ליום השבת הוא לאבלים אם לא שהיא"ל הוא בחברה של קבלת שבת והכל לפי המנהג. בשמטילין גורל ד' או ה' ויש בהן ב' שיש להן אותיות שוות כגון ת' והאחרים יש להם מנין הפחות מזה אז בטל גורל וגריכים כולם להטיל גורל מחדש ואין יכולים השנים לו' האחרים כבר הפסידו חלקם ושניהו נטילו גורל ורחיה מרפ"ב דיומא דבזמן שהם שוים הממונה א"ל הלביאו והיו מטילים כולם גורל ואף שאותן השנים היו קרובים מאחרים [כן שמעתי מהגאון מהו' מן מב"ד דק"ק קרלטשין] אבל אם אחד יש לו ת' והאחרים שוין ויש להם פחות אזי ודאי זכה הראשון (°) והאחרים יטילו גורל אף אם יש בהן שאינן שוין כנ"ל (°) ב' אם הפילו גורל ונמחרת בא עוד א' בטלה החלוקה וגריכין להטיל גורל מחדש כמ"ש בה"מ סי' קע"ה ס"ג. ב' אחין שחלקו ובא להן אח ממדינת הים בטלה החלוקה ואם היה בעיר ולא בא איבד זכותו (°) דמדלא בא ודאי מחל להן שיהיה אחרון כמ"ש בה"מ סי' קע"ו סב"ב פ"ע גבי שומביות אותה במתא מיבעי ליה למיתי. א' אמר קדיש ונמחרת בא עוד א' ואמר אני אומר היום כנגד קדיש שאמרת אתמול ועל הקדיש הג' נפיל גורל והלה אומר כיון שלא בא אתמול זכיתי בקדיש והשנים של היום נחלוק ביניהם יש רולין לדמות למ"ש בה"מ סי' קע"א סס"ח א' מן השותפין שנשתמש בחלר כמה שיש אין יכול השני לומר אשתמש ג"כ כזמן שנשתמשת דכל זמן שלא חלקו כל א' בשלו משתמש וה"ל אמרי' שאמר קדיש שלו אתמול וכ"ל דל"ד כי עוכלא לדמא דהתם אמרי' שנשתמש בחלקו ועדיין הוא קיים אבל הכא אין קדיש א' שייך לשתיהן ודמי לב' שיש להן מטלטלין בשותפות ואבל

(°) ספר הזוהר. הובא בב"י סימן כ"ש דקדושה שבלב"ק דווקא בברכים וקדושה שבתרגום דוקא ביחיד וכתב שם שלכן בלבור אומר כל יחיד בלחש התרגום של הקדושה שאז לא מקרי בלבור ובזה יובנו לך דברי הה"ל שבכאן: ט"ז סק"ב (°) ואשתמיטתיה. עי' בכפת יחזקאל סי' קי"ח: מ"א סק"ב (°) והאחרים יטילו גורל אף שיש בהן שאינם שוים. פי' שמטילין גורל על קדיש השני ואף שיש א' מהם פחות לא יזכה בשביל זה בקדיש הראשון ואשר היה להם פחות לא יזכה אלא לריך גורל ונמחרת. פי' על הקדישים של ערבית ושחרית ולו"ל שבעלה החלוקה וגריכים להטיל גורל מחדש אותה שלא אמרו בערבית עם זה שבא. אבל זה שאמר בערבית בבר לקח חלקו ואין לו שעמהם בלום וכ"כ הגהת יחזקאל סימן מ"ד: שם (°) דמדלא בא ודאי מחל להם שיהי' אחרון. מנהגם היה שבערבית יש קדיש א' שאחר עליו לתפלה ונקרא תפלה קדיש ובשחרית יש שני תפלה קדישים. ואחר כך אומרים שיר של יום ואומרים קדיש ואח"כ יש תפלה קדישים כל מקומכמנהג ובסמ"ג ובסמ"ג ג' יה"ל ועשו גורלות על כל הג' תפל' קדישים והד' היה בעיר ולא מחל זכותו אחרון ויאמר מזמור קדיש כי נגד יב"ח יה"ל קודם ואם היו ד' יה"ל יאמר זה תהלים קדיש אם יש הרבה יה"ל שהפילו בגורל ולא נשאר לזה קדיש כלל אין לאומר שום קדיש ומ"ש הה"מ שיהיה אחרון היינו אם יאמר קדיש

אם בא יחיד לבה"כ בשעה שאומרים סדר הקדושה יאמרה עמהם אף קודם תפלתו דהא י"ל דאין היחיד אומרה וה"ה דיכול לאומרה קודם שיאמר השני פסוקים דהיינו ובא לציון ואני זאת וגו' ואתה"כ יאמר השני פסוקים. ומכ"ש שיכול לו' אחרי ולמעלה אח"כ כדי לאומרי' עם הציבור מ"ל: (ב) שיש לפי שכל שהוא בלשון תרגום אין לאומרה בדבים ופי' הוא שיש מקרא ואחר תרגום. בכתבי' כתב שיאמרוהו אחר כל תפלה מג' תפלות וכ"כ בכנס"ג פי' ל"ד אבל בספר שתי ידות בשם תולעת יעקב כתב שא"ל במנהג ובסוף עליו יאמר פסוק והי' ה' למלך וגו'. יאמר ומושב יקרו [טור]. יש לומר הוא אלהינו אין עוד כי כן כתיב בפסוק [תשב"ץ]: ב כורעי' ויכרע ויתחנה שלא יהא ברחה

ג רב עמרם גאון

עטרת זקנים

וכין הפסוקים שיאמרו אח"כ אומרים אחרי ולמעלה וסדר קדושה ואח"כ קדיש אחד על כולם:

* אחר פיוס התפלה אומרים עליו ויש מי שכתב שיש לומר עליו אחר כל תפלה אפילו אחר תפלת מנחה (לשם השמים) ויאחר ומושב יקרו בשמים ולא יאמר ובמה כבודו (עור בסי' קל"ג וש"ת מהרר"ל סי' ס"ח) ואומרים השיר שבלויים אומרים בתקדש בשחרית בלבד וב"כ ב"י בשם א"ח ור"ל בבוקר כיון מעכב השיר בקרבן ובערב לא היה מעכב אבל אין לפרש שלא היו אומרים בתקדש השיר כ"א בבוקר א"כ קשה והלא משנה שלימ' היא בר"ה ונתקלקלו הלויים בשיר והיינו שיר של ערבית כן נראה לייחס ועיין ס' כתר שבע שמיחס קושיא זו בענין אחר רחוק מן הדע' ודחוק ועיין בש"ת ר"ת אלעזר:

אשל אברהם

א) יתום. על מה שקשיים שלא הניחו לחיבור אומרים קדיש והיבור עונים אחריהם. וכן מה שאומרים אחר לימוד משנה ברייתא דאר"ח רלה הקב"ה לזכות א"י כו' עיין ת' ב"ד סי' כ"ב וסי' ל"ח · ומנהגי קדיש עיין בתוב הטוב ס"ק ה' .. תבורה שבוכין בכל יום בעשרה ומנהגם שאם אירע לא' יא"ל אז אבילות א"ו שיאמר כל הקדישים ובהיות שאין אבל ביניהם השכירו כל הקדישים לאחר שאין תבני התבורה ולא כתבו באם שאירע א"ו לאחד מהן אבילות שיתבטל השכירות ואח"כ אירע לאחד מהן אפילות העלה בחיות שב יעקב שאלה ז' דיחלקו הקדישים בשוה:

חתם סופר

סי' קלב במג"א ס"ק ב' עכ"ל וראיתי ג"כ ומבואר בלבוש ומנהגים דתפלה קדישי' דוקא הם ליארצייט והיינו ב' בחול ערבית ושחרית וג' בשבת ערבית מוסף מנחה ואי איכא לבושי שרד

סי' קלב בס"ע סעיף ב' (°) דסידר' כך נקרא בגמ' קדושת ובא לעיין: מ"א סק"ב (°) ועי' סימן קי"ג. תע"ג דאמרינן התם שאין לברוב ולבחות אלא במקום שתיקנו חז"ל מ"מ בוראיתו חז"ל דקדושה שבלב"ק דווקא בברכים וקדושה שבתרגום דוקא ביחיד וכתב שם שלכן בלבור אומר כל יחיד בלחש התרגום של הקדושה שאז לא מקרי בלבור ובזה יובנו לך דברי הה"ל שבכאן: ט"ז סק"ב (°) ואשתמיטתיה. עי' בכפת יחזקאל סי' קי"ח: מ"א סק"ב (°) והאחרים יטילו גורל אף שיש בהן שאינם שוים. פי' שמטילין גורל על קדיש השני ואף שיש א' מהם פחות לא יזכה בשביל זה בקדיש הראשון ואשר היה להם פחות לא יזכה אלא לריך גורל ונמחרת. פי' על הקדישים של ערבית ושחרית ולו"ל שבעלה החלוקה וגריכים להטיל גורל מחדש אותה שלא אמרו בערבית עם זה שבא. אבל זה שאמר בערבית בבר לקח חלקו ואין לו שעמהם בלום וכ"כ הגהת יחזקאל סימן מ"ד: שם (°) דמדלא בא ודאי מחל להם שיהי' אחרון. מנהגם היה שבערבית יש קדיש א' שאחר עליו לתפלה ונקרא תפלה קדיש ובשחרית יש שני תפלה קדישים. ואחר כך אומרים שיר של יום ואומרים קדיש ואח"כ יש תפלה קדישים כל מקומכמנהג ובסמ"ג ג' יה"ל ועשו גורלות על כל הג' תפל' קדישים והד' היה בעיר ולא מחל זכותו אחרון ויאמר מזמור קדיש כי נגד יב"ח יה"ל קודם ואם היו ד' יה"ל יאמר זה תהלים קדיש אם יש הרבה יה"ל שהפילו בגורל ולא נשאר לזה קדיש כלל אין לאומר שום קדיש ומ"ש הה"מ שיהיה אחרון היינו אם יאמר קדיש

היטב

ישיבו גורל הוא"ל ואיש רק מנהג בעלמא הוא דומיא לקדיש תהלים ושיר של יום ויטילו גורל. וקדיש שאומרים בע"ש אחר מזמור שיר ליום השבת הוא לאבלים אם לא שהיא"ל הוא בחבר' של קבלת שבת והכל לפי מנהג. וכנכנסת יחזקאל שם כתב דהיא"ל שהיה לו ביום ו' אין לו שום שייכות רק האבלים עם היא"ל שהוא בשבת יטילו גורל ע"פ: כשמטילין גורל ד' או ה' ויש בהן ב' שיש להן אותיות שוות כגון ת' והאחרים יש להם מנין הפחות מזה אז בטל הגורל וגריכים כולם להטיל גורל מחדש ואין יכולים השנים לו' האחרים כבר הפסידו חלקם שניהו נטילו גורל. אבל אם א' יש לו ת' והאחרים שוין ויש להם פחות אזי ודאי זכה הראשון: ב' או ג' שהטילו גורל ונמחרת בא עוד א' בטל' החלוק' וגריכים להטיל גורל מחדש ואותו שאמר קדיש אין בגורל ואם היה בעיר ולא בא איבד זכותו דמדלא בא ודאי מחל להן שיהי' אחרון. אחר אמר קדיש ונמחרת בא עוד א' ואמר אני אומר היום כנגד קדיש שאמרת אתמול ועל הקדיש הג' נפיל גורל והלה אומר כיון שלא בא אתמול זכיתי בקדיש והשנים של היום נחלוק ביניהם יש רולין לדמות למ"ש בה"מ סי' קע"א סס"ח א' מן השותפין שנשתמש בחלר כמה שיש אין יכול השני לומר אשתמש ג"כ כזמן שנשתמשת דכל זמן שלא חלקו כל א' בשלו משתמש וה"ל אמרי' שאמר קדיש שלו אתמול וכ"ל דל"ד כי עוכלא לדמא דהתם אמרי' שנשתמש בחלקו ועדיין הוא קיים אבל הכא אין קדיש א' שייך לשתיהן ודמי לב' שיש להן מטלטלין בשותפות ואבל

באר היטב

אם בא יחיד לבה"כ בשעה שאומרים סדר הקדושה יאמרה עמהם אף קודם תפלתו דהא י"ל דאין היחיד אומרה וה"ה דיכול לאומרה קודם שיאמר השני פסוקים דהיינו ובא לציון ואני זאת וגו' ואתה"כ יאמר השני פסוקים. ומכ"ש שיכול לו' אחרי ולמעלה אח"כ כדי לאומרי' עם הציבור מ"ל: (ב) שיש לפי שכל שהוא בלשון תרגום אין לאומרה בדבים ופי' הוא שיש מקרא ואחר תרגום. בכתבי' כתב שיאמרוהו אחר כל תפלה מג' תפלות וכ"כ בכנס"ג פי' ל"ד אבל בספר שתי ידות בשם תולעת יעקב כתב שא"ל במנהג ובסוף עליו יאמר פסוק והי' ה' למלך וגו'. יאמר ומושב יקרו. ג"ב אם שהיה לו ספק אם מת אביו ביום כ' לחודש או ביום כ"א ועכ"פ באחד משני ימים מת ואחד היה לו ספק אם מת אביו ביום י"ט לחודש או ביום כ' או ביום כ"א וביום י"ט היו יא"צ אחרים ולא היה הספק יכול לומר קדיש וביום כ' וכ"א באו שני הספיקות לו' קדיש וטוען זה הספק שמסתפק רק בשני ימים הללו שהוא יאמר הקדישים בשני ימים הללו שאז ביום אחד ודאי יאמר כדין אבל השני אף בשני ימים הוי ספק ולכך הוא עדיף ונשאלתי מה דינו והנה ראיתי בשו"ת מאיר נתיבים שנשאל בזה והביא ראי' מיבמות דף צ"ו גבי חמשה שנתערבו ולדותיהן דלא אמרינן נייבם חד לכולהו מוכח דאם יש ספק שאולי יקיים כ"א המצוה עדיף ממה שיקיים כ"א לבדו ע"ש ולפענ"ד אין זה ראיה חדא דיש לו' עפמ"ש התוס' בפסחים גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהם שהקשו שם דהרי סמיכה אינו מעכב ותירצו דמוטב שיכנסו אחד בספק כרת ממה שיעשו רובן שלא כהונן ע"ש משמע מדבריהם להדיא דיש חילוק בין אם היה רק שנים שיש ספק ביניהם איזה עשה שלא כהונן ובין אם הי' הרוב שעשו כהונן אז אין להם לעשות עתה שלא כהונן בשביל המיעוט שיש לו ספק כרת א"כ הנ"ג בזה אפשר התם דוקא דחמשה הם וכדומה באופן זה דאי אפשר לקיים ודאי מצוה רק אם נייבם אחד לכולהו וא"כ אם נאמר לקיים ודאי מצוה לא יעשה רק אחד והוא המיעוט

מחצית

תק"ן שכתב במקומות שמכריזים תענית לבור בשבת שלפניו יכריזו אחר מפטיר קודם אחרי הרי כיון דאחרי שייך למוסף אין להפסיק בינו לתפלת מוסף ה"ה הכא כיון דאחרי שייך לקדוש' דיתקן בשבילו אין להפסיק בין אחרי לקדושה: דהא י"א דאין היחיד כו"ל סדר קדושה וכדלעיל סי' כ"ט וניחו דקי"ל דאף יחיד אומרה וכמ"ש רמ"א סי' כ"ט מ"מ היכי דאפשר לאתא אליב'דב"ע עדיף: והוא הדין די"ל קודם שיאמר השני פסוקים דלכאורה אין לשני הפסוקים שייכות לקדושה ועיין בב"י טעם אמירתן ואע"ג דכתב הלבוש דלטעם שכתב הרב"י בשם הכל בו למה אנו אומרים קדושה זו יש שייכו' לשני פסוקים הנ"ל להקדושה וז"ל הכל בו לפי שלא היו יכולים לו' קדוש' בתוך התפלה שגזרו שלא יענו קדוש' והיו אורבים להם אם יענו קדוש' ולאחר התפלה כשהיו האורבים הולכים להם היו קוריים וקרא זה אל"ז כו' דהיינו שילוש קדושה ומתרגמינן אותו מפני התיבה. ה"ה פעמים נגד קדושה דיולר דתפלה ואעפ"י שבזמן הזה בטלה הגזיר'מ"מ לא בטלו קדושה דסדרא קפבר' שמא יגרום החטא כו' עכ"ל. ועז"כ בלבוש דמה"ע הקדימו אז לו' ובא לציון גואל כי אנו מתגלים נגד הקב"ה על שמאחרים הקדוש' עד עתה משום דשיעבוד מלכות גורמת שמבטלים אותנו לאומרה תוך התפל' ולכן אנו מתפללים על הגאול' ואומרים ובא לציון כו' וכן מבטלים אותנו מלעסוק בתור' לכן אומרים גם פסוק ואני זאת בריתי כו' להזכיר לפניו ית'שהבטיחנו שלא ימוש התור'מפינו ואחר זה יושב תהלות ישראל שדרשו מזה שהקב"ה משרה שכינתו בתוכנו לשמוע תהלות ישראל ויושב לשון שהייה ואנו אומרי' זה בלשון תחנה אע"פ שאחרינה הרי לא במרד ובמעל לכן מחלים שיהה לשמוע תפלתינו כדרכו ית' וא"כ שפיר יש שייכות לשני הפסוקים לקדושה מ"מ אין זה עיקר אמירת הקדושה כ"א ע"פ מ"ש במס' סוט' ד' מ"ע מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין קללתו מרובה מחברו ועלמא על מה אתקיים כיון דהקללה הולכת ורבה ואמרינן אקדום' דסדרא ואאמן יהא שמיה רבה דאגדתא ופירש רש"י אקדום'דסדרא שיתקן כל ישראל עוסקים בתורה וכיון שנוהג בכל ישראל כו' ויש כאן שתי קדושת הש"ש ות"ת הביב הוא עכ"ל. ולטעם זה אין המשך לשני הפסוקים דובא לציון כו' לקדושה ולפ"ז שפיר

יהיה הוא אחרון ואם לא ישאר יפסיד הכל וכ"כ הכל"י סי' מ"ד ע"ש :

במ"א (°) עמדתי החולק כו' ראשון זהוא אחריו. פירוש ע"ד שפירתי בלות הקודם שמחל לו שיהיה הוא אחרון לענין שעכ"פ הם יאמרו קדוש והוא לא יאמר אל"כ ישאר עוד קדוש וכן כאן מחל שיאמר הוא ראשונה בערבי' אבל שיאמר זה יותר קדושים (שיש בערבית ושחרית כמו שכתבתי בלות ו' וקדוש של מוסר פירוש שיר של יום) הממו לא תלוין שמחל : שם (°) כ'

התם סופר

בשחרית שיר השירים או רות שייך לו נ"כ ומה שכתב במג"א של פרקים הוסיף בכנסת יחזקאל גם של ברכי נפשי ומ"מ אין בכלל זה שיר של יום ולא שום מזמור קדיש דאל"כ משכחת לי' ג' בחול וד' בשבת שהרי מזמור של יום הוא מדינא לאומרו בכל יום ומסתמא אומרים קדיש

מ' מהם קלת שהבירו אוכל כנגדו וה"ל ההם חסרי ממונא הכא לא חסר ולא מידי שאלו לא אמרו הראשון היו האבלים אומרים אותו זה אינו דמ"מ יאמר מי ידעתי וסמכתי שאתה תבא לב"ה ותאמר הקדיש לכן (°) עמדתי החולה ולא אמרי' מדלא בא מחל לו הכל אלא זה מחל לו שיהי' ראשון והוא אחריו . המנהג פשוט כשאני יא"ל מטילין גורל ביוש שיש בו ג' קדישי' אותו הזוכה ראשון אומר ב' קדישים דלא כמ"ש בס' ל"ך סכ"ו ושיפלו גורל חדש על הקדיש הג' ע' סוף סוכה. ב' שיש להם יא"ל ומ' רוצה להשכים לדרך לאחר לומר אחר ואמר תן לי עתה הקדיש ועוד אתה לאחר והשני אומר לא כי אלא נפיל גורל כ"ל דהדין עם הב' דאין כופין על מדת סדום כיון שיש ריוח בהקפדה דשמא יפול עליו שלא ערבית ויאמר שניה' כמ"ש בס' מ"ז סי' ש"ח וכן מלאתי סי' קע"ד ע"ש ואף שכתב (°) כתוב דוקא כשניזק מ"מ אין דבריו מוכרחים וגם לא דמי להאי ועוד דיכול לו' אני רוצה להקדיש עצמי למעוה שהרי כשיש ג' מטילין גורל ולא אמרי' יאמר כל מ' קדיש מ' אלא מפני שכל מ' רוצה להקדיש עצמו למעוה : משמע בכ"י סי' ר"מ סי' דמוטב לבנו להשכיר מ' לו' קדיש כמקומו משיאמר מ' בחנם ע"ש ועכי"ד

פולק ז"ל בשם ר' מנחם מלונדרוש דמהא דאיתא ירוש' דפרק ת"ה שלריך לשתות אחר תפלת יולר כדי הילוך ד"א קודם תפלת מוסף לפיכך נראה שתקנו לו' תהלה בתחיים ליחידים ואגב היחידים תקנו לו' אף בלבור אע"פ שיש שהות הרבה בקריאת התורה ומה שהגו לומר קודם התפלה אשרי יושבי מפני שהוא לשון המתנה שהיו שוהין שעה מ' קודם תפלה ולאחר תפלה היו שוהין ג"כ שעה מ' כדכתיב ישבו ישרים את פניך [שוב מלאתי בס' עץ חיים כן עשסי' קכ"ז] לפיכך נראה שתקנו לו' עליו לשבח ואני רגיל לומר אחר התפלה מיושב אך לדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך דומיה דאשרי יושבי עכ"ל. ולאחר תפלת ערבית ישבא מעט

לומר פעוס הקטורת — ערב — קודם

כמ"ש בס' מ"ס סי' ש"ח וכן מלאתי סי' קע"ד ע"ש ואף שבש"ך שם רוצה להקדיש עצמו למעוה : (°) כתוב דוקא כשניזק מ"מ אין דבריו מוכרחים וגם לא דמי להאי ועוד דיכול לו' אני

הלכות תפלה

בנו חלק אחד ע"ש : וע"ש שהבן דינו כתושב אע"פ שהיה מושכר למשרת בעיר ומת שם וגם מבואר שא"ל שהבא בשכרו יש לו יתרון נגד האומר בחנם וגם מבואר שם דאף שהבן לא היה בן עשרים אין זה מגרע כחו ואין לחלק בכך כלל מה שאינו בר עונשין וגם ביאר שאין חילוק בין שהיה לו אב או אם כאן בעיר ומתו אם שהיה דירתם קבוע בעיר אחרת ומתו והבן הוא תושב מן העיר הזאת דתרווייהו כי הדדי נינהו ויש לשניהם להלוק בשוה הקדישים אע"פ שזה האב ואם שלו לא היו תושבים כאן חשוב תושב כמו חבירו ואף שב"י בסוף הל' אבילות בשם מהר"י טרויש לא כ"כ מ"מ לא נהגו כדבריו רק במדינות אלו נמשכים אחר המנהגים והלבוש ע"ש. וע"ש שכתב שכמדומה שאין נוהגין להלק יותר למי שאומר על אב ואם דלא כמ"ש המג"א בשם מהר"ן (וכן הוא מבואר כאן בבה"ט בשם הכנ"י) ומ"מ לענין הך דינא ששכרו לזה שיאמר על איש ואשה שפיר יש לזה יתרון נגד האחר שאומר על קרוב אחד ע"ש. ועיין בשב יעקב סי' ז'. ועיין בשבות יעקב ח"ב סי' צ"ג שאם אין לו בן רק בת לא תאמר קדיש רק בביתה. ואם אביו חי ורצה לומר קדיש בבה"כ במקום שידוע שהמנהג לו' על קרובים יש לעשות פשר כמ"ש הרמ"א ושם סי' צ"ד כ' לענין בן הבן שלמד עמו זקינו והוא רוצה לו' קדיש אחריו ואמר מוחה בשלה דעתו. ישוב שכולם יש להם אב ואם ואחר אבל ולאחר י"ב חודש בסבק שיאמרו בזה אח"ז כיון שכל הב"ב אומרים אין קפידא ובקונטרים מטה אפרים כת"י במנהגי קדיש יתום מבואר הדברים על אופניהם וע' בשו"ת מעיל צדקה סי' י' שחולק המג"א בשם הגאון מוה' מן ז"ל כשנמצא ב' שיש להם אותיות שוות ע"ש : (ו) ערב עבה"ש.ועיין בשו"ת נ"ב סי' י' שהנוסח בטור אתה הוא שהקטירו כו' ואין שם השם או"א והטעם שאומרים תחלה אין כאלקינו כו' לפי שהקטורת מעשרת לכך אומרים אין כאלקינו שלא יאמר כחי ועוצם ידי כו'. ועיין אבודרהם עכ"ל וכ"כ מח"ב סי' מ"א בשם א"ח והאבודרהם ובק"א שם כתב שבספר הכוונות שסידר מהר"ש וויטל בן מהר"ח מה שקיבל מרבו האר"י שבין בסדר הזמירות בין אחר תהלה לדוד בין קודם מגדה יאמר אתה הוא ה' אלקינו שהקטירו וכ"כ באור צדיקים : גם מבואר בסדר הכוונות שאחר הקטורת בכל פעם יאמר נ"פ ה' צבאות כו' ולא יאמר שום פסוק אחרינו כ"א וערבה ע"ש ועיין בשו"ת בית אפרים סי' ח' בנוסח אחת לששים

שערי תשובה

ב' קדישים שחרית. יא"ל אורח ובן למ"ד לו בן יב"ח חוטב ליא"ל קדיש א'. אורח בן למ"ד ויב"ח חוטב ויהלקו כל התפלה קדישי'. יאר לייט חוטב ויא"ל אורח דוח' התוטב לאורח. יאר לייט חוטב ובן למ"ד חוטב אז האורח יאמר קדיש א' שחרית מב' קדישים המגיעים לבן ל' ואין החוטב יאר לייט יכול לומר ליא"ל אורח נגדך אני קודם דיאמר האורח לא מדידך שקילבא כ"א מבן ל' : אם יאר לייט חוטב ויאר לייט אורח בעניין תהלים קדיש שמטילים גורל היא"ל עם האבלים אם היא"ל חוטב מוחל הגורל שיאמר היאר לייט אורח קדיש א' אין לאבלים לדחות כי נגדם אורח יאר לייט קודם אמנם אם הטילו גורל וזכו האבלים יאמר לי"ל אורח מזלי דידי גרם אך היא"ל אורח שמהם בגורל כי נגדם הוא כא' מהם וכפרישת שמש לפני הפתח דהיינו המנין שעושים בעזרה שלפני הפתח אורח וחוטב שון אמנם קדיש של תהלים ושיר של יום ושאר מזמורים וקדיש אחר השירים ורות וקבלת אין מלך לאורח כ"א ביא"ל כמו שכתבתי . והנו עלמא ביום שפוסקין לומר קדיש בכלות י"ל חודש לאיחר לייט ולכן ל' ויפסוק מלומר קדיש יום אז אורח ולא באותו יום שיהי' היאר לייט . למשל דאם מת ג' לחודש שבת צריך שיפסיק אם יאמר ג' שבת הבא יהי' יום א' ע"כ אמר ב' שבת ויפסיק בזה היום וג' בבן יאר לייט. היאר לייט הוא לעולם יום המיתה ולא יום הקבורה אלא שמתעכב הקבורה ימים רבים ואפי' בשבת ראשונה . אם מתה אמו והאב מקפיד אלא יאמר קדיש אין בידו לאמרו . אורח אחר אומר קדיש א' באיזה בית הכנסת אין לו עוד קדיש בכל בית הכנסת של הקהלה זו עד למ"ד יום.כל זה הפליתי מדברי פוסקים ראשונים ואחרונים ועיין בכנסת יחזקאל כוף אלף י"ד ועיין בספר אליהו רבה שהביא כמה דינים

באר היטב

ההרג ול' מת בן הנהרג דומה לבן המת . דכיון דנהרג ה"ל כפרה ובודאי שב בתכוב' קודם מותו משא"כ במת מעצמו . כשם בן ל' מותנים לו כל הקדישים . והקדיש של מזמור לאבלים . במקומות דמוהגים דמוטב דומה את האורח מ"מ פעם א' יש רגוח לאורח להתפלל ולומר קדיש וכתב הש"ך דאם יש בן למ"ד אין לאורח קדיש כלל. הלומד ביסיב' דין חוטב יש לו . ומלמד אם אין לו אשה במקום אחר נקרא חוטב . ועיין בכנסת יחזקאל מ"ש פ"ז: ולענין קדיש לא אמרינן מקלת יום כולו . ואמ"פ שיש א' שמת לו מת בתמצע השבוע ול' מת לו ביום אחד שניהם שווים ביום השבת מי שאבל על אביו וא"מ אמה אמו יש לו כל הקדישים מדין למ"ד ואפ"ה חולק בשאר קדישים בנין אביו עם שאר אבלים מ"א בשם מהר"ן ובכנסת יחזקאל הקש' עליו דא"כ מי שאבל על אביו ואמו יאמר קדיש בכל משאר אבל וזה ליתא דזכרון א' עולה לבאן ולבאן ומייחב בנון דאם הוא בן למ"ד אז הקדישים של התפלה שנו ובני יב"ח אומרים תהלים קדיש וכדומה לו ואם אינם באיזה יום כמה יאר לייט שאז נדם' בן בשאים לגמרי מתפלה קדישים בזה י"ל דחולק עם האבלים בשאר הקדישים מצד אביו אבל בכל"ה לא יאמר קדיש בכל משאר אבל דזכרון א' עולה לבאן ולבאן : בן ז' גדול שהולך בשבת לבה"כ דומה יא"ל וכ"ש בן ל' . אך בן ז' קטן דין ל' יש לו ויש ליא"ל קדיש א' מ"ב סי' פ"ב והש"ך סי' שפ"ו כתב דאף לבן למ"ד יש קדיש אחד נגד בן ז' קטן והמ"א פסק דהקטן דומה לבן למ"ד לגמרי רק ליא"ל יש קדיש א' : מי שבטל אבילתו ברגל לו קובר מתו ברגל יש לו דין ז' ודין קטן ז' יש לו מאחר שהולך כל ז' לבה"כ ויש ליא"ל קדיש ל' . ואם יש בשבת קטן ז' וגדול ז' ויאר לייט אומר הגדול ב' קדישים והקטן קדיש א' שיאמר הגדול להקטן הקדיש הג' לא ממך קא שקלינ' כ"א מן היאר לייט . בא"ז בסתפק אם הבן שבעה גדול פ"שה מנין בביתו אולי יהוה בשבת לבן ז' קטן ויש ליא"ל קדיש א' ואמן לא מחלקינן בזה ומהגין כמ"ש : בן למ"ד יש לו בל התפלה קדישים ואחר האבלים בני יב"ח אומרים תהלים קדישים וכדומה לו : יאר לייט חוטב ובן ל' חוטב ליא"ל קדיש א' ערבית לבן למ"ד

הגהות רעק"א

זכותם ואפילו אם אותם שנים לבד א"א שיפייסו וכמ"ש התי"ט עכ"ל וז"ל התי"ט שם שא"א לעשות פיוס באצבעות בין שנים שאם יהי' הסכמת המנין זוג אז אם יהיה נפרד ממי שיתחיל נדע במה יסיים ומה גורל שייך בכך עכ"ל. אולם אין בזה דהיה דהתי"ט כ' כן עמ"ש רש"י והר"ש דא"ל הצביעו לכל הכהנים דמכ"ל נפרש כן דלמא דוקא לאותן הנשים שהיו שוין תוך ד' אמות ועז"כ התי"ט דא"א לפרש כן דמאי גורל שייך בזה ל"מ דהאומר מנין הסך היה מתחיל למנות דודאי אם אין שם רק שנים למי שירצי' יזכה דאם ירצה לזכות לשני יאמר סך מספר זוג ואם ירצי' לזכות לראשון שבו מתחיל יאמר סך מספר נפרד משא"כ כשהבהני' מרובים דא"א לידע מהר במי יכולה החשבון אלא אפי' לדעת הרמב"ם וריטב"א דהאומר סך המספר לא היה מתחיל לספור וא"כ גם בשנים היה לאפשר שיצביעו כיון דהאומר המספר לא ידע במי יתחיל למנות מ"מ לשון הצביעו משמע גורל גמור כמו בכל שאר פייסות ובשנים לא שייך כן וגם לא היה ל"ל הצביעו דיהו דאסור למנות את ישראל ולכן צריכים להוציא את אצבעותיהם למנות האצבעו' מ"מ בשני' א"ל למנותן כלל אלא דא' יאמר שהמנין יתחיל בראובן ויסיים בשמעון ואח"ז אחר שלא ידע במי יתחיל יאמר סך מספר מאה או מאתים וממילא נדע בלי מנין ומספר ששמעון זכה וכן אם יאמר ק"א נדע שראובן זכה אע"כ כמו שכתב רש"י והר"ע שבכל הכהנים אומר הצביעו אבל מכל מקום דינו של מ"א מוכרח דעל מתני' גופה קשיא דא"א דאותו שני כהנים שהיו שוין תוך ד' אמות זכו למה יצביעו כלם ה"ל לפיים רק אותן שנים ולא מבעיא לדעת רמב"ם וריטב"א הכ"ל דאפשר ע"י מנין כנ"ל אלא אפי' לדעת האומרים דהאומר המספר היה מתחיל למנות דא"א לפיים בשנים כנ"ל ה"ל לתקן בשני' דהאומר המנין לא יתחיל למנות או ע"י גורל אחר ולמה יפסידו אותם שנים כיון שכבר זכו ויפייסו עם כל הכהנים א"ו דכה"ג בטל הפיים לגמרי וגם השנים לא זכו וה"ה כאן.אולם בתשובת מעיל צדק' סי' י' חלק על מ"א מעטעם אחר דשאני התם דגם השנים שזכו ע"י מרוצתן לא זכו זכיה גמורה דאין זה מספיק שעי"ז שהוא קל ברגליו יזכה בעבודה אלא כיון דהיו שבורים תחלה שא"ל לפיים מטעמי' הנ"ל וכשקרה שרפים רצו לתרוס היו אומרים שיזכה ע"י מרוצתו אף שאינו זכיה גמורה כיון דלא היה אפשר בע"א כיון דלא רצו לתקן פיים מטעמים הנ"ל אבל בשנים שוין וע"כ הוצרכו לפיים בין אותן השנים למה יפסידו האחרים כיון שגם השנים לא זכו זכיה גמורה ע"י מרוצתן משא"כ כאן לענין קדיש דהשנים זכו מן השמים זכיה גמורה האחרי' הפסידו והם השנים לבדם יפילו גורל בין שניהם ועי"ש שהוליד מזה עוד דינים אחרים : אבל אם א' י"ל כו' כי אז ודאי זכה הראשון בשלמא אם שנים שוין באותן ד"א א"כ כ"א לא זכה זכיה גמורה דעכ"פ צריך להטיל גורל עם חבירו השוה לו לכן בטל הגורל לגמרי משא"כ כאן דהוא זכה זכיה גמורה לבדו ולגבי דידיה הגורל קיים : ב' או ג' כו' ולמחר בא עוד אחד כו' כמו שכתוב בח"מ סי' קע"ה ורלה לו' ביום שיש בו ג' קדישים דהיינו ערבית שחרית מנחה והטילו שנים יום שלפניו גורל ונפל לראובן לומר בערבית ושמעון יאמר בשחרית ועל מנחה עדיין לא הטילו גורל ואמר ראובן ערבית ובשחרית קודם שאמר שמעון קדיש בא לוי אין שמעון י"ל לו תאמר במנח' כי אני כבר זכיתי ע"י גורל מאתמול לו' שחרית אלא בעלה המחלוקת וצריך להטיל גורל בין שמעון ללוי על קדיש דשחרית ומנחה והכי איתא בח"מ שם שני אחים שירשו ג' שדות ונקח כ"א ע"פ גורל שדה אחד המשותפת ביניהן ואמר תן לי בלי גורל אותה השדה הסמוכ' לשדה שיש לי כבר כדי שיהיו שני שדותי סמוכים זה לזה אע"ג דשני השדות שוין מ"מ יכול האחר לעכב ולו' לא כי אלא נטיל גורל אע"ג דהוי מדת סדום דהא השדות שוין מ"מ כיון שיש לו ריוח בהקפדה אין כופין. דאפשר שיפול לו על פי גורל השדה הסמוכה לשדה חבירו וכדי שיתרלה להחליף עם זה שי"ל שדה סמוכה לה כדי שיהיו ב' שדותיו יהד יוסיף לו דמים. ואף שבש"ך : ר"ל בסי' שי"א כתב דוקא בשניזק ר"ל דוקא שם שהזיק שנטבע יינו לכן הקילו עליו אלא לכוף על מדת סדום כשהנה בהקפד' אבל לא בעלמא (באמת גם הש"ך במסקנתו שם חזר מזה ע"ש) : שהרי כשיש ג' מטילים כו' זה ראיה דמי שאומר ראשון הוי זכות ונטיל הבית ראי' לזה מכוון סוכה : דמוטב לבנו. ר"ל כשהבן אבל על אביו או על אמו ורלה ליטש למרחקים למקום אלא יהיה אפשר לו לו' קדיש ולכן רוצה להעמיד אחר במקומו שיאמר תמורתו קדיש : משיאמר א' בחנם והטעם ר"ל כמ"ש במס' ב"ק החובל בחברו שחייב לרפואתו אם אמר החובל אני אעמיד לך רופא שירפאך חנם. יכול הנחבל לו' אין רצוני בכך כ"א שתשלם לרופא דאמרי' אינשי אבי' דמנן מנן טוב. ור"ל מה שהוא מנן דהיינו חנם אינו שום כלום כיון שעושה חנם לא יסתדל כ"כ ברפואתו. וה"ה הכא כשישלם לאחד לו' הקדיש יסתדל יותר באמירת הקדיש. ומלבד זה כתבו ספרי המוסר מלוה שהיא בחנם אינה חשובה כ"כ : ליתן ג"כ לבן בנו ה"ה לבן בתו : שני אנוסים כו' כיון דנהרג. ר"ל בידי גוים דנהרג אלא כדין ה"ל קלת כפרה. ולכן אפילו לא עשה תשוב'. כ"כ ש"ך בי"ד סי' ש"מ סק"ו : כל הקדישים. היינו מה שקורין תפלה קדישים : לכ"א קדיש א'. ר"ל שלריכים ליתן ליא"ל א' קדיש של מזמור א' : ונהגו שמפילים גורל ועמ"ש לעיל המנהג הוא דלא כתשוב' רע"ת. דלרמ"מ מגיע בלי גורל ליא"ל. וא"כ לרמ"מ ודאי לא יתן לשום יא"ל קדיש של מזמור דהא השתא יש לכל יא"ל קדיש והוי כאלו יש ד' ת"ק דאין ליא"ל זכות בקדיש של מזמור. אלא דלפי המנהג דאין ליא"ל זכות בקדיש של שה"ש אלא ע"פ הגורל כ' מ"א דבריו : נס פסק כו' מדין ל' כו' בנין אביו. וכמ' א"ר חולק. דא"כ מי שהוא אבל תוך יב"ח על אביו ועל אמו יאמר קדיש שני פעמים א' בסבול אביו

מחצית

דא"א דוקא אותם שנים לבד א"א שיפייסו וכמ"ש התי"ט עכ"ל וז"ל התי"ט שם שא"א לעשות פיוס באצבעות בין שנים שאם יהי' הסכמת המנין זוג אז אם יהיה נפרד ממי שיתחיל נדע במה יסיים ומה גורל שייך בכך עכ"ל. אולם אין בזה דהיה דהתי"ט כ' כן עמ"ש רש"י והר"ש דא"ל הצביעו לכל הכהנים דמכ"ל נפרש כן דלמא דוקא לאותן הנשים שהיו שוין תוך ד' אמות ועז"כ התי"ט דא"א לפרש כן דמאי גורל שייך בזה ל"מ דהאומר מנין הסך היה מתחיל למנות דודאי אם אין שם רק שנים למי שירצי' יזכה דאם ירצה לזכות לשני יאמר סך מספר זוג ואם ירצי' לזכות לראשון שבו מתחיל יאמר סך מספר נפרד משא"כ כשהבהני' מרובים דא"א לידע מהר במי יכולה החשבון אלא אפי' לדעת הרמב"ם וריטב"א דהאומר סך המספר לא היה מתחיל לספור וא"כ גם בשנים היה לאפשר שיצביעו כיון דהאומר המספר לא ידע במי יתחיל למנות מ"מ לשון הצביעו משמע גורל גמור כמו בכל שאר פייסות ובשנים לא שייך כן וגם לא היה ל"ל הצביעו דיהו דאסור למנות את ישראל ולכן צריכים להוציא את אצבעותיהם למנות האצבעו' מ"מ בשני' א"ל למנותן כלל אלא דא' יאמר שהמנין יתחיל בראובן ויסיים בשמעון ואח"ז אחר שלא ידע במי יתחיל יאמר סך מספר מאה או מאתים וממילא נדע בלי מנין ומספר ששמעון זכה וכן אם יאמר ק"א נדע שראובן זכה אע"כ כמו שכתב רש"י והר"ע שבכל הכהנים אומר הצביעו אבל מכל מקום דינו של מ"א מוכרח דעל מתני' גופה קשיא דא"א דאותו שני כהנים שהיו שוין תוך ד' אמות זכו למה יצביעו כלם ה"ל לפיים רק אותן שנים ולא מבעיא לדעת רמב"ם וריטב"א הכ"ל דאפשר ע"י מנין כנ"ל אלא אפי' לדעת האומרים דהאומר המספר היה מתחיל למנות דא"א לפיים בשנים כנ"ל ה"ל לתקן בשני' דהאומר המנין לא יתחיל למנות או ע"י גורל אחר ולמה יפסידו אותם שנים כיון שכבר זכו ויפייסו עם כל הכהנים א"ו דכה"ג בטל הפיים לגמרי וגם השנים לא זכו וה"ה כאן.אולם בתשובת מעיל צדק' סי' י' חלק על מ"א מעטעם אחר דשאני התם דגם השנים שזכו ע"י מרוצתן לא זכו זכיה גמורה דאין זה מספיק שעי"ז שהוא קל ברגליו יזכה בעבודה אלא כיון דהיו שבורים תחלה שא"ל לפיים מטעמי' הנ"ל וכשקרה שרפים רצו לתרוס היו אומרים שיזכה ע"י מרוצתו אף שאינו זכיה גמורה כיון דלא היה אפשר בע"א כיון דלא רצו לתקן פיים מטעמים הנ"ל אבל כשנים שוין וע"כ הוצרכו לפיים בין אותן השנים למה יפסידו האחרים כיון שגם השנים לא זכו זכיה גמורה ע"י מרוצתן משא"כ כאן לענין קדיש דהשנים זכו מן השמים זכיה גמורה האחרי' הפסידו והם השנים לבדם יפילו גורל בין שניהם ועי"ש שהוליד מזה עוד דינים אחרים : אבל אם א' י"ל כו' כי אז ודאי זכה הראשון בשלמא אם שנים שוין באותן ד"א א"כ כ"א לא זכה זכיה גמורה דעכ"פ צריך להטיל גורל עם חבירו השוה לו לכן בטל הגורל לגמרי משא"כ כאן דהוא זכה זכיה גמורה לבדו ולגבי דידיה הגורל קיים : ב' או ג' כו' ולמחר בא עוד אחד כו' כמו שכתוב בח"מ סי' קע"ה ורלה לו' ביום שיש בו ג' קדישים דהיינו ערבית שחרית מנחה והטילו שנים יום שלפניו גורל ונפל לראובן לומר בערבית ושמעון יאמר בשחרית ועל מנחה עדיין לא הטילו גורל ואמר ראובן ערבית ובשחרית קודם שאמר שמעון קדיש בא לוי אין שמעון י"ל לו תאמר במנח' כי אני כבר זכיתי ע"י גורל מאתמול לו' שחרית אלא בעלה המחלוקת וצריך להטיל גורל בין שמעון ללוי על קדיש דשחרית ומנחה והכי איתא בח"מ שם שני אחים שירשו ג' שדות ונקח כ"א ע"פ גורל שדה אחד המשותפת ביניהן ונקח כ"א מחציתו ואח"כ בא אח שלישי אין י"ל לו טול השד' שאני נקחתי מחציתו ואחינו מחצה האחר אלא נריכים להטיל גורל מחדש על כל ג' השדות כי בטלה החלוק'. מבואר עוד שם אפי' הטילו גורל מחדש ונפל לאח השלישי אותו שדה שחלקוה ביניהם מ"מ גם השני אחים הראשונים שזכה כל אחד ע"פ גורל הראשון בשדה א' יכולין כ"א לומר לחביהו כבר בטל גורל וחלוק' א' וגם אנחנו בין שנינו נפיל גורל מחדש א"כ ה"ה הכא אם שנים הטילו גורל וזכו א' לו' בערבית והשני לומר שחרית ועל מנח' עדיין לא הפילו גורל וקודם שאמר ראשון קדיש בערבית בא להם שלישי דעכ"פ אין יכולים לו' לו שהוא יאמר במנחה כנ"ל וצריכים להטיל גורל עם השלישי כנ"ל מ"מ אם ע"י גורל נפל שהשלישי יאמר במנח' אעפ"כ שנים הראשונים גורלם בטל ומי שזכו בערבית אין זכייתו זכיה וצריך להטיל גורל חדש עם מי שזכו בשחרית וכדאמרי' גבי שדה : ואם היה בעיר כו' כמ"ש בח"מ סי' קע"ו סעיף כ"ה שנים שותפים שיש להם תביעה על א' מן השוק ותבע א' מהשותפים אותו אחד שמן השוק ויצא השותף חייב בדין יכול שותף השני לתבוע אותו שמן השוק שנים ולעטון טענ' אחרת אבל אי שותף השני היה בעיר כשתבעו הראשון ולא בא לב"ד ודאי מחל וסמך על טענת ותביעות שותפו ואינו יכול לתובעו שנית : וכן איתא בב"ב פ"ע דף קמ"ה שדרכן היה כשהיה אחד נושא אשה בשמתת הופתו היו ריעיו ושושביניו באים לשמות עמו וכל א' הביא בידו דורון לשמחתו ושוב כשאחד משושביניו היה נושא אשה היה הוא צריך לבוא גם הוא לשמחתו ולהבי' עמו דורון לשמחת חופתו וזה היה נגבה בב"ד אם לא הביא הדורון ולא בא ואם היה בעיר כשנשא שושביניו ולא בא לשמחתו צריך לשלם לו כל דמי הדורון ולא מלי למימר לא ידעתי שאבא ואם הייתי יודע הייתי בא ודורני בידי והייתי שמח עמך בשמחתך דאמרינן מדהיה בעיר ודאי שמע וידע ומחל השמחה צריך לשלם לו כל הדורון ואותו הדורון נקרא שושביות : כמ"ש בח"מ סי' קע"א סס"ה : אחד מן השותפים כו' ר"ל בחצר שאין בו דין העוקה דהיינו שאין שיעור לחלקו ויגיע לכל אחד בחצר שיעור הראוי לשמש ויפילו גורל שאחד ישתמש בו שנה או שנתיים ואח"ז חברו לבדו שנה או שנתיים ויפילו גורל מי ישתמש ראשון.

קודם עלינו לשבח (רשב"ן) עכ"ל · עוד אני מוהג לומר בכל יום בשעה שאומר הש"ץ שיש שלוש ג' פסוקי' אלו אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבא עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט · דאית' במדרש שמרדכי שאל לתיטוקות של בית רבן במה עסקו א"ל כל א' פסוק א' מאלו הפסוקים ושמח בדבר . ומלאתי שבפרוביל' אומרים אותם בכל יום :

קלד (א) בשני וכחמישי · לפי שהם ימי רצון שני' יום של קבלת לוחות אחרונות שהיו ימי רצון עלה משה רביעי ביום ה' וירד ביום ב' : ואין

בתרא : הגה אפילו במקום שנהגו לאומרו בימות החול שמא לא היו ימידים בב"ה כשאמרו ברכו מכל מקום בשבת וי"ט אין לאומרו * דהכל באין לבית הכנסת קודם ברכו [ב"י בשם ריב"ש] :

קלד סדר והוא רחום והגבהת התורה . ובו ב סעיפים :

א א הגה נוהגין להרבות בתחנונים (א) בשני וחמישי [טור] ואומרים °° **והוא רחום ואומרים אותו בקול רם ואם לא אמרו** (א) **מעומד עובר על התקנה ונקרא פורץ גדר** : הגה וכן נוהגין לאומרו מעומד אבל אומרים אותו **א** (ב) בלחש ומה שנוהגים להרבות בתחנונים בשני וחמישי משום שהם ימי רצון ולכן נוהגין גם כן (ג) להתענות בהם [טור] :

ב (°) ג מראה פני כתיבת (ד) ס"ת לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזירו לפניו ולאחריו **ב שמצוה על כל אנשים ונשים ג** (ה) **לראות הכתב ולברוע ולומר** (ו) **וזאת התורה**

°עטי' רפ"ז °°עטי' קנ"ח עט"ם חק"פ — וכו' תורת ה' תמימה וכו' : הגה

(ס"כ בי"ד) וכ"ל דמ"מ מחויב ליתן ליח"ל קדיש א' — דומיא דקטן · והא דכשבת אין ליח"ל כלום אינו משום שיכול לומר כמ"ש וכ"מ בתנאי' ע"ש וכ"ל דקטן בן ז' דוחה את בן י' וכ"מ בהגהות רמ"א שם · יש מפרשים לומר שיר ה חוד ע' בתשובת רמ"א טעמם והוא כ' לאומרו ושתקן ע"פ הקבלה. כתוב בריב"ש סי' קט"ו שאם מתה אמו והאב מקפיד שלא יאמר קדיש אסור לאומרו כי כבוד האב קודם ורמ"א בי"ד סי' שפ"ו כ' שאין בידו למחות · מהגין במקלת מקומות שביום שפוסק מלומר קדיש נותנין לו כל הקדישים : ג ערב ובוקר · והלא"י כ' שאין לאומרו בערב ואפשר דהכי קאמר אחר תפלת מנחה אז קודם לה וא"ע למה אנו אומרים אותה אחר מוסף והלא הקטורת קדמה למוספין לכ"ע והיא שייכ' לקרבן תמיד ואפשר דכוונתינו ליפטר מתוך ד"ת ובכתבי' אי' שהטעם להבריח הקליפות · ובשל"ה כתוב לאומרו בשחרית קודם תפלה ואחריה : ד השיר . מ"כ דמ"ש משנת השיר שהיו הלוים וכו' טעות הוא דכוונת הטור לומר בכל יום השיר השייך לאותו יום וכ"פ הרמב"ם בהדי' בסדר התפלה ע"ש וכ"כ בכ"ה ול"ל שכוונת הטור לו' המשנה נ"כ כדי ליפטר מד"ת שהרי כ' בשבת וכו' ליום שכלו שבת כו' אר"א אר"ח ת"ח וכו' ובודאי זה אינו ענין לשיר של יום ועוד מה ל"ל אר"א כו' הלא אחר פסוקים אומרים לעולם קדיש משא"כ אחר משנה לכן אמרי' אר"א וכו' כמ"ש סי' כ"ד וכ"כ בד"מ שכ' רש"י גורס בבית המקדש ורוקח גורס במקדש וכ"כ במהרי"ל שהוא הגיה בסידור שלו כרוקח משמע דאמרי' המשנה דאל"כ מאי כ"מ בגירסא אלא ע"כ דאמרי' המשנה ומ"מ אם אין בש"ע (°) הסך רמ"א ל' הטור והמשנה וכ' ואומרים השיר שהלוים וכו' להודיע שאומרים השיר ולא המשנה וזהו שסיים שחרית לבד כלו' דבערב לא היו אומרים שיר כמ"ש הטור ע"ש משום דבאין בחול קאי אך בשבת מוהגין לומר המשנה כמו שנדפס בכל הסידורים וכב"י בשם א"ח שהשירים לא היו מצותן אלא בבוקר ע"כ (ועיין בש' ש"י) והקשה ר"מ אלשיך בתשובה דמשנה שלימה שיש פ"ד דר"ה שנתקלקלו הלוים בשיר של בין הערבים וכו' א"כ היו אומרים שירה ותירץ דמ"מ אינו מעכב הקרבן אלא בשחרית ובר ע"ש וא"כ כמ"ש התוס' סוף ר"ה דאם הביאו הנסכים בלילה לא היו אומרים שיר ואע"ג דלכתחלה אין לאחרה עד הלילה מ"מ אי עביד כשר משא"כ בשיר של שחר דא"א לדחות כלל וז"ל הג"מ פ"ג מתפלה דשיר שעל הקרבן היו אומרים בעוד היום גדול שא"א שירה אחר תמיד של בין הערבים אע"ג דאכתי יום גדול הוא דאיכא בתריה קטורת וגרות עכ"ל. א"כ י"ל דה"ל כיון שנגמרה תפלת המנחה ס"ל כאלו כבר הקריבו התמיד וא"א שיר אחריה דבב"ה הי' אומרים בשעת ניסוך היין שעל הקרבן אבל בשאר הי' מותר לומר אחריה דעדיין זמן שירה הוא כל היום משמע בגמרא סוף ר"ה דבי"ע לא היו אומרים שיר של חול רק שירים אחרים ולכן יש מקומות שאומרים מזמורים אחרים בי"ע ע"פ מס' סופרים אבל אינו סמוכה דף כ"ה לענין שבת ור"ח ואם"מ ועכשיו אין מדקדקין בכך דלזכר בעלמא עבידי וגם אומרים השיר אחר מוסף ובאמת במוסף הי' שיר בפ"ע כדאי' סוף ר"ה ובכ"ה כ' מהגינו שבכיום שיש מוסף אומרים שיר של יום אחר שחרית ואחר מוסף אומר שיר של מוסף (מ"ע סי' כ"ה) : ה ידלג א' · וכ"י כתב דאינו חייב מיתה אלא מעשה שנכנס למקדש בביאה ריקנית וזה לא שייך עתה והב"ש כ' שטעה דהי' ביומא דף כ"ג דאפי' במקום דלא מחייב אביאה כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה חייב אהקטר' ועוד אי' שם דאם לא נתן בה מעלה עשן חייב מיתה א"כ צריך ליזהר בי"א שממני' וכמעלה עשן וכאחרים אין קפיד' כ"כ ועוד כ' ב"י דאין מיתה אלא בהקטרה לא באמירה ועוד דאין מיתה אלא במזיד לכן המדקדקים הגו לאומרו בכל יום וכב"ח בשם רש"ל דאל"ל אר"א כו' דהרי הקדים קאי על עלינו וכמש"ל ומ"מ הגו לאומרו : ו ומשתחוה · מהרי"ל עשה ג' השתחואות כשהלך ממקומו למול ארון הקדש ובלאתו מפתח ה"ה בכל פעם כתלמיד הנפטר מרבו [ד"מ] כשלא מבה"כ לא יצא ואחוריו להיכל אלא ילדד וכן בירידתו מהתיבה [ע"ה ר"מ] :

קלד א בלחש . מפני שנתקן כנגד תפלת י"ח (הגמ"י) ואומרים אל ארך אפים מעומד מפני שיש בו חטאנו ווידוי ל"ל מעומד [מע"מ ורש"ל] : ב שמצוה וכו' · ומה שמוהגין הפס לרון לבה"כ לראות בשמוליאין ומכניסין הס"ת אח"פ שבאחר התפלה עומדין תוכה היינו משום ברוב עם הדרה מלך (מהרי"ל) עמ"ש (°) ס"פ קמ"ז : ג לראות בכתב · כשרואה האותיות עד שיוכל לקרותם מניע אליו אור גדול (הכוונות) גולל ס"ת אל ג' דפין ומנביה

באר היטב

דינים ושו"ת נפלאים אלו: (ו) ערב ובוקר אחר התפלה . הקשה הט"ז דאיתא בש"ס אין לך דבר שקודם לתמיד אלא שחר אבל קטורת בבבל והתפלה בבבל מעידין תקנות א"כ היה לנו להקדים פיטום הקטורת קודם תפלת י"ש עיין שם שהעלה ובפ"ש נהגתי בעצמי לומר פיטום הקטורת קודם ברוך שאמר עד כאן . ואמ"ש הקשה למה אנו אומרים אותה אחר מוסף והלא הקטורת קדמי' למוספין לכ"ע ומיישב דאפשר דמוזכתינו ליפטר מתוך ד"ת ע"ש . ובשל"ה כ' לאומרה בשחרית קודם התפלה ואחר התפלה . ובערב אומר קודם תפלת מנחה אבל לא לאחר תפלת מעריב דהא הקטורת קטרת פסול לאחר הדלקת נרות עיין בנה"צ ומ"ש ובספר בחר שבא : (ז) השיר שהלוים . מ"כ דמ"ש משנת השיר שהיו הלוים וכו' טעות הוא . דכוונת הטור לומר מכל יום שיר השייך לאותו יום וכ"כ הרמב"ם בסדר התפלה וכ"כ הכנה"ג ומ"ש כתב כ"ל שכוונת הטור לומר המשנה נ"כ כדי ליפטר מד"ת ע"ש ומסיק דבשבת מוהגין כו' המשנה כמו שנדפס בכל הסיד ריש.כ' השכנה"ג ראיתי מהגג בכל המקומות דבר"ח ואם"מ ומנוהגה ופורים במקום השיר שהיו הלוים אומרים . אומרים שיר אחר מענינו של יום . בר"ח נרכי נפשי . ובחה"מ דפסקה הודו לה' . ובפורים שיר חנוכה . ובחנוכה מזמור שיר חנוכת הבית לדוד . ובפורים על אילת השחר והמה אני מי החיר לחם לשבת השיר שהיו הלוים אומרים בכל יום ע"ש שהעלה שגם לדבר השיר שהלוים היו אומרים בכל יום אלא שיאמרו השיר שהיו הלוים אומרים בכל יום והשיר מענינו של יום וכ"כ הרמ"ע סי' כ"ש : אלא מיהו איזה מקדים העלה שם השיר של כל יום קודם דפדיר ובאיזו תדיר תדיר קודם אבל בחנוכה אומר מזמור שיר חנוכת הבית קודם למזמור שהיו הלוים אומרים בכל יום משום פרסומי ניסא ע"ש וע' מ"ש . (ח) שמע ידלג . עיין מה שהקשה הרב בתר שבת במסכת בריתות דף מ"ו על הב"י סי' זה . וכ"ה בט"ז ובמ"ש . ובתשו' שער לפרים סי' י"ז דוחה לייחס הב"י ע"ש ואינו כן משמעות דברי הב"י.דלהב"י משמע דאפי' לא נתן בתוכו עשה שמפלה שבן שאינו מייחס מיתה ע"ש וזה הפך דברי הרב בעל שער לפרים וא"ע ועיין בספר משנה למלך.ובספר מקרא"י קודם דף קכ"ה ע"ב . ובספר בהכת הזבח . ובפר"ח (וע כב' אליהו רבה שהאריך מאוד בזה) . מי רגלים

ביאור הגר"א

סי' קלד ס"א ואומרים כו'. מהרי"ל בשם הגאונים : משום כו'. עתוס' כ"ק פ"ב א' ד"ה בזה כו' : ס"ב מראה בו'. מ"ם פ"ד כ' י"ד וירושלמי פ"ז דסיעה הלכה ד' כתיב לרור תשר לא יקיים את דברי התורה שאתה זכי יש תורה כופלת שתעון בן יקיים אומר זה החזן ופי' הרמב"ן בחומש שם שאינו מקיים כתיקונו בארון א"כ שאינו מקיים הס"ת להראות פני

במדינות אלו שאומרים אחר והוא רחום מ"מ ראוי להסמיכה עכ"פ לוהוא רחום ועיין לעיל סי' קל"א : (ו) וזאת עבה"ט ועיין בבר"י בשם תשו' בעל בנה"נ ח"ב סי' נ"א שמותר לו' וזאת התורה באמצע אמת ויציב קודם שירה חדשה ע"ש וצ"ע בזה. ועכ"פ נראה שלא יאמר רק אפסוק בזה לבד. וגם יראה עכ"פ שלא יהיה באמצע ענין וכמ"ש לקמן מי שקראוהו לעלות לתורה במקום שמותר להפסיק :

מחצית השקל

מ' בשביל אמו וז"ל. וכדאה דגם מהר"ן מודה דאינו אומר אלא קדיש א' ועולה לכאן ולכאן. מדנקט שהוא תוך יב"ח על אביו ותוך שלשים לאמו. ולא נקט שהוא תוך יב"ח לאביו ולאמו. ואם כן ה"ה כה"ג שהוא תוך יב"ח לאביו ותוך שלשים לאמו אין לו כ"א קדיש א' כמו כן שלשים גריד' : מי שבטלה אבילתו ברגל. דהיינו שנהג מקלת שבעה קודם הרגל אז הרגל מבטל דין שבעה וא"ל שוב לנהוג דין ז' אפי' אחר הרגל : וכן מי שקבר מתו ברגל. שאינו נוהג ברגל כ"א דבריה שבלבו והולך לב"ה ואחר הרגל נוהג דין שבעה. וכדלקמן סי' תקמ"ח בי"ד סי' של"ו : דומיא דקטן. ר"ל קטן בן ז' יהולך לבה"כ כל ז' שיש לו בל הקדישים מ"מ אם יש יא"ל צריך הקטן ליתן ליא"ל קדיש א' אבל גדול כיון שאינו הולך לבה"כ כ"א בשבת. אם יש יא"ל בשבת אין בן ז' הגדול צריך ליתן ליא"ל שום קדיש וזהו משבטלה אבילתו ברגל אז קובר מתו ברגל שגם הוא הולך כל ז' לבה"כ דין קטן י"ל : והא דכשבת אין ליא"ל כלום. נגד בן ז' גדול כנ"ל : ס"ל במולאי שבת. אע"ג דיום יא"ל כבר חלף הלך לו מ"מ יש לו תוצלת באמירת הקדיש כיון דהוא בתפלה הסמוכה ליא"ל ולא היה אפשר לו בענין אחר. וזה שייך בגדול שבמולאי שבת לא ילך לבה"כ משא"כ בקטן שגם במ"ש ילך הקטן לבה"כ ולא יהיה ליא"ל כלום לכן ל"ל קדיש. ואפילו יום ז' של הקטן הוא בשבת דאפשר ליא"ל לו' במ"ש מ"מ לא פלוג. אז לשעמיש יזדמן שוב במ"ש קטן בן ז' תוך ז' ולא יהיה ליא"ל קדיש כלל : וא"ל דקטן בן ז' דוחה את בן למ"ד ואין צריך ליתן לו קדיש כלל. דיא"ל עדיף דוממו קבוע. וכן דעת תשוב' מ"ב הביאו ב"ד סי' שע"ו. אבל הס"ד שם חולק דבן למ"ד עדיף מיא"ל וכיון שצריך ליתן ליא"ל קדיש א' כ"ש

ס' שע"ו וכתשובת רמ"א דאם אין לו בן ראוי ליתן נ"כ לבן כמו קדיש אך שאר המבלים יאמרו כ' קדישים והוא קדיש אחד : שני אבוסים אחד נהרג ואחד מת ובן הנהרג אומר קדיש כאומרו שאביו היתה כותנו לשוב ובן המת רוצ' נ"כ לומר קדיש בן הנהרג דוחה לבן המת דכיון דנהרג ה"ל כפרה ועוד דהיו אבל המת אבוסים אחרים ולא התודה בפניהם ש"מ שלא היה דעתו לשוב ע"ש כ"ז סי' ר"נ ועבי"ד סי' ש"מ ס"ה : [°] נהיגי כשיש בן י' מותנין לו כל הקדישים וקדיש של מזמור לאבלים וכשיש ד' יא"ל אז מותנין לכל א' קדיש א' (°) והנה אירע באותו יום שאמרו שיר (°) השירים ונהגו שמפילין גורל בין הכל האבלים והיא"ל ונפל גורל על א' מהיא"ל ואמרו האבלים מאחר שיש לכל אחד קדיש אחד לא ניתן לכם קדיש של מזמור והיא"ל אומר מה שזכיתי משמים הוא דרחימו עליה ומזליה גרם כ"ל דהדין עם היא"ל : מ"ב בשם מהר"ן ז"ל לענין קדיש לא אמרינן מקלת יום ז' ככולו ואע"פ שיש אחד שמת לו מת באמצע השבוע וזה מת לו ביום א' שניהם שויים ביום השבת · גם פסק דמי שהוא אבל על אביו ואח"כ מתה אמו יש לו כל הקדישים מדין י' ואפ"ה [°] חולק בשאר קדישים בנין אביו עם שאר אבלים עכ"ל : (°) מי שבטלה אבילותו ברגל או קובר מתו ברגל יש לו דין ז' (ס"כ בי"ד) וכ"ל דמ"מ מחויב ליתן ליא"ל קדיש א' דומיא דקטן · והא דכשבת אין ליא"ל כלום איינו משום שיכול לומר כמ"ש וכ"מ במנהגי' ע"ש וכ"ל דקטן בן ז' דוחה את בן י' וכ"מ בהגהות רמ"א שם · יש מפרשים לומר שיר ה חוד ע' בתשובת רמ"א טעמם והוא כ' לאומרו ושתקן ע"פ הקבלה. כתוב בריב"ש סי' קט"ו שאם מתה אמו והאב מקפיד שלא יאמר קדיש אסור לאומרו כי כבוד האב קודם ורמ"א בי"ד סי' שפ"ו כ' שאין בידו למחות · מהגין במקלת מקומות שביום שפוסק מלומר קדיש נותנין לו כל הקדישים : ג ערב ובוקר · והלא"י כ' שאין לאומרו בערב ואפשר דהכי קאמר אחר תפלת מנחה אז קודם לה וא"ע למה אנו אומרים אותה אחר מוסף והלא הקטורת קדמה למוספין לכ"ע והיא שייכ' לקרבן תמיד ואפשר דכוונתינו ליפטר מתוך ד"ת ובכתבי' אי' שהטעם להבריח הקליפות · ובשל"ה כתוב לאומרו בשחרית קודם תפלה ואחריה : ד השיר . מ"כ דמ"ש משנת השיר שהיו הלוים וכו' טעות הוא דכוונת הטור לומר בכל יום השיר השייך לאותו יום וכ"פ הרמב"ם בהדי' בסדר התפלה ע"ש וכ"כ בכ"ה ול"ל שכוונת הטור לו' המשנה נ"כ כדי ליפטר מד"ת שהרי כ' בשבת וכו' ליום שכלו שבת כו' אר"א אר"ח ת"ח וכו' ובודאי זה אינו ענין לשיר של יום ועוד מה ל"ל אר"א כו' הלא אחר פסוקים אומרים לעולם קדיש משא"כ אחר משנה לכן אמרי' אר"א וכו' כמ"ש סי' כ"ד וכ"כ בד"מ שכ' רש"י גורס בבית המקדש ורוקח גורס במקדש וכ"כ במהרי"ל שהוא הגיה בסידור שלו כרוקח משמע דאמרי' המשנה דאל"כ מאי כ"מ בגירסא אלא ע"כ דאמרי' המשנה ומ"מ אם אין בש"ע (°) הסך רמ"א ל' הטור והמשנה וכ' ואומרים השיר שהלוים וכו' להודיע שאומרים השיר ולא המשנה וזהו שסיים שחרית לבד כלו' דבערב לא היו אומרים שיר כמ"ש הטור ע"ש משום דאין בחול קאי אך בשבת מוהגין לומר המשנה כמו שנדפס בכל הסידורים וכב"י בשם א"ח שהשירים לא היו מצותן אלא בבוקר ע"כ (ועיין בש' ש"י) והקשה ר"מ אלשיך בתשובה דמשנה שלימה שיש פ"ד דר"ה שנתקלקלו הלוים בשיר של בין הערבים וכו' א"כ היו אומרים שירה ותירץ דמ"מ אינו מעכב הקרבן אלא בשחרית ובר ע"ש וא"כ כמ"ש התוס' סוף ר"ה דאם הביאו הנסכים בלילה לא היו אומרים שיר ואע"ג דלכתחלה אין לאחרה עד הלילה מ"מ אי עביד כשר משא"כ בשיר של שחר דא"א לדחות כלל וז"ל הג"מ פ"ג מתפלה דשיר שעל הקרבן היו אומרים בעוד היום גדול שא"א שירה אחר תמיד של בין הערבים אע"ג דאכתי יום גדול הוא דאיכא בתריה קטורת וגרות עכ"ל. א"כ י"ל דה"ל כיון שנגמרה תפלת המנחה ס"ל כאלו כבר הקריבו התמיד וא"א שיר אחריה דבב"ה הי' אומרים בשעת ניסוך היין שעל הקרבן אבל בשאר הי' מותר לומר אחריה דעדיין זמן שירה הוא כל היום משמע בגמרא סוף ר"ה דבי"ע לא היו אומרים שיר של חול רק שירים אחרים ולכן יש מקומות שאומרים מזמורים אחרים בי"ע ע"פ מס' סופרים אבל אינו סמוכה דף כ"ה לענין שבת ור"ח ואם"מ ועכשיו אין מדקדקין בכך דלזכר בעלמא עבידי וגם אומרים השיר אחר מוסף ובאמת במוסף הי' שיר בפ"ע כדאי' סוף ר"ה ובכ"ה כ' מהגינו שבכיום שיש מוסף אומרים שיר של יום אחר שחרית ואחר מוסף אומר שיר של מוסף (מ"ע סי' כ"ה) : ה ידלג א' · וכ"י כתב דאינו חייב מיתה אלא מעשה שנכנס למקדש בביאה ריקנית וזה לא שייך עתה והב"ש כ' שטעה דהי' ביומא דף כ"ג דאפי' במקום דלא מחייב אביאה כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה חייב אהקטר' ועוד אי' שם דאם לא נתן בה מעלה עשן חייב מיתה א"כ צריך ליזהר בי"א שממני' וכמעלה עשן וכאחרים אין קפיד' כ"כ ועוד כ' ב"י דאין מיתה אלא בהקטרה לא באמירה ועוד דאין מיתה אלא במזיד לכן המדקדקים הגו לאומרו בכל יום וכב"ח בשם רש"ל דאל"ל אר"א כו' דהרי הקדים קאי על עלינו וכמש"ל ומ"מ הגו לאומרו : ו ומשתחוה · מהרי"ל עשה ג' השתחואות כשהלך ממקומו למול ארון הקדש ובלאתו מפתח ה"ה בכל פעם כתלמיד הנפטר מרבו [ד"מ] כשלא מבה"כ לא יצא ואחוריו להיכל אלא ילדד וכן בירידתו מהתיבה [ע"ה ר"מ] :

קלד א בלחש . מפני שנתקן כנגד תפלת י"ח (הגמ"י) ואומרים אל ארך אפים מעומד מפני שיש בו חטאנו ווידוי ל"ל מעומד [מע"מ ורש"ל] : ב שמצוה וכו' · ומה שמוהגין הפס לרון לבה"כ לראות בשמוליאין ומכניסין הס"ת אח"פ שבאחר התפלה עומדין תוכה היינו משום ברוב עם הדרה מלך (מהרי"ל) עמ"ש (°) ס"פ קמ"ז : ג לראות בכתב · כשרואה האותיות עד שיוכל לקרותם מניע אליו אור גדול (הכוונות) גולל ס"ת אל ג' דפין ומנביה

באר הגולה

מ' תשו' הריב"ש א ר"י אבוהב בשם הגאונים ב מסכת סופרים והרמב"ן בפי' התורה אפ' כי תבא

עטרת זקנים

קלג * דהכל באין לב"ה קודם ברכו ואין כן משמע בש"ת הריב"ש כי הוא כתב אבל בשבת וי"ט אמאריך לאלת וכבר התפללו כולם אין אומרי' אותו כלל והאומרו שעה (עיין בש"ת הריב"ש ובב"י) :

רבושי שרד

דוקא בשביזק אבל משום הרווחה דיוהה לא ובאן אינו ניזק רק ארוכה בגודל אולי ירוויח : שם (°) והיני בשים בן ל' מותנין לו כל הקדישים . פיינו כל הג' תפלה קדישים (עיין הגה"ה שלמעלה שיש בערבית. (קדיש לאבלים) ובשים ד' יא"ל מותנין לכ"א קדיש א' ובכן ל' נדחה לגמרי מן היא"ל ואינו אומר כלום אא"כ יש עוד אינה קדיש: שם (°) והנה אירע באותו יום . עניין זה מיירי אפילו שאין בן ל' רק ד' יא"ל ואבלים וק"ל : שם (°) השירים והנהגו שמפילין גורל בין הכל . פיינו כמ"ש המג"א זה המנהג ברים ס"ק זה. שם (°) מולק בשאר קדישים בנין אביו. כתב הכנ"י בסי' מ"ד שאין מוהגין כך : שם (°) מי שבטלה . הכלל הוא דבן ז' דוחה את היא"ל וכן ל' מכל וכל ודוקא בן ז' גדול שמתפלל בחול בביתו רק בשבת בא לבה"כ אז דוחה את היא"ל ואם היא"ל משום הי"ל יהפלל ערבית במולאי שבת אע"ג דהיכא דאמר היא"ל קדיש ביומו אין לו זכות בערבי' שלאחריו מ"מ כה"ג שלא אמר קדיש ביומו מתפלל ערבית ולכן הבן ז' גדול בשבת דוחה לגמרי את היא"ל משא"כ בן ז' קטן דהולך כל ז' לבה"כ אז לא יאמר היא"ל גם בערבית לכן יש ליא"ל קדיש א' ס"ב כ' אז' דינו ככן ז' קטן . וע"ז כ' והא דכשבת כו' ר"ל בן ז' גדול שהולך בשבת לבה"כ : וגם תנין בזה מה שייש וכ"ל דקטן בן ז' דוחה את בן י' דדוקא ליא"ל אינו דוחה דאם לא עכשיו אימתי אבל בן י' יאמר קדיש אחר שיבלה ז' לקטן : מ"א סק"ד (°) הסך רמ"א לשון הטור דלשון המשנה השיר שהיו הלוים אומרים וכאן כ' השיר שהלוים היו כו' להורות דאין כוונתו על המשנה רק על השיר משוס דס"ל בחול אין לומר המשנה רק בשבת: סימן קלג ס"ע ברכו אחר קדיש בתרא. ביאור ד"ז תראה ממה שכתבתי בס' קל"ח אות ע"ז :

סי' קלד ס"ע סעיף ב' מראה פני . כתב דין זה קודם ה' קהילת ס"ת שכן מנהג הספרדים לעשות ההגבהה קודם הקריאה : מ"א סק"ב (°) ס"ם קמ"ו : ע"ש בס"ק י"ח :

יד אפרים

במ"א ס"ק ב' דומיא דקטן שהוא הולך בתוך ז' לבה"כ ויש לו כל הקדישים ומ"מ צריך ליתן ליא"ל קדיש אחד והא דכשבת אין ליא"ל כלום ר"ל בלבד גדול שהולך ביום שבת לבה"כ דוחה היא"ל לגמרי הייגו משום שהיא"ל יכול לומר במולאי שבת שא"ז לא יהיה האבל כן ז' בבה"כ ואע"פ שבבר עבר זמן היא"ל מ"מ שייך השלמה בלילה שאחריה משא"כ מאי שבטלה אבילותו ברגל שהולך גם בלילה שאח"כ לבה"כ א"כ דמי לקטן :

הגהות רעק"א

סי' קל"ד מג"א ס"ק א' (מט"מ רש"ל). כבאורו לסמ"ג ובתשו' סי' ס"ז. וע' במט"מ אפי' בדשמע מהם"ץ ועי' כפר"ח לקמן סי' תרז"ז ס"ג :

ומרחה כתיבתה לעם [חידושי אגודה וכ"כ במ"ס פי"ד] ומפסר דדוק נקט ג' : ד הס"ן גדלו · צריך להגביה התורה בשעה שאומר שמע וגו' אחד וגו' גדלו וגו' ג"פ [מ"ס פי"ד] : ה בימין · עמ"ס ר"י כי רב בתשובה כ"י : ו כרוך שנתן וגו' . ומה"כ אומרים אחל תמיס וכו' שיש בו מ' אותיות נגד מ' יום שיש

מסה בסר (כלבו ד"מ) :

קלה *) °) [°]אי' ברי"ף פ"ד דמגילי ירושלמי מסה תיקן לישראל שיהיו קורין ג' בב"ה וכמנחה עכ"ל וע"ע דאי' במרובה שהלכו ישראל ג' ימים בלא תורה בימי מסה עמדו הנביאי' שביניהם ותקנו שיהיו קורין בב' וה' ובשבת ועזר' תיקן במנחה והתוס' רפ"ב דברכות כתבו גם כן שעזר' תיקן קריאת התורה והקשה הב"ח מגילה בסי' תרפ"ה מהרי' דמרובה וכו' ואפשר לומר דהתוס' לא נחתו לדקדק בזה ועיקר קושיתם כיון דתקנת נביאי' הי' א"כ ל"ש לומר [°] דקרא והיו אתא להורות על כך והא דב' הרי"ף שעזר' תיקן בב' וה' היינו מין הקרואי' כדאי' בגמ' [°] וא"כ משה תיקן מין הקרואים בשבת וי"ע ור"ח וה"ה וכ"מ בגמ"ש בשבת ויש"ע ר"ח וכ"מ ברמב"ם פי"ב מתפל' ובסמ"ק הי' קמ"ט : א ואין מוסיפין: משום ביטול מלאכ' לעם : ב מותר להוסיף · ואין מוהגין כן [לבוש ובכ"ה] : ג לשני בעלי ברית · ובתקון יששכר דדוק' נתן ס"ל הכי ומ"מ אין להוג כן (כ"ה) : ד בטלו שבת · וה"ה אם התחילו ולא סיימו מחמת קטע אבל אם היו ב' מחוברין באותו שבת שבטלו אין קורין בשבת הבאה ג' דלא מלינו לעולם שקורין ג' וא"ל יקראו ב' לכל הפחות דאין תקנה לחלאין (ובהגמ"ב כתוב ע"ז ולא נראין דבריו בעיני) ואם בטלו פ' שמות אי' אין לקרותו עם פ' שמות כי בשקורין ב' סדרות צריך לקרות חד גבר' מסוף סדרא ראשונה לתחלת סדרא שניה כדי שיהיו מחוברין וזה אין נכון לעשות בשני ספרים (רמ"מ הי' פ"ה) : ה מלה במלה · ומהרי"ל כ' דמוהגין לקרותו אפ"ם שאינו יודע לקרות כלל עם הס"ן וא"ל (ד"מ) ועכשיו לא נהגו לדקדק אחריו ועמ"ש סימן קל"ט : ו אינו רשאי · ואפי' למ"ד בפ' מ"ו

ס"ד

הגה ונהגו לעשות כך אחר שקראו בתורה אבל כשגוללים אותו אומר ד הס"ן

(ז) גדלו והקהל אומרים רוממו כו' אב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים וכו' וי"א לומר על הכל יתגדל [מ"ס פי"ד ועור ומהרי"ל] וכן נוהגין ביו"ע ובשבת ויש להחזיק התורה ה בימין (מהרי"ל) וכשעולה הראשון לקרות אומרים ן ברוך שנתן תורה וכו' : [כל בו] :

הלכות קריאת ספר תורה

קלה סדר קריאת התורה ביום ב' וה' ובו יד סעיפים :

א * א בשני (א) ובחמישי ובשבת במנחה א] קורין (ב) שלשה אין פוחתים מהם (א) א ואין מוסיפין עליהם ואין מפטירין בנביא : הגה (ב) ואם היו שני מחניים בב"ה והם ישראלים ב ב] מותר להוסיף לקרות ד' לדידהו הוי (ג) כי"ע שמותר להוסיף (מרדכי פ' הקורא עומד והגהות מיימוני פ' י"ב מהס"ת) וגראה דה"ה ג לשני בעלי ברית די"ע שלהם הוא כדלקמן סי' תקל"ט (ודין שבת וי"ע ע"ל ריש סי' רפ"ב לענין הוספה) :

ב ב מקום שמפסיקים בשבת בשחרית שם קורין במנחה *ובשני וחמישי ובשבת הבאה: הגה אם *) ד (ד) בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בלבור לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם הפרשה הבאה לאותה שבת (אור זרוע) וע' לקמן סי' רפ"ב לענין הוספה :

ג(ג) °כהן קורא בתורה ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל: ד ד המנהג הפשוט שאפילו כהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל ה והוא שהכהן יודע לקרות: [מיהו אם יוכל לקרו' עם הס"ן ה אלה(ה)במלה אני בכך כדלקמן סי' קל"ט] [אבודרהם] שאם אינו יודע לקרות האיך יברך על התורה : ה (ד) ו אם ס"ת פתוח והכהן קורא את שמע ו אינו רשאי להפסיק

°עי' שד"מ בי"ד סי' רל"ט ריב"ל תי' ניטין ומ"ל מ"ב סי' ס"ט ובס' רלוף מהבה תקל"ט ור"י הלוי סי' כ"ט ל' ובמ"ל מ"ב סי' תקס"ו ס"ז ועמ"ש ס"ז

קלה (א) ואין מוסיפין · הטעם משום ביטול מלאכה כדאית' בגמר' פ' הקורא המגילה זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון ת"ל וע"ב קורין ג' פ' רש"י בתה שמאחרין בבית הכנסת יש ביטול מלאכה ואין בו ביטול מלאכה לעם כגון ר"ח וה"ה קורין ד' · פירש"י שבר"ח אין הנשים עושין מלאכה (°) ומה"ע אין מפטירין (בפירש"י) : (ב) ואם היו ב' חתנים כו' · במרדכי פ' הקורא כ"כ בשם ריא"ז וז"ל נראה בעיני דהוה כמו מועד כדאמרי' בכתובות בפרק קמא דמדמי' חתן למועד וימי מועד שלו חשיב רגל כי היכי דאמרי' אעפ"י שאמרו אין אבלות במועד אבל דבריה שבלינע' נוסג הכי ומי בחתן דאין נוהג בו אבילות עכ"ל משמע מזה דכל ימי המשתה הוא שוה ליום חופתו דהא בכולהו לא נהיג אבילות כדאיתא בפ"ק דכתובות ועמ"ש בסי' קל"א ס"ד ותימה לי איך מדמה ריא"ז מועד דיחיד דהייט החתן למועד דכל ישראל ואדרבה מוכח איפכ' דהא הטעם דאין מוסיפין הוא משום ביטול מלאכת העם כמ"ש בסמוך וכזה מה יועיל מועד של החתן כיון דלכל הקהל יש ביטול מלאכ' ולהם אין מועד דהא ריא"ז גופיה כ' שם דאם אין שם [°] אלא חתן ג' דאין קורין ד' כיון דלא הוה מועד אלא לחתנים גופייהו ולא לאחרים ה"נ לטעם דביטול מלאכה יש היזק לעם ותו דא"כ מפטיר אמי יקרא כיון דלדידיה הוה י"ע אלא ודאי דלא אזלי' בתר דידיה וע"כ אין החתן קורא הפטר' ורמ"א דימה לזה פור בשני ברית כו' וכתוב בלבוש דאין נוהגין כן וא"ל דשפיר עבדי דלא נהיגי כן : (ג) כהן קורא כו' . בעור כתוב דמשמע מדברי הרא"ש שאם היה ישראל גדול ומופלג שיכול לקרות בפני כהן דהא מצינו בפ' הניזקין דרב קרא בבהכ"נ וכן רב הונא משום דכולי עלמא הוי כייפו להו [°] אבל רב עמרם כתב כל היכא דאיכא כהן לית ליה רשות לישראל למקרי קמיה אפי' הוא נשיא שבישראל וכ"כ רב נטרונאי דאפי' כהן ע"ה קודם לישראל ת"ח עכ"ל והאריך ב"י לתרץ זה דרב נטרונאי ורב עמרם מיירי בלא מחילת הכהן על כבודו וזה אינו דא"כ היה לו לומר עד שיתן לו הכהן רשות ותו דגם הרא"ש קאי על מתינת רשות של הכהן דוקא כדמשמע בהדי' דקאי על ואם נתן רשות כו' משמע דלר"ע לא מהני רשות וג"כ א"ל דרב מעל' יתירה הוה ביה על כל העולם וכן רב הונא ע"כ אין למדין ממנו דהא התלמוד לא תלה דבר זה אלא כמה שהיה העולם' כייפו להו ופשיטא שאין כייפי לאדם כמו לנשיא של ישראל °) וכ"ל דר"ע ור"ל ס"ל כיון [°] דא"ר אלכו שם בגמ' אחריהן מי פ' אחר הכהן ולוי אם לא ס"ל כהנים דרב וכוותיה פסק ר"ע ור"ל וכ"י עצמו הביא אח"כ ספר המנהיג דכתב דר"ל הביא ראיה מהא ולפ"ז גם רשות דכהן לא מהני : (ד) אם ס"ת פתוח כו' · בסי' ס"ו הכרעתי דיש להקל באם עוסק בברכת ק"ש ע"ש וא"ל במקום

באר היטב

הגה"ה מהרי"ל ומהרש"ל שבכה"ג : (ז) גדלו צריך להגביה הס"ת בשעה שאומר שמע וגו' אחד וגו' גדלו וגו' ג"פ . מ"ש מ"ל :

קלה (א) ובחמישי . עיין מ"ל שמעה על הרי"ף שכתב בשם הירושל' שמשה תיקן לישראל שיהיו קורין בב' וה' וכו' ע"ש . ועיין מהרי"ף שלפנינו ועיין מהר"י הלוי סי' כ"ט : (ב) שלשה . ואם בטלו ביום ב' הקריאה ע"י אונס יכול לקרות ביום ג' שלא יהיו ג' ימים בלא

לבושי שרד

סי' קלה מ"א (°) אחתא ברי"ף כו' עזרא תיקן לישראל . כבי אחתא בהם משה תיקן שיהו קורין בשבת וי"ע ור"ח וחה"מ ועזרא תיקן ב' וה' כו' : שם (°) דקרא והיו . דברים הם והיו הדברים האלה על לבבך בהוויתן יהיו דוקא בלשון קודש ובעי למימר בהם דכל התורה בלה"ק נאמרה ופירש"י לענין לקרות בתורה וע"ז הקשה הא עזרא הוא דתיקן ומקמי דאתי עזרא הוו ישראל בלא תורה כמקושה ב"ב : שם (°) אי"כ משה תיקן . פי' כיון דבמקון שבלבל אם בטלו אין מתניס בהם ולא יקרו בשבת ויקרו בחול ואם בטלו שבת אחרית הקריאה ובמנחה בכר מצאו המוקה אם יש פנאי לקרות כל הסדרה יקרא במנחה כל הסדר' ויקרא שבע' גברי

שערי תשובה

סי' קלה (א)ובחמי שי.עבה"ט שכתב נירסא מוטעת כו' וליתא אלא שחסר בדפוס כדברי המג"א כמ"ש ביד אפרים

נתיב חיים

קלה °) במ"ל בהתחלה משה תיקן לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות בי"ש בר"ח וכמ"ה עזרא תיקן לישראל שיהיו קורין ג' כ"ל וכן הוא בהרא"ש בתשבתא מגילה סימן כ"ב ע"ש : (°) בע"ז סק"ג וכ"כ דר"ע ור"ב ס"ל כיון . כ"ב דברי תימא הן דאף שהם מתנים וח"ש ומתנים במקומות אחרים משא"כ ת"ק בעירם. כמו כן יש ת"ח כר"ה שכל החכמים באותו דור כפופים ליה מאד חכמתו איכא למימר דסני בחכמתו לאוד:

אשל אברהם

א] קורין כו'. עיין באר היטב מ"ש בשם עערת זקנים . אבל בס' משאת משה הבלה דא"ל תקנה וראיה מהא דכתב הת"ז ומהר"מ מינץ דאם בטלו הסדר באיזה שבת קורין אותו לשבת הבאה בהרי פרשת השבוע וקשה דעפי הכ"ל דיקרא ביום ראשון שלא יעבור ג"י בלא תורה אלא מוטב דשכיקין לה ליום הראוי ועיין עוד שם ראיה לזה: ב] מותר . ובספר גן המלך כ' אחן דוחה לבעל ברית ואם הבא"ב עבר ועלה יעלה אחן אחריו דלדידיה הוי מועד שלו שעולין ארבעה ואם לא יעלה זילא ביה מיפתא ועיינת' בי"ד סי' כ"ומשמעו' ס"ם דהוספה תלוי ביום שיש בו מוסף ודו"ק :

דגול מרבבה

*) נשפט במ"ל וכך כ"ל משה תיקן לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות וכי"ט וכר"ח וכחול המועד ועזרא תיקן שיהיו קורין ג' בב' וה' במנחה : *) (רמ"ה) ואם בטלו שבת שחרית הקריאה ובמנחה בכר מצאו המוקה אם יש פנאי לקרות כל הסדרה יקראו במנחה כל הסדר' ויקראו שבע' גברי

ביאור הגר"א

בכתיבה לעם אבל גי' שלנו זה אחזן שהוא עומד וכ"ה גי' הוס' דסוטה : ונהגו כו'. אבל במ"ם מ' כדברי הש"ע : כשמוציאין כו' וי"א כו'. מ"ם שם : ויש כו'. שגה' ויתיבו תתקבקי מהרי"ל ובמ"ם פ"ג ב' י' והמהן ס"ת לתנירו לא יההנו אלא בימין והמקבלו לא יקבלנו אלא בימין שכן כתיבתה היתה בסיני שנאמר מימינו אש דת למו :

קלה ס"א ואם כו' כי"ט כו'. במ"ם בפ"ק דכתובות הוא יבן כו' מסייע כו' ובפ"ק דמ"ק אחן שנולד כו' ודוקא שני מתניס וכמש"ל דלדידהו דוקא ובמש"ם לו ולביתו כו' : ונראה כו'. במ"ם בסי' תקנ"ט ס"ע ואינו מוכרח ועמ"ל :

ס"ב אם בטלו כו'. מ"ם בתפלה שעה אלא התפלל כו' : ס"ד המנהג כו'. שע"פ הדין ת"ח קודם במ"ם בתגילה כ"ח א' ואפי' הכהן ת"ח וישראל גדול ממנו הוא קודם בתש"ם אלא שמצוה להקדים הכהן ובניתין ל"ע ב' דרב ור"ה קרי בבהני ע"ם וכ"ד כל הפוסקים רק ע"פ המנהג שנהגו מקדם מה"ם פרמב"ם וש"פ רק הגאונים ס"ל דאינו דאתי דוקא רב ור"ה דהייטו ליה בתש"ם ודוקא שבפופים מלד חכמתו אבל בלא"ה אינו אתי אפי' בשאר ישראל ורא"ה מתש"ם שאחריהם ת"ח המנוגים פרנסים כו' ושוה דוקא שבל הבהנים כפופין לו בכל העולם בתש"ם אפי' ר' אמי כו' והבינה דמגילה בתש"ם תוס' שם דלר' פרידי' היו כפופין הבהנים לו בתש"ם בשם רש"י דבבהמ"ז מיירי : והוא כו'. מיהו כו' עיין מ"ם סי' קל"ט ס"ב ס"ה אינו כו'. אע"ג דאמרינן בברכות י"ד ב' רב משי כו' דוקא בתפילין בתש"ם תוס' שם ד"ה ומנח כו' : וקוראים כו'

חכמת שלמה

סי' קלה סעיף ב' אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בציבור נ"ב נשאלתי בעיר אחת שלא קראו פרשת פנחס בציבור בשבת מה יעשו והשבתי דאין לזה תקנה כיון דבשבת שני יהיו מטות ומסעי מחוברין ואין לקרות שלשה וכי אין תקנה לחצאין וכמ"ש המג"א ואף דבמג"א נקט שהיה שבת הראשון שהיו ב' פרשיות ודאי ה"ה להיפוך דאין טעם חלק כיון דנתן טעם שאין קוראין ג' פרשיות מה לי זה או זה ואם נבוא לו' דדוקא נקיט שהיה בהתחלה ב' פרשיות יש לו' דנקט כן דאם הוי אח"כ ב' פרשיות יש ב' ב' ואי"כ אף אם הוה כן כאן אין תקנה כיון דאח"כ יהי' ספר אחר הדברים וא"א לחברם יחד כמ"ש המג"א תקנה לקרות בשבת שאחריה ב' פרשיות ופרשה השלישית יקראו בשבת השנייה שאח"כ ויהיו נקראים ב' ב' וא"כ אין תקנה כיון דאח"כ יהי' ספר אחר הדברים וא"א לחברם יחד כמ"ש המג"א

הגהות רעק"א

סי' קל"ה סעיף א' אחתא ברי"ף. עיין ברי"ף שכ' בזה הלשון משה תקן בר"ח ובשבת וי"ע ותוה"מ ועזרא תקן בב' וה' ובמנחה וכו' ע"ש :

מגן אברהם

מגילה כ"ח ב סם ל"ח ג גיטין ל"ע ד רב עמרם ורב נטרונאי ה רשב"ח ו מהרי"ל בסם תשובת הרשב"ח

עטרת זקנים

קלה * בב' וה' ובשבת במנחה קורין ג' ונראה שאם בטלו ביום ב' הקריאה' בש"ת עי"ו אונס יכול לקרא הקריאה בל יום ב' ביום ג' כדי שלא יבטל תקנת עזרא ושלא יהיו ג' ימים בלא תורה השא"כ באם בטלו ביומה' אזי הלכו ג"י בלא תורה ועבר אחתו בטל קרבנו ודוקא שבטלו ביום ב' בשוגג אבל אם בטלו במזיד כ"ל שהוא דומה לתפלה שמזכר בסי' ק"ח ומעוות לא יוכל לתקן הוא כי כ"ל ומ"מ נ"מ כי אמא שאני התם שעבר היום בטל קרבנו משא"כ הכא בב"ד הרי זה דומה למי שאכל שום וריחו מודף יאכל עוד שום כו' כן הדבר הזה ולא אתה בן חורין מן הקו' עזרא בשביל כך שעבר היום ול"ע : * אם בטלו שבת אח' כו' . דוקא באם לא קראו בשבת העבר כ"ל

נתיב חיים

קלה °) במ"ל בהתחלה משה תיקן לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות בי"ש בר"ח וכמ"ה עזרא תיקן לישראל שיהיו קורין ג' כ"ל וכן הוא בהרא"ש בתשבתא מגילה סימן כ"ב ע"ש : (°) בע"ז סק"ג וכ"כ דר"ע ור"ב ס"ל כיון . כ"ב דברי תימא הן דאף שהם מתניס ומ"ש ומתניס במקומות אחרים משא"כ ת"ק בעירם. כמו כן יש ת"ח כר"ה שכל החכמים באותו דור כפופים ליה מאד חכמתו איכא למימר דסני בחכמתו לאוד:

אשל אברהם

א] קורין כו'. עיין באר היטב מ"ש בשם עערת זקנים . אבל בס' משאת משה הבלה דא"ל תקנה וראיה מהא דכתב הת"ז ומהר"מ מינץ דאם בטלו הסדר באיזה שבת קורין אותו לשבת הבאה בהרי פרשת השבוע וקשה דעפי הכ"ל דיקרא ביום ראשון שלא יעבור ג"י בלא תורה אלא מוטב דשכיקין לה ליום הראוי ועיין עוד שם ראיה לזה: ב] מותר . ובספר גן המלך כ' אחן דוחה לבעל ברית ואם הבא"ב עבר ועלה יעלה אחן אחריו דלדידיה הוי מועד שלו שעולין ארבעה ואם לא יעלה זילא ביה מיפתא ועיינת' בי"ד סי' כ"ומשמעו' ס"ם דהוספה תלוי ביום שיש בו מוסף ודו"ק :

דגול מרבבה

*) נשפט במ"ל וכך כ"ל משה תיקן לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות וכי"ט וכר"ח וכחול המועד ועזרא תיקן שיהיו קורין ג' בב' וה' במנחה : *) (רמ"ה) ואם בטלו שבת שחרית הקריאה ובמנחה בכר מצאו המוקה אם יש פנאי לקרות כל הסדרה יקראו במנחה כל הסדר' ויקראו שבע' גברי

שערי תשובה

סי' קלה (א)ובחמי שי.עבה"ט שכתב נירסא מוטעת כו' וליתא אלא שחסר בדפוס כדברי המג"א כמ"ש ביד אפרים

ביאור הגר"א

בכתיבה לעם אבל גי' שלנו זה אחזן שהוא עומד וכ"ה גי' הוס' דסוטה : ונהגו כו'. אבל במ"ם מ' כדברי הש"ע : כשמוציאין כו' וי"א כו'. מ"ם שם : ויש כו'. שגה' ויתיבו תתקבקי מהרי"ל ובמ"ם פ"ג ב' י' והמהן ס"ת לתנירו לא יההנו אלא בימין והמקבלו לא יקבלנו אלא בימין שכן כתיבתה היתה בסיני שנאמר מימינו אש דת למו :

קלה ס"א ואם כו' כי"ט כו'. במ"ם בפ"ק דכתובות הוא יבן כו' מסייע כו' ובפ"ק דמ"ק אחן שנולד כו' ודוקא שני מתניס וכמש"ל דלדידהו דוקא ובמש"ם לו ולביתו כו' : ונראה כו'. במ"ם בסי' תקנ"ט ס"ע ואינו מוכרח ועמ"ל :

ס"ב אם בטלו כו'. מ"ם בתפלה שעה אלא התפלל כו' : ס"ד המנהג כו'. שע"פ הדין ת"ח קודם במ"ם בתגילה כ"ח א' ואפי' הכהן ת"ח וישראל גדול ממנו הוא קודם בתש"ם אלא שמצוה להקדים הכהן ובניתין ל"ע ב' דרב ור"ה קרי בבהני ע"ם וכ"ד כל הפוסקים רק ע"פ המנהג שנהגו מקדם מה"ם פרמב"ם וש"פ רק הגאונים ס"ל דאינו דאתי דוקא רב ור"ה דהייטו ליה בתש"ם ודוקא שבפופים מלד חכמתו אבל בלא"ה אינו אתי אפי' בשאר ישראל ורא"ה מתש"ם שאחריהם ת"ח המנוגים פרנסים כו' ושוה דוקא שבל הבהנים כפופין לו בכל העולם בתש"ם אפי' ר' אמי כו' והבינה דמגילה בתש"ם תוס' שם דלר' פרידי' היו כפופין הבהנים לו בתש"ם בשם רש"י דבבהמ"ז מיירי : והוא כו'. מיהו כו' עיין מ"ם סי' קל"ט ס"ב ס"ה אינו כו'. אע"ג דאמרינן בברכות י"ד ב' רב משי כו' דוקא בתפילין בתש"ם תוס' שם ד"ה ומנח כו' : וקוראים כו'

חכמת שלמה

סי' קלה סעיף ב' אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בציבור נ"ב נשאלתי בעיר אחת שלא קראו פרשת פנחס בציבור בשבת מה יעשו והשבתי דאין לזה תקנה כיון דבשבת שני יהיו מטות ומסעי מחוברין ואין לקרות שלשה וכי אין תקנה לחצאין וכמ"ש המג"א ואף דבמג"א נקט שהיה שבת הראשון שהיו ב' פרשיות ודאי ה"ה להיפוך דאין טעם חלק כיון דנתן טעם שאין קוראין ג' פרשיות מה לי זה או זה ואם נבוא לו' דדוקא נקיט שהיה בהתחלה ב' פרשיות יש לו' דנקט כן דאם הוי אח"כ ב' פרשיות יש ב' ב' ואי"כ אף אם הוה כן כאן אין תקנה כיון דאח"כ יהי' ספר אחר הדברים וא"א לחברם יחד כמ"ש המג"א תקנה לקרות בשבת שאחריה ב' פרשיות ופרשה השלישית יקראו בשבת השנייה שאח"כ ויהיו נקראים ב' ב' וא"כ אף אם הוה כן כאן אין תקנה כיון דאח"כ יהי' ספר אחר הדברים וא"א לחברם יחד כמ"ש המג"א

מחצית השקל

רמ"א כו' דבמסכה הגירסי' הסיר שהיו הלוים חו' א"כ תיב' שהיו קתני קודם הלוים ובס"ע קתני שהלוי' היו כו' הקדים תיבת שהלוים לתיבת היו. אע"פ דלענין הפי' אין חילוק. מ"מ למה שיהה לשון המסכה אע"כ להורות שלא יאמרו המסכה עצמה. ולכן שינה לשון המסכה ובי"ז נדע דאין הכוונה למסכה : שנתקלקלו הלוים בשיר דתכן ברא"מ' היו מקבלים עדות החדש כל היום שלמי' והיו אומרים בשחר שיר של חול אפי' באו עדי' בשחר כיון דרוב פעמים לא באו בשחר. אבל בערב היו אומרים שיר של י"ט אם כבר באו העדים. פ"א נשתהו העדי' לבא ונתקלקלו הלוים בשיר של הערבי'. ופליגי בגמ' במאי היה הקלקול. חד אמר שלא אמרו שיר כלל כי לא ידעו איזה שיר יאמרו אם של חול או של י"ט וחד אמר שאמרו שיר של חול לפי שלא באו עדיין עדים ואח"ז מן המנחה ולמעלה באו עדים וקבלום נמצא הי' י"ט ועשו למפרע שלא כדין במה שאמרו שיר של חול. לכן התקין ריב"ז שלא יקבלו עדות החדש כ"א עד המנחה ואם באו מן המנחה ולמעלה מהגיס אותו יום קדש כיון שנהגו בו כל היום קדושה. ואעפ"כ העיקר למחר קדש. וא"כ כשישתהו עדים לבא לא יהיה שום ספק ובודאי יאמרו שיר של יום חול. דהא לא יקבלום שוב היום ועיקר הקדושה למחר. הרי מוכח דגם בערב היו אומרים שירה על קרבן : שאם הביאו הנסכי' כו' שהתום' הקשו למה נתקלקלו. הלא זמן אמירת השיר היא בזמן הנסכים והנסכים רשאי' להביא אפי' בלילה או ביום שאחרין וא"כ ה"ל להמתין ולא להקריב הנסכים עד הלילה. ואז נדע אי יבאו העדים קודם הלילה ותי' דאם מביאי' נסכי' בלילה אין אומרים שירה ואם רצו לו שירה ואי הה"ל להמתין עם הנסכים עד לאחרת אפי' אח"ל דאי מביאים ביום שאחרין אומרים שירה (כי הוא אבעי' בש"ס) אבל מקום לכתחלה רצו להביא הנסכים מיד עם הקרבן עכת"ד. ולפ"ז משכחת לה דלא היו אומרים שירה בערב כגון שהביאו הנסכי' בלילה. לכן אין אנו מקפידי' לו' השיר בערב : ואע"ב לכתחלה אין לאחרה כל"ל. וא"א שיר אחריה. אע"ג דעדיין יום הוא. דהא גם בתמיד היה אחר התמיד קטורת וגרות והשיר הי' בשעת ניסוך של תמיד שהיה קודם לסם : סוף ר"ה דבי"ט לא היו אומרים שיר חול היינו גמ' הכ"ל דנתקלקלו בשיר לענין שבת ור"ח. ר"ל כשחל ר"ח בשבת היו אומרים שיר של ר"ח ושל שבת והיו מקדימים שיר של ר"ה לשל שבת כדי לפרסם שנקבע ר"ח בזמנו וע"ל פי' מ"ח : (ס"ק ה) ידלג כו' בביאה ריקנית . דכתיב ואל יבא בכל עת אל הקודש ולא ימות . משמע דעל הביאה חייב מיתה : ולא הותר לו לכנס אלא עם הקטורת (או עם הדם של פר ושעיר) וכיון שחסר א' מסמני הקטורת הרי הקטרת פסולה. א"כ הוי הביאה ריקנית בלי קטורת ולכך חייב מיתה. ולא משום הקטרת קטורת חסרה : והכ"ם כתב שטעה דאי' ביומא כו' ועוד אי' שם דאם לא נתן בה מעלה עשן שלו כו' לפי שהרב"י כתב דאינו חייב מיתה אלא בחסר א' מי"א סמנים. אבל אי חסר בורית כדאיתה . או יין קפריסין או מלח סדומית. או מעלה עשן אינו חייב מיתה. דהני ד' אינם מסמני הקטרת כי אם לתקנו (ומעלה עשן הוא עצב א' נקרא כן. ועל ידי שנותן בו עצב זה העשן מתמר ועולה כמקל ואינו מפליג לכאן ולכאן) וכ"מ בש"ע שכי' אי חסר מסמני' משמע דוקא מי"א סמנים. וביומא לא משמע כן דתני' התם מה ת"ל כי בענן אראה על הכפורת מלמד שנותן בה מעלה עשן ומנין שנתן בה מעלה עשן שלא וכסה ענן

מגן דוד

הגה"ה מהרי"ל ומהרש"ל שבכה"ג : (ז) גדלו צריך להגביה הס"ת בשעה שאומר שמע וגו' אחד וגו' גדלו וגו' ג"פ . מ"ש מ"ל :

קלה (א) ובחמישי . עיין מ"ל שמעה על הרי"ף שכתב בשם הירושל' שמשה תיקן לישראל שיהיו קורין בב' וה' וכו' ועיין מהרי"ף שלפנינו ועיין מהר"י הלוי סי' כ"ט : (ב) שלשה . ואם בטלו ביום ב' הקריאה ע"י אונס יכול לקרות ביום ג' שלא יהיו ג' ימים בלא

לבושי שרד

סי' קלה מ"א (°) אחתא ברי"ף כו' עזרא תיקן לישראל . כבי אחתא בהם משה תיקן שיהו קורין בשבת וי"ע ור"ח וחה"מ ועזרא תיקן ב' וה' כו' : שם (°) דקרא והיו . דברים הם והיו הדברים האלה על לבבך בהוויתן יהיו דוקא בלשון קודש ובעי למימר בהם דכל התורה בלה"ק נאמרה ופירש"י לענין לקרות בתורה וע"ז הקשה הא עזרא הוא דתיקן ומקמי דאתי עזרא הוו ישראל בלא תורה כמקושה ב"ב : שם (°) אי"כ משה תיקן . פי' כיון דבמקון שבלבל אם בטלו אין מתניס בהם ולא יקרו בשבת ויקרו בחול ואם בטלו שבת אחרית הקריאה ובמנחה בכר מצאו המוקה אם יש פנאי לקרות כל הסדרה יקראו במנחה כל הסדר' ויקראו שבע' גברי

שערי תשובה

סי' קלה (א)ובחמי שי.עבה"ט שכתב נירסא מוטעת כו' וליתא אלא שחסר בדפוס כדברי המג"א כמ"ש ביד אפרים

ביאור הגר"א

בכתיבה לעם אבל גי' שלנו זה אחזן שהוא עומד וכ"ה גי' הוס' דסוטה : ונהגו כו'. אבל במ"ם מ' כדברי הש"ע : כשמוציאין כו' וי"א כו'. מ"ם שם : ויש כו'. שגה' ויתיבו תתקבקי מהרי"ל ובמ"ם פ"ג ב' י' והמהן ס"ת לתנירו לא יההנו אלא בימין והמקבלו לא יקבלנו אלא בימין שכן כתיבתה היתה בסיני שנאמר מימינו אש דת למו :

קלה ס"א ואם כו' כי"ט כו'. במ"ם בפ"ק דכתובות הוא יבן כו' מסייע כו' ובפ"ק דמ"ק אחן שנולד כו' ודוקא שני מתניס וכמש"ל דלדידהו דוקא ובמש"ם לו ולביתו כו' : ונראה כו'. במ"ם בסי' תקנ"ט ס"ע ואינו מוכרח ועמ"ל :

ס"ב אם בטלו כו'. מ"ם בתפלה שעה אלא התפלל כו' : ס"ד המנהג כו'. שע"פ הדין ת"ח קודם במ"ם בתגילה כ"ח א' ואפי' הכהן ת"ח וישראל גדול ממנו הוא קודם בתש"ם אלא שמצוה להקדים הכהן ובניתין ל"ע ב' דרב ור"ה קרי בבהני ע"ם וכ"ד כל הפוסקים רק ע"פ המנהג שנהגו מקדם מה"ם פרמב"ם וש"פ רק הגאונים ס"ל דאינו דאתי דוקא רב ור"ה דהייטו ליה בתש"ם ודוקא שבפופים מלד חכמתו אבל בלא"ה אינו אתי אפי' בשאר ישראל ורא"ה מתש"ם שאחריהם ת"ח המנוגים פרנסים כו' ושוה דוקא שבל הבהנים כפופין לו בכל העולם בתש"ם אפי' ר' אמי כו' והבינה דמגילה בתש"ם תוס' שם דלר' פרידי' היו כפופין הבהנים לו בתש"ם בשם רש"י דבבהמ"ז מיירי : והוא כו'. מיהו כו' עיין מ"ם סי' קל"ט ס"ב ס"ה אינו כו'. אע"ג דאמרינן בברכות י"ד ב' רב משי כו' דוקא בתפילין בתש"ם תוס' שם ד"ה ומנח כו' : וקוראים כו'

חכמת שלמה

סי' קלה סעיף ב' אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בציבור נ"ב נשאלתי בעיר אחת שלא קראו פרשת פנחס בציבור בשבת מה יעשו והשבתי דאין לזה תקנה כיון דבשבת שני יהיו מטות ומסעי מחוברין ואין לקרות שלשה וכי אין תקנה לחצאין וכמ"ש המג"א ואף דבמג"א נקט שהיה שבת הראשון שהיו ב' פרשיות ודאי ה"ה להיפוך דאין טעם חלק כיון דנתן טעם שאין קוראין ג' פרשיות מה לי זה או זה ואם נבוא לו' דדוקא נקיט שהיה בהתחלה ב' פרשיות יש לו' דנקט כן דאם הוי אח"כ ב' פרשיות יש ב' ב' ואי"כ אף אם הוה כן כאן אין תקנה כיון דאח"כ יהי' ספר אחר הדברים וא"א לחברם יחד כמ"ש המג"א תקנה לקרות בשבת שאחריה ב' פרשיות ופרשה השלישית יקראו בשבת השנייה שאח"כ ויהיו נקראים ב' ב' וא"כ אף אם הוה כן כאן אין תקנה כיון דאח"כ יהי' ספר אחר הדברים וא"א לחברם יחד כמ"ש המג"א

מחצית השקל

רמ"א כו' דבמסכה הגירסי' הסיר שהיו הלוים חו' א"כ תיב' שהיו קתני קודם הלוים ובס"ע קתני שהלוי' היו כו' הקדים תיבת שהלוים לתיבת היו. אע"פ דלענין הפי' אין חילוק. מ"מ למה שינה לשון המסכה אע"כ להורות שלא יאמרו המסכה עצמה. ולכן שינה לשון המסכה ובי"ז נדע דאין הכוונה למסכה : שנתקלקלו הלוים בשיר דתכן ברא"מ' היו מקבלים עדות החדש כל היום שלמי' והיו אומרים בשחר שיר של חול אפי' באו עדי' בשחר כיון דרוב פעמים לא באו בשחר. אבל בערב היו אומרים שיר של י"ט אם כבר באו העדים. פ"א נשתהו העדי' לבא ונתקלקלו הלוים בשיר של הערבי'. ופליגי בגמ' במאי היה הקלקול. חד אמר שלא אמרו שיר כלל כי לא ידעו איזה שיר יאמרו אם של חול או של י"ט וחד אמר שאמרו שיר של חול לפי שלא באו עדיין עדים ואח"ז מן המנחה ולמעלה באו עדים וקבלום נמצא הי' י"ט ועשו למפרע שלא כדין במה שאמרו שיר של חול. לכן התקין ריב"ז שלא יקבלו עדות החדש כ"א עד המנחה ואם באו מן המנחה ולמעלה מהגיס אותו יום קדש כיון שנהגו בו כל היום קדושה. ואעפ"כ העיקר למחר קדש. וא"כ כשישתהו עדים לבא לא יהיה שום ספק ובודאי יאמרו שיר של יום חול. דהא לא יקבלום שוב היום ועיקר הקדושה למחר. הרי מוכח דגם בערב היו אומרים שירה על קרבן : שאם הביאו הנסכי' כו' שהתום' הקשו למה נתקלקלו. הלא זמן אמירת השיר היא בזמן הנסכים והנסכים רשאי' להביא אפי' בלילה או ביום שאחרין וא"כ ה"ל להמתין ולא להקריב הנסכים עד הלילה. ואז נדע אי יבאו העדים קודם הלילה ותי' דאם מביאי' נסכי' בלילה אין אומרים שירה ואם רצו לו שירה ואי הה"ל להמתין עם הנסכים עד לאחרת אפי' אח"ל דאי מביאים ביום שאחרין אומרים שירה (כי הוא אבעי' בש"ס) אבל מקום לכתחלה רצו להביא הנסכים מיד עם הקרבן עכת"ד. ולפ"ז משכחת לה דלא היו אומרים שירה בערב כגון שהביאו הנסכי' בלילה. לכן אין אנו מקפידי' לו' השיר בערב : ואע"ב לכתחלה אין לאחרה כל"ל. וא"א שיר אחריה. אע"ג דעדיין יום הוא. דהא גם בתמיד היה אחר התמיד קטורת וגרות והשיר הי' בשעת ניסוך של תמיד שהיה קודם לסם : סוף ר"ה דבי"ט לא היו אומרים שיר חול היינו גמ' הכ"ל דנתקלקלו בש

שלא יפסיק לעלות לתורה הא איכא חשש פגם וכ"ל דבמקום שיש עבירה לא חשו לפגם דוגמא מה שמצינו בפ' כל היד מוטב שיוציאו לעז על בניו ואל יעשה עצמו רשע לפני המקום שעה אחת: (ה) וטוב שילך הכהן. בב"י מוכיח שא"ל לאחת מדלא (°) הזכירו בגמ' שהיו הכהנים יוצאים מב"ה וע"כ כ' רמ"א טוב שילך משמע ולא מצד הדין וכ"כ דאין זה הוכח כלל דודאי צריך לצאת שלא יאמרו נודע הדבר שהוא חלל ופסול לכהונה ובגמרא לא חשו לזה כיון שהיה המנהג ביניהם דת"ח קרי בכהנא משא"כ עכשיו שהכהן ע"ה קודם לת"ח ישראל בכל פעם ואם יהיה הכהן בבה"כ לא ידעו שהוא לא התענה אלא יאמרו חלל הוא ועמ"ש בסי' תקס"ו: (ו) אבל ראשון כו' ל' הטור אמר אביי נקטינן אם אין שם כהן מתפרדה החבילה פירש"י בל' א' (°) שלא יקרא לוי כלל וכ"כ ר"ח ור"ע פ"א פירש"י שלא יקדים לוי לישראל אלא מי שירצ' יקדי' אם ישראל הוא גדול ואם הלוי גדול או אפי' שווין הוא קודם וכן מיקר עכ"ל.ול' הש"ע שכ' ולא יעלה אחריו לוי הוא ל' הרמב"ם והיינו כפי' א' כ"כ בכ"מ (°) לו' שכלל לא יקרא הלוי והגהת רמ"א הוא כפי' השני ותמוה לי היאך הרכיב ב' הדיעות ביחד היה לו לכתוב וי"א ראשון יכול לעלות ותו דלראשון השני תלוי בגדולה ובשווין הלוי קודם ורמ"א (°) לא זכר מזה ותו דלפי' השני יכול הלוי לעלות ג' או ד' רק במקום לוי לא יעלה כיון שהוא מקומו וכאן בתפרדה החבילה כמבואר בב"י ומדברי רמ"א משמע שלא יקרא רק ראשון ותו לא ונראה דרמ"א הכריע דלא לגמרי כראשון השני אלא בקלת ממנו ולריך להוסיף על הגה זו תנאי זה דמיירי בלוי גדול יותר (°) ולכל הפחות בשוין אז קי"ל כפי' השני דהלוי קודם לעלות ראשון אבל אם הישראל גדול הוא עולה ראשון ואז לא יעלה הלוי כלל כדי לחוש לפי' הראשון כי"ל להלכה ולמעשה: (ז) והתחיל לברך. גם כאן לא הוי ברכו התחלה: (ח) שהראשון פגום. אבל השני אינו במשך זה דמוקמינן לה בגמרא דמוחזק בן כהנים שהוא כהן ולגבי הראשון יש עדיין חשש שמא אביו נשא גרושה והוליד זה שהוא חלל ומודע הדבר ע"כ קראו לכהן אחר אבל השני א"א לו כן עליו דאי חלל הוא לא היו אותנים לו חשיבות לעלות במקום לוי אבל אם ישראל גדול הוא אבל אם שייהם שמא א' פסול מלוי' ואינו אלא ישראל כי ממזר הוא מ"ה כתב אח"כ שא' מהם פגום וכתב מו"ח ז"ל מוכח מכאן דממזר מותר לעלו' לתורה: (ט) נהגו לקרות כהן כו' כ"י הקשה הא בבה"ג איכא למיחש לפגמו של (°) אחרון שיאמרו חלל הוא וקראוהו אחר ישראל ותירץ דכיון בתריה לוי וישראל ליכא למיחש דאם כן יעברו לומר שגם הלוי שקרא אחריו הוא פסול וכולו האי לא חייש' וקשה ע"ז (°) והא ליכא לוי בתריה אלא ישראל לאחר ועוד כתב (°) דס"ל ד לא אמרינן לא יקרא כהן אחר כהן אלא בשאין הפסק ישראל ביניהם. ודבריו תמוהים דהי' גופא מ"ט לא חייש' בהפסקת ישראל לפגם השני כהן ואינו בן גרושה וכדאמרינן בסמוך שאין חוששין לפגם השני דלעיל ולא דק דלא מיירי לעיל במוחזק שהוא אינו בן גרושה אלא מוחזק באביו שהוא כהן ואנו אומרים ליכא חשש שמא הוא בן גרושה דא"כ לא היו קוראין אותו במקום לוי וא"כ ודאי הכא יש חשש פגם לשני וכ"ל דלא חששו חכמים לפגם השני

(ו) להפסיק ז וקוראים ישראל (ז) במקומו:

הגה וכן בתענית שאחר פסח ופוכות שקורין ויחל אם אין הכהן מתענה קורין לישראל (ה) וטוב שילך הכהן (מ) מב"ה (מהרי"ק שורש ע'):

ו ז אם נכנס הכהן לב"ה אחר שהתחיל הישראל לברך ברכת התורה אינו (ט) פוסק אבל ח ברכו לא הוי (י) התחלה ט ועומד הישראל (יא) בתיבה עד שישלימו כהן ולוי ואז יקרא ואם אין מ כהן בב"ה קורא ישראל במקום כהן ולא יעלה אחריו לוי: הגה (ו) י אבל ראשון יוכל (יב) לעלות [ב"י ומהרי"ל בשם ר' ירוחם כ"ב בת"ג] וכשקורא"ן אותו אומרים במקום כהן שלא יטעו לומר שהוא כהן: [טור]:

ז ט אם היו כהן ולוי בב"ה וקרא הכהן וסבור שאין שם לוי (ז) והתחיל לברך ברכת התורה (יג) שנית יא אין מפסיקין (יד) אותו:

ח י אם אין לוי בב"ה כהן שקרא ראשון מברך שנית וקורא במקום לוי אבל לא כהן אחר כדי שלא יאמרו יב (ח) שהראשון (טו) פגום:

ט ° כ וכן לא יעלו א] ב' לוים זה אחר זה כדי שלא יאמרו יג שאחד מהם פגום:

י (ט) ° ל נהגו לקרות כהן אחר כהן יד בהפסק ישראל ביניהם

°עפ"ם קמ"ג

ס"ד שמפסיק היינו כשקראוהו אבל לכתחלה אין לקרותו דליכא משום פגמ' כיון שהוא עסוק בק"ש ואין ממתינין עד שיגמור דחיישינן לטרחא דליכורא ולאו דוקא שמע ה"ה כשעוסק בכל מקום דאינו רשאי להפסיק כגון בברכת של ק"ש [כ"י רשב"א מהרי"ק] ואפשר דפסוקי דזמרה שרי לקרותו ועמ"ש סי' קל"ט ס"ח: ז וקורין ישראל. ואין ממתינין לו מפני כבוד הציבור [רשב"א מהרי"ק] אם אין כהן הולכין אחר הגדול בחכמה ומנין אע"פ שהאחר גדול בשנים(כ"ז רמ"ג רל"ג) אם המנהג לקנות במעו' מי שיקר' ראשון בהתחל' התורה בברא"ת ואם קנה אותו ישראל מוחל הכהן על כבודו ויוצא מבה"כ (ופעם א' לא רצה הכהן לצאת מבה"כ) ומותר לכפותו ע"י השלטון לצאת מבה"כ כדי שלא יתבטל מלכבוד התורה מהרי"ק שם וכתב"ג ופר"ח פסקו דאפי' לא יצא הכהן יקרא הישראל ע"ש.ועיין בתשובת בנשת יחזקאל שאלה ז' שסוכך בזה: (ם) מבה"כ. עיין סי' תקס"ו ס"ו מש"ם: (ע) פוסק. משמברא דמולה למנין שבעה אבל אם היה כהן בבה"כ ובתעות סבור שאין שם כהן וקרא ישראל אין עולה למנין שבעה ואחר ישראל יעלה הכהן פר"מ ע"ש: (י) התחלה. משמע דאם

ס"ח: ז וקורין ישראל. ואין ממתינין לו מפני כבוד הציבור [רשב"א מהרי"ק] אם אין כהן הולכין אחר הגדול בחכמה ומנין אע"פ שהאחר גדול בשנים(כ"ז רמ"ג רל"ג) אם המנהג לקנות במעו' מי שיקר' ראשון בהתחל' התורה בברא"ת ואם קנה אותו ישראל מוחל הכהן על כבודו ויוצא מבה"כ ופעם א' לא רצה הכהן לצאת מבה"כ מותר לכפותו ע"י השלטון לצאת מבה"כ כדי שלא יתבטל המנהג וכבוד התורה [כ"י מהרי"ק] ואפי' [°] לא יצא יקר' הישראל [כ"ם] ומיהו מלשון מהרי"ק לא משמע כן דא"כ אין לכפותו ע"י השלטון: ח ברכו לא הוי. משמע דאם התחיל לומר בא"י הוי התחלה ואף דיכול לסיים בא"י למדי חקיך מ"מ אינו נכון כמ"ש סי' ר"ו ע"ש: ט ועומד הישראל. כדי שלא יתביש: י אבל ראשון [°] כ' בד"מ דכתב מהרי"ל דאפי' לפי פי' ראשון של רש"י יכול לעלות ראשון וכ"מ ברמב"ם ור"ן וריו"ו ע"ש ומשמ' דוקא כשאין הישראל גדול מהלוי ועי' מה שכתבתי ס"ס י"א: יא אין מפסיקין. שלא תהא ברכה לבטלה ועוד דאין פגם אלא בקורא לוי אחר לוי אבל כשישנו שם ולא קרא יש לתלות שלא היה שם בשעה שפסק הכהן בקריאה ראשונה או שמא שגגה הי' שסברו שאינו שם וליכ' פגמ' [רשב"א סי' רכ"ט]וא"כ (°) בכהן נמי שייך האי טעמ': יב שהראשון פגום. ומייר. כאן דמוחזק לן שאביהם כהנים וא"כ בראשון איכ' למימר דאבו' נסיב גרושה ופסלי' לזרעי' אבל בשני ליכא למימר הכי דא"כ אף במקום לוי לא היה לן לקרותו ואם אין מוחזקין בכהנים איכא למיחש לפגם שיהם ואם מוחזקין באמו שאינ' גרושה אפשר דברי וכ"מ בב"ח ס"ס זה וע"ע דאיכא למיחש לפסול אחר כגון שזינת' בשתר: יג שמ' מהם פגום. אע"פ שיודעים שאביהם לוי איכ' למיחש דנסיב ממזרת או נתינה ופסלי' לזרעי' מקדושת לויה: יד בהפסק ישראל. פי' שקורא כהן לוי ישראל אבל (°) אחר הלוי אסור [כ"ה מ"ל ר"י לוי] ואם אין שם לוי קורא הכהן פעמים ואח"כ ישראל וחוזר וקורא כהן וליכ' למיחש לפגמו של ראשון דאי הוי פגום מיד היו מרגיין אחריו והיו קוראין אחר במקומו וליכא למיחש שיאמרו השני אינו חלל הוא ולפיכך עלה במקום ישראל דא"כ יעטרכו לו שגם הלוי שעלה אחריו פסול הוא וכולי האי לא חיישי' [ב"י] והקשה הב"ח אם אין שם לוי מאי איכ' למימ'ול"כ דלק"מ דאם אין שם לוי גם הכהן השני צריך לקרו'פעמי' כדי שלא יאמרו שהישראל העולה אחריו לוי הוא וא"כ א"ל שהכהן חלל הוא ועלה

(יא) בבוה"ר. כדי שלא יתביש: (יב) לעלות. ט"ז העלה דמיירי בלוי גדול יותר ולכל הפחות בשווי' אבל אם ישראל גדול הוא עולה ראשון ואז לא יעלה הלוי כלל ע"ש: (יג) שנית. גם כאן לא הוי ברכו התחלה: (יד) אותו. ועולה למנין ז'. ל"ד למ"ש בסק"ט שאם היה כהן בבה"כ ובטעות קראו ישראל דאין עולה למנין ז' דשאני הכא דעריף כהן מלוי פר"ח: (טו) פגום. אבל השני אינו בחשד זה דמוקמי' לה בגמ' דמוחזק לן באביו שהוא כהן ולגבי ראשון יש עדיין חשש שמא אביו נשא גרושה והוליד זה שהוא חלל ומודע הדבר ע"כ קראו לכהן אחר אבל השני א"א לו כן עליו דאי חלל הוא א"כ אף במקום לוי לא היה לקרותו אבל בב' לוים זא"ז איכא חשד על שניהם שמא אי פסול מלויה ואינו אלא ישראל כי ממזר הוא מש"ה

באר היטב

התחיל לו' בא"י הוי התחל' אף דיכול לו' בא"י למדני חוקיך מגן אברהם: (יא) בתיבה. כדי שלא יתביש: (יב) לעלות. ט"ז העלה דמיירי בלוי גדול יותר ולכל הפחות בשווי' אבל אם ישראל גדול הוא עולה ראשון ואז לא יעלה הלוי כלל ע"ש: (יג) שנית. גם כאן לא הוי ברכו התחלה: (יד) אותו. ועולה למנין ז'. ל"ד למ"ש בסק"ט שאם היה כהן בבה"כ ובטעות קראו ישראל דאין עולה למנין ז' דשאני הכא דעריף כהן מלוי פר"ח: (טו) פגום. אבל השני אינו בחשד זה דמוקמי' לה בגמ' דמוחזק לן באביו שהוא כהן ולגבי ראשון יש עדיין חשש שמא אביו נשא גרושה והוליד זה שהוא חלל ומודע הדבר ע"כ קראו לכהן אחר אבל השני א"א לו כן עליו דאי חלל הוא א"כ אף במקום לוי לא היה לקרותו אבל בב' לוים זא"ז איכא חשד על שניהם שמא אי פסול מלויה ואינו אלא ישראל כי ממזר הוא מש"ה

שערי תשובה

ומכאן ואילך כל הלכות קריאות התורה עד סי' ק"נ תמצא מבואר ומסודר יפה בחיבור שערי אפרים ופתחי שערים ומשם תדרשנו:

ביאור הגר"א

ואין כאן משום חילול כהונה כיון שאינו יכול לקרות וגם אין מתמיהים לו מפני כבוד ליבור דהא אפי' במקום ת"ח גדול ממנו דוחין קדושתו כ"ש במקום ערחא לציבורא שהתירו לכ"ג לקרות בע"ש כ"ש כ"ג: ועוב כו'. משום פגמו כמ"ש שם בכהן אחר כהן כו' ובכשיאת כפיי' וע"ל סי' קכ"ח ס"ד. מהרי"ק אבל כ"י השיג עליו דהא רב ור"ה דקרו בכהני לא מצינו מעריכין הכהנים לפחת ועוד דאם יצאו הל"ל שאני כו' דמיכף בלא"ה כיון שיצאו מוחר אלא ע"כ בפניהם היו קורין ולא חוששין לפגם דמיכבר ב"כ דמיכבר לכן כ' גוזב כו': ס"ר אם נכנס כו'. דאם מפני כבוד ת"ח אינו קורא כ"ש משום ברכה שאינה צריכה שהתירו לקרות בע"ש-לכ"ג ביה"כ כמ"ש בפ"ז דיומא ועוכר משום לא תשא כמ"ש בפ"ה דברכות ל"ג א': אבל כו'. כיון שאמרו בי"ה ל"ו: ועומד כו' ואז כו'. שלריך לקרות כמ"ש בפ' בתרא דברכות ס"ה א' שלשה כו': ולא יעלה כו'. רמב"ם וכפי' ראשון שברש"י שם ורא"ה ממ"ש בפ"ב דכתובות ס"ה ב' מוחזקני כו' שקרא אחריו לוי ושתוס' שם ושם ורמב"ם ב' אחריו לוי כלל ובש"ע השמיט תיבת כלל שב' כש"ע נהגו לקרות כו': אבל ראשון כו'. כמ"ש הרמב"ם וש"ע אחריו ובית"ש הרא"ש שם כדאריב"ל מימי לא ברכתי לפני הכן ולא פירך ישראל לפני: וכשקוראין כו'. כמ"ש מוחזקני כו' ותוס' היולאין ותשא בעלמא הוא: ס"ז אם כו'. כמ"ש בסעיף הקדם: ס"י נהגו כו'. ולא חיישי' לפגמו של שני שקורא אחריו לוי ולא חיישינן כולי האי וכמ"ש בכתובות שם שקרא אחריו לוי: וי"א כו'. דחיישינן ליולאים וס' ראשונה ס"ל דלא חיישינן לזה דא"כ

ברכה לבטלה משום פגמו של כהן ומצות עשה וקדשתו. לכן יליף המג"א מסעיף זה גבי לוי דאמרינן דליכא פגם כלל משום דאין חוששין דאם היה פגום מיד היו מרגיין עיין מג"א סק"ד. ואח"כ הקשה פגמו של ב' בשלמא בסק"ח ליכא פגם ב' כיון שאין לוי בבה"כ דינא הכי ועיין מג"א סק"ד: שם (°) דס"ל דלא אמרינן לא. פי' דדיעה זו סתרת בהפסק ישראל ס"ל דהיתה שבנבה הוא תמילא ה"ה בכהן וק"ל: ש"ז סק"ט (°) אחרון שיאחרו מלא. תחלה הקשה הכ"י פגמו של ראשון ותירץ שקוראים אותו ללוי משא"כ כאן: שם (°) והא ליכא לוי. פי' דמדכתבו הטור והש"ע בהפסק ישראל בתחיים משמע אע"פ דהש"ס לא מיירי ע"י הפסק לכן שרי וע"ז הקשה דהכל עצמא מאי: מ"א סק"ד (°) אחר הלוי אסור. דדוקא כשיש שני קרואים

באר הגולה

ז מהרי"ל בשם א"ת וכשם הרי"ף ת גיטין ל"ע ע מהרי"ל בשם א"ת ומ"ש ס"ל ל"ש בגמ' כ' שם ל' הרד"ש בשם ר' עמרם ור' סעדיה

עטרת זקנים

סדרה אחת אז קורין לשבת הבאה אות' הפרשה עם הפרשה הבייב' לאותו שבת משום דבלא"ה מצינו לפעמים שקורין ב' סדרות בשבת אחד אבל אם אתבטל שתי שבתות וה"ה אם באותו שבת שבטלו היה ראוי לקרות ב' סדרות אין קורין בשבת השני ג' סדרות דלא מצינו שום דוחתא שקורין ג' סדרות בשבת אחד (שו"ת מהר"מ סי' פ"ה) וכן לאם קורין אותו שבת ב' סדרות ג"כ אין קורין סדרה שבטלו מעשה הכ"ל כנ"ל ונראה שיש לחלק בין אם

אשל אברהם

א] ב' לוים. בשאין שם כהן מסיק בת' ב"י סי' א' וב' דאפשר לקרות לוי אא"כ הוא יעלה תחלה וראשון ע"ש:

דגול מרבבה

כי כל יום השבת הוא זמן הקריאה! אבל אם גם בתחלה לא היה מצומה לא קראו בשני או בחמישי כל הסדר'משב' העבר כי בחול יש ביטול מלאכה לעם. אלא יקראו רק הפרשה מן הסדרה של שבת הבא ולא מן הסדרה שבטלו בשב' העבר כי לעולם אין דוחין דבר שזמנו אז מפני דבר שכבר עבר זמנו ועוד דאיכא למיחש ששומע יאחר שזו הסדרה הבייב היום ולא ידע שזה תשלומין ואדע שכן הוא שהרי אם היו אז שני סדרות מתוברים אז שני' פ' ויחי אין משלימין כלל עיין מג"א סק"ד ואחלי לא יקראו בשבת הבא שני סדרות שבטלו וסדר היום יקראו שוב לשבת הבאה שני סדרות וכן בפרשת ויחי יקראו ויחי לבד ובשבת הבאה יקראו ב' סדרות אלא ודאי שלעולם אין דוחין

תוכת השעה וכנ"ל:

יד אפרים

ט"ז סק"ו הוא לשון הרמב"ם כו'ושם איתא ולא יעלה אחריו לוי כלל לכן פי' הכ"מ דהיינו כפי'הא' ומ"מ ס"ל להט"ז אע"פ שהש"ע לא הזכיר תיבת כלל אפ"ה פירושו כלשון הרמב"ם דאלו כלשון הב' עכ"פ עולה הלוי לג' לו' ד' וגם מדנקט קורא ישראל במקום כהן משמע דוקא ישראל אבל לוי לא וא"כ מאי דנקט לא יעלה אחריו לוי היינו לרבותא דאפי' אחר ישראל לא יעלה ואע"ל שלא יעלה ראשון דאתי לחיטעי טפי על לוי לומר שיש לו קדוש' כהן: (בפ"ע) והא ליכא לוי בנחיים ר"ל כיון דנקט. בהפסק ישראל אלמא דמיירי שאין לוי בבה"כ רק הכהן קורא פעמים ואחריו ישראל ואא"כ יש לחוש לפגמו אל אחרון בבה"ב וכן הקשה בב"ח ע"ש:

חתם סופר

סי' קלה במג"א בריש הסימן פרק ד' דמגילה נ"ב עיין פירוש רש"י שם ומזה לא תירץ המג"א כלום: (שם) ס"ק ז' וכבוד התורה נ"ב עיין תשובות ח"ש חלק או"ח סי' כ"ה: [שם העלה ע"ד עיר שאין בה אלא כהן אחד אשר אינו רוצה למחול על עלייתו לתורה וכבר נתרבת ריב ומחלוקת עי"ז כי לפעמים ימצאו ביום א' כמה חיובים

שערי תשובה

לבושי שרד

סק"ה (°) הזכירו בגמרא שהיו גבי רב קרא בבהכ' שהבית בסק"ג: מ"א סק"ז (°) לא יעלה ישראל. עיין בכ"י סי' ז': ט"ז סק"ו (°) שלא יקרא לוי כלל. פי' בין קודם ישראל בין אחריו ואפילו ג' או ד' ולפי' הכ' יכול לעלות ג' או ד': (°) לומר שכלל לא יקרא. ר"ל אע"פ דכתב לא יקרא אחריו דמשמע הא קודם ישראל שרי וכפי' כ' ע"כ אינו כן דאלו לפ"ב גם אחריו שרי כיון שישראל גדול אז יקרא אחריו דמשמע דקודם ישראל גדול מן הלוי אבל הכהן גדול מן הלוי קודם ישראל לא: שם לא זכר מזה. פירוש הש"ל להזכיר דאם ישראל גדול יוכל הלוי לעלות אחריו: שם (°) ולכל הפחות בשוין. כלומר דלשון שני עיקר כל שאין יכולין לצאת ידי שני פירושים מש"ה בלוי גדול או שוין דאז לפי' הכ' צריך לקרות בד"ת כדי לתרץ קושיות הש"ן כי הש"ז ס"ל דלפי' ראשון אפי' קודם ישראל לא יעלה ולכן פי' כרמב"ם דתיבת אחריו לאו דוקא ומשמ"א מפרש דמ"ש רש"י כפי' ראשון שלא יקרא לוי כלל הייני אחר ישראל אם הם שוים ואפילו ג' או ד' ואחה פליג לשון ב' דג' ד' שרי וא"כ דברי רמב"ם וש"ע ורמ"א הכל כפי' ראשון דלא יעלה אחריו דוקא (ור"ל בשוין) אבל ראשון עולה ונהה שכי התב"ל וכ"כ הרמב"ם ר"ל דאלו לשה"ז צריך לחוקק תיבת אחריו לאו דוקא. וס"ל דכן מוכח ג"כ מש"ם הרמ"א ראשון יוכל לעלות ואלו לשה"ז הייני כפי' ב' אין שייך לשון יוכל דהא בפי' ב' מבואר דדוקא לוי קריש אבל להמג"א א"ה דהכו לפי' א' ואומר פי' ר"ל דכמו שירלה עשה: סק"א (°) בכהן נמי. כוונתו משום דבכהן בסעיף הקודם כתב שבא אחר תחלת הברכה לבה"כ ומשמע קלת אבל אם היה בבה"כ מתחלה רק שלא היו יודעים וקראו לוי אזי אפי' התחיל הברכה פוסק אע"ג דהוי דאלה שבגנה הוא תמילא ה"ה בכהן וק"ל: ש"ז סק"ט (°) אחרון שיאחרו מלא. תחלה הקשה הכ"י פגמו של ראשון ותירץ שקוראים אותו ללוי משא"כ כאן: שם (°) והא ליכא לוי. פי' דמדכתבו הטור והש"ע בהפסק ישראל בתחיים משמע אע"פ דהש"ס לא מיירי ע"י הפסק לכן שרי וע"ז הקשה דהכל עצמא מאי: מ"א סק"ד (°) אחר הלוי אסור. דדוקא כשיש שני קרואים

מחצית

דחייבי' מקר' דוקדשתו וכדלקמן ס"ס ר"א ולזה תי'רשב"א דחיישי' לטרח' דלבור': דעדיף מכבוד הכהן דהא מצד הדין אפי' גר שהוא ת"ח קודם לכהן עם הארץ וכ"ש דחיישי' לטרח' דלבור' לדחות כבוד כהן ועיין בהרב ב"י הביא דברי רשב"א: דבפסוקי דזמרה שרי כו' אע"ג דאסור להפסי' כדלעיל סי' כ"א ס"ד מ"מ לא חמיר כ"ה כמו שאר מקומות שאסור להפסיק:(ס"ק ז)וקורין'כו' כבוד הלבור כו' וכמ"ש בס"ק שלפני זה ומ"ש בש"ע וטוב שילך כו'היינו מחשש פגמו ואף דבאמת אין חשש פגם וכמ"ש בס"ק שלפני זה מכל מקום על לד היותר עוב ילך חוץ לבה"כ אבל הט"ז חולק ע"ש ובתענית בה"ב מסיק מ"א לקמן סי' תקס"ו ס"ק ח' דבאחר דבלא"ה היו קורין אע"ג דע"י התעני' נדחי' פ' השבוע והי' קורין ויחל מכל מקום יכול הכהן שאינו מתענה לעלות אבל במגמה דאי לא היה תענית לא היו קורין כלל לא יעלה מכל מקום אי עלה לא עביד איסור' ע"ש: (ס"ק ח)ברכו כו' משמע כו'דוק' כשאמר ברכו והקהל עונו אחריו ברוך ה' המבורך לעולם ועד דליכא לבטלה דהא הלבור עונו כאשר אמר שיברכו והלבור ברכו אבל כשמתחיל בא"י יוציא ש"ש לבטלה אם לא יגמור הברכה ויקרא:כמ"ש סי' ר"ו כשבירך בטעו' לבטלה יאמר בשכמל"ו ואם לא אמר רק בא"י ומכר יסיים למדני חקיך הנראי'כקורא פסוק בתהלים קי"ט מיהו מדכתב הרא"ש שם כן בשם י"א לכן היכי דאפשר לתקוני עדיף:(ס"ק י)אבל ראשון כו' דאפי'לפי' כו' בא ליישב קושית הב"ח וט"ז. והא דאמרינן בגיטין אמר אביי נקטינן אם אין שם כהן בתפרדה חבילה ופי' רש"י נפסק הקשר איבד הלוי את כבודו כו' ואינו קורא כלל כו' אבל כו' שמעתי שאין סדר לדבר להקדים לוי לישראל ומי שירצה יקדים עכ"ל.והכ"מ כתב דהרמב"ם שכתב כמ"ש הלשון בש"ע ולא יעלה אחריו לוי משמע דש"ל כפירוש א' של רש"י וכ"כ בספרו ב"י וא"כ איך כ' רמ"א על ל' המחבר אבל ראשון י"ל כפי' שני של רש"י. והלא המחבר ס"ל כפי' א' וה"ל לרמ"א לכתבו ל' מחלוקת ולזה הביא מ"א דברי הד"מ דלזה הלויי יכול לעלות ראשון גם פי' א' של רש"י מודה אלא דבהא פליג

לעלות לתורה וביניהם הרב מרא דאתרא ומנהיגי הקהל ורוצים לעשות תקנה קבוע שאם יארע כן שיהיו כמה חיובים ובתוכם מופלגי העיר להרותם לתורה ראשון ושלא לחוש לכהונתו של זה אם יכולין לעשות תקנה הלזו. והשיב בודאי אם יכולים לפייסו בדברים או בשום ריצוי שיסכים גם הכהן עם התקנה קבוע ואם שוב אחר זה יסרב הוא או כהן אחר על התקנה

ועלה במקום ישראל דא"כ למה קרא פעמים ואפשר לו' דכולי האי לא שרי לקרות לכהן בחמצע ושיקרא פעמים: טו אע"פ שהוא כהן · ומ"מ בלי הפסק ישראל אסור דחיישינן דלמ' לא שמעי כולהו: במקום שחקו שחקו הציר יקר' הי"ג מדות דלא ליתי לאגלויי שחר העם אפי' הוא כהן יכול לקרות שליחי (מ"ל ח"כ ס"ט ור"י לוי כ"ט): טז למנין ז' · וה"ה בתענית לא יעלה למפטיר אלא"ס ממנין הקרואים ואם אין שם ישראל היודע להפטיר מקרין אותו [תשובת מהר"ם סי' ס"ד] ע"ס רפ"ד ס"ד: כתוב בלבוש אמו אין מוהנין לקרותו אלא לאחרון ובפוזנא למפטיר בלבד עכ"ל וכ"מ מלשון המרדכי ומהרי"ו סי' ג' ובתשו' מהר"ם סי' י"ז כתוב ב' חתנים בשבת א' ושניהם כהנים קורין אלי סדרה עסחתן א' ובושביני ואח"כ קורין כהן ולוי ואתן אחר ושושביני עכ"ל משמע דבלא"ה אסור והא דקורא כהן אחר כהן א' לאחרון וא' למפטיר י"ל כיון דמפסיקין בקדיש שרי כמ"ש המרדכי ולבוש לענין אתן בראשית ואתן תורה ומ"מ משמע התם דלא סמוך מהאי טעמא לחוד ע"ש: יז ואינו שם. ואם אותו כהן מתפלל מותר לקרות האח' בשם דהכל רואין שמשוש התפל' אינו עולה עש"ה: יח משוש פגמו. ומותר לקרות בנו תחתיו דאם איתא שהוא פגו' אף בנו פגום אבל אביו אסור כמ"ש ס"ח: יט ש"ץ שהוא. שהכל יודעים שהכן מותר להיות ש"ץ (מרדכי) כלו' שנזמניהם היה הש"ץ קורא למי שירצה ואם הוא יעלה לעולה לא ימנוהו להיות ש"ץ אבל בזמן הזה שהסנן קורא למי שירצה (°) אם הוא כהן אסור לקרות לכהן אחר אם לא יודעים שלכבודו עשה (מט"מ מהרש"ל) והמנהג אינו כן ועמ"ש ס"ז עמ"ש סי' קל"ח בשם א"ח: כ שכולה כהני' וכו'. ובמהרי"ק ש"י כתוב דזהו למ"ד דהקדמת כהן דרבנן אבל למ"ד דאוריי' לעולם מקדמי' לכהן ע"ם ועמ"ש סי' ר"ח. ואפשר לו' כיון דיש הרבה כהני' ולא ידעי' מי קודם מוטב לקרות ישראל

(עז) ביניהם ואומר החזן כשקורא לשני טו אע"פ שהוא (יז) כהן וכיוצא בזה נוהגים בלוי אחר לוי:

הגה ולכן מותר לעלות ג"כ למפטיר בכי האי גוונא ואם קורא מפטיר אתם אין לחוש לפגמו דהרי לא מזכיר שמו (וי"א דאין לקרות כהן או לוי טז למנין (יח) ז' אבל לאחר שנגלה המנין יכולים לקרות כהן או לוי) [אגור בשם מהרי"ו ומרדכי פרק הניזקין וב"י בשם ר' ירוחם] וכן נוהגין במדינות אלו ומיהו במקום צורך ודחק יש לסמוך אסברא דאשונה:

יא מ יש מי שאומר שאם קורא החזן כהן או לוי יז (יט) ואינו שם לא יקרא לאחר בשם יח משום פגמו של (כ) ראשון אלא אחר יעלה מעצמו. (וכן נהגו (י) יט ש"ל שהוא כהן יכול לקרות כהן אחר)(כא)לתורה (מרדכי פ' הקורא עומד ומגור):

יב כ עיר בא שכולה כהנים אם יש ישראל אחד ביניה' אותו ישראל קורא ראשון (יא) מפני דרכי שלום

ס וכל שאין בהם ישראל כדי שפוקם או שאין שם ישראל בלבד קורא כהן א] אחר כהן שאין שם משום פגם שהכל יודעים שאין שם אלא כהניבוהוא הדין לעיר שכולה לוים:

יג אם קטן קורא בתורה בצבור בסימן רפ"ב: אם אין כהן אלא סומא או שאינו בקי בסימן קל"ט:

יד ° ע בני אדם החבושים בבית האסורין בא אין מביאי' אצלם ס"ת אפילו בר"ה ויה"כ: הגה והיינו דוקא בשעת הקריאה לבד (יב) אבל אם (כב) מכניסים לו ס"ת כב יום או יומים קודם מותר [לור זרוע הגהות אשירי פ"ק דברכות ומהרמ"ם סי' פ"מ] ואם הוא כג אדם (כג) אשוב בכל ענין שרי [שם מרדכי שפ"ק דר"ה]:

קלו מי הם הנקראים לס"ת בשבת ובו סעיף א':

א מ בשבת וי"ט ויוה"כ קורים אחר לוי ת"ח (א) הממונין על הצבור ואחריהם ת"ח הראוים למנותם פרנסים על הצבור [שאומלים אותו דברי הלכה בכל מקום ואומר] ואח"כ בני ת"ח שאבותיהם ממונים על הצבור ואח"כ ראשי כנסיות וכל העם:

כמה

°עש"ס תקפ"ד ט' ר"י הלוי סי' מ"ד מ"ס

הסני אלא במקום שהעולם רואה שימוי ממה שסדרו חכמים כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואם אין לוי אז אחריו ישראל ולא סדרו כהן אחר כהן א"כ זה המשל' יש בו חשש פגם כדלעיל משא"כ אם כהן אחריו ישראל הרי כבר עשה כסדר חכמי' ואח"ז אין נראה שימוי ע"כ לא חשו לפגם דלמה יחושו בחנם ומה"ע אנו מוהגין לקרות כהן אז לוי לאחרון ולא חיישינן לפגם והוא מעשה דאין כאן שימוי כל"ל פשוט וברור ועיין בסי' קל"ח יש ראיה למ"ש: (י) ש"ך שהוא כהן כו'. מעשה שהכל יודעי' שש"ך מות' להיו' כהן ראי' שזה מיירי במקום שאין קוין המלות כמנהגינו אלא קורא לפי סדר המשנה מעצמו בזה ה"א דיש בו חשש פגם כיון דהוא יכול להקרות בעצמו קמ"ל דלא דאי לאנהגינו פשיט' הוא דהא הש"ך אין לו רשות לקרות כ"א כראון הקול' מלות וכ"ל פשוט ג"כ לפ"ז דאם הקומה מלות הוא כהן יכול לקרות לכהן אחר דהכל יודעים שהוא קומה המלו' לכבד אחרים ראיתי איזה בעלי בתים (°) רצו לומר איסור בזה ואינו נראה כלל: (יא) מפני דרכי שלום. שלא יאמר כל א' למה אתה קורא ראשון יותר ממני אבל כשישראל קורא ראשון אח"כ יעלה מי שיעלה אם אינו עולה אלא בתורת ישראל כ"כ ב"י בשם מהרי"א וכ"ל דהך מפני דרכי שלום נלמד מן הדרכי שלום שנזכר במשל' דתקנו כהן לוי וישראל מפני דרכי שלום וע"כ כ"ל דאם יש לוי ג"כ באותה עיר דהיינו שם ישראל א' או ב' ולוי א' או ב' והשאר כהנים דאז אזלי' בתר סדר המשנה וקורא כהן לוי וישראל ואח"כ הכהנים ולא חיישינן לאגלויי דין הכהנים דהך דרכי שלום הנזכר מדרכי שלום זה שכין הכהנים עצמן וקורא ראשון הכהן יותר חשוב ביניהם ואין מקום לדרכי שלום של הכהנים אלא בענין שאין לקיים סדר המשנה ואם אין אלא כהנים ולוים והיינו לוי א' או ב' והשאר כהנים נראה שהלוים חשובים כמו ישראלים נגד הכהנים ויקרא לוי תחלה ואחר כך כהן אחר כהן וכן אם יש כהנים ולוים כל אחד כדי סיפוקם דהיינו מנין ז' נראה שלוי א' קורא ראשון ואחריו יכולים לקרות כהן אחר כהן בהפסק לוי כנ"ל בהאי אלתא ובלבוש כ' בע"א והנלע"ד כתבתי: (יב) אבל אם מכניסים כו'. לא אלאתי מקור לחילוק זה ונראה טעמו דאז אין נראה שהוא מביא לעורך קריאה אלא קובע לה דירה בכאן:

שלא אלא תיקון נפחות מז' ל"ל שיקרא הכהן פעמים במקום לוי ואח"כ יעלו הישראלים כולם ואח"כ כהנים וזהו פי' מ"ש בשע"ע וכל שאין ישראל כדי סיפוקם כו' ואין להאריך בזה: כא אין מביל"ן. שרוצים לקרות בס"ת בעבר': כב יום או יומים. ז"ל מהרמ"פ אם מכניסין לו ארון או תיבה על יום או יומי' שרי (ד"מ סי' קמ"ט) משמע דהעיקר תלוי באם שעושין שם מקום קבוע לס"ת שרי: כג אדם חשוב. בהג"א בשם א"ז משמע דתרתי בעינן חולה ואדם חשוב ואבל בא"ז משמע דחולה אפי' אינו חשוב ואינו אפי' אינו חולה שרי [ד"מ]וא"ל דבפרשת זכור מותר להביא ספר תורה הגלו עפסי' תרפ"ה: **קלו** מלוה לקרות בי"ט אנשים שמעמידים הקהילה לפיכך הן קודמין לכל אם אין שם ת"ח מופלג [מהרי"ל] עסי' רפ"ב ס"ג ובמקומו' שמוכרין המלוה יכול לקרות למי שירצה ובלבד שיקרא לכל אחד לפי כבודו (לבוש) ונהגו שגדול הצבור עולה אחרון (כ"י סימן קל"ה) ע' רמ"מ סימן ו' שכתב במקום שנהגו שהפרנס הוא עולה אינו רשאי למחול לאחר שיקרא במקומו וכ"כ מהרי"ק ש"י שבמקום שנוהגים שמחתן בראשית עולה במקום שאינו יכול למכור זכותו לאחר ור"ל טריווס חולק עליו ועסי' קנ"ג ספיף י"ב (כ"ה): כאחד

באר הגולה

מ הגה"מ בשם ר"מ נ ירו' פ"ה דגטין ס רשב"א ע מרדכי ספ"ק דראש השנה א' גיטין כ'

עטרת זקנים

בעלו שהי שבתות כל פעם פ' א' אזי ל"ל שהרשות בידם בשבת הבאה לקרות פרש' אחר שבעלו עם הפרשה השייכ' לאותו שבת אבל בלא נתבטלו שבת אחד שקורין ב' פרשות יחד אז לא לא יקרא הסדרה שייך לאותו השבת עם סדר' א' מב'פרשות שבעלו משום דכיון שהיו דבוקים בשבת שעבר הוה כאחד סדר' לכן אין סברא כלל לחלק ולקרות בשבת הבאה אלי חיובא דיומא שעבר וגם בלא בעלו אד סדרה אמי לא אמרן שקורין בשבת הבאה אותה הפרשה עם הפרשה השייכה לאותו שבת אלא דוקא בלא לא היה אותה סדרה בסוף הספר מחמשה ספרים מחומשי תורה אבל בלא היה אחת מן הסדרו' שבסיום הספר כגון ויחי ופקודי וכדומיהן אזי אף בלא בעלו לא בעלו כי אם אד פרשה לא קרא עם הפרשה השייכה לאותו שבת כי אין סברא לקרות מספר לספר בחד שבת וכ"ל מדברי הר"ם מיוקן. אם הס"ת פתוח והכהן קורא ק"ש וכן אם התפלל אמי דינא הכי ואם יש שם כהנים אחרים אותר לקרות לאותם בשבת כי אין שייך לאמר משום פגמו כי הכל רואין שמשוש שקורא ק"ש או משוש שהוא מתפלל ע"כ איצולה (מהרדמ"י) ומעשה זה בתענית אם קורין לכהן אלא התענ' ואמר אלא ההגה ג"כ אין שייך כאן משוש פגמו ע"כ אז אל"ל לעלות כנ"ל מ"מ יזהר טוב לעלות אלא יבא לבלי קילור ימים שקורין אותו לבדך ואינו מברך כנ"ל. ויש מי שכתב שמותר לעלות לתורה אף מי שאינו מהענה (מורי בב"ח). אין לכהן לחתול על כבודו אבל בשעורה יכול לחתול. אם החנשמדים לכהן ע"ה לברך לפניו בחוק משפט כהוגה ע"ז נאמר ומשאלי אהבו מות אבל אם החכם נותן רשות לכהן ע"ה אין בית מיקום דהא חכם יכול ליתן רשות אפי' לישראל (מרדכי פרק בני העיר):

קלו ואינו רשאי לחתות אפילו לפרנס שיקרא במקומו דהוה כמו שקורא לעלות לס"ת ואין עולה שהוא בכלל קילור ימים אלא אף שיקרא לפרנס ג"כ רק שירצה לחתול שיקרא במקומו לפניו אינו רשאי לחתול ע"כ. סומא ת"ח קורא כתורה אבל סומא ע"ה אין לקרות כלל (מורי בב"ח) מלאתי הקצן דבר ליתלש תקרא אקא (יע"ל):

אשל אברהם

א אחר כהן. עיין ח' החמ"ן סי' קפ"ו דיוס המסתעפים בדיוס אלו

חתם סופר

הקבוע יכולים להוציאו עכ כרחו או לקרות לפניו ישראל אפילו כשהוא בבית הכנסת וכו' ואע"ג דכהן שרצה למחול אינו יכול למחול היינו לאדם פרטי משום דאתי לאנצויי לאמור גם אני חשוב לזה כדפירש"י ס"פ הניזקין אבל היכא דמוחל לציבור לעשות תקנה על מקרה ידוע כנידון שלפנינו לית לן בה וטוב לכבדו עכ"פ בהוצאה והכנסה לס"ת כדי לקיים והדשתו עכ"פ במקצת אבל להעביר על דעתו ע"כ אם אי אפשר לפייסו אין לנו] : (שם) סעיף י"ד במחבר בני אדם. נ"ב עיין פר"ח :

באר

תפ"ה כתב אח"כ שאחד מהם פגום. וכתב כ"ח מכאן מוכח דממזר מותר לעלות לתורה: (טז) בימיהם פי' שקורא כהן לוי ישראל אבל אחר הלוי אסור בנה"ג מ"ל ר"י הלוי פר"ח ואם אין שם לוי קורא הכהן פעמים ואח"כ ישראל וחוזר וקורא כהן פ"ם (וש' בס' אליהו רבה מה שמתרץ על תמיהת הב"י על הרשב"א): (יז) כהן. ומ"מ בלי הפסק ישראל אסור דחיישינן דילמא לא שמעו כולהו. במקום שחקו שחקו הי"ג מדות אם הוא כהן יכול לקרות שלישי מ"ל ר"י הלוי בנה"ג ע"ת מ"א: (יח) שבעה. וה"ה בתענית לא יעלה למפטיר שהוא מנין הקרואים ואם אין שם ישראל היודע להפטיר מקרין אותו. מ"א ס"ם רפ"ד ס"ד. וכן אין לקרותו לשניהם. וכן בי"ט לחמישי ואם קרא הכהן לחמישי אם אפשר להחליף במפטיר יסיף ויעמוד שם ויקרא למפטיר החמישי והוא יקרא המפטיר ונאם א"ש כיון שעלה אוב לא ירד א"ז. והא דקורא כהן אחר כהן אחד לאחרון ואחד למפטיר י"ל כיון דמפסיקין בקדיש שרי עמ"ש. מעשה אירע בפראג בי"ט בטעו וקראו לכהן לחמישי. והורא הגאון ר' אליה רבה ז"ל דאם אפשר להחליף במפטיר יעמוד שם ויפטיר ויקרא האחרון והוא מפטיר ובאם א"ל כיון שעלה לא ירד ס"ש טעמו: (יט) ואינו שם. אם אותו כהן מתפלל מותר לקרות בשם דהכל רואין שמשוש התפל' אינו עולה עש"ה: (כ) ראשון. ומותר לקרות בנו תחתיו דאם איתא שהוא פגום אף בנו פגום אבל לאביו אסור מ"ל: (כא) לתורה. וה"ה לוי ש"ך יכול לקרות לוי אחר

ביאור הגר"א

גדול שקורא ראשון יתום לזה שיעלו אותו כמ"ש שם: סי"א יש מי כו'. כנ"ל בכהן אחר כהן לוי כו': ש"ץ בו' עמ"ש וט"ז: סי"ב וכל שאין כו'. ללמד הירושלמי ס"ל שאין משוש פגם כה"ג רשב"א וז"ל ומכאן אתה למד כל שאין כו': סי"ד בני אדם כו'. בירושלמי פ"ז דיומא כגל אחר אחר הולכין אחר תורה והכא אימא מזלכין בורה אלא על ידי שהם בני אדם גדולים בתורה ההורה נתעלה בהם וז"ש ואם הוא כו' ודוקא תשוב בתורה ובמש"ש ואם תמן הולכין אורייתא בני רים גלותא אר"י בר בון אמן ע"י שורעו של דוד השוקע שם אינון עבדין (ולא) כמנהג אבותיהם וע' רמ"פ סי' ע"ח:

סי' קלו ס"א ששואלים כו'. רש"י שם וכמ"ש בפט"ו דשבת ובפ"ג דקדושין:

מחצית

דליכא לוגזא"ל דכ"ה לא שרי' כו' וא"כ ל"ל דלשון הטור ל"ד ומיירי דוקא בים כאן לוי: (סקט"ז) למנין כו' שהוא ממנין כו' ר"ל דיהו דמתיר רמ"א לקרות למפטיר היינו בשבת שאין המפטיר ממנין הקרואים וקורין ז' מלבד המפטיר: עסי' רפ"ד סעיף ד' דאם קדמו למי שאינו יודע להפטיר יכול אחר לו' להפטר' וכתב רמ"א שם דלכתחלה אין לעשות כן: כ' בלבוש אמו אין מוהגים כו' ר"ל דלא כמ"ש רמ"א דלאחר שקראו מנין ז"ב מותר לקרות לכהן אלא אפי' קראו לכהן אלא לאחרון לבד שזהו ג"כ כבוד כמו אלו קרא ראשון וכמ"ש מ"א סי' קל"ו דמה"ע גדול הצבור עולה אחרון: ובפוזנא למפטיר לבד משום דכבר הפסיקו בקדיש וה"ל כתחלת קריאה וכמ"ש מ"א שם"ק זה: ובתשו' כו' ושניהם כהנים כו' באמת בתשו' לא הזכר שיהיו שניהם כהנים אלא דע"כ מיירי כה"ג וכמובן. ואח"כ קוריס כהן כו' ואתן אחר כו' הלשון אינו מדוקדק דהא מיירי שהחתן כהן וא"כ דמ"ש ואתן אחר כו' דהוא פי' למ"ש ואח"כ קוריס כהן כו' שר"ל החתן האחר: משמע דבלא"ה אסור. ר"ל כמ"ש הלבוש דאפי' כשנשלם מנין ז"ב מכל מקום אין לקרות כהן דאל"כ מאי צורך לטעם הואיל ושניהם חתנים אפי' לאדם אחר שרי דהא כבר קראו ז"ג עם החתן א' ושושביני ואפי' אח"ל דמיירי דהשושביניס של חתן אחד היו מעט ולא קראו עדיין ז"ב הוא גופא קשיא יוסיפו לקרות אדם אחר שיהיו ז"ג קודם שיקראו חתן אחר ולא נצטרך להקל משום שהוא חתן א"ו אפי' אחר ז"ג אסור ולא הותר אלא משום שהבני ג"כ חתן כהן. ואע"ג דמודה הלבוש דלאחרון רשאי לעלות א"כ אכתי תקשי למה הקילו בחתן שני יקרא החתן שני אחרון די"ל כיון דהמנהג לקרות גם השושביניס וכה"ב הי' צריכים להקדים השושביניס קודם לחתן ואין זה כבודו של חתן: והא דקורא כהן כו' ר"ל מנהגנו הוא כן: לענין חתן בראשית כו' ר"ל חתן תורה וחתן בראשית ומפטיר בס"ת רשאי להיות שלשתן כהנים ונתן טעם לחתן בראשית כיון שקור' בס"ת אחרת וגם קורא ראשון להתחל' התור' והוא בכלל וקדשתו לקרו' ראשון ולמפטיר נתן טעם כיון שהפסיקו בקדיש ה"ל כעין קריא' אחר' וכאלו לא קראו אפילו

ט"ז מגן דוד

(עז) בימיהם ואומר החזן כשקורא לשני טו אע"פ שהוא (יז) כהן וכיוצא בזה נוהגים בלוי אחר לוי:

הגה ולכן מותר לעלות ג"כ למפטיר בכי האי גוונא ואם קורא מפטיר אתם אין לחוש לפגמו דהרי לא מזכיר שמו (וי"א דאין לקרות כהן או לוי טז למנין (יח) ז' אבל לאחר שנגלה המנין יכולים לקרות כהן או לוי) [אגור בשם מהרי"ו ומרדכי פרק הניזקין וב"י בשם ר' ירוחם] וכן נוהגין במדינות אלו ומיהו במקום צורך ודחק יש לסמוך אסברא דאשונה:

יא מ יש מי שאומר שאם קורא החזן כהן או לוי יז (יט) ואינו שם לא יקרא לאחר בשם יח משום פגמו של (כ) ראשון אלא אחר יעלה מעצמו. (וכן נהגו (י) יט ש"ל שהוא כהן יכול לקרות כהן אחר)(כא)לתורה (מרדכי פ' הקורא עומד ומגור):

יב כ עיר בא שכולה כהנים אם יש ישראל אחד ביניה' אותו ישראל קורא ראשון (יא) מפני דרכי שלום

ס וכל שאין בהם ישראל כדי ספוקם או שאין שם ישראל כלל קורא כהן א] אחר כהן שאין שם משום פגם שהכל יודעים שאין שם אלא כהניבוהוא הדין לעיר שכולה לוים:

יג אם קטן קורא בתורה בצבור בסימן רפ"ב: אם אין כהן אלא סומא או שאינו בקי בסימן קל"ט:

יד ° ע בני אדם החבושים בבית האסורין בא אין מביאי' אצלם ס"ת אפילו בר"ה ויה"כ: הגה והיינו דוקא בשעת הקריאה לבד (יב) אבל אם (כב) מכניסים לו ס"ת כב יום או יומים קודם מותר [לור זרוע הגהות אשירי פ"ק דברכות ומהרמ"ם סי' פ"מ] ואם הוא כג אדם (כג) אשוב בכל ענין שרי [שם מרדכי שפ"ק דר"ה]:

קלו מי הם הנקראים לס"ת בשבת ובו סעיף א':

א מ בשבת וי"ט ויוה"כ קורים אחר לוי ת"ח (א) הממונין על הצבור ואחריהם ת"ח הראוים למנותם פרנסים על הצבור [שאומלים אותו דברי הלכה בכל מקום ואומר] ואח"כ בני ת"ח שאבותיהם ממונים על הצבור ואח"כ ראשי כנסיות וכל העם:

כמה

°עש"ס תקפ"ד ט' ר"י הלוי סי' מ"ד מ"ס

הסני אלא במקום שהעולם רואה שימוי ממה שסדרו חכמים כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואם אין לוי אז אחריו ישראל ולא סדרו כהן אחר כהן א"כ זה המשל' יש בו חשש פגם כדלעיל משא"כ אם כהן אחריו ישראל הרי כבר עשה כסדר חכמי' ואח"ז אין נראה שימוי ע"כ לא חשו לפגם דלמה יחושו בחנם ומה"ע אנו מוהגין לקרות כהן אז לוי לאחרון ולא חיישינן לפגם והוא מעשה דאין כאן שימוי כל"ל פשוט וברור ועיין בסי' קל"ח יש ראיה למ"ש: (י) ש"ך שהוא כהן כו'. מעשה שהכל יודעי' שש"ך מות' להיו' כהן ראי' שזה מיירי במקום שאין קוין המלות כמנהגינו אלא קורא לפי סדר המשנה מעצמו בזה ה"א דיש בו חשש פגם כיון דהוא יכול להקרות בעצמו קמ"ל דלא דאי לאנהגינו פשיט' הוא דהא הש"ך אין לו רשות לקרות כ"א כראון הקול' מלות וכ"ל פשוט ג"כ לפ"ז דאם הקומה מלות הוא כהן יכול לקרות לכהן אחר דהכל יודעים שהוא קומה המלו' לכבד אחרים ראיתי איזה בעלי בתים (°) רצו לומר איסור בזה ואינו נראה כלל: (יא) מפני דרכי שלום. שלא יאמר כל א' למה אתה קורא ראשון יותר ממני אבל כשישראל קורא ראשון אח"כ יעלה מי שיעלה אם אינו עולה אלא בתורת ישראל כ"כ ב"י בשם מהרי"א וכ"ל דהך מפני דרכי שלום נלמד מן הדרכי שלום שנזכר במשל' דתקנו כהן לוי וישראל מפני דרכי שלום וע"כ כ"ל דאם יש לוי ג"כ באותה עיר דהיינו שם ישראל א' או ב' ולוי א' או ב' והשאר כהנים דאז אזלי' בתר סדר המשנה וקורא כהן לוי וישראל ואח"כ הכהנים דהך דרכי שלום הנזכר מדרכי שלום זה שכין הכהנים עצמן וקורא ראשון הכהן יותר חשוב ביניהם ואין מקום לדרכי שלום של הכהנים אלא בענין שאין לקיים סדר המשנה ואם אין אלא כהנים ולוים והיינו לוי א' או ב' והשאר כהנים נראה שהלוים חשובים כמו ישראלים נגד הכהנים ויקרא לוי תחלה ואחר כך כהן אחר כהן וכן אם יש כהנים ולוים כל אחד כדי סיפוקם דהיינו מנין ז' נראה שלוי א' קורא ראשון ואחריו יכולים לקרות כהן אחר כהן בהפסק לוי כנ"ל בהאי אלתא ובלבוש כ' בע"א והנלע"ד כתבתי: (יב) אבל אם מכניסים כו'. לא אלאתי מקור לחילוק זה ונראה טעמו דאז אין נראה שהוא מביא לעורך קריאה אלא קובע לה דירה בכאן:

שלא אלא תיקון נפחות מז' ל"ל שיקרא הכהן פעמים במקום לוי ואח"כ יעלו הישראלים כולם ואח"כ כהנים וזהו פי' מ"ש בשע"ע וכל שאין ישראל כדי סיפוקם כו' ואין להאריך בזה: כא אין מביל"ן. שרוצים לקרות בס"ת בעבר': כב יום או יומים. ז"ל מהרמ"פ אם מכניסין לו ארון או תיבה על יום או יומי' שרי (ד"מ סי' קמ"ט) משמע דהעיקר תלוי באם שעושין שם מקום קבוע לס"ת שרי: כג אדם חשוב. בהג"א בשם א"ז משמע דתרתי בעינן חולה ואדם חשוב ואבל בא"ז משמע דחולה אפי' אינו חשוב ואינו אפי' אינו חולה שרי [ד"מ]וא"ל דבפרשת זכור מותר להביא ספר תורה הגלו עפסי' תרפ"ה:

קלו מלוה לקרות בי"ט אנשים שמעמידים הקהילה לפיכך הן קודמין לכל אם אין שם ת"ח מופלג [מהרי"ל] עסי' רפ"ב ס"ג ובמקומו' שמוכרין המלוה יכול לקרות למי שירצה ובלבד שיקרא לכל אחד לפי כבודו (לבוש) ונהגו שגדול הצבור עולה אחרון (כ"י סימן קל"ה) ע' רמ"מ סימן ו' שכתב במקום שנהגו שהפרנס הוא עולה אינו רשאי למחול לאחר שיקרא במקומו וכ"כ מהרי"ק ש"י שבמקום שנוהגים שמחתן בראשית עולה במקום שאינו יכול למכור זכותו לאחר ור"ל טריווס חולק עליו ועסי' קנ"ג ספיף י"ב (כ"ה): כאחד

היטב

לתורה פר"ח וכן הקומה מלות אם הוא כהן יכול לקרות לכהן אחר דהכל יודעים שהוא קומה המלות לכבד אחרים. ט"ז: (כג) אבל. היינו אחרון אז תיבה על יום או יומים דעיקר תלוי באם שעושין מקום קבוע לס"ת. ובפרשת זכור מותר להביא ס"ת אלא מ"א: (כג) אשוב. בהגה"ה בשם א"ז משמע דתרתי בעי חולה ואדם חשוב וכתב אבל בא"ז משמע דחולה אפי' אינו חשוב ואינו אפי' אינו חולה שרי ד"מ:

קלו (א) הממונין. במקום שנוהגין שהפרנס עולה אינו רשאי למחול לאחר שיקרא במקומו רמ"מ ס"ו ואם יש ראיה אחרים הנוסחים בחלות אם קודמים לאלמנה ואלמנה לחלוקה וחלוקה לגרושה והוא דכולם שוין בידיעת התורה ואין ביניהם כהנים אם לוים שבנה"ג. וכן במקום שנוהגים כשים ליחיד ס"ת בבה"כ כשעושה שמחה קורין בס"ת שלו וכשים לשני בעלי בתים שמחה איזה מהם קודם מ"מ מורה הוראה קודם לת"ת מפולפל ואינו יודע עדיין להורות הלכה למעשה: מ"ח קודם לכהן ע"ה כהן קודם ללוי ולוי לישראל ואם שניהם שוים מגריל ביניהם וכן הדין בשני ילדים למול אם מולדו בשמה א' וכן מי שכתב ס"ת בידיו מו קנאו בתמון של עצמו הוא קודם למי שירש ס"ת מאבותיו. שבכה"ג ע"ש: אם קראו לאחד בעלות ולקרות בתורה ורק אחר ועמד במקומו אם חייב לשלם לו דמי ברכ' שהפסידו עיין תוס' והרא"ש פרק כיסוי הדם ועיי' בשבה"ג והגהנ' שבדול הגיבור עולה אחרון כ"י:

משובח

לבושי שרד

קרואים אמר הכהן אחרינן דאי היה פגום לא הוי משתכי כ"כ ומיד כיון מרגיש כדשמוון: **ט'** סק"י (°) ר"ל איסו'. דס"ל דהתירא דש"ך לפי שהלוי בדעת אחר דהיינו הקומה מלות משא"כ הקומה מלות עצמו אם כהן אינכא פגמא לכן נסתר דעתם ממה שס"ל תלה דמיירי אף בש"ך הקורא מעצמו א"כ הוה הקומה מלות. מ"א סק י"ט (°) אם הוא כהן אסו'. פי' אם הסנן הוא כהן ועיין בע"ז סק"י שחולק. מה שהראה מקום לפעיף ז' היינו סקי"א דתולין בשגגה מכ"ש שיתלו שרוצה לכבוד אחר אז שום איזה עשה:

השקל

לאחד הלבוש כתב עוד טעם כיון שהוא קורא בס' תורה אחרת. ובמרדכי נתן טעם כיון שכבר קראו ר"ג שהוא מנין גברי בי"מ. ועוד שקורין להם פיוטי' כו' ומנכר' מלת' טובא עכ"ל הביאו הרב' : (פ"ק יח) משום כו' אבל אצין אסור. דשמא אצין נשא גרושה שאצין בשר והכן אלל: (סקי"ט) ש"ך כו' אבל בזה"ז שהסנן כו' אם הוא כהן ר"ל הסנן: והמנהג אינו כן. כ"כ הט"ז דהכל יודעין שקונה סנן לכבד אחרים ואין בזה פגם לעלמו: (ס"ק כ) שכולה כו' למ"ד דאורייתא לעולם מקדימים לכהן דהאי דרכי שלום אינו כדאי לדחות מצוה דאורייתא: ועמ"ש ס"ם ר"א דמסיק מ"א כמ"ד שהוא דאורייתא וא"כ לכאור' ליתא לדינא של הש"פ לפ"ד מהרי"ק: וא"ל דכיון כו' דלא כמהרי"ק: ואם יש שם כו' מלאן ואילך הוא לשון הלבוש: יקרא ישראל ואח"כ לוי כו' ר"ל דמהפכים הסדר של הכהנים ונאמר האחרון אחרון חביב: ואם יש שני מינים כגון כהנים ולוים או כהנים וישראלים או לוים וישראלים כנ"ל: ולא ידעתי למה יקדים כו' הייני דין א' של לבוש דאם יש לוי וישראל אדרבה הלוי קודם כמ"ש ס"ו והיינו לפי' שני של רש"י ויהו דקי"ל כפי' א' של רש"י כמבואר שם ואין חיוב להקדים הלוי מ"מ כיון דנם לפי' א' של רש"י רשאי הלוי לעלות ראשון הלא עובדא ראשון לוי ואילו לכ"ע אפי' לפי' שני של רש"י: ומ"ש שלא מצא כו' שיקר' הכהן פעמים כו' ותקנה זו היא כשיש כהנים וישראלים ועדיין לא מצא תקנה כשיש כהנים ולוים או לוים וישראלים ועבע"ר מ"ש תיקון: סימן קכו מ"א מצוה כו' אם אין שם ת"ח כו' עסי' רפ"ב דכתב רמ"א דמותר לקרות ע"ה עשיר וכבוד קודם לת"ח ואין בזה בזיון לת"ח אלא כבוד לתורה כו': ועסי' קנ"ג סי"ב: מי שי"ל תנאי עם הקהל שלא יוכל לבטות בה"כ אלא הוא וזרעו אינו יכול למכור זכותו לאחר וכתב הט"ז שם דהיינו דוקא שכבדוהו הקהל בחנם אבל אם קנה זכות זה מהקהל רשאי למכרו לאחר מכל מקום צריך להיות שלותו אחר הנון כמותו:

סי'

קלז (א) כגון פ' עמלק · כ"י הביא בשם מ"ח לא הוסיפו בה מלמעלה מו מלמטה מפני שאמר הקב"ה עמלק גרם להיות שמי וכסאי חסרי' כך פרשתו חסירה וכירוש' אמר הוא עשה מעשה קטוע לפיכך פרשתו קטוע עכ"ל · וי"ל למה לא תי' כיון דשליך עניכא שאין בה כי אם ט' פסוקים והוא מדברי התו' · וי"ל דטעמים אלו הם לתרץ למה לא הוסיפו בה כו' אבל התו' מקשים אע"פ שיש טעם הגון לזה מ"מ הוא קותר בכלל שנתן התנא אין פוחתין מי' פסוקים משמע בכל גווני דא"כ היה לו לומר חוץ מפ' עמלק לזה תירצו דכלל של התנא הוא במקום שלא מסלק עניכא ואין פ' עמלק [°] בכלל זה לפי דשם שליק עניל' וע"כ לא הוצרך לו' חוץ ואע"ג דגבי ההפטרה כתבו התו' שם דבשליק עניל' פוחתין מן כ"א פסוקים ושם לא מוסיפין אע"ג דאין שייך שם טעם של הירושלמי ל"ל דשאני הפטרה דהברכה שלה לא קאי רק על ענין השייך לאותה פרשה והאיך יקר' אותו עם הפסוקים שישנן באותו ענין משא"כ בקריאת התורה : (ב) הרי זה משובח · פי' (°) שלבל א' מהג' יש מעלה בפ"ע שראוי לקרות ד' פסוקים כדאית' במגילה וע"כ כל א' מהם יעשה כפי מה שיוכל שיקר' הוא ד' פסוקים : (ג) ואפי' דילג פסוק א' חוזר · פי' ומברך ברכת התורה ומ"ה קור' אותו הפסוק ושניה עמו · דברכות צריכות שיהי'

קלז א ואחר קורא ד' · וכתב רש"ל בהגה עכשיו שהחזן קורא לא יקרא [°] לאחרי ד' שלא לבייש האחרים : ב ואיזה מהם · נאומר דמי שקרא יותר משובח יותר ואם הראשון קרא ד' משובח דמלינו לעולם החשוב חשוב קודם [°] ובמורה מלינו שאחרי משובח ואם אחרון קרא ד' י"ל דמעלין בקדש ואין מורידין"ת גבי גרות חנוכה דאמרי' דוק' בראשון מדליק א' ומוסיף והולך ואמרינן דמעלין בקודש ולא מורידין ולא אמרינן דראשון משובח י"ל דבאחד גבר' יש לו להעלות בקדש אבל הכא תלתא גברי ניהו ואין תולין זה בזה : ג במנחה בשבת במ"ס פי"ח בחול (°) ובמנחה של שבת ובמנחה כל י"ט אבל בשבת כו' ואפשר דע"ס הוא וצריך להיות כיום טוב כמ"ש בת"ה סימן כ"ד דבמנחה די"ט ליכ' קריאה וכ"מ בשבת רפ"ב ועוד מדסיים אבל בשבת משמע דאי"ב אינו חוזר : ד' י' פסוקים . לאו דוק' אלא כע' סגי עפ"ד ואפשר [°] כשדילג באמצע לא סגי בפחות מי' : ה חוזר וקורא · כתוב בת"ה אפי' קראו ז' גברי בלא פסוק המדולג ומשמע דצריך לברך כשחוזר וקורא : ו ושניה עמו · לפי שאין קורין בתורה פחות מג"פ · כ' ר"מ לובלין סי' פ"ה הש"ך קרא בשבת דיום א' מ"ה של סוכות וקרא למפטיר וביום השני ונגלל הס"ת ולא קרא וביום השלישי וכבר בירך לאחריה והוריתי לחזור ולפתוח הס"ת ויקרא הש"ך בקול רם וביום השלישי עד גמיר' בלא ברכה לפני' ולאחריה כיון דביום השלישי הוא אלא משום ספק' לא מברכי כדאשכחן בסוכה בש"ע דברוכי לא מברכים ואע"ג דשכחה בפ' פרה מברכין [כמ"ש בש"ס] שאני פ' פרה שהיא דאוריית' (ועמ"ש סי' תרפ"ה) ואע"ג דאין בקיאין בקביע' דירח מ"מ לא אחמירו בקריאת המועדים כמ"ש בת"ה סימן כ"ד ואף די"ל דת"ה לא מייירי אלא בשאר פרשיות המועדים אבל בקרבנות המוספין דחובת היום ניהו ס"ל דחוזר אם דילג מ"מ מאחר דכתב שתמ' משמע דאינו מחלק ועוד דאפי' בשבת דכתב בהג"מ דחוזר אם דילג יכול להיות דיקרא בלא ברכה מכל הנין טעמי הוריתי לקרות בלא ברכה מ"מ המורה לברך לא הפסיד עכ"ל והנה הרב לא רמה במ"ש פ' בתר' שכתב בהדי' דאם דילג פסוק א' בשבת חוזר ופותח ומברך וקורא ע"ש אך על פ' המועדים דמוספין יש להסתפק ומ"ש מדכתב הת"ה שתמ' משמע דאינו מחלק כמדומה שראה רק בכ"י ולא ראה גוף הדין בת"ה שקאי התש על מ"ש בקלת מקומות שירת הים וי' הדברות עם הש"ך ואין שומעין מהש"ך וכו' ונשא ונתן בדבר וע"ז כתב אבל בז' של פסח ובשבועות אין קפיד' כ"כ הומיל וכבר קראו הפרשיות בשבתות שלהן דמו לב' וה' עכ"ל וא"כ לא בא הת"ה לאשמעינן דין המועדות אלא חגב אורחיה ולא מלינו למידק כלום מדשתם והנה בתוס' דמגילה דף כ"ג כתבו אם קרא בי"ט כל המנין ושכח לקרות חובת היום יחזור ס"ת ויקרא אחר בחובת היום ואחרון שקרא קודם הוי כמאן דלית' עכ"ל וא"כ, מדשתמו ס"ל דבכל המועדים חוזר לא מבעי' בחג דהיל' דגמ' לקרות בקרבנות החג דחוזר אלא אפי' בשאר מועדים דתקנת ר"ע הוא לקרות בקרבנות היום כמ"ש התוס' והרא"ש שם וכ"כ כ"י סימן רפ"ב בשם ש"ל ע"ש אפ"ה צריך לקראותם דמ"ל שקראם תכף אז אחר זמן מאין נורם בזה ברכה אחרת אבל אם דלג פסוק א' אינו חוזר דלא גרע מגוף פ' המועדים שנזכר בגמ' ואפ"ה אינו חוזר כ"ש במוספין ומעתה בנדון דידן שדלג וביום השלישי הוי כאלו לא קרא כלל דשמא היום יום ג' ובפרט לדידן דבקיאין בקביע' דירחא דהוי ודאי ומ"ש דמספק' לא מברכין ל"ע אני הוי ספיק' ומברכין אקידוש והבדלה כמה ברכות כיון שתקנו חכמים ועיין בתוס' שוכה דף מ"ד ובשבת דף כ"ג ומה שאין מברכין בש"ע אסוכה היינו כמ"ש מהרי"ל שלא יעבור על כל תוסיף אז משום דלא לזלזלי בי"ט כמ"ש התוס' גבי לולב לכן כ"ל פשוט שיברך כמש"ל בשם התוס' ועיין בלבוש : ז פרשיות המועדות · ובתיקון יששכר כתוב דדינם בשבת ואין מוהגין כן כ"ה

דשליק עניכא לבד אינו פועל לפחות מעשרה פסוקים רק טעם הא"ח פועל ד"ז ממילא זהו דוקא בפ' עמלק אבל (בשאר) בפרשה אחרת אף דשליק עניכ' מוסיפין אלא שאין בכמלא כ' כזו שיהיה שליק עניכא רק פרשת עמלק ולכן התי' דאמר אין פוחתין לא דיבר אלא היכא דלא שליק עניכא לאפוקי פרשת עמלק זק"ל ולכן הקשה הא מלינו בהפטרה דטעם דשליק עד כ"ז לאחר פועל לפחות ולמה"לי טעם הא"ח : סק"ב (°) שלבל אחד. ר"ל מש"ה לא קבעו חכמים מי יקרא ד' פסוקים : מ"א סק"ב (°) ובמנורה. עיין בכפה יחזקאל סימן י"ז: סק"ג (°) ובמנחה של י"ט דלשון זה משמע די"ט שחרית דינו כמו בשבת דלא כמ"ש בש"ע כאן בסס ת"ה דפ' המועדות דיום כבי' וה' לכן כתב שהוא ט"ס: סק"ד (°) כשדילג הו"ל וי"ב ר' רישותא שפיתה מי' פסוקים

באר

קלז (א) משובח כתב רש"ל דשבשיו שהש"ך קורא לא יקרא לאמצעי ד' שלא לבייש האחרון או הראשון ע"ש וכ"ה חולק עליו וכן הסכים הפר"ם : (ב) עשרה פסוקים כ"ד הי"ה אם לא קרא רק ט' פסוקים ג"כ יצא בש"ם המאבר סעיף ד' ואפשר כשדילג באמצע לא שני בפחות מיו"ד מ"ל : (ג) פסוק א' ואפי' קראו כ"א פסוקי לז' גברא בלא פסוק המדולג אפ"ה חוזר וקורא עיין בכה"ג פר"ם : (ד) וקורא ומברך ברכת

ביאור הגר"א

סי' קלז ס"א ואי שליק כו'. ירושלמי שם הביאו הרי"ף שם וכ"כ תוס' שם וס"פ : ס"ב אם דילג כו'. מ"ש פי"א הלכה ו' : ואפי' אחר שהחזיר כו'. שם פ' בתרא סוף הלכה ז' : ואפי' השטיר כו'. שם פי"א : פרשיות המועדים כו'. מדל"ק שם רק שבת והא דקאמר שם ברישא מנחה של יו"ט ול"ק יו"ט שחרית משום שר"ל בין קרא עשרה פסוקים כמו בב' זה' ומנחה של שבת (ודלא כמ"א שכ' בס"ק ג' דש"ם שם הבא מפורש בהדיא שם הלכה ה' ובמנחה של יו"ט כו' ובמנה קורין

מחצית

סי' קלז סק"א וא' קורא כו'. שלא לבייש הראשון והאחרון כן הוא הגירס' בב"ח בשם רש"ל אלא שהב"ח הקשה עליו מכ"ל הא וא"ל דרש"ל כ"כ מסבר' דבשלמי אי קור' החזן ד' לראשון או לאחרון אין בזה ביום לאחרים כי זה ידוע לכל דהעולה לראשון יש לו מעלה מצד עלייתו שהיא ראשונה וכמ"ש במ"א בסעיף קטן שאחר זה וא"כ אין בזה כבוד לראשון מה שקראו לו ד' כי אין זה משום בבוד עצמו כי אם משום כבוד עלייתו שהיא חשובה וכן מה"ט אין בזה ביום לאחרי' וכן כשקורא לאחרון ד' מעלת האחרון ג"כ ידוע לכל וכמ"ש מ"א אח"ז א"כ אין בזה כבוד ולא ביום להעול' כנ"ל אבל מעלת האמצעי הוא שכן מצינו במנורה וכמ"ש מ"א ס"ק שאח"ז אין זה נודע כ"כ להעולם ויחשבוהו לקור' היינו החזן שקרא לשני ד' משום כבוד העולה עצמו ויש בזה ביום לאחרים משא"כ בזמן הש"ס שהעולה עצמו היה קורא אם קרא שני ד' אין בזה ביום לאחרון במה שהשני עשה לעצמו כבוד בקריאת ד' פסוקים : (סק"ב) ואיזה כו' כלומר כו' ר"ל כיון שיש לכ"א משלשתן מעלה שאין באחרים א"כ כל עליה חשובה בלד א' יותר מהעליות האחרות לכן שלש העליות שוין במעלותיהן וכל מי מהם שקרא ד' כדין עביד : ובמנורה כו' היינו גר"א בר"ש דש"ל בתמהות דף ל"ח ע"ב דאורך מגור' היה, עומדת בין לפון לדרום והיה פי כל הגרות לגד מערב ופריך הש"ס והכתיב יערוך אותו לפני ה' (דהיינו לגד מערב שהש היו ק"ק ואהרון) דמשמע א' לפני ה' ולא כלם ומשני דמגדל להו מגדודי דכתיב אל מול פני המנורה יאירו כו' דהיינו לגד נר אמצעי ופירש"י וז"ל ליכא אלא חד כלפי מערב ואיינו אמצעי שפי הפתילה כלפי מערב ומאר פתילות פיהן כלפי אמצעי שבאמצע של לפון מגדודי כלפי דרום וג' של גד דרום מגודדים כלפי לפון עכ"ל וכ"כ הרמב"ם פ"ג מהלכות בית הבחירה דין ח' ורש"י במס' מגילה דף כ"א ע"ב כתבו"ל נר מערבי הוא נר אמצעי למ"ד לפון ודרום מוכחים הוי אמצעי משוך קמעא כלפי מערב חוץ משאר נרות דלמ"ד מערב ומזרח מוכחים לא (ר"ל לא הוי אמצעי משובח) משום דהוי מערבי שני כלפי מזרח עכ"ל ולכאו' מ"ש דלמ"ד לפון ודרום אמצעי משוך כו' משמע דמה"ט הוי לפני ה' יותר משאר גרות והוא נגד דברי הש"ס דמסאות הנ"ל ואולי ע"י שהשש' מגדודי אגדודי ממילא אמצעי שהיה פיו בשוה כלפי מערב משוך יותר לגד מערב מהאחרי' אבל העיקר חסר מדברי רש"י : וא"ת בג"ח כו' מדליק כו' כדאי' לקמן ר"ש תרפ"א והוא כדע' ב"ה בשבת דף כ"ג : ולא אמרינן דראשון משובח ר"ל כיון דאמרינן דאלו מצוי' שקולי' הן דהיינו ראשון משובח ומעליה בקודם א"כ למה אמרינן בג"ח דהא' סברא מעלין בקדש חשובה וצריך להוסיף כל יום גר א' הנ"ל הבריר' ביד כ"א אם ירצה מוסיף כל יום משום מעלין בקדש ואם ירצה יוליך יום א' הי גרות ואח"ז פוחת כל יום (בדש"ל לב"ם דוקא כן) משום ראשון משובח : וי"ל דבאחד גברא כו' ר"ל בחד גברא כמו ר"ח דהוא מוסיף או פוחת מעלות דמעלין בקדש עדיפא ממעלות ראשון משובח ולכן ס"ל לב"ה בר"ח דוקא מוסיף והולך אבל הכא ג' גברי אז מעלת מעלין בקדש לא עדיף כ"ה ושום למעלות ראשון משובח : (סק"ג) נמנחי כו' במ"ש כו' ובמנחה של יו"ט ולפ"ז משמע אבל שחרית של י"ט דינו כמו בשבת שחוזר אפי' דילג פעם א' והוא דלא כמ"ש בש"ע: ול"ל בי"ט ור"ל י"ט שחרית וכ"מ במש"ש רפ"ב בל"ל : (סק"ב) חוזר כו' ומשמע דל"ל דלא כמו שנסתפק מהר"ש שהביא מ"א ס"ק ו': (סק"ו) ומנים כו' וקרא למפטיר וביום השני דמלא המפטיר קורא ספיק' דיומא וא"כ יום א' דח"ה ל"ל וביום השני שמא יום א' של יו"ט היה חול והוי יום א' דחה"מ יום שני. וגם ל"ל וביום השלישי דשמא יום א' של י"ט היה י"ט והוי יום א' דח"ה יום שלישי וכדלקמן ס"ש תרס"ג : בש"ע דברוכי כו' אף שיושבים בסוכה מ"מ אין מברכי' לישב בסוכה והיינו ספק שמא יום ח' ולא הוי סוכות אלמא משום ספק לא מברכים אע"ג דבשבת פ' פרה מברכים והיינו משום דהוא תקנות חכמים לקרות כל פ' פרה וא"כ ה"ה הכא כיון דתקנות חכמים לקרות ביום א' דחה"מ גם ביום השלישי הי' דטעם משום ספק מ"מ תקנות חכמים הוא ה"ל לברך. שאני פ' פרה דאיכ' מ"ד דהיא דאוריית' משא"כ נדון דידן דאינו אלא ספיקא דיומא עכ"ל בתשובה משמע אפי' דקי"ל כמ"ד פרה דרבנן מ"מ יותר יש להחמיר מבספיקא

היטב

התורה ומה"ה קורא אותו הפסוק ושניה עמו דברכות צריכות שיהיו בהם ג' פסוקים מ"א ט"ז וכ"פ הפר"ם שצריך לברך לפניה ולאחרי' דלא כמהר"ש מלובלין עמ"ל עפ"ק ט'. וע"ת הסכים עם מוהר"ש מלובלין דחוזר וקורא בלא ברכה תחלה וסוף עיין שם. ועיין יד אהרן וכי חיא ובמעיל שמואל סי' ג' (וכמ' אליהו רבה)

הגהות רעק"א

סי' קל"ז סעיף ג' אפי' דלג פסוק א'. ואפי' תיבה אחת גם המגן לבעל נו"ו סי' : מג"א ס"ק ה' כשחוזר וקורא . לאחורה נראה דמתחיל ברוך אתה דהוא שיאר בה"ת אבל ברכו לא יאמר שבבר יצאו בזה. אלא דמסתפינא כיון דהפוסקים סתמו בזה. א"ר לקמן ר"ס ק"מ :

השקל

דיומ'כיון דבפרה עכ"פ איכ'חד דעה דס"ל דהוי דאוריית' ועמ"ש סי'תרפ"ה ר"ל שנשא ונתן בזה אי פ' פרה דאוריית'.ואע"ג דאין בקיאים כו'וידעינן דיומ'קמא עיקר והוי יום א' דח"ה יום ג' ולאוי לקרות וביום השלישי · לא החמירו בקריאת המועדים לפי שכבר קראו הפ' בשבתות שלהם וכדאי' בש"ע : בשאר פ' המועדים.ר"ל שקורין בה חמשה גברי : אבל בקרבנות המוספי'דהיינו מה שקורא המפטיר דחובת היום ניהו ע"פ המדרש שהביאו התוס' והרא"ש במגלה ד' נ' ע"ב שאמר אברהם רבש"ע אם יחטאו בני כו' א"ל תיגת בזמן שבהמ"ק קיים לאחר החורבן מה יעשו א"ל הקב"ה כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקורין בהן כו'.והנה הרב לא רמה כו'מדנסתפק אם דילג בשבת אי חוזר ומברך : אך על פ' המועדים דמוספים י"ל דהשתא דמוכח דבשבת מברכים ופ'המועדים אין מברכי' כמ"ש ת"ה וכן בש"ע פה אבל פ' המוספי' דחובת היום ניהו יש להסתפק אי דומה לשבת או לשאר פ' המועדי'כמו שנסתפק מהר"ש בנ"ל: אבל בז'של פסח שקורין השיר' ובשבועות שקורין י' הדברות.אין קפיד'כ"כ ר"ל גם אם הקהל קורא'השיר' וי'הדברות מתוך חומשים וצי"כ אין שומעים קריאת ש"ץ מתוך ס"ת : אלא אגב אורחי' ור"ל דהא אפי' דילג במועדי' ל"ל בה א"כ ה"ה אם לא שמעוהו מש"ץ קורא מתוך ס"ת ומיירי שם בשירה וי' הדברות שקורין בהם לה'נגרי. ובאלו הי' דרכן לקורלן מתוך חומשים משא"כ פ' קרבנו' שבמפטיר לא היה דרכן לקרותן בצ"פ וא"כ אין שייכות לחלק בין פ' מועדים לפ' קרבנו' : ולא מצינו למידק וא"כ עדיין נשאר הספק אם לברך על פ' המוספים : והנה התוס' כו' ואחרון שקרא קודם הוי כמ"ד אפשר ס"ל לתוס' כמ"ד דבי"ע אין רשאי להוסיף וכיון שכבר קראו על המנין ועתה כשיחזור ויקרא אחר בחובת היום איכא נגרא יתירה על המנין לכך כתב דהאי אחרון הוי כמאן דליתא ולא הוי הוספה בחזקת הקורא בחובת היום ומדהוצרכו לו' דקריא' אחרון כמאן דליתא ע"כ ס"ל דאותו שחוזר וקורא בחובת היום מברך דאל"כ ליכא תוספת אדרב' עכ"ל דהשבי' ספיר לקריאת אחרון דאל"כ חסר א'ממנין שקרואים ג"מ בחג ר"ל בחג הסוכות דמבואר במגלה בסוף לקרות למפטיר בקרבנו' היום כמו שאמר קורין אלא אפי' בשאר מועדים דאינו מבואר במשנה וגמרא כ"א הפ' שקורין בה לה' נגרי. אבל מה שקורין למפטיר בס' קרבנות זה לא מצינו בש"ס אם אם רק בדברי ר"ע וכ' הרא"ש דע"כ ידע שיתקן בימי רבנן סבוראי אחר חתימ' הש"ס אם בימי הגאונים ע"פ מדרש הנ"ל במה שהביא ה' לאברהם : דאין נורס כו' דהא אפי' קראו תיכף היה צריך לברך ג"כ:כ"ש במוספים אע"ג שהם עניני קרבנות המבפרים משא"כ פ'המועדי' מ"מ ס"ל למ"א דלענין דילוג פסוק א"לא עדיף מפ' המועדים שהוזכר בגמ'כיון דאפי'דילג פ"א מ"מ עיקר פ'קרבנות קרא:הוי כאלו לא קרא כלל ר"ל אע"ג דכתב אם דילג פסוק א' אפי' בפ' קרבנות אינו מברך אבל שכחת קריא'יוס שניה הוי כאלו לא קרא כלל וכה"ג מוכח מהתוס' הנ"ל דצריך לברך.וע' בתוספו'סוכה ד'מ"ד ב' שכ' אע"ג דבקיאים בקביעי דירחי ואין עושים יום שני אלא משום מנהג אבותינו אעפ"כ א"ש מה שאנו מברכי' כיון דליכא באותה ברכה לשון ולזו דלשון ולזו אינו לא שייך על מנהג בעלמא : ובשבת דף כ"ג כתב התוס' דס"ל מברכים בי"ט שני דאם ירצו לברכו ביו"ט אין מברכי'ואין מהרגים מנהג י"ט גמור אתי לזלזולי ביה ויאמרו שאינו י"ט כלל : שלא יעבור על ב"ת דקי"ל שלא בזמנו אינו עובר על ב"ת אלא כשמתכוין להוסיף וא"כ ניהו דיושב בסוכה אינו עובר דאינו ניכר בזה שכוונתו להוסיף דשמא סוכתו עריבה עליו ולכן יושב בה ולא לשם מצוה וא"כ ליכא איסור ב"ת משא"כ כשיברך נרא' להדיא שיושב בה לשם מצות סוכה ועבר על ב"ת : כמ"ש התוס' גבי לולב. שהקשו דמ"ש לולב מסוכה ה"ל לתקן דגם ביום ח' יטלו לולב ולא יברכו כמו בישיבת סוכה ותי' דבלולב דאיכ' טלטול מוקצה יאמרו מדהותר לטלטל מוקצה ע"כ יום שביעי הוא ואינו י"ט אלא חה"מ ויזלזלו בי"ט שמיני עצרת משא"כ בשיושב בסכה לא יזלזלו בה אע"ג דיום ח' הוא דהיינו ש"ע אעפ"כ יושב בסכה דעריב' עליו כנ"ל : כ"כ בתוס' סוכה דף מ"ז ע"א ד"ה מיתיב כו' ומה"ט אי מברכים על ישיבת' א"כ אתי לזלזולי ביה כמו בלולב דאז היה ניכר שיושב בה לשם

מ מגילה כ"א ב תו' והרא"ש ג שם בגמ' ד הגה"מ פי"ב מה"ת ה ת"ה סי'

אשל אברהם

א] מג' פסוקים. ואם קרא כ"פ וכרך לאחריו כ' בשם תוקת התורה דלא מהדרי' כיון דאינו אלא תקנת וע' מהרי"ק שורש קמ"ז ותשובת משלת משה סי' מ' :

יד אפרים

(בח"א סי' קל"ז סק"א) שלא לבייש כו' וכן הוא בפרישה בשם רש"ל. והעטם כ"ל ומשום דאם הוא קורא לראשון אין זה כיום לאחרים שדרך הוא בגדולה נותן יותר לראשון שפוגע התלה ואם קורא לאחרון ג"כ אין ביום ד"ל אולי משנה בידו וקרא לכ"א ג' ועכשיו בע"כ הוא צריך לקרות לאחרון ד' כדי להשליש י' פסוקים. משא"כ בשקורא לאמצעי עכ"פ איכא ביום לאחרון ועפי"ז אפשר דשפיר נקט המג"א שלא לבייש האחרון : (בע"ז ס"ק א') כתבו התוס' כו' כן הוא בש"ס גופא שם דף ד"ג :

חתם סופר

ס' קלז במג"א ס"ק ב' תלתא גברי נינהו ג"ב פירוש משום הכי אמרינן ראשון או אמצעי ג"כ משובח אבל בלי טעם בודאי אמרינן אפי' בכמה גברי מעלין בקודש ולא מורידין ובפרשת האזינו קורין ג' ששה ששה פסוקים והרביעי שהוא אמצעי משובח קורא י' פסוקים ושוב החמישי ז' והששי ח' היינו מעלין בקודש נגד הראשוני' שקראו ששה ששה פסוקי' אבל האמצעי המשובח הוא קורא י' פסוקים ועיין מ"ש בתשובות זכרון יוסף סי' ט"ז בזה ע"ש ומה שכתבתי הוא נכון בעזהי"ת ועיין לעיל סי' כ"ה ומ"ש שם על הגליון :

לבושי שרד

סי' קלז מ"א ס"ק א' (°) לאמצעי זה ע"פ דבריו בסק"ב דמן הדין יש לקבוע קריאת ד' פסוקים לשלשי משום דמעלין בקודש כמו בחנוכה ולא משגיחי' בחשיבו' דראשון רק דבתלתא גברי לא שייך כ"כ מעלי' בקודש מש"ה עכשיו שהחזן קורא הוי כאד גברא ומנינו ד' פסוקים להג' משום מעלין בקודש ומ"ש לאמצעי הוא רבותא לא מבעי' לראשון לא יקרא דעוכר כ' פעמים על מעלין בקודש דהיינו לב' ולג' אלא אפילו לאמצעי נמי לא יקרא :

סי' קלז ט"ז סק"א (°) בכלל זה לפי דשם שליק. אבל עשה

דשליק עניכא לבד אינו פועל לפחות מעשרה פסוקים רק עשה הא"ח פועל ד"ז ממילא זהו דוקא בפ' עמלק אבל (בשאר) בפרשה אחרת אף דשליק עניכ' מוסיפין אלא שאין בכמלא כ' כזו שיהיה שליק עניכא רק פרשת עמלק ולכן התי' דאמר אין פוחתין לא דיבר אלא היכא דלא שליק עניכא לאפוקי פרשת עמלק זק"ל ולכן הקשה הא מלינו בהפטרה דעשה דשליק עד כ' לאחר פועל לפחות ולמה"לי עשה הא"ח : סק"ב (°) שלבל אחד. ר"ל מש"ה לא קבעו חכמים מי יקרא ד' פסוקים : מ"א סק"ב (°) ובמנורה. עיין בכפה יחזקאל סימן י"ז: סק"ג (°) ובמנחה של י"ט דלשון זה משמע די"ט שחרית דינו כמו בשבת דלא כמ"ש בש"ע כאן בסס ת"ה דפ' המועדות דיום כבי' וה' לכן כתב שהוא ט"ס: סק"ד (°) כשדילג הו"ל וי"ב ר' רישותא שפיתה מי' פסוקים

[כ"ה] . ח צריך לחזור ולקרות · ומברך לפניה ולאחריה (ס"ל) וכ"ל דבחול [°] יקרא זה שנית ג' פסוקים דאסור להוסיף על מנין הקרואים אבל בשבת יקרא אחר מכאן ולהלן ג' פסוקים וה"ה כ"ע דהא י"א דמותר להוסיף וכן סוברים רוב הפוסקים לכן לא יקרא הוא שנית עס" רפ"ב ס"ה : ט פחות מט' · ואם קרא הב' פסוק א' למפרע יצאו ורויה לדבר אפשי מעמד שלא קראו אלא ח' פסוקים כנ"ל דלא כע"ת עס"ו : י צריכין לחזור . פי' אותו שקרא פחות מג' : יא ומברך לפניה · שדומה כאלו לא קרא שלא אמר אלא רמז בעלמא (ב"י כל בו) משמע דבשביל פסוק א' אם דילגו אינו חוזר עמ"ש ס"ג : יב הראשון · דוקא דיעבד אבל לכתחלה לא יקרא למפרע דאל"כ בר"ח נמי יתחיל השני מוידבר משוס (°) הנכנסין עב"י עמ"ש ס"ס ק"מ : יג אינו · משמע דמותר אלא דאינו עולה מן המנין ועסי' (°) רס"ב ס"כ (°) ול"ע דפ' שקלים שחל בותתה תלוה אמרינן בגמ' קורא ו' מותתה עד ועשית כיור וגו' והמפטיר חוזר וקורא מכי תשא עד ועשית ואפ"ה עולה מהמנין וכ"כ הטור בסי' תרפ"ה ואל"ל ה"ל משום דלא אפשר דהא (°) אפשר להוסיף אחד שלא יהיה המפטיר ממנין הקרואים וגם אפשר לקרות עמו (°) ג' פסוקים יותר וי"ל דבעינן שיקרא פ' שקלים לבדה ולא יותר ומ"מ קשה דיקר' הבשי עד ג"פ אחר כי תשא והז' יחזור ויקרא מכי תשא ויוסיף על הראשון וי"ל דא"כ יאמרו שהסדר' מסיים על (°) נפשותיכם אבל עכשיו שאין מוסיף כלום וזה [°] אסור בעלמא' מוכח דמשוס פ' שקלים הוא (°) ואפשר דמשוס זה אין צריך להוסיף וצ"ע :

קלח

א לא ישייר · פי' שלא יפסיק לקרות ב' פסוקים לפני פרשה שבתורה מפני שיאמרו שלפ"כ לא קרא עד הפרשה שדעתו לקרות עוד אחד עד הפ' · וא"ל דבשים פ' נאמצע הפסוק כגון ברים פנחס מותר לסיים אפי' בפסוק הסמוך לה דליכ' למימר שהשני יקרא עד הפ' שהדבר ידוע שאין מסיימים באמצע הפסוק אע"פ שיש סס פ' · ואם טעה וסיים ב' פסוקים לפני הפ' (°) יתחיל אח"כ פסוק למפרע [מגודה] ובהג"א כ' היכא דסליק עניל כגון פ' המועדים וטעה ברביעי ולא שייר רק ב"פ אז יקר' עם חמישי פסוק אחד למפרע כיון דא"א לקרותה לבדה ולא יותר כ"כ התוס' משמע בעלמא יקרא ב' מפרשה זו וג' מפרשה אחרת וכ"מ בגמ' (°) בהדי' דמשמי שאני התם היכ' דאפשר וא"ל דס"ה שהפ' אינה רק ה"פ ואם יתחיל למפרע יהיה ב"פ אחר הפ' דהא ת"ק לא חיים להכי ע"ש אלא ע"כ לא מדלגי' משוס הכי והטעם דלא חיישינן ליואלין שיאמרו ששמע לא יקרא אלא ב"פ דאסור לגאת בחמלע

ס"ז קלח מ"א סק"א (°) יתחיל אח"כ פסוק למפרע אגודה. משוס עושים אז משוס נכנסים שיסברו שמותר לסיים ב' פסוקים קודם פ' ויונגו כך תמיד אז מתשם אותם שיהיו בתחלת קריאה ויגלו בתחלע יקרא רק עד הפרשה (שם) (°) בהדי' דמשמי שאני התם היכא . דפרין התם למ"ד דולג מהא דתני' פ' של ה"פ אם קרא ראשון אלשה קורא שני ב' מפ' זו וא' מפ' אחרת משוס הנכנסין וה"ק לא חיים לנכנסין ואם יתחיל לדלג ומשני שאני התם דאפשר לקרות

באר הגולה

כ"ד ו שבולי הלקט והרי"ק בשורש קמ"ח ז כל בו בשם רבו ח הרד"ל בשם תשובת הגאונים ח מגילה כ"ל

עטרת זקנים

קלח אורוה בתחזיס שקורין בתורה בבה"כ ובשבת במנחה ומסיימין הפרשיה שהם תמוהים ומלוויים בתפלות כהן ליי ישראל ולפעמיים מסיימין פסוק אחד לפני לו אחרי פרשה פתוחה לו פתוחה דע לך שעושין הס ולא ספיר עבדי וגם לאי הכותב מתיתי בהם פעמים בפ' שופטים מסיימין הפרשה לכהן אשר תעשה לך והוא בין ב' סתומות וראוי לסיים פסוק לפניו אשר נתן לך לאיתא בגמרא פ' הקורא עומד בעי תיוביה עולא בר רב מרבא פ' ר"ח כילד קורין אותה לו אם בני ישראל היו המנינא פסוקי פסוקי היכי לעבר ליקרו תרי הלאה פסוקי פשו להו תרי ואין משיירין בפרשה בפחות מג' פסוקים לקרי תרי לרבעה ולרבעה ובוסהבת דהוי תרי

לבושי שרד

וגם דילג חוזר : סק"ה (°) יקרא זה שנית. משמע דאעפ"כ מברך לפני' ולאחרי' וחולק אהע"ז סק"ד שפסק דזה עצמו מ"ל ברכה ראשונה. גם בח"ס המג"א מכאן ולהלן חולק ג"כ אהע"ז דס"ל דאלו ב' פסוקים לריכים ג"כ להיות נקראים בברכה ע"ש : ט"ז סק"ו (°) תנאי. ר"ל דהיכא דלא אפשר שרי ולאחר לי סיפא. ושוב כתב ועפ"פ כו' כלומר אפילו תימא דסיפא מרישא לא מוכח דבריסא מוסיף ב' פסוקים וכפ"פא אינו מוסיף כלל עכ"פ איפכא קשה ריסא למה לי הא הוא ק"ו מסיפא : שם (°) דסליק עניל. דין פרי החג הוא בסי' תרס"ג בחבר שכל הארבעה אין קורין אלא בהסייד לאותו יום וסליק עניל ולריכין לחזור ולקרות מה שכבר קראו מגא"ב בר"ח. שהיה אפשר להוסיף יותר קמ"ל דאפ"ה מיקרי לא אפשר מחמת חשש הנכנסין ויוצאין כמו שביאר בע"ז סי' תכ"ג ע"ש : מ"א סקי"ב (°) הנכנסין. פי' אמאי תקנו שמתחיל הלוי למפרע רק פסוק א' והוא ב' פסוקים אחר ויהבר ואיכא עדיין חשש הנכנסין מוצ"ש ה"ל לתקן שיתחיל מראש ויוסיף ב' פסוקים ולא יהיה חשש זה : סקי"ג (°) רפ"ב . דשם מבואר בהדיא כך בחבר כל שאינו עולה מהמנין ליכא איסורא כלל. ודע דמ"ש המג"א כאן משמע דמותר אלא כו' הוא הלעה לקושיתו ברוקה להקשות אח"כ ע"ש : שם (°) וצ"ע . ר"ל דפרשת שקלים מתחלת כי תשא עד לכפר על נפשותיכם דשם מתחיל ענין אחר דהיינו ועשית כיור נחושת וגו' . ומתילא כשחל בפ' תלה שהוא קודם כי תשא לא יהיה היכר לעתי הארץ שקראים שקלים כי יחשבו שסיום פ' שקלים ב' פעמים א' לשני' ולא לשני שני פסוקים ומ"ש והמפטיר חוזר וקורא היינו משוס שקלים. ומ"ש והמפטיר ממנין ז' : שם (°) שאפשר להוסיף אפילו אחד קראים ז' קראים דברים דברין דליכא איסור רק שאינו עולה מהמנין דבשלמא אם היה איסור לבפול אף כמי שאינו עולה מן המנין א"כ כאן דעכ"פ ליכין אמו לעשות האיסור ולבפול א"כ לאה יוסיפו . משא"כ להעלה זו דבנוסף על מנין ז' ליכא איסור אם"כ עוב שיהיה נוסף ולא הוי לא אפשר וקל : שם (°) ג' פסוקים יותר. פי' עם המפטיר יקרא ג' פסוקים בפ' ועשית כיור. ועל קושית זו הסברה תירץ וי"ל דבעינן כו' ר"ל שאין יכולים לקרות ג"פ יותר דבעינן שיקרא רק שקלים לבד : שם (°) כפשוטיכם פי' דבעינן לא יהיה היכר בשקלים דהא היכא שמוסיף השני על הראשון אינה פסוקים שרי ואע"ג דבסקי"ב כתב דלכתחלה אסור מ"מ בין לכתחלה לדיעבד עשי אינו : שם (°) אסור בעלמא . מ"ש אסור אין ר"ל דיש בזה איסור דהא כבר הלעג דאיסורא ליכא רק כוונתו דהאיסור מגד שאסר מנין שבעה דבין שאינו מוסיף כלום אינו עולה ועי"ז יהיה היכר לשקלים . ומתירולו זה תירץ גם קושית הראשונה דהרי בביאורו א' אלא יהיה המפטיר בהמנין א"כ ליכא איסורא כלל ושוב לא יהיה הכירא לשקלים : שם (°) ואפשר דמשוס . הוא עוד שוב על קושית הראשונה ולומר דכיון דלא אפשר אלא ע"י הוספה מיקרי שפיר לא אפשר משוס ערבא דאפשר וק"ל :

באר

פסק גם כן דחוזר ומברך דלא כמהר"ם לובבין ע"ש : (ה) ולקרות . ע"ז הבל' דאם מזכר אחר ברכ' אחרונ' ועדיין לא קרא הש"ך לאחר אזי אותו שחיסר פסוק א' וקרא עוד פסוק א' ולא יברך ברכה ראשונ' אלא יגמור אותו הפסוק ויברך ברכה אחרונה שנית ואם לא מזכרו עד אחר שקרא לאיש אחר יסתלק הראשון ויקרא הב' בברכ' ראשונ' אחר' ויתחיל למפרע ממקום שהתחיל אותו שלפניו ויוסיף עליהם כפי מה שיראה ממנא כל הפסוקים מתברכו לפניהם ולאחריהם רק שאותו שקרא ב' פסוקים לא נחשב לכלום ב"כ (ונכס אליהו רבה חוקן) על ע"ז ע"ש והמג"א כ' דבחול יקרא זה שנית ג' פסוקים דאסור להוסיף על מנין הקרואים אבל בשבת יקרא אחר מכאן ולהלן ג' פסוקים וה"ה כיו"ש דהא י"א דמותר להוסיף לכן אל יקרא הוא שנית ובקשבכי' בתשובת פניס מאירות סי' ל"ד : (ו) ולקרות. ואם קרא הב' פסוק א' למפרע יצא מ"א וע"ת לא ב"כ ע"ש: (ז) ס"ת . אבל אם לא גלל עדיין חוזר וקורא המותר ומברך לאחריה ולא לפני' כמ"ש בשם ק"ה בשם ע"ז : ופ'

הגהות רעק"א

סי' קל"ח מג"א ס"ק א' וא"כ ה"ה אם טעה לעכ"ד אינו מוכרח דנהי דנסתר דברי התגודה י"ל היינו בסיים ב' פסוקים סמוך לפ' ומשוס דל"ח ליזלאים באמצע קריאה אבל בטעה וסיים בפ' אחר הפ' יש חשש לנכנסים בתחלת קריאה ויסברו שלא קרא הראשון אלא ב' כמו דאיתא בגמ' ס"ה אם קרא ב' לפרשה בשבת שאין קורין בחמ"ל סי' רפ"ג וכ"ז הסעיף לשון שבולי לקט וע"ע שבתב אבל אם קראו כו' דמשמע אף אם"ל קרא ג"פ כגון שקרא למפרע דאל"כ אותו שלא קרא רק ב' פסוקים צריך לחזור ועוד כבר כ' אם קרא ח' ב' פסוקים כו' וקשיא מאנשי עמוד ומר"ת וכ"מ בס"ו אם' פ' סיים כו' ואין לומר דשאני סס דלא אפשר מ"כ גם מפ' שעלה אין ראיה וכמ"ם איתא דוקא שקראו עשרה פסוקים אבל פחות חוזר וכ"כ הג"מ וכמ"ש בס"ג וכ"ה בתוס' דתגילה כ"ג א' ס ד"ה חד וכן עיקר כל שלא קראו עשרה פסוקים חוזר : ואם לא קראו כו'. זהו סותר למ"ש בס"ש וכ"ל ועמ"א והוקק : ס"ה אם קרא כו'.עמ"א : ס"ר הקורא כו'.בתקוס כו'.כמו בהעמדות ור"ח וכמ"ש בפ"ג דמגילה כ"ב א' שאני התם היכא : ואם לאו כו' . מהש"ס דולג ופוסק ולא אתרו שיקראו שיש פרשה אחת כ"פ : חוץ כו'. לתרץ קושיית תוס' שם ד"ה שאני כו' :

מחצית

מצוה : (סק"ח) צריך כו' יקרא זה שנית ג' פסוקי' רצה לו' זה שקרא ב"פ וחולק בזה עם הע"ז בתרתי. דהע"ז ס"ל דא"צ לקרות כ"א פסוק א' ובהעטרפו' ב' שקרא הוי ג' וס"ל להע"ז דא"צ לברך לפניו דהא כבר בירך אלא דברכה אחרונה שבירך אחר קריאת שני פסוקים הוי כמאן דליתא דעכשו' בעשות ולכן יברך לאחריו אחרי קריאת פסוק ג' : לא יקרא הוא שנית ע"ס רפ"ב. דאינו כמו שיקרא אדם א' בס"ת אחת בשבת א' ב"פ לכן עדיף שיקרא אחר כיון דמותר להוסיף : (סק"ע) פחות כו' ורא' לדבר אבנו מעמד. דמבואר במסכת תענית דף כ"ו שהתמידים וכל קרבנות הציבור שהיו קרבי' עבור כל ישראל איך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גבו לכך חנקו כהנים ולוים וישראלים לכ"ד משמורות וכשהגיע זמן המשמר הקרובים לירושלים היו עולים לירושלים והרחוקים מתכנסים בעריהם תוך בתי כנסיות ועוסקים במנו' וקורין בתורה כל יום במעשה בראשית דאמרינן אלמלא המעמדות והקרבנות אין שמים וארץ מתקיימים והיו קורין בתורה ג"ב וביום א' היו קורין בתורה בראשית שהוא פרשה ראשונה וגם פרשה שניה יהי רקיע ובפ' בראשית אין בה כ"א ה' פסוקי' ופ' יהי רקיע יש בה ג"פ וכיון דליכ' רק ה' פסוקים היה הראשון קורא בפרשת בראשית ג"פ ונשתיירו שתי פסוקים ולכן השני היה קורא פסוק א' למפרע ויוסיף עליהם ב"פ שנשתיירו עד סוף הפרשה והשלישי קרא פ' יהי רקיע שיש בה ג"פ הרי אע"פ שלא קראו רק ה' פסוקים אלא ע"י שקרא השני פסוק א' למפרע הוי תשעה ילאו א"כ ה"ה הכא אע"ג דשאני אנשי מעמד דלא אפשר מכל מקום ילפינן מינה דעכ"פ דיעבד יצא. דהא ילפינן דאי קרא תשעה יצא כפ' עמלק אע"ג דשם לא אפשר. מכל מקום כיון דבלא אפשר מותר לכתחל' ה"ה היכי דאפשר יצא דיעבד א"כ ה"ה לענין קריאה למפרע אמרינן כן. דלא כע"ת דהוכיח דע"כ אינו יוצא במה שקרא למפרע דאל"כ תיקשי ל"ל הא דקתני אבל אם קראו פחות משתעה הל"ל ולקרות ת"ל כיון דלא קראו רק ה' פסוקים ע"כ א' לא קרא רק ב"פ וזה כבר קתני ריש הסעיף דאי לא קרא רק ב' פסוקים ל"ל ולקרות אע"כ סיפא קמ"ל אם לא קראו רק ה' פסוקי' אבל מ"מ כ"א קרא ג' פסוקי' דהיינו א' קרא פסוק א' למפרע אפ"ה ל"ל ולקרות וע"ז כתב מ"א דלית' כדמוכח מאנשי מעמד אלא דלפ"ז קושית הע"ת צריכ' ייאוב : (סק"י) צריכים לחזור פי' אותו כו'. ותיבת צריכים לשון רבי' הוא ללמו דוקא : (סקי"ב) הראשון כו' דאל"כ בר"ח נמי כו'. דאמרינן במגלה דף כ"א בקריאת ר"ח היכי עבדינן. דפ' התמיד יש בו ה' פסוקי' ואח"ז פ' וביום השבת שני פסוקים. ואח"ז פ' ובראשי הדשיכם יש בו חמשה פסוקים ואין קריין ד' גברי. ואי יקרא כהן ולוי בפ' וידבר כ"א ג' פסוקים נשאר עד סוף הפרשה שני פסוקים ואין משיריין בפ' פחות משלשה פסוקים כדאי' בסי' שאח"ז. ואי יקרא כהן ולוי כ"א ד' פסוקים ויתחיל העולה שלישי פ' וביום השבת ואיך יעשה אי יקרא פ' וביום השבת ופסוק א' מפ' ובראשי הדשיכם. הא אין מתחילים בפ' פחות משלשה פסוקים. ואי יקרא ג' פסוקים מפ' ובראשי הדשיכם לא

השקל

יאמר לרביעי כ"א ב' פסוקים לכן סביר' ליה סביר' ליה דולג והיינו שכהן קורא שלשה פסוקים ולוי חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסיף עליו שני פסוקים וא"כ מתייר שלשה פסוקי' עד סוף הפרשה ושמואל סביר' ליה פוסק ר"ל פסוק שלישי ופסקינן והולכי' וקורא כהן מחצית פסוק ג' דה"ל שתי פסוקים ומה לה.וכן הלוי קורא שני פסוקים ומחצה ופרכינן לשמואל למה לא אמר דולג.ומשני משום הנכנסים ר"ל אם יכנס א' לבה"כ כשמתחיל השני לקרות וישמע שמתחיל שני פסוקים אחר תחלת הפרשה. ומזה יוכיח דע"כ כהן לא קרא רק שני פסוקים ויעשו דסני בקריאת שני פסוקים. והדר אמרי' לרב דס"ל דולג משום דס"ל לנכנסים לא חיישינן דמאן דעייל שולי שייל ר"ל הנכנס ורואה שיצו דלפי דעתו הכהן לא קרא רק שני פסוקים ובשלא העומדים בבה"כ אמר לא קרא הכהן כ"א ב' פסוקים ויסיבוהו ויודיעוהו האמת שהכהן קרא ג' אלא שנו דלג אך מינו תנא בברייתא שם דחיישינן לנכנסים וא"כ ניחו דרב ס"ל דל"ח לנכנסים היכי דלא אפשר מכל מקום אם אפשר לתקן שלא יהיה חשש נכנסים ולאי דעדיף עפי וכדלקמן סי' קי"ח א"כ ה"ל לתקן דלוי ידלג ויתחיל תחלת פ' וידבר דלפ"ז גם נכנסים ידעו דהלוי דלג. דאל"כ הכהן לא קרא כלום. אע"כ כל מה שאפשר למעבד בקריאה למפרע עדיף ודי שעכ"פ צריך הלוי לקרות פסוק א' למפרע ויותר לקרות למפרע לא הותר לו לכתחל' : ועיין בב"י שהביא רא"ה לדין המובי' פה בש"ע דאי קרא למפרע יצא מאנשי מעמד כנ"ל שהיו קורין למפרע והיינו דוקא אנשי מעמד דהוי כמו דיעבד כיון דלא אפשר וכמו שהביא מ"א ראיה מר"ח המ"ל מאנשי מעמד : (סקי"ג) אינו כו'. ועפ' רפ"ב ר"ל דדעת הרב"ו כן הוא שם דיהו דאינו עולה למנין אבל אסור' ליכא אבל רמ"א שם חלק עליו וכ' דהוי איסור' כה"ג : דפרשת שקלים שחל בותתה תלוה אבל לדידן לא מקלע הכי וכמ"ש הטור סי' תרפ"ה : קורא"ם שמה כו'. ר"ל דל"ל השמה יקראו עד סוף סדר ותתה תלוה והשביעי דהיינו מפטיר יקרא פ' תשא. דא"כ לא מכחר דקורין פ' שקלים אלא יטעו דס' ותתה תלוה הוא עד סוף פ' שקלים משא"כ כשמשיר קורא גם פ' תשא ומפטיר קורא למפרע פ' תשא ידעו שמשוס פ' שקלים קוראים כי תשא כיון דרוחים שיהיו : ואפ"ה עולה למנין. דהא ע"כ ס"ל מפטיר עולה למנין ז' דהא קתני שמה קוראים עד סוף פ' שקלים. והשביעי היינו מפטיר מתחיל מכי תשא (ולמ"ד אין מפטיר עולה למנין יש לו דין אחר כמבואר בטור שם) : דהא אפשר להוסיף א'. ר"ל גברא חד : ג' פסוקים יותר מפרשת הכיור שהיא סמוכה אחר פ' שקלים. וע"י הוספה זו עדיף דהא ג"כ מודה ש"ע דעולה : וי"ל דבעי' כו' בזה בא לייסב רק קושי' שניה לבדה אבל קושי' א' איכה מיושבת עד שס"ק זה : עד ג' פסוקים אחר כי תשא. רק ג' פסוקים מתחלת פ' כי תשא עד סוף ג' פסוקים : וי"ל דא"כ יאמרו דהסדר כו' דאין בזה היכר כ"כ : ואפשר דמשוס זה כו' בזה בא ליישב קושי' א' דה"ל להוסיף חד גברא וע"ז אי' דמשוס זה אין להוסיף. וא"כ נשאר תירוצו הראשון משוס דלא אפשר :

באר היטב

(ס) הפרשה . הפר"ח מולק ופסק דיתמיהו ממקום שפסקו : (ע) ולאחריה . ואם דילג פסוק אחד מפרשת פרה אינו צריך לחזור ולקרות כיון שכבר קראו אותו פרשה ע"ת מ"א : כ' מהר"ם מלובלין סי' פ"ה ס"ק שקרא בשבת ביום אחד דמו"ה דסוכות למפטיר וביום השני ונגלל הס' תורה ולא קרא ביום השלישי והור' לחזור ולפתוח הס"ת ולקרות בקול רם וביום השלישי עד גמירא בלא ברכה לפניה ולאחריה ומסיים המור' לברך לא הפסיד ע"ש ומ"א ופר"ח ויד אהרן מלקו עליו ופסקו בפשיטות דיבך תחלה וסוף ע"ל ס"ק ד': (י) הראשון דוקא דיעבד אבל בכתחילה לא יקרא למפרע מ"א :

קלח (א) ישייר . ואם טעה וסיים ב' פסוקים לפני הפרס' יקרא ב' מפרס' זו וג' מפרשה אחרת ולא ג' למפרע מנן א ברהם ועיין ט"ז סימן תכ"ג . ופ' באמצע הפסוק בגון ברים פנחס מותר לסיים אפי' בפסוק הסמוך לה דליכא למימר שהשני יקרא עד הפרשה . שהדבר ידוע שאין מסיימים באמצע הפסוק אע"פ

ביאור הגר"א

במנחה של יו"ע בסדר אפסק אפי הרגל ע"ש) : ס"ד אם קרא כו'. כמ"ש הקורא בתורה לא יפחות כו' ומשמע דאף לעיכובא ועוד דאל"כ לא היו צריכין בתעמדות ור"ח לדלוג ולפסוק כיון דא"א כמו פ' עמלק אלא ל"ל דשם אין עיכוב בדיעבד משא"כ כאן וז"ש ואם לא כו' ראיה ג"כ כמו הפרשה בשבת שאין קורין בחמ"ל סי' רפ"ג וכ"ז הסעיף לשון שבולי לקט וע"ע שבתב אבל אם קראו כו' דמשמע אף אם"ל קרא ג"פ כגון שקרא למפרע דאל"כ אותו שלא קרא רק ב' פסוקים צריך לחזור ועוד כבר כ' אם קרא ח' ב' פסוקים כו' וקשיא מאנשי עמוד ומר"ת וכ"מ בס"ו אם' פ' סיים כו' ואין לומר דשאני סס דלא אפשר מ"כ גם מפ' שעלה אין ראיה וכמ"ם איתא דוקא שקראו עשרה פסוקים אבל פחות חוזר וכ"כ הג"מ וכמ"ש בס"ג וכ"ה בתוס' דתגילה כ"ג א' ס ד"ה חד וכן עיקר כל שלא קראו עשרה פסוקים חוזר : ואם לא קראו כו'. זהו סותר למ"ש בס"ש וכ"ל ועמ"א והוקק : ס"ה אם קרא כו'.עמ"א : ס"ר הקורא כו'.בתקוס כו'.כמו בהעמדות ור"ח וכמ"ש בפ"ג דמגילה כ"ב א' שאני התם היכא : ואם לאו כו' . מהש"ס דולג ופוסק ולא אתרו שיקראו שיש פרשה אחת כ"פ : חוץ כו'. לתרץ קושיית תוס' שם ד"ה שאני כו' :

בתמצע הקריאה אלא בין גברא לגברא (°) ומ"ש התו' ד"ה אי איתא וכו' דמייתי' לנכנסין שיאמרו שמותר להתחיל ב"פ סמוך לפרש' לפרש' היינו לס"ד דמקשן ע"ש ואף להר"ן דמייתי לכך היינו אלא רצו לתקן לכתחלה לכך לקרות וכמ"ש ס' תכ"ג אבל היכא דאירע טעות לא תקנו לדלג משום כן וכדמסיק בגמרא ע"ש הטעם משום דטעות (°) לא שכיחא וא"כ ה"ה אם טעה וסייס ב"פ אחר הפרשה אין מתחילין למפרע עמ"ש ס"ס קל"ז : ב (°) לא יתחיל . פי' אלא יסיים לא' ב"פ אחר הפ' דא"כ יתחיל השני ב"פ אחר הפ' וימארו הנכנסים אלא קרא הראשון אלא ב"פ דאל"כ למה לא סיים כשהגיע לפרשה וה"ה אם יש בסוף הסדר פ' אל ה"פ לא יתחיל

קלח (א) ופ' שאינה רק ב' פסוקים . נראה הטעם דלא חיישינן כאן שמא יסברו שהקורא יקרא רק ב' פסוקים דכל שאין רואין שינוי לא חיישינן לא יקרא אלא שני פסוקים הנשארים וכן ב לא (ג) יתחיל בה פחות מג' פסוקים מפני הנכנסים אז בב"ה שיאמרו שלא קרא הראשון אלא שני פסוקים : הגה ואין מילוק בין פ' פתוחה לסתומה (א) ופרשה שאינה רק ב' פסוקים מותר לשייר בתחלה ולהפסיק להמפטיר ב"פ אחר הפרשה אלא יקרא ה' פסוקים (רוקח ה' שבת) וכ"מ בתוספות דמגילה ריש דף כ"ב גבי והקרבתם ואע"ג דהכל יודעין שהמפטיר מתחיל למפרע מ"מ בימי התלמוד היה המפטיר מתחיל

במקום שסיים הראשון כמ"ש הרא"ש והיה אסור להתחיל ב"פ אחר הפרשה אף עכשיו לא בטלה התקנה וגם איכא למיחש שהנכנסין לא היו ידעו שהוא מפטיר : כתוב בד"מ בשם א"ז עם הכהן מותר להתחיל וכן נוהגין להתחיל ויחל שהוא ב"פ סמוך לפ' עכ"ל וכ"כ האגודה. ובמרדכי כתוב וז"ל אלו הפרשיות ידועים הם ויודעים הכל שלא קרא לפניו שום אדם ואיכא למיחש עכ"ל (°) וזה שייך לומר בוהקרבתם שהוא ב"פ אחר הפרשה דאיכא חששא וכן ויחל (°) ובתוס' מגילה דף כ"ב כתבו וז"ל שאני אלו הפ' שהן ידועות לעולם ואיכא למיחש עכ"ל (°) שהשליחי קורא וביום השבת אין לחוש שיאמרו הנכנסין שבג' לא קרא אלא ב"פ של וביום השבת שהרי הדבר ידוע לעולם (°) וגם יש להם לחשוב שא"כ לא היה לו להניח כשהגיע לפרשה שהרי גם זו מעין פ' שהניח בה עכ"ל . ול"ע דא"כ מאי דשקיל וטרי בגמ' (°) בר"ח היכי עבדי ה"ל לתקן שישיירו בר"ח ב"פ סמוך לפ' ויהיה הדבר ידוע לעולם וכ"ל (°) דדוקא מהכהו תרי טעמי שרי °) : (°) ועוד הגני יוסף להפלי' על ת"ה שב' פ' שאינה אלא ב"פ מותר להפסיק כ"ש בש"ע פה ומביא ראיות מוביום השבת ומדברי התוס' פה משמע דדוקא וביום השבת שרי שהדבר ידוע לעולם וע"ע . ואפשר לומר דכוונת התוס' ג"כ כן שהדבר ידוע כיון שיש פרשה בתורה כאן ראוי לסיים פה דבשלמא כשסיים במקום שאינו פ' אחי למימר מפני מה לא סיים בפ' אלא ע"כ שהתחיל בפ' שבתורה הכל יודעין שדרך לסיים שם (°) ועוד יש להם לחשוב שא"כ כלו' אי איתא דמותר לקרות ב' פסוקים לא היו לו להניח עם השני כשהגיע ליום השבת אלא היה לו לקרות עד וכראשי חדשיכם ואחר כך לקרות הג' והד' אלא ע"כ אסור לקרות ב' פסוקים (°) ול"ב דכוונת התו' דמאיכי תיתי לומר שלא קרא אלא ב"פ כיון שיש לו לקרות יותר שהרי עדיין כל פ' וכראשי חדשיכם לפניו שהיא מעיינו של יום ואין שם לקרות אלא הרביעי ומאיכי תיתי הפסיק שם אלא ע"כ שקרא כבר ג"פ כל"ל מיהו בש"ת דיקן איכא פ' סמוך לויחל ולא סמוך להקרבתם וכ"כ בש"ג והנקדן בהגהות סמ"ג ובתשובת מהרי"ל סי' ק"ס (°) ועפ"ז יש לייישב מה שנמצא בסידורים ישנים לסיים עם הכהן בסדר ואתה תצוה פ' א' אחר הפרשה דאיכא למיגזר כלום דהכל יודעין שהכהן מתחיל מראש הסדר ועכשיו חדשים

יש להם לחשוב וכו' וכ"ת הא לריכין לו' הסברא ידועה דאלת"ה ק' תפ' ויחל ומוהקרבתם י"ל דלריך ל"ק דפ' ויחל הם ד' פסוקים אחר הפרשה והקרבתם ג' פסוקים כמ"ש המהרי"ל והמהרש"ל :

באר היטב

אע"פ שיש שם פרשה ומעשה זה מתחילין פרשה ויחל שהוא שני פסוקים סמוך לפרשה וכן והקרבתם הוא ב' פסוקים אחר הפרשה שאלו הפרשות הם ידועות לעולם ואיכא למיטעי עיין מ"א : (ג) יתחיל . פירוש שלא יסיים לאחר פרשה ומעשה זה מתחילין פרשת ויחל שהוא שני פסוקים סמוך לפרשה וכן והקרבתם הוא ב' וידבר ב"פ דשם יש שפיר תשש יוצאין שיאמרו שאינו לא יקרא רק עד וביום השבת וכ"ת דיקשה להם למה יניח לרביעי ג' פסוקים ולא שמא יהיה תשש יוצאין שיאמרו שלא יקרא רק עד וביום השבת וכ"ת דיקשה להם למה יניח שפיר ג' פסוקים ולא קתני ז"א דלא ידע: כלל שקורא יותר או יחשבו שיש יותר מאדבעה קרואים. דבשלמא בקושיות התוס' שייך שפיר תירוצים כיון דקושיתם היה תשש נכנסין והנכנסין יראו שקורין לרביעי פ' שלישה משא"כ כאן בהתשש משום יוצאין לא שייך זה מיהו אכתי קשה בהא דפריך הש"ס אם יקרא שלישי פסוק א' של וברא"ש יש תשש נכנסין והא בזה גם תירוץ הב' של התוס' שייך הא יקשה לנכנסין למה קתני לזה ולא קראו רק פסוק א' ולזה הניחו ד"פ ועיין אח"כ שיתישב זה הוך דברי הגרא"ח:(סס)(°)ועוד הגני יוסף להפלא. המשך דבריו לפי שסיים דלעשם ראשון לחוד לא סתכינן התחיל עתה לומר שאינו בן דהא בלא"ה קשה על הא"ה שסותר דברי התוס' אלו וכ"ל שהא"ה מפרש תירוץ א' של תוס' הואיל שיש פרשה ממילא לא קשה גם קושיתו ראשונה ושפיר נוכל לומר דתירוץ חד נמי סגי ולא לריכין לתירוץ התירוצים דוקא ומש"ה נמי פסק הא"ה לדינא דבכל התורה היכא שיש פרשה של ב' פסוקים שרי ב' פעמים ב"ש בליכת שם רק תירוץ א' שבתוס' והיינו משום לדינא בתר סגי : (סס) (°) ועוד יש להם לחשוב שא"כ. הוא ביאור לתירוץ ב' שבתוס' משום דהוקשה לו כיון דחד תירוץ סגי א"כ קשה לתירוץ הב' הקודם' שהקשיתי באות י"א דבשלמא אם נרוץ דוקא לשני התירוצים א"ש משום דשם ליכא תירוץ הראשון של תוס' שפירשו התה"ד מתחת שיש פרשה אבל מתחר דבתירוץ חד סגי קשה לתירוצים הב' לז"א המג"א דל"ל לאין כוונת תירוץ הב' כפי פשוטו כאשר פירשתיו באות ע' אלא לאין זה דאיכא בלל מה שיקתלו לאחר ולאחר קראו שרבה רק שתירוצו הוא שיקשה להנכנסין למה קראו ג' גברי עד וברא"ש אח"כ קרא רק א' והרי עיקר קריאת יום זה הוא רק מחתת וברא"ש והיה להם לחלוק לשנים שיהי' עכ"פ ב' קרואים בפרשה שהיא עיקר חובת היום ומזה ידעו שאסור לקרות ב' פסוקים כך הוא כוונת התוס' ממילא זה לא שייך אם יקרא שלישי פסוק א' הן וברא"ש דאז איכא רואים זו דהא בתחת היה ב' קרואים בפ' וברא"ש ומתחת הקימון איכא רואים ממלא המג"א בביאור שעת הא"ה דלדינא סגי בחד תירוץ מש"ה פסק הא"ה את דינו מתחת תירוץ התוס' הראשון וע"ז תולק המג"א במ"ש אח"כ : (סס) (°) ולא"כ דכוונת התוס' דמה"ת. ר"ל שפירשו של ה"ה בתירוץ תוס' הב' הוא דתוק אלא הפירוש בפשוטו כמו שביארתי באות ע' ות"כ קשה לתירוצים הבאים שיטתו שמותר להתחיל ב' פסוקים סמוך לפ' בב"ש דלריכים לתירוץ תירוץ הראשון משום דבתירוץ הא' מודה המג"א לפירושו של ה"ה. ממילא עכ"פ לדינא לריך דוקא ב' התירוצים ונסתר הדין של הא"ה מה שפסק על פי תירוץ הראשון דבאמת תירוצים אלו ב' לבד הין מועילין ודוק היטב בכל מ"ש ואתבאר לך היטב כל המשך דברי המגא"ח וכ"ז ולא"ד ברור בכוונתו : (סס). (°) ועפ"ז יש לייישב מה שנמצא. ר"ל ע"פ דברי הד"מ בסס א"ז ולא אדמתיך ליה קאי :

לבושי

מפ' האחרת כיון דלא סליק עניו' הרי דבה"ג אין דולג : (סס) (°) ומ"ש התוס' ד"ה אי איתא. בהא דפריך אי איתא ;לדלוג פירשו דמ"ש ס"ל לדלוג כדי שלא יהיה תשש ינכנסים מ"מ לאתי דמשני שאמי התם דאפשר לן ס"ל לתרי : (סס) (°) לא שכיחי וא"כ ה"ה אם טעה. ר"ל דלהר"ן מוכח עוד דין דאלי לדת"ה שהיא דמש"ה אין דולג שם משום דליכא שום תשש ממילא י"ל דה ג דחיכא ינכנסין דולג משא"כ להר"ן דגם שם יש תשש ינכנסין רק דעעות לא שכיח ה"ה כאן : סק"ב. (°) לא יתחיל פי' לא יסיים משום דלשון לא יתחיל משמע אלא ידלוג ומוכח כאגודה שהביא בס"ק הקודם לכן פי' אלא יגרוס הראשון שיתחיל השני עוד פי' דמיירי במפטיר דאז לא היה בראשון עעות ואז ליכא טעמא דלעיל דעעות לא שכיח וגם דבמפטיר אין זה נקרא דולג כלל דבלא"ה קורא מה שקרא ראשון : (סס) (°) וזה שייך לומר בוהקרבתם פי' הבא"ז תלי טעמא במה שהוא כהן ויודעין אלא קרא אחם לפני כהן משה"ה ליכא תשש ינכנסין ועשם זה ליכא רק בויחל משא"כ בוהקרבתם שקורא"ם לתפטיר והוא אינו כהן דבחתת קראו כבר לפניו ממילא חיכא תשש ינכנסין אבל טעם המרדכי שייך גם בזה משום שיודעין שמתחילין בוהקרבתם יאין קורא"ם הפסוקים הקודמים כלל : (סס) (°) ובתוס' מגלה. ר"ל דהמרדכי לא קאמר רק שאלו הפרשיות ידועות מקום שהתלמד והתוס' הוסיפו שיהיו אפי' סדר הקריאה כמה פסוקים קורא"ן לכל א' מן הקרואים ועשם זה הוצרך להם לענין ר"ח כמ"ש אח"כ : (סס) (°) שהשליחי קורא וביום השבת. ר"ל שהשליחי גומר פ' וביום השבת שהיא פ' שלישה ואין בה רק ב' פסוקים ואיכא תשש ינכנסים שיאמרו הרביעי מתחיל ובראשי חדשיכם ויחשבו שהשליחי לא קרא רק וביום השבת אלא משום שפרשה זו ידוע ויודעים שהשליחי מתחיל קודם וביום השבת:(סס)(°) ועם יש להם לחשוב שא"כ. זה עוד תירוץ וה"ל דליכא בהא תשש ינכנסין משום דאותן שיראה הד' מתחיל ובראשי חדשיכם יהיה להם הוכחה דהשליחי התחיל קודם וביום השבת דאל"כ למה קתני כ"ש שלא לקרא לו רק ב"פ ולהרביעי הניחו ובראשי חדשיכם שהוא ה"פ דהא ליכא למיחש שהינכנסין יאמרו שלא ידעו שגומרין לו כל הפ' דז"א דתוס' לשטתייהו שהבית כסי' זה בשתם דל"ח לזה משום דאסור לנאת אם לא בין גברא לגברא:(סס) (°) בר"ח ביכא עבדו ה"ל לתקן. הש"ס פריך בר"ח היכא עבדינן דהא פסוקים וביום השבת ב"פ ובראשי ב"פ ובקשה מתמ"ר אם יקראו לכהן וללוי אל"ל ג' פסוקים ישאר עוד ב"פ וידבר ואין משיירין בפ' פתות מג' פסוקים משום יוצאין ואם יקראו לא"ל ד"פ עדיין מה יעשו בשלישי ורביעי אם יקרא ג' וביום השבת ופסוק א' מן ובראשי א"כ יתחיל רביעי פסוק א' אחר הפרשה ואיכא ינכנסין ואם יקרא שלישי ג"פ מן ובראשי אין נשאר לרביעי רק שני פסוקים וגם יש תשש יוצאין. ואמר רב דולג ר"ל שהכהן קורא ג"פ והלוי מתחיל פסוק א' שקרא כהן וקורא ג"כ ג"פ ונשאר עוד ג"פ עד הפרדינן תרתי לפסוק ודלדלנו אמ"ג דא"ל לנכנסים הרביעי ע"כ והשתא הקשה המג"א דלתירוצי' א' של תוס' ליכא שום תשש ובכל ענין שיתקנו ענין הקריאה יהיה ידוע:(סס)(°)דדוקא

ביאור הגר"א

סי' קלח ס"א ואין כו'. דגם פתוחה נקראת פרשה כמ"ש בפי"ב דשבת פ' פתוחה כו' ובכ"כ בפ' ואם מן הגלון כו' ליתן ריוח כו' ועוד ממ"ש בתגיגה ליקרי תרי תהא ותלתא מהך פשו כו' ואע"ג דבתרא הראשון פתוחה : **ופרשה כו'.** ומש"ש ניקרי תרבעה תרבעה כו' ;יקרי תרי כו' הא בלא"ה מותר לסיים אלא וביום השבת : ויבוין כו'. ירושלמי פ' בני העיר ע"ש :

מחצית

סי' קלח סק"א לא כו' שדעתו לקרות עוד א' רלה לומר דעתו לקרות עוד שיש א' לעלות לתורה ואותו האיש יקרא השני פסוקים עד הפרשה : ואם טעה כו' יתחיל למפרע . האגודה שתם דבריו ולא כ' שום טעם . והשתא ס"ל למ"א דטעם אגודה דיהו דמה שעות הראשון וסיים ב"פ לפני הפר' וא"ל לנכנסין אינו יוכל לתקן מכל מקום אי לא יקרא השני פסוק למפרע איכא חשש אחר דהיינו יוצאים . והיינו אחר שנתחיל השני לקרות יצאו והם יטעו שאותו השני לא יקרא כ"א השני פסוקים עד הפר' וזה בא מ"א לדחות דע"כ ל"ש בזה מטעם שכתב א"ש דטעם אגודה דיהו דמה שעות הראשון וסיים ליום טוב : דא"א לקרותם יותר . ר"ל לחוסיף למשיני מפ' שאחר פ' המועדים. דהא אחר פ' המועדים אין לו שייכות לי"ט : משמע בעלמי' כו' רלה נומר אם אפשר להוסיף על שני פסוקי' שייר מפ' שאחריה כגון בשבת. שיש כל הסדרה לפניו יקרא ב' כו' וא"ש לחשש אגודה הנ"ל דאלת"ה ל"ל לטע' דשליק עניי' וא"א לקרות יותר מ"ל דא"ל ליוצאים באמצע קריאה כנ"ל א"ו דלא שייכי לזה : וכ"מ בגמר' במגלה דף ד"ב ע"א . דאמרי' בר"ח שי"ל לקרות ד' גברי . ויש לפניו ג' פרשיות . ויודבר היא ה' פסוקים וביום השבת ב"פ ובראשי חדשיכם ה"פ . וא"כ היכי נעביד אי יקרא כהן ולוי מפ' וידבר כ"א ג' פסוקים ישאר מפ' וידבר ב"פ ואין משיירין בפ' פתוח מג"פ . ואי יקרא כהן ולוי כ"א ד' פסוקים . ויתחיל שלישי וביום השבת דליכא רק שני פסוקים ויצטרך לחוסיף מפ' ובראשי חדשיכם פסוק א' או שיש כ"ה שישאר לרביעי ג' פסוקי' . הא אין מתחילי' בפרשה פתוח מג' פסוקים . ולכן מסקי' דכהן ולוי קורין יחד ה' פסוקי' . ושלישי ג' פסוקים הנשארים מפ' וידבר . וגם פ' וביום השבת ורביעי יקרא ובראשי חדשיכם אולם באותן ה' פסוקים שקור' כהן ולוי איך עושים דהא צריך כ"א לקרות ג' פסוקים פליגי רב ושמואל רב ס"ל לוי דולג.ולא לומר כהן קורא ג' פסוקים ולוי דולג למפרע פסוק ג' שקרא כהן ומוסיף עליו שני פסוקים . ושמואל אמר פוסק . ר"ל פסוק שלישי פוסקים לשני' וכהן קורא אחי' ראשון של פסוק ג' דהיינו שני פסוקים ומשלה ולוי קורא אחי פסוק אחרון של פסוק ג' ועוד שני פסוקים נוספים ואמרי' לרב מ"ט לא אמר פוסק . משום כל פסוק דלא פסקי' משה לא פסקינן ושמואל מ"ט לא אמר דגמי . משום חשש נכנסים. דאי יתלג לוי פסוק א' למפרע א"כ יתחיל לוי ב' פסוקים אחר הפרשה . ויאמרו הנכנסים שהכהן לא קרא ב"א אותן שני פסוקי' מתחלת הפרשה עד מקום שהתחיל לוי ולרב נ"ל במקום דלא אפשר לא חיישינן לנכנסים ואמרי' דמאן דעייל שיולי' שייל . ר"ל הנכנס הוא יראה שהתחיל ב' פסוקים אחר הפרשה ישאל להעומדים בבה"כ איך היה קריאת הכהן . וישיבו האמת. וכדמסיק הש"ס אחר זה לתנא דבריית'. ופריך הש"ס מברייתי' דתני' פרשה שאין בה אלא ה' פסוקים יחיד קורא אותה כולה ואם קרא רק ג' פסוקים השני שעולה אחריו קורא שני פסוקים הנשאריים באותה פרשה ופסוק א' מפרש' שאחרי' וי"א שקור' וסיף על ב' פסוקים שנשארו מפרש' א' ג' פסוקים מפרשה שאחרי' לפי שאין מתחילים בפרשה פתוח משלשה פסוקים ואי אית' למ"ד דולג לדלוג ולמה יקר' מפרש' שאחרי' . ומשני שאני הכא דאפשר בהני . ר"ל דהא אפשר לקרות מפרש' שאחריה ולמה דלג בתוכם עכ"ת הגמר' וא"ל לחשש האגוד' ניהו דאפשר לקרות מפ' שאחריה מכל מקום ראוי שידלג השני מחשש היוצאים באמצע קריאת השני ואמרו שהשני לא יקר' רק שני פסוקים עד הפרשה . וא"ל כו' יהיה ב"פ אחר הפ' . ור"ל ויהיה חשש לנכנסים שיאמרו שהראשון לא קרא רק שני פסוקים מה שאין כן האגודה מיירי בפרשה גדולה דאפי' ידלוג השני פסוק א' ישאר לראשון ג' פסוקים:דהא מ"ק ל"מ להכי. ר"ל ניהו דלי"א דבריית' א"ש דמיים לנכנסים אבל מ"ק דל"מ לנכנסים דהא סביר' ליה שני קורא ב"פ הנשאריים ופסוק א' מפרש' שאחריה . ול"א שהנכנסים יאמרו שהשני לא קרא רק אותו פסוק יחידי. וכדמסיק הש"ס התם א"כ לא"ק תקשי ה"ל לשני לדלוג מחשש יוצאים באמצע קריאה. דאסור לנאת באמצע וכדלקמן ר"ש קמ"ו: ומ"ש התוס' ד"ה כו' ר"ל דלמא באמת אין טעמו של האגודה מחשש יוצאים באמצע קריאה אלא החשש שכ' התוס' ד"ה אי איתי כו': דעל מ"ש רש"י דברסינן בקושי' הש"ס דלעיל למ"ד דולג דלגו ולא גרסי' למ"ד פוסק ספסק. דהא כבר קרא ראשון כל פסוק ג'. והקשה התוס' על מקשן נופי' דה"ל להקשות למ"ד פוסק ספסק וידלג דהא גם שמואל דס"ל פוסק גם הוא ס"ל אי דולג שפיר דמי . אלא חשש נכנסים ל"ל דולג כנ"ל א"כ כאן דראשון קרא ג' פסוקים ושייר ב' פסוקים ידלג השני אחי פסוק למפרע מפסוק שלישי. וכ' הטעם וז"ל אלא יטעו נכנסים לפי שהתחיל זה בשני פסוקי' סמוך לפרשה כנ"ל ופי' מ"א כוונת שהיעקר תקנת דרבנן שלא יטעו הנכנסים אלא ידעו שנעשה עפ"י טעות יסברו שמותר לכתחלה להתחיל שני פסוקים סמוך לפרשה והיינו שאותו שלפניו מותר לשייר ב' פסוקים עד הפרשה. ותירצו דלמ"ד פוסק לק"מ דלדידי' אי' שפיר כו' היכי דאפשר לא עבדינן תרתי לפסוק ודלדלנו אמ"ג דא"ל לנכנסים דולג תיקשי נכ"ל ור"ל דגם המקשה אחיק דהיכי דאפשר לא עבדינן תרתי לפסוק ודלדלנו אמ"ג דא"ל לנכנסים

שרד

מהני תרי טעמי שרי. פי' דעל עשם דידוע לחוד לא סמכינן רק בלירוף הירוץ השני ואותו התירוץ לא שייך אם שיירו בפרשת וידבר ב"פ דשם יש שפיר תשש יוצאין שיאמרו שאינו לא יקרא רק עד וביום השבת וכ"ת דיקשה להם למה יניח לרביעי ג' פסוקים ולא קתני ז"א דלא ידע: כלל שקורא יותר או יחשבו שיש יותר מארבעה קרואים. דבשלמא בקושיות התוס' שייך שפיר תירוצים כיון דקושיתם היה תשש נכנסין והנכנסין יראו שקורין לרביעי פ' שלישה משא"כ כאן בהתשש משום יוצאין לא שייך זה מיהו אכתי קשה בהא דפריך הש"ס אם יקרא שלישי פסוק א' של וברא"ש יש תשש נכנסין והא בזה גם תירוץ הב' של התוס' שייך הא יקשה לנכנסין למה קתני לזה ולא קראו רק פסוק א' ולזה הניחו ד"פ ועיין אח"כ שיתישב זה הוך דברי המגא"ח:(סס)(°)ועוד הגני יוסף להפלא. המשך דבריו לפי שסיים דלעשם ראשון לחוד לא סמכינן התחיל עתה לומר שאינו בן דהא בלא"ה קשה על הא"ה שסותר דברי התוס' אלו וכ"ל שהא"ה מפרש תירוץ א' של תוס' הואיל שיש פרשה ממילא לא קשה גם קושיתו ראשונה ושפיר נוכל לומר דתירוץ חד נמי סגי ולא לריכין לתירוץ התירוצים דוקא ומש"ה נמי פסק הא"ה לדינא דבכל התורה היכא שיש פרשה של ב' פסוקים שרי אע"ג דבכל יודעים שהמפטיר קורא הכל למפרע וכמ"ש מ"א אח"ז אעפ"כ דין המפטיר כדין שאר הטולים ומטעם שכתב מ"א אח"ז . אבל מפטיר דוהקרבתם דאין המפטיר קורא מה שקראו כבר פעמי' דאין תילוק ביניו לבין שאר הקורין: דמקום שסיים הא' כמ"ש הראש"ם כו' בפ' הקור' עומד הא"ה וז"ל ש"מ שבמיהם היה המפטיר קור' פסוקים אחרים מה שלא קראן לפניו ותימ' למה אינו אין זוהים כן . וגראה כי בימי חכמי הגמ' לא היו אומרים קדיש בין שביעי למפטיר וכן נתנו לגמור כל הסדר' ואחר שגמל הגמ' . תקנו לומר קדיש בין ז' למפטיר וכן נהגו לגמור כל הסדר קודם קריאת המפטיר כי לא מסתבר לומר קדיש באמצע הסדר' כו' עכ"ל. והטעם בחמת ששיטו מכשיו באמירת קדיש אפשר דבזמן הגמר' היו המפטיר ממנין הטולים. דקי"ל מפטיר עולה למנין שבעה קרואים (ובדלקמן סי' רפ"ב סעי' ו') ולכך תקנו קדיש אחר מפטיר דהיינו אחר שגמלם מנין הקרואים: אבל עתה אין דקי"ל דמפטיר עולה למנין ז' מ"מ המנהג שקורין ז' מלבד המפטיר . א"כ נגמר מנין הקרואים קודם המפטיר. לכן אומרים מיד אחר תשלום מנין הקרואים קדיש: כתוב בד"מ בשם א"ז כו' ובמרדכי בחב וז"ל אלו הפרשיות (ר"ל ויחל וגם והקרבתם כו') וזה שייך כו' ולא ידעתי כ"מ בין טעם הא"ז לפי שקורא"ים לכהן אז טעם מרדכי ותו' מפני שאותן פ' ידועות . ואולי בעיר שבולה כהנים שקורא"ים כהן אחר כהן כמבואר סי' קל"ה דטעם הא"ז ל"ש וטעם מרדכי ותוס' שייכ' . וגם יש להם לחשוב כו' פי' אי' זה כ' מ"א אח"ז : וכ"ש כו' וה"ל לתקן שיטייו כו' ולא לדלוג אז לפסוק : וכ"ל דדוקא מהני תרי טעמי שרי ר"ל טעם שהפ' ידועים.וגם מ"ש התוס' אח"ז וגם י"ל לחשוב שא"כ כו' והעיקר טעם הוא טעם בחר' שי"ל לחשוב א"כ כו' אבל טעם אותן פ' ידועות אינו אלא סניף ואין לסמוך על טעם שהפ' ידועות כו' גרידא ולכן בר"ח סיגרו לתקן לדלוג אז לפסוק: והא דמתחילין ויחל והקרבתם דלא שייך אי' הסני דהתוס' די"ל לחשוב אם כן כו' ולכא כ"א טעם שאותן פ' ידועות . ולריך לומר דגם בויחל ובוהקרבתם לא סמכינן אהאי טעמא לחוד כ"א בויחל כיון שכהן קורא אותו כמ"ש הה"מ בשם א"ז : ובוהקרבתם כיון שהוא מפטיר ואין לו לירוף למנין הקרואים . ובסברת מ"א ל"ל

דאייתי

הגהות רעק"א

דיעבד חייבי' : מג"א ס"ק ב' דא"כ יתחיל. משמע כאם זה העולה הוא האחרון ולא יקראו עוד דברי לסיים ב"פ אחר הפרשה ולעני"ד נראה דמ"מ יש תשש ינכנסים בשעה שקורא"ים לזה אותן ב"פ ויסברו דתסתמת התחיל בתחלת הפ'. ומ"ש בש"ע וכן לא יתחיל היינו בפשוטו אלא יתחיל עם הראשון לקרות ב"פ אחר הפ' ואם נימא דעם הכהן מותר להתחיל י"ל דמיירי בעשה וסיים ב"פ אחר הפ' לא יתחיל בה אלא חוזר וקורא מראש הפ' כמש"ל :

השקל

שיעקרו תקנות חכמים כנ"ל. אבל למ"ד דולג לאוד לדידי' מקשה אפי' היכי דאפשר ס"ד דראוי לדלוג והיינו מטעם הנכנסים שיטעו ויעקרו תקנות חכמים כנ"ל וא"כ י"ל דזה ג"כ טעם האגודה שב' שידלג למפרע מחשש נכנסים אלא תיעקר תקנות חכמים : היינו לס"ד דמקשן ר"ל ניהו דהמקשן הוי ס"ד דראוי לדלוג מחשש הנ"ל אבל התרץ דמשני אפי' למ"ד דולג שאני הכא דאפשר בהני כנ"ל. ע"כ ס"ל דגם מחשש נכנסים הנ"ל אין לדלוג . וא"כ נדחה דברי אגוד': ואף להר"ן דחיים כו'. ר"ל שהר"ן הקשה שם לרב דאמר דולג ול"ח לנכנסי' היכי דלא אפשר א"כ ל"ל לדלוג ה"ל לתקן דבכן ולוי יקראו פ' וידבר כ"א ד' פסוקים וכ' פסוקי' של וביום השבת ועוד פסוק א' או שנים מפר' וברא"ש חדשיכם ורביעי יקרא המותר מפ' וברא"ש חדשיכם מאי אמרת אי יקרא שלישי פסוק א' או שנים מוברא"ש חדשיכם הא אסור להתחיל בפ' פתוח מג' פסוקים היינו מחשש נכנסים שיאמרו שלא קרא הג' רק פסוק א' או שנים מוברא"ש חדשיכם. זה ליח' דהא ס"כ לרב ל"ח לנכנסים כה"ג דלא אפשר ול"ל לתקן דבכן ואי' דאי עבדי' הכי לא די דא"ל לנכנסים אלא אפי' להעומדים בבה"כ א"ל שיטעו שמותר להתחיל לכתחילה בפרש' פתוח מג' פסוקים ויתבטל תקנות חכמים שאין להתחיל פתוח מג' פסוקים בפרשה: והם לא ידעו דמשום דלא אפשר עבדי' הכי בשלמ' השתא דאמרי' דולג דמזי שיעו דהא יש לפניו פסוקים הרבה לקרות ואפש"כ דולג ויאמר לו אין מתחילים ואין משיירי' בפרשה פתוח מג' פסוקים אלא דהכ' אפשר . משא"כ בשאינו רואה שיעו לא יאמר שעתה שמותר להתחיל בפרשה פתוח מג' פסוקים ותיעקר תקנת' דרבנן (וע"ל סי' תק"ג במ"א שהבי' דברי הר"ן ודבריו אין מדוקדקי') הרי דגם למסקי' חייבי' להכי דלא תיעקר תקנת' דרבנן. אלא רצו לתקן דהוא דבר קבוע ועי"ז תתבטל תקנות חכמי': וכדמסיק בגמר' . רלה לומר דמשני על קושיות למ"ד דולג דלגו שאני הכא דאפשר כנ"ל ואכתי לדלג משום דלא תיעקר תקנות חכמים שיטעו שמותר להתחיל ב' פסוקים סמוך לפ' בב"ש דלריכים לתירוץ תירוץ הראשון משום דבתירוץ הא' שכיח ולא תתבטל תקנת חכמים ודלא כאגוד' : וא"כ ה"ה אם כו' . דלדעת אגודה דולג עד תחלת הפרשה מבשא"כ לדברי המ"א שדחה דברי אגודה בכ"ל לא יתחיל למפרע : עמ"ש ס"ס קל"ז . ר"ל דאפי' יראה לדלג אינו דאיא לדלג במ"ש וא"ל ס"ס קל"ז דבכתחלה אין לקרות למפרע : (סק"ב) לא יתחיל כו' . לא יתחיל להמפטיר כו' וכ"מ בתוס' נבי והקרבתם כו' שהקשו המפטיר בתה"מ של פסח שהוא מתחיל והקרבתם שהוא לסוף שני פסוקים מראש הפרשה ותי' דשאני אלו הפרשיות (רלה לומר והקרבתם וגם ויחל אח"ז בדברי מ"א) שהרי ידועות הן לעולם ואיכא למטעי עכ"ל הרי דזולת טעם זה שהן ידועות כו' הוי קשיא להו אין מתחילי' אחר ב' פסוקים מן הפרש' אע"ג דמייתי במפטיר אע"כ דגם במפטיר דינו כמו בשאר קורין בתורה אלא שלא הבנתי מ"א ראיה מייתי מהתוס' לרוקח דהא אין סברא לחלק בין מפטיר לשאר הטולים לתור' . אלא דהרוקח איטריך לאשמועינן אע"ג דהכל יודעים שהמפטיר קורא הכל למפרע וכמ"ש מ"א אח"ז אעפ"כ דין המפטיר כדין שאר הטולים ומטעם שכתב מ"א אח"ז . אבל מפטיר דוהקרבתם דאין המפטיר קורא מה שקראו כבר פעמי' דאין תילוק ביניו לבין שאר הקורין: דמקום שסיים הא' כמ"ש הראש"ם כו' בפ' הקור' עומד הא"ה וז"ל ש"מ שבמיהם היה המפטיר קור' פסוקים אחרים מה שלא קראן לפניו ותימ' למה אינו אין זוהים כן . וגראה כי בימי חכמי הגמ' לא היו אומרים קדיש בין שביעי למפטיר וכן נתנו לגמור כל הסדר' ואחר שגמל הגמ' . תקנו לומר קדיש בין ז' למפטיר וכן נהגו לגמור כל הסדר קודם קריאת המפטיר כי לא מסתבר לומר קדיש באמצע הסדר' כו' עכ"ל. והטעם בחמת ששיטו מכשיו באמירת קדיש אפשר דבזמן הגמר' היו המפטיר ממנין הטולים. דקי"ל מפטיר עולה למנין שבעה קרואים (ובדלקמן סי' רפ"ב סעי' ו') ולכך תקנו קדיש אחר מפטיר דהיינו אחר שגמלם מנין הקרואים: אבל עתה אין דקי"ל דמפטיר עולה למנין ז' מ"מ המנהג שקורין ז' מלבד המפטיר . א"כ נגמר מנין הקרואים קודם המפטיר. לכן אומרים מיד אחר תשלום מנין הקרואים קדיש: כתוב בד"מ בשם א"ז כו' ובמרדכי כתב וז"ל אלו הפרשיות (ר"ל ויחל וגם והקרבתם כו') וזה שייך כו' ולא ידעתי כ"מ בין טעם הא"ז לפי שקורא"ים לכהן אז טעם מרדכי ותו' מפני שאותן פ' ידועות . ואולי בעיר שבולה כהנים שקורא"ים כהן אחר כהן כמבואר סי' קל"ה דטעם הא"ז ל"ש וטעם מרדכי ותוס' שייכ' . וגם יש להם לחשוב כו' פי' אי' זה כ' מ"א אח"ז : וכ"ש כו' וה"ל לתקן שיטייו כו' ולא לדלוג אז לפסוק : וכ"ל דדוקא מהני תרי טעמי שרי ר"ל טעם שהפ' ידועים.וגם מ"ש התוס' אח"ז וגם י"ל לחשוב שא"כ כו' והעיקר טעם הוא טעם בחר' שי"ל לחשוב א"כ כו' אבל טעם אותן פ' ידועות אינו אלא סניף ואין לסמוך על טעם שהפ' ידועות כו' גרידא ולכן בר"ח סיגרו לתקן לדלוג אז לפסוק: והא דמתחילין ויחל והקרבתם דלא שייך אי' הסני דהתוס' די"ל לחשוב אם כן כו' ולכא כ"א טעם שאותן פ' ידועות . ולריך לומר דגם בויחל ובוהקרבתם לא סמכינן אהאי טעמא לחוד כ"א בויחל כיון שכהן קורא אותו כמ"ש הה"מ בשם א"ז : ובוהקרבתם כיון שהוא מפטיר ואין לו לירוף למנין הקרואים . ובסברת מ"א ל"ל

נתיב היים

סי' קלח ס") מ"א סק"כ. ועוד הגני יוסף להפלא. נ"כ ומרתה דלק"ת דלא ס"ל הת"ה הך סברא יהוא כמו שהקשה המ"א גופי' דא"כ ה"ל לתקן שיטיירו בר"ח ב' פסוקי' סמוך לפ' ויהוא לעולם אלא תי' ב' של תוס' וגם

קלט סדר קריאת התורה וברכותיה ובו יא סעיפים :

א ° במקום שנהגו שהעולה עצמו קורא בקול רם אם לא סידר תחלה ב הפרשה פעמים שלש בינו לבין עצמו לא יעלה : ובמקום שהחזן קורא הוא צריך לסדר (מ) תחלה [ב"י] :

ב ג מי שאינו יודע לקרות צריך למחות בידו שלא יעלה לספר תורה ד ואם צריכים לזה שאינו יודע לקרות לפי שהוא כהן או לוי ואין שם אחר זולתו אם כשיקרא לו ש"צ מלה (ג) במלה יודע לאומרה ולקרותה א מן הכתב יכול לעלות ואם לאו לא יעלה :

ג ה אפילו ראש הכנסת או חזן ב לא יקרא עד שיאמרו לו קרא ונהגו ששליח צבור כשרוצה מברך וקורא בלי נטילת רשות משום דהוי כאלו משעה שמינוהו לש"ץ הרשוהו על כך : הגה ובמדינות אלו אין נוהגין כן ואין החזן עולה רק כשהסגן אומר לו לעלות אבל אין קורין לו בשמו כמו שאר העולים שקוראים אותם בשמם פלוני בר פלוני . מי שאביו מומר לעכו"ם קורין בשם אבי אביו אבל לא בשמו לבד שלא לביישו ברבים [ת"ה סי' כ"א וס"ת] ודוקא שלא עלה מיימיו בשם אביו אבל אם הוא גדול והורגל באותו העיר לעלות בשם אביו והעיר אביו קורין אותו בשם אביו כמו שהורגל שלא לביישו ברבים וכן אם איכא למיחש לאיבה המומר [מהר"ם פאדואה סי' פ"ז] **ג** ואסופי ושפוקי קורין אותו (**א**)בשם אבי (**ג**)אמו ואם אינו יודע קורין אותו בשם אברהם כמו לגר : [ד"ע]

ד °° (**ב**) ו סומא אינו קורא לפי שאסור לקרות אפי' אות אחת שלא מן הכתב [ומהרי"ל כתב דעכשיו קורא (**ד**) סומא כמו שאנו מקרין בתורה לע"ה] :

ד (**ג**) כל הקורים **ה** ז מברכין לפניה (**ה**) ולאחריה **ו** ופותח הספר קודם שיברך (**ד**) ורואה הפסוק שצריך להתחיל ולהפסיק שם [תרומת הדשן סי' כ"ב] ויכוין שיתחיל תמיד לקרא ג בדבר טוב **ד** ויסיים בדבר (**ג**) טוב [מ"ז ומיימוני פרק י"ג מה"ת] וע"ל סי' תכ"ח:

קלט

(**א**) בשם אבי אמו . לעד"ל שאין זה לכון דשמא יבא לגרש אשתו ויכתוב כן אבא בפ"פ שהוא אבי אמו ובאמת אין נקרא בנו כי למשפחותם לבית אבותם כתיב ממלא הגע פסול ע"כ קורין אותו בשם בן אברהם כמ"ש אח"כ וזה ודאי אין בו פסול כי הכל בניו של אברהם דכתיב אב המון גויים כו' כנ"ל ברור : (**ב**) סומא אינו קורא. יתבאר בר"ס קמ"א: (**ג**) כל הקורים מברכין. בגמרא פ' הקורא מגילה עומד תנא הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה והאידנא דכולהו מברכין לפניה ולאחריה היינו טעמא דתקינו רבנן משום הכנסת ומשום היומים פי' שהם לא ישמעו הברכה מן הראשון ויאמרו אח"כ פי' בני העיר אין מפסיקין בקללות וקורין א' ואח"ל לפי שא"א ברכות על הפורענות אלא היכי עביד כשהוא מתחיל מתחיל בפ' שלפניהם ומסיים בפ' שלאחריה' ואי' בא"ר הביאו התוספות ס"פ בני העיר על אין מפסיקין בקללות וקורין א' משום דכתיב מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו אר"י דסיכנין אני אמרתי עמו אבי בגרה וא"כ אינו דין שיברכוני בני על הגרות שלהם אלא יקרא א' הכל כו' עכ"ל וזה סותר מ"ש כאן דברכה שמברך כל א' היא מגד התקנה אבל מן הדין א"ל ברכה רק תחלה וסוף וא"ל דהאי לימוד הוא אסמכתא בעלמא דאסמכוהו אקרא כמו שמצינו הרבה פעמים דהא הך אין מפסיקין בקללות הוא משנה וביתי המשנה לא היתה עדיין תקנה זאת שיברך כל א' עד בימי האמוראים דהא קאמר והאידנא כו' °) וע"ל דאם יקראו שנים אעפ"י שלא יברכו א"א ברכות כל א' בפי' דהא סומך על ברכת הראשון ואם יקראו שנים בקללות הו"ל כאלו ברך כל א' והברכה היא על הקללות משא"כ אם יקרא א' הכל יוכל להתחיל קודם הקללות וכן לסיים אחר הקללות נמצא לא תבוא הברכה רק על מה שמתחיל ומסיים שלא מעין הקללה כנ"ל : (**ד**) ורואה הפסוק כו' . בגרייתא ת"ר פותח ורואה וגולל ומברך דר"מ רי"א פותח ורואה ומברך וקורא מ"ע דר"מ דאמר עולה כו'

°) רדב"ז מ"ב סי"ג °° עסי' קל"ה ס"ד ור"ם קמ"א וקמ"ד

באר היטב

נהגו לדקדק מזה דמסתמא כל אדם יכול לקרות שם הש"ך וכן הט"ז בסי' קמ"ל סק"ג כ' להחיר אפי' בע"ה . וכן הסכים שבתי"ג ומהר"ל יצחק בתשובתו זרע אברהם: (**ה**) ולאחריה . עיין ט"ז ס"ק ג' מה שהקשה ועיין מה שמירן ע"ז בסי' תכ"ח סי"ק ו' לבאורה יש לדקדק דאיתא במגילה דכ"ב ע"א הני נמי מסתברא דרב בתרי קרא דאי ס"ד ביראל קרא לפניה מ"ט בריך וכו' ע"ש ואי כפי' הט"ז מה הכרע הוא זה דילמא לעולם ביראל קרא ולא לברך עיין ודוק והתום' ר"ט חירץ דמתני' איירי בתפילות שקורין ברכות וקללות ע"ש. ועיין בס' בן החיים וביד אהרן מה שהקשו עליו · ולעיקר הקושיא י"ל דאי' במגילה דכ"ט ע"ב במפרש מסקי לאוריתא בתלת שנין ע"ש ח"כ י"ל דלא היו קורין בשבת כי אם כ"א פסוקים לו' גברי א"כ נמצא דהמותם מברך על הקללות משה"ה אמרו אין מפסיקין בקללות . ועיין בדרשות מהרימ"ט ובס' עץ החיים בלשונות הרמב"ם שמיכר מהר"ח אבולפליה : (ובתב בתשובת פני משה ברכה אחרונה לכ"ע מדרבנן ברכה ראשונה לרמב"ן)

חכמת שלמה

סי' קלט סעיף ג' בהג"ה ומי שאביו מומר לעכו"ם קורין אותו בשם אבי אביו אבל לא בשמו לבד כדי שלא לביישו ברבים נ"ב עיין בט"ז ס"ק א' ועיין בא"ר מה שדחה דברין דבנט הרב צריך לחקור אחר שם אביו ע"ש ולא הועיל כלום בתירוצו חדא דהרב א"צ לחקור רק אם לא החזק בעיר שמו ושם אביו אבל אם הוחזק בעיר שמו ושם אביו א"צ לדקדק יותר וא"כ ה"נ אם יהיה מוחזק לעלות לתורה בשם אברהם מעידו עליו שמוחזק להיות נקרא בשם אביו כך ואין צריך לדקדק יותר מזה ועוד אטו בנט צריך רב דוקא ואם נירש לבדו בפני עדים וכתב הוא בעצמו נט בכתב ידו וחתם עדים ונתן לה אטו אינה מנורשת בדיעבד וא"כ יש לחוש שיכתוב לה נט בס"ע ויחתום עדים ויגרשנה ויכתוב בשם אברהם ותלך ותנשא לאחר ושפיר כתב הט"ז וע' בחידושי לאהע"ז סי' קכ"ט מ"ש בדברי הט"ז הכלו ע"ש ודו"ק :

ביאור הגר"א

סי' קלט ס"א פעמים שלש כו'. כ"ה בתנחומא פ' יתרו אבל בס"ר ריש פ' תשא איתא דוקא ד' פעמים ע"ש : ס"ב מי כו'. כן למד הרד"ק מהכ"ל בס' שקדם וכ"ל דס"ל אפי' בתקיש שהחזן קורא צריך העולה לסדר דלא כב"י אבל הרא"ש וריב"ש למדו ממ"ש בתוספתא הביאו הרי"ף ורא"ש בפ"ג דמגילה סי' י' בה'כ שאין בהם כו' כמ"ש בס"ם קמ"ג : ואם צריכים כו'. כמ"ש גבי ביכורים וכל מי שאינו יודע לקרות כו' וילא ידי קריאה : ס"ג אפילו ראש כו'. תוספתא הביאה הרא"ש פ"ג דמגילה סי"ל : ובמדינות כו'. לפי שאין ש"ץ קורא במדינות אלו מדעתו אלא מדעה הסגן ועד"מ : ומי שאביו כו'. כמ"ש הידעתם את לבן בן נחור ומפיבושת בן שאול כו' שם. וכן ותבאהם אל רעואל אביהן וכמ"ש במכילתא ורש"י שם וע' ביכורות ס"ג ב' : אבל לא כו'. דוקא כו' אבא כו'. כמ"ש גדול בכבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה כ"ש בבה"ג ובמה הקפידו על הלבנת פניה כמ"ש נוח ליטרף כו' וכמ"ש בתמר ובעובדת דמר עוקבא : וכן אם כו'. דהא התירו לולד אלמנה ואפילו בשבת שכרו להתיר משום איבה אי לאו דר"ל דיקן כו' וכן בר"י נשיאה למיתקל מהכות מיגלה ביום תנו אלא שהמגילה תחבולה ועיין יוסיפון שקרא לבהנים על שם אלבסבדר מוקדן משום בה"ג ועי' מרדכי שם וכן בתה דברים בה"ג שאין בזה איסור כלל ביומא הרבה וכן בגרויקים כמ"ש מלך חזקיהו בן אחז וביומא : ואסופי. עמ"ש : בשם אבי אמו. כנ"ל דבני בנות הי"ה בבנים כמ"ש דבירושלמי פ"א דביכורים הה"ביאו הר"ם שם הני משם ר"י גר עלמו מביא דקורא מ"ע בי אב המון גוים נתתיך לשעבר היית אב לתרח מכאן ואילך לכל הגויים וע"ל סי' כ"ג סי"ט : סומא כו'. כמ"ש בפ"ג דמגילה ס"י ומזו היה ר"ש ע"ש ומהרי"ל כתב. דמברך על קריאת הש"ך כמ"ש בתוספתא דמגילה פ"ג ובירושלמי שם, אחת קורא דמ"ש ושם רשעים ירקב הייתו דלא מסקינן בשמייהו וכן לקללה אבל לייחס כמו אחריו ס"ד כין ברשעים כיון אחאב בן עמרי ויזיפון שקרא לבהנים על שם אלבסבדר מוקדן משום בה"ג ועי' מרדכי שם וכן בתה דברים בה"ג שאין בזה איסור כלל ביומא הרבה וכן בגרויקים כמ"ש מלך חזקיהו בן אחז וביומא : ואסופי. עמ"ש : בשם אבי אמו. כנ"ל דבני בנות הי"ה בבנים כמ"ש דבירושלמי פ"א דביכורים הה"ביאו הר"ם שם הני משם ר"י גר עלמו מביא דקורא מ"ע בי אב המון גוים נתתיך לשעבר היית אב לתרח מכאן ואילך לכל הגויים וע"ל סי' כ"ג סי"ט : סומא כו'. כמ"ש בפ"ג דמגילה ס"י ומזו היה ר"ש ע"ש ומהרי"ל כתב. דמברך על קריאת הש"ך כמ"ש בתוספתא דמגילה פ"ג ובירושלמי שם, אחת קורא

מחצית

דאיתמי מינים ראי' לרוקם ומש"ה בע"ה לגליל וב"כ בגירוש שני הסברות:ועוד כו' ומכי' ראיה מוכיח הסכת. ר"ל מדאמרינן היכי נעביד יקרא פ' ודבר כהן ולוי ר"ל ד' פסוקי' וכ"ז אמר הש"ס דא"ל ח"ל לתקן קריאת הלילי ורביעי כנ"ל משמע דקריאת כהן ולוי א"ש אי מבדי' הכי ת"ל דגם הלוי לא עביד כדין דהא משייר פ' של שני פסוקי' דהיינו וביום השבת אפ"כ דבה"ג שפיר דמי עכת"ד : וא"ל דכוונת התוס' ר"ל דלבעל ת"ה הוי קשות א"ל דפי' התוס' כפשוטה דאותן פ' ידוענות תקבי קושי' מ"ל לגליל דא"כ אתאי שקיל וטרי בר"ש היכי עבדינן ה"ל לתקן דגם אמו אינו מודעת ואיך א"ל בשם אבי אמו . אבל אסופי שנאסף מן הסוק דגם אמו אינו מודעת ואיך א"ל בשם אבי אמו . ולזה כ' דמייתי שנאסף אחת קודם שנאסף כו' דבה"ג נאמנת שהיא אמו וא"כ דבה"ג א"כ כמ"ש בא"ש שם. אבל עדיין נ"ב דלמא מייתי אחי' אחרים לאחר שנאסף מן הסוק שהיא אמו וא"כ דבה"ג א"כ כמ"ש שם . מ"מ מאי נפסיד אם נאמינה לזה לקרותו לתורה בשם אביה ודוחק לומר דקשי' ליה לשון רמ"ל שכתב בשם אבי אמו משמע שנודע לנו מי הוא אבי אמו ולכך כתב שאמרה קודם שנאסף דנאמנת ולכן נודע לנו ודאי יותר נראה דדיבר בהוה שבעו"ה בגלות המר ברוב מקומות ישראל ברוין בין הגויים וכה"ג דאיכא גם גויים אחי' הישראלים הם הרוב מ"מ קי"ל דהאסוכי שם הוא בחזקת ספק גוי וא"כ אין שרי לעלות לתורה אע"כ שאמרה קודם שנאסף דנאמנת ומחזקינן ליה בחזקת ישראל וע"ש בט"ז שהקשה שיתוש שיגרש אשתו בשם אבי אמו . ר"ל דבשם אבי אביו ליכא למיחש הכי שיגרש בשם אבי אביו ואין לעשות בן כמ"ש רמ"ל בא"ש סימן קכ"ט סעיף י' מ"מ הא כ' שם בב"ש ס"ק י"ט בשם מהרש"ל דמשום חשש עיגון כשר בסבי יוסף בן שמואל ובאמת היה אביו נקרא שמעון אלא שאבי אביו היה נקרא שמואל וא"כ לא אבי אורבה כ"ש משא"כ אי יכתוב בשם אבי אמו ודאי פסול . ומש"ם עליו בס"ר : (סק"ק ד) סומא כו' ובמ"ב כו' שהאידנא שהש"ך קורא כו' וא"כ סומא הסולה כיון דשמע מש"ך הוי כומב כעוזה והש"ך הלא קורא מתוך הכתב . ופ"ש עוד טעמים : (סק"ק ה) מברכים לפניה . כתב ב"ש דף ל"ח סימן ל"ז הא דאי טעם ברהשונה כו' מ"ש במ"א בשמו דברכות התור' לפניה דאורייתא הוא בחדושיו לסוסה פרק אלו נאמרים בסוגיות הש"ס דף מ"א בד"ה לפי שאין מברכין כו' ואיתיתו מדאמרינן בברכות דף כ"א ע"א אר"י אמר רב מנין לברכת התורה לפניה מן התורה שנא' כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו ולשון הקרא משמע ליה דמייירי בשקורא בציבור ע"ש שהאריך : משום כבוד הצבור . דהא הקריאה בצבור הוא דרכן מלבד פ' זכור ואין תהיה הברכה מן התור' כ"כ פר"מ · כתב עוד כו' ועפי' ר"ע שב' היכי דנקט בשא דשבבת ופתח ואמר בא"י אמ"ה בורא פרי הגפן וסיים תכ"ד שהכל נ"ב ילא והיינו בשידע שהוא שבר וה"ה הכא אדרבי הכא עדיף ודומה למ"ש רמ"א בהב"ה שם סעיף א' היה בידו כוס יין וסבר שהוא מיס ופתח ואמר כו' דה"ה הכא דאפי' סיים ברכת אשר נתן ילא : ואם בירך כו' יברך לאחריה כו' דאין סדר לברכות התורה ס"ש : (סק"ו) ופותח כו' דאף ר"י מודה כו' דפליגי ר"מ ור"י . ר"מ ס"ל דצריך לגלול שלא יאמרו הברכות כתובים בתורה ור"י ס"ל דא"ל לגלול דהכל יודעים דאין הברכות כו' וקי"ל כר"י וכ' התוס' דלכתחל' גם ר"י מודה לר"מ ומש מייירי אלא בדיעבד ופי' הב"ח דדיעבד ר"ל אם אינו גולל אין גוערין בו אבל לכתחל' מודה ר"י דראוי לגלול ס"ל

השקר

סי' קלט (סק"א) מן הכתב כו' ומ"ב מתיר כו' כמ"ש סעיף ג' גבי סומא : (סק"ב) לא כו' שא"ל מבזה: לו. ר"ל שאין ראוי שאדם יחלוק כבוד לעצמו : כדי שלא יעלה מעצמו ומיימו משום שמקומו היה המנהג כמ"ש הרב"י דהש"ך קורא לפי שירלה אבל למנהג רמ"א דנעל סגן קורא לפי שירלה ליתא וכן מה שהולרך ליתן טעם שאין זה משום פגם ג"כ דוקא למנהג מקום הרב"י : ואסופי כו' ל"ל שנאסף אחת קודם שנאסף כו' . ר"ל בשלמא שתוקי דאביו אינו ידוע אבל אמו ידועה א"ש די"ל בשם אבי אמו . אבל אסופי שנאסף מן הסוק דגם אמו אינו מודעת ואיך א"ל בשם אבי אמו . ולזה כ' דמייתי שנאסף אחת קודם שנאסף כו' דבה"ג נאמנת שהיא אמו וא"כ בה"ג בא"ש שם. אבל עדיין נ"ב דלמא מייתי אחי' אחרים לאחר שנאסף מן הסוק שהיא אמו וא"כ דבה"ג א"כ כמ"ש בא"ש שם . מ"מ מאי נפסיד אם נאמינה לזה לקרותו לתורה בשם אביה ודוחק לומר דקשי' ליה לשון רמ"א שכתב בשם אבי אמו משמע שנודע לנו מי הוא אבי אמו ולכך כתב שאמרה קודם שנאסף דנאמנת ולכן נודע לנו ודאי אבל אבל יותר נראה דדיבר בהוה שבעו"ה בגלות המר ברוב מקומות ישראל ברוין בין הגויים וכה"ג דאיכא גם גויים אחי' הישראלים הם הרוב מ"מ קי"ל דהאסוכי שם הוא בחזקת ספק גוי וא"כ אין שרי לעלות לתורה אע"כ שאמרה קודם שנאסף דנאמנת ומחזקינן ליה בחזקת ישראל וע"ש בט"ז שהקשה שיתוש שיגרש אשתו בשם אבי אמו . ר"ל דבשם אבי אביו ליכא למיחש הכי שיגרש בשם אבי אביו ואין לעשות בן כמ"ש רמ"א בא"ש סימן קכ"ט סעיף י' מ"מ הא כ' שם בב"ש ס"ק י"ט בשם מהרש"ל דמשום חשש עיגון כשר בסבי יוסף בן שמואל ובאמת היה אביו נקרא שמעון אלא שאבי אביו היה נקרא שמואל וא"כ לא אבי אורבה כ"ש משא"כ אי יכתוב בשם אבי אמו ודאי פסול . ומש"ם עליו בס"ר : (סק"ק ד) סומא כו' ובמ"ב כו' שהאידנא שהש"ך קורא כו' וא"כ סומא הסולה כיון דשמע מש"ך הוי כומב כעוזה והש"ך הלא קורא מתוך הכתב . ופ"ש עוד טעמים : (סק"ק ה) מברכים לפניה . כתב ב"ש דף ל"ח סימן ל"ז הא דאי טעם ברהשונה כו' מ"ש במ"א בשמו דברכות התור' לפניה דאורייתא הוא בחדושיו לסוסה פרק אלו נאמרים בסוגיות הש"ס דף מ"א בד"ה לפי שאין מברכין כו' ואיתיתו מדאמרינן בברכות דף כ"א ע"א אר"י אמר רב מנין לברכת התורה לפניה מן התורה שנא' כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו ולשון הקרא משמע ליה דמייירי בשקורא בציבור ע"ש שהאריך : משום כבוד הצבור . דהא הקריאה בצבור הוא דרכן מלבד פ' זכור ואין תהיה הברכה מן התור' כ"כ פר"מ · כתב עוד כו' ועפי' ר"ע שב' היכי דנקט בשא דשבבת ופתח ואמר בא"י אמ"ה בורא פרי הגפן וסיים תכ"ד שהכל נ"ב ילא והיינו בשידע שהוא שבר וה"ה הכא אדרבי הכא עדיף ודומה למ"ש רמ"א בהב"ה שם סעיף א' היה בידו כוס יין וסבר שהוא מיס ופתח ואמר כו' דה"ה הכא דאפי' סיים ברכת אשר נתן ילא : ואם בירך כו' יברך לאחריה כו' דאין סדר לברכות התורה ס"ש : (סק"ו) ופותח כו' דאף ר"י מודה כו' דפליגי ר"מ ור"י . ר"מ ס"ל דצריך לגלול שלא יאמרו הברכות כתובים בתורה ור"י ס"ל דא"ל לגלול דהכל יודעים דאין הברכות כו' וקי"ל כר"י וכ' התוס' דלכתחל' גם ר"י מודה לר"מ ומש מייירי אלא בדיעבד ופי' הב"ח דדיעבד ר"ל אם אינו גולל אין גוערין בו אבל לכתחל' מודה ר"י דראוי לגלול ס"ל

באר הגולה

ל. כ"י ב עוד בשם מדרש רבה והגהומא **פרשה** יתרו ג הרל"ח ממשנעות המדרש ד שם בשם ר' שעדיה ה תו' הביאו הרי"ף והרא"ש בפ' ד' דמגילי ו כ"י סי' קמ"ח כדעת כמה פוסקים ז מגילי כ"ל

עטרת זקנים

אלגלי שצריך לחזור לקרות ולברך עכ"ל וזה כ"ל רלוה גמורה שאסור לעלות לתפטיר מי שאינו יכול להגיד ההפטרה ולקרות אחר בשבילו ההפטרה דאל"כ תחלה דדינא פרכא אם לא נמצא מי שיודע להפטיר אלא א' מתוכנו שעלו זכבר אמר הש"ך קדיש וכו' שלריך לחזור ולקרות ולברך על קריאתו אע"פ שכבר ברך והא אפשר לתקן ביותר טוב יקרא לתפטיר א' שלא עלה כבר ואע"פ שאינו יודע להפטיר ויפטיר מי שעלה כבר אלא ש"מ שזה אסור וכ"ל טעמא הנסבזה שייך בגזירה משום הנכנסין שלא רלונו קורא בתורה ומפני היומלין כשקראו לתפטיר ויהיה מברך ודרך משל אם הוא השליבי שהוא תפטיר כגון בתענית ובכנסין אח"כ וימצאו אחר קורא הפטרה יהיו שבורים שגם הוא עלה להורה שקרא רביעי עם המפטיר והלבוש פסק להקל ואפשר שהלך אחר פשטן של דברי הב"י ולפחו' לכתחל' אין לקרות מי שיודעין בו שאינו קורא ההפטרה בעצמו רק דיעבד שאינן יודעין בו אם יודע וקראו אותו לעלות אז מחויב לעלות כדאיתא בפרק הרואה שכל הנקרא לס"ת ואינו עולה מקלר ימיו ע"כ צריך לעלות ואז בברכת יאמר אחר ההפטרה זה הלע"ד :

נתיב חיים

סי' קלט °) בע"ז סק"ג וכ"ל דאף בימי המשנה היה הראשון מברך לפניה אם יקרא ב' כנ"ל :

ט"ז מגן דוד

דדוקא אם יש ב' פסוקים מפ' שמסיים בה זה הוה שיטו ומביא לידי חשד מה שאין כן בגמר הפ' אין כאן שיטו ודוגמ' לזה פירשתי בסי' קל"ה ס"ת ומזה ראיה למ"ש שם :

קלט (**א**) בשם אבי אמו . לעד"ל שאין זה לכון דשמא יבא לגרש אשתו ויכתוב כן אבא בפ"פ שהוא אבי אמו ובאמת אין נקרא בנו כי למשפחותם לבית אבותם כתיב ממלא הגע פסול ע"כ קורין אותו בשם בן אברהם כמ"ש אח"כ וזה ודאי אין בו פסול כי הכל בניו של אברהם דכתיב אב המון גויים כו' כנ"ל ברור : (**ב**) סומא אינו קורא. יתבאר בר"ס קמ"א: (**ג**) כל הקורים מברכין. בגמרא פ' הקורא מגילה עומד תנא הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה והאידנא דכולהו מברכין לפניה ולאחריה היינו טעמא דתקינו רבנן משום הכנסת ומשום היומים פי' שהם לא ישמעו הברכה מן הראשון ויאמרו אח"כ פי' בני העיר אין מפסיקין בקללות וקורין א' ואח"ל לפי שא"א ברכות על הפורענות אלא היכי עביד כשהוא מתחיל מתחיל בפ' שלפניהם ומסיים בפ' שלאחריה' ואי' בא"ר הביאו התוספות ס"פ בני העיר על אין מפסיקין בקללות וקורין א' משום דכתיב מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו אר"י דסיכנין אני אמרתי עמו אבי בגרה וא"כ אינו דין שיברכוני בני על הגרות שלהם אלא יקרא א' הכל כו' עכ"ל וזה סותר מ"ש כאן דברכה שמברך כל א' היא מגד התקנה אבל מן הדין א"ל ברכה רק תחלה וסוף וא"ל דהאי לימוד הוא אסמכתא בעלמא דאסמכוהו אקרא כמו שמצינו הרבה פעמים דהא הך אין מפסיקין בקללות הוא משנה וביתי המשנה לא היתה עדיין תקנה זאת שיברך כל א' עד בימי האמוראים דהא קאמר והאידנא כו' °) וא"ל דאם יקראו שנים אעפ"י שלא יברכו א"א ברכות כל א' בפי' דהא סומך על ברכת הראשון ואם יקראו שנים בקללות הו"ל כאלו ברך כל א' והברכה היא על הקללות משא"כ אם יקרא א' הכל יוכל להתחיל קודם הקללות וכן לסיים אחר הקללות נמצא לא תבוא הברכה רק על מה שמתחיל ומסיים שלא מעין הקללה כנ"ל : (**ד**) ורואה הפסוק כו' . בגרייתא ת"ר פותח ורואה וגולל ומברך דר"מ רי"א פותח ורואה ומברך וקורא מ"ע דר"מ דאמר עולה כו'

°) רדב"ז מ"ב סי"ג °° עסי' קל"ה ס"ד ור"ם קמ"א וקמ"ד

כו' ה"נ כדי שלא יאמרו ברכות כתובים בתורה ור"י סבר ברכות ליכא למטעי והכל יודעים שאין ברכות כתובין בתורה אר"ז הלכה פותח ורומה ומברך וכתבו התוספות ולכתחלה הוא גולו וסותמו קודם שיברך כדי שלא יאמרו שהברכות כתובות בו אבל בדיעבד אין לחוש שהרי לא שכיחי עמי הארץ כ"כ אבל לאחר שקראו בו ודאי צריך לגוללו קודם שיברך לר"י עכ"ל ואיכ' למידק מ"ט חשו התו' לדברי ר"מ כיון דלית הלכתא כוותיה וכ"ל דהתוס' סופרים כיון שהטעם לר"י דברכות ליכא למטעי היינו בזמנם שהי' הדור בעלי תור' אבל אח"כ שנתקלקלו הדורות ויש ע"ה דלא ידעו כלום ושייך מיישינן לזה כמו שחש ר"מ וא"כ יש לחוש לכתחלה ומ"ש אבל בדיעבד פי' אם כבר הורה אח"כ אין לחוש לבטל הוראתו דאף אם יש עפיו ע"ה מ"מ לא שב אי כ"כ כ"ל ליישב דבריהם אבל הפוסקים לא חשו לזה אלא אפי' לכתחלה מברך כשהי' פתוח' רק שהב"י בשם כל בו כתב גוללו ומברך וי"א שלא לגלול אותו אלא פותח ורומה ומברך וכן דעת הר"מ ז"ל וי"א שיש לו להפוך פניו שלא יראה כאלו ברכות כתובו' בתורה עכ"ל זה הבית רמ"א וא"כ היינו שש"ל כהתו' שזכרתי ולא מסתבר כלל דבר זה דא"כ ק' אמאי בעי ר"מ שיגלול קודם הברכ' שהיא טורח' כמ"ש ב"י והיה לו להגיח' פתוח רק יהפוך פניו אלא דהפ"פ פנים כאן אינו כלום דמראה עצמו כאלו אינו מברך על מה שיקרא רק על מידי אחריל' דהא מראה עצמו כאלו מסלק פניו ממנה וכ"כ מו"ח ז"ל הגון שיהיה פתוח בשעת הברכה לגמרי ולא יהפוך פניו כלל דכך היא דעת הפוסקים והגאונים המפורסמים וכן אני נוהג עכ"ל:

(ה) ולאחר שקורא גולל · כ"כנס בשם התו' כן ומ"ש לר"י פי' אפי' לר"י דמודה בזה לר"מ וכב"י הטע' דבתחל' דצריך לר"מ לגלול ולברך ואח"כ לפתוח וזהו טירח' הלבך לא צריך לר"י אבל בסוף שאין טורח יותר גולל ואח"כ מברך עכ"ל וכ"כ ב"י בשם המרדכי שדקדק מדתני פותח ורומה משמע שהיתה גלולה בין גברא לגברא וכ"כ רש"ל וז"ל ל"ד ברכה אחרונה לראשון' דראשון' דבא לעורך הקריאה' דין הוא שתהא פתוחה שיראה מה שיקרא אבל זה שכבר קרא למה תהא פתוחה אבל זה מנהג בזרות דלא אמרינן דמיד אחר שגולל ומברך חוזר ופותח אלא תהא פתוחה עד דאת' גברא ויפתח לעורך קריאתו עכ"ל: (ו) נהגו לכסות כו' · פי' והיא פתוח' וכתב ע"ז רמ"א שבמדינו' אלו נהגו שהיא מגוללת כו' פי' וא"ל כיסוי בשורר ואותן הנוהגים לגוללה בין גברא לגברא ואח"כ מניחין עליה כיסוי היא עירבא יתירא ואין לעשות עירבא דהא משום עירבא חזלא מלא אפי' לר"מ שאומר שאין לכסותה בשעה שאומר הס"ן קדיש הוא שפיר דאז מסתלק מן הקריאה ואף כשאומר מפטיר חוזר ופותח אע"מ כיון שהמפטיר הוא קורא בתורה הוא דק מעטה כבוד התורה כדלקמן ע"כ מראין שיש חילוק בין שאר קוראים להמפטיר הקורא כנ"ל: (ז) ותפף קריאתו כו' · דבר זה כתוב בעור שמחו הר"י נסתפקתי אם יש לו לברך אחר בתר כנו אם נאמר שאין לחלק הואיל ותקנו ברכה זו על קריאתה בגבור יש לו לברך אף על פי שכבר בירך אז נאמר ודאי א' מהן לבטלה דהיאך יברך ברכה אחת פעמיים כלי הפסק בנתיים בזאח"ז שאלתי את פי א"ח הרא"ש וה"ל שיש לו לברך כי לא חלקו חכמים עכ"ל משמע שאם יש הפסק בנתיים אין לו הפסק דודאי מתקנה בגבור ע"ז ולא מהני ברכה שמברך על לימודו ביחידות על מה שיקרא בגבור אלא שאם לא הפסיק כלל בנתיים נסתפק אם היתה תקנת חכמים גם ע"ז ובודאי היה יכול לגלות מידי הפסק זה באם היה אומר פסוק א' בנתיים דרך הגוכו לקרות אלא שהי' מסתפק אם צריך לזה אז די בכך כמה שיאמר פעם אחת הברכ' בלי הפסק ועי"ז הסיב הרא"ש דבאמת אין חילוק וא"ל שום הפסק בנתים והכ"י רצה לפשוט בעיא זו מדברי התוס' פ' בתרא דר"ה ולא דק דשם מירי בהפסיק בנתיים וזה לא מספקא להר"ר יחיאל כלל: (ח) ברכה אחרונה · עמ"ש סי' מ"ז: (ט) צריך לחזור בס"ת בשעת ברכה. בעור כתוב וז"ל ומנהג זה מהביא כך הי' מנהגם של אבי ירושלים אדם יולא מפתח ביתו לולבו ביום כו' עד היה קורא בתורה ונוטל ציצית מיחו ע"ג קרקע אלא צריך ליטול הספר בידו בשעת הקריאה עכ"ל ואי"כ למה כתב בשעת ברכה וצ"ל דאפילו בשעת ברכה קאמר וכ"ש בשעת קריאה ואי"ל מנ"ל בשעת הברכה דהא אמרינן שם היה קורא בתורה כו' י"ל דיליף לה מדאיתא גבי פותח ורומה ומברך ש"מ צריך לאחזה בידו כשמברך כמ"ש המרדכי דקדוק זה:

קמ (א) יתחיל ממקום שהתחיל · בעור כשם ירושלמי דאי תימא ממקום שפסק הראשונים מתברכו לפניהם ולא לאחריהם ואחרונים מתברכו לאחריהם ולא לפניהם · וכתב הרא"ש מימרא זו לאמרה בתר דתקנו סגל א' מבכך וש"מ כשהוא מתחיל ממקום הראשון מבכך ברכה ראשונה ולא היה

מתחיל

יד

לרמב"ן ורשב"א וס' המנוך הוי דאורייתא וריו"ף ורמב"ם ולהרא"ש הוי דרבנן) : (ו) ומברך . ותחלת סתומה עד שלחי נגמר ויפתחנו לעורך קריאתו רש"ל מ"א ס"ק ס"א : (ז) פניו . וס"ז כתב דהפסקת פניו אין נכון דמראה עצמו כאלו אינו מברך על מה שיקרא רק על מידי אחריתא דהא מראה עצמו כאלו מסתלק מעצו . וב"כ הב"ח הגון שיהיה פתוח בשעת ברכה לגמרו ולא יהפוך פניו בלל דבך היא דעת פוסקים והגאוני' המפורסמים וגם אמו מוהג מ"כ. וסכנרגים נגרגת הפוסק טוענים הם שאין לשחות אלא בשעת הקריאה אבל לא בשעת הברכה יסיר ידו ממנו קדמונים לברוח ולהשתחות בברכת התורה ולא כאותן שאין מוהגין וכ"כ מ"ע סי' קכ"ו עכ"ל והוא ברוקח סי' ש"ו והטעם שאין כונתינו לשחות בברכה אלא לכבוד התורה וכ"מ בלבוש סי' ק"ן: ז גולל ומברך · דמאחר שצריך לגוללה בין גברא לגברא גוללה קודם הברכה: ח שמאלו · דהוא ימין הקב"ה כמ"ש סי' קכ"ב: ט נהגו לכסות · אע"פ שאין הדין להיות מגוללת מ"מ נהגו להיות פתוחה ומכסין בסודר קודם הברכה אחרונ' כמ"ש ס"ד: י בלחש טוע' שאין לאומרו כ"א בשער' והאומרים בלחש אינו מועיל דהוי יחיד[כ"י מהרי"ל] וה"כ ה"ה לקדיש וברכו: יא צריך לחזור · ומ"מ יקרא פסוק א' בתחיית כגון יברכך [לבוש] וכ' עוד דאם לא רצו להמתין לו עד שיקר' פסוק א' לא יעלה כלל ויקר' אחר במקומו דלא עדיף מר"ע שלא רצה לעלות עד שלא החזיר הספרה כמ"ש ר"ס זה עכ"ל וזה דבר שאין לו מלאות דבקל יכול לומר פסוק יברכך דרך הלוכו: יב אשר בחר · אבל ל"ל אח"כ אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה והעריב לא [כ"ח רש"ל] משמ"כ בתכב' רבה דפטור לגמרי · יעמוד התורה בשעה שאומר ונתן לנו את תורתו וכן כשיאמר ונתן לנו תורת אמת (מע"מ) יאמר וחיי העולם בעוד־ וכ"ל הגיה וחיי עולם וכן נוהגין: יג צריך לחזות · בכוונות כתוב שקודם הברכ' יחזור בשתי העמודים ובשעת הברכה יסיר ידו השמאלית להגביר הימין · ובכתבי' כתוב שבשעת הברכה יחזר ביריעות התורה ע"י המפה ואחר הברכה יסלק השמאל : יד ס"ת הזה · דמשמ' שתופס בידו ולאחר הקריאה מנשק הס"ת (ס"ח רסב"ה) וכשנזדמן לו רוק ירוק ואח"כ ינשק ולא ינשק ואח"כ ירוק [שם] :

קמ א ממקום שהתחיל דאם יתחיל ממקום שפסק ולא יברך א"כ הראשונים מתברכו לפניהם ולא לאחריהם והאחרונים מתברכו לאחריהם ולא לפניהם : ב °) שהתחיל הראשון *) [°] אפי' שהה כדי לגמור כולה [רמ"מ פ"ה

אפרים

ומ"מ אקלא פסוק א' בתחיית כגון יברכך . לבוש מ"א ופר"ח : (י) בנו · אבל ל"ל אח"כ אקב"ו לעסוק בד"ת והעיר לא . מפלא"ב באהבה דבה דפטור לגמרי . ס"מ רש"ל מ"ת . ויעמוד התורה בשעה שאומר ונתן לנו אם תורתו וכו בשתחמר אלא להבנה . ואם נרגים אמר ברוך אמת מעמ"מ . יאמר וחיי עולם ולא העולם מ"ח : (יא) לנו . טעם בראשונה ואמר אשר נתן ונעבו בו ופיים אשר בחר בחר נתן עד גמירא יברך לאחריה אשר בחר בנו בחר שבע דקא ס"ם בנהגיו אבל אם ידעו בו ופיים אשר בחר יצא ואם ביבך אשר נתן עד גמירא אלא בר"ח ובהכי מיירי הש"ע והמג"א לקמן ס"ס תרפ"ד ודלא בד"מ שם וק"ל :

ביאור

בו'. איני מבין דבריהם לא היו מברכין אלא ראשון ואחרון כמ"ש בעצמו שם ולמה יעלו אדברת ל"ע : ס"ד ולאחר כו'. דל"פ אלא בלפרקי־משנה פירתא דלכורתא ו"ע' הוס' שם וכ"פ רמב"ם ; והוא לפרש אמ"פ פי"ב ס"ה וסאלו אומר פהחו זיכרך זה"ע דכתב אפפחבגו' ; ומה כתיב כה' אגולה אומר ברוך כו' : ובשעה עו'. כל"ל דבזה לוכא שורחא דלבורא : ונ"ל כו'. דהוא ימין הקדוש־כמ"ש בפ"ב דיומא ס"ח בתשובה . כמ"ש בהל' ובגולל מו' ובש"ע פהא כתב כו' ר"ל אף על גב שכתב גולל ומברך הינו מדינא אבל נהגו לכסות קודם הברכה וכן הוכחת המרדכי מתמ"ש פהחבגו' כמ"ש בבג"ב ובתקנות ב"י נהגו לכסות במקום הגלילה ועמ"ל. מעכו יש לדחות דמיירי קודם תקנת דראשון מבדך הבריאות קודם תקנת כמו וכמ"ש ב"ל ב' תנא כו' ועמ"ש קמ"ל : ס"ר ראומר ברכו' בר. כ"ה בברכות פ"ל קס קרא בספרא כו' : ר"א כו'. כמ"ש כ"ד שבקדושה ח"ל בפחות כו' ולא עשה עליתי וכן במ"ש פ"ז ח"ל ואם פדים שברכו בפחות מי. וכמ"ש במפלאתן ואין פורפרין כו' : ואם לא כו'. כמ"ש ברש"ז דברבות בא ומלין כו) : ס"ל אחר בר. כמו בבה"מ לתמרי' שב חוזר למקום שפסק ופי' הרי"ף זש"ם דחמו' ואחזר ברוך שלבלנו ו' ; כדי לבלול כו'. ואע"ג שאמר המבארך דה"ל בבהמ"ז אומר ברוך לבלול עצמו ואפ"ה חוזר ואומר ברוך כו' וכמ"ש בירושלמי פ"ז דברבות שמולל אחר אינו מוצא עצמו מן הכלל אתיגון הרי ברכת התורה ה"ה אומר ברכו ר"ל אינן מכוין שאחר המזורע אף הוא אינו מוצא עצמו מן הכלל : ס"ח אפילו ביבך כו' דמשום כו'. כמו כאן שקורא במקום לוי שאחר זמבדך ופמ"ש בירושלמי פ"ז דברבות ר"ז קס מקרי כאן במקום לוי וביבך לוי ובעון משהקוניה ל"ל דב חייא בר אבי אדפוס הבי אינון בהגין בביהכ. ר"ל שהתקנו שלא אבדך ובוגדם התקנה לא היה רק עומד ויושב כמ"ש בתוספתא בה"ב שאין בהם שיקרא

מחצית

ובעפ"ו סק"ד : (סק"ז) גולל כו' דמאחר כו' דבסלפא קודם הקריאה . כיון דלר"י דקי"ל בוחיי ל"ל לגלול דל"ל שיאמרו בתחלת בתורה בתוכה אם כן אינו ראוי לגלול לדעת הרב"י מנוס טרחא דלבור' משא"כ אחר הקריאה דבלא"ה לריך לגלול בין גברא לגברא אם כן אי גולל קודם הברכה ליכא טרחא דלבור' ויחר עדיף לגללם קודם הברכה שלא יאמרו ברכות בתוכות בתורה אע"ג דליכא חשש גמור זה לר"י מ"מ עדיף לגלם בם ידי חשש זה : (סק"ח) שמאלו . דהוא ימין הקב"ה ע"ש שויתי ה' לנגדי תמיד. וא"כ שמאלו נגד ימין הקב"ה: (סק"ט) נהגו כו' קודם ברכה אחרונה. ל"ל כמו שהדין בגלילה שהיא קודם ברכה אחרונה ה"ה בכיסוי הבאה תמורת גלילה . וכ' הט"ז אבל בגלילה ובכסותה־היא טרחא יתירה ואין לעשות בן משום טרחא דלבור . רק בשעת אמירת הקדיש יש לגללה ולכסותה: (סקי"ב) אחר בחר כו' מלויין בדפוס בטעות ודברי מ"א קאי על מ"ש בס"ע בפיר לבדך אחר בחר כו': משמ"כ בתחבה רבה שהוא מעין שתי ברכות התורה אחר בחר כו' ואחר קדשנו בו' לעסוק כו' : יאמר וחיי עולם . עור . לאחוקי וחיי העולם דמשמעו דקאי על תורת אמת שנתן לנו לזכות בה

ח שם ל"ב ע מרדכי שם י עור והגמ"מ בפ"י"ב מה"ת כ רבו"יונה ורא"ש ל רבו' יונה ורא"ש בפ"ז דברכות בשם ר"י ברגלוני ורבי' סעדיה מ עור בשהרא"ש וסמ"ק בסי' י"ט והו' בשלהי ראש השנ' כ עור ס עור א ירושלמי ע' והביאו הרי"ף ורא"ש בפ"ג דמגילה :

עטרת זקנים

סי' קלט * ברכה אחרונה אשר נתן לנו תורת אמת ויש מ"ס שאם בירך בראשונה אשר נתן לנו תורת אמת אם לא סיים הברכה לא יחזור ויתחיל אשר בחר בנו ולא יאמר תחלה הברכה בא"י ואם כבר סיים הברכה יברך אשר בחר בנו באחרונה דאין סדר לברכות (באר שבע דף ק"ן): * הקורא בתורה צריך לאחוז בס"ת בשעת ברכה בכתבי מהרר"י לוריא ז"ל כתוב שבשעה שאומר ברכו את ה' המבורך יאחוז בב' ידיו בעץ החיים ואח"כ בשמתחיל בא"י אשר בחר בנו יחזיק רק בימינו ואח"כ בקורא בתורה יחזיק בשתי ידיו בגנוזים ע"י הפסק מפה וכתב שעם בדול על פי הסוד ע"ש :

נתיב חיים

סי' קמ בא"ח סק"ב °) שהתחיל. ר"ב עיין בספרי ק"ן במגילה סי' י"ע מ"ס שם :

דגול מרבבה

*) אעפ"כ ח"ל להתחיל מראש הסדרה:

לבושי שרד

סי' קמ ס"ע סעיף א' (°) ונשתתק עיין תשובת נ"ח החדשות סי' מ"ב מ"א סק"ב (°) אפילו שהה . פי' דאעפ"כ ח"ל לחזור לראש הפרשה ומ"ש עוד ואע"ג כו' הוא עיין בפ"ע

הגהות רעק"א

סי' קל"ט סעיף י"א הג"ה ומזה נהגו.וכן איתא במסכת סופרים פ"ז ה"ח :.

סי' ק"מ מג"א ס"ק ב' אפילו שהה. לא שהה כנ"ל :

חתם סופר

סי' ק"מ במג"א ס"ק ב' אפי' לא שהה כנ"ל: (שם) ס"ק ד' שלא יגרום ברכה לבטלי' נ"ב פי' לדעתם דצריך לחזור ולברך בלא התחיל א"כ לא הו"ל לגרום ברכה שאינה צריכה אבל אם התחיל כבר פסוק א' בשל חנוכה ראז לכ"ע אין צריך לחזור וקברך אז בודאי יחזור ויקרא בר"ח ובהכי מיירי הש"ע והמג"א לקמן ס"ס תרפ"ד ודלא בד"מ שם וק"ל :

ג כפי"ב מה"ת ג מרדכי שם כשם ר' אפרים ד הרד"ח ה כ"י

אשל אברהם

א) מקלת כו'. במקום שנוהגין בשבת התורה אם אחר ברכו את ה' המבורך ואח"כ התחיל הפייטן לומר ולא חש כלל לברכת המברך הוי הפסק וצריך לחזור ולברך עיין מ' כ"י סימן לא:ד: **ב)** לקרות. עיין ה' כי"ד סי' ס"ל שהעלה שצריך לחזור ולברך (ועיין כ"ם פ"ק מ"ו) : ואם העולה הכיר שטעה הב"ן ומיהר לקרות בחת כל הכבור וגם קרא בלחש עד כל ימי חייך קודם שסיים ש"ך כל הכבור מדתה הרב הכ"ל לני שהיה לפניו פירות ודעתו לאכלן ונטל אחד וברך עליה ונהלך ואכיסה ואכל אחרת ואח"כ אכל הראשונה ע"ש

הגהות רעק"א

העיף ב' ואינו צריך לחזור ולברך . במוהריק"ש סי' קע"ד סעיף ד'

לבושי שרד

כתשך להקוד' : מ"א סק"ד.(°)כירו' שאפי' הפסיק מי שלקח פירי בידו וברך עליה ונפלה מידו והגביה מן הקרקע צריך לברך פעם ב' כיון שהפסיק בשתיק' וה"ה כאן כיון שהפסיק זמן גדול בשתיקה בעת שגלל כן הוא ל' הרד"ח בכ"י : (שם) (°) דלא משכינן שתיקה להפסק . דקי"ל כרבא דאמר מברך ואח"כ בולע ואין השתיקה הפסק ולא שנא שתיקה מרובה ל"ש מועטת עכ"ל הרד"ח בכ"י ועיין מ"א סי' ר"ו סק"ד שפסק כך להלכה דכנפל הפרי מידו והגבי' מ"כ בשתתק לתה יברך:ט"ז סק"ב(°) בתורה אינו מוציא הרבים . כלומר דלא תימא הא מצינו שאדם יוצא בברכ' חבירו ואח"כ בשתתק לתה יברך העומד תחתיו אע"כ משום היסח הדעת ואח"כ ה"ה הוא עצמו בשהסיח דעתו צריך לחזור ולברך . ט"ז דאינו כך אלא שהמבר' אינו מכוון להוציא אש"ה בשתתק צריך העומד לברך ואין הטעם כלל משום היסח הדעת :

(שם) (°)דשתתק ליכא למיחש לכנכסין פי' ואח"כ העומד תחתיו יוצא מדיעה בברכת הנשתתק ואפ"ה צריך לחזור לברך וע"כ הטעם משום היסח הדעת ואח"כ ה"ה עצמו :

מ"א סק"ד (°) משמע דאם התחיל לקרות' בוונתו להקשות אמ"ש בש"ע והתחיל לקרות אז לא התחיל ואין הדבר כך אלא דבהתחיל לקרות כ"ע מודו דא"ל לברך ההפסק אינו מזיק כאמצע ובטל' ראייתם הראשונה הב"ג דהרי דוקא בנכל הפירי מידו אחר הברכה וחיירי הירושלמי אבל אם אכל תחיכה תמנה והשאר נפל והגביה א"ל לברך כיון דאלה הברכה כבר על מה שאכל ואי משום טעם השני מהנות דתורמס ע"ז כ' התג"א ואי משום כ"ר הקשה למה כשמה קודם שהתחיל לקרות הוי הפסק וכדמשמע בש"ע ס"ב הא ק"ל סי' מ"ז סעיף ט' אם הפסיק בין ברכת התורה ללימודו אין בכך כלום משמע אפילו קודם שהתחיל ללמוד. ולענ"ד נק"מ דהא כתב מ"א שם בס"ק ז' ול"ד לכל הברכות כו' שאני הכא דמלוה להנות יום ולילה ולעולם ליכא היסח הדעת עכ"ל . ואיתא דוקא ברכות התורה שחרית שהיא על הגיון התורה משא"כ הכא דמיירי בברכת התורה על הקריאה בתורה בלבד דשבבור בשביל כבוד הלבור כמ"ש סי' קל"ח סעיף ח' וברכה זו דומה לכל שאר ברכת המצות דאי הפסיק בין הברכות והמצות צריך לחזור ולברך : משמע דאם התחיל כו' דאות' עובד'מבואר דעדיין לא התחיל לקרות וא"כ מסברא י"ל בהתחיל כ"ע אצ"ל : ואי"ל דהכא הוי נמלך ממש ר"ל דבסי' ר"ן סכ' שאצ"ל על פירות אחרים מיירי בשתם. אבל אי היה דעתו בפי' דוקא על אלו ולא על פירות אחרים קי"ל לקמן סימן ר"ן דצריך לברך על האחרים: דא"כ לא היה לו להביא הירושלמי כלל . ניהו דהכא אתי מק"ו מהאי דירושלמי מ"מ נתן מקום לטעות דמשמע דוקא דומיא דירושלמי בין ברכה לאכילה והיינו קודם שהתחיל לקרות ובאמת לדעת אותן הפוסקים אפי' התחיל לקרות צריך לברך משום דהוי נמלך : וגם ר"ג לא הוי אולק בזה וא"ל דר"ג ס"ל דלא הוי נמלך א"כ מלריכים ועבדי' פלוגתא חדשה אי מקרי נמלך ור"ג

מחצית

לפניה ועיין בע"ז : (סק"ג) ולהרמב"ם ברכת הראשון עולה דס"ל דברכה שמברך העולה דעתו לפטור כל הלבור אבל דוקא מאותה פרשה שהוא קורא לכן אי הסני מתחיל ממקום שהתחיל הראשון א"כ יוצא בברכת ראשון כיון שצריך להוציא הלבור משא"כ כשתחיל הראשון נראה שהוא עולה בפני עצמו ואין לו שייכות לעליות ראשון דהא כן דרך העולים שב"א מתחיל ממקום שפסק הראשון וכיון שקריאת הסני קריאה בפ"ע לא נפטר בברכת הראשון כי הראשון לא פטר כ"א עלייתו ופרשתו כנ"ל . דאפי' נאמר שיברך הסני לפניה אכתי פסוקים הראשונים לא נתברכו לאחריהם כנ"ל לכן יתחיל ממקום שהתחיל הראשון ואז א"ל לברך לפניה שנפטר בברכת ראשון שפטר הלבור מברכות פרס' זו והסני קורא אותה פרשה ומברך הסני לאחריה ונתברכו הפסוקים לפניהם ולאחריהם ועיין ב"י וב"ח : (סק"ד) העולה הוי והזכירהו הלבור שטעה שבר"ח ה"ל לקרות תחלה דתדיר ואחינו תדיר תדיר קודם וכדלקמן סי' תרפ"ד:דל"ת שתיקה להפסק.ואפי' דיבור ל"ת הפסק כמ"ש ס"ב אלא דדיבור לא הוי הפסק דוקא בשאם אחר שבבר התחיל לקרות. והוי כמו אם באמצע שעודה אבל בשאם קודם שהתחיל לקרות הוי הפסק : אבל שתיקה אפי' קודם שהתחיל לקרות כעובד' הוא מכל מקום לא הוי הפסק : ודע דבס' א"ר הקשה למה בשאם קודם שהתחיל לקרות הוי הפסק וכדמשמע בש"ע ס"ב הא ק"ל סי' מ"ז סעיף ט' אם הפסיק בין ברכת התורה ללימודו אין בכך כלום משמע אפילו קודם שהתחיל ללמוד. ולענ"ד נק"מ דהא כתב מ"א שם בס"ק ז' ול"ד לכל הברכות כו' שאני הכא דמלוה להנות יום ולילה ולעולם ליכא היסח הדעת עכ"ל . ואיתא דוקא ברכות התורה שחרית שהיא על הגיון התורה משא"כ הכא דמיירי בברכת התורה על הקריאה בתורה בלבד דשבבור בשביל כבוד הלבור כמ"ש סי' קל"ח סעיף ח' וברכה זו דומה לכל שאר ברכת המצות דאי הפסיק בין הברכות והמצות צריך לחזור ולברך : משמע דאם התחיל כו' דאות' עובד'מבואר דעדיין לא התחיל לקרות וא"כ מסברא י"ל בהתחיל כ"ע אצ"ל : ואי"ל דהכא הוי נמלך ממש ר"ל דבסי' ר"ן סכ' שאצ"ל על פירות אחרים מיירי בשתם. אבל אי היה דעתו בפי' דוקא על אלו ולא על פירות אחרים קי"ל לקמן סימן ר"ן דצריך לברך על האחרים: דא"כ לא היה לו להביא הירושלמי כלל . ניהו דהכא אתי מק"ו מהאי דירושלמי מ"מ נתן מקום לטעות דמשמע דוקא דומיא דירושלמי בין ברכה לאכילה והיינו קודם שהתחיל לקרות ובאמת לדעת אותן הפוסקים אפי' התחיל לקרות צריך לברך משום דהוי נמלך : וגם ר"ג לא הוי אולק בזה וא"ל דר"ג ס"ל דלא הוי נמלך א"כ מלריכים ועבדי' פלוגתא חדשה אי מקרי נמלך ור"ג

פ"ה] ואפ"ג שבזמן התלמוד לא הי' מברך אלא הראשון היינו מפני שהאחרים מתכונו בלאלת בברכת הראשון משא"כ עתה לכן צריכין לחזור ולברך : ג ולהרמב"ם ברכת הראשון עולה לו · עכ"י : ד העולה . ז"ל הרב"י בשם הרד"ח כ' הרר"ג על מעשה שאירע ר"ח בעת שמועלין ב' ספרים ועשה הש"ץ ופתח על המוכה וכירך עליו והזכירוהו הלבור שעשה וגלל ס"ת עד שהגיע לפ' ר"ח י"א שצריך לחזור ולברך כדהי' (°) בירושלמי שאפי' הפסיק בשתיקה צריך לחזור ולברך ה"ל הפסיק בשתיקה בעת שגלל ועוד אמרי' שם אם נטל תורמוס ונפל מידו ונטל אחר צריך לברך שית כיון שלא הי' דעתו לכך ה"ל כיון דלא נתכוון בברכתו על זאת הפרשה צריך לברך והוא ז"ל כתב שטעו כי לא קי"ל כהירוש' (°) דלא חשבי' שתיקה להפסק ל"ש מרובה ל"ש מועטת והטיא דתורמוס נמי לא קי"ל אלא כל דמנח קמי'חילא ברכ'עני'ה"ל הא ש"ת קמי'ודעתי' עלויה לכל הפרשיות גם אם לא גלל חותו ס"ת שבירך עליו אלא פתח ס"ת אחר יש פנים להיתר כיון שהוליא שביסס יחד לקרות שתי הפרשיות שהם ענין היום י"ל דמנחי קמיה הוו ודעתיה עליהם וכן יראה הורתה בחבורה בעירמו עכ"ל והפוסקים פסקו כההי' דתורמס בסי' ר"ו א"כ גם כאן צריך לברך [כ"י] (°) משמע דאם התחיל לקרות א"ל לברך דהפסק אינו מזיק כאמצע כמ"ש ס"ב ואי משום שלא היתה כוונתו לכך לא אכפת לן בזה דדמי למי שהיה כמ"ע שלא פרשה ודי' בדעתו לאכול פרי אחד ועלה בידו פרי אחר וברך ואכל ממנו ואח"כ נזכר שאין זה הפרי ונטל הראשון אא"ל לברך דלא גרע מאם הביאו לפניו פירות אחרים מאותו המין דא"ל לברך כמ"ש סימן ר"ו ס"ה · [°] ואי"ל דהכא הוי נמלך ממש דא"כ לא היה לו להביא מהירושלמי דמיירי בין ברכה לאכילה וגם ר"ג לא הי' חולק בזה ועוד מאחר שהרד"ח לא דבר אלא בלא התחיל מנ"ל להרב"י להוסיף מחלוקת דלף בהתחיל פליגי ול"ע והמבי"ט ח"ג סימן רל"ד כתב דאם שהראשון הוי חובת היום כגון שהראשון למעלה א"ל לברך דאפי' לכתחלה יכול לקרות מה שקראו כבר כמ"ש סי' קל"ז ס"ו עמ"ש אם א"כ דעתו על הכל (°) וכן אם הראשון למטה דמי לאם מלא תפוחים וברך על א' ואח"כ ראה אחרת יותר טובה אם לא הראשון למטה שא"ל לברך (עפי' ר"ו) אבל הראשון כפ' שאינו חובת היום צריך לחזור ולברך עכ"ל וכ"כ תיקון יששכר דף כ"ו וגם דעת הרב"י משמע כן דהכא כתב כ' דיעות וגבי פרי בסימן ר"ו ס"ו כתב דצריך לברך משמע דאמרינן (°) מסתמא דעתו אכל התורה דכולן שוין לטובה משא"כ בפירות וכ"ל דבההוא עובדא דלעיל הלבור והש"ץ שגלגו ר"ח מדעתם אבל מדינא ה"ל לקרות של חובה תחלה כדי שלא יגרום ברכה לבטלה דהא איכא מ"ד לברך אם לכתחלה :

מעומד

הס"ת בשביל זה אז צריך לברך שית אבל אם הטעות בפ' זו ויש מן המפשר שיקראו לו גם פ' הסייך לו בחמת וא"ל לגללה ממקום זה אל מקום הראוי לו א"ל לברך שית כיון שהס"ת מגולה לפניו דעתיה על כל מה שמגולה לפניו בגלל"ד וכון בס"ד ועמ"ש סי' תפ"ט

ואפי'

מה הביאו ראיות' מהירושלמי דוקא בין ברכה לאכילה א"ל משמע דאין זה דומה לנמלך ממש לכן לא חייבוהו לברך אלא מהגיא דהירושלמי דבין ברכה לאכילה וא"כ מודה בהתחיל ותו דאי איתא דדומה לנמלך ממש לא היה חולק הר"ג דהא אינו חולק עליהם רק מעשה דלא קי"ל כהירושלמי ואלו דין נמלך הא קי"ל דצריך לברך : (שם)(°) וכן אם הראוהו לתחילת דהא אסור לדלג מ"ה כיון דגם למעה הוא חובת היום דמי לכל כו' : (שם) (°) משמתא דעתו אכל התורה. משום דכאן בש"ע כ' שאם ומשמע דמיירי שהראוהו לו פרשה שאינה כלל חובת היום מש"ה כ' כ' דעות משום דמ"מ י"ל דעתו אכל התורה ומש"ה משתכר' דבחובת היום ס"ל דבש"ע מודים דא"ל לברך דבהא וודאי דעתו הוי עלה ולא אפשיה פלוגתא. ואהא הוקשה להמ"ל למה בעובד' הרב"ח י"ל שצריך לברך הא חובת היום הוא לכן כ' המג"א ול"ל דבההוא כו' ר"ל שהם חשבו שאינו חובת היום כלל משא"כ הוצרכו לברך אבל לפי האמת האיכא (שאין הדין כן מ"מ המברך לא היה עכ"פ דעתו עליהם הא גם הוא חובת היום ואא"כ אחותו עשוה מש"ה פסקו הצריך לברך ואהא שפיר כתב המג"א דבי אלא יגרום הא בחמת אי"ל הוקשה למה לא חלק הרר"ג גם מה"ע שהוא חובת היום וא"ל כיון שהלבור חשבו שאינו לקרות חובה מדינא היו מוריס אותם המוריס לקרות בהחובה כדי שלא יגרמו ברכה ודוק היטב :

באר

קמ (א) שצריך. בספר פרח שושן חא"ח כלל א' סי' א' הטלה לפסק הלכה : אם היה בסדר היום אלא שהטעות היה שהראה לו למעלה שבבר קראו או למטה וצריך לחזור יותר למעלה בכל חד מהני נווני א"ל לחזור ולברך כמו שכתב המבי"ט ובאל מיקון יששכר והרדב"ז . והיכא שהיא פרשה אחרת שאינה מסדר הקריאה דעת הא בי"ט ובאל מיקון יששכר שצריך לברך וכן דעת המג"א וט"ז . וסיים הט"ז דאם הטעות במקום שאין צריך לגלול הספר תורה א"ל לברך דכיון שהספר תורה מגולה לפניו דעתיה על כל מה שמגולה וכן פסק הפר"ח

יד

סי' קמ במג"א ס"ק ד' דא"כ לא היה לו להביא ראיה מהירושלמי כו' כל"ל. ר"ל דל"ל להביא ראיה מהירושלמי דמיירי בין ברכה לאכילה דהוי ליה לתיתר רבותא עפי' דאפי' בהתחיל נמי צריך לברך מעשה דהוא נמלך ממש וגם ר"ג לא הי' חולק בזה דהא עיקר הטעם דר"ג לפי שהראה"ד כ' דלא אי"ל בהתחיל דתורמס יאי הוי הכך גדולים יהבי טעמא למלתייהו משום דהוי כנמלך אפשר שלא הי' ר"ג חולק עליהם. ואפשר שכוונת המג"א על מ"ש והפוסקים פסקו בהתחיל דתורמס כו' ומשמע שעפ"ז פסק כאן בש"ע גם בהתחיל לקרות ואם אינה בהתחיל לקרות הטעם משום נמלך לא הו"ל להביא הירושלמי ר"ל מה שפסקו הפוסקים בבעיי' דתורמס לחומרא דהא זה הוי בין ברכה לאכילה והו"ל לאיתר דאם התחיל הו"ל נמלך וצריך לברך וגם מב"ר מולק בזה דלמא גם הוא מודה בבה"ג הו"ל נמלך ולא אמרי' דדעתי' לכל הפרשיות אא"כ עדיין לא התחיל לקרות משא"כ אם לא התחיל לא הי' דעתו רק על פרשה זו ובשהתחיל אחרת הו"ל נמלך ושוב הוקשה דמ"ל להב"י דפניני בהתחיל דלמה בזה כ"ע מודה דא"ל לברך. וא"ש המג"א על דברי המבי"ט שגם דעת הבי"ט משמע כן כו'. נראה בכוונתו דהמבי"ט כ' לחלק בין תורמס שנפל מידו דמה שצריך לאוה"ל הכא דמי לכל הפוחים וט"ז כ' שגם דעת הב"י כן דכולן שוין לעובדא ר"ל וא"כ בשעת הברכה היה דעתו בין על פרשה שהראהו בין פרשיות אחרות וא"כ שפיר אלה הברכה כמו בכל הפוחים דא"ל לברך כיון שהי' דעתו על כולם

ביאור

בחזן כאילו קרא הוא. שם : ס"ב העומד כו'.כמ"ש בהלל ובמגילה פוסק ואין בכך כלום ולא הפסיד הברכה ולי"ד לנשתתק כמ"ש בפרקים שולא כו' ואלו נשתתק חוזר לראש כמ"ש תוס' שם"ה בשם הירושלמי בטיטי כו' ע"ש : ס"ג העולה כו'. בירושלמי פ"ו דברכות ה' זריקן אמר ר"ז בני אהן דבשב תורתמא ומברך עליו ונפל מיניה מהו מברכין עליו זמן הניאות מהו בינו לבין אמת המים אמרין תמן לכך כיון דעתו מתחילה ברא הנא לא לכך כיון דעתו מתחלה והכי אמי לא נתכוון ע"ז הפרשה ואמר תני ר"ח אין מברכין על הפת אלא בשעה שהוא פורש אר"ח בר בא הדא אמרה אהן דנסב פוגלא ומברך עליו והוא לא אתא לידוי צריך למברכה עליו זמן הניאות ובעתו משום הפסק בעילתו אע"ג שהפסיק בשתיקה וה"כ הפסיק בגלילה ובעתו אל ס' ראשונה דבבעיא שם ס"ל כמ"ש הרא"ש דס"ל הבעיא לקולא יגה סיפא דר"ח ס"ל אין הלכה כמותו דס"ל בר"ח ואהן קי"ל ברבא בברכות ל"ע אבל הפוסקים ס"ל הבעיא לחומרא כמ"ש בסי' ר"ו ס"ו וגם פ' אלה דר"ח ב"כ כמש"ש ס"ה וע' תוס' ורא"ש שם והר"י שמפ'

לפניה ועיין בע"ז : (סק"ג) ולהרמב"ם ברכת הראשון עולה דס"ל דברכה שמברך העולה דעתו לפטור כל הלבור אבל דוקא מאותה פרשה שהוא קורא לכן אי הסני מתחיל ממקום שהתחיל הראשון א"כ יוצא בברכת ראשון כיון שצריך להוציא הלבור משא"כ כשתחיל הראשון נראה שהוא עולה בפני עצמו ואין לו שייכות לעליות ראשון דהא כן דרך העולים שב"א מתחיל ממקום שפסק הראשון וכיון שקריאת הסני קריאה בפ"ע לא נפטר בברכת הראשון כי הראשון לא פטר כ"א עלייתו ופרשתו כנ"ל . דאפי' נאמר שיברך הסני לפניה אכתי פסוקים הראשונים לא נתברכו לאחריהם כנ"ל לכן יתחיל ממקום שהתחיל הראשון ואז א"ל לברך לפניה שנפטר בברכת ראשון שפטר הלבור מברכות פרס' זו והסני קורא אותה פרשה ומברך הסני לאחריה ונתברכו הפסוקים לפניהם ולאחריהם ועיין ב"י וב"ח : (סק"ד) העולה הוי והזכירהו הלבור שטעה שבר"ח ה"ל לקרות תחלה דתדיר ואחינו תדיר תדיר קודם וכדלקמן סי' תרפ"ד:דל"ת שתיקה להפסק.ואפי' דיבור ל"ת הפסק כמ"ש ס"ב אלא דדיבור לא הוי הפסק דוקא בשאם אחר שבבר התחיל לקרות. והוי כמו אם באמצע שעודה אבל בשאם קודם שהתחיל לקרות הוי הפסק : אבל שתיקה אפי' קודם שהתחיל לקרות כעובד' הוא מכל מקום לא הוי הפסק : ודע דבס' א"ר הקשה למה בשאם קודם שהתחיל לקרות הוי הפסק וכדמשמע בש"ע ס"ב הא ק"ל סי' מ"ז סעיף ט' אם הפסיק בין ברכת התורה ללימודו אין בכך כלום משמע אפילו קודם שהתחיל ללמוד. ולענ"ד נק"מ דהא כתב מ"א שם בס"ק ז' ול"ד לכל הברכות כו' שאני הכא דמלוה להנות יום ולילה ולעולם ליכא היסח הדעת עכ"ל . ואיתא דוקא ברכות התורה שחרית שהיא על הגיון התורה משא"כ הכא דמיירי בברכת התורה על הקריאה בתורה בלבד דשבבור בשביל כבוד הלבור כמ"ש סי' קל"ח סעיף ח' וברכה זו דומה לכל שאר ברכת המצות דאי הפסיק בין הברכות והמצות צריך לחזור ולברך : משמע דאם התחיל כו' דאות' עובד'מבואר דעדיין לא התחיל לקרות וא"כ מסברא י"ל בהתחיל כ"ע אצ"ל : ואי"ל דהכא הוי נמלך ממש ר"ל דבסי' ר"ן סכ' שאצ"ל על פירות אחרים מיירי בשתם. אבל אי היה דעתו בפי' דוקא על אלו ולא על פירות אחרים קי"ל לקמן סימן ר"ן דצריך לברך על האחרים: דא"כ לא היה לו להביא הירושלמי כלל . ניהו דהכא אתי מק"ו מהאי דירושלמי מ"מ נתן מקום לטעות דמשמע דוקא דומיא דירושלמי בין ברכה לאכילה והיינו קודם שהתחיל לקרות ובאמת לדעת אותן הפוסקים אפי' התחיל לקרות צריך לברך משום דהוי נמלך : וגם ר"ג לא הוי אולק בזה וא"ל דר"ג ס"ל דלא הוי נמלך א"כ מלריכים ועבדי' פלוגתא חדשה אי מקרי נמלך ור"ג

היטב

ז"ל דבשאינו חובת היום צריך לחזור ולברך ואם הוא חובת היום אם הראו לו ממה שבבר קראו יקרא ממה שהראו לו כדי שלא יהא ברכה לבטלה ואם הוא למטה יתחיל לקרות ממקום שפסקו עד אותו פסוק שהראו לו ואותו בכלל ע' בתשובת מהר"ם סי' ס"ב ובתשובת גינת ורדים מא"ח כלל א' סי' ב' . ובספר יד אהרן וט"ל סי' תרפ"ד :

מעומד

אפרים

אע"פ שצריך על זו. משא"כ בפירות דמיירי שזה שצריך ליתא ובתבטל תלות הברכה. ולפ"ז בשהראהו בפרשה שאינה חובת היום סו"ר בנפל מידו שצריך לברך אף לשון מג"א שם' משמע דאחמרינן מסתמא דעתו וא"ל בפירות נראה מדבריו שהוא עובר דהמבי"ט ס"ל דהיינו דתירתם מיירי אלא היה בדעתו רק לאכול מזה לבד וא"כ כשנפל זה ולוקח אחר הו"ל כנמלך משא"כ בשתם תמרינן דעתו הי' על כל מה שלפניו וכן מבואר במג"א סי' ר"ו ס"ק ח' שכן דעת המבי"ט ולזה כתב המג"א דגם הב"י ס"ל לחלק בין הבאת דתורמס לבין בשתמא דעתו על כל התורה כו' ויותר נראה דס"ל להמג"א בדעת הב"י דבפירות לא אמרי' דעתיה על כל מה שלפניו בשתמא רק בתירה הוא דאמרינן הכי לפי שכולן שוים לעיבה ואפשר שהי' סובר גם כן בדעת המבי"ט. ומ"ש דדמי לבל תפוחים ר"ל דמדמי ליה לבל היכא שהיה דעתו לאכול עוד ה"כ בתורה היה כן בשתמא מעטה דכולן שוים לעובה וכמו' ר"ו אחר בו המג"א ומפרש דעת המבי"ט דגם בפירות אחרינן מסתמא דדעתה אכולה. אחגם נ"ע על המג"א שהרי המבי"ט כתב החילוק במ"ש לעיל דהתם שנפל מידו ליתא לזה שבירך עליו אחי. עיין בא"ר שהביא דבריו ואפשר המג"א לא היה לפניו המבי"ט רק מה שהביא הכנה"ג או ע"מ בשמו ונעמ אין ספר המבי"ט בידי :

הגר"א

הירושלמי שאת תפול הפרוסה מידו כו' וכ"ש דאתי ברכה ואע"ג דגמ' פליגא בטעמא מ"מ הדין אמת אלא שהם מפרשים להא דר"ח ב"ב ג"כ שאם נפל מידו כמו ברשא ור"ל שפושע את הבעיא דצריך לברך פ"א ועתר"י שם אבל הרמב"ם בפ"ב מה"ב בשמ"ם בש"מ אם אלא שמא' לאו משום הפסק אלא משום שאינו לפניו וגם לרבא אינו לבין אמת המים אמרינן לפניו ונגם מ"ש הראב"ד דקי"ל הבעיא לקולא וכן הג"מ בשם ר"ת ולמד מכוס של ברכה שכולן שוין תבוסות שלפניהם בברכתו של מברך וכמ"ש בפ' ע"פ בהנות שבת שהוא פורס אר"ח בר בא הדא אמרה דברכות כולהו נגבא דברכה ובע"י שם ס"ל הפוסקים דאם נפל אחי ע"ש וכ' והתחיל ואע"ג דהפסקה באמצע אינו מזיק כמ"ש בש"ב מ"ש כאן דעב' משום שאין דעתו עליו אף באמצע צריך לחזור ולברך וכמ"ש בסי' ח' סעיף י"ב ע"ש :

השקל

לא דאם כ"א ראייתם מירושלמי וה"ל ג"כ לומר דלא מקרי נמלך : ועוד מאחר שהרד"ח לא דיבר כו'.ר"ל אפי'אח"ל דראייתם מגן אברהם ליתא דבהתחיל לקרות לכולי עלמא אין צריך לברך מכל מקום על כל פנים ליכא ראיה להיפוך דגם בהתחיל לקרות י"א דצריך לברך וא"כ מנ"ל להרב"י כו': ואח"כ ראה אחרת יותר טוב' כו' עסי' ר"ו ר"ל דשם בסק"ח וכ"כ מ"א בסימן רי"א סקי"א דאם צריך על פירות ואח"כ הביאו לו פירות יותר יפים אם לא נתכוין בפי' לפטור לפטור היפים אין נפטרים וכ' הטעם דאינו בדין שיפטור מה שאינו חשוב את החשוב דרך גרדא אלא דרך כוונה עכ"ל ומ"מ א"ל דבקריא' התור' כלם מקרי חשובים אף שצריך לקרות למעלה ולאחריהם למטה מ"מ גם מה שאינו צריך לקרות חשוב כמו מה שצריך לקרות כי כלם הטובים והביבים עכ"פ הדמיון מה שהביא מבי"ט מהאי דפירות יפים אינו דומה יפה אם לא שנא' דהמבי"ט לא ס"ל מ"ש מ"א לקמן סי' ר"ו ורי"א הנ"ל : וגם דעת הרב"י משמע כזכו.אלא דוקא הכא למבי"ט ודאי א"ל לברך כשהראהו מה שהוא חובת היום ואם הראהו מה שאינו חובת היום ודאי צריך לברך אבל אם אין צרי' לגלול ממקו'למקו'כגון אי הראהו למטה ומטה והוא צריך לקרו'למעל' אם אפשר שיקראו לו למעל' עד מקו'שהראהו למט' וגם משהראהו למט' יקראו לפניו שפיר דמי ואפש' ה"ה איפכ' אשהראהו למעל'והוא צריך לקרו'למט'יקראו עמו גם למעל'(ויקרא למפרע כה"ג דלא אפשר) והוא דלא כהמבי"ט דלהמבי"ט סגי במה שאפשר לו לקרו' למפרע אף שאינו קורא למפרע סגי משא"כ לשמ"ש: וכ"ל דבהא עובדא כו' שגללו ר"ח מדעתי' אבל מדינא ר"ל כו' שלא יגרום ברכה לבטלה דהא איכא מ"ד כו' הקשה בס' א"ר דבש"ס קאמר הלכתא דקוריין"ח תחלה וז"א קושיא דמודה מ"א דלכתחלי' ים לקרות ר"ח תחלה כדפסק ש"ס הלכתא רק שלא יגרום ברכה לבטלה ס"ל דסמכי' אחיד מ"ד עוד הקשה דאיסתמיע מינה דברי רד"א שכתב וז"ל ויש שרגו' כי לא הייגו צריכים מתחלי' להפסיק ולפתוח ס"ת של ר"ח אע"פ שהסדר כן מ"מ כיון שנזדמן לקרוא בשל חנוכה תחלה . ויש סיוע לדעתינו שיונו גגלול דקתני פי' ל"ל הממוהה כל המצות מעכבות עכ"ל · ויותר תימה דאיסתמיע מינה מ"ש רמ"א ס"ס תרפ"ד וז"ל אם טעה והתחיל בשל חנוכה צריך להפסיק ולקרות בשל ר"ח וכן פסק מ"א גופיה שם (הט"ז חולק שם) עכ"ל ולענ"ד לק"מ דהא דקשיא מס"ס תרפ"ד לא קשיא דהא

בלא"ה

קמא (א) ומפי' לסמוך עלמו כו' · בח"מ סי' י"ז בדמ"מ דפמידה פ"י סמיכה מיקרי עמידה לענין עדים שדינם כעמידה ולא דק כאשר שדיתי בזה מגגא שם בדבריו ע"ש : (ב) וכן החזן כו' · עפי' קמ"ו מדין הלבור : (ג) ומ"מ צריך לקרות הוא כו' · כ"כ כ"י בשם הרא"ש דלא מסתבר שיבדך על קריאת הש"ץ · ותמוה לי הא איתא בתוספתא וירושלמי במרדכי פ' בני העיר מביאה מעשה בר"מ שקרא מיושב בבה"כ של טבעון ונתנה לאחר וכירך עליה ופריך שם זה קורא וזה מברך א"ר ירמיה מכאן שהשומע כקורא' וא"כ למה לא נימא גם בזה כן דאחר מברך והחזן קורא ונראה שיש מזה למ"ש כ"י בשם המגודה וכ"י דשומ' שאמרו כפ' הקורא עומד אינו קורא בתורה היינו משום דאין קורא על פה אבל אוקמי לאינש אחריל' שפותח ורואה והשומע מברך ועומד בגדו שפיר דמי וכבר הביא כ"י דיעות אוסרים בא' קורא וא' מברך ממילא שומע פסול לתורה ודיעות המתירים והסכים להאוסרי' וכ"פ בסי' קל"ט וכתוב בלבוש שראה בפני גדולים שעלה שומע לתורה וכ"כ מו"ה ז"ל רק שהתנה שצריך שיהיה השומ' ת"ח ולא ע"ה ומצד ההוכחה נלע"ד גם כן היתר גמור :

כמא א מעומד · כב"ח סימן תר"ן דאפי' כדיעבד לא יצא וצריך לחזור ולקרות וכ"מ לשון העור והג"מ אבל ממ"ש הרב"י בשם רש"י משמע דדוקא לכתחלה קפדי' אבל כדיעבד יצא ע"ש וכ"מ מפס"ז דשועה דאמרי' דהמלך קורא יושב ואי אית' דאפי' כדיעבד לא יצא משום כבודו של מלך לא שרי לכתחלה וכה"ג דייקינן בח"מ סימן כ"ח (°) גבי עדות ויש לחלק : ב לסמוך · דצריך לעמוד באימה (ב"י) [°] וא"כ אפי' להשען קצת אסור ועמ"ש סימן תקפ"ה דאם נסמך כ"כ עד שאם יבטל אותו דבר יפול לא הוי עמידה וא"כ אפי' בעל בשר אסור ומכ"ש למ"ד דאפי' כדיעבד לא יצא כמש"ל ולא שרי לבעל בשר אלא סמיכה קצת כמ"ש סימן ס"ג גבי פרקדן (°) וקשה דבח"מ סימן י"ז שס"א כתב רמ"א דריב"ש חשיב לסמיכה עמידה והכא כתב העור והתוס' דלא חשיב כעמיד' וא"ע [°] ואפשר דגבי עדות הקיל אבל אינו מוכרח בריב"ש דהא גבי קריאה נמי כדיעבד יצא ואפי' הכי לכתחלה אסור סמיכה [°] וא"ל דרמ"א עיין בב"י ס"ס כ"ח שכתב בשם הריב"ש דסמיכה אינה כישיבה ולכן כתב רמ"א דבשר גבי עדות אינו מוכרח בריב"ש דהא גבי קריאה נמי כדיעבד יצא ואפי' הכי לכתחלה אסור סמיכה [°] וא"ל דרמ"א עיין בב"י ס"ס כ"ח שכתב בשם הריב"ש דסמיכה אינה כישיבה ולכן כתב רמ"א דבשר גבי עדות אינה סמיכה אינה בכלל ישיבה אינו דוקא בעזרה דאסור ליגע מ"מ מותר לסמוך כיון דלא כתיב בהם עמידה אינה עמידה ולא ישיבה ולכן כ' מ"מ דיתיב כמאן דשרי לגמרי וסמיכה שאם יבטל יפול הוא דאסור ובבטל בשר גם זה שרי ובמג"א ס"ל כיון הבעשם משום אינה אסור אפי' סמיכה קצת ומחילה בשא הוא דהתירו לבטל בשר אבל סמיכה שאם יבטל יפול אסור לפי"לב"ש כמו בפרקדן לא התירו בי"ש אלא בתנ' קצת על גדו : (שם) (°) וקשה דבח"מ אפשר דבמשך דלעליל מיירי משום דלשעת הלבוש י"ל דרמ"א שם בח"מ מיירי בסמיכ' קצת : (שם)(°) ואפשר דגבי עדות. משום דבדיעבד בשר בעדים משא"כ בקריאה; וע"ז השיב הא גם בקריאה אינה דאסור סמיכה:(°) וא"ל דרמ"א עיין בב"י. כל דברי מג"א אלו תראה באורך במג"א ס"ס תכ"ב ותשם תבין . ועיין מודע ביהודה סי' ה' : ט"ז שם ס"ק ב . (°) בר"מ שקרא מיושב בקריאה מגילה מיירי בהם דר' מאיר עשה בה כ' דברים קרא"ל במגילה לקמן סי' תרל"ב ומנית עשה בה שנתנה לאחר :

באר היטב

קמא (א) מעומד . ובדיעבד יצא מיושב . פר"ח ועמ"א ויד אהרן : (ב) לסמוך . דצריך לעמוד באימה ב י. וא"כ אפי' להשען קצת אסור אא"כ הוא בעל בשר . ואם נסמוך כ"כ עד שאם יבטל אותו דבר סי' פ"ח מי שהוא בעל בשר וצריך להשען לא יסען על המפה דהוה חשמים של מגזה אלא יסיר המפה ויסמוך על הענן : (ג) מתפלה .

ביאור הגר"א

סי' קמא ס"א ואפי' לסמוך כו'. דהוי כישיבה כמ"ש בזבחים י"ט ב' ובירושל' להדיא לענין קריאת התורה ועיין הוס' שם ד"ה עמ"ד וכו' וז"ל הירושלמי פ' הקורא עומד ר' שמואל בר ר"י על בני כניסתא חזא לחד ב"ר תרנס ומתיר לעמוד א"ל אסור לך כשם שניתנה באימה כך אנו לריכין לנהוג בה באימה והביאו הרא"ש רפ"ג וש"פ ועיש"מ שם וז"ש הו לעמוד: אא"כ כו'. מרדכי פ"ק דברכות בשם ירושלמי ר"י אוקלע להסות אתרא חזא גברא דקאי בסמיכה א"ל אסור לך שנא' ואתה פה עמוד עמדי א"ל בעל בשר אני ואתיר לו : וכן החזן כו'. דהא עיקר הקורא הוא עכשיו : ס"ב אלא כו'. הוא דיוא דגמ':אם כו'. כן הכריעו עכשיו אלא לכיון את מי שאינו יודע וכמ"ש בפ"ג דביכורים רוס' מגילה שם בפ"ג דר"ה ע"ז א' ובפ"ב דתענית אינו יוצאין בקריאתו ע"ש : ומ"מ כו'. הרא"ש ברפ"ג שם וכמ"ש בסי' קל"ט ס"ב ומ"ש אלא יקראו אינם היינו בקול רם תוס' דב"ב שם מ"ו א' סד"ה שמוכה כו' ע"ש וגם בימי הגמ' היה הש"ץ מסייע לעולה בלחש וכמ"ש רש"י בשבת י"ב ב' ד"ה ראשי כו' : שלא כו'. כמ"ש בזוהר ח"ג ס"ב א' ואי ההיא לוגמא אינהמנא לחודיון דב"ב כו' בג"ד מאן דקרי אחוריתא חד קרי ואחד לשתוק כו' ומ' דומיא דתפלה שלא ישמיע לאחזנו וז"ש בהגא"ה אבל בשר אינו אסור לאחר וכמ"ש מ"א שם : ס"ב יש כו'. דהעשם הוא משום דהרי קלי לא משתמע כמ"ש בר"ה כ"ז א' משא"כ בכה"ג בהמ"ש ובכ"ב ע"ו א' ד"ה שתנה כו' ותוספתא שם

מחצית

בלא"ה צריך להבין דברי מ"א דהא עיקר טעם של מ"א שלא לברך ברכה לבטלה והא כיון דהרב"י לא הכריע אי יברך או לא ה"ל בכלל ספק ואין מברכים וא"כ מאי ברכה לבטלה איכא . ועכ"ל דקושיית מ"א בהסיא עובדא על אותן י"א דס"ל דודאי צריך לברך א"כ לדידהו לא ה"ל לגלול שלא לברוש ברכה לבטלה וא"כ א"ש דברי רמ"א ס"ס תרפ"ד דלדידן דמספק אין מברכים מוד' מ"א דיש לגלול ולקרות של ר"ח כיון דליכא ברכה לבטלה כמ"ל ומ"ש דאיסתמיע מינייה דברי הרד"א לענ"ד ג"כ ליתא וז"ל דף ל"ט ע"ב כ' הרר"ג בר"ש יש מאנשי הדור שמוציאים מזה הירוש' (והיינו משתיק' והאי דתורמס) במעשה שהיה כי בר"ח טבת שמוציאים ב' ס"ת כו' וטעה כו' והזכירוהו כו' והפסיק וגלל ס"ת עד שהגיע לפי' ר"ח ואמרו מזה הירוש' שצריך לחזור ולברך שנית כו' ולפי דעתו טעו כי טעם א' בעל כו' כמו שהעתיק לשונו המ"א ובסוף סיים רד"א וז"ל וכן הרב' הרר"ג הל"ל וכן יצאה הורתה בחבורה בעירנו ע"י מעשה שבא בר"ח טבת-ויש שרצו לו' כי לא היינו צריכים לכתחל"לבהפסיק ולפתוח ס"ת של ר"ח אעפ"כ כו' וכמו שהובא לעיל לשונו ומבואר מזה דשני מעשים היו כי תחלה הירע בר"ח טבת וטעו והזכירוהו וגלל ס"ת האחת עצמה עד שהגיעו לפי' ר"ח ופסקו חכמי העיר לברך שנית ואחר זה בא הדבר לאזני הרר"ג ואמר שטעו בהוראתם וכן עשה הרר"ג הלכה למעשה שטוב הירע בר"ח טבת שטעה והזכירוהו ופתחו ס"ת אחרת שהוציאוהו לקרות בה של ר"ח וע"ז כ' שא"ל להרר"ג שלא הוי ליה לפתוח ספר תורה אחרת של ראש הדש והשיב שכדין עשה ודו"ק בלשון הרד"א הנ"ל ותראה שכן היא וא"כ הרד"א לשיטתו דס"ל דא"ל לברך שנית כדין הורה לפתוח ס"ת אחרת ומודה מ"א דליכ' משום ברכה לבטלה כמ"ל אלא דדברי מ"א אמורים על מעשה הראשון שהורו חכמי העיר לברך לברך שנית א"כ לדידהו שלא לגרוס ברכה לבטלה הוי להו שלא לגלול אלא לקרות בשל חבורה : אלא ע"כ שהציבור מדעת עצמם גללו ואתי שפיר :

סי' קמא (סק"א) מעומד · כב"ח סי' כו' וכ"מ לי הטור שכ' פה וז"ל וצריך לקרות מעומד דתנן הקורא את המגלה יושב ולא משא"כ בתורה עכ"ל ומדכ' במגלה לי ולא משמע דוקא דיעבד וכ"כ הטור בתורה משמע דבתורה אפי' דיעבד לא יצא וס"ל למ"א דיהו דלא ס"ל במגלה כהטור אלא דאפילו לכתחלה קורא (ביחיד) מיושב וכמ"ש לקמן סי' תר"ן וא"כ לדידן ניהו דגם לדידן אין לו הכרח דבתורה אפי' בתורה דאסור לכתחלה מיושב אבל דיעבד יצא מ"מ כיון דגם לדידן ניהו דאין לו הכרח דבתורה אפילו דיעבד לא יצא מיושב מ"מ י"ל כן מסברא דלדידן במגלה קורא יושב אפי' לכתחלה ובתורה אפילו דיעבד לא יצא מיושב כדי שלא להרבות פלוגתא ביניהו ובין דעת הטור ועיין בא"ר . אבל ממ"ש הרב"י בשם רש"י משמע כו' דרש"י פי' במשנה וז"ל הקורא את המגלה כו' אם רגלה עומד אם רגלה יושב עכ"ל הרי דרש"י מתיר יושב במגלה אפי' לכתחלה ועל מ"ש הש"ס תנא משא"כ בתורה כתב רש"י וז"ל שאין קורין בתורה בגיבור מיושב עכ"ל דתיב בגבור שב' רש"י בגלוראה מיותר דהיכן מצינו קריאת התורה ביחיד ופסיעה דבגבור מיירי אלא דרש"י בא לרמז הטעם דלמה החמירו בתורה הואיל והיא בגיבור לכן מפני כבוד הציבור יקרא בעמידה ומה"ס ס"ל לרמב"ם גם במגלה כשקורא בגבור צריך שיקרא בעמידה כמ"ש סי' תר"ן וז"ל לפ"ז הא דנקטה בריש"ת תורה אע"ג דגם במגל' בגבור צריך לעמוד היינו דנקטה מילתא דפסיקא דבתורה לא משכחת מיושב הא אין קורין בתורה אלא בגבור משא"כ מגלה משכחת מיושב כשקורא ביחיד וכיון דלרש"י הטעם משום כבוד הציבור. משבר' דיא בדיעבד מיושב ואע"ג דגמרא יליף מקרא דבתורה ל"ל בעמידה דא"ר אבהו דכתיב ואתה פה עמוד עמדי כו' אלמלא כו' כ"י אף הקב"ה בעמידה ל"ל לרש"י דקרא אסמכתא גם שם לא היה שייך כבוד הציבור : וכ"מ מספ"ז דסוטה דף מ"א דאמרי' דהמלך קורא כו' ר"ל פ' המלך במשנה תורי' כל מוצאי יום טוב ראשון של סוכות של שנה ראשונה של שמטה והיה קורא מיושב בעזרת נשים מפני כבוד מלכות : גבי עדות כו'. דדייקו הפוסקים אע"ג דקי"ל צריכים העדים להעיד מעומד דכתיב ועמדו שני האנשים מ"מ דיעבד אם העידו מיושב עדותן עדות מדהותר לת"ח להעיד לכתחלה מיושב משום כבוד תורתו וא"א דאפי' דיעבד לא הוי עדות מיושב לא ה"ל להתיר לת"ח : ומ לחלק דכבוד המלך חמיר דהא לא מצי מחיל על כבודו ולכן אע"ג דהקריאה מיושב שאני אנשים לא יצאו אפי'דיעבד מ"מ הותר למלך אפי' לכתחל' משא"כ כבוד ת"ח אינו חמיר כ"כ דהא יכול למחול על כבודו דתורתו דיליה הוא ולכן אי לאו דבשאר אנשים עדותן עדות בדיעבד מיושב לא ה"ל להתיר לכתחלה בת"ח ועיין בשבועות דף למ"ד ע"ב בתוס' ד"ה עש"ה כו' משמע לחד תי' להיפוך : [ס"ק ב] לסמוך.הל"ל בא"מ' (ב"י) והוא מירושלמי וז"ל כשם שאתה באימה כך אנו לריכים לנהוג בה באימה עכ"ל : ואפ"כ אפי' להשען. ר"ל בשלמי אי הוי אמרי' הטעם דסמיכה מיקרי ישיבה היה מותר להשען קצת דכה"ג והאי ל"מ ישיבה אבל כיון דהטעם הל"ל באימי אפי' להשען קצת אינו אלא דרך אימה : ועמ"ש סי' תקפ"ה דלכתחילה צריך לתקוע מעומד. וכ' דאין לסמוך ע"כ עד שאם יגעל אותו דבר יפול ושם לא שייך טעם הירושלמי משום אימה וע"כ ל"ל דסמיכ' כה"ג מקרי ישיבה: וא"כ אפילו בעל בשר כו' דוק' מה שנאסר משום דאינו דרך אימה דהיינו להשען קצת זה הותר בבעל בשר הכיון שהוא בעל בשר ניכר שאינו נשען דרך גיאות וש"ד משא"כ סמיכה גמורה דאיסורה דלא הוי עמידה ועמידה בעי' מקרא דואתה פה ע"ע כל"ל אז שהוא אסמכתא כל"ל עכ"ל עכ"פ כיון דבעי עמיד' גם לבעל בשר לא הותר : גבי פרקדן. דאסור לקרות ק"ש אלא כשיסמך על לדו . וכ' רש"י הטעם שנרא' שמקבל עליו עול מלכות שמים דרך גיאות. ובעל בשר די לו כשמע' קצת על לדו הרי מה שאסור מפני שעושה המזה דרך גיאות הותר בבעל בשר ולא יותר אלא דקשי' לענ"ד דהא שריות' דבעל בשר כ' הרב"י

ביאור הגר"א

כ' בש"ך שקרא בש"ת עם העולה וכיון לגתור בספוק ותהק ואח"כ אחרו לו שיפסוק ויקרא לפניה שצריך העולה לחזור ולברך דהוי כמחלך ונתחו' פרא שוטן כלל א' כ' אם הפסוק בתקום לתיגו רשאי להפסיק. כגון שהוא פחות מג"פ לפרשה ומ"ל שיקרא יותר מ"ל לברך :

סי' קמ"א שעיף ד' ע"י סרסור. ואף אם בלא"ה א' עומד לברהות תקום הקריאה ע' לבוש ובגן המלך סי' כ"א :

הגהות רעק"א

השקל

בשם המרדכי פ"ק דברכות ושם משמע דאפי' סמיכה גמורה שרי לבעל בשר וז"ל ר' יוחנן איקלע לאהי אתרא חזי גברא דקרי בסמיכה א"ל אסור לך שתאמר ואתה פה ע"ע א"ל בעל בשר ואתי' לו אבל שאר אדם אסור וכ"ש בתפלה שנאמר לעמוד ולשרת אם' רוקה עכ"ל וכ"ה ברוקח סי' כ"ג והאי עובדא משמע דהוי סמיכה גמורה מדמייתי ליה קרא ואתה פה ע"ע דאי סמיכה מועטת הויינו להשען קצת לא הוי עמי' אלא משום כשם שיתיה באימה כו' אע"כ הוי סמיכה גמורה ואפ"ה כשא"ל בעל בשר אי התיר וע"כ ל"ל דגם סמיכה גמורה דאיסורא מקרא הוי ישיבה ג"כ טעמו שאריכים לנהוג בה באימה ומה"ע אסר קרא ישיבה ולכן אפי' סמיכה גמורה מותרת לבעל בשר וא"ל דמ"מ ישיבה גמורה לא הותרה לבעל בשר כיון דאפשר ע"י סמיכה: וקשה דבח"מ כו' חשיב לסמיכה עמידה . שכתב שעדים רשאים להעיד בעמידה ע"י סמיכה אע"ג דאריכים להעיד מעומד ע"כ ל"ל דזה מקרי עמידה ומשמע ליה למ"א דמיירי התוס' בסמיכה גמורה ואפ"ה מקרי עמידה : והכא כתבו הטור והתוספות דל"ת כו' והביא ראיה מדאמרינן בזבחים דף י"ע ע"ב כולל קידוש ידים ורגלים במקדש מניח ידו הימנית ע"ג רגלו הימנית וידו השמאלית ע"ג רגלו השמאלית רבי יוסי בר"י אומר מניח שתי ידיו זו ע"ג זו ושתי רגליו זו ע"ג זו ומקדש א"ל הפלגת א"ל לעשות כן שיפול אמר ר' יוסי חבירו מסייעו והיינו עמידה ע"י סמיכה ואמרינן במאי קמפלגי ומסיק בעמיד' ע"י סמיכה לת"ק לא הוי עמידה ולר"י בר"י הוי עמידה וקי"ל כת"ק : וכ"ל דגבי עדות הקילו אבל אינו מוכרח כו' דז"ל הריב"ש שממנו מובעים דברי רמ"א בח"מ והובא דברי ריב"ש במ"א לקמן סימן תל"ב אם קבלו העדות מעומד (ר"ל דהיינים צריכים ליבא בשעת קבלת עדות)ואם היו עומדי' מה שעשו עשו' ואם היו נסמכים על העמוד אפי' לכתחלה מותר דסמיכה אינה כישיבה עכ"ל ולפי הבנת מ"א מ"ש הריב"ש ואם היו נסמכים כו' אריש"א קאי דהיינו אם הדיינים היו נסמכים וא"כ כ"ל מה שסיים דסמיכה אינו כישיבה הוא ע"ש וכ"ל דסמיכה כישיבה וכדמסיק מ"א לה"ז . ולפ"ז לא הוזכר בריב"ש כלל דין עדים ואם כן הא דכתב מ"א דעדים רשאים להעיד לכתחלה בעמידה ע"י סמיכה ניהו דמסברא י"ל אע"ג דמוכח בזבחים כנ"ל. וכן מתשובת הריב"ש דמקרי ישיבה מ"מ בעדים הקילו וקרינן ליה עמידה מ"מ כיון שרמ"א כ' כן בשם תשו' הריב"ש והא בריב"ש לא הוזכר כלל דין עדות וצ"ע כ"ל דרמ"א ילף דין עדות מדיינים שהוזכר בריב"ש והכי ילף דס"ל לרמ"א דסמיכה אינו ישיבה גמורה ולא עמידה גמורה ואעפ"כ לפעמים חשבינן ליה עמידה ולפעמי' ישיבה והיינו בדיינים חשבי' ליה ליישיבה מדהתי' הריב"ש שהדיינים יעמדו ע"י סמיכ' לכתחלה ואע"פ שאינו ישיב' גמור' מ"מ מקלינן בדיינ' לקרות לסמיכ' ישיב' מדמקלי' לגבי דיינים דאם קבלו עדות בעמידה ממש דמהני דיעבד מקלינן גם בזה דע"י סמיכה מותר לכתחלה וחשבי' ליה ליישיב' א"כ מסברא ילף מינ' רמ"א בעדי' איפכ' ניהו דבעינן שיעמדו מ"מ כיון דקי"ל דאם העידו מיושב מהני עדותן כמ"ש הפוסקים כנ"ל א"כ אם נסמכים העדים אפי' לכתחלה רשאים להעיד דחשבי' לסמיכה לגבי עדים עמידה אע"ג דאינו עמיד גמורה: וע"ז כ' מ"א דאינו מוכרח לו דבר שצריך עמידה אע"ג דדיעבד מהני אם נעשה כישיבה מ"מ לא הותר לכתחלה ע"י סמיכ' : דהא גבי קריאה כו' וכ"ל דרמ"א ע' בב"י כו' תשובת ריב"ש אינו תח"י ואפשר דבתשובת ריב"ש נדפס כתיקונו דסמיכה כישיבה ולכן כ' מ"א דרמ"א לא עיין כ"א בב"י ולא בתשו' נופה . ולכן כ' רמ"א דכשר כו' ר"ל דרמ"א הבין כיון שסיים ריב"ש דסמיכה אינו כישיבה ע"כ ל"ל דגם קאי אריש"א דמיירי בדיינים (דלא כמ"ש מ"א תחלה וכנ"ל) אלא האי ואם היו נסמכים כו' קאי על העדים אם העדים נסמכים אפי' לכתחלה מותר וע"ז סיים שפיר דסמיכה אינה כישיבה ור"ל דגבי עדים מקילין כנ"ל : אבל נראה לענין שע"ס כו' ר"ל מדרישא בדיינים מיירי גם סיפא ואם היו נסמכים קאי על הדיינים וכ"כ מ"א לקמן סי' תכ"ב מ"ב הדק"ל עם רמ"א : כתבו התו' דבכ"מ כו' אהא דפריך הש"ס שם בזבחים אפלוגתא דת"ק ור"י בר"י דס"ל ליסב לקדש ידיו ורגליו ומאני אמר קרא לעמוד ולשרת אלמא בעי' שרות מעומד וקידוש שרות מקרי דכתיב אז בנאתם אל המזבח לשרת וכתבו התו' על קושית הש"ס שיסב ויקדש וז"ל לא יסב/ממש קאמר דאין ישיבה בעזרה אלא סמיכה עכ"ל. היינו דוקא בעזרה כו' . ר"ל דל"ל אוך יתייסב קושייתם במ"ש אלא סמיכה דממ"ל אי סמיכה נקרא עמידה ולא קשיא מהא דאין ישיבה בעזרה א"כ היכי מתרץ דבעי' שרות מעומד דהא סמיכה מקרי עמידה ולזה כ' מ"א דוק' בעזרה דהא בעי' שיעמוד אלא דהישיבה אסורה לכן אלא בשעת עבודה הותרה סמיכה דלא מקרי ישיבה משא"כ גבי שרות דבעי'לעמוד ולשרת בעי' עמידה וסמיכה לא מקרי עמידה ולפ"ז מוכח מהתו' דלא כהריב"ש דמתי' להדיינ'סמיכה דהא הדיינים צריכים ליסב וסמיכה הוכיחו התו' דל"מ ישיב' וגבי דיינים בעי' ישיבה ממש כדדרשי' בשבועות דף ל' ע"ב דכתיב ויסב משה לספוד וממילא גם לרמ"א קשה על עדים דבעי' עמידה וכמו שהקש' מ"א לעיל · ועי' בשבועות דף ל' כו' דאמרי' התם אשת רב הונא אחר מיתת רב הונא אתיא לקמיה דר"ב דגזרא אור ר' הא צריכא לעמוד שפניה דאשת חבר ה"ה כהבר אלא פן יסתת' טעמא בעל דינה שיראה שאני מכבד' ולכן אמר לשמעי' אפרח עלי בר חוזא ואיקום ולא יבין בע"ד שאני קם מפני אלא יסבור מפני בר חוזא שפרח עלי ופריך הש"ס בשבע' גמר דין היכי הוי עביד דהא בשבע' גמר דין צריכים הדיינים ודאי ליסב והא צריך לקום מפני אשת רב הונ' ומשני שהי'יוסב כמאן דאמר מסאני ר"ל כמי שעתיר מגעלו דהיינו ישיבה ע"י סמיכ'דלגבי אשת רב הונא מקרי עמיד' ולגבי גמר דין דבעי ישיבה מקרי ישיבה וא"כ תקשי הא מזבחים מוכח דסמיכ' לא מקרי עמידה כנ"ל וע"ז ת"ל דגבי ת"ח סני בקומי בעלמ' ר"ל גבי שרות דכתי' עמידה הסמיכה אסור' דל"מ עמידה כמ"ש והא דמהני נגד אשת רב הונא דיש לה דין ת"ח והיה נקרא הסמיכה עמיד'היינו משום דגבי ת"ח לא בעי'עמיד'/ממש אלא

א"ח קמא קמב הלכות קריאת ס"ת

ה ° ט אין הצבור רשאים לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הקורא ואין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה ו אמן מפי (ד) הצבור :

ו * י יכולים לקרות ב' אחים זה אחר זה והבן אחר האב ואין מניחין אלא בשביל (ה) עין הרע . ואפי' אם מ' הוא השניעי (ו) ומ' הוא המפטיר לא יקראו השני בשמו ונשוט עין הרע [מהרי"ל] :

ז כ העולה למגדל עולה בפתח שהיא לו ז בדרך קצרה ממקומו וירד מהמגדל בדרך אחר שהיא לו בדרך ארוכה עד מקומו ל ואם ב' הדרכים שוים עולה בפתח שהיא לו בדרך ימין וירד בפתח שבנגדו [ולא ירד ה עד שעלה כבר (ז) הראוי לקרות אחריו][מרדכי הגדול] :

ח °° מ כל תיבה שהיא קרי וכתיב הלכה למשה מסיני שתהא נכתבת כמו שהיא בתורה ט ונקרית בענין אחר ומעשה בא' שקרא כמו שהיא כתובה בפני גדולי הדור הרבנים ה"ר יצחק אבוהב וה"ר אברהם ואלנסי שמואל ואלנסי בנו ז"ל והתרו בו שיקרא כפי המסורה ולא רצה ונדהו והורידוהו מהתיבה :

קמב דין מי שקרא וטעה ובמקום שאין שם יודע לקרות בדיוק . ובו ב סעיפים

א °°° מ קרא וטעה אפי' בדקדוק אות אחת מחזירין אותו : הגה וכן דין החזן הקורא ודוקא שנוי שנשתנה ע"י זה הטעם לגבל אם טעה בנגינת הטעם א (מ) או בניקוד אין מחזירין אותו אבל נוערין בו : (ב"י ופסקי מהרי"ל סי' קפ"ח) :

ב ב וישוב שיש שם מנין ואין מי שיודע לקרות בתורה כהלכתה בדקדוק ובטעמים אפ"ה יקראו (ג) בתורה בברכה כהלכתה : [ומפטירין בנביא ועיין בסמוך ריש סי' קמ"ד] :

קמג דין אם נמצא ס"ת מוטעה ויתר דיני הספר ובו ה סעיפים

א °°° מ אין קורין בתור' בפחות מי' גדולי' בני חורין ואם ב התחילו בי' ויצאו מקצתן א(מ) גומרין: ב ג אם כתוב כל (°) חומש לבדו ד אפילו בגלילה בספ' תורה אין קורין בו עד שיהיה כל חמשה חומשים תפורים ביחד : הגה והם כתובים בגלילה בספר תורה אבל בחומשים שלנו אפי' כל ה' ספריה ביחד

ב א] אין לנרך (ג) עליהם (מרדכי ס"פ הניזקין וס"פ הקומץ ותשובת הרמב"ן סי' קפ"ז וקכ"ט רבי יהודה ס"ב מ"ב: ואגור בשם שבולי לקט ומהרי"ק שורש ס"ח והכל בו ומ"ע פ"ט מהל' ס"ת) ובמקום שיש ס"ת ואין ס"ן הבקי בנגינה בעל פה רמיתי מוהגים שהס"ן קורא מן המומש בנקוד ג והעולה קורא (ג) אחריו מן הס"ת הכשר :

ג ה אפילו בכפרים שאין נמצא להם ס"ת כשר (°) אין מברכין (ד) עליו :

ד ד * אם נמצא ב] טעות (°) בספ' תורה בשעת קריאה מוציאין ס"ת (ה) אחרת ו ומתחילין

°עסי' קכ"ה ס"מ °°עסי' הכ"מ ס"י °°°עסי' הרל"ד סי"ד °°°° עסי' כ"ה ס"ב ס"ע חומת ישרים סל"ה והר"מ ס"י רי"ק שם"פ רי"ד כי"ב מ"ל ור"י מוזרני סע"ו

ממקום

נהגו גדולי עולם הנ"מכמזים בלפנינו וכסכ הב"ע הוא הורמה חדשה ולא ידעתי מנין נמה הורמה זו עכ"ל וכ"כ מהר"ל מפרמ"ג בספר נר ישרמ"ל דף ס"ו דתיבה מחד שמין לו משמעות כלל מ"כ מלרף אותו לתיבה אחרת מותר לאומר: בע"פ ובלמת שדברי הש"ע אין להם יסוד רק הר"י כי רב הורה כך וכהרב"י כי"ד סי' רמ"ט הטעם כיון דהרמב"ם מתיר לקרות בס"ת הכסול רף דלא קי"ל כוותיה מ"מ יש לסמוך עליו בדיעבד שעלתה קריאתו וא"ל לכתך שנית . ודבריו ל"ע דהא לפילו בס"ת כשר אם מוליא אחרת ליך לכתך ניומא פ"ז בהדיא וכ"מ בסי' קמ"ד וכן משמעות כל הפוסקים(ועמ"ש בסי' רע"ו) וא"כ למה לא יכתך שנית . וט"ז כי"ד מדחק ליסב זה ע"ש ולכן כ"ל דהמקום שאין מנהג יש לנהוג כמ"ש הב"ח (°) ובמ"ש פי"א הלכה כ' משמע דאסור לקרות ע"פ לכן יקראו בס"ת הכסול ג"פ והטעות יקרא בע"פ ומדחק ליסב זה ע"ש ולכן כ"ל דבמקום שיש מנהג אין מברכין אחר הקריאה ובמקום שיש מנהג בס"ת הכסול ג"פ ומפסיק בס"ת ואם הוא פחות מג"פ סמוך לפ' גומר הפ' וכן

בס"ת הכסול ג"פ והטעות יקרא בע"פ עסי' קמ"ד(°) ובמקום שיש מנהג קבה לשמות מנהג' ועכ"פ יש לנהוג שאם התחיל רק תיבה א' בפסוק הנ' יגמור אותו ויפסיק בס אפי' שהוא כ' פסוקים סמוך לפרשה יקרא עד הפ' דמוטב לדחות זה מלהכניס עלמינו בספק ברכה המוזכרת בתלמוד בהדיא ובפרט בדבר שהעיד

אר הנולה

ורא"ש פ"ק דברכות ט סוטה ל"ט י כל בו סי' כ' ומרדכי בהל' קטנות כ בתבי ר' ישראל ס"ט ל כ"י מ רבב"ל מ רמב"ם פ"ב מה"ת ב בתבי מהר"ר ישראל מ מגילה כ"ד ב ירו' פס ג גיטין כ' ד רב"י פס ה תשוב' רבב"מ והרא"ש ו כ"י בשם רבו מהר"י בי רב

עטרת זקנים

* יכולים לקרות שני אחים כ"כ המרדכי בהלכות קטנות בשם הר"ם וי"ל שהוא אסור משום דפסול' לעדות וכתיב עדות ה' נאמנה (בא"ח) :

סי' קמב * אם נמצא טעות כך נהג ר"י בי רב והרב' דיעות יש בדין זה אם נמצא טעות בתפיר אין צריך להוציא ס"ת אחרת דלאו תוכה היום הוא(כ"י בסי' רפ"ב בשם הרשב"א) ואם נמצא בס"ת אחרים תיכה אחר בעת שקראו פ"ז ולא היה להם ס"ת אחרת לקרות בה ועדיין היו ג' פרשיות לסיום הסדרא כי היו מהגין בעיר הזאת לקרות עשרה נגרי אזי מאחר שקרא כבר ז' נגרי ויולא ידי חובה היום אין לקרות עוד לפ"ת אנשים אחרים שיברכו ברכה הראוה לפניהם ולאחריהם רק יקרא הש"ץ ויפלים הסדרא בס"ת זו עד נמירה עם האי נגרי שקראו לשניעי ומברך שביעי ברכה אחרונה אמנם אם נמצא אם בחופן שלא קראו עדיין ז' נגרי שהם חוכת היום אז יש לסמוך על הגדולים כל בו ואחורהם המתירים ויפלים כל הסדרא בז' נגרי מאחר שחוכת היום הוא ואזא שעת הדחק ובמקום לא יוציאו ס"ת משום שקריא' מאחר שהיה חוכה כ"כ שלא תקנ' עזרא אלא בשביל ובשבי קרמות בדאיתא ס"פ מרובה (מהר"ם אלשקר סי' פ"ד) ואם נמצא בס"ת רחבה במקום רחבו מקרי שנוי לשון (מהר"ם הנ"ל ס"ל) מ"מ נראה שאין לשון זה משתנה מהשינוהו מעשה דיבולין לקרות רחבה בחולם כמו רחבו ובמו אהלה דקרי' הלמ"ד בחולם כאלו נתה אהלו כי"ל. ואם השמיט בס"ת י' משם אלהינו כתב מהר"ם אלשקר בסי' קי"ב לגרור כ"ו ולכתוב עליו אח"כ בשם כתיקונו וכ"ל ולא כמ"ש במ"ב להלות הי' למעלה זה לא יהנו כלל כי הי"ד הוא מעיקר השם ומקלת השם אין הולין וכן אם נמצא האדון חלא וי"ו אז בדומה לזה אזי פשוט שגרור כוי"ו ויתשון הדל"ת לקרב אל המו"ן ואין בזה משום מוחק השם מפני שוי"ו זו לא מתקדם מעולם כיון שהשם הזה אין

אשל אברהם

א ן אין. עיין ת' הרמב"ן סי' קפ"ו: ב ן עטות ע' ת' רשב"ם סי' י"ל וח' ב"י סי' כ"ד: ועיין באר הטוב ס"ק ה' מ"ש ע"ז ט"ז בי"ד סי' רע"ו דאם נמצא

העטות בתפטיר יקרא הטעות בע"פ ר"ל הדין הוא אמת בשבחות השנה אבל בשבת ר"ח וי"ט אין הדין כן לחיות הוא חוכת היום ועיין שב יעקב סי' י"ה. וע' ת' זרע אברהם סי' ו' ועיין מ"ש בסי' שכ"ב סק"א :

באר היטב

כלומר שתפלה תקנו ג"כ בלשם ואפ"ה משמיע לאזניו ה"כ כן : (ד) הצבור אפי' יש שמאריכין באמן צריך להמתין עליהם מ"א ע"ל סי' קכ"ח ס"מ: (ה) עין הרע.וה"ה אב וכן בנו שבשב"ג. ופר"ש כ' עליו ולא נהירא לי : נשאלתי כיון שהטעם הוא בשביל עין הרע אם רוצה לעלות אם מניחין אותו לעלות או לא . הכל' בספר יד אהרן אם כבר עלה לא ירד ומכל שכן אם כבר התחיל לברך שלא יפסיק אבל אם רוצה לעלות מוחין בידו וכן כתב הפר"ח וכנה"ג ס"ש : (ו) וא' הוא המפטיר.כתב בשבלה"ג דהייבו דוקא במפטיר של שבת שקורא המפטיר בס"ת שקרא השניעי וכיון דשניעם קורין בס"ת מ' אינה ביטא אבל המפטיר די"ט ויוצא שמוציאין ב' ספרים אין לחוש אם יקרא אחריו.והמנהג להתפלל עד שמתחיל השני הברכה והמרדקים חוששים שברוך לא יוכל לסמוך הקריאה. כתבו לנו מתחילים עד הב' ויורד בין גברא לגברא מ"א (וכתב) בחבר' מ"ש סי' פ"ד שנים המתנאים זע"ז מי יעבור לפני חבירו דאזי להכיסם בדברים כפי מה שהם מחים לקבל דבקדושת המקום לא יסבלו גאוה וכון בשום פנים כו' ע"ש (כ' בם' אליהו רבה רש המעשה אשר עושים קצת בחב הכתות שעומדים קצת עם אלכיהן ואין מקיפים משום כבוד מי ברחם שי"ם):

קמב (א) בניקוד . ובניקוד נמי כשמשתנה הענין כגון יעשה בפת"ח יעשה בציירי בחלב בחטף בחלב בציירי מחזירין אותו מ"א : (ב) בתורה וכ"ל דהיינו דוקא כגון לאהרן הכן ר"ל שלא קרא הא"ק אז יהודים יהודיים וכיוצא . אבל אם טעה בטעות שמשתנה הענין כגון שבחטוס חלב קורא חלב וכן במקום זכר קורא זכר ואין שם יודע שיוכל להחזירו מטעותו פשיטא שאין מברכין בתורה ואין מפטירין בנביא . פר"ח :

קמג (א) גומרים . עם המפטיר ולא יותר מ"א : (ב) עליהם . ומ"מ קורין בלא ברכ' שלא תשתכח תורה

לבושי שרד

מ"א סק"ו.(°)כמ"ש סי'קל"ח.משום דבולם לריכיכלבמוע הקריאה'לכן לריך להמתין'אפי' על המיעוט כ"כ המג"א סי'קכ"ח ס"ק ד"ח: סי' קמב ש"ע כעיף ב' (°) חומש לבדו. עיין תשובת ב"ח הדשות סי' מ"ב : מ"א סק"א. (°) עם הספרים : דהכפטיר יהיו מתנין הו' דק"ל בסי' רפ"ב סעיף ו' דמפטיר עולה לתנין ז' בשום כבי בתין שם ר' ימעש בעולין : ש"ע סעיף ג'(°)אין הברכין רמ"א בסעיף שאח"ז הביא בזה ב' דעות ומכריע ע"ש ונקלת היתה על שלא נכתבה אזהב הגב"ה בסעיף זה דמיירי לענין להוציא לכתחלה ולקרות בה ולא בסעיף שאח"ז דמיירי בהוציאו' ואח"כ נמצא בה טעות : סעיף ד' (°) בס"ה בשבת קריאה.פי' שנתרו קריאת מקצת העולין וכבר בירך אחריה אח"כ נמצא הטעות דזה הוי בדיעבד נמור וסמכינן אהמתירין לקרות בס"ה פסולה אלכן אזהן שכבר קראו עולין לתנין ז' והשאר קורין בס"ת בכר אבל אם עדיין לא בירך אחריה אפי' נתרו הפרשה של אותו העולה אם הוי בכלל הסיפה בשמנא טעות באמצע קריאת התורה. דהרי הש"ע ס"ל אפי' קראו ג' פסוקים יוצא ס"ת אחרת כיון שפי' הע"ז סק"ח ובודאי אין לחלק בין קרא ג' פסוקים ובין הרבה פסוקים ובין אם נתר הפרשה כל שלא בירך אחרי' והעטה כל שלא בירך הוי כלבתחלה שהרי יכול לקרות ג' פסוקים בספר כשר ולברך. והמרדכי שבחיא רמ"א ס"ל דכל שקרא ג' פסוקים ואפשר להפסיק הוי דיעבד וסמכינן אהמתירין אבל אם עדיין לא קרא ג"פ ס"ל לרמ"א ג"כ דמזלילין אחרת דהוי לכתחלה ומשמע דה"ה קרא ג"פ וא"ל לכפסיק כגון כ' פסוקים לפני הפרשה ס"ל ג"כ לרמ"א דמזלילין אחרת לקרות הבאי פסוקים הרי לא פליג רמ"א באפשר לכפסיק וכ"ל. והכרעת הט"ז בסק"ח בא"א לכפסיק חולק אהרמ"א וק"ל : מ"א סק"ד. (°) ע"פ המרדכי אם עדיין פי' אפילו עדיין לא קרא ג"פ דאז לריך לו' הטעות בע"פ ולקרות בספר הפסול עד בלות ג"פ ס"ה אין מוציאים אחרת הטוס דיפול בספק אם יבוך לפניה. ומכ"ה אם כבר קרא ג"פ ואפשר להפסיק דבכה גם רמ"א פוסק המחבר אחר'ן ס"ל:(סב) (°)וכמ"ש פי"א הלכה ב' משמע דאסור לקרות ע"פ ונתקוט שא"א מוהר לקרות ע"פ לכן יקראו כו' כל"ל וכלל דברי המג"א הוא דכיון דמשמע בחס' יוסף הובא בחג"א ס"ם רש"ו דבשמוליא ספר אחר לריך לברך וכ"ה ס"ם ק"מ ע"ש בחג"א סק"ד. אלא מלאו שם טעם לפעולו הרבי' אלא הטוס שבולילו שיהיה יחד ודעתו אהרוייהו ע"ש משמע דבה"ג שלא הוציא רק ס"ת א' ילעדיך לברך בשיוצי אחרת ח"כ יפול בס' ברכ' לו יגרוס ברכה שאינ' לריכ' ל בענין אחר ומרי לקרות הטעות בע"פ בה"ס בס"קמ"ד כו' ובן בבה"ג : הרכיבי הא"ח בע"פ ע"ש ומיקרי נמי דיעבד לענין דסמכינן אהמתירין ולקרות בס"ת בס' פסול:(סס)(°)ובמקום שיש מנהג ר"ל

ו"ע דמשמע דדוקא בחגילה אין מדקדקין בה"ג : ס"ב וישוב כו'. בח"ם בתוס' דע"ז ר"ב ב' ד"ה רגלא כו' ובמדרש כו' ובכ"ב ד"ה בגלא כו' ובמדרש כו' ובמרדכי בהל' קטנות ס"ר : ס"ב ואם כו' אבל כו'. דהא אינו בגלילה וכן אינו תפורין בגדיו ולא בקלף וכל דין בספר תורה : ובמקום כו'. כמו שכתב בסי' קמ"ח סעיף ג' עיין שם : ס"ג אפי' כו'. קאי אס"ב לחוש"ן בגלילה דלא בתרכיי שבתב בס"ק דיון שאחרו אפי' בבור הלבור אם מחלו על בבודם ש"ד וכ"ש בבס"ג אבל בירושלמי דס"ג שבתב ובסוף ההשובה כתב וז"ל כו' אבל בס"ע לא הבור חוחשים שלנו ונרוך לו' דקאי אס"ת עלמה שאין מברכין עליה וע' ס"ד בהג"ה שלא אמר אם נמצא בו טעות קורין בו וכ"כ הר"ן

הגהות

חי' קמ"ג סעיף ב' אין קורין. הטעם אפני בבוד הלבור וכ' המרדכי דיוכלו הלבור למחול על בבודם. וכן דקדק הרא"ש

מחצית

הידור לבך סגי בסמיכה ועדיין לא תי' דבשבועות משמע דגבי דיינים מקרי יסיבה וכדעת הריב"ם ובזבחים הוכיחו התו' מדפריך ולימב ולקדם אע"ג דאין יסיבה בעזרה מ"מ ע"י סמיכה מותר דלא מקרי יסיבה כל"ל ולקמן ס"ם תכ"ב כ' וז"ל דשאני התם (ר"ל בעזרה) דאין אסור אלא יסיב' ממש אפני הבבוד אבל ביסיבת דיינים מקרי סמיכה יסיבה עכ"ל וא"כ א"ם דברי תשובת הריב"ם אבל דברי רמ"א גבי עדים עדיין אינו מיושב ולפ"ד מ"א י"ל בלת קושית הב"ח וש"ך בח"מ סימן י"ז סק"ה על סמ"ע מנמי דשבועות הכ"ל ע"ש וק"ל : (ס"ק ו) אמן . מצוויין בטעות דקאי עמ"ש סוף הסעיף עד שיכלה אמן אפי הבבור: כמ"ש סי' קכ"ח אין הכהנים רשאים להתחיל ברכת הכהנים עד שיכלה אמן אפי הבבור ודייק התו' מדאמר אפי הבבור אשפילו על המאריכים לריכים להמתין דגבי ברכת הכהנים ניהו דהמאריך לאו שפיר עביד מ"מ לריכים הכהנים להמתין עניו שבל הבבור לריכים לשמוע ברכת הכהנים וא"כ ה"ה הכא אע"ג דלא קתני בל הבבור ולייב דלריך להמתין על המאריך מ"מ מסברא אמרינן דלריכים להמתין וכ' דלא דמי כמ"ש סימן קס"ז סעיף ט"ז דאין הבולע רשאי לבלוע עד שיכלה אמן אפי הבולעים ואפ"ה א"ל להמתין על המאריכין כמו הכהנים דהטעם דאיכא בכהנים איכא נמי הכא דהא בל הבבור לריכים לשמוע קריאת התורה : (ס"ק ז) בדרך כו' ובעב"י סי' קכ"ח ר"ל הרב"ו כתב בשהחזן מוליך הס"ת לבימה שאז פני החזן למערב לכן לריך נהוליבה דרך לפון כי אז בעיניה לימין ובשמהזירה לריכל שאז פניו אל הריכל שהוא במזרח יוליך הס"ת דרך דרום באז זה הוי פניה לימין והוא לבאורה דלא כמ"א אך י"ל דלהרב"ו מיירי שב' הדרכים שוין באורה : (ס"ק ח) עד עס"ס קמ"ז ר"ל הבר"מ כ' כמ"ש מ"א ודייק לה ממ"ש בס"ס קמ"ז יוש שיש בני בבורים שנעשו אלחן עד שיהיה הפני' על השלחן כדי שלא יסיח דעתו מן המצות והאי טעמא שייך גם כאן :

סי' קמג (ס"ק א) גומרים כו' ומשמע שם דלא יקראו אלא ז' . דבפ"ח מהלי תפלה ה"ד כ' הכ"מ דוק' בזמן המשנ' הבעולי ראשון היה מברך לפניה ולא לאחריה והעולה אחרון היה מברך על ס"ת

ביאור הגר"א

שם והביאו הרי"ף ורא"ש שם סי"א חזן העומד לקרות כו' : שכשם כו'. ירושלמי שם : ס"ו יכולין כו' . דלא כא"ח שכ' עבד כמ"ש בירושלמי פפ"ב דתרומות מבריתא שהוא בגמ' שם קרא ג' פסוקים כו' : ס"ז העולה כו'. כמ"ש הכנסת לעזרה ובכנס בקרה ויולא באחרונה אבל אין נראה אאין זה בשום מקום לא הוספתא ולא גמ' שהכנסת לעזרה בכנס כו' ועוד דיותר נראה ללמוד מתוכה שהיו מקיפין בתחילה ויולאין בקרה : ואם כו'. כה"ם בכתה מקומות כל פיטות כו' ואחריהן בסוף תגילה הנכנס לבה"כ להתפלל כו' ונו' הרא"ש מביה כו' וכה"ם בקרא שם לא יאוב כו' ובזבחים ס"ג כל העולין כו' ובפ"ב דמידות כל הנכנסין כו' : ולא ירד כו'. כה"ם בפ"ם דפסחים מקבל את המלא כו' מהרי"ל בשם הרדבי וע"ל ס"ם קמ"ע : ס"ח כל כו'. כמ"ש בנדרים ל"ד ב' שהוא הלכה למשה מסיני :

כו' קמב ס"א קרא כו'. ירושלמי פ"ד דתגילה שעה בין היבה לתיבה מחזירין אותו אפי' שעה בין אם לוחש ולאמרו בה דאפי' בטעה מחזירין אותו וכמ"ש הרא"ש בפ"ג דתגילה ס"ו וכ"ש בדקדוק דמולהו ולפי מחד קרא כמ"ש בפ"ק ויקרא בספר כו'. הנ"מ ועוד ראיה מה"מ בירושלמי דתגילה פ"ב אין מדקדקין כו' חד קרא יהודיים כו' משמע הא בתורה אף בה"ק מדקדקין ועי' ס' הר"ד ס"ד : אפי' בדקדוק אות. מירושלמי הנ"ל יהודיים דמשמע בס"ת אף בה"ק ג"ב לריך לחזור וכ"ש בטעות גמור דאף בגילה מחזירין מהה דפריך לא הטו אזן אל המתחרטים כו' ובן בחסר בס"ת אפי' אפי' קראה בהלכתה אינו כלום דדוקא בתגילה אחרינן הסתיע הסופר לותיות כו' ורא"ש תמ"ש בפ"ג דתגילות אפי' כתב אחד שעבכן ואחרינן שם פסיקא לא כדרכה אלא לוקו של יוד ושם כרעא דה"ה בנוקבא כו' ואזן בין פסרים לתפילין ומזוזות כו' רמב"ן בתפילין ומזוזות כו' הרא"ן בפ"ב דתגילה ואף שדחהו אין דבריו מוכרחין שבתב דהכיות לענין שחייב אדם לכתוב ס"ת לעצמו אינתחייב אין בין כו' דאם אינו כתפילין אינו יולא ידי המצוה של כתיבה ס"ת ודבריו תמיהין דזה לא קצר בתהנו' בלל ועוד דפסרים של ר"יב לא מכר אפילו בגמ' ובת' מוקי' לתהנו' בשאר ספרים אלא אם היה מעבר לא היה פריך שם אתפילין ומזוזה פשיטא : וכן כו'. דל"ת משום ברכה דשם אין הברכין על ההרבנות ועוד דבמיוסם לא הו מברכין אלא הראשון והאחרון : ודוקא כו'. כמ"ש בתגילה בירושלמי וע"ל סי' תר"ד סי' י"ד

רעק"א

הדברי ריב"ן . וע' לעיל סי' כ"ג בט"ז סק"ב ובפר"ח שם : סעיף ד' בהג"ה לריך לחלק הייבו דרך הברעה אבל בעת

השקל

לאחריו ולא לפניו והעוליה בנתיים לא הוי מברכים כלל דאז כולהו כחד גברי חסיבי ולכך נומרים אבל לדידן דכל א' מברך תחלה וסוף אפשר דוקא אותו הקורא אבריך תחלה ואח"כ יצאו מקצתן נומר קריאתו ומברך לאחריו ולא יעלו עוד אחרי' לאחרי ומ"מ כ' דדעתו נוטה דגם לדידן כיון שלא עלו כל העוליה לא נגמרה המצוה וכיון שהתחיל א' ובירך ויצאו מקצתן לריכים כלן לעלות עכת"ד וכיון שנסתפק אפי' ז' העוליה לא יעלו דיהו דמסיק דכל ז' מוחרים לעלות דכחד חסיבי ולא נגמרה המצוה עד שעלו כל הז' אבל יותר מז' אין להתיר אע"ג דבשאר שבתות מוסיפים מ"מ כיון שיצאו מקצתן לא יוסיפו: וכיון דקי"ל דמפטיר עולין לתנין ז' לקמן סי' רפ"ב ניהו דוקבנים לקרות ז' מלבד מפטיר.ע"כ א' הוא נוסף וכיון שיצאו מקצתן דאין להוסיף לא יעלו כי אם ששה והמפטיר יהיה הסביעי. ומדכ' לשון עם המפטיר משמע דמפטיר בעניה ומברך על ההפטרה לפני' ולאחרי' כדרכו אבל בס' א"ר חולק דהפטרה בעניה מצוה אחרת ותקנה אחרת לכן אחר שקראו ז' בתורה כבר נגמר' אות' מצוה ואין להתחיל בברכת הפטרה כיון דליכא הסתת עשרה וי"ל דהפטר' בלי ברכה לפני' ולאחרי' עכת"ד.ולא"כ דגם מ"א מודה לי': (ס"ק ג) והעול' כו' וי"ל הטעם כו' דלכאורה כיון דמלד הדין ראוי שהעולה עלתה יקרא אלא משום ע"ב שאין יודעים שהש"ץ יקרא וכיון שהוצרכו להקרות להש"ץ טפי ה"ל להקרו'להעלי' והעולה יקרא אחרינ בס"ת וכמ"ש בש"ע: ולזה כ' מ"א וי"ל הטעם משום דיש כו': ויהיו מתביישים כו' ולו דוקא דהעור והרב' סי' קמ"א הביאו דברי הרא"ש שרלה תחלה ליתן ה"ע על מתביישים שהש"ץ קורא משום ע"ב אלא לבייסם כדתנן בביכורים בתחלה מי שהי' יודע לקרות פרשת ביכורים קורא ומי שלא הי' יודע מקרין אותו ומפני הבוש' היו ממביאים להביא בכורים התקינו שיהא מקריב את הכלי: וכ' הרא"ש דלא דמי בשלמת גבי ביכורים שע"י הבושה ממנעו מלהביא ביכורים ועברו כל מ"ש בתורה אבל הכא הבקיאים יקראו והאחרים ימנעו ומתחת הבושה יתנו לב ללמוד הפרשה אבל מרלה הטעם לפי שאין הכל בקיאין בטעמי הקריאה' ואין הצבור יוצאין בקריאתו והוא בעיניו כיודע ואם לא יקראוהו אתי לאגאוי כו' עכ"ל הרא"ש וכן כ"ל כאן: (ס"ק ד) אם נמצא כו' תיבי' ה' כו' ר"ל

כלומר שתפלה תקנו ג"כ בלשם ואפ"ה משמיע לאזניו ה"כ כן : (ד) הצבור אפי' יש שמאריכין באמן צריך להמתין עליהם מ"א ע"ל סי' קכ"ח ס"מ: (ה) עין הרע.וה"ה אב וכן בנו שבשב"ג. ופר"ש כ' עליו ולא נהירא לי : נשאלתי כיון שהטעם הוא בשביל עין הרע אם רוצה לעלות אם מניחין אותו לעלות או לא . הכל' בספר יד אהרן אם כבר עלה לא ירד ומכל שכן אם כבר התחיל לברך שלא יפסיק אבל אם רוצה לעלות מוחין בידו וכן כתב הפר"ח וכנה"ג ס"ש : (ו) וא' הוא המפטיר.כתב בשבלה"ג דהייבו דוקא במפטיר של שבת שקורא המפטיר בס"ת שקרא השניעי וכיון דשניעם קורין בס"ת מ' אינה ביטא אבל המפטיר די"ט ויוצא שמוציאין ב' ספרים אין לחוש אם יקרא אחרינ.והמנהג להתפלל עד שמתחיל השני הברכה והמרדקים חוששים שברוך לא יוכל לסמוך הקריאה. כתבו לנו מתחילים עד הב' ויורד בין גברא לגברא מ"א (וכתב) בחבר' מ"ש סי' פ"ד שנים המתנאים זע"ז מי יעבור לפני חבירו דאזי להכיסם בדברים כפי מה שהם מחים לקבל דבקדושת המקום לא יסבלו גאוה וכון בשום פנים כו' ע"ש (כ' בם' אליהו רבה רש המעשה אשר עושים קצת בחב הכתות שעומדים קצת עם אלכיהן ואין מקיפים משום כבוד מי ברחם שי"ם):

קמב (א) בניקוד . ובניקוד נמי כשמשתנה הענין כגון יעשה בפת"ח יעשה בציירי בחלב בחטף בחלב בציירי מחזירין אותו מ"א : (ב) בתורה וכ"ל דהיינו דוקא כגון לאהרן הכן ר"ל שלא קרא הא"ק אז יהודים יהודיים וכיוצא . אבל אם טעה בטעות שמשתנה הענין כגון שבחטוס חלב קורא חלב וכן במקום זכר קורא זכר ואין שם יודע שיוכל להחזירו מטעותו פשיטא שאין מברכין בתורה ואין מפטירין בנביא . פר"ח :

קמג (א) גומרים . עם המפטיר ולא יותר מ"א : (ב) עליהם . ומ"מ קורין בלא ברכ' שלא תשתכח תורה

מ"א סק"ו.(°)כמ"ש סי'קל"ח.משום דבולם לריכיכלבמוע הקריאה'לכן לריך להמתין'אפי' על המיעוט כ"כ המג"א סי'קכ"ח ס"ק ד"ח: סי' קמב ש"ע כעיף ב' (°) חומש לבדו. עיין תשובת ב"ח הדשות סי' מ"ב : מ"א סק"א. (°) עם הספרים : דהכפטיר יהיו מתנין הו' דק"ל בסי' רפ"ב סעיף ו' דמפטיר עולה לתנין ז' בשום כבי בתין שם ר' ימעש בעולין : ש"ע סעיף ג'(°)אין הברכין רמ"א בסעיף שאח"ז הביא בזה ב' דעות ומכריע ע"ש ונקלת היתה על שלא נכתבה אזהב הגב"ה בסעיף זה דמיירי לענין להוציא לכתחלה ולקרות בה ולא בסעיף שאח"ז דמיירי בהוציאו' ואח"כ נמצא בה טעות : סעיף ד' (°) בס"ה בשבת קריאה.פי' שנתרו קריאת מקצת העולין וכבר בירך אחריה אח"כ נמצא הטעות דזה הוי בדיעבד נמור וסמכינן אהמתירין לקרות בס"ה פסולה אלכן אזהן שכבר קראו עולין לתנין ז' והשאר קורין בס"ת בכר אבל אם עדיין לא בירך אחריה אפי' נתרו הפרשה של אותו העולה אם הוי בכלל הסיפה בשמנא טעות באמצע קריאת התורה. דהרי הש"ע ס"ל אפי' קראו ג' פסוקים יוצא ס"ת אחרת כיון שפי' הע"ז סק"ח ובודאי אין לחלק בין קרא ג' פסוקים ובין הרבה פסוקים ובין אם נתר הפרשה כל שלא בירך אחרי' והעטה כל שלא בירך הוי כלבתחלה שהרי יכול לקרות ג' פסוקים בספר כשר ולברך. והמרדכי שבחיא רמ"א ס"ל דכל שקרא ג' פסוקים ואפשר להפסיק הוי דיעבד וסמכינן אהמתירין אבל אם עדיין לא קרא ג"פ ס"ל לרמ"א ג"כ דמזלילין אחרת דהוי לכתחלה ומשמע דה"ה קרא ג"פ וא"ל לכפסיק כגון כ' פסוקים לפני הפרשה ס"ל ג"כ לרמ"א דמזלילין אחרת לקרות הבאי פסוקים הרי לא פליג רמ"א באפשר לכפסיק וכ"ל. והכרעת הט"ז בסק"ח בא"א לכפסיק חולק אהרמ"א וק"ל : מ"א סק"ד. (°) ע"פ המרדכי אם עדיין פי' אפילו עדיין לא קרא ג"פ דאז לריך לו' הטעות בע"פ ולקרות בספר הפסול עד בלות ג"פ ס"ה אין מוציאים אחרת הטוס דיפול בספק אם יבוך לפניה. ומכ"ה אם כבר קרא ג"פ ואפשר להפסיק דבכה גם רמ"א פוסק המחבר אחר'ן ס"ל:(סב) (°)וכמ"ש פי"א הלכה ב' משמע דאסור לקרות ע"פ ונתקוט שא"א מוהר לקרות ע"פ לכן יקראו כו' כל"ל וכלל דברי המג"א הוא דכיון דמשמע בחס' יוסף הובא בחג"א ס"ם רש"ו דבשמוליא ספר אחר לריך לברך וכ"ה ס"ם ק"מ ע"ש בחג"א סק"ד. אלא מלאו שם טעם לפעולו הרבי' אלא הטוס שבולילו שיהיה יחד ודעתו אהרוייהו ע"ש משמע דבה"ג שלא הוציא רק ס"ת א' ילעדיך לברך בשיוצי אחרת ח"כ יפול בס' ברכ' לו יגרוס ברכה שאינ' לריכ' ל בענין אחר ומרי לקרות הטעות בע"פ בה"ס בס"קמ"ד כו' ובן בבה"ג : הרכיבי הא"ח בע"פ ע"ש ומיקרי נמי דיעבד לענין דסמכינן אהמתירין ולקרות בס"ת בס' פסול:(סס)(°)ובמקום שיש מנהג ר"ל

ו"ע דמשמע דדוקא בחגילה אין מדקדקין בה"ג : ס"ב וישוב כו'. בח"ם בתוס' דע"ז ר"ב ב' ד"ה רגלא כו' ובמדרש כו' ובכ"ב ד"ה בגלא כו' ובמדרש כו' ובמרדכי בהל' קטנות ס"ר : ס"ב ואם כו' אבל כו'. דהא אינו בגלילה וכן אינו תפורין בגדיו ולא בקלף וכל דין בספר תורה : ובמקום כו'. כמו שכתב בסי' קמ"ח סעיף ג' עיין שם : ס"ג אפי' כו'. קאי אס"ב לחוש"ן בגלילה דלא בתרכיי שבתב בס"ק דיון שאחרו אפי' בבור הלבור אם מחלו על בבודם ש"ד וכ"ש בבס"ג אבל בירושלמי דס"ג שבתב ובסוף ההשובה כתב וז"ל כו' אבל בס"ע לא הבור חוחשים שלנו ונרוך לו' דקאי אס"ת עלמה שאין מברכין עליה וע' ס"ד בהג"ה שלא אמר אם נמצא בו טעות קורין בו וכ"כ הר"ן

אר הנולה

ורא"ש פ"ק דברכות ט סוטה ל"ט י כל בו סי' כ' ומרדכי בהל' קטנות כ בתבי ר' ישראל ס"ט ל כ"י מ רבב"ל מ רמב"ם פ"ב מה"ת ב בתבי מהר"ר ישראל מ מגילה כ"ד ב ירו' פס ג גיטין כ' ד רב"י פס ה תשוב' רבב"מ והרא"ש ו כ"י בשם רבו מהר"י בי רב

עטרת זקנים

* יכולים לקרות שני אחים כ"כ המרדכי בהלכות קטנות בשם הר"ם וי"ל שהוא אסור משום דפסול' לעדות וכתיב עדות ה' נאמנה (בא"ח) :

סי' קמב ש"ע כעיף ב' (°) חומש לבדו. עיין תשובת ב"ח הדשות סי' מ"ב : מ"א סק"א. (°) עם הספרים : דהכפטיר יהיו מתנין הו' דק"ל בסי' רפ"ב סעיף ו' דמפטיר עולה לתנין ז' בשום כבי בתין שם ר' ימעש בעולין : ש"ע סעיף ג'(°)אין הברכין רמ"א בסעיף שאח"ז הביא בזה ב' דעות ומכריע ע"ש ונקלת היתה על שלא נכתבה אזהב הגב"ה בסעיף זה דמיירי לענין להוציא לכתחלה ולקרות בה ולא בסעיף שאח"ז דמיירי בהוציאו' ואח"כ נמצא בה טעות : סעיף ד' (°) בס"ה בשבת קריאה.פי' שנתרו קריאת מקצת העולין וכבר בירך אחריה אח"כ נמצא הטעות דזה הוי בדיעבד נמור וסמכינן אהמתירין לקרות בס"ה פסולה אלכן אזהן שכבר קראו עולין לתנין ז' והשאר קורין בס"ת בכר אבל אם עדיין לא בירך אחריה אפי' נתרו הפרשה של אותו העולה אם הוי בכלל הסיפה בשמנא טעות באמצע קריאת התורה. דהרי הש"ע ס"ל אפי' קראו ג' פסוקים יוצא ס"ת אחרת כיון שפי' הע"ז סק"ח ובודאי אין לחלק בין קרא ג' פסוקים ובין הרבה פסוקים ובין א

קמג (א) ואם כבר קראו עמו ג' פסוקים · תמוהים דבריו דהרב"ד תרי דיעות ביחד בתרתי.חדא דלדעת הש"ע אפי' תוך ג"פ ישלים בס"ת אחרת בלא ברכה שאחריה אלא ימתין בברכה עד שישלים בס"ת אחרת והיא דעת רבו של ב"י מהר"י בי רב ולדעת הגה זו שהיא מהמרדכי פ"ב דמגילה יאמר החסרון או הפסול בעל פה וישלים עד ג"פ ויברך אחריה ויוציא אחרת · שנית דלדעת מהר"י בי רב אפי' בבר קרא ג"פ לא יברך אחריה אלא יוציא ס"ת אחרת וגומר ולדעת המרדכי צריך לברך אחריה בס"ת בפסולה ואח"כ יוציא אחר' ואי"כ היה לו לכתוב וי"א דאם בבר קראו ג"פ ישלים כתוב כאן וי"א וכי"ד סימן רע"ט הטעתי בס"ד להגהג דאם נמצא הטעות תוך ג"פ לא יברך אחריה אלא יוציא אחרת ושלים ואח"כ יברך אחריה וא"ל ברכה ראשונה שנית על האחרת אלא סומך על מה שבירך בפסולה ואם לאחר ג"פ יברך אחריה ויוצ"א אחרת ואם נמצא הטעות במקום שא"א להפסיק כגון שלא ישתיירו ג"פ אח"ז או שהיא בקריאת האחרון שאין קור' אחריו אז יהגה כהמרדכי ויאמר הטעות בע"פ ושלים בפסול' ואח"כ יברך אחרי' עיין בי"ד מ"ש ההוכחה ע"ז מלד דין התלמוד : (ב) חסירות ויתרות · כגון ווי"ן או יודי"ן מלאים או חסרים וכ"כ בלבוש אבל לא תליא מילתא אם יש להם פ' א' כגון בכם וכשב בזה צריך להוציא אחרת דמ"מ תיבה אחרת היא ולא כפי מ"ש קצת בעלי בתים דבפי' המלה תליא מלתא וזה אינו · (°) ופעם א' הייתי בדרך בק"ק שקאל בשבת שנמצא סדר באות א' באופן שהיא פסולה ולא היה שם ס"ת אחרת הוריתי לגמור מנין הקרואים באותו הס"ת שזה

הסדר

אחריה ועמ"ש שפי' זה : ה ממקום שנמצא הטעות . אפי' לא נודע להם הטעות עד אחר שקראו אחר הטעות ג' או ד' פסוקים אפ"ה אין מתחילין אלא ממקום שפסקו דבדיעבד עלתה להם מה שקראו בספר הפסול : ו ואפשר להפסיק · פי' שהוא ג' פסוקים לפני הפרשה : ז חסירות ויתרות · כגון אבותינו חסר וי"ו וכה"ג אבל טעות שנשתנה קריאת התיבה כגון כשם שידוע שהוא אע"פ שיש לו פי' אחד מוליאין אחרת הש"ע כתב שאין בקריאה שבת"ת פסול. ומ"מ לא עדיף מאלו קרא בס"ת שכתב אי שוב מוליאים אחרת ל"ל ולברך : וכ"מ שי' ק"מ. ע"ש במ"א ס"ק ד' בשובבא דהרר"ג שאמר גם אם לא גלל אותה ס"ת שבירך עליה אלא פתח אחרת יש פנים להתיר כיון שהוציאו שניה' יחד לקרות שני הפרשיות כו' י"ל דמכחי קמיה הוי ודעתיה עלויה כו' עכ"ל. משמע דוקא שהוציאו שניהם יחד אבל אם הוציאו אחרת עכשיו מודה דצריך לברך ועמ"ש ס"ם רע"ו דכה"ג לכ"ע אין לברך ולברך. וא"כ ל"ל יברך שנית וא"כ אין להוציא אחרת כתירוצא דר"ל משום ברכה שא"ל אלא לגהוג כמ"ש הב"ח ובהמרדכי לקרות הטעות בע"פ ולהוציא אחרת בין גברא לגברא: ובמ"ש פי"א כו' משמע כו' ר"ל ל"ל טעם לקריאה שבע"פ כמ"ש מהרי"ל דתיב' א' כו' מותר לאמרה בע"פ משמע אם חסר עינין וכ' והוא נמצא באמצע קריא' אסו' לקרות בע"פ הרי חזינן בבה"ג ביה"כ שהי' קורא פ' שלימה בע"פ והני טעמי דאיתנהו גבי כה"ג שייכי ג"כ בנמצי טעות באמצע קריא'לזה כ' דבמ"ש פי"א כ' דאין לגמוד לענין קריאה בע"פ מכה"ג ביה"כ : לכן יקראו כו' מהדר אדגעיל שכ' דיש לגהוג כהב"ח: שאם התחיל רק תיבה א' כו' דבזה אינו ניכר שינוי מנהג כ"ה: כ' רמ"א בי"ד כו' אם נפסל ס"ת כו' כגון שנקרע כו' א"ל דמה"ט נקט שנקרע ולא נקט שנמצי בה פסול וטעות כמש"ל ס"ת שני' שנמצא בה טעות וא"ל דלא משכחת לה כיון דהמפטיר בכל שבת קורא למפרע מה שקרא כבר השביעי

שהעיר הב"ח שכן נהגו גדולים. וכל"ח ה' ס"ת ספ"ח כ' בשם הגאון מהר"ל מפראג שאין להוציא אחרת כלל וכמ"ש כ"י כ"ד סי'רע"ע בשם קצת הפוסקים לקיים לסמוך עליהם עכ"פ להשלים הפ' עם זה שנמצא הטעות: כתב רמ"א בי"ד סי' רע"ע וז"ל ואין חילוק בזה בין שנמצא הטעות בס"ת ראשונה בין שנמצא הטעות בשניה שקורין בה חובת היום למפטיר עכ"ל ודבריו לקוחים ממ"ש הב"י בשם הרשב"ן וז"ל ס"ת ב' שנמצא בו טעות צריך להוציא ס"ת אחר שחובת היום הוא ומפטיר שבבל שבת אם נפסל ס"ת אחר שקראו ז' כגון שנקרע אפשר כיון דאין המפטיר ר אלא מפני כבוד התורה לפיכך די בקריאת נ"פ בספר פסול בלא ברכה שלא להטריח הצבור

ה ממקום שנמצא (ו) הטעות ומשלימין הקורים על אותם שקראו במוטעה ואם נמצא טעות באמצע קריא' הקורא גומר קריאתו בספ' הכשר ומברך לאחריה ואינו חוז' לברך (ז) לפניה : הגה (א) אם כבר קראו עמו שלשה פסוקים ו ואפשר (ח) להפסיק פוסקים שם ומברך אחריה ומשלימים המנין בספר תורה האחר שמוציאין (מרדכי פ"ב דמגילה) והא דמוציאין אחר דוקא שנמצא טעות גמור אבל משום ז (ב) (°) חסירות (ט) ויתירות א] אין להוציא אחר שאין

ויש לפקפק בדבר עכ"ל ולכן דקדק רמ"א וכ' בס"ת שיש שקורין בה חובת היום למפטיר ולא כתב שתמא כמפטיר משום דמספקא ליה(°)וא"כ פשוט דיש לסמוך על הגדולים שכתבתי לעיל דאין להוציא אחרת ולא עוד אלא אפי' נמצא הטעות בשביעי יגמור קריאתו בס"ת זה ויברך אחריו ויפטיר הוא עסי' רפ"ב ס"ה דלמ' לנו להכניס עצמינו במחלוקת על חנם משום הוספה ובכ"ה סימן רפ"ב דקדק (°) מדברי הרשב"ן דאם אירע בשביעי אחר שקרא ג"פ אין להוציא אחרת ע"ש דכל דבריו דחויים דפשוט דצריך לקרות כל הסדר דאע"פ דיש מקומות שנוהגים להשלים הסדר' בפסוק אחר מ"מ קורין אותה בשבת הבאה א"כ עב"פ מחויבים לקרותם וכ"מ ממ"ש סי' קל"ז ס"ג דאפי' דינא פסוק א' חוזר משא"כ במפטיר דאינו קורא אלא מה שקראו ברב וכנ"ז ב"ד שם כתוב דאם נמצא בשביעי יגמור קריאתו ויוציאו ס"ת אחרת למפטיר בשעת אמירת הקדיש ואם נמצא הטעות במפטיר יקרא הטעות בע"פ עכ"ל וא"כ כמ"ש : (°) ופשוט דמברך אחריה ועמ"ש שפי' זה : ה ממקום שנמצא הטעות . אפי' לא נודע להם הטעות עד אחר שקראו אחר הטעות ג' או ד' פסוקים אפ"ה אין מתחילין אלא ממקום שפסקו דבדיעבד עלתה להם מה שקראו בספר הפסול : ו ואפשר להפסיק · פי' שהוא ג' פסוקים לפני הפרשה : ז חסירות ויתירות · כגון אבותינו חסר וי"ו וכה"ג אבל טעות שנשתנה קריאת התיבה כגון כשם

ויברך אחריה וכדברי הב"ח כן נלע"ד ביאור דברי המג"א: (שם) (°)מדברי הרשב"ן כו' אין להוציא אחרת . פי' אלא יקרא יותר כלל מאחר שכבר יש שנשה עוונין: (שם) (°) ופשוט דמברך אחריה. עיין מ"ש באות ט': (ברמ"א) (°) חסרות ויתרות.עיין ח"ל סי' נ"ד ועיין כנסת יחזקאל סימן מ' אם רוב התיבה חוץ לשנה אם מוליאין אחרת: ט"ז סק"ב . (°) ופעם אחת הייתי בדרך . עוב להגיה כאן ולעשות מזה ס"ק אחר כי קאי אמ"ש רמ"א וכשעת הדחק כו' :

באר היטב

כשנכתבה אות כתוב' ומדבק בסופו אבל כשמדבק' באמצעית' וכ"ש אם מדבק' בראשה דפסול . יום שמוציאין בו ס"ת ונמצא הטעות בראשונה אין ליקח הב' אלא תיכף מוציאין אחרת . ודע שמהר"ל מפראג הגהיג שלא להוצי' אחרת לעולם אפי' בחסר תיב' כיון דהרמב"ם מתיר לקרות בס"ת הפסול וכמ"ש ב"י בי"ד ור"ע דק"ק אמסטרדם שקבלה בידו מן הגאונים שהגהינו שלא להוצי' אחרת ביתר תיבה אבל בחסר מוציאין והטעם דבחסר צריך לקרות בע"פ ואסור בקרות בע"פ אבל ביתיר תיבה לא שייך זה ע"כ שמעתי.וכ"ל דביתר אות יש לסמוך על הב"ח שהבאתי לעיל ס"ק ה' ולהשלים הג' פסוקים או הפרשה עם זה שנמצא הטעות ומברך אז לאחריה ואח"כ מוציא אחרת ומשלימין המנין הקרואים בס"ת האחרת ובזה יש לומר דכל הפוסקים מודים וק"ל. אם נקף טיפה של שעוה על אותיות ס"ת אם נראין האותיות כשר . הלק"ט מ"ב סי' ל"ט ואם אירע זה בשבת ואין נראין האותיות כתב בתשו' שבות יעקב ח"ב סי' ד' בשם ליקוטי פרדס שאין שם פיסול על ס"ת בשביל זה והוא ז"ל דחה דבריו וב' דפסול וכ"כ שם בשם מינוך בית יהודה סי' ה' ואין פשק בתשובת פרח שושן כלל ב' סי' ב אך אם נתייבש השעוה שיוכל להסיר' בלאחר יד דהיינו שיכפיל הגויל של ס"ת וע"י כן יפול כתב בתשובת שבות יעקב שם

הגר"א

שהתחלת אבל קושיית התוס' י"ל בע"א דלקרות קל דאפי' בפסולה יוצאין כמ"ש הרמב"ם משא"כ לשמא אח הידיש ורחוק ממש"ש כאן במגילה ובמגילה ודאי אם השמיע אלו התיבות כולם כשר כמ"ש בפ"ב דמגילה ת"ר המגילה וזו ראוי לדעת המקילין לקרות בס"ת פסולה ועוד ראוי לקרות קל שהרי קורין לנשואות בלעז אם כתובה בלעז וכאן מחרינן בכתובה הרגוש שאינה עשתה ודיש אבל ממ"ש גאונים כמ"ש התו' והרא"ש סוף מגילה וא"כ חיוב קריאת המפטיר בתורה מצד עצמו לא משום נביאים לכן יש להחמיר בו אם נמצא טעות כנ"ל. וא"כ פשוט כו' ר"ל כיון דרמ"א מה"ע דקדק וכ' בס"ת שניה כו' להורות במפטיר אל כל שבת אין הדין כן משום ספיקו של רשב"ן א"כ י"ל דוקא רשב"ן לעשמ' דפוסק כהרשב"א דס"ל אפי' דיעבד אין יוצאים בקריאה בס"ת פסולה אבל לדידן דסמכינן דיעבד על הרמב"ם שיוצאים בקריאה בס"ת פסולה אלא מצד מנהג שנהגו כהר"י ב"ר מוציאים אחרת בכ"ל אבל במפטיר אל כל שבת דאפי' להרשב"א מספקא לרשב"ן אפשר שיצאו בקריאת ס"ת פסולה ודאי יש לסמוך על הרמב"ם והעומדים בשיטתו שלא להוציא אחרת ויבא בזה משום שינוי מנהג:אפי' נמצא הטעות בשביעי כו' דבזה לא נספקא רשב"ן מ"מ לדידן דסמכינן דיעבד על רמב"ם יוצא במה שקרא ז' בס"ת פסולה ויקראו הטעות בע"פ כמ"ש המרדכי בב"ל: עסי' רפ"ב ס"ה דמפטיר עולה למנין שבעה ומסיק מ"א שם ס"ק ע"ז דאז יאמרו קדיש אחר קריאת הספרה ע"ש:דל"ל להכניס כו' בשלמא אם נמצא טעות בשאר העולים קודם השביעי דבלא"ה צריכים להוציא אחרת משום שאר העולים א"כ הנהגו כהר"י ב"ר להוציא באמצע קריאת העולה ול"ח למחלוקת הפוסקים בענין הברכי' וסמכו על מהר"י ב"ר שכתב שא"ל לברך בל"ל אבל בנמצא בשביעי דאינו עולה אחרינו כ"א המפטיר עוב שהוא יפטיר ולא יוציאו אחרת שלא להכניס א"ע במחלוקת לענין ברכה ואע"ג דאין זה מספיק כ"א שלא להוציא אחרת באמצע קריאת השביעי אבל מ"מ אפשר להוציא אחרת למפטיר אחר ברכות אחרונים של השביעי וכדעת הט"ז שמביא מ"א אח"ז ל"ל דס"ל למ"א דאיכא בזה טירח'דליבור'וכת' רב הונא הכ"ל ואין להטריח הצבור משום מפטיר דאינו אלא הוספה דהא אפשר שהשביעי יפטיר כנ"ל ולא יצטרכו להוציא אחרת בשלמא אם היה אפשר להוציא תוך קריאת השביעי לא היו חוששים לטרחא דליבורא כדי לתקן קריאת השביעי שיקרא בס"ת כשרה:ובכ"ה כו' דקדק כו' מדכ' במפטיר די בקריא' ג"פ בס"ת פסולה כו' וס"ל לכ"ה הטעם כיון שכבר קראו חובת היום א"כ א"ל שוב לגמור הסדרה: אפי' דילג פ"א . ולקמן סי' רפ"ב במ"א ס"ק י"ח דאפי' דילג תיבה אחת : משא"כ במפטיר כו' ר"ל מ"ש הרשב"ן במפטיר די בקריאת ג' פסוקים בס"ת פסולה ס"ט משום דהמפטיר אינו קורא רק מה שקראו כבר א"כ כבר קראו כל הסדרה עם השביעי אבל מ"מ לא ידעתי מה יפסידו אם יקראו עם המפטיר עד סוף הסדר.וס"כ אין דסגי למפטיר בג' פסוקים לא רצה להטריח הצבור לקרות יותר בס"ת פסולה דלא מהני עולה וכיון דסגי למפטיר בג' פסוקים לא רצה להטריח הצבור לקרות יותר בס"ת פסולה ס"ל דיוקא אחרת וכמ"ש בס"ע ואיכא בזה משום טרחא דליבורא דהא בלא"ה ע"ש צריך להוציא אחרת משום שאר העולים אחריו.א"כ יוצא מיד באמצע קריאתו אבל אם נמצא תוך קריאת שביעי ס"ל שלא יוצא אחרת משום טרחא דליבורא ולמפטיר יוציאו אחרת בשעת אמירת הקדיש דליכא בזה טרחא דליבורא משא"כ אם יוציאו תוך קרי' השביעי ובנמצא הטעות במפטיר מודה למ"א: (ס"ק ו) ואפשר כו' פי' שהוא ג"פ לפ"ה אבל פחות מג"פ לפני הפ'וכן אם נמצא בר"ח או בחה"מ ברביעי דצריך ג"כ לסיים כל חובת היום ואין רשאים להוסיף גברי דצריך הוא לקרות הכל וכמ' א"ר נסתפק ביו"ד דברות ותוכחה ושורת הדין וה' פ' שבפוסף התורה אי מקרי רשאי להפסיק ובמ"א לקמן סי' תכ"ה ס"ק ח' הביא בשם י"ה אין להפסיק תוך מ"ב מסעות : (ס"ק ז) הסרים כו' וכ' בל"ל כו' מנרשיהן כו' בתשו' ה"ה ח"ל סי' נ"ד הולק עליו דמה בכך שנמצא לפעמים כדמ"מ צריך לכתוב בכ"מ כפי אשר

אשל אברהם

א] אין להוציא בשבת קריאת הכהן בשבת במנחה נמצא בס"ת דבוק אות לחברתה ופסק בת' דבר משה סי' כ' להוציא אחרת וכ"כ רשב"ץ דאין לחלק כלל בין מנחה לשחרית . ועיין ת' הרא"ש כלל ג'.אבל נמצא הטעות קודם הקריאה והוציאו אחרת א"ל לחזור ולברך שבות יעקב ח"א סי' י"ח.מעשה שנמצא בס"ת ירדנה בפרך במקום ירדני ופסק זקנו הגאון של ר' אליהו רבה ז"ל להוציא אחרת וע' בס' אליה רבה שהביא בזה הענין על מ"א ע"ש :

לבושי שרד

שהגהו כרמ"א דאם לא קרא ג"פ ישלים בס"ת כשר יהגהו כך ודוקא אם לא התחיל כלל פסוק ג' אבל אם התחיל כו'.(°)(שם)וא"כ פשוט דיש לסמוך על הגדולים . משמע לי כוונתו דבשנמצא הטעות במפטיר כגון שלא הרגישו בטעו' בקריאת השביעי והרגישו באמצע קריאת המפטיר ישמיטו באותו ס"ת ויבאו אחרינו ובדברי הגדולים שבש"ע ואע"ג דהרשב"ן כתב דבהמפטיר יקרא בלא ברכה היינו משום דמיירי שנקרע תיכף אחר קריאת הז' לכן לזה שלא יקראו כלל למפטיר אלא יקרא בלא ברכה אבל בזה שכבר קראו למפטיר ובירך לפני הקריאה לכן יברך בסלאחר הקריאה וכן משמע מה שסיים המג"א בסוף הס"ק וז"ל ופשוט דמברך אחריה ועמ"ש ס"ם זה עכ"ל דאין ביאור בלל לדברים אלו ובלע"ד כוונתו כמ"ש דאע"ג דבנמצא הטעות במפטיר קורא הטעות בע"פ מ"מ מברך אחריה ורומז לסוף הסי' מה שהביא בשם מהר"ם לוכלין דאוכת היום אתיר אפי' לכתחלה לקרות ולכן אף דלא קי"ל כמהר"ם מ"מ בזה שכבר קראוהו לעלות למפטיר ובירך לפניה והמפטיר הוי חובת היום

רחוי להיות רק ד' אותיות הרי וי"ו זו בשאר אות שאינה נקרא בשם דודאי לא קדוש כנ"ל פשוט :

עטרת זקנים

אם אין להוציא בשבת קריאת הכהן בשבת במנחה נמצא בס"ת דבוק אות לחברתה ופסק בת' דבר משה סי' כ' להוציא אחרת וכ"כ רשב"ץ דאין לחלק כלל בין מנחה לשחרית . ועיין ת' הרא"ש כלל ג'.אבל נמצא הטעות קודם הקריאה והוציאו אחרת א"ל לחזור ולברך שבות יעקב ח"א סי' י"ח.מעשה שנמצא בס"ת ירדנה בפרך במקום ירדני ופסק זקנו הגאון של ר' אליהו רבה ז"ל להוציא אחרת וע' בס' אליה רבה שהביא בזה הענין על מ"א ע"ש :

לבושי שרד

שהגהו כרמ"א דאם לא קרא ג"פ ישלים בס"ת כשר יהגהו כך ודוקא אם לא התחיל כלל פסוק ג' אבל אם התחיל כו'.(°)(שם)וא"כ פשוט דיש לסמוך על הגדולים . משמע לי כוונתו דבשנמצא הטעות במפטיר כגון שלא הרגישו בטעו' בקריאת השביעי והרגישו באמצע קריאת המפטיר ישמיטו באותו ס"ת ויבאו אחרינו ובדברי הגדולים שבש"ע ואע"ג דהרשב"ן כתב דבהמפטיר יקרא בלא ברכה היינו משום דמיירי שנקרע תיכף אחר קריאת הז' לכן לזה שלא יקראו כלל למפטיר ובירך לפני הקריאה לכן יברך בסלאחר הקריאה וכן משמע מה שסיים המג"א בסוף הס"ק וז"ל ופשוט דמברך אחריה ועמ"ש ס"ם זה עכ"ל דאין ביאור בלל לדברים אלו ובלע"ד כוונתו כמ"ש דאע"ג דבנמצא הטעות במפטיר קורא הטעות בע"פ מ"מ מברך אחריה ורומז לסוף הסי' מה שהביא בשם מהר"ם לוכלין דאוכת היום אתיר אפי' לכתחלה לקרות ולכן אף דלא קי"ל כמהר"ם מ"מ בזה שכבר קראוהו לעלות למפטיר ובירך לפניה והמפטיר הוי חובת היום

ז הוספתא שם והכיאו הרי"ף ורא"ש והטור ח מגילה כ"ח יומא ס"ט ב כ"י והטע"מכות' שם ג יומא שם ד הריטב"א שם וכהגהות מרדכי דגיטין ה יומא שם

נתיב חיים

סי' קמד (°) בת"ח סק"ו במקדש היו כל ישראל. כ"כ וקשה לדברי אמתי הכיאו הרי"ף והרא"ש הלי שקלא וטרי' דפ' כח לו הא הוי הלכתא למשיחא והתי' סיגר מה שהביא הגהות מרדכי בפ"ק דגיטין דהוי דבר שא"א לעולם ההלמוד שהעולה קורא בעצמו ח"כ פשיטא דהוי דבר שא"א לקרות בע"פ כי מי יודע מי יעלה מפעיר ועכשיו שישראל מפוזרין ומופרדין זעיר שם זעיר שם מי יעמוד להם בכל כפר וכפר חזנים לומדים שיכלו לו' פרשה בע"פ: לכן אמרו שהלו הציבור על כמנדס לקיים קריאת המועדים בזמנם ישראל אדומים בחלות והו מ"ש המ"א על הב"ח סק"א שעשה בין אד בעשור לבעשור בחודש חלילה למשויים לעושה. אך חסר שם בב"ח סק"א תיבה אחת וכל"ל מיהו מה שהלבנון בשעור אחר בעשור ע"ש:

אשל אברהם

א) בלבוש. עמ"ש סי' תקע"ד סי' ג' בתשובה עדות ביהוסף:

דגול מרבבה

*) ול"כ דאין לברכות ברכות במקום פלוגתא ויגמור כל הסדרה עם זה שמגלה הטעות באמצע קריאתו ויברך אחר גמר כל הסדרה ברכה אחרונה:

יד אפרים

בט"ז ס"ק ג'. היה כל הספרים נכתבים בגליון כס"ת והיו צריכים להטות בגליונה כל"ל:

לבושי שרד

מ"א סק"ז. (°) מגרשיהן ט"ת האחרונים חולקי' ע"ז:ש"ע סעיף א'. (°) מסוף הספר לתחלתו. פי' לצד תחלתו דהיינו למפרע אפילו מעט: מ"א סק"ד (°) פי' לנכיה של ת"ע הכ"ת ס"ל דמ"ש הש"ס וכלבד שלא ידלג מסוף כו' לא קאי רק לדסמיך לו' ר"ל בתרי עשר מה שהוהר כו לדלג מנביא לנביא לא הוהר למפרע אבל בנביא לי' שרי גם למפרע. המג"א כ' וכ"ע וכו' ר"ל דמה שאחרו בש"ס ובלבד כו' קאי על כל הנביאים: (שם) (°) דס"ל להכ"מ בפ' ל'. קסה א"כ ממ"ב אי הא דאחר וכלבד כו' קאי על כל הנביאים ומצד הסברא מוהר בפ"א הו"ל להכ"מ לחלק בין ת"ע לשאר נביאים ותו מאי חילוק יש הא מנביא לנביא בת"ע לאו חד פרשה הוא בה"ג בכל הנביאים אסור ואם כאי ובלבד קאי את"ע ומצד הסברא אסרי' בשאר נביאים בב' פרשיות בב' אמרו עכ"פ קושית הש"ס: וי"ל דמ"ש המג"א בפ' ל' ר"ל עניין ל' וכאי ובלבד קאי את"ע מנביא לנביא אפי' אסם מדברים מעניין ל' אבל ב' עניינים אסרינן אסברא בכל הנביאים: סק"ז(°)וזמ"ש סי' קמ"ג. ע"ש בסק"ד שכתב דלפעמי' היכא דא"א מותר לקרות בע"פ: סק"ח. (°) בעניין ל'. דאלו בב' עניינים אפי' בס' ל' אסור כמבואר בסעיף ל' והכא קמ"ל דאפילו בעניין ל' דשרי בספר ל' לקרות מד גברא בתרי ספרי לא יקרא עכ"ל:

באר היטב

סמוכר ואין כאן משוס ממחק והבאר היטיב אסר לפני בסי' ס"מ ס"ק ד' מכשיר הס"ת בכל ענין בלי שום טעם ורא"ש ע"ש: (י) הדחק. ומהר"ם מלובלין פסק דאם נמלא טעות בס"ת ואין שם אחרת יסלים ז' קרואים בס"ת זו ולא יוסיף עליהם ולמנחה אין להוסיף דאינה חובת היום. ומ"ש כתב דאפילו במקום שהוא חובה אין להוסיף לכתחלה אלא א"כ חומש ל' שלם וכמ"ש רמ"א כאן: (ובספר אגיהו רבה חולק על מ"ש ופוסק דאם בשחרית מוסיפין אותה ע"ש):

קמד (א) אין מדלגין. פי' בשתי עניינים אבל בענין א' מדלגין. פרי"ח: (ב) לתחלתו. פירוש למפרע

ביאור

דאם כו'. כ"כ הרשב"א בגיטין שם וכמ"ש התם מחסר במילתיה ומפרש דר"ל בלאותו חומש שקירין בו משא"כ בס"ג דאין החומשין מעכב אלא משוס כבוד ליבור שלא יראה בעניינות משא"כ בכה"ג שם ורש"י לא מפרש כן ע"ש ברש"י: ס"ה בה"כ כו'. תוספתא דמגילה הכ"ל יעמוד ויקב וכ' הרא"ש היינו קודם תקנה דכולם מברכין:

הגהות

האגור דאפי' בעשות גמור אין מוציאים ודעת הכ"י דאפי' בחסרות ויתירות מוציאים אלא דהרמ"א לנפשי' הכריע כן להלכה וכ"כ מבואר בדברי מגן אברהם. עיין לקמן סימן כ"ג בהגה אברהם סק"ג:

מחצית

נמסר מסיני וע"ש שהאריך ודחה כל ראיית ל"ל וגם כ' שאם היה ל"ל החדש ונמצא חדש בלא ה' שאריך להוציא אחרת אבל בפ' משפטים ל"ל לבנו ייעדנה בשני יודי"ן אם נמצא כתוב רק ביו"ד אחת א"ל להוציא אחרת ע"ש טעמו וע' בא"ר כמה חידושי דינים:יש לסמוך על הרשב"א דמכשיר דס"ל דלא נקרא ס"ת פסולה כיון די"ל תיקון דא"ל לגרור כל האות כ"א הדביקות אף שעדיין לא גרר מ"מ לא נקרא ס"ת פסולה דכל הרואי לבילי אין בילה מעכבתו ואפי' בשבת דאינו רשאי לגרור מקרי רואי לבילה אלא דאריי דאסור' רביע' עליה:ומיהו הרשב"א לא הכשיר כו'אבל כשבדבק' באמצעית' כו' דכה"ג ס"ל לרשב"א דצריך לגרור כל האות ולא מהני גרירת הדבק וא"כ הוי ס"ת פסולה כל זמן שלא תיקנו ועי' בא"ע סי' קכ"ה בח"מ: (סק"ק ע) ובפר"ח שם: (סק"ק ח) ובשעת כו' יושבי קרנות. ר"ל יושבי חניות שאין הולכים לבה"כ בב' וה' ואין שומעי' קריאת התורה כ"א שבת שחרית לכן עבורם הוסיפו קריאה יתירה בשבת במנחה וע' בב"ק דף פ"ב: (סק"ק ט)טעות כו' כיון שכלה יחד.ר"ל כל הה' חומשין אין בזה משוס כבוד הציבור אף שאחר חומשים מוטעים:

סי' קמד (סק"ק א) אחרי כו' דתרווייהו מעניין יוה"כ וגם הם קרובים זה לזה שיגלו בכדי שלא יפסיק

המתורגמן כל"ל בסי' שלפני זה כמ"ש בס"ק ד' והיינו דוקא לדינא דש"ס אבל לדידן ע' בסעיף ג' ובמ"א שם:(ס"ק ב) שלא כו' לא אפשר כמ"ש ס"ד גמ' הבאתיו סי' קמ"ג מ"א ס"ק ד' ע"ש: (ס"ק ה) שיש בו כו' ואפי' ש"ץ יכול לתרגם והרבותא הוא דאע"ג דבזמן הש"ס שהיו רגילים לתרגם בכל שבת כשקורא בתורה לא היה רשאי הש"ץ דהיינו הקורא בתורה לתרגם אלא אחר ואחר וכמ"ש הרב"י סי' קמ"ה בשם ירושלמי מ"מ הכא התירו כיון דאינו אלא מנהג בעלמא הקריאה והתרגום: (ס"ק ז) ודחה כו' דהא בבה"ג התירו כו' הוא לעיל בס"ש בדברי מ"א סי' קמ"ג מ"א ס"ק ד' ע"ש ועי' ב"ח שדבריו ל"ע כו' שגם הב"ח תמה על מנהגנו דלא וכתב בשלמא אי אירע ביה"כ שאין להם אלא ס"ת אחת שמדלגים מאחרי מות שקורין בה ו' גברי לפי' אך בעשור שהוא פי' אמור לקרות בה למפטיר זה י"ל כיון שנהגו כן בימי הה"ג לדלג בזה כיון שהוא קרוב בכדי שלא יפסיק המתורגמן אע"ג דבעשיו אין מתרגמי' כלל מ"מ בשאר בהיתרו הראשון אבל מה שנהגו לדלג בשאר מקומות כגון שבת ור"ח כו' ע"ש ועז"כ מ"א דנתחלף לו בין אך בעשור שהוא פי' אמור וכין ובעשור שהוא בפנתם דהא הכה"ג היה מדלג מאחרי לפי' אך בעשור אבל פי' ובעשור היה קורא ע"פ ולא היה מדלג לשם כדאית' לעיל סי' קמ"ג ואנחנו קוריים למפטיר בפ' ובעשור ואיך כ' הב"ח דמה"מ מדלגים ביה"כ משוס שגם הה"ג היה מדלג ובאמת לובעשור לא היה מדלג. גם מ"ש שאנו מדלגים ביוה"כ לפי' אך בעשור ליתא דהא אין קוריים ביה"כ אך בעשור: ועב"י סי' קמ"ג ר"ל דאיכא סייעתא לדברי מ"א דמהני מחילו הציבור סי' שם הרב"י לפי הטעם שכ' בירושלמי דמה"מ אין קוריים בחומשי' שיהיה לב הציבור עגום' ונטערו שאין קוריים בתורה בציבור ויעשו כל הצטדקאי לקנות לשם שם"ת שלמה לפ"ז אפי' מחלו הציבור על כבודם לא מהני משמע דלטעם שנתן ש"ם שלנו מפני כבוד הציבור מהני אם מחלו הציבור על כבודם:

השקד

ועפ"י כ"ג סעיף ו' דשם משמע להיפך דלא מהני מחילת הציבור דעל מ"ש שם בש"ע דאין ממני' לש"ץ אלא מי שמתמלא זקנו מפני כבוד הציבור כ' מ"א שם ס"ק ע' דמשמע מלשון הש"ע דאפי' מחלו הציבור ע"כ לא מהני מ"מ לפמ"ש הב"ח וע"ז שם דה"ח ועי' דלא מהני מחילתן דאין זה משוס כבוד הציבור גרידא אלא נוגע לכבוד המקום ית' שעושים הציבור שלוחים כאלה בינם לבין המקום יתברך וא"כ אף אף דאפי"ד הע"ז גם בקריאת חומשים י"ל כן מ"מ לא ס"ל כן: (ס"ק ח) בב' ס"ת אפי' בענין א' וז"ל הרמב"ם אין קורין לאדם א' בענין א' בשני ס"ת כו' וכ"כ הכ"מ וכ"כ בס' ב"ה וז"ל וים רוצים לדקדק מלשון זה דב' עניינים מותר לקרות אים א' בב' ס"ת ועשות הוא בידם כו' ומ"ש הרמב"ם ז"ל ענין א' היינו ובשני עניינים אין קורין בתורה אפי' בספר א' כו' (וכמ"ש ריש הסי') והשת'קאמ' דאפי' בענין א' דבסי' א' שרי לקרות חד גברא בתרי ספרי לא יקרא משוס פגמו של ראשון עכ"ל בס' ב"ה וזה פשט כוונתו במ"ש אפי' בענין א' דלא כמו שהגיהו לתנא בספרים חדשים: (ס"ק ט) ג' גברי כו' ולא ראיתי כו' אלא דהגמ' מיירי כו' ר"ל ביומא רפ"ז שהבאתי לעיל סי' קמ"ג במ"א ס"ק ד' פריך אהא דמתרץ רב הונא דמה"ט קורא כה"ג פ' בעשור כו' בע"פ ולא מייתינן ס"ת אחר' שתהיה נגללת כבר מקודם לפ' בעשור דליכא בזה משוס כבוד הציבור לכן תי' רב הונא משוס פגמו של ס"ת ראשונה שיאמרו שחסרה פ' בעשור לכן(אין)מביאים ס"ת אחרת ע"ז מקשה התו' ומי הייש' לפגמו של ס"ת והאר"י נפחא ר"ח עבת שחל בשבת מביאים ג' תורות וקורין בא' עניו של יום ובב' בשל ר"ח ובג' בשל חנוכה ומשני ג' גברי בג' ספרים ליכא פגמא עכל"ה ומזה הוכיח הב"ח דוק' ג"ב אבל תרי דהיינו שהראשון יקרא בשלישית אסור: ומשמיענו מכין כו' ר"ל דאין כוונת ר"י נפח'לאשמעי' דבר בענין פגמו (דא"כ היה אפשר לדייק מדלא נקט רבותא אפי' בתרי גברי ליכא משוספגמו אע"כ דבתרי גברי אסור כמ"ש הב"ח דאין כוונת ר"י לאשמועי' זה אלא דמשמיל' נשמע דין פגמו ולכדפריך מיניה הש"ס) אלא אתא לאשמועי' מכין הקרואי' וי"ל דה"ה תרי גברי כה"ג שרי דלא כהב"ח: וע"ק כו' מאי דמקשי' לעיל מיניה ר"ל דהב"ח נופיה סותר דברי עצמו דהב"ח הקשי' לעיל מזה על הטו'שכ' כל' הש"ע אבל ג"ב כו' והקשי' הכל"ל תרי גברי בתרי ספרים בשלמא הש"ע דקאי לתרץ דברי ר"י נפח' דמיירי בג"ב וגו' ס"ת נקט ג"ב בג' ס"ת אבל העור ה"מ למימר ב' גברי בב' ס"ת אלא דנקט ל' הש"ס עכת"ד הב"ח והקשה מ"א מאי קשי' להב"ח דלמ'הטור מה"ע נקט ג"ב בג'ס"ת לדייק מיני' דינו של הב"ח דתרי גברי בג' ספרי' אסור:ולכן ל"ל כו' חוזר הלעיל שדחי' רלאיש הב"ח:אבל כשהפסיק בנתיים ר"ל שקרא אים אחר בנתיי': אך עכ"פ השביעי כו' ר"ל כשאין שם מי שיודע להפטיר כי אם השביעי שב' לקמן סי' רפ"ב שאם עדיין לא אמר קדיש יפטיר השביעי וא"ל לקרות שוב בתורה דמפטיר עו ל' לענין שבעה אבל אם כבר אמרו קדיש אז צריך השביעי לחזור ולקרות תחלה בתורה ואח"כ יברך כשדר כל מפטיר ע"ש: על כה"ג כ מ"א אין להביא ס"ת אחרת למפטיר אלא שיגלו אותה ס"ת כו' דיותר הייש' לפגמו של ס"ת מלכבוד הציבור דהציבור משתמא כה"ג מוחלים על כבודם וכמ"ש סק"ז:

סי'

ר"מ לובלין כתוב דאם כ' רחבה במקום רחבו מקרי שינוי לשון אע"ג דאפשר לקרותו רחבה בחול"ם כמו אהלה מ"מ גם שם יש טעם לדבר למה כתוב כה' כמ"ש רש"י שם משא"כ כאן עכ"ל ולא היה צריך לכל זה דכיון שהוא טעות גמור מוציאין אחרת דדוקא בחסרות ויתרות לא בקיאין כדאית' בקידושין פ"ג

ואי"כ שמא האחרת ג"כ אינו מדויק בחסר ויתיר אבל טעות גמור פשיטא דפסול וכמש"ל. כ' בל"ל אם טעה וכ' [°]מגרשיהן במקום מגרשיהם א"ל להוציא אחרת כיון דאפשר כך כמו שמצינו ברות ואם נדבק' אות לאות יש לסמוך על הרשב"א דמכשיר ואי"ל להוציא אחרת (ב"ח סי' ל"ב) ומיהו הרשב"א לא הכשיר אלא כשנכתבה האות כתקון' ונדבקה בסוף' אבל כשנדבק' באמצעית' כגון אחרי מות ונדבק' בראשה מוד' דפסול כמ"ש בתשובה סי' תרי"א: ח ובשעת הדחק · פסק ר"מ לובלין דאם °) נמצא טעות בס"ת ואין שם אחרת ישנים ז' קרואים בס"ת זו ולא יוסיף עליהם ולמנחה אין להוציאה דאינה חובת היום ולא משוס יושבי קרנות עכ"ל סי' פ"ד וכ"ל דאפי' במקום שהיא חובה אין להוציאה לכתחלה אא"כ חומש ל' שלם וכמ"ש רמ"א כאן: ט טעיות באחרים · וכ"כ בא"ה בגיטין דף כ"ט דהא הטעם דאין קורין בחומשין מפני כבוד לבור והכא מותר כיון שכולם יחד אלא שיש טעות באחד:

קכד א אחרי מות ואך בעשור · דתרווייהו מעניין יה"כ: ב שלא יקרא ע"פ · והא דכ"ג קורא ובעשור לחודש וכו' ע"פ שאני התם דלא אפשר דאין גוללין ס"ת כמ"ש ס"ג וגם למייתי ס"ת אחרת לא אפשר כמ"ש ס"ד (גמרא כ"מ): ג שלא ישהא · פי' כגון בזמניהם שהיו רגילים לתרגם בין פסוק לפסוק

הו שהיה כתובה בקונטרסים שיוכל לסמן ולחפש מהר: ד מסוף הספר. (°) פי' לנכיא של תרי עשר לא ידלג מנביא לנביא למפרע אפי' הם סמוכים זה לזה אבל בנביא א' מדלג מסופו לתחלתו מידי דהוי אשאר נביאים (כ"מ) ול"ע דגם בשאר נביאים לא יקרא בסמוך לא"כ בגמ"ל בהיא בסוף הספר וי"ל (°) דס"ל להכ"מ בפ' ל' מותר לקרות למפרע: ה שיש בו תמן · ובכ"ה פי' שפ"ב המחיר במגבנים שמוליאין לתתן ספר שני וקורא ואחרים זקן וגו' עד ולקחת אשה לבני משם מיהו אם הוא יום שבלא"ה מוציאין ב' ספרים קורא אותה בס"ת השני ואין מוציאין ס"ת שלישית ונס מגבנים לתרגם ספ' הל"ל ואפי' ש"ץ יכול לתרגמה ודוקא הנשאה בתולה אבל לנשאה אלמנה אין קורין: ו אין גוללין · ובשבת שקורין ב' יכולין לגלול אחר בעוד שקוראין הראשונה (ר"י לוי סי' פ"ע): ז וידחה כבוד הצבור · ל"ע דהא בכ"ג התירו לקרות ע"פ ולא התירו לגלול בצבור ש"מ דלא אמרי' ידחה כבוד הצבור אפי' היכא דלא אפשר בענין אחר וא"כ ה"ל יקרא ע"פ כמ"ש ס"ר בשם הרשב"א וי"ל דבשלמא °) במקדש היו כל ישראל ולא מחלו משא"כ בכה"כ דיש מתי מעט ומשתמא מוחלין על כבודם כדי לקיים קריאת המפטיר דשבת ור"ח ומפטיר די"ט דהוא תקנת הגאונים וע' כמ"ש פי"א קמ"ג ס"ד ועיין ב"ח שדבריו ל"ע ועשה בין ובעשור לאך בעשור דהא אין קורין ובעשור וכזה אין מדלגין לעולם ע"ש ועכ"י סימן קמ"ג וסי' כ"ג ס"ו מ"ש: ח בב' ס"ת (°) אפי' בב' עניינים (כ"מ): ט ג' גברי · משמע דהראשון אסור לקרות בס"ת השלישית ותימה דאמו רוחין מוכגין דאף מי שקרא בתורה עולה למפטיר בס"ת שניה וכ"ל דלהו מנהג הגון הוא ויש למחות בידן עכ"ל הכ"מ ולא ראיתי שום הוכחה לדבריו די"ל דאם"ל אם אין שם אחר היודע להפטיר דרשאי הראשון לקרות למפטיר (ועפי' רפ"ב ס"ה) אלא דהגמ' מיירי בשם שם יודעים ומשמיענו מכין הקרואין כדאשיב התם עוכא במגילה דף כ"ע ועו"ק

דלדבריו

באר

סמוכר ואין כאן משוס ממחק והבאר היטיב אסר לפני בסי' ס"מ ס"ק ד' מכשיר הס"ת בכל ענין בלי שום טעם ורא"ש ע"ש: (י) הדחק. ומהר"ם מלובלין פסק דאם נמצא טעות בס"ת ואין שם אחרת יסלים ז' קרואים בס"ת זו ולא יוסיף עליהם ולמנחה אין להוסיף דאינה חובת היום. ומ"ש כתב דאפילו במקום שהוא חובה אין להוסיף לכתחלה אלא א"כ חומש ל' שלם וכמ"ש רמ"א כאן: (ובספר אגיהו רבה חולק על מ"ש ופוסק דאם בשחרית מוסיפין אותה ע"ש):

קמד (א) אין מדלגין. פי' בשתי עניינים אבל בענין א' מדלגין. פרי"ח: (ב) לתחלתו. פירוש למפרע

ביאור

דאם כו'. כ"כ הרשב"א בגיטין שם וכמ"ש התם מחסר במילתיה ומפרש דר"ל בלאותו חומש שקירין בו משא"כ בס"ג דאין החומשין מעכב אלא משוס כבוד ליבור שלא יראה בעניינות משא"כ בכה"ג שם ורש"י לא מפרש כן ע"ש ברש"י: ס"ה בה"כ כו'. תוספתא דמגילה הכ"ל יעמוד ויקב וכ' הרא"ש היינו קודם תקנה דכולם מברכין:

הגהות

האגור דאפי' בעשות גמור אין מוציאים ודעת הכ"י דאפי' בחסרות ויתירות מוציאים אלא דהרמ"א לנפשי' הכריע כן להלכה וכ"כ מבואר בדברי מגן אברהם. עיין לקמן סימן כ"ג בהגה אברהם סק"ג:

מחצית

נמסר מסיני וע"ש שהאריך ודחה כל ראיית ל"ל וגם כ' שאם היה ל"ל החדש ונמצא חדש בלא ה' שאריך להוציא אחרת אבל בפ' משפטים ל"ל לבנו ייעדנה בשני יודי"ן אם נמצא כתוב רק ביו"ד אחת א"ל להוציא אחרת ע"ש טעמו וע' בא"ר כמה חידושי דינים:יש לסמוך על הרשב"א דמכשיר דס"ל דלא נקרא ס"ת פסולה כיון די"ל תיקון דא"ל לגרור כל האות כ"א הדביקות אף שעדיין לא גרר מ"מ לא נקרא ס"ת פסולה דכל הראוי לבילי אין בילה מעכבתו ואפי' בשבת דאינו רשאי לגרור מקרי ראוי לבילה אלא דאריי דאסור' רביע' עליה:ומיהו הרשב"א לא הכשיר כו'אבל כשנדבק' באמצעית' כו' דכה"ג ס"ל לרשב"א דצריך לגרור כל האות ולא מהני גרירת הדבק וא"כ הוי ס"ת פסולה כל זמן שלא תיקנו ועי' בא"ע סי' קכ"ה בח"מ: (סק"ק ע) ובפר"ח שם: (סק"ק ח) ובשעת כו' יושבי קרנות. ר"ל יושבי חניות שאין הולכים לבה"כ בב' וה' ואין שומעי' קריאת התורה כ"א שבת שחרית לכן עבורם הוסיפו קריאה יתירה בשבת במנחה וע' בב"ק דף פ"ב: (סק"ק ט)טעות כו' כיון שכלה יחד.ר"ל כל הה' חומשין אין בזה משוס כבוד הציבור אף שאחר חומשים מוטעים:

סי' קמד (סק"ק א) אחרי כו' דתרווייהו מעניין יוה"כ וגם הם קרובים זה לזה שיגלו בכדי שלא יפסיק

המתורגמן כל"ל בסי' שלפני זה כמ"ש בס"ק ד' והיינו דוקא לדינא דש"ס אבל לדידן ע' בסעיף ג' ובמ"א שם:(ס"ק ב) שלא כו' לא אפשר כמ"ש ס"ד גמ' הבאתיו סי' קמ"ג מ"א ס"ק ד' ע"ש: (ס"ק ה) שיש בו כו' ואפי' ש"ץ יכול לתרגם והרבותא הוא דאע"ג דבזמן הש"ס שהיו רגילים לתרגם בכל שבת כשקורא בתורה לא היה רשאי הש"ץ דהיינו הקורא בתורה לתרגם אלא אחר ואחר וכמ"ש הרב"י סי' קמ"ה בשם ירושלמי מ"מ הכא התירו כיון דאינו אלא מנהג בעלמא הקריאה והתרגום: (ס"ק ז) וידחה כו' דהא בבה"ג התירו כו' הוא לעיל בס"ש בדברי מ"א סי' קמ"ג מ"א ס"ק ד' ע"ש ועי' ב"ח שדבריו ל"ע כו' שגם הב"ח תמה על מנהגנו דלא וכתב בשלמא אי אירע ביה"כ שאין להם אלא ס"ת אחת שמדלגים מאחרי מות שקורין בה ו' גברי לפי' אך בעשור שהוא פי' אמור לקרות בה למפטיר זה י"ל כיון שנהגו כן בימי הה"ג לדלג בזה כיון שהוא קרוב בכדי שלא יפסיק המתורגמן אע"ג דבעשיו אין מתרגמי' כלל מ"מ בשאר בהיתרו הראשון אבל מה שנהגו לדלג בשאר מקומות כגון שבת ור"ח כו' ע"ש ועז"כ מ"א דנתחלף לו בין אך בעשור שהוא פי' אמור וכין ובעשור שהוא בפנתם דהא הכה"ג היה מדלג מאחרי לפי' אך בעשור אבל פי' ובעשור היה קורא ע"פ ולא היה מדלג לשם כדאית' לעיל סי' קמ"ג ואנחנו קוריים למפטיר בפ' ובעשור ואיך כ' הב"ח דמה"מ מדלגים ביה"כ משוס שגם הה"ג היה מדלג ובאמת לובעשור לא היה מדלג. גם מ"ש שאנו מדלגים ביוה"כ לפי' אך בעשור ליתא דהא אין קוריים ביה"כ אך בעשור: ועב"י סי' קמ"ג ר"ל דאיכא סייעתא לדברי מ"א דמהני מחילו הציבור סי' שם הרב"י לפי הטעם שכ' בירושלמי דמה"מ אין קוריים בחומשי' שיהיה לב הציבור עגום' ונטערו שאין קוריים בתורה בציבור ויעשו כל הצטדקאי לקנות לשם שם"ת שלמה לפ"ז אפי' מחלו הציבור על כבודם לא מהני משמע דלטעם שנתן ש"ם שלנו מפני כבוד הציבור מהני אם מחלו הציבור על כבודם:

השקד

ועפ"י כ"ג סעיף ו' דשם משמע להיפך דלא מהני מחילת הציבור דעל מ"ש שם בש"ע דאין ממני' לש"ץ אלא מי שמתמלא זקנו מפני כבוד הציבור כ' מ"א שם ס"ק ע' דמשמע מלשון הש"ע דאפי' מחלו הציבור ע"כ לא מהני מ"מ לפמ"ש הב"ח וע"ז שם דה"ח ועי' דלא מהני מחילתן דאין זה משוס כבוד הציבור גרידא אלא נוגע לכבוד המקום ית' שעושים הציבור שלוחים כאלה בינם לבין המקום יתברך וא"כ אף אף דאפי"ד הע"ז גם בקריאת חומשים י"ל כן מ"מ לא ס"ל כן: (ס"ק ח) בב' ס"ת אפי' בענין א' וז"ל הרמב"ם אין קורין לאדם א' בענין א' בשני ס"ת כו' וכ"כ הכ"מ וכ"כ בס' ב"ה וז"ל ויש רוצים לדקדק מלשון זה דב' עניינים מותר לקרות אים א' בב' ס"ת ועשות הוא בידם כו' ומ"ש הרמב"ם ז"ל ענין א' היינו ובשני עניינים אין קורין בתורה אפי' בספר א' כו' (וכמ"ש ריש הסי') והשת'קאמ' דאפי' בענין א' דבסי' א' שרי לקרות חד גברא בתרי ספרי לא יקרא משוס פגמו של ראשון עכ"ל בס' ב"ה וזה פשט כוונתו במ"ש אפי' בענין א' דלא כמו שהגיהו לתנא בספרים חדשים: (ס"ק ט) ג' גברי כו' ולא ראיתי כו' אלא דהגמ' מיירי כו' ר"ל ביומא רפ"ז שהבאתי לעיל סי' קמ"ג במ"א ס"ק ד' פריך אהא דמתרץ רב הונא דמה"ט קורא כה"ג פ' בעשור כו' בע"פ ולא מייתינן ס"ת אחר' שתהיה נגללת כבר מקודם לפ' בעשור דליכא בזה משוס כבוד הציבור לכן תי' רב הונא משוס פגמו של ס"ת ראשונה שיאמרו שחסרה פ' בעשור לכן(אין)מביאים ס"ת אחרת ע"ז מקשה התו' ומי הייש' לפגמו של ס"ת והאר"י נפחא ר"ח עבת שחל בשבת מביאים ג' תורות וקורין בא' עניו של יום ובב' בשל ר"ח ובג' בשל חנוכה ומשני ג' גברי בג' ספרים ליכא פגמא עכל"ה ומזה הוכיח הב"ח דוק' ג"ב אבל תרי דהיינו שהראשון יקרא בשלישית אסור: ומשמיענו מכין כו' ר"ל דאין כוונת ר"י נפח'לאשמעי' דבר בענין פגמו (דא"כ היה אפשר לדייק מדלא נקט רבותא אפי' בתרי גברי ליכא משוספגמו אע"כ דבתרי גברי אסור כמ"ש הב"ח דאין כוונת ר"י לאשמועי' זה אלא דמשמיל' נשמע דין פגמו ולכדפריך מיניה הש"ס) אלא אתא לאשמועי' מכין הקרואי' וי"ל דה"ה תרי גברי כה"ג שרי דלא כהב"ח: וע"ק כו' מאי דמקשי' לעיל מיניה ר"ל דהב"ח נופיה סותר דברי עצמו דהב"ח הקשי' לעיל מזה על הטו'שכ' כל' הש"ע אבל ג"ב כו' והקשי' הכל"ל תרי גברי בתרי ספרים בשלמא הש"ע דקאי לתרץ דברי ר"י נפח' דמיירי בג"ב וגו' ס"ת נקט ג"ב בג' ס"ת אבל העור ה"מ למימר ב' גברי בב' ס"ת אלא דנקט ל' הש"ס עכת"ד הב"ח והקשה מ"א מאי קשי' להב"ח דלמ'הטור מה"ע נקט ג"ב בג'ס"ת לדייק מיני' דינו של הב"ח דתרי גברי בג' ספרי' אסור:ולכן ל"ל כו' חוזר הלעיל שדחי' רלאיש הב"ח:אבל כשהפסיק בנתיים ר"ל שקרא אים אחר בנתיי': אך עכ"פ השביעי כו' ר"ל כשאין שם מי שיודע להפטיר כי אם השביעי שב' לקמן סי' רפ"ב שאם עדיין לא אמר קדיש יפטיר השביעי וא"ל לקרות שוב בתורה דמפטיר עו ל' לענין שבעה אבל אם כבר אמרו קדיש אז צריך השביעי לחזור ולקרות תחלה בתורה ואח"כ יברך כשדר כל מפטיר ע"ש: על כה"ג כ מ"א אין להביא ס"ת אחרת למפטיר אלא שיגלו אותה ס"ת כו' דיותר הייש' לפגמו של ס"ת מלכבוד הציבור דהציבור משתמא כה"ג מוחלים על כבודם וכמ"ש סק"ז:

סי'

מגן אברהם

ג' הוספתא שם והכיאו הרי"ף ורא"ש והטור ח מגילה כ"ח יומא ס"ט ב כ"י והטע"מכות' שם ג יומא שם ד הריטב"א שם וכהגהות מרדכי דגיטין ה יומא שם

מגן דוד

ר"מ לובלין כתוב דאם כ' רחבה במקום רחבו מקרי שינוי לשון אע"ג דאפשר לקרותו רחבה בחול"ם כמו אהלה מ"מ גם שם יש טעם לדבר למה כתוב כה' כמ"ש רש"י שם משא"כ כאן עכ"ל ולא היה צריך לכל זה דכיון שהוא טעות גמור מוציאין אחרת דדוקא בחסרות ויתרות לא בקיאין כדאית' בקידושין פ"ג

ואי"כ שמא האחרת ג"כ אינו מדויק בחסר ויתיר אבל טעות גמור פשיטא דפסול וכמ"ש. כ' בל"ל אם טעה וכ' [°]מגרשיהן במקום מגרשיהם א"ל להוציא אחרת ע"ש טעמו וע' בא"ר כמה חידושי דינים:יש לסמוך על הרשב"א דמכשיר דס"ל דלא נקרא ס"ת פסולה כיון די"ל תיקון דא"ל לגרור כל האות כ"א הדביקות אף שעדיין לא גרר מ"מ לא נקרא ס"ת פסולה דכל הראוי לבילי אין בילה מעכבתו ואפי' בשבת דאינו רשאי לגרור מקרי ראוי לבילה אלא דאריי דאסור' רביע' עליה:ומיהו הרשב"א לא הכשיר כו'אבל כשנדבק' באמצעית' כו' דכה"ג ס"ל לרשב"א דצריך לגרור כל האות ולא מהני גרירת הדבק וא"כ הוי ס"ת פסולה כל זמן שלא תיקנו ועי' בא"ע סי' קכ"ה בח"מ: (סק"ק ע) ובפר"ח שם: (סק"ק ח) ובשעת כו' יושבי קרנות. ר"ל יושבי חניות שאין הולכים לבה"כ בב' וה' ואין שומעי' קריאת התורה כ"א שבת שחרית לכן עבורם הוסיפו קריאה יתירה בשבת במנחה וע' בב"ק דף פ"ב: (סק"ק ט)טעות כו' כיון שכלה יחד.ר"ל כל הה' חומשין אין בזה משוס כבוד הציבור אף שאחר חומשים מוטעים:

סי' קמד (סק"ק א) אחרי כו' דתרווייהו מעניין יוה"כ וגם הם קרובים זה לזה שיגלו בכדי שלא יפסיק

המתורגמן כל"ל בסי' שלפני זה כמ"ש בס"ק ד' והיינו דוקא לדינא דש"ס אבל לדידן ע' בסעיף ג' ובמ"א שם:(ס"ק ב) שלא כו' לא אפשר כמ"ש ס"ד גמ' הבאתיו סי' קמ"ג מ"א ס"ק ד' ע"ש: (ס"ק ה) שיש בו כו' ואפי' ש"ץ יכול לתרגם והרבותא הוא דאע"ג דבזמן הש"ס שהיו רגילים לתרגם בכל שבת כשקורא בתורה לא היה רשאי הש"ץ דהיינו הקורא בתורה לתרגם אלא אחר ואחר וכמ"ש הרב"י סי' קמ"ה בשם ירושלמי מ"מ הכא התירו כיון דאינו אלא מנהג בעלמא הקריאה והתרגום: (ס"ק ז) וידחה כו' דהא בבה"ג התירו כו' הוא לעיל בס"ש בדברי מ"א סי' קמ"ג מ"א ס"ק ד' ע"ש ועי' ב"ח שדבריו ל"ע כו' שגם הב"ח תמה על מנהגנו דלא וכתב בשלמא אי אירע ביה"כ שאין להם אלא ס"ת אחת שמדלגים מאחרי מות שקורין בה ו' גברי לפי' אך בעשור שהוא פי' אמור לקרות בה למפטיר זה י"ל כיון שנהגו כן בימי הה"ג לדלג בזה כיון שהוא קרוב בכדי שלא יפסיק המתורגמן אע"ג דבעשיו אין מתרגמי' כלל מ"מ בשאר בהיתרו הראשון אבל מה שנהגו לדלג בשאר מקומות כגון שבת ור"ח כו' ע"ש ועז"כ מ"א דנתחלף לו בין אך בעשור שהוא פי' אמור וכין ובעשור שהוא בפנתם דהא הכה"ג היה מדלג מאחרי לפי' אך בעשור אבל פי' ובעשור היה קורא ע"פ ולא היה מדלג לשם כדאית' לעיל סי' קמ"ג ואנחנו קוריים למפטיר בפ' ובעשור ואיך כ' הב"ח דמה"מ מדלגים ביה"כ משוס שגם הה"ג היה מדלג ובאמת לובעשור לא היה מדלג. גם מ"ש שאנו מדלגים ביוה"כ לפי' אך בעשור ליתא דהא אין קוריים ביה"כ אך בעשור: ועב"י סי' קמ"ג ר"ל דאיכא סייעתא לדברי מ"א דמהני מחילו הציבור סי' שם הרב"י לפי הטעם שכ' בירושלמי דמה"מ אין קוריים בחומשי' שיהיה לב הציבור עגום' ונטערו שאין קוריים בתורה בציבור ויעשו כל הצטדקאי לקנות לשם שם"ת שלמה לפ"ז אפי' מחלו הציבור על כבודם לא מהני משמע דלטעם שנתן ש"ם שלנו מפני כבוד הציבור מהני אם מחלו הציבור על כבודם:

קמו (א) מ"ל לעמוד כו' · בגמרא אמרינן פ' מ"ל אמר רבה בר רב הונא כיון שנפתח ס"ת אסור לספר אפי' בדבר הלכה שנא' עמדו ונפתחו עמדו כל העם ואין עמידה אלא שתיקה שנא' עמדו ולא עמו עוד · ומעשה זה כתב הטור בשם רב שר שלום דמ"ל לעמוד בשעת קריאת התורה דהעמידה דכתיב בקרא היינו שתיקה ומהר"ם שסיה מחמיר ועמד בשעת הקריאה כמ"ש רמ"א בשמוך כ"כ המרדכי משמו וכ' שם שגם בשעת המילה כי' עומד שנא' ויעמוד כל העם בברית והביא רמ"א בי"ד בה' מילה וכ' ע"ז שכן מהגין ומ"כ גם כאן ראוי לנהוג כן דהא בחד' ממת' מחתינהו מהר"ם שם ולבאורה ק' על מה שעמד מהר"ם זהלא מפרש בגמ' דאין עמידה אלא שתיקה ואני בעניי לא הבנתי דברי רב שר שלום דודאי העמידה כי' כפשוטה אלא דאותה העמידה צריכה להיות בשתיקה דאל"כ ק' מה דאמרי' בפ' שבועות העדות בשעת גמר דין צריכים בעלי דינים להיות בעמידה דכתיב ועמדו שני האנשים ה"ל בינ' דא"ל להיות מעומד אלא בשתיקה. ובלבוש כתוב הוכחה אחר' דאי ס"ד עמיד' ממש הא כבר כתיב ואתה פה עמוד עמדי דמשמע דוקא הש"ן שהוא הסרסור והוא בדות' דלא מצינו כן בגמ' אלא ודאי דמ"מ צריכ' העמיד' בפשוטו אלא שבשעת העמיד' צריך שתיקה וע"כ שפיר נקט מהר"ם בעמידה ואף כי אין בנו כח להכריע ומ"מ נראין דברי מהר"ם נכונין וכן ראוי לנו לנהוג : ושוב מצאתי בתשובה לר' עובדיה ספורני סימן ל' שפסק כן דצריך לעמוד ובשעת אמירת ברכו פשיטא שצריך לעמוד ואי' בירושלמי כל דבר שבקדושה בעי נמיקם ארגליו כו' ומעשה זה נראה דבשהקהל רוצין ליסב אחר אמירת הש"ן ברכו לא יסבו עד שיאמרו תחלה ברוך ה' המבורך לעולם ועד :

רמז (א) אסור לאחוז ס"ת ערום בגמ' אמרי' נקבר ערום שאין לו שכר אותה מצוה וכתבו התו' י"מ מצו' אחיזה וק' פשיטא שאין לו שכר אותו מצוה כיון שלא עשה המצוה כהוגן לכך פי' ריב"א בלא מצוה של אותה שעה שאם אחז וקרא בו אין לו שכר מהקריאה' וכן אם אחזו לגוללו או להגביהו. וכב"י וז"ל וכ' המרדכי ג"ל דה"מ בידים שתם אבל נעל ולא הסיח דעתו לא קפדינן ע"כ · ואפשר שע"ז סמכו האשכנזים שאוחזים ס"ת בשעה שמגביהים אותה לברלאות הכתב לעם ומיהו מ"כ בשם ספר אגודה דאפי' שמוך לבטילה קאמר עכ"ל כ"י וז"ש רמ"א בשם"ת אפי' בכה"ג אסור . ונראה דבאותו בעמודי ס"ת כהוג אין זה בכלל האוחז ס"ת ערום דהעמודים אינם רק תשמישי ס"ת ותו דפי' רש"י ס"פ בני העיר ס"ת ערום בלא מעטפ' סביב ס"ת הרי דאינו מקפיד רק על מה שדרך להיות על ס"ת שהם היריעות וכפי' אמרינן לעיל שצריך לאחוז בעמודים בשעת ברכה וקריאת התורה ולא הזהירו שיקח איזו מעטפת על ידו כדי שלא יגע בעמודים ותו דאמאי כתב כ"י בשעה שמגביהין ולא אמר בשעת קריאה שזהו גם בכל ישראל ולא באשכנזים לבד אלא על הס"ת עצמה הזהירו שלא יאחזו ערום ושכיח הרבה פעמים שבשע' שמגביהים ס"ת נמשכים יריעות ס"ת למטה ואוחזים בראש היריעה למשוך אותה למעל' שיוכל לגלול היטב וזה מצוי ביניהו ועי"ז קאמר כ"י שראה מהאשכנזים שעושים כן וסומכים על המרדכי דהבטילה מהני ומסיק רמ"א דאסור והיינו בדרך זה שזכרתי ליגע בריעות עצמן ולא מהני בטילה אלא הפסקת טלית בין ידו לס"ת דעתו מותר לאחוז ערום וע"ז סומכים האשכנזים שאוחזים ס"ת ערום בשעה שמגביהים אותה עכ"ל הכ"י וכתב ד"מ ואנו מבני בניהם ולא ראיתי מינהג זה אלא אדרבה מזהרין שלא ליגע בס"ת ערום אבל בכתבי קודש לא ראיתי מימי מי שחשש לזה עכ"ל · ואפשר דסני בכל מידי דמנקי עבסי' ד' (°) והב"ח מפרש דאפי' בעמודים אסור לאחוז אם לא ע"י מעטפת אז ד"א וכ"כ רי"ו סי' קל"ו [כ"ה] וכזה מקילין האשכנזים ויש להחמיר עכ"ל . וכ"כ ברמב"ם שכ' פ"ע מהל' אבות הטומאה וז"ל (°) המשיחות והרלועות שתפרן לספר אע"פ שאינו רשאי לקיימן כ"ז שהן מחוברים לספר מטמאין הידים תיק של ספר ותיבה של ספר ומעטפות ספרים בזמן שהם תפורות מטמאין הידים הברכות אף על פי שיש בהם מאותיות של שם אין מטמאין עכ"ל וכ"כ הרא"ש בשם תוספתא א"כ כ"ש בעמודים ☜ ובשבת דף י"ט אי' דעיקר הטעם דמטמאות הידים שלא יאחז אותם ערום ואם כן מוכח דאסור לאחוז אותם ערום אפי' בעמודים וממ"ש הרמב"ם שאינו רשאי לקיימן למדנו דאסור לתפור דבר בגוף הספר אם לא הצריך לצמיתות בגוף התיק וכיוצא בו : **א** כתבי קודש · כ"כ

קמה (א) הקורא. עיין יד אהרן :

קמו (א) לגברא . דוקא לגורך גדול סדה"י . וכין פשוק לפשוק אסור . טור מ"א פר"ח : (ב) בדברי תורה. אפילו להורות לאדם שבועה לפי שעה או לפרוש מדבר איסור עיין בדר"ק וכמ"א . ובד"מ הביא להורות לשואל או לפרוש מדבר איסור ש"ד פ"ס : (ג) לגברא.וכ"ם פסק דכין גברא לגברא מותר וכפרש האידנא שמאריכין במי שביך (ובשל"ה כתב אם אסור לספר אפילו בין גברא לגברא אף שהספר סגור א"כ מה יענו ליום הדין הגדול והגורא אותן שמספרין בשעת הקריאה אוי להם ולנפשותם והזהר האריך מאוד בעונש ע"ז): (ד)שרי אפילו ליכא י' דלייתי כ"ה ס"ה ובשל"ה מחמיר אפילו לסייע לאזן מתוך הסומש ומ"מ כ' דבכון לקרות בלחש עם האזן דא"א לכוין ולשמוע : (ה) מעומד.אפילו העומדים על הבימה דא"ל לעמוד מפני הס"ת אלא כשאדם

באר היטב

וכלבוש

התוס'

מושאה אבל בשמוכת במקומה א"ל לעמוד ובשעת ברכת התורה צריכין הכל לעמוד דהוי דבר שבקדושה . מ"א ט"ז עיין יד אהרן : (ו) ויש מחמירין . וכין גברא לגברא שרי לכולי עלמא. ב"ח :

קמז (א) ערום . ב"ח ומ"א כתבו דאפי' בעמודים אסור לאחוז אם לא ע"י מעטפת או ד"א עיין שם ובפר"ח והיד אהרן חלקו וכתבו דבזה כשהוא ערום אסור לאחוז בעמודיו אבל בשהוא כרוך במעטפת פשיטא דשרי לאחוז בעמודי ס"ת אפי' בלא המעטפת וב"כ הט"ז דלא ראינו אפילו מהמדקדקים ליזהר מליגע בעמודי ס"ת בלי הפסק ע"ש ועיין במהר"י מטרני ח"א סי' קל"ו ובתשו' פנים מאירות סי' ע"ו: (ב) קודם . ודוקא בשבחוכין אסורים על הצור וכיון וא"כ יפה כתב רמ"א דלא ראה מימיו מי שחשש לזה ופרים שלנו אין כתובים בחוכן זה ומ"ש כאן ושוב להאחיר הוא מילתא יתירה ומיהו במגילה שכתוב כדיל'

הגר"א

מתם : אפי' בין כו'. דל"ק כ"ז שהוא פתוח אלא כיון שנפתח תר"י : ואפי' אם כו'. שלא לפרוש מן הציבור כמ"ש למעשה: ויש כו'. כ"ז לתרץ מ"ש בפ"ק דברכות רב בשם מהדר כו' וג' ס' הראשונות בתוכה בתוס' דברכות שבגוי"מ למי שקודם כו'. שכיון שכבר התחיל במלוה אין לו לפסוק ואנשי בה"כ רא' אותו שקבע וז"ש מהדר כו' ולפ' הראשונות דחקו עלמן לברכות קאמר : ולקרות כו'. דאסור הוא כמ"ש בפ"ג שם שלא יהא הציבור כו' בדבר שבלבור עסוקין בו משא"כ בכה"גוים פרה. עמ"ש בסי' הרפ"ה שאינו עיקר : ס"ד ויש מחמירין כו'. שגא' ובפתחו עמדו כו' וס' הראשונה כ' דהא אמרי' אין עמידה אלא שתיקה וכן בירושל' אסר לקורא ולמתרגם בישיבה וכן בגמ' רפ"ג מכלל דלכ"ע מותר וכן עיקר :

סי' קמז א"א כו'.תו' בשבת י"ד ע' ד"ה הלוחז כו'וב"ק מ' ע' ד"ה כל בעמודים אסור בהעמאונות הידים כמ"ש הר"ש שפ"ג

השקל

דמיירי היכי שאינה מונחת על השלחן או שאין השלחן גבוה יו"ד: והא דהוצרך כו' ר"ל להתיר לגבור ליסב כשהס"ת על הבימה: וכ"ה בב"י שם בסי' רפ"ב :

סי' קמז כ' ב"י בשם המרדכי כו' ואפשר דסני בכ"מ דמנקי ע' שם"ד ר"ל היכי דמהני נט"י לאחיזת הספר מהני נמי כ"מ דמנקי כדמהני לענין תפל' כמ"ש שם"ה: א"כ כ"ש בעמודים ר"ל כיון דכל מה שמחובר לספר מטמא הידים כמו הספר א"כ כ"ש העמודים שמחוברים לספר והם גורך גדול לספר יותר מתיק הספר כ"ש שמטמא הידים: הטעם דמטמא ידים. ר"ל שהספר דמטמא הידים הוא משום דר' פרנך שאמר האוחז ס"ת ערום נקבר ערום בלי שכר אותה מצוה שעוסק בה באותו אחיז' ערו' וכדי שלא יאחזנה ערום לאפרושי מאיסורא גזרו שהידים הנוגעים בספר יהיו טמאי' ולפי שהיו מזהרי' מאוד בטהרות בהאיתא ביומא ממילא היו מזהרים שלא לאחוז ערום וכיון שהעמודים מטמאי' הידים עכ"ל שגם העמודים אסור לאחוז ערום כמ"ש הב"ח דאל"כ למה גזרו טומאה על נגיעת העמודים: (ס"ק א) כתבי כו'. כ"כ התו' שבת דף י"ד: דהרי מטמאים הידים. כדאי' במשנה במס' ידים פ"ב וכ"פ הרמב"ם פ"ט מהל' אבות הטומאה ומדמטמא' עכ"ל דאסור לאוחזן ערום דאל"כ למה גזרו טומאה עליה: ומיהו בחגיגה כו' לא שייך דר' פרנך ר"ל דאמר אסור לאחוז ס"ת ערום כנ"ל :והוא שהקשו התוס' שם ד"ה דתנן כו' וז"ל אבל קשה להרר"א מאי סייעתא אייתי למלתיה מכתבי הקודש (ר"ל אהא דתנן פ"ג דמס' ידים דאמר ר' יהושע כל הפוסל את התרומה הסיינו שי שעושה שלשי בתרומה מטמא הידים להיות שניות וכן יד אחת הסיינו שתם יד שהיא שני' מטמאה חברתה אי נגע' ביד אחרת שכבר נגע בהיא עהורה מטמאה אותה וחכ"א אין שני עושה שני ואייתי ר' יהושע ראיה לדברין דשני עושה שני דהלא כתבי קודש שניים ומטמאים הידים כרי דשני עושה שני) שאני התם מגו'

דר'

[°] דלדבריו הל"ל מאי דמקשה לעיל מיניה למה נקט הטור ג' גברי דאתא לאשמועינן דהראשון אסור לקרות בס"ת השלישי ע"ש בב"ח ולכן נ"ל דשרי דליכא פגמא אלא בשקורא בשניהם זה אח"ז דאמרי' למה לא קרא בראשון אלא שחסר הפרשה בו אבל בשהפסיק בנתיים ה"ל בקורא מחדש אך עכ"פ השביעי לא יקרא למפטיר בס"ת אחרת אלא יגללו הס"ת עד שיגיעו לשם כנ"ל :

קמה א להגביה קולו · שנאמר משה ידבר והאלקים יעננו בקול בקולו של משה : ב אלא יאמרו · והא דלא חיישינן שיאמרו לברכות שהן כתובות בתורה כמו שכתב סימן קל"ט ס"ד יש לומר דתרגום יש לחוש שפיר שיאמרו שכתוב בתורה מפני שהוא פירוש התורה ועיין מה שכתבתי שם :

קמו א אסור לגמת · אפי' בין פסוק לפסוק [טור] וכ"מ בשבועות (°) שאומרים אקדמות : ב ש"ד . דוקא לצורך גדול (סדה"י) : ג כיון שהתחיל · זהו דעת הרמב"ם ופסק הגמ' והפוסקים משמע דמשנפתח ס"ת אסור וכ"ח פסק דכין גברא לגברא מותר וכפרש האידנא שמאריכין במי שביך : ד אפילו בד"ת · אפילו להורות לאדם שאינו לפי שעה[°] או לפרש דבר איסור (רי"ף) : ה שרי · אפילו ליכא י' דלייתי [כ"ה ת"ה] כיון דעסיק באותו ענין וכשל"ה מחמיר אפי' לסייע לאזן מתוך הסומש ומע"מ כתב דנכון לקרות בלחש עם הש"ן דמ"א לכוון לשמוע כמ"ש סימן כ"ט ס"ד : ו א"ל לעמוד אפילו העומדים על הבימה דא"ל לעמוד מפני ס"ת אלא כשאדם נופלה אבל כשמונחת במקומה א"ל ע' ר"ס קמ"א וכמגילה ר"פ הקורא עומד דדוקא הקורא צריך לעמוד וכ"מ בי"ד בסי' רפ"ב כ"ש וכסי' רמ"ד והא דהגלרך לומר שם בסי' רמ"ב סי"א לפי שבס"ת כרגו' אחרת משמע דהעומדים על הבימה צריכים לעמוד הייגו בשעה שמגביהין אות' וכ"ה בב"י שם בשם רשב"א וכ"ה בתוס' מנחות דף ל"ג ובשעת ברכת התורה צריכין הכל לעמוד [מ"כ סוף הס' ומ"ע סי' ל"א] דהוי דבר שבקדושה : ז ויש מחמירין . וכין גברא לגברא לב"ע שרי ליסב (ב"ח) :

קמז (°) כתב ב"י בשם המרדכי דאם נעל ידיו ולא הסיח דעתו מותר לאחוז ערום וע"ז סומכים האשכנזים שאוחזים ס"ת ערום בשעה שמגביהים אותה עכ"ל הב"י וכתב ד"מ ואנו מבני בניהם ולא ראיתי מינהג זה אלא אדרבה מזהרין שלא ליגע בס"ת ערום אבל בכתבי קודש לא ראיתי מימי מי שחשש לזה עכ"ל · ואפשר דסני בכל מידי דמנקי עבסי' ד' (°) והב"ח מפרש דאפי' בעמודים אסור לאחוז אם לא ע"י מעטפת אז ד"א וכ"כ רי"ו סי' קל"ו [כ"ה] וכזה מקילין האשכנזים ויש להחמיר עכ"ל . וכ"כ ברמב"ם שכ' פ"ע מהל' אבות הטומאה וז"ל (°) המשיחות והרלועות שתפרן לספר אע"פ שאינו רשאי לקיימן כ"ז שהן מחוברים לספר מטמאין הידים תיק של ספר ותיבה של ספר ומעטפות ספרים בזמן שהם תפורות מטמאין הידים הברכות אף על פי שיש בהם מאותיות של שם אין מטמאין עכ"ל וכ"כ הרא"ש בשם תוספתא א"כ כ"ש בעמודים ☜ ובשבת דף י"ט אי' דעיקר הטעם דמטמאות הידים שלא יאחז אותם ערום ואם כן מוכח דאסור לאחוז אותם ערום אפי' בעמודים וממ"ש הרמב"ם שאינו רשאי לקיימן למדנו דאסור לתפור דבר בגוף הספר אם לא הצריך לצמיתות בגוף התיק וכיוצא בו : **א** כתבי קודש · כ"כ

מ מגילה כ"ג ב שם ג' ג תוספות במגילה שם והביאו בטו'. מ ברכות מ' ב סוטה ל"ע ג הרשב"א בתשובה ד רש"י שם ה בעל ה"ג ו הרי"ף שם והביאו הטור ז תלמידי ר' יונה ח מרד' וכג"א ומנהג ר"י תשיב ע תו' ריש פ"ג דמגילה ורא"ש וסמ"ג י רבי ירוחם מתיב כ כ טור בשם רב שר שלו' מ מגילה ל"ב

עט"ת זקנים

קמו * אסור לספר אפי' בד"ת אפי' בין גברא לגברא ויש מתירין מי שתורתו אומנתו דהיינו דוקא מי שהוא סני נהור כמו רב ששת ואינו מחויב בקריאת התורה דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן ע"פ אבל מי שאינו סני נהור אסור (כ"כ הר"ר יונה פ"ק דברכות דף ו' ע"א) :

א"ש אברהם

א) ס"ת אבל מגילה ושאר כתבי קודש מותר שב יעקב סי' י"ח :

לבושי שרד

בדק הבית : סק"ט (°) דלדבריו ה"ל לתרץ מאי דמקשה . הב"ח הקשה אלשון הטור שכתב בלשון הש"ע אבל ג' גברי בג' ספרים מותר והקשה הסל"ל ג' גברי בג' ספרים . וע"ז הקשה הס"ל לתרץ דקת"ל הטור דג' גברי בג' ספרים דאסור:

סי' קמו מ"א סק"א (°) שאומרי' שמהגין לאומרו אחר קריאת פסוק ראשון ויכול לו לצאת : סקי"ד (°) לו לפרש דבר איסור . כל"ל אבל לפרושי מאיסורא שרי :

סי' קמז מ"א (°) כתב כ"י כו' ואפשר דסני בכל מידי . ר"ל דלהמרדכי דע"י בעילה שרי אפשר דהא נמי שרי : שם (°) והב"ח מפרש הב"ח מתרץ קושיות הד"מ על הב"י שם (°) המשיחות והרלועות עיין בנודע ביהודה סי' ז' :

יד אפרים

סי' קמז (בס"ח ריש סעיף ח')ובסב' דף י"ט אותה דעיקר הטעם כו' ר"ל דנשמע בתוס' שם שזה עיקר הטעם שברי התוס' שסכתבו דלאו דוקא האוחז בס"ת ערום אלא ה"ה בשאר כתבי קודש דהא מטמאין הידים לאמת דטעם עומאת ידים הוא דאסור לאחוז ערום . ולפי"ז גם בעמודים מחוברים ג"כ אסור ליגע דאל"כ למה מטמאין אבל לפי מ"ש הטא"ח לקמן בשסתום בתגיגה דברלועות ותפילין לא שייך דר' פרנך וה"ה בכל שאר כתבי קודש ואין הטעם משום דר' פרנך משום דר"פ העמאת אף בתרומה והדבכל כתבי הקודש מטמאין ידים גזרה אחת הוא ולקודש דוקא אבל לא לתרומה וכן הסיא דרלועות התפילין עם התפילין אע"ב דלא שייך דר"פ מ"מ מטמאין הידים ולקודש דוקא אבל לא לתרומה ע"פ ח"כ גם לענין העמודים אין רואים ממה שמטמאין הידים :

הגהות רעק"א

סי' קמ"ו מב"א סק"ב לצורך גדול' ע' תשב"ץ ח"ג סי' נ"ח :

ע סס ג עור כסס המנג לשכמ ד
מרדכי סס ה סס בגמרא לפי' הרי"ף
ז סס ז סס ח ריב"ם בתשו' ע סועה
כ"ע י מרדכי בסוף הלכות קטנה

עטרת זקנים

קמז * גדול שבאותם שקראו בתורה גולל ורגילין לקנותו אין המנהג שהגדול גולל אלא הקונה מכבד למי שירצה ומ"מ נכון לגדול היודע ליזהר בדיני גלילה להעמיד על התפר ולגלול תכריך ולהדקו מבפנים ולגלול מעפחת סביב ס"ת ולא תפכה כל"ל ומי שאינו מזהר בכל זה עוקבגדול יש בידו ואפי' אין הגדול קרא כלל אין אחר הגון לגלול ס"ת אלא הגדול שבכ"ר (כן משמע בעור ע"פ סברת בעל עיטור) ובשעת הגבה' הס"ת ישתחוו כל אחד נגד הכתב דוקא ולומר זאת התורה וכשמכניסין הס"ת ילך ממקומו בדרוס המורה לאותה לפני ארון הקודש וילכו אחריו ויאמר כל אחד בהולכו אחר ה' אלהיכם תלכו ע"כ :

אשל אברהם

אן לקנותו . עיין ת' פרי הארץ מ"ב סי' מ' :

רבושי שרד

סק"ה (°) ואע"ג דבמזבח . זהו קשיא אשריותא דגיעור דא"ת יכול לשנות צורה העליה ונלא"ה מבחמת כשהה ממה שהיה : ט"ז סק"ב (°) פירושו המעפחת . ר"ל דתיבה גגלול פירושו לכרוך המעפחת: מ"א סק"ז (°)דדוק' קאמר . משום דאחא דהדוק סוף המעפחת בפניס יהיב רמ"א טעמא שלא יצערך להפך הס"ת ואחא דיתחיל לגלול פי' לכרוך המפה מבחוץ לא יהיב טעמא כ"א דהכי קאמר שמותר לגלול מחוץ אם ירלה משא"כ הכידוק דוקא דמשמע דהך נמי דוקא הוא משום קשה שתפול

חתם סופר

סי' קמ"ז במג"א ס"ק ה' ממראות הצובאות. נ"ב עיין חו"י סי' קס"א וסי' קס"ב ומ"ש שם דמשום הכי קיבל מרע"ה כומז בנדבת המשכן מפני שנשתנה על ידי היתוך משא"כ המראות הצובאות. וצ"ע דגם הם הותכו. אבל הרמב"ן ס"פ ויקהל כתב כי הם בטלו ברוב משא"כ המראות הצובאות שלא נתערב עבהם דבר בעשיית הכיור ע"ש ומש"ה לא רצה מרע"ה לקבל ב"א עפ"י הדיבור [ועי' ח"ם או"ח סי' מ' וסי' מ"ב] : שם במג"א ס"ק י"א בבת אחת בעזרה. נ"ב עיין חמד משה ובס' מחצית השקל דשניהם קראו תימה על דברי המג"א הלא יש. לכהן שני ידים דיוכל להשקות כל אחת ביר א' ודחקו מאוד . ולפענ"ד פשוט דכוונתו דע"כ אינו משקה שתיהן בבת אחת כיון דקודם להשקאה הושבעו דא"א בבת אחת דבודאי אסור לשנות מיחיד לרבים דכתיב יתן ה' אותך וכדומה ואין יכול לומר אתכם הגם דבכל לשון נאמרה כמפורש במתני' ר"פ אלו דברים היינו לתרגם אותו לשון דכתיבה אבל לשנות מיחיד לרבים בודאי אסור וכי כן ממילא אינו משקה בב"א כנ"ל [מהגאון כתב סופר] :

התוס' והוכיחו כן מדמעטמאין הידים וא"כ גם רלועות התפילין וכ"ש בתפילין עלמן אסור לאחוז ערוס דהכי מעטמאין הידים ומיהו בחגיגה דף כ"ד כתבו התוס' רלועות של תפילין עם התפילין לא שייך דר' פרנך וכו' וכ"כ הר"ש בסס' ידים א"כ משמע דמותר לאחוז ערוס ומיהו כתבי קודש דוקא כשכתובין אשורית על העור וכדין כלהי' בשמנה וכ"כ הרמב"ם ומ"כ יפה כתב רמ"א דלא ראה מימיו מי שחשש לזה דספרים שלנו אין כתובים באופן זה ומ"ש כאן וטוב להחמיר היא מילתא יתירת' ומיהו בגגילה שכתוב' כדינה צריך ליזהר דמדסתם הרמב"ם שם דלא קי"ל כשמואל דאמר אסתר אינה מעטמאה ידים : ב שבאותם שקראו . וי"א דהגדול שבכה"כ גולל אע"פ שלא קרא בתורה : ג ורגילין לקנותו . י"ע כיון דהגדול גולל מה ענין לקנותו וי"ל דמ"מ מי שמעלה בדמים יותר הוא קודם להגדול כדי לחבב המצוה : ד המשי לגד הספר . דומי' דמזבח הקטרת (מרדכי) וי"ע דאדרבה המזבח היה מלופה בזהב מבחון ובתגודה סוף מגילה כ' דמעיל התחתון דהיינו המפה יהיה המשי לגד הס"ת ומעיל העליון יעשה המשי לגד חון דומיא דאהרון שהיה מבית ומבחון בזהב ובתמלעיתו עץ עכ"ל וכ"ל דע"ס הוא במרדכי וכ"ל דומי' דאהרון וכן יש להגות וכ"כ בס"ח סי' תתקל"ב ומבית ראיה מקרשים שהיו מלופין זהב מבפנים והיריעות מבחון : ה מדברים ישנים . כתוב בע"ז כי"ד סי' רפ"ג תשמים דתשמים שרי עכ"ל ומיהו בתשו' מהרי"ל סי' קכ"א כתב דאף פרוכת אסור לעשות מדברים ישנים ופרוכת שלנו תשמים דתשמים הוא כמ"ש סי' קכ"ד ס"ו ובתוס' פ"כ דמגילה אי' כלים שנעשו מתחלתו להדיוט אין עושין אותן לגבוה אבנים וקורות שאבנו מתחלה להדיוט אין בוניין אותן בהר הבית וכתב הרמב"ם ספ"א מה' ב"ה משמע דאפי' הס חדשים כל שנעשו להדיוט אסור ומיהו העולם מהגים לעשות אפי' מישנים וכמ"ש מהרי"ל וס"ל דס"ל דבה"מ שאני ועוד כ"ל דוקא כמות שהן אסור להשתמש בהן אבל אם שינה צורתן ופשה מהן כלי אחר שרי דהרי הכיור נעשה ממראות הצובאות (°) ואע"ג דבמזבח בעי' עלים שלא נשתמש בהם הדיוט י"ל דמזבח שאני וכ"מ בגמ' ועיין בילקוט דמגילה ועוד דהרי הקרבנות קרבי' מבהמות שנשתמש בהם הדיוט : ו כי אין זה שייך להחזן . בשלמא אם לא היה יכול לקרות בתורה אלא הש"ץ הוא היה זוכה בהוצאה אבל מעשים בכל יום שא' מתפלל וא' קורא וכו' (מרדכי): ז ויתחיל לגגול . משמע (°) דדוקא קאמר שיתחיל מבחון וכ"ל דהכי עדיף דכשמתחיל לגגול מבפנים יש לחוש ח"ו שתפול הס"ת לגד חון עכ"ל : בשעת הגגילה יאמר לך ה' הגדולה וגומר (ע"ה כלבו) : ח ולא יגגול . פי' שלא יאחז המפה בידו ויגגול הס"ת סביבו : ט בתוך התיק . פי' שאין מוציאו מהתיק וגוללו : י עד שיגמרו . כ"ל דבכ' וה' שאומרים יה"ר אחר הקריאה א"ל להמתין על הגגול דאינו אלא מנהג ונס יש בו משום בטול מצוה' לעס : יא לא יפתחו הסיה . פירושלמי איתא שאין להוציא הסיה מהארון עד שמחזיר הראשונ' למקומה

(ד"ע מגודה) (ב) ג * גדול ב שבאותם שקראו בתור' גולל ג ג ורגילין א] לקנותו (ג) בדמים יקרים לחבב המצוה: הגה י"א אם המעיל בגד אחד פשתן ומצד א' מצי לריך להפך ד המצי לגד הספר ולגגול (מרדכי סוף מגילה) ולא נהגו כן [ב"י סימן קכ"ב] ואין לגגול במפה הקרוב אם יש לו אחרת [מהרי"ל] ואין לעשות תפות לספר תורה ה מדברים ישנים שנעשו בהם דבר אחר לעורך (ד) הדיוט וע"ל סי' קנ"ג : [מגודה מס' מגמות תשובת מהרי"ל סי' קי"ד וב"י רשב"ן] :

ב ד יכול מי שירצה לקנות להושיט המעילין להגולל ואין הגולל יכול למחות בו כי אף על פי שקנה הגלילה לא קנה ליקח המעילים : [וכן במקומות הנוהגין לקנות הוצאה והכנסה אין הש"ץ יכול למחות ן כי אין זה שייך לחזנים][מרדכי סוף מגילה וא"ז] :

ג ה הגולל ספר תורה יעמידנו כנגד התפר כדי שאם יקרע יקרע התפר :

ד ו הגולל ספר תורה גולו מבחוץ וכשהוא (ה) מהדקו מהדקו מבפנים : הגה (ג) פירוש כשהספר עומד לפניו יהיה הכתב נגד פניו ז ויתחיל לגגול מבחון ואחר שגמר הגגילה יהדק סוף המעפחת בפנים שכשיבא לקרות בו ימלא הדוק בפניט ולא יצטרך להפך הס"ת (טור והרא"ש ס"פ בני העיר) ונראה דכל זה מיירי כשאחד עושה כל הגגילה אבל עכשיו שנהגים שאחד מגביה ואחד גוגל יהיה הכתב נגד המגביה וכן נהגים כי הוא עיקר הגגול והאוחז ס"ת :

ה ז מוטב תגלל המטפחת סביב הס"ת ח ולא יגלול (ו) הס"ת כשכורכו במטפחת :

ו ח הגולל ס"ת ט (ד) בתוך התיק טועה :

ז ט אין המפטיר מתחיל י עד שיגמרו לגגול הס"ת כדי שלא יהא הגולל טרוד ויוכל לשמוע (ז) ההפטרה :

ח י ביום שיש ב' ספרי תורה יא לא יפתחו השניה ולא יסירו המפה עד שיגללו הראשון: הגה ואין מסלקין הראשונה ובגלבוס ומו"ח ז"ל פי' דברי הגמ' על העמודים גם כפי' דברי ב"י הבין כן ז"ל לדחוקים ולא נראה כלל איסור בעמודי ס"ת וכמ"ש כ"כ ברור לע"ד ולא ראיתי אפי' מהמדקדקים ליזהר מלינע בעמודי ס"ת בלי הפסק : (ב) גדול שבאותם כו'.בגמ' אמרי' י' שקראו בתורה גדול שבכלם גולל וכתב הטור בשם ב"ה איכא מ"ד י' לאו דוק' אלא גדול שבכה"כ ואיכא מ"ד י' דוקא ז' שקראו בתורה ומתרגם ומפטיר וש"ן עכ"ל וכ"י ונראה דלפי' הב' גדול שבקוראים דוקא קאמר עכ"ל : (ג) פי' כשהספר עומד לפניו כו' . זהו ל' הטור והביא ב"י הרבה פירושי' והגלע"ד דמה שהזכי' ויתחיל לגגול מבחון[°]פירושו על המעטפחת דאי על הס"ת היאך כתב אח"כ ואחר שגמר הגגילה יהדק כו' וכן בגמ' אמר וכשהוא מהדק ר"ל מה שמזכר כבר ועדיין לא זכר מן גגילת המעטפחת אלא ודאי דעל המעטפחת קאמר תחלה וה"פ שבשעה שעומד הספר ביד האוחז והגולל בא לגגול יספוך פני ס"ת אל עצמו ואחריה אל האוחז שלא כפי מנהגינו בזה ויתחיל לגגול המעטפחת בלד שבחון של ס"ת ויכרוך הלד ההוא כולה ואח"כ אל מול פני הס"ת דהיינו כנגד הגולל מבחון ואחר שגמר הגגילה יהדק סוף המעטפחת בפנים שכשיבא לקרות בו ימלא הדוק בפניט ולא יצטרך להפך הס"ת (טור והרא"ש ס"פ בני העיר) ונראה דכל זה מיירי כשאחד עושה כל הגגילה אבל עכשיו שנהגים שאחד מגביה ואחד גוגל יהיה הכתב נגד המגביה וכן נהגים כי הוא עיקר הגגול והאוחז בס"ת :

ה ז מוטב תגלל המטפחת סביב הס"ת ח ולא יגלול (ו) הס"ת כשכורכו במטפחת :

ו ח הגולל ס"ת ט (ד) בתוך התיק טועה :

ז ט אין המפטיר מתחיל י עד שיגמרו לגגול הס"ת כדי שלא יהא הגולל טרוד ויוכל לשמוע (ז) ההפטרה :

ח י ביום שיש ב' ספרי תורה יא לא יפתחו השניה ולא יסירו המפה עד שיגללו הראשון: הגה ואין מסלקין הראשונה

באר

לריך ליזהר . מ"א ע"ס : (ג) בדמים . והיא קודש להגדול : (ד) הדיוט . דוקא כמות שהן אבל אם שינה צורתן ונעשה מהן כלי אחר שרי מ"א עיין בחות יאיר סי' קע"א ומע"א : (ה) מהדקו . בשעת הגגילי' יאמר

ביאור

דידיס בשם תופס'המכיתו'והרלועות כו' תוק כו' ואינה ראויה דתפילין'וכיתו דמעטמאין את הידיס כמש"ס במתני' ב' ב' ואפ"ה כ' הוס' בחגיגה כ"ד ב' ד"ה התגן כו' והי' הר"י כו' וכ"כ הר"ש במתני' ב' ומ"ש ספר סהס מ' כל כתבי הקודש:טעוב כו'.דמרדכי ב' דוקא אם לא נעל ידיס וכ"מ לכאורה שם מדפריך הי גזור ברישא כו' אבל תוס' שם ד"ה כיון כו' ס"ל אפי' נעל ידיו ע"ש והכריע כאן הגרעבא בן : גדול כו'. רב"י והר"ן ובע"ה לפי' קמא אי' גדול מאותן שבכה"כ אלא דבע"ה לאיתי ליטא אי' מאותן שקראו ועשרה איינו ז' שקראו בתורה ומתרגם וש"ן ומפטיר ופי' קמא עיקר : ורגילים כו'. ע"ס פ"ג דסוכה ע"ל בחלף זוז כו' : י"א כו'. כמ"ש בהיכל ולף שלנה את הבית מפנימה כו' : ולא נהגו כן. וכן עיקר לדינא דמשם אין ראיה כיון דבראש וראיה מאחר הלכתות שלא היה עוח בזהב כה"ש בפ"ד דמדות וכן מהפלין ומזוזות דא"ל שרעוט ומסקנא דמזוזה לריכה בדעוב משום

חכמת

סי' קמז סעיף ח' במג"א ס"ק י"א מ"ש ובסוטה דף ל"ה אמרינן וכו'. נ"ב הנה בהיותי בסוניא זו קשה לי טובא שם במה דפריך שם והא אין עושין מצות חבילות דתנן אין משקין ב' סוטות באחת וכו' לפי שאין עושין מצות חבילות וכו' וקשה לי מה פריך נימא דהתם אתא כר"י ובהא פליגי וזה עצמו יהיה הנ"מ ביניהו דלר"ש מפרש הטעם שלא יהיה לבה גם בחברתה א"כ דוקא התם שייך

מחצית

דר' פרנך כל האוחז כו' ותי' הר"י דבספר נמי היכי דלא שייך דר' פרנך קא"ל כגון'רלועו' של תפילין עם התפילין עכ"ל התו' ולריך ליתן טעם א"כ למה גזרו הטומאה על רלועות תפילין ותפילין ואולי כ"ל כמ"ש הרמב"ם שם בפי'המשנה פ"ג משנה ג' דהא מבואר במס' שבת דגזרו תחלה על הספר שחטמ' את התרומה לפי שתחלה היו מניחים תרומה אלא כתבי קודש שאמרו תרומה קדש והספר קדש ראוי' ומותרים שיניחו זה אלא מפני שהיו עכברים והפסידו הספרים לכן גזרו שהספר יטמא התרומה ועי"ז יתמעו להניח תרומה אלא כתבי קודש וכ' הרמב"ם כדי להעמיד גזירה זו גזרו שהספ' מטמא ידים דאי לא הא לא קיימא הא ע"ש וא"ל להרמב"ם הא דהולרך הש"ש ליתן טעם דספר מטמ' הידים משום דר' פרנך כנ"ל ע"כ ס"ל להרמב"ם דהש"ש ס"ל דמשום חד מהני טעמי לחוד הן טעם הרמב"ם דאי לא הא לא קיימא הא וכן לטעם דר' פרנך לא הוי סגי לגזור טומאה על ידי'הטוגע' בספר כ"א בלירוף ב' טעמים יחד כי כל טעם לבד הוא טעם קלים. ואפשר דגם התו' הכי ס"ל וכיון שכבר גזרו על הספר שיטמא הידים דשייך הני תרתי טעמי הנ"ל אח"ז גזרו גם על הרלועות תפילין עם התפילין אע"ג דל"ש טעם דר"פ מ"מ כיון דמ"מ שייך טעם הרמב"ם ניהו דמטע'הרמב"ם גרידא לא היו מתחילים לגזור כ"א בלירוף טעם דר"פ מ"מ כיון דכבר גזרו על ספר המשיכו שוב הגזירה גם על תפילין אע"ג דלא שייך כי אם טעם הרמב"ם גרידא או ס"ל להתוספות בלי טעם הרמב"ם דמה"ע גזרו טומאה על רלועות תפילין משום לא פלוג בכתבי הקודש אלא דלפי שני טעמי' הללו גם אין רואה דכתבי הקודש אסור לאוחזן ערוס והא דטמטמאים הידים י"ל כמו בתפילין כנ"ל ולפ"ז התו' דחגיגה חולקים על התו' דשם שבת שהוכיחו דגם כתבי קדש אסור לאחוז ערוס כנ"ל אלא דע"כ ל"ל הכי דא"כ מאי דוחקייהו בחגיגה לומר דרמיית ר"י מכתבי קדש ר"ל רלועות תפילין עם התפילין ה"ל לומר דר"ל כתבי קדש ממש וגם בהו ל"ש דר' פרנך ל"ל דגם בחגיגה ס"ל דכתבי קדש אסור לאחוז ערוס וע"כ ראייתם מדטמטמאים הידים כמ"ש בשבת וא"כ ל"ב מנ"ל דלמא לעולם מותר לאחזן ערוס והא דטמטמאים הידים י"ל כמו גבי תפילין וצריך לדחוק דדוקא אי בכל כתבי קודש אסור לאחזן ערוס וטטמאים הידים מצד הדין שוב גם רלועות תפילין עם התפילין מטמאים הידים אע"ג דמותר לאחזן ערוס משום לא פלוג בין תפילין ובין שאר כתבי קדש אבל אי גם כתבי קדש מותר לאחזן ערוס ל"ל דמה"ע כתבי קדש מטמאים הידים משום לא פלוג דהא ס"ת מטמאים ידים ומשום לא פלוג גם כתבי קדש מטמאים הכתבי קדש עם ס"ת לא אתי לאחלופי ולא שייך לא פלוג אבל כיון דכתבי קודש אסור לאוחזן ערוס וטטמאים מצד הדין שוב משום לא פלוג גם תפילין ורלועו' מטמאים דתפילין עם כתבי קדש אתי לאחלופי : מדסתם הרמב"ם פ"ע מהל' אבות הטומאה וז"ל ולא ד"ת בלבד אלא כתבי הקודש אפי' שיר השירים וקהלת כו' מטמאים את הידים עכ"ל . ומדלא הוצי' הרמב"ם מגלת אסתר מן הכלל משמע דלא קי"ל כשמואל דאמר במגלה דף ז' ע"א דמגלת אסתר אינו מטמא הידים דלא נאמרה לכתוב והוא פלוגתא דתנאי שם ופסק כשמואל: (ס"ק ג) ורגילים כו' ל"ע כו' וכ"ל דמ"מ מי שמעלה בדמים כו' אם כן אלא כדין עושין הנבאים כי לפעמים לא נמלא בבה"כ מי שקנה גלילה והנבאים מכבדים להיסר בעיניהם דראוי לנבאים לכבד לגדול : (ס"ק ה) מדברים כו' ומיהו בתשובת מהרי"ל כ' כו' בכ' תחלה דאין לעשות תשמישי ס"ת מבגד שנשתמש בו הדיוט וסיים ואף דנהוג עלמא לעשות מפות ופרוכת מבגדים ישנים ואין מר בריה דרבינא תתיש עליה עכ"ל הרי דגם על פרוכת כ' דלאו בריה דרבינא תתוש עליה משמע דגם פרוכת דעתו לאסור מלד הדין : ומיהו העולם מהגים כו' וכמ"ש מהרי"ל אבל מהרי"ל לא הסכים עם המנהג כנ"ל : וכ"ל דס"ל כו' ראה לישב המנהג שלא יהיה נגד התוספת: דהרי הכיור כו' בספר א"ר הקשה דס"ל להביא ראיה מחח ומזח וכומז ולפנ"ד דמהני אין ראיה כיון דהותכו א"כ ודאי פנים הדבו' אחו לבאן משא"כ לעשות מבגדים ישנים אף שנשתנה עכשיו כלי אחר מ"מ צורת הבגד עדיין עליו דהיינו צורה הראשונ' א"א ללמוד התירו מחח ומזח דהותכו בלא אף דמ"מ נשאר זהב כבתחלה מ"מ ע"י היתוך אם נשתנ'

הגר"א

דנבדקת פעמים בשבוע משא"כ בתפילין דאינן נבדקין לעולם : ואין לגלול כו' . כמ"ש בבגדי כהונה בפ"ב דזבחים מקורעין פסולין ועיין רש"י . ב : **ואין לעשות** כו'. כמ"ש בסוף זבחים קי"ג ב' מה מזבח שלא כו' וכתוספתא פ"ב דמגילה הביאו מ"א בלים כו' תגנים כו' : ס"ב יכול כו'. כמ"ש בפ"ה דפסחים נותנו לתכירו כו' ואמי קמ"ל ברוב עם כו' ולף שזכה בו הראשון כ"ש בכה"ג : פירוש כו'. וכן פי' תוס' שם ד"ה גולנו כו' אלא דהו"א מפרש בה לריאת אמעפחת: הגולל כו'. שמ"ש בסוף מגילה גולל מבחון פירוש דהיינו חון לתוק ריב"ש סי' ל"ב ועש"ז ועריב"ש סי' ז' : ביום כו'. שאין עושין מצות חבילות כמ"ש בפ"א דסוטה אין משקין שתי כו' ולכן י"מ הטעם בס' שקדם אין המפטיר כו' משום ה"ע ועשה הכי שם הוא פי' רב"י שם : **ואין מסלקין** כו'. כמ"ש מקבל את המצה' כו' מהרי"ל ועמ"א : ומוציאין כו'. ובירושלמי לא כ"כ :

שרמה

טעם זה אבל בעלמא דלא שייך הך טעמא עושין מצות חבילות חביקות ור"י קאמר לא מן השם היא זה אלא משום דכתיב אותה לבדה ולא אחרת עמה דאין עושין מצות חבילות חבילות ולכך ילפינן ממנו לכל התורה כולה דאין עושין מצות חבילות חבילות ואתיא הך משנה דאין עושין כר"י וצ ע בזה ודו"ק :

השקל

שיעוז גמור לכן אייתי רש"י ממראות הצובאות שלא נשתנו אלא מאותן מראות גופייהו נעש' כיור ולא הותכו תחלה באש אלא נעשה ממנו כלי אחר דומה שפיר לבגדים ישנים שעושין מהן תשמיש קדוש' וכן מצאתי בתשו' חות יאיר : ואע"ג דבמזבח בעי' עלים אינו כו' זה ראיית האוסרין מדאמרי' במנחות דף כ"ב ע"ב . כתיב על העלים אשר על האש אשר על המזבח מה מזבח מסל לבור אף עלים ואש מסל לבור ולא מסל יחיד דברי ר"א בר"ש ר"א בן שמוע אי' מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט אף עלים ואש שלא נשתמש בו הדיוט ופסק הרמב"ם בהל' איסורי מזבח כר"א בן שמוע עיין בברכת הזבח הטעם דפסק כוותיה ומזה למדו דה"ה לתשמישי ס"ת בעי' דבר שלא נשתמש בו הדיוט : וכ"מ בגמ' ר"ל דהא דאילעריך היקשא לעלים ואש למזבח לאסור עלים ואש שנשתמש בו הדיוט משמע אי אלו היקשא לא הוי ילפי' בבנין אב עלים ואש ממזבח דבעי' שלא נשתמש בו הדיוט וא"כ הא"ה דאילא היקשא לעלים ואש לא ילפי' מיניה תשמישי ס"ת דמה לעלים ואש דומי' יותר למזבח דתרוייהו עבייני בהמ"ק הם ואפ"ה לולי היקשא לא הוי ילפינן ממזבח כ"ש דאין ללמוד בבנין אב תשמישי ס"ת דאין דומה לבנין בהמ"ק אלא אמרי' מה דגלי גלי ותו לא : (ס"ק ו) כי אין כו' הוא היה זוכי כו' מעשה דהמתחיל במצות א"ל גמור וא"כ אי לא היה יכול לקרות בתורה אלא הש"ץ א"כ היתפלה והקריאה בס"ת חדא מלתא והיינו אומרים כיון שהתחיל להתפלל יגמור המצות בהולאת והכנס' ס"ת אבל כיון שלפעמים א' מתפלל וא' קורא וחזי' דתפלה וקריאה לא שייכים להדדי וכיון שסייס התפל' כבר עברה מצותו ואין לו שייכות להכנסת והולאת ס"ת וכן הקורא עדיין לא התחיל במצות ג"כ אין לו שייכות להולאת והכנסת ס"ת א"כ אפי' המתפלל קורא בתורה מ"מ אין לו זכיה בהולאת והכנסת ס"ת דאין שייכות לו: (ס"ק ז) ויתחיל כו' דוקא קאמר כו' חון עכ"ו . ר"ל דבכ"י הביא שני פירוש' אי הכוונה במ"ש ויתחיל מבחון הוא דוקא או ר"ל כלפי מ"ש צריך להדק מבפנים עז"א ויתחיל אפי' מבחון וכיון דפשטות הלי' משמע שדוקא יתחיל מבחון דומיא דמ"ש ויהדק מבפנים שהוא דוקא ולא מבחון וכמ"ש רמ"א הטעם ה"ה יתחיל מבחון ר"ל דוקא וא"א דס"ל להרב ב"י פי' זה עיקר דיתחיל פירושו שרשאי להתחיל אבל אם ירלה יתחיל מבפנים ה"ל להרב"י לפי כן בפ"ע כיון דבפשטו ב"י מסתפק בזה הלי אי משמע דוקא א"ו דדעת בפ"ע באמת דדוקא יתחיל מבחון ואינו רשאי להתחיל מבפנים: יש לחוש שתפול כו' בפ"ע דמיירי שא' עושה הגבהה וגגילה ודאי די"ל שמא תפול כשיתחיל מבפנים משא"כ כשמתחיל מבחון דא"א שתפול לחון דהא מחזיקו במפה שמתחיל לגגול שביבו . ואף ע"ג שאח"כ כשיכרוך ויגיע המפה לגד פנים עדיין י"ל שמא תפול לחון ז"א כיון שכבר מוכרכת קלת במפה והוא מחזיק המפה בידו א"א שיפול לחון ע"כ מהר וכשירלה שהתחיל ליפול יחזיקנה בידו אבל לאנהגינו אא' מגביה והשני גוגל ל"ל כ"ה שתפול אפשר מוד' מ"א דאם ירל' יתחיל מבפנים כיון דבעל הגגילה עומד לפני הס"ת א"א שתפול מהרה ולא ירגיש : (ס"ק י) עד כו' ל"ל כו' כוונת ס"ע דאין להתחיל אפי' ברכות הפטרו' עד שיגמור כל הגגילה כדי שישמע הגולל גם ברכות ההפטרה : (ס"ק יא) לא יפתחו כו' ל"ל הקשה על שני דינים שכתב רמ"א א' שמוציאים שני ס"ת בפ"א ודין השני שאין מסלקים ראשונה עד שהביאו השניה על דין א' הקשה מנ"ל למעבד דלא כהירושלמי ועל דין השני שאין מסלקים כו' הקשה מיומא האי דכתיב קמיה דרבא ואע"ל אימא הניח דם השעיר ועל דם הפר כנ"ל והוא דבה"ג ביה"כ היה תחלה שוחט פרו ומכניס דמו לבית ק"ק ומזה ממנו בין בדי הארון א' למעלה ושבע למטה כמצלף ואח"ז הוציא מותר הדם להיכל והניחו ע"ק הזהב שהיה עשוי בהיכל אח"ז שחט שעיר הלבור והכניס דמו לבית קדשי קדשים והזה ג"כ בין בדי הארון א' למעלה וז' למטה ומותר הדם הוציא ג"כ להיכל ושוב היה לריך ליטול דם הפר ולהזות ממנו עד הפרוכת כנגד בדי הארון א' למעלה וז' למטה והיה לריך להניח מידו דם השעיר שהוציא מבית קדשי קדשי' להיכל ורבנן ס"ל שהי' שם שני כיסים דלא כר"י דס"ל שלא היה כי אם כן א' ואלי דנחית קמי' דרבא אמר תוך תפלתו סדר העבודה כמנהגינו ג"כ והיה אי' כרבנן דקי"ל כוותייהו שהיו שני כיסים ואמר נעל דם

למקומה וכ"כ במ"ס פי"ח וחמו אין מנהגינו כן אלא מוציאין שניהם בבת א' ואין מסלקין וכו' עכ"ל ד"מ בכסף מ"ז וכ"ע דמנ"ל למיעבד דלא כירושלמי ועוד דבגמר' דילן ביומ' דף כ"ו איתא הכוא דמחית קמיה דרבא ואמר נטל דס הפר והניח דס השעיר ול"ל איתא הניח דס השעיר ונטל דס הפר אם כן הרי לך דלריך שיניח הראשונה קודם ואחר כך ליטול הב' ובהג"מנ כתב דאין מסלקין וכו' ומכי' דאייס מפ"ח דפסחים דאמרי' מקבל המלא ומחזיר הריקן וכו' וכתב שכ"כ הרמ"ם פ"ב דשבת בשם רבינו יונה ואני חפשתי ברא"ם ולא מצאתי כלום וגם הרמיס לא הביאותי דאמרינן בגמר' מקבל המלא ומחזיר הריקן אבל איפכא לא דכי מוסיע לי' האי מיד בעי לקבולי' מסייע ליה לר"ל דאמר אין מעבירין על המצות מאחר שבאת לידו עכ"ל · משמע דוקא משום דמוסיע ליה בעי לקבולי הא לאו הכי א"צ לקבולי דאי איתא דטעמא שלא יהא פגוי א"כ מכ"ל לסייע לר"ל ואפשר לומר דבולהו חדא טעמא היא דלהכי אין מעבירין על המצות שלא יהא פגוי מן המצות ודוחק (°) והניח דיומא אפשר לומר שאם נטל דס הפר לריך ליטול בשמאל ולכן מוטב להניח דס השעיר תחלה כדי שיטלו בימין והניח דפסחים ל"ל שהריקן היה תופס בשמאלו והמלא מקבל בימינו משה"כ ביומא שבניהם מלאים וכ"ע : **מי** שמותיו לו להגביה הס"ת ולגלול וא"א לו לעשות שתיהם יגביה ויתן לאחר לגלול דהוא עיקר הגולל כמ"ש בס"ד אבל כשמכבדין אותו להושיע המעילים גלילה עדיפ' דהיא עיקר המצוה וכדאמרינן אותו שנה בקטרת אומר לחבירו זכה במתתה עמי וע' ביומא דף ע' · כשרואה מצוה רשאי להניחה וליכך לרואה מצוה אחרת הע"ג דמצוה לרואה עשיית המצוה **מסוס ברוב** עם הדרת מלך מ"מ רשאי לעבור ממנה (רש"י) ועיין בתוס' יומא דף ל"ג ע"ב דהיכא דלא עבדינן אלא חדא מצוה אין מחויב לעשות מה שבא לידו דאשונה ע"ם ואינו מוכרח כ"כ ועיין במגאות דף ס"ד ע"ב : **ובסוטה** דף ה'

יב שלא יסיחו דעתן מן המצו' ומניחין ב' הספרים כאחת ותופסין בשניה עד אחר שקראו הראשונה . (אור זרוע בשם הירושלמי) :

קמח שלא יפשיט ש"צ התיבה . ובו סעיף אחד :

א אין ש"צ רשאי להפשיט התיבה בצבו' כל זמן שהם

בב"ה (פי' רש"י שאינו רגילים להניח ס"ת מניח אחר (°) שהיא משהמרת בו וכו' על שטורת לבור הוא **א** להתעכב שם ועיין בפניס בא"מ): **אין**

אחת ולמול זה ואח"כ זה אבל לעולם בבת א' בשני מוהליס אסור ולהתוספות אסור להניחם בבת א' למולם זאח"ז אבל למולם בבת א' בשני מוהליס שרי וא"כ בשני ס"ת מוהגים כהרמב"ם דלא קפדינן על ההבאה ולהתו' בב"ה של ישראל לא יביאו שני הכוסות לפניו בבת אחת אלא לאחר ב"ם יקח כוס אחד ויברך ז' ברכות · וכ"מ בטור ובש"ע בא"ע ס' ס"ב · ומה שהקשו התוס' משני זבחים י"ל דוקא בב' מצות של חובה הוי חבילות וה"ה בשני קרבנות של חובה אסור להעמיד' כאחד וכ"מ ביומא פרק ה' דתנן הביאו לו השעיר משמע דא"ן מביאין פר ושעיר כאחד ע"ש : **יב** שלא יסיחו · ומניחין הסיח על השלחן קודם הקדים כדי שיאמר הקדים על שתיהן · ומרחה לי דביום שיש ג' ספרי תורה יניחו שלשתן על השלחן בשפת הקדים דהא יש מקומות שאומרים על כל אחת קדים כמ"ש הרד"א ואם כן לדידן לריך לומר קדים על שלשתן ולא נהגו כן :

קמח א להתעכב שם · עד שיפשיט התיבה אלא מוליך הספר תורה והם יוצאים אחריו כמ"ש סימן קמ"ו וחוזר לבית הכנסת ומפשיט התיבה : עד

אמרינן אין משקין ב' סוטות כאחד ואין מטהרין ב' מצורעים ואין רוצעים ב' עבדים ואין עורפין ב' עגלות כא' שאין עושין מצות חבילות חבילות [°] וכתבו התו' שאסור להעמיד שתיהן בעזרה בבת א' אע"פ שאין שותות כא' · ותימה וכי היה אוסר בבה"ג להעמיד ב' זבחים כא' בעזרה ולשחוט א' ואח"כ השני וכו' ע"ש · ומסיק בגמרא בכהן א' אין משקין ובב' כהנים משקין וא"ע על הרמב"ם שפסק שתם ולא חילק · לכן כ"ל שהוא מפרש איפכא דבכהן א' ע"כ משקה אות' זאח"ז לכן אע"פ שמעמידין בבת א' בעזרה ש"ד אבל בב' כהנים שמשקין בבת אחת זה לאחת וזה לאחת אסור · ובזה מתורץ קושית התוס' שהקשו משני מצורעים ע"ש · והנה להרמב"ם מותר להביא שני תיבוקות בבת

ת סוטה ל"ע

לבושי שרד

ת"ו : מ"א סקי"א (°) והנה דיומא לפסר לומר . פי' דתש"ם ביומ' סליק תחלה דם השעיר משום שהיה מוצא הדם ביתין כיון שהיתה מלאה ואם כי'מוטל תחלה דם הפר היה לריך ליטול בשמאל ומשאוי הזא לו ליקח בשמאל דברי שניהם מלאים משא"כ בפסחים מקבל המלא תחלה ביתינו והריקן בשמאלו ומיושב מהגמו : **שם** (°) וכתבי התוס' שאסור להעמיד שתיהן בעזרה בב"א דהעמידה בב"א היחוי עליה כמשאוי אף שהעשיה בזאח"ן אבל בשני כהנים לא שייך כמשאוי מותר העשיה בב"א :

ס' קמח ש"ע (°) שהיא משהמרת בו . ופורשין בגדים לאוס שניה התיבה לכבוד הס"ת וכשיוצאים מבית ומוציאים ס"ת ליתנו בבית שמשהמר בו לא יפשיט התיבה בפני הלבור בשורת

יד אפרים

(מ"א ס"ק י"ח) והאמרי' כו' ר"ל דגראה מזה דאע"ג דמחתה הוא הוסיפ' כתב הוסיפ' עדיפ' ליה אע"ג דעבודת המחתה הוא קודם להקטרה לא אמרינן בכי הא אין מעבירין על המצות כיון שרוצה לעשות עיקר המצוה וה"ל אף על גב דהוסיפ' המעילין הוא קודם שגלגל מותר לו לכבד זה לאחר ולבניה לעשות מצוה המאוחרת לה וזה כוונת המג"א בס"ם מי שמותין לו להגביה ולגלול כו' אבל כשמכבדים אותו כו' לבאורה הר אבל אינו מובן שאינו דבר ושיפוכו ולפי מ"ש נראה בוודאו דבענין הנגהה וגלילה שפיר יש לו לתפוס מצוה הקודמ' דהיינו הנגהה ולא מעשה קדימה רק מעשה שהיא עיקר המצוה אבל מי שמכבדין להושיע כו' גלילי עדיפא אע"פ שהיא מאוחרת כיון שהיא עיקר המצוה אמנם המג"א כתב שאין מוכרח ולכן הוצרך להביא ראיה מהתם :

יד אפרים

(מ"א ס"ק י"ח) והאמרי' כו' ר"ל דגראה מזה דאע"ג דמחתה הוא הוסיפ' כתב הוסיפ' עדיפ' ליה אע"ג דעבודת המחתה הוא קודם להקטרה לא אמרינן בכי הא אין מעבירין על המצות שלא יהא פגוי ודוחק (°) והניח דיומא אפשר לומר שאם נטל דס הפר לריך ליטול בשמאל ולכן מוטב להניח דס השעיר תחלה כדי שיטלו בימין והניח דפסחים ל"ל שהריקן היה תופס בשמאלו והמלא מקבל בימינו משה"כ ביומא שבניהם מלאים וכ"ע : **מי** שמותיו לו להגביה הס"ת ולגלול וא"א לו לעשות שתיהם יגביה ויתן לאחר לגלול דהוא עיקר הגולל כמ"ש בס"ד אבל כשמכבדין אותו להושיע המעילים גלילה עדיפ' דהיא עיקר המצוה וכדאמרינן אותו שנה בקטרת אומר לחבירו זכה במתתה עמי וע' ביומא דף ע' · כשרואה מצוה רשאי להניחה וליכך לרואה מצוה אחרת הע"ג דמצוה לרואה עשיית המצוה מסוס ברוב עם הדרת מלך מ"מ רשאי לעבור ממנה (רש"י) ועיין בתוס' יומא דף ל"ג ע"ב דהיכא דלא עבדינן אלא חדא מצוה אין מחויב לעשות מה שבא לידו דאשונה ע"ם ואינו מוכרח כ"כ ועיין במגאות דף ס"ד ע"ב : **ובסוטה** דף ה'

באר

מלאכה לעם מ"א . מי שמותיו לו להגביה הס"ת ולגלול וא"א לו לעשות שתיהם יגביה ויתן לאחר לגלול

היטב

דהוא עיקר הגולל עמ"א : (ח) הסני' . ומניחין הב' על השולחן קודם הקדים כדי שיאמרו הקדים כל שתיהם . מ"א :

מחצית

הפר והניח דס השעיר והניחו רבא בשלמא אי ס"ל כר"י דלא היה כ"א כן א' א"כ באין בריר' לריך ליטול תחלה דס הפר ואח"כ להניח דס השעיר כי קודם נטילת דס הפר אין לו מקום להניח דס השעיר כי הכן לא היה מחזיק כי אם כלי א' אבל כיון דקי"ל כרבנן שהיה שני כנים א"כ אפשר להניח תחלה דס השעיר ע"כ א' ואח"כ ליטול דס הפר מכן הראשון . וכיון דאפשר בהכי לריך לעשות כן להניח תחלה מידו ע"כ שני דס השעיר ואח"כ ליטול דס הפר מכן הראשון ולכן הניחו שא"ל הניח דס השעיר ונטל דס הפר א"ל מוכיח דלא כרמ"א שלריך ללמוד תחלה מצוה ראשונה קודם שיתחיל בשניה ולא אמרי' שיתחיל בשניה קודם גמר הראשונה שלא יהיה פגוי מן המצות כמ"ש רמ"א:דאמר מקבל המלא כו' דאיתא בפסחים פ"ה דף ס"ד ע"ב בערב פסח שהיו הפסחים מרובים והעם רב בעזרה והיה המקום בעזרה דחוק לילך והעיקר משום ברוב עם הדרת מלך לכן היו רבים כהנים מתעסקים בו והיו הכהנים עומדים שורות שורות וביד כ"א מהכהנים בזך ריקן והכהן שעומד סמוך לשחיטת הפסח היה מקבל הדם בבזך ולא היה מוליכו לבד למזבח אלא נותנו לכהן שעומד אצלו ונוטל ממנו בזך הריקן ושוב חברו שקיבל בזך המלא דם נותן אותו בזך לחברו שאצלו שהיא יותר סמוך למזבח ונוטל שוב מן המקבלים בזך הריקן שהיה בידו וכן היה עושים מא' לחברו עד שמגיע הדם לכהן העומד אצל המזבח וזרקו על המזבח וכך היה חוזר חלילה ואמרי' שם שכל כהן מקבל מחברו בזך המלא דם תחלה ואח"כ נתן לו בזך הריקן וכ"ע אלא יהיה פגוי מן המצו' : מכ"ל לסייע לר"ל כו' מ"ש בס' ר"ר דסיעתא היא דא"א דהטעם משום שלא יהיה פגוי מן המצוה א"כ מאי מהני שמקבל המלא תחלה ניהו דלגבי מקבל איכא דאינו פגוי מהמצוה · מ"מ עי"ז הנותן פגוי מהמצוה שנותן המלא תחלה ועדיין אין בידו הריקן. ולענ"ד אין קושיא דהמ"א הקשה כן לדעת הגהמ"ב דאייתי סיעתא מהתם דבעי' שלא יהיה פגוי מהמצוה מדמקבל המלא תחלה ותקשי לדידיה מאי מהני דהא עי"ז הנותן פגוי מהמצו' אע"כ צ"ל דס"ל דלא משנחי בנותן כ"א במקבל שהוא העיקר כיון שהוא מקרב הדם ע"י נטילתו למזבח א"כ לפ"ז שפיר מקשה מ"א דאין סיוע לפ"ז לר"ל : והאי דיומא כו' ר"ל אף דייסב בדוחק דברי הגמ"ב בהאי דפסחים מ"מ צ"ל קושית מ"א מיומא לעיל דאמרי' הניח דס השעיר כו' דמוכח מיניה דלא כרמ"א והגמ"ב . דלדידהו ס"ל ליטול דס הפר תחלה שלא יהיה פגוי מהמצו' . עי"כ דשאני התם דא"א בענין אחר כ"ל להניח דס השעיר תחלה: צ"ל בשמאל. מסתמא היה הדם שעיר בימינו דכל מעשה העבודה צ"ל בימין . וגם מזרק מלא דם שעיר ראוי להיות בימין דבשמאל אפשר שיפוך לארץ וא"כ אי היה נוטל דס הפר תחלה כיון שלא היה ימינו פגוי היה לריך לנטול דס הפר בשמאלו וזה אינו נכון כנ"ל לכן הניח תחלה דס השעיר ואח"כ נטל דס הפר בימינו. והאי דפסחים ר"ל א"כ למה אמרו במס' פסחים דף ס"ד דמיניה ראיית הגמ"ב דמקבל המלא תחלה לכאורה בדיוק שיקבל המלא בימינו אף שני"ז יהיה פגוי מהמצוה. כדמוכח מהאי דיומא כנ"ל. וא"כ כיון שכבר היה בידו בזך הריקן ודאי דהיה בימינו ויעתרך עכשיו לקבל בשמאל המלא . והטעם לפי הגהמ"ב שלא יהיה פגוי מהמצוה הא יותר יש לחוש שיטול בימינו . צ"ל שהריקן היה תופס בשמאלו כי אין בזה מעשה עבודה · וגם אין חשש שיפוך מה שבתוכו . ולכן כיון שהימין פגוי היה מקבל המלא בימינו משא"כ ביומא דשניהן מלאים א' דס הפר וא' דס השעיר ע"כ הוצרא דס השעיר בימינו וגם דס הפר ראוי ליטול בימין כנ"ל לכן צריך להניח תחלה דס השעיר וכ"ז לייסב קושי' ב' על דין השני שכ' רמ"א דאין מסלקים כו' אבל קושיא אחד על דין אחד שמוהגי' להוציא שני ס"ת הא' דמנ"ל לחלוק על הירושלמי אין לו ייסוב : וכדאמרי' אותו שזכה בקטורת כו' ביומא דף כ"ה ע"ב . ור"ל אע"ג דלקטורת שהקטירו כל יום הוי צריכים שני כהנים אם הקטורת להיכל ומקטירו הנשי שהכנים מחת' מלא גחלים והניחו על גבי מזבח הזהב.ועליו היה הראשון מקטיר קטורת אעפ"כ לא היו מפייסי' כ"א מי שיקטיר.אבל לא היו מפייסים מי יכנים מחתה גחלים אלא מי שזכה להקטיר או' זה שעומד לימינו זכה עמי במחתה ואמרו שם בש"ם לאחד טעמא כיון דאחד עבודה היא ההקטרה והכנסת גחלי . הפיסו על ההקטרה שהוא העיקר ולא הכנסת גחלים דהוא עפל להקטרה וה"ה הכא הוצאת מעילי' דומה להכנסת גחלים שמביאה הכנסת גחלים והוצאת מעילים מפייס' לעוסק עיקר המצוה : ועיין ביומא דף ע' . על מה דתנן הרואה כה"ג קורא כפ' היום אינו רואה פר ושעיר הנשרפים ולא מפני שאינו רשאי אלא שהיתה דרך רחוק; ומלאכת שניהם כאחת· ופריך הש"ס על מאי דתנן לא מפני שאינו רשאי פסיעה למה ס"ד שאינו רשאי ומשני ס"ד אין מעבירין על המצו' מאי מצות איכא מסוס ברוב עם הדרת מלך קמ"ל דליכא בזה מסוס אין מעבירין על המצות ופירש"י מאחר שאינו עוסק בה אע"ג דגם הראי' מצוה מ"מ אינו עסוק בה בידים לכך לא אמרי' אין מעבירין על המצות. ועיין בתו' יומא דל"ג ע"א ד"ה אין מעבירים כו' שהקשו אהא דאמרי' שירי דמים הפנימי' שהזה ממנו בין הבדים ועל הפרוכת היו הסריים נשפכים על יסוד מערבי של מזבח העולה: וילקה לה מדכתיב אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד. ויסוד מערבי הוא נגד פתח אהל מועד הקשו ל"ל קרא ת"ל דאין מעבירי' על המצו' וכיון שאלא אין הכיכל שהי' במערב יהי' פוגע תחל' ביסוד מערבי של מזבח החיצון ותי' וז"ל דלא שייך אין מעבירים על המצות אלא היכי דבעי למיעבד תרוייהו שיש להקדים אחי דפגע ביה ברים אבל היכי דלא עבדינ' אלא חד לא גמרי' מינ' ועביד לתדיר לחוד ולא נעביד נשאינו תדיר עכ"ל (ר"ל ביסוד דרומי נקר' תדיר שעליה היה שופך כל שירי דמים החיצוני' שהן תדירים) ולכן הוי ס"ד דנשפוך גם דמי הפנימים על יסוד דרומי אע"ג דמעבירים על יסוד מערבי קמ"ל קרא אשר פתח אהל מועד דבעי' לשפוך על יסוד מערבי: ואינו מוכרח כ"כ ר"ל דתחלה הוי ס"ל למ"א דמ"ש התו' דעביד לתדיר לחוד אינו טעם דס"ד דמה"מ נעבור על המצות משום ביסוד דרומי תדיר דלא מסתבר דסברת תדיר תדהה הא דאין מעבירים על המצות דא"א דתדיר ידחה אין מעבירים על המצות לא הוי אינטרכו התו' לחלק בין שתי מצות לחדא מצוה אלא לחלק דס"ד משום דיסוד דרומי תדיר אלא ודאי דסברת תדיר לא מהני לדחות הא דאין מעבירים על המצות אלא דעיקר דבחד' מצוה לא אמרינן אין מעבירים על המצות ומ"ש התו' דעביד לתדיר סימנא בעלמא וקרא ליסוד דרומי תדיר אבל אין הטעם משום תדיר ואח"כ כ' דמ"מ אין זה מוכרח די"ל דמ"ש נעביד לתדיר הוא הטעם דמה"מ ס"ד דמעבירין על המצות דהיינו בצירוף שניהם יחד דליכא אלא חד מצו' וגם הוא תדיר וחד מינייהו לא מהני דהיינו חדא מצוה ולית בה משום תדיר אין מעבירים על המצות וכן אפי' הוא תדיר והן שני מצות ג"כ אין מעבירים אלא בדחיק' תרתי שהוא תדיר וגם ליכא רק מצוה אחת.עוד י"ל דאינו מוכרח דניחו דהוי ס"ד דבחד מצוה צ"ל אין מעבירים על המצות לכך אצטריך קרא אשר פתח אהל מועד דמינו' יליפינן דגם בחד מצוה איכא משום דאין מעבירים על המצות: ועיין במגאו' דף ס"ד דגם דמוכח דגם בחד מצוה אין מעבירים על המצות דתנן מצות העומר להביא מן הקרוב ואמרי' מ"ע ומשני לחד תי' משום דאין מעבירים על המצות ושם ליכא רק חד מצו' וע"כ צ"ל כנ"ל : ובסוטה דף ח' כו' ומסיק בגמ' בכהן א' אין משקים דהוי אינו כעושה מצות חבילות חבילות כו'. לכן כ"ל שהוא מפרש איפכא ר"ל דבני' אתמר שתם הא בכהן אחד הא בשני כהנים ומפרש הרמב"ם איפכא

לבושי שרד

ס' קמח (ס"ק ח) להתעכב כו' רמ"א קיצר דברי העור . שכ' שם"ל הס"ת במקום אחר המשתמר ולא בבית הכנסת וקודם שהביאו הס"ת לקרות בו היה הש"ץ מכסי' התיבה שהי' דרכן להניח עלי' ס"ת לקרות בבגדים נאים ויפים ואחר הקריאה היה שוב פושט אותן הבגדים מן התיבו'ומגניעו' אותן עד עת קריאה אחרת ולפי שהצבור צריכים להמתין שם בבה"כ עד שיוציאו הס"ת למקו'שמגיעו' אותו ויצאו הס"ת כל הציבור כמ"ש בסי' שתח"ן ולכן אם יפשיט הש"ץ תחלה התיבה ואח"ז יוציא הס"ת איכא טרחא לציבורא שיהיו צריכים להמתין עד אחר הפשטה של התיבה והוצאת ס"ת למקו' שמגיעים לכן יגיעו הס"ת תחלה ואח"ז יפשיטו התיבה :

קמט א עד שיגיעו · היינו במקום שמגיעין לותה אחר וכמ"ל גיון [°] עיין ס"ס כ"ה וסי' קל"ב ס"ב: ב יחיד . פירוש אחד אחד וכלבד שלא יעלו רובן:
ג לגותה · הוא הדין כשמוליאין אותה יצוה אותה עד הבימה [הכוונות]:

קנ א וכתובים · שיקרא בהן כל מי שילה מן הצבור (ה"מ ר"ס קס"ג)

קמט (א) אין הצבור רשאים לצאת מב"ה א עד שיצניעו ס"ת ובו ס"א

א (א) מ אין הצבור רשאים לצאת מב"ה א עד שיצניעו ס"ת
[מיהו אם אינם יודעים רק ב (מ) יחיד ליה לן בה] (ב"י בשם הר"י בחדושי מגילה) ואם מצניעים הס"ת בבית אחר אם אין לב"ה אלא פתח א' צריכין להתעכב עד שיצא הס"ת וילכו אחריו למקום שמצניעין אותו שם ואם יש לב"ה שני פתחי' יכולים לצאת בפתח אחד קודם שיצא הס"ת בפתח האח' ובלבד שילכו אחר הס"ת (ג) וילוהו למקום שמצניעין אותו שם:
הגה ובמקומות שמגיעין אותו בהיכל שהוא אחרון בב"ה מצוה שיהא הס"ת מלוה לכל מי שעוברת לפניו ג לגותה עד לפני אחרון שמכניסין אותו שם [ד"ע ומהרי"ל] וכן הגולן ילך אחר הס"ת עד לפני אחרון ועומד שם עד שיחזירו הס"ת א] למקומה [הג"מ פי"ב מה"ת] וכן נוהגין במנהיגים הס"ת כי הוא עיקר הגולן וכמו שכתבתי סי' קמ"ז ס"ד ויש שכתבו שבאים התימוקות ב] לנשק התורה כדי לתנכם ולזרזם במצות וכן נוהגין [מור וקציעה]:

הלכות בית הכנסת

קנ בנין ב"ה ושיהיה גבוה ובו ה סעיפים:

א * ° מ כופין בני העיר זה את זה לבנות א] ב"ה ולקנות להם תורה נביאים א (ג) וכתובים (וע"ל סי' ל"ה סכ"ב אם כופין זה את זה לשכור להם מנין):

ב א * ב אין בונין ב"ה אלא בגבהה של עיר ג ומגביהין אותו עד שיהיה גבוה מכל בתי (ג) העיר שמשתמשים בהם לאפוקי ביריעות [פי' בניינים העשויים לנוי תרגום שביות המדמה ביריעות שפירון] ומגדלים שאין משתמשין בהם וגג שהוא משופע ואינו ראוי לתשמיש ד משערין עד המקום שהוא ראוי לתשמיש (א) דהיינו שאם יש עלייה תחת הגג לא תהא גבוה יות' מב"ה:
הגה ובשעת הדחק אז שיש אינם מלכות שאינן רשאים לבנות ב"ה כדיינו מותר להתפלל בבית אע"פ שדרין בעליה על גביו ובלבד שיהנהגו בעליה שעליו בנקיות כמו שיתבאר סוף סימן קל"א [ב"י סי' קנ"ד בשם מהר"י בן חביב]:

ג ° ה מי שהגביה ביתו יותר מבית הכנסת יש אומרים שכופין אותו להשפילו [ואם עשה בנין

°עיין בא"מ ס"ה רל"ב בהג"ה °° עסי' ס"ו וס"ד ס"ב

מקמיה וכזה אין אנו נריכים לפי' מהרי"א וב"י בפי' וליעבכיה שכתב הגאון כנלפ"ד בפי' הדברים להלכה אבל לא למעשה אלא בכל ענין ילך אחר הס"ת לנות' משוש הידור:

קנ (א) דהיינו שיש עלייה תחת הגג — כנ"ל

שאינו יכול לתקן דאיסור' דעבד בשעת בנין עבד וקם ליה בעונש שפופו להחרב אלא צריך שלא יבנה בתחלה גבוה מבהכנ"ס ואי עבר אינו מועיל בתיקונו להנצל מעונש הנ"ל דו"ק ותשכח:

באר היטב

קמט (א) יח"ד. פי' אחד אחד וכלבד שלא יעלו רובן: (ב) וילוהו.וה"ה כשמוליאין אותה או ילוו אותה עד הבימה. הלר"י ז"ל.

קנ (א) בה"כ. הבאר היטב אשר נפני הבית בשם מהר"ם פדאווה דלבנין בה"כ נוכין לפי נפשות ע"ש ולא רלה במהר"ם עצמו דשם פשק לה"פך דלבנין בה"כ נוכין לפי ממון ע"ש סי' מ"ב. במקום שיש ובזמן הזה מתחייבים לקנות גם גמרות ללמוד כל מי שילה עיין בי"ד רע"ד סי' רע"ד: (ג) הגיר. ועכשיו אין מזהריס

שערי תשובה

סי' קנ (א) בה"כ עבה"ט. ועיין בריב"ש שמי שמונע קביעות מקום שהתפלל בעשרה בר נדוי הוא שמונע הרבים מלעשות מצוה והובא בקצרה בח"מ ונראה דאפי' יש בה"כ הדין כן אם לא שהקהל נוזרים כן מצד תועלת המניע לצבור. ועיין באשל אברהם ס"ק א' מ"ש חופה ט"ם וצ"ל כיפה ע"ש: (ג) העיר עבה"ט. ועיין בבכ"ש בשבת דאם ח"ו העיר נחרבת מאותה עון אין הקב"ה עתיד להחזירה ע"כ לכן הרבה תועלת להקהל יכולין למחות שלא יתפללו בעשרה בביתם כ"א בבית הכנסת עיין בשכנה"ג: (ב) וכתובים.

לבושי

צבור הוא להתעבב שם עם הס"ת עד שיפשוט את התיבה אלא מוליך הס"ת בו' הוצא במ"א: **סי' קמ"ט מ"א סק"א**(°) עיין ס"ס כ"ה. דשם מבואר שיש מקום שמנהגין כך ומיירי הכא בכה"ג דאל"כ הא אסור לצאת קודם קדושה ובא לציון כמבואר בסי' קל"ב ס"ב: **סי' קמט ט"ז סק"א** (°) בעור הבית . כ' הטור גרסינן בגמרא אריב"ל אין הצבור רשאין לצאת עד שיבטל ס"ת ושמואל אמר עד שילא ולא פליגי הא דאיכא פתח' אחריתא הא דליכא פתחא אחריתא . אמר רבא בר אהיבא אהבריה לי אחרי' בי תלבו פירש"י איכא פתחא אחריתא ומשיבטל ס"ת לצאת דרך פתחא אחריתא אפי' לא יצא ס"ת פתחא אחריתא מ"מ צריך לו"י וזה סותר להש"ס דהא קאמר ולא אדם לפני ס"ת. ונראין פי' דהא דאמר ריב"ל בכל מקום קאמר שאין לבור רשאין לצאת עד שבטל ס"ת להלניעו והוסיף שמואל בו בזמן שמוליאין אותו מבה"כ לבוליאו אין רשאין לצאת עד שיצא ס"ת וילכו אחריו ועשו לו הידור משום אחרי ב' הלבו הלכך ליעבכי ס"ת עד דאיכא והוא אחורי"ו ולא כפיף מקמי"ו ואי אפשר פתחא אחריתא רשאין וכו' הוא לי' הטור . והמובן ממנו בפלוגתא רש"י ונראין כך הוא דלרש"י ריב"ל ושמואל לא מיירי רק בשמוליאין הס"ת מבה"כ לבית אחר ובקאמר ריב"ל דאיכא פתחא אחריתא לא שני כמה שבטל ס"ל הס"ת רשאין הלבור לצאת אף שלא הוליאו עדיין ומיירי בפתחא אחריתא ושמואל אמר איכא דליכא פתחא אחריתא לא אפי כמה שבטל ס"ל הס"ת אלא צריך דוקא שיוליאהו מבה"כ אבל במקומות שמלניעין הס"ת אינו דבר ר"ל אף בשמוליאין בבה"כ. ובהא פליג אדרש"י הא לבל אחר הדברים נראין ורש"י שוים כך מובן לבאורה בדברי הטור . וכתב הב"י שמהרי"א לא רלה לפרש כך דאם כן הה הלריך הטור להביא כל לי' נראין רק ראש דבריו דריב"ל בבל מקום קאמר ובל לשונו במ"ש והוסיף שמואל כו' עד סופו מיותר כיון דבך הוא גם לרש"י לכן פי' מהרי"א דבאין פליג עוד לרש"י וס"ל דהא דאמר ריב"ל עד שיבטל היינו עד שבלניעו הס"ת במקומו בין בה"כ בין בבית אחר וא"כ הוי משמע דשמואל מקיל דמיד כשיולא הס"ת רשאין לצאת לביתה לכן הולרך לכתוב והוסיף שמואל לומר דמתחיר הוא ואופן המומרא כך הוא דריב"ל מיירי מהליכת לבור לביתה דאסור עד שיוליאו אבל אופן יליאת הלבור מבה"כ לא מיירי בלל ושמואל הוסיף דגם אסור לצאת מבה"כ קודם הס"ת אף אם יתחיו באון לא יבלו לביתה עד שיוליאו אפ"ה הוליאה גופה יש בה איסור משום שלריך לעשות הידור לס"ת מתחת אחרי ה' הבלו הלכך ליעבכי עד דאיכא ס"ת והוא אחור"ו וזהו הסידור ואיבות אין רשאין לצאת שב' עור בדברי שמואל אין פירוהו לצאת לביתה אלא לצאת ולהמתין באון עד שיוליאו ואהא אמר דאי איכא פתחא אחריתא שרי לצאת קודם הס"ת ולהמתין באון אבל הליכה לביתה אסור אם יבלו שלא יבלו לביתה וע"ז הקשה הט"ז דלשון שיבטל להלניע משמע בעילה לחוד:

יד אפרים

סי' קמט בט"ז ס"ק א' קיצר וכוונתו דבס"ם איתא אמר ריב"ל אין הלבור רשאין לצאת עד שיבטל ס"ת ושמואל אמר עד שילא ול"פ אם איכא פתח אחריתא כו' אמר כ' אבא אם אבא לי אחרי ה' אלבכם אבלו · ואבא הצור שהגאון אע"פ שהוא בתרון אע"פ שהוא פתוח כו' גם אפשר כיון שיושב הס"ך בין ס"ת בידו מותרין לישב ובשעת הנבהה יש לעמוד אלא כמ"א ע"ש: **ב**] לנשק התורה ומנהג פשוט לאמר בשעת הכנס' התורה הזמיר כ"ד ובשבת אחרית מזמור הבו לה' בני אלים וגו': מה שאותריס לא נשק לשון נפשי בחיר"ק דלדידהו הוי כתיב וקרי . אך במסורה מדוייקת לא קראו ו' קטנה זעירא אלא קטיעא וכן לא נמנה עם ע"א מילין דכתובים וי"ו וקרינן יו"ד ולשון נפשו לא נמנה עמהן ועיין מדרש וזאת הברכה ועיין ת' בי"ד סי' תקפ"ב:
א] ב"ה הרב בעל משאת משה בתשוב' סי' כ"א הזהיר במקום שאפשר לעשות מנין מופה לגוי הוכל ע"י דשראל דוקא: אור

הגהות רעק"א

סי' ק"נ סעיף א' כופין בני. כ' הרמב"ם ספ"ו מהל' ע"ז הנועע אילן אצל המזבח או בכל מעזרה בין אילן סרק ובין אילן מתאכל וכו' הרי זה לוקה וכו' וכ' הר"ד ערתאה בפירוש להרמב"ם ולפי' אצל ביהכנ"ס אסור מדרבנן: **סעיף ד'** הבונה כנגד תלון בהכנ"ס בתשו' ת"ח למהרח"ם ח"א סי' י"א תאריך בזה והעלה דדעת יחידאה היא. וע' בתשו' מהר"א שמן סי' קל"ב ובתשו' כ"ב ח"ב סי' ע"ז כ' דאין לרחות לדברי הגודה אבל עכ"פ די בהרחבת ח' אמות ע"פ בהב"ג ח"מ סי' קכ"ד בעור אות ע"א:

סי' קנ ס"א כיפין כו'. הוספתא בסוף ב"מ: ס"ב בירניות כו'. רש"י: וגנ כו'. רא"ש ועור והג"מ: **ובשעת כו'**. דאין לו דין בה"כ כמו רחבה וכמ"ש בר"ס קכ"ד וכמ"ש בגמ' רפ"ד משום דהוי לתקרתי: **ובלבד** כו'. ע"ל סי' כ"ה ס"ד וי"א כו' כ"ש למעלה: ס"ג מי כו'. כן כתב הרא"ש בשם י"מ מש"ה אנא עבדי כו': **ראם עשה** כו'. כן פי' שם בשם ר"ח שלוה להגביה בה"כ: **ס"ד הבונה כו'**. עתוס' דב"ב ז' ע' ד"ה מ"ל כו' ובראה לר"י כו' והא דאמר כו' ר"ל דהא דתנן מכנגדן ד"א אפי' בתחיים דאין סברא שיתפיל עליו לגמרי אלא כאן בדרחוק ד"א הברחקה שריך להיפלידה ועיין מהר"ם שם וה"ה לבה"כ דלריך אור גדול. אגודה: **ס"ה אין כו'**. הוספתא פ"ג דמגילה בביאה הרא"ש בפ"ג ורש"י בפ"א דברכות ותוס' רפ"ב דעירובין: **נגד**

חכמת שלמה

סי' ק"נ סעיף ד'. נ"ב עיין במג"א ס"ק ד' מ"ש דהיינו דוקא שהי' של שותפות וכו' אך עיין בחיבורי לחו"מ סי' קצ"ד בש"ע חו"מ סי' קנ"ד מ"ש לתמוה עליו בזה ומנ"ל כן ע"ש ודו"ק:

מחצית השקל

סי' קמט (ס"ק א') עד כו' ובא לציון עסק"י כ"ה כל"ל. שסה כ' הרב"י ביוש שקורין בס"ת לא יחלון תפילין עד שיחזירו ס"ת להיכל ופי' רמ"א דהיינו במקום שאין מכניסין הס"ת עד אחר ובא לציון דאל"כ הא בלא"ה אין לחלון תפילין עד אחר וב"ל ה"ה כאן י"ל כן דהא מבואר בסי' קל"ב סעיף ב' דאין לייבור לצאת מבה"כ עד אחר ובא לציון: (ס"ק ב) יחיד כו' פי' א' א' כו' וכ"ה בתר"י הובא בב"י להדיא שממנו מובן הגהת רמ"א אלא וכלל הדין בין יש לו פתח אחד ובין י"ל ב' פתחים בכל ענין לריכים להמתין לצוות הס"ת אלא בדאיכא שני פתחים הס"ת אלא מבה"כ קודם שיוליאו הס"ת וימתין באון עד שיוליאו הס"ת וילון אותה ולריך לצאת בפתח השני אלא יוליאו הס"ת דרך פתח ההוא אבל בליכא רק פתח אחד אסור לצאת קודם שיוליאו הס"ת אף שדעתו להמתין באון ולצוות הס"ת כי אין זה בבוד התורה שילא בפתח שיליאו בה הס"ת קודם לס"ת:
סי' קנ (ס"ק ג') וכתובים כו' שיקרא בהן כו' כ"ה לשון ס"ע ת"מ שם הלא"ה בשלמי' ס"ת לריכים לקריאה בלילה וכן נביאים י"ל דלריכים לקרות ממנו' הספרי' (וע"ל ר"ס רפ"ד במ"א) משא"כ כתובים דלא מלינו בה הספרי' לאיזה לורך יקנו אלא כדי שיקרא בהן כ"מ שילה כמו שלמי' ס"ם ע"ר דמבואר כן לענין מלות כתיב' ס"ת דבזה"ז שיתן תורה שבע"פ לכתוב בלור מלו' לכתוב ולגמוד משנה וגמרא ופוסקים וע"ש בס"ך וע"ז. אולם בסמ"ע סי' קס"ג משמע

מ' סוטה ל"ט לפי' הגאון הכיאו כעור מ' תוספתא כתבוהו סרי"ף ורא"ש ברפ"ק דב"ב ב' הוספות פ"ג דמגילה ג' שבת י"א ד' עור לדעת הרא"ש ה הרא"ש שם והעור

עטרת זקנים

קמט * אפי' להכיא ס"ת אצל בני הלסורים אפי' בר"ה וי"כ (מרדכי ספ"ק דר"ה) וי"א אולה שיכול לבוון יבואו עשרה ויתפללו עמו ואם הוא אדם חשוב מביאין לו תורה בביתו ויקראו אותו עשרה שמתפללין עמו (הגהות אשרי פ"ק דברכות וכן איתא בפ"ק דברכות בא"ז עצמו) ומשמע שם דלאדם חשוב אע"פ שאינו אולה וכן אולה אע"פ שאינו אדם חשוב שרי והא דאסור היינו להביא בשעת הקריאה לבד אבל אבל להכיא לו יום או יומים אדרין או תיבה בביתו שפיר דמי (ש"ת מהר"ם פאדוה סי' פ"ח):
קנ * כופין בני העיר כו' . יב"ש שכופין זה את זה בקהלות קטנות שילבו לב"ה להתפלל בעשרה אם אין לו אוכם (מורי בב"ח) עמ"ש בזה בהריב"ש בתשו' אתרוגה ועיין בח"מ סימן קס"ג:
* אין בונין כו' . ובראה דוקא בעיר שכולם ישראל אבל עכשיו בגלותינו שאנו דרים בין הגויים מתי מעט וגם התקנאים בנו אם נבנה בנוה מוטב לקיים בעצמנו למה תתראו ונכפיל בתינו ביותר לצאת לכל הדעות ידי שמים וידי הבריות (ב"ח). ויש לעשות הפתח לדיון כמערב וכן לצפון ודרום (הגה"מ פי"ח מה"ת):

חתם סופר

סי' ק"נ בגליון עיין בח"מ . נ"ב ועמ"ש הסמ"ע ר"ס קס"ג: שם סעיף ג' בהג"ה הגהות מיימוני. נ"ב צ"ע דמבואר שם דהיה גג משופע ומעיקר הדין לא היה צריך תיקון כלל ולחומרא בעלמא אמר ר"ת להגביה קרן א' מבהכנ"ס אבל היכא שהעלייה גבוה מבהכנ"ס אינו מועיל הגבהות קרן א' ע"ש. ודע דלפענ"ד יש כאן שלש שיטות. לר"ח כופין להשפיל ביתו הואיל ונבנה באיסור ולא יועיל מה שמגביה הבהכנ"ס אח"כ . ולהרא"ש בעי דוקא שיגביה הבהכנ"ס כדכתי' לרומם בית אלקינו ולא מועיל מה שמשפיל הבית שאינו עושה מעשה בגוף הבהכנ"ס. ולרש"י זה וזה לא יתכן והוי מעוות

באר הגולה

מ' סוטה ל"ט לפי' הגאון הכיאו כעור מ' תוספתא כתבוהו סרי"ף ורא"ש ברפ"ק דב"ב ב' הוספות פ"ג דמגילה ג' שבת י"א ד' עור לדעת הרא"ש ה הרא"ש שם והעור

עטרת זקנים

קמט * אפי' להכיא ס"ת אצל בני הלסורים אפי' בר"ה וי"כ (מרדכי ספ"ק דר"ה) וי"א אולה שיכול לבוון יבואו עשרה ויתפללו עמו ואם הוא אדם חשוב מביאין לו תורה בביתו ויקראו אותו עשרה שמתפללין עמו (הגהות אשרי פ"ק דברכות וכן איתא בפ"ק דברכות בא"ז עצמו) ומשמע שם דלאדם חשוב אע"פ שאינו אולה וכן אולה אע"פ שאינו אדם חשוב שרי והא דאסור היינו להביא בשעת הקריאה לבד אבל להכיא לו יום או יומים אדרין או תיבה בביתו שפיר דמי (ש"ת מהר"ם פאדוה סי' פ"ח):
קנ * כופין בני העיר כו' . יב"ש שכופין זה את זה בקהלות קטנות שילבו לב"ה להתפלל בעשרה אם אין לו אוכם (מורי בב"ח) עמ"ש בזה בהריב"ש בתשו' אתרוגה ועיין בח"מ סימן קס"ג:
* אין בונין כו' . ובראה דוקא בעיר שכולם ישראל אבל עכשיו בגלותינו שאנו דרים בין הגויים מתי מעט וגם התקנאים בנו אם נבנה בנוה מוטב לקיים בעצמנו למה תתראו ונכפיל בתינו ביותר לצאת לכל הדעות ידי שמים וידי הבריות (ב"ח). ויש לעשות הפתח לדיון כמערב וכן לצפון ודרום (הגה"מ פי"ח מה"ת):

שרד

ממילא לענין ל:"י אין לחלק בין איכא פתחא אחריתא לו ליכא פתחא אחריתא דסוף סוף צריך לצאת הס"ת להדרה לכן פי' התיב דבאמת כך היא דמ"ש הגאון הלכך לעבכי"ו כו' ר"ל אף בהיכא פתחא אחריתא ומיירי לענין לו"י אלא בפתח אחר קודם יליאת ס"ת מכל מקום מחויב להמתין אם עד שיצא הס"ת וילוה אותה רק אחר"כ כ' גאון ולא כפיף מקמי"ו ר"ל אלא יצא הב"ה קודם הס"ת ע"ז כ' הגאון ואי איכא פתחא אחריתא שרי דאלו לענין הידור לא הוי"ל מה יש לחלק לסקל מתחת פתח ח' וק"ל · שם (°) לריב"ל מותר הבשר על מה שחיובים התבי' איכא פתחא אחריתא מ"מ צריך לו"י וזה סותר להש"ס דהא קאמר ולא אדם לפני דר"ל דאע"ג דריב"ל לא הזכיר כלל הידור ולא אלי רק בשבטל אז מיד בשבטל אז עד שיגיעו בדברי מהרי"א (כי דברי התיב אין מוכרעין ויוכל לסבור אז בפי' הא' שבתבתי בתוה"ל אז כפי' מהרי"א כי התב"ב לא אידם רק ענין הלו"ל) ומשמע הזכיר ענין הסידור הפ"ם לא פליגי כי ריב"ל מיירי בים פתחא אחריתא הרי דבים פתחא אחריתא לא בעי הידור וזהו שבתב הט"ז אחר כך ולפי פי' מהר"י חביב כו' ר"ל דאלו להתיב דאפי' בים פ"א צריך לוי עבכ"ל דהריב"ל דלא הזכיר לוי"י לא מיירי רק באין מוליאין ואם כן אין מוקשים לה הש"ם בים פתחא אחריתא : עוד אפשר דהט"ז ס"ל בשיטת חביב דריב"ל אמר עד שיבטל היינו מיד שבטלו אף שלא הלניעו שמואל הוסיף דבמוליאין לבית אחר מוכרח להמתין על ההלניעה משום שלריך לוי"י מחמת קרא דאחרי כ' תלבו אבל אבל מעבין הוליאה מבה"ב אם קודם ס"ת אז אחריה מזה לא דיבר שמואל כי מלד איסור יליאה קודם הס"ת לא המתן הכרח להמתין על ההלניעה רק מלד הלוי"י נמצד זה ממילא לא דיבר שמואל רק מן הלוי"י והגאון הוסיף מלבו לכתוב ולא כפיף מקמי"ו דהיינו הוליאה קודם הס"ת וע"ז כתב היתר בים פתחא אחריתא אבל לר"י עכ"פ צריך בא"ע לר"ל דא"ה אין מוקי לדריב"ל בים פ"א אבל אינו בשבטל אלא לריך להמתין על ההלניעה וא"כ ריב"ל לא מיירי רק באין מוליאין וכתרוייהו סבי עד שיבטל להלניע אף על פי שלא הלניע עדיין ושמואל הוסיף באותו מקום דמוליאין שלריך להמתין עד שילא ולא סבי בבטלו לחוד וכעין שפירש"י אלא שבהוספה של שמואל יש עוד שלריך לילך אחרי משום הידור וזה נכלל בדברי בר אהיבא מ"מ לריב"ל במוליאין דזה מיירי בפיתח' אחריתא דשרי ומ"ש הלבך לעבכיה לס"ת עד דאיכא והוא אחורי"ו ולא כפיף מקמי"ו אי אפשר פתחא אחריתא מ"מ לריך ולא אלא כפיק מקמיה כ"ל פירושו דה"ק דאין להולך הס"ת מבה"כ עד הזמן שילאו מבה"כ כי היכי דיקיימו אחר ה' אלהיכם תלבו וכפל לומר והוא אחריו ולא כפיק מקמיה דקמ"ל תחלה שילך אחריה ואח"כ קמ"ל דלא יצא מקמיה דוק' דהיינו במקום שתלא היא לא יקדים הוא לצאת שם דאז אל עליו חיוב ללכת אחריה דוקא אבל אי איכא פיתח' אחריתא שרי דאז אין עליו שם כפיק לו דין בה"כ כמו רחבה וכמ"ש בר"ס קכ"ד וכמ"ש בגמ' רפ"ד משום דהוי לתקרתי : **ובלבד** כו'. ע"ל סי' כ"ה ס"ד וי"א כו' כ"ש למעלה : ס"ג מי כו'. כן כתב הרא"ש בשם י"מ מש"ה אנא עבדי כו' : **ראם עשה** כו'. כן פי' שם בשם ר"ח שלוה להגביה בה"כ : **ס"ד הבונה כו'**. עתוס' דב"ב ז' ע' ד"ה מ"ל כו' ובראה לר"י כו' והא דאמר כו' ר"ל דהא דתנן מכנגדן ד"א אפי' בתחיים דאין סברא שיתפיל עליו לגמרי אלא כאן בדרחוק ד"א הברחקה שריך להיפלידה ועיין מהר"ם שם וה"ה לבה"כ דלריך אור גדול. אגודה: **ס"ה אין כו'**. הוספתא פ"ג דמגילה בביאה הרא"ש בפ"ג ורש"י בפ"א דברכות ותוס' רפ"ב דעירובין : **נגד**

אשל אברהם

א] למקומה וז"ל אלו' רבא כתב רמ"א בי"ד בשם"ת בי"ד בשם"ת בל הבית' אין הלבור לריכין לעמוד משום דהס"ת בראות אחרת וכתב ע"ז ברתה ה"ם על הטולמן שבנוה יו"ד שפתים ורוחב ד' ונם בשם"ת מונחת בתרון אע"פ שהוא פתוח בו' גם אפשר כיון שיושב הס"ך בין ס"ת בידו מותרין לישב ובשעת הנבהה יש לעמוד אלא כמ"א ע"ש: **ב**] לנשק התורה ומנהג פשוט לאמר בשעת הכנס' התורה הזמיר כ"ד ובשבת אחרית מזמור הבו לה' בני אלים וגו': מה שאותריס לא נשק לשון נפשי בחיר"ק דלדידהו הוי כתיב וקרי . אך במסורה מדוייקת לא קראו ו' קטנה זעירא אלא קטיעא וכן לא נמנה עם ע"א מילין דכתובים וי"ו וקרינן יו"ד ולשון נפשו לא נמנה עמהן ועיין מדרש וזאת הברכה ועיין ת' בי"ד סי' תקפ"ב :
א] ב"ה הרב בעל משאת משה בתשוב' סי' כ"א הזהיר במקום שאפשר לעשות מנין מופה לגוי הוכל ע"י דשראל דוקא: אור

ביאור הגר"א

סי' קמט ס"א אין כו'. כפי' הרי"ף בפ"ד דמגילה בשם הגאון וכפי' מהרי"א דמ"ש ריב"ל עד שיבטל ס"ת היינו עד שילניע במקומו וכ"ה בנוסחת ספרים שלנו ויניח במקומו בין בשמלניעין אותו בבה"כ בין בשמוליכין אותו למקום אחר צריך ללותו עד למקומו שם אלא דבקדימה ואיחור לא מיירי ומותר לצאת קודם ס"ת אלא שלריך מ"מ ללותו ושמואל הוסיף שאסור לצאת בפתח קודם הס"ת וקאמר גמרא ולא פליגי בו' : ובמקומות כו' וכן כו'. כמ"ל : **ויש** כו'. כמ"ש בב"ר פ' מ"ח ויתן אל הנער זה ומתעלל כדי לזרזו במצות

חכמת שלמה

סי' ק"נ סעיף ד'. נ"ב עיין במג"א ס"ק ד' מ"ש דהיינו דוקא שהי' של שותפות וכו' אך עיין בחיבורי לחו"מ סי' קצ"ד בש"ע חו"מ סי' קנ"ד מ"ש לתמוה עליו בזה ומנ"ל כן ע"ש ודו"ק:

השקל

קנת לחיפוך מדברי מ"א שב' וז"ל ובפרי' כ' דלדידן (ר"ל שילא לאור מלאכת הדפוס) דספרים מלוים בינינו לא נהגו לכפות בקנין ספרים כ"א בס"ת. ומ"מ משום ביטול תורה יכולים ב"ד לכוף בני עיר להשאיל ספרים ללמוד בהן כו'. הביאו מהר"ם לקמן ס"ם רל"ב עכ"ל וסיים רמ"א שם וז"ל ובלבד שישלמו לו מה שיתקלקלו הספרים עכ"ל : (ס"ק ד) אין כו' עבה"מ סי' קל"ד סעיף ל"ב כל"ל. והיינו כשזכו בחלוות מן הספקר דהיינו שפתחו לחלוות למקום שהיה אז הספקר ואח"ז זכה אז באותו מקום שהופקר ואם פתחו לאחר של יחיד אי מהני אחז"ק להיות רחוק ואי בעינן ג' שנים תליא במחלוקת הפוסקים כמבואר שם סעיף ז' ובמ"ר מקומות: כ' רמ"א בתשו' כו' אבל אם הקהל כו' יכול הוא למחות בידם וסיים שם רמ"א וז"ל ומ"מ אז אם אין הסיחה הרבה לאותו יחיד בפתיחת חלוות כו' לא ה"ל להעמיד עצמו על מדת הדין רק ה"ל לכנס לפנים משה"ד ליתן כבוד לאלקינו ולהדר בית אלקינו ומי שלא חס על כבוד קונו וכופין על כנסת לפנים משה"ם כמ"ש המרדכי פ' המפקיד ואף כי יש פוסקים חולקים ומ"מ ז"א אלא לפי רוב הסיחה ולפי ראות עיני הדיין עכ"ל: דאל"כ יש לחוש שיטענו כו' וימחה לבנות אין הכוונה שיהיה ממש בטעמתו דהא קיי"ל שם בח"מ כיון דאינו מזיק לו בשעה שפתח החלון לא הוי חזקה (דלא כהרר"ר וריב"ש שבביאו רמ"א שם ובסמ"ע ס"ק ל"ז) מ"מ יכול למחות שמא אח"ז ישנו חזקה וילטרך לירד עמו בדינא ולאע"פ שיכול למחות אין

מ' סוטה ל"ט לפי' הגאון הכיאו כעור מ' תוספתא כתבוהו סרי"ף ורא"ש ברפ"ק דב"ב ב' הוספות פ"ג דמגילה ג' שבת י"א ד' עור לדעת הרא"ש ה הרא"ש שם והעור

המנהג וכ"כ בכ"ס : ג בגין נבוה . פי' דוקא בגין כגון גג או עליי' אבל לא כמו שעושין קלת שחוחבין עמוד ברזל בקרן א' ולא הועילו כלום בחקנתן : ד אין מספיק . היינו כשהחזיקו הקהל בחלונות עבה"מ סי' קי"ד סכ"ב : כתב רמ"א בתשו' סי' ל"ב וז"ל אחר ב"הכ שהוא מקום כנים לרבים כמבוי מפולש אם אמרו בו שום תשמיש לגוע אלא הוא כמו חרבה או גג אין יכולים למחות ליחיד בפותח שם חלונות אבל אם הקהל פותחין חלונות בה"כ לאחיהו יכול הוא בגגו' ד רמב"ם שם ה' ג' ו' הרי"ן בן תכיב וכ"י ז שם ח הגה"מ פי"א מה"ת מירושלמי פ"ק

עטרת זקנים

קנא * אין מוקגין בהם כו' . ובאם מוקגין בו קלות רחש ואפי' בה"כ שנעשה בהסעניירה אפ"ה מותר להתפלל בה (תשו' מהררא"ם ח"א סי' ע"ט) : * או יאמר דבר שמועה פי' אל תור' המתעטש בב"ה א"ח לו רפואה (מיימוני)

דגו' מרבבה

*) (מתכר) והרמקת ח' אמות ודאי סגי בהה"ג ח"ה סימן קנ"ד בהגהת לעזר"אות ע"ח :

התם סופר

שם במג"א ס"ק ד' בחלונות . ג"ב ושיטת ר"י בתוס' ב"ב דף ז' ע"א ד"ה אמר ליה ע"ש שמשם הוציא האגודה את דינו. וכתב בכנה"ג בהגהות לטור חו"מ סי' קנ"ד ס"ק ע"ח דאם בלא"ה אורה של בהכנ"ס רב אזי סגי בהרחקה כשארי בתים ע"ש ועיין בגוב"י מהדורא תנינא חלק או"ח סי' י"ז [מהגאון כ"ס ז"ל] : שם במחבר ספעי' ד' ג"ב ומיהו בח' אמות סגי ועמ"ש בדגול מרבבה : שם סעיף ה' בהג"ה באמצע בהכנ"ס. עיין תשובות ח"ס או"ח סי' כ"ח [שם כתב ע"ד העמדת הבימ'אחר שמביא לשון הרמב"ם ודברי הכ"ע. דמסברא נ"ל כיון שאנו מחזיקים הבימה שבה קורין פרשת הקרבנות כמו מזבח שמפני כן מסבבים הבימה בחג הסוכות כמו שסבבו את המזבח ואותו המזבח שעמד בהיכל לפני ארון הקודש שהוא מזבח מקטר קטורת היה עומד באמצע הבית מכוון בין מנורה לשלחן כפירש"י בפ' תרומה וכמבואר בש"ס וברמב"ם. ויען שהבימה שלנו עומדת בפנים כמזבח הפנימי ע"כ ראוי להעמידו באמצע הבהכנ"ס לדמותו לבהמ"ק בכל האפשרי. ומסיק דאף להכ"מ אנו אין לנו לשנות ומכ"ש בבהכנ"ס ישינה אין לשנות משום קרש שזכה להנתן בצפון וכו' וסיים הכלל החדש אסור מן התורה בכל מקום ע"ש : שם במחבר הצד שמתפללין בו. עיין ח"ס או"ח סי' כ"ג : שם במג"א ס"ק ה' יקוב הדין. נ"ב ועיין תשובתי וכמ"ש המג"א לקמן ס"ס קנ"ד וכמ"ש רמ"א בחו"מ סי' קע"א סעיף א' וע"ש ס' קס"ב סעיף ז'

ג בגין גבוה יותר בקרן אחד (ד) מב"ה סגי בכך) . (הגהות מיימון פי"א מה"ת שכן היה מעשה) :

ד ו הבונה כנגד חלון ב"ה ד *) אין (ה) מספיק לו בהרחקת ד' אמות לפי שהוא צריך ב) אור גדול : ה ה ז אין פותחין פתח ב"ה אלא כנגד הצד (ו) שמתפללין בו באותה העיר שאם מתפללים למערב יפתחוהו למזרח כדי שישתחוו מן הפתח נגד הארון שהוא ברוח שמתפללין נגדו : הגה ו ושושין (ז) בימה במלגא ב"ה שיעמוד עליה הקורא בתורה וישמעו כלם וכשמתפלל הש"ץ פניו כלפי הקודש (ב) וסדר הישיבה כך הוא הזקנים יושבים פניהם כלפי העם ושאר העם כלם יושבים שורות שורות פניהם כלפי הקודש ופני הזקנים (טור) :

קנא דיני קדושת ב"ה ובו יב סעיפים :

א ח בתי כנסיות ובתי מדרשות *אין נוהגין בהם א קלות (ט) ראש כגון שחוק והתול ושיחה בטילה ואין אוכלין ושותים בהם ולא מתקשטין בהם ולא מטיילין בהם ולא נכנסים בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ב ות"ח ותלמידיהם מותרים לאכול ולשתות (א) בהם ב (ב) מדוחק : (וי"ט דבנין המדרש אפי' אלא מדוחק שרי):(ר"ן פרק בני העיר) ג ואין מחשבין בהם חשבונות ד אלא אם כן הם של מצוה כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים ה ואין מספירין בהם אלא אם כן יהיה ההספד ג לאחד (ג) מגדולי העיר שכל בני העיר מתקבצים ובאים להספידו ואם צריך ליכנס בהם לצרכו כגון לקרא לאדם יכנס ויקרא מעט * או יאמר דבר (ד) שמועה ואח"כ יקראנו כדי שלא יהא נראה כאלו נכנס לצרכו ואם אינו יודע לא לקרות ולא לשנות יאמר לא' מהתינוקות קרא לי פסוק שאתה קורא בו או ישהה מעט ואח"כ יצא שהישיבה בהם מצוה שנאמר אשרי יושבי ביתך (ושיעור הישיבה כדי הלוך שני פתחים) (לדעת הי"מ בסי' ל' ס"ס כ' (מרדכי ר"פ השותפין) :

ב ° ו י"א שמה ששנינו בקדושת בתי מדרשות ר"ל של רבים דומיא דב"ה אבל יחיד הקובע מדרש בביתו לצרכו אין לו קדושה כ"כ :

ג ז אין ישנים (ה) א] בב"ה אפילו שינת עראי אבל בבית המדרש מותר :

ד מ לצורך ב"ה מותר לאכול ד ולישן (ו) בתוכו ומטעם זה ישנים בליל יום הכפורים בב"ה ואפילו לצורך מצוה אחרת כגון כשנקבצים לעבר

°עסי' לו סי"ח עס"ם ע"ט עסי' מרי"ט ס"ו עסי' תל"ב ס"י

מינו מוזכר על מורא המקדש (°) וז"ם הרמב"ם מותרין לאכול ולשתות מדוחק (°) וכ"מ ס"ד וכ"מ ברמזים וז"ל בה"כ אין אוכלין וכו' וחכמים ותלמידיהם מותרין ואין כנסין בה בחמה מפני החמה וכגשמים מפני הגשמים עכ"ל . משמע דזה אפי' לת"ח אסור ואכילה ושתיה שרי לת"ח (°) כפסק' וכ"ס בירושל' סת"ח מותר להתאכסן בב"הכ וכ"מ בטור שכתב ות"ח מותרים לאכול ולשתות משמע דאיך מילי אסור וכמ"ל וכ"מ ברי"ו ע"ם וגם בהג"א מודה לזה אלא דס"ל דב"הכ שבבבל על תנאי הם עשויות ושרי אפילו כישובן לכל אדם . דוק שם ותשכח כדברי דלא כמה שנדחק הב"ח וא"כ ליכא מחלוקת כלל : ג לא' מגדולי . שמת קרובו של הגדול כגון רפרס דספדיה לבלתיה בב"הכ : האר"י סי' מזר מאוד אלא לדבר בב"הכ רק תפלתו ואפי' דבר מוסר ותשובה לא דיבר פן ימצך ממנו דבר חול [הכוונות] : ד ולישן בתוכו . וכ"ל דלא יכנים מעטו לשם כדאיתא בתמיד רפ"א :

בהנ"ה ועיין משאת בנימין סי' ד' ומדכת' המג"א וחרבה בהבנ"ס וכו' משמע דבלא"ה היה אסור לנתוץ דבר מבהכנ"ס אפילו כדי לתקן הפתח במק"א. וכל דברי המג"א מבוארים היטב בתשובות ח"ם או"ח סי' כ"ש [ע"ד בהכנ"ס ישינה ובונים חדשה והרחיבו מקומה ומאז היו ששה מקומות על צד מזרח סמוך לארון הקודש מימין וששה משמאל ועכשיו יהיה תשעה מקומות בכל צד אה"ק ובעלי המקומות אומרים שיעמדו במקומם במאו והנוספים יהיו הסמוכים לקרן זוית בכל פנה והמערערים טוענים דאולינן בתר שמא דלעולם היו למקומותם שם מקומות הזויות גם יהיה מקומם סמוך לפינה אחרונה והנוספים יהיו האמצעים

באר היטב

מזהרין בזה כיון דבתי שרות גבוהות ליכא הכירא לבית הכנסת. בהה"ג מ"ח : (ד) מבה"כ . דוקא בגין כגון גג או עלי' אבל לא כמו שעושין קלת שחוחבין עמוד ברזל בקרן א' ולא הועילו כלום בחקנתן מ"ח : (ה) מספיק לו. היינו כשהחזיקו הקהל בחלונות עמ"ח סי' קי"ד . כתב רמ"א בתשובה ס"ם ל"ב אחר בה"כ שם שאין בו שמים לגוע אין יכולין לאחות ליחיד שפותח שם חלונות אבל אם הקהל פותחין חלונות בה"כ לאחרו יכול הוא לאחות בידם עמ"ח (וכמ' אליהו רבה הסיג על מ"ח בזה) : (ו) שמתפללין . מ"ל דאם היה הפתח בצד אחד וחרב הבה"כ ורלו קלת מהגיגים לעשות הפתח בדיבה אין האחרים יכולים לאחות אפילו הם הרוב ואפ"פ שמשמיש סדר הישיבה יקוב הדין בישיבה מ"ח : (ז) בימה . ואין עושין יותר מו' מדרגות לבימה זוהר ויקהל . אסור ליכב בין הבימה' להיכל שיהא אחוריו כנגד ההיכל דגלאי הוא ואיסור' נמי איכא דהעומד על הבימה כמשתחוה לבדו ראמה כמשתחוה לו לבוש ט"ז מ"ח : (כתב אחרות שמואל סימן ל"ה בגלאי לדקה שבייד וכייד במעות לדקה אין לכתוב זאת בעשה בפקודת ג"ל פלוני בב"ה ואפי' בבר בכתב יכולין לאוחקו אם לא שנעשה בממונו) :

קנא (ט) ראש . ובגון זה מתפכין הבה"כ לבית עבו"ס סמ"ק . אסור לשחוק בבה"כ מבי"ט מ"ח : כתב הרא"ה ח"ם סי' ע"ט דאפי' בעשה בבה"כ עבירה שמלאו לשמש מתבולל עם נערה א' שמותר להתפלל שם וכל קדושת בה"כ עליו ע"ם כתב בשאלתית יוסף סי' כ"מ שכיני בה"כ שמגיע מהם ריח רע לבה"כ לריכים להרחיק ע"ם : (ג) מדוחק עמ"ח וט"ז : (ג) סגיר . פי' שמת קרוב של הגדול : (ד) שמועה . פי' של תור' האר"י ז"ל היה מזהר מאוד שלא לדבר בבה"כ אפילו דברי מוסר פן ימשוך ממנו דברי חול : (ה) בבה"כ .

אשל אברהם

ב] אור גדול וע' ת' משפטים ישרים סי' א' בעלי אמתדרו' סביב ביה"כ רוחים לבנות שם בהרחקת ד"א ובאמר היה לשם חזקה זו ערש שנשרף הבית הכנסת העלה בת' עדות ביהוסף סי' י"ג דהדין שמשם ועיין ח"מ סי' קי"ה: א]בבה"כ.עיין ת' הרשב"א סי' דבעינן דוחק ממילא יש קולא וחומרא להב"י . קולא דכל האיסורים שרי בה"ח וחומר' דבעינן דוחק ואמר דאיסורא מעוה לבעינן דוחק מה שיעדר לילך לביתו ואיכבל מן לימודו : שם (°) וזה שכתב הרמב"ם ר"ל דמ"ם הרמב"ם מדוחק אין הכוונה כלל דבעינן דוחק אלא שם הוא עצמו הדוחק מה שיעדר לילך לביתו ואיכבל מן לימודו : שם (°) וזה שכתב הרמב"ם ר"ל שלא יתבטל מלימודו: שם (°) כפסט' . ר"ל אפי' בלא דוחק כמלא הוכיח מהרמזים לאמור כ' הדיוים של הב"י

ביאור הגר"א

הארון. תוספתא שם והכיאה הרא"ם שם חזן הכנסת וכל העם פניהם כלפי הקודש וכתב הרמב"ם כשמתפלל כמ"ם בהג"ה אלמא קביעות ארון הקודש ברוח שמתפללין שם וע' רמב"ם וב"י : ועושין כו'. סוכה ל"א כ' וע' תוס' שם ד"ה ויכין כו' והא דעוכין כו' ז"ם בתוספתא שם וכשמניחין התיבה פניהם נגד העם ואחוריהם כלפי הקדש ר"ל שיושבת אחורי התיבה לגד הפתח שבתיבה באמצע בה"כ ופני התיבה הוא אלד שבו קורין בתורה ואחורי היינו אלד שבנגדו שהכתב המופך וע' כ"מ העשה שאנו מוהגין להעמיד כסוף בה"כ ע"ש : וכשמתפלל כו' תוספתא שם :

סי' קנא ס"א ובתי מדרשות כו'. כ"ה גי' הרי"ף ורא"ש וס"פ זזה"ם ואין כו' חכמים ותלמידיהם אלא כי רבנן כו' : כגון כו'. רמב"ם ושור וגי' ואין אוכלין כו' דלא כרש"י : ולא מתקשטין כו'. רש"י ופפ"ל דומה : מדוחק. ממש"ם ואין נכנסין כו' כי הא כו' : ר"א כו'. כפסק' מוהרים ביתא דרבנן לגמרי אבל עובדא דרבינא בבה"כ ושם דוקא מדוחק ר"ן ובתב בשם הרמב"ן דמ"ם על תנאי הן עשוין אפי' בבנייהב אלא דוקא מדוחק כגון לאורחים עבייהב כמ"ם בפ' ע"ם וכן להסביב שם לעורך בין הבימה כו' : כשמשתחוה לבבה. אמרו ר' אחי מפקיד לספרים אלו אחי לגביכון הינם מלוכלך בחוריתא הבוון מקבלין ליה ולתמרים ולמנים כו' משל"ב בזילתא דהוי אלא מדוחק בל"ל : אא"ב כו'. כמו אליהו ושתיה עם"ד : שנא' כו'. סמ"ג ושור : ושיעור כו'. דמהאי פסוקא למידין ישיבה קודם התפלה בס"ם בפ"ה דברכות : כדי כו'. כמ"ם בפ"ם שם וכמ"ם הרא"ש שם בשם י"מ: ס"ב י"א כו'. כמ"ז דומיא דב"ה שבינו שם : ס"ב אין כו'. כן הגי' בתוספתא ואין ישנים בהם ובתוס' ב"ב ג' ב' ד"ה ועיילוה משמע שבני' בגמ' ואין ישנים בהם בבה"כ ובתוס' ב"ב ג' ב' ד"ה ועיילוה הכא' אבל כו'. דריב"ז ור"א משמבחי בזה אלא הוי ישנים בבהמ"ד כו' כמ"ם בפ"ב דסוכה ור"א בר אהבה בפ"ב דתעניות ובפ"ג דברכות הגי ליפי כו' : ס"ד לצורך כו'. כמ"ם בב"כ שם ובזה מתורץ קושיות הוס' הכ"ל שם ובתוס' דפסחים ק"א א' ד"ה דאלבלי כו' ואפי' כו' ירושלמי פ"ק דפסחים : ס"ה מותר .

מחצית

אין לו חזקה ומ"מ אם לא מיהה יכול לומר כיון אלא הזקתני אז לא מחיתי ע"ם וכן כוונת מ"א פה במ"ם ויתהה לבנות ויעמוד לדין עמו ובזה יתישב מ"ם בס' א"ר עס"ם קמ"ע (כל"ל) ור"ל דאין מחזיקים בכל קהל דלא כמ"א אין מזה סתירה לדברי מ"א ניהו דאין מחזיקין בכל קהל מ"מ לא יפטור מלירד לדין עמו ולא ניחא ליה בזה : (ס"ק ו) ועושין כו' אסור ליכב כו' וז"ל הלבוש כו' ועכשיו קוטים המקומות כו' ואין מקום לאותו סדר (ר"ל המבואר פה בס"ע) כו' ומ"מ אסור ליכב בין הבימה כו' : כשמשתחוה לבבה. אמרו ר' אחי לגביכון הינם מלוכלך בחוריתא הבוון מקבלין ליה ולתמרים בס"ם ברים ב"ב וכירושלמי אמרו ר' אחי מפקיד לספרים אלו אחי לגביכון הינם מלוכלך בחוריתא הבוון מקבלין ליה ולתמרים ולמנים כו' משל"ב בזילתא דהוי אלא מדוחק בל"ל : אא"ב כו'. כמו אליהו ושתיה עם"ד : שנא' כו'. סמ"ג ושור : ושיעור כו'. דמהאי פסוקא למידין ישיבה קודם התפלה בס"ם בפ"ה דברכות : כדי כו'. כמ"ם בפ"ם שם וכמ"ם הרא"ש שם בשם י"מ: ס"ב י"א כו'. כמ"ז דומיא דב"ה שבינו שם : ס"ב אין כו'. כן הגי' בתוספתא ואין ישנים בהם ובתוס' ב"ב ג' ב' ד"ה ועיילוה משמע שבני' בגמ' ואין ישנים בהם בבה"כ ובתוס' ב"ב ג' ב' ד"ה ועיילוה הכא' אבל כו'. דריב"ז ור"א משמבחי בזה אלא הוי ישנים בבהמ"ד כו' כמ"ם בפ"ב דסוכה ור"א בר אהבה בפ"ב דתעניות ובפ"ג דברכות הגי ליפי כו' : ס"ד לצורך כו'. כמ"ם בב"כ שם ובזה מתורץ קושיות הוס' הכ"ל שם ובתוס' דפסחים ק"א א' ד"ה דאלבלי כו' ואפי' כו' ירושלמי פ"ק דפסחים : ס"ה מותר .

שערי תשובה

צריך ליזהר בכל מה דאפשר : (ה) מספיק עבה"ט. ועיין בשו"ת נ"ב מ"ת סימן נ"ז באחד שקנה בית וחצר מנכרי וחקונות בה"כ פתוחים לאותו חצר ורוצה לבנות סמוך לבה"כ צריך להרחיק עכ"פ יותר מד' ולא יותר מה' וההבדל שבין ד' לחי"ת יכריעו חכמי העיר לפי ראות עיניהם כמה הצורך לבה"כ ובענין החזק שהחזיקו הקהל נשא ונתן בזה לפי הענין והעלה דהרוצה לבנות הוא נקרא מוצי' כמ"ש הסמ"ע ולכן הדין עם הקהל. ועיין בבר"י כ"כ בשם מהר"י זיין. וכתב שם שזה בהוברר שכבר הוקדש לבה"כ אבל בבית שבחצר שהחזיקו להתפלל ובתוך הזמן קנה ראובן כל אותו חצר ואחר הרבה שנים רוצים לבנות בית הכנסת נגד החלונות וטוען שהוא קנינו והם טוענים שהחזיקו בו והיה קודש הדין עם ראובן עד שיביאו היחידים ראיה שהוקדש לביה"כ ע"ש ונראה טעמו משום חזקה שאין עמה טענה ולי צ"ע בזה. ועיין בשו"ת

באר הגולה

ו לגודה בפ"ק דב"ב ז היספתא לפי' התו' וכתבו הרי"ף ורא"ש בפ"ק דמגילה מ מגילה דף כ"ח ב רמב"ם פי"א מה"ת ממשמעות הגמרא שם ג שם בגמ' ד רמב"ם שם ה שם בגמ' ו הרי"ז בן תכיב וכ"י ז שם ח הגה"מ פי"א מה"ת מירושלמי פ"ק

עטרת זקנים

קנא * אין מוקגין בהם כו' . ובאם מוקגין בו קלות רחש ואפי' בה"כ שנעשה בהסעניירה אפ"ה מותר להתפלל בה (תשו' מהררא"ם ח"א סי' ע"ט) : * או יאמר דבר שמועה פי' אל תור' המתעטש בב"ה א"ח לו רפואה (מיימוני)

דגו' מרבבה

*) (מתכר) והרמקת ח' אמות ודאי סגי בהה"ג ח"ה סימן קנ"ד בהגהת לעזר"אות ע"ח :

התם סופר

שם במג"א ס"ק ד' בחלונות . ג"ב ושיטת ר"י בתוס' ב"ב דף ז' ע"א ד"ה אמר ליה ע"ש שמשם הוציא האגודה את דינו. וכתב בכנה"ג בהגהות לטור חו"מ סי' קנ"ד ס"ק ע"ח דאם בלא"ה אורה של בהכנ"ס רב אזי סגי בהרחקה כשארי בתים ע"ש ועיין בגוב"י מהדורא תנינא חלק או"ח סי' י"ז [מהגאון כ"ס ז"ל] : שם במחבר ספעי' ד' ג"ב ומיהו בח' אמות סגי ועמ"ש בדגול מרבבה : שם סעיף ה' בהג"ה באמצע בהכנ"ס. עיין תשובות ח"ס או"ח סי' כ"ח [שם כתב ע"ד העמדת הבימ'אחר שמביא לשון הרמב"ם ודברי הכ"ע. דמסברא נ"ל כיון שאנו מחזיקים הבימה שבה קורין פרשת הקרבנות כמו מזבח שמפני כן מסבבים הבימה בחג הסוכות כמו שסבבו את המזבח ואותו המזבח שעמד בהיכל לפני ארון הקודש שהוא מזבח מקטר קטורת היה עומד באמצע הבית מכוון בין מנורה לשלחן כפירש"י בפ' תרומה וכמבואר בש"ס וברמב"ם. ויען שהבימה שלנו עומדת בפנים כמזבח הפנימי ע"כ ראוי להעמידו באמצע הבהכנ"ס לדמותו לבהמ"ק בכל האפשרי. ומסיק דאף להכ"מ אנו אין לנו לשנות ומכ"ש בבהכנ"ס ישינה אין לשנות משום קרש שזכה להנתן בצפון וכו' וסיים הכלל החדש אסור מן התורה בכל מקום ע"ש : שם במחבר הצד שמתפללין בו. עיין ח"ס או"ח סי' כ"ג : שם במג"א ס"ק ה' יקוב הדין. נ"ב ועיין תשובתי וכמ"ש המג"א לקמן ס"ס קנ"ד וכמ"ש רמ"א בחו"מ סי' קע"א סעיף א' וע"ש ס' קס"ב סעיף ז'

לבושי שרד

סי' קנ מג"א סק"ד (°) חזקה בחלונות . יש מקום לתרץ ע"פ מ"ש רמ"א בת"ת סימן ק"ט דאין מחזיקין בשל קהל וע"ש ואין להאריך ודו"ק : סי' קנא מ"א סק"ב (°) לאיתה בגמ' . הכ"י הכיא ראיה זו להרמב"ם דדוקא מדוחק משום דס"ל להב"י דבי היכי דתירו אכילה לת"ח כל מילי בגון מעבר וכל האיסורי' דאיתא כאן מב"ה מרב אדא מדוחק משום דס"ל להב"י דבי היכי דתירו אכילה לת"ח רק אכילה ולא בעינן דוחק ממילא הוי איסורא קולא ואיתרא וק"ל : שם (°) וזה שכתב הרמב"ם ר"ל שלא יתבטל מלימודו: שם (°) כפסט' . ר"ל אפי' בלא דוחק כמלא הוכיח מהרמזים לאמור כ' הדיוים של הב"י

הגהות רעק"א

סי' קנ"א סעיף ג' אבל בבהמ"ד מותר. מקור הדין הוכח בב"י בשם מהר"י תביב. וכ' אפי' שיטת ערוך אסור בבהכ"נים אבל בבהמ"ד אע"פ דאחיר מבהכ"נ ערוך המותר. דאתרינן פ' מי שתתו הני ליפי דבי רב הסכי גרסי והני גני עכ"ל. הרגיש בקושי הדין לאין להקל בבהמ"ד יותר מבית הכנסת. אלא דהוכיח כן מסוגי' דמי שתתו ולענ"ד ראיה זו תמוה מאד. דהרי אמרי' פ"ד דמגלה דף כ"ח אמר רבא ת"ח ותלמידיהם מותר. ומקשו שם מעובדא דרב אדא ורבינא שם דאמרי לאו משום מערא ומאמרה בזה ג' תירוצים דעת הגהת אשירי דהאמירו על עצמם ודעת הרמב"ם דרק מדוחק שרי. דעת הר"ן דרק בבהמ"ד מותר אמרי לאו כמו אכילה מדוחק ולהרמב"ם והגהת אשירי ת"ח מותרים בזה גם בבהכנ"ם. ולהר"ן רק בבהמ"ד אף אלא מדוחק. אבל לאינם אחרינא דלאו ת"ח אין לנו ראיה לאיתר בבהמ"ד יותר מביהכנ"ם דהא בתמיד ת"ח מותרים ליכנס בביהמ"ד ובע"ב. וע' יו"ד סי' רמ"ו סע"ז וכש"ך שם סקט"ו : מג"א סק"ד דלא יכנס בא"ר מולם עליו מסברא ולענ"ד דברי המג"א תמוהים דהא אלי דינא הוא מדברי המרדכי ומהרדכי מביא רא"י לגם מסוגי' דפ"ק דב"ב דאמרינן עילאי לפוריא לתתם ע"ם ודחקו דעילאי לפוריא הייב סמוך לבהכנ"ם ולהמרדכי לא ניחא לי בזה. אע"פ אם מותר ליכן הוא מהראי' ממילא מוכח דמותר להכנים מעטו לשם דהא עילאי לפוריא :

השקר

שעומדים שם כל היום כדאמרי' מאי בי רבנן ביתא דרבנן אבל ביה"כ לא עכ"ל ומזה הבין רמ"א שהר"ן חולק על הרמב"ם דמשוה ביהכ"נ ובה"מ אבל לפמ"ש מ"א אין חולק דהרמב"ם מיירי כשלומדי' בבה"כ שכן היה דרכם בזמן הש"ס ולכן הותר להם אכילה ושתיה שלא יתבטלו מלומדם אבל הר"ן נראה מדבריו ולשונו דמיירי בבה"כ שאין לומדים שם ולכן החמיר באכילה ושתיה בבה"כ וה"ה דהכלת מער אסור כה"ג : וז"ם הרמב"ם מותרים לאכול ולשתות מדוחק ותיבת מדוחק אינו תנאי שכל אכילת ושתי' ת"ח בבה"מ הוא מדוחק שלא יתבטל מלומדו א"כ תיבת מדוחק שב' הרמב"ם הוא טעם דמה"ע הותר לת"ח אכילה ושתיה ולכן סתם הרי"ף והרא"ש וטור ולא כתבו מדוחק כיון שאינו תנאי וכל אכילתן ושתייתן הוא מדוחק ובכל ענין שרי : וכ"מ סעיף ד' ר"ל דלעורך מצוה מותר כגון שנקבצים לעבר שנה כו' ודין זה הוא בירוש' דהיו אוכלים בשעת עיבור שנה בבה"כ ומזה הוכיחו הפוסקים דסעודת מצוה מותר בבה"כ ומאי דאיה דאמרי' התם דהא לעיבור שנה היו צריכים להיות ת"ח גדולים והיו ל"ל סמוכים ולת"ח בלא"ה מותר לאכול ולשתות בב"ה . וא"מ למ"ד דאפי' שלא מדוחק מותר אלא אפי' למ"ד דבעי' מדוחק דלמא הירושלמי סב' שהיו אוכלים בעיבור שנה בב"ה כשהיו מעבריים שם בב"ה ר"ל כשהיה מדוחק א"ו דלא הותר אלא כשלומדים בב"ה ומדקאמר שהיו אוכלים בשעת עיבור שנה משמע דזולת זה לא היו אוכלים שם ע"כ מיירי שלא היו לומדים בבהכ"נ ואפ"ה הותר לאורך מצות עיבור שנה : ואכילה ושתיה שרי לת"ח כפשטא ר"ל אפי' שלא מדוחק וא"כ אפי' לת"ל דנמסי' לא מקרי דוחק מ"מ מ"ם אכילה דהותר אפי' שלא מדוחק אע"כ דכל אכילה ושתיה הוי מדוחק כמ"ש מ"ם: וגם בהג"א שהבאתי לעיל . מודה לזה דלא הותר אלא לת"ח : ושרי אפי' ביישובן. דלא כתבו והרא"ש שהובא בש"ע בסי' א' : (ס"ק ג) לא' כו' שמת קרובו של ר"ל שלא תעצה דכוונת הש"ע שמת ח"ו גדול. אלא אפי' מת קרובו של גדול וכסי איתא להדיא במגילה דף ד"ב ע"ב בכלתי' דרפרס : (ס"ק ד) ולישן כו' כדאי' בתמיד רפ"א דתנן בית המוקד היה בגוי תנא במקדש ותנא בחול ותנן בתנאו של חול היה מוקף רודבין של לבן וקני בית אב שהיו משמרים בבהמ"ק היו ישנים על אותן רודבים ופריך הש"ם ועייל מעות (ר"ל למה היו ישנים על האבנים) ומשני אביי לאו אורח ארעא לעייל מעות לבהמ"ק וס"ל למ"א דקדושת בה"כ עדיפא מקדושת בית המוקד עכ"פ לא גרע מבית המוקד דהא תנאו של בית המוקד שהיה בגוי בחול לא ה"ל כ"א קדושת הר הבית וקדושת בה"כ כתב

מגרדי

דפכחי' ע מגילה כ"ע וברכות ס"ב (° לתפוקי מגירסת הרא"ש והעור דגרס מלוה) י כך משמע שם בברכות כ הא"ת בשם מהרמ"ת ל בשם בגמ' ושם בירוש' מ מהר"י בן חביב ל מגילה כ"ח ס עור ע שם בגמ' פ שם ל מרדכי פ"ק דשבת ומהרי"ק סי' קס"ח ת מגילה כ"ו וברים בהרא

עטרת זקנים

* מוהר ליכנס במקלו לבה"כ כו' ולפי' הסמ"ק נראה שאסו' ולפ"ז באפונדתו: דהיינו כיס ובלבד שעל רגליו נמי היה להם להקפיד ואינם מקפידים ולכן נר' דאינו משמת חסידים דכיון שאין מקפידים בהני אין להם להקפיד גם בחקל דמאי שלא הא מהא (ב"ח). יכול לרוק בבה"כ ודוקא שלא בשעת התפלה: וכשם שנוהגין כבוד ביושבן כו' . מ"מ בלא העכו"ם מחזירין שם לבמות ביה היפלות אזי יכול לבמות בה בתים להקדמות לזורך ב"ה אחרת שיש להם והעו"ב (מהר"מ אלשקר) וכן ב"ה שגזר המלכות שלא להתפלל בה יש למהרה להחזי' ולבאבי' בה"כ החדש (משפטי שמואל סי' י"ד) :

קנב * אין סותרין בה"כ. בה"כ שחרב ואין יכולין לבנותו

נתיב היים

קנא *) במ"ל סקט"ו דכיון שנחרבו קודם. כ"ב וקשה דמ"מ ניחוש שמא יבנה קודם בילת הגואל כדאמר עלו בו עשבים לא יהלום מפני עגמת נפש ויהנו לב לבנותה ול"ב דלא קאמר אלא שיקבע בא"י דהיינו הקרקע ולא יהיה בשם קדוש; בה"ב רק קדושת ח"י ודי בזה כדילף מתבור וכרמל ודי לבא בזקנדין להיות בנדון וכבון דלא מהרש"ל בחי' אגדות ע"ב :

אשל אברהם

קל"ב : **א**] בראש מגולה. בח' בס' אליה רבה ז"ל ב"ב ב"י עת"ם ת"ח שהר"מ מוקה ליקר בסכין תרוב כו' וכנו' עליו הרי"ף דאין לחוש ב"ל בגילוי הראש והוא המו' דלא מזכר מידי בח"ת מגילו ראש רק ז"ל הכל בו ב"ל בגילוי וב"ה בהשב"ץ ופשוט דקאי על סכין דוקא בשהוא בגילוי אבל בשהוא מכוסה מוהר ולא איירי כלל מגילוי ראש. וזה תימה על ש"ע ולבוש ואחרוני' דלא הרגיש :

ב] מלבשתם ובשזרה שפציותיה מזהר ע' ת' מהר"י בחסן סי' ק"ד :

ההם סופר

בין ג' הסמוכים לאה"ק ובין ג' הסמוכים לזויות שהם ב' יותר מהסמוכים בפינה אחרונה. ומסיק בסוף התשובה לדינא שאם הבהכנ"ס החדשה נבנית באותו מקום שעמדה הישינה אלא שהרחיקו מקום אהלם א"כ הקרקע מעמד הספסלים קנוי להבעלים מימים קדמונים מאן ספין מאן רקיע להוציא' ממקומם זכו'. ואם היה מקום כנסיות הראשון בטל לגמרי וקנו מקום אחר ובנו עליה בהכנ"ס המהלקי' לכל אחד מקום בהחדשה כפי אשר היה בהישינה אז היה מקום להטענה לתת להם מקום בתר שמא וכו' וגם אז היה מקום לדון אם אין שינוי בריחוק מקום אש"ץ וכדומה אבל השתא שמקומם מוזכר להם נראה לי פשוט שאין להוציאם ממקומם. אך באשר שע"י שהקהל מוסיפין מקומות בכל זויות ע"ז מתעלה מקום שלהם מחוייבים הם לתת לקוסה כפי השומא שמתעלה מקומם : **סי' קנ"א** במנ"א ס"ק ט"ו תוס'. נ"ב עיין תשובות ח"ם או"ח סי' למ"ד : שם ס"ק ז' נמחק וג"ב בספקים שבסוף ס' מהרי"ו סי' נ"א :

ה לעבר בשנה.ובסמ"ק כ' דכעודת מלוה מותר.ופי'כבג"ה כגון עיבור שנה שאין בה קלות ראש פי'דאין עולין בה אלא בפת וקטניות:ו לקצר דרכו.שאסור ליכנס בה אלא לדבר מלוה[רמב"ם]ופס"ח:ז מותר למי שנכנס.זה מלשון הרמב"ם אבל לא כ' בבא מציעא; וכן לא לא נכנס וכו' והטור שכתב בבא מציעא כתב כמי שנכנס

ה לעבר (ז) השנה בב"ה מותר לאכול שם:

ה ע היו לב"ה שני פתחים לא יכנס בפתח זה לעשותו דרך לצאת בפתח השני ו לקצר דרכו ואם היה הדרך עובר קודם שנבנה ב"ה מותר וכן אם לא נכנס בו תחלה כדי לקצר דרכו מותר לעשותו דרך וכשנכנס בו להתפלל ז (ח) °)מותר למי שנכנס בפתח זה לצאת בפתח אחר:

ו * ° מותר ליכנס בב"ה במקלו ובתרמילו ח ובאפונדתו (פי' מיני כיסים תרנוס ובילקוט ובתרמילו) כ ויש אוסרים ליכנס בו (ב) בסכין ארוך או א] בראש מגולה:

ז ° ל יכול ט לרוק (ט) בו ובלבד שישפשפנו ברגליו או יהיה שם גמי שאם ירוק לתוכו לא יהא נראה:

ח מ טיט שעל רגליו ראוי לקנחו קודם שיכנס להתפלל וראוי שלא יהא עליו ולא על בגדיו שום לכלוך:

ט נ נוהגים בהם כבוד י (י) לכבדן ולרבצן [פי' כבוד נקוי הבית. ריבון זריקת המים על פני הקרקע] ס ונוהגין להדליק בהם נרות לכבדן:

י ע אפי' יא (°) לאחר (יא) שחרבו עדיין הם בקדושתן * וכשם שנוהגים בהם כבוד בישובן כך נוהגים בחרבנם חוץ מכבוד ורבוץ ואם עלו בהם עשבים תולשים אותם ומניחים במקומן משום עגמת נפש כדי שיראו העם ותעיר רוחם (ג) וישתדלו לבנותה:

יא פ אם בשעת בנין ב"ה יב (יב) התנו עליו להשתמש בו כותר להשתמש בו יג (יג) בחרבנו אבל יד בישובו לא מהני (יד) תנאה ואפילו בחורבנו לתשמיש מגונה כגון זריעה וחשבונות של רבים לא מהני תנאה בד"א בבתי כנסיות (טו) טו שבחוצה לארץ אבל בבתי כנסיות שבא"י לא מהני שום תנאי:

יב ל יש ליזהר ב] מלהשתמש בעליות שעל גבי ב"ה תשמיש קבוע של גנאי כגון לשכב שם ושאר תשמישים יש להסתפק אם מותר להשתמש שם: הגה טז וכל זה דוקא בב"ה קבוע שבנה מתחלה לכך(ד)אבל בית שיחדו לאחר שבנה בב"ה יז מותר יח לשכב (טז) עליו (פסקי מהר"י):

קנב שלא לסתור שום בית הכנסת. ובו סעיף אחד:

א * מ °°אין סותרין (פ) בית הכנסת כדי לבנות בה"כ אחר א (א) שמא יארע להם אונס שלא יבנו האחר

°עפי' ל"מ רפ"ב ע"ב סי"ב סי' סי"ו סי"מ עפי' פ"ב ס"מ עמ"ס ס"ב עפי' קנ"ב ס"ט °°ע' רי"ק ס"ק ס"מ והוס' סי' קע"ז בפי' רמ"מ פ' רמה

בסימן זה בשם רמב"ן : (ב) בסכין ארוך . לפי שהתפלה מאריכת ימיו של אדם וסכין מקלרת וק"ל דכאן משמע דבסכין שאינו ארוך אין חשש זה שהסכין מקצר ימי אדם וכפי' ק"פ מבי' בב"י וש"ע שנהגו לכסות הסכין בברכת המזון לפי שהוא מקצר כו' והשלחן מאריך ימי האדם ואינו דין שיש המקצר על המאריך הרי דאף בכל סכין חשו לטעם זה הסכין מקצר ושני דברים אלו הם בב"י בשם מ"ח ותימה לי מ"ש וכ"ל דשאני בב"ה דלא בעי אלא לכסות הסכין בזה יש אפשרות לכסות כל סכין ואמאי לא נעביד הכי אבל כאן דצטרך לסלק ממנו הסכין לגמרי וזה טירחא יתירה לסלקו ואח"כ לחזור ולטלו וגם לפעמים יש בו טורך באותו פעם ע"כ לא הטריחוהו בזה רק בסכין ארוך שאין בו טורך כ"כ כנ"ל לישב זה : (ג) ויתחדלו לבנותו'.לפ"ז בלא סתרו בה"כ ממקום זה ובנאוהו במקום אחר ואין בדעתם לבנות עוד במקום הראשון ה"ל לתלוש עשבים בו' אלא יעשה גדר סביבו ולא יבואו לזלזל שם ואם הוא במקו' שיוכלו לעבור כנזכר בסי' קנ"ג ימכרוהו . כ' ב"י בשם המרדכי פ' בני העיר בה"כ נקרא מקדש מעט ולכן אסור לנתון דבר מב"ה דתני' בספרי מנין לנותן אבן מן הסיכל מן המזבח מן העזרה שהוא בל"ת שנאמ' לא תעשון כן לה' אלהיכם ואם נתן ע"מ לבנות שרי דהסיח דתילה בנין מקרי עב"ל. וכתב רמ"א בסי' שאח"ז פי' שיחזור ויבנה וימלא מקום הנתילה אבל אם רוצה לנתון קלת במקום אחר שיהי' שם גומא אע"פ שהיא לו לזורך אסור ע"כ יש ליזהר בחות' שעושין דקשקורין שטעבל"ר ומדבקים בכותל ועושין גומא בכותל שיוכל להחזיק שם ע"י עץ אותו דף לאו שפיר עבדי בב"ל : (ד) אבל בית שיחדו כו' . נראה דב"ם אם בשעה שבנה בה"כ בנה בית דירה למעלה ממנה דשרי דהא לא הוקדש כולו למעלה אבל תשמיש של בזיון מאוד נראה דבכל גווני אסור כגון עכו"ם או טיוף דהא בסי' כ"ה אמרינן דאלו מפסיקין לענין לירוף לענות אמן אע"ג דאין מחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים כ"ש כאן דדבר המאוס יפסיק את התפלה של ביה"כ לענות למעלה לשמים ע"כ אין לעשות כלל ב"הב אם יש למעלה ממנו דבר מאוס וכ"כ ב"י סימן קנ"ד בשם מהרי"ח במלבות תוגר יש להם בית דירה על בה"כ ובלבד שיהנו בנקיות בבתים של מעלה ועי"ש קנ"ד : אני בילדותי הייתי דר בק"ק קראקא עם ב"ב בבית מדרשי שהיה למעלה מבה"כ ונעבשתי הרבה במיתת בני ותליתי בזה :

קנב (א) שמא יארע אונס. בגמרא אר"ה לא ליסתור אונס בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחרית' איכא דאמרי משום פסיעות' דלמא מהרמי אונס ופסעי ולא בנו אחרית' וה"ר משום לעוי כל זמן הבנין מלי בנייהו ה"ב

ה לעבר השנה.ובסמ"ק כ' דכעודת מלוה מותר.ופי'כבג"ה כגון עיבור שנה שאין בה קלות ראש פי'דאין עולין בה אלא בפת וקטניות:ו לקצר דרכו.שאסור ליכנס בה אלא לדבר מלוה[רמב"ם]ופס"ח:ז מותר למי שנכנס.זה מלשון הרמב"ם אבל לא כ' בבא מציעא; וכן לא לא נכנס וכו' והטור שכתב בבא מציעא כתב כמי שנכנס

ה לעבר (ז) השנה בב"ה מותר לאכול שם:

ה ע היו לב"ה שני פתחים לא יכנס בפתח זה לעשותו דרך לצאת בפתח השני ו לקצר דרכו ואם היה הדרך עובר קודם שנבנה ב"ה מותר וכן אם לא נכנס בו תחלה כדי לקצר דרכו מותר לעשותו דרך וכשנכנס בו להתפלל ז (ח) °)מותר למי שנכנס בפתח זה לצאת בפתח אחר:

ו * ° מותר ליכנס בב"ה במקלו ובתרמילו ח ובאפונדתו (פי' מיני כיסים תרנוס ובילקוט ובתרמילו) כ ויש אוסרים ליכנס בו (ב) בסכין ארוך או א] בראש מגולה:

ז ° ל יכול ט לרוק (ט) בו ובלבד שישפשפנו ברגליו או יהיה שם גמי שאם ירוק לתוכו לא יהא נראה:

ח מ טיט שעל רגליו ראוי לקנחו קודם שיכנס להתפלל וראוי שלא יהא עליו ולא על בגדיו שום לכלוך:

ט נ נוהגים בהם כבוד י (י) לכבדן ולרבצן [פי' כבוד נקוי הבית. ריבון זריקת המים על פני הקרקע] ס ונוהגין להדליק בהם נרות לכבדן:

י ע אפי' יא (°) לאחר (יא) שחרבו עדיין הם בקדושתן * וכשם שנוהגים בהם כבוד בישובן כך נוהגים בחרבנם חוץ מכבוד ורבוץ ואם עלו בהם עשבים תולשים אותם ומניחים במקומן משום עגמת נפש כדי שיראו העם ותעיר רוחם (ג) וישתדלו לבנותה:

יא פ אם בשעת בנין ב"ה יב (יב) התנו עליו להשתמש בו כותר להשתמש בו יג (יג) בחרבנו אבל יד בישובו לא מהני (יד) תנאה ואפילו בחורבנו לתשמיש מגונה כגון זריעה וחשבונות של רבים לא מהני תנאה בד"א בבתי כנסיות (טו) טו שבחוצה לארץ אבל בבתי כנסיות שבא"י לא מהני שום תנאי:

יב ל יש ליזהר ב] מלהשתמש בעליות שעל גבי ב"ה תשמיש קבוע של גנאי כגון לשכב שם ושאר תשמישים יש להסתפק אם מותר להשתמש שם: הגה טז וכל זה דוקא בב"ה קבוע שבנה מתחלה לכך(ד)אבל בית שיחדו לאחר שבנה בב"ה יז מותר יח לשכב (טז) עליו (פסקי מהר"י):

קנב שלא לסתור שום בית הכנסת. ובו סעיף אחד:

א * מ °°אין סותרין (פ) בית הכנסת כדי לבנות בה"כ אחר א (א) שמא יארע להם אונס שלא יבנו האחר

°עפי' ל"מ רפ"ב ע"ב סי"ב סי' סי"ו סי"מ עפי' פ"ב ס"מ עמ"ס ס"ב עפי' קנ"ב ס"ט °°ע' רי"ק ס"ק ס"מ והוס' סי' קע"ז בפי' רמ"מ פ' רמה

מאוד יש לבנות בית דירה על בה"כ ובלבד שיהנו בנקיות בבתים של מעלה ועי"ש קנ"ד : אני בילדותי הייתי דר בק"ק קראקא עם ב"ב בבית מדרשי שהיה למעלה מבה"כ ונעבשתי הרבה במיתת בני ותליתי בזה :

קנב (א) שמא יארע אונס. בגמרא אר"ה לא ליסתור אונס בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחרית' איכא דאמרי משום פסיעות' דלמא מהרמי אונס ופסעי ולא בנו אחרית' וה"ר משום לעוי כל זמן הבנין מלי בנייהו ה"ב

שערי תשובה

ג"ב ובחות יאיר סימן ג"ט : (ו) שמתפללים. עבה"ט. ועיין בנ"ב מ"ת סי' י"ח שאין מוזכר בשום מקום תמונת בה"כ. ומן הדין השאים לעשות שמונה צלעות אף בענין אחר אם הטעם לפי שעל תמונה זו המקום מרווח להם יותר אבל אם בשביל שרוצים להדמות לבתים או להיכלי שרים קורא אני עליהם וישכח ישראל עושהו ויבן היכלות ולכן אין לשנות דבר ממנהגי ישנים ע"ש :

סי' קנ"א (ה) בבה"כ עבה"ט. ומ"ש מצא דבר כו'. עיין באורך בקצה"ח סי' ר' ס"ק א'. ישם כתב דאם אמר יזכה חצירי להקדש זכה לו ע"ש : (טו) עליו עבה"ט ועיין בתשו' פאר הדור סימן ע"ר שאף שמתיר ליתן בעליה שע"ג בה"כ אבל במקום שע"ג ההיכל (ר"ל הארון ששם הס"ת) אסור כישן או להניח כלי מלאכתו שם. ומ"ש באשל אברהם ס"ק ב' בשם הא"ר עיין בר"י שבספר א"ח הנדפס מחדש הנוסחא כהב"י. אך מ"מ מסיק שהכוונה מ"ש בגלוי הראש הוא ענין אחר ע"ש ועיין באשל אברהם בשם מהר"י באסן ובאמת שם כתב שאסור רק הפרדס שסביב בה"כ מותר . אך מהרי"ט חלק יו"ד מצדד קצת בעזרה להתיר ע"ש ועיין לקמן סי' קנ"ד ס"ק א' בשם מהרי"ט בזה. ועיין בשאלת יעבץ ח"ב סי' נ"ד דכתב שכותל בה"כ מבהוץ כקדושת בה"כ שלא להשתמש ושלא לנהוץ ממנו ועיין מ"ש בענין מי שכותל בה"כ משמש לביתו ע"ש :

ומ"מ מומר נכשו ירמיק מזה כנה"ג: וכתב ט"ז בילדותי הייתי דר בק"ק קראקא למעלה מבה"כ בבית מדרשי ובעבשתי הרבה במיתת בניה ותליתי בזה : (ח) ביה"כ:

באר היטב

משמוע תורה. המתעטש בבית הכנסת אין אומרים לו רפואה מיימוני . עיין ט"ז: (ובאליהו רבה התיר במקום המומר להפסיק והביא ראיה לדבריו ועיין ספר חסידים סי' תתרי"ח : מצא דבר בחלר ביה"כ זכה בו ולא אמרינן דאלר להקדש (אגודה ריש מציעא). ושיחת הילדים איסור גדול בבה"כ שלה : (ו) בחוכו. ולא יכניס מעמו לבש מ"ל : (ז) הסנה . שאין בה קלות ראש דאין עולין לה אלא בפת וקטניות : (ח) מותר למי. ל"ל מצוה למי וכו' מ"ל ע"ש ועיין ע"ת : (ט) בו דוקא . שלא בשעת תפלה והאר"י ז"ל היה מהר מרקיקה אפילו שלא בשעת התפלה : (י) לכבדן . רבינו יעקב היה מכבד בזקנו לפני ארון הקודש . ס"ם מ"ל : (יא) בחרבנו . אפילו בח"ל ר"י בי רב.מ"ל : (יב) התנו עליו . דוקא התנו בפירוש אבל משמתא כל.עמ"ל: (יג) בחרבנו . דוקא שאין דעתם לבנותה . אגודה. מ"ל : (יד) תנאי. הייגו לקלות ראש כגון אכילה ושתיה וזריעה הוי קלות ראש ביותר ועגמת נפש . מ"ל : (טו) שבח"ל. עמ"ל ועיין במגילה דף כ"ח בתוס' ד"ה בתי כנסיות של בבל כמבו דמיירי בחרבנם אבל בישובם אסור . ואלו בד"ה ואעפ"כ אין נוהגין קלות ראש בתבו דמיירי בבנינם דאלו בחרבנם שרי בכל הני ע"ם וג"ע . ועיין בהרש"ל ובספר נופי הלבנון:(טו)בגלוי.

לבושי

בחומר' והקול'. ש"ע ס"י (°) לאחר שחרבו. עיין בנסת יחזקאל סימן ט' : מ"א סקי"א (°) בחוץ לארץ. וכן מוכח מסני'

ביאור

עיקר כמ"ש הרש"ש ושור מלוה וכמ"ש בקרא להדיא שם ועמ"ל : ס"ו מותר כו'. כמ"ש בברכות שם ורקיקה ומעשל : בסבין. כמ"ש בפ"ב דמדות מפני שהמזבח נברא כו' וכן בה"כ כמ"ש בפ"ק דברכות קדישו כו' : אי כו'. ע"ל ס"ק ס"ג ובלבד כו' ירושלמי שם : ס"ן אי כו'. תר"י והרא"ש : ס"ח טיט כו'. כמ"ש בפע"ו דשבת בגדים כו' וע"ל סי' ל"ג סעיף כ"ם בבא"ח: ס"ט ונוהגין להדליק כו'. בפ"ח דברכות ל"ג ת' אור של בה"כ כו' : ס"א אם בשעת בנין כו'. כפי' הרא"ש שם וכן פי' התוס' אמנם מ"ש שם ואעפ"כ אין נוהגין כו' בבנייתה אבל הרא"ש מפ' בתורבנם וכמו זריעה וה"ה לאשמנות לפי

הגהות רעק"א

סי' קנ"ב ט"ז ס"ק א' ומזה נלמד דברי ריבון בתור דבא הרא"ש נתתק לייטב פא דמריתר ומ"ז בכו כי קייעא בפתוי' דבא סברי משום לבוי ולא סברי משום פסיעותא ואין הלבה כן ע"ש ואם איתא דס"ל דמותר אם יש לבם בבה"כ אחר קבוע בלא"ה א"ש בלי מיתרא ומ"ש התוס' והרי"ן בלאמת ואפבר דקבה להתא"ש ממ"כ יש לתוס שיתרבלו לבנות יותר מתני שבה ולא יהיה לבם בבה"כ בפסיעות אחרת :

מחצית

המרדכי ומהרי"ק די"ל מעין קדושת היכל ומה"ע אסרו בתמיד ע"ג בה"כ וכמו שיתבאר ס"ם זה : (ס"ק ה) לעבר כו' אלא בפת וקטנית משמע דכעוד' גדולה אסור : (ס"ק ז) מותר כו' זה מלשון הרמב"ם אבל לא כ' כו' ר"ל דלהרמב"ם לא קבה כיון דקתני מלעיתא אם לא נכנס בו תחלילקר מותר א"כ סיפא דאם נכנס בו להתפלל אתי בק"ו וא"כ סיפא ל"ל לק"מ דהא הרמב"ם בחמת לא העתיק המלעיתא:והטור כו' כ' עמי שנכנס להתפלל אלה כו' וא"כ אלעריך סיפא דבאמלעיתא שרי בסיפא אפי' אלה כו': ואפשר דע"ם הוא כו' וא"כ אינו מוכרח דבנכנס להתפלל אפי' כיון ג"כ לקבר דרכו דשרי : מ"ם אלה לעשות קפנדריא כ' הר"ן במגילה הטעם דבזה מראה שעניו בהכ"כ חביב עניו ומהלך עי"ז את כולה: (ס"ק יא) לא' כו' אפי' בח"ל דדרשי במגילה מאי דכתיב והסימותי את מקדשיכם אפי' כשהן סוממים מ"מ הן בקדושתן וזה ס"ל להר"י בי רב דאפי' בח"ל כן הדין : (ס"ק יב) התנו כו' דלוקא בבבל דאמרי' במגילה דף כ"ח אר"א בה"כ שבבבל על אלאן אלה אלא בשם ר"י בי רב שהביא מ"א בס"ק י"א דאפי' בח"ל אפי' בחורבנן הן בקדושתן והא הס על אלאן וא"כ אין עליהם עכ"פ כ"כ קדוש כמו בישובן אלא ע"כ דבה"ל בעי' שיתנו בפי' ומהר"י ב"ר מיירי בסתם : ופליא' כו' ומע"ם סעיף א' ס"ק ב: בשם הג"א כו' ר"ל לפ"מ שפירש מ"א דברי הג"א דמה"ע התיר אפי' בישובן לאכול ולשתות לב"א אלא אפי' בישובן על אלאן עשויין ואי ס"ל דבה"ל בעי' שהתנו בפי' איך התיר הג"א בסתם ומנא ידעי' שהתנו בפי' בשעת בנינבה"כ א"ו דס"ל דלא בעי' שהתנו בפי': מ"מ אינו מוכרח די"ל דהג"א קאי על דברי הס"ם דמיירי בבה"כ שבבבל וממילא ג"מ לדידן אי ידעינן שהתנו בפי' : (ס"ק יג) בחורבנו ודוקא כו' אגודה . ובס' ר"ר כ' שאינו כן בלאגודה' : ובע"ז כ' דאם כבר בנו ב"ה במקום אחר די שיעשו גדר סביב חוצה של בה"כ ראשון וא"ל להחמיר בעשבים ע"ש: (ס"ק יד) בישובו כו' וכ"מ בר"ש שם שכ' על מה דאמרינן ב"ה שבבבל ע"ת עשויים (דמיני' ילפי' לב"כ שבח"ל אם התנו בפי') וז"ל דא"ל דמותר לנהוג בהן קלות ראש בישובן דהא רבינא ור"א לא הוו עיילי לבה"כ משום מערא כו' אלא בחרבנו מיירי עכ"ל הרי דלא מיעא בישובן כ"א קלות ראש דהא כן הוא תחלת דברי הרא"ש דא"ל דמותר לנהוג בהן קלות ראש כו' ורא"יתו

משמוע תורה. המתעטש בבית הכנסת אין אומרים לו רפואה מיימוני . עיין ט"ז: (ובאליהו רבה התיר במקום המומר להפסיק והביא ראיה לדבריו ועיין ספר חסידים סי' תתרי"ח : מצא דבר בחלר ביה"כ זכה בו ולא אמרינן דאלר להקדש (אגודה ריש מציעא). ושיחת הילדים איסור גדול בבה"כ שלא : (ו) בחוכו. ולא יכניס מעמו לבש מ"ל : (ז) הסנה . שאין בה קלות ראש דאין עולין לה אלא בפת וקטניות : (ח) מותר למי. ל"ל מצוה למי וכו' מ"ל ע"ש ועיין ע"ת : (ט) בו דוקא . שלא בשעת תפלה והאר"י ז"ל היה מהר מרקיקה אפילו שלא בשעת התפלה : (י) לכבדן . רבינו יעקב היה מכבד בזקנו לפני ארון הקודש . ס"ם מ"ל : (יא) בחרבנו . אפילו בח"ל ר"י בי רב.מ"ל : (יב) התנו עליו . דוקא התנו בפירוש אבל משמתא כל.עמ"ל: (יג) בחרבנו . דוקא שאין דעתם לבנותה . אגודה. מ"ל : (יד) תנאי. הייגו לקלות ראש כגון אכילה ושתיה וזריעה הוי קלות ראש ביותר ועגמת נפש . מ"ל : (טו) שבח"ל. עמ"ל ועיין במגילה דף כ"ח בתוס' ד"ה בתי כנסיות של בבל כמבו דמיירי בחרבנם אבל בישובם אסור . ואלו בד"ה ואעפ"כ אין נוהגין קלות ראש בתבו דמיירי בבנינם דאלו בחרבנם שרי בכל הני ע"ם וג"ע . ועיין בהרש"ל ובספר נופי הלבנון:(טו)בגלוי.

שרר

שאח"ז בח"ל מהני תנאי בחורבנן ש"מ דבלא תנאי אסור ויש מקשין למה לריך המ"א להביא זה בשם ר"י בי רב כיון דהבואר

הגר"א

שהן מנוגין ביותר : אבל כו'. תוס' ורא"ש שם : סי"ב יש כו'. ממש"ם בפ"א דשבת אבל בקשקושי כו' ובמ"ש בסי' ק"ן בפ"ב אלמא אין איסור אלא שלא יהא תשמיש גבוה מבה"כ כ"ש ע"ג בה"כ עצמו : ושאר כו'. דאמרינן בפ' כ"ל גגין ועליות לא נתקדשו לו שמא יש לדמותן לכיכל בתש"ם דמקדשו ומבגילה שם קרי לה מקדש בש"ם והסימותי את כו' : ובז"ז כו'. דומיא דהיכל שבנה לכך :

ס' קנב ס"א שמא כו'. תנ"ג דמרימר ומר זוטרא ס"ל בשעתא אחרינא מ"מ ה"ע עיקר דכן ס"ל לר"א ורבינא שם וכן ברפ"ד

חכמת שלמה

סי' קנא סעיף י"א אבל בישובו לא מהני תנאי וכו'. נ"ב עיין במנ"א מה שהקשה בזה וע' מ"ש בישובו בחידושי ליומא בסוגיא דכל הלשכות שהיו במקדש לא הי' להם מזוזה בדף י"ד עיין במה"ת שלי בחיבור או"ח שנת תקצ"ט מ"ש בזה בישובו ובפלפול בדעת הרמב"ם בזה ע"ש ודו"ק :

השקל

מרבינא ור"א דלא הוו עיילי לבית הכנסת משום מיטרא והא משום מטרא נמי קלות ראש הוא כמ"ש מ"א אח"ז : וריעב' כו' ר"ל כיון דבישובן לא אסר כ"א קלות ראש . א"כ בחורבנן אפילו קלות ראש מותר א"כ למה זריעב' אסורה ולזה אמר דזריעה גרע מק"ר דאכילה וכדומה: (ס"ק טו) שבח"ל כו' תפקע קדושתן וא"כ בלא"ה לא תתקיים הקדושה לעולם לכן מהני תנאי להפקיע הקדוש' בחורבנו גם קודם ביאת הגואל: אבל הקרקע שאחר בח"ל וא"כ בלא"ה לא היה קבה קוסית מ"א דהא התנאי להסתמם הוא בקרקע: דהא יליף במגילה דף ד"ט בק"ו בשתידין ב"ה וב"מ לקבוע בא"י ומה תבור וכרמל שלא בא אלא לפי שעה בשעת מתן תורה לכבוד התורה ובקשו שיתן עליהם התורה (פי' מהרש"א שר"ל שרי ההריס אבל ההריס לאו בני דיעה ולאו בני בחיר' הם) יזכו לקבוע בא"י ב"ה וב"מ שלומדים בהם תמיד לא כ"ם שיקבעו בא"י : (ס"ק יז) מותר כו' דכיון שלא נמה תחלי' כו' ר"ל דאין קדושתו כ"כ חמור' כיון שלא נתקדש בתחלת הבנין לכן אפשר להפקיע הקדוש' ע"י תנאי אפי' בישובן. וא"כ לפ"ד המ"א מ"ש רמ"א מותר לשבוב עליו תיבת עליו לאו דוקא דה"ה בתוכו ודוק; ע"י תנאי אבל בלא התנה אפי' ע"ג אסור ובס' א"ר חולק והבי' לשון מהרי"ו שממנו נובע דין זה שנשאל על דין זה כה"ג אם מותר לשבוב על גביו ופייס השואל כיון דיש מרבותינו אומרי'דהא בבה"כ שבבל על תנאי היינו בשעת חורבן והביב דאפי' לדעת רבותינו הנ"ל היינו דוקא בית הבנוי מתחלה לכך דדמיא לאהיכל עכ"ל ופי' בס' א"ר דהא מה שאסור התשמים ע"ג ב"ה כ' מרדכי ומהרי"ק הובא בב"י אע"ג דנגין ועליות דעזר' לא נתקדשו מ"מ עליות דהיכל נתקדשו ובה"כ שלנו יש לנהוג בו מקלת קדוש' היכל א"כ מה שע"ג אסור משום דמדמי' להיכל וכיון שלא נבנה מתחלי' לכך אינו דומה להיכל ומותר על גביו ואפי' בלא תנאי אבל להתיר בתוכו אפי' ע"י תנאי לא שמענו : (ס"ק יח) לשבב . ומ"מ שומר נפשו כו' עמ"ש הט"ז במה שהירא לו בבה"ג וכן הביא בס' א"ר בשם הה"ג עוד כתב הט"ז בח"ל אם יש בחדר שע"ג ב"ה יש טיוף אז ע"ז הוי הפסק מלעלות התפלה למרום ע"ש : סי' קנב (ס"ק א) שמא כו' בגמרי במס' ב"ב דף ג' ע"ב דאר"ח אין סותרים בה"כ כדי לבנות בו' ואיכא תרי טעמי איכא דאמרי משום פסיעותא שיתרשלו בבנין החדשה ולא יהיה להם ב"ה כלל

ומ"ד

מ"כ דאיכ' כי כניסת' אחרית' וברי"ף ורא"ש ור"ן גרסי דאיכ' דוכת' לגלויי למ"ד מקום לגויי ליכא למ"ד מקום פציעות' ליכא וכתב הרא"ש דקי"ל כמ"ד מקום פציעות' ממיל' לא מהני דוכת' לגלויי וכתב הר"ן דלמ"ד מקום פציעות' דמתרצי מלבמתה וכימים שבנתים לא יהיה להם מקום קבוע להתפלל אבל ודאי כל שים להם כ"ה אחר קבוע לכ"ע שרי דהא ליכא מקום לגויי ולא מקום פציעות' דאלו לפציעותא שלא יבנו לעולם ליכא מאן דחייש לזה כו' עכ"ל וכ"כ בשם רשב"א ור"י וברא' שגם התוס' ס"ל כן דהא כתוב איכא ביינייהו דאיכא דוכתא לגלויי משמע דוקא במקום ערלי לגלויי פליגי אבל כי כניסתא קבוע אחריתא כ"ע מתירים ואפי' להני' שלפנינו ה"ב דאיכא כי כניסתא אחריתא ג"כ פירושו כן שים כי כניסת' ערלי וכ"מ בב"י דאיכא כי כניסתא אחריתא לגלויי משמע ערלי בעלמ' ולזה גרא' דגם הרמב"ם והטור ס"ל כן ואע"ג דלא הזכירו דמהני כי כניסתא אחרית' אלמד ממיל' מדאמרו אלא בונין האחרת תחלה ואחר כך סותרין ומזה נלמד דאי איכא אחריתא ס"ל כאלו כמו אחרת דמה הפרש יש ביניהם וכ"כ רמ"א סי' קכ"ג דיש להם בה"כ אחרת מותר לסתור הישן ובב"י כ' שיש פלוגתא בין הטור להר"ן ואינו נראה כלל אלא הכל מודים בב"ה קבוע דמותר לסתור האחרת: (ב) אבל אם חרבו יסודותיו. ובגמ' קרו לזה תיוהי דהיינו אם נרא' קלקול: ומעשה בעיר אחד שהיו היהודים דריס חוץ לחומה ואירע הענין שנתישבו בתוך החומה והיתה בה"כ לבד חוץ לחומה ואמרתי אין לך תיוהא גדולה מזה והתרתי לסתור אותה כדי לבנותה תוך החומה (°) ותחלה יבנו בה"כ האחרה ויעלו אה"כ האבנים מן הישנה ויבנו תוך החומה מהם: (ג) ואסור ליקח אבנים כו'. ז"ל הג"א אם אינ"ז וסיים אח"ז כי ליכא דוכתא לגלויי משמע דה"ק אפי' רואה לסתור ולבנות אחרת ואין לו אבנים רק אלו מן הישנה אפ"ה אסור כל שאין דוכתא לגלויי כי הוא פסק כמ"ד הטעם מפוס דוכתא לגלויי ממילא נדיחן אסור אפילו יש דוכתא לגלויי לא יסתור הישנה כדי ליקח האבנים ממנה אבל אם יש היתר לסתור אותה בדרך שזכרנו דהיינו שיש בה"כ קבוע אחר אז דחזו ביה תיוהא ודאי מלוה מן המובחר ליקח האבנים ולבנות החדשה כן הוא ביאור הדבר וכבר רמיתי מי שטעה בזה לומר שיש לאסור ליקח האבנים המגותלים וזה אינו: (ד) ואסור לסתור כו'. עיין מ"ש בס"ס הקודם לזה:

קנג (א) קדושה אחרת כיולא בה. בס"ת בפסק כ"ד ריש ה' ס"ת דאסור כיון דלא מעלי בה הע"ג דא"א בעולם לעלויי בה מ"מ אסור והוא בעי' דלא אפשיע' בגמ'. ומ"כ בשאר קדושות דאפשר לעלויי בה פציעות

באר היטב

קנב (א) בנית הכנסת. ואפילו יש להם בנין בה"כ אסור מ"ל. וט"ז מתיר אם יש להם בה"כ אחרת ע"ש ועיין בדמ"א סי' קנ"ג ועיין ע"ת: (ב) סותרים. ומה אפילו בכרכים שרי דכל העולם מרוצים כיון שבונין להם בה"כ אחרת מ"ל: (ג) דוכ'. דהיינו שבונין תחלה הבונה החדשה ואח"כ סותרין הראשונה: (ד) הטעם. כ"מ וט"ז פסקו דבאינה מקום לגלויי ממילא נדיחן אסור אפ"ס: (ה) לסתור: דבה"כ נקרא מקדש מעט ואם נתן אבן ממנה עובר בלאו. מ"כ יש ליזהר באותן שעושין דף שקורין בטעדיר ושוטין גומא בשתל שיוכל להסיק בם ע"י עץ אותו דף לאו בספיר עבדי ט"ו סי' קנ"א: (ובספר אליהו רבה הביא דאיתה להתיר דהא כתב הרמב"ם דהמותר מן המוזבח דוקא דרך הפסקה אסור וכן מוכח דברי מהרא"ם פ' ראה שפירש דברי רש"י וכי תבלה על דעתך שיראל מותרין מזבח כו' הא דלא הקשה בל מחיקת הפסד היינו מפוס די"ל בבנין שיש לורך ממקום ואם איתא דאסור בנבילה אף לצורך מ"ב מאי פריך על נתילה ע"ש) ועיין בת"ר"ס פאדווה סי' ס"ה: קנג (ה) בה"מ. דוקא בה"כ שאין קובעין מדרש אחד דינו בבית המדרש ומותר לעשותו מדרש אפונה דבר שמואל סי' ב"מ"ו: (ו) וכתובים. משמע דמומשין ובנייאים כי הדדי ניהו.וע"ע דבי"ד סי' רפ"ב סי' י"ט אי' דמומשין קדושה ממורה מבנייאים וכתובים בהדדי ניהו עיין מ"א: (ד) טעות. דמומשין ובנייאים וכתובים כי הדדי ניהו כל"ל דאסור ליקח בדמי מומשין בנייאים וכתובים בהדדי ניהו אלא בונים אחר תחלה ב ואחר כך (ג) סותרים הישן (ואפי' לא רלו לסתור רק מחילה מ' להרמינו נמי ג (ג) דוגמא אבי (רבינו ירוחם נ"ב מ"ה וב"י בסס רמב"ם) ג והני מילי שהיה ראשון חזק (ב) אבל אם חרבו יסודותיו או נטו כתליו ליפול סותרים אותו מיד ג ומתחילין לבנות ד במהרה ביום ובלילה שמא תדחק השעה וישאר חרוב:

הגה (ג) ה ואסור ליקח אבנים מב"ה (ד) הישנה כדי לבנות חדשה. (הב"ח פ' ב"ה) (ד) ו ואסור (ה) לסתור דבר מב"ה אלא אם כן עושה על מנת לבנות: (מרדכי פ' בני העיר)

קנג דיני בנין בית הכנסת. ובו כב סעיפים:

א א ° מ מותר לעשות מב"ה (מ) בית המדרש אבל לא מבית המדרש (ב) ב"ה:

ב ב בני העיר שמכרו ב"ה יכולים ליקח בדמיו תיבה *דהיינו היכל שמניחין בו ס"ת או לוח שמעמידין עליו ס"ת מכרו תיבה יכולים ליקח בדמיו מטפחת של ס"ת מכרו מטפחת לוקחין בדמיה ספרים דהיינו שכתוב כל חומש לבדו ב וכן נביאים (ג) וכתובים מכרו ספרים לוקחים בדמיהם ס"ת אבל איפכא להורידן מקדושתן אסור ואפי' אם קנה בקצת המעות דבר שקדושתו חמורה אין יכולין לשנות המותר לקדושה קלה:

ג ג ס"ת שנמצא ג בו (ד) טעות דינו כחומשים (וב"ל סי' קמ"ב):

ד אם הותר לקנות בדמי קדושה אחת (א) קדושה אחרת °ע' ס"ד סי' קי"ד קט"ז קי"ז

כיוצא

דאסור לגתון דוקא דבר מחובר (מהר"מ פדואה סי' ס"ס):

קנג א מותר לעשות כו' (°) ל"ע אי מותר לעשות מבה"כ בה"מ ליחיד בביתו (°) ועס' קנ"ג ס"ב ובסי' ל' סי"ח משמע דשרי ע"ש: ב וכן נביאים וכתובים. משמע דס"ל דמומשין ונביאים וכתובים כי הדדי ניהו ול"ע דבי"ד סי' רפ"ב סי"ט אי' דמומשין (°) קדושתן ממורה מנביאים וכתובים וכ"ה בהדיא בגמ' דף כ"ז. והע"ת לא ע"ש לכן נ"ל דאסור ליקח בדמי מומשין נביאים וכתובים ונביאים וכתובים בהדדי ניהו כמ"ש בי"ד סס בהג"ה בסס התו' והר"ן ול"ע הר"ן נופא כתב דקדושת נביאים ממורה מקדושת כתובים הביאו הב"י (°) סי' תקל"א ע"ש ואפשר דמ"מ אינו חמור כ"כ שיהיה אסור להניח מ' ע"ג חבירו אז ליקח מ' בדמי חבירו ול"ע דהא אפי' בדבר שקדושתו שוה בעי למימר בגמ' דאסור להניח מ' ע"ג חבירו אלא דשרי משום דלא אפשר מ"כ בדבר שיש בו לד חומר למה יהיה מותר עמ"ש סק"ח. ומשמע דר"ן במגילה הדר ביה ממ"ש בחס' ר"ה וס"ל דכי הדדי ניהו רק דמקדמי כתובים משום שדוד סי' קודם לנביאים: ג בו טעות. כיון שפסול לקרות בו אע"פ דאסור לגתון דוקא דבר מחובר (מהר"מ פדואה סי' ס"ס):

קנג א מותר לעשות כו'. ל"ע אי מותר לעשות מבה"כ בה"מ ליחיד בביתו (°) ועס' קנ"ג ס"ב ובסי' ל' סי"ח משמע דשרי ע"ש: ב וכן נביאים וכתובים. משמע דס"ל דמומשין ונביאים וכתובים כי הדדי ניהו ול"ע דבי"ד סי' רפ"ב סי"ט אי' דמומשין (°) קדושתן ממורה מנביאים וכתובים וכ"ה בהדיא בגמ' דף כ"ז. והע"ת לא ע"ש לכן נ"ל דאסור ליקח בדמי מומשין נביאים וכתובים ונביאים וכתובים בהדדי ניהו כמ"ש בי"ד סס בהג"ה בסס התו' והר"ן ול"ע הר"ן נופא כתב דקדושת נביאים ממורה מקדושת כתובים הביאו הב"י (°) סי' תקל"א ע"ש ואפשר דמ"מ אינו חמור כ"כ שיהיה אסור להניח מ' ע"ג חבירו אז ליקח מ' בדמי חבירו ול"ע דהא אפי' בדבר שקדושתו שוה בעי למימר בגמ' דאסור להניח מ' ע"ג חבירו אלא דשרי משום דלא אפשר מ"כ בדבר שיש בו לד חומר למה יהיה מותר עמ"ש סק"ח. ומשמע דר"ן במגילה הדר ביה ממ"ש בחס' ר"ה וס"ל דכי הדדי ניהו רק דמקדמי כתובים משום שדוד סי' קודם לנביאים: ג בו טעות. כיון שפסול לקרות בו אע"פ שמניחים בו. נ"ב עיין תשובות ח"ם יו"ד סי' רע"ט: שם במג"א ס"ק ב' וצ"ע. נ"ב ובמתני' נמי קשיא שלא הזכיר החילוק שבין חומשין לספרים וכן תמה בטורי אבן שם. ולפענ"ד נראה דשלשה חילוקים יש.א' לענין אמירת הפסוקים דברי נביאים קדושים שפי כמ"ש הר"ן בר"ה. אמנם מכל מקום לענין קדושת הספר אין שום חילוק דאותה קדושה שמתקדש הגויל ע"י דברי נביאים מתקדש נמי ע"י כתובים דמ"ש ומשום הכי כתב הר"ן בפרק בני העיר דמטפחת נביאים וכתובים אתה היא. אמנם חומשין שגם הגויל קדוש שפי שהרי ראויה להשלימו לתורה שלימה ומכ"ש ס"ת שלם רק חסר בו אות אחת שאפשר לתקנו ומש"ה אוסר בברייתא לברוך במטפחת חומשין וכ"ז לענין משפחת אמנם למכור ולקנות דא ודא אתת היא דאין שום חילוק בין העוסק בתורת מרע"ה או בספרי נביאים וכתובים ואפי' רק במפרשי הש"ס משום הכי לא חילוק

באר היטב

קנב (א) בנית הכנסת. ואפילו יש להם בנין בה"כ אסור מ"ל. וט"ז מתיר אם יש להם בה"כ אחרת ע"ש ועיין בדמ"א סי' קנ"ג ועיין ע"ת: (ב) סותרים. וזה אפילו בכרכים שרי דכל העולם מרוצים כיון שבונין להם בה"כ אחרת מ"ל: (ג) דוכ'. דהיינו שבונין תחלה הבונה החדשה ואח"כ סותרין הראשונה: (ד) הטעם. כ"מ וט"ז פסקו דבאינה מקום לגלויי ממילא נדיחן אסור אפ"ס: (ה) לסתור: דבה"כ נקרא מקדש מעט ואם נתן אבן ממנה עובר בלאו. מ"כ יש ליזהר באותן שעושין דף שקורין בטעדיר ושוטין גומא בשתל שיוכל להסיק בם ע"י עץ אותו דף לאו בספיר עבדי ט"ו סי' קנ"א: (ובספר אליהו רבה הביא דאיתה להתיר דהא כתב הרמב"ם דהמותר מן המוזבח דוקא דרך הפסקה אסור וכן מוכח דברי מהרא"ם פ' ראה שפירש דברי רש"י וכי תבלה על דעתך שיראל מותרין מזבח כו' הא דלא הקשה בל מחיקת הפסד היינו מפוס די"ל בבנין שיש לורך ממקום ואם איתא דאסור בנבילה אף לצורך מ"ב מאי פריך על נתילה ע"ש) ועיין בת"ר"ס פאדווה סי' ס"ה: קנג (ה) בה"מ. דוקא בה"כ שאין קובעין מדרש אחד דינו בבית המדרש ומותר לעשותו מדרש אפונה דבר שמואל סי' ב"מ"ו: (ו) וכתובים. משמע דמומשין ונביאים וכתובים כי הדדי ניהו.וע"ע דבי"ד סי' רפ"ב סי' י"ט אי' דמומשין קדושתן ממורה מנביאים וכתובים בהדדי ניהו עיין מ"א: (ד) טעות. דמומשין ונביאים וכתובים כי הדדי ניהו כל"ל דאסור ליקח בדמי מומשין נביאים וכתובים בהדדי ניהו אלא בונים אחר תחלה ב ואחר כך (ג) סותרים הישן (ואפי' לא רלו לסתור רק מחילה מ' להרמינו נמי ג (ג) דוגמא אבי (רבינו ירוחם נ"ב מ"ה וב"י בסס רמב"ם) ג והני מילי שהיה ראשון חזק (ב) אבל אם חרבו יסודותיו או נטו כתליו ליפול סותרים אותו מיד ג ומתחילין לבנות ד במהרה ביום ובלילה שמא תדחק השעה וישאר חרוב:

הגה (ג) ה ואסור ליקח אבנים מב"ה (ד) הישנה כדי לבנות חדשה. (הב"ח פ' ב"ה) (ד) ו ואסור (ה) לסתור דבר מב"ה אלא אם כן עושה על מנת לבנות: (מרדכי פ' בני העיר)

ביאור הגר"א

דמגילה והר"ן כ' דאף מרחוק ומ"ז ס"ל מקום פציעותא דאל"כ לא כ"ל לסמוך כה דרביגא ור"ת לתריחה ומ"ז אלא דוקא בתין להם בה"כ קבוע חייבין לפציעותא אבל בה"כ קבוע לא וכנ' הספרים דאיכא דוכתא לגלויי וע' סי' קנ"ג ס"ז בהג"ה וכ"ז לא מייריי כו': ומתחילין בו'. סס ושייל פוריאל כו': ואסור כו'. רפ"ד במגילה: ואסור כו'. ספרי פ' ראה בגין לגותך אבן א' מן הבית מן המזבח מן הבצרה שעובר בל"ת ע"ל ולבדתם את שמם לא תעשון כן לה': אא"כ כו'. דהא בהמ"ק גופא סתריה הורדוס בה"ב סס וכן בבה"כ לא לסתריה אינם בה"כ כו' כנ"ל:

סי' קנג ס"ב דהיינו כו'. מהרי"ח: או כו'. בו פי' תר"י: מטפחת של ס"ת. הר"ן: דהיינו כו'. רמב"ם ועור: וכן כו'. ר"ש ור"ן וב"ה בירושלמי מטפחות מקפין ספרים אפי' מטפחות תורה ותומשין לוקפין בהן נביאים וכתובים כו' ספרים לא יקחו מטפחות אפי' נביאים וכתובים אין לוקפין בהם מטפחות תורה ותומשין: ואפי' כו'. מתני' סס וכן

ס"י סרי מוכח דקדושת בהמ"ד יחיד קיל מבה"כ המש"כ בסי' ל' משמע דסרי דבהמ"ד חמיר קדושתו מבה"כ דהא מבואר סס אחאר בבה"כ שרי בבהמ"ד אם המלוה להתפלל בו יותר מבה"כ: שם (°) קדושתן חמורה. לענין להניח אחד על גבי חבירו ע"ש: שם (°) סי' תקל"א.

הגהות

סי' קנ"ג מג"א ס"ק ב' מבנייאים וכתובים והכלא מיירי על כרחך ג"כ אף בחומשים העשויים בגליון כדמוכח מפרש ג' דס"ת

מחצית

וא"ד משום לגויי ר"ל שלא יהי' להם בנתיים מקום להתפלל הרוצה סתור' והחדש עדיין לא נבנית ואמר מאי ביינייהו ואמר איכא דוכתא לגלויי כ"ה גירסת רי"ף ורא"ש ופירש הר"ן דודאי לפציעות' שיתרשלו ולא יבנו לעולם ב"ה חדשה לא חייבי' אלא חייבי' שיתרשלו ולא יבנו מהר לכך אי איכא חכתי לגלויי למ"ד משום לגויי שרי דהא א"ל מקום להתפלל ולהתרשלות לא חיים ובנתיים יבנו החדש' ומ"ד משום פציעות' אפי' איכא דוכתי לגלויי אסור כיון דאותו מקום אינו קבוע רק דרך ערלי חייבי' לפציעות' שיתרשלו בבנין החדשה ולא ימהרו בניו' ובנתיים יתבטל אותו מקום ערלי שה"ל להתפלל ולא יהיה להם מקום להתפלל ופ"ז כ' שאם יש להם מלבד ב"ה זו עוד ב"ה אחרת קבוע מותר לכ"ע דאפי' יתרשלו בבניו' יהי' להם עכ"פ מקום להתפלל ולהתרשלות לעולם שלא יבנו כלל לא חייבי' כ"ל אבל לפי גרסתינו בגמ' איכא ביינייהו דאיכא בי כניסתא אחריתא משמע דלא כהר"ן דלמ"ד משום פציעותא אפי' א"ל קבוע אסור חייבי' שיתרשלו ולא יבנו' לעולם ואף שהע"ג כ' דיש לפי' בי כניסתא אחריתא שר"ל ב"ה ערלי אבל ב"ה קבוע באמת מותר לא ס"ל למ"ה כן: (סק"ב) ואח"כ סותרים וזה אפי' בכרכים שרי ר"ל אע"ג דמבואר בסי' קנ"ג סעיף י"ד אפי' ז' עובי העיר במעמד א"ה אין רשאי לבנות בה"כ של כרכים דמסתמא תהא בגאו' ע"ד כל העולם אז דמסתמא רבים מבני העולם התנדבו ג"כ מעות לבנין ב"ה לכן בעי' דעת כל העולם משא"כ הכא ודאי ניחא לכל העולם: (סק"ד) במהרי' כו' דעיינו כו' והכי עביד ר"א שבנה החדש' ועי"ז לא יתעצל בבניו שהחמה והגשמים היו מצערים אותו בהיות מעתו שם כן פירש"י: סמוך לבה"כ ע"ם קנ"א סי"א כ"כ התו' שם. ול"ל דאע"ג דב"ה שבבבל על תנאי עשויין ל"מ לדידן בח"ל כ' מ"א בסי"א סקי"ב דבעי' שהתנו בפי' ולא בשתם ואפי' אתם בעובדא דר"א שהוא בבבל לפמ"ש מ"א סקי"ג בשם אגודה אם דעת' לבנותו לא מהני תנאי וע"ש בתו': (סק"ה) ואסור כו' כ' הב"ח דאם הישן כו' המ"א הבין מדברי הב"ח דמיירי שבנאן החדש' סביב הישן והישן עומד באמצע החדש דבה"ב ל"ל לפציעותא וא"כ אי א"ל דוכתי לגלויי שרי: דהאמצעיא היתה במגילה דף ד"ו ע"ב רמי בר אבא הוי בני בי כניסתא הוי בי כניסתא עתיקא והיה רוצה לסתור אי לא' כו' וקמבע"ל הא דאמר ר"ח אין סותרים ב"ה כדי לבנות כו' אם משום פציעות' כה"ג מאי אתי לקמי' דר"פ ואסר קמיה דר"ה בריה דר"י ואסר עכ"ל הגמרא וס"ל למ"א דאע"ג דבה"ב ל"ל לפציעותא מ"מ אסרו ר"פ ור"ה בריה דר"י משום דחייבי' לאונס: ועוד כי פריך בגמ' בב"ב דף ג' ע"ב הכ"ל מאי ביינייהו בין טעם דחייבי' לפציעותא ובין משום לגויי: ולכן שינו הפוסקים לשון הגמ' ר"ל דהרב"י כתב תהלת סי' אין סותרים כו' שמא יתרע להם אונס וה"ל לו' כלשון הס"ם דחייבינן לפציעות' אלא מה"ט נקט אונס כדי לכלול אפי' בה"ג דרמי בר אבא במס' מגלה הכ"ל דל"ל לפציעותא מ"מ אסור משום אונס כפציעות ר"פ ור"ה בריה דר"י שם: ולכן לא כ' רמ"א סוף ל' של הג"א ר"ל שמעתו נובע הגמת רמ"א וז"ל הג"א וכן אסור ליקח אבנים מבה"כ ישנה כדי לבנות בחדש' כי איכא דוכתי לגלויי עכ"ל: ואני בעיותי לא הבנתי דברי מ"א דזה ל' הב"ח אחר שהביא דברי הרמב"ם שכ' דאפי' לריך לעצים ואבנים של הישנה לקובעו בחדש' אפ"ה

מט

ב שם בב"ב ג רמב"ם פי"ח מה"ת ח הגילה כ"ו וכ"ז ב שם ג הרשב"א

עטרת זקנים

במקומו הא' מוהר למכרו ולבנות עליו כל בנין ושוב לעשותו לגן ירק ומקום ב"ה עלהו ים כו קדושה (מוהר"ת מלוכלין סי' כ"ח) וגן שהוא בעזרת בה"כ יש להסתפק בו אם מותר לאכול בהוכו והתחיר תע"ב (מהרר"י ערלאי סי"ד) ובתי בנסיות שבארצות הללו בזמן הזה אין כל המקומות שוין והכל לפי שהוא מקום אם אין בונה אותה אלא בשביל אנשי העיר לבדן בנגון באחרת דלא שביחי רבים דאתי מעלמא זהו נקר' כפר ואע"ג דשביחי רבים עוברים ובאים לפרקים כיון דלא קבועו בעיר אלא דרך ערלי לאו כרך הוא אלא כפר ואפי' בני העיר לא בנו אותן מביאן לבד אלא גם אחרים שבאוץ לעיר שייבו להם לבנין בה"כ אין בכך כלום אמנם כל מקום דשביחי רבים העלמא שבאין להתפלל שם בגון מקום שבסוחרים מתקבצים שם יש לה דין בה"כ של רבים וה"ה מי מקום שיש חכם גדול ואפ"ד שמתקבצים רבים שרבים לו ולתורתו יש לו מי דין רבים ומ"מ לענין דין הכ"ל מותר בכל ענין כי בב"ה שבא"ל שרי לתשבר בהו מלי דבעי אפילו בלא זע"ה בא"ה חוץ הל' דברים המזרים בתפנה וע"פ לה ה"ה בא"ה שרי לעשות בהם אפי' הכי ד' דברים (ש"ת משאת בנימין סי' ל"ג) ועיין מ"ש בת"ת סימן קפ"ב בהג"ה בתין להקל לעשות לר ודוחק בתקומו. אתגם בכל משאת בנימין חולק ע"ז וכסק שים רשות להקהל להעמיד מנורה בב"ה סמוך למקומו של יחיד אלל ארון הקודש בלא הניחו לו מקום פנוי אלל מקומה ברלוו ע"ש בש"ת סי' ד':

קנג * דהיינו היכל שמניחין בו ס"ת. נ"ע אם מותר להניח שאר ספרים בתוך הארון ומראה דאין זה נקרא הורדה מקדוש' מאחר שעדיין בקדושה קיימין ואם ראויה שמניחין בה יריעות פסולין וה"ה חומשים ושאר ספרים אבל נ"ע היכא שהוליא ס"ת אם יכולין להניח בתוך אותו הארון שאר ספרים מאחר דלית בה ס"ת אם קרוי הורדה מקדושה אם לאו ודוק (מהרר"ל):

נתיב חיים

קנג בת"א ס"ק א' ס") נ"ע אי מותר ב"כ ועיין במהרש"ל חידושי אגדות ברכות דף מ' דמשמע שם אי בה"מ קבוע ליחיד שמשם יוצא הורדה בזמן הזה שניכה ברוי שם ואוכב שעריס המלויינים ע"ש:

חתם סופר

סי' קנ"ב במג"א ס"ס נ"ב אבל בתשובו' מהר"ם בר ברוך סי' מ"ה אוסר: עו"ש. נ"ב אבל להסיר הספסלים תלושים מבהכנ"ס שפיר דמי אבל פשיט' שאסור לשבור את הספסלים אעפ"י שהם תלושים כדמוכח במכות דף כ"ב ע"א:

סי' קנ"ג במחבר סעיף ב' ברוך סי' מ"ה אוסר: עו"ש. נ"ב אבל להסיר הספסלים תלושים מבהכנ"ס שפיר דמי אבל פשיט' שאסור לשבור את הספסלים אעפ"י שהם תלושים כדמוכח במכות דף כ"ב ע"א:

סי' קנ"ב (ג) סותרים עבה"ט. ועיין בשו"ת נ"ב סי' י"ט בבה"כ דאית בה תיוהא וצריכה תיקון אלא שנוף בה"כ במקום הזה ברפיון כו' ע"ש. כדת מה לעשות לבנות במקום אחר ולהוצי' בה"כ הישן לחולין ועיין בתשו' נ"ש סי' ד"ז אם בה"כ מדשכרת מהשר אסור להניח עד שישכרו אחרת תחלה והביאו בא"ר: (ה) לסתור עבה"ט ועיין בשו"ת בית אפרים חלק יו"ד מ"ש בענין זה. וכתב במה"ב בשם זרע אמת תיבות ישינות שבבה"כ שאין ראוים לתשמישן אקע קדושתן ועצהיו"ט כמכרה לעצים להסקה ובעד הדמים יקחו חדשים ע"ש:

סי' קנ"ג (ב) סותרים עבה"ט. ועיין בשו"ת נ"ב סי' י"ט בבה"כ דאית בה תיוהא וצריכה תיקון אלא שנוף בה"כ במקום הזה ברפיון כו' ע"ש. כדת מה לעשות לבנות במקום אחר ולהוצי' בה"כ הישן לחולין ועיין בתשו' נ"ש סי' ד"ז אם בה"כ מדשכרת מהשר אסור להניח עד שישכרו אחרת תחלה והביאו בא"ר: (ה) לסתור עבה"ט ועיין בשו"ת בית אפרים חלק יו"ד מ"ש בענין זה. וכתב במה"ב בשם זרע אמת תיבות ישינות שבבה"כ שאין ראוים לתשמישן אקע קדושתן ועצהיו"ט כמכרה לעצים להסקה ובעד הדמים יקחו חדשים ע"ש:

שערי תשובה

סי' קנ"ב (ג) סותרים עבה"ט. ועיין בשו"ת נ"ב סי' י"ט בבה"כ דאית בה תיוהא וצריכה תיקון אלא שנוף בה"כ במקום הזה ברפיון כו' ע"ש. כדת מה לעשות לבנות במקום אחר ולהוצי' בה"כ הישן לחולין ועיין בתשו' נ"ש סי' ד"ז אם בה"כ מדשכרת מהשר אסור להניח עד שישכרו אחרת תחלה והביאו בא"ר: (ה) לסתור עבה"ט ועיין בשו"ת בית אפרים חלק יו"ד מ"ש בענין זה. וכתב במה"ב בשם זרע אמת תיבות ישינות שבבה"כ שאין ראוים לתשמישן אקע קדושתן ועצהיו"ט כמכרה לעצים להסקה ובעד הדמים יקחו חדשים ע"ש:

לבושי שרד

היא בפעיף שלאח"ז אבל המעיין בדברי המ"ח בס"ק שלאח"ז יראה דמדברי הס"ע היה מקום לדחות הראי' ע"ש ותבין ודוק: סי' קנב מ"א סק"ה (°) כתב הב"ח. ס"ל דאע"פ שסיים הג"א בהאי דינא וכ' כי ליכא דוכתא לגלויי אפ"ה מודה הג"א דקי"ל דמ"ד משום פציעות' רק כיון שעומד באמצע הבנין שהתחילו בבנין שהתחילו כבר לבנות החדש ורולה להחור א' לאחר מן הישן ולהניחו מיד בחדש ליכא חדש פציעות' מ"ה לא אסר הג"א רק בליכא דוכתא כך מפרש הב"ח בהג"א ולכן פסק כך לדינ' דאיכא דוכתא' שרי ומשיג המ"א דלמה לא ניחוש לפציעות' כה"ג ואפי' תימא דל"ח לפציעות' כה"ג מ"מ לאונס מיהו חייבי' אע"כ הבנ"ח פסק כמ"ד משום דוכתא' לגלויי מתיר' לדידן דקי"ל כמ"ד משום פציעות' אסור אפי' איכא דוכתא' לגלויי אבל בדאיכא דוכתא' לגלויי פציעות' שרי כיון דל"ל לפציעותא והכי מוכח בהג"א שכ' וכן אסור כו' כי ליכא דוכתא' לגלויי עכ"ל ובהג"ה ס"ע כ' וז"ל ואסור ליקח אבנים מב"ה שם כדי לבנות בחדש' ויש מקו' לטעות בלשונו דאפי' כבר מוחן הישנה נמי אסור וזה ודאי שקר כו' ואם בא להוסיף איסור דאפי' עומד באמצע בנינהחדש נמי אסור אע"ג דל"ל לפציעות' ובדאי' בעובדא דרמי ב"א הלא אין זה אסור אלא בלוכ' דוכתא לגלויי כדפי' עכ"ל הב"ח וא"כ ודאי לפי הבנת מ"א דברי הב"ח דלא התיר הב"ח אלא בבונה סביב הישן אבל אם בונה במקום אחר אע"ג דבוטל א' מן הישן וקובעו בחדש מ"מ חייבי' לפציעות' ע"ז יפה הקשה מ"א דא"כ מה יוסיף בזה במה שבונה החדש סביב הישן מ"מ א"ל לפציעות' אבל לפי המבואר מל' הב"ח הנ"ל לא נתבוין כלל שבונה החדש סביב הישן אלא מ"ש שעומד באמצע החדש ר"ל החדש הבונה החדש עומד באמצע הבנין ר"ל שבבר התחיל לבנות ועדיין לא נמר הבנין וכה"ג אמרי' במגלה שם דל"ל לפציעות' וכמ"ש גם מ"א אלא דמ"מ אח"ז פשטה ר"פ ור"ה בריה דר"י לאיסור' אבל אין מבואר בס"ס טעם לדבריהם וס"ל למ"א טעם החייבי' לאונס. והב"ח ס"ל הטעם משום דליכ' דוכתא לגלויי אבל לאונס לא חייבי' ולכן היכי דאיכא דוכתא לגלויי הה"ג שבבר התחיל בבנין חדש ס"ל להב"ח דשרי וכמבואר כ"ז להדיא תוך דברי הב"ח שהבאתי ואין על הב"ח שום תפיסה כ"א בהא דהמ"ל איכא ביינייהו דבבר התחיל בבנין החדש' אבל דאין זה קושיא כ"כ דמלינו בה"ג טובא בס"ס דהמ"ל איכא ביינייהו אחריתי. גם י"ל דהס"ם ר"ל איכא ביינייהו לדינא וס"ל להס"ם דטעמא דלגויי ס"ל לכ"ע אלא דפליגי אי חייבי' לפציעות' ולכן אם בבר התחיל לבנות החדש אי ליכא דוכתא לגלויי לכ"ע אסור ולכן אמר א"ב דאיפכ' דאיכ' דוכתא לגלויי דלמ"ד משום פציעות' אסור ולמ"ד משום לגויי דלא חיים לפציעות' שרי: (סק"ו) ואסור כו' מן ההיכל דקדושת ב"ה יש לו קלת קדושת היכל וכדלעיל ס"ם קנ"א בשם מרדכי ומהרי"ק דוקא מחובר דהא יליפינן לה לאיסורא מדכתיב את מזבחותיהם תתוצון כו' לא תעשון ע"מ לבנות שרי ועבע"ז ס"ם קנ"א אסור לעשות גומא בכותל לתחוב שם הען או הבדיל שם ומותן ע"מ לבנות שרי ועבע"ז ס"ם קנ"א אסור לעשות גומא בכותל לתחוב שם הען או הבדיל שם ומותן ע"מ לבנות שרי ועבע"ז ס"ם קנ"א אסור לעשות גומא בכותל לתחוב שם הען או הבדיל

על הסעמד"ר וכס' א"ר מתיר דברמב"ם מבואר דאינו אסור כתילה אלא הסחתה.

סי' קנג (סק"א) מותר כו' ועסי' קנ"א כתיב ב' דמשמע דבה"מ דיחיד קליסא קדושתי' מקדוכת ב"ה דמבואר שם דיחיד יש להקל יותר להבחמש שם מלהבחמש בב"הכ וא"כ אמו' לעם' מבה"כ בה"מ דיחיד דהוי הורד: וכסי' ל' סעיף י"ח משמע דברי שב' דעדיף להתפלל בבה"מ קנוס מבה"כ משמע דקדושת בהמ"ד עדיף מב"ה וכיון שב' בסי' ל' סעיף משמע דמייריי אפי' בבה"מ דיחיד וכ מ בהגיא הרב"י שם בסי' ל' ראיה לדין הזה משמע מהרלו' אפי' של יחיד ע"ש: (סק"ב) וכן כו' משמע כו' כי הדדי

שערי תשובה

באר הגולה

מגן אברהם נ"י

מגן דוד ט"ז

ד הר"ן ה מהרי"ל לדעת הטור ו סס נגמ'

עטרת זקנים

* לס גבו מעות כו' וכולאות בגין כ"כב לוגס נגבית לפי כפסות (מהר"מ פתדולה סי' מ"כ) :

נתיב חיים

ט"ז סק"ד (°) ולהכי כתב כ"י כלן ויס מתירין כ"כ לא עיין בכ"מ פי"ל מה"ת וז"ל הוא סוכר דוקא ס"ת שאין לה מעלה יתירה אבל כיכא דאיכא לעילוי מעלין דוקא ע"כ ותו ללא

אשל אברהם

א] לתמורה עיי' בלר היטב סק"ו מ"ם בסס מ"ל להרן קונ' הכ"ת וכת' סב יעקב סי' י"כ העלה כמי אלוה קודם מותו לבנות ביה"כ במקום פלוני ולא אמתיע' מילתא ועכשיו על

חתם סופר

במתני' ר"פ בני העיר כלל בענין מכירה בין חומשין לספרי' ומ"מ בס"ת שלם שיש בו קדושה אחרת לקרות בציבור ועוד מצות עשה של ועתה כתבו לכם בודאי מתעלה בקריאתו מחומשים וספרים לס"ת שלם ויה ברור ומיושבים כל הקושיות. וחילוק כזה צריכין לומר נ"כ במכירת בהכנ"ס דקיל היינו מכירת הבית כשאין בו ביטול תפלה. אבל בלי ספק שמותר למכור משפחת לצורך תפלה בעשרה לקדש שם שמים בעשרה ומשום הכי כשאין בהכנ"ס אחר אסור למכור כמ"ש הרמב"ם שמביאו המג"א ס"ס ק"א ודו"ק בכ"ז : שם סק"ה אכחושי מצוה.נ"ב ובזויי: בא"ד לשנות המעות. נ"ב מבהכנ"ס שנמכר אבל במעות שנבו עתה פשיטא דיכא קדושה ולא שייך אכחושי מצוה כצ"ל בכוונתו :

יד אפרים

סי' קנג במג"א ס"ק ד' וכ"ד מהרש"ל. מן תיבה לך בס"ת כו' עד בסיגן ע"ד (ע"ד הוא ט"ס וצ"ל ע"ר) שייך לקמן אחר ולהכי כת' הרב כ"י ויס מתירין לך בס"ת כו' בסי' ע"ר וכ"ל דעתו כו' כ"ל : שם ולהכי כת' הרב כ"י ויס מתירין ומ"ס בס"ע ומותר לקרות כו' ר"ל למכור ע"ד כן לקנות קדושה אחרת כיוצא בה ולכן כת' הכ"י דיס מתירין היינו דעת הרמב"ם דמתיר בה"ג אף לכתחל' דאם כבר מכר כ"ע מודו דברי לקנות קדושה כיוצא בה : ס"ק ה' אלא דאיכא מסוס כו' ר"ל וכמכרו בה"כ אלא במעמד אנשי העיר מסתמא אין תמיכת אנשי העיר דויכא קדושה בה"כ על הדמים ולכן אסור לגמות המעות שנבו פשיטא דלא שייך קדושה ואם דאסור לגמות מסוס דבני העיר כו' וסוב הוקשה מנבו המעות לית דמיקרי הזמנה ולא אמרינן ג"כ הך דבני העיר לא נתנו אלא ע"ד המת וע"ז כת' דהעתם ג"כ כמו בהת ר"ל דסס אמרינן אע"ג דלא הוי רק הזמנ' מ"מ אסור לגמות מסוס בזיון כיון דנבו לעורכו וא"כ כ"כ כיון דבני העיר נתנו המעות אדעתא דבה"כ ונבו לעורכו ה"ל בזיון בסמוכה מש"כ כיון דאיכא המגבה דליכא בזה מסוס הלי טעמא לאוד שנתן ע"ד בה"כ ספיר יכול לגמות ולן אם קנו מהעות לבנו שנבו כבר אלא לבס בה"כ ובהכי מיירי הכיא דסעיף ח' בבנו בה"כ ולא ההפללו הזמנ' לאו מילתא היא וה"כ לבינו' דבריהם שנבו יחיד אז שנבו אבנו כבר אלא לבס בה"כ ועתה הזמין אותה לבה"כ לאו מילתא היא :

כיון שפסול לקרות בו אע"פ שאפשר לתקנו ב"י: (ה)מתירים. הדיעות אלו מיירי בשאר קדושות אבל בס"ת פסק בי"ד ריש הלכות ס"ת דאסור למכור ליקח בדמיה אחרת ע"פ עיין מ"ש והמחבר יד אהרן הקשה עליו. כתב הט"ז בזמנינו אנו רואין הרבה מוכרים ספרים ומוקחים אחרים בדמיהם ראיה דעכשיו מתחלה בשקנו היה בדעתם לכך ואף אלא פרסו ע"פ. (ועיין בס' אלה רבה מה שהשיג על האחרונים בזה) : (ו) מבנין . הקשה הכ"מ הא קי"ל הזמנ' לאו מילתא היא ע"פ ותירץ הט"ז הא דאסור לגמות המעות היינו מסוס דבני

באר היטב

העיר כי אתו המעות אלא אדעתא שיבנו בה"כ ואסור לגמותו אלא מדעתן ומ"ש סעיף ח' הזמנה לאו מילתא היא מיירי שקנוהו הקהל מעות מולין שנבו אתם . וה"ם לבנים אדים שרי לגמותן בה"ג . ופסוק דר' טודי העיר במעמד אנשי העיר שרי לגמות המעות עכ"ל הט"ז . וט"ז כ' דודאי מ"ש הזמנ' לאו מילתא היא אינו ענין לכאן דבכל דבר שייך בו גדר לקדושה חייב נקיימו מצד גדרו ואם בא לקיימו והזמין לכך יש בידו לגמות הזמנה לאו מילתא היא וקיימו בענין אחר כפי מה שגדר מש"ה בהשיא דבנה בית אתם שבתב בס"ת

שדר

מחלק דבס"ת גם הרמב"ם מודה וק"ל : שם (°) והיינו מ"ש סי"ג. בא המ"א לומר איך מלא הכ"י כר מכ"ג דין זה דבאמת ברבה פוסקים מתירין לכן כ' דהיינו לשון רמ"ם שהובא בסעיף י"ג אלא יתכרו בה"כ ומכ"ם לקדושה אחרת ו היינו בבה"ג שאין לבס בה"כ אחר ואע"ג דבסעיף י"ג פי' המ"א דהן הדין שרי ע"פ היינו משום שפוסק כש"ך וט"ז שמפרש' כך דברי הרמב"ם אלא הכ"י אלא הכ"י מפרש המדינ' אסור ובאם ובאן כ' המ"א שעה הכ"י וכן מבואר בא"א סק"ז אכ' סם דהמצות מסעיף י"ג כמ"ש כאן בשם הרמב"ם דאסור לקיים קדושה אחרת בשאין לבס בה"כ אחר דהיינו משום דפשעא דליגמו דסעיף י"ב תשמע דהדינא אסור ובייס בס המ"ל ובין ש"ד סי' רכ"ג בזוהמו דשם בבסיומו הש"ך והט"ז: דברי הדינא ולכן בסעיף י"ג כ' המ"ל דעהם ומשמע דפסק כותייהו ועכ"פ כאן פי' שיטת הרב כ"ו וזה ברור וכמדומה שהרב פ"מ בסקי"ז לא כיון יפה ע"פ בס"ת ודאי מותר כמ"ש שם בגמ' : ס"ה אם כו' אבל כו'. שם אבל נבו והותירו מותר אבל לא הותירו אסור : ואם כשנבו כו'. הגא"ח שם (ד"ה אפי' לא) בשם א"ז וע"ש דאמאי לא משני שם בה"ג : אבל אם לא כו'. שם ה"ד אלימא כו' : ואם

השקל

דליכא הפקעה קדוש ממש כ"א אלא הפקעה בכ"ל ועי"ז דהיינו אלא הפקעה, ודאי מתרלים הכל כיון די"ל בה"כ אחרת וכיון דהכל מסכימים בזה תו ליה כן בה . אף דמפקינו' הקדוש אלא דהא בהסכמת כלם יכולים בהפקיע אפי' כל הקדוש' : ומש"ם סי' קי"ב ס"ק ב' שכ' בגין סברא זו אולם טעם זה לא שייך כ"א בבה"כ אבל לא בחומשים בגיאים ובתוכים דבהא א"ח להפקיע קדושתן ע"י מכור' ובקדושתן קיימי אבל הלוקח א"כ מוד' הרמב"ם דאסור להעליפן בגיאים בהן : ולפ"ז דוקא דרבי' מ"ש הרב ד"י בש"ע אם מוחר לקנות כו' קדוש' אחרת בגיאים בה משמע דקאי על כל הדברים המוזכרים בסעיף ב' וא"כ אין מתירין ולפ"ד מ"א הוא הרמב"ם והוא לא התיר רק בב"ה וא"כ צריך לדחוק דר"ל ויש מתיריים בדבר א' לבד דהיינו בבה"כ : ומ"ש הרב"ד דלהרמב"ם פ"ח מהלכות מתנות עניים והובא לקמן סעיף י"ג . היינו בשאין לבס בה"כ אחר דהא בה"ג אפי' לאסור לאסור וכמ"ש רמ"א סעיף ז' ואע"ג דלאסור אסור לכ' יש לבס בה"כ אחרת כמ"ש מ"א ר"ש קי"ב וכ"כ בס"ז ס"ק ט"ז וכן נ"ל דברי הרמב"ם פי"ח מהלכות תפלה אע"ג שכ' לבטות בדמים בה"כ עכ"ל דלמון לבנות לאו דוקא אבל בשאין בקדוש' דנותנים הדמים לצורך קדוש' אחרת ואין לוקחים בה"כ אדם' ואין הכיתר אלא מה ס"ל עוד בה"כ אחרת תיקני מאי מהני דהא אפי' בה"ג אפי' לאסור אסור וכ"ל כיון דלצורך קדוש' אמור' דאיסור אינו מגד הדין אלא ע"ל היותר טוב . וכמ"ש מ"א בס"ק ל"ג והטעם יתבאר שם בע"ה כיון דאינו אלא מוחרת שני בתם שהתירו בזיכא בה"כ אחרת דא"ל בפשיטות שלא יתהרו לבנות מהר' אבל בחיב בית הכנסת אחרת ניהו דלאסור מתמירים אע"ג דאיכ' דוכתי לעלוי מכל מקום מייסו שיתרסלו לעולם ולא יהי' לבס כי אם בית הכנסת אחת אבל לקדוש' אמור' לא מייסי' דהא שיתרסלו לעולם ולא יבנו בלל בה"כ אחרת דהא הר"ן לא אסם לזה בלל אפי' לאסור כמש"ל רפי' קי"ב ואפשר לקדוש' אמור' כיון דאינו אלא מוחרת הקילו באיכא בה"כ אחרת דסמכי' על מ"ד דמה"ט אין סותרים ומשום לעוי אלא שלא יהי' לבס מקום להתפלל וא"כ אפי' ליכא בה"כ אחרת רק איכא דוכתי לעלוי ג"כ שרי וע' לעיל ר"ס קי"ב בתה שכ' במ"א אלא דע"כ לא שרי למ"ד משום לעוי והיכ' דאיכ דוכתי לעלוי אלא בסותרים היינו' כדי לבנות חדש ולפי שעה מהני מאי דאיכ' דוכתי לעלוי אבל בסמוכרים לקדוש' אמור' לא מהני דוכתי לעלוי כי לא יהי' לבס בה"כ לעולם אם לא בסדעתא בתמת לבנות אחר זמן בה"כ אחרת. ומ"מ כ"ל הרב"ד בספרו האורוך לא ס"ל כן דהא הקש' אל הרמב"ם דאוסר למכור אפי' לצורך קדוש' אמור' והתמן מכרו בה"כ מוחר לקנות תיבה כו' משום דהוי קדוש' אמור' ואי' הרמב"ם מייירי בחיב לבתחל' אסור למכו' ומתני' מייירי דיעבד דוקא בשכבר מכרו ולדברי מ"א המ"ל דמתני' מייירי בחיב לבה בה"כ אחרת : (סק"ה) אין כו' דכמוה לאדוב דמי ר"ל דאמרי בסנהדרין דף מ"ם ע"א אע"ג דפליגי אביי ורבא בחורב בגד למת אביי ס"ל אסור בהגאה כדין מבריכי המת דאסורים בהגאה דס"ל הזמנ' מלאת ורבא ס"ל מותר בהגאה הזמנ' לאו מלאת וקי"ל כרבא אבל בשנעוה לעולם אריגת התכריכים מודה אביי אע"ג דלבד אי' הזמנ' ואע"ג דלבד אי' הזמנ' לאו מלאת אבל בשנעוה לעולם אריגת הכריכים כיון דסוד לעקבי ביה כל מלי אריגה מעוה לאריג ואפשר דהוי כאתמיסי מלוה כו' ורא"ייהו דהא ק"ל דבר שהוא נופו רחוי לקדוש' אין לו פריון. וא"כ אין דשאים לעכור בה"כ ובוחר אשה בשמוכרים זש"ה בשמא"ם אפי' המעות מולין לגמרי והא אפילו דברים שם לבס פריון הקדוש' אל על דמי הפריון א"ו דבה"כ אין בו קדוש' רק הוי כתמיסי מלוה כמו סוכה טלב ס"ם דבשבת מעומן אינן רשאים לעשות מהגב בזיון ובשעבר זמן מעומן לא מזרקים מצד הדין א"כ בשמכרת

זע"ה

ד"ה אם מכרם כבר ד"ל וכ"ד מהרי"ל אם מכרם כבר אם מכרם כבר אם מכרם כבר

בדמיהם גרמה דעכשיו תחלה כשקונה הספר דעתו לכך שיהי' לו כ"ז שיצטרך לו ובאם יזדמן לו יותר יפה ימכור זה ויקח היפה ואף שלא התנה בפי' וסברא זו מצינו עוד בשאר דוכתי ובסימן קנ"ד ס"ח בהג"ה : (ב) משנין המותר כו'. מורידין שהרי עדיין לא בא לשמוש קדושה ממורה כ"כ רש"י(°)משמע דעכ"פ חייב להוציאה לדבר שבקדושה אלא שאפי' קדושה קלה מותר ונראה דגם כוונת העור ורמב"ם וש"ע הוא כן (°) דכתבו בסיפא דאפילו לקלה משנין ונראים לזה דכאן אמר ל' משנין ובס"ז נבי הסכימו זע"ה כתב רשאים להוציא המעות לכל מה שירצו והיינו אפי' לדבר הרשות וכ"ל דכאן דבעי' לדבר מצוה אפי' כל צרכי רבים מקרי דברי מצוה ועמ"ש בסמוך ראייה : הקשה בכ"מ בשם הרמ"ך וז"ל תימה ממני אין משנין הדמים הא הוי כעוני לחרש ואפי' בלבנים אמרי' בתחלת הפרק דלית בהו משום קדושה כ"ש שבנו מעות והשיה דגבו מעות יש לו לפרש בע"א או שנאמר דלאו הלכתא היא עכ"ל . ותו הקשה כ"י לקמן נבי בנו בית שתה וז"ל וק"ל דכי סיכי דבנבו מעות לבנין בה"כ חלה קדושת בית הכנסת על המעות אמאי לא אמרי' דאם התנדבו עצים ואבנים לצורך בה"כ שחלה הקדושה עליהם ולא יוכל לשנות אלא לקדושה חמורה כו' עכ"ל . ותירץ דיש לחלק בין אם בא ליד גבאי וכמ"ש לקמן לבנים חדשים אין בהם משום קדושה היינו שלא בא ליד גבאי דוקא אבל אם בא ליד גבאי אסור וכתב ע"ז שהוא דוחק . ומו"מ ז"ל כתב ע"ז שהוא תורת אמת ואני אשתומם על מראה זאת דלפע"ד אין כאן קושי' כלל דודאי מ"ש הזמנה לאו מילתא היא אינו ענין לכאן דבכל דבר שצריך בו נדר לקדושה חייב לקיימו מלד נדרו ואם בא לקיימו והזמנין לכך יש בידו לשנותו דהזמנה לאו מילתא היא ויקיימו בענין אחר כפי מה שנדר מ"ה בהיא דבבא בית שתה שכתוב בס"ח שאינו קדוש עד שישמשו בו מ"מ לא יצא ידי נדרו וחייב לקיימו ולעשות ממנו בה"כ ולהתפלל בו אלא בכל זמן שלא התפלל בו אין בו קדושה וכן בהיא דלבנים חדשים הוא ממש כך שחייב לקיים נדרו ולעשות מהם בה"כ אלא דקודם מעשה אין בהם קדושה וכן האורג בגד למת אז אפי' עוד לאריג דכ"ע ס"ל לאו מילתא היא לאוסרו בהנאה היינו שאין זה הבגד איסור אבל המודר חייב לקיים נדרו ולתת לו עכ"פ בגד איזו שיראה ומ"ש כאן דאין משנין המעות אלא לקדושה חמורה לאו מעשה שיש קדושה כהמעות עצמן דודאי הזמנה לאו מילתא היא אלא דבאה רוצים לקיים נדרם שנבו לב"הכ ולעשות מן המעות איזה מצוה אחרת לומר שיאמו בזה ידי חיוב שלהם הא לא אמרי' אלא לא יאמו י"א עד שיוציאו דוקא נב"ה ואם רוצים להוציא הלו המעות לדבר אחר ולתת אחרים תחתיהם לבה"כ ודאי מותר דאין כאן קדושה בגוף המעות שנבו אלא דהמצוה לא קיימו מה שהם חייבים (°) עד שיבנו בה"כ וכן מפורש בסי' זה סי"ג דבנבו מעות יכול להוציאם לדבר מצוה משמע אפי' למצוה קלה מזה וסיימו שבדרך הצוה הוא מוציא המעות עד שיעלים המעות וכל זה אינו אלא בדבר שאין בו אלא הזמנה אחוד אבל בדבר שיש בו כבר מעשה קדושה אז יש בגוף הדבר קדושה ואסור אפי' לדבר מצוה משום הכי בלבנים ישנים שהיו כבר בית הכנסת אסור ליקח מהם דרך הצואה ולתת אחרים תחתיהם וראייה לדבריהם דהחיוב עליו מלד הנדר אתיא בפ' בנמר הדין דף מ"ח רבא אמר הזמנה לאו מילתא היא ופרכי' עליה מהסיא דמותר המת ליורשיו פי' דנבו לצורך המת ומותר הוא ליורשיו דהא אין כאן רק הזמנה ומשני דמ"ה מותנין ליורשיו משום בזיון המת דיש לו בזיון מה שנבו לו והוא מוחל הבזיון כדי שיתנו המותר ליורשיו הרי דלא הקשו ותירצו רק מן המותר אבל מה שלריך למת גופיה פשיטא שזכה בו המת ואמאי לא אימא דאין כאן רק הזמנה בעלמא אלא ודאי דחייב לתת לו אלא דבמרדכי בפ' כ"ה במי שנדר קרקע לב"ה ובבבו הבומרים לבנות ורצו לשנותה לד"א מסיק מהר"ם שם מי דאין רשאי לשנותה בלי דעת ראובן ה"ה במי לא מלי לשנות למיהדר דלא גרע מהאומר אתן לפלוני אם היה בדעתו שיה' נדר דנעשה נדר ס"ש כאן דאיכא עניים כו' דנעשה נדר ולא מלי למיהדר ואם לא יוכלו לעשותה עתה בה"כ יתתינו לאחר זמן שמא יתנו הבומרים רשות עכ"ל ה"ה כאן ממש בנבו מעות לב"ה דחייבים מלד הנדר ואין להם רשות להוציא המעות לקדושה אחרת דא"כ לא היו יוצאים ידי נדרם אע"ג דאין המעות עצמם קודש בלל כל זה אלא"ד ברור וגם הב"י עצמו כתב בסמוך וז"ל ויותר נראה לומר דיבבי נמי לא אמריגן דיחזור לזכות בהם מי שנותנם אלא שרשאים להלוותם ומ"מ של הקהל הם דומיא דקרקע שהשיב הר"ם כו' עכ"ל וזהו היסוד בכל הדברים שזכרנו. הלא ק"ל ממ"ש בפ' כ"ה שהבאתי בסמוך שהמותר ליורשיו מלד מחילת המת הא לא"ה לא זכו היורשים (°) ובאן אין שייכות לזה למה יהיה המותר עכ"פ חוב להוציאו לקדש בה"ס רש"י ופרשנו גם דעת הפוסקים כן ואמאי לא אימא דהמותר יעשו בו אפי' לדבר הרשות וכ"ל דבאן שנבו מעות לצדקה בה"ס ובמרדכי בפ' כ"ה מסתמא היה דעתם תחלה בהם יותר יהיה ג"כ לאיזה מצוה אחרת דהא הוציאו מידם לשם מצוה (°) אבל בנבו לצדקה היה דעתם תחלה ביוריאו המותר כיון דהוכה בזיון לצדקה אינו אלא אם יתנו המותר ליורשיו : וי"ל על פירש"י דס"ל במותר צריך עכ"פ לקדושה קלה דהא אי' במגילה דף כ"ז אמר רבא אם נבו והותירו מותר איתביה אביי בד"א שלא התנו אבל התנו אפי' לדוכסוסי' מותר פי' לשכור שליחות למושל אם יצטרכו ה"ד אילימא שמכרו והותירו כי התנו מאי הוה אלא ודאי שנבו והותירו ועשאה דהתנו הא לא התנו לא כו' ואשתא מאי פריך דילמא הא דבעי שם התנו היינו אפי' לדבר הרשות אבל לקדושה אע"פ שהיא קלה לא צריך התנו ונראה דהמקשן ס"ל דזה מקרי ג"כ דבר מצוה כיון שצריכים הוא וראייה דמפקמין בצרכי רבים בשבת : (ג) ואם קנו במקלת דמים אלו שנבו (ת) עצים ואבנים אלה קדושת הדמים על העצים והאבנים ואסור לשנותן רק לקדושה חמורה ואם הביאו עצים ואבנים לצורך בנין ב"ה אם בא ליד ן גבאי אסור לשנותן רק לקדושה חמורה וקודם שבא לידי גבאי ת מותר לשנותן אבל מכל מקום לא יוכל לחזור בו : (ב"י וכן משמע במרדכי ריש פ' בני העיר) :

בשבילם (ב) משנין המותר ו לכל מה (ז) שירצו ואם כשנבו המעות התנו לעשות חפצם ממותר הדמים אפילו הנו ומכרו וחזרו וקנו קדושה במקצת הדמים מותר להוריד המותר אבל אם לא התנו כשנבו אלא כשמכרו התנו אסור להורידם :

מוכרים

אינו קדוש עד שישמשו בו מכל מקום לא יצא ידו ודרו וחייב לקיימו ולעשות ממנו בה"כ ולהתפלל בו אלא דכ"ז שבא התפלל בו אין בו קדושה וכן בהיא דלבני' חדשים הוא ממש כך שחייב לקיים נדרו ולעשות מהם בה"כ אלא דקודם מעשה אין בהם קדושה ונראה דגם בנבו מעות יש לו לפרש בע"א או שנאמר דלאו הלכתא היא עכ"ל . ותו הקשה כ"י לקמן נבי בנו בית שתה וז"ל וק"ל דכי סיכי דבנבו מעות לבנין בה"כ חלה קדושת בית הכנסת על המעות אמאי לא אמרי' דאם התנדבו עצים ואבנים לצורך בה"כ שחלה הקדושה עליהם ולא יוכל לשנות אלא לקדושה חמורה כו' עכ"ל . ותירץ דיש לחלק בין אם בא ליד גבאי וכמ"ש לקמן לבנים חדשים אין בהם משום קדושה היינו שלא בא ליד גבאי דוקא אבל אם בא ליד גבאי אסור וכתב ע"ז שהוא דוחק . ומו"מ ז"ל כתב ע"ז שהוא תורת אמת ואני אשתומם על מראה זאת דלפע"ד אין כאן קושי' כלל דודאי מ"ש הזמנה לאו מילתא היא אינו ענין לכאן דבכל דבר שצריך בו נדר לקדושה חייב לקיימו מלד נדרו ואם בא לקיימו והזמנין לכך יש בידו לשנותו דהזמנה לאו מילתא היא ויקיימו בענין אחר כפי מה שנדר מ"ה בהיא דבבא בית שתה שכתוב בס"ח שאינו קדוש עד שישמשו בו מ"מ לא יצא ידי נדרו וחייב לקיימו ולעשות ממנו בה"כ ולהתפלל בו אלא דכל זמן שלא התפלל בו אין בו קדושה וכן בהיא דלבנים חדשים הוא ממש כך שחייב לקיים נדרו ולעשות מהם בה"כ אלא דקודם מעשה אין בהם קדושה וכן האורג בגד למת אז אפי' עוד לאריג דכ"ע ס"ל לאו מילתא היא לאוסרו בהנאה היינו שאין זה הבגד איסור אבל המודר חייב לקיים נדרו ולתת לו עכ"פ בגד איזו שיראה ומ"ש כאן דאין משנין המעות אלא לקדושה חמורה לאו מעשה שיש קדושה כהמעות עצמן דודאי הזמנה לאו מילתא היא אלא דבאה רוצים לקיים נדרם שנבו לב"הכ ולעשות מן המעות איזה מצוה אחרת לומר שיאמו בזה ידי חיוב שלהם הא לא אמרי' אלא לא יאמו י"א עד שיוציאו דוקא נב"ה ואם רוצים להוציא הלו המעות לדבר אחר ולתת אחרים תחתיהם לבה"כ ודאי מותר דאין כאן קדושה בגוף המעות שנבו אלא דהמצוה לא קיימו מה שהם חייבים (°) עד שיבנו בה"כ וכן מפורש בסי' זה סי"ג דבנבו מעות יכול להוציאם לדבר מצוה משמע אפי' למצוה קלה מזה וסיימו שבדרך הצואה הוא מוציא המעות עד שיעלים המעות וכל זה אינו אלא בדבר שאין בו אלא הזמנה אחוד אבל בדבר שיש בו כבר מעשה קדושה אז יש בגוף הדבר קדושה ואסור אפי' לדבר מצוה משום הכי בלבנים ישנים שהיו כבר בית הכנסת אסור ליקח מהם דרך הצואה ולתת אחרים תחתיהם וראייה לדבריהם דהחיוב עליו מלד הנדר דתיתא בפ' בנמר הדין דף מ"ח רבא אמר הזמנה לאו מילתא היא ופרכי' עליה מהסיא דמותר המת ליורשיו פי' דנבו לצורך המת ומותר הוא ליורשיו דהא אין כאן רק הזמנה ומשני דמ"ה מותנין ליורשיו משום בזיון המת דיש לו בזיון מה שנבו לו והוא מוחל הבזיון כדי שיתנו המותר ליורשיו הרי דלא הקשו ותירצו רק מן המותר אבל מה שלריך למת גופיה פשיטא שזכה בו המת ואמאי לא אימא דאין כאן רק הזמנה בעלמא אלא ודאי דחייב לתת לו אלא דבמרדכי בפ' כ"ה במי שנדר קרקע לב"ה ובבבו הבומרים לבנות ורצו לשנותה לד"א מסיק מהר"ם שם מי דאין רשאי לשנותה בלי דעת ראובן ה"ה במי לא מלי לשנות למיהדר דלא גרע מהאומר אתן לפלוני אם היה בדעתו שיה' נדר דנעשה נדר ס"ש כאן דאיכא עניים כו' דנעשה נדר ולא מלי למיהדר ואם לא יוכלו לעשותה עתה בה"כ יתתינו לאחר זמן שמא יתנו הבומרים רשות עכ"ל ה"ה כאן ממש בנבו מעות לב"ה דחייבים מלד הנדר ואין להם רשות להוציא המעות לקדושה אחרת דא"כ לא היו יוצאים ידי נדרם אע"ג דאין המעות עצמם קודש בלל כל זה אע"ד ברור וגם הב"י עצמו בסמוך וז"ל ויותר נראה לומר דיבבי נמי לא אמריגן דיחזור לזכות בהם מי שנותנם אלא שרשאים להלוותם ומ"מ של הקהל הם דומיא דקרקע שהשיב הר"ם כו' עכ"ל וזהו היסוד בכל הדברים שזכרנו. הלא ק"ל ממ"ש בפ' כ"ה שהבאתי בסמוך שהמותר ליורשיו מלד מחילת המת הא לא"ה לא זכו היורשים (°) ובאן אין שייכות לזה למה יהיה המותר עכ"פ חוב להוציאו לקדש בה"ס ובמרדכי בפ' כ"ה במי שנדר קרקע לב"ה ובבבו הבומרים לבנות ורצו לשנותה לד"א מסיק מהר"ם שם מי דאין רשאי לשנותה בלי דעת ראובן ה"ה במי לא מלי לשנות למיהדר דלא גרע מהאומר אתן לפלוני אם היה בדעתו שיה' נדר דנעשה נדר ס"ש כאן דאיכא עניים כו' דנעשה נדר ולא מלי למיהדר ואם לא יוכלו לעשותה עתה בה"כ יתתינו לאחר זמן שמא יתנו הבומרים רשות עכ"ל ה"ה כאן ממש בנבו מעות לב"ה דחייבים מלד הנדר ואין להם רשות להוציא המעות לקדושה אחרת דא"כ לא היו יוצאים ידי נדרם אע"ג דאין המעות עצמם קודש בלל כל זה אע"ד ברור וגם הב"י עצמו בסמוך וז"ל ויותר נראה לומר דיבבי נמי לא אמריגן דיחזור לזכות בהם מי שנותנם אלא שרשאים להלוותם ומ"מ של הקהל הם דומיא דקרקע שהשיב הר"ם כו' עכ"ל וזהו היסוד בכל הדברים שזכרנו. הלא ק"ל ממ"ש בפ' כ"ה שהבאתי בסמוך שהמותר ליורשיו מלד מחילת המת הא לא"ה לא זכו היורשים (°) ובאן אין שייכות לזה למה יהיה המותר עכ"פ חוב להוציאו לקדש בה"ס ובמרדכי בפ' כ"ה במי שנדר קרקע לב"ה ובבבו הבומרים לבנות ורצו לשנותה לד"א מסיק מהר"ם שם מי דאין רשאי לשנותה בלי דעת ראובן ה"ה במי לא מלי לשנות למיהדר דלא גרע מהאומר אתן לפלוני אם היה בדעתו שיה' נדר דנעשה נדר ס"ש כאן דאיכא עניים כו' דנעשה נדר ולא מלי למיהדר ואם לא יוכלו לעשותה עתה בה"כ יתתינו לאחר זמן שמא יתנו הבומרים רשות עכ"ל ה"ה כאן ממש בנבו מעות לב"ה דחייבים מלד הנדר ואין להם רשות להוציא המעות לקדושה אחרת דא"כ לא היו יוצאים ידי נדרם אע"ג דאין המעות עצמם קודש בלל כל זה אע"ד ברור וגם הב"י עצמו בסמוך וז"ל ויותר נראה לומר דיבבי נמי לא אמריגן דיחזור לזכות בהם מי שנותנם אלא שרשאים להלוותם ומ"מ של הקהל הם דומיא דקרקע שהשיב הר"ם כו' עכ"ל וזהו היסוד בכל הדברים שזכרנו.

אשל אברהם

מקום דירת המנות וכניו אחריו לריכים לאותו דבר אחרי כנוועלב של ביה"כ הוא יכן יוכל לעשות במקומו גוועלב של אחן . דבזה קיימו דברי המת ואפי' יותר נכון מבמקום אחר כמו שהדין בלדקה עניי עירך קודמין וא"ל הואיל שיש לסם כבר ביה"כ אין המצוה כ"כ בזה אך ז"א דזהו ג"כ דבר גדול שי' ולפאר את מקדשיהו ועובדא דבן כזעת יוכיח דהלא לאד שנוי לא חזי ביה היוהא רק לעשות בנין נאה יותר. אלא דסייס שיבנה על אופן המזבר בש"ע סי' קנ"ב ע"ש.ועיין הרבה דיוסי בענין זה בתשו' אדרת אלי' ס"י :

חתם סופר

שם ס"ק ח' ביו"ד סי' רנ"ט . נ"ב צ"ע ועיין חמד משה : שם

לבושי שרד

ט"ז סק"ב (°) משמע דעכ"פ . מלי' מוריזין שכ' וכן הראיה שבאיה אח"כ מסס"ע היא מלי' משנין וכן משמע עוד ממ"ש המחבר בסמוך מותר להוריד המותר ולא כ' מותר להוציא המותר לחה שירצו : שם (°) דכתבו בסיפא ר"ל אע"ג דכתבו בהך סיפא לכל מה שירצו אין הכוונה לאולין אלא שהוא הסיפוך מריבא דשם דבעינן קדושה חמורה ע"ז בתבו בסיפא לכל מה שירצו והיינו אפי' לקלה : שם (°) עד שיבנו בה"כ אז לקדושה חמורה . דאז יצא ג"כ ידי נדרו דאזלינן בתר דעת המודר לאזמרא כ"ש הכוי דעתו משא"כ בשאינתן לקדושה קלה לא יצא ידי נדרו: שם (°) וכאן אין שייכות ר"ל דנבו מעות לבנין בה"כ והותירו דלא שייך ה"ע לתה בעינן בתותר קדושה קלה עכ"פ הא שם הה' על התותר ר"ל אפי' ליורשיו דהיינו קלה משום דבבר אדר נדרו ובמותר ליכא נדר ולא הי' רק משום תחילת המת ולא"ל לא שייך זה: שם (°) אבל בנבוי למת בא ליסב דלא תימא הא גם שם הוצא מידם לשם מצוה אלא אם הוצא מעיר המותר ליורשיו דמדר בבר מצוה כיון דבתב בש"ע דהדמים אלה עליהם קדושה מי הוא זה שיאמר דנפקע הקדושה על ידי קניית הבני.

אפרים

ברייתא מלתא באפיה נפשיה הוא אבנו והותירו א"כ קשה המקשן רבא להכיתם מזה דאף לקדושה קלה אסור דאם איתא דאין איסור רק לדבר הרשות א"כ הותירו למה לי ואי לאשמעינן דאפילו לדוכסוסי' הוי דבר הרשות ולפי' הרא"ש דבעי מיירי בנבו והותירו הא דבעי רש"י מתחת סברת עצמו וע"ז קשה ולעשמעין דס"ל דלקדושה קלה נ"כ אסור : מ"מ היאך מבוא' בברייתא דבר זה דבלא הותנו אסור אף לקדושה קלה דאלמא רשאי דלא הותנו הפוכה דסיפא מותר אף לדוכסוסי' שבוא דבר הרשות ובסיפא מותר בה"ג אבל לקדושה קלה לא ואי"כ היה לו לבאר אף לקדושה קלה אסור : ואי"ל דהבא דברייתא סתם עלמו דמתילא נדע דהכוונה לאסור בלא הותנו אף לקדושה קלה מהאי טעמא גופא דא"כ מאי קמ"ל פשיטא דמאד הסברא כן הוא דז"א דלמה שביק תלפרושי ברישא שבוא עיק' ובקטי בסיפא אפי' לדוכסוסי' שבוא דבר פשוט מעלמו דבהותנו בשעת נבוים שרי בכל אופן אפי' במעות עלמו ואל"ל במותר עפי היה למתקן ברישא דאפי' לקדושה קלה אסור דזה עיקר דבא להשמיענו אלא מאי איא לן למימ' דדלמא בתתם כיון דלא ידענן הברייתא היכי קאי א"כ שהא בתמא איתא ברישא דברייתא מפורש לאסור מקדושה קלה א"כ אפי' אמתא דלקדושה קלה מותר א"ש דשמא היו כתוב ברישא דברייתא דמותר לקדושה קלה ואסור לדבר הרשות ובלה קאמר בד"א שלא הותנו כו' לאשמעינן דעכ"פ לקדושה קלה מותר אף בלא הותנו רק לדבר הרשות אסו' בלא הותנו ובהותנו אף בבה"ג שרי וע"ז תירץ הש"ז דבתתם אין עשם המקשן משום דלא אמר לדבר הרשות אבל ידענן רישא מהו דבתתם אין זה סברא כלל לומר כן רק המקשן ס"ל דבתתם מוכח מזה דדוכסוסי' הוי דבר הרשות דאי הוי דבר מצוה אז"כ אם נאמ' דאף לקדושה קלה אסו' בלא הותנו והיינו אף לד' מצוה זה מבוא' מתם דנקט בסיפא אפי' לדוכסוסי' מבלא דברישא אף לדוכסוסי אסו' וא"ל דא"כ קשה דיוקא דסיפא דמשמע דוקא לד' מצוה אבל לדבר הרשות לא ר"ל דממילא משתמע כיון שבסורה מקדושה הוא ע"י הבלי אין חילוק בין דבר מצוה לדבר הרשות ונקט הכי לפי שאין דרך להתנות שיהיה לדבר הרשות לגמרי אז אפשר דלאו אורחא לעשות מתנו דבר הרשות אף על פי שמותר לעשות כן . משא"כ אם נאמר דדוכסוסי' הוי דבר הרשות אם כן אם אי' דבא להשמיענו דבלא הותנו אפי' לדבר מצוה אסור הו"ל לפרושי הך רישא דהא אפילו מדוכסוסי' דסיפא לאו מוכח מידי דלדבר הרשות אסור ולכן תירץ לו דמיירי בתבו הותנו ובה"כ דבא"ש שלא הותנו זע"ה אם כן א"ש דבא להשמיענו דבלא הותנו אף לקדושה קלה אסור וא"ל

הגהות רעק"א

ליכא והרי אתם מיירי דליכא בהבנו"ם אחר ע"ש. אבל באמת קשה לי דהא המג"א לשיטתי' בסי' קנ"ב ס"ק ח' דעתו דאפילו אינא כי כשיטתא אסור דלא בהע"ז אם ע"ש והכי הבואר ג"כ דעת המג"א סימן זה ס"ק ע"ז ודו"ק הרי מיירי הסוגי' דב"ב אף

השקל

המשמרת לבה"כ וליכא משום ביזוי : או שקנו ממעות צבור שנבו בבר לא לצורך בה"כ אלא לצורך דבר הרשות ואמ"כ בנו במעות הנבי' בה"כ אז"כ גם בבה"כ כה"ג ליכא ביזוי : ומ"ש סעיף ז' ר"ל לע"ז אתיישב הקושי' דלעיל מספיק ז' דאפי' בבר בנו בבה"כ כ"ז שלא התפללו בו מותרים לשמוש דאיירי שקנאום במעות שנבו לצורך דבר הרשות דליכא משום ביזוי מצוה כ"ל : וה"ה לבנים חדשים. ר"ל בסיפיר התנדב או הצבור קנאו מעות שנבו בבר לצורך דבר הרשות : (ס"ק ו) לבל בו. כ"מ בנמ' דף כ"ז אדא דתנן וכן בתוריהן (ר"ל שנותר מן מעות המשמרת לדבר קדושה אין מורידין המעות המותר לקדוש קלה) ואמר רבא כ"ש אלא שבבו דבר קדוש וקנו מן מעות המבור' קדושה חמורה וכתותר מעות אבל נבו מעות לצורך קדושה וקנו אותה קדושה ונתותר מן המעות אותן מעות מותרים אותבי' אבל דתניא ברייתא דתניא על מחני' הכ"ל וכן בתותריהן. בד"א אלא אם התנו אבל התנו אפי' לדוכסוסי' (ר"ל לשכור שליח לצורכי ציבור) מותר ובמאי עסקינן אי בתבו והותירו הא לא מיבני אלא בשנבו מעות ואפ"ה בעי תנאי ואיך התיר רבא בנבו אפי' בלי תנאי ומשני לעולם מיירי בתבו והותירו והא דתני תנאי היינו זע"ה בתנאי ה' ואל"ל דבנבו הם תירו לא הותר אלא לדבר מצוה א"כ מאי אותיב אביי דיהו דלא בעי תנאי לדבר מצוה מ"מ לדוכסוסי' דה"ל דבר רשות בעינן תנאי אי"ה דאביי ס"ל מדאמר רבא סתם נבו מעות וניתותר מותר. משמע דמותר לגמרי אפי' לדבר הרשות. אבל הש"ז מולק דלא הותר אלא לדבר מצוה מיהו לצורך דוכסוסי' או שאר צרכי ציבור מקרי דבר מצוה : (ס"ק ח) מותר כו' והה"ה במעות ר"ל בשלא נבו לצורך בה"כ אלא יחיד התנדב. אז ציבור בתה שנבו בבר. אבל אי נבו עצים כו' אסור כיון שנבו לצורך בה"כ ואין חילוק בין מעות לעצים דנבו לצורך בה"כ בין נבו מעות ובין נבו עצים אסור ואם לא נבו לצורך בה"כ דליכא ביזוי בתרוייהו אינו אסור אלא בנבו ליד גבאי : ס"ק

באר היטב

מוציא המעות עד שישלם המעות וכל זה אינו אלא בדבר שאין בו אלא הזמנ' לבד. אבל בדבר שיש בו כבר מעשה קדוש' או שיש בנוף הדבר קדוש' אסור אפי' לדבר מצוה אפי' בבבנים ישנים שהיו כבר בנה"כ אסור ליקח מהם דרך הצואה ולתת אחרים תחתיהם עד כאן לשון ט"ז ע"ש.והרא"ש מ"א סי' ל"ג כ' דגבויות המעות הוי מעשה ולא הזמנ' וכ"כ הב"מ ע"ש ועיין בס"ד י"ד סי' רכ"ט . והט"א הק' עליו ע"ש ושיר אהרן מייישבו ע"ש . (ועיין בס' אליה רבה ס"ק י"א מה שמתרץ על תמיהת מ"א על מהר"מ לובלין ועל ס' מ"ב):(ז)שירצו. אפי' לדבר הרשות והטעם כיון שבשאה דעת אנשי הציר בהמעות. מ"א ט"ז ב"א. וט"ז כתב דדוקא לדבר מצו' ולרבי רבים נמי מקרי דבר מצוה ע"ש (ו ביין נאמן שמואל סי' ק"מ) : (ח) עצים ואבנים. כ' ט"ז דברי רמ"א ל"ש דכיון דכתב בש"ע דהדמים אלה עליהם קדושה מי הוא זה שיאמר דנפקע הקדושה על ידי קניית הבני.

באר יד

בט"ז ס"ק ב' ונראה דהמקשן ס"ל דזה מקרי ג"כ כו' . לקמן סק"ה כ' לדעת התרלן דמוקי בתכרו והותנו היינו ז' עובי העיר בתמ"ה ל"ל דלדוכסוסי' הוי דבר הרשות ולפי"ז הרא"ש דוקא לדוכסוסי' לתרוצי דשפיר מיירי בנבו והותירו הא דבעי הותנו היינו לדבר הרשות . ונראה לי"ש דברי ע"פ מ"ש הטוס. והתרלן הא דנקט הותירו אע"ג דזע"ה בתמ"ה יכולין להוציא אף נוף המעות אפי' לאשמעינן דאע"ג שבבר קנו אפן הקדושה מ"מ אי הותנו אין אי לא לא ע"ש . והשתא א"ש דהמקשן היה סובר דבתכרו לא אמרי' תנאי בלל וע"כ דבנבו מיירי דוכיח שפיר דלא בראה דתתיר בנבו לקדושה קלה עכ"פ דז"ל דבשלמא אי נימא דבלא הותנו אף לקדושה קלה אסור א"ש דנקט הותירו לאשמעינן דאף בהותירו אסור בלא התנו אלא לדוכסוסות שבוא דבר מצוה משא"כ אם נאמר דלקדושה קלה מותר רק לדבר הרשות אסור א"כ קשה קושית התוס'למה נקט הותירו דהא פשיטא דאם הותנו בשעת נבוים הכל לפי תנאי אף לענין נוף המעות וא"ל דאתי לאשמעינן אף בתותר בעי תנאי דוקא דבלא תנאי אסור לדבר הרשות דאיכא דבר הרשות דאם בא לדבר הרשות א"ל לדבר הרשות אם אתם רבה אתם מותר ורש"י פי' דהרי הוא בלא הותנו לקדושה קלה אלא אם אתם מותר לדבר הרשות אסור מלד שיאמרו אז אתם אסור ולכך אמר לדבר הרשות דבלא הותנו אסור מלד בסברא וא"כ מה"ת הוי עוינין בכבי עד שהוצרך התנא להשמיענו זאת ולכך אמרי לית דמיירי בתכרו והותירו ואשמעינן דדוקא בהסכמת בני העיר ואז אפי' לדוכסוסי' שבוא דבר הרשות מותר הא לא"ה אסור אף בהותירו אף לקדושה קלה וזה שפיר הוי ראיה דאם לא דתקו לומר דלהתקשן דוכסוסי' הוי דבר מצוה דהא אפי' דבר הרשות אסור בקדושה קלה אסור בנבו והותירו א"ש דקמ"ל דבלא תנאי אף לקדושה קלה אסור ובתנאי אפי' לדבר הרשות מותר וכמו להתרלן בתכרו והותירו דמתפרש בכי משא"כ אם לקדושה קלה מותר בנבו א"כ אם לדבר הרשות פשיטא דאסור ולעולם בין להתקשן בין להתרלן הוי דוכסוסי' דבר הרשות ואפשר כוונתו משום דבמשנה שם איתא ספרים לא יקחו מעפחה כו' וכן כמותריהן וע"ז אמר רבה לא שנו אלא שתכרו והותירו והשתא א"ש דבשלמא להתרלן דמפרש בברייתא דלעולם בתכרו והותירו וה"ק בד"א שלא הותנו זע"ה כו' א"כ א"ש דה"ק דבלא הותנו זע"ה מיירי אפי' בתכרו וכן כמותריהן דהיינו גם כמותריהן של ספרים לא יקחו מעפחה דאסור להוציא אף לקדושה קלה אבל בהותנו זע"ה אפי' לדוכסוסי' שבוא דבר הרשות מותר משא"כ להתקשן דמוקי לה בנבו והותירו א"כ אף בדיוקא לא קאי אמתני' דהא אמתני' מיירי בתכרו והותירו וכך

ביאור הגר"א

קנו כו'. שם כ"ו ב' אבל בחתא כו' והקשה ב"י מ"ש מנבו מעות דאסור לשנותן בכ"ל וכן בשקנו מהמעות לבנים ועצים ואפי' דמ"ש בחתא כו' היינו קודם שבא ליד גבאי וכמ"ש בערכין ו' ועתוס' שם וכ' ויותר נראה דמ"ש בחתא כו' לא שיאסור אלא להלוותם ועתוס' דב"ק ל"ב ד"ה יד כו' ור"ח פי' כו' ועי"ד פי' רכ"ח ס"ו וסי' רכ"ט ס"ח וט' מ"ח ס"ק ה' וט"ז ס"ק ב':

מחצית

זע"ה במא"ה ס"ל כעבר זמן מצותן ופקעה קדושת' כמו סוכה ולולב אחר החג אבל בשלא היה במא"ה שמא יש אחר שאין רצונו להפקיע קדושת' א"כ יהי' חל הקדושה על הדמים וא"ל בו קדוש' ממו' דלא לחוי בלבמושי וביזוי מצוה דבדיין לא עבר זמן מצותן דלא פקעה קדושה לגמרי אבל אין קדוש' ממש נתפשת על הדמים עכת"ד: וכ"כ הרא"ש כו' לא נתנו המעות אלא ע"ד שיבנו כו' לכאורה זה טעם אחר ממ"ש הרמב"ן דבאיסור הוא משום לבמושי וביזוי מצוה אלא משום דהוי שינוי מדעת בעלים והוי גזלן אלא דזה דחה הר"ן דא"כ אפי' דיעבד אם שינו לקדוש' קלה לא תהני תה ליתא ע"ש אע"כ צ"ל מ"ש הרא"ש שלא נתנו המעות אלא ע"ד שיבנו א"כ עדיין רוצים בקדושת' והוי כסוכה ולולב בזמן החג דאסור משום לבמושי וביזוי מצו': אלא שהצבור רשאים כו' היינו זע"ה במא"ה או על דרכים המבוארים בי"ד ובתיבת קושי' הרמ"ך דיהו דהזמנ' לאו מילתא מ"מ אי"ה לא בעינן לאסור מעשה קדוש' והזמנ' אלא מעשה ביזוי מצוה והאי דבבתיב מ' יישב מ"א שם"ק זה:דכשבנו מעות למת כו' דבבי למיתר לאכיי ורבא דאמרי' תנאי' מותר המת (ר"ל שבנו לצורך המת ונתותר אחר שבנו מן הבבי' מורכי המת) ה"ה ליורשיו דברי ר"מ ר' נתן או' יבשו דימים (ר"ל בנין) על קברו אלו לאו בהזמנ' קמיבלבי דהבבי' הוי הזמנ' לאו מלתא ומ"ל לאו מלתא ולכן יותן ליורשיו ור' נתן ס"ל הזמנ' מלתא לכן ס"ל יבשו דימום ומבני לרבא דכ"ש ס"ל הזמנ' לאו מלתא וטעמא דר"י דס"ל כיון שבתבה המת ע"י בבי' זו אילקטות ויבשו דימום על קברו.ור"מ ס"ל לגבי יורש"מבול בבזיוי"ולכן הוי של יורשים עכ"פ מוכח דבבי' לא הוי רק כמו הזמנ' וא"כ ליתי' לתי' הרא"ש שבביא ש"ך והדר' קושית הרמ"ך לדוכסוסי' : לכן כ"ל הטעם כו' הוא דברי רמב"ן הכ"ל דהטעם מעשה ביזוי מצוה אלא דהמ"א הוסיף לבאר דאין בו מעשה בזיון אלא בשנבבה לצורך בה"כ והוי דומי' דבבה לצורך המת : דכיון שבנו לצרכו ר"ל לצורך בה"כ : משא"כ ביחיד המתנדב. ר"ל לפ"ז דליכא מעשה ביזוי אלא מעשה דבבי' א"כ הכי דלא בבו אלא יחיד המתנדב כל מעות

ולהמ"ל אף שינוי נמור לאלוטין שרי ומיירי בזע"ה בס"מ שם ע"ש : סק"ו הרשות דלא בהע"ז סק"ב ומה שכתב דב"מ בגמרא היינו מבח הקושיא שבע"ז ספק"ב וק"ל: שם (°)כתו שבתבתי ר"ל בס"ק הקודם דבאמת הזמנ' לאו מילתא אלא בנוף המעות אסור לבמושי בזיון מצוה דעבר לעשה דעתם : מ"ז סק"ז ומיהו ה"מ . כ"כ על מה שכ' שם בה"ה דבונה בית הבנ"ב אינו קדוש עד שיתפללו בו : מ"א סק"ז (°) אסור לבמושו. לשון זה מיותר הרבה הם דברי רמ"א דאם כתו ליד גבאי אסור לבמושו וכן הקבה בס' תמד תשם וכ"ל הרמ"א לאו דוקא קמ"ל אלא עשמא קאתר מש"ה אסור לשנותו ובמש"ל ור"ל שכ' בסק"ה עשה הדבר משום ביזוי ובדוגים המתנדבים לעשות המצוה דוקא באלו שמתנו הם ודלא בחתרים ודלא בהע"ז סק"ג שמקשה על דין זה הרמ"א ודעתו דמותר לשנותן אפי' בא ליד גבאי ואינו לעשמיה

באר היטב

שאינו קדוש עד שישמשו בו מכל מקום לא יצא ידו ודרו וחייב לקיימו ולעשות ממנו בה"כ ולהתפלל בו אלא דכ"ז שבא התפלל בו אין בו קדושה וכן בהיא דלבני' חדשים הוא ממש כך שחייב לקיים נדרו ולעשות מהם בה"כ אלא דקודם מעשה אין בהם קדושה ממורה ולאו מעשה שיש קדושה כהמעות עצמן דודאי הזמנ' לאו מילתא היא אלא דבאה רוצים לקיים נדרם שנבו לב"הכ ולעשות מן המעות איזה מצוה אחרת לומר

אם נבו עליס ואכיס אסור לסמותן כמש"ל : ט להשיא יתומים בדמיו · וה"ה יתומות (ר"מ אלשקר סי' מ"כ כ"ה) וכן כ"ל מוכח מדקאמר הגמ' הטעם משום לא תוהו ברמה לשכת יראה ולא קאמר משום פרו ורבו אלא דפרו ורבו לא שייך באשה משא"כ לשכת יראה וכמ"ש התוס' בגיטין דף מ"א ע"ב כנ"ל דלא כמ"ש בחמ"ח סימן א' והאמרתי בזה בתשו' וה"ה דמוכרין ס"ת לפדיון שבויס (כ"י כי"ד סימן רכ"ב וס"כ דלא כדריסה): י ואפי' בנו · דהאחרים נתנו להם המעות שיעשו הם בהם מה שירצו : יא נשאירים בקדושתן · כלומר דאסור לסמותן לקדושה קלה : יב אא"כ תלו אותה · כ"ל דזה קאי כשבאתוהו משלהם אבל אם נדבו אחרים אין מועיל מה שתלו הם בדעת היחיד דשמא יש אחד בסוף העולם שאין דעתו מתה בזה · דבשלמא מר בר רב אסי מסתמא היו כל ישראל הקרובים והרחוקים מסכימים לו משא"כ באחרים וב"מ בעור ובר"ן ובכ"י ובכ"ח וכ"מ ממ"ש הרב"י בשם המרדכי יש נבי במעמד אנשי העיר ואף הרמב"ם והרא"ש מודו לזה כיון דהתנו מעיקר דלא כהרב"י ובסכי מתיבתא קושי' ר"י מביא : ואם אינם מתפללים בב"הכ של כרכים יכולים למכרה (מבי"ע ח"ג קמ"ג) וכית החיים יכולים למכור (שם ח"כ כ"ח ועי' במ"ש סימן י"ד וקי"ו ולכ"ח ד' ור"י אדרבי כ"ג ורש"ך ח"מ ס') ובהרמ"ע סי' ס"ו כתב דבכל דבר הסייך לב"ה כגון חלרות אז מקום אחרינן מסתמא רבים נתנו לזה ולא מלי למיסרן מה שנתנו לעכין אם נתן מעות ליד נבאי לגדקה שאין רשאי לאלותו כיון ש"ם הפסד לעניים כמבואר שם משא"כ כאן דתלה מילתא אם הוא רק הזמנה לחוד מה יועיל לנו בא ליד נבאי ולענין עיקר הענין כבר בארנו בס"ד דאין שום הקדש בגוף המעות כל שהוא בכלל הזמנה אלא מילתא כהיא דנבו מעות אלא שהחיוב עליו מצד מדרו לעשות דוקא דבר זה ולא קל ממנו אם כן אפי' לא בא ליד נבאי עכ"ל בא"ח ס"ס : (ט) תלמידים. אם יש להם בה"כ אחר ט"ז : (י) יתומים . והפ"ה יתומות . מ"א עיין בס"ע ס"ע סי' ס"ק ב' מש"ס . וה"ה דמוכרין ס"ת לפדיון שבויס ב"י בי"ד סי' רפ"ב מ"ל : (יא) אחרים. דהאחרים נתנו להם מעות שיעשו בהם מה שירצו : (יב) בקדושתן. זהו קאי כשבאתוהו משלהם אבל אם נדבו אחרים אין מועיל מה שתלו הם בדעת היחיד : (יד) היחיד . מבי"ע ס"ג קמ"ג . ובית החיים יכולים למכור . וברמ"מ סי' ס"ז כתב דבל דבר הסייך לב"ה כגון מלרות אז מקום אחרינן דלא כהרב"ש ס"ק ז' : (טו) קדושה . ומכל מקום לא תמיר מבית הכנסת מ"ל : (טו) קדושה שנזכרו כאן דכולהו גרירי בתר בית הכנסת: הגה

ומאותו בהם אבל אם נבו מעות לבנין בה"כ אלה קדושה אמעות וכשקבו באותן המעות עליס ואכיס אלה קדושת דמיס על אותן עליס ואינס רשאיס לסמותן אלא לקדושה ממורה דאמר נבו והותירו מותר משמע שבל אלה קבו מהם למה שנבו אותם אסור והמה זה דבר פשוט לא ניתן לכתב דבין דהמעות

ו ז מוכרים ב"ה וכן שאר דברים שבקדושה ואפילו ספר תורה (ד) להספקת (ט) תלמידים או ט °להשיא (י) יתומים א] בדמיו :

ז * מ והא דב"ה נמכר הני מילי של כפרים שאין באים אנשים ממקומות אחרים שלא נעשית אלא לבני הכפרים לבדם י (ואפי' בנו אותם משל (יא) אחרים)(מרדכי יש"ן בשם רא"ש"ה) ולכן יכולים למכרו ומכל מקום המעות יא נשארים (יב) בקדושתן ואינם רשאים להורידן מקדושתן והיינו כשמכרו בני העיר שלא מדעת פרנסיהם והוא הדין אם מכרו ז' טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר ט אבל אם הסכימו שבעה טובי העיר באותו מכר והיו במעמד אנשי העיר (ה) רשאים להוציא המעות לכל מה (יג) שירצו י ואם קבלו עליהם בני העיר בפירוש במכר זה כל מה שיעשו אפילו יחיד מה שעשה עשה : הגה וכל שבעה טובי העיר מוכרים בפירסום מקרי במעמד אנשי העיר ואינן צריכין לומר כן אז לאו (מרדכי) כ אבל של כרכים שבאים שם ממקומות אחרים (ו) אפילו בנו אותו משלהם אינו נמכר יב (ז) אא"כ תלו אותו בדעת (יד) היחיד שאז יעשה בו היחיד מה שירצה יג בהסכמת הצבור וה"ה לכל יד טו דברי (טו) קדושה שנזכרו כאן דכולהו גרירי בתר בית הכנסת: הגה

°עי' רא"מ מ"ח כ"ג תשובת ב"י

דהתם מיירי שבאה ליד נבאי ע"כ בענין התנה דוק' אלא דאי דלא נפק' מינה בדבר זה · ואע"ג דמלינו חילוק זה בי"ד רסי' רל"ט סיימו לענין אם נתן מעות ליד נבאי לגדקה שאין רשאי לאלותו כיון ש"ם הפסד לעניים כמבואר שם משא"כ כאן דתלה מילתא אם הוא רק הזמנה לחוד מה יועיל לנו בא ליד נבאי ולענין עיקר הענין כבר בארנו בס"ד דאין שום הקדש בגוף המעות כל שהוא בכלל הזמנה אלא מילתא כהיא דנבו מעות אלא שהחיוב עליו מצד מדרו לעשות דוקא דבר זה ולא קל ממנו ואם כן אפי' לא בא ליד נבאי כן נראה לע"ד ודעת רמ"א ל"ע : (ד) להספקת תלמידים · זה מיירי שיש בית הכנסת אחרת עמ"ש בסי"ג : (ה) רשאים להוציא וכו' · פי' אפי' לדבר הרשות וע"כ לא אמר כאן לשון מכיס כמ"ש לעיל בנבו והותיר והטעם כאן כיון שהתנו בז' ט"ה יצאו המעות לגמרי לאולין · ולפ"ז מ"ש אפי' לדוכסוסין לא הוי כלל דבר מצוה (°) רק רשות לא כפי מה שהיה עולה על דעת המקשן כפי שזכרתי בסמוך : (ו) אפי' בנו אות' משלהם . דבאתוהו אדעתא דכ"ע וזכו בו כל העולם ואי ידוע שלא עשו אלא למעט עם יכולים למכור אפי' בכרך כמו דאמרינן בגמ' בבה"כ של כרכים אין איסור אלא במכרו בענין שלא יהיה אח"כ בה"כ אבל אם יהיה ב"הכ מותר אפי' משל רבים ליחיד כרבנן דר"מ דפ' ב"ה דף כ"ז : (ז) אא"כ תלו אותו בדעת היחיד · הקשה ב"י בשם מהר"י חביב אם היה זה התלוי בשעת הענין למה אמר שתלה בדעת היחיד אפי' שהיה לדעת עלמס

באר היטב

גם מ"ש כאן בהביאו עליס מביאם לעורך בנין בה"כ . דיש חילוק אם בא ליד נבאי או לא . וכי בשביל ביאה ליד נבאי יצא' מכלל הזמנה אלא מילתא מילתא הגם שבה"כ כתב חילוק זה הא הוא עצמו הדר ביה כמבואר שם אא"כ שכתב ויותר נראה כו' ותו ק"ל דבגמרא דפרק אלו מגריתא דדוכסוסי שהבאתי בסמוך דבעינן התנה דוקא ומוכרח בגמרא להוסיף על הברייתא ע"ש ואמאי לא משני דהתם מיירי שבאה ליד נבאי ע"כ בענין התנה דוק' אלא דאי דלא נפק' מינה בדבר זה · ואע"ג דמלינו חילוק זה בי"ד רסי' רל"ט סיימו לענין אם נתן מעות ליד נבאי לגדקה שאין רשאי לאלותו כיון ש"ם הפסד לעניים כמבואר שם משא"כ כאן דתלה מילתא אם הוא רק הזמנה לחוד מה יועיל לנו בא ליד נבאי ולענין עיקר הענין כבר בארנו בס"ד דאין שום הקדש בגוף המעות כל שהוא בכלל הזמנה אלא מילתא כהיא דנבו מעות אלא שהחיוב עליו מצד מדרו לעשות דוקא דבר זה ולא קל ממנו ואם כן אפי' לא בא ליד נבאי עכ"ל בא"ח ס"ס : (ט) תלמידים. אם יש להם בה"כ אחר ט"ז : (י) יתומים . והפ"ה יתומות . מ"א עיין בס"ע ס"ע סי' ס"ק ב' מש"ס . וה"ה דמוכרין ס"ת לפדיון שבויס ב"י בי"ד סי' רפ"ב מ"ל : (יא) אחרים. דהאחרים נתנו להם מעות שיעשו בהם מה שירצו : (יב) בקדושתן. זהו קאי כשבאתוהו משלהם אבל אם נדבו אחרים אין מועיל מה שתלו הם בדעת היחיד : (יד) היחיד . מבי"ע ס"ג קמ"ג . ובית החיים יכולים למכור . וברמ"מ סי' ס"ז כתב דבל דבר הסייך לב"ה כגון מלרות אז מקום אחרינן דלא כהרב"ש ס"ק ז' : (טו) קדושה . ומכל מקום לא תמיר מבית הכנסת מ"ל : (טו) קדושה שנזכרו כאן דכולהו גרירי בתר בית הכנסת: הגה

שערי תשובה

סי' קנ"ג (יד) היחיד עבה"ט. ועיין שו"ת פני יהושע סימן ד' בענין בה"כ שנשרף ורוצים לבנות במקום אחר ולהניח המקום פנוי ולהנהג בו קדושה ודאי שרי. ואם רוצים לעשות שם גן ירק בעינן שיהיה זט"ה במא"ה ומ"מ ברוב זט"ה סגי. ואם רוצים למכור ומסכימים רוב בני העיר אף בלא זט"ה סגי ע"ש. ועיין לקמן סימן קי"ח וע"ש סימן ז' בענין בה"כ דק"ק הוראדנ' והאורחים יושבים שם לפעמים כמו חצי שנה. אבל בשביל דמקלעי לפעמים מעלמא לא. וגם כתב שי"ל דגם בכרך שזט"ה מבוררים והם כראשי גליות ואין אחד מאנשי העיר מתערב בעסקיהם אשר דאשי בכרכים יכולים למכור אף בלא אנשי העיר ועכ"פ כיון שיש מכשול הו"ל כמצוה דרבים ויש לסמוך שיהיה רשאים למכור לסחות במעמד אנשי כנו' דאסור כשמתן לקדושה קלה : (יג) בירלו . אפי' לדבר הרשות כיון שכתנו זט"ה המעות לתולין.ט"ז.ופ"ל ס"ק ז' : (יד) היחיד . מבי"ע ס"ג קמ"ג . וכית החיים יכולים למכור . וברמ"מ סי' ס"ז כתב דבל דבר הסייך לב"ה כגון מלרות אז מקום אחרינן דלא כהרב"ש ס"ק ז' : (טו) קדושה . כל כלי בית הכנסת ופפסלים ויריעות עיין מ"א

באר היטב

דמהיר כפס"ב גם כמעות שנבו : סק"ט (°) וה"ה יתומות . ע' עלי אדריס רס"א : ט"ז סק"ה (°) רק רשות . ר"ל למאי דמשמי דהתנו היינו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר : מ"א סקי"ב (°) ר"י חביב . מה שהרא"ש כתב כלם מסכימים לר' אשי ממש דוקא ר' אשי והטור כ' פתם יחיד והיינו דהרא"ש מיירי בכתנו ממקומות אחרים :

יד אפרים

דהיה לו לפרש ז"א כיון דאמתיתין קאי לא הולרך לגאר זה דבמשנה מבואר דאין מורידין לקדושה קלה : מ"א ס"ק י"ב בתעמד אנשי כו' ר"ל בהב"י כ' שם כפס המרדכי דבכרכים ס"מ בפתתא אבל אם בירדו ז' טובהן ועושין על פיסה אם בגאותו כי כרך משלהם דכיון דמבלהם בגאותו הו"ל בהתנו כו' מבואר מזה דגם שעושין עפ"י ז' טוביסון מ"מ בעינן שבגאותו משלה' זהב"י כתב שם דלהרמב"ם והרא"ש לעפ"י בעשו אותו משלהן דעת דבר היא אדעתא דכ"ע עבדו וע"ז כתב התג"א דז"א דגם הרמב"ם והרא"ש מודה בזה דוקא שבאותו מעיקרא וה"כ בהיא דהרמב"ם והרא"ש דהמרדכי שעושין דברים פע"י טוביהן הו"ל כבותנו :

הגהות רעק"א

בים לבם בהב"כ אחר ולפ"ה אסור למכור ולי"ע : עטרת זקנים ס"ק א' (מהרש"ל) וע' בתג"א סי' קנ"ד סק"ד:בעיף ז' אא"כ תלו אותו בדעת היחיד ואם יש חבר עיר ע' בבית ישראל ובשו"ת פני משה ח"א סי' ל"ב : מג"א ס"ק יח ולא הביאותי ותמיה לי על המיבתם דבראה פשוט כוונת המ"ב דמלשון הר"ן והרמב"ן שכ' בנו אותה אדעתא דכ"ע דמשמע שאם היה בשעת הבנין בפר אף שאם"כ נקבלו הרבה ממקומות אחרים להתפלל מ"מ הוי כפר ואתלוין בתר התחלה אבל אלשון הרא"ש שכ' מבתתא בקריבו. משמע דלא תליא כלל בשעת בנין אלא כל בשעשה אח"כ כרכים בקריבו אח"כ אדעתא דרבים בכללא דפ"ד ר' אבא דגם הדין בנר מזכר מזה בב"י בשם ר"י בשם הסוגיא דל"ר אבי אבא אותו מתלבלבין אדעתא דידי קאתו היינו כיון שבאו רק אדעתא לבנותה לכ"ד ביר"ו : וה"ה כו'. גמ' שם וכפירש"י והרשב"א פי' מילתא דרבא כמ"ש בתוספתא ז"ש אלא שבברו כו' ולא"ק שמברו בתא"ה ומי דינא הכי כמ"ש בירושלמי ג' מבה"ב בבה"ב ר"ל בגון בל יחידים כמו ערביים שבעה מבני העיר בבני העיר ר"ל שקבלו עליהן בפירום לומר זה ואי בשלא קבלו אפי' כמה לא אלא בשהם ר"ל שהעמידו עליהם בהם לפקח על עסקי לבור וקמ"ל אע"ג שלא קבלו עליהן בפי' לדברים אלו בא"ר בתעמד אנשי העיר כיון שהבסימו בפי' : וכל כו'. דז"ש בתעמד כו' אא"כ כו'. שם אל"ר אשי אלו כו' : בהסכמת הצבור . ר"ן וכמו זש"ה בכרכים דלריכין בתעמד אנשי העיר : וה"ה בו'. שם ורא"ש : יחיד כו'. אלא דיקה בכל בפרים שבנו אשל אחרים כנ"ל : אבל אם כו'. אלא דיקה בכל כרכים שאחרו בירושלמי שהא אחד מבוון העולם קנוי בה וכנ"ל : וכ"ז כו'.

מחצית

(ס"ק ט) להשי' כו' והפ"ה יתומים. דבר"א כיון דבשים אין מצוויס על פריה ורביה לא חותרה המביאה לעורך ניבואיהן קמ"ל הטעם דהותר למכור לעורך ניבואיהן אשה : פרו ורבו דהוא דאוריית' עשא"כ לא תהו הוא דברי קבלה : באשה מבא"כ לבבת כו' ונקט לא תהו כו' ומנה בשמע דאפי' לעורך אשה שרי דהא גם באשה שייך לא תהו : וכמ"ש התוס' בגיטין אהא דתנן מי שהניח עבד ואניו בן חורין. ס"ל לב"ה שעובד את דבו יום א' ואת עצמו יום ח'. וקא"ל ב"ש תקנתם אם רבו ואת עצמו לא תקנתם. דבפה' אינו יכול ליהא מבוס לד חירות ובת חורין לא יכול ליהא מבוס לד עבדות כו' וכתוב לא תהו בראה כו אלא כופין את רבו ובותב לו גט שחרור כו' והקשו התו' הא דנקט לא תהו כו' ולא נקט פרו ורבו מבוס פרו ורבו לא שייך אלא בלד חירות משא"כ לא תהו שייך אפי' בלד עבדות וכיון דבלד עבדות שייך לא תהו ה"ה באשה דעבד ואשה בוון בב"מ בדיני המלוה · דלא בא"ש בחמ"ח והב"ש שם אחלה הסכים לדברי המ"א והסוסיף ראי' דהא איכא מ"ד שם מבוס בעבד אל תגע יד (דהיינו בבבר קיים פריה ורביה ומתה אבאו לעפ כ יש בו ליהא אשה בת בנים דבתיב בנבר זרע זרעך ובעבד אל תגע יד) : מוכרים ס"מ ה"ה מבוס לא תהו כו' אלא שאח"ז כ' דמתו' אין ראיה דאשה ובעבד מצוון על לא תהו בראה דהא בתנו התוס' שם בגיטין חירון אחר על קושית' ל"ל נקט הטעם מבוס פריה ורביה ולכי זה אין הכרח דבלא תהו נתחייב אבאה ובעבד : וה"ה כו' לפדיון שבויס והא דאמר הש"ס אין מוכרים ס"מ אלא ללמוד תורה וליהא אשה ולא אמר גם פדיון שבויס דה"ה מלאה דפשיטא באין דבר עומד בפני פיקוח נפש ובבוי בולהו איתנהו ביה והוי פיקוח נפש ולא איצטרך לאתמוניון : (ס"ק יב) אא"כ תלו בו' דע דאמלבו הפוסקים בטעם הדבר דבשל כרכים אין רשאי למוכרו די"ל מטעם כיון דבכרכים אתו בשם להתפלל ממקומות אחרים א"כ מבתתא אותן ב"ה הבאים ממקומות אחרים להתפלל שם גם הם נתנו לבניות הבנין וא"כ צריכים להבבמת אותן ב"א למכירה ובאחר לא עודב מי הם לבך המכירי אבורה. ולפי זה אם יהוא לנו בכרך א אלא שייעם בוס אדם אלא בגאותו מבלהם גם הם אותן בני כרך דבאי למכור כמו בבבר אבל דוב הפוסקים בבירא לנו דאפי' בגאותו מבלהם ולא שייעם אדם אפ"ה אסורים למכור דמבתתא הוא ורבים באים ממקומות אחרים להתפלל שם א"כ בני הכרך בבבנו בה"כ ודאי בגאותו גם על דעת כל העולם שבאו להתפלל שמה ובכי קיי"ל לאומרא עוד אמרי' בעגלה דף כ"ו ע"א אמר רב אסי הלי בי כיסתא דמתא מססיא אע"ג דמעבלמא אתו לה כיון דאדעתיה דידי קאתו אי בעינא מזבגינא לה ומה בתב הטור בש"ם פה בש"ע אבל בשל כרכים אבאי כמו אותה מבלהם אינו מבבר אא"כ תלו אותה בדעת היחיד. והביא ע"ז הרב"ו דברי מהר"י חביב שב' וז ל מלאתי ב' אבאיחור יש לעיין אם זה התנאי בשעת בנין למה אמר בתלו אותה בדעת היחיד אפי' בהיה לדעת עצמם היו יכולים למבר' ואולי מבני שהוא בדר גדול יש לאוב בן יחבר אחד בשעת מביאה בו' ע"כ. ואין זה מספיק בי יש קושית עליו. ומדברי הרא"ש וב"י למדנו אמיתת דין זה שהרא"ש ב' בו' גרא' דדוקא יחיד בדורו כמו רב אסי שבל ישראל בו' מבבינים לדעתו אבל אין ממש בשתלו הדבר ביחיד א' ובן אפי' הלו הדבר בדעת בולם לא יועיל בו' בב"ל מהר"י חביב

השקל

וכ' עליו הרב"י דבדברי הטור א"א להבמים פי' זה ובכן כ' הרב"י דבא הבא דב' הרא"ש דוקא ר"א דהוי יחיד בדורו דאז שתם אפי' לא תלו בפי' בדעת ר"א אמרי' שבולם מבבינים לדעתו אבל אם תלו בפי' בדעת יחיד אפי' קל שבבלים מהני והפ"ה בתלו בדעת עצמם והא דנקט הטור תלו בדעת יחיד וכמו שהבאתי כ' בב"ל כ' הרב"י פי' אחר דאורח' דמלתא נקט דאל הרוב אין הרבים מבבינים לדעת א' לבן נקט תלו בדעת יחיד עבא"ד ומעתה אבא לדברי מ"א לפי שבמונן הפשוט מדברי הטור וש"ע שב' אבל של כרכים כו' אפי' בנו אותם משלהם כו' מדב ל' אפי' כו' משמע דב"ש דמיירי בבנו אות' משל אחרים דבן טבע ל' אפי' ובלה קאי מ"ש אא"כ תלו אותה בדעת היחיד משמע דקאי ג"כ אחרווייהו אפי' בנו משל אחרים מהני בתלו בדעת היחיד לזה הולרך מ"א לומר דאחרים הא ים בוסקים דה"ש דאל כרכים אינו נמכר דמבתתא בו' דקשיא ליה דפ"ב מתא מחסי' בנו משל אחרים הא ים בוסקים דה"ש דאל כרכים אינו נמכר דמבתתא גם אחרים הבאים לבם נתנו לבניהו וא"כ מתא מחסי' דהוי כרך ודאי אחרים סייעו בבניהו ונהו דאל קי"ל הכי דאל תלי' בתתא מעות כל אחרים אלא ה"ט דכרכים אינו נמכר. דמבתתא בני העיר בנו בל דעת כל העולם הבאים להתפלל שם בכ"ל מ"מ הני בוסקים לא יחלקו עם בוסקים דאשונים במליאות דבבדרכי הירך שגם אחרים מבייעים בתתא מעות לבניהו אלא דס"ל דאל תלי' בהא ואא"ל דמה"ט אמר ר"א בתתא מחסי' דהוא מני לזבוני דיהיב דבתתא מחסי' בין משלהם דא"כ כיון שזה עיקר הטעם הי"ל לר"א ולבה"ש לפרש דמתא מחסי' בנו משלהם כיון דשתם כרך גם אחרים מבייעים א"ו דגם בתתא מחסי' היו אחרים מבייעים בבבל כרך ואפ"ה אמר ר"א דמני לזבוני. ולזה ברוך מ"א לחלק בין ר"א לאפי' בשתם מני לזבוני ואפי' בגאותו משל אחרים משא"כ ביחיד דאלמי' אפי' תלו בפי' בדעתו מ"מ אם בנו משל אחרים לא מהני דשמא לא' בסוף העולם אינו מבבינים בכ"ל : וכ"מ מש"ם הרב"י בשם מרדכי יש"ן בו' ואף הרמב"ם והרא"ש מודו אמה בו' דלא בהרב"י והוא דהרב"י הביא בשם מרדכי יש"ן בו' בשם רא"ה ותמיה דבריו דס"ל דה"ט דבבבים לא מני לזבוני דבבבים בזמן הש"ם לא היו בפופים לז' טובי עיר כמו בבפרים לבן כ' בא"ם גם הבבים בדרו לשם ז' טובי עיר ועושים על פיהם כמו בזמן הזה בדורותינו ובו' ה"ה היכי שבל בני הבבר מתבלים בל ואין לא מהני דעת בלם וכ' הרב"י דלבעמיה אזיל דס"ל בעם בבבים משום דאחרים סייעו בבניהו ולבן בשבנו מבלהם מותר אבל לדעת הרמב"ם והרא"ש דהטעם דבני העיר בונים ש"ד בל העולם לא מהני מה שבנו מבלהם בעת"ד והוא משום דהרב"י הבין דברי המרדכי שעבשיו בשעת מביר' בדרו לשם ז' טובים להתנהג על פיהם וכן ראינו בולם הבול' ג"כ בשעת מביה ולזה יפה כ' דלהרמב"ם והרא"ש לא מהני כ"א אפי' בגאותו מבלהם אבל מ"א פי' דברי המרדכי שבשעת בנין מינו ז' טובי עיר ותלו בדעתם אז אמרו בשעת בנין שתובים בדעת עצמם בולם ובתה בשעת מביר מתבבים בלם אז בגדון הראשון שמינו זש"ה אם מתבבים הז' טובים בשעת מביר' מותרים למבור והיינו הדין המבואר פה בש"ע אם תלו בדעת יחיד אז תלו בדעת עצמם. ואמפ"ב בעי' דוק' שבנו מבלהם וכמ"ש מ"א דאם אחרים סייעו לא מהני חלייתא' בדעת יחיד אז בדעת עצמם וא"כ לבל זה גם הרמב"ם והרא"ש מודים כי

תלויתם

פלמס שרי למכור והמריך בתירוצים ע"ז ולפד"כ דלק"מ דלא מיירי שאמרו בפי' שבהו יהיה לו רשות לעשות כפי מה שירצה דזה פשיטא דמהני אלא שהוא המתעסק ומצוה בבמיים וכל מה שהוא חפץ עשה וכ"ה בדברי התוספת וז"ל דא"ר אשי בתמא מחסיא אדעתא דידי קאתי היינו מה שמותיים בו לעשות רצונו עכ"ל · בזה יש גילוי דעת שהוא היה לו יכולת למכור דבודאי הי' רצאה לו תועלת בזה ויש בידו כח ע"ז וזה אין שייך בחס רבים עוסקים ומצוים בעסק בנין כנ"ל פשוט : (ח) ומכר בלא הכרזה · דהא אפי' במתנה מצי ליתן כדאי' בריש ב"ה משא"כ באין להם רשות לשמות ומכר בלא הכרזה יכולים לבטל המקח כדין ב"ד שמכרו בלא הכרזה כ"ה בהשב"א סי' רי"ז וכאן מיירי רמ"א מתרי מילי דבקרקע אמר שא"ל הכרזה כאן אבל במטלטלים לא בעי בשום מקום הכרז' ואח"כ אמר בו אומאה היינו במטלטלין דאלו בקרקע אין אומאה לקרקעות בכל דבר : (ט) אינו קדוש עד שיתפללו בו · והזמנה לאו מילת' היא ודינו כבר זכרתי שעכ"פ יעשנו עוד לבה"כ שהרי חייב לקיים נדרו ומה ששייך לזה כתבתי בסעיף

הגה יחיד שבנה ב"ה ונתנה לקהל דינה כב"ה של קהל אבל אם שייר לעצמו בה שום כח אין לה מכר כי אם על פי הקהל ועל פיו אז יורשיו (מ"ז והגהות מהר"י פ' בני העיר) טז וכל זה לא מיירי אלא בחס להם ב"ה אחרת אבל אם אין להם רק ב"ה אחת אין אשור למכרו דהא אפילו לפתרו אסור על שיבנו אחרת (רבי' ירוחם נ"ג מ"ה וב"י בשם הרמב"ן) כל דבר שבקדושה שנמכר ונותר לשמותו (ח) נמכר יח בלא הכרזה יט ואין בו אומאה אבל דבר שאסור לשמותו כ (עז) לקדושה קלה צריך הכרזה (תשובת רשב"א סי' תתר"ד) :

ח כא ° ל בנו בית סתם והקדישו אח"כ לב"ה דינו כב"ה אבל (ט) אינו קדוש (י) עד שיתפללו בו אפי' אם בנאוהו לשם ב"ה וכיון שהתפללו בו אפי' אורחים לפי שעה כיון שהיה מיוחד לתפלה קדוש מ ואם לפי שעה הקדישו הכל לפי מה שאמרו :

ט כ כשמוכרים אנשי הכפר ב"ה יכולים למכרו ממכר עולם והלוקח יעשה בו מה שירצה חוץ ממרחץ ובורסקי ובית הטבילה ובית הכסא ואם מכרוהו (יא) שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר יעשה הלוקח אפי' אלו הארבעה דברים :

י ס יש אומרים דיחיד בשלו אפי' ס"ת כב מותר למכרו ולעשות בדמיו כל מה שירצה כל שלא הקדישו

°עסי' קנ"ח עסי' מ"ב ס"ג

דליכא למיחש לפשיעותא מו שירצו לקנות קדושה חמורה (כ"מ בר"ן בשם הרמב"ן) [°] ועיי"ש ס"ד בשם הרמב"ם וכ"מ סי"ג ע"ש ובגמ' שם. ואיירי כשאין להם בה"כ אחר ועכי"ד סי' רכ"ב ס"א : כתב המ"ב סימן ל"ג באתרת דלא שכיחי רבים דאתי מעצמה מקרא כפר אע"ג דשכיחי רבים עוברים ושבים לפרקים כיון דלא קביעי בעיר אלא עוברים ושבים דרך ערמי מקרי כפר · אמנם כל מקום דשכיחי רבים מעצמה שבאין להתפלל שם בנון מקום שסוחרים מתקבצין שם תדיר לסחורה מו מקום שיש שם חכם גדול שמתקבצים שם רבים הצריכים לו ולתורתו מקרי כרך דמשתמע אדעתא דכל העולם בנאוהו אבל מי ברור לן דלא בנו אלא אדעתא דבני העיר לבדן וגם לא שייגו להם אחרים מקרי כפר ואע"ג שמלשון הרא"ש ורי"ו משמע דכל שרבים באים להתפלל שם משתמע בני העיר הקדישו ולא בעינן שיהא דעת בני העיר בשעת בנין אדעתא דרבים מ"מ מלשון התוספות והרמב"ן והר"ן משמע בהדיא דבשעת בנין תלוא מילתא · ואפשר דגם הרא"ש ורי"ו סבירא להו הכי אלא שקצרו בלשונם עכ"ל · ולא הבינותי דלכולי עלמא אפי' בנו סתם אמרינן אדעתא דכולי עלמא בנאוהו : יח בלא הכרזה · דהא אפי' ליתן במתנה מותר כמ"ש סי"א (הרשב"א) ועוד דאין צריך הכרזה אלא כשבא להנצות לאחרים אבל כשאנו מוכרים בדבר שלנו לא בעי הכרזה (ר"ן פרק ב"ה) : יט ואין בו אומאה . היינו בקרקע ולא אמרינן דהוי כשלית דאפילו בכל שהוא מכרו בטל (שם), משמע דבמטלטלין הוי אומאה : כ לקדושה קלה · ע"ש הוא וכל"ל שאסור לשנותו צריך הכרזה וכ"ה בד"מ ובתשובת הרשב"א כגון אחד שנה שבית זה יהיה לעצייס שיאכלו הפירות ואוה שבקהל לא יעשו ממנה הכרחה וא"כ אין הציבור יכולין ליתנו במתנה לאחר וה"ה דאין מוכרין בלא הכרזה דכל שלא הכריזו אנו רואין כאלו מוזלי במקצתם ואין רשאים · ועוד דכל הקדש כגון זה אין הציבור רשאין לשנותו משום גזל עניים דדוקא בקופה ותמחוי וכיולא בזה רשאים שאם יצערכו יגבו עוד לכלי סיפוקן והוא הדין לגר של בית הכנסת בשיש סיפוק לבית הכנסת חון מזה רשאים לשנותו אבל בזמן שאין הציבור מוחין עוד לעניים כי אם קצתם ועמד אחד והקדיש קרקע לפירותיה ולהוסיף על קצת' פשוט שאין הציבור רשאי לשנות וא"כ כל שלא הכריזו הוי טועה בדבר משנה עכ"ל עיין בי"ד סימן רכ"ו ס"ד : בא כמו בית סתם · היינו שבנאוהו ממעות חולין וכמ"ש ס"ד ומיהו כ"ל אע"פ שבנאוהו ממעות בה"כ מ"מ אין לו קדושת בה"כ לגבל מילי רק שאסור לשנותה כמו שהדין במעות · ויחיד שבנה בה"כ לא יכול לחזור בו כמ"ש סי"ד דהוי כאלו נדר לדקה אבל אם עשה מטפחת לס"ת שלו שיש לו בביתו ואין קורין בו ברבים כל שלא נשתמש בו לס"ת יכול לחזור בו כמ"ש סימן מ"ב וביר"ד סימן רפ"ב דהזמנה לאו מילתא היא : כב מותר למוכרו · ול"ע דבמ"מ סי' רמ"ח סי"א כתב האומר ככסי לפלוני ס"ת אי הוי בכלל ככסי או כיון דלא מזדבן לא הוי בכלל ככסי כ"ה בגמ' והתם בשל יחיד דאי הקדישו פשיטא דלא מצי יחיד ליה במתנה וא"ל דמ"ש הכא הקדישו כלומר שנתנו לבה"כ לקרות בו ולא הקדישו ממש ואפ"ה אסור למוכרו ובכסי מיירי ממי בח"נו ומ"מ ל"ע דה"ל לפ' וא"ע על מה סומכין העולם שמוכרין ס"ת אפילו נתנו לבה"כ לקרות בהן ומשתמש בדמיהן וא"ל כיון דהמנהג כן ה"ל כאלו התנה בתחלה שלא תחול קדושת רבים עליהם וכמ"ש בי"ד סימן רכ"ט

באר היטב

(מז) לקדוש' קלה. מ"א מוסק מיבות אלו וא"ל שאסור לשנותו צריך הכרזה ע"ש: (יז) שיתפללו בו. ע"ל ס"ק ו' מש"ש. יחיד שבנה בה"כ לא יכול לחזור בו כמ"ש סעיף י"ד אבל אם עשה מטפחת לס"ת שלו שיש לו בביתו ואין קורין בו ברבים כל שלא נשתמש בו לס"ת יכול לחזור בו דהזמנה אלו מילתא היא. מ"א: (יח) זש"ה במ"ה . ל"ד כל ז' אלא כל היכא דאיכא רווחא זש"ה מיקרי ואזלינן בתר רובא . עיין פני יהושע סי' ד' ומהרשד"ם סי"ד סי' קפ"ה. זש"ה אינו ר"ל היותר חכמים שבעיר אלא היותר זקנים אלא היותר משתדלים בצרכי ציבור

לבושי שרד

ס"ק י"ז (°) אבל לבזתרו דהא בסי' הקודש לענין לסהור אין חילוק בין כפרים לברכים ומותר אפי' בברכים בלא זש"ה לסתור אבל הקדושה לא בפקעת אף שסתרוה הכא לענין הפקעת הקדושה אין כח בברכים ומש"ה הושוו רי"ז ורמב"ם הלבנים של בה"כ סתורה לבה"כ עצמה דאין נפקעו הקדושה : שם בתעמד . ר"ל בכפרים דבעינן במת"ה משום שמא אין רוצים ומשמע אפי' בשסותרין ומוכרין וק"ל כן ל"ל כוונתו עיין פר"מ : ס"ק י"ז (°) ועמ"ש ס"ד . עיין במ"א סק"ד ובדברינו שם אות י"א הבין כל דברי המ"א אלו : ס"ק כ"א (°) וכמו שכתב ס"ד : היינו מה שכתב שם סק"ה דאם בנאוהו ממעות בה"כ דינו כממעות ואסור לבטותו ע"ש :

מחצית השקל

בשמנו תיקא בשעת בנין וכמבואר פה בש"ע. ובהכי מתיישבת קושי' מהר"י חביב אין רצונו קושייתו הראשונ' דלמה נקט אלו בדעת יחיד דהא אפי' אלו בדעת עצמן הדין כן דבאמת גם לפי דברי מ"א אינו מיושב וא"ל אם כמ"ש מהר"י חביב בשם מ"כ אם הרב"י בכ"ל. גם אוך כ' מ"א שמתיישבת קושי' מהר"י חביב והא קושי' זו לא הקש' מהר"י חביב עצמו אלא מהר"י חביב מלא כתוב קושי' זו אע"כ מתכוין במה שסיים מהר"י חביב וכ' ע"ד המלא כ' וז"ל ואין זה מספיק כי יש קושי' אחרת אין הקושי' וגם כ' שמדברי הרא"ש וכ"י למד אמיתית הדין משמע דלהרא"ש מתיישב אותה קושיא ואנחנו לא נדע מהו הקושי' ואיך מתיישב להרא"ש והבין מ"א דמהר"י חביב הי' ס"ל דתולי' בדעת יחיד מהני אפי' בנו משל אחרים דכן משמע פשוט לשון בכ"ל ופ"ז הוי קשי' למהר"י חביב דבנו משל אחרים מאי מהני תלייתם בדעת יחיד או בדעת עצמם. ולפי דברי הרא"ש נים' שכ' דוקא ר"א דהוי גדול הדור ומשמעת כל העולם מסכימים לדעתו ולכן מהני אפי' בנו משל אחרים וכמ"ש גם מ"א לעיל וזה אינו א"ש מ"ש דלדבריו מתיישב קושיות מהר"י חביב דהא המ"א מפרש דהא דקתני דמהני בשאנו בדעת יחיד או בדעת עצמם לא קאי אלא בשבנו משלהם ולא משל אחרים בלל · (ס"ק י"ד) דברי בו' פי' דאם מכרו בו'. ר"ל מ"ש בש"ע הר"ה לכל דברי קדוש' בו' לא תימא דשון לכל דבר לבה"כ אלא דאין שון לענין נוף הדבר דבה"כ הנמכרת לוקח מותר לנהוג בה מנהג חול אבל דברי קדוש' הנמכרים גם ביד הלוקח בקדושתייהו קיימים : (ס"ק טז) וכ"ז בו' ומשמע בו' דהא עלה קאי . ר"ל דהא מפרש רמ"א דבכל בפרי' אלא אמר אלא בשבנאו עכשיו אחרת וע"ז אמר אבל בל ברכים בו' אינו מכר משמע בהאי גוונא דמותר בכל בפרים אסור בברכים : משום דאין בידם ליפקע בו'. דאלו בדעת כל העולם שנבי ע"ד כל העולם בע"ל : אבל לסחור שרי בשבנאו עכשיו אחרת. דלזה ודאי מסכימים כל העולם. דהא א"ל ביהכ"ב אחרת וכמו שכתבתי לעיל בי' קנ"ב ס"ק ב'. ואי דלא ניחא להו שתפקע קדושו' הראשונות בי לא שמעינו דעת כל העולם אין הא ע"י אחיר' עדיין לא נפקע קדוש' הראשונ' מן העולם והאבנים וקרקע : וכ"מ ברמב"ם שדומין ממש. דלא לומר ב"ה או עניים ואבנים של בה"כ שנסתר' : ל"כ בש"ם. דמ"מ בע"ל : בש"ם בש"מ אי' שב"ם אסור לבזול אפי' לשלם דבר יפה ממנו עכ"ל : א"א ליפקע קדושתן בלא דעתן אע"פ שאין מפסידים. דהא אפי' טוב ממנו אסור ליתן חון מדעת בעל החפץ : דאל"כ ל"ל בתעמד בו'. ר"ל דמוד' אשו' מ"ב דהעניים ואבנים צריך למכור בתעמד א"ה : (ס"ק יז) אסור בו' דל"ל לפשיעותא. דהיינו בשים בבר בה"כ בנוי' וקונין אותה מיד : או שירצו לקנות קדוש' חמורי. דבה"ג שני אם י"ל בה"כ אחרת בש"מ א"א לעיל בסעיף ד' ס"ס ד' וכמ"ש פה מיד : ועמ"ש ס"ד בשם הרמב"ם בו' ובגמ' שם ועמ"ש בע"ש בס"ק ל"ג : כ' המ"ב בו' דמשמע' בו' אבל אי בריר לן בו' ואע"ג דמלשון הרא"ש ורי"ו משמע בו' משמע' בני העיר הקדישו לדעתם : ול"ג בו' בשעת בנין בו' מ"מ מלשון התו' בו' ולא הבינותי דלכ"ע אפי' בנו סתם בו' נראל' דהבין מ"א דברי תשו' מ"ב דס"ל דדעת הסוס' והרמב"ן והר"ן אם נבנה בה"כ דרך מבל זה ימים רבים מרבים ומשמיש שמו ועתה בשעת מכיר' אין זוכרים ע"ד מי בנאה אי' ע"ד אבסי העיר לבד או ע"ד כל הבאים להתפלל בזה אמרינן משתמש בנאו' משתמש בפי' ע"ד כל הבאים להתפלל אבל אי בריר לן דלא בנו אלא אדעת בני העיר . ר"ל דבריר לן שבנאו' סתם אמרינן ודאי דעתן לא היה כ"א ע"ד בני העיר לבד . ואע"ג דחזי' דבאין רבים להתפלל מעצמן לא אמרי' אע"ג דלא התנו בשעת בנין שבוניים בדעת כל העולם מ"מ אח"ז בשבאו ממקומות אחרים להתפלל הקדישוהו לדעת כ"ש.אלא מקרי כפר.ודעת הרא"ש ורי"ו פשטות הלשון משמע דס"ל אפי' ידעי' דבנאו' סתם מ"מ אח"ז בשבאים בהתפלל הקדישה אדעתא דכ"ע (כי ההקדש חל בשעה שמתפללים להתפלל ולא בשעת בנין בשעה כמ"ש סעיף מ') וע"ז כ' מ"א דאינו כן דאין בזה מחלוקת . וגם דעת הגו' ורמב"ן ור"ן דבל בשנו סתם ולא התנו שבוני' דוקא ע"ד אנשי העיר לבד יש לו דין כרך ועמ"ש בתשובת

באר הגולה

ל ירו' והביאו הרא"ש שם מ מרדכי שם כ מגילה כ"ז ם הרא"ש כ"י וס'

ביאור הגר"א

ס"ח וכיון כו'. בתש"ל סי' מ"כ ס"ג בתפילין : ואם כו'. נ"ז ע"ש : ס"ט ואם כו' בתש"ש כ"ו כ' בזריעה זיל כו'.הרא"ש ורמב"ם : ס"י י"א כו' . דבשלו הוא בזע"ה בתא"ה בשל ליבור וכמ"ש בס"ז וה"ה לכל לדרי כו': ויש מי כו'. בתש"ם בגמ' שם ובתב הריב"ש בסי' רפ"ו הרמב"ם ס"ל דלא אמרו אלא בבה"כ ולא לשאר דברי קדושה בתה שא"י להוריזן הן עצמן לקדושה קלה משא"כ בבה"כ בתש"ם בס"ט וכ"ש עני' הספרים דגרסי' אפי' לתשתי ביה שיכרא ולמשתה ביה פירי דקאי אבה"כ ומ"ת גם הדין בס"ז אתה וכמ"ש בתוספתא הנ"ל ועוד מדברי בתתה חליפי הגלה שקבלו כבר וס' רשונה בס"ל דמת"ש לא יתבור ס"ת כו' בשל

הגהות רעק"א

דיהיה ללתור ועשה אח"כ כרכין אבל בשעת הבנין היה כפר מותר למכרה ע"ש: סעיף י' יש אומרים דיחיד בשלו בשלו בתשו' הרא"ש ח"ב סי' ס"ד מסתפק די"ל דלא נאסרה מכירת ס"ת רק לאיש שנצווה על כתיבתו.אבל אשה דאינה מצווה על הכתיבה אפשר

חכמת שלמה

סי' קנג סעיף יו"ד ויש מי שאיסר אלא א"כ ללמוד תורה או לישא אשה . נ"ב עיין ביו"ד סי' ר"ע מה שישבתי שממה שהקשה המג"א כאן מס' רמ"ח ועי' הב"י בדין שאר ספרים ע"ש שהבינותי סמוכין לזה מפירוש הרשב"ם דאף תפילין אסור למכור אם לא ללמ"ד תורה או לישא אשה ע"ש ודו"ק :

חתם סופר

מקום ההוא] : שם ס"ק כ"ב נ"ב מבואר כאן בב"י דעכ"פ לכ"ע אינו רואה סימן ברכה ומיושב קושית המג"א וכ"כ א"ר ס"ק כ"ב ועיד נ"ל דע"כ לא פליני אלא בשיש לו ס"ת וכיוצא בו אבל אין לו כיוצא בו מזה לא מיירי הש"ם והפוסקים ואפילו רק בהכנ"ס אינו נמכר בשבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אם אין להם כיוצא בו וא"כ האי דב"ב מיירי בהכי וכיון דכל ימי חייו לא יכול למוכרו אינו נכלל בם זם נכסיו להיות ניתן לאחר במתנת שכ"מ ובהכי מיירי נמי בש"ע יו"ד ס"ס ר"ע ולק"מ קושי' המג"א ס"ק כ"ג וזה ברור לפענ"ד. מיהו בלא"ה משמע שם בב"ב שהיה להרשב"ם נירסא אחרת וכ"כ בס' חמד משה : שם ס"ק כ' ליחיד נמי אסור. נ"ב אפילו להתפלל נמי אסור משום דלזול וכ"ה בתוס' : בא"ד דהא דמנורה. נ"ב וע"ש בש"ך סס"ק י"א :

שערי תשובה

העיר ע"ש : (יז) שיתפללו בו עבה"ט. ועיין בחות יאיר סימן נ"ט במי שבשעת יריד נתן חדר להתפלל בו האורחים ושוב נמכר הבית לאחר ואחר לאחר ונאמר בפירוש שהוא חוק ומ"מ גם האחרון עשה כן בימים נוראים ועתה רוצה לדור בחדר הזה ולתת הדר אחר ע"ש שהאריך דודאי שרי ומכ"ש דעביד מלתא יתירתי לתת אחר במקומו תע"ב אבל אם בפי' נדר חדר זה לעולם לזמנים מגובלים לבה"כ לא מהני נתינת אחר בדיוטא העליונה דשמא ניחא להו טפי בקמייתא והוי כב"ה שכ רבים שעכ"פ צריך הסכמת אנשי העיר כו' ע"ש ועיין בכיוצא בזה בשו"ת נ"ב מ"ת סי' י"ז לענין בה"כ שבכפר שנתייחד חדר ונכתב על הכתלים תפלת ובקשות משמות שאין נמחקים שצריך הסכמות אנשי הכפר והמעות יקחו להספקת ת"ת כו' ומ"מ

יד אפרים

ס"ק כ"ב וכמ"ש ביו"ד סי' רכ"ט ס"ב בהג"ה . עיין מ"ש דודי זקני בגאון בתורת חיים בסנהדרין דף ד"ל וז"ל ומראה דיחיד הכותב ספר תורה לעצמו ונתנה לבה"כ לקרות בה בצבור ומקדיש' לאו ספיר עביד ר"ל כיון שמקדישה הרי הוא של הקדש ולאו שלו הוא ושוב אינו יוצא בה י"ח דלכם כתב שלכם בעינן כדאשכחן בד' מינין כו' . ולוכא למימר דבכתיבה לאוד תליא מלתא כו' דז"ל דיחיד שכתב ספר תורה לעצמו ואחר כך נתנה פשיטא שצריך לו לכתוב ספר תורה אחרת כו' . ולכן נראה דאין להקדיש ספר תורה אלא"כ כותב לעצמו אחרת עכ"ל ע"ש . ועיין בספרי שו"ת בית אפריס חלק י"ד סימן ס"ב לענין כתיבת ס"ת בשותפות אם יוצאין י"ח ע"ש :

רנ"ע ס"ב בהגה: כג ויש מי שאוסר. ולדבריו אף(°) זע"ה במא"ה(°) ומכר עיר אסורין למכרן ולהשתמש בדמיו אלא אם כן ללמוד תורה וכו' ומכל מקום כ"ל דבתשמישי' לכ"ע מותר היחיד למוכרן ולהשתמש בדמיהן דעיקר הוכח' הריב"ם מדאמרי' אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה וכו'. אבל תשמישיה שרי למכרן וגם הרמב"ם לא הזכיר לאסור אלא ס"ת וכ"מ בכ"מ ובכ"י כי"ד סימן רפ"ב אלא שכתב שם בש"ע הפלוגת' גם בתשמישי' ול"ע ואפשר דמ"ש שם יש מי שאוסר קאי רק אס"ת. וכביר"ד ססי' ע"ר דשאר ספרים דינן כס"ת ואסור למוכרן אא"כ ללמוד תורה לו ליתא אסה וכ"כ הטור שם. ול"ע דהא (°) הכא מתיר ליחיד בשלו ואפשר דמיירי התם כשהקדישן לבית המדרש לקרות בהן רבים וע"ש בי"ד סימן רפ"ב סי"ח: כד ללמוד תורה להתפרנס בדמיו (רש"י): כה בה"כ לו לכניס. כ"ה הגירסא הנכונה וכ"ה ברמזים ובגמר' וכ"מ בתוס' ולא ידעתי למה הגיה הב"ח בטורים שלו: כו יכולים ליתן. היינו זע"ה במא"ה ובמא"ה וכמ"ש ס"ו וס"ט (רי"ף ורא"ש ור"ן) ובכרכים אסור*): בז דאי לאו וכו'. אבל ליתנו לעיר רחוקה שבודאי לא ה"ל הנאה מהם אסור וכ"ש למי שאוסר למכור ס"ת שאסור לעשות ערמה שיתנו [°] להם הספר תורה במתנה והם יתנו להם מעות במתנה דאסור [כ"י ריב"ם] ומ"מ דבריו ל"ע במה שאסור ליתן ס"ת במתנה דהא אין מורידין אותה מקדושתה בכך וכמ"ש בהגה' וכ"כ התוס' וכ"כ רש"י דדוקא כשרוצים להפקיע קדושת בית הכנסת אז צריך ד"א שתחול קדושתה עליו אבל כשמותנין אותה לרבים שיתפללו בתוכה אז עדיין קדושתה עליה וא"ל ד"א שתחול קדושתה עליה וכ"כ כ"ה בשם מבי"ט ח"ב כ"ח דאפי' כשרבים ממכר בכה"ג ומשל רבים ליחיד ומי אסור אא"כ יש ד"א שתחול קדושתה עליה אז שרי דקי"ל כרבנן · והב"ח שגג בזה וכתב על התוספות דבריה אשר לא כדת. ומיהו דעת הפוסקים משל רבים ליחיד שרי כל שאין מפקיעין קדושתה כמ"ש בהג"ה וכ"כ הרב"י מדסתמו הפוסקים: כתב במ"ב דאם בנו בית הכנסת חדשה ושתרו הישנה ע"פ זע"ה במא"ה פקעה הקדושה מהישנה ואלה על החדשה ורשאי לשנות לכל מה שירצו דלא גרע ממתנה אבל בלא"ה אין כח אפי' זע"ה במא"ה לעשות בהן דבר חול שאין כאן ד"א שתחול קדושתה עליהן וכ"מ בתוספתא פ"ב וז"ל אבני היכל שפגמו טעונין גניזה ומעשה באחד שלקח בה"כ של אלכסנדריא ועשה בה כל צרכיו לא אסרו אלא שלא יהא שם הראשון קרוי עליו עכ"ל. ומשמע דבעוד שלא נמכרה אסור להשתמש בה חול. ול"ע מ"ש ממנורה דכתב בי"ד סי' רנ"ע ס"ג דשרי לשנותה לדבר הרשות ול"ל דשאני בה"כ כיון שעיקר העשוי לומר בה דבר שבקדוש' א"א שתפקע קדושתה בכדי מפני כבוד הקדושה כמ"ש הר"ן. ומיהו הרא"ש כ' בתשובה ריש כלל ה' ומביאו בבד"ה שמותר לעשות מבה"כ בית דירה דזע"ה יכולין לשנות לדבר הרשות וכו' וכ"כ בב"ב פ"ק דמגורה יכולין לשנותה משום דלרבי בה"כ היא ובה"כ עצמו יכולין למוכרו וכו' ע"ש. משמע דס"ל דמותר לשנות בה"כ. ול"ע דהאיך תפקע קדושתה בכדי ואפשר דהרא"ש מיירי כשבנו אחרת במקומה ואלה הקדושה עלי' וכמש"ל וכ"כ הכ"י דהא דמגורה שרי לשנותה מיירי שעשו אחרת: כח אפילו על ידי זע"ה. אפילו במעמד אנשי העיר (רי"ף והרא"ש והר"ן) ואע"ג דהמעות מותר להוציאם כמ"ש ס"ז מכל מקום צריך שתחול קדושת בית הכנסת על המעות ואח"כ להוציא המעות. עיין בשקלים פ"ד ובשבועות דף י': כט רבים ליחיד. ומיהו אף המיעוט יכולין למחות אא"כ יש שם ממונים שעל פיהם נעשה כל דבר וי"א שאין המיעוט יכולין למחות אפי' למכרו וכן עיקר (כ"ה): ל מוציאין בה. היינו ז' טובי העיר [°] כמו שכתב ס"ה: לא לא ימכרם. אע"פ שמן הדין מותרים לא יעשו כן: לב כמו וגמרו. ברמב"ם הגיה [°] כמו יגמרו ולא וכו' וכן עיקר:

כספיף א' ע"ב: (י) ויש מי שאוסר הוא הרמב"ם כב"י וכ"ל אם קנא' מתחיל' כדי למכרה וכ"ש אם קבלו בחוב שמותר למוכרה דאל"כ סופר ומי כאסור לו למכור ס"ת וזה ומי דכותיה שלא בא לידו כדי שתהיה שלו: (יא) אינו יכול למכור זכותו. במרדכי ס"פ החוכל מייתי ראיה לזה מדאמרינן תתיו מכניו בנו קודם לכל אדם יכול אף ע"פ שאינו ממלא מקום אבותיו ת"ל ואשר ימלא את ידו דוקא בזמן שממלא מקום אבותיו כ"ש שאינו רשאי למוכרו לאחר בלא רשות הקהל עכ"ל. נ"ל מזה דזהו דוקא בזמן שהקהל כבדו לאחד בדבר זה דומיא דהסיא דכ"ג שממנין אות' בחנם אבל אם קנה אחד מן הקהל זכות זה קנאו לכל זכות שבו ככל קנין דעלמ' ומ"מ ברור הוא שלא ימכור אפי' בזה אלא למי שנגון כמוהו דאדעת' דהכי הקנו לו זכות זה: (יב) ובא להם דבר מצוה בגמרא שלנו ברים ב"כ דף ג' כתוב ברוב ספרים גבו זוז ומחתי ממו א"ל דלמא מתרמי פ"ש ויהבי להו שרגי ליבני כו'

הקדישו לקרות ברבים בג (י) ע ויש מי (יא) שאיסר אלא אם כן כד ללמוד תורה או לישא אשה:

יא כה פ בית הכנסת או לבנים ועצים מב"ה ישן שסתרו כו יכולים ליתן (כ) במתנה כז °ראי לאו דהוה להו הנאה מינה לא הוו יהבי ליה הדר הוה ליה (כא) במכר וכן יכולים להחליפם באח"ים והם יוצאים לחולין אבל אסור למשכנן או להשכירן או לה שאילן כח אפילו ע"י שבעה טובי העיר שעריין נשארין בקדושתן שאין כאן דבר אחר שתחול קדושתן עליו:

הגה ודוקא בדרך שמורידין מקדושתן אבל מותר להם לאפילו ס"ת לקרות בה אפי' מאל בט רבים ליחיד (ב"י בשם א"ה):

יב ל מי שיש לו תנאי עם הקהל שלא יוכל לבנות ב"ה כי אם הוא וזרעו (יא) אינו יכול למכור (כב) זכותו לאחר:

יג ק גבו מעות לבנין ב"ה (יב) ובא להם דבר מצוה ל מוציאין בה המעות קנו אבנים וקורות לא לא ימכרם לדבר מצוה אלא לפדיון שבויים אע"פ שהביאו האבנים וגדרום ואת מקורות ופסלום והתקינו הכל לבנין ב"ה מוכרים הכל לפדיון שבויים בלבד אבל אם לב בנו (כג) וגמרו לא

°מ"ע סי' מ' ס"ה

באר

הרא"ש מ"מ סי' נ"ג: (יט) שאוסר. ולדבריו אף זע"ה במא"ה וחבר עיר אסורין למכרן להשתמש בדמיו אא"כ ללמוד תורה וכו'. ומ"מ כ"ל דבתשמישי' לכ"ע מותר היחיד למוכרן להשתמש בדמיהן. וביי"ד סי' רפ"ב כתוב שם בש"ע הפלוגתא גם בתשמישה ול"ע. ואפשר דמ"ש שם יש מי שאוסר קאי רק אס"ת וכתב המ"א וא"ע על מה סומכין הסולה שמוכרין ס"ת אפי' נתנו לבה"כ לקרות בהן ומשתמש בדמיהן וא"ל כיון דהמנהג כן ה"ל כאלו הנתנו בתחלי וכמ"ש בי"ד סי' רנ"ס ס"ב בהג"ה. ואם קנאה מתפלה כדי למוכרו וכ"ש אם קבלה בחוב מותר למוכרו. ט"ז. עי' בתשובת גינת ורדים כלל ב' סי' ל"ב סב' דבזמן הזה שכל ספרינו בחזקת שים בהם פיסל

מגיה

מ"ח ע הרמב"ם בפ"י מה"ת פ מגילה כ"ו ל הרדבי בפ"פ החוכל ק כ"ב דף ג' ל' רמב"ם רפ"ח מהלכות מתנות

דגול מרבבה

*) עיין ס"ק י"ב מ"ש בשם התבו"ט וצ"ל דשם מיירי שאי אפשר עוד להתפלל שם אבל אלבנים ועצים דמיירי כאן מיירי שיכולים לבנותם עוד בבה"כ:

לבושי שרד

ס"ק כ"ג (°) זע"ה במא"ה. דלא עדיפי מיחיד בשלו: (°) וחבר עיר. היינו תלי אותו בדעת היחיד המוזכר בסעיף ו': שם (°) בכלא מתיר. דברי הטור הקשה להרדבי דכאן מתיר ליחיד בשלו: ס"ק כ"ז (°) להם הס"ת. תימה דכיון דתכיר' אסור כ"ש בהנה אא"כ מה ענין הערמה זו וכ"ה בהדיא בריב"ם שם ולא כ' שם הריב"ם אלא דאפי' אא"ל דוב"ה במא"ה יכולים למכור ס"ת וה"ה מתנה דהוי כמכירה לעיר רחוקה אסור ומכ"ש בהערמה כזו דאסור עכ"ל. וא"כ לאיזה הענין העתיק המ"א לשוזה כיון דלדיעא ק"ל דמאן דאוסר ליחיד למכור ס"ת כ"ה זע"ה במא"ה אסור כמ"ש המ"א סקכ"ג א"כ כ"ש מתנה דאסור ומה ענין הערמה זו וראה דיש קצת איסור לשון במ"א והעתיק דברי הריב"ש כמו שהעתיקו דאפי' אא"ל כו' ואף על גב דאין נ"מ לדינא מ"מ העתיקו דנלמד מזה דאפי' למאן דמתיר למכור ס"ת ה"ה מתנה דהוי כמכירה מ"מ לעיר רחוקה דהוי מתנה ממש אסור וכן הערמה אסור וע"ז הביא דלמאן דמתי' למכור ס"ת מותר כמו מתנה ממש דא"ל ד"א שתחול הקדושה עליו דאילו למאן דאוסר מכירת ס"ת אין הבדל דאם מכירה אסור כ"ש מתנה כן נ"ל ביאור דברי המ"א ודו"ק: סק"ל שם (°) במ"ש ס"ה. ע"ש במ"א סק"ה ובדבריו שם אות כ' ותראה דהמ"א כאן לשיטתיה והע"ז כאן סקי"ב כמו חזיל לשיטתיה דמוקי לה בהלוחה ולא בשימו: ס"ק ל"ב כמו יגמרו לומר שאפי' כמו יגמרו לא יעשו המות' מעו'

הגהות רעק"א

שאינה בכלל איסור המכירה עכ"ל: מג"א ס"ק כז כתוב במ"ב אם כמו בהכנ"ס מדשה לבאורה תמוה דהא כבר כ' בהגה ס"ז דכ"ז מיירי שיש להם בהכנ"ס אחרת וע' במג"א אם שעבשיו כמו בשביל זה בהכנ"ס אחרת אבל בלא"ה אף למכור בזעו"ב במא"ה אסור. וא"כ הא דפליגי במתנה היינו ג"כ שבנו בהכנ"ס אחר ואפ"ה לולי הך סברא דאי לאו דעביד להו ניחא אפשר היה אסור. ולא הוי אחרי' דפקע על הכנ"ב אחרת ואם כן בסתר סברת המ"ב ול"ל להמעיין בהר"ן דעיקר סברת המ"ב הכ"ל הוא מדברי הרמב"ן שכ' הכל לפי יסודו דלמשתי כי שברא משום דשעבה"ע בתאה"ע דאאים לבפקיע קדושה בהכ"ב בבדי וא"ב ע"ב מיירי דבנו בהכ"ב אחרת דאל"כ מ"ש דלשתרו דאסור ולדבריו בלא מיירי הפלוגתא במתנה בזע"ה לבד. אבל לדעת הר"ן דהכיתר למשתי התם לליכא תליפין איחוא קדושה עליו וא"כ י"ל דהפלוגתא במתנה מיירי בלא בנו בהכנ"ס אחרת ומש"ה צריך לטעמא דאי לאו דעבוד להו ניחא אבל בהכנ"ס אחרת ל"ל דבלא"ה מותר דפקע קדושה על הכנ"ס אחרת. ודא דפסקי' בהג"ה ס"ו בהרמב"ן והכא פסקי' במתנה דוקא זע"ה במא"ע בהר"ן היינו דאי הוי פסקעה על הכנ"ס אחרת. והא דפסקי' בהג"ה ס"ו בהרמב"ן והכא פסקי' במתנה דוקא זע"ה במא"ע בהר"ן היינו דאי דמ"ב מתב"פ מותר לדעת הרמב"ן מותר דבזעו"ב במא"ע ובמ"ב מותר בתמב"פ ועיין: סעיף י"ב למכור זכותו לאחר. עיין מג"א לעיל מי' קל"ו:

מחצית

שם בס"מ י"א דבשאר ספרים הוי ג"כ ספק: ול"ל דמ"ש כאן הקדישו ר"ל מ"ש כל שלא הקדישו ומיניה דייקינן הא הקדישו אסור למוכרו כ"ע מיירי שלא הקדיש גוף הס"ת כ"א לקרוא בו וכה"ג אלא ליתנו במתנה' כיון דגוף הס"ת שלו ובהכי מיירי נמי בס"מ וכן האיכבי' בס"ס היה בתופן זה דבה"ג לא מזדבן לכ"ע. ושני דעות הבאה ב"ש לא ס"ל כפי' רשב"ם ולא תליא מידי במלבוש ולכן אתם שם בשאר ספרים דודאי הוו בכלל נכסי ובלא הקדישו אפי' לקרות בתמת תליא בפלוגתא דהבא: ול"ל כיון דהמנהג כן כו'. עיין בט"ז סס"ק א': (כ"ק כג) ויש מ"ש ולדבריו אף זע"ה כו'. דלא עדיפי זע"ה במא"ה בשל איבור מיחיד בשלו: מדאמרי' אין מוכרים ס"ת אלא כו'. וס"ל דמיירי אפי' בשל יחיד: וכביי"ד כו' דשאר ספרים כו' וי"ש דהא הבא מתיר ליחיד כו' ר"ל דהא י"א דמותר אפי' בס"ת וב"ש בשאר ספרים ולמה אתם בי"ד לאסור דאתם שאר ספרים אם של יחיד: (ס"ק כה) בה"כ לו לכניס כו'. ולא ידעתי למה הגיה הב"ח כו' משמע מגמתו דבית הכנסת נופה אסור ליתן במתני' ע"ש: (ס"ק כו) יכולים ליתן היינו זע"ה במא"ה. דהא ס"ט דיכולין ליתן דאי לאו דה"ל הנאה מינה לא הוי יהבי להו וה"ל כמכיר. ואתמי דמילתא אות' הנאה' היא' דברי הול ולא קדוש' אמור' (דלא כרמב"ן) והא כה"ג אפי' מכיר' נמור' בעי' דוק' זע"ה במא"ה: (וכרכים אסור. דהא גם מכיר' ע"י זע"ה במא"ה אסור בכרכים כדלעיל: (ס"ק כז) דאי לאו כו' וכ"ש כו' למכור ס"ת כו'. דשם בתשוב' ריב"ש קאי על ס"ת ואמר דאפ"ת המכירת ס"ת מותר. ולפ"ז גם המתני' מותרת דה"ל כמכר מ"מ לעיר רחוקה דהוי מתנה ממש אסור וכן הערמה אסור וע"ז הביא דלמאן דמתי' למכור ס"ת מותר כמו מתנה ממש דא"ל ד"א שתחול הקדושה עליו דאילו למאן דאוסר מכירת ס"ת אין הבדל דאם מכירה אסור כ"ש מתנה כן נ"ל ביאור דברי המ"ח ודו"ק: סק"ל שם (°) במ"ש ס"ה. ע"ש במ"א סק"ה ובדבריו שם אות כ' ותראה דהמ"א כאן לשיטתיה והע"ז כאן סקי"ב כמו חזיל לשיטתיה דמוקי לה בהלוחה ולא בשימו: ס"ק ל"ב כמו יגמרו לומר שאפי' כמו יגמרו לא יעשו המות' מעו'

השקל

שאל' וסכירות היינו דומי' דמכר שהלוקח יבא בה מנהג חול ויפקיע קדושת' לכן ניהו דבמכר מותר דאל הקדוש' על המעות. אבל שאלה וסכירות דלוכ' מידי דיחול עליו הקדוש' אסור להפקיע קדושתה ולפ"ז ממילא מיושב קושית התוס' הנ"ל: וא"כ הרב"י מדסתמו הפוסקים ע"כ לא ס"ל כהתוס' ולכן לא חלקו בין רבים ליחיד דאי מפקיע הטולל הקדוש' בכל ענין אסור ואם לא יפקיע הקדוש' בכל ענין מותר אפי' ליחיד וא"כ הא דאסרו שאלה מיירי להפקיע הקדוש' וזה ל"ל לפרש דמסתמא משמע כן דומי' דמכיר' דמיירי כה"ב: כתב במ"ב כו' דלא גרע ממתי' דמותר מטעם דאי לא ה"ל הנאה' כו' אע"ג דהשאי הנאה' כבר חלפה והיא דברי חול. כ"ש כה"ג שהנאה' מזומנת עתה דברי קדוש היינו בה"כ אחרת ע"ש: אבל בלא"ה כו' ר"ל שבדיין לא בא בה"כ אחרת. אלא שלא יהי' שם הראשון קרוי עליו. דהיינו קודם מכיר' דשם בעלים הראשונים נקראים עליה אסור: מ"ש ממנור' כו' אע"ג דבציבן דוק' נשתקע שם בעלים היינו דאי לא נשתקע שם בעלים יכולים הבעלים שהתנדבו למתות ע"ש אבל הכא מיירי בשאין מות': משמע דמותר לשנות בה"כ. דהא יליף התירא למנור' מבה"כ: ואפשר דהרא"ש מיירי בשבנו אחרת כו' וא"ל א"כ איך יליף מיניה היתרא למנור' הא בה"כ לא הותר אלא בשבנו אחרת לזה הבית מ"א דברי הב"י דגם מנור' לא הותר לשנות אלא בשבנו אחרת וא"ש דברי הרא"ש מיהו לא קי"ל בזה בה"כ' דהא שתם בי"ד במנור' להתיר אפי' לא עשו אחרת. ולדיקן צריך לחלק בין מנור' לבית"כ' כמ"ש המ"א בשם הר"ן דבה"כ תמיד מפני שעשויה לומר בה דברי קדוש: (ס"ק כח) אפי' כו' אמא"ה דבלי מא"ה אפי' מכיר' אסור' לפקיע קדושתה כדלעיל: ואע"ג דהמעות מותר כו' וא"כ לזה הותר מכירה טפי מאשלי' כיון דבמכיר' אלה הקדוש' על המעות א"כ אין מותר לחוליא המעות לדברי חול: ואם"כ לחוליא המעות והעשה דהמעות הוחיל והיא קדוש' שייה קליא קדושתה וקילא. ולכן דשאי לחוליא ע"י זע"ה במעמד אנשי העיר המעות לחולין כ"כ הר"ן ר"פ בני העיר במגלה: עיין בשקלים ובשבועות כו' דאי' בשבועות לפי שבלשכת הטלאים אין פותחין מששה טלאים מבוקרים מכל מום א"כ ער"מ ניסן בשהקריבו לתמיד של שחר ושל הערבים שיש מהן נשארו ארבע ובר"מ ניסן בשחר נזירת הכתוב להקריב משקלים הדשים מר"מ ניסן ואילך וא"כ מה יעשו בהותן ארבע' שנשתיירו בלשכת הטלאים דא"א להקריבן לקרבן. דהא הם נקנו מתרומ' ישנה ולכדותו מדמי תרומ' הדש' ח"א שאין הקדש מתחלל על הקדש ולכן היו פודין אותן ממעות חולין והמעות הללו יפול לתוך תרומ' ישנה אא"כ הטלאים חולין קונים אותם מדמי תרומ' חדשה (וכה"ב במותר קטורת המבואר בשקלים) ואע"ג דאין הקדש נפדה מהקדש מ"מ בשפדאוהו מעות חולין אא"ז היו קונים אותן מתרומ' חדשה דבכל קונה הקדוש ב"י פריון במעות חולין אע"ג דבטלא' אין קדשים תמימים נפדים מ"מ בה"ב לב ב"ד מתי' עליהם ולכן אא"ז הי' אפשר לקנותן מדמי תרומ' חדשה ולא היו בהקדש מתחלל על ההקדש ודומי' קלא לדון דבכל וכן במשכת שקלים אינ' דון דומה לזה במותר קטורת: (ס"ק לא) כמו כו' יגמרו ולא כו' וכן עיקר. דאמרי' ריש מסכת ב"ב אר"ח לא לסתר אינם בי בנינא' עד דבני בי בנינא' אחריתי כו' א"ל רבינ' לר"ח גבו זוזי ומנתי מאי א"ל דלמא אתרמי להו מידי דמנוה ויהבי להו. כן הוא גרסת הרמב"ם במ"ש הט"ז: שרבי לבני ואבנים ועצים מהו א"ל דלמ' מתרמי פרון שבוים ומזבני ויהבו להו. א"ה אפי' בנו נמי א"ל דירת' דאינשי לא מזדבני. ופי' כמו שכ' מגן אברהם בס"ק שאח"ז דודאי מן הדין מותר למוכרה אפי' בכר נעמרה לצורך פ"ש וכן הקשה המקשן א"ה אפי' בנו נמי. אלא דהמתרץ א"ל דירת' דאינשי דאין מדרך הטולם למכור בית דירתם. א"כ אינו ראוי להחוא קלות בבה"כ יותר מדירתו. לכן כי בנו אף המכירה לב"ש מותר מצד הדין מ"מ ודאי יעשו על זה אפשרי לבנות לצורך פ"ש מן הלכור ולא ימכרו בה"כ. אבל אם א"א לבנות מן הלכור ודאי ימכרו בית הכנסת לפ"ש. ומדאמר הש"ס על סריבו לבני כ' דלמ' מתרמי פ"ש משמע דכל שעשו מעשה יותר מסריבו לבני דהיינו רק אתחילו לבנות ה"ה בכלל דירת' דאינשי לא מזדבני דגם בהתחיל לבנות אינו מוכר דירתו וע' לעיל ס"ק י"ז:

ס"ק

ביאור הגר"א

רבים אחיירי דעלה אקי הבעיא שם וע"ז אמרו ת"ש כו' וכ"כ מרדכי בשם ראבי"ה: סי"א ודוקא כו' אבל כו'. כמ"ש בפ"ב דב"מ השואל ס"ת כו': אפי' כו'. דע"כ ל"פ ר"מ ואחר בבה"ג אלא משום שמוריזן מקדושתן וכמ"ש שם: סי"ב מי כו'. כמ"ש בת"כ פ' מ תתיו מכניו שבנו קודם לכ"א יכול אע"פ שאינו ממלא מקום אבותיו אלא שלא ימלא מקום אבותיו וא"ל יבא אחר ויעשם תתיו וא"י למכור לאחר: סי"ב גבו כו'. ב"ב ג' כ' א"ל רבינא כו' וגי' הרמב"ם בריש מוחר ליחיד למכר: (כ) במתנה. אבל ליתנו לעיר רחוקה שבודאי לא ה"ל הנאה מהם אסור. אבל במ"ב דאם בנו בה"כ אחרת ושתרו הישנ' ע"פ זע"ה במא"ה פקעה הקדוש' מהישנ' ומה"ש אם על החדשה ורשאי לשנות הישנה לכל מה שירצו ולא גרע ממתנ' אבל בלא"ה אין כח אפי' זע"ה במא"ה לעשות בהן דבר חול שאין כאן דבר אחר שתחול קדושתה עליהן. עמ"ש: (כב) זכותו. דוקא אם כבדו הקהל אי' בדבר זה אבל אם קנה א' זכות זה יכול למכור לאיזה הנון כמותו. ט"ז: (כג) וגמרו לא. המ"א הגיה בנו יגמרו ולא וכו'.

כו' מאי מ"ל דילמא מתרמי פ"ם ומזכי ויהבי להו · משמע אפי' במעות שנבו אין מוציאין אותם אלא לפ"ם והיאך כתב כאן הרמב"ם דבר מצוה סתם וי"ם כתוב בהם תחילה דלמא מתרמי מידי דמצוה ויהיב להו וזו היתה גירסת הרמב"ם ממילא משמע כל מידי דמצוה אפי' קלה כיון שלא שקיל אלא דרך הלואה עד שיבלם אותה ועמ"ם בם"ה ומ"ם דבקנו אבנים לא ימכרום לדבר מצוה קשה דהא בספיף ו' פסק דימכר להספקת תלמידים וכו' י"ל דמיירי שיש לבם בה"כ אחרת וכאן מיירי שאין בה"כ אחרת דהא נמרא ריש ב"ב ובתוס כתב ב"י בזה עיין אחר : (יג) אינם רשאים לשנות · וסייס שם במרדכי אלא יניחו אותו עד לאחר

לג לא ימכרו (כד) ב"ה אלא יגבו לפדיון מן הצבור : יד ° ר ראובן שאמר קרקע זו אני נותן לבנות עליה ב"ה ולא רצו עכו"ם להניחם לבנות ב"ה והקהל אומרים לבנות עליו בית לת"ת וראובן אומר אדעתא דהכי לא נדרתי לך לא מצי ראובן הדר ביה ואם ראובן לא היה דר שם היו לה יכולים (כה) לשנותה ואם הוא מבני אותה העיר (יג) אינם רשאים לשנותה אם הוא לו עומד וצווח (פי' וצועק) אא"כ יש שם חבר עיר דכל מאי דאתי אדעתא דידיה אתי : (ומבעה עובי עיר לן דינם כחבר עיר) : (מרדכי ריש פ' בני העיר)

לג לא ימכרו בית הכנסת אבל מן הדין[°] שרי דהא אפי' לקדוש' אחרת שרי כ"ם לפדיון שבויים וכ"כ הש"כ וע"ז כ"ד סי' רכ"ב ס"א : לך לא מצי · דהוי כנודר לדבר לה יכולי' לשנות . אפי' לדבר הרשות [מרדכי] דאדעת' דידהו יהביה מעיקרא עבי"ד סי' רכ"ט : לו עומד וצווח · כיון דאתיהב אדעתא דכולהו ול"ע דמבה"כ לבה"מ אפי' הבפלים מעבכין שרי כמ"ם כי"ד סי' רכ"ט ס"ב וכ"מ בר"ם זה ובש"ו דלקדושה אמורה לא בעי כמא"ה ול"ל דמ"מ אם אחד עומד ומוחה אין רשאים לשנותה וכ"ד מיירי שאינו מבני העיר : לז דינם כחבר עיר · ומדלא כ' רמ"א הג"ה זו לעיל בכרכים שבאים שם אנשים מעלמא ומתנדבים לבה"כ לא מהני מה שקבלו אותן אנשי העיר עליהן וכיונא בזה כ' כ"י בת"מ בסי' ק"ט בשם הריטב"א שאין לכ"ד כח להתנות על עיר אחרת ומ"מ[°] לקטני' יכולים כאן להתנות כמ"ש הר"ן. ומ"כ כתב שהאידנא זה"ה יכולין למכור אפי' בכרכים וכ"כ הב"י בשם מרדכי יש בר"ן. ומ"כ כתב שבמאוחנא שלהם כמש"ש בב"י ועמ"ש ס"ז. וכ"מ בתשו' ר"מ לובליקסי כ"ע ומ"מ התיר שם למכור קרקע של בה"כ בק"ק לוקאוי מטעם דכשבנאו הבה"כ כל מה שעשו עשו ברשות ובעלת מנהגי מדינה וכ"ע בתר

מנהגי מדינה גריר. ועוד דמסתמא ניחא לכל העולם למוכרה משום דאיתתקנה שוב לבנות בה"כ על אותו מקום מפני הבומרים שמעבבים וגם יש לחוש שאם יאמר פנוי שיבנו הבומרים עליו בית תיפלתם ולבקבודאי לכ"ע ניחא למכרם וזכות הוא להם וזכיגלאדם שלא בפניו ומ"מ לרותא דמלתא יאמרו מקו"מרון קודם פנוי ויעשוהו גן ירק דאינו מבוער כ"כ כתשמישים אחרים וגם הוא בטהרה עכ"ל. ול"ע דהא דיעה תשמיש מגונה היא כמ"ש סימן קנ"א ס"ז ול"ל דמיירי בירקות שא"ל חרישה דאינו מגונה כ"כ : לח אינו כלום · היינו מצד התקנה אבל מדינא יכול לאסור כמ"ש כ"י"ד סימן רכ"ד ע"ש . כתוב בבג"מ בשם ר"ם קבל שהיה להם תיבה שהיו מניחין בו הטיעור ואסר אחד מהן חלקו והתיר להן עכ"ל · וקשה (°) מ"ש מב"הכ ואפשר מה שמניחין בתיבה בבר אקלייה מדעתו ועומד להוליאה כפי רצון בוני הקהל והוי כאינו שלו לאסור עליהם מה שא"כ בבה"כ שעומד לעד וכל אחד מבקש לזכות לעולם בחלקו ומ"מ טוב ליאחז על נדרו (יש"ש כ"ק פ"ה סל"ה) ול"ל דמעבר לאו דידיה כדאיתא במשנה פי"א דנדרים : לט לכל הקהל · ודוקא כשבשאיל שתא אבל אם השאילה לזמן לא כמ"ש בי"ד סי' רכ"א סש"ז : מ מי שהיה וכו' · דמוכח נבי עירוב דאפי' במקום שיש קצת טעם לשאותו אין משגין מפני חבדא וה"ל מיכא חבדא שיאמרו שבני ביתו אינן מהוגגין גם יכול לומר שאין רצונו ליכך למרחוק לב"כ אף שבארו יותר (מהרי"ק) : מא רשאין לשאותו · וי"א שאם מקצת רוצין להתפלל במקום אחר רשאין כיון שגם בביתו מתפללין קצת (רא"ה סי' ע"ה). אנשים שהחזיקו לקבור מתים אין יכולין למחות בחדיים שבאו לקבור שבעשיית המצוה כל אחד רוצה לזכות (מ"ם כ"ו וע' כ"ז קפ"ב ורש"ך ח"ל מ"ה) ובמדינתינו שיש חבורות ממונים לכך כ"ל דליך ליתן להחברה כמנהג : מב לשמותו בבית · עבח"מ ס"ם קמ"ט ולקמן סי' שם"ו ס"ג ורא"ה ח"כ כתב דאפילו בכבוד ומינוי הבא מזמן לזמן דינא הכי וע' כר"י סלוי מ"ד ור"ם הלוי ט' : מג להכיאם תמיד . ואיתא במהרי"ק שורש קס"א דאפילו יש מנהג להוליאם לחולין אין ליך אחריו וכו' ע"ש · ועשיו המנהג פשוט שבאחרים ברשות

באר היטב

(כד) בה"כ . ומן הדין שרי . מ"א ט"ז וש"ך י"ד סי' רכ"ב : (כה) לשמותם . אפי' לדבר הרשות מרדכי מ"א: (כו) כלום. היינו מצד התקני אבל מדינא יכול לאסור כמ"ש בי"ד סי' רכ"ד : (כז) אחר . וה"ה מי שזכה בחיי' ענין של כבוד אז של מצוה אין מעבירין ממנו אם לא בהיות איזה טענה למעברה: ול"ד בדברים המוגנים אדיר אלא אפילו בדבר דמזמן לזמן קאתי וכן כתב הרא"ש ח"ב סי' ט' ועיין בכר"י הלוי סי' מ"ד ובהר"ם הלוי חא"ח סי' ט' ואפי' בא מ"ק לזכות באיזה מצוה אין מעבירין מהמוחזק אפי' הוא ע"ה ואם מכר זה ביתו לראובן אין בידו רשות גמור' שהקול יזכה באותו חזקה הרא"ש ח"ב סי' ע' וכל זה לא מיירי אלא בכרוכים לבעביר המצות והכבוד לגמרי מהמוחזק אבל אם בא אחר לזכות במצות וגם הראשון יעמוד במצותו אינו יכול לעכב ע"י אפי"פ דקאת שהיו מתפללין בבה"כ הראשון בבית הכני אפ"ה אינו יכול לעכב

ביאור

דלמא מתרמי מיד דמצוה וכשיפא פ"ם וז"ש שריגי דלבני כו' ר"ל דבה"ג לא אלא מזכי מזכי לדבר מצוה מאי כו' : סי"ד לא מצי כו'. כמ"ש אמירתו לגבוה כו' וברפ"ד דע"ק אין יד כו' : ואם ראובן כו' . כמ"ש בתבולה שם אבל בחתחא כו' וכל"ל ס"ה וזאע"ג דאחרינן בערכין ישראל שהתנדב כו' עד אלא נשתקע כו' שם בבשתמש בו : ואם כו'. כמו בשל כרכים משא"כ באינו מהם דאדעתא דידהו יהיב וכמ"ש בם"ז בהג"ה יחיד שבנה כו' : אא"כ כו'. כמו בתחא תחסיא בכ"ל : זז' שובי העיר כו'. כמ"ש ברים ב"כ ורשאין ב"ה לעשות קופה תחתון כו' ועי"ד סי' רכ"ט ס"ב דלבהמ"ד יכולין לשנותה אפילו הוא מבני העיר ול"ע וע"ש

חכמת שלמה

(סעיף י"ד) נ"ב עיין במנ"א ס"ק ל"ו מה שהקשה מכאן ליו"ד ועיין בחיבורי ליו"ד מהדורא ד' בתשובה לק"ק קאזלאב מ"ש ליישב זה על נכון בעזה"י וכמה חילוקי דינים היוצאים משם ומ"ש המחבר ראובן שאמר קרקע זו אני נותן וכו' עיין מ"ש השייך לזה בחיבורי על חו"מ מהדורא ד' סי' רכ"א בתשובה הכבות נזקי

מחצית

(סקל"ד) ל"מ. דהוי כמודר לדקה. לעיל ס"ק כ"א הכאתי לשון מרדכי בזה : (סקל"ה) יכולים כו' דאדעת' דידהו כו' וכדלעיל ס"ק י' דאם אחרים שייבו לבית הכנסת של כפרים : (סקל"ו) עומד כו' וכ"מ רסי' זה כו'. לא בני במעמד אנשי העיר דודוק, להורידו מקדושת, בני אשר"ם במא"ה דהיינו בפרהסי' אף שאין בני העיר הן וכמ"ש רמ"א בסעיף ז' אבל לקדוש חמור' לא בני מעמד אנשי העיר וסני בזה"ה משמע אפי' אנשי העיר מוחין : ול"ל דמ"מ אם אחד עומד וצוח כו' דיהיה דלא בני במא"ה והיינו ברשאים למוכרו בזיעב' אבל אם א' מבני העיר מוחה לא : וביי"ד מיירי שאינו מבני העיר. ר"ל זה שהתנדב ואתה צוח שלא לשנותו אינו מבני העיר בזה לא משגיחים : (סקל"ז) דינם כחבר עיר. ומדלא כ' כו' דסר"א דדעת רמ"א כמ"ש אח"ז בשם תשובת מ"ב דזה"ה בזמן הזה יש לחם כח יותר מבזמן הש"ם שדעת אנשי העיר בזה"ז לשמוך בכל דבר על זה"ה ולכן אפי' אנשי העיר מוחין ביד זה"ה אין במא"אם כלום בין בכפרים ובין בכרכים. גם לא מגשמין בדעת העולם בכרכים. דזה"ה בזמן הזה יש להם דין רב אשי בימיו (פ' מ"א סקי"ב) ולכן ס"ל לרמ"א דזה"ה דיינם כחבר עיר דאפי' המודר עומד וצוח לא משגחינן ביה. ולזה כ' מ"א דע"כ זה ליתא דה"ה ס"ל לרמ"א להניח לעיל בסעיף ז' שב' המחבר דבכרכים אין רשאים למכור אפי' על ידי זה"ה במ"ה ס"ל לכתוב דבזה"ז רשאים ז' טובי העיר למכור : משמע דוק, כאן מהני ז' טובי העיר. ר"ל אפי' המודר עומד וצוח מבל מקום מהני דעת ז' טובי העיר ועי' לעיל במ"א סס"ק י"ב : אבל לעיל בכרכים שבאים שם אנשים מעבלא' ומתנדבים לבה"כ לא מהני : אנשים אחרים מתנדבים אלא בא מהני לעיל ס"ז דעת ז' טובי העיר בכרכים כיון שאנשים אחרים התנדבו דא"כ אם לא היו אנשים אחרים מתנדבים אלא בא מ"ש לבה"כ בא"מ ז"ל. אם כן הדר' קשיא מ"א לדוכתי' דה"ל לרמ"א להניח לעיל סעיף ז' אל מ"ש המחבר בכרכים דאין יכולים למכור אא"כ אלו בדעת היחיד וה"ל למ"א להניח ה"ה ז' טובי העיר לדידן דהא הא דמהני אלו בדעת יחיד היינו דוק' כשבנו משלהם כמ"ש מ"א לעיל ס"ק י"ב וכה"ג גם זה"ה בזמן הזה יכולים למכור לדעת מ"ב. אע"כ דרמ"א לא ס"ל כתשו' מ"ב וס"ל דגם זה"ה בזה"ז אין להם כח יותר מבזמן הש"ם. וא"כ בכרכים אין יכולים למכור אפי' בנו משלהם. אלא דכאן מהני דעת זה"ה נגד היחיד המודר שלוח ומוחה וכן הי' הדין בזמן הש"ם וא"כ מ"ש מ"א אבל לעיל בכרכים שבאים שם אנשים מעבלא' ומתנדבי' לבה"כ כו' הא' ומתנדבי' לבה"כ לא דוק' דהא אפי' בנאותו משלהם כיון שבאים שם אנשים מעבלא' בנו אדעת כל העולם. ואין כח ביד ז' טובי העיר למכור לדעת רמ"א. לכן המני' דדברי מ"א בכרכים שבאו שם אנשים מעבלא' וכ"ש אם מתנדבי' כו' לא הפשיט. ואם לא נגיה תיבת וכ"ש אם כו' ל"ל וי"ו של ומתנדבים היא וי"ו המחלקת פירושו או מתנדבים והיינו כמו כ"ש : בשם הריטב"א. כגון שתקנו בשמכריזי' קרקע כל מי שיל זכות מו מרעות יטעון וקבנו זמן וכל מי שלא יבא תוך הזמן שקבנו יאבד אותו אם הוא מבני עיר אחרת אף שלא בא תוך הזמן ויודע מהכרז' מ"מ לא אבד זכותו (וע' בש"ע שם סי' ד' סעיף ב') : ומ"מ לקטנים כו' ר"ל אע"ג שהריטב"א כ' שם דאף על קטנים לא חל תקנתם פ"ם אבל הכא יש בידם כח אע"ג דודאי יש קטנים ביניהם : כמ"ש הר"ן פ' בני העיר וז"ל ומשמעתין ממה שרשאים בני העיר עם זה"ה למכור דאע"ג דאינו בתחא יתומים קטנים אע"ה בני העיר מלי מזכי משום דמשתמע כאפוטרופסים דידהו שנעלו רשות מב"ד דמי עכ"ל : ומ"ב כ' האידנא כו' כבר כ' דבריו לעיל. וזה דוק' בשבנאותו משלהם דאין אחרים התנדבו לא מהני מה שבני העיר אלו דעתם בזה"ה וכמ"ש מ"א לעיל ס"ק י"ב לענין אם אלו דעתם בדעת יחיד דנ"כ לא מהני אם אחרים התנדבו ודוק' רב אשי שהי' גדול הדור ע"ם ואע"ג שכ' בתשו' מ"ב דזה"ז דומין ממש לרב אשי ע"כ ל"ל דוק' בשבנאותו משלהם ולאו דוק' בתשובת מ"ב וכ"מ בתשובת ר"מ בן שבני' מ"א אם אמרת לבמה גדרים לבתיר בק"ן לוקאוי אף דודאי זה"ה לא הסכימו לכך : ומכל מקום לרווח' דמילתא' יאמרו מקום אחרון הקודם פנוי בתשו' שם לא כ' כ' וז"ל שם בתופן שאותו מקום שעמד פנוי בא"כ דאנשים שהו' ביקר הקודם יאשר פנוי עכ"ל מבואר דלא די במקום אחרון הקודם לבד : ול"ש דהא זרעים כו' אמה בא"ר ד' המבר"ם גופי' הביא דברי הרא"ש דזרעים הוי תשמים גנאי ואפ"כ התיר הזרעים' הקוטים שם היו רוצים לעשות ממנו מרחץ וכ"כ דזרעים' אינו מבואר כ"כ כתשמישי' אחרים וה"ל הני ד' דברים המוזכרים בסעיף ט' ואד מנייהו מרחץ

לג לא ימכרו בית הכנסת אבל מן הדין[°] שרי דהא אפי' לקדוש' אחרת שרי כ"ם לפדיון שבויים וכ"כ הש"כ וע"ז כ"ד סי' רכ"ב ס"א : לך לא מצי · דהוי כנודר לדבר לה יכולי' לשנות . אפי' לדבר הרשות [מרדכי] דאדעת' דידהו יהביה מעיקרא עבי"ד סי' רכ"ט : לו עומד וצווח · כיון דאתיהב אדעתא דכולהו ול"ע דמבה"כ לבה"מ אפי' הבפלים מעבכין שרי כמ"ם כי"ד סי' רכ"ט ס"ב וכ"מ בר"ם זה ובש"ו דלקדושה אמורה לא בעי כמא"ה ול"ל דמ"מ אם אחד עומד ומוחה אין רשאים לשנותה וכ"ד מיירי שאינו מבני העיר : לז דינם כחבר עיר · ומדלא כ' רמ"א הג"ה זו לעיל בכרכים שבאים שם אנשים מעבלא' ומתנדבים לבה"כ לא מהני מה שקבלו אותן אנשי העיר עליהן וכיונא בזה כ' כ"י בת"מ בסי' ק"ט בשם הריטב"א שאין לכ"ד כח להתנות על עיר אחרת ומ"מ[°] לקטני' יכולים כאן להתנות כמ"ש הר"ן. ומ"כ כתב שהאידנא זה"ה יכולין למכור אפי' בכרכים וכ"כ הב"י בשם מרדכי יש בר"ן. ומ"כ כתב שבמאוחנא שלהם כמש"ש בב"י ועמ"ש ס"ז. וכ"מ בתשו' ר"מ לובליקסי כ"ע ומ"מ התיר שם למכור קרקע של בה"כ בק"ק לוקאוי מטעם דכשבנאו הבה"כ כל מה שעשו עשו ברשות ובעלת מנהגי מדינה וכ"ע בתר

באר הגולה

ענייש ר מרדכי שם פרק בני עיר ב סח"ח בשם הראב"ד וכל חכמי דורו ת שם ל מהר"י קולין קי"ג בשם סי' ק"ע

עטרת זקנים

* אין הלבור רשאי' לשנותו כו' : ראובן היה לו כ"ה בכפר ועומד ימיה רגיש אלא הלך בכפר ומפני זה אנשי כפר היו מתפללין בבי' שמעון אח"כ מכר ראובן ביתו לת"ת וחזרו אנשי כפר להתפלל בי שמעון שכה כחזקת מלוהו וא"ת אינו יכול לעכב על הבא מחזקת ראובן אלבבוא גם הוא מקום הפלה בביתו (ש"ת מהר"ל בן חיים ת"כ סימן ע') :

אשל אברהם

א] ואם אסר . שופר' שנדרו ביה"כ וס"ת והשמיטו ואח"כ נתפרד החבור' ולא אחד מהם לחזור מהבקדם עיין תשו' ז"ל כ"ז מקום מדרש כארף והקהל מתפחדי' שלא יקחו היסמעאלי' לת הקרקע כאשר לקחו כל סביבו התיר בתשוב' הנ"ל ס' קי"ג לאחר' שלא יפסידו כולה מיהו הדמיס ראוי שיקחו בהם קרקע אחרת במקומו ואם קלת אנשים מאנשי קהל נשא לבם לנתת מהם ולבנות להם בה"כ חדשה ובעניו תבנו חלק בכלי קודש ומנורות של בה"כ

לבושי שרד

אלא יגמרו הבנין : ס"ק ל"ג (°) שרי דהא עיין במ"א סק"ב ובדברינו שם אות כ' שבאיתרא דבריס שבאלאן : ס"ק ל"ז (°) לקנייס . עיין בסי' קי"ל בת"א סקב"ג : ס"ק ל"ח (°) מה שלא הבה"כ . ואין לו' הבתיר לבם מלר בתקנה הזוס דמשמע דלא תקנו אלא בבה"כ לפי שא"א לחלק משא"כ תעות : ס"ע סעיף י"ז (°) אין הלבור : עיין בב"י סי' ע' :

חתם סופר

שם במחבר סעיף י"ח כלי בהבנ"ס.נ.ב שנשאלו עם"י ציווי המלך יצאו לחולין ק"ו מבכי מקדש דבתיב ובאו בה פריצים וחללוה וכ"כ הרמב"ם בתשובות פאר הדור סי' קל"א ועיין זה במס' ע"ז נ"ב ע"ב ע"ש : שם במנ"א ס"ק מ"א ובמדינתינו. נ"ב עיין תשובותי סי' תר"ע בסופו מזה וסי' ק"ע באריכות וסי' ת"ש ותש"ג בעניני ה"ק ג"ח וקוברי מתים הרבה דברים [והוא בח"ם חלק יו"ד סי' שכ"ו שכ"ז וסי'

לעשן בתוכו יי"ש שמשחיר הכתלים וגורם מחיקת השם אסור ע"ש : (כו) כלום עבה"ט. ועיין בענין זה בשו"ת מאמר מרדכי סימן ה' ואו זיין ע"ש. ועיין בשו"ת חוט המשולש שבסוף התשב"ץ סי' ז' : (כז) אחר עבה"ט. ועיין במאמר מרדכי סי' ג' וד' שאם הראשון מחל אין בני הראשון יכולין למחות לפי שאביהם נתן להם בנדונית' שיהיה להם אחר מות אביהם ושם מבואר שצריך לתקן שיהיה דרך לעזרת אנשים בפ"ע שלא יצטרכו לילך לדרך החדר המיוחד להתפלל בו נשים וכדאית' בסוף סוכה כו' ע"ש והוא פשוט ועיין בשאלת יעב"ץ דמי שהחזיק במצוה עפ"י צבור אפי' ס"א זכה. ומי שזכה בהדלקת נר תמיד שנה וחצי ולא מיחו בו אין מעבירין אותו הימנו ע"ש ובסי' ע"ב ובאורח לצדיק סי' ע"ר ובזרע אמת סי' ט' כ"כ מה"נ. וכ"כ בר"י בשם הרדב"ז סי' שפ"ז מי שהחזיק בהדלקה ומטה ידו ושלח מעט שמן ונתנו ההדלקה לאחר לא הפסיד חזקתו וצריך שיקבלו מה ששלח ע"ש ועיין לקמן סעיף ד"ב ועיין בתשובת כנה"מ סי' ד"ז מי שהחזיק במצוה כמה שנים ובנו ממלא מקומו הוא זוכה בה וק"ו אם עשאה קצת זמן כו' ועיין בשו"ת דבר

שערי תשובה

ס"ג : סט"ו אין כו'. מתקנת ר"ג מ"ם : סט"ז מי כו'. ג"ז מתקנותיו : ודוקא כו'. כן למד מלשונות דלא תיקן בבה"ג וכמ"ש בס"ע דב"מ דדרשינן לשון הדיוט וכמ"ש תוס' בפ"ו דערובין על מתני' ד"ה תכורות במלמד לו סופר דבבה"ג לא השאיל לבם. שם : סט"ז מי שהיה כו'. כמ"ש בפ' המקין מערבין כו' משום חשש ד"ה וכ"כ שאין מהוגגין ואף ע"פ שם לבם עשה לשמותם מדפריך משיפורא. שם : סי"ח יש כו'. כמ"ש בתע"ב זלף לתוכן סתם כו' משבש כו' והכ"כ המשלבם קנה ס"ת ובבה"כ אותן

הגהות רעק"א

מנ"א ס"ק ל"ח היינו מלד התקנה. ע' תשו' מאמר מרדכי סי' ג' וד' : סעיף ט"ו אינו יכול לאוסרה אם יש בבה"כ אחרת באותן

הגר"א

ס"ג : סט"ו אין כו'. מתקנת ר"ג מ"ם : סט"ז מי כו'. ג"ז מתקנותיו : ודוקא כו'. כן למד מלשונות דלא תיקן בבה"ג וכמ"ש בס"ע דב"מ דדרשינן לשון הדיוט וכמ"ש תוס' בפ"ו דערובין על מתני' ד"ה תכורות במלמד לו סופר דבבה"ג לא השאיל לבם. שם : סט"ז מי שהיה כו'. כמ"ש בפ' המקין מערבין כו' משום חשש ד"ה וכ"כ שאין מהוגגין ואף ע"פ שם לבם עשה לשמותם מדפריך משיפורא. שם : סי"ח יש כו'. כמ"ש בתע"ב זלף לתוכן סתם כו' משבש כו' והכ"כ המשלבם קנה ס"ת ובבה"כ אותן

השקל

דהא מבואר דבכפר אם מבנו אנשי העיר לבד בלי זה"ה אלוקח יעשה בו מה שירצו חוץ מד' דברים משמע דאפי' זרעים אותר לו ובבל"ל דזרעים אינו מנוגו כמרחץ וכל ד' דברים ולבמ"ד א"ל אולי קסי' למ"ל ניהו דזרעים' עדיפ' ממרחץ מ"מ יש בו גנאי גדול דהא בה"כ שבבו' על תנאי מבואר סי' קנ"ל סעיף י"ל דלא מהני התנאי בעודו עומד בנוי להשתמש בו תשמים של גנאי אבל בחורבנו מהני התנאי להשתמש בו אפי' תשמים של גנאי אבל זרעים' דהוא תשמים יותר מנוגו לא מהני תנאי אפי' בחורבנו ע"ש וא"כ קסי' ליה למ"ל כיון דמאר"ש יעד לבם לעשות על לד היותר טוב למה בחר בזרעים' ניהו דאינו כ"כ כמרחץ מ"מ הוא גנאי גדול מפי ה"ל לייעצא להשתמש בו תשמים אחר שאינו כ"כ בזרעים' וא"כ לפי תי' מ"ל דמיירי בירקות דאינו מנוגה כ"כ ול"כ אפשר הי' מהני תנאי אפי' בבנינו לזרוע בו ירקות : (סקל"ח) אינו כו' יכול לאסור כמ"ש בי"ד סי' רכ"ד כ"ל : וקשה מ"ם מבה"כ. ר"ל דהא בבה"כ מלד הדין יכול לאסור אלא מלד התקנ' אינו יכול לאסור ומבואר מתשובת הרא"ש דבכל תקנה אין לאסוקה על לשון התקנ' ובתקנ' הבה' מבואר רק בה"כ וספרים אבל על מעבר לא מיירו תקנה ומשאר על שורת הדין ויכול לאסור : פי"ל דנדרים. מי שאמר קונם בהנים לוים נהנה' לי יטלו כהנים ולוים תרומותיו ומעשרותיו בע"כ ולא מקרי שהנהי' הכהנים ולוים ממנו דהא אין לבעלי' בתרומות ומעשרות כ"א טובת הנאה' ליתנו למי שירצה א"כ אפי' א"ל טובת הנאה' מקרי ממנון מבל מקום מותר דהא כיון שאמר קונם כו' שוב אינו רשאי ליתנו בעצמו לשום כהן ולוי א"כ אחד' לה טובת הנאה' שלו ואם כן רשאי ליטול בעל כרחו דלא מקרי נהנים משלו וא"כ הכא בהאי מעבר בין הי' לדק' או לדבר אחר כיון שבבר נתנו בתיב אין לו בו זכות לשיב לקחתו ואפי' טובת הנאה' לא הי' לו בה כי הקהל עושים בה כפי רצונם ואפי' אא"ל שהי' לו בה טובת הנאה' שנם הוא הי' תולה בדעתו מי מבני העיר יתן מבל מקום כיון שאסרו על כל בני העיר אחד' לא טובת הנאה' שלו והוי כמו אלו בנדרים לבן ע"שין כפי דעתם בעל כרחם : (סקל"ט) לבל כו' אבל האשלה לזמן לא ר"ל אינו בדור שיכול לאסר' על כל הקהל דשאלה ליומא' מעבר ואינה של המשאיל בל אותו זמן שהשאילו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו אמנם כ' הש"ך שם בי"ד דדין שאלה נלמד מבירות ובכירות הבית הרב"י שם שני דיעות אם המשכיר יכול לאסרו א"כ ה"ה בשאל' אלו בפלונתא : (סק"מ) מי שהיה כו' שיש קצת טעם כו' דאמרי' במס' ניטין דף ס' ע"ב מערבין בבית יפן (ר"ל בני אחצר שרגילים ליתן עירוב אחד בבית אחת אין מכניס את מקומו ליתנו בבית אחר ל' רש"י) מעני דרבי שלום ואמרי' מ"ש אילימ' משום בבור (פרש"י של בעל הבית) והא האי שיפיר' (פרש"י של תקיעת ערב שבת) דהוי מעיקר' בי ר"ו שבי' דאם ישיבה ולבשוף בי דבה לאחר שבעבר ר"ו ונעשה רבה דאם היסיב' נתנוהו בבית רבה ולבשוף בי ר"ו ולבשוף בי אביי אלא משום חשד' ופ' לקמן סי' שס"ו במ"א ס"ק ז', וקשה מאי פריך והא האי שיורא כו' שאני התם דאיכ' עצם בדבר כיון דאיכ' הבא' דאם היסיב' אחר דאינו בביתו אע"כ דהשם ס"ל מדקתני מתני' שתמ' מערבים בבית יפן משמע אפי' איכ' עצם לשנותו א"כ ה"ה למשקי' דהעצם מעני החבר אין מעבירים אפי' איכ' עצם כן נראה לענ"ד כי תשובת מהרי"ק אינו תפ"י : אלא שבארו יותר בהלעיל סי' ל' בע"א ס"ק כ"א : (סקמ"א) רשאים כו' אנשים שהחזיקו לקבור כו' ובמדינתינו כו' ל"ל דלריך ליתן כו' ובכ' א"ר סביא עובד' בשעת ה"ה מוהרר"א בעל עולמת אפרים בפק הבל"ה דהחברה א"ל לבנים לתלמידיו לבתבבק עם רבם ע"ם : (סקמ"ג) לבנים כו' דאפי' יש מנהג בו' אין לילך אחריו. ר"ל דלא הוי בימיו מנהג קבוע זה ולכן כ' מ"א דבבזיו המנהג פשוט כו' והוי בלתו אתנו ומ"ש כ' מהרי"ק גופי' בתשוב' הוא הים מי שאו' שב' בש"ע סעיף כ' שבש"ת אין הביאר יכולים להסזיק דבה"ת גם בימי מהרי"ק הי' מנהג קבוע וכמ"ש הרב"י בשמו וז"ל דלא שייך חזקה מש"ת הטעוי מתחלתו ע"מ כן שיקראו בי רבים ושיהי' תמיד מינה בבה"כ עד יום פקוד אותו הבבלים כו' עכ"ל : (סקמ"ד) הוי כו' דדוק' בבי ס"ת כו' בת"מ סי' ס"ם סעיף א' כשובר בעמ' ביד המלוה אינו בלוס דאמרי' שבדיין לא פרנו אלא שבזמנן לו סופר ואבין שובר לבספרם לו שיהי' מזומן בידו ליתן לוה דשמ' בשעת פרעון לא יהי' מצוי לו סופר אולם עשה זה לאו דוק' דמבואר שם דאפי' כ' המלו' דאינו רואים שהמלוה יודע לבתוב ואין ליך לסופר מבל מקום יש לו' שבבין הסובר פן יפרע בזמן שלא יהי' לו שום וזמן לבתוב ומ' שם בש"ך : ומ' בש"ך. כ' לחלק באם בתוב ע"ג בהסבים דמי שירא' הסמר יעשה

בעליהם וא"כ הוו כאלו התנו עליהם עפי' קי"ד ס"ח : מד הוי הקדש · ולא אמרינן שמא כתב להקדיש ונמלך דדוקא גבי ס"ת אמרי' כן [°] דספרא אתרמי ליה אבל הכא לא שייך כך (כ"י מהרי"ק) ול"ע דלמא כתב כן שלא להשביע את עצמו כמ"ש בח"מ סי' פ"א סי"ז וע"ש בש"כ שכ' חילוקים בזה וכסי' רכ"ה ס"ג : מה להחזיק בו · ואפי' עדות לא מהני מכני אותו העיר וכמ"ש בח"מ סי' ל"ז : ישוב שלא היה לגבור ס"ת וקראו בס"ת של יחיד ואח"כ קנאו הגבור ס"ת דיחיד אלא יקראו בכל שבת בס"ת אחר (כ"ז. סימן קפ"ב) : מו מאתנן זונה · ופשוט פ"ה דע"א דאם בא עליה ואחר כך נתן לה אתנגה מותר שבשעת ביאה לא היה קנוי לה ומה שנתן לה אח"כ מתנה בעלמא הוא דיהיב לה אבל נתן לה ואח"כ בא עליה אסור ואם נתנה האשה לו לתנן מותר האתנן ואם נתן האתנן לזכר לשכב עמו אסור האתנן · ואם עשתה שימוי כגון חגיס מדם כשמתגדלין ס"ת לנ"ה היו מתנין ברכים שאינה לחלוטין וא"כ אותו שלא נתנה לפנוי אסור אם נתנה האשה לו לתנן מותר לזכר לשכב עמו אסור האתנן · ואם עשתה שימוי כגון חגיס ועשאן סולת מותר וכן ולדותיהן מותרים והאומר לזונה הילך עלה זה והבעלי התנה לפלוני אסור וכן אם כסק עמה בעלה אחד ונתן לה הרבה כלם אסורים (כ"ז בריי"ו) ואם היה הבעלה בחלירה בשעת ביאה אסור דקנינא לה בשעת ביאה ואפי' שוויא לה לפותיקי שאמר אי מיתינא לך זוזי מכאן עד יום פלוני מוטב ואם לאו שקנית הבעלה בחתנך אסור כיון דקיימא בחלירה : כתב הרמב"ם פ"ד מאיסורי מזבח נתן לה עליה אלא א"ל יהיה הלך עד שאכנה עליך (דהלו נתן לה סתם מעכשיו מתנה בעלמא הוא דיהיב לה תוספות) כשיכנה עליה אסור קדמה והקדישתו קודם שיכנה עליה ואח"כ בא עליה הרי זה ספק אם הוא אתנן לפיכך לא יקרב ואם קרב נלקה · והוא שאמר לה בשעת שנתן לימת שחרלי קני לאותה מעכשיו אבל אם לא אמר לה כן אינה יכולה להקריב דבר שאינו שלה עכ"ל וכ"ה בגמ' · וכ"ל דבבה"כ נקטי' לקולא דאינו אלא דרבנן דקרא משתעי דוקא בבית המקדש דכתיב בית ה' אלהיך וכ"מ בגמ' וגם כל הפוסקים לא הזכירו דבר זה רק רי' ריו' ולכן נקטי' בספיקו לקולא ועוד דברמב"ם פסק אם קרב נלקה וא"כ אין בבית הכנסת אפי' לכתחלה מייתי' ודכותיה אי' בסי' ער"ב בין קידוש ע"ש : מז מאיר כלב. כגון שהאליף עלה בכלב . שני שותפין שחלקו אחד נטל י' עלגים ואחד נטל ט' וכלב אם יש באותם העשרה אחד מהם שדמו כדמי הכלב או יתר על דמיו מוליאו מן העשרה והשאר מותרים ואם כל אחד ואחד מהן דמיו פחותים מדמי הכלב כלן אסורים (רמב"ם). עוד כתב אתנן זונה ומאיר כלב מותרים לבדק הבית שהרי הן משתייר אבל גופו של אתנן לא יעשה רקועים לבית עכ"ל ול"ע מ"ש שהרי הן משתנים דאתנן מי לא עסקינן דיהיב ליה אותו דבר בעין ועכ"ל דף מ"ו ע"ב · ול"ע מה שכתב בדמיהן שוין שיברור אחד מהן והשאר מותרים דהא בגמרא אמרינן כן אליבא דמ"ד יש ברירה וכ"ה בבכורות דף כ"ז אבל אליבא דמ"ד אין ברירה לא מהני מה שבורר מ' וכיון שהוא ספק פ"ו מבכורות גבי מעשר כר"י וכר"ן הלייך ספק דשרי כשבורר חד מנייהו ול"ע כיש"ס בב"ק בדיני ברירה ועכ"ס כ"ל דלדידן שרי דקי"ל בדרבנן יש ברירה וכמ"ש ס"ס תי"ג : מה איסור ערוה · זונה כותית אז שפחה אז חייבי לאוין [רמב"ם ורי"ו] וכ"ל מדנקט זונה כותית ולא נקט סתם כותית משמע דוקא היכא דכבר בא עליה מ' נעשית זונה וא"כ כשבא עליה אח"כ מ' ונתן לה אתנן הוי אתנן זונה וכ"כ רש"י דף פ"ד ע"ה וכ"כ כתוס' פ"ו דתמורה ריש ד"ה גי' ראשונה וכ"כ ביבמות דף ס"ה סוף ע"א וז"ל דרבא לא פליג אלא היכא דזיתה דילף לה מזונה ישראלית אבל לא זיתה מודה דלא מחסר' לכהן משום זונה מדאורייתא דלא שייך בה (°) חלול אבל היכא דאתגיירה דשייך בה קיימה אסורה מדאורייתא אפי' לא

ג"ב כמו במחיר בבכורות ד' נ"ד ע"א ולקמן ס"ק מ"ז שנתן י' טלאים והלוקח יבורר אחד תחת הכלב אזי למ"ד אינבריה כולן אפורינאבל אי המוכר מברר ואומר אחד מעשרה טלאים שיש לי אתן לדבאתנאו כשמברר אח"כ אחד אין האתנן חל למפרע כמ"ש התוס' בע"ז דף ס"ג ע"א ד"ה כגון וכו'. ואפשר דה"ה במחיר אי אמר אחד מעשרה שאברר מטלאים שלי יהיה מחיר כלבך לא נאסר משום מחיר. ואולי י"ל מחיר שאני שהכלב עדיין בעולם אם לא חל קודם שנתברר יחול עתה כשמברר ויהיה מחירו של הכלב שהוא בעולם משא"כ אתנן כיון שלא חל קודם שנתברר שוב אינו חל שכבר עברה הנאת הבעילה אז וצ"ע לדינא:שם במג"א ס"ק מ"ז וצ"ע ביש"ש.ג"ב וכן הקשה הלח"מ סס"ו דבכורות ע"ש . ולפענ"ד דש"ס הוי ס"ד דכל אחד מהנדיים שוה כמו הכלב ולכן הקשה למ"ד דיש ברירה דוקא ומשני שאין שום אחד שוה כמו הכלב. אבל הרמב"ם אייר

באר הגולה

* סס ד סס סי' ע' ה תשובת מהרי"ל בסס אנודה

עטרת זקנים

* אין הגבור יכולין להחזיק בו כו' . י"ל שיכולין הגבור להחזיק בו ואפילו אי הוה איכו נופל אי. והיה רולה ליקח אותה אין שומעין לו אסלא שהתנו רבים בשעת נתינה שאינו נותן לאלונעין זק"ו היכא שמת אחד והיורשים באו להוציא בטענת שמא אין שומעין לכם ויכולין הגבור להחזיק בה (מהרש"ל בס"ת סי' ט"ו) : * להשמיש קדושה כו' ולענין עלית שיש בו ציצית כתוב בכ"י כי"ד סי' קל"ח בשם המרדכי דשרי ואינו אסו' אלא מעילים שלובשין בהנים שע"ז אבל בהג"מ שהביאו שם משמע קלת לאסור אבל נראה להקל ולוכר שאין זה השמיש של קדושה (עיין בי"ד סימן קל"ט ובסימן רס"ג) ודוקא בחקדש אחרי' כן ולא בבמה וכ"ה דינן לא עדיף מבמה ועכ"פ בטלית יש להקל:

אשל אברהם

יסנה ע"ם סי' כ"ט : א] ולמבחר היה קמיע' של כסף אחר שנהקלקל הקמיע אי רשאי להנות מהתיק להשמיש חול עיין הטו' סס חיים סימן מ"ו דהתיר זעיין מרדכי סי' התכ"ב : ב] הקדש אנשי חברה של ג"ח עשו חפלי כסף לבה"כ של הקהל אחת והיה בידי עראם משמרת ונתה רוגם כולם הלבו לעולמי זקמו אחרים תחתיהם ונם המה שומרים את הכלים הנ"ל . והקרוב החחת קטט יצאו אנשים הרמה מן הכלל להחפלל בקהל אחר ונתה אנשי הקהל הוכעים שיתנו להקהל את החפלים העלה בהשו' מהר"י בחאזן הדנין עתהם ע"ם סי' נ' בשמיעוני הקהל הוכעים חלקם בחפלי קודש ורצו לפרוש מהקהל עיין הטובת מגן גבורים סימן א' החולקין לחספר הגבריים מגן י"ג ומעלה . וכן העלה בס דאין דין גוד לו לגוד לבית הכנסת :

לבושי שרד

מ"א ס"ק מ"ד (°) דספרא . והכין לעולמו שע"ח כי לא יצוו לו בלא שע"ח אבל כאן הה לו להכין כתב חסוס בחא ירלה להקדישו הרי יכול להקדישו בלא הכ : (ס"ע פעיף כ"א) (°) הדיוט . עיין הטובת הב"ח סי' י"ז :

מ"א סקמ"ח (°) חלול . דכהיב ולא יחלל זרעו וזה לא שייך בנכריות דאין הזרע מיוחס אחריו כלל :

חתם סופר

שכ"ח ע"ש] : שם ס"ק מ"ד נבי ס"ת נסנר. וב"ב סמסון בב"מ ד' צ' : שם ס"ק מ"ו ונתן לה הרבה.

אח"כ אחד אין האתנן חל למפרע כמ"ש התוס' בע"ז דף ס"ג ע"א ד"ה כגון וכו'. ואפשר דה"ה במחיר אי אמר אחד מעשרה שאברר מטלאים שלי יהיה מחיר כלבך לא נאסר משום מחיר. ואולי י"ל מחיר שאני שהכלב עדיין בעולם אם לא חל קודם שנתברר יחול עתה כשמברר ויהיה מחירו של הכלב שהוא בעולם משא"כ אתנן כיון שלא חל קודם שנתברר שוב אינו חל שכבר עברה הנאת הבעילה אז וצ"ע לדינא:שם במג"א ס"ק מ"ז וצ"ע ביש"ש.ג"ב וכן הקשה הלח"מ סס"ו דבכורות ע"ש . ולפענ"ד דש"ס הוי ס"ד דיש ברירה דוקא ומשני שאין שום אחד שוה כמו הכלב. אבל הרמב"ם אייר

באר היטב

לעכב הרמב"ם ח"ב סי' ע"ה . חברה שהיו לומדין בבית עשיר כמה שנים ואח"כ רוצים ללמוד ב' חברים בכל בית ובית אינם יכולים לשנות באר עשק סי' ה' עמ"מ ס"ם קמ"ט: (כח) לחולין. עכשיו המנהג פשוט שכשאדי' ברשות בעליהם הוי כאלו התנה עליהם מ"א. וט"ז כ' שמעתי ורא"ל שבני אדם המתנדבים ס"ת לבה"כ הם מתנין בדברים שאינו לחלוטין וא"כ אותו שלא התנה אינו דאפשיה אנפשיה : (כט) בו. אפי' עדות לא מהני מכני אותו העיר וכמ"ש בח"מ סי' ל"ז . יכול שלא הי' לגבור ס"ת וקראו בספר תורה של יחיד ואח"כ קראו הגיבור

שערי תשובה

דבר משה סי' א' : (כח) לחולין עבה"ש וע' במח"ב בשם אורח לצדיק בהתנה למשכן ביד עכו"ם מטפחת מרוקמת בכסף ואחר זמן קנאה ישראל יכול לשורפה ולמכור הכסף ולהוציא דמיו ע"ש : (ל) הדיוט עבה"מ ועיין באר יעקב דף ט' שכתב ראיה ממסכת כלים להתיר לעשות מבגד אשה וכ"כ מור וקציעה :

הגהות רעק"א

באותו העיר יכול להפרה תשב"ץ חלק ד' בעור הראשון סי' ז' : מג"א ס"ק מ"ו אסור ואם נתנה האשה. תמור' כ"ע : שם ואם נתן. סס : שם ואם עשתה. המורה ל' : שם והאומר לזונה. המורה כ"ע :

אכיהם מתחילה אף בבניהם ל"ל חזקה כמ"ש בפ"ג דב"ב אי דאתא בטענתא דאנהון כו' : סב"א אין כו'. כמש"ל סי' קכ"ז במ"ש בתמורה ל' דאף רקונין אסור : ודוקא כו'. כמ"ש במתני' שם נתן לה מעות כו' ולא מקרי כו' גמ' שם וכמ"ש בפ'

חכמת שערי

שכנים סי' ק"ג לק"ק שארנאפאל ע"ש : (סעיף כ') יש מי שאומר שם"ת שהוחזק שהי' של אבותיו של דאובן אין הציבור יכולים להחזיק בו עיין בחיבורי לאחע"ז מהדורא יו"ד סי' ד' קנה מקומה באחע"ז סי' קכ"ה שם כתבתי בעזה"י דרך אנב לק"ק סנאטין באחד שהיה לו ס"ת בבהכנ"ס זה והלך למקום בהכנ"ס אחר ונטל הס"ת עמו ומת אם יכול בעל בתו ליקח הס"ת להחזירה לבהכנ"ס הראשון שהיה מתפלל בו תחלה ע"ש דרך אנב בעזה"י ודו"ק היטב : (סעיף כ"א) בהג"ה אסור לעשות מאתנן זונה או מחיר כלב דבר של מצוה. נ"ב הנה אם בא על חייבי מיתות ב"ד אם מותר האתנן ועיין בחיבורי על ב"ק בפרק מרובה בסוגיא דעקוץ תאנה וכו' מה שכתבתי להוכיח מלשון הרמב"ם דבבא על מיתות ב"ד מותר האתנן ע"ש טעמו כי נכון הוא בעזה"י ודו"ק : (סעיף ח') בהנ"ה ונהגו להנות בכמה הנאות מדברי קדושה נ"ב עיין בט"ז בס"ק ז' מ"ש ולולא דמסתפינא וכו' עיין בחידושי למס' יומא דף י"ב ע"ב כמ"ד שם בש"ס דשני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט משום מעלין בקודש ולא מורידין שם הוכחתי דלא כוותיה ובפרט מ"ש שם ס"ד שיהי' לו צרה מחיים והוי ס"ד שלא יהיה לעולם כהן ואעפ"כ שייך ביה מעלין בקודש ולא מורידין ע"ש ודו"ק ומ"ש הט"ז בשם המהרש"ל דאינו נקרא הורדה כל זמן שהספר בתוכו וכן כתב המג"א בשמו

מחצית

ירא' ג"כ מ"ם ע"ב שאינו כלו שלו אבל ממלא כתוב בפנקסו שסעד פלוני חניו לפלוני בזה לא אמרי' שלא להסביב דמי שירא' הסער מנא ידע מ"ם הוא בפנקסו ולפ"ז א"ם דין הבכ' ע"ם : (סקמ"ח) להחזיק בו . ואפי' עדות כ"מ כו' דבלן מוגעים הן ואפי' סילוק שיסלקו שנים מהנאת ס"ת כדי שיוכשרו להעיד לא מהני דהא א"א להם להסתלק דהא לריבי' לשמוע קריאת ס"ת אם לא שיש לקבל ס"ת בשרה אחרת ואז א"ל סילוק ס"ם וע"ם בסוף הסי' ועמ"ם כאן הט"ז בשם תשו' מהרש"ל : יכוב שלא ה"ל ס"ת אין לו חזק' כו' אבל אם ה"ל ס"ת ואף על פי כן קראו בשל יחיד כ' רמ"א בח"מ ס"ם קמ"ט דמקרי חזק' ואסורים לשנות אך הסמ"ע פי' דוק' בכבא בטענה ע"ם : (סקמ"ו) מאתנן כו' פ"ה דפ"ז דף ס"ג ע"א : בא עלי' ואח"כ נתן לה ואפי' א"ל התנבלי בטל' זה מ"מ לא הוי אתנן דבשעת ביאה לא קנתה דהא מסוסרת משיב' וביטראל בעי' משיב' ובזונה גוי' כה"ג הוי אתנן כמבואר שם בתס' ע"ז אלא דמ"א לא חייבי בזוי גוי' כמ"ש מ"א שם"ק מ"א דאין דרך גוי' להקדים : אבל נתן לה כו' אסור והיינו דוק' בנדון שב' מ"א אח"ז בשם הרמב"ם דא"ל יהי' אלך עד שאכנה אליך אבל מסתמא קנתה מעכשיו ולא הוי אתנן : ואם נתנה האשה כו' ואם נתן האתנן לזכר כו' שני דיניס אלו הם ס"ם דתמור' דף כ"ט ע"ב : ואם עשתה שימוי כו' וכן ולדותיהן כו' תמור' דף ל' ע"ב בב"ה דכתיב הם לאעט ולא שימויהן ולא וולדותיהן : והבעלי לפלוני כו' תמורה דף כ"ט : א' ונתן לה הרבי' שם בשבל ומס' ומסיק הטעם אע"ג דלא התני' עמה אלא חד מ"מ כלהו מכח אתנן אחנן ויהבה לה : ואם הי' הבעל בחלרה כו' וכ' הטו' בע"ז דף ס"ג ד"ה אתנן דאם הי' לבועל הרב' טלאים בחלרה אע"פ שאין יכול לדאות לטלה מן הסוק אפ"ה אין שם אתנן אל אפי' לאמלן דא"ל בריר' אלא על המיורר בשעת ביאה עכ"ל : קדמה והקדישתו כו' ה"ז ספק דהוא אבעי' שם דלא אפשי' שם בע"ז אם קדמ' והקריבתו בנדון כזה שאמר להוי נגך עד שעת ביאה ואם תרי' קני אותה מעכשיו ודאי קדוש דהא א"ל אם תרלי קני מעכשיו א"כ הוי שלה בשעת הקדש ולא הוי מקדיש דבר שאינו שלו גם משום איסור אתנן ליכ' דהא קנתה קודם ביאה ובשעת ביאה אינו בעולם אלא דמספק' לי אי מהני כשהקדישתו ובדיין לא קרב אי נאמר כיון דאמיר' לגבוה כמסירתו להדיוט דמי והוי כאלו כבר הקריבתו או דלמ' השת' מיהו אית' בעיי' ואמרי' דאל איסור אתנן למפרע מעשת נתיב' (כ"כ התו') : והוא שא"ל אימתי שחרי' כו' ואפ"ה אי לא הקדישתו הוי אתנן כיון דא"ל יהי' אלך עד שאכנה אליך דעתו שלא תקנה עד שעת ביאה : ואף שא"ל אם תרלי כו' הא לא חזינן דרלתה כל זמן שלא הקריבתו : וא"ל דבה"כ נקטי לקול' דהרמב"ם כ' הדין לענין קרבן דהוא דאורייתא' והוי ספק תורה דאזלי' לחומר' מה שאין כן לענין בה"כ דאיסור' אתנן לבה"כ הוא דרבנן : דכתיב בית ה' אלקיך.לא תביא אתנן זונה ומאיר כלב בית ה' אלהיך דהיינו בהמ"ק . לא הזכירו דבר זה דאתנן יהי' אסור לבה"כ : ספק אם קרב נרלה וא"ל לא"מ"ח דאם קרב ר"ל כשהקדישתו קודם ביאה אחר ביאה דבה"ג אף על גב דהוי ספק מכל מקום נרלה דא"ל דאם קרב קודם ביאה זהו אפי' לכתחל' מותר כן נרא' לי : ביין קידוש. דקיימ' לן אין מקדשים כ"א על היין הראוי לנסכים ומכל מקום מקדשים על יין שבשולי חביות אז בפי חביות אע"ג בים בו קמחין אע"ג דלכתחל' אינו כשר לנסכים מ"מ כיון דאם הביא יין זה יצא לכן מקדשים עליו לכתחל' : (סקמ"ז) מאיר כו' מי לא עסקי' די"ל אותו דבר בעין ועכ"ז דף מ"ו ע"ב דאמרי' אתנן במאומר אסור לגבוה דבאינו בית ה' אלקיך ופירש"י דדרשי' לא תביא אתנן של בית אם אתן לה בית באתנגה אסור להקדישו לגבוה דבאינו בית ה' אלקיך ופירש"י דדרשי' לא תביא אתנן של בית אם אתן לה בית דמ"ד יש ברירה כ"ה בתמורה דף ל"מ ע"א ופ"ש בתו' ד"ה ואידך כו' : וכיון שהוא פסק כו' גבי

ט"ז מגן דוד

(יד) כתב שבתוב שהקדיש כלים כל"ל : (טו) אין הגבור יכולין להחזיק בו · הטעם בב"י בשם מהרי"ק סי' ע' דל"ש חזקה בס"ת העשוי מתחלתה על מנת כן שיקראו בו רבים ושיהיה תמיד מונח בב"ה עד יום פקוד אותו הבעלים ואפי' עדים לא מהני לומר דשל גבור הם כי מונעין בעדות הם וסילוק לא מהני אח"כ יש להם ס"ת אחרת מדוייק וכשר כמות' ובתשובת רש"ל סימן ע"ז כתוב באחד שנתן ס"ת להיכל מכמה שנים ועמדה שם והיו עליה מעילין של הקדש שהן לשל גבור והיתה בפני המקדיש כמה שנים בהיכל ולא שמע אדם שהיה אומר שלי הוא ולא נתתיה לאלונעין אמת שהיתה נקראת על שמו כי כן הדרך של העשירים כ"א קונה ס"ת ומותנה להיכל וכ"א מכיר ס"ת שלו להתיחס בה פסק שם דאם בא אח"כ מיהו גופיה ורלה לקחת לעצמו לאו כל כמיניה אם אין לו רלוה דחזקה שהוא אקדשה דהוא הוה מוליא ופליו הרלייה · ומש"ה רלתי ושמעתי שבני אדם כשמתגדלין ס"ת לנ"ה היו מתנין ברכים שאינה לחלוטין וא"כ אותו שלא נתנה לבעלי התנה

ה"ט

ג' ס"ת ונטען היחיד שהוחזק שיקרא דוקא בס"ת שלו אין לו חזקה דאין עמה טענה מ"מ אין למעט בכור ס"ת דיחיד אלא יקראו כל שבת בס"ת א' . ברכ"ז סי' קפ"ב : (כ) הדיוט . עיין בחוות יאיר סי' קס"ל. והיד אהרן הרבה להקשות עליו עיין שם וע"ל סי' קמ"ז ס"ק ד' מש": (לא) מאתנן זונה. אם בא עליה וא"כ נתן לה מותר מתנה היא לו אתנן. מותר. נתן לה ואמר יהי אלך עד שאכנה עליך כשיבא עליה אסור ואם קדמה והקדישתו לבה"כ מותר. נתן אתנן לזכר אסור. אמר לזו' הילך עלה והבעלי לפלוני אסור

תשובה

ובשם הב"ח הביא דנם זה הוי הורדה מקדושה ע"ש ועיין בחידושי להלכות הנוכח סי' תרע"א מ"ש בזה ראיה להב"ח דאף זה הוי הורדה מקדושה ע"ש מ"ש בזה ודוק. והנה נראה לפענ"ד להביא ראיה לדעת המהרש"ל שהביא הט"ז הנ"ל דלא שייך הורדה מקדושה לפי שעה מהא דגרסינן בפ"ד דסוכה דף מ"ד ע"ב כיון דאמרת אינה נוטלת אלא בפ"ע פשיטא דאחייב בערבה שבלולב וקשה מה פריך הרי י"ל דקמ"ל דאפי' נטלה מן הלולב נמי אינו יוצא בה וא"ל מ"ט באמת לא יצא בזה אם הוי בפ"ע אך יש לומר כיון דקיי"ל דאסור להורידו מקדושה חמורה לקדושה קלה מוכח דזה הוה בזיון למצוה ונ"ל דתשמישי מצוה מותר לזרקן היינו לאחר שעבר זמן מצוותן אבל בזמן מצוותן אסורין בהנאה ולהשתמש בהם מכח ביזוי מצוה כמ"ש בנויי סוכה ואינך וא"כ אף להשתמש בהם מצוה קלה נמי הוי בכלל ביזוי מצוה וא"כ יש לו' כיון דלולב הוי מן התורה בנבולין ביום א' וערבה אין לה עיקר מן התורה בנבולין ולולב עושין לה כל שבעה זכר למקדש וערבה חד יומא וא"כ הוה מצוה קלה ולכך אין להורידו מקדושה חמורה לקדושה קלה ממ"נ עם הלולב אף דזה אינו ביזוי כדמוכח כאן דבעוד הספרים בתוכו מותר להניח בו גם שאר ספרים הרי אז אינו יכול לצאת ידי ערבה כיון דאינה ניטלת אלא בפני עצמה ואם נוטלה מן הלולב שוב הוי הורדה מקדושה

השקל

מעבר כר' יוחנן וכר' נחמן דתנן בבכורות דף כ"ו ע"ב האחים לאחר מיתת אביהן כל זמן שלא חלקו והם בחפיסת הבית חייבים במעבר בהמה אע"ג דשותפים פטורים מ"מ עדיין שם האב על הנכסים (כדברי' שם מקר') והוי כאלו הוא שייך לאדם א' דחייב אבל חלקו יהושחן וחזרו ונשתתפו ה"ל כשותפין דפטלי' ופטורים ממעבר בהמה וא"ר ענן דוק' חלקו גדיים נגד חייסים ר"ל שא' נטל גדיים ואחיו נטל חייסים הוא דפטורים כשחזרו ונשתתפו אבל חלקו גדיים נגד גדיים וחזרו ונשתתפו חייבים דהוי כאלו לא חלקו ועדיין הם בחפיסת הבית דאמרי' יש ברור' והוברר הדבר למפרע שזה הי' מיד חלקו כשעת האב ואין עליהם שם לוקח וכשחזרו ונשתתפו חזר חפיסת הבית למקומ' בשלמי' חלקו גדיים נגד חייסים דל"ל הוברר הדבר שזה חלק כ"א דהא כ"א הי' לו חלק בין בגדיים ובין בחייסים א"כ ה"ל כלוקחים זה מזה ולא כיורשים ולכן כשחזרו ונשתתפו הוי כשותפים דעלמ' ורב נחמן אמר אפי' חלקו גדיים נגד גדיים פטורים דס"ל אין ברור' והוי כלוקחים והרמב"ם פסק כר"ב דאפי' נגד גדיים פטורים וכן פליגי שם ר"א ס"ל דוק' חשבה נגד עשרה דהיינו ט' גדולים נגד יו"ד קטנים אבל חלקו עשר' נגד עשרה אמרי' יש ברור' ואפי' חזרו ונשתתפו חייבים ור' יוחנן ס"ל אפי' חלקו עשרה נגד עשר' פטורים דאין ברור' ופסק הרמב"ם כר"י אלמ' דס"ל אין ברור' : ועכ"פ כ"ל דלדידן ר"ל לענין להקדישו לבה"כ דהוי רק איסור אתנן ומאיר כלב רק מדר בנן כמ"ש מ"א שקמ"א : (סקמ"ח) איסור כו' וכ"כ התוס' פ"ו דתמורה' אינא הגמ' ותוס' בקיצור כדי להבין דבריו בס"ק זה אית' בתמור' דף כ"ט ע"ב אביי אמר זוז' גוי' אתנגה אסור דליקא מנזיר' שוה דאין אתנן אלא בערוה שאין קדושין תופסין וכגוי' אין קידושין תופסים לכן אתנ' אסור אבל הכא שעליה אינו לוקח משום זונה דכתיב בני זונה לגבי כהן ולא יחלל זרעו מי שזרעו מיוחס אחריו ולא גוי' דאין זרעו מיוחס אחריו דהא וולדה כמותה וזונ' ישראלית אתנ' משבר דהא קדושין תופסים בה. וכהן הכא עליה לוקח דהא זרעו מיוחס אחריו ורבא אמר אמר זה ואחד זה אתנ' אסור וכהן הכא עליה לוק' מאי טעמ' יליפ' מהדדי מה זונה ישראלית לוקח אף זונ' גוי' לוקח ומה זונה גוי' אתנ' אסו' אף זונה ישראלית אתנגה אסור מיתיבי (אביא גרס אמת היותר נלרכת לדברי מ"א אף שלבגרס' אחרת דאינ' אסו יש למ"א לאיזה ענין יותר דאיה חזק' מ"מ באתי להקל ונקטר) אל זונה גויה ול' זונה ישראלית אתנגה אסור תיובתא דאביי כי קתני בברייתא אתין קדושין תופסים (דהיינו חייבי כריתות ולכן אפי' ישראלית אתנגה אסור) ופליך והקתני סיפ' אלמנ' לכ"ג כו' אתנגה אסור והא הני קידושין תופסים בהן ומשני הא מני ר"ע הוא דאמר' אין קידושין תופסין בחייבי לאוין והא קמ"ל דכל זונה דלא תפסי בה קדושין דומי' דאלמנ'. ורבא מ"ם דנקט אלמנ' דומי' דאלמנ' מה אלמנ' לא לקי עד דאתרו בי' אף זונה עד דא"ל הא לך אתנן ולאפוקי מדר"א דאמר פנוי הבא על הפנוי שלא לשם איסות עשה זונה אבל היכי דזונ' מעיקר' ה"ל דאסור. וכתבו התוס' ד"ה גרס' דאסור' מיתני כו' קס"ד דה"ק אל זונה ישראלית כגון שנכנעל' לחייבי כריתות שהיא כבר (ר"ל ע"י שנכנעל' לחייבי כריתות) הוי אתנן לכל אדם אפי' נשכרת עתה למותר לה אי נמי זונה גוי' שהיא' מופקרת הוה אתנן והיינו כרב' ותיובתא דאביי כו' עכ"ל ובסוף הדיבור כתבו לפרש מסקנת הש"ס לרב' מה אלמנה עד דאתרו בו' וז"ל אי נתן אתנן לזונ' שנכנעל' כבר לחייבי כריתו' לו זונ' שהיא מופקרת לא הוי אתנן אלא"כ מפרש לה בהדי' הילך עלה זה באתנ' אבל נתן לה בשתמ' ולא פי' לא הוי אתנן ולאפוקי מדר"א דלדידי' דמתמיר בזונ' כ"כ דאפי' פנוי כו' עשאה זונה אפי' בשתמ' נמי הוה אתנן אבל היכי דזונ' היא מעיקר' פירוש לרבנן נמי היכי דהוי זונה בהאי ביאה שהוא נותן לה אתנ' כגון אם הוא נותן לאחותו או לא' מחייבי כריתו' אפי' בשתמ' הוי אתנן. כיון דבאות' ביאה שו' זונה כדאמר

לר"ל

התנה מיהו דלאפסיד מאפשיה כו' וכתב סס דקודם לזה היה מעשה כזה ולקח בעל הס"ת את הס"ת ואמר ע"ז דאין רואים שבאמת היה שלא כדין והסכים על אותו פסק זקני מהר"ר יאחק בר בצלאל ז"ל ונראה שהוא חולק על פסק הס"ע כאן שהוא בשם מהרי"ק דס"ל דאין הקהל נקראים מוחזקין וכן מסתבר כיון שידוע שהיתה שלו מתחלה היאך יחזקוהו הקהל מכפק להוציא מחזקה שלו שהיתה ודאי שלו ומה שהיו לו מעילין של הקהל אין ראיה כלל כי כן המנהג להחליף המעילין מס"ת אל ס"ת הן הן של ימידים הן של הקהל :

קנד (א) אין לו דין בה"כ.בב"י כתב כן בשם מהר"י חביב שבמלכות תוגר איגלהס רשות לעשות בה"כ קבוע ולריכים לבטמין עצמן בכתי תחתיות א"כ אין לזה דין בתי כנסיות ויוכל להיות בית דירה למעלה ובלבד שינהגו בנקיות בבתים שלמעלה מבית התפלה ע"כ ועמ"ש בס"ס קנ"א וע"כ אין להסכיר חדר להתפלל בו בחס אין למעלה ממנו נקי:(ב) ורצועות תפילין.כתבו התוס' מכאן משמע שהדל"ת והיו"ד שבקשר הרצועה אינן אותיות גמורות ולא הוי הל"מ כי אם הסי"ן שבבתים מדלא קרי הכא לרצועות אלא תשמישי קדושה : (ג) ווילון שתולין כו' . היינו למנהג התלמוד שהיו לפעמים כופלין אותו ומניחין ס"ת עליה כדאמר רבא וגרשה שקביעות היה לזה דהל"כ ה"ל (°) תשמיש בעלמא ואין בו קדושת ארון אבל האידנא דלא נהגי' הכי לא הוה תשמיש

כב ° ו אדם שהוא רגיל בשום מצוה בגון גלילה ואירעו (לג) אונס או עוני ונתנו הקהל המצוה לאחר ואח"כ העשיר ורצה שיחזירו לו המצוה אם בשעת שנתנו הקהל המצוה לשני היה סיפק ביד הראשון לתת מה שהיה נותן בכל שנה ולא חפץ בה ונתרצה הוא עם שאר הקהל לתת לאחר איבד זכותו אבל אם כשנתנוה לשני לא היה ביד הראשון סיפק לתת מה שהיה נותן ועתה שיש בידו רוצה לזכות במצותו ולחזור וליתן מה שהיה נותן תחלה מט חוזר למצותו :

קנד דיני תשמישי קדוש' ונרות בית הכנסת. ובו טו סעיפים

א מ רחבה של עיר אע"פ שמתפללין בה בתעניות אין בה משום קדושה מפני שהיא עראי ב וכן א בתים(מ)וחצרות שמתקבצים בהם להתפלל באקראי (פירוש דרך מקרה והזדמן לא דרך קביעות) אין בהם שום קדושה : הגה ויש אומרים דלא מקרי מרון (ג)הקודש אלא אם הוא כמין ארגז שאינו עשוי רק לכבוד התורה אבל ארון הנגוי (ג) בחומה ב שנעשה לשמירה לא מקרי תשמישי קדושה וכל שכן אם הספרים ג מתקלקלים בו ד דאותר ליטלו משם [מרדכי והגהות אשירי פ' בני העיר] :

ב (ג)ג(°)השוכרי' בית ומתפללי' בו (א) אין לו דין ב"ה: ג ה ד תשמישי קדושה כגון תיק של ספרים ומזוזות (ב) ורצועות תפילין וארגז שנותנין בו ס"ת או חומש ו וכסא שנותנין עליו (ד) ס"ת ז (ג) (ה) ווילון שתולין לפני ההיכל יש בהן (ו) קדושה וצריך לגנזן : הגה ודוקא הדבר שמניחין בהן דבר הקדושה בעלמא לפעמים או ח שנעשה לכבוד כגון

המכסה

°עסי' קמ"ג ס"א עה"מ ס"ס קמ"ט

ומינו אחר תחתיו דכשיעבור האונס הראשון מוזר לשררותו [כ"כ התוס' ביומא דף י"ג] (°) ודבריהם נ"ע דמ"מ אמאי אילטרך תלמודא למיפסק כר"י הא ר"מ נמי מודה בזה דראשון מוזר לעבודתו ואפשר דבא לומר דלא יהא לשני שום כבוד מפרנסות משום (°) איבה דראשון וכ"ע [אמ"כ מלאתי שהקשה מהרש"א קושיא זו] ומשמע במרדכי פרק חזקת הבתים דאם עבר אחר מינויו אפי' בשונג אינו מוזר לשררותו כדאשכחן בראוה וכמ"ש הרמב"ם פ"ז מהלכות רוצח :

קנד א בתים וחצירות. ועזרות שלנו לא עדיפי מבתים וחצרות ושמא כיון שמתפללין תדיר בהם כל זמן שהם מדקים נעשו קדש (רי"ט מ"ד) גן ופרדס ואילנות שסביבה אע"פ שפתוח לב"ה אין בה קדושה ואם היה פתוח נגד ההיכל יש להתיר שלא להשתמש בהן [שם] : ב שנעשה לשמירה. וה"ה הנוי בכותל של עץ דהוי (°) כחדר בעלמא : ג מתקלקלין. מ"ב לא היה ראוי מעיקרא ולא חלה עליו שם קדושה דלא מקרי תשמיש דידיה אלא מזיק דידיה : ד דאותר ליטלו. פי' ויהיה לו דין קדושת בה"כ : ה תשמישי קדושה . וה"ה מקק ספרים ומקק מטפחותיהן [שבת פ"ט] : ו וכסא.שנותנים עליו לפעמים הס"ת בלא מטפחת דאל"כ [°] יש לו דין בה"כ : ז ווילון משום דלפעמים מניחים אותו על הארון ומניחין הס"ת עליו ועשה

באר היטב

ואם עשתה שינוי בגון חצי' ועשאתן סולת וכן ולדותיהן מותר . ואם פסק טלה אחד ונתן לה הרבה כולם אסורים עמ"ש ועיין יד אהרן: (לב) אונס. וה"ה לפרנס שעבר מחמת אונס כשיעבור האונס הראשון יחזור לשררתו. ואי עבר מחמת עבירה אפי' שעבר אינו מוזר ואין לבטלו אפי' מע"ה לת"ל. ואם יש ראיה ברורה שהחייאם ממנו אחר חזקתו ועיין מגן אברהם וע"ל ס"ק כ"ז :

קנד (א) וחצרות . וחצרות שלנו נעשה קודש כיון שמתפללין שם תדיר כל זמן שהם נדחקין מהרי"ט עמ"א . גן ופרדס ואילנות שלנו נעשה קודש כיון שמתפללין שם תדיר כל זמן שהם נדחקין מהרי"ט עמ"א . להשתמש בהן שם: (ב) הקודש. הגה זו ל"ל בספיק ג : (ג) בחומה. וה"ה הנוי בכותל של עץ דהוי כחדר בעלמא מ"א : (ד) ס"ת. בלאמטפחת דאל"כ יש לו דין בה"כ: (ה) ווילון. ולדידן הוי תשמיש דתשמיש. עיין ס"ו בהגה"ה : (ו) קדוש' . וה"ה

חכמת שלמה

לפי שעה ואסור להורידה מחמורה לקלה כיון דעדיין ראוי להחמורה היום הזה ואין לומר דעכ"פ בדיעבד למה לא יצא י"ח והרי התנא אמר דאינו יצא ידי חובתו בערבה שבלולב דמשמע אפילו בדיעבד די"ל דהרי הוי מצוה הבאה בעבירה וקשה לרוב הפוסקים דס"ל מה"ב פסול אף בדיעבד ומה פריך דלמא בעודו ראוי למצוה כמו דאסור לתשמיש חול אסור נמי כשנותנו לקדושה קלה דהוי נמי בכל ביזוי מצוה ובע"כ דהורדה לפי שעה לא הוי הורדה וכיון דעדיין אפשר להחזירו ללולב לא נחשב הורדה ואף בקדושה מותר בבה"נ מכש"כ בתשמישי מצוה ומוכח כדעת המהרש"ל דלא כהב"י ודו"ק היטב : (סעיף יא) בהגי"ה מומר עכו"ם שנתן שעוה או נר לבהכנ"ס אסור להדליקו. נ"ב הגה בדין אם מותר לקבל מן הנכרי נדבה לבנות לבהכנ"ס עיין מ"ש בתשובה בשו"ת שלי על יו"ד מהדורא או"ח סי'

מחצית

לר"מ דמשום דמשוי לה זוגה אפי' פנוי הכא על הפנוי הוי אתנן אפי' בסתמא. ודוק' היכי דהוי זוג באותו ביאה אבל היכי דנעשית זונה כבר ובא אחר דתפסי בה קדושין ונתן לה אתנן לא הוי אתנן בסתמא אא"כ פי' בהדי' היאך עלה זה באתנן עכ"ל. ומעתה אבא לבאר דברי מ"א מ"ש וכ"כ התוס' פ"ו דתמורה ד"ה בי' מ'. היינו מה שפירשנו זונה גוי' שהיתה' מופקרת משמע דלולי שהיתה מופקרת כבר ובא עליה אחר לא הוי אתנן שבא עליה עתה ישראל : ומ"ש וכ"כ ביבמות דף ס"א דתנן התם וחכ"א אין זונות ומשומרת' ושנעבל' בטילת זנות וכתבו התוס' ד"ה אין זונה אלא ניורת אפי' בתנייר' פחותה מבת ג' שנים ויום א' דאפי' זימתה בניות. הרי בתוליה אוסרים מ"מ כיון שנולד' מגויס השטופים בזימה מיקרי זונה והקשו הר"מ מפונטיז"א לפ"ז דגויה אסור' לכהן משום זונ' מדאוריית. מ"כ איך אמרו בתם' ע"ז דב"ד של חשמונאי גזרו על הבא על הגויה משום נכר"ז והזיין רומז לזונ' שכהן הבא עליה עובר משום זונה ת"ל דלוקה מה"ת בשלמא לאחיי ניחא דהא ס"ל דאז גוי' גויה לא לקה כיון דאין זרעו מיוחס אחריו כנ"ל ולכן גזרו עליה בניות' ב"ד של חשמונאים ושם ביבמות בניות אין זונה דאורייתא. דכיון שנתגייר' הוי זרעו מיוחס אחריו ונקראת זונה שבאה משטופי זימה משא"כ בניות' מיעט' קרא הוא"ל ואין זרעו מיוחס אחריו אבל לרבא דס"ל דזונ' גוי' לוקה עליה כנ"ל תיקשי. ותי' וי"ל דבבא לא פליג אלא היכי כו' כמ"ש במ"א ר"ל דגם רבא א"ל דרשא דאחיי דגוי' מעבר' לא מקרי זונה דבני' זרעו מיוחס אחריו אלא דרבא דרים בגין אב מזונה ישראלית מה זונה ישראלית לוקה אף זונה גויה לוקה א"כ בני' דוק' דומי' דזונ' ישראלית דא"א דישראלית לא מהי' זונ' אא"כ נבעל' בכר ביאה אסורי' ה"ה זונ' גויה בגין דוק' בזמן בכר אבל אם בא עליה כהן בשפדיין היא בתולה ולא בא עליה עדיין שום אדם מוד' רבא דלא לקי' מן התור' כיון דלא הוי דומי' דזונ' ישראלית וליבא בגין אב והדרינן לדרש דבגין דוק' זרעו מיוחס אחריו ובכדון זה דלא הוי זונ' מן התור' גזרו ב"ד של חשמונאי אבל נתגייר' דזרעו מיוחס אחריו אפי' בגיא' לאסור' אלא בא עלי' קודם לו אדם אחר לוקי' מן התור' כמ"ש לאחיי דבבכיו זרעו מיוחס אחריו אפי' בגיא' ראסור' אם בא משטופי זימ' כנ"ל הרי כתבו להדיא דלרבא דקי"ל כוותי' לא נקראת זונ' מן התור' אא"כ בא עליה בכר אדם אחר וב"ד של חשמונאי לא גזרו אלא לענין כהן אבל לא לענין אתנן : ובב"ק דף פ"ט. לענ"ד הוא ע"ס ופ"ל ובתמור' דף כ"ט ע"ב והיינו גמ' הנ"ל ובדאיתי מ"א אח"ז : דהא בתמור' יליף לה רבא במה מצינו מהדדי. אין כוונתו דיליף זונ' גויה לענין כהנ' מאתנן וזונ' ישראלית לענין אתנן מכהנ' כמו שראיתי בס' א' שסברין כן ולכן הקשו דאיתו בגמ' אלא דיליף אתנן מאתנן כהנ' מכהנ' כנ"ל. אלא לענ"ד ראייתו ממסקנת הס"ס דמסיק לר"מ כיון דמתמיר אפי' בבא ע"ה עשאה זונ' ה"ה דאפי' בשמא' הוי אתנן כנ"ל הא ר"מ לא אמר דבריו אלא לענין כהנ' ואיך יניף דין אתנן מיזנ' וכן לרבנן היכי דבא על ס"ל בגיא' שלא היא' זונ' דנ"כ לא בני לו' היאך באתנך ג"כ ל"ל דיליף מכהנ' כיון דעשאה זונ' בגיא' זו לכהן (אמת לגירס' אחרת יש יותר ראי' אלא שבבר בתבתי שבאתי להקל) והרמב"ם לשיטתי'. הוא ענין ובכא אדם לפרס דברי הרמב"ם דבחייבי לאוין הוי אתנן משום דס"ל דחייבי לאוין הוי לענין כהנ' ובכר כ' מ"א דאתנן וכהנ' שוין בדיניהן : אלא שאסורות לכהן מקרא אחר. דאמרי' ביבמות דף ס"ח בן ע' שבא ויוס אחד גר עמוני ומואבי ומצרי כו' שבא על בת ישראל או בת כהן ולוי פסלי' מן התרומ' דאמר קרא ובת כהן כי תהי' לאיש זר היא מתרומ' הקדשים לא תאכל כיון בעבעל' לפסול לה (והוא נקרא זר) פסלה. אשכחן בתרומ' לכהנ' מנ"ל דפסול' אתי' בק"ו מגורשת שמותר' בתרומ' ואפ"ה אסור' לכהנ' זו בפסול' בתרומ' אינו דין שפסול' לכהנ' ואפ"ג דאין מזהירין מן הדין גילוי מילתא' בעלמא' הוא ומזה כ' ה"ה הביאו הרב"י בא"ח סי' ז' שזה הוא ראיית הרמב"ם דגם מאחייבי לאוין הוי זונה דס"ל דה"ע דבל הני פסולים לכהנ' מק"ו דהוי אסור לכהנ' אבל אחר'סביר' להו ניחו דפסולים לכהנ' מקרא ומק"ו אבל לא מעשה זונ' אלא מגזה"כ : ויתורץ קושי' הרב"י בא"ע שהקשה על הפוסקים דס"ל דאחייבי לאוין לא הוי זונ' מגמ' הנ"ל דפסולים לכהנ' ופ"כ מעשה זונ' ולפמ"ש מ"א בשם התוס' א"ש דמודים התוס' והרא"ש דפסולים לכהנ' אבל לא מעשה זונ' כנ"ל : ועי' בב"ש שם בא"ע : ולכן כ' בתמורה דאם עבר על חייבי כריתות כו' הם סוף דברי התוס' דתמור' הנ"ל : ודיוק שכ' חייבי כריתות לעשותו חייבי לאוין דהתו' לבעתייהו דלא הוי' זונה אלא דאסור' לכהנ' מגזה"כ : אף התו' כ' כאן דבמופקרת כו'. הבאתי

שערי תשובה

סי' קנ"ד (ג) בש"ע השוכרים בית ועיין בתשובת בנה"ג סימן ד"ן שאף שאין להם קדושה לענין מכירה המלך אעפ"י שאין להם בו אלא חזקה יש בו דין קדושה ובה"מ אף בל"ז יש בו משום קדושה כ"כ בבר"י בשם הבנה"ג ע"ש : (ג) בחמה עבה"ט וכתב במה"ב בשם זרע אמת שאם בנו סמוך לו שני עמודים אחד

ביאור הגר"א

בתמורה כ' וס"מ אלא שכל שנקראת זונה מכבר אפי' נעבלה עתה לאותר לה וכ' הר"ה לתופקרת ע"ש בתרוכה וע' לח"מ ועמ"א ואין דברי מוכרחין : סכ"ב אם בשעה כו'. דתחילה א"ל קנין ואף בפנו ושתף הוי חזקה כמ"ש בספ"ב דב"ב ולפחות לאלהר כו' שאין כו' ועמ"מ סי' קנ"ה : אבל אם כו'. עתום' בסמהדרין כ"א כ' ד"ה הלכתא כו' וביומא י"ג א' ד"ה הלכה וי"ל כו' ואף ר"י דפליג בספ"ק דחגיגה י"ב א' משום דכתיב בקרא :

סי' קנד ס"א וכן כו'. עוד מהכ"ל : וי"א כו'. כמש"ם מ"ד לאו לכבוד עבירה כו' : וכ"ש כו'. כמכ"ש דלאו לכבוד כו' כ"ש בתקלקל דאפי' נטורי לא הוי : ס"ב השוכרים כו'. כנ"ל בס"א בס"ש : ס"ג וארגז כו'. סס זכילא דתוכאי וקמטרא

לבושי שרד

ס"ק מ"ט (°) טענה למערער . ר"ל טענה רבה מבא"כ בקלא טענה אין מבטין כמו שכתב המ"א סק"מ . שם (°) ראיה ברורה . עיין בכ"י סי' י"ג : שם (°) ודבריהם . שם פליגי ר"מ ור"י בכ"ג שאירע פסול ואינו אחר אחתיו ואמרו ר"מ ור"י דראשון חוזר לעבודתו ופליגי על השני אם ראוי לכ"ג ופסק הש"ס כר"י . והקשו התוספות הוי הלכתא למשיחא ותירצו דכ"מ לפרנס וכו' וע"ז הקשה דהא ראשון לכ"ע חוזר לעבודתו : שם ראיה דראשון . וזהו סברת ר"י משא"כ ר"מ ס"ל דשני כל מצות כהונ' גדולה עליו ולא מיים לאיבה וע"ש : מ"א סק"ב כחדר . טעם זה בין בחומה בין בכותל של עץ דהוי כחדר בעלמא כיון שנעשה לשמירה : סי' קנד ש"ע ס"ב (°) השוכרים. עי' כנ"י סימן ע' :

ט"ז סק"ג (°) תשמיש בעלמא . ר"ל תשמיש אקראי בעלמא ואינו נחשב בשביל זה כתשמיש ס"ת עצמה : מ"א סק"ו (°) יש לו . דכל תשמיש דתשמיש דין קדושה בה"כ עליו :

חתם סופר

שאין בהם אלא נדי אחד השוה כמו הכלב א"כ כ"ע מודים דאמרינן הדמים מודיעים שזה הוא נגד הכלב כיון שאין שום אחד שוה כמו הוא ממש חוץ מזה הנדי וסברא נכונה היא זו ואסור גם לבהכנ"ס ועיין תוס' בכורות דף נ"ו ע"ב ד"ה לבורר וכו'. שוב מצאתי זה בישי"ש דב"ק ומ"ש בס' נט פשוט סי' קכ"ב ס"ק ח' ד"ה אך תימה וכו' ע"ש : שם סהס"ד. נ"ב עיין ספי"ד דסנהדרין : שם מנ"א ס"ק מ"ט ודבריהם צ"ע. נ"ב ולפענ"ד ליישב כך דבריהם דס"ל דלר"מ דלא חייש לאיבה היינו טעמא משום דס"ל בשאר מינויים אין הראשון חוזר לשררה כלל וא"כ ניהו בכהן גדול דהראשון חוזר לעבודתו מ"מ לא יהיה לו איבה אם גם השני משמש עמו דהרי בשאר מינויים אין הראשון כלום א"כ די לו שחוזר לעבודתו. אך ר' יוסי ס"ל בכל המינויים דינא הכי שהראשון חוזר לעבודתו א"כ חיישינן לאיבה ומשום הכי הוצרך לפסוק הלכה כר"י וק"ל ועיין בזה לדינא בתשובותי ח"ס או"ח סי' י"ב וסי' י"ג וסי' מ"א [ע"ש מ"ש ע"ד התמנות רבנות אם הבן יורש כסא אביו והאריך לבאר ענין זה

חכמת אדם

ס"ק מ"ט (°) טענה למערער . ר"ל טענה רבה מבא"כ בקלא טענה אין מבטין כמו שכתב המ"א סק"מ . שם (°) ראיה ברורה . עיין כנ"י סי' י"ג : שם (°) ודבריהם . שם פליגי ר"מ ור"י בכ"ג שאירע פסול ואינו אחר אחתיו ואמרו ר"מ ור"י דראשון חוזר לעבודתו ופליגי על השני אם ראוי לכ"ג ופסק הש"ס כר"י . והקשו התוספות הוי הלכתא למשיחא ותירצו דכ"מ לפרנס וכו' וע"ז הקשה דהא ראשון לכ"ע חוזר לעבודתו : שם ראיה דראשון . וזהו סברת ר"י משא"כ ר"מ ס"ל דשני כל מצות כהונ' גדולה עליו ולא מיים לאיבה וע"ש : מ"א סק"ב כחדר . טעם זה בין בחומה בין בכותל של עץ דהוי כחדר בעלמא כיון שנעשה לשמירה : סי' קנד ש"ע ס"ב (°) השוכרים. עי' כנ"י סימן ע' :

השקל

דבריהם לכאו' : כיון דאיסור דרבנן. ר"ל איסור אתנן לבה"כ דרבנן כנ"ל : ובנוי' לא קנייה. ר"ל אע"ב דנוי' לא הוי חייבי כריתו' אחנגה אסור בה"ל : ופי' בס' בה"ז שהקשו על רמ"א למה פסק כרי"ו לענין הקדשות הפנויות כו' דלא בהתו' דתמורה דס"ל דמופקר' אתנן' אסור. ולפ"ש מ"א הדין עם רמ"א דאדרבי' דברי התו' לריכים יסוב לפי שדבריהם הם נגד הס"ס דיבמות דף ס"א וגם בלא"ה כיון דהוא פלוגת' בין התו' ורי"ו לענין בה"כ דהוי איסור דרבנן נקטינן לקול' : אלא כרי"ו וכמ"ש בהגהת רמ"א פה אבל אלו פנויות הקדשות כו' ודע אע"ג שהן נדות מ"מ לא הוי אתנן ואע"ג דלענין איסור נדה אין חילוק בין פנוי' לנסואי'. ומ"ש רמ"א בי"ד סי' קפ"ג מ"מ אתנן נדה מותר וכן פסק הרמב"ם והרב בתמור' דף כ"ט ע"ב : (ס"ק מט) חוזר כו' ודבריהם נ"ע דמ"מ כו'. דאית' שם בה"ג שאירע בו פסול ומינו אחר תחתיו ואח"ז עבר פסולו של ראשון רמ"א לאשון לעבודתו ככה"ג והשני כל דין בה"ג עליו. רבי יוסי או' שני אינו עובד לא ככה"ג ולא ככהן הרוצע כהדיוט לא שמעלין ולא מורידין ככה"ג לא משום איבה שהראשון יקנא בו ופסק רבי יוחנן הלב' כר"י. והקשו התו' הא הוי הלכת' למשיח' למאי נ"מ דדינן ותו' דל"מ לפרנס שעבר דראשון חוזר לשררתו : ואפשר דבא כו'. ר"ל דל"מ במאי דפסק כר"י לענין פרנס כמו דאתם אינו עובד ככה"ג משום איבה ה"ה דאין להגהג כבוד בשני משום כבוד פרנסתו היכ' דאיכ' למיחס משום איבה ומ"מ סייס ונ"ע דקשה להפנים דברים אלו בתוס' שבתבו וז"ל וי"ל דאיכ' נ"מ בזה"ז לפרנס כו' ונס מהגיס כבוד בשני בהאי מעשה דר"ג ורא"ב ורא"ב בפ' אפלא הסחר אב"ל דהעבירו לר"ג מנשיאתו ומינו לרא"ב אמ"ז החזירו לר"ג לנשיאותו אמרו היכי נעביד נעבדי' לר"א מעלין בקדש ולא מורידין לדרוש מר חד בבתא ומר חד שבתא אתי לאקמויי ביה אלא לדרוש ר"ג ג' שבתות ורא"ב חד שבתא. וא"ל דבה"ג כיון שהי' שינוי רבה בין ר"ג לרא"ב סרה הקנא' וא"כ כוונת התו' דיש לנהוג כבוד בשני אף בענין שלא יקנא בו הראשון שיהי' כבוד הא' עדיף בעובד' דר"ג ורא"ב ואע"ב ולפ"ז לשון מ"א אינו מדוקדק במ"ש דלא יהי' לב' שום כבוד אדרב' התו' כתבו דיש לנהוג כבוד בשני וא"ל דבוונות מ"א דאין לנהוג כבוד בשני מצד פרנסתו היכי דאפשר הראשון בא לקנא בו אלא לענשות שינוי ביניהם כנ"ל בתו' אלא דקשה לו' שהתו' נתכוונו לזה דא"כ כוונתם במ"ש ונס מהגיס בשני בהאי מעכ' דר"ג ורא"ב שלא לנהוג כבוד בשני אלא בהאי מעמ' כו' דמיעטו בכבוד ראב"ע משום איבה דר"ג ד"א אין מהגין בשני אלא בהאי מעמ' כו' מבע"ל דפסט לפנים מעמ' דאדרב' בא לאשמועינן דיש לנהוג כבוד בשני והוא היפוך המבוון לדעת מ"א : ומשמע במרדכי כו' בראשכחן גרולה : דדין זה המבואר בס"ע אדם שהוא רגיל כו' ואירעו אונס כו' נוצע מדברי המרדכי ואייתי המרדכי ראיה לדבריו מדברי התוס' דמס' יומא הכ"ל · ופייס ועוד לא גרע מרוצה שבלה ואם מת בה"ב שבב לביתו חוזר לשררתו לדברי רבי מאיר ואפי' לרבי יהודה דפליג דאינו חוזר לשררתו שאני התם דכתיב קרא יבוא הרוצח אל ארץ אחוזתו ולא אל שררותו. דוק' התם שעשה עבירה אבל האי דלא עבר עבירה חוזר עכ"ל ומדלא כ' בקיצור שאני התם דגזרת הכתוב הוא אע"ב דדרים בהא טעמא דקר' הוא"ל ועבר עבירי' משא"כ כאן דלא עבר עבירה לא. משמע דבעצמו היכי דעבר עבירה אינו חוזר לשררתו דילפי' מרוצח לדידן דקי"ל כר"י ולא אמרינן גזירת הכתוב הוא ואפילו שונג בהאי דרוצח אינו חוזר

סי' קנד (ס"ק ב) שנעשה כו' בכותל של עץ כו' דבש"ע כ' הבנויה בחומה . וכ' מ"א דלא תיתי חומה דהיינו של אבנים גם דבשל עץ ל"ש טעם השני שמתקלקלים הספרים דהא בחמת בל' ס"ע משמע דבטעם ראשון סגי וטעם א' שייך גם בשל עץ וכמו שסיים מ"א דהוי כחדר בעלמא ר"ל שלא נעשה לכבוד אלא לשמירה : (ס"ק ג) מתקלקלים כו' מעיקרא . ר"ל דל"ת מה מהני מה שעתי' מתקלקלים מ"מ תחלה חלה הקדושה עליו : (ס"ק ד) דמותר כו' ויהיה לו דין כו' . ר"ל דוקא אי מותר לכון לאו דוקא דמאי איסור יש במה שנוטל הס"ת מזה ומותנה בארון אחר אלא ר"ל דאין קדוש' על הראשון ועז"כ מ"א דוקא קדושת ארון הקודם אין עליו אבל קדושת בה"כ עליו דלא גרע משאר מקומות שבבה"כ : (ס"ק ו) וכסא כו' הס"ת בלא מטפחת . דלא הוי תשמישי קדושה אבל אי אין מניחין עליו ס"ת בלי מטפחת מקרי תשמיש דתשמיש ואין לו אלא דין בה"כ . דהכסא תשמיש למטפחת והמטפחת תשמיש לס"ת : (ס"ק ז) ווילון כו' ומניח הס"ת עליו . ומ"כ הוי ווילון תשמיש קדושה

באר הגולה

ו מרדכי בפ"ג דב"ב מ מגילה כ"ו ב עור ג מהר"י כן חביב ד מגילה כ"ו

שערי תשובה

סי' קנ"ד (ג) בש"ע השוכרים בית ועיין בתשובת בנה"ג סימן ד"ן שאף שאין להם קדושה לענין מכירה המלך אעפ"י שאין להם בו אלא חזקה יש בו דין קדושה ובה"מ אף בל"ז יש בו משום קדושה כ"כ בבר"י בשם הבנה"ג ע"ש : (ג) בחמה עבה"ט וכתב במה"ב בשם זרע אמת שאם בנו סמוך לו שני עמודים אחד

ביאור הגר"א

בתמורה כ' וס"מ אלא שכל שנקראת זונה מכבר אפי' נעבלה עתה לאותר לה וכ' הר"ה לתופקרת ע"ש בתרוכה וע' לח"מ ועמ"א ואין דברי מוכרחין : סכ"ב אם בשעה כו'. דתחילה א"ל קנין ואף בפנו ושתף הוי חזקה כמ"ש בספ"ב דב"ב ולפחות לאלהר כו' שאין כו' ועמ"מ סי' קנ"ה : אבל אם כו'. עתום' בסמהדרין כ"א כ' ד"ה הלכתא כו' וביומא י"ג א' ד"ה הלכה וי"ל כו' ואף ר"י דפליג בספ"ק דחגיגה י"ב א' משום דכתיב בקרא :

סי' קנד ס"א וכן כו'. עוד מהכ"ל : וי"א כו'. כמש"ם מ"ד לאו לכבוד עבירה כו' : וכ"ש כו'. כמכ"ש דלאו לכבוד כו' כ"ש בתקלקל דאפי' נטורי לא הוי : ס"ב השוכרים כו'. כנ"ל בס"א בס"ש : ס"ג וארגז כו'. סס זכילא דתוכאי וקמטרא

קי"ג בהלכות צדקה סי' רנ"ד בתשובה לק"ק דינהאייב בעזה"י ודו"ק :

ה סם בגמ' ו סם ז סם ח מגילה סס"ד וכירושלמי ח סם ע ירושלמי סם הביאו הרא"ש סם

נתיב חיים

קנד (°) בת"ל ס"ק י"ד וכע"ז ס"ק י' כ"ב ע' בספרי ק"ן במגילה סי' מ"ב מ"ש סם :

אשל אברהם

א] הספרים. כותריס העמודים של ס"ת מעצמות לכן העשויין לתפארת לי רשאי לעשות מסס עמודים למגלת אסתר' הגה הרב מוהר"ר רפאל עריטים הורה לאיסור' ורחוק ממוי סוכה שדינן כסוכ' עי' סי' תרל"ח ועי' במג"א ס"ק י"ג וכע"ז סק"ד והרב מוהר"ר אלגזי מולך ואמ' דל"ד לעוי סוכה דאיכא לתת דביני מצוה.משא"כ כאן איכא אלא מצו' מעלין בקודש כו' דלא הוה אלא כעוי הסמוסי קדושה. והרב בתשו' פ"מ ח"ב פ"ג מאריך למאוד עד שיסיים ולא מצאתי מקום ולדי לדיים להתיר ע"ס:

ב] גניזתן אסי' לעשות מהן כיסין לתפילין תשובת בית יהודה סימן כ"ז :

ג] קדושת ראוכן הקדיש פרוכת שיש בו לורות שאסור' להתפלל כנגדה ומת אי בנו יכול לשאול עליו אי אי לית בי' קדושה כלל משום דהוי כמקדיש

יד אפרים

במ"א סקי"ד דבר שבקדושה עיין במהרש"ל סס שכ' דדוקא היכא דמזכח' אלמא דאחרון קודם קאי אבל בלא"ה אפי' בלשון אחרון אסור כיון דכולל גם שאר דבריה :

חתם סופר

ועיין עוד בח"ם חו"מ סי' כ"א וסי' כ"ב] :

סי' קנ"ד במחבר סעיף ה' בכלי חרס. נ"ב ואם א"א סני בכלי עץ אבל מ"ש בבנסת יחזקאל דכלי עץ עדיף מכלי חרס דמדייתי' לא נ"ל : שם במג"א ס"ק ז' הארץ נמחק והונה הארון : שם ס"ק ט' ואסור לשורפן. נ"ב והעלה בבנסת יחזקאל דאין לאבדו ביד אפילו היכא דאיכא למיחש שיבואו לידי בזיון ע"י הרשעים. וכתב ומי דחק לן עלמא וקוברן בעומק נ' טפחים ואם אי אפשר בבה"ק יקברם במקום אחר ודלא כבעל שבות יעקב שם : שם בהג"ה סעיף ו' ופרוכת נ"ב ובקהלות

לבושי שרד

ס"ק ח (°) שבקדושה. וחלי אם מוקם על דבר שבקדושה כלי הפסק מיקרי תשמיש אפי' אם אינו נעשה לגמרי כגון ארגז וכדומה אלא דאם עשוי לגמרי לכבוד מיקרי תשמיש אפי' אם מוקם על הדב' שבקדושה כלי הפסק כמו התכסה שעל הקרטיס משא"כ וילון שאינו מוקם כלל על הדבר הקדוש רק תלוי כמחיצה מש"ה אף על פי שעשוי לכבוד לא מקרי השמיש כמו שכ' רמ"א ס"ו : ס"ק ט' (°) לשורפן עיין כנ"י סי' ל"ז : סעיף ו' בהג"ה (°) ופרוכת. עי' תשובת הב"ח סימן י"ז :

ט"ז סק"ו(°)אלא השמיש דשמי'כל:

מ"א סקי"א (°) הכנוי כתוכה תימה הא אין לו דין השמיש קדושה ומה יאסו' לעשות ממנו כסא וכן הקשה הח"ר ע"ש: **סקי"ב** (°)לעשו' מפרוכ' תימא מה ראיה מזה דהא גם מפרוכ' דבזמן הש"ם מות' לעשות מפה דהוי תשמיש לפ"ל עלמה וכבר עמדו הלחרוני' בזה ע"ש : ס"ק י"ד (°) בכותל והוא נמי לבהכ"נ אז להעמודים ואף על פי שקדושת המפות והכלי כסף תמוריש מהם לפ"ה שרי מעשה שכתב המ"א אחר כך בס"ק זה כיון שאינו משתמש בו כלום דמה לי שמוקם כאן עיין שם : שם (°) לעיל משמע . ר"ל מהאי טעמא דמה לי שמוקם כאן : **ט"ז סק"ז** (°) דמסתפינא עיין

שערי תשובה

לצפון ואחד לדרום יכול להשתמש מה שירצה ע"ש : (ה) בש"ע ס"ד מטפחת ס"ת כו' ע' אשל אברהם ובתשובת הרשב"ש כ' שאין יכולים ליתנם לעניים ע"ש : (ח) וגונזין עבה"ט ועיין שו"ת שבע סי' מ"ג שאוסר לשרוף כתבי הקודש אעפ"י שבלו ונמחקו ע"ש : (י) ופרוכת עבה"ט וכ' במח"ב בשם זרע אמת שאין יכולים לשנות שלא להניח פרוכת מסיב' שהארון מבהיק ע"ש : (יא) קדושים עבה"ט ועיין בשיורי ברכה כתב מש"כ בשם רבינו יהודה בן הרא"ש בספר חוקת התורה שלו שנשאל מי שהיה לו ס"ת מונחת בארון יעשה ארון אחר והושם בו אם יכול להשתמש בארון הראשון לשום בו גמרות ופירושי' ושאר ספרים וכתב חכם א' שמותר וראי' מפ"ק דשבת גבי שלא להצניע תרומה אצל ספרים משום פסידא הא לא"ה שרי משום דהאי קודש והאי קודש. ואין זו ראיה דהתם ס"ת במקומה עומדת ובקדושתה קיימה. ועוד דשמא קדושת תרומה כקדושת ס"ת אבל הכא שאין הס"ת שם אסור להניח שם גמרות ופירושים שהרי מורידין הארון מקדושתו כדאמרינן גבי תיבות' דארפיש דאסור למעבד מיני כורסיא עכ"ל. ועיין ש"ת נ"ב סי' ט' שמתיר להעמיד ס"ת פסולין באה"ק מצד קדושת הארון אבל אסור משום שמא יבואו לידי מכשול

שמשימים על הס"ת יכולים להניחם על העמודים שבבה"כ רדב"ז סי' קע"ד . כתב רש"ל נראה דאין קדוש' מקדוש' אם מניחים שאר ספרים באחרון אצל ס"ת דהא עדיין קדושתו קיים מדש שהרי אמו מניחים לעולם יריעות פסולים באחרון וה"ה חומשי' ושאר ספרים אבן ל"ע היכי שהוציאו הס"ת ממנו אם יכולין להניח בחומה בבית הכנסת ואע"ג דהוי תשמיש של חול פשוט דאסור דאפי' שעה מיקרי תשמיש דתשמיש דהוי תשמיש וכל כיוצא בזה . אסור לכבס (ז) מטפחת של ס"ת ומי רגלים מפני הכבוד : (ר' ירוחם ל"ב מ"ז ור"ן מרדכי פ"ק דמ"ק) :

ד (מ) **ה מטפחו' ס"ת שבלו יכולים לעשות מהן תכריכין למת מצוה וזו היא ב] גניזתן :**

ה ט ו ספר תורה שבלה מניחין אותו (ד) בכלי חרס (מ) וגונזין אותו בקבר ת"ח (ה) אפי' אינו אלא שונה הלכות ולא י שימש ת"ח :

ו ז אין עושין יא מתיבה כסא לס"ת אבל מותר לעשות מתיבה גדולה קטנה וכן מותר לעשו' מכסא גדול כסא קטן אבל אסור לעשות ממנו שרפרף (פי' כסא קטן) לכסא וכן מותר לעשות מוילון גדול וילון קטן או לעשות ממנו כיס לספר תורה אבל לעשות ממנו יב כיס (ט) לחומש אסור : הגה: (°) (י) ופרוכת שאנחנו תולין בפני הארון יג אין לו קדושת ארון רק ג] קדושה ב"ה וכן הכלונסים שבו תולין הפרוכת (ו) ומכל מקום אסור לעשות מהם העליה שמשמיש בו הקריאה לאובת היום יד שאינן (יא) קדושים כמו הם [פסקי מהרא"י סי' רכ"ה] :

ז מ הבימה [פי' מקום גבוה] **כגון בימה שהיו עושים למלך אין בה קדושת ארון אלא קד שת ב"ה :**

ח ° ט הארון וכל מה שעושים לס"ת מועיל בו תנאי להשתמש בו שאר תשמיש אפילו דחול : הגה: (ז) ונהגו ליהנות בכמה הנאות מבגדי קדושה כגון מטפחות של ספרים ושלחן שבב"ה ומעילים של ספר תורה וכתבו הטעם משום דכיון שנהגו כן ואי אפשר °עמ"ש קל"א סי"א וביד"ד סי' רפ"ב סי' מ"ו ע"ש סי' שי"א ס"ט

ח שנעשה לכבוד ומונח על דבר (°) שבקדושה משא"כ ווילון כל"ל דלא כע"ת: **ט** ס"ת שבלה . והוא הדין ספרים ואסור (°) לשורפן [ב"ש] וכ"ל דה"ה כל תשמישי קדושה דהוי בכלל לא תעשון כן לה' אלהיכם וכו' כמ"ש סס' קנ"ב וכן כתב הרמב"ם במל"ת סימן ס"ה שהמאבד כתבי הקודש עובר בלאו :

י שימש תלמידי חכמים.הוא הגמרא התלויה בסכרא שהיו נותנים נעשה לדברי המשנה (רש"י ברכות מ"ז) : **יא** מתיבה כסא.דתיבה הס"ת מונח בו תמיד והכסא מיזנותנים עליו הס"ת אלא לפעמים ומשמע במרדכי דאפי' (°) הכנוי בחומה כמ"ש ס"א אסור לעשות ממנו כסא ע"ש : **יב** כיס לחומש.וכ"ש שאסור לכרוך מפה של ס"ת בס' הפטרות כדאי' בגמר' ומפה שפורסין על השולחן אסור לפרוס על העמוד שלפני החזן[מהרי"ל] : **יג** אין לו קדושת ארון. דלעולם אין נותנין עליו הס"ת כלי מטפחת וכ"כ מהר"מ פדואה סי' פ"ב דמותר (°) לעשות מפרוכת מפה שעל השלחן ומ"מ ל"ע למה נהגו לפורסו לחופה לחתנים ואפשר דלב בית דין מתנה עליהם וכמ"ש ס"ח ועש"י: **יד** (°) שאינם קדושים שאינן לא לגוי ולא למלכות רק לסימן שלא יטעו [שם] ועכשיו נהגו לתלותן בס"ת לגוי: מפות שפורסין על הס"ת יכולין לתלותן (°) בכותל בה"כ וכן כלי כסף שמשימין על הס"ת יכולים להניחם על העמודים שבב"ה [כ"ז סימן קע"ד] : כתב הב"ח סי' כ"ג כתב רש"ל נראה דאין קרוי הורדה מקדושה אם מניחים שאר ספרים באחרון אצל ס"ת דהא עדיין קדושתו קיים תדע שהרי אמו מניחים לעולם יריעות פסולים באחרון וה"ה חומשים ושאר ספרים אבן לריך עיון היכא שהוציאו הספר תורה ממנו אם יכולין להניח בתוכו שאר ספרים דמאחר דלית ביה ס"ת איכא הורדה מקדושה לפי שעה או לא ע"כ ול"כ פשוט דאסור אפי' לפי שעה ואפי' להני מה אצל ס"ת נמי אין נראה להקל דמאן לימא לן דמנהג ותיקון הוא עכ"ל.ובס"ח סי' תתקל"ח איתא דאסור להניח בתוכו יריעות פסולים ואפשר דשרי משום דלב בית דין מתנה ובאחרון הכנוי כמנו חדר פשיטא דשרי כמ"ש סס"ח וכמגילה אמרינן דמותר להניח התיבה תוך החלון לסתום אותו שלא תכנס הטומאה בבית הכנסת ואע"ג דהוי תשמיש של חול ול"ל כיון שאין משתמש בו כלום דמה לי שמונח כאן או כאן. וכתבו התוס' בב"ב דף כ' כיון דלא מבטיל ליה לגיות שם לעולם שרי : ובט"ז כי"ד כתוב דאסור ליקח ספר ולהניחו תחת ספר אחר כדי להגביהו שיהא נוח לו לראות לעיין בתוכו אא"כ מונח הספר כבר אז מותר להניח הפני על גביו עכ"ל .וממ"ש (°)לעיל משמע דשרי וכ"ש כשעושה ללמוד ממנו וכמ"ש סי' שפ"ו ס"ז.וכס"ח סי' תתל"ח לא יסרטנו קונטרים על הספר לפי שאין קדושה לקונטרים עד שיכתבו בו משמע דכשכתוב בו מותר להניח עליו ואח"כ כתב שאם החמה זורחת ולא יכול ללמוד מותר להניח ספר אחד נהיות לגל אבל שלא לצורך אסור ליהנות בו ע"ש. אל יניח קונטרישים בספר ולא יכתוב חשבונותיו בספר ולא יכסה בו הקולמוס עכ"ל : **אמרי'** בשבת פ"ב נשים מתות בעון שקורין לארון הקודש מרגא דלריך לומר מרון הקודש . מיהו ממלא כמה פעמים בגמרא ופוסקים מרון ול"ל דכשעוסק בלימוד שאני שהכל דבר שבקדושה ורש"י כ' מרגא כך היו קורין למגדלים שלהם אבל מרון שם מיוחד גם לארון הקודש:תמה אני על גדולי הדור שאין מוחין בהעושין

תשמיש קדושה אלא תשמיש דתשמיש כ"כ ב"י וכ"כ רמ"א בס"ו : (ד) בכלי חרס.שיהיה לו קיום : (ה) אפי' אינו שונה הלכות.פי' מצוות ובריתות ולא שיגיע ת"ח.בגמ' : (ו) ומ"מ אסור לעשות וכו' . אע"ג דאינם (°) אלא תשמיש : (ז) ונהגו ליהנות וכו'.כתב רש"ל נראה דאין קרוי הורדה מקדושה אם מניחין שאר ספרים באחרון אצל ס"ת דהא עדיין קדושתו קיים תדע שהרי אמו מניחים לעולם יריעות פסולים באחרון וה"ה חומשים ושאר ספרים אבן לריך עיון היכא שהוציאו הספר תורה ממנו אם יכולין להניח בתוכו שאר ספרים דמאחר דלית ביה ס"ת איכא הורדה מקדושה לפי שעה או לא ע"כ ול"כ פשוט דאסור אפי' לפי שעה ואפי' להני מה אצל ס"ת נמי אין נראה להקל דמאן לימא לן דמנהג ותיקון הוא עכ"ל.ובס"ח סי' תתקל"ח איתא דאסור להניח בתוכו יריעות פסולים ואפשר דשרי משום דלב בית דין מתנה ובאחרון הכנוי כמנו חדר פשיטא דשרי כמ"ש סס"ח וכמגילה אמרינן דמותר להניח התיבה תוך החלון לסתום אותו שלא תכנס הטומאה בבית הכנסת ואע"ג דהוי תשמיש של חול ול"ל כיון שאין משתמש בו כלום דמה לי שמונח כאן או כאן. וכתבו התוס' בב"ב כו' שהוכיחו דאפי' אינו מבטל שם דבר החונך שיהי' שם לעולם אלא לפי שעה מ"מ חונך דע"כ הוי הורד' מקדושתו ואפ"ה הוי ס"ד דרבא דחונך אלא שחלקו עליו משום שמקבל טומאה וא"כ ל"ל דס"ל להתו' דאפי' כה"ג שאינו משתמש בו כלום : דמה לי כו' לא הותר אלא לפי שעה אבל לעולם אפי' כה"ג אסור דהותר לו' דהתו' חולקים על כל הנ"ל : וכ"ז ב"ד כו' וממ"ש לעיל משמע דשרי . ר"ל דאין זה הורד' דמה לי שמונח כאן או כאן : וכמ"ש סי' שפ"ו ס"ז . דמותר בשבת להניח ספר א' מכאן וספר א' מכאן וספר א' ע"ג שניהם ואינו אסור משום דעומ' אוהל כיון שא"ל לאויר שתחתיהן ולא מקרי אוהל וה"ל לדעת הט"ז בלא"ה אסור משום הורד' מקודשתו אולם הט"ז שם בסי'שט"ו תי' דמיירי דאריך לשלשתן ללמוד מתוך שלשתן ע"ש:וכס"ח כו' לא ישרטנו כו' משמע דכשכתוב בו מותר להניח עליו ר"ל להניח על הספר הקונטרס ולשרטנו במקום שעדיין אינו נכתב דהא לא אסר אלא משום דעדיין לא כתוב עליו : ודע שכ' הט"ז וז"ל ולולי דמסתפינא אמינא כו'

דהשמש

באר הגולה

באר היטב

וה"ה מקק ספרים ומקק מטפחותיהן . גמרא : (ז) מטפחות . אסור לעשות מטפחות משמשנו והפרוכת מותר עש"ת ב"ש : (מ) וגונזין ואסור לשורפן. וה"ה ספרים וכל תשמישי קדוש' . ב"ש מ"א עיין בתשובת בנסת יחזקאל סי' ל"ז : (ט) לחומש. וכ"ש שאסור לכרוך מפה של ס"ת בספר הפטורת. ומפה שפורסין על השולחן אסור לפרוס על העמוד שלפני החזן ארון אחר ואחר ותחוש בו אם יכול להשתמש בארון הראשון לשום בו גמרות ופירושי' ושאר ספרים וכתב חכם א' שמותר וראי' מפ"ק דשבת גבי שלא להצניע תרומה אצל ספרים משום פסידא הא לא"ה שרי משום דהאי קודש והאי קודש. ואין זו ראיה דהתם ס"ת במקומה עומדת ובקדושתה קיימה . ועוד דשמא קדושת תרומה כקדושת ס"ת אבל הכא שאין הס"ת שם אסור להניח שם גמרות ופירושים שהרי מורידין הארון מקדושתו כדאמרינן גבי תיבות' דארפיש דאסור למעבד מיני כורסיא עכ"ל. ועיין ש"ת נ"ב סי' ט' שמתיר להעמיד ס"ת פסולין באה"ק מצד קדושת הארון אבל אסור משום שמא יבואו לידי מכשול

שמשימים על הס"ת יכולים להניחם על העמודים שבבה"כ רדב"ז סי' קע"ד . כתב רש"ל נראה דאין קרוי הורד' מקדוש' אם מניחים שאר ספרים באחרון אצל ס"ת דהא עדיין קדושתו קיים תדע שהרי אמו מניחים לעולם יריעות פסולים באחרון וה"ה חומשי' ושאר ספרים אבן ל"ע היכי שהוציאו הס"ת ממנו אם יכולין להניח בתוכו שאר ספרים דמאחר דלית ביה ס"ת הוי הורד' מקדוש' לפי שעה או לא עכ"ל : והב"ח כתב עליו ול"ל פשוט דאסור דאפי' לפי שעה מיקרי הורדה ואפילו להניחם אצל ס"ת נמי אין נראה להקל עכ"ל : ובס"ח סי' תתקל"ח איתא דאסור להניח בתוכו יריעות פסולים. וכתב ט"ז לפ"ז אין לא שמוקם שכיום הוספנא רבה שמוליאים כל ס"ת ומניח שם נר דולק והוי דופן ארון הקודש תמיד לאותו שיהי' לעולם קבוע בו ס"ת אבל אם עושין אותן לזמן ואח"כ יעשו ארון הקודש כראוי נראה דלאחר שעשו ארון שיי לקניעות נתבטלה הקדוש' של הראשון וע"כ מותר לשוש בתוכו ספרים . וכ' עוד ולולי דמסתפינא אמינא מילתא חדתא דהא דאמרינן דאסור לעשות מקדוש' חמור' קדוש' קלה היינו כ"ז שראוי לקדוש' גדולה אבל אם אינה ראוי לזה רק לקלה עפי' מדיקי שיעש' בה לכל הפחות קדושה קלה ממה שהה' פנוי' ותנגו עכ"ל ט"ז ומ"ל כתב על הב"ח אפשר דשרי משום דלב ב"ד מתנה ובאחרון הכנוי כמין חדר פשיטא דשרי כמש"ל ס"ק ג'. הט"ז ביו"ד סי' רפ"ב כתב דאסור ליקח ספר אחר כדי להגביהו שיהא נוח לו לראות לעיין בתוכו אא"כ מונח הספר כבר אז מותר להניח הפני על גביו ע"כ ומ"ל כתב דמותר ומכ"ש כשעושה ללמוד ממנו : כתב בס"ח לא ישרטנו קונטרס על הספר לפי שאין קדושה לקונטרס עד שיכתבו בו וכתב המ"ל משמע דכשכתב בו מותר להניח עליו. אם החמה זורחת ולא יכול ללמוד

הגהות רעק"א

סי' קנד מג"א ס"ק ט' ואסור לס ורפן וכשעה הדחק שאין לו מקום לגנוזן ויש לחוש שיבאו כתבי הקדש לידי בזיון ע' שו"ת בנסת לעזורי כו' בכה"ג : אסור כו'. כמ"ש בפ"ד דר"ה בשופר : ס"ו וכן מותר כו'. בגי' הרי"ף ורא"ש שם וכ"כ בירושלמי שם : והמ"א שם כל כלי בה"כ בגון כו' : וכן בגמ' שם וכגי' הרי"ף ורא"ש : ומ"מ כו'. עמ"ל : ס"ז בגון בימה כו'. רש"י דפסוק דאסור דאסור כו' והביא ב"ח ראיה מדתניא במגלה ד' כ"ז גוללים

הגהות רעק"א

דספרי כו' : וכסא כו' ווילון כו'. שם וא"ר מרים כו' ועתום כו' ועתום' כל"ה תרים כו' וז"ש לפני כו' : ודוקא כו'. שם : או כו'.שם וקטרטא דספרי כו' אע"ג שאין מניחין הס"ת בתוכו בלא המטפחת וכמ"ש הרמב"ם וש"ע ר"ד סי' רפ"ב סי"ב : אבל כו'.ש"ם ופרוכת כו'. שם כיון שאין אנו מניחין ס"ת עליו : בפני כו'. כפי' תוס' הנ"ל : רק כו' וכן כו'. ירושלמי וכביאו הר"ן אבל רמב"ם ופוש"ע ר"ד סי' רפ"ב כ' שעומד עליהם הלוחות ש"ם : ס"ח דכיון כו'. כמ"ש בשבועות י"א ולפי' בפר שעיר של

מחצית

דהיינו לס"ת עצמה אבל מה שתולה לפני ארון הקודש לא הוי רק תשמיש דתשמיש ולכן סיים מ"א ועש"ם וי"ו.ר"ל דשם כ' רמ"א דפרוכת שלנו אין לו קדוש' ארון וכמ"ש מ"א ס"ק יג:(סק"ח)שנעשה לכבוד ומונח כו' . ר"ל שמונח עליו בקבע ודבוק בו היינו מה שמכסים לוחות קרטיס של הספר בעור או בבגד משי משא"כ וילון שאינו דבוק בספר דלא כע"ת דש"ל דהטעם של מכסה של קרטיס הוא אע"ג דהוי תשמיש דתשמיש דקרטיס הם תשמיש הספר והמכסה תשמיש לקרטיס מ"מ כיון שנעשה לכבוד י"ל קדושה א"כ גם וילון הנעשה לכבוד יש בו קדוש' ולכן מקשה הרב"ז בש"ע שהעתיק דין מכסה להתמיר ובוילון הנעשה דוקא משום דמניחים הס"ת ולכן פרוכת דיהן אין בו קדושה אע"ג דנעשה לכבוד אבל לדעת נ"א לא תליא במה דנעשה לכבוד או לא : (ס"ק ט) ס"ת כו' וה"ה ספרי' ומה שצריך לתנו בכל"ח ניהו לצריך לגונזן בקרקע מ"מ מה שאפשר לעשות שלא יקרבו מהר עושים וכדכתיב בירמיה ונתתה בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים כ"כ הר"ן : (ס"ק יא) ומשמע במרדכי דאפי' הכנוי בחומה כמ"ש סעיף א' אסור וז"ל המרדכי בפ' בני העיר שמאלוהו על דין הארון הכנוי בחומה המבואר בסעיף א' נראה בעיני דאין בו משום תשמישי קדושה דאע"ג דארון ודאי יש בו משום תשמישי קדושה כו' אפ"ה על נדון זה דאתינא עלה נראה בעיני דליית ביה משום ארון הקודש שאני אי' שאין קרוי ארון הקודש אלא כשעשוי כמין ארגז ולכבוד ולא לשמירה ותדע דרבא קרי ליה תיבה דאמר רבא (במגלה דף כ"ו ע"ב) תיבותא דארפיש (פירש"י ארון שנתקלקל) מיעבד ביה תיבה. וזוטרתא שרי כורסיא אסור (וזהו הדין המבואר פה בש"ע סעיף ז') אלמא דבכה"ג לא הוי מקרי ארון הקודש אבל זה שעשוי בבנין החומה לשמירה הוא עשוי ולא לכבוד כו' עכ"ל המרדכי משמע דמשום דין ארון הכנוי בחומה לאפי' דינא דרבא דלא מיקרי ארון הקודש ומה"ע קרי ליה רבא תיבותא ואפ"ה אמר רבא דאין לעשות מתיבה כסא . א"כ ה"ה דאין לעשות מארון הכנוי בחומה כסא ואף ע"ג דכתב מ"א ס"ק ד' דאין לו אלא קדושת בה"כ ל"ל דלאו דוקא אלא דאין לו קדושת ארון הקודש ממש אבל מ"מ עדיף מקדושת בית הכנסת ועס"ק י"ד : (ס"ק יב) כיס כו' כדאי' בגמרא מגלה דף כ"ז ע"א דאסור לגזול כביסים וכתובים במטפחות ס"ת . (ס"ק יד) שאינן כו' לסי' שגא יעטו ר"ל שידעו איזה ס"ת יוציאו מן הארון לצורך הקריאה והיינו שאותו ס"ת נגלל למקום שצריך לקרות חוכת היום או יודעים בו שהוא מונח וא"כ היד שעושים לס"ת שבה מרגיש לקורא שלא יעבי'בקריאתו : כ' הב"ח אבן ל"ע היכי שהוציאו כו' וכה"ג כ' הט"ז על מנהג שביום הושענא רבה אחר שמוציאי' כל הס"ת מן הסיכל שמים שם גר דולק ואומרים שהוא לכבוד התורה והיינו ע"ד ותורה אור שאין זה כדאי להורידו מקדושתו ע"ש : ול"ל פשוט דאסור כו' והביא ב"ח ראיה מדתניא במגלה ד' כ"ז גוללים

באר היטב

ס"ת במטפחת חומשים כו' אבל מה שכתובים במטפחת כו' ס"ת. וריש דגוללים ס"ת במטפחת חומשים ע"כ לפי שעה מיירי ואח"ז יחזרו ויגללו במטפחת החומשים וקמ"ל דלא יהיה נקרא הורדה כיון שכבר גללו בה לפי שעה הס"ת דאי ס"ד דר"ל דגוללים ס"ת במטפחת חומשים ר"ל דמייחד אותם מעכשיו לס"ת ולא יגללו שוב בה חומשים א"כ תקשי מאי קמ"ל פשיטא . וכיון דריש מיירי לפי שעה ה"ה סיפא דאסור לגלול חומשים וכתובים במטפחת ס"ת היינו אפי' לפי שעה ואפ"ה מקרי הורד'ואסור וכן הביא עוד ראיות ע"ש: דמאן ל"ל דמנהג ותיקון הוא . ר"ל אע"ג שמהרש"ל הביא ראיה מן המנהג שמניחים לתוכ' יריעות פסולים וצע"כ מאן ליימא כו' : ובארון הכנוי כו' פשיטא דשריא אע"ג שכ' בס"ק י"א דאין לעשות ממנו כסא דאסור לחורירו מקדושתו לגמרי אבל לפי שעה שיון שבארון ממש יש סברא להקל אף דלא קי"ל הכי מ"מ בארון הכנוי שרי. וא"ל דאפי' להניח בו בקביעות יריעות פסולים שרי דדוקא לעשות ממנו כסא שמשנה הכלי אסור אבל כשמניחו ארון כמות שהוא שרי : ובמגלה [דף כ"ו ע"ב] כו' דהוי ס"ד דרבא שרי מת מונח בתבה סמוך לבה"כ והי' חלון פתוח מהתבה לבה"כ ולא היו הכהנים יכולים ליכנס לבה"כ וזה להניח התיבה בחלון כדי לסותמו אלא יכנס הטומאה לבה"כ דהוי ס"ד דרבא דהתיבה שהס"ת מונח בתוכו הוי כלי עץ הנעשו לנחת (ר"ל שמונח כל עת במקום א' ואין מטלטלין אותה ולכך אינו מקבל טומאה דבעי' דומיא דשק דהוא מטלטל) וכל דבר שאינו מקבל טומא' חונך בפני הטומא' ודחו דברי רבא דלפעמים מטלטלים אותה מקבל טומאה : ואע"ג דהוי תשמיש ס"ח . ר"ל א"כ מוכח דהורד' לפי שעה מותר א"ו כאן לא הוי הורד' . וכתבו התו' בב"ב כו' שהוכיחו דאפי' אינו מבטל שם דבר החונך שיהי' שם לעולם אלא לפי שעה מ"מ חונך דע"כ בהאי מגלה לא היה דעת רבא שתהי' התיבה מונחת לעולם בחלון דא"כ הוי הורד' מקדושתו ואפ"ה הוי ס"ד דרבא דחונך אלא שחלקו עליו משום שמקבל טומאה וא"כ ל"ל דס"ל להתו' דאפי' כה"ג שאינו משתמש בו כלום : דמה לי כו' לא הותר אלא לפי שעה אבל לעולם אפי' כה"ג אסור דהותר לו' דהתו' חולקים על כל הנ"ל : וכ"ז ביו"ד כו' וממ"ש לעיל משמע דשרי . ר"ל דאין זה הורד' דמה לי שמונח כאן או כאן : וכמ"ש סי' שפ"ו ס"ז . דמותר בשבת להניח ספר א' מכאן וספר א' מכאן וספר א' ע"ג שניהם ואינו אסור משום דעומ' אוהל כיון שא"ל לאויר שתחתיהן ולא מקרי אוהל וה"ל לדעת הט"ז בלא"ה אסור משום הורד' מקודשתו אולם הט"ז שם בסי'שט"ו תי' דמיירי דאריך לשלשתן ללמוד מתוך שלשתן ע"ש:וכס"ח כו' לא ישרטנו כו' משמע דכשכתוב בו מותר להניח עליו ר"ל להניח על הספר הקונטרס ולשרטנו במקום שעדיין אינו נכתב דהא לא אסר אלא משום דעדיין לא כתוב עליו : ודע שכ' הט"ז וז"ל ולולי דמסתפינא אמינא כו'

דהא

שערי תשובה

(מ) מטפחות . אסור לעשות מטפחות משמשנו והפרוכת מותר עש"ת ב"ש : (ס) וגונזין ואסור לשורפן. וה"ה ספרים וכל תשמישי קדוש' . ב"ש מ"א עיין בתשובת בנסת יחזקאל סי' ל"ז : (ט) לחומש. וכ"ש שאסור לכרוך מפה של ס"ת בספר הפטורת. ומפה שפורסין על השולחן אסור לפרוס על העמוד שלפני החזן (ונכ' אלי' רבה מתיר. אפי' לעשות ממנו מפה על העמוד וכן משמע בכו"ת ב"ס).ומותר לתחוך טיסים כסף יכיסים שלמים ובכורים שאין משתמשים בהם בבה"כ כדי לעשות פמוט להדליק בשבת ויו"ט חוות יאיר סי' קע"ל : ובשו"ת ב"ח סי' י"ז מתיר לעשות מפרוכת מפה על העמוד ואוסר לעשות מופה לתחריס. ומ"ל מקל הטעם דלב ב"ד מתנה עליהם ואין ליתן לכובש בכו"ס אלא יכבסם ישראל ולא עם דבריס אחריס שבבה"ג : (יא) קדושים כמו הם. מפות שפורסים על הס"ת יכולין לתלותן בבה"כ וכן כלי כסף שמשימים על הס"ת יכולים להניחם על העמודים שבבה"כ רדב"ז סי' קע"ד . כתב רש"ל נראה דאין קרוי הורד' מקדוש' אם מניחים שאר ספרים באחרון אצל ס"ת דהא עדיין קדושתו קיים תדע שהרי אמו מניחים לעולם יריעות פסולים באחרון וה"ה חומשי' ושאר ספרים אבן ל"ע היכי שהוציאו הס"ת ממנו אם יכולין להניח בתוכו שאר ספרים דמאחר דלית ביה ס"ת הוי הורד' מקדוש' לפי שעה או לא עכ"ל : והב"ח כתב עליו ול"ל פשוט דאסור דאפי' לפי שעה מיקרי הורדה ואפילו להניחם אצל ס"ת נמי אין נראה להקל עכ"ל : ובס"ח סי' תתקל"ח איתא דאסור להניח בתוכו יריעות פסולים. וכתב ט"ז לפ"ז אין לא שמוקם שכיום הוספנא רבה שמוליאים כל ס"ת ומניח שם נר דולק והוי דופן ארון הקודש תמיד לאותו שיהי' לעולם קבוע בו ס"ת אבל אם עושין אותן לזמן ואח"כ יעשו ארון הקודש כראוי נראה דלאחר שעשו ארון שיי לקניעות נתבטלה הקדוש' של הראשון וע"כ מותר לשוש בתוכו ספרים . וכ' עוד ולולי דמסתפינא אמינא מילתא חדתא דהא דאמרינן דאסור לעשות מקדוש' חמור' קדוש' קלה היינו כ"ז שראוי לקדוש' גדולה אבל אם אינה ראוי לזה רק לקלה עפי' מדיקי שיעש' בה לכל הפחות קדושה קלה ממה שהה' פנוי' ותנגו עכ"ל ט"ז ומ"ל כתב על הב"ח אפשר דשרי משום דלב ב"ד מתנה ובאחרון הכנוי כמין חדר פשיטא דשרי כמש"ל ס"ק ג'. הט"ז ביו"ד סי' רפ"ב כתב דאסור ליקח ספר אחר כדי להגביהו שיהא נוח לו לראות לעיין בתוכו אא"כ מונח הספר כבר אז מותר להניח הפני על גביו ע"כ ומ"ל כתב דמותר ומכ"ש כשעושה ללמוד ממנו : כתב בס"ח לא ישרטנו קונטרס על הספר לפי שאין קדושה לקונטרס עד שיכתבו בו וכתב המ"ל משמע דכשכתב בו מותר להניח עליו. אם החמה זורחת ולא יכול ללמוד

הגהות רעק"א

סי' קנד מג"א ס"ק ט' ואסור לס ורפן וכשעה הדחק שאין לו מקום לגנוזן ויש לחוש שיבאו כתבי הקדש לידי בזיון ע' שו"ת בנסת לעזורי כו' בכה"ג : אסור כו'. כמ"ש בפ"ד דר"ה בשופר : ס"ו וכן מותר כו'. בגי' הרי"ף ורא"ש שם וכ"כ בירושלמי שם : והמ"א שם כל כלי בה"כ בגון כו' : וכן בגמ' שם וכגי' הרי"ף ורא"ש : ומ"מ כו'. עמ"ל : ס"ז בגון בימה כו'. רש"י דפסוק דאסור דאסור כו' והביא ב"ח ראיה מדתניא במגלה ד' כ"ז גוללים

הגהות רעק"א

דספרי כו' : וכסא כו' ווילון כו'. שם וא"ר מרים כו' ועתום כו' ועתום' כל"ה תרים כו' וז"ש לפני כו' : ודוקא כו'. שם : או כו'.שם וקטרטא דספרי כו' אע"ג שאין מניחין הס"ת בתוכו בלא המטפחת וכמ"ש הרמב"ם וש"ע ר"ד סי' רפ"ב סי"ב : אבל כו'.ש"ם ופרוכת כו'. שם כיון שאין אנו מניחין ס"ת עליו : בפני כו'. כפי' תוס' הנ"ל : רק כו' וכן כו'. ירושלמי וכביאו הר"ן אבל רמב"ם ופוש"ע ר"ד סי' רפ"ב כ' שעומד עליהם הלוחות ש"ם : ס"ח דכיון כו'. כמ"ש בשבועות י"א ולפי' בפר שעיר של

בסך מילי דאסור לעשות מקדושה גדולה קדושה קלה היינו כ"ז ארחות לקדושה גדולה אבל אם אינה רחוקה לזה רק לקלה טפי עדיף שיעשו בה לכל הפחות קדושה קלה ממה שתהיה פנוי' ותגנז ורחיה ממטפחות ס"ת שבלה עושין ממנו תכריכין למת וזו היא גניזה' והא ודאי שביאתה קיים אסור לעשות כן אלא ע"כ כיון שעשון גניזה שפיר ה"ל גניזתה ה"ג הוה עדיף טפי לעשו' בה תשמיש קדוש' להחזיק בה ספרים ממה שתהיה פנויה לגמרי בלי קדושה כלל:(ח)נרות של שעו' · נרתה פשוט דה"ה וכ"ש מנורות שקורין לייכט"ר שהם בבית [°] אלילים דאין להשתמש בה בכה"כ ואפי' [°] בביתו : (ט) מומר שנתן שעוה כו' · אבל מעכו"ם מקבלים כ"כ בי"ד סי' רכ"ד : (י) אם הוא מאוס · בי"ד סי' ק"ד מתבאר דאם יש בו ס' לבטלו מותר להדליקה וכ"כ ב"י : (יא) של הדיוט · כ' רש"ל גדולה מזה מצאתי שמדליקין נר במ"ש מנר בה"כ לילך לביתו שגם זה מצוה כדאיתא במ' על אביו של שמואל . וכתב כלבו ונהגו להדליק נר בבה"כ קודם שיכנס אדם שם זכרתה טעם משום דאמרינן י' קדמה שכינה

יג כ ג נר של ב"ה מותר לקרות (יב) לאורו :

יד כא פ אין מדליקין נר (יא) של ב] הדיוט מנר של ב"ה ע ויש מי שאומר דהני מילי בעוד שדולקין למצותן אבל כשצריך לכבותן מותר : הגה מיהו לא נהגו ליזהר בכך ומדליקין בהן נר שהוא

כב לצורך (כ) גדול ואפשר גם כן שדעת בית דין מתנה בכך וכן בכל הדברים שנהגו להקל בדברים כאלו אולי הוא מהאי טעמא [פסקי מהרא"י סי' רכ"ה] :

טו פ בני כרך שקנו ס"ת והתנו שאם יצא אחד מהכרך שהנשארים יתנו לו חלקו (כא) והוקרו הספרים

בדפי הספרים כתבי הקודש כשקוסרים אותו וכודאי זה איסור גמור שמורידין אותם מקדושתן ורחוי לגונזן אלא יהיו מונחים בצנון : טו ואע"ג דלא התנו · ומסיים בת"ה נדחקתי כדי ליתב קלת מה שאין העולם נזהרין עכ"ל ומשמע שם דרחוי לכל אדם כשמגיע דבר אז להגזברים כשקוניין להתנות שיהיו רשאים להשתמש בהם : טז אין מוחין בידם · שאני אי התנו עליו מתחלה לכך כיון שנשתמשין לכבוד התורה אבל ברשאי אחרים דעלמא לא שאין אדם מתנה עליו מעצמו דאם התנו כאלו (יב) התנו דמי : [תרומת הדשן סי' רע"ג וב"י] :

ט י המתנדבים ספר תורה ומניחים משפחו' בב"ה מותר להשתמש בהן כל ספר וספר שלדעת כן הוקדשו אבל המניחים בביתם ואח"כ מקדישין כיון שע"ד אותו ספר נעשה ונשתמש בו אותו ספר אסור (°) להניחו בס"ת אחר ויש מתירין [וכן נוהגין עכשיו משום לב ב"ד מחבל עליהם לנהוג כך]: י כ הנוהגים להניח עטרות ס"ת בראש הקורא בסיום התור' טז אין מוחין בידם אבל המניחים אותם בראשי חתנים דעלמא מוחין (יג) בידם :

יא (ח) ל נרות של (יד) שעוה שנתנם עכו"ם לעובדי אלילים וכיבן שמשן ונתנן או מכרן לישראל יז אסור להדליקם (טו) בבית הכנסת . הגה מע"פ שמותרים להדיוט [ועיין בי"ד סי' קל"ט מדיינים אלו] : (ט) מומר עכו"ם שנתן שעוה לו נר לב"ה יח (טז) אסור להדליקו [פסקי מהרי"ו סי' ס"ד ועיין ביו"ד סי' רל"ד]:

יב מ עכבר שנמצא בשמן של ב"ה יט (י) (יז) אם הוא (י) מאוס א] אסור להדליקו (יח) בביה"כ :

רל"ד בסס מבי"ט ח"כ סימן רי"ד : יט אם הוא מאוס · משמע בת"ה כלל כ"כ דאפי' במקום שמותר באכילה אסור לנהוה אם הוא מאוס וכ"כ בבחמי זכ"מ בריו"ו וברמ"ם פ' ג"ה מיהו בת"ה בית ד' שער מ' כתב וז"ל אם הוא בעין שאסור באכילה אסור בהדלקה וכ"פ הט"ז בי"ד סימן קי"ד עסי' ער"כ : ב נר של ב"ה · ז"ל הרב"י כתב רי"ו ל"ב נר בה"כ מותר לקרות לאורו בין בכל ארכיו דהא לגהורא קמכוין להרבות מאור בה"כ כמה דקרי טפי איכא מצוה דמקבל שכר כ"כ רב נטרונאי בתשובה ע"כ ואע"פ שהכלבו כתב [°] שנהגו שלא להדליק מנר הבה"כ הואיל והוקלו למצותו זהקדמונים נהגו איסור גדול ואפי' לכתוב אז לגמוד אין מדליקין בהם · נהגו העולם כדברי רב נטרונאי · וכ"י כתב בה' ליית שאסור להדליק בשוד שדולקין למצותן לגורך חול אבל נר של שבת אז שלא תכוה לת"ת לחיה ולחולה שרי ע"כ ומיהו לא נהגו לזהר בכך עכ"ל ב"י ס"ל דלרי"ו שרי לקרות אלו אפילו דבר של חול כ"ם להדליק ממנו נר של חול ולהכלבו אפי' של מצוה אין מדליקין ממנו ולכ"י אם של מצוה שרי ושל חולין אסור ול"ע אין עלה על דעת הגאון לפרש דברי רי"ו דחול שרי לקרות דהא כתב כמה דקרי טפי איכא מצוה ומקבל שכר ומאי מצוה וקבול שכר איכא בדבר חול ועוד שלא העתיק דברי רי"ו ככתבן וז"ל שמן שנדרו להדליק בבה"כ מותר לקרות לאורו דע"כ לא אסרו בנר שבת משום קדושה אלא משום שמא יעה הלבך בחול מותר לקרות לאורו בין בתלמוד בין בכל ארכיו ואע"ג דנר תחוכה קדושה יש בו ומסקי' שלא יהא מצות בזיות עליו התם מצוה להדליק נר חנוכה הבא לגהורא להרבות מאור בה"כ מכוון כמה דקרי טפי איכא מצוה ומקבל שכר וכו' עכ"ל הרי מבואר דמ"ם מותר לקרות וכו' בכל ארכיו זה קאי אנר שבת דמותר לקרות אלו בחול כל ארכיו אם מותר ממנו כמ"ש ב"י סי' תרע"ז בשם התוס' והר"ן אבל נר של בה"כ אסור לקרות אלו בדבר חול מידי דהוי אבל תשמישי בה"כ רק ללמוד אלו שרי ולא אמרינן אדעתא דהכי לא אדר בכל דקרי טפי איכא מצוה וא"כ להדליק נר של חול ממנו לכ"ע אסור כמ"ש ס"ד וא"כ מ"ש כאן מותר לקרות לאורו היינו דוקא דבר של לימוד וכ"מ מדאסר בסי"ד אפי' להדליק ממנו ומיהו זה דוקא כמי שבדר נר לבה"כ דבר ליקח במ"ש כל מ' נר לביתו ומשתמש בהן תשמיש חול ה"ל לב ב"ד מתנה עליהן אבל בחותן שעומדים על המצוה אסור לקרות בהן דבר של חול : בא אין מדליקין כו' · ונר של הבדלה לאחר שהבדיל עליה בבר עבר מצותה ומותר להדליק ממנה (ב"ח בסי' תרע"ד בשם רש"ל בתשובה) לא ידעתי מה קדושה יש בנר הבדלה דהא מברכין על אור בכשן ועוד דאפי' בנר של שבת אין בה קדושה ומותר להדליק ממנה : בב לגורך גדול · ל"ע דמשמע לגורך גדול מדינא שרי במ"ש סי"ב בשם כ"י דלמיה אז לחולה שרי דזה מיקרי דבר מצוה וי"ל דכ"י מיירי בשם בו שבנה במ"ש שם והבא

ממש דאין סתם מחשבת נוי לע"ז אלא עושה למכור בשוק . אמנם ע"ד נרות שכבר דלקו וכבו ונאסרו ונמאסו לבהכנ"ס אם מהני התבה מסיק בסוף התשובה וז"ל לדינא נ"ל לפי משמעות הש"ע והחו"י סי' קס"א וסי' קס"ב משמע דמותר ואקדמ"ב פרשת ויקהל וש"ם דע"ז אין הכרח לאיסור ע"כ המקל לא הבסיד והמחמיר תביא עליו ברכה : שם בהג"ה מומר. נ"ב עיין תשובותי סי' אלף רפ"נ : שם במג"א ס"ק י"ז דאפילו נאבד. נ"ב עיין תוס' במגילה ו' ע"א ד"ה טרטראות : שם ס"ק י"ח דאם נתן . נ"ב אליבא אפיסקא מהרי"ו וקל"ל : בא"ד בסה"ד. נ"ב ומשמע כללא דדינא צדקה לעניים מקבלין יממומר ולא קרבן:וההיפוך בנכרים דנודרין נדרים ונדבות אבל צדקה לא משום שנאמר ביבוש קצירה ונו'. אבל נר וס"ת וצורכי בית הכנסת מקבלין בין ממומר בין מנכרי ומ"ש התוס' בב"ב דף ח' ע"א סד"ה יתב וכו' דמייתי מינה הרי"ו ראיה י"ל דלאו דוקא דהוה שרגא כקרבן אלא לאפוקי דלא הוי כצדקה לעניים וק"ל.אבל בהמג"א כאן וביו"ד סי' רנ"ד משמע דשרגא וכדומה הוה כקרבן:אבל צדק'בודאי מקבלים מהם:שם במג"א סק"כ אפילו להדליק ממנו.נ"ב אין

באר היטב

ללמוד מותר להניח ספר ת' להיות לגל אבל אלא לגורך אסור ליהנות בו ס"ק סי' תצ"ח . לא יניח קוטריסים בספר ולא יכתה אסבומותיו בספר ולא יכתה בו אלא הזמנה א"צ עילוי ש"ש גדולי הדור שאין מוחין בהעטרות בדפי הספרים בתבי קודש בשקוסרים אותם וכודאי זה איסור גמור שמורידין אותן מקדושתן . (וכמ' אליה רבה מייסב קלת המנהג . כ' בתשובת חות יאיר יש לבסתפק אם מותר לתתוך טם של כסף לעשות ממנו פמוט להדליק בבה"ב ונם שבור יש מתיר עיין שם וצ"ע מאר הטיב ס"ק ט'):

(יב) התנו . ולאוי לכל אדם כשמגיע דבר אז הגזבר בשקוקה לבתנות להשתמש בה : (יג) בידם. ואם התנו בשעת עשיות העטרות שיהיו בראש חתנים דעלמא אין מוחין בידם : (יד) שעוה. כתב הט"ז דה"ה וכ"ש מנורות שקורין לייכטי"ר שהם בבית ע"ז דאין להשתמש בבה"כ ואפי' בביתו : (טו) בבה"כ . וה"ה לכל נר מצוה ה"ה לכל מילי דמצוה אין עושין מדבר שנעשה לע"ז . מ"ז עיין סי' י"ז ס"ק וסי' תקפ"ו סע"ב : (טז) אסור להדליקו . דדמי לקרבן שאין מקבלין ממנו . אבל מעכו"ם מקבלים כ"כ בי"ד סי' רל"ד . ובס"ק סי' תרפ"ו בתב ואם כתן מעות לכתוב בם בשמו שרי וכ"כ הש"ך בסי' רל"ד בשם מבי"ט : (יז) מאוס . ואם הוא ס' לבטלה מותר להדליק ט"ז ס"ק : (יח) בבה"כ . ה"ה לשאר הדלקה של מצוה רש"ל : (יט) לאורו . היינו דווקא דבר של לימוד וכ"מ מדאסר בסעיף י"ד אפי' להדליק ממנו ומיהו זה דוקא כמי שבדר נר לבה"ב דעלה קאי אבל הערות שעושין הגזברים דרך ליקח במ"ש כל מ' נר לביתו ומשתמש בהן תשמיש חול ה"ל לב ב"ד מתנה עליהן אבל בחותן שעומדים על המצוה אסור לקרות בהם דבר של חול : (כא) גדול . ל"ע לחולה שאין בו סכנה מ"ש : (כא) והותרו . ואם הוצרו ל"ל ליתן לו אלא בשעת הזול לבוא ואם הי' התנאי

ביאור הגר"א

יה"כ פריך שם ומשני שאני אבודין כו' הא שביתי אמרינן : ס"ט אבל כו'. כמ"ש במגילה שם ת"ש גוללין כו' ופסקו הפוסקים הבעיא לאומרא : ויש מתירין. הוא תר"י שפ' לקולא : וכן נוהגין. ר"ל דוודאי נקעינן לאומרא דעדת בה"פ אלא משום כו': ס"י הנוהגים כו'. משום לב כו' כנ"ל ומשום בבוד תורה מש"כ לאתיים דעלמא שאין אדם מתנה לבטול הדיוט : סי"א נרות כו'. כמ"ש בע"ז מ"ז מ' אחשורה בעבלה כו' : מומר כו'. תע"ג דמעו"ג מקבלין כמ"ש ברש"ן מהן מקבלין מהן קרבן כמ"ש תוס' בב"ב ח' ד"ה יתיב והא דקבול כו' משא"כ במומר כמ"ש ברש חולין מכם כו' וכמ"ש כ"ד ס"ם רנ"ד : סי"ב עכבר כו'. הרא"ש בפ' ג"ה : אסור כו'. כמ"ש בפ"ה דב"ב וס"מ הקריבהו לא כו' : סי"ב נר כו'. עמ"ל : סי"ד אין כו'. כמ"ש

מחצית

דהא דאמרי' כו' דאסור לעשות מקדושה גדולה קדושה קטנה . היינו כ"ז כו' אבל אם אינו ראוי' לזה רק לקלה . טפי עדיף שיעשה בה קדושה קלה ממה שתהיה פנוי ותגנז כו' עכ"ל ע"ש : אמרי' בשבת כו' ורש"י כתב דכך היו קורין למנדליס שלהם אבל ארון כו' ר"ל אע"ג דאין חילוק בין ארון לארגא אלא דארון הוא לה"ק וארגא הוא תרגום מ"מ כיון דשם ארגא כו' מיוחד דוקא למנדליס איכא בזיון אם קורין לארון הקודש ארגא אבל ארון אינו מיוחד למנדליס לבד : (ס"ק ע"ו) ואע"ג כו' נדחקתי כו' ומשמע כו' כיון שכ' על טעם הלב ב"ד מתנה נדחקתי כו' משמע שאין טעם זה כ"ל כ"כ לכן עדיף טפי שבאמת יתנה בפי' בתחלה : (ס"ק עז) אין מוחים כו' שאין אדם מתנה כו' ד"ל אנו אומרים כן מאומד הדעת כיון שאינו לבבוד התורה ולאי אין אדם מתנה ע"ז שיתאמת בה חתנים ביום חתונתם : (ס"ק יז) אסור כו'. לבל מילי דמצוה . משום דאדם לגבוה : נעבד בבית ע"ז כל"ל : דמחובר שאני ר"ל דמבטי' בש"ם דע"ז דף מ"ו ע"ב המשתחוה להר שהוא מחובר אי לאסרו אבניו לגבוה ואע"ג דקי"ל דאסור לגבוה מ"מ היכי דמלד הדין מותר אלא משום מיאוס שרינן במחובר : דינו כחלוש לענין ע"ז כדאי' שם בע"ז דף מ"ז ע"ב : מ"מ דמי למחובר והקילו לענין מיאוס: ול"ע בע"ז דף מ"ו מ"ז דבעי' לאסור בית לגבוה : דהתם היא באה בגבול' ר"ל שהיתה תחלתה בה"כ ואח"כ העמידו בו ע"ז . וכה"ב הסיב ר"ג על מרחץ של אפרדיטי בסי' ע"ז דף מ"ד ע"ב : (ס"ק יח) אסור כו' דדמי לקרבן . ר"ל דבנוי היהו דאין מקבלים ממנו לדקה לפי שהיא מכפרת וכו' היכי דלא להוי לי' כפרה אין מקבלין ממנו . מ"מ קרבן דדבה שאינו מכפר מקבלין כדמרבי' מקרא דאם אים לרבות הנויה אבל מומר מיעטו קרא אפי' מקרבן וכדאיתא בחולין דף ד' ואמרי' שם דאפילו אינו מומר רק לחלל שבתות בפרהסיא או לנסך היין הוי מומר לכל התורה' : ובס"ח סי' כו' וכ"כ הש"ך כו' ז"ל שם עמ"ש בש"ע שם שאין מקבלין מנוי לדקה אבל אם בדר דבר לבה"כ מקבלין מהן אבל לא מן המומר וכ' ע"ז הש"ך ובתשו' מבי"ט נראה שמקבלין מן המומר שכ' תע"ג דאמרי' אדם כי יקריב מכם להוציא את המומר היינו בקרבן ודמי ליה אבל הקדים לעניים או הקדים לבה"כ מקבלין עכ"ל מבואר דהמבי"ט חלק עמ"ש בש"ע וכן ס' חסידים ואין חילוק בין ס"ת או דבר

י הרשב"ץ כ שם מהירושלמי ל ר־ירושם בב"ב מ שם בב' ע"ו כ שם בב"ב ם כל בו ע י"י בהלי ציצית פ תשובת רבי יצחק

אשל אברהם

בעל מוס למזבח וכן הטעם דאסור' דלהתפלל נגדה אף בשל רבים ליכא תפלת עיין תשובה ס"ת סימן קנ"ז : א] אסור בתשו' רמב"ם סי' שם"ד כ' הואיל דלא נאסר בתחילה כי עכבר בשמן מותן טעם לפנם כמבואר בי"ד סימן ק"ע מותר להדליקו בבה"כ ע"שב: ב] הדיוט מה שמקולין להדליק את הפיפ"ת עונאק מהם היינו משום דלב ב"ד מתנה ע' ת' בית יהודה סי' כ"אב

לבושי שרד

בבור שור מגלה דכ"ו : ס"ע סעיף ע': (°) להביאו בספר . משום דכל שינוי מקדושה לקדושה אסור אם לא לאחתור' ממנה אבל בשוים אסור וכדרך שתבואר לעיל סי' קכ"ג ס"ד ובים מתירין:ובלא"ן ברהה היינו אותן המתירין בסי' קכ"ג שם בשוון כי בכאן לא הוכא מתירין בלל בב"י ע"ש : ט"ז סק"ח (°) אלילי' דאין . ר"ל אעפ"י שמותרין להדיוט שנתבטלו באופן המבואר בי"ד סי' קל"ט : שם (°) בביתו ר"ל לגר אלה וכמ"ש המ"א סקי"ז : (מ"א ס"ק כ') (°) שנהגו שלא להדליק מנר בית הכנסת הואיל בל"ל :

דגול מרבבה

*) ובמסכ' מגילה דף ו' ע"א בתוס ד"ה עתרטרוניות תשמע לאסור :

חתם סופר

קשנות שפורסין אותו לפעמים תחת ס"ת בשעת הקריא' בקיבוץ חוץ לבהכ"נ אזי מותר לעשות מכסה לשלחן ואסור לעשו' ממנו כפורת וכן הוריתי למעשה ועיין היטב בתשובות מהר"ם פ"ק ובתשובות ב"ח סי' י"ד : שם בהנ"ה סעיף ט' לב ב"ד. נ"ב עיין במלמ"ל פ"ד מהלכות שקלים הלכה י"ב קושיא ע"ז הלא לא שייך לב ב"ד מתנה בנדבת יחיד . ולק"מ דהכא לישנא בעלמא קאמר דודאי המתנדבים הראשונים התנו כן בפירוש ושוב המתנדב סתם ע"ד המנהג הוא מתנדב ופשוט : שם מחבר סעיף י' בראשי חתנים נ"ב ק"ל אשילו הם של נדיל אסורים בלא"ה דנזרו על עטרות חתנים וצ"ל כמ"ש סי' תר"ם סק"ו ע"ש : שם במחבר סעיף י"א אסור להדליקן. נ"ב עיין תשובות או"ח סי' מ"ב [ע"ד נירות של בית ע"ז שלא הודלקו מעולם אי לא נאסרו בהזמנה ההיא שלא להדליקם בבית הכנסת וע"ד שהודיקו וכבו שאיתא בהדיא בש"ע א"ח ויו"ד לאיסור דמאים.אם הותך השעות ונשתנה אם מותר לעשות ממנו נר אחר . ובתשובה כתבתי דמהזמנה בעלמא לא הוזכר בש"ע לאיסור והדין עמו דמסקינן בתמורה דף כ"ט ע"א דאין מוקצה עד שיעשה בו מעשה וכו' ובין להרמב"ם ובין להראב"ד אין להחמיר כלל ואין לחוש שנעשו מתחלה לשם ע"ז

שערי תשובה

לקרות מתוכו ע"ש : (יח) בבה"כ וכ' הרשב"ץ ח"ב סי' קע"ה שמן שב בה"כ לעולם הוא זמנו ואסור להנות אם לא שמכרוהו זט"ה. במא"ה וקנו מדמיו ס"ת דמעלין בקודש ואם אין בו אלא הזמנה א"צ עילוי ש"ש : (כ) גדול עבה"ט ובאשל אברהם כתב מה שמקילין להדליק הפיפ"א של טאבאק כו' עיין תשובת בית יהודה כו' וממשמעות הדברים שבבית יהודה מתיר ובמח"ב נתן מכשול למעיינים שאדרבא שם כתב שהדבר פשוט לאיסור והמקיל משום לב ב"ד מתנה אין לו על מה שיסמוך דאילו המקיל בהדלקת נר משום לב ב"ד מתנה שהוא דבר שהכל משתמשין וצריכין להדלקת נר משא"כ בזה ואפי' משלהבת בבד ס"ל דאסור להדליק ומכ"ש משלהבת הקשור עם הפתילה ע"ש ונראה פשוט לאסור להדליק מנר של בה"כ הפיפ"א כי מלבד הנר עצמו יש בזה קפידא מחמת קדושת בה"כ שזה הוי כמו אכילה ושתיה ולכן אפי' מנר של יא"צ אסור ונם שנר יא"צ נ"כ עשוי לכבוד בה"כ אבל בבתי מדרשות שחכמים ותלמידים קבועים ללמוד וללמד וצריכים לפעמים לעישון הטבאבק לא מטריחין עלייהו ללכת לבית להבעיר שם את הפיפ"א שיש בזה משום ביטול תורה ובכה"נ ודאי לב ב"ד מתנה ומ"מ בנר של תפלה יש להחמיר שאולי אין דעת המתנדבים נר למאור בשעת תפילה לזה אבל בנר יא"צ שדולק בל המעל"ע יש להתיר : (כא) והוקרו עיין בה"ט ומ"ש מצא דבר כו' עיין לעיל סי' קנ"א ס"ק ה' ובשו"ת שם מ"ש בשם הרשב"א שאין יכולים לעכב לכתוב שמו . עיין בצ"צ סי' נ' באחד שעשה ציור מנורה על דלתי ארון הקודש בלא ידיעת הצבור ואח"כ רוצה לחתום שמו שמעכבים עליו לומר שגם הם רוצים בהשתתף בזה דצורת המנורה על דלתי אה"ק מבפנים נוהגין כן בכל הקהילות עפ"י האחרונים שהיא מנין על הפורעניות שלא תבא וחושבין זה למצוה גדולה כו' וכיון דהאי יחיד מקפיד על חתימתו יכולין להחזיר לו מעכשיו אף שמתחל' שתקו שסברו שהוא מזכה לצבורא ומוסר נפש כו' והא דאין מוחי' במתנדבים טשים ומנורות כסף ופרוכת אף שנכתב שמם משום שאין נדבת היחיד מבטל נדבת הצבור כו' וגם כיון שפתיחת הארון היא לפיוטים ותפלה שצריכין כוונה יש לחוש להסח הדעת כשיראו חתימת היחיד שהיא להם דבר חדש ותמוה. וע"ל

הגהות רעק"א

יתוקאל סי' ל"ז : מג"א ס"ק י"ז שהעמידו דמות בבהכ"נם לא מצאתי כן בגמ' רק איתא התם דהיא אמדרשי בבהכ"נ דהיינו לורת אדם ושקול ושרי הש"ם שם אמאי לא אמרינן לא חייש לאחתא אבל לא שהוא ע"ז גם מה דנקיט בתירולו דהיא בלא בגבולה היא מתחיתין בע"ז מתרתץ של אפרדיטי אבל לא בהבית עובדת ע"ז : (ומה שהקשה הטוקל ע"ז דרש"י כ' שם להביא על אמדרשי אלם זה אינו דאלם לא היינו ע"ז שנעבד. אלא שהוא דמות אלם. דבמה דאמרינן אלמלי נגדה לתנאים מישאל ועזריה הוי פלאי

בב"ח בפ"ב דשבת דקיבאה לבד ודאי לאסור וכמ"ש במ"ש שם : ויש כו'. כתש"ש לשיעורה וכמ"ש הרי"ף שם : סט"ו בני כרך

השקל

אחר הכל מקבלים ממנו דלא כנראה מס' ח"ר ע"ש : ודע שכ' הט"ז ס"ק ח' דכמו שאסור להדליק בבה"כ נר שדלק בבית ע"ז דכ"ש מנורות שנשתמש בהנלע"ז דאין להשתמש בהן בבהכ"נ ואפי' בביתו עכ"ל הנה מ"ש לאסור המנורה דהיינו לייכטע"ר אפי' בביתו לדעת הש"ך בי"ד סי' ק"ע ס"ק ז' יש מקום להחמיר במנורה אפי' בביתו שכ' הש"ך דפסקי הש"ע שם סותרים אהדדי. דפ"א כ' לדעת הפוסקים דאפילו ע"ז קיי"ל דהוי מכירה ביטול אם מכרם גוי ומותרים אח"ז ופעם ב' כ' לדעת הפוסקים דאפילו במשמש לא הוי מכירה ביטול כמו בע"ז א"ל ז"ל דוקא נר שעוה שביבה הגוי ודאי הוי ביטול ומותר להדיוט אבל ממורה דליכא ביטול אחר כ"א המכירה וביון שיש מהלוקת אי מכירה הוי ביטול יש להחמיר וע"ש בע"ז : (ס"ק יט) אם הוא מאוס כו' וכ"פ הט"ז בי"ד ול"כ פה : עסי' רע"ב ר"ל דשם משמע לאיסור שכ' שם יין מנולה בזה"ז מותר לשתיה כיון שאין נחשים מצוים ביניהו ואפ"ה אין מקדשים עליו משום הקריבהו לא לפתחך ה"ם הכא אף דאיכא ס' מ"מ אסור למצוה משום הקריבהו לא לפתחך : (ס"ק כ) נר של כו' עכ"ל ב"י ס"ל לרי"ו דשרי לקרות אלו אפי' דבר של חול דהא הרב"י הביא תחלת ל' רי"ו מותר לקרות לאורו בין בתלמוד ובין בכל ארכיו דאל"כ היינו דעת הכ"י שהביא לבסוף וגם הרב"י כ' על כ"י ומיהו לא נהגו ליזהר בכך משמע דהמנהג להקל אפי' לגורך חול : וז"ל שמן שנדרו כו' דע"כ לא כו' משום קדושה הלבך בחול כו' ור"ל דלא תימא דאסור להשתמש לאור בה"כ שום דבר משום דאית בה קדושה כמו בנר תחוכה דאסור להשתמש לאורו וכמ"ש סי' תרע"ב. וע"ז אין דליכא שמא יעה : והביא ראיה לזה דהא מותר בחול אם מותר משמן שהדליק בשבת מות' בחול לקרות לאורו . בין בתלמוד בין בכל ארכיו : ואע"ג דכ"ח קדושה יש בו . ולכן אסור להשתמש לאורו אפילו בחול דליכא שמא יעה וגם שמן המותר לריך לשורפו : כמ"ש הרב"י סי' תרע"ז בשם התו' והר"ן · וז"ל הר"ן שהביא שם משום דהתם (בנר שבת) אף בעודו דולק למצותו נהנים ממנו משא"כ בנ"ח כו'. והתו' במס' שבת דף מ"ד ע"א בד"ה שבנר כתבו בלי אחר ע"ש ובכ"פ החילוק דב"ה הודלק לשם מצוה לבד אבל נר של שבת וה"ה נר בה"כ הודלקו להאיר ולהנות מאורו . ולא אמרי' דאדעתא דהכי לא

באר הגולה

ט"ז מגן דוד

בדפי הספרים כתבי הקודש כשקוסרים אותו וכודאי זה איסור גמור שמורידין אותם מקדושתן ורחוי לגונזן אלא יהיו מונחים בצנון : טו ואע"ג דלא התנו · ומסיים בת"ה נדחקתי כדי ליתב קלת מה שאין העולם נזהרין עכ"ל ומשמע שם דרחוי לכל אדם כשמגיע דבר אז להגזברים כשקוניין להתנות שיהיו רשאים להשתמש בהם : טז אין מוחין בידם · שאני אי התנו עליו מתחלה לכך כיון שנשתמשין לכבוד התורה אבל ברשאי אחרים דעלמא לא שאין אדם מתנה בעטרות שהן תשמישי קדושה שישמש בהן הדיוט לכבוד עצמו [כ"י ר"ן] משמע דאם התנו בהדיא בשעת עשיית העטר' שיהיו ברשאי אחרים דעלמא' שרי כמ"ש ס"ח ובירושלמי : יז אסור להדליקם · וה"ה לכל נר מצוה וה"ה לכל מילי דמצוה אין עושין מדבר שנעשה לע"ז . מ"ז עיין סי' י"ז ס"ק וסי' תקפ"ו ס"ב : (יח) אסור להדליקו . דדמי לקרבן שאין מקבלין ממנו . אבל מעכו"ם מקבלים כ"כ בי"ד סי' רל"ד . ובס"ח סי' תרפ"ו בתב ואם כתן מעות לכתוב בם בשמו שרי וכ"כ הש"ך בסי' רל"ד בשם מבי"ט : (יז) מאוס . ואם הוא ס' לבטלה מותר להדליק ט"ז ס"ק : (יח) בבה"כ . ה"ה לשאר הדלקה של מצוה רש"ל : (יט) לאורו . היינו דווקא דבר של לימוד וכ"מ מדאסר בסעיף י"ד אפי' להדליק ממנו ומיהו זה דוקא כמי שבדר נר לבה"ב דעלה קאי אבל הערות שעושין הגזברים דרך ליקח במ"ש כל מ' נר לביתו ומשתמש בהן תשמיש חול ה"ל לב ב"ד מתנה עליהן אבל בחותן שעומדים על המצוה אסור לקרות בהם דבר של חול : בא אין מדליקין כו' · ונר של הבדלה לאחר שהבדיל עליה בבר עבר מצותה ומותר להדליק ממנה (ב"ח בסי' תרע"ד בשם רש"ל בתשובה) לא ידעתי מה קדושה יש בנר הבדלה דהא מברכין על אור בכשן ועוד דאפי' בנר של שבת אין בה קדושה ומותר להדליק ממנה : בב לגורך גדול · ל"ע דמשמע לגורך גדול מדינא שרי במ"ש סי"ב בשם כ"י דלמיה אז לחולה שרי דזה מיקרי דבר מצוה וי"ל דכ"י מיירי בשם בו שבנה במ"ש שם והבא

ממש דאין סתם מחשבת נוי לע"ז אלא עושה למכור בשוק . אמנם ע"ד נרות שכבר דלקו וכבו ונאסרו ונמאסו לבהכנ"ס אם מהני התבה מסיק בסוף התשובה וז"ל לדינא נ"ל לפי משמעות הש"ע והחו"י סי' קס"א וסי' קס"ב משמע דמותר ואקדמ"ב פרשת ויקהל וש"ם דע"ז אין הכרח לאיסור ע"כ המקל לא הבסיד והמחמיר תביא עליו ברכה : שם בהג"ה מומר. נ"ב עיין תשובותי סי' אלף רפ"נ : שם במג"א ס"ק י"ז דאפילו נאבד. נ"ב עיין תוס' במגילה ו' ע"א ד"ה טרטראות : שם ס"ק י"ח דאם נתן . נ"ב אליבא אפיסקא מהרי"ו וקל"ל : בא"ד בסה"ד. נ"ב ומשמע כללא דדינא צדקה לעניים מקבלין יממומר ולא קרבן:וההיפוך בנכרים דנודרין נדרים ונדבות אבל צדקה לא משום שנאמר ביבוש קצירה ונו'. אבל נר וס"ת וצורכי בית הכנסת מקבלין בין ממומר בין מנכרי ומ"ש התוס' בב"ב דף ח' ע"א סד"ה יתב וכו' דמייתי מינה הרי"ו ראיה י"ל דלאו דוקא דהוה שרגא כקרבן אלא לאפוקי דלא הוי כצדקה לעניים וק"ל.אבל בהמג"א כאן וביו"ד סי' רנ"ד משמע דשרגא וכדומה הוה כקרבן:אבל צדק'בודאי מקבלים מהם:שם במג"א סק"כ אפילו להדליק ממנו.נ"ב אין

ביאור הגר"א

יה"כ פריך שם ומשני שאני אבודין כו' הא שביתי אמרינן : ס"ט אבל כו'. כמ"ש במגילה שם ת"ש גוללין כו' ופסקו הפוסקים הבעיא לאומרא : ויש מתירין. הוא תר"י שפ' לקולא : וכן נוהגין. ר"ל דוודאי נקעינן לאומרא דעדת בה"פ אלא משום כו': ס"י הנוהגים כו'. משום לב כו' כנ"ל ומשום בבוד תורה מש"כ לאתיים דעלמא שאין אדם מתנה לבטול הדיוט : סי"א נרות כו'. כמ"ש בע"ז מ"ז מ' אחשורה בעבלה כו' : מומר כו'. תע"ג דמעו"ג מקבלין כמ"ש ברש"ן מהן מקבלין מהן קרבן כמ"ש תוס' בב"ב ח' ד"ה יתיב והא דקבול כו' משא"כ במומר כמ"ש ברש חולין מכם כו' וכמ"ש כ"ד ס"ם רנ"ד : סי"ב עכבר כו'. הרא"ש בפ' ג"ה : אסור כו'. כמ"ש בפ"ה דב"ב וס"מ הקריבהו לא כו' : סי"ב נר כו'. עמ"ל : סי"ד אין כו'. כמ"ש

כר יודע ל עור ממשמעות גמ' דשבת ל"ל ב עור מגמרא דסוכה ע"ו

עטרת זקנים

קנה * אחר שיצא מבית הכנסת א ילך (מ) לבית המדרש ויקבע עת ללמוד וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה: הגה ואף מי שאינו יודע ללמוד ילך לבית המדרש ושכר הליכה בידו אז יקבע לו מקום וילמוד מעט במה שיודע ב ויתשוב בעניניו ויכנס בלבו ירא"ת שמים (הר"י פ"ק דברכות):

ב ג קודם שילך לבית המדרש יוכל לאכול (א) ג פת (ג) שחרית אם הוא רגיל בו וטוב שירגיל בו: אחר

מיירי כאן בו סכנה: כג אלא מה שנתן · דמסתמא לא התנו אלא לחלק מבורר באותה שפה ולא לעשות שומא אחרת ואם היה רואי להסתפק בלשונם למה נתכוונו מ"מ כיון דממ"כ הספר נשאר להסתפק אלא שלריכין להחזיר הדמי' ויש ספק כמה יחזירו ומצו למימר ס"ת ממ"כ דידן ואי משום דמי מייתי ראיה ושקול ודמי עכ"ל דתנו אין נותנין לו (יב) כג אלא מה שנתן בלבד: הספרים אם יצא אחד מהם אין נותנין לו (יב) כג אלא מה שנתן בלבד:

קנה לילך מב"ה לבית המדרש ובו ב סעיפים:

א * מ אחר שיצא מבית הכנסת א ילך (מ) לבית המדרש ויקבע עת ללמוד וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה: הגה ואף מי שאינו יודע ללמוד ילך לבית המדרש ושכר הליכה בידו אז יקבע לו מקום וילמוד מעט במה שיודע ב ויתשוב בעניניו ויכנס בלבו ירא"ת שמים (הר"י פ"ק דברכות):

ב ג קודם שילך לבית המדרש יוכל לאכול (א) ג פת (ג) שחרית אם הוא רגיל בו וטוב שירגיל בו:

מן הדין אין יכול ליקח נוף הקרקע מהם ע"ש זה כ"ל ברור:

קנה (א) פת שחרית · מו"ח ז"ל העתיק ממרדכי אחרוך וז"ל ושמלת לפרס שיעור פת שחרית ובאיזה שעה אוכלין אותה דע שאינו לא נהגו כה

באר

שאם ירלה הוא יתן להם דמיהן ויקח הס"ת אע"פ שנתרלה אח"כ ליתן להם הס"ת אינם נקראים מוחזקים כיון שיש בידו לסלקם מ"א. מלא דבר נאמר בה"כ זכה בו דאמר קונה מכח יד ואין יד להקדש. כתב המבי"ט ח"כ סי' קע"א בני העיר שהי' להם בה"כ א' ומחמת סיבה הולרכו לחלוק עלמם לב' הדין שכל כלי קודש וס"ת יחלוקו באופן זה אם יש חפלים יודעים שהקדישם א' יכול הוא או יורשיו להוליכם לבה"כ אשר הוא באותו זמה שאינו יודע יחלוקו לפי ערך אכיהם שהם מבן י"ג ומעלה כי יש לכולם זכות בהם ואם ח"א לחלקם יתחמשו כל א' בזמן לפי ערך ע"כ וכתב המ"א וכ"כ אם בעליו ממנו אע"פ שידוע מי הקדישם זכו בהם כלם דהא הקהל יכולים לשנותו לדבר הרשות כמ"ש בי"ד סימן רל"ט ס"ג ועוד כ"ל דנם לנשים וטף יש חלק בכל הדברים שירשו הזכות מאבותיהם וכמ"ש הר"ן פ' כ"ה וז"ל אע"ג דאיכא כמה יתומים קטנים אפ"ה בני עיר אנו מזכי בה"כ דהוו אפטרופא דידהו עכ"ל. כתב מ"ע בתשו' סי' ס"ד אחד שקנה מלוה לשנה בגון גנילה ובתוך השנה גירש המלך היהודים אם בשעת הקנין בבר נשמע דבר המלך אע"פ שהיו משתדלין לבטל הגזירה מ"מ ה"ל להתנות ואם לא התנה לריך לשלם וכשהתנה בעינן תנאי קודם למעשה וכל דיני תנאי דאל"כ התנאי בטל והמעשה קיים ולריך לשלם עכ"ל · ועכח"מ סי' של"ד ס"א בהג"ה ואפשר דהקדש שאני דיד הקדש על העליונה · כתב הרשב"א סימן תקפ"ו דאוכן היה לו בית סמוך להיכל בה"כ וכנה אותו נאה ולה לערבו עם בה"כ כדי להרחיב בה"כ ועכבו הלבור בידו מחמת שהיו מקומות יביבה שם שירדו ממעלתם והסכימו שיעשה מן הבית היכל לבה"כ וכן עשה ונולה לכתוב שמו עליו אין יכולים לעכב עליו אבל התורה כותבת ומפרסמת הטובה מלוה עכ"ל. ועכ"ד סי' רמ"ע סי"ג וסי' רל"ג ס"ג · מי שיש לו בית הכנסת סמוך לבה"כ ע' בתשו' שחרית יוסף · ויש לדמות לאילן הסמוך לעיר דאמרי' מסלקו ונותן דמיה דשאני הזיקה דרבי' מהיזקה דיחיד וכ"מ בח"מ סי' רל"ב ורל"ד דאם יש לו חזקה וטענה מהני למרחן וכ"ה · אחד בנה כ"ה ולו הקהל להשתתף עמו במעות ולא רלה שיהי' לו ולזרעו לשם וכלה זרעו (ס"ח סי' תק"ב): ברבה פרשת אחרי אם אין לאדם מלוה קבוע לדורות מה הוא עושה ר' יוסה אומר אם אין לו · ביומא דף ע' כל אחד מביא ס"ת מביתו וקורא בו להרחות חזותו לרבים פירש"י להרחות מוי של ס"ת ותפארת בעליה שעורה להתנאות במלות · ביומא דף כ"ד למה מפיסים ומוזרים ומפיסים כדי להרגיש כל העזרה מכאן יש ללמוד שמובב להתפלל מנחה בפני עלמו ולחזור ולהתחסף ולהתפלל מעריב אלא שבחול מתפללים שביבה כאחד מפני טורח הלבור והא דמתפללין מוסף סמוך לשחרית היינו משום דאסור לקבוע סעודה קודם מוסף: המעבב לבמות בה"כ אחרת בעיר מונע הרבים מלעשות מלוה(ריב"ש רל"ח ורל"ג ר"י הלוי מ"ד מ"ש)ומדברי הרא"ש ח"א ל"ג נראה שם"ל דאם שם מכילה אותם אסורים ליפרד וכ"כ במשפטי שמואל סי' מ"ח · ועיין בהר"ם הלוי סימן ה': כתב בכ"ה שהקהל יכולים לנזור אלא יתפללו י' חון לבה"כ מפני מרחית העין מפני האומות שיסברו שהם רבים וגם מפני היחידים שאין מותנים המסים ומתפללים כי במקום אחר · אחד רלה ליתן בעד מלוה עשרה זהובים ונתן אחר ע"ו זהובים ואח"כ חזר השני חייב הראשון לעבבו בעד י' זהובים כ"כ בל"ל והבית ראיה ממתניתין פ"ז דערכין ולא נהגו כן:

קנה א ילך לבית המדרש · ואם לריך לעשות דבר נחון ילמוד פסוק אחד או הלכה א' (ע"ה): ב ויתשוב בעניניו · פי' שיראה ויבדוק במה שעושה אם יש בו לד עבירה יפרש ממנה: ג פת שחרית · כתב הב"ח בשם מרדכי אחרוך פת שחרית מינה אלא בתבואה הרחוקה מן היישוב ולא בממה

היטב

ואם לא התנה לריך לבלם.וכשהתנו בעינן תנאי קודם למעשה וכל דיני תנאי. מ"ע סי' ס"ד ועיין בח"מ סי' בל"ד ס"א בהג"ה. ואפשר דהקדש שאני דיד הקדש על העליונה מ"א. כתב הרשב"א דאותן שבנה מביתו היכל לבה"כ ורולה לכתוב שמו עליו אין יכולין לעכב עליו שהתורה מפרסמת הטובה מלוה. א' בנה בה"כ ורלו הקהל להשתתף עמו במעות ולא רלה אלא שיהי' לו ולזרעו לשם וכלה זרעו. עי' ס"ס סי' תק"ב. ועיין תשובת עה"ב סי' מ"ט מזה. א' רלה ליתן נגד מלוה עשרה זהובים ונתן אחר ע"ו זהובים ואח"כ חזר הבני חייב הראשון לעבבו בעד יו"ד זהובים ל"ל. והמ"א כ' עליו ולא נהגו כן: (בס' א"ר מפלפל אי מותר לעבות המבס' לס"ת או מענטלי ומפה מעטעטז ומסיים שם ולמה דס"ל דאסור אם טעה א' ועשה הוי הקדש טעות ויעשה ממנו פרוכת:

קנה (א) לבה"מ.ואם לריך לעשות דבר נחון ילמוד פסוק א' או הלכ' א' ע"ת.והמנהג בכ"מ שקובעים ללמוד אחר התפל' בבה"כ ואומרים קדיש דרבנן ואין מילוק בין גדולים שעוסקים בתור' או קטנים ובלבד שיהא יוד גדולים שיעמו אים"ר ע"ת: (ב) שחרית כתב הב"ח בשם מרדכי פת שחרית אינה אלא בתבואה

תשובה

בעשרה ולא הוסיף אחר עליו א"י לחזור ובזה המנהג להוציא ממנו:

סי קנ"ה (א) לבהמ"ד. עיין בה"ט, וכתב בר"י בשם מז"ה דן אם הדין בלא נטילת שכר עולה לקביעת עתים אבל בשכר וכן מלמד תינוקות בשכר אינו עולה וע"ש שמסיפק הלומד בישיבה בעת קבוע ומקבל פרס אם עולה וע"ש שמה שאמרו כל השונה כו' מיעוט הלכות שנים וכ"כ בספר המנהיג והביא הרשב"ש בתשובה סי' נ"ב והסכים עמו ע"ש:

ביאור הגר"א

כו' דאומרין דהתנו לחלק מבורר באותה שנה ואפי' מספיקא אמרי' אייתי ראיה ושקול וכמ"ש בב"מ ק"י ב' אחר אחיי כו' אלמא כו': סי' קנה ס"א אחר כו'. סוף ברכות והר"י בס"ה: יקבע כו'. פ"ב דשבת: וצריך כו'. דזהו עניין הפקיעות דבלא"ה אמרי' קבוע ומקבל פרס אם עולה וע"ש שמה שאמרו כל השונה כו' מיעוט הלכות שנים וכ"כ בספר המנהיג

הגהות רעק"א

ללמוד כי תוס' דפסחים ל"ד דלא זה שעשה לכבוד עלמו. הרי שב' דלא הוא אנדרעא ואינו ע"ז: מג"א ס"ק כ"ג.ואין יד להקדש שמקור דין זה בתוס' בעמולה די"ב ע"א ד"ה אבל ופ' בתוס' שם ועיין ברמב"ן פ' הספינה שב' תירוץ אחר לקושי' התוס' דשם וא"כ אין הכרח לדין זה: שם בא"ד. ור"י לוי סי' ע"ז. וע' באריכות בהגו' מגן גבורים סי' מ': שם בא"ד ומפרסמת הטובה מלוה עכ"ל. ע' בס' אמונת שמואל סי' ל"ה:

מחצית

נדר בזה מפי' מ"א מה שסייס רי"ן כמה דקרי עפי איכא מלוה כו': וא"ש כאן מותר כו' ר"ל מ"ש כאן בש"ע בסעיף י"ג ול"ל דחזר בש"ע ממ"ש בחיבורו. אבל באותן שעומדים על המצורה כו' · ר"ל כ"ז שעומדים על המצורה: (ס"ק כב) לעולך כו' מדינא שרי ר"ל וא"ל לעשה דלב ב"ד מתנה: (ס"ק כג) אלא כו' כדאמרי' גבי יתמי. במס' ב"מ דף קי"ו ע"ב · ובח"מ סי' קע"ו דבש"ח גובה מן היתומים קרקע שהיה אביהם וגם השבח שהשביח אביהם אבל לא שבח שבחו יתומים. ואם היתומים אומרים אלחנו השבחנו וב"ח אומר אביהם השביח לריכים היתומים להביא ראיה ואמרי' הטעם דהא אפי' השביחו היתומים אחרא לגוביא קאי כמאן דגביא דמי והיינו דאפי' השביחו יתומים בע"ח גובה הקרקע עם השבח אלא שהבע"ח לריך לשלם ליתומים דמי השבח. א"כ מקרי יתומים באים להוליא מבע"ח לכן עליהם להביא ראיה וה"ה הכא כיון דעכ"פ הס"ת נשארה להשארים פה אלא שלריכים לשלם להיולאים וכיון דאיכא ספיקא על היולאים להביא ראיה: ולפי טעם אחרון אפילו הוזלו כו' ר"ל דלטעם אחרון טוי ספק אי היה דעתם לשומא מבוררת אז או כפי אשר יהוה בשעת היליאה וא"כ בהוקרה לר כיס היולאים להביא ראיה שהיה כוונתם כפי השומא בשעת היליאה וממילא בהוזלה לריכים להביא ראיה שהיתה הכונה כפי השומא שהיתה אז מבוררת משא"כ לטעם א' דליכא ספיקא א"ו היתה דעתם לשומא מבוררת אז א"כ גם בהוזלה לריכים ליתן כפי השומא ראשונה: וא"ל דאם היה התנאי כו' וכמ"ש בח"מ שם סי' קע"ו ר"ל דשם הובא שני דעות דיש ס"ל דוקא בעשה אבל אין לפותיקי לבע"ח דלא מלו יתמי לסלק לבע"ה הוא דלריכים היתומים להביא ראיה דהקרקע בחזקת בע"ח קיימא כל"ל אבל אי לא עשאה אפותיקי דיכולים היתומים לסלק לבעל הוב אז הקרקע בחזקת יתומים ולריך בע"ח להביא ראיה ולדידהו ודאי א"ש דברי מ"א כיון דהיולאים רשאים לסלק הנשאר' אין הנשאר' נקראים מוחזקים אולם י"ל שם דאפילו לא עשה אפותיקו מקרי בע"ח מוחזק ולריכים היתומים להביא ראיה וכן הסכים הש"ך שם מ"מ דינו של מ"א אמת דהא הש"ך שם כתב הטעם אפי' לא עשאה אפותיקי מ"מ (חזקה) של בע"ח על הקרקע אלא שהיתומים יכולים לסלקן א"כ כל זמן שלא סלקוהו הקרקע בחזקת בעל הוב ונקראו היתומים מוליאים ועליהם להביא ראיה. ועטה זה לא שייך הכא דאוכן הנשאר' אינם יותר מוחזקים מן היולא ויד שניהם שוה בשם"ת: מלא כו' ועיין בשקלים פ"ז ר"ל דתנן שם במשנה ב' מעות שנמלא בהר הבית אפי' ברגל ברוב המעות שבידי אדם אז הוא מעות מעבר אפ"ה אמרי' דהמעות חולין והן של מוצאן דאזלי' בתר רוב השנה דאז הוי רוב מעות חולין ומה בכך שהיה חולין בשעה שנפלו מן האדם מ"מ יזכה בו הגר הקדש ויהיה הקדש אלאורתא דאין הגר קונה להקדש · כ' המבי"ט כו' בזמן לפי ערך ר"ל דרך משל אם היו תחלה שלשים איש ונתפרדו ונשאר במקום אחד עשרים ובמקום אחר עשרה אותן עשרים ישתמשו זמן כפל ממה שישתמשו בו העשרה דהיינו אם העשרה משתמשים בו שנה ישתמשו העשרים ב' שנים: וא"ל אם נשתקע כו' כוונתו לחלוק עמ"ש המבי"ט אם יש חפלים יודעים כו' יכול כו' להוליכה כו' עז"כ מ"א דאם נשתקע שם בעליו שכלם שוין בהם כמבואר שם ביו"ד כ"ז שאם בעליו תחום עליה לא מקרי נשתקע שם בעליה. ועוד כ"ל דגם לנשים (והיינו אם היו בנות יורשות אלא ה"ל אחי') : וטף כו'

חתם סופר

זה ק"ו דלהדליק ממנו איכא הכחשה וביזוי מצוה משא"כ לקרות לאורו הוא קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה אלא מדרבנן ואפשר דבבהכנ"ם אפי' לכתחלה שרי ועמ"ש תוס'שבת דף כ"א ע"א ד"ה שמחות וכו' וכן בפסחים דף כ"ו ע"א ד"ה מעילה וכו': שם ס"ק כ"ג ואין יד להקדש. נ"ב כמ"ש הרשב"ם ותוס' בב"ב דף ע"ט ע"א והרע"ב והתוסיו"ט במעילה פ"ג מ"ו. ומה שהקשה התוסיו"ט דעכ"פ יש שליח להקדש י"ל כיון שחב לאחריני לא. אבל צ"ע לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש כדאמרינן בקידושין דף כ"ט ע"א ובש"ם אין הכרח כלל דאין יד כמ"ש בחידושי הרמב"ן שם דניהו דנקנה להקדש אבל אין בו מעילה. ועוד צל"ע מי לא מצי איירי בחצר שאינו משתמר לדעת הקדש ולא מיירי התם אלא מדין נידולי הקדש ולא מדין חצר וכן מבואר ממשנה ד' פ"ה דשכלים ועיין הו"מ סי' דס"ח ועיין תשובות ח"ם או"ח סי' מ"ד [ע"ד בעה"ב אחד שיש לו חנות הפתוח לרה"ר למזוג יין ושכיחי שם מצרים הרבה ומצא הנער המשרת שלו כיס ובתוכו מעות בידוע שנאבד מהמצרים אי זכה הנער או בעה"ב שחצירו קונה לו. וסיים תשובתו בזה"ל מ"מ בהא סלקינן בעובדא דידן זכה הנער המשרת דקיי"ל מציאת פועל ושכיר לעצמו אם לא שאמר לו הבעה"ב הנבה לי מציאה זו ועיין סמ"ע ס"ס ע"ח.ומה שאומרים שהמנהג מציאת משרת לבעה"ב הבל יפצה פיהם ואין מקום לזה.ומ"ש מכ"ת משו"ך ס"ס ל"ז יעוין מ"ש ב"ש ר"ם מ"ז ותל"מ: שם במג"א ס"ק כ"ג ד"ה ומצאו דבר. נ"ב עיין

שערי

סי' כ' ס"ק ד' בשם אמונת שמואל. ומ"ש בשם הצ"צ אחד רצה ליתן בעד מצוה כו' ועיין בשו"ת פנים מאירות ה"ב סי' כ"ה שהיה איזה סכסוך בענין קניית משפטר שהשני אמר שהשמש שעה והראשון אמר כיון שהשמש הכריז ההופסה הסיח דעתו ושאלו הנבאים פיו ולא רצה לחקור הענין ביום הקדוש וצוה להכריז שנית מכירת המפטיר ומה שיהיה הפסד יקוב הדין אחר יוה"כ והביא דברי הצ"צ והעלה שהמוחזק יכול לומר קים לי כהפוסקים דלא ילפינן צדקה מהקדש ומנהגו של ישראל כו' כמ"ש המג"א. אך אם פסק

קול התרנגול ולא קול מוסכים בחניות והרגילים בה צריכים לאוכלה תדיר בכל יום וע"כ ממעטים החכמים ממנה עכ"ל • ואין אלו אלא דברי נביאות וגמ' לא משמע כן ולולי דמסתפינא הייתי אומר שהשומע שמע ועשה דאמרינן בשבת דף ס"ו דפותה הוי דלא שמע קול וכו' כמש"ל והוא סבר דפי' זה קאי על פיתא כלומר פת שחרית :

קנו עיין בהלכות דיעות להרמב"ם וכלל הדבר שילך אדם בדרך האמצע לא יקנאה יותר מדאי ולא יפזר יותר מדאי רק הגאוה והכעס יתרחק ממנה בה כל עיקר ואין רבותינו רגילין בה מפני שמעטו שפת שחרית איזה באה אלא מתבואה רחוקה מישוב ולא שמעה קול תרנגול ולא קול מוסכי חניות והרגילים בה צריכים לאוכלה תדיר כל יום ע"כ ממעטים החכמים ממנה דא"א לעמוד עמה עכ"ל ומי שלא נותן לב לדבר זה ומקייים הדברים כפשוטן לא הפסיד כלום •

עד קלה האחרון • אמרינן בגמ' ו' דברים גנאי לת"ח ע' ברכות פ"ו : א מלאכתו עיקר • פי' שיעשה רק כדי פרנסתו ואמרי' בגמרא הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן ע"ש ועיין בהג"מ פ"ג מה' ת"ת בעניין יפה ת"ת עם דרך ארץ: ב יתחייב לו שבוע' עיין בתשו' ר' אהרן שמון ס' ל"ה דפעמים אסור לקבלה • כ' הרמב"ם פ"ו מהל' דעות מ"ע להדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמוד ממעשיהם שלא' וכו תדבק : מצוה על כל אדם להוכיח את כל אחד מישראל בנופו שלא יכבד לחברו ודוקא רעך בתורה וכמצות אבל אדם רשע ודוקא רעך בתורה וכמצות אבל אדם רשע שלא יבוזו לו אבל אם הוא מוכיח לרבו אינו מצוה ואם הוא מוכיח לרבו אינו מצוה ואם הוא מוכיח לרבו אינו מצוה

קנו סדר משא ומתן ובו סעיף אחד :

א אחר כך ילך (א) לעסקיו דכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון כי העוני יעבירנו על דעת קונו ומכל מקום לא (ב) יעשה א מלאכתו עיקר אלא (ג) עראי ותורתו קבע וזה וזה יתקיים בידו ג וישא ויתן באמונה ויזהר מלהזכיר שם שמים לבטלה שבכל מקום ד שהזכרת השם מצויה מיתה מצויה ויזהר ° מלישבע אפילו באמת שאלף עיירות היו ליגאי המלך וכולם נחרבו בשביל שהיו נשבעים שבועות אע"פ שהיו מקיימים אותם ה ויזהר מלהשתתף עם עכו"ם שמא ב יתחייב לו שבועה ועובר משום לא ישמע על פיך :

°ע' בי"ד סי' של"ה סמ"ג הגה

שמיטו מקבל תוכחה מצוה לשנאותו בע"פ דף קי"ג [הג"מ] ומשמע שם בתוספות דלפ"ה מצוה לטעון עמו כדי לכוף יצרו שלא יבואו לידי שנאה גמורה וכ"י

באר

הרחוק' מן היכוב ולא שמעה קול תרנגול ולא קול מוכיחים בחניות והרגילים בה צריכים לאוכלה תדיר בכל יום וע"כ ממעטים החכמים ממנה עכ"ל . וט"ז ומ"א כתבו דמי שמקיים הדברים כפשוטן ש"ד ועיין בתשובת מהרש"ל סי' ט"ז :

ביאור הגר"א

סי' קנו ס"א כי העוני כו'. רפ"ד דערובין : ויזהר כו' פ"ק דנדרים : ויזהר כו' שלא כו'. מ"ר ריש מעות וסס כ' אלפיס עירות : ויזהר כו'. סנהדרין פ"ג ב' : ויש מקילין כו'. תוס' שם וריש בכורות וש"מ : אלא שמשתפין כו' . אע"ג דיסראל מוזהרים ע"כ כמש"ש ה' תשוס שנת' לה' לגדו ב"כ לא תלינו שמהרו ע"ז וגם לא קאי ע"ז : ולתת כו'. דלא אסרו אלא לפני לידיהן כמ"ש ברש ע"ז וע' ריש בכורות :

חכמת

סי' קנ"ו ס"א נ"ב עיין במג"א ס"ק ב' מ"ש כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלאו וכו' וע' בגזיר דף נ"ו ע"ב מה דקאמר שם כל מלתא שמעתתא דמתאמרא בי תלתא קדמאי ובתראי אמרי' מציעאי לא אמרינן וכו' משמע בזה אינו עובר בלאו וא"כ אם איזה אחרון מביא דברי הס' הקודם לו שהביא בשם הקדמונים א"צ להזכיר אח"כ רק האחרון והראשון ולא האמצעיים ע"ש. ובוא וראה כמה נזהרו חז"ל שם לעשות מזה מימרא והוכחה לדינא ובעוה"ר בזה"ז עושין להיפוך מתלבשין בטלית שאינו שלהם וה' הטוב יכפר בעדם ודו"ק. עוד כתב המג"א שם ס"ק ב' שאל יוציא דבר מגונה מפיו לכן אל יאמר בתלמוד ביצים אלא ביעים. והנה לכאורה משמע להיפוך דקאמר שם דפעם אחד הלך רבי למ"א וראה אותם מנבלין עיסותיהם בטומאה א"ל מפני מה אתם מנבלים עיסותיכם בטומאה א"ל תלמיד אחד בא לכאן דהורה לנו מי בצעים אין מכשירין והוא מי ביצים דריש להו ואינהו סברי מי בצעים אמר להו (וזה נגד דברי המג"א) וע"ש בתוס' ואם הוי אומר מי ביעים בעיי"ן לא הוו טועין על מי בצעים ובע"כ דביצים אמר להו וזה נגד דברי המג"א אך כך דייקינן נראה דאדרבא מהתם מוכח להיפוך מדקאמר שם באותה שעה גזרו תלמיד אל יורה אלא א"כ נטל רשות מרבו. והנה לכאורה אין לזה הבנה מה ענין זה לזה ורש"י פירש שם

מחצית

היום וכדתנן התם היה מביא כ"א ס"ת כו') להראות נוין של ס"ת ותפארת בעלי' שערה להתגאות במעוה' כו' עכ"ל : ביומא דף ד"ד למה מפיסים כו' שבכל יום היו מפיסים במקדש ד' פעמים וכל פעם על ענין עבודה מיוחדת מי יזכה בה והקשה הס"ם ה"ל להפיס על כל ד' עניני עבודה בפיים א' ומשני כדי להרגיש את העזרה ופירש"י להשמיע קול המון עם רב כ"פ שהיא כבוד למלך שנאמר בבית מלכים נהלך ברגש עכ"ל : סעודה קודם מוסף כדלק' סי' רפ"ו סעיף ג' : א' רלה ליתן בעד מצוה כו' הוא שם בסי' ע"ב והמעשה שם היה שהאחרון מחויב לעכבו בשך שפסק הראשון והמותר יפסיד הצדקה ואם האחרון חזר בו לבד צריך האחרון לשלם מה שהוסיף על הראשון והשאר ישלם הראשון ואם חזרו שניהם בבת א' או אם היו ג' וחזרו השלשה בבת אחת אז תלא במחלוקת רש"י ורמב"ם וקצרתי כיון שכתב ולא נהגו כן וגם בתשובה הנ"ל כתב ג"כ וז"ל אע"פ שהגבאים מוהגים לכוף האחרון על הכל והוא לבדו צריך לשלם בעדקה כל מה שנתן הוא מכל מקום הדין דין אמת כמ"ש כו' עכ"ל אמנם אם האחרון או' שמעולם לא הוסיף על הראשון אלא שהשמש עשה וסבר שהוסיף בזה אין מהג מבורר ולכאורה בזה יעמוד הדבר על ד"ת ועיין בתשובת פנים מאירות חלק ב' סי' ד"ה שחולק על תשובת נ"ל הנ"ל :

סי קנו עיין בהל' כו' בדרך האמצע לא יקמן כו' וכן כל המדות האמצע טוב חוץ מגאוה וכעס ו' דברים כו' ברכות בדף מ"ב ע"ב : א' לא יצא מבוהם לשוק וכ' הרמב"ם פ"ה מהלכות דיעות דבין בגדו וכין שערו מבוהמים בשניהם גנאי אבל בשרו מבוהם ליכא גנאי די"ל דבוהתו להעביר הזיעה משא"כ בגדו ושערו אולם בגמ' אמרו דוקא במקום שהשודים על משכב זכר והרמב"ם סתם משמע דבכ"מ איכא גנאי או החמיר לדידן.ג' ואל יצא ידידי בגלל' ב"כ משום חבר שהולך אצל זונה ואם י"ל עת קבוע אז אצל רבו ללמוד שרי דמידע ידעי שהולך ללמוד.ג' אל יצא בטעלים הטולאים בלאי ע"ג טלאי בימות החמה אבל בימות הגשמים מותר אם הוא עכי כ"ה ברמב"ם ובגמ' יש עוד חילוקים בזה.ד' ואל יספר עם אשה בשוק אפי' היא אשתו או אחותו או בתו לפי שאין הכל בקיאין בקרובותיו ויבא לידי חשד.ה' ואל יסב בחבורה של עם הארץ משום דלא ימשוך אחריהם ו' אל יכנס אחרון לבית המדרש עוד שם י"א אל יפסיק פסיע' גשה שבוטלת א' מת"ק ממאור עיניו אע"ג דא"ל אקצת בקירושא דשבת . ואל יהלך בקומה זקופה שכל המהלך בקומה זקופה אפי' ד"א כאלו דוחק רגלי השכינה דכתיב מלא כ"ה כבודו וכ' במעדני י"ט אהא דפסיעה נשה כו' וז"ל וא"כ לכ"א אף מי שאינו מ"ח יהיה נזהר מזה כו' אלא שהחכמים הקפידו יותר לגאות לת"ח וכיון שבודאי גם שאר הדברים היו רחוים לכל מ"מ נזוחתם לת"ח לפי שהוא מהראוי שיהיה נזהר בכל ענייניו להתהג בדרכים ולא יסברו מאור עיניו וכיוצא בזה עכ"ל : (ס"ק א) מלאכתו עיקר כו' ואמרינן בברכות (דף ל"ו ע"ב) הרבה עשו כו' דת"ר לא יעוק ספר תורה הזה מפיך יכול דברים כתתן פרש"י שלא יעשוק בדרך ארץ ת"ל ואספת דגנך הגהג מהגג דרך ארץ פירש"י שלא תבא לידי גזלה ואבידה ר' ישמעאל עושין רשב"י אומר אספר אדם תורה בשעת חרישה וזורע בשעת כו' תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנאמר כו' ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמם שנאמר ואספת דגנך כו' אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן והרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידן (וכתב מהרש"א להרבה שעשו כרשב"י לא עלתה אבל למיעוט שעשו כרשב"י עלתה) : ועיין בהגמ"יי כו' בעניין יפה ת"ת עם ד"א. שכתב בשם ר"ת שהוכיח ממשכח' יכמות דכל היכי דקאמי עם דבר האחר עיקר ולפ"ז הא דתנן בפירקי אבות יפה ת"ת עם ד"א הדרך ארץ עיקר ורבינו אלחנן דחה ראיית ר"ת והביא ראיה להיפוך וגם הקשה לר"ת אדרייק מרישא דד"א עיקר לרייק מסיפא דתורה עיקר דקתני וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה ולפ"ד ר"ת כיון דקתני עמה מלאכה משמע שת"ת עיקר וכ' ר"ש שמרישא אין לדייק מדקתני עם דאי לא הוי קתני עם אלא הוי קתני יפה ת"ת וד"א ה"א דאו אי אמר אי ת"ת אי ד"א עכת"ד אולם הב"ח כ' דשני הדיוקים בין בריש וכין בסיפא א"ש דרישא מיירי ביורדי הים והולכים בדרך רחוקה ופליהם ארז"ל לא תמלי' התורה כתגרין וכזה מיירי ריש דיפה ת"ת עם כו' דגביהו יהיה הד"א עיקר וכסיפ' מיירי באותם היושבים בביתם ועוסקים בתורה אבלו יהיה ת"ת עיקר והזהירה המשכח דעבי"פ יעסקו מעט במלאכה דאל"כ סוף התורה בטילה : (ס"ק ב) יתחייב כו' ע' בתשובת רא"ש דפעמים אסור כו' ואני לא זכיתי לראות אותה תשובה אמנם בתשובת שער אפרים סי' כ"ד ראיתי שכ' שקיבל מפי רבו מהר"ש בעל הלכות מחוקק דאין כוונת דברי הס"ע והתוס' שהדרין שמשם נובע דין הרמ"א כפשוטו וגם בתשובת מעיל צדקה סי' כ"ב בעיקר הדין והפי' נתכוין לדעת שער אפרים וז"ל התוס' בסנהדרין דף ס"ע ע"ב ד"ה אסור כו' וזמן הזה כלם נשכחים בקדושים שלהם ואין חופסין בהם אלקות ואע"פ שהם שמזכירים עמהם ש"ם כוונתם לש"ז מ"מ אין זה שם ש"ז גם דעתם לעושה שמים ואחרן ואע"פ שמשתתפים ש"ם ודבר אחר לא אשכחן דאסור לגרום לאחרים לשתף ולפני עור ליכא דבני נח לא הזהרו על כך עכ"ל והסכימו בתשובת ש"א ובתשובת מ"ל הנ"ל דלשתף שם אלקים ע"א עם ש"ם כמו מאמינים הסילום או אפי' באמרם שמאמינים בשניות ואומרים זה למעלה מזה בזה ודאי בן נח שזה לישראל וכמו שהישראל הזהר ע"ז דהוא מעיקרי ע"א ה"ה דבן נח מצווה ע"ז ודלא כס' עולת תמיד וכוונת התוס' להתיר בזה"ז דהא אין מזכירין בשבועתן שם ע"ז אף שמזכירים קדשים שלהם אין מחזיקים אותן קדושים לאלקות וכתבו התוס' ואע"פ שמה שמזכירים עמהם ש"ם ר"ל שם אלקים או שם בורא י"ל דאין כוונתם דוקא לע"ז אלא לבורא שמים וארץ והיה מי שיהיה ואפי' דעתם לע"ז מ"מ אין מזכירים שם המיוחד לע"ז בפשט כ"א תואר אלקים או בור' א"כ אין בו איסור משום ולא יזכיר על פיך כיון שאינו מזכיר בפי' שם העצם של הע"ז שלו וכתבו התוס' ואע"פ שמשתתפים ש"ם וד"א ר"ל אם נאמר שמה שמזכירים אין כוונתם לע"ז אלא לבורא שמים וארץ ומזכירים גם הקדשים שלהם אע"ג דישראל בה"ע אסור וכמ"ש הרמב"ם פרק י"א מהלכות עבודות מכוה דמכוה גדולות נגרא לבורא יתי' ולא מעטם איסור ע"ז מ"מ בן נח נעשו ע"ז ואין אנו עובדים משום לפני עור וגם אין בזה איסור משום ולא יזכיר על פיך שאסור לגרום שאחרים יעבדו כן . כן פי' בתשובת מ"ל ואיתי ראיה לאסור איתוק כנ"ל לישראל ממ"ש התוס' גבי חרב לה' ולגדעון וכן דברנו בה' וכך אף שמעולם לא היתה שם כוונתם אלקים אלא האיסור במ"ש הרמב"ם עכ"ל לא הבנתי אדרבה התוספות דף ס"ג ע"א כתבו בד"ה כל המשתף ש"ם וז"ל לא דמי להא דכתיב חרב לה' ולגדעון וכן נדברנו בה' וכך דלא אסור אלא בעודי דאלקים עכ"ל הרי משמע דאיסור דלא אסור אלא היכי דתופס להתי איתוק לאלקים ול"ל שבתשו' מ"ל היה מפרש דברי התוס' אף שאינו מחזיק להסיתוק לאלקים אם משתתפו לש"ם בדבר חשוב הסייך לאלקים כמו בשבועה אסור ולא במקום אחר והוא דוחק ובתשו' ס"א הנ"ל מפרש כוונת הסיתוק של התו' שהמבדיל תמורת משה נביא ה' מכחישים שבועת משה ומזכירי' הקדישים תמורתו עם הש"ם וא"כ האיסור מצד הכחשת שבועת משה או שאר נביאים וע"ז לא הוזהר בן נח ע"ש מ"מ

היטב

קנו (א) לעסקיו . כלל הדבר שילך אדם בדרך האמצע לא יקמן יותר מדאי ולא יפזר יותר מדאי רק הגאוה והכעס יתרחק ממנה עד קלה האחרון הרמב"ם פה' דיעות : (ב) עראי . פי' שיעשה רק כדי פרנסתו והעיקר ללמוד תורה. ומצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם. כדי ללמוד מעשיה'

שערי תשובה

סי' קנ"ו (א) לעסקיו עיין בה"ש וכתב בר"י בשם מהר"י צמח הרב זללה"ה כשהיה הולך בדרך ונותנים לו שלום היה מסתכל שאם היה במקום טהור ונקי היה משיב עליכם שלום. ואם היה מקום מטונף היה משיב ברכה טובה עכ"ל : (ב) עראי עבה"ט. ועיין במג"א במ"ש שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלאו ונרשם ס"ק דנדרים ועיין מ"ש בבית אפרים על טריפות בהקדמה לח"ב שמקור הדברים

שלמה

שלא יהיו נותנין רשות אלא למי שלשונו פתוח שלא יטעו בלשונו וכו' והוא דחוק מאד לו' מי שלשונו עלגים לא יהיה לו רשות להורות ומה חטא ומה פשע לגרשהו מהסתפח בנחלת ד' אך נראה דמזה מוכח דדעת המג"א בשם הרש"ל הנ"ל ולכך הנה בס"ק דססחים אמרו דאל יספר אדם אלא בלשון נקייה והני תרי תלמידי חד אמר שווינן הך שמעתתא כנדי מסנקן וחד אמר שווינן חך שמעתתא כד"א מסנקן בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול א"כ מוכח מזה מדסיפר בלשון שאינו נקייה הכיר שיש בו שמץ פסול וא"כ ה"נ כיון דלא יאונה לצדיק כל און אם היה זה מספר בלשון נקייה לא היה מזדמן שיטעו בדבריו רק כיון דסיפר בלשון שאינו נקייה מוכח שהיה בו שמץ פסול ולכך נמשך שטעו בדבריו לכך אמרו שמכאן ולהבא אל יורה אלא א"כ נטל רשות מרבו ומסתמא לא יתנו לו רשות רק אם ידעו בו שמספר בלשון נקייה ואז ממילא יהיה מוכח שהוא צדיק ולא יאונה כל און על ידו שיטעו בדבריו ומוכח כדעת המג"א שהביא בשם רש"ל ביש"ש פ"ז דב"ק ודו"ק : והנה במ"א כל האומר דבר ואינו אומרו בשם אומרו עובר בלאו ונרסינן בגיטין דף י"ג ע"א איבעיא להו ר"ש הנשיא הוא או משמיה דנשיא קאמר. ולכאורה תמוה מה נ"מ מידי בזה ונראה דנ"מ אם רוצה לו' דבר בשם אומרו אם מחויב לפרוש שמו ממש או באומר סימנא בעלמא בנו

השקר

מדברי שניהם למד דאם מזכיר הגוי שם העצם של ע"ז אפי' בשיתוף עם הש"ם אסור לקבל השבועה' וכ' בבה"ה בשם תשו' הרא"ש וז"ל מיהו ידע שמים בסיעה' שהגוי נמר בדעתו ליהנות מה תועלת להשביעו עכ"ל : ומשמע שם בתוס' דאפ"ה מצוה לטעון עמו ד"ל דאפי' יש שם אוהבו שצריך סיוע לפרוק עמו אף דפריקה קודם לטעינ' ומשום לצר ביא כ"ה מ"מ כה"ג מצוה לטעון מלפרוק עם האוהב והכי אית' התם הרוא' שהבאו עבר עביר' אסור להעיד עליו כיון שהוא עד א' ולא יאמינו לו והוי בכלל מוציא שם רע. א"ר שמואל בר"י מ"מ מותר לשנאותו שנאמר כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו. והאי שונאך ארז"ל דר"ל שונאך ישראל ולא שונאי גוי דבגוי אינו מצוה לסייעו וכיון דישראל מייירי אינו אסור להעיד בשביל שהיו בתיסורי אע"כ בגדון הם"ג שראהו עובר עביר' דכה"ג מותר לשנאתו ובקשו הא דאמרינן בב"מ אוהב לפרוק ושונאך לטעון מצוה בשונאך לטעון כדי לכוף את יצרו ובשונאך כה"ג דמותר לשנאתו (גם אמר שם דמצוה נמי איכ' לשנאתו) מאי כפיית יצר שייך הכא ותי' דע"י שהוא שונאך לו גם חברו שונאו דכמו' הפני' כו' ובא ע"י כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר עכ"ל פי' שנאתיה לידי שנאה גמורה שמוסיף שנאה על מה שנאתו שעבר על ע"ז שעבר עבירה גם תחלה אלו הי' אב בתשובה הי' מוחר משנאתו ובכשו בשנאתו לידי שנאה גמורה אפי' בשיטוב בתשוב' תשאר השנאה בלבו ולכן שייך שפיר כ"י הרי דאפי' שונאך כה"ג שעבר עבירה אם הולך לטעינה ויש שם אוהבו הצריך לפריקה מצוה לטעון עם השונאך כדי לכוף יצרו וע"י פשק היפך מזה כו' וכ"כ רמ"א כו' ר"ל שונאי' מחמת שעבר עבירה אין מצוה לטעון עמו כשם שם אוהב הצריך פריקה והא דאמרינן מצוה בשונאך כו' היינו בשונאך כפשוטו לא משום שעבר עביר' ויהו דרבא' לו דוחק לאוקמי כה"ג בשונאך בשיסור מ"מ הברייתא שאמר' מצוה בשונאך ע"כ מייירי בשונ' שנאתו שלא כדין אבל בשאין שם אוהב הצריך פריקה ליכ' מאן דפליג דמצוה לטעון עמו כדכתיב קרא כי תראה חמור שונאך וע"כ מייירי בשונ' כה"ג : אהבת הגר שנתגייר ב' מ"ע הם ז"ל הרמב"ם פ"ו מהל' דעות אהבת הגר כו' ב' מ"ע אפי' שהוא בכלל רעך (ר"ל דכתיב ואהבת לרעך כמוך) ואי' מפני שהוא גר והתור' אומרה ואהבתם את הגר כו' עכ"ל : השוו"ש פ"ז דב"ק ודו"ק : והנה במ"א כל האומר דבר ואינו אומרו בשם אומרו עובר בלאו ונרסינן בגיטין דף י"ג ע"א איבעיא להו ר"ש הנשיא הוא או משמיה דנשיא קאמר. ולכאורה תמוה מה נ"מ מידי בזה ונראה דנ"מ אם רוצה לו' דבר בשם אומרו אם מחויב לפרוש שמו ממש או באומר סימנא בעלמא בנו

מחצית

ומשמע שם בתוס' דאפ"ה מצוה לטעון עמו ר"ל דאפי' יש שם אוהבו שצריך פריקה עמו אף דפריקה קודם לטעינ' ומשום לצר ביא כ"ה מ"מ כה"ג מצוה לטעון עמו ר"ל דאפי' יש שם אוהבו והכי אית' התם הרוא' שהבאו עבר עביר' ומשום מצד מיעות לא יגלהו ובאופניו' אם כבדו בע"ה הרבי טוב שלא להרבות בשבחו ושעבר בדלקמן שלא ירבו עליו אורחים הרמב"ם פי' שאינו מצוה אלא רבות ופי' במסכת' אם עוסק במסכת אחת ויודע בחברו שרוצ' לשאול לו דבר מה באותה מסכת והוא אין לו פנאי או ירא שלא יבלבלהו רשאי לומר שעוסק במסכת אחרת שלא ישאלנו ובפוריא אם ישן על מטה אחת ושאלוהו אם ישן עליה מותר לשנות פן ירחה על המעט' עפת קרי ויתגנ' ובאופניו' אם מתאחת אצל האוכן ושאלו אדם אצל מי שמתאחת ואם י"ל אצל האוכן ידע שגם מחבו השואל יתאחת אצלו מותר לומר שמתאחת אצל שמעון שאם יאמר האמת פן יכבד על האוכן שיתאחרו שניהם אצלו משא"כ אצל שמעון אין זה הכבד' דכל אחד מישראל עושה ברצון שיתאחת אחת אחד אצלו כ"ה בשמ"ע שם : אורח לא ישבח כו' עירובין דף ט"ז ע"א כל"ל : אם שמע דין כו' עירובין דף נ"א ופסחים דף קי"ב כל"ל : וכ"ה בברכות דף ז"ז וע"ש בתי"י ר"ל דבגמר' אית' הלשון האומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכיר' שתמצא מישראל והיה א"ל שלא יאמר דין מדעת עצמו כ"א מה שקיבל מפי רבו ובאחר התהגב ר' אליעזר שלא אמר מעולו דבר שלא שמע מפי רבו דאדי' בסוכ' ואף שפי' זה ודאי אינו אמת . ויהו דר"א התהגב כן ממדות חסידות ואיך יאמרו ע"ז בגורם לשכיחה כו' והלא רוב התנאים והאמוראים לא התהגבו כן. וכיון לי' למ"א לציין לעיין בתי"י שהו' כ' להדי' וז"ל שלא שמע ממנו ואומר אותו משמו עכ"ל . אולם הרמב"ם והטור כתבו ולא יאמר דבר שלא שמע מפי רבו עד שיזכיר שם אומרו ופי' הרב"ש משום דשתם כל מה שתלמיד אומר סובריים השומעים שמרבו שמעו (והיינו דוק' ביניהם אבל בזמנינו כל מה שאומרים סתם הוא בשם עצמו וא"כ בזה"ז אם שמע דבר מרבו אסור לאומרו סתם כ"כ ש"ך בי"ד סי' רמ"ב ס"ק מ"ג) ואם לא שמעו מפיו צריך להודיע מפי מי שמעו וכ' בש' לחם תמודו' פ' תפלת השחר ס"ק ד"ד שאפשר שיש לפקפק על הדבר ההוא ומגי' שרבו מתגי' על ידו ושיים הל"מ ומפני כו' לא הקפידו ואמרי' פ' ע"פ דף קי"ב אם בקש' להחזק יתלה באילן גדול עכ"ל ואפשר שכוונתו כיון דהטעם שמא יפקפקו בדבר ויהי' גנאי לרבו א"כ אם יודע שהדבר ההוא דבר ברור ואין בו לפקפק ודאי מי שיודע ברבו שאינו מקפיד בכזה אם כיונתו לש"ם כ"ה דלקבלן מיני' מותר וכה"ג מייירי בפי' ע"פ:כל שא"א דבר בשם אומרו עובר בלאו. נדרים פ"ק לא מצאתי שם ופ"ק דמגלה ובפרקי אבות תנן כל האומר דבר בשם אומרו מביי' גאולה לעולם : מייב אדם לזהר ביתומים כו' רמב"ם פ"ו מה"ל דעות : המרגל בחברו כו' שם אלא מ"ש מ"ל כגון דאמר היכי איכ' מור' אלא בי פלני' דאיכ' כו' בלשון הזה הוא בהג"מ פ"ו מהל' דעות אהבת אבל הגרס, לפנינו בש"ם היא בעירוכין ה"ד ליסי' בים' רבה אמר בגון דאמר איכ' מור' ב"ש ופירש"י עשיר הוא וכל שעה מצוי אש בביתו לבשל א"ל אביי מאי עביד גילוי מלתא בעלמא הוא ופירש"י הואיל ואינו אומרו בלה"ר אלא מגל' לאותם שמנקשים אש לבו לבית פלוני אלא דמפיק בלישני בים' דאמר היכי משתכח מור' אלא בי פלני' ע"כ כ' הגמ' ומשמע דאפי' לא סיים דאיכ' בשר' ומור' כיון דמפיק בלה"ר אסור מיהו בני' ע"י וע"ש בע"י בפירש"י דשם מיהו י"ל קלת ע"ד רש"י במס'ב"ב ד' קס"ה ע"א דאר"ע א"ר ג' עבירות אין אדם ניצול בכל יום ואחד מיניהם לה"ר ופריך לה"ר ס"ד ומשני אלא אימי אתנ לה"ר ופירש"י וז"ל בגון דאמר מור' בי פלני' בעירובין הא כה"ג משמע דשרי לגמרי ואפי' אבק לה"ר ליכ' כדאמר אביי מאי קבעיד גילוי מלתא בעלמא הוא : אבל בעל לה"ר זה שיוסב כו' ואתב הכ"מ שם אעפ"י שבבר אמר שלה"ר הוא המספר בגנו' חברו י"ל דלעניל מיירי שאמר דרך מקר' אבל מי שדרבו בכך יש לו תואר רע ונקר' בעל לה"ר.מ ט ואפי' אבו' אמריבו'.ר"ל שנתן הבני' הסי'עלה לבת שבע לו'לדוד שאדוני'כ"ש מתכס'לאמר אני אמלוך למען הגיל את שלמה בנה שבעיבו ה' ע"י כתן שימלוך ממחלוקת וכ"ז אמר לה ואני אבא אל כו'לא שהם דברי לה"ר על אדוניה אלא משום מחלוקת להגיל ממנו שרי . ודוק' למלך בשר ר"ל שבטוח בו שלא יתנקם ממנו כמו שעשה דוד שהמליך את שלמה בחייו ופי"ז ניצול מן המחלוקת אבל לא עשה רע לאדוניה : ואם רואה כו'. פרק במה בהמה בדוד דאמר שמואל לא קיבל דוד לה"ר מציבא על מפיבושת והא דאמר לציבא הנה לך כל אשר למפיבושת ונם בחזרת דוד למלכותו אמר מפיבושת אתה וציבא תחלקו כו' משמע שקיבל לה"ר מציבא משום דדברים הגיבים שדברי

חתם סופר

קצה"ח סי' רי"ש ושו"ת בית אפרים חיו"ד סי' . . . . . [מהגאון כ"ס] : שם בא"ד ברבה פרשת אחרי. נ"ב בפסוק איש איש : שם בס"ם ואח"כ חזר השני. נ"ב ,ליתא כן בצ"ץ אלא שהנבאים חזרו ולא האמינו להשני אבל הוא לא יחזור בו וכן מבואר מהראיה דמייתי מערכין והוא מ"ב פ"ח ע"ש . ומיהו בלא"ה נמי נהגו חסידי עפשרייך ליתן כל מה שהפריזו כמ"ש המג"א לקמן סי' ש"ו ס"ק ט"ו בשם יש"ש פ"ה דביצה ע"ש :

סי' קנ"ו ס"ק ב' עיין בתשובת הר"א ששון.נ"ב דכל שאינו כמציל מידם אסור לקבל השבועה כשעבר ונשתתף ועיין ש"ע חו"מ ס"ם קע"ו ולענין עובדי השילוש עיין שער אפרים במעיל צדקה ועיין בפרמ"ג בסי' זה והעיקר דבן נח נהרג על עבודת השיתוף : שם בא"ר פסק

ל' טור ממשנה כ' פ"כ דתכות כ ברכו' ל"ה ג שנת ל"ל ד נדרים ז' ה מהדרין והרי"ף פפ"ק דע"ז

*) לא תלאתי זה כמנין המצות ועיין בשיורי כה"ג בסוף הספר בכללים לפרדי' אות ד"ס :

חתם סופר

היפוך מזה. נ"ב ע"ש שהנימוקי יוסף בשם הרמב"ן והתוס' לדבר אחד נתכוונו וכן הוא להדיא בש"מ בשם הרשב"א דכתב כך בשם הרמב"ן ובמח"כ הסמ"ע שם ס"ק י"ח לא כוון יפה ברמב"ן ע"ש : שם אסור למנות ישראל. נ"ב עיין תשובתי סי' אלף קס"ה : שם הא דמותר לשנות. נ"ב פרק הבא על יבמתו דף ס"ה ע"ב : שם מותר לומר. נ"ב נ"ל דוקא פ"א להודיע שהוא בעל מחלוקת שלו כמו נתן לדוד שהודיעו מחלקותו של אדוניהו אבל אח"כ אסור לומר שאר הדברים ואפילו על בעל מחלוקת דאלת"ה קשה אש"ס דמ"ק דף ט"ז ע"א דאמרינן שלוחא דבי דינא דאמר דהאי דמתפקר קית ביה משום לישנא בישא וליף ליה מדכתיב העיני האנשים ההם תנקר ע"ש ופסק כן בש"ע חו"מ סי' י"א סעיף א' ע"ש ואם איתא דלמא שאני דתן ואבירם שהיו בעלי מחלוקת אלא ע"כ כנ"ל וק"ל. מצאתי קושיא זו בספר כסר לאדן דף ק"כ ע"ב : שם ס"ק קל"ה מלה"ר. נ"ב וצ"ע מסוף פרק הקורא עומד :

מגן

וכ"י פסק הפרמזה וכ"כ התוס' בב"מ וכ"פ רמ"א בח"מ סי' ער"ב ס"י כותיה. המתכבד בקנון חבירו אין לו חלק לעה"כ. אהכת הגר שנאייר כ' מ"ע הס שנאמר ואהבתם את הגר. הסומא אחד מישראל בלבו עובר בל"ת שנא' לא תשנא את אחיך בלבבך אבל המכה חבירו והמחרפו אע"פ שאינו רשאי אינו עובר משום לא תשנא [ומ"מ עובר על לא יוסיף להכותו]. כשיחטא איש לאיש לא ישנאנו ויתוק אלא יאמר לו למה עשית כך וכך [עסי' תר"ו וסימן תר"ח בענין הוכחה] ומ"מ לא ידבר לו קשו' עד שיכלימנו שי' ולא תשא עליו חטא שהמלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעה"ב אלא יוכיחנו בסתר בנחת ובל' רכה ואם לא חזר בו כ' אז ג"פ מכלימין אותו ברבים. כ' רא"ם אע"ג דמרבי' בב"מ פ"ב מהוכח תוכיח אפי' תלמיד לרב היינו במקבלו (פי' שהוכח) ולחברו אפי' אין מקבלו [הג"מ]. החושד בכשרים לוקה בגופו [יומא דף י"ט]. אסור למנות ישראל אפי' אינו מכוון למנות רק להטיל גורל אפי' לדבר מצוה אלא מוליאין אלבעותיהם ומונין אלבעותיהם [יומא דף כב]. אין ממנין פרנס על הצבור אא"כ קופה של ברלים תלויה מאחוריו [סס]. הא דמותר לשנות מפני הסלוס היינו בדבר שבבר עבר ולא בלהבא [ס"ח סי' תכ"ו]. בג' דברי' מותר לשנות במסכת' בפוריא באופציא עיין בא"מ ס"ס רס"ב . כ' הר"ם סוף שביעית מי שהלך למקום אין מכירים אותו והם סוברים שהוא שם הרבה ומכבדים אותו ביותר נ"ל להם לא שייתי כ"כ הרבה ע"ש בשם ירושלמי. אורח לא ישבח בעל הבית שמא ירבו עליו אורחים כדאיתא בברכות . אם שמע דין וגרתה לו שהלכה כך מותר לאמרו בשם אדם גדול כי היכי דליקבלי מיניה [עירובין דף נ"א ופסחים דף קי"ב] ובסוף מסכת כלה איתא האומר דבר בשם חכם שלא נאמרו ממנו גורס לשביעה שתשתלם וכ"ה בברכות דף ד"ז ע"ש בתר"י ול"ע. כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלאו [נדרים פ"ק]. חייב אדם ליזהר ביתומים ואלמנות אפי' הם עשירים גדולי' וכל המקניטן או מכעיסן או הכאיב להן או רדה בהן או חבר ממונם עובר בל"ת וכ"ש המכה אותן או המקללן שב' כל אלמנה ויתום לא תענון בד"א בזמן שעינה אותן לגרמו אבל עינה אותן הרב כדי ללמדן תורה או אומנות או להוליכן דרך ישרה מותר ואפ"כ לא יגבה בהן מהנה כל אדם אלא יעשה להם הפרש ויהבלם בחת וברחמים גדולים אחד יתום מאב ואי' יתום מאם. ועוד אימתי נקראים יתומים לענין זה עד שלא יהיו צריכים לאדם להסמך עליו ולאמנן ולהטפל בהן אלא יהיה עושה כל צרכיו לעצמו כשאר כל הגדולים. המרגל בחבירו עובר בל"ת שב' לא תלך רכיל בעמך איזה רכיל זה שטופן דברים והולך מזה לזה ואו' כך אמר פלוני כך וכך שמעתי על פלוני אע"פ שהוא אמת הרי זה מחריב העולם. יש עון גדול מזה והוא ל' הרע והוא מספר בגנות חבירו אע"פ שאמר אמת (כגון דאמר היכא איכא מורא אלא כי פליגא דשכיח בשרא וכווורי אפי' זה הוי לה"ר וכגון דאפיק ליה בלה"ר) אבל האומר שקר נק' מוציא ש"ר על חבירו אבל בעל לה"ר זה שיושב ואו' כך וכך עושה פלוני כך וכך היו אבותיו כך וכך שמעתי עליו . (בירושלמי מותר לו' לה"ר על בעלי המחלוקת מ"ט ואני אבא אחריך ומלאתי את דבריך [הג"מ] ודוקא למלך כשר כמו נתן לדוד [הגהו' סמ"ק] והמקבלו גרע יותר מהאומרו [ואם רואה דברים ביכרים רשאי להאמין ולקבל כדאמרי' פרק במה בהמה בדוד ע"ש] [הג"מ]. אבל לה"ר כיצד. שאמר מי יאמר לפלוני שיהי' כמות שהוא עתה או שיאמר שתקו איני רוצה להודיע מה אירע ומה הי' וכיוצ' בדברים אלו וכל המספר בטובת חבירו בפני שומעיו ה"ז אבל לה"ר שהוא גורם להם שיספרו בגנותו (אבל בפני אוהביו מותר) [ס"מ] אבן רש"י פי' לא יספר יותר מדאי בטובתו דמתוך שמספר ומוסה ומדותיו מ"מ שלא יבא לידי גנותו [הג"מ] וא"ע דבב"כ דף קס"ד איתא שהיה אומר כמה נאה כתב זה וא"ל ר"ם לאו אמא כתביה אלא יהודה חייטי' וא"ל כלך מלה"ר. וכן המספר לה"ר דרך שחוק ודרך קלות ראש כלו' שאינו מדבר בשאלה אמר כמתלהלה היור' זיקים חיצים ומות וגו' ואמר הלא משחק אני וכן המספר לה"ר דרך רמאות אי' המספר בפני חבירו או שלא בפניו המספר דברי שנורמין אסנשמעו אים מפי אים להזיק חבירו בגופו או בממונו ואפי' להאר לו או להפחידו ה"ז לה"ר [ועיין בשבת דף ל"ג ע"ב בעובדא דרשב"י] ואם נאמרו דברים אלו בפני ג' כבר נשמע הדבר ונודע. ואם ספר הדבר ה' מן השלש פעם אחרת אין בו משום לה"ר והוא שלא יתכוון להעביר הקול ונגלותו יותר. פ"ק דיומא מכין לאומר לחבירו דבר שהוא בכל יאמר עד שיאמר לו לך אמור וכו' ואם האומר מזהיר שלא לו' אפי' אמרו בפני רבי' יש בו משום לה"ר כדאמרי' שז"ב ההו'

שערי תשובה

מתנחומא פ' במדבר. ושוב נדפס ספר נ"ב מ"ת וכתב ג"כ בסיום ע"ש. וע' בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סי' ט"ו ועיין מה שכ' בשם היש"ש שלא יאמר בתלמוד ביצים אלא ביעים. ונראה דהאידנ' שהורגלו לומר ביעים על בצים שלמטה ויש במלת ביעים הרגשה יותר לדבר מגונה שפיר דמי לומר ביצים. וע"ש שכתב בענין קבעת עתים לתורה ופרש"י לפי שאדם צריך להתעסק בד"א כו'. והגאון בעל הפלאה ז"ל פי' שקבעת הוא מלשון קבען פלגיא שאף מי שהיא טרוד גדול בעסקיו יש לו לגזול מזה עת ללמוד תורה ודפח"ח. וע' בהקדמת שו"ת בית אפרים חלק א"ח מ"ש מזה דבר נאה ומתקבל :

באר היטב

רמב"ם שם: (ג) העכו"ם . עיין תשובת שער אפרים סי' כ"ד מזה . ועיין מ"ש שכתב תוכחת מוסר גדול בסי' זה . וכה' אלי' רבה הביא כמה ענייני מוסר בשם של"ה ובאר ספרי מוסר) :

הגהות רעק"א

סי' קנ"ו סעיף א' בהג"ה משום שלון העכו"ם בזה"ז בשבעים בע"ז. ע' תשובת ושב סכהן ח"ו ל"ח ובהגהו' מעיל לדקה סי' כ"ה ובפלפלא חריפתא להתוס' יו"ט על הרא"ש בסנהדרין : מג"א עיין בהלכות דעות להרמב"ם ג' אין ממלעיגים ואין מתמלעיגים בכלב והדקל והתאה. וי"ח לא תחזיר וי"ח לא תחת. ואי אמלעי' תה תקמתי' יפתח בחל ויפסיק בחל (אל מוציאים ממלעיגים עד מה פעל אל) א"כ יפתח בלא ויפסיק בלא (לא אים אל עד לא יקיימנה) הני בי תרי דמלעי להו אשה בדה אם תחלת בדה היא הורגת א' מהן. ואם סוף בדה היא תריבה עושה ביניהו. אלי תקמתי' יפתח בחל ויפסיק בחל. פסחים קי"ח ע"א. ועיין לעיל סי' י"ג סעיף י"א ובמ"ש על הגליון סס. ג' דברים קשים בשפיס הבלף ירק תלתודה והסורג כגה על בנדיו. המקנה בחרס שבת פ"ב : מג"א פ"ק ב'. המתכבד בקנון חבירו אין לו חלק לעוה"ב. כ"מ פ"ג מהלכות תשובה כ' שלא יעב מקומו של דין זה ובהקדמה לפ' שאילת שלום כ' שכן הוא בירושלמי פ' אין דורשין : שם בא"ד וכ"ה בברכות דף כ"ז ע"ב בתר"י וכ"ע. בל' הרמב"ם ז"ל דבר שאינו מזכיר שמו ואפשר שבשיא אחר הוא ומ"מ כיון דאומר סתם נשיא מוכח דעל חנשיא שבימיו אומר ודי. גם י"ל דנ"מ לעדות מיתת בעל אשה שמפורש בק"ע באהע"ז סי' י"ז בשם כמה אחרונים ובב"ש ס"ק נ"ח באם אומר הנכרי אי העד פלוני מת בע"כ הפלוני שבאותו עיר אומר ולדעתי נראה דזה הוה איבעיא דהש"ס דאם הכוונה בשם הנשיא הוא והרי אינו נחשב בשם אומרו דאינו ידוע איזה נשיא וע"כ על הנשיא שבימיו אומר וא"כ ה"ה במת פלוני הוי מן הסתם פלוני שבאותו עיר. אבל אם נימא דר"ש בעצמו הוה נשיא א"כ יש לומר באומר בשם נשיא לא נחשב בשם אומרו כיון דאינו מפרש שמו. וא"כ ה"ה באומר סתם פלוני מת יש לומר דאין כוונתו על פלוני שבאותה עיר. ובהכי אתי שפיר מה דסיים בש"ס תיקו ולא שייך תיקו רק במה דנ"מ לדינא ולפמ"ש אתי שפיר בעזה"י ודו"ק : שם מחבר לא יעשה מלאכתו עיקר אלא ארעי ותורתו קבע. נ"ב עיין באבות דר"נ פרק כ"ז בסוף הפרק מ"ש שם שבראשונה היו אומרים וכו' והוא תמוה. וכבר נשאלתי ע"ז מק"ק קעשינוב והשבתי אותו על נכון בעזה"י בחיבורי על אהע"ז מהדורא ה' סימן ק"ד בתק"ע דרך אגב ע"ש בעזה"י ודו"ק :

חכמת שלמה

הנשיא אומר די אף שאינו מזכיר שמו ואפשר הנשיא אחר הוא ומ"מ כיון דאומר סתם נשיא מוכח דעל חנשיא שבימיו אומר ודי. גם י"ל דנ"מ לעדות מיתת בעל אשה שמפורש בק"ע באהע"ז סי' י"ז בשם כמה אחרונים ובב"ש שם ס"ק נ"ח באם אומר הנכרי אי העד פלוני מת בע"כ הפלוני שבאותו עיר אומר ולדעתי נראה דזה הוה איבעיא דהש"ס דאם הכוונה בשם הנשיא הוא והרי אינו נחשב בשם אומרו דאינו ידוע איזה נשיא וע"כ על הנשיא שבימיו אומר וא"כ ה"ה במת פלוני הוי מן הסתם פלוני שבאותו עיר. אבל אם נימא דר"ש בעצמו הוה נשיא א"כ יש לומר באומר בשם נשיא לא נחשב בשם אומרו כיון דאינו מפרש שמו. וא"כ ה"ה באומר סתם פלוני מת יש לומר דאין כוונתו על פלוני שבאותה עיר. ובהכי אתי שפיר מה דסיים בש"ס תיקו ולא שייך תיקו רק במה דנ"מ לדינא ולפמ"ש אתי שפיר בעזה"י ודו"ק : שם מחבר לא יעשה מלאכתו עיקר אלא ארעי ותורתו קבע. נ"ב עיין באבות דר"נ פרק כ"ז בסוף הפרק מ"ש שם שבראשונה היו אומרים וכו' והוא תמוה. וכבר נשאלתי ע"ז מק"ק קעשינוב והשבתי אותו על נכון בעזה"י בחיבורי על אהע"ז מהדורא ה' סימן ק"ד בתק"ע דרך אגב ע"ש בעזה"י ודו"ק :

מחצית

ביב"ח אמת מזא ביה במפיבוסת דכתיב ולא עשה רגליו כו' : ול"ע כו'. שהיה אומר רבי כמה נאה כו' ול"ל כלך מלה"ר דאמרי' לעולם אל יספר אדם בשבח ש"ם כו' בשלמא לטעם של ס"ם י"ל שאם היו שונאים יהודא שייעא אבל לפירש"י דדוקא יותר מדאי אסור והא בפנים דאם לא היה יותר מדאי כמה שבחא כתב נאה : וטעם ס"ת. בפני אוהביו אלוה וכן מצינו ריב"ז אמה שבח ה' תלמידיו. וכן הרמב"ם חשבו בכלל דיבור הנאהב לספר בשבח הצדיקים וחכמים כדי שילמדו ממעשיהם וכן חשבו בהלכות דעות בכלל להדבק בת"ח פ"ש: המספר דברים אם נשמעו כו'. בעובדא דרשב"י עמ"ש אם"ק זה: בפני ג' בבר נשמע כו' ואם סיפר כו' כן פירש"י אחא דאמרי' כל מלתא דמתאמרי בחפי תלתא לית ביה משום ליבאה בים. שהשומע רשאי לספרו בפני אחרים . עד שיאמר לך אמור דכתיב בכל תחלת פרשה בתורה וידבר ה' אל משה לאמר דבתיבה לאמר אהו לומר לישראל אבל לולי תיבת לאמר לא היה רשאי לאומרו לישראל: פ' ז"ב הא' תלמודא דף ל"א בסנהדרין שבלה תלמיד ר' אל רב אמי אמר ר"ב שמה מה שבאמר בבהמ"ד קודם ר"ב שמה ואפקיה ר"א מבי מדרשא ואמר לין גלגל רז"ל ובלי ספק בשבאמר בבהמ"ד היו הרבה תלמידים שם ואעפ"כ אפקי' ר"א כו' אע"כ ל"ל שר"א הקפיד אז ולזה שלא לגלות: ובב"ב דף ל"ט בתו' כו' ע"ש שכן מוכח בגמ' דאמרינן שם אפי' למ"ד מחאה שלא בפניו לא הוי מחאי' שיכול המחזיק לומר לא שמעתי המחאה ולכך לא מהרתי לשמור שטרי דלא אמרי' חברא חברא א"ל ובודאי נגלה להמחזיק מ"מ אם מחה בפני ג' אע"ג דהוי שלא בפניו הוי מחאה דכל מילתא דמתאמר' בחפי תלתא לית ביה משום ליבאה ובב"ב לריך לומר דהוי כאלו מוחה בפניו דהא קיימי' למ"ד מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה: וכתב התוס' בשיורוכין כו' אפי' היה בפניו וכתבו אדרבא יש בו גם משום עזות פנים: אמרי' ביומא דף ד"ב כל ת"ח כו' בספוגעים בכבודו הכי מסוק שם דבדבר שבממון לריך למחול רק לצערא דגופא והיינו שפוגעים בכבודו יקום בלבי' עד שיפייסוהו וכתב מהרש"א שם דמה"ע מוטר נגחם דכתיב גביה הוא ישופך דאם ניב' אמת מזא ביה במפיבוסת דכתיב ולא עשה רגליו כו' : ול"ע כו'. שהיה אומר רבי כמה נאה כו' ול"ל כלך מלה"ר דאמרי' לעולם אל יספר אדם בשבח ש"ם כו' בשלמא לטעם של ס"ם י"ל שאם היו שונאים יהודא שייעא אבל לפירש"י דדוקא יותר מדאי אסור והא בפנים דאם לא היה יותר מדאי כמה שבחא כתב נאה : וטעם ס"ת. בפני אוהביו אלוה וכן מצינו ריב"ז אמה שבח ה' תלמידיו. וכן הרמב"ם חשבו בכלל דיבור הנאהב לספר בשבח הצדיקים וחכמים כדי שילמדו ממעשיהם וכן חשבו בהלכות דעות בכלל להדבק בת"ח פ"ש: המספר דברים אם נשמעו כו'. בעובדא דרשב"י עמ"ש אם"ק זה: בפני ג' בבר נשמע כו' ואם סיפר כו' כן פירש"י אחא דאמרי' כל מלתא דמתאמרי בחפי תלתא לית ביה משום ליבאה בים. שהשומע רשאי לספרו בפני אחרים . עד שיאמר לך אמור דכתיב בכל תחלת פרשה בתורה וידבר ה' אל משה לאמר דבתיבה לאמר אהו לומר לישראל אבל לולי תיבת לאמר לא היה רשאי לאומרו לישראל: פ' ז"ב הא' תלמודא דף ל"א בסנהדרין שבלה תלמיד ר' אל רב אמי אמר ר"ב שמה מה שבאמר בבהמ"ד קודם ר"ב שמה ואפקיה ר"א מבי מדרשא ואמר לין גלגל רז"ל ובלי ספק בשבאמר בבהמ"ד היו הרבה תלמידים שם ואעפ"כ אפקי' ר"א כו' אע"כ ל"ל שר"א הקפיד אז ולזה שלא לגלות: ובב"ב דף ל"ט בתו' כו' ע"ש שכן מוכח בגמ' דאמרינן שם אפי' למ"ד מחאה שלא בפניו לא הוי מחאי' שיכול המחזיק לומר לא שמעתי המחאה ולכך לא מהרתי לשמור שטרי דלא אמרי' חברא חברא א"ל ובודאי נגלה להמחזיק מ"מ אם מחה בפני ג' אע"ג דהוי שלא בפניו הוי מחאה דכל מילתא דמתאמר' בחפי תלתא לית ביה משום ליבאה ובב"ב לריך לומר דהוי כאלו מוחה בפניו דהא קיימי' למ"ד מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה: וכתב התוס' בשיורוכין כו' אפי' היה בפניו וכתבו אדרבא יש בו גם משום עזות פנים: אמרי' ביומא דף ד"ב כל ת"ח כו' בספוגעים בכבודו הכי מסוק שם דבדבר שבממון לריך למחול רק לצערא דגופא והיינו שפוגעים בכבודו יקום בלבי' עד שיפייסוהו וכתב מהרש"א שם דמה"ע מוטר נגחם דכתיב גביה הוא ישופך דאם

השקד

ואתה תשופנו עקב וכן הת"ח אפי' עשו לו נגדו דבר גדול דהוא דמיון ישופך דאם מ"מ אתה כו' עקב הנקימה תהיה מעט אפי' לא יפייסוהו והריעב"ח הקשה הא אמרי' פ' כל כתבי תיתי לי דלא שדיני רים אבי שדי' עד דמתיאלא לבל מאן דמאבר לי ותי' דביומא מיירי שמאבירים אותו בשבקי שמים ובפ' כ"ב מיירי דמאבדי ליה בשם שאינו מוגע למילי דשמי'. ולכן מחל אע"ג דלא פייסוהו: הא מאן דמסיר בכסיה פ' כל הבשר דף ק"ה מפני שמתקן אלריך תיקון וה"ה בעוסק בתו"מ : יסלים מצותיו ב"מ דף מ"ב וכ' מהרש"ל על אלים בקרקע אבי פי'. פי' ל' אלים יהיה מוטמן בקרקע דכפיס אין לאם שמירה אלא בקרקע (ולפ"ז לדיק ליתא כמ"ש שמ"ע פ' רל"ל פסיק ט"ו כיון שיש לו בתים מזקים ומטוריס אין לריך טמוניס בקרקע) פי' שני שיקם בכלים מצותיו קרקע שהן בטוחים מאחריות גניבה והריפה ועיין עוד שם : הוי דן חבדך לכף זכות. ובפ' אבות פ"ל מ"ו כתב הרב מברטנורי דוקא באדם שאין מעשיו ידועים אם לריך אם רשע ומעשה שיש לדונו לזכות או לחובה והדבר ספק מדת הסידות לדונו לכף זכות. אבל אדם שהוחזק ברשע מותר לדונו לכף חובה ע"ש : לא יהרוג ובכה כו' מפני שהבירו קן בם וה"ה כל דבר מאוס : בעה"ב ובכם תחלה כו' מפני הכבוד: טפי מלפרא דבן מלינו באברהם ויבכם אברהם בבוקר: הבא שיחת חולין עובר בעשה. יומא דף י"ט ע"ב ודרשו דכתיב ודברת בם ולא בדברים אחרים (פירש"י שיחת הילדים וקלות ראש) ולאו הבא מבלל עשה עשה: דא"כ אומר הקב"ה ותבן והאמרי' כל האומר הקב"ה ותבן יותרו ב"מ אלא מאריך אפי' ובנה דילה: מותן שכר יותר ר"ל דהא דאמרינן דאין הקב"ה מוותר היינו אם אדם עבר עבירה אין הקב"ה מוותר מעוכבו או בטוה"ז או בטה"ב אא"כ עשה תשובה אלא מאריך אף ואם לא חזר בו נוכה דילה אבל אם אדם עושה דבר טוב הקב"ה מוותר ומותן לו יותר משכר הראוי לו לאותה מצוה : ופירש"י אפי' שאדם כו' משמע דמי שאינו מאריך כו' ועיין מה שכתב בס"ק א' בשם הכ"מ : בשעה שקרא אגריפס כו' זלנו עיניו דמצות כו' רשב כו'. אל תתגרה בו ואחר

הלכות נטילת ידים

קנז דיני זמן קביעות לסעודה . ובו סעיף אחד :

א מ כשיגיע א שעה (מ) רביעית יקבע סעודתו ואם הוא תלמיד חכם ועוסק בלימודו ימתין עד ב (ג) שעה ששית ולא יאחר יותר דהוי כזורק ג אבן (ג)לחמת אם לא טעם מידי בעפרא :

קנח דיני נט"י לסעודה ובו יג סעיפים :

א מ כשיבא לאכול פת ג שמברכין עליו המוציא א (א) יטול (מ) ידיו אפי' אינו יורע להם שום טומאה (מ) ויברך על נטילת ידים * ג אבל לפת שאין מברכין עליו המוציא כגון לחמניות(פירוש סעורע"י בלע"ז)דקות או פת הבאה בכסנין(פי' פת עשוי' עם לוקמו ושקדים ומגוזים) ב ואינו (ג) קובע סעודתו עליהם (ב) אין צריך נטילת ידים :

ב ד יש מי שאומר שאם אינו אוכל אלא ג פחות מכביצה (ג) יטול ידיו ולא יברך :

ג ה ° אם אוכל ד פחות (ג) מכזית יש מי שאומר שא"צ נטילה :

ד ו אם אוכל ה דבר (ד) שטיבולו (ד) באחד משבעה ו (ה) משקין שס'מנם

°עפי' קכ"מ ס"ו ז' מ'

ד"ד

עושה שליסי בחולין מ"מ נזרו ליטול מעו סרך תרומה : ב ומיו קובע . ומס קובע סעודתו עליו דצריך לברך המוציא יש מחלוקת אם טול ולכן יטול בלא ברכה (של"ה) ולכוש כ' שיאכל פת אחר תחלה עכ"ל ולא ידעתי מי החולק בזה דאע"ג דהרב"י מסתפק בדבר מ"מ כיון שסיים אח"כ בשם הרשב"א צריך נט"י משמע דפשטו ליה בתר דאיבעיא ליה°) וכ"כ הרמב"ם רס"ו כל האוכל הפת שמברכין עליו המוציא יטול וכו' ובכב"ה ובמשמרת הבית כתבו להדיא דצריך נטילה כשקובע עליו ע"ש ולכן יברך עכ"י : ג *) פחות מכביצה . כיון דאיכו מקבל טומאת אוכלין וע' כתו' ור"ן פ"ב דסוכה שחולקים ע"ז ובתוס' פסחים דף קע"ז וכ"כ התוי"ט רפ"ב דטהרות ע"ש : ד פחות מכזית.ומסתא מוטעת מזדמנה להרב"י ברוקח ומוסתא הישרה ל"ל דעל פחות מכביצה מ"ל נטילה כדאמרי' בסוכה ובברכות וכ"מ מתוכו [°] דהא מצה נמי בעי כזית ומ"כ כל הסעיף זה ע"ס הוא°) וכ"כ בל"ח : ה דבר שטיבולו . ודבר שאין דרכו לטובלו במשקה מ"ל נט"י [°] דבטלה דעתו אצל כל האדם . הטובל אצבעו במשקה ומוצץ מ"ל נטילה (רדב"ז ח"מ ע"מ):ו משקין . שאף

כבסעיף ב' דצריך נט"י בפחות מכביצה ל"ל דהכי קאמר דליכא למפשט פשק זה דפחות מכביצה צריך נט"י מהך נטילה די"ל דהיא לצורך טיבול ואם כן לדיוא בכל פחות מכביצה אין חילוק בין כזיה לפחות אלא צריך נט"י בלא ברכה וכל סעיף ג' מיותר כן כ"ל דעת הט"ז : ס"ק ה' (°) דבטלה דעתו דמילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן וכן היא הטעם בטובל אצבעו במשקה :

באר היטב

קנח (מ) ידיו . צריך ליטול יד ימין אחלה כדי שיסתמש השמאל לימין רקנט"י פ' עקב . מ"מ והבאר הטיב אשר לפני כתב על המ"מ שטעה בזה ע"ש : והוא טעה ולא ראה ברקע"ט עלמו ע"ש : (ב) קובע . ואם קובע סעודתו עליו דצריך לברך המוציא יטול בלא ברכה אז יאכל פת אחר אחלה של"ה ולבוש. אבל הט"ז ומ"מ פסקו שיטול ויברך ענט"י ע"ש ועיין בספר דמשק אליעזר דף שי"ח כ"ב ובתשובת מעיל יוסף מ"ב סי' מ"י : (ג) הכזית . הב"ח והמ"מ כתבו דכל הסעיף זה הוא בטעות ומוסתא הישרה ל"ל דעל פחות מכביצי' מ"ל נטילה עיין שם ועיין בס"מ ובסכה"ג וביד אהרן ובמעשה יוסף מ"ב סי' מ"י : (ד) שטיבולו . ודבר שאין דרכו לטובלו במשקה אין צריך נטילת ידים דבטלה דעתו אצל כל אדם . הטובל אצבעו במשקה ומוצץ מ"ל נטילה רדב"ז מ"מ סי' פ"מ . ועולת תמיד עיין שם . ועיין במעשה יוסף מ"ב סי' י"מ : (ה) משקים . שהידים

נתיב חיים

קנח °) במ"מ ס"ק ב' וכ"כ הרמב"ם ריש פ"ו. כ"כ ומלשון הרמב"ם שכתב הפת כה"מ הידועה משמע דוקא אותו הפת שמברכין עליו המוציא. עי"ל שלא לברך וכן מוכח בגמרא דתמני הא בכתמת הא בפירא וקשה הדיוקא אהדדי אלא ש"מ שיטול ידיו ולא יברך : שם ס"ק ד' וכ"כ הל"ח כ"ב פ' כל הכשר ס"ק ע"מ :

ביאור הגר"א

סי' קנח ס"א כשיבא כו'. מתני' דתגיגה וגמ' י"מ ב' כאן באכילה דכתמא כו' : שמברכין כו'. כמ"ש בירושלמי ספ"ו דברכות תני סדר סעודה אורחין ובכנסין ויושבין על הספסלים ועל הקתדריות עד שבולם מתכנסין הביאו להם יין ב"ה מברך לעצמו הביאו להן לדיסים כולו"ת טול ידו אחת. ועי"ש כולו"ת טול ידו הביאו להן יין וכן בסיפה ול"ל קודם הביאו להן יין וכן בסיפה וכ"כ בתוספתא וכ"ה בגמ' שלנו שם. הביאו להן פרפרת כולו"ת מברך לעצמו עלו והסיבו הביאו להם יין אע"פ שברך על הראשון צריך לברך על האחרון ואי' מברך ע"י כולם הביאו להן לדיסים אע"פ שבעל ידו א' צריך ליטול שתי ידיו כו' אלמא אין צריך ליטול לפרפרת והוא מיני מזונות כמ"ש תוס' מ"ב ה' ד"ה כירך כו' וז"ש אבל לפת כו' ודלא כמ"ש בת"ה דטובל ידו א' וכו' הסיגו הרא"ש ע"ש דמה עניין כ"ז לכאן הא מוגע בהן בשתי ידיו בשני ידיו ומתוכ' דע"פ קע"ו ה' ד"ה כל כו' : אפי' כו'. כמ"ש בפכ"ה משום סרך תרומה ובהרומה

סהם *ידיס פוסלין כמ"ש בפ"ק דשבת וכן מתני' בפ"ב דתגיגה טולין לידיס כו' ובסהם ידיס אי"ר מדפריך ורמיהו כו' ומתרמה אפי' סתם ידיס בעי' מעמא דמעיל ידיו כו' ול"ק בסהם ובחטאה אם נטמא ידיו כו' ובחטאה מעגיל גופו. וערש"י דחולין ק"ו ב' ד"ה ומתה כו' ואפ"ה דוקא בתנאי : ויברך כו'. כמו בשחרית וכמ"ש בפ"ב דשבת דכל המצות אף דרבנן בני רבוכו' ואינו כו'. הא קובע שמברך המוציא לריך נט"י. הרשב"א והרא"ה וכ"כ הירושלמי הכ"ל שהסיים צריך ליטול שתי ידיו הביאו להם פרפרת א' מברך ע"י כולם ואין רשות לאורח לברך מברך ג' פרפרות קודם סעודה אלכן אחד מברך לכולן : ס"ב יש כו'. משום ספק. רוקח וספקו אשום דבסוכה אחרי' הא כבילה בני נטילה וברכה וכן בני לשמעם מיוסה בפכ"ה לעניין מפר אלא דיי"ל דלשמא ר' לדוק לעצמיה דס"ל לעניין בהמ"ז כר' יהודה וה"ה לעניין נטילה אבל לדידן דקי"ל כר"מ דבזית מני ה"ה לעניין נטילה וכמ"ש בס"ג או י"ל דאף לר"מ המוס דאין מעשה בפחות מכביצה ל"ג נט"י ואע"ג דלעצמו מקבל בכ"ש כמ"ש תוס' בסוכה ס"ו ב' ד"ה נעלו כו' אמתני דס"ב דטהרות מ"מ כיון דמדאורייתא אינו מקבל טומאה כמ"ש בשבת ל"א ה' ד"ה אי ובפסחים ל"ג ב' ד"ה לאיתמא . ומ"ש מ"ה שהוס' ור"ן פ"ב דסוכה חולקין ע"ז ור"ל הוס' הכ"ל ד"ה נעלו וכ"כ ר"ן שם ואינו מוכן לי דלחרומה ודאי אפי' כ"ש בני נטילה דידיס פוסלין את התרומה ומ"מ דבזית אינו מקבל טומאה כמ"ש בתוספתא ומ"מ נטילה אמה ה"ל דאף במפה סגיא דמלכות) וגזרו על הרשב"ו הריגה ותחלה הטמין הרשב"ו ובנו א"ע בבה"מ ולבסוף אמרו נסיס דעתן קלות דלמ' מלמד להו המלכות להודיע בליזה מקום אלחנו מטומנים ופ"י קלות דעתן יבלו ולכך ברחו והטמינו א"ע במערה שגם כשומיסם לא ידעו מקומם ומבואר שם לבסוף כשילאו מן המערה פגע בר"י בן גרי' והפגישו הרשב"ו ונם נפשיה ומדלמר נסיס דעתן קלות כו' משמע שמאמת קלות דעתן יעשו שלא כדין ויבלו מוכח דמלד הדין אף דהוי מלמד להו ה"ל לסבול הלמד ולא לבלות ולבסוף בשברחו אע"ג שיש לחוש פן יאמרו הנשים לבלות מקומם ולאשר הנשים לא ידעו מקומם יסבלו לער עבודה מחמת דמומר להניל את עלמה מסכנות נפשות אף ע"ג שבודה ע"ז לער לשבילו : כל הנהנה מסעודה שה"ה כו' ויליף לה מיתרו דכתיב ויקח יתרו כו' ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני אלהים וכי לפני אלהים אכלו הלא לפני משה אכלו אלא לומר לך כל הנהני מסעודה שחלמיד חכם שרוי בתוכו כאלו נהנה מזיו השכינה. גמר' סוף ברכות ועיין שם במהרש"א : דג לא עבר כו' חולין פ' גיד הנשה :

סי' קנז (סק"א)שעה ד' משמע כו' כמ"ש סי' תמ"ג ר"ל דמהתם תרתי ש"מ דחשבי'הני שעות מע"ה וגם דבעי' שעות זמניות דאמרי' התם דמן התורה חמץ בערב פסח מותר באכילה עד חצות היום וא"ר יודא דמדרבנן אין אוכלים חמץ כ"א עד סוף חצות שעות וכל שעה ה' אסור באכילה ומותר בהנאה ובתחלת שעה שביעית צריך לברפו אמרי' מ"ע דל"ל דחייסי'שמא יטעו בין קודם חצות לאח' חצות הא זה ניכר ממהלך השמש ומשני רבא דחייסי' ליום המעונן דליכא היכרא ע"י השמש ועי"ז יטעו לאכול גם לאחר חצות ופריך הש"ס גם באדבע ניחוש שיטעה והיה ראוי לאסור גם בשעה ד' ומשני ד' זמן שעודה לכל היא בכל יום א"כ כיון שהתרגל לאכול באותה שעה מרגיש בנפשו שעה היא ולא אתא למעטי הרי דתלי' היתר באכילת חמץ כל שעה ד' הואיל ואז זמן שעוד' וא"כ זמן אכילת חמץ ואכילת כל אדם ע"כ שוין וכיון דקי"ל לענין ערב"פ בסי' תמ"ג דחשבי' אלו ד' שעות מע"ה וגם חשבי' שעות זמניות . ע"כ הוא לזמן שעודה ע"כ חשבי' כה"ג : ונתעניה דף ד"ה כו' דת"ר היו מתענים (עבור גשמים) וירדו להם גשמים קודם הגן החמה (דעדין לא חל עליהם התענית) לא ישלימו את התענית לאחר הגן החמה (שכבר חל עליהם התענית) ישלימו דברי ר"מ רבי יוסי או' קודם תשע שעות לא ישלימו לאחר תשע שעות ישלימו שכן מלינו בלאחב שהתענה מע' שעות ולמעני שבא' הראית כי ככבע לאחב מפני וגו' ופירש"י וז"ל שכן מלינו שאין לך אדם בעולם שאין תענית חל עליו מע' שעות ולמעלה אפי' בני מלכים שדרכן לאכול בע' שעות שעד ג' הן יסיס ושוהין שם שעות ואוכלים וכדאמרי' בפסחים אפי' אגריפס המלך שרגיל לאכול בע' שעות ביום לא יאכל בערב פסח עד שתחשך כו' עכ"ל רש"י ועכ"כ בני מלכים מתנהגים בזמן שעודת' בת"ח הרי דו' שעות של ת"ח מתחילים משעה קמעים ממעותיהן כדמתחילים לחשבן בבני מלכים אחר ג' שעות לפי שעד אותו זמן הן יסיס א"כ דומי' דהכי ד' שעות לכ"ע היינו ג"כ משעה קמעו ממעותיהן והא מוכח מפסחים דהאדבע שעות מחשבי' מע"ה כנ"ל . ומכאן י"ל כו' ע' סי' רפ"ח . ר"ל דשם מבואר דאין

מחצית

תירוץ הש"ס שם אפי' במילי דשמי' אם שעה מ"ל אל יתגרה בו: בשבת דף ל"ג אמריכן כשיש כו' משמע שמומר לבדוק כו' ומשמע שם שהוא ממויב כו' דאי' התם ר"י ור"י ורשב"ו ור' יודא בן גרי' הוי יתבי והיה השב"ו מזלזל במעשה הטבו"ם ואמר שכל מה שמתקנים בעולם מרשלאות שוקים גשרים הכל עושים לבבוד עצמם אלך יהוד' בן גרי' וסיפר דבריה ונשמעו למלכות (פירש"י סיפר דבריה לתלמידיו או לאביו ולאמו ולא להשמיע למלכות) וגזרו על הרשב"ו הריגה ותחלה הטמין הרשב"ו ובנו א"ע בבה"מ ולבסוף אמרו נסיס דעתן קלות דלמ' מלמד להו המלכות להודיע בליזה מקום אלחנו מטומנים ופ"י קלות דעתן יבלו ולכך ברחו והטמינו א"ע במערה שגם כשומיסם לא ידעו מקומם ומבואר שם לבסוף כשילאו מן המערה פגע בר"י בן גרי' והפגישו הרשב"ו ונם נפשיה ומדלמר נסיס דעתן קלות כו' משמע שמאמת קלות דעתן יעשו שלא כדין ויבלו מוכח דמלד הדין אף דהוי מלמד להו ה"ל לסבול הלמד ולא לבלות ולבסוף בשברחו אע"ג שיש לחוש פן יאמרו הנשים לבלות מקומם ולאשר הנשים לא ידעו מקומם יסבלו לער עבודה מחמת דמומר להניל את עלמה מסכנות נפשות אף ע"ג שבודה ע"ז לער לשבילו : כל הנהנה מסעודה שה"ה כו' ויליף לה מיתרו דכתיב ויקח יתרו כו' ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני אלהים וכי לפני אלהים אכלו הלא לפני משה אכלו אלא לומר לך כל הנהני מסעודה שחלמיד חכם שרוי בתוכו כאלו נהנה מזיו השכינה. גמר' סוף ברכות ועיין שם במהרש"א : דג לא עבר כו' חולין פ' גיד הנשה :

סי' קנז (סק"א)שעה ד' משמע כו' כמ"ש סי' תמ"ג ר"ל דמהתם תרתי ש"מ דחשבי'הני שעות מע"ה וגם דבעי' שעות זמניות דאמרי' התם דמן התורה חמץ בערב פסח מותר באכילה עד חצות היום וא"ר יודא דמדרבנן אין אוכלים חמץ כ"א עד סוף חצות שעות וכל שעה ה' אסור באכילה ומותר בהנאה ובתחלת שעה שביעית צריך לברפו אמרי' מ"ע דל"ל דחייסי'שמא יטעו בין קודם חצות לאח' חצות הא זה ניכר ממהלך השמש ומשני רבא דחייסי' ליום המעונן דליכא היכרא ע"י השמש ועי"ז יטעו לאכול גם לאחר חצות ופריך הש"ס גם באדבע ניחוש שיטעה והיה ראוי לאסור גם בשעה ד' ומשני ד' זמן שעודה לכל היא בכל יום א"כ כיון שהתרגל לאכול באותה שעה מרגיש בנפשו שעה היא ולא אתא למעטי הרי דתלי' היתר באכילת חמץ כל שעה ד' הואיל ואז זמן שעוד' וא"כ זמן אכילת חמץ ואכילת כל אדם ע"כ שוין וכיון דקי"ל לענין ערב"פ בסי' תמ"ג דחשבי' אלו ד' שעות מע"ה וגם חשבי' שעות זמניות . ע"כ הוא לזמן שעודה ע"כ חשבי' כה"ג : ונתעניה דף ד"ה כו' דת"ר היו מתענים (עבור גשמים) וירדו להם גשמים קודם הגן החמה (דעדין לא חל עליהם התענית) לא ישלימו את התענית לאחר הגן החמה (שכבר חל עליהם התענית) ישלימו דברי ר"מ רבי יוסי או' קודם תשע שעות לא ישלימו לאחר תשע שעות ישלימו שכן מלינו בלאחב שהתענה מע' שעות ולמעני שבא' הראית כי ככבע לאחב מפני וגו' ופירש"י וז"ל שכן מלינו שאין לך אדם בעולם שאין תענית חל עליו מע' שעות ולמעלה אפי' בני מלכים שדרכן לאכול בע' שעות שעד ג' הן יסיס ושוהין שם שעות ואוכלים וכדאמרי' בפסחים אפי' אגריפס המלך שרגיל לאכול בע' שעות ביום לא יאכל בערב פסח עד שתחשך כו' עכ"ל רש"י ועכ"כ בני מלכים מתנהגים בזמן שעודת' בת"ח הרי דו' שעות של ת"ח מתחילים משעה קמעים ממעותיהן כדמתחילים לחשבן בבני מלכים אחר ג' שעות לפי שעד אותו זמן הן יסיס א"כ דומי' דהכי ד' שעות לכ"ע היינו ג"כ משעה קמעו ממעותיהן והא מוכח מפסחים דהאדבע שעות מחשבי' מע"ה כנ"ל . ומכאן י"ל כו' ע' סי' רפ"ח . ר"ל דשם מבואר

נתיב חיים

קנח °) במ"מ ס"ק ב' וכ"כ הרמב"ם ריש פ"ו. כ"כ ומלשון הרמב"ם שכתב הפת כה"מ הידועה משמע דוקא אותו הפת שמברכין עליו המוציא. עי"ל שלא לברך וכן מוכח בגמרא דתמני הא בכתמת הא בפירא וקשה הדיוקא אהדדי אלא ש"מ שיטול ידיו ולא יברך : שם ס"ק ד' וכ"כ הל"ח כ"ב פ' כל הכשר ס"ק ע"מ :

ביאור הגר"א

סי' קנח ס"א כשיבא כו'. מתני' דתגיגה וגמ' י"מ ב' כאן באכילה דכתמא כו' : שמברכין כו'. כמ"ש בירושלמי ספ"ו דברכות תני סדר סעודה אורחין ובכנסין ויושבין על הספסלים ועל הקתדריות עד שבולם מתכנסין הביאו להם יין ב"ה מברך לעצמו הביאו להן לדיסים כולו"ת טול ידו אחת. ועי"ש כולו"ת טול ידו הביאו להן יין וכן בסיפה וכ"כ בתוספתא וכ"ה בגמ' שלנו שם. הביאו להן פרפרת כולו"ת מברך לעצמו עלו והסיבו הביאו להם יין אע"פ שברך על הראשון צריך לברך על האחרון מברך ע"י כולם הביאו להן לדיסים אע"פ שבעל ידו א' צריך ליטול שתי ידיו כו' אלמא אין צריך ליטול לפרפרת והוא מיני מזונות כמ"ש תוס' מ"ב ה' ד"ה כירך כו' וז"ש אבל לפת כו' ודלא כמ"ש בת"ה דטובל ידו א' וכו' הסיגו הרא"ש ע"ש דמה עניין כ"ז לכאן הא מוגע בהן בשתי ידיו בשני ידיו ומתוכ' דע"פ קע"ו ה' ד"ה כל כו' : אפי' כו'. כמ"ש בפכ"ה משום סרך תרומה ובהרומה

סהם *ידיס פוסלין כמ"ש בפ"ק דשבת וכן מתני' בפ"ב דתגיגה טולין לידיס כו' ובסהם ידיס אי"ר מדפריך ורמיהו כו' ומתרמה אפי' סתם ידיס בעי' מעמא דמעיל ידיו כו' ול"ק בסהם ובחטאה אם נטמא ידיו כו' ובחטאה מעגיל גופו. וערש"י דחולין ק"ו ב' ד"ה ומתה כו' ואפ"ה דוקא בתנאי : ויברך כו'. כמו בשחרית וכמ"ש בפ"ב דשבת דכל המצות אף דרבנן בני רבוכו' ואינו כו'. הא קובע שמברך המוציא לריך נט"י. הרשב"א והרא"ה וכ"כ הירושלמי הכ"ל שהסיים צריך ליטול שתי ידיו הביאו להם פרפרת א' מברך ע"י כולם ואין רשות לאורח לברך מברך ג' פרפרות קודם סעודה אלכן אחד מברך לכולן : ס"ב יש כו'. משום ספק. רוקח וספקו אשום דבסוכה אחרי' הא כבילה בני נטילה וברכה וכן בני לשמעם מיוסה בפכ"ה לעניין מפר אלא דיי"ל דלשמא ר' לדוק לעצמיה דס"ל לעניין בהמ"ז כר' יהודה וה"ה לעניין נטילה וכמ"ש בס"ג או י"ל דאף לר"מ המוס דאין מעשה בפחות מכביצה ל"ג נט"י ואע"ג דלעצמו מקבל בכ"ש כמ"ש תוס' בסוכה ס"ו ב' ד"ה נעלו כו' אמתני דס"ב דטהרות מ"מ כיון דמדאורייתא אינו מקבל טומאה כמ"ש בשבת ל"א ה' ד"ה אי ובפסחים ל"ג ב' ד"ה לאיתמא . ומ"ש מ"ה שהוס' ור"ן פ"ב דסוכה חולקין ע"ז ור"ל הוס' הכ"ל ד"ה נעלו וכ"כ ר"ן שם ואינו מוכן לי דלחרומה ודאי אפי' כ"ש בני נטילה דידיס פוסלין את התרומה ומ"מ דבזית אינו מקבל טומאה כמ"ש בתוספתא ומ"מ נטילה אמה ה"ל דאף במפה סגיא דמלכות) וגזרו על הרשב"ו הריגה ותחלה הטמין הרשב"ו ובנו א"ע בבה"מ ולבסוף אמרו נסיס דעתן קלות דלמ' מלמד להו המלכות להודיע בליזה מקום אלחנו מטומנים ופ"י קלות דעתן יבלו ולכך ברחו והטמינו א"ע במערה שגם כשומיסם לא ידעו מקומם ומבואר שם לבסוף כשילאו מן המערה פגע בר"י בן גרי' והפגישו הרשב"ו ונם נפשיה ומדלמר נסיס דעתן קלות כו' משמע שמאמת קלות דעתן יעשו שלא כדין ויבלו מוכח דמלד הדין אף דהוי מלמד להו ה"ל לסבול הלמד ולא לבלות ולבסוף בשברחו אע"ג שיש לחוש פן יאמרו הנשים לבלות מקומם ולאשר הנשים לא ידעו מקומם יסבלו לער עבודה מחמת דמומר להניל את עלמה מסכנות נפשות אף ע"ג שבודה ע"ז לער לשבילו : כל הנהנה מסעודה שה"ה כו' ויליף לה מיתרו דכתיב ויקח יתרו כו' ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני אלהים וכי לפני אלהים אכלו הלא לפני משה אכלו אלא לומר לך כל הנהני מסעודה שחלמיד חכם שרוי בתוכו כאלו נהנה מזיו השכינה. גמר' סוף ברכות ועיין שם במהרש"א : דג לא עבר כו' חולין פ' גיד הנשה :

חכמת שלמה

סי' קנח סעיף א' כשיבא לאכול פת שמברכין עליו המוציא יטול ידיו אפילו אינו יודע להם שום טומאה ויברך על נטילת ידים וכו'. נ"ב נראה דהנה זה כתבו המפורשים דהמלזל בנטילת ידים מביא לידי עניות דענ"י הוא ר"ת עני . ולדעתי אדרבא זה הוה לטובה דהנה כמו דבקרבנות ראה

מחצית

תירוץ הש"ס שם אפי' במילי דשמי' אם שעה מ"ל אל יתגרה בו: בשבת דף ל"ג אמריכן כשיש כו' משמע שמומר לבדוק כו' ומשמע שם שהוא ממויב כו' דאי' התם ר"י ור"י ורשב"ו ור' יודא בן גרי' הוי יתבי והיה השב"ו מזלזל במעשה הטבו"ם ואמר שכל מה שמתקנים בעולם מרשלאות שוקים גשרים הכל עושים לבבוד עצמם אלך יהוד' בן גרי' וסיפר דבריה ונשמעו למלכות (פירש"י סיפר דבריה לתלמידיו או לאביו ולאמו ולא להשמיע למלכות) וגזרו על הרשב"ו הריגה ותחלה הטמין הרשב"ו ובנו א"ע בבה"מ ולבסוף אמרו נסיס דעתן קלות דלמ' מלמד להו המלכות להודיע בליזה מקום אלחנו מטומנים ופ"י קלות דעתן יבלו ולכך ברחו והטמינו א"ע במערה שגם כשומיסם לא ידעו מקומם ומבואר שם לבסוף כשילאו מן המערה פגע בר"י בן גרי' והפגישו הרשב"ו ונם נפשיה ומדלמר נסיס דעתן קלות כו' משמע שמאמת קלות דעתן יעשו שלא כדין ויבלו מוכח דמלד הדין אף דהוי מלמד להו ה"ל לסבול הלמד ולא לבלות ולבסוף בשברחו אע"ג שיש לחוש פן יאמרו הנשים לבלות מקומם ולאשר הנשים לא ידעו מקומם יסבלו לער עבודה מחמת דמומר להניל את עלמה מסכנות נפשות אף ע"ג שבודה ע"ז לער לשבילו : כל הנהני מסעודה שה"ה כו' ויליף לה מיתרו דכתיב ויקח יתרו כו' ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני אלהים וכי לפני אלהים אכלו הלא לפני משה אכלו אלא לומר לך כל הנהני מסעודה שחלמיד חכם שרוי בתוכו כאלו נהנה מזיו השכינה. גמר' סוף ברכות ועיין שם במהרש"א : דג לא עבר כו' חולין פ' גיד הנשה :

הגהות רעק"א

סי' קנז מג"א ס"ק ג שיכנס · הרוצה שיכנס לסעודה קבע סעודה מהלך ו' פעמים ד' אמות אז ד' פעמים ו' אמות ויפנה כן אי' התם:

שערי תשובה

סי' קנ"ח (מ) בש"ע ויברך ענט"י. וכתב הריטב"א בחולין דף ק"ו אם בירך ענט"י ונמלך שלא לאכול לא הוי ברכה לבטלה ע"ש והביאו בק"א למה"ב : (ד) שטיבולו עיין באר היטב וכתב בר"י אותם ששוקעים פירות במים לנקותם ונוטלים ואוכלים גם כן חשיב טבולו במשקה וראיה מחרוסת ע"ש בשם

יד אפרים

סי' קנח ס"ז סק"ח ליטול ידיהם הנהוגה בחולין: (ס"ק ב') ויש ראיה ממ"ש ס"י סי' קס"ז קרוב כו' כל"ל : דברי התוס' דהא הכ"י כתב דמדברי הר"ש משמע גבי שתלהה עיסה שתלוה בדין המ"ל ואעפ"כ כתב להסתפק דשמא דוקא בפת שמברכין עליו לעולם המוציא והכיא התוילה עיסה ס"ל להר"ש שם שלעולם מברך המוציא אלכך עצון מתי נט"י . משמ"כ פת הבאה בכסנין גמור כיון דאי לא קבע סעודה אין מברך המוציא אפשר דאין עצון ס"י אף בקבע סעודה ונם על המנ"א שבביאו ראיה מהרמב"ם ס"ע עיין ב"י : (מ"א ס"ק ד') דהא מצה נמי בעי כזית ומ"כ בל"ח : ה דבר שטיבולו . ודבר שאין דרכו לטובלו במשקה מ"ל נט"י [°] דבטלה דעתו אצל כל האדם . הטובל אצבעו במשקה ומוצץ מ"ל נטילה (רדב"ז ח"מ ע"מ):ו משקין . שאף

נתיב חיים

קנח °) במ"מ ס"ק ב' וכ"כ הרמב"ם ריש פ"ו. כ"כ ומלשון הרמב"ם שכתב הפת כה"מ הידועה משמע דוקא אותו הפת שמברכין עליו המוציא. עי"ל שלא לברך וכן מוכח בגמרא דתמני הא בכתמת הא בפירא וקשה הדיוקא אהדדי אלא ש"מ שיטול ידיו ולא יברך : שם ס"ק ד' וכ"כ הל"ח כ"ב פ' כל הכשר ס"ק ע"מ :

ביאור הגר"א

סי' קנח ס"א כשיבא כו'. מתני' דתגיגה וגמ' י"מ ב' כאן באכילה דכתמא כו' : שמברכין כו'. כמ"ש בירושלמי ספ"ו דברכות תני סדר סעודה אורחין ובכנסין ויושבין על הספסלים ועל הקתדריות עד שבולם מתכנסין הביאו להם יין ב"ה מברך לעצמו הביאו להן לדיסים כולו"ת טול ידו אחת. ועי"ש כולו"ת טול ידו הביאו להן יין וכן בסיפה וכ"כ בתוספתא וכ"ה בגמ' שלנו שם. הביאו להן פרפרת כולו"ת מברך לעצמו עלו והסיבו הביאו להם יין אע"פ שברך על הראשון צריך לברך על האחרון מברך ע"י כולם הביאו להן לדיסים אע"פ שבעל ידו א' צריך ליטול שתי ידיו כו' אלמא אין צריך ליטול לפרפרת והוא מיני מזונות כמ"ש תוס' מ"ב ה' ד"ה כירך כו' וז"ש אבל לפת כו' ודלא כמ"ש בת"ה דטובל ידו א' וכו' הסיגו הרא"ש ע"ש דמה עניין כ"ז לכאן הא מוגע בהן בשתי ידיו בשני ידיו ומתוכ' דע"פ קע"ו ה' ד"ה כל כו' : אפי' כו'. כמ"ש בפכ"ה משום סרך תרומה ובהרומה

סהם *ידיס פוסלין כמ"ש בפ"ק דשבת וכן מתני' בפ"ב דתגיגה טולין לידיס כו' ובסהם ידיס אי"ר מדפריך ורמיהו כו' ומתרמה אפי' סתם ידיס בעי' מעמא דמעיל ידיו כו' ול"ק בסהם ובחטאה אם נטמא ידיו כו' ובחטאה מעגיל גופו. וערש"י דחולין ק"ו ב' ד"ה ומתה כו' ואפ"ה דוקא בתנאי : ויברך כו'. כמו בשחרית וכמ"ש בפ"ב דשבת דכל המצות אף דרבנן בני רבוכו' ואינו כו'. הא קובע שמברך המוציא לריך נט"י. הרשב"א והרא"ה וכ"כ הירושלמי הכ"ל שהסיים צריך ליטול שתי ידיו הביאו להם פרפרת א' מברך ע"י כולם ואין רשות לאורח לברך מברך ג' פרפרות קודם סעודה אלכן אחד מברך לכולן : ס"ב יש כו'. משום ספק. רוקח וספקו אשום דבסוכה אחרי' הא כבילה בני נטילה וברכה וכן בני לשמעם מיוסה בפכ"ה לעניין מפר אלא דיי"ל דלשמא ר' לדוק לעצמיה דס"ל לעניין בהמ"ז כר' יהודה וה"ה לעניין נטילה וכמ"ש בס"ג או י"ל דאף לר"מ המוס דאין מעשה בפחות מכביצה ל"ג נט"י ואע"ג דלעצמו מקבל בכ"ש כמ"ש תוס' בסוכה ס"ו ב' ד"ה נעלו כו' אמתני דס"ב דטהרות מ"מ כיון דמדאורייתא אינו מקבל טומאה כמ"ש בשבת ל"א ה' ד"ה אי ובפסחים ל"ג ב' ד"ה לאיתמא . ומ"ש מ"ה שהוס' ור"ן פ"ב דסוכה חולקין ע"ז ור"ל הוס' הכ"ל ד"ה נעלו וכ"כ ר"ן שם ואינו מוכן לי דלחרומה ודאי אפי' כ"ש בני נטילה דידיס פוסלין את התרומה ומ"מ דבזית אינו מקבל טומאה כמ"ש בתוספתא ומ"מ נטילה אמה ה"ל דאף במפה סגיא דמלכות) וגזרו על הרשב"ו הריגה ותחלה הטמין הרשב"ו ובנו א"ע בבה"מ ולבסוף אמרו נסיס דעתן קלות דלמ' מלמד להו המלכות להודיע בליזה מקום אלחנו מטומנים ופ"י קלות דעתן יבלו ולכך ברחו והטמינו א"ע במערה שגם כשומיסם לא ידעו מקומם ומבואר שם לבסוף כשילאו מן המערה פגע בר"י בן גרי' והפגישו הרשב"ו ונם נפשיה ומדלמר נסיס דעתן קלות כו' משמע שמאמת קלות דעתן יעשו שלא כדין ויבלו מוכח דמלד הדין אף דהוי מלמד להו ה"ל לסבול הלמד ולא לבלות ולבסוף בשברחו אע"ג שיש לחוש פן יאמרו הנשים לבלות מקומם ולאשר הנשים לא ידעו מקומם יסבלו לער עבודה מחמת דמומר להניל את עלמה מסכנות נפשות אף ע"ג שבודה ע"ז לער לשבילו : כל הנהני מסעודה שה"ה כו' ויליף לה מיתרו דכתיב ויקח יתרו כו' ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני אלהים וכי לפני אלהים אכלו הלא לפני משה אכלו אלא לומר לך כל הנהני מסעודה שחלמיד חכם שרוי בתוכו כאלו נהנה מזיו השכינה. גמר' סוף ברכות ועיין שם במהרש"א : דג לא עבר כו' חולין פ' גיד הנשה :

שערי תשובה

סי' קנ"ח (מ) בש"ע ויברך ענט"י. וכתב הריטב"א בחולין דף ק"ו אם בירך ענט"י ונמלך שלא לאכול לא הוי ברכה לבטלה ע"ש והביאו בק"א למה"ב : (ד) שטיבולו עיין באר היטב וכתב בר"י אותם ששוקעים פירות במים לנקותם ונוטלים ואוכלים גם כן חשיב טבולו במשקה וראיה מחרוסת ע"ש בשם

יד אפרים

סי' קנח ס"ז סק"ח ליטול ידיהם הנהוגה בחולין: (ס"ק ב') ויש ראיה ממ"ש ס"י סי' קס"ז קרוב כו' כל"ל : דברי התוס' דהא הכ"י כתב דמדברי הר"ש משמע גבי שתלהה עיסה שתלוה בדין המ"ל ואעפ"כ כתב להסתפק דשמא דוקא בפת שמברכין עליו לעולם המוציא והכיא התוילה עיסה ס"ל להר"ש שם שלעולם מברך המוציא אלכך עצון מתי נט"י . משמ"כ פת הבאה בכסנין גמור כיון דאי לא קבע סעודה אין מברך המוציא אפשר דאין עצון ס"י אף בקבע סעודה ונם על המנ"א שבביאו ראיה מהרמב"ם ס"ע עיין ב"י : (מ"א ס"ק ד') דהא מצה נמי בעי כזית ומ"כ בל"ח : ה דבר שטיבולו . ודבר שאין דרכו לטובלו במשקה מ"ל נט"י [°] דבטלה דעתו אצל כל האדם . הטובל אצבעו במשקה ומוצץ מ"ל נטילה (רדב"ז ח"מ ע"מ):ו משקין . שאף

שלף שנוגעים בשני נעשו רשעים ומשוים להאוכל שני עם"ז : ז דבש דבורים . ולא דבש תמרים כתב בבה"ז פ"ג דמנחות דף ל"א דקי"ל דדבש קרום אינו משקה ולכן א"ל ליטול למרקחת עכ"ל וכ"כ הרדב"ז סי' ק"א בין שנקרשו ע"י ביטול בין ע"י אינה אבל אם נתעבד מעצו ועדיין הם ניגרי צריך נטילה וברפ"ג דטהרות סי' הר"ם הדוקה כשהוא טופח להטפיח מקרי משקה · ואם נקרש כ"כ שאינו טופח להטפיח מקרי אוכל . עוד מייתי התם תוספתא דבש הזב מכוורתו מטמא טומאת משקין חיבב עליו לאוכלין מטמא טומאת אוכלין עכ"ל ואם כן אין מטמא טומאת אוכלים ואם כן אין אוכלין עכ"ל דבש המרקחת מאחר שעומד לאכילה לא מקרי משקה (וכ"פ הרמב"ם פ"א מהל' טומאת אוכלין) וכ"ה בשבת דף י"ט דבש מעיקרא אוכלא והשתא אוכלא' וע' בב"ב דף ע"ב וכתוס' שם שנס שמן ודס וחלב שקרשו אינן משקים ומשמע בב"מ אפי' חזרו וניומחו זולתי היין ע"ש בשם תוס' פסחים דף י"ד : ח דס . °] כדי נסבה דאסור לאכול הדס ודס דגים וחגבים לא מקרי משקה ואפשר דמיירי שאוכל דס מפני רפוא' ופקוח נפש. כ' הל"ח סמ"א בפכ"ה דהטועם מהגים שלא ליטול ויש להם על מי שיסמוכו שהתו' סוברים כן ופוק חזי מאי עמא דבר ועסי' תע"ג : ט לפירות דתרומת פירות דרבנן ולכן לא גזרו בחולין ואע"ג שצריך לברך עליהם שתם ירים כשרות לברכה אלא א"כ יודע שנגע במקוס מטונף כמ"ש ספי' ד' (רשב"א קנ"ג) ועסי' ל"ב ס"ה : י שהמוהל טופח . ל"ל דכ"ע מודים בזה דהתוספות שכתבו בחולין דף ל"ג ומאכלין בידים מסואבות לגלי מייריי דלא בעי הדחה עכ"ל . משמע דס"ל דהמוהל אינו מכשיר דלא נקרא משקה ועוד פשוט בגמרא דוקא דס שחיטה מכשיר ואם משקה טופח ממיס עליו פשיטא דנקרא משקה אלא שאין דרך לגי להיות טופח ממיס · ורש"ל כתב דאפילו משקים טופחים על תבשיל א"ל נט"י דלא גזרו אלא במה שצריך לטבול אותו במשקה אבל לא בלחלוחית של עצמו עכ"ל . וכ"כ רי"ט א"ב סי"ד בשם רבו. שיון שנתבשל מקרי אוכל והוא מפקפק בדבר עכ"ל כ"ה וברש"י בברכות דף כ"ב סוף ע"א כתב דמשקה תבשיל תורת אוכל עליו וכ"ל דוקא משקה טופח של עצמו אבל רוטב גמור מקרי משקה וכ"מ במשנה רפ"ג דטהרות עמ"ש ר"ש ר"י. והרשב"א כתב בת"ה וז"ל דוקא פירות נגוכין וכשר ודגים וכיוצא בהן אין צריך נטילה . אבל כל שיש בהן משקה או שנטבל אותן במשקה צריך כו' עכ"ל וכ"כ בקצרה וז"ל או שנשרו במים ועדיין לחים :

ח"ל

דטומאה שירדה ע"י מעשה שעשאה כלי בזה אמרו דשימו מעשה שנעשה באותו כלי לבטלו מכלי מהני כמבואר דבר זה סוף פרק כ"ה דכלים אבל בטומאת אוכלים ומשקים לא שייך לו' דאין יוצא מידי טומאתו הראשונה אלא א"כ נפסל מאכילת כלב אבל נעשות ע"י מעשה האוכל למשקה או איפכא זה לא נשמע ולא נראה אלא בזה תליא מילתא דאם נעשה מעשה שהוא משקה אין לו ביטול ע"י שום מעשה להחשב אוכל אלא במידי דהוא שתמו למשק' מהני מחשבה לעשותו אוכל מ"ה במיני מרקחת שלנו הנעשים מדבש שרדוה מכוורת אע"ג דנגנן ודאי הוה משקה לעולם ולריך נטילה וזה מוכח עוד דאם לא כן [°] לא תמצא דבש שיהיה נקרא טיבולו במשקה דיומא כיון שחשיב עליו לאכלו ע"י טיבול הוה אוכל ולמה חשבו התנא בין ז' משקים אלא ודאי כדפריש כל"ל כדור : (ח) ובשר צלי כו' · יליף לה מדפירש רש"ל על הסיא דכל הבשר דרב הסמוכה היה לו צלי והולרך לנטילה וכתב הרשב"א דפת אבל עמו דאלו צלי לבדו לא היה צריך לנטילה דלא הטיבול ידיו ואדרבא קי"ל הטועל ידיו לפירות ה"ז מגשי הרוח עכ"ל וסיים כ"י ול"ל שהוא סובר דמוהל מהצלי אין בם משקה עליו כו' דא"ל דמייריי בצלי יבש דא"כ קשה מל"ל לרשב"א למוקי בפת לוקי בצלי לא ותמהני מהי תיתי לו' דמוהל צלי יהיה משקה דהא דוקא דם נקרא משקה ואלו היה שם דם על המוהל היה אסור ואע"ג דגבי מוהל שמן יש חילוק איזה נקרא משקה כדאיתא פרק חבית דף קנ"ח התם מטעם דאף הוא קרוי שמן משא"כ במוהל בשר דודאי לא שייך לבטלו בשם דם : (ט) ותבשיל מחטים כו' . במרדכי כתוב לאו דוקא פירות אלא אפילו כל תבשיל אפילו חטים המבושלים מאחר שאינם פת ואין צריך נטילה הטועל ה"ז מגשי הרוח ופי' כ"י דהיינו דוקא נגוכים דאלו יש משקה צריך נטילה · ורש"ל פ' כ"ה חגגל ע"ז וז"ל ואפילו משקה טופח עליהם לא נקרא טיבול במשקה אלא ביטול קרי לבו ולא נזרו אלא במה שצריך לטבול אותה אבל לא בלחלוחית של עצמו ומ"ה אין צריך נטילה לגלי ומ"ה (°) הולרך הרשב"א שהיא דבלים ליה אומצא עם הפת ולא פי' בטעם טופח המיס ולחלוחית המיס שהיו עליו קודם לגייה אלא אל כה"ג לא נקרא טיבולו במשקה עכ"ל . ונעלם מעיני הרב דברי הרשב"א בת"ה דף קנ"ט וז"ל הטועל ידיו לפירות ה"ז מגשי הרוח ומיהו דוקא פירות נגוכים וכשר ודגים וכיוצא בהם אבל כל שיש בהם משקה או שנטבל אותם במשקה צריכים נטילה כו' עכ"ל . הרי בהדיא דהרשב"א ס"ל אף מלד לחלוחית עצמו צריך נטילה והיינו מלד המיס או שאר משקה מהנך ז' דלעיל שעל הפירות אבל

(ה) י"ד שח"ט ד"מ[דהיינו (ו) יין ז (ז) דבש(מ)שמן (ט) חלב של ח (י) דס מיס] ז ולא נתנגב ואפי' אין ידיו נוגעות במקום המשקה א] צריך (ו) נטילה בלא (יא) ברכה [ואפילו אינו מטבל (ז) רק רגס (יב) הירק * או הפרי אפ"ה יטול בלא ברכה] [ב"י] : ה מ הנוטל ידיו ט לפירות הרי זה מגשי הרוח :

הגה ודוקא שנוטלן בתורת חיוב אבל אם נטלן משום נקיות*אלא היו ידיו נקיות מותר : [הגהות סמ"ק] (ח) ט ובשר צלי יש מי שנראה מדבריו * אף על פי י שהמוהל טופח עליו דינו כפירות (ט) י ותבשיל (יג) מחטים והם נגובים דינו ב] כפירות :

(ה) י"ד שם"ע ד"ס . כפ"ז דמכשירין מביא רמב"ם ור"ש ת"כ אשר יבוא עליו מים אין לי אלא מים בטל והשמן והיין והדבש והחלב מנין ת"ל וכל משקה אשר ישתה יכול מי תותים ומי רמונים ושאר כל מיני פירות ת"ל אשר יבא עליו מים מה מים מיוחדים שאין להם שם שם לווי כו' ודבש דבורים לא מקרי שם לוויי דדבש שתם מקרי והלויי שם דבורים אינו אלא למעט של ערבה ואלו ז' משקין מתטמאים ומכשירים אבל לא זולתם ויליף להו בברייתא מקרא דאלו נקראו משקה ולא כלבוש שהם גזירה משום תירוש : (ו) נטילה בלא ברכה · שאינו אלא משום נקיות שלא תקנו נטילה אלא בפת(כ"א בשם רי"ו)ובטוסה הסידור ההגב' כתוב קודם חרוסת צריך לברך על נטילת ידים וכתבו התוספות שהוא טעות הבינם בית יוסף: (ז) רק רגס הירק כו' · זה תלמוד ערוך בפ' ע"פ לפי המסקנא דלמא מסקינן ליה פי' דקודם אכילת מרור צריך נטילה לפי שמטבל בחרוסת שהם משקה ואף שאין מטבל רק רגס המרור מ"מ חיישינן שמא יפקע אותו כולו שם . וכ"י כתב שיש ללמוד מכאן דין רגס ירק ואינו יודע מה לימוד שיך כאן דזהו דין הגמרא ממש :

שמעתי מי שרוצה להקל לאכול מיני מרקחת בדבש בלי נטילה ואומרים שאין כאן משקה דאיתא בתוספתא הביאה הר"ש פ"ב דטהרות דבש הזב מכוורת דבורים מטמא טומאת משקין חיבב עליו לאוכלין מטמא טומאת אוכלים ואם כן הך דבש של מרקחת ודאי חביב עליה לאוכלין שהרי מטגנן לאכילה אבל הבל יפלא פיהם דאי' בסוף עוקצין חלות דבש מאיימתי מטמאות משום משקה הא"א משירסק פי' שירסק החלות להוציא הדבש וזה ודאי דבל הדבש שלנו מרסקין אותו מן החלות שהם עם שעוה . וזה הוה משקה אפי' חיבב אח"כ עליו לאכילה כיון דעכיד בהם מעשה למשקין וכ"מ להדיא מדברי רמב"ם פי"א דטומאת אוכלין וז"ל דבש בכוורתו מטמא טומאת אוכלין שלא במחשבה פי' אפי' לא חיבב עליו לאוכלין רדה הדבש מכוורתו משירסק החלות מטמא משום משקה דבש הזב מכוורתו מטמא טומאת משקין חיבב עליו לאוכלין מטמא טומאת אוכלים ולא כתב חילוק דחיבב להאוכלין כמ"ש נבי זב אלא ודאי כדפי' בדבש שרדה אותו ונעשה במעשה משקה לא יועיל לו אח"כ מחשבה לאוכלין דאין מחשבה מועיל מידי מעשה כדאיתא בדוכתי טובא לענין טומאה משא"כ בזב מאליו יכולה מחשבה להוציא אח"כ ממה שהיה תחלה שתמו למשקה וא"ל כאן כיון שנגנו לדבש הוה עשה כו מעשה זה אינו דלא חילקו בזה לומר דמעשה מעבל מעשה אלא לענין כלים דטומאת אוכלים ומשקים לא שייך לו' דאין יוצא מידי טומאתו הראשונה אלא א"כ נפסל מאכילת כלב אבל נעשות ע"י מעשה האוכל למשקה או איפכא זה לא נשמע ולא נראה אלא בזה תליא מילתא דאם נעשה מעשה שהוא משקה אין לו ביטול ע"י שום מעשה להחשב אוכל אלא במידי דהוא שתמו למשק' מהני מחשבה לעשותו אוכל מ"ה במיני מרקחת שלנו הנעשים מדבש שרדוה מכוורת אע"ג דנגנן ודאי הוה משקה לעולם ולריך נטילה וזה מוכח עוד דאם לא כן [°] לא תמצא דבש שיהיה נקרא טיבולו במשקה דיומא כיון שחשיב עליו לאכלו ע"י טיבול הוה אוכל ולמה חשבו התנא בין ז' משקים אלא ודאי כדפריש כל"ל כדור : (ח) ובשר צלי כו' · יליף לה מדפירש רש"ל על הסיא דכל הבשר דרב הסמוכה היה לו צלי והולרך לנטילה וכתב הרשב"א דפת אבל עמו דאלו צלי לבדו לא היה צריך לנטילת ידים ואדרבא קי"ל הטועל ידיו לפירות ה"ז מגשי הרוח עכ"ל וסיים כ"י וז"ל שהוא סובר דמוהל מהצלי אין בם משקה עליו כו' דא"ל דמייריי בצלי יבש דא"כ קשה מל"ל לרשב"א למוקי בפת לוקי בצלי לא ותמהני מהי תיתי לו' דמוהל צלי יהיה משקה דהא דוקא דם נקרא משקה ואלו היה שם דם על המוהל היה אסור ואע"ג דגבי מוהל שמן יש חילוק איזה נקרא משקה כדאיתא פרק חבית דף קנ"ח התם מטעם דאף הוא קרוי שמן משא"כ במוהל בשר דודאי לא שייך לבטלו בשם דם : (ט) ותבשיל מחטים כו' . במרדכי כתוב לאו דוקא פירות אלא אפילו כל תבשיל אפילו חטים המבושלים מאחר שאינם פת ואין צריך נטילה הטועל ה"ז מגשי הרוח ופי' כ"י דהיינו דוקא נגוכים דאלו יש משקה צריך נטילה · ורש"ל פ' כ"ה חגגל ע"ז וז"ל ואפילו משקה טופח עליהם לא נקרא טיבולו במשקה אלא ביטול קרי לבו ולא נזרו אלא במה שצריך לטבול אותה אבל לא בלחלוחית של עצמו ומ"ה אין צריך נטילה לגלי ומ"ה (°) הולרך הרשב"א בת"ה שהיא דבלים ליה אומצא עם הפת ולא פי' בטעם טופח המיס ולחלוחית המיס שהיו עליו קודם לגייה אלא אל כה"ג לא נקרא טיבולו במשקה עכ"ל . ונעלם מעיני הרב דברי הרשב"א בת"ה דף קנ"ט וז"ל הטועל ידיו לפירות ה"ז מגשי הרוח ומיהו דוקא פירות נגוכים וכשר ודגים וכיוצא בהם אבל כל שיש בהם משקה או שנטבל אותם במשקה צריכים נטילה כו' עכ"ל . הרי בהדיא דהרשב"א

באר הגולה

ג כ"י ח חולין ק"ו ע מדברי הרשב"א סס י מרדכי פ"ק דברכות

עטרת זקנים

* או הפרי כו' . ולפ"ז ה"ה כשאוכל בסכין צריך כ"י נזירה שמא יגע אבל בשאוכלין מרק ע"י כף אפשר דדינו כשותה משקין אלא עכיר דנגע ומ"ש בסעיף ה' ותבשיל מחיטין צריכין כ"י אפשר דמיירי דאוכל בלא כף ועי"ל סי' קס"ג ס"ל אפי' אינו מעבל רק רגס הירק אפ"ה יטול בלא ברכה . כ' הטור בשם הר"מ מרוטנבורג שאין אנו צריכין בזמן הזה והרולה לנגות ידי ספיקה יביא עצמו לידי חיוב נטילה אלא אחר כגון שיטול מים ויספק וכ"כ מהרש"ל בש"ת סי' פ"ו : * שלא היו ידיו נקיות מותר . וי"ל אם ידוע שנגע במקום הטנופת צריך ליטול אף לפירות (מרדכי): * אע"פ שהמוהל טופח עליו כו' . ובב"ח כתב להתמיר אבל לע"ד עיקר כדברי ב"י ורמיה רמ"ש תו' בחולין דף ל"ג והביא בש"ד כי"ד סי' ס"ע סק"ל אמ"ש בגמרא השותא ולא יגע דם ואכל בידים מסואבות כתבו התוס' בגלי מייריי דלא בעי הדח' עכ"ל מוכח דהמוהל מגלי לון מכסיר וה"ה דא"ל כ"י :

נתיב חיים

שם ס"ק ח' °] כדי נסבה . כ"ב הקשה בבאר הגיב הא יכול למצוא בשמטבל רגס ירק בדם . ולק"מ הרמ"א למד הדין מגמרא דפסחים דף קנ"ו והטעם שמא יפקע כולו בתוכו ע"ש זה ניחא בשאר משקין אבל אלא דם אסור לאכול בשמטבל רגס ירק דילמא אתי לשקועי כולו :

אשל אברהם

א] צריך נטילה . ואם עבלו בשכר שעורים צריך נטילה . ובהמ"ז ת' דבר משה סי' עוב וע' ת' בית יעקב ויד אהרן סי' קכ"ח . תמ"ב · ותמ"ז וח' בית דוד סי' ע"ח : ב] בפירות . מבאן דייק בת' בי"ד סי' ס"ע דבבישול צריך נטילה אם המשקה טופח עליו . ועיין בדברי מהר"י מחגיז בפירוש המצוות אלו פ"ק דברכות מ"ב . ומעשרות פ"ק מ"מ ועוד בת' הכ"ל סי' ז' . וע' באר היטב ס"ק ז' :

לבושי שרד

ט"ז סק"ז (°) לא תמצא דבש . ראיה אז אינה רק אחר שהוכית דלא חילקו בזה לומר דמעשה מבטל מעשה דאל"כ י"ל מה שאנו בין הז' משקין היינו בריסק ואחר כך לא בטלו דלא עשה מעשה שמבטלו או י"ל דס"ל להט"ז דמה שמבטל האוכל במשקה הוי כמו מעשה שעושה להיות אוכל ודוק : סק"ט (°) הולרך הרשב"א לפרש הטוא דכלים וכו' כל"ל :

חתם סופר

כהב"י : שם במג"א סק"ז. ועיין בב"ב. נ"ב דף פ' ובתוס' שם נ"ב מנחות : באה"ד שקרשו נ"ב ולפענ"ד חמאה לכ"ע לא הוי משקה אפילו כשנימוחה אח"כ מיד שהקריש מהקום שהוא חלב בטל ליה שם חלב מיניה וקרא ותפתח נאד החלב ותשקהו דמשמע מיניה דחלב הוי משקה מיירי כברייתו אבל מאחר שהופרשו זה מזה בטל ליה שם משקה מיני'.ובלא"ה נמי העליתי בתשובה כל שהוקרשה החמאה דחזר ונימוחה ע"ד לתתו לתוך אוכל הו"ל משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי כיון שתחלת עשייתן הוא לתת אותו לאוכל ודלא כט"ז לקמן פ"ס ק"ט ומג"א סק"י דשם ביארתי באריכות . ועיין פ"ו דמכשירין מ"ה דוקא מי חלב מכשיר בזרעים ולא החמאה ועיין חולין דף קי"ד ע"א : שם פ"ק י' מהריט ח"ב . נ"ב ח"א סי' ע"ה: שם פ"ק י"ב בד"ה כל שטיבולו . נ"ב ובד"ה אסורי כתבו דס"ד וכו' משום דלמסקנא פ"ל דבעי כוונה כמ"ש מהאי

באר היטב

שהידים שניות ומטמא משקין להיות תחלה ומכוי להאוכל שני : (ו) יין ומומן בכלל יין.מטה יוסף שם : (ז) דבש . היינו של דבורים ולא דבש תמרים עיכר ל' מו' משקים שלנו עם שאר משקים כגון דבש של דבורי' עם דבש תמרים וכיוצא אזלינן בתר רובא אי רובא משאר משקין א"ל כנ"י ממל' למטל' צריך נט"י. מטה יוסף מ"ב סי' י"ח . דבש המרקחת וכן לכל המשקה שמתבשל רבו הדיעות אי הוי משקה או לא . עיין מ"א וט"ז וברכת הזבח ובהרדב"ז ומהרי"ט וביד אהרן . ובתבונת מטה יוסף מ"ב סי' י"ח הטלה להלכי דאם הוא מרק אלול בין שנתבשל לבדו בין שנתבשל עם מין אחר צריך נטילי' ואם אין כאן מרק אלא שהוא קרום ויבש הרי הוא אוכל ואי"ל נטילה . ואם הוא קרום אלא שאינו יבש שעדיין הוא ניכר אם חשב עליהם למשקים צריך נט"י ואם אינו אלא אי"ל נטילה ובטל ובמים אפילו הם קרושים ויבשים כאבן אם חשב עליהם למשק' צריך נטילה ואם הם מבושלים עם מין אחר ואין שם מרק אלא משקה מובלע בתוך האוכל ונעשה הכל נוף אי' אע"פ שיש לחלוחית טופח ע"מ להטפיח אי"ל נטילה ומי שבשים פשיטא דהוי משקה ולריכין נטילה ע"כ :

שערי תשובה

מהר"ז ניטה וכ"כ אחד קדוש בתשובה בת"י הירק שרחצוהו להעביר הליכלוך חשיב שבולו במשקה וכן מוכח מתשו' הרדב"ז סי' פ"נ ע"ש : (ז) דבש עבה"ט. ועיין בפנים מאירות הא"ב סי' כ"ג שכתב ראיה משבת דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי וכדברי מג"א ע"ש ועיין בתשובת כנה"ג סי' ז : (ח) שמן עיין בה"ט ועיין בתשובת כנה"ג סי' ס"ח שכ"כ והביא ראיה ממתני' פרק בתרא דתרומות ע"ש : (יא) ברכה עיין בה"ט

ביאור

מיטמא בחולין כמ"ש במתני' כפ"ב דחולין הטותע ב' ח' ועוף ולא יגע מהן דס כו' עטמא דלא יגע כו' וכירושלמי כפ"ח דברכות ר"ה אמר אין נט"י אלא לפת בלבד ת"ר הוסעיא כ"ד שיש בו לבלוך משקה וכן מוכח בפ' ע"פ דאי משום הכשר מאי קאמר שם ש"מ תרוסת כו' לא מקבל הכשר בכ"ש דאפי' ביד מקבל הכשר כמ"ש בחולין קי"ח ב' לר"י וע"כ ל"פ רב אלא ביד זבנגת' שם במאי קמיפלגי כו' ושם קכ"ח ב' דשמטה הכהתה כו' ושם קכ"ח א' אלב שחוטה בכפרים כו' ושאר מקומות הרבה : ואפי' כו' אפילו כו'. פפחיה שם : בלא ברכה. הוס' שם דס"ל דהאידנא א"ל נטילה זו אבל כל הגאונים ורוב הפוסקים הסכימו שגם האידנא יהנה כמו פת ולריך ברכה וכן עיקר ועי' עור סי' תע"ג ורא"ש הכא ולאו משום קדושה אלא שלא הפסל האוכלין והמשקין הדפריך הא לא נגע אינו מכרעת די"ל דס"ד דל"ג אא"כ נוגע במקום המשקה ומ"ש כי הסיא דחולין ל"ג א' ר"ל דאמר הא יגע כו' אמאי ידים שניות כו' הא אם עושה שליחי בחולין הי' לריך נטילה ושם שלא הפסל האוכל ה"כ ועוד הכיאו הרא"ש מסדר הסיבה דפ"ו דברכות דנוטל ידו אחת ושם שלא הפסל המשקה וכ"ז אינה מכרע' ומ"ש תר"י המבדל דאינו שלוחו של הנקיות וכל זה בכלל מלוה לשמוע דברי רא"ש וקי"ו מלאם ששם אינו אלא משום סרך תרומה ואלו א"ל לזה

הגהות רעק"א

סי' קנה סעיף ד' הנ"ה יין שמן שמן זית כ"ה בב"י.ועיין תשו' גו"ו ח"א סי' כ"ט : מג"א ס"ק ח' ודס דגים מה דפשיטא

מחצית

נטילי' דהכי אי' בסוכה דף כ"ו ע"ב במשנ' וכשנתנו לר' לדוק אוכל פחות כביצי' נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה כו' ופרש"י אינו מקבל טומאה מן התורי' ולכך א"ל נטילי' כמ"ש בסעיף שלפני זה והתוס' הוקשים וס"ל פחות מכביצי' מקבל טומאה ובעי נטילה אלא דר' לדוק כהן הוי והותרה לו לאכול בלי נט"י ע"י כריכת מפה דלא נגע במאכל כדאמרי' בחולין דף ק"ז ע"ב משום דזריזי' הם אע"ב דלישראל לא הותר לאכול ע"י מפה וכדלקמן סי' קס"ג והרוקח ס"ל כרש"י ומוכח שם דפחות מכביצי' א"ל נטילה אבל פחות מכזית דא"ל נטילי' זה אין ראיה מסוכה דיש לחלק בין פחות מכביצי' לפחות מכזית: וכ"מ מתוכו כו'. ר"ל מדברי רוקח מוכח שא"ל פחות מכביצי' דאי גרסי' פחות מכזית אבל כזית ס"ל דבעי נטילה א"כ איך כ' הרוקח אבל על אכילת מלה שהיא בכזית א"ל נטילה וא"כ אין חילוק בין פחות מכזית ובין פחות מכביצה ובתרוייהו בעי נטילה ולא יברך כמ"ש בסעיף ב' : (סק"ו) משקים שאף כו' ר"ל אע"ג דהטועל ידיו לפירות ה"ז מגשי הרוח כמ"ש סעיף ה' כיון דמן התורה א"ל להפריש תרומה מפירות וכיון דתקנו נטילה משום סרך תרומה לכן בפירות דלא הוי התרומה כ"א מדרבנן לא תקנו נטילה ואעפ"כ עם הפירות (ואפי' הם פחותים מכזית) שבוגים במשקה לריכים נטילי' דדוקא בפת לא הלריכו נטילה כ"א משום סרך תרומה אבל משום חולין לא הי' לריך כיון דידים שניות ואין שני עושה שליחי בחולין משא"כ בדבר שטיבולו במשקה לריך נטילה משום חולין גרידא דהא קי"ל כל הפוסל את התרומה דהיינו שני אם אינו נוגע במשקין נעשו המשקין ראשונים לטומא' א"כ כשיגע בידיו שהן שניות במשקין נעשו המשקין ראשונים ויעשו המשקין להאוכל שני דראשון עוש' שני גם בחולין לכן לריך נטילי:(סק"ז)דבש כו' ולא דבש תמרי' דהוי מי פירות ולא מו' משקין : למרקחת המטונן בדבש דבורי:וכ"ה בשבת דף י"ט דאי' התם מאן דאי תנא דכל מילי דאתיי ממילא ס"ד ר"ל אע"ג דאסרי' בשבת משקין שזבו בשבת משום גזירה שמא יסחוט אע"ג העגבים ואתרסקו

כמו

הגר"א

בכלל והתקדשתם אלו מים ראשונים הוא לאכל בטהרה ואף שאין עכשיו שהרה תקנה הראשונה קיימת כמו בלחם אף שאין שהרה והרומה עכשיו ומהכיא דע"פ מוכח איפכא לפ"ד דפרוץ והא לא נגע בפ"ד דאינו חייב אח"כ נוגע במשקה ל"ל למיהר לריך נטילה מהני' היא כל הפוסל כו' אלא דקמ"ל דאף האידנא וכן פירושלמי דפליגי אם נלחם בלבד או אף לטבולו במשקה ע"כ אהאידנא אף דודאי ל"פ אמתני' ובגלא"ה שפסק ואמר כ"ד כו' לדורו אמר ואמרינן בדפ"ד דכזרות וכי הזאתה כו' ואם הי' עושה שליחי בחולין באמת אף לפירות היה לריך נטילה אף עכשיו דנט"י לא בטלה וכן בשותה כמ"ש לאמתה וכולהו משום קדושה ומ"ש הרומה והתוס' בברכות דף מ"ג כתבו דידו אחת מזוהה מפני כבוד הברכה כו' עמ"ש המחבר לקמן סעיף ו' ועיין בב"י שלפי"ז ס"ל כהתוס' : (בט"ו) סקי"ב) ומ"ה כ' הטור שיברך קודם ולא כ' אפילו אחריו נראה כוונתו דודאי אם נימא שבבר בתר קיו' אבל

חכמת שלמה

לו יותר מקרבן עשיר . והנה כן הוי באכילת אדם דהרי אחז"ל בזמן שאין בהמ"ק קיים שולחנו מכפר

השקר

מע"ש ועי"ז המשקין יולאין ממילא בשבת מותרים בשבת דל"ל שמא יסחוט דאפי' סוחטו' בידים ליכא חיוב חטאת דהא כתרסקו מע"ש ויולאין בלא"ה ממילא ואר"א ר' אליעזר היא דתנן חלו' דבש שריסקן מע"ש ויולאו בשבת מעצמן ר"א תיתר וריב"א דחי התם גבי דבש מעיקרא אוכל ונבסוף אוכל אבל הכא מעיקרא אוכל והשתא משקה ר"ל דגבי דבש לאחר שזב מן החלות נמי אוכל ול"ל שמא יסחוט דלא שייכא בי' סחיטה אבל גבי זיתים וענבי' דהשתא משקה א"ל שמא יסחוט עכ"ל רש"י הרי דקרא אוכל: וע' בב"ב דף פ' ע"א ובתוס' שם כל"ל דאי' התם א"ר כהנא דבש בכוורת אינו יולא ידי מאכל לעולם וכתבו התו' תימא לר"י דבמס' מכשירין אשה דבש בהדי שבע משקין המכשירין ואור"י דהיינו אחר שהופרש מן השעוה אבל בכוורתו שהוא עם השעוה יש עליו תורת אוכל עכ"ל וס"ל למ"א דה"ט דעם השעוה מקרי אוכל דשם שיהיה נקרא טיבולו:וגם שמן ודבש כו' כל"ל:ע"ש בשם תוס' פסחי' שהקשו התוס' דבכמ' דוכתי משמע דשמן מקרי משק'. ובטהרות תנן דר"ש שזורי פליג עם ר"מ ורבנן וס"ל דדבש ושמן לא מקרי משקה אלא יין מקרי משקה ובמתחות פסק הש"ס הלכה כר"ש שזורי ותי' דהא דדבש ושמן לא מקרי משקה היינו אם קרשו אע"פ שחזרו ונימוחו אבל יין אפי' קרוש אם נימח אח"כ הוי משקה ולפ"ז יש לנו שתי היתירים למרקחת חדא מאחר שעומד לאכילה והשני אם היה קרוש פעם א' אע"פ שעתה הוא נימח אבל הע"ז ס"ק ז' חלק על היתר הראשון ע"כ לא קתני בתוס' דמהני אם חשב לאכילי' אלא בזב ממילא אבל אם רדוהו בידו כיון שעשה מעשה רדי' לשם משקה אין המחשב' שאח"ז שחושב עליו לאכילה מוציאים מידי מעש' ראשון ועל דין השני נראה ג"כ שחולק שכ' עיסה המטונן בשומן אוז אין לריך נטילה דלאו מז' משקין הוא אבל המטונן בחמאה כיון דהחמאה הוא בכלל חלב לריך נטילה. והא החמאה קודם שטונן בה הי עיסה היתה נקרשת ואפי' הכי מצריך נטילה אולם מ"א הביא לדין אחרון ראיה מתו' פסחים דלא כע"ז : (סק"ח) דס כו' כ' הל"ח כו' שהתוס' סוברין כן. והוא דאמרי' בפסחים דף קט"ו אר"א אר"ח כל דבר שטבולו במשקה לריך נט"י ופירש"י הטעם

הגהות

ב כ"י ח חולין ק"ו ע מדברי הרשב"א סס י מרדכי פ"ק דברכות

עטרת זקנים

* אם הפרי כו' . ולפ"ז ה"ה כשאוכל בסכין לריך נ"י נזירה שמא יגע אבל בשאוכלין מרק ע"י כף אפשר דדינו כשותה משקין אלא עכיר דנגע ומ"ש בסעיף ה' ותבשיל מחיטין צריכין נ"י אפשר דמיירי דאוכל בלא כף ועי"ל סי' קס"ג ס"ל אפי' אינו מעבל רק רגס הירק אפ"ה יטול בלא ברכה . כ' הטור בשם הר"מ מרוטנבורג שאין אנו צריכין בזמן הזה והרולה לנגות ידי ספיקה יביא עצמו לידי חיוב נטילה אחר כגון שיטול מים ויספק וכ"כ מהרש"ל בש"ת סי' פ"ו : * שלא היו ידיו נקיות מותר . וי"ל אם ידוע שנגע במקום הטנופת לריך ליטול אף לפירות (מרדכי): * אע"פ שהמוהל טופח עליו כו' . ובב"ח כתב להתמיר אבל לע"ד עיקר כדברי ב"י ורמיה רמ"ש תו' בחולין דף ל"ג והביא בש"ד כי"ד סי' ס"ע סק"ל אמ"ש בגמרא השותא ולא יגע דם ואכל בידים מסואבות כתבו התוס' בגלי מייריי דלא בעי הדח' עכ"ל מוכח דהמוהל מגלי לון מכסיר וה"ה דא"ל כ"י :

נתיב חיים

שם ס"ק ח' °] כדי נסבה . כ"ב הקשה בבאר הגיב הא יכול למצוא בשמטבל רגס ירק בדם . ולק"מ הרמ"א למד הדין מגמרא דפסחים דף קנ"ו והטעם שמא יפקע כולו בתוכו ע"ש זה ניחא בשאר משקין אבל אלא דם אסור לאכול בשמטבל רגס ירק דילמא אתי לשקועי כולו :

אשל אברהם

א] לריך נטילה . ואם עבלו בשכר שעורים לריך נטילי' ובהמ"ז ת' דבר משה סי' עוב וע' ת' בית יעקב ויד אהרן סי' קכ"ח . תמ"ב · ותמ"ז וח' בית דוד סי' ע"ח : ב] בפירות . מבאן דייק בת' בי"ד סי' ס"ע דבבישול צריך נטילה אם המשקה טופח עליו . ועיין בדברי מהר"י מחגיז בפירוש המצוות אלו פ"ק דברכות מ"ב . ומעשרות פ"ק מ"מ ועוד בת' הכ"ל סי' ז' . וע' באר היטב ס"ק ז' :

לבושי שרד

ט"ז סק"ז (°) לא תמצא דבש . ראיה זו אינה רק אחר שהוכית דלא חילקו בזה לומר דמעשה מבטל מעשה דאל"כ י"ל מה שאנו בין הז' משקין היינו בריסק ואחר כך לא בטלו דלא עשה מעשה שמבטלו או י"ל דס"ל להט"ז דמה שמבטל האוכל במשקה הוי כמו מעשה שעושה להיות אוכל ודוק : סק"ט (°) הולרך הרשב"א לפרש הטוא דכלים וכו' כל"ל :

חתם סופר

כהב"י : שם במג"א סק"ז. ועיין בב"ב. נ"ב דף פ' ובתוס' שם נ"ב מנחות : באה"ד שקרשו נ"ב ולפענ"ד חמאה לכ"ע לא הוי משקה אפילו כשנימוחה אח"כ מיד שהקריש מהקום שהוא חלב בטל ליה שם חלב מיניה וקרא ותפתח נאד החלב ותשקהו דמשמע מיניה דחלב הוי משקה מיירי כברייתו אבל מאחר שהופרשו זה מזה בטל ליה שם משקה מיני'.ובלא"ה נמי העליתי בתשובה כל שהוקרשה החמאה דחזר ונימוחה ע"ד לתתו לתוך אוכל הו"ל משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי כיון שתחלת עשייתן הוא לתת אותו לאוכל ודלא כט"ז לקמן פ"ס ק"ט ומג"א סק"י דשם ביארתי באריכות . ועיין פ"ו דמכשירין מ"ה דוקא מי חלב מכשיר בזרעים ולא החמאה ועיין חולין דף קי"ד ע"א : שם פ"ק י' מהריט ח"ב . נ"ב ח"א סי' ע"ה: שם פ"ק י"ב בד"ה כל שטיבולו . נ"ב ובד"ה אסורי כתבו דס"ד וכו' משום דלמסקנא פ"ל דבעי כוונה כמ"ש מהאי

באר היטב

שהידים שניות ומטמא משקין להיות תחלה ומכוי להאוכל שני : (ו) יין ומומן בכלל יין.מטה יוסף שם : (ז) דבש . היינו של דבורים ולא דבש תמרים עיכר ל' מו' משקים שלנו עם שאר משקים כגון דבש של דבורי' עם דבש תמרים וכיוצא אזלינן בתר רובא אי רובא משאר משקין א"ל כנ"י ממל' למטל' צריך נט"י. מטה יוסף מ"ב סי' י"ח . דבש המרקחת וכן לכל המשקה שמתבשל רבו הדיעות אי הוי משקה או לא . עיין מ"א וט"ז וברכת הזבח ובהרדב"ז ומהרי"ט וביד אהרן . ובתבונת מטה יוסף מ"ב סי' י"ח הטלה להלכי דאם הוא מרק אלול בין שנתבשל לבדו בין שנתבשל עם מין אחר צריך נטילי' ואם אין כאן מרק אלא שהוא קרום ויבש הרי הוא אוכל ואי"ל נטילה . ואם הוא קרום אלא שאינו יבש שעדיין הוא ניכר אם חשב עליהם למשקים צריך נט"י ואם אינו אלא אי"ל נטילה ובטל ובמים אפילו הם קרושים ויבשים כאבן אם חשב עליהם למשק' צריך נטילה ואם הם מבושלים עם מין אחר ואין שם מרק אלא משקה מובלע בתוך האוכל ונעשה הכל נוף אי' אע"פ שיש לחלוחית טופח ע"מ להטפיח אי"ל נטילה ומי שבשים פשיטא דהוי משקה ולריכין נטילה ע"כ :

שערי תשובה

מהר"ז ניטה וכ"כ אחד קדוש בתשובה בת"י הירק שרחצוהו להעביר הליכלוך חשיב שבולו במשקה וכן מוכח מתשו' הרדב"ז סי'

אכל לחלוחית מצד מוכל שלהם לא מהני דהא לא מז' משקים הם · ועי"פ זה כ"ל גם בחטים מבושלים בזכר המרדכי מיירי דוקא בגבובים מן המים שנתבשלו בתוכה אבל גבי צליה כ"ל דאפילו הודח הבשר במים קודם הצלייה מכל מקום בשעת הצלייה מתייבש אותו לחלוחית ומן הבשר יוצא מוכל והוא מלחלוחית הבשר ואינו נקרא משקה ומש"ה הוכרח הרשב"א לפרש ההיא דכל הבשר משום פת שעמו . ועוד כ"ל דבשמבשלים מיני עיסה במים אף שיש רוטב שם לא צריך נטילה להעיסה וזה דומה למ"ש ב"י בשם הר"ן בלשתות לא בעי נטילה משום דלא עבד דגבע במשקין שבתוך הכוס כו' ה"ל בזה לא עביד ליגע בעיסה ההיא כיד אלא אוכל בכף בתוך הקערה . אבל אם הוא עיסה בטיגון כ"ל שיש לחלק באם הוא מטונן בחמאה צריך נטילה כיון דחמאה הוא בכלל חלב והוא א' מז' משקין אבל מטונן בשומן אווז או של בשר א"ל נטילה דלאו מז' משקין הוא כ"ז כ"ל ברור: (י) השותה כו' . כ"כ הטעם בסמוך וע"כ האוכל דבש צריך נטיל' דהא עביד דגבע בידו(°) לטבול בדבש ולאכול : (יא) ואם לא הסיח וכו' · כ"ל דהוקשה לו דהא קי"ל בסי' קכ"ט ס"ג דלא בעיון כוס אלא לכתחלה וכאן הוה נטילה לאשמועה דלא גרע משלא בכוסה ע"כ כ' דה"ל כן הוא דיחזור ויטול בלא ברכה כל שלא הסיח דעתו דספיר מועיל נטילה הראשון' לעניין שלא יברך שנית: (יב) שגם הנגוב וכו' לפי טעם זה קשה הא יש הרבה נטילות שא"ל ניגוב כמ"ש בסעיף ש"ל הטעם דבמדבר הוי סכנה לחפש אחר מיסעסי' קס"ג:טו דפעמים אין כו' שאחר זה אכל לטעם הא' שכתב הטור משום דאין ידיו נקיות ביחא·ומ"ש רמ"א דאם שכח לברך עד אחר ניגוב מברך אח"כ משמע אכל לא אחר ברכת המוצא. וז"ל רש"ל פ' כ"ה דאם שכח לברך עד אחר ניגוב כתבתי בפ"ק דפסחים סי' כ' שיכול לברך קודם המוצא ולא אח"כ עכ"ל·הנה ראייתו נעלמה ממני אבל לפי הגראה הרבה יותר לע"ד דאחר גמר קיום המצוה דהיינו הניגוב לא יברך דהא כל המצות דצריך לברך עובר לעשייתן ודאי במצוה שיש משך זמן לקיימ' אז אף אם שכח לברך קודם העשייה יש עוד זמן שהוא עוסק בה משא"כ באם כלה משך קיומה לא יברך ☜ וע"ה כת' הטור שיברך קודם ניגוב ולא כתב אחרי ורא"ה מת"ש בסי' קס"ז ס"ח דאם לא מזכר עד אחר שגמר סעודתו אינו מברך המוצא ☜ וא"ל דשאני הכא כיון שעדיין לא אכל זה אינו דהאכילה אפשר שתהיה בידים טהורות ולא עביד דגבע דאם שם ידיו בכתי ידים א"ל אם הניח ידיו בכתי ידים ח"ל דאם כמהר"ם אם הכיאו ב"י ומשם יש ראיה דהא אמרי' שם בגמ' כיון דאיתרמי אידתי והכ"ל (°) דפולגא המשקין ומברך שאחי התם שמזכר בעוד שהמשקין בפיו כמ"ש שם הרא"ש הכיאו ב"י ומשם יש ראיה דהא אמרי' שם בגמ' כיון דאיתרמי אידתי והכ"ל

באר היטב

ולא גזרו אלא במה שצריך לטבול אותה אבל לא בלחלוחית של עצמו . וט"ז חולק וכתב דאף מצד לחלוחית עצמו צריך נט"י והיינו מצד המים או שאר משקה מהנך ז' שעל הפירות אבל בלחלוחית מצד מוכל שלהם לא מהני דהא לא מז' משקים הם . ועפ"ז כ"ל גם בחטים מבושלים מיירי דוקא בגבובים מן המים שנתבשלו בתוכה אבל גבי צלייה כ"ל דאפי' הודח הבשר במים קודם הצלייה מ"מ בשעת הצלייה מתייבש אותו לחלוחית ומן הבשר יוצא מוכל והוא מלחלוחית הבשר ואינו נקרא משקה . וכתב עוד כ"ל דבשמבשלים מיני עיסה במים אף שיש רוטב שם לא צריך נטילה להעיסה וזה דומה למ"ש ב"י בלשתות א"ל נטילה משום דלא עבד דגבע במשקין שבתוך הכוס וכו' ה"ל בזה לא עביד ליגע בעיסה ההיא כיד אלא אוכל בכף מתוך הקערה . אבל אם היא עיסה בטיגון כ"ל שיש לחלק באם הוא מטונן בחמאה צריך נטילה דחמאה בכלל חלב והוא מז' משקין

יד אפרים

בחלוה בטיגוב פטיעה אחין לברך כלל אח"כ אפי' בדיעבד וכדמייתי מסימן קס"ז ואין מקום לומר שיברך רק כשאחה' שהמלוה נמשכת כ"ז אלא אכל אכל וכמ"ש הט"ז אח"כ וא"ל דשאני הכא אלא אכל כו' א"כ אין מקום לחלק בין קודם ניגוב לאחר ניגוב דתרוויהו הם אחר הנחלת העשייה ערש גמר עשייתו וא"כ הו"ל לבעור לכתוב כיון דקודם אכילה שפיר מיקרי עובר לעשייתן כו' ועוד יש לפרש כוונת הט"ז במ"ש מש"ה כתב הטור אין כוונתו להביא ראיה דהא איכא לידחוי דהטור לבתחלה מיירי ואח בשינון קודם ניגוב משא"כ בשבת קודם ניגוב אפשר דמברך אח"כ . רק דברי ע"ז מתפרשין בניחותא ומש"כ כ' הטור כו' ר"ל לא כמו שאחה סובר שהטור כ' קודם ניגוב לעניין לבתחלה מיירי אבל בדיעבד שפיר דברך אף אחר ניגוב אלא אינו אם מברך כלל : (שם) וא"ל דאחי הכא כיון שעדיין לא אכל דא"ח דהאכילה אפשר שהיה בידים טהורות בלא נטילה אין שייך לברך עליהם(ס"ק יד) במדבר כו' וכמ"ש הרר"י גבי ההולכים למלחמה:(ס"ק ט"ו)דפעמים כו' אינו צריך ניגוב וא"כ כשמברך אחר הנטילה בידים טהורות יוכל להיות אף בלא נטילה כמ"ש בסימן קס"ד בשם הכל כו דאם הניח בבתי ידים א"ל נטילה אח"כ ואין בוונת הטעם דמ"ש בידים טהורות אינו אלא בשעת הנטילה אבל אחר הנטילה אם רק בוונתו להביא מטם דאינו

ביאור הגר"א

דס שחיטה כמ"ש בפ"א דפסחים וכפ"ב דחולין ופ"ו דמכשירין : ותבשיל כו'. ר"ל דל"ד פירוי אלא כל שאינו פת כמ"ש בס"א: ודהם בגובים. דוקא ועיין פ"ז דמקוואות מהני' כ' בירושלמי ובע"ד וס"ל דרוטב הוי משקה ומש"ם בדפ"ג דשבתות ודע"ג דביומא פ' מ' אמרינן ליר שע"ג כו' מ"ד כו' הא אמרינן בחולין ק"כ א' התם כו' ובערב"ש שם ד"ה ומשני כו' אבל הכא כו' והוצרך דש"י לזה אע"ג דיוצא מן הבשר בתם"ש ד"ה תבל כו' מ"מ כיון שע"י בשולו בתוכו יוצא הוי משקה כמו זיעה בדפ"ב דמכשירין דלא כש"י ומ"א שכ' דבמשקה טופח של עצמו לא הוי משקה ולכו הכ"ל משום דא"ל דהתם כלל ודברי רש"י בברכות ס"ב א' סד"ה אין כו' ל"ש גם לפי' המ"א דלעצמו לא הוי משקה ולדעת הרוטב : ס"ר השותה כו'. ר"ל אע"ג דאתרמין בברכות מ"ג א' הכיאו כו' בבר תי' תוס' שם וכתגיבה כל"ל בס"ה וכן ביומא למ"ד א' ס"ר הלכה כו' אחר"ה כו' בבר פי' רש"י שם ד"ה לא כו' ומיהו כו' והרשב"א תלריך לינול ידו אחת מהכ"ל ואף שביומא שם אמר דבר עם חבירו כו' בבר אחר ואמר דמ"ש ל"ש כו' לא קאי אלא אהשתין כו' דלא קאי אלא אפסיק ואכסנה טועל כו' אבל לעולם אינו טועל אלא אינו אוכל בכף אלא אהשתין דטעל כו' אבל אינו אוכל בכף אלא אם הוא לתלק בשם אינו מוכנים ולכן כ' הרשב"א דזה הברייתא יש לדחות דלכך לריך נטילה שתי ידיו בשותה בקנא מהכ"ל ותמה על הרשב"א ודברי אינו מוכנים ולכן כ' הרשב"א דזה הברייתא לא קאי אלא אחדא לכן משום ניצולות כיון דקאי אהשתין וכ"ז נראה לרש"י דוקא דרישא דברייתא חלוק מסיפא וכ"ש לומר דסיפא לא קאי אלא אחדא לכן פי' אתון הסעודה כנ"ל אבל הביא ברכות מברעא בדברי הרשב"א וכ"כ תוס' בע"ש קע"ו ד"ה כל כו' בסדר הסיבה כו' דלפי' התוס' מאי פסקא דידיו נקיים ועוד למה יהי' ידו אחת יבש אם לא אלא בחוזנין אבל לכ"ע בני נע"י קודם הסתי' ובזה ניחא הברייתא הכ"ל דפ"ו דאתי כ"ע דאמר ר"ש קודם הסם המזגן אלא ד"ע דהא בהא ד"א תיבף לגע"י סעודה ובאיזה מפסיק בברכת היין ושתייה ועוד דבירושלמי הכ"ל מפסיק ג"כ בפרפרת וברכהן ועוד ל"ל בלל הנטילה קודם שתיה הא כבר נעל ידו פ"א לבנם בד' בזמות אבל אם ל"ק בלו ולכן דברי הרא"ש עיקר דבין ע"י בדיעבד אבל בע"ש אינו אלא מוקים אם בידים תלות : ואם נגע כו'. כמ"ש בע"פ שם דלמא כו' ונגע וערא"ש שם ד"ה אחסי כו' ובשבת י"ד א' ד"ה עבקניות כו': ס"ח מי שהיה כו'. למד מפסק דערוכין ד' דברים כו' ואינו מוכרח כמ"ש ס"ר יהונתן שם דוקא מתנה היוצא למלאתה אפי' רשות אבל שיירא ההולכה ממקום למקום לא סדין שיירא בד' דברים אלו סדין שיירא בעומד בביתו ע"כ וכמ"ש בגמ' שם וכמ"ש בתוספתא פ"ק ובערוכין הבליס בשביירא מיירא בערב שבמתנה פטורין מן הערוב ור"ל אתנה כיולאה למלאתה כמ"ש בפ"ח שם ואף לרמב"ן ורשב"א שלא כ' למלאתה מ"מ כתבו דוקא בשערב וכמ"ש בירושלמי ומ"מ דברי ה"ר יהונתן עיקר ואף לרמב"ם שכ' אינפא שבמתנה מייב ובשיירא פטור כנ' הירושלמי מ"מ פ"ל דהולכי דרך מייבין ולא פטרו אלא מלאתה וכמ"ש בס' מלכים וכן בנע"י כמ"ש בפ"ג דפסחים וש"מ לע"ד ד' מילין כו' לע"ד ד' מילין כו' לא אלא לפניו ושם להולך בדרך וכמ"ש בירושלמי פ"ח דברכות לחלה ולנע"י אדם מהלך ד' מילין הד"ח לפניו אבל לאחריו כו' ומסיק שם דבשיבה דמי כלאחריו ועוד שם ר' אבינא מפקיר לאחרייה הן דאתון מסכנין מסתתון מיא נסבין ודיכון ומתני על כל יומא אלא שבעתו דמקום סכנה כמלאתה דמי וכ"כ תוס' בערוכין ס"ח ב' ד"ה מוטב וז"ש במדבר אז כו' וז"ש הטור מי' שם"ו הולכי מדברות פטורין מע"ד אלא כב"י שנתחק שם לפ' דוקא שיירא ע"ש וז"ש הברכות : סי"א מברך כו' פסחים ז' ב' וז"ש : ונהגו כו'. תוס' שם ד"ה על כל' וכעומ הראשון שם וכ"כ בברכות ס"ח ד"ה מעיקרא כו' גם כו' בטעם שני שם וכ"כ בסוכה ל"ע א' ד"ה עובר : ואם כו'. הג"ה ברש חולין בד"ה ולא תישתמיט כו' מיהו כו' כדפרש בברכות ור"ל כמ"ש בפ"ק בפ"ח בד"ה בדלא כו' וכל הוקא כו' אבל הרמב"ם פי"ח מהלכות ברכות כ' דאינו מברך אח"כ וכמ"ש כ"א

השקל

ידיו יבן ימזוג תחלי ואח"כ נוטל ידיו ובתוך הסעוד אם לוקח כוס בידו לא חייש' דהא קודם אכילה צריך לנגוב ידיו הטבל וכמ"ש סוף סי' כ' רס"ד וז"ל וא"ת פעמי' שיש משקין תבשיל טופח על הידים אין תורת משקין עליו אלא תורת אוכל עכ"ל : (ס"ק יא) א"ל ליטול כיון דאינו נוגע בידיו לא חייש' דהא קודם אכילה צריך לנגוב ידיו הטבל וכמ"ש סוף סי' כ' רס"ד וז"ל וא"ת פעמי' שיש משקין תבשיל טופח על הידים ואם אינו נוגע בידיו אינו אלא תורת אוכל עכ"ל : (ס"ק יא) א"ל ליטול כיון דאינו נוגע בידיו לא חייש' דהא קודם אכילה צריך לנגוב ידיו הטבל וכמ"ש סוף סי' כ' רס"ד וז"ל וא"ת פעמי' שיש משקין תבשיל טופח על הידים אין תורת משקין עלי

ס סוטה ד' ת מרדכי פ"ח דברכו' ל כ"י ל תולין ק"ז ב פ"ק מסכת ידים ג חולין ק"ו

עטרת זקנים

קנט * ואם ניקב בכוסם משקה כו'. ואם יחזו לזתים תורת כלי עליו ומותר ליטול ממנו אם יחזיק רביעית עד שיקבב כחוליא משקה (עור בסס כמ"ק) והעור כתב ע"ז ולפסר לחלק דוקא לענין עומאה מועיל יחוד לזתים אבל לא לענין נטילה דלענין נטילה כל שניקב בכוסם משקה אינו חשוב עוד כלי ולא מהני ליה מה שיחדו לזתים ולא יטול ממנו אלא דרך נקב כאלו לא יחדו לזתים כן כ"ל וכן משמע בפירוש מהרר"ל :

שערי תשובה

סי' קנ"ט (ל) גללים. עבה"ט ועיין בר"י ספוג מלא מיבוסחט הספוג ונטל ידיו ממנו כתבתי בתשובה של א עלתה לו טבילה וכ"כ בספר אדמת קודש דהספוג אינו כלי כדתנן פ"ר דפרה ופשוט ע"ש: (ג) משקה. עיין בה"ט ועיין ביד אפרים. ובבר"י כתב שמז"ה בעל חסד לאברהם כתב בשם זכרון משה דבסמרטוט למטה לא מהני אבל מצד השני מהני כו'. וכת' באדמת קודש אם סתם כלי נחושת

אשל אברהם

א) חברהה ואם נטל יד ל' בכלי והשני בטבילה עיין ת' ע"ה סי' ד' דיולא בזה ומברך עטי"ו :

חתם סופר

דבעי כיונה וכן למ"ד דטיבולו

לבושי שרד

ומברך כל"ל : מ"א סקט"ו (°) ואף על גב דכשפוך . אין לשונו מדוקדק דלה"ט דפעמים אין ידיו נקיות ל"ק מידי רק קלי על עטם ב' שכתב רמ"א שהגיגוב מן התלוב וע"ז ב' זאת והמשך דבריו כמו דלעטם ה' לא פליג ה"ל לעטם ב' ומיובב קוצות הע"ז סקי"ב : סי' קנט ט"ז סק"א (°) המיוחדים למשקין . עד הכדין לענין עומאה כך הוא דבכ"ח ביחוד תליא מלתא דאם מיוחד למשקה טהור בכוסם משקה ובמיוחד לאוכל עדיין הוי כלי דהא ראוי לזתים ובעינן כמוליא זית משא"כ כלי שטף אחשוכין ייתר מכלי חרס לכן אפי' מיוחד למשקין אין כוסם משקה הטהרו שדרך להגיעו לאוכלין ולפ"ז לכאורה אינו מוכן דברי הב"י מה שעשה ב' תירוצים הרי הכל אחד דרבא מיירי בכ"ח המיוחד למשקין. ונלע"ד כוונת הב"י לתירוץ ה' הלוי ביחוד דבמיוחד למשקין הוי שיעורו לנטילה בכוסם משקה אף בכלי שטף דהכי הלעומאה הוי עדיין כלי היינו משום דדרך להגיעו לאוכלין משא"כ לנטילה דאינו שייך רק במשקים לכן כיון שיש כוסם שוב אינו ראוי לקרותו כלי לכן כל שמיוחד למשקין הוי שיעורו לנטילה בכוסם אף בכלי שטף משא"כ מיוחד בהדיא לאוכלין אז לא פסלו כוסם אף בכ"ח משום דעדיין כלי הוא כיון דבהדיא ייחדוהו לאוכלין הוי כלי אף לענין נטילה אף על גב דנטילה אינו שייך רק במשקין נמלא לתירוץ ה' הכל תלוי ביחוד ולהי' הכ' לא תלו לענין נטילה ביחוד כלל רק יש חילוק בין כ"ח דבכ"ח אפילו יחוד לאוכלין לא מהני כיון דעכ"פ נטילה אין עניינה רק בכוס מה מועיל מה שמיוחד לאוכלין לעשותה כלי לנטילה רק בכלי שטף שבהם אין כוסם משקה מולאין מהורת כלי אף במיוחד' למשקה מש"ה גם בנטילה כשר ובעינן כמוליא זית . ודוק : שם (°) וק"ל דאם יש עוד קושיות אז . הגיה בין לתי' ה' בין לתי' כ' : שם (°) על כלי עץ נמי קאמר . קושיות אז הגיה רק אז לתירוץ הא' דבאמת גם בכלי עץ מיעורו בכוסם הוכח דמיוחד לאוכלין הוא מיוחד למשקה : שם (°) לתירוץ הב' ולהי דחוק . המשך לשונו כאלו אמר ובאלא"ה ג"כ דחוק הי' הב' כו' וכוונתו משום דמתחלה הקשה מה' הב' מהא דבהדיא מיירי רבא בשל עץ ואקאמר עתה דבלא"ה אפילו לא תאמר דמיירי רבא בשל עץ אף"ה דחוק למה לא אמר רבא רק דין ב"ח ולא דין עץ. בבאלמא לתי' הא' דתלי ביחוד הא' דתלי ביחוד לא"ש כמ"ש הב' משום דמתחתא דוקין בכלי המיוחד למשקה משא"כ כפי תירוץ כ' דלא תלי ביחוד דרק יש חילוק בין ב"ח לכלי שטף אבל אם דרך לעיול רק בכלי חרס ולא בכלי עץ וק"ל : שם (°) הרמב"ם דשכר כלי . ר"ל דהאי ליתא מהמע דכל הכלי בכללה נקרא שכר כלי אפי' מה שלמעה מן הנקב : שם (°) אין מחזיק . שלמעה הנקרי כלי : שם וקשה ע"ז הטור מ"כ . ומילא הקשה הע"ז על הטור ממ"ב דברי הרמב"ם דאפילו מחזיר רביעית . קשה קושית הב"י דברי הרמב"ם כשלמעה מחזיק רביעית אזי מה שלמעה אם כן מה חידוש יש בדברי רמב"ם ולמה תניא הטור : שם (°) ודברי הרמב"ם עצמם . ר"ל דלכאורה יש לתרץ דמיירי בלמעה אם כן מה חידוש יש בדברי רמב"ם ולמה תניא הטור : שם (°) לפרש הטעם מפני שהן שברי כלים דקשה הא הטעם פשוט בלא"ה משום שאין בכלי זה מחזיק רביעית אין למעה מהנקב אין כאן מחזיר רביעית אם יכוח כלי זו על לדה ויחזיק רביעית אם אינו מחזיק רביעית אם הרמב"ם דאפילו אפי' דרך לעיול אפי' דרך לא מהני מחזיק רביעית ואפילו בלא סתיכה כגון דופני כלי שנשברו ה"ב בזה אע"פ שכל הכלי אלא מ"מ יין שיש בו נקב המטהרו הוה כאלו נשברה . ומשום חידוש דין זה הביא הטור את דברי הרמב"ם זהו כוונת הט"ז לייסב הקושיא . רק משום שאין התחלה לדברים אלו אפי' מ"ש הב"י בתירוץ הא' הב"ל דגיסטרא כשר לטעילה הרי נשבר כלי המחזי רביעית כשר לטעילה להרמב"ם שם לטעילה אינו מועיל מה שמחזיק רביעית ומהשם זה עד ע"ב וכשביש שתירת הב"י מסיק שם התי' וכ' וא"כ גם הרמב"ם אפשר דס"ל כן וכו' ע"ש וכזה הבין כל המשך דברי הט"ז . והתרכתי בזה לפי שראיתי הרב פ"מ מתקשה בדברי הט"ז אלו ע"ש ומ"ש ויתכל : שם (°) מכדי סיכת קטן . ר"ל כל הכלי בתחלה לא היה מחזיק רק רביעית אז השבר מקבל טומאה אפילו אינו מחזיק רק סיכת קטן ואם היה הכלי יותר גדול אז גם השבר צריך להיות גדול אז הטיבור היותר גדול בשבר הוא לוג וזהו דקאמרי מכדי סיכת קטן בעד לוג ועיין פ' אלו טריפות : שם (°) אין לו תקנה . ואפ"ה מקבלין טומאה כ"ש

כנוסיול מב"ה ומפני כדנהגו בכל הנטילות לברך מא"כ(°) ומע"ג דכשפוך רביעית מ"ל ניגוב מ"מ לא פלוג כמ"ש הטור: טז מברך מא"כ ולא דמי לשאר ברכו' שאינו מברך מא"כ משום דק"ל ברא' ונדחי אינו חוזר וברא' כמ"ש ס' קס"ז ס"ח מטא"כ כאן דלא חזי מעיקרא לברכה מותר לברך מא"כ ועמ"ש סי' תל"ב ס"ח.בים"ש בחולין שאם בירך המוצי שוב אינו מברך על"י . וז"ל התיה נטל ידיו ואינו יודע אם בירך אינו חוזר ומברך ומצאתי בשם רב נטרונאי ר"מ שאם טעה ולא בירך עכ"י ואכל פת לא יברך עכ"ל : יז וינגבם . ולא ינגב ידיו בחלוקו שקשה לשכחה (תשב"ן סי' קל"ח) : יח בלא ניגוב . כ"ל דעכ"פ יש בו משום מיאוס אם דעתו קלה עליו . ועיין בלבוש וב"ח כ' בסי' קס"ס דוקא במטביל מ"ל ניגוב אבל בשופך רביעית אריך ניגוב : **קנט** **א** בכלי . דאסמכינהו רבנן על מי חטאת או על קידוש ידים ורגלים. כמקדש דבעי כלי : ב אפילו כלי גללים . פירש כלי העשוי מגללת בהמה שאין מקבל טומאה דלא חשיב כלי מנחות לא והפסוק לא מיירי אלא בדבר שאיך לאכילה דהא אמר יאכלו הכיינו נטילת ידים בזה הקפיד על מיאוס . ובלבוש כתוב שיש כאן ב' דיעות אם צריך ניגוב למטביל כיון דגם במטביל שייך מיאוס כיון שהם לחים וזה אינו דא"כ כל ידים לחות אפי' הם טהורים יהא אסור לאכול בהם אלא פשוט דבמקום שתקנו נט"י משום טומאה הקפידו ג"כ שבאותו פעם לא יהיה מיאוס ואשמבו' אקרא דבכה יאכלו שמיאו גם כן שהקפידו על מיאוס ואין כאן אלא דיעה אחת דכ"ע מודים דמטביל דבריתא היא כמ"ש כ"י וכ"כ הוא עצמו אלא שכתב שר"ה חולק על הבריתא וזה לא ניתן להיכתב שסילק יחלוק ר"א שהוא אמורא על הבריתא כנ"ל : **קנט** (א) ואם ניקב בכוסם משקה כו'. בגמרא אמר רבא כלי שניקב בכוסם משקה אין מוטלין ממנו לידים.והרמב"ם לא זכר כוסם משקה אלא כ' כל' זה כלים שנשברו שביר המטהר אותם מידי טומאה אינו מתיינבהם לידים מפני שהם שברי כלים עכ"ל. וכ' כ"ר ויש לדקדק אמאי לא נקט כלישנא דרבא וכ"ל דהטע' מפני שטיעור זה הוא לכלי' (°) והמיוחדי' למשקי' אבל אם הוא מיוחד לאוכלין אינו עול' מטומאתו עד שיבקב כמוליא זית ואם היא גיסטרא שהוא כלי עשוי לקבל משקין הזולפין אע"ג דלא ניקב אלא כמוליא משקה טהור כדאיתא פרק המצניע רבא אורחא דמילתא נקט דבכלי המיוחד למשקים מוטלים לידים והרמב"ם כלל כל הכלים בדבור א' ולכן אמר שבירה המטהרת אותם כ"א כפי דינו וסמך על מ"ש בה' כלים דין כל כלי באיזה נקב עולה מטומאתו ואפשר עוד שדעתו דכוסם משקה דנקט רבא אורחא דמילתא נקט שדרך ליעול מכלי חרס ומיהא גילף שבכלי שטף שיעור הנקב כשיעורו לטהר מטומאה עכ"ל . (°) וק"ל דאם יש עוד שיעור אחר זולת כוסם משקה למה לא הזכירו רבא ותו דהרי רבא (°) על כלי עץ נמי קאמר דהא לפני זה אמרו בגמרא ואי בזע' דוולא כוסם משקה מטמאלין בו את הידים וגירסת הרי"ף אין מוטלין בו לידים דאמר רבא כלי שניקב כו' ואתם דולא של עץ (°) ואתי' הב' ודאי דחוק הוא ג"כ דאמאי לא נקט רבא רק דין כלי של חרס ולא כלי שטף כיון שדינם משתנה . ועוד י"ל כיון שכתב (°) הרמב"ם דשבר כלי הוא אפי' דרך הנקב אסור דכל שאין שם כלי עליו אין מוטלין ממנו לידים . ולפ"ז כלי חרס שניקב בכ"מ פסול אפי' דרך הנקב דהא בשיעור זה נטהר מטומאה כדאי' ס"פ המצניע . ורבינו כ' בתחלת סי' זה דבשר דרך הנקב ואחר כך הביא דברי הרמב"ם אלו להלכה והם סותרים זא"ז וזה הקשה ב"י ותי' דרבינו ס"ל כדעת הרמב"ם דאינו נפסל בניקב בכ"מ אלא אם (°) אין מחזיק רביעית מנקב ולמטה אבל אם מחזיק בשר ומ"ה כתב כלי שנשבר ולא כתב שניקב דכיון דאינו מחזיק רביעית מנקב ולמטה הרי הוא כאלו נשבר כו' עכ"ל (°) וקשה ע"ז דא"כ למה הולרך רבינו להביא דברי רמב"ם והא בשר כתב תחלת הסימן דלריך שיחזיק רביעית אם יעול דרך הנקב . ומו"ח ז"ל כ' דיש ללמוד מדברי רמב"ם אלו בנשבר ומתבקע הכלי אפי' אין המשקה נכנסין לתוכו אלא מוליא משקה אפ"ה פסול לנט"י כיון שהוא נטהר עי"ז ואין לזה מקור לפי הגראה גם לענין טהרה לא מועיל הביקוע כל שאין המשקה נכנס שם (°) ודברי הרמב"ם עצמם יש לפרש דס"ל שבר כלי פסול אפי' מחזיק רביעית דמ"ש הב"י שגם גיסטרא בכלל בדברי הרמב"ם דשבר כאם אינו מוליא משקה דתלוי טהרת הכלי ונקיבתו במולי' משק' מדאשכחן כן בס"פ המצניע ק"ל דהא גיסטרא הוא שבר כלי ושיעורו הוא כפי מה שאינו בפ"ב דכלים ומייתי לה בפא"ע הדקין שבכלי חרס קרקרותיהן ודופנותיהן יושבין אלא מסומכים שיעורן (°) מכדי סיכת קטן ועד לוג כו' וכתב הרמב"ם שם דאיתא בספרי מנין לרבות שברי כלי חרס ת"ל וכל כלי חרס . הנה לפיך דלריך קרא לרבות שבר כלי מע"ג דיושב כלי סמיכה א"כ גבי טנילת ידים דתקינו רבנן כלי מנין לך שבר כלי וכ"ת יליפינן מינה א"כ קשה כי היכי דהתם שיעור כלי חרס אלא בכבר"ג שם הר"ש וטעורו מועיל בכדי סיכת קטן ה"ל ניחא בטנילת ידים דליהוי שבר מהני אפילו בפחות מרביעית . ותו דכתב הרמב"ם בפי"ח מה' כלים דדוקא בכלי חרס ריבה הפסוק את שברי כלי אבל לא בשאר כלי א"כ אמו רואין שאין זה בנין אב ללמוד ממנו אלא שהראב"ד חולק שם דה"ה בכל הכלים והפסוק נקט כלי חרס לרבותא דהא כלי חרס שנשבר (°) אין לו תקנה . ותו קשה דכפ"ק דידים שניהו אין מוחיים לידים בדפחות הכלים ולא בשולי המחן ומפרש הר"ש וז"ל דופני החבית ושולי המחן שברי כלי ניהו וכן מנופה לאו לתשמיש לתוכה עבידא אלא לכיסוי חבית אע"ל אלמא שברי כלים פסולים לנט"י והב"י כ' לקמן בסי' זה דהיינו לומר שאינם מקבלים רביעית אבל אם מקבלים רביעית אע"ג דשברי כלים ניהו כשרים לנט"י ופי' תמוה כ' דא"כ מאי אירי' שבר כלי אפילו כלי שלם ומי פסול אם אין בו רביעית וקושיא זו הקשה ב"י עצמו בסי' זה על מ"ש הטור בשם הרמב"ם וז"ל משמע אפי' במה זיק רביעית מן השבר ולמטה

כלי לנטילה רק בכלי שטף שבהם אין כוסם משקה מולאין מהורת כלי אף במיוחד' למשקה מש"ה גם בנטילה כשר ובעינן כמוליא זית . ודוק : שם (°) וק"ל דאם יש עוד קושיות אז . הגיה בין לתי' ה' בין לתי' כ' : שם (°) על כלי עץ נמי קאמר . קושיות אז הגיה רק אז לתירוץ הא' דבאמת גם בכלי עץ מיעורו בכוסם הוכח דמיוחד לאוכלין הוא מיוחד למשקה : שם (°) לתירוץ הב' ולהי דחוק . המשך לשונו כאלו אמר ובאלא"ה ג"כ דחוק הי' הב' כו' וכוונתו משום דמתחלה הקשה מה' הב' מהא דבהדיא מיירי רבא בשל עץ ואקאמר עתה דבלא"ה אפילו לא תאמר דמיירי רבא בשל עץ אף"ה דחוק למה לא אמר רבא רק דין ב"ח ולא דין עץ. בבאלמא לתי' הא' דתלי ביחוד הא' דתלי ביחוד לא"ש כמ"ש הב' משום דמתחתא דוקין בכלי המיוחד למשקה משא"כ כפי תירוץ כ' דלא תלי ביחוד דרק יש חילוק בין ב"ח לכלי שטף אבל אם דרך לעיול רק בכלי חרס ולא בכלי עץ וק"ל : שם (°) הרמב"ם דשבר כלי . ר"ל דהאי ליתא מהמע דכל הכלי בכללה נקרא שבר כלי אפי' מה שלמעה מן הנקב : שם (°) אין מחזיק . שלמעה הנקרי כלי : שם וקשה ע"ז הטור מ"כ . ומילא הקשה הע"ז על הטור ממ"ב דברי הרמב"ם דאפילו מחזיר רביעית . קשה קושית הב"י דברי הרמב"ם כשלמעה מחזיק רביעית אזי מה שלמעה אם כן מה חידוש יש בדברי רמב"ם ולמה תניא הטור : שם (°) ודברי הרמב"ם עצמם . ר"ל דלכאורה יש לתרץ דמיירי בלמעה אם כן מה חידוש יש בדברי רמב"ם ולמה תניא הטור : שם (°) לפרש הטעם מפני שהן שברי כלים דקשה הא הטעם פשוט בלא"ה משום שאין בכלי זה מחזיק רביעית אין למעה מהנקב אין כאן מחזיר רביעית אם יכוח כלי זו על לדה ויחזיק רביעית אם אינו מחזיק רביעית אם הרמב"ם דאפילו אפי' דרך לעיול אפי' דרך לא מהני מחזיק רביעית ואפילו בלא סתיכה כגון דופני כלי שנשברו ה"ב בזה אע"פ שכל הכלי שלם מ"מ יין שיש בו נקב המטהרו הוה כאלו נשברה . ומשום חידוש דין זה הביא הטור את דברי הרמב"ם זהו כוונת הט"ז לייסב הקושיא . רק משום שאין התחלה לדברים אלו אפי' מ"ש הב"י בתירוץ הא' הב"ל דגיסטרא כשר לטעילה הרי נשבר כלי המחזי רביעית כשר לטעילה להרמב"ם לכן הביא הט"ז תיקף דמ"ש הב"י שגם גיסטרא כו' ומבר אם מסיק אם כתי' כו' וא"כ גם הרמב"ם אפשר דס"ל כן וכו' ע"ש וכזה הבין כל המשך דברי הט"ז . והתרכתי בזה לפי שראיתי הרב פ"מ מתקשה בדברי הט"ז אלו ע"ש ומ"ש ויתכל : שם (°) מכדי סיכת קטן . ר"ל כל הכלי בתחלה לא היה מחזיק רק רביעית אז השבר מקבל טומאה אפילו אינו מחזיק רק סיכת קטן ואם היה הכלי יותר גדול אז גם השבר צריך להיות גדול אז הטיבור היותר גדול בשבר הוא לוג וזהו דקאמרי מכדי סיכת קטן בעד לוג ועיין פ' אלו טריפות : שם (°) אין לו תקנה . ואפ"ה מקבלין טומאה כ"ש

באר היטב

לא יגנב ידיו בחלוקו משקה לשכחה תשב"ן מ"א :

קנט (א) גללים . כלומר אפ"פ דלענין טומאה לאו כלים הם כשריס לנטילת ידים : עיין יד אהרן

(ב) משקה . ואם שתמו בטיט אינו מועיל בשום כלי ופת מועיל בכלי חרס דוקא עט"ז שהאו ומ"א בס"ק ו' מתיר בניקב ותחב בו ד"א . היה טורד טיפה אחר טיפה בידוש שכוסם משקה ב"ח . ע' יד

יד אפרים

ידים שהורות אף שאינו מוכל לאותם עכשיו וא"כ אין האכילה בידים שהורות? מכרחת הנטילה כגון אם נטהרו ידיו בנטילה אחרי' אלא תכלי כלל והנים בכתי ידים הרי נשאלו בטהרתן אעפ"י אלא נטל אותן וא"כ מתחת שאוכל בטהרת ידים אין לו לברך משום דב הנטילה (ואפשר מ"ש הט"ז אלא נגיעה ר"ל בתקופות המטונפים אחר שכב' נטל אחרונה אבל מ"מ נראה כתו שהנתתי) דלא בר.קא חדא בהדי הפיתו ואוכל הקשה הרב' הכרכה על מה שמקיים המלוה לאכול בידים שהורות וא"כ היה לו לברך ואומו לאכולה כו' הא עכ"פ מצוה נטילה אזהב לא ומתחלה הוקשה שאין לו לברך בלל וא"ה הקשה דעב"ר היה לו לברך בנוסח אחר: (מ"א סק"ו ט"ו) כגון הוולא מב"ה כו' ואז לא קפדינן שיהיה עובר לעשייתן כיון דאכתי גברא לא חזי . עיין לעיל סימן תי"ה בע"ז ס"ק ע' ואפני כך הנהו בכל הנטילות לברך קודם שיעול אם שייס לא קודם ניגוב וב"ה ג"כ עובר לעשייתן ולע"ג דבשופך רביעיה ל"ל ניגוב וגם ל"ל מיס שייס בדאיתא בסימן קס"ב מ"מ לא פלוג כמ"ש הטור . ובאמת שזה נ"ע דאיך שייך בזה לא פלוג לומר אמשוה כך הנהו לקולא אלא לברך עובר לעשייתן ולפי מ"ש הטור אלפעמים אין ידיו נקיות הוקנו שיברך לעולם אחר ק"ש כיון שתקנת חכמים כך היתה מתחלה . ומשא"כ לפי מ"ש הכ"י סב . דוחלי תלד דהין קודם ד"ל דהתהי טעמא הנהו העולם כו ועפ"ז כ' כאן בש"ע נ"ע וזה כוונת הט"ז ס"ע ו"ב שכ' לפי הטעם הה' שכ' הטור שאין ידיו נקיות ניחא ר"ל שהטור שכ' דמהאי טעמא אתקינו כך א"ש אבל לפי מ"ש בש"ע הנהנו כן מהאי טעמא וא"כ ע"ל לומר דאף אחר הנטילה מיקרי עובר לעשייתן מחמת שהוא קודם המיס שייס לו קודם ניגוב דאל"כ אין הנהנו נגד הדין . א"כ בתוהן נטילה שא"ל ניגוב שייך לברך קודם הנטילה ולא שייך לא פלוג לקבל : (שם ס"ק עז) ל"ל ודוקא גבי המוליא אם שהיא אינו מתברך אחר האכילה משא"כ כו' כל"ל . ר"ל דאתם ס' מתויב לברך מתם וכיון שלא עשה כן בטולל לאכילה אלא אם אינו דלפעמים לא חזי לברכה ובכה"ג נדחה הברכה ממקומה הלכך אף שיש מקום לברך אותם אחר שיקבל ידיו ועפ"כ תהיה עובר לעשייתן . מ"מ כיון עוד שלא ברוב פעמים שההיה קודם מתם לפי שאין ידיו נקיות לא לא קפדינן בזה כלל שתהיה קודם קלת העשיה ברם גמרה ואף היכא שידיו נקיות לא פלוג . ולפי דברי הטור א"ש עפי סברא זו ג"כ כמש"ל : (מחבר סעיף י"ג) יכול לאכול פת לריך לעיין הס"ק י"ג שכתב"ז שבתחיל בלא ניגוב ולמחוק מסעיף י"ב : (בש"ז ס"ק ח') ושיעורו (שיורו) מועיל בכדי כו' דרבינו

ירוחם בדעת הרמב"ם כו' שהראב"ד חולק שם ה"ה בכלים כ"ל והתריך וכ"ל לבאר דבריו קלת מתחלה הבינה שני תירוצים הב' בגיסטרא והיינו לאתר הרמב"ם לאתמוני' ותירוץ הב' ס"ל דבר בשיעור לעולם שוה בכ"מ דמיוחד לא מהני מקום דרבא מיירי ולזה קאמר הרמב"ם בכל הכלים כל חד לפי שומתו (לא בתירוצים אלו הוו לריכים לומר אם בפרב בן הרמב"ם מיירי אחין מחזי' רביעית מן הנקב ולמטה אבל לפא"ע לקמן בשם הכ"י דהרמב"ם מיירי אחין מחזי' רביעית מן הנקב ולמטה אבל לפא"ע דרבא מטום דמיירי אחין רביעית הן הנקב ולמטה ואז הרי הוא כשבר שיעורא שעומאתו ע"י כך ולפי"ז נראה דבכל הכלים הדין כן בשום כל שיש נקב שאין יכול לחזיק רביעית דאם יש עוד לא (°) אבל אם מחזיק רביעית מנקב ולמטה אינו נטהר אם אינו מוליא משקה דתלוי טהרת הכלי ונקיבתו במולי' משק' מדאשכחן כן בס"פ המצניע ק"ל דהא גיסטרא הוא שבר כלי ושיעורו הוא כפי מה שאינו בפ"ב דכלים ומייתי לה בפא"ע הדקין שבכלי חרס קרקרותיהן ודופנותיהן יושבין אלא מסומכים שיעורן (°) מכדי סיכת קטן ועד לוג כו' וכתב הרמב"ם שם דאיתא בספרי מנין לרבות שברי כלי חרס ת"ל וכל כלי חרס . הנה לפיך דלריך קרא לרבות שבר כלי סמיכה א"כ גבי טנילת ידים דתקינו רבנן כלי מנין לך שבר כלי וכ"ת יליפינן מינה א"כ קשה כי היכי דהתם שיעור כלי חרס אלא בכבר"ג שם הר"ש וטעורו מועיל בכדי סיכת קטן ה"ל ניחא בטנילת ידים דליהוי שבר מהני אפילו בפחות מרביעית . ותו דכתב הרמב"ם בפי"ח מה' כלים דדוקא בכלי חרס ריבה הפסוק את שברי כלי אבל לא בשאר כלי א"כ אמו רואין שאין זה בנין אב ללמוד ממנו אלא שהראב"ד חולק שם דה"ה בכל הכלים והפסוק נקט כלי חרס לרבותא דהא כלי חרס שנשבר (°) אין לו תקנה . ותו קשה דכפ"ק דידים שניהו אין מוחיים לידים בדפחות הכלים ולא בשולי המחן ומפרש הר"ש וז"ל דופני החבית ושולי המחן שברי כלי ניהו וכן מנופה לאו לתשמיש לתוכה עבידא אלא לכיסוי חבית אע"ל אלמא שברי כלים פסולים לנט"י והב"י כ' לקמן בסי' זה דהיינו לומר שאינם מקבלים רביעית אבל אם מקבלים רביעית אע"ג דשברי כלים ניהו כשרים לנט"י ופי' תמוה כ' דא"כ מאי אירי' שבר כלי אפילו כלי שלם ומי פסול אם אין בו רביעית וקושיא זו הקשה ב"י עצמו בסי' זה על מ"ש הטור בשם הרמב"ם וז"ל משמע אפי' במה זיק רביעית מן השבר ולמטה

ביאור הגר"א

ל' ואם שתילק בין ברכת המצות לברכת המהנין לא מ"ש כן הא מבוא ליתיה מעבל ועלה ולא אחידמי אלא מטום דמיוקרא כו' ורחיית הג"ל הוא מת ש בברכות אם דמברך יולר אור אחר ק"ש ואינה מברא' דברכות ק"ש לא על ק"ש מתקנו כמ"ש הרשב"ל וכ"ד תוס' בפסחים שם ד"ה בעודנא וכפוכה שם ע"ש אלא דלעשה רשמון יכול לברך וכמ"ש בברכות שם וזה הטעם ג"כ לגולב ועמ"ש בסי' הרכ"ל ובמ"ש בסי' הרכ"ל ובמ"ש בסי' הרכ"ל : סי"ב **היטב** כו'. ערה"ש : סי"ג המטביל כו'. תוספת רש"ב דידים וכ' כ"י ל"ל הטעם דניגוב משום מיס שמאיס משא"כ בתעבול אתין אם מיס שמאיס וכמש"ל סי' קס"ב ס"א וז"ש וה"ה כו' וכמש"ש וכן כו' לנוטל כו' והוא ג"כ מה"ע שאין אם מיס שמאיס כנ"ל ורחיה שא"ל מיס שייס כמ"ש ברש"ב דידים נטל לידו כו' עד שיטול תרביעית ופי' הוס' בתולין אם הרא"ש אפי' אלא מטוירו שהרה לדידו ל' מהני אם השטיפה כב' שטיפות אבל רביעית מהני לעולם וא"ל ע"פ ע' בסי' קס"ב ס"ד ו"ל התוספתא אם הנוטל ידיו לא יאחר הראשונים הרוני נוטל הטמאים ואם עשה כך צריך לנגב את ידיו אבל המטביל את ידיו ל"ל לנגב את ידיו ע"ש ואפשר דל"ל בתקנה הטמאין תלאין וכמ"ש הר"ש ברש ידיה הנטול בתוס' בתולין אם הראשונים תלאין צריך לנגב ידיו אבל המטביל ולכן נ"ע ובש"ב לפרש"י בסוגה ד' ב' אבל העיקר דראה דע"ם בתוספתא וכ"ל הנוטל ידיו לא יאחר הראל והראשונים שמאיס הרוני נוטל בטמאים ואם עשה כן ידיו שמאות הנוטל ידיו צריך לנגבם המטביל את ידיו ל"ל לנגבם כו' ור"ל דקמ"ל דל"ת הואיל שאף כשנוטל מיס הראשונים בטיס טהורים נטמאו המיס הידים אלא שהשניים מטהרן ל"כ גם לכתחילה יעול בטיס שמאיס ומיס השניים יטהרו קמ"ל דאם עשה כן ידיו שמאות מפני שאין המיס שמאיס מטהרן שמאות היד בטיס הראשונים ומיס השניים העמאיס שהיו שמאין בתחלה ולא מתחת היד כו' ואח"כ מטמיעו תילוקים בין נוטל למטביל לענין ניגוב והגבהת היד בדתניא התם בהדיא ע"ש ועיין בפי' על התוספתא :

סי' **קנט** **ס"א** אין כו'. תולין ק"ז ל' קפדינן ל' ותמניתין ב' דפ"ק דידים ובמש"ו בכל ל' שאין כו' : **ואם** כו'.סס:דהיינו **שאם** כו'. דהא מ"ע ל' ת"ר כו' ועיין תוס' שם ד"ה אם ואע"ג דבכולי כו' : **והוא** גדול כו'. שם ובמ"ה ב' :

חכמת

עליו דשלחנו של אדם דומה למזבח. אך תינח מי שיש לו כח ויכול לכוין באכילתו לקרבן . אבל מה יעשה מין שאוכל כבהמה ולא נחשב באכילתו לקרבן לכך תיקן הקב"ה נטילת ידים דהוה ר"ת עני והוה זה קרבן עני ונחשב לו ית' כקרבן למי שהוא עני בדעת. יהיו נא אמרינו לרצון ויקרים בנו בן אמון ועיין בחיבורי על התורה פרשת חיי משנת תרי"א מ"ש בענין נט"י רמז מן התורה ותועלתו בזה. גם יש לומר קודם נטילה ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה' כי השולחן דומה למזבח ולכך הוי רחיצת ידים סביב לשולחן כמו דהוה נט"י בכהן כשקרב למזבח לעבודה וחבן זה ודו"ק :

מחצית

הנטילה לא הוי עובר לעשייתן : (ס"ק ט"ז) מברך. דקי"ל סי' קע"ז ס"ט דאי שכח לברך ברכת המוציא עד אחר גמר סעודה שוב אינו מברך דהתם היה נראה תחלה : (ס"ק י"ח) בלא כו' מיאוס ודש"י פי' על נחת טמא מאוס מקרי טמא : אבל בשופך כו' דס"ל ג"כ משום מיאוס נקרא טמא

שלמה

סי' **קנט** סעיף א' אין נוטלין לידים אלא בכלי וכו'. נ"ב הנה דין זה פשוט דאין נט"י פחות מרביעי' ונסתפקתי באם היה כלי הנחלק לשנים שהיה דופן בתוכו המחלקו לשנים והיה בצד אחד חצי רביעית ובצד השני חצי רביעית או שהיו שני כלים מחוברים יחד ?כה"נ בזה חצי רביעית ובזה חצי רביעית אך היה ניקב כשפופרת הנוד המחבר המים יחד אם מהני חיבור כזה לנט"י או לא אי נימא אם במקוה של תורה מהני חיבור כזה מב"ש בנט"י דרבנן או נימא כיון דמפורש במס' זבחים דכ"ב דכל המשלים למקוה משלים לכיור לרביעית אינו משלים וע"ש דמסיק הש"ס דהיינו בנתקאה ונטל סאה דבמקוה כשר עד רובו

השקל

וגריך ניגוב וכן היה תקנות חכמים משא"כ בטבילה אע"ג דהוי ג"כ מאום מ"מ על טבילה לא היתה תקנה מעולם כ"א על נטילה ועיין בט"ז :

סי' קנט (ס"ק ב') אפי' כלי כו' דל"ת כלי. מ"מ לענין נט"י הקילו וכלי אדמה פי' עשוי מעיט אלא שאין

שאל"כ מלי מירים נשבר אפי' לא נשבר נמי עכ"ל. ומ"ש כ"ו וכ"ד ר"ש בפ"ק דמי' בתוספתא החמת והכפיסה אע"פ שפחותין מוטלין מהם לידים ופ"הוא וכלבד שיחזיקו רביעית עכ"ל לא הבנתי דברי דחמת וכפיסה הם כלים עדיין אלא שים בהם פחות ממה שהיו כבר דהיינו שנפחתו מלמעלה ע"כ קאמר דבשרים הם אם נשאר בהם רביעית והכלי נשאר בברלשונה אלא שהקטין אבל בשבר כלי כגון דופני הכלי אף על גב שיוכל להחזיק רביעית מ"מ אם שבר כלי עליו כיון שנשבר הכלי לגמרי ודבר זה הוא עצמו אם ניקב הכלי ואין למעה מחזיק רביעית דאף על גב דתוכל להניחו על גדו ויחזיק רביעית אפילו שלא בסמיכה מ"מ פסול לגע"י כיון שכבר נשתנה שמו לשבר כלי. ואע"ג דהתו' כתבו בפ' כ"ה דפסול דופני החבית הוא מטעם שאינו יושב בלא סמיכה. והב"י הביא זה לראיה דמשמע הא אם ישבו בלא סמיכה כשרים אע"ג דהם שבר כלי מ"מ הר"ש לא ס"ל כן. ומוכח עוד מדנתן הר"ש טעם על מנופת חבית לפי שאין עשוי לתשמיש בתוכה וזה הטעם פירש"י בפ' כ"ה והתו' הקשו עליו ופי' משום דאינו יושב בלא סמיכ' ש"מ דהר"ש לא ס"ל טעם סמיכ' לענין נגע"י. גם בתה"ה כ' דיעות חלוקות לענין אם צריך יושב בלא סמיכה לנגע"י (°) וא"כ גם הרמב"ם אפשר דס"ל כן ע"כ קמ"ל בזה דאם נשבר שבירה המטהרתו דהיינו למטה סמוך לשוליו מקרי שבר כלי ופסול לנגע"י אע"פ שיוכל להחזיק רביעית כשמטהו על גדו כלי סמיכה (°) אלא שלדעת הטור א"א לפרש כן דברי הרמב"ם דהא איהו כתב בסמוך דשבר כלי או כלי שלם אפי' מחזיק רביעית אם אינו יכול לעמוד בלא סמיכה אינו כלי משמע דגם בשבר כלי כשר אם מחזיק רביעית בלא סמיכה ואח"כ מביא דברי רמב"ם בלי מחלוקת(°) ונלע"ד דלהרמב"ם ורבינו אין חילוק בין כלי לכלי דבכולם אמר רבא דנקב בכ"מ פוסל לגע"י. והוא מוכח מדברי הרמב"ם שכ' אחר זה בכל הכלים מועלים אפילו כלי גלים כו' והוא שיהיו שלמים כו' עכ"ל. והנה כלי גלים אינם מקבלים טומאה כלל והיאך נדע דין שבירה שלהם מתי יפסול אם נדמה אותם לכלי שטף ששיעורם במוליא רמון או לכלי מתכות ששיעורו אם יכול לעשות מעין מלאכתו או לכלי חרס שדינו אם לאוכלין כמוליא זית ואם למשקין בכוסם משקה ע"כ להיות' חמור מדמינן לה דהיינו כוסם משקה וא"כ גם בכלי שטף ומתכות היה פסול בכך והא דכ' הרמב"ם אם נשבר שבירה המטהרתו מידי טומאה לאו אכל כלי לפי דינו קאמר אלא אם נקב בו נקב שיש בו שיעורא טהרה מן טומאה והיינו כ"מ ואע"ג דאין זה אלא אחד מהן דהיינו בכלי חרס מ"מ כ' ספיר המטהרתו דה"ק כל כלי שיש בו שביר' שיש בו שיעורא טהרה לכלי לגוי' מידי טומאה וממילא תבין שעל כלי חרס קאמר שהוא היותר קטן בכ"מ וע"כ ספיר עכיד רבא דלא הזכיר אלא בכ"מ לפי שהוא שייך לכל הכלים לענין נגע"י. גם בסמ"ג כתוב וז"ל וכ' מ"ו שהגב ר"י אפי' בכלי שטף אף על פי שלא הזכיר בפ' המגביע אלא בכלי חרס עכ"ל פי' שיעור דכ"מ: (°) ובמ"ש ב"י דל"ל שיש עוד שיעור בנגע"י אפילו בפחות מכ"מ דהיינו במוליא משקה דהיינו בגיסטר' דאמרי' ס"פ המגביע ששיעורו במוליא משקה תמוה מאד לפע"ד דגיסטרא הוא שבר כלי ויש לו טומאה ג"כ כיון שהוא (°) ראוי להעמיד תחת הטופים לקבל טיפין וכזה אמרו שם דהר"ש לא ס"ל טעם סמיכ' לענין נגע"י. גם בתה"ה כ' דיעות חלוקות לענין אם צריך יושב בלא סמיכה לנגע"י (°) וא"כ גם הרמב"ם אפשר דס"ל כן ע"כ קמ"ל בזה דאם נשבר שבירה המטהרתו דהיינו למטה אבל בכלי שבביר' זו מטהרתו דהיינו כלי חרס ששיעורו כב"מ אז פסול ליטול דרך פיו אפי' אם יש רביעית למטה ומראה דכ"כ לפי שהוקשה לו למה נקט רבא שיעור כ"מ דוקא הא אין זה אלא בחרס ע"כ תי' דשיעור דכ"מ מהני בכל הכלים לפסול אלא דיש חילוק דבשאר כלים אינו מזיק כשיש רביעית למטה אבל בחרס מזיק אפי' אם יש ודברי הרשב"א אלא שהביא ב"י דיינו בת"ה הקצר (°) אבל בתרוץ כתב וז"ל וכלי שנשבר אע"פ שמקבל רביעית למטה מהשבר כתב בס"ת שאסור ליטול ממנו דכל שלא עסר מחצת שבירתו עדיין כלי הוא ואין מחלקין את הכלי וכל שמקבל רביעית ואין שברו גדול כ"כ שיטהרו מטומאתו מותר ליטול ממנו עכ"ל ויש לכוין דבריו ג"כ (°) כמ"ש דבריו בקצר אלא דהכא עשה חילוק בכלי חרס עצמו שתחלה כ' שפסול דרך פיו אפי' בשם רביעית למטה ואח"כ חילק בזה דהיינו דוק' אם ניקב בכ"מ(°) אבל אם ניקב כמ"מ שאין מטהר אפי' בכלי חרס כשר אפי' דרך פיו והא דלא זכר הרשב"א כאן דין כ"מ שכתב שתם וסמך על שיעור שיותר קטן בטהרת טומאתה דהיינו כ"מ. הרי לפניך עכ"פ דבמקום שפוסל בכ"מ דהיינו בכלי חרס לא מהני אם יש רביעית למטה והאיך כ' ב"(°) דבשתם כלים דנקב משהו מעלה אותם מטומאתם אינו פוסל לגע"י שיש רביעית למטה והרי מבואר הסיפך ואולי היה לו פי' אחר בדברי הרשב"א אמרתי אחמתה והיא רחוקה ממני לדעת כוונתו. גם דברי הרמב"ם שלפנינו מורים כן שכ' אשר נשברה שביר' המטהרת דהיינו בכ"מ כפי מש"ל (°) אז אין מועלין ממנו אפי' אם הוא מחזיק רביעית כיון שאין כאן אלא שבר כלי. ומ"ש הרב"ש שבשבר שיש למטה רביעית שאפי' שבר כלי כו' דברי תמוהים בזה דבשבר שיש בו רביעית ויושב בלא סמיכה עדיף טפי אם אינו מועל ממנו מה שיעלו בכלי שלם שניקב אף על פי שמחזיק רביעית למטה כיון שהוא שופך דרך פיו ומה שלמעלה מהנקב (°) אינו כלי כלל אלו הדברים נראים ברורים לע"ד. הגם שראיתי איזו מחברים שכתבו דיעים אלו המשכים מפי הרב"י הלע"ד כתבתי: ולענין אם מועיל לסתום הנקב הפוסל בכלי נראה לומר זה ממ"ש הראב"ד בפי"ד מה' כלים לענין טומאה דבטיט אינו מועיל בשום כלי ובצפת מועיל לכלי חרס דוקא אבל בשאר הכלים אין מועיל. אלא דק"ל ממ"ש הרמב"ם פ"ו דפר' וז"ל כלי שניקב מלמטה וסתמו בסמרטוטין פסול שאמיים שבו אינם על עינול הכלי אלא על הפקק. היה נקוב מן הצד ופקקו הרי זה כשר למלאות ולקדש ולהזות ממנו ע"ל. וזה משנה שלימה פ"ה דפרה משמע דנקב מן הצד אין פוסל הכלי וזה ודאי דאין סתימה זאת מועלת לעשותו כלי דא"כ בריש נמי וכ"כ הר"ש בפי' בפ"ה דפרה והא דנקט התנא סתימ' זאת היינו דבלא"ה א"א להחזיק שם מי חטאת וכ"כ בתגודה פ"ה דפרה על משנה זו וז"ל בכאן משמע דכלי שניקב מן הצד מותר ליטול ממנו לידים עכ"ל וא"כ ק' על מה דקי"ל שניקב בכ"מ פוסל מן הצד אפי' אם מחזיק רביעית וי"ל דשאני נגע"י דאין מועלין אלא דרך שפיכה ממנו וזה ודאי כל מה שלמעלה מהנקב לא הוי כלי משא"כ לענין מי חטאת שממלאין בכלי מן המעין ואח"כ מותן עליהם אפר ואח"כ מזה ממנו א"כ אינו שופך דרך הכלי וע"כ לא איכפת לן בזה שיש למעלה מהנקב אלא דאכתי קשה על מ"ש ב"י בשם סמ"ג וסמ"ק לפסול אפי' דרך הנקב אם ניקב בכ"מ ובתגודה פ' כ"ה הביאו ודאי הקושיא במקומה עומדת גם התגודה דבריו סותרים זא"ז ותו דגם להטור ק' דהא המים היו גם למעלה מהנקב כמי חטאת מדלריך שתימה ואפ"ה כשר לענין מי חטאת: (ב) דהיינו שאם ישימו אותו על משקים יכנסו בתוכו דרך הנקב והוא ד גדול מנקב שהמשקים שבתוך הכלי יוצאים בו אז בטל מתורת כלי ואין נוטלים ממנו לידים ה ואפילו אם הוא מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה: והני

מיגו כל"ל הלכה אלא למעשה מאחר שהרב"י מחמיר בזה לפסלו כמ"מ וגם רש"ל כ"כ: ובמ"ש ב"י וז"ל דפשיטא ליה לרבינו דלדעת הרמב"ם אינו פוסל אא"כ אינו מחזיק (°) רביעית למעה כו' וכ"מ להרשב"א שכ' בת"ה וז"ל כלי שניקב נקב גדול עד שהוא מכניס משקין כשאדם מושיבו על המים ה"ז פסול בד"א בזמן שניקב בשולי הכלי עד שאינו מקבל רביעית מהנקב ולמעה אבל אם מקבל רביעית מהנקב ולמטה כשר (°) בד"א כלי שאין שבירתו זו מעלה אותו מטומאתו אבל כלי שניקב לו נשבר שבר המעלה אותו מידי טומאתו פסול לפי שאין זה

כלי אלא שבר כלי ומדברי רמב"ם נראה שסובר כרשב"א דבשתם כלים דאמרי' בהו דנקט בכ"מ מעלה מטומאתן דוקא כשאין מחזיקין רביעית למטה אבל אם מחזיקין עדיין שם כלי עליהם שאפילו שבר כלי אם הוא מחזיק רביעית כתב שהוא מטמא כו' עכ"ל. לא אוכל לירד לסוף דעת הרב"י דדברי הרשב"א הם מוריים בהיפך שפי' דבריו ע"כ כך הוא דנקב וכ"מ פוסל את הכלי ליטול (°) דרך פיו אם אין רביעית למטה אבל אם יש שם רביעית אין נקב בכ"מ פוסל וכ' ע"ז דהיינו דוקא אם הוא שאר כלים שאינן כלי חרס ששיעורו גדול מכ"מ מ"ה לא מהני כ"מ אלא לפסול באין רביעית למטה אבל בכלי חרס ששיעורו כב"מ אז פסול ליטול דרך פיו אפי' אם יש מטעמרתו דהיינו כלי חרס ששיעורו כב"מ אז פסול ליטול דרך פיו אפי' אם יש רביעית למטה ומראה דכ"כ לפי שהוקשה לו למה נקט רבא שיעור כ"מ דוקא הא אין זה אלא בחרס ע"כ תי' דשיעור דכ"מ מהני בכל הכלים לפסול אלא דיש חילוק דבשאר כלים אינו מזיק כשיש רביעית למטה אבל בחרס מזיק אפי' אם יש וכבר"ג ודברי הרשב"א אלא שהביא ב"י דיינו בת"ה הקצר (°) אבל בחרוץ כתב וז"ל וכלי שנשבר אע"פ שמקבל רביעית למטה מהשבר כתב בס"ת שאסור ליטול ממנו דכל שלא עסר מחצת שבירתו עדיין כלי הוא ואין מחלקין את הכלי וכל שמקבל רביעית ואין שברו גדול כ"כ שיטהרו מטומאתו מותר ליטול ממנו עכ"ל ויש לכוין דבריו ג"כ (°) כמ"ש דבריו בקצר אלא דהכא עשה חילוק בכלי חרס עצמו שתחלה כ' שפסול דרך פיו אפי' בשם רביעית למטה ואח"כ חילק בזה דהיינו דוק' אם ניקב בכ"מ(°) אבל אם ניקב כמ"מ שאין מטהר אפי' בכלי חרס כשר אפי' דרך פיו והא דלא זכר הרשב"א כאן דין כ"מ שכתב שתם וסמך על שיעור שיותר קטן בטהרת טומאתה דהיינו כ"מ. הרי לפניך עכ"פ דבמקום שפוסל בכ"מ דהיינו בכלי חרס לא מהני אם יש רביעית למטה והאיך כ' ב"(°) דבשתם כלים דנקב משהו מעלה אותם מטומאתם אינו פוסל לגע"י שיש רביעית למטה והרי מבואר הסיפך ואולי היה לו פי' אחר בדברי הרשב"א אמרתי אחמתה והיא רחוקה ממני לדעת כוונתו. גם דברי הרמב"ם שלפנינו מורים כן שכ' אשר נשברה שביר' המטהרת דהיינו בכ"מ כפי מש"ל (°) אז אין מועלין ממנו אפי' אם הוא מחזיק רביעית כיון שאין כאן אלא שבר כלי. ומ"ש הרב"ש שבשבר שיש למטה רביעית שאפי' שבר כלי כו' דברי תמוהים בזה דבשבר שיש בו רביעית ויושב בלא סמיכה עדיף טפי אם אינו מועל ממנו מה שיעלו בכלי שלם שניקב אף על פי שמחזיק רביעית למטה כיון שהוא שופך דרך פיו ומה שלמעלה מהנקב (°) אינו כלי כלל אלו הדברים נראים ברורים לע"ד. הגם שראיתי איזו מחברים שכתבו דיעים אלו המשכים מפי הרב"י הלע"ד כתבתי: ולענין אם מועיל לסתום הנקב הפוסל בכלי נראה לומר זה ממ"ש הראב"ד בפי"ד מה' כלים לענין טומאה דבטיט אינו מועיל בשום כלי ובצפת מועיל לכלי חרס דוקא אבל בשאר הכלים אין מועיל. אלא דק"ל ממ"ש הרמב"ם פ"ו דפר' וז"ל כלי שניקב מלמטה וסתמו בסמרטוטין פסול שאמיים שבו אינם על עינול הכלי אלא על הפקק. היה נקוב מן הצד ופקקו הרי זה כשר למלאות ולקדש ולהזות ממנו עכ"ל. וזה משנה שלימה פ"ה דפרה משמע דנקב מן הצד אין פוסל הכלי וזה ודאי דאין סתימה זאת מועלת לעשותו כלי דא"כ בריש נמי וכ"כ הר"ש בפי' בפ"ה דפרה והא דנקט התנא סתימ' זאת היינו דבלא"ה א"א להחזיק שם מי חטאת וכ"כ בתגודה פ"ה דפרה על משנה זו וז"ל בכאן משמע דכלי שניקב מן הצד מותר ליטול ממנו לידים עכ"ל וא"כ ק' על מה דקי"ל שניקב בכ"מ פוסל מן הצד אפי' אם מחזיק רביעית וי"ל דשאני נגע"י דאין מועלין אלא דרך שפיכה ממנו וזה ודאי כל מה שלמעלה מהנקב לא הוי כלי משא"כ לענין מי חטאת שממלאין בכלי מן המעין ואח"כ מותן עליהם אפר ואח"כ מזה ממנו א"כ אינו שופך דרך הכלי וע"כ לא איכפת לן בזה שיש למעלה מהנקב אלא דאכתי קשה על מ"ש ב"י בשם סמ"ג וסמ"ק לפסול אפי' דרך הנקב אם ניקב בכ"מ ובתגודה פ' כ"ה הביאו ודאי הקושיא במקומה עומדת גם התגודה דבריו סותרים זא"ז ותו דגם להטור ק' דהא המים היו גם למעלה מהנקב כמי חטאת מדלריך שתימה ואפ"ה כשר לענין מי חטאת: (ב) דהיינו שאם

לבושי שרד

בשאר כלים דין הוא שבבריס שלהם יקבלו טומאה דהא עדיין יכולים הם להיות כלי כשיתקנו אותם: שם (°) ואם כן גם הרמב"ם עד כאן נמשך שתירתו את דברי הב"י בהכשר שבר כלי לגעילה ועתה מתחיל ביאור הקושיא על הטור וכתו שפירשתי בחות ח' ע':

שם (°) אלא שלדעת הטור. עתה סתר תירוצו דמיהו דדברי רמב"ם עצמו יש לפרש כן מ"מ קשיא על הטור דכ' בהדיא בהב"י דשבר כלי כשר לגעילה אם כן אף אם יהיה דברי הרמב"ם כל"ל מ"מ דברי הטור סותרים זא"ז: שם (°) ולע"ד דלהרמב"ם. מתחת הקושיות שהקשה עד עתה לפי' הב"י לכן חולק עתה על פירושו ודרך בכ"ז בדרך אחר ומיישב בדבריו אלו ג' קושיות הראשונות והוא מבואר למעיין: שם (°) וכמ"ש ב"י. זה ממשך לדברי הראשוני שפי' הרמב"ם מיירי בעהרה היותר קטנה דהיינו בכוסם וקשה כח יש עוד קטנה מזה דהיינו מוליא משקה כגון בגיסטרא וכמ"ש הב"י לכן סתר דברי הב"י דגם בגיסטר' שיעורו בכוסם: שם (°) ראוי להעמיד ר"ל דבשלמא לענין טומאה דשעמא דגיסטרא מקבל טומאה הוא משום שראוי להעמיד תחת הטופין מש"ה שיעורו במוליא משקה משום דאין מעמידין גיסטרא לגיסטרא משא"כ בנגע"י דשעמא דהכשר גיסטרא לגע"י אינו משום שראוי להעמיד תחת הטופין רק משום דמז"ל לא הוצרכו בנגע"י דוקא כלי שלם שלא הקפידו רק על קיבול רביעית אפי' בשבר א"כ כלי שלם ושברן שוו ושיעורן בכוסם: שם (°) ופי' רש"י שם. כ"ל המשך דבריו אלו לחזק בראיה שים חילוק בזה בין טומאה לגע"י דבטומאה קפדינן אכלי שלם ושומאת שבר אינו רק ביחדו לקבל טופין מש"ה כל שניקב בא"מ שוב אינו ראוי לזה אין מעמידין גיסטר' לגיסטרא משא"כ בגע"י לא בעינן כלל יחוד כדמסיק הע"ז אחר כך והיינו ע"כ דבגע"י לא הקפידו אז"ל רק אקבלת רביעית ולא הקפידו אכלי שלם ולכן אין פסול אלא בכ"מ כמו כלי שלם: שם (°) כמו תקנו מנופה. קשה אין מובן הדמיון זה למנופה וקלת י"ל שכוונתו ע"פ פי' הב"ן הובא במ"א סק"ד שע"י חיקוד נעשה כלי ל"ג גיסטר' או ע"י שייחדוהו לגע"י נעשה כלי כמעיקרא: שם (°) אף על גב דלענין טומאה' לכאורה אין לה המשך לדברי הראשונים וכ"ל דבא ג"כ להביא ראיה אחלוק דין טומאה' בזה מגע"י דשם שיעור השבר לפי גודל הכלי וכאן תמיד השיעור בביעית והיינו כמו מוש דבטומאה קפדינן אשלימות הכלי מש"ה אף אם ראוי לקבל טופין מ"מ איכא שהכלי היא גדול והשבר קטן בעל שם כלי אמנו משא"כ בגע"י לא בעינן שם כלי כלל אלא אמרי דבגע"י טוב שברי כלי כמו כלי אין הלוי רק בקבלת רביעית ולכן השיעור בכוסם וק"ל: שם ואפי' בלא יחדו עד שבשתם כתב לא מבעיא ביחדו לגע"י דנעשה כלי כמו מנופה ושיעורו בכוסם ולא שייך לומר אין מעמידין גיסטר' לגיסטר' דהא יחוד זה לתמים כפ"ע לגע"י ולא לקבל טופין וא"כ שפר מעמידין גיסטרא תחתיו והשתא אמיק דאפילו בלא יחוד הוי שיעור בכוסם אלא אף אם אין מעמידין גיסטרא תחתיה ואינו נקרא כלי מ"מ הא לגע"י לא בעינן כלי ודמי לגמרי כלי ושבר כלי כמו שביארתי אחלה:

שם (°) רביעית למעה. אבל אם מחזיק רביעית כשר ודעתו לומר דכשר אפילו דרך פיו כן מוכרח דעת הב"י כמו שהאחר אח"כ אם כן ק"ק דא"כ מה תירץ הב"י על מה שהביא הטור דברי הרמב"ם דאמרי אבר הרמב"ם דל"ל דבר הטור סותרים זא"ז דלעיל כ' אפילו במחזיק רביעית למעה אינו כשר רק דרך הנקב וע"ש: שם בד"א בכלי. הגה הב"י לשיטתיה דס"ל דגע"י ועומאה שוים לגמרי ואין פוסל לגע"י רק נקב המשבר מטומאה ורבא דאמר שיעור כוסם אוראחא דמלתא נקט מש"ה הוקשה לב"י על מ"ש הרשב"א כאן בד"א כבלי כו' הא כה"ג שאין תעלה מטומאה הוי ד נדה מ"ט ה הראש"ם שם בחולין

בשאר כלים דין הוא שבבריס שלהם יקבלו טומאה דהא עדיין יכולים הם להיות כלי כשיתקנו אותם: שם (°) ואם כן גם הרמב"ם עד כאן נמשך שתירתו את דברי הב"י בהכשר שבר כלי לגעילה ועתה מתחיל ביאור הקושיא על הטור וכתו שפירשתי בחות ח' ע':

שם (°) אלא שלדעת הטור. עתה סתר תירוצו דמיהו דדברי רמב"ם עצמו יש לפרש כן מ"מ קשיא על הטור דכ' בהדיא בהב"י דשבר כלי כשר לגעילה אם כן אף אם יהיה דברי הרמב"ם כל"ל מ"מ דברי הטור סותרים זא"ז: שם (°) ולע"ד דלהרמב"ם. מתחת הקושיות שהקשה עד עתה לפי' הב"י לכן חולק עתה על פירושו ודרך בכ"ז בדרך אחר ומיישב בדבריו אלו ג' קושיות הראשונות והוא מבואר למעיין: שם (°) וכמ"ש ב"י. זה ממשך לדברי הראשוני שפי' הרמב"ם מיירי בעהרה היותר קטנה דהיינו בכוסם וקשה כח יש עוד קטנה מזה דהיינו מוליא משקה כגון בגיסטרא וכמ"ש הב"י לכן סתר דברי הב"י דגם בגיסטר' שיעורו בכוסם: שם (°) ראוי להעמיד ר"ל דבשלמא לענין טומאה דשעמא דגיסטרא מקבל טומאה הוא משום שראוי להעמיד תחת הטופין מש"ה שיעורו במוליא משקה משום דאין מעמידין גיסטרא לגיסטרא משא"כ בנגע"י דוקא כלי שלם שלא הקפידו רק על קיבול רביעית אפי' בשבר א"כ כלי שלם ושברן שוו ושיעורן בכוסם: שם (°) ופי' רש"י שם. כ"ל המשך דבריו אלו לחזק בראיה שים חילוק בזה בין טומאה לגע"י דבטומאה קפדינן אכלי שלם ושומאת שבר אינו רק ביחדו לקבל טופין מש"ה כל שניקב בא"מ שוב אינו ראוי לזה אין מעמידין גיסטר' לגיסטרא משא"כ בגע"י לא בעינן כלל יחוד כדמסיק הע"ז אחר כך והיינו ע"כ דבגע"י לא הקפידו אז"ל רק אקבלת רביעית ולא הקפידו אכלי שלם ולכן אין פסול אלא בכ"מ כמו כלי שלם: שם (°) כמו תקנו מנופה. קשה אין מובן הדמיון זה למנופה וקלת י"ל שכוונתו ע"פ פי' הב"ן הובא במ"א סק"ד שע"י חיקוד נעשה כלי ל"ג גיסטר' או ע"י שייחדוהו לגע"י נעשה כלי כמעיקרא: שם (°) אף על גב דלענין טומאה' לכאורה אין לה המשך לדברי הראשונים וכ"ל דבא ג"כ להביא ראיה אחלוק דין טומאה' בזה מגע"י דשם שיעור השבר לפי גודל הכלי וכאן תמיד השיעור בביעית והיינו כמו מוש דבטומאה קפדינן אשלימות הכלי מש"ה אף אם ראוי לקבל טופין מ"מ איכא שהכלי היא גדול והשבר קטן בעל שם כלי אמנו משא"כ בגע"י לא בעינן שם כלי כלל אלא אמרי דבגע"י טוב שברי כלי כמו כלי אין הלוי רק בקבלת רביעית ולכן השיעור בכוסם וק"ל: שם ואפי' בלא יחדו עד שבשתם כתב לא מבעיא ביחדו לגע"י דנעשה כלי כמו מנופה ושיעורו בכוסם ולא שייך לומר אין מעמידין גיסטר' לגיסטר' דהא יחוד זה לתמים כפ"ע לגע"י ולא לקבל טופין וא"כ שפר מעמידין גיסטרא תחתיו והשתא אמיק דאפילו בלא יחוד הוי שיעור בכוסם אלא אף אם אין מעמידין גיסטרא תחתיה ואינו נקרא כלי מ"מ הא לגע"י לא בעינן כלי ודמי לגמרי כלי ושבר כלי כמו שביארתי אחלה:

שם (°) רביעית למעה. אבל אם מחזיק רביעית כשר ודעתו לומר דכשר אפילו דרך פיו כן מוכרח דעת הב"י כמו שהאחר אח"כ אם כן ק"ק דא"כ מה תירץ הב"י על מה שהביא הטור דברי הרמב"ם דאמרי אבר הרמב"ם דל"ל דבר הטור סותרים זא"ז דלעיל כ' אפילו במחזיק רביעית למעה אינו כשר רק דרך הנקב וע"ש: שם בד"א בכלי. הגה הב"י לשיטתיה דס"ל דגע"י ועומאה שוים לגמרי ואין פוסל לגע"י רק נקב המשבר מטומאה ורבא דאמר שיעור כוסם אוראחא דמלתא נקט מש"ה הוקשה לב"י על מ"ש הרשב"א כאן בד"א כבלי כו' הא כה"ג שאין תעלה מטומאה הוי

אפרים

מטומאתו ואח"כ כ' הרשב"א בד"א בכלי שאין שבירה זו כו' ר"ל דקאי אהלעיל בד"א שדוקא בכ"מ פסול ופחות מזה כשר בכלי שאין נקב פחות מכ"מ מעלה אותו מטומאתה ואז שייך ג"כ החילוק בין יש שיעור רביעית אי לא דבשיש רביעית אין מעלה אותו אבל בכלי שבשבירתו מעלה אותו אף בפחות מכ"מ בפחות מכ"מ ועי"ז קאמר הרשב"א דבכה"ג כשר לגעילה ג"כ ועי"ז קאמר הב"י שהרמב"ם ג"כ סובר דבתם כלים דאמרינן בהו שיעור בכ"מ דהיינו דוקא בשאין מחזיק כו' ומ"ש הב"י דבתם כלים כ"ל עד"ש ל"ל דהם גרסינן דבתם יש לפרש כן ואפשר דהב"י ס"ל דעת הרשב"א דבגיסטרא אף שמחזיק רביעית פסול כיון דשבר בזה ומיוחד לקבל הדולפין וכל שנעשה כו' נקב כמוליא משקה אף שנשאר אח"כ רביעית טהור כיון שעיקרו אינו עשוי לקבל ולפי"ז אז"ש הרשב"א מ"ש בד"א בכלי כו' ר"ל הא דבעינן כ"מ וגם הא דשבר כשנשאר רביעית בכלי שאין שבירה זו מטהרתו ר"ל שבירה שנשאר רביעית וה"ה שבירה דפחות מכ"מ אבל בכלי שבשבירה זו מעלה אותו ר"ל בגגן גיסטרא דאז אף כמוליא משקה ואף בנשאר רביעית טהור פסול לגעילה. ובהני א"ם מ"ם בתם כל"י ע"ז דגם הרמב"ם סובר דבתם כלים דאמרינן בהו דנקב בכ"מ מעלה מטומאתו דוקא בשאין מחזיקין רביעית כו' ר"ל בתם"ם בתם כלים לאפוקי גיסטרא הוא דנקב בפחות מכ"מ מעלה מטומאה הוא מעלה ג"כ אף שמחזיק רביעית וע"ש לדברי הרשב"א כתב"א שבבית הע"ז כ"ל המפרשים בכך דבתם"ת כת' שתם בכלי שנשבר פסול וע"ז כתב דמסתברא כל שלא נשבר שלא מטהר מטומאתו ע"י שבר נוטלין וכל שמקבל רביעית ואין השבר גדול וכ"ל דבלא הוא כל שלא עלה מטומאתו נוטלין והלכך כשמקבל רביעית אלא אין עולה מטומאתה אף שבשבר גדול לו אע"פ שאין מקבל רביעית אלא שאין השבר גדול כ"כ ר"ל כגון שניקב כמוליא משקה וכן אם נאמר דבשאר כלים בעינן שיעור גדול מזה בכה"ג נוטלין וא"כ דברי הב"י נכונים אף לדברי הרשב"א בתה"ל. והע"ז ס"ל לפרש הך בד"א קאי על מ"ם בד"א שאין שמחזיק כו' וע"ז קאמר דאף שמחזיק אינו שבר אלא בשבר שלא נשבר אלא טהר מטומאתו וכן מפורש בתה"ל דהרשב"א מתחלה הביא דברי הת"ת בשבר דכלי שנשבר ואינו בכ"מ כשאר רביעית וע"ז כתב הרשב"א דאם אין השבר טהר מטומאתו ע"י שבירה זו כגון שאינו רק כמ"מ ונשאר רביעית בשבר אבל בכ"מ שמטהר מטומאתה ס"ל להרשב"א דאם הת"ת בשבר דברי הרמב"ם שלפנינו מורים כן כו' לענ"ד ע"ש דלמעת הב"י ח"ם דברי הרמב"ם כיון שבת' דברי הרמב"ם הת"ז גם דברי הרמב"ם מיירי בשבר אבל בכ"מ אינו מטהר מטומאתו אבל אם אינו מחזיק רביעית

(מנחות דף ס"ט): ג וה"מ כשמוטל וכו'. כתוב בתה"מ כמ"ש פה בש"ע בשם סה"ת (°) וסיים ומסתברא דאפי' נשבר כל שלא טהר מחמת שבירתו עדיין כלי הוא ואין מחלקין את הכלי לשנים וכלי שמקבל רביעית ואין שברו גדול כ"כ שיטהרו מידי טומאתו מותר ליטול ממנו לידים (אפי' דרך פיו) עכ"ל ולזה כוון גם כן בקצר הכיאו הרב"י לשונו (°) ופי' בדוחק ע"ש של"ע. והפ"ד בד"א דביקב בכוסם משקה שרי ליטול כשמחזיק רביעית בכלי שאין שבירה זו מעלה אותה מטומאתה כגון כלי המיוחד לאוכלין דשיעורו כמוליא זית אבל כלי שביקב נקב המכלה אותו מטומאתו כגון שביקב כמוני' זית או שמיוחד למשקין דשיעורו בכוסם משקה אסור ליטול ממנו דהוי שבר כלי

ב ג ו והני מילי כשנוטל דרך פיו למעלה שמה שממנו מן הנקב ולמעלה (ג) אינו חשוב בכלי ונמצאו שאין המים באים על ידו מהכלי אבל אם נוטל דרך (ג) הנקב שרי כיון שמחזיק רביעית ממנו ולמטה:

ג (ד) ז כלי שמחזיק רביעית כשסומכים אותו ואם לא יסמכוהו ישפכו המים ולא ישאר בו רביעית אינו כלי (ה) הלכך מגופה

אפי' דרך הנקב (°) וכ"כ הרי"ו בשמו רק במה שמיקל הרשב"א ליטול דרך פיו כשנשבר שבירה שלא טהר מטומאתו לא פסק כוותי' וזהו דעת הרמב"ם שכ' סתם כלי הנשבר שבירה המטהרתו אין מוטלין ממנו (°) וזהו דעת הטור שהביא דברי הרמב"ם להטהרתו אין מוטלין דכל כלי לפי עניו ובניסטרא שיעורו כמ"מ וכלי חרס המיוחד לאוכלין שיעורו כזתים וכלי עץ שיעורו כרמונים ואין אפי' מחזיק רביעית פסול אפי' ליטול דרך הנקב (°) והא דכתב הטור דלא מהני יחוד לזתים היינו ליטול דרך פיו או כשאינו מחזיק רביעית מהנקב ולמטה כנ"ל. והר"ם הביא תוספתא חמת וכפישה (°) ואע"פ שפחותין מוטלין מהן לידים כשמקבלין רביעית: תנן במס' ידים אין מוטלין לא בדפסות הכלי (פי' שברי כלים) ולא בשולי המחץ וכו' שאין מותנין לידים אלא בכלי ע"כ ופשטא דמתני' משמע אפי' מחזיקין רביעית אין מוטלין מהן וכ"מ במס' פרה פ"ה וכ"מ ברמב"ם פ"י מברכות וכ"כ הרא"ש בריש ידים. והטעם שאין נק' כלי שברי פסול לקדש בו מי חטאת כדאי' ס"פ המליע ע"ש ברש"י והרב"י כ' דוקא שבר כלי שאין מחזיק רביעית שלא מסומך אין מוטלין מהן אבל אם מחזיק רביעית שלא מסומך מוטלין מהן וכ' דמ"ש הר"ש תוספתא שולי כלי עצם וכלי זכוכית (°) וכלי עץ אין מוטלין מהן לידים קינקסן וספן ועשאן כלים מוטלין מהם אם יש להם קבלת רביעית ל"ל דפיסולא דהני מפני שאין יושבין שלא מסומכין הוא. וקינקסן וספן היינו שתיקן מקום מושבו כדי שישבו שלא מסומכין ומאי דקתני ועשאן כלים פי' ובכך עשאן כלים עכ"ל ב"י. ופליאה בעיני איך נעלמה ממנו המשנה פ"ל דכלים דתנן שולי הקערה ושולי אסקוטלא של זכוכית שהתקינה לתשמיש טהורים קרסמן או ספן בשופין טמאים ע"כ ופי' הרמב"ם שהכינו לתשמיש וגרר במגירה מה שהוא סביב הספה עד שהסיר ממנו תורת שבר כלי והר"ש פי' שתקנם ועשאם חלקים וכ"כ הרמב"ם פ"ו שלא נעשה לקבלה כמ"ש סק"ד וא"כ לק"מ דלא מיירי מבשר כלי (°) ועיין רביעית שלא מסומך כשר.וכ"מ בתוס' ריש הדרן דמתני' ומשמעות מס' פרה ופי' הר"ש שולי הייטו הבית קבול שבלד התחתון של זכוכית והפשם בתוס' שבת דף ט"ז ורפ"ב דכלים ובטור משמע(°)שאף שבר כלי שמקבל הפוסקים ומיהו אף להתוס' מיירי(°)דוקא שיחדו לתשמיש כמ"ש פ"פ המליע

מ"א סק"ג (°) וסיים ותסתברא רמ"א מפרש דסיום זה הוא דברי הרשב"א וחולק על סה"ת והמשך דבריהם כך היא דכין הרשב"א ובין סה"ת דבנקב המטהר אפי' יש רביעית לתשמיש בהכלים ופסול אפילו דרך נקב ולכן אם שהתיר סה"ת דרך הנקב היינו בנקב שאין מטהרו ע"ז חולק הרשב"א ואמר ומסתברא כיון שאינו הנקב מטהרו אין חולקין הכלי ואפי' דרך פיו שרי כל שיש רביעית לתשמיש ועיין מ"ש אחר כך: **שם** (°) ופי' בדוחק. דברי הקצר הוכיח בע"ז ומה שפי' בו הב"י ביאורתי לעיל בע"ז ובאורתי שם ג"כ שפי' הב"י דחוק ולכן פי' המ"ש שכוונת הקצר כמסקנתו באורוך שחולק על סה"ת ואין חלוק בשום פשט כין דרך פיו לדרך הנקב דבנקב שאינו מטהר אף דרך פיו שרי ובמטהר אף דרך הנקב אסור: **שם** (°) וכ"כ רי"ו בשמו. ר"ל בשם הרשב"א רק שחולק רי"ו על מה שמתיר הרשב"א דרך פיו בנקב שאין מטהר ואם כן הוי דיבקב המטהר פסול אפי' דרך נקב ובאין מטהר שרי דרך הנקב דוקא וכ' המ"א שדעת הרמב"ם ג"כ כרי"ו מש"ה כ' כלי המטהר כו' ר"ל דאם אפי' דרך הנקב אין מוטלין משא"כ אלין מטהר דשרי דרך הנקב בשם רבינו' לתשם ובא המ"א בס"ק זה ליישב כל קושיות הב"י שהביא בש"ז דמה שהקשה דרבא אומר שיעור כוסם והר"מ נקט נקב המטהר מהיינב בדברים אלו דבאמת שיעור כוסם היא בכל הכלים לפסול דרך פיו ומיהו הר"מ בא לפסול אפי' דרך הנקב המש"ה בעי נקב המטהר ועמ"ש אח"כ ליישב קושיות הבשמה: **שם** (°) וזהו דעת הטור רולה לתרץ קושית הב"י הובא בש"ז בתה שהביא הטור דברי הר"מ דמשמע דפוסל אפי' דרך הנקב ואי"כ דברי הטור ולפ"ד מ"א מיושב סותרעת כי הטור דין ודרא דהיינו פוסל בכל הכלים דרך פיו אחר כך הביא דין מחודש מהרמב"ם דלענין דרך הנקב בשם רביעית תלוי בשברת שיעורתו וכ"ל אי"ש בכל ובע"כ עיקר כוונת המ"א בס"ק זה לחלוק לדיבא על הב"ש שהחיר מהם דרך הנקב ובאחת אין זה כ"א בנקב שאינו מטהר: **שם** (°) והא דכ' שטור. הוכא בש"ז סק"ג: **שם** (°) אע"פ שפחותין. לבאורה יש סותר דברי הראשונים המאחר שהן פחותין ואמשע שבפחת הרבה וכה"ג פסול אפי' דרך הנקב אפי' מחזיק מיהו י"ל כמ"ש הש"ז בס"ק דחמת וכפישה הם כלים מדיין כו' ע"ש. ודע דיש להסתפק בכלים שאין מקבלין טומאה כלל כגון כלי גלילים כתב שיעור שבירתן לענין שיפסול דרך הנקב בחזיק רביעית. דבשלמא בשאר כלים תלוי בכל כלי כפי שיעור טהרתו משא"כ באלו. ול"ל שברא דשיעורו כאלו הוי מקבלין טומאה ולכן בחיוחד להשקין שיעורן בכוסם וזכיתים כמוליא זית וברימונים כמוליא רימון וק"ל. זה תלד הסברא דהא מה דתלוי דין זה בטהרה

באר הגולה

ז רא"ם סס ז חולין ק"ז לפירוש הכו'

הגהות רעק"א

סי' קנ"ט מג"א ס"ק ג הכיא הרב"י לשונו ופי' בדוחק כלי שביקב נקב גדול עד שהוא מכנים משקים וכו' הר"ז פסול בד"א וכו' שאינו מקבל רביעית מנקב למעה אבל אם מקבל רביעית מנקב ולמטה כשרים בד"א בכלי אין שבירה זו מעלה אותו מטומאתו אבל כלי

חתם סופר

במשקה בעי כוונה נמי לק"מ קושית התוס' וממילא סמכינן אהש"ס דברכות דף מ"ג דבעי כוונה וק"ל: שם ס"ק י"ח דעכ"פ יש בו. נ"ב וכ"כ להדיא הרדב"ז ח"א סי' ט"ו:

סי' קנ"ט במג"א ס"ק ג' וזו דעת הרמב"ם. נ"ב כהרשב"א ודעת השור כהרי"ו וק"ל: בא"ד ובכלי עץ. נ"ב ויש לו מעמידין של ברזל כגון חבושי' ומעגלים אז דינו

יד אפרים

השל"ב כשמחזיק דבשר דרך הנקב עכ"פ דלא גרע משבר כלי ולאפשר עוד דאפי' דרך פיו שרי אף לה"רמב"ם דמחזיק ל"ב מקבל טומאה וכל שמקבל טומאה לא בטל שם כלי מיני' ולא איכפת לן כלל במה שהשפיכה דרך פיו וחכמים לא פסלו לגמ"ר אלא כל שאינו מקבל טומאה ופרח שם כלי מיניה ומ"ש הט"ז דאי לשבר כלי כיון שנופך דרך פיו לק"מ הכנ"י לא מייתי משבר כלי רק לענין זה דמוכח דעכ"פ כשמחזיק רביעית הוא מקבל טומאה וזה מבואר למעיין בב"י וממילא ולפיכך משם דין נעילה דשרי כיון שלא יצא עדיין מחורת כלי מגלעב"ד. והנה מ"ש הט"ז בפירוש דברי הרשב"א דאם נשבר שבירה המטהרת אסור דרך פיו משמע דדרך הנקב שרי אף כה"ג ולפי"ז לכאורה שפיר כ' הב"י דהרמב"ם כהרשב"א שהרי הב"י בא להרץ דברי העור שמביא דברי הרמב"ם והרי בעור מבואר להדיא דדרך הנקב שרי א"כ גם להרמב"ם שרי דרך הנקב ואין אסור רק דרך פיו וא"כ הם שוים עם דברי הרשב"א וא"כ לא מקשה הט"ז מידי. אך אחר העיון דברי הט"ז נכונים הבני הקי קשיא ליה דודאי הב"י אליב' דהרמב"ם ס"ל דבשבירה המטהרת אפילו דרך הנקב אסור רק דהב"י ס"ל דלהרמב"ם אין שבירה מטהרת כלל כשנשאר רביעית ואין שבירה מטהרת אלא כשלא נשאר רביעית אז מטהרה מטומאה וכיון שהוא עהור מטומאה אין עליו שם כלי כלל ואפי' דרך הנקב אסור אבל אם נשאר רביעית שוב אין אסור לטהר לרמב"ם דס"ל דאז בדין טומאה משא"כ לטהר דס"ל דלא"ב דיחדו לזיתי' מ"מ פסול לגמרי ומשמע אפילו דרך הנקב אז הבית העור דברי הרמב"ם הוא כיון דהרמב"ם תירוצו בזמן הנקב ולמטה אינו רביעית וכ' דפסול לגמרי ומשמע אפילו דרך הנקב אז הבית העור דברי הרמב"ם רק דמילא ש"מ דס"ל דתלוי בדין טומאה והרמב"ם ס"ל דספר מקבל טומאה וה"ה לענין נע"י כשר ליטול. והטור כבר גילה דעתו בזה דנע"ל לא תלוי בטומאה כן צריך לומר לבב"י ואמתא שפיר קשיא ליה להנ"ז שבמ' שהרשב"א וז"ל דלהרמב"ם בשבירה המטהרת אפי' דרך הנקב פסול ואם נשאר רביעית שרי דרך פיו ולהרשב"א אינו כן אלא אף בכשאר רביעית מ"מ שפיר מועיל בו שיעור שבירה המטהרת שיהיה פסול ליטול דרך פיו: (במ"א ס"ק ג') ובטור משמע שאף שבר כלי שאינו מקבל טומאה אם מחזיק רביעית שאינו מסומך כשר כנ"ל ויש שבתבו למחוק תיבת כלי:

באר היטב

אהרן. ובהלק"ע ס"ב סי' קנ"ח: (ג) הנקב. עיין ס"ק ח' וכ"ש אם שברו מלמעלה:

לבושי שרד

מ"א סק"ג (°) וסיים ותסתברא רמ"א מפרש דסיום זה הוא דברי הרשב"א וחולק על סה"ת והמשך דבריהם כך היא דכין הרשב"א ובין סה"ת דבנקב המטהר אפי' יש רביעית לתשמיש בהכלים ופסול אפילו דרך נקב ולכן אם שהתיר סה"ת דרך הנקב היינו בנקב שאין מטהרו ע"ז חולק הרשב"א ואמר ומסתברא כיון שאינו הנקב מטהרו אין חולקין הכלי ואפי' דרך פיו שרי כל שיש רביעית לתשמיש ועיין מ"ש אחר כך: **שם** (°) ופי' בדוחק. דברי הקצר הוכיח בע"ז ומה שפי' בו הב"י ביאורתי לעיל בע"ז ובאורתי שם ג"כ שפי' הב"י דחוק ולכן פי' המ"ש שכוונת הקצר כמסקנתו באורוך שחולק על סה"ת ואין חלוק בשום פשט כין דרך פיו לדרך הנקב דבנקב שאינו מטהר אף דרך פיו שרי ובמטהר אף דרך הנקב אסור: **שם** (°) וכ"כ רי"ו בשמו. ר"ל בשם הרשב"א רק שחולק רי"ו על מה שמתיר הרשב"א דרך פיו בנקב שאין מטהר ואם כן הוי דיבקב המטהר פסול אפי' דרך נקב ובאין מטהר שרי דרך הנקב דוקא וכ' המ"א שדעת הרמב"ם ג"כ כרי"ו מש"ה כ' כלי המטהר כו' ר"ל דאם אפי' דרך הנקב אין מוטלין משא"כ אלין מטהר דשרי אפי' דרך הנקב בשם רבינו' לתשם ובא המ"א בס"ק זה ליישב כל קושיות הב"י שהביא בש"ז דמה שהקשה דרבא אומר שיעור כוסם והר"מ נקט נקב המטהר מהיינב בדברים אלו דבאמת שיעור כוסם היא בכל הכלים לפסול דרך פיו ומיהו הר"מ בא לפסול אפי' דרך הנקב המש"ה בעי נקב המטהר ועמ"ש אח"כ ליישב קושיות הבשמה: **שם** (°) וזהו דעת הטור רולה לתרץ קושית הב"י הובא בש"ז בתה שהביא הטור דברי הר"מ דמשמע דפוסל אפי' דרך הנקב ואי"כ דברי הטור ולפ"ד מ"א מיושב סותרעת כי הטור דין ודרא דהיינו פוסל בכל הכלים דרך פיו אחר כך הביא דין מחודש מהרמב"ם לענין דרך הנקב בשם רביעית תלוי בשברת שיעורתו וכ"ל אי"ש בכל ובע"כ עיקר כוונת המ"א בס"ק זה לחלוק לדיבא על הב"ש שהחיר מהם דרך הנקב ובאחת אין זה כ"א בנקב שאינו מטהר: **שם** (°) והא דכ' שטור. הוכא בש"ז סק"ג: **שם** (°) אע"פ שפחותין. לבאורה יש סותר דברי הראשונים המאחר שהן פחותין ואמשע שבפחת הרבה וכה"ג פסול אפי' דרך הנקב אפי' מחזיק מיהו י"ל כמ"ש הש"ז בס"ק דחמת וכפישה הם כלים מדיין כו' ע"ש. ודע דיש להסתפק בכלים שאין מקבלין טומאה כלל כגון כלי גלילים כתב שיעור שבירתן לענין שיפסול דרך הנקב בחזיק רביעית. דבשלמא בשאר כלים תלוי בכל כלי כפי שיעור טהרתו משא"כ באלו. ול"ל שברא דשיעורו כאלו הוי מקבלין טומאה ולכן בחיוחד להשקין שיעורן בכוסם וזכיתים כמוליא זית וברימונים כמוליא רימון וק"ל. זה תלד הסברא דהא מה דתלוי דין זה בטהרה

ביאור הגר"א

ואפי' כו'. סה"ת וה"ה והרא"ש וש"פ דמה שלמעלה מהשבר אלו כלי הוא וכמו דפנות הכלים ושולי המחץ דפ"ק דידים: ס"ב דה"מ כו'. סה"ת שם ושור ובתוספתא פ"ק שברי כ"ח שיש בהן כדי קבלת רביעית מוטלין ממנו לידים ושם החמת והכפישה תש"פ שפחותין מוטלין מהן לידים ופי' הר"ש ובלבד שיחזיקו אז בחולין שם ושיון פ"ה דפרה מהניתין ז' נקבה תלמוד כו' מן הלד כו' ועיין ר"ש שם וזולתי שבסמרעונו לא הוי חיבור לעשותה כלי ומ"ש בפ"ח דכלים ופ"ט דהלכות טורת פטוחה ופקוקה כו' ועש"ז סס"ק ל': אבל אם כו'. כמו בברזת מ"ה. ולפי מ"ש בס"ה בהג"ר וכ"ש כלי כו' אין דאיה מבראה וכן מלאתי בב"מ ועיין ר"ש ספ"ק דידים הבקיע את המולייר ונטל הימנה לידים לא שנטל מן הסילון שיש בו כדי קבלת רביעית ידיו טהורות אר"י אומר ידיו טמאות ומודה ר"י שאם הניח תבית בין בדבריו לו בין אילוי ידיו ונטל אידיו טהורות כו' הבקיע את המולייר שעשה בו סדק ונלוו המים כו' והיינו אחר כח דאמון אחר הבקעתו וסוגיין דהתם כו' יוסי וקי"ל כו' יוסי כמ"ש לעמה מ"ש בס"ט ולריך להחיירה כו' מ"מ נמצא דדוקא משום כח בגרא אבל בלא"ה בשר דבכח בגרא פליגי ת"ק ור"י כמו בסילון ש"ש ומודה ר"י כו' דזה נקרא כח בגרא ודעת הסמ"ג והג"ת דאפילו דרך הנקב אסור בשבירה כשנשאר רביעית אין אבל בפחות מכאן ובמוליא בזיתים כו' ובשר דרך הנקב כ"כ הסמ"ק וכתב דביחידו לזיתים דוקא בניקב כמוליא זית אבל בפחות מכאן מותר ליטול דרך הנקב אם מחזיק רביעית משם דלמעה ע"י וכ"כ דברי הרמב"ם כלי שנשבר שבירה המטהרתו מידי טומאה אין מוטלין ממנו לידים כו' וכ"מ בת"ה ועש"ז ומ"ש זכ"מ בתוס' הבילה הר"ש פ"ק דידים מהני' ב' שולי כלים כו' אין בו' קרקפן וספן ועשאן כלים מוטלין מהן לידים אם יש בהן קבלת רביעית אף אם בי' דחק עלמו ופי' קרקפן כו' שיכולין ליבש אלא שמחמיכין לקבל רביעית אין אבלמן תשמש בן ובשר הקבים מ"ש עליו ממתהיתן דפ"ל דכלים שולי הקערה ושולי אסקוטלא של זכוכית שהתקינה לתשמיש קרסמן או ספן בשופין טמאים: ס"ג כלי כו' הלכך כו'. שם כפי' התוס' ד"ה מגופות כו' וכן הכריחו הר"י דאי כפירש"י ק' תלי קמ"ל פטישא דכלי גמיר הוא:

מחצית

שאין מלרפן בכבשן מעשה ידי יוצר דנטהו קרוי כלי חרס עכ"ל התוס' ר"פ ו' דכלים בשם רש"י: (ס"ק ג') וה"מ כו' כתב בתה"מ כו' ר"ל דהרב"ש בש"ע לא חילק בין הכלים ובין גודל הנקב ובכל הכלים הדין אם הנקב בכוסם משקה או גדול ממנו כמוליא זית או רמון אסור ליטול דרך פיו אבל אם מותר ליטול דרך הנקב וה"ט דס"ל מדסתם רבא בחולין פ' כ"ח דף ק' כלי שביקב בכוסם משקה אין מוטלין ממנו לידים ע"כ בכל הכלים שיעור א' להם והיינו שיעור היותר קטן לטהר כלי מטומאתו והיינו כלי חרס דאם מיוחד למשקין שיעור לטהר בכוסם משקה(ואע"ג דבנסטרא דשיעור כמוליא משקין ה"מ כפי שאינו כלי אבל בכלי לא מלינו שיעור קטן מכוסם משקה)והיינו לפי הבנת הרב"ר בדברי רשב"א ופוסקי' ולכן כתב מ"א דאינו כן דעת רשב"א ושאר פוסקים: ואין מחלקים הכלי לכמים. ר"ל שיהי' מותר ליטול דרך נקב אבל לא דרך פיו ויהי' עד הנקב כשר ולמעלה מן הנקב פסול אפי' דרך פיו: הם דברי המ"א ממ"ש הרשב"א לעיל דאין מחלקים הכלי לכמים עכ"ל דכה"ג מתיר אפי' דרך פיו: ולזה כיון בקצר כו' דז"ל ת"ה הקצר שהביא הרב"י כלי שביקב נקב גדול עד שהוא מכנים משקין כו' ה"ז פסול בד"א כו' אם אינו מקבל רביעית מן הנקב ולמע' אבל אם מקבל רביעית מן הנקב ולמטה כשר בד"א בכלי שאין שבירה זו מעלה אותו מטומאתו אבל כלי שביקב כו' המעלה אותו מטומאתו פסול אפי' שאין זה כלי אלא שברי כלי עכ"ל ואפי' שהרב"י ס"ל דביקב בכוסם משקי' או אפי' נקב יותר גדול עכ"פ מותר ליטול דרך הנקב לכן א"א לו' דהאי בד"א בתרא קאי אדסמיך לי' בנקב כב"מ אם הוא בכלי שמעלי' אותו מטומאתו פסול אפי' ליטול דרך הנקב דלמה לא לכן הביא דקאי אדיוקא דרישא שכ' אם נקב עד שהוא מכנים משקין פסול אא"כ מקבל רביעית מן הנקב ולמע' דאז כשר דדקנקב ומשמע אם הוא פחות מכוסם משקה מותר אפי' אינו מקבל רביעית מן הנקב ולמטה ואפי' דרך פיו עז"א בד"א דכשר הוא בנקב כהאי דוקא שאין נקב זו מעלה אותו מטומאתו אבל אם מעלה אותו מטומאתו אפי' כמוליא משקה פסול ולכן כ' הרב"ו וז"ל נראה דמשכחת לה כלי העולי מטומאתו בנקב פחות מכוסם משק' כגון שהיא ניסטרא(דהיינו שהי' תחלה שברי כלי אפי' נקב כמוליא משקה פוסלו) וכדאמרינ' בס"פ המליע עכ"ל והדוחק מבואר דהא בד"א בתרא קאי אדיוקא דרישא:וס"פ בד"א כו' ר"ל שכוונת בד"א בתרא קאי אדסמיך ליה וכמ"ש בתה"א: אפי' דרך הנקב. דהא לרשב"א אין חולקים כלי לשנים וא"כ הרשב"א מחולק עם סה"ת וש"ע בתרתי דבכלי המיוחד לאוכלים דאין שיעור נקב בכוסם משקה מעלהו מטומאתו לכן אם ניקב בכ"מ מותר ליטול אפי' דרך פיו וכשהוא מיוחד למשקין אפי' דרך נקב אסור ליטול:וזהו דעת הרמב"ם כו' וזהו דעת הטור כו' ר"ל דהטור כ' תחלה כמ"ש בס"ע דאם

מחצית

נקב

מעטומאתו לא נזירת בכתוב היא אלא משום דאוהו הנקב כבר בעלו מהורת כלי. מיהו ק"ק למה שביארתי בחות א' בע"ז שני תירוצי הב"י דלתי' הא' לא הלי רק בכלי וסוף סוף לשני תירוצים אין שום לגמרי בע"י לטומאה. (לאן חסר) ביעלו וקלקלו מתמשיהו שהיה ראוי ועומד אלו עד שהש"ה בעבר וא"כ גם בכלי בלוים כל שהבקב בעלו מתמשיהו שראוי ועומד אלו פסלו לגמרי אפי' דרך הנקב כנ"ל ועדיין י"ל דהפסק מקומו לא דמוהו לכלי שמף שביעורו כמוליא רימון לו לכלי מהכות שדיבם בתעין מלאכתם לו לכ"ח וכמ"ש הע"ז סק"א בזה ובלע"ד דלהרמב"ם וכו' ע"ש ודו"ק: **שם** (°) וכלי עץ אין מוטלין מהם לידים. ר"ל דמשם שעמ"ש הע"ז סק"ב (°) רק דרך הנקב. ר"ל דהא סמ"ק פסק דהא דאמר רבא כונם פסול היינו אפילו דרך הנקב. ר"ל כמוליא משקה אינו כשר אלא דרך הנקב א"כ הא דמתיר הסמ"ק בכונם כיחדו וע"כ מיירי דרך הנקב דלא עדיף ממוליא משקה ואם כן מה הביא העור עליו הא לטהר שרי דרך הנקב אפי' בלא יחדו: **מ"א סק"ג** (°) ועי' בתוספות. זהו תירוץ על הקוביה: **שם** (°) שאף שבר כלי אם מקבל רביעית כנ"ל: **שם** (°) דוקא שיחדו לתשמיש. זהו דלא קש"ז סק"ח ד"ה וכמ"ש ב"י דכ"ל כי' ע"ש: **ט"ז סק"ד** (°) ולהכי זכר גם כלי אלם. ר"ל ואמעינן דאפי' בכלי אלם כיון שלא נעשה תחלה ליבש ע"י מתיכ' פסול בכדי דלא נעשה מהלי דס"ה ולית"ה דמ"ה שרי אם משום שהוא כלי אלם כנ"ל המשך דברי הט"ז וק"ל: **סק"ה** (°) אלא נעשה מתחלה: ר"ל ולא"כ לא נעשה כלל מעיקרא אדעתא דסמיכה דהא נעשה מתחלה לבסוף זה לא צריך סמיכה לבסוף וק"ל: **שם** (°) שעשויה ג"כ לקבל מים. ר"ל מש"ה לא דמי לשק וקופה דשום שע"פ המיעוט עשוי לקבלה ג"כ מש"ה הוצרך לעשות דסמיכה דעכ"פ לא מיקרי כה"ג נעשה מעיקרא אדעתא דסמיכה כיון דעיקר עשייתה מעיקרא היה אדעתא דכיסוי וכיסוי' לא בעי סמיכ' דלענין היתר סמיכה לא מועיל מה שנעשה מתחלה אדעתא דסכי אלא"כ עיקר עשיותה מעיקרא אדעתא דסמיכה אבל הפסול חמת אלא נעשה מתחלה לקבלה לזה מועיל לבטיר אפי' אם על לד המועט נעשה מתחלה לקבלה לזה וק"ל: **שם** (°) בכובע של לבדין לבאורה מבך דיבא נופר ס"ל הבקשות דאם איתה דהיכא דעיקרה בלו לקבלה אף דמיעוט לקבלה פסול אלא בעינן דוקא שיהיה רק לקבלה א"כ הדרא קושיא לדוכתא למה לי עשם סמיכה הא בלא"ה פסול כיון דעיקרו לכיסוי ועפ"ש בלות הקודם ויש לייאב ודו"ק:

חכמת שלמה

ובנט"י לא מהני ופרש"י השעם מכח דרביעית אינו חשוב כ"כ לבטלינהו ע"ש וא"כ יש לו' ה"ה נמי בזה דמקוה הוה שיעור חשוב. ומהני אף ע"י צירוף כשפורת הנאד אבל ברביעית דליכא שיעור חשוב בעינן שיהיה ביחד ולא ע"י צירוף כשפורת הנאד.הן אמת שהדבר תמוה דלמה השמיטו הפוסקים דין זה דלא מהני נשל סאה ונתן סאה בנט"י וצ"ע בעת. ולפשוט ספק הנ"ל נראה להוכיח מהש"ס דזבחים הנ"ל דמה דמסלפל שם הש"ס לפרש המימרא דכל המשלים למקוה משלים למי כיור לרביעית אינו משלים וכו' מהו ממעט ולמה לא משני דהכוונה להצטרף כשפורת הנאד ובפרט דלעיל בדף הנ"ל קאמר שם נבי כיור בקודח בתוכו כו' א"כ מוכח דצירוף מהני בכיור ולא קאמר דצ"מ לענין צירוף כשפורת הנאד ובע"כ מוכח דאף בנט"י מהני צירוף כשפורת הנאד. מיהו על הש"ס נופא קשה מנ"ל זה דלענין נתן סאה ונטל סאה יהיה חמיר נט"י ממקוה ולענין צירוף אינו חמור וצ"ע. והנה בהיותי בזה ראיתי בש"ס שם דקאמר כל כיור שאין בו כדי לקדש ד' כהנים בבת אחת וכו' שנאמר ותחצו משה ואהרן ובניו ממנו. ולכאורה תמוה שהרי זה בשבעת ימי המילואים נאמר ושם הוו גם נדב ואביהו וא"כ היו שם ששה והיאך אמר ד'. ואפשר דעיקר לימודו הוי מדכתיב סתם בניו וסתם בניו משמע שנים ולכך משמע ליה דסני בד' כהנים. ועדיין צ"ע בזה ודו"ק. והנה הט"ז הביא פלוגתת הפוסקים בכלי שנשבר שבורה המטהרתן אם מותר לשולל ממנו דרך הנקב או לא. ולפענ"ד נראה ראיה ברורה כדעת הסוברים שמותר ליטול דרך הנקב שעדיין תורת כלי עליו והיא משנה מפורשת במס' זבחים פי"א משנה ה' כלי חרס שיצא חוץ לקלעים נכנס ושוברו במקום קדוש ונכנס ושוברו במקום קדוש ופירש שם

השקל

ניקב כב"מ אין ליטול ממנו אא"כ מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה אז מותר ליטול דוקא דרך הנקב ואח"כ הפסיק בדיעים אחרים ואח"כ כתב וז"ל כתב הרמב"ם ז"ל כלי שנשבר שבירה המטהרו מידי טומאה אין מוטלים ממנה לידים מפני שהוא שבר כלי עכ"ל והמובן הפשוט מדברי הרמב"ם דאפי' מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה אפי' הכי אין מוטלין ממנו אפי' דרך הנקב דהא סתם דבריו ואמר אין מוטלין משמע כלל לא וזהו היפך מתחלת דברי העור ולכן תמה הרב"י אין כ' העור תחלה הביתר סתם ואח"כ הביא דברי הרמב"ם סתם כאלו אינו חולק על מ"ש תחלה ולכן מסיק הרב"ו הבעור היה מפרש דברי הרמב"ם מדכתב כלי שנשבר שביר' כו' ולא כ' כלי אבל שניקב אלא ע"כ מיירי דאינו מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה ואיי כאלו נשבר ובכה"ג מודה העור דאין מוטלים בו כלל וא"ש עכת"ד הרב"ו אלא דעדיין צריך ביאור לאיזה צורך הביא העור דברי הרמב"ם ומה נתחדש בדברי הרמב"ם יותר ממ"ש העור תחלה לכן כ' מ"א דהרמב"ם ס"ל כהרשב"א דשיעור הנקב לפי ענין הכלי ולכן לא הזכיר שיעור כוסם משקה ומה"ט הביא דברי רמב"ם לפי דבריו הראשונים שכ' שניקב בכוסם משקי'(והיינו משום דהעתיק לשון הש"ס דכן אמר רבא כנ"ל)דלא תימא שבכל הכלים שיעורו בכוסם משקה אלא כל כלי לפי ענינו ואינו כשר ליטול דרך הנקב אלא א"כ אין שיעור הנקב כדי לטהר אותו מטומאתו וא"כ ע"כ מ"ש העור תחלה שיעור כוסם משקה מיירי בכ"ח המיוחד לאוכלים: כזיתים כו' כרימונים. ר"ל זית אחד או רימון א' והיינו בימוי לא גדול ולא קטן: והא דכתב העור דל"מ ייחוד לזיתים כו' דהעור הביא דברי סמ"ק שכתב שאם ניקב בכוסם משקה ויחדו לזיתים כו' מותר ליטול ממנו עד שינקב כמוליא זית וכ' ע"ז העור וז"ל ולאפשר דוקא לענין טומאה מועיל ייחוד לזיתים אבל לענין נעילה שעיקרו בכוסם משקה כיון שניקב בזה השיעור אינו חשוב עוד כלי עכ"ל והא לדברי מ"א אם מיוחד לאוכלים מודה העור דבעינן כמוליא זית ומה לי אם מיוחד מתחלה לאוכלים או מייחדו אחר שניקב וכ"מ מלשון העור דאין חילוק דהא כ' אבל לענין נעילה שעיקרו בכוסם משקה כו':הייטו ליטול דרך פיו ר"ל דהעור הבין דברי סמ"ק דמתיר ליטול דרך פיו מדסתם וכ' מותר ליטול ממנו(וכ"כ הרב ב"י לחד פי' ע"ש)וע"ז חלק דייהו לענין טומאה אם ייחדו לזיתים והי' בו נקב כבוסם משקה עדיין אם כלי עליו ואפי' נעשה הטומאה בכלי למעלה מן הנקב טמא דעל כלו אם כלי אבל לענין נעילה בעינן ליטול מן הנקב וכן כשאינו מחזיק רביעית אע"נ דמ"מ לענין טומאה אם כלי עליו אבל לא לענין נעילה ולפ"ז בין להרשב"א ורי"ו ורמב"ם ועור בכלי חרס המיוחד למשקין אם ניקב בכוסם משקה(כ"ש נקב גדול מזה) כיון דמטהרו מטומאתו אין ליטול ממנו אפי' דרך נקב דלא כמ"ש בש"ע (אלא דבזה לא קי"ל כהרשב"א דאם ניקב

מגן אברהם נ"י

ט"ז מגן דוד

(°) הלכך מגופה

מאם ישימו כו'. מו"ח ז"ל הביא דבגמרא איתא אם נותן לתוכו מים והן נוטפין טיף אחר טיף בידוע שהוא כ"מ וזה אליבא דכולי עלמא: (ג) אינו חשוב ככלי. בעור כתב בשם סמ"ק דאם יחדו לזתים דהוה כלי וחלק עליו דשאני לענין נע"י והקשה ב"י דהסמ"ק נמי לא מתיר אלא דרך הנקב בזה כמו שאינו מתיר במ"מ (°) רק דרך הנקב. ורש"ל ומו"ח ז"ל פי' דהעור נמי פי' דברי הסמ"ק כן אלא דק' לו לסברתו לא מהני אפי' דרך הנקב בזה כיון דלא מהני לדידי' בזה אם ניקב עפי ממ"מ. ויש ל"מ לפי דעת העור דלא מהני יחוד לזתים ליטול דרך פיו. כ' מו"ח ז"ל וע"ע כיון דלהעור ניקב בכ"מ כשר לגע"י דרך הנקב אפ"ג דנקב זה מטהרו מטומאתו לגמרי אלמא דמגופה לא מטהרו ק"ו ליחוד לזתים דמהני לגע"י עכ"ל.ולק"מ דגם לטומאה הוה עדיין כלי לגיסטר' כדאיתא ס"פ המליע ובהדיא כתבו התו' שם בשם ר"י בד"ה ולענין למיד פתיל כו' דאם יש למעה כשיעור אין נקב בכ"מ מטהר מטומאה אלא בעינן רובו או כמוליא רמון: (ד) כלי שמחזיק רביעית כו'.בעור כתוב בזה שבר כלי או כלי אלם כו' ורהה דהולרך לכתוב תרוייהו דבכלי אלם שעשו מתחלה שיבא דוקא בסמיכה כשר כמ"ש בש"ס אלא מיירי כאן שלא נעשה תחלה אלא ליבש כלי סמיכה אלא אח"כ נפחה קצת ממקום מושבו ואין נקב בכלי לזה קאמר דלריך שלא יהיה הפחת כל כך עד שלא יוכל ליבש בלא סמיכה(°)ולהכי זכר גם כלי אלם ואי לא נקב שבר כלי ה"א בשבר כלי דהיינו נשבר חלק ממנו לא מהני ליה אפי' תיקון שיוכל ליבש בלא סמיכה קמ"ל: (ה) הלכך מגופה חבית כו'. פי' התוס' שיב למגופה זו אבל לקבל רביעית אלא שהיא פסולה מטעם שאינה יושבת בלי סמיכה הלכך מועיל תיקון לזה. וק' דמטעם סמיכה ממי יהיה שבר דהא תחלה עשייתו הוא כן תירץ ב"י דשאני מגופה (°) שלא נעשה מתחלה לקבלה עכ"ל והדרא קושיא לדוכתה דא"כ יהיה פסול בלא טעם סמיכה כמו שק וקופה.וכ' מו"ח ז"ל דמגופה עשויה עיקרה תחלה לכיסוי חבית אלא(°)שעשויה ג"כ לקבל מים ע"כ לריך תיקון עכשיו שיעשנה רחב שלא ישתמש בה עוד אלא למשקין

זמהני משה"כ בשק וקופה דאינה עומדת לעולם לקבלת משקין כלל : (ו) חמת וכפישה כו' . גם בזה קשה (°) הא תחילת עשייתה שלא לישב כלי סמיכה וכ' מו"ח ז"ל דכלים אלו נעשים עיקר לקבל דבר יבש אלא שמשתמשין ג"כ למים ולא דק בזה דודאי המודות לא נעשים אלא למים או לשאר משקין ומקרא מלא הוא ותמלא החמת מים גם בפרק ח"ה בעובדא דר' בנאה דאתיא איתתא לעקה דעבדי זרנקא פי' עוד לקבל מיא ממשכא דדיכרא דהוה לה אלא דכאן במודות של עור ידוע הוא דבשעת עבייתן אין להם אלא כלל אלא הם ככים שלדיו מוגחים זה על זה אלא כשמותנין בהם משקים נעשים אלוים שהמשקה מרחיב ועושה להם אלא ולשם זה נעשים תחלה שיהיה להם אח"כ אלא על כן צריך אח"כ תיקון לעשות להם שיהיה אלא שלהם קיים ויוכל לישב כלי סמיכה משה"כ בכלי שנעשה תחלה תכף אלא שלו אלא שא"א שיתמשם בו כלי סמיכה זהו כשר : (ז) חשיב ☜ (°) ורש"ל פ' כ"ה כ' על זה ול"נ נהי דחשיב כלי לטומאה מ"מ לענ"ד דבעינן כלי חשוב שברי נקב בכ"מ פסול אפי' בכלי שעוף אע"ג שהוא עדיין כלי לפי שבטל חשיבות כלי כ"ש בזה שאין שם כלי עליו לתשמיש בעלמא עכ"ל · גם בל' הסגת הראב"ד פ' י"ח דכלים קרא לכלי זה שאינו עשוי נקוב אלא להגלה (°) ומ"מ אם עושין בתחלי לשתות ממנו כך דוקא ע"י סמיכה נראה דמודה רש"ל שהוא כשר לענ"ד כיון דעל כל פנים הוא כלי אלם:ודע דהרמב"ם פי"ח דכלים הביא כלי זה וז"ל טיטרוס אע"פ שהוא נקוב ומוציא פרוטות מתמא שברי המים מתכנסין בגדלן והם עשוין לקבל עכ"ל . ופירש שם בכמה מקומות וז"ל שהנקבים דקים ואין המים יוצאים אלא מעט מעט בחיסור גדול המים מתכנסין בגדלן שאלו היו נקבים גדולים לא היו המים מתכנסים ונמצא אלא הי' נעשה לקבלה עכ"ל. הבאתי זה לגמוד ממנו על אותן כלים של בדיל שמותנים בסעודה ליטול מהם לידים וקורין אותו נ"ם קאנוים באיזה מהסלמעלה סמוך לפיה בגדו נקב אחד ואומרים שעושין אותו לנוי והוא עכ"פ גדול הרבה מנ"ב ושמעתי אומרי שאין נקב זה פוסל כיון שמתחלה עשוהו כן ואין ממש בדברי' אלו דהא כאן בטיטרוס נ"כ נעשו הנקבים תחילה בעלמא ואפילו הכי בעינן שיהיו דקים מאוד דאל"כ לא מקרי עשוי לקבלה וא"כ בזה ודאי פסול שברי באותו חלק למעלה שם הנקב לא מקרי עשוי לקבלה דהא נקב גדול יש שם רק למטה ממנו עשוי לקבלה וא"כ היאך יטול דרך פיו אם לא שיטול דרך אותו הנקב (°) ובזה מודה הרא"ש והטור דפסול לנטילה כנלע"ד פשוט וכמ"ש כאן להקל בכוכבא של לבדים בשעת הדחק כתב רש"ל ולא נהירא להתיר' אפילו על ידי הדחק דלא עדיף משק זקופה דכוכבא אין עשוי לקבלה אלא שהיא מקובלים תוך פיסת היד (°) אלא שופך על כל היד והמים נשפכים אבל אם הם מקובלים תוך היד פשיטא דנטמאו אף אם נגע בהם אדם שכבר פסק אם שאינו משים אותה תחת השפיכה ממש עלתה לו נטילה דכל זמן שהם קרובים למקו' השפיכה עדיין מכחו הם באים . ואם הטביל ידו לתוך הצנור הזה אינם טהורות מכח טבילה ח מפני

ד מגופה של חבית שהיא חדה ואינה מקבלת רביעית שלא (ד) מסומכת אין נוטלים ממנה ואם הרחיבה מלמטה עד שמקבלת רביעית כשהיא יושבת שלא מסומכת נוטלים ממנה :

ד (ו) ח חמת וכפישה שהם מיני נאדות של עור שתקנן ועשה להם בית מושב נוטלים מהם אבל שק וקופה שהתקינו לשבת בלא סמיכה וזפתן בזפת עד שהם מקבלים משקים אין נוטלין מהם לידים לפי שאינם עשויים לקבל משקים ט והוא הדין לכובעים של לבדים (פירוש בגד קשה פילטר"ז בלע"ז) אפי' כשהם קשים כל כך שמקבלי' מים ואינ' זבים מהם מ"מ אינם עשויים לקבל מים ומכל מקום על ידי הדחק מותרים שעוברי דרכים רגילים לשתות (ה) בהם :

ה י כלי שתחלת תיקונו כך שאינו יכול לעמוד בלא סמיכ' ואין משתמשין בו אלא על ידי סמיכה ה (ז) חשיב שפיר כלי כ לפיכך כלי שהיא מלא נקבי' מתחתיו ופיו צר למעל' וכשמניח אדם אצבעו עליו איתמי' יוצא' וכשמסירו המים יוצאים מותר ליטול ממנו אע"פ שאינו מחזיק כלום כיון שעשוי לקבלה בענין זה וזה עיקר תשמישו נקרא כלי : הגה וכ"ש כלי שיש בו ו ברזא למטה בולטל ומתחלה נעשה לקבל על ידי כך [טור ב"י] :

ו ל לא יתן מים לחברו בחפניו שאין נוטלים אלא מן הכלי מ והוא הדין אם נטל ידו אחת מהכלי ושפך ממנו לידו אחרת דאינו כלום ור"ת מתיר בזו כיון שתחילת נטילה לידו אחת היתה מן הכלי והוא שהיתה ידו הראשונה ז טהורה (ז) כגון ששפך עליה רביעית (ו) בבת אחת :

הגה ונהגו להקל כדברי ר"ת אבל הסברא הראשונה עיקר לכתחל' להמנע לכתחל' :

ז נ צריך שיבואו המי' מכח נותן לפיכך צינור שדולה מים מן היאור ושופך בו ונמשכים ממנו המים להשקות השדה אינו יכול ליתן ידיו לתוכו כדי שיקלחו המים עליה' מפני שאינם באים מכח אדם שכבר פסק כח השופך ואם משים ידיו קרוב למקום השפיכה אף שאינו משים אותה תחת השפיכה ממש עלתה לו נטילה דכל זמן שהם קרובים למקו' השפיכה עדיין מכחו הם באים . ואם הטביל ידו לתוך הצנור הזה אינם טהורות מכח טבילה ח מפני

ד מגופה של חבית שהיא חדה ואינה מקבלת רביעית שלא מסומכת אין נוטלים ממנה ואם הרחיבה מלמטה עד שמקבלת רביעית כשהיא יושבת שלא מסומכת נוטלים ממנה :

ד (ו) ח חמת וכפישה שהם מיני נאדות של עור שתקנן ועשה להם בית מושב נוטלים מהם אבל שק וקופה שהתקינו לשבת בלא סמיכה וזפתן בזפת עד שהם מקבלים משקים אין נוטלין מהם לידים לפי שאינם עשויים לקבל משקים ט והוא הדין לכובעים של לבדים (פירוש בגד קשה פילטר"ז בלע"ז) אפי' כשהם קשים כל כך שמקבלי' מים ואינ' זבים מהם מ"מ אינם עשויים לקבל מים ומכל מקום על ידי הדחק

מותרים שעוברי דרכים רגילים לשתות (ה) בהם :

ה י כלי שתחלת תיקונו כך שאינו יכול לעמוד בלא סמיכ' ואין משתמשין בו אלא על ידי סמיכה ה (ז) חשיב שפיר כלי כ לפיכך כלי שהיא מלא נקבי' מתחתיו ופיו צר למעל' וכשמניח אדם אצבעו עליו איתמי' יוצא' וכשמסירו המים יוצאים מותר ליטול ממנו אע"פ שאינו מחזיק כלום כיון שעשוי לקבלה בענין זה וזה עיקר תשמישו נקרא כלי : הגה וכ"ש כלי שיש בו ו ברזא למטה בולטל ומתחלה נעשה לקבל על ידי כך [טור ב"י] :

ו ל לא יתן מים לחברו בחפניו שאין נוטלים אלא מן הכלי מ והוא הדין אם נטל ידו אחת מהכלי ושפך ממנו לידו אחרת דאינו כלום ור"ת מתיר בזו כיון שתחילת נטילה לידו אחת היתה מן הכלי והוא שהיתה ידו הראשונה ז טהורה (ז) כגון ששפך עליה רביעית (ו) בבת אחת :

הגה ונהגו להקל כדברי ר"ת אבל הסברא הראשונה עיקר לכתחל' להמנע לכתחל' :

ז נ צריך שיבואו המי' מכח נותן לפיכך צינור שדולה מים מן היאור ושופך בו ונמשכים ממנו המים להשקות השדה אינו יכול ליתן ידיו לתוכו כדי שיקלחו המים עליה' מפני שאינם באים מכח אדם שכבר פסק כח השופך ואם משים ידיו קרוב למקום השפיכה אף שאינו משים אותה תחת השפיכה ממש עלתה לו נטילה דכל זמן שהם קרובים למקו' השפיכה עדיין מכחו הם באים . ואם הטביל ידו לתוך הצנור הזה אינם טהורות מכח טבילה ח מפני

דוקא ניגוב קודם שיטול ידיו שנית כהלכה כי אלו המים נטמאו ואין תקנה להם אפילו אם ישפוך עוד עליה כהלכתן : אין

(ד) מסומכת. ואין ליטול ידיו מקבלן שקורין ניסקא"ן דרך הדד שבולט כמו אלי שגולה כי לא נעשה לקבלה אל"ה ט"ז מ"ש: (ה) בהם. וכ' רש"ל ולא נהירא להתיר אפי' ע"י הדחק דלא עדיף משק וקופה דכוכבא אין עשוי לקבלה ט"ז וכ"כ דמש"א ובמ"ב מיקל בזה בהאלן יכול לקבל מתחלתו ע"י הדחק ולא ע"י לקבל אם לא שמזפתן ע"ש (וכן פסק בס' אליה רבה דלא כמהרש"ל) : (ו) בבת א' . נראה פשוט שזהו בענין שהמים אינם

חכמת שלמה

הרע"ב דנוקבו היינו שבירה המטהרתו מטומאתו והיינו כשיעור שורש קטן ועדיין כלי הוא ומקיים שבירה במקדש אבל אם ניקב נקב גדול דיצא מתורת כלי שוב אינו נכנס ושוברו דרחמנא אמר וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר דבשעת שבירה יהי' כלי והאי בשעת שבירה לאו כלי הוא א"כ מוכח להרי' דאף דנשבר נקב המטהרתו משומאתו עדיין שם כלי עליי' וא"כ למה לא ישול ממנו דרך הנקב ואם גם דרך הנקב אין נוטלין ממנו בע"כ דלאו כלי הוא כלל וא"כ היאך נוקבו וגכנס ושוברו ה"י בעינן שיהיה כלי בע"כ דנחשב כלי עדיין ומותר ליטול ממנו דרך הנקב וזה ראיה ברורה לפענ"ד ודו"ק ועיין בחיבורי על או"ח שנת תקפ"ט

מוציא מלמטה הלכך אינו כלי נקוב שאינו עשוי אלא להגלה וכפי' הר"ר והרא"ש ע"ש אבל הרמב"ם אינו מפרש כלל כשמניח בו'. נ"ב לפי' הר"ש שם אלו ל : ס"ו שאין כו'. מתניתין שם שאין כו' וכ"ל ומ' במרדכי : וה"ה כו' . תהר"ל ובתוספתא פ"ב בב' ידים של אדם אחד שנוטל בחתח ומשום שהם נעשה בהן תלמלה ומשום שמא לא נטל מן הכלי ומשום שמא ניטלו מן הרביעית הא נטל תחלה מן הכלי ש"ד ועי' פסקי הום' ברש סוטה סי' ה' ומפ' מ"ש אבל כו' שנטל מתחלה מן הכלי ומ"ש סי"ג : והוא כו'. בד"ה. דאי לא"כ כבר נטמאו המים אבל כפי מה"ל נראה דעת ר"ת דאין לחלק וכמו ריש התוספתא שאינו מוקש לתחרמו בתפיו הב"ג ג"כ ש"ד כמו שדייק בהתוספתא הנ"ל ומדברי תה"ד בשם התוס' ברש סוטה וכמ"ש בפסקי הום' שם : אבל הסברא כו. וכ"ד ש"פ: ס"ו צריך כו' . מדברי הרמב"ם. ור"ל אע"ג דלא בעינן כח גברא לדעתו מ"מ כח נותן בעי כמש"ש הלכה י"ד השוקת פו' שברי אין כו' וכ"כ בסוף ה' תקוקאות ה' י"ח ואינו כתינה היא מכח נותן ואינו דבספ"ל דידים תנן הכל כשרים כו' ר"י פוסל כו' ופ' תוס' כר' יוסי הגלילי שם ש"ס דמוגיין דתולין דתריתא דלגלי כוותיה ופי' בשל אלו בקוף ותבשים וכן פי' כל המפרשים אף שברה"ה פי' בתחילה דוקא

ח חולין שם ע סמ"ק י עור כ הרא"ש ל פ"ק דידים מ מרדכי פ"ח דברכות כ חולין

יד אפרים

ומה שכתבתי מתוקן יותר לפענ"ד ועיין בב"י שם ומ"ש בדברי הע"ז בתורה : בע"ז ס"ק ז' ורש"ל פכ"ה כתב כו' זה קאי על סעיף ה' :

הגהות רעק"א

שניקב וכו' המעלה אותו מעומאתו פסול אחרת זה כלי אלא שבר כלי עכ"ל: סעיף ז' אבל אם נותן אותם זהו

חתם סופר

בכלי מתכות כמ"ש הרמב"ם ספ"ד מכלים כדבנן דר' נחמיה ובשבת ד' ס' ע"א ע"ש רשיעורו בעין מלאכתו : שם ס"ק ד' היה לו דדים . נ"ב עיין לקמן ס"ק י"ט : באה"ד חצי ענולה לא . נ"ב והעיקר בזה רבכיור לא היה הדד נבוהה מהכיור וכ"כ בא"ר אבל שפורת לעולם פסול וכן משמע בהרמב"ם פי"ח מהלכות כלים הלכה א' וכן הסילונות ע"ש ולכן איקליטול משום ברזא אם יוצאין המים ע"י שפורת או צינור רק מבדוא בעין שיוצאין

לבושי שרד

מ"א סק"ד (°) שקורין גיסקא"ן אין זה הגניסקא"ן שהזכיר הע"ז דהע"ז מיירי שיש נקב בדופני הכלי משה"כ לא אסר אלא דרך פיו דאלו דרך הנקב שרי. והמ"א מיירי בשפת הכלי והיינו מה שקורין בל"א פיסקי"ל. מיהו מיירי שאותו הדד נבוה שפתו משפת כל אחר הכלי דאם שוה לשאר הכלי רק שבילנו לחוץ נראה דשרי דבודאי זה נעשה לקבל כלל הכלי :

ודע דגניסקא"ן של הע"ז אפשר דלהמ"א לשעותיה אסור אפילו דרך הנקב דהא פסק בס"ק ג' דנקב כשיעור המעטרו אסור אפילו דרך הנקב ודלא כע"ז בסק"א. מיהו י"ל דאע"ג דנקב הגניסקא"ן גדול כשיעור לעטר מ"מ בחתת אינו מעטר כיון דעשוי כך מתחלה לכני שרי דרך הנקב ויש להסתפק בזה ובדרך שנסתפקנו בכלי גלגלים באות ל"ה ע"ש תיהו לדברי הע"ז אותו גיסקא"ן גם מעומאה עטור כיון שאין המים מתכנסי' כמבואר בדבריו ואם כן ודאי לשיעות המ"א גם דרך הנקב פסול וליכא ספיקא רק מקום ספק בכ"מ שאין בו נקב רק בכוכם לדעת רש"ל שהביא הע"ז סק"ז דבטומאה טמא כיון שהנקב נעשה תחלה כך ואפ"ה פסול לנטילה אם כן יש ספק דרך הנקב איך דינו אי אזלינן בתר שיציר המעטר או בעינן דוקא שיעטר עתה לענין לפסול דרך הנקב. ועמ"ש באות ל"ה לענין כלי גלגלים הראה שיש לפשוט ספק הזה ואין להאריך ודו"ק :

שם (°) היה לו דדים. ואותם דדים היה נ"כ בולטים מגובה הכלי ע"ד שביארתי באות הקודם : ט"ז סק"ו (°) הא תחלה עשייתה שלא לישב וכו' כנ"לנשים (°) ורש"ל פכ"ה. כאן לריך לבירה ליון על סעיף ה' חסוב שפיר כלי ורש"ל פכ"ה כ' וכו' והוא סק"ז בע"ז : סק"ז (°) ומ"מ אם עושין . ר"ל דעל דין כלי שהוא אלא נקבים

באר הגולה

(ד) מסומכת. ואין ליטול ידיו מקבלן שקורין ניסקא"ן דרך הדד שבולט כמו אלי שגולה כי לא נעשה לקבלה אל"ה ט"ז מ"ש: (ה) בהם. וכ' רש"ל ולא נהירא להתיר אפי' ע"י הדחק דלא עדיף משק וקופה דכוכבא אין עשוי לקבלה ט"ז וכ"כ דמש"א ובמ"ב מיקל בזה בהאלן יכול לקבל מתחלתו ע"י הדחק ולא ע"י לקבל אם לא שמזפתן ע"ש (וכן פסק בס' אליה רבה דלא כמהרש"ל) : (ו) בבת א' . נראה פשוט שזהו בענין שהמים אינם

באר

מקובלים תוך פיסת היד אלא שופך על כל היד והמים נשפכים אבל אם הם מקובלים תוך היד פשיטא דנטמאו אפ"ע שהם רביעית הא גב היד הוא טמא ומטמא תוך היד ומשום זה יפה כתב רמ"א שיש להחמיר לכתחלה שהמון עם טועים ושופכים מים לפשת היד ואותן המים מוחר ומשפשף בהם ידו הסמיה וזהו איסור אליבא דכ"ע ולריך דוקא ניגוב קודם שיטול ידיו שנית כהלכה כי אלו המים נטמאו ואין תקנה להם

ביאור הגר"א

ס"ד ועשה להן כו'. דומיא דמגופה הכ"ל כן נראה מדברי סמ"ג. כ"ו וכ"כ תר"י שתיקנו ביציבתו כו' ע"ש : אבל שק כו' שם וכנ' הרי"ף אע"פ שתיקנו כו' וכ"כ תר"י אם ולא הוה כ"ל בחמת וכפישה כיון שתיקנו ביציבתו דנוטלין מהן אלא משום דלעריך לומר בסיפא דשק וקופה אע"פ שתיקנו כו' : לפי כו'. רש"י וח"ה ורא"ש : ס"ה כלי כו'. כמ"ש בפ"ד דכלים שלי קורפיית כו' ועיין שם ס"ה והתנאי אשר תחניתו כו' ר"ל שאמרו הקדמון שכ"מ כו' : לפיכך כו'. פ"ב שם מתניתין ו' שוברום כו' וקי"ל הלכה כרבי יוסי מתניתין שם בפ"ד דעירובין ובר"ש שם ד"ה ור' יוסי כו' וכ' הר"ש שם ומיהו לשון המשנה כו' ועי' ר"מ שם ואמרו מפני שהוא כו' כי לזה נעשה וכ"כ הכ"מ פי"ח דכלים אבל מדברי הרא"ש ושור וש"ע המשע שאינו מחלק בין נקבים גדולים לו קטנים וכפי' הראב"ד שם ופרוטות כמו הפורטים ע"פ הנכל כו' פעם מוציא ופעם אינו מוציא כשסוגר מלמעלה אינו לאבנו מלמעלה שותם הנקב אלא משום שהנקב קטן ואינו מוציא אלא פרוטות ומקבל בגדלן ונעשה מתחילה לזה ועמ"ש: וכ"ש מוציאין ד' וה' כו' אם בלר זה ואין חוששין משום ד' דברים משום שמא נטמאו ר"ל מן הידים של ראשון כיון שנוטלין כולן כא' ה"ל אבל הנוטל ומתן לחבירו בתפיו ידיו שמאים שמתחלה לא נטל מן הכלי : ור"ת כו'. מהתוספתא זה אחמר שמתחלה כו' תשמע דיהיו אין אחד מהכלי שוה לשאר הכלי רק שבילנו לחוץ נראה דשרי דבודאי זה נעשה לקבל כלל הכלי : ודע דגניסקא"ן של הע"ז אפשר דלהמ"א לשעותיה אסור אפילו דרך הנקב דהא פסק בס"ק ג' דנקב כשיעור המעטרו אסור אפילו דרך הנקב ודלא כע"ז בסק"א. מיהו י"ל דאע"ג דנקב הגניסקא"ן גדול כשיעור לעטר מ"מ בחתת אינו מעטר כיון דעשוי כך מתחלה לכני שרי דרך הנקב ויש להסתפק בזה ובדרך שנסתפקנו בכלי גלגלים באות ל"ה ע"ש תיהו לדברי הע"ז אותו גיסקא"ן גם מעומאה עטור כיון שאין המים מתכנסי' כמבואר בדבריו ואם כן ודאי לשיעות המ"א גם דרך הנקב פסול וליכא ספיקא רק מקום ספק בכ"מ שאין בו נקב רק בכוכם לדעת רש"ל שהביא הע"ז סק"ז דבטומאה טמא כיון שהנקב נעשה תחלה כך ואפ"ה פסול לנטילה אם כן יש ספק דרך הנקב איך דינו אי אזלינן בתר שיציר המעטר או בעינן דוקא שיעטר עתה לענין לפסול דרך הנקב. ועמ"ש באות ל"ה לענין כלי גלגלים הראה שיש לפשוט ספק הזה ואין להאריך ודו"ק : שם (°) היה לו דדים. ואותם דדים היה נ"כ בולטים מגובה הכלי ע"ד שביארתי באות הקודם : ט"ז סק"ו (°) הא תחלה עשייתה שלא לישב וכו' כנ"לנשים (°) ורש"ל פכ"ה. כאן לריך לבירה ליון על סעיף ה' חסוב שפיר כלי ורש"ל פכ"ה כ' וכו' והוא סק"ז בע"ז : סק"ז (°) ומ"מ אם עושין . ר"ל דעל דין כלי שהוא אלא נקבים

מחצית

נקב שאינו מעטרו שמותר ליטול דרך פיו) אלא שנסתפקתי דאפשר לדעת מ"א דהולכי בכלי אחר שיעור המעטרו א"כ בכלי מתכת שהשבר אינו מעטר כל זמן שהכלי עדיין עושה מעין מלאכתו וכמ"ש הרמב"ם רפי"א מהל' כלים והוא ממשנה דכלים א"כ בכלי מתכת אפי' הנקב גדול כ"ז שעושה מעין מלאכתו אפשר דמותר ליטול דרך הנקב אם מחזיק מן הנקב ולמט' רביעי' ועבעע"ז וכע"ז הביא בשם הב"ח שכ' לפי דברי הרמב"ם שכ' כלי שנשבר שבירה המטהרתו דאינו ר"ל שניקב אלא שנתבקע ואע"ג דבמקום הבקע אינו כונס משקה אלא מוציא משקה אפי' הכי אסור ליטול דאותו בקוע גרע מניקב ומטהרתו מטומאתו והט"ז חלק עליו דהביקוע אינו מטהרתו מטומאתו ואינו מבטלו מתורת כלי לענין נטילה וע' בס' ר:והר"ם הביא תוספתא כו' אע"פ שפחותי' כו' הוא דין בפ"ע ואין לו שייכות לדלעיל.ופשטא דמתני' משמע אפי' מחזיקי רביעית אין נוטלים מהם אפי' דרך מקום השבור' דשבור' גרע מנקב והוא מטהרתו מטומאתו ולפ"ז ל"ל הא דקתני בתוספתא חמת כו' אע"פ שפחותין נוטלי' כמ"ש הט"ז סק"ח מ' וז"ל דחמת וכפישה הם כלים עדיין אלא שים בהן פחות ממה שהי' כבר הביאו שנפחתו למעלי' כו' והכלי נשאר כבראשונה אלא שהקטין אבל שבר כלי כגון דופני הכלי אע"פ שיוכל להחזיק רביעית מ"מ שם שבר כלי עליו כו' עכ"ל ע"ש:שהרי פסול לקדש והא דאריך כלי לענ"ד אסמכוה על דין מי חטאת כמ"ש מ"א סק"ח : והרב"י כ' דוקא כו' והוא המשנה הנ"ל מפשטי' כדי ליישב' עם התוספתא הנ"ל דחמת וכפישה אע"פ שפחותים כו' וס"ל דפחותי' יש לו דין שבר אלא כמ"ש הט"ז: ופליאה בעיני כו' ר"ל דהרב"י לשיטתיה דס"ל דמותר ליטול מכלי שבור המחזיק רביעית אלא מסומך והקשה הרב"י לנפשי' מהתוספתא דשוני כלי עצים כו' ודחק עצמו בפירושו והוא אלא לורך דהתוספתא לא מיירי כלל מענין כלי שבור וכמ"ש מ"א אח"ז:דתנן שולי הקערה כו' ופי' הר"ש שולי היינו בית קבול שמצד התחתון כו' וז"ל הר"ע מברטנורה כשנשבר מקום תשמישן כשאר הבית קבול קטן והופכו ומשתמש בו עכ"ל אלא שכ' טעם אחר ממ"ש אח"ז: והטעם אלא נעשה לקבלה טעם זה כתב מ"א מבשרא דנפשי' וכמ"ש ס"ק ד' דכן דעת הרא"ש והרשב"א וכנ' דוקא שעשה בו מעשה שיהיו ראוי' לקבל' ולכן בעינן דוקא שיהי' קרסמן וסיפן דלא כמ"ש הב"ח בס"ק ד' דיחוד גרידא מהני וא"כ כיון דמתני' מיירי שולי הקערה כה"ג ה"ה די"ל דגם התוספתא דקתני שולי כלי עצים כו' מיירי כה"ג שרוצה להשתמש בלד הבני שיש שם בית קבול אבל לא נעשה לקבלה לכך בעי קרסמן וסיפן אבל מלד שהוא שבר כלי יש להכשיר כדעת הרב"י אם י"ל בית קיבול רביעית אלא מסומך: וע' בתוס' שבת דף ט"ז ע"א ד"ה ה"נ רש"י כו' ורפ"ב דכלים דמבואר דכ"ח מטמאים מאחוריהם דהיינו אותו בית קבול קטן שבלד הבני דנעשה קלת לקבלה אבל לא לקבלה גמור' וע"ש בתוס' ובר"ע מברטנורה' עכ"פ כיון דנעשה קלת לקבלה עדיף משק ודומה למגופ' דמהני תיקון וכמ"ש מ"א ס"ק ה' : ובעור משמע שאף שבר כלי שמקבל רביעית כו' כל"ל והוא מדב' שבר כלי לו כלי אלא אפי' הוא מחזיק רביעית אם אינו יכול לעמוד כו' בלי שיסמכוהו אינו כלי עכ"ל משמע דאם מקבל רביעית אלא מסומך אפי' שבר כלי מקרי בדעת הרב"י דהא כ' הטור אם א"י לעמוד כו' מסתמא גם על שבר כלי קאי: וכ"מ בתוס' היינו

אבל

ט כשרה . דוקא לענין נטילת ידים ולענין מקוה עכ"ד סימן ר"מ סמ"ד מ"ס : י בכונס משקה · וה"ס אם הוא בספיקה ואינו יכול להטביל ידיו ביס יקח כלי שניקב בכ"מ ודולה מים ומטביל ידיו בתוך הכלי שמי הכלי מחוברים למי הים הולכל ומימיו טופין דרך הנקב (ש"ג) ע"ס ק"ס ס"ו :

יא לענין טבילה . דבעינן כספופרת המוד ועוד דלוק אינו חיבור עכ"ד סי' ר"מ סכ"ד וע"ס ס"ס ל"ו וסעיף ס' דלא מקרי חיבור בניקוב אלא א"כ עמדו או שים אם מ' סאה : יב הקבועים לכותל . דלא היה אם כלי עליו בתלוש : יג מחובר לקרקע · דה"ל כמו טבילה וטבילה בשאובין ליכא : יד י"א שעלתה . וי"א דוקא כשים בכלי מ' סאה (הג"א פ' היה קורא. ב"מ) : טו בלא ברכה . לריך עיון דע"כ אטבילה ראשונה לא יברך כיון שים מחלוקת בדבר וא"כ יברך אחר טבילה שניה *) ויעלה הברכה ממ"כ או לראשונה או לשני' ואפשר כיון דמותר ליטול בו בשעת הדחק יברך עליו דחשיב אלו בהיתירא דאם לא כן אין אוכל בלא נטילה וכ"מ בב"י : טז*) מניחה על ברכו . ומנענע בברכו כל פעם שילאו המים: יז מוטה בארן . פי' שתגלגל מאליה ועשי"ח : יח דרך הנקב . שנפל הברזא : יט ברזא בנקב . ורמיה מכיור (מגודה): כ שפיכ' ושפיכה פי' בכל קלוח וקלוח דקלוח ראשון לבד חשיב כח גברא (מגוד' ומרדכי) ועכי"ד סי' ז' . וכיש"ש כתב דכל השפיכה הבא על ידיו מקרי כח גברא ואם אינו יכול לריך להחזיר הברזא עכ"ל . ואפשר דלא דאה באותו פעם בתגודה ומרדכי והדין עמם כמ"ש בי"ד סי' ז' והוא תלמוד ערוך בחולין ועפי' קס"ב ס"ג: כא אם הטה . ואע"ג דכש"ע כתב דקלוח ראשון לבד חשיב כח גברא שאני התם דלא עשה מעשה בגוף

(ח) אין ליטול ידיו מאותן אכנים . יש לי בזה מקום עיון דבתגודה פ' המוכר הבית למד זה ממה דבעי רב יוסף לענין הכשר זרעים ממי גשמים שחישב להדיח בהם (°) המילטרוב"ל ומבע"ל מלטרוכל דבטיל אגב קרקע לגבי מכר (°) לרבנן דמכתש' אי הוה בטיל לגמרי כמו כותל והוה ממי מחובר לענין הכשר זרעים א"ד לענין הכשר זרעים לא חשיב מחובר כמו כותל אלא דוק' במכר משום דמוכר בעיניפה מוכר וסליק בתיקו . ולפ"ז כ"ל דאין ליטול מים לאכילה מאותן אכנים שים להם בית קיבול ונקבעו בכותל ויש להם ברזות או תרנגולי' מחוסת שנוטלין בהם (עיין פ"ה דפרה) עכ"ל ופסק רמ"א כאן לחלק בין לקבע תחלה או לא וגראה שלמד כן ממ"ש האגודה עיין פ"ה דמותר הייטו באם חקקו תחלה דשם כתב במשנה דהשוקת בסלע דמיירי (°) דוקא בקבעו תחלה וקשיא לי תחלה אמאי פסק האגודה להתמיר בגע"ר כיון שיאחר בתיקו בגמרא אי הוה כמחובר אז לא וכל שפק בגע"ר אזלינן לקולא כדאיתא במשנה פ"ב דיד' מפני שאמרו שפק ידים ליטמא ולעבר טיבור וכ"כ לקמן בסי' זה בעור וש"ע והטעם שהוא שפק דרבנן והביאו ב"י בשם תה"ד דה"ה בפלוגתא דרבוותא' וכ"כ רש"ל פ' כ"ה לענין בגיא דלא בשבעה וא"כ מ"ע תפסיה כאן לחומרא . ואם ק"ל דהא חילוק זה בין חקקו ולבסוף קבעו או להיפך אינו שייך אלא לרבנן דלף אתם כדאיתא בהמוכר את הבית אבל לר"א דלף דש"ל כל המחובר לקרקע כקרקע לא שייך אי חילוקא אלא אפ' חקקו תחלה הוי כקרקע דהכי אמרינן בהדיא דפריך דבריתא דמחלק דחקקו תחלה פוסל המקוה ומי' לא אפ' חקקו תחלה אם קבעו ולבסוף חקקו לא בטל בקרקע ופוסל המקוה הוה כלי ומאני לעולם רבנן ושאני אמרינן הדיא דרבנן א"ה אפ' חקקו תחילה ממי שאני התם דהוי עליה שם כלי בתלוש וה"כ ק"ל מאחר דלר"א אין חילוק אפ' חקקו תחל' לא הוה כלי דבטל בקרקע ממילא מאן דפסק להלק בין חקקו תחלה או להיפך לא פסק כר"א ולא כרשב"ם ור"ח שם שפסקו כר"א וא"כ תקשה לך דלעניין נע"י יש לנו להקל לרבנן דהוה כלי אפ' קבעו תחלה כיון דנע"י מדרבנן וזהו כלי מן התורה והא ק"ו הוא מהתם דמה התם בעילתה (°) דשאיבה שהוא דרבנן אזלי' לקולא ומבטלים מה שהוא כלי מן התורה כדי להקל כ"ש הכא בנע"י שהיא דרבנן דיזל בה לקולא ויהיה כשר ממה שהוא כלי מן התורה וא"כ אפ' קבעו תחלה נמי כשר ול"ע לייסב זה : (ט) מחובר לקרקע כו' . דאז הוה כעין טבילה וטבילה בשאובין ליכא מ"ה פסול בארית' דדלאי שאוסף מים מן היאור הנזכר בסעיף ז' אבל מבשך ידו במעא נטילה היא וזה דעת הרמב"ן : (י) י"א שעלתה לו נטילה.זה דעת ה"ג ודוקא בכיור יש מיטוע ע"ז דכתיב ירחצו ממנו ולא כתוכו ומשמע מדברי כל הפוסקים שהביאו זה הפסק של ה"ג דה"ל להיות בכלי מ' סאה דהא מדין נטילה נעשו בה אלא שבהג"א פ' היה קירא הביא וז"ל מאן דבעי למיכל ומשכח מיא בארגמא או במשכילתא ויש בהם מ' סאה שדי ידיה בגויה ושפיר דמי עכ"ל . ומו"ח ז"ל הביא זה ואני או' דודאי ט"ס יש שם וכ"ל ואפילו אין בהם מ' סאה דאל"כ ל"ל קרא דממנו ולא בתוכו גבי כיור דהא בכיור לא היו מ' סאין כמ"ש הרמב"ם פ"ה דביאת מקדש כמה מים לריך להיות בכיור איפחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים כו' ולא מלינו בהפלגת שיעור מ' סאה שהוא שיעור היותר גדול : (יא) ובשעת הדחק כו' . רש"ל פ' כ"ה סימן ע"ג כ' מ"מ נראה מאחר דר"פ פסק להדיא דבעי' כח גברא וכ"ד כל האחרונים ע"כ נראה דאפי' בשעת הדחק אין ליטול בתוך הכלי ואם נטל לריך לחזור ולברך ואל תטעה בדברי הקדמונים דלדברי הקדמו עכ"ל : (יב) ואם היתה מוטה כו' . במשנה בפ"ג דידים אותה הכי מניח חבית (°) על ברכו ומוטל ומעמה חבית על לדיו ומוטל והקוף מוטל לידים ר"י פוסל בשני אלו פי' במעמה חבית ובקוף לפי שלריך כח גברא . ופסק הרמב"ם בת"ק (°) והקשה הראב"ד דהא ר"ש פוסל בארית' דדלאי דהייטו הדין שנזכר כאן בס"ז משום דבעי' כח גברא ותירץ כ"י וכ"מ דגם לת"ק בעי' עכ"פ כח גברא בתחלה רק אלא יעול המים הנשפכים מאליהם אפילו בתחלה והייטו דמכשר ת"ק במעמה על לדה לפי שמתחלה היתה השפיכה מכח אדם לא איכפת לן במה שאין סופה ע"י אדם אבל לר"י לריך שיהא כל השפיכות מכח גברא וע"כ פסק כאן כת"ק באם היתה מוטה בארן ומצאמה שופכת מים אין מוטלין ממנה כיון דאין כאן כח גברא לגמרי ובשעיף שאחר זה אם הטה חבית ויש עכ"פ כח גברא בתחלת השפיכה כשר ובארייתא דדלאי דפסל רב פפא משום דשם כשבלה שפיכת מים מן הדולה לגיאור ואז כלה כח האדם והוה לענין לגור כאילו היה ממילא כיון שהאדם נוטל מן הגאור והייטו כפי' קמא דר"ש ב"י · אבל הטור והרא"ש פסקו כר"י בטיון דוקא כח אדם בכל השפיכה ולא שני בכח גברא בתחלה ולפ"ז לכאורה קשה למה כתב הטור היתה מוטה בארן כו' דפסול דמשמע אם אדם הטה אותה בתחלה כשר ולפי' דר"י פוסל אפי' בזה דהא מתני' מיירי מזה ואפ"ה פוסל ר"י . ול"נ דנקט דבר זה משום רבותא דקיפא שבתב אבל אם היה ברזא כו' דכשר אפילו בלא היה תחל' כח אדם לשפוך וא"ל דהיה לו לכתוב רבותא לענין זה דאפי' אם הטה אדם תחלה דפסול דאין לנו לטעות בזה כיון שבכר כ' בריש מים שיש בה מניחה על ברכו אם תופס אותה כל זמן משך הנטילה דוקא אז כשר ולא שני בתופס תחלה לחוד : (יג) ולריך להחזירה כו' . לדעת הרא"ש והטור הטעם

שהם שאובים ס והיא בדולה ששופך ונותן לתוך הצנור עצמו אבל אם נותן אותם חוץ לצנור וממשיך אותם לצנור והטביל בו ידיו טהורות דשאובים שהמשיכוה ט כשרה ואפי' דולה ונותן (°) לתוך החריץ עצמו ע אם הדלי נקוב מאחוריו י (ז) בכונס משקה ובעוד ששופך דרך פיו לצנור מקלח מאחוריו ליאור מטביל בו את הידים וטהורות דחשיבי כאילו הטביל ביאור דנצוק זה מחבר הכלי ליאור וחשיבי מים שבצנור מחוברים למימי היאור אף על גב דנצוק כזה לא חשיב חיבור יא לענין טבילה פ ויש חולקין בזה ואומרים דגם לנט"י לא חשיב חיבור : הגה (ח) אין ליטול ידיו מאותן אכנים יב הקבועים (מ) לכותל ושאם להם בית קבול וברזא אבל אם היו כלים תחילה ואחברם לכותל מוטלים ממנו: [תגודה פ' המוכר בית] :

ח אם הכנים ידיו בתוך כלי של מים ושכשך ידיו בהם ל אם הכלי יג (ט) מחובר (ע) לקרקע לא עלתה לו נטילה ואם אינו מחובר לקרקע יד (י) ק י"א שעלתה לו נטילה ר וי"א שלא עלתה לו (יא) ש ובשעת הדחק יכול לסמוך על דברי (י) המתירים ואם אחר כך נזדמן לו ליטול בדרך נטילה נוטל טו בלא ברכה :

ט מ חבית שיש בה מים טז מניחה על (יא) ברכיו ונוטל ממנה לידים (יב) ואם היתה יז מוטה (יג) בארץ והמים מקרחים ממנה או שעומדת והמים יוצאים יח דרך הנקב שבה ונתן ידיו שם לא עלתה לו נטילה מ ואם היתה יט ברזא [פירוש דכר סותם הנקב ספיר"ה בלע"ז] בנקב והסירה וקבל המים על ידיו חשיב שפיר כח גברא (יג) וצריך להחזירה ולהסירה בכל כ שפיכה (יג)ושפיכה: אם

דבריית' דמחלק דחקקו תחלה פוסל המקו'וקבעו תחלה אינפוסל המקוה מני לת ר"א ולא רבנן דאי ר"א אפי' חקקו ולבסוקבעו הוה כקרקע ואי כרבנן אפילו קבעו ולבסוף חקקו לא בטל בקרקע ופוסל המקוה הוה כלי ומאני לעולם רבנן ושאני אמרינן הדיא דרבנן א"ה אפ' חקקו תחילה ממי שאני התם דהוי עליה שם כלי בתלוש וא"כ ק"ל מאחר דלר"א אין חילוק ואפי' חקקו תחל' לא הוה כלי דבטל בקרקע ממילא מאן דפסק להלק בין חקקו תחלה או להיפך לא פסק כר"א ולא כרשב"ם ור"ח אם שפסקו כר"א וא"כ תקשה לך דלעניין נע"י יש לנו להקל לרבנן דהוה כלי אפ' קבעו תחלה כיון דנע"י מדרבנן וזהו כלי מן התורה והא ק"ו הוא מהתם דמה התם בעילתה (°) דשאיבה שהוא דרבנן אזלי' לקולא ומבטלים מה שהוא כלי מן התורה כדי להקל כ"ש הכא בנע"י שהיא דרבנן דיזל בה לקולא ויהיה כשר ממה שהוא כלי מן התורה וא"כ אפ' קבעו תחלה נמי כשר ול"ע לייסב זה : (ט) מחובר לקרקע כו' . דאז הוה כעין טבילה וטבילה בשאובין ליכא מ"ה פסול בארית' דדלאי שאוסף מים מן היאור הנזכר בסעיף ז' אבל מבשך ידו במעא נטילה היא וזה דעת הרמב"ן : (י) י"א שעלתה לו נטילה.זה דעת הרמב"ן דכתיב ירחצו ממנו ולא בתוכו ומשמע מדברי כל הפוסקים שהביאו זה הפסק של ה"ג דה"ל להיות בכלי מ' סאה דהא מדין נטילה נעשו בה אלא שבהג"א פ' היה קירא הביא וז"ל מאן דבעי למיכל ומשכח מיא בארגמא או במשכילתא ויש בהם מ' סאה שדי ידיה בגויה ושפיר דמי עכ"ל . ומו"ח ז"ל הביא זה ואני או' דודאי ט"ס יש שם וכ"ל ואפילו אין בהם מ' סאה דאל"כ ל"ל קרא דממנו ולא בתוכו גבי כיור דהא בכיור לא היו מ' סאין כמ"ש הרמב"ם פ"ה דביאת מקדש כמה מים לריך להיות בכיור איפחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים כו' ולא מלינו בהפלגת שיעור מ' סאה שהוא שיעור היותר גדול : (יא) ובשעת הדחק כו' . רש"ל פ' כ"ה סימן ע"ג כ' מ"מ נראה מאחר דר"פ פסק להדיא דבעי' כח גברא וכ"ד כל האחרונים ע"כ נראה דאפי' בשעת הדחק אין ליטול בתוך הכלי ואם נטל לריך לחזור ולברך ואל תטעה בדברי הקדמונים דלדברי הקדמו עכ"ל : (יב) ואם היתה מוטה כו' . במשנה בפ"ג דידים אותה הכי מניח חבית (°) על ברכו ומוטל ומעמה חבית על לדיו ומוטל והקוף מוטל לידים ר"י פוסל בשני אלו פי' במעמה חבית ובקוף לפי שלריך כח גברא . ופסק הרמב"ם בת"ק (°) והקשה הראב"ד דהא ר"ש פוסל בארית' דדלאי דהייטו הדין שנזכר כאן בס"ז משום דבעי' כח גברא ותירץ כ"י וכ"מ דגם לת"ק בעי' עכ"פ כח גברא בתחלה רק אלא יעול המים הנשפכים מאליהם אפילו בתחלה והייטו דמכשר ת"ק במעמה על לדה לפי שמתחלה היתה השפיכה מכח אדם לא איכפת לן במה שאין סופה ע"י אדם אבל לר"י לריך שיהא כל השפיכות מכח גברא וע"כ פסק כאן כת"ק באם היתה מוטה בארן ומצאמה שופכת מים אין מוטלין ממנה כיון דאין כאן כח גברא לגמרי ובשעיף שאחר זה אם הטה חבית יש עכ"פ כח גברא בתחלת השפיכה כשר ובארייתא דדלאי דפסל רב פפא משום דשם כשבלה שפיכת מים מן הדולה לגיאור ואז כלה כח האדם והוה לענין לגור כאילו היה ממילא כיון שהאדם נוטל מן הגאור והייטו כפי' קמא דר"ש ב"י · אבל הטור והרא"ש פסקו כר"י בטיון דוקא כח אדם בכל השפיכה ולא שני בכח גברא בתחלה ולפ"ז לכאורה קשה למה כתב הטור היתה מוטה בארן כו' דפסול דמשמע אם אדם הטה אותה בתחלה כשר ולפי' דר"י פוסל אפי' בזה דהא מתני' מיירי מזה ואפ"ה פוסל ר"י . ול"נ דנקט דבר זה משום רבותא דקיפא שבתב אבל אם היה ברזא כו' דכשר אפילו בלא היה תחל' כח אדם לשפוך וא"ל דהיה לו לכתוב רבותא לענין זה דאפי' אם הטה אדם תחלה דפסול דאין לנו לטעות בזה כיון שבכר כ' בריש מים שיש בה מניחה על ברכו אם תופס אותה כל זמן משך הנטילה דוקא אז כשר ולא שני בתופס תחלה לחוד : (יג) ולריך להחזירה כו' . לדעת הרא"ש והטור

שערי תשובה

בבדיל וכ"ח בהרסית חזר להכשרו הראשון : (יג) ושפיכה. עיין בה"ט ועיין בנ"ב מה"ת סי' קמ"ב שכ' להוכיח מזה דמחשב כלי אפילו בעת הסרת הברזא מתוכו. ועיין בשו"ת בית אפרים חלק יו"ד סי' ג"ג שאין זה ראיה לענין מקוה דהכא כן הוא דרך תשמישו להריק מה שבכלי ע"י נקב הזה ואין זה מגרע כח הכלי וכן מבואר לעיל סעיף ה' בהנ"ה וכ"ש כלי שיש בו ברזא כו' ע"ש :

באר היטב

אפי' יספוך עוד עליהם כדלקמן . ט"ז : (ז) בכ"מ.וה"ה אם הוא בספינ' ואינו יכול להטביל ידיו בים יקח כלי שניקב בכ"מ ודולה מים ומטביל ידיו בתוך הכלי שמי הכלי מחוברים למי הים הולכל ומימיו טופין דרך הנקב ש"ב : (מ) לכותל . דלא הי' שם כלי עליו בתלוש וט"ז הקשה ולדבריו אם יש לנו להקל דהוי כלי אפי' קבעו תחלה ש"ש כתב ע"ת וגראה דאותן מים שמוסכין ע"י קנים תלויים למרחוק שקורין ריש"ר קאסטי"ן דהוי תלה דשם כתב במשנה דהשוקת בסלע דמיירי (°) דוקא בקבעו תחלה וקשיא לי תחלה אמאי פסק האגודה להחמיר בגע"ר כיון שיאחר בתיקו בגמרא אי הוה כמחובר אז לא וכל שפק בגע"ר אזלינן לקולא כדאיתא במשנה פ"ב דיד' מפני שאמרו שפק ידים ליטמא ולעבר טיבור וכ"כ לקמן בסי' זה בעור וש"ע והטעם שהוא שפק דרבנן והביאו ב"י בשם תה"ד דה"ה בפלוגתא דרבוותא' וכ"כ רש"ל פ' כ"ה לענין בגיא דלא בשבעה וא"כ מ"ע תפסיה כאן לחומרא . ואם ק"ל דהא חילוק זה בין חקקו ולבסוף קבעו או להיפך אינו שייך אלא לרבנן דלף אתם כדאיתא בהמוכר את הבית אבל לר"א דלף דש"ל כל המחובר לקרקע כקרקע לא שייך אי חילוקא אלא אפ' חקקו תחלה הוי כקרקע דהכי אמרינן בהדיא דפריך דבריתא דמחלק דחקקו תחלה פוסל המקוה מני לת ר"א ולא רבנן דאי ר"א אפי' חקקו ולבסוקבעו הוה כקרקע ואי כרבנן אפילו קבעו ולבסוף חקקו לא בטל בקרקע ופוסל המקוה הוה כלי ומאני לעולם רבנן ושאני אמרינן הדיא דרבנן א"ה אפ' חקקו תחילה ממי שאני התם דהוי עליה שם כלי בתלוש וא"כ ק"ל מאחר דלר"א אין חילוק ואפי' חקקו תחל' לא הוה כלי דבטל בקרקע ממילא מאן דפסק להלק בין חקקו תחלה או להיפך לא פסק כר"א ולא כרשב"ם ור"ח אם שפסקו כר"א וא"כ תקשה לך דלעניין נע"י יש לנו להקל לרבנן דהוה כלי אפ' קבעו תחלה כיון דנע"י מדרבנן וזהו כלי מן התורה והא ק"ו הוא מהתם דמה התם בעילתה (°) דשאיבה שהוא דרבנן אזלי' לקולא ומבטלים מה שהוא כלי מן התורה כדי להקל כ"ש הכא בנע"י שהיא דרבנן דיזל בה לקולא ויהיה כשר ממה שהוא כלי מן התורה וא"כ אפ' קבעו תחלה נמי כשר ול"ע לייסב זה : (ט) מחובר לקרקע כו' . דאז הוה כעין טבילה וטבילה בשאובין ליכא מ"ה פסול בארית' דדלאי שאוסף מים מן היאור הנזכר בסעיף ז' אבל מבשך ידו במעא נטילה היא וזה דעת הרמב"ן : (י) י"א שעלתה לו נטילה.זה דעת הרמב"ן דכתיב ירחצו ממנו ולא בתוכו ומשמע מדברי כל הפוסקים שהביאו זה הפסק של ה"ג דה"ל להיות בכלי מ' סאה דהא מדין נטילה נעשו בה אלא שבהג"א פ' היה קירא הביא וז"ל מאן דבעי למיכל ומשכח מיא בארגמא או במשכילתא ויש בהם מ' סאה שדי ידיה בגויה ושפיר דמי עכ"ל . ומו"ח ז"ל הביא זה ואני או' דודאי ט"ס יש שם וכ"ל ואפילו אין בהם מ' סאה דאל"כ ל"ל קרא דממנו ולא בתוכו גבי כיור דהא בכיור לא היו מ' סאין כמ"ש הרמב"ם פ"ה דביאת מקדש כמה מים לריך להיות בכיור איפחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים כו' ולא מלינו בהפלגת שיעור מ' סאה שהוא שיעור היותר גדול : (יא) ובשעת הדחק כו' . רש"ל פ' כ"ה סימן ע"ג כ' מ"מ נראה מאחר דר"פ פסק להדיא דבעי' כח גברא וכ"ד כל האחרונים ע"כ נראה דאפי' בשעת הדחק אין ליטול בתוך הכלי ואם נטל לריך לחזור ולברך ואל תטעה בדברי הקדמונים דלדברי הקדמו עכ"ל : (יב) ואם היתה מוטה כו' . הלקוח מהגר"א

ביאור

לקוף ולחש"ו דרישה אח"כ חזר בו ע"ש בבד"ה וכן בפסקו רוב הפוסקים כר' יוסי. אבל ה"ג פסק דמוטל ידיו בתוך הכלי דלא בעינן כח גברא וכתי"ש בס"ח ועיין הוס' ס"ה דלא כו' ואריתה דדלאי לאו שעמה' אשום כח גברא אלא משום דלאו כלי הוא וכמ"ש הוס' סב דקרקע הוא וכ"כ הרשב"א בחידושיו ובתשובה סי' תק"ט ולהב דקי"ל חדא דיחיד ורבים הלכה כרב ס ועוד מדאחרונים בחולין סב קפדיהו אמתא כו' ול"ק קפדיהו אכח גברא וע' הוס' סב ד"ה קפדיהו כו' והרמב"ם פ' פ"ב ה"ח אבל פ' שלריך ליטול מכח נותן ר"ל אפילו קוף ואבינ' דמוטה חבית על לדה פי' ב"י דס"ל כפי' קמא דר"ש סב סב' ול"ד להא דאר"פ אלו אריתא כו' אבל בכלי כו' אבל הרשב"א בת"ש הקוף לא העלה ולא מוריד אם לכם מעשה כמ"ש בס"ק דחולין משא"כ בקוף כמ"ש בתוספתא סב דאם שתו קוף פסולה וזהו כנפלה מעלמה אע"ג דלא בעינן כוונה לשתיה ות"ק לא בעי לף כח נותן דאפי' בחבית מוטה על לדה אז נקובה ומוטל אבקילוח ש"ד לת"ק וכמ"ש בתוספתא ובביאה הר"ש סב הפקיע את המוליר כו' ומודה ר"י כו' והרא"ה בבד"ה הסכים לדעת הרמב"ם ובביאת ראיה לדבריו דע"כ ת"ק כח נותן בעי דאל"כ ל"ל הכל כדברי ליתן כו' כיון דלא בעי כח נותן וכן מאי אפילו אב"ו וכן מניח חבית בין ברכיו ויש לדחות מבוס ר' יוסי קתני לה דמודה בהלא בה"ב בתה"ב סב והא דהפקיע המוליר פי' דהוא כח נותן לא"ק ובסילון פליגי בתעיין יפ"ל לת"ק דלא אתמר כח נותן בזה אלא בכלי ור' יוסי ס"ל דוקא במ' סאה ומוד תי' ע"ש : **לפיכך צינור כו'.** גמרא דחולין סב : **אע"פ שאינו כו'.** דמ"מ עדיין תיכתו הן כמ"ש ע"ז ת' הא בכח כו'. הר"י : **ואם הטביל כו'.** מפני שהם שאוכים. כ"ה גי' הרי"ף סב ואין מטבילין את הידים מפני שהם שאוכים וע' פ"ח : **וה"מ כו' דשאובים כו'.** אף ע"ג דלענין מקוה ק"ל כרא"ש בתחורה י"ח לענין נט"י מהיכון לרבנן סב דנט"י דרבנן ושאוכין ג"כ דרבנן כמ"ש בס"ב ס"ו : **אע"ב דניצוק כו'.** כמ"ש בפ"ח

מחצית

אבל נקח בידו הראשון' אפי' היו רביעית מ"מ כיון דגב היד נטמא נטמאו גם המים) אבל ת"ה כתב דאפי'לא נתן ע"י הראשונה אלא בפחות מרביעית אבל מקום ס"ל לר"ת דמותר ליטול ממנה ע"י הסני' ול"ד לסי' קס"ב דאם נעל ידו מ' אסור לספסף בחבר' קודם שנטל הסני' דאתי בסי' תקס"ב דלא תעכוון ליטול ע"י שפיכה ראשונה כ"א ידו אחת משא"כ בדין ר"ת שנתכוון ע"י שפיכ' ליטול שתי ידיו דהייטו שיתן מים שבחפיון על ידו שניה : שתלמיד טועה כתבו כו'. דאין סברא לחלק: (ס"ק ח)מפני כו' והכלי מחובר כו' וא"א מחובר עש"ח. ר"ל דהא בסעיף ח' כ' דאם הכלים ידו לתוך כלי י"א שעלת' נטיל'(והוא דעת בה"ג)ולדידי' למה הטביל ידיו תוך הכור לא עלתה לו ניהו דלא חשיב טבילה שהם שאובים מ"מ יעלה לו נסם נטילה דהא אפי' הכלים ידו לתוך כלי יוצא ידי נטילה להי"א לכן כ' מ"א דהא כ' הרב"י שם בסעיף ח' דוקא אם הכלי אינו מחובר לקרקע והכור דהכא מחובר לקרקע ובטל לענין זה מתותה כלי והוא תי' הרמב"ן אבל התוס' והרא"ש כתבו דאי אחר דשאני לגור דאינו כלי ולדינה שניהם אמת. ולכן הענתיק פה תי' הרמב"ן וכ"כ בס"ע סעיף ח' ולעיל בס"ק ד' נבי ספופרת הענתיק מ"א לתי' התוס' והרא"ש:(ס"ק ט)כשרה כו' ולענין מקוה עכי"ד כו' דבעינן דוקא השאובים שהמשיך הם המעט לרוב בעי' מיהי' המים כשרים וגם בעינן שימשוך ע"ג קרקע עכ"פ משך ג' טפחים והכא בנט"י הקילו : (ס"ק י) בכונס כו' וה"ה כו' בסעיה כו' עפי' ק"ס ס"ע ר"ל מדהוצרך להאי תקנתא ולא כתב שיטול כלי אלא ויטול ידיו ע"כ ס"ל דאין נוטלים לידים ממי הים דאין ראוי לשתיית בהמה כי הם מרים אבל בתורת טבילה ס"ד דבטבילה אין זה פוסל אולם המ"א כ' שם בשם הרדב"ז דמותר ליטול ידיו ממי הים כיון שע"י רתיחה ראוי לשתיית הכלב וא"כ לא צריך להאי תקנתא שיקח כלי נקוב כו': (ס"ק יא)לענין טבילה כו' כספופרת המוד והיינו שני אצבעות שאגל אגודל דהיינו

דטהרות ובפ"ו דמקואות עירוב מקואות כו' ועיין הוספה פ"ק דיבמות ובפ"ב דגיטין ופ"ג דחגיגה וש"מ וע' תוס' דחולין סב ס"ה ולי כו' ובגדה מ"ע ת' ד"ה אם כו' : ויש חולקין כו'. לני' הרי"ם ורתמ"ם שגורסין ולי בזיע דוולה בכוכם מקבה אין נוטלין ממנו לידים דלאו כלי הוא דת"ר כו' ולפ"ז גם אין מטבילין כמו בתקוה. הרא"ש : אין כו'. תוספתא והביאה הר"ש בפ"ק דידים התוקק בתמת המים ועשה לה בית קבלה אע"פ שתלשה מים ותברוה אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ואינה פוסלת את המקוה תלשה ותיברה ותיבה עליה אחר תלישתה ממלאין בה כו' ופוסלת את המקוה וכמו שב' בבבא בתרא ס"ה ב' תנו רבנן לעור כו' ובפרק תרומה דפרה הטוקת כו' היתה כלי כו' ואבל הדין לנטילה ידיים כמו שכתב פרק ראשון דידים שדינן שוין במים"ש בכל הכלים כו' שאין כו' וכן קיימת לן בתלוש ולבסוף חיברה הוי כתלוש לכל מילי בפרק קמא דחולין ועיין מה שב' בת"מ סי' ל"ה ס"א בהג"ה : ס"ח אם הכנים כו' ואם כו' . הוס' שם בשם בה"ג ס"ל דמוחר בתוך הכלי והביאו הפ"ב דזבחים דתיבעיא להי בכיור ממנו ולא בתוכו כו' תשא"כ בגע"ר ותוס' תלקו עליו תשובות דשם דבעינן כח גברא וכן דעת רוב הפוסקים וכמעט כולם ואף הרמב"ם בכללם דמ"מ כח נותן בעי כנ"ל ורמב"ן ורשב"א דחו ראייתם וכמ"ש הוס' לפי' קמא דל"ד כח גברא אלא בלי בע' ואריתא לאו בלי אלא משעה טבילה וטבילה בשאובין ליכא וכמ"ש הרי"ף כנ"ל וכ' הרשב"א בחידושיו הה"ה לגלי המחובר לקרקע דשאובין הוא ובייטו כעין אריתא דדלאי והייטו שחקקו אחר שקבעו וכמ"ש בס"ז בבא"ה אין ליטול כו' וע' לשון הרמב"ן שתי' קושיית הוס' חולין ק"ז ת' ד"ה דלא וק' לפירושו כו' והירץ כנ"ל דשאני התם דמחוברת בקרקע ובטבילה היא וטבילה בשאובין ליכא אבל מיסך ידי' במעא דבטבילה מעא היא ש"ע ע"ש ובתורת הבית שבביאו : **ובשעת כו'.** עש"ז : **ש"ט חבית כו' מתיתין דידים** לד"ה דמודה בה ר"י כמ"ש בתוספתא שם והביאה הר"ש ומודה ר"י כו' וכ"ל : **ואם היתה כו'.** דאף להרמב"ם

השקד

אבבע ואמה חוזרות בנקב: אלא"כ עמדו ר"ל אבל לא כשהן זוחלין בא מנ"א ליבש בזה קושית ש"ך בי"ד סי' ר"א ס"ק פ' שהביא בנ"ע ולכן כ' מ"א דהטעם משום דבילוק אינו חיבור אלא"כ עמדו ודו"ק : (ס"ק יד)י"א שעלת' וי"א דוקא כשים בכלי מ"ס סאה הג"א והטו"ז ס"ק י' כ' שט"ס הוא בהג"ה וג"ל אפי' אין בהם מ' סאה דהא דעת בה"ג שהן י"א שעלת' לו נטילה ראייתו מדאילטריך קרא בקידוש ידים ורגלים מן הכיור ורחצו ממנו ממנו ולא בתוכו משמע דבעלמא אפי' הכנים ידו לתוך כלי שרי מזה משמע דאפי' בפחות ממ"ס סאה שרי דהא בכיור לא היו מ"ס סאה ואפ"ה אילטריך קרא ממנו ולא בתוכו משמע דבעלמא אפי' ליכא מ"ס סאה שרי לבה"ג ומל' מ"א משמע ודאי לבה"ג שרי אפילו ליכא מ' סאה אבל הג"א הוא דעה שלישית ולא יליף מכיור אלא מסבר' ס"ל כן. ניהו דכלי בעינן אבל לא בעי שיבואו מכח כלי אלא בין שסופך מכלי על ידו וכין שתוחב ידו לתוך כלי שרי אלא דמ"מ בעינן שיהיה מי' סאה שיהי' דומה קצת לטבילה(וע' ב"ח) וא"כ לקמ"מ קושית הט"ז:(ס"ק עו)בלא ברכה כו'. ממ"ש אז לראשונ' כו' דהא מבואר לעיל סי' קנ"ח סעיף ח' ולעיל בס"ק ד' נבי ספופרת העתיק מ"א לתי' התוס' והרא"ש:(ס"ק ט)כשרה כו' ולענין מקוה עכי"ד כו' דבעינן דוקא השאובים שהמשיך הם המעט לרוב בעי' מיהי' המים כשרים וגם בעינן שימשוך ע"ג קרקע עכ"פ משך ג' טפחים והכא בנט"י הקילו : (ס"ק י) בכונס כו' וה"ה כו' בסעיה כו' עפי' ק"ס ס"ע ר"ל מדהוצרך להאי תקנתא ולא כתב שיטול כלי אלא ויטול ידיו ע"כ ס"ל דאין נוטלים לידים ממי הים דאין ראוי לשתיית בהמה כי הם מרים אבל בתורת טבילה ס"ד דבטבילה אין זה פוסל אולם המ"א כ' שם בשם הרדב"ז דמותר ליטול ידיו ממי הים כיון שע"י רתיחה ראוי לשתיית הכלב וא"כ לא צריך להאי תקנתא שיקח כלי נקוב כו': (ס"ק יא)לענין טבילה כו' כספופרת המוד והיינו שני אצבעות שאגל אגודל דהיינו

הטעם בזה משום דבעי' כח גברא בכל שפיכה וכו' יוסי דפוסל במועה חבית שפוסכת ומדמה לה הרא"ש למ"ש בי"ד סי' ז' לענין שחט בגנגל אלא לדעת הרמב"ם וש"ע שפסקו כת"ק קשה מ"ש כאן דבעי' בכל שפיכה ולא סגי(°) בהתחלה לחוד מהיא דמועה חבית בס"י וא"ל דס"ל לש"ע דבמועה חבית בשעת הסיום מגיעה כל המים שבחבית אע"פ שאינם נשפכים בפעם א' משא"כ בברזא המים שבכלי אינו מגיעה אלא (°) המים הסמוכים להנקב כנלע"ד נכון ומו"ח ז"ל ברח להמציא חילוק בהטה כלי אם הוא מתגדל ומתגנגל ונופך או שופך או שופך במקום אחד ולא נלע"ד לחלק כן. והא דכתב בנקב שיש בו ברזא הטעם לפי שתחלת עשייתו היה להשתמש עי"ז כעין שכתב הרא"ש בכלי מלא נקבים כ"כ ב"י: (יד) אם הטה חבית כו'. נ"ע כיון דהכתב זה אינו אלא לת"ק אבל ר' יוסי פוסל בזה לגמרי לא כתב כאן נ"כ יש פוסלים ויש מכשירים כמ"ש בסי"ב לענין קוף דאלוי נ"כ בפלוגתא זאת ועפי יש להקשות על רמ"א דכתב שם יש להחמיר ולגמרי לא כתב כאן כן ומה שכ"ל לתרץ עיין בסי"ב: (טו) עכו"ם ונדה. הטעם דהאידנא כל המים טמאים וא"א בע"א. וכתב רש"ל ול"נ נהי דמקילין במים שאחרן עכו"ם דמדלורייתא אין מטמאין אלא שהחכמים עשו אותם כזבים ובמקום דא"א לתקן מה נעשה אבל נדה שטומאתה ודאי ומדאורייתא לגמרי לא נהקל וכ"מ בתשובת מהר"מ מ"ל וז"ל אני נזהר לגבי טהילה מהעכו"ם אף כי ר"י התירו והביא ראיה דנדות טוענות ידיהם אף שהם טמאים מ"מ יש לדחות דנדות ויולדות וכן אמו עכשיו א"א בע"א אבל שלא לקבל טהילה מעכו"ם אפשר לגבי טהילה מעכו"ם אף שהם טמאים ומ"מ אינו מקבל טומאה אבל אם הטה חבית מלאה מים והלך וישב לו והחבית שופכת מים כל היום מחמת הטייתו ונטל ידיו ממנה עלתה לו (יד) נטילה:

יא * ג הכל כשרים ליתן מים לידים אפי' כב חרש שוטה וקטן (טו) * עכו"ם (טו) ונדה [ומיהא מגן דמגר דקטן פחות מבן ו' דינו כקוף] (הגהות אשירי פ"ב דברכות):

יב כג (טז) אם הקוף [פי' מין מיה סימי"א בלע"ז] נותן מים לידים ד יש פוסלים ויש ה מכשירים ונראו דבריהם (ומ"מ כד יש (טז) להחמיר):

יג כה ו ולכתחלה (יז) יכוין הנוטל לנטילה המכשרת לאכיל' [וכוונת נותן נמי מועיל אפי' לכתחלה אפי' שלא כוון הנוטל כלל] [רשב"א סימן תק"י]:

יד ז הטביל ידיו במי (יח) מעיין אפילו אין בו מ' סאה (יז) עלתה לו טבילה כל שמתכסים ידיו בהם בבת אחת ואם הטבילם כו במי (יט) מקוה (יח) מ יא שדינו (כ) כמעיין ט וא"א שצריך מ' סאה ונקטי' כדברי המיקל. [ויש להחמיר לכתחלה]:

טו מי גשמים שהם זוחלים [פי' נמשכים והולכים שאינם מכונסים) ויש בהם מ' סאה כז (יט) יש (כא) להסתפק אם טובל בהם ידיו: טז ארבעי' סאה מים שאובי' כח (כב) שבקרקע להרמב"ם כ אין מטבילין בהם את הידי' (כ) ולהראב"ד מטבילין ושאוב שהמשיכו כולה גם ל להרמב"ם מטבילין בהם הידי': יז מ לא יטול מהנהר מים (°) בידו אחת ויתנעל ידו השני' לפי שאין כאן כח לא נטילה ולא טבילה:

כנוף המים רק שהסיר הברזא המונעת מלגאת אבל הכא שעשה מעשה בנוף המים ומחמת הטייתו הופכין מקרי כח גברא. (°) ול"ד למ"ש ס"ז דהתם כבר פסק כותו כשזכין בלמוד משא"כ כאן שיולאין בכל שעה מהכלי מקרי כח גברא ע"כ בלבוש וכ"כ ל"ח דלא כב"ח שפי' בדוחק ע"ש וכן נלע"ד מוכח בחולין דף ט"ז (°) דבסרגא דפחרא אפי' בשביבה שיש מקרי כח גברא וכ"כ בהדיא בת"ש הקצר א"כ דכותי' ודוחק לחלק בין נגנל למים וכ"כ ב"י בשם ר"ש: כב חש"ן וכו'. ורש"ל כתב שטוב ליזהר בזה דיש אומרים וכ"ל דוקא כשיולא על ידיו אבל אם מניח ידיו בתוך המים ולא מגיע לידיו דלמים אינו מקרי כח גברא ומ"מ בכל מקום אם אפשר לו לטבול מן המים אפי' שאינן עכו"ם או נדה וכ"ש שלא ליטול ידיו מאם עכ"ל: (טז) אם הקוף כו'. יש פוסלים היינו הרא"ש ושור דפוסקים כר' יוסי וים מכשירים היינו הרשב"א והרמב"ם פוסקים כת"ק וא"ל הא פשל רב ספא בהריתא דדלאי לגיל ס"ז משום דליכא כח גברא תי' ב"י דש"ל לרמב"ם דכח מותן עכ"פ בעי' אפי' אם הוא שאר בעלי חיים ור"פ לא ממעט אלא אם נשפך ממילא בלא שום כח וגרמא כיון שתי' זה קלת דחוק ע"כ כתב הש"ע בזה שיש בו דיעות חלוקות משא"כ לגיל לענין מעה חבית בס"י דיש שם תי' נכון נגד דברי ר"פ כמ"ש שם ע"כ לא כתב רק דעת הרמב"ם לחוד: (יח) מעיין. זה דעת הרר"י דש"ל אף בכלים דמעיין. זה דעת הרר"י דש"ל אף בכלים דמעיין. אם אינו כ

ל סס בת"ס ס תוס' פ"ב דמסכת ידיס ומרדכי סס"ח דברכות ע הרשב"ח ורבינו יונה ל כפ"ק דמס' ידיס כ הרמב"ס פ"ז מה"כ ג סס כפ"ק דידיס ד הרא"ש בפירוס מסכת ידיס ס מגנה סס ל' כפ"ק ו ר"ס סס בפ' המגנה

עטרת זקנים

(מהרש"ל סעיף זה) נהה כו' דמיירי בכתו סהיא נהה אלו בתחנו נהה הא לאסורה ברחילה ידיס ורגליס בידוע הלתר חז"ל כל מלאכה שאתה עושה לבעלה נהה עוכה לבעלה כו' ונס אסה לחרה לאסורה לפילו בלא נהה וק"ל :

נתיב חיים

קס במ"א ס"ק ב' (°) וכן תשמע ברא"ש פ' כל הכשר סי' ע"ו דתקסה דמלי פריך הגמ' לחזותא מתני' היא ולא קא משני דקאתיל אי פסול כ"ל :

אשל אברהם

אן שרה כשבדק בה כלי חדש לי הוא שלא לו יעפעף כשרה לנטילה ופשיטא לעשה הלבוש דפוסל בעשה בה מלאכה מאד א"א שלא יהנו מרליהן דכשר . **אלא** אפי' לעשה רש"י ורתב"ם דבמלאכי' בטלה את הכשר והוי כשופכין ז"ל אלא כשעשה בה פעולה ע"ב . ומיהו יליף בת' בי"ד סי' הק"ל דכשמדיח כלים חדשים בהם מעבר ולרורות דפסולין :

לבושי שרד

ז' דמתיר בכה"ג היינו דוקא בנטל בידו אחת מהכלי בהא ס"ל לר"ת דכיון דהתלת נטילתו הוא מהכלי מתשב כמי נטילה לגבי יד השניה משא"כ בהא דידו הראשונה הוא בטילה ובודאי דא"א לתחשבי' כמי טבילה לגבי יד השניה דנטילה לא מיקרי אלא כשמטביל ידו ולא ע"י בפיכה א"כ אין יד השניה לא עכילה ולא נטילה אבל בהך דר"ת כשעופך מידו חשבינן כשופך מכלי דתחלת נטילתו הוי מהכלי אלא כן הוי נטילה גם גבי יד הב' זק"ל : מ"א ס"ק ל"א (°) המטביל ידיו כ"ל הלינן על סעיף כ' המטביל ידיו לאיזו מחרך על טבילת ידיס וכו' : סי' קס מ"א סק"ב (°) מלי מקסה תלמודא קפדיתו לחזותא הא מתניתין כ"ל : שם (°) הנקטו הפוסקים הייכו בסעיף י"ב דיס מכשירין יין

הגהם סופר

סי' ק"ס במג"א ס"ק ב' המשקה [איפסול] גסגר וג"ב המשקה אי פסול :

יד אפרים

פוסקי: מ"א סק"ב כמו דיו ל"ע הא דיו הוי מים שנשתנו מרליהן מחמת ד"א ומה רלוס מייתי לכלן ואם ר"ל דיו הנעשה מערף הלילן וכדלתיתא בשבת

עטרת זקנים

(מהרש"ל סעיף זה) נהה כו' דמיירי בכתו סהיא נהה אלו בתחנו נהה הא לאסורה ברחילה ידיס ורגליס בידוע הלתר חז"ל כל מלאכה שאתה עושה לבעלה נהה עוכה לבעלה כו' ונס אסה לחרה לאסורה לפילו בלא נהה וק"ל :

נתיב חיים

קס במ"א ס"ק ב' (°) וכן תשמע ברא"ש פ' כל הכשר סי' ע"ו דתקסה דמלי פריך הגמ' לחזותא מתני' היא ולא קא משני דקאתיל אי פסול כ"ל :

אשל אברהם

אן שרה כשבדק בה כלי חדש לי הוא שלא לו יעפעף כשרה לנטילה ופשיטא לעשה הלבוש דפוסל בעשה בה מלאכה מאד א"א שלא יהנו מרליהן דכשר . **אלא** אפי' לעשה רש"י ורתב"ם דבמלאכי' בטלה את הכשר והוי כשופכין ז"ל אלא כשעשה בה פעולה ע"ב . ומיהו יליף בת' בי"ד סי' הק"ל דכשמדיח כלים חדשים בהם מעבר ולרורות דפסולין :

לבושי שרד

ז' דמתיר בכה"ג היינו דוקא בנטל בידו אחת מהכלי בהא ס"ל לר"ת דכיון דהתלת נטילתו הוא מהכלי מתשב כמי נטילה לגבי יד השניה משא"כ בהא דידו הראשונה הוא בטילה ובודאי דא"א לתחשבי' כמי טבילה לגבי יד השניה דנטילה לא מיקרי אלא כשמטביל ידו ולא ע"י בפיכה א"כ אין יד השניה לא עכילה ולא נטילה לגבי כך דר"ת כשעופך מידו חשבינן כשופך מכלי דתחלת נטילתו הוי מהכלי אלא כן הוי נטילה גם גבי יד הב' זק"ל : מ"א ס"ק ל"א (°) המטביל ידיו כ"ל הלינן על סעיף כ' המטביל ידיו לאיזו מחרך על טבילת ידיס וכו' : סי' קס מ"א סק"ב (°) מלי מקסה תלמודא קפדיתו לחזותא הא מתניתין כ"ל : שם (°) הנקטו הפוסקים הייכו בסעיף י"ב דיס מכשירין יין

הגהם סופר

סי' ק"ס במג"א ס"ק ב' המשקה [איפסול] גסגר וג"ב המשקה אי פסול :

יד אפרים

פוסקי: מ"א סק"ב כמו דיו ל"ע הא דיו הוי מים שנשתנו מרליהן מחמת ד"א ומה רלוס מייתי לכלן ואם ר"ל דיו הנעשה מערף הלילן וכדלתיתא בשבת

כל הסרפים יפים לדיו ע"ס דיו גופא קשא מכ"ל לפסול כשלא כתן לתוכו ד"א ולתלן דמכשיר מי פירות הא כמי כשר ודוקא כפל דיו לתוך מים פסול שהרי המים נשתנו מרליהן מחמת ד"א משא"כ שרף הלילן עלמו כשאר מי פירות דמי גם קשה על ק"ו זה דא"כ כמי' שנשתנו מחמת עלמן ג"כ מיתי' דכיון שאם כטל אסם לתוך מים אחרים ונשתנו מרליהן מסתבר דפסולין דהא אחרים נשתנו מחמת ד"א כ"ס ביפסלו בם עלמי' ונלעיל דע"ס כפל במג"א ול"ל כמו ד"א דפסול ונוותו כיון דחזי' שהמים נפסלו ע"י הערובה יין אלמא דמרלה כשר א"כ מסתבר דמעיקרא לא היה לנו להקן שיוכשר יין לגבי"ר אבל אם הם מעיקרא לא היה לנו לומר דמעיקרא לא תיקנו שיהא כשר ליטול בין שלא מרליהן כמרלה מים ונכמו דבאחת ד"א פסול ולזה רמז עיין סעיף י"ב ר"ל דסם מבואר די"א דיין פסול משא"כ במים שנשתנו מרליהן מחמת עלמן א"א דכיון שהיה לכם מרלה מעיקרא אבל אחר לכם שינוי מחמת ד"א זשמחתי שהאיר ה' עיני בזה מה שנגנוכו בו רבים : במ"א ס"ק ה' לא מיקרי מלאכה כו' . ול"ל דס"ל דלא דמי לירקות שלא יכמשו דאתם המים הם פועלים בגוף הירקות עלמם שהם מכניסון בה הלחלוחית שבהם בעלמותם של הירקות ועי"ל פעולה ז

באר היטב

אבל בכלי שבקרקע לכ"ע פסולים כמ"ש ס"ז: (כג) בנטילי . ומבדך על נטילת ידיס מ"א ולבוש שבגה"ב וד"א ויד אהרן : (כד) עיקר. ופיי יאמק הכריע דאם עבל במיס הכשרים לנטילה מבדך על נטילת ידיס ואם הם פסולים לנטילה כמ"ש סי' ק"ס ס"ע מבדך על טבילת ידיס.מ"א :

קס (א) שנשתנו . ואם חזרו לכרייתן כשרים מ"א : (ג) עצמן.ברמב"ס ליתא הך בירסא דבין מחמת עלמן ולכן יש להקל כשנשתנו מחמת עלמן ט"ז מ"ל: (ג) פסולים . כתב הב"ח דוקא בנטילה פוסל שיטו המרלה אבל בטבילה ארבעים סאה לא נפסל משום שיטו מרא דהשתא לטבילת כל הגוף כשרים ק"ו לגט"ו : (ד) פתו. אם נתן במיס דבר להריח בגון נרד הוי כשרים בהן פתו שלא. ומ"א כתב אבן לא קי"ל הכי ע"ש: (ה) נתכון . ואם נפל פת מעצמו למיס דעת הב"ח לחמיר . וט"ז אומר : (ו) במים.דוקא לאין מזל אבל אם עמד בה מיס כשר בהן פתו שלא יתחמם והיין היה כבר אוכן אין לפסול המים לגט"י.וה"ה אם נתן דנים חיין לתוך המיס שלא יתחמו לא נפסלו דלא מיקרי מלאכה דאין המים פוסלים בהם כלל רק מלילין ממיס". מ"א ונ"ת וכנה"ג בהם דמש"ל : (ז) פסולים. וס"ה אם הדיח בהן ירקות פסולים רי"ו . ומשמע דירקות דומיא דכלים דאם

הגהות רעק"א

היינו כיון דס"ל לחר"ר יוהה דרבעיות מהכי. י"ל גם זוחלין הכני. ולף דמקודם כ' הנ"י דהרשב"א והר"רי ס"ל דמהכי רבעיות וכיון דהרשב"א לף דמיקל ברבעיות.מ"מ זוחלין ס"ל דפסול.א"כ מהיכא תיתא לחסתפק בדעת הרר"י לגווי' מחלוקת היינו דבאמת חזר הרשב"א בתה"א לחה בס' כתיבותיו לפרש הכיא דאפקיכנו בבא ביתתא דמייירי שבאה מוכח דרבעיות ומזה מוכח דרבעיות מהכי בדעת הר"י.אבל בת"ה כ' דמייירי בהא דמוכר לחקוה וכמו דבעתיק בס"ע סי' ק"ס ס"ז מבואר אחר מדבריו בתה"ו ומס"ה ס"ל ב"כ בתה"א דזוחלין פסול אבל לדעת הרר"י ולפי"מ דהיה סוכר הרשב"א בתי' הרבינו הכני. י"ל גם זוחלין מהכי דכיון דאין בכ"ר: **סי' ק"ס** ס"ב עשה כמיס מלאכה . אם ניסה כמיס הכלי אם ניקב אינו מהיס יש לדון דלא מקרי עשה כהם מלאכה . דאין עושים המיס שום פעולה . ונבלו מלאה בעלמה הוא ואינו דומה למודר בהם המדות במג"א ס"ה בשם המרדכי דהתם ע"י המיס הוי תיקון כלי שיוודע דאותו דאוכן עליו אם מהם ואינו תיקון כלי מהם . ומשא"כ בזה י"ל דהוה גלוי מלאה בעלמה אם לא ניקב הכלי וע"ע לדינא : מג"א ס"ק ג' נעשו כשופכין . עשה מלאכה במיס של חברו

חכמת

דף ס"ד ע"א שם הרגשתי נ"כ בראיה זו והארכתי מעט עיי"ש : והנה בדין זה דאין נוטלין לידים אלא בכלי אעתיק כאן מ"ש בעזה"י בחידושי להרמב"ם הלכות ביאת מקדש פ"ד הככה ו' חציץ מרצה על טה"י וכתב המשנה למלך בירושלמי פ"ב דיומא מבעיא צייג מה שירצה על טומאת ידים . ולא ידעתי מהו דהא אין טומאת ידים במקדש כמ"ש רבינו בפ"ח מהלכות שאה"ט . ואם הכוונה כנון שנגע חוץ למקדש באוכלין קודש הא אין הציץ מרצה על טומאת הנאכלין עכ"ל . ואנכי בעניי לא יכולתי להלום כלל דבריו חדא מה קשיא ליה הרי ניהו דפוסק הרמב"ם כש"ס דילן דאין טומאת ידים במקדש דלמא הירושלמי פליג על הש"ס דילן וסובר יש טומאת ידים במקדש ואף דאין שבות במקדש י"ל דס"ל להירושלמי דהיינו דוקא בשבת ולא בשאר איסורין ואף אם הוי גם בשאר איסורים דלמא דוקא באיסורי ולא בטומא' דהרי לא ילפינן איסור מטומאה כמ"ש ביו"ד סי' ס"ג וה"ה טומאה מאיסור . גם מ"ש דא"ל דמייירי בנגע באוכלין חוץ למקדש דהרי אין הציץ מרצה על טומאת הנאכלין אבל בדרבנן י"ל הכא גם על הנאכלין וזה עצמו אבעיות הירושלמי אם הוי כשל תורה ואין הציץ מרצה על הנאכלין או דלמא דרבנן קיל ומרצה אף על הנאכלין. ובעיקר כוונת הירושלמי היה נראה דהרי משכחת לה דנגע בחוץ ביין או בגולת למנחות ואח"כ הכניסו לפנים לנסך או למנחות הנקרבין ועל זה מרצה הציץ ולכך מבעיא ליה אם נימא דלא עשו חז"ל חיזוק יותר משל תורה ודינו רק כשל תורה וממילא לא מרצה או דחז"ל עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ולכך אינו מרצה על טומאת ידים ולכך השמיט הרמב"ם בעיא זו כיון דמוכח בכמה דאנן קיי"ל דלא עשו חז"ל חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ועיין באהע"ז בב"ש סי' ס"ו לכך ממילא אין ספק בדבר דמרצה ואתי שפיר והרמב"ם נראה דמפרש כפירוש הזה דאם כפירוש הראשון על הנאכלין דיש לומר דרבנן קילי הוי ליה להביאו ומדהשמיטו הרמב"ם מוכח דהרמב"ם מפרש כפירוש השני כנ"ל ודו"ק ואתי שפיר : שם בסעיף הנ"ל ואם ניקב בכונם משקה וכו' . נ"ב עיין בט"ז פלוגתת הפוסקים דיש ס"ל דנקב שיעורו ככונם משקה מדבר בכ"ח ובשאר כלים כשיעור המטהרן מטומאתן והט"ז הכריע דבכל הכלים הוה שיעורן ככונם משקה ע"ש . ולדעתי נראה ראיה ברורה לדברי הט"ז ממסכת זבחים פרק דם חטאת דף צ"ה ע"א במה דפריך שם כ"ח שיצא כלי אמר רחמנא וההיא לאו כלי הוא ומשני שניקב בשורש קטן ורש"י הני' שם דניקב כמוציא משקה וכו' וא"כ משמע דאף בנשבר שבירה המטהרתו מטומאתו מן התורה כדמוכח שם בש"ס אעפי"כ נקרא כלי בלשון

מחצית

וכעי' כח גברא ומה"ע פוסל בקוף: אפסר הטור חסיב הטה חבית כח גברא וכדי למעט במחלוקת בין רמב"ם והטור ס"ל להרב"י דגם להטור בהני' חבית מועל לידים . וסעי' ז' נבי לעור פסול לכ"ע אפי' לרמב"ם וכמ"ש לעיל: (ס"ק כד) יש כו' דשחיטה דאוריי' ר"ל גוף דין שחיטה דאוריתא אבל שחיטת קוף כ' הכ"מ בפ"ב מהלי' אבות הטומאה דאינו אלא דרבנן ועי"ד ביו"ד באחרונים מ"ש עליו: ועס"ח וסי' ק"ס סעיף י"א ר"ל דגם כאן אם יזדמנו לו אח"כ מים שיכול ליטול בעצמו בהכשר יטול שנית בלא ברכה כמו בס"ח ובסי' ק"ס כיון דיש חולקים: (ס"ק כה)לכתחלה כו' הרשב"א כ' דבעי כוונה דכן מבואר בתוספתא דבעי' כוונת נותן לו כוונת טולל אלא שהרב"ו כ' דע"כ התוספתא מיירי לענין תרומה אבל לחולין מבו' במס' חגיג' דלא בעי כוונה כלל נטילה לסם קדושה והא לא גרע נטילתו לסם דבר שעבולו במשקה מאלו לא היה לו כוונה כלל א"ו דבעינן כוונה : (ס"ק כו) במי כו' מי גשמים לאפוקי שאובים: (ס"ק כז) יש כו' פי' להמקילים כו' דבמעיין כיון דדעת הרמב"ם דמעיין אפי' אין בו מ"ס שאה אדם עובל בו אם כל גופו מתכשה בו בפ"א כ"ם דכשר לגט"י ואף ע"ג דלענין טבילת אדם חלקו על הרמב"ם בזה מ"מ לענין גט"י דרבנן מודים אבל במי מקוה שאין בו מ"ס שאה אפי' להרמב"ם אין אדם עובל בהם ולכן ס"ל דאפי' לגט"י פסול והרר"י חולק וס"ל כיון דמה"ת מותר לעבול כלים במקוה שאין בו מ' שאה אם מתכשה בו ומיהו המדרבנן אסור מ"מ בגט"י הקילו ויש לו דין כלים מן התורה וכ"ז במקוה באשבורן דהיינו שהמים עומדים במקום אחד אבל בשהן זוחלין דהיינו שמושכים דאינו כשר כה"ג אלא במעיין אבל במקוה אפי' יש בו מ"ס שאה כה"ג אין מטבילין בו מן התורה אפי' כלים . ולכן י"ל דגם לענין טבילת ידיס החמירו לו דלמא אפי' כה"ג הקילו בגט"י. אבל לדעת האחמירים היינו הרמב"ם במקוה שאין בו מ"ס שאה ואם מן התורה לכלים ואפ"ה פסול לגט"י כ"ס בזוחלין אפי' יש בהן מ"ס שאה וכן מבואר בהרב"ו ומה שמקיל הרשב"ד במ"ס שאה מים שאובין כמ"ש בסעיף ט"ז היינו משום דכשר לבעל קרי: (ס"ק ל) בטבילה כו' ומבדך על גט"י לכ"ע ר"ל ניהו דבסעיף כ' במטבל שתי ידיו יש מחלוקת אי לברך על טבילת ידיס ולא גט"י דהא מבל ידיו לו לברך גט"י דה"א לו' וזהו על טבילת ידיס דהא לא בלעוהו כ"א על גט"י . לכן מבדך על גט"י. ואע"ג שטבל ידיו מ"מ יש בכלל מאתים מנה דבלעוהה על הבעיל

סי' ק"ס (ד) פתו עבה"ט ועיין בר"י בשם מהר"ן נחום בתשו' כת"י דאם ראובן שרה פת במים של שמעון נ"כ פסולים . (ומ"ש לתלות בפלוגתא אם אדם אוסר דשא"ש הוא תמוה ועיין מ"ש לחלק בין ההיא דמחיצת הכרם כו' למשליך חלב בקדירת חבירו ע"ש במרדכי דחולין) ועיין באשל אברהם מ"ש בשם ספר בית דוד ובבר"י כתב נ"כ בשמו דאם בדק הכלים במים לראות אם הם שלמים או שבורים פסולים ומים שנותנים בכלים חדשים להכנים בהם יין כו' ע"ש : (ו) במים . עבה"ט ועיין ביד

שלמה

תורה נבי כלי מקדש אפי' בכ"ח וא"כ קשה כיון דמה דבעינן בנטילת ידים כלי הוי מכח דומיא דכיור והרי בכיור נהשב כלי אף אם ניקב שבירה ככונם משקה אף אם היה כ"ח הוי כלי וכיון דהוי שם כלי עלי' אף דניקב ככונם משקה אף אם הוי כלי חרס וכיון דבקדשים נחשב כלי למה יופסל לנטילת ידים . אלא וודאי דאין טעם הש"ס דבכלי חרס מופסל לנטילת ידים מכח דהוי שבירה המטהרתו רק כיון דאינו ראוי לאותר תשמיש לגט"י לכך לאו שם כלי עליו לענין זה אבל לתשמיש דברים אחרים בתורת סתם כלי יש לו תורת כלי אע"כ ממילא ה"נ בכלי שטף וכו' אף דאינו מטהר בכך משומאתו מכל מקום לאו שם כלי עליו . לכך אף אם נימא דטעם דכונם משקה דנקט בש"ס הוי מכח דהוי שבירה המטהרתו קשה דהרי מפורש בש"ס דאף בשבירה המטהרתו ככונם משקה שהרי בשורש קטן הוי וודאי כונם משקה גם מוכח דנטהר מטומאתו בכך ואעפי"כ הוי עלי' שם כלי למה דבעי כלי א"כ בכיור הוי נקרא כלי בכך ולמה יופסל לנטילת ידים ובע"ז דאין הדבר תלוי בנקב המטהר משומאתו רק במה שאותו תשמיש לא נחשב כלי ולכך ה"ה בכלי נחושת ושאר כלים הוה כן וזה ראיה ברורה לדעת הט"ז ודו"ק ואכ"מ להאריך בזה אולי יזכני ד' בזמן אחר לבאר יותר בזה : שם סעיף י"ח ידו אחת בנטילה וכו' . נ"ב הנה כן הוא במס' ידים וברס"ג דנישין וצ"ע ממשנה דאהלות פי"ח משנה ה' כיצד מטהרין בית הפרס נוטלין ממנו נ"ט . נוטל ע"נ נ"ט אם נטל מחציה אחד נ"ט ונתן ע"נ חציה האחר נ"ט טהור ר"ש אומר אפילו נטל ממנו טפח ומחצה ונתן עליו טפח ומחצה נמי טהור ומפרש בתוי"ט דס"ל דחציה בנטילה וחציה בנתינה מהני ע"ש. ומוכח דלת"ק לא מהני והכי קיי"ל כמ"ש הרע"ב והתוי"ט שם ע"ש א"כ ה"נ אדם הוי נוף אחד וחוי התם נתן ע"נ טפח ומחצה ונטל טפח ומחצה הוי כמו הכא ידו אחת בשטיפה ואחת בנטילה ואינו דומה לרישא בנטל מחציה ונתן על חציה דהתם כ"א נדון בפ"ע דהרי אפשר שיהיה רק מחצית אחת בית הפרס ולא השני ולכך נידון כ"א בפ"ע אבל באדם אחד ביד אחד לא שייך נטילה וא"כ דומה לנתן טפח ומחצה ונטל טפח ומחצה דלא מהני . ועוד קשה יותר במה דמיבעיא בניטין שם בנידוד חמשה ומחיצה חמשה אם מצטרפין ולמה לא פשט משם דהרי הוה ק"ו ומה התם דבדרבנן לא מהני בנטל חציה ונתן חציה מכ"ש דבדאורייתא לא מהני וצ"ע בזה ודו"ק :

סי' ק"ס סעיף א' מים שנשתנו מראיהן וכו' . נ"ב נסתפקתי באם נתערב מים דכשרים לנטילה במים הפסולים לנטילה אם כשרים לנטילה או לא . ולכאורה היה נראה דיש חילוק בין אם מיעוט

השקל

והוא עשה יותר וטבל ידיו מ"מ בגדון דהכא שנטל ידו אחת כ"ע מודים לברך על"י דהא כ"ע מודי' דעדיף לו' עכ"י דע"ז לעטיונו אלא דמ"ד שיברך על עבילי' ידיס ס"ל כשיאמר עכ"י דוכר שקיים דהא טבל וכשנטל עכ"פ ידו אחת אין בברכתו שקר : (ס"ק לא) המטביל כו' מלוין בעטות ושייך לסעיף כ' :

סימן קס ס"ק א שנשתנו כו' עיין בסוטה דף ט"ו ע"ב. דאמרי' דר' ישמעאל ס"ל דהכלי חרס שהיו משקין בו הסוטה מים מאחרים היה ס"ל חדם ורבנן מכשירים אפי' כיון ואמר רבא ל"ש שלא נתאכלו (ר"ל הוסחרו) פיון אבל נתאכלו פיון פסולים ופרש"י דרבנן קאי דמודו בנתאכלו דפסולים. דבעי' כלים דומיא דמים של סוטה מה מים שלא נשתנו אף כלים שלא נשתנו והדר בעי רבא נתאכלו והחזירן לכשנן ונתלבנו מהו מי אמרי' כיון דאדמי אדמי או דלמא כיון דהדר הדר ולא אפשי' וס"ל דפ"ב גם במים שנשתנו וחזרו למראיהן מסתפק רבא דאי במים ודאי פסול מ"מ קמבע"ל לרבא כלים הא בעי' דומיא דמים והא דהעמיד רבא אבעייתו על כלי ולא על מים משום דלא משכחת לה במים וכמ"ש התוס' ד"ה ומה מים שלא נשתנו תימא דמאחר דמי כיור הן כו' כמי מקוה ומי מקוה שנשתנו כשר כו' דמי לבב אין פוסלין המקוה בשינוי מראה (אע"ג דדוקא מי לבב דליכא מתם בלבב אבל בפל לתוכו יין ושינוי מראה המקו' פסול דיש בו מתם ס"ל דכלי שנתאכלו דומה לשינוי מראה. ואי לבב דע"כ אין בו אסמכתא בשלמא היא וליכא אלא פסולא דרבנן עכ"ל מ"מ מים שנשתנו מראיהן כשר אין וליכא למיבעי בחזרו למראיהן ואע"ג דהמ"ל במים שנשתנו מ' יין דפסולים אי חזרו למראיהן מה דיקס ר"ל כיון דלא איירי בהאי סוגיא בדרון זה אלא בנתאכלו דדומה למי לבב בל"ל לא רצה להעמיד מיבעייתו עליו עכ"פ בגט"י דפוסל שינוי מראה אוכא לספוקי כמו בכלי סוטה שנתאכלו וכיון דהרמב"ם ספ"ג מהלי' סוטה פסק מיבעיא דרבא לקולא וכמ"ש במסר' למלך שם דס"ל כהתו' הנ"ל דאין פסול הכלי כ"א מדרבנן ולכן אזלי' בספיקו לקול' דהוי ספיק' דרבנן וא"כ ה"ה במים של גט"י כיון דעיקר גט"י דרבנן יש לילך בספיקו לקולא מ"מ נלע"ד אם יזדמנו לו אחר זה מים כשרים יטול שנית בלא ברכה כדלעיל ס"ס:(סק"ב)כיון כו' ולא נקט סתם כו' כדי לכלול גם נשתנו מחמת עלמן: ועיין בי"ד כו' ר"ל דלענין מקוה יש סילוק בין נשתנה מחמת דבר אחר בסול ומחמת עלמן כשר ואין כונה מ"א ללמוד דין כ"י ממקוה דודאי חלוקים הם כ"י ממקוה לגמה דיוים ולפעמים כ"י אע"ג שהוא דרבנן החמיר

טובלין בהם אם יש בהם מ' סאה בקרקע.ז"ל מו"ח ז"ל מ"כ בהגהות רש"ל ובשלג יש מומרים ויש מתירין והר"ר מביגדור לא רלה לעטול בשלג אפילו בשעת הדחק ע"כ ומרמה דר"ל שיזרוק שלג על ידו ל' ואח"כ יזרוק על השניה דהשלג דינו כמים מ"ל לעטבול בשלג קאמר (וכן עיקר) דפליגי ביה כי היכי דפליגי ביה לענין עבילת כל הגוף בי"ד סי' ר"מ וכש"ע שם אבל ליקח שלג בידו ל' ולשפשפו בידו השניה לד"ה אסור אפילו במים ועמ"ש בי"י סי' ק"ס עכ"ל ול"ל כפי' הראשון שזכר אבל לענין עבילה בשלג במקו' שהוא מכוסה בגומה ויש שם שיעור מ' סאה יש להתיר בעבילת ידים דהא אפי' בעבילת כל גופו כתב רמ"א בי"ד סי' ר"מ ס"ל דלכתחלה יש להחמיר ממילא בעבילת ידים מותר אפי' לכתחלה כנלע"ד לסמוך ע"ז אפי' שלא בשעת הדחק: (כא) אלא ענינו. הטעם שמ"ל על עבילת ידים דהיכן לומו על עבילת ידים אבל עכ"י לומו ויש בכלל מאתים מנה כ"ד הרשב"א בב"י :

קס (א) בין מחמת עלמן כו'.בעור כ"כ ומביא ע"ז דאיה כדתנן נתן לתוכן קומוס וקנקנתוס ושינו מראיהן פסולים והוא תמוה דבמשנה לא הוזכר מחמת עלמן וכ"ת דאל אית להו דהא גבי מקוה איתא בי"ד בסי' ר"מ דשינוי מראה מחמת דבר שנפל בו פסול ואלו נשתנה מחמת עלמן כשר כמ"ש סכ"ז כ"ח שם מ"כ ק"ו כאן לגט"י דמדרבנן דלא יפסל מחמת עלמן ולכל הפחות ה"ל לתנא לכתוב רבותא כאן.וברמב"ם ליתא בחמת לחך מלאה דבין מחמת עלמן. וכתב מו"ח ז"ל דגם בקלת ספרי הטור ליתא וע"ע דלפי הנראה אין מקום לקיים זה : (ב) או שהרה בהם פתו.במתני' תנא כן בלשון הת"ק ואמר אח"כ שמעון התימני אומר אפי' מתכון לשרות בזה ונפל לשני כשרים . וכתבו הר"ם והרא"ש מביאו ב"י דהאי אפי' הוא טעות וע"ל אם מתכון כו' . וטעם שמעון התימני שבעי' דוקא מתכון למלאכה . ופסק הרמב"ם הלכה כת"ק וכתב ב"י וכן נראה דעת כל הפוסקים שכתבו דמים שנעשה בהן מלאכה פסולין ולא חילקו בין מתכון ובין לא מתכון עכ"ל ואם כן מ"ש כאן אפי' מתכון לשרות בכלי זה ונפל לכלי אחר פסולים לא מתכון בעל הש"ע דדוקא בעינן עכ"פ כונה ואז פוסל אם נפל לכלי אחר אלא אפי' אם לא מתכון כלל כגון שנפל מעצמו ונשרה שם פסולים והש"ע נקט ליישא דמתני' דת"ק פוסל בזה דלא כשמעון התימני והטעם לפסול מים שנעשה בהם מלאכה כ' הרמב"ם דנעשו כמים שופכין ואינם ראוים לגט"י : (ג) או שחפן מהם . זה דעת הרמב"ם וכמשנה איתא

באר הגולה

ט"ו מ"ח ז"ל מו"ח ז"ל מ"כ בהגהות רש"ל ובשלג יש מומרים ויש מתירין והר"ר מביגדור לא רלה לעטול בשלג אפילו בשעת הדחק ע"כ ונראה דר"ל שיזרוק שלג על ידו ל' ואח"כ יזרוק על השניה דהשלג דינו כמים מ"ל לעטבול בשלג קאמר (וכן עיקר) דפליגי ביה כי היכי דפליגי ביה לענין עבילת כל הגוף בי"ד סי' ר"מ וכש"ע שם אבל ליקח שלג בידו ל' ולשפשפו בידו השניה לד"ה אסור אפילו במים ועמ"ש בי"י סי' ק"ס עכ"ל ול"ל כפי' הראשון שזכר אבל לענין עבילה בשלג במקו' שהוא מכוסה בגומה ויש שם שיעור מ' סאה יש להתיר בעבילת ידים דהא אפי' בעבילת כל גופו כתב רמ"א בי"ד סי' ר"מ ס"ל דלכתחלה יש להחמיר ממילא בעבילת ידים מותר אפי' לכתחלה כנלע"ד לסמוך ע"ז אפי' שלא בשעת הדחק: (כא) אלא ענינו. הטעם שמ"ל על עבילת ידים דהיכן לומו על עבילת ידים אבל עכ"י לומו ויש בכלל מאתים מנה כ"ד הרשב"א מ"ל דגם בקלת ספרי הטור ליתא וע"ע דלפי הנראה אין מקום לקיים זה : (ב) או שהרה בהם פתו.במתני' תנא כן בלשון הת"ק ואמר אח"כ שמעון התימני אומר אפי' מתכון לשרות בזה ונפל לשני כשרים . וכתבו הר"ם והרא"ש מביאו ב"י דהאי אפי' הוא טעות וע"ל אם מתכון כו' . וטעם שמעון התימני שבעי' דוקא מתכון למלאכה . ופסק הרמב"ם הלכה כת"ק וכתב ב"י וכן נראה דעת כל הפוסקים שכתבו דמים שנעשה בהן מלאכה פסולין ולא חילקו בין מתכון ובין לא מתכון עכ"ל ואם כן מ"ש כאן אפי' מתכון לשרות בכלי זה ונפל לכלי אחר פסולים לא מתכון בעל הש"ע דדוקא בעינן עכ"פ כונה ואז פוסל אם נפל לכלי אחר אלא אפי' אם לא מתכון כלל כגון שנפל מעצמו ונשרה שם פסולים והש"ע נקט ליישא דמתני' דת"ק פוסל בזה דלא כשמעון התימני והטעם לפסול מים שנעשה בהם מלאכה כ' הרמב"ם דנעשו כמים שופכין ואינם ראוים לגט"י : (ג) או שחפן מהם . זה דעת הרמב"ם ובמשנה איתא

שערי תשובה

(ומ"ש לתלות בפלוגתא אם אדם אוסר דשא"ש הוא תמוה ועיין מ"ש לחלק בין ההיא דמחיצת הכרם כו' למשליך חלב בקדירת חבירו ע"ש במרדכי דחולין) ועיין באשל אברהם מ"ש בשם ספר בית דוד ובבר"י כתב נ"כ בשמו דאם בדק הכלים במים לראות אם הם שלמים או שבורים פסולים ומים שנותנים בכלים חדשים להכנים בהם יין כו' ע"ש : (ו) במים . עבה"ט ועיין ביד

הגהות רעק"א

היינו כיון דס"ל לחר"ר יוהה דרבעיות מהכי. י"ל גם זוחלין הכני. ולף דמקודם כ' הנ"י דהרשב"א והר"רי ס"ל דמהכי רבעיות וכיון דהרשב"א לף דמיקל ברבעיות.מ"מ זוחלין ס"ל דפסול.א"כ מהיכא תיתא לחסתפק בדעת הרר"י לגווי' מחלוקת היינו דבאמת חזר הרשב"א בתה"א לחה בס' כתיבותיו לפרש הכיא דאפקיכנו בבא ביתתא דמייירי שבאה מוכח דרבעיות ומזה מוכח דרבעיות מהכי בדעת הר"י.אבל בת"ה כ' דמייירי בהא דמוכר לחקוה וכמו דבעתיק בס"ע סי' ק"ס ס"ז מבואר אחר מדבריו בתה"ו ומס"ה ס"ל ב"כ בתה"א דזוחלין פסול אבל לדעת הרר"י ולפי"מ דהיה סוכר הרשב"א בתי' הרבינו הכני. י"ל גם זוחלין מהכי דכיון דאין בכ"ר: **סי' ק"ס** ס"ב עשה כמיס מלאכה . אם ניסה כמיס הכלי אם ניקב אינו מהיס יש לדון דלא מקרי עשה כהם מלאכה . דאין עושים המיס שום פעולה . ונבלו מלאה בעלמה הוא ואינו דומה למודר בהם המדות במג"א ס"ה בשם המרדכי דהתם ע"י המיס הוי תיקון כלי שיוודע דאותו דאוכן עליו אם מהם ואינו תיקון כלי מהם . ומשא"כ בזה י"ל דהוה גלוי מלאה בעלמה אם לא ניקב הכלי וע"ע לדינא : מג"א ס"ק ג' נעשו כשופכין . עשה מלאכה במיס של חברו

באר הגולה

אבל בכלי שבקרקע לכ"ע פסולים כמ"ש ס"ז: (כג) בנטילי . ומבדך על נטילת ידיס מ"א ולבוש שבגה"ב וד"א ויד אהרן : (כד) עיקר. ופיי יאמק הכריע דאם עבל במיס הכשרים לנטילה מבדך על נטילת ידיס ואם הם פסולים לנטילה כמ"ש סי' ק"ס ס"ע מבדך על טבילת ידיס.מ"א :

קס (א) שנשתנו . ואם חזרו לכרייתן כשרים מ"א : (ג) עצמן.ברמב"ס ליתא הך בירסא דבין מחמת עלמן ולכן יש להקל כשנשתנו מחמת עלמן ט"ז מ"ל: (ג) פסולים . כתב הב"ח דוקא בנטילה פוסל שיטו המרלה אבל בטבילה ארבעים סאה לא נפסל משום שיטו מרא דהשתא לטבילת כל הגוף כשרים ק"ו לגט"י : (ד) פתו. אם נתן במיס דבר להריח בגון נרד הוי כשרים בהן פתו שלא. ומ"א כתב אבן לא קי"ל הכי ע"ש: (ה) נתכון . ואם נפל פת מעצמו למיס דעת הב"ח לחמיר . וט"ז אומר : (ו) במים.דוקא לאין מזל אבל אם עמד בה מיס כשר בהן פתו שלא יתחמם והיין היה כבר אוכן אין לפסול המים לגט"י.וה"ה אם נתן דנים חיין לתוך המיס שלא יתחמו לא נפסלו דלא מיקרי מלאכה דאין המים פוסלים בהם כלל רק מלילין ממיס". מ"א ונ"ת וכנה"ג בהם דמש"ל : (ז) פסולים. וס"ה אם הדיח בהן ירקות פסולים רי"ו . ומשמע דירקות דומיא דכלים דאם

ביאור הגר"א

סי"ח:ידו כו'. ניטין ט"ו ב' : סי"ט המטביל כו'. כמ"ש בתוספתא לענייין ניגוב וה"ה לכ"ד דעשה אחד לכולן שאין כאן מים עמאים: ס"כ המטביל כו'. עע"ז : וי"א כו'. עמש"ל סי' ח' ס"ו וסי' ד' סכ"ב :

סי' קס ס"א בין כו'. עור אבל בתתי' דידיס לא שנו אלא נפל לתוכו כו' משמע דוקא תחמת דבר שנפל לתוכו ואפי' במי תוצאת תכן בספ"ח דפרה דכשר וכ

מים שהנחתום מטבל בהם את הגלוסקא פסולים וכשהדיח בהם את ידיו כשרים ופי' הרמב"ם טיפה זו שחפץ מהם מים בחפניו והטעם שכשרים מפני שלא נעשה מלאכה רק במה שבחפניו וכמ"ש כאן. ולפ"ז נ"ל אם הנחתום מדיח בהם ידיו שהם מלוכלכות מחמת הבצק ודמי פסולים הם דהא עשה בכולם מלאכה מעשה דאם נתערבו מעט מים כשרים דבר המרבה מן המיעוט ומ"מ אז שהוא מפרש טיפה דמתני' בזה וטעמו דכל שנעשה בהם מלאכה לגורך הדחת ידיו לא מקרי מלאכה לפסול לגמ"י מחמת זה כיון דעכשיו רוצה בהם ג"כ ליטול ידיו וכ"מ דאיכא פלוגתא בזה דהא כתב הרשב"א כמו הרמב"ם כמ"ש ב"י ואח"כ במ"ש ב"י בשם שה"ת כתב בשם א"ה שהרשב"א פוסל אותו הדין דהיינו בהדיח ידיו וגם הרא"ש ס"ל כהרמב"ם מדפסל מים שנין בהם יין וזה ודאי דלא נרע מהך דהדיח בהם ידיו מלוכלכו' ע"כ שיש כאן מחלוקת וע"כ לא הדיח הש"ע הך הוראה דהדחת ידיו להיתר ורמ"א שהביא דבריו הם תמוהים לפע"ד: שוב מצאתי לרש"ל פ' כ"ה שכתב ג"כ בשה"ת חולק עם הרמב"ם בזה ופסק להל' כהרמב"ם: (ד) וה"ה מים שהנחתום כו'. נ"י כ' הטעם שהתם ידים העוסקים בבצק אין בהם לגלוך הלך לא נעשו כשופכין דה"ל כהדיח כני'מודחים דכשרים. וק"ל מ"ש ממים שלפני הנפח שכיב' בהם הברזל דפסולים בסעיף שאחר זה והוא תוספת' וא"א לחלוק עליה. ולפמ"ש בסמוך דהטעם דל"ם פסול מלאכה מחמת ידים ניחא אבל לא קיי"ל כן כמ"ש בסמוך לענ"ד: (ה) יש מי שפוסל · מטעם דיליף ממי חטאת דכל ששתה כל עוף מהם חוץ מיונה פסול מפני שמנביהים פיהם לאח' שקלטו מן המים והמים מופלי' מפיהם הרי הם כמים שנעשה בהם מלאכה וזו היא דעת רש"י אבל התוס' סברא להו דאין שייך מלאכה בשתיה. וכת' ת"ה דאפי' לרש"י לא פסל אלא למי חטאת אבל לגבי בטלים במיעוטיו. והכ"י הקשה עוד דשאני מי חטאת שהחמירו בו בכמ' דברים וע"כ כ' כאן אלא מראה לפסול וכ"פ רש"ל פ' כ"ס: (ו) אין המלאכה כו'. אבל פסול דשימי מראה לו נפסלו משתית בהמה אין בזה חילוק בין שאובים למי מקוה ומעייבכ"מ מדברי רמב"ם והוא פשוט: (ז) אפי' הים. היינו כלישנא בתרא בגמ' שמביא ב"י והסמ"ג כ' כלישנא קמא דאסור ביד סולדת וטעמו מדאיתא בגמר' ור' יוחנן מתיר בחמי האור ואמר שכל גדולי גליל עושיכן וזה משתמע בפוסקים שבודאי לא היו תמיד מכוונים במים ביד סולדת ובתב רש"ל שבעיקר אבל הב"י כתב כדוב הפוסקים שמותר אפי' בי"ם ומה שהקשה הסמ"ג מגדולי גליל נראה דה"ק שלא נהגו לדקדק אם המים הם רותחים שהי"ם בהם ממילא אם אירע לפעמים שהיה כך לא היו פוסלים בשביל זה: (ח) בכלי לא. דכי

בחפניו המים הנשארים לא נעשה בהם מלאכה לפיכך כשרים אם לא נשתנו מראיהן (ד) [וה"ה מים ו שהנחתום מדיח ידיו בהם מן הבצק הדבוק בידיו][כ"י בשם ר' יהודא]:

ג ז מים שלפני הנפח אעפ"י שלא נשתנו מראיהן פסולים מפני שבידוע שנעשה בהם מלאכה דהיינו שכיבה בהם הברזל ושלפני הספר אם נשתנו מראיהם פסולים ואם לאו כשרים:

ד מ מים ששתו מהם התרנגולים או ז שלקק (פי' שתיית הכלב נקרא לקיקה) מהם הכלב (ה) יש מי שפוסל ואין דבריו נראין אלא בין באלו בין בכל שאר בהמה ט חיה ועוף יש (מ) להכשיר:

ה (ו) י אין המלאכה פוסלת אלא במי' שאובים בין שהם בכלים בין שהם בקרקע אבל לא במי מקוה או מעיין בעודם מחוברים:

ו * כ חמי האור נוטלים מהם לידים (ז) אפילו הן חמין

ח (ט) שהיד סולדת [פי' כל שכריסו של תינוק נכוה הימנו] בהם:

ז ל חמי טבריה (°) יכול להטביל בהם את הידים אבל ליטול מהם(ח) בכלי לא ואם המשיך אותן בארץ דרך

ט חריץ חוץ למקומן (°) והפסיקן מהמעין הנובע [מס] אם יש בהם שיעור מקוה מטבילין בהם הידים *ואם י אין בהם שיעור מקוה לא ואם חריץ זה מימיו מחוברים למי המעין הנובע הם לרש"י והרשב"א יא אין מטבילין בו את הידים ולהר"ה יונה מטבילין בו את הידים:

ח מ טעם פיסול חמי טבריה לנטילה מפני שהם מרים ואינם ראוים לשתיית הכלב *אבל אם ימצאו מים חמין נובעין שהם ראוים לשתיית הכלב נוטלין מהם לידים:

ט נ מים מלוחים או סרוחים או מרים יב שאין (י) הכלב יכול לשתות מהם פסולים לנטילת ידים אע"פ שכשרים למי מקוה לטבילה ס ואם הם עכורים מחמת טיט שנתערב בהם אם הכלב יכול לשתות מהם כשרים בין לנטילת ידים בין למקוה ואם אינו יכול לשתות מהם פסולים לשניהם:

י °ע נוטלים ידים בכל דבר שתחלתו מן המים כגון יבחושים (פי' תולעים) אדומים או שומן דג. (ונראה דוקא אם רפקן

°ומ"ל סי' קס"ב ס"ט ע' סי' כ"א ע' מ"ל ח"ב ס"ב

מכם מלאכה משמע דאם נתן לתוכן דבר המריח לא מפסלי וכשל"ה כ' שקיבל מרבותיו שאם נתן לתוכן שפיקנרדיא שריחו פסולים דהוי כשרה בהן פתו עכ"ל וע"ע דמ"כ למה הולרך לפסול דיו לתוכן משום שימוי מראה (°) לפסול משום מלאכה ועוד דכשלמא כשרה פתו עשאן כשופכין כמש"ל אבל הכא נתכוין להסריחן וגדולה מזו כ' בסי"ב דטולין מעבר ומי דבש בשעת הדחק ואפי' למאן דפסיל היינו משום שהם משקין אבל במים כשר לכ"ע ואפשר דרבותיו ס"ל (°) בדעת רש"י ואתן לא קי"ל הכי כמ"ש ס"ד ע"ש: ו שהנחתום מדיח. דשתם ידיה העוסקים בעיסה אינם בהם לגלוך ה"ל כבלים מודחים (ב"י) ועפמ"ש: ז שלקק מהם הכלב · והכ"ח כ' דיש להתמיר בשעתה מהן כלב או חזיר דגמאסין וה"ל כשופכין וכ"כ הת"ה בשם ה"ז ור"ח וכ"כ המרדכי בשם התוספתא ואלו ראה הרב"י לא חלק עליה: (°) כתב הרמב"ם שוף מקוואות מים כשרים שנתן לתוכו מעט מים הפסולים לגע"י הרי אלו כשרות נטל מן הכלים הסיעור שנתן ונשארה רביעית בלבד כשהיתה ה"ז פסול מפני שהמים הפסולים הבלימו הסיעור וטעמו מדאמרי' פ"כ דזבחים דף כ"ב כל המשלים וכו' למעוטי נתן שאה ונטל שאה וכו' (כד"ה) משמע ברש"י דוקא כשהיה בו רביעית בלימוש דלא חשיב שיעור מקוה דרביעית לבטוליהו וכ"מ ברמב"ם ומדכתבו הרב"י בב"ה פה משמע דש"ל דלעניין חולין אתמר אבל הכא נתכוין הרב"ל דלעניין תרומה דוקא אתמר וכ"ד הרמב"ם דלא כתבם בה' ברכות וכ"ה בת"ה שבטלים במיעוטן: ח שיש"ב. ורש"ל אוסר בים"ב: ט חריץ. היינו חריץ שבקרקע דלאו שאובין הם (°) עפ' קנ"ע ס"ז: י אין בהם שיעור. (°) ואפי' להמכשירין בסי' קנ"ע סי"ד הכא פסול דגזרי' חריץ אטו מגא וכ"כ בלבוש וכנמ' דלא כע"ת: יא אין מטבילין. דגזרינן אטו מגא והרר"י סבר דדוק' כשאין מחוברין דפסולים לטבילת הגוף גזרי' אם יטבול בו הידים יטול בו ג"כ הידים אבל מחוברים דטובל בהם כל גופו כ"ש ידיו ליכא למיגזר: יב שאין הכלב. מי הים ראוין לשתות הכלב

דש"י לקולא במעיינות מוכנין וחרים כשין חמי טבריא דלא נגזור בים לרש"י אטו מגא ואין לתאריך בנאן ודו"ק היעבנים"ק י"ב (°)פי' שבטל. אבל אם עדיין לא נעל אסור ליטול כיון דספק זה נקל לברר: שם (°)כל הכך פסיקות. ר"ל דהוי ס"ם לאיסורא.

באר היטב

היו מודסים ונקיים כשרים דלא מיקרי מלאכה. ומ"מ אם שרה בהן ירקות שלא יוכמשו מיקרי מלאכה ופסולים דלא נרע מלינן יין במים וה"ה אם נתן כלי במים בימות החמה שנתבקבו כדי שיתכולו פסולים מ"ל פ"ש: (ח) להכשיר. וכ"ם כ' דים להמתיר כשסם, מהן כלב או חזיר דגמאסין וכן דעת רוב האחרונים:

(ט) שהיד סולדת בהם. ורש"ל אוכר בים"ב ובדיעבד יש לסמוך על הב"י: (י) הכלב. מי הים ראוין לשתות הכלב אם מרתיחין אותן ברב"ז ח"מ סי' רל"ד מ"ל. ועיין בהרשד"ם סי' קנ"ח:

חכמת שלמה

מים הפסולים או הוי מע"מ דאם נתערבו מע"מ אז פסולין לנטילה אף אם נתערבו מיעוט פסולים ברוב כשרים אז נתבטלו ברוב וכמו דקיי"ל בהלכות פסח לענין מים שלנו שנתערבו חד בתרי במים שלא לנו והיה בזה. והנה באמת נראה לכאורה להכריח מן המשנה דאף במיעוט מים פסולין פסול דהנה גרסינן במשנה פ"ח דסרה משנה יו"ד ואולי הם מי תרועבת אחד כשר ואחד פסול דשתי שנתערבו (כלומר בזה פסולים) שניהם כשרים שנתערבו כשרים ור"י פוסל וכתב שם הרע"ב דר"י פ"ב דנזר שניהם כשרים אטו אחד כשר ואחד פסול. ונראה דטעם פלוגתתן הוי כך דהמשנה מיירי אף בנתערב מיעוט פסולין בהרבה כשרים נמי פסולין לחשאת והטעם אף דמדינא בטל ברוב מכל מקום דגזרינן בתערובת מיעוט פסולין אטו דוב פסולין כמו דגזרינן בחציצה מיעוט המקפיד אטו רובו המקפיד כן ה"נ גזרינן מיעוט פסולין בהרבה כשרים אטו הרבה פסולין במיעוט הכשרים ולכך שוב לא גזרינן בתערובת כשרים בכשרים במיעוטן אטו פסולין דהוי גזירה לגזירה ור"י לטעמיה אזיל דס"ל מין במינו לא בטיל וא"כ פסולין בכשרים מדינא הם פסולים ולא משום גזירה לכך שוב גזרינן מיעוט כשרים בכשרים אטו פסולין ולפי"ז י"ל דהרבה כשרים בהרבה כשרים פסול אף לרבנן דגזרינן אטו פסולין כמו דגזרו ברוב שאינו מקפיד אטו רוב ומקפיד וא"כ עכ"פ לפי"ז מוכח דאף מיעוט פסולין ברוב כשרים נמי פסולין וא"כ נראה דגם לדידן בנטילת ידים הוי כן. ומיהו לפמ"ש דהטעם רק מכח גזירה אטו הרבה פסולין ממילא בנטילת ידים דהוא נופא דרבנן לכך ודאי אין לגזור מיעוטין אטו רובן. גם יש לומר דשאני סרה דהחמירו כמה חומרות ומעלות אבל בנטילת ידים נראה דודאי הדין כמ"ש דבמע"מ פסולין ובמיעוט פסולין כשרים לנטילה ודו"ק: שם סעיף ב' עשה במים מלאכה וכו'. נ"ב עיין במג"א ס"ק ז' מ"ש דאם היה

כתב דפפקיכו לגמרי משמע וכפי' הרשבון שבתוס' שם והשתא מקוקה גזר שיראה שאין כהן מ' סאה ולא עירוב ואפ"ה מותר כ"ם בכלי ורי"ח כל גופו כל מקוה מים כשרים ס

הכלב אם מרתיחין אותן (רדב"ז ח"א רל"ד) : יג אז שיש לו ספק . (°) פירוש שנטל ידיו ונסתפק אם היה בהם כשיעור כ"ל דלא כע"ת . והר"ם כתב דאפי' יש בהן (°) כל הך ספיקות עהור וכל ספק במחלוקת הפוסקים נקטינן לקולא (ת"ה כ"י) · כ' בית"ם סי' ע"ז אם נטל כראוי וספק לו אם נטמאו אח"כ א"צ ליטול אפי' לאחת ידי ספק ע"כ ול"ע דהא היסח הדעת פוסל כמ"ש סס' קע"ג ועסי' קס"ד ס"כ : יד מי שלא נטל ידיו . ולכן היולא מבית הכסא יכול לשאוב מים בחפציו מן החבית ליטול ידיו (יש"ם וע' בתוס' סוטה דף ט"ו) : טו לא נפסלו · דהא בס"כ בנחתום לא חייבי בידים נטולים ואפ"ה כשרים ואף על גב דנטל ידו אחד ופשפשה בחבירתה טמאה בסי' קס"ב ס"ד יש לחלק בין פסול טומאת המים שעל הידים בשעת נטילה דבקל נטמאו בשעת נטילה אבל בכלי לא נטמאו (ת"ה) : טז הסלג · וכ"י בי"ד סימן ר"א ס"ו כתב דיש להחמיר שלא לטבול גופו בסלג אם אינו מפושר . ובשעת הדחק מותר לטבול ידיו בסלג אפי' אינו מפושר כיון דנטו"י דרבנן עכ"ל בב"י ובש"ע שם ס"ל כתב סתם דמטבילין בסלג משמע אפילו אינו מפושר והכא נבי נט"י פסק דוקא שרקן ואיפכא מבעי ליה ולכן יש לסמוך לטבול ידיו בסלג אפי' לא רסקן אם יש בהם מ' סאה וי"ל דמ"ש אם רסקן כו' כשנטל בכלי רק אטולים מהם כלו' כשנטל בכלי ושופך על ידו לריך ריסוק דאין נט"י אלא במים (°) וכ"מ ממ"ש בהג"ה ס"י אבל לטבול ידיו במ' סאה שבקרקע שרי אפילו לא ריסק' וכמ"ש בי"ד שם ומ"ש הרמב"ם וריסקן הייו למעך אלו כמ"ש הב"י והכ"מ ול"ל דשלג המונח על פני הארץ כל שיש מ' סאה מחובר יחד אפי' נמוך מאד מותר וע' בנדה דף י' ע"ב דלענין טהרה הוי ריסוק דאין נט"י אלא במים (°) וכ"מ בהג"ה ס"י אבל לטבול ידיו במ' סאה שבקרקע שרי אפילו לא ריסק' וכמ"ש בי"ד שם ומ"ש הרמב"ם וריסקן הייו למעך אלו כמ"ש הב"י והכ"מ ול"ל דשלג המונח על פני הארץ כל שיש מ' סאה מחובר יחד אפי' נמוך מאד מותר וע' בנדה דף י' ע"ב דלענין טהרה הוי ריסוק : ט"ז סק"י (°) לחה לא פסק כרבנן . לפי הרש"ל לא ראה ספר ה"ה בהרוך שכ' כן לחר וכן לחר כו' ולא ראה רק דבריו שבקונ' שהעתיק כאן בש"ע וכוי ס"ד דרש"ל הרשב"א ס"ל הא דאמרינ דאינ לחה אינ נטולין ידיהם בהכוונה דפסלו לנטילה אפילו דיעבד אלא ר"א מכשיר לנטילה ולא אסר אלא לכתחילה משום איבוד ופסק הרשב"א כר"א כן הוי ס"ד דרש"ל . לכן הקשה לחה לא פסק כרבנן והירך דגם רבנן מעמייהו משום איבוד וע"ז הקשה הט"ז דעדיין אין מתורץ דאבדי לענין איבוד לחה פסק כר"א דלא אסר לכתחילה אלא בנתן מים ואחה תירץ הט"ז דכיון דלא ראה רש"ל רק מ"ה הקלר היה סביר דמ"ש תהה"ק בקונב ברכה לעלמו הוא אפילו עדיין לא נתן מים דמ"מ על יין קונב ברכה המילה ספיר פסק הבה"ק כרבנן לענין איבוד להירולי דרש"ל . אבל לפי האמת שבתב הרשב"א דדוקא נתן מים בשיל אחר לחה לא פסק (°) : שם מהילת מי פירות . דלא יש מי שפוסל מי פירות רק הראב"ד שהוא דיעה ראשונה אבל דיעה ראשונה כ' דמכשירין כיון כ"ש מי פירות הרי אפי' רש"ל דפוסל כיון מכשיר מי פירות וכתו שביארתי אות י"ג: מ"א סקי"ט (°)ג' מחלוקת. בחמת יש ג' מחלוקת דהיינו הראב"ד אוסר אפילו מי פירות ורש"י הכשיר מי פירות ופוסל יין ורשב"א מתיר גם יין. אלא דכתב"א אלשון ש"ע קשה ליה דמשמע מלשונו דדיעה שניה פוסלת מי פירות וקי"ל: שם (°)ואף על גב דנשתנו ר"ל כיון דתי דבש הוי מים ליפסל"ו משום שינוי מראה דבמי פירות לא מיפסל שינוי מראה כמו שבתב במ"א סקי"ח והטעם משום דמי פירות עומדים במראיתם הראשונה משא"כ בהא : (ש"ע סי"ג) (°) כשנטלים זה אחר זה ר"ל אפילו

שערי תשובה

ידים ע"ש . ונראה דמ"מ יש לו לברוך ידיו במפה ג"כ כמ"ש בסי' קנ"ח ס"ק ט"ו : (יה) בלבד עיין בה"ט ועיין בפר"ח לקמן סי' תס"ב ומ"ש :

ט"ז מ"ש:(יג)ר"ל.דסס מבואר אפי' לא רסקן כסרי' לאקוה ומכ"ש לנט"י. ומזה נראה להתיר להולכי דרכים שאין לסס מים שילך למקום עמוק מסלג ויתחבר ידיו בהם מיהו ידקדק דיהא סס שלג כשיעור מקוה ע"ת וכ"כ ט"ז בסי' קנ"ט ס"ק ד' אם הסלג מכוסה בגומא ויש סס שיעור מ' סאה יש להתיר בנטילת ידים אפי' לכתחל' ע"ש. ומ"ל מתיר אפי' המונח על פני כל הארץ כל שיש מ' סאה מחובר יחד אפי' נמוך מאוד ע"ש. וכתב ל"ח אבל ליקח שלג בידו אחת לספסף בידו הכי לד"ה אסור עיין בס' גן המלך סי' ל"ה : (יד) בלבד . עיין בחכמת פריס מאירות סי' ל"ח וביד אהרן ובסכנה"ב :

יד אפרים

אינם נכתבים והיינו דמדמי לה לגיון יין במים שע"י כח הגיון שבמים תכניסן אותו לתוך עצמותו של היין וגורם בהוה פעולת הגיון . אבל בדגים שלא יתוהו אינו עושה פעולה בעצמותן של דגים אלא המים משמרין אותן שאין שולט בהן כ"כ אחיר שע"י שאין יכולין לסבול אחיר היבשה הם מתים והמקום גורם שיש בו מים שבעבעים שיהיו וגיגולים ממיתה אבל מ"מ אין המים פועלים שום דבר בעצמותן של דגים כלל :

סי' קס בט"ז ס"ק י' דלכתחלה אסור ליטול בין שהוא בכ"ל . דברי תמוהין מ"ש הרשב"א והש"ע בדיעה ב' ר"ח וז"ל

וכן הכריע בב"י ביו"ד שם לענין נט"י לפחות וכ"ש שם פ' דאף לתקוה כשר וע' בהג"ה שם ועמ"ש: יש מי כו'. ברכות ל' ב' ה"ר יון כו' ופי' הראב"ד שלא לנט"י לאכילה דאין נטילה אלא במים ולא בשום משקה דשאותו בטהרת תקוה לתרומה שמהכות דבתיב וידיו כו' אלא לנקיות בעלמא קאמר : דהא דעה הרשב"א שכ' בה"ה ול"ב דא"כ ליתא ואין רוחצין את הידים בנטילת קרא ע"ש בטלא שאריך כלי וכ' ומסתברא שבין לר"א כין לחכמים אין הלכתא אלא משום זלזול אחר שהוא עומד בטילות ורחוי לברך בפה"ג אבל בדיעבד בעולם עלתה הנטילה. וז"ש אלא שאסור כו' עד שקובע כו' לאפוקי אחר משקין אפי' לכתחילה מותר ואין משום זלזול כיון שאין קובע ברכה לעצמו : וי"א דוקא כו' . כמ"ש בפ' ר"ה קפדינא אחזותא כו' ופ' הראשונה ס"ל כמ"ש הרא"ש דוקא מים שבאתנו הראיתם כמ"ש בפל לתוכו כו' משא"כ מי פירות וראיה שאין פוסלין את המקוה בסרין נתן סאה וע' בהמגדל הביה : ויש מ"ש שכל מי פירות כו' . ר"ל דיין פסול לנט"י אבל מי פירות כסרין וכזה דעת רש"י ע"ש בד"ה ומועלין בו' ומסאתן בו' . ותע"ג בדנבחים כ"ב ל' אחרינן לתעוני נתן סאה כו' לאו בתי פירות אלא בתוהן שאין לסס ר"ל אם מים אלא לנקיות בעלמא קאמר : ותע"ג דרשב"ם בתוס' ובהרא"ש דמזכיר בתרין טעמי ובתוספות ובהילכן ס"ה וע"ש : סי"ג צריך כו' וה"מ כו'. ק"ו ל' ומ"ר כו' אינו אבל אבל דעת הראב"ד והר"י דלעולם צריך רביעית אלא דבי תאו מטירי טהרה אפי' דבי תאו מטירי טהרה הכי הוא דאתי מטירי טהרה אבל אם הוה פוסק הקיולות וכמ"ש בהקוה פ"ב דתניגה אם היו רגלו כו' ע"ש ונע"י מתעלו' דרבנן בתים בטיים ג"כ בגון לתרומה לדעתו אבל בתים הראשונים לעולם רביעית : ובלבד כו' . שהרשב"א הקשה מאי הוה דאתי מטירי טהרה אבתי אין בו רביעית ותי' שאינו פוסק הקיולות וכמ"ש בהקוה פ"ב דתניגה אם היו רגלו כו' ע"ש ונע"י מתעלו' דרבנן

הגהות רעק"א

י"ל דאף דקי"ל דאדם אוסר דש"ם בתעשה . מ"מ כיון דעשה דשויהו שופכים ולאו כל כתיהה לעשות מי חבירו שופכים ולא נעשו שופכים לגבי כעולם וע"ש לדיק : ס"ב אלא בתים בלבד . ע' פר"ח ס"ם הת"כ :

מחצית

מעט מים מן הרביעית ולא נשאר כ"א רביעית ה"ה פסול כיון דליכא רביעית אלא מים כשרים והן הן דברי הרמב"ם : ומשמע בהש"ע כו' שבתב וז"ל דאא חשוב שיעור זעזע מרביעית לבטליהו . משמע דוקא משום קונן שיעורו אלינו רק רביעית כשרים : ומדבתבו הרב"י בבר"ה פה בל"ל : וכ"כ בת"ה שבטילי בתיעבו . מ"מ בל עופות שבתו אין המים דאפי' לדעת רש"י דבקאת שתיתן פוסל משום מלאכה מ"מ בי"י מודה דדוקא בחטאת אחמירו אבל לא בנט"י משום דבטלי' בתיעבו בבתיב ד' ולא חילק אם המים שבתו מהן הוי רביעית מלומר אי יותר או אם לקח מהן מים בשיעור שבקיאו לתוכן אפ"כ בכל ענין כשרים לענין נט"י ובטלי' בכל ענין:(ס"ק י)אין כו' ואפי' להמבכירי' לענ"י מקוה שאין בה מ' סאה לטבילת ידיים: (ס"ק יא) אין מטבילי' כו' . והרר"י סבר דדוקא כו' ר"ל דהגמרא דגר מיירי דוקא כו' : גזרי' אם יטבול כו' דלא יסיק אדעתיה דהוכשרו מלד טבילת ידים דיעבד כמו שפסולי' לטבילת הגוף פסולי' גם לטבילת ידים אע"כ משום טבילה ויבשיר נ"כ ליטול ממנו בכלי ויטול בהן ידיו : כ"ש ידיו . ויסיק אדעתיה דמשום טבילת ידים הוא ולא משו' טבילה : (ס"ק י"ג) אם סי"ל שפק כו' דלא בש"ת דמיירי קודם טבילה אם יאל שפק אם הן בשיעור מותר ליטול בהן משום דהוי שפק דרבנן וע"ז הקשה לו דאין זה שפק דאזיל דלא מקרי שפק ולכן כ' מ"א דמיירי שבבר נטל ונשתפק אי היה בהן בשיעור דשפיר הוי שפק דרבנן : א"ל ליטול אפי' לאחת י"ש . משום דמוקמי' ידיה אחזקת בשרות : וע"ש דהא היסח הדעת כו' וכיון דמשופק אם נטמאו אין לך היסח הדעת גדול מזה : (ס"ק י"ד) מי שלא כו' הוא מב"ה כו' . ר"ל דא"ל לטבילה אז בלי בדלעיל : ליטול ידיו . אבל מים שבידיו ודאי פסולים ב"כ הט"ז : ועיין בתוס' סוטה . ר"ל התוס' בתבו שם דאי נטל בתפיו לא מקרי נעשה בהן מלאכה ואייתי ראיה מדין בחתוס שבסעיף ב' ובמ"ש מ"א בס"ק שאח"ז : דהא בסעיף ב' בע"ל : דבקל נטמאו . כיון דבאים אז לטהר טומאת היד : (ס"ק טז) השלג כו' דיש להחמיר אלא לטבול גופו כו ר"ל אע"פ שבראה לרבב"ר עיקר דטובל גופו אפי' אינו מפושר . דלדעתו רוב הפוסקים ס"ל כן מ"מ כיון דקלא חולקים וטבילת הגוף הוא אינו אבל טבילת ידים כיון דאינו אלא דרבנן אחקמיה אעיקר דינא ובריש : ובש"ע כו' אפי' אינו מפושר . וחזר בו ממ"ש בחבורו להחמיר : ואיפכא

באר היטב

(יא) טהור. אפי' יש בהן כל הך ספיקות טהור וכל ספק במחלוקת הפוסקים נקטינן לקולא . מ"ה ב"י ממ"ש בהלק"ט ס"ב סימן ק"ל: (יב) טמאים. ולכן הוא"ה מב"ה יכול לשאוב מים בחפציו מן החביות ליטול ידיו.רש"ל

ביאור הגר"א

למעוטי יבחוטין כו' : ונראה כו'. עיו"ד סי' ר"ח ס"ל בהג"ה ולקמן סי"ב: וכל ספק כו'. שם ופ"ד דטהרות : ס"יא ויש מי כו'. הה"ל אמרינן שם ספק ד"ה טהור ובע"ז ל"ז ב' כי אתו בו' וע' כ"מ שם וכ"מ בתוספתא הביאה הר"ם פ"ב דתקוואות מתניתין ג' רי"ל אומרים לו שלא יטבול כו' לתה זה דומה כו' שזה ספק ידיים : מי שלא כו'. ממ"ל ס"ב אבל אם טבל כו' : אבל אסור כו'.ע"ש קע"ט ס"י ובתוספתא הנ"ל בסבול ד' דברים כו':ס"יב השלג כו'.כמ"ש בזבחים שם בל המטלים כו' ולא תמעטו אלא נתן סאה כו' וכתב"ם בפב"ה הטתא כל גופו וכרפ"ו דמקוואות יש כו' והעידו כו' . אם ריסקן כו' . ע' מרדכי פ"ד דשבת אמר' המתניתין במפושר אבל בתוספתא הביאה הר"ם שם ענולי שלג המשקעין במקוה הרי אלו מעלין

חכמת שלמה

טבח ומוכר שומן וכו' . עיין בזה בהשמטות לי"ד הלכות נדה סי' קצ"ח מ"ש על דברי המגא"ב הלדר בעזה"י עיי"ש ועיין בפרי מגדים באשל אברהם ולא נחית בכלל מ"ש שם ביו"ד ודו"ק היטב :

השקר

מבב"ל . דיהו דחזר בו בש"ע בדין שב' בחבורו להחמיר בטבילת הגוף אבל מסתמא מסברתו שב' בחבורו לא חזר דש"ל דיותר יש להקל בטבילת ידים מטבילת הגוף לענין זה וכיון דהקיל בש"ע י"ד לענין טבילת הגוף כ"ש שיש להקל לענין טבילת ידים . וי"ל דגם הרב"י מודה דמותר לטבול ידיו בשאינו מרוסק . דמ"ש אם רסקן כו' אפי' כו' : ומ"ש הרמב"ם וריסקן ר"ל לענין טבילת הגוף : ועיין בדה דף י"ז ע"א דלענין טהרה הוי מיבור דתניא הסלג כו' נטמא מקצתו לא נטמא כולו דאין לו חיבור לענין טומאה אבל נטהר כולו ופרש"י דמים וסלג יש להו טהרה במקוה ע"י הסקה וחריב ואמר הברייתא אם נטהר מקצתו דהיינו בהסיק על פני הכלי למעלה נטהר כולו גם מה שתחתיו לפי שיש לו חיבור ובאלו מסיק כלי אלא מים אפ"ג שלא הוסק רק מים העליונים מ"מ גם שבתחתית הכלי טהור וס"ל למ"א דבמו לענין טהרת עצמו י"ל חיבור ה"ה לטהר אחרים י"ל חבור : ומיהו הש"ך בי"ד דשם אלק על הרב"י וס"ל דאדרב' רוב פוסקים וגם הרמב"ם ס"ל לענין טבילת הגוף בעי' שיהיה מפושר וא"כ מצד הדין לענין טבילת הגוף בעינן שיהיה מפושר פ"ש וא"כ מסתמא למ"א דלהש"ך אפי' טבילת ידים בעינן מפושר כיון דרוב הפוסקים ס"ל כן לענין טבילת הגוף וכן הוא עיקר הדין א"כ אף שבטבילת ידים יש להקל אפי' במ"מ כיון דאין בה אפי' לסמוך דמיקל בטבילת הגוף לכן גם בטבילת ידים אין להקל : (ס"ק י"ט) שכל כו' מכשירי' נמי בשאר מי פירות ולמה) עשה (°) ג' מחלוקת. ואפשר דכוונתו על דבש כמ"ש בב"י אבל בחמת פירושו מי דבש כמ"ש רמ"א ודכוותי' בי"ד סי' ק"ג ס"ד.ומ"ש דעיקרן מים וכ"מ בעירובין דף כ"ט ע"ב בתוס' דיש להם דין מים לפסול המקוה בג' לוגין ואין להם דין מי פירות ע"ש (°) ואע"ג דבשאר מרתיהן ל"ל כיון דלהשתי לעלוי' לא מפסלו בהכי:ב שבאו ליטול כח.משמע דוקא בשאתכוו ליטול

דכי תקון רבנן נטילה לאו בחמין תקונו הכי גרועי מחמי האור שלא היתה להם שעת הבושר(רש"י): (ט)אבל אסור לרחון ידיו כו'.רש"ל כ' בפ' כ"ה דפשוט שאין הידים פוסלין בנגיעה את המים ומ"ה היולא מבה"כ ובא ליטול ידיו דרך טהרה יכול לשאוב בחפציו מן הדלי ולרחון ידיו והמים לא נטמאו וכשרים אח"כ לנטילה

דלא עדיף משלג וכו') :

יא פ מים שיש לו ספק אם נעשה בהם מלאכה או לאו

יג או שיש לו ספק אם יש בהם כשיעור אם לאו או אם הם טמאים או טהורים או ספק ; אם נטל ידיו או לאו (יח) טהור [וכל ספק טהרה בידים טהור] [עור] ק ויש מי שאומר שעם כל זאת אם יש לו מים אח"ים יטול ידיו ויוציא עצמו מן הספק : הגה יד *מי שלא נטל ידיו ונגע במים טו לא נפסלו אותן מים לנטילה ולא מקרי מים (יב) טמאים (ט) אבל אסור לרחון ידיו ממים שנטל בסס תבירו כבר : [תרומת הדשן סי' רל"ט] :

יב טז * ר השלג והברד והכפור והגליד(פי' המים הנקפי' מרוב הקור) [א] והמלח אם ריסקן עד שיעשו מים נוטלין מהם ושובלין בהם אם יש בהם כשיעור(עיין בי"ד סי'(יג) ר"א ס"ל) ס יש מי שאומר שאין נטילת מים ראשונים (י) אלא יז במים (יד) בלבד וי"א פ שהיין כשר לנטילת ידים בין נתן לתוכו מים בין לא נתזלה תוכו מים אלא שאסור לעשות כן לכתחלה כדי שלא יהא כמזלול בדבר חשוב שנשתנו לעילוי (פירוש נשבח) עד שקובע ברכה לעצמו (יא) (וי"ל דוקא יין לבן אבל יח אדום לא) (מרדכי פרק אלו דברים) א ויש מי שאומר יט (יב) שכל מי פירות ראוים לנטילת ידים בשעת הדחק : [וכ"ם דמותר ליטול ידיים בשעת הדחק בשכר לו (יג) במי דבש המבושלין דשיקרן מים] (הגהות אשר"י) :

יג ג צריך שיהא במים רביעית והני מילי לאחד אבל לב' כ שבאו ליטול כאחד האחרון א"צ ואפילו בזה אחר זה גובלבד שלא יפסיק הקילוח כיצד היה רביעית מים בכלי ופשט אחד ידיו ואחד יוצק על ידיו ובא שני ופשט ידיו למטה ממנו סמוך ליד הראשון וקילוח יורד על ידו של ראשון ולידו של שני שלמטה ממנו ידי שניהם טהורות אע"פ שפיחת שיעור הרביעית כשהם מגיעים לידיו של שני ידיו טהורות מפני שהם באים משיורי טהרה ד ויש מתירים אפי'(°)כשנטלים זה אחר זה הואיל ובשעה שהתחיל הא' ליטול מהם היה בהם רביעית גם לשני זה עולים מפני שבאו

ליטול

ט"ז מ"ש:(יג)ר"ל.דסס מבואר אפי' לא רסקן כסרי' לאקוה ומכ"ש לנט"י. ומזה נראה להתיר להולכי דרכים שאין לסס מים שילך למקום עמוק מסלג ויתחבר ידיו בהם מיהו ידקדק דיהא סס שלג כשיעור מקוה ע"ת וכ"כ ט"ז בסי' קנ"ט ס"ק ד' אם הסלג מכוסה בגומא ויש סס שיעור מ' סאה יש להתיר בנטילת ידים אפי' לכתחל' ע"ש. ומ"ל מתיר אפי' המונח על פני כל הארץ כל שיש מ' סאה מחובר יחד אפי' נמוך מאוד ע"ש. וכתב ל"ח אבל ליקח שלג בידו אחת לספסף בידו הכי לד"ה אסור עיין בס' גן המלך סי' ל"ה : (יד) בלבד . עיין בחכמת פריס מאירות סי' ל"ח וביד אהרן ובסכנה"ב :

ביאור הגר"א

(יא) אבל אסור כו' : ונראה כו'. עיו"ד סי' ר"ח ס"ל בהג"ה ולקמן סי"ב: וכל ספק כו'. שם ופ"ד דטהרות : ס"יא ויש מי כו'. הה"ל אמרינן שם ספק ד"ה טהור ובע"ז ל"ז ב' כי אתו בו' וע' כ"מ שם וכ"מ בתוספתא הביאה הר"ם פ"ב דתקוואות מתניתין ג' רי"ל אומרים לו שלא יטבול כו' לתה זה דומה כו' שזה ספק ידיים : מי שלא כו'. ממ"ל ס"ב אבל אם טבל כו' : אבל אסור כו'.ע"ש קע"ט ס"י ובתוספתא הנ"ל בסבול ד' דברים כו':ס"יב השלג כו'.כמ"ש בזבחים שם בל המטלים כו' ולא תמעטו אלא נתן סאה כו' וכתב"ם בפב"ה הטתא כל גופו וכרפ"ו דמקוואות יש כו' והעידו כו' . אם ריסקן כו' . ע' מרדכי פ"ד דשבת אמר' המתניתין במפושר אבל בתוספתא הביאה הר"ם שם ענולי שלג המשקעין במקוה הרי אלו מעלין

הגהות רעק"א

אינם נכתבים והיינו דמדמי לה לגיון יין במים שע"י כח הגיון שבמים תכניסן אותו לתוך עצמותו של היין וגורם בהוה פעולת הגיון . אבל בדגים שלא יתוהו אינו עושה פעולה בעצמותן של דגים אלא המים משמרין אותן שאין שולט בהן כ"כ אחיר שע"י שאין יכולין לסבול אחיר היבשה הם מתים והמקום גורם שיש בו מים שבעבעים שיהיו וגיגולים ממיתה אבל מ"מ אין המים פועלים שום דבר בעצמותן של דגים כלל :

סי' קס בט"ז ס"ק י' דלכתחלה אסור ליטול בין שהוא בכ"ל . דברי תמוהין מ"ש הרשב"א והש"ע בדיעה ב' ר"ח וז"ל

וכן הכריע בב"י ביו"ד שם לענין נט"י לפחות וכ"ש שם פ' דאף לתקוה כשר וע' בהג"ה שם ועמ"ש: יש מי כו'. ברכות ל' ב' ה"ר יון כו' ופי' הראב"ד שלא לנט"י לאכילה דאין נטילה אלא במים ולא בשום משקה דשאותו בטהרת תקוה לתרומה שמהכות דבתיב וידיו כו' אלא לנקיות בעלמא קאמר : דהא דעה הרשב"א שכ' בה"ה ול"ב דא"כ ליתא ואין רוחצין את הידים בנטילת קרא ע"ש בטלא שאריך כלי וכ' ומסתברא שבין לר"א כין לחכמים אין הלכתא אלא משום זלזול אחר שהוא עומד בטילות ורחוי לברך בפה"ג אבל בדיעבד בעולם עלתה הנטילה. וז"ש אלא שאסור כו' עד שקובע כו' לאפוקי אחר משקין אפי' לכתחלה מותר ואין משום זלזול כיון שאין קובע ברכה לעצמו : וי"א דוקא כו' . כמ"ש בפ' ר"ה קפדינא אחזותא כו' ופ' הראשונה ס"ל כמ"ש הרא"ש דוקא מים שבאתנו הראיתם כמ"ש בפל לתוכו כו' משא"כ מי פירות וראיה שאין פוסלין את המקוה בסרין נתן סאה וע' בהמגדל הביה : ויש מ"ש שכל מי פירות כו' . ר"ל דיין פסול לנט"י אבל מי פירות כסרין וכזה דעת רש"י ע"ש בד"ה ומועלין בו' ומסאתן בו' . ותע"ג בדנבחים כ"ב ל' אחרינן לתעוני נתן סאה כו' לאו בתי פירות אלא בתוהן שאין לסס ר"ל אם מים אלא לנקיות בעלמא קאמר : ותע"ג דרשב"ם בתוס' ובהרא"ש דמזכיר בתרין טעמי ובתוספתא ובהילכן ס"ה וע"ש : וכ"ש דמותר כו'. ולהי שבה מים כמ"ש בדפ"ג דעירובין שבר פוסל את המקוה בג' לוגין וע' תוס' שם ס"ש ב' ד"ה הכא כו' אלא ר"ל דאם מים אלא לנקיות בעלמא קאמר : ק"ו ל' ומ"ר כו' אינו אבל אבל דעת הראב"ד והר"י דלעולם צריך רביעית אלא דבי תאו מטירי טהרה הכי הוא דאתי מטירי טהרה אבל אם הוה פוסק הקיולות וכמ"ש בהקוה פ"ב דתניגה אם היו רגלו כו' ע"ש ונע"י מתעלו' דרבנן בתים בטיים ג"כ בגון לתרומה לדעתו אבל בתים הראשונים לעולם רביעית : ובלבד כו' . שהרשב"א הקשה מאי הוה דאתי מטירי טהרה אבתי אין בו רביעית ותי' שאינו פוסק הקיולות וכמ"ש בהקוה פ"ב דתניגה אם היו רגלו כו' ע"ש ונע"י מתעלו' דרבנן

מחצית

מעט מים מן הרביעית ולא נשאר כ"א רביעית ה"ה פסול כיון דליכא רביעית אלא מים כשרים והן הן דברי הרמב"ם : ומשמע בהש"ע כו' שבתב וז"ל דלא חשוב שיעור זעזע מרביעית לבטליהו . משמע דוקא משום קונן שיעורו אלינו רק רביעית כשרים : ומדבתבו הרב"י בבר"ה פה בל"ל : וכ"כ בת"ה שבטילי' בתיעבו . ר"ל בל עופות שבתו אין המים דאפי' לדעת רש"י דבקאת שתיתן פוסל משום מלאכה מ"מ בי"י מודה דדוקא בחטאת אחמירו אבל לא בנט"י משום דבטלי' בתיעבו עכת"ד ולא חילק אם המים שבתו מהן הוי רביעית מלומר אי יותר או אם לקח מהן מים בשיעור שבקיאו לתוכן אפ"כ בכל ענין כשרים לענין נט"י ובטלי' בכל ענין:(ס"ק י)אין כו' ואפי' להמבכירי' לענ"י מקוה שאין בה מ' סאה לטבילת ידיים: (ס"ק יא) אין מטבילי' כו' . והרר"י סבר דדוקא כו' ר"ל דהגמרא דגר מיירי דוקא כו' : גזרי' אם יטבול כו' דלא יסיק אדעתיה דהוכשרו מלד טבילת ידים דיעבד כמו שפסולי' לטבילת הגוף פסולי' גם לטבילת ידים אע"כ משום טבילה ויבשיר נ"כ ליטול ממנו בכלי ויטול בהן ידיו : כ"ש ידיו . ויסיק אדעתיה דמשום טבילת ידים הוא ולא משו' טבילה : (ס"ק י"ג) אם סי"ל שפק כו' דלא בש"ת דמיירי קודם טבילה אם יאל שפק אם הן בשיעור מותר ליטול בהן משום דהוי שפק דרבנן וע"ז הקשה לו דאין זה שפק דאזיל דלא מקרי שפק ולכן כ' מ"א דמיירי שבבר נטל ונשתפק אי היה בהן בשיעור דשפיר הוי שפק דרבנן : א"ל ליטול אפי' לאחת י"ש . משום דמוקמי' ידיה אחזקת בשרות : וע"ש דהא היסח הדעת כו' וכיון דמשופק אם נטמאו אין לך היסח הדעת גדול מזה : (ס"ק י"ד) מי שלא כו' הוא מב"ה כו' . ר"ל דא"ל לטבילה אז בלי בדלעיל : ליטול ידיו . אבל מים שבידיו ודאי פסולים ב"כ הט"ז : ועיין בתוס' סוטה . ר"ל התוס' בתבו שם דאי נטל בתפיו לא מקרי נעשה בהן מלאכה ואייתי ראיה מדין בחתוס שבסעיף ב' ובמ"ש מ"א בס"ק שאח"ז : דהא בסעיף ב' בע"ל : דבקל נטמאו . כיון דבאים אז לטהר טומאת היד : (ס"ק טז) השלג כו' דיש להחמיר אלא לטבול גופו כו ר"ל אע"פ שבראה לרבב"ר עיקר דטובל גופו אפי' אינו מפושר . דלדעתו רוב הפוסקים ס"ל כן מ"מ כיון דקלא חולקים וטבילת הגוף הוא אינו אבל טבילת ידים כיון דאינו אלא דרבנן אחקמיה אעיקר דינא ובריש : ובש"ע כו' אפי' אינו מפושר . וחזר בו ממ"ש בחבורו להחמיר : ואיפכא

באר הגולה

הג"מ פ"ב דברכות פ פ"ב דמסכת ידיים ל' רמב"ם בפ"ו מה"ב והעור ק רא"ש בס ר בהרמב"ם שם ובסוף הלי תקוואות ס בראב"ד ת הרשב"א ת רש"י בברכות ל' ב רים פ"ק דידיים וחולין ק"ו ג רשב"א ורמב"ן ד כ"ב

עטרת זקנים

* מי שלא נטל ידיו כו' לא נפסלו . יכן כתב תהרש"ל בש"ת ע"א ע"ב : * הסלג והברד כו' . וי"ח אחין ליטול בשעה הדחק (גירסת הלפס ברכות דף מ"ה) ואותן שנוטלין ידיהם עבירה היא בידם ושתי רעות עושין ל' שמזלזלים בכ"י ועוד שמברכין ברכה לבטלה ועוברים על לא תשא (מהרש"ל בש"ת סי' ל"ד) והאי דבעי לתיכל ומשבח מיא בחגגיא לו במשכילתא ויש בהן מ' סאה שדי ידיהם בגויה וספיר דמי (הגהות אשרי פ' היה קורא דף ע"ב ל"א) :

נתיב חיים

°) מ"א ס"ק י"ט עשה שלשה מחלוקת נ"ב ולי לק"מ דהחלוקה ג' לוסר בין ולא שרי כ"א במי פירות :

אשל אברהם

א] והמלח ובמ' בי"ד סי' ע"ז הביב להקל בהלא יותר משלג וברד דחוי להתחיק בשר ומתלבלים ע"ש דמתריך בדבר עד כי העלה לתרץ דברי ש"ע והוא דלגדדין קהני יהיינו שלג ברד וכפור כו' מהני לנטילה בריסקו לא מהני כ"א מדין טבילה להשלים מ' סאה ע"ש :

חתם סופר

מ"א ס"ק ז' בבד"ה (פ"ה) נסגר ונ"ב שה : שם ס"ק מ"ז ועיין בנדה . נ"ב דף י"ז ע"א :

לבושי שרד

ט"ז סק"י היא דעת רש"י . בחמת שהיא דעת הראב"ד דהא לרש"י מותר במי פירות ודיעה זו שבש"ע אוסרת אפי' מי פירות שלא הביא דעה המתרת מי פירות עד אחר כך . אלא דהט"ז כאן עיקר פלפולו לענין יין לכן לא דקדק בלשונו בזה משום לענין יין גם רש"י הבי ס"ל דאין נוטלין ביין בשום פעם אלינא דאבמיס דמבתחת בלבתא כוותייהו ולא כיון הט"ז בש"ז שיש דעת רש"י אלא לשלול הרשב"א דהרשב"א פליג אפילו ביין וק"ל : מ"א ס"ק ט"ז (°) וכ"מ מה"ש הגג"ה ס"י דשם מיירי בטילה וכ' עלה דבעינן ריסוק אבל בטבילה לא הזכיר ריסוק : ט"ז סק"י (°) לחה לא פסק כרבנן . לפי הרש"ל לא ראה ספר ה"ה בהרוך שכ' כן לחר וכן לחר כו' ולא ראה רק דבריו שבקונ' שהעתיק כאן בש"ע וכוי ס"ד דרש"ל הרשב"א ס"ל הא דאמרינ דאינ לחה אינ נטולין ידיהם בהכוונה דפסלו לנטילה אפילו דיעבד אלא ר"א מכשיר לנטילה ולא אסר אלא לכתחילה משום איבוד ופסק הרשב"א כר"א כן הוי ס"ד דרש"ל . לכן הקשה לחה לא פסק כרבנן והירך דגם רבנן מעמייהו משום איבוד וע"ז הקשה הט"ז דעדיין אין מתורץ דאבדי לענין איבוד לחה פסק כר"א דלא אסר לכתחילה אלא בנתן מים ואחה תירץ הט"ז דכיון דלא ראה רש"ל רק מ"ה הקלר היה סביר דמ"ש תהה"ק בקונב ברכה לעלמו הוא אפילו עדיין לא נתן מים דמ"מ על יין קונב ברכה המילה ספיר פסק הבה"ק כרבנן לענין איבוד להירולי דרש"ל . אבל לפי האמת שבתב הרשב"א דדוקא נתן מים בשיל אחר לחה לא פסק (°) : שם מהילת מי פירות . דלא יש מי שפוסל מי פירות רק הראב"ד שהוא דיעה ראשונה אבל דיעה ראשונה כ' דמכשירין כיון כ"ש מי פירות הרי אפי' רש"י דפוסל כיון מכשיר מי פירות וכתו שביארתי אות י"ג: מ"א סקי"ט (°)ג' מחלוקת. בחמת יש ג' מחלוקת דהיינו הראב"ד אוסר אפילו מי פירות ורש"י הכשיר מי פירות ופוסל יין ורשב"א מתיר גם יין. אלא דכתב"א אלשון ש"ע קשה ליה דמשמע מלשונו דדיעה שניה פוסלת מי פירות וקי"ל: שם (°)ואף על גב דנשתנו ר"ל כיון דתי דבש הוי מים ליפסל"ו משום שינוי מראה דבמי פירות לא מיפסל שינוי מראה כמו שבתב במ"א סקי"ח והטעם משום דמי פירות עומדים במראיתם הראשונה משא"כ בהא : (ש"ע סי"ג) (°) כשנטלים זה אחר זה ר"ל אפילו

יד אפרים

אינם נכתבים והיינו דמדמי לה לגיון יין במים שע"י כח הגיון שבמים תכניסן אותו לתוך עצמותו של היין וגורם בהוה פעולת הגיון . אבל בדגים שלא יתוהו אינו עושה פעולה בעצמותן של דגים אלא המים משמרין אותן שאין שולט בהן כ"כ אחיר שע"י שאין יכולין לסבול אחיר היבשה הם מתים והמקום גורם שיש בו מים שבעבעים שיהיו וגיגולים ממיתה אבל מ"מ אין המים פועלים שום דבר בעצמותן של דגים כלל :

סי' קס בט"ז ס"ק י' דלכתחלה אסור ליטול בין שהוא בכ"ל . דברי תמוהין מ"ש הרשב"א והש"ע בדיעה ב' ר"ח וז"ל

וכן הכריע בב"י ביו"ד שם לענין נט"י לפחות וכ"ש שם פ' דאף לתקוה כשר וע' בהג"ה שם ועמ"ש: יש מי כו'. ברכות ל' ב' ה"ר יון כו' ופי' הראב"ד שלא לנט"י לאכילה דאין נטילה אלא במים ולא בשום משקה דשאותו בטהרת תקוה לתרומה שמהכות דב

קסא (א) שלא כנגד הכשר . פי' במקום שהציפורן עודף על הכשר : (ב) ורטיה שעל הכשר . פי' שאין לו מכה רק מיחוש בעלמא ויוכל להסיר הרטיה כשירצה זה תלוי בקפידא אבל אם יש לו מכה וא"א לו להסיר אז א"צ כלל ליטול במקום הרטיה כמ"ש סק"ס : מיירי בש לו מכה אלא דהוא אינו מזהר שלא יחזרו המים דעל הרטיה על היד כמ"ש שם וע"כ [°] הוה אילא מש"ה כ' כאן דאם אינו מקפיד לא הוה אילא : (ג) ומש"ה לא נהגו לנקר כו' . כי"ד סי' קל"ח ס"ק י"ט כתבתי טעם אחר למה נהגו להקל בנט"י : (ד) אבל יש להחמיר כו' . רש"ל כ' להקל כי אין דרכו של אדם להקפיד אבן בטבעת שיש בו אבן ודאי מקפיד עליו וחוזר (°) אם אינו רפוי עכ"ל : (ה) הקנה של זרוע . פי' תכף אח' השלמת היד מקרי קנה של זרוע ולריך נטילה עד התחלת אותו הקנה דהיינו עד השלמת היד כן הוא לרי"ף : (ו) ורבוי לנהוג כו' . כתב ב"י ונכון להחמות ולומר שאינו מקבל עליו דבר זה בתורת חובה דשמא לא יזדמן לו פעם א' כ"כ מיס לא ילטרך להחמיר כמנהגו וכן רבוי להחמות בכל דבר שאדם רולה להחמיר על עלמו עכ"ל ונראה דיש חשש בחומרא זאת מפני הרבוים שיסברו שעיקר הדין כן הוא ולפעמים ירבו אחרים שאין נוטלין אלא כפי הדין ויאמרו עליהם שאוכלין בלא נטילה כראוי ויהיה כב' תורות ח"ו בעיניהם ותו דיוליאו לעז עליהם כדאיתא פ"ק דגיטין לענין שאין לעשות חומרא בגט וכן איתא בא"אסר"י פ"ק דפסחים בענין ברכה דעל ביעור חמץ ש"ל כן אע"ג דעפי עד ף לומר לבער לפי שלריך להודיע שג"ז שפיר ולא יטעו לומר אם כיון כך

ח *שהדיו (ז) היבש חוצץ והלח אינו חוצץ וכן הנשים שדרכן לצבוע ידיהם לנוי וכיוצא בזה אין אותו צבע חוצץ ט (גלדי מכה שעל ידיו אם אינו מקפיד עליו אינו חוצץ) (ספר ההרומה) :

ג ה צריך להסיר הטבעת מעל ידו בשעת נטילת ידים: י ואפי' הוא רפוי(ב"י)ואפי' אינו מקפיד עליו בשעת נטילה הוא"ל ומקפיד עליו יא בשעה שעושה מלאכה שלא יטנפו (הרא"ש פ' תינוקת) ונהגו קלת להקל אם הוא רפוי (ד) אבל יש להחמיר כי אין אנו בקיאים איזה מקרי(ח) רפוי :

ד ו שיעור נ"י כל היד עד (ה) הקנה של(ט)זרוע * ז וי"א עד מקום חיבור האצבעות יב לכף היד (ו) וראוי לנהוג יג כדעת (י) הראשון : הניטל

(°) כמ"ש ס"מ:יא בשעת מלאכה:איינו בשעת ליטה ולכן כ' בש"ס פכ"ה ס' כ"ח דבאים אינו חוצץ שאין מסיר אותו בשעת מלאכתו אמ"כ יש בו אבן טוב : יב לכף היד . וכ"כ הזוהר פ' עקב ע' תקכ"א וברקנ"ט שם : יג כדעת הראשון .

ס' קסא ס"א כגון כו'. מתני' מקוואות פ"ט אתני' ב' ובלק כו' ותתני' ד' שם ולוחה כו' ותוספתא הביאו הר"ש לוחה שתחת הציפורן כו' ולוחה כו' ובהרא"ש ה"ז ב' ד"ה וכ"ד כו' : אבל אם כו'. בדבריהם תלוי אמו אתילוק בין אשה לאיש בתחלה ג' פ"ע דמקוואות יכן בין נשואה לפנויה כמ"ש בתוס' והביאה הר"ש פפ"ח שם וזבחים ל"ט ב' א"ר פ"ב ס' ב' ר"ש פ' בתרא דמקוואות מ"ה ועי' ר"ש פ' בתרא דמקוואות מ"ד בשם תוספתא קראי עני שמקפיד עליהן ושל בע"ה הרי אלו חוצלין ושל עני הרי אלו אין חוצלין כו' וז"ש בש"כ ב"ד כו' היה דרכו של כו' כיצד כו' : כי י"א כו' . הגי"ש בתוספתא דמקוואות והביאה הר"ש שם בפ"ט מתני' ד' ר' יוחנן כו' והביאה דחולין הכ"ל פי' שהרת קדשים ותרומה . בשם"ת בשם י"מ אבל הר"ת הקשה עליהן דהא כל פרקין בחולין גרידא משתני אלא הביאו דתוספתא בנגיעה וכתב"ש בפ"ב דמגיבה וכחולין שנעבוד על שהרת תרומה לו בידים תחלות וכמ"ש בפ"ב דחולין וכמ"ש בת"ה וכ"כ הר"ש שם ותוס' דחולין שם בד"ה כל הפוסקים : ס"ב לעבעים שהם כמו דיו וכמוהם דוקא שאמשו עליו : וכן כו' . כיון שאין מקפידות כל : בלדי כו' . הא ל"ה חוצץ בתקוואות שם מתני' ג': ס"ב צריך כו'. בהוספתא הביאו הר"ש שם והעבעות לוצלין רפין אין חוצלין וז"ש ונהגו כו' ומ"ש ולפי' כו' כמ"ש לעבה לאבן חוצץ אלא מיעוטו שאינו מקפיד ז"ל בה"ש ולא"ת עבעת לאבן חוצץ כו' ר"ש. ואפי' כו' הואיל כו' . ז"ל בה"ש ולא"ת עבעת לאבן חוצץ כו' ר"ש. ואפי' כו' הואיל כו' . ז"ל בה"ש ולא"ת עבעת לאבן חוצץ אלא מיעוטו שאינו מקפיד הוא כבר פי' הראב"ד כיון שמקפדת בשעת ליטה וכיוצא וכן חוטי לאר ופשתן ולוצעות אע"פ שאין מקפידות בשעת שלילה מקפידות בשעת שחוטפות הראש וכ"כ הרא"ש משמו בהלה: ס"ד שיעור כו' וי"א כו'. ערש"י שם ומהקנה דגמרת שם

באר היטב

קסא (א) הכשר . פי' במקום שהציפורן עודף על הכשר : (ב) בשרו. פי' שאין לו מכה רק מיחוש בעלמא ויכול להסיר הרטיה כשירצה זה תלוי בקפידא אבל אם יש לו מכה וא"א לו להסיר אז א"צ כלל ליטול מקום הרטיה כמ"ש ס"ס קס"ב ט"ז ועי' מ"א קס"ב ס"ק י"ח. ועיין הלק"ט מ"ב סי' קל"ב שכתב שאם היתה מכה על גב ידו וכרך עליו סמרטוט ונטל כדיו ובתוך הסעודה נפל הסמרטוט שאין לריך עוד נטילה: (ג)מקפיד. ואם רוב היד מכוסי אפילו שאינו מקפיד חוצץ כ"י מ"א : (ד) לחוש . וא"ת הא בסי' קס"ב ס"ט כתב דאם נמצא דבר על היד דטמא ול"ל דהכא מיירי כשנטל מרביעית : (ה) לנטילה : כתב המ"א אבל שלא כנגד הכשר בודאי רוב בני אדם אינו מקפיד. בשבת אסור לגרר הטיט שתחת הציפורן אלא ירחלנו במים. תשב"ץ מ"א וע"ל סי' ש"ב : (ו) הוא. ובספר בני יצחק מיקל מ"א : (ז) היבש. ומי שמחב חדיר אין הדיו חוצץ ל"ם מ"א . אם הוא טבח ומוכר שומן ויש בה שומן על ידו אינו חוצץ בנט"י . מוהל שכתב"ש דם המילה בידיו אינו חוצץ הלק"ט מ"א סי' כ' ופיין יד אהרן: (ח) רפוי. ורש"ל כתב דאין להחמיר בלל בנט"י באנשים אם לא שיש בו אבן טוב מ"א ט"ז וכ"כ בס' גן המלך סי' קכ"ב ופיין בס' מעיל שמואל סי' י"ח : (ט) זרוע . פי' מיבף אחר השלמת היד מקרי קנה של זרוע : (י) הראשון. ויתכן בתחלה אלא

עטרת זקנים

קסא * כגון לוחה שתחת הציפורן כו'. פי' שציפורן גדול ועודף על הכשר והוי שלא כנגד הכשר (ב"י בשם הרשב"א) דשם חוצץ עפי שאין דרכו להיות סתום ע"כ לא הוה לוחה תלילה כ"א דוקא בלק :

* שהדיו היבש כו' הלכך סופר שדרכו להיות ידיו מלוכלכות תמיד בדיו אינו חוצץ אע"פ שהוא יבש כ"כ בעל ל"ת ופשוט הוא :

* וי"א עד מקום חבור וי"א דאינו לריך רק עד הפרק אמצע של אצבע

לבושי שרד

הפסיק הקלוק: מ"א סק"כ (°) ת"ה בשם התוספות הובא במ"א סי' קכ"ע סק"ז : ס"ק כ"א (°) לב' האחרונים רבעיות אבל אם נטל וכו' בל"ל : ס"ק כ"ב (°) פני במ"ש סי"ג בל"ל : סימן קסא ט"ז סק"ב (°) הוי תלילה. ר"ל דבטל הרטיה לגבי היד והוי דין המים שעל הרטיה כמים שעל היד : מ"א סק"א (°) דמחום. ומש"ה מקפיד עליו ובבלק מקפיד אפי' נגד הכשר : סק"ז (°) ויש דם ושומן כאיבעיא היא הוחיל ואית בזה תרתי דם ושומן וה"ה בכל כה"ג דאיכא תרתי וזהו שסיים המ"א וכ"ל דה"ה וכו' : סק"ט (°) אינו חוצץ . אפי' מקפיד : סק"י אם"ש ס"א הייבו בחג"א סק"ד :

ט"ז סק"ד אם אינו רפוי . רש"ל חולק בתרתי חדא מ"ש רש"כ להחמיר ברפוי כי אין אנו בקיאין והוא כ' שאין להחמיר כ"כ בנט"י שנית בלים מחיר אפילו אינו רפוי דאינו מקפיד :

הגהות רעק"א

סי' קס"א ס"ק י' ובדיעבד . ע' תנו' מעיל שאול סי' י"ח :

חתם סופר

סי' קס"א במג"א סק"ו תוס' מנחות דף כ"ז. נ"ב דף ע"ח ע"ב ודף כ"ד ע"ב ד"ה לשמעינן ע"ש :

ביאור הגר"א

וא"א לומר בבא אחת אמנם דא"כ היאך קאמר משווני בו' שם בא"ח ובפסחא דגמ' דאמו כו' : סי"ד צריך כו'. תוספתא הביאו הר"ש בתתני' קמייתא דידיס שנטלו שתי ידיהן כו' פי' כו' וה"ה לאחד דאא אין אילוק בין מ' לב' בתתני' רביעית נוטלין כו' : שט"ו רביעית כו'. תוספתא הביאו הר"ש פ"ב מתני' ג': נטלו כו'. שם ושם : שאין בל"ל :

באר הגולה

רשב"א ה שם ברש פ"ק דידיס לפירוש הרא"ש והר"ש ו שספ"ב ז ספר א"ת בשם הרשב"א ח תוס' הביאו הר"ש שם ט הרשב"א בת"ה א חולין ק"ו ב פ"ק ובתוספתא שם ג עירובין ד' ד רשב"א בת"ה ה בגמת אחרי פ"ב דברכות ו הרי"ף בפ"א דברכות על ההיא דחולין קו ז לפירוש הרא"ש שם בחולין

עטרת זקנים

קסא * כגון לוחה שתחת הציפורן כו'. פי' שציפורן גדול ועודף על הכשר והוי שלא כנגד הכשר (ב"י בשם הרשב"א) דשם חוצץ עפי שאין דרכו להיות סתום ע"כ לא הוה לוחה תלילה כ"א דוקא בלק :

* שהדיו היבש כו' הלכך סופר שדרכו להיות ידיו מלוכלכות תמיד בדיו אינו חוצץ הלק"ט מ"א סי' כ' ופשוט הוא :

* וי"א עד מקום חבור וי"א דאינו לריך רק עד הפרק אמצע של אצבע

לבושי שרד

הפסיק הקלוק: מ"א סק"כ (°) ת"ה בשם התוספות הובא במ"א סי' קכ"ע סק"ז : ס"ק כ"א (°) לב' האחרונים רבעיות אבל אם נטל וכו' בל"ל : ס"ק כ"ב (°) פני במ"ש סי"ג בל"ל : סימן קסא ט"ז סק"ב (°) הוי תלילה. ר"ל דבטל הרטיה לגבי היד והוי דין המים שעל הרטיה כמים שעל היד : מ"א סק"א (°) דמחום. ומש"ה מקפיד עליו ובבלק מקפיד אפי' נגד הכשר : סק"ז (°) ויש דם ושומן כאיבעיא היא הוחיל ואית בזה תרתי דם ושומן וה"ה בכל כה"ג דאיכא תרתי

פ סוטה ד' ב התנור בסס ר"ל כהן ג ב"י ד תוספות והמרדכי עור ותוס'

עטרת זקנים

דהיינו שני קדרים מצאר אלכבעות וקצר מ' מגודל (רוקח) ומי שמתעיר ליטול עד קנה של זרוע ככון להתנות שאינו נוטל עד הקנה בדרך תוכה אלא בהורת רבות כדי שלא ליזה פעם לא יזדמנו לו כ"כ מים לא יצערך להתעיר כמנהגו וכן רמוי להתנות בכל דבר שאדם רוצה להתעיר על עצמו (רי"ף רבב"ל רבינו ירוחם ב"י) ורמוי לנהוג בדעת הרמשון ומ"מ נכון להתנות :ולומר שאינו מקבל עליו תמיד דבר זה בתורת חובה (ב"י) ע"כ :

לבושי שרד

סי' קסב מ"א סק"א (°) לי לפסר לפרש כן שלא כ' מזה בסוכן

יד אפרים

ברכה וכתב"ל לף לרבנן . ולכן כ' שהרש"ל לא רצה תה"ל ומ"ה לפיכך פירש דבאמת אוסר הרבב"ל בכל יין אף בלא נתן מים מהלי עצמי' לתיבוד אוכלין ואח"כ כ"דמ"מ קשה על הרבב"ל שמזהן טעם לתלק אליב' דר"ל משום דקובע ברכה חייבין להפסד האוכלים וזלזולה ת"כ אף בלא נתן מים ומי מה"ת לא ניחום ליה אע"פ שעתה אין רצוים לברכת כפ"ג מ"מ הרי אפסר ליהן בתוכו מים ולא יחסר המזג זבאיתה סברת פליג ר"ל לרבנן ולטיעות רש"י ניחא דקודם שנתן מים כברים לטעילה : סי' קסב במ"א ריש סי' ולכן צריך להגביה ידיו ר"ל דבשעת נטילת הרשטוים המים זכים מהוך הפרק לחוץ לפרק ולכן אע"פ שפופך מים שייים והם נ"כ זכים חוץ לפרק מ"מ לא נטהרו המים שזנו לחוץ לפרק מטעמו הרמשונה עי"ז נחוץ לפרק אין הפנים מטהרים ולכן הוא צריך להגביה ידיו עד שעת הטיגוב כדי שלא יחזרו הרשטוים ויטמאו הידים כן מבואר לתעיין בכ"י ובזה לא"ש דברי המג"א בסק כ' ע"ש :

מ"א ס"ק א'. ת"ל לפרש כן שלא כ' מזה בסעיף יו"ד כו' כל"ל : סק"ב דבשמוטל ג' פעמים כו' דבשאינו נוטל

ביאור הגר"א

בשמוטל וזהו וי"ת שבכאן וכ"ד התוס' שם ד"ה אחר אבל בסס ר' אברהם פי' דפרק דחולין עד סוף קצרי אלבעותיו ת"כ כי קיימא לן בשמוטל הוא עד הקנה בס' הרשטוה אבל הוס' שם דחו לותה מגמ' דערכין ועתוס' בהנתות ל"ז ת' ד"ה קיבורת אבל הרי"ף גרים בחולין עד הפקק והוא סוף קצרי אלבעותיו ובקידוש ובתרומה עד הפרק והוא עד הקנה וכי קי"ל בשמוטל צריך בחולין ג"כ עד הקנהומלקו דרב גורס בחולין עד הפקק ור"ש גם בתרומה ושמוטל גרים בכולה עד הפרק ועתה"י שם שת"ת שם והוא ס' רשטוה ועתה"י שם שת"ת לפרש עד פרק רשטוהבקצרי אלבעותיו ל' שהוא דבר חוצע ועוד שלא יהוה הגודל להם בשלמת לפרש"י יעול מכ"ת כ' פרקים ומגודל פ"ת ע"ש . ושיטה אחרת לרמב"ן דבברייתא ס"ק תרומה עד פרק כ' שבאלבעות ובחולין עד סוף קצרי אלבעותיו ובמ"ש בירושלמי בשם רב נע"י לתרומה עד לפרק ולחולין עד קצרי אלבעותיו וכ"מ בגמ'

שאמרו בתירו מפה כו' ול"ד הרמ"ה והריטב"א ומ"מ לדינא ס"ל כפי' רש"י ותוס' וגי' הספרים כמ"ש בפר"ת ובריו"ף מפייב ליה כב'קידוש ואח"כ מ:לין ואח"כ תרומה כ"כ הרמ"ה וכן ר"ל דברי הרי"ף כן ובשתת ס"ל לרי"ף בס' האחרונה אבל הרשב"א הביא עלין ולאחר ולאין רחוים מתפה כו' ולאין רחוים מתפה הטעם שבהכיס לתרומה עד הקנה ולחולין עד קצרי אלבעותיו וכן בגמרא שלנו אמר רב ע"כ כו' ג"כ מן הירושלמי ומתמיר בכ"א פרק יותר בחולין כמו לתרומה ובתרומה כמו לקידוש ושמוטל מתמיר יותר בסיוסה כמו לקידוש וז"ש בין כו' לתומרא . דלפירש רש"י אין שום חומרא בתרומה ור"ש ת' שביהן לקולא פי' עד סוף קצרי אלבעותיו יקולא משמוטל קאמר וכולם מתמירו יותר מהבריתא ובזה מתורץ קושיית תוס' אבל לר"ש

קשה ומ"ל לדחוקו לרב ששת בפי' הברייתא כמ"ש תוס' שם וי"ל דר"ש כו' והוא דוחק קקושיית תר"י כל"ל וקי"ל כשמוטל והוא כסברת רשטוה :

סי' קסב ס"א הנוטל כו' . שיעת רש"י וסה"ת שאין חשש ישלאת מים חוץ לפרק ומזרה אלא"כ הלכו מים רשטוים לבד חוץ לפרק ולא האחרונים וה"ה בתוך הפרק היה שייך חשש זה אלא שבתוך הפרק ע"כ צריך ליטול בין הרשטוים ובין האחרונים ובוק ליד שהורה בטל לא הרשטוים ולא הבסיים חוץ לפרק ומזרה ליד שמאלה ע"כ . פי' שאין מים שניים מעברות לא הרשטוים חוץ לפרק וז"ש ומעברות עד הפרק ואין תפיסה לרש"י שבירסא אחרת לרש"י כמ"ש הפוסקים וכמ"ש ברש"י שם ודעת הרא"ש ורמב"ם זש"פ כדעת הר"ם. והרשב"א בתשובה כתב שאין התשש שילאת המים מעל היד עצמה אח"כ חוץ לפרק אלא אותן המים שפופך חוץ לפרק ומתני' ס"ל כדעת הבריתא עד פילוח אלבעות והידים מעמאות עד הפרק של כף היד וכתב אבל דדיון דקי"ל שצריך עד סוף כף היד א"ל לזה ולכן הסמיוב דין זה בת"ה שדעתו כדעת הרי"ש והר"ם אין חילוק ולעולם צריך להגביה ודעת הערוך ג"כ כפי' הרמב"ם אלא דס"ל שג"כ שרוש מקום עומאה ולכן צריך להגביה לעולם. והקשה מהרי"א לרש"י והר"ש שהחשש מפני שילאת מים ואחזרתו א"כ ה"ה דמהני בהשפלה ותי' דחייסינן לחשת הרשב"א וכ' דלשטת הרי"ש עד סוף כף היד הדק"ל דליכא לחשת הרשב"א כנ"ל ותי' ד"י אלא דה"ק אלא יגביה ואח"כ ישפול ואף שלדעת הערוך לעולם חייסינן בכ"ל מ"מ יתיאלה הוא דכל הפוסקים ס"ל דאין עומאה חוץ לכף היד וכ' המרדכי וסמ"ג בשם התוס' דמטבל ידיה ס"ל שאין מקום נטילה אלא באלבעות רביעית בפ"א ונעמה דס"ל בשיעת הר"ם דהחשש משום ישלאת המים וחזרתם אבל במטבול ורביעית אין מים עמאים כלל וכן לרש"ל אבל לרשב"א ערוך אין חילוק ועי' בכ"ז בב"י : **דהיינו** . רש"י שם ורא"ש וכשיטתם דס"ל שאין מקום נטילה אלא באלבעות בכ"ל : **שלא כו'** . ער"ש בפ"ב דידים מתני' ג' בפ"ק דסוטה כו' וכ"ד הרא"ש וש"פ ואפי' יאלו שניים נמי חוץ לפרק אפ"ה מעמאין את הידים וכו"ל : **וה"ה אם כו'** . ב"י בשלמת לדעת רש"י שמטבל עד קצרי אלבעותיו ומשם עד הקנה מקום טיהלה שמא יאלו הנהים משם אבל לדעת הרי"ף דלריך נע"י עד הקנה ומשם ואילך אין מקום עומאה ואף דערוך ס"ל דשם ג"כ מקום עומאה אלא לאותן המים שיאלו מהיד שם ת"כ כי משפילם מתחיל' ש"ד מהרי"ל וכמ"ל . וכתב ב"י ומ"ת רבו חכמים להקן יותר בהגבהה על סתר הקרא ויבעלם ויכשאם ש"מ הטור ושיטה אחרת לרשב"א כמו שכתבתי לעיל דס"ל אבשאת דגמ' הוא שמא יאלו הרשטוים חוץ לקצרי אלבעותיו ויטמאו מחמת כף היד ששם מקום איבור אלבעותיו אבל אחר הקנה אינו אלא מקום דקי"ל עד הקנה ת"ל ולא ס"ל אפ' לדעה זו דאין מקום הנטילה וכן ראיתי לרש"ל פ' כ"ה : **וכן המטבל** כו' . תוספתא בפ"ב דידים והטעם שאין שם מים עמאים כלל למד ב"י מזה דה"ה לרביעית בפ"א וכמ"ש תוס' בפ' כ"ה ק"ז ת' ד"ה דלא כו' : **וי"א כו'** .

באר היטב

יהא חוב' עליו שמא פעם אחד לא יהא לו מים כ"כ וכן רחוי להתנות בכל דבר שאדם רוצה להתעיר על עצמו ב"י ואם היד מלוכלך לכ"ע לריך כל היד נטילה ועיין ט"ז :

קסב (א) אלבעותיו . ולריך להזהיר לתמון עם שפופכים המים מהגד ורחשי האלבעות נשאר בלא נטילה : (ב) משפילן . ולפי דעת המקובלים דוקא בהגבהה וקודם הברכה . ועיין ט"ז ומ"ת :

מחצית

הרגל כמו בגע"ו דסגי ברוב היד ולא בעינן רוב הגוף וגם מ"ש דל"ג ע"ש במקדש מל"ל הא והרבה שבותים גזרו שם ועוד בלא"ה עיין במרש"א שבת דף מ"ב בשם' ד"ה גחלת כו' וק"ל:ספי"א דזבחים דף ל"ח ע"ב כל"ל : עיין ברמב"ם שבי ג"כ דהוי ספק : דה"ה בכל הדברים החוללים. ר"ל אי איכא תרתי כגון אם הוא לובע ונבת ומלא דם על ידיו וגם לבע : (ס"ק ח) שהדיו. ומי שכותב תדיר דהוי הדיו לגבי' כמו ידיו לבועים לגבי לובע ועיין בש"ך וט"ז י"ד סי' קל"ח דאפי' במי שאינו לובע אין הלביעה חוללת אא"כ יש ממש מהלבע על ידיו אבל מראה גרידא אינו מזיק וה"ה שהרורית שאין בה ממש אינה חוללת וכן משמע מלשון הש"ע פה שבי' ויש מממש הלבע על ידיו כו' : (ס"ק ט) גדלי כו' ואם מלעטר כו'. דאז ודאי אינו מקפיד : (ס"ק י) ואפילו כו' ובלבד שנעל מרביעית כמ"ש ס"א במ"א ס"ק ד'. דהא מים שניים אין מעהרים מים שע"ג הטבעת ותי' ל' אל מ"א שם כיון שהוא דבוק ליד בטל לגבי יד הא אדרבא מיירי ברפוי ואינו דבוק וע"כ כ"ל דמיירי שנעל מרביעית כתי' הסני שבי בס"ק ד' : (ס"ק יא) בשעת כו' אא"כ יש בו אבן טוב. דאז מקפיד אפי' בשעת נטילה ואפי' הוא אינו מקפיד בעלה דעתו : (ס"ק יג) כדעת כו'. עבי"ד סי' רי"ד דבכל דבר אם בשעה שהתחיל לנהוג הי' דעתו לנהוג כן לעולם ונהג כן אפי' פעם א' לריך התרה כו' לפיכך הרולה לנהוג בקלת דבריה המותרי' לסייג ולפרישות יאמר בתחלת הנהגתו שאינו מקבל עליו בנדר וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם הזאת או בפעמים שירלה ולא לעולם עב"ל שם:מלוכלך כו' כ"כ הים"ם שם. ודע שבי בס"ח סי' כ"ח וז"ל ואל יגדל אדם לפורינו פן יכנס הטיע בהן ואמרו חכמים הטיע והבצק שתחת הלפורן אפילו נגד הבשר חולץ ועוד שמא יכנס לתוכן חלב או דבר איסור ויהיה נכשל ומביא ע"י מעשה רב : סי' קסב דברי הגאונים (ר"ל הר"י והרמ"א) לל"ע כו' דהידי' אין מטמאים. ר"ל דמים הרשטוים שמותן על הידים שנטמאו מחמת הידים כמ"ש בשעיף ב' (ורשטוים שבי ברוב הסי' הזה ר"ל שנים ושני ר"ל שלשי' אלא לכן קרי לשנים רשטוים לפי שהם רשטוים הבאים לטהר משא"כ רשטוים ממש אין באים כ"א להסיר הלכלוך ואם ידיו נקיים א"ל להם מה"ע קרי לשלישית שני') היינו דוקא תוך הפרק היינו מקום הלריך נטילה לכל חד כדא"ל כמבואר ס"ם קס"ח.ולדעת הרא"ש הוא עד מקום חיבור אלבעות לכף היד וכן אם זב חוץ לפרק מן מים הרשטוים שנעל תוך הפרק שקבלו שם טומאה מן היד שתוך הפרק ועתה הם חוץ לפרק אפי' נעל עליהם מים שניים חוץ לפרק נשארו בטומאתן כי חוץ לפרק אין מים שניים מטהרים וכמ"ש מ"א אח"ז:מים שנים ח"ל אין בכך כלום:דהא הם מלד עלמם טהורים וחוץ לפרק אין מקבלים טומאה: וכן לריך להגביה. ר"ל אם התחיל להגביהן ועי"ז זבו וילאו מים רשטוים קודם שנעל שנים חוץ לפרק והם נשארו טמאים כי חוץ לפרק אין להם טהרה וכשפוב ישפילם אסור שלא יחזרו מים רשטוים שילאו כו' : אפי' נועל עד הזרוע כו' ר"ל אפי' לדעי' ל' שבס"ם קס"ח והוא דעת הרי"ף וכ' שם שי"ל כן ות"כ מקום טהרתן ומומאתן עד הזרוע מ"מ יש לחוש שילאו המים לחוץ עד הזרוע כנ"ל:וה"ה אם רלה להשפיל כו' דאז ודאי לא יאלו חוץ לפרק ודעת הרשב"א כו' אלא עד הפילוח היינו לאמן דס"ל כהרא"ש והוא דעה ב' שבס"ם קס"ב דא"ל לעולם אלא עד מקום חיבור אלבעות לכף היד והרשב"א ס"ל אפי' לדעה זו דאין מקום הנטילה כ"א עד מקום חיבור אלבעות לכף היד. מ"מ משם עד הזרוע המים מטמאים ומטהרים ע"י מים שנים אלא היישבן (כני הסשת הרא"ש והיינו אפי' מבפילם מתחלה ועד סוף הליתת לחשת הרא"ש ועוד דלרשב"א מים שנים מטהרים אפי' חוץ לפרק אם לא לחוש שילאו על הזרוע) שמא מים הרשטוים נעל ת"ל ר"ל

הרמ"ה לא לגמלם ליטול עד סוף חיבור אלבעות ושמא יטול קלת יותר דא"כ אותן המים שנעל למעלה ממקום חיבור אלבעות נטמאו שם דהא לרשב"א גם שם מקום טמא ואם היה טול גם המים על אותו מקום שוב היה נטהרים ע"י מים שנים דהא לרשב"א יש שם מקום טהרה אלא דחייסינן שמא שנים לא יטול כ"א עד סוף חיבור אלבעות ויטהרו הרשטוים בטומאתן : או ששפכן יותר ממים רשטוים. ר"ל ניהו דמים רשטוים נטהרו ע"י מים שניים שנתן עליהם לדעת רשב"א דמים מטהרים עד הקנ' מ"מ כיון ששפך המים יותר מן הרשטוים והם ביד למעלה מן הרשטוים שמוך לזרוע א"כ שם המים שניים הם רשטוים וטמאו ולא נטהרו ע"י מים שנים : ויחזרו ויטמאו כו' ר"ל כשיזובו למטה על האלבעות כי אין הזרוע מקום טומאה. ומחמשת הרא"ש לא מיירי הרשב"א ומיירי שמשפילן מתחלה וע"ש כנ"ל : ובמטבול כו' לריך ג"כ להגביה כ"כ הרב"י דאע"ג דלהרשב"א ועדוך אפי' למעלה ממקום דין נטילה יש מקום טומאה וטהרה. מ"מ הא דרביעית ומי שביולה אין מקבלים טומאה מן הידים היינו דוקא במקום נטילה. אבל חוץ למקום שביולה (נטילה) לא כיון שבי' כשאינו נוטל כל היד כו' : וזהו כדעת הרשב"א. דלהרא"ש אפי' נעל עד הזרוע לריך להגביהן כמ"ש מג"א לעיל:ול"ל דחזר בו. ר"ל לעולם ס"ל בש"ע כהרשב"א ות"ש מ"ש היינו כשאינו נוטל כל היד כו' ומ"ש וכן אם אפשר כו' רביעית כו' וכן המטבל כו' בזה חזר פה בש"ע ממ"ש בספרו ב"י וס"ל דגם לרשב"א ועדוך מהני נטילת רביעית או שביולה דאפי' חוץ למקום נטילה אין רביעית ומי שביולה מקבלים טומאה : דהא הפוסקים כ"כ. דבנעל מרביעית או שבל א"ל להגביה בשם התוספתא. ואפשר דהג"ה זו (וה"ה אם מפילן) ל"ל אחר ואי"א לא בשם כו' ר"ל דאם נעל כל היד א"ל להגביה עז"כ רמ"א דו"א והיינו הרא"ש ולדידי' שפיר מהני אם מפילן מתחלה : (ס"ק ח) ראשי כו' שאין לריך ליטול אלא אלבעות דרש"י אזיל לשיטתיה מה שפירש בחולין פרק כל הבשר דל"ל ליטול יותר לכן ג"כ א"ל להגביה יותר: א"ל לפרש כן אלא כ' מזה בש"ס קס"א כל"ל ר"ל דא"כ ל"ל דרמ"א ס"ל כרש"י דא"ל ליטול כ"א אלבעות והוא כדעת הרא"ש והוא דעה שניה שהובא בש"ס קס"ח וכיון דהרב"י כ' שם דראוי לנהוג ליטול עד הקנה ורמ"א לא הני' משמע דגם הוא ס"ל דלא כהרא"ש : ולי נראה שכוונתו כו' ולא יענבם. ר"ל בשלמא אי אינו מענביהן כ"כ דלא יצא המים ע"י ההגבהה כ"א עד הזרוע ניהו דנשארו אותן המים בטומאתן כנ"ל מה בכך כיון דשוב אין משפילן עד אחר הטיגוב ובשעת הטיגוב יענב גם המים שילאו חוץ לפרק ותו ליכא למיחש שמידי אבל אם יענבן יותר מדאי וילכסו תחת בגדו על הזרוע ויטהרו אותן המים בטומאתן כנ"ל ובשעת הטיגוב לא יענבן דאין דרך לענב דתחת הבגדי:דאשור להשפילן כו' ר"ל דרש"י בא לישב למה אמר הש"ם דלריך להגביה הידים הא אם משפילן נמי ש"ד דס"ל כהרא"ש כנ"ל ולכן פרש"י ראשי אלבעות ור"ל דראשי אלבעות עכ"פ לריך להגביה בשעת נטילה דאל"כ ירדו המים מידי האלבעות כו' ולא יהיו ראשי האלבעות נטולים וכן יגביה כו' וישפוך עליהם וכיון דבתחלת הנטילה לריך להגביהן שוב אסור להשפילן מחשש שכ' הרא"ש כנ"ל ר"ל דחייסי' שמא יאלו רשטוים ח"ל כו'. ולפ"ז לפי סדר נטילה של רוב העולם שהידים בשוה ואין ראשי אלבעות זקופי' לא למעלה ולא למטה א"כ לא יבאו המים לחוד היד שהוא עד מטה לאדם כי המים יורדים אילך ואילך לכך לריך ליזהר לספך היד בשעת נטילה אילך ואילך כדי שיבאו המים גם על האוד של היד הנוטה לאדם:(ס"ק ב) נ"פ א"ל כו' וז"ל מהרי"ל כו' ומ"מ נ"ש כו' עכ"ל מ"ש בשם הכלבו והביאו נ"כ בתעבדו י"ע פ' כ"ה סי' ח"י ועמ"ש עליו מעבדו יו"ט: ולפשר דהמים שביד כו' א"כ ס"ל כהרשב"א כו' תו לא חייסי

המים

לא יצא הבחתיו לקמן סי' קס"ז ס"כ.ע"כ נ"ל שגם הש"ע לא כתב כן אלא אם הוא בפ"ע לא בפני רבים ולעולם ל"ל דהמיקל בכ"מ בזה לא הפסיד כיון שקי"ל הלכה כדברי המיקל בנע"י כדאיתא סימן ק"ס סי"א ואין זה בכלל אגא משאי מלא חפני מיא כו' דשם מיירי במקום נטילה משא"כ שלא במקום נטילה כנלע"ד :

קסב (א) והוא הדין אם משפילן כו' . בזה מתורץ מ"ש ב"י למה לריך להגביה ידיו הא אינחשש נסכבשפיל אותם מתחלה ועד סוף לזה תי' דאה"כ דדי בזה אלא שהאזהרה היתה שלא להגביה תחלה ואח"כ ישפיל ובי' תירץ בשם מהרי"א דאם ישפיל יש חשש דמים המונעים בכף היד אחר פילוח האלבעות' נעמאו וילאו המי' מכף היד ויטמאו האלבעות ולכך אין להשפיל ידיו לגד מעה וכתב שזה דוקא למי שסובר שיעור נטילה עד גמר האלבעות וכ"כ ב"י בסי' זה בשם תשובת הרשב"א ולא הבנתי דגם לדיעה זו אין חשש דהא אין הידים מטמאין רק עד הפרק כדאיתא במשנה הביאה ב"י ועכשיו אנו קיימין דהאי עד הפרק פירושו גמר האלבעות וא"ל לענין טומאת הידים מודים הכל עד הפרק דקאי עד קנה של זרוע ודברי רמ"א הם דברי ב"י לפרש מ"ש בגמרא לריך להגביה לאו למימרא דהכרח הוא להגבי' אלא דאסבא להגביה לריך דלא יטפיל אח"כ עד הסיגוב אלא שבת' ב"י ע"ז שקשה לפ' קדלא אשמיע שום מפ'שיכתוב כזול"ל דע"ז נתכוין רבינו יונה ג"כ במ"ש ב"י בשמו וז"ל ופי' תלמידי הרר"י שבשעת נטילה לריך ליזהר שלא יגביה ידיו למעל'עד שיגבם וכו'והאריך ב"י לפלפל בפי' דבר זה דבשמהר"י מביא כ' הרי"ר קמ"ל שמתחלה ועד סוף יעשה באופן שלא יגביה עד הטיגוב ואז אין חשש ובגמ' מיירי שאם התחיל פעם א' להגביה לא יטפיל אח"כ ודחה ב"י פי' זה דהא הר"י בא לפרש דברי רב ולא לעשות תיקון אחר ופי' הוא קשה מידי דגם רב מתכוין לתיקון הר"י וס"ק המוטל ידיו ורולה להגביהם לריך שיגביה' עד הטיגוב ומו"ת ז"ל כתב דמש"ה אין להטפיל הידים דאז לא יבאו המים לראשי אלבעות ויטמאו וכו' וא"ל לפרש כן דהא ע"כ אם יטפילם לריך שיהיה באופן שיבואו המים לגד הפנימי של היד דהיינו שישפוך המים על כל רוחב חוד היד וא"כ יבואו נ"כ לראשי האלבעות ובדברי הרר"י כתב מו"ה ז"ל שיש להגיה לריך ליזהר שיגביה ידיו למעלה עד שיגבם מפני שאם לא יגביה' יקבלו המים טומאתה כו' והוא נכון דלדעת הרר"י יהיה לורך ההגבה' בכל היד פד הזרועות כמו בראשי אלבעות למה דקי"ל עד כף היד ולעד"ל בעיקר הקושיא דלעיל הא סגי כשיפיל ידיו דשתם מוטל ידיו מחזיק בשוה בשעת הנטילה דהיינו שפופך על חודה של יד וע"ז הזהירו שאחר נטילה לא יטפיל הידים כדי שלא יזיבו המים ממקום חוץ לפרק לתוך הפרק אלא יגביהם וה"ה אם רולה להחזיקם בשוה גם בשעת הגביה דאין איסור אלא דאין דרך העולם בכך אלא דמגביהם או משפילם בתחיים ע"כ הזהיר על ההשפלה : (ב) חבור היד והזרוע . לפי שכל היד בחזקת טומאה אע"פ שא"ל נטילה רק עד אחר פילוח אלבעות ויש חולקים הם דעת הערוך ותלמידי הרר"י דס"ל דבכ"מ מקבלים טומאה ונראה דטעמא כיון שהמים חוזרים אח"כ לתוך מקום נטילה וכן דאיתי לרש"ל פ' כ"ה : (ג) על שתי ידיו רביעית כו' . וכ"ש אם שופך על כל

הפרק כדאיתא במשנה הביאה ב"י ועכשיו אנו קיימין דהאי עד הפרק פירושו גמר האלבעות וא"ל לענין טומאת הידים מודים הכל עד הפרק דקאי עד קנה של זרוע ודברי רמ"א הם דברי ב"י לפרש מ"ש בגמרא לריך להגביה לאו למימרא דהכרח הוא להגבי' אלא דאסבא להגביה לריך דלא יטפיל אח"כ עד הסיגוב ומו"ת ז"ל כתב דמש"ה אין להטפיל הידים דאז לא יבאו המים לראשי אלבעות ויטמאו וכו' וא"ל לפרש כן דהא ע"כ אם יטפילם לריך שיהיה באופן שיבואו המים לגד הפנימי של היד דהיינו שישפוך המים על כל רוחב חוד היד וא"כ יבואו נ"כ לראשי האלבעות ובדברי הרר"י כתב מו"ה ז"ל שיש להגיה לריך ליזהר שיגביה ידיו למעלה עד שיגבם מפני שאם לא יגביה' יקבלו המים טומאתה כו' והוא נכון דלדעת הרר"י יהיה לורך ההגבה' בכל היד פד הזרועות כמו בראשי אלבעות למה דקי"ל עד כף היד ולעד"ל בעיקר הקושיא דלעיל הא סגי כשיפיל ידיו דשתם מוטל ידיו מחזיק בשוה בשעת הנטילה דהיינו שישפוך על חודה של יד וע"ז הזהירו שאחר נטילה לא יטפיל הידים כדי שלא יזיבו המים ממקום חוץ לפרק לתוך הפרק אלא יגביהם וה"ה אם רולה להחזיקם בשוה גם בשעת הגביה דאין איסור אלא דאין דרך העולם בכך אלא דמגביהם או משפילם בתחיים ע"כ הזהיר על ההשפלה : (ב) חבור היד והזרוע . לפי שכל היד בחזקת טומאה אע"פ שא"ל נטילה רק עד אחר פילוח אלבעות ויש חולקים הם דעת הערוך ותלמידי הרר"י דס"ל דבכ"מ מקבלים טומאה ונראה דטעמא כיון שהמים חוזרים אח"כ לתוך מקום נטילה וכן דאיתי לרש"ל פ' כ"ה : (ג) על שתי ידיו רביעית כו' . וכ"ש אם שופך על כל

השקל

הרגל כמו בגע"ו דסגי ברוב היד ולא בעינן רוב הגוף וגם מ"ש דל"ג ע"ש במקדש מל"ל הא והרבה שבותים גזרו שם ועוד בלא"ה עיין במרש"א שבת דף מ"ב בשם' ד"ה גחלת כו' וק"ל:ספי"א דזבחים דף ל"ח ע"ב כל"ל : עיין ברמב"ם שבי ג"כ דהוי ספק : דה"ה בכל הדברים החוללים. ר"ל אי איכא תרתי כגון אם הוא לובע ונבת ומלא דם על ידיו וגם לבע : (ס"ק ח) שהדיו. ומי שכותב תדיר דהוי הדיו לגבי' כמו ידיו לבועים לגבי לובע ועיין בש"ך וט"ז י"ד סי' קל"ח דאפי' במי שאינו לובע אין הלביעה חוללת אא"כ יש ממש מהלבע על ידיו אבל מראה גרידא אינו מזיק וה"ה שהרורית שאין בה ממש אינה חוללת וכן משמע מלשון הש"ע פה שבי' ויש מממש הלבע על ידיו כו' : (ס"ק ט) גדלי כו' ואם מלעטר כו'. דאז ודאי אינו מקפיד : (ס"ק י) ואפילו כו' ובלבד שנעל מרביעית כמ"ש ס"א במ"א ס"ק ד'. דהא מים שניים אין מעהרים מים שע"ג הטבעת ותי' ל' אל מ"א שם כיון שהוא דבוק ליד בטל לגבי יד הא אדרבא מיירי ברפוי ואינו דבוק וע"כ כ"ל דמיירי שנעל מרביעית כתי' הסני שבי בס"ק ד' : (ס"ק יא) בשעת כו' אא"כ יש בו אבן טוב. דאז מקפיד אפי' בשעת נטילה ואפי' הוא אינו מקפיד בעלה דעתו : (ס"ק יג) כדעת כו'. עבי"ד סי' רי"ד דבכל דבר אם בשעה שהתחיל לנהוג הי' דעתו לנהוג כן לעולם ונהג כן אפי' פעם א' לריך התרה כו' לפיכך הרולה לנהוג בקלת דבריה המותרי' לסייג ולפרישות יאמר בתחלת הנהגתו שאינו מקבל עליו בנדר וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם הזאת או בפעמים שירלה ולא לעולם עב"ל שם:מלוכלך כו' כ"כ הים"ם שם. ודע שבי בס"ח סי' כ"ח וז"ל ואל יגדל אדם לפורינו פן יכנס הטיע בהן ואמרו חכמים הטיע והבצק שתחת הלפורן אפילו נגד הבשר חולץ ועוד שמא יכנס לתוכן חלב או דבר איסור ויהיה נכשל ומביא ע"י מעשה רב : סי' קסב דברי הגאונים (ר"ל הר"י והרמ"א) לל"ע כו' דהידי' אין מטמאים. ר"ל דמים הרשטוים שמותן על הידים שנטמאו מחמת הידים כמ"ש בשעיף ב' (ורשטוים שבי ברוב הסי' הזה ר"ל שנים ושני ר"ל שלישי' אלא לכן קרי לשנים רשטוים לפי שהם רשטוים הבאים לטהר משא"כ רשטוים ממש אין באים כ"א להסיר הלכלוך ואם ידיו נקיים א"ל להם מה"ע קרי לשלישית שני') היינו דוקא תוך הפרק היינו מקום הלריך נטילה לכל חד כדא"ל כמבואר ס"ם קס"ח.ולדעת הרא"ש הוא עד מקום חיבור אלבעות לכף היד וכן אם זב חוץ לפרק מן מים הרשטוים שנעל תוך הפרק שקבלו שם טומאה מן היד שתוך הפרק ועתה הם חוץ לפרק אפי' נעל עליהם מים שניים חוץ לפרק נשארו בטומאתן כי חוץ לפרק אין מים שניים מטהרים וכמ"ש מ"א אח"ז:מים שנים ח"ל אין בכך כלום:דהא הם מלד עלמם טהורים וחוץ לפרק אין מקבלים טומאה: וכן לריך להגביה. ר"ל אם התחיל להגביהן ועי"ז זבו וילאו מים רשטוים קודם שנעל שנים חוץ לפרק והם נשארו טמאים כי חוץ לפרק אין להם טהרה וכשפוב ישפילם אסור שלא יחזרו מים רשטוים שילאו כו' : אפי' נועל עד הזרוע כו' ר"ל אפי' לדעי' ל' שבס"ם קס"ח והוא דעת הרי"ף וכ' שם שי"ל כן ות"כ מקום טהרתן ומומאתן עד הזרוע מ"מ יש לחוש שילאו המים לחוץ עד הזרוע כנ"ל:וה"ה אם רלה להשפיל כו' דאז ודאי לא יאלו חוץ לפרק ודעת הרשב"א כו' אלא עד הפילוח היינו לאמן דס"ל כהרא"ש והוא דעה ב' שבס"ם קס"ב דא"ל לעולם אלא עד מקום חיבור אלבעות לכף היד והרשב"א ס"ל אפי' לדעה זו דאין מקום הנטילה כ"א עד מקום חיבור אלבעות לכף היד. מ"מ משם עד הזרוע המים מטמאים ומטהרים ע"י מים שניים אלא היישבן (כני הסשת הרא"ש והיינו אפי' מבפילם מתחלה ועד סוף הליתת לחשת הרא"ש ועוד דלרשב"א מים שניים מטהרים אפי' חוץ לפרק אם לא לחוש שילאו על הזרוע) שמא מים הרשטוים נעל ת"ל ר"ל

המים

יד רביעית: (ד) צריך לספספס. בעור כתוב בזה אפי' אם שפך על כל יד רביעית וא"כ גם מי שמטביל ידיו צריך ג"כ שפשוף אח"כ זו בזו שהרי רביעי' בבת אחת הוה כעבילה כמ"ש בס"ד: (ה) ועפמו מדאמרינן רפ"ב דגיטין דמנפי' לנטילה כמ"ש כאן ולא איספסמא וכל ספק ידים לקולא. והר"ש והרא"ש והטור לא הביאו זה אלא כתבו אם כשנטל ידיו בספיכה ראשונה לא נטל עד הפרק אינו יכול ליתן פעם שנית על המקום שלא נטל כבר כדי שתעלה לו בשביל שפיכה א' שאין נטילה לחלאין אלא מה שנוטל תחלה משום כמאן דליתיה וצריך ליתן שפיכה א' עד הפרק ואח"כ שפיכה שנייה עכ"ל ותמה ב"י אמאי לא מהני בעופה ע"מ להטפ"ח כמקלת היד וכדמבעיא לן ולא איספסמא והניח בצ"ע דמ"ש מכל שפיקה דרבנן ולי קשה דהא לענין שאיבה במקום שהוא ג"כ דרבנן ואפ"ה כ' הרא"ש והטור בי"ד סי' ר"א דלא מהני עופה על מנת להטפיח להבשיר פשוט שאיבה אלא צריך בשפופרת הגוד. וכבר הקשו התו' בר"פ חומר בקודש בשם ר"ת ממתני' דמביא רפ"ב דגיטין דמשקה עופה שאינו חיבור משמע הא עופה ע"מ להטפ"ח הוי חיבור והצריך שם גם ר"ש כ' מזה הביאו ב"י שם וכיון שכ' רמ"א שם שעיף כ"ג שיש לפשוק להחמיר אפי' בשאוב שהוא דרבנן ושכן רגוי להורות א"כ ה"ה בידי' שהן מדרבנן ממי רגוי להחמיר בזה ולפשוק כדעת הטור דלא מהני רק אם חוזר ושופך שפיכה א' עד הפרק ודבר פשוט שלא אסרו להוסיף על המים רגשונים אלא אם שפך על מקלת ופשק ואח"כ רוצה לעשות שפיכה שנייה אם על האחר אבל אם אין פוסק מלזוב כגון בכלי שיש לו העגדי"ל של נחושת אע"פ שאין זב בפעם א' על כל הביעור של היד אין בכך כלום כיון שאינו פוסק מלזוב מקרי שפיכה אחת כיון שהוא בשפיכה אחת ואם אינה כמו שהיתה דאין נטילה לחצאין ז ואם עדיין יש על מקצת היד שנטל בתחלה ה (ה) טופח על מנת להטפיח הרי זו (ד)טהור' במה דברי' אמורי' במי' ראשונים אבל ו בשניים נוטל מקצת ידיו וחוזר ומוסיף על מקצתן: ד ° * ח שפך מים על ידו אחת ושפשפה א]בחברתה לא עלתה לו נטילה ט אפי' שפך באחרונה על ב' ידיו לפי שהמי' ששפך על ידו אחת נטמאו וכששפשפ' ז נטמא' חברת' ואין מים שני' מטהרי' אלא המים שנטמאו מחמת היד עצמה ולא הבאים מחמת היד האחרת הילכך השופך מהכלי על ידו אחת ושפשף בחברתה צריך לנגב ידיו ולחזור וליטל' כראוי לפיכך הנוטל ידיו צריך (ו) ח שישפוך לו אחר (ה) עליהם ואם אין לו אחר יאחוז הכלי בראשי אצבעותיו וישפוך על שתי ידיו כאחד או ישפוך ט על כל אחת רביעית ואח"כ ישפשפם שהשופך רביעית כאחד אין צריך מים שניים לטהרם שעשו רביעית בבת אחת כמו טבילה שאינה צריכ' שטיפה ב' פעמי' אסנגע בהסאחר שלא נטל ידיו בעוד' לחות מקדמי' צריך לנגב ולחזו' וליטול שהרי זה טימאה ע"י המי' שעליה' לכך צריך ליזהר כשישופך מים שלישית שהם שניי' לבד מהראשוני' שלא יגע יד בחבירת' עד שישפוך גם זה י על השנייה או שישפוך מתחלה על שתיהן כאחד ואסנטל כל יד מרביעי' יא אינ צריך (ו) לכל זה: ה °° י מתוך מה שכתבנו יתבאר לך דהא דיד נטמאה בשפשוף חבירתה דוקא בנוטל ידו אחת ואחר כך שפשפה בחברתה אבל אם רוצה ליטול בתחל' יב שתי ידיו כאחת נוטל דשתיהן נחשבו' כיד אחת ואינ' מטמאות זו את זו ואפי' ד' או ה' שהניחו ידיהם זה בצד זה או זה על גב זה כיד אחת חשיבי ואינם מטמאות זו את זו: ו כ נטל שתי ידיו זו לעצמה וזו לעצמה ונמלך (פי' נתיגן) כשנטל המים השניים והגיע ידיו זו לזו ושפך על שתיהן כאחת ידיו טמאות מפני שכשצירף ידיו זו לזו לקבל המים השניים נטמאו ידיו בנגיעתם זו לזו דהמים שעל גבי יד זו מטמא מים שעל גבי חבירתה וגם את היד וכשנטל את השניה לא טיהר את הראשונים כיון שנטמאת מחמת חברתה אלא אדרבה גם השניים נטמאו בהן וצריך לנגב ידיו וליטול שתיהן כאחת: הגה [וכ"ש ליזהר שלא יגע בידו ששפך °עפי' קל"מ ס"ו °°עפי' ק"ס קי"ב עפקס"מ ע"ז

(יס"ם סל"ג) עסס"ז. כלי שנקב כשולין ותחב בו ברזא ודוחק אותו למעלה ויוצאים המים על ידו שרי אף שהברזא לחה ונגע בו בידיו לית לן בה כמ"ש סימן קס"ם סס"מ (ל"ח) ומ"מ יש לחוש לאחר שנטל הראשונה וחזר ודוחק הברזא בידו הלחה מדבקו מים ומתאים בברזא וכשחזר ודוחק בידו שניה נטמאת מהמים הלחים לכן יטול רביעית כאח': יא מ"ל לכל זה. ואם נגע בהם אחר טמאות עס"ז: יב שתי ידיו כא'. אבל אם נטל ידו א' ושפך

באר היטב

(ג)לספספס אפי' אם שפך על כל היד רביעית וא"כ גם מי שמטביל ידיו צריך ג"כ שפשוף אח"כ זו בזו שהרי רביעית בבת א' הוי בעבילה ט"ז:(ד)טהורה.דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור לכן אין ליטול מכלי שפיו צר שאין יכול לשפוך בבת אחת על היד מ"א ובחב ט"ז ודבר פשוט שגא אסרו להוסיף על מים ראשונים אלא אם שפך על מקצת ופסק ואח"כ רוצה לעשות שפיכה שניה על האחר אבל אם אין פוסק מלזוב כגון בכלי שיש לו העגדי"ל של נחושת אע"פ שאין זב בפעם אחד כל הביעור של היד אין בכך כלום כיון שאינו פוסק מלזוב מיקרי שפיכה אחד

ביאור

ר"ל אם יש לנלוך ואם אין לנלוך אפי' בב"פ וכמ"ש בס"ב דס"ל כרש"י דמים שניים מטהרים הראשונים בב"מ ולא חייבונו ג"כ שיגלו הראשונים ולא השניים וס"ל דא"ל שניים אלא כשאין מגביה ידיו: ס"ב הנושל כו'. תוס' בד"ה הכי"ל דהא דתנן בפ"ב מים ראשונים ושניים אף לחלאין דלא כהרמב"ם בקמן ודוקא כשאין לנלוך בידיו: ואח"כ שופך כו'. ירושלמי פ"ח דברכות ופ"ב דחלה הביאו הר"ש פ"א דידים והרשב"א בת"ה ע"ש תני המים שלפני המזון רשות ושלאחר המזון חובה אלא שבראשונים נוטל ומפסיק ובשניים נוטל ואינו מפסיק מהו נוטל ומפסיק ר' יעקב בר אחא אמר נוטל ושונה כו' וכ הרשב"א פי' הראב"ד ז"ל שופך פ"א ומפסיק ואח"כ שופך פעם שניים כדי לעבר המים הראשונים ופמ"ש בפ"ב דידים כו' וכן הסכים הרא"ש שם ומשמע אף לחולין מדקאמר שם ר' שמואל בר יצחק בני נוטל ושונה ואת אמר רשות אית בני מימר מהלך ד' מילין ואת אמר רשות ואר"י בר אידי על הראשונים לאכל בשר חזיר ועל השניים יגאה אשה מביאתה כו' וזה ודאי לחולין דלא בשראתב"ם אלא שהר"ש פי' פירוש אחר להירושלמי ועי' בת"ב ומזה ראיה לר"ש בפי' קפ"א פ"ח י"א כו' דבל אא"כ מים שניים אי"ל ניגוב כמ"ש בפ"ם קנ"ע ובהרמב"ם שם תוס' ורא"ש ס"ל אבל הרמב"ם כ' דוקא לתרומה ובמש"ל בשמו ועיין בהקדמתו לתס' ידיים וכן נראה מפי' הר"ש בן בתחני' א' פ"א בד"ה מוסיפין על שניים

מחצית

דמים שניים ושלישים לא הלכו לשם רק ראשונים גרידא כ"ה לא חייבו' דעב"פ שני' אז שלישים ג"כ יגאו לשם ונטהרו הראשונים:אבל לדעת הרא"ש אינו מועיל כו' והיינו לתי' אחרון אבל לתי' א' גם להרא"ש מועיל א"כ ע"כ הא דאמרי' דצריך להגביה מיירי דוקא כשהיו ידיו נקיות דא"ל ליטול רק שני פעמים: (ס"ק ג) הנוטל כו' ויש בה כדי ב' שעיפות והיינו כשאין בהם רביעית אלא באים משירי עהרה המבואריס לעיל סי' ק"ס סעיף י"ג: ובתה"ק הסמיט זה כו' וכ' הכל בו בשם הראב"ד בשם כו' כ"ל במ"א: (ס"ק ד) מים רביס. פי' יותר מרביעית ר"ל בשלמא אם אין לו רק רביעית מצומצם כשנטל תחלה להעביר הלכלוך א"כ חסר מן הרביעית ולכך צריך ליטול שני פעמים משא"כ אם יש לו יותר מרביעית א"כ כמה שהוא יותר מרביעית יעבור הלכלוך וישאר רביעית ולכן שני בעעיל אחת כיון שהוא רביעית: (ס"ק ה) עופח כו' ובהכי מתיישבא כו' דברפ"ב דגיטין דף ט"ז ע"ב בעי אילפא ידיס טהורות לחלאין או לא ומפרש הש"ס דמבעי' לי' כגון שנטל חלי היד ואח"כ הוסיף ונטל חלי יד השני (וזה דין המזכר שה בש"ע) ופריך הש"ס ותפשטו מדר' יאלי דאמר אין ידיס טהורות לחלאין ומשני דר' יאלי מיירי שבשנטל חלי היד השני' כבר נתנגבו המים שעל חלי היד שנטל תחלה עד שלין בהם עופח על מנת להטפיח ואיבעי' דאילפא היא כשעדיין המים שעל חלי יד הראשונה עופח על מנת להטפיח. וקשיא ליה למ"א למאי דס"ד מעיקרא דלא אסיק החילוק בין עופח על מנת להטפיח או לא אדפריך ממימרא דר"י ה"ל להקשות ממתני' דהא תנן במס' ידיס שהן מוסיפיס על הראשונים ופי' אם נטל חלי יד אין להוסיף אח"ז וליטול חלי יד השניה. והיינו משום דאין ידיס טהורו' לחלאין. וג"כ ה"מ לשנויי דמתני' מיירי בדליכא עופח על מנת להטפיח. א"ו דממתני' לא המ"ל דמתני' מיירי לכתחלה. וכ"מ הלשון אין מוסיפי' ואילפא מיירי דיעבד אם כבר נטל לחלאין דכ"מ הלשון ידיס טהורות לחלאין. ולכן בעי למפשט מדר' יאלי דאמר ג"כ הלי ליטבא אין ידיס טהורות לחלאין דמשמע אפי' דיעבד לא מהני. וכיון דהסברא חילוקה לא היו מחלקים בין עופח עמ"ל או לא ובכל ענין אין ידיס טהורות. דהכי ג"כ הוי ס"ד המקבל מדר' יאלי אלא דאילפא חידש סברא זאת לפי מסקנת הש"ס דאפשר בעופח עמ"ל הידיס טהורות לחלאין וכיון דלא אפשטא ודין נט"י דרבנן אזלי בספיקו להקל וא"כ אין להוסיף להקל כ"א במה דמליגו דנסתפק אילפא דהיינו דיעבד אבל לכתחלה לא מליגו דנסתפק אילפא נשאר סברא חילוקה דאפי' בעופח עמ"ל אסור: וב"ח כתב דבעור ורא"ש משמע כו' מדלא העתיקו אבעיא דאילפא ע"כ ס"ל דפשט' דלישנא דר' יאלי מיירי אפי' בעופח עמ"ל ומאי דמשני הש"ס דר' יאלי מיירי בליכא עופח עמ"ל הוא דיחוי בעלמא ונקטו הפוסקים כפשטא דלישנא דר"י ואפי' בעופח עמ"ל אין טהורה לחלאין: ולכן אין ליטול מכלי שפיו צר כו' כ"כ הב"ח וז"ל

ב ג ה הנוטל ידיו שופך עליהם קצת מהרביעית להסיר מהם הלכלוך וכל דבר שחוצץ ואח"כ שופך עליהם פעם שניה וגם אלו המים הם טמאים ואח"כ שופך עליהם פעם שלישית לטהר המים שעל גבי הידים ואם אין בידים לכלוך ודבר החוצץ שופך על שתי ידיו רביעית בבת אחת ואין צריך מים שניים: הגה וה"ה אם היו לו ד מים רביס רוחק תחלה מעט כדי להסיר הלכלוך ואחר כך שופך רביעית כאחד ואין צריך מים שליישית. הנוטל ידיו (ד) צריך (ג) לספספס זה בזה [מיי' פ' י"מ מהל' מקואות וכל בו וסמ"ג והרא"ש פרק כל הבשר]:

ג ו נטל מקצת ידו וחזר והוסיף ונטל הנשאר בידו הרי ידו טמאה כמו שהיתה דאין נטילה לחצאין ז ואם עדיין יש על מקצת היד שנטל בתחלה ה (ה) טופח על מנת להטפיח הרי זו (ד)טהור' במה דברי' אמורי' במי' ראשונים אבל ו בשניים נוטל מקצת ידיו וחוזר ומוסיף על מקצתן: ד ° * ח שפך מים על ידו אחת ושפשפה א]בחברתה לא עלתה לו נטילה ט אפי' שפך באחרונה על ב' ידיו לפי שהמי' ששפך על ידו אחת נטמאו וכששפשפ' ז נטמא' חברת' ואין מים שני' מטהרי' אלא המים שנטמאו מחמת היד עצמה ולא הבאים מחמת היד האחרת הילכך השופך מהכלי על ידו אחת ושפשף בחברתה צריך לנגב ידיו ולחזור וליטל' כראוי לפיכך הנוטל ידיו צריך (ו) ח שישפוך לו אחר (ה) עליהם ואם אין לו אחר יאחוז הכלי בראשי אצבעותיו וישפוך על שתי ידיו כאחד או ישפוך ט על כל אחת רביעית ואח"כ ישפשפם שהשופך רביעית כאחד אין צריך מים שניים לטהרם שעשו רביעית בבת אחת כמו טבילה שאינה צריכ' שטיפה ב' פעמי' אסנגע בהסאחר שלא נטל ידיו בעוד' לחות מקדמי' צריך לנגב ולחזו' וליטול שהרי זה טימאה ע"י המי' שעליה' לכך צריך ליזהר כשישופך מים שלישית שהם שניי' לבד מהראשוני' שלא יגע יד בחבירת' עד שישפוך גם זה י על השנייה או שישפוך מתחלה על שתיהן כאחד ואסנטל כל יד מרביעי' יא אינ צריך (ו) לכל זה: ה °° י מתוך מה שכתבנו יתבאר לך דהא דיד נטמאה בשפשוף חבירתה דוקא בנוטל ידו אחת ואחר כך שפשפה בחברתה אבל אם רוצה ליטול בתחל' יב שתי ידיו כאחת נוטל דשתיהן נחשבו' כיד אחת ואינ' מטמאות זו את זו ואפי' ד' או ה' שהניחו ידיהם זה בצד זה או זה על גב זה כיד אחת חשיבי ואינם מטמאות זו את זו: ו כ נטל שתי ידיו זו לעצמה וזו לעצמה ונמלך (פי' נתיגן) כשנטל המים השניים והגיע ידיו זו לזו ושפך על שתיהן כאחת ידיו טמאות מפני שכשצירף ידיו זו לזו לקבל המים השניים נטמאו ידיו בנגיעתם זו לזו דהמים שעל גבי יד זו מטמא מים שעל גבי חבירתה וגם את היד וכשנטל את השניה לא טיהר את הראשונים כיון שנטמאת מחמת חברתה אלא אדרבה גם השניים נטמאו בהן וצריך לנגב ידיו וליטול שתיהן כאחת: הגה [וכ"ש ליזהר שלא יגע בידו ששפך °עפי' קל"מ ס"ו °°עפי' ק"ס קי"ב עפקס"מ ע"ז

(ג)לספספס אפי' אם שפך על כל היד רביעית וא"כ גם מי שמטביל ידיו צריך ג"כ שפשוף אח"כ זו בזו שהרי רביעית בבת א' הוי בעבילה ט"ז:(ד)טהורה.דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור לכן אין ליטול מכלי שפיו צר שאין יכול לשפוך בבת אחת על היד מ"א ובחב ט"ז ודבר פשוט שגא אסרו להוסיף על מים ראשונים אלא אם שפך על מקצת ופסק ואח"כ רוצה לעשות שפיכה שניה על האחר אבל אם אין פוסק מלזוב כגון בכלי שיש לו העגדי"ל של נחושת אע"פ שאין זב בפעם אחד כל הביעור של היד אין בכך כלום כיון שאינו פוסק מלזוב מקרי שפיכה אחד

ביאור

ר"ל אם יש לנלוך ואם אין לנלוך אפי' בב"פ וכמ"ש בס"ב דס"ל כרש"י דמים שניים מטהרים הראשונים בב"מ ולא חייבונו ג"כ שיגלו הראשונים ולא השניים וס"ל דא"ל שניים אלא כשאין מגביה ידיו: ס"ב הנושל כו'. תוס' בד"ה הכי"ל דהא דתנן בפ"ב מים ראשונים ושניים אף לחלאין דלא כהרמב"ם בקמן ודוקא כשאין לנלוך בידיו: ואח"כ שופך כו'. ירושלמי פ"ח דברכות ופ"ב דחלה הביאו הר"ש פ"א דידים והרשב"א בת"ה ע"ש תני המים שלפני המזון רשות ושלאחר המזון חובה אלא שבראשונים נוטל ומפסיק ובשניים נוטל ואינו מפסיק מהו נוטל ומפסיק ר' יעקב בר אחא אמר נוטל ושונה כו' וכ הרשב"א פי' הראב"ד ז"ל שופך פ"א ומפסיק ואח"כ שופך פעם שניים כדי לעבר המים הראשונים ופמ"ש בפ"ב דידים כו' וכן הסכים הרא"ש שם ומשמע אף לחולין מדקאמר שם ר' שמואל בר יצחק בני נוטל ושונה ואת אמר רשות אית בני מימר מהלך ד' מילין ואת אמר רשות ואר"י בר אידי על הראשונים לאכל בשר חזיר ועל השניים יגאה אשה מביאתה כו' וזה ודאי לחולין דלא כשראתב"ם אלא שהר"ש פי' פירוש אחר להירושלמי ועי' בת"ב ומזה ראיה לר"ש בפי' קפ"א פ"ח י"א כו' דבל אא"כ מים שניים אי"ל ניגוב כמ"ש בפ"ם קנ"ע ובהרמב"ם שם תוס' ורא"ש ס"ל אבל הרמב"ם כ' דוקא לתרומה ובמש"ל בשמו ועיין בהקדמתו לתס' ידיס וכן נראה מפי' הר"ש בן בתחני' א' פ"א בד"ה מוסיפין על שניים

מחצית

דמים שניים ושלישים לא הלכו לשם רק ראשונים גרידא כ"ה לא חייבו' דעב"פ שני' אז שלישים ג"כ יגאו לשם ונטהרו הראשונים:אבל לדעת הרא"ש אינו מועיל כו' והיינו לתי' אחרון אבל לתי' א' גם להרא"ש מועיל א"כ ע"כ הא דאמרי' דצריך להגביה מיירי דוקא כשהיו ידיו נקיות דא"ל ליטול רק שני פעמים: (ס"ק ג) הנוטל כו' ויש בה כדי ב' שעיפות והיינו כשאין בהם רביעית אלא באים משירי עהרה המבואריס לעיל סי' ק"ס סעיף י"ג: ובתה"ק הסמיט זה כו' וכ' הכל בו בשם הראב"ד בשם כו' כ"ל במ"א: (ס"ק ד) מים רביס. פי' יותר מרביעית ר"ל בשלמא אם אין לו רק רביעית מצומצם כשנטל תחלה להעביר הלכלוך א"כ חסר מן הרביעית ולכך צריך ליטול שני פעמים משא"כ אם יש לו יותר מרביעית א"כ כמה שהוא יותר מרביעית יעבור הלכלוך וישאר רביעית ולכן שני בעעיל אחת כיון שהוא רביעית: (ס"ק ה) עופח כו' ובהכי מתיישבא כו' דברפ"ב דגיטין דף ט"ז ע"ב בעי אילפא ידיס טהורות לחלאין או לא ומפרש הש"ס דמבעי' לי' כגון שנטל חלי היד ואח"כ הוסיף ונטל חלי יד השני (וזה דין המזכר שה בש"ע) ופריך הש"ס ותפשטו מדר' יאלי דאמר אין ידיס טהורות לחלאין ומשני דר' יאלי מיירי שבשנטל חלי היד השני' כבר נתנגבו המים שעל חלי היד שנטל תחלה עד שלין בהם עופח על מנת להטפיח ואיבעי' דאילפא היא כשעדיין המים שעל חלי יד הראשונה עופח על מנת להטפיח. וקשיא ליה למ"א למאי דס"ד מעיקרא דלא אסיק החילוק בין עופח על מנת להטפיח או לא אדפריך ממימרא דר"י ה"ל להקשות ממתני' דהא תנן במס' ידיס שהן מוסיפיס על הראשונים ופי' אם נטל חלי יד אין להוסיף אח"ז וליטול חלי יד השניה. והיינו משום דאין ידיס טהורו' לחלאין. וג"כ ה"מ לשנויי דמתני' מיירי בדליכא עופח על מנת להטפיח. א"ו דממתני' לא המ"ל דמתני' מיירי לכתחלה. וכ"מ הלשון אין מוסיפי' ואילפא מיירי דיעבד אם כבר נטל לחלאין דכ"מ הלשון ידיס טהורות לחלאין. ולכן בעי למפשט מדר' יאלי דאמר ג"כ הלי ליטבא אין ידיס טהורות לחלאין דמשמע אפי' דיעבד לא מהני. וכיון דהסברא חילוקה לא היו מחלקים בין עופח עמ"ל או לא ובכל ענין אין ידיס טהורות. דהכי ג"כ הוי ס"ד המקבל מדר' יאלי אלא דאילפא חידש סברא זאת לפי מסקנת הש"ס דאפשר בעופח עמ"ל הידיס טהורות לחלאין וכיון דלא אפשטא ודין נט"י דרבנן אזלי בספיקו להקל וא"כ אין להוסיף להקל כ"א במה דמליגו דנסתפק אילפא דהיינו דיעבד אבל לכתחלה לא מליגו דנסתפק אילפא נשאר סברא חילוקה דאפי' בעופח עמ"ל אסור: וב"ח כתב דבעור ורא"ש משמע כו' מדלא העתיקו אבעיא דאילפא ע"כ ס"ל דפשט' דלישנא דר' יאלי מיירי אפי' בעופח עמ"ל ומאי דמשני הש"ס דר' יאלי מיירי בליכא עופח עמ"ל הוא דיחוי בעלמא ונקטו הפוסקים כפשטא דלישנא דר"י ואפי' בעופח עמ"ל אין טהורה לחלאין: ולכן אין ליטול מכלי שפיו צר כו' כ"כ הב"ח וז"ל

באר הגולה

והרא"ש ה סס כחולין ו רפ"ק דידיס לפירוס הרא"ש והר"ש ז רמב"ם בפי"א ה' מקואות מסונית דגיטיגיט"ו ח בפ"ב דידיסט רא"ש סס כחולין הר"ש והרא"ש בפ"ב דמס' ידיס והרמב"ס בפי"א מהל' מקואות כ בפ"א דידיס לפירוס התוספתא הביאה

עטרת זקנים

קסב * שפך מים כו'. יי"ל דסני בכך כיון שמתחלה נטל מן הכלי בדאיתא בתו' אבל נתן לתחירו בתפניו ידיו טמאים שמתחלה לא נטל מן הכלי טהורה וכא התנן נטל ידו אחת ושיפשפה בחברתה טמאה היינו שמתחל' לא נתכוין אלא ליטול ידיו אחת (הרש"ל בשם עץ החיים בס' נ"י) מיס ראשונים מלוה אמלעים רשות ואחרונים חובה ואפ"ה אינן צריכין ברכה ע"כ:

אשל אברהם

א] חברתה. עיין ה' בי"ד סימן ע"ח:

יד אפרים

רק ב' פעמים אז אין לו לבגביה ידיו שהרי דרך הוא שבעילה ראשונה יוצאו המים מתוך הפרק ולתוך והשניים אעפ"י שזנים ג"כ לשם אין מעבריס חוץ לפר' ואם יספיל יחזרו הראשונים ויטמאו לפי שמתחת שפיכת השניים עדיין נשאר שם קצת ממים הראשונים שזנו לשם אמא"כ אם נוטל ג' פעמים אז כיון שזנו חוץ לפרק מעבילה השניה והשלישי כבר ירדו הראשונים לגמרי לארץ ולא נשאר שם כלל ואף אם יספיל ידיו אין כאן חשש שהרי אין כאן ממים ראשונים כלל זהו עפ"י שיטת הרא"ש כמש"ל בראש הסימן ע"ז הקשה דמ"מ מה מועיל מה שאין שם ממים הראשונים שהרי כיון שבראשונה ירדו מתוך הפרק חוץ לפרק בשעת הבעילה שוב גם השניים שירדו לשם מקבל טומאה מהם והשלישי מהשניים (ואף בחוץ לפרק אין מקום טומאה היינו שאינם טמאים תחתת היד עצמו אבל מ"מ ספיר מקבלים טומאה ממים הראשונים שזנו לשם מתוך הפרק) ולזה תירץ דאפשר שהמים שביד עצמו אין יטמאים זא"ז ועיין שעיף ו' ר"ל דשם איתא שהשניים נטמאו בראשונים בהם הטעם כיון שנטמאו הראשונים מתחת היד חברתה מה שא"כ המים שנטמאו מתחת אותו היד עצמה היה דאין השניים מטהרין אותם חוץ לפרק מ"מ אין מטמאין השניים כיון שגם טומאה הראשונים אינו אלא מתחת אותו היד עצמה. ומ"ש ועיין בספתים פ' כל שעה בראה שבוונתו להה דאיתא שם דף ל"ג ע"ב בטמא מת שסחט ענבים יותר מכבילה טמאין משום כיון שנטמאת טיפה הראשונה ותוזרת ומתערבת במשקין. וא"כ גם כאן י"ל דעב"פ התערב מעט ממים הראשונים בשנים והשלישים אלא שי"ל דבטומאת ידיס לא קפדינן בהכי ושוב כ' די"ל דס"ל בהרשב"א דשניים מטהרים הראשונים אף במוך לפרק והשניים לא נאו לשם ובשופך פעם ג' לא חייסינן לזה לגל להרא"ש בתחת אין מועיל ג' פעמים משום שהשניים קבלו טומאה מהראשונים והשלישים משניים ובשהשניים והשלישים חוזרין בם מטמאין הידיס גם לאפשר דלא אחרי' כלל שע"י ג' פעמים לא נשאר כלל מהראשונים וא"כ יש לחוש להראשונים גופייהו: מ"א סק"ח ואם נטל כו' כל"ל ור"ל דאפשר לזהר עוד טעם בזה

חתם סופר

סי' קס"ב במג"א ס"ק ה' שאין יכול. נ"ב היינו כשנפסק הקילוח אבל בקילוח א' ועדיין כה נבראא

היטב

והמתמיר בזה הוא המתמיהי' רק שיש משם לבינין בה נבראא ע"כ צריך להפכו תמיד כדלעיל סי' קכ"ט ס"ט עכ"ל: (ה) עליהם. עיין ט"ז וט"א הטעם: (ו) לכל זה. ואם נגע בהם אחר טמאות עמ"א. כלי שנקב בשליו ותחב בו ברזא ודוחק אותו למעלה ויוצאים המים ע"י שרי אעפ"י שהברזא לחה ונוגע בו בידיו לית לן בה. ל"ח. ובחב המ"א ומ"מ יש לחוש שלאחר שנטל הראשונה וחוזר ודוחק הברזא בידו הלחה מדבקו מים בברזא וכשחוזר ודוחק בידו הסיה נטמאה מהמים הלחים לכן יטול רביעית כאח': יא מ"ל לכל זה. ואם נגע בהם אחר טמאות עס"ז: יב שתי ידיו כא'. אבל אם נטל ידו א' ושפך

הגר"א

כך דין ל"י כו' מנגב ידיו במפה וכן טהורות כו' וכנ"א שם כתב דהמים שניים צריך מפני שאם הנשפוך אז כבר הרומה יטמא וזהו לתרומה ובס"ם הרש"ב בד"ה דידיו שהורות כו': ואם כו' וה"ה בר'. שם בתוס' ממתני' דרפ"ב דידיס אבל דעת הרא"ש בד"ה ורשב"א דבכ"ע צריך כו': הנוטל ידיו צריך כו'. תוספתא הביאה הר"ש פ"ב דידיס מתני' ב' וכ' שם ובשלא נטל כ"א הראשונים כו' ומיהו אפשר דשפשוף בעי לעולם אלא שפי' דשפשוף היינו ניגוב אבל הרא"ש בחולין כתב שפשוף כמשמעו וכ"כ הטור ורי"ו וכ"כ הרא"ש ברים ידיס בהקדמתו: ס"ג נטל כו'. גיטין ט"ו ב': ואם כו'. שם בעיא דלא חיפשינא ולקולא בדרבנן וכל ספק ידיס טהור: בד"א כו'. מתניתין דיס ידיס מוסיפין כו' וכפי' הר"ש והרא"ש שם: ס"ד שפך כו' אפי' כו'. מתני' בפ"ב דתני' ג': לפי כו'. ר"ש והרא"ש: הלכך כו' לפיכך כו'. רא"ש בפכ"ה והטור: ואם אין כו'. שם ושם וכמ"ש בס"ה: או ישפוך כו'. שם ושם וכ"ל בס"א שאין שם מים טמאים כלל ומשמע כאן דאף ברביעית צריך שפשוף: שעשו כו'. ר"י וכמש"ל סי' קנ"ע סי"א: אם נגע כו'. לכך כו'. אם כו'. הנ"מ: ס"ה מתוך כו'. כמ"ש בתתיתין שם מוטלין ד' וה' כו' וכן בתוספתא והביאה הר"ש שם וז"ש ולאפי' ד' כו': ס"ו נטל כו'. תוספתא הביאה

השקר

ורליתי רבותי שהחמירו ולא נטלו ידיהם מכלי שקורין האל"ד פא"ס עם העגדי"ל כיון שא"א בשפיכי א' עד הפרק עכ"ל והע"ז תמה עליו דמה בכך אע"פ שאין זב בפעם א' על כל השיעור של יד אין בכך כלום כיון שאינו פוסק מלזוב מקרי שפיכה אחת כיון שהוא בשפיכה אחת ואם אינה כמו שהיתה דאין נטילה לחצאין ז ואם עדיין יש על מקצת היד שנטל בתחלה ה (ה) טופח על מנת להטפיח הרי זו (ד)טהור' במה דברי' אמורי' במי' ראשונים אבל ו בשניים נוטל מקצת ידיו וחוזר ומוסיף על מקצתן: ד ° * ח שפך מים על ידו אחת ושפשפה א]בחברתה לא עלתה לו נטילה ט אפי' שפך באחרונה על ב' ידיו לפי שהמי' ששפך על ידו אחת נטמאו וכששפשפ' ז נטמא' חברת' ואין מים שני' מטהרי' אלא המים שנטמאו מחמת היד עצמה ולא הבאים מחמת היד האחרת הילכך השופך מהכלי על ידו אחת ושפשף בחברתה צריך לנגב ידיו ולחזור וליטל' כראוי לפיכך הנוטל ידיו צריך (ו) ח שישפוך לו אחר (ה) עליהם ואם אין לו אחר יאחוז הכלי בראשי אצבעותיו וישפוך על שתי ידיו כאחד או ישפוך ט על כל אחת רביעית ואח"כ ישפשפם שהשופך רביעית כאחד אין צריך מים שניים לטהרם שעשו רביעית בבת אחת כמו טבילה שאינה צריכ' שטיפה ב' פעמי' אסנגע בהסאחר שלא נטל ידיו בעוד' לחות מקדמי' צריך לנגב ולחזו' וליטול שהרי זה טימאה ע"י המי' שעליה' לכך צריך ליזהר כשישופך מים שלישית שהם שניי' לבד מהראשוני' שלא יגע יד בחבירת' עד שישפוך גם זה י על השנייה או שישפוך מתחלה על שתיהן כאחד ואסנטל כל יד מרביעי' יא אינ צריך (ו) לכל זה: ה °° י מתוך מה שכתבנו יתבאר לך דהא דיד נטמאה בשפשוף חבירתה דוקא בנוטל ידו אחת ואחר כך שפשפה בחברתה אבל אם רוצה ליטול בתחל' יב שתי ידיו כאחת נוטל דשתיהן נחשבו' כיד אחת ואינ' מטמאות זו את זו ואפי' ד' או ה' שהניחו ידיהם זה בצד זה או זה על גב זה כיד אחת חשיבי ואינם מטמאות זו את זו: ו כ נטל שתי ידיו זו לעצמה וזו לעצמה ונמלך (פי' נתיגן) כשנטל המים השניים והגיע ידיו זו לזו ושפך על שתיהן כאחת ידיו טמאות מפני שכשצירף ידיו זו לזו לקבל המים השניים נטמאו ידיו בנגיעתם זו לזו דהמים שעל גבי יד זו מטמא מים שעל גבי חבירתה וגם את היד וכשנטל את השניה לא טיהר את הראשונים כיון שנטמאת מחמת חברתה אלא אדרבה גם השניים נטמאו בהן וצריך לנגב ידיו וליטול שתיהן כאחת: הגה [וכ"ש ליזהר שלא יגע בידו ששפך °עפי' קל"מ ס"ו °°עפי' ק"ס קי"ב עפקס"מ ע"ז

(יס"ם סל"ג) עסס"ז. כלי שנקב כשולין ותחב בו ברזא ודוחק אותו למעלה ויוצאים המים על ידו שרי אף שהברזא לחה ונגע בו בידיו לית לן בה כמ"ש סימן קס"ם סס"מ (ל"ח) ומ"מ יש לחוש לאחר שנטל הראשונה וחוזר ודוחק הברזא בידו הלחה מדבקו מים ומתאים בברזא וכשחוזר ודוחק בידו שניה נטמאת מהמים הלחים לכן יטול רביעית כאח': יא מ"ל לכל זה. ואם נגע בהם אחר טמאות עס"ז: יב שתי ידיו כא'. אבל אם נטל ידו א' ושפך

באר היטב

(ג)לספספס אפי' אם שפך על כל היד רביעית וא"כ גם מי שמטביל ידיו צריך ג"כ שפשוף אח"כ זו בזו שהרי רביעית בבת א' הוי בעבילה ט"ז:(ד)טהורה.דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור לכן אין ליטול מכלי שפיו צר שאין יכול לשפוך בבת אחת על היד מ"א ובחב ט"ז ודבר פשוט שגא אסרו להוסיף על מים ראשונים אלא אם שפך על מקצת ופסק ואח"כ רוצה לעשות שפיכה שניה על האחר אבל אם אין פוסק מלזוב כגון בכלי שיש לו העגדי"ל של נחושת אע"פ שאין זב בפעם אחד כל הביעור של היד אין בכך כלום כיון שאינו פוסק מלזוב מקרי שפיכה אחד

ביאור

ר"ל אם יש לנלוך ואם אין לנלוך אפי' בב"פ וכמ"ש בס"ב דס"ל כרש"י דמים שניים מטהרים הראשונים בב"מ ולא חייבונו ג"כ שיגלו הראשונים ולא השניים וס"ל דא"ל שניים אלא כשאין מגביה ידיו: ס"ב הנושל כו'. תוס' בד"ה הכי"ל דהא דתנן בפ"ב מים ראשונים ושניים אף לחלאין דלא כהרמב"ם בקמן ודוקא כשאין לנלוך בידיו: ואח"כ שופך כו'. ירושלמי פ"ח דברכות ופ"ב דחלה הביאו הר"ש פ"א דידים והרשב"א בת"ה ע"ש תני המים שלפני המזון רשות ושלאחר המזון חובה אלא שבראשונים נוטל ומפסיק ובשניים נוטל ואינו מפסיק מהו נוטל ומפסיק ר' יעקב בר אחא אמר נוטל ושונה כו' וכ הרשב"א פי' הראב"ד ז"ל שופך פ"א ומפסיק ואח"כ שופך פעם שניים כדי לעבר המים הראשונים ופמ"ש בפ"ב דידים כו' וכן הסכים הרא"ש שם ומשמע אף לחולין מדקאמר שם ר' שמואל בר יצחק בני נוטל ושונה ואת אמר רשות אית בני מימר מ

ממנה על שניה אפ"פ שמתכוין ליטול שניהם טמאה וכמ"ש סי' קנ"ט ס"ז כ"כ
כ"י בכד"ה סי' ק"ס וכ"כ ת"ה דאין לסמוך על התוס' : יג אם שפשף ידיו.היינו
לאחר שנטל מים שניה או שנטל מרביעית ואפ"ה כשנוגע במקום שלא נטל
נטמאו המים עפ"א וס"ד מ"ש : יד כראשו . פי' בכופא שבראשו עסי' ק"ד :

באר הגולה

הרא"ש ל כל בו בשם הראב"ד מ פ"כ דידיס ושם בפירוש הר"ש כ שם משמה כ' ם שם בפי' הר"ש והרא"ש ע עור בשם הרא"ש שם בחולין ק"ו א רמב"ם בפ"ז מה"כ ב חולין ק"ז ג הר"ר יונה ספ"ח דברכות

עטרת זקנים

קסג * אם אין מים מצויים לפניו ד' מילין. וי"א מי שהולך בעגלי' כין שאר הכותים שהולכים בחבורה ומתיירא לילך ביחידות אפילו תוך ד' מילין תשוב שעת הדחק והמתמיר תע"ב (מהרש"ל בש"ת סי' נ"ד) והרמב"ם מתיר לברוך ידיו במקום אפילו במקום שמים מצויים דלא אסרו אלא לאוכלי חולין בטהרה :
* ואסור להאכיל . פי' בידים מ"י וכ"ל אפילו להניח לפניו אסור ועי' בי"ד סי' קנ"א ס"ב :

לבושי שרד

קס"א כנ"ל : (°) ואין שייך שם נגיעה אפר ניגוב משא"כ בראש או כותל שהם קשים כנ"ל :

יד אפרים

שאם נטל כו' : בט"ז ס"ק ז' אחר שיפשפף כו' מבואר מדבריו המפרש מ"ש הש"ע אע"ג דכל כמה דלא שפשף מטהרין בשפשוף ר"ל דקשיא ליה דלמה נטמא בנגיעה זו אפרי יש כאן טהרה תלד המים השניים והשפשוף וע"ז תירץ כיון דנגע אחר השפשוף גרע וכן מבואר בדבריו לקמן שהמה על הלבוש דמה דוקשה לו הא מבואר בר"ש וש"ע דשפשוף גרע . אמנם לפענ"ד אין טעם לדבר זה דמה גרעיות שייך כאן עומא' ודברי הר"ש והש"ע פשוטים דודאי אינו מיירי במקום שהמים טמאים וכנון שלא שפך שניים אלא שמ"מ נטהרים ע"י שפשוף דהיינו שהשפשוף המים מן הידים במפה וכדומה ומנגב אותם ולהכי קא קשי' ליה דלמה בשפשוף הראשו כו' וחזר ונגע יצטרך נטילה אחרת שנטמאה היד ולמה לא יועיל שישפשף אותם שנית מהיכ שהרי אותם המים טמאים היו על היד עצמה ונטהרו הידים ע"י שפשוף גם עתה שנגע שנית ישפשפו ולזה אמר כיון דחזר ונגע גרע זה פשוט ולזה כיון המג"א ס"ק ע"ז . ומ"ש הט"ז בשם רש"ל דאפשר שפשוף בעי לעולם ומזה רולה להביא ראיה דאף בשניים לא נטהרו אלא ע"י השיפשוף ז"א מ"ש המשבצות זהב דר"ל דאף בשניים בעי ניגוב והוא בכלל כל האוכל אלא שני ראשונים גרידא ע"י ניגוב כמש"ל בשם מהרי"א ויש"א והוא בב"י סי' קס"ה (ובא לישב קושייתו דשם אביאנו בסי' קס"ה) שמאחר שזה האים י"ל ניעול מים שניה אע"פ שבאים לטהר הראשונים עכ"ז לעתרת ידיה הם שהרי אם הי' נוגע במקומשנגב ידיו חזרו ידיו להיות טמאות כו' עכ"ל מבואר מזה טעם מים שניה פן יגע בידיו מקום אלה שנגע שם עססי' קנ"ח משמע שם מדסתים דפשיטא להרב"י דאפי' נטל שניים צריך ניגוב: וכ' הנ"ח כו' כדרך המקנחים כו' וז"ל דוקא שפשף בראש או בכותל הוא דקתני כו' אבל קינח במפה לא קתני דטמאה וטעמא רבא איכא כיון שהשפשוף הזה במקום מים שניה כי שפשף כדרך כל הארץ במטפחת וכיון' בה מטהרת היד לגמרי כדין מטהר במים שניה אבל שיפה בראש ושפשף בראש וכותל אע"פ שידו מטהרת כו' מ"מ אין כח בשפשוף הזה לטהר כמים שניה לטהר גם המים הראשון ולא קינח כדרך המקנחים כו' ונבר מן דין כו' דכל דין נט"י מדברי חז"ל והם אמרו כו' שיכולים לחלק בדיניהם כפי חכמתם והעתם עכ"ל ועיין בט"ז שכ' שבראש אחרת לחלק בין מטפחת לראש וכותב: ול"ע מנ"ל הא.והא דדייק מדנקט ראש וכותב ולא נקט מטפחת אין דייק זה כדאי לחדש דין.גם י"ל דאורחא דמלתא נקט

מגן אברהם

טו טמאה.והיינו כגון שלא נטל השניים רק הראשוני' (הר"ש): טז מטהרי' בשפשוף . דשפשוף מטהר כמו מים שניה וא"ל מים שניה (כ"י קס"ה בשם מהרי"א וכ"כ ל"מ) ומ"מ אפי' נטל מים שניים אפשר דצריך לנגב (הר"ש) עסי' קנ"ח . וכ' הל"ח אם קנח במפה כדרך המקנחים אפי' חזר ונגע טהור ע"כ וא"ע מנ"ל הא לכן אין לסמוך ע"ז : יז אם אוש ד"א . משמע שבא לכלול אפי' דבר שהוא מבריאת המים דלא כרשב"ג אבל בסי' ק"ס ס"י משמע דהלכה כרשב"ג (כ"י) וכי"ד סי' ר"א סכ"ב פסק דאע"ג שמטבילין בו מ"מ ממעט בשפופר הנוד ע"כ והתי"ט חלק עליו וכ' דלהרא"ש והטור אין מטבילין בו ואין טובלין בו וממעט וגם טמא אם נמצא על היד ע"ש פ"ו דמקואות ולייבב דעת הרב"י ל"ל דהא דמטבילין בינחוסין דוקא אם ריסקן דלא עדיף משלג ואפי' לאמן דפליג בשלג מודה בהא דאם לא ריסקן לא מקרי טבילה כלל ולכן אם לא ריסקן ממעטין:אפשר דמטמאין היד ג"כ וה"ה שלג וברד כשלא ריסקן ומצלאין על היד דטמא וכן יש להורות : יח ורעיה עליה. קשה דהא רעיה חוללת כמ"ש סי' קס"א וי"ל דהכא מיירי כשאינו מקפיד עלייהו (ל"ח) וב"ח תי' דהכ'מיירי שיש מכה בידו וכמ"ש הרא"ש וז"ל אע"פ שאסור לאכול במפה גזרה שמא יגע שאני הכא דליכא למיחש שינע בבשרו שתחת הרעיה שאין מסירו מחמת כאב המכה ע"כ ולעיל מיירי שיש לו מיחוש בעלמא ויש לחוש שיסיר הרעי' ויגע בהאוכלין וצריך ליטול תחת הרעי' ואיכא חילה עכ"ל וכן נרא' עיקר:

קסג א

אם אין. ואם הוא ספק אם ימצא מים תוך ד"מ אפשר דיש לסמוך שומרי גנות ופרדסי' כלאחריו דמי ע"ש משמע דאדם היושב בביתו צריך ליכך ד"מ ול"ע: ב ואסור להאכיל . כ"ל דוקא כשנתן לו משלו אבל אם הפרוס' של האוכל רק שהוא מושיטו לו שרי דהא אם לא היה מושיט לו נוטלו ממילא אא"כ קאי בתרי עברי דנהרא כדאי' בע"א פ"ק ועמ"ש סי' שמ"ז ואפשר דמ"מ איכא מסייע ידי עוברי עבירה ועיין בתוס' גיטין דף ס"א וכע"א דף כ"ה וע' ברמב"ם ספ"י ממעשר שכ' שמותר ליתן לחולה ע"ה דמאי לתוך ידו אם הדמאי הוא של ע"ה אבל לא לתוך פיו ובודאי אפילו לתוך ידו אסור וה"ה אם הדמאי של הרופא אסור :

באר היטב

נטמא אזן הכלי מהמים ואם אזר ואוזן בידו הראשונה נטמא ידו ממנה וצריך לנגבה כמ"ש ס"ד . לכן יטול רביעית כאחד וכאן מהני כמי אם יספוך ב"ג היד בפ"ב הראשונים ושניים עמ"א : (ז) בשפשוף . עיין ט"ז ומ"א . כתב הל"ח אם קנח במפה כדרך המקנחים אפי' אזר ונגע טהור ע"כ ומ"א כתב עליו דאין לסמוך ע"ז: (ח) ד"א . וה"ה שלג וברד כשלא ריסקן ונמצא על היד דטמא מ"א : (ט) עליה.ע"ל סי' קס"א ס"ק ב' מש"ש: קסג (א) מיקן . ואם הוא ספק אם ימצא מים תוך ד"מ אפשר דיש לסמוך על הרמב"ם שמתיר לאכול במפה אפי' יש לו מים אם הוא ספק אם ימצא מים תוך ד"מ אפשר דיש לסמוך על הרמב"ם שמתיר לאכול במפה אפי' יש לו מים . מי שהולך בעגלה בין שאר הכותים ההולכים בחבורה ומתיירא לילך ביחידות אפי' תוך ד"מ חשוב שעת הדחק (ב) נקי. ע"ל סי' קנ"ח ס"ק י"ב . ועיין בס' בני בשבות יעקב ח"א סי' ס"ט שתמה ע"ז וכתב שהם נמשך אחר הרא"ש ובראי"ש יש ט"ם מ"ש על בשרו וצ"ל על בגדו כמבואר בבר"י דף צ"ח ע"ש . וגם השיג שם על מ"ש הלק"ט מוהל שנתבייש כו' וראייתו מדאמרינן שבת הוא לבני אהרן כו' וז"א דגם בבני אהרן הוא חציצה אם הוא יבש כמבואר בסוגיא שם דמשני לח הוא ואינו חוצץ :

שערי תשובה

עליה פעם אחת לידו השנית ששפך עליה שתי פעמים] [מרדכי פ' אלו דברי']:
ז יג ל אם שפשף ידיו זו בזו יזהר שלא יגע חוץ ממקום
שנפלו בו מים מפני שהם מטמאות זו את זו :
ח (ז) מ נטל ידו אחת ושפשפה יד בראשו (פי' כדי לנגבה
ולפיכך לא נטמא ידו משא"כ בסי' קס"ד סעיף ב' שהיכך ראשו) או
בכותל ואחר כך חזר ונגע באותם מים שבאו מידו על
הראש ועל הכותל טו טמאה שאותם מים טמאים חזרו
וטמאו את היד שנגע בהם אע"ג דכל כמה דלא שפשף
טז מטהרים (ז) בשפשוף השתא דחזר ונגע גרע וכבר
נתבאר שהשופך רביעית כאחת אינו בכלל כל אלו ואין
שם מים טמאים כלל :
ט יכששופך מים ראשונים על ידיו צריך ליזהר שלא ישאיר
על ידו צרור או קיסם יז או שום (מ) דבר אחר שאינמים
מטהרין אלא מים שע"ג היד ולא המים שעל הצרור פ ואם
שופך רביעית מים כאחת על ידו אינו צריך ליזהר בכך :
י ע מי שיש לו מכה בידו יח ורטיה (פירוש מיינגוינע"ו בלע"ז)
(ע) עליה די לו שיטול שאר היד שלא במקום הרטיה
וצריך ליזהר שלא יגע ברטיה שלא יחזרו המים שעל
הרטיה ויטמאו היד (ח) או ישפוך רביעית על היד כאחת
שאז לא נטמאו המים : [טופלים מים רתאשונים בין על גבי כלי בין
על גבי קרקע] : [טור] :
קסג דין מי שאין לו מים והמאכיל לאחרים . ובו ב"ס :
א א ° * מ אם אין מים מצויים לפניו ברחוק יותר מד'
(מ) מילין ולאחריו מיל יטול ידיו במפה ואוכל פת או
דבר שטיבולו במשקה : (מ מאכל ע"י (ב) כף) :
ב ג המאכיל לאחרים אינו צריך נטילת ידים והאוכל צריך
נטילת ידים אף על פי שאחר נותן לתוך פיו ואינו
נוגע במאכל ג והוא הדין לאוכל במזרפה (פי' כלי שיש לו
שיניים פירו"ק בלע"ז) שצריך נטילת ידים : ב * ואסור להאכיל
למי שלא נטל ידיו משום לפני עור לא תתן מכשול: (הר"י ס"פ אלו דברים) :
°עמ"ש סי' קנ"ח ס"ח עסי' קכ"ט ס"א ב'

מחצית

ועומאה מ' מים שניה מטהרים לכן מ"ל לנגב כ"א ליתן שוב עליהם מים שניה ודיו : ל"ל בה כמ"ש סי' ק"ס ס"ס י"ח. ר"ל דאם נגע בידו הטמאה במים שבכלי לא נטמאו המים: ומ"מ כו' נדבקו מים טמאי' ר"ל מים שבידו שהם טמאים כדין מים ראשונים: וכשחוזר ודוחק וכו' דהא צריך להחזיר הברזא בכל שפיכה וכמ"ש לעיל ס' קנ"ט סעיף ט' ודברי ל"ח אינן מובן לי דמשמע קצת דבכלי כהאי לא בעי' שיחזור בכל שפיכה ולא ידעתי למה. אמנם כשנוטל רביעית בפעם א' ל"ל בה אפי' נוגע בידו הלחה בשאוזן כלי ומתלחלח ומתדבק שם מאותן מים מה בכך הא המים טהורים כשנטל מרביעית . וגם כשאוזן באוזן הכלי בידו שני שעדיין לא נעל אין בכך כלום לא נטמאו המים מצד נגיעתן בהן ביד טמאה כמ"ש פה: (ס"ק י"א) מ"ל כו' טמאות ומ"מ מ"ל ניגוב וסגי שיטלן שנית כיון דהמים היו טהורים וכמ"ש לעיל בס"ק י' בשם יש"ש עיי"ש: (ס"ק יג) אם שפשף כו' אז שנטל מרביעית כו' עפ"א וע"ד מ"ש. ר"ל דלא תיקשי ממ"ש ס"א דרביעית אין מקבלים טומאה . ועז"כ לעיין בס"ד ר"ל מ"ש מ"א בס"ק ט' שני ישובים בזה: (ס"ק י"ד) בראשו כו' עפ"ס קס"ד. ר"ל דזה הכריחו לפרש בכופא דל"ל בראשו ממש הא מבואר ס"ס קס"ד דאם נגע תוך הסעודה בראשו נטמא ידו וצריך נטילה אפי' הראש נגוב. דלא כמ"ש ר"מ רבקש לחלק: (ס"ק טו) טמאה כו' של"ג ידו שנית. דאי נטל שנית הרי שני' מהרו הראשונים וליכא מים טמאים כלל: (ס"ק ט"ז) מטהרים כו' וא"ל מים שניה.דהיינו' טהורי' מיד ע"י נטילה ראשונה אלא דהמים טמאים. ובאים מים שניים לטהר מים ראשונים שעל היד . וכשמנגב ידיו מיד אחר נטילת מים ראשונים הרי ידיו טהורים וא"ל מים שניים : ומ"מ אפי' כו' דצריך לנגב (הר"ש) הוכא בב"י בסי' זה על דין הכא שכ' וז"ל תוספתא הנוטל ידיו צריך לשפשף ר"ל לקנח מים שעל ידו במפה או בשאר דבר. וכדאמרי' פ"ק דסוטה כל האוכל פת בלי ניגוב ידיה כאילו אוכל לחם טמא וכשלא נטל כ"א הראשונים אינו' דאי נטל הראשונים אינו' הרי טיהרו שניים את הראשונים כו' ומיהו אפשר דשפשוף בעי לעולם עכ"ל. ול"ל לפי אותו זד דבנטל שניים א"ל שפשוף הא דאמרי' כל האוכל בלי ניגוב ידיה כו' מיירי כשלא נטל שניים. ולפי אותו זד דאפי' נטל שניים צריך ניגוב ע"כ משום מילתא דלעיל ס"ס קנ"ח. אמנם כיון דבכל ענין בעי ניגוב אפי' נטל שניים הא דצריך מים שניים ולא שני בראשונים גרידא וע"י ניגוב כמש"ל בשם מהרי"א ויש"א והוא ב"י סי' קס"ה (ובא לישב קושייתו דשם אביאנו בסי' קס"ה) שמאחר שזה האים י"ל ניעול מים שניה אע"פ שבאים לטהר הראשונים עכ"ז לעתרת ידיה הם שהרי אם הי' נוגע במקומשנגב ידיו מהראשונים חזרו ידיו להיות טמאות כו' עכ"ל מבואר מזה טעם מים שניה פן יגע בידיו מקום הלח שנגע שם עססי' קנ"ח משמע שם מדסתים דפשיטא להרב"י דאפי' נטל שניים צריך ניגוב: וכ' הנ"ח כו' כדרך המקנחים כו' וז"ל דוקא שפשף בראש או בכותל הוא דקתני כו' אבל קינח במפה לא קתני דטמאה וטעמא רבא איכא כיון שהשפשוף הזה במקום מים שניה כי שפשף כדרך כל הארץ במטפחת וכיון' בה מטהרת היד לגמרי כדין מטהר במים שניה אבל שיפה בראש ושפשף בראש וכותל אע"פ שידו מטהרת כו' מ"מ אין כח בשפשוף הזה לטהר כמים שניה לטהר גם המים הראשון ולא קינח כדרך המקנחים כו' ונבר מן דין כו' דכל דין נט"י מדברי חז"ל והם אמרו כו' שיכולים לחלק בדיניהם כפי חכמתם והעתם עכ"ל ועיין בט"ז שכ' שבראש אחרת לחלק בין מטפחת לראש וכותב: ול"ע מנ"ל הא.והא דדייק מדנקט ראש וכותב ולא נקט מטפחת אין דייק זה כדאי לחדש דין.גם י"ל דאורחא דמלתא נקט

הגהות רעק"א

סי' קס"ב מג"א ס"ק י"ח כשאינו מקפיד עלייהו . ק' לי הא בכל מיעוט שאינו מקפיד . מ"מ בעינן שהמים יבא עליו ואינו תוכן כלי שם דבר הנוף להמים והכא דא"ל ליעול על הרעייה כיון דלא יגע בשרו שם להפת . א"כ גם אם מקפיד לא יזיק ואיך שייך בזה דין תילה אם אינו נועל שם . ובעיקר הקושי' היה כ"ל דהך הכא וההי' דלעיל סי' קס"א הכל חד הוא והיינו דאם אינו תוכן ל"ל ליזהר שלא יגע ברעייה דכיון דאינו תוכן הוי המים שבכלי הרעייה כמי על ידו ומים שניים מטהרים הראשונים ע' מג"א סי' קס"א ס"ד אלא כיון דבאמת היה רעייה מיעוט המקפיד ואינו בטל לגבי יד . אלא דא"ל ליעול שם מש"ה צריך ליזהר שלא יגע המים ברעייה . וא"כ מיירי הכא דוקא במקפיד והיינו הכיא דלעיל סי' קס"א דתוכן לענין שצריך שלא יגעו המים ברעייה ודו"ק :
סי' קס"ג ס"ב המאכיל לאחרים . כתהרש"ל כ' אם המאכיל הוא השמש צריך ליעול ידיו . כיון דערוד חייבי' שיאכל הוא עצמו ג"כ ממנו : שם מגרפה . כתוהרי"ם ב' הדבר שעבולו במשקה מותר מגרפה . ולענ"ד מדברי הש"ע כלון ס"א מבואר ההיפוך אחרי כך ראיתי בא"ר סק"ג שהעיר בדין זה

השקל

דמטפחת שקינח בה אין דרך שוב לנגוע בה ולפ"ד מ"א יש ליזהר לקנח א"ע במפה שכבר קינח בה תברו והוא טופח על מנת להעפיה אף שרוקן מולין מרביעית מ"מ כו' נדבקו מים טמאי' ול"כ אפי' רביעית טמא ומטפחת ומטפחת מטמא יד הגוגע : (ס"ק י"ז) אז שוב ד"א כו' משמע דהלכה כרשב"ג דס"ל דכל דבר הבא מבריית המים דין מים יש לסם לכל דבר כן הקשה הרב"י על הטור ובאמת קשה גם להרב"י אותה הקושיא: ובי"ד כו' ממעט בשפופרת כו' ר"ל אם יש שני מקואות זה אצל זה ואי' מקוה כשרה ואי' מים שאובים אז א' מקוה אלא ושניה מקוה חסר' אז שניהם חסרים ובאירופין שיעור מקוה אם יש בכותל שביניהם נקב בשפופרת הנוד דהיינו כרוחב שני האצבעות הסמוכים לאגודל ויכול לחזור באותן האצבעות הנקב אילך ואילך הוכשרו שני המקואות ואם יש דבר מה באותו הנקב ויצ"ז נתמעט הנקב משיעור שפופרת הנוד אין מצטרפים כ' ש"ע שם דאפילו יש בנקב דבר שהוא מבריית המים ממעט משיעור שפופרת הנוד וא"ל דדין לעבול בו קל משפופרת הנוד ועי"ז הקשי' התוי"ט דהסברא אדרבא להיפוך: להרא"ש ועור דפסקו דלא דוקא אם רסקן וכ"כ רמ"א בהג"ה לעיל סי' ק"ס לענין נט"י: על היד דטמא דוקא דליכא רביעית מים והוא פשוט : סי' קסג (ס"ק א) אם אין כו' די"ל על הרמב"ם כו' דאמרי' בחולין דק"ז ע"ב תתירו לאכול במפה לאוכלי תרומה דהיינו כהנים זרזיזים הם ולא התירו לאוכלי חוליהן על טהרת תרומה דלא זהירי כ"כ וס"ל להרא"ש והעומדים בשיטתו דכ"ש חולין ממש שאינו נאכל ע"ש תרומה דודאי לא זהירי דלא הותר ע"י מפה והכי קי"ל אבל הרמב"ם ס"ל דוקא תרומי' או חולין על ט"ת דשניהם חמורים נטילתן מגד הדין לכן לא הותר כ"א לכהנים אוכלי תרומה זרזיזים ולא לחולין עט"ת דלא זריזי'כ"ה אבל חולין ממש שאינו נאכל עט"ת דקיל דנטילתו אינו אלא משום סרך תרומה . הותר לכ"ל לאכול במפה אע"ג דלא זריזי: משמע דאדם היושב כו' דסד"א דוקא בהולך בדרך כ"ל לפניו ד"מ כיון דבלא"ה ילך היום או למחר אותן ד"מ לכך כ"ל אותן ד"מ קודם אכילה משא"כ אדם היושב בביתו דאין שייך לחלק בין לפניו ובין לאחריו הא אין דעתו להלך כלל ס"ד דסני בכל ענין במיל אבל מהירושלמי לא משמע כן דאל"כ למה הולרך לו' דבומרים סני להו במיל והיינו ע"כ מעשה דאי אפשר להם להתרחק ד' מיל מהגן ופרדס ת"ל דאינו הולך בדרך אע"כ דגם ביושב בביתו כ"ל ד"מ בכל ענין ולא מיעט הירושלמי רק שומרים : (ס"ק ב') ואסור כו' ואפשר דמ"מ איכא מסייע כו' לכאורה מאי דמבע"ל למ"ל וכתב לשון אפשר שסיעא להש"ך בי"ד סי' קנ"א ס"ק ו' דל"ש בנוי או מומר בליכא תרי עברי דהכרא לאפי' איסור הכנגן ליכא אבל בישראל אפי' ליכא תרי עברי דהתרי ניהו דליכא משום לפני עור מ"מ מדרבנן אסור דהא לאפרושי מאיסורא חייב כ"ם אלא יסייע לע"ע והלא כרמ"א שם שהביא שני ריעותא וכן נראה מדברי מ"א גופי' לקמן סי' שכ"ז.אולם נראה דשאני הכא דמסתפק המ"א בגדון דהכא דהיינו האכיל למי שלא נטל ידיו והוא נותן לתוך פי האוכל ואין האוכל נוגע בו אלא דאעפ"כ אצריכו חז"ל נטילה דחיישי' שמא יגע וגם שקיל וטרי הש"ס בחולין דף ק"ז ע"ב אי צריך נט"י ואע"פ דמסקי' דצריך נטילה וכמה שכתוב בש"ע מ"מ עכ"פ איסורו קיל מאלו אוכל הוא עצמו בל נט"י דודאי נוגע וא"כ יש סברא להתיר להאכילו בדליכא תרי עברי דנהרא די"ל דזה לא מקרי מסייע ידי ע"ע אדרבא מצינו מן האיסור שאם לא יאכילנו הוא יאכל הוא בעצמו ויעשה איסור יותר חמור כנ"ל ועיין ברמב"ם כו' שמותר ליתן כו' שם כתב שהרופא מותר ליתן וכ"מ מסוף דברי מ"א ומשמע דוקא

הרביה ובתלוקה האמיה כ' שטוב לכרוך הרטייה בסמרטוט קטן ורך לנקות מקום זוהמת :

קסד (א) אפילו שלא בשעת הדחק . בגמ' איכא תרי ליטני דחד ליטנא ס"ל דוקא בשעת הדחק.וכ' הטור דמדברי הה"ת משמע כמ"ד דוקא בדחק וכתב כ"י דלמדו מדהוצרך ליתן להולכי דרכים טעם מכח דהוי כמו דחק.ונראה שלמד עוד כן מדכתב מדמן לו מים לא יכרך משמע דאב"פ בעי נטילה ואי ס"ל אפי' שלא בשעת הדחק קסד ל"ל כאן נטילה כלל בשלמא אי ס"ל דוקא בדחק י"ל כיון דיש חילוק אם צריך נטילה דהיינו שלא במקום דחק וכאן הוה נ"כ דחק שאין רגיל להיות שם מים לפי דעתו אלא שמזדמן לו מים איכא לספוקי אם נחשב זה לדחק כיון שאינו רגיל שם מים אלא עכשיו מזדמן לו ממה שלא היה בדעתו . או יתמה מ"מ יש לפיו מים ע"כ יטול בלא ברכה. וכזה מתורץ מה שהקשה מו"ח ז"ל על גירסא זו ומניח גירסא אחרת מוטל ומברך וכ"ה בקצת ספרי סמ"ג וכ' בגליון סמ"ג שברוב ספרים אינו ונם רבינו הטור ל"ג : (ב) ולא יטונפס.בטור כתוב וכ"כ הר"פ דוקא שחרית ודוקא היכא דלא שכיחי מים ודוקא שלא יטנפו אבל א"א הרא"ש מתיר אפילו שלא על ידי הדחק . ומיהו פרש"י שיזהר מלטמא' יומלטנפס כו' האי ודוקא כו' הוא ל' הר"פ ומזה למד הטור דהר"פ פסק לחומרא מדהחמיר דוקא בג' תנאים אלו דאלו לליטנא דאפי' שלא בשעת הדחק מותר בכל גווני וזה דעת הרא"ש שמביא אח"כ . ואע"ג דהתו' בשם ר"ת הביאן כ"י כתבו דאפילו לגטן דאפי' שלא בשעת הדחק ל"ל (°) דוקא שחרית כתי' שי דדוקא אם אין מים בסמוך כו' דאל"כ קשה מהברא דפ' אלו דברים י"ל דהרא"ש ס"ל כר"י שמתרץ בתי' אחר ובזה מיושב מ"ש הטור מיהו פירש"י כו' דקשה הא גם הסמ"ק כ"כ וי"ל דה"ק אף שהרא"ש ס"ל אפי' שלא בשעת הדחק ממילא א"ל לחלק ולומר דוקא שחרית ולא שכיחי מים מ"מ חילוק הג' דהיינו שלא יטנפס הוא לכ"ע אע"פ שאין הכרח לזה מצד קושית אלא דסברא הוא : (ג) ואם מים מצויים לו . פי' דאע"ג דפסקי' כהרא"ש דמהני תנאי אפילו שלא בשעת הדחק וממילא מותר בכל גווני כמ"ש בסמוך מ"מ הש"ע מסופק דשמא קי"ל כתירוץ של ר"ת בתי' הנני דאפילו לגיסנא דמיקל צריך דוקא לא שכיחי קלת מים בסמוך . ואין להקל במים מצוי' ע"כ כתב שיש ליטול בלא ברכה : (ד) שאינה צורך אכילה כו' . כ"י הביא תי' ר"י וז"ל דהא דתנן מוזגין ואח"כ מוטלין אתם שלא התנה בנטילת שחרית ונתחייב ליטול בשעת אכילה בזה אמרו תיכף לנטילה סעודה דמאחר שנטל ידיו לאכול יש לו לאכול מיד אבל בזה שאינו חייב ליטול משעת אכילה שהרי שמר אותם מהבוקר והתנה עליהם בזה לא אמרו תיכף לנטילה סעודה. וכתב כ"י ע"ז ואפשר שזה דעת ר"ת שכ' דוקא בשמתנה שחרית דכל שמתנה שלא בשעת אכילה מתנה שחרית קרי ליה דאל"כ אין טעם לחלק בין תנאי דשחרית לתנאי דשאר היום עכ"ל . ועפ"ז פסק רמ"א כאן דכל שלא בשעת אכילה מהני . והקשה מו"ח ז"ל דהא קי"ל בטול שלא לאכילה ומלך לאכול צריך לחזור וליטול כמ"ש בש"ע סי' קכ"ח ס"ז וע"כ חלק על הורהה זאת ואמר דדוקא שחרית שתקנו ע"י משום שמברך כן בשעת אכילה כמ"ש כ"י לעיל סימן ד' בשם הרשב"א ע"כ מועיל תנאי כו' ותמוה הוא דודאי גם בנטילת שחרית לא מהני אם נמלך וכא לאכול אח"כ אלא ע"כ דמשום תנאי מהני ה"ל בשאר היום ואין כאן קושיא דאם כא ליטול כדי לאכול ולא משום ד"א אז צריך שיאכל מיד ולא מהני בזה תנאי דבזה אמרו תיכף לנטילה סעודה אלא דאם טובל משום ד"א כגון בשחרית אז בשאר היום שיוצא מב"ה אז יראה לאכול אח"כ ואע"ג דכיוצא מב"ה לא יברך ע"י וכשעת אכילה נ"כ לא יברך ע"י על מה שנטל כבר אין בכרכות דהא סעור הוא מנטילה כיון שידיו שמורות ע"כ הורא' זו נכונה היא דתנאי מהני באם טובל שלא לצורך אכילה אלא משום ד"א צריך נטילה ומתנה שתעלה לו כשיבא לאכול אח"כ כיון דלא שייך כאן תיכף לנטילה סעודה והך תיכף לנ"י סעודה אית' ר"פ אלו דברים : (ה) ויברך ע"י.בב"י מביא כן בשם תשובת הרמב"ן וכתב שמטעם זה אנו טוטלים ומברכים בליל פסח על טיבול ראשון וחוזרים וטוטלים ומברכין על טיבול שני כו' וע"כ תמוה לי כיון דאנו לא מברכין בליל פסח על הנטילה כדלקמן סי' תע"ג למה פסק כאן בש"ע לברך ושוד קשה דאי תימא דצריך ברכה משום נגיעה במקומות המכוסים כ"ש שצריך אם יולא לגרכיו בשעת אכילה וזה אינו דהא פסק בסי' ז' דאין מברכין ע"י אפי' אם רואה להתפלל.שוב ראיתי ברש"ל שב' פב"ה שאין לברך על נטילה זו דלא מצינו שתקנו ברכ' בחמלע' סעוד' כו'.ע"ש שהאריך וכנ"ל עיקר וכ"מ מדברי רמ"א ס"ש קע"ח שכתב שעשיי' ארכיו לא הוי הפסק בסעוד' ולא זכר שיברך על נטיל' ידיים:

לאחר

באר היטב

מיירי שלא התנה מ"א : (ד) תנאי . דהא בעי תיכף לנטילה סעודה אבל אם נטל לאכילה אחת ומתנה שיטול' לו גם לאכילה אחרת מהני ואפי' תנאי לא בעי אם שמר ידיו מ"א : (ה) ויבך . ואפי' הכרוס בתוך פיו אסור לבלוע עד שיטול ידיו מ"א : (ו) מנטי' . ורש"ל כתב שלא לברך וכ"ד הט"ז . ועי"ל ס"ס קכ"ח ברמ"א ועי' מ"ש המחבר יד אהרן ומ"א סי' קס"ה ס"ק א' פיין סי' ק"ע ס"א :

ומספקא

הגר"א

אחרון בתוס' שם ד"ה נוטל כו' ובפסחים ק"ז ב' ד"ה המוטל כו' וז"ש כגון אתון כו' ותתורץ קושית תר"י : והא דמהני כו'. בתי' הראשון בתוס' ד"ה הכ"ל וכ"כ הגהת סמ"ק וכתב בתר"י הה"ק כל שאינו לצורך אכילה וכ"ה כוונת התוס'. נ"י : ס"ב מי כו'. במ"ש בגזיר כ"ע א' ובפ"א דשבת ידיים עפקניות כו'. ובתרש"י שם :

סי'

מחצית

דוקא כשהוא לרפואה: ובודאי. ר"ל ודאי טבל .

סי' קסד (סק"א) אפי' כו' ורש"ל החמיר כו' משום דאיכא תרתי ליטנא בש"ם אי מותר דוקא בשעת הדחק אי אפי' שלא בשעת הדחק ואם קי"ל כליטנא דמתיר אפי' שלא בשעת הדחק והטעם מבואר ברא"ש וב"י ומהרש"ל החמיר לפסוק כהאי ליטנא דבעי שעת הדחק: (סק"ב) שלא כו' עסי' קנ"ט סעיף י"ב במ"א שם ס"ק ד"ה שפסק כהרשב"א דלאכילת חולין בעי כוונה וכ' שהרשב"א הביא ראיות חזקות ומכלן הוא א' מרא"יותיו: (סק"ג) ולא יטנפס כו' בבתי' ידיים. וכ' בספר א"ר בשם שב"ג וז"ל האידני נהגו עלמא שלא להתנות ואין ספק שסמכו על הפוסקים דל"מ תנאי אלא בשעת הדחק ואפי' בשעת הדחק אין יכולי' לזהר שלא יטנפס ולכן מנעו התנאי מכל וכל וכן הביא בשם האגור נהגו שלא להתנות עכ"ל ס' א"ר אולם במניח ידיו בבתי ידיים לא ידעתי מאי אין יכולים לזהר שלא יטנפס איכא ואפשר יש לחוש שיוציא ידיו מתוך בתי ידים ע"י היסח הדעת ויטנפס:(סק"ד) מצוי' לו. פי' שהם מוכנים כו' דהתו' הקשו אהא דמהני תנאי מהא דתנן בברכות בה"א מיזגי' את הכוס ואח"כ נוטלים הידים אבל איפכא לא משום דתיכף לנט"י סעודה והשתא הי' המזיגה הפסק והא יכול לאכול כל היום על סמך נטילת שחרית אע"ג דמפסיק ותי' לחלק דוקא בנטילת שחרית מותר ע"י תנאי וכמ"ש פה בש"ע.עוד תי' ניהו דלחד ליטנא מותר אפי' שלא בשעת הדחק מ"מ לא הותר כ"א באין מים בשמוך לו או יש לו והוא צריך המים לדברים אחרים.אבל בלא"ה לכ"ע לא הותר ע"י תנאי וניהו דקי"ל כתי' קמא מ"מ כ' הרב"י ואם מים מצוים טוב כו' כי במקום דאפשר יש לחוש גם לתי' השני דהתוס' : (סק"ה) שאינה כו' ומ"ש בסי' קנ"ח דאם נעל לדבר שעבודו במסקה ונמלך לאכול לחם אין נטילה ראשונה עולה לו וצריך ליטול ידיו:(סק"ו) ל"מ כו' כן ל"ל פשוט דעת הר"י דלא כהב"ח וע"ש במה שמקשה מקידוש:ובל"ח נדחק להחמיר כו' כל"ל ור"ל דכבר כתבתי בס"ק ד' קושית התוס' מהא דמוזגים את הכוס כו' ותי' התוס' דל"מ תנאי רק בנטילת שחרית וכעין זה תי' גם הרר"י וכ' הרב"י דשייסה היינו התוס' והרר"י בחדא שיטה קיימה ולאו דוקא נטילת שחרית אלא כל נטילה שאין לצורך אכילת פת כגון היולא מבה"כ מהני דאי תימא דשחרית דוקא אין סבר' לחלק והב"ח כ' לפיפוך דאין סבר' לו' אם נוטל לצורך אכילה והיינו לאכול אחר שעה ושתים ל"מ תנאי אלא צריך לאכול ובשנוטל שלא לצורך אכילכל מהני תנאי אריבה כ"ש דבהאי גוונא ל"מ תנאי לכן כ' דוקא בנטילת שחרית מהני תנאי כיון דמבחר אז על הנטילה ומלך הדין הי' ראוי לברך שחרית על נקיות ידיים אלא כיון דבבר תקנו לברך לנט"י לסעודה על נט"י אמרו שגם שחרית יברך כן ולכך מהני אז תנאי כיון דמבחר אז על נט"י וגם יש שייכות לאותה ברכה ונטילה לסעודה כנ"ל משא"כ בשנוטל באמצע יום שלא לצורך סעודה דאי יברך אז הוי ברכה לבטלה דלא ניתקן ברכה בה"ג ואח"כ בשאוכל נ"כ אין לו לברך דהא אינו נוטל אז וגם אין לו שייכות לנטילה ראשונה לסעודה לכך ל"מ תנאי וחולק על הש"ע ומ"א הסכים עם הש"ע דבכל נטילה שאינה לצורך אכילה מהני תנאי ולאו דוקא נטילת שחרית והטעם לחלק דבנוטל לצורך אכילי' דל"מ תנאי דתקנות חכמים כך הי' בשנוטל לאכילה צריך להסמיך הנטילה לאכילה דתיכף לנט"י סעודה וצריך לקיים תקנות חכמים לכך ל"מ תנאי משא"כ בשנוטל שלא לצורך אכילה דאז בשעת נטילה ל"ש לו בעי' תיכף לנטילה סעודה דהא לא הי' דעתו כלל בנטילתו לצורך אכילי' אלא לצורך ד"א ותקנו' חכמים לא הי' כ"א בשנוטל כדי לאכול ואח"כ בשבא לאכול ליכא משום תיכף לנט"י סעודה דתקנות

מ' חולין ק"ז ב' עור בשם הרמב"ם ב' ממ"ג ד' תשובת הרמב"ן סי' קכה ותשובת רשב"א

עטרת זקנים

קסד * נוטל אדם כו' . אפילו שלא בשעת הדחק וי"א דוקא בשעת הדחק אז שאין מים מצויים ברחוק ד' מילין ועיין בש"ת הרדב"ל סימן ל"ד - אבל אם נטל ידיו לצורך אכילה לא מהני תנאי ואינו רשאי להפסיק בין נטילה לסעודה . וכ' רמ"א אפילו לאכילה אחרת לא מהני תנאי בשעת אכילה זו וע"ש מגן לו זה :

לבושי שרד

ט"ז סק"ב (°) דוקא שחרית אז כתירוץ שני כנ"ל :

באר הטב

קסד (א) הדחק . ורש"ל החמיר דוקא בשעת הדחק מהני תנאי . ומ"מ מי שיושב בשבלה עם עכו"ם ואין ממתינין עליו אסור בשעת הדחק : (ב) יטנפס . כגון שמניחם בבתי ידיים . כ' בשבלה"ג דהאידנא נהגו עלמא שלא להתנות דאין יכולין ליהר שלא יטנפס ע"ש : (ג) אכילה . כגון שיצא מביתו בכסף או לטיבולו במסקה והתנה שנטילה זו יעלה לו לצורך אכילה הוי כוונה מעליא . ומ"ש בסי' קכ"ח ס"ו

ביאור

סי' קסד ס"א אפי' כו'. כליטנא בתרא דבדרבנן אזלינן לקולא תרי' והרא"ש וש"פ : ובלבד כו'. רמב"ם וכמ"ש ברפ"ג דיומא השתין נוטל כו' דבר עם חבירו והפליג כו' אפי' באתגא אכילה וז"ש בס"ב מי כו' ויברך כו' ובפ' ע"פ ל"ל נטילה אינתתא והכילא אסח דעתיה ונגע ושם בברכה : ולא כו'. רש"י וז"ש כגון אתון דלא כו' ולליטנא בתרא אפי' שלא בשעת הדחק אלי כגון אתון אלא דה"ק אתון לריכין להכנים עצמיכם בזה העורה לשמור הידיים כו' תר"י : ואם מים כו'. בתי'

השקר

חכמי' לא היתה אלא בשנוטל לאכילי' צריך להסמיך האכילי' אבל בה"ג ל"ל לנטילי' כלל דהא התנה ושמר ידיו ולא הסיח דעתו: וע"ש במ"ש מקידוש. ובל"ח נדחק כו' תחלה צריך לבאר כוונת הרר"י נופי' דהתוס' דף ק"ו ע"ב ד"ה נוטל כו' כי' וז"ל תימא דאמרי' בער"פ הנוטל ידיו לא יקדש משום דקידוש מפסיק בין נט"י לסעודה ואמרי' בפ' א"ד בה"א מוזגים את הכוס כו' ואור"ת דה"מ בשמתנה שחרית עכ"ל הרי דלר"ת נראה דתי' זה דדוקא שחרית מהני תנאי מפסיק לתרץ שי הקושיות בין האי דמוזגים ובין האי דנטל ידיו לא יקדש והרר"י כ' בפ' א"ד וז"ל נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה כו' והא תנן בה"א מוזגים את הכוס ואח"כ מוטלים כו' וי"ל דהתם אלא התנה בנטילת שחרית כו' ויש עוד לשאול מדאמרי בפסחים נטל ידיו לא יקדש ור"ל לא יקדש ואם קידש צריך נט"י פעם שנית ולמה צריך ליטול ידיו שנית שמאחר שקידש והלא יש לו לאכול דאין קידוש אלא במקום סעודה(וע"ל אע"ג דמרא דהאי מימרא הוא רב ברונא אמר רב ורב ס"ל יש קידוש אלא במקום סעודה מ"מ ס"ל דגם אנחנו קי"ל כהא דרב ואמן קי"ל אין קידוש אלא במקום סעודה) ומאלא שאין תנאי גדול מזה ולמה לא יאמרו שיעשה הקידוש כמו(שיעשה) תנאי וראה לאורי הרב כ"י דמן הדין שני בנטילה ראשונה אלא מאחר שחכמים תקנו לקדש תחלה בכ"ל והוא לא עשה כפי מה שתקנו קנסו אותו להזור וליטול ידיו שנית עכ"ל וצ"ב כיון דתי' אהאי דמוזגי' כו' דל"מ תנאי אלא בנטילת שחרית א"כ מאי קשיא ליה תו מהאי דנטל ידיו לא יקדש וכמו שתי' ר"ת בתמת האי דנטל ידיו לא יקדש בתי' זה הל"מ תנאי בנטילת שחרית וצ"ל הרר"י הוסיף בהאי דנטל ידיו ל"י סיים וז"ל ר"ל לא יקדש ואם קידש צריך נט"י פעם שנית וא"כ הוקשה לו כיון דבנטילה שחרית מהני תנאי לבתחלה ניהו דלבתחלה בעי' תיכף לנטילי' סעודה ול"מ תנאי כדי לקיים תק"ח דתיכף לנטילה סעודה א"כ ניהו דלבתחלה נטל ידיו ל"י מ"מ דיעבד אם קידש למה צריך לחזור וליטול ידיו מי גרע דיעבד בנטל ידיו לאכילי' מלבתחלה נטילה דשחרית וכיון דליכא טעם אחר בנטילה לסעודה הל"מ תנאי אלא משום תיכף לנטילה סעודה עכ"פ דיעבד הי' ראוי דמהני תנאי וע"ז תי' בשם מורו דבאמת מן הדין לא הי' צריך לנטילי' שנית אלא משום קנס וא"ש והנה הל"ח כ' במסקנתו דאם נטל לאכילה זו ומתנה שיעלה לו הנטילה לאכילה אחרת אע"פ שנה ושתים הל"מ דנזרי' אי אמרי' דמהני תנאי לאכילה אחרת יבא להתנות גם על אכילה זו וע"ז יתבטל תקנות חכמים תיכף לנט"י סעודה והוקשה לו לא"ז מאי קשיא להרר"י מנטל ידיו כו' דהא מנד הדין ראוי שאפי' דיעבד אבל בהדין דהרר"י דהיינו קידוש דלא התני בפי' אלא כיון דאין קידוש אלא במקו' סעוד' ה"ל כאלו התנה בה"ג לא גזרי' עכת"ד והטעם דהא לא גזרי' שיעשה' כן בלי תנאי בזה ודאי לא יעשה אלא דיעשה להתנות על אותה סעודה כנ"ל וגזירה זו לא שייכה בקידוש הוי ממילא כאלו התנה ע"כ ל"ל דנזרי' דאם יאריע לו בה"ג יעשה כן גם לאותה סעודה דהא לא משכחת לה ממילא דיהי' כאלו התנה אלא כעין קידוש והא בה"ג באמת הוקשה להרר"י דיעיל ולא יעבד ליטול בנית ואז הרא' למ"א דוחק ולכן כ' ובל"ח נדחק כו':(סק"ז)ומזכר כו' ואם נגע בעוד הפרוסה בפיו כו' עסי' קס"ב ס"ב ור"ל דזה לא עדיף מאוכל מחמת מאכל דנ"כ אינו נוגע באוכל אם"ה קי"ל בסי' קס"ב דהאוכל צריך נטילה שמא יגע ה"ה הכא כיון דנגע במקום שצריך נטילה אע"ג שאינו נוגע במאכל שכבר הוא תוך פיו מ"מ צריך נטילה . (סק"ח) ויברך כו' אע"כ הלך והפליג. עסי' ק"ע שם מבואר דין הלך והפליג :

סי'

קסה א יטול כ"פ · דאם יטול פעם אחד (°) ויברך תחלה אשר יצר ואח"כ עכ"י יהיה°) אשר יצר הפסק בין נטילה לברכת עכ"י ואם יברך תחלה עכ"י ואח"כ אשר יצר יהיה אשר יצר הפסק בין ברכה להמוליא והעושה צרכיו באמצע הסעודה שא"צ לברך המוליא כמ"ש ס"ס קע"ח יטול פעם א' ויברך עכ"י ואח"כ א"י ואע"ג דמפסיק בין נטילה לאכילה לית לן בה דהא אפילו בינ"נטילה להמוליא יש חולקין ערסי' ק"ע: ב ועל הסניף מברך. ומ"ת הא בסי' קנ"ח ס"ז כ' דיטול שית בלא ברכה וי"ל דס"ה דבשעת נטילה ראשונה אינו מוכן לאכילה ול"ס לברוכי עליה אבל הכא איכון פליה א"כ בראשונה אינו מוכן כדינו וכ"מ בכ"י בהג"מ וכן עיקר. וכשל"ה כתוב שינע במקום המטופף בתיים ע"כ ול"ל דכיון שנטל כדינו ל"ל לחזור ולנרוס טומאה וליטול ולנרוס נרכ' אלא ע"כ כמ"ש דאינו מוכן בראשונה כדינו: ג ומשפשף. מיירי שמשפשף היד בעצמה בהלכפות זו בזו עסי' קס"ב ס"ד.מ"ל כגון שפשף על כל יד רביעית ואפ"ה לא חל עדיין ברכת עכ"י עד שעת נינוב(ב"מ)ול"ל דמיירי שנטל ידיו שתיהן כא' כמ"ש סימן קס"ב ס"ה ואח"כ יתיבו דברי מהרי"א כהוגן עכ"י ועסי' קנ"ח. ואם (°) שכח לברך עד שנטל ידיו יברך מתחלה עכ"י ואח"כ אשר יצר כמ"ש הג"מ (°) דכיון ממי לטהרת ידים ולא הוי הפסק (ד"מ). כ' רש"ל בתשו' סימן נ"ז (°) אכל דבר שחייב לברך בנ"ר ברכה אחרונה ושכח והטיל מים יברך א"י קודם דסיא תדירה. ועוד דאין לה שיעור כמ"ש ססי' ז' משא"כ בברכה אחרונה: ד ושלא לדבר לא"ע דהא תכף לנ"י ברכה קאי על מים אחרונים לכ"ע ואפ"ה רשאי להפיח בין מים אחרונים לברכה דדוקא משנטל הכוס לברך אסור כמ"ש סי' קפ"ג ס"ו וכ"כ הכ"מ ספ"ו. והא דתכף לגאולה תפלה אין רשאי להפיח שאני התם דמדבר עם המלך אסור להפסיק בד"א משא"כ כאן ואפשר דמ"ש שלא לדבר הייגו שלא היה מדבר עם אדם אלא אמרינן כן · נ"ב עיין לקמן סי' תס"ז ס"ק י"ב:

יד אפרים

בט"ז ס"ק ב' בתקוס שנגב ידיו ההראשונים כו' ר"ל אחס ינגוב קלת ידיו ויחזור וינע אם קלת ממיס הראשונים א"כ הידים עלמס חזרו להיות טמאים וא"כ לריך הנשיכה לברך עליהם אחרונה ולא חזרו להיות טמאים ע"ז כתב הט"ז דכשסוכך ריעית הוה הפסק ואף לפי מ"ש בט"ז דעיקר כרש"ל דגם ברביעית לריך הינוב עיין לעיל ס"ס קנ"ח. מ"מ הינוב אינו כלל שהרת הידים עלמס שלא יחזרו להיות טמאים ועי"ז כתב הט"ז דכשסוכך ריעית הוה הפסק ואף לפי מ"ש בט"ז דעיקר כרש"ל דגם ברביעית לריך הינוב עיין לעיל ס"ס קנ"ח. מ"מ הינוב אינו כלל שהרת הידים עלמס שלא יחזרו ויטמאו ע"י ינוב: שם בשופך רביעית דכ"א ר"ל דלפי"ז ר"ל דבאמת היכא דשופך רביעית הוי הפסק ואפ"כ הדרא קושיא לדוכתא ר"ל דאין כותב אלוקה הכ' בסתם הא ברביעית יש אם הפסק וברוב פעמים רגילין ליטול רביעית בכ' בפעמים ר"ל בהכ' בעמים רגילים ליתן רביעית בפעם א' וכן רגיל לכתוב בכרכת א"י ולרוב פעמים רגילים ליתן רביעית בפעם א' וכן רגיל לכתוב כי בזה יצא ידי החשש כולם כדלעיל. ולכל הפחות יש לסמך בזה אם שפך רביעית ואפ"כ יש כאן חשש הפסק כי דברים הללו לא נאמרו אלא בטולל פחות מרביעית ואז יש הכרח לנטים שנים ואין הפסק מה שאין כן בטולל רביעית בפעם א' יש הפסק.ותו דהא הב"י הביא בשם תשובת הרא"ש ס' ד' וז"ל לאחר ששפך על ידו פעם א' או שתים וכבר ידיו נקיות יברך אשר יצר וינמוך הנטילה ויברך עכ"י עכ"ל משמע דלא מיירי בהאי גוונא דאפ"ה א"ל נמר נטילה אם שפך רביעית בפעם א' גם לשון הטור לא משמע כן שהרי כתב וירחה להכריע דלאחר ששפך פעם אחד על ידיו ומשפשף יברך אשר יצר ואח"כ בשעת ינוב עכ"ל. מדאמר לשון פעם אחד מכלל דאיכא אחריתי אלא הל"ל וירחה להכריע שיפוך רביעית בפעם אחד על ידו ויאמר א"י כו' ותו דאי מיירי ששופך רביעית בפעם א' א"ל לינוב כמ"ש בס"ע סימן קנ"ח ב"ג אלא דלעיל כתבתי שרש"ל חולק עליו בזה אלא ודאי מיירי בשופך רביעית בכת א' והדרא קושיתינו לדוכתה. וא"ל די"ל למה הולרך הטור לכתוב כאן ומשפשף דשפשוף זה מאי בעי הכא אלא ע"כ דא"א לנו לומר שיאמר אשר יצר ועכ"י תכופים זה לזה דאא"כ הוה דלא הפסק בין הכר"י כר יקר שמכיא הטור אחלה שהוא בעל חלוקה הא' אין הדרא קושייתינו לדוכתה. ורוחר נראה שהחלף הלשון בט"ז וכן ל"ל דאי מיירי בשופך רביעית בב"א ור"ל דאי מיירי בשופך רביעית בב"א א"כ אינו לפי מ"ש הש"ל אלא לעיל בתבתי דרש"ל חולק. לכן טוב לעשות לעולם כחלוקה הראשונה. ויותר נראה שהחלף הלשון בט"ז וכן ל"ל דאי מיירי בשופך רביעית בב"א ור"ל דאי מיירי בשופך רביעית בב"א א"כ אינו לפי מ"ש הש"ל אלא לעיל בתבתי דרש"ל חולק. אבל מ"מ דעת הש"ע אינו וגם לדעת הש"ע אלא שהעשה כן בקל הקבלנין עוחאה שזה היה הקנת חכמים שהמים שעל היד שנטל ידיו מעשית כלל כדלעיל ס"ס קנ"ח לענין אם שלא נשתמשו המים ואם"ה המים שעל הידים לא נעתמאו אף שפשף אא"כ שפיר אהני שפיכה שני' לענ"י לאחילה. ואע"ג דלפי"ז אין עליהם אם מים שניים אלא הראשונים וגם"מ מהרי"ח בקושייתו וא"כ עכ"פ מוכח מזה דדוקא בפחות מרביעית שלריך לשפיכה שניה וגם היה אסור בשפיכה אם היתה השפיכה הראשונה לאחילה בזה מיירי הטור בהה שבכריע לשפוך כו' וע"ז כתב הט"ז וכיון שדין זה הכרח הוא ואינו אלא בכריעת הטור ואפשר אחסר היינו שמיירי ר"ל דמיירי בשופך רביעית וזה הפסק ולכן נעשה כחלוקה הראשונה שיאמר בפחות מרביעית אז כפ"א בטולל מרביעית. ורחיתי בחשבונות זה שפי' מ"ש והדרא קושיא לדוכתה קאי לפי דעת מהרש"ל שהבסיס הט"ז שברביעית לריך דמי הינוב וא"ל כתב הט"ז דהטעם הוא משום ר"י בר יקר ולכן לריך לעשות מעשה אדם בשפיכה שני' מ"ש והדרא קושיא לדוכתה דאפ"ה אינו שייך זה ואם שסיים הט"ז משום הפסק לאו דוקא והמעיין בט"ז יראה שאין מקום לפרש כן גם קושיתו שפירש דמ"ש מים שניים ומ"ש הינוב אינו אלא עיקר אפר מן הספר אלא מוכר בט"ז כלל. גם לעיל"ד לא קאה מידי

קסה (א) לאחר שפשף כו'. דנטילה א' עולה לכאן ולכאן ואחר יצר לא הוי הפסק בין נטילה לברכת עכ"י דברכת עכ"י לא שייכא עדיין עד שעת הינוב: (ב) ומשפשף. פי' דשופך על כ' ידיו בפעם א' אז מותר לו אח"כ לשפשף אותם אבל אם היה שופך על כל יד בעצמו אסור לשפשף זו בזו כמ"ש סי' קס"ב ס"ו. ואם שאיני כדאי להכריע מ"מ נלע"ד שיותר ראוי לנהוג כדין הראשון דהיינו שיטול ב"פ דאלו לאחוקה הכ' יש חשש דהיינו שבבר הקשה מהרי"א הכיאו הכ"י דהא מים ראשונים מטהרים את הידים ואם היה רולה לעבד ידיו במים ראשונים כבר הוא טהור לאכיל' וא"כ מפסיק באחר יצר לנט"י אבל אי אפשר לנט"י אבל אם יטול ב"פ אז אינו מפסיק אחר יצר לנט"י אבל אם יטול ב"פ דאלו לאחוקה הכ' יש חשש דהיינו שבבר הקשה מהרי"א הכיאו הכ"י דהא מים ראשונים מטהרים את הידים ואם היה רולה לעבד ידיו במים ראשונים כבר הוא טהור לאכיל' וא"כ מפסיק באחר יצר לנט"י אבל אם יטול ב"פ אז אינו מפסיק א

הלכות בציעת הפת

קסו דין הפסקה בין בציעה לנטילה . ובו ס"א :

א ° א (א) מ יש אומרים שאין צריך ליזהר מלהפסיק בין נטילה להמוציא ג ויש אומרים שצריך ליזהר ב * וטוב (מ) ליזהר (ומס שסה כדי הלוך ג (ג)(ב) (°)כ"ג מאה מקרי הפסק) : (תוספות פרק מלו נמרין) :

°עפי' קע"ד ס"ז

בוצע

עכירה הוא כידו לומר אני לא אפסיק ואחרים יפסיקו אלא יטול עצמו ויאכל ולא ידבר ואם שאלו לו ד"ת מותר להפסיק ע"כ [°] עפי' קס"ז ס"ה וכ"מ כ' דאמר ואם אמר אפי' בד"ת ונם אפי' הישיבה הוי הפסק כמ"ש רמ"א ע"כ ומ"כ רשאי הגדול למנוע עצמו מליטול בראשונה דעכ"פ אינה קפידא טפי כשמפסיק הבוצע מהאחרים ועוד דהאחרים אם ירצו שיאמר הדבר יכולים ליקח פת ולבצוע בלחם לעצמן: ג כ"מ אמה. התוס' בסוטה הוכיחו כן מדאמרינן נבי מצורע לא היה תבן לסמיכה שחיטה אלא היה רשאי ליכנס לעזרה והיה סומך על הקרבן לפני שער נקור ואמ"כ היו מוליכין הקרבן למזבח ומן השער עד המזבח היה כ"כ אמה ש"מ דזה מקרי הפסק . °) וקשה לי דבזבחים ד' נ"ג פריך מהא ברייתא למ"ד ביאה במקלת לא שמה ביאה לעייל ידיה ולסמוך ולשחטו' אם אכל הפתח דס"ד דקי"ל כר' דס"ל דכל העזרה כשרה לשחיט' ומשני דקי"ל כר"י דאסור לשחוט כי אם בגד המזבח. והשתא קשה לפי מאי דס"ד כר' א"כ אפי' למ"ד שמה ביאה לסמוך לפני הפתח ולעיליה ולשחטיה אבל הפתח מבפני' אלא ע"כ כשהולך (°) ממקום למקום אשיב הפסק אפי' הליכ' מועט' וכ"מ במשנה ס"פ ב' דמדות במקום שסומכין שוחטין אתכף לסמיכה אחיט' ידיה ולא כן ס"ה שהיה ואין שיעור לכ"ם והוא כמעט דבר אח"ל לעמוד בו ואע"ג שכתב מ"א דוק' בבדי אבל לאורך מותר כהאי דסי' קפ"א בהאי דמים אחרונים מ"מ לפנינ"ד מוכח דשי אמות לא מקרי הפסק דבמקום עמידת המזבח שהיה מרובע ל"ב אמה על לב"א ש ס' ג' מחלוקת בדבר ר' בזבחים דף כ"ת ע"ב וביומא דף ט"ז ס"ל דהיה עומד באמצע העזרה שהיה רחבה קל"ה אמה דהיינו ט"ז אמה מן המזבח בחלק דרומי מן העזר' וט"א בחלק צפוני מן עזרה . וראב"י בזבחים דף כ"ט וביומא דף כ"ז ס"ל דכל המזבח היה עומד בדרום עזרה דהיינו אסוף המזבח היה בסוף ס"ו ומחצה אמה הדרומית של העזרה ולא הי' נמשך כולם מן המזבח לס"ז אמה ומחצה לצפונית של העזרה (ור' יוסי רלה ר' יוחנן לומר בזבחים דף כ"ח ע"א דס"ל דעמד כולו בצפון) ואסתם משנה במסכת מדות ס"ה משנה ב' לפי' הרמב"ם (דלא כרש"י) וכן פסק בחבורו דה"ה אמה עמד בדרום וז' אמה הנותרים היה נמשך לצפון העזרה וע"ם בתי"ע וגם איזה מקום מקרי צפון אבאר לקדשי קדשים יש ג' מחלוקת וכדאית' ביומא דף ל"ו ע"א ובזבחים דף כ' ע"א דלר"י בר"י אינו כשר אלא מקיר לפנים של מזבח עד כנגד כותל הצפוני של העזר' אבל להלן מן המזבח הן לאחרי והן לאחרי בר"א מוסיף לגד מערב עד האולם ואפי' נגד הל"ב אמה של המזבח עד האולם דהיינו נגד חלק המזבח העומד בחלק הצפוני של העזרה ורבי מוסיף אפילו לאחרו של מזבח עד מזרח העזרה אמנם הוכיח התי"ט ביומא פ"ב משנה ע' הרמב"ם ס"ל דרבי בהא ס"ל כר"י בר"י דלא מכשירים אלא מקיר המזבח עד כותל שבצפון והאלו חוץ מאוץ מקיר המזבח הצפוני עד כותל מזרח ועד אולם אבל כנגד המזבח ממש הן לגד מזרח הן לגד מערב בלל לא וכן פסק הרמב"ם בחבורו ע"ש בתי"ט שהאריך ג"כ תקשי על המתרן ראשון בזבחים דף ל"ב דמשני הא מני ר"י בר"י אפקי לברייתא מהלכתא דהא הרמב"ם פסק כרבי ה"ל להניח ס"ד דמקשן דאתי כרבי דקי"ל כוותיה דמשך הצפון הוא עד כותל מזרחי אבל מ"מ אינו מותר כ"א נגד קיר לפני' של מזבח כנ"ל . וה"ל לאוקמי כסתם משנה דמדות דפסק' הרמב"ם כנ"ל דהמזבח היה משוך לצפוני

מ"ז טור בשם הרי"ף ורמב"ם ב' טור מהירו' פ"ו דברכות (ולענ"ד הוא ג"כ בנבלי דף כ"ב ע"ב) :

עטרת זקנים

קסו * וטוב ליזהר כו' . ויברך ברכת המוציא מיד ונעמא משום דמשמע ליה דהיינו דתיכף לנ"י ברכה אחירי נטילה שלפני הסעודה וכן פי' רב אלפס . מדקאחר אינו ליזון בכל אותה סעודה ואי קאי לנטילת אחרונ' א"כ כבר סעד ואתי דהוה הוה (תבואות שור) :

נתיב חיים

קסו °) מ"א סק"נ וק"ל דבזבחים כ"ב עיין בלאן קדשים שמיישב קושי' זו : שם °) ונ"ע כ"ד סי' י"ט שפסק . כ"ב וי"ל דשם אחירי שרואה אותו מקום שבירך והוי כמו מפיכה לפיכה עיין לקמן סי' רע"ג סעיף ח' ואגודה נמי אחרי בכה"ג : שם °) והוי הפסק אפי' ממקום למקום בלל :

חתם סופר

סי' קס"ו במג"א סק"א סי' קע"ד . ג"ב סק"ו : שם ס"ק ב' רל"ה סעיף ב'. נ"ב ס"ק ו' : שם סק"נ נ"ב עיין ח"ק סי' קכ"ח שהקשה נ"כ קושית המג"א בהוספת נופך ומסיים וגלאו כל חכמי לב ליישבו ועמ"ש ביאורי הגראו"ן ז"ל . ולפענ"ד דהא בזבחים דף ל"ב ריש ע"ב איתא דבעינן סמיכה לפני ה' בפנים ממש וא"כ צ"ע מאימשני הש"ס כר"יבר"י דמרחק צפון מה בכך אכתי לעייל ידיה כי היכא דלקיים לפני ה' . וע"כ צ"ל דהאי לפני לא הוי מצוה בפני עצמה אלא הכל בכלל תיכף לסמיכה שחיטה ובין שתהיה בפנים אלא שמשהה כ"ב אמה בין סמיכה לשחיטה או בין שתהיה תיכף אלא שאינו בפנים ממש לא מקיים תיכף לסמיכה שחיטה עד שיהיו שניהם תכופין ובפנים וכן משמע מלשון רש"י דף ל"ב ריש ע"ב וע"ש בתוס' סוף ע"א ואתי שפיר הכל דבס"ד הו"א סייעתא לעולא דמדלא עייל ידיה לפנים ומקיים תרוויהו תיכף ולפני ה' ש"מ ביאה במקצת שמה ביאה ואי אפשר להכנים בפנים וניהו דמכל מקום תיכף הוי דהאי משהה דמסיק לקרא לסמוך לא מיקרי שיהה לענין שארי תכיפות מ"מ הכא אין אני קורא בה תיכף לסמיכה שחיטה מדלא הוי בפנים לפני ה' . וזה מדוקדק בלשון הברייתא אין אני קורא בה ר"ל ניהו דתיכף הוה מכל מקום אין אני קורא בה וכו' משום דלא הוי לפני ה' והוה סייעתא לעולא.ודחי הש"ס דלמא לא שמה ביאה וברייתא אתיא כר"י בר"י דמרחק צפון וא"נ מכנים ידו אכתי לא מקיים תיכף משום דמרחיק כ"ב אמות אע"ג דמקיים לפני ה' מכל מקום משהה כ"ב אמות וכיון דהכנסת היד מדרבנן מיהת אפו' לכ"ע כמ"ש הרמב"ם דמכין אותו מכות מרדות לכ"ע דעדיף טפי להביא הקרבן לחוץ מלהכנים ידו לפנים דבין כך ובין כך לא מקיים תיכף לסמיכה שחיטה ודברי התוס' ברורין בעזהי"ת . ובספר מראה כהן הקשה הא עכ"פ היה צריך כדי השטת ידו לפנים ונמצא חסר ליה כ"ב אמה בציר פשטת יד הסופך. ולפענ"ד נם זה לק"מ דבלא"ה צריכין להבין דניהו דמשער ניקנור עד מזרחו של מזבח הוא כ"ב אמות הא אכתי צריך להוליך ההבמה לצפון המזבח ולשוחטה שם.וע"כ צ"ל דאמרינן שם בזבחים דף ל"ב ע"ב חנשחט לפני ה' ואין השוחט לפני ה' ועומד השוחט במזרח המזבח ומושיט ידו לצפון לצאור ההבמה' ושוחט ומשום הכי אם הסומך מושיט ידו לפנים וסומך עדיין צריכין להוליך ההבמה כ"ב אמות דהיינו משם עד מזרחו של מזבח ועוד כדי השטת יד השוחט לצפונו ואתי שפיר ודו"ק בכ"ז :

שערי תשובה

סי' קסו (ג) ד"ב אמה עיין בה"ט ועיין במ"נ וע' בבכור שור בברכות דף מ"ב מ"ש בזה ישוב לקושיית המג"א ע"ש ובתשובת חכם צבי סי' קכ"ח ובשו"ת חות יאיר סי רכ"ז ובשאלת יעבץ.סי' זיין ובברתי ופלתי סי' י"ט :

באר היטב

קסו (מ) ליזהר . כתב בזוהר בשלא שיתפלל קודם נטילה על מזונו ואם שכח להתפלל עד אחר נטילה מותר להפסיק בכך . והטוש מוהגים לומר מזמור ז' רופי בין נטילה להמוציא מ"מ : (ב) כ"ב אמה . עמ"מ ופ"ל סי' ח'. ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד ליתא כן בה. ע"מ וכ"כ מהרש"ל דדוקא במים אחרונים בעינן תיכף לנטילה ברכה אבל בראשונים אין שם כ"מ זהירות בעלמא ט"ז ועיין יד אהרן :

ביאור הגר"א

סי' קסו ס"א י"א כו'.דהנוא תכף לנט"י סעודה דפ"ו דברכות מפרשים הפוסקים במים אחרונים סמוך לברכה"מ וכן פי' רש"י ואם"ל דוקא בקודם הוא מעין סעודה וגם שייך עפי סברת ר"ת דלא חייש שיסח דעתו ויצל לו ולא יאכל ולאלתר כיון דצריך לסעוד סמוך לקידוש משא"כ בהבדלה ולכן הביאו בשם אגודה שהזכיר בדבריו בפי' ואות הדין להבדל' וראית אגודה באמת דהבדלה דין קידוש יש לה לענין זה דל"ל דוקא קידוש הוא משום דאין קידוש אלא במקום סעודה דהא שם בפסחי' נטל ידיו מקדש משמיה דרב אמרה והא רב ס"ל שם דף ק' ע"ב יש קידוש שלא במקום סעודה(אלא דלא קיי"ל בזה כרב)עמ"ש סי' קע"ד ס"ק ו':(ס"ק ב)וטוב כו'. וכ' בשל"ה שבכל יום קודם נטילה כו' וכ' שם שכך הי' מנהגו תחלה וסיים וזה לשונו אמנם בני מסכים לדברי מהרמ"ק להתפלל על מזונו אחר נמר תפלת שחרית (והוא כמו שכ' בשל"ה בשם מהרמ"ק וזה לשונו כדי שתקדי' לתיקון האכילה בבית כדפירש בזוהר כו' ולדברי מהרמ"ק הפי' כו' לא הוי מתקן לה עד דשקיל מני מלכא בלאותא אין הכוונ' תיקון השלחן רק לא מבטל לי' עכ"ל:ועפי' רל"ה ס"ב במ"א ס"ק ו' שכ' שאם נטל ידיו וצירך עכ"י והגיע זמן מנחה צריך להפסיק ולהתפלל אע"נ שכ' פה שעוב שלא להפסיק כיון די"א דמותר להפסיק ע"כ לתפלה צריך להפסיק ע"ש וא"כ ה"ה הכא לענין אמירת המזמור דברי בין נטילה להמוציא אף דיש לחלק בין תפל' הקבועה ובין אמירת המזמור שהוא רק מנהג בעלמא מ"מ קצת ראי' יש ובשל"ה שם דלא הוי הפסק מטוש דמקרי צורכי סעוד' כיון דאינו ראוי לאכול קודם שהתפלל על מזונו כמ"ש שם בשם הזוהר: ואם שאלו ד"ת מותר להפסיק ומהרש"ל נתן טעם דלא הוי הפסק דד"ת מקרי צורכי סעודה שהרי אר"ל כל שלחן שלא אמרו עליו ד"ת כו':עפי' קס"ז ס"ק י"ד שכ' שטוב שלא להפסיק אפי' בד"ת. ובספי' קס"ה כ' מ"א דגם דעת הרב"י להתיר שיחה קלה וכ"ש דברי תור' ור"ש קע"ט משמע שהחמיר מצד הדין בדיבור ע"ש : איכא קפידא עפי כשמפסיק הבוצע. דהא הבוצע ומוציא אחרים בברכתו ועיין בסי' קס"ז במ"א ס"ק י"ט : (ס"ק ג) כב"א כו' בסוטה דף ל"ט : לפני שער נקנור . לאו דוקא דהיה עומד תוך חלל השער שחלל השער לא נתקדש בקדושת העזרה וע"ש בזבחים דף ל"ג ברש"י : היה כב"א. דדרישת רגלי ישראל שהיה מתחיל מיד סמוך לשער נקנור היה י"א אמה ואח"ז י"א אמה מקום דרישת רגלי הכהנים וסמוך לו מיד הי' עומד המזבח.ש"מ דזה מקרי הפסק ר"ל שעכ"פ מוכח שכ"ב אמה הוי הפסק אבל מ"מ אפשר שגם פחות מך"ב אמה הוי הפסק אלא דאין ראיה דמקרי הפסקה כי אם לך"ב אמה ולכן אין מחמירין יותר : ביאה במקצת כו'. ר"ל אי לא ככנס כולו למקדש כי אם שהעמיד הכנס קצת אחריו למקדש לא שמי' ביאה ואינו חייב ע"ז : דס"ד דקי"ל כרבי כו' ומשני דקי"ל כר' יוסי אין זה לשון הגמ' אלא הא אני ר' יוסי ב"ר יוד' דאסור כו' אלא דהמ"א אסברי' לי' הכי מסברא דכפשיה דקאמרי לה מאי קאמרי לה ומאי קושי' דלמא אתי' כר"י בר"י ולכן כ' דהמקשן הוה ס"ד דקי"ל כר"י בר"י ואע"נ דבאמת הרמב"ם פ"ה מהל' בית הבחירה דין ע"ו פסק כרבי י"ל דפסק כאיב' דאמרי שם בזבחים דאתי' כרבי אלא דסמיכה בכל כחו בעי' וא"כ היה צריך להכניס ראשו ורוחו וזה אסור אפי' למאן דאמר ביאה במקצת לא שמי' ביאה : לסמוך לפני הפתח לאו דוקא כנ"ל אלא ר"ל תוך חלל השער : אע"כ בהולך ממקום למקום כו' ומיני' הוא הדין בשאי' כשעומד במקום א' דהא דין שהיה ילפי התוס' ורמ"א מדין הליכה : ואפי' הליכה מועטת . רלה לומר כיון דהמקשן ע"כ ס"ל דהליכה מועטת מקרי הפסק ולא מלינו לחד' שהתרצן חולק עליו בזה דהא לא מוכח מהתרצן דפחות מכב"א לא הוי הפסק . א"כ בונית הש"ס בכל דוכתי אלא לחדש מחלוקת בין מקשן ותרצן היכא דליכא הכרח וא"כ י"ל דהתרצן מודה בזה למקשן דאפי' הליכה מועטת הוי הפסק וה"ה דה"מ מ"א להוכיח מאיכ' דאמרי התם בזבחים דע"כ ס"ל דהליכה מועטת מקרי הפסק דאמרי' שם איכא דאמרי לעולם רבי היא אלא כל הסומך צריך להכניס ראשו ורוחו ולא מהניא כנסת ידיו לבד משום דבעינן סמיכה בכל כחו ולהכניס ראשו ורוחו אפי' למ"ד ביאה במקצת לא שמי' ביאה אסור ומה בכך יסמוך בחלל הפתח ויכניסנו לעזרה וישחטנו מיד אלא הפתח אלא ע"כ דאפי' הליכה מועטת הוי הפסק : ועפי' קפ"א כו' ר"ל דמבואר שם דבמים אחרונים אין מכבדים להקדים א' לחברו כ"א בחמש אחרונים מתחילים מן המברך בהמ"ז בכדי שיטלו אחרינ אחרבע בני אדם ובכתיב יסדר לעצמו אחרבע ברכות של בהמ"ז הרי דאפי' במים אחרונים דודאי צריך תיכף לנטילה ברכה מ"מ הותר שהיה

מ"ח

נז

כתבו גם התוס' שם בפסחים בשם ר"ת ולא כתבו מ"א בשם אגודה דבתוס' לא הוזכר להתיר להבדיל והוי ס"ל דוקא בקידוש הותר משום דקיי"ל אין קידוש אלא במקום סעודה דאיכא בלאו הכי סברא דקידוש לא הוי הפסק דהוי מעין סעודה וגם שייך עפי סברת ר"ת דלא חייש שיסח דעתו ויצל לו ולא יאכל ולאלתר כיון דצריך לסעוד סמוך לקידוש משא"כ בהבדלה ולכן הביאו בשם אגוד' שהזכיר בדבריו בפי' ואות הדין להבדל' וראית אגודה באמת דהבדלה דין קידוש יש לה לענין זה דל"ל דוקא קידוש הותר משום דאין קידוש אלא במקום סעודה דהא שם בפסחי' נטל ידיו מקדש משמיה דרב אמרה והא רב ס"ל שם דף ק' ע"ב יש קידוש שלא במקום סעודה(אלא דלא קיי"ל בזה כרב)עמ"ש סי' קע"ד ס"ק ו':(ס"ק ב)וטוב כו'. וכ' בשל"ה שבכל יום קודם נטילה כו' וכ' שם שכך הי' מנהגו תחלה וסיים וזה לשונו אמנם בני מסכים לדברי מהרמ"ק להתפלל על מזונו אחר נמר תפלת שחרית (והוא כמו שכ' בשל"ה בשם מהרמ"ק וזה לשונו כדי שתקדי' לתיקון האכילה בבית כדפירש בזוהר כו' ולדברי מהרמ"ק הפי' כו' לא הוי מתקן לה עד דשקיל מני מלכא בלאותא אין הכוונ' תיקון השלחן רק לא מבטל לי' עכ"ל:ועפי' רל"ה ס"ב במ"א ס"ק ו' שכ' שאם נטל ידיו וצירך עכ"י והגיע זמן מנחה צריך להפסיק ולהתפלל אע"נ שכ' פה שעוב שלא להפסיק כיון די"א דמותר להפסיק ע"כ לתפלה צריך להפסיק ע"ש וא"כ ה"ה הכא לענין אמירת המזמור דברי בין נטילה להמוציא אף דיש לחלק בין תפל' הקבועה ובין אמירת המזמור שהוא רק מנהג בעלמא מ"מ קצת ראי' יש ובשל"ה שם דלא הוי הפסק מטוש דמקרי צורכי סעוד' כיון דאינו ראוי לאכול קודם שהתפלל על מזונו כמ"ש שם בשם הזוהר: ואם שאלו ד"ת מותר להפסיק ומהרש"ל נתן טעם דלא הוי הפסק דד"ת מקרי צורכי סעודה שהרי אר"ל כל שלחן שלא אמרו עליו ד"ת כו':עפי' קס"ז ס"ק י"ד שכ' שטוב שלא להפסיק אפי' בד"ת. ובספי' קס"ה כ' מ"א דגם דעת הרב"י להתיר שיחה קלה וכ"ש דברי תור' ור"ש קע"ט משמע שהחמיר מצד הדין בדיבור ע"ש : איכא קפידא עפי כשמפסיק הבוצע. דהא הבוצע ומוציא אחרים בברכתו ועיין בסי' קס"ז במ"א ס"ק י"ט : (ס"ק ג) כב"א כו' בסוטה דף ל"ט : לפני שער נקנור . לאו דוקא דהיה עומד תוך חלל השער שחלל השער לא נתקדש בקדושת העזרה וע"ש בזבחים דף ל"ג ברש"י : היה כב"א. דדרישת רגלי ישראל שהיה מתחיל מיד סמוך לשער נקנור היה י"א אמה ואח"ז י"א אמה מקום דרישת רגלי הכהנים וסמוך לו מיד הי' עומד המזבח.ש"מ דזה מקרי הפסק ר"ל שעכ"פ מוכח שכ"ב אמה הוי הפסק אבל מ"מ אפשר שגם פחות מך"ב אמה הוי הפסק אלא דאין ראיה דמקרי הפסקה כי אם לך"ב אמה ולכן אין מחמירין יותר : ביאה במקצת כו'. ר"ל אי לא ככנס כולו למקדש כי אם שהעמיד הכנס קצת אחריו למקדש לא שמי' ביאה ואינו חייב ע"ז : דס"ד דקי"ל כרבי כו' ומשני דקי"ל כר' יוסי אין זה לשון הגמ' אלא הא אני ר' יוסי ב"ר יוד' דאסור כו' אלא דהמ"א אסברי' לי' הכי מסברא דכפשיה דקאמרי לה מאי קאמרי לה ומאי קושי' דלמא אתי' כר"י בר"י ולכן כ' דהמקשן הוה ס"ד דקי"ל כר"י בר"י ואע"נ דבאמת הרמב"ם פ"ה מהל' בית הבחירה דין ע"ו פסק כרבי י"ל דפסק כאיב' דאמרי שם בזבחים דאתי' כרבי ומיתא ליה לאוקמי בריתא כהלכתא וא"כ אתרצן דמוקי לה כר"י בר"י ס"ל דקי"ל כר"י בר"י ואע"נ דבאמת הרמב"ם פ"ה מהל' בית הבחירה דין ע"ו פסק כרבי י"ל דפסק כאיב' דאמרי שם בזבחים דאתי' כרבי אלא דסמיכה בכל כחו בעי' וא"כ היה צריך להכניס ראשו ורוחו וזה אסור אפי' למאן דאמר ביאה במקצת לא שמי' ביאה : לסמוך לפני הפתח לאו דוקא כנ"ל אלא ר"ל תוך חלל השער : אע"כ בהולך ממקום למקום כו' ומיני' הוא הדין בשאי' כשעומד במקום א' דהא דין שהיה ילפי התוס' ורמ"א מדין הליכה : ואפי' הליכה מועטת . רלה לומר כיון דהמקשן ע"כ ס"ל דהליכה מועטת מקרי הפסק ולא מלינו לחד' שהתרצן חולק עליו בזה דהא לא מוכח מהתרצן דפחות מכב"א לא הוי הפסק . א"כ בונית הש"ס בכל דוכתי אלא לחדש מחלוקת בין מקשן ותרצן היכא דליכא הכרח וא"כ י"ל דהתרצן מודה בזה למקשן דאפי' הליכה מועטת הוי הפסק וה"ה דה"מ מ"א להוכיח מאיכ' דאמרי התם בזבחים דע"כ ס"ל דהליכה מועטת מקרי הפסק דאמרי' שם איכא דאמרי לעולם רבי היא אלא כל הסומך צריך להכניס ראשו ורוחו ולא מהניא כנסת ידיו לבד משום דבעינן סמיכה בכל כחו ולהכניס ראשו ורוחו אפי' למ"ד ביאה במקצת לא שמי' ביאה אסור ומה בכך יסמוך בחלל הפתח ויכניסנו לעזרה וישחטנו מיד אלא הפתח אלא ע"כ דאפי' הליכה מועטת הוי הפסק : ועפי' קפ"א כו' ר"ל דמבואר שם דבמים אחרונים אין מכבדים להקדים א' לחברו כ"א בחמש אחרונים מתחילים מן המברך בהמ"ז בכדי שיטלו אחרינ אחרבע בני אדם ובכתיב יסדר לעצמו אחרבע ברכות של בהמ"ז הרי דאפי' במים אחרונים דודאי צריך תיכף לנטילה ברכה מ"מ הותר שהיה

מעוטת כהאי מ"מ היינו דוקא לצורך אבל בחנם אפי' שהיה מועטת אסור : ול"ע כי"ד כו' ריחוק כו' זו היא קושיא אחרת . ממ"ש רמ"א שם שאם שוחט בבית המטבחים שהיא מקום מעוקף יבדר בריחוק ד"א קודם שיכנס לשם : שהכל בבית א' . והיינו דלא כמ"ש רמ"א דמתיר אפי' מרחוב לבית המטבחיים דהוי מבית לבית אלא שהגודה לא התיר אלא בבית א' מחדר לחדר . וס"ל לאגודה כמו דקי"ל לקמן . סי' רע"ג לענין קידוש במקום סעודה . מ"מ אם קידש בפיגה זו ואח"כ נמלך לאכול בפיגה אחרת באותו חדר הוי במקום סעודה · ומתירים שם (י"א) אפי' קידש בחדר אחד אבל היה דעתו מיד בשע שקידש ע"מ לאכול בחדר אחר דהוי קידש במקום סעודה כמו מפיג' לפיגה (אפי' לא היה דעתו תחלה לפנה אחרת כנ"ל)וס"ל להאגוד' דה"ה הכא לענין הפסק' הדין כן אבל מבית לבית דאפי' לענין קידוש לא מהני אם קידש בבית א' ע"מ לאכול בבית אחר כ"ש דלא מהני לענין הפסק' דלא ברמ"א : אבל התוס' נתנו דבפסחים כו' דאית' שם דף ק ע"ב אמר רב אותן בני אדם שטמנו קידוש בבה"כ ואוכלים בביתם ידי קידוש יצאו . וכתבו התוס' אפילו לא טעם מכוס קידוש אלא א' מהן דס"ל יש קידוש אלא במקום סעודה אבל ידי יין לא יצאו . ר"ל אם שותין יין בביתם צריכים לחזור ולברך על היין דשיטו מקום הוי הפסק ור' יוחנן אמר אפי' ידי יין יצאו דס"ל דשיטו מקום לא הוי הפסק ובתבו התוס' לר"י וז"ל ומיירי שטתה כלם בבה"כ . אע"נ דלענין קידוש יצאו בשמיע' (ר"ל וכני אם שתה א') לענין יין לא פטר אלא למי שטתה שם בבה"כ דהוי הפסק כו' . הרי דלר"י דשיטו מקום לא הוי הפסק הוי לדידיה מבית לבית וממקום למקום כמו לדידן מפיגה לפיגה ואפ"ה כתבו התוס' דצריך לשתות מיד סמוך לברכה דאל"כ הוי הפסק וה"ה לדידן מפיגה לפיגה וע"כ צ"ל דאין לדמות דין הפסק' לענין קידוש במקום סעודה . דאע"נ דמפיגה לפיג' הוי מקום סעודה דהא בלא"ה כ"ש מחדר לחדר דלא מהני דעתו מתחלה אע"נ דמהני לענין קידוש במקום סעודה דהא אגודה לא אגודה ליא יתירא דמחדר לחדר אלא מהיתרא דמפיגה לפיגה : ודברי רמ"א בי"ד ל"ע . ר"ל ניהו דהתוספת והאגודה חולקים לענין מחדר לחדר ומפיגה לפיגה אבל מבית לבית איכא מאן דמתיר . ורמ"א התיר גם מבית לבית . והנה אף שאין מדרכי דרך נבר בעלמא לאתה ולדון בדבר חדש כ"א להבין סעמות דברי מ"א כפי ענ"ד בע"ה מ"מ אמרתי רגע אדבר במה שעמדו אבות העולם ה"ה חבם לבי בהגהותיו לע"ז ח"מ ובתשובותיו וכן תשובת חות יאיר והכיחו מש"ס דזבחים דאפי' הליכה מועטת הוי הפסק ואם כן ה"ה שהיה ואין שיעור לכ"ם והוא כמעט דבר אח"א לעמוד בו ואע"נ שכתב מ"א דוק' בבדי אבל לאורך מותר כהאי דסי' קפ"א בהאי דמים אחרונים מ"מ לפנינ"ד מוכח דשי אמות לא מקרי הפסק דבמקום עמידת המזבח שהיה מרובע ל"ב אמה על לב"א ש ס' ג' מחלוקת בדבר ר' בזבחים דף כ"ת ע"ב וביומא דף ט"ז ס"ל דהיה עומד באמצע העזרה שהיה רחבה קל"ה אמה דהיינו ט"ז אמה מן המזבח בחלק דרומי מן העזר' וט"א בחלק צפוני מן עזרה . וראב"י בזבחים דף כ"ט וביומא דף כ"ז ס"ל דכל המזבח היה עומד בדרום עזרה דהיינו אסוף המזבח היה בסוף ס"ו ומחצה אמה הדרומית של העזרה ולא הי' נמשך כולם מן המזבח לס"ז אמה ומחצה לצפונית של העזרה (ור' יוסי רלה ר' יוחנן לומר בזבחים דף כ"ח ע"א דס"ל דעמד כולו בצפון) ואסתם משנה במסכת מדות ס"ה משנה ב' לפי' הרמב"ם (דלא כרש"י) וכן פסק בחבורו דה"ה אמה עמד בדרום וז' אמה הנותרים היה נמשך לצפון העזרה וע"ש בתי"ט וגם איזה מקום מקרי צפון אבאר לקדשי קדשים יש ג' מחלוקת וכדאית' ביומא דף ל"ו ע"א ובזבחים דף כ' ע"א דלר"י בר"י אינו כשר אלא מקיר לפנים של מזבח עד כנגד כותל הצפוני של העזר' אבל להלן מן המזבח הן לאחרי והן לאחרי בר"א מוסיף לגד מערב עד האולם ואפי' נגד הל"ב אמה של המזבח עד האולם דהיינו נגד חלק המזבח העומד בחלק הצפוני של העזרה ורבי מוסיף אפילו לאחרו של מזבח עד מזרח העזרה אמנם הוכיח התי"ט ביומא פ"ב משנה ע' הרמב"ם ס"ל דרבי בהא ס"ל כר"י בר"י דלא מכשירים אלא מקיר המזבח עד כותל שבצפון והאלו חוץ מאוץ מקיר המזבח הצפוני עד כותל מזרח ועד אולם אבל כנגד המזבח ממש הן לגד מזרח הן לגד מערב בלל לא וכן פסק הרמב"ם בחבורו ע"ש בתי"ט שהאריך ג"כ תקשי על המתרן ראשון בזבחים דף ל"ב דמשני הא מני ר"י בר"י אפקי לברייתא מהלכתא דהא הרמב"ם פסק כרבי ה"ל להניח ס"ד דמקשן דאתי כרבי דקי"ל כוותיה דמשך הצפון הוא עד כותל מזרחי אבל מ"מ אינו מותר כ"א נגד קיר לפני' של מזבח כנ"ל . וה"ל לאוקמי כסתם משנה דמדות דפסק' הרמב"ם כנ"ל דהמזבח היה משוך לצפוני

מ"ז טור בשם הרי"ף ורמב"ם ב' טור מהירו' פ"ו דברכות (ולענ"ד הוא ג"כ בנבלי דף כ"ב ע"ב) :

עטרת זקנים

קסו * וטוב ליזהר כו' . ויברך ברכת המוציא מיד ונעמא משום דמשמע ליה דהיינו דתיכף לנ"י ברכה אחירי נטילה שלפני הסעודה וכן פי' רב אלפס . מדקאחר אינו ליזון בכל אותה סעודה ואי קאי לנטילת אחרונ' א"כ כבר סעד ואתי דהוה הוה (תבואות שור) :

נתיב חיים

קסו °) מ"א סק"נ וק"ל דבזבחים כ"ב עיין בלאן קדשים שמיישב קושי' זו : שם °) ונ"ע כ"ד סי' י"ט שפסק . כ"ב וי"ל דשם אחירי שרואה אותו מקום שבירך והוי כמו מפיגה לפיגה . ע"ש סקי"ד: שם (°) רל"ה סי' ח' ובכוונת המ"א תיכף ואין מזיק שם רק הפסק משא"כ במקום שצריך תיכף מזיק כליכה מועטת אפילו בבית אחד כן כ"ל כוונת המ"א ומה שנדחק הרב פ"מ בכוונת דברי המ"א תיכף ודאי יודע עעמו : שם (°) וע' סי' ח' סי"ג. משם מחזיק קושיותו דהא חזינן שם דע"פ הליכה הוי הפסק ודמי לסי' קע"ח מעשה דלדיר תיכף וכמו אכתב בלות הקודם : שם (°) אפילו מפיגה לפיגה . פי' דהא דהקילון מפיגה לפיגה בסי' קע"ח היינו דוקא בברכה אחרונה דמותר להפסיק אפילו בדיבור ואינו מזיק שם אלא איזהו מקום ומפיגה לפיגה לא מהני איזהו מקום ומשא"כ אחר ברכה דאשונה אסור להפסיק בלל וגרוך לעשות תיכף כמבואר בסי' שאח"ז ס"ו וה"ה בשחיטה מ"ה הוי הליכה מועטת מפיגה לפיגה מני הפסק (כמו דיבור בעלמא) לכן כתבו שם התוס' דבשלחן בין ברכת היין לשתייתו הוי הפסק ע"ש :

באר הגולה

ח' טור בשם הרי"ף ורמב"ם ב' טור מהירו' פ"ו דברכות (ולענ"ד הוא ג"כ בנבלי דף כ"ב ע"ב) :

עטרת זקנים

קסו * וטוב ליזהר כו' . ויברך ברכת המוציא מיד ונעמא משום דמשמע ליה דהיינו דתיכף לנ"י ברכה אחירי נטילה שלפני הסעודה וכן פי' רב אלפס . מדקאחר אינו ליזון בכל אותה סעודה ואי קאי לנטילת אחרונ' א"כ כבר סעד ואתי דהוה הוה (תבואות שור) :

נתיב חיים

קסו °) מ"א סק"נ וק"ל דבזבחים כ"ב עיין בלאן קדשים שמיישב קושי' זו : שם °) ונ"ע כ"ד סי' י"ט שפסק . כ"ב וי"ל דשם אחירי שרואה אותו מקום שבירך והוי כמו מפיגה לפיגה . מדקאחר אינו ליזון בכל אותה סעודה ואי קאי לנטילת אחרונ' א"כ כבר סעד ואתי דהוה הוה (תבואות שור) :

חתם סופר

סי' קס"ו במג"א סק"א סי' קע"ד . ג"ב סק"ו : שם ס"ק ב' רל"ה סעיף ב'. נ"ב ס"ק ו' : שם סק"נ נ"ב עיין ח"ק סי' קכ"ח שהקשה נ"כ קושית המג"א בהוספת נופך ומסיים וגלאו כל חכמי לב ליישבו ועמ"ש ביאורי הגראו"ן ז"ל . ולפענ"ד דהא בזבחים דף ל"ב ריש ע"ב איתא דבעינן סמיכה לפני ה' בפנים ממש וא"כ צ"ע מאימשני הש"ס כר"יבר"י דמרחק צפון מה בכך אכתי לעייל ידיה כי היכא דלקיים לפני ה' . וע"כ צ"ל דהאי לפני לא הוי מצוה בפני עצמה אלא הכל בכלל תיכף לסמיכה שחיטה ובין שתהיה בפנים אלא שמשהה כ"ב אמה בין סמיכה לשחיטה או בין שתהיה תיכף אלא שאינו בפנים ממש לא מקיים תיכף לסמיכה שחיטה עד שיהיו שניהם תכופין ובפנים וכן משמע מלשון רש"י דף ל"ב ריש ע"ב וע"ש בתוס' סוף ע"א ואתי שפיר הכל דבס"ד הו"א סייעתא לעולא דמדלא עייל

קסז (א) במקום שנאפה. פי' במקום הקשה ולא במקום הרך: ב בלד הפת. זהו לאידך פירושא דס"ל שבולע ממקום שמתחיל הפת לקרום ולהתבשל. וי"א שהוא לד העליון. וי"א שהוא לד התחתון לכן יצא ידי שניהם. וכ' ד"מ בשם מ"ז דהיינו (°) כענד המתבקע כי בזה הלד התחיל לאפות ונרחקה העיסה עד שמתבקע הלד שכנגדו. וכ' רש"י שבפרוס' לא יבלע אלא משולי הפת (°) ולא מאמצעיתו ע"כ. וכפס דידן יתחוך למעל' עמ"ש סי' קס"מ סס"ג: מהרי"ל היה חותך סביב הפת כעין טבעת וכאמצע הבית' מחובר' והיה פורס מלמעלה למעלה וכעונה דקה הבית מ' אלבעותיו למעלה וכ' גולין למטה וכיון ופרס: ג (°) ויחתוך. שלא יחתוך אחר הברכה ירלה הפסקה: ד חשוב כפרוס'. וכ"ל דאפי' בפרוסה לא יחתוך לגמרי קודם הברכה כדי שתהא ברלה יותר גדולה וכן מוהגין ע"פי קס"מ: ה וכשבת לא דשמא תפול הפרוסה ולא יהיה לו לחם משנה[מרדכי] משמע דאם לא נפלה לגמרי הוי לחם משנה אבל באמצעה בחולין סימן ק"ל כ' בשם מהר"מ דוקא בשלוחו בפרוס' עולה הבכר עמו אבל אם אחד יותר לא הוי לחם משנה. וכ"מ בש"ג במרדכי פב"מ וכ"מ לקמן סי' קס"ח וכ"מ ל' רמ"א וחתך כמו בחול אינו מזיק משמע אם אחד יותר לא מקרי פרוסה: ו מן הפרוסה. פי' עיקר המצוה לתת לחם מהפרוסה שחתך לכל א' וא' ולא מן הלחם הנשאר ולריך ליזהר בזה בשעורה גדולה (מע"מ מהרי"ל): ז לכל א' בזית. *) לכאורה משמע דחיוב הוא לאכול בזית וכ"מ ר"ש תע"ה דלריך לדחוק ולאכול ב' זתים כא' עמ"ש שם ולא ראיתי מוהגין כן גם הב"י כתב בשם הרוקח דבני פחות מבזית ומ"מ יש להחמיר לכתחלה: ח המוליא. מ"ש הרב"י דיש גירסות (°) חלוקות ל"ע דהא בהדיא אמרינן סוף דף ל"ב דבעי לברוכי על מה שעבר וכ"ה בטרוכין דף י"ט ע"א ואפשר דיש ע"ס במסחאות וכתבו דמפיק במקום דאפיק ומתחלף להם מ' בא'. ומה"ע יברך (°) נהיה בדברו בקמ"ן תחת היו"ד. וכמ"מ כ' לברך נהיה בשגו"ל משום דכל הברכות הם לשון ביטוי כמו בורא אבל בגמרא איתא בהדיא דבורא לשעבר משמע מ"מ אמרינן בורא ליתא דקרא

קסז (א) במקום שנאפה היטב. בטור כ' עוד (°) ממקום היפה שבפת: (ב) (°) וכפת דידן כו'. פי' דבפרק חלק אמרינן דיבלע ממקום דקרים ביטולא. ויש ב' גירסות הא' דקרים כרי"ם ופי' ממקום דנקרמין פניס של פת בתנור. והיינו מלמעלה (°) לא מאמצעיתו של לחם וגי' אחריתא (°) דקרי' בדלי"ת ופירש ממקום שהלחם (°) אפי הרבה וכל זה בלחם שלהם שהיה באויר התנור ושם לא היה חילוק בין עליון לתחתון כי הכל היה באויר התנור. אבל פת שלנו נאפה' על קרקעית התנור ויש בזה ב' דיעות די"מ שמתבשל תחלה בלד התחתון כי שם מדבק בתנור. וי"מ שלד העליון מתבשל תחלה ע"כ כדי לנאת ידי שניהם יתחוך מלמטה ומלמעלה בחתך א': (ג) ולריך לחתוך כו'. כדי שלא יהיה שהיית החתיכה הפסק בין ברכה לאכילה ואע"ג דאין זה הפסק דהא בשבת לא יחתוך כלל קודם המוליא דבאין בלבקמן. אלא דבחול יעשה ע"ל היותר טוב: (ד) יברך המוליא כו'. דבגמרא יש פלוגת' רבנן ס"ל המוליא ור"ל ס"ל מוליא ואמרי' דבמוליא כ"ע ל"פ דמשמע לשעבר והברכה קאי על העבר אלא דבהמוליא פליגי אי משמע לשעבר ופסקי' כרבנן. וכתבו התוספות אע"ג דבמוליא כ"ע ל"פ מפרש בירוש' כדי שלא לערב ראשי האותיות העולם מוליא ואע"ג דבלחם מן איכא עירוב שאני התם דקרא כתיב להוליא לחם מן הארץ ובפ"ק דפסחים יש נמי בה בברכת ביעור חמץ דיש פלוגתא אי נימא לבער או על ביעור ואמרי' לבער כ"ע ל"פ כ"פ בעל ביעור והלכתא על ביעור וכ' שם הרא"ש אע"ג דלבער כ"ע מודים ובעל ביעור פליגי משום דאמרי' בברכות מברכותיו של אדם ביבר אם ת"ח הוא והמברך על ביעור ביבר את"ח הוא ויודע דעל ביעור נמי להבא משמע כדאמרי' בפ' כ"מ דשאם רבנן לר"ז בדרב זביד דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא א"ל הביאו לידי כי אתא קריבו ליה תבא א"ל לעשות מר מידי פתח ואמר מוליא לחם מן הארץ אמר זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא בשלמא אי אמר המוליא אשמעינן טעמא ואשמעינן דהלכתא כרבנן דאמרי אף המוליא (כ"כ זקיני מהר"י בר בנלאל) אלא אמר מוליא מאי קמ"ל במוליא כ"ע ל"פ אלמא שלריך להשמיענו חידוש בברכותיו ולכך נהגו לברך על ביעור להשמיענו חידוש דג"ז להבא משמע ושלא יטעה לומר דעל ביעור לשעבר ואם בירך כך לא יצא עכ"ל.) וקשה לי מפ"ג שאכלו דף כ"ב מפלוגתא דר"ע ור"י אם לומר ברכו את ה' המבורך ואיתא דר"ע ס"ל דאומר ברכו את ה' המבורך ולא לומר מלוי הפת (°) ולא מאמצעיתו שאם הביאו לפניו לחם ובו' לאחריה (°) דקרי' בדלי"ת ופירש ממקום שהלחם (°) אפי הרבה וכל זה בלחם שלהם שהיה באויר התנור ושם לא היה חילוק בין עליון לתחתון כי הכל היה באויר התנור. אבל פת שלנו נאפה' על קרקעית התנור ויש בזה ב' דיעות די"מ שמתבשל תחלה בלד התחתון כי שם מדבק בתנור. וי"מ שלד העליון מתבשל תחלה ע"כ כדי לנאת ידי שניהם יתחוך מלמטה ומלמעלה בחתך א': (ג) ולריך לחתוך כו'. כדי שלא יהיה שהיית החתיכה הפסק בין ברכה לאכילה ואע"ג דאין זה הפסק דהא בשבת לא יחתוך כלל קודם המוליא דבאין בלבקמן. אלא דבחול יעשה ע"ל היותר טוב: (ד) יברך המוליא כו'. דבגמרא יש פלוגת' רבנן ס"ל המוליא ור"ל ס"ל מוליא ואמרי' דבמוליא כ"ע ל"פ דמשמע לשעבר והברכה קאי על העבר אלא דבהמוליא פליגי אי משמע לשעבר ופסקי' כרבנן. וכתבו התוספות אע"ג דבמוליא כ"ע ל"פ מפרש בירוש' כדי שלא לערב ראשי האותיות העולם מוליא ואע"ג דבלחם מן איכא עירוב שאני התם דקרא כתיב להוליא לחם מן הארץ ובפ"ק דפסחים יש נמי בה בברכת ביעור חמץ דיש פלוגתא אי נימא לבער או על ביעור ואמרי' לבער כ"ע ל"פ כ"פ בעל ביעור והלכתא על ביעור וכ' שם הרא"ש אע"ג דלבער כ"ע מודים ובעל ביעור פליגי משום דאמרי' בברכות מברכותיו של אדם ביבר אם ת"ח הוא ויודע דעל ביעור נמי להבא משמע כדאמרי' בפ' כ"מ דשאם רבנן לר"ז בדרב זביד דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא א"ל הביאו לידי כי אתא קריבו ליה תבא א"ל לעשות מר מידי פתח ואמר מוליא לחם מן הארץ אמר זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא בשלמא אי אמר המוליא אשמעינן טעמא ואשמעינן דהלכתא כרבנן דאמרי אף המוליא (כ"כ זקיני מהר"י בר בנלאל) אלא אמר מוליא מאי קמ"ל במוליא כ"ע ל"פ אלמא שלריך להשמיענו חידוש בברכותיו ולכך נהגו לברך על ביעור להשמיענו חידוש דג"ז להבא משמע ושלא יטעה לומר דעל ביעור לשעבר ואם בירך כך לא

קסז מקום וזמן הבציעה ומי הוא הבוצע. ובו כ"ס:

א א בוצע בפת א (א) במקום א] שנאפה (א) היטב (ב) * (וכפת דידן יש לבלוע ב בלד הפת ויתחתוך מעט מלד העליון והתחתון) (סגהות מיימוני פ"ז מהלכות ברכות) ג ג ויתחתוך פרוסת הבציעה (ג) וצריך לחתוך מעט ג שאם יאחוז בפרוסה יעלה שאר הבכר עמו שאם לא כן ד חשוב (ג) כפרוסה ויניחנה מחוברת לפת ויתחיל לברך ד ואחר שסיים הברכה יפרידנה כדי שתכלה הברכה בעוד שהפת שלם ה ולא יבצע פרוסה קטנה מפני שנראה כבר עין * ו ולא פרוסה יותר מכביצ' מפני שנרא' כרעבתן:

הגה ה *ובשבת לא יתחוך בבכר עד אחר הברכה כדי שיהיו הבכרות שלימות (תוס' ומרדכי פ' כילד מברכין) ומ"מ °אם שכח ואחתך כמו בחול אינו מזיק(מרדכי)ונראה הא דלא יבלע יותר מבבילה היינו דוקא בחול ואוכל לבדו אבל בשבת או שאוכל עם הרבה בני אדם ולריך ליתן ן מן הפרוסה ז לכל אחד

(ג) כזית מותר לבלוע כפי מה שלריך לו וע"ל סי' רע"ד:

ב (ד) °° * ז יברך ח (ד) המוציא לחם מן הארץ (ואם רגיל מסובים יכוונו לבם לשמוע ברכה ויענו אמן (°) והמברך יכוין לאמן שאומרים) (א"ז) ט יתן ריוח בין לחם ובין מן:

°עסי' רע"ד ס"ב עסי' ט"ו °°עסי' רי"ג ס"ב

מקרי פרוסה: ו מן הפרוסה. פי' עיקר המצוה לתת לחם מהפרוסה שחתך לכל א' וא' ולא מן הלחם הנשאר ולריך ליזהר בזה בשעורה גדולה (מע"מ מהרי"ל): ז לכל א' בזית. *) לכאורה משמע דחיוב הוא לאכול בזית וכ"מ ר"ש תע"ה דלריך לדחוק ולאכול ב' זתים כא' עמ"ש שם ולא ראיתי מוהגין כן גם הב"י כתב בשם הרוקח דבני פחות מבזית ומ"מ יש להחמיר לכתחלה: ח המוליא. מ"ש הרב"י דיש גירסות (°) חלוקות ל"ע דהא בהדיא אמרינן סוף דף ל"ב דבעי לברוכי על מה שעבר וכ"ה בטרוכין דף י"ט ע"א ואפשר דיש ע"ס במסחאות וכתבו דמפיק במקום דאפיק ומתחלף להם מ' בא'. ומה"ע יברך (°) נהיה בדברו בקמ"ן תחת היו"ד. וכמ"מ כ' לברך נהיה בשגו"ל משום דכל הברכות הם לשון ביטוי כמו בורא אבל בגמרא איתא בהדיא דבורא לשעבר משמע מ"מ אמרינן בורא ליתא דקרא

קסז (ב) * (וכפת דידן יש לבלוע ב בלד הפת ויתחתוך מעט מלד העליון והתחתון) (סגהות מיימוני פ"ז מהלכות ברכות) ג ג ויתחתוך פרוסת הבציעה (ג) וצריך לחתוך מעט ג שאם יאחוז בפרוסה יעלה שאר הבכר עמו שאם לא כן ד חשוב (ג) כפרוסה ויניחנה מחוברת לפת ויתחיל לברך ד ואחר שסיים הברכה יפרידנה כדי שתכלה הברכה בעוד שהפת שלם ה ולא יבצע פרוסה קטנה מפני שנראה כבר עין * ו ולא פרוסה יותר מכביצ' מפני שנרא' כרעבתן:

הגה ה *ובשבת לא יתחוך בבכר עד אחר הברכה כדי שיהיו הבכרות שלימות (תוס' ומרדכי פ' כילד מברכין) ומ"מ °אם שכח ואחתך כמו בחול אינו מזיק(מרדכי)ונראה הא דלא יבלע יותר מבבילה היינו דוקא בחול ואוכל לבדו אבל בשבת או שאוכל עם הרבה בני אדם ולריך ליתן ן מן הפרוסה ז לכל אחד

(ג) כזית מותר לבלוע כפי מה שלריך לו וע"ל סי' רע"ד:

ב (ד) °° * ז יברך ח (ד) המוציא לחם מן הארץ (ואם רגיל מסובים יכוונו לבם לשמוע ברכה ויענו אמן (°) והמברך יכוין לאמן שאומרים) (א"ז) ט יתן ריוח בין לחם ובין מן:

°עסי' רע"ד ס"ב עסי' ט"ו °°עסי' רי"ג ס"ב

עטרת זקנים

קסז וכפת דידן כו' כדי לנאת יד' שהיסה דהיינו ר"ת דבתב לבלוע מלד התחתון וסמ"ק דבתב לבלוע מלד העליון ע"כ הם יפו דברי מהר"ם שתבד תתיבה לרחבו מב' לדדים ובולע לנאת ידי שניהם: * ולא פרוסה יותר מבבילה כו' וגראה דוקא בפורס לבנמו דבילה קרוים ביעור חבילה בבת אחת לו בשם לבל אחד ואחד בבר אלו לבניו לבל בפורס לבני ביתו שהן הרוזנין אין קפידא (מהרש"ל): * ובשבת לא יתחוך כו'. והמדקדקים רגילים לרחוס בסכין קודם ברבה (הורי בב"ח מהרש"ל): * יברך המוליא כו'. פי' המוליא הר"ל אע"ג דבשמוליא מן הארץ עדיין לאו לחם הוא אלא דבן אלא לבך אמרי' לחם לפי שאמרי' עתיד הקב"ה להוליא בלוסקאות ממש (הולדות ילחק פ' בהר) ואפשר בזה בעשב בחי לבל"ע משמע לעבר ואם אמרינן המוליא בר"א ולא מוליא דלב"ע משמע לעבר

נתיב חיים

בט"ז סק"ד °) וק' לי מפ"ג שאכלו וכו' כ"ב לק"מ הרא"ש דקדק מדבריו בלריך לאשמועינן טעמא והלכתא אבל אדלא אלא:

אשל אברהם

א] שנאפה. עוגה שנתרפה אפי' עד אלים מיקרי שלא אפי' לעניין לחם המשנה: ואין להאכיל לגוי אי לבהמה מתחיבה שנוגע בה התיבת המוליא ע' בי"ד סי' ע"ט וסי' פ':

דגול מרבבה

*) הא ודאי דאפילו אוכל פחות מבזית בעי ברוכי המוליא ומבואר בש"ע בי' קס"ח ס"ט אלא שאם דעתו לאכול יותר ויעיקר ברבת המוליא קאי על מה שאוכל היבף לברבה ומה שאוכל אח"כ יפער ונגרר אחר אבילה זו אף שבבר הפסיק בשיחה ואחר דברים בזה אינה לתיתר שאם אבל בשעת המוליא פחות מבזית אין אבילה זו חשובה שיגרר אחריו מה שיאבל אח"כ לפערו מזהבר'

חתם סופר

סי' קס"ז במג"א ס"ק ב' שם עכ"ל וצ"ע דא"כ למה קאמר. נ"ב נ"ל דכ"מ ס"ל כמ"ש המג"א בסוף דבריו בשם המהרי"ט דאין עושין ספק ספיקא בידים וע"כ ס"ל דיצרף לזה הסברא קבא קבא לביתו צריך וניהו דהאי סברא לחוד לא מהני דהרי אפילו בביצה אחת היישינן מכל מקום מועיל ס' א' שעושין ס"ס בידים ולק"מ: שם במחבר ס"ג חשים שבאו.נ"ב מ"מ למצת מצוה לא יקח מהם כמ"ש לעיל: שם בט"ז סק"ג דהא בשבת.נ"ב

שערי תשובה

סי' קסז (א) היטב עבה"ט ועיין לקמן סי' קס"א במקום שהיתה דבוקה בחבירתה ע"ש וע' ביד אפרי' וכן מוהגין מ"א: (ג) כזית לבתחלי' יש לעשות כן. ועיקר המצו' לתת מהפרוסה שחתך לכל א' ואחד כזית ולא מהלבם הנשאר. ולריך ליזהר בזה בשעורי גדול. מט"מ מהרי"ל מ"א: (ד) המוליא. עיין עט"ז מ"ש

באר היטב

קסז (א) היטב. פי' במקום הקשה ולא במקום הרך. זקן שאין לו שיניים יבלע ממקום הרך הלק"ט מ"ב סי' קפ"ב: (ב) כפרוסה. וכ"ל דאפי' בפרוס' לא יחתוך לגמרי קודם הברכה כדי שתהא ברלה יותר גדולה

לבושי שרד

סי' קסז ט"ז סק"א (°) ממקום היפה. זה קרוב לדברי רש"ל המימרא סוף פרבת משפטים תקוני המוליא מאחר דביטולו יפה לאפוקי (מעבו) אלא ממקום שהוא מוטעם ע"ל: **שם סק"ב** (°) ונפת דידן. בא מע"ז לפי' מה חילוק יש בין פת דידן לדידהו: **שם** (°) ולא מאמצעיתו שאם הביאו לפניו פרוסה של לחם לא יבלע אלא משולי הפת ולא מאמצעיתו רש"י ז"ל: **שם** (°) דקדיס בדלי"ת כלומר מהיכא שמקדיס לאפות והיא היא רש"י ז"ל ובוונתו דגם לגירסא זו הפירוש כמו גירסא הראשונה אלא יבלע בפרוסה מאמצעיתה אלא ממקום הנקרא שמשם מתחיל האפיה אבל בנקרא עצמו אין חילוק כי כל אלדדיס נאפיס בזמן אחד ובי"ז שהיה בשנה אלא לכן יש לבלוע בלד ובו' אבל אינה מאמר הבא בסי' רנ"ד מבואר דגם פת שבזמן הס"ם היה לד אחד מתחיל אחלה לאפות ע"ש ועיין באחרונים מזה: **שם** (°) אפוי הרבה. יש חיבור לשון בע"ז כי זה גירסא אלישית דגמיר ביטולא. ור"ל כי אל סביבות הפת אינו שוה לגמרי כי יש מקום שאלא שם האור יותר ושם הוא הקשה ומקום אחר הוא רך וזה כוונת מקום שנאפה היטב ע"ש כמ"ש הר"ש סק"א סק"ח כן מבואר למעיין בב"י: **מ"א סק"ב** (°) כנגד המתבקע. הבית זאת לומר דאף על גב שהבב רמ"ל שיתחוך ומתחוך ביחד: מ"מ אם לד אחד מתבקע הוא לות מתחיל אלפוי מלד הסני ואז א"ל לאתחוך רק אחד רק אחד: **שם** (°) וכ' רש"י. הבית זה לבאר מ"ש רמ"א פת דידן וכדרך שפירשו הע"ז בארתי לעיל לות ד' וכוונתו דרש"י כ' משולי לבד לפי שפת שלהם נאפה ב' הלדדים בשוה אבל בפת דידן יתחוך גם למעלה זהו המבנ דבריו וכבר בתבתי בלות ד' מה שיש לתמוה ע"ז: **שם סק"ג** (°) ויתחוך. הלעיון לות ב' ל"ל בתחבר ויתחוך פרוסת וכו': (ס"ע ס"ב) (°) והמברך יכוין. הטעם ע' בד"מ: **מ"א סק"ח** (°) גירסות חלוקות. ולגירסא אחת קאי הברכה על להבא: **שם** (°) נהיה בקמץ. לשון עבר שבבר נהיה ודיעה ב' לומר בבנול שהוא ביטוי דקאי אשמיעם לעבר ועל העתיד וכמו בורא שהוא ביטוי ואין אומרים ברא אבל בגמרא אמרו דבורא ג"כ אינו ביטוי אלא עבר וקאי ברבה רק על עבר ומה שאין אומרים ברא משום ליטבא דקרא. ואם כן י"ל נהיה בקמץ אבל הירושלמי משמע דאליבא אש"ם דיון דקאחר דב"ש שאומרים שברא אחור האש שהוא לשון עבר שבמו"ם נברא אבל בדבר המתחדש תמיד כו' אלמא ס"ל דבורא ביטוי וקאי ברבה על עבר ועתיד זהו המשך דברי המ"א:

יד אפרים

כתב"ל דשאני מיס שנייס שהם בעברת ידיס ממש משא"כ ביגוב: בש"ע סעיף א' במקום שנאפה היטב כו' והיינו להגירסא דגמרא כתב"ס רש"י לו גירסא דקדיס ביטולא ואפ"כ מפרש שהוא במקום שנאפה יפה כמ"ש הר"מ ולפוס הא גירסא אין חילוק בין פת דידן לדידהו כלל כיון דעכ"פ הלד של מעלה לו נאפה יפה יותר מבאמצעיתו דהיינו הרך ורשות לבלוע בין מלמעלה לו משולו. משא"כ להגירסא דקדיס לו דקדיס ופירושו ממקום שמתחיל לאפות אזי יש חילוק בין עליון לתחתון שיש דיעות איזה מתבשל תחלה וא"כ קשה למה שהם כאידך גירסא ולכן כתב רמ"א ונפת דידן כו' ר"ל דבשע"ש קאי בפת דידה שאין חילוק בהתחלה אפיה בין עליון לתחתון כמ"ש הבי"ז לא אתי אלא לאפוקי אתמעי של פת וא"כ כיון דנקט ממקום שנאפה נאפה יפה ממילא נתמעט אתמעי של פת אבל בפת דידן בחמה יש חילוק בין עליון לתחתון כמ"ש הבי"ז ולא אתי אלא לאפוקי אתמעי של פת וא"כ כיון דנקט במקום שנאפה נאפה יפה ממילא נתמעט אתמעי של פת אבל בפת דידן בחמה יש חילוק בין עליון לתחתון וא"כ צריך לקום לאידך גירסא דאלוקן בתר התחלת האפיה וכיון דאיכא דיעות הי מיניהו קדים צריך לתחתון משמיהם: **בס"ז סק"ב.** דהיינו למעלה לו מסביבות הפת לו משולו ולא מאמצעיתו כו' כל"ל: **שם** דקדיס בדלי'. ופירושו מהיכא שהקדיס לאפות והיינו הך וי"מ ממקום שהלחם אפוי הרבה ע"ש בד"מ וע"ז כ' דבלחם שלהם שהיה דבוק בלד התנור ושם לא היו חס מחמת התנור רק עיקר החוס היו עולה מתחתיו וא"כ אין חילוק בין עליון לתחתון ומכן כלל דממקום קדימת פניו יבלע דהיינו הך מקום שהקדיס לאפות דהעליון והתחתון שניהם מקדימין להתבשל מאמצעי של פת. משא"כ לדידן דבפת בדבק בקרקעיתו של תנור א"כ גם בין עליון לתחתון גופי' יש חילוק מי מתבשל תחלה ואיכא דס"ל שהעליון קודם להתבשל ואיכא דס"ל שהתחתון קודם ולכן יתחוך משניהם: **ס"ק ד'.** דר"י ס"ל דאומר כרבו כמו שרלה ר"ז כנ"ל: **במג"א סק"ב.** זה לאידך פירושא כו' ר"ל דלמד פי' דס"ל לטעור הכי היינו מקום שבפת נאפה יפה ולאידך פירוש' היינו ממקום שהקדיס לאפות וכן לפי הגירסא דקדיס ביטולא היינו ששם מקדיס להתבשל ואדא תלתא הוא עם מקום שהקדימין לאפות ובזה מחלקו שי"א שהוא לד העליון כו' ושוב כ' וכתב רש"י כו' משום דשולי הפת קדיס ביטולא לאמצע הפת ועי"ז כתב המג"א ובפת דידן יתחוך למעלה כ"ל שאין ר"ל שיתחוך למעלה לבד רק ר"ל כלפי מ"ש רש"י שיתחוך המוליי משמע דבזה לחוד סבי לזה אמר שיתחוך בפת דידן גם למעלה כדי לנאת ידי דיעות דלעיל ואפשר שתבר היבה וכל"ל ובפת דידן יתחוך גם למעלה: **ס"ק ה'** מ"ש הרב ב"י כו' וכתב"מ כתב לברך הוא לשון ביטוי דבאמת ז"ל דודאי גם בורא לשון עבר והא דלא אמרינן שברא שהוא לשון עבר לב"ע משום דיש לנקטיע בורא שהוא ליטבא דקרא כמ"ש התוס' שם ולעולם ס"ל בברכות לשון עבר. ואח"כ כתב המג"א דבחידושי הרשב"א כתב בשם הירוש' דאף ס"ל דלא מוליא כמ"ש ס"ס הוא וס"ל בתם) שאין מתחדש בכל שנה אבל דבר המתחדש אף ס"ם הוא לשון ביטוי ומ"מ תלמודא דידן ע' קר' ולקמן סימן ר"ד סקי"ד הביא דברי חכמת מנוח ורמז לכאן ע"ש:

הגהות רעק"א

סי' קסז מג"א ס"ק ז' וכ"מ רסי' תע"ה דלריך. ולכאורה יש לחלק דשם קאמר על בע"ר דהיינו הבולע דהוא בודאי לריך ודברי ט"ז תמוהים: ויחתוך כו'. כפי' הטי שברש"י שם דקדיס בטולא כו' ופליגי בזה רש"י וריב"א בשבת ב' א' וי"ש יולא מדי שיבלע בעין יפה ובירושלמי והכיולו רוקא שיעור אלא אחרי בזעית ואיה אחרי פחות מבזית: **ולא פרוסה כו'.** בפס"ו דד"ה ולא יחתוך דהם כגילה פרוסה בידיו ואם עושה כן ס"ז רעבתן ועפ"ו דברכות ועפ"ו דשבת: **ובשבת כו'** תוס' בשבת לא יחתוך לבתחילה: אבל בשבת. כמ"ש בברכות ובשבת שם ושם: אי בחול כו'. אלתין הקפידא רק אם לא לאכל בעת הירוש' דאף מזג ליה בסא א"ל סב ובריך והב דעתך דאה משתי תורגא דהני הבמע מברך על כל כוס וכוס ואינו מברך על כל פרוסה ופרוסה ס"ל כתב דאמא יהיב דעתי מפקא יתר ידי חובתך בברכתא כך הב דעתך מפקי ידי חובתי בחמן ס"ר הבחוס בר

חכמת

סי' קס"ז סעיף א' נ"ב עיין בחיבורי ספר החיים שהעליתי אף דקיי"ל אין דיחוי אצל מצות היקא דדחייה בידים יש דיחוי ועיין מ"ש בחיבורי ליו"ד מהדורא ד' סי' קע"ו והוא בהלכות חלה סי' שכ"ד ביאור דעת הרמב"ם שם בזה ויש ראיה מדבריו שם לדין זה עיי"ש ודו"ק והארכתי שם בזה:

מחצית

של עזרה שבעה אמות א"כ אין מקום שחיטה מתחיל רק משבע אמות רחוק מהלי העזרה דהיינו ששים אמה ומחלה מכותל לפנוי וכיון דשער נקטר הי' באמצע כותל מזרחי ורחבו עשר אמות א"כ הי' משון ה"א לגפון א"כ אפי' הי' סמוך לגד לפון עדיין הי' רחוק מן מקום שחיטה שיהיה שיש אמות דהא מקום שחיטה אינו מתחיל כ"א אחר שבע אמות לגד לפון דכ"ל והי' לריך להמשיך קרבן האשם שני אמות מן השער לגד לפון לשחטו שם. ולדעת מ"א וח"ל וחו"ל הא בהליכה מועטת הוי הפסק אע"כ לריך לו' דשיעור הילוך שתי אמות לא הוי הפסק אבל מעט יותר ע"כ הוי הפסק דהא לאיכא דאמרי דראשו ורוכו סומך ג"כ קשיא כנ"ל דה"ל לתרץ דאמרי' כו' וכשאם משנה דמדות אע"כ לריך לו' דה"ל דשני אמות לא הוי הפסק א"כ אפי' א"א דראשו ורוכו סומך ה"ל לסמוך בחלל השער ולהביאו להעזרה ולמשכו שני אמות לפון העזרה ולשחטו שם אע"כ משום דאז הוי מעט יותר מב' אמות הוי הפסק ודו"ק:

סי' קסז (ס"ק א) במקום כו' במקום שקשה כו' דהיינו לברר אפי' בלחם שלם המקום שקשה שבבל הדדיס ששם ודאי נאפי' יפה. והיינו לפי הגירסא בגמ' דריך לבלוע במקום דגמיר בטולא עיין בהרב"ז: (ס"ק ב) בלד כו' זהו לאידך כו' ר"ל דלא כמובן הפשוט דרמ"א אינו חולק בהרב"ז כיון שלא כתב בלשון וי"א. וע"ז כתב מ"א דס"ל חולק (וכן דרך רמ"א לפעמים לא"ל בל גב שאינו חולק כותב בלשון וי"א) דלגירסי' במקום דגמיר בטולא אין חילוק בין לד מעלה או מטה או בין פת דידן לדידהו. לא רואים מקום שקשה ונאפה יפה במ"ש בס"ק א' אלא רמ"א ס"ל כאידך גירס' דגרים במקום דקרי' בטולא ומ"ל להאי דפה דלפי גירסא זו הכוונ' במקום שהתחיל הפת לקרום ולאפות תחל' אם כן בתנורים שבזמן הס"ם שהיו מדבקים הפת בלדי התנור וא"כ לד העליון והתחתון וכל לדדי נפת סוין ואינו מקדיס לאפות מקום א' יותר מחברו כיון דהכל נאפה לאמלי בחנור ולא בא לאמעו כ"א בפרוסה שלא יחתוך ממקום האמצעי דהיינו ממקום הרך כמו שכתב רש"י אבל בתנורים שלנו שמעמידים הפת על שולי התנור י"א בלד העליון נאפה תחלה וי"א לד התחתון הדבוק לשולי התנור ועי' ט"ס בגרסאות שהביא ומ' בכ"י: וכתב רש"י שבפרוסה כו' ר"ל לפי גירסא זו במקום דקרים בטולא היינו לפי תנורי הש"ם לא בא לאמעו כ"א פרוסה דבשלם כל הדדיס שוים כנ"ל אלא קמ"ל דבפרוסה לא יחתוך מאמצעיתו דהיינו ממקום רך כנ"ל ודכתב רש"י דלריך לחתחתן גם עליון לתחתון דקס"ל דרש"י סדר נקט: ובפת דידן יחתוך כנ"ל ורש"י סדר נקט: ובפת דידן יחתוך לאמעו. אז אם לא נגיה כ"ל דרך בטונת מ"א יחתוך גם לאמעו דלא עדיף פרוסה משלם דבשלם כל הדדיס שוים כנ"ל אלא קמ"ל דבפרוסה לא יחתוך מאמצעיתו דהיינו ממקום רך כנ"ל ודכתב רש"י דלריך לחתחתן משולי הפת דידן יחתוך לאמעו.

שם בגמ' רפרס בר פפא מיקלע לבי כישתא דבי גיבר קם קרא בספרא ואמר ברכו את ה' ואישתק ולא אמר המבורך אווסו כ"ע ברכו את ה' המבורך אמר רבא פחיא מוכמא פי' כלי חרס בהדי פלונתא' למה לך (פירש"י טוב להחזיק דברי ר"י שלף ר"ע מודה דבי אמר המבורך עפי פדיף אלא שמ"ל) ועוד הא נהוג שלמא כר"י פ"כ הגמ' ואמאי נער רבא ברפרס דהא שפיר עבד כדי להרחות שלף זה ילא ומ"ש מהסיא דכילד מברכין שאותו שאמר מוליא היה כוונתו לאפוקי כפסיה מפלונתא כדאמרינן בהדיא התם בגמ' ואפ"כ חלק עליו ר"ז מטעם דיכר מברכותיו של אדם אם הוא ת"ח ושמא גם רפרס כאן עבד מטעם זה כר"ע להרחות חידוש דאין חילוק בעולם ביניהם דסבא כ"ע מודים בהמבורך הוה כהתם במוליא מודים כ"ע ואמאי לא נימא דשפיר עבד רפרסלברתו'בברכותיו שהוא ת"ח כמו שילא ר"ז בשלמא לפי' התוס' דשאני הכא מכח עירוב אותיות ניחא אלא להרא"ש דכתב מטעם שצריך להרחות חידוש והוא מוכח מכח הסיא דפסחים קסה. ויש ליישב דאחד מתרתי בעינן או שיראה חידוש או שיעשה אליבא דכ"ע ובשלמא הסיא דר"ז היה שפיר עושה להרחות חידוש דהלכה לומר המוליא כרבנן דפליגי עם ר' נחמיה ואפ"ג דפשוט דהלכ'כר"ש מ"מ ה"א דהלכ'כר"ל דמסתבר טעמיה דמייתי ראיה דהמוליא משמע להבא כדכתיב המוליא אתכם מתחת סבלות מצרים ובשעה שאמר משה כן אכתי לא הוליא אותם אלא דרבנן מתרצי להאי קרא כדאי' שם בגמ' ממילא לר"ל עדיף טפי ע"כ קמ"ל חידוש דהלכה כרבנן וזה מבואר בלשון ר' זירא שאמר אי אמר המוליא אמר טעמא דמשמע דהיה ל"ל טעם ע"ז וזה עיקר החידוש וכן בפלונתא דעל ביעור היה סברא לו' לבער דכ"ע מודים ופליגי בעל ביעור ר"פ ורב פפי ממילא הי' סברא לומ' כמו שכ"ע מודים ע"כ הוה חידוש במ"ש על ביעור אבל התם בהמבורך ע"כ לא אמר אלא שבא לומר חידוש דהלכה כר' עקיבא שמ"ל המבורך וזה אין חידוש דהא קי"ל הלכה כר"ע אפי' מחביריו וכיון שאין כאן חידוש עפי' ניחא לומר כ"ע ע"כ איקפד עליו רבא וא"ל א"כ למה הוצרך רבא שם בפ"ג שאכלו לעיל מינה לפסוק הלכה כר"ע לענין אין חילוק בין רבים ליחיד י"ל דהתם איכא ריבא דמתניתין שם דאתיא כר"י הגלילי וה"א דכן הלכה קא משמע לן כאידך סתמא דאתיא כר"ע כגלע"ד לי"ש: (ה) עד שיביאו לפניו מלח · בגמ' ורמב"ם כתוב אין הבועל רשאי לבועל עד שיביאו לפני כל אחד מלח כו' ולמה כתב הטור וש"ע לפניו · ונראה דהטור מיירי ביחיד שאוכל ובגמרא וברמב"ם מיירי במסובין רבים וזה מדוקדק בלשון גמרא ורמב"ם שכתבו אין הבועל רשאי לבועל כפל לשון אלא דברבים מיירי שאחד מהם הבועל ולכן לא כתב הטור לשון הזה אלא לא יבלע לחוד: (ו) נקייה כו'. בטור כתב ואם היא פת נקיה א"ל וכ"כ ר"ח והרמב"ם והקשה ב"י אמאי כתב שכן כתב הרמב"ם שהרי הרמב"ם לא כ"כ אלא כתב אח"כ מתכוונו לאכול פת חריבה ולי נראה לפר' דברי הטור לפי שהרא"ש כתב וז"ל אית דין צריך בשם · י"מ איחור עד שיביאו לפתן מגו' כי בושם משה וי"מ אין זה צריך לפתן היאכל תפל מבלי מלח מתרגמינן כמה דלא מתאכיל בשם מדלית מילחא עכ"ל ואין דרך הרא"ש להביא פירושים מאי דלא נ"מ לדינא ע"כ נ"ל דיש כאן נ"מ דלפי' הא' אין חילוק בין פת לפת דכולהו צריכים לפתן אלא דאין צריך להתאחר בשביל הכאת לפתן דמ"ש תחילה עד שיביאו לפניו לפתן הייגו אם הוא מוכן אלא שמתחשר קצת הבאה משא"כ במקום שצריך איחור ושם כמעשה ההוא דרבה בר' שמואל היה בענין שאם היה רוצה להמתין על הלפתן הי' איחור בדבר ע"כ אמר שא"ל להתאחר בשביל זה ול' לית דין אין קאי על הלחם אלא על עיקר הדין שצריך לפתן שא"ל לאחר ולפי' השני דאמר א"ל לפתן כלל משמע שיש חילוק בין פת לפת ושם היה פת נקיה ע"כ א"ל לפתן כלל אפי' אם הוא לפניו · ולזה הפי' מסביר רבינו הטור וכ"מ מדברי הרמב"ם שכתב לחלק אם אכלו פת חריבה דאז א"ל כלל לפתן ש"מ דלא אחד נקט פרט בפ"ע להרמב"ם הי' הפרט באם הפת חריבה עליו שלא יאכל כי אם לחם לבדו א"ל כלל לפתן. ולהטור הוה הפרט באם היא פת נקיה וע"כ פסק בש"ע כדברי שניהם: (ז) הביאו מלח דקרא · וכ"כ בש"ג סס"ז דתיבת נהיה הוי לשעבר וכ"כ בכ"ה סימן ר"ב · ובמ"ה כ' בשם הירושלמי דאפי' כ"ש לא פליג אלא באם אכל בדבר המתחדש בכל שנה מברכין ברוא כורא · : ט קודם שיתפום דבפי' סמוך לעשייתן כמ"ש סי' תרכ"ח : י כ' ידיו · ואם יש לו בית יד צריך להסירו (בהגמ"כ מהרא"ק) כשיאמר השם יוציא הפת ובשבת שתיהם (מהרי"ל ע"ה) : יא שיביאו לפניו . ואם המסובין רבים צריך להמתין עד שיביאו לפני כל א' ואחד (גמרא) עמ"ש סס"ע : יב א"ל להמתין . ובכולהו אם רצה להמתין הרשות בידו אז שמא אינו רשאי להפסיק (ד"מ) ולפי מ"ש ס"ו דאפי' דבר (°) שאינו צורך המוליא לא הוי הפסק בין ברכה לאכילה א"כ בין נטילה לברכה אפילו דבר המדרש כשיראל יושבין ומתינין זה לזה עד שיטלו ידיהם והם בלא מצות השגן מקטרג עליהם וברית מלח מגין עליהם (תו' פ' כילד מברכין) :

* אא"כ היתה השיחה כו'. ולאו דוקא א"ל אפי' היה הפת נקייה ודעתו לאכול בלא מלח אפ"ה לא הוי הפסק בין דבור לדבור הוא ואין צריך להיות השיחה בענין פרוסת המוליא (הרמב"ם בפ"א הלכות ברכות) ואף כן משמעות רש"י ותו' דק צריך להיות ההפסק לצורך פרוסת המוליא מ"מ אפשר ברכות להקל :

לבושי שרד

ס"ק י"ב (°) שא"ל המוליא רק לצורך הסעודה. וה"ל אף על גב דא"ל להמתין ולא הוי צורך המוליא מ"מ צורך הסעודה היא שצריך שלא לאכול לפתן : ס"ק י"ח (°) שאמרה להעבד שתה

יד אפרים

מ"א ס"ק י"ח אבל לשתות מותר ורחיה מרבקה כו' ל"ע דעפי הו"ל לתתוי ראיה ממימרא דרחמנא בפ' חוקת והשקית את העדה ואת בעירם וראיתי כאור החיים שם שעמד בזה וכת' לתרץ דבשעת הסכנה אדם קודם גם בהסיא דרבקה כשים סכנה אז נער אדם קודם : (ועיין בנדרים דף פ' בפלונתא דרבנן ור"י נקר' דולבהמתם ולכל חייהם ובאה"ע בב"ש סימן פ' ומ"ש ביד אפרים שם ובתשובה אלף אה"ע ולפנינ"ד נראה הטעם דאסור לעשות כו' משום דכל אדם אין להחזיק עצמו לזכאי שלפעמים אין לו זכות רק שאוכל בזכות הבהמות כדאיתא במדרש בעובדא דאלכסנדר וקאמר התם מקרא דאדם ובהמה תושיע ה'. ועפ"ז י"ל לפי מה דמוקי ברים פ' כילד מברכין הא דותספת דנגך בתין עושין רצונו של מקום ה"ק ותתי עשב בשדך לבהמתך ובזכות זה גם אתה ואכלת ושבעת ולכן כיון שבזכות הבהמה הוא אוכל ג"כ

הגהות רעק"א

לאכול כזית ואינו מוליא את המסובין דלריבי נ"כ כזית ול"ע : ס"ס י"ח הוי צריכי פעודה . ע' לקמן סימן

חתם סופר

ז"א אלא בשבת כיון דהוי צורך לח"מ לא נדע מגביל לתורא משא"כ בחול הוי הפסק : שם במחבר ס"ד חציר לבהמה· נ"ב ויש בו ארבעים אותיות נגד מ' תיבות שבארבעה פסוקים אלו ומשום הכי צ"ל המוציא בה' כנ"ל : שם במנ"א סקי"ח ס"ח. נ"ב סי' תק"א וכן והשקיתה העדה ואח"כ ובעירם וכן לענין דירה· אדם קודם כדמוכח הירוש לתי שם ע"ט רוקא יעור וכל כך ורוקא בשם הירושלמי פ"ק דחלה כ ברכות מ"ת ל רמב"ם בפ"ז מהלכות ברכות מ ברכות שם

עטרת זקנים

אלא אמרינן המוליא דמשמע להבא מעשם הנ"ל . ועיין בש"ת מהר"ם מינ"ץ סי' ע"ד לתה אנו אומרים המוליא לחם בה"א ולא הבורא פרי הגפן ע"ש : בפת מברכין מן הארץ שבונתו לא"י מה שאין כן בפירות מברך האדמה דאף א"ל בכלל (כ"ח ע"ש) :

* והוא מגין תן הפרעונות. דאיתא במדרש בשיראל יושבין על השלחן ומתתיכין זה לזה עד שיטלו ידיהם והם בלא מצות השגן מקטרג עליהם וברית מלח מגין עליהם (תו' פ' כילד מברכין) :

* אא"כ היתה השיחה כו'. ולאו דוקא א"ל אפי' היה הפת נקייה ודעתו לאכול בלא מלח אפ"ה לא הוי הפסק כיון דצורך הוא ואין צריך להיות השיחה בענין פרוסת המוליא (הרמב"ם בפ"א הלכות ברכות) ואף כן משמעות רש"י ותו' דק צריך להיות ההפסק לצורך פרוסת המוליא מ"מ הפסק ברכות להקל :

לבושי שרד

ס"ק י"ב (°) שא"ל המוליא רק לצורך הסעודה. וה"ל אף על גב דא"ל להמתין ולא הוי לצורך הסעודה היא שצריך לאכלו לפתן : ס"ק י"ח (°) שאמרה להעבד שתה

יד אפרים

מ"א ס"ק י"ח אבל לשתות מותר ורחיה מרבקה כו' ל"ע דעפי הו"ל לתתוי ראיה ממימרא דרחמנא בפ' חוקת והשקית את העדה ואת בעירם וראיתי כאור החיים שם שעמד בזה וכת' לתרץ דבשעת הסכנה אדם קודם גם בהסיא דרבקה כשים סכנה אז נער אדם קודם : (ועיין בנדרים דף פ' בפלונתא דרבנן ור"י נקר' דולבהמתם ולכל חייהם ובאה"ע בב"ש סימן פ' ומ"ש ביד אפרים שם ובתשובה אלף אה"ע ולפנינ"ד נראה הטעם דאסור לעשות כו' משום דכל אדם אין להחזיק עצמו לזכאי שלפעמים אין לו זכות רק שאוכל בזכות הבהמות כדאיתא במדרש בעובדא דאלכסנדר וקאמר התם מקרא דאדם ובהמה תושיע ה'. ועפ"ז י"ל לפי מה דמוקי ברים פ' כילד מברכין הא דותספת דנגך בתין עושין רצונו של מקום ה"ק ותתי עשב בשדך לבהמתך ובזכות זה גם אתה ואכלת ושבעת ולכן כיון שבזכות הבהמה הוא אוכל ג"כ

הגהות רעק"א

לאכול כזית ואינו מוליא את המסובין דלריבי נ"כ כזית ול"ע : ס"ס י"ח הוי צריכי פעודה . ע' לקמן סימן

חתם סופר

ז"א אלא בשבת כיון דהוי צורך לח"מ לא נדע מגביל לתורא משא"כ בחול הוי הפסק : שם במחבר ס"ד חציר לבהמה· נ"ב ויש בו ארבעים אותיות נגד מ' תיבות שבארבעה פסוקים אלו ומשום הכי צ"ל המוציא בה' כנ"ל : שם במנ"א סקי"ח ס"ח. נ"ב סי' תק"א וכן והשקיתה העדה ואח"כ ובעירם וכן לענין דירה· אדם קודם כדמוכח

ג ט אין לברך ט קודם שיתפום הלחם :

ד י יתן י שתי ידיו על(ה) הפת בשעת ברכה שיש בהן

י אצבעות כנגד י מצות התלויות (ו) בפת ולכך יש

י תיבות בברכת המוציא ו' תיבות בפסוק מצמיח חציר לבהמה ו' תיבות בפסוק עיני כל אליך ישברו ו' תיבות בפסוק ארץ חטה ושעורה ו' תיבות בפסוק ויתן לך :

ה כ לא יבצע(ה)עד יא שיביאו לפניו מלח או ליפתן(פירש"י כל דבר הנאכל עם הפת)ללפת בו פרוסת הבציעה ואם היא (ו)נקייה או שהיא מתובל בתבלין או במלח כעין שלנו או שנתכוין לאכול פת חריבה יב אינו צריך להמתין:הגה ומ"מ מצוה להביא על כל שלחן מלח קודם שיבוצע כי השלחן יג דומה(ז)למזבח והאכיל לקרבן וגם' על כל קרבנך תקריב מלח(ב"י בשם שבולי הלקט) יד *והוא מגין מן הפורענות(תו' והגהת מיר"י פ' כילד מברכין טו וש"ל (ח)ס"ס ק"ע):

ו ° מ יאכל מיד טז ולא ישיח בין ברכה (ט)לאכילה ואם שח צריך לחזור ולברך *אא"כ היתה השיחה בדברים יז מענין דברים שמברכין עליו כגון שבירך על הפת וקודם שאכל אמר (ז) הביאו (י) מלח או ליפתן תנו לפלוני לאכול תנו יח מאכל לבהמה וכיוצא באלו אינו צריך לברך:

הגה ומ"מ לכתחלה לא יפסיק כלל (כל בו) והא דאם שח דברים בעניים צריך לחזור ולברך היינו דוקא שאם קודם שאכל הבועל יט אבל אח"כ לא הוי שיחה (יא) הפסק אף על פי שעדיין לא אכלו אחרים המסובים כגר

°עפי' ר"ו וכי"ד סי' ר"ע ס"ז ס"ס מקל"ב ומ"ש סי' ר"ע סס"ב

ול"ע : יז מענין דברים . אפי' אינו צורך לפרוסת המוליא רק צורך הסעודה [כ"י כ"מ] : יח מאכיל לבהמה. הוי לרבי סעודה דאסור לעשות קודם שיתן לבהמתו . (גמרא) אבל לשתות אדם קודם כדאשכחן ברבק(°) שאמר' שתה וגם נמליך אשקה (ס"מ) : יט אבל אחר כך לא הוי כו' . והא דצריך להמתין עד שיביאו מלח לפני כל אחד כמ"ש ס"ה היינו לכתחלה דלכתחלה אסורים

באר היטב

בשם תולדות יצחק . ויתרץ קלת בה"ל דהמוליא אחר"י ז"ל : (ה) הפת . ואם יש לו בית יד צריך להסירו הגמ"כ . כשיאמר השם יוציא הפת ובשבת שתיהם מהרי"ל מ"ש : (ו) בפת . אלו הן לא מחרוש בשור וחמור בלתים לקט שכחה ופאה בכורים תרומת מעשר ומעשר שני חלה : (ז) למזבח . לכן אסור להרוג היום על השלחן. ס"ם מ"ש : (ס) ס"ם ק"מ . אמ"ג דאין אנו מהגין באכילת מלח משום דיש בפת מלח מ"מ מצוה להביא על השלחן . וכ"כ אחר"י ז"ל דעל דרך הנסתר צריך מלח אפי' על פת נקי וכ"כ בית יעקב ס"קס"ה. ובתנו המקובלים דיטבינ פרוסת המוליא במלח ג"פ : (פ) לאכילה . וצריך לאכול שיעור בזית קודם שידבר ואם הכניס המוליא לתוך פיו ולפם אין לדבר עד שיבלע ואם שם בעודו לועס א"ל לחזור ולברך . שלה"ה עמ"ש ואיין הלק"ט מ"ב סי' ל"ג : עיין ט"ז ס"ק ו' דלא אמר לטעום וכו' ע"ש וע"ש דבגיטין דף ס"ב אמר אסור לטעום עד שיאכיל לבהמתו . והרב מהור"ר משה אלגאי"ז הביב דבלבל גדול בס"ם דאין לסמוך כ"א על שבאה במקומו לזה דייק הט"ז למה אמרו כאן דקאי על ברכות ודו"ק באר היטב אחר לפני : (י) מלח . אפי' לדידן שפת שלנו מילוח במלח. אפ"ה לא הוי הפסק ט"ז : (יא) הפסק . ט"ז ומ"א אלגו ופסקו דהוי הפסק אם הוא מוכן לכל א' אפי' לדידן שפת שלנו מילוח במלח ואל"ל להביא מלח כמ"ש בס"ם מ"מ כיון דלזה ניחא ליה לאכול ע"י מיכול בשם תולדות יצחק . וישרץ קלת בה"ל דהמוליא אחר"י ז"ל : (ה) הפת . ואם יש לו בית יד צריך להסירו הגמ"כ . כשיאמר השם יוציא הפת ובשבת שתיהם מהרי"ל מ"ש : (ו) בפת . אלו הן לא מחרוש בשור וחמור בלתים לקט שכחה ופאה בכורים תרומת מעשר ומעשר שני חלה : (ז) למזבח . לכן אסור להרוג היום על השלחן. ס"ם מ"ש : (ס) ס"ם ק"מ . אמ"ג דאין אנו מהגין באכילת מלח משום דיש בפת מלח מ"מ מצוה להביא על השלחן . וכ"כ אחר"י ז"ל דעל דרך הנסתר צריך מלח אפי' על פת נקי וכ"כ בית יעקב ס"קס"ה. ובתנו המקובלים דיטבינ פרוסת המוליא במלח ג"פ : (פ) לאכילה . וצריך לאכול שיעור בזית קודם שידבר ואם הכניס המוליא לתוך פיו ולפם אין לדבר עד שיבלע ואם שם בעודו לועס א"ל לחזור ולברך . שלה"ה עמ"ש ואיין הלק"ט מ"ב סי' ל"ג : עיין ט"ז ס"ק ו' דלא אמר לטעום וכו' ע"ש וע"ש דבגיטין דף ס"ב אמר אסור לטעום עד שיאכיל לבהמתו . והרב מהור"ר משה אלגאי"ז הביב דבלבל גדול בס"ם דאין לסמוך כ"א על שבאה במקומו לזה דייק הט"ז למה אמרו כאן דקאי על ברכות ודו"ק באר היטב אחר לפני : (י) מלח . אפי' לדידן שפת שלנו מילוח במלח. אפ"ה לא הוי הפסק ט"ז : (יא) הפסק . ט"ז ומ"א אלגו ופסקו דהוי הפסק אם הוא מוכן לכל א' אפי' לדידן שפת שלנו מילוח במלח ואל"ל להביא מלח כמ"ש בס"ם מ"מ כיון דלזה ניחא ליה לאכול ע"י מיכול

ביאור

ירמיה מתניתא אמרה כן המתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא והטעם דאמן מכלל הברכה הוא וערש"י מ"ז א' ד"ה עד בו' : יתן כו'. פתוח ד"ה ולכלתא כו' שם וכמ"ש בגמ' ט"ז ב' : ס"ב אין לברך כו'. כמ"ש במגמות ל"ה ב' ועמוס דסוכה. ל"מ א' ד"ה עובר ומיהו כו' : ס"ד יתן כו'. ירושלמי פפ"ק דחלה עשר מצות אדם עושה עד שלא יאכל פרוסה משום לא תחרוש וכל תזרע וכל תחסום לקט שכחה ופאה תרומה ומ"ר ומ"ם ואלה אכל נראה שו"ל הוא וכ"ל שם לקט שכחה ופאה סד"ה הכילו וכו' : ס"ק ל"ב : אור שנתכוין כו'. כפי' הערוך בשם פי' לפתן כמ"ש כ"ה כאכל תפל כו' ור"ל דבר שצריך לפתן ואמר שאין זה צריך לפתן וכיון שאין דעתו לאכול עמו לפתן א"ל להמתין על לפתן. כ"מ. וז"ל הערוך לית דין כו' דיאכל תפל מבלי מלח תרגומו כמה דלא מתאכיל מידי בשם בלא מלחא פי' כ"ד שנאכל עם הפת בשם שמו ובלשון תשנה לפתן ובלשונא דרבנן שמו בשם ועוד בלי' נותנין ממלח בקדירה ובכלים ופלפלין ומבשלין אותו וקורין אותו תבשיל בשם. פ"ת א"ל

מחצית

הרב"ו דהטור הוי גרים בס"ם אופכ' דמוני' כ"ע ל"פ דמפיק משמע דהיינו להבא וכ' שמלא כן הגרס בספר מערכות אלקים וכ"מ בתוס' שב' והלכה המוליא אף על גב דבמוני' כ"ע ל"פ דמפיק משמע כו' עכ"ל התוס' : דבעי לברוכי על שעבר וא"כ ע"ל לגרסת הרב"ו דתמן בש"ת שברא מאור האש ובה"ת בורא מאורי האש אמר דבא בברא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי בברא בורא דעתיד למברא ובית הלל שברי בורא נמי דברא משמע מחיב רב יוסף יוצר אור ובורא חושך כו' אלא אר"י בברא ובורא כולי עלמ' ל"פ דברא משמע כי פליגי במאור מאורי כו' הדי דלכ"ע בעי לשעבר : וכ"ה בבירובין דף י"ט ע"א דאמר ר"ל פושטי גויים אפי' על פתחו של ניהם אין חוזרי' בחשוב' מדכתיב ויצאו ורצו בפנרי האנשים הפושטים כי שמשמו לא נאמ' אלא הפושטים דפושטים והולכים עדיין. ומתיב והכתיב המוליי' והמעלה הכי נמי דלהבא משמע בחמיה. ובגרסת הטור לפי מה שב' הרב"י מאי פריך מהמוליי' אדרבא מדרבנן דר' נחמיה אינ' סייעתא דהא הם סוברי' דהמוליי' להבא משמע והא אפסק הלכה' דרבנן אלא ודאי הגירס' שלפניהו דבעינן לשעבר היא גרסת הכוונה וא"כ לרבנן המוליי' דאפיק משמע שבבר הוליא ולכך פריך שפיר מרבנן דקי"ל כוותייהו : ואפשר שיש טעות סופר בנוסחאות היינו בספר מערכות אלקים ובהתו' אבל דברי הטור שב' להביא דבעי' לבבר להבא א"א לייחס כן : ומה"ש ר"ל מה"ט שהוכיח דבעי' לשעבר י"ל דהיה קמן תחת היו"ד דג"כ פי' לשעבר : ובגמ' אינ' בהדי' דברא לשעבר משמע כמ"ש לעיל מסוגי' דף כ"ב והוא היפך מדברי ח"מ : מ"מ אמרי' כו' ר"ל כיון דבעינן למימר לשעבר וברא הוי לכ"ע לשעבר וברא אינו מבורר כ"כ שהוא לשעבר דהא פליגי בזה רבה ור"י בכ"ל טפי ה"ל לתקן לומר ברא מאורי כו' לזה כ' משום דברא ליתא קרא ודאיק לתפוס ליתא קרא וסס דברי התוס' שם דף כ"ב : ובמ"ה כ' בשם הירושלמי כו' דמקשה הירושלמי לב"ש ה"ל לומר על היין שברא פרי הגפן ואי' דוקא יין שמתחדש בכל שנה ואין אם מתחדש בכל שנה עכ"ל ירושלמי ור"ל דוקא שמתחדש כל שנה מודה ב"ש שי"ל ברא דהוי בימוני דמשמע עבר ועתיד וכן היין בכר נברא ועתיד לברוא ול' שניהם אנו מברכים ומשבחים משא"כ האש שאנו מברכים עליו אינו על האש שלנו דא"כ כל עת שמוני' אש ה"ל לברך אא"כ אין מברכים אלא על האש שנברא בשבת ימי בראשית דאבני במ"ש וכמ"ש רש"י שם ולכך י"ל שברא דהיינו שעבר וזה מיושב מה שהקשה מ"א לעיל על גרסת הרב"ו די"ל להבא דהא בשם אמרי' דמברכי' לשעבר דשאני אש שמברכי' על האש שנברא בו' ימי בראשית וכן י"ל לפ"ז שהכל נהי' בשנו"ל מתת הויא"ד כמ"ש מ"מ שהוא לשון בימוני ואין ראיה מבוהא מאורי כו' דשאני אש דל"ל על שעבר כמ"ש בירושלמי אלא דבמ"מ הבאה ראיה מבוהא ע"כ ראיתו ליתי' אבל הדין י"ל שהוא אמת וכ"מ במ"א לקמן סי' ר"ל ס"ק י"ד שב' וז"ל כי בס"מ שי"ל שהכל נהי' בשנו"ל כו' עמ"ש סי' קס"ז ס"ח משמע שתפס עיקר דברי מ"מ וכן בחשובת מעיל דקה סי' מ"ב הסכים לברך כל הברכו' בלשון בימוני וכי' דמה"ט י"ל נהי' בשנו"ל אלא שסיים וז"ל

שערי תשובה

מ"ש בפי' דברי הט"ז והמ"א בזה : (ז) לאכילה . עבה"ט וע' מ"א בשם ס"ח דלשתיה אדם קודם ועיין בשאילת יעבץ דאף שאינו בביתו אינו רשאי לשעום עד שיתן לבהמתו קודם והמגדל חתול אין חיוב להקדים מזונותיה ומ"מ נכון להקדים ע"ש . וכ' בר"י סי' קנ"ד בשם מז"ה שצריך ליזהר לצוות לתת מאכל לתרנגולים בבוקר כדי שלא יעבור על איסור צב"ח וכנודע ממעשה שאירע בזמן האר"י ז"ל עכ"ל והמעשה שבזמן האר"י הוא מוזכר בספר חרידים שהיה בזמנו ז"ל ועיין ביד אפרים מ"ש בענין אם הספק בין ברכה לשתי' בצווי ליתן להבהמתו לשתות : ונם מיניה שים טעם על מה שקצת אין נזהרין בזה ע"ש : (יא) הפסק . עיין בח"ט ועיין בפנים מאירות ח"ב סי' ה' שבני אדם שיושבים במסיבה אחת וכ"א כוסו לפניו לקדש וממתינו' בברכת היין עד שבירכו כולם ומי שקדם וברך עונה אמן אחר ברכת חבירו ואח"כ מקדישים לאו שפיר עבדי ונורמים בהפסק זה ברכה לבטלה דבין שההפסק בין הברכה לשעימה הוי הפסק כמ"ש קצת פוסקים בענית אמן אחר ברכת ק"ש וצריך לברך פעם אחרת והוי ברכתו הראשונה לבטלה ולכן אין להפסיק בענית אמן וכן בברכת המוציא וכ"א ככרו לפניו אין

הגר"א

המברך לתתובשם ולחזור על לפתן אלא מברך לאלתר תפני שים בו מלח. פ"א תפני שהוא לחם יפה וא"ל לא מלח ולא לפתן עכ"ל : וכ' הגמ"ש שנם פי' ר"ח היא ע"פ פי' בעל הערוך ועי' עור וז"ש אם שהיא כו' כי הטעם הוא"ל ואינו נאכל בלא מלח ולפתן אלא יפסיק בין ברכה לאכילה צריך להמתין עליהם וע"פ פ' הכ"ל היאכל כו' ומנגד זה אחר מתוכל והוא לפתן אם כו' נגד מלח ולכן כתב רמב"ם אם מתכוון כו' הטעם משום הפסק כנ"ל ויש לקייס דברי רמב"ם נ"כ ע"פ פרש"י : ומ"מ כו'. והוא כו' תוס' סד"ה הכילו כו' : כי השלחן כו'. כמ"ש בסוף תענית : סו מענין דברים כו'. כן פי' הרמב"ם והטור : תנו לפלוני לאכול כו'. רמב"ם וכני' הרי"ף וש"פ בגמ' עול כרוך וז"ש בש"ע מענין דברים כו' וכנ"ל : ומ"מ כו'. כ"מ בגמ' אחתרי א"ל לברך כו' : והא כו'. ראיתו הפפ"ג דערוכין ליתניה לעוקא כו' וכבר חלקו עליו ב"י וכל האחרונים דשם לא יאמר אכל כאן שיאכלו אח"כ הוי הפסק בין ברכה לאכילה ונראה שראיתו ממ"ש בע"ב ק' כ' א"ר ידי קודם יאלו ידי יין לא יאלו משום הפסק שיהו מקום דוקא דהוי הפסק אפי' באמצע סעודה כמש"ש דהוי כהיסח הדעת כמ"ש הרא"ש שם ורי"א אף כו' . ואין דעת התוס' כן שכ' שם בד"ה ורי"א ומיירי כו' וכ"כ רשב"ם בד"ה ידי יין כו' ועש"ז ומ"מ מדברי הרא"ש ומרדכי אין

השקל

אבל שמעתי כי גם נהי' בקמן פי' בימוני אדרב' בסנ"ל הוא ל' בקשה כמו ונהי' אנחנו ונאצאינו כו' ויש לחלק עכ"ל : (ס"ק ט) קודם כו' כמ"ש סי' תרכ"ח לענין נטילת לולב דצריך לברך עובר לעשייתו דהיינו שיטול הלולב ולא האחרונ ויברך (או על דרכים אחרים המבואר' שם) אבל אין לברך קודם שיטול גם הלולב דהוי עובר דעובר וכ"ה לענ"ל סי' כ"ה סעיף ח' לענין תפילין הל"ל אחר שהניחן קוד' אבל לא קודם הנחה מה"ע : (ס"ק י"ב) א"ל כו' אם שמא א"ר לבפסיק דבשלמא אי הוי צריך להמתין הוי צורך המוני' ומותר מה"ע להמתין אפי' לכתחלה מה"ע אבל כיון דמצד הדין אין צריך להמתין ולא ה"ל צורך המוני' כ"א צורך סעוד' מסתפק שמא לכתחלה אסור וכ' מ"א מדסתם רמ"א פה בש"ע ולא הגיה ע"ד מחבר שב' ואינו צריך דמשמע אם רצה ממתין וה"ל לגניה דאינו רשאי להמתין אלא ע"כ דחזר בו ופסיק ליה דמותר להמתין כיון דקי"ל דבין ברכה לאכילה עכ"פ דיעבד לא הוי הפסק אפי' לא הוי רק צורך סעודה א"כ נתתי' דרבנן בין נטילה לברכה דקיל מינה אפי' לכתחל' מותר אפי' לא הוי רק לצורך סעודה : (ס"ק טו) עפסי' ק"ע פ' אע"ג דאין אנו מהגים באכילת אלא ר"ל כמו שארז"ל אחר כל אכילתך אמול אלא משום דבשת שלנו בלאו הכי יש אלא בפת סר"א דגם אלא לכתחלה עכ"ל : (ס"ק יא) אבל אחר שבפת מקריב מזבי לאלק טעם על כל קרבנך תקריב אלא וגם מנין מן הפרעניות קמ"ל דלא : ומ"מ מצוה כו' וכתבו המקובלים כו' לטעם הש"ע שני בשם הוא מוצא על השולחן אע"ג שאינו מטבל בו הכניעה דהא הוא פת נקי אבל המקובלים כתבו לטבל כו' : (ס"ק טז) ולא יסיח כו' ופססי' ר"י כו' כ"ז הוא דברי של"ה דמה"ט כ' אחלה אלא יסיח עד אחר שבלע הפרוסה ואייתי דאיה מהאי דסי' ר"י דאם לועס ופולע אין צריך לברך וסייס. אבל מקום לא רצה לסמוך פ"ז בדיעבד אם שח שיחזור וברך ע"ש וא"כ לכתחלה ראוי ליזהר אלא יסיח עד שבלע כזית דהא כתב מ"א בס"ק ז' דיש להחזיר שיהי' פרוסת המוליא כזית : (ס"ק יח) מענין כו' רק צורך סעודה מדקאמר תנו מאכל לפלוני דלא הוי רק צורך סעודה אבל מ"ש תנו מאכל לבהמה הוי צורך המוליא דהא אסור לעשות קודם שיאכיל לבהמתו וכ"כ הרב"ו ומ"ש מ"א בס"ק יא דקדק בלשון כיון דלידון אין נפקא מינה דגם בצורך בעוד דינו כצורך המוליא : (ס"ק יח) מאכל כו' אבל לבהמה כו' כדאשכחן ברבקה כו' ומדבזבה קרא ודאי כדין דברה וכדי שאנחנו נלמד ממנה. ואם כן אפשר שהיית בשמה אפי' צורך סעודה לא הוי ואם שם ליתן לבהמה לבהמה אפשר צריך לחזור ולברך : (ס"ק יט) אבל אח"כ כו' אם ה"ש דיעבד בלם כו' לכן מוצרך לומר שאין בית הבליעה פנויה כו' ומיהו בתוס' פסחים כו' הבאתיו לעיל ס"ם קס"ו דלר"י דס"ל לותם כני אדם שקדמו בברכ"כ אין צריכים לברך על היין ששותין בביתם דשיעור מקום לא הוי הפסק ובאנו התוס' אף על גב דיידי קידום יצאו אפילו לא שתה רק א' אבל ידי יין שלא יצטרכו לברך בביתם צריך דוקא שישתה מעט קידוש דאם לא כן הוו הפסק בין ברכה לשתיה הרי אף על גב דעשה התקדם מכל מקום לגבי הטעם שלא

טעמו

באר הגולה

עוד

שערי תשובה

עוד

ג ב' לורחות חייס ס ברכות נ"ל ע טור וסמ"ג רמב"ם בפ"ד מה' ברכו' ולפי נסחאות שלנו פ בלכות מ' ל' שם מ"ב ק תוס' שם ורא"ש ור"י והרא"ה ר כ"י ולענין העור בסי' קנ"ד ס ר"י

לבושי שרד

כל"ל : ס"ק יט (°) דאם הפסיקו לריך לחזור וכו'. כין ברכת קידוש לסהיית יין לריכים לחזור ולברך אף על גב דהמקדש שהה כבר הביאותיו בסי' הקודש לות ז' ע"ש :

ט"ז סק"ח (°) אף אם לא היה מוטעמיב. כלומר אף על גב דהאמת דאין הטעימה רק משום חיבוב מצוה מ"מ אסור להפסיק אפילו אם לא היה כלל מנהג הטעימה וק"ל : (°) ומב"ש בברכת הנהנין. ומחמת זה וכו' כל"ל : ש"ע סעיף י"א (°) לבני חבורה. ר"ל שאינו בעה"ב עם בני ביתו : שם (°) ולדידן אפי'. ר"ל דלא תימא כיון שהיסיבה דידן הוי כהסיבה דידהו אם כן במקום דלא בני הסיבה לדידהו בגון שקבעו מקום לאכילתו דהיינו שאמרו נאכל כאן או במקום פלוני זכן בעה"ב עם בני ביתו דלדידהו לא לריך הסיבה ק"ל דאדידן א"ל אפי' יסיבה קמ"ל משום דבלי יסיבה מיקרי קבע :

הגהות רעק"א

דע"א בהג"ה סק יי"ב: ס"ק יי"ט לא היה חולק עליהם . ע' תבו' גנת זורדים אא"ח סימן מ"ג : ס"ק כ"ב מלכא דעלמא מריה דהאי וכו' . וכן הוא בפ"ע סי' רי"ע ס"כ :

חתם סופר

מפסוק בנו לכם ערים לשבתכם והדר נדרות ועיין פירש"י פרש' מטות . ועיין בשו"ת כתב סופר חלק או"ח סי' ל"ב ע"ש : שם במחבר סעיף י"א ישיבה דידן . נ"ב ולרבינו חננאל שבראש"ש כן הוא מעיקר הדין ומה שהקשה הרא"ש דא"כ מאי מסקנא להו לתלמידי דרב . נראה לי אדרב' היינו דמסקנא להו אי הי"ב היינו על המישור'כבכולה תלמוד' או הכנה לאכול בעלמא והוכיח הש"ס מרומיא דברייתא דקביעו' מקום בדוק פלן הוי קביעות

יד אפרים

רלוי להקדימה הלכה ולילף לה מהאי קרא גופא דוקתי כי' והכא זה שייך דוקא בענין אכילה עפ"י דרך הטבע אבל אם הוא דרך גם אין סברא שהם יהיה מזכות הבהמות וכ"כ בבנין אריאל בפסוק לחות שם אמתו ובעירנו ע"ש וא"כ בודאי הכם הוא בשביל אדם זאת הבהמה היא עפלה ולכך שפיר האדם קודם. ולכן בהולאת מים מן הסלע שאין מקום לתלות בזכות הבהמות פקיד רחמנא למשה והשקית את העדה ואת בעירם ומדוקדק מה דקאמר והולאת לסם ר"ל בשביל זכותם לכן הם קודמין ולפי"ז היה מקום לחוכיח מכאן לחיפך דבמקום שהוא בדרך הטבע הבהמה קודמת לשתיה ג"כ וא"א לדינא אם הפסיק בין נטילה להמוציא ואמר ליהן לבהמה לשתות ואפשר דדוקא אכילת הבהמה יש להקדים לאכילתו אבל שתיית הבהמה אין להקדים לאכילה וכדהשמע קרא ואתתי עשב כו' דעל אכילתו בא הקפיד' ולפי"ז י"ל אם כיתא דלשתות ג"כ לריך להקדים אם דלה לשתות והפסיק בדבר ליתן לבהמה לשתות א"ל לחזור ולברך אך מנהג העולם שלא להקפיד בשתיה כלל אפי' המדקדקים בענין אכילה ולפי מ"ם יש ליתן טעם דווקא באכילה שלריך למער בשתיה לרווח פני הבל הנובה ואמר במדרש שאין המטר יורד אלא בזכות הבהמות . אבל לענין שהיה שתיה רבים ע"פ האדמה לאו בזכות בהמות תלוי תלוי מלחם ולא מלאה הקפידה מקום לגות להקדים הבהמה בשתיה ולכן המפסיק לריך לחזור ולברך .

שוב מצאתי בא"ר ובפ"מ שהביאו דברי רש"י בחוקת מכאן שהם הקב"ה על תמונה ע"ש ומ"ש בלא"ה א"ש דעל להקדים לא לריך למיסר כיון דיודאי נעשה הכם בזכות האדם וקלרתי ואתמנא רוב העולם מהבריס בזה אף לענין אכילה ובראה לפי שעל ברוב יש להם עבדים ושכיריס שלהם נמסר הבהמה ועופות והם מוזכרים ועומדים לתת אכלם בעתו בבוקר הבקס וחזקה בתמיות בזה תמיד ועתה אירע שהפסיק בתמיות בגיל לתורה שבראה דלדידהו הוי הפסק. ומי שאין לו מי שיבראהבהו והוא לעצמו לריך להבר בזה כיון שאמרו חז"ל לאסור לאדם כו' ועיין בספר חרדים ענין נפלא מרבינו הקדוש מהר"י ז"ל בענין זה : במ"א סקי"ט דיין שבתוך המחנה ר"ל דיין שבתוך המחנה מיירי שאין כולם רוצין לשתות עתה דאל"כ בז"ל יש שלאחר המחנה כיון שכולם פוניס בעצמם לשתות אע"כ מיירי בעדיין כולם רוצין לשתות עתה ע"ז אמרינן שלא יכוונו האחר ללאת בברכתו שאל"כ ילטרכו לעצמו לאמן ואין הבית הכליטה פנוי שהרי ערודים עדיין לאכול ולכן קשיא ליה להמג"א דהיפוק כיון שאין דעתם לשתות תיקף כלא"ה אין לסם ללאת לשתות עתה דרך שתיה מ"מ יעצמי כולם תיקף מהכנם שבירך זה עליו עעיתה בעלמא בזאת"ז : בט"ז ס"ק י' דלאו ק"ו הוא. אלא גילוי מלתא בעלמא דבאמת ברכה שלפניו לאו דאוריתא כו' והרא"ש בברכות דף ל"ט כת' דלאו ק"ו גמור הוא דמה לכסוף שכן נהגה כו' ע"ש :

שערי תשובה

לענות אמן אחר ברכת חבירו עד שיטעום אחר ברכתו ע"ש : (יג) מלבא מריה עבה"ש ועיין ב"ח סי' קס"ה דמשמע דאם בירך בס"מ אם לא יצא וכ"כ בבית יהודה סי' מ"א וכתב בבר"י שדעת הב"י והט"ז והא"ר בשם הדרישה דיצא וכ"כ באבן העזור סי' קס"ח לדעת הב"י והבר"י צידד לומר דאפשר שגם הב"ח מודה וע"ש בשיורי ברכה ובסי' ר"ז דגם הרמ"ע באלפסי זוטא ס"ל הכי ושם כתב דאם בירך על הפת בפה"א יצא והרא"ה והריטב"א פליגי עליו ע"ש . וכתב בבר"י אם נטל ובירך המוציא ונודע שהמים שנטל פסולי' לגש"י ולריך ליטול פעם אחרת דלדעת הרשב"ץ ודעמי' א"צ נטילה ושוב יטול אע"ג דלעיל כתב דלא מהני אמירה אא"כ יסבו בסלחן ח' הייט בבית אבל בשדה דליכא שלחן הוי קביעות באמירה בלא שלחן מ"ש : (טו) והולכים לא . פי' לא מהני אמירה . וכ"ע אם יושבים בעגלה ח' ואמרו

ביאור

דאיה אהם לא כ' רק על המקדש ע"ש דלא בא מ"ח : ס"ז ראובן כו'. כיון דברכת נע"י לעורך אכילה לא הוי הפסק כמ"ש בס' מקדש : ס"ט אם הוא כו'. כמ"ש ס"ח ח' ספק כו' ועראא"ש שם ובגמרא שם ועוד תנן כו' ועתוס' ל"ה ח' ד"ה לפניו כו' : ס"י אם כו'. עתוס' שם ד"ה ור"י כו' : או כו'. שם בגמ' בבהמ"ז וכ"ה לברכת המוציא וכר"מ שם דפ' בירושלמי כותיה וכן ר' יוחנן ס"ל כותיה אע"ג דדחו שם ור"י ח"ל כו' הא אדחי בתפקנא כתב"ש אעריך סד"ח כו' : מלבא כו'. כר"י דקי"ל כותיה וי"ם בורסין בהגה"ת ילר"י דאתר כו' ועראא"ש שם : סי"א אם הין כו'. לשון העור ע' תוס' מ"ה ח' ד"ה אם כו' וז"ש שנים או רבים המשם דבבהמ"ז יש חילוק בין ב' לג'. כ"י : ודוקא כו'. מהני מ"ב ח' ועתוס' שם ד"ה הסבו . בגמ' מ' כו' ועראא"ש שם : או כו'. ירושלמי והביאו הרא"ש ותר"י שם אריב"ל בשבועה כן הוא מתני' בתורתין אכל בע"ה בתוך ביתו לא תני ר"ת אפי' בע"ה בתוך ביתו ופי' תר"י כריב"ל : אבל כו'. מתני' : ואם כו'. גמ' שם : נאכל כאן .

חכמת

דברכות נתקנו בלשון בינוני כמו בורא משמע דראייתו מלשון בורא דמברכין בלשון בינוני לכך כ' דאין זה ראיה דיש לומר דבורא לשעבר נמי משמע וכיון דמשמע נמי לשעבר לכך י"ל דמברכין בלשון עבר

מחצית

שמנו הוי הפסקה : והל"ח כ' כו' משום שכ' דף קט"ו כו' לא מלאתי ראיה זו בל"ח אלא כתב ראיתו מדכתבו התו' לרב דס"ל ידי קידוש יצאו דסני אפילו טעם רק המקדש סני וס"ל לבסל ל"ח דהוא הדין לענין ברכה וכבר דחה מ"ל ראיה זו דהתוס' נופייהו מלקו בין קידוש לברכה אבל הרא"י מדף קט"ו לא ראיתי שם בל"ח : מלה לפני כל או"ל. כתב רשב"ם מנהגן הוי שהי' שלחן קטן לפני כ"ל בשעת שעורתן לכן בגיל ח' של פסח לריך ליתן מלה בשעת עשיית הסדר לפני כולו"ל. וע"ז כתבו התוס' ורא"ש דטעמו כו': במ"ש התוס' דף קי"ל . ר"ל מה שהבי' מ"ל לעיל דלר"י שאמר ידי יין יצאו מיירי דוקא ששתו בג"ל : ועוד דהא בכל השנה כו' ר"ל לי נכריח מזה מה שאין נותנים לחם לפני כ"ל כל השנה דרשאי להפסיק. א"כ תקשי למה נותני' כל השנה מלא לפני כ"ל ופ"כ הטעם שלא יפסיקו הרי דגם כל השנה חובשי' ועושין תקנה שלא יפסיקו : עד שיתן לו הבונע כו' ויהו דעותנים מלא לפני כל ח' דאי אלו יהי' הפסק' מרובה אמר קבלת הביעוע לנקש מלא וגם אין בזה טרח' מרובה ליתן לפני כל ח' מעט מלא לכן חייבוהו לעשות כן משא"כ ליתן פת לפני כ"ל שהטרח' מרובה וגם ליכ' רק הפסקה מועטת עד שיתן לו הבונע לא תבשו לכך כל השנה : ולכן כפלו כו' תיקף לברכה מיד. דתיבת תיקף ותיבת מיד הוי בכל ומעות נדרפים אלא להוודות על ריבוי התכיפה בכל מה דלפסר: יהא בומע.דהוי כעוה: דדוק' משום דברכת נע"י כו' ר"ל האי דסניף ז' נוכב מדברי הא"ח ו' סס הא"ח הטעם משום דברכת נע"י הוי לעורך סעודה מבמע דלולי טעם זה הוי הפסק' אע"ב שהבונע יעקב טעם : (ס"ק כא) אינו מברך ולא דמי לעבר"ו כו' דלריך לברך קודם נינוב כי היכי דלהוי עובר לעשייתן ואם שכח יב"ך אחר מנוב : דהתם אעיקר' כו' ר"ל דהא מן הדין הי' דאוי לברך קודם נטילה דהוי עובר לעשייתן

הנר"א

רא"ש ותר"י וערב"י ד"ה בדוך כו' דקבעו כו' וגמ' דיבר בהוה : והאידנא כו'. תוס' בד"ה הכ"ל משום דאין רגילין בהסיבה ועוד כ' תר"י דוקא בימיהם שהיו שולחן ומפה לפני כ"א וא"ל לדידן שאוכלין כולן על שולחן ומפה אחת א"ל הסיבה וכ"ה בתוס' שם וז"ש בשולחן א"כ' ולריטה אא"כ יסבו בשולחן כו' : ולדידן כו'. ב"י וכ' משום דבלא יסיבה ליכא קבע בלל וכ"ה מברייתא שם יסבו לאכול כו' מוקי דאמרי ניזול כו' ואפ"ה יסבו בני ולא הוי קביעות בלא יסבו והכ"ה לבע"ה עם ב"ב ועמ"ש בסי' רי"ג : בשולחן כו'. ל"ע מ"ש מדיוקו שקביעות מהני ביסיבה בלבד בכ"ל וכן הדיוק שמדייק מהעור סי' קע"ד אינו אלא יסיבה בלבד ומתוס' מ"ג ח' סד"ה הואיל וכ"כ בסי"ב אם היו כו' ורא"ה דע"ם הוא ושיטפיה דליטנא דלעיל נקט וכן בב"י לא כתבו ולא כתבו אלא : סי"ב אם היו כו'. ברייתא בכ"ל והכ"ה בב"ג דוקא רוכב והולך כמהלך דמי : אבל כו'. בברייתא שם וכ"ל דוקא ביסבו מהני קבע : כיון כו'. כמש"ם דקבע בעי שיאמרו ניזול כו' ועוד יסבו במקום ח' משמע ח"ש

שלמה

ומה דמברכין בלשון זה דהוי לישנא דבורא כמ"ש המג"א וז"ם בכוונתו . ולא כתבתי רק להוציא מלב הטועה ודו"ק היטב :

השקל

ממש. אלא דלפעמים יצא מבה"כ והוי נברא לא חזי לברך לכך אפי' חזי לברך נתנו לו חז"ל דין דלא חזי ואמרו שיברך אחר הנטילה קודם ניגוב דעב"פ הוי קלת עובר לעשייתן דגם הינוב מעורך הנטיל' דאסור לאכול בלי ינוב ידים וא"כ כיון דבשעת עיקר חיובו דהיינו קודם נטילה הוי גבר' דל"א והוי דיחוי מעיקר' ולכן מוחר ורא"ה : כתב כו' אם יכול לאכול לאפוקי אם קן באכילה דאסור לברך : וכ"ל שטוב כו' ע"ם בב"י פ' קע"ב ובכ"ל ר"ל דהרב"ו כ' כאן על דברי הכל בו. וז"ל וזה אפשר כדעת הרא"ש בשכח והבנים משקין לתוך פיו. אבל אין הפוסקים מודים לו כמ"ש בסי' קע"ב הלכך אפי' יכול לחזור ולאכול אינו לריך עובר לעשייתן ובאמת אפילו למ"ד במשקין דלריך לברך לא דמי לדהכא באוכלין כמ"ש הרא"ש הובא בא"ח סי' קפ"ב סק"ג דשאינו משקין שנזכר בעודן בפיו דומה קלת עובר לעשייתן עב"ל. אלא הרב"ו הביא לקמן בסי' קפ"ב בשם הרשב"א שכתב בשם הרא"ש דאפי' באכילה אם גמר

הוין כמ' כן יש לכוין דברי כ"י : (יג) אם כיון המברך כו'. פי' דכדיעבד ילא אם אמריכו לברך כל מ' אלא לכתחל' וכמ"ש ב"י בסי' רי"ג בשם תשוב' הרשב"א לענין זימון דפירות והכ' דכאן אינו מיושב דמה הוצרך להזכיר בכוב' המברך והשומע שזהו בכל מקום אפי' בהסבו אלא היה לו לכתוב ובדיעבד ילאו ומ"ש ב"י שזהו בס' הרוקח לא מצאתיו ברוקח שלנו: (יד) אם המסובים רבים. פי' אפי' שנים דכבר גילה לנו דשנים ברבים אלא דלעיל הוצרך לפ' מעשה שכתבתי: (טו) אבל מוחר לתת כו'. זה תמוה לי (°) דהא דפליג בזה דהיינו התו' בשם שר מקולי התיר להמסובים לעשות תחל' אם נחנלהם הבוצע אלקם והרמב"ם ועור לא אלקו וס"ל דבכל גווני אין להם לעשות תחלה זולת אם כל אחד אוכל מבכרו ופסק כ"י (°) ורמ"א להחמיר ☜ מ"מ אין להתיר לכתחלה להבוצע לחלוק להם קודם שיאכל הוא והם ימתינו דזה הוה הפסק בשלמא להסר מקולי לא מקרי הפסק כיון (°) שהם יאכלו תכף משא"כ לדמי דמחמרינן ממילא ימתינו והוה זה הפסק כיון דבברכה לאכילת הבוצע שהוא (°) עיקר החיוב והלא לעיל סי' זה סעיף ו' פסק דאפי' לעולם צריך אסור לכתחלה להפסיק. ותו דבסעיף א' כ' שצריך שבאול יחתוך קודם המוציא שלא יהיה ביניתוך הפסק כ"ם בזה שהוא הותך קוד' לגמי שלא יהכל בודאי הוי הפסק ולא יעש' כן וכן לא ראינו מעולם מי שמהג כזו"כ מו"ח ז"ל שכ"ל שהבוצע יזהר לכתחל' לחתוך לו קודם אלא שהוא מותן טעם וז"ל לאפוקי כפשייהו דמסובין (°) מפלוגתא דרבוות' וזה שלא בדקדוק דאם יתמינו לאכול עד שיעשה הבוצע אין בזה פלוגת' אלא מטע' שכתבתי : (טז) אבל לקטים כו'. פי' אפי' אינם בני ביתו והא דנקט בבריית' ובב"ב מורחא דמלתא נקט: (יז) ולא שרי לברך כו'. פי' דקי"ל כל הברכות אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת המזון שאין יכול לברך הברכה כשהוא יצא כבר אלא שמברך בשביל אחרים מש"ה בהמוציא דמצה ויין דקידוש דלא מקרי ברכת המזון אלא משו' דמצוה היא עליו ע"כ יכול להוציא אחרים אע"פ שהוא אינו טועם עמהם אבל בפת

ס"ק טו מ"מ אין להתיר כו' ר"ל דהב"ח כת' דאסור לכתחלה מתפש שמא ישמתו תחלה והוא פלוגתא אם תוחר אם לאו כמ"ש הט"ז לבסוף בשמו ואמנם בט"ז ס"ל דכיון דקא דינא להחמיר שיתינו בודאי כתורה יעש' ואחדא ליה תפש זה ומ"מ אין להתיר לכתחלה מעשה אחרינא לפי שיהיה הפסק ואפשר שט"ם תיבת מ"מ וא"ל מהאי שעמא דנקטינן לאומרא כהחולקין על הסר מקולי אין להתיר לכתחלה כו' :

ורמב"ם אם מוחר להם לעשות קודם הבוצע : מ"א ס"ק ל"ד (°) דבסי' ר"ו ס"ג כא"ל : ס"ק ל"ו (°) אחוכלים מפוזרים והוא טעם אחר דתרתי בעינן וכמ"ש ברישה ואתמרו נאכל כו' כיון כו' ואפשר שמזה דייק בש"ע בס' שקדם וכ' אח"כ כו' ואינו מוכרח רק אלא יהיו מפוזרים ויקבעו יחד דקביעות מקום לדידהו וכ"ל : ס"יב היכא כו'. . דשנים בבהמ"ז הוי כמו בלא הסיבה וכמ"ש הום' מ"ו א' ד"ה אם כ"ל אתמרינן שם כ' אלא הסתייס כו' ווזא בדיעבד קא' דקי"ל מלוה לחלק וכן מדפריך מאי קמ"ל כו' וכמ' רקביני כ' בשם ריא"ז שכן דעת ר"ח אבל אין דעת הרא"ש כן וכן רש"י ס"ל כדעת הרא"ש דלא יצא כיון שלא קבעו ולדעתם צריך לחלק בין בלא קבע לחקוט שאין מזמנין ומ"מ דעת הרוקח וש"פ עיקר וכן בברכת הפירות אף שאין זימון לפירות אלא שלכתחילה אסור ע' סי' ר"ה : אם כו'. מ"ז א' והלכתא כו' וכ"ה להמוציא בתפש מ"ו א' בוצע מברך ועתהו' שם ד"ה לא כו' וכן בכל הברכות בתפש מ"ג א' מדקתני כו' : סי"ד ואם הם כו'. מגילה כ"ד א' ועתהו' שם ד"ה כי כו' וקשה כו' וי"ל כו' ורש"י כו' ורבש"י שם ד"ה ולא כו' : ואם יש כו'. שם מ"ז א' : ואפי' כו'. עתהו' שם ד"ה לא כו' : והמברך כו'. בתפש ר"ה א' שבתר ראו כו' : סט"ו אין כו' . שם מ"ז א' : אבל מותר כו'. עתהו' דברכות הנ"ל והסר מקולי כו' ולא קי"ל כתירוצו אלא בתפש דירושלמי וכנ"ל ובמ"ש בבוצע כו' היינו לעכול בתפש שם : והם כו'. כנ"ל דלא בהסר מקולי : ואם כ"א כו'. תוס' שם ד"ה אין ובפסחים ק"ו א' ד"ה

מחצית

ובפיס' מיירי שהוכלים לבן לא מהני אמירה. וכ"מ בגמ' דף מ"ב ע"ב דדייק מדקתני מתני' הסיבו א' מברך לבולם. משמע אבל יסבו בלא הסיב' כ"א מברך לעצמו והתניא עשרה שהיו מהלכין בדרך בו' כל אחד מברך לעצמו יסבו כו' א' מברך לבולם. ומשני הא דקתני יסבו אחד מברך לבולם מיירי בקבעו מקום ואמרו נאכל במקום פלוני וא"כ ס"ל דדומי' דהכי ברש' שהיו מהלכים כ"א מברך לעצמו מיירי ב"כ באמרו נאכל כו' ואפ"ה הוא"ל והם מהלכים לא מהני אמיר' : (ס"ק כח) יצאו כו' וכ"כ בפסקי רקנ"ט סי' פ' וז"ל לרש"י בו' ר"ל דרש"י ור"ח חולקים בפי' מ"ש יסבו כ"א מברך לעצמו דרש"י פי' שיסבו בלא הסיב' וכמ"ש פה בש"ע אבל ר"ח פי' דאפשר בזמן הש"ס שני בישיבה גריד' ולא היו צריכים הסיב' ויסבו פי' שלא הי' אחלא יסיבתן ע"ד לאחלא כ"א לאיזה מקום אחר. ואם"ל דרך מקרה אבלו יחד לבן לא לעצמו אבל אי הי' אחלא יסיבתן לצורך אכילה אפי' בלי הסיב' הוי קביעות ואי' מברך לבולם. ולפי' ר"ש אינו כן דלדידיה אם קבעו לאחזה אוכל אף בלי הסיבו מקרי קביעות ואי' מברך לבולם א"כ ס"ל לדקנ"ט בה"ג אפי' לבאחלא יסבו לאיזה מקום ויש לא ס"ד לאכול כיון שבתה נאחבון שומע ומשמיע הוי כאילו עבשיו הוי אחלא קביעתן ויוצא א' בברכת הבני וכן הבין מ"א בלבוש וכבר כתב הרא"ש שפירש"י עיקר. אבל אם זו הים' בוונת רקנ"ט א"כ לא ידעתי באיזה מקום לפי' ר"ח כ"א מברך לעצמו היינו דבלא נאחבון שומע ומשמיע פשיט' דבה"ג א"א לאחא בברכת מבורו. ואולי ר"ל בישבו אחלא בשם אכילה אמרי' דודאי דעת א' לאולאי' חבורו ולבן א' מברך אבל בשלא היו בקביעתן אחלא לאכילה אמרי' משמע' אין א' מכוון לאולאי' חבורו ולבן כ"א מברך לעצמו ומה"ט אי בודאי נאחבון שומע ומשמיע אפי' לא בקבעו אחלא בשם אכילה יוצא א' בברכת מבורו לפי' ר"ש : ומתמו' הרשב"א כו' אין ראיה כו' דהרב"ש הבי' ראיה ממ"ש הרשב"א אע"ג דקי"ל אין זימון לפירות ואפי' קבעו ג' והסיבו לאכילת פירות ל"מ ולריך כ"א לברך לעצמו וע"ז כ' רשב"א דמ"מ דיעבד אי נאחבון שומע ומשמיע יצאו וס"ל להרב"ש דה"ה הכא בלא הסיבה דהא בפירות ההסיב' אינה חשובה וכמאן דליתי' דמי ואפ"ה מהני דיעבד ה"ה הכא בלי הסיבה : מ"מ הרי קבעו כו' מ"א מולק על סברת הרב"ש דבפירות ניהו דל"מ הסיבה מ"מ דיעבד מהני הסיבה אבל בלא הסיבה מודה רשב"א אע"ג שנאחבונו שניהו לא יצא שומע : שהקשה הא קי"ל שמע כו' אהא דתנן יסבו כל א' מברך לעצמו ומאי קושי' הא התם קתני אלא דשמע דיעבד והכא מיירי לכתחלה ודיעבד גם הכא יצא אע"כ דרשב"א ס"ל בישבו בלא הסיב' אפי' דיעבד לא יצא אפי' נאחבונו : וקושייתו ר"ל קושית הרשב"א הא קי"ל שמע ולא ענה יצא : כדאי' דירושלמי. הונא ברא"ש פ' ג' שאכלו וב"י לקמן סי' קי"ז : מכלל זה בה"מ וא"כ ע"כ האי בלל דשמע ולא ענה יצא

בגמ' וא"ע אם יוכיח בענלה אחד ואמרו נאכל כלן ואוכלין יחד אם יצטרפו אע"ג דקי"ל דרבוב כמהלך דמי וה"ה ליושב בענלה מ"מ כיון שנלשתם יושבי' באגודה א' י"ל דמצטרפין וא"ע ובספינה פשוט דקביעות גמור הוא משמע בש"ג דשמש אע"פ שלא קבע אלא בשלחן יוצא בברכת המוציא עמ"ש בשמו סי"א ועיי' קל"ט : כח יצאו. ל"ע דלא הביא הרב"ש (°) מ"ש הרא"ש וז"ל אם לא הסיבו אע"ג דשומע כעונה ואפי' אמר אמן לא יצא וכ"כ בתרומה וכ"כ ריו"ו וכ"כ בפסקי רקנ"ט סי' פ' וז"ל לרש"י אם כל אחד יושב לבדו אף ע"ג שנתכוין שומע ומשמיע אין יוצא בברכת המוצי' אל חבירו שצריך שיהיו קבועים יחד ולפי' ר"ח אינו כן עכ"ל . וכבר כ' הרא"ש שפירש"י עיקר ע"ש ומתשוב' הרשב"א שב' הרב"י סימן ריי"ג אין ראיה דב"ה אע"ג דאין זימון לפירות מ"מ הרי קבעו יחד ויצאו כדיעבד משא"כ היכא שלא קבעו יחד ולא יצאו וכ"מ בחידושיו שהקשה הא קי"ל שמע ולא ענה יצא ולא ע"ע עכ"ל. משמע דכאן אפי' כדיעבד לא יצא וקושייתו כ"ל כדאיתא בירושלמי (°) דהוצאתו מכלל זה כ"ה וה"ה המוצי': כט גדול שבכולם . משמע בגמ' שהתתן בוצע כיוס מתוכתו אע"פ שיש גדול ממנו (כ"י בשם התו') : ל ת"ח קודם לו . °) ואסור לאכס להקדימו : לא טוב להקדימו. ומאריך ימיס בכך: לב בע"ה בוצע. ונהגו לאחלוק בכוד לגדול דלא שייך אין יפה כיון שאינו מוחן לו פרוס' גדולה שתפסיק לכל הסעודה [ל"מ] ועפ"ה וכ"מ בגמרא דהא ר' אבוהו אחלק בכוד לר' זירא לבוצע : לג ברכות מורי. ונהגו ליטול רשות מכהן (ל"מ) וכן כתוב דהא מצוה להקדימו מ"כ אסור לברך בלא רשותו וכן יסד בחרוז מודה לשמך ומ"מ לא מהני מי שאומר ברשות אם לא נתן לו הכהן רשות: לד מוחר לתת . ומ"ת (°) דבסי' ר"ו ס"ב כתב דאסור להפסיק יותר מכדי דיבור וי"ל דזהו מכלל הטעימה הוא כיון דמברך בעד כולן מיהו בירושלמי איתא רב טעים בשמאלו ומחלק המוצי' בימינו: לה שיאכל הוא . והם ימתינו עד שיאכל הוא: לו רוב הטוים . אבל מ"ל להמתין על המאריכין יותר מדאי °) עפי' קב"ד ס"ט : לז לגי שגדול . ומ"ת לגמה בלע הוא י"ל בגון שהוא בע"ה אחלק לו הגדול רשות : לח מותן. ואסור לזרוק הפת כמ"ש סימן קע"א : לט היה אבל . ובשבת (°) פורס כדרכו [ב"ה בשם הר"ר מנוח] : מ מי שאינו אוכל . וה"ה בכל ברכת המזון דדוקא בברכת המצות שכל ישראל ערבין זה בזה וכשהבירו לא יצא כאלו הוא לא יצא לכן יכול לברך עפי' תקפ"ה ס"ב משא"כ בברכת המזון דלא ליתהנו ולא לברך : מא אפי' בשבת . כ"מ בגמרא

באר היטב

באבל בלן ואוכלין יחד אם מצטרפין . ובספיכה פשוט דקביעות גמור הוא מ"א : (טז) יצאו . והמ"א הביא דבר זה בע"ש ס"ם : (יח) בוצע . והתתן בוצע ביוס אתוכתו אעפ"י שיש גדול ממנו ב"י מ"א : (יח) לו . זאם אם מ"ש נותן לו רשות אין בלן בית מיוחס בבכה"נ. והב"ח כ' דיש להחמיר שלא ליתן ת"ח רשות לבהן ע"ה וכ"כ בא"א : (יט) להקדימו . ומאריך ימיס בכך . עיין ע"ת ובספר באר שבע דף כ"ג : (כ) בוצע . ונהגו לאחלוק בכוד לאורח וכ"מ בגמ' דר' אבוהו אחלק בכוד לר' זירא לבוצע מ"א : (כא) מורי . ונהגו ליטול רשות מבהן קודם הת"ח דהא מצוה להקדימו ומ"מ לא מהני מי שאומר ברשות אם לא נתן לו הבהן רשות מ"א : (כב) המוציא . וה"ה בכל ברכת הבהנין : (כה) לקטנים . אפילו אינם בני ביתו ט"ז

יד אפרים

ס"ק טו מ"מ אין להתיר כו' ר"ל דהב"ח כת' דאסור לכתחלה מתפש שמא ישמתו תחלה והוא פלוגתא אם תוחר אם לאו כמ"ש הט"ז לבסוף בשמו ואמנם בט"ז ס"ל דכיון דקא דינא להחמיר שיתינו בודאי כתורה יעש' ואחדא ליה תפש זה ומ"מ אין להתיר לכתחלה מעשה אחרינא לפי שיהיה הפסק ואפשר שט"ם תיבת מ"מ וא"ל מהאי שעמא דנקטינן לאומרא כהחולקין על הסר מקולי אין להתיר לכתחלה כו' :

ס"ק לד מוחר לתת . מ"א ס"ק ל"ד (°) דבסי' ר"ו ס"ג כא"ל : ס"ק לו (°) אחוכלים מפוזרים והוא טעם אחר דתרתי בעינן וכמ"ש ברישה ואתמרו נאכל כו' כיון כו' ואפשר שמזה דייק בש"ע בס' שקדם וכ' אח"כ כו' ואינו מוכרח רק אלא יהיו מפוזרים ויקבעו יחד דקביעות מקום לדידהו וכ"ל : ס"יג היכא כו'. . דשנים בבהמ"ז הוי כמו בלא הסיבה וכמ"ש הום' מ"ו א' ד"ה אם כ"ל אתמרינן שם כ' אלא הסתייס כו' ווזא בדיעבד קא' דקי"ל מלוה לחלק וכן מדפריך מאי קמ"ל כו' וכמ' רקביני כ' בשם ריא"ז שכן דעת ר"ח אבל אין דעת הרא"ש כן וכן רש"י ס"ל כדעת הרא"ש דלא יצא כיון שלא קבעו ולדעתם צריך לחלק בין בלא קבע לחקוט שאין מזמנין ומ"מ דעת הרוקח וש"פ עיקר וכן בברכת הפירות אף שאין זימון לפירות אלא שלכתחילה אסור ע' סי' ר"ה : אם כו'. מ"ז א' והלכתא כו' וה"ה להמוצי' בתפש מ"ו א' בוצע מברך ועתהו' שם ד"ה לא כו' וכן בכל הברכות בתפש מ"ג א' מדקתני כו' : סי"ד ואם הם כו'. מגילה כ"ד א' ועתהו' שם ד"ה כי כו' וקשה כו' וי"ל כו' ורש"י כו' ורבש"י שם ד"ה ולא כו' : ואם יש כו'. שם מ"ז א' : ואפי' כו'. עתהו' שם ד"ה לא כו' : והמברך כו'. בתפש ר"ה א' שבתר ראו כו' : סט"ו אין כו' . שם מ"ז א' : אבל מותר כו'. עתהו' דברכות הנ"ל והסר מקולי כו' ולא קי"ל כתירוצו אלא בתפש דירושלמי וכנ"ל ובמ"ש בבוצע כו' היינו לעכול בתפש שם : והם כו'. כנ"ל דלא בהסר מקולי : ואם כ"א כו'. תוס' שם ד"ה אין ובפסחים ק"ו א' ד"ה

ביאור

ובפיס' מיירי שהוכלים לבן לא מהני אמירה. וכ"מ בגמ' דף מ"ב ע"ב דדייק מדקתני מתני' הסיבו א' מברך לבולם. משמע אבל יסבו בלא הסיב' כ"א מברך לעצמו והתניא עשרה שהיו מהלכין בדרך בו' כל אחד מברך לעצמו יסבו כו' א' מברך לבולם. ומשני הא דקתני יסבו אחד מברך לבולם מיירי בקבעו מקום ואמרו נאכל במקום פלוני וא"כ ס"ל דדומי' דהכי ברש' שהיו מהלכים כ"א מברך לעצמו מיירי ב"כ באמרו נאכל כו' ואפ"ה הוא"ל והם מהלכים לא מהני אמיר' : (ס"ק כח) יצאו כו' וכ"כ בפסקי רקנ"ט סי' פ' וז"ל לרש"י בו' ר"ל דרש"י ור"ח חולקים בפי' מ"ש יסבו כ"א מברך לעצמו דרש"י פי' שיסבו בלא הסיב' וכמ"ש פה בש"ע אבל ר"ח פי' דאפשר בזמן הש"ס שני בישיבה גריד' ולא היו צריכים הסיב' ויסבו פי' שלא הי' אחלא יסיבתן ע"ד לאחזה בגין אחר. ואם"ל דרך מקרה אבלו יחד לבן לא לעצמו אבל אי הי' אחלא יסיבתן לצורך אכילה אפי' בלי הסיב' הוי קביעות ואי' מברך לבולם. ולפי' ר"ש אינו כן דלדידיה אם קבעו לאחבול אף בלא הסיבו מקרי קביעות ואי' מברך לבולם א"כ ס"ל לדקנ"ט בה"ג אפי' לבאחלא יסבו לאיזה מקום ויש לא ס"ד לאכול כיון שבתה נאחבון שומע ומשמיע הוי כאילו עבשיו הוי אחלא קביעתן ויוצא א' בברכת הבני וכן הבין מ"א בלבוש וכבר כתב הרא"ש שפירש"י עיקר. אבל אם זו הים' בוונת רקנ"ט א"כ לא ידעתי באיזה מקום לפי' ר"ח כ"א מברך לעצמו היינו דבלא נאחבון שומע ומשמיע פשיט' דבה"ג א"א לאחא בברכת מבורו. ואולי ר"ל בישבו אחלא בשם אכילה אמרי' דודאי דעת א' לאולאי' חבורו ולבן א' מברך אבל בשלא היו בקביעתן אחלא לאכילה אמרי' משמע' אין א' מכוון לאולאי' חבורו ולבן כ"א מברך לעצמו ומה"ט אי בודאי נאחבון שומע ומשמיע אפי' לא בקבעו אחלא בשם אכילה יוצא א' בברכת המזון לפי' ר"ש : ומתמו' הרשב"א כו' אין ראיה כו' דהרב"ש הבי' ראיה ממ"ש הרשב"א אע"ג דקי"ל אין זימון לפירות ואפי' קבעו ג' והסיבו לאכילת פירות ל"מ ולריך כ"א לברך לעצמו וע"ז כ' רשב"א דמ"מ דיעבד אי נאחבון שומע ומשמיע יצאו וס"ל להרב"ש דה"ה הכא בלא הסיבה דהא בפירות ההסיב' אינה חשובה וכמאן דליתי' דמי ואפ"ה מהני דיעבד ה"ה הכא בלי הסיבה : מ"מ הרי קבעו כו' מ"א מולק על סברת הרב"ש דבפירות ניהו דל"מ הסיבה מ"מ דיעבד מהני הסיבה אבל בלא הסיבה מודה רשב"א אע"ג שנאחבונו שניהו לא יצא שומע : שהקשה הא קי"ל שמע כו' אהא דתנן יסבו כל א' מברך לעצמו ומאי קושי' הא התם קתני אלא דשמע דיעבד והכא מיירי לכתחלה ודיעבד גם הכא יצא אע"כ דרשב"א ס"ל בישבו בלא הסיב' אפי' דיעבד לא יצא אפי' נאחבונו : וקושייתו ר"ל קושית הרשב"א הא קי"ל שמע ולא ענה יצא : כדאי' דירושלמי. הונא ברא"ש פ' ג' שאכלו וב"י לקמן סי' קי"ז : מכלל זה בה"מ וא"כ ע"כ האי בלל דשמע ולא ענה יצא

מחצית

ובפיס' מיירי שהוכלים לבן לא מהני אמירה. וכ"מ בגמ' דף מ"ב ע"ב דדייק מדקתני מתני' הסיבו א' מברך לבולם. משמע אבל יסבו בלא הסיב' כ"א מברך לעצמו והתניא עשרה שהיו מהלכין בדרך בו' כל אחד מברך לעצמו יסבו כו' א' מברך לבולם. ומשני הא דקתני יסבו אחד מברך לבולם מיירי בקבעו מקום ואמרו נאכל במקום פלוני וא"כ ס"ל דדומי' דהכי ברש' שהיו מהלכים כ"א מברך לעצמו מיירי ב"כ באמרו נאכל כו' ואפ"ה הוא"ל והם מהלכים לא מהני אמיר' : (ס"ק כח) יצאו כו' וכ"כ בפסקי רקנ"ט סי' פ' וז"ל לרש"י בו' ר"ל דרש"י ור"ח חולקים בפי' מ"ש יסבו כ"א מברך לעצמו דרש"י פי' שיסבו בלא הסיב' וכמ"ש פה בש"ע אבל ר"ח פי' דאפשר בזמן הש"ס שני בישיבה גריד' ולא היו צריכים הסיב' ויסבו פי' שלא הי' אחלא יסיבתן ע"ד לאחזה בגין אחר. ואם"ל דרך מקרה אבלו יחד לבן לא לעצמו אבל אי הי' אחלא יסיבתן לצורך אכילה אפי' בלי הסיב' הוי קביעות ואי' מברך לבולם. ולפי' ר"ש אינו כן דלדידיה אם קבעו לאחבול אף בלא הסיבו מקרי קביעות ואי' מברך לבולם א"כ ס"ל לדקנ"ט בה"ג אפי' לבאחלא יסבו לאיזה מקום ויש לא ס"ד לאכול כיון שבתה נאחבון שומע ומשמיע הוי כאילו עבשיו הוי אחלא קביעתן ויוצא א' בברכת הבני וכן הבין מ"א בלבוש וכבר כתב הרא"ש שפירש"י עיקר. אבל אם זו הים' בוונת רקנ"ט א"כ לא ידעתי באיזה מקום לפי' ר"ח כ"א מברך לעצמו היינו דבלא נאחבון שומע ומשמיע פשיט' דבה"ג א"א לאחא בברכת מבורו. ואולי ר"ל בישבו אחלא בשם אכילה אמרי' דודאי דעת א' לאולאי' חבורו ולבן א' מברך אבל בשלא היו בקביעתן אחלא לאכילה אמרי' משמע' אין א' מכוון לאולאי' חבורו ולבן כ"א מברך לעצמו ומה"ט אי בודאי נאחבון שומע ומשמיע אפי' לא בקבעו אחלא בשם אכילה יוצא א' בברכת המזון לפי' ר"ש : ומתמו' הרשב"א כו' אין ראיה כו' דהרב"ש הבי' ראיה ממ"ש הרשב"א אע"ג דקי"ל אין זימון לפירות ואפי' קבעו ג' והסיבו לאכילת פירות ל"מ ולריך כ"א לברך לעצמו וע"ז כ' רשב"א דמ"מ דיעבד אי נאחבון שומע ומשמיע יצאו וס"ל להרב"ש דה"ה הכא בלא הסיבה דהא בפירות ההסיב' אינה חשובה וכמאן דליתי' דמי ואפ"ה מהני דיעבד ה"ה הכא בלי הסיבה : מ"מ הרי קבעו כו' מ"א מולק על סברת הרב"ש דבפירות ניהו דל"מ הסיבה מ"מ דיעבד מהני הסיבה אבל בלא הסיבה מודה רשב"א אע"ג שנאחבונו שניהו לא יצא שומע : שהקשה הא קי"ל שמע כו' אהא דתנן יסבו כל א' מברך לעצמו ומאי קושי' הא התם קתני אלא דשמע דיעבד והכא מיירי לכתחלה ודיעבד גם הכא יצא אע"כ דרשב"א ס"ל בישבו בלא הסיב' אפי' דיעבד לא יצא אפי' נאחבונו : וקושייתו ר"ל קושית הרשב"א הא קי"ל שמע ולא ענה יצא : כדאי' דירושלמי. הונא ברא"ש פ' ג' שאכלו וב"י לקמן סי' קי"ז : מכלל זה בה"מ וא"כ ע"כ האי בלל דשמע ולא ענה יצא

לא ואם היו אוכלים בשדה מפוזרים ומפורדים אע"פ שאוכלים כלם בשעה אחד ומכבר אחד כיון שלא קבעו מקום ואוכלין מפוזרים אינם מצטרפין :

יג ת היכא דלא קבעו מקום דאמרינן שכל אחד מברך לעצמו (יג) אם כיון המברך להוציאם והם נתכוונו לצאת כח (טז) יצאו :

יד (יד) מ אם המסובין רבים כט * גדול שבכלם (יז) בוצע הגה ° אם הם שוים ומ' מהם כהן מצוה להקדימו ואם הכהן עם הארץ ל ת"ח קודם (יח) לו ואם הכהן ג"כ ת"ח אלא שהוא פחות מן השני לא טוב (יט) להקדימו אבל אין מיוב בדבר (וע"ל סי' ר"ח ומרדכי פ' בני העיר ב"י סי' קל"ה בשם רשב"א) ואם יש עמהם לב ב בע"ה הוא (כ) בוצע ואפי' אם האורח גדול [והמברך יאמר תחלה לב ג בע"ה] (כא) מורי ורבותי] : (מ"ז ובית יוסף בשם שיבולי לקט) : מי * ד אין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום הבוצע (טו) אבל לד מוחר לתת (°) לכל אחד אלקו קודם לה שיאכל הוא [תוס' ומרדכי פרק ג' שאכלו] ד ואם כל אחד אוכל מבכרו ואין כלם זקוקי' לבכר שביד הבוצע רשאים לטעום קוד' ה ואם הוא שבת צריך שיהא לפני המסובים לחם משנה חוץ ממה שלפני הבוצע ואז יהיו רשאים לטעום קודם הבוצע :

טז * ו אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי לו רוב העונים :

יז °° ז הבוצע פושט ידו תחלה לקערה לאכול ואם בא לחלוק כבוד לז למי שגדול ממנו רשאי :

יח מ הבוצע לח נותן (כב) פרוסה לפני כל אחד והאחר נוטל פרוסה בידו ואין הבוצע נותן ביד האוכל אלא א"כ לט היה (כג) אבל : °°° [ופרשה ליון בידיה רמז לפרוסת המוציא שנותנין בידו בשעת אכילה][ב"י ואבודרהם בשם רמב"ם פ"ז מהל' ברכו' ותשו' הרשב"א]:

יט מ °°°° ט מי שאינו אוכל אינו יכול לברך ברכת (כד) המוציא להוציא האוכלים (טז) אבל (כה) ילקטנים יכול לברך אע"פ שאינו אוכל עמהם כדי לחנכם במצות : כ מא °°°°° כ אפי' בשבת שהוא חייב לאכול פת לא יברך לו חבירו ברכת המוציא אם אינו אוכל (יז) ל ולא שרי לברך לאחרים אע"פ שאינו טועם אלא ברכת המוציא דמצה בליל ראשון של פסח וברכת היין דקידוש בין של לילה בין של יום :

הגה

°ע' י"ד ס"ם רמ"ז סי' ק"ן ס"א °°סי' קע"א ס"ב °°° עס"ם רל"ז °°°° עס' רי"ט °°°°° עסי' רע"ג סי"ד

בזה וכשהבירו לא יצא כאלו הוא לא יצא לכן יכול לברך עפי' תקפ"ה ס"כ משא"כ בברכת המזון דלא ליתהנו ולא לברך : מא אפי' בשבת . כ"מ בגמרא

באר היטב

באבל בלן ואוכלין יחד אם מצטרפין . ובספיכה פשוט דקביעות גמור הוא מ"א : (טז) יצאו . והמ"א הביא דבר זה בע"ש ס"ם : (יח) בוצע . והתתן בוצע ביוס אתוכתו אעפ"י שיש גדול ממנו ב"י מ"א : (יח) לו . זאם אם מ"ש נותן לו רשות אין בלן בית מיוחס בבכה"נ. והב"ח כ' דיש להחמיר שלא ליתן ת"ח רשות לבהן ע"ה וכ"כ בא"א : (יט) להקדימו . ומאריך ימיס בכך . עיין ע"ת ובספר באר שבע דף כ"ג : (כ) בוצע . ונהגו לאחלוק בכוד לאורח וכ"מ בגמ' דר' אבוהו אחלק בכוד לר' זירא לבוצע מ"א : (כא) מורי . ונהגו ליטול רשות מבהן קודם הת"ח דהא מצוה להקדימו ומ"מ לא מהני מי שאומר ברשות אם לא נתן לו הבהן רשות מ"א : (כב) פרוסה . ואסור לזרוק הפת כמ"ש סי' קע"א : (כג) אבל . ובשבת פורס כדרכו דאין אבילות בשבת : (כד) המוציא . וה"ה בכל ברכת הבהנין : (כה) לקטנים . אפילו אינם בני ביתו ט"ז

יד אפרים

ס"ק טו מ"מ אין להתיר כו' ר"ל דהב"ח כת' דאסור לכתחלה מתפש שמא ישמתו תחלה והוא פלוגתא אם תוחר אם לאו כמ"ש הט"ז לבסוף בשמו ואמנם בט"ז ס"ל דכיון דקא דינא להחמיר שיתינו בודאי כתורה יעש' ואחדא ליה תפש זה ומ"מ אין להתיר לכתחלה מעשה אחרינא לפי שיהיה הפסק ואפשר שט"ם תיבת מ"מ וא"ל מהאי שעמא דנקטינן לאומרא כהחולקין על הסר מקולי אין להתיר לכתחלה כו' :

ורמב"ם אם מוחר להם לעשות קודם הבוצע : מ"א ס"ק ל"ד (°) דבסי' ר"ו ס"ג כא"ל : ס"ק ל"ו (°) אחוכלים מפוזרים והוא טעם אחר דתרתי בעינן וכמ"ש ברישה ואתמרו נאכל כו' כיון כו' ואפשר שמזה דייק בש"ע בס' שקדם וכ' אח"כ כו' ואינו מוכרח רק אלא יהיו מפוזרים ויקבעו יחד דקביעות מקום לדידהו וכ"ל : ס"יג היכא כו'. . דשנים בבהמ"ז הוי כמו בלא הסיבה וכמ"ש הום' מ"ו א' ד"ה אם כ"ל אתמרינן שם כ' אלא הסתייס כו' ווזא בדיעבד קא' דקי"ל מלוה לחלק וכן מדפריך מאי קמ"ל כו' וכמ' רקביני כ' בשם ריא"ז שכן דעת ר"ח אבל אין דעת הרא"ש כן וכן רש"י ס"ל כדעת הרא"ש דלא יצא כיון שלא קבעו ולדעתם צריך לחלק בין בלא קבע לחקוט שאין מזמנין ומ"מ דעת הרוקח וש"פ עיקר וכן בברכת הפירות אף שאין זימון לפירות אלא שלכתחילה אסור ע' סי' ר"ה : אם כו'. מ"ז א' והלכתא כו' וה"ה להמוצי' בתפש מ"ו א' בוצע מברך ועתהו' שם ד"ה לא כו' וכן בכל הברכות בתפש מ"ג א' מדקתני כו' : סי"ד ואם הם כו'. מגילה כ"ד א' ועתהו' שם ד"ה כי כו' וקשה כו' וי"ל כו' ורש"י כו' ורבש"י שם ד"ה ולא כו' : ואם יש כו'. שם מ"ז א' : ואפי' כו'. עתהו' שם ד"ה לא כו' : והמברך כו'. בתפש ר"ה א' שבתר ראו כו' : סט"ו אין כו' . שם מ"ז א' : אבל מותר כו'. עתהו' דברכות הנ"ל והסר מקולי כו' ולא קי"ל כתירוצו אלא בתפש דירושלמי וכנ"ל ובמ"ש בבוצע כו' היינו לעכול בתפש שם : והם כו'. כנ"ל דלא בהסר מקולי : ואם כ"א כו'. תוס' שם ד"ה אין ובפסחים ק"ו א' ד"ה

ביאור

אחוכלים מפוזרים והוא טעם אחר דתרתי בעינן וכמ"ש ברישה ואתמרו נאכל כו' כיון כו' ואפשר שמזה דייק בש"ע בס' שקדם וכ' אח"כ כו' ואינו מוכרח רק אלא יהיו מפוזרים ויקבעו יחד דקביעות מקום לדידהו וכ"ל : ס"יג היכא כו'. . דשנים בבהמ"ז הוי כמו בלא הסיבה וכמ"ש הום' מ"ו א' ד"ה אם כ"ל אתמרינן שם כ' אלא הסתייס כו' ווזא בדיעבד קא' דקי"ל מלוה לחלק וכן מדפריך מאי קמ"ל כו' וכמ' רקביני כ' בשם ריא"ז שכן דעת ר"ח אבל אין דעת הרא"ש כן וכן רש"י ס"ל כדעת הרא"ש דלא יצא כיון שלא קבעו ולדעתם צריך לחלק בין בלא קבע לחקוט שאין מזמנין ומ"מ דעת הרוקח וש"פ עיקר וכן בברכת הפירות אף שאין זימון לפירות אלא שלכתחילה אסור ע' סי' ר"ה : אם כו'. מ"ז א' והלכתא כו' וה"ה להמוצי' בתפש מ"ו א' בוצע מברך ועתהו' שם ד"ה לא כו' וכן בכל הברכות בתפש מ"ג א' מדקתני כו' : סי"ד ואם הם כו'. מגילה כ"ד א' ועתהו' שם ד"ה כי כו' וקשה כו' וי"ל כו' ורש"י כו' ורבש"י שם ד"ה ולא כו' : ואם יש כו'. שם מ"ז א' : ואפי' כו'. עתהו' שם ד"ה לא כו' : והמברך כו'. בתפש ר"ה א' שבתר ראו כו' : סט"ו אין כו' . שם מ"ז א' : אבל מותר כו'. עתהו' דברכות הנ"ל והסר מקולי כו' ולא קי"ל כתירוצו אלא בתפש דירושלמי וכנ"ל ובמ"ש בבוצע כו' היינו לעכול בתפש שם : והם כו'. כנ"ל דלא בהסר מקולי : ואם כ"א כו'. תוס' שם ד"ה אין ובפסחים ק"ו א' ד"ה

מחצית

ובפיס' מיירי שהוכלים לבן לא מהני אמירה. וכ"מ בגמ' דף מ"ב ע"ב דדייק מדקתני מתני' הסיבו א' מברך לבולם. משמע אבל יסבו בלא הסיב' כ"א מברך לעצמו והתניא עשרה שהיו מהלכין בדרך בו' כל אחד מברך לעצמו יסבו כו' א' מברך לבולם. ומשני הא דקתני יסבו אחד מברך לבולם מיירי בקבעו מקום ואמרו נאכל במקום פלוני וא"כ ס"ל דדומי' דהכי ברש' שהיו מהלכים כ"א מברך לעצמו מיירי ב"כ באמרו נאכל כו' ואפ"ה הוא"ל והם מהלכים לא מהני אמיר' : (ס"ק כח) יצאו כו' וכ"כ בפסקי רקנ"ט סי' פ' וז"ל לרש"י בו' ר"ל דרש"י ור"ח חולקים בפי' מ"ש יסבו כ"א מבר

מדמיכני' להו כברכת המוציא של מצה אם רשאים לברך לאחריה מכלל דבכל שבת ויו"ט פשיטא לן דאין מברך לאחריה (כ"י) וטעמא משום דאכילת שבת ויו"ט אינו חובה על האדם אלא משום הנאתו דהא מצטער פטור לאכול וא"כ אם אינו יודע הברכה אמרי' ג"כ לא ליתהני דאסור מהשולם הזה בלא ברכה משא"כ במצה ויין קידוש שהם חובה על האדם וחייב לצער עצמו לאכול הוי כברכת המצות • ועיין סימן קפ"מ סעיף ז' : מב קודש שיאכל • וי"א לאוכלה באחרונה ולכן יאכל קצת בתחלה וקצת בסוף (של"ה) אין להאכיל מפרוסת הבציעה לעכו"ם או לבהמה (אבודרהם)

קסח א פת קיבר וקטן. בעוד דבשים לחתיכות כ' מעלות לא מברכי' אשלם ע"ם אבל בגמ' משמע כמ"ם בש"ע (°) דהא מסיים אבל פרוסות וכו' • °) ומיירי בפרוסות גדולות מן השלם דבהכי פליגי ודוקא חטים אבל מדקדמיהו קרא אבל הכא אין מ'והחתיכו' נקיות גדולות אפי הכי שלם עדיף : ב מניח הפרוסה . ואם אחר מיסב אצלו יברך אחד על השלימה וא' על הפרוסה (מט"מ וב"מ ושל"ה בשסרש"ל) ול"ע דהאיך נעשה פשרה שלא אז' בגמ' דהא אפי' בית המדרש מבטלין שיברך א' לכלם משום ברוב עם הדרת מלך כמ"ש סי' רל"ח סי"ד ועוד דהא ליכא פלוגתא בזה דכ"ע ס"ל דפרוס' חטים עדיפא אלא דאמרי' י"ש יצא ידי שיהם הלחמי' וא"כ היאך יברך האחד על השעורים ויניח החטים ול"ע. (°) וכ"ל דעכ"פ אם האחד אורח°) יבצע בע"ה על שתיהן אריה שריא ליה לאכול פת של עכו"ם משום זה כמ"ש ס"ה . ועוד נ"ל דאם א' [°] שיפון ☜ א"ל להניחו בתוך הפרוסה [°] כמ"ש ס"ד דאינו ממין ז' וכ"ש אם החטים פת ישראל והשיפון פת של עכו"ם דהא [°] נרש"י וסייעתו א"ל כלל להניח פרוסה תוך השלימה והכו דלא לוסיף עליה : ג אלא יהא נראה שנתחבר יחד לא מקרי אלא אפשר דבחול א"ל לחברם כלל וכן נוהגין • וכשמחברים בשבת יזהר שלא יקח עץ שהוא מוקצה: ה ממקום השלם • וגם אם קריש בישולא (ד"מ) נ"ע דא"כ גם בפרוסה יבצע ממקום השלם דשם קריש בישול' וזה לא ראינו מעולם אלא די כשחותך מצד הפת (°) כמ"ש רש' קס"ז ולכך הולרך מהרי"ל לתת טעם אשם גזרת בפרוסה שלא יחתוך מן הלד אבל בהתיכות לחם אף שיחתוך שכנגדו מכל מקום הוא פרוסה לכן די שיחתוך מן הלד : ו כיון שהוא מין ז' . ונ"ל דלהרמב"ם חביב עדיף כמ"ש סימן רי"א ואע"ג דבעור סי' ר"מ כתב דכוסמין מין ז' דבכלל חיטין הן ודנן בכלל שעורים מכל מקום שעורים עדיפי דכתיבי בהדיא בקרא (אגודה) : ז הנקיה . נ"ל אפילו הקיבר גדול מהנקיה דמעלה דנקיות הוזכרה בהדיא בירושלמי משא"כ מעלה דגדול • כתב ב"י אפילו אי יאמר הבונע דפת נקי אינו חביב עליו בעלה דעתו ע"כ • וכ"ע דכסימן רי"א לא משמע הכי אלא אזלינן

(יח) שבצע עליה . ב"י הביא בשם הכל בו ואבודרהם שאין להאכיל לבהמה ועוף או לעכו"ם מחתיכה שנוגעות בו מתיכת המוציא פי' באותה פרוסה שחתך כבר מן הלחם השלם אותך אמ"כ מן אותה פרוסה מתיכה קטנה להמוציא לא יאכיל אותה הפרוסה לבהמה וסב"ע כ' ע"ז שאין סתר לדבר זה • ואני ראיתי בס' טעמי מצות להרקנטי במצה דמצוה שמזהיר בה שלא להאכילה למי שאינו בן ברית ונותן טעם הגון לזה וכן ראיתי רבים מהגיס מזהרים מזה בפסח ממילא יש ליזהר גם בחתיכו' המוציא בזה דאד טעמ' הוא . עוד הבאתי ראיה בחבורי על רש"י פרשת בא בפסוק משאר"תם צרורות בשמלותם כו' שיש חבוב מצות כמה שמשתייר מן מצה ומרור :

קסח (א) ממין ז' מברך על השלם. פי' ואפי' אם החתיכות גדולות והשלימים קטנים(°) וזה פלוגתא דרב הונא ור"י והלכ' כר"י דשלימ' עדיף כיון שהוא ממין ז' : (ב) מניח הפרוס' כו' • זה דעת ר' שלמן שאמרו עליו שעשה שלום וביינו בין התנאים דפליגי שם בזה אבל רב הונא ור"י מודים שאינם בזה דמברך על הפרוסה כיון שיש לה מעלה מצד המין אלא דר' שלמן עשה מעלה בזה דמברך על שאינם : (ג) ואין לחוש לשני כו' . אע"פ שהוא לפניו והוא מוקדם בפסוק אינו חביב אינו אינו לאכול ממנו כשיגיע הקדמה זו : (ד) כיון שהוא מין ז' . משמע לכאורה דכוסמין אינו ממין ז' וקשה דבסי' ר"מ כ' הטור בהדי' שכוסמין נכללין בכלל חטה וכ"ל דאי' ברים בלאים

(יח) שבצע עליה . ב"י הביא בשם הכל בו ואבודרהם שאין להאכיל לבהמה ועוף או לעכו"ם מחתיכה שנוגעות בו מתיכת המוציא פי' באותה פרוסה שחתך כבר מן הלחם השלם אותך אמ"כ מן אותה פרוסה מתיכה קטנה להמוציא לא יאכיל אותה הפרוסה לבהמה וסב"ע כ' ע"ז שאין סתר לדבר זה • ואני ראיתי בס' טעמי מצות להרקנטי במצה דמצוה שמזהיר בה שלא להאכילה למי שאינו בן ברית ונותן טעם הגון לזה וכן ראיתי רבים מהגיס מזהרים מזה בפסח ממילא יש ליזהר גם בחתיכו' המוציא בזה דאד טעמ' הוא . עוד הבאתי ראיה בחבורי על רש"י פרשת בא בפסוק משאר"תם צרורות בשמלותם כו' שיש חבוב מצות כמה שמשתייר מן מצה ומרור :

הגה ויש לאכול הפרוסה (יח) שבצע עליה מב קודש שיאכל פת (כו) אחר שתהא נאכלת לתאבון והוא משום חבוב מצה : (מנור וי"ר בשם שבולי לקט):

קסח על איזה מיני פת מברכין . ובו י"ז סעיפים :

א מ היו לפניו חתיכות של פת ופת שלם הבל (א) ממין אחר מברך על השלם אפי' הוא א פת קיבר (פי' לחם שאינו נקי) וקטנו החתיכות פת נקיה וגדול' אבל אם השלם שעורים והחתיכות מחטים אפי' היא קטנה ב (ב) מניח הפרוסה תחת (מ) השלימה * גובוצע משתיהן יחד: הגה וכל זה כשרוצה לאכול משניהם אבל אם אינו רוצה לאכול אלא מאחד יבצע עליו (ג) ואין לחוש לשני אע"פ שהשוב או חביב עליו(תרומת הדשן סי' ל"ג) : ב ° ד אם ב' שלמות ממין אחד אחת גדולה ואחת קטנה מברך על הגדולה ה אם יש לאדם שני חצאי לחם ואין לו לחם שלם יחברם יחד בעץ או בשום דבר ג שלא יהא נראה ודינו כדין שלם ואפי' בשבת ד יכול (ד) לחברם : ג ו שני גלוסקאות הדבקים יחד שנאפו ונחתך מן האחת והשניה נשארה שלימה טוב להפריד החתיכה מהשלימ' כדי שתהא נראית שלימה ממה שיניחנה דבוק בה אע"פ שנראית יותר גדולה : הגה ולא יבצע ממנה במקום שהיתה דבוקה בחבירתה ששם נראית כפרוסה רק יבצע ה ממקום השלם שבה : [מהרי"ל]:

ד ז פת שעורין ופת כוסמים יברך על של שעורים ו (ד) כיון שהוא ממין ז' אף על פי שהכוסמין יפים פת נקיה ופת קיבר מברך על ז (ג) הנקיה ואם

°עפי' קס"ו סס"ו

[°] שיפון ☜ א"ל להניחו בתוך הפרוסה [°] כמ"ש ס"ד דאינו ממין ז' וכ"ש אם החטים פת ישראל והשיפון פת של עכו"ם דהא [°] נרש"י וסייעתו א"ל כלל להניח פרוסה תוך השלימה והכו דלא לוסיף עליה : ג אלא יהא נראה שנתחבר יחד לא מקרי אלא אפשר דבחול א"ל לחברם כלל וכן נוהגין • וכשמחברים בשבת יזהר שלא יקח עץ שהוא מוקצה: ה ממקום השלם • וגם אם קריש בישולא (ד"מ) נ"ע דא"כ גם בפרוסה יבצע ממקום השלם דשם קריש בישול' וזה לא ראינו מעולם אלא די כשחותך מצד הפת (°) כמ"ש רש' קס"ז ולכך הולרך מהרי"ל לתת טעם אשם גזרת בפרוסה שלא יחתוך מן הלד אבל בהתיכות לחם אף שיחתוך שכנגדו מכל מקום הוא פרוסה לכן די שיחתוך מן הלד : ו כיון שהוא מין ז' . ונ"ל דלהרמב"ם חביב עדיף כמ"ש סימן רי"א ואע"ג דבעור סי' ר"מ כתב דכוסמין מין ז' דבכלל חיטין הן ודנן בכלל שעורים מכל מקום שעורים עדיפי דכתיבי בהדיא בקרא (אגודה) : ז הנקיה . נ"ל אפילו הקיבר גדול מהנקיה דמעלה דנקיות הוזכרה בהדיא בירושלמי משא"כ מעלה דגדול • כתב ב"י אפילו אי יאמר הבונע דפת נקי אינו חביב עליו בעלה דעתו ע"כ • וכ"ע דכסימן רי"א לא משמע הכי אלא אזלינן

באר היטב

(ב) לחברם . דבעינן לחם משנה ובחול אין נוהגין לחברם : וכשמחברים בשבת יזהר שלא ליקח עץ שהוא מוקצה מ"א עיין בתשובת פניה מאירות בזיעתו לזכמיס דף ק"ה ע"ב שדחק דברי רוקח ממ"ש הטו' בד"ה חיבור אוכלין וכו' ע"ש ועיין יד אהרן שמיישב : (ג) הנקיה . אפילו הקיבר גדול מהנקיה . כתב ב"י אפילו אמר הבונע דפת נקי אינו חביב עליו בעלה דעתו אבל כל אדם והמ"א הקשה עליו מסי' רי"א ע"ש והיד

לבושי שרד

סימן קסח ט"ז סק"א (°) וזהו פלוגתא. כוונתו לפרש הסיכה מוכח דאפי' בהתיכות גדולות וכו' והיינו משום דפלוגתייהו פלוגתא דת"ק ור"י ור"ש בבבא ממין שבעה ממין דאפי' בהתיכות גדולות וכו' דבכלל חיטין הן ודנן בכלל שעורים מכל מקום שעורים עדיפי דכתיבי בהדיא בקרא ומה ברים דרבינא ס"ל כש"ד דפליגי אפי' בהיכו הוא דאמר אם יש בינהון ממין שבעה ממין המוזכר כיולד שלימה ושלימה של גלוסקא ושלימה של בע"ש מברכין על הדגן שהוא ממין המוזכר בלד שלימה של גלוסקא ושלימה של בע"ש מברך על שלימה של גלוסקא: ואם כו'

הגר"א

פלוגתא דת"ק ור"י בבבא ע' רש"י ד"ה בתנאי ותוס' ד"ה בתנאי לתבתא ומר ברים דרבינא ס"ל כש"ד דפליגי אפי' בהיכו כהן: משתיהן יחד . כלומר רשאין ברש"י דלעולם שני ק' מאי קא' הכל מודים בפסח כו' בפסח ע"כ בוצע מהפרוסה כמש"ש . הרא"ש. וגם ת"א לומר מהפרוסה לבד כמ"ש תוס' שם ד"ה מניח כו' אבל לא כו': ס"ב אם כו'. דל"פ ר"י אלא משום הכיא שלימה: אם יש כו'. עדרכין פ"א מ': ס"ב שני כו'. כמ"ל ס"א : ס"ד פת כו' . כירושלמי שם ר"י בשם ר' שעורא דר' יהודה הוא דאמר אם יש בינהון ממין שבעה מברך עליו וע"ל ס' רי"א ס"א ומ"ב : פת נקייה כו'. תוספתא והביאו תוס' וס"פ מברכין על הדגן שהוא ממין המוזכר כיולד שלימה של גלוסקא ושלימה של בע"ש מברך על שלימה של גלוסקא: ואם כו'

השקל

חטין מיירי שהיא קטנה מן השלימ' ולהכי אינערך לעשה משום דמוקדם בקרא אבל לעולם בשום לפרוס' שני מעלות י"ל דמברך על הפרוסה כדמשמע בטור אמנם מדברי התוס' דלשם יש למ"א ראיה שכתב בד"ה אבל פרוס' של חטין כו' ד"ה מברך כו' דחטי' עדיפי דאקדמי' קרא אבל פתיתים ושלמים ממין א' אפי' יהיו הפתיתי' מפת נקיה והשלמים מפת קיבר מברך על השלמי' עכ"ל התו' ומדנקטו התוס' פתיתים מפת נקיה ולא נקטו פרוסה משמע דמיירי בהפרוסה גדולה דהא פתיתי' דנקטו בפלוגתא דר"ה ור"י מה"ט נקט פתיתי' משום דמיירי בגדולים לפי' ר"ת א"כ יש לפרוסה שני מעלות שהם גדולי' וגם הם נקיים כמ"ש התוס' ואפ"ה כתבו התוס' דשם עדיף כיון שהם ממין אחד ודוק' חטים דאקדמי' קרא הנוב יותר מן השלם הרי מוכח כמ"ש בש"ע וכמדומה שלזה נתכוון מ"א ויש ע"ש בדברין אלא שיראתי לשנות יד להניח וגם לא ידעתי באיזה לי אניה : (ס"ק ב) מניח כו' וי"ע דאיך נעשה פשרה כו' דהא אפי' בה"מ כו' ר"ל דפשרה זו שכ' הרש"ל היא גרוע מפשרת הש"ס דלפשרת הש"ס א' מברך ומוציא לחבירו דהוי ברוב עם הדרת מלך ואיך נעשה כפשרת מהרש"ל אלא י"ש שיברך כל א' לעצמו ובבטל עי"ז ברוב עם ה"מ (והוא עניין יקר והנוב המבעלי בה"מ מה"ע ואיך משום אלא י"ש נבעלנו) ועוד דליכא פלוגתא בזה כו' ר"ל אי הוי פלוגתא בזה איכא מ"ד דס"ל לברך על פרוסה ש"ח ואיכא מ"ד דס"ל לברך על שלימה של שעורים . וכדי לאלא י"ש מניח פרוסה תחת כו' א"כ יש מקום לפשרת מהרש"ל דעכ"פ בין המברך על הפרוסה ובין המברך על השלם יש לו דעה אחד לסמוך עליו אבל באמת לפי' רבינו תם כנ"ל הא דאמר וירא שמים יוצא ידי שניהם קאי על פרוסה של חטים כו' ובזה אתמרי' דברי הבל מברך על הפרוסה ואיכא פלוגתא ואיכא מ"ד דאמר ויוצא י"ש ר"ל שני הלחמים ואיכ' בוסה לחם לחם ובן כתבו התוס' והיינו ליתרון בעצמו וא"כ איך נאמר דא' יברך על השלם של שעורי' ודאי עכיר אלא דבין הבא איכ' : ול"ל דעכ"פ אם הא' אורח הא' : ול"ל דעכ"ג גם מהרש"ל מוד' : דהא שרי' לי' כו' והיינו משום דבעה"ב מולי' בברכתו את האורח ה"ל כאלו האורח מברך ובין האורח אינו מהר י"ל לברך על נקי של עובדי כוכבים ולכך הותר גם לבעה"ב המהר לברך על של עובדי כוכבי' ולא אמרי' האורח יברך על נקי של עובדי כוכבי' ובעה"ב על קיבר של ישראל ולא נתיר לבעה"ב המהר לברך על של עובדי כוכבים אע"ש דבה"ב ליתא לשברת מהרש"ל דהאורח נגרר אחר בעה"ב : דהא גרש"י וסייעתו כו' דלפי' רש"י דאינו אלא אם הפתיתים גדולים מן השלמה צריך לברך הוקא על הפרוסה ולר"י דוק' על השלם כנ"ל ולכך מפרש ורוא שמים יצא ידי שניהם ר"ל ידי ר"ה ור' יוחנן וקמי אבה"ג הפרוסה גדולה מן השלם ושניהם ממין א' אבל בהפרוסה חטים והשלימה שעורים אלא בזה מסיק הש"ס ד"ה מברך על הפרוסה כו' ולא על בה"ב קמי מאי דאמר הש"ס יוצא ידי שניהם דהא איכא פלוגתא בזה ורש"י לא ס"ל דר"ל ידי שניהם דר"ל שני הלחמים ומיהו דקי"ל כפיר"ת דלדידי' ממין א' והפרוסה גדולה מן השלם אי מברך על השלם יוצא לב"ע דאפי' רב הונא מודה דרשאי לעשות כן וגם לפי' ר"ת פרוסה ר"ל קטנה כמ"ש לכן פי' דקאי על פרוסה של חטין כו' דגם בבה"ג י"ש יצא י"ש בלחמים והיינו דוקא כשהפרוסה חטין דמינו כן להדיא לפי' ר"ת ולא נוסף ע"ז דבר אחר : (ס"ק ג) שלא כו' אבל אם נדאה כו' עפי' שם"ו : ר"ל דדין זה הוא מרוקח דחיבור מהני ורוקיע מהאי דשי' שם"ו כמ"ש בס"ק שאח"ז והא מדאמרי' בסי' שם"ו אין מערבין בפרוסה ע"ש הטעם ואמרי' התם דאם חיבר שני חצאי לחם ונראה כשלם מצרבי בו וסבירי ליה לרוקח דה"ה הכא א"כ כמו בסי' שם"ו קי"ל דאם נראי' שנתחבר לא מיקרי שלם ה"ה הכא : (ס"ק ד) יכול כו' ברוקח כ' בזה"ל כו' ר"ל דמלשון הש"ע משמע דהרבות' גם בשבת יכול לחברם ואין בו איסור משום מתקן בשבת אבל הלי הרוקח מבואר דגם לצורך שבת יכול לחברם דיהי נקרא עי"ז לחם שלם לצורך לחם משנה : (ס"ק ה) מתקום כו' וגם אם קריש בשולא (ד"מ) ר"ל הד"מ הוסיף טעם על מ"ש מהרי"ל שאם נראה כפרוסה : אבל בתחיכה כו' מ"מ היא פרוסה כו' מה שאין כן הכא דבאמת היא שלמה אלא דבאד שהיה דבוק היה נראי' כפרוס' ולכן עדיף לבצע מצד האחרת : (ס"ק ז) הנקי כו' ואפשר דנקי עדיף כו' ר"ל דמעלת נקיות מקרי

מעלה

מדמיכני' להו כברכת המוציא של מצה אם רשאים לברך לאחריה מכלל דבכל שבת ויו"ט פשיטא לן דאין מברך לאחריה (כ"י) וטעמא משום דאכילת שבת ויו"ט אינו חובה על האדם אלא משום הנאתו דהא מצטער פטור לאכול וא"כ אם אינו יודע הברכה אמרי' ג"כ לא ליתהני דאסור מהשולם הזה בלא ברכה משא"כ במצה ויין קידוש שהם חובה על האדם וחייב לצער עצמו לאכול הוי כברכת המצות • ועיין סימן קפ"מ סעיף ז' : מב קודש שיאכל • וי"א לאוכלה באחרונה ולכן יאכל קצת בתחלה וקצת בסוף (של"ה) אין להאכיל מפרוסת הבציעה לעכו"ם או לבהמה (אבודרהם)

קסח א פת קיבר וקטן. בעוד דבשים לחתיכות כ' מעלות לא מברכי' אשלם ע"ם אבל בגמ' משמע כמ"ם בש"ע (°) דהא מסיים אבל פרוסות וכו' • °) ומיירי בפרוסות גדולות מן השלם דבהכי פליגי ודוקא חטים מדקדמיהו קרא אבל הכא אין מ'והחתיכו' נקיות גדולות אפי הכי שלם עדיף : ב מניח הפרוסה . ואם אחר מיסב אצלו יברך אחד על השלימה וא' על הפרוסה (מט"מ וב"מ ושל"ה בשסרש"ל) ול"ע דהאיך נעשה פשרה שלא אז' בגמ' דהא אפי' בית המדרש מבטלין שיברך א' לכלם משום ברוב עם הדרת מלך כמ"ש סי' רל"ח סי"ד ועוד דהא ליכא פלוגתא בזה דכ"ע ס"ל דפרוס' חטים עדיפא אלא דאמרי' י"ש יצא ידי שניהם הלחמי' וא"כ היאך יברך האחד על השעורים ויניח החטים ול"ע. (°) וכ"ל דעכ"פ אם האחד אורח°) יבצע בע"ה על שתיהן אריה שריא ליה לאכול פת של עכו"ם משום זה כמ"ש ס"ה . ועוד נ"ל דאם א' מקרי אלא אפשר דבחול א"ל לחברם כלל וכן נוהגין • וכשמחברים בשבת יזהר שלא יקח עץ שהוא מוקצה: ה ממקום השלם • וגם אם קריש בישולא (ד"מ) נ"ע דא"כ גם בפרוסה יבצע ממקום השלם דשם קריש בישול' וזה לא ראינו מעולם אלא די כשחותך מצד הפת (°) כמ"ש רש' קס"ז ולכך הולרך מהרי"ל לתת טעם אשם גזרת בפרוסה שלא יחתוך מן הלד אבל בהתיכות לחם אף שיחתוך שכנגדו מכל מקום הוא פרוסה לכן די שיחתוך מן הלד : ו כיון שהוא מין ז' . ונ"ל דלהרמב"ם חביב עדיף כמ"ש סימן רי"א ואע"ג דבעור סי' ר"מ כתב דכוסמין מין ז' דבכלל חיטין הן ודנן בכלל שעורים מכל מקום שעורים עדיפי דכתיבי בהדיא בקרא (אגודה) : ז הנקיה . נ"ל אפילו הקיבר גדול מהנקיה דמעלה דנקיות הוזכרה בהדיא בירושלמי משא"כ מעלה דגדול • כתב ב"י אפילו אי יאמר הבונע דפת נקי אינו חביב עליו בעלה דעתו ע"כ • וכ"ע דכסימן רי"א לא משמע הכי אלא אזלינן

(כו) אחר. י"א לאוכלה באחרונה. לכן יאכל קצת בתחלה וקצת בסוף של"ה. אין להאכיל מפרוסת הבציעה לעכו"ם או לבהמה אבודרהם ס"ז מ"א :

קסח (מ) השלימה . ודוקא בשאפשר יחידי אבל אם שניהם הם טוב שיברך א' על הפת שלם וא' יברך על הפרוסה. מט"מ ב"ח ושל"ה בשס רש"ל. ואם הא' שיפון א"ל להניחו דאינו ממין ז' עמ"א :

שערי תשובה

סי' קסח (מ) השלימה עבה"ט . ועיין באבן העזר וכתב בר"י בשם מהר"י מולכו מי שנטל פרוסה לברך עליו ובתוך כך הביאו לפניו שלימה מניח הפרוסה בתוך השלימה ומברך ואם כבר ביירך ד"ה המברך על הפרוסה וכו' ואם כן מיירי בתחיכות גדולות ופתם פת חטים נקיה יותר משל שעורים אע"פ דוקא חטים משום כו' : מ"א סק"ב (°) וכ"ל דעכ"ו : שם (°) אחד שיפון אם השלימה שיפון א"ל לברפה להפרוסה אלא דלא אמרי' מס"ם דלא אמרי' שיברך האורח על של גוי והיינו כיון דאינו אלא מברך על הפרוסה לבד ומכ"ש אם הפרוסה לבד אינו אלא מברך השלימה אלא מברך לאחוד דוקא בשעורים דתאוב דר' בהדיא בקרא אמ"ש סק"ו : שם (°) כמ"ש ס"ד כנ"לשם (°) לרש"י וסייעתי' רש"ל דאינו אלא אם הנוח דר"ש אפלגוא דר"ה ור"י אינו כ' בשני מינים : סק"ה (°) כמ"ש ר"ם קס"ז מלתעלה ומלתעה שהיא ג"כ קריש ואין מיזב לבלוע ממקום שבא סביבותיו קריש א"כ ס"ל יכול לבלוע ממילא בפרוסה אפילו מן הלד לא יבצע ממילא בפרוסה ממש שפיר מיתר

ביאור

סי' קסח ס"א היו כו' . כר"י הלכתא כותיה לגבי רב כמ"ש בפ"ת ד"ע וכ"ש לגבי ר"ה תלמידיה דרב כמ"ש בפ"ד דערובין הלכתא כתקוס ר"י ליתא כו' . אפי' כו' . תוספתא והביאו תוס' ורא"ש וס"ס פרוסה של גלוסקא ושלימה של בע"ה מברך על שלימה של בע"ה : וקטן כו' . כפי' תוס' שם דלהכי נקט ברישא פתיתין וכפרוסה פרוסה דפרוסה כ' קטנה מהשלימה לשון והחלטתו פרש שלא יעול פרוסה ומיזלא הרבה אבל ברישא הפתיתין גדולים דבלא"ה לא הוי פליג ר"ה וע' תוס' שם ד"ה מברך כו': אבל כו'. גמ' שם ולדיעא ודאי הפרוסה עדיפא אלא לאלא י"ש כמ"ש י"ש יוצא כו' ולפי' תוס' קאי אפיפא דממין ז' לד"ה שלם עדיף כיון שהיא פרוסה קטנה ועתום' שם ד"ה ומיזא כו' ופי' תר"י דידי שניהם הוא מעלה

מחצית

מעיף (פירש"י על אכילת מצה וקידוש גופיה לא תבעי דחובה נינהו ומעיק אלא ברכת המוציא וברכת היין מבעי' שאין באות חובה אלא המברך צריך שיטעום וא"א ליהנות בלא ברכה מאי כיון דחובה היא אכילת מצה חוב' וכן קידוש וא"א שלא בהנאה' והנאה' א"א בלי ברכה ממלא המצו' תלוי בברכת הנאה ומעיק לו דלמא ברכות הנהנין אלו חובה למצות אחי' שאף בכל ההנאות היא מהנת עכ"ל) ובשב ת"ם דאמר ר"א דר"ש הוי מקדש והדר כי אתי אריסי מדבר' קידש שיית להורי' האריס אלמ' אע"ג שיצא מוציא ביין קידוש וא"ה במוציא דפת ש"כ דברי הגמ'. וא"כ מפשיטת הש"ס אין ראיה להרב"י דהמעשה' הי' בקידוש וסיפר ר"א המעשה' שהי' אע"כ דרשייהו מאיכנית הש"ס מדלא בעי לבכי נקט ברישא פתיתין וכפרוסה דפרוסה דרבות' המוציא דמלא אפי' בזה מסתפק שמא אינו מוציא מ"מ עפי ה"ל לאינעי' במוציא דשבת ויו"ט ויין של קידוש דשמעינן מינ' דאפי' במוציא דשבת ויו"ט א"ל אחרים ושמעי' מיניה דאפי' במוציא דמלא א"ל דאינו מוציא דהא איכבי' ליה ביין קידוש ומוציא דמלא ויין קידוש דין אחד להם ושוין . אע"כ נ"ל דמוצי' דשבת ויו"ט פטיר' ליה דאינו מוציא : (ס"ק מב) קודש כו' וי"א לאחרונה ולשניהם הטעם משום חיבוב מצה ומה"ט י"א באחרונ' כדי שיסאר טעם פרוסת המוציא בפיו : אבל לאכילת מפרוסת הבציע' כ' הט"ז וז"ל פי' מאותה פרוסה שחתך כבר מן הלחם השלם וחותך אח"כ מאותו פרוסה אחיב' קטנה להמוציא ע"כ לשונו ומשמע אבל משאר הפת פרוס' הגדול' שנשאר' אחר שבצע ממנה רשאי להאכיל לעבודי כוכבים והעולם רגילים שקולפים מעט גם מפרוסה הגדולה במקום שנגע' בפרוסה שבצע להמוציא : סי' קסח (ס"ק מ) פת קיבר וקטן לכאורה משמע בעור כו' דבעור הלי משונה מלי' הש"ע דז"ל הטור מדלא כללינהו יחד מברך על השלם אפי' הוא פת קיבר וקטן כמ"ש בש"ע מ"ל דהטור אי אמר דהשלם אין לו רק חסרון מ' נגד החתיכות אז שהוא פת קיבר כו' ושוין בגדלות אז שהוא קטן ושוין בנקיות . אבל בגמ' משמע כו' דהא מסיים אבל פרוסים כו' ומיירי בפרוסות גדולות דבהכי פליגי כו' לכאורה כוונתו דהאמרי' דף ל"ט ע"ב הביאו לפניו פתיתים ושלמים אמר רב הונא מברך על הפתיתים ופוטר את השלמים ור"י אומר שלמים מצוה מן המובחר אבל פרוסה של חטין ושלמה של שעורים ד"ה מברך על פרוסה של חטים כו' אר"ב ר"י וירא שמים יוצא ידי שניהם כו' מניח פרוסה תוך השלמה ובוצע ופי' רש"י מדאמר רב הונא מברך ולא אמר מצוה כו' כמ"ש ר"י א"ו דאיירי שהפתיתים ושלמים שוין בגדלות וכיון דשלם לר"ה לא הוי מעלה לכן אמר מברך אם ירצה הפתיתים שוין אבל אם הפתיתים גדולים מן השלמים ס"ל לר"ה דצריך לברך דוקא על הפתיתים גדולים ל"ל על השלמים . והקשו התוס' דא"כ ר"ה ור"י הם סברות הפוכות . לכן פי' ר"ת דפליגי דוקא בפתיתים גדולים מן השלמים וס"ל לרב הונא דמעלת גדלות ומעלת שלמי' שוין לכך מברך על איזה שירצה ור"י ס"ל דשלם עדיף וקיי"ל כר"י וכפירוש ר"ת ולפ"ז ראיית מ"א דעל כרחך מאי דאמר הש"ס אבל פרוסה של חטים כו' מיירי שהפרוסה גדולה מן השלמה דומיי' דפלוגת' דמיירי לפי' ר"ת שהפתיתים גדולים דומיא דהכי מה שמודה ר"י מיירי בפרוסה גדולה ואפ"ה מדנקט דוקא חטה דהשיב מעשורים מדאקדמי' קרא בשבח ארץ ישראל דכתיב ארץ חטה ושעורה דכל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה וכדלקמן סי' רי"א סעיף ד' לכהי מברך על הפרוסה של חטים ת"ל כגלות הכי הא יש לפרוסה שני מעלות א דחטה הוא יותר נקי מעשורה הסיבה שהוא גדול ו' דאפי' יש לפרוסה שני מעלות מ"מ שלם עדיף ונפ"ז דברי מ"א נ"ב דהא התוס' דחו פי' רש"י עוד מצד קושיות אחרות וז"ל ועוד תימי' (לפי' רש"י) אמאי שיי' בסמוך לשומו דנקט ל' פרוסה של חטין ע"כ פי' ר"ת כו' והיינו דלפי' ר"ת ניח' כמ"ש הרא"ש וז"ל הילכך מברך על השלמ' אפי' היא קטנה מן הפרוסה דבהכי מיירי פלוגתייהו מדנקט פלוגתייהו פתיתי' ושלמים ובתר הכי קאמר פרוסה של חטין כו' דפרוסה משמע שהוא קטנה מן השלמה דל' פרוסה משמע תלי שלמה ומשמע' אע"ג דפרוסה של חטין קטנה נ"ל עליה תחלה משום דכל הקודם בפסוק כו' עכ"ל הרי מבואר היפך ממ"ש מ"א דאדרבה פרוס' של

ט"ז ברכות ל"ע ב תוספות והרא"ש והתרד' ג רש"י לעמון שני והרמב"ם בפ"ז מה"ב ד מרדי' והג"מ פ"ז ה רוקח ו כתבו מהר"ר ישראל שימן ק"ו ז ירושל' פ"ו דברכות ובתבו שם התוס' והרא"ש והרשב"א

עטרת זקנים

קסח * ובוצע משתיהן יחד כו' . ואם יש לאחר אלו כגון לחלק שלי' יעשה על השלימים ואי' יעשה על הפרוסה של חטין (מהרש"ל מורי בב"ח) :

נתיב חיים

במ"א סק"ב יבצע ב"ה על שתיהן כ"כ ר"ל החתיכות :

דגול מרבבה

*) נ"ע דהתוספות כתבו שם בהדיא דמיירי בפרוסות קטנות ועוד דלמא להכי נקט שם חטים משום דקאמר הכל מודים שמברך על הפרוסה ובהכל מין אחד צריך להניח פרוסה תוך השלימה וא"כ לפי מה דמסי' רב שלמן דגם בפרוס' של חטים מניח פרוסה וכו' שוב אפשר בלמת אין חילוק בין חיטין ובין הכל מין א' וא' נקי יותר ויש לייעב :

יד אפרים

מ"א ס"ק ב' אין לריך להניחו ר"ל דאע"ג דשיפון מין שעורים מ"מ כיון דלא כתיב בהדיא בקרא אינו מין זיין חביב ליה וכמו לקמן סעיף ד' לענין כוסמין ושעורים וכמ"ש לקמן ס"ק וא"ו וכ"ש בזה דשיפון שהוא מין שעורים לגבי חטים ממש :

חתם סופר

כשלא רצה ר' זירא לקבל חזר הוא ובצע וקי"ל :

סי' קס"ח במג"א ס"ק א' בפרוסות גדולות ג"ב לשון זה צ"ע הא כתבו התו' דפתיתין הם גדולים ופרוסה קטנה וכ"כ הדגול מרבבה אבל מכל מקום כוונתו מבואר דאי ס"ד דנקיה שהיא גדולה עדיף מקיבר שלימה קטנה א"כ הכי הוה ליה למימר אבל פתיתין נקיים ושלימים קיבר דברי הכל מברך על הפתיתין ופוטר את השלימה דהוי מודה מעין הפלוגתא שפי מהשתא דפליגי בפתיתין ומודו בפרוסה אלא ע"כ דלא אשכחן שום הודאה בנקיים דאפי' ב' מעלות לעול' שלימה עדיף : שם במחבר סעי' ב' יכול להחבר. נ"ב עיין חידושי פנים מאירות על זבחים דף ק"ה ע"ב ד"ה חיבורי אוכלים וכו' [מהגאון כ"ם] : שם במג"א ס"ק ב' שלא נזכר בגמ' . נ"ב עיין באבן העזר סמך יפה מהש"ם ותירוץ על קושי' מסי' רצ"ח :

שם ס"ק ד' נ"ב עיין תשובות ח"ם או"ח ס' מ"ו [שם נשאל ע"ד עונה של שבת שנשברה לכמה שברים אם מותר לתופרו בכמה קיסמין לקיים לבצוע על ב' ככרות בשבת וכו' אי איכא לחלק בין נפרם פרוסה אחת או כמה פרוסים וצריך כמה תפירות. ובתשובתו סיים בזה"ל אבל עכ"פ לתפור פרוסה בפרוסה ופרוסה עד שישלים לפת שלם לא מצינו ודומה להא דשבת דף צ"ו ע"ב אין אומריהבא גיסטרא וגיסטרא דיעו עיקר הדין מפוקפק הוא לפענ"ד ע"כ הבו דלא לוסיף עלה לדבק פרוסות הרבה אלא ישתדל להמציא לו לחם אחר שלם]: שם ס"ק ו' דכוסמין. נ"ב עמ"ש בס' פני יהושע בפסחים דף ל"ו ע"ב בתוס' ד"ה אוציא

(ג) לחברם . דבעינן לחם משנה ובחול אין נוהגין לחברם : וכשמחברים בשבת יזהר שלא ליקח עץ שהוא מוקצה מ"א עיין בתשובת פניה מאירות בזיעתו לזכמיס דף ק"ה ע"ב שדחק דברי רוקח ממ"ש הטו' בד"ה חיבור אוכלין וכו' ע"ש ועיין יד אהרן שמיישב : (ג) הנקיה . אפילו הקיבר גדול מהנקיה . כתב ב"י אפילו אמר הבונע דפת נקי אינו חביב עליו בעלה דעתו אבל כל אדם והמ"א הקשה עליו מסי' רי"א ע"ש והיד

לבושי שרד

סימן קסח ט"ז סק"א (°) וזהו פלוגתא. כוונתו לפרש הסיכה מוכח דאפי' בהתיכות גדולות וכו' והיינו משום דפלוגתייהו פלוגתא דת"ק ור"י ור"ש בבבא ממין שבעה ממין המוזכר כיולד שלימה ושלימה של גלוסקא ושלימה של בע"ש מברכין על הדגן שהוא ממין המוזכר בלד שלימה של גלוסקא ושלימה של בע"ש מברך על שלימה של גלוסקא: ואם כו'

הגר"א

פלוגתא דת"ק ור"י בבבא ע' רש"י ד"ה בתנאי ותוס' ד"ה בתנאי לתבתא ומר ברים דרבינא ס"ל כש"ד דפליגי אפי' בהיכו כהן: משתיהן יחד . כל

החטים והזמין כו' וכתב שם הר"ם תימה דמשמע הכא דכוסמין עם החטים כלאים זה בזה . ובמנחות אמרינן כוסמין מין חטים כו' וי"ל דהסיא לענין לגאת ידי מצה כו' ש"מ דיש חילוקים בזה ע"כ קאמר כאן שפיר דכוסמין אינן בכלל ז' לכל מילי כמו שעורין אבל כיון דמ"מ בקצת דברים הוה בכלל חטים כתב בסי' רי"ח דחשיב הוא לענין המוציא. וע' עוד סי' רי"ח בסופו : (ה) אם אינו מזהר מפת כו'. קיומא מזיל הכא דמקור הדבר מירושל' הוא שמביא כ"י לענין פת טמאה וטהורה ולמדו מזה לענין פס"ג וישראל דהוי ג"כ בדירה ביד הכותי וסיימו התוס' פ' כ"מ אבל ר"ש שהוא הסר מקולי לוה לסלק פס"ג כו' וזה ודאי שאין כח ביד הסר מקולי לחלוק על הירוש' אלא פשוט שהוא לא היה מדמה פס"ג לטמאה דנקט הירוש' זהיה סבור דלענין פס"ע עדיף טפי של ישראל ואין שם בדירה אלא דמ"מ לא היה הדבר ברור בעיני הסר מקולי ע"כ לוה לסלק פס"ע (°) להוליא נפשיה מספיק'. זהנה המרדכי פ' כ"מ כתב ג"כ כדברי התוס' אלא שהוסיף לפ' דהא דיש בדירה בפס"ע לדיעה הראשונה היינו אם אינו מזהר. וכב"י דמשמע אם מזהר חייב לברך על של ישראל אפי' קיבר ממילא היה ליוי הסר אפי' כאינו מזהר דהא כתב המרדכי אבל הסר כו' וע"כ ל"ל לדיעה ראשונ' דמה שנתנו הבדירה ביד הכותי לפי הירוש' בטמאה והטהורה היינו ג"כ באינו מזהר להשמר מפני הטמאה אבל במזהר יברך דוקא על הטהורה ולפ"ז קשיין דברי הש"ע שכתב באינו מזהר יש בדירה ובמזהר יסלק דזה דלא כמאן דלדיעה ראשונה במזהר יברך (°) דוקא על של ישראל (°) ולהסר בכ"מ יסלק ותו קשה דב"י הביא בשם ת"ה שהכין דברי (°) ראב"ד במרדכי דאפי' במזהר ואוכל לבדו ויש לפניו פס"ע נקי ושל ישראל קיבר דיש לו בדירה וזה הביא כאן בשמוך אח"ז במה שכתב ואם בע"ה מזהר כו' וזה פשוט דראב"ד לא ס"ל כהסר וא"כ איאך פסק תחלה כהסר ואח"כ פסק להקל באם מזהר ויש אלו אינו מזהר ובאמת גם דברי ת"ה הם תמוהים בלא"ה דהוא פסק דמלוה על המזהר לבוא על ש"ג נקיה והא בירוש' נותן הבדירה בזה לפי פירושו ותו דא"כ ל"ל דראב"ד פליג על מה שכ' המרדכי שכתב לעיל במזהר בוא דוקא על של ישראל והוא דוחק (°) אם אחוכל אלו אינו מזהר וגם ירוש' ס"ל כן אלא דהירוש' מיירי באינו מזהר. ומביא ראב"ד ראיה מירוש' לענין האורח שאינו מזהר (°) ממילא יש לו הבדירה לפי הירוש' וכאן דאינו מזהר אחוכל אלא המזהר חייב המזהר לבוא על מה שחביב לאורח דבשלמא אם אוכל לבדו יוכל לומר ניחא לי בשל ישראל קיבר טפי משא"כ בשתלוי בדעת אחרת. ולפ"ז (°) לא קשה קושי' הסיה דהא דפסק תחלה לסלק בהסר היינו באוכל לבדו ואז אינו מותר בפס"ע ואח"כ אינו מתיר אלא אם יש לו אורח שאינו מזהר ולא כת"ה שכ' דאורח דנקט ראב"ד לאו דוקא (°) אלא דעדיין קשה כיון שאסור למזהר לאכול פס"ע ממילא אין דעתו לאכול ממנה ואמה יסלקו והלא כבר פסק ת"ה מביאו רמ"א דאם אין דעתו לאכול ממין הסני אין לחוש לו כלל בשלמא על ת"ה ל"ק זה דהוא לשיטתו אזיל דס"ל דגם במזהר ואוכל לבד יש היתר אבל לפי מה שפירשתי קשה למה פסק במזהר שיסלק דהא גרע טפי מאין דעתו לאכול מגד הרשות ע"כ נלע"ד דיש כאן חסרון בס"ע וא"ל ואם הוא מזהר מפת ס"ע יברך דוקא על של ישראל אפי' הוא קיבר(°) וי"א שהוא מסלק כו' לפ"ז הכל ניחא דמביא דברי המרדכי כהוייתן וא"ל ממה שהוא פוסק אח"כ במזהר ואוכל אלו אינו מזהר דשם הוא היתר דוקא בשביל האורח וכפי פירושו לעיל לא כפי' ת"ה וראיה לזה מדזוכר בס"ע ואם בע"ה מזהר מפת ס"ג ושראל שאינו מזהר כו' דאלו ס"ל כת"ה לא הי' לו לכתוב הכי מילתא שישראל שאינו מזהר אוכל אלו להורות לנו דלאו דוקא הוא אע"פ שראב"ד זכרו מ"מ בעל הס"ע הי' לו להורות שיקבל דמילתא ולו' חידוש אלא ודאי כדפירשתי(°)גם מו"ח ז"ל פסק להלכה דאין המזהר צריך לסלק כלל ובלבוש הקשה וז"ל וא"ע לאמה פסק כאם בע"ה מזהר ואין אחר עמו שאינו מזהר שיסלק ולאמה לא יהא ג"כ הרשות בידו מן הטעם שהתיר גבי אם אחר שאינו מזהר אלא וכמ"ש ת"ה ואפשר שדעתו שכתיב אחר עמו אין מסלקו משום אותו אחר דודאי הנקיה חביבה עליו וצריך שתעלה הברכה עליו כו' אבל אם אין אחר עמו ואין רצונו לאכול ממנו טוב לסלקו ע"ל. ואין זה עולה יפה דבאין אחר קשה ממה נפשך אי יש לו הבדירה אז(°)מצוה להקדים בנקיה כמו שכ' בת"ה והביאו אחר זה תבף כאן בס"ע ואי אסור בנקיה אז הסילוק

* ח ואם שתיהן נקיות וזו לבנה יותר מזו מברך על ח הלבנה (ד) יותר :

ה * ט פת עכו"ם נקיה ופת קיבר של ישראל (ה) אם אינו נזהר מפת עכו"ם מברך על ט איזה מהם(ה) שירצה י ואם הוא נזהר מפת עכו"ם מסלק פת נקי של (ו) עכו"ם מעל השלחן עד לאחר ברכת המוציא כ ואם ב"ה אינו נזהר מפת עכו"ם י ואין דעתו לאכול כל הסעודה רק פת עכו"ם כי היא נקיה אבל בני ביתו אכלו מפת שאינו נקי של ישראל ושתי הלחם מונחים על השלחן צריך לבצוע על פת נקיה של עכו"ם הואיל והוא הבוצע ואין דעתו לאכול אלא מאותו פת ל ואם בעל הבית נזהר מפת עכו"ם וישראל שאינו נזהר בכך יא מיסב עמו על (ז) השלחן כיון דמצוה מוטלת על בעל הבית יב (°)יבצע מן היפה של עכו"ם וכיון שהותר לבצוע הותר לכל הסעודה : הגה ודוקא שחביב עליו אותו פת אבל אם אינו חביב עליו אפשר בלא איסור פת של עכו"ם אינו צריך להקדימו : (תרומת הדשן סימן נ"ב) :

ו פת הבאה בכיסנין מברך עליו בורא מיני מזונות ולאחריו ברכה כ מעין שלש ואם אבל ממנו שיעור שאחרים רגילים יג לקבוע (מ) עליו אע"פ שהוא לא שבע ממנו א] מברך עליו המוציא וברכת המזון פ ואם מתחלה היה בדעתו לאכול ממנו מעט וברך בורא מיני מזונות ואחר כתר דעתו ואפשר דנקי עדיף לברך עליו אפילו אינו חביב וע"ע : ח הלבנה יותר. ואם השניה גדולה מזו יש להסתפק: ט איזה מהם . ואם אחד מיסב אצלו (°) יבצע כל אחד על פת אחד עפ"ח מ"ש. והכ"ח כתב דבאינו מזהר יסלק פס"ג ובמזהר א"ל לסלק כדאיתא במרדכי בהדיא וכ"ד התו' עכ"ל .

(°) ובאגודה כתוב וז"ל מברך על אינו שרצה אם אינו מזהר וי"א אפי' מזהר ור"ש היה רגיל לסלק הפת לבנה ס"ג עכ"ל . משמע דוקא לפי שהיה מהר כיון (°) דאיכא פלוגתא היה מסלקו משא"כ באינו מזהר כיון דבירושלמי אי' בהדיא המרדכי פ' כ"מ דמברך על פת שלו דשתי מעלות יש לו וכן אם של ישראל פרוסה ונקי ושל גוי שלם וקיבר מברך ג"כ על של ישראל משום שיש לו ג"כ ב' מעלות אבל מ"מ ראה דמיית פרוסה בתוך שלימה לו אם יש לו אי אלו יעשה לו' על שלימה ואחד על הפרוסה וכבה"ג כ"ע מודים דמלוה לאכל ויש בה הידור מצו' ומכ"ש שראוי לעשות כן בזה שמוזכר אח"כ באם כ"ה אינו מזהר מפת של גוי וכני ביתו אוכלים פת כשר ופת גוי נקיה שיתן לו' מבני בית לברך על פת כשר והוא מברך על פת נקיה של גויים (מהרש"ל) אבל אם של ישראל פרוסה וקיבר ושל עכו"ם שלם ונקי מברך על של גוי הואיל ויש לו שתי מעלות ואם

אשל אברהם

א] מברך . ומקרוביה ואלעזרים לו קבע סעודתו עליהן יש להסתפק אי חייב בברכת המזון . ויראה שחייב לברך על פת אחר תחלה ה' ר"כ סי' כ' ועיין בספר פרח שושן :

חתם סופר

וכו' ע"ש ובק"ל : שם ס"ק י"ב ועיין ס"ח דעירובין.ב"ב דף פ"ב ע"ב במתני' ועיין פירש"י שם

לבושי שרד

מן הלד : ט"ז סק"ה (°) להוליא נפשיה מספיקא : דהא ג"כ מסופק שאת פת של גוי קיל מעומאה ומברך דוקא על פת של גוי לכן לוה לסלק : שם (°) דוקא של ישראל ואם כן א"ל לסלק : (°) ולהסר בכל מקום מסני' אפי' באינו מזהר : שם (°) דאב"ד במרדכי היינו מה שכתוב סוף הסעיף בעל הבית מזהר ואורח אינו מזהר וכו' ומפרש ת"ה דלאו דוקא שיש אורח אלא אפילו אוכל לבדו כי אין מילוק כלל בין לבדו ובין אם יש אורח : שם (°) כבר כתבנו ביו"ד . כלו' אע"כ ל"ל כתו שכתבנו ביו"ד דאז לא קשה קושית הסניה : שם (°) אם האוכל אלו . פי' אבל באוכל המזהר לבדו מברך דוקא על פת של ישראל כי הירושלמי שכתב הבדיהה מיירי באינו מזהר : שם (°) אחילה יש לו הבדיהה . פי' אם היה האורח אוכל לבדו היה לו הבדיהה לכן עתה שאוכל אלו המזהר חייב הבע"כ וכו' : שם (°) לא קשה קושית הסניה . היינו מה שכתב אחלה ותו קשה דב"י הבי' וכו' ועתה מיושב הס"ע לא ס"ל בפת ת"ה כלל : שם (°) אלא דעדיין קשה . ר"ל קושייתו הראשונה אלא לעיל כ' הקושית כב' לדיהיה דזם דלא כאלן לדיעה הראשונה וכו' ובאמת הקשה בלד מ' כיון שבבר פי' דבמזהר אסור לאכול אם אוכל לבד א"כ למה יסלק : שם (°) וי"א שהוא מסלק . היינו דעת הבר ומירי בין במזהר ובין באינו מזהר : שם (°) גם מו"ח פסק להלכה דאין המזהר צריך לסלק כלל כנ"ל :

ח כ"י מדברי התוס' ע תוספות והרא"ש והמרד' מהירושלמי שם י תוס' בשם ר"ת כ ת"ה ל מרדכי בפ"ב בשם ראבי"ה מהירו' מ ברכות מ"ב כ הרא"ש והרשב"א ס הרא"ש לדעת הרמב"ם

עשרת זקנים

* ואם שתיהן נקיות וזו לבנה יותר כו' . ואם אמר אותו שאינו לבן מכיב בו לא לייתיהו דבעלה דעתו אצל כל אדם . כ"י : * פת עכו"ם נקיה כו' . ואם של גוי פרוסה ונקי ושל ישראל שלימה וקיבר מברכין על של ישראל דשתי מעלות יש לו וכן אם של ישראל פרוסה ונקי ושל גוי שלם וקיבר מברך ג"כ על של ישראל משום שיש לו ג"כ ב' מעלות אבל מ"מ ראה דמיית פרוסה בתוך שלימה לו אם יש לו אי אלו יעשה לו' על שלימה ואחד על הפרוסה וכבה"ג כ"ע מודים דמלוה לאכל ויש בה הידור מצו' ומכ"ש שראוי לעשות כן בזה שמוזכר אח"כ באם כ"ה אינו מזהר מפת של גוי וכני ביתו אוכלים פת כשר ופת גוי נקיה שיתן לו' מבני בית לברך על פת כשר והוא מברך על פת נקיה של גויים (מהרש"ל) אבל אם של ישראל פרוסה וקיבר ושל עכו"ם שלם ונקי מברך על של גוי הואיל ויש לו שתי מעלות ואם

אשל אברהם

א] מברך . ומקרוביה ואלעזרים לו קבע סעודתו עליהן יש להסתפק אי חייב בברכת המזון . ויראה שחייב לברך על פת אחר תחלה ה' ר"כ סי' כ' ועיין בספר פרח שושן :

חתם סופר

וכו' ע"ש ובק"ל : שם ס"ק י"ב ועיין ס"ח דעירובין.ב"ב דף פ"ב ע"ב במתני' ועיין פירש"י שם

לבושי שרד

מן הלד : ט"ז סק"ה (°) להוליא נפשיה מספיקא : דהא ג"כ מסופק שאת פת של גוי קיל מעומאה ומברך דוקא על פת של גוי לכן לוה לסלק : שם (°) דוקא של ישראל ואם כן א"ל לסלק : (°) ולהסר בכל מקום מסני' אפי' באינו מזהר : שם (°) דאב"ד במרדכי היינו מה שכתוב סוף הסעיף בעל הבית מזהר ואורח אינו מזהר וכו' ומפרש ת"ה דלאו דוקא שיש אורח אלא אפילו אוכל לבדו כי אין חילוק כלל בין לבדו ובין אם יש אורח : שם (°) כבר כתבנו ביו"ד . כלו' אע"כ ל"ל כתו שכתבנו ביו"ד דאז לא קשה קושית הסניה : שם (°) אם האוכל אלו . פי' אבל באוכל המזהר לבדו מברך דוקא על פת של ישראל כי הירושלמי שכתב הבדיהה מיירי באינו מזהר : שם (°) אחילה יש לו הבדיהה . פי' אם היה האורח אוכל לבדו היה לו הבדיהה לכן עתה שאוכל אלו המזהר חייב הבע"כ וכו' : שם (°) לא קשה קושית הסניה . היינו מה שכתב אחלה ותו קשה דב"י הבי' וכו' ועתה מיושב הס"ע לא ס"ל בפת ת"ה כלל : שם (°) אלא דעדיין קשה . ר"ל קושייתו הראשונה אלא לעיל כ' הקושית כב' לדיהיה דזם דלא כאלן לדיעה הראשונה וכו' ובאמת הקשה בלד מ' כיון שבבר פי' דבמזהר אסור לאכול אם אוכל לבד א"כ למה יסלק : שם (°) וי"א שהוא מסלק . היינו דעת הבר ומירי בין במזהר ובין באינו מזהר : שם (°) גם מו"ח פסק להלכה דאין המזהר צריך לסלק כלל נ"ל :

(°) יבצע כל אחד ר"ל דבזה מודה הת"ת לתרש"ל שבעיה בס"ק דכיון המבדר על אחד שיראלה עוד שיבדר כל אחד על אחד . וראיה כוונתו בשני בעלי בתים ולבסי הבעיה אם אלו באורח כבר ב' בסי"ב דאף מהרש"ל אלו באורח עכ"ל : שם (°) ובאגודה . כת' אחת לחדר פסק המחבר : שם (°) דאיכא פלוגתא . אף על גב דבמבדר על פת אל ישראל יוצא בו דעבה ב' מ"מ יתבאו הרואים שהוא קובע הלבה כדיעה א' דבמזהר אין בדירה והוא לא רצה להבדיע בין דיעות אלו לכן סליק : שם (°) אפילו למחבר. כתב כן לחזק תירוצו על פסק המחבר מקושיות הב"ח וט"ז דבמחבר לחה לי מילוק ותתרך דכיון דבמה פוסקים ס"ל דירושלמי אף במזהר לכן יסלק כדי אלא יקבע הלבה ומ"ש : שם ומ"ש משמע . כלומר ואם כן עדיין קשה אהמחבר למה לא פסק לסלק רק במזהר : סק"י (°) ואם כן לכ"ע. לפי שבת המ"א בס"ק הקודם שהסילוק הוא מספק ואפי' באינו מזהר י"ל לסלק לכן ביאר המ"א דבאין ליכא שום ספק להצריך סילוק כמ"ש רמ"א ס"א : ס"ק י"ב (°) כלומר אם רוצה. הוקשה לו כיון דבעבה"ב מזהר אם כן אם יהיה דעתו אלא בזה שיהיה מותר לאוכלו והבילה היא שנוהגים בו מפני חיבוב תלוה לברך על הנקי : ש"ע ס"ח (°) יבצע מן היפה וכו'. עיין שו"ת כ"ח החדשות סימן ק"ז וגאונים בתרתי סימן א' וי"ח : מ"א ס"ק י"ג (°) שאחרים קובעים עליו. דמשמע כעין שקובעים סעודה גם בשר ודברים אחרים : שם (°) ואם בשר אינו אוכל בס"ע : שם (°) כשמלפתין עמו . שאינו רגילין אחרים לאכול ממנו כדי שבעה אע"כ מלפתין לא אחרינו בכל בעלה דעתו כיון שגם אחרים שביעין ממנו ע"י לפת אע"ה אם הוא שבע בלבד אלא לפת מברך המוציא :

באר היטב

אחרן מיישבו : (ד) יותר . ואם השניה גדולה מזו יש להסתפק מ"א : (ה) שירצה . ב' ט"ז ומ"א . אם של גוי פרוסה נקי ושל ישראל שלמה וקיבר מברכין על של ישראל דשתי מעלות יש לו.וכן אם של ישראל פרוס' נקי ושל גוי שלם וקיבר מברך ג"כ על של ישראל דיש לו ג"כ שתי מעלות ע' עטרת זקנים : (ו) כותי . ט"ז הגיה דל"ל ואם הוא מהר מפס"ג יברך דוקא על ישראל אפי' הוא קיבר וי"א שהוא מסלק וכו' ע"ש : (ז) השלחן. דאז אינו יכול לסלקו מפני האורח : (מ) עליו . כ"ל דאם הוא קבע סעודתו עליו אעפ"י שאכל עמו בשר ודברים אחרים ואלו אכלו לבדו לא הי' שבע ממנו אע"ה מברך המוציא וג' ברכות ואם אכלו לבדו

הגר"א

כאן ועמ"א : וכיון כו'. כמ"ש ביבמות פ"א מתוך שהותר כו' וברפ"ד דערובין כיון דעל של ומותר להתחילה לעשות כן כמ"ש אי פקח כו': ודוקא כו'. כמ"ש ס"א בסע"ב ובע"פ כי הוה מביאה לזה רופאת כו': ס"ו ולאחריו כו'. כמ"ש מ"ד א' כל כו' ושתוס' מ"א ב' ד"ה אלא כו' וכמ"ש ירושל' והביאו הוס' בסוכה ס"ו ב' ד"ה ולא כו' ורא"ש בברכות פ"ו סע"ז עש"ל : ואם אכל כו'. שם שאני התם כו': שאחרים כו'. שם ובר"י עדי כו': ואם מתחלה כו'. אלא אלא זה בזה כמ"ש ירושלמי והביאו הוס' פ"ב דסוכה ובר"א בפ"ו דברכות סע"ו התיבון הרי פחות מכזית כו' לשאר מינין לגרבה

ביאור

כנ"ל שהוא ממין המובחר וכ"ז איתא בירושלמי ג"כ: ס"ה פת כו'. ירושלמי והביאו הוס' וש"ם פת נקיה עמאה ופת קיבר טהורה ר' חייא בשם ר' אחא אומר על אינו שירלא יברך וכ' בתוס' וכ"ה לבה"ג וכ' המרדכי באינו מזהר מפת ס"ג ובמ"ג דירושלמי כ' הוס' ומרדכי וש"פ אבל הסר מקולי לוה לסלק ובראש"ש פסק בסברת הראשונה והמ"ע פ' כותיה בא"ה מזהר וס"ל הסר"ם ודאי היה מזהר ולכן לא היה עושה בהירושלמי ועמ"ל וש"ז : ואם כו' . ואין כו' צריך כו'. כמ"ש בס"ל בהגה"ה : ואם בע"ה נזהר כו'. דס"ל הירושלמי הנ"ל מיירי במזהר וש"ז יבצע כו' ר"ל דרשות כיון אם לא רוצה ויותר אכילה אמצעית

חכמת שלמה

סי' קס"ח סעיף ו' פת הבאה בכיסנין מברך עליו בורא מיני מזונות וכו' . נ"ב הנה ראיתי בפרי מגדים שנסתפק בדין פת הבאה בכיסנין אם אכל כדי שביעה אם חייב לברך עליו מן התורה או רק מדרבנן . והנה לכאורה יש לפשוט ספק זה מן הש"ס ס"ק דערכין דף ד' דקאמר שם הכל חייבין בזימון כהנים לוים וישראלים ופריך פשישא לא צריכא דקאכלו קדשים סד"א אמר רחמנא ואכלו אותם אשר כפר בהם והא כפרה היא קמ"ל ואכלת ושבעת אמר רחמנא והא איתנהו עכ"ל הש"ס וקשה הרי לחם לא מציגו בקרבן רק במנחות דבבשר לא שייך ברכת המזון ובע"כ לא משכחת לה דבותא זו

מחצית

מעלה מגד עצמו כמו מעלת גדול לא מגד דוקא הנקיות הוא חביב ולכן לא מהני מה שאין הנקי חביב לבוצע : (ס"ק ט) איזה כו' משמע דוקא לפי שהיה מהר מדלא כ' דברי הר"ם מיד כשכתב מברך על איזה שירלה אם אינו מזהר והר"ם הי' רגיל כו' משמע דקאי דוקא לדמיון ל' דהיינו מזהר : כיון דאיכא פלוגתא' כו' ר"ל דבירושלמי איתא פת נקי' עמאה ופת קיבר טהורה מברך על אינ' שירלה ומדמיים הפוסקים פת ישראל לפת טהורה ופת עובדי כוכבים לפת עמאה ולכן פסקו דפת עובדי כוכבים נקי ופת ישראל קיבר מברך על איזה שירלה אלא דסני דיעות שהביא הלבודה חולקים בפי' הירושלמי דדעה א' ס"ל דהירוש' מיירי באינו אוכל חולין על טהרת תרומה ולכן מברך על איזה שירלה ולכן אין ללמוד מפת עובדי כוכבים כ"א באינו מזהר מפת עובדי כוכבים דדעה שניה ס"ל דהירוש' מיירי אפי' אוכל חולין ע"ע תרומה וא"כ יל"פ מינה לפת עובדי כוכבים אפי' המזהר מברך על איזה שירלה ולכן באינו מזהר לא הי' הר"ם מצוה לסלק דהא"ג ליכא מאן דפליג ובודאי מותר לדעת הירושלמי לברך על איזה שירלה אלא בעמאה כו' אבל בפת דעובדי כוכבים דגרע מינייה : דהרב"ז לא רצה להורות כמותו ר"ל כדמשמע בת"ה אליבי דהר"ם וסמך הרב"ז על דברי אגודה דמשמע דהר"ם קאי דוקא על המזהר (מע"ג דהרב"ז בחיבורו לא הביא כלל דברי אגודה רק דברי ת"ה) אבל באינו מזהר א"כ לסלק דהוזכר בהדי' בירושלמי להתיר ולוכא מאן דפליג בזה וסברא הנ"ל לחלק בין עמאה לפת עובדי כוכבים לא ס"ל להרב"ז ודע דמ"ש לעיל בשם הב"ה דבמזהר א"ל לסלק הטעם דס"ל דבמזהר כיון דאין דעתו לאכול ממנו חייב לבוצע על של ישראל לעמה יהי' צריך להסירו וכמ"ש רמ"א בהג"ה בסעיף א' : (ס"ק י) ואין דעתו כו' ואע"כ ל"ל אפי' לדעת ת"ה שהוכא בס"ק שלפני זה דאפי' במזהר לוה הר"ם לסלק מ"מ כש"ג דאין דעתו כו' א"ל וכמ"ש רמ"א בהג"ה סעיף א' : (ס"ק יא) מיסב עמו דאז א"י לסלקו מפני האורח ז"ל הלבוש דאותו אחר רוצה לאכלו וצריך שתעלה גם הברכה עליו לפיכך מותר לבצוע"ב כו' ולפ"ז אם האורח גדול שב' מ"א בס"ק ל"ב בשם הל"ח בדמזמן הזה יכול ליתן לבצוע להאורח א"כ ליתא להך דיני ואפשר בזמן הזה אפי' אין האורח גדול כיון דהמנהג שכ"א מברך המוצי' לעצמו ואין יוצאים בברכת בעה"ב א"כ ליתא לטעם הלבוש ולית' להאי דינא אך לא ידעתי טעם להמנהג : (ס"ק יג) לקבוע עליו כ"ל דאם הוא קבע כו' הל' הוא קבע לאו דוק' דהא לאו בדידיה תלי' אלא כל שאחרים קובעים כמ"ש בש"ע וגמ' אלא משום סיפא נקט האי ליתני : וכ"מ

שערי תשובה

על הפרוסה בוצע מן הפרוסה ע"ש : (ה) שירצה עבה"ש ועיין בתשובת גאוני בתראי סי' ו' על מ"ש הגאון בעל תוי"ט ובתשובת ב"ח החדשות השיב לו ב"ח ע"ש : (ח) עכיו עבה"ש וגם בבר"י פקפק בדין זה

ביאור

כנ"ל שהוא ממין המובחר וכ"ז איתא בירושלמי ג"כ: ס"ה פת כו'. ירושלמי והביאו הוס' וש"ם פת נקיה עמאה ופת קיבר טהורה ר' חייא בשם ר' אחא אומר על אינו שירלה יברך וכ' בתוס' וכ"ה לבה"ג וכ' המרדכי באינו מזהר מפת ס"ג ובמ"ג דירושלמי כ' הוס' ומרדכי וש"פ אבל הסר מקולי לוה לסלק והרא"ש פסק בסברת הראשונה והמ"ע פ' כותיה בא"ה מזהר וס"ל הסר"ם ודאי היה מזהר ולכן לא היה עושה בהירושלמי ועמ"ל וש"ז : ואם כו' . ואין כו' צריך כו'. כמ"ש בס"ל בהגה"ה : ואם בע"ה נזהר כו'. דס"ל הירושלמי הנ"ל מיירי במזהר וש"ז יבצע כו' ר"ל דרשות כיון אם לא רוצה ויותר אכילה אמצעית

חכמת שלמה

סי' קס"ח סעיף ו' פת הבאה בכיסנין מברך עליו בורא מיני מזונות וכו' . נ"ב הנה ראיתי בפרי מגדים שנסתפק בדין פת הבאה בכיסנין אם אכל כדי שביעה אם חייב לברך עליו מן התורה או רק מדרבנן . והנה לכאורה יש לפשוט ספק זה מן הש"ס ס"ק דערכין דף ד' דקאמר שם הכל חייבין בזימון כהנים לוים וישראלים ופריך פשישא לא צריכא דקאכלו קדשים סד"א אמר רחמנא ואכלו אותם אשר כפר בהם והא כפרה היא קמ"ל ואכלת ושבעת אמר רחמנא והא איתנהו עכ"ל הש"ס וקשה הרי לחם לא מציגו בקרבן רק במנחות דבבשר לא שייך ברכת המזון ובע"כ לא משכחת לה דבותא זו

מחצית

מעלה מגד עצמו כמו מעלת גדול לא מגד דוקא הנקיות הוא חביב ולכן לא מהני מה שאין הנקי חביב לבוצע : (ס"ק ט) איזה כו' משמע דוקא לפי שהיה מהר מדלא כ' דברי הר"ם מיד כשכתב מברך על איזה שירלה אם אינו מזהר והר"ם הי' רגיל כו' משמע דקאי דוקא לדמיון ל' דהיינו מזהר : כיון דאיכא פלוגתא' כו' ר"ל דבירושלמי איתא פת נקי' עמאה ופת קיבר טהורה מברך על אינ' שירלה ומדמיים הפוסקים פת ישראל לפת טהורה ופת עובדי כוכבים לפת עמאה ולכן פסקו דפת עובדי כוכבים נקי ופת ישראל קיבר מברך על איזה שירלה אלא דסני דיעות שהביא הלבודה חולקים בפי' הירושלמי דדעה א' ס"ל דהירוש' מיירי באינו אוכל חולין על טהרת תרומה ולכן מברך על איזה שירלה ולכן אין ללמוד מפת עובדי כוכבים כ"א באינו מזהר מפת עובדי כוכבים כ"א ודעה שניה ס"ל דהירוש' מיירי אפי' אוכל חולין ע"ע תרומה וא"כ יל"פ מינה לפת עובדי כוכבים אפי' המזהר מברך על איזה שירלה ולכן באינו מזהר לא הי' הר"ם מצוה לסלק דהא"ג ליכא מאן דפליג ובודאי מותר לדעת הירושלמי לברך על איזה שירלה אלא בעמאה כו' אבל בפת דעובדי כוכבים דגרע מינייה : דהרב"ז לא רצה להורות כמותו ר"ל כדמשמע בת"ה אליבי דהר"ם וסמך הרב"ז על דברי אגודה דמשמע דהר"ם קאי דוקא על המזהר (מע"ג דהרב"ז בחיבורו לא הביא כלל דברי אגודה רק דברי ת"ה) אבל באינו מזהר א"כ לסלק דהוזכר בהדי' בירושלמי להתיר ולוכא מאן דפליג בזה וסברא הנ"ל לחלק בין עמאה לפת עובדי כוכבים לא ס"ל להרב"ז ודע דמ"ש לעיל בשם הב"ה דבמזהר א"ל לסלק הטעם דס"ל דבמזהר כיון דאין דעתו לאכול ממנו חייב לבוצע על של ישראל לעמה יהי' צריך להסירו וכמ"ש רמ"א בהג"ה בסעיף א' : (ס"ק י) ואין דעתו כו' ואע"כ ל"ל אפי' לדעת ת"ה שהוכא בס"ק שלפני זה דאפי' במזהר לוה הר"ם לסלק מ"מ כש"ג דאין דעתו כו' א"ל וכמ"ש רמ"א בהג"ה סעיף א' : (ס"ק יא) מיסב עמו דאז א"י לסלקו מפני האורח ז"ל הלבוש דאותו אחר רוצה לאכלו וצריך שתעלה גם הברכה עליו לפיכך מותר לבצוע"ב כו' ולפ"ז אם האורח גדול שב' מ"א בס"ק ל"ב בשם הל"ח בדמזמן הזה יכול ליתן לבצוע להאורח א"כ ליתא להך דיני ואפשר בזמן הזה אפי' אין האורח גדול כיון דהמנהג שכ"א מברך המוצי' לעצמו ואין יוצאים בברכת בעה"ב א"כ ליתא לטעם הלבוש ולית' להאי דינא אך לא ידעתי טעם להמנהג : (ס"ק יג) לקבוע עליו כ"ל דאם הוא קבע כו' הל' הוא קבע לאו דוק' דהא לאו בדידיה תלי' אלא כל שאחרים קובעים כמ"ש בש"ע וגמ' אלא משום סיפא נקט האי ליתני : וכ"מ

הגהות רעק"א

סי' קס"ח סעיף ו' ואם אכל ממנו שעור שאחרים. תמה"ם כן מביא בספרו תוס' יוה"כ דע"ע ע"כ בתוס' ד"ה מיני תרגימת וכו' כתב דהוא שעור פרס שהוא שעור עבודה לענין עירוב ג' לו ד' בילים ע' לקמן סי' שס"ח סי"ז וכ"כ בשו"ת פרח שושן סי' ד' ובנו המלך סי' ל"ו לא ס"ל כן : באבן העזר בד"ה נתגרה מזה עוד . בסוף הדבור לכן מברך אחריו ג' ברכות והמוציא וזה ברור. עדיין אינו מספיק דאם נתלש נמור כיון דהוא שבע ממנו מייב בבהמ"ז הה"ת. ל"כ אף בפת הבב"כ אמתי אינו מברך בה"ג בהמ"ז. הא הוא לחם נמור למנה ולחלה אע"כ ל"ל לו דגם בלחם נמור הה שאייבב אורה ואכלת ושבעת היינו הה שאחרים רגילים לבצוע. לו דל"ל מה"ת יוצאים בברכה מעין ג' דאין מינין ברכות

השקל

הלשון בגמ' כל שאחרי' קובעים עליו ור"ל דהא פי' קובעים עליו הוא שהוא שיעור שביעה ולכך קובעי' עליו א"כ למה נקט ל' קובעים הל"ל כל שאחרים רגילים לבצוע ממנו אע"כ דאי הוי אמר הכי הוי משמע דל"ל שבעים מן הפת בבשים לבד ובאמת אפי' אינן שבעים ממנו לבד כ"א ע"י הדבר שמלפתים אלא עמו מיקרי קבע וכן נקט ל' שקובעים עליו דיש לפרשו שבעים ע"י ירוף מה שמלפתים אלא שהקביעות העיקרי הוא הפת בשני : ואם אכלו לבדו ולא אכל עמו עניני לפתן . בעי' ג"כ שאחרים (דהא לאו בדידי' תלי' כנ"ל)כו' דאם נשער כו' בשלמי אי אכל עמו לפתן לא א"ל לשער דהא חזי' דהוא שבע ממנו ומסתמא גם אחרים היה שבעים ממנו אם היה אוכלים עם היה שיעור לפתן כזה מה שאין כן כשאכלו לבדו דצריך לשער אם היו אחרים אוכלים עמו ליפתן אם היו שבעי' ועי' אכתבו לא נדע שיעור הפת דהא לפי ריבוי הלפתן ממעט באכילת פת ואם ימעט בלפתן ירבו בפת א"כ לא ידעינו שיעור הלפתן ושיעור הפת : ועפ"ח דעירובין דפ"ב דתנן הא דבעי' שיעור מזון ב' סעודות לערובי תחומין כמה הוא שיעור' רמ"א מזונו לחול אבל לא לשבת ר' יודא אומר לשב' ולא לחול וזה וזה מתבוונים להקל ר"י סבר דבשבת שיעור סעוד' קטנה מבחול כיון דצריך לאכול ג' סעודות ממעט באכילת כל סעוד' ור"מ סבר אדרבא בשבת אוכל יותר דרוחה לבשמ' שביח ובשבת בשים תבשילים וס"ל דהפת שוה בשבת כמו בחול אלא דהתבשיל מה שמלפת עם הפת הוא בשבת יותר מתוק לבשים ועי"ז אוכל פת יותר בשבת א"כ איך אפשר לשער לר"י בסעודת שבת הא אין בעינן למידע השיעור ש' הפת לבד והא בשבת אוכל עמו לפתן ותבשיל וא"כ לפי ריבוי לא מיעוט התבשילין הלפתן יתרבה ויתמעט אכילת הפת איך נשער פת מזון שני סעודות לערובו והיינו אם היה מלפת עמו היה מספיק לשני סעודות כיון דלא ידעינן שיעור הלפתן אע"כ ל"ל דמשערינן הלפתן בדרך רוב בני אדם מה שדרכן לאכול ברוב סעודות שיעור כמות הלפתן וא"כ ה"ה הכא:ואם הוא שבע ממנו וגם אחרים כו' מבדך המוציא כו' ר"ל דהא הביא הרא"י בשם הראב"ד דבני בתים הוא קובע עליו אפי' אין אחרים קובעים עליו ואע"ג דלא קיימא לן כוותיה אלא דוק' כל שאחרים קובעים עליו מ"מ כה"ג כיון שאם היו אחרים שבעים ממנו אם היו מלפתים עמו הניח מ"א בל"ע אם יברך המוצי' לכן בעירוב דהוא שבע ממנו לבדו דאיכ' נמי דעת הראב"ד פשיט' ליה למ"א דמבדך המוציא ושיעור שאחרים קובעים עניו ראיתי בספר כפות תמרים בסכה וכ"כ באחרונים שהוא שיעור ג' לו ד' בילים והיינו משום דמבואר לקמן סי' שס"ח פלוגת' דלא כאלן דלדיעה הראשונה וכו' ובעצמו הקשה בלד מ' כיון שבבר פי' דבמזהר אסור לאכול אם אוכל לבד א"כ למה יסלק : שם (°) אם אחר . היינו דעת הבר ומירי בין במזהר ובין באינו מזהר : שם (°) גם מו"ח פסק להלכה דאין המזהר צריך לסלק כלל נ"ל :

באר הגולה

מ כ"י מדברי התוס' ע תוספות והרא"ש והמרד' מהירושלמי שם י תוס' בשם ר"ת כ ת"ה ל מרדכי בפ"ב בשם ראבי"ה מהירו' מ ברכות מ"ב כ הרא"ש והרשב"א ס הרא"ש לדעת הרמב"ם

עשרת זקנים

* ואם שתיהן נקיות וזו לבנה

אכלו לבדו מברך המוציא כיון שנתנו ממנו כנ"ל : יד יברך עליו כ"ה . משמע אף על גב דנמלך באמצע לאכול יותר מ"ל לברך המוציא דהא לית ביה שיעורא כמותר וכ"כ רש"ך מ"א קס"ג ופשוט דאם לאחר שאכל מעט נמלך לאכול עוד כשיעור קביעות צריך ליטול ולברך המוציא : טו י"מ פת בעשו כמין כיסים כו'. ולפ"נ דמוליתא עיקר ואין מכוונין לאכול העיסה (°) מ"מ מין דגן חשוב ולכך מברך במ"מ כמ"ש סימן ר"מ ס"ג (של"ה) וכ"ל ☜ שאם אינו אוכל העיסה רק הפירות שנפיים מברך על הפירות וכמ"ש סי' קע"ז ס"א ע"ש : טז שעירב בה דבש. ק' דהרמב"ם בעצמו פסק פ"ו מהמן מצה שלשה במי פירות יולא בה י"מ בפסח ובגמרא משמע קצת דאם מקרי לחם לענין מצה ה"ה לענין המוציא וכ"מ ברמב"ם פ"ו דין ז' ע"ש ובברכות דף ל"ז עמ"ש סי' קל"ו. ועי"ק דאם כן יאכל בפסח ולא יצטרך לברך ב"ה ולא משמע כן בסי' קפ"ח ואפשר לומר דהרמב"ם דוקא נקט כאן דבש שמן ומלב דמברך במ"מ דגם להרמב"ם אין יולא בו י"מ בפסח דהוי מצה עשירה אבל בשאר מי פירות אה"כ דמברך המוציא וכ"ה דלא מפקי להו מידי פת ולפ"ז יין הוי כדבש כמ"ש שם ועי"ל דהכא מיירי שאין בה מים כלל שכתב שלשה בדבש (°) או שעירב בה תבלין ואפאה שלשה כולה בדבש אבל אם מעט מים כמ"ש הרמ"א שם ול"ע על הרב"י שעיקר ל' הרמב"ם פ"ה וכתב שעירב בה דבש וכו' ודברי רמ"א עיקר: יז וכוסמין שנקרא רעסלין: יח שאכל אלו כו'. דספק דר בנן הוא ונקטי' להקל (ב"י) וכתב הב"ח ותימה הלא אם אינו מברך ברכה הראוי לו אין כך וכ"כ איכא חומרא ולכן נראה עיקר דכל הני כעין יבשין אפילו אינ בהו תבלין או דבש לא יאכלם אלא חוץ הסעודה אא"כ הדבש הוא הרוב מיהו מלתא דנש נזה יש חולקין לכן אין לאכלו אא"כ הדבש והתבלין הם מר וכין מהקמה וה"ה קרעפלין שממולאין או הוזי"ן בלאזי"ן לכ"ע יש להם דין כסנין עכ"ל. ודוקא כשנילושו ההוזי"ן בלאזי"ן הכרת הטעם אבל מ"ש תחלה מלד המילוי וכן מ"ש אח"כ וי"מ וכו' לא פליגי דאל"כ הי' לו לכתוב דכל זה הוא פת גמור וכ"ש אם חולק על כל מה שזכר הש"ע אלא ודאי כמ"ש ומו"ח ז"ל הביא בשם ספר כת"י קדמון שדעתו לענין פת כיסנין דאם קבע מברך עליו המוציא מו"ח ז"ל כותב דקרעפלי"ך של פורים הוי כיסנין והעיקר תלוי בלישה אם נילוש ברוב דבש ומעט מים הוי כיסנין : (ח) כעביס יבשים.פי' ערוכות יפה כגלוסקאות נאות (°) כפרש"י בכ"מ דף ל"ע. ומ"ש וכוסמין לאותן כו' היינו הקיבלי"ך שעושין בשעודו' לתיאכזולא כדי להשביע וכ"ל לענין כסנין שהם מחמ' המילוי שזכרנו בסמוך אפי' אם ניקח המילוי ממנו ונשאר הבלק לבד הוי עדיין דין כיסנין עליו ומ"ה קראוהו פת הבאה בכיסנין ולא שתם פת כסנין והטעם דאנו הולכין

באר הגולה

ם שם ורבי יונה פ כו' ר"י והערוך והעור ורשב"ם ל' רמב"ם בפ"ה מה"ב ק וכן דקד' כ"י מדברייו ר ערוך בשם רב

עטרת זקנים

שניהם נקייס לו שניהם של קיבר ושל ישראל פרוסה ושל עכו"ם שלם מברך על לחיו שירלה הוחיל ושוין הן במעלות (ע"ן) וכ"ל דלו מניח פרוסה בתוך שליחה לו אם יש אללו אחר נכון לחלי כמכר לעיל . ובמרד' משמע שבר"ם מקולי לוה לסלק מן הסלחן את הפת הנקי מן הגוי עד לאחר המוליא אפי' מי שאינו מהר מפת של גויס : * פת הבאה כו' אלא אי"כ יש בהם

רבושי שרד

ס"ע סעיף ז' (°) בעביס יבשים . כך שנם בערבי ובלשון ספרד נקרא בוסקיניי"ם והם בלישתן ואפייתם נעשים יבשים עד שנפרכים ואין זה נקרא אוכל אלא כוסס ואין דרכם לאכול אזה הרבה לכן אין לו דין פת : ש"ז סק"ו (°) ע"י תערובת מעט דבש כנ"ל : שם (°) כדברי כולם ובין כיסיס וכו' כנ"ל : סק"ז (°) מעטם העיסה הוא דוקא כנ"ל : סק"ח (°) כפירש"י בכ"מ דף ל"ח נ"ל : מ"א סקט"ו (°) מ"מ מין דגן חשוב ולכך מברך במ"מ כמ"ש סי' ר"ח סכ"ג (של"ה) וכ"ל שאם אינו נ"ל : ס"ק ש"ז (°) או שעירב בה תבלין ואפאה שלשה כולה בדבש

יד אפרים

במ"א סקט"ו שם אינו אוכל כו' כנ"ל:במ"ז סק"ו ע"י תערובות מעט דבש כל שניכר כו' יש להקל כדברי כולם ובין כיסיס כו' או תבלין בין הנקרחות כישקוניי"ם יש להם דין כו' כנ"ל :

הגהות רעק"א

ותוריתה. ע' בב"י סי' ר' ובמג"א סס א"כ בספק פת הבאה בכיסנין הוי רק ספק דרבנן ועיין : סעיף ז שלכל אלו הדברים נותנים . ק' לו אמתי לא כ' דאכלם חוץ הסעודה בהכיח דלקמן סימן י"ג :מג"א סש"ז לענין מנה ס"ה לענין . לק"מ דדוקא מה דלא הוי לחם כלל לענין המוליא כגון אורז לא הוי לחם לענין מצה אבל פת הבב"ל דבקבע עלה מברך המוליי הוי לחם גמור ויולא ידי מצה וכדאיתא ברכות ל"ה. אא"כ דאיתא דזה נכלל בדברי אבן העזר ד"ה דהשתא :

חתם סופר

וע"ש דף כ"ח ע"א : שם ס"ק ט"ו סי' ר"ח סעיף ב' נ' כצ"ל: שם ס"ק ט"ז סי' קצ"ו.נ"ב תע"א ס"ק ח' : באו"ד בסי' קס"ח נ"ב

באר

בעי' שיאכל כ"כ שאחרים רגילים לשבוע ממנו לבדו ואם הוא שבע ממנו ונם אחרים רגילין לשבוע ממנו כשמלפפין ממנו דבר אפי' אכלו לבדו מברך המוציא כיון שנתנו ממנו אם כ"ל נמלך כו' אע"נ דנמלך כו' אע"ל לברך המוציא אם ס"ל כ"ל כיון דאל"ל המוציא אבל עכ"פ נ"ל נורא מ"מ כיון דנמלך וע"ל סי' ר"ו במ"א סס"ק ז' : לריך ליטול ולברך עכ"י ולברך המוצי' כ"כ מ"א לעיל סי' קנ"ח ס"ק כ' דלא כסל"ה ע"ש : (ס"ק טו) י"מ פת כו' מ"מ מין דגן כו' כנ"ל . כמ"ש סי' ר"ח סעיף ב' וסעיף ג' כנ"ל : ואם אינו אוכל העיסה רק הפירות כו' וכמ"ש סי' קע"ז דאוכל פירות תוך הסעודה בלי פת לריכים ברכה לפניהם ואם אוכל העיסה לבדה בלי פירות כ' ט"ז דמברך בורא מ"מ דאזלי' בתר שעת אפיה דבשע' אפיה היה ממונ' עם פירות והיה פת הבא בכסנין : (ס"ק טז) שעירב כו' קשה דהרמב"ם כו' כוונתו דהרב"י שינה לשון הרמב"ם ע"פ פירושו של הרב"י בדברי הרמב"ם ולפי' הרב"י ניתא מדברי רמב"ם נופל' מוכח כן : ובגמ' משמע קצת דיינו דף ל"ז שהביא מ"א אח"ז אמר ר"י הביל' אי אית ביה פרוריס בזית מברך עליו המוציא ואי ליכ' פרוריס בזית מברך במ"מ ופריך לקט מבלס(פי' התוספות מכל ה' מינים דגן) בזית ואכלן אם חמץ הוא חייב כרת ואי מצה הוא יולא י"ח בפסח מוכח דאפי' ליכ' בכל פירור בזית מכל מקום מיקרי לחם דהא קתני לקט מבלס כו' משמע דא' לבד אינו בזית וס"ל להש"ס כיון דמקרי לחם לענין מצה דיולא בה ה"ה דנקרא לחם לברך עליו המוציא וקשי' לר"י ע"ש הרי דש"ס דימה ברכת המוציא למצה בגיל פסח אף ד ס לדחות דלא מדמהו כ"א לענין כמות ושיעור אם נקרא שיעור בזית לענין מצה ה"ה לענין מוציא אבל אי הוי לחם לענין מצה שיהיה נקרא גם לחם לענין מוציא ליכ' למשמע מיניה מ"מ קצת משמעות איכא : וכ"מ בהרמב"ם פ"ו ד"ז שכתב וז"ל אין אדם יוצ' באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון כו' זה הכלל כל שמברכין עליו במ"ז יולא בו ידי חובתו וכל שאין כו' עכ"ל ובמ"ז וברכת המוציא הד דינא א"ל מ"מ יש לדחות קצת דוקא לענין אכילת איסור דיוהם שוה ולא לענין מה שנקרא לחם מ"מ קצת משמע כן דהא כללא כייל : ועי"ק דא"כ יאכל כו' ולא משמע כן בסי' קפ"ח דקי"ל דאם שכח ביום טוב בבהמ"ז יעל' ויבא לריך לחזור ולברך בהמ"ז משא"כ בר"ה דבר"ח אי בעי לא אכל פת משא"כ שבת וי"ט דלא סגי דלא אכיל פת : והקשה הר"ן הביאו מ"א לקמן סי' קפ"ח האמרי' דדוק' ליל א' של פסח חובה לאכול מצה ולא בשאר הימים ותי' הר"ן דבגיל א' כדי לגאת י"ח מצה נ"ל מצה עני' משא"כ בשאר לילי וימי הפסח רשאין לאכול מצה עשיר' והא מצה עשירה היינו שעירב בעיסה מי פירות וא"ל לדברי הרב"י דהכא הנא במצה עשירה אינו מברך המוציא ובהמ"ז וא"כ אינ' אמרי' דבי"ט לא סגי דלא אכיל פת ומה"ט בשבת יעלה ויבא נ"ל ולברך הא אי בעי אכיל מצה עשירה דלא הוי פת : וא"ל דהרמב"ם דוק' כו' אינו יולא בו י"ח בפסח ולא אמר הרמב"ם בפ"ז דאם שכח מי פירות יולא בה ר"ל שאר פירות חוץ מד' דברים כמ"ש הש"ס : יין הוי כדבש כמ"ש ברמב"ם בהל' חמץ : ועי"ל דהכא כו' שכ' שלשה כולה בדבש משמע כנ"ל : אבל אם מיירי ר"ל בפ"ז מהל' חמץ שכתב הרמב"ם שלשה במי פירות דיולא מיירי שיש בה מעט מים ע"כ בלא"ה מיירי שיש בה מעט מים כמ"ש ה"ה שם דאל"כ הלא אינו בא לידי חימוץ וקי"ל

שערי תשובה

שכ' שאם אכל בשר עמו פו' דלמעשה צ"ע כיון שלבדו לא היה שבע ממנו ע"ש : (ע) תחלה . עבה"ט וע' בר"י שכתב שמו"ה כתב בשם ספר כת"י קדמון שדעתו לענין פת כיסנין דאם קבע מברך עליו המוציא וג' ברכות סעודת שבת קובע כמו שקובע' למעשר ומהר"י חאגיז בספר ע"ח על משניות פ"ד דמעשרות נסתפק אך בנינת ורדים כלל ב' סי' י"א כ' בסשיטות שאין חילוק שבת לחול והסכים עמו בבר"י וכתב שכן עמא דבר : (י) דבש עבה"ט ועיין באבן העזר שהאריך וכתב כמה פרטי דינין לענין זה וע' בש"ת

חכמת

דק במנחות והרי במנחות יש שמן בהם ואין יוצאין בהם ידי מצה וממילא אין בהם חיוב ברכת המזון כלל והיאך קאמר שחייבין בזימון ובע"כ מיירי באכל שיעור שביעה דרך שביעת סעודה ועקה קאמר ואכלת ושבעת אמר רחמנא והא איתנהו א"כ משמע דשייך בזה ברכת המזון מן התורה. ואין לומר דמיירי בחלות תודה דיוצאין בהם ידי מצה ולא הוי מצה עשירה וממילא חייבין בברכת המזון זה אינו דבתודה לא שייך לומר ואכלו אותם אשר כפר בהם דאינו לכפרה . אך לפ"ז גם הראיה שלנו ליתא דא"כ לא משכחת לה במנחה שיהיה לכפרה רק במנחת חוטא שהיא לכפרה ובמנחת חוטא אין בו שמן ולא הוי פת הבאה בכיסנין אך בהיות כן יש להוכיח להיסוד מזה דכל ברכת המזון בפת הבאה בכיסנין הוי רק דרבנן דאל"כ קשה מי הכריחו להש"ס לפרש הטעם דהוי ס"ד דשטורי מכח דהא כפרה הוא דא"כ לא יהיה הרבותא רק במנחת חוטא לבד גם צריכין אנו לחדש סברא הדשה דמה דהוי כפרה לא שייך בו ברכה דזה הוי נגד הסברא [הן אמת דיש כו' דמזה יהיה ראיה לדעת הסוברים דהיכא דאוכל דבר באונס אינו מברך עליו ולכך ה"נ הוי ס"ד כיון דהכהנים מחוייבין לאכול אותה ואנסו רחמנא בכך והוא לא היה הפץ לאכול רק שהתורה הכריחתו לאכול לכך הוי ס"ד דלא שייך ביה ברכה לכך קמ"ל כיון דכתיב ואכלת ושבעת ואיתנהו ולפי המסקנא יהיה ראיה להיסוד דאוכל באונס מברך עליו ואכ"מ להאריך] עכ"פ קשה למה ליה להש"ס

מחצית

כן ממילא סעודה א' לרש"י ג' ביצים ולרמב"ם ד' ביצים וכיון דהוא שיעור סעודה לכל חד כדא"ל מיקרי קובעים עליו : (ס"ק יד) יברך כו' אע"נ דנמלך כו' א"ל לברך המוציא אם ס"ל נמלך ממנו א"כ היה דא"ל המוציא אבל עכ"פ נ"ל נורא מ"מ כיון דנמלך וע"ל סי' ר"ו במ"א סס"ק ז' : לריך ליטול ולברך עכ"י ולברך המוצי' כ"כ מ"א לעיל סי' קנ"ח ס"ק כ' דלא כסל"ה ע"ש : (ס"ק טו) י"מ פת כו' מ"מ מין דגן כו' כנ"ל . כמ"ש סי' ר"ח סעיף ב' וסעיף ג' כנ"ל : ואם אינו אוכל העיסה רק הפירות כו' וכמ"ש סי' קע"ז דאוכל פירות תוך הסעודה בלי פת לריכים ברכה לפניהם ואם אוכל העיסה לבדה בלי פירות כ' ט"ז דמברך בורא מ"מ דאזלי' בתר שעת אפיה דבשע' אפיה היה ממונ' עם פירות והיה פת הבא בכסנין : (ס"ק טז) שעירב כו' קשה דהרמב"ם כו' כוונתו דהרב"י שינה לשון הרמב"ם ע"פ פירושו של הרב"י בדברי הרמב"ם ולפי' הרב"י ניתא מדברי רמב"ם נופל' מוכח כן : ובגמ' משמע קצת דיינו דף ל"ז שהביא מ"א אח"ז אמר ר"י הביל' אי אית ביה פרוריס בזית מברך עליו המוציא ואי ליכ' פרוריס בזית מברך במ"מ ופריך לקט מבלס(פי' התוספות מכל ה' מינים דגן) בזית ואכלן אם חמץ הוא חייב כרת ואי מצה הוא יולא י"ח בפסח מוכח דאפי' ליכ' בכל פירור בזית מכל מקום מיקרי לחם דהא קתני לקט מבלס כו' משמע דא' לבד אינו בזית וס"ל להש"ס כיון דמקרי לחם לענין מצה דיולא בה ה"ה דנקרא לחם לברך עליו המוציא וקשי' לר"י ע"ש הרי דש"ס דימה ברכת המוציא למצה בגיל פסח אף ד ס לדחות דלא מדמהו כ"א לענין כמות ושיעור אם נקרא שיעור בזית לענין מצה ה"ה לענין מוציא אבל אי הוי לחם לענין מצה שיהיה נקרא גם לחם לענין מוציא ליכ' למשמע מיניה מ"מ קצת משמעות איכא : וכ"מ בהרמב"ם פ"ו ד"ז שכתב וז"ל אין אדם יוצ' באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון כו' זה הכלל כל שמברכין עליו במ"ז יולא בו ידי חובתו וכל שאין כו' עכ"ל ובמ"ז וברכת המוציא הד דינא א"ל מ"מ יש לדחות קצת דוקא לענין אכילת איסור דיוהם שוה ולא לענין מה שנקרא לחם מ"מ קצת משמע כן דהא כללא כייל : ועי"ק דא"כ יאכל כו' ולא משמע כן בסי' קפ"ח דקי"ל דאם שכח ביום טוב בבהמ"ז יעל' ויבא לריך לחזור ולברך בהמ"ז משא"כ בר"ה דבר"ח אי בעי לא אכל פת משא"כ שבת וי"ט דלא סגי דלא אכיל פת : והקשה הר"ן הביאו מ"א לקמן סי' קפ"ח האמרי' דדוק' ליל א' של פסח חובה לאכול מצה ולא בשאר הימים ותי' הר"ן דבגיל א' כדי לגאת י"ח מצה נ"ל מצה עני' משא"כ בשאר לילי וימי הפסח רשאין לאכול מצה עשיר' והא מצה עשירה היינו שעירב בעיסה מי פירות וא"ל לדברי הרב"י דהכא הנא במצה עשירה אינו מברך המוציא ובהמ"ז וא"כ אינ' אמרי' דבי"ט לא סגי דלא אכיל פת ומה"ט בשבת יעלה ויבא נ"ל ולברך הא אי בעי אכיל מצה עשירה דלא הוי פת : וא"ל דהרמב"ם דוק' כו' אינו יולא בו י"ח בפסח ולא אמר הרמב"ם בפ"ז דאם שכח מי פירות יולא בה ר"ל שאר פירות חוץ מד' דברים כמ"ש הש"ס : יין הוי כדבש כמ"ש ברמב"ם בהל' חמץ : ועי"ל דהכא כו' שכ' שלשה כולה בדבש משמע כנ"ל : אבל אם מיירי ר"ל בפ"ז מהל' חמץ שכתב הרמב"ם שלשה במי פירות דיולא מיירי שיש בה מעט מים ע"כ בלא"ה מיירי שיש בה מעט מים כמ"ש ה"ה שם דאל"כ הלא אינו בא לידי חימוץ וקי"ל

היטב

בחשובת פניס מאירות סי' ס"ח : (יא) פת גמור . פי' אם אין בו אלא מעט דבש ופ"כ יפה פושין שעושין בשבת שמל"ך קוכי"ן בלאם משמה כי אין שם רק מעט שומן. וכתב הט"ז נראה דלא פליג רמ"א אלא אהן מילתא לחוד . אבל על מ"ש הש"ע תחלה מלד המילוי וכן מ"ש אח"כ וי"מ וכו' לא פליג. ול"ל דלענין כיסנין שהם מחמת המילוי אפי' אם ניקח המילוי ממנו ונשאר הבלק לבד הוי עדיין דין כיסנין עליו והטעם דאנו הולכים בתר שעת אפייה ט"ז . קרעפלי"ך של פורים הוי כיסנין : (יב) לעקו"ך . ב"ח בשם רש"ל כתב דנם אם לעקו"ך אין לברך במ"מ אא"כ הדבש עיקר וקמה מעט וכתב הט"ז עליו דברי יחיד הם והעיקר תלוי בלשי' אם נילוש ברוב דבש ומעט מים הוי כיסנין ע"ש : (יג) אותם . היינו הקיבל"ך שעושין בשעודו' לתיאכזולא כדי להשביע : (יד) בכיסנין . הטעם דברכת במ"מ פוטר הכל אפי' עיסה דהא זיין אלא שמפני חשיבות הפת קבעו עליו המוציא ובהמ"ז ובלא ברכות מש"ה כל כמה אלא ברור לנו שיש שם חשיבות ואינו בכלל כיסנין יש להקל שלא להצריך המוציא וג' ברכות ט"ז . והב"ח מסתיר אפי' אין בהו תבלין או דבש דלא יאכלם אלא בתוך הסעודה

ביאור הגר"א

כו' : ואם אכל כו' . וכ"ה ברי"ף ר"ה אכיל תפת הבאה בכיסנין כו' אלא אח"כ כל שאחריה כו' וכל שאין אחריה קובעין עליו מחמת הסעור' ל"ל לברך: ס"ז י"מ כו'. הר"י בשם פר"ח ועבה"ט: וי"א כו'. כן פי' הרמב"ם: והוא כו'. כן פי' הכ"י דבריו מדקאמר שעירב בה תבלין ולכן כ' בש"ע ג"כ אגל דבש ומתן ולבש ג"כ שעירב אף שהרמב"ם כ' בהן שילושה אבל הרב בהג"ה אלק עליו וכן פירש"י מ"א כ' תבלין הרבה כו' ועמ"א וכן עיקר : וי"מ שהוא כו'. המ"ם וכל לאם ניתם יבש כיון נקוניס תרגומו יבש הוה כסנין אבל בתוספתא פ"ו משמע כפי' הראשונים דהיינו שם הביאו לפניו מיני תרגומא מברך עליהן

שלמה

בכך שפי הוי"ל לתרץ דקמ"ל בשאר מנחות אף דקא אכלו בדרך שיעור שאחרים קובעים עליו וא"כ הוי ס"ד דפטורי כיון דהוי פת הבאה בכיסנין לכך קמ"ל כיון דהוי מצוה באכילתן המצוה קובעתו והוי קבע לכך קמ"ל דהכהנים חייבין בזימון אף בפחות משיעור קביעות כיון דהוי מצוה באכילתן המצוה עושהו קבע וכמ"ש בש"ס פ"ה דביצה דאכילת שבת קובע למעשר וכן הרבה. ומוכח מהתם דאכילת מצה לא נחשב לעראי רק קבע ובע"כ דהמצוה קבעתיה וא"כ קמ"ל גם בכהנים המצוה עושהו קבע ואף בפחות משיעור שאחרים קובעים עליו חייבין בזימון ובע"כ מוכח דאף בקובע ממש אינו רק דרבנן וכאן דהוא נופא תקנתא דרבנן לא שייך לו' שנבי כהנים יתקנו לברך גם בפחות מכח דהמצוה אחשביה לקבע דהוי תקנתא לתקנתא דלא עבדינן וא"כ לא אמרינן דהמצוה עושהו קבע רק בדבר דהוי מן התורה אז עכ"פ נוף הקביעות הוי מן התורה לכך מהני גם זה לו' דהמצוה קבעתיה אבל בברכת המזון דשיעור קבע שלו נופא הוי רק דרבנן ומן התורה לא תלוי בקביעות רק בשביעה ומה שתקנו בפת הבאה בכיסנין השיעור כדרך שאחרים קובעין עליו הוי רק מדרבנן לא שייך בזה לו' דהמצוה קבעתיה דהוי תקנתא לתקנתא . ויש ראיה מזה דהוי רק דרבנן . ועוד היה לי מקום להאריך בזה אלא שלא גרם הזמן אולי יזכני ד' בזמן אחר לפרש יותר בזה ודו"ק היטב :

השקל

דבמלה כזו אינו יולא דבתיב לא תאכל עליו חמץ ז' ימים תאכל מצה ודרשינן דוקא מה שבא ליד חימוץ יולא בידי מצה וכיון שיש בה מעט מים באמת הוי לחם ומברכים עליו המוציא ונתיישב קושיא א' מדברי רמב"ם וש"ם דברכות הכ"ל אבל אכתי לא נתיישב קושייתו מסי' קפ"ח בין לתי' קמא ובין לתי' בתרא כיון שכתב הר"ן דבשאר הימים מותר לאכול מצה עשירה א"כ לתי' קמא היינו דוק' עירב בה א' מד' דבריס בשם וחלב כו' וע"ז אינו מברך המוצי' ובהמ"ז לכן לתי' ב' דאכל בלי תערובת מים נ"כ אין מברך המוציא ובהמ"ז ואיך אמרי' לא סגי דלא אכיל פת אבל באמת אין כוונת מ"א בהאי קושי' מסי' קפ"ח להקשות על הרמב"ם דאפשר דהרמב"ם לא ס"ל כתי' הר"ן אלא דס"ל כדעת הפוסקים הא דאמרי' בש"ס י"ט לא סגי דלא אכיל פת מיירי דוק' בליל א' של פסח וליל א' של סוכות ולק"מ אלא דקושית מ"א לדידן להרב"י דהעתיק פה דברי הרמב"ם לפי פירושו דבעירב בה בשם כו' אינו מברך המוצי' ולקמן בסי' קפ"ח משמע דס"ל כהר"ן כמ"ש מ"א בסי' קפ"ח דמשמע מדסתים בסי' קפ"ח דס"ל דכל ימי הפסח אם שכח יעלה ויבא נ"ל ולברך בהמ"ז וכזה א"ש תירוץ מ"א כיון דלהרמב"ם לק"מ ולדידן י"ל דל"ל הא' כללא דכייל הרמב"ם דכל שאין מברכים עליו המוציא ובהמ"ז אינו יולא י"ח מלה ולדידן נ"כ א"ש כיון דלא ס"ל כלל של הרמב"ם כנ"ל וכיון דאסיק מ"א דלא כהרב ב"י אלא דלריך לברך המוציא אף דעירב בו מי פירות אם לא שאין בו מיס כלל ולקמן סי' תע"א הטלה מ"א דאפי' אין בו אלא מעט שמן מיקרי מלה עשירה ואינו יולא בה ליל א' א"כ כל ימי הפסח יכול לאכול מלה עשיר דהיינו שיש בו מעט שמן.ואפ"ה נ"ל המוצי' ובהמ"ז לדעת מ"א משא"כ אי הוי לחמרי' כדעת הרב"י דאפי' עירב בו מעט שמן רק שיכר אינו מברך המוצי' שפיר קשי' דאי ניכר השמן בטעמו הלא אינו מברך המוצי' ובהמ"ז ואי אכל מלה שאין בה שמן כ"א מעט עד שאין ניכר בטעמו א"כ גם מלה עשירה לא מיקרי ויוצי' בה י"ח שאם אין בו אלא מעט מוד' מ"א בסי' תע"א דאלא הוי מלה עשירה ע"ש : ול"ע על הרב"י שעיקר ל' הרמב"ם דהרמב"ם כ' שלשה משמע כפי' מ"א והרב"י כ' עירב והיינו כפי פי' הרב ב"י בחיבורו ופי' הרב"י ע"כ ניתא כמ"ש מ"א : ודברי רמ"א עיקר שכ' שבמעט הדבש ותבלין עיקר אע"נ דברמ"א משמע דמ"ש יש בו תערובת מים אלא שהדבש עיקר ומ"א הוכיח לעיל דמיירי באין בו מיס כלל מ"מ לדינא הסכים לרמ"א : (ס"ק יז) וכוסמין כו' לתיאכזון כו' והט"ז כ' ערוכות יפה כגלוסקאות נאות עכ"ל : (ס"ק יח) שלכל אלו כו' וכ' הב"ח כו' וט"ז תי' דודאי ברכת במ"מ פוטר אפי' לחם דהא זיין וכן ברכ' אחריה דהיא מעין ג' רלוי לפעור גם לחם אלא משום חשיב' הפת קבעו לו ברכת המוצי' וג' ברכות לאחריה א"כ בספק כהאי עדיף לברך במ"מ ומעין ג' מלברך המוציא ואחריה שלשה ברכות : לא יאכלם אלא תוך סעודה פי' דבאמת קבע סעודתו על הפת ואוכל תוך סעודתו הני כסנים אבל אי רולה לאכול רק מעט פת כדי לפטור הני כסנים דלא קי"ל כר"ח דאמר פת פוטר כל מיני מאכל וכמ"ש מ"א ר"ס קע"ז ע"ש וגם דוקא שאוכל אותן תוך הסעודה ממחת הסעודה כמ"ש סעיף ח' וכאשר רמז עליו מ"א בס"ק זה : אא"כ הדבש הוא הרוב ר"ל יותר מן המיס כ"ש כשאין בו מיס כלל ולא נילוש רק בדבש או חלב וכדומה לזה : לכן אין לאכלו כו' ר"ל אפי' אין בו תערובות

הולכין כתר שעת חפיס : (ט) חובליח"ם . לא ידעתי מהו אבל נראה שהוא נאפה מבלי גלגול רק שמערב עיסה עם מים ליפה עבה ולרש"י קאי ע"ז מ"ש בגמ' לחמניות מבארך עליהו כמ"מ ואי קבע עליהו מבארך המוצי' והתו' דמו דזה הוי פת גמור אלא קאי אמילוס דבלילתו רכה והיא דקה וזה היא שזכר הש"ע כאן בסיפ' שקורין ניבלא"ש וכתב בספר עמק ברכה שזו היא שקורין אותו מלנסי"נקי דהיינו שמערבין קמח עם מים בקדירה כמו דייסא ושופכין העיסה על עלי ירקות רחבים ונאפים בתנור עם העלים וכ"פ מו"ה ז"ל והקשה בס' הנ"ל דברי המרדכי מהדרי ריש פ' כ"מ דכ' דר"י היה נוהג בנילוס אפי' בפורים שקובעים שקובעים סעודה עליו שלא לאוכלו רק תוך הסעודה דשמא לא מהני בזה קביעות ואח"כ באותו פרק כתב דר"י פי' לחמניות היינו נילוס ובגמ' אמרי' בלחמניות דמהני קביעות ותירץ דתרי מיני נילוס הם ול"ל כן אלא נילוס היינו ממש הסיא גוגא דנקע ר"י דאופין אותו בב' ברזלין וכן שמעתי מלועז אחד אבל מלנסי"נקי" אינם בכלל זה אלא בכלל ערינא(°) שמזכר בסעיף ט"ו כי זה המין הוא אינו דק כלל ובזה אפי' קבע סעודה מבארך בורא מיני מזונות כדלקמן בגי ערינא' והטור כתב בזה בלילתן רכה ודקין מאד והיינו הרי' דר"י שזכר ג"כ שהוא דק מאד אלא דר"י אע"ג שפי' הפשט כן דלחמניות היינו נילוס מ"מ לא הלכה למעשה לא רצה לסמוך על פירוש שלו שכ"כ התו' בפי' אחר פר"י שהרב ר"ם לא רצה לברך המוציא על קביעות נילוס אלא דל"ע על מ"ש הב"י בשם הרר"י שפי"י הזקן היה אומר שבאלו הרקיקין הדקין ביותר שעושין בשני ברזלין ונקראים אובלי"ם (ארא' באין זה אובלי"ם דלעיל דקי"ל שהוא לחם גמור אלא ל"ל ניבלא"ם והיינו נילוס דלעיל) אין הקביעות שלהם קביעות ומבארך במ"מ כו' וגם על זה כתב בספר הנ"ל דהוא אינו נילוס דלעיל אלא אין דק ביותר והוא אין שקורין במדינות פרנג ואפלטקים שאופין אותו בין ב' ברזלים דבזה מודה ר"י דלא מהני קביעות וכ"כ מו"ה ז"ל והוא תמוה בעיני דא"כ לא מודע היזה מקרי דק ומיזה הוי דק שבדקות אלא נראה(°) דר"י הזקן לא אמר כן לענין להלכה למעשה כמש"ל אלא דהרא"ם והטור לא מספקא להו וס"ל גם הלכה למעשה במיני נילוס שהן דקין ובלילתן רכים דמבארך עליהו במ"מ ואם קבע עליהו מבארך המוציא ומ"מ להלכה כיון דר"ש ור"י היו מסתפקים וכ"כ התוס' עוד בפר' כ"מ גבי כוכא דארעא שהיה נוהג ר"מ לאכול גם בפורים דוקא תוך הסעודה מפני הספק אם מהני היה קביעות בפ"ע לברך המוציא . ע"כ אין לקבוע עליהם סעודה ולברך המוציא בכל מיני שבלילתן רכה והם דקים אבל המין שקורין (°) מלנסינק"י שזכרנו מהני היה קביעות לברך המוציא דהא אינם דקים כלל : (י) ואי אכיל להו בתוך הסעודה כו' . דין זה הוא גם בפת הבא בכסנין דנקע לפני זה וכמ"ש בהדיא בב"י בשם ס"ל והא דכתבו הטור וש"ע כאן בדין לחמניות נר' דלרבותא כ"כ דלחמניות מסתבר עפי' דליהוי מחמת סעודה מפת הבא בכסנין דהא שם אחם עליהם ואפ"ה אין ברכת הפת פוטר את ברכה ראשונה שלפניהם ק"ו בפת הבא בכסנין ובמרדכי פ' כ"מ מנינו הסכר' אינפ' דכתב בשם ר"מ דבלחמניות יליף בק"ו גבי לחמניות שהם נילוס אמרי' בגמרא דאי קבע סעודה מבארך המוציא ונראה פי' לענין נילוס הוא ספק אם הוא פי' לחמניות או לא וע"כ יליף ק"ו מבכסנין דלד"ה מהני קביעות והא דפשיט ליה בבכסנין עפי מלחמניות הוא כיון (°) דלהרי"ף מוזכר דין ברכת במ"מ לענין בכסנין ויליף לחמניות מהם . ואתאיק ל' הרי"ף ז"ל ומסקי' היכא דאכיל להו בתורת בכסנין בתחלה מבארך במ"מ ולבסוף ולא כלום והיכ' דאכיל להו בתורת קביעות מבארך עליה המוציא וג' ברכות דאר"י א"ש לחמניות מבארכין עליהם המוציא ואוקימנא דנקבע עליהו עכ"ל . ביאור דבריו דאם אכל אותם מעט שלא דרך קביעות סעודה ממילא הוא בתורת בכסנין לא אין מבארך עליהם המוציא אלא במ"מ אבל אם קבע עליהו סעודה כדאי' בגמ' לענין לחמניות דבקבע סעודה עליהו מבארך המוציא ממילא מבואר דאם אוכל מעט אפי' בתוך הסעודה מבארך במ"מ דהא ל"ש לסעודה והוי ממש כדין פירות דבס' קע"ז(°) ואין דין זה תלוי בדעתו שם (°) ואין דין זה תלוי בדעתו . ר"ל אף על גב דכתב הרי"ף היכא דאכיל להו בתורת לשון זה לאו דוקא דלאו בדעתו תליא מילתא אלא כמו שביאר המחבר בס"ז בכיסנין כך היא גם בלחמניות וכן ג"כ לענין אם אוכל בתוך הסעודה אם מבארך במ"מ ולא בעמק ברכה שבוב' דלחמניות וכיסנין תוך הסעודה תלוי בדעתו וליתא דהא דין תוך הסעודה שיברך במ"מ יליף המרדכי מכיסנין שברי"ף כמו שביאר הש"ז תחלי' והרי"ף הא בלא סעודה מיירי ואז אין תולה בדעתו כמבואר בש"ע ס"ו אם כן מהיכן נעשה בתוך הסעודה תלוי חדש שתולה בדעתו . גם מ"ש עמק ברכה דפירות מקרי תחיר שלא מחמת סעודה ליתי' דגאמת גם בפירות אם הם עיקר סעודה ללפת בהן ח"ל לברך כמבואר בסי' קע"ז ס"ג ואם כן פירות וכיסנין שוין אבל לא בהעמק ברכה שיהיה תלוי בדעתו אלא בשניהם תלוי במעט ורב דגם פירות אם אוכלם בדרך אחרים קובעים בהם ללפת הסעודה פעור מלברך ע"ז היא המשך דברי הש"ז : שם (°) לבטל ברכה בתוס . היינו בכיסנין אם אוכל מעט ודעתו דרך שביעה שפוערו בעמק ברכה בתוס ובגי פירות אם אכל הרבה מחיינו בתוס : שם (°) ועמ"ש אי"ה בסי' זה סעיף י"ג כנ"ל :

באר היטב

אח"כ הדבש והתבלין הן מרובים מהקמח כ"ש וט"ז דהה דבריו ע"ש וע' בחשובת גינת ורדים כלל א' סי' פ"ד דף י"ג : (טו) חובלי"אם . נראה שהוא מלנסי"נקי מבלי גלגול רק שמערב קמח עם מים ליפה עבה ט"ז : (טז) ניבלא"ם. שקורין מלנסי"קי דהיינו שמערבין קמח עם מים בקדירה כמו דייסא ושופכין העיסה על עלי ירקות רחבים ונאפים בתנור עם העלים : (יז) סעודתו. ופיעור קבע הוא ג' או ד' ביצים עיין בס' פרח שושן כלל א' סי' ד' ועיין יד אהרן ע"ל ס"ק ח' מש"ם בשם מ"א. וט"ז הבלה דאין לקבוע סעודה ולברך המוציא בכל מיני שבלילתן רכה והם דקים אבל המין שקורין מלנסינק"י מהני קביעות לברך המוציא דהא אינם דקים ע"ש : (יח) הסעודה . פי' שאין אוכלין לשבוע אלא לתענוג או לקיום להקל מכובד המאכל : (יט) לפניהם. וא"כ כל מיני פת הבאים בכסנין להמשיך תאות המאכל . כללא דמילתא כל שאוכל למזון ולתבשיל כגון אפי' ל' ברכות אם"ש הנגר. ביאור בגרא"ם בפ"ב דסוכה בורא מיני מזונות: ס"ח לחמניות כו'. ע' תוס' שם ד"ה לחמניות כו': ואי אכיל כו'. שם מ"א ב' וע' תוס' שם ד"ה אלא כו' ומ"ש משום דהוי דבר מועט היינו לר"ש אבל לר"ם ור"ל

הגהות רעק"א

מג"א סב"ב המזכרים בס"ז לעוונין ברכה. היינו מה דמקרי פת הבא"ב. לחר כדאית ליה אבל אבן דמספקא לן איזה שיעה עיקר ממילא מספק שמא זה לחם גמור אינו מברך תוך הסעודה :

מחצית השקל

תערובת מים כלל וה"ה קרעפלי"ך שממולאים ר"ל ניהו דבהני תרי מיני פת בסנים כעבין יבשים או שנילוסה בדבש וכדומי מחמיר שלא לאכלן אלא תוך הסעודה מ"מ עיס הממולאי בדבש ואגוזים וכדומי אפי' נלוסה במים גרידא ליכ' ספיקא ולברך עליו במ"מ והוא י"ל הראשון שהביא הרב"י : או הזין בלאין . כ' הט"ז זהו מה שקורין פריעלינ' : ועמ"ש ס"ק ח' אימתי כו' ר"ל הא דכתב הב"ה להולי' מידי ספק ואכלו בתוך הסעודה דהפת פוטרו מ"מ בעי' דוק' שאכלו מחמת סעודה כמ"ש סעיף ח' וכ"ל : (ס"ק כ) ודקין כגון כו' מלנסינק"י וכ' שם הובא בט"ז דלא מלינו במדינתינו עיס' שבלילתו רכה ואלא בלילתה עבה אף שהפת היא דק מאד הוא ע"י הערינה ע"י נגגל אבל העיסה היתה בלילתו עבה אלא כגון הני מלנסינק"י שאופיים מיס ע"ג קמח והוא רך מאד עד שארכותו א"א להעריכו ביד או לגגלו בגגגל של עץ אלא שופכים ממנו על עלים רחבים ואופים אותו ע"ג אותן עלים וע"ש אותן העלים נקראי' מלנסינק"י עכת"ה:(ס"ק כא)אלא מחמת סעודה' פי' כו' לתענוג כו' והט"ז חולק וכ' דאינו תלוי בדעתו אלא תלוי בשיעור אכילתו אם אכל דבר מועט ודאי לקיומו וצריך ברכה ואם אכל הרבה הוי מחמת

כלאז"ן בשומן ועפי"ג ופמ"ש ס"ח אימתי פטר להם פת : יט לחם גמור . דאין עצוי כאותן כעבין שכתב בס"ז דאותן אין אלא לקיום בעלמא : כ ודקין מאד.כגון אותן שקורין ברוסי' מלנסינק"י [של"ה] אבל אם אינם רכים כ"כ מבארך המוצי' (°) כמ"ש ס"ג בהג"ה: **כא** שלא מחמת הסעודה . פי' שאין אוכלים לשובע (°) אלא לתענוג להקל מכובד המאכל [ברכות מהר"מ] : כב טעונים ברכה . כ"כ רי"ו והטור והרא"ם . וכ"ל שיש להם זה ממ"ש בגמ' אין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואח"ל אחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד וס"ל דמיירי תוך הסעודה לקיום ולחמניות בכלל (וכ"כ הג"מ ספ"ד) וא"כ כל מיני פת המזכרים בס"ז טעונים ברכה תוך הסעודה כשאוכלין לקיום וכ"כ תר"י והא דכתב תר"י בשמעה בירך על הפת פטר את הפרפרת פי' ניבלא"ם ופירות וכיוצא בהם כו' ולחמניו' הם ניבלא"ם וא"כ ס"מ דפטר להו פת היינו בשבאין להמשיך תאות המאכל דהא פירות ע"כ מיירי בהני דאל"כ לא פטר להו פת כמ"ש סי' קע"ז : כללא דמילתא כל שאוכל למזון ולתבשיל כמעשה קדירה שקורין עפ"ל פלאדי"ן ופאוויד"לי פלאדין תמיד מחמת הסעודה הם באים וא"ל לברך עליהם תוך הסעודה כי הפירי נעשה תבשיל תוך המולייתא וקימתא עיקר ואין להחמיר וליקח קצת תפוחים מבפנים ולברך עליה בפה"ע דהוי ברכה לבטלה דקימתא עיקר מיין סי' קע"ז . ודבר שבא לקיום או לתענוג בגון עונות דקות או מיני מתוקה שכתב בס"ז צריכה ברכה ואין הפת פוטרתן אא"כ שבאין להמשיך תאות המאכל א"ל . ואפלט"קס והוי"ן בלאזין שקורין פריטל"ך צריך לברך במ"מ בתוך הסעודה ט"ז: (כ) המדקתת. היינו בגון מה שמטגנין בפורים מיא"ט על עיסות שאין לברך על אותה עיס' כ"ז שאוכל אותה עם המוא"ט.אבל אם אוכל העיסה בפ"ע מברך עליה במ"מ דבשעת אפיה לא כאפה בתורת לחם ע"ל ס"ק י"א ט"ז (כא) בזית . מי שאכל מלי זית וחזר ואכל מלי זית אחר תוך כדי אכילת פרס ולא היה בדעתו כשיירך על הראשון . נספפק בהלק"ט מ"ב סי' קע"ז

ביאור הגר"א

בורא מיני בסנין והביאו בערוך שם אבל גי' הרא"ש בפ"ב דסוכה בורא מיני מזונות: ס"ח לחמניות כו'. ע' תוס' שם ד"ה לחמניות כו': ואי אכיל כו'. שם מ"א ב' וע' תוס' שם ד"ה אלא כו' ומ"ש משום דהוי דבר מועט היינו לר"ש אבל לר"ם ור"ל

הגהות רעק"א

מג"א סב"ב המזכרים בס"ז לעוונין ברכה. היינו מה דמקרי פת הבא"ב. לחר כדאית ליה אבל אבן דמספקא לן איזה שיעה עיקר ממילא מספק שמא זה לחם גמור אינו מברך תוך הסעודה :

עטרת זקנים

תבלין או דבש כי' ורא"ש שתוס יולא ידי כולם ולא יאכל אותן אלא בתוך הסעודה' (עמק הברכה) :

דגול מרבבה

*) ולענ"ד דעל אותן שהזכרו בסעיף ז' אין לברך תוך הסעודה דהרי בכל חד מיניהו איכא פלוגתא אי זה היא פת הבא בכסנין אלא משום דספק דרבנן לקולא והיינו באוכל מיניהו אלא בתוך סעודה אזלינן לקולא אא"ל לברך המוציא וברכת המזון אלא די בברכת מזונות וברכת מעין שלם אבל בתוך הסעודה אזלי' להיפך לקולא שזה לא מקרי פת בסנין אלא פת גמור ויולא בברכת המוציא שבירך על הפת ואין לברך תוך הסעודה אלא על דבר שהוא נתבשל בסנין לדברי הכל ועיין במג"א ס"ק י"ח :

יד אפרים

בט"ז ס"ק ט' והתוספת דאו דזה הוי פת גמור כו' בכלל זה אלא בכלל ערוקנין שמזכר כו' ובזה י"ל אפילו קבעו בו' כ"ל ר"ל בתין זה שאופין בין ברזילו' שהוא דק מאוד יש מקום לו' דאפילו קבע לא מהני :

לבושי שרד

כנ"ל : ט"ז סק"ט (°) שמזכר בסע"ו וזה אפילו קבעה סעודה מבארך במ"מ כדלקמן בגי ערינא' כי זה המין הוא אינו דק כלל והטור כתב בזה וכו' כנ"ל . ור"ל דמזה ראיה שאין מלנסינק"א בכלל זה וכ"ת דא"כ דאין שני מינים בנילוס אם כן בשאר קוביות עמק ברכה שהקשה דר"י אדר"י ע"ז כ' הש"ז אלא דר"י אע"ג וכו' זהו המשו' דבריו : שם (°) דר"י הזקן לא אמר כן רק לענין להלכה למעשה כנ"ל : שם (°) מלנסינק"א שזכרנו לא מהני להם קבועות כנ"ל . יר"ל דאין בזה שפק כלל דאפילו קבע עליהו מבארך במ"מ ואם שביים דהא אינם דקים כלל פי' אזה מוכח שאינם בכלל לחמניות וכמו שכתבתי באות ל"ד תמילא הם בכלל ערינא' כן נלע"ד ודלא כברב פרי מגדים ז"ל ע"ש : מ"א סק"ב (°) בת"ם סעיף י"ד בהג"ה כנ"ל : ס"ק כ"א (°) אלא לתענוג קלת משמע דבדעתו תליא כמ"ש העמק ברכה ולא בהט"ז סק"י מיהו י"ל דאינו תולה אלא"ז שאינו אוכל לשבוע היינו בגון שאוכל מעט דאז הוא אלא ולא לתענוג . וקלת משמע בס"ק שאח"ז בד"ה בללא דלא ס"ל בהעמק ברכה מדבתב כתעשה קדירה תמיד הם מחמת הסעודה והיינו שכן דרך העולם שאוכלים לתענון משמע בהדיא דאף אם הוא אוכל לשם תענוג בעלה דעתו ובהט"ז ממילא בכיסנין תלוי ברב או מעט בדברי הט"ז : (ודע) שיש לתמוה במ"ש הא"ח סקי"ח דלא יאכלם אלא תוך הסעודה מספק ברכה לבעלה ואחרכה בתוך הסעודה נופל בספק יותר עלום דאם הוא כיסנין מבארך במ"מ ואם אינו כיסנין א"ל ברכה כלל ועובר בלא תשא אם מבארך מה שא"כ כשאוכל קודם הסעודה בין כך ובין כך לריך ברכה ואין הספק אלא בין במ"מ ובין המוציא ולית ביה עכ"פ תשש לא תשא במ"ש הכ"י והט"ז שם"ל לעיר לתוצר דמיירי הא"ח בשאוכל כדי קביעות יאכלם תוך הסעודה דאז הפת פוטרו ובמ"ש תחלה דז"א דבה"ג גם בלא סעודה ליכא שום ספיקא דלכ"ע המוציא וג' ברכות . וקושי' זו שמעתי מפי מורינו הרב התמיד והקדוש מוה' משולם פיינים הלוי זלה"ה מזכרת"א ואחר שכן מצא ג"כ בחכן עוזר שהקשה כן ואין בספר לפני ולע"ג . ויותר קשה לי שהא"ח עצמו בס"ק ק"ה נאמר מקושי' זו ובייס במ"ש סימן קע"ו ר"ל שהפ' פוטר אותן הפירורי' לכן כשמברך

באר היטב

עפי"ל פלאדין ופאווידלי פלאדין תמיד מחמת הסעודה הם באים וא"ל לברך עליהם תוך הסעודה כי הפרי נעשה תבשיל תוך המולייתא וקימתא עיקר ואין להחמיר וליקח קצת תפוחים מבפנים ולברך עליהם בפה"ע דהוי ברכה לבטלה דקימתא עיקר מיין סי' קע"ז . ודבר שבא לקיומו או לתענוג בגון עונות דקות או מיני מתוקה שכתב בס"ז צריכה ברכה ואין הפת פוטרתן אא"כ שבאין להמשיך תאות המאכל א"ל . ואפלט"קס והוי"ן בלאזין שקורין פריטל"ך צריך לברך במ"מ בתוך הסעודה ט"ז: (כ) המדקתת. היינו בגון מה שמטגנין בפורים מיא"ט על עיסות שאין לברך על אותה עיס' כ"ז שאוכל אותה עם המוא"ט.אבל אם אוכל העיסה בפ"ע מברך עליה במ"מ דבשעת אפיה לא כאפה בתורת לחם ע"ל ס"ק י"א ט"ז (כא) בזית . מי שאכל מלי זית וחזר ואכל מלי זית אחר תוך כדי אכילת פרס ולא היה בדעתו כשיירך על הראשון . נספפק בהלק"ט מ"ב סי' קע"ז

רא"ש ד בברכות כ"ו פ עור כסס רבי יונה.

אשל אברהם

א) מברך המוציא. אם ליכן תירוש ועירב בו קמח ואחר כך מייבשו בשמש ונאכל כמות שהוא העלה כפ' זרע אברהם סי' ח' ז"ל אחן סהדי דדבש אינו רחוי לאכילה כ"א ללפת הפת והקמח מעעימו ומברך במ"מ כי זה הוא אינו בכלל קמח הבא לדבק ואם לא אכל ממנו שיעור שיגיע כזית קמח בכדי אכילת פרס אין לברך אחריו כ"א בל"ר ע"ש:

חתם סופר

דע"ש ס"ק ט': שם ס"ק כ"ח פרימזלך מלחם. נ"ב והאבן העוזר העלה דעל מצה קנעדיל שגילוש בבצים וחלב אין כאן בית מיחוש כלל ומברך במ"מ ואפילו נילוש במים יפרר הקנעדיל שיהיה פחות מכזית וכן נוהגים: שם במחבר סי"ג שיברך על לחם אחר נ"ב והוא מה שקורין פאכטי"ס שבלילתן עבה ומתבשלים בקדרה ונראים כגלוסקאות:

כד שנדבקים. (°) נלמ דוקא דאפי' רק שרויים בתוכו דיכא הכי כמ"ש ס"ל וסי"ב אלא לרבות נקט דאע"פ שנדבקו אם אין בכל פרוסה כזית מברך במ"מ: כה נתבשל. דהיינו שנתן הלחם בכלי ראשון אבל אם הניח הפירורין בקערה ועירה עליה רותחין לא מקרי נתבשל [כ"י מרדכי] כ"ל מאחר שיש מחלוקת בי"ד סי' ס"ח אם עירוי מבשל לכן יש למנוע שלא לאכול פירורין שעירה עליהם מכ"ר וגרא' שיש בו תואר לחם וכ"ש כשאוכל הרבה עד שבע ממנו דהוי ספק דאוריית' אם יברך כ"ה לכן יברך על פת אחר תחל' (°) כמ"ש סי' קע"ז: כו יש כהם כזית. פי' שבכל פרוסה כפ"ע הוי כזית: כז שגרא' כו'. דכיון שנתבשל אינו חשוב תואר לחם [טור] ופסי"ג לענין טינוף: כח ניכר וידוע כו'. והמרדכי מסיים שלא ימוח לגמרי והרב"י השמיטו בכוונה דהמרדכי ס"ל כרש"י דאע"פ שנתבשל מקרי תואר לחם אא"כ ימוח לגמרי (°) אבל לדידן דס"ל אפי' לא ימוח לא הוי תואר לחם כשנתבשל א"כ ה"ה בלא נתבשל אם אינו ניכר שהוא לחם לא מקרי תואר לחם

יד חביצה דהיינו פרורי לחם כד שנדבקים יחד ע"י מרק (יב) ה (°) אם כה (כג) נתבשל אם כו יש בהם (כד) כזית אף על פי שאין בו תואר לחם א] מברך המוציא וברכת המזון. ואם אין בהם כזית אף על פי כז שגראה שיש בו תואר לחם אינו מברך אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש ואם אינו מבושל אלא שהוא מחובר על ידי דבש או מרק אם יש בפרוסות כזית מברך עליו המוציא אפילו אין לו תואר לחם ואם אין בהם כזית אם יש בהם תואר לחם דהיינו שהוא כח ניכר וידוע שהוא לחם מברך עליו המוציא וברכת המזון ואם אין בהם תואר לחם מברך (כד) בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש ואם אינו לא מבושל ולא מחובר (יג) אלא מפורר (כה) דק דק אף על פי שאין בו כזית ולא תואר לחם מברך עליו המוציא וברכת המזון: [וע"ל סי' קפ"ד כמה שיעור אכילה לברך עליו ברכת המזון]: יש

ופסי"ב: ודע דכל הני אפי' קבע סעודתו עליו מברך במ"מ כיון דלאו פת הוא כלל ופס"ו. אמרי' בגמ' אם פירר הלחם עד שמחזירו כסולת ואח"כ (°) חזר ונבלס יחד וחזר ואפאם צריך לברך המוציא(°)אפי' ליכא תוריתא דהמא דהא מקרי פירורין שם כסם כזית לר"י וכזית לא כעי תואר לחם ומשמע שם אפי' מעוגים בשמן בתחלה דומיא דמנחות וכמ"ש התוספות בברכות דף ל"ז וא"כ אותם שעושין פרימזלי"ך מלחם מפורר או מלחם שרוי במים צריך לברך המוציא כיון שתחילתו היה לחם לא נפק מתורת פת עד שאין בכל אחד כזית ואע"ג (°) דלפי מ"ש הב"י להרמב"ם אם עברה צורת הפת לגמרי בביטול אפי' אם יש בהן כזית אינו מברך המוציא מ"מ הא לא קי"ל הכי כמ"ש בש"ע ומ"מ אם עירב בהן קמח וטגנן בשומן או נשו ל"ע [ופסי"ג] אם נלך אחר הרוב. (°) ומיהו אותן המעוגים פרוסות שלימות פשוט דמברך המוציא וכמ"ש פה בש"ע. ובכ"ה כתב בשם רש"ך א"ה קס"ב הסופגנים שעושין ממלה כתוש מעורבים בבלים מעוגנים בשמן אע"פ שבעודה

כמקום שצריך העברת צורה כנ"ל נכון בפי' דברי הרמב"ם ולהלכה אין לנו אלא דברי הרי"ף שהעתיק כאן בש"ע: (יג) אלא מפורר כו'. דכיון שהוא פת בש"ע אינו יולא

באר

קמ"ז אם מחויב לברך לאחריו. ועיין עוד שם סי' רכ"ז: (כב) נתבשל. דהיינו שנתן הלחם בכלי ראשון אבל אם הניח הפירורין בקערה ועירה עליהם רותחין לא מיקרי נתבשל בי"ד סי' ס"ח אם עירוי מבשל בכלי ראשון אבל לאחר פירורין שעירה עליהם מכ"ר וגרא' שיש בו תואר לחם וכ"ש כשאוכל הרבה עד שבע ממנו דהוי ספק דאוריית' אם יברך כ"ה לכן יברך על פת אחר תחלה ר"ל דוק; דרך קביעות אבל לאכול מעט פת אינו פוטר שאר מאכלים וכ"כ מ"א ר"ס קע"ז וכן הדין בכ"מ שהוזכר בסי' זה שיאכל לחם תחלה ר"ל דרך קביעות: (כ"ק כו) יש בהם כזית פי' שבכל פרוסה כפ"ע כו' ר"ל לא שנעשו כזית ע"י שנדבקו שני חלקי זית יחד דהדיבוק אינו מחשבו לכזית אלא צ"ל דכל פרוסה כפ"ע קודם הדיבוק יש בו כזית וכמ"ש לעיל: (ס"ק כח) ניכר וידוע כו' דהמרדכי ס"ל כרש"י כו' דאי' דף ל"ז ע"ב א"ר יוסף חביל' אי א"כ פרורי כזית מברך המוצי' כו' ואי לית בהו כזית מברך במ"מ כו' ואמר רבא עלה הא דאמרי' באין בהם כזית דמברך במ"מ דוק; בלית בהו תואר לחם אבל לית בהו תואר לחם מברך המוצי' ופירש"י חביל' שנתבשלו הפרורים יחד והתוס' דחו פירש"י ולכן פי' התוס' דהיינו שנתחברו ע"י מרק וא"כ פירש"י דחביל' היינו נתבשלו ואפ"ה אמר רבא אי איכא תואר לחם אפי' ליכ' כזית מברך המוצא אע"ג דע"י ביטול שוב אינו ניכר שהוא לחם כמ"ש מ"א בס"ק כ"ז ע"ל דכל זמן שלא נימח מקרי תואר לחם אף שאינו ניכר שהוא לחם וה"ה שנתחבר ע"י מרק דיגא הכי אבל לדידן דקי"ל כפי' התוס' דחבילא ר"ל שנתחברו ע"י מרק וס"ל להטור דע"י ביטול אזיל תואר לחם כמ"ש ס"ק כ"ז וע"כ אפי' אינו נימח לא מקרי תואר לחם דהא אתמ' כ' הטור כיון שנתבטל לא חשיב תואר לחם וא"כ ה"ה שנתחבר אפי' לא נימח רק שאינו ניכר שהוא לחם לא מיקרי תואר לחם: ודע כו' דלאו פת הוא כלל וגרע מפת הבא בכסיס בסעיף ז': אמרי' בגמ' אם פירר כו' דרב יוסף אייתי ראיה לדין חביל' אם יש בהן כזית דמברך המוצי' מדתני' האוכל מן המנחות מברך המוצא והא קי"ל דצריך לפותתן שיהיה בכל חתיכה כזית אלמ' בכזית סני לברך המוצא וא"ל אביי אלא מעתה לר' ישמעאל דס"ל דהיה צריך לפתת המנחה עד שהיה מחזיק לפותן שהיה פרורים דקים כקמח הכי נמי דלא מברך המוצא וכ"ת הכי נמי והתני' ליקט מכלן (פירש"י מכל ה' מיני מנחות והתוס' פי' מכל ה' מיני דגן) כזית ואכלן מיקרי לחם לענין מלה בלול א' של פסח וכן לענין חמץ וס"ל דה"ה דמיקרי לחם לענין המוצי' אע"ג דלית בכל פירור כזי' דהא ליקט מכלן כזית קתני ומשי דמיירי שערסן פירש"י וז"ל כשחזר ונבלן יחד וחזר ואפאן ערסן ג' עריסותיכם עכ"ל: דהא מיקרי שם כ"ב כזית לר"י ר"ל דהא אביי הקשה לר"י דבעי כזית דהא מברייתא שמעי' דאפי' פחות מכזית סני ובל זה משני כשערסן וע"כ צ"ל דזה מיקרי כזית דל"ל דהוי תואר לחם דהא לא הוזכר בדברי ר"י כלל מתואר לחם ורבא דחידש דין זה תואר לחם בסוף הסוגי' אבל בתחלת הסוגיא לא הוזכר מזה ור"י לא ס"ל כן: ומשמע שם דאפי' מעוגנים כו' כמו שבתבו התוס' ר"ל דהתוס' שם ד"ה לחם כו' הוכיחו דעים שבילתא שבה ואח"כ בשלה או טגנה בשמן מברך המוצי' כיון דהוי לחם לענין אכילה ה"ה לענין מוציא והם הם חולקים שבסעיף י"ג ואייתי ראיה מדתני' דמברך המוצי' על המנחות אע"ג שהמנחות הין מטוגנים בשמן ואע"כ לפ"ז לפי' רש"י דלוקט מכלן כזית כו' ר"ל מכל המנחות והא משני כשערסן הרי אע"ג דהוי מעוגנים תחלה בשמן מ"מ ואפי' פרכן אח"כ כשחזר וערסן הוי לחם וכוונת מ"א אע"ג דבסעיף י"ג כ' דיש לנהוג כדעה א' דשם דאם טגנם תחלה מברך במ"מ היינו משום דס"ל דלענין המוצי' לא אזלי' בתר עיסה כ"א בתר אפיה וכיון דבשעת אפי' טגנה לא הוי לחם לענין המוצי' והאי דמנחו' צ"ל כתי' השני של הר"ם בפ"ק דחלה השאני מנחות דשמן מועט ואין כו כדי לבטל מתורת לחם עכ"ל א"כ כ"מ לדידן אי לא טגנה בשעת אפיה דאשוה ופרכן וחזר ונבלן ואפאו אפי' טיגנה בשמן בשעת ניבול השני מ"מ לא נתבטל מתורת לחם כמו לדעת התוס' דאזלי בתר עיס' אפי' טגנה תחלה מ"מ הוי

שערי תשובה

בית אפרים חלק א"ח סי' י"א וי"ב מ"ש בזה: (כד) במ"מ עבה"ש וע' בהקדמת חיבור מעשה ניסים (הוא פירוש ההגדה שחיבר כבוד בר"ז הגאון מופת הדור מוה' יעקב גרו האב"ד דק"ק ליסא) מ"ש על דברי המג"א בזה וחידש כמה דינים ע"ש וע' בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סי' י"א וי"ב באורך וסיומא דפסק' דאף פת נמור שנשחן עד אשר דק ואין בו פירורין כזית אע"פ שנבלגלם יחד ע"י דבש או שמן וכל שנשתנה תוארן מתואר לחם בין שבשלו אח"כ או אפאו כל שע"י אפיה לא חזר עליו צורת הפת כגון לעקי"דוניצ' בו דאזיל חיוורא ואתי סומק' אין מברכין עליו רק במ"מ. ואצ"ל בחרעמזלי"ך שטגנן בשומן ומכ"שבקנ"ידליך שבישלו במים ואף אם חיברו בביצים אם נתבשל אך אם נאפו יש להסתפק שדעת התוס' דאפילו אם נעשה מקמה ממש מברך עליו המוציא ומכ"ש בפת פרור. ויראה שמים לא יאכל כ"א בתוך הסעודה ע"ש:

אלבא לא הוי תואר לחם לדידן מכ"ש בהא: שם (°) חזר ונבלן. שם אמר הב"ם לרב יוסף דס"ל מביאלא בעי דוק' כזית אם אינו ונבלן ואפאן הגיבול הוא דבק טוב והרי יש כזית מה"מ מברך המוציא ע"ש: שם (°) אפילו ליכא תוריתא. זה לא נזכר בגמ' והמ"א מדנפשיה כ"כ כיון דע"י טגיבול הוי כזית. אם כן א"ל תוריתא והוסיף עוד אפילו מעוגנים כי התוס' שם הקשו מה ענין תביל' למנחות הא מכילה מיירי כתבשלו (לפירש"י) ותירצו כיון שהמנחות טיגנגין בשמן כתבשלו דמי ותזה דן הא"א על פרעמזלך אע"ג דלית ביה תוריתא כיון דע"י הגיבול הוי כזית כמ"מ ע"ש שטגנן אח"כ לא מתבטל מברך המוציא אע"ג דלית ביה תוריתא כיון דע"י הגיבול הוי כזית מברך המוציא. וכיון דהפרעמזל"ך יש בהן כזית אינו מברך המוציא. אבל אם אינו נבלע בהן כזית אינו מברך המוציא. ולדידן דאזלי' בתר עיסה כ"ל דאפילו אם אינו נבלע בהן כזית אינו מברך המוציא. ולדידן דאזלי' בתר אפיה

יוצא לעולם מתורת פת(טור): (יד) דפירורין שנותנין במים. היינו [°] שאין בהם כזית בכ"א וכמ"ש הש"ע בסעיף שאח"ז: (טו) ביין חדוש · ז"ל המרדכי שם וכן השור'פתו ביין אין מברך המוציא שיצא מתורת לחם הואיל וסימוק ודומה לפת הבא בכסנין מברך במ"מ דמיזן זיין עכ"ל שעי"ז נשתנ' צורתו אבל בלבן הוי

אם בשלו או טגנו אין מברך עליה המוציא אפי' שיש עליה לא תוריתא לב (טז) °) ואפי' נתחייב' (כט) בחלה דברכת המוציא אינו

(שיל"ח בלע"ז) כדי לטבל בו הבשר א"ל לברך דה"ל בשר עיקר והבשר בכר נפטר בברכת המוציא עכ"ל.(°) ולשיטתיה אזל דס"ל דמשקין לריכין ברכה בתוך הסעודה וכ"מ לדידן אם אין בו תואר לחם ומברך במ"מ וא"כ לא פטר פת להמשקה ולכן לריך שיברך על המשקה וכן יש לנהוג. אח"כ מצאתי בתוספו' פ"ד אורז ויין מברך על האורז ופוטר את היין דה"ל (°) אורז עיקר מיהו אם עיקר כוונתו על הזומ"ת ה"ל יין עיקר ואם כוונתו על שניהם יברך על שניהם עמ"ש סי' קע"ז. ומהרי"ל כתב בשם מהר"ש פת שנפל ליין תוך הסעוד' (°) יש לברך עליו כפה"נ עכ"ל. כ"ל דיצא לו ממ"ש התו' בברכות דף מ"א דלפירש"י כשהרה פתו ביינו לא פטר ליה פת ע"ש. ומיהו אין ס"ל דהפת פטר ליה כשהורה בתוכו ואוכל הפת כפי' התוספות ע"ש ועפי' רי"ב. כ"ל דאם מפרר מעט לחם דק דק לתוך השכר חם כדי שיתן בו טעם אינו מברך רק שהכל על השכר ועפי' ר"ח ס"ו וז"ל הרמב"ם פ"ג כל תבשיל שעירב בו מ' מה' מינים בין קמח בין פת מברך במ"מ ובלבד שלא יהיה עפילה בו' ועפי' ר"ד והכא הלחם עפל דעיקר כוונתו לשתות השכר והלחם אין בו ממשו ודבר השוב: לא תוריתא דהמה · [°] פי' כגון שאפאו באילפס אפ"ה לא הוי לחם וא"ד למ"ש שם"י דהתם הוי לחם מעיקרא ולכן כל זמן שיש בו תואר לחם לא נפיק מתורת לחם ועפי"ד בהג"ה דמעט משקה לא מקרי משקה: קי"ל דפטורה כמ"ש בי"ד סי' שכ"ע · [°] וכ' הב"ח דאם היה דעתו לאפותה ונמלך לבשלה מודה ר"ש דמברך המוציא וכו' ע"ש °] ולעד"נ שזה אינו דבשלמא בחלה

יבוא על בכון. וכר מן דין אף לשיטתו דברי כ"י שרירן דהא ר' ירוחם דמחלק בין חלה להמוציא מ"מ הביא שם כ"י בשמו בלחם העשוי לבעתה בעבור מברך המוציא כיון דעשה בצורת גלוסקאות' ע"ש ודוק:

היטב

עיקרים מברך על שניהם על הפת במ"מ ועל היין בורא פרי הגפן ע"מ ושיין מ"א ס"ק למ"ד: (כח) דנהמא.פי' כגון שאפאו באילפס אפ"ה לא הוי לחם ול"ד למ"ש בסעיף יו"ד דהתם הוי לחם מעיקרא לכן כל זמן שיש בו תואר לחם לא נפיק מתורת לחם ובסי"ד בהג"ה דמעט משקה לא מיקרי משקה: (כט) בחלה. פי' למ"ד דחייב בחלה אבל אין קי"ל דפטורה כמ"ש בי"ד סי' שכ"ע עמ"ש נהקל

באר

אינו יוצא לעולם מתורת פת: (כו) במים · והש"ה המותנים חתיכות פת שמייבשין על הגחלים בשכר וקורין פש"כין נמי דיצא הכי אל"ס. והיינו שאין בהם כזית בכל א' וכמ"ש בסעיף שאח"ז: (כז) ביין חדוש. שעי"ז נשתנה צורתו אבל בלבן הוי דינו עד שיתלבן היין מתמת הפת כמ"ש בסעיף שלפני זה ולענין אם חייב לברך על היין נראה דאזלינן בתר העיקר אם היין עיקר ואכילת הפת בתוכו למתק את השתיה מברך על היין ופוטר את הפת ואם הפת עיקר והיין למתק לו האכילה מברך על הפת ופוטר את היין ואם שניהם

ביאור הגר"א

ס"יא יש כו': שם ד"ה תוריתא כו': סי"ב יש כו'. הואיל ונתאדם יצא מתורת לחם: ונראה כו'. כמ"ש בס"י: סי"ב אם בשלה כו' אפי' שיש עליה כו'. לאפוקי סברת שניה שתחייב אם בשלה ודוקא שי"ל תוריתא דנהמא כמ"ש בהג"ה ולא כמ"ת שהבה דבשלה לא שייך תוריתא דנהמא ושאמיטתיה דברי הרא"ש בפסחים שם וכה' אלה שם שהבה ועוד היה לורא"ת כו' אבל דבר שבלילתו עבה כו' ואפי' סופו לבשלה במים כו' ה"כ מברך עליה המוציא לאחר בישול וא"ה מה' המבושלים במים דלא מסתבר לחלק בין מיס לשמן כו' ור"ת הנהיג כו' כדי לבשלה כו' אחר שנתבשלה כו' ע"ש ואע"ג שהבה בס"י דמ"ש הר"ש דבישול מבטל לאפוקי דלא ק"ל כוותיה מ"מ בזה אפשר לחיפסק כמותו דשם דוקא שאפאה מקודם וכמ"ש הרא"ש בה' אלה שם וכן הקונבקאות כו' וז"ש כיון שאפאה בתנור לו באילפס ונעשית לחם כו': ויש חולקים. הוא דעת ר"ת הא דפליגי ר"י ור"ל בספחים ל"ז א' דוקא בבלילתו רבה כמו סופגנין כו' דשם דסופגנין תחילה וסופו פעירה סופו עיסה חייבת כמ"ש בפ"א דחלה ופליגי בתענית אלפס אי הוה לחם אם לא אבל בבלילתו עבה כ"ע מודו דחייב ואפי' בשלה בתשקה דמודי ר"י מ"מ כיון שתחלתו עיסה חייבת כמש"ש תחילתו עיסה כו' ועוד כ' ר"ת הה"ל לענין המוציא מה"ש בתמצות ע"ה ובברכות ל"ז נשלן לאוכלן כו' וז' אפי' תחבת ומרתשת אע"פ שהטוגנת בשמן וה"ה לבשלה בחוים ובשום ובשום דבר ד"ה לחם כו' ובשום' בספחים ל"ו ב' ד"ה פרש כו' ולקמן מיירי כו' והרמ"ן חלקו עליו וכ' הא דתנן התילתה עיסה היינו שנעשה מתחילה ע"ד לחם גמור ואח"כ נתלך לעשות סופגנין אבל שנעשה מתחילה ע"ד לעשות סופגנין היינו רישא שם תחילה וסופה סופגנין ורהיה ממ"ש בברכות שם לחם הנעשו לכותח פעורה וכן הקשו תוס' שם ומש"ש בענין חייבת היינו משום דמיתלפא בשאר עיסה ותו שאמרו שם שעיסה מוכיחין כו' ל"ש שאת תמלך לעשות לחם כמ"ש בירושלמי שם מדא איתתא שאלה לר' מונא בגין דאתא בעית למיעבד לאוותי לוריי ותהא פעורה מן הלחה ר"ל עיסתי סופגנין א"ל לתה לא ר"ל פשיטא דפעורה אתה שאל לאכוי א"ל אסור שאת תמלך לעשות עיסה כו' רב אחר עיסת כותח חייבת בחלה ה"ר בון שאת תמלך לעשותה חרדה לכתה א"ר מנא גרוכין אלו דעבדין בחלין דעבדין עכיון לון פחות מכביעור דתיונן סברין שבא פעורה והיא חייבת והעשאמשוס בגירה כב"ל וא"ת שהיורש חולק על גמרא דידן דל"ג א"ל דשם מיירי בלקח ממנו מעט לאפותה בגרוגן על כולה וגמרא דידן בלא לקח ממנו כלום וכן כותח כלומדין אבל כעבין חייב ק"ש דבה שייך לתיונגר יותר ועי"ד סי' שכ"ש וס"ב וס"ז ושוד רחיה ממ"ש בירושל' שם וכרפ"ד שם העושה עיסה על מנת לחלקה בלק פעורה מן החלה א"ל והתניגן מתחוס שעשה אחור לחלק בדבר אלו בדבאו הדבר תלוי שמא יחלוק לקוחות והוא תוזר ועושה אותו עיסה וכן היא הטעם בחלות הודה בס"ש בירושל' שם וגבמ' פ' ס"ב לענין חלה אלמא בתר דעתו אלו' ובן בעיסה הבלבים ותמרו שם תיזו עיסת הבלבים ר"ש ל' לומר כל שעירב בה הודכן מתניתא אמרה כן בזמן שהרועים אוכלין פעמים שאין הרועים אוכלין

הגהות רעק"א

מג"א סל"א ולכן כל זמן שיש בו. דבריו ל"ע דמשפט הש"ע ודבריו דאינו הולם כלל בתואר לחם וכו':

מחצית השקל

מינים מ"מ הכא נסתפק דהא הכל בינקמה ובין פרוריס הם מה' מינים אפשר דאזלי' בתר רוב: ומיהו כו' פרוסת שלימות ר"ל דיש בכל פרוסה כזית בלי דיבוק:ובכ"ה כתב בשם רש"ך כו' מ"מ כשחברו כו' ומברך במ"מ כו' וא"ע דהוא נגד הש"ס הנ"ל וע' בס' אה"ע:(ס"ק כט)במים וה"ה המותנים חתיכת פת כו' וא"כ דעתו גם על הפת אבל במפרר רק מעט לחם כ' סס"ק ל' דהשכר פוטרו: (ס"ק ל) ואין מברכים כו' וא"כ לא יצטרך לברך בהמ"ז וכמ"ש ס"ז ס"ק ט"ז ר"ל דע"כ מיירי שלא אכל באות' לילה שום מלה אחרת דאל"כ ת"ל שיצא במלה אחרת וכיון דלא אכל כל הלילה כ"א מלה הארוי' ועלי' מברך ברכה א' מעין ג' והא קי"ל דאם שכח כל ימי הפסח כ"ש לילה א' יעלה ויבא בבהמ"ז צריך לחזור ולברך בהמ"ז משום דלא אבי דלא אכל פת שמברכים עליו בהמ"ז:כמ"ש ר"ס תע"ה ע"ש במ"א ס"ק ד' דלכתחלה צריך לבלוע הכזית בבת אחת וא"כ ע"כ מיירי שהרה כזית שלם דמסתמא מיירי ש"ע בנידון דיונא לכתחלה אי איכ כזית אע"ג שהתלבנו המים מ"מ שם לחם עליו דבכזית לא בעינן תואר לחם ואע"ג דבסי' תע"ה אינו מבואר רק שצריך לבלוע יחד אבל ליתן לתוך פיו שני חצאי זיתים בבת אחת אפשר אפי' לכתחלה ש"ד ואע"ג דמ"א בסי' תע"ה דימה דין זה למ"ש סס"ז דחולין. ולשיטת התוס' שם ד"ה חלקו כו' משמע שיהי' הכזית שלם כשעותו לתוך פיו מ"מ אין ראיה גמורה משם דדוק לענין אכר מ"ה אמרי' כן דחידוש הוא כמ"ש תוס' ורש"י שם מ"מ כיון דצריך לבלוע עכ"פ כזית בבת אחת משמע אינו מחלקו לפחות מכזית כששורהו: כ' רש"ל כו' וב"כ התניא כו' לפיכך טוב לברך תחלה על המשקין משום דאינו ברור לו דין זה שהפת פוטר כה"ג המשקה: ולשיטתי' אזיל כו' ר"ל במה שנם בשאר משקים חוץ יין משתפק אי נפטר ע"י הפת שהרה בו דהוי פת עיקר ונכון כ' שטוב לברך תחלה על המשקין והא אפי' לא שרה בו הפת קי"ל בסי' קע"ד שעיף ז' דאינו מברך עליהם דהוי דברים הבאים מחמת סעודה אלא דאזיל לשיטתי': וכ"מ לדידן כו' ר"ל אפי' בשאר משקין דקי"ל דא"ל לברך עליהם כשאכל פת אפ"ה כ"מ אי חשבינן פת שהרה עיקר ופוטרת אז לא. ובין ודאי גם לדידן דהא שותה יין תוך סעודה צריך לברך עליו: אם אין בו תואר לחם ואין בו כזית דמברך במ"מ א"כ אי לא שרה בו היה צריך לברך על המשקה: דדוקא תוך הסעודה שאכל פת וצריך המוצי' פוטר המשקין דה"ל דברים הבאים מחמת סעודה. אח"כ מצאתי בתוס' כו' ונפשט' ספק של התניא: ומהרי"ל כ' כו' פת שנפל כו' לאו דוקא אלא שרה בידים: ממ"ש התוס' בברכות דף מ"א ע"ב דא"ר פפא הלכתא דברים הבאים תוך הסעודה מ' הסעודה אין טעונים ברכה לפני' ולא לאחריה ופרש"י שבאים לגפת הפת ובאמת מלפת בו הפת והקשו התוס' א"כ מאי פריך הש"ס ע"ז אי הכי יין נמי ניפטרי' פת שאני יין שאותהו לבדו ואינו בא לגפת ולא מלפת בו ואינו טפל לפת וא"ל לפי' הקו' נפטרי' פת כשהורה פתו ביינו קאמר דה"ל יין טפל דהא לא אשכחן שיברך על היין בעינן זה ולכן פי' התוס' (עוד מהברה קושי' אחרת) דברים הבאים כו' כלו' דברים הרגילים לבא מחמת הסעודה בפת ורגילים לאכלן עם הפת כגון בשר ודגים כו' אפי' אכלן תוך הסעודה בא כו' דאי לאו פת הם באים אין טעונים ברכה כו' ופריך א"ה יין נמי כו' דודאי מחמת הסעודה בא כו' דאי לאו הסעודה לא ישתה כו' עכת"ד ומשני הש"ס דמה"ט יין לא פטרי' פת דשאני יין משום חשיבתו אין הפת פוטרתו תוך הסעודה וסברא למהרש"ל דע"כ רש"י צריך ליישב קושית התוס' מקושיו הש"ס א"ה יין נמי נפטרי' פת וע"כ צ"ל דרש"י ס"ל כהא"ל של התוס' דפריך נפטרי' פת כשהורה פתו ביין והוי קיים לי' להש"ס דמברכי' אפי' כה"ג ומשני יין משום חשיבותיה הרי דלרש"י אפי' שורה פת ביין צ"ל על היין: כ"ל דאם מפרר כו' וז"ל הרמב"ם כו' דמוכח מיני' דאפי' בה' מיני' ופת שערב בתבשיל אי הפת טפל א"ל לברך עליו וכן מבואר ר"ס רי"ב(ס"ק לא)תרייתא כו' בלאפס ובשלה שכ' בש"ע ר"ל באלפס עם מעט מים דל"ל דמיירי בקדרה הא כ' לעיל ס"ק כ"ז דבבישול לא משכחת תואר לחם לכן הוצרך מ"א לו' דמיירי באלפס וע' במ"ש ס"ק ל"ו:ועפי' ד' בהג"ה דמעט משקה ל"מ משקה ועדיין לא ידענו שיעור של אותו מעט וא"ל קצת שיעור ממ"ש הר"ש פ"ק דחלה לשיטתו דס"ל כדיעה זו דבענני מברך במ"מ והתניא בברכות דף ל"ז אם אכל מן המוכה מברך המוצא אע"ג דהמנחות מחבת מרחשת הי' מעונני בשמן ותי' לחד תירוצא וז"ל הואיל ומתן מועט ואין בו כדי לבטלו(ר"ל תורת לחם)וכ"כ הרא"ש בפ' כל שעה ז"ל הואיל ומתן מעט והוי כמו אפוי עכ"ל ומשיעור השמן והסלת יש לשער קצת:(סקל"ב) ואפי' נתחייב' פי' אפי' למ"ד כו' דע דדעת ר"ת והוא היש חולקים ס"ל מיסה שבלילתה עבה אע"ג שענני אח"כ חייבת בחלה דאזלי' בתר שעת גלגל דהוי עבה ומיקרי לחם וכל דהוי לחם לענין חלה הוי

נתיב חיים

מ"א ס"ק ל') אע"פ שפרו' הרבה וא"כ יצטרך לברך המוציא וכ"ה בל"ל: ש"ע סיב °) ואפי' נתחייבה בחלה. כ"כ כמו שפי' הט"ז ס"ק ט"ז ודלא כמ"ת כמו שהכתוב בס"ת סק"כ: מ"א סקל"ב °) ולע"ד שזה תיבו וכו' כ"כ וק' א"כ היאך ממעט חלוט משום דהוי הלה עשירה תיפוק ליה דלא מקרי לחם לענין המוצא ע"כ כ"ל דלר"ש ודאי מברך המוצא בנמלך והיינו טעמא כמו שהאחר לר"ה כיון דעשה עיסה עבה כמו שרגילין לעשות מהן לחם אף שטיגנה לו בשל מ"מ הוי לחם מאחר שיש להם תוריתא דנהמא ע"כ לחם הוא אף אף קלה כ"א תופין לחם זה בתנור ויש מהם שמבשלים לו מטגנין אותו מ"מ לחם גמור הוא. ור"ש תופס על ר"ה דע"כ הבשול מבטל מתורת לחם מהניא דרקיק מבושל אמנם כשהיה דעתו לאפות ונמלך לבשלה בזה מודה הר"ש דאמרינן זה על דעת ראשונה הוא עושה שרולה לאכול אחר בישול בתורת לחם הואיל ויש בו תוריתא דנהמא · [°] פי' כגון שאפאו באילפס אפ"ה לא הוי לחם וא"ד למ"ש שם"י דהתם הוי לחם מעיקרא ולכן כל זמן שיש בו תואר לחם לא נפיק מתורת לחם ובסי"ד בהג"ה דמעט משקה לא מיקרי משקה: קי"ל דפטורה כמ"ש בי"ד סי' שכ"ע · [°] וכ' הב"ח דאם היה דעתו לאפותה ונמלך לבשלה מודה ר"ש דמברך המוצא וכו' ע"ש °] ולעד"נ שזה אינו דבשלמא בחלה

ו תו' והמרדכי סס ז במרדכי שם ח ר' יוסה ור' ירוחם

יד אפרים

במ"א ס"ק ל' וא"כ לא יצטרך לברך בהמ"ז וכל שאינו חייב לברך בהמ"ז אינו יוצא י"ח בפסח כמש"ל סעיף ז' ס"ק ט"ז כו' דעיקר כוונתו לשתות השכר והלחם אין בו כו' כנ"ל:

באר הגולה

ו תו' והמרדכי סס ז במרדכי שם ח ר' יוסה ור' ירוחם

יד אפרים

במ"א ס"ק ל' וא"כ לא יצטרך לברך בהמ"ז וכל שאינו חייב לברך בהמ"ז אינו יוצא י"ח בפסח כמש"ל סעיף ז' ס"ק ט"ז כו' דעיקר כוונתו לשתות השכר והלחם אין בו כו' כנ"ל:

נתיב חיים

מ"א ס"ק ל') אע"פ שפרו' הרבה וא"כ יצטרך לברך המוצא וכ"ה כנ"ל: ש"ע סיב °) ואפי' נתחייבה בחלה. כ"כ כמו שפי' הט"ז ס"ק ט"ז ודלא כמ"ת שהכתוב בס"ת סק"כ: מ"א סקל"ב °) ולע"ד שזה תיבו כמ"ש הרב"ש דמ"ת אין בו כדי לבשלו עד שעת' המשקה דרך שתיה וכ"מ בס"ג דף כ"ט וכ"כ התי' כשמו ומסיים לפיכך טוב לברך תחלה על המשקה ואח"כ יברה בו פתו וכן נמי כשנותנים היין בקערה עם המלח (שיל"ח בלע"ז) כדי לטבל בו הבשר א"ל לברך דה"ל בשר עיקר והבשר בכר נפטר בברכת המוצא עכ"ל.(°) ולשיטתיה אזל דס"ל דמשקין לריכין ברכה בתוך הסעודה וכ"מ לדידן אם אין בו תואר לחם ומברך במ"מ וא"כ לא פטר פת להמשקה ולכן לריך שיברך על המשקה וכן יש לנהוג. אח"כ מצאתי בתוספו' פ"ד אורז ויין מברך על האורז ופוטר את היין דה"ל (°) אורז עיקר מיהו אם עיקר כוונתו על הזומ"ת ה"ל יין עיקר ואם כוונתו על שניהם יברך על שניהם עמ"ש סי' קע"ז. ומהרי"ל כתב בשם מהר"ש פת שנפל ליין תוך הסעוד' (°) יש לברך עליו כפה"נ עכ"ל. כ"ל דיצא לו ממ"ש התו' בברכות דף מ"א דלפירש"י כשהרה פתו ביינו לא פטר ליה פת ע"ש. ומיהו אין ס"ל דהפת פטר ליה כשהורה בתוכו ואוכל הפת כפי' התוספות ע"ש ועפי' רי"ב. כ"ל דאם מפרר מעט לחם דק דק לתוך השכר חם כדי שיתן בו טעם אינו מברך רק שהכל על השכר ועפי' ר"ח ס"ו וז"ל הרמב"ם פ"ג כל תבשיל שעירב בו מ' מה' מינים בין קמח בין פת מברך במ"מ ובלבד שלא יהיה עפילה בו' ועפי' ר"ד והכא הלחם עפל דעיקר כוונתו לשתות השכר והלחם אין בו ממשו ודבר השוב: לא תוריתא דנהמא · [°] פי' כגון שאפאו באילפס אפ"ה לא הוי לחם וא"ד למ"ש שם"י דהתם הוי לחם מעיקרא ולכן כל זמן שיש בו תואר לחם לא נפיק מתורת לחם ובסי"ד בהג"ה דמעט משקה לא מיקרי משקה: קי"ל דפטורה כמ"ש בי"ד סי' שכ"ע · [°] וכ' הב"ח דאם היה דעתו לאפותה ונמלך לבשלה מודה ר"ש דמברך המוצא וכו' ע"ש °] ולעד"נ שזה אינו דבשלמא בחלה

הגהות רעק"א

מג"א סל"א ולכן כל זמן שיש בו. דבריו ל"ע דמשפט הש"ע ודבריו דאינו הולם כלל בתואר לחם וכו':

מחצית השקל

מינים מ"מ הכא נסתפק דהא הכל בינקמה ובין פרוריס הם מה' מינים אפשר דאזלי' בתר רוב: ומיהו כו' פרוסת שלימות ר"ל דיש בכל פרוסה כזית בלי דיבוק:ובכ"ה כתב בשם רש"ך כו' מ"מ כשחברו כו' ומברך במ"מ כו' וא"ע דהוא נגד הש"ס הנ"ל וע' בס' אה"ע:(ס"ק כט)במים וה"ה המותנים חתיכת פת כו' וא"כ דעתו גם על הפת אבל במפרר רק מעט לחם כ' סס"ק ל' דהשכר פוטרו: (ס"ק ל) ואין מברכים כו' וא"כ לא יצטרך לברך בהמ"ז וכמ"ש ס"ז ס"ק ט"ז ר"ל דע"כ מיירי שלא אכל באות' לילה שום מלה אחרת דאל"כ ת"ל שיצא במלה אחרת וכיון דלא אכל כל הלילה כ"א מלה הארוי' ועלי' מברך ברכה א' מעין ג' והא קי"ל דאם שכח כל ימי הפסח כ"ש לילה א' יעלה ויבא בבהמ"ז צריך לחזור ולברך בהמ"ז משום דלא אבי דלא אכל פת שמברכים עליו בהמ"ז:כמ"ש ר"ס תע"ה ע"ש במ"א ס"ק ד' דלכתחלה צריך לבלוע הכזית בבת אחת וא"כ ע"כ מיירי שהרה כזית שלם דמסתמא מיירי ש"ע בנידון דיונא לכתחלה אי איכ כזית אע"ג שהתלבנו המים מ"מ שם לחם עליו דבכזית לא בעינן תואר לחם ואע"ג דבסי' תע"ה אינו מבואר רק שצריך לבלוע יחד אבל ליתן לתוך פיו שני חצאי זיתים בבת אחת אפשר אפי' לכתחלה ש"ד ואע"ג דמ"א בסי' תע"ה דימה דין זה למ"ש סס"ז דחולין. ולשיטת התוס' שם ד"ה חלקו כו' משמע שיהי' הכזית שלם כשעותו לתוך פיו מ"מ אין ראיה גמורה משם דדוק לענין אכר מ"ה אמרי' כן דחידוש הוא כמ"ש תוס' ורש"י שם מ"מ כיון דצריך לבלוע עכ"פ כזית בבת אחת משמע מחלקו לפחות מכזית כששורהו: כ' רש"ל כו' וב"כ התניא כו' לפיכך טוב לברך תחלה על המשקין משום דאינו ברור לו דין זה שהפת פוטר כה"ג המשקה: ולשיטתי' אזיל כו' ר"ל במה שנם בשאר משקים חוץ יין משתפק אי נפטר ע"י הפת שהרה בו דהוי פת עיקר ונכון כ' שטוב לברך תחלה על המשקין והא אפי' לא שרה בו הפת קי"ל בסי' קע"ד שעיף ז' דאינו מברך עליהם דהוי דברים הבאים מחמת סעודה אלא דאזיל לשיטתי': וכ"מ לדידן כו' ר"ל אפי' בשאר משקין דקי"ל דא"ל לברך עליהם כשאכל פת אפ"ה כ"מ אי חשבינן פת שהרה עיקר ופוטרת אז לא. ובין ודאי גם לדידן דהא שותה יין תוך סעודה צריך לברך עליו: אם אין בו תואר לחם ואין בו כזית דמברך במ"מ א"כ אי לא שרה בו היה צריך לברך על המשקה: דדוקא תוך הסעודה שאכל פת וצריך המוצי' פוטר המשקין דה"ל דברים הבאים מחמת סעודה. אח"כ מצאתי בתוס' כו' ונפשט' ספק של התניא: ומהרי"ל כ' כו' פת שנפל כו' לאו דוקא אלא שרה בידים: ממ"ש התוס' בברכות דף מ"א ע"ב דא"ר פפא הלכתא דברים הבאים תוך הסעודה מ' הסעודה אין טעונים ברכה לפני' ולא לאחריה ופרש"י שבאים לגפת הפת ובאמת מלפת בו הפת והקשו התוס' א"כ מאי פריך הש"ס ע"ז אי הכי יין נמי ניפטרי' פת שאני יין שאותהו לבדו ואינו בא לגפת ולא מלפת בו ואינו טפל לפת וא"ל לפי' הקו' נפטרי' פת כשהורה פתו ביינו קאמר דה"ל יין טפל דהא לא אשכחן שיברך על היין בעינן זה ולכן פי' התוס' (עוד מהברה קושי' אחרת) דברים הבאים כו' כלו' דברים הרגילים לבא מחמת הסעודה בפת ורגילים לאכלן עם הפת כגון בשר ודגים כו' אפי' אכלן תוך הסעודה בא כו' דאי לאו פת הם באים אין טעונים ברכה כו' ופריך א"ה יין נמי כו' דודאי מחמת הסעודה בא כו' דאי לאו הסעודה לא ישתה כו' עכת"ד ומשני הש"ס דמה"ט יין לא פטרי' פת דשאני יין משום חשיבתו אין הפת פוטרתו תוך הסעודה וסברא למהרש"ל דע"כ רש"י צריך ליישב קושית התוס' מקושיו הש"ס א"ה יין נמי נפטרי' פת וע"כ צ"ל דרש"י ס"ל כהא"ל של התוס' דפריך נפטרי' פת כשהורה פתו ביין והוי קיים לי' להש"ס דמברכי' אפי' כה"ג ומשני יין משום חשיבותיה הרי דלרש"י אפי' שורה פת ביין צ"ל על היין: כ"ל דאם מפרר כו' וז"ל הרמב"ם כו' דמוכח מיני' דאפי' בה' מיני' ופת שערב בתבשיל אי הפת טפל א"ל לברך עליו וכן מבואר ר"ס רי"ב(ס"ק לא)תרייתא כו' בלאפס ובשלה שכ' בש"ע ר"ל באלפס עם מעט מים דל"ל דמיירי בקדרה הא כ' לעיל ס"ק כ"ז דבבישול לא משכחת תואר לחם לכן הוצרך מ"א לו' דמיירי באלפס וע' במ"ש ס"ק ל"ו:ועפי' ד' בהג"ה דמעט משקה ל"מ משקה ועדיין לא ידענו שיעור של אותו מעט וא"ל קצת שיעור ממ"ש הר"ש פ"ק דחלה לשיטתו דס"ל כדיעה זו דבענני מברך במ"מ והתניא בברכות דף ל"ז אם אכל מן המוכה מברך המוצא אע"ג דהמנחות מחבת מרחשת הי' מעונני בשמן ותי' לחד תירוצא וז"ל הואיל ומתן מועט ואין בו כדי לבטלו(ר"ל תורת לחם)וכ"כ הרא"ש בפ' כל שעה ז"ל הואיל ומתן מעט והוי כמו אפוי עכ"ל ומשיעור השמן והסלת יש לשער קצת:(סקל"ב) ואפי' נתחייב' פי' אפי' למ"ד כו' דע דדעת ר"ת והוא היש חולקים ס"ל מיסה שבלילתה עבה אע"ג שענני אח"כ חייבת בחלה דאזלי' בתר שעת גלגל דהוי עבה ומיקרי לחם וכל דהוי לחם לענין חלה הוי

לחם לענין חלה וס"ל לר"ת אפי' הי' דעתו מיד בשעת גלגול לטגנה אז לבשלה מ"מ חייב בחלה ומברך המוצא ודעת ר"ש דאם הי' דעתו בשעת גלגל לטגנ' אז לבשל' אע"ג דבלילת' עבה מ"מ לא מקרי לחם לענין חלה ופטור' מן החלה כ"ש שאינו מברך המוצא ואם הי' דעתו בשעת גלגל לאפות' ואח"כ נמלך לטגנ' אז לבשלה חייב בחלה מצד הדין דאזלי' בתר שעת גלגל ואז הי' בלילתו עבה ודעתו לאפות' ה"ה אם הי' דעתו אז לבשל' אלא שאפה קצת ממנו אז אפי' מה שבישל חייב בחלה וכזה הטעם משום גזירה כיון שאפה קצת שמא ימלך ויאפה הכל אולם בשני דינים אלו דמודה הר"ש דחייב בחלה אינו מבואר להדי' בדברינו האיך ס"ל לענין המוצא אי מברך עליו המוצא ודעת הרר"י ורי"ו דאפי' בנדון דחייב בחלה מ"מ אינו מברך המוצא דדוקא לענין חלה דחיובו בשעת גלגל ואז הוי בלילתו עבה והוי לחם וחייב משא"כ מוצי' דאזלי' בתר שעת אפיה וכיון שאז שנעה אז בשלה אינו מברך המוצא דאז לא הוי לחם וקי"ל בי"ד לענין חלה כדעת הר"ש דאפי' בלילתו עבה אם הי' דעתו מיד לטגנ' אז לבשל' פטורה מן החלה ומעתה קשה למ"א על מ"ש הרב"י ואפי' נתחייב' בחלה וסיימו דעת הרר"י ורי"ו הא לדידן באמת גם מחלה פטור' ולכן ל"ל כדוחק הרב"י אפי' למ"ד דחייבת בחלה ואף דלמסקנת מ"א דלהר"ש אפי' הי' דעתו לאפותה דמודה בחלה וגם הכי קי"ל בי"ד מ"מ אינו מברך המוצא וא"כ י"ל דמה שכ' ואפי' נתחייבה בחלה ר"ל בנדון דמחייב' דהיינו כשהי' דעתו תחלה לאפות' מ"מ אינו מברך המוצא וכן תי' הט"ז באמת (ואח"ה על הטור שפיר הקשה הרב"י דהטור שתמא קאמר דוחק לאוקמי דוקא כה"ג ואף הב"ח הלה לתרץ כן)מ"מ תחלה קודם שבירר מ"א את דעתו דלא כהב"ח דס"ל דכי האי גווני באמת להר"ש מברך המוצא הוצרך לו דדברי הש"ע במ"ש ואפי' נתחייבה ר"ל למ"ד דס"ל הכי ולמסקנת מ"א באמת י"ל כן דמ"ש ואפי' נתחייב' ר"ל אפי' הי' בענין שנתחייב דהיינו כשהי' דעתו לאפות' מ"מ אינו מברך המוצא וכדעת הרר"י ורי"ו ור"ש לענ"ד שז"א דבשלמ' בחלה כו' החיוב בשעת לגל' אז הי' מכבר דנפשי' די"ל דס"ל להר"ש כן וכדעת הרר"י ורי"ו הכ"ל אבל עכשיו לא כ' מ"א הכרח דר"ש ס"ל כן דהא הי"א דהיינו ר"ת ס"ל דחלה וברכת המוצא שוין וע"כ לא ס"ל סברא זו דבמוצא אזלי' בתר שעת אפיה אלא עכשיו כותב מ"א לדחות דברי הב"ח שכ' כן לסבר' פשוטה דבדעתו לאפותה דחייב בחלה מברך המוצא ע"ז כ' מ"א דאין זה פשוט די"ל דס"ל להר"ש כהרר"י ורי"ו דחלה והמוצא אין תלוי' זה בזה דכיון דחיוב המוצי' לא בא עד שעת אפי' ולבסוף מייתי מ"א ראי' דברינו מדברי הר"ש נופי' מראייתו מרקיק כו':ולא עוד אלא אפה כו' משמע דאפה מעט יותר דיחוס דאינו מברך המוצי' ממה דאינו מברך המוצא כשדעתו לאפות' ואדרבי' איפכ' משתבר' דבדעתו לאפות' חייבת בחלה מצד הדין יותר ים מקום לו' דמברך המוצי' מאפה מעט דאפי' בחלי' אינו חייב מצד הדין אלא משום גזירה כנ"ל דאז משתבר' יותר שלא לברך המוצא אלא משום דבסוף כ' מ"א דטעות הב"ח יצא ממ"ש הרב ב"י באפה קצת ומיני' ליקהב"ח דאם דעתו לאפות'מברך המוצי' ועל זה שייך אפי' אפה קצת דזה שורש דין הב"ח מ"מ אינו מברך המוצא דל"ל דכוונת המ"א ולא עוד אלא אפה כו' ר"ל דאיכא תרתי שהי' דעתו לאפות' וגם אפה ממנו קצת והוי שפיר רבותא דז"א דיהו דהדין אמת לשיטת מ"א משבר' אבל לפ"ז לא א"ש הראי' שהבי' מ"א לדין זה ממהר"ש דהא בנדון מהר"ש הי' דעתו לבשל' אלא ע"כ כוונת מ"א כשאינו שהי' דעתו לבשל' ואפה קצת ואייתי שפיר ראי' ממהר"ש וא"כ צ"ל כנ"ל אבל מ"מ הדין אמת משבר' לדעת מ"א אפי' דעתו לאפות' ואפה קצת ושאר בישל אינו מברך המוצי' דזיל בתר טעמ':וכ"כ רי"ו שמהר"ש כו' משום שפ"ב ברכה דמהר"ש נסתפק אי קי"ל לענין חלה בדעתו לבשל' כר"ש דשטור' או כר"ת דחייבת ולכן אפה ממנו מעט דבאמי גווני אפי' להר"ש חייב בחלה ואפ"ה לא אכלו אלא תוך הסעוד' משמע אפי' כה"ג שפק אי מברכים עליו המוצא:וכ"ד הר"ש שמני' ראי' ר"ל דאין מברכי' המוצא אם נתבשל אע"ג שהיתי' תחלתו עושה:(שם בפ"ק דחלה)מרקיק המבושל דקי"ל לקמן סי' קס"א דאין יוצאים בו ידי מצה:כ"ש בשיתי' רק כו' הם דברי מ"א להוכיח דלא בהב"ח שכ' דס"ל להר"ש אי דעתו לאפות' ואח"כ בישלה מברך המוצא כנ"ל:וגם נבי הא דמייתי חבילא ר"ל דהר"ש הקשה שם לנפשי' דס"ל היכי דבשלה אח"כ אינו מברך המוצא והא חבילא אם יש פרוריס כזית מברך המוצי' ולפי' רש"י איינו מבושל ותי' דלית' לפי' רש"י אלא חבילא אם יש פרוריס שנתחבר ע"י מרק אבל לא נתבשל ואח"כ מזה ג"כ ראי' דלא הבב"ח דאפי'נאפה תחלי' הבישול מבטל מתורת לחם כ"ש בשלא נאפה רק הי' דעתו לאפותו והוא ממש ראיה ראשונ':וכ"ל שלשון הרב"י כו' בעשא' כעבין כו' קאי על לחם העשוי לכותח המבואר בסעיף ע"ז אמרי' בברכות תני ר"ח לחם העשוי לכותח

מסיק

בשם רבי שמשון והרמב"ם ע"ר"ת בספקיו ל"ז בתוספ' בברכות ל"ז . י"ב מסוגיא דיבמות מ' כ ברכות ל"ז ל שם בגמ'

נתיב חיים

סקמ"א (°) ול"ל הדין עם הטור דהא הרא"ש כ"ל :

אשל אברהם

א] ולא יתכלם כל זה ל"א אלא בשם בשם לאחר אפיה תוחר לחס"טור : **ב]** כגון וכת' כי"ד העלה דער קוני' לא מיקרי תוחר לחס :

דגול מרבבה

*) דבריו נ"ע שהרי הוא עצמו כ' בסי' קנ"ח סק"ח שאין מברן הברכות דאורייתא וא"כ גם בברכה אח' מעין ג' שוב יוצא דבר הורה :

יד אפרים

מ"א ס"ק ל"ב וכן דעת מהר"ש שמצ' דאי' מרקיק המבושל כו' וגם נבי הא דמייתי רחיה מהא דחבילא ר"ל דהר" מייתי מהא דברכות לפי' הר"ש ס דמיירי שלא נתבשל ע"ש :

לבושי שרד

בס"ק י"ז סותרו הע"ז מעשה המוליא והכ"ח ס"ל דר"ש מודה לר"ת דהלוי המוליא בחלה ולא פליגי רק בחדא ולא בתרתי עמש"ל לות ל"ע : שם (°) ולא עוד אלא אפי' אם אפוי ממנו כנ"ל. ור"ל דכה"ג חייב הכל בחלה כמבואר בי"ד : שם (°) וכ"ד הר"ש שמעיא רחיה. הר"ש ספ"ק דחלה הביא רחיה לדבריו דאין מברכין המוליא על דבר שנתבשל במשקין ממאי דאמרי' בספחים דאין יולאין בקיבוץ מבושל שהבישול מוליאו מהורת לחם וההוא דחבילא (שבס"י דמהני כי' מוחר לחם לענין המוליא) אלא מתבשל עכ"ל. ובזה מובן דברי המ"א : שם (°) בעשאה בעבין. קאי אהך דיעא דהחילתו עיסה וסופה סופגנין : שם (°) ממלך אכולה עיסה. לאפותה ויהיה חייב בחלה : שם (°) אמה כת' בסע"ז. בלחם העשוי לבותה דבי' נ"כ כת' שם הב"ו בשם הרא"ש דאם לא אפה מעט חייב בחלה ואפ"ה לא חילק בס"ע לומר דבה"ג מברך המוליא :

ס"ק ל"ב (°) דבלילתו עבה. אבל בבלילתו רכה ר"ת מודה מי דאין מברך המוליא כמ"ש בטור ע"ש. והמחבר השמיט זאת מטום דאין כ"מ לדיעא כ"כ כיון דהעיקר כדיעה הראשונה אפילו בלילתו עבה ורמ"א הגיהו בסוף סעיף י"ד משום דכ"מ לי"ש :

ט"ז ס"ק י"ז (°) וכמש"ל סק"ו בל"ל : ס"ק י"ט (°) לפי סברתו פי' דקמ"ל רמ"א דבני אין לחם דין כיסנין ולכן גם אלו יאכל ירא שמים תוך הסעודה :

ס"ק ל"ד (°) וכ"מ ספי' זה בהגה לאחרונה : ס"ק ל"ה (°) דבלילתן עבה הקשה לו דאם כרכתו מ"מ אין פתו פוטרו כמו כיסנין בס"ח. לכן תירץ כיון כי' והמנן אברכם הקשה דבעבין נמי יש בהן מעלות אלו ואפי' בכי אין פתו פוטרם לכן תירץ דבהא מיירי מדברים שבאים תמיד למזון ומ"ש מ"א ס"ק ק"ב בד"א בלולה דמילתא כו' ע"ש : ס"ק ל"ו (°) נ"ל דנקט . הוקשה לו דהא בבישול ושינון מיירי זעיין מה שכתבתי אות ס"ה בדברי המ"א ס"ק ל"א ע"ש :

ס"ק ל"ה (°) מ"מ נ"ל. פירו' מחלוקת דר"ת ור"ש : הגה סי"ד (°) לכ"ע. פירוש אפי' לר"ת ושיין מ"ש אות ע"ג בא"ח סקל"ג : ס"ק ל"ט (°) ואם מילוש בשמן עס"ז וס"ש ס"י . פי' דהוי כיסנין ואפילו אפאן בא"מ ועי"ז כה' ומ"ש ס"י וכ"ל להגיה סי"ג והכוונה לא"ש בס"ק ל"ח דנ"מ בקביעות סעודה : סק"מ ובלילתן רכה מאוד. והוי כסופגנין מ"מ כיון שהיא בגומה ומקבץ יחדיו לעשה כאפיה כפת גמור אבל עריתא כיון שהתפשט ונאפה אינו נלחם כ"כ הטור : ס"ק מ"א (°) אבל פרית' לא מהני קביעות דאל"כ מאי איכא בין טרוקנין לעריתא' וע"ז כת' דהוא ט"ס דהא טרוקנין חייב בחלה כנ"ל : שם (°) דתלמוד ערוך דטרוקנין חייב בחלה : שם (°) אלא לענין חלה וכו'. דטרוקנין הוי קלת בעין ליפה וגלגל בשעה שנותנין לגזמא הנ"ה חייב בחלה משא"כ עריתא אבל כיון דנאפה בתנור מהני קביעות : ס"ק מ"ב (°) סי"ג בהגה"ה . כוונתו למ"ש במ"א סקל"ו דשם מבואר דלחם גמור בס"י דוקא בהתבשל בקדירה אזיל ליה תוריתא דהתמא מש"ה בעי בזית אבל בתחבת במשקה חשיב אפיה ונשאר תורית' דידיה ועיין במ"א ס"ק ל"ח ממילא כ"ש כשאפאו בשפוד דאיכא תוריתא ואפי' פחות מכזית :

באר

(נ) להקל . פי' שאין מברכין המוליא רק במ"מ ומ"מ נ"ל שאם שבע ממנו הוי ספק דאורייתא וצריך לברך בה"מ מספק כמ"ש כי' קפ"ד ס"ד מ"א:(נא)קרפפלין.פי'שממולאין בבשר דאלו ממולאים במיני פירות הוי כיסנין כמ"ש ס"ז אפי' נאפה בתנור מ"א . וע"ז כתב דלעולם הוי כיסנין אפילו ממולאים בגשר ע"ש ועמ"ש בס"ק ד' : (נב) הוא . ובכלל זה איבר זאטיני זעמיל : (נג) ומיס. ובלילתן רכה מאוד כמ"ש ס"מ: (נד)עליו.

ביאור

לאוכלין ממנה ר"י אמר כל שעשאה בעבין ואני כן עשאן בעבין חייבת עשאן לימודין פטורין ר' בא בשם שמואל ר' אמי בשם ר"א רובה אפי' עשאה קלוסקין והא תינן אם אין הרועים אוכלין ממנה תפחר שעשאה משנה ראשונה שלא יאכלו הרועים ממנה הלמת אזלין בתר דעתו ואפי' ר"ל ור"י דפליגי היינו משום דמיתלפא כמו בעיסה לבותה ועי' ר"ן בפ' כ"ש וכן לענין המוליא בטור והא דאמרי' נאפה לאוכלה כו' במנחת סולת א"כ אף במחבת ומרתבה אלא משום דמעבה הוי כמו אפוי . ותר"י ג' אף דבר דחייב בחלה אפ"ה לענין המוליא פטור דחלה תלוי בגלגול משא"כ בהמוליא וכס' ראשונה בד"ה הכ"ל אלא שר"ת מזר בו מכח הסיא בריתא הכ"ל בטלה כו' וכבר תי' כ"ל וכ"כ רי"ו וז"ש ב"ש בס' ראשונה אפי' דבר כו' ואפי' כי' ר"ל בנמלך אפ"ה לענין המוליא פטור כמ"ש וכ"ל ועוד הביא הר"ש והרא"ש בפ' כ"ש ראיה דאין מברך המוליא ממ"ש בס"פ כ"ש רי"א יולאין כו' אבל לא בבישול כו' יוסי והא דאמרי' בברכות שם שזמן שהפרוסות קיימות הבית הר"מ היא . וע"ש הא מסקינן שם ל"ח ע' ע"כ לא קאמר ר"י כו' ואע"ג דמסקינן כן כ' תוס' שם הבית לפי הסוגיא דשלקות מברך שכ"ש אבל אנן קי"ל דמברך בפה"א וג"כ קי"ל כהבית בריתא הכ"ל וזמון שהפרוסות וכ"ל ס"י: ונהגו להקל

מחצית

מסיק הש"ס עשאן כלמודין היינו קרטי'שלא ערכן בצורת הפת פטורי' מחלה אבל עשאן כעבין חייב בחלה וס"ל להרב' פוסקים דבעשאן כעבין בכל ענין חייב בחלה אבל הרב"י הביא בשם הר"ש שכ' פ"ק דחלה דבעשאן כעבין נמי לא מחייב בחלה אלא היכי דשקיל כו' וסיים ע"ז הרב"י ומשמע דה"ה לענין המוליא:וסבר הב"ח דה"ה לענין המוליי' אם אפה כו' ומיני' יליף הב"ח כיון דס"ל להרב"י דדין המוליא עם חלה שוין לענין אפה ממנו קלת כיון דמקרי לחם לענין חלה ה"ה לענין המוליי' א"כ ה"ה בדעתו לאפותו כיון דהוי לחם לענין חלה ה"ה לענין המוליי': דהיכי שייך למגזר ר"ל כיון דאפה קלת אינו חייב בחלי אלא משום גזירי,והגזיר' לא שייכא אלא בשעת גלגל דאז חיוב החלי'משא"כ מוליא דחיובו לאחר אפיה ל"ש גזרה זו:ועוד דא"כ כו' ולא חילק וה"ל לכתוב שם דאם עשאן כעבין ואפה קלת מברך המוליי' ועי' בס"ק מ"ג:אלא ע"כ כוונת הב"י דה"ה כו' קאי על ריש דברי הר"ש דפוטר אפי'כעבין מחלה אי לא אפה קלת דלא מקרי לחם וא"כ ה"ה לענין המוליא וא"כ ממילא לענין המוליי' אפי' אפה קלת כיון דל"ש שם הגזיר':(סקל"ד)ונהגו כו' וכ"מ ס"ש זה דזה מקרי קולא אי מברך במ"מ ומ"א ס"ק מ"ג אע"ג דלחם עשוי לבותה אי עשאן כעבין פסק בי"ד דחייב בחלה היינו לחומרא אבל לענין ברכה היקל לברך במ"מ הרי דזה מקרי קולא וכן ה"מ להביא ראי' מסעיף ז' והלכי כדברי כלם משום דספק דרבנן אזלי' לקולא ע"ש:דלא כהב"ח שהבין דונהגו להקל ר"ל לברך המוליא:(סקל"ה) שיברך כו' כיון דבלילתן כו' פת פוטרתן ר"ל דהוי קשיא מאי מהני קביעות אלא מאי לא אכלו תוך הסעודה אלא אפילו אם' דהא פת הבא בכסיניומבואר בסעי' ה' אי אכלו תוך הסעודה שלא מחמת סעודה' אין פת פוטרתן ל"ל במ"מ וא"כ עדיין למ"ד דמברך במ"מ על עיס' שנגנה גם אי אוכל פת תחלי ל"ל במ"מ לזה תי' דהיינו דוקא פת הבא בכסיני צריך לברך תוך הסעודה'במ"מ אבל הבא כיון דבלילתן עבה כו' לא הוי פת הבא בכסיני ולכן לכ"ע פת פוטרתן:ומיהו בסעיף ז' דכעבין יבשים כו' אפי' בלילתן עבה ואינו מילם ואינו ממולא בשום דבר אפ"ה וי"א דהוי פת הבא' בכסיני וכ' לעיל דנקטי' לקולא בכל הדברי' וא"כ אכתי תקשי דאין פת פוטרתן: אלא העיקר ר"ל דבלא"ה לק"מ:(סקל"ו)לאחר אפיה ל"ל דנקט כו' ר"ל דלא תקשי הא בבישול מיירי ואיך כ' רמ"א לאחר אפיה ולכן מחק של"ה תיבת לאחר אפיה : דאי בשלו כו' דלא הוי ת"ל כו' כמ"ש סעיף י' עיין שם במ"א ס"ק כ"ז ולפ"ז ל"ל מ"ש הרב"י בשלה לו עגב ר"ל בשלה במחבי וכן ל"ל פי' בשלה שכתבו הפוסקי' וכן מהר"ש דמשום שפק בבלילתו עבה שבשלי שאפי' מעט ל"ל ג"כ שבשלה במחבת והא דמייתי הר"ש בפ"ק דחלה ראיה דעיס' שבשלי אינו מברך המוליא מרקיק המבושל דאינו יוצי' ידי מלה והוכא גם בהרא"ש פ' כל שעה והא"ל דמייתי דמבושל ממש דמודה ר"ת וי"ל דהר"ש לא בא להקשות על ר"ת כ"א בא להבני' ראיה לנפשי' דס"ל דבישול מוצי' מידי לחם ואינו

מדתלי' דין המוצי' בדין חלה ולר"ש יש חילוק כמ"ש כאן בשם יש חולקי':(יז)ונהגו להקל. פי' כסברת הראשונה דא"ל לברך המוליא וג' ברכו' דזה מקרי קולא כמ"ש ב"י ל' זה לענין פת בכסנין וז"ל ולענין הלכ' כיון דספיקא דרבנן נקטי' כדברי כולם להקל כו' [°] וכמש"ל ס"ק ד' גם ב"י כ' כאן וכן מהגין העולם שלא לברך המוליא על הסופגנין כו' וגם בלבוש כ"כ ומו"ח ז"ל הבין שכך נהגו להקל פירושו שמברכין עליהם המוליא וע"ז הקשה מ"ש ולא דק : (יח) אלא בדאית ביה כו' . ונ"ל לפ"י דלא בעי' תואר לחם בים כזית דהתם היה תחלה פת גמור : (יט) ואין לאוכלם אא"כ בירך כו' . הטעם כיון שיש דיעה בתחלת סעיף זה שהולכים בתר דין דחלה ובזה יש חיוב חלה כיון דמעיקרא נתגלגל העיסה והיתה בלילתה עבה ממילא הנהו פסטיד"א וקרעפלי"ך אע"פ שנאפים אח"כ בעינן חייב המוצי'ויש דיעה אחר' שלענין המוצי' באפייה תלי' מילת' ממילא'פטור כאן מהמוצי' ע"כ יאכל תוך הסעודה' אלא דק"ל הא כ' רמ"א בסמוך דנהגו להקל כדיעה ראשונה ממילא א"ל לאוכלם תוך הסעודה וא"ל דכ' שאין לסמוך על המנהג מי שהות ירא שמים ואף שכ"כ הש"ע חזר רמ"א וכתב כאן לענין קרעפלי"ך המטונגים בדבש (°) לפי סברתו שאין זה פת כסנין ולע"ד ל"ל כן מטעם שנכתוב בסמוך ועוד ל"ע מ"ש רמ"א כאן דיש חילוק אם נילוש בשמן ודבש הא ודאי הוה כיסנין אפי' אם לשו בלא דבש רק שטגנו בדבש דהא בתר אפיה

אינו הולך אלא אחר שעת אפייה לג ט ויש חולקין ואומרי' דכל שתחל' העיסה עבה ואפי' ריככה אח"כ במים ועשאה סופגנין [פי' עיסה שלשוה ועשאה כמין ספוג] ובשלה במים או טיגנה בשמן מברך עליהם המוציא (יז) לד ונהגו (ג) להקל וירא שמים יצא ידי שניה' א] ולא יאכל אלא ע"י לה שיברך על לחם אחר תחל': הגה כל זה לא מיירי (יח) אלא בדאית ביה לו לאחר אפייה תואר לחם [ג' הטור והפוסקים] אבל אי ליח ביה תואר לחם כגון ב] לאקסי"ן שקורין בל"א ורימזלי"ך לכ"ע אין מברכין עליהם המוליא ולא ג' ברכו' דלא מיקרי לחם אבל לו פסטיד"א(לא) וקרעפלי"ך מקרי תואר לחם (מרדכי פ' כל שעה) (יט) ואין לאכלם אא"כ בירך על שאר הפת תחלה וכל זה לא מיירי אלא בעיסה שאין בה שמן ודבש וכיוצא בו אלא שטגונן בהם אבל אם לש בהם כבר נתבאר דינו אלא פת הבא' בכסנין: יד לט י חלוט [פי' כמין פת חולטין אותו ברותחין] שאר כדאפאו בתנור פת גמור (לב) הוא ומברך עליו המוציא: הגה וכן דבר שבלילתו רכה שאפאו בתנור בלא משקה דינו כפת ומברך עליו המוצי' ושלא ברכות וכן אם אפאו באלפס בלא משקה [תו' והר"ש והר"ן פ' כל שעה ורמב"ם פ"ו מהלכות חלה ושאלתות וטור] ומעט משקה שמושחין בו האלפס שלא יפרוף העיסה לא מקרי משקה [הגהות מיי' פ"ג מהל' ברכות] אבל דבר שבלילתו רכה וטגנו במשקה(°)לכ"ע לאו לחם הוא [תו' והרא"ש ור"ן והר"י פ'כילד מברכין]:

טו כ טרוקנין דהיינו שעושי' גומא בכירה ונותנים בה מ קמח (לג) ומים מעורבין בה ונאפה שם מברך עליו בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש ואסקבע סעודתו עליו מברך המוציא וברכת המזון אבל טרית"א דהיינו שלוקחין קמח ומים ומערבי' אותם ושופכי' על הכירה והוא מתפשט ונאפה אין עליו תורת לחם כלל ואין מברכי' עליו אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש מא ואפי' קבע סעודתו (לד) עליו : טז ל נהמא דהנדקא מב והוא (לה) לחם שאופין בשפוד ומושחין אותו בשמן או במי בצי' וכן מג לחם העשוי לכותח שאין אופין אותו בתנור אלא בחמה מברך עליו בורא מיני מזונות :

פשטיד"ה

והן בחיס לתבשיל ולמזון ולא לקיומו ולכן פת פוטרתן כמ"ש ס"ה : לו לאחר אפייה . [°] נ"ל דנקט אפייה משום דהכא מיירי שאפה הפסטי"ד במחבת במשקה אי במים דאם בשלו בקדירה פסיטא דלא הוי תואר לחם אפילו לחם גמור שבשל אחר כך כמ"ש ס"י ולכן נקט אפייה (ועמ"ש סימן תע"ח) ובשל"ה הגיה כאן : לז פסטי"ד וקרעפלי"ך . פי' שממולאים בבשר כמ"ש ס"ז אפי' נאפה בתנור לח לוש בהן כו' . [°] מ"מ נ"מ דהתם אם קבע סעודתו עליו מברך המוליא לכ"ע ואם טגנו במשקה איכא פלוגתא אי מהני קביעות דלאו לחם הוא כלל לדעת הראשון כיון דמבושל הוא אי מטונן וכ"כ התיא מעשה קדרה מקמח ודבש אי בחלב ושאר משקה אפי' קבע עליו מברך במ"מ : לט חלוט. ואפי' בלילתו רכה שחלטה ברותחין ואח"כ אפאה בתנור מברך המוליא (טור סי' תכ"ד)וכרי"ו משמע שאפי' טגנו בשמן ואפאו אח"כ מברך המוליא [°] ואם לוש בשמן עס"ז ומ"ש ס"י : מ קמח ומים . [°] וכלילתן רכה מאד כמ"ש ס"מ . ומ"מ אותן שאופין בדפוס ברזל אפ"ש שהן מכושרין בדפוס שקורין בפרמג ואחלטק"ס מ"מ כיון שהן רקיקין דקין מאוד אחר האפייה אפי' קבע עלייהו לא הוי קביעות ומברך במ"מ (של"ה כ"ח) : מא ואפי' קבע . בטור כתוב דאם קבע עליו מברך המוליא והרב"י חולק עליו °] ונ"ל דהדין עם הטור דהא הרא"ש והרמב"ם והרי"ף לא חלקו לענין המוליא וגם לא הקילו בעריתא אלא לענין חלה דלא מקרי לחם כיון שמוסכין אותו אבל לאחר אפייה לחם גמור הוא אי קבע עליו דדמי לעיסה שנילושה במי פירות דפטורה מחלה להרא"ש ואפ"ה אי קבע עליו מברך המוליא . והרב"י העתיק דברי רי"ו שלא כהגון וז"ל רי"ו טרוקנין מברך במ"מ ואי קבע עלייהו מברך המוליא דהוי כדבר שתחילתו סופגנין וסופו סופגנין שפטור מחלה ומברך במ"מ[°] אבל טרית' פטו' מחלה ומברך במ"מ עכ"ל . ופשוט דט"ס היא [°] דתלמוד ערוך דטרוקנין חייב וכ"כ רי"ו בהל' חלה . אלא כ"ל שתחילתו סופגנין וסופה עיסה שחייב בחלה אבל דבר שתחילתו סופגנין וסופו סופגנין פטור מחלה וכו' וכ"ה הרא"ש בהדי' וידוע דרי"ו תלמידו הוא והעתיק דבריו כהווייתן וא"כ אין חילוק בין טרוקנין לעריתא [°] אלא לענין חלה אבל לענין ברכה שוין כנ"ל דוק ותשכח ובפרע אם אוכל לשבעו דהוי ספק דאורייתא כמש"ל : מב והוא לחם . כלומר בלא וכ"ה בי"ד סימן שכ"ט ס"ה דלחם שאופין בשפוד לחם גמור הוא וכמ"ש [°] סי"ג בהג"ה : מג לחם העשוי לכותח . ברי"ו כתבו עם עריתא כחד

היטב

מ"א חולק ופסק דמהני קביעות בעריתא כמו בטרוקנין . ומ"מ אותן שאופין בדפוס ברזל אפ"ש שהן מכושרין בדפוס שקורין וולא"פלקים מ"מ כיון שהן רקיקין דקין מאוד אחר האפייה אפי' קבע עלייהו לא הוי קביעות ומברך במ"מ עמ"א : (לה) לחם . כלומר בלא . דלחם שאופין בשפוד לחם גמור הוא מ"א .

הגר"א

ר"ל כפ' ראשונה דספיקא דרבנן היא ואף בבהמ"ז אם לא אכל כדי שביעה ומזה העשה פ' ג"כ בס"ז והלכה כו' ועמ"א ובס בס"מ א"א לבמלא דאורייתא ועי"ד סי' שכ"ע ס"ג שסתם בס' ראשונה: וי"ש כו' . הרא"ש בפ"ב ס"ז : כ"ז כו' . תוס' שם ובס אף שחייב בחלה אף לדעת ר"ת: **אחר אפיה** כו'. עמ"א אבל הרא"ש בפ"ב דפסחים סט"ז כ' ועוד היה אורי"ת כו' לאחר הבישול כו' אבל ורימזו"ש כו': ואין לאכלם כו'. במ"ש בס"ע ו"ש כו' : סי"ד וכן דבר כו'. בר"י בפ"ב שם ובתו' שם ד"ה לכ"ע ולר"י נראה כו' ואור"ז כו' ואור"ת כו': אבל דבר כו'. בכ"ל דע"י משקין ר"י מודה תוס' שם ובברכות שם סד"ה לחם שם ד"ה בגמ'לענין חלה ותפש למדיה לענין המוליא דבל"ל לענין חלה איתמר שם וכ"כ הרא"ש החילוק בה' חלה ס"ב וס"ג וכן הר"ש וס"פ וכ"כ בי"ד סי' שכ"ע ס"ז וראה הבע"ע סוכר דוקא לחלה שייך לחלק משום דמיתלפא בשאר לחם אז נזירה שמא תחלן

השקר

מברך המוצי' והוא לא ס"ל לחלק כדמחלק ר"ת ובטור בין יש בו תואר לחם או לא.אז דס"ל להר"ש דהאי דרקיק המבושל שתמי' קתני משמע אפי' מבושל במחבת ולא בקדר' דאיכי' תואר לחם אפ"ה אינו יולא ידי מלה:(סקל"ז)פסטיד"א כו' כמ"ש ס"ם זה דמילוי כזה לא הוי פת הבא בכסנין:(סקמ"ח)ואפי' קבע כו' ול"כ דהדין עמו ר"ל עם הטור:לא חלקו ר"ל בין טרוקנין לבין עריתא:דדמי לעיס' כו' ר"ל אל תתמי' שיהי' פטור מן החלי' משום דלא מקרי לחם ומ"מ לענין המוצי' אי קבע עליו יקרא לחם ויברך המוליא זה כי דהא אשכחנכה"ג בעיס' הנלוש' במ"פ דפטור מן החל לדעת הרא"ש(אבל אנן לא קי"ל הכי אלא חייב בחלי' וכמ"ש בי"ד סי' שכ"ע ולדעת דרש' בשם מהרש"ל גם הרא"ש מוד' דחייב הביאו מ"א לקמן סי' תס"ב ס"ק ה')ואפ"ה כו':והרב"י העתיק דברי רי"ו כו' דמיניה אייתי ראיה לדברין דבעריתא' אפי' קבע עליו מברך במ"מ ולאחרי' כו':אבל טריתא' פטור מחלה ומברך במ"מ א"כ לפי גירס' זו על מאי קאי תיבת אבל דמשמע דטרית' דינו משונה מטרוקנין דל"ל לענין חלה דהא כ' דגם טרוקנין פטור מחלה אלא דקאי לענין המוצי' דטרוקנין אי קבע מברך המוצי' אבל בטרית' אפי' קבע מברך במ"מ כ"ה לפי גירס' זו אבל מ"א כ' דע"כ ט"ס הוא וא"כ גם הפי' בדברי רי"ו דלא כהרב"י:ופשוט כו' דטרוקנין חייב בחלה: אלא כל"ל שתחלתו כו' סופגנין פטור מחלה אבל טרית' פטור מחלה ומברך במ"מ כל"ל וא"כ השתא י"ל מ"ש אבל טרית' כו' דמשמע דיש חילוק בין טרוקנין לטרית' קאי לענין חלה דטרוקנין כ' חייב בחלה ועו"א אבל טרית' פטור מן החלי' ואם כן י"ל מה שסייס רי"ו בעריתא ומברך במ"מ מיירי אי לא קבע עליו אבל קבע מברך המוצי' דלענין המוליא טרית' שוה לטרוקנין:(סקמ"ג)לחם העשוי כו' עם טרית' בחד בבא משמע דדינייהם שוה וע"ז כ' מ"א ועמ"ש סעיף ט"ו ר"ל שכ' מ"א בס"ק מ"א בעריתא אי קבע עליה מברך המוצי' לדעת רי"ו א"כ ה"ה בלחם העשוי לכותח : והא דפסק כו' הוא ענין בפ"ע להקשות על הש"ע : דאם עשאן כעבין חייבת בחלה וא"כ כיון דאקרי לחם לענין חלה ה"ה לענין המוצי' וה"ל לחלק כאן דאם עשאן כעבין מברך המוליא : דהתם לחומר' ר"ל דבגמ' אמרי' לחם העשוי לכותח אם עשאן כלמודים(היינו קרטיס שאינלהס עריכ' אלא כפת)פטור מחלה עשאן כעבין חייב בחלה ומשמע כיון שעשוין כעבין בכל ענין חייב בחלה ולפ"ז ה"ה לענין המוליא דמברך המוצי' אבל ר"ש בפ"ק דחלה כ' (הביאו מ"א בעיל ס"ק ל"ב)דאפי' כעבין אינו חייב בחלה אא"כ אפה קלת ממנו דנזרי' שמא יאפה כולו . משא"כ כלימודים אפי' אפה קלת פטור דל"ג שמא יאפה כולו דהא לא ערכן כעריכ' פת עיין שם וא"כ לענין המוצי' אפי' כעבין ואפה קלת מ"מ אינו מברך המוצי' דלענין המוליא לגמזר במ"ש בס"ק ל"ב . הכא פסק להקל ר"ל כהר"ש דאפי' לענין חלה אינו חייב כ"א באפה קלת ממנו ולכן בכל ענין אינו מברך המוצי' כנ"ל וכיון שהוא ספק דרבנן אי יברך המוצי' או במ"מ פסק

לברך

מגן אברהם

בחלה מחייב דבחלה החיוב בשעת לישה ולז היה דעתו לאפות אבל המוליא בא בשעת אפייה (°) ולא עוד אלא אפה ממנו מעט וכישל השאר אין מברך המוליא על המבושל כ"כ רי"ו שמבר"ש אפה ממנו מעט לחייב בחלה ואכלו תוך הסעודה משום ספק ברכה ע"ש [°] וכ"ד מהר"ש שמביא ראיה מרקיק המבושל שאע"פ שהיה לחם גמור כיון שבשלו נפק מתורת לחם כ"ש כשהיה רק בדעתו לעשות ממנו לחם ע"ש וגם נבי הא דמייתי חביבה . וכ"ל של הרב"י חטעיתיה לב"ח שכ' שסי' זה בשם ר"ש [°] בעשאה כעבין ומי לא מחייב בחלה אלא היכי דשקיל מינה חררה ואפה לה דנזרי' דילמא (°) ממליך אכולה עיס'ע"כ ומשמע דה"ה לענין המוליא עכ"ל ב"י וסבר הב"ח דה"ה לענין המוליא אם אפה מעט מבדך על השאר המוליא וזה דבר שאין לו טעם דהיכי שייך למיגזר בשעת המוליא ועוד דא"כ [°] למה כ' בשע"ז בשתם דמברך במ"מ ולא חילק אע"כ כוונת הרב"י דה"ה לענין המוליא דפטורה לענין חלה ומה שמחייב בחלה אם אפה מעט היינו משום גזירה וזה לא שייך בהמוליא ע"ש : לג ויש חולקים . ס"ל כיון [°] דבלילתו עבה ואין כיה תואר לחם מברך המוליא: לד ונהגו להקל.פי' שאין מברכין המוליא רק במ"מ וכ"מ בסי' זה דלא בב"ח ועי' בלבוש :*) ומ"מ נ"ל שאם שבע ממנו הוי ספק דאורייתא וצריך לברך ב"ה מספק כמ"ש סי' קפ"ד ס"ד : לה שיברך על לחם.כיון [°] דבלילתן עבה ואין ממלאין בשום דבר וגם לא מילושיעמו פת פוטרתן (של"ה) ומיהו בס"ז כ' דבעבין יבשין הוי ג"כ כסנין אלא העיקר דהכא מיירי בפשטי"ד ממולא בבשר או קרעפלי"ך כמש"ל והן בחיס לתבשיל ולמזון ולא לקיומו ולכן פת פוטרתן כמ"ש ס"ה : לו לאחר אפייה . [°] נ"ל דנקט אפייה משום דהכא מיירי שאפה הפסטי"ד במחבת במשקה או במים דאם בשלו בקדירה פסיטא דלא הוי תואר לחם אפילו לחם גמור שבשל אחר כך כמ"ש ס"י ולכן נקט אפייה (ועמ"ש סימן תע"ח) ובשל"ה הגיה כאמש : לז פסטי"ד וקרעפלי"ך . פי' שממולאים בבשר כמ"ש ס"ז אפי' נאפה בתנור לח לוש בהן כו' . [°] מ"מ נ"מ דהתם אם קבע סעודתו עליו מברך המוליא לכ"ע ואם טגנו במשקה איכא פלוגתא אי מהני קביעות דלאו לחם הוא כלל לדעת הראשון כיון דמבושל הוא אי מטונן וכ"כ התיא מעשה קדרה מקמח ודבש או בחלב ושאר משקה אפי' קבע עליו מברך במ"מ : לח חלוט. ואפי' בלילתו רכה שחלטה ברותחין ואח"כ אפאה בתנור מברך המוליא (טור סי' תכ"ד)וכרי"ו משמע שאפי' טגנו בשמן ואפאו אח"כ מברך המוליא [°] ואם לוש בשמן עס"ז ומ"ש ס"י : מ קמח ומים . [°] וכלילתן רכה מאד כמ"ש ס"מ . ומ"מ אותן שאופין בדפוס ברזל אפ"ש שהן מכושרין בדפוס שקורין בפרמג ואחלטק"ס מ"מ כיון שהן רקיקין דקין מאוד אחר האפייה אפי' קבע עלייהו לא הוי קביעות ומברך במ"מ (של"ה כ"ח) : מא ואפי' קבע . בטור כתוב דאם קבע עליו מברך המוליא והרב"י חולק עליו °] ונ"ל דהדין עם הטור דהא הרא"ש והרמב"ם והרי"ף לא חלקו לענין המוליא וגם לא הקילו בעריתא אלא לענין חלה דלא מקרי לחם כיון שמוסכין אותו אבל לאחר אפייה לחם גמור הוא אי קבע עליו דדמי לעיסה שנילושה במי פירות דפטורה מחלה להרא"ש ואפ"ה אי קבע עליו מברך המוליא . והרב"י העתיק דברי רי"ו שלא כהגון וז"ל רי"ו טרוקנין מברך במ"מ ואי קבע עלייהו מברך המוליא דהוי כדבר שתחילתו סופגנין וסופו סופגנין שפטור מחלה ומברך במ"מ[°] אבל טרית' פטו' מחלה ומברך במ"מ עכ"ל . ופשוט דט"ס היא [°] דתלמוד ערוך דטרוקנין חייב וכ"כ רי"ו בהל' חלה . אלא כ"ל שתחילתו סופגנין וסופה עיסה שחייב בחלה אבל דבר שתחילתו סופגנין וסופו סופגנין פטור מחלה וכו' וכ"ה הרא"ש בהדי' וידוע דרי"ו תלמידו הוא והעתיק דבריו כהווייתן וא"כ אין חילוק בין טרוקנין לעריתא [°] אלא לענין חלה אבל לענין ברכה שוין כנ"ל דוק ותשכח ובפרע אם אוכל לשבעו דהוי ספק דאורייתא כמש"ל : מב והוא לחם . כלומר בלא וכ"ה בי"ד סימן שכ"ט ס"ה דלחם שאופין בשפוד לחם גמור הוא וכמ"ש [°] סי"ג בהג"ה : מג לחם העשוי לכותח . ברי"ו כתבו עם עריתא כחד

באר הגולה

(נ) להקל . פי' שאין מברכין המוליא רק במ"מ ומ"מ נ"ל שאם שבע ממנו הוי ספק דאורייתא וצריך לברך בה"מ מספק כמ"ש כי' קפ"ד ס"ד מ"א:(נא)קרפפלין.פי'שממולאין בבשר דאלו ממולאים במיני פירות הוי כיסנין כמ"ש ס"ז אפי' נאפה בתנור מ"א . וע"ז כתב דלעולם הוי כיסנין אפילו ממולאים בגשר ע"ש ועמ"ש בס"ק ד' : (נב) הוא . ובכלל זה איבר זאטיני זעמיל : (נג) ומיס. ובלילתן רכה מאוד כמ"ש בס"מ: (נד)עליו.

לפיה חזלינן ובחותה שפה נטונה בדבש וגדולה מזה כתב המרדכי הבחתיו בסמוך ס"ק י"ג דפת המתלבן ע"י מים יצא מתורת לחם ודמיא לבסנין מכ"ש כאן דלא תלו בתוחר לחם בכיסנין דהוי כסני' ע"י טיגון בדבש.גם מו"ח ז"ל כתב דהויזן בלחזין יש להם דין כיסנין והם חד דינא עם הנך קרעפליך ומרמה שרמ"א הולרך לכתוב דבר זה דהי' קפי' לי' מלי דמילקו בזה דבר המטוגן אם יברך עליו המוציא תיפוק ליה דהוי פת כיסנין ע"כ הולרך לחלק בזה ובאמ' לק"מ דגם בפת כסנין לריך המוציא אי קבע סעוד' עלייהו זבזה נחלקו כאן דיש סוברי' דאין בזה כלל שייכות המוציא וגם בזה [°] אם אוכל בתורת כסנין פטור שברכתו במ"מ ואי קבע סעוד' עלייהו תלוי במחלוק' שזכר תחל' סעי' זה וכבר העיד רמ"א וכ"י שנהגו להקל ולא ידענא תו ספיקא בהאי מלתא לעניין אכיל' מעט[אלא] אם נטנגו בשמן או דבש ורולה לאכול הרבה כדי קביעות סעודה[°] אז אם מילוש במים דלא הוה כסנין ואז דינו כן אפי' באוכל מעט וי"ש לא יאכל בקביעות אלא תוך הסעודה ועי"ל סי"ז מזה עוד: (ב) ודוקא שאפאו בתנור כו'. נראה דכתב זה מפני שקשה לו למה כ' כאן דמברך במ"מ בהך פשטיד"א ולעיל מסיק דירא שמים לא יאכל אלא תוך הסעודה ונימא ליה דכאן מיירי באפיה בלא משקה וכזה כ"ע מודיס[°]דמברך המוציא וק"ל הא מסיק בס"ע לעיל ס"ז דאם יש מילוי בעיסה הוה פת כסנין ואין לך מילוי גדול יותר מפשטי"ד. וכס' עמק ברכה דאיתי שמחלק בין מילוי בשמני למילוי בשר ודגים מטעם דבשר ודגים באים לגפת הפת וע"כ הוה כפל לפת משא"כ בפירו' ולא כוון אל נכון דהא הב"י כ' זה הדין בשם האגור וז"ל אע"ג דבשר ודגי ונביל' עיקר מברכין עליה המוצי' דמין דגן חשיב וסיים דבתר חמש המיגים אזלי' ש"מ דלא חשבי' לבשר ודגים לעפל דא"כ לא הולרך לעשם דחשיבו' דגן וה' מיגים וע"כ אע"ד דלא נתכוון יפה בזה אלא דודאי יש בזה דין כסנין ואי קבע סעודה מברך המוציא וע"ז קאמר הה"א דפשטיד"א זו[°]אפי' קבע סעודה לא יברך המוציא מכח דבשר עיקר קמ"ל דלא ואע"ג דלא זבר כאן בש"ע דמיירי שקבע סעודה אין בכך כלום דאי בא הש"ע להשמיענו דאין בזה דין כסנין ויש חילוק בין מילוי בשר למילוי בשמים ה"ל להשמיענו זה לעיל בדין כסנין במקום שכ' דיש דין כסנין מחמת המילוי אלא ברור דאין חילוק דכמו שבשר ודגים באים לגפת הפת כן באים פירות לגפת הפת כדאי' בסי' קע"ז בפירות שאוכל עם הפת וכאן ודאי הוה פת בכיסנין ויש בהן ברכת המוציא אם קבע עליהו וקמ"ל דאפי' לאותה דיעה שכ' לעיל מזה דאפי' בקבע סעודה לא מהני אכל בזה מהני קביעות סעודה דיש בו שייכות המוצי' ובהא סליקנא ומחיתי' [°]דטיגון במשקה הוה כסנין כ דלעיל וה"ה במילוי בשר ודגים רש"י דנקט מילוי לוק"ר ובשמי' לורחים דמלתא נקט ובפשטיד"א לורחים במילוי בשר וכיולא בזה ואפי' אפאו בתנור הוי כסנין כמו שאר פת של כסנין דאפאו בתנור: כתירת

כקבט (א) כל זמן שהכום בידו.שמא מתוך שהוא טרוד[°]בפרוסה יפסוק הכוס בין שהוא ביד בעל הבית דשמא יסתכל לראות מה שאתו לשמש ויפסוק הכוס והאי לא יתן קאי אאחר מהאורחים : (ב) אכל לאחר כו' . דמאחר שזימן אותם אינו מקפיד במה שהם אותים אלו לאלו :

אפטריה רחמנא ודוחק לחלק בין מכה למעבד ביה עבידתא ואולי בב"ק הומ"ל ולשעמיך עיין היטב בכ"ז :

באר היטב

(לו)בנבינה.ע"ל ס"ק ל"א אם"ם.וט"ז כתב דלעולם הוי כיסנין בין במילוי בשר בין במילוי פירות.והש"ע אחירי כאן בקבע סעודתו וקמ"ל דה"א דפשטיד"א זו יברך קבע סעודתו לא יברך המוציא מכח דעיקר בשר קמ"ל דלא פ"ש . ומ"א מחלק בין מילוי בשר למילוי פירות ובשמים דמילוי פירות וכשמים הוי קיטון והוי כיסנין פ"ש . ודע דפת של כיסנין דמברך עליה במ"מ הוא אפי' אם אפאו בתנור : כללי סי' זה . א עיסה שילושה במי פירות ואפית אח"כ בשמיש ז' . ב אם נטנגה במי פירות או במים בשמיש י"ב . ג ואם ממולא בפירות בשמיש ז' . ד ואם ממולא בבשר ודגים בשמיש ט"ז . וכל זה בבלילתו עבה. ה בלילתו רכה בשמיש י"ד וכשי"ו . ו ולחם גמור שערבו ובישלו אח"כ בשמיש י"ד . כן הוא למחבר מ"א דמחלק בין מילוי בשר למילוי פירות . אבל להמחבר ט"ז אין חילוק בין מילוי בשר או שאר דברים ולעולם הוי כיסנין ואחירי בשמיש ז'

לבושי שרד

בט"ז ס"ק י"ט (°) אם אוכל בתורת כיסנין פי' מעט שאין שיעור קביעות : (°) או אם מילוש במים מ"ש מילוש בחיס סותר דבריו הראשונים שפסק דאפילו מילוש במים הוי כיסנין כמטוגן בדבש. וצ"ל לגביה מתבטל בחיס דאז אינו כסנין ותלוי בפלוגתא דר"ת ור"ש ולכן יראת שמים יאכלם תוך הסעודה דוקא אפי' מעט ומה שפיים הט"ז לא יאכלם בקביעות אקרעפליך קאי : מ"א ס"ק מ"ג (°) ועמ"ש סט"ז דמהני קביעות סעודה כמו בעריתא לרי"ז לאאי שפיר' דבעתו המ"א ס"ק מ"א : שם (°) דאם עשאה כעין דבר"י כאן מבית דיעות בזה אם"ם ומה שהראה בס"ק ז' הייגו במ"א סק"ח שהב"ח חולק דאין זה להקל ואחר כך הקשה דאפילו לחמר כן הקשה דאפילו מילוש במים הוי כסנין כמטוגן בדבש. ולפ"ז אם מבית דאז אינו כסנין ותלוי בקבע סעודה : שם (°) דאם עשאה כעין דבר"י כאן מבית דיעות בזה אם"ם ומה שהראה בס"ק ז' הייגו במ"א סק"ח שהב"ח חולק דאין זה להקל ואחר כך

ג סס ד רבי יוסה בספ"ח דברכות כסס י"ל ה חולין ק"ז ל תענית ה' כ ירוס' פ"ו דברכות ג יומא כ'. *] (בלע"ד דכתן אחירי כיוסב לבדו בסעודה וכן משמע ל' הגה"מ ול"ב לא שייך לומר שיעול משום חשדא)
ד ברכות מ"ו ה עירובין ל"ג

עטרת זקנים

* ואסור ליתן לו פרוסת פת כו'. כין לאוף פיו וכין לידו אסור (כ"י) וכן משמע מרמב"ם פ"ו מהלכות ברכות אפי' אם הוא אסיר מ"מ חייבי' מתוך שהוא עורר בלורכי סעודה שכח ולא נטל ידיו :

קע * ואם דיבר עם חבירו כו'. כיון שהפליג שבח אחד לו שתיה הפיח דעתו מסעודה ולא מהר לשמור ידיו כן פר"י :

לבושי שרד

מ"א סק"ז (°) מ"ל לברך ועל הספק מועיל גם כן תנלי והע"ז כפי' קע"ט חולק ע"ז וע"ש :

סימן קע מ"א סק"ב (°) דמשום חשש. דאינו רק חשש שמא אכל כמ"ש רמ"א בסוף הסעיף : סק"ג (°) לחטה לאחילה. משמע בזה בהכ"ח : סק"ה (°) הרב"י לשונם דהו"ל לכתוב המילוק בין שתיה לאחילה אחר בצא דהפליג והוי קלי חילוק זה אחרווייהו : סקו (°) נוטל בפיים הוקשה לו ממ"כ אם לא יאכל הא מ"ל כלל נטילה ואם יאכל שוב לא

אורח אחד נותן לחבירו מאחר שזימן כולם עכ"ל משמע דלאחר שלא זימן אסור ליתן : ה שנטל ידיו . משמע דוקא גבי שמש חייבין מתוך שטרוד ישכח מליטול וכ"מ ברש"י אך בתר"י משמע שאפילו באחר חייבין עיין ס"ב : ו ויש מקילין. וכ"ל דאם יודע בודאי שלא יברך אסור . ועיין ב"י והב"ח כ' ח"ל דוקא בנטילת ידיים אסור דתיכף בשעה שנותן ידו כדי לאכול עובר משום אינו עובר ואם אחר כך לא יברך מה עליו לעשות : ז שהוא כנמלך . כ"ל דאם היה דעתו בשעת ברכה ראשונה על כל מה שיתנו לו (°) אין צריך לברך וכמו שכתב סוף סי' קע"ז וכ"מ סימן קע"ט ס"ה וכן כתב הרב"י סי' קע"ד נבי שתיית מים :

קע א אין משיחין. אפילו בד"ת (כ"ה בנמ') כל שלחן שלא אמרו עליו ד"ת כאלו אכלו מזבחי מתים. וכתב בשל"ה דילמוד ממש ולא יסמוך על ברכת המזון : ב ידו א' ששפשף.ולריך לברך עכ"י כמ"ש ספי' קס"ד דלא כאגודה. ומיהו אם אינו רולה לאכול רק לשתות א"ל ברכה (°) דמשום חשש א"ל ברכה : ג אינו נוטל כלל . ובלבוש כתב דוקא לאכילה אבל לשתי' צריך ליטול דיתשדהו ששיפשף ולא נטל ול"ל דא"כ אפי' יצא לחוץ וכה"ג משמע דגם לבוש עובה דא"ל ליטול דאל"כ היה לבוש לכתוב דין זה כי הוא חידוש : ובקצת נוסחאות כתב הג"ה ז למטה אחכילה ר"ל אחר מ"ש הרב"י אבל לאחכל נוטל אפי' מבחוץ כו' ע"ז הביה רמ"א ואם לא ששפשף אינו נוטל וכוונת נוסחאות אלו לשלא קושיית הלבוש דאכתי א"ל לאשדא לבן כ' רמ"א על אכילה דשתה ל"ש לאשדא ומה"ע נוטל אפי' בחוץ א"ל ליטול כ"א במקום שהוא מייב מן הדין ולכן אם לא ששפשף א"ל ליטול אבל לשתות דאינו משום אשדא מודה רמ"א דאפי' לא ששפשף צריך ליטול מנפנים כמ"ש הלבוש ומז"ב מ"א ולוקח לאחי נוסחא דרמ"א ס"ל אפי' לשתות א"ל לנט"י היכא דלא ששפשף ובנוסח' שלפנינו וכ"ה בהגאודה ומעטם שכ' מ"א לעיל דבה"ג ליכא אשדא : (ס"ק ה) נוטל כו' ולא ידעתי למה היפך הרב"י לשונם דז"ל הגמ' ביומא דף לי ע"א אדם יולא להשתין מים נוטל ידיו אחת וכנגם דיבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו וכנגם וכשהוא נוטל לא יטול מבחוץ וכנגם מפני החשד אלא בנגם ויושב במקומו ונוטל (שתי ידיו) עכ"ל הגמ הרי דדין זה שלריך ליטול בפיים קחני אחר שני הדיוים משמע דקאי אתרווייהו בין אהשתין ובין דיבר ע"ח והפליג וכ"ה בטור ורמב"ם ורב"י היפך וכ' תחלה מיד אחר דין השתין שלריך ליטול מנפנים ואח"ז כ' דין הפליג משמע דבהפליג נוטל אבל בחוץ: ואפשר דבהפליג לעולם נוטל מנפנים ר"ל אפי' רולה לאכול מ"מ אינה אשדא כיון דליכא אלינות דעת ומה"ע הפך הרב"י לשון הש"ס דלא נשמה דגם בהפליג יש חילוק בין שתיה לאכילה ובאמת בהפליג אפילו לאכילי' לריך ליטול בפיים ואע"ג דלפי גרסתינו בש"ס שלא יטול מבחוץ כו' אלא בנגם ויושב במקומו ונוטל כ' ידיו לאכילי' לריך ליטול בפיים ואע"ג דלפי גרסתינו בש"ס שלא יטול מבחוץ כו' אלא בנגם ויושב במקומו ונוטל כ' ידיו משמע דעיקר דין אשר האמור בברייתא קאי אהפליג דבעי נטילת שתי ידיו דבהשתין נוטל רק יד אחד ששפשף וכיון דקאי עיקרו אהפליג ועלה אמרי' התם א"ר אשדא לא אמרן אלא לשתות אבל לאכול נוטל מבחוץ כו' משמע דגם בהפליג יש חילוק בין שתיה לאכילה כן הקשה בש' חמד משה אולם הרי"ף והרא"ש לא הבתיקו בגרסתם נוטל שתי ידיו וכלי ספק לא היה כן בגרסתם : וכ"כ במשמרת הבית דף קכ"ז ע"ב וכ"ה דעת

(ג)כתור' לדקה. זה דעת הרב"ש ונראה טעמו דמצות לדקה היא ודאי וספק אם יטול ידיו ואין ספק מוצי' מידי ודאי לדקה והקשה כ"י הא ליתן לשמש נמי מצוה היא ואם"ה אין ליתן לו אא"כ יודע שנטל ידיו וכ"ל דהשמש נכנס תחתיו ולא ירע לבכו אם יזהירנו תחלה על הנטילה משא"כ באחר שמתוך כך יקלוף ולא ירלה לקבל ויתבטל מצות לדקה : ד כל לרכו מפת. בטור לא כ' מפת ונראה דיפה דקדק בש"ע דדוקא בפת יזהיר הת"ח את המסובין שיתנו להשמש ולא דוקא פת אלא כל דבר שהוא חייב ליתן כמבר תחילת סי' זה אבל בשה שהוא מדת חסידות לריך לברך על כל מה שיתנו דשמא לא יתנהג עמו בחסידות ואין הת"ח מזהירו על כך כיון שאינו הכרח :

קע (א) ששיפשף כה. פי' דיש לשפשף הנלות ממי רגליו שלא ירלה בכרות שפכה כמ"ש ס"ג אלא כעומד במקום גבוה א"ל ובזה אמר בסמוך ואם לא ששפשף כו' : (ב) וה"מ לשתות. פירש ר"י דרגילים היו בשעת שתיה

הגה אנים שהיו אוכלין ביחד השמש אוכל עמהם בלא נטילת רשות כדי שילטרפו לזמון [וע"ל סי' ק"ע סכ"א] :

קע דברי מוסר שינהג אדם בסעודה . ובו כב סעיפי' :

א א °° א אין משיחין (א) בסעודה שמא יקדים קנה לושט ואפילו מי שנתעטש [פי' שעדעודמר"י בלע"ז] בסעודה אסור לומר לו אסותא ג היו מסובין בסעודה ויצא אחד מהם להטיל מים נוטל ב ידו אחת (א) (ג) ששפשף בה ואינו נוטל אלא בפני כולם שלא יחשדוהו שלא נטלו :

הגה ואם לא ששפשף ג אינו נוטל כלל אם לא נגע במקום טנופת *] אבל אם עשה לרכיו ודאי לריך נטילה : (הגהות אשירי פ"ב דברכות) (ב) והני מילי לשתות אבל לאכול נוטל אפילו בחוץ דמידע ידעי דאנינא (פירוש שמעורפת ומתבלבל דעתו) דעתיה ולא אבל בלא נטילה * ואם דבר עם חבירו ד והפליג ה נוטל שתי (ג) ידיו כיון שהסיח דעתו : הגה והא דבעינן נטילה לשתיה היינו בתוך הסעודה דחייבין ו שמא יאכל אבל בלאו הכי אין לריך נטילה לשתיה : [הר"י ס"פ אלו דברים ורש"י פרק אמר להם הממונה] :

ב ד שנים ממתינים זה את זה בקערה שכשהאחד מסלק ידו מן הקערה ז (ד) לשתות חבירו מפסיק מלאכול עד שיגמור השתיה אבל אם הם שלשה אין השני' פוסקין בשביל האחד : ג ה משיירין פאה בקערה כל אחד מהאוכלים והוא ח מאכל (ה) השמש אבל כשהשמש מערה

°עסי' ק"ע סי"ט עס"י קי"ג °°עסי' תע"ב ס"ג וסי' קע"ח ס"א בסי' קל"ו

אלו דברים * ג ואסור ליתן לו פרוסת פת אא"כ יודע בו ה שנטל ידיו :

ב ° ד לא יתן לאכול אלא למי שיודע בו שיברך . ו ויש מקילין אם נותן לעני (ג) בתורת (ד) לדקה [הר"י ס"פ אלו דברים] :

ג ה השמש מברך בורא פרי הגפן על (כל) כום וכום שיתנו לו לפי ז שהוא (ה) כנמלך וברכה אחרונה אינו מברך אלא לבסוף ואינו צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה אם יש אדם חשוב בסעודה שיודע שיתנו לו (ד) כל צרכו מפת ואם אין אדם חשוב בסעודה צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה כמו על היין :

הגה אנים שהיו אוכלין ביחד השמש אוכל עמהם בלא נטילת רשות כדי שילטרפו לזמון [וע"ל סי' ק"ע סכ"א] :

קע דברי מוסר שינהג אדם בסעודה . ובו כב סעיפי' :

א א °° א אין משיחין (א) בסעודה שמא יקדים קנה לושט ואפילו מי שנתעטש [פי' שעדעודמר"י בלע"ז] בסעודה אסור לומר לו אסותא ג היו מסובין בסעודה ויצא אחד מהם להטיל מים נוטל ב ידו אחת (א) (ג) ששפשף בה ואינו נוטל אלא בפני כולם שלא יחשדוהו שלא נטלו :

הגה ואם לא ששפשף ג אינו נוטל כלל אם לא נגע במקום טנופת *] אבל אם עשה לרכיו ודאי לריך נטילה : (הגהות אשירי פ"ב דברכות) (ב) והני מילי לשתות אבל לאכול נוטל אפילו בחוץ דמידע ידעי דאנינא (פירוש שמעורפת ומתבלבל דעתו) דעתיה ולא אבל בלא נטילה * ואם דבר עם חבירו ד והפליג ה נוטל שתי (ג) ידיו כיון שהסיח דעתו : הגה והא דבעינן נטילה לשתיה היינו בתוך הסעודה דחייבין ו שמא יאכל אבל בלאו הכי אין לריך נטילה לשתיה : [הר"י ס"פ אלו דברים ורש"י פרק אמר להם הממונה] :

ב ד שנים ממתינים זה את זה בקערה שכשהאחד מסלק ידו מן הקערה ז (ד) לשתות חבירו מפסיק מלאכול עד שיגמור השתיה אבל אם הם שלשה אין השני' פוסקין בשביל האחד : ג ה משיירין פאה בקערה כל אחד מהאוכלים והוא ח מאכל (ה) השמש אבל כשהשמש מערה

°עסי' ק"ע סי"ט עס"י קי"ג °°עסי' תע"ב ס"ג וסי' קע"ח ס"א בסי' קל"ו

שערי תשובה

סי' ק"ע (א) בסעודה . וכתב בא"ר בשם הפרישה דהאידנא שאין חוששין לזה לפי שאין החשש רק מחמת שהיה דרכם לאכול בהסיבה ע"ש וכתב בר"י דלפ"ז בליל פסח שהאכילה בהסיבה יש ליזהר בזה ע"ש . וצ"ע על תירוץ הדרישה בזה דמשמע בש"ס דבהסיבת שמאל אין חשש זה כלל ע"ש וא"כ הרי הסיבה שלהם של שמאל היו וצ"ל דאף אם מסיב בשמאל יש חשש כשמדבר משום שהקול יוצא דרך הקנה ונפתח השפוי כובע ע"י הדבור וע"כ צ"ל כדאמרינן בעלמא והאידנא דדשו בה רבים כו' עיין שבת דף קכ"ז ולפ"ז אין לחלק בין לילי פסחים לשאר השנים לענין זה : (ב) הפליג . ששפשף. עבה"ט ובמור וקציעה הפליג ע"ז שהוא היפך הש"ס ובמח"ב כתב שבמח"כ בחנם העתיר דברים שדברי הש"ע מיוסדים על אדני פז והביא דברי התוס' ישינים ביומ' ודברי הריטב"א בחידושיו שפירש בשם התוס' ייע"ש בש"ע ע"ש : (ג) ידיו. עבה"ט וע' בר"י כ' שמו"ה כ' בשם צרור החיים ושמעתי ממורי הרב ר' פרץ שאם נוטל בידיו פת א"צ נט"י שדעתו עליו ואינו מסיח דעתו ע"ש: (ד) לשתות. עבה"ט והא"ר השיג על המג"א באשל אברהם ובבר"י שנראה לו בפשט התוס' כהמג"א ומ"ש בשם פסקי תוס' אפשר דש"ם נפל כו' ע"ש ואמנם מ"ש הא"ר מפסקי תוס' נראה שכוונתו לספר אחד שכך שמו שהיה ביד הא"ר כמבואר למעיין שבכמה מקומות מביא מפסקי התוס'

באר היטב

אחד נותן לחברו מאחר שזימן כולם ולאחר שלא זימן אסור ליתן מ"א : (ד) לדקה. ואם יודע בודאי שלא יטול ידיו ושלא יברך אסור והב"ח כתב דוקא בנטו"י אסור דתיכף בשעה שנותן לידו כדי לאכול עובר משום לפני עור וגו' אבל בברכה בשעה שנתנו אינו עובר ואם אח"כ לא יברך מה עליו לעשות : (ה) כנמלך . ואם היה דעתו בשעת ברכה ראשונה על כל מה שיתנו לו א"ל לברך עיין סי' קע"ט : (אבל הט"ז סקע"ט כ' דלא מסכי דעתו כיון שאין לו בירור שיתנו לו עוד ול"ע לדינא) :

קע (א) בסעודה . אפי' בד"ת : (ב) ששפשף . ולריך לברך בנט"י ויברך תחלה בנט"י ואח"כ אשר יצר מ"א . והט"ז כתב שא"ל לברך בנט"י עיין סי' קס"ד ס"ק ה' בט"ז וכסי' קס"ה ס"ק א' בבא"א . ומיהו אם אינו רולה לאכול רק לשתות א"ל לברך ברכת בנט"י ד"משום חשש א"ל ברכה מ"א ועיין יד אהרן סי' קס"ד : (ג) ידיו . ול"ל לברך המוציא כמ"ש רמ"א סי' קע"ט מ"א: (ד) לשתות . ל"ד לשתות אלא ה"ה לד"א מחויב להמתין מ"א . אי' בתוס' ברכות דף מ"ד אין שותין מים בפני רבים אלא יהפוך פניו ושלא בשעת סעודה אפי' בשאר משקין יהפוך. בכתובות דף ס"ה אשה שאין בעלה עמה אסורה ואם היא רגילה לשתות יין בפני בעלה מותרת לשתות מעט שלא בפני בעלה ועיין בא"ע ס"ע. וכ"ל דהוא הדין בשאר משקין המשכרין : ח מאכל השמש

הגהות רעק"א

סי' ק"ע מג"א סקב וכ"ל דא"כ. ולכאורה י"ל דזה כוונתו: ליכא למיתקא רק זה יש לתוס דאיכא דחזי שהשתין וסבר ג"כ ששפשף וכו' וק"ל: סעיף י"ט ולינן לכנו. ומכ"ם ליתן לאחר דאסור שו"ת מהרי"ט מ"א סי' ק"ל :

סי' ק"ע ס"א אפי' כו'. ירושלמי הביאו הרא"ש פ"ו דברכות ס' ל"ד ועפי' קע"ד ס"ח: ואם לא כו'. דלכן אינו מוטל רק ידו אחת ושם בשלמא רגלים כו' זאת אומרת כו': והא דבעינן כו'. רש"י שם ועל"ל סי' קי"ח ס"ו ורחיה לבאורה ממ"ש בפסחים קע"ו כ' נטל ידיו בעיכול כו' מ' דקודם העיכול א"ל אלא ידו ל' : ס"ב לתתיה א"ל אלא ידו ל' . ס"ב שכשהאחד כו'. כ"י : ס"ג והוא כו'. רש"י שם :

מחצית השקל

אוכל א' לחבירו אוכל אם יש ביד המקבל כוס : (ס"ק ה) שנטל כו' וכ"מ ברש"י המדפס בברכות אצל הרי"ף ס"פ אלו דברים : אך בתר"י כו' ע"ש כ' והוא דעת יש מקילין שהביא רמ"א שם : (ס"ק ו) ויש מקילים כו' אסור ועיין ב"ח בל"ל דהב"ח כ' אפי' הוא ע"ה גמור ואינו יודע לברך מ"מ לא יבטל ע"ז מצות לדקה אבל שלא"ה כ' כמ"ש מ"א דאם יודע שלא יברך לא יתן לו . ¹ובס' א"ר כ' דלא עליני דע"כ לא כ' שלא"ה שלא יתנו לו אלא למי שיודע לברך ואינו רולה לברך מצד רשעותו אבל אם אינו יודע גם לשל"ה מותר : והב"ח כ' וז"ל דוקא כו' דהוי קפי' ליה בל תר"י שכ' בל הא דאמרי' בש"ס אסור ליתן פרוסה למשמש אא"כ יודע לו שנטל ידיו וז"ל יש למדין מכאן שאין רשאי לתת לאכול אלא למי שיודע בו שיברך ונראה שכיון שמתכוין לעשות מצוה שנתן בתורת לדקה מותר בע"ל וכיון דהש"ם מיירי מדין עו"י למה נקטי תר"י סדין לענין בהמ"ז ה"ל ג"כ לומר יש למדין מכאן שאין רשאי לתת לאכול אלא שיודעים שנטל ידיו אע"כ דלענין נט"י אלתא דפסיטא ומודה תר"י דאפי' בתורת לדקה אסור ומשמע מדברי הט"ז ס"ק ג' דאם אמר לפני שיטול ידיו ויברך ויזהירנו ע"ז ודאי לכ"א שרי : (ס"ק ז) שהוא כנמלך כו' ל"ל דאם היה דעתו כו' עיין בט"ז ס"ס קע"ט :

סימן קע ס"ק א אין משיחין אפי' בד"ת כ"ה בנמ' תעניית דף ה' ע"ב ר' נחמן ור' יוסף הון יתבי בסעודה א"ל ר"נ לר"י לימא מר מלתא א"ל הכי אמר תר"י אין משיחין בסעודה כו' בתר דסעיד א"ל הכי אמר תר"י יעקב אבינו לא מת הרי דבתוך הסעודה אפי' ד"ת לא ר"ל לו ודחקו מהאי דר"י דאין משיחין כו': (ס"ק ב') ידיו כו' ל"ל עכ"ו כמ"ש ס"ס קס"ד דלא כאגודה ובס"ס קס"ד הביא מ"א גופי' דברי מהרש"ל שהסכים לאגודה דאין לברך לנט"י שנטל אם נגע תוך הסעודה במקום הטנופת אא"כ הלך והפליג ע"ש : ומיהו כו' דמשום חשש אינו לריך ברכה ר"ל ניהו דאפי' אינו רולה לאכול עכ"פ לריך ליטול כמבואר פה בש"ע דמיירי' שמא יאכל מ"מ מהאי חשש לא תקנו לברך : (ס"ק ג) אינו נוטל כלל ובלבוש כו' דיחשדהו כו' ניהו דמלד הדין א"ל ליטול מ"מ כמו להוציא א"ע מן החשד אם ששפשף לריך ליטול בפיים הוא הדין דלריך להוציא א"ע מן החשד אפי' לא ששפשף:דא"כ אפי' יצא לחוץ וכה"ג משמע דגם לבוש עובה דא"ל ליטול דאל"כ היה לבוש לכתוב דין זה כי הוא חידוש : ובקצת נוסחאות כתב הג"ה ז למטה אחכילה ר"ל אחר מ"ש הרב"י אבל לאחכול נוטל אפי' מבחוץ כו' ע"ז הביה רמ"א ואם לא ששפשף אינו נוטל וכוונת נוסחאות אלו לשלא קושיית הלבוש דאכתי א"ל לאשדא לבן כ' רמ"א על אכילה דשתה ל"ש לאשדא ומה"ע נוטל אפי' בחוץ א"ל ליטול כ"א במקום שהוא מייב מן הדין ולכן אם לא ששפשף א"ל ליטול אבל לשתות דאינו משום אשדא מודה רמ"א דאפי' לא ששפשף לריך ליטול מנפנים כמ"ש הלבוש ומז"ב מ"א ולוקח לאחי נוסחא דרמ"א ס"ל אפי' לשתות א"ל לנט"י היכא דלא ששפשף ובנוסח' שלפנינו וכ"ה בהגאודה ומעטם שכ' מ"א לעיל דבה"ג ליכא אשדא : (ס"ק ה) נוטל כו' ולא ידעתי למה היפך הרב"י לשונם דז"ל הגמ' ביומא דף לי ע"א אדם יולא להשתין מים נוטל ידיו אחת וכנגם דיבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו וכנגם וכשהוא נוטל לא יטול מבחוץ וכנגם מפני החשד אלא בנגם ויושב במקומו ונוטל (שתי ידיו) עכ"ל הגמ הרי דדין זה שלריך ליטול בפיים קחני אחר שני הדיוים משמע דקאי אתרווייהו בין אהשתין ובין דיבר ע"ח והפליג וכ"ה בטור ורמב"ם ורב"י היפך וכ' תחלה מיד אחר דין השתין שלריך ליטול מנפנים ואח"ז כ' דין הפליג משמע דבהפליג נוטל אבל בחוץ: ואפשר דבהפליג לעולם נוטל מנפנים ר"ל אפי' רולה לאכול מ"מ אינה אשדא כיון דליכא אלינות דעת ומה"ע הפך הרב"י לשון הש"ס דלא נשמה דגם בהפליג יש חילוק בין שתיה לאכילה ובאמת בהפליג אפילו לאכילי' לריך ליטול בפיים ואע"ג דלפי גרסתינו בש"ס שלא יטול מבחוץ כו' אלא בנגם ויושב במקומו ונוטל כ' ידיו לאכילי' לריך ליטול בפיים ואע"ג דלפי גרסתינו בש"ס שלא יטול מבחוץ כו' אלא בנגם ויושב במקומו ונוטל כ' ידיו משמע דעיקר דין אסור בברייתא קאי אהפליג דבעי נטילת שתי ידיו דבהשתין נוטל רק יד אחד ששפשף וכיון דקאי עיקרו אהפליג ועלה אמרי' התם א"ר אשדא לא אמרן אלא לשתות אבל לאכול נוטל מבחוץ כו' משמע דגם בהפליג יש חילוק בין שתיה לאכילה כן הקשה בס' חמד משה אולם הרי"ף והרא"ש לא הבתיקו בגרסתם נוטל שתי ידיו וכלי ספק לא היה כן בגרסתם : וכ"כ במשמרת הבית דף קכ"ז ע"ב וכ"ה דעת

ביאור הגר"א

כו' כמ"ש סי' ק"ע ס"ג: ודוקא כו'. שלכן אמרו לשתות ומע"ל: ואסור כו'. כגי' הרי"ף שם דל"ג לתוך פיו ועב"י: ס"ב לא יתן כו'. מהכ"ל ס"א ואסור כו': ויש מקילין כו': נראה דלמד ממ"ש ברפ"ג דדמלי ומכ"א כו' ובר"מ שם ואולי יקשה עליך כו' : ס"ג וברכה אחרונה כו'. וגם' שם פ"ו ב' ד"ה אסור כו' ובע"פ ק"ב א' :

ביאור הגר"א

אחר כמ"ש סי' ק"ע ס"ג: ודוקא כו'. שלכן אמרו לשתות ומע"ל: ואסור כו'. כגי' הרי"ף שם דל"ג לתוך פיו ועב"י: ס"ב לא יתן כו'. מהכ"ל ס"א ואסור כו': ויש מקילין כו': נראה דלמד ממ"ש ברפ"ג דדמלי ומכ"א כו' ובר"מ שם ואולי יקשה עליך כו' : ס"ג וברכה אחרונה כו'. וגם' שם פ"ו ב' ד"ה אסור כו' ובע"פ ק"ב א' :

אכול מעט פ"כ צריך נטילה : (ג) כל מה שיאמר בפ"ה כו' . בעור הבית מעשה בר"ם שנכנסו אורחים אצלו וגזר עליהם שיאכלו ויפתו והיו נודרין ומבדין והלקה אותם וקשה מאי מייתי מזה דלמ' שם הלקה אותם משום שבדו בנדר וי"ל דזה מקרי נדרי זרזין כדאיתא בי"ד סי' רל"ב אלא ע"כ הלקה אותם על שסירבו תחלה ולא הועיל להם מה שבדו אח"כ בנדר : (ד) פרוסה כביצה . דקדק ב"י מל' זה דאפי' אם אוכל מעט רק שאוכל פרוסה כביצה בידו וכ"ה לשון הברייתא : (ה) לא יפתה ב' כוסות . בברייתא איתא כן והעור כת' לא יביא ב' כוסות כו' נראה שהוא מפ' הברייתא' דעל הבאה לפתיה קאמר דהיינו שרוצה לפתות בום אחת ועל הפני לברך וזה לא יהיה בסכנה מחמת זוגות דהא אמרינן בע"פ דף ק"י כוס של ברכה מצטרף לטובה ולא לרעה אפ"ה לא יביאם בפעם אחד מפני הרואים שסבורים שבשביל הרבות בשתיה מכוין כנ"ל : (ו) הגדול פושט . מו"ה ז"ל הוקשה לו אמאי אמר הרי זה גרגרן הא דינא הכי הוא לעיל דבולע פושט ידיו תחלה ואם בא לאוכל כבוד כו' ומוקי להך באינם אוכלים בקערה אחת אלא כל א' קערתו לפניו או פירות וקשה דהא איתא בסי' קס"ז סע"ו דאם כל אחד בכרו לפניו א"ל להמתין אפילו על הבולע . וי"ל דודאי מיירי בקערה אחת והא קמ"ל דאפילו בנטילת רשות מהגדול לא יפשוט ידו תחלה (°) דלא מהני לעיל נטילת רשות אלא (°) יש להבוטל רשות גם כן מעלה : (ז) אכל מותר לומר כו'. בא לפר' בזה מ"ש העור בשם ברייתא וירושלים היו הופכין אכל לא הבנתי היתר זה דעפי דמי להלוות סאה בשאה דהא בריבית לא היה מעיקרא שום לשון חוב אלא זה עושה אותו לחוב ק"ו כאן דבשעת אכילת הראשון יורד לאכול בתורת חוב ואפי' אם כוונתו דרך מתנה שיקבל ממנו והוא יחזור ויקבל ממנו מ"מ הל' מורה ג"כ על חוב . ולעד"ל דה"פ של הברייתא דאיתא בס"פ א"ל וכן היה הלל אומר להנהו בני חבורה המקפידים לצות בכר לחם זה מזה שמא יתיקר ואע"ג דאמרי' שם דלית הלכתא כן היינו דוקא בכר לחם אבל בסעודה אפשר שאינה למיחש עפי לריבית כי אין הסעודות שוות וכזה רגילין בני אדם להקפיד אלא דבירושלים שהיו רגילים תמיד בסעודות גדולות (°) אפילו באכסניא ע"כ שפיר היו הופכין סעודתייהו זה לזה אפילו באמירת אכול עמי כו' כיון דלא קפדי כלל ע"כ בכל גווני שרי שם : (ח) מפני סכנת נפשות. כתב מו"ה ז"ל שכתב בשם רש"ל אם לוקח חבירו מעצמו ושותה לית לן בה רק שלא יתנה בידו דשמא מחמת בושה יקבל ממנו ויפתה ואינה סכנת נפשות עכ"ל משמע דמפרש הך סכנת נפשות דאפשר דחבירו מאיים ליה לפתות ממה שסייר זה ואפשר דנתערב רוקו שם . אבל אני ראיתי בס' לוחות ר"א הגדול שמזהיר מאוד מלפתות מכוס שסייר חבירו כי שמא יש לו איזה חולי בתוך גופו וילא רוח מפיו לאותו שיור ונראה דעל זה אמר גם כאן סכנת

ט מערה מן האלפס לתוך הקערה אין דרך להניח באלפס כלום לצרכו :

ד * ו אין מסתכלין בפני א]האוכל ולא במנתו שלא לביישו:

ה ז הנכנס לבית (ג) ב] כל מה שיאמר לו י בעל הבית (ו) יעשה :

ו * מ לא יהא אדם קפדן [פי' כעסן או רגזן] בסעודתו :

ז יא * ט לא יאכל אדם (ד) פרוסה (ז) כביצה ואם אכל (הרי) זה גרגרן :

ח י לא ישתה כוסו יב בבת אחת ואם שתה הרי זה גרגרן . שנים דרך ארץ שלשה הרי זה מנסי הרוח :

הגה ומיהו יג כוס קטן (מ) מאד מותר לשתותו בבת אחת (ג"י) וכן גדול מאוד בשלשה או ארבעה פעמים (ד"ע) :

ט כ לא יאכל שום או בצל יד (ט) מראשו אלא מעליו ואם אכל הרי זה רעבתן : הגה ולא יאכל דרך רעבתנות ולא יאחוז המאכל בידו אחת ויתלוש ממנו בידו השנית . [טור] :

י טו ל לא ישוך (י) פרוסה ויניחנה על גבי השלחן :

יא טז (ה) מ לא ישתה אדם שני כוסות בבת אחת בתוך סעודתו ג] ויברך ברכת המזון מפני שנראה כגרגרן :

יב נ שנים שיושבין על השלחן יז (ו) הגדול פושט ידו (יח) תחלה והשולח ידו בפני מי שגדול ממנו הרי זה גרגרן :

יג ס הנכנס לבית לא יאמר יח תנו לי (יב) לאכול עד שיאמרו הם : הגה לא יאמר אדם לחבירו בא ואכול עמי מה שהאכלתי דהוי כפורע לו חובו ונראה כאלו הלוה לו ויש לחוש שיאכילהו יותר ואית ביה יט משום רגיזה (ז) אבל מותר לומר לו בא ואכול עמי ואאכול עמך בפעם אחרת ומותר לאכול עמו אחר כך אפי' בסעודה יותר גדולה . [ד"ע לפי' העור] :

יד ע לא יפרוס אדם כ פרוסה על גבי (יג) הקערה אבל מקנח הקערה בפרוסה :

טו פ לא ילקט פירורין ויניח על גבי השלחן מפני שהוא ממחה (פי' מעריב) דעתו של חבירו ולא ישוך פרוסה ויתננה לפני חבירו או לתוך הקערה לפי שאין דעת כל הבריות שוה :

טז * ל לא ישתה מהכוס כא ויתן (יד) לחבירו (ח) מפני סכנת נפשות :

יז ק ולא ישתה כוס ויניחנו על השלחן אלא יאחזנו בידו עד שיבא השמש ויתננו לו :

הנכנס

השמש . ומ"מ מדת חסידות ליתן לו מיד דבר מועט כמ"ש סימן קס"ט ואפילו אינו משמש בסעודה רק מבשל המאכל אפי' אין מזונו עליו : ט מערה מן האלפס . וכתוס' עירובין דף נ"ג ע"ב פירש כעין אחר ע"ש . ובס' כ"ש דף נ"א : י בעל הבית יעשה . אמרי' בפסחים ספ"ז א"ל מ"ט כי א"ל תיב אפוריא יסבת (ולא יסבת על גבי קרקע) א"ל כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מלא מאי טעמא כי יהבו לך כסא קבלת בחד זימנא א"ל מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול וכתבו התו' אמאי דיתיב אפרי' ל"ש לו' אין מסרבין לגדול דדבר גסות ושררה הוא לא היה לו ליסב אי לאו משום כל מה שיאמר בעל הבית עשה עכ"ל . וקשה מאי א"ל בסוף מאי טעמא כי יהבו וכו' הא כבר א"ל כל מה שאמר לך בע"ה עשה וי"ל דאף דמחויב לעשות מ"מ אין דרך ארץ שיעשה מיד עד שיפליר בו . אבל לגדול עושין מיד וכ"מ מקלת ברש"י ע"ש . ומ"ש חוץ מלא פי' הב"ח כגון שאמר לי' הבה"כ שילך בשוק לעשות לו איזה עסק א"ל לעשות כי אין זה כבודו לילך לשוקים שאינו מכיר בהן . ובמט"מ פי' ואם א"ל הבעל הבית ללאת מהאכסני' לא יצא כדאמרינן בעירובין עד שיפטילו כליו וכן נכון. ואית' שם דאפי' אכסני' דאקראי אסור לשמות : יא לא יאכל . פי' אלא יאחזנו בידו אע"פ שאינו אוכלו בבת אחת (כ"י) : יב בבת אחת . ואם משייר מעט לא הוי גרגרן (°) אבל בשאותיהו בשני פעמים הוי דרך ארץ : יג כוס קטן . פי' שהוא קטן מרביעית (של"ה) ואמרו בגמרא דיין מתוק לו מי שכריסו רחבה מותר לשתותו בבת אחת והשמיטו רמ"א משום דמשמע ברש"י דדוקא ר' ישמעאל שהיה כריסו רחבה מאוד . וביין מתוק נמי נתת דבריך לשיעורין . מיהו כ"ל דאין שיעור לכוס רק הכל לפי מתיקת היין ורחבת כריסו . ולכן השמיט רמ"א דהכל ככלל בכוס קטן ומיהו בשכר שלנו בודאי שיעורו יותר מרביעית : יד מראשו . פי' שלא יתחיל לאוכלו מראשו (אגודה שבת ס' ק"מ עפי' רע"ד ס"ב) : טו לא ישוך. משום מאיסותא : טז לא ישתה . דגראה כעושה לשרות המאכל שאוכל הרבה (לבוש ועב"ח וכל"ח) : יז הגדול . אפי' כל א' קערה שלו לפניו או בגמיני פירות שים לכל אחד לפניו (כ"מ) : יח תנו לי . ואם נתנו לפניו לאכול א"ל שיאמרו לו שיאכל וראיה מאליעזר שאמר לא אוכל כו' והרי עדיין לא א"ל אלא א"ל אמירה מ"ל . (שלחן ארבע) : יט משום ריבית . כלומר דמחזי כריבית עכי"ד סימן קס"ב ס"א בהג"ה . בעין דברים המשכחים את האדם כגון זתים וכיוצא בהם אין זה אלא בע"ה אבל המאכל בכוסה כמודע מוסיפין לו זכיר' כי הוא מתקן אותה אך צריך ליזהר מאוד שלא לאכול לב בהמה מיה ושוף . אחר"י היה אוכל עשבי המדבריות . שאין מזרעין ע"י אדם לקיים ואכלת עשב השדה . כתבי' : (יג) הקערה . שמא תפול לתוך הקערה ותמאס . אל יתתוך בשר על גבי היד אלא השלחן ס"ס: (יד) לחבירו.שמא מחמת הבושה יקבל חבירו ממנו ויפתה בע"כ וימות מחמת מיאוס.וט"ז כתב אני ראיתי בצוואת ר"א הגדול שמזהיר מאוד שלא לשתות ממה שייר חבירו כי שמא יש לו חולה בתוך גופו וילא

באר

ליתן לו מיד דבר מועט ע"ל סי' קס"ט ס"א : (ו) יעשה . ומ"מ אין דרך ארץ שיעשה מיד עד שיפליר בו אבל בגדול עושין מיד עמ"א : (ז) כביצה . אפי' אוכל מעט רק שאוכל פרוסה כביצה בידו כ"י : (ח) מאוד . פי' שהוא קטן מרביעית ושכר שלנו שיעורו יותר מרביעית מ"א : (ט) מראשו . פי' שלא יתחיל לאכלו מראשו ובשבת יתחיל לאכול מראשו מ"א : (י) פרוסה . משום מיאוס : (יא) תחילה . אפי' כל א' קערה שלו לפניו או בגמיני פירות שים לכל א' לפניו ב"ח ועי' ט"ז : (יב) לאכול . ואם נתנו לפניו לאכול א"ל שיאמרו לו שיאכל וראיה מאליעזר שאמר לא אוכל וגו' והרי עדיין לא א"ל אלא א"ל אמירה מ"ל . ויבשה השלחן בגמיעות

שערי

שאין הכוונה על פסקי התוס' שלנו ע"ש : (ו) יעשה . עבה"ט ועיין מ"ש אא"ז מהרש"א בחידושי אגדות שלא יסרב וע' א"ר ובבר"י כתב להכריע כמהרש"א ע"ש וכ' בבר"י דבנו הגדול או אחד מהגדולים של בני הבית בעה"ב מיקרי לענין זה . וכן משמע בסוף פרק כ"צ ע"ש וגם כ' שאם האורח נוהג איזה פרישות

ביאור

ס"ה הנכנס כו' . ספ"ז דפסחים ורפ"ו דתמ' ד"ל : ס"ו לא יהא כו' . שם : ס"ח מיהו כו' . פסחים שם : ס"ט ולא יאכל דרך כו' . בת"ש בנתה תקומות והא מתחזי כרעבתנותא וכנ"ל ובד"ל זוגא פ"ו ולא יהא אדם לא נוקדן ולא עומקן ולא גרגרן : ולא יאחזנו כו' . פ"ז דד"ל ומעשה בר"ע כו' וגי' העור שם הפקה שבשם אחז הקלח בידו ואלשו כו' הטפש שבשם אחז הקלח בב' ידיו. ומ"מ יש לפרש גגי' אלשו שם דלא כהרב: ס"י לא ישוך כו'. שם פ"ט וגו' לתוך הקערה : סי"א לא ישתה כו' . שם ספ"ו ובספ"ז דברכות ובראש"ש שם ס"ם

מחצית

דאכסנאי אסור בתשמיש המטה וכדלקמן סי' ר"מ סעיף י"ג ה"ל אין לה פת בסלה וא"כ אם ייחדו להם בית דאכסנאי מותר בת"ה וכדאית' שם מותרת ביין וב"ש במ"א ס"ק כ"ז ואם היא רגילה לשתות יין בפני בעלה ר"ל רגילה לפני בעלה לשתות ב' כוסות מותנים לה שלא בפני בעלה כוס אחד.אבל אם אין רגילה לשתות לפני בעלה ב"א כוס א' אז שלא בפני בעלה אין מותנים לה יין בכלל כ"ה שם באה"ע . ולדעת הרי"ף שם ברגילה לפני בעלה לשתות הרבה יין מותנים לה גם שלא בפני בעלה הרבה וע"ש בב"ש ולענין מניקת לענין יין ע"ש בתמ"מ וב"ש הדין שלא בפני בעלה : בשאר משקין כו' ובזה ודאי אין חילוק בין מניקה לאשה אחרת דוקא יין הקילו לדעת ב"ש במניקה דמרבה חלב : (ס"ק ט) מערה כו' ובתוס' פי' בע"א . וז"ל בפ' בכל מערבין קתני משיריים פלה במעשה קדירה ואין משיירין פלה במעשה אלפס פי' במעשה קדרה (הבאים לאהיל) ולשבוע)דנראה כרעבתן אם אינו משייר אבל במעשה אלפס (הבאים לקיום) אינו נראה כרעבתן אם אינו משייר (דרוסא לבסיעת שבת) עכ"ל התוס' : (סק"י) בבה"ב ישבה כו' א"ל (לרב הונא בריה דר"נ) מ"ע כי כו'. ובקשה מאי א"ל לבסוף כו' הא בבר כו' מהרש"א הקשה ג"כ קושיא זו ותי' דתחלה שלא היה אפשר להשיב כ"א מגד הלכות ד"א אבל לבסוף השיב עדיפא מיניה דאין מערבין לגדול הוא מגד הדין דילפי' מאברהם וזה ניחא על רב הונא אבל כל קושיות מ"א על הסותלים כיון דבבר השיב לשם ר"ה מגד ה' ד"א על יסיבת המעשה למה שאלו שנית על שתיית הכוס.ויש לומר כו' מכל מקום אין ד"א כו' עד שיפליר בו כו' ואם כן בישבאו על המעשה צריך לומר דבאמת לא ישב מיד עד שהפליר בו דהא אם לא שייך טעמא דאין מערבין לגדול . וא"כ ל"ל דקושיות התוס' במה שבאב . אמאי דיתיב אפוריא ל"ש אין מערבין כו' לא על ר"ה דהוי ליה לומר טעם זה אלא עדיפא למה לא ישב מיד מעשה דאין מערבין . דע"כ ל"ל דלא ישב מיד כיון דנתן טעם כל מ"ש בשה"ב עשה זה ע"כ לא מהני כ"א שיעשה בע"ה בשה"ב אבל צריך לסרב בע"ם מ"א : מדאמרי' בערבין ד' ט"ז ע"ב ספ"ג : דאפי' אכסנאי דאקראי כו' דר"י א"ר יוסי אלא יאמר מאכסני' מדבתיב באברהם אל המקום אשר הי' שם אהלו בתחלה . ור' יוסי ב"ה יוסי מדבתיב וילך למסעיו ואמר שם אלי ביתיהו א"ב אכסנאי דאקראי וא"ל רש"י כגון אכסנאי שבדרך שלן שם במקרה בעולמ' ששקעה לו שם שמה למ"ד מאהלו לא חשיב אלא אכסני' קבוע ומ"ד ממסעיו חשיב אפי' דאקראי אע"ל וא"כ אכסניא דאקראי תליא בפלוגתא' ומ"א אפשר החמיר כמ"ד אפי' דאקראי ולומר דס"ל למ"ד דלא פליגי לא משמע כן שם : (ס"ק יא) לא יאכל פי' לא יאחז . דבריתא קתני לא יאחז פרוסה כביצה . ולפ"ז כ' הרב"ש דע"ב ל"ל הא דכ' העור לא יאכל לאו דוקא : (ס"ק יב) בב"א ואם משייר כו' דקשה למ"א דלבאורה מ"ש שני' ד"א הוא שפת יתר כיון דקתני

באר

מפני רוח קדושה השורה עליו ולא יאכל ממקום שאכל אכבר ותחול שקשה לשכחם . ובעין דברים המשכחים כגון זתים וכיוצא בהם אין זה אלא בע"ה אבל האוכלים בבוהה בעודם מוסיפין לו זכירה . אך צריך ליזהר מאוד שלא לאכול לב בהמה מיה ושוף . אחר"י היה אוכל עשבי המדבריות . שאין מזרעין ע"י אדם לקיים ואכלת עשב השדה . כתבי' : (יג) הקערה . שמא תפול לתוך הקערה ותמאס . אל יתתוך בשר על גבי היד אלא השלחן ס"ס: (יד) לחבירו.שמא מחמת הבושה יקבל חבירו ממנו ויפתה בע"כ וימות מחמת מיאוס.וט"ז כתב אני ראיתי בצוואת ר"א הגדול שמזהיר מאוד שלא לשתות ממה שייר חבירו כי שמא יש לו חולה בתוך גופו וילא

תשובה

בדבר שעושה סרך איסור אינו מחויב לשמוע לבעה"ב לעבור אבל בפרישות בעלמא טוב לנבר להפתיר מעשיו וע"ז נא' אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי ע"ש :

הגר"א

ל"ה : ס"י ב שנים כו'. ברכות מ"ז ג' ורפ"ג דד"ל : ס"י ב הנכנס . שם רפ"ח לא יאמר אדם כו' : אבל כו'. ד"ל שם לא יאמר כו' וכירושלים כו' וגי' העור וכ"ד הטעור לגיסאון ופי' בד"מ הדיינו כה"ג שאומר נתחילה בא כו' ואמר לגסאון ר"ל אפי' בסעודה גדולה וז"ש אפי' כו': ס"י ד לא יפרוס כו'. רפ"ט שם: סכ"ב אחר ששתית כו' . פ"ל דתמיד וע' בתפרש : וכן נוהגין כו'. וכ"כ תוס' ספ"ק דערובין י"ז ב' ד"ה מים כו' :

השאל

בבת אחת הרי זה גרגרן בג' הרי זה גם רוח ג"כ ד"ל הוא סיים לכן כ' מ"ל דאינו' עוד ענין ממולא בין גרגרן ובין ד"ל . דהיינו אם משייר מעט ניהו דלא הוי גרגרן מ"מ לאו דרך ארץ הוא : (ס"ק יג) כוס כו' ואמרו בגמ' שם בפסחים דף פ"ו ע"ב רבי ישמעאל בר"י איקלע לבי ר"ש בר"י בן לקוניא יהבי ליה בבא ושתיא בחד זימנא א"ל לא סבר מר הסותה כוסו בבת אחת ה"ז גרגרן אמר ליה לא אמרו בכוסך קטן וייבך מתוק וכריסי רחבה. וא"כ מה שכ' רמ"א דבכוס קטן מותר לשתות בב"א ע"כ יליף מעובד' הכ"ל וא"כ אמאי השמיט תרי התיר' אחריתי : דהכל ככלל בכלל קטן . דהיינו אם קטן ממש : או אם הוא מתוק ופי"ז אפי' גדול נחשב קטן או כריסו רחבה ה"ל לנביה כוס קטן : (ס"ק יד) מראשו כו' ובשבת כו' עיין סי' רע"ד דאע"ג דקי"ל לעיל סי' קס"ז דאין לבלוע פרוסה המוליא יותר מכביצה דנראה כרעבתן . ומבואר בסי' רע"ד (וכ"ה לעיל סי' קס"ו) דבשבת מצוה לבלוע פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה משום חיבוב מצוה וה"ה הכא י"ל דמצוה להתחיל מראשו בשבת משום חיבוב מצוה : (ס"ק טו) יפתה דנראה כו' ז"ל הלבוש ומה"ט ג"כ תלאו ג"כ בבהמ"ז לומר כשאותה אותם יחד סמוך לבהמ"ז שאותה אותה ומברך מיד בהמ"ז נראה יותר שנראה מפני שהוא שבע הוא שותה אותה בב"א כדי לרבך המאכל הרבה שיתבבל מהרה כדי שיוכל לחזור ולאכול מהר אחר בהמ"ז שזהו ודאי דבר מגונה ביותר כו' אע"פ שלפי האמת א יגו גרגרן שאינו שותה יותר מצורכו כגון שבתחלת הסעודה לא שתה מה שהי' צריך לשתות כדי שישתה כל מה שצריך לרבך בב"א שבבך אינו גרגרן באמת מ"מ נראה כגרגרן כו' עכ"ל משמע שבתוך הסעודה מותר לשתות שתי כוסות בב"א : (ס"ק יז) הגדול אפי' כ"א כו' דקשה' ליה ת"ל בלאו גרגרות הא מגד הדין קי"ל סי' קס"ז שפיק י"ז דהבולע פוסע ידו תחלה לשעות . וע"ז תי' דמיירי שכ"א קערה שלו לפניו דמגד הדין אין צריך להמתין על הבולע אז על הגדול מ"מ שלא יהי' נראה כגרגרן יש לו להמתין . והטו"ז בס"ק ו' הקשה ע"ז דהא בכה"ג מבואר לעיל סי' קס"ז שפיק ט"ו דא"ל להמתין על הבולע ותי' בספר א"ר דהתם מיירי בפרוסה המוליא דנראה דשוטה כן שלא להפסיק אינו נראה כגרגרן : (ס"ק יט) משום כו' עכי"ד סי' קס"ב כו' דנוהגים להקל לגות בכר לחם בכבר לחם כיון דדבר מועט הוא לא קפדו בני אדם : (ס"ק כא) ויתן לחבירו שתא מחמת בושה כו' ועיין בט"ז בשם מוהר"א הגדול : (ס"ק כב) לא יקח כו' יניחנו תחלה ואם אחר זה נותנו לשמש אינו נראה כמואס בו אלא שאין צריך לאכול : בחולין דף ו' מ"ש דשב"א תוספתא כן ראיתי מונה. וכ"ב בי"ד סי' רע"ז סעיף ו' : כדאי' בקדושין . דהא מצינו באברהם שנדמו לו כערביי' אעפ"כ עמד עליהם

לשמשן

עטרת זקנים

* אין מסתכלין בפני האוכל אף]בחלקו המונח לפניו ודו"ק (מהרש"ל) : *לא יהא אדם קפדן בסעודתו. כי האורחי' וכני בית מתביישים אז לאכול כי יחושו פן מתרגז ומקפיד על אכילתן: *לא יאכל אדם פרוסה כו' וי"א לא יאחוז אדם פרוסה כביצה כן נ' הברייי' אע"פ שאינו אוכל אלא קצת מתוכו נקרא רעבתן. (כ"י וכ"מ מהרמ"ל) : * לא יפתה מכסום ויתן לחבירו דוק' לא יתן אכל אם שותה ומניחו לפניו על השלחן והוא לקח מעצמו לית לנבה רק שלא יתנה לו בידיים דשמא מחמת בושה יקבל ממנו ושתה ולא יקנה (מהרש"ל ומורי כב"ח) :

אשל אברהם

א] האוכל והשותה כנ"ל כתב מ"ת בשם תו' בכורות דף מ"ד אין שותין מים בפני רבים אלא לפני דבולע פושט ידיו בשעת הסעודה אפילו בשאר משקין יהפוך ואלא דק דמ"ש בתוס' שם ד"ה ואין שותין ובה' דדך ארץ כו' דנקט מים כו' משמע דוקא מים יש חילוק בין שעת הסעודה אבל בשאר משקים אפי' שלא בשעת הסעודה א"ל להפוך וכן מלאתי בספרי תוס' אליה רבא ע"ש : ב] כל מה שיאמר כו' עיין בספר אליה רבה מביא כמה פירושים על הא' דאמרינן חוץ מאלה: ג] ויברך בה"מ . ומה שנין בהמ"ז לדין הזה עיין לבוש והשו"ע סי"ד סי' פ"ח :

לבושי שרד

יתפרוכו : מ"א ס"ק י"ב (°) אבל בשאותהו. הוקשה לו בשני פעמים די אינו גרגרן ולמה יהיה בכלל דרך הרגן הא אין לו בבירה אחרת לכן תירץ דיש ממולא בין גרגרן לד"ת בשמעייר מעט : טיז סק"ה (°) בברייתא איתא כן. ול' זה תשמע כמו שפי' המ"א ואין האיסור רק בשאבר בהמ"ז שבבר אבל כל ברכו ובשאותה ב' כוסות נראה ברוא לאכול עוד אבל באמצע הסעודה מותר לו לשתות ב' כוסות כדי לשרות מה שאכל אח"כ אבל העור מפרש פי'אחר דבה"מ רגות. היא דאלו לשתות ב' חוץ הסעודה ודאי אסור משום זוגות אלא אפי' בשרוצה לברך על אחד מ"מ בהכאה ביחד אסור שנראה כגרגרן: סק"ו (°)דלא מהני לעיל בסימן קס"ז סי"ז : שם (°) אלא אם יש כלי : סק"ז (°) אפילו באכסניא דשם בברייתא תני הי' הופכין אכסניא לגשואין פי' מי שהאכיל לאחד באכסניא שהיא סעודה מעוטא מזר כוא והאכילהו בגשואין שהוא סעודה מרובה :

ד סס ס סס וחולין ל"ד ת סנהדרין ל"ו ל ברכות מ"ה כ ח"מ מגמ' דתסכת תמיד ח ברכות ג' כ עור בסס מס' סופרים ג תוספות בברכות כ' ורא"ם סס ד תוס' סס והעור בסס לביו הרא"ם ה ברכות כ' ותוס' סס והגהת מיימוני פ"ז מה"כ ח סס בגמ' כ' ב רש"י זר"ח והרמב"ם

עטרת זקנים

* אא"כ יודעים מי מסיב עמהם. אפי' בסעודת מצוה (תפס מסה) מנהג גדול הי' בירושלים המוסר סעודה לחבירו ובקלקלה צריך ליתן לו דמי בשתו וכוסה לורחים וגם מנהג אחר היה שם ביפה פרוסה על הפתח כ"ז שמפה פרוסה אורחים ובכסין בסתלק' אין האורחים ובכסין עור בסס בגמרא המוכר פירות וכן מוהגין עד היום בק"ק קראקא :

סי' קעא * לא יסב אדם על קופה מלאה תאנים. היינו בקופה של עץ כיון דאין הקופה כפפה מאדם היושב עלי' לא ממאים בהכי כלל ואין כאן בזיון (מורי בב"ח) :

אשל אברהם

א] ואינו מברך . מי שקבע עליו הצנעת באופן שמיתר לו לאכול כל הלילה ובעוד האוכלים בפיו א"ל עלה ע"ם מי חייבי' להפסד אוכלין ומותר לו לבלען א"ד שא"ה דאם אחרו אלא להגות בלא ברכה ומשוסכפסד לא קפדי בסגמה זו משא"כ הכא דכיון שעלה ע"ם לאסר לו המאכל מחמת הגדר הוי בדבר איסור בפיו פסיעת דגריך לפולטו מיין בתשובה פ"מ סי' ד' דמחויב לפולטו ופשוט דיתפלל עמיו ע"ם :

לבושי שרד

סי' קע"א ש"ע ס"א (°) שאינ' מברך אכילה. לאו בנטילה לאכילה אסור מיין בסימן ק"ס ס"ב וגזה שאינה מברך אכילה אסור משום בזיון היין: מ"א ספק"א (°) לדברי הב"ח שבאינ' הט"ז סק"ל :

סי' קעב ש"ע ס"א (°) בולען . להמזירם לגר אחר ולברך כ"כ רש"י ומשמע דאם מעע בפיו ויכול לברך כ"י הדחק יברך . והר"ח סובא במ"א בסק"ל נתן טעם משום דאיכא כו' לכן א"ל לברך אפי' אם יכול לברך ע"י הדחק : מ"א סק"ח (°) ומש"ל היינו בספ"ג דיש מחלוקת אם יברך אחר הבליעה :

הגהות רעק"א

סי' קע"ב סעיף א' ואינו מברך . משמע דאפי' תב"ד אינו מברך ולא מקרי עובר לעבירתן וע' לקמן סי' רכ"ז ובמשבצות זהב בפתיחה לה' ברכות בשחר : מג"א סק"א לעשות אלא להבנים . תמוה לי כיון שיש לו יותר משקים א"ל להבנים עצמו בספק אחר שיבלעם יברך ברכה אחרונה על שאר המשקים ואא"כ יברך ברכה אחרונה וצ"ע :

חתם סופר

סי' קע"א במג"א ס"ק א' שיאסרו בהנאה. נ"ב ועיין ע"ז דף י"א ברש"י ד"ה אסור לגרום טריפות: שם בא"ד בסוה"ד. נ"ב ובא"ר כתב מדאמר השים שם קסבר כל אדם וכו' משמע אגן לא ס"ל הכי וכן משמע קצת ס"ם מקום שנהגו וס"ק דביצה נבי מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דמשמע דליכא איסור וכן עמא דבר :

עטרת זקנים

* אא"כ יודעים מי מסיב עמהם. אפי' בסעודת מצוה (תפס מסה) מנהג גדול הי' בירושלים המוסר סעודה לחבירו ובקלקלה צריך ליתן לו דמי בשתו וכוסה לורחים וגם מנהג אחר היה שם ביפה פרוסה על הפתח כ"ז שמפה פרוסה אורחים ובכסין בסתלק' אין האורחים ובכסין עור בסס בגמרא המוכר פירות וכן מוהגין עד היום בק"ק קראקא :

סי' קעא * לא יסב אדם על קופה מלאה תאנים. היינו בקופה של עץ כיון דאין הקופה כפפה מאדם היושב עלי' לא ממאים בהכי כלל ואין כאן בזיון (מורי בב"ח) :

אשל אברהם

א] ואינו מברך . מי שקבע עליו הצנעת באופן שמיתר לו לאכול כל הלילה ובעוד האוכלים בפיו א"ל עלה ע"ם מי חייבי' להפסד אוכלין ומותר לו לבלען א"ד שא"ה דאם אחרו אלא להגות בלא ברכה ומשוסכפסד לא קפדי בסגמה זו משא"כ הכא דכיון שעלה ע"ם לאסר לו המאכל מחמת הגדר הוי בדבר איסור בפיו פסיעת דגריך לפולטו מיין בתשובה פ"מ סי' ד' דמחויב לפולטו ופשוט דיתפלל עמיו ע"ם :

לבושי שרד

סי' קע"א ש"ע ס"א (°) שאינ' מברך אכילה. לאו בנטילה לאכילה אסור מיין בסימן ק"ס ס"ב וגזה שאינה מברך אכילה אסור משום בזיון היין: מ"א ספק"א (°) לדברי הב"ח שבאינ' הט"ז סק"ל :

סי' קעב ש"ע ס"א (°) בולען . שאינ' לפולטן דמאחי זאינ' להמזירם לגר אחר ולברך כ"כ רש"י ומשמע דאם מעע בפיו ויכול לברך כ"י הדחק יברך . והר"ח סובא במ"א סק"ל נתן טעם משום דאיכא כו' לכן א"ל לברך אפי' אם יכול לברך ע"י הדחק : מ"א סק"ח (°) ומש"ל היינו בספ"ג דיש מחלוקת אם יברך אחר הבליעה :

הגהות רעק"א

סי' קע"ב סעיף א' ואינו מברך . משמע דאפי' תב"ד אינו מברך ולא מקרי עובר לעבירתן וע' לקמן סי' רכ"ז ובמשבצות זהב בפתיחה לה' ברכות בשחר : מג"א סק"א לעשות אלא להבנים . תמוה לי כיון שיש לו יותר משקים א"ל להבנים עצמו בספק אחר שיבלעם יברך ברכה אחרונה על שאר המשקים ואא"כ יברך ברכה אחרונה וצ"ע :

חתם סופר

סי' קע"א במג"א ס"ק א' שיאסרו בהנאה. נ"ב ועיין ע"ז דף י"א ברש"י ד"ה אסור לגרום טריפות: שם בא"ד בסוה"ד. נ"ב ובא"ר כתב מדאמר השים שם קסבר כל אדם וכו' משמע אגן לא ס"ל הכי וכן משמע קצת ס"ם מקום שנהגו וס"ק דביצה נבי מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דמשמע דליכא איסור וכן עמא דבר :

וישתה כפ"כ וימות : כב לא יקח חלקו · דהוי כאלו מוחם מאם שנתן לו כע"ם לפיכך יניחנו תחלה (ב"י) . כחולין ד' ו' מביא (רשב"א) תו' עבד שאוכל משל רבו קולה ומתן פרוסה לבנו ולבתו ולעבדו של אוהבו ואינו חושש משום גזל כע"ה שכן נהגו עכ"ל וכ"ל דהכל לפי מה שהוא הממנהג וכאתרא דקפדי אסור . כשעושה סעודה ד"א להשקות בעצמו למסובין כדאי' בקדושין דף ל"ב : כג אורחים . ל' הרמב"ם אין לאורחים ליטול כלום ממה שלפניהם וליתן ביד בנו וכו' שמא יתביש בע"ה שהרי אין לו אלא מה שהביא לפניהם כו' עכ"ל משמע דאם הרבה לחם על השלחן שלא יחסר להם רשאים ליתן להם וכמ"ש סי' קס"ט ס"א. וביש"ש פנ"ה ס"כ כתב דדוקא לעבדו אסור אבל לשאר המשמש בסעודה שרי : **קעא** איתא בשבת דף ק"ח אורה פת ביין ומניחה ע"ג הפין ס"מ אפילו מידי דממאים אם עושה לרפואה שרי ומוכח בגמ' בכמה דוכתי דשרי לזלף הקרקע ביין ולעשות ממנו משרה וכבושה ולסוך הגוף ביין אפי' שלא לרפואה וטעמא כמ"ש הרמב"ם אין מפסידין האוכלין דרך ביזוי וכביעה ע"כ. משמע דדבר שהוא לורך האדם ליכא ביזוי וכביעה . וכ"מ בשבת דף כ"ג. דטעמא משום הפסד אוכלין . וא"כ כל היכי שעושה לצרכו ליכא פסידא ומה"ע מועלין לידים במשקין אי ליכא מים וכמ"ש סי' ק"ס סי"ב ע"ש וכזה א"ל (°) לדברי הב"ח : א ואין זורקין הפת · אפי' לא ממאם בכך (ב"מ ב"י) .כשרואין אוכלים מונחים על הארץ אסור ליגע ולהניחם אלא לורך להגביהם אם לא במקום דאיכא למיחש לכשפים כגון בכר שלם (עירובין דף ס"ד): איתא בשבת דף ל' דאסור לפעע זתים אפילו כוונתו למתוקי פירא מפני שנמאסים ע"י כך והרי"ף פירש שמיירי שרולה ליעול בו ידיו ומשום זה נמאסין ואסור דאפשר ליטול בבורית עכי"ד ס"ס ס"ל דאסור לגרוס לאוכלין שיאסרו בהנאה · בתענית דף כ' א' מאכל אדם אין מאכילין אותו לבהמה פירש"י משום ביזוי אוכלין ומחזי כטעע בעובה שהשפיע הקב"ה בעולם : ב לא יסב. דוקא בקופה של עצים שהי' בספפת והאוכלין נמאסות אבל בקופה של עץ שאינה בספפת אפי' היו בתוכה ספרים מותר ליסב עליהם וכ"ש אוכלים כ"ח . ובתשובת רמ"א כתב דאסור ליסב על התיבה שהספרים בתוכו וביש"ד סי' רפ"ב כ' הט"ז דאם הוא קבוע בבואל שרי וכן נוהגין בבה"כ ופ' בתשובת אוהל יעקב סי' י"ח : קעב (א) רחשונה . דוקא בשאין לו משקין יותר לשתות והוא דוקא למשקין הללו אבל אם יש לו יותר יפלוט

ביאור הגר"א

סי' קעא ס"א עושה כו'. כשמואל דסתמא דגמ' בפ"ב די"ע בותיה : וה"מ כו'. שבת כ' ב' ולכן לע"ג דקי"ל כרבנן בברכות כ' ב' מ"מ קי"ל כשמואל ושתוס' שם ד"ה כמתן כו' : הלכך כו'. גמ' שם : אם היא כו'. תוס' בד"ה הכ"ל כיון דקי"ל כשמואל : ואין נוטלין כו'. כרבנן שם וכ"ל כיון דממאים וז"ש אפי' כו' וכפי' הרא"ש ועי"ל סי' ק"ם סי"ב: ואין כו'. וגזה מודה שמואל תוס' ד"ה אין כו' : וכשם כו'. גמ' שם : ס"ב לא ישב כו'. פ"ג דמ"ם והכיולו הרא"ם שם: ס"ג מותר כו'. כיון דקי"ל כשמואל וז"ש והוא שיאכל כו' וכ"ל . תוס' ורא"ם שם : והמדקדקים כו'. למ"ש במ"ם שם וסברת רחשונה ס"ל דהכיון פליגא מהשמואל . שם ופשט: והנשאר כו'. כנ"ל : ס"ד והוא כו'. רש"י שם : ס"ה חזורקים כו'.תוס' ד"ה ולא כו' : וגם הג"מ כו'. פ"ז בשם הרי"מ : ס"ו בשם כו' ופ"ר ר"ח וכמש"ש כ"ל ת' : ברכה ראשונה . כ"מ דברי הרמב"ם ופשוט : וי"א כו'. דמשמע בולען ופולען ומסלקן הכל בענין אחד ול"ד למש"ש כ"ת ת'. רא"ש ועמ"ת :

חכמת

סי' קעא סעיף ב' לא ישב אדם על קופה מלאה תאנים. נ"ב עיין במג"א סק"ב דוקא בקופה שהיא נבספת וכו' ועיין ראיה לזה במס' טהרות פרק ח' משנה ב' ר' יוסי אומר אם מסר לו חתיכה מלאה בגדים בזמן שהיא חתוצת שמאה מדרס אם אינה חוצצת שמאה מדף ע"ש ודו"ק כי היא ראיה ברורה לדברי המג"א ודו"ק :

מחצית

לשמש וכן חקב"ה מכין מזון לכל בריותיו פ"ש: (ס"ק כג)אורחים. לשון הרמב"ם כל"ל כו' וביש"ש כו' אבל לשמש כו' שרי. וזה ניחא הא דהולרך בסעיף י"ח ליתן טעם משום שבלל' כמואם בעה שמוחן לו ת"ל מעעמ' דהכא שמא אין לבעה"ב יותר אלא דהחם מיירי בשמש דשרי כאן ואפ"ה לריך להניחו תחלה ואפ"ז רשאי ליתן לשמש . גם י"ל דמיירי שם הרבה על השלחן שלא יחסר דמותר לפי דעת הרמב"ם :

סי' קעא אי' בשבת כו' ומניחה ע"ג עין בשבת ואין בזה איסור שאין עושין רפואה בשבת עיין לקמן סי' שכ"ח סעיף כ' ובמ"א שם חלוקי דיומים בזה עכ"פ מוכח לע"ג דהפת נמאס ע"ז אפ"ה כיון שהוא לרפואה מותר:וכ"ה בשבת דף כ' דטעמ' כו' כל"ל והוא מה שמביא מ"א בס"ק ח': ובזה א"ל לדברי הב"ח שהקשה מהא דבע"י אבל תקנו חכמים למשוח קודם בהמ"ז בשמן ערב את הידים להעביר הזוהמא הוצא בע"ז: (ס"ק ח) זאין זורקין כו' כגון בכר שלם דבפרוסה אין עושין כשפים : איתא בשבת דף כ' דאסור לבלוע זתים ופירש"י להכותה על הסלע למתק מרירותה ואסור דמפסיד המשקין היולא מהן ולפ"ז לריך לחלק בין יין לזלוף ומשרה וכבושה דשרי דשאני הכי דהנה האדם מן היין שזלף או שעשה משרה משא"כ התם דלא נהנה כלל מן המשקין ההולכים לאבוד ע"י הכאה אע"ג דהזית נעשה ממותק לא ע"י הפסד משקין נעשה כ"א ע"י ההכאה ולכך אסור: והרי"ף כו' דאפשר ליטול בבורית. וכה"ג אע"ג דלא הוי דרך ביזוי ובעיטה אלא לצורך אדם אפ"ה אסור כיון דאפשר בלי הפסד ע"י ד"א ולפי' הרי"ף אפשר דלמתק שרי וכן נראה קצת מהדומי רשב"א שם: בתענית כו' ומחזי כבוטא כו' וסייס רש"י ז"ל אי מי מפי משום דחכה תורה על ממונם של ישראל עכ"ל ולפי' זה האחרון אם אין לו ד"א להאכיל לבהמתו כ"א מאכל אדם שרי ואפשר ע"ז סומכים העולם שנותנים

באר

ויאא ריח מפיו לאותו שיור ע"ש : (עז) לעבדו . ולשמש המשמש בסעודה שרי רש"ל פב"ה ס"ך והכאר היטב אסר לפני הבמיק עוד משמו זה"ה לאחר שנתן לכל א' מלקו ע"ש והבמקתי אחריו בס"ע א"ע סי' כ"ח ס"ק ל"ב ותרלמי בפ"ז קושית הב"י וט"ז ע"ש . אבל בתה שבתי ורא"ש ופסמתי בת"ה רש"ל שם ולא מצאתי רק כמו שהמתקתי כאן ולא יותר . וי"ל שלבון הט"ז אשמיתי שבתה בפעיף י"ח ס"ק ט' שא"ל להמתין רק עד אחר שיגיע לכל א' מלקו כראוי ע"ש . וסבר הבאר היטב אחר לפני דה"ה כאן נמי הדין כן ולא דק ע"ש : (עז) שמחה . אפי' בשמחת מלה . מש"מ : (עי' בס' שליהו רבה שבתוא בשם של"ה כמה דיני מוסר בסעודה וכ' בשם רוקח דרך ארץ לא יאכל אדם מעומד ולא ישתה מעומד ולא יקנח הקערה כו' ולא יעמוד מיד אחר הסעודה ולכל מין מאכל ישתה אחריו כשיעור ברכה אחרונה שלו : איתא במסכת דרך ארץ שמע אדם בין הבוכים ולא יבכה בין השמחים ולא יהיה ער בין עשיים ולא ישן בין הערים ולא יושב בין המומדים ולא עומד בין היושבים בללא של דבר אל ישנה אדם דעתו מדעת שכיתו וכ"ל)(ולא ישן אחר אכילי

שערי תשובה

סי' קעא (ג) קופה. עבה"ש וע' ביו"ד בנה"כ שם וגם אא"ז בבכ"ש בעירובין דף למ"ד השיג על הט"ז מרש"י דגישין דף ה' ותוס' חגיגה דף ד"ח עיין שם שכתב שהסומך על דעת ב"ח לא הספיד אפי' ביושב בקרון וארגז קטן רק שאינו כליין כשיש בארגז דברים אחרים עם הספרים שאז אין הארגז בטל לגבי הספרים וכעין שפ' רש"י בברכות דף ב"ג ע"א ד"ה אלא בס"ת יש להחמיר עכ"ל . ומ"ש בתשו' אוה". יעקב הבאתי לעיל בש"ת סי' מ"ם ע"ש :

שלמה

ס' קעב סעיף א' שכח והכנים משקין לתוך פיו בלא ברכה. נ"ב נשאלתי מרב אחד ממדינת קרום מק"ק אריחאו ניבערניא שאבירייע למה פסק הרמב"ם במי שהיה משקין בתוך פיו והכניס ראשו לתנור שמא הרי הוא פסק בפי"ד מהמ"א דאוכל שנפסל מאכילת אדם אין חייבין עליו ובהלכות טומאת אוכלין פ"ב פסק דאם אינו ראוי לאכילת אדם אינו אוכל וא"כ כיון דהכנים משקין לתוך פיו אינו

השקל

לתרגוליס לאכול פת הרלוי למאכל אדם:(ס"ק ב) לא ישב כו' אפי' הי' בתוכה ספרים והיינו כשהם מכוסים ויושב על הכיסוי. וביי"ד וסיים מ"א וכמש"ל ר"ל מ"ש בס"ק ג' דיש עוד ספק אחר בענין ברכה אחרונה אבל אינו ראוי לאכילת אדם אינו אוכל וא"כ כיון דהכנים משקין לתוך פיו אינו

באר

ויאא ריח מפיו לאותו שיור ע"ש : (עז) לעבדו . ולשמש המשמש בסעודה שרי רש"ל פב"ה ס"ך והכאר היטב אסר לפני הבמיק עוד משמו זה"ה לאחר שנתן לכל א' מלקו ע"ש והבמקתי אחריו בס"ע א"ע סי' כ"ח ס"ק ל"ב ותרלמי בפ"ז קושית הב"י וט"ז ע"ש . אבל בתה שבתי ורא"ש ופסמתי בת"ה רש"ל שם ולא מצאתי רק כמו שהמתקתי כאן ולא יותר . וי"ל שלבון הט"ז אשמיתי שבתה בפעיף י"ח ס"ק ט' שא"ל להמתין רק עד אחר שיגיע לכל א' מלקו כראוי ע"ש . וסבר הבאר היטב אחר לפני דה"ה כאן נמי הדין כן ולא דק ע"ש : (עז) שמחה . אפי' בשמחת מלה . מש"מ : (עי' בס' שליהו רבה שבתוא בשם של"ה כמה דיני מוסר בסעודה וכ' בשם רוקח דרך ארץ לא יאכל אדם מעומד ולא ישתה מעומד ולא יקנח הקערה כו' ולא יעמוד מיד אחר הסעודה ולכל מין מאכל ישתה אחריו כשיעור ברכה אחרונה שלו : איתא במסכת דרך ארץ שמע אדם בין הבוכים ולא יבכה בין השמחים ולא יהיה ער בין עשיים ולא ישן בין הערים ולא יושב בין המומדים ולא עומד בין היושבים בללא של דבר אל ישנה אדם דעתו מדעת שכיתו וכ"ל)(ולא ישן אחר אכילי

שערי תשובה

סי' קעא (ג) קופה. עבה"ש וע' ביו"ד בנה"כ שם וגם אא"ז בבכ"ש בעירובין דף למ"ד השיג על הט"ז מרש"י דגישין דף ה' ותוס' חגיגה דף ד"ח עיין שם שכתב שהסומך על דעת ב"ח לא הספיד אפי' ביושב בקרון וארגז קטן רק שאינו כליין כשיש בארגז דברים אחרים עם הספרים שאז אין הארגז בטל לגבי הספרים וכעין שפ' רש"י בברכות דף ב"ג ע"א ד"ה אלא בס"ת יש להחמיר עכ"ל . ומ"ש בתשו' אוה". יעקב הבאתי לעיל בש"ת סי' מ"ם ע"ש :

סס ד"ה ולא כו' : וגם הג"מ כו'. פ"ז בשם הרי"מ : ס"ו בשם כו' ופ"ר ר"ח וכמש"ש כ"ל ת' : ברכה ראשונה . כ"מ דברי הרמב"ם ופשוט : וי"א כו'. דמשמע בולען ופולען ומסלקן הכל בענין אחד ול"ד למש"ש כ"ת ת'. רא"ש ועמ"ת :

חכמת

סי' קעא סעיף ב' לא ישב אדם על קופה מלאה תאנים. נ"ב עיין במג"א סק"ב דוקא בקופה שהיא נבספת וכו' ועיין ראיה לזה במס' טהרות פרק ח' משנה ב' ר' יוסי אומר אם מסר לו חתיכה מלאה בגדים בזמן שהיא חתוצת שמאה מדרס אם אינה חוצצת שמאה מדף ע"ש ודו"ק כי היא ראיה ברורה לדברי המג"א ודו"ק :

מחצית

לשמש וכן חקב"ה מכין מזון לכל בריותיו פ"ש: (ס"ק כג)אורחים. לשון הרמב"ם כל"ל כו' וביש"ש כו' אבל לשמש כו' שרי. וזה ניחא הא דהולרך בסעיף י"ח ליתן טעם משום שבלל' כמואם בעה שמוחן לו ת"ל מעעמ' דהכא שמא אין לבעה"ב יותר אלא דהחם מיירי בשמש דשרי כאן ואפ"ה לריך להניחו תחלה ואפ"ז רשאי ליתן לשמש . גם י"ל דמיירי שם הרבה על השלחן שלא יחסר דמותר לפי דעת הרמב"ם :

סי' קעא אי' בשבת כו' ומניחה ע"ג עין בשבת ואין בזה איסור שאין עושין רפואה בשבת עיין לקמן סי' שכ"ח סעיף כ' ובמ"א שם חלוקי דיומים בזה עכ"פ מוכח לע"ג דהפת נמאס ע"ז אפ"ה כיון שהוא לרפואה מותר:וכ"ה בשבת דף כ' דטעמ' כו' כל"ל והוא מה שמביא מ"א בס"ק ח': ובזה א"ל לדברי הב"ח שהקשה מהא דבע"י אבל תקנו חכמים למשוח קודם בהמ"ז בשמן ערב את הידים להעביר הזוהמא הוצא בע"ז: (ס"ק ח) זאין זורקין כו' כגון בכר שלם דבפרוסה אין עושין כשפים : איתא בשבת דף כ' דאסור לבלוע זתים ופירש"י להכותה על הסלע למתק מרירותה ואסור דמפסיד המשקין היולא מהן ולפ"ז לריך לחלק בין יין לזלוף ומשרה וכבושה דשרי דשאני הכי דהנה האדם מן היין שזלף או שעשה משרה משא"כ התם דלא נהנה כלל מן המשקין ההולכים לאבוד ע"י הכאה אע"ג דהזית נעשה ממותק לא ע"י הפסד משקין נעשה כ"א ע"י ההכאה ולכך אסור: והרי"ף כו' דאפשר ליטול בבורית. וכה"ג אע"ג דלא הוי דרך ביזוי ובעיטה אלא לצורך אדם אפ"ה אסור כיון דאפשר בלי הפסד ע"י ד"א ולפי' הרי"ף אפשר דלמתק שרי וכן נראה קצת מהדומי רשב"א שם: בתענית כו' ומחזי כבוטא כו' וסייס רש"י ז"ל אי מי מפי משום דחכה תורה על ממונם של ישראל עכ"ל ולפי' זה האחרון אם אין לו ד"א להאכיל לבהמתו כ"א מאכל אדם שרי ואפשר ע"ז סומכים העולם שנותנים

שלמה

ס' קעב סעיף א' שכח והכנים משקין לתוך פיו בלא ברכה. נ"ב נשאלתי מרב אחד ממדינת קרום מק"ק אריחאו ניבערניא שאבירייע למה פסק הרמב"ם במי שהיה משקין בתוך פיו והכניס ראשו לתנור שמא הרי הוא פסק בפי"ד מהמ"א דאוכל שנפסל מאכילת אדם אין חייבין עליו ובהלכות טומאת אוכלין פ"ב פסק דאם אינו ראוי לאכילת אדם אינו אוכל וא"כ כיון דהכנים משקין לתוך פיו אינו

השקל

לתרגוליס לאכול פת הרלוי למאכל אדם:(ס"ק ב) לא ישב כו' אפי' הי' בתוכה ספרים והיינו כשהם מכוסים ויושב על הכיסוי. וביי"ד וסיים מ"א וכמש"ל ר"ל מ"ש בס"ק ג' דיש עוד ספק אחר בענין ברכה אחרונה אבל אינו ראוי לאכילת אדם אינו אוכל וא"כ כיון דהכנים משקין לתוך פיו אינו

יח ר הנכנס לסעודה כב (ט) לא יקח חלקו ויתננו לשמש שמא יארע דבר קלקול בסעודה אלא יקחנה ויניחנו ואח"כ יתננו לו :

יט כג ט אורחים הנכנסין אצל בעל הבית אינם רשאים ליטול מלפניהם וליתן לבנו או (עו) לעבדו של בעל הבית אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית :

כ ת נקיי הדעת שבירושלים לא היו מסובין בסעודה *אלא א"כ יודעים מי מסב (עז) עמהם מפני שגנאי הוא לתלמיד חכם לישב אצל עם הארץ בסעודה :

כא מ ° השמש שהיה משמש על שנים הרי זה אוכל עמהם (י) אף על פי שלא נתנו לו (יז) רשות היה משמש על שלשה אינו אוכל עמהם אא"כ נתנו לו רשות :

כב נ אחר ששתית ונשאר יין בכוס לשתיית חבירך קנח מקום נשיקת הפה משום מיאוס ולא תשפוך משום בל תשחית אחר שתיית מים שפוך מהם דרך שם : הגה °°אחר כל מכיגתך מכוס מלא ואחר כל שתייתך שתה מים וכמו שיתבאר לקמן סימן קע"ט וכ"ל דדוקא שלא היה מלא בפה אז מאכלים שאכל וכן שלא שתה משקה שיש בו מים אבל בלאו הכי ליכא למיחש וכן נוהגין שלא ליזהר באכילת מלח ושתיית מים אחר הסעודה מטעם שנתבאר :

קעא שלא לנהוג בזיון באוכלים ובו ה סעיפים

א מ עושה אדם צרכיו בפת והני מילי דלא ממאים ביה אבל מידי דממאים ביה (מ) לא הילכך אין מניחין עליו בשר חי ואין מעבירין עליו כוס מלא ואין סומכין בו הקערה אם היא מלאה דבר שאם יפול על הפת ימאס ואין נוטלין הידי' ביין בין חי ובין מזוג (א) אפילו נטילה (°) שאינ' צורך אכילה א (ב) ואין זורקים (ג) הפת משום בזיון אוכלים וכשם שאין זורקין את הפת כך אין זורקי' אוכלי' הנמאסים ע"י זריקה אבל מידי דלא ממאים כגון אגוזים ורימונים וחבושים שרי :

ב ב נ * לא ישב אדם על (ג) (ג) קופה מלאה תאנים וגרוגרות אבל יושב הוא על עיגול של דבילה או על קופה מלאה קטניות :

ג °°° ג מותר לאכול דייסא [פי' החטה הנקלפת מנושלת] בפת במקום כף והוא שיאכל הפת אחר כך ג ד והמדקדקים אוכלים בכל פעם שמכניסים לתוך פיהם מעט מן הפת עם הדייסא : הגה והנשאר מן הפת אחר כך אוכלים אותו [ב"י] :

ד ה ממשיכין יין בצנורות לפני חתן וכלה והוא שיקבלנו בפי הצינור וזורקין לפניה' קליות ואגוזים בימות החמ' שאינ' נמאסין אבל לא בימות הגשמים מפני ד שנמאסין אבל לא גלוסקאות לעולם: ה ו הזורקים חטים לפני חתנים צריך ליזהר שלא יזרקו אלא במקום נקי וגם יכבדו אותם משם כדי שלא ידרסו עליהם :

קעב מי שהכנים אוכלין ומשקין בלא ברכה : ובו ב סעיפים

א מ שכח והכנים משקין לתוך פיו בלא ברכה א (°) בולען (א) א] ג ואינו מברך עליהם ברכה ב (מ) ראשונה : הגה ג וי"א דמברך עליהם

°עפי' קס"ט וקל"ג ס"מ °°עפי' קס"ז ס"ה °°°עפי' ס"ע סי"ד

ג והמדקדקים . כ"ל דכיון היא להסתמש מעשה עץ כתוכלין לכן אוכלין אם נא לגלפת הפת והכשאר אוכלין בעצמן דלאחרים הוא ממאס: ד שממאסי' אע"פ שהן בקליפתן ואין האוכל ממאס מ"מ הם ממאסי' (ב"י ב"ח תוס') :

קעב א בולען . משום דאדמי לבו מתורת משקין דאין ראוים לשתות לכל אדם הלכך אין להקפיד אפי' יכול לברך ע"י הדחק והראב"ד כ' דוקא כשאין לו משקין יותר לשתות והוא דתוק למשקין הללו אבל אם יש לו יותר יפלוט ולא יהנה בלא ברכה משום מעט משקין וכן ראוי לנהוג שלא להכנים עצמו כמתלוקת (°) וכמש"ל וכך כתב הב"ח : ב ראשונה . אבל ברכה אחרונה יברך : ג וי"א דמברך · ול"ד למ"ש סי' קס"ו ס"ה דשאני הכא מאחר שמזכר

היטב

מיד ועי' ברמב"ם הלכות דעות שהאריך בדבריה אלו והנהגתן) : (יז) רשות . מפני שיזמן עמהם . ממילא אם אוכלין מידי דאין מזמנין עליו אין לו לאכול בלא רשות . ט"ז :

קעא (מ) לא . ודבר שהוא לורך האדם או לרפואה ליכא ביזוי ומותר ועה"ש נוטלין לידים במשקין אי ליכא מים . מ"ל פ"ש : (ב) הפת . אפי' לא ממאים בכך . ב"ח . כשרואים אוכלים מ"מים על הארץ אסור לילך ולהגיהם אלא צריך להגביהם אם לא במקום דאיכא למיחש לכשפים כגון בכר שלם . ואסור לגרוס לאוכלים שיאסרו בהנאה ס"ד הט"ז ס"ם ס"ל. מאכל אדם אין מאכילין לבהמה חבירת דף כ' מ"ש : (ג) קופה . דוקא בקופה של עצים שהיא בספפת והאוכלין נמאסות . אבל בקופה של עץ שאינה בספפת אפי' היו בתוכה ספרים מותר ליסב עליהם וכ"ש אוכלים כ"ח . ובתשובת רמ"א כתב דאסור ליסב על התיבה שהספרים בתוכו וביש"ד סי' רפ"ב כ' הט"ז דאם הוא קבוע בבואל שרי וכן נוהגין בבה"כ ופ' בתשובת אוהל יעקב סי' י"ח : קעב (מ) רחשונה . דוקא בשאין לו משקין יותר לשתות והוא דתוק למשקין הללו אבל אם יש לו יותר יפלוט

ביאור הגר"א

סי' קעא ס"א עושה כו'. כשמואל דסתמא דגמ' בפ"ב די"ע בותיה : וה"מ כו'. שבת כ' ב' ולכן לע"ג דקי"ל כרבנן בברכות כ' ב' מ"מ קי"ל כשמואל ושתוס' שם ד"ה כמתן כו' : הלכך כו'. גמ' שם : אם היא כו'. תוס' בד"ה הכ"ל כיון דקי"ל כשמואל : ואין נוטלין כו'. כרבנן שם וכ"ל כיון דממאים וז"ש אפי' כו' וכפי' הרא"ש ועי"ל סי' ק"ם סי"ב: ואין כו'. וגזה מודה שמואל תוס' ד"ה אין כו' : וכשם כו'. גמ' שם : ס"ב לא ישב כו'. פ"ג דמ"ם והכיולו הרא"ם שם: ס"ג מותר כו'. כיון דקי"ל כשמואל וז"ש והוא שיאכל כו' וכ"ל . תוס' ורא"ם שם : והמדקדקים כו'. למ"ש במ"ם שם וסברת רחשונה ס"ל דהכיון פליגא מהשמואל . שם ופשט: והנשאר כו'. כנ"ל : ס"ד והוא כו'. רש"י שם : ס"ה חזורקים כו'.תוס' ד"ה ולא כו' : וגם הג"מ כו'. פ"ז בשם הרי"מ : ס"ו בשם כו' ופ"ר ר"ח וכמש"ש כ"ל ת' : ברכה ראשונה . כ"מ דברי הרמב"ם ופשוט : וי"א כו'. דמשמע בולען ופולען ומסלקן הכל בענין אחד ול"ד למש"ש כ"ת ת'. רא"ש ועמ"ת :

חכמת

סי' קעא סעיף ב' לא ישב אדם על קופה מלאה תאנים. נ"ב עיין במג"א סק"ב דוקא בקופה שהיא נבספת וכו' ועיין ראיה לזה במס' טהרות פרק ח' משנה ב' ר' יוסי אומר אם מסר לו חתיכה מלאה בגדים בזמן שהיא חתוצת שמאה מדרס אם אינה חוצצת שמאה מדף ע"ש ודו"ק כי היא ראיה ברורה לדברי המג"א ודו"ק :

מחצית

לשמש וכן חקב"ה מכין מזון לכל בריותיו פ"ש: (ס"ק כג)אורחים. לשון הרמב"ם כל"ל כו' וביש"ש כו' אבל לשמש כו' שרי. וזה ניחא הא דהולרך בסעיף י"ח ליתן טעם משום שבלל' כמואם בעה שמוחן לו ת"ל מעעמ' דהכא שמא אין לבעה"ב יותר אלא דהחם מיירי בשמש דשרי כאן ואפ"ה לריך להניחו תחלה ואפ"ז רשאי ליתן לשמש . גם י"ל דמיירי שם הרבה על השלחן שלא יחסר דמותר לפי דעת הרמב"ם :

סי' קעא אי' בשבת כו' ומניחה ע"ג עין בשבת ואין בזה איסור שאין עושין רפואה בשבת עיין לקמן סי' שכ"ח סעיף כ' ובמ"א שם חלוקי דיומים בזה עכ"פ מוכח לע"ג דהפת נמאס ע"ז אפ"ה כיון שהוא לרפואה מותר:וכ"ה בשבת דף כ' דטעמ' כו' כל"ל והוא מה שמביא מ"א בס"ק ח': ובזה א"ל לדברי הב"ח שהקשה מהא דבע"י אבל תקנו חכמים למשוח קודם בהמ"ז בשמן ערב את הידים להעביר הזוהמא הוצא בע"ז: (ס"ק ח) זאין זורקין כו' כגון בכר שלם דבפרוסה אין עושין כשפים : איתא בשבת דף כ' דאסור לבלוע זתים ופירש"י להכותה על הסלע למתק מרירותה ואסור דמפסיד המשקין היולא מהן ולפ"ז לריך לחלק בין יין לזלוף ומשרה וכבושה דשרי דשאני הכי דהנה האדם מן היין שזלף או שעשה משרה משא"כ התם דלא נהנה כלל מן המשקין ההולכים לאבוד ע"י הכאה אע"ג דהזית נעשה ממותק לא ע"י הפסד משקין נעשה כ"א ע"י ההכאה ולכך אסור: והרי"ף כו' דאפשר ליטול בבורית. וכה"ג אע"ג דלא הוי דרך ביזוי ובעיטה אלא לצורך אדם אפ"ה אסור כיון דאפשר בלי הפסד ע"י ד"א ולפי' הרי"ף אפשר דלמתק שרי וכן נראה קצת מהדומי רשב"א שם: בתענית כו' ומחזי כבוטא כו' וסייס רש"י ז"ל אי מי מפי משום דחכה תורה על ממונם של ישראל עכ"ל ולפי' זה האחרון אם אין לו ד"א להאכיל לבהמתו כ"א מאכל אדם שרי ואפשר ע"ז סומכים העולם שנותנים

אחרונה

עד שנמר סעודתו דאינו מברך זה בסימן קס"ז דעת ר"ח והי"א היא דעת הרא"ש דס"ל דל"ד להטוא שזכרתי דכאן מזכר שלא כיריך בעוד שהמשקין בפיו ודומה קלת לעובר לעשייתו מה שמזכר קודם הבליעה אלא שלא היה יכול לברך: (ב) יפלטנו ויברך כו'. ולא מהני בזה סילוק לגד אחר דכתיב ימלא פי תהלתך:

קעד (א) ואין הפת פוטרו. הטעם לפי שקובע ברכה לעצמו פירש"י בכמה מקומות הוא בא ומברכין עליו זאע"פ שלא היו לריכין לשתות פי' דבריו שכתב בכמה מקומות כו' הייבו בברכת קידוש כ"כ התו' דף מ"ג: (ב) *) אפילו מברכה דאשונה. מבואר במרדכי פ' כ"מ דוקא אם היו שאר המשקין לפניו בשעה שכיריך על היין אז פוטר היין אותם: (ג) אלא כוס א'. משמע דאין חילוק אימת בא אותו הכוס ובמשנה אי' בא לסס יין אחר המזון אם אין שם אלא אותו כוס בש"א מברך על היין ואחר כך מברך על המזון ☜ (°) משמע דוקא אם בא אחר המזון וכן פירש"י בהדיא בגמ' שם וז"ל ואתוך המזון לא בא לסס(°) וכשנמרו סעודתן בא לסס לפני כ"ה כו' עכ"ל ולק"מ דמשום ב"ש פי' כן שס"ל דמברך (°) על אותו כוס בפה"ג ונעי"ס ממנו ואח"כ מברך עליו ב"ה כדאי' שם בגמ' אבל לב"ה דס"ל מברך ב"ה תחלה אין חילוק באמת אימתי בא ולא כמו"ח ז"ל שעשה מחלוקת בין רש"י לס"פ בזה: (ד) לפני המזון וכו'. ופוטר אפי' יין שלאחר המזון קודם בהמ"ז שאותו יין הוא בא לשתות כמו היין שלאחר המזון משא"כ ביין שבתוך המזון אינו אלא לברות המאכל ולא משום כמו לשתות ואינו פוטר היין שלאחר המזון והא דנקט אם קבע לאו למימר' דבלא קבע אינו פוטר אלא בא לאפוקי אם לא היה דעתו תחלה לשתות אח"כ דהוא ממלך: (ה) של קידוש. ולא נימא דקידוש הוא כמלוה בפ"ע והבדלה הוי רבותא עפי דאינה שייכא כלל לסעודה כמו קידוש ואפ"ה פוטר יין שבתוך המזון וה"ה ליין שלאחר המזון דקידוש והבדלה פטרו כיון דהוי בשאר יין שלפני המזון ולענין ברכה אחרונה קודם הנטילה עפי' רל"ע ס"ז: לא

בתשובת הרשב"א סי' שמ"ב כתב דלמ"ד ב"ה אינה טעונה כוס רשאי לשתותו קודם ב"ה וב"ש סברי דמחוייב לשתותו קודם דושבעת זו שתיה וכו' ועוד מפרש בירושי' טעם אחר וכו' ע"כ והמחבר סתם כאן דס"ל כיון דפליגי הפוסקים כמ"ש סי' קפ"ב א"ב אם יש לו כוס מוטב שלא לשתות דהרב"י לשיטתיה אזיל שכתב ס"ש קל"ז דאין קפידא בשתיה אבל לפי מ"ש רמ"א שם דאינו חייב מדאורייתא לברך אם לאמא ולא שתה א"כ (°) ה"ב מוטב לשתות ובפרט שהוגנין עכשיו כמ"ד דאינה טעונה כוס ומ"מ אם אינו לאמא כ"כ פשיטא דמחוייב להניחו לב"ה: ג אם קבע. וה"ה דאם בירך לפני המזון א"ל לברך על יין שלאחר הסעודה קודם ב"ה אבל אם לא היה לו יין לפני המזון ובירך על יין שבתוך המזון צריך לברך שנית על יין שלאחר הסעודה כי יין שבמזון בא לברות המאכל ואינו חשוב לפטור יין הבא לשתיה ועפי' קע"ז שס"כ (°) שאין דין זה מצוי ע"ש: ד יין של קידוש. פוטר גם יין שלאחר המזון [ב"ח רשב"א] וכן עיקר.

(ג) עליהם וכן נראה עיקר: [הרשב"א בשם הראב"ד והרא"ש פ"ג שאבלו וכן דברי רמב"ם פ"ח מהלכות ברכות]:

ב ג שכח והכנים אוכלין לתוך פיו בלא ברכה אם הוא דבר שאינו נמאס אם יפלטנו ד (ב) יפלטנו(ג)ויברך עליו ואם הוא דבר שנמאס מסלקו לצד אחר ומברך:

קעג דין מים אמצעים. ובו ג סעיפים:

א ה מים אמצעים רשות והני מילי בין תבשיל לתבשיל *אבל בין תבשיל לגבינה חובה: (טי' בי"ד סי' א] פ"ע):

ב ב בין בשר לדגים חובה ליטול משום א דקשה לדבר (ה) אחר וחמירא סכנתא מאיסורא (ועי' י"ד סי' קי"ז):

ג ג כל הדברים (°) הנוהגים באחרונים נוהגים באמצעיים בין להקל בין להחמיר חוץ ב מהיסח הדעת שפוסל באמצעיים מפני שעדיין רוצה לאכול וידיו צריכים שימור ג וחוץ מניגוב הידים שאמצעיים צריכים נגוב כראשונים הגה ויש שאמרו שאמצעיים צריכים ד דוקא מים מה שאין כן באחרונים כדלקמן סי' קפ"ח (ב"י בשם אורחות חיים):

קעד דין ברכת היין בסעודה. ובו ח' סעיפים:

א ה יין שבתוך הסעודה מברך עליו בורא פרי הגפן א (א) ואין הפת פוטרו:

ב ב יין פוטר כל מיני (ה) משקין: הגה (ב) אפילו מברכה ראשונה (הר"י פרק כילד מברכין וב"י בשם הפוסקים):

ג ג אם אין לו (ג) אלא כוס אחד ב מניחו עד לאחר (ג) המזון ומברך עליו:

ד ג ד אם קבע (ג) לשתות(ד)לפני המזון אין צריך לברך על יין שבתוך המזון דיין שלפני המזון פוטרו וכן

ד ה יין (ה) של קידוש פוטר יין שבתוך (ד) המזון וכן

ל"ע דלפי מ"ש ס"ס קכ"ח דבמטבילת ח"ל ינוב משום דאין בשם מים טמאים ח"כ כ"ש בחמצעים ול"ל דמ"מ איכא משום מיאוס כמ"ש שם: ד דוקא מים. שאחר משקין אינן מנקין השומן והמאכל. וי"ש ס"י פסק כהרשב"א דמותר ליטול אמצעים בשאר משקין:

קעד א ואין הפת פוטרו. משום דחשוב שבכמה מקומות מברכין עליו אע"פ שא"ל לשתיה כגון קידוש והבדלה: ב מניחו לאחר המזון.

מפרש בירושי' טעם אחר וכו' ע"כ והמחבר סתם כאן דס"ל כיון דפליגי הפוסקים כמ"ש סי' קפ"ב א"ב אם יש לו כוס מוטב שלא לשתות דהרב"י לשיטתיה אזיל שכתב ס"ש קל"ז דאין קפידא בשתיה אבל לפי מ"ש רמ"א שם דאינו חייב מדאורייתא לברך אם לאמא ולא שתה א"כ (°) ה"ב מוטב לשתות ובפרט שהוגנין עכשיו כמ"ד דאינה טעונה כוס ומ"מ אם אינו לאמא כ"כ פשיטא דמחוייב להניחו לב"ה: ג אם קבע. וה"ה דאם בירך לפני המזון א"ל לברך על יין שלאחר הסעודה קודם ב"ה אבל אם לא היה לו יין לפני המזון ובירך על יין שבתוך המזון צריך לברך שנית על יין שלאחר הסעודה כי יין שבמזון בא לברות המאכל ואינו חשוב לפטור יין הבא לשתיה ועפי' קע"ז שס"כ (°) שאין דין זה מצוי ע"ש: ד יין של קידוש. פוטר גם יין שלאחר המזון [ב"ח רשב"א] וכן עיקר.

באר היטב

ולא יהנה בלא ברכה משום מעט משקין הראב"ד ב"ח. פי' בכ"ג וביד אהרן: (ב) עליהם. וא"ב אם יברך ג"כ ברכה אחרונה דלא מצינו כ' ברכות סמוכות זה לזה וא"ל דבל ז' המינין יברך די"א דהוי דאורייתא אבל המים ושאר מיני יש חולקין כדאי' ס"ס כ"מ אפשר שבזה אין לברך וא"ע ולכן יש לנהוג שיפלוט אותן כמש"ל: ד יפלטנו ויברך. דכתיב ימלא פי תהלתך:

קעג דיני בשר וגבינה נתבארו בי"ד כי"ד שם מקומם אך ראיתי שכ' הב"ח כאן וז"ל משמע דבשאין מכיריס זא"ז יכולין לאכול על מפה א' ותימ' וכו' דמדבק בשר במקום גבינה יחד במפה כו' וא"כ דהכא מיירי במפה אחת שנתכבסה יפה וזה אוכל בקלהו וזה אוכל בקלה האחר דאין מוגעין זה בזה ופשוט הוא. עוד כ' בשמים קערה של בשר על השלחן ואח"כ מים קדירה של חלב במקומה בולעת טעם הבשר הנבלע בשלחן וכו' ואוסרת כדי קליפה עכ"ל. לא קי"ל הכי כמ"ש בי"ד ס"ס ל"ב דאין הבליעה הולכת מכלי אל כלי: ויש מהגים ליטול בין גבינה לדגים ויש להם ממ"ש הב"י בי"ד סי' פ"ז דסכנה לאכול גבינה ודגים (כ"ה) וכבר כ' בד"מ שע"ס הוא שם בב"י וא"ל דגים בבשר ע"ש וכ"כ האחרונים: א דקשה לד"א. ואפשר דבזמן הזה אין סכנה כ"כ דמזינן כמה דברים המוזכרים בגמ' שהם סכנה לרוח רעה ושאר דברים והאידנא אינו מזיק דנשתנו הטבעיות וגם הכל לפי טבע המרות ועבי"ד סי' שע"ז ס"ג ובא"ע סימן קנ"ו וכ"כ הב"ח בשם הרמב"ם: ב מהיסח הדעת. ק"ק דבסי' ל"ב ס"ה פסק דלכתחלה יש ליזהר מהיסח הדעת לתפלה וא"ל דתפלה תמידא עפי מב"ה ועמ"ש סי' קנ"ח ס"ה: ג וחוץ מניגוב. ל"ע דלפי מ"ש ס"ס קכ"ח דבמטבילת ח"ל ינוב משום דאין בשם מים טמאים ח"כ כ"ש בחמצעים וא"ל דמ"מ איכא משום מיאוס כמ"ש שם: ד דוקא מים. שאחר משקין אינן מנקין השומן והמאכל. וי"ש ס"י פסק כהרשב"א דמותר ליטול אמצעים בשאר משקין:

קעד א ואין הפת פוטרו. משום דחשוב שבכמה מקומות מברכין עליו אע"פ שא"ל לשתיה כגון קידוש והבדלה: ב מניחו לאחר המזון.

בתשובת הרשב"א סי' שמ"ב כתב דלמ"ד ב"ה אינה טעונה כוס רשאי לשתותו קודם ב"ה וב"ש סברי דמחוייב לשתותו קודם דושבעת זו שתיה וכו' ועוד מפרש בירושי' טעם אחר וכו' ע"כ והמחבר סתם כאן דס"ל כיון דפליגי הפוסקים כמ"ש סי' קפ"ב א"ב אם יש לו כוס מוטב שלא לשתות דהרב"י לשיטתיה אזיל שכתב ס"ש קל"ז דאין קפידא בשתיה אבל לפי מ"ש רמ"א שם דאינו חייב מדאורייתא לברך אם לאמא ולא שתה א"כ (°) ה"ב מוטב לשתות ובפרט שהוגנין עכשיו כמ"ד דאינה טעונה כוס ומ"מ אם אינו לאמא כ"כ פשיטא דמחוייב להניחו לב"ה: ג אם קבע. וה"ה דאם בירך לפני המזון א"ל לברך על יין שלאחר הסעודה קודם ב"ה אבל אם לא היה לו יין לפני המזון ובירך על יין שבתוך המזון צריך לברך שנית על יין שלאחר הסעודה כי יין שבמזון בא לברות המאכל ואינו חשוב לפטור יין הבא לשתיה ועפי' קע"ז שס"כ (°) שאין דין זה מצוי ע"ש: ד יין של קידוש. פוטר גם יין שלאחר המזון [ב"ח רשב"א] וכן עיקר.

שערי תשובה

סי' וקעג (א) אחר עבה"ט וע' פר"ח יו"ד סי' פ"ט מ"ש על דברי הרשב"א שא"צ כלי ליטוב לתוכו ובח"צ סימן נ"ה השיג עליו וכן הרש"ל הבין בהרשב"א כפר"ח והשיג בא"ר שהכוונה שא"צ כדי ליטול ממנו ע"ש ומ"ש בהג"ה צריכים מים דוקא ע' בת"ח כלל ע"ז ובמ"י שם והא"ר כ' ליישב האחרונים:

סי' קעד (א) משקין עבה"ט יעיין בדגול מרבבה דלפי מאי דקיי"ל בסי' רי"ג דקובעין על היין אף לדידן אף שלא היו המשקים לפניו פוטר וכמבואר מהד"מ וכ"כ בס"מ עפ"י הד"מ ע"ש

באר היטב

ולא יהנה בלא ברכה משום מעט משקין הראב"ד ב"ח. פי' בכ"ג וביד אהרן: (ב) עליהם. וא"ב אם יברך ג"כ ברכה אחרונה דלא מצינו כ' ברכות סמוכות זה לזה וא"ל דבל ז' המינין יברך די"א דהוי דאורייתא אבל המים ושאר מיני יש חולקין כדאי' ס"ס כ"מ אפשר שבזה אין לברך וא"ע ולכן יש לנהוג שיפלוט אותן כמש"ל: ד יפלטנו ויברך. דכתיב ימלא פי תהלתך:

קעג (א) מסקר. ואפשר דבזמן הזה אין סכנה כ"כ דהרבה דברים מזכיר בש"ס בשם סכנה לרוח רעה ושאר דברים והאידנא אינו מזיק דנשתנו הטבעיות וגם הכל לפי טבע המרות ע"ל בי"ד סי' שי"ו ס"ג ובא"ע סי' קנ"ו: קעד (א) מסקר. דדוקא אם היו שאר משקין לפניו בשעה שכיריך על היין אז פוטר אותם והוא תאב לשתות ע"ש ע"ל ה"ל מוטב לשתות ובפרט שמוהגין עכשיו כמ"ד דאינה טעונה כוס ומ"מ אם אינו לאמא כ"כ פשוט דמחוייב להניחו לב"ה מ"ח: (ג) לשתות. לאו למימרא דבלא קבע אינו פוטר אלא בא לאפוקי אם לא היה דעתו תחלה לשתות אח"כ דהוי כמלה: (ד) המזון. וה"ה ליין שלאחר המזון קודם ברכת המזון מ"ח

ביאור הגר"א

סי' קעג ס"ב וחמירא כו'. פ"ק דחולין: ס"ג וחוץ מניגוב כו'. שאחרונים א"ל ינוב כיון שאין שם מים שמאל' שהרי הידים שהרי אף בראשונים א"ל ינוב כמבואל וע' תוס' דברכות כ"ב א' ד"ה גזירה כו' ועמ"ש: וי"א כו'. עמ"ש:

סי' קעד ס"א יין כו'. מתני' מ"ב ב' וגמ' מ"ח ב' שאלו כו': ס"ב יין כו'. שם ותע"פ דפליגי עליה רר"ח בפת ליכא מאן דפליג. תר"י ורא"ש ולא כתוס' שם ד"ה ויין כו': אפי' כו': מדאמר ופליגא משמע שכולהו ועי' הר"י וע' רש"י שם ד"ה פת כו' וה"ה ליין: ס"ד אם קבע כו'. מתני' וגמ' מ"ב ל"ש כו' ועתו' שם ד"ה ור"ש ומדאה דיין כו' ומה דנקט כו' וכ"כ הרא"ש שם ממש"ש ר"י בר יוסף כו' א"ל כמלך אנא אלמלא לא תליא בשבת ויו"ע אלא בדעתו ונקט שבת ויו"ע לפי שלא היה יין ודברו בהוה ועי' רא"ש שם: וכן יין כו'. כנ"ל דיין שלפני המזון פוטר שבתוך המזון במכ"ש דאם

חכמת שלמה

מברך משום דנמאס אינו ראוי לכל אדם א"כ למה מקבלים טומאה. אמנם לק"מ דמה דאוכל שאין ראוי לאכילת אדם אינו מקבל טומאה היינו דאינו ראוי לשום אדם אבל כאן דוקא לאחרים אינן ראויין דמאוסים להם אבל לאדם השותה בעצמו לו אינן נמאסים וראויים הם לו ולכך מקבלי' טומאה אבל לענין ברכה בתר רוב עולם אזלינן וכיון דאינן ראויים לשאר אדם אם יפלוט אותם לכך לא בעי ברכה. ויש להסביר

מחצית

אחרונה ויהו דלא קי"ל הכי מ"מ כה"ג דאיכא ספק ודאי אפילו לדידן לא יברך ברכה אחרונה: סי' קעג מ"ח דיני כו' אך ראיתי כו' וז"ל משמע כו' מדכתב הטור שני ב"א שאין מכירים זא"ז אוכלים על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה וא"ל היכר אבל שני ב"א המכירים זא"ז לריכים לעשות היכר ביניהם כגון להפסיק בקנקן כו' או שיאכל ב"א על מפה אחת שלו לבדו משמע דבאין מכירים זא"ז דא"ל היכר רשאי לאכול על מפה אחת זה בשר וזה גבינה: עוד כ' כשמשים קערה של בשר רותחת כו' בולעת כו' אע"ג דתתאי לונן וקי"ל תתאי גבר מ"מ בלע כדי קליפה: דאין כו' מכלי אל כלי. מידי דהוי אשתי קדרות א' של בשר וא' חלב הנוגעת זב"ז וש"ס בע"ז: (ס"ק א) דקשה כו' ועבי"ד סי' שע"ז דאע"ג דמדין הש"ס פרה חולבת הולד שהולידה אח"ז פטור מן הבכורה דמדחולבת ודאי כבר הולידה אבל בזמן הזה אין זה סי' דאפי' מבכרת קודם לידה יש לה חלב דנשתנו הטבעים: ובאה"ע. שכ' רמ"א אע"ג דמסיק הש"ס דיולדת לט' חדשים אין יולדת למקוטעים אלא ט' חדשים שלמים בזמן הזה נשתנה ויולדת למקוטעים: (ס"ק ב) מהיסח דעת לתפלה והא הכא ל"ל ברכת המזון: ועי' סי' קכ"ח דאמריגן הנועל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח וע"כ ל"ל לברכת הפירות לא חיישינן להיסח הדעת וא"כ ברכת המזון י"ל דין שאר ברכות: (ס"ק ג) חוץ כו' כ"ש באמצעי' דידיו טהורות: כמ"ש דגם שם משום מאוס צריך ינוב: (ס"ק ד) דוקא כו' ויש"ש פרק כ"ה סי' יו"ד כן ל"ל: דמותר ליטול אמצעים כנ"ל: והטעם כ' כיון דכשריס לאחרונים ע"כ ל"ל דמנקים השומא כ"ש כשריס לאמצעים לנקות שומן הדבוק:

סי' קעד (ס"ק ב) מניחו כו' בתשו' הרשב"א כו' דתנן בברכות ר"פ אלו דבריס. בא לסס יין אחר המזון (ואחר המזון לאו דוקא כמ"ש ט"ז) אם אין שם אלא אותו כוס בש"א מברך על היין ואח"כ מברך על המזון. ובה"א מברך על המזון ואח"כ מברך על היין ומסקי' בדף נ"ב דטעמא דב"ש דס"ל ברכת המזון אינה טעונה כוס ולכן שותה קודם ברכת המזון. וטעמא דב"ה אינו מבואר בש"ס. ונמ"ד בהמ"ז טעונה כוס א"כ ב"ה ס"ל דוקא מברך על המזון ואח"כ על היין כדי שיהיה לו כוס לברכת המזון א"כ יש לו הא דאמרו ב"ש מברך על היין ואח"כ כו' היינו דרשאי לעשות כן אע"ג דלא יהי' לו כוס לבהמ"ז אין בכך כלום דס"ל דבהמ"ז אין טעון כוס · אבל למ"ד ב"ה אין טעון כוס א"כ ע"כ הא דאמרי ב"ה מברך על המזון ואח"כ על היין ע"כ פי' דרשאי לעשות כן אבל אם ירלה טושה כב"ש מברך על היין קודם בהמ"ז. ולפ"ז ע"כ ל"ל הא דאמרי בית שמאי מברך על היין כו' ר"ל דמחויב

שערי תשובה

סי' וקעג (א) אחר עבה"ט וע' פר"ח יו"ד סי' פ"ט מ"ש על דברי הרשב"א שא"צ כלי ליטוב לתוכו ובח"צ סימן נ"ה השיג עליו וכן הרש"ל הבין בהרשב"א כפר"ח והשיג בא"ר שהכוונה שא"צ כדי ליטול ממנו ע"ש ומ"ש בהג"ה צריכים מים דוקא ע' בת"ח כלל ע"ז ובמ"י שם והא"ר כ' ליישב האחרונים:

סי' קעד (א) משקין עבה"ט יעיין בדגול מרבבה דלפי מאי דקיי"ל בסי' רי"ג דקובעין על היין אף לדידן אף שלא היו המשקים לפניו פוטר וכמבואר מהד"מ וכ"כ בס"מ עפ"י הד"מ ע"ש

לבושי שרד

סי' העג ש"ע ס"ג (°) המוהגים באחרונים. עיין מגתת יעקב כלל ע"ז ס"ק ע"ו:

סי' קעד ט"ז סק"ג (°) דוק' אם בא אחר המזון כלי' (°) שם וכשנמרו סעודתן. משמע דאם בא הכוס תוך המזון הואיל ועדיין לא בא המיוב בהמ"ז גם לב"ה מותר לשתותו כך פי' הב"ח: שם (°) על אותו כוס. כך ס"ד דהש"ס לפרש כן בדברי ב"ש ולא שנותנו כלו והטעם משום דמצוה בעלמא איסור כוס לבהמ"ז ולא חיוב ולכן לאחר ס"ד פירש"י כך משום דאם בא בתוך המזון שותהו כולהו לב"ש השא"כ לב"ה בהמ"ז שעונה כוס בחיוב אין חילוק אימתי בא הכוס: מ"א סק"ב (°) ה"ב מוטב. ואע"ג דרמ"א שם לא הזכ רק שם לזהר לכתחלה לשתות מ"מ הא ברכת המזון עעונה כוס הוא ג"כ רק מלוה מן המובחר כמבואר רס"ר קפ"ב: סס"ג (°) שאין דין זה מצוי. ר"ל דמש"ה לא הביא המחבר דין זה דבירך על היין שבתוך המזון אינו פוטר של אחר המזון משום שאין אנו רגילים לתשוב ידינו מן הפת עד בהמ"ז והוי הכל תוך המזון מ"ח

הגהות רעק"א

סי' קע"ד סעיף ב' יין פוטר. ע' כס' בהי כבוהב מ"ב בכלל בית דין סי' ב' באחרונה והעלה דדוקא בשותה יין דרך שתייה שרגונו לשתות יין אבל בשותה מלד כוס של ברכת המזון כגון כוס בהמ"ז וכדותה אינו פוטר יין. ועי' בתג"א סס"ק י"א:

חכמת שלמה

מברך משום דנמאס אינו ראוי לכל אדם א"כ למה מקבלים טומאה. אמנם לק"מ דמה דאוכל שאין ראוי לאכילת אדם אינו מקבל טומאה היינו דאינו ראוי לשום אדם אבל כאן דוקא לאחרים אינן ראויין דמאוסים להם אבל לאדם השותה בעצמו לו אינן נמאסים וראויים הם לו ולכך מקבלי' טומאה אבל לענין ברכה בתר רוב עולם אזלינן וכיון דאינן ראויים לשאר אדם אם יפלוט אותם לכך לא בעי ברכה. ויש להסביר

השקר

לעשות כן: דושבעת זו שתי'. ר"ל דבר"פ ג' שאכלו פליני ר"מ ור"י בשיעור אכילי להתחייב בבהמ"ז רמ"ח כזית ור"י אומר כביצה ומסקינן בדף מ"ט דבקראי פליני ר"מ סבר כתיב ואכלת ושבעת וברכת ואכלת זו אכילי' וסתם אכילה בכזית. ושבעת זו שתי'. ר"ל דאינו חייב בבהמ"ז אם היה למא אא"כ שתה. ור"י ס"ל דה"ק ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה ואיזה כביצה וא"כ ל"ל דב"ש ס"ל כר"מ דאינו מחויב בבהמ"ז עד שישתה אם הוא למא לכן אם אין לו רק כוס א' עדיף לברך בלי כוס כיון דבהמ"ז אין טעון כוס ושתה הכוס קודם בהמ"ז כדי שיהי' מחויב מן התור' בברכת המזון וס"ל דהאי דרשה ושבעת היא דרשה גמורה: והמחבר סתם כאן ומשמע מלשונו דמחויב להניח הכוס עד אחר בהמ"ז כיון דפליגי הפוסקים אי בהמ"ז טעונה כוס. דהרב"י לשיטתי' אזיל ר"ל אף דבזה עדיף מה שמניחו לאחר המזון דיולא בזה גם למ"ד בהמ"ז טעונה כוס. מ"מ יש עדיפות עפי אם הי' שותהו קוד' בהמ"ז כדי לקיים ושבעת זו שתי'. בשלמי' אי הוי ברור להרב"י דבהמ"ז טעון כוס ע"כ באין ברירה מניחו לאחר המזון כדי לברך על הכוס אבל בשל' דים מחלוקת בזה א"כ עדיף עפי לשתות קודם בהמ"ז כדי לקיים ושבעת זו שתיה: דאין קפיד' בשתיה דס"ל כמ"ש התוס' דמן התור' אינו חייב בבהמ"ז עד שיאכל שיעור שביעה ממש והני דרשות לזכית לזכיי' ושתיה לכל מר כדא"ל אינן אאמכת' בעלמי' ע"ש: אבל לפמ"ש רמ"א כו' דס"ל דהני דרשו' גמורות ניהו וא"כ לדעת רמ"א דקי"ל דושבעת זו שתיה הוי דרש' גמור' וגם קי"ל דבהמ"ז אין טעון כוס ל"ל דלא קי"ל בהא כב"ה: ודע מ"ש הט"ז בס"ק ב' בשם המרדכי ע' במ"א ס"ס ר"ו שהאריך בזה וע"ש מסקנתו. (ס"ק ג) אם קבע וה"ה דאם בירך כו' דע דמ"ש אם קבע כ' הט"ז ס"ק ד' דהוא לאו דוק' ולא בעי למעט אלא ממלך: שלאחר הסעודה' כשסילק דעתו מלאכול יותר: ואינו חשוב לפטור יין הבא לשתי' ר"ל דיין שלפני המזון בא לשתות (וגם לפתוח ולהמשיך תאות המאכל כדלק') וכיון שאחר המזון בא לשתו' אבל יין שבתוך המזון בא לברות המאכל שאכל ולכן יין שלפני המזון שהוא חשוב פוטר שבתוך המזון שאינו חשוב או שלאחר המזון שהוא שוה לו משא"כ שבתוך המזון שאינו חשוב אינו פוטר היין שאחר המזון שהוא חשוב כיון שבא לשתייה: ועסי' קע"ז. ר"ל הא דהשמיט הרב"י דין זה היינו משום דמבואר בסי' קע"ז דאין זה של יין שאחר המזון דהיינו שסילק דעתו מלאכול ועדיין לא בירך בהמ"ז אינו מצוי בינינו דאין אנו מסלקין דעתינו מלאכול עד אחר בהמ"ז ולכן השמיטו הרב"י: (סק"ד) יין כו'. ב"ח רשב"א וכן עיקר ר"ל אף דהב"ח סיים ול"ע למעש' מ"מ ר"ל למ"א עיק' כמ"ש רשב"א

פ"ח מה"ב לדעת הב"י ג סש בגמרא ל חולין ק"ה ב עור בשם הרא"ש מגמ' דפסחים ע"ו ג ל"ח בשם הראב"ד א ברכות מ"ח ב שם ג שם ל"ח ע"ב ד שם מ' ה הרא"ש שם

עטרת זקנים

קעג * אבל כין הבשיל לגבינ' חובה כו'. כאן כתב בעור ובשר אחר גבינה מותר ע"י קנוח והדחת פה וכ"י וי"ל שצריך להדיח פיו במים לו ביין ב' פעמים (מהרש"ל) כתב שכך הוגה ב' פעמים דוקא ע"פ ספריה מדויקים אבל איני יודע מנין לו דלא נמלא בשום ספר כן כאן בא"ח ולא בי"ד סי' פ"ע עוד כתב בעור דין שני אבסנאים ומבואר הכל בי"ד סי' פ"ח וכתבתי כאן משום שמבאן יראה משום שבתב בגון להפסיק בקנקנו שיאכל כל אחד על מפה שלו לבדו משמע בא"ח מפסיק בקנקן א"ל כ"א מפה מיוחדת רק מותר לאכול שניהם על מפה אחת זה בשר וזה גבינה מ"מ בא"ז מתמיר:

אשל אברהם

א) פ"ע. הרב בעל פ"ה בא"ב סימן י"ד בשאל על משקה הנעשה באופן זה והוא שנותנים בקדרה מרק תרנגולת ומי ודרים ושמני' ועשבי' ובתוך הקדיר' משימים כוס ריקן ועתין הכיסוי שלא יצא ההבל ומרתיחין אותו כי ההבל עולה ומזיע הכיסוי והזיע נופלת לתוך הכוס כו' אי שרי לאכול אחר הזיע' גבינה בלתי שהייה זמן שהה כוס על מפה אחת והעל' דמותר בגיונא בזה חדא דאין להחמיר כ"א במרק בשר עצמה ואיך אוכל יעשה לכן עשה רש"י יש להחמיר אבל לכ"ע בזיעה בעלמא ליה ביה לא עשה בשר ולא עשה תרנגולת דבטל טעמא ע"י תערובתו ולא מעשה הסמ"ק ע"ש הבא ליכא למיקס על עשה הבשר כלל ומכ"ש בבשר עוף עלמו דאינו אלא מדרבנן מסתייע אי מחמירין במרק נופא וסיים הרב הנ"ל דאפילו קנוח והדחה א"ל מדינא אלא דהמחמיר תע"ב ועיין הלכות כדרים סי' רי"ז בתשובת בית יהודא סי' פ"ד

דגול מרבבה

*)(עורי זהב) אחר מחילת כבודו של העורי זהב כלעי"ד שלא דק בהעתקתו הדברים האלה שבמרדכי מבואר שזה דוק' בזמניו שאין אנו קובעים על היין וכן הביאו הד"ת אות ד' וסייס על זה כתב הר"א מפרנא דלפי דברי העור אין חילוק בין זמן הזה לזמנם ושוב סי' הד"מ ועיין לקמן סימן רי"ג כיצד נקעינן הלכתא בהא וכן לקמן סי' רי"ג סע"ף א' מבואר דגם היינתהני הסיב' לדידן א"כ לא קי"ל גם כאן כדברי המרדכי:

יד אפרים

בט"ז ס"ק ג' משמע דוקא לא בא בתוך המזון כו' כל"ל:

חתם סופר

סי' קע"ג במג"א רהס"י לא קי"ל הכי. ג"ב וכך כתב הט"ז שם ס"ק כ"ט:

ה-יין הבדלה. משמע דוקא יין הבדלה כיון שאינו בא אלא לצורך מצוה ואינו לצורך סעודה ☞ וכ"מ בתו' אבל (°) כששותה לצמאו יין שלפני המזון פוטר יין שבתוך המזון וכ"כ בת"ה אע"ג שיש חולקין גם בזה ☞ פסק הרב"י דלא כוותי' (°) וכ"מ סי"ז וכ"מ סי' תע"ד*): ו נטל ידיו. ל"ד דה"ה אם קבע עצמו לסעודה וכ"מ בתו' בד"ה בא להס יין ע"ש דאע"ג דלא נטלו אלא ידו א' וצריכין לחזור וליטול לפ"ה פוטר וע"ש גבי אותן שקדשו בב"ה וכו' וכ"מ בב"ח ומ"ת הילך שרי להפסיק להבדיל בין נט"י להמוציא י"ל דלא הוי היסח הדעת כיון שדעתו לאכול [הגמ"ר פ' ע"פ עסי' קס"ו מ"ש]: ז ומושיטין לו. (°) כלומר אחר שבירך על הראשון הושיטו לו אחר: ח דב"ה פוטרתו. דהוי כדברים הבאים מחמת הסעודה כיון דבא לברות המאכל [הרא"ש](°)ועסי' קע"ז: ט שלפני המזון. כיון שבא לפתוח בני מעיים להמשיך אדם לתאות המאכל הוי מחמת הסעודה[כ"י הרא"ש] ☞ ועוד הא מסעיד סעיד [ע"ל סי' תע"ח] (°) וגם יין שלאחר המזון פת פוטרו מברכה אחרונה כיון דסעיד ופריך בגמרא דליברך עליה ג' ברכות ומשני (°) לא קבעי אינשי עלייהו אלמא אי הוי קביעותי' קביעות מברכין עליה ג' ברכות וכיון שכן כיון ששותיהו בתוך הסעודה של קבע מינו דהוי קביעות

המבדיל על השלחן פוטר היין שבתוך המזון ו ויש אומרים שאין ברכת ה יין הבדלה פוטר אא"כ ו נטל (ה) ידיו קודם הבדלה ז הלכך המבדיל קודם נטילה יכוין שלא להוציא יין(וע"ל סי' רל"ט פ"ק ז')שבתוך הסעודה ובדיעבד שלא כיון כך פוטר יין שבתוך הסעודה דספק ברכות דרבנן להקל:

ה מ כל מה ששותה בתוך הסעודה די לו בברכה אחת ט אא"כ כשבירך (ו) לא היה דעתו לשתות אלא אותו הכוס ונמלך לשתות (ו) אחר:

הגה וכן מי שבא לסעודה ז (ז) ומושיטין לו הרבה כוסות מברך על כל אחד ואח' דהוי (ז) נמלך (כל בו) וע"ל סי' קע"ט. וכן מי שבירך על °כוס ברכת מזונות ואין יודע להיכן יגיע הכוס כל אחד צריך לברך דמקרי נמלך: (לבודה פרק ערבי פסחים וע"ל סי' ק"ל):

ו י אין לברך אחר יין שבסעודה ח דברכת המזון פוטרתו וכן כ פוטרת * יין ט שלפני המזון ואפי' (מ) היה לו יין בתוך המזון (וע"ל ס"ס תר"ב) ולענין יין של הבדלה שלפני המזון י (ע"ל סי' רל"ט ס"א):

ז ל אם אין לו יין ושותה מים או שאר משקה אין לברך עליהם דחשיבי כבאים מחמת הסעודה יא לפי שאין דרך לאכול בלא (מ) שתיה (ח) ואף יין לא היה צריך ברכה לפניו אלא מפני שהוא חשוב וקובע ברכה לעצמו אבל מים או שאר משקין לא חשיבי ואינם טעונים ברכה מ ואפי'

°עסי' רי"ו ס"ה עמ"ש סי' קס"ט ס"ב

לאכילה הוי קביעות לשתיה [כ"י הרא"ש וכ"כ תר"י] וא"כ משמע דעל שאר המשקין אחר הסעודה צריך לברך ברכה אחרונה דלא עדיף מדברים הבאים מחמת הסעודה לאחר הסעודה וכמ"ש הרא"ש דדוקא משקין הבאים בתוך הסעודה פת פוטרתן וכ"מ בתוס' פסחים דף קי"ב שם (°) וכ"ל דבשאר משקין. פי' תע"ב שאינמתברכין על המשקין מ"מ כפער אתוס"י בברכ' הלחם: (°) דשלפני יין הבדלה. פי' מש"ה היכא שאין לו יין כמוך המזון צריך לברך ברכה אחרונה על הבדלה ולא כפער בבהמ"ז. ועיין מ"א סי סקי"ל אבל כך וע"ז סייס ולכן יש עוד גריעותא בהבדלה דהיכא דאינו פוטר צריך לברך ברכה אחרונה אפי' אם יש יין תוך המזון משא"כ בשותה לצמאו דא"ל לברך אפי' היכא דליכא כלל יין תוך המזון כמ"א סק"ה וזה ג"כ מבואר שם ברל"ע דכתב בש"ע כשפוטר וכו' מבואר דאם אינו פוטר הריינו למ"ד כן בס"ד צריך ברכה אחרונה: שם (°) וכמ"ש ס"ד כל"ל:

שערי תשובה

ועיין במג"א: (ו) אחר עבה"ט ומהריק"ש למד מכאן כשהקורא מכוון לגמור עם העולה ושתק ואח"כ אמרו שיקרא להלן צריך העולה לברך שנית דהוי כנמלך ובגינת ורדים חולק על מהריק"ש ובפרח שושן מחזיק בדעת מהריק"ש ובבר"י כתב בשם מז"ה שכתב לחלק דכוונת המברך על כל מה שיקראו לפניו כו' ונם בצירוף מ"ש נו"ר דש"ץ שפל לצבור ובתרייהו נדיר וכן ראיתי בקהל רב כמה פעמים בפני חכמים לא הצריכוהו לברך ע"ש: (ח) שתיה. עבה"ט ועיין בשו"ת נחלת שבעה סימן למד הביאו ביד אפרים

ט"ז פ"ש: (מ) שתיה. משמע דיין שרף דאין דרך לשתות תמיד לא חשיב כבאים מחמת הסעודה וצריך לברך עליו ואף מי שרגיל לשתותו תמיד בטלה דעתו אצל כל אדם מט"מ ורש"ל וא"ח וט"ז ומ"א. והפטרת זקיים בסי' קפ"ז כתב משם הגאון מהר"ר פייבש ליפן היין שרף על השלחן בשפת המוציא ואז ברכת המוציא פוטר ואם לא שהה כן יטבול מעט פת בתוכו פ"ש. ומיהו בשבת אין צריך לכל זה דממה נפשך אם קידש על היין

יד אפרים

במ"א ס"ק ה' וכן משמע כתוס' ר"ל דאע"ג דלדידהו גם בשותה בטל ידיו בעינן. מ"מ מבואר הבדלה גרע דלפיכך כתבו שי"א דהבדלה אף בעולה לא תהני עליה ע"ש: (שם) פסק הרב ב"י דלא כוותייהו כו' וכן משמע סעיף זיין כו' כ"ל ומ"ש וכן משמע סימן תע"ד היינו מה"ש שם לענין כוסות, הראשונים במ"ש שם על הרי"ף וראיתי בדבול מרבבה שהקשה הבדלה הוי ככוס שני של פסח ע"ש ובאמת א"ש עפ"י מ"ש הסמ"ג בשיטה הכ"ח כאן דבלול פסח שחייב לקבוע עצמו לשתות ד' כוסות הוי"ל קביעות בתורה וכוס שני שמברך עליו קודם נטילה פוטרת היין שבתוך המזון כו' ע"ש: במג"א סק"ט וא"ת הא מסעיד סעיד כו' ר"ל וא"כ האיך כתב הרא"ש שבא לגרור תאות המאכל וגם דא"ל משום דסעיד ומינו דמהני הקביעות לא"ל וכמ"ש לקמן בשם הרשב"א ע"ז כתב המג"א עיין לקמן סימן תע"א ר"ל דשם מבואר דשונא מגריר גריר ופורתא מסעיד סעיד וא"כ הרא"ש שם דמיירי בב' כוסות הראשונים שלפני הסעודה וזה מיקרי עוכא וכמ"ש המג"א ס"מן תע"א ולכך הוצרך הרא"ש ליתן טעם כיון דגריר תאות המאכל הו"ל מחמת הסעודה וכפורתא א"ל לזה כיון דמסעיד שם. וא"כ כתב המג"א דגם יין שלאחר המזון מגרה מבריכה לאחרונה כיון דמסעיד כו' ולאחר המזון גם בעובא לא שייך דגריר וכיון דסעיד אחרינן מינו דהוי קביעות לאכילה כו'. ויש מהגיהין דעוד הא מסעיד סעיד. ויתר כיה נראה לפנות אחיבות וא"ת הא הוא ע"ש ולריך להיות ופורתא מסעיד סעיד וקרוב ליפול טעות כזה מכתיבה אבכמיה כידוע ור"ל כמ"ש הרא"ש כהן טעם שגורר עוכא ופורתא א"ל לטעם זה דמסעיד סעיד וגם יין שלאחר המזון פוטר מהאי טעמא:

הגהות רעק"א

ס"ד שלא להוציא ע' מג"א סי' הרל"ט ס"ק ע"ז וע' בהגהות שור סי' י"ש סק"ג: ס"ז ויברך ע"ד. ואם אחר שבירך על הכוס נשפך הכוס. אי"ו להבריא כוס אחר דאין יעשה עם הברכה דשמא הפת פוטר מקיום בהוד הסעודה ולא תלה הברכה זו כלל. צריך לברך על הכוס ב' או דפת אינו פוטר ואלה הברכה על המקיום ההתה וא"ל לברך על הכוס הב'. כ"כ בס' תוס' שבת ססי' רע"א. וע' מחצית שקל אם מזלק עליו דיבהה כוס האחר בלא ברכה:

מחצית

רשב"א דפוטר הקידוש אפי' יין שאחר המזון:(ס"ק ה) יין כו' משמע דוק' יין הבדל'. ר"ל איכ' למ"ד דאינו פוטר אא"כ כבר נטל ידיו: לצורך מצוה ואינו לצורך סעודה.ר"ל אף דגם קידוש אינו אלא לצורך מצוה מ"מ איכ' לצורך סעודה' דהא קי"ל אין קידוש אלא במקום סעודה משא"כ הבדלה דהוי רק לצורך מצוה ואינו לצורך סעודה: וכ"מ בתו' אבל כו' תיבת וכ"מ בתוס' ע"כ טעות הדפוס דאדרב' התוס' חולקים וכמ"ש בס"ק שאח"ז: אבל כו' יין שלפני המזון. ר"ל אפי' קודם נטילה. אע"ג שיש חולקי' היינו התוס' וכמ"ש בס"ק שאח"ז: וכ"מ סעיף ז' כן צריך להיות שכ' הרוג' שיסתלק מן הספק יש קודם נטילה כו'. ע"כ אפי' קודם נטילה מהני במשקין שלפני נטילה וה"ה ביין אוצא אינו דאי' נמור' לפמ"ש מ"א ס"ק ו' דנטל ל"ד דה"ה אם קבע כו' והתם הוי קבע: וכ"מ סי' תע"ד.ר"ל בעור שם שהקשה על הרי"ף שכתב שבב' ליות הראשונות של פסח יש לברך ברכה אחרונה אחר שתי כוסות הראשונים שקודם הסעודה והק' הטור וכן הרא"ש הא הם פוטרים היין שבתוך הסעודה מברכה ראשונה ואיך יברך אחריהם ברכה אחרונ' ומ"א דגם יין שלפני המזון אינו פוטר אלא אחר נטיל' א"כ מאי קושי' לארי"ף הא ב' הכוסות שותים קודם נטילה ואין פוטרין כלל יין שבתוך המזון(וכוס קידוש ודאי לא עדיף מיין שלפני המזון) ומ"ש מ"ש הרי"ף שיברך אחריהם ברכה אחרונה וכן יש"ב בחמת הב"ח דעת הרי"ף בסי' זה ולקמן אע"ג דהטור ס"ל דליכא למ"ד דס"ל הכי דיין שלפני המזון קודם נטילה לא יפטור יין שבתוך המזון אע"ג דהתוס' ס"ל הכי לפטור לא נראה דהרי"ף ס"ל הכי: (ס"ק ו) נטל ידיו ל"ד כו' וכ"מ בתוס' בד"ה כו' ר"ל דבדף מ"ג איתא כילד סדר הסיבה אורחים ולכסיס ויושבי' על גבי הספלין עד שיכנסו כלם. הביאו להם מים כ"א נוטל ידו אחת (ולא קי"ל הכי כדלעיל סי' קל"ח סעיף ו' וע"ש בהרב"י הטעם) בא להם יין כל אחד מברך לעצמו עלו והסיבו כלו"א חוזר ונוטל שתי ידיו בא להם יין א' מברך לכלם וכתבי התוס' ד"ה בא כו' וז"ל אע"ג דיין שלפני המזון פוטר יין שאחר המזון כ"ש זה שלפניו הוא. שאני הכא כיון שעלו להסב הוי שינוי מקום ולריך לברך עכ"ל התוס' הרי דלולי דהוי שינוי מקום היה יין הראשון פוטר אע"ג דהוי קודם נטילה דהא לא נטלו רק ידו אחת ולריכים עכשיו ליטול שתי ידים אע"כ דנטל ידיו לאו דוקא דה"ה אם קבע והתם הא קבעו. וא"ל דאין מזה ראיה דאמא לעולם לא בעינן נט"י ממש ביין הבדלה והתוס' הא קאי על היין שלפני המזון דס"ל להרב ב"י דאפי' קודם נטילה פוטר כמ"ש מ"א בס"ק ה'. ולזה כתב מ"א וע"ש גבי אותן שקדשו בב"ה ר"ל דמשם מוכח דהתוס' ס"ל דגם יין שלפני המזון אינו פוטר קודם נטילה וא"כ מוכח שפיר דנטילה לאו דוק' וראייתו דהתוס' ס"ל דגם יין שלפני המזון אינו פוטר קודם נטילה ממ"ש התוספות בדף מ"ב ע"ב בד"ה ורב ששת כו' וז"ל אבל לשתות כו' דהיינו יין שלפני המזון פשוט' דפוטר יין דלשרות (והיינו יין שבתוך המזון) וכ"מ נמי בע"ש גבי ב"א שקדשו בבה"כ דר"י אמר אף ידי יין נמי יצאו. (ר"ל לא מבעי' ידי קידוש דיצאו דס"ל יש קידוש שלא במקום סעודה אלא אפי' ידי יין יצאו) ומ"ל לחזור ולברך על יין שבתוך הסעודה' כו' ואע"ג דאיתותב ר"י היינו דוק' בשינוי מקום (ר"ל אבל אי לא שינה מקומו בשותו מקום קי"ל כר"י דשלפני המזון פוטר שבתוך המזון א"כ נראה משם דה"ה להבדלה דאין לחלק בין הבדלה לקידוש ולאפוקי מהני דחולקים ואמרו דוקא קידוש פוטר משום דאין קידוש אלא במקום סעודה אבל יין של הבדלה לא פטר אפי' הבדיל לאחר נטילה ' דהכי מיירי הא דפסקינן דיין שלפני המזון פוטר יין שבתוך המזון דבר נטל ידיו והכי משמע בסמוך מתוך הברייתא' כילד סדר הסיב' כו' מיהו נראה כיון דנטל ידיו כו' פוטר אפי' הבדלה כדפי' מהאי דע"פ (ר"ל דהא גר"י דסבירא ליה יש קידוש שלא

באר היטב

מגן אברהם: (ה) ידיו. ל"ד דה"ה אם קבע עצמו לסעודה. מ"א ע"ש: (ו) אחר. כתב הט"ז נראה פשוט דה"ה לענין אכילה כגון שקנה לעצמו לחם א' לאכלו כולו ובד"ז בירך ואח"כ נתאוה לאכול עוד ושולח לקנות עוד צריך לברך שנית המוציא אבל אם יש לו בבית לחם ואוחך לו תאיכה לאכול אותה ואח"כ רוצה לאחוך עוד אין זה נמלך דדרך אדם הוא כן כנ"ל: (ז) ומושיטין לו כוסות כו'. כ"ל דהאידנא שיש מנהג כשאחד בא אצל אותם ששותין כבר שברכה מותין לו כוסות משמע כשבירך על הראשון דעתו על כל מה שיתנו לו עוד ודמי' להיא דסימן קס"ט ס"ג דאם יש לו בבית לחם ואוחך לו תאיכה לאכול אותה ואח"כ רוצה לאחוך עוד אין זה נמלך דדרך אדם הוא כן כנ"ל: (ח) ואף יין לא היה צריך כו'.וזהו דפריך בגמרא יין נמי הפטרי' פת ומשני הואיל וקובע ברכה לעצמו מפני חשיבותו כמ"ש בס"א והי"א ס"ל דדוקא על היין פריך שיפטרנו פת משום שהוא זיין אבל מיס לא זייני ע"כ אין שבראה שיפטרנו פת וכ"ל דבשכר שלנו שעושין מתבואה גם להי"א א"ל ברכה דהא כ' הרא"ש פ' אלו עוברין מביאו ב"י לקמן סי' תע"ב דשכר שעוש"ן בהשכמו יש בו הרבה יותר מבדי א"פ א"כ

באר הגולה

ע' תוס' שם ז' ב"י ח' פסחים ק"ג ובברכות ת"ל ע שם פסחים ובלתמיר ע שם בגמרא ושם כ הרא"ש בפ"י דפסחים ל ברכות מ מ"א לדעת רש"י

עטרת זקנים

קעד * יין שלפני המזון. קודם ברכת המוציא כי כך היו מוכנין מקודם (עיין בגמרא):

דגול מרבבה

*) וכן משמע בעור ואמנם אני אתמה דהרי כוס שני של ד' כוסות בא לצורך אלה ואין לומר ואח"כ למה יגרע כוס של הבדלה מכוס זה:

חתם סופר

סי' קע"ד במג"א ס"ק ט' כמ"ש התוס' דכשבירך. נ"ב עיין תשובותי:

לבושי שרד

מ"א סק"ה (°) כשאות' לצמאו. לא כ' המ"א יין קידוש משום דבהא כ"ע מודה דפטור כיון שאיין קידוש לפטור דאין קידוש אלא במקום סעודה ודוקא כשאותה לצמאו קודם נטילה יש חולקי': שם (°) וכן משמע סעיף ז' כל"ל ע"ש במ"א סקי"ד: סק"ז (°) כלומר בא לייאשב לבון מושיטין לו הרבה דמשמעותו הרבה ביחד לכן כ' שאינכך הכוונה גם קמ"ל אע"פ שנתנו לו קודם שאתה את הראשון וכמ"ש המ"א בקע"ט סק"ו. ועיין ע"ז סימן ח' סק"ו: סק"ח (°) ועיין סי' קע"ז. כוונתו דשם ס"כ דאחר הסעודה לפילו אחמת הסעודה צריך ברכה לאחריו א"כ יין שלאחר המזון צריך ברכה לאחריו אלא שאין דין זה מצוי ביינו כמ"ש אות כ'. וגם בלא"ה כ' הב"י כאן בשם הרשב"א והתוס' דגם יין שלאחר המזון א"ל ברכה אחרונה ע"ש והובא ג"כ במ"א בס"ק אאח"ז: סק"ט (°) גם יין שלאחר המזון. לגיא ביה טעם הראשון מ"מ אית ביה טעם השני דסעיד: שם (°) לא קבעו אינשי עלייהו משמע אי הוי כל"ל: שם (°) וכ"ש מיס די"א דאפילו כל"ל: שם (°) בשם הרשב"א היינו מה שאינא בס"ק זה בשם הרשב"א כיון דסעיד: שם (°) אין דין זה. היינו

ומיהו (°) אין דין זה מצוי בדברי הרשב"א ובמ"ש בס' התוס' בפסחים דף ק"ב: שם (°) וכ"ל דבשאר משקין. פי' תע"ב שאינמתברכין על המשקין מ"מ כפער אתוס"י בברכ' הלחם: (°) דשלפני יין הבדלה. פי' מש"ה היכא שאין לו יין כמוך המזון צריך לברך ברכה אחרונה על הבדלה ולא כפער בבהמ"ז. ועיין מ"א סי סקי"ל אבל כך וע"ז סייס ולכן יש עוד גריעותא בהבדלה דהיכא דאינו פוטר צריך לברך ברכה אחרונה אפי' אם יש יין תוך המזון משא"כ בשותה לצמאו דא"ל לברך אפי' היכא דליכא כלל יין תוך המזון כמ"א סק"ה וזה ג"כ מבואר שם ברל"ע דכתב בש"ע כשפוטר וכו' מבואר דאם אינו פוטר הריינו למ"ד כן בס"ד צריך ברכה אחרונה: שם (°) וכמ"ש ס"ד כל"ל:

מגן אברהם נ"י

ה-יין הבדלה. משמע דוקא יין הבדלה כיון שאינו בא אלא לצורך מצוה ואינו לצורך סעודה ☞ וכ"מ בתו' אבל (°) כששותה לצמאו יין שלפני המזון פוטר יין שבתוך המזון וכ"כ בת"ה אע"ג שיש חולקין גם בזה ☞ פסק הרב"י דלא כוותי' (°) וכ"מ סי"ז וכ"מ סי' תע"ד*): ו נטל ידיו. ל"ד דה"ה אם קבע עצמו לסעודה וכ"מ בתו' בד"ה בא להס יין ע"ש דאע"ג דלא נטלו אלא ידו א' וצריכין לחזור וליטול לפ"ה פוטר וע"ש גבי אותן שקדשו בב"ה וכו' וכ"מ בב"ח ומ"ת הילך שרי להפסיק להבדיל בין נט"י להמוציא י"ל דלא הוי היסח הדעת כיון שדעתו לאכול [הגמ"ר פ' ע"פ עסי' קס"ו מ"ש]: ז ומושיטין לו. (°) כלומר אחר שבירך על הראשון הושיטו לו אחר: ח דב"ה פוטרתו. דהוי כדברים הבאים מחמת הסעודה כיון דבא לברות המאכל [הרא"ש](°)ועסי' קע"ז: ט שלפני המזון. כיון שבא לפתוח בני מעיים להמשיך אדם לתאות המאכל הוי מחמת הסעודה[כ"י הרא"ש] ☞ ועוד הא מסעיד סעיד [ע"ל סי' תע"ח] (°) וגם יין שלאחר המזון פת פוטרו מברכה אחרונה כיון דסעיד ופריך בגמרא דליברך עליה ג' ברכות ומשני (°) לא קבעי אינשי עלייהו אלמא אי הוי קביעותי' קביעות מברכין עליה ג' ברכות וכיון שכן כיון ששותיהו בתוך הסעודה של קבע מינו דהוי קביעות

ז ל אם אין לו יין ושותה מים או שאר משקה אין לברך עליהם דחשיבי כבאים מחמת הסעודה יא לפי שאין דרך לאכול בלא (מ) שתיה (ח) ואף יין לא היה צריך ברכה לפניו אלא מפני שהוא חשוב וקובע ברכה לעצמו אבל מים או שאר משקין לא חשיבי ואינם טעונים ברכה מ ואפי'

°עסי' רי"ו ס"ה עמ"ש סי' קס"ט ס"ב

לאכילה הוי קביעות לשתיה [כ"י הרא"ש וכ"כ תר"י] וא"כ משמע דעל שאר המשקין אחר הסעודה צריך לברך ברכה אחרונה דלא עדיף מדברים הבאים מחמת הסעודה לאחר הסעודה וכמ"ש הרא"ש דדוקא משקין הבאים בתוך הסעודה פת פוטרתן וכ"מ בתוס' בפסחים דף קי"ב שם (°) וכ"ל דבשאר משקין. פי' תע"ב שאינמתברכין על המשקין מ"מ כפער אתוס"י בברכ' הלחם: (°) דשלפני יין הבדלה. פי' מש"ה היכא שאין לו יין כמוך המזון צריך לברך ברכה אחרונה על הבדלה ולא כפער בבהמ"ז. ועיין מ"א סי סקי"ל אבל כך וע"ז סייס ולכן יש עוד גריעותא בהבדלה דהיכא דאינו פוטר צריך לברך ברכה אחרונה אפי' אם יש יין תוך המזון משא"כ בשותה לצמאו דא"ל לברך אפי' היכא דליכא כלל יין תוך המזון כמ"א סק"ה וזה ג"כ מבואר שם ברל"ע דכתב בש"ע כשפוטר וכו' מבואר דאם אינו פוטר הריינו למ"ד כן בס"ד צריך ברכה אחרונה: שם (°) וכמ"ש ס"ד כל"ל:

ט"ז מגן דוד

(ו) לא היה דעתו לשתות כו'. פשוט דה"ה לענין אכילה כגון שקנה לעצמו לחם א' לאכלו כולו ועד"ד זה כיון ואח"כ נתאוה לאכול עוד ושולח לקנות עוד צריך לברך שנית המוציא אבל אם יש לו בבית לחם ואוחך לו תאיכה לאכול אותה ואח"כ רוצה לאחוך עוד אין זה נמלך דדרך אדם הוא כן כנ"ל: (ז) ומושיטין לו כוסות כו'. כ"ל דהאידנא שיש מנהג כשאחד בא אצל אותם ששותין כבר שברכה מותין לו כוסות משמע כשבירך על הראשונה דעתו על כל מה שיתנו לו עוד ודמי' להיא דסימן קס"ט ס"ג דאם יש לו בבית לחם ואוחך לו תאיכה לאכול אותה ואח"כ רוצה לאחוך עוד אין זה נמלך דדרך אדם הוא כן כנ"ל: (ח) ואף יין לא היה צריך כו'.וזהו דפריך בגמרא יין נמי הפטרי' פת ומשני הואיל וקובע ברכה לעצמו מפני חשיבותו כמ"ש בס"א והי"א ס"ל דדוקא על היין פריך שיפטרנו פת משום שהוא זיין אבל מיס לא זייני ע"כ אין שבראה שיפטרנו פת וכ"ל דבשכר שלנו שעושין מתבואה גם להי"א א"ל ברכה דהא כ' הרא"ש פ' אלו עוברין מביאו ב"י לקמן סי' תע"ב דשכר שעוש"ן בהשכמו יש בו הרבה יותר מבדי א"פ א"כ

חכמת שלמה

הדבר יותר כיון דעיקר טעם הברכה דהוי כנוזל לו יתברך א"כ דומה לנזילה דקיי"ל זה נהנה וזה לא חסר מותר א"כ הי"נ כיון דמשקין אי אפשר לפלקן רק לפלוש א"כ כשיפלשו לא יהיו ראויין לשום אדם ופוף סוף לא יהיו עליהם ברכה לכך בזה אין חיוב ברכה עוד ואינו כנזלל אבל בטומאה בתר השתא אזלינן כיון דעתה ראוי לו מקבל טומאה ודו"ק היטב ואתי שפיר:

השקל

במקום סעודה א"כ לדידיה קידוש דינו שוה להבדלה לדידן ואפ"ה ס"ל דקידוש פוטר יין שבתוך המזון ולא איתותב מינה אלא משום שינוי מקום כנ"ל) עכ"ל התוס' הרי כתבו להדי' דיין שלפני המזון אינו פוטר כ"א אחר נטילה ואפ"ה הקשו בדף מ"ג דמה שברכו כשנטלו יד א' היה ראוי לפטור היין ששתי' אחר שנטלו שתי ידיה . אע"כ דנטילה ל"ד וסני בקבע וגם מדברי התוס' מראיתם מדר"י בער"פ יש להוכיח דנטל ל"ד דהא מסתמא אותם ב"א ששמעו קידוש בבית הכנסת עדיין לא נטלו ידיהם דהא אוכלין בבתיהם ואפ"ה לר"י פוטר את היין שבתוך הסעודה אע"כ בקבעו שני: ומ"ת האיך שרי להפסיק כו' ניהו דמ"א כתב דנטל ל"ד מ"מ הא קתני נטל ועכ"כ גם בנטל משכחת לה: עסי' קס"ו מ"ש ר"ל כ' שב' שם בס"ק א' בשם אגור' דקידוש והבדלה לא הוי הפסק בין נטילה למוציא:(ס"ק ז) ומושיטים לו. כלומר אחר שבירך כו' וכ' מ"א סי' קע"ט ס"ק ו' ואפי' עדיין לא שתה כל כוס ראשון כו' ע"ש אבל אם אינו מושיטו לו רבים קודם שבירך ודאי כלם נפטרים בברכה אחת.והט"ז כתב דעכשיו דהמנהג שרבים מושיטים לו א"ל לברך על כוס אחר דודאי היה דעתו על כלם: (ס"ק ט) שלפני כו' מחמת סעודה(ב"י הרא"ש) ועוד הא מסעיד כו' כ"ל זהו טעם הרשב"א כמו שסייס:וגם יין שלאחר כו' ר"ל דזה ל"מ בין הכי תרי טעמי דלטעם הרא"ש כיון דבא לפתוח כו' זה ל"ש ביין שאחר המזון וא"כ אין בהמ"ז פוטרו אבל לטעם הרשב"א משום דסעיד זה שייך גם ביין שאחר המזון וגם ביין שאחר המזון ברכת המזון פוטרו : דהא פריך בגמ' כו' כ"ל. ר"ל דף ל"ה ע"ב דאמרי' חמר' סעיד כמו לחם א"כ כברך עליו ג' ברכות (היינו ברכת המזון) ומשני לא קבעי אינשי עליה ואפי' הוא קבע בטל' דעתי': משמע אי הוי קביעות' כו' כ"ל: מינו דהוי קביעות כו' ר"ל ניהו דבעצמא אפי' קבע בטלה דעתי' מ"מ הכא מינו דהוי קביעות לאכילה כו' : וא"כ משמע דעל שאר משקין כו' דהא לאחר סעודה ודאי אין בא לפתוח לפילו יין:ובשאר משקין לא סעדי' ול"ש שום טעם משני טעמיס הכ"ל ודאי אין ברכת המזון פוטרן : די"א אפי' תוך הסעודה מברך ר"ל ברכה אלפניה הרי דגריע מדברים הבאים מחמת סעודה דהא דברים הבאים מחמת סעודה אי בא תוך הסעודה אין צריך לברך לפניה לכולי עלמא ואפילו הכי אחר הסעודה אין ברכת המזון פוטרו כ"ש משקין דגריעי אי בא לאחר סעודה דאין ברכת המזון פוטרן : וכ"מ בהמ"מ ספ"ד מהלכות ברכות דכיון שאר משקין בהדי שאר דברים הבאים מחמת סעודה דבתוך הסעודה מברך עליהם משמע דאחר הסעודה' אין ברכת המזון פוטרן דהא עליה קאי מ"ש הש"ס אבל דברים הבאים מחמת הסעודה אי הביאם לאחר סעודה דאין ברכת המזון פוטרן : וכ"מ בתוס' דף ק"ג ע"ב בפסחים סוף ד"ה (ע"א) אגא דעבדי כתלמידי כו' וז"ל ואין מנהג לברך אחר יין בתוך הסעודה אפי' יין לאחר סעודה נראה שא"ל לברך אחריו. דלעולם השיב מחמת סעודה והא דקאמר דברים הבאים אחר הסעודה לריכים ברכה לפניהם ואחריהם היינו חוץ מיין עכ"ל ומדנקטו יין ולא משקין משמע יין דוקא אבל לא שאר משקין.וכוונתם לפמ"ל בשם הרשב"א ר"ל דלא ס"ל כהרא"ש דמה"ט בהמ"ז פוטר ליין שבתוך המזון הואיל ובאים לפתוח כו' דאם כן יין שלאחר המזון למה א"ל לברך אחריהם דאין באים לפתוח כל. אע"כ ס"ל כהרשב"א דהטעם משום דסעיד ולכן גם יין שאחר המזון ברכת המזון פוטרו : ביינו וכמ"ש סי' קע"ז שם"ב כל"ל : כמו לחם וזית ר"ל דאמרינן בברכות דף מ"א ע"א היה לפניו לחם וזית מברך על הלחם ופוטר הזית. אע"ג דעל הלחם ברכתו בפה"א ועל הזית לריך לברך בפה"ע ולכתחלה ל"ל על כל אחד ברכה הראויה לו. ומוקי לה שהלחם עיקר ולא אכל הזית כ"א להפיג חורפו של לחם ולהכי הלחם פוטרו דעיקר פוטר הטפל : כמ"ש התוס' דף מ"ד ע"א הביאו מ"א סי' רי"ב סק"ב דאי אוכל פירות

גליסר

מ"כ ודאי זיין ופת פוטרו: (ט) יש כ קודם נטילה כו'. מ"ל הא צריך לברך ברכה אחרונה אחר מה שאתה רביעית קודם ברכת המוציא דכ"ט אינו פוטר ברכת תורה נפשות ולא ברכה מ' מעין ג' כדמוכח בסימן קנ"ז בלאחר הסעודה שטעונין ברכה לפניהם ולאחריהם ואין כ"ה פוטר אותם וכ"כ כ"י סי' קל"ז ד"ה כתב אחי כו' וכ"כ כ"י בסימן תע"ב בשם תשובת רשב"א שאין כ"ה פוטר מה שאוכל קודם סעודה ואין מסייע לסעודה ושם קאי לענין בר"ר וא"כ (°) אין לו צירוף עם מה שיאתה תוך הסעודה י"ל שמה שאתה קודם האכילה הוא בא לגורך מה שיאכל אח"כ כמ"ש בס"ו דב"ה פוטר היין שלפני המזון כיון שהוא בא לפתוח הבני מעיים ולהמשיך לתאות האכילה כמ"ש הרא"ש בפ' ע"פ ה"ה בשאר משקין וע"כ מ"ל לברך ברכה אחרונה קוד' האכילה (°) אוכל ודאי מי שחייב בבר נב"ר או מעין ג' אין כ"ה פוטר • ומלאתי בספר כונת האר"י וז"ל קודם האכילה יאתה מעט מיס פחות מרביעית ויברך עליהם תחלה וסוף ויכוין לצאת י"ח מן המיס שבתוך המזון ופעם אחד שתיתי יותר מרביעית הרמוז לי במאמי שהיתה ברכה לבטלה עכ"ל. ונראה שהוא לא תפס סברת זו שזכרתי בשם הרא"ש דיין שלפני המזון פטור מברכ'אחרונה וכיון שצריך ברכה אחרונה יהיה הפסק (°) בין מה שבירך על היין שלפני המזון לבתוך המזון דע"כ הזהיר לשתות פחות מרביעית וקשה למה הרמוז לו ברכה לבטלה הא החטא בזה הוא שחסר ברכה הצריכה דהיינו ממ"ש אם בירך בב"ר קודם סעודה ואחר כך בתוך הסעודה היה לו לברך שהכל על שתיית מיס לפי דיעה הזאת של הי"ח והוא לא בירך ממילא חיסר ברכה תוך הסעודה ואם לא בירך ב"ר אז יש חטא מחמת חסרון ברכה ההיא גם מ"ש שבירך עליהם תחלה וסוף הא ברכה אחרונה אין מברכין על פחות מרביעית וכמדומה דהיך מילי לאו דסמכי ניהו ולא באו מפי קדוש דמוהרר"י לוריא זצוק"ל: (י) והמנהג כספרת רחשונה. מזה למדתי שהשותה יין שרף בתוך הסעודה שצריך לברך שהכל דע"כ לא פליגי הכא תרי דיעות אלא בשאר משקים מטעם שא"ח לאכילה בלא שתיה אבל ביי"ש כ"ע מודים דצריך לברך אבל משקה שקורין מע"ד א"ל דגם הוא בכלל שתיה לאכילה ודיינו כשכר משא"כ ביי"ש שאינו לשתיה וכ"פ בלבוש סימן קע"ז מטעם דאין זה בכלל דברים שמחמת הסעודה: (יא) דלא יכולין לעמות אמן • זה פירש על מה שאמרו בגמרא שאין בית הבליעה פנוי אבל הי"א שהבית רמ"א ס"ל דפי' אין בית הבליעה פנוי הוא שאין שומעין הברכה מחמת האכילה וע"כ מהני לה אמר שברי רבותי דיתנו לב לשמוע

ואם אין לו משקין תוך הסעודה צריך ברכה אחרונה על שתיה שלפני הסעודה על משקין שלפני הסעודה דהא מברך ברכה אחרונה על כוס כ"ה שאין לו הפסק שיהא קובע ברכה לאחריו כ"כ ר"ן והרמב"ן במלחמות ועפי' קע"ח ותע"ד מ"מ י"ש יתה פחות מרביעית (מכזית) לפני הסעודה וכזה יתחלק מן הפסק וכ"כ בכוונת האר"י ע"ש ומ"ש בכוונות שאם שותה רביעית ה"ל ברכה לבטלה ל"ל דהיינו (°) כשעשה ברכה אחרונה. ואם שתה רביעית כגון בסעודות גדולות ששותין לפני המזון יש לנהוג כמה"ל בשם הר"ן והרמב"ן עפי' קע"ט דיש ליזהר שלא יאכל קודם הסעודה דהוי הפסק: טו ויברך ע"ד לשתות • ובברכות רמ"מ כתב שיתן לאחר שאינו אוכל לברך ויתכוין לפוטרו

ברכה ראשונה מכל מקום הרי נופל בספק ברכה אחרונה וע"ז סיים דתכ"ש אינו אלא כשאין לו כוס דבהמ"ז דבה"ג הוא דמצריכין ברכה אחרונה בהבדלה בר"ע ס"ח אבל אם יש לו כוס בהמ"ז א"ל וה"ה בשאר משקין דהא יין פוטר כל מיני משקין. ואם כן גם רביעית ויכל לשתות. ומכל מקום עוד יותר שיהיה פחות מרביעית ואם אירע שאתה רביעית יסמוך אהר"ן ויברר כוס בהמ"ז. ויזהר שלא יצא קודם סעודה. זה המשך דברי המ"א. ומ"ש ומ"מ י"ש ישתה פחות מרביעית לא ידעתי מה תיקון יש בין י"ש לאינו ודומיהן. אולי כוונתו דכיון דבלא"ה דרך לשתותו מעט לכן יזהר בו שלא יצא כוונתו לתף יש לו כוס מ"מ עוד יותר שיהיה פחות מרביעית ויוצא לכ"ע: שם (°) ולדעה בעל המאור שם כ"ל: שם (°) כשעשה ברכה אחרונה. וס"ל כבעל המאור דנפטר בבהמ"ז. או י"ל דבשבירך בר"ר שוב בירך על מיס שבתוך הסעודה והוי ברכה לבטלה לדע' א' שבסעיף זה:

באר הגולה

ור"ת וגדולי הארפתים ת רבי יוסף כ הרשב"א בשם הראב"ד לדעת יש מפרשים ם הרא"ם שם ובתשוב' כלל ד' והגה"מ פ' ד' מה"ב ע ברכות

עטרת זקנים

* דלא יכולין לעמות אמן ואפי' אם שומע בעונה ויוצא בלא עניית אמן חייבינן אמא יענה אמן (וכן לשון העור):

רבישי שרד

ט"ז סק"ט (°) אין לו צירוף. פ"ל להט"ז כיון דמתחייב לברך ברכה אחרונה צריך לברך מיד ולא להתמין עד אחר כל הסעודה ומש"ה אין לו צירוף וכו'. אבל המ"א סקי"ד משמע דלא פ"ל הכי ע"ש: שם (°) אבל ודאי פי' שלא נתכוונו לפטור מה שבתוך הסעודה: שם (°) בין מה שבירך על המיס שלפני המזון כנ"ל: מ"א סס"ק י"א (°) כוונתו לפתוח משמע דר"ל דלא מברך בתמצע הסעודה כיון שבא לפתוח ובדעת התוס' אבל לאחר הסעודה כוונתו לעבכל לכן יברך: ס"ק י"ב (°) עפי' ריב"ב ועיין סי' קע"ב במ"א סק"א:

ס"ק י"ד (°) ועיין מ"ש ס"ד. היינו במ"א ספק"ה:

שם (°) דלא צריך ברכה דע המלריכי' בש"ע לברר על מיס שבתוך הסעודה כ"ל דהיינו שהכל אבל בנ"ר ל"ל דבהמ"ז פוטרו (ודלא כהפמ"ג כאן) וכ"מ בהא"ם ברכות דמ"א וכן משמע בע"ז סק"ע והשתא קאמר המ"ל דבשלמא ל"מ"ד צריך ברכה תוך הסעודה א"כ שתיה דקודם נעילה פוטרת מיס שבתוך הסעודה והוי הכל שתיה אחד ובהמ"ז פוטר גם שתיה ראשונה ולכן אף אם שתה רביעית א"ל ברכה אחרונה (ולא ס"ל למ"א סברת הע"ז שב' בתות י"ע) אבל למ"ד דא"ל ברכה תוך הסעודה א"כ שתיה זו אינה פוטרת של תוך הסעודה ולא נחשב חד שתיה. אין שתיה ראשונה נפטר בבהמ"ז וצריך ברכה אחרונה וכתו בהבדלה ברע"ט ס"ז הסיקא דאינו פוטר את של תוך הסעודה צריך ברכה אחרונ' ואע"ג דזהו דוקא בהבדלה בתמ"ש המ"א סקי"ו וכתו שביאתרתי בתות י"ז דיין שלפני המזון א"ל ברכה אחרונה אפי' אם אינו פוטר יין שבתוך המזון כנון שאין לו ע"ש. היינו דוקא ביין מעטם שביאתר המ"א סק"ע אבל שאר משקין דליכא בהו אלי טעמא דמ"ח להבדלה לענין דצריך ברכה אחרונה אם אינו פוטר את של תוך המזון ואמנם בעל המאור ס"ל דין בהבדלה (בתמ"ש המ"א ברע"ט סק"י) וכיון בשאר משקין דאף אם אינו פוטר מ"מ כל ששותה גם תוך המזון הוי הכל שתיה אחד ונפטר בבהמ"ז. כ"ז הוא המשך דברי המ"א וכלל כוונתו דראוי שישתה פחות מרביעית דאם שותה רביעית לא הועיל להסתלק מספקו דאף על פי שהועיל לענין

באר היטב

ברכה אחרונה דהוי הספק ואז פטור מברכה אחרונה דבה"מ פוטר הכל. ועיין מ"א וט"ז וביד אהרן. מה שמונגין בסעודות גדולות שלאחר שמברכין בה"מ על כוס יין מביאין עוד משקין שקורין קאו"י כדי ליטב דעתו של אדם ממאכליו אין לברך על אותה הקאו"י בתחומת גינת ורדים כלל ל' סי' אב"ג ע"ש. כתב בש"ב האומ"י שאוכלין אחר הסעודה למתק הטעים הוי כמו מנון וזית וברכת היין פוטרתו עכ"ל. וכ' הת"א ומ"ל דבשאר

תשובה

והכיר האר"י זצ"ל במצחו שלא בירך ברכה האחרונה עכ"ד ומזה מבואר בהמג"א דבבה"ז אינו פוטר שתיית רביעית ושאני יין שלפני המזון עיי"ש:

שערי

ע"ש: (ט) סעודתו עיין בה"ט ועיין בבר"י שהט"ז הביא נוסחא מושעת וכן ביד אהרן מספר נגיד ומצוה והוא ז"ל הביא נוסחא האמיתית מכ"י מהרש"ו בנו של מהרח"ו זלל"ה בשער המצות פ' עקב כתוב שם בשם האר"י ז"ל שישתה פחות מרביעית ויברך בתחלה ולא בסוף ומהרח"ו כתב שפעם אחת שתה רביעית

מחצית

נטוסר שהם מתוקים מאד וידע בשעת ברכה שיצטרך לאכול אחריו מליח להשיב הלב מפני המתיקות וידע שהמליח לבד לא יאכל אלא עם פת ברכת פירות נטוסר למליח ולפת: (ס"ק י) עפי' רל"ט כו' לי"א דלא פטר רלא לו' אם הבדיל קודם נטילה דלי"א בסעיף ד' דאינו פוטר ליין שתוך המזון ולדידהו ל"ל אחר יין הבדלה דאין ברכת המזון פוטרו כה"ג אם הבדיל קודם נטילה דאין לו שייכות כלל לסעודה בשלמא למ"ד אפילו הבדיל קודם נטילה פוטר יין שבתוך הסעודה. מ"כ יש שייכות לסעודה ולכן בהמ"ז פוטרו. אבל למ"ד דקודם נטילה אינו פוטר ואין לו שייכות לסעודה מ"כ לדידיה אם הבדיל קודם נטילה צריך לברך אחריו. וכמ"ש ס"ז ס"ק י"ד: (ס"ק יא) לפי כו' וכ"ש השותים אותו באמצע סעודה או אחריה שאין בא אלא נחמס כו' הא' אינו נחמס עיקרו לא קאי כ"א על השותים אחר המזון אבל על השותים באמצע סעודה ניהו דבא לעבל מ"מ גם בא לפתוח תאות המאכל וכמ"ש מ"א בסס"ק זה: מ"מ מ"ש מ"ש וכ"ש כו' דלפני הסעודה ס"ל לגבוש דבא ודאי לפתוח תאות המאכל ואין־בו כוונה אחרת. משא"כ באמצע הסעודה דמעורב בה גם כוונת לעבל: אבל בטור סס' רע"ב כ' כו' והן הן דברי הרא"ש שכתבן הטור שם בשמו והביאו המ"א בס"ק ט': פרפרות כו' ר"ל הא דאמרי' ביוד על הפת פוטר הפרפרת: ועפי' קס"ח סעיף ח' ר"ל דהלבוש כ' דהבא לעורר תאות המאכל צריכים בלה ואין הפת פוטרו. ולא כ' עדיף מפירות שצריך לברך עכ"ל ומשמע דפשיטא לי' דאפי' הפירות באים לעורר תאות המאכל צריכים לברך עליהם. ולזה כ' מ"א דאינו כן דבסי' קס"ח ס"ק כ"ב דמוכח מתוך תר"י דאם הפירות באים להמשיך תאות המאכל אין צריך ברכה ע"ש: ל"ל דים חילוק כו' שעי"כ אוכל יותר. ר"ל בסעודה זו. מ"א כו' מחמת סעודה: אבל בס' כו' ר"ל מהתוס' ומרדכי ועוד פוסקים מבואר דוקא לעבל לא מיקרי אורך סעודה דהא אין בו אורך בסעודה זו אבל לפתוח תאות המאכל מיקרי בא מחמת סעודה אבל הרא"ה חולק וס"ל דאפי' לפתוח תאות המאכל לא מיקרי מחמת סעודה וצריך לברך: על זומני"ם מלוחים. ר"ל ואין מלפת בהן את הפת: ומיהו כ"ל לנהוג כהתו'. ור"ל ואין לברך על זימונים מלוחים. דלעולם פוסקים כהתוס' עיין במ"א סי' תמ"ז ס"ק ד': אבל באמצע סעודה כוונתו לפתוח. וא"ל לברך כהתוס' וסייעתם ואחר הסעודה כוונתם לעבל וא"ל אפי' להתוס' הי"ל דמודים בזה למרדכי והג"מי הכ"ל: (ס"ק יב) בסבת כו' אבל אם אכל פת מעט עפי' רי"ב ר"ל שאכל מעט למתק השתיה אדרבא המיס עיקר ומברך עליהם ופוטר הפת כמ"ש סי' רי"ב בשם של"ה בס"ק כ': (ס"ק יג) בכל כו' אבל שכר ומ"ד כו' והט"ז בס"ק ח' כ' דעל שכר לכ"ע דאפי' על כוס א' א"ל לברך כיון דיש בו הרבה מה' מינים ה"ה דיין ופת ודאי פוטרו: ומ"ד מודה דהיינו כשאר משקה ותליא במחלוקת אי א"ל על כוס ראשון ומ"ש הט"ז בס"ק י' דמ"ד דינו כשכר לא דוקא: (ס"ק י"ד) קודם כו' ועמ"ש בסעיף ד' במ"א ס"ק ה': מ"מ א"ע כו' דלכאורה כו' א"כ צריך ברכה אחרונה בשלמא למ"ד דצריך לברך על המשקין שבתוך הסעודה והשתא מה ששותה לפני הסעודה פוטרן מברכ' לאותן משקי' שבתוך הסעודה א"כ יש להם שייכות לסעודה ובהמ"ז פוטרן משא"כ למ"ד דמשקין בתוך הסעודה א"ל ברכה א"כ אין צריכים למשקין שלפני סעודה דבלא"ה פטורים וא"כ אין למשקין שלפני סעודה שייכות לסעודה ואין בהמ"ז פוטרן: מידי דהוי איין הבדלה כמש"ל בס"ק יו"ד דלמאן דאמר אם הבדיל קודם נטילה אינו פוטר יין שבתוך הסעודה אם הבדיל קודם נטילה צריך לברך אחריו מהאי טעמא דאין לו שייכות לסעודה כיון דאינו פוטר כלום: וכ"מ בעור סי' תע"ג שכ' אם אכל כרפס כזית אם צריך לברך אחריו ברכה אחרונה תליא בפלוגתא דרשב"ם ור"י דאין אנו מברכין על המרור בפה"א וכ' הרשב"א הטעם דברכת בפה"א של כרפס פוטרו ור"י כ' דהוי דבריס הבאים מתמת סעודה ופת

באר

היין נפטר בזה כמ"ש ס"ב ואם קידם על השכר נפטר בברכת שהכל ועמ"א משקה שקורין מע"ד א"ל ברכה דגם הוא בכלל שתיה כאכילה ודיינו בשכר. ט"ז: (ט) סעודתו. ומ"מ נ"ע אם שתה רביעית אם צריך ברכה אחרונה מ"כ ישתה פחות מרביעית לפני הסעודה וכזה יתחלק מן הפסק וכ"כ בכוונת האר"י ז"ל. או יתן לאחר שאינו אוכל לברך ויתכוין לפוטרו ואם שתה רביעית כגון בסעודות גדולות ששותין לפני המזון יש לחזר שלא יצא

תשובה

ע"ש: (יא) דלא יכולין לעמות אמן • אם הוא בנוסחא מוקשה ובכן ביד אהרן מספר נגיד ומצוה והוא ז"ל הביא נוסחא האמיתית מכ"י מהרש"ו בנו של מהרח"ו זלל"ה בשער המצות פ' עקב כתוב שם בשם האר"י ז"ל שישתה פחות מרביעית ויברך בתחלה ולא בסוף ומהרח"ו כתב שפעם אחת שתה רביעית

השקל

פוטרו א"כ כ' הטור דלהרשב"ם דצריך לברכת המזון פוטרו אבל לר"י דפת פוטרו וא"ל לברכת הכרפס א"כ אין לכרפס שייכות לסעודה' ואין בהמ"ז פוטרו וצריך לברך אחריו הרי מבואר כדברי מ"א: ודעת בעל המאור שם תאפיסק' דלא יפתחנו לו מד' כוסות שכ' הרי"ף שצריך לברך ברכה אחרונה אחר ב' כוסות שלפני סעודה עז"כ בעל המאור דמיירי דאין לו יין תוך הסעודה וא"כ אין דבר שיפטור השתי כוסות לכן צריך לברך אחריהם דבהמ"ז אין פוטרן כיון דאין לו יין תוך הסעודה א"כ מיד אחר שתיית שני כוסות הראשונים סילק נפשיה משתיה ואין לו המשך לסעודה ולכן אין בהמ"ז פוטרן מברכה אחרונ' שיברך אחר ב' כוסות האחרונים שאחר בהמ"ז אין פוטרן דבהמ"ז הוי הפסק בין כוסות הראשונים לברכה אחרונה אבל אם יש לו יין תוך הסעודה לא סילק נפשי' אחר ב' כוסות הראשונים א"כ בהמ"ז פוטרן ע"ש א"כ ה"ה גבי משקין אפי' למ"ד דאין צריכים ברכה תוך הסעודה מ"מ אם שותה. משקין תוך הסעודה בהמ"ז פוטר למשקין שלפני סעודה אע"ג דאינו צריך למשקין שלפני סעודה לצורך משקין שבתוך הסעודה דהא הרי"ף ס"ל דצריך לברך על כל כוס וכוס בפה"ג וכמנהגנו עכשיו א"כ שתי כוסות הראשונים שצריך על כ"א בפה"ג הלא ראשון אין בו צורך סעודה דהא יין שתוך המזון נפטר ע"י ברכת בפה"ג של כוס ב' ואפ"ה ס"ל לבה"מ דמודה הרי"ף דאם יש לו יין תוך הסעודה דבהמ"ז פוטר לשתי כוסות שלפני סעודה וה"ה הכא במשקין שלפני סעודה למ"ד דא"ל לברך על משקין בתוך סעודה מ"מ אם שתה משקין תוך סעודה בהמ"ז פוטר למשקין שלפני סעודה. ואם יש לו כוס לבהמ"ז א"ל כו' על משקין שלפני סעודה כנ"ל: שאין לנו הפסק כו' כ"כ הר"ן ורמב"ן ר"ל שהם כתבו היפך מדברי בעל המאור הנ"ל דאפי' יש לו יין תוך סעודה אין בהמ"ז פוטר ליין שלפני סעודה דאין בהמ"ז פוטר מעין ג' אבל אם יש לו כוס לבהמ"ז כמו בפסח לדיוק לשתות ב' כוסות אחר בהמ"ז א"כ ברכה אחרונה שעל כוס בהמ"ז פוטר לשני כוסות שלפני המזון ואי דבהמ"ז מפסיק כמ"ש בעל המאור עז"כ דלענין ברכה אחרונה לא חיישינן להפסק וראיה דאין לך הפסק גדול מגמלך ואפ"ה א"ל לברך כ"א לפניו אבל לא לאחריו דברכה אחרונה אחת עולה לשתיהן: מ"מ יראה שיש שתה פחות מרביעית (ורא"ה בס' תוס' שבת דל"ד אלא ר"ל פחות מכזית דכזית הוי הפסק לענין ברכה אחרונה כדאי' בסי' ק"ל סעיף ג') וכזה יסתלק מן הפסק. ולע"ד אם יש לו משקין תוך סעודה וגם מברך ברכת המזון על הכוס ג"כ יצא מן הפסק דהא לבעל המאור ברכת המזון פוטרו בבהאי גוונא ולהר"ן והרמב"ן ברכה אחרונה של כוס ברכת המזון פוטרו ולכן ל"ב מ"ש אח"ז ואם שתה רביעית כגון בסעודות גדולות כו' יש לנהוג כמש"ל בשם הר"ן דהא בסעודות גדולות ודאי גם תוך הסעודה שותים וא"כ נפטר לכ"ע בין לבעל המאור ובין להר"ן: ודע דמ"ש מ"א בסס"ק י"ד מ"מ י"ש ישתה פחות מרביעי' היינו בשאר משקין אבל ביי"ש שיעורו עכמ"א סי' ק"ל ס"ק ד' ובע"ז סי' רי"ד ס"ק א' ולכן יש לזהר שלא לשתות י"ש קודם סעודה שיעור שב"א שותים בפ"א להוציא א"ע מפלוגת' הט"ז ומ"א שקלת ב"א רוצה לפטור את הי"ש מברכ' דטובלי' קלת פת תוך הי"ש ואוכלים את הפת והוי י"ש לדעתם בא ללפת את הפת ונפטר ע"י הפת אבל באמת בזה לא יצאו י"ח כאשר יתבאר בע"ה בסי' קע"ז ע"ש: דיש ליזהר שלא יצא כו' ר"ל אם רוצה לפטור המשקין תוך הסעודה ע"י שיושב קודם נטילה במקום סעודה ויברך כו' בזה לא יצאו י"ח קודם סעודה: (ס"ק ט"ו) ויברך כו' שיתן לאחר כו' ר"ל תקנה אחרת אי לא בירך קודם סעודה כמ"ש בס"ע יש לו תקנה שיתן לשתות לא' שאינו אוכל ויברך האחר ויפטור לאוכל

לפוטרו : טז אחד מברך לכולם . ולפמ"ש סי' קס"ז ס"י לריכין שיטעום כל אחד תכף מהכוס שלא להפסיק בין ברכה לשתיה ע"ש : יז כל מקום .ואפי' בחופה בברכת אירוסין ונשואין (כ"מ בשם מהר"ם שור) והאידנא לא נהיגי הכי וכ"ל דוקא במקום שטועלים רשות אומרים על היין שברי במקום ברשות אבל בחופה ומילה שאין טועלים רשות אין לומר שברי כלל . כת' הטור אותו שבירך על יין שלאחר המזון מברך על המונמר שמביאין אחר הסעודה עכ"ל אע"פ שרגילין להביא המונמר לאחר כ"ה מ"מ אם הביאו קודם כ"ה זכה בו אותו שבירך על היין אף על גב דאיכא עדיף מיניה כיון שהתחיל בברכות אחרונות גומרן (רש"י ותר"י) והגאונים פירשו אותו שבירך המוליא מברך על המונמר שבתוך הסעודה אף ע"פ שרגילין לאחר האכילה קודם כ"ה ובאותו שעה היה אחר יכול לברך דבסעודה אחרת היא מ"מ כיון שהביאוהו תוך הסעודה אותו שניתן לו בכוד לברך המוליא ניתן לו בכוד ג"כ עד תשלום הסעודה (ואפשר דגם הוא מברך על יין שבתוך המזון) ואע"ג דאין יכולין לעמות אמן מ"מ כיון שמריחין תיבף א"א להמתין עד שיברך כל אחד לעצמו שבתוך כך יהיו כלא ברכה לכן מוטב שיברך אחד לכולם אע"פ שלא יענו אמן עכ"ל תר"י. וכ"ל שב"ד הראב"ד דלא כמו שנדחק בב"מ ע"ש. ועל המונמר שלאחר כ"ה הגדול מברך אע"פ שנתקרשות לאחר לברך כ"ה בבר עברה רשותן וחזר להגדול כ"כ הראב"ד והמאו' כ' דאותו שבירך כ"ה מברך עליו ויש לנמוד מזה לדברי כיול' בהאו ועפי' רי"ג מ"ש :

קעה כתב מהרי"ל י"א שאין מברכין הטוב והמטיב בליל פסח (°) שנא להרכות בכוסות עכ"ל. וכ"ל (°) שלא יאתה מב' מינין אבל אם הביאו לו מין אחר לריך לברך מאחר שנזכר בגמרא להדיא ועפי' תע"ב ס"ז ובטור שם . ואגודה כתב וזה חומרא יתירה וכ"כ אבודרהם בשם מהר"מ וכ"כ בטור סימן תע"ב שיברך . וכ"ל בשבירך ב"ה על היין אחר אין לריך לברך הטוב והמטיב דהא כבר אמר בברכה אחת ע"ש : א שאין לו עוד . וכ"ה כתב שהראב"ד ורי"ו ס"ל דאין מברכין ובעל נתיבות מסתפק בדבר . ורדב"ז ס' קכ"ה הכריע דאם יש להם מן הראשון ולא רצו בו והביאו אחר מברך אם אין להם כלל מראשון א"כ לא מחמת שיעור הביאו ואין מברכין עכ"ל : ב שלא היו . או שעבר וברך על הגרוע תחלה : ג יותר גרוע . אבל גרוע הרבה מן האדום אין מברך לדידן ומיהו אם שתה לבן תחלה ואח"כ אדום שהוא משובח יותר מברך (ב"מ) משמע [°] דבשתה אינו מברך : ד אין לברך וכו' כתב הל"מ

הגה וי"א דאם אמר להם שברי רבותי וישמעו ויכוונו לברכה ולא יאכלו אז ויענו אמן **טז** אחד מברך (י) לכולם וכן נוהגין (הגהת מיימוני פ"ז מהלכות ברכות ומרדכי ס"פ כילד מברכין ועור בשם רש"י)*ויאמר שברי רבותי ר"ל סוברים אתם לאמת בברכה זו ולא יאמר ברשות רבותי * יז וכן כל מקום שמברכין על היין משום ברכת היין שבתוך הסעודה אין אומרים ברשות אלא שברי מעטם שנתנאר : (ב"י סי' קפ"ז בשם שבולי הלקט) :

קעה דיני ברכת הטוב והמטיב על היין. ובו ו סעיפים :

א א **הביאו להם יין אחר אינו מברך בורא פרי הגפן אבל מברך עליו א] הטוב** (א) **והמטיב** : הגה אע"ג **א** שאין לו עוד מן (ב) הראשון (ב"י) **ולאו דוקא הביאו להם מחדש אלא ה"ה אם היה להם מתחלה ב' יינות מברכין על השני הטוב והמטיב** : הגה (**א**) ודוקא **ב** שלא היו לפניו יחד (ג) כשבירך בורא פרי הגפן אבל אם היו ביחד אינו לריך לברך אלא בורא פרי הגפן כמו שיתב' סעיף ג' (ד"ע להשוות הטור עם מרדכי פ' הרואה)(ב"י) :

ב ב **מברכין הטוב והמטיב על כל שינוי יין מן הסתם אפי' אינו יודע שהשני משובח מהראשון כל שאינו יודע (ב) שהוא גרוע ממנו** : הגה *ואין חילוק בין שניהם מדשים או אחד מדש ואי' ישן (ב"י בשם תוס' פ' הרואה ועור ותרומת הדשן סי' ל"ד) ואפילו שתה ממנו (ג) תוך שלשים יום. י"א דאם שתה תחלה יין אדום והביאו לו יין לבן אע"פ שהוא **ג** יותר גרוע מברך הטוב והמטיב לפי שהוא בריא (ד) לגוף יותר מן האדום (מרדכי פ' ערבי פסחים) :

ג * ג **הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד יברך מיד בורא פרי הגפן על הטוב ופוטר את הרע ולא יברך על הרע תחלה בורא פרי הגפן כדי לברך אחריו הטוב והמטיב כי לעולם יש לברך על העיקר (ד) ועל החביב תחלה : ד ד * ד אין לברך הטוב והמטיב אלא אם כן יש אחר עמו**

הגה ויעבו אמן **טז** אחד מברך (י) לכולם וכן נוהגין (הגהת מיימוני פ"ז מהלכות ברכות ומרדכי ס"פ כילד מברכין ועור בשם רש"י)*ויאמר שברי רבותי ר"ל סוברים אתם לאמת בברכה זו ולא יאמר ברשות רבותי * יז וכן כל מקום שמברכין על היין משום ברכת היין שבתוך הסעודה אין אומרים ברשות אלא שברי מעטם שנתנאר : (ב"י סי' קפ"ז בשם שבולי הלקט) :

קעה (**א**) ודוקא שלא היו לפניו כו' כת' זה לתרץ דברי ס"ע דאהדדי דכאן כ' אם היו לו תחלה ב' יינות מברך הטוב וכס"ג לא כ"כ ע"כ תי' רמ"א (°) דכאן קאי על הברכה דדוקא אם לא היו בשעת ברכה שניהם לפניו דאם היו היינו סעיף ג' וא"כ מ"ש הש"ע לאו דוקא הביאו לו מחדש פי' אחר ששתה כל יין הראשון דאפילו אם הביאו לו הפני בעוד הראשון לפניו אחר שכבר שיבר ואע"ג דכתב הרא"ש דכאן מיירי בעוד הראשון לפניו אבל אם הביאו ל

כך על המסובה הטוב אלא דלכתחלה לא יברך כפה"ג כי אם על המסובה ממילא פטור מברכת הטוב וכ"כ דרמ"א מייסב סעי' זה עם ס"א אבל משמעות הל' שכת' הטור וס"ע כס"א לא משמע כן כפי' רמ"א שהרי כתבו אלא היה לו מתחלה כ' יינות כו' משמע (°) בתחלת שתייתו ורצונו לשתות · ומו"ח ז"ל פי' דס"א מיירי שעבר וברך על הגרוף כפה"ג שיברך אח"כ הטוב על המסובה וכל זה הוא לייסב דברי הש"ע שלא יהיו סותרין זה את זה אבל לעד"נ (°) דהטור קאמר גם לכתחלה יברך כפה"ג על הגרוף ומ"ש מס"ג שהוא המרדכי דהא חביב קודם אין זה קושיא דבמקום שאין שם שכח להקב"ה אלא פעם א' אז רואי לסדר אותו על החביב משא"כ כאן שיש ב' שבחים להקב"ה אחד על ברית היין וא' ברכת הטוב ודאי עדיף לתת לו ב' שבחים ותחלה יברך על הראשון מה שעיקר לו וזה כעצמו חביב לו לאדם שיעשה כן ותדע לך דבר זה ממ"ש בסי' רי"א ס"ג דאם הביאו לפניו דבר שברכתו בורא פרי העץ ודבר שברכתו שהכל בורא פרי העץ קודם זהא י"ל הא קי"ל למעוטי בברכות עדיף כדאיתא ביומא פרק בא לו משום ברכה שאין לריך וא"כ היה לנו לומר דיברך שהכל ויהיה פטור מן בורא פרי העץ אלא ע"כ כיון שבורא פרי העץ היא ברכה מיוחדת חשובה לא נמעט אות' ואין זה בכלל ברכה שא"ל הכי נמי לענין הטוב זהו לדעת רשב"ם שמביא הטור דברכת הטוב הוא דוקא אם יודע בבירור שזהו טוב יותר . אבל לדעת התו' שמביא אח"כ דאפי' בסתמא מברך הטוב והיינו מעשה שבת על ריבוי יינות כמ"ש הב"י בשם הגאון אלא דבודאי גריע אין לתת שבח זה אבל מספק מהני שבח זה לריבוי יינות פשיט' דלא קשה מידי מדברי המרדכי על הטור דהטור וס"ע ס"א מיירי ממסתפק איזהו עדיף וא"כ תכף שהביאו שנים לפניו יש עליו שני מיוחים כאחד ברכת היין עצמו והשני ריבוי יינות . וא"כ יברך על אחד מהם ברכה עצמו של יין ועל הב' ברכה ריבוי יינות . אבל המרדכי בס"ג מיירי בידוע שהוא גרוע יותר ממלא שלא חל עליו תחלה מחמת ריבוי יינות רק ברכת עצמו בזה יברך על הטוב תחלה וממילא פטור מן ברכת הטוב וכן כ"ל נכון דעת הש"ע והלכה דיש חילוק בין ספק לודאי בזה ומי שלבו נוקפו לברך ב' ברכות בין ספק יסלק מן השלחן א' מהם ואח"כ יברך על אחד מהם בפ"הג ואח"כ על השני ברכת הטוב וכזה יצא דברי הכל כנ"ל :

קעו (א) שדיבקם עם כו' . דאז הוי ברכתו בורא מיני מזונות כמו מעשה קדירה : וכסוף

(ה) עמו דהבי משמע ה הטוב לו והמטיב לחבירו ה והוא הדין אם אשתו ובניו עמו אבל אם הוא יחידי (ו) לא : ה אם רבים מסובים בסעודה ו כל אחד מברך לעצמו הטוב והמטיב ולא יברך אחד לכלם דחיישינן שמא יקדימו קנה לושט בשיעבו אמן: הגה אבל אם היו מסובים (ז)לשתות בלא אכילה אחד מברך לכלם(וע"ל ס"ם קע"ד :)

ו ז יין של שתי חביות והכל ממין אחד אם בתוך מ' יום לבצירה שמוהו בשני כלים חשיבי כשני מינים ומברכין עליו הטוב והמטיב ואם לאחר מ' יום חלקוהו אין מברכין עליו הואיל והכל ממין אחד :

קעו שהפת פוטר הפרפרת . ובו סעיף א' :

א ° מ ברך על הפת פוטר את הפרפרת דהיינו א ב פרורי פת (מ) דק דק (א) (°) שדיבקם עם מרק או דבש ג ברך על הפרפרת לא פטר את הפת: הגה ברך על הפרפרת פוטר מעשה קדרה שהוא דייסא וכיוצא בו וכן אם ברך על מעשה קדרה פוטר את הפרפרת (גמרא פרק כילד מברכין ורמב"ם בפירוש המשנה) :

קעז דברים הבאים בתוך הסעודה ואחר הסעודה מה דינם. ובו ה סעיפים:

א °° מ דברים הבאים בתוך הסעודה אם הם דברים הבאים מחמת הסעודה דהיינו דברים שדרך לקבוע סעודה עליהם ללפת בהם את הפת כגון בשר ודגים ובצים וירקות וגבינה ודייסא ומיני מלוחים אפי' אוכלם א בלא (מ) פת אין טעונין ברכה לפניהם דברכת המוציא פוטרתן ולא לאחריהם דבהמ"ז פוטרתן ואם הם דברים הבאים שלא מחמת הסעודה דהיינו שאין דרך לקבוע סעודה עליהם ללפת בהם את הפת ב כגון תאנים(ג)וענבים*וכל מיני פירות (וע"ל סי' קס"ח סעיף מ') אם אוכל אותם בלא פת טעונין ברכה לפניהם דברכת המוציא אינה פוטרתן דלאו מעיקר

°עסי' ת"ר סי' ר"מ °°עי' רשב"א סי' ע"ב

הל"ח מ"כ רחוכן וסמעון שותין כל אחד מיין ושוב נתן רחוכן לשמעון כוסו לשתות ל"ע אם יברך כיון שגם רחוכן נהנה ממנו אז כיון שאין שיעור יין אלא לדידיה לא יברך עכ"ל כתו' במרדכי כ"פ הרומה וז"ל האלפסי פסק דהאבסמאי והאורח לא יברך הטוב והמטיב כי אין זה הטבה כיון שאינו עכ"ל ופירש הרב"י דעתו שהאורח לא יברך רק הבע"ה והוא חולק עליו והכ"מ פסק כמרדכי וכ"פ הש"ג פ' ס"פ ולפע"ד קשה למה נקט האבסמאי והאורח הל"ל האורח לחודי' וכ"ל דאבסמאי פי' הבע"ה כמ"ש התוס' פ"ב דע"א והרי"ף לשיטתיה אזיל דכת' הטור סי' רכ"א בשמו דאין מברך על הגשמים אא"כ יש לו שותף באותה שדה הא לא"ה מברך שהאיילו אחר שמלא ברכת הטוב והמטיב לאחריו יאמר המטיב לאחריו דליכא הטבה לאחריו שאינו אלו וכן משמע מלשון הגמרא דקאמר כגון דאיכא כי חבורה דשתי בהדיה משמע דוקא כי חבורה ואשתו ובניו ומי כיון שאינה כמזונותיהן הוי כאלו יש בשם חלק בו כ"ל ולכן יש להאמיר דהא פשק בסי' רכ"א בהרי"ף ע"ש(עמ"ש שם ס"ה)ובפרש בשפק ברכות אע"ג דאפשר לומר בשאותן לו ה"ל כאלו יש לו חלק בו מ"מ יש להאמיר דמ"מ אותו כוס שהוא שותה אין לחבירו חלק בו משא"כ בשותפין דק"ל אין ברירה מ"מ נ"ל דאם הבע"ה נותן הקנקן על השלחן כמו שעושין בסעודות גדולות א"כ כולן שוין לטובה הוה כיש להן חלק בו ומברכין המוציא והמטיב ואם אין שותין כאחד רק (°) כל אחד בחדר אחד פשוטא דאין לברך ומ"ש התוס' דף מ"ג דבשאמ' ליה ילדה אשתך זכר מברך הטוב והמטיב אף על פי שאין אשתו עמו היינו הכן משא"כ הכא דיין שאשתה אחי לא שתה אחי לכן כעין שיתו בחבורה א' רק שהתוס' מביאין ראיה מזה דמברך (°) כל אחד לעצמו ע"ש : ה הטוב לו . וכתבב"ן כ' שאם הוא שותה היין הטי לבדו י"א שלא יברך וי"א שיברך ע"ש . ובמרדכי משמע דאינו מברך וכן עיקר :

קעו א פרורי פת . דאין בהם תורא לחם שלריך לברך במ"מ ופת פוטרתן דבאים להמשך תחות המאכל (ב מ) (°) ועפי' קס"ח ס"ח וסי' ר"ג דאפי' אינן באים להמשיך פת פוטרתן כיון שהן עלמן מזון (°) ועיין סי' קע"ד ס"ז :

קעו א בלא פת אין טעונין . דהן טפלים לפת וכמ"ש סי' רי"ב ולכן כ"ל דאם אין חפץ לאכול פת ואוכל מעט פת ומברך עליו המוצי' אין פוטר המאכלים דהא (°) לא קי"ל כר"ח דאמר פת פוטר כל מיני מאכל אלא דוקא בקובע סעודתו על הפת אמרי' דכל המאכלים מחמת הפת הן באין אבל כשאין חפץ לאכול פת אינו פוטר וכ"ש אם אוכל פחות מכזית ואפשר לומר כיון דדרך לקבוע סעודה עליהם אין הפת פוטרתן . לכך יברך עליהם ולא על הפת אם לא בשבת וי"ט. מ"ל (ב) ובגבים. ה"ה כל דבר שבא לקנות אפי' היה לפניו משעה שבירך המוצי' ואפי' בפ רוח מבושלים דאין פת פוטרתן כיון שאין שייכים לפת מ"ל אל"ה ועיין בחשובת גינת ורדים כלל א' סי' לא ד ל"ל ובפרש שוטן

שערי

זסי' ריז ע"ש ולפענ"ד צ"ע בזה שעיקר ברכה זו על שטועם עכשיו טעם משובח יותר מבתחלה אין זה תלוי ברוב ומיעוט אלא במשביח ואינו משביח עתה טעם יין משביח אף שהוא על ידי תערובת המיעוט יש לברך ודעת לנבון נקל לחלק בין ההיא דסי' זה וסי' ריז. ועיין לקמן סי' ר"ב לענין יין מבושל שנתערב ביין שאינו מבושל :

סי' קעז (מ) פת עבה"ט ומ"ש אם לא בשבת וי"ט עיין ביד אפרים מ"ש ועיין באבן העזר סי' קע"ד

ביאור הגר"א

זע' תוס' שם ד"ה מביא כו': ס"ד והא"ה כו'. שם ד"ה כתם כו': ס"ה אם רבים כו'. עתוס' מ"ג א' ד"ה הואיל כו' ור' יחיאל כו': אבל כו'. מתני' שם : ס"ו אם כו'. דבזמן זה עדיין חדש הוא ומשתכה הטעם וכמ"ש בעדיות רפ"ז ועל כו' וכ"כ הרא"ש שם בשם ר"ח :

סי' קעו ס"א דהיינו כו'. ע' תוס' שם ד"ה ברך כו' ונראה כפירש ר"ח כו' ותר"י שהרו פירושים וע' רא"ש סי' יו"ד ולא כדברי ר"ח כו' אלא דהוא תגולא דשם וכמ"ש סי' קס"ח סי"ו. כ"ה: ברך כו' מעשה כו'. גמ' שם א"ד אפיפא כו' וקי"ל כת"ק וה"ה להיפך וכמש"ו :

סי' קעז ס"א דברים כו' . עתוס' שם ד"ה הלכתא ורא"ש שם: כגון כו'. שם ושם תר"י : כגון תאנים כו' . כר"ה ור"ש : ואם בתחלת כו' עתוס' בד"ה כגיל פי' הקו' ללפת כו' ול"ב דא"כ מהני' ועוד כו' הקשה תר"י שלשון בתוך

מחצית

שיעור יין אלא לדידי' כו' וא"כ אפשר אפי' אם גם שמעון נותן לרחוכן כוס מיינו גמ' יש לכ"א שני מיני יין מ"מ אפשר דנסתפק דמ"מ מי שמברך הא אותו כוס שמברך עליו אין בו שיעור כ"א להמברך : דהוא חולק עליו שכ' הרב"ו שלא מלא כן בריי"ף והכ"מ כ' דאפשר דהמרדכי מלא כן בתשובת הרי"ף : דאין מברך על הגשמים הטוב והמטיב אם נעלרו תחילה הגשמים ואח"כ ירדו גשמים דלא כהרא"ש שם דס"ל דאפי' יש לו שדה לבד ואין בה שותפות עם אחר מ"מ מברך הטוב והמטיב כיון דעכ"פ בעלי שדות אחרות שותפים בהגאת הגשמים : משא"כ בשותפים דקי"ל אין ברירה הלי דקי"ל אלו דוקא אחד דהא ברכה דרבנן ובדרבנן קי"ל יש ברירה וכמ"ש מ"א בסי' קכ"ג סס"ק מ"ז וכס"ש תי"ג ואפי' כתבח כיון גופי' דהוא דין ממון אי הוי השותף רולה בחלי הכום שלקח חברו היה רשאי לענין ממון הוי דאוריית' וק"ל בדאוריית' אין ברירה מ"מ הא אנו דנין על הברכה ועוד דא"כ למ"ד יש ברירה לא משכחת שמברכים על היין הטוב והמטיב אלא ע"כ ר"ל כיון שיש סברא לומר אין ברירה א"כ אפי' במקום דקי"ל יש ברירה שייך לברך הט"ו כיון שנראה קלת שי"ל חלק בו : ומ"מ כו' נותן הקנקן כו' ולפ"ז הא דנסתפק הל"ח שהבי' מ"א רס"ק זה ראובן ושמעון כו' ושוב נתן ראובן כו' הל"ח כ' כן לפ"ד הרב"ו אבל לדעת מ"א בגדון שכ' הל"ח ודאי אינו מברך אלא אם אח"כ ראובן נותן קנקן איינו על השלחן בבה"ג איכי לספוקי כמ"ש הל"ח : ואם אין שותים כ"א כו' ר"ל אפי' שותפים ביין אלא שכ"א שותה מהיין המשותף בחדר אחר : ומ"ש התוספות כו' שדחו הי"א דס"ל דברכת הטוב והמטיב אפי' תוך הסעודה אין לכ"א לברך לבדו דברכת הטוב והמטיב לא שייך כ"א כפוטר אחריהם בברכתו וז"ל דהכי

ה הום' שם הרשב"א ו טור ורא"ש והמרדכי שם ז ר' פרץ בשם רבותיו ח ברכות מ"ב ב רבי יוחנן ג שם בגמרא ח ברכות מ"ח לפי' התוס' והרא"ש וכן

עטרת זקנים

הטוב והמטיב לפי שאינו הטבה אלו רק הבע"ה יברך (כ"כ בהגהות מרדכי בשם הר"י) וכ"י דתה דבריו ולא נמלא ברי"ף ובמרדכי ישן שאינו וכ"כ ברוקח סימן קע"ח ונראה שאם הבעה"ב מיסב עמו אל יברך האורח אבל שני אורחים ואין בעה"ב עמהם פטיטא שיברכו הטוב והמטיב :

קעז * וכל מיני פירות כו' שעונים ברכה לפניהם כו' ופירות מבושלין דינן כמו היין אבל תולייתא של הפוחים לו של אתר מיני פירות הפת פוטרן ולא דמי לפת שבא בבסנין (עמק ברכה) וכן בשעותין יין ערף אחר ברכת המוציא ברוך לברך לפניו (מהרמ"ל) וי"א שאין לברך (תעה משה מ"ד) ואני ראיתי בספר קצן שחיבר מהר"ר ישראל נימו בשם הגאון מוהר"ר פייבש ז"ל מק"ק קראקא ליתן היין ערף על השלחן בשעת המוציא ואז ברכת המוציא פוטרתו ואם לא עשה כן יטבול מעט פת לתוכה ויאכל ואז לא יצטרך לברך כמו בני פירות כדי להוציא בפשיה מפלוגת"ע"כ:

לבושי שרד

ט"ז סק"ד (°) בתחלת שתייתו. פי' בשעת הברכה : שם (°) הטור קאתר . פי' דבמחבר לריכים לדחוק כיון דהבית כס"ק דיבא דהמרדכי אבל הטור שלא הביא הך דהמרדכי מפרשינן כפשטי' חולק להמרדכי :

מ"א סק"ד (°) כל אחד בחדר אחד . דאז אינם שותפים כלל : שם (°) כל אחד לעצמו. היינו דין המבואר בס"ה לאפוקי מיש מפרשים דברכת הטוב והמטיב אחד מברך לכולן כיון דהמטיב היינו לאחריו משמע שמוציאים וע"ז הביאו ראייה דשייך המטיב לאחריהם אפילו כל אחד הוא בפ"ע ואינו שומע כלל ברכת חבירו אבל היינו דוקא בשם שותפים בדבר אחד :

סימן קעז ס"ע שדיבקם עם מרק היינו חבילה שמבואר בסי' קס"ח ס"י שמברך במ"מ אם אין בו תוארו לחם וע"ש :

מ"א סק"א ועיין סי' קס"ח ס"ח . ע"ש במ"ל ס"ק ק"ב : שם (°) ועפי' קע"ד ס"ו. היינו במ"ל סק"ע דסעיד ונפטר בבמ"ז והי"ה כאן לברכה רחשונה :

סימן קעז מ"א סק"א לא קי"ל כר"ח ר"ת אתר בברכות דמ"ל פת פוטר כל מיני מאכל יין פוטר כל מיני משקה ופסקו כך בריש בקע"ד ס"ב אבל בפת כ' התוס' דלית הלכתא כך משום דרב פפא דהוא מרא דדיני' של סימן זה פליג עליה ומ"ל דדברים שלא מחמת הסעודה צריך לפניהם ובלאחר הסעודה אפילו לאחריהם ע"ש ממילא מה דדברים שמחמת הסעודה פטורים אין הטעם אלא משום דה"ל עיקר ל"ב בה"ג שאינו אפילו לאחר הפת הוי הפת טפל : (°) שם ולכן יברך כנ"ל ונראה כוונתו שיברך עליהם ולא יאכל פת בלל אפני שספק אם הוי הפת טפל אז לא אבל בשבת וי"ט שחייב לאכול פת ע"ב הפת עיקר :

הגהות רעק"א

מנ"א סק"ד לדידיה לא יברך עכ"ל . ע' הגו' גנת ורדים חא"ח כלל א' סי"מ'

היטב

וכן בפ"ה הטותה עמו וכן ראיתי מהגים בשני גדולי הדור לברך האורח הטוב והמטיב וכ"כ הרב אור חדש דף ס"ט ס"ק ח' ונתן טעם משום דהוי כאלו נותן לו היין המוכן כולו בתחלה וכדידיה דמי ע"ש . לכן כדי לצאת מספק בשותן הבע"ה לאורח לברך י"ל האורח לבע"ה או הבע"ה לאורח דבזה שותן לו לברך הוי היין כלו שלו כדי שיוכל לברך הטוב והמטיב אליבא דב"ש . או יאמר שהמחלת היין יהיה שלו שאם נותן לו אם טוב לא יוכל בע"ה לברך עליו הטוב והמטיב עיין בפרא סוטן ס"י שם : (ז) לשתות . עיין גינת ורדים כלל א' סי' מ"ד מ"ה וביד אהרן.דשם שתקנו הטוב על היין ולא על הפת עיין לבוש. ובכנה"ג וכס' שמת שלתה דף ל"א ע"א :

קעו (מ) דק . ואין בשם תואר לחם שלריך לברך במ"מ ופת פוטרתן דבאים להמשיך תחות המאכל . ב"ח ופפי' קס"ח ס"ח וסי"ג דאפי' אינן באים להמשיך פת פוטרתן כיון שהן עלמן מזון . מ"א :

קעז (מ) פת . דהן טפלים לפת . ואם אין חפץ לאכול פת ואוכל מעט פת ומברך עליו המוציא ל"ע אי פוטר המאכלים . דהא לא קי"ל כמ"ר פת פוטר כל מיני מאכלים אלא דוקא בקובע סעודתו על הפת אמרי' דכל המאכלים מחמת הפת הן באין אבל כשאין חפץ לאכול פת אינו פוטר וכ"ש אם אוכל פחות מכזית ואפשר לומר כיון דדרך לקבוע סעודה עליהם אין הפת פוטרתן . לכך יברך עליהם ולא על הפת אם לא בשבת וי"ט. מ"ל (ב) ובגבים. ה"ה כל דבר שבא לקנות אפי' היה לפניו משעה שבירך המוצי' ואפי' בפ רוח מבושלים דאין פת פוטרתן כיון שאין שייכים לפת מ"א אל"ה ועיין בחשובת גינת ורדים כלל א' סי' לא ד ל"ל ובפרש שוטן

תשובה

שהבריע דהפת פוטר כיון דרוב פעמים הפת עיקר ולא פליגי ע"ש . וע' בר"י דרוקא יראות מבושלים אבל חזרת וקישואין ומלפפונות חיין אינן ללפת ומברך עליהן וכ"כ בתשובת בית דוד יב' שכן נהגו שמה ולפ"ז אף אם אכל תבשיל מירקות אלו ללפת את הפת ושוב אח"כ הביאו לפניו ממינים אלו לפירות מברך עליהם ואין לדחות אחר שמילא כרסן עיין שם ובמדינתינו דאיכא עניים שאוכלים את שחרית ומלפתין אותו עם צנון ובצלים וקשואים חיים נראה שאם אוכלן תחלה ללפתן אף אם אח"כ אוכל

יד אפרים

במ"א ס"ק א' וע"ע לכן לא יברך כו' יש מביאין לכן יברך כו' אם לא בשבת וי"ט והטעם משום דשבת וי"ט חייב לאכול פת דאז פת עיקר ומשמע הכי בסימן קע"ד ס"ק י"ב שדעתו דבאוכל פת מעט לא יברך ועי"ש שהראה מקום לסימן רי"ב ר"ל דשם מבואר דכל שהפת טפל אינו מברך עליו ואם אוכלו בתחלה מברך שהכל ע"ש וכן נראה דדברי אחנן הטוור כר"ם קע"ד שבותב שהמג"א פסק כו' ע"ש וכן נראה מדברי המ"ש המג"א סי' קס"ח ס"ק ד"ב והא דכת' הר"י כו' הא פירות ע"כ דמיירי בהכי דאל"כ הא לא פטר להו פת כמ"ש בסי' קע"ז עכ"ל משמע ג"כ שדעתו בכה"ג יברך על הפירות אף שיזור לשונו ל"ע שבת' לעדד ולומר

השקל

משמע הטוב לעצמו ומטיב לאחריו אם שותים ממנו ורבינו יחיאל הי' אומר דלא הי' כו' דמשום ה"ט הטוב לדידיה ומטיב לאחריו אינו פוטר אחרים דהא המטיב שייך אפי' אלא בפני המטיבים אליה כדאמרי' כו' אמרו לו ילדה כו' הטוב לדידיה ומטיב לאשתו אע"ג דאין אשתו אלו (דהא קתני א"ל משמע דלא ידע והולרך לאמירה) עכ"ל : רק שהתוס' מביאים ראיה כו' ר"ל דבילדה אשתו עדיף כמ"ש מ"א דרשאי לברך אפי' אין אשתו עמו עכ"פ מוכח דלשון המטיב שייך לו אפי' אינו פוטר לאחרים בברכתו דבזה א"א לחלק בין ילדה בן ובין יין :

סי' קעז (סק"א) בלא כו' כמ"ש סי' רי"ב דהעיקר פוטר את הטפל : ואוכל מעט פת דאז אין הפת עיקר ואע"כ אין בעם שהפת יפטור אלא מלד חשיבות הפת כמו דקי"ל יין פוטר כל מיני משקין וכמ"ש סי' קע"ד ס"כ מלד חשיבות היין אפי' אין היין עיקר וכן ס"ל לר"ח גבי פת דאיתא בברכות דמ"א ע"ב . דהא לא קי"ל כר"ח דהא מה"ט קי"ל בהביא לפניו תוך הסעוד' דברים הבאים אלא מחמ' הסעוד' כגון תאנים וענבים צריך לברך עליהם ואין הפת פוטרן כמ"ש בסעיף זה משא"כ לר"ח כה"ג פת פוטר כדאי' שם בברכות:כיון דדרך לקבוע כו' בזה עדיף דברי' הבא' מחמת הסעוד' וקי"ל בזה כר"ח:לכן יברך עליהם ולא על הפת אם לא בשבת וביו"ט כל"ל לענ"ד דאי יברך על הפת יהיה ספק אם יברך על הפירות לכן עדיף טפי שיברך על הפירות ולא יאכל כלל פת כה"ג שמ"ל לפת כ"א לפטור את הפירות משא"כ בשבת וביו"ט דעכ"פ צריך לאכול פת. אולם בשבת וביו"ט דצריך לאכול פת אף

בעל ה"ג ב הרא"ש לדעת הירושלמי סי ג סי בגמרא לפי' התוס'והרא"ש ד עור בשם הרא"ש

דגול מרבבה

*) פירש המליץ ערוך ברכה לפניו ולאחריו והפת עפל למליץ כמבואר בפי' רי"ב והרבות' דלא תימא כיון שאוכל פת עם המליח הוה כמו שלא משכו ידיהם מן הפת ולא יוקשה אחר סעודה קמ"ל שהפת הזה עפל הוא ולכן התקנ המליח דבר הבא בסעודה שלא מתחת סעודה :

לבושי שרד

ש"ע סס"א (°) ובסוף אכל עתהם. זהו דעת הר"ר יונה (ודלא כבאר הגולה) דס"ל דהבא מיירי שלא היה קביעות סעודתו על פירות אלא הביאו כפירות בתחלת הסעודה לריך לברך כשאוכל בלא פת אח"כ תחלה וסוף בפת ולדילי' בקבע סעודתו על פירות דהיינו דין דס"ג עדיף חד דרגא ודי בתחילה תחלה עם פת והיינו היש מולקין סס . אבל לרא"ש ועור בדין דבאן די בתחילי' תחלה עם הפת וא"ל לבסוף ובהר דס"ג דעדיף אפילו אוכל תחלה בלא פת א"ל לברך כל שיאכל אח"כ עם הפת וזהו דיעה א' סס וכ"ע מה שפתח התחבר כאן בהרר"י ולא הזכיר כלל דעת הרא"ש והעור ובס"ג עשה דעת הרא"ש לעיקר ועיין : ט"ז ס"ס"א (°) דאל"כ ודאי א"ל לברך. כלומר דאלו הפרש מ"ש בתחלת אכילתו הייגו הך עיקר סעודתו על הפירות דהיינו הך דס"ג קשה דא"כ א"ל אכילי' בסוף עם הפת אלא די בתחילה בתחלה עם הפת לדיעה זו שהיא דעת הרר"י במ"ש תחלה : שם (°) דלא מהני. פי' דאין מועיל מה שלא יאכל בסוף עם הפת לענין שלריך לברך אלא כאן דמיירי שלא היה הקביעות על הפירות ובס"ג היא דמיירי בקביעות על הפירות אע"כ דמ"ש כאן תחלת אכילתו הייגו תחילת הפירות : מ"א סק"ג (°) ואם מתחלה. הייגו דין דס"ג לדעת הרר"י שהם היש מולקים עם כמו שביארתי בחות א' : (°) שם עמ"ש סי' קס"ח כל"ל הייגו במ"א עם ס"ק ק"ב : שם (°) ומיהו בפירות מבושלין · פי' דוקא במולייתא דיא בכי משום דקמתא חשוב וכוי עיקר אבל אם מבושלים בענין אפילו יש בשר בהונן אין הבשר נעשה עיקר לפירות ולכן אעפ"י שבשר היא מהדברים הבאים מתחת סעודה מ"מ הפירות דינם כפירות וכאלו נתבשלו בלי בשר : שם (°) פסקי הרא"ש משתפק אפילו אוכל תחלה בלא פת ונ"ז סייס ומיהו בעור וכו' . שבעור סותר דברי עצמו שבקיצור פסקי הרא"ש אלא דאם אוכל תחלה בלא פת ליכא ספיקא דלריך לברך : סק"ה (°) כגון בשר ל"ע . אלו קמ"ל : סק"ו (°) כ"ה פוטרת. אם בירך כ"ה לפטרו אבל לבתחלה יברך על המחריס קודם בהמ"ז דכן מוכח מהירושלמי שהובא בע"ז רב הונא אכל תמרי כו' וכ"כ המ"א סי' קל"ז סק"ז ע"ש : ט"ז סק"ב (°) ויש להסתפק. דברי ע"ז דבאן ביאורתי בחורב בתשובה סי' ס"א הרמב"ם לדעת ידרשנו הבשר ובאן אין להאריך בזה :

דאין פת פוטרתן כיון שאין שייכים לפת וכ"כ של"ה : ג ואם בתחלת · דין זה הוא מדברי תר"י וז"ל ומיירי כגון שהיו עומדין באמצע הסעוד' והתחלת קביעו' סעודתן היה בבשר וכיוצא בו ובאמצע סעודתן הביאו להם פירות כדי לגפת בהן את הפת ואכלו מהם עם הפת ועכשיו אוכלין אותם בלא פת וכוותם ג"כ עדיין לאכול מהם עם הפת אח"כ א"ל ברכה מפני שמאחר שמתחלה הביאו אותן כדי לגפת בהן את הפת ואוכל אותם תחלה וסוף עם הפת א"ל לברך שמעתרף עם שאר הסעוד' כיון שהביאו אותן מתחלי' לעורך הסעודה ומגפת בהן הפת תחל' וסוף כו' (°) ואם מתחלה לא היו לו דברים אחרים לגפת בהן הפת ואח"כ אוכל מהן בלא פת אע"פ שבסוף אינו אוכל שמהן פת אינו מברך עליהם כיון שמזה עשה עיקר לפתן שגו ואם לא הביאו אותן מתחלה לגפת עמהם ואוכל אותן בפ"ע מברך עכ"ל כלומר כשבאין לקנות ולא לגפת אף על פי שאוכל תחלה וסוף עם הפת אם אוכל באמצע בלא פת לריך לברך כיון שלא באו לגפת הפת ובזה מודו רוב הפוסקים אלא שיש עוד דעות אחרות ולכן כתבו הג"מ דירא שמים כשמביאין לו פירות באמצע סעודתו לגפת הפת יאכל מהם מעט בלא פת ויברך ואח"כ יאכלם בין בפת בין בלא פת משמע דס"ל דאף כשאוכל תחלה וסוף (עס) פת יש להסתפק וכן כתב הב"מ וכ"פ האגוד' היכ' דבאמצע סעודה אוכל פירות עם הפת אז פשטיד"א של תפוחים טוב שיאכל מעט בלא פת ויברך עליהם כיון שאין הפירות עיקר סעודתו עכ"ל וכ' בהגה' תשב"ץ בפיס ר"ל שלריך להוציא מעט פירות מן המוליתא ולברך עליו ואחר"ף או' שא"ל לברך על הפירות שבמוליתא ואפילו בירך עליה ברכת המוליא כי הקמח עיקר עכ"ל כלומר לא מבעיא כשמברך במ"מ כמ"ש סימן קס"ח דא"ל לברך על הפירות אלא אפילו בירך המוליא על הפת אין לריך לברך על הפירות כפ"ע כי הקמח עיקר ופטר ליה פת כ"ה בתשב"ץ (°) עמ"ש סי' קס"ח (°) ומיהו בפירות מבושלין בעייהיהו אפי' עם הבשר אם אין התחל' קביעות סעודתן עליהם יש ספק אם יברך וגם י"א אפי' עם הפת לריך לברך כמ"ש האגודה וכל בו ועב"י ולכן טוב לאכול בתחלה בלא פת ולברך עליהם וכ"כ סמ"ק ואגור סי' רל"ב שכן הגם מהיו וכ"כ בכ"ה בשם הר"ם בשם הרשב"ץ אך בקיצור (°) פסקי הרא"ש מסתפק אם לריך ברכה כיון שבאין לעורך סעודה ולא לקיעות ולכן כתב שיש קודם שיעול ידיו ויברך על הפירות ע"כ ול"ל שיאכל פחות מכשיעור שלא יעורך ברכה אחרונה כמ"ש סי' קע"ד ס"ז וע"ש וכ"כ הטור סימן תע"ג ולמ"ד דא"ל ברכה תוך הסעודה לריך לברך ברכה אחרונה על מותם שלפני הסעודה ומיהו בעור כת' כפשיטות דאם אוכל בלא פת לריך לברך כיון שלא היה מעיקר סעודה עליהם ועמ"ג : ד ודברים הבאים · ואם התחיל לאכול פירות תוך הסעודה ונמשכה אכילתו אחר הסעודה מסתפק בת"ה ו בין לפניהם. ותמריס (°) כ"ה פוטרתן (רשב"א ע"ב רמב"ן כ"ה) עפי' ר"ת

מעיקר סעודה הם ואינם טעונים ברכה לאחריהם דכיון שבאו בתוך הסעודה ברכת המזון פוטרתם ג ואם ד בתחלת אכילתו אכל (ג) הפירות (עס פת) (א) (°) ובסוף אכל עמהם פת אפילו אם בתיים אכל מהם בלא פת אינם טעונים ברכה אף לפניהם :

ב ד ג ° ודברים הבאים לאחר סעודה קודם ברכת המזון שהיה מנהג בימות חכמי הגמרא שבסוף הסעודה היו מושכים ידיהם מן הפת ומסירים אותו וקובעים עצמם לאכול פירות ולשתות כל מה שמביאים אז לפניהם בין דברים הבאים ה מחמת הסעודה בין דברים הבאים שלא מחמת הסעודה טעונים ברכה ו בין לפניהם ובין לאחריהם דהמוציא וברכת המזון אין פוטרתן אלא מה שנאכל תוך עיקר הסעודה ודין זה האחרון אינו מצוי בינינו ז לפי שאין אנו רגילין למשוך ידינו מן הפת עד ברכת המזון :

ג ד ואם ח קובע ליפתן סעודתו על הפירות הוו ליה הפירות כדברים הבאים מחמת הסעודה(ב)ואפי' אם אוכל מהפירות בתחלת סעודתו בלא פת אינו מברך לא לפניהם

°עפי' ר"ה ס"ו מ"ש

קעז (א) ובסוף אכל עמהם פת · אין הבנה לדברים אלו דהאיך תלה תנאי הברכה על מה שאוכל בתיים בלא פת כמה שיאכל אחר כך לענין ברכה שלפניהם דמאי דהוה הוה וע"כ דבכוונה תליה מילת' מה היתה מחשבתו בשע' שאכל בתיים בלא פת האיך יאכל אח"כ וכ"מ מל' רבי' יונה אע"פ שהוא הזכיר ג"כ אכילה עם פת תחל' וסוף כת' תחלה וז"ל ובאמצע הסעודה לאחר שהתחילו לאכול בשר או דגים הביאו לפניה' פירות כדי לגפת את הפת ואכלו עם הפת ועכשיו אוכלין אותו בלא פת וכוותם עדיין ג"כ לאכול ממנו עם הפת אח"כ כו' עכ"ל ול' הש"ע כאן אינו מדוקדק.וכל זה מיירי שלא היתה תחלת קביעותן על הפירות אלא על מינים אחרים ומ"ש כאן ואם תחלת אכילתו פירושו תחלת אכילת הפירות לא תחלת הסעוד' דמייירי כאן שלא בהתחלת אכילת הפירות נתכוין לאכול כל הפירו' שיאכל עם הפת וכמ"ש ר"י שהבאתי שהביאו לו פירות לגפת הפת(°) דאל"כ ודאי א"ל לברך אפי' כשיאכל אח"כ בלא פת (°) דלא מהני מה שיאכל בלא פת אלא כאן שלא היתה הקביעות על הפירות כהוא דס"ג: (ב) ואפי' אם אוכל וכו' זה דעת הטור ע"ש לשונו דכ' וכ' א"ל הרמ"ם ז"ל(°) ויש להסתפק כו' אבל כשמביאין לו פירות באמצע סעודה כו' כת' ב"י ואע"פ שלא כ' הרא"ש שם דבר זה בהדיא משמע לרבינו שמאחר שכת' שאין להוכיח משם כו' אלמא ס"ל שטעונין ברכה לפניהם עכ"ל ואין הבנה לדבריו דכיון שב' שאין להוכיח מאן מוכח דעתיה היאך היא וכ"ל הדברים על מכונן ובדקדק עוד במ"ש הרא"ש ומיהו אין להוכיח מכאן שאם הביאו פירות לאכול בשם פתו כו' וה' לו לו' ומיהו אין להוכיח שאם אכל פירות באמצע סעודה שאין לברך לפניהם דהא מזה מיירי במ"ש קודם לזה דאי בלא פת כו' דהיינו בלא פת כלל היה לו לומ' גם בזה שאין להוכיח דאוכל פירות בלא פת דא"ל ברכה לפניהם מדלא א"ל אכול בלא פת תוך הסעודה ונראה דהלשון בדברי הרא"ש היא כך דמתחלה כ' יש להסתפק כו' כוונתו דבאוכל פירות בלא פת בקובע סעודה על שאר מינים פשיט' לי דלריך ברכה לפניה' כדברי ר"פ ואפי' אוכל קלא. עם פת מ"מ לא מועיל למה שיאכל בלא פת אלא בקובע סעוד' על פירות משתפקא לי אם מהני מה שיאכל בפת למה שיאכל בלא פת ועל זה כ' הסברא היא דשפיר מועיל כיון שעיקר הקביעות היה על זה · ובזה אין לו הוכחה אלא סברא אלא דיש לכאורה קושיא על דבריו אלה מהירושלמי לזה כ' שאין משם קושיא דהירושלמי אמר שם כר"פ דאם אוכל פירות בלא פת

באר

שוטן כלל א' סי' ו' : (ג) הפירות . דהיינו תחלת אכילת פירות לא תחלת הסעודה ומיירי כגון שהיו עומדין באמצע הסעודה והתחלת קביעות סעודתן היה בבשר וכיוצא בו ובאמצע סעודתן הביאו להם פירות כדי לגפת בהן את הפת ואכלו מהם עם הפת ואוכל אותם תחלה וסוף עם הפת אח"כ א"ל ברכה מפני שמאחר שמתחלה הביאו אותן כדי לגפת בהן את הפת ואוכל אותם תחלה וסוף עם הפת א"ל לברך שמעתרף עם שאר הסעודה כיון שהביאו אותם מתחלה לעורך הסעודה ומגפת בהן הפת תחלה וסוף . אבל אם לא הביא אותם מתחלה לגפת עמהם רק לקנות אע"פ שאוכל תחלה וסוף עם פת אם אוכל באמצע בלא פת לריך לברך כיון

יד אפרים

הם התשב"ץ ר"ל שלריך כו' אבל מהר"פ אומר שא"ל כו' : שם כן הוא בתשב"ץ. בהגהות התשב"ץ סי' רנ"א ראיתי וזס כת' אבל האי מולייתא אפי' אינו אוכל אותה תוך הסעודה א"ל לברך על התפוחים משום דקמתא עיקר עכ"ל. ונראה מזה שע"ש באגודה וכן נ"ל ואפי' שלא בתוך הסעודה א"ל לברך על התפוחים ויברך המוליא משום דקמתא עיקר ע"ש. ולפי"ז מ"ש המג"א לא מבעיא כשמברך במ"מ ליתא ולא"ע מ"ש וכן הוא בתשב"ץ וז"ל לפעו"ד :

בט"ז ס"ק ב' בלא פת וקובע סעודה על שאר מינים אלא דאינו אוכל מקלא עם פת ע"כ א"ל כו' וזה מתנגד למ"ש דלריך לברך כו' כל"ל גם בירושלמי אין היה המעשה כו' לכאורה לריך ביאור דמה הוא לשעתיד בדברי הירושלמי מה שלא מזכר כלל בדבריו דר"ה בירך לפניו ונראה כוונתו מ"ש שהיה מסופק בירושלמי אין היה המעשה כו' ר"ל שהיה מסופק אם רחב"א אא"ל שביק יתהון בתר מזונך לא היה ברור לו שר"ה לא בירך לפניו ואפשר דבאמת אכל בלא פת ובירך לפניו רק דמקשי ליה שיש

באר היטב

שבא כאן מתחלה ללפת הפת. זה דעת תר"י אלא שיש עוד דעות אחרות ולכן כתבו הג"מ דירא שמים כשמביאין לו פירות באמצע סעודתו ללפת הפת יאכל מהם מעט בלא פת ואז לא יצטרך לברך על מה שיאכל אחר כך

יד אפרים

דהפת פוטר וצ"ע ואיך פייס בה לכן כו' ולפענ"ד אפשר שבא"ל לכן לא יברך עליהם אלא יאכלם עם הפת ר"ל שיעשה אותם עפל להפת ומ"ש אם לא בשבת י"ע ר"ל דכת' בסי' רע"ו שמותר להניח הפירות אחר הסעודה כדי לברך עליהם לקיים מלה ברכות ע"ש וזהו יש לסמוך על שברא קמייתא לברך על הפירות בפ"ע ולא יאכלם עם הפת וגם אפשר לומר דמ"ש ולא על הפת דתיבות ולא על הוא ע"ש וצ"ל ולאכול הפת והוא עשות מצוי מתוך שכתב ר"ל שלא יעשה כן שיברך על הפירות ולאכול הפת אלא שהוא מעט מ"מ י"ל שפוטר אם לא בשבת וי"ע אלו הוא מחויב לאכול לעשות כן וליסמוך על שברא הראשונה וגם זה צ"ע : ס"ק ג' ללפת בהן הפת. אלא אלו הפירות בלבד ומתחיל ללפת בהן את הפת : שם אלא שיש עוד דיעות אחרות הסוברים דאף היכא שבא באמצע הסעודה ללפת הפת לריך לברך כשאוכל בלא פת : שם אין הפירות עיקר סעודתו עכ"ל. וכת' עוד באגודה וז"ל בהגהות התשב"ץ איתא בפיס רוצה לומר שלריך אל"ל לכן לא יברך עליהם אלא יאכלם עם הפת ר"ל שיעשה אותם עפל להפת ומ"ש אם לא בשבת י"ע ר"ל דכת' בסי' רע"ו שמותר להניח הפירות אחר הסעודה כדי לברך עליהם לקיים מלה ברכות ע"ש וזהו יש לסמוך על שברא קמייתא לברך על הפירות בפ"ע ולא יאכלם עם הפת וגם אפשר לומר דמ"ש ולא על הפת דתיבות ולא על הוא ע"ש וצ"ל ולאכול הפת והוא עשות מצוי מתוך שכתב ר"ל שלא יעשה כן שיברך על הפירות ולאכול הפת אלא שהוא מעט מ"מ י"ל שפוטר אם לא בשבת וי"ע אלו הוא מחויב לאכול לעשות כן וליסמוך על שברא הראשונה וגם זה צ"ע : ס"ק ג' ללפת בהן הפת. אלא אלו הפירות בלבד ומתחיל ללפת בהן את הפת : שם אלא שיש עוד דיעות אחרות הסוברים דאף היכא שבא באמצע הסעודה ללפת הפת לריך לברך כשאוכל בלא פת : שם אין הפירות עיקר סעודתו עכ"ל. וכת' עוד באגודה וז"ל בהגהות התשב"ץ איתא בפיס רוצה לומר שלריך שלא יאכל בלא פת ובירך לפניו רק דמקשי ליה שיש

ביאור

לא מ' כן הבל"ל ללפת הפת וכתב ונראה לי"ב פירש"י שהתחלת קביעותן היה בדברים אחרים ואחר כך הביאו פירות ללפת הפת ואכלו עם הפת ובעבור אוכלין בלא פת ובוודאתם לאכול בסוף עם הפת כו' ואתי שפיר מה שפריך יין כו' כיון דעיקרו בא מתחת הסעודה ועיקרו בבכל הפת כו' ע"ש: ס"ב ודין זה כו'.תוס: ס: ס"ג ואם קובע כו' רא"ש שם סכ"ח : ולדם כו' ועי' ברמזים ובור דגירסתו ברא"ש ולדם שאוכל כו' יש להסתפק אם אכל בלא פת כו' והוכיח מירושל' מ"ש שבקונהו בתר מזונך ואם איתא לא"ל אכול בלא פת בתחלה ומ"ש הרא"ש ולדם שאוכל בתחלה פי' בתחלה סעודתו שקובע עליהם אכל

הגהות

מי' קע"ז מג"א סק"ה כגון בשר ודגים. ואם אכל פת הבב"כ כפתר בבה"מ. ע' לקמן סי' ר"ח ס"ע על הגליון והכא עדיף די"ל דמקרי קבע דתנו דהוי קביעות לפת הוי כמי קביעות לגבי הפת זו שבאה בבסנין . ומדינא ראוי לברך עלה בהמ"ז

מחצית

שאינו אוכל כ"א פת מועט מ"מ אפשר דהפת עיקר ופוטר הדברי' הבאים מ' סעודה:(סק"ג)ואם כו' דין זה כו' ומיירי כגון כו' ר"ל הא דאמרי' בש"ס דברים הבאים תוך הסעוד' מחמת סעוד' א"ל ברכה לפניהם ולא לאחריהם כמ"ש בש"ע פה: ואם מתחלי' לא ה"ל כו' והוא דין המוזכר בש"ע בסעיף ג' והוא דעת הי"א שבסעיף ג' שכה"ג לריך עכ"פ לאכול תחלה עם פת: ואם לא הביאו כו' זה פי' לפי דעתו מאי דאמרי' בש"ס דברים הבאים שלא מחמת סעודה מברך לפניהם ואינו מברך לאחריהם : כלו' כו' אע"פ שאכל כו' דאי אכלן לבדו פטיר' דלריך לברך עליהן וגם ע"כ אייתי דוחיא דריש.משמע דס"ל דאף כשאכל כו' וגם הובאו ללפת מ"מ כיון דאין עיקר קביעתו ללפת בהן הפירות שאכל תחל'ללפת:בתשב"ץ עמ"ש סי' קס"ח כל"ל:ומיהו בפירו' מבושלים כו' ר"ל דייהו דיקהסני במולית' לא קי"ל כוותיה אבל בדין א' בפירות שפיר יש להסתפק והייגו שלא כדעת תר"י וכן פסק בש"ע דכה"ג שהובאו ללפת ואוכל מהן תחל' וסוף עם פת דא"ל לברך והוא מסתפק כיון דתחלת קביעתו ללפת הי' על דברים אחרים. וגם י"א אפי' אוכל עם הפת ל"ל כל"ל ר"ל אפי' אינו אוכל כלל בלא פת רק עם הפת מ"מ ל"ל על הפירות כיון דאין דרך העולם ללפת עם פירות : אך בקיצור כו' כיון שבאים לעורך סעודה אפי' לא באו ללפת מ"מ הפת פוטרן והוי ספק לכן לא סגי בהאי תקנת' מ"ש מ"א תחל' שיאכל תחלה בלי פת ויברך עליהם דהא נדעת הרא"ש אפי' אכלן לבדן כיון שאין באים לקיעות אפשר דא"ל לברך עליהם : שיש קודם שיעול ידיו ויברך על הפירות ר"ל פירות של המוליית' ואפשר אם טעל פירו' אחרי' שהן בפני עצמן לא מתוך המוליית' וברכתו שוה לפירו' שבתוך המוליית' והן באים לקיעות אפי' תוך הסעודה ולפעוד ולפעוד פירות המוליית' וכ"כ בס' מ"ר בשם אל"ה : שלא יצטרך ברכה אחרונה משום דיש לספק אי לריך ברכה אחרונ' דאי הפירות של מוליית' לריכים ברכה לפניהם וא"כ בברכ' שבירך לפני הנטיל' על הפירות פטר פירות של המוליית וא"כ יש שייכות לפירות שלפני סעודה אל הסעודה לא"ז לברך ברכה אחרונה לפי שבהמ"ז פוטרו אבל אי פירות מוליית' שבתוך הסעוד' א"ל ברכה לפניהם א"כ א"ל לברכ' שבירך לפני הנטילה א"כ אין לפירו' שלפני נטילה שייכות לסעודה ואין בהמ"ז פוטרן ולריך לברך אחרי' ברכה אחרונ' וכיון דהוא ספק אי לריך לברך על פירות מוליית' לכן אין לאכול קודם נטילה כשיעור שיהיה חייב מספק ברכה אחרונה :

שכא כאן מתחלה ללפת הפת. זה דעת תר"י אלא שיש עוד דעות אחרות ולכן כתבו הג"מ דירא שמים כשמביאין לו פירות באמצע סעודתו ללפת הפת יאכל מהם מעט בלא פת ויברך ואח"כ יאכלם בין בפת בין בלא פת וכ"כ הב"מ וכן הבנה המ"א ובפרט שוטן כלל א' סי' ו' וכן הע"ז האריך והבנה לבסוף דיותר טוב שיאכל תחלה בלא פת ויברך עליהם וכל זה בסקובע סעודתו על שאר דברי' ממילא הוי הפירות שלא מתחת הסעודה אבל מי שקובע סעודתו על הפירות מבואר בסעיף ג' דיאכל תחלה עם הפת ואז לא יצטרך לברך על מה

השקר

וכ"כ הטור כו' דלמ"ד דא"ל ברכה כו' ר"ל לדעת ר"י דס"ל לברך על המרור שאוכל בליל פסח תוך הסעודה לפי שברכת המוליא פוטרו א"כ אי אכל כרפס לפני סעודה כשיעור לריך לברך אחרונ ברכ' אחרונ' דאין לו שייכות לסעודה משא"כ לרשב"ם דס"ל דאין המוליא פוטר למרור אלא ברכת בפה"א שמברכים על הכרפס שלפני המזון פוטר למרור מברכת בפה"א א"כ יש לברכ' בפה"א אל הכרפס שייכות לסעודה אפי' אכל כרפס כשיעור א"ל לברך אחריו ברכה אחרונה דבהמ"ז פוטרו ולריש ע הביא מ"א גם לעיל בסי' קע"ד:ומיהו בעור כ' בפשיטות ר"ל דפשיט' לי מה דנסתפק בקיצור פסקי הרא"ש כל"ל וא"כ לפי המבואר א"כ מה שעובנים העולם את בי"ש להוציא דאוכל פירות בלא את אין עובל גם את בסוף ודאי לא מהני וכ"כ בספר א"ר וכמ"ש תר"י כיון דאין עיקר קביעותם ללפת הי"ש אלא אפי' עובלים גם לבסוף מ"מ מידי ספיקא לא יצאו דייהו דלדעת תלמידי רבינו יונה ולא"ע דפסק כוותיה יוצאים מ"מ אלא הביא מ"א פוסקים אחרים דגם כה"ג לריך לברך עליהם כיון דאין עיקר קביעות ללפת הוא הי"ש אלא דברים אחרים. וע' מ"ש מ"א לעיל סי' קע"ד ס"ק י"א לחלק אם בא לעבל או לפתות והמחוור כמ"ש מ"א פה שיפתה קודם נטילה פחות מכשיעור (דהיינו שיעור שתיית יי"ש לרוב ב"א לדעת ע"ז רס"י ריו"ד . ומ"א סי ק"ל ס"ק ד' חולק) או יפתה קודם נטילה משקה אחר פחות מכזית ויברך עליו : (סק"ו)בין כו' ותמריס בהמ"ז פוטרן זייני כמו את וכמ"ש לקמן סי' ר"ח . ופת הבא עם המליח לאחר המזון כו' ר"ל כיון דהמליח עיקר וצ"ל על המליח כיון דכבר סילק ידיו מפת אלא שאוכל מעט את אלא יזיקנו המליח לכן לריך לברך על המליח:(סק"ז) שאין כו' וכ"מ בעור שהעמיק דין זה דדברים הבאים לאחר הסעודה . וכ' הרב"י אע"ג דהרא"ש כ דאינו מצוי בינינו ס"ל לפטור דבסעודות גדולות גם בינינו מצוים שמושכים ידיהם בסוף סעוד' מן הפת : דמנהגינו כדברי התוס' . ר"ל דייהו דמלשון הרא"ש י"ל דוקא בפתם סעודה דאין מסלקים הפת עד אחר בהמ"ז אין מושכים ידיהו מן הפת עד אחר בהמ"ז אבל בסעודות גדולות שמסלקים הפת קודם בהמ"ז אז גם לדידן מסלקים ומושכים ידיהם מן הפת אבל מל' התוס' משמע דאפי' מסירים את קודם בהמ"ז אפ"ה מנהגינו שלא למשוך ידיהו מן הפת וא"כ אפי' בסעודות גדולות

אין

א"ח קעז קעח הלכות הנוהגים בסעודה

קכר

פת לאחר הסעודה דצריך לברך לפניה ולאחריה וכתב שלבאורה י"ל על מה שאני מסתפק בקובע על שאר מיני מזונות אלא שהביאו לו לאכול עם פת באמצע סעודה ואכל קצת בלא פת פשיט' לי שצריך לברך לפניה כר"פ והא ע"כ צריך אתה לחלק בין זה לדר"פ דהא כאן היה לו לומר שיאכלנו בתוך הסעודה ויברך לפניה וע"כ דא"ל לברך לפניה וקשיא על ר"פ דמצריך לברך לפניה וע"כ אתה נ"ל דכאן שאני דאכל מקצת עם הפת ע"כ צריך לברך גם על מה שיאכל בלא פת וזה מתנגד למ"ש דא"ל לברך בזה ע"כ אמר שאין להוכיח כן ולהקשות עליו דכאן אפשר שצריך לברך ולא הקשה כן בירושלמי דבעי להקשות גם על ברכה שלאחריה דיהא חייב ליתא מ"ש הטור אכל בסעודה והשתא ליתא כשמביאין כו' דזה פשוט כדברי הרא"ש. וקשה למה כ' הרא"ש יש להסתפק כו' ופשיט ליה מסברא דנפשיה והלא מוכח כן בירושלמי מדלא בירך כלל רב הונא על תמרי דאכל מטעם שזה עיקר נסיתו ואי ס"ד דצריך ברכ' לפניה בזה היה לו לכל הפחות לאכול תוך הסעודה ולברך לפניה אלא ודאי דא"ל ברכה כלל וא"ל דמתחלה היה סובר הרא"ש דאין כאן אלא סברא ואחר שהביא ראיה מרב הונא ומ"ל דלא בירך כלל רב הונא על תמרי דאכל בסעודה ולא הקשה לו לא מ"ש

קעח א צריך לברך למפרע · פירוש לכתחלה צריך לברך ב"ה קודם שיעקור כמ"ש ס"ב ואם לא כירך קודם שעקר צריך לחזור למקומו ולברך ב"ה ואחר כך יאכל במקום שירצה רק שיברך המוציא תחלה ועסי' קפ"ד : ב דעתו לאכול . וה"ה כשרואה מקומו (הרא"ש"ד) עסי' רע"ג : ג וכן אם היו . הקש' הכ"מ הא ק"ו הוא זה דהא בשתיה או כאכילת פירות כ"ע מודו דצריכין ברכה וא"כ מאי וכן דקא' ותירץ דאתא לאשמועי' דלא נימא דאכילה דריסא מיירי בדברים שאין טעונין ברכ' כו' ע"ש . ודוחק הוא דה"ל לפרש בהדיא בריסא לאכול פת °) ול"כ כפשט' דאתא לאשמועינן אפי' בשתיה אם הניחו מקצתן אין צריך ברכה וכמ"ש בהג"ה וכ"מ בכל הפוסקים כרבי ששת שדין שתיה ואכילה שוין וכ"מ בריב"ף וריי"ן וכ"כ בש"ג בהדיא דלא כהב"ח שחולק ופי' פירוש דחוק בהגה' סמ"ק · ול"ל שדברי הסמ"ק בפשטן שהג"ה קאי על מ"ש בסמ"ק והניח מקצת מ"ל ברכה וקאמר ההג"ה דזה קאי אכל מילי אפי' בדברים שאין טעונים ברכה במקומן דאלו בדברים שטעונים ברכה במקומן אפילו לא הניח מ"ל ברכה כן הוא ברור וכן משמע בגמ' דאי סלקא דעתך דפשוט היא דלר"ח אין חילוק בין הניח לא הניח כמ"ש הב"ח מ"כ ל"ל להמקשן להוכיח מדקתני עקרו ונדחקו בפי' הר"ן והרמב"ן הו"ל להקשות מדחלק בין הניח לא הניח קשיא לר"ח אלא ע"כ גם לר"ח יש חילוק כמ"ש רמ"א מסמ"ק ומ"ז : ד בבית מ' פי' בחדר מ' עסס"ח בהג"ה : ה צריך לברך . כיון שאינו רואה מקומו הראשון ועס"ג וכ"ל אם הוא בחדר אחד אף ע"פ שיש מקום גבוה כאמה' כגון אחורי התנור שאינו רואה מקומו הראשון אין צריך לברך כיון שמוקף מחיצות חשיב הכל מ' עכ"ש : ו דברים שצריכין . ואם אפי' הלך למקום אחר בתוך הסעודה ושתה יין או מים (°) אינו צריך לברך דלקבעי' בדברים שאינם טעונים ברכ' לאחריהם במקומן דאלו בדברים הטעונים אפי' הניחו נמי דשינוי מקום מ"ל לברך תמוהים הם הסוגיא משמע בדברי' שאינם טעונים דהיינו פירות אין חילוק בין הניח או לא וכמש"ל ומלבד זה כ' ב"י דאין הדברים של הסמ"ק מכוונים דכתב לא לברך ב"ה משמע דאיירי בפת ואח"כ העמיד בדברים שאינ' טעונים ברכה במקומ' עכ"ל. ועוד תמוה מאוד שכ' תחלה אפי' בדברים שאינ' טעונים משמע שעכ"פ מיירי גם בדברים הטעונים אלא שלענין רבותא אמר אפי' באינם טעונים וזה סותר מ"ש אחר כך · וכ"ל דהקרון תיב' מ' יש שם דהיינו תיבת הניח והלעגה כ"ה דמ"ש הסמ"ק עד אפי' הוא לשונו מן הפיס ומן אפילו והולך הוא הגהת סמ"ק שהוא רבינו פרץ דהפיס ס"ל כר"ש ועי"כ כתב תגא' דהניח לענין פת וכהג"ה חולק על הפיס וכת' אלא קי"ל כך אלא אפי' הניח בדברים שאינם לאחריהם במקומ' דאלו כו' אלא כר"ח ומ"ה באינם טעונים אפי' הניח צריך ברכה וכטעונים אפילו לא הניח מ"ל ברכה . כלל העולה שאליבא שיטת התוספות והרא"ש לא איכפת לן כלל בהניח או לא ובסמ"ג יש ג"כ חילוק דהניח (°) ויתבאר בסמוך פירושו ע"כ אין מקום לדברי רמ"א כזו לחלק בין הניח או לא אלא בין טעונ' לאין טעונ' : ולכן

מקום דבש מחיצות אפילו אין רואה כגון שמפסיק מ"ל ברכה : ט"ז סק"ו (°) יתבאר בסמוך פירושו. הוא בט"ז סק"י : מ"א סק"ו מ"ל לברך. על הסתיה הזה משום שלא נתבטל קביעות הסעודה :

נתיב חיים

קסח במ"א ס"ק ג' °) וכ"כ בפסטה דאתה כו' . כ"כ וק' מ"כ אמאי לא אשמעינן הך רבותא בברייתא דעקירה דאתי' כר"י ולאשמועינן כאן דהיתרא דאפילו בדברים שאינן טעונין ברכה במקום מהני הניח מקצת תבריס ומרן הגאון הביא ראיה מברייתא דיומא דף ל' שהביאו תוס' דיבר עם תבירו והפליג נוטל ומפ' תוספות ד"ה דיברך המוציא וק' הא התם איירי בהניח מקצת תבירי' דקתני דיבר עם תבירו על האורחים מ"כ אמאי נוטל ידיו ומברך הא בהניח מקצת תבירים אלא לכ"ע מ"ל לברך אלא ע"כ איירי התם בדברים שאינן טעונין ברכה במקומן כדאוקי רב חסדא בלשמות ולא מהני הניח מקצת עכ"ל בספר אבל אברכה ולא אוכל להבין דאל"כ אמאי הני בברייתא מחזיר טפיח על האורחין ולא הני מחזיר עפיח על המסובין אלא להני דיבר התא ונקט אורחים שבאו לחת"כ וכתחלה אכל לבד ואם היו מסובין אחרים עמו לא צריך נט"י ולא ברכה בתחלה כיון הניח אם מקצת תבירים ואדרבא לפי זה יש ראיה דמהני הניח אפי' בדברים שאין טעונין ברכה במקומן הא ר"ח מוקי הברייתא כשבו לשמות :

לבושי שרד

שם (°) בהגה בבית אחד. מחדר לחדר ולאפוקי בס"ב בבית אחד פירושו בחדר אחד וזהה הבין דברי המ"א סק"ד דאלו בחדר מ' אפילו לא היה דעתו כו' והא הוי מפיסה לפיסה . וברואה מקומו שבמ"א יש להסתפק אם דוקא מחדר לחדר והוה כמו מבית לחצר שברע"ג או אפשר אפילו בשני בתים כמו לקמן רסי' קל"ה לענין זימון : ט"ז סק"ב ואע"ג דפשיט טפי. היינו קושית הכ"מ שבמ"א סק"ג ותירץ הט"ז דמ"מ הוי רבותא בפירות דאפילו בהניח והמ"א חלק דמהני מהני גם בפירות ע"ש : (ס"ע ס"ב אכל בחוצה). קשה הא זה הוי מפיסה לפיסה י"ל דהתם בחיים של בית מקופים כ' בזויות הלכך חשיבי במקום אחד . משא"כ התהה עומדת במקום שאין מחיצות ולפ"ז תהה לאו דוקא אלא דבמקום שאין מחיצות אפי' שינוי מקום כל דהו הוי שינוי. ומיהו אפשר דבמקום שאין מחיצות כל ברואה מקומו הראשון לא הוי שינוי מקום ומזרח תהה ומערבה שאני דתהה מופסקת הוי"ל ב' מקומות וזה נראה יותר עכ"ל הב"י וזהה הבין דברי המ"א סק"ה וס"ל דמ"ש בב"י דתהה מופסקת פירושו ואינו רואה מקומו וס"ל עוד הרתי מגריך הב"י שאין מחיצות ונס אין רואה מקומו וק"ל וכן משמע מלשון הב"י שכ' דבמקום שאין מחיצות כל ברואה וכו' מכל

באר הגולה

ק"מ כ לשון הרמב"ם בפ"ד מה"כ ג כ"י מלשון הרמב"ם ד בפסחים שם ולו' רמב"ם שם ה שם והוא מהירושלמי °] והוא אלא היה דעתו מתחלה לכך

שערי תשובה

סי קעח (א) למפרע עבה"ט ועיין מג"א מ"ש בס"ק ב' ברואה מקומו הראשון לא מקרי שינוי מקום וע"ש באבן העזר שהאריך בדיני שינוי מקום וכתב דמהדר לחדר אפילו רואה מקומו לא אכל . דהברכ' אחרונ' על אכילתו שני' עונ' לכאן ולכאן רק לפני' צריך לברך כדין כמלך : (ג) א"ל לברך. ואז

ביאור הגר"א

תגא כו' תי' אליבא דר"ח דר"ח ס"ל בד"א לאלתר אבל בד"א ס"ל כריב"ל דבד"א לפרש וכשיעמוד בסהדרין כ"ד ב' וכן קי"ל : וע"ל כו' אם כו'. ר"ל כמו בקידוש דיין שיטי מקום שוה בשניהם ועיין תוס' שם א' ד"ה אבל מתקום כו' והרא"ש שם ס"ה אבל מפיסה כו' והכא גרסינן כו' ודלא כהר"ן: ס"ב חבירים כו'. כפל כאן משום חדושו: דהניחו שם כו' וכש"א השמיענו דמכית לבית הוי שינוי מקום וכן חזרתו לבית כנ"ל: מקצתן כו'. דמש"ס זקן כו' ל"ד וכמש"ס בברייתא שנייה: וכן כו'. קמ"ל שזה לא ר"ח מודה דגם בזה מהני מקצת חבירים ובמ"ש המשנה מפנה כו' והמשנה מפנה כו' וכמ"ש ר"ח שם ור"ח ודאי בפירות מיירי בתמ"ש והו יתיב כו': אבל כו'. ירושל' והביאו תוס' שם ד"ה אלא כו': וי"ח כו'. ממ"ש שם בחולין ק"ז בשתה מברך כו' ולא הצריכו ברכה למפרע וע' ר"ש קע"ע ואם אמר כו' אבל הריי"ף סובר דוקא בהיסח הדעת אבל לא בשינוי מקום ועוד הניחו תוס' דראיה ממ"ש ובשחזרו שעונין כו' ואם איתא פשיטא אלא הא"ק לכתחילה קודם שיגלא נריכין שמא ישכו כו' וכמ"ש לעשות מ"מ לכתחלה כו' ועתוס' שם ד"ה כשהן ובחולין פ"ו ב' ד"ה אסור: ודוקא כו' או כו'. כר"ח דת"ל . רשב"ם ותוס' ד"ה אלא ורא"ש וש"פ וצ"ל דרי"ף ל"ג לחלי ת"ל וכ' ודוקא כו' וכ"ל הרמב"ם וש"ע לעיל שב' וכן אם היו כו' מ' שהן שוין. וכ"כ סמ"ק דלא בב"י שב' דבדברים שאינן טעונין ברכה במקומן אין חילוק בין הניחו לא הניחו אלא ולא"ת דא"ל לגמ' לדייק מדקתני עקרו רגליהן מכלל כו': ולכן כו' דהא כו'. כמ"ש בפ"ח דברכות: מיהו אם כו'. כמ"ש בתוספתא דפסחים וחולין בד"ה הכ"ל וכמ"ש בתוספתא שהניחו שם הפליג כו' וכפירושם עוד דא"ל לגרך אלא על מה שרואה כו' וה"ק כשיגלא צריך לברך בהמ"ז ואם לא בירך בהמ"ז כשיגלא מ"מ כשחזר צריך לברך לכתחלה וכמו שפי' בברייתא דפסחים בנ"ל: ואין חילוק כו'. כמ"ש בפ"ח בשם הר"ן וכן לענין טעונין ברכה במקומן שהתחב בהג"ה וכמ"ש ר"ח שם מבית לבית ובברייתא חבריה כו' דפריך חזרו כו': מ"מ כו'. תוס' שם ושם דז"ש בגמ' כשהן יוצאין טעונין כו': מיהו כו' . כמ"ש בני חבורה

הגהות רעק"א

סי' קע"ח מג"א סק"ג אפי' בשתייה . עדיין דחוק קצת דהא המחבר לא הזכיר מזה דבשתיי' מברך למפרע על מה שאכל ול"ח דהוי כמלך דא"ל רק ברכה לכתחלה ולא למפרע וכמ"ש הר"ן באמת בכוונת פרכת הש"ס מדקתני ועקרו היינו דאלו מיירי בדברים שאינן טעונין ברכה במקומם הוי רק כמלך דא"ל ברכה למפרע. ואפשר דלא ניחא להמג"א בכך כי לשטת הר"ן המלך ברכה למפרע אינו רק קודם שיגלאים. אבל אם יגלו וחזרו ורוצים עוד לאכול אין חברכות למפרע. ומה הפרש אם יברכו קודם אכילה או אח"כ. א"כ כיון דכ' המחבר בילא מקומו וחזר צריך לברך למפרע משילא מודע דכשעשה משום דפסקה סעודה . ומשילא ה"ה בשתייה כן דצריך לברך תחלה על מה שתתה ולעל"ד ראי' להגי"ז דבפירות לא מהני הניח מקצת חבירים ממה שהבית המחבר סעיף ה' י"ח ז' המיני' טעונים ברכה. ולכאורה יפלא למאי זכרם המחבר כאן בסי' זה דמיירי בשינוי מקום הא המחבר פסק בכל דבר ס"מ צריך לברך. ובדרש דין אם שעונים ברכה לאחריה במקומה מזכר לקמן סי' קפ"ד. כי שם ביתו אבל בסי' זה דמיירי רק לענין ס"מ דצריך לברך. אין כ"מ בזה . אע"כ דמ"מ לענין הניח מקצת חבירים דלא מהני בדברים שאינן טעונין ברכה לאחריהם במקומם ובדיון ולא הפת ולא מתקומם קודם שאכלו כזית אם מהני הניח. דאף דלר"ח נראה דפחות מכזיתור פת הוי כמו דברים שאינם טעונים ברכ' לאחריה' במקומם כתב להדיא המג"א סי' ר"י ססק"א . דהיינו מעשה דמ"מ עדיין לא נתחייב בברכה לאחריו. ואין עליו חיוב לחזור למקומו. וכזי הבמיודתו סילוק גמור. אבל לענין תעלת הניח דלא מהני לפירות היינו כיון דאין קובעים עליו לא הוי הסיבה הסיבה כמו דאין מזמנים על הפירות ס"כ י"ל כל אם הסיבו על דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם אלא דעדיין לא אכלו כשיעור י"ל דמהני. וצ"ע לדינא. ולפ"ז בגאון מו"ה ר"א ברודא ז"ל בספרו אבל אברהם הסכים ג"כ להני"ז : ס"ב בהג"ה ואכל דברים שצריכים ברכה במקומם. מג"א לקמן רסי' ר"י : שם (הר"ר מנוח והר"ן), לא ידעתי איזה כן דעת הר"ן. דלא כ"כ רק לרש"י דבשימוי מקום שצריך ג"כ בהמ"ז ואף אם יגלא ולא כירך בהמ"ז ואחר למקומו דצריך לברך תחלה בהמ"ז וזהו כדעת הרמב"ן במלחמות אבל לר"ח בוודאי א"ל לברך בהמ"ז דהא לא מתשיב כלל ש"מ . הרי אף דלכתחלה א"ל

שערי תשובה

קעח (א) למפרע . פי' לכתחל' צריך לברך ב"ה קודם שיעקור כמ"ש ס"ב ואם לא כירך קודם שעקר צריך לחזור למקומו ויברך ב"ה ואח"כ יאכל במקום שירצ' רק שיברך המוציא תחלה ועסי' קפ"ד : (ב) שבבר אפי'

באר היטב

לחזור. והיינו אם יגלא במיזד ואם יגלא בשוגג ע"ל סי' קפ"ד:(ס"ק ב) דעתו כו' וה"ה כשרואה כו' עסי' רע"ג ר"ל דדין המוזכר בהג"ה דמהני דעתו מחדר לחדר כ' הרב"י דהרא"ב"ד יליף לה מדין קידוש בסי' רע"ג דמהני דעתו א"כ מ"ש הרא"ב"ד דהרואה מהני גם אם נקעי' כוותי' דהא בסי' רע"ג מבואר רואה לענין קידוש וכ' שם מ"א אפי' דרך חלון ואפי' אינו רואה רק מקצת מקומו מהני:(ס"ק ג)וכן כו' כ"ע מודים כו' בבפסחים דף ק"ל תניא דשינוי מקום צריך לברך וא"ר חסדא לא שנו אלא בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהן במקומן אבל בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן א"ל לברך מ"ט לקבעא קמא קא הדר ורב ששת אמר א' זה וא' זה צריך לברך ופסק הרי"ף והרמב"ם כר"ש דאפי' דברים הצריכים ברכה לאחריהן במקומן אפ"ה צריך לברך. וע"ז הקשה הכ"מ כיון דקתני ריש"א היו יושבים לאכול דמשמע מסתמא פת דאפ"ה צריך לברך אע"ג דלר"ח בפת צריך ברכה במקומו (כמ"ש סעיף ה') מ"מ אמן קי"ל כר"ש : א"כ סיפא במסובין לשתות ופירות דאפי' לר"ח צריך לברך דהא א"ל ברכה במקומן (אע"ג דהרמב"ם ס"ל דכל שמברכים עליו מעין ג' צריך ברכה במקומו. וא"כ י"ל ששותים יין ופירות ר"ל משבעת המינים עכ"פ כ"ש הוא מפת דלכל הפוסקים טעון ברכה לאחריו במקומו):דלא נימא דאכילה דריסא מיירי כו' קמ"ל סיפא יין ופירות ר"ל אפי' מז' מינים והרמב"ם לשיטתי' דס"ל דגם הם צריכים ברכה לאחריהן במקומן ואפ"ה כשעקר צ"ל ונברך וברב ששת ע"ש:ול"כ כו' דאפי' בשתי' ופירות ר"ל דלאו מז' המינים דלכ"ע א"ל ברכה לאחריהן במקומן אפ"ה מהני הניח מקצת חבריס דלא הבב"ח וכמ"ש למעה: וכמ"ש בהגהת רמ"א. דלא כהב"ח שחולק על רמ"א ופי' כו' דהגהת רמ"א ניבע מהגהת שלו שיעתו לפרש פי' אחר ממה שהבין רמ"א:ול"ל כשהברי הסמ"ק כו' דז"ל סמ"ק הובא בב"י וב"ח וז"ז חבורה שהיו יושבין מסובין ועקרו רגליהם ללכת כשהניחו מקצת חבריס אין טעונים ברכ' לא למפרע ברכת המזון ולא המוציא וכ' על זה בהגהת סמ"ק וזה לשונו אפי' בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהן במקומן דאלו בדברים הטעונים אפי' לא הניחו נמי דשינוי מקום מ"ל לברך לפניהם בדברים הטעונים כו' עכ"ל . ודבריו תמוהים דהא הסוגיא משמע בדברי' שאינם טעונים דהיינו פירות אין חילוק בין הניח או לא וכמש"ל ומלבד זה כ' ב"י דאין הדברים של הסמ"ק מכוונים דכתב לא למפרע ב"ה משמע דאיירי בפת ואח"כ העמיד בדברים שאינ' טעונים ברכה במקומן' עכ"ל. ועוד תמוה מאוד שכ' תחלה אפי' בדברים שאינ' טעונים משמע שעכ"פ מיירי גם בדברים הטעונים אלא שלענין רבותא אמר אפי' באינם טעונים וזה סותר מ"ש אחר כך · וכ"ל דהקרון תיב' מ' יש שם דהיינו תיבת הניח והלעגה כ"ה דמ"ש הסמ"ק עד אפי' הוא לשונו מן הפיס ומן אפילו והולך הוא הגהת סמ"ק שהוא רבינו פרץ דהפיס ס"ל כר"ש וע"כ כתב תגא' דהניח לענין פת וכהג"ה חולק על הפיס וכת' אלא קי"ל כך אלא אפי' הניח בדברים הטע"ל במקומן אלא דאלו כו' ור"ל דלא קי"ל כר"ש אלא כר"ח ומ"ה באינם טעונים אפי' הניח צריך ברכה וכטעונים אפילו לא הניח מ"ל ברכה. כלל העולה שאליבא שיטת התוספות והרא"ש לא איכפת לן כלל בהניח או לא ובסמ"ג יש ג"כ חילוק דהניח (°) ויתבאר בסמוך פירושו ע"כ אין מקום לדברי רמ"א כזו לחלק בין הניח או לא אלא בין טעונ' לאין טעונ' : ולכן

מחצית

במקומן אין צריך מקצת חבריס אלא דבדברים שאין צריכין ברכה לאחריהן במקומן דמודה ר"ח דשינוי מקום הוי הפסק כדקתני בברייתא מ"מ מודה דאם הניחו מקצת חבריס אפי' בדברים שא"ל ברכה לאחריהם במקומן מ"מ א"ל לברך וכזה מיושב גם קושית הרב"י דלפי מאי שהבין הרב ב"י דהגהות סמ"ק מוקי לדברי סמ"ק דוקא בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהן במקומן וע"ז קשי' להרב"י דאין הלשון מכוון דהא מזכיר בהמ"ז והמוציא והא בלא"ה קשה הא בהגהת סמ"ק אפי' בדברים שאין טעונים כו' ומדקאמר לשון אפי' כו' משמע דמודה דמיירי בדברים הטעונים ב"ל במקומן אלא שהוסיף בהגה' דאפי' בדברים שאין טב"ל במקומן"כ מיירי וא"כ כך הם פי' דברי הגהת סמ"ק דפוסק כר"ת דבדברים הטב"ל במקומן אפי' לא הניח מקצת חבריס א"ל לברך וא"כ הוי קשי' להגהת סמ"ק למה הצריך סמ"ק בדברים הטב"ל במקומן הניחו מקצת חבריס אין פי' אפי' בדברים שאין טעונים כו' ר"ל דודאי הסמ"ק מיירי בדברים הטב"ל במקומן מדנקט בהמ"ז והמוציא ובדדייק הרב"י ואפ"ה נקט הניחו מקצת חבריס דרצה למתני תקנה כוללת דמהני בדברים שאין טב"ל במקומן אבל בדברים שטב"ל במקומן באמת אין צריך להניחו מ"ח כיון דפוסק כר"ח וא"ש ל' אפי' דנקט בהג' סמ"ק וגם כתיישב קושי' רב"י וממילא אין מקום לקושי' הב"ח מברייתא דבריית' כר"ז אתיא כדמוקי לה ר"ח ור"י כרב ששת ס"ל אבל ר"ח דס"ל כרבנן לכן בדברים הטב"ל במקומן א"ל להניחו מ"ח והסמ"ק והגהות פוסקים כר"ח ומ"מ מודה ר"ח דבדברים שאין טב"ל במקומן מהני הניחו מ"ח וא"ש:דלר"ח אין חילוק כו' ר"ל דבדברים הטב"ל במקומן אפי' לא הניחו מ"ח א"ל לברך ובדברים שאין טב"ל במקומן דלא מהני הניחו מ"ח בין לר"ח ובין לר"ש:מדקתני ועקרו(מכלל דבדברים הטב"ל במקומן מיירי ונדחקו בפי' הר"ן) דלאו מלי' ועקרו דייק דאין מזה דיוק אלא כמי שאמר מדקתני ועקרו כו' ודייק לה מדקתני בסיפ' כשהן יוצאים טעונות ברכ' למפרע כו' ובשלמי' אי מיירי בדברי' הטב"ל במקומן"ש דמיד קודי' יצאתן צריכים לברך בהמ"ז דאסור לעקור עד שיברך במקומן דכ"ה הדין אבל אי מיירי בדברים שאין טב"ל במקומן למה טעונ' ברכה למפרע הא לא עדיף עקירת מקום ממנגד דא"ל ברכה אלא לפניו על מה שאכל אבל לא צריך לברך לאחריו על מה שאכל דס"ל כדעת החולקים שכ' רמ"א בסעיף ב' וכ"כ הרמב"ן והוסיף עוד ע"ש:אע"כ גם לר"ש יש חילוק דהיינו בדברים שאין טב"ל במקומן מהני הניחו מ"ח ולכן אי לאו דדייק מדקתני ועקרו לא הוי ק"מ לר"ח דהי' א"ל דבריית' דמחלק בין הניחו או לא מיירי בדברים שאין טב"ל במקומן ובריית' דקתני שינוי מקום צריך לברך ומוקי לה ר"ח בדברי' שאין טב"ל במקומן"מיירי בלא הניחו מ"ח ולכן דייק מדקתני ועקרו דמיירי בדברים הטב"ל במקומן ואפי' הכי בעינן דוקא הניחו מ"ח דא"ל דר"ח דאמר בדברים הטב"ל במקומן א"ל לברך מיירי נ"כ דוקא בהניחו מ"ח הדא דאמורא צריך לפרש דברין והעיקר דבהניחו ס"ל להש"ס מסברא דאין לחלק בין דברי הטב"ל במקומן או לא דאפי' בדברים שאין טב"ל במקומן מהני הניחו מקצת חבריי' דלא כהב"ח והא ר"ח מחלק בין דברים הטב"ל במקומן או לא:(סק"ד) בבית מ' כו' עסס"א בהגה"ה דמהדר לחדר בעי' דוקא דעתו לאכול כו' : (סק"ה) צריך לברך כיון כו' ר"ל דמה"ט גרע מפני לפני דא"ל לברך:כיון שמוקף כו' עב"ו ר"ל דהרב"ו הקשה על דין זה דתלה שב' בס"ע והוא מירוש' דמ"ש מפני לפניה ותי' תחלה שאני מפנה לפניה דמוקף מחיצות משא"כ תלה שעומדת במקום שאין מחיצות וכ' וז"ל ולפ"ז במקום שאינו מחיצות אפי' שינוי מקו' כל דהו הוי שינוי ומיהו אפשר דבמקו' שאין

באר הגולה

מקום דבש מחיצות אפילו אין רואה כגון שמפסיק מ"ל ברכה : ט"ז סק"ו (°) יתבאר בסמוך פירושו. הוא בט"ז סק"י : מ"א סק"ו מ"ל לברך. על הסתיה הזה משום שלא נתבטל קביעות הסעודה :

שערי תשובה

סי קעח (א) למפרע עבה"ט ועיין מג"א מ"ש בס"ק ב' ברואה מקומו הראשון לא מקרי שינוי מקום וע"ש באבן העזר שהאריך בדיני שינוי מקום וכתב דמהדר לחדר אפילו רואה מקומו לא אכל . דהברכ' אחרונ' על אכילתו שני' עונ' לכאן ולכאן רק לפני' צריך לברך כדין כמלך : (ג) א"ל לברך. ואז

הגהות רעק"א

סי' קע"ח מג"א סק"ג אפי' בשתייה . עדיין דחוק קצת דהא המחבר לא הזכיר מזה דבשתיי' מברך למפרע על מה שאכל ול"ח דהוי כמלך דא"ל רק ברכה לכתחלה ולא למפרע וכמ"ש הר"ן באמת בכוונת פרכת הש"ס מדקתני ועקרו היינו דאלו מיירי בדברים שאינן טעונין ברכה במקומם הוי רק כמלך דא"ל ברכה למפרע. ואפשר דלא ניחא להמג"א בכך כי לשטת הר"ן המלך ברכה למפרע אינו רק קודם שיגלאים. אבל אם יגלו וחזרו ורוצים עוד לאכול אין חברכות למפרע. ומה הפרש אם יברכו קודם אכילה או אח"כ. א"כ כיון דכ' המחבר בילא מקומו וחזר צריך לברך למפרע משילא מודע דכשעשה משום דפסקה סעודה . ומשילא ה"ה בשתייה כן דצריך לברך תחלה על מה שתתה ולעל"ד ראי' להגי"ז דבפירות לא מהני הניח מקצת חבריס ממה שהבית המחבר סעיף ה' י"ח ז' המיני' טעונים ברכה. ולכאורה יפלא למאי זכרם המחבר כאן בסי' זה דמיירי בשינוי מקום הא המחבר פסק בכל דבר ס"מ צריך לברך. ובדרש דין אם שעונים ברכה לאחריה במקומה מזכר לקמן סי' קפ"ד. כי שם ביתו אבל בסי' זה דמיירי רק לענין ס"מ דצריך לברך. אין כ"מ בזה . אע"כ דמ"מ לענין הניח מקצת חבריס דלא מהני בדברים שאינן טעונין ברכה לאחריהם במקומם ובדיון ולא הפת ולא מתקומם קודם שאכלו כזית אם מהני הניח. דאף דלר"ח נראה דפחות מכזיתור פת הוי כמו דברים שאינם טעונים ברכ' לאחריה' במקומם כתב להדיא המג"א סי' ר"י ססק"א . דהיינו מעשה דמ"מ עדיין לא נתחייב בברכה לאחריו. ואין עליו חיוב לחזור למקומו. וכזי הבמיודתו סילוק גמור. אבל לענין תעלת הניח דלא מהני לפירות היינו כיון דאין קובעים עליו לא הוי הסיבה הסיבה כמו דאין מזמנים על הפירות ס"כ י"ל כל אם הסיבו על דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם אלא דעדיין לא אכלו כשיעור י"ל דמהני. וצ"ע לדינא. ולפ"ז בגאון מו"ה ר"א ברודא ז"ל בספרו אבל אברהם הסכים ג"כ להני"ז : ס"ב בהג"ה ואכל דברים שצריכים ברכה במקומם. מג"א לקמן רסי' ר"י : שם (הר"ר מנוח והר"ן), לא ידעתי איזה כן דעת הר"ן. דלא כ"כ רק לרש"י דבשימוי מקום שצריך ג"כ בהמ"ז ואף אם יגלא ולא כירך בהמ"ז ואחר למקומו דצריך לברך תחלה בהמ"ז וזהו כדעת הרמב"ן במלחמות אבל לר"ח כוודאי א"ל לברך בהמ"ז דהא לא מתשיב כלל ש"מ . הרי אף דלכתחלה א"ל

באר היטב

לחזור. והיינו אם יגלא במיזד ואם יגלא בשוגג ע"ל סי' קפ"ד:(ס"ק ב) דעתו כו' וה"ה כשרואה כו' עסי' רע"ג ר"ל דדין המוזכר בהג"ה דמהני דעתו מחדר לחדר כ' הרב"י דהרא"ב"ד יליף לה מדין קידוש בסי' רע"ג דמהני דעתו א"כ מ"ש הרא"ב"ד דהרואה מהני גם אם נקעי' כוותי' דהא בסי' רע"ג מבואר רואה לענין קידוש וכ' שם מ"א אפי' דרך חלון ואפי' אינו רואה רק מקצת מקומו מהני:(ס"ק ג)וכן כו' כ"ע מודים כו' בבפסחים דף ק"ל תניא דשינוי מקום צריך לברך וא"ר חסדא לא שנו אלא בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהן במקומן אבל בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן א"ל לברך מ"ט לקבעא קמא קא הדר ורב ששת אמר א' זה וא' זה צריך לברך ופסק הרי"ף והרמב"ם כר"ש דאפי' דברים הצריכים ברכה לאחריהן במקומן אפ"ה צריך לברך. וע"ז הקשה הכ"מ כיון דקתני ריש"א היו יושבים לאכול דמשמע מסתמא פת דאפ"ה צריך לברך אע"ג דלר"ח בפת צריך ברכה במקומו (כמ"ש סעיף ה') מ"מ אמן קי"ל כר"ש : א"כ סיפא במסובין לשתות ופירות דאפי' לר"ח צריך לברך דהא א"ל ברכה במקומן (אע"ג דהרמב"ם ס"ל דכל שמברכים עליו מעין ג' צריך ברכה במקומו. וא"כ י"ל ששותים יין ופירות ר"ל משבעת המינים עכ"פ כ"ש הוא מפת דלכל הפוסקים טעון ברכה לאחריו במקומו):דלא נימא דאכילה דריסא מיירי כו' קמ"ל סיפא יין ופירות ר"ל אפי' מז' מינים והרמב"ם לשיטתי' דס"ל דגם הם צריכים ברכה לאחריהן במקומן ואפ"ה כשעקר צ"ל ונברך וברב ששת ע"ש:ול"כ כו' דאפי' בשתי' ופירות ר"ל דלאו מז' המינים דלכ"ע א"ל ברכה לאחריהן במקומן אפ"ה מהני הניח מקצת חבריס דלא הבב"ח וכמ"ש למעה: וכמ"ש בהגהת רמ"א. דלא כהב"ח שחולק על רמ"א ופי' כו' דהגהת רמ"א ניבע מהגהת שלו שיעתו לפרש פי' אחר ממה שהבין רמ"א:ול"ל כשהברי הסמ"ק כו' דז"ל סמ"ק הובא בב"י וב"ח וז"ז חבורה שהיו יושבין מסובין ועקרו רגליהם ללכת כשהניחו מקצת חבריס אין טעונים ברכ' לא למפרע ברכת המזון ולא המוציא וכ' על זה בהגהת סמ"ק וזה לשונו אפי' בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהן במקומן דאלו בדברים הטעונים אפי' לא הניחו נמי דשינוי מקום מ"ל לברך לפניהם בדברים הטעונים עכ"ל וכ' עליו הרב"י וז"ל ולשונו אין מכוון שכ' (ר"ל הסמ"ק) אין טעונים ברכה לא למפרע ברכת המזון וברכת המוציא דמשמע דאיירי בפת ואח"כ העמידה (ר"ל בהגהת סמ"ק)בדברים שאין טעונים ברכ' לאחריהם במקומן עכ"ל. והב"ח הוסיף להקשות וז"ל ותו קשיא לי עובדא ואיך אמר דאלו בדברים הטעונים אפי' לא הניחו מקצת חבריס כו' והלא בבריית' מפרש דוקא בהניחו מ"ל לברך כו' עכ"ל הב"ח וע"ז כתב מי"א לישב הקושיות דלא' אי' שם בפסחים מיתיבי לרב חסדא בני חבורה שהיו מסובין לשתות ועקרו רגליהם ללאת לקראת חתן כשהן יוצאים אין טעונים ברכה למפרע וכשהן חוזרין א"ל ברכה לכתחלה בד"א בשהניחו שם מקצת חבריס אבל לא הניחו שם כשיוצאים טעונים ברכה למפרע וכשהן חוזרי' טעונים ברכה לכתחלי' ומדקתני ועקרו מכלל דבדברים הטעונים ברכה במקומן עסקי'. ועשמא דהניחו שם מקצת חבריס אבל לא הניחו צריכים ברכה כו' וקשי' לר"ח ומשני הא' בבריית' אתי' כר"י ור"ח ס"ל כרבנן דפליגי עלה עכ"ל הגמ' ולפי שיטת הב"ח דס"ל מסבר' דבדברים שאין טעונים ב"ל במקומן לא מהני מה שהניחו מקצת חבריס א"כ מ"ש בסמ"ק דמהני הניחו שם כו' ע"כ מיירי בפת ופסק כר"ש דלא כר"ח ולזה קשי' על הגהת סמ"ק שכ' בדברים הטעונים ב"ל במקומן לא צריך שהניחו מקצת כו' דהא בבריית' ע"כ מיירי בפת ומדקתני ועקרו ולפ"ה מצריך דוקא הניחו מקצת חבריס והיינו לר"ש אבל מ"ה ס"ל לפי דהגהת סמ"ק ס"ל כר"ח וס"ל דגם בפנים הסמ"ק פוסק כר"ח דבפת וכל הדברים שצריכי' ברכה לאחריהן

השקל

לחזור. והיינו אם יגלא במיזד ואם יגלא בשוגג ע"ל סי' קפ"ד:(ס"ק ב) דעתו כו' וה"ה כשרואה כו' עסי' רע"ג ר"ל דדין המוזכר בהג"ה דמהני דעתו מחדר לחדר כ' הרב"י דהרא"ב"ד יליף לה מדין קידוש בסי' רע"ג דמהני דעתו א"כ מ"ש הרא"ב"ד דהרואה מהני גם אם נקעי' כוותי' דהא בסי' רע"ג מבואר רואה לענין קידוש וכ' שם מ"א אפי' דרך חלון ואפי' אינו רואה רק מקצת מקומו מהני:(ס"ק ג)וכן כו' כ"ע מודים כו' בבפסחים דף ק"ל תניא דשינוי מקום צריך לברך וא"ר חסדא לא שנו אלא בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהן במקומן אבל בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן א"ל לברך מ"ט לקבעא קמא קא הדר ורב ששת אמר א' זה וא' זה צריך לברך ופסק הרי"ף והרמב"ם כר"ש דאפי' דברים הצריכים ברכה לאחריהן במקומן אפ"ה צריך לברך. וע"ז הקשה הכ"מ כיון דקתני ריש"א היו יושבים לאכול דמשמע מסתמא פת דאפ"ה צריך לברך אע"ג דלר"ח בפת צריך ברכה במקומו (כמ"ש סעיף ה') מ"מ אמן קי"ל כר"ש : א"כ סיפא במסובין לשתות ופירות דאפי' לר"ח צריך לברך דהא א"ל ברכה במקומן (אע"ג דהרמב"ם ס"ל דכל שמברכים עליו מעין ג' צריך ברכה במקומו. וא"כ י"ל ששותים יין ופירות ר"ל משבעת המינים עכ"פ כ"ש הוא מפת דלכל הפוסקים טעון ברכה לאחריו במקומו):דלא נימא דאכילה דריסא מיירי כו' קמ"ל סיפא יין ופירות ר"ל אפי' מז' מינים והרמב"ם לשיטתי' דס"ל דגם הם צריכים ברכה לאחריהן במקומן ואפ"ה כשעקר צ"ל ונברך וברב ששת ע"ש:ול"כ כו' דאפי' בשתי' ופירות ר"ל דלאו

(ז) ולכן מי שפסק כו'. (°) משמע אפי' שני המקומות אינם בבית א' והא דכתב רמ"א לעיל והוא שיהיו שני המקומות בבית א' היינו לדעת הרמב"ם שפוסק כר"ש דאפי' בפת צריך לברך למפרע אבל לי' חולקין דקיימי הסתא כר"מ שבפת הוה קביעות אפי' בבית אחר לגמרי ועמ"ש בסמוך בס"ג עוד ע"ז: (ח) ואפי' אם כשבירך תחלה היה דעתו לכאורה משמע לדיע' הראשונה דין זה[°] אפי' בפת ולהיש חולקין הוא דוקא בפירות אבל בפת מהני (°) אפי' מבית לבית כדלעיל דלקבעי' קמא הדר אפי' אם אוכל במקום אחר כמ"ש הסמ"ק (°)וע' בסמוך דלא משמע כך: (ט) אלא במקום השני מהני דמיירי שהיה בדרך תחלה משמע כך. גראה דזה מיירי שהיה תחלה דעתו ע"ז דומי' דהולכי דרכי' דנקט אח"כ וק' מזה על מ"ש רמ"א בס"א דדוק' בבית א' אבל בב' בתים לדיעה ראשונה צריך לברך למפרע מ"ש מהך אלא ע"כ דגם דיעה הראשונה שני' כר"ש ס"ל דאם הי' בדעתו לאכול במקום אחר א"ל לברך דאין זה בכלל שינוי מקום ולא כהגהת רמ"א אלא דק' מ"ש מנן לגן דב' בסמוך דלא מהני דעתו לכך וכ"ל דגם לדיעה ראשונה ס"ל לחלק בין פירות לפת לענין אם הי' בדעתו לאכול במקום אחר דבפת כיון שצריך בו קביעות מהני זה שהי' בדעתו לאכול אם שאין צריך לברך ופירות לא מהני דעתו לכך כי אין להם מיבור יחד ומזה יש סתיר' על הגהת רמ"א דלעיל אבל על דברי הש"ע שכתב' לעיל בס"ב וכשהם חוזרים צריכים ברכ' כו' לק"מ דשם לא מיירי שאוכל במקו' השני אלא חוזר לגמור סעודתו במקום הראשון אבל אם אוכל במקום השני אין צריך לברך דמיירי אבל דברי רמ"א דדוקא במקום א' הם תמוהים ומ"ש רמיה מכי' רע"ג אינו דומה לכאן דשם לא אוכל כלל במקום זה שעושה קידוש רק דעתו לאכול במקום השני ע"כ אין קרוי מקום סעודה אלא אם הוא בבית א' מה שא"כ כאן שאוכל גם כאן ואם היה דעתו לאכול עוד במקום אחר לא בעינן שיהיה בבית א' דוקא כנלע"ד ולענין הלכה למעשה כיון דקי"ל כהתוס' ורשב"ם והרא"ש דבכל דוכתי' אנו נגררין אחריהם ע"כ הדין כן הוא דלכתחלה לא ילך אדם מן הסעודה כלל בלא ב"ה אא"כ מלוה עוברת כגון שהגיע זמן תפלה ואז אפי' לא היה דעתו ע"ז מתחלה (°) המנהג בינינו לעשות כן בסעודת מלוה כגון סעודת נשואין שאוכלין קצת בביתם והולכים לסעודת נשואין לגמור הסעודה וזהו בהיה דעתם מתחלה ללכת אח"כ שם וכן בהולכי דרכים שמברך במקום שיום אכילתם ואם אירע הדבר שהלך למקום אחר שלא לאכול שם וחזר לסעודתו אם אכל מה שצריך ברכה במקומו כמזכר בס"ה אז אין צריך לברך תחלה שנית וא"כ אינו לא למפרע בה"מ ואם אכל פירות אז הלך וחזר צריך לברך תחלה על מה שיאתה בחזירתו. ואם הסיח דעתו מן האכילה בשעה שהלך בכל גווני צריך לחזור ו ברך שנית על מה שיאכל ע"ש. ועיין יד אהרן: (כתב בס' ברכת אברהם דף קנ"ד אם בירך על פרי א' ולא אכל אמנו שם והוליכו למקום אחר צריך לחזור ולברך בשנית שני וברכה שעשה במקום הראשון הוי ברכה לבטלה ע"ש) : (ח) אחר. אחרי בדיעבד דלכתחלה אסור לאכול במקום השני עד שיברך כמ"ש ס"א : (ט) המינים. ולכתחלה יאמיר לברך במקומו וכן לענין שינוי מקום ס"ל לברך על כל ז' המינים וכמ"ש ס"ב דספק ברכות להקל מ"ש : (י) הפסק. ומ"מ כ"ל דכ"י בני דהוי היסח הדעת מ"א • כתב הע"ת וברכת אברהם דוקא דמתפלל במקומו אבל הלך לבה"כ להתפלל הוי הפסק ע"ש ובא"ז כתב דמשמע בלבוש אבי' הלך לבה"כ לא הוי הפסק וט"ז סבלה דלמעשה יש לחבר בזה דלא אמרינן דלא הוי הפסק אלא במתפללין בתוכו אבל לא

דלקבעי' קמא הדר. (כ"י תוס') : ז ואין חילוק. אבל בהיה מקלת חברים בשאר דברים בעינן דוקא שחזר למקומו אבל כשאוכל במקום אחר צריך לברך דשם ה"ל כיחיד °) [°] וכ"מ בגמ' דקאמר היכא שאמרו קידוש בב"הכ צריכים לברך שנית על יין שבביתו אע"פ שהיתו שם אורחים האוכלים בב"ה: ח דחיישינן שמא יאכל. לפי טעם זה אם מזמינים אותו לאכול במקום אחר שרי דלא שייך האי טעמא וכן המנהג פשוט אבל הב"ח כ' דוקא כשהיה דעתו בשעת ברכת המוציא לעקור אבל בלא"ה אסור לעקור בשעת ברכת המוציא לכתחילה צריך לברך במקומו כמ"ש סי' קפ"ד וכ"מ בר"ן בהדיא וכ"כ רמ"א בתשו' סי' מ' ע"ש. מיהו מהני דעת כמ"ש סס"א: ט מ"ל לברך. אפי' אין רואה מקומו כיון שמוקף מחיצות עפ"כ: י וחזר ואכל. פי' דלכתחלה אסור לאכול במקום השני עד שיברך כמ"ש ס"א אלא דאם עבר ואכל מברך במקום השני דגם זה מקרי ברכה במקומו : יא כמו שנהגו. דהם מותרים לאכול דרך הילוכם כיון שלא קבעו מקום לאכילתם כמ"ש הרמב"ם פ"ד ע"ש: יב י"א סז' המינים. ולכתחלה יאמיר לברך במקומו וכן לענין שינוי מקום מ"ל לברך על כל ז' המינים וכמ"ש ס"ב דספק ברכות להקל: יג לא הוי הפסק. מ"מ כ"ל דכ"י בני דהוי היסח הדעת וכ"מ בטור (°) נטל ידיו בעבול ראשון צריך שיעבול ידיו בעבול שני מ"ע מיידי דבעי לומר אגדתא והלילא (°) אסח דעתיה ועס' נ"ב ס"ה אלא מ"כ שמר ידיו שאז פטור ועכ"ל ס"ב : ועכ"ל מ"ש :

(ז) ולכן מי שפסק סעודתו והלך(ה)לבית אחר או שהיה אוכל וקרהו מבירו לדבר עמו אפי' לפתח ביתו או למקום אחר כשחוזר לסעודה מ"ל לברך כלל דהא פת צריך ברכה במקומו לכולי עלמא מיהו אם הסיח דעתו כשחוזר ודאי צריך (ה) לברך על מה שרוצה לאכול אמ"כ(ב"י ורשב"א) ז ואין חילוק בין חזר למקום שאכל כבר ובין שייש סעודתו במקום (ו) אחר (רמב"ם פ"ד ור"ן) וכן נוהגין במדינות אלו מ"מ לכתחלה לא יעקור ממקומו בלא ברכה ח (ז) דחיישינן שמא ישכח מלחזור ולאכול (הר"ר מנוח ור"ן) מיהו לעורך מלוה עוברת כגון שיגיע זמן תפלה מותר (כל בו הל' פסח ועפי' קפ"ד):

ג ו יש מי שאומר שאם היה בגן ורוצה לאכול מפירות כל אילן ואילן כיון שברך על אילן אחד ט אינו צריך לברך על האחרים והוא (°) שבשעה שבירך היה דעתו לאכול מאותם האחרים אבל מגן לגן צריך לברך אפילו אם הם סמוכים(ח) ואפי' אם כשבירך תחלה היה דעתו על הכל :

ד ז ° אם אכל פת במקום א' י וחזר ואכל במקום(מ)אחר אינו מברך בהמ"ז (ט) אלא במקום השני יא כמו שנהגו הולכי דרכים שאוכלי' דרך הילוכם ויושבים ומברכין במקום סיום אכילתם :

ה יב מ י"א ששבעת (ע) המינים טעונים ברכה לאחריהם במקומם ע ויש אומרים דדוקא מיני דגן : הגה ויש אומרים דוקא פת לבד : (ב"י סי' קפ"ד בשם רשב"א והגהות מיימוני פרק ד'):

ו ימי שנזכר בתוך הסעודה שלא התפלל ועמד והתפלל אפי' אם אין שהות לגמור סעודתו ולהתפלל שחייב להפסיק ואי אפשר לו לאכול עד שיתפלל(י)עם כל זה יג לא הוי (י) הפסק:

ז כ אדם שישן בתוך סעודתו שינת עראי לא הוי הפסק : הגה וכן אם הפסיק בשאר דברי רשות כגון שהולך לנקביו וכיוצא בזה : °עפי' קפ"א סי"א

איזה

דדוקא במקום א' הם תמוהים ומ"ש רמיה מכי' רע"ג אינו דומה לכאן דשם לא אוכל כלל במקום זה שעושה קידוש רק דעתו לאכול במקום השני ע"כ אין קרוי מקום סעודה אלא אם הוא בבית א' מה שא"כ כאן שאוכל גם כאן ואם היה דעתו לאכול עוד במקום אחר לא בעינן שיהיה בבית א' דוקא כנלע"ד ולענין הלכה למעשה כיון דקי"ל כהתוס' ורשב"ם והרא"ש דבכל דוכתי' אנו נגררין אחריהם ע"כ הדין כן הוא דלכתחלה לא ילך אדם מן הסעודה כלל בלא ב"ה אא"כ מלוה עוברת כגון שהגיע זמן תפלה ואז אפי' לא היה דעתו ע"ז מתחלה (°) המנהג בינינו לעשות כן בסעודת מלוה כגון סעודת נשואין שאוכלין קצת בביתם והולכים לסעודת נשואין לגמור הסעודה וזהו בהיה דעתם מתחלה ללכת אח"כ שם וכן בהולכי דרכים שמברך במקום סיום אכילתם ואם אירע הדבר שהלך למקום אחר שלא לאכול שם וחזר לסעודתו. אם אכל מה שצריך ברכה במקומו כמזכר בס"ה אז אין צריך לברך תחלה שנית וכ"ש ואם אכל פירות אז הלך וחזר צריך לברך תחלה על מה שיאתה בחזירתו. ואם הסיח דעתו מן האכילה בשעה שהלך בכל גווני צריך לחזור ולברך שנית על מה שיאכל ובדין פירות של הגן תלוי מילתא אם הוא בגן אחד אז מועיל דעתו על כל מה שבגן. ונראה שאפי' אם היה בגן אחד ואינו מוקף מחיצה סביב הוי כמגן לגן שב"כ ב"י בפי' דברי הרמב"ם כמ"ש בס"ב אבל במזרחה של תאנה כו' ואף שב' אח"כ הטעם דברותה מקומו הראשון תלוי בזה דאע"ג דא"ח לאכול ולהתפלל כאחד והיה ראוי להיות הספק (°) כמו דאמרי' גבי ב"ה מסתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר ה"ל כ"ה ומטעם זה הצריך הרי"ץ בחמת לברך שנית המוציא אח"כ ולינול ידיו מ"מ לא פסקו בתו' והרא"ש כן דשאני ב"ה דהוי גמר וסילוק על מה שאכל בבר משא"כ כאן. ונר' דהיינו דוקא אם הניחו מקלת חברים או שלא הניחו ומתפללים בתותו חדר שיש הסעודה אבל אם עקרו כל המסובין נילך לב"ה להתפלל שם הוי הפסק וכן מפרש בדברי הסמ"ג וז"ל עוד ומסקי' התם שאם עקרו רגליהם נילך לב"ה כשהן חוזרים אין מעוברין ברכה לא למפרע ולא לכתחלה אם הניחו שם חברים אע"פ שהתפללו שם בנתיים עכ"ל ולכאורה ק' כיון דבבר פסק הסמ"ג שם בר"ח ובבר אוכחנו לעיל דלר"ח אין חילוק בין הניח או לא הניח והאיך התנה הסמ"ג בדבר זה להלכה ותו ק"ל למה כ' הסמ"ג בלשון מסקינן והיכן מצאנו הסכמה לזה אלא שהתו' הוכיחו כן מדאמרה בברייתא שמניח בנגמ' לתרן דברי ר"ח שאמרה נעקרו רגליהם נילך לב"ה כו' דמשמע דתפלה לא הוי הפסק . ונל"ל ע"פ מ"ש רבינו בעל כ"י בב"מ לדחות ראיה של רמ"ש דפוסק בר"ח ולחזק דברי הרי"ף ורמב"ם

היטב

בשולין בגמור הסעודה' וחזו בהיה דעתם מתחלה ללכת אם"כ שם . וכן בהולכי דרכים שמברך במקום סיום אכילתו . ואם אירע הדבר שהלך למקום אחר שלא לאכול שם וחזר לסעודתו . אם אכל מה שצריך ברכה במקומו בנזכר בס"ה אז א"ל לברך תחלה שנית וכ"ש לא למפרע בה"מ.ואם אכל פירות אז שהה יין והלך וחזר צריך לברך תחלה על מה שיאתה בחזירתו . ואם הסיח דעתו מן האכילה בשעה שהלך בכל גווני צריך לחזור ו ברך שנית על מה שיאכל ע"ש . ועיין יד אהרן: (כתב בס' ברכת אברהם דף קנ"ד אם בירך על פרי א' ולא אכל אמנו שם והוליכו למקום אחר צריך לחזור ולברך בשנית שני וברכה שעשה במקום הראשון הוי ברכה לבטלה ע"ש) : (מ) אחר. אחרי בדיעבד דלכתחלה אסור לאכול במקום השני עד שיברך כמ"ש ס"א : (ט) המינים . ולכתחלה יאמיר לברך במקומו וכן לענין שינוי מקום ס"ל לברך על כל ז' המינים וכמ"ש ס"ב דספק ברכות להקל מ"ש : (י) הפסק . ומ"מ כ"ל דכ"י בני דהוי היסח הדעת מ"א • כתב הע"ת וברכת אברהם דוקא דמתפלל במקומו אבל הלך לבה"כ להתפלל הוי הפסק ע"ש ובא"ז כתב דמשמע בלבוש אבי' הלך לבה"כ לא הוי הפסק וט"ז סבלה דלמעשה יש לחבר בזה דלא אמרינן דלא הוי הפסק אלא במתפללין בתוכו אבל לא

באר

אפי' הלך למקום אחר בתוך הסעודה ושתה יין או מים מ"ל לברך דלקבעיה קמא הדר ב"י מ"ש : (ד) לבית אחר . והא דכתב רמ"א לעיל והוא שיהיו שני המקומות בבית א' היינו לדיעה שפוסק שם דצריך לברך למפרע אבל לשם סולקים שמניחו רמ"א לעיל כן : (ונס' אבן העזר מסיק דבשאולך ומשנה המקום בתמצא הסעודה' ואפי' הסיח דעתו שוב מאכילה בשאוכל לסעודתו אינו צריך לברך הן על פת הן על כל הדברים הבאים מתחת הסעודה אבל דברים שלא בא מתחת הסעודה אף שבירך תחלה עליהם אם מסיח דעתו מהם צריך לחזור ולברך) : (ונעיין בס' אליהו רבה מה שתירץ על קושית ב ח על רמ"א וכן בס' זכרון לר' יחמיאל הכהן פסק בדעת רמ"א דלא בב"מ) : (ה) לברך. וב"כ לינטל ידיו ולא יברך מיין סי' קס"ד.: (ו) אחר . אבל בהיה מקלת חברי בשאר דברי' בני' דוקא שחזר למקומו אבל בשאולך למקום אחר צריך לברך מ"א ע"ש : (ז) דחיישינן שמא ישכח . לפי טעם זה אם מזמינים אותו לאכול למקום אחר שרי וכן המנהג פשוט . אבל הב"ח כתב דוקא בהיה דעתו בשעת ברכת המוציא לעקור אבל בלא"ה אסור לעקור אבל בלא"ה אסור לעקור לבתחלה צריך לברך במקומו וב"כ רמ"א בתשובה ס"א מ"א . וט"ז האריך והעלה המנהג בינינו שאוכלין קצת בבית' והולכי לסעודת'

ביאור

מכורה כו' ומ' דוקא בבה"ג וז"ש לעיל מ"מ לבתחילה כו' : בגגן כו'. שם בברייתא שנייה: ס"ג יש מי כו' והוא כו' . הוא שיטת הראש"ד בהגהות על הירושלמי הכ"ל אבל בחזרתה כו' ב' והוא שלא היה דעתו מתחלה לכך וכמ"ש בס"א בה"ג וע"ל כו' והגה כו' ח"ש כאן אבל מגן כו' ואפי' אם כו' ודעת הרמב"ם וש"ע בס"ב כיון שאינו רואה מקומו אינו מוקף מחיצות לא מהני דעתו ובב"י ומ"ש: ס"ד אם אכל כו'. כ"כ הר"ש בהגהת סמ"ק וכפי' רשב"ם שם ורש"י בד"ה אבל דברים כו' על קביעות כו' ולא כמ"ש סמ"ק לקיבעיה כו' שצריך לחזור למקום הראשון וכמ"ש דרבינ"ח בפ"ח דברכות מיירי שלא כ"ל פת שם: כמו כו'. בספ"ז שם האוכל ומהלך כו' ופי' סמ"ג שיושב במקום האחרון : ש"ה י"א כו' רשב"ם שם ד"ה אבל וכנ' בת"כ דש"ם לשתות יין כו': וי"א כו'. שם ד"ה אלא כו' ע"ש ורא"ש תוס' עליה תשובה וכן עיקר וכ"כ הרי"ף ורא"ש: וי"א כו'. מדסתמו בגמ' ולא פרשו ש"מ שסמכו על מתני' דברכות ולא הזכר שם אלא פת והוא ס' הראשונה בתוס' אלא פת כו' ומזהר תוס' מקושיא דא"כ מאי דברים כו' וכל מיני פת אבל עיקר כמ"ש אח"כ

חכמת שלמה

סי' קע"ח סעיף ו' מי שנזכר בתוך הסעודה שלא התפלל. נ"ב והנה אם לא הי' לו שהות כלל להמתין אף כרגע או ב' עיין בט"ז סי' רע"א סק"ד שמשמע מדבריו דבבה"נ הוי הספק וצריך לברך אבל לדעת המג"א שם בסק"ו מוכח דאף בבהאי גוונא א"צ לברך ע"ש ודו"ק : (סעיף ז') אדם שישן בתוך סעודתו שינת עראי לא הוי הפסק.נ"ב עיין במג"א שכתב דעכ"פ נטילת ידים בעינן דהוי היסח הדעת וכ"מ בטור והביא ראיה מע"ם וכו'. הנה לפענ"ד אין זה ברור דיש מקום לחלק בזה לפמ"ש התוס' בחגיגה דף כ"א ד"ה האונן ומחוסר כיפורים שכתבו שם וז"ל ותירץ הר"י דלא שייך היסח הדעת לפסול רק דומיא דהתם שהי' בידו ואפשר דעתו היפנו אבל היכי שאין בידו כגון שאבד לא שייך היסח הדעת לפסול והביא הר"א ראיה לדבריו מסרק נ"ה דאמר התם נמצא בעזרה אברים עולות חתיכות חטאת ומשמע שעולה יקריבנה וחטאת תאכל ולא נפסלה בהיסח הדעת עכ"ל . והנה מידי דברי בזה אזכיר תחלה לפרש נוף דבריהם

מחצית

שאין בו מחיצות כל שרואה מקומו הראשון לא הוי שינוי מקום ומזרח תאנה ומערב' שאני כיון דתאני' מפסקת (ר"ל שאינו רואה המזרח כשעומד במערב') ה"ל כשני מקומות וזה גרא' יותר עכ"ל משמע דבתי' האחרון הוסיף דאפי' במקום שאין בו מחיצו' אם רוא' מקומו לא הוי שינוי אבל מ"מ מודה לתי' א' דבמוקף מחיצות לא בעי' רוא' מקומו דכן ס"ל לתי' א'.מדב' הרב"י בתי' שני דבמקום שאין בו מחיצות כל שרואה' כו' משמע דבעי מחיצות לא בעינן רוא' וכן מוכח ממ"ש מ"א בשם הראב"ד בס"ק ב' דברוא' מקומו אפי' מחדר לחדר מותר וא"כ מאי עדיפות נבי מפני לפנה ע"כ ל"ל דמפנה לפנה אפי' אינו רואה מקומו א"ל לברך והיינו במוקף מחיצות דומיי' דמחדר לחדר : (סק"ו) דברים כו' ב"י תוספ' פסחים דף ק"א ע"ב סוף ד"ה אלא כו' ול"ל דהוי ס"ד כיון שאין לשתיית מים קביעות דהא א"ל ברכה לאחריהם במקומן וכן יין לחד מ"ד בסעיף ה' אף שבמקום ראשון אכל פת דהוי קביעו' ל"ל על יין או מים לקבע' קמא קהדר מ"ל:(סק"ז)ומיך כו' וכ"מ בגמ' פסחים דף ק"א ע"א דאמר שמואל לותם בני אדם שסמנו קידוש בבה"כ לייוולאי' ידי קידוש דבעי' קידוש במקום סעוד' ולא יצאו ידי יין דהיינו שריכי' לברך על היין שתתי' בביתם אף שנעמו בבה"כ מכוח של קידוש דשינוי מקום הוי הפסק ופריך הש"ס לשמואל למה מקדשין בבה"כ ומשני משום אורחים שאוכלים ושותים בחדרים הסמוכי' לבה"כ והם יוצאים בקידוש זה דלגבייהו הוי קידוש במקום סעוד' הרי דצריכים לברך בבית' על היין משום שינוי מקום אע"ג שהניחו אותו הרי' בבה"כ אע"כ דלא מהני הניחו מ"ח כשאוכל במקו' אחר ואע"ג דאם אכל דברי שנב"ל במקומו אפי' אכל במקו' אחר ג"ל לברך.והא יין לחד דעה בסעיף ה' נב"ל במקומו.ותקשי לדידי' דשמואל למה ידי יין לא יצאו כשהולכים לביתם ז"א דהרי כ' הרא"ש הטעם דבדברי' הנב"ל במקומן א"ל לברך וז"ל כיון שאם לא הי' אוכל כאן הי' צריך לחזור למקומו ולברך הוי כאלו עדיין הוא במקומו וגמ' שעודתו כאן ומברך כאן בהמ"ז עכ"ל הרא"ש וא"כ אפי' פת אם אכל פחות מכזיתו ש"ל בהמ"ז ל"ל לקבע' הדר וכשאוכל במקום אחר צריך לברך והת' בקידוש ע"כ מיירי שהשמועי' שהולכים לביתם מיהו שנעמו מן היין של קידוש כנ"ל זכמ"ש התוס' שם

הרא"ש וכדלקמן ס"ג) ו אורחת מייס ז סמ"ק כסי' קי"ט ח הרמב"ם בפ"ד וכדעת הרשב"ם ע הרא"ש י ההו' ורא"ש שם וכפרק כיסוי הדם כ רא"ש בפ"ק דתענית בשם הראב"ד

נתיב חיים

מ"א ס"ק ז' °) וכ"מ בגמ' דקאמר כו' כ"ב דבריו

תמוהין כיצי הוי הניח מקלת כיון דלא קבעו האורחים במסיבה דאלמ"ה מה יענה לשיטת הרמב"ם דמשיב יין מדברים הטעונים ברכה במקומן ומהני הניח אפילו בשאוכלים במקום אחר ולי נראה לקיים דבריו ולא מעמיה דכל שאתה פוטרו מלברך משום הניח אינו כ"א אחר שחזרו למקומן וכן הוא להדיא ברש"י וברמב"ם בדברים הטעונין ברכה במקומן פירוש והולך למקום אחר לסעוד. ע"ד קביעות הראשונה הלך לברך ברכה א' על שתיהן לקיבעא קמא הדר כלו' ע"ד סעודה הראשונה אוכל עכשיו לסיים סעודתו משמע פי' קובע גמר סעודה במקום אחר וכהניח מקלת פי' אין צריך לברך ברכה שלאחריה הואיל ועתידין לחזור ומן הסברא הוא כיון דמעשה הניח צריך לחזור למקום קביעת החבריה ודוק :

שערי תשובה

מהני אפלא דעתו מתחל' לאכול בחדר האחר כו' ע"ש:(י) הפסק עבה"ט וע' במג"א שהביא ראיה

לבושי שרד

ט"ז סק"ז (°) משמע אפי'. ואפי' לא היה דעתו מתחלה וכרמ"א אפי' בהיה דעתו בעינן דוקא בית א' : סק"ז (°) וכן משמע בגמ' פסחים ד"ק דאפי' קידשו בבה"כ ושתו ברכיים לברך על יין שבתוכם אע"ג קידוש פוטר יין שבתוך הסעוד' הכא כיון שעקרו מבה"כ צריכים לברך : ש"ע ס"ב (°) שבשעה שבירך אע"ג דמפיהם לפיהם בסעיף א' כ' א"ל דעתו הוא לא הוי כמלך על האכילו' דלחמו הוא אוכל משא"כ כאן שאוכל פירות האילן אם לא הי' דעתו הוא לא כמלך ממש : ט"ז סק"ח (°) אפילו בפת דלא מהני דעתו אלא מחדר בבית אחד משא"כ מבית לבית כמבואר ס"א בהגה"ה : שם (°) אפילו בבית אפילו לא היה דעתו מתחל' דכך הוא להפוסקים כרב חסדא : שם (°) ועיין בסמוך. בס"ק שאח"ז דמשמע דדעתו מהני גם מבית לבית בפת : סק"ט והמנהג בינינו לעשות כן וכו' . תיכף כן פירושו שהולכין לבתחל' (כמו במלוה עוברת) אלא דבזה צריך דעתו לכך : שם (°) ספק"ט דינו כמגן לגן. ונראה דהמ"א חולק על זה דל' בסק"ט. אפי' אין רואה כיון שמוקף והרא' לס"ב הינו למ"א סק"ה דשם כ' דהרתי לרישוהא צריך שתיו מחיצות ואין רואה (כמו שביארתי בלות וא"ו) מ"ל כוונתו דאם רואה א"ל מחיצות וס"ל דאפי' שהוא אילן אחר מ"מ לא דמי כמגן לגן דהתם שיש מחיצות הוי כמבית לבית ודו"ק : ט"ז סק"י (°) כמו דאמרינן גבי ב"ה. בחולין דפ"ז אם אמרו הב לן ולכרך אסור להם לשתות כיון דמשתי וברוכי בהדדי א"כ כבר סלקו עצמם מסעודתם ועיין בסי' שאח"ז: מ"א ס"ק י"ג (°) אסח דעתיה . לענין מעולה הוי היסח הדעת אבל לא

הגר"א

דאכתי לא הל"ל דבריה דהכל בכלל פת הוא: ס"ן מי שנזכר כו'. עתוס' שם ק"ב א' ד"ה ועקרו כו' ובחולין פ"ז א' ד"ה משתא כו' ובערא"ש בע"פ פ"ד ובמש"ל סי' תנ"ד: ס"ז אדם כו'. דלא כהראב"ד שפי' מ"ש בתענית י"ב א' א"ד א"ר ל"ש כו' אף באמצע סעודה דשעון ברכה למפרע ולכתחילה ובפסחים ק"ב ב' א"ל אכיי מיום כו' דהוי הספק סעודה ולישתא דשם לאחר אכילה קא' ולקולא והא דפסחים שם כפי' רשב"ם במלא אפיקומן משום ב' מקומות ע"ש ול"ד למ"ד בתוספתא דברכות הכ"ל בע"ה כו' כפלגא כו' דשם מיהא היסח הדעת אבל שינת עראי ליכא היסח הדעת והדע דאמרינן בפ"ב דסוכה דישן שינת עראי בתפילין ואע"ג דאסור להסיח דעתו מהם וכ"ג חי"ר וכרא"ש בפ"ג דברכות: וכן כו'. אה"מ. וכמ"ש בתוספתא הכ"ל דוקא בהיסח הדעת: דברי רשות. ר"ל כמ"ש בסי' תע"ד אחר שהתחיל הדבר לא הוי הספק אלא דבר הקבוע חובה ואף הפלה בס"ו ואין שהות כו' אע"פ שחובה הוא קבוע לה ועמ"ש :

הגהות רעק"א

ולדעת הפוסקים בהר"ח פוסקים כהן ת"ק. ואם נימא דהת"ק מיירי בשנה עוברת דהוי לורך מלוה. א"כ אמאי קתני בברייתא הראשונה דבי יאלו לקראת אחן דהוא נ"כ לדבר מלוה דבשיונאים שטונים ברכה לאפרע . אע"כ דשאני הכא דהך ברייתא משוי ליה ש"מי וכיון שבבר גמר סעודתו דמה שיאכל אח"כ הוי סעודה אחרת מש"ה צריך לברך בהמ"ז מיד בשיעלא מעשה שמא יבבא והכ"ע אף שיעלא וחזר צריך לברך בהמ"ז אחלה שבבר אחייב בבהמ"ז. וע' בהרמב"ן ותמלא. אבל לאמאי דקיי"ל בר"ח שעדיין לא גמר סעודתו דמה שיאכל אח"כ הוא גמר סעודתו א"ל לברך ברכות המזון ודו"ק: מג"א סק"יב דספק ברכות להקל לדעתי אע"פ לדיעא בזה דאף דלהפוסקים דז' מינים טעונים ברכה לאחריהם בהקומתם הדין דשינוי מקום א"ל לברך . מ"מ עתה לדידן דמנהג דספק דרבנן לקולא אם הדין דא"ל ברכה ממקומו ומתילא נעקר מקביעתו כיון דאינו עומד לחזור למקומו ול"ש לקיבע' קמא הדר ממילא קיימא הדין דהוי שינוי מקום ולריך לברך ול"ש בזה ס' דרבנן לקולא ול"ע : ט"ז סק"י והכה יש תימא להתבונן . גם בדריסה הרגיש בזה וכ' קלת לחלק בהמ"ש הע"ז והמג"א סי' הע"ד :

השקל

דאל"כ ודאי אפי' למאן דפליג על שמואל וס"ל דשינוי מקום לא הוי הפסק מ"מ כיון שלא טעמו מן היין בשעת ברכה ודאי הוי הפסק בין ברכה לטעימה הוצא במ"א לעיל סי' קס"ז ס"ק י"ט ע"ש א"ו דמיירי שטעמו מן היין.בבה"כ מ"מ ע"כ מיירי שלא שתו כשיעור ברכ' אחרונה קודם שילאו מבה"כ וא"כ פשיטא דצריכים שוב לברך על היין שישתו אפי' בלי שינוי מקום אע"כ מיירי שלא שתו כשיעור וכה"ג אפי' בפת צריך לברך דל"ל לקבע' קמא הדר כמ"ל וא"ש משא"כ אי הוי מניח מקלת חברים אפי' לא שתו כשיעור לא היה צריכין לברך:(סק"ח) דחייבי' כו' דלא שייך ה"ע ודאי יאכל בסעודה שהזמינוהו : וכ"מ בר"ן בהדי:וכ"כ רמ"א כו' והרמ"א מייתי ראיה מדברי הר"ן והיינו ל"ל דראייתו מדסת' הר"ן וכ' אע"ג דתנן מי שאכל ושכח ולא ברך יחזור למקומו ויברך ה"מ בשכח . אבל לכתחלה צריך לברך קודם שיעקור רגליו עכ"ל.ופשט דברי' משמע דכן הוא מלד הדין ולא מעשה שמא ישכח שכ' הרב"י : מיהו מהני דעת כמ"ש שם"א אע"ג דבשם"ס ס' לא מהני רק מחדר לחדר אבל לא מבית לבי' והכ' מתיר אפי' מבית לבית היינו משום דבסעיף ג' כ' רמ"א הנתהו ע"ד הרב"י דס"ל כהפוסקים כר"ש דאפי' בדברי' הטעוני' ב"ל במקומן ל"ל ולכן אפי' היה דעתו לבית אחר לא מהני ודי דמהני מחדר לחדר אבל דברי מ"א פה לדעת י"א שהבי' רמ"א דפוסק כר"ח דבדברים הטע"ל במקומן א"ל לברך א"כ מעליגין דרג' דאפי' לכתחלה מותר לעקור אפי' מבית לבית אם הי' דעתו מתחל' על הבית ההוא וכ"כ הב"ח וט"ז : (סק"י) וחזר ואכל.פי' דלכתחל' אסור אף דהיה דעתו מ"מ מבית לבית לא מהני להרב"י דפוסק כר"ש שהי' דעתו מתחל' כנ"ל : (סק"א) כמו שנהגו כו' כמ"ש הרמב"ם פ"ד מהל' ברכות דין ג' וכ' הכ"מ שהוא מדברי הש"ס דברכות סוף פ"ג שאכלו דף נ"א ע"א : (סקי"ב) י"א כו' וכן כו' אל"ל כו' דשמא קיי"ל כמ"ד דז' מינים עכ"ל במקומן וא"כ אי שינ' ממקומו א"ל לברך וספק ברכות להקל ואין מברכי': (סקי"ג) לא כו' וכ"מ בגמ' פ' ע"פ דף קע"ו ע"ב ומכל מקום אם יברך על הנטילי' ע"ל ס"ס קס"ד ובכסי' ק"ע במ"א ס"ק ב' וכ' הט"ז דוקא כשהתפללו בתותו חדר שאכלו ע"ש :

קעט א אינו יכול לאכול. אבל [°] להפסיק בדבור מותר וכ"מ סי' קפ"ג ס"ו (כ"מ) (°) ועסי' קס"ו מ"ס דאסור וגם הרמ"א אינה רואה דהתם מיירי שנתנו לו הכוס קודם נט"י (°) כמ"ש ס"א: ב עד שיברך כ"ה. אפי' רואה לברך תחלה אסור כ"כ הרב"י מל' הרמ"ם פ' כ"מ שכ' וז"ל ולית הלכתא וכו' דתכף לנט"י ברכה ואי אמר הב לן ונברך כנטל ידיו דמי לפרש"י כו"פ"כ משמע דבנטל ידיו לכ"ע לא מצי אכיל עכ"ל הב"י ול"ע דבקיצור פסקינו בהדיא כתב דאם מברך בתחלה אחר נט"י מצי אכיל וכמ"ש הטור וא"ל דבקיצור פסקינו מ"ש כאורך וכ"מ בריו"ן שאין חילוק בין הב ונברך לנט"י והוא תלמיד הרא"ש. ועוד דהרא"ש עצמו כ' בפ' ע"פ בהדיא וז"ל אף ע"ג דמשהו ידיהו ואיתסר להו למיכל הא ק"ל דהב לן ונברך א"ל כ"ה וסני בהמוניא ע"כ וכ"כ בסי' י' וז"ל דהא מכי אמר הב לן ונברך אסור לשתות בלא בפה"ג (°) והתם כשנטל ידיו אינה הכוס לברך) מ"ש ס"ב דאם מברך בתחלה אחר נט"י אינו חילוק בין הב ונברך לנט"י ומ"ש בריו"ן שאין חילוק בין הב ונברך לנט"י והוא תלמיד הרא"ש. ועוד דהרא"ש עצמו כ' בפ' ע"פ בהדיא וז"ל אף לכן אם אינו יכול לאכול עד שיברך בהמ"ז אינו יכול לאכול עד שיברך ברכת המזון *ואם אמר הב לן (ג) ונברך (°) הוי היסח הדעת (ד) ואסור לשתות אלא אם כן יברך עליו תחילה ואכילה

°עסי' קס"ו

דינה

ט"ז מגן דוד

ספסקו כר"ם וז"ל ואני אומר דכיון דמשכחן בפרק ז"כ דפליגי ריב"ל ור"י דלריב"ל כ"מ שאומר ר"י בד"א אינו אלא לפ' דברי חכמים ורי"א שהוא לחלוק וכתבו התוס' בפרק בני העיר דריב"ל ור"י הלכ' כריב"ל וכיון שכן לפוס קופס' ליכא פלוגתא בין ר"י ות"ק וקפי' לר"ח אלא דסני ר"ג דאסור לר"ח למימר דבד"א לחלק ומכיון דק"ל דבד"א הוא לפ' קיס לן דהלכ' כר"ם ושיטי' דר"ל לא סמכי' עליה עכ"ל. וכודאי יפה אמר רבינו בשל ב"י בזה וא"כ קשיין דברי התוס' אהדדי דכאן פסקו כר"ח ממילא הוה בד"א לחלוק ובפרק ב"ה כתבו הלכה כריב"ל ממילא הוי לפ' ול"ע לתרץ זה. וגלע"ד דס"ל להתוס' דבודאי במסקנא הוה בד"א ג"כ כאן לפ' ורבנן ג"כ ס"ל דיש חילוק בין הייה או לא

קעט איזה דברי' קרוין היסח הדעת בסעודה שצריך לברך ובו ו סעיפים:

א א °גמר סעודתו (א) ונטל ידיו מים אחרונים א אינו יכול לאכול (ב) ולא לשתות ב עד שיברך ברכת המזון *ואם אמר הב לן (ג) ונברך (°) הוי היסח הדעת ג ואסור לשתות אלא אם כן יברך עליו תחילה ואכילה

°עסי' קס"ו

ויש חילוק בדבר דלעיל בברייתא' דהכי' המקשן אמרו שם ופקרו דגליהם ליל לקרמת חתן או כלה וכאן אמר ליל לב"ה. ויש בזה נפקות' דבכ"מ שעוקרין לענין שיוכל גם שם לאכול לא מקרי עקירה וא"ל לברך ☜ והיינו הטיא דלקרמת חתן. אבל בעוקרין בענין שלא יוכלו לאכול שם כהיא דליל לב"ה להתפלל כ"ע מודים דכלא הניחו הוה עקירה וסילוק ואע"ג דבגמ' אליב' דר"מ לא משני כן ולחלק בין עקירה זו לעיל אלא ניחא ליה לשנות כפשוטו דר"מ דס"ל דר"י חולק עם רבנן בזה אבל אם דחזי' דמייתי ת"כ דר"מ ממילא הלכה כך וקשי' הלכת' אהלכת' כמ"ש מוכרחים אנו לחלק בין עקירה לקרמת חתן ועקיר' לב"ה ממילא נשאר' ברייתא' דכ"ה קיימת להלכ' וע"כ פסק שפיר הסמ"ג כמשמעות הברייתא' דאם יש תרתי מילין דהייתו עקירת כולן ולא הייתו מקצתם והלכו להתפלל דאז הוי הפסק אבל אם הייתו לא הוה הפסק וע"כ אמר מסקי' דלפי המסקנ' מוכח כן אע"ג דמתחל' לא הייתו תוספין כן לר"ח ואם בטל נסם אתה לומר שלא לסמוך על פלפול זה למחשב הפסק בתפלה אם לא הייתו מקצת מקצת כאן מ"מ אני בא לו' כן מלד אחר דרבינו בעל ב"י כ' כאן וז"ל וכ' שאע"פ שהרי"ף בפ' ע"פ נרא' שהוא חולק על הרא"ש שב' ואמרי רבוותא' דל"ל בפ"ה על כוס ומסייע להאי סברא כו' שמע' השתא כי היכי דלענין ב"ה הוי הפסק הכי נמי כיון דלא אפשר למשתי ולמקרי בהדי הדדי צריך לחזור ולברך בתר דגמר הגדה והילולא ע"כ. והרי הגדה והלל אינם סילוק והיסח דעת על מה שאכל ושתה ואפ"ה כ' של"ל בפה"ג וא"כ ה"ה למתפלל בתוך הסעודה כדברי הרי"ע מ"מ כיון דלא הוג עלמא כהרי"ף שהרי א"א מברכין בפה"ג על כל כוס ההגדה ממילא במתפלל בסעודה לא נקטינן כוותיה אלא כהרא"ש עכ"ל והנה יש תימה על מנהגינו שאנו מהגים במדינתינו כהרי"ף כמ"ש רמ"א סי' תע"ד דמנהג האשכנזים כן וכ"ד רוב גאונים א"כ אנו תופסין להלכה כסברת הרי"ף דאע"ג דליכא סלוק וגמר לריך לברך אם הוא בענין דא"א דהיינו להתפלל ולאכול ויש לנו לפסוק כדברי הרי"ע אלא שאין בידינו לפסוק נגד הלכה פסוקה כאן דפסק דלא הוי תפלה הפסק מ"מ בדבר זה שאין מפורש בתוס' ובטור וש"ע דאם עקרו כולן והלכו להתפלל בב"ה בדבר זה נחשב גמר וסילוק והוי הפסק ע"כ גלע"ד דלמעשה יש ליזהר בזה דלא אמרי' דלא הוי הפסק אלא במתפללין בחותו חדר או שהיה מקלת חבירים כנלע"ד ·

קעט (א) ונטל כו'. דעת הש"ע לחלק בין נטל ידיו להב לן ונברך בזה דלענין הב לן כו' סני נברך המוניא וא"ל ב"ה ובנטל ידיו לריך ב"ה תחלה ואזל לטעמיה שב' בב"י והקשה על הטור שהשוה נטל ידיו להב לן כו' ממ"ש הרא"ש פר' כ"מ וז"ל ואי אמר הב כו' בנטל ידיו דמי (°) לפרש"י והרשב"ם שפי' כיון דאמריתו הב כו' אסר לכו למשתי עד דמברכיתו ב"ה ויש מחלקין בין אכילה לשתיה כ"ם במים אחרונים דחמירים לענין הפסקה כמבואר שם ועמ"ש מ"א בס"ם קס"ה וכמ"ש שם בע"ה. וגם הרא"י מסי' קפ"ג ס"ו דלעיל שהביא הב"מ להתיר לשם: (ס"ק ב) עד כו' ולית הלכתא כו' דאמרי בברכות דף מ"ב ע"א דרב הונא ברי' דר"ל ס"ל גמר מלאכול אסור שוב לאכול ור"פ ס"ל אפי' גמר מותר לאכול אא"כ סילק (פרש"י סילק הלחם וכל האוכלים מעל השלחן) ואז אסור ועי"ז מסיק הש"ס דלית הלכתא ככל הני שמעת' דבין גמר ואפי' סילק רשאי לאכול אלא כהא דאמר ר"ח ב"א א"ר ג' תכיפות הן וחד מייהו תיקף לנט"י ברכה (פרש"י דוקא כשנטל ידיו אסור לאכול ועי"כ הרא"ש ואי אמר כו' לפרש"י ורשב"ם ז"ל (אהא דאמרי' בפסחים דף ק"ג ע"ב משמיה דרב) אפי' כיון דאמריתו הב לן ונברך אסור לכו למשתי . פי' הש עד דמברכיתו בהמ"ז ויש מחלקים בין אכילה לשתי' (והיינו דעת הרר"י והר"ן שהובא פה בש"ע) ולא משתבר עד כאן לשון הרא"ש · והנה הרא"ש בפ' כיסוי הדם ופי' ער"פ חולק בזה על רש"י ורשב"ם וס"ל באמר הב לן ונברך אסור למשתי עד דמברך תחלה בפה"ג אבל א"ל לברך תחלה בהמ"ז כמ"ש רש"י ורשב"ם אבל אי נטל ידיו אינו מבואר להדיא ברא"ש האיך ס"ל אי ס"ל דאז לריך לברך בהמ"ז תחלה או ס"ל אפי' נטל ידיו אין לריך לברך בהמ"ז וכמי אי מברך לפני מה שיאכל ושתה והטור ס"ל דגם בנטל ידיו אין לריך לברך בהמ"ז. והרב"י הכריח מל' הרא"ש הכ"ל דבנטל ידיו מודה דלריך לברך בהמ"ז מדכת' לפרש"י ורשב"ם הב לן ונברך בנטל ידיו דמי משמע דלדידיה דס"ל בהב לן ונברך א"ל לברך בהמ"ז הב לן ונברך בנטל ידיו ומ"א דס"ל להרא"ש דגם בנטל ידיו א"ל לברך בהמ"ז א"כ גם להרא"ש הב לן ונברך בנטל ידיו דמי . אלא דלרש"י בתרוייהו אין ל"ל בהמ"ז ולהרא"ש בתרוייהו אין ל"ל בהמ"ז וסני במה שמברך לפנינו . אע"כ ל"ל דבנטל ידיו מודה הרא"ש דל"ל בהמ"ז ולכך דוקא לרש"י ורשב"ם דס"ל דגם בה"ל ונברך ל"ל בהמ"ז לדידהו ה"ל ונברך בנטל ידיו דמי . אבל להרא"ש דבה"ל ונברך א"ל לברך בהמ"ז ובנטל ידיו מודה דל"ל בהמ"ז אם כן לא הוי ה"ל ונברך בנטל ידיו . וכן פסק פה בש"ע דלא כהטור : ואיך יהיה סותר בקיצור כו' אע"ג דגם קיצור פ' הרא"ש חיבר הטור מ"מ על הטור אי אשתמיט מיניה לפי שעה לשון הרא"ש שהביא הרב"י מיניה ראיה דלא כהטור אין זה פלא כ"כ אבל בקיצור שהיה אז לפני הטור חיבור הרא"ש וקיצר את דבריו מ"ש בפנים באורך ואיך יכתוב להיפוך ממ"ש הרא"ש בסוף דברי הרא"ש בין ידיו ובינינו . ועוד דהרא"ש עצמו כת' בפרק ערב"פ סי' ז' הקשה על מה שכ' הרי"ף

באר הגולה

מ ברכות מ"ב ב פסחים:ק"ו :

עטרת זקנים

קעט * ואם אמר הב לן ונברך כו' ויש אומרים כשמוזגין כוס לברכת המזון אפילו בלא דיבור הוי כאומר הב לן ונברך (מהרש"ל) :

נתיב חיים

קעט במ"א ס"ק א' (°) ועיין סימן קפ"ה מ"ם הרא"ש דאסור וגם כל"ל : מ"א ס"ק ב' (°) והתם כשנטל ידיו מיירי כ"ב וק' לדברי ה"ל להרא"ש להוסיף בק"ן כ"ם שנטל הכוס לברך

לבושי שרד

להמוניא אע"ג דכת' רש"א ס"ב מיהו אם מסיח דעתו כו' ע"ש הך דהכא לא הוי היסח הדעת :

סי' קעט ש"ע ס"א (°) הוי היסח הדעת. פי' לא הוי אלא היסח הדעת ואינו מזקיק רק לברכה ראשונה אבל נטל ידיו מזקיק גם לברכה לבהמ"ז והטעם עיין ט"ז: מ"ז רסק"א (°) לפרש"י ורשב"ם . משמע דהסוברים דהב ונברך אינו מזקיק רק לברכה ראשונה לא דמי לנט"י דבנט"י כ"ע מודו דמזקיק לבהמ"ז : שם (°) דאין הפסק בין מעשה וכו' דהיסח הדעת זוקק לברכה ראשונה אם רולה לאכול לפי שבכר נסתלקה ברכה ראשונה כשהסיח דעתו מלאכול אבל אין היסח הדעת מזקיקו לבהמ"ז דאתי כ"מ אם אכל פעם אחרת ויברך על כ' סעודות בהמ"ז דלא מצינו שיש חשש הפסק בין מעשה ולברכה אחרונה רק בין ברכה ראשונה למעשה חשו להפסק כגון בין נט"י לברכת המוניא אבל אם אכל אחר אכילה כל זמן שאין רעב מאוחה אכילה מצי לברך עכ"ל התוספות והרא"ש : מ"א סק"א (°) להפסיק בדיבור. דאע"ג דאמרינן תיכף לנט"י ברכה מ"מ דיבור בעלמא אינו מבטל התכיפה כ"כ הכ"ת והביאו רא"ה מסימן קפ"ג דלא אמר בשיחה אלא משנטל הכוס בידו והשיבו הת"ל מסי' קס"ה דמתן דמפרש תיכף לנט"י קאי גם בין נט"י להמוניא אסור להפסיק בשיחה כ"ם בין נט"י לבהמ"ז דאמיר וכ"כ הכ"י בסימן זה : שם (°) כמ"ש שם ס"ח. לא ידעתי מהו אחולי ע"ם דאינו הוא וכוונתו על מ"ם המ"ת ר"ם קפ"ח כשם ריי"ן דמתנין הכוס ואח"כ נוטלין לידיהם אי"כ יצייר שנותנו לו הכוס קודם נט"י משא"כ אי אמרינן דנוטלין קודם המזיגה אין מצייר כלל דין זה וק"ל : שם סק"ב (°) ומ"ם פ' כילד מברכין וכו'. לפרש"י דמ"ש דהב לן מזקיק לבהמ"ז משום תיכף לכן אסור בשום עסק אבל לרא"ם דלא הוי רק היסח מותר בעסק אחר דלא שייך כיה תיכף רק כשנטל ידיו אמרינן תיכף אבל לענין לשתות נט"י והב לן שוים :

יד אפרים

בט"ז ס"ק י' והיינו הסיא דלקרמת חתן כו' דבריו המוכין דהא המקשן מייתי כך דלקרמת חתן דשם אינה דבלא הניח הוי עקירה וא"כ איך מתרלא כך ברייתא למסקנא דגם ר"י לא מחלק כ"א בעקירה לבה"כ ומכ"ש ת"ם הט"ז ואע"ג דבגמרא לא משני כן הוא המוה דמה הוי יכול לשנויי כיון דבברייתא אינתא דאפי' לקרמת חתן דיכול לאכול שם בעינן הכינו דוקא כמ"ש הט"ז דברי הש"ע בס"ק ל' ובדוחק יש לייאב דכוונתו דודאי גם לקרמת חתן לפעמים משכחת לה שאינו יכול לאכול שם שהוא בשוק וכדומה ולפ"ז הוו מצי לשנויי דר"א מיירי בענין שיכול לאכול גם שם והברייתא

באר היטב

מקלת סבירי' ע"ש : (כתב רמ"א בסי' רע"ב דמביא לסוכה הטוב כמפיה לפיה והשיג הב"ח עליו וכ"ל אלי' רבה מייאבו ופי' כרעת רמ"א ס"ש בתריסות) :

הגהות רעק"א

סי' טע"ט ס"א יברך עליו תחלה. ולריך לברך ג"כ בסוף דלא עדיף מסולק דלעיל סי' קע"ז ס"ב. מג"א סי' ר"ח סקב"ד: שם אם רלה לחזור לאכילתו. משמע דבנטל ידיו גם כה"ג הוי היסח הדעת תשו' פרח שוטן כלל ל' סעיף ל': שם אם רלה לחזור לאכילתו. וכן בהב לן ונברך דגורס רק לאסור בשתיי' :

חכמת

התמוהים מאד. חדא מ"ש מפרק ג"ה הנה שם אין עיקר מקומו רק הביא דרך גרא ומקורה היא פרק ז' דשקלים ושם סיים בירושלים זבחי שלמים זה וזה טעון עיבור צורה ויצא לבית השריפה א"כ מפורש להיפוך מדבריהם שכתבו שעולה תקריב וחטאת תאכל ונשאלתי על זה מידידי הרב המאוה"ג מוה' צבי הירש שור מומחיש"ק והשבתי לו דדבריהם נכונים אך ט"ש בדבריהם. דהנה ראייתם מוכרח דהמעיין פ"ב דפסחים דף ל"ד פליגי שם ר"י ור"ל בהיסח הדעת אם הוי פסול הנוף או פסול טומאה דר"י ס"ל פסול טומאה הוי ובעי עיבור צורה ור"כ ס"ל פסול הנוף הוי ולא בעי עיבור צורה ופריך שם כמה פירכות ולא פריך מהמשנה דשקלים דקתני בנמצא בעי עיבור צורה ואמאי הרי הוי היסח הדעת ואי ס"ד פסול הנוף הוי למה לי עיבור צורה ובע"כ מוכח דדעת ר"י דבנאבד לא נחשב היסח הדעת וזה ראיה ברורה. והנה איינתי שם בירושלמי במקומו פריך כן הירושלמי וז"ל שם ר"א בשם ר"א הסיע הדעת טעון עיבור צורה א"ר הושעיא מתניתין אמרה כן תעובר צורתו ויצא לבית השריפה א"ר יוסא ויאמת לאכלו אין אתה יכול שמא נתקלקלה צורתו לפיכך צריך למימר תעובר צורתו ויצא לבית השריפה ופירש שם הק"ע דהכוונה דדוחה דהתם לאו משום היסח הדעת טעון עיבור צורה רק מכח חשש שמא כבר עברה צורתו ופסול לכך בעי עיבור צורה אבל לא משום היסח הדעת דאין פסול היסח הדעת בעזרה ע"ש. והנה מה דפירש דכוונת הירושלמי דלא משום היסח הדעת פסלה במתניתין יפה פירש ופירושו מוכרח בלשון הירושלמי. אך הטעם למה באמת לא נחשב היסח הדעת ולא ליבעי עיבור צורה זה דוחק לומר דבעזרה לא שייך היסח הדעת. אך לדברי הר"י אתי

מחצית

סי' קעט (ס"ק ח) אינו כו' כ"מ סי' קפ"ג שכת' משנתנו לו כוס לברך לא יטיח המברך ת"ל אפי' קודם נתיכת הכוס אסור לטיח דהא כבר נטל ידיו . ועמ"ש בסי' קס"ו דאפי' במים ראשונים אסור לטיח כ"ם במים אחרונים דחמירים לענין הפסקה כמבואר שם ועמ"ש מ"א בס"ם קס"ה וכמ"ש שם בע"ה . וגם הרא"י מסי' קפ"ג ס"ו דלעיל שהביא הב"מ להתיר לטיח : (ס"ק ב) עד כו' ולית הלכתא כו' דאמרי בברכות דף מ"ב ע"א דרב הונא ברי' דר"ל ס"ל גמר מלאכול אסור שוב לאכול ור"פ ס"ל אפי' גמר מותר לאכול אא"כ סילק (פרש"י סילק הלחם וכל האוכלים מעל השלחן) ואז אסור ועי"ז מסיק הש"ס דלית הלכתא ככל הני שמעת' דבין גמר ואפי' סילק רשאי לאכול אלא כהא דאמר ר"ח ב"א א"ר ג' תכיפות הן וחד מייהו תיכף לנט"י ברכה (פרש"י דוקא כשנטל ידיו אסור לאכול ועי"כ הרא"ש ואי אמר כו' לפרש"י ורשב"ם ז"ל (אהא דאמרי' בפסחים דף ק"ג ע"ב משמיה דרב) אפי' כיון דאמריתו הב לן ונברך אסור לכו למשתי . פי' הש עד דמברכיתו בהמ"ז ויש מחלקים בין אכילה לשתי' (והיינו דעת הרר"י והר"ן שהובא פה בש"ע) ולא משתבר עד כאן לשון הרא"ש · והנה הרא"ש בפ' כיסוי הדם ופי' ער"פ חולק בזה על רש"י ורשב"ם וס"ל באמר הב לן ונברך אסור למשתי עד דמברך תחלה בפה"ג אבל א"ל לברך תחלה בהמ"ז כמ"ש רש"י ורשב"ם אבל אי נטל ידיו אינו מבואר להדיא ברא"ש האיך ס"ל אי ס"ל דאז לריך לברך בהמ"ז תחלה או ס"ל אפי' נטל ידיו אין לריך לברך בהמ"ז וכמי אי מברך לפני מה שיאכל ושתה והטור ס"ל דגם בנטל ידיו אין לריך לברך בהמ"ז. והרב"י הכריח מל' הרא"ש הכ"ל דבנטל ידיו מודה דלריך לברך בהמ"ז מדכת' לפרש"י ורשב"ם הב לן ונברך בנטל ידיו דמי משמע דלדידיה דס"ל בהב לן ונברך א"ל לברך בהמ"ז הב לן ונברך אין דינו בנטל ידיו ומ"א דס"ל להרא"ש דגם בנטל ידיו א"ל לברך בהמ"ז א"כ גם להרא"ש הב לן ונברך בנטל ידיו דמי . אלא דלרש"י בתרוייהו אין ל"ל בהמ"ז ולהרא"ש בתרוייהו אין ל"ל בהמ"ז וסני במה שמברך לפנינו . אע"כ ל"ל דבנטל ידיו מודה הרא"ש דל"ל בהמ"ז ולכך דוקא לרש"י ורשב"ם דס"ל דגם בה"ל ונברך ל"ל בהמ"ז לדידהו ה"ל ונברך בנטל ידיו דמי . אבל להרא"ש דבה"ל ונברך א"ל לברך בהמ"ז ובנטל ידיו מודה דל"ל בהמ"ז אם כן לא הוי ה"ל ונברך בנטל ידיו . וכן פסק פה בש"ע דלא כהטור : ואיך יהיה סותר בקיצור כו' אע"ג דגם קיצור פ' הרא"ש חיבר הטור מ"מ על הטור אי אשתמיט מיניה לפי שעה לשון הרא"ש שהביא הרב"י מיניה ראיה דלא כהטור אין זה פלא כ"כ אבל בקיצור שהיה אז לפני הטור חיבור הרא"ש וקיצר את דבריו מ"ש בפנים באורך ואיך יכתוב להיפוך ממ"ש הרא"ש בסוף דברי הרא"ש בין ידיו ובינינו . ועוד דהרא"ש עצמו כת' בפרק ערב"פ סי' ז' הקשה על מה שכ' הרי"ף

דעת

ביאור הגר"א

סי' קעט ס"א ונטל כו'. כ"ה מסקנא שם: עד כו'. ערש"י שם ד"ה אסור מלאכול כו' וכ"כ הרמב"ם שם ומשם דתכף לנט"י כו'. ע"ם והטור חלק עליו ומשום להב ונבריך וכ"כ ברמזים אבל כ"י מדייק מרא"ש שם שכ' ואי אמר הב כו' לפי' רש"י כו' מ' שם"ל כרש"י וז"ש עד כו' אבל הרא"ש בע"פ ס"ח מ' כדברי הטור שכ' אע"ג דמשו כו' הא קי"ל

שלמה

שפיר דהכוונה דבמנצא לא נחשב היסח הדעת ולכך זה יהיה כוונת הר"א וט"ם יש בפנ"ה רק צ"ל ראיה מפ"ז דשקלים מן הירושלמי דקאמר שם נבי אברים עולות חתיכות חטאת דהטעם מכח שמא כבר עברה צורתו לכך בעי עיבור צורה ויצא לבית השריפה משמע הא לאו הך חששא הוי עולות יקריבו וחטאת תאכל ומ"ש לא נפסל מכח היסח הדעת ולא לבעי עיבור צורה ובע"כ מוכח דבכהאי גוונא לא נחשב היסח הדעת. ואולי אפשר הוי הט"ם בענין אחר. אך ע"פ כוונת הראיה כמ"ש ולפ"ז נראה דה"ה בנטילת ידים לא נחשב היסח הדעת רק אם מסח מדעתיה כגון אם מדבר עם חבירו או אומר הלל ואנדתא דמזה מיירי הש"ם שהביא המג"א זה נקרא היסח הדעת אבל אם ישן זה נחשב כמו אבידה דאינו מדעת והוי כמו אונס ואף דאינו אונס ממש גם אם מאבד איזה דבר לא נחשב אונס דהרי ש"ש חייב עלה ואעפ"כ לא נחשב היסח הדעת ולפ"ז נראה דה"ה אם קפצה עליו שינה לא נחשב היסח הדעת. ובזה יש לחלק אם הניח עצמו לישן מדעתו זה נחשב מדעת ונחשב היסח הדעת ויש ללמדו מראיות המג"א מע"פ אבל אם לא שכב עצמו לישן רק שקפצה עליו שינה שלא מדעתו נראה דאין זה היסח הדעת ובנטילת ידים דרבנן הלכה כדברי המיקל דספק נט"י לקולא כנלפענ"ד נכון לדינא ובסעיף הקודם נבי תפלה דלא הוי הפסק ציינתי שם בגליון הש"ע וזה"ל ואם לא היה שהות כלל אפי' רגע או שתים לשהות עוד עיין בט"ז לקמן סי' רע"א סק"ד שבכהאי גוונא הוי הפסק וצריך לברך וכדעת המג"א ס"ק יו"ד מוכח דאין צריך לברך אף בכהאי גוונא ע"ש ודו"ק היטב עכ"ל בגליון הש"ע שלי :

השקל

אע"ג דקי"ל כשמואל דבני חבורי' שהיו אוכלים בערב שבת וקידש עליה. היום אין לריך להפסיק סעודתו אלא פורס מפה ומקדש ואח"כ גומ'סעודתו וכת' הרי"ף דמ"מ אי גמר סעודתו קודם שקידש היום וגם נטל ידיו מיס אחרונים צ"ל תחלה בהמ"ז ואח"כ מקדש . וע"ז הקשה הרא"ש כיון דקיי"ל אין קידוש אלא במקום סעודה ואין סברא דסעודה שאכל קודם הקידוש יעשה שיהיה נקרא קידוש במק"ם א"כ ע"כ אחר הקידוש לריך שוב לאכול כדי שתהיה קידוש במק"ם א"כ למה הולרך לברך בהמ"ז תחלי ה"ל לפרוש מפה ולקדש וסייס ע"ז ואע"ג דמשו ידי' כו' הרי דס"ל להרא"ש דאפי' נטל ידיו א"ל לברך בהמ"ז וסני במה שמברך לפניו דלא כהרב"י : וכ"כ בסי' יו"ד שנתן הרא"ש טעם למה נשתנה בהמ"ז מכל דברים אחרים הטעונים כוס כגון קידוש והבדלה כו' שכלם בורא פרי הגפן קודמתן וכאן מברך בורא פה"ג באחרונה(וי"ל דה"ל לתקן לברך על כוס בהמ"ז בכה"ג קודם בהמ"ז)וא"ל משום דא"א לברך בפה"ג תחלה שהרי אם היה רולה לשתות היה שותה בלא בפה"ג ואיך יתכן שיברך בפה"ג דהא ליתא דהא מכי אמר ה"ל ונברך אסור לשתות בלא בפה"ג כ"ם כשנטל הכוס בידו לברך אלא ה"ע כו' עכ"ל הרא"ש הרי דסני בבפה"ג אפי' נטל ידיו ואין לריך לברך בהמ"ז תדא לי' הרא"ש משמע כן דלא הזכיר בהמ"ז אלא בפה"ג ועוד א"א דלריך לברך תחלה בהמ"ז ואח"כ בורא פרי הגפן א"כ מאי קשיא ליה להרא"ש דה"ל לתקן שיברך בפה"ג קודם בהמ"ז : והתם כשנטל ידיו מיירי דהא ודאי אין קושית הרא"ש שיברך בפה"ג קודם שנטל ידיו דהא אמר כ"ם כשנטל הכוס בידו לברך ואז כבר נטל ידיו : וכ"מ בב"י סי' תע"ז שהביא תשובת הרא"ש וז"ל ואם שכח ולאכול אפיקומן עד שנטל ידיו כדי לברך אז שאמר ה"ל ונברך יטול ידיו ויברך המוצי' ויאכל אפיקומן אבל אי שכח עד שבירך בהמ"ז לא יאכל כו' דאין להרבות על ד' כוסות עכ"ל הרי מבואר להרא"ש דגם בנטל ידיו סני בהמוניא ולא בעי בהמ"ז תחלה דהא לא הזכיר שיברך בהמ"ז וגם אי מברך בהמ"ז שוב אסור לאכול כדמסייס בכ"ל : ויטול ידיו שנית.ר"ל מים אחרונים : ומ"ם פ' כ"מ כו' היינו ראיות הרב"י שהבי' לעיל שכ' הרא"ש דלרש"י ורשב"ם דוקא ה"ל ונברך כנטל ידיו דמי.ה"פ תיקף לנט"י כו'ר"ל דאינכוונת הרא"ש דה"ל ונברך כנט"י דמי דבשניהם ל"ל בהמ"ז וכוונת הרב"י אלא דהרא"ש לא מיירי עכשיו כלל מאכילה אלא קאי עמ"ש תיקף לנט"י ברכה ושם אין הכוונה שאין לאכול בנתיס אלא שאין להפסיק ביניהם בשום עסק דומי' דאינך תכיפות דחשיב התם תיקף לגאולה תפלי ועז"א דה"ל ונברך כנט"י דמי וג"כ אסור להפסיק בשום עסק כיון שאמר ה"ל ונברך זה דוק' לפרש"י ורשב"ם דס"ל אם רולה לאכול צ"ל תחלה בהמ"ז א"כ ה"ל ונברך ע"כ עדיף מהיסת

דעת

קעט (ב) ולא לשתות. אבל להפסיק בדבור מותר וכ"מ סי' קפ"ג ס"ו מ"ל . והאר"י ז"ל אוסר מיין ש"ב שמו מעשה ע"ז : (ג) ונברך . דעת הש"ע לחלק בין נטל ידיו להב ונברך . דלהב לן ונברך סני לברך

מסב לן כו' וכשמיסם מ"ל רק ברכת המוציא ולא כ"ם ואין שייך כאן להמתיר דים לחוש לברכה לבטלה: (ב)אכילה שאינה כ"כ כ"י בשם הר"ן והרר"י דבאכילה לא מסתלק בסילוק קטן כגון סב לן ונברך דדרך להגרר מאכילה לאכילה אלא דוקא בטל ידיו (°) משא"כ בשתיה שמסתלק בסילוק כל דהו . וכ' ע"ז הב"י דקשה מעובדא דתלמידי דרב דהוי יתבי בסעודה ואמרו סב לן ונברך דהוי סילוק ש"מ דגם לענין אכילה הוי כן ותירץ דבקבועים לאכילה קאמר דסב לן ונברך הוי סילוק לשתיה ואסור לשתות בלא ברכה ומותר לאכול (אלא דק') דמאחר שאינו מצריך ברכה לאכילה אינו בדין שצריך ברכה לשתיה שבאות' סעודה כיון דכולהו חדא סעודה היא שתיה בתר אכילה גרירא כו' עכ"ל • וכ' תיבות אלו דהיינו (אלא דקשה) הוספתי להגיה בדברי ב"י וכ"כ מו"ח ז"ל דאל"כ אין משמעות לדבריו ובלבוש העתיק הדברים כהויתן והוא טעות . ועל קושיא זו של ב"י כ"ל דאם לא בא אלא לשתיה לחוד אסור בלא ברכה אבל אם בא לאכול ומחמת זה נגרר לו לשתות ודאי א"צ ברכה לשתות דבזה שפיר אמרי' דגריר בתר האכילה. ועוד כ"ל לפ"ז דלא אמרו כן אלא בשותה משקה דדרך לשתותו מחמת תענוג אפילו בלא למאון (°) ודאי טפי מגרר גריר מאכילה וזכר לדבר מ"ש יין טובא מגרר גריר כללע"ד :

(ג) וכל אחד מושיט כו' • פי' והוא אינו קונה עמהם בשתיה וע"ל סימן קע"ד : (ד) הקרואים בבית בע"ה כו' • כ' זה ע"פ פירושו בדברי התוס' בפ' כ"מ דף מ"ב וז"ל אתכא דר"ג סמכי' וכשרגיל לאכול מיני פירות ומביאין להם בזה אח"ז י"א שצריך לברך אכל אחד ואחד לפי שאינו'ודעי' אם יתן להם בע"ה יותר והיינו דבי רבי גמליאל וכב"י וז"ל ונראה שהם מקשי' על אותם שמצריכים לברך אכל אחד וז"ם היינו דבי ר"ג כלומר וכיון דהיינו דבי ר"ג א"צ לברך על כל אחד וי"ל מ"ש משמע שהוא מברך על כל כוס כו' וכ"ל דשמע בתרי שאינו עשוי לאכול ולשתות בעודו עומד עליהם מ"כ הוי כמלך אבל אורח יודע הוא שיביאו לו לאכול ולשתו'כל ברכו ויותר ומתכלים ספירות ומיני מגיסשמיסולכן כשמברך תחלה דעתו על כל מה שיביאו לו תחלה וסוף עכ"ל • והוקשה לו לברב בדברי התוס' דהיאך הביאו י"א דאיה מן תכא דבי ר"ג שהם אדרבא א"ל לברך הסיפ הוא וע"כ פי' הרב דהתי דכתבו והיינו דבי ר"ג הי' קושיא לתתור דברי י"א שהביאו תחלה ותמהני על פה קדוש כפי' זה שהוא נגד משמעות הלשון שא"כ היה להם לומר וזה אינו דהיינו דבי ר"ג ואם היה נראה להרב לפרש פי' דוחק בדברי התו' לא הי' לו להכניסו בפסקי הש"ע כמ"ש דמ"ש הרב לחלק בין הך דהכא לשמש מצד דאדם יודע שיביאו לו כל צרכו תמוה מאוד הוא היאך יא"ל ידי ספק זה דשמא אין לו לבע"ה פירות יותר מזה המין אז ב' מינין והיאך יהיה פטור אפי' מעשרה מינים התחת אלקים הוא זה האורח שיודע שיש לו לבע"ה כל המינים שבעולם עד שלא יסתפק האורח ע"ז • ותו דפסקינן בסימן ר"ו בטור וש"ע אין מברכים על האוכל אז משקה עד שיביאוהו לפניו • וכב"י וא"ת מ"ש מאמת המים ואפשר דשאני מלא הוא לא רצה לחזור לאכילתו אין צריך לברך פעם אחרת שכל שלא נטל ידיו לא נסתלק לגמרי מאכילה :

ב ° ג מי שסומך על שלחן אחרים אפי' אמר הב לן ונברך

ג לא הוי היסח(ג)הדעת עד ד שיאמר(ד)בעל הבית :

ג ד אם לא אמר הב לן ונברך וגם לא נטל ידיו

ה (ה) משנטל הכוס לברך הוי היסח הדעת :

ד כשאדם נכנס לבית חבירו ויש שם חבורות הרבה שאוכלים ו (ג) וכל אח' מושיט לו כוס ה יש מי שאומר שמברך על כ"א בורא פרי הגפן כי בכל פעם הוא(ו)נמלך :

ה (ד) ו הקרואים בבית בע"הב לאכול מיני פירות ומביאין להם בזה אחר זה ז אינם צריכים לברך אלא על (ז) הראשון :

ו ח ז אכל כל מאכל ולא אכל מלח שתה כל משקה ולא שתה מים ביום ידאג מפני ריח הפה ובלילה מפני ריח הפה ומפני אסכרה(פי'מולי מוקק)ח והאוכל מלח אחר אכילתו לא יאכל בגודל (גודל הוא האלבע הגס. אלבע הוא קרוב לגס. אמה המרוב: קמילה הוא הסמוך לקטן. זרת הוא הקטן)דקשה לקבור בנים ולא בזרת דקשה לעניות ולא באצבע דקשה לש"ד אלא באמה ובקמיצה (וע"ל סי' ק"ע לאמה אין אלו מהגיגים באכילה אלא ושתיית מים):

קפ דיני פרורי הפת. ובו ה סעיפים :

א א ט אין להסיר המפה והלחם עד אחר ברכת(ט)המזון :

ב י כל מי שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם אבל (א) ב לא יביא פת (ג) שלימה ויתננה על השלחן ואם עשה כן מחזי דלשם ע"א עביד שנ אמר העורכים לגד שלחן :

ג ג קודם שיטול ידיו יכבד הבית שלא ישארו שם פירורין וימאסו במים של נטילה אף על פי שמותר לאבד פרורין שאין בהם כזית שמא יהא השמש עם הארץ שמותר להשתמש בשמש עם הארץ ויניח גם פרורים שיש בהם כזית שאסור לאבדן ביד לכך יכבד תחדה * ד ועכשיו אין אנו נוהגים כך מפני שאין אנו מסלקין השלחן ואנו

°עסי' קפ"ג ס"ו

קילר בהעתקתו • ולכן פי' פירוש אחר והכ"מ פי' ג"כ פי' אחר והרואה יבחר מ"מ סובר דל"י והכ לן ונברך שוין ומ"מ כתב דבעל כפם יחמיר לעצמו לברך תכף אחר °)נע"י וכ"כ תר"י ועמ"ם סי' קל"ז :

משמע כתו' דף מ"כ וכפסחים דף ק"ח ובטור סי' תע"ז ובהרא"ש פרק ז' דחולין דכל מקום שצריך לברך משום היסח הדעת צריך ליטול ידיו ג"כ והטעם דכל שהסיח מלאכול מסתמא לא מחר משמירת ידיו ופיי' ספי' קס"ד לענין ברכה : ג לא הוי היסח . דודאי דעתו אם ירצה בעל הבית לאכול ולשתות עמו יאכל וישתה עמו ולכן כ"ל אם בשעת אתירתו הסיח דעתו בכירור שאף שיאכל וישתה בע"ה לא יאכל וישתה עמו ונמלך אחר כך צריך לברך וכ"ש כשנטל ידיו : ד מ"ל דוקא כשהתקו והסכימו לדבריו : ה משנטל הכוס . כ"ל (°) דדינו כנע"י ועמ"ם ס"א בשם הרא"ש : ו כל אחד מושיט • ואפילו עדיין לא שתה כל כוס הראשון צריך לברך כמ"ש בי"ד סימן י"ע ס"ז ועפי' ר"ו ס"ה (°) וכ"מ סימן קע"ד ס"ה : ז אינם צריכים לברך • דאתכא דבע"ה סומכין שיודעים שיתנו להם כל צרכן מה שא"כ בשמש ס"ם קס"ע שנמלך הוא בכל פעם : ח אכל כל מאכלי והאידנא נשתנו הטבעים :

קפ א אין להסיר . הסברכ' אינה שורה על דבר ריק אלא כשיש שם דבר כעין אלישע ושונמית : ב לא יביא פת שלימה • מלשון זה משמע דאם מונח כבר על השלחן אין צריך להסיר פת ודוקא שמתקו • ולשון רש"י • וכסי עשים רמוזים להרמ"ע שער מ' כתוב וז"ל וזהו סוד שור פתיתין לאחר המוציא למי שא"א להכין בתחלת הסעודה כבר אלם לב"ה כמבואר בזוהר דבכה"ג עדיף טפי עכ"ל והוא בזוהר יתרו עמוד קכ"ז ומיהו מלשון הגמרא דקאמר הא דאיכא שלימה בהדיה משמע דאפילו מונחת מקודם יסירנה וכ"כ מהרי"ו וכתב מכ"מ שיש לחוש לדבריו אבל הוא לא רצה דברי הזוהר ואפשר שהזוהר מפרש הגמרא הא דאיכא שלימה בהדיה כלומר אם יש לו שלימה ומביא פתיתין הוה ליה כאלו עכ"א ובזה מדוקדק הלשון יותר בגמרא דפירש"י אינו מתיישב אחר הלשון ומכל מקום מודה הזוהר דאסור להביא אלם בשעת ב"ה ובשבת לא יסיר השלם עד אחר ב"ה:

קפה

דינה כשתיה להרא"ש אבל להר"ר יונה והר"ן(ב) אכילה שאני שאע"פ שסילק ידו מלאכול ואפילו סילקו השלחן אם רצה לחזור לאכילתו אין צריך לברך פעם אחרת שכל שלא נטל ידיו לא נסתלק לגמרי מאכילה :

ט אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

י אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

יא אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

יב אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

יג אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

יד אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

טו אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

טז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

יז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

יח אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

יט אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

כ אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

כא אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

כב אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

כג אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

כד אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

כה אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

כו אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

כז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

כח אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

כט אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

ל אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

לא אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

לב אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

לג אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

לד אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

לה אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

לו אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

לז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

לח אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

לט אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

מ אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

מא אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

מב אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

מג אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

מד אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

מה אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

מו אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

מז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

מח אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

מט אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

נ אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

נא אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

נב אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

נג אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

נד אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

נה אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

נו אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

נז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

נח אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

נט אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

ס אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

סא אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

סב אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

סג אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

סד אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

סה אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

סו אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

סז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

סח אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

סט אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

ע אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

עא אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

עב אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

עג אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

עד אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

עה אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

עו אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

עז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

עח אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

עט אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

פ אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

פא אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

פב אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

פג אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

פד אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

פה אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

פו אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

פז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

פח אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

פט אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

צ אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

צא אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

צב אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

צג אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

צד אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

צה אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

צו אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

צז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

צח אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

צט אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

ק אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קא אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קב אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קג אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קד אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קה אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קו אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קח אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קט אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קי אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קיא אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קיב אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קיג אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קיד אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קטו אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קטז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קטז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קטח אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קטט אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קי אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קיא אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קיב אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קיג אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קיד אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קטו אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קטז אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קטח אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

קטט אם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת :

ומשמע דאם לא אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת אבל אם אמר הב לן ונברך לא הוי היסח הדעת אלא אם אמר הב לן ונברך

ב תוס' סס בברכות ובחולין ק"ה ו רזקה והרד"ח ושבולי הלקט . ח חולין פרק מ' והכיאו הרי"ף ורא"ש בפ"ח דברכות ב סס בגמ' ג סס בגמרא ד סור והרשב"א ה סוטה ד' ו ברכות

עטרת זקנים

* מהגין לכסות הסכין כו' . ונהגו שלא לכסותו בשבת וי"ט וי"א שאין להלק בין שבת וי"ט לשאר ימים (מהררמי"ו) :

[קפא] * מים לאחרונים חובה , ואי"ל לשפוך על ידיו אלא פעם א' (מרדכי ס"פ אלו דבריהם) וגם אינם לריכין שיעור (ספר שלחן ארבע) ואין נוטלין בחמין שהיד נכוית בהם אבל בפוטרין לית לן בה: * מתחילין כדי לעיין בד' ברכות של ברכת המזון(ב"י) אין לריך לשפוך על ידיו כ"א פעם א' (ב"י ולבוש) וגם א"ל רבינות למים אחרונים ונוטלין בכל מיני משקה חוץ מיין משום ביאור כמבואר בסי' קע"ח :

לבושי שרד

מ"א סק"א (°) מתוך הכלי פירוש שיטבלך ידיו תוך הכלי אלא ישפוך מהכלי על ידיו :

ביאור הגר"א

סי' קפא ס"א מים כו' . פ"ח דחולין וספ"ק דטירוכין : ס"ב מים כו'. חולין ק"ה א': מפני כו'. שם ב': ואם אין כו' . שם א' זכליסא בהרא וכ"פ בת"ה והטור אבל הרמב"ם פ' כליסא קטא וכ' בכ"מ שטעמו כיון דליכא קטא סתמי' דגמ' הוא ועוד דמילתא דסכנתא אזלינן לתימרא כמ"ש בפ"ק שם וכ"פ בש"ע זבאין לו פ' שיש לסמוך ארשב"א וטור: ס"ג בחמין שהיד כו'. כלי' בהרא שם וכמש"ל סי' ק"ס ס"ו : ס"ד בא"צ כו' . וכ"כ בה"ה ס"א בשם הרא"ד ז"ל ועמ"א וכ"ז לפירש"י ורשב"א ורא"ד וס"פ שמה' לחולין עד הפרק הייטו עד פ"ב של אבעות ואע"ג דקי"ל כשמואל לחומרא בהרומה הייטו משום סרך תרומה משא"כ בתחרוסיזתו דעת הרא"ד והרשב"א כאן כמש"ל :

ס"ו מן המברך כו'. בהש"ס ולמקום כו' מסייע כו' אלא משום דגדול מברך כמש"ם מ"ז א' לה"ק מן הגדול ורש"י ד"ה לתקום כו': ונוטלין דרך כו'. בהש"ס ת"ז א' אין מכבדין כו' והא דבתחסה התחרוסים מתחילין מן הגדול אלו משום כבודו אלא משום הברכה דכמש"ם שם הסייע כו' וכדי שיעיין

הגהות רעק"א

סי' קפ"א מג"א סק"א ואין סדר להשנת הטור. ע' מג"א סי' ר"ע :

עטרת זקנים

(ב) ואנו נוטלים הידים חוץ לשלחן במקום שאין שם פירורים וליכא למיחש למידי :

ד ה אע"פ שמותר לאבד פירורין שאין בהם כזית מכל מקום ג קשה (ג) לעניות :

ה ו (ג) *ונוהגים לכסות (ד) הסכין בשעת ברכת המזון ונהגו ד שלא לכסותו בשבת ויום טוב :

קפא דיני מים אחרונים ובו י סעיפים :

א ה (א) *מים אחרונים (מ) חובה :

ב ב מים אחרונים אין נוטלי' על גבי קרקע א אלא (ב) בכלי מפני רוח רעה ששורה עליהם ואם אין לו כלי נוטל על גבי (ג) ב עצים דקים וכיוצא בהן :

ג ° ג אין נוטלי' בחמין ג שהיד (ד) נכוית בהם מפני שמפעפעין [פי' מבעבעין מל' שחין מבעבעות] את הידים ואין מעבירין את הזוהמא :

ד ד אין צריך ליטול אלא ד עד (ה) פרק שני של אצבעות:

ה ה צריך שישפיל ראשי אצבעותיו למטה כדי שתרד הזוהמא :

ו ו אם המסובין רבים עד חמשה מתחילין מן המברך ואם הם יותר (ב) * מתחילין מן הקטן ונוטלי' דרך ישיבתן ואין מכבדין זה את זה ליטול עד שמגיעין ה (ג) (ו) לחמשה האחרונים וכיון שלא נשארו אלא חמשה

עסי' ק"פ ס"ז

(ב) אבל אם אין לריך לכבד הבית אלא עכ"ל אף ב"ה מודה דלריך לכבד הבית אח"כ שלא ידרסו על הפירורין וק' לעניות ואף ע"פ שמפסידן במים של נטילה כיון שאין בהם כזית לית לן בה ואם יש בהם כזית אסור לאבדן אפי' אין דורס עליהן כמ"ש סימן קע"א כנ"ל ברור : וכזה מיושב קושיות התוספות ספ"א דשבת על רש"י דגרים התם אסור לאבדן ביד דהתם מייני כשמשליכן במקום שדורסין עליהם כמ"ש רש"י מדלא קתני זורקן ע"ש : ד שלא לבטותו.דהטעם משום שלחן דומה למזבח ובמזבח כתיב לא תניף עליהם ברזל ובשבת אין בונין מזבח וליכא רמז למזבח ולפי זה דוקא בסכין של ברזל לריך לבטותו (שלחן ארבע) ובלבוש כתוב דאין נוהגין במדינתנו לחלק בין שבת לחול . כתוב בש"א שיש לבטות הפת בשעת ברכת המזון שלא ירמה בושתו עסי' תע"ג :

קפא כתב ב"י ר"ס קנ"ח בשם א"ח מים ראשונים מצוה אחרוני חובה למאי נ"מ לבטולי הא מקמי הא שאם אכל ויש לו מים אחרונים והוא לריך לאכול סעודה אחרת ביום כגון ג' סעודות בשבת ולא יהיה לו מים מבטל הסעודה האחרת ונוטל ידיו לברך מפני שבבר מתחייב בברכה ואם יש לו שמן ערב אז יין מנקה בו ידיו ומברך אכ"ל משמע מדבריו דאם רולה לאכול ויש לו רק מים ליטול פעם א' נוטל ראשוני ולא אחרונים כיון שאסור לאכול עד שיטול ידיו ול"ע א"כ מאי חומרא דאחרונים מראשונים ול"ל דאסור לו לאכול אח"כ יש לו מים ראשונים ואחרונים לסעודה זו וערסי' קפ"ב ול"ע ול"ל דקושיא מעיקרא ליתא דל"מ להולכים במחר'שפטורי' מראשונים ומייבים באחרונים כדאי' כפ"ק דעירובין וכן כתב התוס' בחולין דף ק"ה ועסי' קס"ג דאם אין מים א"ל לבטל הסעודה וכ"ל דעבשיו ראשונים עדיפי אפילו למי שנזהר באחרונים דאינה חובה כ"כ דהא ליכא מלה סדומית .

כתב רי"ן מוזגין הכוס ואח"כ נוטלין לידים ועסי' קס"ו מיהו מסידור הטור והש"ע משמע דנוטלין קודם מ"מ בגמרא משמע כמ"ש רי"ו ואין סדר למשנת הטור : א אלא בכלי . ומ"מ אין לרחוץ ידיו (°) מתוך הכלי ובאמצעי' שרי (יש"ש) : ב עצים דקים . והה"ה כל דבר שחולן ביום לקרקע[המיוך] ומשמע דאפילו בשיש רשה שרי דאין רוח רעה שורה אלא על גבי קרקע. כ' החייב דבמקום שאין עוברים שם יכולים ליטול על גבי קרקע ולכן כ"ל דתחת השלחן שרי ואף על גב שלפעמים מסלקין השלחן מ"מ יתנבו ביני ביני : ג שהיד נכוית . וע"ע אטו בשוע' עסקי' שיכוה ידיו וכגמ' אימא שהיד סולדת בהן והוא כל שבריסו של תיוקן נכוית הימנו כמ"ש סי' ש"ח סי"ד ורש"ל בפסק דוק' בלוגין : ד עד פרק ב' . שלמעלה מהפרק אין מגיע לכלוך המאכל : ה לה' אחרוני.

באר היטב

(ב) ואנו נוטלים הידים חוץ לשלחן במקום שאין שם פירורים וליכא למיחש למידי : (ג) נהגו לכסות הסכין . בב"י כ' טעמי' האחד דברזל מקלר ימי האדם ואימו דין שיהיה מונח על השלחן שדומה למזבח שמאריך ימי האדם דע"כ כתיב לא תניף עליהם ברזל . וטעם ב' בשם רבינו שמחה לפי שפעם אחד הגיע אחד לברכת בונה ירושלים ונזכר חורבן הבית ותקע סכין בבטנו וע"כ נהגו לכסות הסכין בשבת בהמ"ז ולטעם זה אין לחלק בין שבת לחול כמ"כ הרב"ו : ועוד כ' הלבוש דגם לטעם שהיא רמז למזבח י"ל שגם בשבת וי"ט יש לרמז על בנין המזבח שהיה בחול ע"ש : שלא ירתח בושתו עסי' תע"ג . דדוק כשהטם בידו ע"ש א"כ אפשר כשמברך כיבוד דלדעת רמ"א בסי' קפ"ב סעיף ב' כתב"ה אין לוחזו בידו אלא מניחו על השלחן א"ל לכסות :

סימן קפא מ"א כ' ב"י כו' אבל אם מעמע כו' מטל הראשונים כו' אדא מדמתן טעם דמה"ט לריך ליטול מים אחרונים בגדון דא"ש ולבטל סעודה כיון דעכשיו אל כבר עליו חובת מים אחרונים ובדיון לא אל סעודה ג' לכן לריך לעשות מה שהוא אל עליו המיוב עכשיו . ולפ"ז בגדון של מ"א דאל עכשיו עליו חיוב מים ראשונים ובדיון לא אל חיוב מים אחרונים לריך ליטול מים ראשונים ועוד דאל"כ ה"מ הא"ח לומר כ"מ כפשוטה דרולה לאכול ואין לו מים כ"א ליטול פעם א' לריך לבטל מים ראשונים משום מים אחרונים ויאכל בלי נטילה ראשונה ול"ע א"כ מאי חומרא כו' דהא בכל פעם מה שהוא המיוב עליו עכשיו לריך לבטל' ולדחוי' האחרת אם המיוב מים ראשונים ודאי מים אחרונים ואם המיוב מים אחרונים ודאי מים ראשונים . ול"ל דאסור כו' וא"כ ספיר איכא באחרונה יותר מבראשונה דהראשונה פעמים שנדחים מפני האחרונים וכגדון שכ' הא"ח בשעודה עליסית אבל לא משכחת שאחרונים ידחו מפני ראשונים . ועסי' קס"ג דאם אין מים ר"ל בדמוק ד' מילין לפניו ולאחריו מיל אוכל בלי נט"י אלא יכרוך ידיו במפה ויאכל : דאין חובה כ"כ דליכא אלא משום זוהמא ולא חמירי כ"כ בראשונים שהם משום סרך תרומה וכדפיל ר"ס קנ"ח . כ' רי"ו מוזגים כו' ועסי' קס"ו ר"ל דתנן ר"פ אלו דברים בש"א טולים לידים ואח"כ מוזגים הכוס ובה"א מוזגים את הכוס ואחר כך טולים לידים ומיירי במים ראשונים ואמרי' בברייתא לאד ליסכי' מ"ם דב"ה משום דלריכים חיוב לנטילה ברכה ואי הוי טולים אחלה הוי המזיגה הפסק ואפ"ה יש מאלוקים הפוסקים בסימן קסיז די"א שאין לריך ליהר מלהפסיק בין נטילה להמוליא דלא קי"ל כאחי ליסגא דברייתא אלא כאידך ליסגא שנתן טעם אחר לב"ה והא דאמרי' בעלמא חיוב לנטילה ברכה אלא מים אחרונים הרי דבמים אחרונים לב"ע לריך להיות חיוב לנטילה ברכה ולא יהיה הפסק ביניהם ובכ"פ מובא מדברי הברייתא דבכ"פ המזיגה מקרי הפסק וא"כ במים אחרונים לכ"ע לריך למזוג אחלה ואח"כ ליטול ידיו.מיהו מסידור כו' פי' שסידר אחלה בסי' זה דין מים אחרוני' וכסי' קפ"א סידר דין הכוס משמע דבן דאוי להיות הבטילה קודם המזיגה וא"ל דס"ל כמ"ש מ"א דסי' קס"ד דוק' מזיגה בחמין דלריך התבוללות שלא ירבה ושלא יחסור מקרי הפסקה ולא אחס מזיגה : מ"מ בגמ' משמע כמ"ש רי"ו דכ"ל דמשמע דבבל מזיגה הוי הפסק:(ס"ק א) אלא כו' שרי יש"ש וכ' שם הטעם דאחרוני'הבאים להבניר הזוהמא וא"כ כיון שרוחק מאוד הכלי ויהו דהמים היו מעבירים הזוהמא מעל ידיו מ"מ שוב נדבקו המים עם הזוהמא בידיו משא"כ אמצעיים דהיינו בין בגיבה לאחילת בשר דאין בגיים כ"א להעביר מאכל הדבוק בידיו מהני אפי' רוחק מוך כלי דעכ"פ מובר המאכל מעל ידיו ושוב אין המאכל מדבק בידו : (ס"ק ג) שהיד כו' שבריסו של תיוקן נכוית וא"כ הגדול אין ידיו נכוית לפי שעור ידיו בע"ז ס"ק ב' : (ס"ק ו) ורש"ל כו' בלוגים דאיכי מ"ד בגמ' דס"ל הכי : (ס"ק ה) לה' אחרוני כו' עיין בע"ז ס"ק ב' : (ס"ק ו) מנגב כו' דוקא המברך כו' וכ' שם בסי' יו"ד בכ"ה הטעם שאינו ראוי לברך ברכה השם כלי ניגוב ומשום הכון לקראת אלקיך ישראל אבל אחרים א"ל ניגוב עכ"ל וא"כ דוקא לדידהו אלא היה מברך כ"א א' והשאר יאכלו בשמיעה כמ"ש סי' קפ"ב סעיף ו' אבל לפי מנהגינו אפמ"ש האחרוני שם שאחרי' מזמנים יחד מ"מ כ"א מברך לעצמו א"כ כולם לריכים ניגוב אפי' למהרש"ל : (ס"ק ח) ים כו' דליכא אלא סדומית אחיכא אולם מהרש"ל פ' כל הבשר ססי' יו"ד כתב ז"ל כתב ר"י אומר הרמב"ם אע"פ שעכשיו אין לנו אלא סדומית יב אלא

באר הגולה

מים אחרונים חובה . נ"ב עיין במג"א סק"א כתב ב"י סי' קנ"ח מים ראשונים מצוה ואחרונים חובה למה נ"מ וכו'. ע"ש מ"ש בזה. אך לדעתי י"ל דנ"מ לפמ"ש הרמב"ם בהלכות שבת פ"ה גבי הדלקת נר בשבת חובה שכתב דאינו רשות שיהיה הבריה בידו אם ידליק או לא ידליק וכן או לילך עבורן לכך קאמר דזה הוי מצוה ואינו מחויב לרדוף אחריהם וזה הוי חובה ומחויב לרדוף אחריהם ואתי שפיר ודו"ק: ועיין במג"א ד"ה כתב הטור וכו' כתב רבינו יהודה וכו' ואין סדר למשנת הטור נ"ב עיין בסי' ר"ע בהלכות שבת מ"ש בשם הב"ח שם ס"ל דיש סדר למשנת הטור וצ"ע ודבריו סתרי אהדדי וצ"ע:

חכמת

סי' קפ"א סעיף א' מים אחרונים חובה. נ"ב עיין במג"א סק"א כתב ב"י סי' קנ"ח מים ראשונים מצוה ואחרונים חובה למה נ"מ וכו'. ע"ש מ"ש בזה. אך לדעתי י"ל דנ"מ לפמ"ש הרמב"ם בהלכות שבת פ"ה גבי הדלקת נר בשבת חובה שכתב דאינו רשות שיהיה הבריה בידו אם ידליק או לא ידליק וכן לא הוי מצוה שלא יהיה מחויב לרדוף אחריה לעשותה רק הוי חובה שמחויב לרדוף אחריה שיעשנה ע"כ ל והובא בתיו"ט פ"ב דשבת וא"כ מוכח דלשון מצוה מורה אף שבאמת מצוה לעשותה שהרי כבר מיעט שאינו רשות לומר שאם ירצה לא ידליק א"כ מוכח דהוי מצוה להדליק ואעפ"כ עדיין יש לומר דאדם אינו מחויב לרדוף אחריה לעשותה אבל לשון חובה משמע שמחויב לרדוף אחריה שיעשנה וא"כ ה"נ יש כו'

מחצית

הש"ם וגם הי' קדוש הרבה לש"ם אלא כוונתו שאע"ג שבכ"מ שהזהר מחולק עם הש"ם לא קי"ל כהזהר הכא יש לפסוק כהזהר די"ל דאינו מחולק עם הש"ם ונם הש"ם מודה להזהר : ובזה מדוקדק כו' דפירש"י אינו מתיישב כו' . ר"ל אע"ג דבלא"ה יש להסכים דברי הזהר לדברי הש"ם ולפרש כפירש"י דאיכי שלמה דר"ל שמביא שלמה ולזה כ' דיוקא ליה טפי כפי' שכ' הוא שהבי' דמדוקדק ל' דאיכי שלמה דמשמע דבבר השלמה מונחת על השלחן וכמ"ש לעיל גם מיחא טפי לדעת הזהר דלכתחלה ראוי שיהיו בחחלת הסעודה שלם לבהמ"ז כמ"ש הרמ"א דלפירש"י כיון דעיקר האיסור הוא משום שהבי' שלמה ניהו דש"י השלמה נראה שעושה לשם ע"ז ועובר גם על הפתיחים כמ"ש בדרישה מ"מ כיון דעיקר האיסור משום השלמה ואיך לא הוזכר כלל בדברי ר"א מפנין השלמה ולדעת הזהר ניחא דמן הסתם עושה כפי הנהון והראוי להכין בחחלת סעודה בבר שלם לבהמ"ז ולא היה לריך ר"א להזכירו ולא הזכיר כ"א מה שמצייר פתיחים עכשיו בשעת בהמ"ז והיינו שמביאים על השלחן לפי' מ"א דהם גורמים האיסור ולכן הזכירם וא"ש : ובשבת כו' ר"ל ודאי יש לההוג אז בהזהר : והט"ז כי"ד ס"ק ס"ח בשבת מותר כפי מנהג קלת שמביאים פת שלם כל ליל שבת על השלחן דלא בלבוש דאוסר שם וכ' דבשבת אין בו משום הטורכים לבד וז"ל הוא בשביל כבוד שבת שבבודו בלחם משנה כו' ואין בזה איסור כלל דהא גם קודם השבת מיד שמוציאין אותן מן התנור מניחין אותן על השלחן משום כבוד השבת עכ"ל ופ"ש בש"ך : (סק"ג) קשה כו' וא"ש דאמרו ב"ה כו' דבברכות ר"פ ל"ד תנן בש"א מכבדין את הבית ואח"כ טולים לידים (ר"ל מים אחרונים) ובה"א טולים לידים ואח"כ מכבדין את הבית ובדף נ"א ע"ב מסקי' דפליגי בהא דב"ש סברי מותר לשמש בשמש עם האדץ דאסור לאבד פרורים שיש בהם כזית ויש בל הארץ גם פרורים שיש בהם כזית ובשיטול ידיו ימחו מי הנטילה שנוטל תוך כלי גם על הפרורים ויופסדו לכן לריך לבבד תחלה ויענגו משם כל הפרורים ובית הילל סברא לה אסור לשמש בשמש ש"ה וכיון שהוא תלמיד חכם יודע להזהר ויטול פרורים שיש בהן כזית והפרורים שאין בהם כזית לא מייסיון להו . ואמרינן מסייע ליה לר"י דאמר פרורים שאין בהם כזית מותר לאבדן ביד ופסק התם הש"ם בהא בבית שמאי וכ' התוס' ד"ה פרורים דלית בהו כזית מותר כו' מיהו קשה לענייתא כדאמרי' פ' בל הבשר דף ק"ה ע"ל ומזה הוקשה למ"א דאמרו ב"ה ל"ת לעניות : וכדאי' בחולין ט' והביאו בתוספות כו' ר"ל דאמרינן שם אמר אביי מרים ה"א הא דתכבדין פרורי אוכלים הטעם משום נקיות ואמר לי מר משום דקשה לעניות ומיני' מייתי התו' ראיה דע"כ אפי' בשאין בהם קשה לעניות דהא אביי ע"כ מייירי בשאין בהן כזית ומייתי התם שובד' אח"ז הא גברא דהוי מהדר לבד אסור לאבדן אלא מלד הדין אע"כ מייירי בשאין בהן כזית ומייתי התם שובד' אח"ז הא גברא דהוי מהדר מלים בר הממונה על המעיות להביאו לידי עניות ולא היה יכול לו דהוי זסיר טובא בפרורים יום אחד הוי קאכיל פת והיה יושב ע"ג השדה מקום עשבים ונפלו הפרורים תוך העשבים שא"א ללקטן משם ואמר הא' ממונה השמא ודאי יפול בידי ולאחר אכילתו נטל מרא ועקר העשבים עם הפרורים והשליכן לנהר והוי שמע להאי ממונה בהיה מתאונן שאינו יכול לו בכא"ד הגמר' מבואר מזה דבזורק פרורים שאין בהם כזית ליכא משום עניות.וזה כוונת התוס' כו' ר"ל דלבאורה מקשי מאי נעי הכו' בזה הוי' דאעפ"כ קשה לעניות: שבכ"א דבבת . דתנן דף קמ"ב ע"א מעבירים מעל השלחן בשבת פרורים אפילו אין בהם כזית ואין בהם משום מוקלה לפי דבלוים לאכול בהמה . ואמרינן עלה מסייע ליה לר' יוחנן דאמר אף פרורים שאין בהם כזית אסור לאבדן ביד . וכ' רש"י דדייק לה וז"ל מדקתני מעבירים בידים ולא זריק להו אע"ל והקשה התו' לברסא זו והאמרינן בברכות דף נ"ב (והוא גמ' אע"ל) מסייע ליה לר"י פרורים שאין בהם כזית מותר לאבדן ביד ולכן גרסי' גרסא אחרת ע"ש . ולדברי מ"א א"ש דר"י אמר תרי מימרא בחדא אמר מותר לאבדן ובחדא אמר אסור לאבדן ושניהם אמת דהא דאמר מותר מייני שמשליכים לתוך מים ובהא דאמר אסור מייני בשזורקן ודורס עליהם ואע"פ שבני הלסומות שוין ע"כ ל"ל שמלוקין בפירוטיהן והמשנה נשבת בחמת אינו מעמע כ"א לדרוס עליהן ומה"ט נקט מעבירין ולא קתני זורקין דאז ידרוס עליהן וה"ה דהמ"ל זורקין לתוך

שערי תשובה

ובמקדש מלך שם האריך בזה ע"ש: (ג) לעניות עבה"ט ועיין בר"י בשם מז"ה שהאלקי מהר"א גלאנטי ז"ל בפירוש הקדמת הזוהר כתב להכריח דזוקא כשאין בכל הפירורין יחד כזית ליכא איסורא ע"ש : (ד)הסכין עיין בה"ט ובבר"י כתב שכמדומה שראה בשם הקדוש מהר"מ קורדאווירו ז"ל שאין לכסות בי"ט וכראיתי למז"א מהר"א אזולאי בהבהותיו כת"י לפי ששבת וי"ט רמז לעוה"ב שבאותו זמן מיתוק החיצונים בלע המות לנצח עכ"ל כו' ע"ש.ומ"ש לכסות השולחן כו' בבר"י כתב בשם מז"ה שעם אחר שיא יפלו ממים אחרונים על הפת וימאס דלא שייך בושת כיון שברכו עליו המוציא. ובבר"י כתב שבמקומם אין מי שנוהג כן רק באיזה עיר ראה קצת נוהגין כן ע"ש : (ה) בכלי עבה"ט ועיין לעיל סי' קע"ג מ"ש שם בשם הח"צ והא"ר ע"ש : (ו) לה' האחרונים ועבה"ט ובשם הארי"ז ז"ל כתבו שאסור להפסיק אפי' בדברי תורה ע"ש:

שלמה

כיון דקי"ל לעיל סי' קס"ג דאם אין מים לאחריו תוך מיל ולפניו תוך ד' מילין מותר לאכול בלא נט"י א"כ מוכח דאינו מחויב לרדוף אחריהם ביותר והיינו כיון דהוי רק מצוה אבל מים אחרונים הוי חובה ומחוייב לרדוף אבתרייהו וא"כ אם יש לו יכולת למצוא מים אף יותר ממיל לאחריו וד' מיל לפניו נמי מחויב לחזור או לילך עבורן לכך קאמר דזה הוי מצוה ואינו מחויב לרדוף אחריהם וזה הוי חובה ומחויב לרדוף אחריהם ואתי שפיר ודו"ק: ועיין במג"א ד"ה כתב הטור וכו' כתב רבינו יהודה וכו' ואין סדר למשנת הטור נ"ב עיין בסי' ר"ע בהלכות שבת מ"ש בשם הב"ח שם ס"ל דיש סדר למשנת הטור וצ"ע ודבריו סתרי אהדדי וצ"ע:

השקל

המים הלא ברלה לקלר נקט מעבירי' : (ס"ק ד) שלא כו' לא תניף עליהם ברזל והיינו בשעת בנין לכן בשבת דאין בנין בית המקדש דוחה שבת כדאי' ריש יבמות לכן אין בו רמז : ובלבוש כ' דאין כו' משום דס"ל בסעם הסני שב' הרב"ו בשם ר"ש בפ"א הניע א' לברכת בונה ירושלים ונזכר חורבן הבית ותקע סכין בבטנו ע"כ נהגו לסלק הסכין בשבת בהמ"ז ולטעם זה אין לחלק בין שבת לחול כמ"כ הרב"ו : ועוד כ' הלבוש דגם לטעם שהיא רמז למזבח י"ל שגם בשבת וי"ט יש לרמז על בנין המזבח שהיה בחול ע"ש : שלא ירתח בושתו עסי' תע"ג . דדוק כשהטם בידו ע"ש א"כ אפשר כשמברך כיבוד דלדעת רמ"א בסי' קפ"ב סעיף ב' כתב"ה אין לוחזו בידו אלא מניחו על השלחן א"ל לכסות :

סימן קפא מ"א כ' ב"י כו' אבל אם מעמע כו' מטל הראשונים כו' אדא מדמתן טעם דמה"ט לריך ליטול מים אחרונים בגדון דא"ש ולבטל סעודה כיון דעכשיו אל כבר עליו חובת מים אחרונים ובדיון לא אל סעודה ג' לכן לריך לעשות מה שהוא אל עליו המיוב עכשיו . ולפ"ז בגדון של מ"א דאל עכשיו עליו חיוב מים ראשונים ובדיון לא אל חיוב מים אחרונים לריך ליטול מים ראשונים ועוד דאל"כ ה"מ הא"ח לומר כ"מ כפשוטה דרולה לאכול ואין לו מים כ"א ליטול פעם א' לריך לבטל מים ראשונים משום מים אחרונים ויאכל בלי נטילה ראשונה ול"ע א"כ מאי חומרא כו' דהא בכל פעם מה שהוא המיוב עליו עכשיו לריך לבטל' ולדחוי' האחרת אם המיוב מים ראשונים ודאי מים אחרונים ואם המיוב מים אחרונים ודאי מים ראשונים . ול"ל דאסור כו' וא"כ ספיר איכא באחרונה יותר מבראשונה דהראשונה פעמים שנדחים מפני האחרונים וכגדון שכ' הא"ח בשעודה עליסית אבל לא משכחת שאחרונים ידחו מפני ראשונים . ועסי' קס"ג דאם אין מים ר"ל בדמוק ד' מילין לפניו ולאחריו מיל אוכל בלי נט"י אלא יכרוך ידיו במפה ויאכל : דאין חובה כ"כ דליכא אלא משום זוהמא ולא חמירי כ"כ בראשונים שהם משום סרך תרומה וכדפיל ר"ס קנ"ח . כ' רי"ו מוזגים כו' ועסי' קס"ו ר"ל דתנן ר"פ אלו דברים בש"א טולים לידים ואח"כ מוזגים הכוס ובה"א מוזגים את הכוס ואחר כך טולים לידים ומיירי במים ראשונים ואמרי' בברייתא לאד ליסכי' מ"ם דב"ה משום דלריכים חיוב לנטילה ברכה ולא יהיה הפסק ביניהם ובכ"פ מובא מדברי הברייתא דבכ"פ המזיגה מקרי הפסק וא"כ במים אחרונים לכ"ע לריך למזוג אחלה ואח"כ ליטול ידיו.מיהו מסידור כו' פי' שסידר אחלה בסי' זה דין מים אחרוני' וכסי' קפ"א סידר דין הכוס משמע דבן דאוי להיות הבטילה קודם המזיגה וא"ל דס"ל כמ"ש מ"א דסי' קס"ד דוק' מזיגה בחמין דלריך התבוללות שלא ירבה ושלא יחסור מקרי הפסקה ולא אחס מזיגה : מ"מ בגמ' משמע כמ"ש רי"ו דכ"ל דמשמע דבבל מזיגה הוי הפסק:(ס"ק ח) אלא כו' שרי יש"ש וכ' שם הטעם דאחרוני'הבאים להבניר הזוהמא וא"כ כיון שרוחק מאוד הכלי ויהו דהמים היו מעבירים הזוהמא מעל ידיו מ"מ שוב נדבקו המים עם הזוהמא בידיו משא"כ אמצעיים דהיינו בין בגיבה לאחילת בשר דאין בגיים כ"א להעביר מאכל הדבוק בידיו מהני אפי' רוחק מוך כלי דעכ"פ מובר המאכל מעל ידיו ושוב אין המאכל מדבק בידו : (ס"ק ג) שהיד כו' שבריסו של תיוקן נכוית וא"כ הגדול אין ידיו נכוית לפי שעור ידיו בע"ז ס"ק ב' : (ס"ק ו) ורש"ל כו' בלוגים דאיכי מ"ד בגמ' דס"ל הכי : (ס"ק ה) לה' אחרוני כו' עיין בע"ז ס"ק ב' : (ס"ק ו) מנגב כו' דוקא המברך כו' וכ' שם בסי' יו"ד בכ"ה הטעם שאינו ראוי לברך ברכה השם כלי ניגוב ומשום הכון לקראת אלקיך ישראל אבל אחרים א"ל ניגוב עכ"ל וא"כ דוקא לדידהו אלא היה מברך כ"א א' והשאר יאכלו בשמיעה כמ"ש סי' קפ"ב סעיף ו' אבל לפי מנהגינו אפמ"ש האחרוני שם שאחרי' מזמנים יחד מ"מ כ"א מברך לעצמו א"כ כולם לריכים ניגוב אפי' למהרש"ל : (ס"ק ח) ים כו' דליכא אלא סדומית אחיכא אולם מהרש"ל פ' כל הבשר ססי' יו"ד כתב ז"ל כתב ר"י אומר הרמב"ם אע"פ שעכשיו אין לנו אלא סדומית יב

מלא

מחזיקים. דשיערו חכמים שכשיעור נטילת המרבעה יוכל המברך לעיין בד' ברכות של כ"ה וס"מ דהא דאמרינן תכף לנט"י ברכ' לאו תכף ממש אלא בכדי שיעור זה ומיהו להפסיק בכדי לא מפסקי' כ"כ כ"י בשם רשב"א: (ד) מתחילין מן המברך. ואח"כ אין מכבדין זה את זה (כ"י בשם הרא"ש):

קפב (א) לברך על השכר אין למחות.

בתשובת רש"ל סימן כ"ג כתב בשעת הדחק יכול לברך אפילו על קומ"ם או בארש"ע דהא(°) בלא"ה אסור לשתות אחר כ"ה בלא ברכה ואין להורות כן בפני ההמון שלא יכולו לזלזל אף שלא בשעת הדחק ע"כ. ואני אומר דיש בזה ביזוי הברכ' ואין לדמותו לכוס פגום דס"ם זה כי זה הוא בזיון טפי ואין לו חשיבות יותר ממים ולא יעשה כן בישראל. ועוד יש מנהג בין ההמון אם שותין שכר בתוך הסעוד' ואחר האכיל' קובעי' עצמם לשתות מי דבש מברכין כ"ה על כוס שכר בארש"ע שהוא חמר מדינ' ג"ז נר' שהוא ביזוי מצו' והוא בכלל מ"ש שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך ריקם דכיון שהוא חושק לשתות מי דבש למה לא יברך עליו דודאי יש לו מעל' אחר יין ואע"ג דאין מי הדבש מז' המינים כמו השכר לא אכפת לן בזה דחביב עדיף כדאי' לקמן סי' רי"א וכ"כ מו"ה ז"ל: (ב) ויש מדקדקין כו'. הטעם כב"י דאי' בארש"ע הנעלם דפחות מג' מ"ל כוס וכדי לקיים גם דעת הפוסקים דצריך כוס הס עושים הפסד' להרחות שאין הלב' מוכרעת בזה: (ג) לתוך ידו כו'. וקשה דהא מלא בעינן לכ"ע וי"ל דשוסך אותו אח"כ לכוס קטן ממנו והוא מלא א"כ דאינו שופך כי אם מעט כאופן שעדיין שם מלא

חמשה שלא נטלו (ד) מתחילין מן המברך:

ז ° ז אין מברכין שום ברכה על מים האחרונים:

ח מ יא שמים אחרונים אינם צריכים נגוב ולהרמב"ם ו מנגב ואח"כ (ז) מברך:

ט ע מים אחרונים נוטלים ז בכל מיני (מ) משקים:

י ח * יש (ע) שאין נוהגין ליטול מים אחרונים ואפילו לנוהגי' כן אדם שהוא אסטנים ורגיל ליטול ידיו אחר הסעודה לריריה ט הוו ידים מזוהמות י וצריך ליטול ידיו קודם ברכת המזון:

קפב דיני כוס בהמ"ז ושלא יהיה פגום ובו ז סעיפים:

א °° מ יש אומרים שברכת המזון טעונה כוס אפילו (מ) ביחיד וצריך לחזור עליו א ולא יאכל אם אין לו כוס לברך עליו אם הוא מצפה ואפשר שיהיה לו אפי' אם צריך לעב"ר זמן אכילה אחת ב ולפי זה אם שני' אוכלים יחד צריך לקחת כל אחד כוס לברכת המזון ג ויש אומרי' שאינה טעונה כוס אלא בשלשה ויש ד אומרים שאינה טעונה כוס כלל אפילו בשלשה: ה.ה ומ"מ מצוה מן המובחר לברך על הכוס: [ר"ן פ' ערבי פסחים]:

ב ה כוס ברכת המזון אינו אלא של יין ולא משאר משקים אפילו קבע סעודתו עליהם ו * ואם אין ב יין מצוי באותו מקום והשכר או שאר משקין הוו חמר (ב) מדינה מברכין עליהם ג חוץ מן המים: הגה * ומה שנוהגין במדיות אלו (א) לברך על השכר אין למחות דהא יש אומרים דאינו טעון כוס כלל ועוד דהא עיקר חמר מדינה הוא שכר ד וקובעין הסעודה עליו ואע"ג דיין נמצא בעיר מ"מ לא מקרי מצוי לדבר זה שהוא ביזוי ה (ג) ואי אפשר לקנות יין בכל סעודה לברך עליו אמנם המצוה מן המובחר לברך על יין [ד"ע] (ב) ויש מדקדקין כשמברכין ביחיד על היין ו אלא לאחוז הכוס בידם רק מניחין אותו על השלחן לפניהם וכן מנהג זה (ד) על דרך הקבלה (ב"י):

ג °°° ז צריך שלא יהא פגום שאם שתה ממנו (ה) פגמו מ אבל אם שפך ממנו ז (ג)(ו) לתוך ידו או כלי אין בכך כלום ואפי' שתה ט מהכד או מחבית קטנה הוי פגום אבל אם שתה

°עטי' קע"ג עטי' קל"ח ופי' ק"ם סי"ג °°עטי' קפ"ג ס"ג °°°עטי' רל"ו ס"ח

ים מקילין כמ"ש סימן רל"ו. וע"ש ס"ג וק"ו בכ"ה די"א דאינה טעונה כוס כלל: ב יין מצוי. וכעטור סי' ער"ב כתוב דאם אין יין גדל מהלך יום סביב כל העיר מקרי אין יין מצוי ע"כ ואע"ג שמצוים יין הרבה אצל המנוי אין בכך כלום. [כ"מ] ומשמע דאם גדל מעט יין סמוך לעיר אין בכך כלום:

בתב הכ"מ בסעודות גדולות שותין בתוך הסעודה שכר ואחר המזון קובעין לשתות מי דבש הוא חמר מדינה ועוד דהוא חביב ואפי' למ"ד מין ז' עדיף היינו כשרוצה לאכול משניהם כמ"ש סי' רי"א ס"ה עכ"ל. וכ"ל דשכר לא הוי בכלל ז' מינים דהא מברכין עליו שהכל עפי' רי"א וכ"כ בשל"ה ועפי' תפ"ג וכ"ל דאין דברים אלו אלא במדיות שרגילין לשתות המי דבש והוי חמר מדינה אבל במקום שאין שותין אותם אלא לפרקים לא הוי חמר מדינה מידי דהוי אשאר משקין כגון יין תפוחים ויין רמונים. כ' רש"ל הלכה כ"ה טעונה כוס אפי' ביחיד ובשעת הדחק שאין לו שכר שהוא חמר מדינה יכול לברך על משקה כל דהו כגון קומ"י או בארש"ע דרוב שתית ההמונים מהם ואסור להורות כן בפני ההמון שלא יבואו להקל אף שלא בשעת הדחק. ודוקא במדיות רוסיא דרגילים לשתות מיני אלו וכ"ל דמשקין שרגילין לשתות בפסח *) כגון מי תפוחים ומי לאקרי"ץ אין לאקרי"ץ אין רגילין לשתותו כל השנה וה"ה לכל כיוצא בזה עפי' תפ"ג: ג חוץ מן המים. אע"פ שרוב שתייתן מים אין מברכין עליו: ד וקובעין הסעודה. פי' רי"א דאם קבע סעודתו על שאר משקין מברך עליהם אפי' בזמן אכילה אחת ב ולפי זה אם שני' אוכלים יחד צריך לקחת כל אחד כוס לברכת המזון ג ויש אומרי' שאינה טעונה כוס אלא בשלשה ויש ד אומרים שאינה טעונה כוס כלל אפילו בשלשה: ה.ה ומ"מ מצוה מן המובחר לברך על הכוס: [ר"ן פ' ערבי פסחים]:

ב ה כוס ברכת המזון אינו אלא של יין ולא משאר משקים אפילו קבע סעודתו עליהם ו * ואם אין ב יין מצוי באותו מקום והשכר או שאר משקין הוו חמר (ב) מדינה מברכין עליהם ג חוץ מן המים: הגה * ומה שנוהגין במדיות אלו (א) לברך על השכר אין למחות דהא יש אומרים דאינו טעון כוס כלל ועוד דהא עיקר חמר מדינה הוא שכר ד וקובעין הסעודה עליו ואע"ג דיין נמצא בעיר מ"מ לא מקרי מצוי לדבר זה שהוא ביזוי ה (ג) ואי אפשר לקנות יין בכל סעודה לברך עליו [ד"ע] (ב) ויש מדקדקין כשמברכין ביחיד על היין ו אלא לאחוז הכוס בידם רק מניחין אותו על השלחן לפניהם וכן מנהג זה (ד) על דרך הקבלה (ב"י):

ד מתחילין מן המברך. ואם יכול לעיין בד' ברכות של כ"ה וכן כמי בשיעור זה ליכא הפסק כיון נטיל' לברכה ומשמע מהא דאמרי' תכף לנט"י ברכ' לאו דוקא תכף ממש אלא בכדי שיעור זה ומיהו אפשר דבכדי לא מפסקינן כלל (כ"י רשב"א עפי' קס"ו): ו מנגב. בית"ם כתב דוקא המברך צריך לנגב ולא האחרים: ז בכל מיני משקין. וה"ה במים הפסולים לרחצויים: ח יש שאין מהגין. דליכא מלא סדומית האידנא ומשום ידים מזוהמות ליכא דאין מקפידין על כך: ט הוי ידים מזוהמות. אפי' רוצה לברך על היין וידיו מלוכלכות צריך לקנחם קודם [ס"מ כ"ח ותתכ"ו]: י וצריך ליטול. משמע בטור דוקא המברך ומיהו המקובלים כתבו דכל אדם יזהר במים אחרונים וכ"כ הרש"ש דלא יבא לידי מכשול ומשום ידים מזוהמות ליכא דאינו מקפיד: יא אין נוהגין ליטול מים אחרונים ואפילו לנוהגי' כן אדם שהוא אסטנים ורגיל ליטול ידיו אחר הסעודה לריריה ט הוו ידים מזוהמות י וצריך ליטול ידיו קודם ברכת המזון:

מה שכתבתי ס"מ בשם רי"ו:

קפב א ולא יאכל. דבר זה לא נמצא בפוסקים רק בטור וז"ל כדאז' באתיבר שלן בתענית מפני שלא הי' לו כוס להבדיל דכיון שב"ה עשוה כוס אין חילוק בינו להבדלה עכ"ל. וא"ע דבשלמא התם אסור לעשות קודם הבדלה ואיתתא בהסכרה אבל נבי ב"ה בשעה שמתחיל עדיין לא חל חיוב ב"ה ואפי' אם היה חל חיוב ב"ה אין איסור לעשות קודם ולמה יאסר מלאכול. °) וע"ק דאמרי' בפסחים דף ק"ה אם אין לו אלא כוס א' אומר עליו קידוש היום משמע דאוכל בלא כוס וא"ל דמיירי בשאין מגיע לו אלא כוס א' הרי"ף וכן הרמב"ם ופסקו הרא"ש ס"ב ס"ג לענין המדינות דא

(כ"י רשב"א) : ח אין להקפיד. ומיהו כרי"ו אוסר ולכן יש ליזהר לכתחל'(כ"ה) ט אם החזיר. דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לעשות כן ולכן נוהגים להוסיף עליו מעט מהקנקן ובזה מתוקן ואח"כ שופכין אותו להקנקן ואח"כ מוליאין אותו מהקנקן לכס ברכה כמ"ש סי' קפ"ג. ומשמע בב"מ דוקא כשאוסף ממנו מעט מעט אמרי' קמא קמא בטיל אבל אבל כשאוסף בבת אחת לא וא"כ דאין להחמיר דאפילו ביין נסך יש מקילין עכ"ד סי' קל"ד ובכאן אין להחמיר כלל ובלבד שיהי' היין שבקנקן יותר מהיין שבכוס : י (°) יכולין לתקן. דעיקר הפגם משום שאתה ממנו מעט ובאחוזר ומוסיף עליו מתקן בכך דומיא דפגימת המזבח כשחוזר וסותמו מתקן וכ"מ בב"ח בכס מהר"מ מ"ן ומ"ש הב"ח דלדבריו אם החזיר מקבוכם לקנקן נעשה הכל בטל ל"ל דהתם בטל היין הפגום ביין הקנקן ברוב אבל הכא מתקן הכל בכך וכל"ל בטור ועוד דבנפל התירא לגו איסור' לא אמרי' קמא קמא בטיל כמ"ש ב"י בסס"ן גבי יין במים: יא מים מתקן.אפשר דדוק' יין מתקן מים ברגילין למוזגן בכך אבל שאר משקין לא ואפשר דכל שאינו מקלקין בכך שרי (°) וכמ"ש סי' רל"ו ס"ג : יב בשעת הדחק.פי' שאין לו אחר[רשב"ם] כלומ' דה"א דמוטב לברך בלא כוס.כתוב בטור יש נותנין פירורי פת ביין פגום לתקנו ומנהג שעות הוא עכ"ל.והע"ת לא ע"ש . ויש נוהגין להקפיד כשיש בתוכו פירורי פת ואפשר דסוברים דבעי' שיהא מלא מיין ודוקא ובטור לא משמע כן דהא לא כתב איסור בדבר :

מלא עליו : (ד) צריך לתת מכוס הברכה. פי' קודם שיתחיל המברך דכולם יתנו מכוס שאינו פגום וכ"מ בס' ק"ן וסס' רע"א אבל למה שמוהגים ששות' המברך ואח"כ שופך לכוסות המסובים שהם פגומים אין לזה טעם . וק' דאם אין כוס אחר למברך הא ע"כ יתנו האחרים מכוס פגום כיון שבבר נעשה המברך ממנו וי"ל דבל המיר' דאפשר לתקנו מתקנין וכל היר' דאפשר לתקנו אינו מברך אלא אם כן יש מי שאומ' שאפי' מים פגומים פסולים למזוג בהם כוס של ברכ': ד ° ל אם היו כוסות המסובין פגומים (ד)צריך לתת מכוס הברכה (ה) לתוכם (ה) מ ויש מי שאומר שאינו צריך [וע"ל סי' ק"ן וסי' ער"א] :

ה ט (ע) נ אם החזיר יין של כוס פגום לקנקן היין שבקנקן כשר * משום (ו) דקמא קמא בטיל :

ו י * ס יכולין לתקן כוס פגום ע"י שיוסיפו מעט יין ואפי' ע"י שיוסיפו עליו יא מים מיתקן :

ז יב (ז) ע בשעת (י) הדחק מברכין על כוס פגום :

קפג המברך איך יתנהג בכוס של בהמ"ז ובו יב סעיפי' :

א * מ כוס של ברכה טעון הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ

ב ואם הוא נקי ואין בו א שיורי (מ) כוסות אינו צריך :

ב ג יתן היין לתוכו חי עד שמגיע לברכת הארץ ואז ב מוזגו להודיע שבח הארץ: הגה וי"א דאם היין אינו חזק אינו צריך למוזגו [עור] וכן נוהגים א] בתלו האדלות ויוליאתו מן התבית ג בסס (ג) ברכה [עור בסס רש"י] ומראה דלדידן שאין לנו הרבה יין מ"ל רק לשפכו מן הקנקן שנוטריס בו היין בסס ברכה ונחבית ולא דוקא וכן נוהגין במדינות אלו וכוס של ברכה ימלאנו שיהא ד מלא על כל גדותיו :

ג ד צריך לחזור (א) אחר ה כוס (ג) שלם :

ד ה (ב) מקבלו (ד) בשתי ידיו וכשמתחיל לברך נוטלו (ה) בימינו (°) ולא יסייע בשמאל : הגה (ג) והיינו דוקא שלא תגע השמאל בכוס אבל אם עוקן השמאל ן תחת הימין (ו) לסייעה °עפי' רע"א ס"א מותר

דומיא דיי"ל כי"ד סי' קל"ד . וק' על מ"ש אח"כ דיכולים לתקן ע"י מעט יין או מים והא יסי' קמא קמא בטיל ואין שם תיקון . ול"ל כיון דיש פלוגתא שם כי"ד אי אמרי' קמא קמא בטיל וכאן כמה שצריך (°) אינו פגום [אינו] אלא בכאתאלה דהא בדחק כשר בפגום ע"כ אינו תופס ן לקולא בכל לד : (ז) בשעת הדחק כו' . היינו מדאמרינן בגמ' רב יעקב קפיד אכסא פגומה משמע דוקא לכתחלה ואי"ל הלא יוכל לתקנו לשפוך קצת מים לתוכו דמיירי שבבר נמזג במים ואם ימזוג עוד יתקלקל :

קפג (א) אחר כוס שלם . שזהו פירוש על אי שאמרו דחיות הכלי הוא כל זמן שאינו נשבר : (ב) מקבלו בשתי ידיו כו'.שמעתי טעם מא"מ ז"ל כדי להראות חביבת קבלת הכוס שהוא חוזק לקבלו בכל כחו ואח"כ יחזיקנו ביד א' כדי שלא יהא נר' כמשוי עליו ועכ"פ הימין עיקר שהי' החשוב' יותר לכבוד הכוס : (ג) והיינו דוקא כו'.בטור כתוב דמה שמספקא בגמ' שמאל מהו שתסייע לימין פי' לסומכה בשמאלו עכ"ל.משמע דאף שאינו נוגע בכוס

מנהג עליו : (ד) צריך לתת מכוס הברכה. פי' קודם שיתחיל המברך דכולם יתנו מכוס שאינו פגום וכ"מ בס' ק"ן וסס' רע"א אבל למה שמוהגים ששות' המברך ואח"כ שופך לכוסות המסובים שהם פגומים אין לזה טעם . ט"ז (ט) אם החזיר . דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לעשות כן ולכן נוהגים להוסיף עליו מעט מהקנקן ובזה מתקן ואח"כ שופכין אותו להקנקן ואח"כ מוליאין אותו מהקנקן לכס ברכה כמ"ש סי' קפ"ג עיין מ"א ובעטרת זקנים ובספר הליכות אליהו דף ע"ד : (י) הדחק. טוב יותר לברך על יין פגום מעבל שאר משקים שאינם פגומים.עטרת זקנים.יש נוהגין שנותנין פרורין של פת בכוס ואומרים שמתוקן בכך וכתב הטור שהוא מנהג שעות והרמ"מ וב"ח כתב סמך מקרא דגורן ויקב שהגורן ממלא היקב :

קפג (מ) כוסות . פי' שיורי יין שברה בו פת רש"י . והי"ה כשמקנקנו במפה שרי מ"מ : (נ) ברכה כי אי פי'

שערי תשובה

סי' קפג (מ) כוסות עבה"ש וכתב בתפארת שמואל בהגהת הרא"ש דאף דלא עבדינן עיטור מ"מ אין לעשות להיפך ואין להניח כלים ריקים על השלחן בעת בהמ"ז ונדולים נזהרים בזה ע"ש

באר הגולה

ר' הרשב"ם שם כ' ח"ח בשם רב האי גאון ל' אבל מיעוד מ הרא"ה כ' תורמות חיים ס הרא"ש שם בספחים ע"פ הירושלמי ע הרמב"ם ור"מ מרוטנברג ח' ברכות כ"א ב' תוס' והר"ר יונה ג גם בגמרא לפי' הרי"ף ד עור בשם י"מ ה שם בגמרא

עטרת זקנים

* משום דקמא קמא בטיל ומתילא שמעינן לאיפכא אי שפך מכלי לכוס פגום שבכל פגום (מהרש"ל) ולי נר' לגלות ידי כל הדעות לשפולכום פגום ואח"כ שפוך כל הכוס לקנקן ושופך אח"כ מקנקן לכוס ואז יולא מא"כ אי קמא קמא בטיל אזי בטל הכוס פגום בכלי לו בקנקן ואי עילאי גבר אזי מתוקן מתחלת ששפך מן הקנקן לכוס פגום כנ"ל : * יכולין לתקן כו'אפי' מים מתקן ובירושלמי משמע דאדרבא יותר עוב לתקן במים ממה שמתקנין במעט יין ע"ש ויש שמוהנים בו מעט פרורים של פת ואין לו סמך ולא ראיה שוב מלאתי סמך מן קרא דגורן ויקב פי' שהגורן מתקן היקב (מלאתי) : (קפג) * כוס של ברכה כו'. עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכ' המזון רי"א אין לו אלא ד' לא כא למעט אלא עיטור ועיטוף כ"כ הטור בשם הוספות ומהריש ובעיטוף נמי לא הנאינן כמלא דאינו מתעב רק עיטור ופירוש עיטוף הוא סודר למעלה מכוסה אבל הכוסא לבד לא מקרי עיטוף הא בלאו הכי אסור לברך ר"ל הרא"ש (כ"כ הב"י) אבל בספר יש שכר ז"ל מ"כ דאין עיטוף מהג אלא בא"י משום בבוד השיכה ע"ש :

אשל אברהם

א] בתלו האדלות והכ"י כתב שנוהגין כן במדינות אף שאין היינות חזקים כי יש בזה סוד הקבלה . ועוד טעמים אחרים וכן כתב בספר תפיבות עולם דר"י ליווחי ז"ל משום שהיין הבית יולדה לעולם ובאשר מחבר היין לא"ס אין הכוס מוכן עוד ליליל אלא לברכה ע"ש :

חתם סופר

סי' קפב במג"א סק"י דומיא דפגימת המזבח צ"ע

דהא פגימת המזבח משום חסרון הוא והרי נתמלא חסרונו אבל הכא לאו משום חסרון הכוס הוא שהרי אפילו הכוס מלא על כל גדותיו אם נתמלא מכלי ששעם הימנו פסול וכן אם שפך ממנו בידו ולא טעם בפיו נמי אין פסול נמצא עיקר פסולו משום הטעימה ואיך יתוקן זה ע"י שנותן לתוכו מעט יין ומ"מ כבר הזכיר כן בירושלמי אך למלאות במים דבר שאינו ראוי לברך עליו לבדו בפה"נ דהוי אינו מינו לא דמי למזבח בלל. ומיהו בזמניהם שהי' יין צריך למזוג במים והוי במינו אבל היין שלנו שהמים פוגם ניהו שעדיין ראוי לברך עליו מכל מקום מג"ל שמתקן הוא ע"כ לא נ"ל : **סי' קפ"ג** במג"א סק"ו נ"ב עמ"ש בזה בחידושי למס' שבת דף צ"ב ע"א :

באר היטב

בעיון לב"ע : (ז) ואין להקפיד . ויש ליזהר לכתחלה בכה"ג מ"ש : (ס) לתוכם.קודם שיתחיל המברך דכולם יתנו מכוס שאינו פגום אבל מה שמוהגים ששות המברך ואח"כ שופך לכוסות המסובים שהם פגומים אין לזה טעם . ט"ז (ט) אם החזיר . דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לעשות כן ולכן נוהגים להוסיף עליו מעט מהקנקן ובזה מתקן ואח"כ שופכין אותו להקנקן ואח"כ מוליאין אותו מהקנקן לכס ברכה כמ"ש סי' קפ"ג עיין מ"א ובעטרת זקנים ובספר הליכות אליהו דף ע"ד : (י) הדחק. טוב יותר לברך על יין פגום מעבל שאר משקים שאינם פגומים.עטרת זקנים.יש נוהגין שנותנין פרורין של פת בכוס ואומרים שמתוקן בכך וכתב הטור שהוא מנהג שעות והרמ"מ וב"ח כתב סמך מקרא דגורן ויקב שהגורן ממלא היקב :

קפג (מ) כוסות . פי' שיורי יין שברה בו פת רש"י . והי"ה כשמקנקנו במפה שרי מ"מ : (נ) ברכה כי אי פי'

שערי תשובה

סי' קפג (מ) כוסות עבה"ש וכתב בתפארת שמואל בהגהת הרא"ש דאף דלא עבדינן עיטור מ"מ אין לעשות להיפך ואין להניח כלים ריקים על השלחן בעת בהמ"ז ונדולים נזהרים בזה ע"ש

מהשכר ולא יהיה פגום ח"כ משמע דדוקא מיש לו אפשר דשכר מקלקל היין : סי' קפג ש"ע ס"ד (°) ולא יסייע בשמאל . עיין מגמת יעקב כלל ל' סק"ו : מ"א סק"ב (°)פירוש פריסק"ו בשמוליאין מהחבית לשם ברכה אבל לרי"ו שכתב שמוך לברכה אבל לרי"ו שכתב שמוך לברכה אבל לרי"ו בשעת ברכה ולריך לשלוח לתוכו שמוך לברכ' ולשון לדידן נמי שיהא המג"א כלומר אע"ג דאינו מיוב אלא אדעבה ושמיכך אמשה"ס מ"מ הרי בכלל מי הוא ונוהג גם לדידן וק"ל : סק"ה (°) יסיש הכוכא שכ"ז בכלל עיטוף בגמרא :

ביאור

פגימתו: ס"ד אם היו כו'. תוס' שם ד"ה דהוה ומיהו כו': וע"ל כו'. דשם ושם שהם כפ' רשזוכה : ס"ה אם כו'. כמ"ש בפ' בהרא דמס' ע"ז ובפ"ו דחולין ומ"ש"ו יבולין כו'. תוס' בברכות ל"ב ח' ד"ה שעמו וה"ר"ש שם ובפ' ע"פ וע"ש ובמרדכי בברכות שם : ס"ז בשעת כו'. עתוס' דפסחים ק"ו ח' ד"ה קפיד כו' :

סי' קפג ס"א ואם כו'. עתוס' שם ד"ה שעיפה מבחוץ כו' דלא בעינן כו' ועי' רש"י בשבת ש"ה ב' ד"ה כוס כו' : ס"ב יתן כו'. שם לר"ח ובתי לר"ש כו' וע"ש הוא ול"ל כמ"ש ברי"ף תי לר"ש עד ברכת הארץ ואי' בזה שם"ש ב' ב' מודיע כו' ובמ"ש תוס' ד"ה מודיע כו' ול"ל כו' : ויש אומרים דאם כו'. עמ"ש סי' ער"ב ס"ה בהגה"ה : ויוציאנו

מחצית

בהמ"ז . אבל בשעת בהמ"ז לא יאחזנו בידו אלא ישיתנו על השולחן . (ס"ק ט) אם החזיר כו' כמ"ש סימן קפ"ג . ר"ל כיון דבבר נתקן במה שהוסיף עליו מעט מהקנקן למה צריך לשפכו לקנקן . וע"ז רמז לסי' קפ"ג סעיף ב' כתב רמ"א שצריך לשפכו מן הקנקן לכוס בשעת בהמ"ז וזה מקרי אי אוכל הב"ח לשיטתיה שהוא במ"א ס"ק י' כתב טעם אחר דהוא ס"ל דלמ"ד אם החזיר היין לכוס פגום לקנקן דהיין בשר דאמרינן קמא קמא בטיל . לדידיה לא מהני אי שופך מן הקנקן לכוס לתקנו דגם בזה אמרינן קמא קמא בטיל . ולמאן דאמר דמהני אם שופך מהקנקן לתקן . ע"כ ס"ל דל"א קמא קמא בטיל לדידיה אם שפך היין מכוס פגום לקנקן גם היין שבקנקן נפסל . לכן שופכים תחלה מן הקנקן לכוס ואיתקן למ"ד דל"א קמא קמא בטיל.ולכאה גם ידי מ"ד דאמרינן קמא קמא בטיל . ולדידיה לא מהני מה ששפך מהקנקן לכוס . לכן אם"ז מחזירין היין של הכוס לקנקן ואיתקן עי"ז כיון דקיימינן למאן דאמר דל"א קמא קמא בטיל וה"ה מתוקן ממה נפסד לבולי עצמה. אבל המ"א דסולק על הב"ח בס"ק י' לכן הולרך ליתן טעם אחר : אבל בשעופך בבת אחת לא . דהכי קי"ל בי"ד ר"ס קל"ד דאם שפך יין נסך מכלי גדול בחביות ששופך הרבה בפעם א' (וע"ש בס"ד בשם הר"ן) לא אמרינן קמא קמא בטיל . דאפי' ביי"נ יש מקילין . והיינו אמוראי בש"ס . ואפ"ג דלענין יי"נ לא קי"ל כוותיה מ"מ נאן יש להקל כוותיה : (ס"ק י) יכולים כו' ומ"ש הב"ח כו' נעשה הכל פגום דהוא ע"כ ס"ל דלא אמרינן קמא קמא בטיל . דא"כ גם אם הוסיפו מעט יין בשר לא היה דאוי לומר שיתקן פי"ז.דהב"ח ס"ל דפ"י שפופכים לתוכו יין בשר היין בשר מבטל ליין הפגום . ואי אמרת דאמרינן קמא קמא בטיל גם בה"ג אמרינן קמא קמא בטיל ולא מתקן ע"י ששופך לתוכו יין בשר : אבל הכא מתקן הכל כו' ר"ל אם שופך מיין בשר לתוך הפגום אין הטעם שהבשר מבטל ליין הפגום אלא שגם הפגום נעשה מתוקן כמ"ש רס"ק דזה הוי כאלו סתים הבגימה כמו מזגה פגום שסותם הפגם ע"י אבן שהוכשר עי"ז ויתקן וה"ה הכא. ועיין בלשון מהר"ם מ"ן בב"ח: ועוד דבנפל התירא לגו איסורא לא כו' דדוק' איסור' דרבו להתבטל.ואין היתר דרבו להתבטל ולא אמרינן בבי' קמא קמא בטיל.וכ"כ הר"ן בשם הרשב"ד בפרק בתרא דע"ז דהא קיי"ל יין במים בטל בס'.אם נפל יין במים מעט מעט אמרי' קמא קמא בטיל.אע"ג שלבסוף נתרבה היין עד שאין במים ששים כנגדו אבל אי נפלו המים לתוך היין מעט מעט אי נתרבו בסוף המים עד שבן ס' נתבטל היין במים ול"א דהמים קמא קמא בטלו דבהיתרא ל"א קמא קמא בטיל כנ"ל . ומיהו דלא קיי"ל כוותיה בהא דאי נפל יין לתוך מים ונתרבה אח"כ עד שאין המים ס' חוזר לאיסור ועיטור וע"ש בהגהת רמ"א מה שהקשה . מ"מ נקטינן מדבריו דבהיתרא ל"א ק"ק בטיל (ס"ק י"ב) בשעת כו' ואפשר דסוברים כו' ובטור לא משמע כן כו' והא דאמרינן בפי' קפ"ג אי' ובמ"א ס"ק ל' שצריך לבטוקהכוס משיורי יין שברה בו פת ל"ל דשיורי פת שברה הוי מלוס יותר ומ"כמ"ש: סי' קפג (ס"ק ל) שיורי כו' שברה פת כו' ובבר כתבתי בסס' הקודם דאף על גב דאין פרורי הפת פוגמים היין מ"מ כיון דאותן שיורי הבכא ממה שברה פתו כו' מלוסים וגרועים יותר : [ס"ק ב] מ זגו בו' במדינתו כו' להראות שבא א"י שיינה חזק צריך מים למוזגו ואף שהמבריך בס"ל מ"מ כיון שאינו מוזגו עד ברכת הארץ מוכח שבא להראות שבא ארץ ישראל כ"כ הרב"י ונם יש סמך למנהג ההוא מלשון הרמב"ם ע"ש בהרב"י ונם כתב צריך למוזגו מיד כשמתחיל בברכת הארץ ולא בטופים שאין מוזגים אלא כשמגיעים לסוף ברכת הארץ וא"כ בתחלת בהמ"ז צריך שלא למלאות הכוס על כל גדותיו ע"ש : [ס"ק ג] לשם כו' כי

הגר"א

כו'. רש"י שם ד"ה אי ותוס' ד"ה הכ"ל : וכוס כו'. גמ' שם : ס"ג צריך כו'. כפי' בהרא של תוס' הכ"ל ועתוס' דשבת ע"ה כ' סד"ה כדי ואתי שפיר כו' וכ"כ רא"ש וס"פ לכל הפירושים : ס"ז מקבלו כו'. שם ועתוס' שם ד"ה אין כו' ולפיכך כו' ול"כ שמ"ש אין לנו כו' לעבוד ובזה ניתא מש"ש הוא"ל ורא"ש הוא"ל אין כו' דלבאורה אתי אין אלא דה"פ דלרא"ש ס"ל לומר לאומרא דאתי לידי קולא משא"כ לדידן דאינו מעבב בהרא"ש בת' לא אתי למעוטי רק עיטור ועיטוף וכ"כ הטור בשם התוס' ע"ש ושם וכן הסמיטו בש"ע והגי"א ועיקר כמ"ש וכ"כ ל"ח : ולא כו'. שם כנ"ל רא"ש כו' : והייבו כו'. כמ"ש בשבת נ"ג ב' אף אין כו' קיבל כו' : ומגביהו כו'. שם : ואם כו'. דעעמו שיהא נראה לכל המסובין ויסתכלו בו

השקל

אי כו' ר"ל כי אי הוא מעשה דברים שנאמרו בכוס של ברכה בדאיתי' בבדבות דף נ"ח ע"א ופירשו פרישק"ו ומ"ש המחבר סעיף ג' שיהיה שלם הוא דעת המפרשים אי על הכלי שיהיה שלם וכדאמרינן בעלמא בכלים שבירתן זו היא מיתתן א"כ כלי שלם נקר' אי : ישלם לאחוזי וכס' א"ר כי שנם זה אוי טרחא : (ס"ק ד) מלא כו' בשם עטרה שביבו . ר"ל שהם מפרשים מה שהזכר בס"ם תוך עטרה דברים שנם עיטור ר"ל שלא יהיה מלא ויהיה לו בפיס עטרה ודהה מ"א דאדרבה הא בעינן מלא על כל גדותיו והוא א' מי' דברים ועיטור פירושו בעינן אחר כמבואר שם בגמ' . והטו"ז ס"ק ד' דהה עוד דהא קי"ל דלא בעינן עיטור וכ' הט"ז שטעם הסוסים כן שלא יספוך הכוס ויתבזה וכדאמרי' ר"ש קפ"א אין מעבירים כוס מלא ע"ג אוכלים מה"ט . (ס"ק ה)כוס כו' ואפי' בשבר כו' וכס' א"ר הביא עוד בשם בשמהרי"ל דאפילו בהדק הכוס בלי חסרון אין לברך עליו אם אפשר באחר ועיין עוד שם : להצריך כל הי' דברים כו' ואין מוסיפין רק עיטור דהא גם בס"ש מסיב אחת לאחת שמנה דברים דהיינו הדחה . שטיפה . חי . מלא . מקבלו בב' ידיו . נוטלו בימינו . ומגביהו טפח . נותן בו שיעור . ועוד יש עיטור ועיטוף . וכתבו דבש"ל אין עיטוף : וב"ה כתב כו' בכנד העליון ואפי' מבדך ביחיד וכ"כ של"ה דלהוי אינתא דמריה עליה : (סק"ו) תחת כו' דשם דף נ"ח אדהכ"ש ל"ר יותבן דאסורים שלא שאל מהו שתסייע לימין אחר"ש הוא"ל ואתסוים לא אפשר להו אבן ניעבד לאומר' . וכ' הב"ח דמשמע מלשון הש"ל דלא אסרו אלא דוקא בשתופס הכוס בשמאלו מצד אחד אבל אם אפשר בימין מצד אחר . אבל כשאינו תופס הכוס באמצע גבהו אלא בימין אלא שמשיס השמאל תחת הכוס ומצ' שמאל תחת הימין משייע כזה אין בו ממש ושרי אבל בהגהת ש"ע הבין דלא שרי אלא בנותן שמאלו תחת הימין אבל תחת הכוס אסור כיון שתפשו לכוס בשמאל ולא אזיר' עכ"ל הב"ח : וכ"ל דאיה לש"ל כו' ר"ל יהו' הפי' אין שיהי' הן בהכנת רמ"א או בכוונות ה:"ק עכ"פ עשה הש"ל משום דמשייע אין בו ממש אלא דהרמ"א וב"ש פליגי מאי מקר' משייע : בבל בימין . דכל עבודת הקרבן היה ל"ל בימין ובקבלת הדם הוא מד' עבודות שבקרבן : בטור כ' כו' לסומכה כו' מדבתב לסומכה ולא כ' לסומכו לשון זכר דהוי משמע דקאי על הכוס . וכ' לסומכה לשון נקבה וע"כ קאי על יד ימין ואולא על הש"ל : ה"ל אוחזו בשני ידיו וכ"מ לפי' הב"ח דודאי הוי אוחזו בשני ידיו כיון דאוחז הכוס בלר אחד כמו שאוחז בלר ימין ואפי' לרמ"א דלא המיר ס"ל אלא לתת שמאל תחת יד ימין אבל תחת הכוס אסור א"כ י"ל דמבשני לה בה"ג אי אוחז בלר הכוס רק בימין והשמאל תחת הכוס ועבדי' לאומר' אבל תחת יד ימין אפשר שרי . ל"ל דס"ל לבטור דגם בה"ג אי אוחז השמאל תחת הכוס מיקרי אוחזו בשני ידיו ולא ה"ל בשפוקי דודאי אסור אלא דלא קמבע"ל אלא אי מותר ליתן השמאל תחת ימין ולא תחת הכוס . וגם בה"ג אמר ר"א אין בעבוד לאומר' : ומה"ה יש להמיר בל"ל ר"ל הוא"ל והטור אולק על ש"ל יש להמיר בטור ול"ל להטור דאיית מ"א מבשת דף נ"ח ע"ב עיין בט"ז ס"ק ג' . ועיין בתוספת ה"ה מבם לבי סי' פ"ב שהוכיח מאבביית הש"ס שמאל מה שתסייע לו' דמסייע יש גו ממש בע"פ מדרבנן . אלא דלא רצו להחמיר מה"ט לפסול קרבן אם קיבל בימין ושמאל מסייעתו ע"ש : כמ"ש התוס' בכוס גדול . שבתב שם על אבבי' הב"ל שמאל מהו שתסייע לו' שבוסות גדולים מייריי או בר"ת עבת שבל בשבת (ריל שבהמ"ז אלוכה של"ל על הנסים ורלה ויעלה ויבא) שהוא בתוכה או בכשאין ולריך להאריך בנהמ"ז עכ"ל : ומ"א חדא מייתיה נקט ומשמע מדברי התוס' דלולי לורך כנ"ל לא היו מתפקים

וכו דלוי

בכוס ביד שמאל אלא סומך יד ימינו שהוא אסור דא"ל דלסומכה קאי אכוס דהכ"ל לסומכו ל' זכר וכמ"ש ומקבלו אלא ודאי דעל יד הימין קאי שאסו' לסמוך אות' בשמאלו והכ"י הביא בשם ש"ל דוקא למנקט ליה כוליה בשמאליה אסור אבל לסיועי ליה בשמאלית תחת ידא ימיל' מותר דקי"ל מסייע אין בו ממש ותימ' דהא אסיקנא לחומרא וכ"ל שהוא מפ' דלא מבעי' אלא בשתופס הכוס גם ביד שמאל אבל בשאין מוגעת בכוס אלא בימין אם הניח יד שמאל תחתיה לסייעה אין בכך כלום עכ"ל כ"י ועפ"ז כתב רמ"א הג"ה זו לחלק בין מוגע בכוס או ביד.ותימה היאך הניח דעת העור שבכל יום אנו שותי' מימיו ולפסוק כדעת פוסק שאינו מפורסם לנו כן ע"כ נלע"ד שרמוי לנו שלא לסמוך על קולא זו וכל סיוע הוא אסור. ומה שהקשה הא מסייע אין בו ממש אין ממש בזה דודאי במקום שיש איסור מלאכה שייך זה אבל כאן אסרו בפי' אף שאין בו ממש: (ד) שקורין גלו"ק גלא"ז · בהגהת מהר"א מפרלא כתב וז"ל יש מדקדקים שאין לברך אלא על כוס אחד ולא בגלוק גלאז שפיו לר ואפשר שסמכו על מ"ש בסוכה דף מ"ט רבא אכס' דברכתא אגמע גמוע פירש"י בלגימות גסות דרך שביעה משום חיבוב מצוה עכ"ל. וכד"מ הביא רמ"א זה וכת' ול"ל הטעם שלריך ליתן עיניו בכוס וזה לא יכול לעשות היטב בכלי שפיו לר עכ"ל וכ' טעמים אלו אלושים לפעל"ד דטעם מהר"א אין שום פסול בזה דאמרינן שם בסוכה שעיקר שביעה של יין הוא בגרון דהיינו שהוא מקבץ הרבה לתוך פיו ואחר כך מניח מעט מעט לגרונו כדי שיהיה גרונו שבע וזה אפשר שפיר בכוס זה ג"כ ולא ממעט שם אלא שלא יקח מעט בפיו ובלעתו תכף בהופן שלא יהיה הרבה בפעם א' על הגרון וטעם רמ"א תמוה בעיני דלפי הגראה מ"ש חכמים ומתן עיניו בו היינו בכוס ולא בכמה שבתוכו שחלקו בכוד לעצמו של כלי (°) כמו בשאר דברים ורלייה כ"ל מפ' האיש מקדש דף מ"ח ת"ר התקדשי לי בכוס זה תנא חדא בו ובכמה שבתוכו ותני' אידך בו ולא בכמה שבתוכו ול"ק הא בגמא הא בחמר' ומפ' ר"ת בחס יש בו יין אין היין בטל לגבי הכלי ע"כ אין לו לירוף עם הכלי ואי ס"ד דל' בכוס זה הוא מורה על מה שבתוכו ימא גם שם דע"כ על מה שבתוכו קאמר מלד משמעות הלשון אלא ודאי אדרבה אין בשמעות הל' אלא בכוס עצמו רק אם מה שבתוכו הוא טפל לכלי וכאן אין זה (°) אלא ל' חכמים שאמרו מתן עיניו בו ודאי לא על מה שבתוכו קאמר ותו דב' הטור מגביהו מן השלחן טפח וטעמו שיהא נראה לכל המסובים ויסתכלו בו ומתן עיניו בו כדי שלא יסיח דעתו עכ"ל ואי על מה שבתוכו קאמר הא ודאי לא יוכלו המסובים להסתכל בכמה שבתוכו אלא אותו שיושב אצלו ממש אלא ודאי על הכוס קאמר וע"כ נראה דלא קפדינן אהסתכלות בכמה שבתוכו גם ל' מהר"א מורה שאינו מן הדין אלא איזו מדקדקים עושים כן אלא דרמ"א עושה ממנו פסול וזה ודאי אינו (°) ותו דהטור כ' הסיח דעתו מן הברכה וזה אין תלוי אלא בראיית הכוס ע"כ נלע"ד דודאי כיון דנפיק מפומיה דרמ"א יש לברך על כוס אחר אבל אם אין כאן בקלות אחר יברך ע"ז ואין כאן חשש פסול כלל כנלע"ד :

ראיתי בהרבה בני אדם אינם ממלאין הכוס ממש אלא מניחין קצת ריקן למעלה ולא ידעתי לזה טעם דאדרבה הטור והביאו רמ"א בסעיף ב' זכרו בפי' בכוס זה שיהא מלא על גדותיו וקצת אומרים שזהו בכלל עיטור שים כמו עטרה לכוס מלמעלה על המילוי שבתוכו וזה אינו דלא נמלא בכוס פוסק שיפרש כן עיטור ותו אפי' אם היה בכלל עיטור הא קי"ל דלא בעי' עיטור לכל הדיעות לדידן דקי"ל כר"י ולא בעי' אלא ד' וסימנ' חמש"ה מי מלא שעיף' הדאה ועם שמוסיפים קצת פוסקים כמבואר' בטור מ"מ עיטור לא בעי' נ"ל טעם לפי שאם יהיה אלא הרבה יספך ויתבזה וכמ"ש אין מעבירין כוס מלא על האוכלין : (ה) משהתחיל המברך . בזה קיל להשומעין מן המברך שה מברך מסעת נתינת הכוס לו והשומעין אין לריך רק משהתחיל המברך (ו) יאמר

דף נ"ג דאמרי' קבל בימין ושמאל מסייעתו כשר דמסייע אין בו ממש (°) בטור כתוב שמאל מהו שתסייע לימין פ' לסומכה בשמאלו ע"כ נ"ל דק"ל מאי קמבעי' להו הא כשתסייע שמאל לימין ה"ל אוחזו בב' ידיו.וכבר אמרנו שמקבלו בב' ידיו ואוחזו בימינו ולכן פי' לסומכה בשמאלו.ר"ל לסמוך יד הימין בשמאל (°) וא"כ ג"ז אסור ולכן יש להחמיר אם לא לערוך כמ"ש בגדול · ובשל"ה כתו' בשם המקובלים שיעמיד הכוס על כף ימינו והאצבעות יהיו זקופים סביב הכוס וכ"מ בזוהר ברא' ומ"מ אינו מוכח כ"כ די"ל דיקיפס באצבעותיו כדרך אחיזה: ולא יטול הכוס בכתי ידים רק יסירם קודם (הגה בברכות מהר"ם) : ז ועי"כ אין לוקחים כו' . ובד"מ כתב עוד טעם בשם ר"א מפרלא משום דאמרינן רבא אכסא דברכתא מנגמע נגמוע וכשפיו לר אין יכול לגמוע הרבה בבת אחת ע"כ עפ' תע"ב סט"ו ומהרש"א פירש בסוכה פירוש אחר ע"ש ועל טעם רמ"א קשה דמל' שיתן עיניו בין דלמא די כשיתן עיניו בכוס כי היכי דלא לסח דעתיה מיניה וכ"מ הל' בגמ' : ח לאשתו . ואפי' לא אכלה עמהם כ"מ בגמ' נבי עובדא דילתא : ט אחר יד · ל"ע דבסי' תרל"א סתם הרב"י דאזלינן בתר ימין דעלמא הואיל ונטילת לולב בימין הוא דרבנן וכ"ש הכא דכוס של ברכ' עיקרו מדרבנן דיש לו לילך בתר ימין דעלמא ובאמת בש"ל שלפנינו לא כתוב כלום מזה בב"ה וגבי לולב פסק ליטול בימין דעלמא ע"ש ואולי איזו פוסק אחר פוסק כן בב"ה ומ"מ נ"ל לנהוג כן כמ"ש רמ"א גבי לולב: י לא יסיח המברך.משמע דהמסובין רשאים להסיח עד שיתחיל המברך (ב"י וב"ח) ומ"מ נ"ל להחמיר מאחר שתר"י וריו"ו מחמירין : יא יאמר · דדמי לשמע ט' תקיעות בט' שעות ביום דילא (תוס' ורא"ש) (°) וא"כ לפי מ"ש רסי' ס"ה אם הי' ההפסק מחמת אונס לריך לחזור לראש ואפשר דב"ה קילא וכמ"ש בסי' קפ"ה לענין לולא ועמ"ש סי' תכ"ב ותפ"ח וכ"ל דאם שם בחזיר חוזר לראש וכמ"ש סי' קי"ד ס"ז וכתו' דף מ"ו ע"ב סוף ד"ה להיכן הוא חוזר וכו' שהרי לא ספר בנתייס עכ"ל משמע דאם ספר חוזר לראש מיהו כ"ל דע"ש הוא כתו' ול"ל שהרי לא סעד בנתייס ע"ש ועמ"ש בסי' קל"ד בשם הרמב"ן ועבסי' ר' : יב בלחם עם המברך.כדי שיברכו יחדיו ולא יאמר כל

מ'

זה (°) אלא ל' חכמים שאמרו מתן עיניו בו ודאי לא על מה שבתוכו קאמר ותו דב' הטור מגביהו מן השלחן טפח וטעמו שיהא נראה לכל המסובים ויסתכלו בו ומתן עיניו בו כדי שלא יסיח דעתו עכ"ל ואי על מה שבתוכו קאמר הא ודאי לא יוכלו המסובים להסתכל בכמה שבתוכו אלא אותו שיושב אצלו ממש אלא ודאי על הכוס קאמר וע"כ נראה דלא קפדינן אהסתכלות בכמה שבתוכו גם ל' מהר"א מורה שאינו מן הדין אלא איזו מדקדקים עושים כן אלא דרמ"א עושה ממנו פסול וזה ודאי אינו (°) ותו דהטור כ' הסיח דעתו מן הברכה וזה אין תלוי אלא בראיית הכוס ע"כ נלע"ד דודאי כיון דנפיק מפומיה דרמ"א יש לברך על כוס אחר אבל אם אין כאן בקלות אחר יברך ע"ז ואין כאן חשש פסול כלל כנלע"ד :

חכמת

סי' קפב סעיף ד' ומשגרו לאשתו שתשתה ממנו.נ"ב עיין במג"א מ"ש דאפי' לא אכלה עמהם כ"מ בגמ' נבי ילתא. והנה לכאורה תמוה לי למה הוצרך להביא ראיה תמוה שהוא מימרא דאמוראים ומאשה ולמה לא הביא ראיה מן הברייתא מפורשת בפ"ז דב"ב דף פ"ו גבי שרה דתנא שם בברייתא יודעים היו המלאכים ששרה באוהל ולמה שאלו עליה לחבבה על בעלה ר' יוסי אומר כדי לשגר לה כוס של ברכה א"כ מוכח מהתם דאף דשרה לא אכלה עמהם אעפ"כ שגרו לה כוס של ברכה ולכאורה התמיה על המג"א בזה ואין בידי המפורשים לעיין אם הרגישו בזה כי אני כותב זה בכפר בעת עסקי במרחץ חם. אך כד דייקינן צדקו דברי המג"א ואדרבא לכאורה יש מקום להוכיח להיפוך דהנה מרש הוה קשיא לי מה דקאמר ר' יוסי כדי לשגר לה כוס של ברכה דמה תירוץ הוא זה למה ששאלו עליה סוף קשה כיון דידעו מקומה לשגרו לה כוס של ברכה בלי שאלה איה שרה אשתך אך נראה הכוונה דהנה אילא נופל על שני ענינים אחד אם שואל סתם על איזה אדם איה הוא הנה שאלה הזאת לא יפול רק אם א"י מקומו אבל אם יודע מקומו לא שייך לשון איה והשני הוי אם כמה ב"א סועדין יחד ואחד מהם השייך לסעודה זו כאורח הסועד עם בעה"ב ובני ביתו ורואה בנו או אשתו אינו במקום הסעודה שייך בי' שאלה איה פלוני ויהיה הכוונה דרך מליצה דלמה לא בא אל הלחם בזה שייך שאלת איה אף אם יודע מקומו דסוף סוף קשה למה לא בא אל הלחם. ולכך הנה לכאורה חוי מקום ליישב מה דהוי קשה להתנא דכיון שידעו שהיא באוהל למה שאלו עליה דמאן יימר דכוונת השאלה הוי כפשוטו איה מקומה דלמא הכוונה למה לא סעדה עמנו ובזה יפול לשון השאלה איה אף שידעו מקומה אך מה דלא משני הש"ס כן מכח דעל זה קשיא דמה זו שאלה דודאי מכח צניעות אין דרך האשה לסעוד עם אנשים ולכך הוי קשה לו דאי אפשר

מחצית

וכודאי אסור ולכן הסמיר מ"א : (סק"ז) וע"כ אין כו' משום דאמרי' בסוכה דף מ"ט : מנמע גמוע.פי' רש"י לגימות גדולות משום חיבוב מצוה . ומהרש"א כו' פ"א והוכיח דמנמע גמוע ר"ל לגימות דקות וקטנות דבזה יותר נהנה הגרון ואינ' חיבוב מצוה טפי ובזה נראה הר"א מפרלא : וכ"מ הלשון בגמ' . דאמר יו"ד דברים נאמרו בכוס ואשיב בהדייהו מאן עיניו בו משמע דקאי על הכוס . דהא נאמרו בכוס אמר : (סק"ח) נאשתו כו' דילמא . שם בברכות דלקה ר"ל לשלוח לילמא כוס ברכה אף שמשמע שם שלא אכלה עמהם : (סק"ט) אחר כו' הוא דרבנן . ור"ל דלא דמי לתפילין דלריך להיות של יד בשמאל . ובאחר נ"ל בשמאל דידיה ולא אזכינן בתר עלמא היינו משום דהוא מן התור' . משא"כ ליטול לולב בימין ואתרוג בשמאל מדרבנן כיון דבלולב יש ג' מצות לולב הדס וערבה לריך ליטלו ביד החסונה ולכן די בימין דעלמ' . ומכל מקום נ"ל לנהוג בן . ר"ל ניהו שהקשה מ"ה דברי הרב"י אלהדדי ולדעת הרב"י בלולב היה ראוי ליטול הכוס בימין דעלמ' . מכל מקום לדינ' קי"ל כהרב"י דנטלו בימין דידיה דהא גם בלולב כ' רמ"א דיטול אחר לולב בימין דידיה : (סקי"א) יצאו כו' ט' תקיעות כו' הוא לשון הש"ס ונקט תקיעות דאוריית' דמן התור' יוצאים בתשעה קולות דהיינו ג"פ תר"ת אלא משום שפק דלא ידעי' מהו תרועה לכן חייבים לשמוע שלשים קולות וכדאית' סוף מס' ר"ה ולקמן ר"ס תק"ן ב' סס . וכיון דשמע ט' תקיעות שבתייס ואפ"ס יוצא וה"ה הכא : לפי מ"ש ר"ס ס"ה כו' ר"ל לענין ק"ש וס"ל לאתוס' שם דדין ק"ש ושופר שוין וזה הבריחם לחלק דבשהה בחונם הוי הפסק דהוקש להם דתקיעות אמרי' אם שהה אפי' ט' שעות לא הוי הפסק ובתפל' אמרי' במסכת ברכות אם שהה כדי לגמוה את כלה חוזר לראש והתוס' ס"ל דתפל' וק"ש ושופר חד דינא א"ל לכן הולרכו לחלק דבחונם הוי שיהו הפסק בין בתפל' ובין בק"ש ובין בשופר ח"כ הא דאמרי' אם שהה כ"ל כלה חוזר לראש מיירי על ידי אונס . וכיון דלדידהו גם בשופר בשהה ע"י אונס חוזר ודין דהכ' יליפי' משופר א"כ ה"ה הכא בשהה ע"י אונס חוזר לראש : לענין לואה אם בירך בהמ"ז והי' לואה כנגדו יש הפסק אם לריך לחזור ולברך ובתפל' כה"ג ודאי לריך לחזור ולהתפלל ובדלפיל ס"ס ע"ו : סוף ד"ה להיכן הוא כו' דאי' אם בש"ס להיכן הוא חוזר ל' זכיר אמאי' דאביי אמר חוזר לראש ורבנן אמרו למקום שהפסק והלכתא למקום שהפסק . ופירש"י דקאי על ט' שנפסיק לבני המבואר לקמן סי' רי"ט דהיינו ג' שאכלו כל' ובניס הפסיקו שעודתן ומוציס לברך בהמ"ז ולזמן והב' עדיין רוצה לאכול מכל מקום לריך אותו ג' להפסיק מאכילתו עד סוף ברכת הזמון ואחר כך חוזר לאכול וקי"ל כר"ש דס"ל התם בדק שלפניו דב"ה עד סוף ברכת הזן ותחלת מודה לך ופ"ז שאל בשאותו ג' שהפסיק לבניס גמר אכילתו להיכן חוזר ומתחיל לברך בהמ"ז ואמר ר"ז משמי' דאביי חוזר לראש דהיינו מתחלת הזן והוא תחלת בהמ"ז ורבנן אמרו למקום שהפסק דהיינו שמתחיל מתחלת מודה לך והקשו התוס' לרבנן כיון שאכל אחר שגמר ברכת הזן מאותן בניס שהפסיק להם א"כ למה יתחיל ממודה לך א"כ הרי חסר לו ברכת הזן שלריך לברך על אכילתו אחר שהפסיק לבניס ולכן פי' התוס' דקאי על ג' שאכלו ויצא א' מהן לשוק שקולאים לו ומזמנים עליו כמבואר לקמן סי' קל"ד שעיקר ב' וקי"ל דלריך להמתין אותו הג' אבל הבני' עד אחר ברכת הזמון וע"ז שאל אם לאחר ברכת הזימון הלך לו הג' ואתה רוצה לברך על אכילתו שאכל קודם שקראלו לו מהיכן מתחיל וע"ז שפיר אמרו רבנן למקום שהפסק דהיינו מתחיל מודה לך דהא יצא בברכת הזן שגמר מהבניס שבקראלוהו ושיימו התוס' דלכך יצא בבניס מודיס לראש דמזור דאינו לראש ואם בבתייס הזימון אין לריך רק מהתחיל מודה לך דהא יצא בברכת הזן שגמר מהבניס שבקראלוהו ושיגמר ברכת הזימון שלא יסיח דעתו ואם בבתייס אינו לריך לחזור לראש אם לא שהה בבתייס ישפך ויתבזה וכמ"ש אין מעבירין כוס מלא על האוכלין : (ה) משהתחיל המברך . בזה קיל להשומעין מן המברך שה מברך מסעת נתינת הכוס לו (ו) יאמר

באר

וכמ"ש אין מעבירין כוס מלא על האוכלין : (ז) גלוק גלא"ז.ט"ז ומ"א הקשו דמנ"ל שיתן עיניו ביין.דילמא די שיתן עיניו בכוס ע"כ הבלה הט"ז דאם אין בקלות כוס אחר יברך ע"ז ואין כאן חשש פיסול ע"ש ועיין בשכנה"ג : (ח) לאשתו . אפי' לא אכלה עמהם כ"מ בגמ' נבי עובד' דילמא : (ט) בלחם . והב"ח כתב דיותר טוב לסמוא וכ"כ בחסו' פיס מאירות סי' ל"ו ע"ש.ובט"ז כתב הואיל בטו"ה שבאותו פעם שהמברך

חכמת

סי' קפב סעיף ד' ומשגרו לאשתו שתשתה ממנו.נ"ב עיין במג"א מ"ש דאפי' לא אכלה עמהם כ"מ בגמ' נבי ילתא. והנה לכאורה תמוה לי למה הוצרך להביא ראיה תמוה שהוא מימרא דאמוראים ומאשה ולמה לא הביא ראיה מן הברייתא מפורשת בפ"ז דב"ב דף פ"ו גבי שרה דתנא שם בברייתא יודעים היו המלאכים ששרה באוהל ולמה שאלו עליה לחבבה על בעלה ר' יוסי אומר כדי לשגר לה כוס של ברכה א"כ מוכח מהתם דאף דשרה לא אכלה עמהם אעפ"כ שגרו לה כוס ולכאורה התמיה על המג"א בזה ואין בידי המפורשים לעיין אם הרגישו בזה כי אני כותב זה בכפר בעת עסקי במרחץ חם. אך כד דייקינן צדקו דברי המג"א ואדרבא לכאורה יש מקום להוכיח להיפוך דהנה מרש הוה קשיא לי מה דקאמר ר' יוסי כדי לשגר לה כוס של ברכה דמה תירוץ הוא זה למה ששאלו עליה סוף קשה כיון דידעו מקומה לשגרו לה כוס של ברכה בלי שאלה איה שרה אשתך אך נראה הכוונה דהנה אילא נופל על שני ענינים אחד אם שואל סתם על איזה אדם איה הוא הנה שאלה הזאת לא יפול רק אם א"י מקומו אבל אם יודע מקומו לא שייך לשון איה והשני הוי אם כמה ב"א סועדין יחד ואחד מהם השייך לסעודה זו כאורח הסועד עם בעה"ב ובני ביתו ורואה בנו או אשתו אינו במקום הסעודה שייך בי' שאלה איה פלוני ויהיה הכוונה דרך מליצה דלמה לא בא אל הלחם בזה שייך שאלת איה אף אם יודע מקומו דסוף סוף קשה למה לא בא אל הלחם. ולכך הנה לכאורה חוי מקום ליישב מה דהוי קשה להתנא דכיון שידעו שהיא באוהל למה שאלו עליה דמאן יימר דכוונת השאלה הוי כפשוטו איה מקומה דלמא הכוונה למה לא סעדה עמנו ובזה יפול לשון השאלה איה אף שידעו מקומה אך מה דלא משני הש"ס כן מכח דעל זה קשיא דמה זו שאלה דודאי מכח צניעות אין דרך האשה לסעוד עם אנשים ולכך הוי קשה לו דאי אפשר

מחצית

וכודאי אסור ולכן הסמיר מ"א : (סק"ז) וע"כ אין כו' משום דאמרי' בסוכה דף מ"ט : מנמע גמוע.פי' רש"י לגימות גדולות משום חיבוב מצוה . ומהרש"א כו' פ"א והוכיח דמנמע גמוע ר"ל לגימות דקות וקטנות דבזה יותר נהנה הגרון ואינ' חיבוב מצוה טפי ובזה נראה הר"א מפרלא : וכ"מ הלשון בגמ' . דאמר יו"ד דברים נאמרו בכוס ואשיב בהדייהו מאן עיניו בו משמע דקאי על הכוס . דהא נאמרו בכוס אמר : (סק"ח) נאשתו כו' דילמא . שם בברכות דלקה ר"ל לשלוח לילמא כוס ברכה אף שמשמע שם שלא אכלה עמהם : (סק"ט) אחר כו' הוא דרבנן . ור"ל דלא דמי לתפילין דלריך להיות של יד בשמאל . ובאחר נ"ל בשמאל דידיה ולא אזכינן בתר עלמא היינו משום דהוא מן התור' . משא"כ ליטול לולב בימין ואתרוג בשמאל מדרבנן כיון דבלולב יש ג' מצות לולב הדס וערבה לריך ליטלו ביד החסונה ולכן די בימין דעלמ' . ומכל מקום נ"ל לנהוג בן . ר"ל ניהו שהקשה מ"ה דברי הרב"י אלהדדי ולדעת הרב"י בלולב היה ראוי ליטול הכוס בימין דעלמ' . מכל מקום לדינ' קי"ל כהרב"י דנטלו בימין דידיה דהא גם בלולב כ' רמ"א דיטול אחר לולב בימין דידיה : (סקי"ל) יצאו כו' ט' תקיעות כו' הוא לשון הש"ס ונקט תקיעות דאוריית' דמן התור' יוצאים בתשעה קולות דהיינו ג"פ תר"ת אלא משום שפק דלא ידעי' מהו תרועה לכן חייבים לשמוע שלשים קולות וכדאית' סוף מס' ר"ה ולקמן ר"ס תק"ן ב' סס . וכיון דשמע ט' תקיעות שבתייס ואפ"ס יוצא וה"ה הכא : לפי מ"ש ר"ס ס"ה כו' ר"ל לענין ק"ש וס"ל לאתוס' שם דדין ק"ש ושופר שוין וזה הבריחם לחלק דבשהה בחונם הוי הפסק דהוקש להם דתקיעות אמרי' אם שהה אפי' ט' שעות לא הוי הפסק ובתפל' אמרי' במסכת ברכות אם שהה כדי לגמוה את כלה חוזר לראש והתוס' ס"ל דתפל' וק"ש ושופר חד דינא א"ל לכן הולרכו לחלק דבחונם הוי שיהו הפסק בין בתפל' ובין בק"ש ובין בשופר ח"כ הא דאמרי' אם שהה כ"ל כלה חוזר לראש מיירי על ידי אונס . וכיון דלדידהו גם בשופר בשהה ע"י אונס חוזר ודין דהכ' יליפי' משופר א"כ ה"ה הכא בשהה ע"י אונס חוזר לראש : לענין לואה אם בירך בהמ"ז והי' לואה כנגדו יש הפסק אם לריך לחזור ולברך ובתפל' כה"ג ודאי לריך לחזור ולהתפלל ובדלפיל ס"ס ע"ו : סוף ד"ה להיכן הוא כו' דאי' אם בש"ס להיכן הוא חוזר ל' זכיר אמאי' דאביי אמר חוזר לראש ורבנן אמרו למקום שהפסק והלכתא למקום שהפסק . ופירש"י דקאי על ט' שנפסיק לבני המבואר לקמן סי' רי"ט דהיינו ג' שאכלו כל' ובניס הפסיקו שעודתן ומוציס לברך בהמ"ז ולזמן והב' עדיין רוצה לאכול מכל מקום לריך אותו ג' להפסיק מאכילתו עד סוף ברכת הזמון ואחר כך חוזר לאכול וקי"ל כר"ש דס"ל התם בדק שלפניו דב"ה עד סוף ברכת הזן ותחלת מודה לך ופ"ז שאל בשאותו ג' שהפסיק לבניס גמר אכילתו להיכן חוזר ומתחיל לברך בהמ"ז ואמר ר"ז משמי' דאביי חוזר לראש דהיינו מתחלת הזן והוא תחלת בהמ"ז ורבנן אמרו למקום שהפסק דהיינו שמתחיל מתחלת מודה לך והקשו התוס' לרבנן כיון שאכל אחר שגמר ברכת הזן מאותן בניס שהפסיק להם א"כ למה יתחיל ממודה לך א"כ הרי חסר לו ברכת הזן שלריך לברך על אכילתו אחר שהפסיק לבניס ולכן פי' התוס' דקאי על ג' שאכלו ויצא א' מהן לשוק שקולאים לו ומזמנים עליו כמבואר לקמן סי' קל"ד שעיקר ב' וקי"ל דלריך להמתין אותו הג' אבל הבני' עד אחר ברכת הזמון וע"ז שאל אם לאחר ברכת הזימון הלך לו הג' ואתה רוצה לברך על אכילתו שאכל קודם שקראלו לו מהיכן מתחיל וע"ז שפיר אמרו רבנן למקום שהפסק דהיינו מתחיל מודה לך דהא יצא בברכת הזן שגמר מהבניס שבקראלוהו ושיימו התוס' דלכך יצא בבניס מודיס לראש דמזור דאינו לראש ואם בבתייס הזימון אין לריך רק מהתחיל מודה לך דהא יצא בברכת הזן שגמר מהבניס שבקראלוהו ושיגמר ברכת הזימון שלא יסיח דעתו ואם בבתייס אינו לריך לחזור לראש אם לא שהה בבתייס ישפך ויתבזה וכמ"ש אין מעבירין כוס מלא על

באר הגולה

ו שור וכן הוא בירו' ז סס בגמרא ח סס ט שבולי הלקט י סס בגמרא כ סס כתו' ורבי יונה ורא"ש ל סס : מ שבולי הלקט וא"א בשם רבי פרץ

עטרת זקנים

* מותר ומייריו בכוסות גדולות אז בר"א עכת אחל לחיו' בשבת אז בנשואין שלריך להאריך בב"ה (תוס') וי"א אם תופס בימין בתמצע הכוס מותר לשיס יד השמאל תחת הכוס (מורי בב"ח):

לבושי שרד

ט"ז סק"ד (°) כמו בשאר דברים : הלחם ושעיפה ואיכר : שם (°) אלא לשון חכמים . פי' דמשמעות הלשון הוא רק הכוס אלא דגבי התקדשי יש חילוק אם המשקה טפל דאז מסתמא נותן גם המשקה לבעלה אבל זה שאינו אלא לשון חכמים מש"ה אפי' אי הוי משקה טפל אין בוונתו רק על הכוס : שם (°) ותו הטור כ' שמא מסיח דעתו כנ"ל : מ"א סק"ו (°) וכטור כ' כנ"ל : שם (°) וא"ל גם זה אסור לכן יש להחמיר כנ"ל : מ"א סקי"א (°) וא"כ לפמ"ש רמ"א רסי' ס"ה כנ"ל :

שערי תשובה

והביאו בבר"י : (ח) לאשתו עיינבה"ט והטעם כדי שתתברך וכתב הפרישה דמה"ט נתפשט קצת שלא לשתות בין איש לאשתו והביאו בא"ר :

ביאור הגר"א

טור וכ"ה בירוש' שם ולריך שתהא ידו נגוה מן הסולתן עפח : וע"כ כו' . עמ"א וכד"מ כו' רבא כו' והוא בפפ"ד דסוכה כו' דלמא כו' וכ"ה בתוס' דשבת ד"ה הנ"ל וברא"ש דברכות שם : ס"ה יש כו'. כמ"ש בתפילין שפ"ג דמגלות ועמ"א : ס"ד והמסובין כו' . תוס' שם ד"ה לין : משהתחיל כו'. רא"ש וטור : לא מיבעיא כו' . שם ושם וכמו בין הפרקים דברכות ק"ש ועפ"ת : ואם עברו כו' אבל כו' . תוס' שם : אפי' כו'. עמ"ש בפי' ק"ד ס"ה וס"ו : ס"ז נכון כו' . עע"ז

חתם סופר

שם ס"ק ז' פי' בסוכה. נ"ב עיין ירושלמי פ"ק דשקלים ובסוכה :

היטב

מברך בזימון אין שומעין לו ומדברים דברים אחרים ובפרט בסעודות גדולות וטוב מאוד היה הדבר שלא לברך בזימון כלל דאז היה כ"א מברך בפני עצמו משא"כ עכשיו שטועים לומר אחם יוצאים בברכת המברך. ע"כ חיוב על כל אדם לדבר הברכות בלחש עם המברך פ"ש ומתשב"ן כ זב דגריכים לשמוע עד הזן את הכל שהוא ברכת

שלמה

שיפול השאלה למה לא סעדה עמהם ובע"כ הכוונה דאיה כפשוטו וכיון שידעו למה שאלו איה שרה אשתך לכך מוכרח לו' כדי להבבה וכו' ור' יוסי אומר לא כן רק ודאי הכוונה כוונת השאלה איה וכו' הוי אית היינו למה לא סעדה עמנו ואין כו' דהוי מכח צניעות הנה זה שייך אם לא הוי בזה מניעות מצוה בזה ראוי לו' דהיא מחמרה על עצמה ואינה סועדת עם אנשים אבל כיון דבאינה סועדת אין לה כוס של ברכה ואם תסעוד עמהם תרוויח כוס של ברכה לכך אין ראוי לה להחמיר למנוע את עצמה מברכה כל כהאי גוונא אינה רשאית להחמיר על עצמה ולכך אמר כדי לשגר לה כוס של ברכה ולכך הוי השאלה למה לא סעדה עמנו ולכך לא הביא המג"א מן הש"ס הנ"ל ראיה דמהתם יש לו' להיפוך לכך הביא ראיה רק מילתא לפי האמת דמשמע שם דמחויב לשגר אף דאינה אוכלת עמהם צריך לפרש הסוגיא הנ"ל באופן אחר דהנה יש להסתפק באם האשה אינה סועדת עמהם אם זה עדיף אם תלך היא אצלם לשתות כוס הברכה ותרוויח יותר דשכר פסיעות יש או ראוי יותר שהיא לא תלך אצלם רק הם ישלחו לה כוס הברכה ושכר פסיעות שייכין לבעלה ולא לה. ונראה שבזה היו מחולקים המלאכי השרת ושרה בדינא למי שייך שכר הפסיעות וכעין זה מצינו כמה פעמים דיש פלונתא בין מתיבתא דרקיע ובין מתיבתא דלתתא כן הוי פלונתא בין שרה למלאכי השרת דמלאכי השרת היו סוברים דשכר פסיעות שייך לה וראוי לה לילך אצלם לקבל כוס ברכה ולכך שאלו איה שרה אשתך דידעו שהיא באוהל רק כוונתם הוי ע"ד המליצה למה לא באתה לכאן לשתות כוס של ברכה ולכך קאמר ר' יוסי דשאלתם הוי בלשון איה דהיינו למה לא באה לשתות כוס של ברכה ואמר ר' יוסי דאם שאלתם הוי דלמה לא באה באמת לשתות כוס של ברכה לכך אמר דכוונתה הוי מכח כדי לשגר לה כוס של ברכה דהכי מסתבר טפי ולא שהיא תלך אצלם לשתות כוס הברכה וא"ש ודו"ק כן נראה לי

השקל

דסק במזיד חוזר לראש : מיהו נ"ל דט"ס כו' (וכן הגי' מהרש"ל) דכשלמ' לי גרסי' שהרי לא סגד בתייס ח"ם דכן הקשו לרש"י לפירו' כיון שסעד אחר שסמע ברכת הזימון איך יצא בברכת הזימון על אכילתו שאכל אח"כ כ"ל ולכן כתבו דלפי' התוס' ח"ם דהרי לא סעד אחר שקראלוהו ושמע ברכת הזימון ושפיר יוצא בברכת הזימון ששמע . אבל לי גרסי' שהרי לא סיפר תיקני מלי שיאמר' דסיפר הכל דהא לא אזכר עד עתה מענין שיהה ולא הקשה להם גם לפירש"י משיתה . ול"ל לגרסה שהרי לא סעד אין ראיה נמ"ל מדברי התוס' : ומ"ש ס"ס קל"ד בשם הרמב"ם זה מוכר על תחלת דברי מ"ל ואפי' שהה מ' אומם ח"ל לחזור ולהוא דהרמב"ן מפרש פי' הרי"ף לחיכן חוזר דקאי על המברך ברכת הזימון שמתחיל לברך ואכלנו משלו וחם עוניס ברוך כו' ונטוהו חיינו וע"ז שאל לחיכן חוזר המברך ואח"ז משמיה דאביי חוזר לראש דהיינו שסוב מתחיל ואו' שיש לברך שאכלנו כו' (ופי' תר"י דברך יש לו שני פי' לענינים ל' אוי ופעמים ל' הוה : וא"כ כשאמר פ"א נברך הי' פירושו אוי לאחרים לברך וכשאו' פעם ב' נברך מי' הוה שאו' אנו מברכים לברוא שאכלנו משלו)ורבנן אמרו למקום שפסק והיינו מתחיל ברוך שאכלנו כו' ונטוהו חיינו : וכ' הרמב"ן דלפ"ז מעמיה דר"ז משמיה דאביי שחוזר לראש דש"ל אם שהה לגמור את כלה חוזר לראש וס"ל דבני בתיס שהה לגמור ברכה.אחת מ"מ חוזר ומ"ל כר"ל דברכת הזימון עד תחלת ברכת הזן א"כ כשאמר נברך שאכלנו משלו הוא גמר ברכה א'.וכשהמתין אח"כ עד שיענו ברוך כו' ונטוהו חיינו הרי שהה כדי לגמור ברכה א' דהא משך מן מנין ברוך כו' ונטוהו חיינו הוא יותר מרוב מברכות נברך שאכלנו משלו ולכן ס"ל דלריך לחזור לראש לו' שנית נברך כו' ובכמ"ד הרמב"ן ונטעמו דרבנן דקי"ל כוותייהו שחוזר למקום שפסק לא אתברם בדברין א"כ י"ל לכאורה דס"ל בנתמ"ז אפי' שהה לגמור כלה חוזר ואפ"ג דשם ההפסק מחמת אונס דהא לריך להמתין עד שיענו הטוניס ברוך שאכלנו כו' הרי דבבתמ"ז אפי' שהה מ' אונס חוזר לראש ואפ"ג דלכאור' אין ראיה מזה דהא דברי הרמב"ן הם להרי"ף והא הרי"ף לא ס"ל לחלק בין שהה מ' אונס אלא דבתפל' אפי' שלא מ' אונס חוזר לראש ובק"ש ושופר אפי' מ' אונס חוזר למבואר לעיל סי' ס"ה וא"כ עדיין לא נפסל להתו' והרא"ש דמחלקים בין אם מ' אונס או לא אם שהה בבתמ"ז מ' אונס לי לריך לחזור לראש או לא . ז"א דמ"מ דייק מ"א שפיר דהא גם לדעת התוס' והרא"ש הפסק רמ"א בוותייהו בעי' ס"ה דמחלקים בין אם שהה מ' אונס או לא אפ"ה מודים דהמברך בהמ"ז מתחיל בפעם שנית ממקום שפסק דהיינו ברוך שאכלנו כו' כמבואר ר"ס קל"ב ואפ"ג דשהה מ' אונס כדי לגמור כל ברכת הזימון כנ"ל ולזה דחה ופס"ס רי"ס ר"ל דאין ראיה מזה דהא קיי"ל ברכת הזימון הוא עד הזן כר"ס וא"כ כששהה המברך עד שענו הטוניס ברוך כו' ונטוהו חיינו לא שהה כדי לגמור כל הברכה שהיא עד מודה לך : (ס"ק יב) בלחם כו' כדי שיברכו יחד דבזמן שמזמנים לריכים שיטרפו יחד בבהמ"ז ואם כן היה שכיון שכ"א יאמר בלחם ומעבה המצות בטור סי' ר"ט בשם הרא"ש כי אין אדם יכול לכוין תדיר עם הש"ך ואם אין מכוין ובאמצע ברכה פנו לבו לדברי' אחרים הרי הפסיד הכוכה שלא"כ בקצות אבל אם לא כוונה יצא עכ"ל : מ"מ לריכים לברך עם המזמן בשום כדי שיטרפו : רק בשום כי יאמר לסיים ס"ס המזמן כמ"

לאחד כפ"ע רק בסיום הברכה והכ"מ כתב דעוב יותר לשמוע ועמ"ש סימן קל"ב סס"ח וכתשב"ן כתוב דלריכים לשמוע עד הזן את הכל שהוא ברכת הזימון ועסי' ר' וכ"כ עיקר : יג לטוב עין . פי' לשונה בלא וגומל חסד בממונו (רש"י שם) :

קפא א קודם שיעקור . ועסי' קע"ח (°) דמפיל' לפינה לא חשיב שינוי מקום וכ"כ בב"י סימן קל"ב וה"ה כשרוחה מקומו ואם אכל בחדר זה ודעתו לברך במקום אחר בבית זה אפשר דמהני כמ"ש סי' קע"ח ויש לסמוך על זה כשאותו מקום אינו נקי : ב במזיד יחזיר . וכ"ל דאם הוא רחוק דעד שלא יחזיר למקומו יתעכב המזון יברך כאן : ג אם יש לו פת · כ' הרב"י סי' קע"ח (°) דזהו להפוסקי' בסי' קע"ח כר"ח דאלו לברמב"ם וסיעתו כיון שאינו יכול לאכול עד שיברך תחלה א"כ ודאי שצריך לחזור למקומו לברך על מה שאכל עכ"ל . וע"ע מאחר שפסק בסימן קע"ח כברמב"ם הילד כ' כאן בד"א וכו' וי"ל (°) כיון דיש בשונג לא ה"ל היסח הדעת ומותר לאכול בלא ב"ה וכ"ל דה"ק אם יש לו פת יאכל כאן (°) ויברך מקודם ואחר האכיל יברך שית וכזה יוצא אליבא דכ"ע דלהרא"ש יצא בברכ' המזון שבאחרונ' ולברמב"ם יצא בב"ה שבראשונ' וכיוצא בזה כת' בת"ח בלשון חכמים אבל לי' די"ב וא"ת להרא"ש הוי ב"ה בראשונ' ברכה לבטלה הא כבר הכריע הרב"י בסי' קע"ח בברכה אחרונה אם יש לו פת אין אכל בדין

ב ג במה דברים אמורים כשאין לו פת עוד אבל ג אם יש לו פת עוד יאכל במקום השני

° טפי' קס"ז ס"ב טפי' ל"ד ס"ד °°טפי' קע"ח ס"ב

מעט

שכח ויברך במקום הסני דבתרוייהו יצא בזה בדיעבד אז לא יצא · והכ"י כתב דאי איתא דמזיד לא מחייב לחזור ממ"ל אינא בין שוגג למזיד כו' . דבריו תמוהים בזה דהא ודאי לבית שמאי בחמת אין חילוק בין שוגג למזיד לענין ההליכה דלמה הכי נמי לענין הברכ' ונל"ל דלא מסתבר לומר בתרוייהו לא יצא בזה דא"כ למה אמרו ב"ש יחזור למקומו ויברך דהוא ל' לכתחלה הל"ל רבותא לא יצא. וא"ל דרבותא דב"ה קמ"ל בזה דאפי' לכתחלה יברך במקום הסני כיון דהליכ' היתה בשוגג זה אינו דהא עכשיו קי"ל כב"ש ואי לאו דא"ר זביד דמוד' ב"ה במזיד בהליכה היינו אומרים דהתנא א' להודיעך כחו דב"ש ועי"כ הוכרח רב זביד להשמיענו בזה דודאי היתה קבלה בידו לפ' כן ממילא בשאר מילי ודאי אמרינן שפיר להודיעך כחו דב"ש כיון דהלכה כמותו כאן וגם א"ל דאף במזיד יצא אם בירך במקום הסני מדאיתא בגמרא רבה בב"ח אזל בשירא אכל ושכח לברך אמר אם לגלה לבני הסירא שאחזור למקום שאכלת· יאמרו ברך כאן אלא אמינא אבדתי יומה דהבא א"ל בן אהלך ואחזר ומצא בחמת יומה דהבא ומזה מוכח דבמזיד שבירך במקום הסני לא יצא דא"כ מה לו כל הטורח הזה לבקש תחבולות לבני החבורה הא ודאי כיון דבדיעבד יצא אין לך דיעבד גדול מזה כראשכחן בפ' ת"ה בתפלת הדרך דס"ל לר"ש שמתפלל אפי' מהלך רק שפ"א הלך עם ר"ש והתפלל ר"ח מעומד א"ל לשמעי' שגם הוא יעמוד כיון שבני החבורה ממתיני' מהיות טוב אל תקרי רע ש"מ שאע"פ שיותר טוב להתפלל מעומד אלו לא היתה החבורה ממתנת בלא"ה היה מתפלל מהלך והיינו דזה הוי בדיעבד . וכן לענין תפלה מצינו שם דמתפלל מהלך בדרך אלא ודאי דבמזיד לא יצא כמה שבירך במקום הסני וע"כ טרח רבה בב"ח ואמר מלת' דשקר' ששכח יומה דהבא כיון שהוא מוכרח לחזור למקומו כיון שהוא עכשיו מזיד כמלע"ד נכון : בגמ' אמרינן כהנו תרי תלמידי חד עביד בשונג כבית שמאי פ' רש"י אע"ג ששגג ונעקר מן המקום שאכל החמיר על עצמו כב"ש וחזר

בלחם · ז"ל הרא"ש והטור סימן כ"ט ברכת יוצר וערבית אינו אומרים עם הציבו' בלחם כי אין אדם יכול לכוונתדיר עם ש"ץ בשתיקה וגם אם היה מכוין לדברי ש"ל ובאמצע הברכה היה שונה לד"א הרי הפסיד הכול' כי הפסיק באמצעית' אבל כשאדם קורא בפיו אף אם קורא מקלתה בלא כונה יצא עכ"ל :

הגה ויקדיש לפייס קצת קודם המברך כדי שיענה אמן כדלעיל סי' כ"ט. אין מומנין כוס של ברכה אלא יג (י) לטוב עין [גמרא פרק אלו נאמרין] :

ח כ לענין לשאול בבהמ"ז מפני היראה או מפני הכבוד יש מי שאומר שדינה כתפלה :

ט ס צריך לישב בשעה שמברך בין אם היה הולך בביתו כשאכל או עומד או מיסב כשמניע לברך צריך לישב כדי שיוכל לכוין יותר וגם לא יהא מיסב שהוא דרך גאוה אלא ישב (יא) באימה : הגה כ"ל דלאו דוקא המברך אלא ה"ה כל המסובין לא יסבו בקלות רחש אלא באימה מיהו אם לא עשו כן אפי' בירך מהלך בדיעבד יצא [רמב"ם פרק רביעי] :

י ° ע יש אומרי' שגם ברכ' מעין שלש צריך לאמרה מיושב:

יא פ אם היה מהלך בדרך ואוכל א"צ לישב ולברך לפי שאין דעתו מיושבת עליו :

יב ל (°) אסור לברך והוא עוסק (יב) במלאכתו :

קפד לקבוע ברכה במקום סעודה ועד כמה יכול לברך ומי ששכח ולא בירך . ובו ו סעיפים :

א °° מ מי שאוכל במקום אחד צריך לברך א קודם (מ) שיעקר ממקומו (הגה ושיין לעיל סי' קע"ח) ואם יצא ממקומו ולא בירך אם היה (א) ב במזיד (ג) יחזור למקומו ויברך ואם בירך במקו' שנזכר יצא : הגה ודוקא לדעת הרמב"ם אבל לדעת הרא"ש דס"ל דאף בשונג יחזור למקומו לכתחלה במזיד אף בדיעבד א] לא יצא [טור] ואם היה בשונג להרמב"ם יברך במקום שנזכר (ג) ולהר"ר יונה והרא"ש גם הוא יחזור למקומו ויברך :

באר

ברכת הזימון וכתי' המגן אברהם וכ"ל עיקר : (י) לטוב עין . פי' לכוונא בלא וגומל חסד בממונו רש"י : (יא) באימה . ירא שמים יהא מזהר בכשאם בה"מ להתעטף במלבוש העליון וגם להניח הכובע בראשו ולא יבוד במלבשא הקטנה ואף כשמברך ביחיד יהוגו כך כדי שיהא מורא שמים עליו ויעטור הכובע האדו"ר כ"מ וסל"ה.אין מיעוף מוהג אלא בא"י מכוש כבוד הסביל' עטרת זקנים בשם ספר יש שכר ע"ש : (יב) במלאכתו. אפי' תמיד קל אסור :

הגהות רעק"א

סי' קס"ג ס"ח יש מי שאומר שדינו כתפלה. בתקור הדין בא"ח הכנות בהמ"ז אות ס"ג כ' כתפלה מה תפלה אין מתפלין אותה אלא במקום א' ומעומד כן בהמ"ז אין מברכיס אותה אלא בישוב משא"כ בא"ח ביכול לאומרה מהלך מעל לבבך ואילך עכ"ל :

סי' קפד ס"א מי שאכל כו'. בס"ה בסי' קע"ח ס"ב בהג"ה ע"ש : ואם יצא כו'. שם בגמ' כ"כ ב' : ואם בירך כו'. ודוקא כו'. בשונג דבין לב"ש מזיד אחית דרגא בשונג ועכ"ח : ואם היה כו'. בב"א כו'. ממ"ש כ' ל' ג' שבאו מג' מזורות כו' ועכ"כ שהיו כ"א במקום אחד דאל"כ בלא"ה מצערפין זע"ז בהמ"ש בהתהני' ומ"ש רש"ל שם בד"ה ג' ואפי' לא כו' ר"ל כיתר אבל לבדן אכלו ועמ"א ס"ם קל"ג וע"ל סי' קע"ח ס"ד : אבל כו' . כ"א ל' ספק כו' ועי' רא"ש שם ובירושלמי ריש ברכות

חכמת

נכון וע' בחידושי לאהע"ז סי' כ"א בביאור לשון הש"ס שם מה דקאמר כדי לחבבה על בעלה ע"ש ודוק היטב:

סי' קפ סעיף א' מי שאכל במקום אחד צריך לברך קודם שיקום ממקומו וכו' אם הי' במזיד יחזור למקומו וכו'. נ"ב הנה לפענ"ד לבאר כאן חידוש דין בעזה"י. דהנה נרסינן בש"ס ירושלמי פ"ד דפסחים על המשנה דההולך לשחוט את פסחו וכו' וזה"ל א"ר יודן סימנא מן ההיא דברכת עד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה תני פחות מכן אין מטריחין אותו הרי מפורש כן במשנה דעד כמה הוא חוזר בשירי קרבן תמה מה קמ"ל דפחות מכן אינו חוזר ודמה לעיל מכוונה דעד כמה הוא חוזר מוכח דבפחות הוא חוזר ואינו חוזר בקושיא. והנה באמת תמוה עליו דמה קושיא הרי י"ל כוונת הירושלמי דבפחות מכן אפי' לצורך עצמו אינו חוזר וזה לא מפורש במשנה גם יש לו' הכוונה דפחות מכזית אפי' לאח"ן איסורו אינו חוזר דאף דא"י לבטל ועיין במנ"א כן בשם התוס' וז"פ. מיהו לפענ"ד לפי האמת נראה דזה לא קאי על המץ דא"כ למה הפסיק באמצע במ"ש סימנא אההיא דברכות וגם למה ליה כלל סימן זה ולכאורה היה נראה דמזה יהיה ראיה דהירושלמי ס"ל כדיעה המבואר בסי' ר"ו דבבריה אף פחות מכזית צריך ברכה אחרונה גם יסבור כדיעה זו המבואר בסי' קפ"ד דכל שבעת המינים טעונים ברכה במקומם וא"כ אם הלך במזיד צריך לחזור למקומו ולכך אמר הירושלמי דהיא דברכות נלמוד מההיא דחמץ כיון דבחמץ אינו חוזר רק בכביצה או כזית כן ה"נ בברכת המזון נמי אינו חוזר רק בכזית אבל בפחות מכזית אף דהוי בריה נמי אינו חוזר רק מברך במקומו מיהו להסוברים דבריה א"צ ברכה אחרונה נראה דאתי שפיר נ"כ דהנה בחמץ קי"ל כחכמים דהוי עד כביצה ולא בכזית והתם בברכת המזון קי"ל כר"מ דהוי בכזית. והן אמת דנבי חמץ כיון דתני לה רבי בלשון חכמים מוכח דס"ל כן מדשנאה בלשון רבים אבל התם דשנאה בלשון חכמים לכך קי"ל כחכמים. אך קשה ע"ז נופא למה קי"ל התם כר"מ והכא כר"י בע"כ יהיה מוכח כדעת הפוסקים דאסור לברך עד שישתה מכח דקי"ל כר"מ דאכילה בכזית ושבעת זו שתיה ואם כן כיון דהוי מדאורייתא לכך קי"ל כר"מ לחומרא אבל בהחזרה למקומו לצופים וכן בחמץ דהוי רק דרבנן לכך קי"ל

מחצית

לענות אמן אחר הש"ץ עכת"ד הב"ח בסי' קע"ג : ועפ"ם רי"ש קיימא לן הכי דברכת הזימון עד סוף ברכת הזן : וכן עיקר כתשב"ן :

סי' קפד (ס"ק א) קודם כו' ואם אכל בחדר זה ודעתו לברך כו' בבית זה אפשר כו' אע"ג דלעיל סי' קע"ח ס"ק ח' פסיעה ליה אם היה דעתו תחלה לאכול בבית אחר דשרי כ"ם באותו בית הייגו דוקא כשדעתו לאכול בבית אחר וגומ' סעודתו בבית אחר ומברך שם אבל כשאין דעתו לאכול בבית אחר כ"א לאכול כאן ומברך בבית אחר פסיעה ליה דלא מהני דעתו ובמקום אחר בבית זה מסתפק ועיין לעיל סי' קע"ח במ"ש שם בס"ק ח' הנ"ל : כשאותו מקום אינו נקי . ר"ל דאם במקום הנקי א"ל לו לאכול ולריך לאכול במקום שאין נקי כיון ב"ג מהני דעתו לברך במקום אחר בבית זה והוא נקי: (ס"ק ב) במזיד כו' דאם הוא רחוק כו' יתעכל המזון יברך כאן אע"ג דלהרא"ש לא יצא בבהמ"ז שבבאן מ"מ אם יחזור יתעכל נ"כ לא יכול לברך לכ"ע ואי"כ עוב לברך כאן ויוצא עכ"פ לרמב"ם: (ס"ק ג) אם כו' להפוסקים כו' כר"ח: ר"ל דקי"ל דברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומו ושיב' מקומו והלך למקום אחר כשיוצא לריך לברך ברכה אחרונה על מה שאכל (הכי ס"ל לרמב"ם דאינו רשאי לאכול במקום אחר עד שיברך תחלה ברכה אחרונה על מה שאכל דלא כהרא"ש) וכשרוצה לאכול לריך לברך ברכה ראשונה אבל אם אכל דברים שלריכים ברכה אחרונה במקומו דהיינו פת (יע"ש ג') פליגי ר"ח ור"ש. ר"ח ס"ל דאם שינה מקומו א"ל לברך על מה שאכל וכן א"ל לברך ברכה ראשונה על מה שיאכל ור"ש ס"ל דאפי' הלריכים ברכה במקומן הוי שינוי מקום הפסק וצ"ל תחלה ברכה אחרונה על מה שאכל וברכה א' על מה שיאכל ופסק הרא"ש כר"ח והרמב"ם פסק כר"ש: דאלו להרמב"ם דפוסק כר"ש בודאי לריך להזור כו' ר"ל לא מהני הא' תקנה שיאכל במקום הסני בשלמא להרא"ש דפוסק כר"ח א"כ אי רוצה לאכול כאן פת א"ל לברך תחלה בהמ"ז על מה שאכל במקום אחר א"ש הא' תקנ' שיאכל כאן פת ויהי' רשאי לברך בהמ"ז כאן על מה שאכל כאן וממילא יעלה אותה בהמ"ז גם למה שאכל במקום אחר וא"כ א"ל לחזור למקום ראשון משא"כ להרמב"ם דאינו רשאי לאכול כאן פת עד שיברך תחלה ברכת המזון על מה שאכל א"כ מה מהני מה שיאכל כאן פת הלא אעפ"כ לריך לחזור למקומו לברך בהמ"ז דהא לריך לברך בהמ"ז קודם שיאכל כאן פת: ויל כיון שיצא בשונג כו' דהא קאי אדסמוך לו שב' פלוגתא דהרא"ש ורמב"ם בשונג: לא ה"ל היסח הדעת ומותר כו' אפי' להרמב"ם דפוסק כר"ש: אלא שבספר ח"מ הקשה מאי מהני דלא הוי היסח הדעת הא כ' הרב"י בסי' קמ"ח

ד סס בא"ח ס סס בגמ' ע כ"י לדעת הרמב"ם והמרדכי פ הרא"ש סס וכל בו ל ירושלמי סס : ל ברכות כ"ח ב טור בשם ר' פרץ

אשל אברהם

א] לא יצא. וס' אלי' רבה העלה להוכיח הלכה ; למעשה דאף במזיד בדיעבד יצא ע"ש :

לבושי שרד

ט"ז ספסק"ו (°) ועמ"ש סי' קל"ג ס"א בל"ל : ש"ע סי"ב (°) אסור לברך ע' סס' קל"ח :

סי' כפד מ"א סק"א (°) דמפיגה לפינה . אע"ג דכתם לענין דיעבד מיירי דאם שינה מקומו א"ל לחזור ולברך אם הוא מפינה לפינה בחדר אחד אז ברוחה מקומו אפילו אינו בחדר אחד כמו שביארנו שם אות ב' ס"ל להמ"א דכיון דחשבינן לה כחד מקום שרי אפילו לכתחילה לברך שם אבל בדעתו לברך לא כ' המ"א רק באפשר משום דמקע"ח אין רחוק ההם הי' דעתו לאכול אם"ה מהני אבל דעתו לברך בחדר אחר י"ל דלא מהני כיון דהיה דעתו לעשות שלא כדין דהא צריך לברך במקומו לכן לא סמך המ"א בזה אלא בדחק שהמקום אינו נקי וק"ל : **סק"ב** (°) דזכו להפוסקים . הייגו דעת הוספות ורא"ש שברמ"א שם ס"ב שפסק כרב תפדא ופסקו ג"כ דשינוי מקום אינו רק בהיסח הדעה ואינו צריך רק לברכה הראשונה על מה שרוצ' לאכול אח"כ אבל אינו צריך לברך בהמ"ז על מה שכבר אכל לכן אם יש לו פת א"ל לחזור למקומו . אבל להרמב"ם שם שהוא דעת המחבר שם דשינוי מקום מצריכו לברך בהמ"ז ואסור לו לאכול קודם בהמ"ז אפי' אם יברך בהמ"ז ברכה ראשונה וכיון שמברך בהמ"ז צריך לחזור למקומו : **שם** (°) כיון דיאל בשונג ותיירי המחבר לשיטת הרא"ש כאן בסעיף ח' דבשונג נ"כ יחזור למקומו ואמאל קאמר דאם יש לו פת א"ל לחזור אפי' לשיטת הרמב"ם שבקע"ח משום דכל שהלך בשונג לא הסיח דעתו מהסעודה כ"כ מש"כ א"ל בהמ"ז . והוקשה להמ"א על תי' זה דא"כ למה כ' הב"י בקע"ח על דברי הטור כאן (שכ' דין דכאן ס"כ) דזהו להפוסקים בקע"ח דלא כרמב"ם דשם וברי אף להרמב"ם איתא כן אם"ה הירך בדרך אחר ויבואר בסמוך : **שם** (°) ויברך מקודם גם לתירוץ זה מיירי הכא בשונג דלהרמב"ם מברך במקום שנזכר ולהרא"ש יחזור ואמאל קאמר המחבר דאם יש לו פת עלה יחזור ויוצא לכ"ע ואינו שמברך כאן בהמ"ז ממלא כבר יצא דעת הרמב"ם דבקע"ח מצריכו בהמ"ז זכאן אין כתיר לברך במקומו בשונג רק להרא"ש לא יצא דהא אסור לברך כאן אפי' בשונג אם"ה יאכל אח"כ פת ומברך אם כן יצא גם להרא"ש דהא לדידיה בקע"ח לא היה לריך לברך החלה בהמ"ז ממילא בשאוכל כאן פת ומברך קלי בהמ"ז זו גם למה שאכל

מקום הרא"ש הכאן אבל כשיש לו פת דאז יצא הרא"ש לכתחלה לא יצא להרא"ש דבריך בהמ"ז דעת הרא"ש לכתחלה לא יצא לחזור ומונן דגם בתירוץ זה מיירי דוקא בשונג וכמ"ש דאלו בשונג ל"ל לחזור ולכאה דעת הרא"ש דכאן אבל כשיש לו פת דאז יוצא גם דעת הרא"ש לכתחלה לחזור ומונן דגם בתירוץ זה מיירי דוקא בשונג וכמ"ש דאלו במזיד אינו יוצא דעת הרמב"ם דבקע"ח מצריכו בהמ"ז וכן הכריע שם המחבר א"ל לכ"ע (כבאן בסימן הא לריך לחזור והרב

באר

קפד (א) שיעקור . עסי' קע"ח דמפיגה לפינה לא חשיב שנוי מקום . וה"ה כשרוחה מקומו ואם אכל בחדר זה ודעתו לברך במקום אחר בבית זה יש לסמוך ע"ז כשאותו מקום אינו נקי מ"מ ע"ש: (ב) יחזור. כ"ל דאם הוא רחוק שעד שיחזור למקומו יתעכל המזון יברך כאן . מ"ת : (ג) ולהר"י ולהרא"ש . עיין ט"ז בהאריך והעלה דלענין הלכה יש לפסוק בזה ספק ברכות לחקל ובדיעבד בכל נוונ' אל"ל לחזור אם בירך בבר במקום הסני אבל אם לא בירך ודיין יחזור למקומו אפי' בשונג ואיינו אם אפשר לו ואין עליו שיכוב מחמת

ביאור הגר"א

וע' סי' תר"ן סי"ב : ויקדים כו' כדלעיל כו'. עמ"ש שם : ס"ח לענין כו'. וכמו הלל בימים שנומרים וכ"ם בבהמ"ז שהוא מפורש בתורה : ס"ט בביתו כו'. עסי"ל : ונם כו'. שם : ס"י י"א כו'. הרמב"ם וכשיטתו שגם תענין שלש לריך לחזור למקומו ולוטב בם ולברך ועדמב"ם : ס"י"א אם כו'. כמו בתפלה בפ"ד שם : סי"ב אסור כו'. ירושלמי פ"ב אמר דאמרינן בגמרא שם ובירושלמי שם תני הפוגעים כו' א"ר מגא זאת אומרת שאסור לעשות מלאכה בשעה שמברך :

שלמה

בביצה. ולפ"ז לענין החזרה למקומן כשהלך ולא בירך במקומו דהוי נמי רק דרבנן לכך קי"ל נמי כביצה וז"ש הירושלמי דסימנא דמלתא פלונתא דברכת המזון כלומר לשיטתם אולו כמו דפליגי שם פליגי כאן וקשה מ"ש שנה כאן בלשון הכמים ושם בלשון ר' יהודה בע"כ לרמז דכאן הלכה כחכמים והתם כר"מ וקשה מה בין זה לזה לכך אמר דזה בביטול בעלמא סני ולכך אמר דבפחות מכן לא הטריחוהו לחזור גם בברכת המזון והיינו דהרי עיקר מה דהוי בין זה לזה למה התם קי"ל כר"מ וכאן כחכמים בע"כ דחמץ בביטול בעלמא סני ובדרבנן די בכביצה א"כ ה"נ לענין ברכה במקומן דהוי רק דרבנן על פחות מכביצה אינו חוזר והנה שוב נזכרתי שמ"ש דרבי שנה כאן דברי ר"י בלשון חכמים זה טעות דהרי נזכר במשנה בפירוש דברי ר"י זה וזה בכביצה וחכמים אומרים בשר קודש בכזית וחמץ בכביצה וכו'. אך הוי קשה למה קי"ל התם בברכת המזון כר"מ וכאן קי"ל כחכמים כיון דהם לשיטתם אזלי א"כ לחכמים גם שם יהיה בכביצה לכך בע"כ מוכח דהכא דרבנן וכאן דאורייתא לכך אמר דממילא לחזרה למקומו לברך הוי נמי דרבנן והוי שם בברכת המזון נמי כביצה מיהו ממה דסיים בירושלמי עד דאין בשר קודש חמץ מנין א"ר יוסי בר בון מן מה דתנן וכן מי שיצא חוץ לירושלים הדא אמרת מה דנסיל לדין נסיל לדין עכ"ל ואין לו פירוש ופירש הקרבן עדה הוא תמוה למעיין בו. ולכך נראה דכוונת הירושלמי הוי כמ"ש תחלה דאפי' אחר זמן איסורו דאין לו ביטול נמי אין מטריחין אותו ולכן כששאל אח"כ מה בין חמץ לקודש הוי בוונתו כך כיון דלאחר זמן איסורו נמי הוי לחכמים רק בכביצה א"כ מה בין דין לדין בשלמא אם עד עתה עדיין יש לו ביטול אתי שפיר החילוק אבל אם עתה כבר אין לו ביטול מה בין חמץ להקדש לחכמים הרי שניהם אין להם תקנה לכך אמר דחמץ עכ"פ קיל שיש לו ביטול אם היה קודם שש וכדאמרינן בעלמא דהיכא דיש היתר לאיסורו קיל הוא כן ה"נ הכוונה דקודש מעולם לא היה לו היתר אבל חמץ היה לו היתר בתחלה ע"י ביטול לכך קיל מקודש ופריך מנ"ל כן דלמא כוונת חז"ל חמץ בכביצה היינו ביכול עדיין לבטל וכן מ"ש ר"מ בכזית היינו דיכול עדיין לבטל באינו יכול השתא לבטל הוי לכולי עלמא בכזית או אפשר אף בפחות

השקל

דע"כ פלוגתייהו דר"ח ור"ש מיירי כשלא הסיח דעתו דאי בהסיח דעתו מ"ע דר"ח ניהו דס"ל בדברי' הטעונים ברכה לאחריהם במקומן לא הוי שינוי מקום הפסק . מ"מ לא עדיף מאלו הי' במקומו ממש והסיח דעתו ניהו דא"ל לברך בהמ"ז על מה שאכל מ"מ לריך לברך ברכה ראשונה על מה שרוצה לאכול א"ן דמיירי שלא הסיח דעתו ואפ"ה ס"ל לר"ש דפסק הרמב"ם כוותיה דשינוי מקום הוי הפסק וא"כ הכא בשונג מאי מהני דהוי לא הסיח דעתו אפ"ה לר"ש ורמב"ם דס"ל כוותיה ל"ל תחלה בהמ"ז ולעל"ד מ"ש מ"א לא ה"ל היסח הדעת כו' הוא ל' מושאל דהא טעמא דר"ח דברים הע"ב לאחריהם במקומן דא"ל לברך מסיק הש"ס משום דלקביעות ראשון חוזר כשאוכל כאן ופי' הרא"ש וז"ל כיון שאם לא אכל אמר דחמץ עכ"פ קיל שיש לו ביטול אם היה לריך לחזור למקומו ולברך הי"ל כאלו עדיין הי' במקומו וגומ' סעודתו כאן ומברך כאן בהמ"ז עכ"ל הביאו הרב"י סי' קע"ח א"כ ס"ל לר"ח דלא עקר דעתו מקביעות מקום ראשון ולכך א"ל לברך ור"ש ע"כ ס"ל דאעפ"כ עקר דעתו מקביעותא דראשון ולכך ס"ל דלריך לברך ועז"כ מ"א דבשונג לא הוי היסח הדעת ר"ל לא הסיח דעתו ממקומו דראשון ולא עקר קביעותו ממקום ראשון ומודה ר"ש דא"ל ואין פי' של היסח הדעת שכי' מ"א שזה עם פי' היסח הדעת שב' הרב"י שהרב"י ר"ל היסח הדעת מאכילה כפי' בב"מ והוכיח דע"כ ר"ח ור"ש מיירי שלא הסיח דעת מאכילה והמ"א ר"ל שהסיח דעת ועקר דעתו מקביעות ראשון דכה"ג פליג ר"ש אבל בשונג דלא הסיח דעתו מקביעות ראשון מודה ר"ש דאין לריך לברך: וא"ל דה"ק כו' הבין בספר ח"מ דהוא תירוץ אחר ור"ל דקאי אפי' על מזיד הוי היסח הדעת ואפ"ה א"ש (דל"ל דקאי תי' זה ג"כ על שונג. אלא דבתי' זה לא ס"ל כמ"ש בתי' א' דבשונג לא הוי היסח הדעת ולכך הולרך לו' דבאמת מברך תחלה דא"כ תיקשי איך כ' מ"א דלהרא"ש יצא בבהמ"ז שבאחרונה הא באמת יצא בבהמ"ז דראשונה דהא בשונג מודה הרא"ש דבדיעבד יצא עוד קשה במ"ש וא"ת להרא"ש הוי ב"ה בראשונה לבטלה למה הוי לבטלה הא יצא ע"מ שאכל במקום הראשון דלא הוי נוסח ברכה שלא לצורך דהא לא הוי לריך, לברך תחלה בהמ"ז שאחר אכילתו פה . אבל עכ"פ לבטלה לא הוי אע"כ דהשתא רצה מ"א לו' דקאי אפי' תקנה על מזיד וא"ש) ולפ"ז תמצית תירוצו . דודאי אם נתפוס שני החומרות יחד דהיינו חומרת הרמב"ם דפסק כר"ש דלריך לברך תחלה קודם שיאכל בבהמ"ז על מה שאכל . וחומרת הרא"ש דפה במזיד אם אינו חוזר למקומו וברך כאן אפי' דיעבד לא יצא ל"ל תקנתא כלל. דמאי מהני לברך קודם שיאכל כאן בהמ"ז בלאתי ידי חומרת הרמב"ם אכתי לא הועיל כיון דלהרא"ש לא יצא הוי כאלו לא ברך כלל .

ולזה

ט"ז מגן דוד

וחזר למקום שאכל במזיד כדי לברך במקום אחר שהוצרך לילך ואכילה הרי' ק' מתי שנא כפ' קמא דברכות אר"ע פ"א הניתי לקרות כב"ם וסכנתי בעצמי כו' הרי דאפי' להחמיר אסור לעשו' כב"ם ולמה הרויה כאן אותו שעשה כב"ם בשגג' מה שנעשה אותו שעשה כב"ה לא קשה דאפי' ב"ה מודים במזיד בהליכ' דאסור וזה היה סבור שב"ה מתירין אף במזיד ע"כ נעשה אכל איסור קש' . וכ"ל דשאני בק"ש שב"ה אינן ס"ל אפי' להחמיר להטות ולקרות ק"ש משא"כ כאן דאפי' ב"ה מודים במזיד לב"ש ע"כ יש לנו לפסוק שפיר כב"ש לעשו' על לד הטוב אפי' בשוגג ובהא נינ' מה שפסקו כב"ש כאן אבל הרמב"ם פוסק גם כאן כב"ה דאם שגג בהליכה א"ל לחזור ובמזיד מודי' לב"ש דצריך לחזור ובכל גוני אפי' בשני מזיד אלו בהליכה ובברכה יצא בדיעבד דכיון דלא אשכחן אלא ל' לכתחלה אפי' לב"ש בשוגג דתנ' יחזור למקומו ולא אמר לא יצא הכי ס"ל לב"ה במזיד כנלע"ד בזה ולענין הלכה יש לנו לפסוק בזה ספק ברכו' להקל ובדיעבד בכל גווני א"ל לחזור אם בירך עדיין יחזור למקומו אפי' בשוגג הייט אם אפשר לו ואין עליו טיכוב מחמ' החברות' שעמו כנלע"ד : (ב) למותן פירות · משמע מל' זה של הרא"ש אע"פ שיש לו תאוה לאחר פירות מ"מ כיון שלמין זה[°]אין לו תאוה חשבי' ליה כנתעכל וכ"ש כ' בזה יש להסתפק ואיני יודע מקום להספק אך בזה נסתפק לי בתם אוכל אינ' ואין לו כדי ארכו כפי חשקו לאכול ממנו וחשק לאכול עוד אלא שאין לו עד אימתי שיעורו בזה דהא אין שייך כל שאינו תאב לאכול ממנו דתכף הית' לו ג"כ תאוה וכן לענין לאם שלא אכל רק כזית מצד שלא הי' לו יותר והי' תכף עוד רעב ואדרבה יש לו תאוה לאכול עוד טפי מאלו לא אכל כלל כי טעם האכילי' ממשכת לו תאוה טפי כיון שטעם ואין לו עוד ממנו וא"ל למפשט הלי ספיק' ממה דאית' בגמ' כמה שיעור עיכול אר"י כ"ז שאינו רעב ור"ל אמר כ"ז שאינו מחמת אכילתו א"ל רב יימר לרב זוטר' והאר"ל כמה שיעור עיכול ד' מילין ל"ק כאן באכילי' מרובה כאן באכילה מועטת ופי' התוס' דאכילה מרובה היינו כ"ז שהוא לגמרי אכל מועט ד' מילין וא"כ חזיר לר"ל דבד' מילין הוי שיעור עיכול ולא אשכחן בהדי' דר"י פליג עליה בהא אלא באכילה מרובה [°] דשיעוריה כ"ז שהוא רעב ולר"ל כ"ז שהוא לגמרי אכל מועט ד' מילין וא"כ חזיר לר"ל דבד' מילין הוי שיעור עיכול ולא מודה דהיינו בד' מילין אם אכל מועט וא"כ אע"ג דלא קי"ל כר"ל לגבי ר"י ומ"ה לא הביאו הפוסקים דברי ר"ל מ"מ בספיק' כי האי נוכל לפשוט מדברי ר"ל אע"ג דלא היא אלא חדתא וגריכה רבה מ"מ כתבתי הנלע"ד : עד

זה לא הכריע : ד מעט · אפי' לא אכל[°] כאן כזית [ל"ח] (°) ועמ"ס סי' ר' : ה רק אלא יהא רעב . דאם הוא רעב א"ל לאכול עוד דהא לא מהני לאכילה הראשונ' : ו במקומם. ואם יצא ממקומו הוי דינו כמ"ש סא"כ : ז צריך לברך מספק · וא"ל גם ברכה ד' דלא לזלזולי בה (הר"ם חיון מ"כ הגיי מ"ד) : ח מן התור' · ודוקא כשסבע כל"ל : ט עד שיתעכל ובאחורהם כתוב ושיעור עיכול באכילה מועטת הוא כדי הילוך ד' מילין והוא שעה וחומש והוא כפי' התו' דלפירש"י הוי באכילה מרובה ד' מילין ובאכילה מועטת הוי פחות וכאמת כל הפוסקי' לא חלקו כין רב לגמעו דס"ל דזהו איתמ' אליב' דר"ל אכל אין קי"ל כר"י · וא"ל דהאי עיכול תחלת עיכול הוא דסוף עיכול הוי עכ"פ ו' שעות כמ"ש ל"ה פ' משפטים ובשביל אמונה כתוב שיעור מרוב' ע"ש · ובשעודות גדולות לפעמים יושבים ד' או ה' שעות קודם שיעור מרוב' ע"ש · ולכן לדע' רש"י ולכן יש לברך מיד וי"ל כיון שעוסקין בשתיה ובפרפרות אלא אתעכל דמי : וצ"ע מי

ד (ד)מעט ויברך ה רק שלא יהא(ה) רעב מאכיל' ראשונ' : ג ג יי"א שכל שבעת המינים טעונים ברכה לאחריהם ו במקומם ד ויי"א דחמשת מיני דגן דוקא [ועיין לעיל סי' קע"ח סעיף ה'] :

ד ה אכל ואינו יודע אם בירך ברכת המזון אם לאו ז א] צריך לברך (ו) מספק מפני שהיא ח מן (ז) התורה : ה ו עד אימתי יכול לברך ט (מ)עד שיתעכל המזון שבמעיו וכמה שיעורו כל זמן שאינו רעב מחמת אותה אכילה ז ומשעה שהתחיל להיות רעב אע"פ שלא נתעכל עדיין לגמרי כנתעכל לגמרי דיינינן ליה ° מ וכן נמי לענין אכילת פירות ושתיית יין אם אינו רעב ולא צמא ותאב(ב)י לאות' (מ) פירות יברך אם אינו יודע לשער אם נתעכלו ו °° * ט שיעור אכיל' לברך עליה ברכ' המזון יא (י)בכזית: °עסי' קפ"ח ס"ט°°עסי' קפ"ו

ברכת

שאכל מעט ולא שבע ממנו היאך ישער דהא מתחלה ג"כ היה רעב וכ"ל דמשער אם הוא רעב כ"כ כמו שהי' קודם שאכל וכ"ל דאין אנו בקיאים לשער זה ואם הירע שעה אחר אכילתו יאכל מעט קודם כ"ה ואם הסיח דעתו יברך המוצ' תחלה . כ"ל דמי שרוצה לפטור שני אכילות או שתיות בברכה אחת[°] ושהה בנתייס כדי שיתעכל צריך לחזור ולברך ברכה ראשונ' עיין סי' קע"ח ומ"ש סי' ק"ן ס"ב : י לאותם פירות · ולא דוקא אלא שאינו תאב לשום פירות [כ"ח] : יא בכזית · ומדאוריית' בעינן דוק' שאכל ושבע ממש דלא כע"ת ולבוש דוק ותשכח :

ובלבד

טפי כיון שטעם ואין לו עוד ממנו וכ"ל למפשט הלי ספיק' ממה דאית' בגמ' כמה שיעור עיכול אר"י כ"ז שאינו רעב ור"ל אמר כ"ז שאינו מחמת אכילתו א"ל רב יימר לרב זוטר' והאר"ל כמה שיעור עיכול ד' מילין ל"ק כאן באכילי' מרובה כאן באכילה מועטת ופי' התוס' דאכילה מרובה היינו כ"ז שהוא לגמרי אכל מועט ד' מילין וא"כ חזיר לר"ל דבד' מילין הוי שיעור עיכול ולא אשכחן בהדי' דר"י פליג עליה בהא אלא באכילה מרובה [°] דשיעוריה כ"ז שהוא רעב ולר"ל כ"ז שהוא לגמרי אכל מועט ד' מילין וא"כ חזיר לר"ל דבד' מילין הוי שיעור עיכול ולא מודה דהיינו בד' מילין אם אכל מועט וא"כ אע"ג דלא קי"ל כר"ל לגבי ר"י ומ"ה לא הביאו הפוסקים דברי ר"ל מ"מ בספיק' כי האי נוכל לפשוט מדברי ר"ל אע"ג דלא היא אלא חדתא וגריכה רבה מ"מ כתבתי הנלע"ד : עד

דספיק זה כפשוטו כלי מ"ב וק"ל : שם ועמ"ס סיתן ר' . הראה לת"ל שם סק"כ דדוקא פת בעינן ולא פרפר' וכיסנין · מ"א ספק"ט (°) ושהה בנתייס . פי' אף שלא הסיח דעתו דכיון שנתעכל אלא אכילה ותכתה משא"כ תחלה כתב המ"ל דדוקא אם הסיח דעתו מברך המוצ' תחלה אבל אם נתעכל וכל ספק בברכת המוצ' לקולא כסימן קס"ז ס"ע : ט"ז רסק"ב (°) אין לו תאוה לא תשכינן ליה כל"ל : שם (°) דשיעוריה כל זמן שאינו רעב כל"ל :

באר היטב

החברותה שמנו ע"ש : (ד) מעט . אפי' לא אכל כאן כזית ל"ח.ובהלק"ט ח"ל סי' קמ"ו כ' דוקא כזית ע"ש: (ה) רעב . דאם הוא רעב א"ל לאכול עוד דהא לא מהני לאכילה ראשונה. וכמ' אליה רבה מגיה בש"ע שלא יהיה רעב ושבע מאכילה ראשונה וכן הגירס בלבוש ובראב"ן : (ו) מספק . ספק אכל ספק לא אכל אינו מברך הלק"ט מ"ב סימן רע"ח ובספק אכל פת כת' בתשובת קול בן לוי סי' נ' דמברך ע"ש: (ז) המור'. משמע מלשון המחבר דברכת הטוב והמטיב דאינו אלא מדרבנן דביבבה תקנוהו אין צריך לחזור ולברך זה"ה אם לא אכל כדי שביעה שאינו חייב לברך מן התורה . אמנם בתשובת הר"ש מיון כתב אפי' דברכת הטוב והמטיב צריך לחזור ולברך כי היכא דלא ליתי לזלזולי ביה וכ"כ בתשובת הר"י הלוי סי' מ"ד בשם מ"ד . ואשה שהיא מסופקת אם בירכה בה"מ אם מחויבת לחזור ולברך עיין תשובת שערי אפרים סי' י"ח י"ב : (ח) מד שיתעכל . ושיעור עיכול באכילה מועטת הוא כדי הילוך ד' מילין והוא שעה וחומש וכתי' המ"א כ"ל דהאי עיכול הוא דסוף עיכול הוי עכ"פ ו' שעות.ובשעודות גדולות לפעמים יושבים ד' או ה' שעות קודם שמברכין ואינו כגון וכ"ל כיון שעוסקין בשתיה ופרפרות אלא נתעכל דמי. צ"ע מי שאכל מעט ולא שבע ממנו האיך ישער דהא מתחלה ג"כ היה רעב וכ"ל דמשער אם הוא רעב כ"כ כמו שהי' קודם שאכל ובלבוש לכתר זה לא יאכל מעט קודם ברכת המזון ואם הסיח דעתו יברך המוצ' תחלה . מי שרוצה לפטור שני אכילות או שתיות בברכה א' ושהה כדי שיתעכל צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה אבל אם בינתו מולק עליו ס"ש והיך הניא בשסהרופלים שעיטור עיכול דבתו יברך המוצ' תחלה . מי שרוצה לפטור שני אכילות או שתיות בברכה א' ושהה כדי שיתעכל צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה אם הוא רעב כ"כ כמו שהי' קודם שאכל מעט קודם ברכת המזון ואם הסיח דעתו בזמן אכילתו אלא אכילה מרובה הוא לקולא א"כ היה יכול להוציא אדם אחר מדרבנן אבל מדאוריית' בעי דוק' שאכל ושבע ממש :

ביאור הגר"א

ר"ז בשם ר' ירמיה ספק בירך על מזונו ספק לא בירך צריך לברך דבתי' ואכלת ושבעת וברכת ספק התפלל ספק לא התפלל אל יתפלל ולא כל"ל : ס"ה וכמה כו'. כר"י : ומשעה כו'. בירושלמי עד שיעבר : ס"ו שיעור כו'. כר"מ דר"י ס"ל שם ל"ח כ' כותיה ושם מ"ח מ' וכן סוגיין דירושלמי הכילו תוס דסוגיה כ"ו כ' ר"ה ולא כו' ר"י וספ זיתא כו' ואתריגן בירוש' בתחילת כו' התיכון כו' ובערא"ם פ"ו דברכות סע"ז וסי"ז סכ"ד :

שערי תשובה

סי' קפד (ח) מספק עבה"מ ועיין בלקוטי פר"ח דאף שהוא צריך לברך מספק מ"מ לא מצי להוציא אחרים שודאי לא בירכו דספק דאורייתא לחומרא והא אתי למיפק דאורייתא ע"ש ובבר"י הביא בשם חכם אחד שהקשה ע"ז מסי' קצ"ז דמי שאכל כזית מוציא מי שאכל כדי שביעה וע"ש מ"ש לתרץ בתירוץ הב' דלא אתי מדבריהם שחייבוהו מספק ומפיק דאורייתא ועוד הקשה החכם מ"ש בס"ר בכללי ס"ם דחזקה מדאורייתא והכא אתחזק שאכל והוא ז"ל תירץ דהכא אין החזקה שאכל מתנגד להספק שמא בירך ע"ש וצ"ע בזה ופשוט שודאי לכתחלה אין להאחרים לצאת ע"י זה שמברך מספק ועיין בספרי מנדים בי"ד בפתיחה לתערובות באם א' אכל שיעור דרבנן אי יכול להוציא לזה שצריך לחזור ולברך מספק תליא בפלוגתא אי ספק מדאורייתא להומרא או מדרבנן לחומרא ע"ש ובדיעבד שכבר כיוון להוציא לא יחזיר ויברך וכ"כ מח"ב וע"ש בס"מ אם קבע על פת הבאה בכיסנין שדינה לברך בהמ"ז ונסתפר אם בירך אם נילוש בדבש ומי פירות לא יברך שזה מדרבנן ע"ש וצ"ע ועיין לקמן סי' ר"ח בזה:(ז) התורה עבה"ט באשה שמסופקת כו' בשער אפרים כתב שאין לפוטרה משום ס"ם ע"ש ובבר"י האריך ומסיק דפטור' ועיין בכללי ס"ם בספק אם נמלח דגים טמאים וגם בס"מ בפתיחה לתערובות נראה דעתו דפטורה משום ס"ם ע"ש והביאו מח"ב ועיין במוצל מאש למהר"י אלפנדרי סי' י"ב :

ביאור הגר"א

מכזית נמי כן לכך אמר כן דתנא וכן מי שיצא וכו'. א"כ משמע דהם שוויין ממש וכיון דבקודש אין לו תקנה רק בפה א"כ ה"ה בחמץ מיירי כן דעתה אין לו תקנה רק שריפה ומכל מקום בעינן כזית או כביצה לכל חד כדאית ליה אבל בלא"ה אינו חוזר דעכ"פ חמץ קיל מקודש דיש לו היתר בביטול בשום פעם ודוק. והנה אם כי פירוש זה נוטה יותר מכל מקום נראה דגם פירוש הראשון הוא אמת לדינא דפחות מכביצה אינו חוזר למקומו לברך עד כביצה דיש ללמוד זה מחמץ דזה וזה דרבנן ומלתא דמסתבר הוא בעזה"י ודי להקל בזה בדרבנן ודו"ק היטב : (סעיף ד') אכל ואינו יודע אם בירך ברכת המזון .נ.ב עיין במנ"א סק"ז דכתב דגם ברכה רביעית צריך לברך כי היכי דלא אתי לזלזולי ביה. ונראה דאיה ברורה לזה מן הש"ס דפסחים דף ל"ט ע"ב דבעי שם רמב"ח מהו לצאת ידי מרור במעשר שני וכו' במצה דאורייתא לא נפיק אבל במרור דרבנן נפיק או דלמא לא שנא אמר רבא מסתברא מצה ומרור והוא מחוסר הבנה ופירש"י שפירש דהוקשו זה לזה הוא דהיקש לברך מפסק מפני שהוא מן התורה אבל במה דהוא מדרבנן לא שייך היקש אך לפי הנ"ל הכוונה כך דודאי אם לא היה מצה ומרור יחד רק כל אחד בפני עצמו אז הוי אמרינן ניחו דבמצה דאורייתא אינו יוצא במרור דרבנן יוצא אבל כיון דהוי מצה ומרור יחד אז כיון דבמצה לא נפיק אי גימא דבמרור דרבנן נפיק אתי לזלזולי בדרבנן וזה שאמר רבא מסתברא כיון דהוי מצה ומרור יחד אתי לזלזולי בדרבנן לכך גם במרור אינו יוצא וזה פירוש נכון בפנ"י. והנה אחר כותבי זאת ראיתי בפנ"י יהושע זצ"ל דהרגיש בדברי רש"י הנ"ל דהיאך שייך הקישא בדרבנן לכן מפרש כך כיון דהוקש מצה למרור ומרור למצה א"כ במרור דאורייתא לא הוי יוצא במעשר שני וה"ה בדרבנן דכל דתקין רבנן כעין דאורייתא תקין והוא תמוה דמה חידש רבא בזה דהרי גם רמב"ח מפורש אומר אי דלמא במצה דאורייתא לא נפיק ובמרור דרבנן נפיק הרי דלא קאמר רק כיון דהוי דרבנן אבל אי הוי דאורייתא ודאי דלא נפיק ומה חידש רבא

מחצית

ולזה אייתי מ"א דאיתי מדברי ת"ם כלל למ"ד דלא תפסי' שני החומרות יחד ע"ש. וכני בזה אם יאמרו לרמב"ם לפי שיעתו ולהרא"ש לפי שיעתו. ולכן כ' דיברך בהמ"ז תחלה ואח"כ יאכל ויברך שני בהמ"ז ואי"כ להרא"ש לפי שיעתו דלא יצא בברכת המזון הראשון שלא היה במקומו. מ"מ יצא בבהמ"ז שהיה שעולי לשני האכילות ודשאי לאכול כאן אע"ג שלא יצא בבהמ"ז ראשון דהא ולהרא"ש שפוסק כר"ח בשיטו מקום אל"ל תחלה בבהמ"ז על מה שאכל ולהרמב"ם דס"ל דאינו ראשון לאכול כאן עד שיברך תחלה בהמ"ז. מ"מ דשאי לאכול כאן דהא להרמב"ם יצא אפי' במזיד כמה שיברך ראשונ' ובזה א"ש מ"ש וא"ת להרא"ש כו' לבטלה כו' אלא דלפ"ז קשה מאי תקנה הוא זה לאלת ידי הרמב"ם והרא"ש ואמרי' דלהרמב"ם יוצא בבהמ"ז הראשון הא מזיד מודה הרמב"ם דלכתחלה עכ"פ צריך לחזור למקום הראשון ולברך שם . והא הכא דלה ליתן תקנה לעשות לכתחלה ואיך יתוקן הדבר . אך לבי אומר לי שיש כאן ע"ש דמוכח מכמה הוכחות דאם הוא תי' שני איך יפול ע"ז לשון וכ"ל דה"ק כו' דהא גם תי' ראשון הוא דברי מ"א והכי מבע"ל עוד כ"ל דה"ק · ועוד איך א"ל דקאי על מזיד ביהו אם דיעבד יצא במזיד תליא במחלוקת רמב"ם ורא"ש כמ"ש רמ"א . אבל אינו מבואר בדברי המחבר ואיך יתן המחבר תקנה לענין שלא הוזכר כלל בדבריו א"ו דקאי על שונג דסמיך ליה ומבואר הפלוגת' בדברי המחבר. ועוד הא כ' מ"א ס"ק ד' בשם ל"ח דאפי' לא אכל כאן כזית והל"ח דייק לה מדכ' מעט משמע שאין לו שיעור וא"כ איך א"ל כמ"ש מ"א שיברך תחלה בהמ"ז וגם אחר האכילה שאוכל כאן יברך בהמ"ז כיון שאכל כאן פחות מכזית הוי פחות מכשיעור ואינו רשאי לברך בהמ"ז להרמב"ם שכבר יצא על אכילתו הראשונה בבהמ"ז הראשון לכן נלע"ד דע"ש כאן וכ"ל וא"ל דה"ה במזיד וקשה לו לחזור (כגון שהשיירא אינו רוצה להמתין עליו וכדומה דהוי כדיעבד) אם יש לו פת יאכל כו' כ"ל וא"כ ודאי נשאר בתי' ראשון דקאי על שונג דא"א לו' בע"א כ"ל אלא דלא הוי היסח הדעת ועז"ק דאפי' במזיד לפעמים יש תקנה דהיינו אם קשה לו לחזור דהוי כדיעבד א"כ לרמב"ם רשאי לברך כאן וא"ם ולפ"ז בא"מת צריך לאכול כאן כזית עכ"פ כדי לברך בהמ"ז . אבל הס"ע ודאי מיירי בשונג מ"מ כל הדברים הללו לדעת הרב"י דפסק בסי' קע"ה כהרמב"ם אבל לרמ"א דפסק שם כהרא"ש אתי אפי' תקנה דאכילת פת כפשוטה ואפי' במזיד מהני אפי' תקנה שיאכל כאן פת דבר מועט וא"ל לברך תחלה בהמ"ז . ואחר אכילת פת שבכאן יברך בהמ"ז ויעלה להאכילה שאכל במקום אחר: (ס"ק ה) רק כו' דהא ל"מ כו' כמ"ש בסעיף ה' : (ס"ק ז) ל"ל מספק (וכ' הפר"ח דלמ"ד ספק התורה לחומרא אינו אלא מדרבנן אבל מן התורה הוא לקולא א"כ אינו יכול להוציא אדם אחר שאכל כדי שביעה וחייב ודאי מן התורה דלא אתי דרבנן ומוציא דאוריי') : וכ"ל דגם כו' דלא לזלזולי בה וכ' בס' א"ר לפמ"ש מהרש"ל בתשו' סי' מ"ד וכ"ה לקמן סי' קפ"ח ס"ק א' במ"א בשם הב"ח דבזמן הזה ל"ל שיזלזלו. ואפ"ה ל"ל גם ברכה ד' דהכי הוי תקנת חכמים לכתחלה כ"ז שיברך בו ברכות דאוריית' יברך גם הטוב והמטיב והפר"ח סי' ר"ט אייתי דאיה ממה דתנן בעל קרי מברך לאחר המזון. הואיל והוא דאוריי' ואינו מברך לפני המזון המוציא הואיל והוא דרבנן.ומ"א ה"ל לפלוגי בבהמ"ז

הגהות רעק"א

סי' קפ"ד ס"ד צריך לברך מספק. ואשה כה"ג י"ל דא"ל לברך . דלגבי דאורייתא הוי ס"ס. ס' אין חייבות. ס' ברכה. ולגבי דרבנן הוי חד ס' שתא בירכה שהיא ולקולא . ע' ד"מ וי"ד פ"ד : שם צריך לברך מספק ויכול להוציא לאחר שאכל ולא בירך. כך הענתי בתשובה : שם מפני שהיא מן התורה. אבל בשאר ברכות לא יברך מספק וכנן המלך לבעל נו"ן סי' כ"ב כ' דיהרהר בלבו הברכה ללאת לדעת הרמב"ם דבכל ברכות דרבנן יצא בהרהור : מנ"א ס"ק ז' ול"ל נס. ע' בפר"ח בלקוטי' סי' ר"ע : סר"ח בליקוטים ולא את דבריהם. זה אינו דבעלמו כ' בקונטרס הספקות הינו דאתחזק מדאורייתא ספיקו לחומרא.

ס"ב דבוודאי כתחייב בבהמ"ז. וס' לחומרא ד"ת. גם בלא"ה הא גם חיוב דרבנן יכול להוציאו לחייב דאורייתא בברכות המזון בדקיי"ל אבל כזית דגן מוציא לחרים יד"ח :

שלמה חכמת

מכזית נמי כן לכך אמר כן דתנא וכן מי שיצא וכו'. א"כ משמע דהם שוויין ממש וכיון דבקודש אין לו תקנה רק בפה א"כ ה"ה בחמץ מיירי כן דעתה אין לו תקנה רק שריפה ומכל מקום בעינן כזית או כביצה לכל חד כדאית ליה אבל בלא"ה אינו חוזר דעכ"פ חמץ קיל מקודש דיש לו היתר בביטול בשום פעם ודוק. והנה אם כי פירוש זה נוטה יותר מכל מקום נראה דגם פירוש הראשון הוא אמת לדינא דפחות מכביצה אינו חוזר למקומו לברך עד כביצה דיש ללמוד זה מחמץ דזה וזה דרבנן ומלתא דמסתבר הוא בעזה"י ודי להקל בזה בדרבנן ודו"ק היטב : (סעיף ד') אכל ואינו יודע אם בירך ברכת המזון .נ.ב עיין במנ"א סק"ז דכתב דגם ברכה רביעית צריך לברך כי היכי דלא אתי לזלזולי ביה. ונראה דאיה ברורה לזה מן הש"ס דפסחים דף ל"ט ע"ב דבעי שם רמב"ח מהו לצאת ידי מרור במעשר שני וכו' במצה דאורייתא לא נפיק אבל במרור דרבנן נפיק או דלמא לא שנא אמר רבא מסתברא מצה ומרור והוא מחוסר הבנה ופירש"י שפירש דהוקשו זה לזה הוא דהיקש לברך מפסק מפני שהוא מן התורה אבל במה דהוא מדרבנן לא שייך היקש אך לפי הנ"ל הכוונה כך דודאי אם לא היה מצה ומרור יחד רק כל אחד בפני עצמו אז הוי אמרינן ניחו דבמצה דאורייתא אינו יוצא במרור דרבנן יוצא אבל כיון דהוי מצה ומרור יחד אז כיון דבמצה לא נפיק אי גימא דבמרור דרבנן נפיק אתי לזלזולי בדרבנן וזה שאמר רבא מסתברא כיון דהוי מצה ומרור יחד אתי לזלזולי בדרבנן לכך גם במרור אינו יוצא וזה פירוש נכון בפנ"י. והנה אחר כותבי זאת ראיתי בפנ"י יהושע זצ"ל דהרגיש בדברי רש"י הנ"ל דהיאך שייך הקישא בדרבנן לכן מפרש כך כיון דהוקש מצה למרור ומרור למצה א"כ במרור דאורייתא לא הוי יוצא במעשר שני וה"ה בדרבנן דכל דתקין רבנן כעין דאורייתא תקין והוא תמוה דמה חידש רבא בזה דהרי גם רמב"ח מפורש אומר אי דלמא במצה דאורייתא לא נפיק ובמרור דרבנן נפיק הרי דלא קאמר רק כיון דהוי דרבנן אבל אי הוי דאורייתא ודאי דלא נפיק ומה חידש רבא

השקל

נופי' דנ' ראשונות שהן דאורייתא יברך אבל ברכה ד' הטוב ומטיב שהיא דרבנן לא יברך א"ו כיון דמברך ג' ראשונות ל"ל גם הטוב ומטיב. והכיא עוד ראיות ע"ש : (ס"ק ח) מן כו' כשבע דאע"ג דמבואר סוף הסי' דגם על כזית ל"ל היינו מדרבנן וכמ"ש מ"א שם. וא"כ ה"ל ספק דרבנן דאינו מברך כמו אי מסתפק בשאר ברכות חוץ מבהמ"ז דאינו מברך מספק: (ס"ק ט') עד כו' והוא שעה וחומש ר"ל בקירוב והיינו למ"ד שיעור מיל שלים שעה פחות חלק עשריים משעה אבל למ"ד שיעור מיל שני חומשי שעה הוי יותר: והוא כפי' התוס' דף כ"ב אמרי' כמה שיעור שיתעכל ר"י אומר עד שירעב ור"ל אמר עד שיצמא ופריך והאר"ל שיעור עיכול ד' מיל ומשני הא באכילה מרובה והא באכילה מועטת. ופירש"י הא דאמר עד שיצמא מיירי באכילה מועטת והא דאמר ד' מיל היינו באכילה מרובה וסתו' פי' להיפוך דהא דאמר עד שיצמא הוא באכילי' מרובה והא דאמר ד' מיל הוא באכילה מועטת. וא"כ לפי' התו' א"ש דברי אבודרהם מ"ש דבאכילה מועטת הוא ד' מיל דכן היא לר"ל אע"ג דקי"ל כר"י. מ"מ כיון דאמר דאמר ר"ל עד שיצמא מיירי באכילה מרובה. א"כ ר"י שאמר עד שירעב ג"כ מיירי באכילה מרובה אבל באכילה מועטת. י"ל דמודה ר"י לר"ל דבשיעור ד' מיל כדי למעט המחלוקת בין ר"י לר"ל. אבל לפירש"י דלר"ל באכילה מרובה שיעור ד' מיל לא מצינו מאן דס"ל באכילה מועטת ד' מיל אע"כ דס"ל כפי' התוס': ובאמת כל הפוסקים כו' קי"ל כר' . וס"ל דלא כאבודרהם דדוקא לר"ל דמצינו שחילק בהדיא בין אכילה מרובה למועטת אבל לר"י דסתם דבריו עד שירעב משמע אין חילוק בין אכילה מרובה למועטת וכבל עניין השיעור עד שירעב: וכ"ל דהאי עיכול ר"ל ד' מיל. ואינו נכון לדעת רש"י דהא רש"י ס"ל לר"ל דבאכילה מרובה הוי ד' מיל. ומ"ש עד שיצמא היינו אכילה מועטת וא"כ ר"י שאמר עד שירעב דהוא שיעור יותר ארוך מעד שיצמא כאשר יעיד החוש . ראוי לו' שהוא שיעור ד' מיל ובזה פליג ר"י על ר"ל וס"ל דגם באכילה מועטת השיעור כמו במרובה דהיינו ד'מיל דמה"ת נאמר לר"י שיעור חדש מה שלא הוזכר כלל לר"ל. וא"כ כשהוסיס ד' או ה' שעות הוי שלא כדין אבל בפי' התוס' הוי כדין דלדידהו ד' מיל הוי באכילה מועטת ובאכילה מרובה לר"ל עד שיצמא ע"כ שהוא יותר מד' מיל. כ"ש לר"י דא' עד שירעב שהוא יותר ארוך א"כ י"ל דשיעורו לר"י שסה שעות דהוא סוף עיכול: צ"ע מי שאכל מעט כו' איך יעבר . והט"ז כ' דיש לעבר כמ"ש האבודרהם ד' מיל וכ"ל.ולשיטת מ"א עדיין הסי' לפירש"י וגם כל הפוסקים חולקים על האבודרהם וס"ל לר"י אין חילוק בין אכילה מרובה למועטת בכל עניין הוי שיעור עד שירעב כנ"ל וכה"ג שלא שבע ממנו א"א לעבר עד שירעב: וכ"ל דא"א בקיאים כנ"ל: מעט קודם כו' והיינו עכ"פ כזית שיעור בהמ"ז: ברך המוצא ולענין נט"י עסק"י קס"ד: כ"ל דמי שרוצה כו' ושהה כ"ש כו' צ"ל ולברך ברכה ראשונה : ובס' אה"ע חולק והביא לי' הרמב"ם דאין צריך לברך ברכה ראשונה . (ס"ק י') לאותן פירות ל"ד כו' והט"ז כתב שהוא דוקא ע"ש: (ס"ק יא) בכזית ומדאורייתא בעי' כו' כ"כ התוס' ברכות דף מ"ע ע"ב ד"ה רמ"א כו' וביתר מקומות אבל לדעת המרדכי שהביא רמ"א ס"ס קל"ז דעל כזית ל"ל בה"מ מן התורה ע"ש מנן אברהם :

הגהות רעק"א

ר"ז בשם ר' ירמיה ספק בירך על מזונו ספק לא בירך צריך לברך דבתי' ואכלת ושבעת וברכת ספק התפלל ספק לא התפלל אל יתפלל ולא כל"ל : ס"ה וכמה כו'. כר"י : ומשעה כו'. בירושלמי עד שיעבר : ס"ו שיעור כו'. כר"מ דר"י ס"ל שם ל"ח כ' כותיה ושם מ"ח מ' וכן סוגיין דירושלמי הכילו תוס דסוגיה כ"ו כ' ר"ה ולא כו' ר"י וספ זיתא כו' ואתריגן בירוש' בתחילת כו' התיכון כו' ובערא"ם פ"ו דברכות סע"ז וסי"ז סכ"ד :

באר הגולה

ג הרמב"ם פ"ד מה"כ ד הרא"ש ה עור ורמב"ם פ"ג מה"ת דברכות כ"ל ו שם כ"ל ז רבי יוסה ח עור והרא"ש שם. ט ברכות מ"ה וכת"ק

עטרת זקנים

קפד * שיעור אכילה לברך כ"ה כזיה היינו מדרבנן אבל מדאורייתא אינו מייב לברך כ"ה כ"ל בשאכל דוקא שיעור שביעה שנאמר ואכלת ושבעת וברכת (גמרא) :

אשל אברהם

א] צריך לברך. עי' בתר היטב ס"ק ו' מ"ש בשם ח' קול בן לוי וקיצור במקו' שצריך להתיך הבצק בכוסתו דודאי אם לפניו פת ואחרי מאכלים ומסתפק איזה מהן אכל צריך לחזור ולברך בדמי לחלב ושומן לפניו ואכל ל' מהן דחייב אשם תלוי אלא כשהיה דומה פת לפניו ולא ידע אי פת גמור היה לו לא יש להסתפק אי חוזר לו ללא וע"ז מסיק דמברך ע"ש :

לבושי שרד

פ"מ כתב דתירץ זה גם במזיד והוא שביאה בדאתמרן:לתירוץ זה תו לא קשיא מה שהוקשה למ"א על תי' הראשון למה מוקי לב"י בקע"ח דברי העור דכאן דלא כרמב"ם דשם משוס דבעור ל"ל לפרש פי' זה שפירש כאן במחבר דהא העור בקע"ח לא הכריע כהרמ"ם ולא"כ אם יברך אחרכה הכריע כהרא"ש וא"כ אם יברך בהמ"ז כאן קודם שיאכל הוי ברכה לבטלה לכן פי' כפשוטו דדברי העור לשעתו דפוסק בקע"ח כהרא"ש ולא חב כלל לדעת הרמב"ם דשם ודו"ק : מ"א סק"ד (°) כאן כזית . קשה למאי דפי' המ"א בס"ק הקודם דיולא ממ"ב ל"כ בפחות מכזית אין יברך בהמ"ז שנית על פחות מכזית ותו דגם להרא"ש הוי ברכה לבטלה דהע"ג דלד ידיה לא היה צריך לברך בהמ"ז ראשונה מ"מ כשבירך נסתלק אכילה ראשונה ואין מברך על פחות מכזית אין דלהרא"ש יש לישב קצת מ"מ לרמב"ם ודאי לא יצא. וראיתי שהקשה כך הפרי מגדים ולק"מ דהכיא זאת בשם הל"ח ואיכו לא (סתו) אסיק כלל לדעתיה ממ"ב זה שכתב"א ס"ק הקודם אלא כ' דכרו ע"פ הב"י בקע"ח דזה הפרי' הוא להפוסקים בקע"ח דלא כהרמב"ם ממילא שפיר כתב אפי' פחות מכזית והעתיק המ"א דברי הכ"ח לדינא לדינן דקי"ל בקע"ח דלא כהרמב"ם ואז דין דלא כהרמב"ם פ"ד מה"כ ד הרא"ש ה עור והרא"ש שם

עטרת זקנים

קפד * שיעור אכילה לברך כ"ה כזיה היינו מדרבנן אבל מדאורייתא אינו מייב לברך כ"ה כ"ל בשאכל דוקא שיעור שביעה שנאמר ואכלת ושבעת וברכת (גמרא) :

אשל אברהם

א] צריך לברך. עי' בתר היטב ס"ק ו' מ"ש בשם ח' קול בן לוי וקיצור במקו' שצריך להתיך הבצק בכוסתו דודאי אם לפניו פת ואחרי מאכלים ומסתפק אי חוזר לברך בדמי לחלב ושומן לפניו ואכל ל' מהן דחייב אשם תלוי אלא כשהיה דומה פת לפניו ולא ידע אי פת גמור היה לו לא יש להסתפק אי חוזר לו ללא וע"ז מסיק דמברך ע"ש :

לבושי שרד

פ"מ כתב דתירץ זה גם במזיד והוא שביאה בדאתמרן:לתירוץ זה תו לא קשיא מה שהוקשה למ"א על תי' הראשון למה מוקי לב"י בקע"ח דברי העור דכאן דלא כרמב"ם דשם משוס דבעור ל"ל לפרש פי' זה שפירש כאן במחבר דהא העור בקע"ח לא הכריע כהרמ"ם ולא"כ אם יברך אחרכה הכריע כהרא"ש וא"כ אם יברך בהמ"ז כאן קודם שיאכל הוי ברכה לבטלה לכן פי' כפשוטו דדברי העור לשעתו דפוסק בקע"ח כהרא"ש ולא חב כלל לדעת הרמב"ם דשם ודו"ק : מ"א סק"ד (°) כאן כזית . קשה למאי דפי' המ"א בס"ק הקודם דיולא ממ"ב ל"כ בפחות מכזית אין יברך בהמ"ז שנית על פחות מכזית ותו דגם להרא"ש הוי ברכה לבטלה דהע"ג דלד ידיה לא היה צריך לברך בהמ"ז ראשונה מ"מ כשבירך נסתלק אכילה ראשונה ואין מברך על פחות מכזית אין דלהרא"ש יש לישב קצת מ"מ לרמב"ם ודאי לא יצא. וראיתי שהקשה כך הפרי מגדים ולק"מ דהכיא זאת בשם הל"ח ואיכו לא

קפה א וכלבד שיוצא · אבל אם הרהר בלבו לא יצא · וכ"ל דאם מחמת חולי או חוסם אחר קרא בלבו יצא כמו בעל קרי:ב יש מי וכו'·כ"ע למה כתב יש מי שאומר שהרי מילתא דפשיט' כיון שאינם יודעים לברך שצריך להוציאם בברכתו כמ"ש רסי' קל"ג ע"ש ועמ"ש שם : ג שאינו יכול לדבר · וכ"ל דמ"מ יכול לדבר לפני המלך דאל"כ ס"ל להרב"י אסור לברך לכתחלה וכמ"ש בסס"ה דאפי' בדיעבד יש ספק וכ"ה כתו' פרק הדר והוא הדין בכל הברכות ועיין ברא"ש שם וכפ' מ"ע · ומיהו ברמזים פרק הדר משמע דיש להסתפק אם רשאי לברך לכתחלה כשהוא שכור שאינו יכול לדבר לפני המלך וברמזים פ' מ"ע משמע קצת דפשיט' ליה דרשאי לברך לכתחלה לכן נ"ל דלכתחלה יברך קודם שיכא לידי כך ואם אירע שנשתכר אעפ"כ יברך דהא דאורייתא הוא וגם פשט הירוש' דיברך וכ"מ בזוהר תרומ' ע' רע"ג וכ"ש האידנא דבלא"ה אין מכווונים כ"כ וכמ"ש סי' ל"ט ע"ש :

קפו א וספק אם הם · דכתיב על הארץ הטובה (°) ונפיש לא היה להם חלק בארץ (°) מגד עצמן אבל כאנים ולוים היה להם ערי מגרש בהג"מ וכ"כ בכ"ה דלא כש"ג (°) ועפי' קפ"ז ס"ג וז"ל זוהר תרומה עמוד רל"ח דנפיש פטורות מברכת המזון לאפקא להון ידי חובה דהא שאינו יכול לדבר כראוי הוא אינו גרוע כ"כ כמו שכור שזיעורו שאינו יכול לדבר בפני המלך דזה אינו דומה מי שאינו מדבר כראוי הו' אינו יכול לדבר בפני המלך ולא מלינו חילוק בתפל'בסי' ל"ט אלא בין שתוי לשכור דשתוי מ"ל לחזור ולהתפלל ושכור צריך לחזור ולהתפלל ולהיינו דשתוי יכול לדבר בפני המלך ושכור אינו יכול לדבר בפני המלך אבל איזהו בשכור עצמו ותו דרמ"א כתב שם בפי' דאותו שכור שפסול לתפלה כשר לברכות א"כ מה שפיר יש כאן ולריד"ש כתב דהרב שמך עצמו כאן בש"ד על מ"ש בש"ס בהגה' וכיון דבי"ה דאורייי' אזלי' לחומרא ולא פטרינן ליה מלברך ב"ה וא"כ בשאר ברכות לא יברך בשכור ועדיין קשה דרמ"א בסימן ל"ט השוה כל הברכות לחיוב בשכור וכאן לא כתב כלום ול"ע :

קפו (א) אלא מדרבנן · ואפ"ג דאין זה מ"ע שהז"ג ונשים חייבות פירש התוספות דבב"ה יש שם ברית ותורה ואין זה שייך בנשים · כתב הטור וז"ל עכ"ל ותמה ב"י דהא מבואר בתוס' והרא"ש דמדין ערבות יכול להוציא אחרים אפי' אם לא אכל כלל כדין כל המצות שאדם חייב אע"פ שלא מוציא (°) חוץ מברכת הנהנין וב"ה הוי בכלל המצות ולא בעי' כזית דגן אלא דבעי' שאכלו ורבינו הטור לא ירד לעומק הדברים כב"י ותימה הוא מה העומק שיש בכאן דבסמ"ק עצמו מבואר שם בהגה' כדברי ב"י בשם התוס' וכ"כ גם הרא"ש ע"כ פשוט שהטור ידע זה אלא שהקשה עליו דלא משמע כן בגמ' שאמרו להוציא צריך כזית פת משמע דמשום שרוצה להוציא לא בשביל שיוכל לומר שאכלו וכן בירושלמי מסמיך לה אקרא דוהאכלת ושבעת וברכת דמי שלא אכל יוסף ומ"ש כן מתחייב מדאורייתא. וע"ע לדינא : מג"א ס"ק ג' חולקים בזה. ואשה שאכלה כזית י"ל דיכולה להוציא לאיש שאכל כזית דבדרבנן

קפה (א) עד שאינו יכול לדבר כו' · כ"כ ב"י בשם התוס' ומרדכי והיינו מדומדם שזכר הטור בשם ירושלמי ואע"ג דבתפלה אסור כמ"ש סי' ל"ט אחר ברכות לא חציצי כ"כ וכמ"ש רמ"א בהדיא חילוק זה בר"ס ל"ט : (ב) אם כיון וסיה לומה. לא ידעתי לסוף דעת סרב בעל ש"ע בזה דזהו ע"פ דברי התוס' פ' הדר וז"ל שכור אל יתפלל ואם התפלל תפילתו תועבה ולא יצא כיון שאינו יכול לדבר בפני המלך ולריך לחזור ולהתפלל וכן הסיא דברכות שסיים מתפלל ומלא לומה כנגדו דמסיק דלריך לחזור ולהתפלל ול"ע אם יש להשוות ברכו' לתפלה לענין לומה ושכור וע"כ לאו לכל מילי דמיין דהא שתוי אל יתפלל ביותר מרביעית ופשיטא דשתוי מברך כ"ה וכל הברכות כדאי' בירוש' ואפי' מדימדם עכ"ל הרי דאין מקום לספק ברכות אלא דוק' אם נא' דהך מדומדם היינו שתוי לחוד אבל אם נפרש מדומדם היינו שכור דאפ"ה כשר כמ"ש בסעיף הקודם לזה אין כאן ספק כלל בשכור ולא בלומה א"כ כיון שכבר פסק דשכור כדאי לברך אינו יכול לדבר כראוי והוא פסול לתפילה ואפ"ה כשר לברכות היאך הכיא אח"כ ספק של התוס' והרא"ש תוך כדי דיבור ובלבום לא הביא הספק לענין שכור אלא לענין לומה ולא דק שפיר דודאי שכור ולומה שוין הם כמ"ש התוס' בהדיא שהעתקתי' וא"ל דמ"ש בש"ד כל

קפו (א) אלא מדרבנן · ואפ"ג דאין זה מ"ע שהז"ג ונשים חייבות פירש התוספות דבב"ה יש שם ברית ותורה ואין זה שייך בנשים · כתב הטור וז"ל ורגילתי בסמ"ק שכתב ע"ש ר"י על מי שלא אכל יכול לברך להוציא מי שאכל וכ"ל דאמרי' ולהוציא חבירו עד שיאכל כזית וכירו' משמך לה אקרא עכ"ל ותמה ב"י דהא מבואר בתוס' והרא"ש דמדין ערבות יכול להוציא אחרים אפי' אם לא אכל כלל כדין כל המצות שאדם חייב אע"פ שלא מוציא (°) חוץ מברכת הנהנין וב"ה הוי בכלל המצות ולא בעי' כזית דגן אלא דבעי' שאכלו ורבינו הטור לא ירד לעומק הדברים כב"י ותימה הוא מה העומק שיש בכאן דבסמ"ק עצמו מבואר שם בהגה' כדברי ב"י בשם התוס' וכ"כ גם הרא"ש ע"כ פשוט שהטור ידע זה אלא שהקשה עליו דלא משמע כן בגמ' שאמרו להוציא צריך כזית פת משמע דמשום שרוצה להוציא לא בשביל שיוכל לומר שאכלו וכן בירושלמי מסמיך לה אקרא דוהאכלת ושבעת וברכת דמי שלא אכל

קפה לברך בהמ"ז בקול רם ויתר פרטים בבהמ"ז ובו ה"ס

א מ ברכת המזון א] * נאמרה בכל לשון :

ב ג צריך שישמיע לאזניו מה שמוציא (מ) בשפתיו ואם לא השמיע לאזניו יצא א ג ובלבד שיוציא בשפתיו :

ג ° ב ד יש מי שאומר דבעל הבית עם בניו ואשתו צריך לברך בקול רם כדי שיצאו בברכתו :

ד ה אפי' נשתכר כל כך (א) עד ג שאינו יכול לדבר כראוי יכול לברך (ג) ברכת המזון :

ה (ב) ו אם בירך והיתה צואה כנגדו או שהי' (ג) שכור [פי' לגמרי] נסתפקו התוספות והרא"ש אם צריך לחזור ולברך ומשום מי רגלים פשיטא שאינו חוזר לברך :

קפו אם נשים וקטנים חייבים בבהמ"ז ובו ב סעיפים :

א מ נשים חייבות בברכת המזון א (מ) וספק הוא אם הן חייבים מדאורייתא ומוציאות את האנשים או אם אינן חייבות אלא מדרבנן ואינן מוציאות *אלא למי שאין חיובו (א) אלא מדרבנן ב [ועיין לקמן סי' קל"ט בענין זימון שלשה] :

ב ג קטן חייב מדרבנן כדי לחנכו וההיא דבן מברך לאביו כשלא אכל האב ג כדי (ג) שביעה שאינו חייב אלא מדרבנן :

°עפי' ס"ב סי"ב

יש

קפה (א) עד שאינו יכול לדבר כו' · כ"כ ב"י בשם התוס' ומרדכי והיינו מדומדם שזכר הטור בשם ירושלמי ואע"ג דבתפלה אסור כמ"ש סי' ל"ט אחר ברכות לא חציצי כ"כ וכמ"ש רמ"א בהדיא חילוק זה בר"ס ל"ט : (ב) אם כיון וסיה לומה. לא ידעתי לסוף דעת סרב בעל ש"ע בזה דזהו ע"פ דברי התוס' פ' הדר וז"ל שכור אל יתפלל ואם התפלל תפילתו תועבה ולא יצא כיון שאינו יכול לדבר בפני המלך ולריך לחזור ולהתפלל וכן הסיא דברכות שסיים מתפלל ומלא לומה כנגדו דמסיק דלריך לחזור ולהתפלל ול"ע אם יש להשוות ברכו' לתפלה לענין לומה ושכור וע"כ לאו לכל מילי דמיין דהא שתוי אל יתפלל ביותר מרביעית ופשיטא דשתוי מברך כ"ה וכל הברכות כדאי' בירוש' ואפי' מדימדם עכ"ל דאין מקום לספק ברכות אלא דוק' אם נא' דהך מדומדם היינו שכור דאפ"ה כשר כמ"ש בסעיף הקודם לזה אין כאן ספק כלל בשכור ולא בלומה א"כ כיון שכבר ספק דשכור כשר דהיינו אינו יכול לדבר כראוי והוא פסול לתפילה ואפ"ה כשר לברכות היאך הכיא אח"כ ספק של התוס' והרא"ש תוך כדי דיבור ובלבום לא הביא הספק לענין שכור אלא לענין לומה ולא דק שפיר דודאי שכור ולומה שוין הם כמ"ש התוס' בהדיא שהעתקתי' וא"ל דמ"ש בש"ד כל

קפו (א) אלא מדרבנן · ואפ"ג דאין זה מ"ע שהז"ג ונשים חייבות פירש התוספות דבב"ה יש שם ברית ותורה ואין זה שייך בנשים · כתב הטור וז"ל ורגילתי בסמ"ק שכתב ע"ש ר"י על מי שלא אכל יכול לברך להוציא מי שאכל וכ"ל דאמרי' ולהוציא חבירו עד שיאכל כזית וכירו' משמך לה אקרא עכ"ל ותמה ב"י דהא מבואר בתוס' והרא"ש דמדין ערבות יכול להוציא אחרים אפי' אם לא אכל כלל כדין כל המצות שאדם חייב אע"פ שלא מוציא (°) חוץ מברכת הנהנין וב"ה הוי בכלל המצות ולא בעי' כזית דגן אלא דבעי' שאכלו ורבינו הטור לא ירד לעומק הדברים כב"י ותימה הוא מה העומק שיש בכאן דבסמ"ק עצמו מבואר שם בהגה' כדברי ב"י בשם התוס' וכ"כ גם הרא"ש ע"כ פשוט שהטור ידע זה אלא שהקשה עליו דלא משמע כן בגמ' שאמרו להוציא צריך כזית פת משמע דמשום שרוצה להוציא לא בשביל שיוכל לומר שאכלו וכן בירושלמי מסמיך לה אקרא דוהאכלת ושבעת וברכת דמי שלא אכל

ביאור הגר"א

סי' קפה ס"א בהמ"ז כו'. עתוס' דברכות י"ג ח' ד"ה וחכ"ח כו' ובוד דר"י נופיה שם ע"ו ח' לא ס"ל כרבי ועוד דשתם מתני' דסוטה ל"ב ח' כרבנן. רח"ש שם : ס"ב צריך כו'. גמ' שם מתפקא דלא רבי יהודה דיעבד אין כו' ושם לא יברך בהמ"ז ועיש"י ד"ה בלבו כו' : ואם לא כו'. שם ואם כירך יצא ושם אר"ש הלכה כו' א"ר יאמים הלכה כו' ושם א"ר יוסף מתלוקה כו' : ובלבד כו'. ע"ש תוס' כ' ד' ד"ה ור"ח והרא"ש שם : ס"ג יש מי כו'. עמ"ח : ס"ד אפי' כו'. עתוס' שם ל"ח ב' ד"ה מכלו כו' : ס"ה אם כו'. עתוס' דערוכין ס"ו ח' ד"ה שיכור כו' :

סי' קפו ס"א נשים. מתני' כ' ב' : ופספ כו'. גמ' שם : אלא כו'. שם ס"ה כו' ואפשר כו' וכמ"ש בס"ב : ס"ב והיא דבן כו'. וסר"ן בספ"ק דקדושין לה' ד"ה' בכה"ג אינו מברך דחוצה לזו עליהם המ"ה אפי' מדרבנן רק אחביו ורחיה מדאינו פורס על שמע אף שאינו רק מדרבנן ולכן סומא פורס על שמע אפי' לר"י מדקאמר כל שלא רואה כו' ומ"ש כן מתחייב מדאורייתא. וע"ע לדינא : מג"א ס"ק ג' חולקים בזה. ואשה שאכלה כזית י"ל דיכולה להוציא לאיש שאכל כזית דבדרבנן

שלמה

חידוש ראוי לצאת יותר אליבא דכ"ע. והנה לפי"ז בשלמא בנוף לשון המוציא דניכר החידוש מנוף הברכה ראוי להראות חידוש בברכותיו ואך לענין שיעור אכילה הרי כשמברך לא יהיה ניכר על כמה מברך א"כ אין כאן חידוש בברכותיו לכך עדיף שפי לצאת ידי כ"ע ולכך אם רוצים לאכול כזית מחמירין על עצמן לאכול כביצה כדי לצאת ידי ר"י נ"כ. ולכך אמר בשני דברים מדקדקין אחד בנוף הברכה דאני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקין עד כזית. ועוד דקדוק שני דאף אם אין צריכין רק לכזית הם מדקדקין לאכול כביצה לצאת ידי כ"ע ומדקדקין בשני ענינים ואתי שפיר ודו"ק היטב. ויש להסביר הדבר יותר בשום לב לדייק למה אמר ישא ד' פניו אליך דאם כפשוטו הו"ל לומר ישא ד' פניך כמ"ש בלוט הנה נשאתי פניך ובאיוב כתיב וישא ד' את פני איוב למה אמר פניו. אך הנה זה ידוע אף אם משכחת נשיאת פנים לאדם מכל מקום לא יהיה שוה נשיאת פנים לעני ההולך קרוע ובלוי לאיש עשיר מלובש בבגדים יפים ויקרים ובודאי כפי ערך הדרת פנים של המבקש ישא לו פנים וכן הוי הנמשל אם האדם זוכה יש לו צלם אלהים ואם אינו זוכה אין לו צלם אלהים. ולכך אמר דהקב"ה יעשה לך נשיאת פנים בתרתי דישא פניך ויעשה לך נשיאת פנים ואף אם לא תהיה איש מכובד ולא תהיה ראוי לנשיאת פנים מכל מקום יעשה לך כבי תרי שישא ד' פניו אליך שיתן לך פנים ויהיה לך צלם אלהים וישאל לך בגדים יקרים ואח"כ ישא פניך כראוי להדר פני גדול וא"כ יהיה שאלת המה"ש דהקב"ה כתב בתורה אשר לא ישא פנים משמע דאפילו חד נשיאת פנים אינו עושה וכתיב ישא ד' פניו אליך ועושה תרתי נשיאת פנים ולכך משיב הקב"ה דהם מדקדקין עד כזית עד כביצה ועושין הם ב' נשיאת פנים לכך גם אני עושה להם תרתי. והנה עפ"י הנ"ל יש לכוין סוגיא זו עם הסוגיא דמס' נדה דף ע' דשם משני בשינוי לשון כאן לישראל כאן לאוה"ע די"ל דתרוייהו צריכא דחד נשיאת פנים הוי החילוק בין ישראל לאוה"ע והשני הוי עבור עד כזית עד כביצה ויהיה כוונת עד כזית לפי"ז כפירוש רש"י כזית לר"מ וכביצה לר"י ואתי שפיר ודו"ק והבן ועיין מ"ש בחיבורי על התורה משנת תר"ו בפרשת וישלח בפסוק כי עד כן ראיתי פניך וגו' מ"ש שם בזה :

סי' קפו סעיף א' נשים חייבות וכו' ומוציאות את האנשים וכו'. נ"ב הנה מה דאחד מוציא את חבירו אם מטעם שליחות או משום ערבות עיין בתשובה הלכות בכור סימן ש"כ [בחיבורי תשו"ד על יו"ד מ"ז סימן קמ"ג] מ"ש ראיה דהוי משום שליחות והוכחתי דקטן הוי בכלל ערבות ע"ש דרך אגב בעזה"י ודו"ק היטב :

השקל

ברית ותורה בבה"מ לא יצא. ונשים לא יוכלו לומר ברית ותורה כדאי' סי' קפ"ז סעיף ג' ומה"ע אפשר דלא הוי אלא דרבנן : מצד עצמן ר"ל דודאי מצינו דגם כשיש נעלו חלק בארץ כמו בנות צלפחד אלא מה שנטלו לא מצד עצמן נטלו אלא שהיו בנות יורשות ונטלו חלק אביהם : אבל כו' ערי מגרש כו' ובזה מייסב המ"א תמיהת התוס' הנ"ל דמה"ע לא איבעיא ליה בכהנים ולוים דהם ודאי חייבים מן התורה : דלא כש"ג שכ' לפירש"י ה"ה דיש ספק בכהנים ולוים אם הם דאורייתא וע' בתשו' שער אפרים ומשנה למלך (ס"ק ג) כדי כו' כ"מ סוף פסחים דף קט"ז ע"ב דרא"י סומא פטור מלומר הגדה כ' הכא בעבור זה כו' ופריך והאמרי' מאן אמר אגדתא בי ר' יוסף ואמרו ר"י וכי ר"ש רב ששת והא הוי שני מסורא וכיון דפטורין מן התורה אתיך היו יכולים להוציא את בני ביתם שהיו חייבים מה"ת ומשני דר"י ור"ש ס"ל מצה בזמן הזה הגדה ואתי דרבנן ומוציא דרבנן עכת"ד הגמ'. והא עכ"פ ר"י ור"ש הוי תרתי דרבנן אע"פ דאפשר תרתי דרבנן מוציא חד דרבנן : ותתו' ספ"ב דמגילה דף י"ע ע"ב ד"ה ור"י כו' דת"ק ס"ל דקטן אינו מוציא אחרים בקריאת מגילה ור"י מכשיר והקשו התוס' דע"כ מיירי בקטן שהגיע לחינוך דאל"כ מ"ע דר"י דהא הפטור מן הדבר אינו מוציא אחרים וכיון שהגיע לחינוך דת"ק כיון דחייב מדרבנן והלא גם הטומטום אין חיובן כ"א מדרבנן דהא מגלה דרבנן כמו קטן שאכל מוציא אבוי שאכל כזית דגם אבוי אינו חייב רק מדרבנן ותי' דגבי בהמ"ז מיירי שהבן אכל כדי שביעה דהוי רק חד דרבנן כמו האב לכך מוציאו משא"כ גבי מגל' דהקטן הוי תרתי דרבנן והטומטום הגדולים הוי חד דרבנן ס"ל לרבנן דאין הקטן מוציא עכת"ד : ומשמע שם דר"ל בגמרא (ואינו ת"י) אבל התוס' אהדרא משמע מדבריהם להיפך שהק' התוס' שם בתמגילה לדבריהם דמתחלק בין תרי דרבנן לחד דרבנן. מסוגי' דר' יוסף ור"ש הנ"ל דהוי תרתי דרבנן ואפ"ה הוציאו ב"ב ותי' וז"ל וי"ל דסומא עדיף מקטן שהרי מתחייב כבר מדאורייי' משא"כ בקטן עכ"ל ומדהוצרכו לחלק בין קטן לסומא ע"כ י"ל דלא ס"ל לחלק בין מגל' לשאר דברים : עמ"ש סי' תרפ"ט אב' שם בשם הרא"ש לחלק בתמגלה דאין כיד הקטן להביא אע"ע לידי חיוב . אלא יהי' רק חד דרבנן משא"כ בבהמ"ז דאע"ג דלא אכל הקטן רק כדי שביע' והוי תרתי דרבנן מ"מ יש בידו לאכול כדי שביעה ולא יהיה רק חד דרבנן ולכן עדיף . א"מ את האש' דקטן ודאי דרבנן והאשה אפשר דהוי דאורייתא ולפ"ז ה"ה גדול אלא אכל כדי שביעה והאשה אכל כדי שביעה ג"כ אין אים הגדול יכול להוציא האשה מה"ע ועי' בתשו' שער אפרים הנ"ל :

סימן

באר הגולה

לא סוטה ל"ב ב ברכו' ט"ו ג לפי' רש"י ולפירש רבי' יונה שם והרא"ש ד כל בו ה עור בשם ירוש' פ"ק דתרומות ו עירובין ס"ד:ה ברכות כ' בעיא ולא איפשטא לדעת הרמב"ם והרא"ש ב שם בגמרא :

עטרת זקנים

קפה * נאמרה בכל לשון מלאתי למה שכירך כ"ה בכוונה אין שולט בו לא לא ולא שלא ולא קלא וי"א שכל הזהיר בכ"ה מזונותיו מנויין לו בכבוד כל ימיו (ספר המינהגים לאחר ושמו גן) עי' בס"ח סי' מ"ו המעשה באדם אחד ע"ש: (קפו) * אלא למי שאין חיובו אלא מדרבנן וי"ל מי שלא אכל יכול לברך ולהוציא את מי שאכל (עור בשם סמ"ק שכ' על שם ר"י) ואין להקשות מ"ש הגמ' ולהוציא הרבים עד שיאכל כזית דגן היינו טעמא כדי שיוכל לו' לברך שאכלנו וכן פירשו התוס' אבל להוציא אחרים בלא זימון אין לריך כזית מאחר שאינו מברך שאכלנו (כ"כ מהרש"ל) והעור כ' עליו לא הירא אלא עד שיאכל כזית נראה דברי העו' עיקר מאחר דאשכחן בהדיא בירושלמי דבעינן כזית אפילו בלא זימון מגין לנו שהגמרא שלנו חולק עליו דשמא אף הירושלמי חולק דלא בעינן אכילה הדא' שכל ישראל עריבין זה בזה ומ"ה יכול לפטור אפילו מי שאכל כדי שביע' אבל מדרבנן לריך לעולם אכילה כזית ותלמודא דידן נמי לא פליג [מהרש"ל]:

אשל אברהם

א] נאמרה . והא דלא מברכין אחר קדשנו בתמזונותיו ולומו לברך ברכת המזון עיין מ' בי"ד סי' כ"ג :

לבושי שרד

מ"א סק"א ונפיש. זהו פירש"י אבל התוספות פירשו משום ברית ותורה : שם (°) מגד עצמן לא"כ כת יורשת: שם (°) ועיין סי' קפ"ז ס"ג רצונו דמוכח משם דלא כפירש"י דהא כ' שם דנפיש לא יאמרו ברית ותור'משמע לארץ חמדה עוכה ספיר יאמרו: סק"ג (°) דוקא בתגילה. דהא יכול הקטן להביא עצמו לכלל חד דרבנן דהיינו שיאכל כדי שביעה ועיין בס"א תרפ"ח סק"ד : שם (°) את האשה אם אכלה כדי שביעה דשמא מדאורייתא חייבת : קפו ט"ז סק"א (°) חוץ מברכת

שערי תשובה

סי' קפה (מ)בשפתיו.עבה"ט ובספר חרידים כתב דרוב הפוסקים הסכימו דאם לא השמיע לאזניו לא יצא והביאו בר"י: סי' קפו (מ) ופספ עיין בתשב"ץ ח"א סי' קס"ח וקס"ט באורך ועיין בחידושי

קפה (מ) בשפתיו . אבל אם הרהר בלבו לא יצא כ"ל דאם מחמת חולי או חוסם אחר קרא בלבו יצא כמו בעל קרי מ"א . מלאתי למה אין ק' בבה"מ לפי שכל מי שבירך בה"מ בכוונה אין שולט בו לא לא ולא שלא ולא קלא ויי"א שכל הזהיר בכ"ה מזונותיו מנויין לו בכבוד כל ימיו ספר החיים ובחיבורי ספר הנפלאים בספק של המשלמ"ל ס"א מהמץ בכוונת הענין מה דקיי"ל אכילה בכזית ע"ש ודו"ק היטב : הנה בדין המבואר בש"ע שיעור אכילה לברך עליה ברכת המזון בכזית. נ"ב הנה לולא דמס'פינא הייתי אומר בזה דבר חדש ומלתא חדתא קאמינא דהנה גרסינן בש"ס פ"ב דברכות דף כ"א ע"ב דרש ר' עוירא וכו' אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקים על עצמם עד כזית עד כביצה. והנה רש"י הרגיש בזה ופירש דכזית לר"מ כביצה לר"י והוא דוחק דהרי אנן קיי"ל דעד כזית חייב ולמה נקט מה דהוי לאידך מ"ר. ולכך היה נראה לומר לפי מ"ש בחיבורי ספר החיים פ' תפ"ו דלענין איסור אין בין השיעים מצטרף אבל למצוה מצטרפין גם בין השיעים ע"ש. ולפ"ז יש לומר דמה דס"ל לר"מ בכזית היינו במילי דמצוה כגון מצה וכדומה בזה כיון דמצטרף בין השיעים לצאת ידי מצוה נחשב כזית שלם מצטרף נמי לברכת המזון. ור"י ס"ל דגם בזה בעינן כביצה וכ"מ ס"ל דבזה די בכזית אבל אם לא הוי מילי דמצוה אז ודאי אין בין השיעים מצטרף ובעינן כזית חוץ מבין השיעים וכיון דבעינן יותר מכזית אז מודה כיון דאפיקתיה מכזית מוקמינן לה אכביצה כעין דאמרינן בעלמא כן ה"נ שיערוהו בכביצה ואז ודאי יש כאן כזית אף אם לא נצטרף בין השיעים ולכך אמר שפיר והם מדקדקין עמי עד כזית באם הוי אכילת מצה ועד כביצה אי הוי אכילת רשות. אך מה אעשה שכל הפוסקים לא אסקינן כן. לכך נראה לי כוונה אחרת בזה עפ"י מה דאמרינן בש"ס נבי ברוך ד' המברוך דפתיא אוכמא בהדי פלוגתא ל"ל. א"כ מוכח דאף דהלכה כמ"ד דלא בעינן המברוך מכל מקום ראוי לצאת ידי כ"ע במה דאפשר ועיין בט"ז סי' קס"ז מ"ש שם. ומוכח מדבריו היכא דליכא

מחצית

סי' קפה (ס"ק מ) ובלבד כו' לא יצא. דק"ל הרהור לאו כדבור דמי וכמ"ש סי' ס"ב. ועי' במ"ש מ"א סי' ק"ל וכ"ל דאם כו' כמו בעל קרי. ר"ל דתקן בברכות דף כ' ע"ב בעל קרי קודם שנתבטלה תקנת עזרא והי' אסור בתפילה ובדברי תורה. לכן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ואמרו הטעם שם בגמ' משום דלאחריו הוא בה"מ דאוריי'. אבל ברכה שלפניו לא הוי רק דרבנן ולכן לא התירו לו לברך לפניו : ומבואר שם בתי' דהא דמברך לאחריו ר"ל ע"י הרהור אבל אסור להוציא בשפתיו. ולא"כ תיקשי למ"ד הרהור לאו כדבור דמי וכדקי"ל מאי הוצילו חכמים בתקנתן שיהרהר בהמ"ז בלבו. אע"כ דאפילו לאו כדבור דמי מ"מ יצא כשהיה אונס ולא יכול לקרות בפיו : וה"ה דה"מ להביא ראיה ממ"ש הרב"י בסי' ס"ב וז"ל אם מי אונס או חולי קרא ק"ש בלבו יצא. אלא דהמ"א רצה להביא ראיי' על בהמ"ז דקיימי' בי' מבהמ"ז נופיה : וכ' הפר"ח לעיל סי' ס"ב דאם עבר האונס ויש לו עדיין זמן לקרות ק"ש ס"ל ק"ש ויוציאו בפיו. ולא"כ ה"ה הכא אם עבר האונס ועדיין לא נתעכל המזון צריך שוב לחזור ולברך בהמ"ז ויוציאו בשפתיו אף שכבר בשעת אונס בירך בהמ"ז ע"י הרהור : (ס"ק ג) יש כו' ל"ע כו' אף שכן דרך הרב"י דבר אלא נמצא כ"א בפוסק מ' אף שלא מצא חולק עליו כו' בלשון יש מי שאומר ודין הכא לא מצא הרב"י כ"א בס' כל בו מ"מ היינו דוקא בדין חדש וסברא חדשה משא"כ כאן דהוי מילתא דפשיטא : ועמ"ש שם ר"ל אם אינו מבין השומע מ"מ יוצא. וברא"ח ושל"ה כתבו דאפי' מברך בהמ"ז ביחיד יברך בקול רם לפי שהקול מעורר הכוונה וגם עי"ז לא יסבח אם הזמן גורם להזכיר דבר מה בתמצא כגון רצה בשבת ויעלה ויבא ברא"ח הובא בס' מ"ר : (ס"ק ג) שאינו כו' יכול לדבר ל"ה. והק' הט"ז דודאי מי שאינו מדבר כראוי אינו יכול לדבר לפני המלך ותי' בס' ח"מ דמיירי שדעתו לגולו אלא שלשונו כבדה מלדבר כדרך שתויי יין ולריך לדבר בתמון והמדבר לפני המלך בלא"ה אינו דרך ארץ לדבר במהירות כ"א בתמון ולכן יוכל לדבר לפני המלך אבל המדבר עם רעהו אין מדרך העולם לדבר בתמינו' כ"כ ולכן שפיר מיקרי אינו יכול לדבר כראוי עכת"ד ומכון : בתוספ' פ' הדר עירובין דף ס"ד ע"א ד"ה שיכור כו' דהא דאוריי'תא ר"ל וכיון שנסתפקו לריך לברך מספק : וכמ"ש סי' ל"ט שכ' רמ"א דשאר ברכות יכול לברך אע"פ שהוא שיכור. והוא מדברי המרדכי והגמ"י והם כתבו הטעם דעתה בלא"ה אין אנו מכווונים כראוי :

סי' קפו (ס"ק מ)וספק כו' רש"י כ' הטעם כמ"ש מ"א משום דנפיש לא נטלו חלק בארץ ותמהו התוס' דא"כ גם על כהנים ולוים דהא לא נטלו חלק בארץ לכן פי' התוס' הואיל דאמרי' אם לא אמר

הגהות רעק"א

סי' קפו סעיף א' ואינם מוציאות אלא למי שאין חיובו. ואם הוא שאכל כדי שביעה מסופק אם בירך בהמ"ז י"ל דאשה דמוציאה הוי"ס שמא כבר בירך ואתי"א דלא בירך שמא כשיש חייבות בבהמ"ז מה"ת ויוצא בהם הוי"ס אם מחוייב וס' אם ברכה ולגבי דרבנן הוי הספק אם בירכה ספק דרבנן ע' ביו"ד סי' פ"ג : מג"א ס"ק א' וכ"ל דאם. ע' לעיל סי' ס"ב ס"ד : סעיף ב' קטן חייב מדרבנן. מהסתפקנא בחכל ביום כאתרון של שמש י"ד לעת ערב קודם לילה ובתחלת הלילה שעשה גדול עדיין לא נתעכל המזון אם מחוייב מדאורייתא לברך. ואם נדון דהוא דאורייתא י"ל דאם בירך קודם הלילה. דבהסתפק צריך לחזור ולברך כיון דבעיקר בירך לא היה חייב מה"ת לברך ל"ה לפטור חיובא של דאורייתא. ע' מג"א סי' רס"ז סק"ד ד"ה וע"ע עיי"ש. אח"כ הראה לי חתני הרב מהר' שמואל כי' דבעיקר זה בהסתפק בס' חכמת אדם בחלק אבל בהסות אזון ונקבר אחת קודם דנתעכל המזון אם צריך לברך. ויש לחלק דהתם החיוב נמשך מהתחלת הלילה עד אחר עיכול. אלא דבעיקר דעוסק בהמזון. היינו בתנועות פעור מלברך. בזה י"ל דחיוב בהגמר המלוה צריך לעשות מלוות דבהמ"ז. אבל בזה כ"ד בעיקר הלילה הגברא בעצמותו אינו בר חיובא . י"ל דעעולם לא

חכמת

גמי שמא אתי לזלזולי בה ולכך תקנו לברך מספק ולכך לדידן דגם פועלים מברכין כמ"ש הב"ח לענין אמן דמותר עכשיו לענות בקול רם ולא חיישינן לזילזול כן להיפוך אם ספק אם בירך אינו מברך ברכה רביעית דלא שייך עתה לזלזול והר"ש היון והמנ"א מיירי לדידן הש"ס. או י"ל דר"ש חיון גם שם גבי אמן לא ס"ל כהב"ח רק כיון לדידן הש"ס הוששין לזלזולי ה"ה נמי לדידן. וא"כ עכ"פ כיון דדעת הב"ח להיפוך דאין לחוש עתה לזלזול א"כ שוב הוי לנו ספק ושוא"ת ואין לברך מספק כן נראה לפענ"ד ובחיבורי ספר החיים כתבתי בזה ענין אחר ע"ש. וכעת נראה אשר כמו שכתבתי כאן הוא נכון דשם הקשיתי מן התוס' בדין שחוזר באמת ויציב ולא בק"ש בזה שפיר עולה התירוץ מה שכתבתי שם אך כאן לפי מה שהקשיתי מלשון הפוסקים והרשב"א לא נתיישב בתירוצינו שם ובע"כ כמ"ש כאן מכח דרק התם יש חשש דאתי לזלזולי בדרבנן ולא בעלמא וזה ברור ודו"ק : שם סעיף ו' שיעור אכילה לברך עליה וכו' בכזית. נ"ב בש"ס יש בזה פלוגתא אם הוי דאורייתא או דרבנן ועיין בחבורי למגלת רות בהשמטות בשנת תרי"א בס"ש בזה בפסוק ותאכל ותשבע ותותר מ"ש לפרש טעם פלוגתתן במה דפליגי ושהם מחולקין בספק של המשלמ"ל ס"א מהמץ בכוונת הענין מה דקיי"ל אכילה בכזית ע"ש ודו"ק היטב : הנה בדין המבואר בש"ע שיעור אכילה לברך עליה ברכת המזון בכזית. נ"ב הנה לולא דמס'פינא הייתי אומר בזה דבר חדש ומלתא חדתא קאמינא דהנה גרסינן בש"ס פ"ב דברכות דף כ"א ע"ב דרש ר' עוירא וכו' אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקים על עצמם עד כזית עד כביצה. והנה רש"י הרגיש בזה ופירש דכזית לר"מ כביצה לר"י והוא דוחק דהרי אנן קיי"ל דעד כזית חייב ולמה נקט מה דהוי לאידך מ"ר. ולכך היה נראה לומר לפי מ"ש בחיבורי ספר החיים פ' תפ"ו דלענין איסור אין בין השיעים מצטרף אבל למצוה מצטרפין גם בין השיעים ע"ש. ולפ"ז יש לומר דמה דס"ל לר"מ בכזית היינו במילי דמצוה כגון מצה וכדומה בזה כיון דמצטרף בין השיעים לצאת ידי מצוה נחשב כזית שלם מצטרף נמי לברכת המזון. ור"י ס"ל דגם בזה בעינן כביצה וכ"מ ס"ל דבזה די בכזית אבל אם לא הוי מילי דמצוה אז ודאי אין בין השיעים מצטרף ובעינן כזית חוץ מבין השיעים וכיון דבעינן יותר מכזית אז מודה כיון דאפיקתיה מכזית מוקמינן לה אכביצה כעין דאמרינן בעלמא כן ה"נ שיערוהו בכביצה ואז ודאי יש כאן כזית אף אם לא נצטרף בין השיעים ולכך אמר שפיר והם מדקדקין עמי עד כזית באם הוי אכילת מצה ועד כביצה אי הוי אכילת רשות. אך מה אעשה שכל הפוסקים לא אסקינן כן. לכך נראה לי כוונה אחרת בזה עפ"י מה דאמרינן בש"ס נבי ברוך ד' המברוך דפתיא אוכמא בהדי פלוגתא ל"ל. א"כ מוכח דאף דהלכה כמ"ד דלא בעינן המברוך מכל מקום ראוי לצאת ידי כ"ע במה דאפשר ועיין בט"ז סי' קס"ז מ"ש שם. ומוכח מדבריו היכא דליכא

מחצית

סי' קפה (ס"ק מ) ובלבד כו' לא יצא. דק"ל הרהור לאו כדבור דמי וכמ"ש סי' ס"ב. ועי' במ"ש מ"א סי' ק"ל וכ"ל דאם כו' כמו בעל קרי. ר"ל דתקן בברכות דף כ' ע"ב בעל קרי קודם שנתבטלה תקנת עז

לא יברך משמע שגוף הברכה אין לברך בשביל תכירו וא"כ אין זה בכלל ערבו' כלל והרא"ש הביא גם כן דברי ר"י אלא דבשיים על זה דאפשר דסיימו מדרבנן אין יכול להוציא וקרא אסמכתא בעלמא הוא אבל הסמ"ק התיר לגמרי אפי' מדרבנן ע"כ אלק הטור עליו ואין כאן עומקות דברים כל עיקר ודברי הטור נכוני' להלכ' :

קפד (א) ונראה דדוקא כשמברך לבד כו' . כ' זה לייסד מנהגינו שאין אנו אומרים אותו בלחש ורש"ל בתשובה אחריך בסימן מ"ד לקיים מנהגינו וכ"ל לייסב בדרך זה דלר' בגמרא אביי עבי ליה בקלא כי היכי דליטמעו פועלים ויקומו לעבודתם רב אסי עבי ליה בלחישה כי היכי דלא לזלזולי בהטוב והמטיב פי' שיגיעו שם באין סיום ב"ה ורי"ף ורמב"ם לא הביאו זה כ"ל שהם מפרשים דאביי ורב אסי לא פליגי לדינא אלא כל אחד הי' לו טעם על מנהגו דמ"ש אביי עבי ליה בקלא[°] אין פירושו אסי' מגביה קולו יותר משאר ב"ה דאין בזה תועלת דאף אם יאמר אותו בקול של שאר ברכות ישמעו הפועלים שהוא עומד אמן דהא פסק לעיל שצריך גם שאר ב"ה בקול רם אלא ה"ל קאמר דהיה אומר אותו בקול כשאר הברכה לאפוקי בלחישה כרב אסי ורב אסי הי' אומר בלחישה מטעם זלזול ממ' דהי' לכל אחד טעם הגון למנהגו ע"כ אין למחות ביד המנהגים כאביי וא"א אותו בלחישה דוקא כנ"ל : (ב) אבל לא ראיתי מהגין כן . לענ"ד ראיתי טעם נכון לזה דמה שהיה ראוי להזכיר מלכות שמים בברכ' זו אינו אלא מצד שמזכיר מלכות דוד ראוי להזכיר שם גם מלכות שמים אלא שאינו דרך בכוד להשוות' יחד הביאו לומר שמיך למלכות דוד מלכות שמים וכ"ה בשבר"י בהדי' וז"ל אלא שלא רצו להזכיר מלכות שמים אצל מלכות בית דוד עכ"ל . וכ"ה בעור הי' קפ"ם אבל רחוק ממנו אין שום מניע' דהיינו בתותו ענין שמזכיר בקש' על מלכות בית דוד אין להזכיר שמוך לו קצת ע"כ אין לומר אבינו מלכנו שהוא ג"כ שמוך לו דמ"ש ועל הבית הגדול כו' הוא חד ענינ' עם מלכו' בית דוד דזה תלוי בזה אבל בחל מלרחמיזכו' הוא רחוק ממנו ואינו מענין בקש' זו וא"ל הי' להם לתקן מלכו' שמים בסמוכים אחר רחוק ממנו דבזה לא היינו מרויח' כלום דהל' ברכ' האדן ג"כ לא תקנוהו אלא דסמכו על מה שהי' ברכה הסמוכה וברכ' רחשומה יש בה מלכו' וה"ה בברכת רחם אלא דהיה ראוי להזכיר שבית אבית אבל מלכו' בית דוד ובקש עליו רק שאינו דרך כבוד וברחוק ממנו אין שום טורך בו ואם מזכירו שם אין בזה הערר כבוד של מעל[°] ומ"מ תקנו בברכ' הטוב והמטיב להשלים כנגד זה להורות שהי' הראוי להזכיר אבל באר היטב

באר היטב

שם דוקא במגילה דינא הכי ופשוט דקטן אינו מוציא את האשה מ"ל :

קפז (א) יצא . בדיעבד ואם לכתחלה כלל כ"א לקטנים פחות מבן שנה. ב"ח. דברים הראוים לנהוג בבה"מ: שאתה זן קטן מתת הסי"ן. אנחנו מודים לך ואם אנו דאנו הוא לשון תמיהה . בפי כל מי ולא בפה. רעיונו בשום מתת הרי"ם ולא בחולה . זוהיו בעלאפי"ם . ולא"ל אל בכל יום רק בכל יום ט"ו סי' קפ"ט . הוא הטיב לנו הוא מטיב לנו והוא ייטיב לנו . ורש"ל כתב דיאמר הוא הטיב מטיב ויטיב לנו בעמ"ל סי' קפ"ט . וכל טוב ומכל טוב בעלאפוס . ויאמר מתת ה' וידקדק בעלת מתת . יאמר ומצא חן ולא ומצא חן . ובשבת זר"ח לאומר מגדול וכחול מגדיל דחולם מלך גדול וחירק בלי יו"ד מלך קטן וסי' חורם ושבת קדש מקרא ר"ל כמו שבשבוע יאמרו בשבת ובשבת הי"ד ופתח מתת הסי"ת ושיר מתת הסמך : ושל"ם כתב לומר הָפֵר לנו ואל יָחֵפֹר שהקודות עולין כמנין לחם . בברכת בעה"ב אם הוא לבדו יאמר ונאמר אמן ואם יש אחרים יאמר ואמרו אמן . ויאמר בכל מכל כל הכ"ף דגושה . אם יש ב' שלחנות ממש ועל כל אחד יושבים ב"ב בפני עצמן יאמר על שלחנות אלו אם מסדרין הדפין על שלחנות הרבה כמו בסעודות גדולות הוי כמו שלחן א' . אבי מורי ולא אבא . יש לבעות אמן אחר הרחמן עיין אחרונים : (ועיין בם' אליה רבה שתיקן כל הנוסחאות בבה"מ) : (ב) ותורה. אם לא אמר הודאה תחלה וסוף מחזירין אותו: (ג) ונשים. ובבשו אומרים הנשים עמ"ל : (ד) מהגין

הגר"א

אותו ובירושלמי אפ"ק ריב"ל אמר לא הזכיר תורה בארץ מחזירין אותו מ"ע ויתן להם ארצות גויים מפני מה בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצרו ר"ב בר' אחא בשם רב אם לא הזכיר ברית אבות אבל אם שאינו מתוייב רק מדרבנן היינו בתלה בזמן הבית היה מדאורייתא ל"ב בזה"ז מי דבל התיקון רבנן כו' משא"כ בדבר שלעולם מדרבנן ע"ש :

סי' קפז ס"א ברוך כו' ואין כו'. ממ"ש בירושלמי והביאו הוס' בפסחים ק"ד ב' בד"ה חוץ כו' והרי נברך פי' כו' שמיינ היא שאם היו שנים כו' ואם אחת הרי היא שתוכה לברוך משבע לרעבים כו' הפרדס שחיברו בשם רש"י והביאו המרדכי סוף ברכות ובמ"ש בל המשנה כו' ועמ"ש בפי' : אם אמר כו'. מלבא. כר"י שם ועי' רא"ש שם : ו"א כו'. כמ"ש בפפ"ק מקום שאתרו כו' ועי' מ"ה ועי"ל סי' מ"ח מש"ב : ס"ב להרא"ש כו'. עתוס' מ"ח ב' ד"ה ברית כו' ורש"י ד"ה ונרוך כו' והרמב"ם נקט פשוט דגמ' : אפי' כו'. בתוספתא ר' יוסי אומר אף מי שלא הזכיר ברית בארץ מחזירין

חכמת שלמה

סי' קפח סעיף א' אחר שחתם וכו' דהטוב אינה דאורייתא וכו'. נ"ב הנה חז"ל אמרו דנתקן על הרוגי ביתר הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה והנה עפ"י דבריהם נראה לומר פירוש אחר בזה בעזה"י דהנה המיתה לפעמים הוי רעה ולפעמים הוי טובה כמ"ש במדרש בראשית והנה טוב מאד זה המות וכו' והנה ז"ש כאן דהנה מה שהמת מסריח הוי מן החטאים ואם אין בו חטא אינו מסריח והנה המיתה מחמת חטא הוי לרעה והמיתה שלא מחמת חטא רק להיות לו עליה בעולם העליון זה הוי לטובה

מחצית

סי' קפז כתב מ"א לא כו' מלכא דעלמא דאם אמר מלך ולא אמר העולם לא יצא ומה"ט הקשה מ"א לעיל סי' קס"ז ס"ק כ"ב על המחבר לעיל שלא הזכיר תיבת דעלמא וה"ה דים להקשות כן על המחבר דהכא : יצא בדיעבד. היינו בשביל הזן בלבד : (ס"ק ב) אם כו' תחלה וסוף תחלה היינו עודה לך וסוף היינו ועל הכל אנחנו מודים לך : כ"מ בעור שהביא בשם הירושלמי ש"ל עודה תחלה וסוף ואח"ז כתב עוד דבריס אחרים מה ש"ל וכתב אח"ז וז"ל וכל מי שמשנה או לא הזכיר מה שחייבו חכמים להזכיר לא יצא י"ח עכ"ל משמע דקאי על כל ע"ז לפני זה : י"ל כו' כו' עתי' כו'. דלא תימא דעת ושעה חדא מלתא. אלא דעת הם שם עתים שהוזכרו בפי' כח ושעה כפשוטה : רק שרגילים כו' ר"ל שלא תעשה במה שברא' הפסק בסדורים אחר תיבת ובכל שעה שבאן הוא סוף ברכה וכ"כ הטור בסי' רפ"ד שבברכות לאחר הספעור' יש בסדורים הפסק אחר תיבת ודלק ואינו סוף ברכה : (ס"ק ג) ונשים כו' דפתח בתרתי דנשים ועבדים לא יאמרו ברית ותורה משמע שנשים לא יאמרו לא ברית ולא תורה וכן עבדים לא יאמרו לא ברית ולא תורה וסיים בחדא דנשים לאו בני ברית כו' משמע דתורה יאמרו וכן עבדים משמע דיאמרו ברית : ובתוס' ר"פ מ"ם דף כ' ע"ב שפי' האיבעי' אי נשים בבה"מ דרבנן לפי שאינן בברית ותורה ע"ש הובא לעיל סי' קפ"ה : דף מ"ט א"ל רב זירא לר"ח ניתי מר ומתני א"ל ברכת מזונא לא גמירא ותנויי מתניי. א"ל מאי האי א"ל דאיקלעי לבי ר"ג ובריכו ברכת מזונא וזקפי ר"ם לקושיי עלי כתויא ואמאי דלא אמרי ברית ותורה ולא מלכות א"ל אמאי לא אמרית א"ל כדרב חננאל אמר רב דאמר אם לא אמר ברית ותורה ומלכות יצא. ברית לפי שאינו בנשים. תורה ומלכות לפי שאינם בנשים ועבדים. א"ל ואת סבקית כ"ה תנאי ואמוראי ועבדית כרב עכ"ל הגמ' : למ"ד המול כו'. דאמרי' שם מנין שנוי פסול למול את ישראל · דרש בר פפא משמיה דר"א דאמר ר' לאברהם ואתה את בריתי תשמור ואדרע אחריך ור' יוחנן אמר כתיב המול ימול המל ימול ואמר דאיכא ביניהו אשה והא דקאמר בגמ' דר"ח היה מזמן כו' אין זה מפורש בגמרא וכמ"ל לשון הש"ס אלא דהוי קשיא למ"א מאי התגלות ר"ח דמש"ט לא אמר ברית ותורה ומלכות משום דר"ח משמיה דרב אמר דיוצא מאי התגלות הוא זה ניסו דבדיעבד יוצא מ"מ קשיא למה עשה כן לכתחלה ולכן מפרש מ"א דר"ח היה מזמן בי ר"ג והיו מסובים גם נשים והוצרך להוציא גם הנשים וכיון דהנשים אין יכולין לומר ברית כו' וגם באים דיעבד יצא לכן עשה כן לכתחלה כדי להוציא גם הנשים ואף לפמ"ש מ"א דגם באשה שייך ברית ותורה זה כתב מ"א דמ"מ אין האשה שוה לאיש לענין ברית ותורה : בפי' כו' שהוא שמוך ר"ל דתיבת בפי שמוך נתיבת כל לכן לא יאמר בפה בה"א לבסוף כי אז הוא מוכרת מתיבת כל אלא בפי ביו"ד לבסוף ומ"ש בפי' כ"א ס"ק ל' דברכת ברוך שאמר יאמר בפה בה"א : שהקודות עולים כמנין לחם שעולה ע"ח וקמ"ך היא כמנ

מ עור ב ברכות מ' ג הרשב"א שם ד שם מ"ה ה שם בגמרא: מ ברכות מ"ה ב שם בגמרא ברב אחי ג שם מ"ח ד מרדכי בשם כתו' ורבי יונה והרשב"א

עטרת זקנים

קפז * דנשים לאו בני ברית ניהו כו' וגם אינן בני תורה ועיין בלבוש שב' מסברא דנפשיה דנשים יאמרו תור' כי בכלל שמיעה ועשוי' מצות הן וכן איתא בגמ' בהדי' :

רבושי שרד

הנהגין . דאין שייך ברכות דלא ליתבני ולא ליברך כך פירש רש"י בר"ה דע"ע ממילא בהמ"ז דבבר אבל ונתחייב בה דמי לברכת המזון :

קפז מ"א סק"א (°) ברוך רחמנא. כל תרוכות זה הנוסח לפי הי"ל שבש"ע הטעם לפי שברכת הזן הוא מעבע תרוך וגם שפתיתתו וסתימתו בברוך כמ"ש במ"ח סק"ח מש"ה ברוך ג"כ לו' ובעזוכהגדול כו' כין הפתיחה לתתיחה כדי שיהיה תרוך קלת : סק"ב (°) והמזנה טועה . שיש סוברים שלא לומר רק בכל עת כי עת ושעה אחד הם וע"ז כתב שאין הדבר כן כי עת הייגו עתי השנה קור וחום כו' ושעה הייגו שעות היום כן הוא בד"מ: שם (°) עפי' רפ"ד מ"ם וע"ש בע"ע סק"ד : מ"א סק"ב (°) וסיים בחדא פי' וא"כ משמע דמ"ש רמ"א לא יאמרו ברית ותורה הי"פ נשים לא יאמרו ברית ועבדים לא יאמרו תורה ע"ז הקשה מתו' : ט"ז סק"א (°) אין פירש כי כך דאל"כ עבדינן דלא כמאן דהא אין אומרים אותו בקול רם אלא כשאר כל הברכה: ט"ז סק"ב (°) דמ"ת תקנו כמבואר בע"ז בר"ם שאח"ז ע"ש:

יד אפרים

במ"א ס"ק ג' ולענ"ד קשה כו' ר"ל שקשה למה הוצרכו לחתוך שהרי בפשיטות י"ל דהיינו עצמה דמנהגא דחייבי' ללמוד מצות שלהן . ועוד דבע"א אמרינן דבהרי פסול לחד מ"ד משום ואתה את בריתי תשמור לזרעך אחריך אבל בהרי לא ואד מ"ד ס"ל מהמול ימול קרי המל ימול ואמרינ דאיכא ביניהו אשה דלמ"ד ואתה כו' אשה לאו בת חילה היא ור"ל וא"כ ע"כ לאו לדידה קאמר שתשמור הברית והלכך גם לאחרים אינה יכולה למול ולמ"ד המול ימול שפיר יכולה למול דבמאן דהיולא דמיא וכיון דהוה עכ"פ כמאן דהיולא שפיר יכולה לומר על בריתך שתשמר בבריתו ע"פ שאינה חותם קודם מתם מ"מ כוללת עצמה עם האנשים שנתחם בבשרו והיא כמאן דהיולא דמיא ומ"ש המג"א והא דקאמר כו' יש כאן חסרון איזה תיבות וכל"ל מהא דקאמר בגמרא דרב חסדא לא אמר ברית ותורה לפי שאינם בנשי' מ"מ ר"ל דרב חסדא הוה מזמן כו' כ"ל. ור"ל דלאורה קשה דהכי בעיתא דמה דקאמר ברית לפי שאינו בנשים ר"ל שעכ"פ אינו מתם בנשים מ"מ קשה הא"ל לא קאמר ר"ח לכתחלה כיון שגם בנשים עצמם שייך ברית ותורה ויכולין לומר לכתחלה . בשלמא אם לא שייך בנשים כלל ואין להם לומר כלל בה ר"ח לאשמועינן דאף בנשים אם רצה שלא לומר הרשות בידן דכיון דלא שייך בנשים מעיקרא הכי אתקין משא"כ אם נשים יש להם לומר לכתחלה א"כ למה

קפז לא יאמר כי לעולם חסדו עמנו כי חסדיו הם עם כל מי [טור] כ'

הכ"ח סי' קל"ב אם אמר (°) בריך רחמנא מרא מלכא דעלמ' דיהיב המי פיתא וכטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו חלב חטה בריך רחמנא דזן כולה בעתה יצא בדיעבד ולא לכתחלה כלל כי אם לקטנים פחות מבן שנה עכ"ל: א שיחתום כי כל המשנה ממטבע שטבעו כגון במקום שאמרו שלא לחתום והוא חתם אז אינו חוזר ולא יצא (רשב"א כ"מ ועמ"ש סי' רי"ד) : ב אם לא הזכיר. ואם לא אמר בה הודאה תחלה וסוף מחזירין אותו [כ"מ בטור] . י"ל בכל עת ובכל שעה כי עתים הם קור וחום [°] והמשנה טועה [ד"מ וכ"כ במע"מ] ואין עונין בה אמן כי אינה סוף הברכה רק שרגילין להפסיק בעל הנסים [°]עפי' רפ"ד מ"ם : ג ונשים כו'. ל"ע דפתח בתרתי (°) וסיים בחדא ולכתו' ר"פ מ"ם אית' בהדיא דלא יאמרו ברית ותור' וכן כתבו התו' ורש"י בערכין וכ"ה בברכות דף מ"ח וז"ל ברית אינה בנשים אור' ומלכו' אינה לא בעבדים עכ"ל ול"ע דלא כע"ת ולבוש ול"ע על מה סמכו עבשיו הנשים לאומר' והל"ח נדחק לתת טעם לדבר ובכד"ה כתב דנשים הוי כנברים שאין נקרא אדם אלא כשיש לו אשה ואם כן ה"ל שאינם גוף א' עכ"ל נדחקו כדי לייסב המנהג ולפ"ד קשה דהא אמרי' פפ' מ"ז דנשים מברכו' ברכת התורה משום דחייבות ללמוד מנו' שלהם וכ"פ בי"ד ס' רמ"ו ס"ו ואמרינ כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים א"כ למה לא יאמרו על תורתך שלמדתנו למ"ד המול ימול איתתא כמאן דמהלי דמי ולמ"ד ואתה את בריתי נשים לאו בני ברית הוא וא"כ אפשר דעל בריתך שתשמר בבשריו יכולין לומר דכמאן דמהלי דמי והא דקאמר בגמ' דרב חסדא [לא הי' אומר ברית ותורה משום דר"ח] [בי' הה"ח] הי' מזמן ומילי' אף הנשים ולכן לא אמר ברית ותורה אחי' שהנשים דעבי"פ האנשים ימולים ממש ולומדי' כל התורה ולכן ס"ל אם לא אמרו יצא ידי חובתו ע"ש. לומר לא חיסר לנו בחיר"ק תחת הח"ת ואל יחסר לנו שב"א תחת הי"ד ופתח תחת הח"ת ולירי תחת הסמ"ך. שאתה זן קטן תחת הסי"ן בפי כל מי לפי שהוא סמוך ועמ"ש סימן ס"א . של"ה כתב לומר הָפֵר שהקודות עולים כמנין לחם :

קפח א ויזלזלו בה · וכ"ח כתב דס"ל דדוקא בזמנינוסם שהיו הפועלים הולכים למלאכתם איכא למיחש שיזלזלו בה מה שא"כ עכשו : ב לא ראיתי מהגין · גם התוס' כתבו דים מוסגים לומר מלכות בכוכה

שערי תשובה

הרמב"ן מ"ש בטעם דברים וכהנים מוציאים אחרים י"ח בבהמ"ז אף שלא נטלו חלק בארץ ועיין בבר"י מ"ש ליישב קושיות הלשון למודים ועיין בכפות תמרים דף ל"ד בתשו' שי למורא סי' נ"ד ע"ש ובבר"י כתב שלא זכרו ראיית הרמב"ן מהא דרב חסדא בריך ע"ש ור"ל דר"ח היה כהן כדאיתא בבמה דוכתי : **סי' קפז** (ג) ונשים עבה"ט ובא"ר הקשה הרבה על זה ועיין בבר"י ובמה"ב הביאו משם המאירי דאף הנשים אומרות ברית ותורה מידי דהוי אברכת הארץ כו' עיין שם: בש"ע שעיף ד' שם בהגה ויאמר הרחמן הוא כו' ועיין מ"ש אא"ז בבכ"ש דאע"ג דמוכח בברכות שאין להתפלל שיעשה לו נס מ"מ כיון שאומר יעשה לנו לשון רבים שפיר דמי ולכן בנוסח שאחר נשיאת כפים לא יאמר ויעשה כי ניסים רק כמו שכתוב בכביאים עיין עטרת זקנים סי' קפ"ט. לא מיסר לנו בחיק תחת החיים. אל יחסר לנו בטו"ת תחת הסי' דפתח תחת הסי"ת ולירי תחת הסמך : ושל"ם כתב לומר הָפֵר לנו ואל יָחֵפֹר שהקודות עולין כמנין לחם . בברכת בעה"ב אם הוא לבדו יאמר ונאמר אמן ואם יש אחרים יאמר ואמרו אמן . ויאמר בכל מכל כל הכ"ף דגושה . אם יש ב' שלחנות ממש ועל כל אחד יושבים ב"ב בפני עצמן יאמר על שלחנות אלו אם מסדרין הדפין על שלחנות הרבה כמו בסעודות גדולות הוי כמו שלחן א' . אבי מורי ולא אבא . יש לבעות אמן

ביאור

תברך כו' בגדול מיירי והכיא תוקימתא דפ"ג דברכות משום אשה הוא ז"ל דלא גרים שם ולישעמיך כו' וכ' שם דאע"ג דמסקינן בפרק ע"פ דכל דאית ליה עיקר בדאורייתא אינו מוציא אחרים י"ח כל שאינו מתוייב רק מדרבנן הייגו במלה דבזמן הבית היה מדאורייתא ח"כ בזה"ז נמי דכל התיקון רבנן כו' משא"כ בדבר שלעולם מדרבנן ע"ש :

סי' קפז ס"א ברוך כו' ואין כו'. ממ"ש בירושלמי והביאו הוס' בפסחים ק"ד ב' בד"ה חוץ כו' והרי נברך פי' כו' שמיינ היא שאם היו שנים כו' ואם אחת הרי היא שתוכה לברוך משבע לרעבים כ' הפרדס שחיברו בשם רש"י והביאו המרדכי סוף ברכות ובמ"ש בל המשנה כו' ועמ"ש בפי' : אם אמר כו'. מלבא. כר"י שם ועי' רא"ש שם : ו"א כו'. כמ"ש בפפ"ק מקום שאתרו כו' ועי' מ"ה ועי"ל סי' מ"ח מש"ב : ס"ב להרא"ש כו'. עתוס' מ"ח ב' ד"ה ברית כו' ורש"י ד"ה ונרוך כו' והרמב"ם נקט פשוט דגמ' : אפי' כו'. בתוספתא ר' יוסי אומר אף מי שלא הזכיר ברית בארץ מחזירין

הגהות רעק"א

אתרינן שפיקה דאיכא דאיכא לקולא דשמא נשים חייבות דאורייתא והוויין ג"כ חד דרבנן. גם י"ל בא לחיוב לד דחייבות רק מדרבנן יכולה להוציא בה"ג דגדול ובר דעת עדיף כמ"ש תוס' מגילה ס"ד ד"ה מי דלענין זה לא מלינו דפליג ר"י. אולם למ"ש תוס' שם י"ג גבי ד' כוסות דסומא עדיף דבבר כתויב מדאורייתא (והביא דמי שלא רשאי מיתיו ד' כ"ד ל"ל דחייבי בבית הלפל) ומה ל"ם בכל :

סי' קפז סעיף א' מאחרי' דהאי פתח יצא. ע' רמב"ן מלחמות שפ"ק דברכות כ' מהא דאמרינן אינו רשאי לקבר. מ"מ איכא

השקל

יו"ד וי"ו ונחשב לט"ו. ופת"ח תחת ס' נחשב לוי"ו סרי כ"ב וסגול תחת יו"ד הרי ג' נקודות והם שלשים הרי כ"ב ושו"א תחת הח"ת ב' נקודות הרי כ' והוי ע"ב ופת"ח תחת הס' הרי עוד שם ס"ה ע"ח :

סי' קפ"ח ס"ק א ויזלזלו כו'. וב"ח כתב דס"ל כו' דברי מ"א בשם ב"ח קאי על דברי רמ"א בסנ"ה שכ' לייסב מנהגנו שעונין בקול רם . והב"ח כתב ישבו אחר למנהגנו דדוקא כו' דוקא בזמן הס"ם שפעלו חז"ל לפוצלי"לברך הטוב והמטיב וכדאיתא בסי' ל"ו ולכן אמרו בברכות דף מ"ה ע"ב אהא דתניא הטוכה אתן אחר ברכותיו מזכיר לה בברייתא בכוכה ירושלים (דעל שאר ברכות אם עונה אמן על ברכת עצמו ה"ז מגונה וכדאיתא סי' רט"ו וע"ש הטעם) ואמרינן דאביי עבי להאי אמן בקול רם כי היכי דנשמעו פועלים כי סיימו בהמ"ז דאורייתא ויתחיל ברכת הטוב והמטיב שכן פעולים ממנה וילכו למלאכתם וי"א אדרבא עבי להאי אמן בלחש כ"ה דלא לזלזלו בהטיב והמטיב וס"ל להב"ח דוקא בימיהם דאי עבי בקול הטוכה בזה כ"ה דלשמעו פועלים וילכו למלאכתם כי כבר נשלמה בהמ"ז דאוריי' איכא למיחש שגם שאר בנ"א יזלזלו בהטוב והמטיב.אבל בזה"ז שגם הפועלים מברכים הטוב והמטיב . וכדאי' בסיי קל"א ל"ל לזלזל: (ס"ק ב) לא כו' גם התו' (דף מ"ע ע"א) כו' בכוכה ירושלים וכ' מהרש"א שם הסיימו שאומרים א"מ רועינו כו' ע"ש וע"כ ל"ל דס"ל הא דא' הש"ס שם דאין להשוות מלכות בית דוד למלכות שמים הייגו דוקא שלא לזלזל מלכות בית דוד כו' שזה הוי השוואה אבל אי מזכיר מלכות שמים שלא במקום מלכות בית דוד אף שהזכיר מלכות בית דוד באותו ברכה ל"ל בה ולא מיקרי השוואה וא"ל להתי' הע"ג דאמרי' שם בגמ' דאמרי' בברכת הטוב ג' מלכות כמבו' סי' קפ"ט ואמרי' שם טעמא הא משום דידי' דברכו' הטוב והמטיב לא מיקרי סמוכה לחברתה ודכל ברכה הסמוכה לחברתה א"ל בהתחל' שם ומלכות) דהא אחר זמן תקנוה ביבנה על הרוגי ביתר ולכן צריכה להתחיל בשמלכות ואד מלכות תיקנו בה משום ברכת בוכה ירושלים והא משום ברכת האדן הסיימו ברכת אודה לך הבברכה בוכה ירושלים דאי אלא * אנשים ונשים שם כ' ב' ד"ה כשים כו' והנ"ל שם : ואומרים כו'. פ"ב דשבת : ואם לא כו'. ע"ש בתוס' דאפי' בתפלה אין מחזירין וע' ברכות מ"ע ב' דאף כר"ח בנבחה"ז אין מחזירין :

סי' קפח ס"ב אמן כו'. כרב אחי דבתראה הוא ועוד לדידן ליכא פועלים. תוס' שם ד"ה רב כו' ועוד אף פועלים הא"ידת מברכין בתיקון כמ"ש סי' קל"ח ס"ב הג"מ : ס"ג ואין להזכיר כו'. שם מ"ע מ' אלא אייתי כו' וכ' הר"י והרא"ש ולא תקינו בכוכה ירושלים עדיפו לאמרו משום דג"כ לאו אורח ארעא לשאוחן. והאומר כו' תר"י כ"ל : וכן כו'. הרא"ש

מ"ה בשם מ"ה ה שם בגמרא: מ ברכות מ"ה ב שם בגמרא ברב אחי ג שם מ"ח ד מרדכי בשם כתו' ורבי יונה והרשב"א

עטרת זקנים

קפז * דנשים לאו בני ברית ניהו כו' וגם אינן בני תורה ועיין בלבוש שב' מסברא דנפשיה דנשים יאמרו תור' כי בכלל שמיעה ועשוי' מצות הן וכן איתא בגמ' בהדי' :

רבושי שרד

הנהגין . דאין שייך ברכות דלא ליתבני ולא ליברך כך פירש רש"י בר"ה דע"ע ממילא בהמ"ז דבבר אבל ונתחייב בה דמי לברכת המזון :

קפז מ"א סק"א (°) ברוך רחמנא. כל תרוכות זה הנוסח לפי שברכת הזן הוא מעבע תרוך וגם שפתיתתו וסתימתו בברוך כמ"ש במ"ח סק"ח מש"ה ברוך ג"כ לו' ובעזוכהגדול כו' כין הפתיחה לתתיחה כדי שיהיה תרוך קלת : סק"ב (°) והמזנה טועה . שיש סוברים שלא לומר רק בכל עת כי עת ושעה אחד הם וע"ז כתב שאין הדבר כן כי עת הייגו עתי השנה קור וחום כו' ושעה הייגו שעות היום כן הוא בד"מ: שם (°) עפי' רפ"ד מ"ם וע"ש בע"ע סק"ד : מ"א סק"ב (°) וסיים בחדא פי' וא"כ משמע דמ"ש רמ"א לא יאמרו ברית ותורה הי"פ נשים לא יאמרו ברית ועבדים לא יאמרו תורה ע"ז הקשה מתו' : ט"ז סק"א (°) אין פירש כי כך דאל"כ עבדינן דלא כמאן דהא אין אומרים אותו בקול רם אלא כשאר כל הברכה: ט"ז סק"ב (°) דמ"ת תקנו כמבואר בע"ז בר"ם שאח"ז ע"ש:

יד אפרים

במ"א ס"ק ג' ולענ"ד קשה כו' ר"ל שקשה למה הוצרכו לחתוך שהרי בפשיטות י"ל דהיינו עצמה דמנהגא דחייבי' ללמוד מצות שלהן . ועוד דבע"א אמרינן דבהרי פסול לחד מ"ד משום ואתה את בריתי תשמור לזרעך אחריך אבל בהרי לא ואד מ"ד ס"ל מהמול ימול קרי המל ימול ואמרינ דאיכא ביניהו אשה דלמ"ד ואתה כו' אשה לאו בת חילה היא ור"ל וא"כ ע"כ לאו לדידה קאמר שתשמור הברית והלכך גם לאחרים אינה יכולה למול ולמ"ד המול ימול שפיר יכולה למול דבמאן דהיולא דמיא וכיון דהוה עכ"פ כמאן דהיולא שפיר יכולה לומר על בריתך שתשמר בבשריו תע"פ שאינה חותם קודם מתם מ"מ כוללת עצמה עם האנשים שנתחם בבשרו והיא כמאן דהיולא דמיא ומ"ש המג"א והא דקאמר כו' יש כאן חסרון איזה תיבות וכל"ל מהא דקאמר בגמרא דרב חסדא לא אמר ברית ותורה לפי שאינם בנשי' מ"מ ר"ל דרב חסדא הוה מזמן כו' כ"ל. ור"ל דלאורה קשה דהכי בעיתא דמה דקאמר ברית לפי שאינו בנשים ר"ל שעכ"פ אינו מתם בנשים מ"מ קשה הא"ל לא קאמר ר"ח לכתחלה כיון שגם בנשים עצמם שייך ברית ותורה ויכולין לומר לכתחלה . בשלמא אם לא שייך בנשים כלל ואין להם לומר כלל בה ר"ח לאשמועינן דאף בנשים אם רצה שלא לומר הרשות בידן דכיון דלא שייך בנשים מעיקרא הכי אתקין משא"כ אם נשים יש להם לומר לכתחלה א"כ למה

קפז לא יאמר כי לעולם חסדו עמנו כי חסדיו הם עם כל מי [טור] כ'

הכ"ח סי' קל"ב אם אמר (°) בריך רחמנא מרא מלכא דעלמ' דיהיב המי פיתא וכטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו חלב חטה בריך רחמנא דזן כולה בעתה יצא בדיעבד ולא לכתחלה כלל כי אם לקטנים פחות מבן שנה עכ"ל: א שיחתום כי כל המשנה ממטבע שטבעו כגון במקום שאמרו שלא לחתום והוא חתם אז אינו חוזר ולא יצא (רשב"א כ"מ ועמ"ש סי' רי"ד) : ב אם לא הזכיר. ואם לא אמר בה הודאה תחלה וסוף מחזירין אותו [כ"מ בטור] . י"ל בכל עת ובכל שעה כי עתים הם קור וחום [°] והמשנה טועה [ד"מ וכ"כ במע"מ] ואין עונין בה אמן כי אינה סוף הברכה רק שרגילין להפסיק בעל הנסים [°]עפי' רפ"ד מ"ם : ג ונשים כו'. ל"ע דפתח בתרתי (°) וסיים בחדא ולכתו' ר"פ מ"ם אית' בהדיא דלא יאמרו ברית ותור' וכן כתבו התו' ורש"י בערכין וכ"ה בברכות דף מ"ח וז"ל ברית אינה בנשים אור' ומלכו' אינה לא בעבדים עכ"ל ול"ע דלא כע"ת ולבוש ול"ע על מה סמכו עבשיו הנשים לאומר' והל"ח נדחק לתת טעם לדבר ובכד"ה כתב דנשים הוי כנברים שאין נקרא אדם אלא כשיש לו אשה ואם כן ה"ל שאינם גוף א' עכ"ל נדחקו כדי לייסב המנהג ולפ"ד קשה דהא אמרי' פפ' מ"ז דנשים מברכו' ברכת התורה משום דחייבות ללמוד מנו' שלהם וכ"פ בי"ד ס' רמ"ו ס"ו ואמרינ כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים הא"כ למה לא יאמרו על תורתך שלמדתנו למ"ד המול ימול איתתא כמאן דמהלי דמי ולמ"ד ואתה את בריתי נשים לאו בני ברית הוא וא"כ אפשר דעל בריתך שתשמר בבשריו יכולין לומר דכמאן דמהלי דמי והא דקאמר בגמ' דרב חסדא [לא הי' אומר ברית ותורה משום דר"ח] [בי' הה"ח] הי' מזמן ומילי' אף הנשים ולכן לא אמר ברית ותורה אחי' שהנשים דעבי"פ האנשים ימולים ממש ולומדי' כל התורה ולכן ס"ל אם לא אמרו יצא ידי חובתו ע"ש. לומר לא חיסר לנו בחיר"ק תחת הח"ת ואל יחסר לנו שב"א תחת הי"ד ופתח תחת הח"ת ולירי תחת הסמ"ך. שאתה זן קטן תחת הסי"ן בפי כל מי לפי שהוא סמוך ועמ"ש סימן ס"א . של"ה כתב לומר הָפֵר שהקודות עולים כמנין לחם :

קפח א ויזלזלו בה · וכ"ח כתב דס"ל דדוקא בזמנינוסם שהיו הפועלים הולכים למלאכתם איכא למיחש שיזלזלו בה מה שא"כ עכשו : ב לא ראיתי מהגין · גם התוס' כתבו דים מוסגים לומר מלכות בכוכה

שערי תשובה

הרמב"ן מ"ש בטעם דברים וכהנים מוציאים אחרים י"ח בבהמ"ז אף שלא נטלו חלק בארץ ועיין בבר"י מ"ש ליישב קושיות הלשון למודים ועיין בכפות תמרים דף ל"ד בתשו' שי למורא סי' נ"ד ע"ש ובבר"י כתב שלא זכרו ראיית הרמב"ן מהא דרב חסדא בריך ע"ש ור"ל דר"ח היה כהן כדאיתא בבמה דוכתי : **סי' קפז** (ג) ונשים עבה"ט ובא"ר הקשה הרבה על זה ועיין בבר"י ובמה"ב הביאו משם המאירי דאף הנשים אומרות ברית ותורה מידי דהוי אברכת הארץ כו' עיין שם: בש"ע שעיף ד' שם בהגה ויאמר הרחמן הוא כו' ועיין מ"ש אא"ז בבכ"ש דאע"ג דמוכח בברכות שאין להתפלל שיעשה לו נס מ"מ כיון שאומר יעשה לנו לשון רבים שפיר דמי ולכן בנוסח שאחר נשיאת כפים לא יאמר ויעשה כי ניסים רק

ירושלים ע"ש . ומכ"ש ביעלה ויבוא דמילת' כפ"ע היא לכן אין למחות ביד המוחבין כן וגם בלבוש השמיטו הג"ה זו : ג מוסח כו' . ומהר"י גיגלבורג אמר בונה ירושלים ברחמיים (ל"מ) • וברקנט פר' עקב שהרב ר' יצחק בן הרב ז"ל הי' חותם ברוך ה' אלהי דוד ובונה ירושלים ועיין פ"ב דביצה :

ד ג ה נוסח ברכה זו (ג) פותח בה רחם ה' אלהינו או נחמנו ה' אלהינו וחותם בה בונה ירושלים או מנחם ציון בבנין ירושלים ואין לשנות ד הנוסחא משבת לחול. דבין בשבת בין בחול אומר נוסחא אחת : [הגה *וי"ל דאמרי' בונה ברחמיו ירושלים וכן נוהגין] . מרדכי סוף ברכות :

ה ו בשבת ה אומר בה רצה והחליצנו ובראש חדש וי"ט וחולו של מועד אומר יעלה ויבא ואם חל אחד מהם בשבת אומר רצה והחליצנו ואח"כ יעלה ויבא ו ואינו מזכיר של שבת ביעלה ויבא ולא של יו"ט וחולו של מועד ור"ח ברצה והחליצנו :

ו (ד) ז טעה ולא הזכיר של שבת (°) אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן שבתות (ג) למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברוך אתה ה' מקדש השבת ואם טעה ולא הזכיר של יו"ט אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם ז אשר (ג) נתן ימים טובים א] לישראל לששון ולשמחה את יום חג פלוני הזה ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים . ואם חל יום טוב בשבת אומר שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לששון ולשמחה את יום חג פלוני הזה ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל והזמנים . וכל ברכות הללו בשם ומלכות והא דסגי בהך ברכה דוקא כשנזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב אבל אם לא נזכר עד שהתחיל הטוב והמטיב צריך לחזור ח לראש ברכת המזון :

ז ח אם טעה ולא הזכיר בה של ר"ח בין ביום בין בלילה אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון ט ואינו חותם בה והוא שנזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב . אבל אם לא נזכר עד שהתחיל הטוב והמטיב אינו חוזר מפני ט שאינו חייב לאכול פת כדי שיתחייב

מלכו' בית דוד כללע"ד : (ג)פותח בה רחם כו'.גמ' אמר בזה וכשבת מתחיל בנחמ' ומסיי' בנחמ' פירש"י שלא לשנות בפתיחת' וסיים הטוב דרחם נמי הייתי נחמה לפ"ז לא איצטריך להשמיעינו שאין לשנות אלא דה"א רחם היא [°] לי' תחנה ואין אומרים תחנה בשבת אלא ל"ל נחמנו וכ"ה בחוס' בשם י"א קמ"ל דרחם היינו נחמ' אבל בסמ"ג משמע דקמ"ל שאל"ל ברוך אתה יי מקדש השב' כמו בתפל' וקלא מתחילין בשבת רחם ומסיימים מנחם ציון בבנין ירושלים ואינו נכון כי החתימה לריכה כעין פתיחה ואע"פ שרחם הוא כמו נחמנו מ"מ כיון שהוא משנה בשב' גילה דעתו שיש חילוק:(ד) טעה ולא הזכיר של שבת כו'.יל"ל דמי שאינו יודע נוסח ברכה זו שמזכיר כאן שנתן שבתו' למנוח' כו' צריך לחזור לראש כיון שאינו יודע לתקן הסדרון אלא אם

ד ג נוסח ברכה זו (ג) פותח בה רחם ה' אלהינו או נחמנו ה' אלהינו וחותם בה בונה ירושלים או מנחם ציון בבנין ירושלים ואין לשנות ד הנוסחא משבת לחול. דבין בשבת בין בחול אומר נוסחא אחת : [הגה *וי"ל דאמרי' בונה ברחמיו ירושלים וכן נוהגין] . מרדכי סוף ברכות :

ה ו בשבת ה אומר בה רצה והחליצנו ובראש חדש וי"ט וחולו של מועד אומר יעלה ויבא ואם חל אחד מהם בשבת אומר רצה והחליצנו ואח"כ יעלה ויבא ו ואינו מזכיר של שבת ביעלה ויבא ולא של יו"ט וחולו של מועד ור"ח ברצה והחליצנו :

ו (ד) ז טעה ולא הזכיר של שבת (°) אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן שבתות (ג) למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברוך אתה ה' מקדש השבת ואם טעה ולא הזכיר של יו"ט אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם ז אשר (ג) נתן ימים טובים א] לישראל לששון ולשמחה את יום חג פלוני הזה ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים . ואם חל יום טוב בשבת אומר שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לששון ולשמחה את יום חג פלוני הזה ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל והזמנים . וכל ברכות הללו בשם ומלכות והא דסגי בהך ברכה דוקא כשנזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב אבל אם לא נזכר עד שהתחיל הטוב והמטיב צריך לחזור ח לראש ברכת המזון :

ז ח אם טעה ולא הזכיר בה של ר"ח בין ביום בין בלילה אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון ט ואינו חותם בה והוא שנזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב . אבל אם לא נזכר עד שהתחיל הטוב והמטיב אינו חוזר מפני ט שאינו חייב לאכול פת כדי שיתחייב

להכי' רמיה דהלכה כחכמיסמשוסדקי"ל ס"פ מקום שנהגו דת"ק עדיפמחכמים ע"ל וע"ע דדברי הרא"ש סתרי אהדדי (°) ואפשר דבב"מ סמוך על טעם אחר שכ' שם ול"ל דב"מ שמחלוקת החכמים בלדו קי"ל כחכמים אבל בפרק מקום שנהגו אין המחלוקת שנויה בלדו רק אחר כמה משניות לכן מקרי סתם גמור ועדיין מחכמים ובכמה מייתי הרא"ש רמיה לרווח' דמלתא כנ"ל: ו ואינו מזכיר.והא דסי' תפ"ז ס"ג י"א דמזכיר (°) כיון דעתיד לחתום בשל שבת עדיין לא סיים מילתא דשבתא : ז אשר נתן • וכר"ה א"א בזה ודברך מלכנו כו' דסגי לן בהזכרת זכרון לחוד ולא דמי להפטרה דהתם נתקנה הברכה לשם חובת קדושת היום וגם ל"ל מעין חתימה סמוך לחתימה אבל כ"ה עיקר קדושת היום יעלה ויבא (°) וזו נתקנה דוקא לשבת ויש שם מעין חתימה כמו בשאר י"ט ושבת (תשובת מהרי"ל עיין סי' תקל"ז) : ונ"ל דבר"ה א"א לשנות ולשמחה ומ"מ ל"ע דברהה לבאורה דאין מחזירין אותו דהא י"א דמצוה להתענות בר"ה ול"ל דלא חיישינן לדב סברא כלל ועסי' תקל"ז דסומכין אהאי סברא אפי' לקולא דא"ל ליתב תענית לתענית' ולכן כ"ל דאומר בר"ה אתיה כמו בר"ה ופשוט דחולה שאוכל בי"ה ושכח יעלה ויבא ואין מחזירין לוגו ואם נזכר קודם הטוב והמטיב אומר ברוך שנתן ימים קדושים לישראל את יה"כ ואינו חותם דהוי בר"ח כל"ל דלא כמ"ש בב"ה דחותם : ח לראש ב"ה • דכולהו ג' ברכות חשובות כא' (הרא"ש) • ולכן בב"מ שטעו בהם חוזר לראש כמ"ש סימן קי"ד סס"ו • אבל אם טעה בברכה רביעית אינו חוזר אלא להטוב והמטיב : ט שאינו חייב לאכול פת • דיכול לאכול פירות ערבי' תי"ח אבל בשבת וי"ט חייב לאכול פת ומדשתם הרב"י ש"מ דס"ל דאפי' בכל הימים והלילות חייב לחזור דחייב לאכול ב' סעודות א' ביום וא' בלילה והא דאמרינן בפסח רק לילה הראשון חובה היינו דבשאר הימים רשאי לאכול מצה עשירה וגם בסוכו' רשאי לאכול כזית פת ובסוכה אינו חייב עד יותר מכביצה כ"כ הר"ן פרק הישן ותר"י פ' ג' שאכלו כתבו דבשבת וי"ט אינחיוב דאורית' אלא משום דאין קידוש

מלא

באר הגולה

א סס בגמרא בפירוש רש"י ותוספות ז טור ומס"ג ז סס בגמרא מ"ג ח סס בגמ' ט הרי"ף ס סהרמב"ם בפ"ב י סס

עטרת זקנים

* וי"ל דאחמרינן בונה ברחמיו ירושלי' וכן נוהגין . וכ"ל הטעם לדבר מאחר שהתחיל ברחם חותם כמי ברחמים דהוי אתיתה מעין פתיחה ולא כמ"ש הכל בו אאין לאומרו משום דכתיב ליון במשפט תפדה ושבו' הוא דדוקא הפדיה תהיה במשפט אבל לגיותה הבונה ומתוקנת בכבודה יותר הבית הראשון הוא ברחמים :

נתיב חיים

י) במ"א סק"ב ואפשר דבב"מ סמוך על טעם אחר כנ"ל • כ"ב זה ליתא דהא בלוקמתא דרב אסי ודאיסי כ' הרא"ש סס כמו כן הלכה כחכמים ובהכי שיטו לא שייך טעם אחר ומדא' מדקתני ואכ"א ביהודא וכו' אחר כמה תשניות והפסיק בהפלוגתא משום דהכי לה סתם מתני' מקום שנהגו נכי הלכת' פסיקתא דכל הך מתני' מקום שנהגו להדליק ואינן הלכתא פסיקתא ניחא דמשני בב"ק דף ק"ב וזה שדייק הרא"ש דסתם מתני' דרים פרקין עדיף מדברי חכמים אבל בתקומו' אחרי' ק"ל הלכה כחכמים :

אשל אברהם

א] לישראל • ובס"ס והרי"ף ורמב"ם הגירסא לעמו ישראל וכן הוא בסמ"ג וסמ"ק ורא"ן והרא"ש ואגדה ור' ירוחם וס' ליקם לדרך ורד"א ומסתמא הא ע"ס כעור שהשמיט מלת לעמו :

לבושי שרד

ש"ז סק"ג (°) לכן תתקן אבל נחמנו אינו לשון תחנה אלא כמו הנחם על הרעה לעתך . והתוספות סתרו זאת דגם נחמנו הוא לשון תחנה ואין איסור לאומרו בשבת משום דטופס הברכה כך הוא : מ"א סק"ד והבונה ירושלים אלא יהיה לשון בקשה אלא נאומר עתיד אתה לבנות משא"כ ובונה: סק"ה (°) וכן משמע בגמרא. דשם פוסק ג"כ כחכמים נגד הת"ק אלא שהביא שם הרא"ש רמיה הלכ'כחכמיוסופי' המע"מ הולרך לרמיה כו' א"כ ס"ל לרא"ש דת"ק עדיף כ"מ דלוכא רמיה לכפך ובכ"מ דכ' דחכמים עדיפי לפי שהן רבים אין זה עיקר סתיכתו אלא סמך הטעם אחר שכ' שם וא"כ כאן הלכה כת"ק ואלא אם אתרו בברכה אחרת וע"ז סייס ול"כ כו'. ממילא כאן הלכ' כחכמים : שם (°) ואפשר דבב"מ סמוך כנ"ל : סק"ו (°) כיון דעתיד להחוס וכן הוא שם בט"ז סק"ב : ש"ע ס"ו (°) אומר ברוך אתה ה'. הע"פ שאם היה מזכירן בתקומן לא היה בשם היינו משום שמזכירה לברכה בסתוכה הרי הן כללות בברכה שיש בה מלכות בפתיחתה ואתיתת' דפתיחת

שערי תשובה

ויעשה לנו וגם יש לחלק דכנון ההיא דמלחמת חשמונאי שהנסים הין דרך טבע העולם לא היה תפלת שוא אבל צריך ליזהר מלהתפלל שיעשה לו נס היוצא מדרך טבע העולם ואין ראיה מעובדא דר"ח בן דוס' דרב נוברי' וע"ד ותגזור אומר ויקם ע"ש :

ס' קפח סעי' (ד) בש"ע בהגה"ה וי"א דאמרי' כו' עיין בעטרת זקנים ועיין בב"י שכתב משום דכתיב שבנו לירושלים ברחמים ע"ש : סעיף ז' בש"ע אם טעה כו' וכ' בר י בשכח רצה והתחיל

הגהות רעק"א

למימר דאם קצר יצא. וכ"כ מוכח בפ' כילד מברכין עכ"ל ברהה דכוונתו להך דהכא דפסטיה דסוגיא אפלגא סייס ואתם יצא:

סי' קפח סעיף ו' ולא הזכיר של י"ט. וכיו"ט של ר"ה ע' שאנת תרוים סי' ק"א ק"ב. ואשם שסמכה להזכיר יו"ט בבהמ"ז א"ל לחזור ולברך כמבואר בתשובתי סימן ל': סעיף ז' דינו כר"ח. ע' לח"מ דגם בזה חוה"מ כר"ח דצריך להזכיר בברכה בפ"ע קודם התחיל הטוב והמטי' אף אלא שהזכירו כן בפיסקים עיי"ש. וכ"כ הא"ז שם בשבמה"ג. אלא דכ' שלא יאמר

אבל ליון כו' לא הוי תרתי דליון וירושלים חדא הוא : ס"ה בשבת כו'. שם ואומר קדושת כו' : ובר"ח כו'. שבת כ"ד א' יומים כו' : ובר"ח כו'. שבת כ"ד א' יומים כו' ואתם' שם בד"ה בבונה כו' : ואם כו'. כמו בתפלה כמ"ש בפ"ב די"ט ופפ"ג דערובין : ואינו מזכיר כו'. ליון דמזכיר פ"ח סגי : ס"ו ואם חל כו'. הוס' שם סל"ה ברוך כו' וכ"ל ס"ה : וכל ברכות כו'. תר"י ורשב"א וש"פ ובתש"ם מ' ב' כל ברכה כו' וע' הוס' וכ"ל ד"ה ברוך כו' : והא דסגי כו'. גמ' שם : ס"ז בין בלילה כו'. אע"ג דבתפלה לין מחזירין ה"מ להחזיר אבל להוסיף ברכה אפי' בלילה. מרדכי ומור בשם ר' יוסף : ואינו כו'. בגמ' מספקא לה וע"כ פ' הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וש"פ דלין לחתוס אבל בפ"ג כת' שיש לחתוס בה וכ"כ הרוקח וכ"ה בירושלמי : ובחה"מ כו'. וי"ת

חכמת

ולכך תחלה סברו דהריגתם הוי לרעה אך כשראו שיבא הסריחו הבינו כי לא היה מחמת חטא נתנו הודאה למפרע על הריגתם כי הוי לטובה שקדשו שם שמים והיו קדושים יה"ר שיגן עלינו זכותם אמן : שם סעיף ו' טעה ולא הזכיר שב שבת. נ"ב נסתפקתי באם ביוך בחמ"ז בשבת ואינו זוכר אם הזכיר בו של שבת או לא אם צריך לחזור או לא. והנה מקום הספק בזה לפמ"ש בש"ע הלכות ר"ח סימן תכ"ב בספק אם הזכיר יעלה ויבוא בר"ח א"צ להחזיר מכח שאינו עובר שלשים יום בלא הזכרה וכתב שם המג"א

מחצית

מלכות שמים במקומה דהיינו בתחלת ברכה או סמוך למלכות ב"ד אי לאו משום דאין להשוות מלכות ב"ד למלכות שמים אין בו שיכר כ"כ ואין זה כבוד למ"ש ועדיף טפי כשהוסיפו מלכות עבורה בברכי אחרת דאיכא שיכר משום דאיכא בפ"ע כו' דאיכא דמיון סמוך למלכות ב"ד מ"מ באותו עניין הוא אבל יעלה ויבא הוא עניין אחר וא"כ אפי' להמרדכי דחולק על התו' וס"ל דא"ל א"מ כו' כמ"ש בש"ע ויבא דהוא עניין בפ"ע י"ל דמודה גם המרדכי: (ס"ק נ') נוסח כו' ב"י ברחמים . דהכלבו וא"ה כתבו דא"ל בונה ברחמיו ירושלים לפי שלא תבנה אלא במשפט וכמ"ש ביסעיה כו' א' ליון במשפט תפדה. אלא שהמרדכי בשם מהר"ם כ' שיש לו' ברחמי' דכתיב בזכריה ושבתי לירושלים ברחמים ביתי יבנה בה (וי"ל לדידיה הא דכתיב ליון במשפט בשביל עוסי משפט שבה כמ"ש רש"י שם אבל מ"מ תהיה ברחמים אע"פ שלא יהיו זכותם מספיק לפדות) ולכן כ' מהר"י גיגלבורג לו' לשון המקר' הכ"ל שתיבת ביתי הוא בין תיבת ברחמים ובין תיבת יבנה ולכן"ל בונה ירושלים ברחמים שיהי' תיבת ירושלים בין בונה ובין ברחמים אע"ב דבקר' הוזכר תחלה תיבת ברחמים ולבסוף תיבת בנין מ"מ בזה ליתא לן בה כיון שא"א לתקן"ל הברכה בל' זה : כ' ב"י דיל' זונגו כו' ראייתו מן הירושלמי שהביא הטור הובא במ"א שם"ק זה וז"ל תניא אסור לאדם לתבוע צרכיו בשבת רב זירא שאל לרחב"א מהו מימר אבינו רועינו זונגו בשבת א"ל טופס ברכות כך הוא עכ"ל. מזה מוכח דש"כ זונגו גא' בלשון בקשה לכן נסתפק ר"ז אי רשאי לאמרו בשבת הבינת צרכיו דאי ס"ד דגא' בלשון שבח והלל זונגו בחול"ם א"כ במאי נסתפק ר"ז אי רשאי לאמרו בשבת ולכן כ' הרב"י כיון דזונגו לשון תפלה ה"ה דרענו היא לשון תפלה בחסרון ו' ושו"א תחת הרי"ש אולם הע"ז סק"ז הקשה לפ"ד הלשון כפול ד' פעמים רענו זונגו פרנסנו וכלכלנו לכן פי' הע"ז דתרי הוי שם תואר דהיינו רענו זונגו ותרי דהיינו פרנסנו וכלכלנו הם בלשון בקשה דאמתו צריכים לשני דברים . א' דברים הכרחיים לחיי האדם כמו הלחם והמים . ב' דברים הנוספים להנאת האדם כמו כמה מיני פירות וחמודי עולם הזה לכן שני התואריים הם על אלו שני הדברים וכן שני הבקשות דהיינו פרנסנו וכלכלנו הוא שאנו מבקשים על שני דברים הללו ולפ"ז מה שאל ר"ז בירושלמי לא הי'שאלתו כי אם משום פרנסנו וכלכלנו שהם בקשה אע"ג דר"ז לא נקט בשאלתו ר' אלא מימר רועינו זונגו י"ל תחלת המאמר נקט אבל כוונתו לסוף המאמר דהיינו פרנסנו וכלכלנו : (סק"ד) הטופס' כ' בשבת ותבונה ר"ל שאין רצונם לו' ובונה ירושלים דבנין בהמ"ק אינו דוחה שבת ועו"ש דשטות הוא דהאמרי' בסוכה דף מ"א דבנין העתיד ב"ב דוחה י"ט ושבת ובגילה וז"ל רש"י ואי קשיא כו' דאין בנין בהמ"ק בלילה כולי ולא בע"ו שהוא י"ט כו' ה"מ בנין הבנוי בידי אדם אבל מקדש העתיד שאנו מצפים בנוי ומשכלל הוא יבא ויבא מן השמים עכ"ל רש"י. וכ' עוד בס' ב"ם הנ"ל דבלא"ה י"ל דטופס ברכות כך היא כדאית' בירושלמי ע"ש: (סק"ה) אי כו' דקי"ל כחכמים כו' דאמרי' בברכות דף מ"ח ע"ב בשבת מתחיל ברכת רחם ואי' קדושת היום(דהיינו רצה) באמצע רא"א רצה לאומרו ברחם אומרו רצה לאומרו בברכת הארץ אומרו רצה לאומרו בברכת הטוב ומטי' אומרו ואח"כ אינו אומרו אלא ברחם בלבד ופריך חכמים היינו ת"ק ומשני דיעבד איכא ביניהו דלת"ק אי דיעבד אמרה בברכה אחרת יצא ולחכמים לא יצא: הרא"ש פ"ז דב"מ דף כ"ב ע"א תנן אוכל פועל קיצות (דהתורה התיר' לאכול ממלאכתו שהוא עושה) אפי' בדיעבד (ר"ל אפי' אכילתי יותר משכרו) ר"א בן הסמא אי' לא יאכל פועל יתר על שכרו וחכמים מתירין אבל מלמדין את האדם שלא יהי' רעבתנויות' סותם הפתח לפניו (ר"ל שלא יראה שום אדם לשכרו)ופריך הש"ס חכמים היינו ת"ק ומשני מלמדי' איכא ביניהו לת"ק ל"ל מלמדין ורבנן א"ל מלמדין ועז"כ הרא"ש דהא' כחכמים דמלמדין דחכמים נמנו בלשון כו': וכ"מ בגדה דתנן המפלת יום מ"א לעיבורה(דקודם לכן הוי מיא בעלמא)תשב לזכר ולנקבה ר"ל חומרת שניהם שמא נקבה הי' ויהי' לה י"ד ימי טומאה' וימי טהרה כזכר עד תשלום ארבעים יום לבד וראי שמעאל ס"ל דאינה יושבת אלא לזכר דס"ל יצירת הנקבה הוא לשמונים יום וביון הספילה יום מ"א ע"כ ליכא לספוקי בנקבה וחכ"א תשב לזכר ולנקבה דס"ל גם יצירת הנקבה למ' יום כזכר ופריך חכמים היינו ת"ק וכ"ת דבעי למסתמי' כת"ק לאמעני' הלכה כמותו פשיטא דיחיד ורבי' הלכ'כרבי' ובלא"ה ידעי' דהלכה כת"ק ומשני דס"ד דהלכת' כר"י אע"ג דהוא יחיד נגד רבים משום דמסתבר טעמיה עד כאן תוכן דברי הגמ' הרי משום דמסתבר טעמיה דר"י הוי ס"ד דהלכת' כוותיה נגד ת"ק

באר היטב

כפח (א) מוהגין כן . ואין למחות ביד המוהגין כן מ"א : (ב) למנוחה . ומי שאינו יודע נוסח ברכה זו כמנוחה' כאן שנתן שבתות למנוחה כו' צריך לחזור לראש כיון שאינו יודע לתקן הסדרון אלא דאם יודע התחלה והסיום שני אף אם שאינו יודע שאר הנוסחא כראוי ט"ז : (ג) נתן . וכ"ה א"א בזה ודברמלכו: ואמת מהרי"ל. וא"א לשון ולשמחה בר"ה . הרב בעל בנסת הגדולה פסק דבר"ה וי"כ הכי'ינו מולה שאכל בי"כ אם

ביאור הגר"א

כנ"ל : ס"ד נוסח כו'. לשון רמב"ם ועתוס' שם ד"ה מתחיל כו' וכ"כ הרא"ש ותר"י והביאו ראיה מירושלמי שמביאו תוס' שם תהו לומר כו' עופס כו' אלמא שאין לשנות הנוסחא בשבת וברש"י ד"ה ובשבת כו' אבל הרי"ף כת' שבשבת יאמר נחמנו' אלהינו כו' ונחולו יאמר רחם כו' וכ"ה ברוקח ובן עיקר וכן הוא על דרך הקבלה : וחותם כו' או כו'. שם מ"ש א' כר"ב ברי"ף ורמב"ם כ' מנחם עמו כו' אלא שהקשה הר' אפריס עליו המש"ש אר"ח נגורתא כו' אף שיש מתרלים כיון אלא אמר ובונה אלא הבבר בנין לא הוי חוהס בשתים אבל אחר"י הקשה הא בהגיעו תשיב ויעמתו לדיקים בנבין עירך בשתים וכת' הרא"ש

שלמה

דלפי"ז גם בסמ אם התפלל של שבת נמי א"צ לחזור ולהתפלל רק דאח"כ דוחה שם דשאני שבת דהוי ברכה בפ"ע ש"ש א"כ לפ"ז בברכת המזון בשבת דליכא ברכה בפ"ע והוי רק הזכרה כמו ביעלה ויבוא בר"ח בתפלה לכך אמרינן חזקה שהזכיר כיון דמזכיר כן בכל שבת. ולכך אף להש"ז החולק שם וכן המג"א י"ל היינו דוקא אם אינו רק משלשים יום לשלשים יום כנון ר"ח וגם ר"ח לא מינברא מלתא כ"כ ואפשר שיצא הדבר מלבו שהי' בר ח אך בשבת דמנברא טובא וכמ"ש בעלמא דאימח שבת עליו וה"ה נמי בזה

השקל

אבל כיון דקתני דחכמים ס"ל כת"ק מזה ידעי' דלית הלכת' כר"י אע"ג דמסתבר טעמיה א"כ מוכח דחכמים עדיפא מת"ק אלא דאין ראיה גמורה ולכן כ' וכן משמע דיש לדחות דשם אין הטעם דלא קי"ל כר"י משום דחכמים עדיפא מת"ק אלא ממסני'יתיה דייקי' דאע"כ ל"ל דברי חכמים היינו ת"ק כדפריך שם אלא ע"כ דרבי בעי למסתם כת"ק וקלת משמע כן דממשנה יתירה שמעי' לה ולא דחכמים עדיפא וק"ל: אבל במע"מ כ' דתנן התם ה' דמיס טמאים באשה כו' בש"א אף כמי תלתין טמא וב"ה מטהרין הירוק עקביא בן מהללאל מטמ' וחכמים מטהרין ופריך הש"ס בין על ב"ה ובין על חכמים דעקבי' היינו ת"ק הא ת"ק הוא מסיב ה' מיני דמיס משמע דתו לא וידעי' דבין כמי תלתין ובין ירוק טהור ומשני אתרוייהו לתלת איכא ביניהו דת"ק ס"ל ה' דמיס טמאים ודאי וכמי תלתן וירוק טמאים מספק דהיינו תולין ואם נגע בתרומה לא אוכלין ולא שורפין ולב"ה שמעי' דכמי תלתן טהור לגמרי ומחכמים דעקביא שמעינן דירוק טהור לגמרי וכ' הרא"ש דהלכה כחכמי' דעקבי' דירוק טהור לגמרי דלא כת"ק דס"ל תולין דכמו דלא קי"ל כת"ק במאי דס"ל תולין כמי תלתן דודאי קי"ל כב"ה דס"ל טהור לגמרי ה"ה בירוק דס"ל לת"ק תולין לא קי"ל כוותיה וע"כ המע"מ הא דהולרך הרא"ש לראי' דלא קי"ל כת"ק נגד חכמים משום דכ' הרא"ש ס"פ מ"ש כו' והא דתנן שם ר"פ מקו' שנהגו לעשות מלאכה בערב פסח עד חצות עושין ומקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובדף כ"ה תנן וחכ"א ביהודה היו עושי' כו' עד חצות ובגליל לא היו עושים הלילה (שלפני ער"פ ב"ש אוסרין וב"ה מתירין ופריך מעיקרא תנא מנהגא (מדתנן מקום שנהגו כו') והדר תני אסורא (ופי' מהרש"א נהתוס' וכן ס"ל להרא"ש מדפליגי ב"ש וב"ה ובמנהג לא שייך פלוגתא דחזי אנקיכי נהגי)ומשני הא ר"מ דס"ל בברייתא דהוא מנהג ושיפא אתיא כר"י דס"ל בברייתא אסורה וכ' הרא"ש אע"ג דקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י יראה דהלכה כר"מ בהא דסתם משנה דר"פ עדיף מדברי חכמים עכ"ל הרא"ש : וע"ע דדברי הרא"ש סתרי אהדדי דלפ"ד המע"מ ס"ל להרא"ש דת"ק עדיף מחכמים ובב"מ בהאי דפועל כ' הרא"ש דחכמים עדיפא מת"ק: ואפשר דבב"מ סמוך כו' ר"ל דלעולם ת"ק עדיף מחכמים. ובהאי דפועל דפוסק כחכמים לא סמך הרא"ש ע"ז לבד דחכמים נמנו בלשון רבים אלא סמך העיקר על טעם אחר שכ' הרא"ש דמסתבר טעמייהו דחכמים דמלמדין (וע"ש לפפ"ז ל"ב דברי הרא"ש שכ' אח"ז שם) וע"כ דכ"מ כו' קי"ל כחכמים דלא כמע"מ וא"כ א"ש דב"מ בפועל דפסק הרא"ש כחכמי' וא"כ ה"ה לענין בהמ"ז קי"ל כחכמים דאפי' דיעבד לא יצא: אבל בפ' מ"ש כו' מיקרי סתם גמור ולא מיקרי ת"ק וסתם משנה עדיף מחכמים וכן דייק לשון הרא"ש פ' מ"ש שכ' שסתם משנה ר"פ עדיף כו': ובכה מייתי כו' ר"ל דלפ"ז דחכמים עדיף מת"ק תקני קושית מע"מ למה הולרך הרא"ש במה לרמייה דקי"ל כחכמים נגד ת"ק: (סק"ו) ואינו כו' והא כו' דמזכיר ר"ל שכ' הרב"י דאם חל י"ט בשבת דמזכיר של שבת ביעלה ויבא אע"ג שכבר הזכיר שבת באתה בחרתנו: כיון דעתיד כו' ר"ל דהא מודה הרב"י ואם חל ר"ח בשבת שאינו מזכי' שבת ביעלה ויבא כמ"ש שם כיון דכבר חתם של שבת אינו רואי שוב להזכירו משא"כ בי"ט שחל בשבת דכשאומר יעלה ויבא עדיין לא חתם ועתיד עדיין לחתום בשל שבת א"כ עדיין לא סילק עצמו מהזכרת שבת לכן יש להזכיר שבת ביעלה ויבא והכא דומה לר"ח שחל בשבת אף דלא חתמש"מ כיון שכבר סיים רצה כבר סילק עצמו מהזכרת שבת ואע"ג שיאמר הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת הא כל הי' הרחמן אינן אלא מנהג בעלמא ומדברי הש"ס סגי בברכת הטוב והמטיב וע"פ המדרש לו' ג' גמולים וג' הטבות ולא יותר והשאר מנהג בעלמא: (סק"ז) אשר כו' וא"ד להפטרה ר"ל דעכ"פ אומרים ודברך אמת אבל מלכנו גם בהפטרה א"א כמ"ש סי' תקפ"ב ואפשר דמהרי"ל לא ס"ל הכי: וזו נתקנה דוקא לשבת כל"ל ר"ל דוקא אי קרא ששבת לכן סגי בחמירת יום הזכרון. וא"ל דבר"ה א"א לשנות ולשמחה דמבו' בסי' תקפ"ב דבר"ה א"א מועדים לשמחה כו': ומ"מ נ"ע דכ"ל דאין מחזירין מדברי מהרי"ל משמע דס"ל אם כבר התחיל הטוב והמטיב מחזירין אותו דהא במקום שאין מחזירין היינו משום דאכילת פת באותו יום אינו חובה ה"ה דאינו חותם אם אי' אשר נתן וכדקיי"ל בר"ח וכיון דכ' מהרי"ל ויש שם מעין חתימ' סמוך לחתימה ע"כ ל"ל דחותם א"כ ס"ל נ"כ דמחזירים וע"ז הקשה מ"א למה: וא"ל דל"ח להך דעה דס"ל מצוה לאכול בר"ה כמ"ש בסי' תקנ"ו א"כ אפי' לענין חזרה ל"ח להך דעה דס"ל מצוה להתענות: דא"ל לממתב כו' אם התענו' ת"ח בר"ה משום דסמכינן אהך י"א דס"ל מצוה להתענות בר"ה : כ"ש לענין ספק

ברכה

יודע ההתחל' והסיום אף שאינו יודע שאר הטוסח כראוי מ"ל לחזור בשביל זה: (ה)אם חל ר"ח בשבת כו'.בעוד כתוב וכתב אחי הר"ר יחיאל יש חולקין בזה ולזה דעתי נוטה וראיה הוא מיוסתמתייב בד'תפלות ה"נ כיון דלא סגי דלא אכל צריך לחזור עכ"ל כאן פסק דלא כהרר"י וראיה טעמו דגם בי"כ לא נתחייב בנעיל'להזכיר שבת אלא לכתחל' אבל דיעבד שלא הזכיר שבת בנעילה ה"נ דאינו חוזר בשביל זה וכמ"ש כ"י בסי' תרכ"ג שיש מחלוקת בזה בהגמ"ר וספק ברכות להקל אבל הרר"י ס"ל גם שם דחוזר: (ו) סעוד' שלישית כו' . משמע דאינה טעונה פת אלא סגי בפירות ואף על גב דבסי' רל"ח מסיק בש"ע דצריך פת מ"מ כאן נמשך בזה מומרא דלא יימא ברכה לבטלה כשיחזור דשמא אין טעון פת: (ז)מזכיר של שבת . בב"י הביא בשם תשובת הרא"ש וז"ל שאין להזכיר של שבת בתוך הרא"ש וז"ל אמרי אם אינו חוזר לראש ראש חדש ולא נזכר עד שהתחיל לברך ברכת המזון יכ וחול המועד דינו כר"ח: הגה ואפשר דמ"מ יש לאמרו בתוך שאר הרחמן כמו שנתבאר לעיל סי' קפ"ז גבי על הנסי' (°) ואולי יש לחלק כי בעילה ויצא יש בו הזכרת שמות יא ואין לאמרו לבטל' כן נ"ל וכן מוהגין . (ה) ל אם חל ראש חדש בשבת והזכיר של שבת ולא הזכיר של ראש חדש ולא נזכר עד שהתחיל הטוב והמטיב יב אינו חוזר ואם יג שכח(גם) של (ד) שבת ונזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב כולל ראש חודש עם שבת ואומר שנתן שבתות למנוחה וראשי חדשים לזכרון ואם פתח בהטוב והמטיב חוזר לראש ברכת המזון ומזכיר של שבת ושל ראש חודש ויש מי שאומר שאם שכח של שבת וראש חדש ונזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב אומר שנתן שבתות למנוחה וראשי חדשים לזכרון וחותם בשל שבת יד * ואינו חותם בשל ראש חדש :

ח (ו) מ סעודה שלישית טו (ה) בשבת טז דינה (ו) כראש חודש :

ט כ ג' שאכלו בשבתות וי"ט ושכחו להזכיר מעין המאורע והם צריכין לחזור לראש בהמ"ז יברך כל אחד בפני עצמו כי מידי זימון כבר יצאו :

י ס היה אוכל ויצא שבת יז (ז) מזכיר של שבת בברכת המזון דאולינן בתר התחלת (ז) הסעודה יח (מ) * וה"ה לר"ח ופורים וחנוכה :

מלא במקום סעודה לריך פת ועסי' רע"ג ס"ה דלא משמע כן ועסי' קס"ח ס"ז מ"ש : י וה"ה דינו כר"ח . זהו דעת הרמב"ם וכמ"ש סי' תקפ"ב ס"ב עמ"ש רסי' תק"ל : יא ואין לאמרו לבטלה . נ"ע דאומרים כל היום תחינו' שים בהן הזכרת שמות ולמה יגרע זה דדוקא ברכה לבטלה אסור ול"ע : יב אינו חוזר אע"ג דלא סגי דלא אכל פת . מ"מ משום דאי מיעוטא לא תקנו להחזיר (°) כלומר דדוקא ביום הכפורים שאל בשבת שמתפלל ד' תפלות בלא"ה(°)תקנו להזכיר גם של שבת אבל להחזיר בשביל כן לא תיקנו כיון שלעולם אין מחזיר בשביל ר"ח . וגם חיוב אכיל' דההוא יומא משום שבת הוא [עוד] וא"כ לעולם (°) ליכא חיוב הזכרה להזכיר בר"ח והוי כמפטיר בשבת ר"ח שאינו מזכיר של ר"ח כמ"ש רפ"ד ס"ב : יג שכח של שבת . מל' זה משמע אפי' שכח של שבת לחוד אפ"ה לריך ג"כ לכלול ר"ח עם שבת וכעור כתב אם שכח גם של שבת כו' . משמע דאם שכח של שבת לחוד אינו מזכי' ר"ח בברכה והכי מסתבר מיהו בשפתם בהטוב והמטיב דחוזר לראש לכ"ע מזכיר של ר"ח (°) דבכל ברכת המזון מזכיר של ר"ח דומיא די"כ שהוא יום שנתחייב בד' תפלות וכ"ל דחנוכה בשבת והזכיר של חנוכ' ולא של שבת חוזר לראש ואינו מזכיר של חנוכה דשבת הוא מלאתי סברא זו דראיה ברר"ל שלא הוזכר רק בהגמ"י בגמרא כ פמ"ג וכל בו ור' ירוחם כ"ל ח"כ ל טור בשם ר' יוסף והמרדכי והגה' מיי' בפ"כ דשבת מ טור בשם אחיו הר"ר יחיאל כ כל בו ס ח"ח בשם התוס' :

עטרת זקנים

* ואינו חותם בשל ר"ח . וי"ל דאף בחול חותם ובשבת כיון שבלא"ה לריך לחתום משום שבת ואינו מזכיר משום ר"ח שום שם ומלכות חותם ג"כ בשם ר"ח (מהררמ"י וכל"ח) : * ומה הדין לר"ח ופורים וחנוכה . ובש"ת מהררמ"ח בעל הגבת סימן

נתיב חיים

קפח °) בהג"ה ס"ז ואולי יש לחלק כ"כ ועוד יש לחלק דגזרינן משום י"ע והתם מן הדין לריך לחזור לראש בהמ"ז וק"ל :

יד אפרים

עכיד ר"ח כולכתחלה. ולזה כ' המג"א לתרץ דר"ח היה מזמן להולית אף בכסי' ולכן אעפ"י שגם הכסים יכולים לומר מ"מ כיון שברית ותורה אינו שוה בכסי' כמו באכסים והוא הי' מולית שביהם יחד וס"ל דהכי גרע עפי מאם כסים מברכו' בפני עלמם. ולכן לא בלל כיון דאף באכסים אם לא אחרו יצא י"ח לפי שאינו ממש בכסים כדאמר רב ועי"ז הוקשה לו רב שפת ואת שבקת הני תנאי ובכת כרב ר"ל כיון דלהני תנאי באכסים אף בדיעבד לא יצא היה לך לומר אף שהיית מזמן להולית אכסים ג"כ בכללע"ד בפירוש דברי המג"א : שם ועוד אמרי' בע"א דף ד"ג כו' כסים לאו בני מילה ניהו כל"ל : במ"א ס"ק י"ד יגס ל"ע ועיין ס"ס י"ח כל"ל ור"ל בסעיף י"ח סי בשם תה"ד שלא יכלול על הספק אף שאינו מוסיף שם ומלכות והו מתחדן לקושייתו שהקשה דמה מזיק כשאומר ג"כ ורחמי מדשים ועיין לקמן בדף פ"ח ע"ב בדפס בגליון אבן העוזר (ומ"ש שם סימן ל"ד הוא ט"ס והדברים שייכים לכאן) שהביא על המג"א מדברי הגאונים מיי' שהביא הכ"י כו' וטעם הדבר מבואר בתה"ד סימן למ"ד הביאו כ"י סי' ר"ח כו' ע"ש ובמחכ"ת נראה שלא הרגיש בט"ש שבמג"א שאינו הרגיש הרי המג"א בעצמו הראה מקום לפי ר"ח ומ"ש המג"ח לא מלאתי סברא זו נראה שר"ל שלא הוזכר רק בהגמ"י

ברכה

חנוכה דהא אינו חובה להזכיר של חנוכה (°)כדאיתא בגמרא:יד ואינו חותם.לא מלאתי סברא זו וגם נ"ע למה לא יחתום בשל ר"ח דהא אפי' בר"ח בחול י"א דחותם אלא משום ספק(°)ברכ'לבטלה אין חותם כיון דבלאו הכי חותם בשל שבת מה מזיק כשאומר ג"כ ורחמי מדשים ול"ע(°)ועש"ס ק"ח:טו בשבת דיש(°) וכי"ט דוקא בסעודה אחד של לילה ואחד של יום (תשב"ן סימן ק"י) עסי' תקכ"ו : טז דינה בר"ח . אע"ג דלכתחלה חייב לאכול פת כמ"ש סימן רל"ח מ"מ כיון שי"א שאינו חייב לאכול פת ומ"כ אינו לחזור ולספק ברכות להקל . ואם אכל סעודה רביעית בשבת לא הדר לריסא ' תוס') משמע מלשונם דאם לא פתח בהטוב והמטיב אומר ברוך וכו' כמו בר"ח : יז מזכיר של שבת . ולא דמי למי שלא התפלל מנחה בשבת שמתפלל במ"ש שחיב של חול דהתם מנחה בבר עברה ואינו מתפלל במ"ש אלא לתפלומין ושני התפלות הם תפלת ערבית ודינו להבדיל בראשונה והיאך יתפלל של שבת אבל ב"ה אתי על סעוד' שסעד בשבת וכיון דאכתי לא גלי ערבית של חול לריך להזכיר מעין המאורע בב"ה עכ"ל מהרי"ל בתשובה סימן נ"ז משמע (°) דאם התפלל ערבית שוב אינו מזכיר של שבת אפילו בתפלל מבע"י וכ"כ בה' שמחות למהר"מ וכ"מ במ"ש סימן תרל"ה ס"ג ואע"ג דלפי הטעם דאזלינן בתר התחלת הסעודה א"כ (°) אפילו גלי ערבית ה"ל להזכיר ל"ל משום דמחזי כספתרי אהדדי וכמ"ש ססי' ל' וא"כ אפילו התפלל מבע"י אינו מזכיר עמ"ש סימן ת"ע : יח וה"ה לר"ח. ולל"ה ספק דבאלו כיון (°) שאין מלוה בתוספתן לא

יזכיר

באר היטב

טעם ולא אמר יעלה ויבא שיאמר ברוך אשר נתן י"ט לישראל ומותם ברוך מקדש ישראל ויום"כ והרב בני מיינ מולק ופסק דאינו חותם בר"ה וי"כ . וכן פסק המ"א דאינו חותם דהוי בר"א ע"ש : (ד) שבת . ואם שכח של שבת לחוד אינו מזכיר ר"ח בברכה אינה כשפתח הטוב והמטיב דחוזר לראש לכ"ע מזכיר של ר"ח : ובשבת חנוכה אם הזכיר של חנוכה ולא של שבת חוזר לראש ואינו מזכיר של חנוכה דהא אינו חובה להזכיר של חנוכה מ"מ : (ה) בשבת . דבי"ט דוקא בסעוד' מ' של לילה וא' של יום . תשב"ן : (ו) בר"ח. אף על גב דלכתחלה חייב לאכול מ"מ כיון שיש דיעות בזה שפק ברכות להקל . ואם אכל סעודה רביעי' בשבת לא הדר לריסא תו' וכ' המ"א משמע מלשונם דאם לא פתח הטוב והמטיב אומר ברוך וכו' כמו בר"ח : (ז) הסעודה . ואם התפלל ערבית שוב אינו מזכיר של שבת אפי' בכוס אינו יוצא: (ס"ק ו)וה"ה דינו כו' זה דעת הרמב"ם דאמרי' אין גוזרים תענית על הצבור בר"ח חנוכה ופורים ואם התחילו (ר"ל שגזרו איזה ימים תענית ולא עלה על דעתן שתוך אותן ימים יארע ר"ח חנוכה ופורים והתחילו להתענות בחול אפי' יום א') אין מפסיקין ויתענו גם בר"ח חנוכה ופורים וכ' הרמב"ם דה"ה ח"ה דינו הכי דאם התחילו אין מפסיקין אלמא דס"ל דחיוב אכילה בחה"מ אינו יותר מבר"ח וה"ה הכא : עמ"ש ר"ס תק"ל דמ"מ לכתחלה מצו' לאכול פת בחה"מ : (ס"ק יב) אינו חוזר כו' משום הא' מיעוטא ל"ת להחזיר ע"כ ל' הטור ומפרש מ"א כלו' כו' : ד' תפלות בלא"ה כו' ר"ל אם חל יה"כ בשבת דבתפלת נעילה שהיא תפלה ד' שאינו מתפלל בשבת דעלמא אפ"ה כשחל בו יה"כ כיון דהיום נתחייב בד' תפלות לריך להזכיר שבת גם בתפלת נעילה א"כ ס"ד ה"ה הכא כשחל ר"ח בשבת כיון דהיום נתחייב באכילת פת גם משום ר"ה לריך להזכיר לזה כ' דליתא דאינו דומה ליה"כ שחל בשבת דבשלמי בתפלת שבת היה תקנת חכמים כל תפלה שיתפלל בשבת יזכיר של שבת וא"כ כשחל בו יה"כ דיש תפלה נוספת נעילה גם בה לריך להזכיר שבת ולא היו לריכין לזה תקנה חדשה אבל הכא בבהמ"ז לענין חזרה כיון דבר"ח לעולם אינו חוזר והיו לריכין לתקן תקנה חדשה : וגם חיוב אכילה כו' הוא תי' שני של הטור להלק בין הכא ליה"כ : וא"כ לעולם כו' ר"ל דבשלמא בתפלת שבת כיון דאפי' לא חל בו יה"כ לריך עכ"פ להזכיר שבת גב' תפלות כשחל בו י"כ ויש עוד תפלה אמרו הז"ל שיהי' לתפלה זו דין תפלה שמתפלל בשבת ברידא ויזכיר שבת כיון דהיום נתחייב בד' תפלות משא"כ בבהמ"ז דר"ח לא מצינו חיוב אכילה בר"ח

לבושי

ס"ק י"ב (°) כלו' דדוקא . המ"א לשיטתיה בתרכ"ג דפליג אהט"ז כאן סק"ה וס"ל דחוזר אהם לכן לריך כאן להירוץ אחר : שם (°) תקנו להזכיר . וכיון דתקנו להזכיר בשחל בשבת תקנו גם להחזיר)לענין אם שכח משא"כ כאן דליכא תקנה להחזיר דהא מזכירין ר"ח אפילו לא חל בשבת ומשום להחזיר לבד שהוא אקראי לא עשו תקנה : שם (°) ליכא חיוב הזכרה . פי' לענין להזכיר דלא מצינו להחזיר משום ר"ח לכן גם בשחל בשבת אינו מחזיר ודמי להפטרה אינו מזכיר מה"ט ה"נ כאן לענין להחזיר וק"ל : סקי"ב (°) דבכל בהמ"ז . דכיון דחוזר בשביל שבת הוי כמאן דלא בריך בלל מזכיר בגם ר"ח דלענין להזכיר לכתחלה ודאי דמי לנעילה וק"ל : סקי"ד (°) ברכה לבטלה . ס"ל להמ"א דבר"ח אחול אומר ג"כ הברכה בשם מש"ה כיון דהכעיא הוא בש"ם אי אוהם הו"ל ספק ברכות אבל משמעות העור והמחבר דבר"ח אומר בלא שם בפתיחה ואתיהה בלל לא א"ח א"ש מ"ש

ביאור הגר"א

לבאורה נראה כדבריהם וכמ"ש בהלל והשמחה שמוגה ורא"ש י"ד סעודות כו' ובכ"כ מקרא קודש כבהו באכילה ושתיה ובסות ובקוה ואמרי' בתענית י"א אי תאמר בחה"מ כו' אבל אינו מוכרח : אם חל בר' . אע"ג דלא סגי דלא אכל מ"מ לא בשביל ר"ח. וי"ח וכמ"ש בפ"ב דשבת יום הוא שהתחייב כו'. ונראה דל"ד לשם דהבא אמרה ליכא בלל בר"ח ודמי לר"ח שחל בשבת שם ב"כ בהגמ"ר דפ"ב דשבת : ואם שכח בר'. עמ"א : ואם פתח בר'. לפי' שכח של שבת לחוד אם"ש מ"א דבלא בירך דמי : ויש מי בר'. כיון דליכא תחיתה בר"ח בלל ועסי' רפ"ד ס"ב וי"א כו' ונראה"ש דשבת שם : ס"ח סעודה בר'. תוס' בברכות ס"ס ד"ה אי בני כו' ופעודה כו' ופפיקו להקל וע"ל סי' רל"א ס"ה ויהיינו לפי' ר"ת דמפרש שא"ל לחם לסעודה ג' אבל אותן המתלרכין לחם לסעודה ג' אבל אותן המתלרכין לחם לסעודה ג' אבל אותן המתלרכין

יזכיר ע"ם · וכ"כ בתשובות רמ"ח סי' קל"ב שקלת מוהגין כן ואנו אין לנו אלא דברי הרב"י [°] ולכן אם חל ר"ח במ"ש אומר של שבת ולא של ר"ח דאזלינן בתר התחלת הסעודה וכמ"ש סי' ער"א ס"ו בהג"ה (כ"ח) ועמ"ש שם דלא כע"ת שכתב משום תוס' שבת דליתא דהא גם בר"ח פסק כן [°] ומ"ש דרך פסרה דשעה ורביעית תוך הלילה הוי מתוספות שבת לא דק (°) דדוקא בע"ם אמרי' כן כיון דלר"י מפלג המנחה ואילך הוי לילה לענין ערבית מה שא"כ במ"ש דסגי במשהו כמ"ש סימן רל"ג וכ"כ הר"ן בהדיא ספ"ב דשבת ע"ש וכן פשוט · דאם היה מלוה בתוספתו היו המדקדקים מזהירים בדבר כמו בע"ש ועמ"ש סי' ער"א דאיתא ברא"ש ובתוספתא דאם אכל גם בלילה פת (°) צריך להזכיר של ר"ח ומכל מקום ל"ע דאם יזכיר שייסם מחזי כסתרי אהדדי מ"ד למי שהתפלל ערבית וא"כ הי מיניהו לדחי ול"ל דיזכיר של ר"ח ולא של שבת דהא כמה גדולי סוברים דלעולם אינו מזכיר של שבת דאזלינן בתר התחלת (°) ואם אכל בלילה לכ"ע מזכיר גם של עכשיו כדאי' בהדיא בתוספתא לכן יזכיר של ר"ח וכמ"ש ש"ה לשיטתיה וק"ו במ"ש ליו"ט אבל במ"ש לחמוכה אינו מזכיר של חנוכה דאינו אלא רשות להזכיר וכמש"ל :

קפט א הטיב לנו · ועכשיו מוהגין לומר הוא הטיב מטיב ייטיב לנו הכל כאחד דכבר אמרו ב' הטבות דהיינו הטוב והמטיב וכ"כ רש"ל

הנסים בלילה ותי' דל"ד למנחה דשבת. והא אכתי קשה מן התוספ' שמביא הרא"ש שצריך להזכיר של שבת בב"ה וכשמשכה סעודתו עד השבת ש"מ דלא אזלי' בתר התחלה ולמה נילף בעל הנסים בתר התחלה והלא תרוייהו הם בב"ה ולכאורה היה נראה דבאמת הדר ביה מהרי"ל בסוף כשהביא תשו' הרא"ש והיינו מטעם שכתבתי אלא דאיך שיהיה לא מצאתו ידינו ורגלינו בזה דמ"ש באמת מהביא דתוספתא שזכר הרא"ש דלא אזלינן בתר התחלה ולמה אנו מוהגים לומר על הנסים בליל מועדי פורים וכן בליל מ"ש אומרים רצה וכי יש לנו כח לחלוק על התוספתא ונלע"ד דהכל ניחא דודאי שפיר אזלינן בתר ההתחלה לענין זה שלא לגרוע למה שצריך להתחלה כגון רצה ועל הנסים אם בא עליו קדושה נוספת בשעת סיום הסעודה ודאי אומר ג"כ מעין אותה קדושה ואין זה ביטול הליכה אחר ההתחלה ע"כ שפיר מזכיר של שבת כשנמשך סעודה שהתחיל בחול וכמנחה בשבת וי"ע ביום א' ונמשכה הסעודה עד הלילה אזלינן בתר ההתחלה וחייב לומר רצה ואחר כך יאמר נס כן יעלה ויבא וא"ל בזה שזה סותר את זה דהא אין כאן סתירה דתחלה אומר של שבת ואח"כ של יום טוב מידי דהוי איקנה"ז שאומר תחלה קידוש השייך ליו"ע ואחר כך הבדלה השייכ' אחר השבת קודם שחל יו"ע דסוף סוף יש עליו אז ב' קדושות ס"ל בב"ה שאזכיר של שבת שעבר ושל יו"ע הבא עכשיו וה"ה בר"ח שחל במ"ש שאומר רצה ויעלה ויבא ומו"ח ז"ל כתב דאם חל י"ע ביום א' ונמשכה סעודת מ"ש עד הלילה אינו אומר אלא רצה דבתר התחלת סעודה אזלינן קשה מן התוספתא שזכרתי דאם נמשכה סעודת חול עד תוך השבת דמזכיר של שבת וה"ל בר"ח וכס' עתק ברכה ראיתי שבת' בשם החסיד מהר"ם מלובלין בר"ח במ"ש אומר יעלה ויבא ולא רצה וקשה דמ"ש מעל הנסים שאנו אומרים אותו בליל ורצה שאומרים בליל מ"ש דהא ודאי לא מועיל כאן קדושת ר"ח להפקיע מעליו חיוב המגיע מחמת שבת ע"כ אי אומר לא כדברי זה אלא בזה אומר שייסם וכמ"ש והכלל בזה דאם מוסך סעודת חול תוך ר"ח או תוך שבת למאן דס"ל שצריך ב"ה כמ"ש בסימן רע"א ס"ו מזכיר של שבת בב"ה כמ"ש שם הש"ע ואף שרמ"א כת' שם שהעיקר שאינו מזכיר דאזלינן בתר התחלה הא חזינן דהתוספתא היא תיובתא אלא אי"ל שפירוש דבריו כמש"ל אי"ה דשם אסור לאכול אבל בר"ח נראה דמודה רמ"א ואם חל ר"ח או י"ע במ"ש מזכיר שייסם וכ"ש אם היה ר"ח או י"ע בשבת ומשך תוך הלילה דמזכיר שייסם וזה ניחא הכל בס"ד כנלע"ד :

בנוסח אבינו רועינו שוכינו הטור הביא ירושלמי מהו מימר אבינו רועינו שוכינו בשבת כי אסור לתבוע צרכיו בשבת א"ל טופס ברכות כ"ה וכת' ב"י ע"ז מכאן משמע שי"ל שוכינו בשור"ק במשקל שוכינו אלהי ישעינו וכמ"ש אבודרה"ם בשם אבן עזרא דהשתא אינו אם תואר אלא מתפלל לפניו יתברך שיזון אותנו ורא"ל שכך י"ל פרנסינו כלכלנו שהוא מתפלל שיפרנסנו ויכלכלנו (°) וגם רועינו היה לפרש לפי זה רעה אותנו בחסדיו וא"ו ושב"א תחת הרי"ם וכימי חורפי שמעתי מהמדקדקים שהיו אומרים כך אבל בכל הספרים כתוב' רועינו בוי"ו ע"ל ולעד"ל דלא הווין כולהו ל' תפלה דאם כן הוי דבר שפתים אך למותר בהרבה כפלי לשונות בבקשה זו אלא שפיר הווין שנים מהם שם התואר ושנים האחרים לשון בקשה והיינו שאנו צריכים לו יתברך למזון ההכרח כגון לחם ועור דבר מותר כגון פירות ואלו שניהם נכללים בברכת בורא נפשות כמ"ש הטור בסי' ר"ז וה"ל אומר כן אבינו רועינו זוכינו והיינו דהשתא אינו אם התואר שאתה יש לך ד' נקשה ובמותרות אנו מבקשים על שני דברים אלו ועל זה אומר ל' בקשה ג"כ כפל פרנסינו וכלכלינו כן נראה לע"ד נכון :

קפט (א) ברכה רביעית כו' · בברכה זו תקנו שם ומלכות כפ"ע מה שא"כ בג' ראשונות לפי שהם דאורייתא וכולהו חביבי כאחד ומלכות שם תקנו לבדו לא יאמר תתברך · ובברכה זו הרביעית היא מדרבנן שתקנו על הרוגי ביתר שנתנו לקבור' אלא שאין זה כבוד של מעלה לבקש על מלכותו יתברך אלא בקשות מלכות בו"ד · ובברכה זו הרביעית היא שתקנו על הטבת המלכות ומלכות שם ומלכות בית דוד ומלכות אין צריך בשנים האחרים רק בברכת רחם היה ראוי עוד לומר בפי' מלכות שמים כיון דמבקש כה בקשה על הטבת מלכות בית דוד הלכך פותחת בברוך דלא הוי סמוכה לחברתה ואינה חותמת בברוך לפי שהיא מטבע קצר שלא תקנו תחלה אלא הטוב והמטיב ואח"כ הוס יפו כה דברים ויש כה ג'. מלכיות אי' דיהיה כ' לרמז על מה שהיה ראוי להזכיר בברכת רחם וכיון שתקנו בשביל ברכת רחם הזכירו עוד אחד בשביל ברכת הארץ כדי שיהיה מעלה שוה לכולם : (ב) לא יאמר תתברך · שבבר אחר ברוך אתה · כמוסה ברכה זו נדפס אל שבבל יוס כו' ואין לו פי' וקצת אומרים אל בכל יום

(°) מתפלל כמ"ם שתיס כי אין להזכיר של שבת בחול אע"פ שמתחייב תפל' זו בשבת וכן כני חבורה שהיו משוכין וקידש עליהם היום דאר"י נמרו סעודתן כום ראשון אומרים עליו כ"ה בתוספתא דברכות שוה בדברי רבי יוסי ומזכיר של שבת בב"ה אף ע"ג דסעודת חול היתה כיון דמברך בשבת צריך להזכיר של שבת ס"ל אף על גב דסעודת שבת היתה כיון דמברך בחול לא יזכיר של שבת עכ"ל אבל *) בהג"מ כתב בשם הר"ם שלל על הנסים דאשכחן (°) רב אלי של שבת בע"ם ובשם תשו' אשכנזית שהיא תשובת מהרי"ל כתב ב"י דכ' דלשבת זו לא תקשה מתפלת מנחה דשבת דמייתי הרא"ם דזמן תפלת מנחה עבר ואינו מתפלל במ"ם אלא לתשלומין והיאך יתפלל של שבת ודינו להבדיל בראשונה אבל בהמ"ז דאתתא על סעודה שעבר בשבת וכיון דלא אלי עדיין ערבית של חול צריך להזכיר מעין המאורע בב"ה וכן הממנג פשוט להזכיר על הנסים בבה"ג וכן במ"ש בשמשכה סעודתן עד הלילה עב"ל ב"י ובתשו' מהרי"ל עלמה סי' כ"ו כ' אחר זה אמנם יש תשובת הרא"ם שאין להזכיר מעין המאורע בליל מועדי היום אפי' אם התחיל מבע"י עב"ל משמע דמ"ם תחלה הוא אלא דאם עדיין תשובת הרא"ם בתחלת כתבו אז שבתב תחלה שבת דעפסים ואע"ג דבשעתא הב"י זכר לא תקשה מתפלת המנחה דשבת דמייתי הרא"ם משמע דגם בתחלה היה הפלפול בדעת הרא"ם דהני ב' תיבות דמייתי הרא"ם אינם בתשו' מהרי"ל אלא לשון הב"י הוא שהכנים בתוך ל' התשובה וגזה ניחא מה שי"ל למה כתב שיאמר על הנסים בליל ותי' דל"ד למנחה דשבת. והא אכתי קשה מן התוספ' שמביא הרא"ם שצריך להזכיר של שבת בב"ה וכשמשכה סעודתו עד השבת ש"מ דלא אזלי' בתר התחלה ולמה נילף בעל הנסים בתר התחלה והלא תרוייהו הם בב"ה ולכאורה היה נראה דבאמת הדר ביה מהרי"ל בסוף כשהביא תשו' הרא"ם וה"ינו מטעם שכתבתי אלא דאיך שיהיה לא מצאתו ידינו ורגלינו בזה דמ"ם באמת מהביא דתוספתא שזכר הרא"ם דלא אזלינן בתר התחלה ולמה אנו מוהגים לומר על הנסים בליל מועדי פורים וכן בליל מ"ש אומרים רצה וכי יש לנו כח לחלוק על התוספתא ונלע"ד דהכל ניחא דודאי שפיר אזלינן בתר ההתחלה לענין זה שלא לגרוע למה שצריך להתחלה כגון רצה ועל הנסים אם בא עליו קדושה נוספת בשעת סיום הסעודה ודאי אומר ג"כ מעין אותה קדושה ואין זה ביטול הליכה אחר ההתחלה ע"כ שפיר מזכיר של שבת כשנמשך סעודה שהתחיל בחול וכמנחה בשבת וי"ע ביום א' ונמשכה הסעודה עד הלילה אזלינן בתר ההתחלה וחייב לומר רצה ואחר כך יאמר נס כן יעלה ויבא וא"ל בזה שזה סותר את זה דהא אין כאן סתירה דתחלה אומר של שבת ואח"כ של יום טוב מידי דהוי איקנה"ז שאומר תחלה קידוש השייך ליו"ע ואחר כך הבדלה השייכ' אחר השבת קודם שחל יו"ע דסוף סוף יש עליו אז ב' קדושות ס"ל בב"ה שאזכיר של שבת שעבר ושל יו"ע הבא עכשיו וה"ה בר"ח שחל במ"ש שאומר רצה ויעלה ויבא ומו"ח ז"ל כתב דאם חל י"ע ביום א' ומשכה סעודת מ"ש עד הלילה אינו אומר אלא רצה דבתר התחלת סעודה אזלינן קשה מן התוספתא שזכרתי דאם משכה סעודת חול עד תוך השבת דמזכיר של שבת וה"ל בר"ח וכס' עתק ברכה ראיתי שבת' בשם החסיד מהר"ם מלובלין בר"ח במ"ש אומר יעלה ויבא ולא רצה וקשה דמ"ם מעל הנסים שאנו אומרים אותו בליל ורצה שאומרים בליל מ"ש דהא ודאי לא מועיל כאן קדושת ר"ח להפקיע מעליו חיוב המגיע מחמת שבת ע"כ אי אומר לא כדברי זה אלא בזה אומר שייסם וכמ"ש והכלל בזה דאם מוסך סעודת חול תוך ר"ח או תוך שבת למאן דס"ל שצריך ב"ה כמ"ש בסימן רע"א ס"ו מזכיר של שבת בב"ה כמ"ש שם הש"ע ואף שרמ"א כת' שם שהעיקר שאינו מזכיר דאזלינן בתר התחלה הא חזינן דהתוספתא היא תיובתא אלא אי"ל שפירוש דבריו כמש"ל אי"ה דשם אסור לאכול אבל בר"ח נראה דמודה רמ"א ואם חל ר"ח או י"ע במ"ש מזכיר שייסם וכ"ש אם היה ר"ח או י"ע בשבת ומשך תוך הלילה דמזכיר שייסם וזה ניחא הכל בס"ד כנלע"ד :

מכאן משמע אי"ל שוכינו בשור"ק במשקל שוכינו אלהי ישעינו וכמ"ש אבודרה"ם בשם אבן עזרא ובעש"ז כתבו שאומרים הוא מטיב ייטב הכל כאחד כו' ועיין לעיל בבה"ט סי' קפ"ז ובא"ר כתב בשם הכל בו להקדים הוא מטיב כו' עד ה' מלך וכ"כ המרדכי בשם הפרדס ור' יונה ואבודרהם בשם הרא"ש ואורי יש ט"ם בטור ע"ש : ובנוסחאות שלנו בסידורים הוא הטיב הוא ייטיב לנו ותיבת לנו אכולה קאי וכן הוא בבהמ"ז הקצר דלקמן ע"ש סי' קצ"ב וכ"כ בספר אור חדש על הל' ברכות נוסח זה [מבהמ"ז של מהר"ן ובעמודי שמים להגאון מ' יעב"ץ איתא נ"ם לנו כמו בש"ע : (ה) האבל עין בה"ט ועיין באבן העזר שחולק על המג"א וס"ל דא"ל בני ברית וכמ"ש ג"כ בבה"ט ועיין באה"ע סי' קע"א ומ"ש בספר בית מאיר שם :

קפט נוסח ברכה רביעית ודינה ובו ב סעיפים :

א (א) ברכה רביעית (ב) לא יאמר תתברך ולא יאמר בה החי כי אם בכית (ה) האבל ג ואומר בה ג' מלכיות בא"י אלהינו מלך העולם האל אבינו מלכנו כו' המלך הטוב * וג' הטבות (ה) הוא א הטיב לנו הוא מטיב לנו והוא ייטיב לנו. ושלשה גמולות הוא גמלנו הוא גומלנו הוא יגמלנו :

בבית

הטבות בלילה ותי' דל"ד למנחה דשבת. והא אכתי קשה מן התוספ' שמביא הרא"ם שצריך להזכיר של שבת בב"ה וכשמשכה סעודתו עד השבת ש"מ דלא אזלי' בתר התחלה ולמה נילף בעל הנסים בתר התחלה והלא תרוייהו הם בב"ה ולכאורה היה נראה דבאמת הדר ביה מהרי"ל בסוף כשהביא תשו' הרא"ם וה"ינו מטעם שכתבתי אלא דאיך שיהיה לא מצאתו ידינו ורגלינו בזה דמ"ם באמת מהביא דתוספתא שזכר הרא"ם דלא אזלי' בתר התחלה ולמה אנו מוהגים לומר על הנסים בליל מועדי פורים וכן בליל מ"ש אומרים רצה וכי יש לנו כח לחלוק על התוספתא ונלע"ד דהכל ניחא דודאי שפיר אזלי' בתר ההתחלה לענין זה שלא לגרוע למה שצריך להתחלה כגון רצה ועל הנסים אם בא עליו קדושה נוספת בשעת סיום הסעודה ודאי אומר ג"כ מעין אותה קדושה ואין זה ביטול הליכה אחר ההתחלה ע"כ שפיר מזכיר של שבת כשנמשך סעודה שהתחיל בחול וכמנחה בשבת וי"ע ביום א' ונמשכה הסעודה עד הלילה אזלינן בתר ההתחלה וחייב לומר רצה ואחר כך יאמר נס כן יעלה ויבא וא"ל בזה שזה סותר את זה דהא אין כאן סתירה דתחלה אומר של שבת ואח"כ של יום טוב מידי דהוי איקנה"ז שאומר תחלה קידוש השייך ליו"ע ואחר כך הבדלה השייכ' אחר השבת קודם שחל יו"ע דסוף סוף יש עליו אז ב' קדושות ס"ל בב"ה שאזכיר של שבת שעבר ושל יו"ע הבא עכשיו וה"ה בר"ח שחל במ"ש שאומר רצה ויעלה ויבא ומו"ח ז"ל כתב דאם חל י"ע ביום א' ומשכה סעודת מ"ש עד הלילה אינו אומר אלא רצה דבתר התחלת סעודה אזלינן קשה מן התוספתא שזכרתי דאם משכה סעודת חול עד תוך השבת דמזכיר של שבת וה"ל בר"ח וכס' עתק ברכה ראיתי שבת' בשם החסיד מהר"ם מלובלין בר"ח במ"ש אומר יעלה ויבא ולא רצה וקשה דמ"ם מעל הנסים שאנו אומרים אותו בליל ורצה שאומרים בליל מ"ש דהא ודאי לא מועיל כאן קדושת ר"ח להפקיע מעליו חיוב המגיע מחמת שבת ע"כ אי אומר לא כדברי זה אלא בזה אומר שייסם וכמ"ש והכלל בזה דאם מוסך סעודת חול תוך ר"ח או תוך שבת למאן דס"ל שצריך ב"ה כמ"ש בסימן רע"א ס"ו מזכיר של שבת בב"ה כמ"ש שם הש"ע ואף שרמ"א כת' שם שהעיקר שאינו מזכיר דאזלינן בתר התחלה הא חזינן דהתוספתא היא תיובתא אלא אי"ל שפירוש דבריו כמש"ל אי"ה דשם אסור לאכול אבל בר"ח נראה דמודה רמ"א ואם חל ר"ח או י"ע במ"ש מזכיר שייסם וכ"ש אם היה ר"ח או י"ע בשבת ומשך תוך הלילה דמזכיר שייסם וזה ניחא הכל בס"ד כנלע"ד :

קפט (א) ברכה רביעית כו' · בברכה זו תקנו שם ומלכות כפ"ע מה שא"כ בג' ראשונות לפי שהם דאורייתא וכולהו חביבי כאחד ומלכות שם תקנו לבדו לא יאמר תתברך · ובברכה זו הרביעית היא מדרבנן שתקנו על הרוגי ביתר שנתנו לקבור' וא"ל ג' טובות מלבד זה לכן חלק אנו ג' טובות ואומר בא"ל הוא הטיב לנו כו' משא"כ המנהג לחשוב ג"כ הטוב והמטיב בכלל ג' הטבות וחושבים הטוב והמטיב לשתים א"ל הוא הטיב מטיב ייטיב נחשב להא לכן אינו אומר תיבת הוא ותיבת לנו כ"א פעם א' לכללן יחד : אלא יאמר אל בכל יום כו' והטי"ז כ' שגם תיבת אל לא יאמר אלא בכל יום דהא כבר אמר המלך הטוב כו' ע"ם וכ' הט"ז בי"ד סי' רל"ב ס"ק י"ד וטעמו ולא"ת מהא דאמרי' שם גדר שהותר מקלתו הותר כולו כילד דאם מרחוק אנשי' אוכלין פירותיו ואוסרן עליהם וכשקרב עליהם דאם שאבין ביניהם ואמר אלו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר חוץ מאבא כלם מותרים ודוקא בשהחליף דבריו ממה שאמר תחלה כיצד אמר תחלי כולכם אסורים ולבסוף אמר הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר אז שאמר תחלה אסורים לזה וזה וזה ובשהכירם אמר הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא וכיון שהחליף עקר הגדר וכיון שהותר אצל אבין הותר אצל כלם וכתב הר"ן עוד לומר דבר מחלוף משום דכ"א רוצה שלא יחשדוהו שדעתו לאסור גם אבין וכ"א בוחר לשון לעצמו שממהר לגלות דעתו שאינו מכוון לאבין ויש שבוחר לו' כולכם אסורים חוץ מאבא שאלו יאמר פלוני ופלוני אסורים חוץ מאבא כיון שהם אנשים הרבה ערם שיגיע לו' חוץ מאבא יחשדוהו שלבסוף יאסור גם על אבין

מש"כ

באר הגולה

ל עור והרד"ל ב ברכות מ"ח

עטרת זקנים

קל"ב משמע דוקא בפורים ובשת אחלינן בתר תחילה שסעודה משא"כ בר"ח ומנוכה דלא תשינו סעודתייהו כ"כ להיות נקראות קבועות לילך אחר תחילת הסעודה ובשבת נכנסה היא וכ"ל הטעם מפני שבשבת ופורים חייב לאכול סעודה שלשית ביום וכן בפורים סעוד' פורים שאכל בלילה לא יצא י"ח ע"כ נכון לילך בתר תחלת סעודה משא"כ ראש חדש וחנוכה ואפילו י"ט כ"ל ולפ"ז אם אכל ומשכה סעודתו עד הלילה והיה שבת ור"ח מזכיר של שבת ולא של ר"ח וכן אם כי' שבת וביום אי' היה ר"ח צריך להזכיר של שבת ושל ר"ח כי תכף בתפילה ככנס ר"ח אע"פ שלא התפלל ערבית כנ"ל ולא כמ"ש ופסק מורי בב"ח שאם כי' שבת ור"ח מזכיר של שבת ור"ח . ואם שבת לא היה ר"ח וביום אי' היה ר"ח מזכיר של שבת ולא של ר"ח כנ"ל . ומהר"ם מלובלין כ' דכך הם פסקן של דברים מי שנמשכה סעודתו של שבת לתוך הלילה יזכיר רלה ואם היה שבת ור"ח יזכיר גם כן יעלה ויבא אבל ר"ח בתמלא שבוע ומשכי סעודה' לתוך הלילה לא יזכיר ר"ח כיון שאין בהוספתו מלוה וכשאל ר"ח ביום אי' ומשכה סעודתו כמולאי שבת אז לא יזכיר רלה אלא יעלה ויבא ע"ש :

* ושלם הטבות הוא הטיב לנו כו' וי"א שאין לומר הוא

דגול מרבבה

*) כנ"ל כן הגהת בב"י וכהג"מ ועקר הראי' כי היכי דרב הזכיר של שבת בע"ש אף שעדיין הוא יום חול מ"מ כיון שהוא מקבל עליו שבת שייך להזכיר שבת כן במ"ש מי שנמשכה סעודתו כיון שהוא לא התפלל עדיין ערבית ואלו עדיין קדושת שבת יזכיר של שבת וכמו כן בתוספתא פ"ריס יזכיר על הנסים ודוק :

חתם סופר

סי' קפ"ט במג"א סק"א הט"ז ביו"ד נ"ב סי' רל"ב

ס"ק י"ד וע"ש : בא"ד סנהדרין דף ל' ע"ב. נ"ב ולפענ"ד התרומתו אינו תרומה כי היכא דליתא בתרומת המשכן כמ"ש המג"א לעיל סי' קנ"ד ס"ק י"ח ועיין רש"י ור"מ ורע"ב ריש מס' תרומות דילפינן מהתם לתרומת נזרן ועיין זבחים דף מ"ה ע"ב דמייתי רש"י קרא אחרינא למעש נוי מתרומה וכבר ישבו היטב

לבושי שרד

ט"ז סק"ז (°) מתפלל במו"ם שתיס של חול כי אין להזכיר כנ"ל : שם (°) רב אלי של שבת בערב שבת כנ"ל : מ"א סקי"ח (°) ולכן אם חל ר"ח וכו' כנ"ל : שם (°) גם ת"ם דרך פסרה כנ"ל : שם (°) דדוקא בע"ם . פי' בערב שבת הוי כן שיעור תוספות שביום ע"ם ועמש הוי פלג המנחה אבל שיעור תוספת בלילה דהיינו חולאי שבת דליכא אלי עעמה סגי בתשבו : שם (°) צריך להזכיר של ר"ח . וא"כ כאן אם חל ר"ח כמולאי שבת הוא ר"ח ולכל גם בלילה יש חיוב להזכיר ר"ח ומ"ז שייס ומ"מ נ"ע : שם (°) ואם אכל בלילה . פי' דהזכרת שבת הוא ספק פלוגתא והזכרת ר"ח הוא ודאי כיון שאכל בלילה . ומש"ה כיון דשייסם אי"א להזכיר אין חולש חידי ודאי . וכן פסק הש"ל לשיטתיה דס"ל דאזלינן בתר השתא אלא דמזכיר שבת

שערי תשובה

דאזלינן בתר התחלת הסעודה היינו לענין הזכרה אבל בז' ברכות דחתן שנמשכת סעודת יום ז' עד ליל ה' ודאי אין לברך ז' ברכות ע"ש ועיין בר"י :

סי' קפט (בש"ע) הוא הטיב לנו הוא מטיב לנו הוא ייטיב לנו כן הנוסחא העיקרית לאפוקי האומר הוא הטיב הוא ישיב אך יש מי שכתב לומר הוא מטיב לנו קודם וכן הוא גומלנו כדי שיהיה הוה עבר ועתיד אך מנהגינו כדברי מרן כ"כ בר"י ואמנם במג"א ובעש"ז כתבו שאומרים הוא מטיב ייטב הכל כאחד כו' ועיין לעיל בבה"ט סי' קפ"ז ובא"ר כתב בשם הכל בו להקדים הוא מטיב כו' עד ה' מלך וכ"כ המרדכי בשם הפרדס ור' יונה ואבודרהם בשם הרא"ש ואורי יש ט"ם בטור ע"ש : ובנוסחאות שלנו בסידורים הוא הטיב הוא ייטיב לנו ותיבת לנו אכולה קאי וכן הוא בבהמ"ז הקצר דלקמן ע"ש סי' קצ"ב וכ"כ בספר אור חדש על הל' ברכות נוסח זה [מבהמ"ז של מהר"ן ובעמודי שמים להגאון מ' יעב"ץ איתא נ"ם לנו כמו בש"ע : (ה) האבל עין בה"ט ועיין באבן העזר שחולק על המג"א וס"ל דא"ל בני ברית וכמ"ש ג"כ בבה"ט ועיין באה"ע סי' קע"א ומ"ש בספר בית מאיר שם :

והטעם מפני שבשבת חייב לאכול סעודה ג' ביום וכן בפורים סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא י"ח ע"כ נכון לילך בתר מחילת סעודתו עד הלילה והיה שבת ור"ח או מזוכה מזכיר של שבת לחוד ולא של ר"ח אם אכל ומשכה סעודתו עד הלילה לא יזכיר ר"ח כיון שאין בהוספתו מלוה ומהר"ם מלובלין כ' דכך הם פסקן של דברים מי שנמשכה סעודתו של שבת לתוך הלילה יזכיר רלה ואם היה שבת ור"ח יזכיר גם כן יעלה ויבא אבל ר"ח בתמלא שבוע ומשכי סעודה' לתוך הלילה לא יזכיר ר"ח כיון שאין בהוספתו מלוה וכשאל ר"ח ביום אי' ומשכה סעודתו כמולאי שבת אז לא יזכיר רלה אלא יעלה ויבא ע"ש :

* ושלם הטבות הוא הטיב לנו כו' וי"א שאין לומר הוא

דגול מרבבה

*) כנ"ל כן הגהת בב"י וכהג"מ ועקר הראי' כי היכי דרב הזכיר של שבת בע"ש אף שעדיין הוא יום חול מ"מ כיון שהוא מקבל עליו שבת שייך להזכיר שבת כן במ"ש מי שנמשכה סעודתו כיון שהוא לא התפלל עדיין ערבית ואלו עדיין קדושת שבת יזכיר של שבת וכמו כן בתוספתא פ"ריס יזכיר על הנסים ודוק :

חתם סופר

סי' קפ"ט במג"א סק"א הט"ז ביו"ד נ"ב סי' רל"ב

ס"ק י"ד וע"ש : בא"ד סנהדרין דף ל' ע"ב. נ"ב ולפענ"ד התרומתו אינו תרומה כי היכא דליתא בתרומת המשכן כמ"ש המג"א לעיל סי' קנ"ד ס"ק י"ח ועיין רש"י ור"מ ורע"ב ריש מס' תרומות דילפינן מהתם לתרומת נזרן ועיין זבחים דף מ"ה ע"ב דמייתי רש"י קרא אחרינא למעש נוי מתרומה וכבר ישבו היטב

לבושי שרד

ט"ז סק"ז (°) מתפלל במו"ם שתיס של חול כי אין להזכיר כנ"ל : שם (°) רב אלי של שבת בערב שבת כנ"ל : מ"א סקי"ח (°) ולכן אם חל ר"ח וכו' כנ"ל : שם (°) גם ת"ם דרך פסרה כנ"ל : שם (°) דדוקא בע"ם . פי' בערב שבת הוי כן שיעור תוספות שביום ע"ם ועמש הוי פלג המנחה אבל שיעור תוספת בלילה דהיינו חולאי שבת דליכא אלי עעמה סגי בתשבו : שם (°) צריך להזכיר של ר"ח . וא"כ כאן אם חל ר"ח כמולאי שבת הוא ר"ח ולכל גם בלילה יש חיוב להזכיר ר"ח ומ"ז שייס ומ"מ נ"ע : שם (°) ואם אכל בלילה . פי' דהזכרת שבת הוא ספק פלוגתא והזכרת ר"ח הוא ודאי כיון שאכל בלילה . ומש"ה כיון דשייסם אי"א להזכיר אין חולש חידי ודאי . וכן פסק הש"ל לשיטתיה דס"ל דאזלינן בתר השתא אלא דמזכיר שבת

ביאור

אדא הוה סייר גולתא דרב אל כי תחזי כו' מחלפא שיטתיה דרב כו' א"ר מתנה מדרב היה מתריץ בלוחתא סגיאה היה מגיע כו' אלמא כיון שהתחיל ביום לא חיפת ליה כמה שמסיים בלילה וע"ש הרל"ם ס"ג :

חכמת

דלכך כל כה"ג י"ל דחזקה דהזכיר של שבת ודו"ק היטב וצ"ע בעת לדינא בזה : שם סעיף זיי"ן אם חל ר"ח בשבת והזכיר של שבת ולא הזכיר של ר"ח וכו'. נ"ב כן הוא כאן וכן מצינו בכמה דוכתי בש"ע הלכות יוה"כ לענין הזכרת שבת בהפטורה ולענין תפלת נעילה וכן בהלכות שבת סי' רפ"ד לענין הזכרת שבת בר"ח בהפטורה. והנה צ"ע לכל זה מן הש"ס דובחים דף צ"א דקאמר שם אטו ר"ח למוסף דידי' אהני למוספי שבת לא אהני וכן קאמר שם דאטו ר"ה למוספי דידי' אהני למוספי ר"ח לא אהני א"כ מוכח דקדושה חדא מהני אף למה דלא הוי דידי' אם אירע כן ביומו. א"כ ה"נ אם אירע ר"ח בשבת אחינו שבת גם לר"ח וכן יוה"כ בשבת אהני יוה"כ גם לשבת. וכן קשה ממה דנרסינן בפסחים דף נ"ט גבי ר"ם רמי וכו' ומשני הכמ"ע בי"ד שחל להיות בשבת דחלבי שבת קריבין ביו"ט וקשה הרי זה הוי סוף סוף עולת חול ומה בכך דהוי היום שבת הרי זה אינו קרבן שבת ולומר דפסח עדיף משבת דהרי דוחה את השבת א"כ לא הוי צריך לומר בי"ד שחל בשבת רק הול"ל כפשוטו דפסח עדיף משבת דהרי דוחה את השבת

מחצית

עדיין הוא שבת : ולכן אם חל ר"ח במ"ש כו' ר"ל לדעת הש"ס דלא אזלי' בתר התחלת סעוד' אלא ה"ע דאם אכל ויצא שבת דמזכיר של שבת משום דמצוה להוסיף א"כ אי חל ר"ח במ"ש דרשאי להזכיר יעלה ויבא ולהזכיר רלה וגם יעלה ויבא א"א דהוי תרתי דסתרי. לכן פסק הש"ה דכה"ג יזכיר יעלה ויבא ולא רלה דמוטב להניח רלה דאינו בא אלא משום תוספת ולו' יעלה ויבא שבא מצד עיקרו של יום דהוא ר"ח ע"ש בהש"ה אבל לדעת מ"א שהסכים להרב"י דהטעם משום דאזלי' בתר התחלי א"כ רשאי לו' רלה שהוא עיקר ולא יעלה ויבא : וכמ"ש סי' רע"א כו' ועמ"ש דלא כע"ת כו' דכ' שם הרב"י דאם אכל בע"ם והשכה כליל שבת מזכיר רלה בבהמ"ז וגרמ"א פסק דאינו מזכיר דאזלי' בתר התחלי. והקשה מ"א שם דברי הרב"י אהדדי דהא הכא גם הרב"י פסק דאזלי' בתר התחלה ותי' דהרב"י שפוקי מספק ליה אי אזלי' בתר התחלה ולכן פסק לחומרי' בין הכא ובין התם מזכיר של שבת אבל רמ"א פסיג' ליה דאזלי' בתר התחלה ולכן פסק בסי' רע"א דלא יזכיר של שבת אבל הע"ת מייסב קושית מ"א דטעמי' דהרב"י הכא דמזכיר של שבת לא משום דאזלי' בתר התחלה אלא משום דאיכ' מצוה בהוספה ולכן פסק גם בסי' רע"א דמזכיר שבת ולזה כ' מ"א דליתא דע"כ טעם הרב"י משום דאזלי' בתר התחלי דהא גם בר"ח והו"מ פסק כן דמזכיר ובהם אין מצוה להוסיף : ומ"ש דרך פסרה כו' ר"ל הטע"ת כ' דאם בא"ש דעד שעה ורביע דהוי מצוה להוסיף יזכיר שבת ולא יעלה ויבא אבל אח"כ דאין מצו' בהוספה ניחו דאי לא הי' ר"ח במ"ש הוי מזכיר שבת משום לא פלוג מ"מ הטתא בר"ח במ"ש עדיף טפי להזכיר יעלה ויבא ולא רלה. משמע מזה שיש שיעור למצות תוספות במ"ש כמו בע"ש כמ"ש בסי' רס"א : כמ"ש סי' רל"ג וכ"כ הר"ן. דבמ"ש בעי להמתין עד שיראה ג' כוכבים לוסיס ואע"ג דבני כוכבים מפוזרים הוי לילה מ"מ צריך להמתין עד

(°) מתפלל כמ"ם שתיס כי אין להזכיר של שבת בחול אע"פ שמתחייב תפל' זו בשבת וכן בני חבורה שהיו משוכין וקידש עליהם היום דאר"י נמרו סעודתן כום ראשון אומרים עליו כ"ה בתוספתא דברכות שוה בדברי רבי יוסי ומזכיר של שבת בב"ה אף ע"ג דסעודת חול היתה כיון דמברך בשבת צריך להזכיר של שבת ס"ל אף על גב דסעודת שבת היתה כיון דמברך בחול לא יזכיר של שבת עכ"ל אבל *) בהג"מ כתב בשם הר"ם שלל על הנסים דאשכחן (°) רב אלי של שבת בע"ם ובשם תשו' אשכנזית שהיא תשובת מהרי"ל עלמה כ"ה וכתב ב"י דכ' דלשבת זו לא תקשה מתפלת המנחה דשבת דמייתי הרא"ם דזמן תפלת מנחה עבר ואינו מתפלל במ"ם אלא לתשלומין והיאך יתפלל של שבת ודינו להבדיל בראשונה אבל בהמ"ז דאתתא על סעודה שעבר בשבת וכיון דלא אלי עדיין ערבית של חול צריך להזכיר מעין המאורע בב"ה וכן הממנג פשוט להזכיר על הנסים בבה"ג וכן במ"ש בשמשכה סעודתן עד הלילה עב"ל ב"י ובתשו' מהרי"ל עלמה סי' כ"ו כ' אחר זה אמנם יש תשובת הרא"ם שאין להזכיר מעין המאורע בליל מועדי היום אפי' אם התחיל מבע"י עב"ל משמע דמ"ם תחלה הוא אלא דאם עדיין תשובת הרא"ם בתחלת כתבו אז שבתב תחלה שבת דעפסים ואע"ג דבשעתא הב"י זכר לא תקשה מתפלת המנחה דשבת דמייתי הרא"ם משמע דגם בתחלה היה הפלפול בדעת הרא"ם דהני ב' תיבות

זג"ז אינו מוח דלמה הולרך להזכיר כאן שם אל דהא התחיל לומר המלך הטוב והמטיב ופ"ז קאי שבכל יום כו' ואם בא לייחס ההטבה לשם אל היה לו לומר המלך האל הטוב והמטיב לכל.וגם ברמב"ם לית' לשם זה קודם שבכל יום ואפי' למ"ש תחל' האל אבינו כו' כתב כ"י בשם אבודרהם"ם דאין לומר אותו כיון שבבר אמר אלהינו וכן כ' רב עמרם בברכה שלאחר המגילה עכ"ל.ומיהו בטוסח הרמב"ם כתוב האל בברכה ד' עכ"ל כ"י וכשי' תרל"ב כ' הטור בשם רע"מ דלא אמרינן האל הרב את ריבנו כיון שבבר אמר אלהינו א"כ ה"כ כן בהאי ברכה א"כ האי אל קודם שבכל יום דליתי' אפילו ברמב"ם ודאי אין מקום לומר כן אלא כולה חדא מילתא ופירש אותו המלך שהטיב ומטיב בעין הרוני ביתר הוא הטיב לנו גם בכל ארצנו והוא מטיב ויטיב לנו היה הוא ויהיה ב"ה :

כצ (א) אלא אם כן כוס המסובין פגום כו' . עמ"ש סי' קפ"ב דאם שופך המברך לכוס המסובין אחר ששתה הוא תחל' דאין לזה טעם:(ב) מעין שלש.בטור לאפוקי מה"ג שכתבו (°) שאין לברך אחר כוס של ב"ה וכתב ב"י טעם ה"ג מדאמרינן בגמרא רב אשי בריך אכסא קמא ותו לא בריך והוא שלא בדקדוק דזה קאי על ברכת בפה"ג וכזה(°)מודה ה"ג דחייב : (ג) שהוא רוב רביעית.פי' דבשאר שתיות שהם רשות יכול להסתלק מן הספק דהיינו אם ישתה פחות מכזית זאז לכ"ע א"ל לברך אחריו ואם ישתה רביעית לכ"ע חייב לברך ע"כ יעשה א' מאלו הדברים אבל בכוס של ב"ה אי אפשר לעשות בעין שלא יצטרך לברך אחריו דהיינו שישתה פחות מכזית דכיון דעיקר הוא רוב רביעית והוא יותר מכזית ונמצא חייב לחד דיעה ופטור לדיעה אחרת (°) המגרכת דוקא רביעית ע"כ א"א להסתלק מספק רק בדרך הסני שיש' רביעית ויתחייב לכ"ע לברך אחריו וק"ל כמ"ש הטור סי' תע"ב בכוס של פסח שא"ל לשתות כל הכוס שהוא רביעית אלא רובו ובסי' ת"פ כתב בכוס רביעית שמברך אחריו והא לחד דיעה אינו חייב בברכה אחרונה כי אם ברביעית וא"ל דהכוסות הראשונות מלטרפות דהא איתא בסי' תרי"ב דאין השתיות מלטרפות אם יש ביניהם יותר מכדי שתיית רביעית וא"כ היה לו לרבינו הטור לפסוק דיש חילוק בין הכוסות דכוס של פסח הרביעית שלריך רביעית שלם לשתות וכמ"ש כאן ותו ק"ל דאמאי לא סני כמלא לוגמא לברכה אחרונה וכי עדיף הוא מנוסח של ב"ה (°) דהוא נלמד ג"כ מוברכת וע"כ נראה דאין ספק גמור דהא הספק

כיון דק"ל ושבעת זו שתיה בעינן שישתה כדי שביעה (°) דהוי רביעית כמ"ש ס"י ס"ב) ויש רוצין לומר דעל יין שרף מברך בפחות מכזית דבפורתא מיתבא דעתיה וא"ל דבעינן כשיעור דהא בודאי יש כשיעורי : ה שהוא רוב רביעית . היינו בחדש ניסנו אבל בחדש תשרי אבל בשאר חדשים הכל לפי מה שהוא חדש(תוס' יומא דף פ')ומ"מ לא בעינן שפי מרביעית (ר"ן ב"ח סי' ער"ב וכ"כ החגור' פרק ע"פ) : ו יטעום מ'. (°) בלא הגהות מוהו בב"ח דסני בטעימה אחת ודוק' בקידוש פליגי דאיתא

[מהגאון כ"ם] : **סי' קצ** במג"א ס"ק ד' ויש רוצים נ"ב עיין ט"ז ריש סי' ר"י ועיין מ"ש לקמן סי' רע"ב סס"ק ק"ו :

באר היטב

בולנו יחד . כשיש מומר לעכו"ם במקום שעודה ל"ל בני ברית דמימר אינו בכלל ברית. מ"מ פ"ש . ובתשובת יד אליהו סי' פ"ג הרבה להקשות עליו וכתב שאין לאומרו ע"ש :

קצ (א) בפה"ג . ואומרים שברי מרנן אע"פ שבית הבליעה פנוי שלא לחלק בברכת היין עטרת זקניה ע"ש:

(ב) ויטעום המברך . מלה לגמוע גמיעות גסות משום חבוב מצוה : (ג) שלש . ואם דעתו לשתות עוד לא יברך אחריו אלא בכוס ואם שתה וכירך אחריו א"ל לברך בתחלה כיון שהיה בדעתו לשתות עוד דוקא בשדעתו לשתות מיד דאל"כ יש לחוש שמא יתבטל מ"א : (ד) יין . וה"ה שאר משקין . והספק הוא דיש לדמותו לאכילה והוי בכזית . או נאמר ובשעת שהוא שתה בני שיעתה בדי שביעה דהוי רביעית . ויש רוצים לומר דעל יין שרף מברך בפחות מכזית דבפורתא מיתבא דעתיה ול"נ דבשי כשיעור דלא אלקו חז"ל בשיעורים . מ"א: (ה) או ברביעית . ובספר גן המלך הביא דאיה דשיעורו ברביעית ע"ש והיד אהרן חולק עליו : (ו) שלש . וט"ז הטעלה דאם שתה אלא לוגמיו מכוס גדול או בפחות מזה אם שתה רוב הכוס לריך

הגהות רעק"א

סי' קצ מג"א ס"ק ג' דאם טעה.היינו כיודע בשעת טעות שרלונו לאכול עוד אלא שטעה בדין שחשב דלריך לברך ברכה אחרת אבל בשגג ובירך ברכה אחרונה לא בדלקמן סי' תפ"ז ס"ב. קרית מלך רב בתשובותיו סי' ע' : סעיף ג' או ברביעית. ומסתימת דברי המחבר סי' רע"ג ס"ה משמע דס"ל לעיקר דבעי' רביעי' עיי"ש : סעיף ד' יטעום מ' מהמברכים. והמברך בהמ"ז לא יברך בפה"ג והטועם הוא מברך דלמא בהמ"ז אין טעונה כוס.ובפרע דקיי"ל כן לעיקר. מ"כ לא הוי ברכת המזון וא"י לברך בשביל אחר אם אינו מברך גם לעצמו : מג"א ס"ק ו' אפשר דאף. מפורש כן לקמן סי' רע"ל סי"ד וכבר הערה בזה בס' תוספ' שבת שם :

חכמת

סי' קצ סעיף ג' שיעור שתיית יין להתחייב בברכה אחרונה. ג"ב הנה בדין פלוגתת הפוסקים אם הוי שיעור יין בכזית או ברביעית נראה לפענ"ד ראיה ברורה דדי בכזית ממשנה מפורשת במס'

מחצית

מצא"כ בשאו' כלכם אסורים חוץ מאבא שממהר מיד לאחר אמירת התיב' א' היינו כלכם להוציא אבין ויש בוחר להיפך ומיהא ליה לו' פלוגי ופלוגי אסורים חוץ מאבא דאלו יאמר כלכם אסורים חוץ מאבא א"כ בשאמר כלכם הרי גם אבין בכלל אע"ג שלבסוף אמר חוץ מאבא מ"מ לא ניחא ליה שיהא אבין רגע א' בכלל האיסור עכת"ד הר"ן : א"כ ה"ה בשאו' כולנו יחד בני ברית ניחא שלבסוף מוציא העובדי כוכבים מכלל ברכה מ"מ תחלה בשאמר כלנו יחד הוה שעה א' העובדי כוכבים בכלל הברכה ולכן טוב לו' להיפוך אותנו בני ברית כלנו יחד : והטעם לפי' כו' זה קאי לעיקר הדבר שאומרים בני ברית : כמ"ש התו' כו' דקתני התם סדר הסתרא' לרוחם שא"ל העדיס כתי' שופך דם אדם באדם דמו יספך וישראל הוא ובן ברית הוא וכתבו התוס' הא דל"ל תרתי ישראל ובן ברית ישראל לאפוקי עובדי כוכבים דאינו חייב על רלייתו. ובן ברית לאפוקי שאינו ישראל מומר דהוי בכלל מוריזין ולא מעלין דג"כ אינו חייב על רלייתו עכת"ד : וקשה כו' דמומר דינו כפסול עדות דאורייתא משמע דאם נתקיים כו' שכתב שם דפסולי עדות מדרבנן כשרים לשליחות הגט על ידם אבל פסולי עדות מן התורה אין שולחין גט על ידם אא"כ נתקיים הגט (לחד דעה הדין כן) ועוי"כ רמ"א דמומר דינו כפסול עדות מן התורה ולפ"ז אין לשלוח גט ע"י אא"כ נתקיים ת"ל אפי' נתקיים הא ממועט משליחות דילפינן מתרומ' דכתיב נתה גם אתם ודרשו בגיטין ובקדושין מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית. ועשה דבעינן קיום בפסולי עדות ע"ש בא"ע : ובגיטין כו' דנשים כו' עבדים כו' דכשרים לשליחות הגט דהם ב"ב וגם עבדים ה"ה מוליס. וכתב שם רש"י דכתיב גביהם מחוטב עליך כו' גבי כריתות ברית : ולענין נשים עיין מה שכתב מ"א סי' קפ"ז : שהוא שבחו של הקב"ה כו' אע"ג דמסיימים הוא יעשה שלום עלינו כו' מ"מ עיקר הדבר שבח. ועוד עכ"פ מצוה לענות אמן משום שבח של הקב"ה שבו : החול"ם הוי מלך גדול ר"ל תגובה גדול הנקרא מלך. מלך קטן ר"ל תגובה קטנה משא"כ חיר"ק עם י' הוי ג"כ תגובה גדול; יש לענות אמן א"כ דהשומע תפלה מפי ישראל יש לענות אמן: כאו"א כמו שנתברכו כו' כל"ל מאת ה' ולא מעם ה' דעוב לו' לישנא דקרא. ודנים הא' של מאת שלא יהא נראה ח"ו מת : (ס"ק ב) בבית כו' ואם מברך כו' ובי"ד סי' שע"ט כתב ר"מ רבקש לייחד מנהג העולם שאין נזהרין בתוס' זה בבית האבל שסומכים ע"ד התוס' כתובות דף ה' ע"ב שכתבו דאין אומרים אותו אלא ביו"ד ע"ש אולם בנוסח התוס' נראה מדברי הרב"י שאינו אומר בבית האבל ג' הטבות וג' גמולות וכ"כ להדיא בס' האורוך אך הב"ח פה ביו"ד ובס"ד שם כ' דל"ל גם ג' גמילות וג' הטבות אלא שגם הש"ד שם קיצר בנוסח אלא ל"ל תחלה ג' מלכיות וג' הטבות וכשמגיע להוא יטיב לנו יאמר אל אמת שופט כו' עד הוא יגדור פרלה הזאת כו' לחיים ולשלום ואחר זה יאמר ג' גמולות הוא גמלנו הוא גומלנו כו' וכ"ה בב"ח שם :

סימן קצ (ס"ק א) אחר שסיים כו' ומה שאין מברכים בחתונה ר"ל בהמ"ז דמברכים אחר בהמ"ז תחלה שם ברכות ואחר זה בפה"ג ה"ל להקדים עכ"פ בפה"ג לשם ברכות כמו בקידוש :

רש"ל. כתב הכל בו אל שבכל יום דמשמע א"ו שיש כ' רשויות ואל שבכל יום הוא מברכין אלא יאמר אל בכל יום וכו' (של"ה ב"מ).בשיש עכו"ם בבית מוהגין לומר כלנו יחד בני ברית . וכתב הט"ז בי"ד שאינו נכון דכיון שאומר כולנו יחד הכל בכלל אלא יאמר אותנו בני ברית כולנו יחד.והטעם לפי שאסור לברך עכו"ם דכתי' לא תחנם (מע"מ כל בו). בשיש מומר לעכו"ם במקום שעודה ל"ל בני ברית דמומר אינו בכלל ברית כמ"ש התוס' בסנהדרין דף ע"ב וקשה דא"כ למה כת' רמ"א בא"ע סימן קמ"א סס"ג דמומר דינו כפסול עדות דאוריית' משמע דאם נתקיים הגט באותתיו מותר לשלחו ע"י מומר לכ"ע תיפוק ליה דאינו נעשה שליח משום דאינו בן ברית וכדאי' בגיטין דף כ"ג ע"ב וי"ל דהתוס' מיירי במומר לחטאים וכדמסיי' טעמ' דמורידין ולא מעלין וזהו דוקא בלחטאים כמ"ש בי"ד סי' קכ"ח ובא"ע אפשר דרמ"א מיירי בלתיאכון ול"ע . ומי שיאלא מן הכלל הוי כלחטאים וכמ"ש בסי' קכ"ט וע"ש בי"ד סימן קי"ט סי"א עבמ"מ סימן רס"ג ובגיטין דף כ"ג ע"ב אי' דנשים בכלל בני ברית הם וה"ה עבדי'.בברכ' בעל הבית מסיים ומאמר אמן שאין יכול לגזור אומר ואמרו אמן משא"כ בעושה שלום וכו' שהוא שבחו של הקב"ה וכל ישראל מצוין ע"כ אומר ואמרו אמן.בשבת ו.ר"ח יאמרו מגדול ישועות וגו' ובחול יאמ' מגדיל דחול"ם הוי מלך גדול וחיר"ק כלא ביו"ד מלך קטן ועוד דמגדיל כתי' בתהלים ועיין לא מלך דוד (אבודרה"ם כ"ה) ועיין בב"ה של מהר"ן. יש לעשות אמן אחר הרחמן.יאמר ויברך אותנו אותנו כל אחד ואחד בשמו שנתברכו אבותינו וכו'.בכל מכל כל הכ"ף בדג"ם. מאת ה' וכו' הוא יעשה שלום (מע"מ) : ב בבית האבל.ואם מברך בעצמו אומר בעצמו(תורת האדם) :

קצ א אחר שסיים . ומה שאין מברכין בפה"ג קודם ב"ה כמו בקידוש והבדלה שאני ב"ה דהוי סילוק והסח הדעת ויהי' הספק בין ברכה לשתיה (טור) ומה שאין מברכין בחתול' בפה"ג קודם ז' ברכות משום לא פלוג (ב"ז שע"ט) : ב ויטעום המברך . מלה לגמוע גמיעות גסות משום חבוב מצוה (סוכה מ"ע עמ"ש סימן קפ"ד ס"ד) : ג אחר ששתה . ואם דעתו לשתות עוד לא יברך אחריו אלא בסוף (טור) וא"ל דאם טעה וברך אחריה א"ל לברך בתחלה (°) כיון שהי' דעתו לשתות עוד (°) ודוק' כשדעתו לשתות מיד דאל"ה יש לחוש שמא יתבטל כמ"ש סימן קפ"ד ס"ה ועסי' קע"ח ס"ב : ד שתיית יין . וה"ה בשאר משקין יש ספק (הגמ"מ פ"ג ומרדכי פרק כ"מ ד"מ) והספק דיש לדמותו לאכילה והוי בכזית או נאמר דבעינן שישתה כדי שביעה (°) דהוי רביעית כמ"ש ס"י ס"ב) ויש רוצין לומר דעל יין שרף מברך בפחות מכזית דבפורתא מיתבא דעתיה ול"נ דבעינן כשיעור דהא בודאי יש כשיעורי : ה שהוא רוב רביעית . היינו בחדש ניסנו אבל בחדש תשרי אבל בשאר חדשים הכל לפי מה שהוא חדש(תוס' יומא דף פ')ומ"מ לא בעינן שפי מרביעית (ר"ן ב"ח סי' ער"ב וכ"כ החגור' פרק ע"פ) : ו יטעום מ'. (°) בלא הגהות מוהו בב"ח דסני בטעימה אחת ודוק' בקידוש פליגי דאיתא

שערי תשובה

סי' קצ (ד) יין עבה"ט ועיין לקמן בט"ז סי' ר"י ובבה"ט שם הביא דברי המג"א כאן ושו"ת בית יעקב וכ"כ בא"ר דלא פליג וצריך שיעור רביעית שלם אפי' יי"ש אין לברך ברכה אחרונה כשאין שותה רביעית עיין שם : (ה) או ברביעית עבה"ט ועיין בשו"ת פנים מאירות ח"ב סי' קל"ו ועיין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סי' י"ד על דברי הפמ"א והט"ז כאן במ"ש על הלבוש שפירש הספק שמא צריך רביעית שאם יקרוש יעמוד על כזית כו' ע"ש : (בש"ע סעיף ד) יטעום אחד מהמסובין כשיעור וכ' מהריק"ש בס' ערך לחם שאם טעה המברך אין המסובין צריכי' שיעור והביאו במה"ב ועיין לקמן סי' רע"א דאפי' למצוה מן המובחר א"צ שיטעימו מלא לוגמיו ע"ש בט"ז וע"ש בש"ו בשו"ת ח"צ סי' קס"ח שכתב הא דאמרינן טעם א' מהמסובין יצא אפי' לא טעם המברך ה"מ בדלא אפשר לטועם לברך כגון בניו ובני ביתו אבל בדאפשר לטועם לברך אסור לאחר וכמ"ש רש"י ז"ל שם בעירובין גם מבואר מהה"צ שם שאם מברך על הכוס ואחר נמר בהמ"ז נותן הכוס לאחר ומברך עליו ושותהו אסתלק לי' מעשה ראשון וה"ז כלא בירך על כוס כלל דמברך על הכוס לא מיקרי אלא כשאותו שמברך על הכוס אומר עליו בורא אה"נ ומשעם זה כתב שאין לנזיר לברך בהמ"ז על כוס של יין ע"ש וקודם לזה כתב גם כן טעם אחר שהנזיר כיון

ביאור הגר"א

סי' קצ ס"א אחר כו'. מהני' פ"ח וכ"ה ובפה"ג : ויטעום המברך כו'. שם כ"ב א' : ואח"כ כו'. עתוס' דפסחים ק"ו א' ד"ה דהוה כו' : אחר כו'. דלא כה"ה אסור בהגלוח ה"ה בברכות שכ"ז ובפ' ע"פ ס"י ואלק עליו וסמ"ג כ' שע"ש הוא בכה"ג ועי' רשב"ם שם ק"ג ב' סד"ה אסור בהגלוח ה"ה לגי' הרא"ש וי"ל דק' לו קושיית תוס' בברכות ל"ז א' ד"ה נתן ולא"ת לר"ג כו' ועתוס' ק"ה ב' ד"ה ז"מ ברכה כו' : ס"ג שיעור כו'. עבה"ג ועש"ו : דכ"ד כו'. כמ"ש בע"פ בקידוש וה"ה לכ"ד שעטון כוס : שהוא כו'. עתוס' שם ד"ה אם טעם כו' : ס"ד אם המברך כו'. עסי' רע"א מש"ם : ס"ה כשמסובין כו'. פסחים ק"ג א' ועתוס' שם ד"ה לא כו' לכך נראה כו' :

שלמה

מעילה דף ט"ו ע"ב דחמשה דברים בעולה מצטרפין זע"ז וששה בתודה מצטרפין זע"ז הבשר והלחם והיין וכו' וקשה היאך מצטרף היין עם הבשר והלחם הרי אין שיעורן שוה שזה בכזית וזה ברביעית ומפורש

השקל

לא פליג.ר"ל דבהמ"ז בכל פעם בפה"ג הוא באחרונ' אבל הב"ש שם סי' ס"ב ס"ק ב' כ' וז"ל ולמנהג שלנו י"ל הטעם שאל יהי' נראה דמברכינ' בפה"ג לצורך בהמ"ז ולא משום ז' ברכות לבד מאחרי' בפה"ג כ"כ ב"ה עכ"ל : (ס"ק ב) ויטעום כו' עמ"ש סי' קפ"ג ר"ל דמהרש"א פי' להיפך דאדרבא ים חבוב מצוה בגמיעות דקות : (ס"ק ג) אחר כו' וג"ל אם טעה כו' אינ"ל כיון שהיה דעתו לשתות עוד ובסי' א"ר כתב וז"ל ואני מסתפק דלא עדיף מכוס בהמ"ז ואפ"ה הוי הספק (ר"ל דמה"ט נ"ל על כוס בהמ"ז בפה"ג לאחר בהמ"ז משום דבהמ"ז הוי סילוק כו' וכמ"ש מ"א ס"ק א') ואולי דטעה שאני עכ"ל: ודוקא כשדעתו כו' זה קאי על דברי הטור שהביא דאם דעתו לשתות עוד לא יברך אחריו כו' עיי"כ ודוקא כו' דאל"כ יש נתוס כו' וא"כ נ"ל אחריו מיד : (ס"ק ד) שתיית כו' והספק כו' כדי שביעה דהוי רביעית ור"ל דהא פליגי ר"מ ור"י בשיעור אכילה לעניין בהמ"ז דר"מ סבירא ליה דסני בכזית ור"י ס"ל דבעינן כביצה. ומסיק הס"ס דף מ"ט דפגיני מדכתיב ואכלת ושבעת וברכת דר"מ ס"ל ואכלת זו אכיל' ושבעת זו שתיה ושתה אכילה הוי כזית ור"י ס"ל ואכלת ושבעת אכיל' שהיא שיעור שביעי שהוא כביצה וקיי"ל לענין אכיל' כר"מ דסני בכזית לכן כ' הרא"ש פ' ג"ה דמסתפק ר"י אי גם לשתי' שיעור כזית כמו אכיל' : או דלמא כיון דלר"מ דרשינן ושבעת זו שתיה הרי המודה ר"מ דבשתי' בעינן שיעור שביעי' ובעינן כביצה או שמא יש לחלק בין שביעה דאכילה לשביעי' דשתי' לכן עוב ליהר שישתה פחות מכזית או רביעית להשתלק מן הספק עכ"ל הרא"ש סי' כ"ד בקצת תו' ביאור והקש' מע"מ וכן יתר אחרונים דרביעית מאן דכר שמיה דהא אין ספק אלא אי סני בכזית ובשתי' הוי כזית שיעור שביעי' או כביצ'. והרב"י בסי' ר"י רלה לייסב דברין תמוהים ע"ש במגן אברהם. והב"ח פי' דברי הרא"ש במה שסיים או שמא יש לחלק בין שביעה דאכילה לשביעה דשתי'. שר"ל דלמא שביעי' דשתי' בעינ' יותר מבני' וכבי' רביעית הוי בנ' ומתי'. דהכי א"ל לב"ש ביה"כ דאינו חייב אלא בשתה רביעית וכדאיתא ביומא דף פ' ולב"ה דחייב במלא לוגמיו הויינו רוב רביעית דס"ל דבמלא לוגמיו מיתבא דעתיה . ולענין יה"כ סני ביתובי דעתי' ולב"ש דמלריך רביעית י"ל משום דס"ל דגם ביה"כ בני שיעור שביעה לשתי' הרי השיעור רביעית הוי שיעור שביעה לשתי' עכת"ד הב"ח : וא"כ יש ג' ספיקות. או סני בכזית או כביצה או רביעית ועמ"ש מ"א סי' ר"י ס"ק ה' : ויש רוצים לו' דעל יי"ש כו' וכ"ד הט"ז בסי' רס"א סק"א : (ס"ק ה) שהוא כו' שהוא אדם (תוס' פסחים דף ק"ז ע"א ד"ה אם טעה כו'. ומייתי ראיה מיומא דף פ' כ"ל) : ומ"מ ל"ב טפי מרביעית כיון דשיעור הכוס הוא רביעי' לכל אדם כודאי אדם גדול לא בעי טפי אלא דגיטוי הקילו וסני ברוב רביעית כ"ה בר"ן. ומה"ט כ' בסי' ב"ש סוף הספר במפתחות סי' מ"ע דהחתן תחת החופה כשישתה מהיין אינו יוצא אלא כששותה רביעית ע"ש : וראיתי בא"ע בתר הטיב החדשים סי' ל"ד הביא דברי ב"ש הנ"ל. ופיש וכה"ג כתב עליו ולא ראיתי בזמנינו מזהיר בכך אלא כל שעומעים טעימ' אחת די עכ"ל וס' כנה"ג אינו ת"י ולא נודע לי טעמו : (ס"ק ו) יטעום מ' דלקח הגאונים מודים

כ"ל

ג שם מ"ו מ פסחים ק"ג וכתר זוטרת ב כדין המוליא ומוליא הדינים מלויינים שם לעיל בסי' קס"ז ג פסחים שם ד עור בשם ר"י ותו' בסוכה כ"ו וביומא ע"ע וברא"ש בפ"ו דברכות ה עור ו עור בסימן רע"א

עטרת זקנים

הטיב הוא מטיב אלא אומרים כאחד הוא הטיב מטיב ויטיב לנו להודיע שחשובות כאחת ג' הטבות היינו הטוב אחד והמטיב שני והוא הטיב מטיב ויטיב לנו שליטי ודוק כך קבלתי מפי אדוני אבי זקיני הגאון מהר"ר ליב רופא זצ"ל וכן מצאתי אח"כ בשם מהרר"ל וי"א בשבת מגדול בוא"ו ובחול מגדיל כיו"ד (ד"מ) ואני קבלתי שגם בר"ח י"ל מגדול בוי"ו ומי' חודש ובשבת קרא מקרא ר"ל כמו שכתוב בבביאים ע"כ :

קצ * מברך בורא פרי הגפן כו' :

נתיב חיים

קצ (°) במ"א ס"ק ד' ויש רוצין לומר כ"כ הט"ז סי' ר"י ס"ק ל' ע"ש :

לבושי שרד

סי' קצ ש"ע ס"א (°) ומוהן המברך כלומר אע"פ שאוהן בו ואינם טועמים מכוסו של המברך אעפ"כ כיון שמידו בא להם לא יטעמו עד שיטעום הוא וכ"ה בכ"י לשון אפילו ע"ש : ט"ז סק"ב (°) שאין לברך אחר כוס וכו' דאשיב ליה בא מתניתא הטעודה אע"פ שהפסיק בבהמ"ז עיין בכ"י : שם (°) מוהה ה"ג דחייב בהוא דרב אשי פוטר בכוס בהמ"ז וגם בנתלך ולא קי"ל כוותיה אפי' בנתלך ומכ"ש בכוס בהמ"ז אלא כלתמיהר במבואר בסי' רע"ד ס"ה ואיך אפשר דמזה לקח בפ"ג דינו : מ"א סק"ג (°) כיון שהיה דעתו . ואע"ג דבהמ"ז הוי הפסק כמ"ש בסק"ח אלא הברכה אחרונה הפסק כיון שהיה בטעות : (°) שם ודוקא . זהו עיון בפ"ע דאם אין דעתו לשתות מיד יברך אחר הכוס מיד ולא יתנין עד לבסוף : מ"א סק"ד (°) דהוי רביעית . בתמ"ם סי' ר"י כ"ל : ט"ז סק"ג (°) המגרכת דוקא רביעית כ"ל : שם (°) דהוא נלמד ג"כ מוברכת . לא מלינו שיהיה כוס של בהמ"ז נלמד מוברכת אלא וברכת זו בהמ"ז וברא"ה לייסב דבריו כיון דמבורכת נלמד כ' דבריס חדא לברך אחר שתיה ואחת לברך בהמ"ז אאכילה וכיון דקי"ל בהמ"ז עשוה כוס הוי כאילו אחר הכתוב וברכת בהמ"ז ותשתה כוס של בהמ"ז א"כ שוה שתיית כוס בהמ"ז לשעור ברכה אחרונה של שתיה וק"ל : סק"ו (°) אלא בעינן ברביעית . עיי' סי' רע"א סי' ד :

חתם סופר

בספר טה"ק ומכל מקום האמת כמו שכתבתי ולק"מ קושית האבן עזר בכאן מרש"ב דקידושין וק"ל ועיין לשון רש"י בנתין דף כ"ב ע"ב ד"ה שתרמו וכו' מאיש איש וכו' ע"ש וק"ל ועיין סנהדרין דף מ"ז ע"א אכל חלב וכו' וק"ל. ועיין תשובות ח"פ או"ח סי' קע"ו : בא"ד שנתברכו אבותינו נ"ב אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל כן הנוסחא בשו"ת מהרש"ל סי' ס"ד : ועיין של"ה פרשה נ"ח ד"ה נהזור לענין

ג לגודה כפ"ע דפסחים ל' ברכות ע' ד הגהות מיימוני ג ירושלמי שם : ל' ברכות מ"ה

עטרת זקנים

עיין בתוס' פרק ע"פ ובהרא"ש עשם לתה כשתנה ברכת המזון מכל דברים האחרים הטעונין כוס שכולן ברכ' כפ"כג קודמין וכאן פה"ג כאחרונ' פ"ם ואמרי' סברי מרנן מע"פ שנית הכליעה פנוי שלא לאכל בברכה היין זה"ה בקידוש והבדלה ויש מחיזו טעמיס להה אומרים סברי על היין ולא על הבכר ומלאתי טעם ל' משום שהיין הבית קלקה לעולם ביתי מה שבשתכר ומתאחר כמי כנגן ע"כ אנו אומרים סברי כלומר תכונו שבדעתי לשמות ובדעתיכם אשהה דלא יזיק וע"כ רגילין להביא אחריו לחיים :

קצא * מקצרין בב"ה ואע"ג דברכת המזון מדאורייתא הוא יש כח ביד החכמי' לעקור דבר מן התורה הואיל וערוניה בתלאכת בעל הבית עכ"ל הוספות : **קצב** * שאומר ל' מהם כו' : ויש מי

לבושי שרד

שם (°) ד' חומרי בילה הוא רוב בילה ותחלה שהוא רביעית : **שם** (°) או אפי' פחות מזה . פירש אם אלא לוגמין גדול מרוב רביעית אם אין הכוס אלא רביעית ושהה רובו יברך: מ"א סק"ז (°) נהכוונו אם יגיע דעל הספק נמי הוי כוונה כמ"ש המ"א בסי' קס"ט סק"ז אבן הע"ז בסי' קע"ט סק"ד מובר דעל ספק לא מיקרי כוונה לכן דין זה הוי ספק :

סי' קצא מ"א רסק"א (°) נס ל"ל להתיון . העור מהיר שם שפוטלים לא יבטלו אפילו מעט שהרי הקפידו חכמים בזימון של ברכה רביעי' והקשה הסמ"ע מהי בזימון דקאמר הולל"ל שהקפידו חכמים על ברכה רביעית . לכן גרים בזימון ועל ברכה רביעית והרתי קאמר : **שם** (°) מפנו ערדת כ"ה . פירוש שעורדיס בחלאכת בעה"ב : רסק"ב (°) אסור לעשות דאלי"כ גם הפועלים כל"ל :

יד אפרים

לבד וקיצר בדבר לפי שכוונתו על עיקר תקור הדין שבב"י ועיין בעטרת זקנים מדברי הלבוש והל"ח בזה ובא"ר ועיין בברכי יוסף מ"ש בזה . ותחדש דפס ספר מחלית השקל ובתב שת"ש המג"א זעיין ס"ם ק"א היינו לומר דמלה ורחני חדשים לא חשיב הפסק ע"ש והוא תמוה דהה חשש הפסקה שייך בזה שהיוס הוא ר"ח ואין בזה משוס הפסק ומכ"ש בברכת העוב והמעיב שהוא ברכה כפ"ע מדרבנן ומפסיק בה בחלת תמן . וגם בתה שהביא בחה"ע מסי' ר"ח כתב דהתם נתי בלא טעמא הוא כמ"ש בתה"ד דהתם לענין לבלול בחמצע (וכ"כ בבר"י לחלק בזה בו' ע"ש) ובל מ"ש הוא לפי שלא הרגיש בע"ם שבמג"א ובמ"ש וגם מ"ש בחחלית השקל שע"ם בהגהת מיי' לא הירא לפענ"ד :

בגמרא המקדש אם טעם וכו' : ז כשמסובין.נ"ל אם בשעה שביבך המברך מחכוין על כל אחד מהמסובין והמסובין נמי (°) מתכוונו אם יגיע להם הכוס שילאו בברכתו יוצאין בזה וכמ"ש סימן קס"ט ע"ש ועיין בפסחים דף ק"ב בתוס' בד"ה לא הוי ידעיתו כו' :

כצא א מקצרי' בב"ה. (°) נס ל"ל להמתין על אחרים עד שיזמנו (סמ"ע ח"מ סימן של"ז) ול"ב דה"פ בטור שם דהרי הקפידו חכמים בזימון על ברכה רביעית וכו' פי' דאנייי שני אמן בקלא כי היכי דלוקמי פועלים וע"ב אייר שהיה מזמן עליהם והיו יוצאין בברכתו להכי נקט הטור בזימון ואם כן אדרבא מוכח קלת משם דאייבים להמתין על זימון ועסי' ק"י ס"ב . בתבו התוס' לע"ג דמדאורייתא הם מ"מ יש בח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה (°) מפני טרדת ב"ה . והרב"י בתב דאין מנין הברכות מן התורה וכב"ח שזה דעת הרמב"ם אבל ש"פ סוברים דמנין ג' ברכות מן התור' ועמ"ש ספר' קל"ד ול"ב שרש"י תירץ קושי' זו שבת' וז"ל שברכת הארץ וכנין ירושלים דומות בלומר דמלי דדרשינן מקרא שיברך על שלשתן ביחו ר"ל שיחתום על כל אחד בברכה אלא מדאורייתא די בשיברך על שלשתן בברכה א' אך דרבנן תקנו לחתום על כל אחד ובפועלים משום בטול מלאכה תקנו הזן בפ"ע וברכת הארץ וכנין ירושלים בברכה א' כיון שדומות הם ועב"ח . וכ"מ בגמרא דף מ"ו ועיין בר"י הלוי סימן מ"ד ור"ש חיון סימן מ"ב : ב (°) אסור לעשות . דאל"כ גם הפועלים ה"ל לברך ולעשות מלאכה אלא ע"כ דמוטב לדלג בברכה מלעשות מלאכה בעודו מברך וא"ל דאפי' תשמיש קל אסור לעשות :

כצב כתוב בזוהר ריש פ' דברים שיאמר הב לן ונברך כי כל מילי דקדושה בעי הזמנה ומזה מוהגין בל"א לומר רבותי מי"ר וועלין

ט"ז מגן דוד

הספק הוא כמ"ש ב"י בשם הרא"ש אם שני בבזית לברכה אחרונה כמו לאכיל' א"ד כיון דבתיב ושבעת ודרשינן על השתיה ממילא ל"ל בדי שביעה והיינו בכילה שהיא שביעה דאכילה או דילמא אפילו טפי מביעה אלא בדי רביעית שהוא בילה ומחלה דשביעה דשתיה הוי טפי משביעה דאכילה ובאמת ראוי להיות שהחיוב הוא אפי' ברוב רביעית דהא הכוס הוא רביעית ודי בשתית רובו וע"כ בתב הרא"ש תחלה דהדין החיוב הוא במלא לוגמיו שהוא רוב רביעית אלא שאח"כ בתב שר"י נספקק בזה ובתב ע"ז שטוב ליזהר לשתות רביעית שלם לא כ"כ דרך ספק גמור דאלו היו כאן ספק גמור בכל הספיקות היה לו לומר אסור לברך עד שישתה רביעית שלם אלא ודאי דאין כאן ספק גמור דודאי שני ברובו אלא שיש עכ"פ לד לומר דבעינן טפי על כן טוב הדבר לד המוחבר ביותר לשתות רביעית שלם . ובסימן תפ"ו הבאתי ראיה ברורה לזה מל' הטור ומש"ה שפיר בתב האגור בשם ר"י לרפתי שמבי' ב"י וז"ל נראה שיש להחמיר לברך אחריו אפי' שתה פחות ממלא לוגמיו . והוא ששתה (°) ד' חומשי בילה בדאמרינן בפ' ע"פ והוא דשתי רובא דבסא עכ"ל ובתב עליו ב"י ואני אומר שזו היא חומרא במקום שאמרו שפק ברכות להקל עכ"ל . ולפמ"ש לק"מ דאין כאן ספק ברכות מעיקר הדין אלא מצד א' בעלמא י"ל כאן ובאמת זה ר"י לרפתי הוא ר"י בעל התו' שהיה לרפתי ובתבו התו' דעתו בפ"ג שאכלו דף מ"ט וז"ל ולענין שתיה נראה להחמיר אפילו בפחות ממלא לוגמא כו' אלא שהרא"ש בתב דבפ' ע"פ נספקק ר"י . ובאמת אפשר דהדר ביה ולא ידעינן הי דבתרייתא ע"כ טוב ליזהר כו' ובלבוש פירש מקום הספק דלעיל דעכ"פ בזית בעינן אלא דהספק אי הבזית בלא כמו שיש ביבש בזית דיבש וממילא הוה פחות מרביעית א"ד גם בלא משערי' כאלו הוא קרוש ויבש ממילא הוה בלא רביעית בדאמרי' ר"פ המוליא יין ולא ידענא מה חשב בזה להביא ראיה ממקום הסותר אותו דהא אמר שם אביי דדילמא בדם שהוא עב דוק' הוא כך אבל ביין דקלים יש בבזית יותר מרביעית וא"כ היה לו לר"י להספקק דשמא בעינן אפי' יותר מרביעית שלם אלא ודאי ליתא להאי ספיקא כלל אלא בא"ש ממילא יש חיוב לברך אם שתה מלא לוגמא מבוס גדול(°) או אפי' פחות מזה אם שתה רוב הכוס כמו בענין כוס של ברכה בנלע"ד ברור :

כצא (א) אסור לעשות מלאכה כו' . בירוש' מוכיח זה ממ"ש שהפועלים לא יברכו אלא שתים מפני ביטול מלאכה של בע"ה למה לא יברכו השתים האחרונות והם עוסקים במלאכתם א"ר מונא זאת אומרת שאסור לעשות מלאכה עד שיברך . העתקתי זה כדי שלא תטעה לומר דוקא בשעת ב"ה אסרו בעשיית מלאכה ולא בשאר ברכות או תפלה אלא דודאי גם בכל מילי דמצוה לא יעסוק בשיחה אחרת ולא הזכירו זה כאן בב"ה אלא לתרץ קושי' אבל בודאי בכל המצות לא יעשה אותם ועוסק בד"א כי זה הוא מורה על עשייתו המצוה בלי כונה אלא דרך ערעי ומקרה וזה בכלל במאמר תורתינו ואם תלכו עמי בקרי ספי' אף שתלכו עמי דהיינו עשיית המצוה מ"מ היא בדרך מקרה וערעי כ"ל שבכלל איסור זה יש ג"כ שלא לעסוק בתורה בתותה שעה כי זה גורם נ"כ על ב"ה שהיא ע"ל המקרה והזדמן ואפילו עוסק במצוה אחרת עמה אינו אכון כי א' מבטל חבירו כ"ל :

שערי תשובה

שאין בידו להביא עצמו לידי חיוב לברך על היין אינו יכול להוציא המסובין מידי חובת כוס של ברכה דאף שהוא דרבנן מ"מ צריך המוציאו להיות בחיוב בכמותו ולהתום' בברכות דף מ"ח ע"פ צריך שיהי' בידו להביא עצמו לידי חיוב ואפשר אי בעי מתשיל על נדריה ליבא למימר בנזיר שמשון שאין לו התרה ע"ש ומשמע דאם אינו נזיר שמשון ספוקי מספקא ליה אם מקרי יכול להביא לידי חיוב ע"י דאתשיל עלה דע"ש שנראה דלרווחא דמלתא הוסיף בה טעמים ואי"צ לזה לפי מה שהוכיח שם צריך המברך לתפוס הכוס דוקא אסור לכתחלה לנזיר לברך עליו משום סחור סחור כו' ובפרט בזה שרגילות הוא שיטעום אחר בהמ"ז ועיין סי' תרי"ב וע' בח"צ שם ד"ה כוס צריך שיהא ביד המברך דוקא ולא סני בקבלת אחד מהם מהמסובין ועיין לעיל סי' קפ"ג בבה"ט ס"ק ד' ועיין בעמודי שמים להגאון מוה' יעב"ץ בשם אביו הגאון ז"ל שהיה אוחז הכוס בידו עד אחר הברכה והיה מלעיג על המניחין הכוס מידם בסיום בהמ"ז ע"ש:

שלא לעסוק בתורה בתותה שעה ט"ז :

הגהות רעק"א

סי' קצ"א מג"א ס"ק א' ועמ"ש בסי' קנ"ד. לענ"ד אין ראיה מהם ד"ל דודאי בברכה א' כגון ברכת הזן אינו יוצא דצריך להזכיר מזון וברכת הארץ ובוצה ירושלים אבל מ"מ מדאורייתא יכול לבלול כולם בברכה כמו ברכה מעין ג' ויוצא בה ועמ"ש סימן קס"ח ס"ו בגליון על אבן העזר שם :

חכמת

במשנה שם לקמן דכל שאין שיעוריהן שוה אין מצטרפין. וראיתי בתוס' זבחים דף ק"ט והובא בתי"ט שם במעילה שהרגישו בזה ותירצו דבפת ששרה ביין דהוי דרך אכילה והוי בכזית ע"ש. אבל לדעתי דבריהם תמוהין דהרי הש"ם מסיק בפ"ג דפסחים דבקדשים ודאי היתר מצטרף לאיסור וא"כ מה אריא דנקט במשנה חמשה דברים בעולה ששה בתורה הרי בכל הקרבנות אפילו יין של חולין או לחם ובשר חולין נמי מצטרפין לכזית לפינול ונותר ושמא דהרי בקדשים היתר מצטרף לאיסור. אך הנה הרי כיוצא בזה פריך הש"ם בפ"ג דפסחים בנזיר דתניא מכל אשר יעשה מנסך היין לאיסורי נזיר שמצטרפין זה עם

מחצית

כל"ל ותיבת אפשר הוא טעות סופר . דכן מבואר להדיא סי' רע"א סעיף י"ד והוא מדאמרינן בעירובין דף מ' ע"ב דבעי הש"ם להוכיח דזמן שאו' בי"ט א"ל כוס דהתניא גם ביה"כ או' זמן . והיכי עביד אי מברך עליה ושתי לי'. הא כיון דאמר זמן קיבל ליה"כ ואסור לשתות ואם יתנו לתיוקן לשתות אסור דחייבינן דלמא אתי למיסרך ופרש"י כשינדול יסרוך אחר מנהג ההוא ויש"ת ביה"כ הרי דלולי חשש דלמא אתי למיסרך הוי סני אי גדול מברך והקטן טועם והגאונים לא כתבו דבעי' שהמברך יטעום אלא בקידוש : דאית' בגמרא בעירובין דף ע"ט ע"ב המקדש אם טעה מלא לוגמיו אלא וכן א"ר הונא בפסחים דף ק"ז ע"א המקדש וטעם מלא לוגמיו יצא. מדלא אמר כוס של קידוש צריך לשתות ממנו מלא לוגמיו משמע להגאונים דהמקדש עצמו צ"ל מלא לוגמיו. ורא"ת בתשו' ה"ה חכם צבי ס"ם קס"ח. דאסור ליתן לברך ברכת המזון למזיר שמשון. עפ"י מה שהוכיח דהמברך בהמ"ז צריך לתפוס בידו וגם לברך עליו בפה"ג. וכיון דהוא נזיר ואינו יכול לשתות ויצטרך ליתנו לאחר לשתות זה לא נכון ואע"ג דאמרי' בערובין דף מ' שהבאתי לעיל דלולי חשש דלמא אתי למיסרך הוי יהבי' לתיוקן לשתותו. ואע"ג דהמברך גם שם בעירובין א"א לשתות דבר חל עליו יה"כ כנ"ל. עז"כ ה"מ היכי דא"א לטועם לברך כמו תיוקן אבל בשאפשר לטועם לברך אסור לאחר לברך וכמ"ש רש"י שם בעירובין עכת"ד. וז"ל רש"י שם אהא דאמרינן שם ליתנו לתיוקן לשתות דהא המברך צריך שיטעום אלו דוקא קאמר המברך דה"ה כי שתי אחר ועטמא משום דגנאי הוא לכוס ברכה אלא יהנה אדם ממנו לאלתר ותהא ברכת בפה"ג אלא לצורך וכי טעים ליה אחר ש"ד. וכדתני' נמי פ' ראוהו ב"ד דף כ"ט לא יפרוס אדם פרוסה לאורחים אלא א"כ אוכל עמהם שהרי הם יכולים לעשות אבל פורס הוא לבניו ובני ביתו כדי להנכן במצות. ואע"פ שהוא לא טעם אלא בניו. ואע"פ שבירך ברכת המוציא עכ"ל רש"י. וא"כ לפ"ד תשו' ה"ה ח"ל הכ"ל הא' דסי' רע"א מיירי דוקא כשאין אותן אחרים יכולים לברך בעצמם אבל אי יכולים לברך צריך דוקא המברך לטעום ואין כן משמעות לשון הש"ע והפוסקים שם. וביותר לא ידעתי אלא הבית בתשובי הכ"ל כלל מהאי דסי' רע"א : (ס"ק ז) כשמסובין כו' יוצאים בזה וכמ"ש סי' קס"ט ואייתי שם מ"א ראיה ממ"ש רמ"א שם"י קע"ז דהמנהג אם אדם יושב בתוך הסעודה ושולחים לו מבתים אחרים א"ל לברך עליהם דשתה דעת בני אדם על כל מה שמביאים לו בסעודה ואע"ג דלא ידע בודאי שישלחו לו אלמא אם דעתו עליו אפי' מסופק אי ישלחו לו מ"מ אהני כוונתו דלא כמ"ש הט"ז סי' קע"ט ס"ק ד' דלא מהני כוונתו אא"כ ודאי לו שיתנו לו ע"ש : ועיין בפסחים דף ק"ג בתוס' כו' לא ידעתי מאי עזר מצא לו שם :

סי' קצא (ס"ק א) מקצרים כו' וא"ל דה"פ בטור כו' דהטור שם מזהיר לפועל שלא יבטל רגע א' ממלאכת בעה"ב. ואייתי ראיה וז"ל שהרי הקפידו חכמים בזימון על ברכה רביעית ור"ל שפטרוהו לפועלים מברכה ד' שלא יבטלו ממלאכת בעה"ב א"כ גם הם יזהירו מלבטל. וקשיא לסמ"ע תיבת בזימון שב' הטור לכן ס"ל להסמ"ע דהטור תרתי קאמר שפטרו לפועלים מזימון דא"ל להמתין על אחרים עד שיזמנו . אבל מ"א ס"ל דחדא קאמר שפטרם מברכה רביעית והא דנקט בזימון. הוא אע"ג דבברי' מפורש היא בברכות דף ע"ז ע"א הפועלים כו' ואוכלים כו' ברכה ראשונה כתקנה כו' וכמ"ש כאן בש"ע מ"מ יש לדחות דבזון שם בתודים במלאכת בעה"ב פוטרם אז"ל מברכת הטוב ומטיב אבל אם רצו להחמיר ולברך הרשות בידם ולכן הביא ראי' מאביי דף מ"ה ע"ב דמה"ט עני בקול רם כי היכי דלוקמי. ואי הוי רשות מה לו לאביי בבדאי יברכו הטוב והמטיב אז לא. ואי להודיעם שפטורים מ"מ כיון דאי יברכו לא עבדי שלא כדין לא הוי רמי

באר היטב

לברך לכ"ע ע"ש : וכמ' אליהו רבה דהה דברי ט"ז בשתי ידיש והעלה דלעולם צריך רביעית שלם : (ז) מהמסופקים . ואם בשעת שביבך המברך מתכוין על כל א' מהמסובין והמסובין נמי מתכוונו אם יגיע להם הכוס שילאו בברכתו יוצאין בזה . מ"א : (וכמ' אליהו רבה העלה דטוב לכוין שלא יצאו בזה וכן מוכח מט"ז ס"ם קע"ב) :

קצא (א) בבה"מ. נס ל"ל להמתין על אחרים עד שיזמנו . סמ"ע סי' של"ז ומ"א לא כ"כ ע"ש ועיין בשכנה"צ : (ב) מלאכה . אפי' תשמיש קל אסור . וה"ה בכל המצות לא יעשה אותם אחרים ויעסוק בדבר אחר כי זה מורה על עשייתו של המצוה בלא כונה אלא דרך ערעי ומקרה כמאמר רז"ל ואם תלכו עמי בקרי שפירושו אף שתלכו עמי דהיינו עשיית המצוה מ"מ היא בדרך מקרה וערעי . וכ"ל שבכלל איסור זה

ביאור הגר"א

סי' קצא ס"א מקצרין כו'. אבל בברכה המוליא לא הזכיר כני' הרי"ף ורא"ש ומברכין לפניה וכ"ה בתוספתא וכ"כ הרשב"א בשם הגאונים ואע"פ שהרא"ש בפ"ו סע"ז כ' ואין מברכין לפניה כמשך אחר הום' דיומא ע"ע ושוכה כ"ו שכן נ' הום' : ס"ב בל ד' כו'. רי"ף ורא"ש וכן הוא בירושלמי שם וכן בספיפא בבעל הבית מיסב כו'. שם ושם :

שלמה

זה והרי היתר מצטרף לאיסור איסור ואיסור מיבעיא ומשני היתר מצטרף לאיסור בבת אחת איסור ואיסור אפילו בזה אחר זה וא"כ ה"נ במה דקתני במשנה חמשה דברים בעולה ששה בתודה מיירי בזה אחר זה ולכך לא שייך בזה היתר מצטרף לאיסור וא"כ בע"כ דמיירי בזאת"ז דאי בבת אחת בפת ששרה ביין הדק"ל אפילו היתר מצטרף לאיסור ובע"כ דמיירי בזאת"ז וא"כ הדרא קושית התוס' דזוכתיה דהרי אין שיעוריהן שוה ולמה מצטרף בע"כ דנם יין שיעורו בכזית וזה ראיה גדולה לפענ"ד ודו"ק היטב :

השקל

אביי אנפשיה לענות בקול רם: וגם לשון כי היכי דלוקמי פועלים משמע דצריכים לקום ממלאכתם. וביון דעובדא דאביי הוה בזימון לכן נקט גם הטור לשון בזימון: וע"כ אייתי שני' מזמן עליהם דאי היו מברכים בפ"ע מאי אהני לאביי דעני לאמן בקול רם שלא יברכו הטוב והמטיב אולי כבר ברכו או עומדים באמצע ברכה א"ו שהיו יוצאים בברכת אביי והיו שומעי' מפיו בהמ"ז ולכן א"ש כשהגיע להטוב ומטיב עני בקול כ"ה שלא יטרכו יותר וילכו למלאכתם: כתבו התו' אע"ג דמדאורי' הם וא"כ למה תקנו לכלול ברכת הארץ ובונה ירושלים בברכה א' הא מן התורה הם שני ברכות וכדיליף הש"ם מקרא בדף מ"ח ע"ב: דאין מנין הברכות מה"ת וסני בברכה א' חת. והני קראי בדף מ"ח אסמכתא ניהו: ול"כ כו' אינו ר"ל שיחתום על כ"א כו' ר"ל דג' ברכות דאורי' שצריך להזכיר בבהמ"ז הני ג' דברי' מזונות וארץ וכנין ירושלים אבל אין כ"א צריך ברכה מיוחדת מן התורה: ושרי לכוללם בברכה א': הנה תי' מ"א מסתבר. אבל מה שהבין כן מדברי רש"י שרש"י כתבון לא ידעתי איך דגם לשיטת התו' או הרב"י א"ש דברי רש"י: וכ"מ בגמ' דף מ"ו דכל ג' ברכות דאורי' דאי' שם עד היכן ברכת הזימון ר"כ אמר עד ובבנ. ור"ש אמר עד הזן. ניחא כתנאי דתניא אחד בהמ"ז שנים ושלשה ותניא אידך ג' ואחרבעה שברוה דכ"ע הטוב והמטיב לאו דאורי' (ור"ל ולא חשיב ליה כיון דלאו דאורי') מאי לאו דבהא קמפלגי מ"ד שתים ושלש שבר עד הזן(ופי' התו' בשם הרי"ף דכוונת הברי' דלפמי' מתברך בהמ"ז ע"י ג' בני אדם. כגון שכ"א אינו יודע כ"א ברכה א' וכיון דברכת הזימון עד הזן ליכא כ"א ג' ברכות אפי' מברכים ברכת זימון. ולכן לא משכחת יותר משלשה ב"א אבל ברכה אחת לחלקין לשני ב"א לא הותר ולפעמים בשנים דהיינו כשיודעים הה"ה בא') : ומ"ד שלש ואחרבע ס"ל עד ובבנ. וא"כ משכחת שיברכו אחרבע ב"א בהמ"ז כיון דעד ובבנ סוף ברכת הזימון הוי פה סוף הברכה. וא"כ כשמזמנים יש בבהמ"ז אחרבע ברכות עכת"ד הגמ': וא"א לדברי הרב"י דג' ברכות לאו דאו' מאי נריעותא דהטוב ומטיב דלא חשיב משום דלאו דאו' הא כלהו לאו דאורי' אע"ג דג' ברכות יש להם סמך מן התורה משא"כ הטוב ומטיב. מ"מ לשון הש"ם דאמ' שברוהו דכ"ע הטוב ומטיב לאו דאו' משמע דזה גורם דלא חשוב לה משום דלאו דאורי' ולא משום דאין לו סמך מן התורה : (ס"ק ב) אסור כו' אע"כ דמוטב כו' זהו ראיית הירושלמי שממנו יצא הדין הזה. דאפי' תשמיש קל דזיל בתר טעמא משום דגראה שעושה המצות דרך ערעי והוי בכלל אם תלכו עמי קרי כמ"ש הט"ז . וזה שייך גם בתשמיש קל :

סי' קצב כתב מ"א . כ' בזוהר כו' כ' ב"ח כו' בפ"א. ר"ל דודאי כשחזר המברך אחר שענו ברוך שאכלנו כו' ואומר גם המברך ברוך שאכלנו כו' א"ש שמסיים אז ובטובו חיינו . אבל בפ"א כשמתחיל לו לברך כו' ומסיים ובטובו חיינו זהו לא מזכר בשום מקום ואין לו טעם: שרש"ל ייסב המנהג דאם לא יסיים ובטובו חיינו י"ל דקאי על בעה"ב אבל כשמסיים ובטובו חיינו ע"כ נתכוין למי שהחייב בידו . ואייתי ראיה לדברין ועיין ב"ח וט"ז . כ' אל"ה שהמסובים יענו כו' ואייתי ראיה מסי' קל"ח כשב' אוכלים כא' וכנגם אחד שבבר התחילו לומן ושמע שענו ברוך שאכלנו כו' ועני הנכנס אמן וא"כ ה"ה הטוענים ברוך כו' יענה אמן אחר שענה המברך שאכלנו כו' : ולבוש כו' כדי שיביני כו' ר"ל דוקא הנכנס דא"ל לברך בהמ"ז הוא יענה אמן משא"כ הטוענים שצריכין לכוין לבהמ"ז אל המברך פן ע"י שיענו אמן לא יתכוונו לברכת המברך ולכן לא יענו אמן: ודוחק דהא אפשר למברך להמתין אלא להתחיל לברך בהמ"ז עד אחר שבבר ענו אמן: וברש"י בחולין כו' דאי' הא' לדוקי שבישר לרבי בטורה וטבה וכשבבר אבל אגל רבי ואחר האכילה א"ל רבי כוס של ברכה אתה שותה או ארבעי' זהוכים

קצב (א) והוא חוזר ואומר כו' · כעור כתוב כאן ברוך שאכלנו משלו וכטובו חיינו ברוך הוא וברוך שמו וכתב רש"ל ע"ז שהוא ע"ס כי לא נזכר בגמ' ולא בריי"ף ורא"ש ורמב"ם · ומו"ה ז"ל כ' דברוקח איתא וכן באבודרהם ואפשר לפי שאמרו בפ' ג' שאכלו מה"מ דבג' מזמנין א"ר מהבו דכתי' כי שם ה' אקרא הבו כו' וכפ' א"ל הממונה תני' רא"א כי שם ה' כו' א"ל משה לישראל כשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה אתם הבו גודל כו' והעלה מזה שצריך שיתן ברכה כו' (°) והיינו כשמזמנים בי' ולא בזימון ג' וכו' וק' ע"ז דא"כ היה לו לחתא לשנות במשנה חילוק זה בין ג' לג' ע"כ נר' דאין שום עיקר לענין זה מן הגמ' ופוסקים : (ב) ואין לו' נברך לאלקינו . הטעם בב"י וז"ל כ"ל שהוא מטעם שיתבאר אגל למי שאכלנו משלו עכ"ל וק' דהא כתבו התוס' ע"ז דדוקא גבי שיר והודאה כתיב למ"ד כמו שירו לה' הודו לה' אבל גבי ברכה לא מצינו זה הל' עכ"ל ואי הוה הטע' כמו למי שאכלנו דהיינו משמע שמברך לבע"ה היה גם בשיר והודאה איסור מטעם זה אלא ודאי דשאני גבי למי שאכלנו שמוכח משמעות הלשון לפ' לבע"ה כמ"ש בסמוך והכא הוי הטעם דלא מצינו ל' זה בפסוק גבי ברכה כמ"ש התוס' וכ"כ רבינו יונה וז"ל אלא מצינו הל' סמוך לברכה דכתיב במקבלות ברכו אלהים וגו' : כתב רש"ל האידנא נהגו שגם המברך אז' נברך שאכלנו משלו וכטובו חיינו מדלא שלא יהא נראה כאלו קאי על הבע"ה אבל כשאומר וכטובו חיינו משמעותו דמי ש"ם בידו להחיות אף שמן התלמוד אין הכרח כ"כ לאומרו מ"מ טעמא דמסתבר הוא וכן מצאתי ועוד מאחר שהעונים אחריו אומרים וכטובו חיינו משתמא הוא ג"כ אמרה דאל"ה מאי צריך תלמודא לדקדק לפי' הרי"ף אם המברך צריך לחזור ולומ' ברוך שאכלנו וכו' תיפוק ליה דצריך לחזור כי היכי דלימא וכטובו חיינו ועוד היאך מוכיח הרי"י בראלוני דצריך ש"ן וכן הטעלה לס"ת לחזור ולו' ברוך ה' המבורך ל"ו ומביא ראיה מב"ה מאי ראיה דלמא משום דלא אמר המברך תחלה וכטובו חיינו לפיכך צריך לחזור אלא ש"מ דאין חילוק בין המברך לעונים אמן ע"כ · ואין ראיות אלו מכריעים כלל דמ"ש מדברי הרי"ף היינו בפשט דלהיכן הוא חוזר הלא מבואר בדברי רבינו יונה שם דאין החילוק שם אלא אם יחזור לומר נברך שאכלנו כו' או ברוך שאכלנו כו' · אבל בב"ל וכטובו חיינו בחזרתו וא"כ בתחלה ודאי א"ל לאומרו · ומ"ש מדברי הרי"י בראלוני היינו מ"ש הטור בסי' נ"ז לעיל שמביא ראיה מן חזרת המברך לומר ברוך שאכלנו כן יאמר הטעלה לס"ת פעם שנית ברוך ה' כו' ומביא הרב רש"ל מזה ראיה דתיפוק ליה שלא אמר תחלה וכטובו חיינו והיאך לעד מזה הרי"ב לעולה לתורה אין זה הוכחה בחמת וגם בעולה לס"ת אומרים העונים מה שלא אמר העולה לתורה דהיינו המברך ל"ו והעולה לא אמר לעולם ועד וא"כ כי היכי דתימא בב"ה דחוזר בשביל אמירת וכטובו חיינו ה"ל כן הוא בלעולם ועד אלא ודאי דהאמת הוא כן גם בב"ה שהוא ל"ל שם ת ממש כמו העונים ה"ב בעולה לתורה · גם מו"ה ז"ל העלה שאל"ל תחלה וכטובו חיינו וכן עיקר שאינו בגמ' ובפוסקים · ומ"ש הרב רש"ל דיש לטעות ולומר דלבע"ה קא מברך זה אינו דלא חייש' לטעות זה אלא בים קלת הוכחה לזה מלד הלשון (°) כמ"ש אחר כך בסמוך וכ"ל עוד ראיה ממ"ש התוס' בפ' ג' שאכלו דף כ' וז"ל וגם כי' אם אינו רולה להזכיר על המזון הרשות בידו ואומר וכטובו חיינו עכ"ל . ש"מ דבזימון ג' אין אומר וכטובו חיינו דלפי הענין משמע דמ"ש ואומר וכטובו כו' הוא נקשר עם הסמוך לו : (ג) על המזון שאכלנו · פי' התוס' דמשמע דמברך לבע"ה המאכילו דאי לרחמנא למה הוא מזכיר מזון בלא מזון יש הרבה לברכו עכ"ל : (ד) למי שאכלנו משלו . פירש"י דמשמע דרכים הם מ"ז זה זן את זה וזה זן את זה ולפי דבריו מברך את בע"ה עכ"ל וטעם מטובו פירש"י דממעטו (°) כתגמולו של מקום דמשמע דבר מועט כדי חיים וטעם חיים דמשמע דהוא מוליא עצמו מהכלל : (ה) וכשהם עשרה כו' · כתב ב"י וטעמ' כיון דמזכיר את השם ליכא למטעי ולומר דעל המזון דקאמרי קאי על בע"ה וכ"ל דמה"ט מלי למימר למי שאכלנו משלו כשהם י' עכ"ל ואין זה נכון כלל דאין ללשון זה שייכות בהם הוא מזכיר השם דהיאך יאמר נברך אלהינו למי שאכלנו משלו דזה אין לו פי' כלל כיון שמזכיר כבר למי יברך מה זה שיאמר שנית למי כו' וגם כלא למ"ד א"א לאומרו דהיאך יאמר אלקינו מי שאכלנו משלו ומה פי' לריך לתת לאלקינו ית' שיאמר עליו מי הוא על כן אין לזה עיקר ויסוד כלל לומר כן כללע"ד : מלוה

דכל בו שאין שאין הברכה ראשונה כתיקונה כלל וגם הברכה שניה עיקר חסר כתבואר בב"ח משא"כ בזה דמהר"ן יצא בדיעבד לו באונס כללע"ד :

(ו) נברך שאכלנו משלו והם עונים ואומרי' ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו (א) ז והוא חוזר* ואומר ברוך שאכלנו משלו ובטובו (ב) חיינו (ג) בא"י אמ"ה הזן את העולם וכו' גואם הם ד' א יכול לומר ברכו שאכלנו משלו דאבל ב יות' טוב לומר (ד) נברך שלא להוציא עצמו מן הכלל ה ואם הם עשרה צריך להזכי' את ה' שאומ' נברך אלהינו וכו' והם עונים ואומרים ברוך אלהינו וכו' (ב) ו ואין לומר נברך לאלהינו ג בלמ"ד ז ובין שיהיו עשרה או מאה או אלף או רבוא כך הם מברכים ח וכל המשנה מזה הנוסח כגון שאומ' נברך ד (ג) על המזון שאכלנו או שאומ' ה (ד) למי שאכלנו משלו או שאומר במקום ובטובו ו מטובו או במקו' חיינו אומ' חיים הרי זה בור (ה) וכשהם עשרה ז כיון שמזכירים את השם יכול לומ' נברך אלהינו על המזון שאכלנו משלו :

ב ט אם טעה המזמן (ח) בעשר' והעונ' ולא הזכירו אלהינו אין יכולים לחזור אבל אם עדיין לא ענו אחריו יחזור ויזמן בשם :

שנים

(ח) נברך שאכלנו משלו והם עונים ואומרי' ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו (א) ז והוא חוזר* ואומר ברוך שאכלנו משלו ובטובו (ב) חיינו (ג) בא"י אמ"ה הזן את העולם וכו' גואם הם ד' א יכול לומר ברכו שאכלנו משלו דאבל ב יות' טוב לומר (ד) נברך שלא להוציא עצמו מן הכלל ה ואם הם עשרה צריך להזכי' את ה' שאומ' נברך אלהינו וכו' והם עונים ואומרים ברוך אלהינו וכו' (ב) ו ואין לומר נברך לאלהינו ג בלמ"ד ז ובין שיהיו עשרה או מאה או אלף או רבוא כך הם מברכים ח וכל המשנה מזה הנוסח כגון שאומ' נברך ד (ג) על המזון שאכלנו או שאומ' ה (ד) למי שאכלנו משלו או שאומר במקום ובטובו ו מטובו או במקו' חיינו אומ' חיים הרי זה בור (ה) וכשהם עשרה ז כיון שמזכירים את השם יכול לומ' נברך אלהינו על המזון שאכלנו משלו :

ב ט אם טעה המזמן (ח) בעשר' והעונ' ולא הזכירו אלהינו אין יכולים לחזור אבל אם עדיין לא ענו אחריו יחזור ויזמן בשם :

וכ"כ הב"ח דדוקא בי' שמזכיר השם אז' ברוך הוא כו' אבל ביחיד כו' ואבודרהם כתבו לאומרו וכ"כ מהר"ל מפראג כ' בתיבות עולם וכ"כ הבכורים וכן המנהג אבל ביחיד כו' · מוסף כ"ה הקלר להרב מהר"ר נפתלי בהסכמת הרבה גדולי חכמים ברכה ראשונה כתיקונה ואח"כ יאמר מודה לך ה' אלקינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ונתת לנו בריתא ותורה ולחם לסעוד בא"י על הארץ ועל המזון . רחם ה' אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים ועל מלכות בית דוד משיחך ותגדיל מהרה כבוד הבית ותנחמנו בכפליים בא"י בונה ברחמיו ירושלים אמן. בא"י אמ"ה האל א"מ המלך הטוב והמטיב לכולנו הוא הטיב הוא מטיב הוא ייטיב לנו הוא גמלנו הוא יגמלנו לעד בחסד ובחן וברחמים וברוחים וזרכנו ליומות המשיח עושה שלום וכו' עכ"ל ומכ"ש שיוכל לומר עד אל יסלרנו . ב"ח : (ב) חיינו. והמסופין יענו אמן בלן שלא"ה עיין מ"א : (ג) בא"י . ומשמע מדברי המחבר שאין לומר ברוך הוא וברוך שמו וכ"כ מט"מ בשם רש"ל וכ"כ הב"ח דדוקא ביו"ד שמזכיר השם אומר ב"ה וכ"ש ולא בשאלה או ביחיד.אבל הטור ואבודרהם כתבו לאומרו וכ"כ מהר"ל מפראג וכ"כ הבכורים וכן המנהג אבל ביחיד פשיטא שלא יאמר רק מתפיל ברוך אתה וכו' מ"א : (ד) נברך . עיין הלק"ט ח"א סי' פ"ז ועיין מ"א ס"ק ב' : (ה) בעשרה . טעה המזמן ולא הזכיר אלהינו והעונים הזכירו עונה הוא אחריהם ומזכיר אלהינו ודי בזה שכבר הזכירו כולם :

מגן

ביאור

סי' קצב ס"א נברך כו'. ל' : ברוך כו' ובטובו כו'. שם : והוא כו'. ה"ז ב' וע' תוס' שם ד"ה להיכן כו' ע"כ ל"ל כו' וכ"פי הרי"ף וס"פ : ואם הם כו' אבל כו'. מ"ע ל' : ואם כו'. ה"ע ב' : והם כו'. מתני' שם בענין כו' :

מחצית

זהוכים אתה רולה ליעול ופי' התוס' כוס של ברכה אתה שותה ל"ד ופי' ש"ך בח"מ סי' שפ"ב דר"ל לא עלה ע"ד רבי שהלדוקי יברך בהמ"ז ושתה כוס ברכה אלא רבי רלה שילך לו הלדוקי ולא יהיה שם בשעת בהמ"ז וא"כ מה שאמר מ' זהוכים אתה טועל ל"ל שכר ברכה דהא לא יברך לכך פירש"י שכר ד' אמן שיענה ע"ש: ולרמ"א שם דס"ל ברכת הזימון עד הזן א"כ סוף ברך הוי אמצע ברכה וא"ל לענות אמן: דמדמי ליה לכל הברכות דשיים שם הרמ"א על מ"ש הרב"י באם א' ינכנס ושמע שענו ברוך שאכלנו כו' יענו אמן. פיים רמ"א וכן בכל הברכות שאדם שומע חייב לענות אמן עכ"ל: משמע שהיא סוף ברכה מדכ' וכן בכל הברכות דלולי זה היה אפשר לחלק כמ"ש בשם הלבוש לעיל דעונים שאני כדי שיתכוונו לו משום שכ' מ"א סי' קפ"ט שס"ק א' דיש לענות אמן אחר הרחמן . ולא גרע שבחו יתי' מתפלת הרחמן. אבל מדפיים רמ"א וכן בכל הברכות משמע דדין ברכה יש לו : וכ"מ כו' אע"פ שלא אכלו מזה משמע דכ"ש וק"ו אם אכלו. היפך סברת הלבוש הנ"ל : משמע פה דלא יאמר כו' מדלא הזכיר פה : וכ"כ הב"ח דוקא ביו"ד . והטעם כ' שם מדילפי' ברכת הזימון מדכתיב כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו ומהאי קרא נופיה ילפי' ביומא כשמזמנים בשם דהיינו ביו"ד י"ל כ"ה וכ"ש דהא האי קרא

מ"א — סז

הגר"א

ואין כו'. תוס' שם ד"ה נברך כו' : ובין כו'. ל' ת"ר הלכה כר"ע : ס"ב יחזור כו'. דאין זה כמו שכירך כיון שלא אכו עדיין משא"כ בריאשה ובדיעבד יוצאין בזימון בלא שם :

שניים

השקל

מיירי בזימון ודוקא כשמזכיר השם דהא בהאי קרא הוזכר השם. אבל ביחיד כו' דדוק' ג' אע"ג שאין מזכירים השם. מ"מ כיון דעכ"פ מזמני' וזימון ילפי' מהאי קרא דכי שם ה' אקרא כו' דמיניה ילפי' לו' ב"ה וב"ש והא גם זימון בג' ילפי' מהאי קרא אלמא דגם בג' ככלל בהאי קרא . דמיניה מהאי קרא ילפי' לו' ב"ה וב"ש: (ס"ק א) י"ל ברכו כו' כ' הב"ח כו' ודחק לפרש דברי הטור שכ' בד' י"ל ברכו ובברך עדיף. ואם אמר ברכו יצא וכיון דס"ל להב"ח דבג' לא אמר ברכו לא יצא ע"כ מה שסיים הטור ואם אמר ברכו יצא קאי על ארבע. והוקשה להב"ח הא זה כבר כ' הטור דד' י"ל ברכו ולכן נדחק בפי' דברי הטור. ולכן כ' המ"א דברמזים כתב דגם בג' אם אמר ברכו יצא וא"ש דברי הטור בפשטיה: (ס"ק ב) יותר טוב כו' והקשה כו' עיין בתי"ט : וא"כ לפנימים א"י כגון כשיצא כבר : (ס"ג) בלמ"ד דלגבי ברכה כו' ר"ל דוקא גבי שיר והודאה כתיב ל כמו שירו לה' הודו לה' : אבל גבי ברכה לא מצינו בקרא בלמ"ד וי"ל ליפא דקרא: (ס"ק ז) כיון כו' ומ"מ לא יאמר למי כו' דהא מהאי טעמא לא יאמר למי שאכלנו דמשמע שמברך לבעה"ב כמ"ש בסק"ה וכיון דמזכירים השם ל"ל דתכוון לבעה"ב וכן באמת דעת הרב"י בחבורו אבל הב"ח אוסר דמ"מ א"ל דמשמע ח"ו כו'.וכ"ל שגם הד"מ דלא כהב"ח שהכין כוונה אחרת בד"מ :

כו'

באר היטב

קצב (א) נברך . כתב בזוהר שיאמר הכ"ן ונברך כי כל מילי דקדושה בני הזמנה ומזה נוהגין לומר בל"א רבותי מיר וופלין בענסין והן עונין יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם . מוסף בה"מ הקלר לפרב מוהר"ר נפתלי בהסכמת הרבה גדולים ברכה ראשונה כילה כתקונה . ואחר כך יאמר מודה לך ה' אלהינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ונתת לנו בריתא ותורה ולחם לסעוד בא"י על הארץ ועל המזון . רחם ה' אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים ועל מלכות בית דוד משיחך ותגדיל מהרה כבוד הבית ותנחמנו בכפליים בא"י בונה ברחמיו ירושלים אמן. בא"י אמ"ה האל א"מ המלך הטוב והמטיב לכולנו הוא הטיב הוא מטיב הוא ייטיב לנו הוא גמלנו הוא יגמלנו לעד בחסד ובחן וברחמים וברוחים ויזכנו ליומות המשיח עושה שלום וכו' עכ"ל ומכ"ש שיוכל לומר עד אל יסלרנו . ב"ח : (ב) חיינו. המסופין יענו אמן בלן שלא"ה עיין מ"א : (ג) בא"י . ומשמע מדברי המחבר שאין לומר ברוך הוא וברוך שמו וכ"כ מט"מ בשם רש"ל וכ"כ הב"ח דדוקא ביו"ד שמזכיר השם אומר ב"ה וכ"ש ולא בשאלה או ביחיד.אבל הטור ואבודרהם כתבו לאומרו וכ"כ מהר"ל מפראג וכ"כ הבכורים וכן המנהג אבל ביחיד פשיטא שלא יאמר רק מתפיל ברוך אתה וכו' מ"א : (ד) נברך . עיין הלק"ט ח"א סי' פ"ז ועיין מ"א ס"ק ב' : (ה) בעשרה . טעה המזמן ולא הזכיר אלהינו והעונים הזכירו עונה הוא אחריהם ומזכיר אלהינו ודי בזה שכבר הזכירו כולם :

מגן

שערי תשובה

סי' קצב (ג) חיינו עבה"ט ובא"ר העלה כפי מ"ש המג"א שהמנהג שבא לענות אמן ודחה הראיה מסי' קצ"ח דנכנס שאני וכמ"ש הלבוש וגם במח"ב כתב בגלילותינו המנהג שלא לענות אמן ע"ש . והמזמן ודאי לא יענה אמן אחר אמירות המסובין ברוך שאכלנו כו' כיון שהוא בעצמו חוזר ואומר נ"כ ברוך וכבר כתבתי כן לענינ"ש שאומר ברכו אין לו לענות אמן אחר אמירת הקהל ברוך ה' הל"ו וכן לענין קריאת התורה ע' בשערי אפרים שער ד' : (ג) בא"י . עבה"ט וע' בא"ר דאפי' לדעת הסוברים שאומרים ב"ה וב"ש משעם שכתב בד"מ להפסיק בין ברכת הזימון לבהמ"ז לא שייך זה ביחיד וגם בג' אין לומר אותו רק המברך ולא שנים המזמנים וכן משמע באבודרהם ובנתיבות עולם ע"ש : (ה) בעשרה . ע' בה"ט וע' לקוטי פר"ח שכתב על מ"ש בש"ע שאם העונה לא הזכירו אין יכולים לחזור ומשמע שגם המזמן שוב אין לו להזכיר השם וז"א דהיא לא הפסיד בשביל זה ויכול להזור ולומר ברוך אלקינו ע"ש ובשיורי ברכה כתב שדברי א"ח הם בתשובת הרשב"א כת"י ומבואר שם דאם כבר ענו אחריו גם הוא הפסיד :

באר הגולה

ג שם לפי' הרי"ף ג שם מ"ע ד שם ה שם ו שם בתוספות ז שם בהשגה ח שם כ' ט לורחות חיים

עטרת זקנים

שכתב שגם המברך יש לומר מיד וכטובו חיינו (מהרש"ל) והאריך בראיות נכוחות מיוסדים על לדני פז : * ולומר ברוך אתה ה' כו' . משמע שאין לומר ב"ה וב"ש וכן פסק מהרש"ל אמנם בטור משמע לומר ב"ה וב"ש ומורי בב"ח מחלק בין אם בירך בג' או בי' ר"ל ביו"ד כיון שמזכיר השם שלומרים ברוך אלהינו שאכלנו משלו ע"כ יש לומר ברוך הוא וברוך שמו משא"כ בג' ודברי דברי טעם הם ע"כ:

דגול מרבבה

*) ועל הכל אנו מודים לך בא"י וכו' כנ"ל כי לריך שיאחר הודא' תחל' וסוף :

לבושי שרד

סי' קצב ט"ז סק"א (°) והיינו כשמזמני' בי' דכיון דמזכירין השם ל"ל ב"ה וב"ש : מ"א ר"ס (°) ובהש"ו בחולין בעשה הלדוקי שעבד אגל רבי לאחר הסעודה א"ל רבי כוס של ברכה אתה שותה או ארבעים זהוכים אתה מוזל ופירש רש"י דארבעים זהוכים שכר כו' וע"ש כי דברי רש"י בתקונין נריכים ביאור ואין להאריך : שם (°) דברכת הזימון עד נברך . פי' עד שסיים ברוך שאכלנו וכו' א"כ הוי שם סיום הברכה ועונין אמן : שם (°) ולרמ"א שם . והא דבסי' קל"ח עונין אמן . היינו לפי שלא אכל כלום ואינו אומר כלום לכן אומר עכ"פ אמן כמ"ש הט"ז שם משא"כ המסובין שכבר אמרו ברוך שאכלנו וע"ז סיים המ"א דרמ"א מדמה לכל הברכות א"כ גם המסובין עונין אמן כמו כל ברכות דאע"פ שכבר בירך אותה ברכה מ"מ עונין אמן וכן מלשון הירושלמי אע"פ משמע דכ"ש אומן שאכלו : ט"ז סשק"ב (°) כמ"ש אא"כ בסמוך . דדוקא כשאומר על המזון כגון כי אז א' כ"ל וכעיכו כמ"ש הט"ז בסק"ד ואפשר אפי' כשא"ינו אומר על המזון מעשה לא פלוג משא"כ בג' דאינו אומר על המזון א"כ לומר וכעיכו אך המנהג דגם ביו"ד אין אומר וכעיכו וא"א על המזון ולא אמרי' לא פלוג : ט"ז סק"ד (°) כתגמולו של מקום דמשמע דבר מועט כנ"ל :

יד אפרים

(במ"א בריש הסימן בסוף) . ומכ"ש שיוכל לומר עד אל יחסרנו ונרשם ב"ח ולא נמלא זה בב"ח ותיכת ב"ח נראה שלריך לליין לפני זה והך מכ"ש הוא מדברי המ"א עצמו וכוונתו נראה דב"ש אם מתחת סיכת אומם קלת יאמר בהמ"ז בנוסח שלנו עד אל יחסרנו ולא יאמר הרחמן הוא שיוכל לעשות כן וכ"ש הוא מבהמ"ז הקלר דנ"כ איני מזכיר מן הרחמן הוא וע"ע ועיין ב"ח בוסף זה ושם אי' לחם שונע ולא לרזון בא"י כו' והמג"א המתיב תיכת ולא לרזון שאינם רק לחרון בעלמא אך שם בא"י אמ"ה א"מ ולינתא שם לתיכת האל ועיין ר"ם קפ"ט : שם ובדחמיו יזכנו כו' כנ"ל ועיין בב"ח שהביא נוסח הקלר מהכל בו ותמוה עליו ע"ש ונפלאתי שלא הזכיר תדברי הד"מ סי' ל"ח שהעתיק נוסח הכל בו וכתב ע"ז אך לא ידעתי מי הקנה ואיתמא יש לאמרה כי לא מצאתי בשום פוסק אחר וכבר נתבאר לעיל ס"ם קפ"ז דכל המשנה ממעטא שעבנו תכמי' לא יצא י"ח ואפשר דאף הכל בו לא כתבה לגאת בו אלא שהוא כדמות הפלה קלרה שתהפלל מי שהולך במקום גדודי חיות ולסטי' וכשבא לביתו חוזר ומתפלל כמש"ל סי' ק"י ואפשר שה"ה בברכה קלרה זו יברכה במקום אומם ואח"כ יברך בהמ"ז כתיקונה לגאת בה וע"ע עכ"ל הד"מ ומ"מ מהכ"ק ומ"א משמע שאם בירך בהמ"ז הקלר שתיקן הגאון הר"ן מחתת אומם אז בדיעבד יצא והך

יד הגולה

ד שם בתוספות ז שם בהשגה ח שם לורחות חיים

עטרת זקנים

שכתב שגם המברך יש לומר מיד וכטובו חיינו (מהרש"ל) והאריך בראיות נכוחות מיוסדים על לדני פז : * ולומר ברוך אתה ה' כו' . משמע שאין לומר ב"ה וב"ש וכן פסק מהרש"ל אמנם בטור משמע לומר ב"ה וב"ש ומורי בב"ח מחלק בין אם בירך בג' או בי' ר"ל ביו"ד כיון שמזכיר השם שלומרים ברוך אלהינו שאכלנו משלו ע"כ יש לומר ברוך הוא וברוך שמו משא"כ בג' ודברי דברי טעם הם ע"כ:

דגול מרבבה

*) ועל הכל אנו מודים לך בא"י וכו' כנ"ל כי לריך שיאחר הודא' תחל' וסוף :

לבושי שרד

סי' קצב ט"ז סק"א (°) והיינו כשמזמני' בי' דכיון דמזכירין השם ל"ל ב"ה וב"ש : מ"א ר"ס (°) ובהש"ו בחולין בעשה הלדוקי שעבד אגל רבי לאחר הסעודה א"ל רבי כוס של ברכה אתה שותה או ארבעים זהוכים אתה מוזל ופירש רש"י דארבעים זהוכים שכר כו' וע"ש כי דברי רש"י בתקונין נריכים ביאור ואין להאריך : שם (°) דברכת הזימון עד נברך . פי' עד שסיים ברוך שאכלנו וכו' א"כ הוי שם סיום הברכה ועונין אמן : שם (°) ולרמ"א שם . והא דבסי' קל"ח עונין אמן . היינו לפי שלא אכל כלום ואינו אומר כלום לכן אומר עכ"פ אמן כמ"ש הט"ז שם משא"כ המסובין שכבר אמרו ברוך שאכלנו וע"ז סיים המ"א דרמ"א מדמה לכל הברכות א"כ גם המסובין עונין אמן כמו כל ברכות דאע"פ שכבר בירך אותה ברכה מ"מ עונין אמן וכן מלשון הירושלמי אע"פ משמע דכ"ש אומן שאכלו : ט"ז סשק"ב (°) כמ"ש אא"כ בסמוך . דדוקא כשאומר על המזון כגון כי אז א' כ"ל וכעיכו כמ"ש הט"ז בסק"ד ואפשר אפי' כשא"ינו אומר על המזון מעשה לא פלוג משא"כ בג' דאינו אומר על המזון א"כ לומר וכעיכו לך אך המנהג דגם ביו"ד אין אומר וכעיכו וא"א על המזון ולא אמרי' לא פלוג : ט"ז סק"ד (°) כתגמולו של מקום דמשמע דבר מועט כנ"ל :

יד אפרים

(במ"א בריש הסימן בסוף) . ומכ"ש שיוכל לומר עד אל יחסרנו ונרשם ב"ח ולא נמלא זה בב"ח ותיכת ב"ח נראה שלריך לליין לפני זה והך מכ"ש הוא מדברי המ"א עצמו וכוונתו נראה דב"ש אם מתחת סיכת אומם קלת יאמר בהמ"ז בנוסח שלנו עד אל יחסרנו ולא יאמר הרחמן הוא שיוכל לעשות כן וכ"ש הוא מבהמ"ז הקלר דנ"כ איני מזכיר מן הרחמן הוא וע"ע ועיין ב"ח בוסף זה ושם אי' לחם שונע ולא לרזון בא"י כו' והמג"א המתיב תיכת ולא לרזון שאינם רק לחרון בעלמא אך שם בא"י אמ"ה א"מ ולינתא שם לתיכת האל ועיין ר"ם קפ"ט : שם ובדחמיו יזכנו כו' כנ"ל ועיין בב"ח שהביא נוסח הקלר מהכל בו ותמוה עליו ע"ש ונפלאתי שלא הזכיר תדברי הד"מ סי' ל"ח שהעתיק נוסח הכל בו וכתב ע"ז אך לא ידעתי מי הקנה ואיתמא יש לאמרה כי לא מצאתי בשום פוסק אחר וכבר נתבאר לעיל ס"ם קפ"ז דכל המשנה ממעטא שעבנו תכמי' לא יצא י"ח ואפשר דאף הכל בו לא כתבה לגאת בו אלא שהוא כדמות הפלה קלרה שתהפלל מי שהולך במקום גדודי חיות ולסטי' וכשבא לביתו חוזר ומתפלל כמש"ל סי' ק"י ואפשר שה"ה בברכה קלרה זו יברכה במקום אומם ואח"כ יברך בהמ"ז כתיקונה לגאת בה וע"ע עכ"ל הד"מ ומ"מ מהכ"ק ומ"א משמע שאם בירך בהמ"ז הקלר שתיקן הגאון הר"ן מחתת אומם אז בדיעבד יצא והך

קצג

קצג א פוטר מ' · הייגו משום דבתחלת הסעוד' כשהם קבועים יחד דעתן להצטרף משא"כ בסוף הסעודה דעתן להפריד זה מזה : ב אם אינו מכין . ולכן טוב שהנשים יברכו לעצמן מיהו המנהג בזמן הזה כרש"י דיוצאות אע"פ שאין מביאות ולא רחיצי מעולם מי שמיחה בדבר [ר"מ] *) וכ"כ כ"ח דהמנהג כן ואפי' בקידוש שהוא דאוריית' יוצאות נשים וע"ה כשמיעה וכ"ל דמ"מ טוב שיאמרו מלה במלה עם המקדש והמברך דא"א לכוון ולשמוע כמ"ש סי' קפ"ג ס"ז ועפי' קל"ט ס"ז ורסי' ס"ב · י"א שאף על ז' מינין מזמנין ולכן טוב שלא יקבעו ג' על ז' מינים[כ"ח]:ג שכלם נתחייבו. כלומר אף ע"פ שאם אינו יוצא בשמיעה ו אבל שלשה שאכלו אינ' רשאים ליחלק ושנים שאכלו ז מצוה שיחזרו אחר שלישי שיצטרף עמהם לזימון מ וכן ארבעה או חמשה אסו' להם ליחלק ג שכלם נתחייבו (ג) בזימון ששה נחלקים כיון שישאר זימון לכל חבורה עד עשר' ואז אין נחלקים עד שיהיו עשרי' כיון שנתחייבו בהזכרת השם: הגה ט (ג) דאז יכולי' לחלוק אם ירצו(ד) וכ"ל דה"ה כששה(°)אין מתוויכים לחלק רק אם ירצו נחלקים ומצוה לחזור אחר עשרה י ומיהו אם היו רבים מסובים יחד ואינם יכולי' לשמוע ד ברכת (ג) זימון מפי המברך ואינם רשאים ליחלק לחבורות של עשרה עשרה מפני שיצטרכו ה לברך בקול רם ו וישמע בעל הבית ז ויקפיד עליהם יכולים ליחלק לחבורות של (ד) ג' ג' ולברך בנחת כדי שלא ישמע בעל הבית כוזה טוב להם ממה שלא יצאו ידי חובת ברכת זימון שהרי (ה) אינם יכולים לשמוע מפי המברך:

ב ל אפי' לא הוקבעו מתחלה כולם לאכול יחד אלא שהשנים קבעו ואחר כך בא השלישי וקבע עמהם או שאחד קבע תחלה ואח' כך קבעו השנים עמו אינם רשאי' ליחלק כיון שהם ח קבועים יחד בגמר האכילה ומכל מקו' אם יאכל עמהם בלא קבע רשאים ליחלק אלא א"כ הוא שמש : הגה ומ"מ אפי' כ"מ שרשאין ליחלק עדיף עפי' לזימון משום דברוב עם הדרת מלך (כ"י) :

ג מ אם היו רובבים ואמרו נאכל אע"פ שכל אחד אוכל מכברו ולא ירדו מהבהמות מצטרפין כיון שעמדו במקום אחד אבל אם היו הולכים ואוכלי' לא ואם היו אוכלים בשדה מפוזרי' ומפורדי' אע"פ שאוכלי' כלם בשעה אחת ומכבר א' כיון שלא קבעו מקום לאכול אינם מצטרפין : °עס"ס רי"ג עסי' ס"ב קל"ט ס"ג הגה

כאן כל' מו כו' דיש זימון ואפש' לעשו' שני זימון יש כאן מעלות שוות דאם יזדמנו כולן כאחד יהיה רוב עם עפי וכשיעשו שני זימון יהיה בכל כח קלת רוב עם ויש חילוק ברכות משני זימון בזה הברירה בידם דשקולים הלדדין כנ"ל הגם כי מו"ח ז"ל העתיק ג"כ כשם רמ"א דעפי עדיף שלא לחלק בכ' משום רוב עם כו' הגלע"ד נכון כתבתי וכפ' ג' שאכלו דף מ"ה מיתא יהודה בר מרימר ומר בר רב אמי ורב אחי מדיפתא ברכו ריפתא בהדדי לא הוה כהו חד דמופלג בחכמה וזקנה מן השנים יתבו וקא מנצעיא להו הא דתנן ג' שאכלו חייבים לזמן ה"מ היכא דאיכא אדם גדול אבל היכא דכי הדדי מיגהו חילוק ברכות עדיף דבריך כל חד לנפשיה אתי לקמי' דמרימר א"ל ידי ברכה יצאתם ידי זימון לא יצאתם וקשה למה היו אומרים לברך כ"א בפ"ע והא כעי' ברוב עם הדרת מלך ומרמה דבאמת היה זה טעות שלהם כתרתי דלא ידעו שיש מעלה עפי ברוב עם מחילוק ברכות ותו דליכ' מעלה בזימון אם אין בהם גדול עד שנילה להם מרימר שי הדברים שיש כאן זימון אע"פ שכולם שוים ואז יש מעלה מחמת רוב עם וזה עדיף מחילוק ברכות כנ"ל : (ד) וכ"ל ה"ה בששה כו' · פי' דברש"י כתב זה בעשרה והוא לאו דוקא : (ה) אינם יכולים

דגול מרבבה

*)ועיין לעיל סי' ס"כ כמג"א ס"ק ל' :

אשל אברהם

א) מכין והעתה המברך יוצא אפילו כשאינו מכין משא"כ השומע . אך מלשון הרא"ש ברכות פ"ג נראה דאפי' המברך צריך להכין ע"ש :

לבושי שרד

סי' קצג (הגה ס"ח) (°) אין מחויבין לחלק רק אם ירצו לחלקין כנ"ל : (ט"ז רסק"ב) (°) וקשה לי ע"ז דא"כ לא היה לי' לחתא כנ"ל : מ"א סק"ה (°) פי' בהמ"ז. בדברי המחבר ולפי צריך לפרש ברכת הזימון דאלו בהמ"ז יכולים לברך בלחש כל א' כפ"ע וכמבואר בס"ק הקודם מ"א אלא דהמ"א לשיטתיה פי' כן דס"ל בס"ק הקודם לריכין לשמוע כל בהמ"ז ועיקר כוונת המ"א כאן להבינא דאיה על דבריו שבס"ק הקודם משום דדין זה שבס"ע הוא מש"ס ד"ר אמר רבא כי אכלינן ריפתא בי ריש גלותא מברכינן תלתא תלתא כו' ע"ש דמשמע דפירש"י דהא דקאמר שבזימונו בעשרה שמע ר"ג הייגו כל בהמ"ז ע"ש:סק"ו(°)דהוו זילותא דר"ג קמ"ל דבשתם בעה"כ אין רשאין לעשות כן אא"כ יש משם קפידא אבל בר"ג אע"ג שלא יקפיד מ"מ אין זה כבודו : סק"ח. (°) תלמידי דרב קרעו בגדיהם. ברכות דף מ"כ שנלעגרו על שאמרו כיגל ביכול בהמא בדוק פלן ובסתפקו אם יזמנו ע"פ אותו קביעות :

יד אפרים

בט"ז ס"ק ג'. מחילוק ברכות כו' והביא דפרק א"ד דאזלי' בתר רוב עם הוה ס"ל דמיירי דאיכא גדול שלו נתה לברך להוציא אחרים משום ברוב עם דומי' דזימון וגם עמו וליכא חיוב זימון כלל בשויס. וגילה להם מרימר דגם בשויס יש זימון ואחד מוציא את כולם וא"כ גם בהיא דאלו דברים מיירי אף בשויס דא' מוציא את כולם משום ברוב עם וא"כ ממילא אם כולם מברכים דרוב עם עדיף מחילוק ברכות דכיון דאין חילוק בין גדול לשויס.וא"ש הט"ז ואז יש מעלה כו' הוא לאו דוקא דאף בשאין זימון כלל עדיף רוב עם מחילוק ברכות כדמוכח מהבא דאלו דברים וכמ"ש בעצמו לעיל אלא ר"ל דכיון דזימון אף פ"פ שכולם שוים אז מוכח שיש מעלה ברוב עם אף בלא הזימון וכ"ש ע"י הזימון דעדיף מחילוק ברכות :

שערי תשובה

סי' קצג (ג) בזימון עבה"ט בשם ב"ח ובלקוטי פר"ח הכריע כהרמב"ם דאין מזמנים על הפירות של ז' מינים וכתב בבר"י שהמנהג פשוט לקבוע כמה אנשים על פירות מז' מינים וכן לאכול פת וע"ה כשמיעה ומ"מ טוב שיאמרו מלה במלה עם המקדש והמברך מ"א מיין בשכה"ג סי' ס"ב : (ב) בזימון . י"א שאף על ז' מינין מזמנין ולכן טוב שלא יקבעו ג' על ז' מינים : (ג) הזימון . ולכתחלה יתנו לברך למי שקולו חזק שישמעו כל המסובים דברוב עם הדרת מלך . מ"א : (ד) ג' ג' וכ"ש אם צריכים ללכת לדבר מצוה שרשאין

באר היטב

קצג (א) מכין . ולכן טוב שהנשים יברכו לעצמן מיהו המנהג בזמן הזה כרש"י דיוצאות אע"פ שאינם מביאות ולא רחיצי מעולם מי שמוחה בדבר וכ"כ הב"ח דאפי' בקידוש שהוא דאוריית' יוצאות הנשים כלומר אע"פ שאם יצא לדין א' יאמרו עוד ג' ויזמנו מ"מ הוא לא יצא י"ח שגם הוא נתחייב בזימון . כתב הב"ח דאם אינו יוצא בזימון מ"מ יש לו ברכה אחרת ג' ועפי' תר"ל סי"ב : ובצריך כו' . כמ"ש ספ"ג דר"ה : אבל ג'

הגהות רעק"א

סי' קצ"ג סעיף א' מברך היודע ואם הוא לא אכל כזית דגן עיין מג"א לקמן סי' קל"ז :

כו'. מתני' שם ושם כ"ל : ושנים כו'. ומה שכתב שם מ"ה א' תא שמע השמש כו' ובחולין ק"ו א' ש"מ אין כו' : וכן כו' ואז כו'. עתוס' שם ד' ד"ה אם כו' : אם כו' אבל כו'. עתוס' שם סד"ה שאני כו' : וצריך כו'. וכמ"ש בתענלה שמעה מתנמעם לא יצא ועפי' תר"ל סי"ב : ובצריך כו'. כמ"ש ספ"ג דר"ה : אבל ג' כו'. מתני' שם ושם כ"ל : דאז יכולין כו'. רש"י שם : ומצוה כו'. שם קס ר' חמא כו' וה"ה לדיון בעשרה : וזה טוב כמ"ש תוס' שם וכ"ה בירושלמי והביאו תוס' שם מ"ה א' ועע"ז ס"ק ו' ופור ממ"ש והשמש שאכל כו' מ' הא אחר לא ח"ש אא"כ כו' וערא"ש שם : ומ"מ כו'. כ"י ס"ם כשם ריב"ש וכמש"ש כ"ג א' וערא"ש שם שמחלק בהבא דשם להך דהכא ועכ"מ :

חכמת שלמה

סי' קצג סעיף א' אבל שלשה שאכלו אינם רשאים ליחלק.נ"ב נשאלתי אם מתחלה ישבו לאכול ע"ד שיהיו רשאי לחלק אם מותר לחלק. והשבתי דנראה לפענ"ד פשוט דמותר לחלק דהרי כתב המג"א סק"ז דמשמע בגמ' דהיכי דאין אחד מוציא את חבירו בברכת המזון אין רשאין לזמן והרי להוציא אחד את חבירו ודאי בעינן שיהי' דעתו להצטרף יחד ונם בסי' קצ"ה לקמן איתא בש"ע כנון שנכנסו ע"ד להצטרף ועיין במג"א שם דדעתו דאפילו בבית אחד בעינן נכנסו ע"ד להצטרף ולכך אף להט"ז החולק שם היינו רק דלא בעינן כוונה בפירוש להצטרף אבל בנכנסו בפירוש ע"ד לחלק ודאי אין מצטרפין בע"כ ואין אחר דעתו כלום וזה ברור ופשוט בדבריו ולמעט בפלוגתא עדיף ודו"ק :

ביאור הגר"א

סי' קצג ס"א שנים כו'. מ"ה כ' : אע"פ כו'. עתוס' שם ח' ד"ה אם כו' : אם כו' אבל כו'. עתוס' שם סד"ה שאני כו' : וצריך כו'. וכמ"ש בתענלה שמעה מתנמעם לא יצא ועפי' תר"ל סי"ב : וצריך כו'. כמ"ש ספ"ג דר"ה : אבל ג'

מחצית השקל

סי' קצג (ס"ק ח) פוטר כו' דבתחלת הסעודה כשהם קבועים כו' ומה"ע כ' רמ"א בסי' רי"ג דברכת הפירות אפי' ברכה ראשונה כ"א מברך לעצמו וכן המנהג משום דגבי פירות לא הוי קביעות: (ס"ק ב) אם כו' וכ"ל כו' דא"א לכוון כו' וא"כ ממילא אפי' אין מביאים יוצאים דהא אומרים עם המברך מלה במלה: ועפי' קל"ט עסיף ז' ס"ק ה' כל"ל: ור"ס ס"ב. דמשמע דקידוש קיל לענין הבאה והב"ח כ' אפי' קידוש : י"א שאף על ז' מינים כו'. הוא דעת ראבי"ה בשם ר"ה גאון הביאו מרדכי ר"פ ג"ם אבל לא כ' שם טעם וראיה וא"ל קצת ראיה ממ"ד ברכות דף ל"ז דתניא ז"ה כל שהוא מז' מינים ר"ג אומר ג' ברכות וחכ"א ברכה אחת מעין שלש . ומעשה בר"ג וזקני' כו' והביאו לפניהם כותבו ואכלו.ונתן ר"ג רשות לר"ע לברך קפץ וברך ר"ע ברכה אחת מעין ג' כו' וכ' התו' וא"ת לר"ג הא קי"ל דאין מזמנים על הפירות וי"ל דר"ג היה סובר שיברך על כל ז' מינים ג' ברכות שלימות וכי בירך ר"ע מעין ג' לעצמו דוקא דק"ל אין מזמנים על הפירות . והאחרים המסובים ברכו כ"א לעצמו עכ"ל התוס' . וראבי"ה בשם ר"ה אפשר ס"ל מדלא הוזכר מזה בש"ס שגם בזה לא עשו כדברי ר"ג שהוא צוה לזמן והם ברכו כ"א לעצמו . א"ו דבאמת בזה מודו לר"ג דעל ז' מינים אע"ג דס"ל דסני בברכה אחת מעין שלש מ"מ מזמנים עליהם כך י"ל ויהי' איך שיהיה יש ללמוד לפ"ז מהא דאמרינן שם בבריי' תורא אם עתנו ואפלו ובשלו אע"פ שהפרוסות קיימות (דהיינו שיש בכל פרוסה כזית כדלעיל סי' רס"ח) תהלה מברך במ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין ג' ופריך והתניא כה"ג לבסוף ולא כלום (ופירש"י אלא בורא נפשות) ומשני הא' בריית"א דקתני לאחריו ברכה מעין שלש אחתי כר"ג דשמעינן ליה דס"ל הכי באורז ופריך מי מצית לאוקמי כר"ג א"כ תקשי ריש"א דהא בריית' בחטה אם טחנה ואפאה ובשלה אם אינן פרוסות קיימות מברך תחלה במ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין ג' . ואי ר"ג השתא אכותבת ודייסא ס"ל לר"ג דמברך ג' ברכות כ"ש כשאין פרוסות קיימות דר"ל ג' ברכות ע"ש הרי דאין פרוסות קיימות עדיפ' ממין ז' א"כ נדע' ראבי"ה כמו דמזמנים אפי' לדידן על ז' מינים כ"ש שאין פרוסות קיימות דעדיפא . וכן פת הבא בכסנין. אבל זה ליתא דבפת הבא בכסנין ממ"ב אי אכל שיעור שאחרים קובעים עליו הלא מברך המוציא ובהמ"ז ודין פת יש לו פשוט' דיש לזמן אפי' לחולקים על ראבי"ה ואי לא אכל כ"כ אפי' הוא קבע עליו בעלה דעתו ומברך במ"מ ומעין ג' כדלעיל סי' קס"ח ע"כ צריך לו' דלא הוי קביעות וא"כ איך יזמנו כיון דלא הוי קביעות : וה"ה באין פרוסות קיימות דאפי' אכל שיעור שאחרי' קובעי'

מגן אברהם

מגן דוד

מ"ז ברכות מ"ה לפי' התו' ורא"ש ורשב"ם והמרדכי ורבי יונה כ סס בגמרא ג תוס' והרא"ש ורבי יונה והמרדכי ד מרדכי בשם ר"מ ה טור ו סס בגמרא ז הרא"ש סס מתמעטות הגמרא והרמ"ר דחולין ק"ו מ סס ברכות ט הגה"מ פ"ה מהלכות דברכות כ"י ברכות סס כ הרא"ש סס ל הרא"ש סס ורבי ירוחם מ רבי'

יכולים לשמוע מפי המברך . פי' ברכת הזימון דאלו ידי כ"ה מ"ל לשמוע אלא לברך כ"א כפ"ע בלחש כ"כ כ"י וא"כ אותם שהם יכולים לשמוע ברכת הזימון ודאי לא יתחלקו לג' ג' ואע"ג דבגמרא שזכרתי בסמוך מעובדא דיהודא בר מרימר שאמרו בריך כל חד לנפשיה משמע דאלו היו מזמנין לא היה כל אחד בריך לנפשיה אלא שומע להמברך היינו לחכמי התלמוד שהיו יכולים ליזהר לכוין לברכת המברך מלה במלה וזה עדיף טפי אבל אנו שאין יכולים להזהר בזה טפי ייחא שיברך כל אחד בלחש וכמ"ש סימן קפ"ג בשם הרא"ש לענין ברכה דיומר אור בעלע"ד ותו כ"ל דאין להוכיח מזה שלא יברך כ"א לעצמו כ"ה דעב"פ צריך לברך על כוס ברכה כשהם בזימון ואם מברך כ"א כפ"ע יברך כ"א על כוס של ברכה כפ"ע וע"ז אמר חילוק ברכו' שדיף שטוב יותר שיברך כל א' על כוס שלו : (ו) אינם רשאים לחלק . משמע שאפילו רוצה (°) לגמור סעודתו קודם שיגמרו האחרים כיון שהתחילו בזמן יב אפי' אכלו אח"כ יחד וגמרו סעודתן ואם לא זמנו עליהם במקומם חייבים לזמן ואינם רשאים ליחלק יג (°)(ח) פ ואפי' לא אכלו אלו השלשה ביחד (ז) משנתחברו :

ו ל שלש חבורות שהיו בכל אחת ארבעה ופירש אחד מכל חבורה ונצטרפו לחבורה אחרת וזימנו השלשה הנשארים פרח זימון מיניהו כיון שחבריהם זימנו ק והוא הדין אם לא היו בכל חבורה אלא שלשה והלך א' מכל חבורה קודם זימון ונתחברו אלו השלשה ובא אחד לכל חבורה ונצטרף עם שנים הראשונים וזימנו יחד פרח זימון מאלו השלשה כיון שכבר זימנו חבורתם אע"פ שלא זימנו עמהם : הגה שלש חבורות שאכלו ובכל חבורה שלשה בני אדם אסור לכל אחד ליפרד מכל חבורה ולזמן ביחד דהרי השניים הנשארים בכל חבורה אינן יכולים לזמן מ"כ אבל אם היה בכל חבורה ד' מותר ליפרד אחד מכל חבורה ולזמן ביחד והנשארים יזמנו כל חבורה במקומה [ב"י בשם הרשב"א] : שלשה

הגה * המנהג ט שלא לזמן בבית (ה) עכו"ם ונראה לי הטעם משום דלא יוכלו לקבוע עצמן בבית עכו"ם משום ירא' העכו"ם הוי כאלו אכלו בלא קבע ועוד דיש לחוש לסכנה אם ישנו בנופש הברכ' ולא יאמרו הרחמן ויברך ב"ה הזה ולכן מתחלה לא קבעו עצמן רק לברך כל א' לבדו ולכן אין לשנות המנהג אף אם לא היו טעמים אלו אפשריקים מ"מ מאחר דכבר נהגו כך הוי כאלו לא קבעו עצמן ביחד:

ד כ שלשה שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא אפי' כל אחד אוכל מבכרו י ואפי' לא אכל עדיין בזית פת (ו) אינם רשאים (ו) ליחלק :

ה ס שלשה שבאים משלש חבורות של שלש בני אדם ונתחברו אלו השלשה ט אם זימנו עליהם במקומם בגון שהפסיקו כל א' לשנים יא עד שאמרו הזן(ז) שוב אינם יכולים לזמן יב אפי' אכלו אח"כ יחד וגמרו סעודתן ואם לא זמנו עליהם במקומם חייבים לזמן ואינם רשאים ליחלק יג (°)(ח) פ ואפי' לא אכלו אלו השלשה ביחד (ז) משנתחברו :

ו ל שלש חבורות שהיו בכל אחת ארבעה ופירש אחד מכל חבורה ונצטרפו לחבורה אחרת וזימנו השלשה הנשארים פרח זימון מיניהו כיון שחבריהם זימנו ק והוא הדין אם לא היו בכל חבורה אלא שלשה והלך א' מכל חבורה קודם זימון ונתחברו אלו השלשה ובא אחד לכל חבורה ונצטרף עם שנים הראשונים וזימנו יחד פרח זימון מאלו השלשה כיון שכבר זימנו חבורתם אע"פ שלא זימנו עמהם : הגה שלש חבורות שאכלו ובכל חבורה שלשה בני אדם אסור לכל אחד ליפרד מכל חבורה ולזמן ביחד דהרי השניים הנשארים בכל חבורה אינן יכולים לזמן מ"כ אבל אם היה בכל חבורה ד' מותר ליפרד אחד מכל חבורה ולזמן ביחד והנשארים יזמנו כל חבורה במקומה [ב"י בשם הרשב"א] :

שלשה

כאן ועי"ל דה"ק ואפי' לא אכלו יחד כלו' אלא כל א' אכל כפ"ע שלא קבעו דאינם חייבים בזימון כמ"ש ס"כ הכא חייבים כיון שכבר נתחייבו וכ"מ בתר"י ומיהו להרמב"ם לא יתכן זה אלא כדיעבד דלכתחלה אסור לאכול עד שיברך כ"ה : יכולין

באר

(ו) ליחלק . אפילו רוצה לגמור סעודתו קודם שיגמרו האחרים ודוקא שהתחילו ביחד אבל אם אם הקדים א' ואכלו הב' אח"כ ואכלו ג"כ דאלו הא' לגמור סעודתו קודם ולברך בפני עצמו ט"ז ע"ש : (ז) משנתחברו ר"ל אלא כל א' אכל כפ"ע משנתחברו עיין ט"ז ומ"א :

עמהם

שערי תשובה

הבאה בביסנין ולא זהירו בזה ע"ש : (ה) עכו"ם . ע' בה"ט וע' בא"ר שהביא הנוסחא ובמקום ישיבתינו עד עולם : (ז) משנתחברו עבה"ט וע' בשו"ת פמ"א ח"ב סי' ו' מ"ש בזה על דברי הב"ח :

ביאור הגר"א

ס"ג אם כו'. ע"ל סי' קס"ז סי"ב : ס"ד אפי' כו'. כ' א' כני' שלנו וכ"ה ג' ר"ת ורי"ף ושתר"י ורא"ש שם : ואפי' לא כו'. שם קמ"ל כי הא כו'. ופי' תר"י בשם תוס' שלא אכלו עדיין בזית והקשה עליהם. מה"ש בירושלמי שם ריש פרקין הכא אתמר אין רשאין לחלק והכא אתמר חייבין לזמן שמואל אמר כאן בתחילה וכאן בסוף ואינו בתחילה ואינו בסוף תרין אמוראין ח"א תנו דעתן לאכול הו בתחילה אכלו בזית זהו בסוף וח"א אכלו בזית זהו בתחילה במרו אכילתן זהו בסוף ואפי' דמ"ש אכלו בזית זהו התחלה ל"ד בזית אלא לאפוקי ס' רשאומה דבזית הוא בסוף וכ"פ הרא"ש אבל הרשב"א פי' להיפך דס' רשאומה שם ס"ל דפחות מכזית הוי התחלה וס' אחרונה דוקא בזית ופ' כס' רשאומה והכל א' אבל דעת הר"י אפי' לא אכלו כלל כס' רשאומה וכפשטא דלישנא דגמ' שם ע"ש : ס"ה אם זימנו כו'. כפרש"י שם וכן פי' תוס' ד"ה שלשה כו' אלא שהם פי' דפעורין אבל רשאין לזמן אבל רש"י פי' דאין רשאין וז"ש תוס' וא"ל לא כו' ופ' הטוש"ע כרש"י ועכ"מ : אפי' אכלו כו'. אע"ר יהודה דקשה מאי מקשי ד"ה קומשיו ע"ש : וה"ה כו'. כזה ניחא דקאי מילתא דרבא אר"ח דקא' אל ג' בני אדם מחבורתם הרשאומה כי היכי דלא ליפוק זימון מחבורתם וז"ש ר"ח והוא כו' לאפוקי אם כאן מחבורה אל ד' וז"ש אבל כו' וכ' הרשב"א וא"ל שהוא גורס א"ר ואי אזמין פרח זימון מיניהו ולא"ד למש"ה הני ג' דברבי כו' דשם לא יאמר זה הג' ידי זימון ועפי' קל"ד ס"א :

מחצית

צריכים ליטב יחד בשלחן א': וכ"כ התוס' והרא"ש פ' כ"מ דף ל"ט בעובדא דבר קפרא : ורפ"ג שאכלו דמ"ה ד"ה אם רצו כו' דבין בהמוציא ובין בבהמ"ז אין א' פוטר חברו אא"כ הסיבו ויש להם לירוף יחד ומה"ט חלקו בב' שאכלו בין המוציא לבהמ"ז ע"ש: וע"ל גבי פרח כו' ר"ל מ"ש מ"א בסי' זה ס"ק י"ג בתי' הבני: דהא תלמידי דרב כו' ברכות דף מ"ב ע"ב אי' כי נח בפני' דרב אזלי תלמידים בתריה (ולקברו בעיר אחרת כי הדרי אמרי ניזל וניכל לחמא אהבר דנקי בתר דאכלו קא מיבעי להו. הסיבו תנן אבל ישבו לא (ואין יכולים לזמן) אז דלמא כיון דאמרי ניזל וניכל רפתא בדוכתא פלן כהסבו דמי לא הוי בידייהו קס ר"א ב"א אהדר קרעיה לאחוריה וקרע קריעה אחריתא אמר נח נפשיה דרב וברכת מזון לא גמרינן. עד דאתא אבי שבא כו' עכ"ל הגמ' . וא"א למה נצטערו כ"כ עד שקרעו מצערה כי לא ידעו איך יעשו לצאת י"ח. ניהו דא"א דהסבו דוקא וכה"ג לא הוי הסבה ואין א' יכול להוציא א"ח. מ"מ ה"ל לזמן יחד ואח"כ יברך כ"א בהמ"ז לעצמו. וא"ל דע"ז נצטערו דלא ידעו שמא הוי כהסיבו ורשאי אחד להוציא חברו ' וזה עדיף משום ברוב עם ה"מ דע"כ משום זה לא נצטערו כ"כ דהא ע"כ כן עשו בברכת המוציא שכ"א בירך לעצמו וכמ"ש התוס' שם דמה"ט המתינו לספיקי עד בהמ"ז ולא נסתפקו מיד בברכת המוציא דברכת המוציא בירך כ"א לעצמו ע"ש ובזה ניחא נמי דל"ל דלצטערו אע"ג שאפשר להם לעשות שיצאו ממ"כ כמ"ש מ"א מכל מקום נצטערו על שנעלם מהם הדין אי כה"ג מיקרי הסבה או לא וכדמשמע מלשון רא"ש נח כו' וברכת מזונא לא גמירנא : דע"כ עיקר צערם לא היה משום הכי . דא"כ ה"ל להצטער מיד בברכת המוציא אע"כ דעיקר צערם היה דלא ידעו איך יעשו שיצאו יד"ח ויצאו מספיקא דידהו ולכן דייק מ"א שפיר אמנם בתו' שם כתבו וז"ל וא"ת כו' וי"ל דשמא מיירי שיסבו לאכול זה אחר זה ובירך כ"א לעצמו המוצי' עכ"ל א"כ אין ראיה דאפ"ת שנצטערו על שלא ידעו הדין מ"מ לא נצטערו עד בהמ"ז דבהמוציא לא באו כלל לכלל ספק זה.דהא ישבו לאכול זה אחר זה וע"כ נ"ל דראייתו אינו אלא לדעת הרב"ו דס"ל אם מזמנים סני כשמועים ברכת הזימון ויברך כ"א לעצמו אבל לדעת הב"ח שהביא בס"ק ד' דצריכים לשמוע מפי המברך אל בהמ"ז אין ראיה מהאי עובדא דאם יברך כ"א לעצמו עדיין לא יצאו מידי ס' דילמ' חייבים בזימון וא"כ צריכים לכתחלה לשמוע כל בהמ"ז מן המברך וכ"כ האחרונים ונ"ל מ"ש בו' עדיף טפי לזמן כו' ולדברי מ"א תקשי כיון דרשאי' לחלק היינו בלא קבעו א"כ אין א' יכול להוציא את חברו וכה"ג אין רשאים לזמן. שהם יאכלו מעט שני"ז יביאו א"ע ע"י קביעתן עכשיו לחיוב בזימון . וכנ"ל בדברי הב"ח כו'. ל"ל שהביא כאן תשו' ריב"א שהובא בב"י שממנו נובע הגר' רמ"א וז"ל הב"ח כתב ב"י ע"ש ריב"א דג' שאכלו כ"א בקרן זוית בפ"ע אע"פ שרשאים לחלק כיון דלא קבעו ונתחברו יחד אפ"ה עדיף טפי שיזמנו יחד משום ברוב עם הדרת מלך וכן כ' במרדכי כו' שפסק כן הלכ' למעשי' ופסק כן בהגהת ש"ע כו' והאריך ולבסוף הסכים לדין זה . ע"כ נ"ל שכונתו שאכלו מעט בשלחן א' שיתחייבו בזימון שהרי בסי' קל"ה כתב בהדיא כו'. ואותה תשובה שהביא הרב"י כו' הוא תשובת ריב"א הנ"ל דשם דוחק לפרש שר"ל שיאכלו עתה מעט בשלחן א'. דהא הסיב כן לשואלו הלכ' למעשי' לשתות משמע אבל לא יאתה בשביל הברכה :

הגהות רעק"א

סעיף ו' פרח זימון מיניהו וכזה דוקא אם לא אכלו אח"כ יחד אבל אכלו אח"כ ביחד מצטרפי' : שם כיון שחבריהם זמנו נלע"ד דהו דוקא אם זימנו הם קודם שנתחברו אלו הג' יחד דאז אין להאחד ממקום שיצא לצאת בפ"ע ידי זימון בזה אל הזימון שזימנו הג' הנשארים בביתם גם עליו ופרח זימון ממנו אבל אם נתחברו אלו הג' למקום א' ואח"כ זימנו האחרים הנשארים בביתם יכולים אלו הג' לזמן ולא פרח זימון מיניהו וכיון דיש כאן מקום להם לזמן יחד בפ"ע נתפרדו לגמרי מחבורתם ולא קאי הזימון עליהו ויקלת רא"י מהג"ה כאן אבל אם היה בכל חבורה ד' מותר ליפרד ד' מותר ליפרד ולא התנו שיזמנו הם אחלם כללע"ד :

השקל

וא"א דכולתו שיאכלו מעט ה"ל לפרש לשואל. ועיין בב"י לשון התשובה : כיון שנחלקו הפוסקים כו' עיין בב"י סי' קל"ה הביא לשון רשב"א שכ' בדף כ' ד"ה הא דקתני כו' ז"ל מכאן שאפילו בברכת הזימון בעי' הסיבה. ומתני' דהסיבו דפ' כילד בין בברכת הלחם שהוא המוצי' ובין בברכת הזימון היא אבל ראיתי לגדולי מפרשים האחרונים ז"ל שפי' אות' משנה דוקא בברכת הלחם אבל ברכת הזימון א"ל הסיבה כפשט' דשמעת' דהתם על הא' מתני' עכ"ל הרשב"א: וכ"ל דתשוב זה השמיע הרב"י תשובה זו דלדידן דקי"ל דבהמ"ז צריך הסבה ליח' להאי תשובה ואף דמ"מ איכ' כ"מ במאי דעדיף שיזמנו . שיאכלו עכשיו מעט כדי שיתחייבו בזימון וכדה"ל לרמ"א בהג"ה וכמ"ש מ"א י"ל דהרב"י ס"ל דזה שראוי שיאכלו עתה מעט להבי' א"ע לידי חיוב זה לא נשמע מתשו' הנ"ל דע"כ לא כ' בתשובה דעדיף שיזמנו אלא דלבעל התשובה ס"ל דאפי' לא יאכלו עתה מצי לזמן אבל להבי' א"ע לידי חיוב לא שמעינו. (ס"ק י) ואפי' כו' וב"ח פסק דבאיכ' תרתי לריעותא. ר"ל שבל אחד אוכל מכבר וגם עדיין לא אכלו כזית רשאים לחלק . דבדף כ' ע"א תנן ג' שאכלו כאחד אין רשאים לחלק . ופריך מאי קמשמע לן תניא הדא זימנ' שנשה שאכלו כאחד חייבים לזמן ומשני הא קמ"ל דאפי' לא אכלו עדיין כזית אין רשאים לחלק . זהו גרסת הרא"ש ופירושו והרי"ף גרס קמ"ל אפי' כ"א אוכל מכבר אין רשאים לחלק וכתב הטור הלכך אין לחוש לדתי הגרסאות וס"ל להרב"י דשני הגירסאות אמת לדי' והלכך אפי' בתרתי לריעות' אין רשאים לחלק אבל הב"ח ס"ל כיון דשני דיני' לא שמעינן אלא ממשנה יתירה.ואי לאו משנה יתירה ה"א בשני תרי גווני שלא אכלו עדיין כזית או אוכל כ"א מכבר רשאים לחלק. וא"כ ממשנה יתירה א"א ללמוד כ"א דין א' ומ"ל דין השני. אלא דמספק איזה גירס' עיקרית צריכים להחמיר בכל ענין שיזדמן הן שכ"א אוכל מכבר ולא' גרסת הרי"ף עיקר אי בשעדיין לא אכלו כזית דלמ' גי' הרא"ש עיקר אבל בדאיכ' תרתי לריעות' שכ"א אוכל מכבר וגם לא אכל עדיין כזית דמש"כ יהיה איזה גרסא שתהיה עיקר רשאים לחלק כיון דלא נשמע ממשנה יתירה כ"א חידוש א': אם רשאים לצאת הכי י"ל דמיירי שעדיין כלם כאן אלא שזה הופך פניו לצד זה וזה לצד אחר אין רשאים לחלק אבל אם ירצה לצאת לא שמעינו מהכא ויתבאר בסי' ר' . ועיין בט"ז ס"ק ו' שכתב בשם התוספות דאם בתחלה לא ישבו לאכול כ"א שנים ואח"ז בא השלישי וקבע גם הוא שם שעודתו רשאי להפסיק ולברך בהמ"ז בפ"ע כיון דלא הוקבע עמם לא בתחלת הסעודה ולא בסוף הסעודה. ותמה על הרב"י שלא הבי' דין זה ובסי' ר"ר כתב דהתוספות לא כתבו כן אלא לפי פירושם בש"ס ובירושלמי. אבל לדידן דס"ל כפי' הרי"ף והרא"ש בירושלמי ובגמ' ליתי' לדין הנ"ל . ובס' חמד משה כתב להיפוך דאדרב' דכן מבואר בלשון הש"ע שכתב אפי' לא הוקבעו תחל' כו' אין רשאים לחלק כיון שהם קבועים יחד בגמר אכילה הרי דוק' הואיל שקבועים בגמר אבל אם רוצים להפסיק קודם שגמרו האחרים רשאים לברך בהמ"ז בפ"ע כיון דלא הוקבעו בתחלה היינו ממש כדברי התו' והדין עמו: (ס"ק יג) ואפי' לא כו' ל"ע דהלא פת כו' בשלמא אי אכלו גם כאן א"ש דכה"ג א"ל לחזור למקומו לברך כדלעיל סי' קפ"ד. אבל מ"ש בש"ע אפי' לא אכלו עדיין כו' קש': ולדעת הרמב"ם שם ר"ל

באר הגולה

יונה כ' ברכות שם לפי' הרא"ש ועל פי' הירושלמי פ שם ע שם בתוספות פ שם ברש"י בב"י כתב דאיירי שאכלו בבית אחד דהוי כמו מפני' לפי' א"כ ה"ק כיון שמתועדו לזמן אינם רשאים לחלק וצריכים לאכול ביחד ולזמן ל כן פי' ר"י והביאו הרא"ש שם ור' יונה ק רבי יונה שם

עטרת זקנים

סי' קצג * המנהג שאין מזמנין כו' וי"ל שמנהג זה לאו מנהג ותיקין הוא והמשנה לא הפסיד (מהרר"י ומורי בב"מ) :

לבושי שרד

ט"ז סק"ז לגמור סעודתו קודם דהב"ל דס"ב דוקא בשהם קבועים יחד בגמר אכילה עיין שם באופן דלריך קביעות יחד בגמר אכילה או בסוף אכל קביעות דאתנא לא מהני :

סק"ז (°) עמהם לזימון כדלעיל הייינו הך דמי' שאח"ז ס"ב ובה"ג בבר יצא ידי זימון. ופשיטא שאין מזמנין פעם שנית ופי' התוס' הוא הך דרים מי' ד' ובה"ג יש מקום זימון על אכילה שנית לכן כתבו כלומר פעוריס כו' : סק"ח (°) ועקה הא פת וכו'. כר"ם קפ"ד דצריך לחזור למקומו ויברך אח"כ יש לו פת ואוכל במקום השני מברך שם. מ"כ כאן שלא אכלו במקום השני איך יברכו : שם (°) מעין התירון. פי' קרוב לתירון שלו דלשני התירונים מיירי באותן שמוהרים לברך במקום השני לכן חמנו משא"כ תירון שני תמוה כיון דעכשיו שלא אכלו אינם רשאים כלל לברך שם אין נא' חייבים לאכול כו' : שם (°) דהמברך צריך שיהה כלומר מי שהה כדי שבעו הוא יברך והוליא לאותן שלא שתו ולא אמר דמי שרוצה לברך בהמ"ז ישתה תחלה: משום דאין נאמר לו שהה והוא אינו תאב לשתות: במ"א סקי"ב(°)ולדעת הרמב"ם שם הוכא במ"א סי' קפ"ד סק"ג ואסור לאכול במקום אחר עד שיברך תחלה ממילא חייב לחזור למקומו לברך לכן ל"ל תפיסה לפיהם והקשה למ"א דהא לרמב"ם בלא"ה בלא"ה לק"מ דאיהו מיקל דבשונג יברך במקום שנזכר אפילו לא אכל כמבואר בש"ע שם א"כ מיירי הכא בשונג לכן' המ"א וכ"ל כו' ולזנו דדוקא בהמ"ז לקוד בלי זימון כגון ביחיד הוא דמיקל הרמב"ם גבי שונג אבל בשלשה כיון שבמקום ראשון נתחייבו בזימון מודים הרמב"ם דגם בשונג יחזרו כדי לזמן שם כל שלא אכלו במקום השני אינם רשאים הוצרך לתרץ תפיסה לפיהם. ואח"כ כ' עוד תירון על קושיות הכ"י כמו שתי' הט"ז סק"מ ומבאר שתירון:זה הוא גם להרמב"ם וכדיעבד :

באר

שרשאין לחלק ג' ג'. מ"ש : (ה) עכו"ם . כל האחרונים חלקו על הרב בזה ומהרש"ל בשהיה מזמן בבית עכו"ם היה אומר הרחמן הוא יצלח לו ברכה מרובה במקום הליכתו וישיבתו . ופעם א' היה שעודת פדיון הבן בבית עכו"ם והיה שם כמה גברי רבנכי והסכימו לברך ואומר יברך את בעב"ב דקאי על בעל הסעודה עיין מ"ת ואפשר דאם אוכלין במלון ביום דרך פרחי דלא הוי קביעות בבית עכו"ם ואין מזמנין מ"א:

שערי תשובה

הבאה בביסנין ולא זהירו בזה ע"ש : (ה) עכו"ם . ע' בה"ט וע' בא"ר שהביא הנוסחא ובמקום ישיבתינו עד עולם : (ז) משנתחברו עבה"ט וע' בשו"ת פמ"א ח"ב סי' ו' מ"ש בזה על דברי הב"ח :

(ו) ליחלק . אפילו רוצה לגמור סעודתו קודם שיגמרו האחרים ודוקא שהתחילו ביחד אבל אם אם הקדים א' ואכלו הב' אח"כ ואכלו ג"כ דאלו הא' לגמור סעודתו קודם ולברך בפני עצמו ט"ז ע"ש : (ז) משנתחברו ר"ל אלא כל א' אכל כפ"ע משנתחברו עיין ט"ז ומ"א :

עמהם

וכגון

א׳ח קצד הלכות ברכת המזון

קצד א יכולין לזמן, דלא גרע מאכל עלה של ירק (טור) ולמ״ד כסי׳ קנ״ז דירק לא מהני ל״ל דהכא עדיף שיאכל פת: ב אע״פ שאינו כא׳ אלא שעומד לפני הפתח ויולא גם הוא י״ח (רמב״ם כ״ח כ״ב) ועסי׳ כ״ה ס״כ: ג אחד יודע ברכה. (°) וה״ה אם הם כ׳ ואחד יודע שתי ברכות ואחד יודע הבלילית וערסי׳ קנ״ג · וע״ע [°] דהא הרב״י פסק ספי׳ ר׳ כמ״ד ברכת הזימון עד נברך וא״כ מצינו שיוכלו ד׳ לברך כ״ה דנברך א״ל גברא רביעאה [°] דאמר הכי נברך שאכלנו משלו ובטובו חיינו וכ״ה בגמרא בהדיא וכתב״י ואפשר דלא צריך לאשמעי׳ זה ומ״מ לפי מ״ש רמ״א אם צריך שיאמר אדם א׳ עד הזן משמע בגמרא וכרי״ף דאם אין אם מי שיודע אלא ברכה אחת לא יברך כלום המעכבות זו את זו ועיין סימן תקנ״ג *) ומוכח מכאן דמיון ג׳ ברכות מדאורייתא דאי ס״ד מדאורייתא רק הזן א״כ לימא הזן בלחוד וכי בשביל שאינו יודע דרכנן לא יאמר דאורייתא וכיולא בזה איתא סימן תקנ״ב:

וכגון

באר הגולה

עלה ברכות מ״ח כ הרא״ש והרשב״א ג אם בגמ׳ ד הרא״ש אם ה אם בגמ׳ ו אם מ״ו לפי הרי״ף וכן הסכימו הרא״ש ורבי יונה והתוספות ז אם בתוספות ח ברכות כ׳ ב תו׳ ור״ח ורא״ש והר״ר יונה והרשב״א וכן הוא בירושלמי אם

עטרת זקנים

סי׳ קצד * אבל אם שכח כו׳ ומ״מ אם היו ה׳ וקדמו ג׳ מהם וזימנו לעצמן אינו יכול להצטרף א׳ מהג׳ עם השניים הנשארים לזמן הואיל ואלו כבר ידי זימון (הרא״ש פ״ג שאכלו בשם ריא״ז): * קורלין אותו ומודיעים כו׳ וי״א הא דקורלין לו ומברכין עליו ס״מ כגון שפתח בל בית לשוק והוא יושב בנגדו וקורלין לו ושומע קולן ומזמנין (כ״י בשם הרשב״א בשם רב הא׳) ואע״ב דקורלין לו והוא עונה עמהם הכ יוצאי׳ בזימון אבל הוא אינו יוצא (כ״י בשם הר״ר יונה) וי״א שגם הוא יוצא י״ח זימון (הרמב״ם פ״ה):

סי׳ קצה * ואם יש שמש כו׳. פי׳ אפי׳ אין רואות אלו את אלו ואע״פ שכתב רבינו לעיל בסימן קנ״ג דס״ל להרא״ש ואע״ב דלא ברכו ברכת המזון ביחד נקבעו לזימון ואפשר דיש לחלק בין לירוף לחבור׳ א׳ לצירוף דשני חבורות:

דגול מרבבה

*) אין כאן הוכח׳ דג׳ ברכות ממש הם דאורייתא ודי אם יוצא דמעין ג׳ הוא דאורייתא ולכן כלב״ד לסגיה במ״א וכ״ל דעמין ג׳ ברכות מדאורייתא ובזה נפתלקו כל הפנות של אחן הענוד בהקשה מפוטלים וגם בזה מיושב שלא מיושב ברכת המזון בפרק הקומץ בין שאר דברים שמעכבים זה את זה:

יד אפרים

בתג״ח סק״ג בה״ם הרי״ף היכת הרי״ף הוא ע״ם במלחמות שם וכ״ל

שערי תשובה

סי קצד (ג) לשתיה עבה״ט ועיין באבן העוזר שחולק על המג״א בזה ודעתו שאין מעכבות וצריך לברך כל מה שיכול הן ברכה אחת או שתים ובא״ר הביא דברי המג׳א וכ׳ דמסי׳ קפ״ה דאם טעה חוזר לראש משמע קצת הכי ע״ש:

לבושי שרד

סי׳ קצד מ״א רסק״ג (°) וה״ה אם הם כ׳ הסיכה לאחד אינו יודע אם אף בשניים יוצא ברכה היודע הרא״ם קנ״ג ואומר אחד כ׳ ברכות ואחד אומר הבלילית: שם (°) דהא הרב״י פסק ספי׳ ר׳ כנ״ל: שם (°) דאמר הכי נברך. פי׳ אף ע״ג שאין יודעים כאחרים לענות ברוך שאכלנו כו׳ יהיה הוא עצמו האומר והענוה: שם (°) מ״ש הרי״ף לסיכן הוא חוזר המברך שאמר נברך כו׳ והענוים שאמרו ברוך כו׳ מהיכן חוזר המברך ואמר רב זביד דאומר עוד הפעם נברך כו׳ ברוך כו׳ כיון דבעניית העונים שהה לגמור ברכת הזימון: שם (°) משמע דהוא ס״ל מדב׳ שאפילו אם נאמר כו׳ ואח״כ כתב שאין זה הכרע כ״כ תשוב דאע״פ שב׳ אם נאמר יכול להיות הס״ל כך: מ״א סק״א (°) הע״ת לא עיין. שהביא כאן בשם הלבוש דין המופה שבע״ז סק״ג ושכח שהיא כאן בעור וגם בש״ע באה״ע:

הגהות רעק״א

סי׳ קצד ואם הא׳ זימן. היינו דגם בירך אבל זימן לאוד ולא בירך הב׳ האחרים מצטרפים עמו לזימון אבהע״ע סי׳ ר׳: שם בהג״ה אין יכולים לזכן עליו לבוא אבל אם מזמן להם אחר יכולים לזכן עליו המיינהו לא פרח זימון דבסיל א׳ לא פרח הזימון מ״כ ת״ר ספי׳ קנ״ג:

סי׳ קצה סעיף א׳ אם מקלהם רואים אלו את אלו. בתשו׳ הרשב״ם סי׳ ק״ז כתב דוקא בשם זימון לבל חבורה וחבורה בפ״ע בזה מצטרפים לזמן יחד אבל שיהיה שיעור זימון ע״י לירוף לא ועיין לעיל בב״י סי׳ כ״ה דמ״ש עליה הרא״ש בש״ך תוך הפתח דלמד דין הבאה משמע דס״ל דהכא מהני רואים אז״ז לגרף השיעור זימון. וכ״מ בתשו׳ הרשב״א סי׳ ל״ו הובא בתגן אברהם סס סי״ד וכ״כ הפר״ח סס סי״ב:

מחצית

ר״ל בסי׳ קנ״ח דפסק דאסור לאכול שנית עד שיברך תחלה ברכת המזון על מה שכבר אכל ואם כן ממילא צריך לחזור למקומו. ואם כן אזיל ליה האי תי׳ שר״ל דצריך לו׳ עכשיו מעט כו׳ דהא אסורים לאכול: וכ״ל דאפי׳ יאלו שוגג ברמב״ם כו׳. ר״ל דלא תימא גם להרמב״ם א״ש ולא נצטרך לאוקמי בבית א׳ ומפנה לפנה דלהרמב״ם בלא״ה אתי שפיר ניהו דלהרמב״ם אסור לאכול עד שיברך תחלה ברכת המזון מכל מקום להרמב״ם לא נצטרך לו׳ דצריכים לאכול עכשיו ואע״ג דקי״ל פת ל״ל במקומו מ״מ הא להרמב״ם בילא מאמקומו בשוגג יברך במקום שנזכר כמש״ל סי׳ קפ״ד (דלא כהרא״ש דס״ל אפי׳ בשוגג לכתחלה צריך לחזור למקומו) וא״כ א״ל דהכא מיירי שיאלו בשוגג עז״כ מ״א דלית׳ דאפ״ה עדיף טפי כו׳. ר״ל ניהו דהרמב״ם כ׳ דבשוגג יברך במקום שנזכר אפי׳ לכתחלה מ״מ עדיף טפי שיחזור למקומו ויברך כדאסכתן בהני תרי תלמידי דחד עביד כב״ש כו׳ אע״ג דאם יברכו פה יזמנו: אח״ז דאיתי שכתב כן המ״א לאפוקי מהלבוש שכתב וז״ל וכ״ל דמיירי אפי׳ אכלו בשני בתים כו׳ ואפי׳ לא אכלו ביחד משנתחברו גם א״ל לאכול כאן ומיירי ב׳ הראשונים שאכלו עמהם עם כ״א מהם גם הם נתפרדו ואם היו חוזרים למקומן לא היו יכולים לקיים ברכת הזימון שם ולפיכך טוב יותר שיברכו כאן ויקיימו מצות זימון משיחזרו למקומן כו׳ עכ״ל הלבוש ולכאורה היה נראה לעניות דעתי דמ״ש יאלו שוגג להרמב״ם תיבת להרמב״ם עצות סופר וא״ל הרא״ם ור״ל הרא״ם שכיח״א ליה לעיל בסי׳ קפ״ד דבילא בשוגג לכתחלה צריך לחזור למקומו ובדיעבד אם בירך כאן יצא ולפ״ז ס״ד דהכא כדי שיוכלו לזמן הותר לו לכתחלה לברך כאן וא״כ ס״ד דלהרא״ם י״ל דלא אילטריך לו דה״ק כאן דצריכים לאכול עכשיו מעט כו׳ אלא מיירי בשוגג ויכולים לברך כאן אפי׳ לא אכלו כאן כדי שיכלו לזמן וע״ז א״ש פ״ש מ״א דעדיף טפי שיחזרו למקומן כו׳ כיון דלהרא״ם לכתחלה אפי׳ שוגג צריך לחזור למקומו דא״כ תקשי מה שהביא בשם הרב״י (אמת שאינו לשון הרב״י כ״א שהמ״א מפרש דברי הרב״י כן ע״ש) ולדעת הרמב״ם ל״ל דמיירי כו׳ הל״ל דהרמב״ם מיירי שאינן אוכלים כאן אלא דמיירי בשוגג אע״כ אפילו להרמב״ם אפי׳ בשוגג עדיף שיחזור למקומו וכפי הנראה שלפנינו לעפ״כ לא מסתפק: ועוד י״ל דה״ק ואפי׳ לא אכלו יחד כו׳. רלה לומר אם ס״ם בע״ע ואפילו לא אכלו כו׳ אין הכוונ׳ שלא אכלו כלל משנתחברו אלא ר״ל שאכלו משנתחברו אלא שלא אכלו יחד וכמו שסיים בש״ע אלו הסלסה ביחד כו׳ ול״ל לפ״ז ת״ל בלא״ה חייבים בזימון ממה שאכלו משנתחברו זה כתב מ״א דאין חייבים לזה מצד אכילה זו כיון שלא קבעו יחד כמ״ש סעיף ב׳: ומיהו לרמב״ם כו׳ אלא בדיעבד דהא לרמב״ם בילאו ממקומם אסורים לאכול עד שיברכו תחלה בהמ״ז ואע״ג דר״ל דמיירי שיאלו בשוגג דכה״ג כ׳ מ״א לעיל סי׳ קפ״ד ס״ק ג׳ כיון שיאלו בשוגג לא ה״ל היסח הדעת ומותר לאכול זמ״מ נ״ל דמ״א לא כ׳ כן לעיל סי׳ קפ״ד אלא לישב דעת המחבר דלעיל אבל לדידיה לא ס״ל וכנראה ממ״ש שם אח״ז ואם״ש במ״ש בע״ה:

סי׳ קצד (ס״ק א) יכולים כו׳ דל״ב מאכל עלה כו׳ אע״ג דבעלה ירק אינו מצטרף כ״א קודם שבירך ברכה אחרונה על הירק והכ׳ הלא כבר בירך בהמ״ז אפ״ה עדיף הכא כיולא פת אפי׳ לאחר שבירך בהמ״ז מעלה ירק קודם שבירך ברכה אחרונ׳ כ״כ מ״א לקמן סי׳ קנ״ז ס״ק ד׳: (ס״ק ב) אע״פ כו׳ ואפ״ כ״ה סעיף כ׳ כמבואר שם דאם יש נותה אם ע״ז מפסקת לי״א לענין עניית קדושה וה״ה הכא: (ס״ק ג) א׳ כו׳ הסלילים ובר״ם קנ״ב ר״ל דאבי״פ מי שאינו יודע מ״מ מבין לה״ק וב״ם במ״א וכ״ע כו׳ מלינו שיוכלו ד׳ כו׳ וכ״ה בגמ׳ דף מ״ו דפליגי ר״כ ור״ם עד היכן ברכת הזימון ר״כ אמר עד נברך ור״ם אמר עד הזן ונאמרי׳ זימ׳ כתנאי דתני חדא בהמ״ז שיש הכלסה. (ופי׳ הרי״ף והתוס׳ דלפעמים עולה בשני בני אדם ולפעמים בשלשה כגון שאין א׳ יודע כ״א ברכה א׳ כמ״ש פה בש״ע) ואני׳ אינו שלשה ואברכה שברוכה דכ״ע הטוב ומטיב לנו דאוריי׳ (ולא אביב לם) מאי כלו בהא קמפלגי מ״ד שלש שבר עד הזן (ליכ׳ כ״א ג׳ ברכות) ומ״ד אברכה שבר עד נברך. (א״כ אם ברכת הזימון איכ׳ אברכה) : ואפשר דלא צריך לאשמעני׳ כו׳ ר״ל דזה שכיח שיהי׳ יודע ברכת הזימון ולא ידע שום ברכה מבהמ״ז ואם הי׳ בזה מיהום ש״ז יכול לומר ברכת הזימון מ״מ ה״ל לאשמעי׳ אבל באמת אין בזה מיהום כיון דבכר אשמעי׳ דג׳ ברכות של בהמ״ז יכול כ״א לברך ברכה א׳ ה״ה דאים רביעי יוכל לברך ברכת הזימון בריר׳ דמ״ם ברכת הזימון מברכה אחרת אלא דבל הבריית׳ ספיר מקשה א״ל דס״ל ברכת הזימון עד נברך הכ״ל אברכה ויה׳ הבינה דשמע מזה דברכת הזימון עד נברך בר״: דלא בר״ם אבל הרב״י כיון שבבר כתב להדי׳ בסי׳ רי״ם דברכת הזימון עד נברך תו ליכ׳ חדוש׳ בזה ולא אצטריך לאשמעי׳: ומשמע בגמ׳ ובריי״ף כו׳ הראיה מה״ם בסס״ק זה: דמעבכת כו׳ והטעם אפבר כיון דכל הברכות מתר קרא מפיק לה בס״ם דף מ״ח ע״ב: ופסי׳ תקנ״ב דמבואר שם בא״א מעמבות הם דכל הסנה בברכת י״ח אין ברכה א׳ מעבכת חברתה חוץ מברכת בל ר״ה ויוה״כ דמעבכת זו את זו וא״כ בהמ״ז י״ל דדינו בברכת ר״ה ויוה״כ בל יובל: ומוכח כו׳ מדאורייתא כו׳ דלא בא״ם הרב״ז בסי׳ קנ״א הביאו מ״א שם ע״ם: נכי תקיעות דמדאורייתא סבי בט׳ קולות אלא אספק לריכים לחקוע נ׳ סדרים בסדר״ת תש״ת תר״ת. ואם יודע סדר אחד יתקע אותו סדר שמא יצא בזה. כ״ם הכא דודאי יצא ידי ברכה דאורייתא: נכי להיכן הוא חוזר כו׳ בדף מ״ו ע״ב אית׳ להיכן הוא חוזר ר׳ זביד מסמיה דאביי אמר מחר כרחם ורבנן אמרי למקום שפסק והלכתא׳ למקום שפסק וש״ז כתב הרמב״ן שבא לפרש דקאי על מי שיצא לשוק בחמש״ז כבמוזר בלחיזה מקום חוזר כיון דבהה ונפסיק נגמריים שאין עשם למחלוקת זה בכאן דהש״ם שם

באר היטב

קצד (א) עמהם. אלא שעומד לפני הפתח. ויולא גם הוא י״ח. רמב״ם ב״י ב״ח: (ב) לפתים. ואם אין מי שיודע אלא ברכה א׳ לא יברך כלום המעבכות זו את זו עמ״ש. סדר ג׳ ברכות אלו מעבכות ואם אומרם למפרע לא יצא. דבר שמואל סי׳ קמ״ז:

ביאור הגר״א

סי׳ קצד ס״א שלשה כו׳. מ״ה ב׳: וכן כו׳. ממה״ם ב׳ א׳ יקדיש חד חד דוקא ובמשה״ו אבל כו׳: והם כו׳. שם: ואם כו׳. כמש״ל ס״ם קל״ג: סב שלשה כו׳. מ״ה ב׳: ס״ב ומודיעים כו׳ כדי כו׳. כן פי׳ הרי״ז והרא״ש מ״ם דקרו ליה ועני: שלשה כו׳. עתוס׳ שם ד״ה ולמ״ד כו׳ וכשיטתו שפ׳ כסי׳ ר׳ ס״ב כרי״ב ולר״ב לב״ע הטוב והמטיב אלא דאוריי׳ וכן המסקנא דגמ׳ שם מ״ם ואע״פ כו׳:

סי׳ קצה ס״א וכבנון כו׳. ירושלמי שם ר׳ יוסי ור׳ אבא בר זימנא בשם ר״ז לשני בתים בערבה א״ר יוחנן והוא שבבבו הטעה דאשונה ע״מ כן כו׳ והביאו הרא״ש שם ועמ״א וכ״כ הרשב״א אבל ב״ע״ד וכ״מ בירושלמי דקא׳ אלין בית בשיא כו׳ והביאו הרא״ש שם אך ראיה שע״ם שם בירושלמי ג״ל האי אר״י והוא כו׳ קודם ר״י ור״א בר זימנא לשני

חכמת שלמה

סי׳ קצד סעיף ב׳ שלשה שאכלו ויצא אחד מהם לשוק קוראים אותו וכו׳. נ״ב מזה מוכח שאם אינו מצטרף ועונה עמהם א״י לזמן אף שתחלה אכלו יחד ונתחייבו בזימון א״י לזמן ולתו ולא נומר וכאן לא מהני מה שהתחיל לאכול בשלשה וצריך להיות שלשה בברכת זימון ממש. וקשה לי מן הסוגיא דסנהדרין בפ״ק דף ח׳ דקאמר תנא זימון בשלשה מאי זימון אילימא ברכת זימון והתניא זימון וברכת זימון בשלשה וכי תימא פירושי קא מפרש מהו זימון ברכת זימון והתניא זימון בשלשה וברכת זימון בשלשה וכו׳ וקשה מה פריך ולמ״ל לדחוק יותר דהכוונה לענין זימון לדין דלא שייך מה דנקט

השקל

לא מיירי מזה בילא לשוק ופ״ם ברמב״ן: שאפי׳ נאמר שהברכות מעבכות זא״ז כו׳ דודאי א״א לין הברכות מעבכות זא״ז ל״ל דמיירי בילא בא״מ דאם״ז דא״כ תקשי לר״ז מסמיה דאביי דס״ל חוזר לראש וא״כ אפי׳ יצא בא״מ ברכה שניה אז בין ראשון׳ לשניה מ״מ צריך לחזור לראש בהמ״ז והפסיד אפי׳ ברכ׳ ראשון׳ הואיל והפסיק מה בכך שהפסיק הא אפי׳ לא בירך בלל ברכה שניה יצא ידי ברכ׳ ראשון׳ דהא אין מעבכות זא״ז. וא״כ למה יברך כשיגיע ברכה שניה אלא שהפסיק בין שניה לראשון׳ (דס״ל דוחק דמיירי דוק׳ בילא בא״מ ברכ׳ ראשון׳ דשמע׳ מיירי וגם תיקשי מ״ט דרבנן) אלא אפי׳ נימ׳ דברכות מעבכות זא״ז ובשהה כו׳ וא״ש מ״ד חוזר לראש: כמ״ם הרי״ף לשיכן כו׳ דקאי על המברך בהמ״ז ואמר נברך שאכלנו משלו והם עונין בריך שאכלנו משלו כו׳ אם המברך צריך לחזור ולומר נברך. כיון ששהה עד שענו ברוך שאכלנו כו׳ וס״ל דברכת הזימון עד נברך וס״ל דאם שהה כדי לגמור ברכה אחת חוזר. והא עד נברך היא ברכה א׳ וכיון ששהה עד שהם ענו ברוך כו׳ והוא יותר אחרון מברך הוי שהה כדי לו׳ ברכ׳ אחת וצריך לחזור ולומר נברך כו׳ ופ׳ לעיל סי׳ קפ״ב מ״ם בזה בסס תר״י: משמע דהוא ס״ל דא״מ. מדב׳ שאפי׳ נאמר שהברכות מעבכת זא״ז מ״מ לא הוכח לו פי׳ ההוא וכם׳ ברכות דאוי להתחיל. ובפרע כו׳ אין לסם הכרע דמ״ם ואפי׳ אם נאמר שהברכות מעבכות בפיני אחרב׳ מהרי״ף מוכח להיפך ואבי׳ דבריו בקונר א׳ הקשי דאין לי הרי״ף כמ״ם מ״א אלא דהרי״ף הביא ירושלמי ללמוד ממנו פירוש דברי הס״ם דיוק. דבירושלמי מוכיח לר״ב דס״ל ברכת הזימון עד נברך מדאמרי׳ ג׳ שאכלו חייבים בבהמ״ז. (והיינו בשב״א אינו יודע כ״א ברב׳ אחת יברך בא״ח ואינו שיודע ויעלה בהמ״ז משלשתן) וא״א דברכת הזימון עד נברך הוי אמר אחרב׳. ומשני אינ׳ בזכה באמת אחרב׳ ואלא דאמרי כוותיה ואי תימ׳ זו הטוב ומטיב שניה הוא הא״ר הוא הטוב ומטיב ביבנה תקונה ופי׳ הרי״ף דרב״ל וא״ת הך דתני אחרב׳ משום הטוב ומטיב דאמר א״ל נבר׳ דבשמא׳ לית לך לימר הכי דהטוב ומטיב דרבנן הוא ולא אני אלא הדי דאוריי׳ עכ״ל הרי״ף. אלא הקשי בב׳ א״ה דאין הכוב׳ משום הטוב ומטיב אינו מעכב אלא משום דלא אני ברכות דאוריי׳ וכן פי׳ תר״י. דאי ס״ד כמ״ם מ״א משום דאינה מעכבת הל״ל כיון דמדרבנן הוא ואינה מעכבת לא אני לה. עוד הקשה אי ס״ד דלא אביב הטוב ומטיב משום דאינו מעכב א״כ אין אבוב ברכת הזימון הא אע״ב שהו׳ דאו׳ מ״מ אם ברכו בהמ״ז ושכחו לזמן ידי בהמ״ז יצאו הרי דברכת הזימון לא מעכב. עוד הקשי דמאי פריך לר״כ הל״ל אחרב׳ הייני רביעי לברכת הזימון דילמ׳ מהיא לא אביב ברכת הזימון משום דאינו מעכב. עוד אמה במ״ם מ״א דאחרי׳ ל״ל מספק ס״ם. ולפנ״ד מ״ם על מ״א דאין כן לשון הרי״ף אין אלו אלו מעכבין אם אלא בהרב״י שכ׳ אחר שהבי׳ לשון הרי״ף הכ״ל ח״ל הרב״ז ומשמע מהכ׳ שאין בריכת הטוב ומטיב מעבכת שאם״פ שאין שום א׳ יודע אותה יכולים לזמן כו׳ עכ״ל בלבל לאחרב״ז וכן פסק פה בש״ע הרי דגם הרב״ז הבין מ״ם הירושלמי והרי״ף כיון דהטוב ומטיב דרבנן לא אני לה היינו משום דאינה מעכבת ומה שהפריש להרב״ז לזה דל״ל משום דהוא דרבנן אפי׳ מעכב לא אני לה בהרי דאוריי׳ כמ״ם בס״ם. א״כ מיקשי לר״ב דאתיבה מברייתא׳ דקתני שלשה כו׳ דע״כ ברכת הזימון עד הזן. ומשני דאינ׳ ברייתא׳ דפליג על אלו ברייתא׳ וס״ל דברכת הזימון עד נברך וס״ל כאלו ברייתא׳ ואיתי ברייתא׳ דקתני אחרב׳. ואי משום הטוב ומטיב אם כן לא פליגי הברייתות כיון דהוא דרבנן לא אני לה. אבל לר״כ הא דברכ׳ דרבנן לא אביב ואע״ב הוכיח דברייתא׳ דקתני אחרב׳ פליגי אאידך ברייתא׳ וס״ל ברכת הזימון עד נברך. אין זה כדאי לפשוט פלוגתא׳ בין הברייתות ודלמ׳ אחרוייהו ס״ל ברכת הזימון עד הזן ואלו דקתני ד׳ אביב הטוב ומטיב אע״ב שהו׳ דרבנן. אע״כ נ״ל כיון דהיא דרבנן אינה מעבכת ואם כן נ״ל דאביב הטוב ומטיב אינו אומר נבר׳ רביעי דא״כ מאי קמ״ל בזה שלא יאמר נבר׳ רביעי הטוב ומטיב שוזאלים ידי ברכת המזון. פשיט׳ מי נרא מאלו לא אמר בלל ברכ׳ רביעית דהייני הטוב ומטיב דילא דהא אין הטוב ומטיב מעבב. ושור כיון דאינם מעבכות אין לה שייכות לשאר ג׳ ברכות ואי״כ פשיט׳ שובל לאחרה אים אמר. ומזה הוכיח ר״כ דלא אטוב ומטיב. ומזה הוכיח מנן אברהם דשאר ג׳ ברכות מעבכות זו את זו. דא״א דגם הם אין מעבכות גם הם פשיט׳ שיובל כ״א לברך ברב׳ א׳ כיון דאין להם שייכות זה לזה דהא אין מעבכות זא״ז מאי קמ״ל הברייתא. א״ו דמעבכות זא״ז. ובזה אזיל לה גם קושייתו מברכת הזימון דהא גם היא אינה מעבכת ואפ״ה אביב לה זה לפי הבנתו של בעל ס׳ א״ה דמאי דאינה מעבב לא אביב הוא בלי עשם אבל לפמ״ם דמה״ע לא אביב אינו מעבב משום דהו׳ אלא׳ דאינה מעבב לא אביב הוא בלי עשם אבל לאומרה אדם אחר. אבל״כ בברכת הזימון אע״ג דאינה מעבכת אפ״ה טוב׳ כיון דאין לה שייכות לשאר ברכות פשיט׳ שיובל לאומרה אדם אחר. אבל״כ בברכת הזימון אע״ג דאינה מעבכת אפ״ה טוב׳ קמ״ל דברכות הזימון עד נברך בר״כ לאפוקי מר״ם לבן עולה בהמ״ז מר׳ בני אדם. ומה שהקשי על מ״ם מ״א ובספק ברכות דאוי להמיר. אדרב׳ בספק בהמ״ז צריך לברך דהוא דאוריי׳ ל״ל דהמ״א ס״ל כיון דמוכרח הדבר תנמ׳ יהוסל׳ והרי״ף דג׳ ברכות מעבכות זא״ז. אין יפלוק ב״ד הרמב״ן ניהו די״ל שהי׳ לרמב״ן דאיה לזה מאיזה מקום בש״ם מכל מקום אין הדבר פשיט׳ ליה דאיכן מעבכות מה שמרא׳ ומוכרח להיפוך מירושלמי והרי״ף (והיינו אם מדייק מה שכ׳ הרמב״ן שאפי׳ נאמר שהברכות מעבכות כו׳ דלהרמב״ן נופיה לא ס״ל הכי) ז״ו דמדאוריי׳ מוד׳ הרמב״ן דמעבכות ואם אינו יודע רק אחת מן התור׳ א״ל לברך בלל אלא דאשכ״כ מתקנת מבמיס יש לו לברך הברכ׳ שיודע ומנו שתקנו

ברכה

קצה (א) וכגון שנכנסו מתחלה כו' • כ"י הכיא זה בשם הירושלמי בב' כתים וכת' ע"ז נראה דאפי' בב' חבורות בבית אח' נמי קאמר דוקא בשנכנסו משעה ראשונה לכך הר"ל בהסיבו יחד וכ"כ הראב"ד וכ"כ לבאורה מדברי רבינו ואע"פ שהרשב"א כ' ע"ז ומכאן שאפי' לברכת הזימון בעי הסיבה אבל ראיתי לגדולי המפרשים שפי' דברב' הזימון א"ל הסיב' ע"כ(°)וא"כ לפי מ"ש הרא"ש בסי' זה דאף ע"ג שלא בירכו המוציא ביחד נקבעו לזימון בב' חבורות נמי לא בעי שיכנסו מתחלה ע"מ להצטרף יחד וא"כ לא הו"ל לרבינו לכתוב שאם שנכנסו תחלה להצטרף יחד אפשר שא"ל אינו חבורה אחד לגירוף דב' חבורות . ומיהו אפשר שמש"כ וכגון שנכנסו מתחלה לגרף לא קאי אלא לגירוף שני בתים ע"י ראיה או ע"י גרוף שמש אבל בב' חבורות בבית א' ואע"פ שנכנסו תחלה להצטרף יחד מצטרפין דאם לא הכי מאי קאמר דאפי' בב' חבורות בבית א' אע"פ שלא נכנסו תחלה להצטרף יחד מצטרפין דהכי הכא אינו אלא בב' חבורות בבית אח' ומיהו אפשר שמש"כ בב' חבורות בבית אח' אע"פ שלא נכנסו תחלה לגרף לא קאי אלא לגירוף בב' חבורות בבית אח' ולא לגירוף דב' חבורות . ומיהו אפשר שמש"כ וכגון שנכנסו מתחלה לגרף לא קאי אלא לגירוף שני בתים ע"י ראיה או ע"י גרוף שמש אבל בב' חבורות בבית אח' אע"פ שלא נכנסו תחלה להצטרף יחד מצטרפין דהכי הכא אינו אלא בב' חבורות בבית אח' ומיהו אפשר שמש"כ בב' חבורות בבית אח' אע"פ שלא נכנסו תחלה לגרף לא קאי אלא לגירוף שני בתים ע"י ראיה או ע"י גרוף שמש אבל בב' חבורות בבית אח' ולא לגירוף דב' חבורות . ומיהו אפשר שמש"כ וכגון שנכנסו מת

דלא כב"ח : א אינו יכול לאכול . ק"ק דבי"ד ס"ס קי"ב פ' דרשאי לאכול פת עמהם משום מיכה וי"ל דהתם דוקא כשאוכלים בחבורה א' שייך מיכה אבל הכא כל אחד אוכל מבכרו וכ"מ שם . כתב התנודה פרק ג' שאכלו א' אוכל גבינה ושניה בשר מצטרפין דהאוכל גבינה מצי אכיל עם האחרים וכ"כ בערכין

בשם ס"ה וכ"כ הרוקח הלכות ברכות סימן של"ד ובשבת שחל ע"ב אין מזמנין יחד האוכלין בשר ומזהרין מלאכלו ואוכלין גבינה כיון דאין שום אחד מהם יכול לאכול עם חבירו (תנודה פרק ד' דתעניי) וכהגמ"ב הקשה ע"ז דהא יכולין לאכול יחד לחם ע"כ . וכ"כ רש"ל בביאורי סמ"ג דיכולין לזמן יחד וקשה להקל נגד כל הגאונים הנ"ל די"ל דס"ל דבעי' שיכולים לאכול יחד אותו לחם שאוכל חבירו דאל"כ הרי כהנים וזר יכולים ג"כ בשם התנור אלא ע"כ בעינן אותו לחם והכא אין יכולין לאכול בשר וגבינה מלחם א' דהרי מלוכלך מבשר וכמ"ש בי"ד סי' פ"ט וכ"מ ברוקח וס"ה שאין מצטרפין אא"כ שאוכל הגבינה יכול לאכול בשר וכ"כ בהג"מ בשם מהר"ם ב' אוכלין בשר וא' אוכל מנה מכרך מבשר ומוליא הסני לפי שיכול לאכול עם חבירו ולא להצטרף לזימון ג' או עשרה . ובו ד' סעיפים :

א מ שנים שאכלו כא' וגמרו ובא שלישי(א)כל היכא דאי מייתי להו מידי א מצו למיכל מיניה מצטרף בהדייהו ב וחייבים ליתן לו לאכול כדי שיצטרף עמהם ג והוא שבא עד שלא אמרו הב לן ונברך אבל אם אמרו הב לן ונברך ואח"כ ב בא הג' אינו מצטרף (מ) עמהם : הגה ג ונטילת מים מחרוניס כהב לן ונברך דמי (מרדכי פ"ג שאכלו) ועיין לעיל סימן קע"ט :

תשעה

°יו"ד סי' רכ"א ס"ה

כשם ס"ה וכ"כ הרוקח הלכות ברכות סימן של"ד ובשבת שחל ע"ב אין מזמנין יחד האוכלין בשר ומזהרין שלא יאכלו אוכלין גבינה כיון דאין שום אחד מהם יכול לאכול עם חבירו (תנודה פרק ד' דתעניי) וכהגמ"ב הקשה ע"ז דהא יכולין לאכול יחד לחם ע"כ . וכ"כ רש"ל בביאורי סמ"ג דיכולין לזמן יחד וקשה להקל נגד כל הגאונים הנ"ל די"ל דס"ל דבעי' שיכולים לאכול יחד אותו לחם שאוכל חבירו דאל"כ הרי כהנים וזר יכולים ג"כ לאכול פת אחר כמ"ש כ"י בשם התנור אלא ע"כ בעינן אותו לחם והכא אין יכולין לאכול בשר וגבינה מלחם א' דהרי מלוכלך מבשר וכמ"ש בי"ד סי' פ"ט וכ"מ ברוקח וס"ה שאין מצטרפין אא"כ שאוכל הגבינה יכול לאכול בשר וכ"כ בהג"מ בשם מהר"ם ב' אוכלין בשר וא' אוכל חלב אא"כ שאוכל הגבינה יכול לאכול בשר ולא לאכול עם חבירו ולא להצטרף לזימון ג' או עשרה . ובו ד' סעיפים :

א מ שנים שאכלו כא' וגמרו ובא שלישי(א)כל היכא דאי מייתי להו מידי א מצו למיכל מיניה מצטרף בהדייהו ב וחייבים ליתן לו לאכול כדי שיצטרף עמהם ג והוא שבא עד שלא אמרו הב לן ונברך אבל אם אמרו הב לן ונברך ואח"כ ב בא הג' אינו מצטרף (מ) עמהם : הגה ג ונטילת מים מחרוניס כהב לן ונברך דמי (מרדכי פ"ג שאכלו) ועיין לעיל סימן קע"ט :

תשעה

°יו"ד סי' רכ"א ס"ה

וכן אשה שזיתה בשונג ה"ל כאנוסה אלא גרא' פשוט לע"ד דהעיקר כמ"ש הרי"ו דאפי' בשעת הסכנה לא יברך להרמב"ם וכ"מ מתשו' הרשב"א סי' תצ"ד בחולה שאוכל ביה"כ שפסק שלריך לברך וכתב אע"ג דרמב"ם פסק באוכל עכל שאינו מברך אבל מנין לו והראב"ד השיג עליו עכ"ל הרי שהשוה דין זה

דאוכל עכל לחולה ביה"כ וכודאי בשונג מיירי ומדמהו לאונס דחולה וכתרוייהו לא יברך. להרמב"ם וע"ז חולק הראב"ד דבשונג יברך כיון דהתם אלא שאין מזמנין עליו דלא חשיב אכילתו קבע אבל ברכה תחלה וסוף יברך כיון שהתם ואפ"ג דבשונג אין שייך תחלה דהא לא ידע דיש כאן איסור מ"מ שייך שפיר תחלה היכא דהוא אינס דהוא מיס דהוא נמי מיקרי שונג אע"פ שעושה במזיד א"כ שפיר מסכים הרא"ש לדברי ראב"ד מדאמרינן אין זה מברך אלא מאכן ש"מ ששייך ברכה אלא שהוא מאכן והיינו במזיד אבל אם עשה כן בשונג אין כאן ניאון וא"כ נשאר עליו שפיר חיוב הברכה ומ"ש ב"י ראיה לאיסור לברך ממלא גזולה וכן התוס' זה מיירי במזיד ואין מסה ראיה לשונג גם דברי רבינו הטור י"ל כזה על שונג כללא"ד נכון ואף אמ"ל דלא אפ' (°) דברי הראב"ד והרא"ש כן מ"מ לענין הלכה נר' שפיר להבריע כן דאוכל איסור בשונג יברך אחריו כיון שבבר פסק דבמקום סכנה חייב לברך ודא ודא א' היא ע' תשו' רשב"א סימן תצ"ז : (ב) והזר אוכל פת כו' .

ב ד אם אכל דבר איסור במקום (ג) סכנה מברכים עליו (ועיין לקמן סי' ר"ד) :

ג ה שלשה שאכלו כאחד וא' נזהר בפת עכו"ם וא' אינו נזהר או אחד מהן כהן ואוכל חלות אע"פ שאותו שנזהר א אינו יכול לאכול עם אותו שאינו נזהר ולא ישראל עם הכהן כיון שאותו שאינו נזהר יכול לאכול עם הנזהר וכהן עם הישראל (ג) מצטרפין * °אבל אם היו כהנים וזר אוכלים כאחד והכהנים אוכלים חלה ונזהרים מפת של עכו"ם(ב)והזר אוכל פת של עכו"ם אינם מצטרפין ו וה"ה לשלשה שמודרים ב זה מזה שאינם מצטרפין לזימון :

הגה ודוקא כשכל אחד אוכל מבכרו אבל (ג) אם אוכלים מבכר בעל הבית מצטרפין דהא אוכלים מבכר אחד (מ"ז) :

ד (ד) ז אין מזמנין על מי שאכל פחות מכזית :

קצו דיני צירוף לזימון ג' או עשרה . ובו ד' סעיפים :

א מ שנים שאכלו כא' וגמרו ובא שלישי(א)כל היכא דאי מייתי להו מידי א מצו למיכל מיניה מצטרף בהדייהו ב וחייבים ליתן לו לאכול כדי שיצטרף עמהם ג והוא שבא עד שלא אמרו הב לן ונברך אבל אם אמרו הב לן ונברך ואח"כ ב בא הג' אינו מצטרף (מ) עמהם : הגה ג ונטילת מים מחרוניס כהב לן ונברך דמי (מרדכי פ"ג שאכלו) ועיין לעיל סימן קע"ט :

תשעה

°יו"ד סי' רכ"א ס"ה

כ"י הכיא דבר המגור בזה דמצטרפין כיון שאם יזדמן להם בסעודתן פת חולין של ישראל יכולים לאכול יחד וכת' ע"ז שהם דברים בטלים מהסיא דפירוכין עכ"ל והיינו מדאמרינן בתרומה שאינם מצטרפים ואע"פ דאפשר בשאלה מ"מ הרי עדיין לא נשאל ונלע"ד דאם מזומן ומצוי פת של ישראל אע"פ שלא אכלו ממנה מ"מ אפשר להם לאכול ביחד ממנו ומצטרפין וכזה מודה כ"י (°) אלא דק"ל ממה דאי' בסי' שאח"ז בש"ע דהיינו דאי' בגמ' רב ושמואל הוו יתבי בסעודה אחת רב שימי קא ממסר לאכול פמהם כדי להצטרף עמהם לזימון א"ל מאי דעתך לגרופי בהדן בבר אכלית אמר שמואל אנו מייתי גוזלא לאכא מי לא הוה אכיל.וכ' הרי"ף אלמ' כל היכי דאי מייתי להו מידי דמצי למיכל מיימא מצטרף בהדייהו עכ"ל.וא"כ ק"ו דמה התם שלא נתחייבו כלל בזימון אפ"ה כיון דאפשר לו' דאי מייתי להו מידי היו אוכלים מהני סברא זו לחייב זימון ק"ו הכא דכולהו אכלי אלא דא' אינו יכול לאכול עם חבירו פשיט'דמהני הך סברא דאי מתרמי להו לחם ישראל דהוי מצי לאכול א' עם חבירו וצטרפו לזימון: (ג) אם אוכלין מבכר בע"כ.בי"ד סי' רכ"א מבואר דאסור להם לאכול בקערה א' שמא יאכל מחלקו אא"כ שדרך בע"ה שחוזר וממלא הקערה א' לאחר

בכשר אחרי' עד כמה מזמנין עד כזית פירש"י כמה יאכל עמה' ויתחייב

המצטרף

ב ד אם אכל דבר איסור במקום (ג) סכנה מברכים עליו (ועיין לקמן סי' ר"ד) :

ג ה שלשה שאכלו כאחד וא' נזהר בפת עכו"ם וא' אינו נזהר או אחד מהן כהן ואוכל חלות אע"פ שאותו שנזהר א אינו יכול לאכול עם אותו שאינו נזהר ולא ישראל עם הכהן כיון שאותו שאינו נזהר יכול לאכול עם הנזהר וכהן עם הישראל (ג) מצטרפין * °אבל אם היו כהנים וזר אוכלים כאחד והכהנים אוכלים חלה ונזהרים מפת של עכו"ם(ב)והזר אוכל פת של עכו"ם אינם מצטרפין ו וה"ה לשלשה שמודרים ב זה מזה שאינם מצטרפין לזימון :

הגה ודוקא כשכל אחד אוכל מבכרו אבל (ג) אם אוכלים מבכר בעל הבית מצטרפין דהא אוכלים מבכר אחד (מ"ז) :

ד (ד) ז אין מזמנין על מי שאכל פחות מכזית :

קצו דיני צירוף לזימון ג' או עשרה . ובו ד' סעיפים :

א מ שנים שאכלו כא' וגמרו ובא שלישי(א)כל היכא דאי מייתי להו מידי א מצו למיכל מיניה מצטרף בהדייהו ב וחייבים ליתן לו לאכול כדי שיצטרף עמהם ג והוא שבא עד שלא אמרו הב לן ונברך אבל אם אמרו הב לן ונברך ואח"כ ב בא הג' אינו מצטרף (מ) עמהם : הגה ג ונטילת מים מחרוניס כהב לן ונברך דמי (מרדכי פ"ג שאכלו) ועיין לעיל סימן קע"ט :

תשעה

°יו"ד סי' רכ"א ס"ה

ב ד אם אכל דבר איסור במקום (ג) סכנה מברכים עליו (ועיין לקמן סי' ר"ד) :

ג ה שלשה שאכלו כאחד וא' נזהר בפת עכו"ם וא' אינו נזהר או אחד מהן כהן ואוכל חלות אע"פ שאותו שנזהר א אינו יכול לאכול עם אותו שאינו נזהר ולא ישראל עם הכהן כיון שאותו שאינו נזהר יכול לאכול עם הנזהר וכהן עם הישראל (ג) מצטרפין * °אבל אם היו כהנים וזר אוכלים כאחד והכהנים אוכלים חלה ונזהרים מפת של עכו"ם(ב)והזר אוכל פת של עכו"ם אינם מצטרפין ו וה"ה לשלשה שמודרים ב זה מזה שאינם מצטרפין לזימון :

הגה ודוקא כשכל אחד אוכל מבכרו אבל (ג) אם אוכלים מבכר בעל הבית מצטרפין דהא אוכלים מבכר אחד (מ"ז) :

ד (ד) ז אין מזמנין על מי שאכל פחות מכזית :

קצו דיני צירוף לזימון ג' או עשרה . ובו ד' סעיפים :

א מ שנים שאכלו כא' וגמרו ובא שלישי(א)כל היכא דאי מייתי להו מידי א מצו למיכל מיניה מצטרף בהדייהו ב וחייבים ליתן לו לאכול כדי שיצטרף עמהם ג והוא שבא עד שלא אמרו הב לן ונברך אבל אם אמרו הב לן ונברך ואח"כ ב בא הג' אינו מצטרף (מ) עמהם : הגה ג ונטילת מים מחרוניס כהב לן ונברך דמי (מרדכי פ"ג שאכלו) ועיין לעיל סימן קע"ט :

תשעה

°יו"ד סי' רכ"א ס"ה

באר הגולה

ד רבי' ירוחם בשם הרמ"ב ב עור בשם רבינ"ם ושאר פוסקים מהסיא ועירוכין ג' ו עור בשם ר"י מהא דרשב"ם ז ברכות מ"ה וכת"ק ח ברכות מ"ו ב תשובת רשב"א מהסיא דחולין ק"ו ג שם בברכות

עטרת זקנים

* אבל אם היה כהן וזר אוכלין כאחד והכהן אוכל ומזהר כו'. והוא דעת המרדכי ריש שלשה שאכלו בשם מהר"ם וכן הוא בהגהות מיימון פ"ה דברכות אבל האגור כתב בשם שבולי לקט הפילו הכי מצטרפין לזימון לפי שאם מזדמן להם בסעודתן פת חולין של ישראל שביחם יכולין לאכול יחד ודעת הש"ע הוא עיקר ע"כ :

יד אפרים

ע"ז : במג"א ס"ק ב' ולא אמרינן הואיל ואי בעי יתיר נדרו כו'. ועיין בבר"י בשם מהר"י פראגי בתשובה כת"י ראובן נשבע שלא ידבר עם שמעון ואכלו ביחד עם אחר אין ראובן רשאי לזמן לפי שהוא מדבר עם שביחסואומר להם שיהיו מזומנים לברכה ע"ש וע"ע ולפ"ז אם ראובן רוצה להיות ש"ץ לומר ברכו כשמעון בבה"כ ובפרע אם אין שם עשרה רק בלירוף שמעון שע"כ לכולם הוא אומר ביכרכו ושמעון בכלל ה"ל אמור ויש לחלק דבין דאיכא רובא דמבכר שיכול לדב'להסאין בכרח ובלערף שמעון רק לענות לבד לפי שאין דבר שבקדושה בפחות מעשרה ואמנם לפ"ז גם בזה יש להתיר אם המסובין רגיל וע"ע גם ל"ע בגוף הדין דנשבע שלא ידבר עם שמעון שי"ל שאין הכוונה רק שלא ידבר עמו לבד בפרטיות אבל דרך כלל שהוא מדבר לרגיל וגם זה בכלל עמהם אין זה בכלל השבועה וע' ביו"ד סי' רל"א שהרמב"ם כ' שיכול לדבר עם אחר והוא שומע. אך בתשובת הגאונים שהביא הב"י מבואר שאם יתכוון להשמיעו אע"פ שיש אחר ביניהם שדבריו בלפי אותו האיש לא יפה עושה ראובן ואף לפמ"ש בתשובת הגאונים שם תחלה מ"מ הלריכו שהשליח יאמר לשמעון מה שאומר ראובן ולא יסמוך ראובן כי שמע דבריו ע"ש. ור"ל שאף ע"פ ששמעון שמע באמירת ראובן לשליח שידבר לשמעון כך וכך מ"מ צריך השליח לחזור ולומר הדברים לשמעון שיהא נראה שאין ראובן סומך על שמיעת שמעון מפיו מה שאמר לשליח ודברי הרמב"ם שבאו בסתם שיכול לדבר עם אחר והוא שומע ל"ע. ואפשר דס"ל מ"ש בגאונים שהשליח מדבר כו' לרווחא דמלתא הוא אבל אין קפידא בכך וכל שאינו מדבר עמו בכלל לנוכח אינו בכלל השבועה ומהש"ך שם שהעתיק מתשובת הגאונים מ"ש אם יתכוון להשמיעו לא יפה עושה שמעמ דמפרש גם דברי הרמב"ם שלא יתכוון להשמיע ומסתימת לשון הרמב"ם לא משמע הכי. ומ"מ אף שנאמר

חתם סופר

סי' קצו במג"א ס"ק א' לאכול עם חבירו . נ"ב יש לדקדק הא במשנה ריש פרק שלשה שאכלו אכל דמאי מזמנין עליו משמע ששנים אחרים הם המברכין על זה שאכל דמאי דין דאיך יתכן שאוכל דמאי באיסור יברך וא"כ קשה מאי פסקא דלמא א"נ הוה מפקיר נכסי' כל הני תרי נזהרין מלאכול דמאי בעיני' דלא הוי מצי למיכל עם האי נברא דומיא דהנזהרים מפת בנם נמצא דאינהו לא הוו מצי לברך והשתא נמי איך יברכו . ושל דאי הוה מפקיר כנכסיה אסור להחמיר על עצמו מלאכול דמאי כיון דב"ש ס"ל אין מאכילין את העניים דמאי ואסור לעשות כדברי ב"ש כידוע והשתא נמי כיון דלא אפקיר לנכסיה כדאפקרי' דמי ומברכים חד מהני תרי. ובזה מיושב הישב קושית התוס' שם דף מ"ז ע"א ד"ה ואמר רב הונא תני ב"ש אומרים אין מאכילין את העניים דמאי והקשו תוס' ר"ה טעמא דב"ש אתי לאשמועינן והא"ש כצ"ל ודו"ק :

שערי תשובה

והוא ביו"ד סי' כ"ג ועיין בהלכות קטנות ח"א ובשאילת יעבץ סי' מ"ה ועיין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סי' ס"ג בפנים מסבירות לאנדה בשבת דף קל"ט מיום שפירש יוסף מאחיו כו' ע"ש . ועיין בסוף תשובת תשב"ץ בטור השכישי סי' כ"ט ועיין בבר"י בשם מז"ה שב' בהנהותיו מספר זכרון משה דאמן וברכת הזימון שוים ואין עונה אחר מי שבירך על אכילי' דבר איסור כדאיתא בתוס' דדמאי אבל כשהוא דבר שהאוכל נוהג בו היתר והשומע נוהג בו איסור כגון פת עכו"ם וכיוצא יכולים השומעים לענות אחריו אמן שאין זה מנאץ מידי דהוי אזימון דמומנין על מי שאינו נזהר מפת עכו"ם ע"ש : (ב) סכנה עבה"ט ועיין בפמ"א ח"ב סי' ז' שדעתו להכריע כהרמב"ם שדבר איסור שנפשו של אדם קצה ואפילו בשונג או כרפואה אפי' לאחריו אינו חייב לברך דלא מחשב הנאה ע"ש ועיין בפסחים דף ק"ז בתוספות שם ד"ה שיש שני מיני אכילה נסה עיין שם ועיין לקמן סי' ר"ד מ"ש שם : (ג) מצטרפין עבה"ט ומ"ש בשם המג"א שאין יכולים לאכול הלחם שמלוכלך מבשר הקשה ע"ז במקום שמואל סי' צ"ד שהרי יכול לאכול אחר שינמור אכילת חלב ואפי' בשבוע שחל ט"ב מותר בתבשיל של בשר וא"כ אינו אסור מאותו לחם וע"ש דמ"מ מסיק דשב וא"ת עדיף שלא להצטרף לזימון בשבוע שחל ט"ב אוכלי בשר עם אוכלי חלב ע"ש ועיין סי' קל"ה על מ"ש בש"ע ובטור בג' שמודדים הנאה זה מזה על דברי הב"י דמיימ' ראיה מדאיצטריך למימר דכהני אכלי חולין ת"ל דאי בעי מתשיל כו' והשיג ע"ז דבתרומה ביד כהן לא מצי מתשיל ע"ש ועיין בפנים מאירות ח"ב סי' ואו שהקשה כן וכ' ליישב קצת ע"ש וכן הפר"ח בליקוטים כתב ליישב קצת ועיין בא"ר ובבן סי' פ' ובבר"י ע"ש ועיין ביד אפרים בשם הבר"י במי שנשבע שלא ידבר עם חבירו אין ראשי לזמן עליו ומ"ש שם בדין אם יש עשרה בזימון מה דינו ע"ש :

סי' קצו (א) עמהם עיין בה"ט . ועיין בא"ר שכתב שאין לזה שורש ומשמעות בש"ס ופוסקים שיהיה מצוה לחזור ולאכול ומסתבר דזה הוי כאכילה נסה כו' ע"ש וע' בבר"י בשם תשובת שערי ישועה כת"י ט' שאכלו וסברי שהם עשרה ונטלו מים אחרונים ונתנו הכוס לברך וראו שאינם רק

באר היטב

ואפשר דאפילו גזל לחם מברך בה"מ דכשאכלה כבר קנאה בשינוי עיין מ"א . והבאר היטב לפני כתב בשם המ"א דבנגב חיטים ושעה לחם מברך אף בתחני ולא דק : (ב) סכנה . וה"ה האוכל איסור בשונג דמקום סכנה ושונג דין אחד להם ט"ז עיין סי' ר"ד ס"ט . ועיין הלק"ט סי' קנ"ב : (ג) מצטרפין . כתב התנודה פ"ג שאכלו א' אוכל גבינה ושניה בשר מצטרפין דהאוכל גבינה מצי אכיל עם האחרים . ובשבת שחל ט"ב (בתוכו) אין מזמנים יחד האוכלין בשר והמהרין מלאכלו ואוכלין גבינה. כיון דאין שום א' מהן יכול לאכול עם חבירו ע"כ והגמ"ב הקשה ע"ז דהא יכולין לאכול יחד לחם ע"כ דיכולין לזמן יחד . וכן דעת הסי"ז ועיין שם . ומ"א כתב די"ל דס"ל דבעי שיכולים לאכול יחד אותו לחם שאוכל חבירו והכא אין יכולין לאכול בשר וגבינה מלחם אחד דהרי מלוכלך בבשר כמ"ש בי"ד סי' פ"ט וכ"מ ברוקח ס"ה שאין מצטרפין אא"כ שאוכל הגבינה יכול לאכול בשר וכ"כ בהגמ"ב בשם מהר"ם ב' אוכלין בשר ואחד אוכל חלב האוכל חלב מבכר ומוליא הסני לפי שיכול לאכול עם חבירו ולא להיפוך משמע דוקא חלב אבל אם אוכל גבינה קשה אין מצטרפין דהמנהג עכשיו שלא לאכול בשר אחר גבינה ובשבת שחל ט"ב (בתוכה) אפילו בחלב אין מצטרפין וכ"מ בסעודות מצוה וכן מוהגין עמ"א : ובאר היטב אחר לפני כתב עליו זה הדבר אין לו סחר ע"ש : ולא ידעתי למה ועיין יד אהרן : (ועיין בספר אליהו רבה שהאריך בזה ס"ס) :

קצו (א) עמהם . וכ"ה כתב דמצוה שיטלו ידיהם ויברכו המוליא ויאכלו מעט משום זימון . ועי' שבכה"ב

לבושי

ט"ז סק"א (°) דברי הראב"ד והרא"ש בן מ"מ לענין הלכה כל"ל : מ"א סק"א (°) וכ"מ בסעודת מצוה משמע דמיירי בה"ג דמהר"ם שביס אוכלין בשר בפ"מ וא' גבינה כגון שלא הזמינו בעל הסעודה אין מצטרפין ואע"ג דזה מצי לאכול בשר אם בעל הסעודה מ"מ עתה לא הזמינו. וכמו בתרומה דאמרינן עדיין לא נשאל עע"ז אבל אין לפרש כוונת מ"א בס"מ דאין אוכלים בשר רק מבין והשאר דאכלי חלב ואינם רשאים לזמן יחד דבעלי חלב אינם יכולים לאכול בשר כיון שבבר יש מבין ז"א חדא דמשמע דאגונא דמהר"ם מיירי ותו דלשון מצטרפין לא ס"ם לפי' זה. ועוד דדין רגיל לא אמרו אמ"א עכשיו עד אח"כ לבן כ"ל בס"ם ואע"ג דהמ"א בסי' מקל"א מקל"ו הראה מקום לבאן לענין זימון וסם מיירי בענין אוכלי בשר לק"מ המסוף הבריו דבאן מבואר דין ההוא דגם רגיל לא זמנו יחד ודו"ק : שם (°) אין יכולים לזמן יחד ר"ל אע"פ שיש זימון באוכלי הבשר לבדם וכן באוכלי החלב לבדם דבבה"ג קיל יותר לגרף בס"ם המ"א בסמי' קי"ה ע"ש אא"ה כאן לא מצטרפו ומריבה כל בת לזמן בפני עצמה : שם (°) דהא יכולין לאכול חלב אחר המתנת הסיעור כל"ל : שם (°) וגם שם כ"ל. פי' אפי' המתין ו' שעות ע"ש

הגהות רעק"א

סי' קצו ס"ק א' אבל דבר איסור ואם אכל פת שלנוס בחלב אז בשומן שאסור מדרבנן שמא יבא לאכלו עם בשר י"ל דלא מקרי כ"כ איסור ובפרע למ"ש בכרתי סי' כ"ז דרשאי לחלק בפת לברכה כ"א בענין שיהיה לכל א' דבר מועט א"כ י"ל דדמי לדמאי דמברכי' כיון דאי בעי מפקיר לנכסיה ואכל בהיתר ה"כ אי בעי מחלקו ואוכל כזית בהיתר ועיין בחתל אברהם סי' קס"ח סע"ז : מג"א ס"ק א' לא בחתלה ולא בסוף. עיין תשו' ב"ח ס"כ סי' א' :

מיהא לא אתשולי. תוס' שם דאל"כ ל"ל למימר שם קת"ל כיון כו' : ס"ד אין כו' עם"ם קפ"ד :

מחצית

לאכול לחם אחר : כמ"ש ב"י בשם אגור ר"ל דהאגור כ' ג"כ בסברת הגהת מנהגים ודם' הרב"ר דבריו מגמ' דעירוכין הכ"ל : ובשבת שחל ט"ב כו' וכ"מ בסעודת מצו' ר"ל לפי מנהגנו המבואר בסי' תקכ"א שאין שום אדם אוכל בשר מר"ח אב ואילך ת"ב מאי כ"מ מאי דיב' דהא לא משכחת לדידן שא' אוכל בשר בשבוע שחל ט"ב לזה כ' דב"מ בסעודת מצוה שחל בשבוע שחל בו ט"ב דאין רשאים לאכול בשר כ"א מנין מ"מצמס והשאר אוכלים חלב כמ"ש סי' תקכ"א סעיף י : אחר התחלת הסיעור דהיינו שעה א' לפי מנהג שב' רמ"א ביו"ד סי' פ"ט : ל"ל בהמ"ז קודם אפי' ממתין שעה כמו שב' יתעכב המזון. ומיב' אינו רשאי לברך כדלעיל וגם שם ר"ל אפילו ממתין שם שעות מ"מ ל"ל ברכות המזון. (ס"ק ב) זה מזה ולא אמרינן הואיל כו' ורא"ייתם דא"כ ה"מ הש"ם גם גבי תרומה לומר דא"ב בשאל על התרומ' והקש' בס' ח"ר דהא תרומ' ביד כהן אין בשאלים בדאי' בנדרים דף כ"ט ע"ש. וי"ל קצת מדאמר הש"ם שאם כהן אכיל תרומה ולא פי' מה שנתן לו ישראל : והא אלו הפרים כהן תרומ' מתבואתו יכול בשאול עלה ביהו דהגמר' אמר טעם הכולל אפי' נתן לו ישראל תרומה דא"א לשאול עליו אפי' הכי מצי לזמן כיון דהכהן רשאי לאכול עם הישראל מ"מ הא דאמר הש"ם מ"ד כיון דזר לא מצי אכיל תרומה משמע דמלמ' דפסיק' דאין ישראל רשאי לאכול ואפילו בתרומת כהן בעצמו. ובלא"ה כ"ל דדייק מלשון הש"ם דהא א"ל דכהן טעם הכולל אפי' לקדשים דלא מצי למשאל עליה היכי

דבכר בשאר אבא :

שערי תשובה

והוא ביו"ד סי' כ"ג ועיין בהלכות קטנות ח"א ובשאילת יעבץ סי' מ"ה ועיין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סי' ס"ג בפנים מסבירות לאנדה בשבת דף קל"ט מיום שפירש יוסף מאחיו כו' ע"ש . ועיין בסוף תשובת תשב"ץ בטור השכישי סי' כ"ט ועיין בבר"י בשם מז"ה שב' בהנהותיו מספר זכרון משה דאמן וברכת הזימון שוים ואין עונה אחר מי שבירך על אכילי' דבר איסור כדאיתא בתוס' דדמאי אבל כשהוא דבר שהאוכל נוהג בו היתר והשומע נוהג בו איסור כגון פת עכו"ם וכיוצא יכולים השומעים לענות אחריו אמן שאין זה מנאץ מידי דהוי אזימון דמומנין על מי שאינו נזהר מפת עכו"ם ע"ש : (ב) סכנה עבה"ט ועיין בפמ"א ח"ב סי' ז' שדעתו להכריע כהרמב"ם שדבר איסור שנפשו של אדם קצה ואפילו בשונג או כרפואה אפי' לאחריו אינו חייב לברך דלא מחשב הנאה ע"ש ועיין בפסחים דף ק"ז בתוספות שם ד"ה שיש שני מיני אכילה נסה עיין שם ועיין לקמן סי' ר"ד מ"ש שם : (ג) מצטרפין עבה"ט ומ"ש בשם המג"א שאין יכולים לאכול הלחם שמלוכלך מבשר הקשה ע"ז במקום שמואל סי' צ"ד שהרי יכול לאכול אחר שינמור אכילת חלב ואפי' בשבוע שחל ט"ב מותר בתבשיל של בשר וא"כ אינו אסור מאותו לחם וע"ש דמ"מ מסיק דשב וא"ת עדיף שלא להצטרף לזימון בשבוע שחל ט"ב אוכלי בשר עם אוכלי חלב ע"ש ועיין סי' קל"ה על מ"ש בש"ע ובטור בג' שמודדים הנאה זה מזה על דברי הב"י דמיימ' ראיה מדאיצטריך למימר דכהני אכלי חולין ת"ל דאי בעי מתשיל כו' והשיג ע"ז דבתרומה ביד כהן לא מצי מתשיל ע"ש ועיין בפנים מאירות ח"ב סי' ואו שהקשה כן וכ' ליישב קצת ע"ש וכן הפר"ח בליקוטים כתב ליישב קצת ועיין בא"ר ובבן סי' פ' ובבר"י ע"ש ועיין ביד אפרים בשם הבר"י במי שנשבע שלא ידבר עם חבירו אין ראשי לזמן עליו ומ"ש שם בדין אם יש עשרה בזימון מה דינו ע"ש :

סי' קצו (א) עמהם עיין בה"ט . ועיין בא"ר שכתב שאין לזה שורש ומשמעות בש"ס ופוסקים שיהיה מצוה לחזור ולאכול ומסתבר דזה הוי כאכילה נסה כו' ע"ש וע' בבר"י בשם תשובת שערי ישועה כת"י ט' שאכלו וסברי שהם עשרה ונטלו מים אחרונים ונתנו הכוס לברך וראו שאינם רק

באר היטב

ואפשר דאפילו גזל לחם מברך בה"מ דכשאכלה כבר קנאה בשינוי עיין מ"א . והבאר היטב לפני כתב בשם המ"א דבנגב חיטים ושעה לחם מברך אף בתחני ולא דק : (ב) סכנה . וה"ה האוכל איסור בשונג דמקום סכנה ושונג דין אחד להם ט"ז עיין סי' ר"ד ס"ט . ועיין הלק"ט סי' קנ"ב : (ג) מצטרפין . כתב התנודה פ"ג שאכלו א' אוכל גבינה ושניה בשר מצטרפין דהאוכל גבינה מצי אכיל עם האחרים . ובשבת שחל ט"ב (בתוכו) אין מזמנים יחד האוכלין בשר והמהרין מלאכלו ואוכלין גבינה. כיון דאין שום א' מהן יכול לאכול עם חבירו ע"כ והגמ"ב הקשה ע"ז דהא יכולין לאכול יחד לחם ע"כ דיכולין לזמן יחד . וכן דעת הסי"ז ועיין שם . ומ"א כתב די"ל דס"ל דבעי שיכולים לאכול יחד אותו לחם שאוכל חבירו והכא אין יכולין לאכול בשר וגבינה מלחם אחד דהרי מלוכלך בבשר כמ"ש בי"ד סי' פ"ט וכ"מ ברוקח ס"ה שאין מצטרפין אא"כ שאוכל הגבינה יכול לאכול בשר וכ"כ בהגמ"ב בשם מהר"ם ב' אוכלין בשר ואחד אוכל חלב האוכל חלב מבכר ומוליא הסני לפי שיכול לאכול עם חבירו ולא להיפוך משמע דוקא חלב אבל אם אוכל גבינה קשה אין מצטרפין דהמנהג עכשיו שלא לאכול בשר אחר גבינה ובשבת שחל ט"ב (בתוכה) אפילו בחלב אין מצטרפין וכ"מ בסעודות מצוה וכן מוהגין עמ"א : ובאר היטב אחר לפני כתב עליו זה הדבר אין לו סחר ע"ש : ולא ידעתי למה ועיין יד אהרן : (ועיין בספר אליהו רבה שהאריך בזה ס"ס) :

קצו (א) עמהם . וכ"ה כתב דמצוה שיטלו ידיהם ויברכו המוליא ויאכלו מעט משום זימון . ועי' שבכה"ב

לבושי

ט"ז סק"א (°) דברי הראב"ד והרא"ש בן מ"מ לענין הלכה כל"ל : מ"א סק"א (°) וכ"מ בסעודת מצוה משמע דמיירי בה"ג דמהר"ם שביס אוכלין בשר בפ"מ וא' גבינה כגון שלא הזמינו בעל הסעודה אין מצטרפין ואע"ג דזה מצי לאכול בשר אם בעל הסעודה מ"מ עתה לא הזמינו. וכמו בתרומה דאמרינן עדיין לא נשאל עע"ז אבל אין לפרש כוונת מ"א בס"מ דאין אוכלים בשר רק מבין והשאר דאכלי חלב ואינם רשאים לזמן יחד דבעלי חלב אינם יכולים לאכול בשר כיון שבבר יש מבין ז"א חדא דמשמע דאגונא דמהר"ם מיירי ותו דלשון מצטרפין לא ס"ם לפי' זה. ועוד דדין רגיל לא אמרו אמ"א עכשיו עד אח"כ לבן כ"ל בס"ם ואע"ג דהמ"א בסי' מקל"א מקל"ו הראה מקום לבאן לענין זימון וסם מיירי בענין אוכלי בשר לק"מ המסוף הבריו דבאן מבואר דין ההוא דגם רגיל לא זמנו יחד ודו"ק : שם (°) אין יכולים לזמן יחד ר"ל אע"פ שיש זימון באוכלי הבשר לבדם וכן באוכלי החלב לבדם דבבה"ג קיל יותר לגרף בס"ם המ"א בסמי' קי"ה ע"ש אא"ה כאן לא מצטרפו ומריבה כל בת לזמן בפני עצמה : שם (°) דהא יכולין לאכול חלב אחר המתנת הסיעור כל"ל : שם (°) וגם שם כ"ל. פי' אפי' המתין ו' שעות ע"ש

הגהות רעק"א

סי' קצו ס"ק א' אבל דבר איסור ואם אכל פת שלנוס בחלב אז בשומן שאסור מדרבנן שמא יבא לאכלו עם בשר י"ל דלא מקרי כ"כ איסור ובפרע למ"ש בכרתי סי' כ"ז דרשאי לחלק בפת לברכה כ"א בענין שיהיה לכל א' דבר מועט א"כ י"ל דדמי לדמאי דמברכי' כיון דאי בעי מפקיר לנכסיה ואכל בהיתר ה"כ אי בעי מחלקו ואוכל כזית בהיתר ועיין בחתל אברהם סי' קס"ח סע"ז : מג"א ס"ק א' לא בחתלה ולא בסוף. עיין תשו' ב"ח ס"כ סי' א' :

מיהא לא אתשולי. תוס' שם דאל"כ ל"ל למימר שם קת"ל כיון כו' : ס"ד אין כו' עם"ם קפ"ד :

השקל

סי' קצו (ס"ק ח) מאי כו' אפי' קינוח כו'. וכתב הנבוה ודוקא שאינו קץ במאכל'. וכן משמע לשון הש"ע: (ס"ק ב) בא כו' דלהר"ן מצטרף כו' דהר"ן ס"ל דאפילו אומר הב לן ונברך דוקא לשתות אסור אבל לאכול שרי וא"ל לברך עליו. א"כ אפי' אמר הב לן כו' לא הוי סילוק דהא עדיין רשאי לאכול: (ס"ק ג) ונטילת כו' כמ"ש שם בסי' קע"ט דאע"ג דהר"ן ס"ל בהב לן ונברך רשאי לאכול אבל בנטל ידיו מודה להרא"ש דאסור לאכול: ול"ל דבא לאשמעינן כו' ר"ל דאדרבא מ"ש רמ"א ונטילת כו' כהב לן כו' ר"ל קולא דגם בנט"

(ב) המצטרף צריך לברך כו'. דברכת המזון אינה פוטרת ברכה של כוס כפסות רבות ולא ברכה מ' מעין ג' ושמעון בן שטח אמר' שותה כוס של יין ומברך בשביל ימלי המלך גם בזה אמרי' דלגרמיה הוא דעביד דס"ל דכ"ה פוטרת מעין ג' כו' כמבואר בב"י בסס הרשב"א: (ג) יכול להוציא אף אותם כו'. ואע"ג דזה שאכל כזית אינו חייב אלא מדרבנן דמדאו' כדי שביעה בעינן כדכתי' ושבעת וברכת מ"מ יוכל זה להוצי' אחרים דכל ישראל ערבים זה בזה כדאמרי' בפ' ראוהו ב"ד כל הברכות אע"פ שיצא מוציא ולא צריך לאכול כזית דגן אלא שיוכל לומר שאכלנו משלו כ"כ התוס' והרא"ש פ' ג' שאכלו: (ד) אם לא שתה והוא תאב לשתות.כ"כ ב"י בשם המרדכי וטעמו כיון דקי"ל כר"מ דאמר ושבעת זו שתיה א"כ לא אחיה א"כ אם צריך לשתות כו' הלכך מי שאכל ולא שתה לא מצי להוציא אחרים י"א דלא אתא דרבנן ומפיק דאורייתא ע"כ והקשה ב"י ע"ז שהרי כתבו התוס' פ' ג' שאכלו דקראי אסמכתא בעלמא הם ועוד דאפי' לאחר דאי' לא קראי אסמכתא הם אלא כזית דאורייתא מכ"ל דברכת אכילה היא תלויה בשתיה דלמא ה"ק קרא כשתאכל או תשתה תברך את ה' אלקיך וכ"ד כל הפוסקים שלא כתבו זה והכי נקטינן דאע"פ שמתאוה לשתות מוציא אחרים י"א עכ"ל ע"כ כתב רמ"א עוב ליזהר לכתחלה כו' ולע"ד קשה על דברי המרדכי למה לא יוכל להוציא אחרים כלא שתה הא כבר אמרינו בסמוך דאפילו לא אכל כלל יוכל להוציא אחרים במצוה זו אלא דבעינן כזית דגן כדי שיוכל לומר שאכלנו וכאן שפיר יוכל לומר שאכלנו כמי שהוא לא נתחייב בב"ה לפ"ד כיון שלא שתה מ"מ הוא בכלל שאכלנו ויוכל להוציא אחרים ששתו מעטם ערבות כמ"ש בסמוך וא"ל דלא יוכל לומר שאכלנו כיון שלא שתה א"כ הל"ל שאכלנו ושתינו כל' הכתוב שזכר שתיה כפ"ע ולא בכלל ואכלת: וה"ה

הרב"י בזה ע"ש. ואם מקלתן אכלו לשובע ולא שתו ומקלתן לא אכלו לשובע ושתו מוטב שיברכו שאכלו לשובע דחייבין מדאוריית' לדעת רוב הפוסקים דלא איכפת לן בשתיה (*) ועיין סי' קפ"ו. (*) האוכל אכילה גסה מוציא אחרים בברכת המזון והוא שנהנה גרונו באותה אכילה (ש"ג פ"ז) עיין סי' תר"כ ס"ו: שלא

עוד ע"ש: סי' קצו בט"ז סב"ב בשביל ימלי המלך ושמא שמעון בן שטח גם בזה לגרמי' הוא דעביד וס"ל דבהמ"ז פוטרת מעין ג' וא"כ שאינו יין דמיזון זייני כו' כלל וכן הוא בחידושי הרשב"א שהביא ע"ש:

באר

ד"ת: (ג) מצטרפין. ואם כבר ברך ברכה אחרונה שוב לא יוכל לזמן עמהם דכבר נפתלק מהם ול"ד בסי' קל"ד ס"א דהתם עכ"פ אכל לתם מ"מ: (ג) בציר. ומ"מ בשי שיעורא: (ד) המים. ומ"מ חולק ופסק אפי' במים מצטרפין: (ה) של אלו. דבה"מ אינו פוטרת ברכה של בורא נפשות רבות. ועיין משמעו בב"י דמיפטר בבה"מ דיין כמי מיזן זיין ובמי' ר"ח סי"ז דה"ה כתמרים ועיין ס"ז סי' קפ"ד ס"ק ח' שכתי' שכר שלנו ודאי זיין. ומ"מ לכתחל' יכוין שלא לצאת בבה"מ מ"מ: (ו) מהני. ודוקא כזית.מ"מ: (ז) לשתות. וב"ח

ביאור הגר"א

סי' קצו ס"א והוא כו'. תוס' שם ד"ה אינו וכמ"ש בע"פ ועתוס' דברכות מ"ב מ' ד"ה תיקף כו' וז"ש ונטילת כו': ס"ב כזיה כו'. מרדכי ורא"ש שלמד מה"שם ס' שאינו אלא כו' דה' שאינו אלא כו' דה' כמין שהוא אוכל ירק אכל בשיעורין אינו אכל ל"ע דהא אמרינן שם אגרונרת לתת והוא פחות מכזית במ"ש בר"פ י' דשבת וג"כ אמרו עליה של ירק: שיש בו רביעית. מרדכי וכשיעתו בכ"ל: והוא כו'. שם אר"י שב"ש דעביד לגרמיה כו' כזית דגן כו' ופי' הרמב"ם דהיינו פת שמברכין עליו בהמ"ז ובהרא"ש שם אמר בהדיא אף בפנים וס' אבל ששה כזה. כנ' שלנו שפה ואפי' כו'. דלא ברא"י שהיה קונל ע"ז: ס"ג המצטרף יו: ס"ג המצטרף כו'. עפ' קע"ז ס"ב ודברים הבאים כו' המבוארים ובהמ"ז אינן כו' כ"ש זה שלא אכל פת כלל וכמו יוצא לשון מ"ה כ' שקורא לו כו' שחוזר ומברך בהמ"ז לעצמו והא דשמעון בן שטח משום דיין בהמ"ז פוטרו וכמ"ש סי' ר"ח סי"ז. רשב"ש: אבל לשלשה כו'. וי"א דבירק כו. כמו בעשרה דהא שם מ"ה פסקו כמר זוטרא דעשרה חמירי מג' ועוד ממ"ש להוציא את הרבים כו' משמע דוקא להוציא ומוד בירושלמי שם אמר בהדיא אף בפנים וס' הרא"שוהב ס"ל דוקא לענין הסיבה יחד מתמריגן בעשרה אבל בלא"ה אחרינן שם אדרבה כו' וכן שם מ"ז ב' אריב"ל ואע"פ כו' ועסי' קי"ז ס"י בשם ר"ה גאון והירושלמי מ' איפכא דאמרי' שם הני עלה והיסב ואכל עמהן אפי' שלא אכל כזית דגן מזמנין דברי חכמים ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן לעולם אינו מזמנין עליו עד שיאכל כזית דגן והתניא בנים פת וא"ל ירק מצטרפין תתניתא ברשב"ג ועתוס' שם ד"ה תשעה כו' וס' הא"הרא"ש ס"ל דהכיא דירושלמי פליגי על גמ' דיין דשם פליג ר"י על רשב"ג ובגמ' דיין מסני אינעתוס' כו' וכן הכיא בריאתא דשם הני עלה כו' רשב"ג הוא כו' וא"פ בין ג' ובין י' ור"י ס"ל בכולהו אין מצטרף: וי"א דבכזית כו'. כמ"ם בירושלמי הכ"ל וע"ל ס"ב דרמב"ם מפ' פת ואולי ס' הרא"שוהב דכאן אכיא דעת הרמב"ם: הלכך כו' ואם כו'. הג"מ בשם הר"מ: ס"ד חברים כו' מצוה כו'. הסס אינו חייבין אלא מדרבנן כמ"ש ב' ג' ומש תבא מאהרה כו': ואם אין כו'. עתוס' מ"ח מ' ד"ה עד בא' ומ"מ לכתחילה יש לנהוג כדברי בה"ג וכמ"ש בירושלמי כל מצוה שאדם פטור בהן מוציא ח"ר אלעזר שאני בהמ"ז דבתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא מברך אלא שברא"ש כתב דאסמכתא בעלמא הוא ומדרבנן הוא: וי"א כו'.דהא קי"ל כר"מ כמ"ש ס"ס קצ"ז ומרמיגן מ"ס ב' דלר"מ ושבעת זו שתיה ועתוס' ד"ה ר"מ וכמ"ש בש"ע ולכן השמיט בש"ע: וטוב כו'. כנ"ל:

באר הגולה

ד שם מ"מ ה שם לפי' הפוסקים ו' ר' יחיאל בשם אביו הרא"ש ז ר"מ פרק ב' מס"ב מ הרי"ף והרשב"א ע"פ הירושלמי ע תוס' ורא"ש ורבי יונה י בהגהות מיי' שם בשם רבי מאיר כ הרא"ש ובדעת ר' יהודה:

עטרת זקנים

סי' קצו * ואחר אכל כו' לו שתה כוס שיש בו רביעית כו' וי"ל דלא בעינן כזית לרביעית (כל בו): * אכל שם לא ולא כאגור שכתב בשם אור זרוע דמצטרפין: * המצטרף צריך כו' ומ"מ אע"פ שלא אכל עמהם כ"א שהה יכול לומר ברוך שאכלנו משלו דשתיה בכלל אכילה (תוספות פרק ג' שאכלו והמרדכי):

לבושי שרד

מ"א סק"ה (*) ומ"מ בעי שיעורא:פי' כזית וקשה דלא יש כזית מאי כ"מ בעיכול כלא בלא העיכול מצטרף מתחת הכזית שאכל וי"ל דקי"ל דסירק והליר מצטרפין לכזית כ"כ פרי מגדים בשם לבוש: מ"א סק"ז (*) דמפטר בב"ה דיין כמי מיזן זיין כנ"ל:סקי"א(*)כיון שחבירו כבר אכל. עיין ע"ז סי' קפ"ז סק"ח: ס"ק י"ב (*) ולדבריהם דושבעת פירושו שתיה וא"ל כדי שביעה באכילה אלא די בכזית מה שאין כן להב"י ושבעת זו שתיה אסמכתא הוא ופירוש הפסוק כדי שביעה דוקא: (*) ועסי' קפ"ו דמשם מוכח דדעה זו עיקר דבעי שביעה ומדחזינן שסקנן מוליאו: שם (*) האוכל אכילה גסה פי' שהיה שבע הרבה מאכילה שאכל בפ"ע ואח"כ אכל עם אחרים וכמו בהכיא דסי' תרי"ב:

יד אפרים

דנתכוון להשמיעו אסור אין רואים לדין זה דהתם א"ל לדבר עם האחר רק שאחר הוא המלין בינותם ועיקר הדיבור היא מיוחד לזה שמוכיח עליו משא"כ כ"ד שעיקר הדיבור אינו מיוחד לזה אלא לרבים ואף שגם הוא בכלל הדיבור י"ל שע"ז לא נשבע רק שלא ידבר עם פלוני והיינו מה שהוא דובר אליו ביחוד אבל לא בכלל אנשים אחרים וע"ע בעה והנה מתשובת הגאונים מובא בהגיה דנשבע שלא לדבר עם אחרינו מותר לדבר עתו ע"י שלא ולא אחרינן בזה שלוחו של אדם כמותו וע"ל דמילי ניכהו ואין בהם דין שליחות וגם יש ליתן טעם על פי מה שכתבו התוספות רי"ד דאנלת שעל גופו ממש אין בו מדין שליחו' והתרכתי במקום אחר ושיין מ"ש בשו"ת חלק ח"מ ובדיני קדיש יתום התרכתי בזה

עטרת זקנים

סי' קצו * ואחר אכל כו' לו שתה כוס שיש בו רביעית כו' וי"ל דלא בעינן כזית לרביעית (כל בו): * אכל שם לא ולא כאגור שכתב בשם אור זרוע דמצטרפין: * המצטרף צריך כו' ומ"מ אע"פ שלא אכל עמהם כ"א שהה יכול לומר ברוך שאכלנו משלו דשתיה בכלל אכילה (תוספות פרק ג' שאכלו והמרדכי):

לבושי שרד

מ"א סק"ה (*) ומ"מ בעי שיעורא:פי' כזית וקשה דלא יש כזית מאי כ"מ בעיכול כלא בלא העיכול מצטרף מתחת הכזית שאכל וי"ל דקי"ל דסירק והליר מצטרפין לכזית כ"כ פרי מגדים בשם לבוש: מ"א סק"ז (*) דמפטר בב"ה דיין כמי מיזן זיין כנ"ל:סקי"א(*)כיון שחבירו כבר אכל. עיין ע"ז סי' קפ"ז סק"ח: ס"ק י"ב (*) ולדבריהם דושבעת פירושו שתיה וא"ל כדי שביעה באכילה אלא די בכזית מה שאין כן להב"י ושבעת זו שתיה אסמכתא הוא ופירוש הפסוק כדי שביעה דוקא: (*) ועסי' קפ"ו דמשם מוכח דדעה זו עיקר דבעי שביעה ומדחזינן שסקנן מוליאו: שם (*) האוכל אכילה גסה פי' שהיה שבע הרבה מאכילה שאכל בפ"ע ואח"כ אכל עם אחרים וכמו בהכיא דסי' תרי"ב:

יד אפרים

דנתכוון להשמיעו אסור אין רואים לדין זה דהתם א"ל לדבר עם האחר רק שאחר הוא המלין בינותם ועיקר הדיבור היא מיוחד לזה שמוכיח עליו משא"כ כ"ד שעיקר הדיבור אינו מיוחד לזה אלא לרבים ואף שגם הוא בכלל הדיבור י"ל שע"ז לא נשבע רק שלא ידבר עם פלוני והיינו מה שהוא דובר אליו ביחוד אבל לא בכלל אנשים אחרים וע"ע בעה והנה מתשובת הגאונים מובא בהגיה דנשבע שלא לדבר עם אחרינו מותר לדבר עתו ע"י שלא ולא אחרינן בזה שלוחו של אדם כמותו וע"ל דמילי ניכהו ואין בהם דין שליחות וגם יש ליתן טעם על פי מה שכתבו התוספות רי"ד דאנלת שעל גופו ממש אין בו מדין שליחו' והתרכתי

היטב

כתב שרבותיו נהגו ליתן לו לשתות אם לא רצה לאכול ומצטרף וכן נהגו עכשיו: (ח) שביעה. כתב הב"י דאם כל מ' מברך לעצמו בלחם רק שמזמנין יכול לברך מי שאכל כזית ואפי' אם כלם יודעים לברך. עיין הלק"ע ח"ב סי' רע"ז ועיין יד אהרן: האוכל אכילה גסה דהיינו שלא היה צריך לאותה אכילו מוליא אחרים בבה"מ והוא שנהנה גרונו · ס"ג ועיין כלה"ב: (ט) שבעה. ואם מקלתן אכלו לשובע ולא שתו ומקלתן לא אכלו לשובע ושתו מוטב שיברכו שאכלו לשובע מ"מ ע"ש:

ביאור הגר"א

סי' קצו ס"א והוא כו'. תוס' שם ד"ה אינו וכמ"ש בע"פ ועתוס' דברכות מ"ב מ' ד"ה תיקף כו' וז"ש ונטילת כו': ס"ב כזיה כו'. מרדכי ורא"ש שלמד מה"שם ס' שאינו אלא כו' דה' שאינו אלא כו' דה' כמין שהוא אוכל ירק אכל בשיעורין אינו אכל ל"ע דהא אמרינן שם אגרונרת לתת והוא פחות מכזית במ"ש בר"פ י' דשבת וג"כ אמרו עליה של ירק: שיש בו רביעית. מרדכי וכשיעתו בכ"ל: והוא כו'. שם אר"י שב"ש דעביד לגרמיה כו' כזית דגן כו' ופי' הרמב"ם דהיינו פת שמברכין עליו בהמ"ז ובהרא"ש שם אמר בהדיא אף בפנים וס' אבל ששה כזה. כנ' שלנו שפה ואפי' כו'. דלא ברא"י שהיה קונל ע"ז: ס"ג המצטרף יו: ס"ג המצטרף כו'. עפ' קע"ז ס"ב ודברים הבאים כו' המבוארים ובהמ"ז אינן כו' כ"ש זה שלא אכל פת כלל וכמו יוצא לשון מ"ה כ' שקורא לו כו' שחוזר ומברך בהמ"ז לעצמו והא דשמעון בן שטח משום דיין בהמ"ז פוטרו וכמ"ש סי' ר"ח סי"ז. רשב"ש: אבל לשלשה כו'. וי"א דבירק כו. כמו בעשרה דהא שם מ"ה פסקו כמר זוטרא דעשרה חמירי מג' ועוד ממ"ש להוציא את הרבים כו' משמע דוקא להוציא ומוד בירושלמי שם אמר בהדיא אף בפנים וס' הרא"שוהב ס"ל דוקא לענין הסיבה יחד מתמריגן בעשרה אבל בלא"ה אחרינן שם אדרבה כו' וכן שם מ"ז ב' אריב"ל ואע"פ כו' ועסי' קי"ז ס"י בשם ר"ה גאון והירושלמי מ' איפכא דאמרי' שם הני עלה והיסב ואכל עמהן אפי' שלא אכל כזית דגן מזמנין דברי חכמים ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן לעולם אינו מזמנין עליו עד שיאכל כזית דגן והתניא בנים פת וא"ל ירק מצטרפין תתניתא ברשב"ג ועתוס' שם ד"ה תשעה כו' וס' הא"הרא"ש ס"ל דהכיא דירושלמי פליגי על גמ' דיין דשם פליג ר"י על רשב"ג ובגמ' דיין מסני אינעתוס' כו' וכן הכיא בריאתא דשם הני עלה כו' רשב"ג הוא כו' וא"פ בין ג' ובין י' ור"י ס"ל בכולהו אין מצטרף: וי"א דבכזית כו'. כמ"ם בירושלמי הכ"ל וע"ל ס"ב דרמב"ם מפ' פת ואולי ס' הרא"שוהב דכאן אכיא דעת הרמב"ם: הלכך כו' ואם כו'. הג"מ בשם הר"מ: ס"ד חברים כו' מצוה כו'.הסס אינו חייבין אלא מדרבנן כמ"ש ב' ג' ומש תבא מאהרה כו': ואם אין כו'. עתוס' מ"ח מ' ד"ה עד בא' ומ"מ לכתחילה יש לנהוג כדברי בה"ג וכמ"ש בירושלמי כל מצוה שאדם פטור בהן מוציא ח"ר אלעזר שאני בהמ"ז דבתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא מברך אלא שברא"ש כתב דאסמכתא בעלמא הוא ומדרבנן הוא: וי"א כו'.דהא קי"ל כר"מ כמ"ש ס"ס קצ"ז ומרמיגן מ"ס ב' דלר"מ ושבעת זו שתיה ועתוס' ד"ה ר"מ וכמ"ש בש"ע ולכן השמיט בש"ע: וטוב כו'. כנ"ל:

כלל חייב ע"ש וכ' עוד דכל סעיף ז' כשאין מברך כ"א בעצמו כו' וכבר מבואר לעיל:

מחצית

דרבא הלכתא אכל עלה ירק ושתה כוס של יין מצטרף להוציא אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן: לכן כ"ל שיצטרף. ובכ' הרמ"א דבה"ז עד הזן. ח"כ מים דלא זייני לאו דאוי להצטרף: ולענ"ד אפי' להרמ"א דינו של מ"א א"ש דברכת הזן הוי כשאר ברכות המצות דעיקר קפידא במה שאו' שאכלנו דאם לא אכל עמהם עכשיו הוי דומר שקרים משא"כ ברכת הזן שהוא שבח שה"י ברחמיו זן לכל העולם ואפי' לא אכל ושתה כלל הוי מצי להוציא ברכת הזן ומה"ע נקטו התוס' והרא"ש שאכלנו דוקא: (סק"ז) ואינו כו' אחר הסעודה דהיינו אם כבר משך ידיו מן הפת שאין דעתו לאכול עוד פת באותה סעודה חייב לברך עליו ברכה ראשונה וברכה אחרונה ואין ברכת המזון פוטרו. וע' סימן ר"ח סעיף י"ז דאם בירך בהמ"ז אחר היין יוצא מה"ט: וכן מבואר שם דכן גם הדין בתמרים אם בירך אחריהם בהמ"ז יצא. ומ"מ לכתחלה. בין ביין בתמרים: (סק"ו) מצוה דמן התורה כו' וכ' ב"י דאם כ"א כו' ר"ל דהא מה"ע אם כלם יודעים יברך מי שאכל לשובע דחייב מן התורה כדי לצאת ידי הבה"ג שכ' דהמחוייב מדרבנן אינו יכול להוציא אחרים אם הוא אינו מוציא לשום אדם גם לדעת הבה"ג יכול לברך אפי' מי שלא אכל כדי שביעה: ועסי' קפ"ג שדעת הרב"י שכל עת נכון שיברך כ"א בעצמו בלחם וע"ש במ"א יש חולקים: (סקי"ח) יכול כו' כיון שחבירו כבר אכל כו' ר"ל דדוקא ברכת המוציא אינו יכול להוציא לאחרים אם הוא אינו אוכל אע"ג דכל ישראל ערבים היינו משום כיון שהוא ברכת הנהנין לא חיוב אלא לברך כמ"ש לעיל סי' קס"ז ר"ל דוקא מצוה או ברכה שהחיוב חל ממילא כ"א מישראל כתערב אבל חיוב שהוא מביא על עצמו הוא רוצה ליהנות מעכ"ז וכיון שאסור ליהנות מעכ"ז בלא ברכה ל"ל על זה נעשו ערבות כיון שהוא עצמו גורם לו החיוב אומר לו אל תגרום לך החיוב משא"כ ברכת המזון שכבר אכל וכבר חל עליו החיוב ממילא ואין ביד האוכל לפטור א"ע מבהמ"ז ה"ל כשאר ברכת המצות שכל ישראל ערבים ולכן יכול להוציא את שאינו יודע כמ"ש ר"ם קל"ג: ומ"מ בר"ם קל"ג משמע כו' מדנקט שיש שאכלו אע"פ כו' אבל אם א' יודע והשני א"י מברך היודע כו' ולא נקט רבותא אפי' דאפי' היודע לא אכל משמע דבעי' דוקא שאכל אע"ג דיש לדחות דלרבותא נקטי' דאם שניהם יודעים אפי' אכלו שניהם מצוה לחלק. מ"מ סברת ניה לתנן אברהם דזה הוי רבות' יותר דאם אחד אינו יודע יכול להוציאו אפי' מי שלא אכל וגם הוי כח דהיתירא וה"ל לאשמועי' הא' חידוש' ממה דאשמעי' עכשיו דבשניהם יודעים אפי' אכלו שניהם מצוה לחלק: וכ"מ ברא"ש בשם הירושלמי כל"ל אבל בתוס' לא הזכר מידי ודברי הרא"ש הביא הרב"י דלאחר שב' הטעם דבעי' שיאכל גם הוא כדי שי"ל שאכלנו כמ"ש מ"א (ומבהר"א הקשה אם כן למה לחד דעה בעי' דוקא פת) כ' הרא"ש וז"ל אבל הירושלמי גרסי' כל מצות שאדם פטור מהן מוציא את הרבים י"ח חוץ מבהמ"ז כו' דכתיב ביה ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא מברך אפשר דמדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא עכ"ל הרא"ש ומשמע ליה למ"א דמ"ש הרא"ש אבל בירושלמי כו' משמע ליה להרא"ש מדברי הירו' דאין הטעם משום שא"י לו' שאכלנו דלשון הירוש' משמע לי' דמי שלא אכל אינו יכול להוציא מנזירת הכתו' וגם הא בקרא סתם כתיב ואכלת ושבעת וברכת דדרש מינה מי שאכל יברך משמע אפי' לא אכלו רק שיש שאכלנו אפי' הכי דוקא מי שאכל יברך וא"כ גם למאי דמסיק הרא"ש דאפשר דאסמכתא הוא מ"מ נשאר הדין דאפי' בשיש אין מי שלא אכל יכול להוציא חבירו והטעם כ' ה ב"ח בסי' קפ"ו

השקל

לפרש כן דבריו כיון דבשלשה שאומרים שאכלנו צ"ל כזית עבדי חז"ל לא פלוג אפי'בשיש ע"ש: אבל לפי מ"ש הלחם חמודות שם דב' על מ"ש הרא"ש אבל בירושל' גרסי' כו' ור"ל דמירושלמי משמע היפך דברי הרא"ש וז"ל הל"ח מי שאכל הוא מברך וא"כ א"ל הטעם שיאכל כדי שיוכל לו' שאכלנו אאין סידור לשון הברכה מן התורה עכ"ל וא"כ א"א לו' דמטעם לשון שאכלנו שם בנוסח הברכה מינעטו קרא דהא מן התורה אינו חייב לו' לשון שאכלנו וכיון שזהו מהוכחות הרא"ש א"כ למאי דמסיק לבסוף ואפשר דמדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא. שפיר י"ל דהטעם כמו שכ' הרא"ש כדי שי"ל שאכלנו וחכמים אסמכוהו אקרא. וא"כ בשיש שאין אומרים שאכלנו א"ל אפי' לא אכל לא מוציא את חברו: (סקי"ב) וי"א כו' ולדבריהם אם אכל כזית חייב מדאוריית'. דהא טעם י"א שאינו חייב מן התור' אלא אם כן שתה. כ' מרדכי כיון דתמן כמה יאכל ויתחייב בב"ה ר"מ אי' כזית ר' יודא אי' כביצה ואמרי' דפליגי בקרא דואכלת ושבעת וברכת ר"י ס"ל דפי' ואכלת ושבעת דבעי' אכילה שיש בה שיעו' שביעה דהיינו כביצה ור"מ ס"ל אכילה כסתם אכילה בכל מקום דהיינו כזית ושבעת זו שתי' וכיון דקי"ל כר"מ דעל כזית חייב לברך בהמ"ז ובלעיל סס"י קפ"ד א"כ ע"כ דרשין ושבעת זו שתיה כדדרש לה ר"מ וא"כ ע"כ צ"ל דהוא דרש' גמורה ולא אסמכתא דאי ליכא רק אסמכתא מ"ל דאם לא שתה דאינו חייב מן התורה אע"ג דדרש' ושבעת זו שתיה הא רק אסמכתא' היא אע"כ דס"ל דהיא דרשה גמורה וא"כ בכזית חייב מן התורה: ולדעת הרב"י כו' ר"ל המחבר שכ' שיברך מי שאכל כדי שביעה משמע דס"ל דמי שלא אכל כדי שביעה אף שאכל כזית אינו חייב מן התורה ע"כ צ"ל דס"ל דדרש' ואכלת כזית הוא רק אסמכתא' ומה"ע לא הזכיר דאי לא שתה ואמא אינו חייב מן התור' כיון דלדידיה הכל אסמכתא: והכ"ח לא הבין דברי הרב"י בזה שהר"י כ' ע"ד המרדכי הנ"ל ואינו נכון בעיני שהרי כתבו התוס' פ' ג"ם דקראי אסמכתא בעלמא כו' וכ' ע"ז הב"ח וז"ל מ"ש מדברי התו' דקראי אסמכתא בעלמא רוב הפוסקים חולקים ותופסיסעיקר דברכות אלו דאורייתא מינהו כו' כמבואר לעיל סי' קפ"ז כו' עכ"ל הב"ח הבין הב"ח דעת הרב"י דבהמ"ז לאו דאורייתא ולכן אייתי ראיה מסי' קפ"ז דהוא דאורייתא וזה לא עלה על דעת הרב"י מעולם ובודאי מודה דקרא ואכלת ושבעת וברכת דרשה גמורה והיינו שאם אכל כדי שביעה מצות עשה מן התורה לברך בהמ"ז אבל מאי דדרשי' מיני' שיעור כזית או כביצה או שריך שישתה זה הוי אסמכתא' ומן התורה בעינן דוקא כדי שביעה ולא בעינן שישתה: ואם מקלתן כו' ר"ל דאותן שאכלו לשובע ולא שתו לדעת הרב ב"י חייבים מן התור' ולדעת המרדכי אין חיובן רק מדרבנן ואותן שלא אכלו לשובע ושתו הם לדעת המרדכי חייבי'מן התורה ולדעת הרב"י דרבנן. וכיון שלכתחלה יש לברך המחוייב מן התורה א"כ יש ספק כהאי גוונא מי מברך ולזה הכריע מ"א מוטב שיברכו שאכלו לשבעו כו': והוא שנהנה גרונו · ס"ג ועיין כלה"ב: (ט) שבעה. ואם מקלתן אכלו לשובע ולא שתו ומקלתן לא אכלו לשובע ושתו מוטב שיברכו שאכלו לשובע מ"מ ע"ש:

שערי תשובה

ט' אין מועיל לצרף אחד ע"י שיתנו לו לשתות כדי לברך בשם כמו דלא מהני לזימון בג' ע"ש: (כ) מצטרפין. ע' בה"ט ועמ"ש בש"ת לעיל סי' קצ"ד ענין זה: (ד) המים. ע' בה"ט וע' מ"ש ב"ר דמ"ש בש"ל דשתה רוב רביעית מצטרף ג.א נמצא לו חבר בפוסקים:(ה) של אלו עבה"ט ועיין בבר"י דמסתימת דברי הב"י משמע דלא יצא וכ"כ הרדב"ז בתשובה סי' תשע"ה משום דהמברך מכוין לפטור עצמו מאכילת דגן שהוא ברכת ג' והמכוין לצאת הוא לפטור עצמו מעין ג' ולכן לא יצא שהמברך מכוון לענין אחר והשומע לענין אחר ע"ש. וקצת צ"ע כיון שהטעם דיין נמי מיזן זייני הוי כבוצה לענין אחר שמברך על המזון וגם לפי מ"ש לעיל סי' ק"ח מתשובת הרדב"ז סי' שס"א דש"ץ שהיה אנוס ולא התפלל יוצא בתפל' של קול רם לתשלומין אע"פ שמוציא שאינו בקי לשם חובה ובבר"י למד מזה לענין יחיד בזה שרוצה לצאת ידי חובת תשלומין בחזרת הש"ץ אע"פ שהכוונות אינם שוים ע"ש ולכן נראה דהסומך על המנ"א לא הספיד ומכ"ש דבא"ר כתב בשם מהר"ש שעשה כן לכתחלה ואמר לזה המצטרף שיכוון ויצא בבהמ"ז ע"ש: (ח) שביעה עיין בה"ט ובבר"י כתב בשם הרדב"ז בתשו' כת"י סי' ב' אלפים רכ"ד דמי שאכל כזית והוא שבע כגון שהוא זקן או חולה או שאכל קודם יכול להוציא אחרים דאף בה"נ מודה כו' ואם יש בסעודה אדם גדול ולא אכל רק כזית אף שלא שבע הוא יברך כיון שכל האחרונים חלקו על בה"נ כו' ע"ש: וע' באו"ר שכתב בשם ע"ת להסתפק אם כבר אכל ובקביעת אכילת כזית נעשה שבע צ"ע למעשה אם חייב מדאורייתא ומדברי הרדב"ז אלו משמע דבכה"נ אינו חייב מדאורייתא ולדידן דנהגינן שכ"א מברך בלחש אין נ"מ בזה דבלא"ה רשאי לומן אף שלא אכל אלא כזית כמ"ש הב"י ומ"ש בשם הלקוטי ע"ש בספק אם אכל שיעור דאורייתא וע' מ"ש לעיל סי' קפ"ד מדברי הפרי מגדים ביו"ד ע"ש. ומ"ש בבה"ש והוא שנהנה גרונו במ"א סיים בה באותו אכילה ע"ש. וע' בענין הנאת גרונו בשו"ת סמ"א ח"ב סי' כ"ז ולענין אכילה נסה בענין שיהיה נהנה גרונו בכל אותה האכילה של כדי שביעה ואם נפשו קצה עליו ואין גרונו נהנה אין ראוי לברך לא לפניו ולא לאחריו ועיין בא"ר: (ט) ששתה עיין בה"ט וע' בא"ר דמוכח מהפוסקים דאם שתה אע"פ שעדיין צמא חייב וכן נוטה דעת הע"ת אבל אם אינו צמא אע"פ שלא שתה מברך כ"א בעצמו כו' וכבר מבואר לעיל:

השקל

לפרש כן דבריו כיון דבשלשה שאומרים שאכלנו צ"ל כזית עבדי חז"ל לא פלוג אפי'בשיש ע"ש: אבל לפי מ"ש הלחם חמודות שם דב' על מ"ש הרא"ש אבל בירוש' גרסי' כו' ור"ל דמירושלמי משמע היפך דברי הרא"ש וז"ל הל"ח מי שאכל הוא מברך וא"כ א"ל הטעם שיאכל כדי שיוכל לו' שאכלנו אאין סידור לשון הברכה מן התורה עכ"ל וא"כ א"א לו' דמטעם לשון שאכלנו שם בנוסח הברכה מינעטו קרא דהא מן התורה אינו חייב לו' לשון שאכלנו וכיון שזהו מהוכחות הרא"ש א"כ למאי דמסיק לבסוף ואפשר דמדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא. שפיר י"ל דהטעם כמו שכ' הרא"ש כדי שי"ל שאכלנו וחכמים אסמכוהו אקרא. וא"כ בשיש שאין אומרים שאכלנו א"ל אפי' לא אכל לא מוציא את חברו: (סקי"ב) וי"א כו' ולדבריהם אם אכל כזית חייב מדאוריית'. דהא טעם י"א שאינו חייב מן התור' אלא אם כן שתה. כ' מרדכי כיון דתמן כמה יאכל ויתחייב בב"ה ר"מ אי' כזית ר' יודא אי' כביצה ואמרי' דפליגי בקרא דואכלת ושבעת וברכת ר"י ס"ל דפי' ואכלת ושבעת דבעי' אכילה שיש בה שיעו' שביעה דהיינו כביצה ור"מ ס"ל אכילה כסתם אכילה בכל מקום דהיינו כזית ושבעת זו שתי' וכיון דקי"ל כר"מ דעל כזית חייב לברך בהמ"ז ובלעיל סס"י קפ"ד א"כ ע"כ דרשין ושבעת זו שתיה כדדרש לה ר"מ וא"כ ע"כ צ"ל דהוא דרש' גמורה ולא אסמכתא דאי ליכא רק אסמכתא מ"ל דאם לא שתה דאינו חייב מן התורה אע"ג דדרש' ושבעת זו שתיה הא רק אסמכתא' היא אע"כ דס"ל דהיא דרשה גמורה וא"כ בכזית חייב מן התורה: ולדעת הרב"י כו' ר"ל המחבר שכ' שיברך מי שאכל כדי שביעה משמע דס"ל דמי שלא אכל כדי שביעה אף שאכל כזית אינו חייב מן התורה ע"כ צ"ל דס"ל דדרש' ואכלת כזית הוא רק אסמכתא' ומה"ע לא הזכיר דאי לא שתה ואמא אינו חייב מן התור' כיון דלדידיה הכל אסמכתא: והכ"ח לא הבין דברי הרב"י בזה שהר"י כ' ע"ד המרדכי הנ"ל ואינו נכון בעיני שהרי כתבו התוס' פ' ג"ם דקראי אסמכתא בעלמא כו' וכ' ע"ז הב"ח וז"ל מ"ש מדברי התו' דקראי אסמכתא בעלמא רוב הפוסקים חולקים ותופסיסעיקר דברכות אלו דאורייתא מינהו כו' כמבואר לעיל סי' קפ"ז כו' עכ"ל הב"ח הבין הב"ח דעת הרב"י דבהמ"ז לאו דאורייתא ולכן אייתי ראיה מסי' קפ"ז דהוא דאורייתא וזה לא עלה על דעת הרב"י מעולם ובודאי מודה דקרא ואכלת ושבעת וברכת דרשה גמורה והיינו שאם אכל כדי שביעה מצות עשה מן התורה לברך בהמ"ז אבל מאי דדרשי' מיני' שיעור כזית או כביצה או שריך שישתה זה הוי אסמכתא' ומן התורה בעינן דוקא כדי שביעה ולא בעינן שישתה: ואם מקלתן כו' ר"ל דאותן שאכלו לשובע ולא שתו לדעת הרב ב"י חייבים מן התור' ולדעת המרדכי אין חיובן רק מדרבנן ואותן שלא אכלו לשובע ושתו הם לדעת המרדכי חייבי'מן התורה ולדעת הרב"י דרבנן. וכיון שלכתחלה יש לברך המחוייב מן התורה א"כ יש ספק כהאי גוונא מי מברך ולזה הכריע מ"א מוטב שיברכו שאכלו לשבעו כו': והוא שנהנה גרונו · ס"ג ועיין כלה"ב: (ט) שבעה. ואם מקלתן אכלו לשובע ולא שתו ומקלתן לא אכלו לשובע ושתו מוטב שיברכו שאכלו לשובע מ"מ ע"ש:

קצח א שלא אכל. ואם שתה אומר ברוך שאכלנו משלו דשתייה בכלל אכילה (מ"ע סימן קי"ב) ועסי' קל"ז ס"ב:

קצט א ע"ה גמור. דבגמ' אמרינן דאפי' קרא ושבע ולא שימש ת"ח להבין טעמי המצוות להקשות ולפרק אין מזמנין עליו ולכן קאמר דאפי' ע"ה גמור מזמנין עליו בזמן הזה שאם היו פורשין מהן היו גם הם פורשים מן הלבור לגמרי ואם אינו קורא ק"ש אין מזמנין עליו (ש"ג) ולפי טעם ר"י מזמנין בכל ע"ה (כ"ה) ול"כ דל"ש שיהא כל אחד בומה כמה לעצמו כיון דרוב ע"ה קורין ק"ש וביחיד לא איכפת לן:

ב ולא טבל. (°) כמ"ש כי"ד סימן קכ"ד ס"ב. ופסוט דמי שהוא רשע בפרהסיא ועובר עבירות וכ"ש מומר דאין מזמנין עליו דלא גרע מע"ה בזמן התלמוד: ג פטור מלברך. פי' כל זמן שאתו מוטל לפניו עסי' ע"א: ד משום פרילותא דעבדי. ולכן אפי' יש ג' עבדים אין מזמנין עם הנשים בחבורה א' אבל עם אחרים מזמנין כשיש ג' בלא הנשים וכמ"ש ס"ז: ה (*) אע"פ שאינן מביאים. (°) ומ"מ צריך שיביאו כ"ה כמ"ש סימן קל"ג (לבוש) ול"ח כתב דרוב נשים מביאין קלת ועמ"ש שם: ו הפעוטות. כבן ט' או כבן י' ודוקא א' ולא שיש בין לג' בין לי' (ש"ג) עסי' כ"ה ס"ד דבתפל' אין מלטרף כיון דלא מלי פטר נפשיה מיני' משא"כ כ"ה דאי בעי לא אכיל (תר"י): ז מחזקינן ליה כגדול. פי' א"ל לבדוק אחר כ' שערות אבל אם ידעינן שלא הבי' שתי שערות אין מזמנין עליו וכמ"ש סי' כ"ה. ואם הביא כ' שערות קודם י"ג לא מהני וכ"ל דוקא לאלטרופי אבל להוציא אחרים בעינן שידעינן בודאי שהביא כ' שערות על ידי בדיקה או שנתמלא זקנו וכמ"ש בח"מ סי' ל"ה. דהא כ"ה ג"כ דאורייתא היא ולא סמכינן אחזקה. וכיש"ש פ"ז דב"ק סל"ז כתב שמן התורה גדול יולא בברכת הקטן רק שחכמים אסרוה לכן סמכינן אחזקה עכ"ל וע"ע דבסימן קפ"ו ס"א משמע דהוי דאורייתא מדפסקו החכמים לחומרא (°) ועוד דבש"ב קאמר ההוא דבן מבבל. וכ"ה בגמ' ברכות דף ד' וקשה פירש"י דקאי על המברך בזימון וא"כ בלירוף שיברך אים עמהם אפשר דשרי ואע"ג דכלל התנא עמהם עבדים וקטנים והני אפי' לגירוף אסור מ"מ בהאי קטן אחד נכנס אצל שלשה שאכלו. ובו סעיף אחד:

א א שלשה שאכלו והם מברכין ונכנס א' א שלא (א) אכל אם נכנס כשאומר המברך נברך שאכלנו משלו עונה אחריו ברוך ומבורך ב שמו תמיד לעולם ועד ואם נכנס כשאחרים עונים ברוך שאכלנו משלו עונה אחריהם (ג) אמן: הגה וכן בכל הברכו' שאדם שומע חייב לענות אמן (טור ב"י בשם בה"ג ומש"ב) *ואם הם י' אומר ברוך (ג) אלהינו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד (א) ג וה"ה אם היה שם כשנמרו מלאכול ולא אכל עמהם כך הוא עונה אחר המברך ואחר העונים:

קצט על מי מזמנים ועל מי אין מזמנים. ובו יא סעיפים:

א (א) א השמש שאכל כזית מזמנין עליו:

ב כותי בזמן הזה הרי הוא כעובד עבודת אלילים ואין מזמנין עליו:

ג א ג עם הארץ נמור מזמנין עליו בזמן הזה:

ד עכו"ם אין מזמנין עליו ד ואפי' גר שמל ב (א) ולא טבל אין מזמנין עליו אבל גר נמור מזמנין עליו ויכול לברך בהמ"ז ה ולומר על שהנחלת לאבותינו:

ה ו (ב) אונן בחור שהוא ג פטור מלברך אין מזמנין עליו: ו (ב) * ז נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם אבל מזמנין (ג) לעצמן ולא תהא חבורה של נשים ועבדים וקטנים מזמנין יחד ד משום פריצותא דעבדים אלא נשים לעצמן ועבדים לעצמן ח ובלבד שלא יזמנו בשם:

ז ט נשים מזמנות לעצמן רשות אבל כשאוכלות עם האנשי' חייבות ויוצאות בזימון שלנו: הגה ה אע"פ שאינן מצינות (הרא"ש ומרדכי ריש פרק שלשה שאכלו בשם רש"י):

ה י (°) אנדרוגינוס מזמן למינו ואינו מזמן בשם ולא לנשים:

ט כ טוממום אינו מזמן כלל:

י ° * ל קטן שהגיע לעונת ו (ד) הפעוטות ויודע למי מברכין מזמנין עליו ומצטרף בין לשלשה מ בין לעשרה: הגה וי"א דאין מצרפין אותו כלל עד שיהא בן שלש עשרה שנה דאז ז מחזקינן ליה כגדול שהביא (ה) שתי שערות (הרא"ש ומרדכי פרק שלשה שאכלו)

°עסי' קפ"ו

קצח (א) וה"ה אם היה שם כשנמרו כו'. נראה דכ"כ לרבותא דל"ת כיון דגמ' הזכירה ככנס א' כו' סד"א(°) דזה היה שם בשע' נמרס לאכול ולא חשק לאכול עמהם ולברך עמהם א"כ אין האכילה חביבה בעיניו וסילק עצמו מברכת של הזן ולא חייב להחזיק טובה להש"י על אותה האכילה שאכלו האחרים קמ"ל דלא אמרינן הכי וכ"ל הטעם שהצריכו לזה הבא שם לעמות אז ברוך הוא אז אמן דאין מן הראוי שיהיה שום אדם אצל חבורה שמותין שבת והודיה לו ית' והוא שותק ע"כ כשבא בשע' שאומר המברך נברך יענה הוא שם העונים ברוך הוא (°) וכשבא בשעה שעונים יענה אמן כי אין שייך אז לומר ברוך הוא ומבורך שמו דזה הוא לשומע אומר נברך ומ"ה נראה פשוט אם בא אחר סיום העונים וכבר התחיל המברך לומר ברוך שאכלנו לא יענה זה כלום כי אין שם שייכות לומר שום דבר כיון שאחרים שאכלו (°) הם שותקים אין עליו שום חיוב כלל. ובלבוש כ' שגם בזה יענה אמן ואין נכון לפע"ד:

קצט (א) השמש שאכל כזית. דסד"א שאין לו קביעות לפי שהולך ובא קמ"ל: (ב) נשים ועבדים כו'. זהו משנה ריש פ"ג שאכלו ובעור כתוב והר"י הכהן היה מורה הלכה למעשה להלטרף אשה לזימון והיה מביא ראיה מהגמרא פרק מ"ש נשים חייבות בב"ה דאורייתא אז דרבנן ר"מ מכלל דפשיטא ליה דמלטרפות דאלת"ה תבעי ליה אם מלטרפות והר"מ הסיב על דבריו שאין מלטרפות כו' (°) וקשה היאך מפ' המשנה בנשים ועבדים אין מזמנין עליהם ובמרדכי כתוב שרבינו שמחה עשה כן מעשה להלטרף אשה לזימון אלא דשם מסיק דהיינו להזכרת השם לחוד ולא לשאר זימון אבל דברי ר"י בעור לא משמע לפרושי כן מסידור דבריו והפלוגתא שאבי' ע"ז. * ונראה דיש לומר המשנה דאין מזמנין על הנשים פירושו שיתן להם לברך בכוס הזימון דומיא דעד כמה מזמנין

קצט (ב) אונן. פי' כל זמן שמתו מוטל לפניו עסי' ע"א: (ג) אמן. אם כתב בשהמברך מחזר ואומר ברוך שאכלנו משלו וכו' ופסק הט"ז דא"ל לענות אז אמן ש"ם הטעם וש"ה ולבוש פסקו דצריך לענות אמן עיין סי' קל"ב ס"ק ב' מש"ם: (ג) אלהינו. ונראה דבברכת נשואין עונה ג"כ ברוך אלהינו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד שהשמחה במעונו. עטרת זקנים משם גדול א':

קצט (ד) ולא טבל. וכל זמן שלא טבל כראוי מיקרי לא טבל. ופסוט דמי שהוא רשע בפרהסיא ועובר עבירות

שערי תשובה

סי' קצח (ב) אמן עבה"ט ועיין לעיל סי' קצ"ב מ"ש שם בשם האר"ר דהלבוש מחלק בין נכנס אחד שלא אכל זה יש לו לברך אמן אחר ברכת המזון אבל המזומנים עצמם אין להם לענות אמן עיין שם:

סי' קצט (ג) לעצמן עיין בה"ט וע' בלבוש דאפי' עם בעלה אין נאה לזמן וע' בא"ר שם בשם מלבושי יו"ט וע' בגן המלך סי' ע"ה שגדול אחד היה מזמן הוא ואחתנו ובתו ודחה דבריו ע"ש וע"ש דאף לצרף אשה אז עבד להזכרת השם בעשרה לא ראה נוהגין כן וכ"כ באגור ע"ש: בש"ע סעיף ז' בהג"ה אע"פ שאין מבינים עיין במג"א הביא דברי הלבוש דאף שבבהמ"ז צריכין להבין מ"מ ברכת הזימון א"צ להבין ועיין בא"ר שכתב שהלבוש בא ליישב קושית הל"ח שהקשה מסי' קצ"ג דאיתא דצריך שיבינו ולכן מחלק בין בהמ"ז לברכת הזימון ושעם החילוק בזה ע"ש וגם י"ל דמיירי שהם מברכות בעצמם בלחש רק ברכת הזימון צריך שיבינו ועיין בלבוש טעם האי' שכתב צריכות שיבינו לעצמם בלחש עכ"ל ויש כאן חסרון תיבות וצ"ל צריכות שיבינו או שיברכו בעצמם בלחש והיינו כמ"ש: (ד) הפעוטות. עיין באר היטב וע' בר"י שהוא קושית היד אהרן והמ"א עצמו סי' תרנ"ח כ' בן שש כמ"ש בח"מ סי' רל"ה ע"ש ובבר"י כתב ליישב קצת דברי המג"א בזה:

באר היטב

קצח (א) אכל. ואם שתה אומר ברוך שאכלנו משלו דשתייה בכלל אכילה. מ"ע מ"ל: (ב) אמן. אם כתב בשהמברך מחזר ואומר ברוך שאכלנו משלו וכו' ופסק הט"ז דא"ל לענות אז אמן ש"ם הטעם וש"ה ולבוש פסקו דצריך לענות אמן עיין סי' קל"ב ס"ק ב' מש"ם: (ג) אלהינו. ונראה דבברכת נשואין עונה ג"כ ברוך אלהינו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד שהשמחה במעונו. עטרת זקנים משם גדול א':

קצט (ד) ולא טבל. וכל זמן שלא טבל כראוי מיקרי לא טבל. ופסוט דמי שהוא רשע בפרהסיא ועובר עבירות

שערי תשובה

סי' קצח (ב) אמן עבה"ט ועיין לעיל סי' קצ"ב מ"ש שם בשם האר"ר דהלבוש מחלק בין נכנס אחד שלא אכל זה יש לו לברך אמן אחר ברכת המזון אבל המזומנים עצמם אין להם לענות אמן עיין שם:

סי' קצט (ג) לעצמן עיין בה"ט וע' בלבוש דאפי' עם בעלה אין נאה לזמן וע' בא"ר שם בשם מלבושי יו"ט וע' בגן המלך סי' ע"ה שגדול אחד היה מזמן הוא ואחתנו ובתו ודחה דבריו ע"ש וע"ש דאף לצרף אשה אז עבד להזכרת השם בעשרה לא ראה נוהגין כן וכ"כ באגור ע"ש: בש"ע סעיף ז' בהג"ה אע"פ שאין מבינים עיין במג"א הביא דברי הלבוש דאף שבבהמ"ז צריכין להבין מ"מ ברכת הזימון א"צ להבין ועיין בא"ר שכתב שהלבוש בא ליישב קושית הל"ח שהקשה מסי' קצ"ג דאיתא דצריך שיבינו ולכן מחלק בין בהמ"ז לברכת הזימון ושעם החילוק בזה ע"ש וגם י"ל דמיירי שהם מברכות בעצמם בלחש רק ברכת הזימון צריך שיבינו ועיין בלבוש טעם האי' שכתב צריכות שיבינו לעצמם בלחש עכ"ל ויש כאן חסרון תיבות וצ"ל צריכות שיבינו או שיברכו בעצמם בלחש והיינו כמ"ש: (ד) הפעוטות. עיין באר היטב וע' בר"י שהוא קושית היד אהרן והמ"א עצמו סי' תרנ"ח כ' בן שש כמ"ש בח"מ סי' רל"ה ע"ש ובבר"י כתב ליישב קצת דברי המג"א בזה:

ביאור הגר"א

סי' קצח ס"א וכן כו'. מתני' ספ"ח עונין אמן כו' וגמ' כ"ג ב' כשלא אכל כו' ושם אחר הכל עונין כו' ועסי' רע"ו ס"ב ואם כו'. תוס' הכ"ל:

סי' קצט ס"א ע"ה כו'. תוס' שם ד"ה אר"ה ע"ש: ער"ב כו'. מתני' מ"ה מ': אבל כו'. ולמד מהכ"ל: ולומר כו'. עתוס' דג"ב פ"ח מ': ד"ה למעוטי כו'. ולר"י נראה כו' עמש"ל סי' כ"ג ס"ט: ס"ז נשים כו'. עתוס' שם ד"ה שאינו כו' וכ"כ בערכין ב' מ': ד"ה מזמנות כו' וע"ל כו' והרא"ש הקשה עליהם כא בערכין שם אחרינו הכל חייבין כו' ותומיה דבכנים לוים ויטראלים ותי' הסמ"ג דשם כשאוכלות עם האנשים ובמס"שו וע"ל דמש"ם דתניא נשים כו' ואח"כ כשאוכלות עם האנשים חייבות ודוחק ודברי הרא"ש עיקר וכ"כ תר"י ע"ש: ויוצאות כו'. דלא מספקא בגמ' כ' ב' אלא אם הנשים מוציאות את האנשים: אע"פ כו'. בר"ש קנ"ג אלא כ"כ וע"ע ואפשר שדעתו כמ"ש ע"ש שם: ס"ח אנדרוגינוס כו'. שומשום כו'. תוספתא דערכות שם: ס"י קטן כו'. ממ"ש קטן היודע כו' ופחות תעונת הפעוטות אין דעתו כלוס כמ"ש בפ' המקבל ופ' נ"פ ולא כר"ח שכ' דוקא קטן פורח שנכנס בשנת י"ג ועדי"ף: בין כו'. דלא כר"ה נאמן שכ' דוקא לי' וכמ"ש ריב"ל בקטן המוטל בעריסה וכן פירושל' שם ר' יעקב בר זבדי בעי קומי ר' יוסי בר' אלעזר תמן קטן עושין אותו סניף לעשר' אמו' אוף הכי עושין אותו סניף לג' מה תמן שמזכירין את השם עושין אותו סניף לעשרה כאן שאין מזכירין את השם לכ"ש אלא והא אינו כ"ש תמן ע"י שהן מזכירין את השם עושין אותו סניף לעשרה כאן שאין מזכירין את השם אין עושין אותו סניף אבל הרמב"ם ס"ל דכ"ז בקטן המוטל בעריסה אבל כה"ג ושתוס' שם ד"ה ולית כו' ואור"ת כו' מ"מ הרמב"ם לא ס"ל כר"ת מדקא' ולית הלכתא בכל כו' מ' אף בריב"ל: וי"א

שרמה

שאינו מצטרף. מיהו מזה אין ראיה דלא מצי לתרץ כן דא"כ קשה מה איריא שמש דנקט הרי זה שייך רבותא בכל אדם לכך מוכרח לתרץ דמהו דתימא דלא קבע. אך זה יש להוכיח ממה דסריר אח"כ והשמש שאכל פחות מכזית פשיטא ומשני איידי וכו' ומה פריך גימא דהרי תחלה אמר דלכך נקט שמש דהוי ס"ד דלא קבע והיינו דאין דעתו להצטרף. ולפי"ז ניהו דקמ"ל דאף דלא קבע נמי מצטרף מכל מקום יש לומר כך דזה הוי החילוק דעכ"פ בו בענין כזית חוץ מבין השיניים ולכך קמ"ל השמש שאכל פחות מכזית היינו דעם בין השיניים הוי כזית רק אם לא נצרף שבין השיניים הוי רק פחות מכזית ולכך קמ"ל דניהו דבשאר אדם מצטרף אף שבין השיניים לברכת המזון היינו כיון דקבע אנן סהדי דבשעת אכילה הוי דעתו להצטרף ולברך ברכת המזון והוי דעתו להיות נחשב אכילה אף עם בין השיניים אבל בשמש דלא קבע א"כ בשעת האכילה לא אסיק אדעתיה להצטרף א"כ לא אחשביה לאכילה גם לבין השיניים ולכך כיון דלא אחשביה בשעת אכילה לצרף גם בין השיניים שוב הוי פחות מכזית ואין מזמנין עליו וטובא קמ"ל ומה פריך פשיטא ולמה לי לדחוקי ולומר איידי ובע"כ מוכח דבבהמ"ז אף בכל אדם בעינן חוץ מבין השיניים וא"כ קשה מה איריא שמש ולכך משני איידי ודו"ק היטב כי נכון הוא: שם סעיף ג' עכו"ם אין

חכמת

סי' קצט סעיף א' השמש שאכל כזית מזמנין עליו. נ"ב הגה בש"ם פריך פשיטא ומשני מהו דתימא לא קבע וכו'. הגה בחיבורי ספר החיים סי' תפ"ו העליתי דאף לענין איסור אין בין השיניים מצטרף ובענין כזית חוץ מבין השיניים מכל מקום לענין מצוה אף שבין השיניים מצטרף מכח דהמצוה אחשביה ורוצה הוא להיות אכילה לכך אף שבין השיניים מצטרף [והנה שם בספר החיים לא כתבתי מכח אחשביה אך בחידושי למק"ש כתבתי כן ודמיתי זה למ"ש חב"ש בש"ע אהע"ז סי' ל"א דאם שוה במקום אחד מהני לדידי שוה אבל אם אינו שוה בשום מקום לא מהני לדידי שוה. כן יש לומר בזה היכי דהוי בכזית אז ניהו דנחסר בין השיניים כיון דקודם שאכל הוי כזית מהני אחשביה אבל אם הוי פחות מכזית ממש לא אהני אחשביה ובאיסור לא שייך אחשביה דאינו רוצה להתחייב ואדרבא יש לומר דלכך אכלו מכח דידע דלא הוה בו כזית חוץ בין השיניים ויופסר ולכך לא שייך אחשביה] והנה יש לעיין בברכת המזון מה דינו אי נימא כיון דבהמ"ז הוא מצוה מצטרף נמי שבין השיניים או כיון דאין חיוב לברך דלא לתהני ולא ליברוך א"כ נוף האכילה הוי רשות ואין שבין השיניים מצטרף. וכבאורה יהיה מוכח מכאן דמה פריך הש"ס פשיטא נימא דקמ"ל דאפילו לא אכל רק עם בין השיניים נמי מצטרף ויהיה מוכח מזה

מחצית

סי' קצה (סק"א) אלא אכל. ואם שתה כו' ועסי' קל"ז ס"ב. ר"ל שכ' דאם שיש אכלו פת והשליכו שתה כוס יין (ובמיס פליגי) יכולים לזמן די"ל שאכלנו מה"ט ששתיה בכלל אכילה כ"ש הכא. ודע דאם נכנס אחר שכבר ענה המברך ברוך שאכלנו משמע מדברי מ"א ר"ס קל"ב דהמסובין יענו אמן כל שכן הנכנס אז שיענה אמן. ודעת הלבוש אע"ג דסבירא ליה דהמסובים לא יענו אמן אבל מודה דהנכנס כשעונה המברך ברוך שאכלנו כו' שיענה אמן אבל הע"ז כאן כ' דאף הנכנס אז לא יענה אמן:

סי' קצט (סק"א) ע"ה גמור דבגמ' כו' בא לייסב תיבת גמור דמשמע דאיכא ע"ה שאינו גמור: ואם אינו קורא ק"ש א"מ עליו (ש"ג) דהש"ג כ' הטעם דמה"ע מזמנים על ע"ה דסמכי' אהאי תנא דאמר איזהו ע"ה כל שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית וכיון דרוב ע"ה דידן קורין ק"ש לכן מזמנין עליהם ומה"ע כ' דאם נמצא ע"ה שאינו קורא ק"ש אין מזמנים דהא ליכא תנא לסמוך עליו ולזמן עליו ולטעם ר"י ר"ל הטעם שכתב מ"א ר"י אמרה שאם לא היינו מזמנים עליהם היו פורשים מן הלבור כו' אין חילוק בע"ה ואפי' אינו קורא ק"ש שייך ה"ט ומזמנים עליו זה דעת כ"ה: וביחיד לא איכפת לן. אפי' יפרוש מן הלבור: (סק"ב) ולא טבל כמ"ש בי"ד סי' קכ"ד ס"ב דכ"ז שלא טבל כראוי כדינו המבואר בי"ד סי' רס"ח אוסר יין במגעו בשתיה. הרי דעדיין לא נקרא ישראל וה"ה לענין זימון: דלא גרע מע"ה בזמן התלמוד. אלא דעכשיו מזמנים על ע"ה שלא יפרוש מן הלבור לגמרי כמ"ש בס"ק א' ואלו בלאו הכי פורשים מ"ה: (סק"ד) משום כו' ולכן אפי' יש ג"ע כו' בא לייסב ת"ל דאפי' עם אנשים כשרים אין מלטרפים נשים לזימון כמ"ש ריש סעיף זה ולכן כ' דכ"מ אם יש ג' עבדים דא"ל לגירוף הנשים דבאנשים כשרים שרי ובעבדים אסור: (סק"ה) אע"פ כו' ומ"מ צריך שיבינו בהמ"ז כו' לבוש. בא לייסב קושית הל"ח שהקשה עמ"ש רמ"א אע"פ שאין מבינים דהא כ' הרב"י ר"ס קל"ג כשנכנס אוכלים וא' א"י לברך היודע ויוצא את שאינו יודע ודוקא כשהאינו יודע מבין לה"ק ורמ"א לא חלק עליו. לזה תירץ הלבוש דמ"ש בסי' קס"ג ר"ל שמבין הבהמ"ז. ומ"ש רמ"א פה אע"פ שאין מבינין ר"ל שאין מבינים ברכת הזימון אבל בהמ"ז מבינים: ול"ה כ' דרוב כו' ור"ל שחולק על רמ"א שכתב אע"פ שא"מ. וזה הוצא מתשובת הרא"ש שכתב דנשים יוצאים בשמיעת בהמ"ז של אנשים והוי ס"ל

ע"ג לכן כ' הט"ז שגם זה שבא אין עונה אע"ג דל"ש אלא טעם זה מ"מ איך יהיה הוא עדיף מהאוכלין משא"כ כאות הקודם ל"ש לומר איך יהיה הוא עדיף מהמברך דלדרכה המברך יאמר ברוך הוא ולא אמר רק אמן זה נקרא מברך שותק כיון דשתיקתו הוא מעשה שאומר מיד גוף הברכה משא"כ כאן האוכלים שותקים וק"ל: סי' קצט מ"א שם ס"ב (°) וכמ"ש ביו"ד סי' קי"ח ס"ב כל"ל: ט ז שם ס"ב (°) וקשה איך מפרש ר"י המשנה דנשים וכו' כל"ל: מ"א שם"ה (°) ומ"מ נריך שיביאו כ"ה. דזימון קיל מבהמ"ז דחיוב זימון אינו כ"כ כחיובה בבהמ"ז משום דיי"א נשים בזימון אפילו עם אנשים אוכלים עם אנשים: ש"ע ס"ח (°) אמרדונינום משום דהוא בריה בפ"ע הלכך לזימון מיהו מזמן משא"כ עומעוס דשמא זה זכר וזה נקבה: מ"א שם ז (°) ועוד דבש"ב. היינו בסי' קפ"ו ס"ב ואם איתא דמדאורייתא יולא ליטני המברך הכן לאחרו שלא עכ"פ מדאורייתא וכמו בסי' קל"ג ע"ש בע"ז שם ס"ב:

באר היטב

קצח (א) אכל. ואם שתה אומר ברוך שאכלנו משלו דשתייה בכלל אכילה. מ"ע מ"ל: (ב) אמן. אם כתב בשהמברך מחזר ואומר ברוך שאכלנו משלו וכו' ופסק הט"ז דא"ל לענות אז אמן ש"ם הטעם וש"ה ולבוש פסקו דצריך לענות אמן עיין סי' קל"ב ס"ק ב' מש"ם: (ג) אלהינו. ונראה דבברכת נשואין עונה ג"כ ברוך אלהינו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד שהשמחה במעונו. עטרת זקנים משם גדול א':

קצט (ד) ולא טבל. וכל זמן שלא טבל כראוי מיקרי לא טבל. ופסוט דמי שהוא רשע בפרהסיא ועובר עבירות

שערי תשובה

סי' קצח (ב) אמן עבה"ט ועיין לעיל סי' קצ"ב מ"ש שם בשם האר"ר דהלבוש מחלק בין נכנס אחד שלא אכל זה יש לו לברך אמן אחר ברכת המזון אבל המזומנים עצמם אין להם לענות אמן עיין שם:

סי' קצט (ג) לעצמן עיין בה"ט וע' בלבוש דאפי' עם בעלה אין נאה לזמן וע' בא"ר שם בשם מלבושי יו"ט וע' בגן המלך סי' ע"ה שגדול אחד היה מזמן הוא ואחתנו ובתו ודחה דבריו ע"ש וע"ש דאף לצרף אשה אז עבד להזכרת השם בעשרה לא ראה נוהגין כן וכ"כ באגור ע"ש: בש"ע סעיף ז' בהג"ה אע"פ שאין מבינים עיין במג"א הביא דברי הלבוש דאף שבבהמ"ז צריכין להבין מ"מ ברכת הזימון א"צ להבין ועיין בא"ר שכתב שהלבוש בא ליישב קושית הל"ח שהקשה מסי' קצ"ג דאיתא דצריך שיבינו ולכן מחלק בין בהמ"ז לברכת הזימון ושעם החילוק בזה ע"ש וגם י"ל דמיירי שהם מברכות בעצמם בלחש רק ברכת הזימון צריך שיבינו ועיין בלבוש טעם האי' שכתב צריכות שיבינו לעצמם בלחש עכ"ל ויש כאן חסרון תיבות וצ"ל צריכות שיבינו או שיברכו בעצמם בלחש והיינו כמ"ש: (ד) הפעוטות. עיין באר היטב וע' בר"י שהוא קושית היד אהרן והמ"א עצמו סי' תרנ"ח כ' בן שש כמ"ש בח"מ סי' רל"ה ע"ש ובבר"י כתב ליישב קצת דברי המג"א בזה:

ביאור הגר"א

סי' קצח ס"א וכן כו'. מתני' ספ"ח עונין אמן כו' וגמ' כ"ג כשלא אכל כו' ושם אחר הכל עונין כו' ועסי' רע"ו ס"ב ואם כו'. תוס' הכ"ל:

סי' קצט ס"א ע"ה כו'. תוס' שם ד"ה אר"ה ע"ש: ער"ב כו'. מתני' מ"ה מ': אבל כו'. ולמד מהכ"ל: ולומר כו'. עתוס' דג"ב פ"ח מ': ד"ה למעוטי כו'. ולר"י נראה כו' עמש"ל סי' כ"ג ס"ט: ס"ז נשים כו'. עתוס' שם ד"ה שאינו כו' וכ"כ בערכין ב' מ': ד"ה מזמנות כו' וע"ל כו' והרא"ש הקשה עליהם כא בערכין שם אחרינו הכל חייבין כו' ותומיה דבכנים לוים ויטראלים ותי' הסמ"ג דשם כשאוכלות עם האנשים ובמס"שו וע"ל דמש"ם דתניא נשים כו' ואח"כ כשאוכלות עם האנשים חייבות ודוחק ודברי הרא"ש עיקר וכ"כ תר"י ע"ש: ויוצאות כו'. דלא מספקא בגמ' כ' ב' אלא אם הנשים מוציאות את האנשים: אע"פ כו'. בר"ש קנ"ג אלא כ"כ וע"ע ואפשר שדעתו כמ"ש ע"ש שם: ס"ח אנדרוגינוס כו'. שומשום כו'. תוספתא דערכות שם: ס"י קטן כו'. ממ"ש קטן היודע כו' ופחות תעונת הפעוטות אין דעתו כלוס כמ"ש בפ' המקבל ופ' נ"פ ולא כר"ח שכ' דוקא קטן פורח שנכנס בשנת י"ג ועדי"ף: בין כו'. דלא כר"ה נאמן שכ' דוקא לי' וכמ"ש ריב"ל בקטן המוטל בעריסה וכן פירושל' שם ר' יעקב בר זבדי בעי קומי ר' יוסי בר' אלעזר תמן קטן עושין אותו סניף לעשר' אמו' אוף הכי עושין אותו סניף לג' מה תמן שמזכירין את השם עושין אותו סניף לעשרה כאן שאין מזכירין את השם לכ"ש אלא והא אינו כ"ש תמן ע"י שהן מזכירין את השם עושין אותו סניף לעשרה כאן שאין מזכירין את השם אין עושין אותו סניף אבל הרמב"ם ס"ל דכ"ז בקטן המוטל בעריסה אבל כה"ג ושתוס' שם ד"ה ולית כו' ואור"ת כו' מ"מ הרמב"ם לא ס"ל כר"ת מדקא' ולית הלכתא בכל כו' מ' אף בריב"ל: וי"א

שרמה

שאינו מצטרף. מיהו מזה אין ראיה דלא מצי לתרץ כן דא"כ קשה מה איריא שמש דנקט הרי זה שייך רבותא בכל אדם לכך מוכרח לתרץ דמהו דתימא דלא קבע. אך זה יש להוכיח ממה דסריר אח"כ והשמש שאכל פחות מכזית פשיטא ומשני איידי וכו' ומה פריך גימא דהרי תחלה אמר דלכך נקט שמש דהוי ס"ד דלא קבע והיינו דאין דעתו להצטרף. ולפי"ז ניהו דקמ"ל דאף דלא קבע נמי מצטרף מכל מקום יש לומר כך דזה הוי החילוק דעכ"פ בו בענין כזית חוץ מבין השיניים ולכך קמ"ל השמש שאכל פחות מכזית היינו דעם בין השיניים הוי כזית רק אם לא נצרף שבין השיניים הוי רק פחות מכזית ולכך קמ"ל דניהו דבשאר אדם מצטרף אף שבין השיניים לברכת המזון היינו כיון דקבע אנן סהדי דבשעת אכילה הוי דעתו להצטרף ולברך ברכת המזון והוי דעתו להיות נחשב אכילה אף עם בין השיניים אבל בשמש דלא קבע א"כ בשעת האכילה לא אסיק אדעתיה להצטרף א"כ לא אחשביה לאכילה גם לבין השיניים ולכך כיון דלא אחשביה בשעת אכילה לצרף גם בין השיניים שוב הוי פחות מכזית ואין מזמנין עליו וטובא קמ"ל ומה פריך פשיטא ולמה לי לדחוקי ולומר איידי ובע"כ מוכח דבבהמ"ז אף בכל אדם בעינן חוץ מבין השיניים וא"כ קשה מה איריא שמש ולכך משני איידי ודו"ק היטב כי נכון הוא: שם סעיף ג' עכו"ם אין

השקל

לרמ"א אע"ג דאין דרך נשים במצוות לה"ק אע"כ אפי' אין מבינות יוצאים: ולזה כ' ל"ח דאינו כן אלא דטעם הרא"ש דסתם נשים מבינות קצת אבל אי אין מבינות כלל באמת אין יוצאים ועמ"ש מ"ש סי' קל"ג ס"ק א'. וכמ' א"ר כ' טעם הלבוש דמחלק בין בהמ"ז ובין ברכת הזימון דבהמ"ז א"צ להבין דסמכינן על הפוסקים דנשים בזימון רשות ולכן בלירוף יש לסמוך על הפוסקים דא"ל להבין ועי' עוד שם מ"ש: (סק"ו) הפעוטות כבן ט' או כבן י' ראיתי אגב גרדא בספר ש"ע עם באר הטיב החדשי' שכ' וז"ל הפעוטות כבן שש או כבן שבעה והמ"א כ' כבן ט' או כבן י' אפשר דע"ש היא עכ"ל. ולענ"ד אינו ע"ש ודאי בכ"מ שהזכר פעוטות שיעורו כבן ו' ובן ז'. אבל כאן כיון שכתב הרב"י בשם הרי"ף שכ' הטור משמו דשיעור קטן הוא כבן ט' או כבן יו"ד. כ' ע"ז הרב"י נראה דלאו דוק' דהרי הרמב"ם כ' כבן ז' ובן ח' ולא משמע דפליגי אלא ודאי כל תיובא שיודע למי מברכים מזמנים עליו והוא שהגיע לעונת הפעוטות דהיינו בן ז' ובן ח' כו' אבל מלאתי להרשב"א שכ' ע"ד הרי"ף בן י' ובן ט' נראה מפני שהוא זמן חנוכו. ולפ"ז גם בן ז' ובן ח' דנקט הרמב"ם משום דזמן חנוכו אבל בלי מהכי כו' אין מזמנים עליו: וכ"ד הריב"ש בתשו' שאפי' לדברי המתירים כו' ושיהיה בן תשעה או בן עשרה או לכל הפחות גדול מבן שש כו' עכ"ל הרב"י. וכיון שיש דעות חולקות גם הרשב"א כ' שכן דעת הרי"ף דבעי' דוקא בן ט' ובן י' החמיר מ"א ולריך שיהא בן ט' ובן י' ולא כ' בלשון מחלוקת הפוסקי' כיון שאפשר שגם הרב"י מודה דבעינן ט' ויו"ד וכן דרך רמ"א במקום שאפ"ל שגם המחבר סבירא ליה כן אף שאין האמת כן והמחבר חולק מכל מקום לא כ' רמ"א בלשון י"א כשמודע כ"ש כאן שאפשר גם הרב"י הכי ס"ל שלריך בן ט' ויו"ד ושתם דבריו כי הכל לפוס חזרפי' דתיובק: בין לג' ובין לי"ד. ר"ל אע"ג דלענין אם א' אכל ירק לגרף לג' לא הותר כ"א א' אכל ירק אבל לגרף ליו"ד אפי' ג' אוכלי ירק מצטרפים לז' שאכלו פת כמו שכתב סי' קל"ז לענין קטן אין חילוק: כיון דל"מ פטר נפשיה ר"ל חיובו גדול דל"מ פטר נפשיה לכן בענין דוקא גדול לגירוף (ס"ק ז) מחזקינן כו'. פירוש אין לריך כו' דלא תטעה מ"ש רמ"א מחזקינן ליה כגדול שהביא ב' שערות ר"ל שאינו כגדול שהביא ב' שערות ואפי' אי ידעינן שלא הביא ב' שערות מצטרף ע"ז כתב מ"א דלא ר"ל בסתם מוקמינן ליה אחזקה שהבי' ב"ש דבשלמ' דרבנן סמכינן על החזקה שרוב בני

מילת' שזין שלא יברכו בזימון(°) וזה מוכח בפ' מ"ם דשם לא קאי על זימון אלא בלא זימון דהיינו אשה עם בעלה ובעלה אינו יודע ברכת המזון והיא יודעת דע"ז קאי שם הסוגיא אח"כ. ועל זה מספקא לן שם ודייק רבינו יהודא אמאי לא מספקא ליה אם אצטרף לזימון בג' מכלל דפשיטא דמצטרפת לזימון בג' אלא שהיא לא תברך והר"מ ס"ל דלזימון חמור עפי' ופשיטא דאפי' לגירוף אסירא אלא להוציא בברכה את בעלה קיל טפי כיון שהוא אינו יודע מספקא לן דוקא בג"ל. וכאן הביא דעת הרמב"ם ולשונו דאפילו לגירוף אסירי • ועוד י"ל למ"ם ב"י אחר זה בסי' זה בשם הכלבו לענין קטן שמצרפין אותו לג' דוקא אחד דרוצא דגדולי' בעי' ה"ל בנשים דמתני' היינו אם הם הרוב לא יזמן להם אים אחד • אבל לגירוף ב' אנשים והיא השלישית שפיר תצטרף כ"ל דעת ר"י הכהן:

ר (א) אף הוא אינו רשאי כו' ב"י הביא בשם רשב"א שבת בשם רב האי גאון אם נאמר אם ביקש א' מהם לעשות סעודתן ומזמנין עמו אלא הוא מברך לעצמו בלא זימון ויוצא והם נומרין סעודתן ו"ע עכ"ל. וכ' ב"י ע"ז בר' דהגאון לא מיירי אלא כשהבר נאון לו לצאת זא"א לו להתעכב אבל שיכא דהפסד לו להתעכב גם לדברי הגאון אינו רשאי לברך ולצאת בשוק עד שיגמרו הב' וזימן עמהם עכ"ל וכ"כ רבינו יונה בזה ולפי מ"ש בסי' קל"ג בשם התוס' דאם בשם התוס' קורס לחבירו אע"פ שאכלו אח"כ ביחד א"ל להמתין על המאוחר בשביל בזימון וכל ג"כ לו' דמיירי בחופן זה שהאחד התחיל בברית תחלה אבל בלא"ה פשיטא שאין רשות לא' מהם לצאת ולבטל הזימון כנ"ל פשוט ומתן דעביד הכי עובר על מצות חכמים: (ב) עד שיאמר ברוך שאכלנו כו'. בגמ' עד היכן ברכת הזימון רב"א עד ובברך פי' עד אמירת ברוך שאכלנו ורש"א עד הזן פי' עד שיגמרו ברכת הזן ופי' מימרא זו דתרי גווי זימון הוויין. האחד כמה שצריך דוקא ג' ואין היחיד אומר אותה כלל והיינו ובברך.הב' כשים זמון אין אחד רשאי להפרד עד שיגמר גם אותה והיינו ברכת הזן ואם אין זימון עכ"פ היחיד אומר אותה וכזה פליגי

שאכלו וטור)וכן מוהגין ואין לשנות. ח (ו)ואחרש ושונה אם מכוונים ותביאים מלטרפין לזימון אע"פ שאין אחרש שומע הברכה (מהרי"ל):

יא כ מי שנדרוהו על עבירה אין מזמנין עליו:

ר דין המפסיק בדי לברך. ובו ב' סעיפים:

א ° מ שלשה שאכלו כאחד אחד א מפסיק על (מ) כרחו לב' ועונה עמהם ברכת (ג) זימון ואפילו לא רצה להפסיק מזמנין עליו בין עונה בין אינו עונה כל שהוא עומד שם (מ) אבל שנים אין חייבים להפסיק לאחד הלכך אין חיוב זימון חל עד שיתרצו להפסיק לאחד ולברך ואם לא רצו להפסיק וזימן הוא עליהם לא עשה כלום *ואם לא רצו להפסיק (א) אף הוא ב אינו רשאי לברך ולצאת(ג)לשוק עד שיגמרו השנים ויזמן עליהם שהרי כבר נתחייב הוא בזימון והיאך יברך בלא זימון:

ב ב אינו צריך להפסיק אלא(ב)עד שיאמר ברוך שאכלנו משלו וכו': הגה וי"מ שצריך להפסיק עד שיאמר הזן אם הכל זכן מוהגין(הרא"ש והו' והר"י בשם בה"ג והטור)ואם היה דעתו ג לחזור ולאכול

°עי' ת"ד סי' ר"מ (ד) פת אע"פ שלא אכל אח"כ

(°) והפורסים היו צריכים לצאת לשוק קודם שגמרו המבורות סעודתן עכ"ל: ג לחזור לאכול פת. ואם לא היה דעתו לאכול פת רק פרפרת אין צריך לחזור אלא למקום שפסק (ד"מ הגור וכ"מ) ואם אכל פרפרת צריך לברך עליהם ברכה אחרונה כיון דלא אמר הזן כל"ל • ומ"מ יזהר לכתחלה שלא יפיח בגתיים (ס"ל תניא) כ"מ בתו' ועמ"ש סי' קפ"ג ס"ו ול"ע דהרא"ש כת' נבי פרח זימון אע"פ שאכלו אלו הג' ביחד אפ"ה אין יכולים לזמן דפרח זימון מייהו אפי' בדעתו לאכול עוד ע"ש שמדברי תר"י משמע שאפי' אם הג' בירכו לגמרי והלכו להם וב' נשארו ואכלו יחד ובא שלישי ואכל כזית פת עמהם מצטרפין לזימון וכתב בבר"י היכא שאכלו עשרה וה' נמרו ובעי ברוכי וה' לא ואחד מהם נתרצה להפסיק אי מיקרי רנבא לו' שצריכין הד' להפסיק די"ל כיון דלאו מדינ' רק שזה נתרצה מדעתו לא מקרי רנבא ודעתו דבשביל שזה נתרצה אין הד' חייבים להפסיק כיון דבאמת חמשה לא נמרו סעודתייהו עיין שם:

ליפי כיון שאין יודע לברך לא נזרו רבנן כדי שלא יתבטל ב"ה דאוריתא וכמ"ש רפי' קל"ג ועוד דהא עיקר הטעם דקי"ל אע"פ שיש מוציא משום שכל ישראל ערבים זה בזה כדאיתא סוף פ"ג דר"ה. ובקטן ל"ש ערבות ומן התור' הוא פטור לגמרי ואיך יוציא הגדול.לכן כ"ל מ"ש הוא העיקר ועיין בב"י.ואח"כ מצאתי שכ' במלחמות פ"ג דברכו' בהדיא שאיש דאוריתא ע"ש מיהו אם כל אחד מברך לעצמו לית לן בה עיין ס"ש קפ"ו: ח ואחרש • דוקא אחרש המדבר ואינו שומע ושונה שאינו שומע גמור. עיין סי' כ"ה ס"מ (ל"מ) וכתבו' מהרי"ל סי' רכ"ד כ' וז"ל למ"ד דקטן מוטל בעריסה מצטרף לעשרה ה"ג אחרש ושונה דאכל בי י' שכיחת' שריא אך לא קיי"ל הכי עכ"ל אפשר דהתלמיד שמע ועשה וסבר דאליבא דכ"ע

הדין כן. עיין סי' כ"ה ס"ו:

ר א מפסיק. ואם לא הפסיק הוא אינו יוצא ידי זימון: ב אינו רשאי • וכ"מ פסק כרב הא דרשאי לצאת דאין חיוב זימון אל עד שיגמרו סעודתן ומ"ש בסי' קל"ג ס"ב שאין רשאין לחלק מיירי כשגמרו סעודתן כאן אלא שהפסו פניהם זה לכאן וזה לכאן והכי נהיגי עלמא עכ"ל וכ"מ בפירש"י גבי פרח זימון שכתב

ע"ש: וי"א כו'. דהלכה כר"ש בתיסורי ועיין תוס' הכ"ל ועוד הכי קי"ל כו' לכן כו' ולא מצוש כו' וכזה כתבר ראיית הרי"ף: ואם היה כו'. דלא כפי' תוס' שם ב' ד"ה להיכו. והר"מ כו' אלא כפי' הראשון שם וכמ"ש בר"ש קל"ב: וחזור כו'. מדקאמר המפסק מ' שחוזר לסעודתו. הרא"ש ודלא כהראב"ד ול"ד למ"ש כפ' כיסוי הדם משתיה וברוכי כו' ועתוס' שם:

באר הגולה

ס"ר * ואם לא רצו כו'.כ"ב הרשב"א ואח"כ כתב הרשב"א ע"ז אבל רב אלי גאון כ' דהא' יכול לברך לעצמו בלא זימון ויוצא והם נומרין סעודתן ו"ע עכ"ל הרשב"א וראה דאף רב האי גאון לא קאמר אלא כשהדבר נתון לו לצאת ואי אפשר לו להתעכב אבל היכא דאפשר צריך להמתין עליהם עד שיחתמו השנים וצריך להפסיק עד הזן אח כבל הוא"ל דבברך איכא ברכה אחרת כו שם ומלכות ע"כ הפסיק מאכילתו עד הזן אח בכל כדי שיפסיק אכילתו בשביל ברכה אחת ע"כ וע"כ ג' שפסקו לא' א"ל להפסיק אלא עד שאחר שהברך ברוך אלהינו שאכלנו משלו משום שכבר שמעו הזכרת השם ויצאו יא"ח:

רבושי שרד

ט"ז סק"ב (°) זה מוכח בפרק מ"ם גראה דהוקשה לו דאכתי מאי בעי בפ' מ"ם אי מוציאה אחריה הא היינו מחכיתין דאיכא מברכת על כוס הזימון לכן ביאר בבש"ם מיירי במקום שאין זימון ואגב ביאר הט"ז פלוגתת ר"י ור"מ ואח"כ כתב וע"ל כו' הוא עור תירוץ על קושיא איך מפרש ר"י המשנה דנשים וכו':

סי' ר ש"ע ס"א (°) ואם לא רצו לכפסיק אף הוא אינו רשאי לברך כנ"ל: מ"א סק"ב(°)הפורסים היו צריכים. עיין סי' קל"ג בע"ז סק"ז

ביאור הגר"א

כו'עתוס' כנ"ל ומיהו קאמר בירושלמי תר"י זימנין כו' וזה לשון רבינו כו' ר"ל דלא עבדינן עובדא עד שיהיה כ' שערות כמ"ש תוס' שם מ' דלהצטרף לזימון לא עבדינן כו' אע"ג דבגמ' בשלו מ' אף לענין מעשה בקאתר אחיי ורבא כו' ואתו' שם ד"ה אחיי כו'. וכן לשיטת הרי"ף שפי' דצריך שיגיע לעונת הסעודות: דאז כו'. עמש"ל סי' כ"ה ס"ה בהג"ה: ס"יא מי שנידוהו כו'. עמ"ש שם סי"א וסי"ב:

סי' ר ס"ב א"צ כו'. עתוס' מ"ו ד"ה עד כו' ופ' הרי"ף כר"ג וכ' וכן עתא דבר דהא יחיד כל מברך מתחיל מברכת הזן כו' וכן מסקנא דירושל' והביאו הרי"ף שם

ג הריב"ש בתשו' ואחר פוסקים עי' בסי' כ"ה: א ברכות מ"ה לפי' הרשב"א שם ב שם מ"ז וברב כתבן הרי"ף והרמב"ם

עטרת זקנים

סי' ר * ואם לא רצו כו'.כ"ב הרשב"א ואח"כ כתב הרשב"א ע"ז אבל רב אלי גאון כ' דהא' יכול לברך לעצמו בלא זימון ויוצא והם נומרין סעודתן ו"ע עכ"ל הרשב"א וראה דאף רב האי גאון לא קאמר אלא כשהדבר נתון לו לצאת ואי אפשר לו להתעכב אבל היכא דאפשר צריך להמתין עליהם עד שיחתמו השנים וצריך להפסיק עד הזן אח כבל הוא"ל דבברך איכא ברכה אחרת אין כו שם ומלכות ע"כ הפסיק מאכילתו עד הזן אח בכל כדי שיפסיק אכילתו בשביל ברכה אחת ע"כ וע"כ ג' שפסקו לא' א"ל להפסיק אלא עד שאחר שהברך ברוך אלהינו שאכלנו משלו משום שכבר שמעו הזכרת השם ויצאו יא"ח:

רבושי שרד

ט"ז סק"ב (°) זה מוכח בפרק מ"ם גראה דהוקשה לו דאכתי מאי בעי בפ' מ"ם אי מוציאה אחריה הא היינו מחכיתין דאיכא מברכת על כוס הזימון לכן ביאר בבש"ם מיירי במקום שאין זימון ואגב ביאר הט"ז פלוגתת ר"י ור"מ ואח"כ כתב וע"ל כו' הוא עור תירוץ על קושיא איך מפרש ר"י המשנה דנשים וכו':

סי' ר ש"ע ס"א (°) ואם לא רצו לכפסיק אף הוא אינו רשאי לברך כנ"ל: מ"א סק"ב(°)הפורסים היו צריכים. עיין סי' קל"ג בע"ז סק"ז

ביאור הגר"א

כו'עתוס' כנ"ל ומיהו קאמר בירושלמי תר"י זימנין כו' וזה לשון רבינו כו' ר"ל דלא עבדינן עובדא עד שיהיה כ' שערות כמ"ש תוס' שם מ' דלהצטרף לזימון לא עבדינן כו' אע"ג דבגמ' בשלו מ' אף לענין מעשה בקאתר אחיי ורבא כו' ואתו' שם ד"ה אחיי כו'. וכן לשיטת הרי"ף שפי' דצריך שיגיע לעונת הסעודות: דאז כו'. עמש"ל סי' כ"ה ס"ה בהג"ה: ס"יא מי שנידוהו כו'. עמ"ש שם סי"א וסי"ב:

סי' ר ס"ב א"צ כו'. עתוס' מ"ו ד"ה עד כו' ופ' הרי"ף כר"ג וכ' וכן עתא דבר דהא יחיד כל מברך מתחיל מברכת הזן כו' וכן מסקנא דירושל' והביאו הרי"ף שם

באר היטב

סי' קכ"ו ס"ק ס"ל: (ו) וחרש. דוקא חרש המדבר ואינו שומע ושונה שאינו שונה גמור ל"מ מ"ל:

ד (מ) כרחו. ואם לא הפסיק הוא אינו יוצא ידי זימון מ"ל: (ב) זימון. כתב הטור מי שהפסיק פעם אחת יכול להפסיק פעם שנית וכתב הב"ח דמיירי שמתחלי אכלו ג' והפסיק א' לבי' ואח"כ בא ב' אחרים ואכלו עם הא' ולא שייך לומר פרח זימון מייהו דיין דמצטרפו עמו ב' אחרים שלא זימנו יכולים לזמן עליו אל"ד פעם שנית דה"ה פעם ג' אז יותר יוכו לזמן עכ"ל.וכתב הט"ז אם היו ב' בחבורה א' והפסיק א' לבי' שוב לא יוכל לזמן עם הג' שנאחרים דפרח זימון מכוללו. אבל אם היו ז' או ח' והפסיק לבי' יוכל להפסיק אח"כ פעם ב'. לתב הטור ואם הם יו"ד מפסיקין ג' לז' ול"ל להפסיק אלא עד שאמרו ברוך אלהינו ואם חזרו הג' ואכלו יכולים לזמן יחד. וכתב הט"ז וכ"ל דיכולין להצטרף לז' אחרים לומר אלהינו דכל שייך לומר פרח זימון דאמרי' אלהינו. דבל בי עשרה שכינתא שריא. ואפי' יש ב' שהפסיקו מצטרפין עם ה' אחרים לברכת אלהינו מ"ל:

(ג) לשוק. ע"ל סי' קל"ג ס"ק ו' מש"ם בשם הט"ז: (ד) פת. ואם לא היה דעתו לאכול פת רק פרפרת א"צ לחזור אלא למקום שפסק ד"מ כ"ח. ואם אכל פרפרת צריך לברך עליהם ברכה אחרונה כיון דלא אמר הזן. ומ"מ יזהר לכתחלה שלא יפיח בגתיים של"ה מ"ל:

חכמת

מפסיק עליו ואפילו בר שמל ולא שבל אין מזמנין עליו. נ"ב עיין במג"א מ"ש כל שלא שבל כראוי כמ"ש ביו"ד סי' קכ"ד סעיף ב'. ולפענ"ד איי ראיה דבשלמא התם לחומרא לכך כל שלא שבל כראוי עושה יי"נ אבל כאן כיון דמן התורה מחוייב בזימון אף דמדרבנן לא הוי שבילה מכל מקום כיון דמן התורה הוי בר זמן התורה חייבין בבהמ"ז מצטרפין ולא גרע גם בזה מכותי שמומנין עליו והיינו כגון אם לא שבל לפני ג' דמפורש ביו"ד סי' רס"ח דלהרי"ף והרמב"ם פסול מכל מקום כיון דהוי רק מדרבנן דהרי מודים דבניו בשרים כמ"ש שם והדבר מוכרח לדידהו מנוף הש"ס דקאמר ר"י מל ולא שבל כאפו לא מל ולמה לא קמ"ל דאפילו(לא)שבל רק דלא הוי בני שלשה לא הוי בר והרי אם לא שבל לא הוי בני שלשה והו"ל

מחצית

י"ג מביאים כ"ש: קודם י"ג לא מהני דשומע בעלמא ביעמו: וביש"ש כו' לכן סמכינן אחזקה. דהוי לשיטתיה מלתא דרבנן וע"ע כו' מדפסקו אחיבעיא לחומרא. ר"ל דאיבעיא להו בדף כ' ע"ב בשי' הייבות בברכת המזון מן התורה או מדרבנן וכ"מ אי מוציאות אנשים חייבים מדאוריתא מוציאות. ואי דרבנן אין מוציאות דלא אתי דרבנן ומוציא דאוריתא (דנשים אינו בכלל הערבות כ"כ הרא"ש) וכתב לעיל סי' קפ"ו כיון שהם ספק אי מוציאות לאנשים. ואי הא דקטן דאין חיובו מן התורה א"י להולי' הגדול אינו אלא מדרבנן ה"ה באמצע ה"ל ליתן לקולא דמוציאות דהוי ספק דרבנן: ועוד דבסעיף ב' שם בסי' קפ"ו וכ"ה בגמ'. דפריך מהא דתנן בן מברך לאביו. אע"ג דהבן קטן ואינו חייב רק מדרבנן ואפ"ה מוציא לאביו שחייב מן התורה. ומשני שלא אכל אחד כדי שביעה דגם אחד אינו אלא מדרבנן כיון שאינו יודע כו' דהא צריכין שהבן יוציאו גם אם שניהם יודעים מצוה לחלק: כמ"ש ר"ם קל"ג. דשנים שאכלו מצוה לחלק ואפי' הכי אם א' מהן אינו יודע לברך יברך היודע ויוציא את שאינו יודע הרי דהחינן מצוה דרבנן שאמרו מצוה לחלק כדי שלא יתבטל האינו יודע. מבהמ"ז. ובקטן לא שייך ערבות. וכמבואר בסוטה ע"פ המנין שחשב שם לענין ערבות ע"כ קטנים לא הוי בכלל ערבות ע"ש: במלחמות פ"ג. על אבעיא הנ"ל אי נשים בבהמ"ז חייבים מן התורה: (ס"ק ח) וחרש כולי עסי' כ"ח ס"ח דלענין תפלה הדין כן וה"ה לענין זימון: ובתשובת מהרי"ל כו ר"ל דהל"ח נדחק לישב לשון רמ"א ולמ"א נדאה מהשתם רמ"א וכן בליקוטי מהרי"ל שמשם נובע דינו של רמ"א כ' ג"כ שתם חרש ושוטה זהות דוחק שבתחוון דוקא לחרש המדבר כו' וכן שוטה שאינו שוטה גמור אלא שהתלמיד שכתב לקוטי מהרי"ל טעה בכוונת מהרי"ל ולעולם דעת התלמיד בלקוטי מהרי"ל אפילו חרש ושוטו גמור מצטרף. דהבין מ"ש מהרי"ק בהשובה למ"ד דקטן וכו' ה"ב חרש וכו' אך לא קיי"ל הכי. והוי ס"ל להתלמיד דמ"ש ולא קיי"ל הכי קאי דוקא לקטן המוטל בעריסה. אבל חרש ושוטה אפילו לדידן מצטרף דעדיפי מקטן המ"ב. וה"ק מהרי"ל כיון דאיכא מ"ד דאפילו קטן המ"ב מצטרף אע"ג דלא קיי"ל הכי מכל מקום ה"ג חרש ושוטה לדידן דעכ"פ מצטרפי וכה"ג כ' מהרי"ל לענין תפלה אם א' מעשרה יצן מ"מ מצטרף דהא איכא מ"ד דאפילו קטן המ"ב מצטרף ואף דלא קי"ל כוותיה מ"מ ביצן דעדיף אפילו לדידן מצטרף הביאו מ"א לעיל סי' ר"ס ס"ק ח' ע"ש אבל באמת אין זה כוונת מהרי"ל דחרש ושוטה לא עדיפי מקטן המ"ב וכמו לדידן קטן המ"ב אינו מצטרף ה"ה חרש ושוטה ומהרי"ל לא כתב דחרש ושוטה מצטרפין אלא למ"ד דקטן המ"ב מצטרף ומה שסיים מהרי"ל ולא קיי"ל הכי קאי בין לקטן ובין לחרש ושוטה:

סימן ר (ס"ק ב) אינו רשאי וכ"ה פסק כר"ה כו' דבא בהנאות הרב"ו בכוונות רב האי דמייתי דוק' בשהדבר נאון מאד והב"מ טען ממ"כ אי יש בו שכנת נפשות אלא' דפשיט' ואי אין בו שכנה אי אית' דאיכ' איסור' מי הפיר לו משום שהדבר נאון א"ו דיש בו היתר גמור: ומ"ש בסי' קל"ג סעיף ד' כל"ל דאפילו לא ברבו רק ברבת מוצי' ועדיין לא אכלו בזית אין רשאים לחלק • ובן משמב מפירש"י גבי פרח כו' בדף נ' אהא דאמר ר"ה ג' שבאו מנ' חבורים אין רשאים לחלק (והוא מובא בסי' קל"ג סעיף ה') אמר רבא לא אמרן אלא אקדימו הני הנאחרים שפירבו מהן אותם הג' וחזמין עלייהו (ופי' רש"י וז"ל בגון אם היה ד' בבל חבורה ונאחר בכ"א בדי זימון והפורשי' הללו היו צריכים בצאת קודם בגמרו החבירים סעודתן) אבל אזמין עלייהו בדוכתייהו פרח זימון מיניהו. (ופירש"י ז"ל בגון שנצטרפו אלו עמהם בזימון בדאמר בסיל קורין לו ומזמנים עליו וברבו החבורה) ולא היו בבל חבורה כ"א ג' עם הפרדים (ואלו לא היה אם אלא בדי שבדך ובדוך הוא כו' אבל"ל ומבדבר' רש"י אל הא דלא אמרן כו' בהיה ד' בבל חבורה כו' והפורבים היו צריכים לצאת קודם שגמרו כו' אמר הולכך רש"י להודיענו טעם איאחס. ונם איאחס היא קודם גמר סעודתן. אע"כ דס"ל כר"ה גאון ורש"י רצה לפרש שהא יאחס קודם גמר סעודתן דשרי לר"ה גאון. אבל הט"ז חולק בזה דאין רשאי לצאת אפילו קודם גמר אם לא שהבינו לא קבע בהנאת האכיל' עם השנים בש"ם לעיל בסי' קל"ג ובבשיו יולא קודם גמר ע"ש: (ס"ק ג) לחזור כו' ביון דלא אמר הזן ר"ל דיהו

שערי תשובה

סי' ר (מ) בש"ע סעיף א' אבל ב' כו' וכתב בבר"י בשם מהריק"ש מצינו שר"ם הפסיק מפני אבא ברי להחשיבו כמ"ש בברכות דף מ"ה וכתב בבר"י עוד ג"ל אם השנים הללו בניו או תלמידיו של הג' חייבים להפסיק ככבוד רבם או אביהם וקצת ראיה כו': (ב) זימון ומ"ש בשם הטור עיין בט"ז ובא"ר ובר"י ויד אפרים וע"ש בא"ר דארבעה מפסיקים לעשרה כיון דששה הוי רובא ע"ש ומ"ש בה"ט בשם המג"א אם היו ה' בחבורה כו' ע' באבן העזר שחולק בזה וס"ל דלא שרא זימון מניהו כיון שזה שהפסיק היה בדעתו לאכול עוד ע"ש שמדברי תר"י משמע שאפי' אם הג' בירכו לגמרי והלכו להם וב' נשארו ואכלו יחד ובא שלישי ואכל כזית פת עמהם מצטרפין לזימון וכתב בבר"י היכא שאכלו עשרה וה' נמרו ובעי ברוכי וה' לא ואחד מהם נתרצה להפסיק אי מיקרי רנבא לו' שצריכין הד' להפסיק די"ל כיון דלאו מדינ' רק שזה נתרצה מדעתו לא מקרי רנבא ודעתו דבשביל שזה נתרצה אין הד' חייבים להפסיק כיון דבאמת חמשה לא נמרו סעודתייהו עיין שם:

שלמה

לאשמעינן רבותא יתירה דאפילו טבל שלא בפני ג' דלא הוי נר. ובע"כ מוכח דאף לדידהו הוי רק מדרבנן ור"י קמ"ל דלא טבל כלל הוי כאילו לא מל ולא הוי נר מן התורה אבל אם טבל שלא בפני ג' הוי נר מן התורה רק מדרבנן לא הוי נר לכך מצרפין אותו לזימון. וראיה ממה דמשני בברכות דפריך שם והנכרי פשיטא ומשני בנר שמל ולא טבל כדאמר רחב"א נר שמל ולא טבל כאילו לא מל ולקשה כאן שפיר הו"ל לאשמועינן רבותא ולומר דאפילו טבל רק דלא טבל כראוי נמי אין מזמנין עליו ולמה לי' לתרץ דלא טביל כלל. ובע"כ מוכח דאם טבל אף דלא הוי כראוי מזמנין עליו ודלא כהמג"א ודו"ק היטב:

השקל

דברכת הזן פוטר פרפר' מ"מ הא אחר אכיל' הפרפר' לא אמר הזן דמה שפמש הזן היא קודם אכילת הפרפרת: ומ"מ יזהר כו' וכמ"ש סי' קפ"ב במ"א ס"ק י"א שבו"ם היא בתוס' וג"ל שהרי לא סבר עיין שם: וע"ע כו' ולמה כתב כאן הרא"ש וטור דחוזר לראש. ר"ל מתחלת ברכת הזן ור"ל שהרא"ש אחר שהבי' דברי רש"י הנ"ל שהבאתי בס"ק א' כ' אי אזמין עליהו פרח זימון מהם כנון שנצטרפו אלו עמהם לזימון כדאמר בעיל קורין כו' ואלו לא היו שם אלא כדי נבדך ובדוך שאכלו. הקשה הרר"י דהא אלא' דפשיט' כו' ונם לא שייך פרח זימון שהרי זמנו כו' וכתב ע"ז הרא"ש וז"ל מ"ש הרר"י דאלא' דפשיט' היא כו' לק"מ דהבות' קמ"ל שאע"פ שאכלו אלו ג' ביחד ואח"כ נמרו שפוטרן בזה וס"ל דלא שרא זימון מניהו כיון שזה שהפסיק היה על מה שאכלו אח"כ כיון דזמנו כבר על אחלת הסעוד' וכ"א אחר למקום שפסק אכ"ל וכיון שהרא"ש והטור פסקו כר"ש דברכות הזימון פר הזן ואם יש"ל וקורא לו צריך לעמוד שם עד סוף ברכת הזן וכמ"ש רמ"א בסי' זה אם כן מ"ש הרא"ש וכ"א אחר למקום שפסק היינו לשיטתיה לתחלת נודה לך ששם פסק וקשה כיון שאכלו אחר שנצטרפו לזימון ויהו דפרח זימון מניהו מ"מ ה"ל להתחיל מתחלת ברכת הזן כמ"ש כאן דהא על האכיל' שאכלו אחר כך לא ברכו ברכת הזן: וכ"ל דהרא"ש קאי לפירש"י כו' ר"ל כיון דהרא"ש בא לישב קושית הרר"י על פי' רש"י לכן כתב הרא"ש בתירולו לשון הפייך לפירש"י אף לדידי' ניח' ולפי' רש"י אינו אלא מ"ש הרא"ש וכ"א אחר למקום שפסק דרש"י פסק דברכ' הזימון עד נבדך כרב נחמן וכמ"ש רש"י ואלו לא היו שם אלא כדי נבדך ובדוך כנ"ל וכן הענתיק הרא"ש לשון זה על רש"י ואח"כ אי אחר למקום שפסק היינו לתחלת מודה לך ששם פסק כשיטת רש"י. מ"מ לדינ' כיון לרא"ש צריכים לחזור לתחלת נודה לך. כתב הטור כולי וכתב הב"ח בעלי אבל אם הי' כתבורה כו' ר"ל דהב"ח דוק' נקט שבפשט הנים מצטרף אלו כ' אחרים שלא הוקבע תחלה עמהם אבל כה"ג שהיו תחלה ה' כו' שוב לא יוכל לזמן כו' דפרח זימון מכוללו. ועיין ר"ם קל"ד בהג"ה ובתשובה רא"ש מסי' קל"ד שכתב שם שלשה שאכלו כאחד ושבח א' ובירך לעצמו אפ"ה הנשים מזמנין עליו. ועז"כ רמ"א שם ואם הא' זימן עם אחרים אף הנשארים א"י לזמן עכ"ל. וע"כ דנם מהסכי' פרח זימון אם השלישי זימן עם אחרים והעתם כיון דלא הל חיוב הזימון על הנשים אלא שכתם ובירך בלא זימון עדיין לא פקע מהם הזימון אע"ג דמן השלישי פקע דאפילו מזמנים הנשים עליו אינו יוצא ידי זימון היינו משום דאין זימון לאחר שבירך בהמ"ז וכוי מצוות שא"י לתקן אבל חיוב הזימון עדיין עליו אלא דלגבי דידי' אי אפשר לתקן אבל גבי הנשי' מהכי מה שחיוב הזימון עדיין על השלישי ולא פקע זימון מהנשים. מה שא"כ בהשלישי זימן עם אחרים לא שאר חיוב זימון אפי' על שניים הנשארים כיון דאסר להם השלישי המצרפם לזימון וה"ה הכא אם הפסיק לשנים א"כ יצא ידי זימון הוא א"כ א"א לגרף א"ש לשנים הנשארים דכבר פקע נם מהשנים חובת זימון כיון דלא הי' חיוב אלא מצד השלישי וכדלעיל בסי' קל"ד. בשלמ' אי בתו שכשיו שנים אחרים מן השוק ומצטרפים עם השלישי אף שהשלישי כבר זימן עם שנים מ"מ כיון דהשמ' תחלת שעודת השנים ואל עתה חיוב זימון עליהם ומצרפי' להשלישי כי עדיין לא פקע מהשנים חיוב הזימון דהא מעולם לא נתחייבו עד עכשיו. וכן אם היו ז' או ה' והפסיק א' לשנים יוכל להפסיק לנ' אחרים כי לא פקע זימון מהם אף שהבי' כבר יצא ידי זימון מ"מ מהשנים לא פקעי כיון דאין חיוב מצד השלישי שהפסיק לנ' דהא מלגד הוא נתחייבו בזימון דהא בלעדו שם אז ז'. וכמ' אבן העזר חולק עליו והאריך בראיות ותוכן סברתו דאפילו היו רק ה' ופסק לשנים מהם אפ"ה יכול לפסוק לשנים הנותרים ויהו דהוא נפטר מזימון ע"י שפסק לשנים הראשונים מ"מ הם יכולים לזמן עליו דלא נרע מאכל עלה ירק דאין חיוב זימון עליו ואפ"ה כיון דחיוב ברכה אחרונ' עליו מזמנים עליו וה"ה הכא ביהו כשהפסיק לשנים יצא ידי זימון מ"מ צריך נבדך בהמ"ז דהא דברי מ"א אמורי' ע"ד הטור דמיירי שאכל אח"ז לאחר שהפסיק וא"כ צריך לחזור לראש בהמ"ז ויש עליו חיוב בהמ"ז אמה לא יצטרף וכי נרע מעלה ירק ומכו' קל"ד בהגה"ה אין רחיה דשם כיון בזימון עם שנים אחרים יצא ידי זימון וידי בהמ"ז ולא נסחר עליו חיוב כלל נכן א"ש לגרפו חוב להשנים הנותרים משא"כ הכא דעדיין חייב לברך בהמ"ז ראוי שיצטרף שיזמנו עליו שנים הנותרים ע"ש ולפי עניות דעתי יש קצת ראיה למ"א מס"ם קל"ד בפעיף ו' ג' חבורות שהיו בכ"א ד' ופי' אחד מכל חבורה

ונצטרפו

זימון מיניה דכיון (°) דמלטרפו עמו ב' אחרים שלא זימנו יכולים לזמן עליו ולאו דוקא פעם שנית דה"ה פעם ג' או יותר יכול לזמן עכ"ל . אבל אם היו ה' בחבורה א' והפסיק א' לב' שוב לא יוכל לזמן עם ב' האחרים דפרח זימון מכולהו וערסי' קל"ד בהג"ה (°) אבל אם היו ז' או ח' והפסיק לשנים יכול אח"כ להפסיק פעם ב' . כתב הטור אם הס י' ומפסיקין ג' לג' א"ל להפסיק אלא עד שאמרו ברוך אלקינו ואם חזרו הג' ואכלו יכולים לזמן יחד ע"כ וכ"ל דיכולים להצטרף לז' אחרים לו' אלקינו דלא שייך לו' פרח זימון דאמירת אלקינו דהכל כי י' שכינתא שריא עסי' קל"ג סב"ג וכ"ל דאפי' יש ה' שהפסיקו מצטרפין עם ה' אחרים לברכת אלקינו : ד בשרולה לברך. דבתחל' לא מתכוין לפטור בברכה זו : ה בלא ברכה . ואם לא היה דעתו לחזור ולאכול וחזר ואוכל צריך ברכה בתחלה :

רא א גדול מברך . ואם הגדול מוציא ליתה שקורין הוסט"ע יברך אחר כי אין זה נכון שיפסיק הרבה פעמי' ויהיה רוקק והאחרים ימתינו (הג"ה בברכת מהר"ם) : ב למי שירלה . קשה ממנ"ו אם נותן לברך לאחד מב"כ פשיטא דגם הם אורחים לענין זה שמברכין לבע"ה וכ"ל דאם סמוך על שלחנו ומשלם לו דמי מזונו ואותו א"ל לברך לבע"ה רשאי ליתן לו לברך וכ"ל דאם כ' אוכלים בבית אחד וא' יש לו אורח על שלחנו יכול הוא ליתן לברך למי שירלה דמן הדין יש לאורח לברך ואם אותו הבע"ה רולה לוותר על ברכתו יכול ליתן לברך למי שירלה : ג לא יקדים . ואמרי' בגמ' דחייב מיתה שמכזה התורה : ד לפתות ראשון בקריאת התורה (רש"י ור"ן) והרא"ש כ' להיות ראש המדברים בכל קבון עם לדבר ולדרוש תחלה וה"ה כישיבה ידבר בראש (רש"י ניטין) וכ' בטי"ד סי' כ"א בהג"ה דאם עלה ישראל ראשון אין מחייבין אותו י' זהו' דקר' אסמכתא הוא וכ"כ התו' בחולין דף פ"ז) וע"ע דבניטין דף ט"ו אמרי' בהדיא דאוריי' היא וגם הרמב"ם מנהה במנין המצות סי' ל"ב ועיין פ"ד מהל' כלי המקדש ושבח"מ סי' שפ"ב וכ"כ הריב"ש סי' ל"ד בשם שמ"ג בפשיטות דאוריית' היא וכ"כ בתשובות מהר"מ סי' ק"ז ובירושלמי פ"ה דניטין מייתי פלוגתא דאמוראי בזה ועיין במהרי"ק ש"י : אמרי' בגמ' וליטול ממה יפה ראשון בהכן קודם ופי' התו' והרא"ש דדוקא במעשר עני המתחלק בתוך הבית או בלדקה או בחברי המסובין בסעודה אבל במידי דשותפות לא דאמרי' הנותן עיניו בחלק יפה אינו רואה סי' ברכה לעולם . וע"ע למה אין מזכרין עכשיו להקדים הכהן לכל הך מילי ויש ליזהר בזה מאחר שמדאורייתא הם . ואפשר דאין אנו בקיאין ביחוסי הכהונה וכמ"ש ססי' תנ"ז . ומיהו אם הכהן רולה לחלוק כבוד לאחר רשאי (סמ"ג) . כתב הטור י"א שצריך להקדים הלוי לישראל שהרי ריב"ל אמר מימי לא בירך ישראל לפני וארץ ראה דהתם מלך גדולתו קאמר שריב"ל היה גדול . והב"ח כ' דזה אינו דא"א שריב"ל לא סעד מימיו אלא מי שגדול ממנו ואפ"ה בירך הוא ועוד הביא ראיות ע"ש . וכן יסד בחרוז עוד לשמך כו' ברשות הכהנים והלוים . ויש נוהגין הכהנים הלוים כלו' הכהנים אינקרו לוים וכמתני' סוף הוריות אמרי' לוי קודם לישראל . וכ"פ בי"ד סי' רל"א ס"ע ובמתני' סוף הוריות דדוקא בזמן הזה ועוד הביא ראיה מדברי הגמ' דמי שהיה כהן ולוי ישראל ומי שהיה ישראל ולוי כהן ומי שהיה כהן ולוי ישראל אינו אלא ישראל ומי שהיה ישראל ולוי כהן אינו אלא כהן ומי שהיה כהן ישראל ולוי אינו אלא ישראל ומי שהיה ישראל ולוי ישראל אינו אלא ישראל ומי שהיה כהן ולוי כהן אינו אלא כהן ומי שהיה כהן ישראל אינו אלא ישראל ומי שהיה ישראל כהן אינו אלא ישראל ומי שהיה ישראל ישראל אינו אלא ישראל ומי שהיה כהן כהן אינו אלא כהן ומי שהיה לוי לוי אינו אלא לוי ומי שהיה לוי ישראל אינו אלא ישראל ומי שהיה ישראל לוי אינו אלא ישראל ומי שהיה כהן לוי אינו אלא כהן ומי שהיה לוי כהן אינו אלא כהן ומי שהיה לוי לוי אינו אלא לוי ומי שהיה לוי ישראל אינו אלא ישראל ומי שהיה ישראל לוי אינו אלא ישראל ומי שהיה ישראל ישראל אינו אלא ישראל ומי שהיה כהן ישראל אינו אלא ישראל ומי שהיה ישראל כהן אינו אלא כהן

רב (א) ואם הרוב שכר כו' · משמע דלא אזלינן בתר הטעם אלא אחר הרוב וק"ל מ"ש מחלה דחי' בי"ד סי' שכ"ד הטוהה עיסה מחיטה ואורז אם יש טעם דגן חייבת בחלה אע"פ שרובה אורז וה"נ יברך על מה שנשב מטעם יין ומה מהני רוב שכר · וא"ל דדגן הוא מה' המיעים שיש להם מעל' יתירה כדאי' ר"ם ר"ח לא אזלינן בהו בתר רובא דמ"כ נ"ל טעם הא לענין במ"מ אי' ר"ם ר"ח אפי' אם עירב עמהם דבש הרבה כו' נמצא דלא אזלי' בתר טעמא אלא נ"ל שהוא עיקר כדקי"ל כל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופוטר הטפילה ומטעם זה בכל תבשיל שנותנין בו שומן אפי' הרבה מ"מ אין מברכין על השומן אע"ג דיהב טעמ' הרבה:(ב) ואם שתאו מעורב · כגמ' מוקמי לה הא דמברכין על שמן זית בחושש בגרונו דרפואתו דומתן שמן הרבה לתוך מינגרון וכולע פירס"י ולריך לתת בו שמן הרבה דה"ל שמן עיקר ומינגרון טפל ופרכינן פשיטו' מהו דתימ' כיון דלרפואה קא מכוון לא ליברוך עלייהו כלל קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי פירס"י שיש הנאת אכילה לגד מהרפואה וכתב בטור ופי' הר"ר יוסף לאו דוקא חושש בגרונו אלא אורחא דמילתא נקט וה"ה נמי אם אינו חושש בגרונו אם נותן שמן הרבה לתוך מינגרון מברך עליו שהרי נהנה ממנו אבל בה"ג כתב שאין לו לברך אלא אי כיון ליה

בורא פרי האדמה:ז שהכל ☜ל"ע דהרשב"א לשיטתיה אזיל דס"ל דגרעינין לאו פרי נינהו אבל להרא"ש דקי"ל כוותיה אם כן ה"ה כשמתקן ע"י האור מברך בפה"ע וכמ"ש ס"ה גבי שקדים ול"ל דכשהן מרים לאו פרי נינהו משא"כ בשקדים וכ"מ בלבוש עש"מ: ח עש פת· כתב הב"ח ל"ע מאי אלעריך לאשמועינן הא דין

שיטרפרו זהו כוונת המ"א סק"ו:ש"ע ס"ג (°) גרעיני הפירות כו'. דנעני מיכני גם אדעתא דגרעיניון זהו דעת הרא"ש אבל הרשב"א בטור אולק וס"ל דלא נעני אדעתא דגרעיניון. ובזה תבין דברי המ"א סק"ז וכתו שכתבתי אות ד'

רב (א) בפ"הע. ואם הוא פרי שראוי לאוש שהאיש לא יברך עד שיפתח הפרי וירואה אם ראוי לאכילה ספר מסדיש. וכל"ה כתב דוקא בחנות משא"כ בשאר פירות שאף אם האיש בחנות לא יברך לכתחלה בשביל קניפתו המיוחדת ע"כ טוב יותר לברך בשהוא אכל (ועיין בס' אליה רבה שמביא בשם עניינים בדרך חסידו' ומוסר נפגיני ברכות): (ב) מבושל. אע"ג דלענין יין נסך לא מתנסך לענין ברכה אין חילוק: (ג) בשכר. דוקא שכר תאנים. אבל שאר משקין מיד שנתערב בהן כ"כ עד שנפסד טעם היין מברכין שהכל

סי' ר ב (א) בפה"ע עבה"ט וע' בא"ר שכתב עוד טעם משום שהשבירה הוי הפסקה דומיא דחתיכת לחם בברכת המוציא שאם רוצה לקלוף הפרי תחלה יקלוף ואח"כ יברך ולפ"ז אם יש הרבה אנוזים שאין לחוש שהתליעו כולם א"צ לשבור קודם אך יש לחלק. בין ההיא דחתיכת לחם וקליפת הפרי די"ל דשבירה אינו הפסק כ"כ ע"ש ולענ"ד י"ל דאפי' תימא דלאו הפסקה הוא כ"כ אין לעשות כן לכתחלה דגם טעם לברך קודם על השלם אין כאן דכיון דהקליפה לא חזי כלל בתר פרי אזלינן והברכ' הוא על הגרעין שבחוכו שראוי לאכילה והרי הוא בשלימותו עוד כתב שם בשם של"ה שלא יברך על מאכל או משקה שהוא חם או קר ביותר שיש לחוש להפסקה ע"ש. ונראה שאם יודע שהתבשיל חסר מלח או תבלין ואינו מוטעם בלעדו יתן לתוכו קודם ברכה כדי שיברך על דבר שהוא מתובל ומתוקן לסעודה כראוי אם לא שצריך לטעום כמה מלח ותבלין צריך ליתן אז יברך תחלה ואף שהטעימה א"צ ברכה מ"מ אין לו לעשות כן שמא יבלע מעט יין' סי' ר"י לכן יש לברך תחלה ועי' ב"ח סי' ר"ו מי שבירך על דבר מאכל ולאחר שברך נמאס בעיניו יש לו לאכול קצת אע"פ שנרקב שלא תהיה הברכה לבטלה ע"ש. ונראה שאם נמאס בעיניו ונפשו קצה באכילתו אין לו לאכול שהאוכל דברים שנפשו קצה עובר על בג' תשקצו כמבואר בי"ד סי' ק"י ובט"ז שם משמע דהיא איסור דאוריית' וע' בדברי אא"ז בשמ"ח סי' י"ג שכתב ב' דעות בזה ע"ש והב"ח מיירי שאינו מאוס בעיניו כ"כ אלא שאינו חפץ לאכלו בשביל דקבון קצת מואס אף במה שיש מן הראוי למאכל ולכן יש לו לאנוס את עצמו לאכול שלא תהיה ברכתו לבטלה. וכתב בא"ר בשם מט"מ הרוצה לשתות מים ששופך קצת ישפוך תחלה ואחר כך יברך ובכנה"ג כתב משום הפסקה ויותר נראה משום ביזוי הברכה וע' בהל' שבת לענין שפיכת כוס הבדלה ועיין לק'

ביאור הגר"א

סי' רב ס"א בין כו'. ירושלמי פ' בתרא דפסחים ובשקלים וש"מ דמבושל וקונדיטון יין גמור הוא ויוצאין בו ידי ד' כוסות ומקדשין עליו ועיין הוס' דפ"ב ע"ז ד' ד"ה אלימתא כו' ובפסחים ק"ט ע' ד"ה אלימתא כו' ועמ"ש בסי' ער"ב ס"ה:דהיינו כו'. כמ"ש בפסיקתא פ' יתרו בפ' בחודש השלישי: **ואם נתערב כו'.** מתניתין מ"ד מ' כל שהוא עיקר כו' ועפי' ר"ד סי"ב אבל לא נראה הא קי"ל כל תחרת דלא דחרי עלי' תלת מיתא לאו תחרת הוא והרי הוא רוב מיס ואפ"ה מברכין בפה"ג אלמא דלא אזלינן בזה אחר רובו ומתמי' אין ראיה דתמני' לא חיירי כלל בנתערב אלא שאוכל כ"א בפ"ע ואינו אוכל הטפל אלא בשביל העיקר: **ס"ב הבוסר כו'.** סס"ז דבלאיס מאיתתי תבואה כו' ובנפ"ב דעירובין כ"ח ב' ותוס' דברכות ל"ו ב' ד"ה שיעורו כו' ובמס"ם למיתרא דאיזומה כו' ר"ב ס"ל כר"י כו' ובשאר כו': ומתוך כו'. כמ"ש מ' מ' ל' בירך על פירות כו'. הרא"ש ועיין תוס' שם ד"ה ר"ו כו' ועפי"ז בהג"ה: **ובלבד כו'.** כמש"ש בקפלפלי ומגבילא: וי"א כו'. שם ובכ"ל בהל' הרא"ש ב' וכל האילן שמשיאין לאכילה וי"ש בש"ע ובלבד כו'. והבריו דחוין דא"כ ס"ש משיאין לעניין ברכה דהא תרוגין אף משיסרפו מריס בן ואינן ראוין לאכילה וי"ש בש"ע ובלבד כו'. והבריו דחוין דא"כ ס"ש משיאין אינו אוכ' עדיין שהוא קודם שיעורא דמשיסרפו ונראה שגם הרא"ש ס"ל כן בתרוגין משיסרפו אלא דלא הזכיר רק שארי אילנות כגון סיום דברי ס"ה ושאר האילנות משיאין ע"ש הרא"ש ס"ו דברכות ס"ה אבל ל"ע על עיקר הדין דמה ענין זה לבשביעית הא אפי' בשביעית אסור לאכול עד שיעשה אוכל דהיינו שיבואו לעונת המעשרות אלא הוי אילן בפרי ויותר נראה שהאילן בזמן חיוב מעשר הוי פרי אף לענין ברכה: **נרעיני כו'.** עתו' שם ד"ה קליפי כו': ס"ג **ואם כו'.** הרא"ש שם וכ"ל אבל הרשב"א אוכל בה' דברעינו אף אם אינו אוכל אלא בשביל הטפל כמו קליפין וכ' ואגרעינין מרוס לא מברך כלל ולאו אדעתא דיולהו נעני לבו ואי מתקן אינו ס"ג ע"ע דהרכיב דעת הנוס' והרשב"א ועמ"ש ודאי דמ"ש ואם מתקן כו' הוא דעת הרשב"א דפליג על הנוס' ואעיקר נראה דעת הרשב"א דכל הנוטע גרעינין אינו פרי כלל ועוד דאין הא מיתר דרבעי ועי"כ הא דאסור בערלה מבח ריבויא דקרא אם כו' וכן עיקר: **ס"ד אינו כו'.** רש"י שם ד"ה הרי"ף וש"פ: **אם הוא חושש כו'** ערש"י שם ד"ה החושש כו' וכ"ד הר"ר יוסף והטור שאינו תלוי בחושש בגרונו אלא אם נוהג בו שמן הרבה אז לא אבל דעת

חכמת שלמה

סי' רב סעיף א' חוץ מהיין שמברכין עליו בפה"ג. נ"ב עיין בהשמטות להלכות יוה"כ סימן תרי"ב שם הוכחתי דלענין ברכת מעין ג' על היין אין לברך רק כששתאו בבת אחת ממש דלא הפסיק

מחצית

דהא היה יכול לענות אמן ואם לא עכה אינו דאפסיד אנפשי': וי"ל דמ"מ הדין אמת כו' ר"ל ניהו דבטור כ' הטעם דגדול הטוהה אמן מן המברך וכאן סתם שאריך לחזור אחר כוס כו' ע"כ אריך לומר דמתחרים למברך ושוים המברך והטוהה לענין קיבול שכר י"ל דדמ"א פסק כוותי' בס"מ ולא מטעמיה הטוהה גדול מן המברך אלא אע"ג דס"ל דשוין מ"מ פטור:

סי' רב (ס"ק א) בור' ולא הבור'. דכל הברכות י"ל בלשון עבר דהא כבר ברא ה' ובור' לכ"ע הוי לשון ועבר והבור' פליגי ר"ב ורבנן בדף ל"מ. דלר"ב הוי לשון להבא. ולרבנן גם הבור' לישב' דלשעבר וקיי"ל כרבנן אלא דאנפ"ב עדיף טפי לומר בור' דהוא לשון לשעבר לכ"ע ולזב' בי' פלוגתא והא דאמרי' המוצי' לחם הטעם כדאית בירושלמי אלא לעבר ראשי אותיות ר"ל שני ממי"ן א' של הפולם שבעוה"ב ומ"ש של מוצי' תבלא א' בחבירו בביטוי שפתיו והא דאמרי' מברכותיו אשר' מברכותיו של אדם ביכר אם ת"ח הוא ורחוי להראות חידוש בברכותיו א"כ טפי היה ראוי לומר הבור' לאשמועי' דהלכה כרבנן כ' אל"ח דדי אם מרא' חידוש זה בברכת המוצי' פ"ם ומ' בט"ז ר"ם קס"ז: (ס"ק ב) מבושל. ואע"ג דלענין יי"נ לא מתנסך היינו טעמ' דאין דרך ניסוך בכך וגם הוא מלא דלא שכיח. ולא גזרו ביה רבנן כמ"ש הרא"ש והרב"י בי"ד ר"ש קכ"ג ומ"ש בט"ז אבל ודאי יין מקרי לענין ברכה ולענין קידוש כמו שכ' בסי' רע"ב: (ס"ק ג) בשכר תאנים ס"ך: דעתו כו' ר"ל דבתשב"ץ הוכח בב"י שמעתו הוא' רמ"א הגה' זו כתוב שכר תאנים שנתערב ביין וס"ל לרמ"א דתאנים לאו דוק' וכ"ד הט"ז. אבל הש"ך ס"ל דתאנים דוק': ופמ"ש סי' ר"ה ע"ש במ"א ס"ק ט"ז משמע אדרב' דעת מ"א דשאר משקין אפי' בשהן שם חלקים נגד היין אינו מבטל טעם היין. ומשלק בין יינות שבהם שהיו חזקים ובין יינות שלנו וע"ש: (ס"ק ד) בפה"א כו' וע' בי"ד סי' מ"ד שב' בולאי שהקטינה אינו טרפה עד שתקטין בהמה גמה עד כענבה. ובהמה דקה שיעורו עד כפול ובודאי שיעור של בהמה דקה קטן משיעור של בהמה גמה והא חזינן דפול גדול מענבה ותי' דענבים שבימים הראשונים היו גדולים מן פולין. ועז"כ מ"א דאפשר ה"ה פול הלבן היה בימיהם קטן מענבה. משא"כ בזמן הזה גדולה מענבה ובזה ס"ם מ"ש הרב"י ומתוך שלא מורע לנו שיעור פול הלבן כו' דלכאור' למה לא נדע הלא עינינו לנוכח יביטו אלא ר"ל בזה"ז דאדרב' פול לבן גדול מענבה. והיינו לריכים לתת שיעור פול הלבן שבימיהם נגד מענבים שבימיהם. כמו כן נשער עתה בזמן הזה לפי ערך ההוא. אבל אמתו לא נדע שיעור פול הלבן ושיעור ענבי שבימיהם לכן א"א לשער לפי ערך בזמן הזה: (ס"ק ה) מר. ואם מתקן כו' עפ"ל ב' בגרעוני שמתקן שמסם הביא הא"ה דאיה לדין הסב': (ס"ק ו) י"א כו' והבה"ה כו' הסגהת רמ"א הוא דעת הטור. ויליף לה מדתנן בשביעית והובא בברכות דף ל"ו ע"ב מאיימת אין קוליין אילנות בשביעית (פירש"י דרמכי' אמר גבי שביעית לאכלה ולא להפסד וכיון שבכר יש עליו שם פרי אסור לקנות האילן דמפסידו) ב"ה אומרים הרוכי' משיסרפו והגפנים משיגרמו (ואמר שם דהיינו כפול הלבן) וכל האילנות משיגיאו ולמד הטור והוא דעת רמ"א בהגה"ה

באר

עמ"ד: (ד) הבוסר. עיין סי' רכ"ה ס"ה לענין שהמיינו: (ה) מר. ואם מתקן ע"י האור מברך שהכל ל"ח מ"ל: (ו) בפה"ע. מהר"א הלוי בס' גן המלך פי' למ"ד כתב שמברך בפה"א וכ"פ בתשובת פנים מאירות סי' ס"ה דמברך בפה"א אז אם אכל ס"ם ועיין יד אהרן: (ז) שהכל. אי"ל לדברי המחבר שפסק דלא הם מתוקים מברך עליהם בפה"ע ס"מ דהוי פרי מ"ב בשלפני לפרי. אבל לא מקרי פרי לענין ברכ' (וע"ל ס"ק י"ז) וכיון דס"ל דאפי' גרעינים מתוקים לאו פירי כ"ם מרים שמתקן ע"י האור אז אם אכל פסק הרשב"א לברך עליהם שהכל אבל לפי שפסק המחבר כאתוס' והרא"ש גרעינים מתוקים הוי פירי מ"ב גם במרים שמתקן ע"י האור ראוי לברך בפה"ע: וכמו שכתב ס"ה גבי שקדים. ר"ל דלא תימ' דמרים כיון דמתבשלה לא הוי ראוי אף שמתקם עתה לא מקרי פרי. הא חזינן בשקדים המרי' בדוגים אם מתקם מברך בפה"ע. וכ' הרא"ש דהוי כאלו מתוקים בתחלה: והה"ה הכא · וא"ל כתם מרים ל"פ ניהו כו' וכ"מ בלבוש. וז"ל הלבוש גרעיני שאר פירות הפירי שעליהן הוא העיקר פירי ואין הגרעינים עיקר פרי. לפיכך אם אין הגרעינין ראוי לאכילה אלא אור אינו נחשבת פירי אפי' אחר שמתקן: אבל שקרים עיקר פרי הגרעין (דהיינו התוך) ותחלת נטיעתן להני אותן באור כו' עד כאן לשונו וא"ל דסביר ליה אפילו לרא"ש. דחשיב לגרעין פירי מ"מ כיון דלאו עיקר פירי הוא בעינן שיהי' ראוי לאכילה מיד בלי מיתוק: (ס"ק ח) עם פת כו' אפי' כו' ופת מועט ל"א דמתן עיקר. והיינו משום חשיבו הפת אינו בטל לגבי שמן אפי' צריך לו לרפואה: וקשה מ"ש מהאוכל דג כו' בסי' רי"ב דהיינו שאכל דברים מתוקים וכאיב ליבי' ואוכל דג מלח להטביר המתיקות. וכדי שלא יזיקו דג המלוח אוכל עמו פת. קי"ל דמברך על הדג דהוי עיקר ופוטר הפת אלמ' אפי' פת דחשיב בטל לגבי העיקר וה"ה הכא: ומשום קושי' זו ר"ל מ"ש הב"ח והרר"י דפסיק: והא דלא מוקי כו' ר"ל דקא ס"ל ס"ב אר"י ס"ם שמן זית מברכים עליו בפרה"ע ופריך ה"ד אי שתי לי' בעינו' הא מזיקו ואינו מברך כלום ואי אכיל ע"י פת ל"ל פת עיקר וקי"ל דמברך על העיקר כו' ואי שתי לי' ע"י אינגרן(דהיינו מי סלקא)ה"ל אינגרן עיקר וקי"ל כו' ומשני לעולם

הגהות רעק"א

סי' רב סעיף ב' מברך בפה"א. עיין לקמן סי' ר"ו בא"ה ולענין פירות האדמה עיין מג"א סי' ר"ד ס"ז: סעיף ג מברך בפה"ע ונאכן עוזר פסק דמברך בפה"א וכן הבלה בתשו' פנים מאירות מ"א סי' ה' ובפר"ח כ' לברך שהכל ולא ידעתי

השקל

דין ברכה מבשביעית ונאותו זמן שקרא פרי לענין שביעית קרי פרי לענין ברכה. ולכן חולק על המאזר שפתח ושאר כל האילן משיגיעו כו' אלא הוי' מרוכים וזיתים מן הכלל. ועז"כ הרב"י בבר"ה דאין ללמוד כו' דהרי מרוכים אף משיסרפו מרים הם ואי"ר לאכילי לכן מברכים עליהם בפה"ע כו' כ"ל. וכ"מ מונה בספר לחיב מייס (ודע דמתיבת לכן כו' ואילך אינו בספר ד"ה אלא היא לשון מנן אברהם לפרש דברי ב"ה) וכוונתו דאיך אפשר ליתן שעור לברכה כמו בשביעית והיינו במרוכים משיסרפו וכן זתים משיגיעו. הא ודאי כ"ז שהפרי מר אין לברך עליו וכמ"ש המאזר ובלבד שלא יהי' מר כו' והמרוכים ע"פ הרוב גם אחר שיסרפו מרים אע"כ לענין ברכ' לא תלי' בשרפו או הגי' כ"א אם אינו מר ולא האילנות זמנן משיגיעו והיינו בשאינם מרים וכמ"ש הרב"י ואם ימצאו מרוכים קודם שיסרפו אזלין מרים מברכים עליהם בפה"ע. וכ' שכן נראה דעת הרי"ף כו' שסמכו דבריהם שאחר אילנות ומשיגיעו ולא הוי' מן הכלל מרוכים וזיתים לא"ל הא דתנו שיעור בבוסר בפול הלבן לאו משביעית ילפי' אלא מערלה: (ס"ק ז) שהכל לריך עיון דהרשב"א בשיטתיה כו' דהרשב"א והרא"ש חולקים בברכו' גרעינים דלענין ערלה מבואר במשנה ספ"ק דערלה הוא בברכות דף ל"ו ע"ב דגם בגרעינים נוהג דין ערלה. וס"ל להרא"ש הטעם משום דהוי פרי וה"ה לענין ברכ' אבל הרשב"א ס"ל דוק' לענין ערלה אחרבי מדכתיב את פריו ודרשינן לאסור אפי' הטפל לפריו. אבל לא מקרי פרי לענין ברכ' (וע"ל ס"ק י"ז) וכיון דס"ל דאפי' גרעינים מתוקים לאו פירי כ"ם מרים שמתקן ע"י האור אז אם אכל פסק הרשב"א לברך עליהם שהכל אבל לפי שפסק המחבר כאתוס' והרא"ש גרעינים מתוקים הוי פירי מ"ב גם במרים שמתקן ע"י האור ראוי לברך בפה"ע: וכמו שכתב ס"ה גבי שקדים. ר"ל דלא תימ' דמרים כיון דמתבשלה לא הוי ראוי אף שמתקם עתה לא מקרי פרי. הא חזינן בשקדים המרי' בדוגים אם מתקם מברך בפה"ע. וכ' הרא"ש דהוי כאלו מתוקים בתחלה: והה"ה הכא · וא"ל כתם מרים ל"פ ניהו כו' וכ"מ בלבוש. וז"ל הלבוש גרעיני שאר פירות הפירי שעליהן הוא העיקר פירי ואין הגרעינים עיקר פרי. לפיכך אם אין הגרעינין ראוי לאכילה אלא אור אינו נחשבת פירי אפי' אחר שמתקן: אבל שקרים עיקר פרי הגרעין (דהיינו התוך) ותחלת נטיעתן להני אותן באור כו' עד כאן לשונו וא"ל דסביר ליה אפילו לרא"ש. דחשיב לגרעין פירי מ"מ כיון דלאו עיקר פירי הוא בעינן שיהי' ראוי לאכילה מיד בלי מיתוק: (ס"ק ח) עם פת כו' אפי' כו' ופת מועט ל"א דמתן עיקר. והיינו משום חשיבו הפת אינו בטל לגבי שמן אפי' צריך לו לרפואה: וקשה מ"ש מהאוכל דג כו' בסי' רי"ב דהיינו שאכל דברים מתוקים וכאיב ליבי' ואוכל דג מלח להטביר המתיקות. וכדי שלא יזיקו דג המלוח אוכל עמו פת. קי"ל דמברך על הדג דהוי עיקר ופוטר הפת אלמ' אפי' פת דחשיב בטל לגבי העיקר וה"ה הכא: ומשום קושי' זו ר"ל מ"ש הב"ח והרר"י דפסיק: והא דלא מוקי כו' ר"ל דקא ס"ל ס"ב אר"י ס"ם שמן זית מברכים עליו בפרה"ע ופריך ה"ד אי שתי לי' בעינו' הא מזיקו ואינו מברך כלום ואי אכיל ע"י פת ל"ל פת עיקר וקי"ל דמברך על העיקר כו' ואי שתי לי' ע"י אינגרן(דהיינו מי סלקא)ה"ל אינגרן עיקר וקי"ל כו' ומשני לעולם

יד אפרים

במ"א ס"ק ג דאין מפסיד עשה המין אכל כו': סק"ד בפס"ח דכל דבר שברכתו כו' ובאה"ע כו' שלא יאכל אלא כתוך הסעודה מתמת שפק ברכה מעין ג' ע"ש ומ"מ אפשר בפרידה של עגב שאין כשיעור רק מתמת שפק דלמא הלכה כירושלמי דאחר בדי' מייב לברך כמש"ל סי' ר"י א"ב כ' בכה"ג כ"ל ס"ם ויש לסקל אפי' לכתחלה ולכאורה בלא"ה י"ל כיון דלא נמר פירא לא מקרי בדי' אפי' לירושלמי אבל ז"א כמ"ש לקמן שם ועיין בפמ"א סי' ר"י א"ב ס"ם שתמה על גוף דין של הש"ע בזה שפסק דבוסר כפול הלבן ואחר חילנות משיגיעו דלא ילפינן מהך דאין קוליין רק לענין ערלה כו' ע"ב. ולענ"ד כיון דבערלה פירי מיקרי א"ב הוי נמי פירי לענין ברכה ובשביעית שאין דרך לאכול קודם גמר ביטול בשאר פירות הו"ל הפסד וא"מ במיתקן ע"י איזה דבר לא הפסיד ברכתו והא דכתב בשם ל"ח דמיתוק מהבל הייהו בשהוא מר לו עפיין ביותר דלא חזי לאכילה כלל אבל אתם חילנות משיגיעו חזי ע"י הדחק ועי"ז מיתוק הוי"ל דרך אכילה ובל שהוא אוכל תגוף הפרי שבעשו מתמתו בגון בוסר ל"ם כו' לא נעשי כו' כמ"ש הרשב"א בתשובה סי' תכ"ח וא"כ מה שמיתקו ע"י האור אינו מגרע את ברכתו ובקונטרס עולות אפרים כתבתי בהורך בשלות אלו וקצרתי כאן: שם סק"ז ע"ש דהרשב"א כו' וע' בתפע"ז שכ' דעעמא משום דלא נעשי להו כו' ונאמת גם המג"א שהרי כו' שכ"כ הלבוש ועי' בז"ז בשם הלבוש עש"ע ועי' בחדרי הגולה וח"ם בתמ"א כשהם מרים לאו פרי ניהו כו' אבל אם הם מתוקים אין לברך עליו וכמ"ש המחבר ובלבד שלא יהי' מר כו' והמרוכים ע"פ הרוב גם אחר שיסרפו מרים אע"כ לענין ברכ' לא תלי' בשרפו או הגי' כ"א אם אינו מר וכל האילנות זמנן משיגיעו והיינו בשאינם מרים וכמ"ש הרב"י ואם ימצאו מרוכים קודם שיסרפו אזלין מרים מברכים עליהם בפה"ע. וכ' שכן נראה דעת הרי"ף כו' שסמכו דבריהם שאחר אילנות ומשיגיעו ולא הוי' מן הכלל מרוכים וזיתים לא"ל הא דתנו שיעור בבוסר בפול הלבן לאו משביעית ילפי' אלא מערלה: (ס"ק ז) שהכל לריך עיון דהרשב"א בשיטתיה כו' דהרשב"א והרא"ש חולקים בברכו' גרעינים דלענין ערלה מבואר במשנה ספ"ק דערלה הוא בברכות דף ל"ו ע"ב דגם בגרעינים נוהג דין ערלה. וס"ל להרא"ש הטעם משום דהוי פרי וה"ה לענין ברכ' אבל הרשב"א ס"ל דוק' לענין ערלה אחרבי מדכתיב את פריו ודרשינן לאסור אפי' הטפל לפריו. אבל לא מקרי פרי לענין ברכ' (וע"ל ס"ק י"ז) וכיון דס"ל דאפי' גרעינים מתוקים לאו פירי כ"ם מרים שמתקן ע"י האור אז אם אכל פסק הרשב"א לברך עליהם שהכל אבל לפי שפסק המחבר כאתוס' והרא"ש גרעינים מתוקים הוי פירי מ"ב גם במרים שמתקן ע"י האור ראוי לברך בפה"ע: וכמו שכתב ס"ה גבי שקדים. ר"ל דלא תימ' דמרים כיון דמתבשלה לא הוי ראוי אף שמתקם עתה לא מקרי פרי. הא חזינן בשקדים המרי' בדוגים אם מתקם מברך בפה"ע. וכ' הרא"ש דהוי כאלו מתוקים בתחלה: והה"ה הכא · וא"ל כתם מרים ל"פ ניהו כו' וכ"מ בלבוש. וז"ל הלבוש גרעיני שאר פירות הפירי שעליהן הוא העיקר פירי ואין הגרעינים עיקר פרי. לפיכך אם אין הגרעינין ראוי לאכילה אלא אור אינו נחשבת פירי אפי' אחר שמתקן: אבל שקרים עיקר פרי הגרעין (דהיינו התוך) ותחלת נטיעתן להני אותן באור כו' עד כאן לשונו וא"ל דסביר ליה אפילו לרא"ש. דחשיב לגרעין פירי מ"מ כיון דלאו עיקר פירי הוא בעינן שיהי' ראוי לאכילה מיד בלי מיתוק: (ס"ק ח) עם פת כו' אפי' כו' ופת מועט ל"א דמתן עיקר. והיינו משום חשיבו הפת אינו בטל לגבי שמן אפי' צריך לו לרפואה: וקשה מ"ש מהאוכל דג כו' בסי' רי"ב דהיינו שאכל דברים מתוקים וכאיב ליבי' ואוכל דג מלח להטביר המתיקות. וכדי שלא יזיקו דג המלוח אוכל עמו פת. קי"ל דמברך על הדג דהוי עיקר ופוטר הפת אלמ' אפי' פת דחשיב בטל לגבי העיקר וה"ה הכא: ומשום קושי' זו ר"ל מ"ש הב"ח והרר"י דפסיק: והא דלא מוקי כו' ר"ל דקא ס"ל ס"ב אר"י ס"ם שמן זית מברכים עליו בפרה"ע ופריך ה"ד אי שתי לי' בעינו' הא מזיקו ואינו מברך כלום ואי אכיל ע"י פת ל"ל פת עיקר וקי"ל דמברך על העיקר כו' ואי שתי לי' ע"י אינגרן(דהיינו מי סלקא)ה"ל אינגרן עיקר וקי"ל כו' ומשני לעולם

ביאור הגר"א

ומקדשין עליו ועיין הוס' דפ"ב ע"ז ד' ד"ה אלימתא כו' ובפסחים ק"ט ע' ד"ה אלימתא כו' ועמ"ש בסי' ער"ב ס"ה:דהיינו כו'. כמ"ש בפסיקתא פ' יתרו בפ' בחודש השלישי: **ואם נתערב כו'.** מתניתין מ"ד מ' כל שהוא עיקר כו' ועפי' ר"ד סי"ב אבל לא נראה הא קי"ל כל תחרת דלא דחרי עלי' תלת מיתא לאו תחרת הוא והרי הוא רוב מיס ואפ"ה מברכין בפה"ג אלמא דלא אזלינן בזה אחר רובו ומתמי' אין ראיה דתמני' לא חיירי כלל בנתערב אלא שאוכל כ"א בפ"ע ואינו אוכל הטפל אלא בשביל העיקר: **ס"ב הבוסר כו'.** סס"ז דבלאיס מאיתתי תבואה כו' ובנפ"ב דעירובין כ"ח ב' ותוס' דברכות ל"ו ב' ד"ה שיעורו כו' ובמס"ם למיתרא דאיזומה כו' ר"ב ס"ל כר"י כו' ובשאר כו': ומתוך כו'. כמ"ש מ' מ' ל' בירך על פירות כו'. הרא"ש ועיין תוס' שם ד"ה ר"ו כו' ועפי"ז בהג"ה: **ובלבד כו'.** כמש"ש בקפלפלי ומגבילא: וי"א כו'. שם ובכ"ל בהל' הרא"ש ב' וכל האילן שמשיאין לאכילה וי"ש בש"ע ובלבד כו'. והבריו דחוין דא"כ ס"ש משיאין לעניין ברכה דהא תרוגין אף משיסרפו מריס בן ואינן ראוין לאכילה וי"ש בש"ע ובלבד כו'. והבריו דחוין דא"כ ס"ש משיאין אינו אוכ' עדיין שהוא קודם שיעורא דמשיסרפו ונראה שגם הרא"ש ס"ל כן בתרוגין משיסרפו אלא דלא הזכיר רק שארי אילנות כגון סיום דברי ס"ה ושאר האילנות משיאין ע"ש הרא"ש ס"ו דברכות ס"ה אבל ל"ע על עיקר הדין דמה ענין זה לבשביעית הא אפי' בשביעית אסור לאכול עד שיעשה אוכל דהיינו שיבואו לעונת המעשרות אלא הוי אילן בפרי ויותר נראה שהאילן בזמן חיוב מעשר הוי פרי אף לענין ברכה: **נרעיני כו'.** עתו' שם ד"ה קליפי כו': ס"ג **ואם כו'.** הרא"ש שם וכ"ל אבל הרשב"א אוכל בה' דברעינו אף אם אינו אוכל אלא בשביל הטפל כמו קליפין וכ' ואגרעינין מרוס לא מברך כלל ולאו אדעתא דיולהו נעני לבו ואי מתקן כו' כמ"ש בס"ע ע"ע דהרכיב דעת הנוס' והרשב"א ועמ"ש ודאי דמ"ש ואם מתקן כו' הוא דעת הרשב"א דפליג על הנוס' ואעיקר נראה דעת הרשב"א דכל הנוטע גרעינין אינו פרי כלל ועוד דאין הא מיתר דרבעי ועי"כ הא דאסור בערלה מבח ריבויא דקרא אם כו' וכן עיקר: **ס"ד אינו כו'.** רש"י שם ד"ה הרי"ף וש"פ: **אם הוא חושש כו'** ערש"י שם ד"ה החושש כו' וכ"ד הר"ר יוסף והטור שאינו תלוי בחושש בגרונו אלא אם נוהג בו שמן הרבה אז לא אבל דעת

הגהות רעק"א

סי' רב סעיף ב' מברך בפה"א. עיין לקמן סי' ר"ו בא"ה ולענין פירות האדמה עיין מג"א סי' ר"ד ס"ז: סעיף ג מברך בפה"ע ונאכן עוזר פסק דמברך בפה"א וכן הבלה בתשו' פנים מאירות מ"א סי' ה' ובפר"ח כ' לברך שהכל ולא ידעתי

הגהות הש"ס

(°) בשכר · תאנים (ש"כ) דמתו דסרשב"ן דוקא נקט שכר תאנים ☜ (°) דאינו מפסיד טעם היין אבל שאר משקין מיד כשנתערב בהן כל כך עד שנפסד טעם היין מברכין שהכל · ועמ"ש סי' ר"ד ס"ה וס"ו: ד בפה"א · ☜ דכל דבר שנדל על האילן(°) ואינו עיקר הפרי בורא פרי האדמה · ועמ"ש ס"ה ועכ"ד סימן מ"ד דבימיהם היו הענבים גדולים · אבל עכשיו פול גדול מענבה ואפשר דה"ה פול הלבן: ה מר · ואם מתקן ע"י האור [°] מברך שהכל · [ל"מ] עפ"ג וס"ד: ו וי"א וכו' . והכר"ה כתב דאין ללמוד זה מעביעת דהרי חרוכין אפי' אחר שיסרפו מרין הם ואין ראוים לאכילה · לכן (אין) מברכין עליהם בורא פרי העץ וכן נראה דעת הרי"ף והרמב"ם וריי"ו.ולי נרא' דלא יהא אלא ספק ראוי לברך בפה"ע וכמ"ש ס"ה גבי שקדים וכ"מ בלבוש עש"מ: ח עש פת· כתב הב"ח ל"ע מאי אלעריך לאשמועינן הא דין

באר

ל"ח מ"ל: (ז) בפה"ע. מהר"א הלוי בס' גן המלך פי' למ"ד כתב שמברך בפה"א וכ"פ בתשובת פנים מאירות סי' ס"ה דמברך בפה"א אז אם אכל ס"ם ועיין יד אהרן: (ז) שהכל. אי"ל לדברי המחבר שפסק דלא הם מתוקים מברך עליהם בפה"ע ס"מ דהוי פרי מ"ב בשלפני לפרי. אבל לא מקרי פרי לענין ברכ' (וע"ל ס"ק י"ז) וכיון דס"ל דאפי' גרעינים מתוקים לאו פירי כ"ם מרים שמתקן ע"י האור אז אם אכל פסק הרשב"א לברך עליהם שהכל אבל לפי שפסק המחבר כאתוס' והרא"ש גרעינים מתוקים הוי פירי מ"ב גם במרים שמתקן ע"י האור ראוי לברך בפה"ע: וכמו שכתב ס"ה גבי שקדים. ר"ל דלא תימ' דמרים כיון דמתבשלה לא הוי ראוי אף שמתקם עתה לא מקרי פרי. הא חזינן בשקדים המרי' בדוגים אם מתקם מברך בפה"ע. וכ' הרא"ש דהוי כאלו מתוקים בתחלה: והה"ה הכא · וא"ל כתם מרים ל"פ ניהו כו' וכ"מ בלבוש. וז"ל הלבוש גרעיני שאר פירות הפירי שעליהן הוא העיקר פירי ואין הגרעינים עיקר פרי. לפיכך אם אין הגרעינין ראוי לאכילה אלא אור אינו נחשבת פירי אפי' אחר שמתקן: אבל שקרים עיקר פרי הגרעין (דהיינו התוך) ותחלת נטיעתן להני אותן באור כו' עד כאן לשונו וא"ל דסביר ליה אפילו לרא"ש. דחשיב לגרעין פירי מ"מ כיון דלאו עיקר פירי הוא בעינן שיהי' ראוי לאכילה מיד בלי מיתוק: (ס"ק ח) עם פת כו' אפי' כו' ופת מועט ל"א דמתן עיקר. והיינו משום חשיבו הפת אינו בטל לגבי שמן אפי' צריך לו לרפואה: וקשה מ"ש מהאוכל דג כו' בסי' רי"ב דהיינו שאכל דברים מתוקים וכאיב ליבי' ואוכל דג מלח להטביר המתיקות. וכדי שלא יזיקו דג המלוח אוכל עמו פת. קי"ל דמברך על הדג דהוי עיקר ופוטר הפת אלמ' אפי' פת דחשיב בטל לגבי העיקר וה"ה הכא: ומשום קושי' זו ר"ל מ"ש הב"ח והרר"י דפסיק: והא דלא מוקי כו' ר"ל דקא ס"ל ס"ב אר"י ס"ם שמן זית מברכים עליו

דין זה מבואר בסי' רי"ב וכן הקשה הרר"י על הרי"ף וכ"ל דאסמוטינן אפילו בחושש בגרונו ואוכל שמן הרכה ופת מעט לא אמרינן דשמן עיקר וכ"מ מלשון הרי"ף וקשה מ"ש מהאוכל דג מליח עם הפת שמברך על המליח וכ"ע עכ"ל · ולכן נ"ל דאם מתכוין לרפואה ואוכל רק מעט פת שלא יזיקנו בגרונו אין ה"נ דמברך על השמן ☜ וכ"כ הכ"מ סימן רי"ב ע"ש ומשום קושיא זו אין לבדיו דין אדם דהרכה פעמים כתבו הפוסקים דין פשוט והא דלא מוקי ליה בגמרא דאכיל ליה ע"י פת לרפואה סיימו משום דאין דרך רפואה בכך מדנקט דוקא אניגרון ולא נקט שאר משקין ואה"נ אם שותהו עם שאר משקין לרפואה כגון עם שכר או יי"ש דמברך בפה"ע : טז שמן עיקר · אפי' השמן הוא מועט (כ"מ) ומיהו ממ"ש הרא"ש סימן ק"ד גבי חומץ משמע דוקא הרבה ואפשר דאורחא דמלתא נקט : י אניגרון עיקר · אפילו הוא המועט : יא שהכל . ל"ע דהא בגמרא דף ל"ע איתא בהדיא דמברך על מי שלקא בפה"א וכמ"ש סימן ר"ה ס"כ ועמ"ש שם : יב קטנים · בפה"ע דכ"ון שהם רואין לאכילה יותר כשהם קטנים נטעי להו אינשי (°) אדעתא דהכי (הרא"ש עפ"כ וי"כ) : יג מתקן וכו' . דה"ל כמו מתוקן בתחלה (תר"י והרא"ש) :

יד על העלין. דנטעי להו אינשי (°) גם אדעתא לאכול מן העלין [רי"ו גמ'] : טו תמרות בולטין בעלה כמו בעלין של ערבה : טז קפריסין · הוא קליפה הגדילה סביבת הפרי כעין קליפה הנדילה סביב אגוזים דקיס [רש"י] : יז בפה"א ☜ דאינו עיקר הפרי ויש רוצין ללמוד מכאן דקליפה של פרי כגון של מרלאנלי"ן שמרקחין אותם מברך בפה"א ☜ ול"ד דהכי אמרינן בגמרא כשמגיע להתבשל הקליפה; נופלת ממנו וגם אפילו (°) אי שקלת ליה לא מיית פירא אבל הקליפה הזאת מגוף הפרי הוא ועוד דלגבי ערלה פרי הוא כמ"ש בי"ד סי' רל"ד וכ"ה בגמ' קליפי רמון וכו' והגרעין חייבין בערלה וכתבו התוס' מכאן שמברכין על הגרעין בפה"ע וכמ"ש ס"ג א"כ ה"ה לקליפין ול"ד לשקדים הרכים ברסי' ר"ד דהתם לא נטעי אינשי אדעתא לאוכלן בקליפיהם דעדיין לא גמר הפרי וא"ל (°) משום דלא חזי לאכילה בלא רקוח הלא ורדין נ"כ לא חזי לאכילה בלא רקוח ואפ"ה לית לן בה כיון דעיקר תיקונו על ידי כך וכמ"ש הרב"י סימן ר"ד סי"א וע"ש ועוד דמ"מ לחוים לאוכלן חיין אלא שאינו טוב כ"כ דגם תוך הפרי אינו טוב בלא תיקון ותערובות צוק"ר לכן נ"ל דמברך בפה"ע דגם בקפריסין י"א דמברכין בפה"ע ועש"נ : יח שיותר טוב מה שהוא אינו לרפואה ממה שהוא לרפואה וכבר כ"כ הרשב"א (°) בדברי הטור תיבת הרבה ובאמת הכל נכון כאשר זכרנו : (נ) קפריסין . הוא קליפת הפרי כמו קליפת אגוזים (°) ועמ"ש סי' ר"ד סי"א בקליפת מרלנ"ן :

(הגהת אינגרון) שאז אינו מזיק אדרבא הוא מועיל לגרון אם הוא חושש בגרונו הוה ליה ט שמן (ט) עיקר ומברך עליו בפה"ע כ ואם אינו מתכוין לרפואה אלא לאכילה הוה ליה י אניגרון (י) עיקר ואינו מברך אלא על האניגרון יא (יא) (שהכל) :

ה ° ג שקדים המרים כשהם יב קטנים מברך בפה"ע גדולים ולא כלום דאזוקי מזקי ושעמא דמלתא דכשהם קטנים עיקר אכילתם היא הקליפה ואינה מרה וכשהם גדולים עיקר אכילתם מה שבפנים והוא מר * מ ואם יג מתקן ע"י האור או דבר אחר מברך °) בפה"ע :

ו °° כ צלף (פי' לגף מין מילון שעלין שלו רחוין לאכילה ויש בעלין כמין תמרים. מציונות הוא הפרי מהלגף.וקפריסין הן קליפה שסביב הפרי בקליפות האגוזים יד על העלין ועל טו התמרות ועל טז (ג) (יב) הקפריסין יז (יג) בפה"א ועל האביונות שהם עיקר הפרי בפה"ע :

ז ס תמרים שמעכן ביד ע ועשה מהם עיסה והוציא מהם גרעיניהם אפ"ה לא נשתנית ברכתן ומברך עליהם בפה"ע ולסוף ברכה אחת מעין שלש :

הגה

°עפי' י"ד °°ער"ס ר"מ ס"מ

ליה מייכיה דמיכוון לרפואה ומתהני מייה אכל אי ליכא רפואה אפי' נותן שמן הרבה הוה אינגרון עיקר ואין לו לברך על השמן ומסיק הטור ע"ז דיותר נר' כהר"ר יוסף לברך אף כשאינו חושש דכיון שהוא נהנה למה לא יברך אדרבה יותר פשוט הוא שצריך לברך עליו לרפואה מכשהוא לרפואה

עכ"ל מבואר כונת הטור דפליגי בהא דודאי כל שיש עיקר וטפל אין מברכין רק על העיקר אלא דפליגי מה הוא העיקר דהר"ר יוסף סובר דהשמן עיקר ופ"כ נקט בגמרא בחושש בגרונו דאז ודאי נותן שמן הרבה שעיקר הרפואה היא בזה מגיל' אי בלאו רפואה הוא נותן שמן הרבה הוה גם כן דינא הכי וכה"ג ס"ל דכתר המחשבה אזלינן אם הוא לרפואה אז עיקר המחשבה על השמן ואם אינו לרפואה עיקר המחשב' על האינגרון ממילא מברך על האינגרון ופוטר השמן ופסק כאן כה"ג ולי תמוה בדעת רבינו הטור דסיים לאמר שהשמן הוא עיקר נגד האינגרון שהוא הרוב וכמה יסיח פטור ברכה שייכה על האינגרון שהוא מי שלקות ויש לו ברכת שהכל ולא יהיה פטור מחמת ברכת השמן שהיא בפה"ע והא דאמרינן בגמרא בשותה אינגרון וחושש בגרונו שצריך ברכה כיון שנהנה ע"כ הוא בחופן שא"ל לברך על האינגרון

דהוא מי שלקות כגון שאינו נהנה מהאי שלקות כלל ואינם רק לרפואה עם השמן שלא יזיק לו שכבר בירך על אותו המין שהם מי שלקות אלו ומצ' שעכשיו אינו חסר כי אם ברכת השמן בזה אמר דצריך ברכ' על השמן כיון שהוא נהנה עכ"פ ממנו וא"כ אין כאן מחלוקת כלל בין הר"ר יוסף לבה"ג דהרר"י מייריי בעניין שא"ל ברכה רק על השמן שמתערב בין משקה האינגרון בזה אמר שאם יש שמן הרבה הן ע"י רפואה הן בלא רפואה צריך ברכה על ההנאה וע"כ אמר הרר"י מברך עליו שהרי נהנה ממנה ולא אמר שנהנה ממנו טפי מן אינגרון אלא ודאי דלא מסגיאינן באינגרון שא"ל ברכה רק מברכת השמן אייר (°) אבל בס"ג מייירי שצריך ברכה על האינגרון ג"כ ואז אזלינן בתר העיקר וזה תלוי במחשב' דהיינו אם הוא לרפואה וכו' דרבינו הטור לא ניחא ליה לומר כן דא"כ לא היה להרר"י לומר דגמרא אורחא דמלתא נקט בחושש בגרונו אלא היה לומר דדוקא הוא דהיינו כאם צריך ברכה ☜ גם על האינגרון אלא ודאי דגם בצריך ברכה עליו הוה השמן עיקר בזה פליגי על בה"ג וכ"ל עצמו דאם יש שמן הרבה באינגרון אע"פ שיש באינגרון רוב כנגד השמן מ"מ השמן עיקר כיון שיש ממנו ג"כ סך חשוב אז האינגרון טפל לו אע"פ שהוא רב ממנו וכה"ג ס"ל דמ"מ אזלינן בתר רובא וזה אזלא הברעת רבינו הטור במ"ש דבר אלא אם הוא חושש בגרונו הוה ליה ט שמן (ט) עיקר ומברך עליו בפה"ע ואינו מתכוין לרפואה אלא לאכילה הוה ליה י אניגרון (י) עיקר ואינו מברך אלא על האניגרון יא (יא) (שהכל) :

ה ° ג שקדים המרים כשהם יב קטנים מברך בפה"ע גדולים ולא כלום דאזוקי מזקי ושעמא דמלתא דכשהם קטנים עיקר אכילתם היא הקליפה ואינה מרה וכשהם גדולים עיקר אכילתם מה שבפנים והוא מר * מ ואם יג מתקן ע"י האור או דבר אחר מברך °) בפה"ע :

ו °° כ צלף (פי' לגף מין מילון שעלין שלו רחוין לאכילה ויש בעלין כמין תמרים. מציונות הוא הפרי מהלגף.וקפריסין הן קליפה שסביב הפרי בקליפות האגוזים יד על העלין ועל טו התמרות ועל טז (ג) (יב) הקפריסין יז (יג) בפה"א ועל האביונות שהם עיקר הפרי בפה"ע :

ז ס תמרים שמעכן ביד ע ועשה מהם עיסה והוציא מהם גרעיניהם אפ"ה לא נשתנית ברכתן ומברך עליהם בפה"ע ולסוף ברכה אחת מעין שלש :

הגה

°עפי' י"ד °°ער"ס ר"מ ס"מ

באר הגולה

כ ס " ר' יוחנן והרא"ש והרשב"א בשם בה"ג מ רבי יוחנן והרא"ש °) לעיל סעיף ג' אינו עיקר הפרי דלאו אדעתא דהכי נטעי להו כ ברכות ל"ו וכר"ע ם שם ל"ח ע ל' הרמב"ם בפ"ה מה'

עטרת זקנים

* ואם מתקן כו'. ואע"פ שעל גרעיני פרי מברכין שהכל אם מתקן ע"י האור כדלעיל סעיף ג' לפי שגרעיני פירי אינן עיקר הפרי ולא נטעו להו להתהלה אדעתא דהכי אבל שקדים המרים עיקר נטיעתן לאכול אותן ע"י האור (מהרר"י) :

נתיב חיים

רב ס"ק י"א. °) ע"ש הא בגמרא ל"ב ול"ל משום דמספקא להרמ"א כמאן אי כדעת רבינו יוסף או כבה"ג מ"ה מספק מברך שהכל ועיין בטור :

לבושי שרד

ט"ז סק"ב (°) אבל בס"ג מיירי שצריך ברכה על האינגרון ג"כ כנ"ל : שם (°) שמביא כ"י לאחלינן בתר כוונתו אם כוונתו לרפואה אז נ"ל מ"מ אם בחושש בגרונו : סק"ג (°) ועמ"ש סי' ר"ד סי"ד כנ"ל : מ"א ס"ק יב(°)אדעתא דהכי פי' גם אדעתא דטעמא דטעים . וגם אדעתא דגדולים למתקן ע"י האור ולכן מברכין העץ אם מיתקן וכמו בסי"ב בדרך לאוכלן מבושלין וזהו שהרהה המ"א לסי"ב ומשא"כ בס"ב סק"ה ע"ש: ס"ק יד (°) גם אדעתא עיקר הנטיעה הוא רק על התבשילים אלא דבשעת הנטיעה אינו מקפיד כמו באכילה הטעם כי אינו מתקלקל האילן בכך אבל אכלו ע"י פת אפי' לרפואה מ"מ לא הוי שמן עיקר : הייטו משום כו' ר"ל דאין זה רואה הם"ם אורחא דמלתא נקט ורואה מדנקט דוק אינגרון כו' ר"ל דאפי' לדעת הב"ח דהתם לא נעשה טפל לשמן משום חסיכות הפת אבל שאר משקין ודאי נעשי' טפל לשמן בחשוש' לרפואת גרונו וא"כ אמאי נקט הס"ם דוקא אינגרון ה"ל לאימר סתמא שאות' ע"י משקין דמיירי בחושש בגרונו. אע"כ נ"ל דאורחא דמלתא נקט . ואם שותהו כו' ומ"ל ס"ק ל"ד : (ס"ק ט) שמן כו' מיהא ממ"ש הרא"ש סי' ר"ד נ"ל. ר"ל שהוא דבריו בב"י סי' ר"ד : אלא דאמן דף מ' ע"ב על המומן אומר שהכל הקשה הרא"ש בסי' ד"ג וז"ל וא"ת ואיך מברכים על המומן והאמרינן ביומא האומר המומן ביה"כ פטור ולפיל נבי פלפלא יבשא' משוין ברכה ליה"כ ותי' לחד מירוץ וז"ל דמיירי בחושש בגרונו ומומן מומן הרבה לתוך מרק ושותהו לרפואה מומן מיקר ואגב המרק א"ל הכלה וכבי ברוכי כדאמרינן גבי שמן זית שבתו לתוך אינגרון עכ"ל הרי שבתו ומומן מומן הרבה כו' ומדמהו הרא"ש לשמן ב"י אינגרון . משמע דמעט שמן או מומן בטל לגבי הרוב . ואפשר דאורחא כו' דמעט מומן אפשר אינו מרפא : (ס"ק יא) שהכל נ"ע כו' בפה"א כו' ואין הכלא אינו אינגרון ביקר הרינו מי שלקא הל"ל בברכתו בפה"א : (ס"ק יז) בפה"א כו' ול"ד דהכי אמרי' בגמרא כו' ואגא דף ט"ו : אר"י אלא שב ערלה בה"ל (וערלה בה"ל אסורו מדרבנן זורק האביונות ואוכל הקפריסין ואמרי' אלמא קפריסו' לאו פרי מדאורתא בערלה והתני' על הקפריסי' אומר בפה"ע ומשמי ס"ל בה"ע דלגבי על ר"א וס"ל דקפריסים פטורים מן המעשר אלמא לאו פרי . ובא"ר לא ס"ל כוותיה אלא בה"ל דאין אים רו אלא מדרבנן מקיל כר"ע : ופריך וא"ל דהוי אומר לפרי ואסור משום ערלה דבתיב אם פריו את הטבל דאמרי' אי ניחא לי' לאחר ומאי ניחא אומר לפרי · ומשני דקפריסים לא הוי אומר משום דכמעיט הפרי להתבטל מופל הקפרים . ודחי לה הס"ם . ומסיק דמה"ע לא הוי קפריסים אומר דאפילו נוטלים הקפרים מן הפרי אין הפרי מתייבש א"כ א"ל לשמיר' הקפרים ול"ד לשקדי הרכי' ר"ל שקדים מתוקים אם אכלן כשהן רכים דהייטו בקטנותן דעיקר אכילתן אז הקליפה קי"ל בסי' ר"ד דמברך שהכל הרי דעל קליפת פרי מברך שהכל : דהתם לא נטעי אינשי אדעתא דהכי ויהי' גדולים ויהיה תוך השקדים ראוי לאכילה : לכן נ"ל דמברך בורא פרי העץ והט"ז בסי' ר"ד ס"ק ט"ו כתב לברך עליהם בורא פרי האדמה ואייתי ראיה מדלא נקטו התו' אלא מכאן שמברכים על הגרעינים בורא פרי העץ ולא הזכירו גם קליפין . א"ו דלענין קליפה א"א לומר ברכ' מערלה .

שערי תשובה

(ט)עיקר עבה"ט ואין כן דעת הט"ז והא"ר ועיין ביד אפרים:(י)עיקר עבה"ט וע' שור בשם הרב יוסף שלא כ' כן דעת הט"ז והא"ר ועיין ביד אפרים שנם בהגהת סמ"ק משמע כהר"ר יוסף אך לאפוקי מפלוגתא. י"ל שהכל ע"ש : (יא) שהכל עבה"ט ועיין בא"ר שכתב בשם בה"ג לברך בפה"א וע"ש מ"ש לתרץ דברי הש"ע וביד אפרים מ"ש בזה : (יב) הקפריסין עבה"ט ודעת התוספות והרא"ש דמברך בפה"ע אך הטור כתב דמספק יש לברך בפה"א וע' בשו"ת שאגת אריה סי' כ"ג וביד אפרים מ"ש בזה : (יג) בפה"ע ועיין בפני יהושע בפה"א . אבל המ"א סי' זה י"ז סולק וכתב דלא דמי דהכא הקליפה נופלה ונהמרלנ"ן הקליפ' מגוף הפרי ולאוי אינו מתכוין לרפואה אלא שאין טוב כ"כ דגם תוך הפרי אינו טוב בלא תיקון ותערובות לכן יברך בפה"ע ע"ש וכן בחשונה פניס מלאירות סי' ס"ה הכרים דמברך בפה"ע דלא כט"ז . ומלאתי דיש לברך שהכל על מרלנ"ן מרוקמין וכן מהגין בכב מדיות ישמעאל בתר היטב אחר לפני . (וכן פסק בס' אלי' רבה לברך שהכל על מרלנ"ן

יד אפרים

לו' שזה אוכל גוף הפרי שנעשו מחמתו כמו כותר דשם שפיר שייך לו' שהוא גוף הפרי ואע"פ שהוא פר עכשיו סופי מחוק משא"כ בזה אע"ג דכשהם מתוקין דעתו עליהם הם בגוף הפרי מ"מ כשהם רכים אינם בכלל הפרי ולא נטעי להו אדעתא דידהו כלל ונקונטרס הכ"ל התרכתי והעליתי דבמיתקן בדיעבד אם בירך בפה"ע לא אלא ואין לו לחזור ולברך דאינא תשש ברכה לבטלה והכך ברכות שבירך בפה"ע לו פה"א יש לכם על מה שיסמוכו משא"כ במרים ומיתקן ע"י האור נראה שאם עשה ובירך בפה"ע לו פה"א ונזכר יש ליחר בשבמ"לו ויברך על הגרעינין שהכל. ואע"ג דשאורה"ס כ' אף במיתקן ע"י האור מ"מ כיון הרמב"א וכן פסק הב"ע והסכימו כל האחרונים לברך שהכל כוותייהו דקונטרס לגבי אינגרון ולריך לאוקמי' בגרון כמושש בגרונו ימא דאיירי בחש"ב ברכה על האינגרון ולא יצערך לאוקמי' בחושש בגרונו ולכך הוצרך הרב רבינו יוסף לו' דאורחא דמלתא נקט : במג"א ס"ק ח'. וכ"כ הב"ח סי' רי"ב כו' הוא תמוה למעיין ולפסר שע"ש הוא ול"ל אחר מ"ש ול"ל ונפ ל"ע מ"ש בשותהו לרפואה כו' מדאמרי' לקי דל"ע בשהיתה לרפואה עבדי לה הכנאתא בקונטרס הכ"ל דברי הרשב"א דזה ונפ הא"כ המג"א ממילא דמלקא יעו"ש : ס"ק יז בפה"א דאינו עיקר פרי כן דעת הרי"ף והרמב"ם והחו' והרא"ש סולקים דאין ראיה מערלה בח"א מנוס דכל המיקל ולכן יברך בפה"ע וכ"ב המרדכי ע"ש וגם בערוך ערך לגף ומ"ש הטעם משום שומר לפרי ל"ע מה עיין שומר לברכה כמ"ש הט"ז והפ"י בקליפת מראלנ וכשאנת תריס סי' ר"ג כ' הטעם להרי"ף דאם אוכל קפרס בח"ל ומברך בפה"ע הוי ברכות לענין תפלה דעבדינן קולי דסברי אהדדי דבתפלה הקילו וה"ה בזה דכל המיקל והכאתי ראיה מדפריך ולינעבר מר כב"ם וכן ממ"ם בדף מ' נגי מיני האחד ומדין כיסות דאינו כלאים ומברך בפה"א ונפ בדין התמרות האחרכתי אם וכתאוכה בזה: שם ול"ד

חכמת שלמה

בנתיים אפילו שהה סהות מכא"ם או רביעית ע"ש בטעמו וצ"ע לדינא בזה ודו"ק היטב : שם סעיף וא"ו צלף וכו' . נ"ב נשאלתי פחכם אחד על ערלה פ"א משנה ט' במ"ש הרע"ב בסי' שם ר' יוסי לטעמי' דאמר האסמדר אסור מפני שהוא פרי וכו' ואין הלכה כמותו דאוסר בכפניות עכ"ל. ונשאלתי שהוא סותר דברי הגמ' בפ"ו דברכות דשם אמרינן להדיא דף ל"ו ע"ב דבשאר אילנות מודים רבנן לר' יוסי ע"ש. וכבאורה היא תמוה באמת. והנה הר"ש חביא נמי הירושלמי שהוא כדעת הרע"ב ותימה שלא הביא כלל הש"ס דילן. והשבתי דנראה לפענ"ד דלפי מה דנרסינן שם בגמ' דברכות אח"כ והאילכתא כמר בר רב אשי דזרק את האביונות ואכל את הקפריסין ומדלגבי ערלה לאו פרי הוא לענין ברכה נמי לאו פרי היא .

מחצית

לעולם בשומה כ"י אינגרון (אינו מבואר כן להדיא בס"ם אבל פירוש זה מיכרח) וכגון שחושש בגרונו שרפואתו שמן אלא דבעינו' מזיקו ושותהו על ידי אינגרון דהוי ליה שמן עיקר ולכן מברך על השמן בורא פרי העץ עכת"ד הגמרא . וא"כ תקשי למה חזר בו ממה שפי' אחלה שאכלן ע"י פת ומשני על ידי אינגרון כרפואה הל"ל כדאמר אחלה שאכלו ע"י פת וחושש בגרונו ואוכלו לרפואה דהו"ל שמן עיקר ותידק מזה כהב"ח דאם אכלו ע"י פת אפי' לרפואה מ"מ לא הוי שמן עיקר : הייטו משום כו' ר"ל דאין זה ראיה הם"ם אורחא דמלתא נקט ורואה מדנקט דוק אינגרון כו' ר"ל דאפי' לדעת הב"ח דהתם לא נעשה טפל לשמן משום חסיכות הפת אבל שאר משקין ודאי נעשי' טפל לשמן בחשוש' לרפואת גרונו וא"כ אמאי נקט הס"ם דוקא אינגרון ה"ל לאימר סתמא שאות' ע"י משקין דמיירי בחושש בגרונו. אע"כ נ"ל דאורחא דמלתא נקט . ואם שותהו כו' ומ"ל ס"ק ל"ד : (ס"ק ט) שמן כו' מיהא ממ"ש הרא"ש סי' ר"ד נ"ל. ר"ל שהוא דבריו בב"י סי' ר"ד : אלא דאמן דף מ' ע"ב על המומן אומר שהכל הקשה הרא"ש בסי' ד"ג וז"ל וא"ת ואיך מברכים על המומן והאמרינן ביומא האומר המומן ביה"כ פטור ולפיל נבי פלפלא יבשא' משוין ברכה ליה"כ ותי' לחד מירוץ וז"ל דמיירי בחושש בגרונו ומומן מומן הרבה לתוך מרק ושותהו לרפואה מומן מיקר ואגב המרק א"ל הכלה וכבי ברוכי כדאמרינן גבי שמן זית שבתו לתוך אינגרון עכ"ל הרי שבתו ומומן מומן הרבה כו' ומדמהו הרא"ש לשמן ב"י אינגרון . משמע דמעט שמן או מומן בטל לגבי הרוב . ואפשר דאורחא כו' דמעט מומן אפשר אינו מרפא : (ס"ק יא) שהכל נ"ע כו' בפה"א כו' ואין הכלא אינו אינגרון ביקר הרינו מי שלקא הל"ל בברכתו בפה"א : (ס"ק יז) בפה"א כו' ול"ד דהכי אמרי' בגמרא כו' ואגא דף ט"ו : אר"י אלא שב ערלה בה"ל (וערלה בה"ל אסורו מדרבנן זורק האביונות ואוכל הקפריסין ואמרי' אלמא קפריסו' לאו פרי מדאורתא בערלה והתני' על הקפריסי' אומר בפה"ע ומשמי ס"ל בה"ע דלגבי על ר"א וס"ל דקפריסים פטורים מן המעשר אלמא לאו פרי . ובא"ר לא ס"ל כוותיה אלא בה"ל דאין אים רו אלא מדרבנן מקיל כר"ע : ופריך וא"ל דהוי אומר לפרי ואסור משום ערלה דבתיב אם פריו את הטבל דאמרי' אי ניחא לי' לאחר ומאי ניחא אומר לפרי · ומשני דקפריסים לא הוי אומר משום דכמעיט הפרי להתבטל מופל הקפרים . ודחי לה הס"ם . ומסיק דמה"ע לא הוי קפריסים אומר דאפילו נוטלים הקפרים מן הפרי אין הפרי מתייבש א"כ א"ל לשמיר' הקפרים ול"ד לשקדי הרכי' ר"ל שקדים מתוקים אם אכלן כשהן רכים דהייטו בקטנותן דעיקר אכילתן אז הקליפה קי"ל בסי' ר"ד דמברך שהכל הרי דעל קליפת פרי מברך שהכל : דהתם לא נטעי אינשי אדעתא דהכי ויהי' גדולים ויהיה תוך השקדים ראוי לאכילה : לכן נ"ל דמברך בורא פרי העץ והט"ז בסי' ר"ד ס"ק ט"ו כתב לברך עליהם בורא פרי האדמה ואייתי ראיה מדלא נקטו התו' אלא מכאן שמברכים על הגרעינים בורא פרי העץ ולא הזכירו גם קליפין . א"ו דלענין קליפה א"א לומר ברכ' מערלה . ויהו דקליפה לאו פרי

באר היטב

לרפואה ואוכל רק מעט פת שלא יזיקנו בגרונו מברך על השמן וה"ה אם שותהו עם שאר משקין לרפואה כגון עם שכר או יין שרף מברך על השמן בפה"ע מ"ש : (ע) עיקר . אפי' השמן הוא מועט כ"ם מ"ש : (י) עיקר . אפילו הוא המיכוט מ"ש : (יא) שהכל . נ"ע דהא בגמרא דף ל"ט איתא בהדיא דמברך על מי שלקא בפה"א מ"ש : (יב) הקפריסין . הוא קליפות הפרי כמו קליפת אגוזים : (יג) בפה"א . דאין עיקר הפרי מכוון הכיון דאין הרב ס"ז לקמן בסי' ר"ד ס"ק ט"ו דאם קליפת מרלנ"ן אוסם בדבם שמברך לברך אדרבה יותר פשוט הוא שצריך לברך עליו לרפואה מכשהוא לרפואה

ביאור הגר"א

כה"ג והרמב"ם והרשב"ז וש"ע דלא תליא בברכה אלא בחושש אז לא כפשטא דגמ' : שהכל. אע"ג דשם נ"ע אין מחרין מין דסילקא כסילקא מ"מ ביון דלאחי' מברך שהכל כמ"ש תוס' שם ל"ח א' סד"ה כאי ובד"ה יבא כו' : ס"ה שקדים כו' כשהם כו'. כמו כפונגלא ל"ו א' ואע"ג דלענין מעש' קי"ל כמ"ד דז"ז פטורים כמ"ש בספ"ק דחולין מ"מ יש לחלק דגם הרא"ש ע"ש ודבריו נ"ע ועי' מע"מ ומ"מ הדין אמת כמו בפונגלא : גדולים כו'. וכמ"ש לענין מעש' לד"ה וכ"ל ס"ב : ואם מתקן כו'. כמ"ש בעירובין ס"ח ב' מי אינא אמ"ד כו' וכ"ז לענין ברכה ועתוס' שם ד"ה א"ה כו' אבל רחוי למתקן לאו כלום הוא לענין ברכה עיין רש"י שם ד"ה ויכול כו' אבל כו' וכן לענין ברכה כנ"ל : ס"ו צלף כו'. עיין תוס' שם ד"ה והלכתא כו' והיה כו' וכן הקשה הרא"ש. ולי נראה דלכאורה י"ל מאי פריך שם ולעבד מר כב"ם כו' הא אמר שם קמ"ל כל המיקל כו' משא"כ לב"ש דאינו מיקל אלא בח"ל וז"ל דלכך לא אמר אלא כר"ע דמיקל ודעתו סתם כדברי המיקל ולא משום המיקל בארץ וז"ש והלכתא כמר כר רב אמי ונא כרב יהודה ועי"ד סי' רל"ד ס"ג. ול"ש פי לתרץ קושיית תוס' דה"ק מדלגבי ערלה כו' ר"ל כיון דחספקא לן ואזלינן לאומרא בא"י ולקולא בח"ל דלכן המיקל בארץ כו' משום דספקו בח"ל מותר וה"ה לענין ברכה דקי"ל כדברי המיקל דספק ברכות להקל וכמש"ל דז"ש כר"ע דמיקל : ס"ז וי"א כו'. כפירש"י שם סד"ה ערמתא כו' ואינו מרוסק וכ"כ הטור וחזלקין

שלמה

והנה הרא"ש לא גרים ליה ופוסק דמיר' הוי פרי אבל הרי"ף גרים ליה שפיר ועיין במפורשים בשם מיהרש"ל. ולפ"ז נראה דהרי"ש והרע"ב נרסינן בש"ס דם"ל דלא בדקאמר אחלה דדבנן מודים בשאר פירות רק ס"ל כדקאמר מעיקרא דגם בשאר אילנות לא הוי פרי ומה דפריך לעיל ממשנה דשביעית יש לומר דאין דומה שביעית לערלה ולר' יוסי מודה דלשביעית הוי סמדר לאו פרי דשביעית קיל אבל ערלה דחמור הוי נמי סמדר פרי. וזה בסמדר אבל בשאר אילנות הוי שביעית וערלה שוין לבך קאמר משייציאו אבל לדבנן אם לבבי ערלה לאו פרי הוא גם לענין שביעית לאו פרי הוא לא סמדר ולא שאר אילנות וברכה דומה לערלה וכיון דקיי"ל כמסקנת הש"ס דקאמר והלכתא כמר בר רב אשי ס"ל דלדבנן בכל

השקל

לענין ברכה מ"מ אסור הערלה משום דהוי שומר כנ"ל ובל שומר לפרי אין לברך בורא פרי כיון דלאו פירי משא"כ נרעינים דמייבים בערלה דלאו שומר ניהו עכנ"ל דהוי פירי ולכן יליף מייבים האוס' ה"ה לענין ברכה לברך בורא פרי העץ לבאורה דברי הט"ז מסתברים. ולא לשויי למ"א טוע' בדבר פשוט . י"ל לענ"ד דהמ"א דייק לה מדברי הרא"ש בהלכות ערלה דבברכות שם כתב לפי הנהת ל"ו ח"ל מניה קליפי רמון וגרעינים חייבים בערל' משום דהוי שומר דדרשינן אם פריו את הטבל לפריו אבל גרעינים בערל' אלמ' דפרי ניהו . מכאן י"ל על גרעיני פירות דמברכים בפה"ע עכ"ל והייטו סייעתא לדברי ט"ז . אך הל"ח שם הקשה וז"ל עמ"ש הרא"ש בהלכות ערלה וז"ל והגרעינים גרעין של כל פרי אסורים בערלה דדרשי' אם פריו את הטבל לפריו עכ"ל . לפ"ד הללו משמע דס"ל דאפ"ג דמרבי' לי' מאם ודרשינן הטבל לפריו אפ"ה פרי מקרי. דהריבוי אחי לרבות שיהיה פרי ומ"מ אסור הערלה משום שומר כגון ופוד דא"כ מאי אריא גרעינים אפילו קליפין נמי לברך עליהו בפה"ע כיון דגרעינים מאלה אחרבי כמו קליפין ומברכים עליהו בפה"ע א"כ ה"ל קליפין ולא כתב רבינו שמברכים בפה"ע אלא על הגרעינים ש"מ דלא ס"ל דגרעינים מאלה אחרבי אלא סברא בעלמא הוא דחסיב פרי . וכדמשמע לשונו כאן שכתב אבל גרעינים עכ"ל הל"ח . וא"כ י"ל דמ"ש תפס עיקר דברי הרא"ש שבהלכות ערלה . כי בלא"ה בשם בדבות אין לשונו מבורר כ"כ וא"כ ס"ל להרא"ש דגם גרעין מסברא לאו פרי אלא דאחרבי מאלה שנקרא פרי וא"כ ה"ה קליפין וכמו שכתב הל"ח . ועכנ"ל מה דנקטו התוספות והרא"ש גרעינים לאו דוקא אלא ה"ה קליפין וביתי חורפי אחרבי לזה דפריך שם הש"ס על ר"י א"ש דאמר אלף אלא של ערלה בא"ל כו' כיון דטעמי' הל"ל להקל כר"ע לענין מעשר ניחא הלכה כר"ע לענין מעשר בא"ל דהוי דרבנן קפריסין מעשר בא"ל דמזה נדע דלא הוי פירי מ"מ ס"ד דלענין ערל' אסורי' משום דהוי שומר לפירי נתרבה בערלה מאלה פריו אבל לענין מעשר ומעשר ולכך אינטריך לאסמכתי' דאפי' לענין ערלה מותרת בא"ל דלא הוי שומר כמסקנת הש"ס · ומקרוב ראיתי שהרפס קושיא זו בס' אל"מ על ברכות בשם ה"ה מוהר"א פ"ב ומהר"ש פיסלס ז"ל ולדעת מ"א וכפי המובן מדברי הרא"ש בה' ערלה א"ש דבל מאי דמרבי' מאלה פריו אפי' קליפי' דהוה שומר נתרבה דמקרי פירי וא"כ מקשה שפיר אי הוי אמר דפטור ממעשר ע"כ לאו שומר הוא ולא נתרבה מאלה פריו וממילא נדע דמותר בערלה . ודע מ"ש הט"ז על הרא"ש דס"ל דגם על הקפריסין מברך בפה"ע הא מבואר שם ספ"ק דערלה פיסא דמתני' קליפי רמון כו' והגרעינים חייבים בערלה ומותרים בנרעינו וא"א גם בדבני ראויה לחיות אסורים וכן הקשה פה בס' אה"ב אהא דס"ל דגרעינים מברכים עליהם בפה"ע וכן בספר אל"מ הנ"ל ולפ"ד לפי הר"ש יפה הקנו שב' הטעם שמותרים בדבני דחיא פרי פרי אתה פורה כו' אלמא דלאו פירי ניהו אבל לפמ"ש הר"ע בדעתו הא"ש וז"ל ומותרים

(ד) אכל אם בירך בפה"ע יצא כי כן נר' עיקר. המי עיקר הוא עיקר ברור ואין מקום אחי לייסד שלא לברך בפה"ע כי מ"ש מהרא"י בת"ה סי' כ"ע דכיון שכת' רש"י עריסת מבדך בפה"ע היינו כתוש קלת ואין מרוסק לגמרי משמע דבמרוסק לגמרי אמרי' שהכל כבר הסיג עליו כ"י סוף סי' ר"ד ממ"ש הרמב"ם דאפי' מיעכן ועשאן כעיסה מברך בפה"ע ועוד הביא ראיה מדברי הטור סי' ר"ד במחלוקתו עם חבריו שהכל מודים כשממשו של פרי קיים דפרי עיקר כו' ועוד ראייה ממ"ש הטור סי' ר"ה דאפי' נחתך לחתיכות דקות לא הפסיד הברכ'. וגם כאן כתב הטור בהדיא שהר"י מודה לדברי הרמב"ם בזה והדקדוק של ת"ה מפרש"י שזכרו תמוה לי אדרבה נידוק מן הגמ' איסכא דאמרי' א"ר אסי האי תמרי של תרומה מותר(°) לעשות מהן עריסה ואסור לעשות מהן שכר ואי ס"ד דמרוסק הרבה אין דינו כעריסה לא ה"ל לרב אסי לאסור בעשיית שכר שהוא כבר כלה כל ממשות התמרים ואין שם אלא טעם בעלמ' כמ"ש התוס' בפ' כ"מ דף ל"א ד"ה האי דובש' והיה לו' רבותא דאפי' יש עדיין בממשו' שם הוא עיקר הפרי עדיין ומדברי רש"י אין נר' לדקדק לאסור אדא דהא גם הטור כ"כ תמרי' שבתשן קלת כו' ואח"כ מסיק כרמב"ם דעשה מהן עיס' דמברכין בפ"הע והא דנקט רש"י כתשן קלת נר' דבא לפ' פי' התיבה של עריסה למה קורין אותו כך ופי' בזה שבותשין אותו קלת ולא לגמרי כ"ה ביאור של תיבת עריסה ונר' שהוא כעין ערגים שזכר בפרק כ"מ דף ל"ז פירש"י שהוא בחם נחתך אדא לתלת וכ"ה בל' יון קורין לשלש' טר"י וכן מבואר כוות רש"י שכ' ושם עריסה כל דבר הכתוש קלת ואינו מרוסק לגמרי עכ"ל משמע שדרך כלל פי' לשון עריסה בכ"מ ותלמוד דנקט כאן עריסי' היינו משום דהיו רגילין לעשות מאכל באופן זה מן התמרי' ואורח' דמלת' נקט ואח"כ דכמרוסק היטב הוה דינא הכי(°) ואם דגם בתרי' פי' רי"ז אמרינן הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים משמע דבכתיבי תמרים ודאי אסור כל שם ממשות התמרים עדיין וה"כ ל"ה ואם דבסמוך מביא אפי' בתי ביאול הפירות דלהרא"ש מברך בפ"הע אם יש בהם טעם הפרי ואע"ג דכ' שם לשון ואספר כו' מ"מ כאן בים ממשות של הפרי פשיטא דפשיטא הוא ע"כ נלפע"ד דהמברך לכתחלה בפה"ע על הפאווידל"א של פלומי"ן או של קירש"ן אין עליו חשש כלל ואפיר עביד כיון שברכת בפה"ע יש לה מעלה על ברכת שהכל כיון שהיא ברכה מבוררת כדלקמן (°) ועוד ראייה ממ"ש בסי"ג בשמים שחוקים ומעורבים עם סוק"ר הבשמים עיקר ומברכים עליהם כדין ברכת אותן בשמים עכ"ל (°) הרי דאפי' בחוקים לגמרי לא הפסידו ברכתן ובכל יום אנו מהגין כשמבשלין תפוחים עד שנתרסקו לגמרי שמברכים עליהם בפ"הע וכמ"ש בסי"ב בין מבושלים כו' דודאי הוין מרוסקים ע"י הביאול ולית כאן בית מיחוש ברכה לבטלה כנלע"ד: (ה) דבש הזב מהתמרי. ב"י כת' בשם הרא"ש שב' על ה"ש ואספר (°) דטעם הגאון משום דבקרא כתי' דבש ולא כתי' תמרים וא"כ קרא איירי בדבש הזב מאליו מהתמרים ובכלל ז' המינים הוא ומברך עליו בפה"ע ול"ד ליולא מרמונים ותפוחים דהני יולאים ע"י כתישה וסחיטה אבל דבש הזב מאליו מהתמרים היינו דבש האמור בתורה עכ"ל לאמורה משמע דיש חילוק בתמרים בין היולא ע"י עצמו ליולא ע"י כתישה וסחיטה וכן הבין הרב"י ע"כ כת' ואר' שדייק דבריו לכתוב ואל דבש הזב מהם שהכל ואמר דאפי' הזב מאליו מברך שהכל וכ"ש ביולא ע"י כתישה. ונראמת הוא מילתא דתמיה דודאי יולא טפי ע"י סחיטה וכ"ש ע"י כתישה ממה שיצא ע"י זיבה מאליו דשם לא הוה אלא זיעה בעלמא משא"כ בכתישה וסחיטה דיולא גוף הפרי ממנו ☜ ומראה הרא"ש לא מתבוין אלא להוכיח דהבדש הזב מאליו מהתמרים יולא ע"י זיבה ובדבש כתוב בתורה לשון זבת חלב ודבש משא"כ בשאר דברים ורמונים שאין יולא מעצמו אלא ע"י כתישה וסחיטה וזה איננו בכלל זיבה הנאמרת אצל דבש והטור נקט כאן היותר פשוט דהיינו זיבה מאליו וסחיטה כת' בסימן ר"ה עמ"ש ס"ג: (ו) סופי עגבים כו'. הטור כת' שהר"מ מרוטנבורק כת' שמברכין עליו ועל היולא ממנו שהכל כ"ל שמברכין עליו בפ"הא כמו על הבוסר עכ"ל ופסק כאן כהר"מ וכ"ל להביא ראיה ברורה לזה ממה דאמרינן ביבמות דף פ' אמר חביי מקטותה יצא' לבנר ☜ דהיינו לר' מאיר חשבינן היולות בקטנות כאלו היא גדולה כיון שלא תביא הסימנין וה"כ כיון שאלו העגבים סופן כתחילתן ולא יהיו מתבשלים לעולם הנה הדין כמו לאחר שיהיו גדולים ואין עליהם ברכת עגבים כלל ואין כאן אלא ברכת שהכל דהא עתיד להיות חומץ: (ז) וכן על המובלות. עמ"ש סי' ר"ד ס"ח: (ח) אע"פ שנכנס טעם הפירות כו'. זהו דעת רשב"א כנ"י ואת' אם הטעם כיון דדרכם לאכול אותם בעין לא לשלקם ולא לחתוך אבל מידי דדרכו לשלקו או לחתוך אז מימיו כמוהו וא"כ פלומי"ן יבשים יש לברך בפה"הע על המרק דדרכן בשליקה: (ט) והרא"ש כ' דאספר כו'. (°) ז"ל הרא"ש אף על פי שאין בו כי אם המרק ועשה הירקות מברך עליהם

יח וי"א לברך כו'. כ"ל דוקא בנדנדיות שנתבשלו (°) וימוחו לגמרי וכן כ' מהרי"ק שמ"ה אבל בתמרים שנתמעכו קלת לא פליג וס"ל כהרמב"ם והטור דמברך בפה"ע (°) וכ"מ סי' ר"ד סי"א שכת' אפי' אם כתושים ביותר ולא פליג רמ"א וגם בד"מ סי' ר"ד משמע דס"ל כהרב"י וגם בת"ה אפשר דמודה בתמרים שמיעכן קלת כהרמב"ם (°) וגם בנדנדיות שנתבשלו כת' וז"ל שימוחים לגמרי מברך שהכל ול"ד(°) לבשמי' שחוקי' בסי' ר"נ ס"ז דהתם דרך לכתות ולשחוק כל הבשמים מ"מ חציי קיימו במילתייהו משא"כ בדבר אחר שאין דרכו תדיר לכתות מעוך ומרוסק ואע"פ שאין החילוקי' האלו ברורים מ"מ לא יהא אלא ספק ומברך שהכל עכ"ל. וברוקה כ' וז"ל תמרים כתושים מבושלים בפה"ע והוא טריא"ק עכ"ל: יט מברך שהכל. דזיעה בעלמא הוא דאין נקרא משקה אלא היולא מהזתים ועגבים בלבד: כ סופי עגבים. ול"ד לבוסר בפ"ב דמברכין עליו בפה"א שאני בוסר דעומד לעשות ממנו משקה דאשתי' לעוליא דהיינו יין שמברכין עליו בפה"ג בשביל דיו דמוריין אותו מעלה א' ומברכין בפה"א משא"כ בסופי עגבים שעומדים לעשות חומץ לכן מברכין שהכל: כא שבשלם התוס. משמע מל' רש"י דטעם (°) משום דאשתי לגריעותא ערסי' ר"ה: כב אלא שהכל. ול"ד לאיא דשלקי בסי' ר"ה ס"ב דהכהו כיון דרוב אכילתן ע"י שליק' שליקתן כמותן משא"כ פירות לאו דרכיה למשלק' או למסחטיה אלא לאכילה בעיניהו בהכהו לא אמרי' שיהא מיתין כמותו(כ"י רשב"א) ומיהו בפירות יבשים כגון תפוחים ואגסים וגנדרני' ופלומי'ן ד"ה דמברך אמיתין בפ"הע אין דרכן אלא למשלקינהו לא למכלינהו בעייהו וכן אנו מהגין בפה"ע ול"ע דמשמע דעע' הרשב"א משום דדרכן למשלקינהו מעיקרא נעבי לה אדעתא דהכי למשלקינהו ואם כן פירות דלא נעבי לה אדעתא דהכי אע"פ שיבשן אא"כ לא אתי וכ"כ הלבוש דדוק' פירות שרוב אכילתן ע"י ביאול מברך בפה"ע (עסע"ו) וכן מ"כ בשם רש"ל: כג טעם הפרי. דיותר נכנס טעם הפרי בתוך ע"י ביאול מאלו אחר הפרי

הגה ולפי זה ה"ה בלטוערין הנקרא *פווידלא מברכין עליהם בורא פרי העץ יח וי"א לברך עליהם (יד) שהכל (מ"ה סי' פ"ע וב"י בשם הטור) טוב לחוש לכתחלה לברך שהכל (ד) אכל אם בירך בפה"ע (טו) יצא כי כן נראה עיקר:

ח (ה) פ דבש הזב מהתמרים מברך עליו (טז) שהכל וכן ל על משקין היוצאים מכל מיני פירות חוץ מזתים וענבים יט מברך שהכל:

ט כ (ו) ק סופי (יז) ענבים שאין מתבשלין לעולם (ז) וכן על(יח) ר הנובלות שהם תמרים כא שבישלם ושרפם החום ויבשו מברך שהכל:

י * ש פירות ששראן או בשלן במים(ה)אע"פ שנכנס טעם הפרי במים אינו מברך על אותם המים כב אלא (יט) שהכל (ט) ת והרא"ש כתב דאפשר שאם נכנס כג טעם הפרי במים מברך בפה"ע:

מי

והיה לו' רבותא דאפי' יש עדיין בממשות אלא שהוא מרוסק הרבה דאסור וזה ודאי הוכחה גדולה דכל שיש עדיין בממשו' שם הוא עיקר הפרי עדיין ומדברי רש"י אין נר' לדקדק לאסור אדא דהא גם הטור כ"כ תמרי' שבתשן קלת כו' ואח"כ מסיק כרמב"ם דעשה מהן עיס' דמברכין בפ"הע והא דנקט רש"י כתשן קלת נר' דבא לפ' פי' התיבה של עריסה למה קורין אותו כך ופי' בזה שבותשין אותו קלת ולא לגמרי כ"ה ביאור של תיבת עריסה ונר' שהוא כעין ערגים שזכר בפרק כ"מ דף ל"ז פירש"י שהוא בחם נחתך אדא לתלת וכ"ה בל' יון קורין לשלש' טר"י וכן מבואר כוות רש"י שכ' ושם עריסה כל דבר הכתוש קלת ואינו מרוסק לגמרי עכ"ל משמע שדרך כלל פי' לשון עריסה בכ"מ ותלמוד דנקט כאן עריסי' היינו משום דהיו רגילין לעשות מאכל באופן זה מן התמרי' ואורח' דמלת' נקט ואח"כ דכמרוסק היטב הוה דינא הכי(°) ואם דגם בתרי' פי' רי"ז אמרינן הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים משמע דבכתיבי תמרים ודאי אסור כל שם ממשות התמרים עדיין וה"כ ל"ה ואם דבסמוך מביא אפי' בתי ביאול הפירות דלהרא"ש מברך בפ"הע אם יש בהם טעם הפרי ואע"ג דכ' שם לשון ואספר כו' מ"מ כאן בים ממשות של הפרי פשיטא דפשיטא הוא ע"כ נלפע"ד דהמברך לכתחלה בפה"ע על הפאווידל"א של פלומי"ן או של קירש"ן אין עליו חשש כלל ואפיר עביד כיון שברכת בפה"ע יש לה מעלה על ברכת שהכל כיון שהיא ברכה מבוררת כדלקמן (°) ועוד ראייה ממ"ש בסי"ג בשמים שחוקים ומעורבים עם סוק"ר הבשמים עיקר ומברכים עליהם כדין ברכת אותן בשמים עכ"ל (°) הרי דאפי' בחוקים לגמרי לא הפסידו ברכתן ובכל יום אנו מהגין כשמבשלין תפוחים עד שנתרסקו לגמרי שמברכים עליהם בפ"הע וכמ"ש בסי"ב בין מבושלים כו' דודאי הוין מרוסקים ע"י הביאול ולית כאן בית מיחוש ברכה לבטלה כנלע"ד: (ה) דבש הזב מהתמרים. ב"י כת' בשם הרא"ש שב' על ה"ש ואספר (°) דטעם הגאון משום דבקרא כתי' דבש ולא כתי' תמרים וא"כ קרא איירי בדבש הזב מאליו מהתמרים ובכלל ז' המינים הוא ומברך עליו בפה"ע ול"ד ליולא מרמונים ותפוחים דהני יולאים ע"י כתישה וסחיטה אבל דבש הזב מאליו מהתמרים היינו דבש האמור בתורה עכ"ל לאמורה משמע דיש חילוק בתמרים בין היולא ע"י עצמו ליולא ע"י כתישה וסחיטה וכן הבין הרב"י ע"כ כת' ואר' שדייק דבריו לכתוב ואל דבש הזב מהם שהכל ואמר דאפי' הזב מאליו מברך שהכל וכ"ש ביולא ע"י כתישה. ונראמת הוא מילתא דתמיה דודאי יולא טפי ע"י סחיטה וכ"ש ע"י כתישה ממה שיצא ע"י זיבה מאליו דשם לא הוה אלא זיעה בעלמא משא"כ בכתישה וסחיטה דיולא גוף הפרי ממנו ☜ ומראה הרא"ש לא מתבוין אלא להוכיח דהבדש הזב מאליו מהתמרים יולא ע"י זיבה ובדבש כתוב בתורה לשון זבת חלב ודבש משא"כ בשאר דברים ורמונים שאין יולא מעצמו אלא ע"י כתישה וסחיטה וזה איננו בכלל זיבה הנאמרת אצל דבש והטור נקט כאן היותר פשוט דהיינו זיבה מאליו וסחיטה כת' בסימן ר"ה עמ"ש ס"ג: (ו) סופי עגבים כו'. הטור כת' שהר"מ מרוטנבורק כת' שמברכין עליו ועל היולא ממנו שהכל כ"ל שמברכין עליו בפ"הא כמו על הבוסר עכ"ל ופסק כאן כהר"מ וכ"ל להביא ראיה ברורה לזה ממה דאמרינן ביבמות דף פ' אמר חביי מקטותה יצא' לבנר ☜ דהיינו לר' מאיר חשבינן היולות בקטנות כאלו היא גדולה כיון שלא תביא הסימנין וה"כ כיון שאלו העגבים סופן כתחילתן ולא יהיו מתבשלים לעולם הנה הדין כמו לאחר שיהיו גדולים ואין עליהם ברכת עגבים כלל ואין כאן אלא ברכת שהכל דהא עתיד להיות חומץ: (ז) וכן על המובלות. עמ"ש סי' ר"ד ס"ח: (ח) אע"פ שנכנס טעם הפירות כו'. זהו דעת רשב"א כנ"י וכת' אם הטעם כיון דדרכם לאכול אותם בעין לא לשלקם ולא לחתוך אבל מידי דדרכו לשלקו או לחתוך אז מימיו כמוהו וא"כ פלומי"ן יבשים יש לברך בפה"הע על המרק דדרכן בשליקה: (ט) והרא"ש כ' דאספר כו'. (°) ז"ל הרא"ש אף על פי שאין בו כי אם המרק ועשה הירקות מברך עליהם

פר"ק בספרו מיס תיים תל"ת סי' ז' ועיין לקמן סי' ר"י בגליון: ט"ז ס"ק ט' וקשה דהטור כ' סי' ר"ה אין בזה פרך קופי' דשם מיירי בירקות ובזה אין חולק דהוא דין ערוך בס"ם ובסי' זה דמיירי בפירות שבשלן בחיים כ' הטור בשם הרא"ש דאספר

באר היטב

מרא"נלי"ן מרוקסין): (יד) שהכל. זהו דעת ת"ס. והיינו דוקא בנדנדיות כגון פאווידל"א שנתבשלו וימוחו לגמרי אבל בתמרים שנתמעכו לא פליג הת"ה וס"ל כהרמב"ם דמברך בפה"ע עמ"א וע"ח: (טו) יצא. ט"ז האריך והעלה דהמברך לכתחלה בפה"ע על הפאווידל"א של פלומי"ן או קירש"ן אין עליו חשש ופיר עביד כיון שברכת בפה"א יש לה מעלה על ברכת שהכל וכבל יום אנו מהגין כשמבשלין תפוחים עד שנתרסקו לגמרי שמברכין עליהם בפה"ע וכמ"ש סעיף י"ב כן מבושלים כו' ובודאי הוין מרוסקים ע"י הביאול ולית כאן בית מיחוש ברכה לבטלה. (טז) דבש הזב מהתמרים בדבש תמרים ולא בדבש אחר כמו שכתב הרב"ש בשם ע"ת לברך שהכל וע' ביד אפרים מ"ש בזה: (יז) שהכל עבה"ט וע' בשיורי כנה"נ ובתשובותיו סי' ס"ד מ"ש בזה: (יח) הנובלת עיין בפנים מאירות ח"א סי' ס"ה ובהקדמ' ס' חק יוסף ובשער אפרים סי' כ"נ ובביד אפרים מ"ש בזה: (יט) שהכל עבה"ט וע' בפנים מאירות ח"ב סי' ק"צ שחיזק דבריו שבח"א והשיב על השגת הש"י ומ"מ סיים בזה שנם הוא נוהג לברך שהכל על קאווי וטייע כמנהג העולם וגם על שעקלאדי כתב בדברי יוסף סי' י"ד לברך שהכל וכן עמא דבר וע' בשו"ת

שיעורי תשובה

שהשיג על המג"א ועיין בא"ר שכתב בשם ע"ת לברך שהכל וע' ביד אפרים מ"ש בזה: (יד) שהכל עבה"ט וע' בשיורי כנה"נ ובתשובותיו סי' ס"ד מ"ש בזה: (יח) הנובלת עיין בפנים מאירות ח"א סי' ס"ה ובהקדמ' ס' חק יוסף ובשער אפרים סי' כ"נ ובביד אפרים מ"ש בזה: (יט) שהכל עבה"ט וע' בפנים מאירות ח"ב סי' ק"צ שחיזק דבריו שבח"א והשיב על השגת הש"י ומ"מ סיים בזה שנם הוא נוהג לברך שהכל על קאווי וטייע כמנהג העולם וגם על שעקלאדי כתב בדברי יוסף סי' י"ד לברך שהכל וכן עמא דבר וע' בשו"ת

יד אפרים

כו'. אי שקלית מפירא לא מייתי פירא כו' הלא ורדים נ"כ חזי לאכילה כנ"ל: בט"ז סק"ה ונראה הברא"ש לא נתכוון אלא להוכיח כו' דברי תמוהים דפשיטא דדבש האמור בתורה הוא דבש תמרים דהא לא כתיב תמרים כלל בקרא ואפ"ה אבבי' ליה מי' המינים משום דכתיב דבש והיינו דבש תמרים וכן אמרינן דאמר לשעורין דבש כבוהבא הנמסה עיין ברש"י שם וגם כי תאנים ורמונים בהדיא כתיב בקרא ומדקא חשיב אח"כ דבש ע"כ היינו דבש תמרים וכוותא הרא"ש פשוט שר"ל דבשלמא אי הוי כתיב תמרים בקרא שפיר אמרינן דדבש היולא מהפירות אבל כיון דבקרא כתיב דבש תמילא אמרינן דגם דבש הנמס הוא בכלל ז' המינים ולכני נקט קרא דבש לגלגו' דגם בדבש בכלל וכ"ש בתמרים עלמן אך דאפתי קשה דמה כן זה ליולא מתאנים ורימונים ותפוחים דאמרינן זיעה בעלמא הוא וא"כ דבדבש האמור בתורה בכוונה על התמרים עצמם לזה אמר הרא"ש דל"ד דהתם שאין המשקה כנוס בתוכן עד שיולא מאליו הוי זיעה בעלמא משא"כ דבש הזב מאליו מהתמרים הוא בכלל ז' המינים ומברך עליו בפה"ע וכ"כ המעדני מלך פי' דברי הרא"ש בקצרה ומ"ש הט"ז דבתאנים אינו יולא מעצמן אלא ע"י כתישה ואינו בכלל זיעה הנאמרת אצל דבש ראיתי בס' נזירות שמעתן להגאון חוס' שמעתן חסיד שכתב עליו בסוף כתובות דבש איתא בדבש הזב מתאנים דכתיב היינו זבת חלב ודבש ולכאורה משם הקשו גם על הרא"ש נופא דהא דבש תאנים מני זב מאליו. ול"ל דודאי דבש דכתיב בקרא קאי אדבש תמרים דהא תאנים בהדיא חשיב אז' המינים ואינו זיעה בעלמא כיון שדרכו לצאת מעצמו ואע"ג דגם תאנים לפעמים הוא זב מעצמו מ"מ אין דרכו כ"כ כמו דבש תמרים שיהיה כמו הפרי עצמו והא דקאמר התם היינו דקאמר זבת חלב ודבש דרך רמז בעלמא קאמר הכי לאחות ליאנא לפי שראה שנתערב הדבש עם חלב הנינוס כדמשמע התם ע"ש אבל עיקר דבש האמור בתורה הוא דבש תמרים וע"ע ועיין בירושלמי ביכורים דליף מדכתיב ובפרוץ הדבר כו' ודבש הוא התמרים ולא דבש ממש ע"ש והכיולו בס"ל פ"ג דביכורים והיינו דמחייב בהעברות ובתוס' מבואר בכמה דוכתי דאי מעשר פירות דדבון גם מעשר תאנים בקטנותה כו' ודברי רפלאו דהתם הפי' שאילנות אין לה ימי בערות רק תיקף אחר שני קטנות יש לה דין גדולה לחפרע כשהגיע לשנות איילנות וגם אין חילוק בדבר בין ר"מ לרבנן רק דהתם מיירי לענין פלוגתא דר"מ ורבנן לענין קטנה אם יש לה קנס:

חכמת

איילנות לאו פרי הוא. לכך שפיר כת' דרבי יוסי לשעמיה ואין הלכה כמותו ופוסק כהירושלמי וכמסקנת הש"ס נ"כ ואתי שפיר כן נראה לפענ"ד ליישב דעתם ודו"ק היטב: שם סעיף י"ח על פלפל וזנגביל

מחצית

ומוחרים ברבני שנעב רבני אינו אסור בהנאה כו' בעבר שני ואינו מתקדש בקדושת מעשר שני אלא דבר הראוי לאכילה עכ"ל ח"כ מיירי בקליפים וגרעינים שאין ראוים לאכילה אלא לגיבעה ולכן בערלה שאסורה בהנאה אסורים אבל נטע רבני דמותר בהנאה מותר והחו' והרא"ש יפני מזה גרעינים שראוים לאכילה לברך עליהם בפה"ע ועיין בספר ר"ר מ"ש לענין מאר"ן: (ס"ק יח) וי"א לברך כו' ל"ל דוקא בנדנדיות שנתבשלו וימוחו לגמרי כו' אבל תמרים שנתמעכו לגמרי ל"פ כו' דאמרי' דק ל"ם טרימא בתלתי' קיימי לברך עליו ברכתו כאלו היה שלם ופירש"י פ"ד הכתוב קלת ואינו מרוסק עכ"ל ודייק מלשונו הטור והרב"י וח"ה סי' ס"ם דאם נתמעכו לגמרי אלו במילתיה קיימו ומברך שהכל והרב"י פסק כהרמב"ם תמרים שמיעכן ביד ועשה מהן עיסה כו' דמשמע אפי' נתמעכו לגמרי מ"מ מברך בפה"ע ובת"ה השאלה לענין נודגיות מוויינקסלין שנבשלים וימוחים לגמרי ומערבים בהן תבלין ודבש איך יברך והשיב אחר שהביא דברי רש"י דמשמע בתמרים אם נימוחו לגמרי מברך שהכל כ"ם נודגיות שנערבים בהם תבלין כו' (ולא הביא שם דעת הרמב"ם) אך בס"ש שכתב ולפ"ז ה"ה בלטווורין כו' לא משמע דאיירי בהן תבלין והוי כמו תמרים ואח"ז הביא י"א לברך עליהן שהכל והוא דעת ת"ה הנ"ל ד"ל דרמ"א הכריע להביא דעת י"א לענין פווידל"א אבל לא לענין תמרים וכן נראה מדברי הלבוש. והחילוק ביניהן שבנודגיות כ' מ"א שנתבשלו וימוחו לגמרי והיינו ע"י ביאול שבן דרך הפווידל"א לבשל ואי"ז ימח ובתמרים כ' שנתמעכו לגמרי ולא כ' נתבשלו וימוחו דאין דרך לבשלן אלא נתמעכו מיד וכ"ה ל' הרמב"ם שהתמיק המחבר תמרים שמיעכן ביד

עיין

באר הגולה

ברכות פ שם בגמ' ל הו' שם ושאר פוסקים ק שם בגמ' ר שם וכת"ק ב הרשב"א שם ת שם

עטרת זקנים

* פלוווידלי העשוי מפלויתן או ווייקסלין כשהן מבושלין ומרוקחין לגמרי בורח פרי האדמה (כ"ח): * פירות שבראן. כגון תפוחים לאפסיס לפרסקין ובודנדניות ופלוימין יבשים וכיולא בהם אף הרשב"א מודה דמברך אמיתיהן בפה"ע משום דהני פירות יבשים לית דרכייהו למיכלינהו בעיניהו: אלא למשלקינהו הלכך לדברי הכל מברך אמיתיהן בפה"ע (מורי בב"ח) שכן היה מוהג וכן עיקר (ועיין במ"ל סק"ב):

רבושי שרר

מרא"נלי"ן: ט"ז סק"ד לעשות הכן עריסה. דאסור להפסיד את התרומה אבל עריסה לא מיקריא הפסד דבמילה' קמייתא קאי אבל כשעושה שכר (פי' י"ם שעושין מתתרים) ה"ל הפסד ועי"ש בגמ' דמה שלא הוי הפסד בתרומה מברכין עליהם בפה"ע דבמילתא קמייתא: שם (°) והו דגם בנדרים כי"ד סי' רי"ז אמרינן כל"ל: שם (°) עוד ראיה ממ"ש בסי' ר"ג בשמיש כל"ל: שם (°) הרי דאפילו שחוקים ולא רלה בחילוק שבמ"א כי הת"ה בעלמו סיים שאין החילוקים ברורים: מ"א ס"ק יח (°) וימוחו לגמרי מחלק כין נתעב לגמרי לשאר נפסדת מהותו ואינו ניכר כלל משא"כ בנתעב ניכר עכ"פ מהות התמרים וע' מ"א סי' ר"ד סקס"ב: שם (°) וכ"מ סי' ר"ד סעיף י"ל שכתב אפילו כל"ל: שם (°) גם בנודנדניות שנתבשלו פי' אף בימוחו לגמרי דהיינו ע"י ביאול סיים שאין החילוקים ברורים ממילא בנתעב לגמרי ובשמיש לגרתו מודה: שם (°) ובשמיש שחוקים בסי' ר"ג ס"י כל"ל:

ט"ז סק"ה (°) דעעם הגאון דפסק לברך בפה"ע על דבש תמרים: מ"א ס"ק כא (°) משום דאיכתי לגריעותא דבשלם החוס הוי כביאול בתור וירקות שדרך לאוכלן חיין ברי"ם ר"ה דהוי אשתי לגריעותא ומברך שהכל ה"כ בפרי העץ שדרכן לאכול חיין ובשלם ואיכתי לגריעותא נחית כ' דרגא ומברך שהכל ולפי שבסי' ב בפירוי לא כ' בכא זו בהדיא דאם דרכן לאכול חיין כו' לכן מוכיח המ"א מכאן ועיין ע"ז סי' ר"ם סק"ג אפשר דבהכוא מודה המ"א כיון שבשפת ועיין ודו"ק: ט"ז רסק"ט (°) ז"ל הרא"ש פע"פ כ"כ הרא"ש אבל דאמרינן בס"ם מיא דכולהו שלקי (שמלקין ירקות בהן) בשלקי ומברכין בפה"א והקשה מהי פירות שבס"ח ומחלק דמשקה היולא מהפירות אין לו טעם פרי ואפשר דע"י ביאול דין הפירות כדין הירקות אלא דלשון אפשר שכ' הרא"ש אינו בפירות תאוס דוכל לומר דפירות גרוב לא מילתא מירקות אפי' ע"י ביאול אין מברכים בפה"ע ולכן אם אפשר הע"ז ביאול דעת הגרא"ם ס"ק הקודם לא ס"ל להרא"ש כלל ודברי הט"ז צ"ע:

הגהות רעק"א

מברר בפה"א אבל בדשבד אם ברך בפה"ע יצא אמפפ: מנ"א ס"ק י"ח וכ"ל דוקא בנדנדניות שנתבשלו וימוחו לגמרי עד שאין שם אוכל עליהם ונעשה כמשקה פריטה: סעיף ח' על משקין היולאין מעץ פירות מברך ברכת הפרי

יח וי"א לברך עליהם (יד) שהכל (מ"ה סי' פ"ע וב"י בשם הטור) טוב לחוש לכתחלה לברך שהכל (ד) אכל אם בירך בפה"ע (טו) יצא כי כן נראה עיקר:

ח (ה) פ דבש הזב מהתמרים מברך עליו (טז) שהכל וכן ל על משקין היוצאים מכל מיני פירות חוץ מזתים וענבים יט מברך שהכל:

ט כ (ו) ק סופי (יז) ענבים שאין מתבשלין לעולם (ז) וכן על(יח) ר הנובלות שהם תמרים כא שבישלם ושרפם החום ויבשו מברך שהכל:

י * ש פירות ששראן או בשלן במים(ה)אע"פ שנכנס טעם הפרי במים אינו מברך על אותם המים כב אלא (יט) שהכל (ט) ת והרא"ש כתב דאפשר שאם נכנס כג טעם הפרי במים מברך בפה"ע:

הפרי עצמו: כד ויולא. דעל כולם אם אמר שהכל יצא מיהו אם אחכל תחלה הפרי ובירך בפ"הע (°) נ"ע אם יברך שנית על המרק שהכל ולכן יעתה ד"א תחלה לברך שהכל: כה ישתה מים. דמי תאנים לא פטר להו פרי מברכה אחרונה(°) דלאו פרי היינו (מהרא"י בשם סמ"ק) עפי' ר"ח סי"ג: כו ובורא נפשות. וכאגודה סי' קמ"ע כ' לברך תחלה בנ"ר ואח"כ מעין ג' ומיהו אפשר דדוקא התם שאכל פרי ומעשה קדירה ונסתפק אם מעין ג' (°) פוטרת בנ"ר לכן יברך בנ"ר תחלה. משא"כ הכא דשתה מים פשיט' דאין מעין ג' פוטרתן (°) ואם שתה אותם לבדם יברך בנ"ר (כ"ה סי' ר"י) וא"ע: כז ואם משך. ז"ל הרב"י דוקא כשהאמוקים מעורבים עם המים הא אם נמשכו המים מהאמוקים ה"ל יין עכ"ל ר"ל פי' דכשהאמוקים מעורבים עם המים ואוכל האמוקים ושותה המים אז ה"ל כמרק של כל הפירות אבל אם נמשכו וכו' כלו' שאין כוחתו לאכול האמוקים כלל רק להמשיך מהן היין או אפי' שתה מהן יבדל שהאמוקים בתוכו מברך בפה"ג וכ"כ במרדכי גבי מי ירקות בסי' ר"ה ס"ב וכ"מ בסי' רע"ב ס"ו דכל הפוסקים כתבו יין לאמוקים ולא חלקו בין משך ללא משך ועוד דבי"ד סי' קכ"ג סי"א כ' בשם ר"ל חביב וז"ל אם עושין יין מלאמוקין שכותשין אותן ומותנין עליהם מים ותוסס מקרי יין אע"פ שהאמוקי' תוך המים אחר שנשתהו ג' ימים כמים כו' ואע"ג דגבי יין בעי המשכה לענין יי"נ מ"מ ביין לאמוקי' שדרך הוא להניח האמוקין בחבית ונסס ונעשה יין נמור לא בעי המשכ' עכ"ל וכ"ש לענין ברכה דאפי' יין נמור מברך בפה"ג אפי' לא המשיך לכן המשיך עיקר וכ"מ סי' ר"ד ס"ו: כח וברכה אחת לכל מעין ג'. (°) אפי' לא רמי' ג' ואחת ד' ועבי"ד סי' קכ"ג בב"י (כ"ה): בט אין דרך. (°) ועמ"ש סי' ר"ס: ל אגוז גמור. וי"א כיון שאם בשלו בלא דבש (°) משתני לגריעות' וא"כ ה"ל דבש עיקר ומברך שהכל וא"ע (עור) עמ"ש סי' ר"ה סס"א: לא וכן אותם. ל"ל והן אות' וכו' כדאיתא בב"י בהדיא הטעם דלא נעבי ליה אחשי אדעת' לאוכלן בשהן רכין אבל דבר שפרי גמור בגון קליפי מראנג"ן מברך בפה"ע דלא כע"ת עמ"ש ס"ו (°) אבל מושקע בו"ש פרי גמור הוא כמ"ש סי"ז ע"ש ועפי' ר"ג ס"ו: לב הלוק"ר. דמי למי פירות כמ"ש ס"א: לג אין מברך. וה"ה גלגי"ן ולימון"א (ברכות רמ"מ בשם ברכות מהר"מ): לד מושקא"ט. פרי הוא ורגילין לאוכלו ביובש (תוס') ומי שיש לו שלשול ונותן המושקא"ט לתוך השכר כדי שיעצור דמי לשמן כמ"ש הרב"ר בשם הרא"ש: לה אגוז גמור המשוגן בדבש ונקרא נואגד"ו [ר"ל (כב) נוימיט] מברך עליו בורא פרי העץ: יד (יב) ה אגוז (כג) רך שמבשלים בדבש וקוראין לו נו"ם משקאד"ה מברך עליו שהכל: הגה לא וכן אותם אגוזים שמבשלים בדבש בעודם ירוקים מברכין שהכל [רבי ירוחם נתיב י"ז מ"ב וב"י]: טו (יג) ו על לב הסוקא"ר מברך (כד) שהכל וכן המוצץ קנים מתוקות שהכל:

טז * ז על פלפל וזנגביל יבשים מ ועל הקלאו של גירופלו (ר"ל נעגליך) וכל כיוצא [בזה] שאין דרך לאוכלם אלא על ידי תערובות לג אין מברך עליהם (כה) כלום: יז ט על אגוז לד (כו) מושקא"ט בפה"ע ועל קניל"ה [ר"ל לימריל] בורא פרי האדמה:

יא ° מ מי שריית צמוקים ותאנים או מי בישולם מברך עליהם שהכל כד ויוצא גם(כ) להרא"ש אבל בברכה של אחריהם (י) יש להסתפק אם מברך בורא נפשות או אם מברך ברכה אחת מעין שלש כהרא"ש. ולכן יראה שמים לא ישתה אלא בתוך הסעודה או יאכל פרי מז' מינים וגם כה ישתה מים כדי שיצטרך לברך ברכה אחת מעין שלש כו ובורא נפשות כז ב ואם (כא) משך המים והבדילם מהצמוקים הוה ליה יין (°) ומברך עליו בפה"ג כח וברכה אחת מעין שלש והוא שיהיו צמוקים שיהיה בהם לחלוחית שאם ידרוך אותם יצא מהם דבשן אבל אם כשיעצרו אותם לא יצא מהם שום לחלוחית דבש לא: יב * ג כל הפירות שטובים חיין ומבושלים כגון תפוחים ואגסים בין חיים בין מבושלים מברך בפה"ע ואם כט אין דרך לאוכלם חיים אלא מבושלים אכלם כשהם חיים מברך שהכל כשהם מבושלים בפה"ע:

יג ל (יא) ד אגוז גמור המשוגן בדבש ונקרא נואגד"ו [ר"ל (כב) נוימיט] מברך עליו בורא פרי העץ:

יד (יב) ה אגוז (כג) רך שמבשלים בדבש וקוראין לו נו"ם משקאד"ה מברך עליו שהכל: הגה לא וכן אותם אגוזים שמבשלים בדבש בעודם ירוקים מברכין שהכל [רבי ירוחם נתיב י"ז מ"ב וב"י]:

טו (יג) ו על לב הסוקא"ר מברך (כד) שהכל וכן המוצץ קנים מתוקות שהכל:

טז * ז על פלפל וזנגביל יבשים מ ועל הקלאו של גירופלו (ר"ל נעגליך) וכל כיוצא [בזה] שאין דרך לאוכלם אלא על ידי תערובות לג אין מברך עליהם (כה) כלום: יז ט על אגוז לד (כו) מושקא"ט בפה"ע ועל קניל"ה [ר"ל לימריל] בורא פרי האדמה:

°עפ"ס ר"מ

עליהם כמו שמברך על הירקות עצמם וצ"ל למי פירות דתמרי' דזיעה בעצמה הוא לפי שמשקה אין לו טעם הפרי ואפשר שאם בישל הפרי ונכנס טעם הפרי במים מברך עליה' בפ"הע ע"כ וסיים כ"י דהא דמיא דשלקי כשלקי בין שבישלם במים בין שבישלם אם נתנו טעם במים מברך עליהם בפ"הע ומדאמר לשון אפשר משמע לכאורה שיש ספק בדבר וא"כ היה לנו לו' לעשות הספק ולברך שהכל וקשה דהטור כתב בס' ר"ס דבריס אלו בספק ברור שבמים שבישלו בהם ירקות מברך כמו בירקות עצמן כו' ע"כ נר' לדעת הטור דגם כאן אין ספק ואע"ג דכתב הרא"ש לשון אפשר לו' לא מתכוין לספק ויש לי לישב למה כתב זה שהוא אזיל בתר שיטת התו' שבתבו וז"ל מיא דסילק' כסילקא ומברכין עליה בפה"ע אע"פ שאין בה אלא מים ונעשה הירקות מברך עליהם כאשר יברך על הירקות אע"ג דתמרי' לעיל דמי פירות זיעה בעלמא היא שמא יש לחלק עכ"ל ולא פירשו מהו החילוק וזה כ' הרא"ש שמא זהו החילוק אבל בעצם הדין אין כאן ספק דודאי מי סלקא כסלקא דהיינו מי פירות כמו הפירות עצמן ולהלכה יש לברך שהכל באותם שאין דרך לבשלם או לשותם אבל במידי דדרך לבשלם בפ"הע וא"ל על מ"ש בסי' זה (°) דלא אזלי' בתר טעמא רק בתר הרוב דהכא מיא בעלמא הוא ואין שם חשיבות נגד הטעם של פירות כנ"ל עד"ז ועמ"ש סי' ר"ה ס"ב: (י) יש להסתפק. פי' בלמוקים ותאנים יש ברכה לאחריהם מעין ג' ויש ספק במיהן אם נפסוק כהרשב"א ולברך אחריהם בנ"ר כי מיהן אינן כמוהם דאין דרכם לסחוט או לשלוק או לפסוק כהרא"ש דכל שיש בו טעם הפרי הוה כמו הפרי ולברך מעין ג' אחריהם ותמיה לי דהא לאמוקים(°) דרכם לשרותם במים ולהוציא מימיהם ולעשות יין כמ"ש אחר כך ואם כן גם לרשב"א הוה ברכה שלאחריה מעין ג' כמו הפרי ותו דמה שחילק בין אם משך מהם דהוה יין ואם לא משך לא הוה יין כדאיתא בי"ד סי' קכ"ג בלא משך היין מן האחרונים דלא הוה יין ובאמת יש חילוק בין יין לאמוקים לסתם יין כמ"ש מהר"ל חביב בתשובה סי' מ"א הבאתי בחבורי על הי"ד סי' קכ"ג דכל שבתשים האמוקים ומותנים עליהם מים ותוסס נק' יין אע"פ שהאמוקים היבשים בתוך המים אחר שנשתהו ג' ימים כמים דדוקא בין הנדרך בגת דאין דרך להניח שם הענבים עם היין הוא דבעינן המשכה משא"כ בזה שדרך הוא להניח האמוקים היבשים בחבית ושם נעשה יין נמור לא בעינן המשכה עכ"ל ע"כ נר' דמה שהזכיר כאן מי אמוקים בים להסתפק אין זה עיקר אלא אחר שהם ג' ימים במים ויש בהם לחלוחית הוה יין נמור ואסור במנע עכו"ם אף שלא משך המים אבל במי תאנים הוי ספיר ספק כגלע"ד ברור ואיר של פירות שנכבשו כגון קשואים שקורין אוגרק"ם או קומפ"ם אין לברך רק שהכל לא נכבשו ולא נתנו לתוכו לרפואה מ"מ מברך על השכר וה"ה גבי שמן

חתם סופר

סי' רב במנ"א ס"ק ל"א קליפי מאראנ"ץ. נ"ב ובא"ר סי' ר"ג ס"ק ב' העלה לברך שהכל וכן נראה:

באר היטב

שיהא מימיהן כמותן כ"י הרשב"א. ומיהו בפירות יבשים כגון תפוחים ואגסים גדגדיות פלומין ד"ה דמברך בפה"ע דהא אין דרכן אלא למשליקתו ולא למיכלא בעייהו וכן אני סהא ט"ז. וכן פסק הפ"ת דפירות שרוב אכילתם במבושל ודאי מים שלהם כמותן שאם הם פרי האדמה מברכין בפה"ע ואם הם פרי העץ מברכין בפ"הע. ומנ"א מסופק בזה. ועל קאוו"י וט"ע מברך שהכל פרא מעה אהרן ס"א סי' מ' וס"פ בחסונת שבות יעקב ח"ב סי' ה' שמברכין שהכל על הקאוו"י וט"ע אבל בהלק"ט סי' ט' ובחסונת פנים מאירו' סי' נ"ה כתבו דמדינא יש לברך בפה"ע אלא שנהגו לברך שהכל ע"ש ועיין בס' ביי חיים ואחריו בנ"ר עיין סי' ר"ד ס"ז מש"ש. (כ) להרא"ש. דעל כולם אם אמר שהכל יצא. מיהו אם אכל תחלה פרי ובירך בפה"ע אם יברך שנית על המרק שהכל ולכן יעתה ד"א תחל' לברך שהכל מ"א. ואיר של פירות שנכבשו כגון ב"ע אם קומפ"ט שקורלין זויאר קרויט אין לברך רק שהכל דלא נכבשו להוציא מימיהן ט"ז: (כא) משך. ז"ל הרב"י דוקא כשהאמוקים מעורבים עם המים הא אם נמשכו המים מהאמוקים ה"ל יין עכ"ל. ופי' רמ"א דבריו דה"ק דוקא כשהאמוקים מעורבים עם המים ואוכל האמוקים ושותה המים אז ה"ל כמרק של כל הפירות אבל אם נמשכו וכו' כלומר שאין כוחתו לאכול האמוקים כלל רק להמשיך מהן היין אז אפילו אם שתה מהם יבדל שהאמוקים בתוכו מברך בפה"ג וכ"כ במרדכי גבי מי ירקות בסי' ר"ה ס"ב וכ"מ בסי' רע"ב ס"ו דכל הפוסקים כתבו יין לאמוקים ולא חלקו בין משך ללא משך ועוד דבי"ד סי' קכ"ג סי"א כ' בשם ר"ל חביב וז"ל אם עושין יין מלאמוקין שכותשין אותן ומותנין עליהם מים ותוסס מקרי יין אע"פ שהאמוקי' תוך המים אחר שנשתהו ג' ימים כמים כו' ואע"ג דגבי יין בעי המשכה לענין יי"נ מ"מ ביין לאמוקי שדרך הוא להניח האמוקין בחבית ונסס ונעשה יין נמור לא בעי המשכ' עכ"ל וכ"ש לענין ברכה דאפי' יין נמור מברך בפה"ג אפי' לא המשיך לכן המשיך עיקר וכ"מ סי' ר"ד ס"ו: כח וברכה אחת לכל מעין ג'. (°) אפי' לא רמי' ג' ואחת ד' ועבי"ד סי' קכ"ג בב"י (כ"ה): בט אין דרך. (°) ועמ"ש סי' ר"ס: ל אגוז גמור. וי"א כיון שאם בשלו בלא דבש (°) משתני לגריעות' וא"כ ה"ל דבש עיקר ומברך שהכל וא"ע (עור) עמ"ש סי' ר"ה סס"א: לא וכן אותם. ל"ל והן אות' וכו' כדאיתא בב"י בהדיא הטעם דלא נעבי ליה אחשי אדעת' לאוכלן בשהן רכין אבל דבר שפרי גמור בגון קליפי מראנג"ן מברך בפה"ע דלא כע"ת עמ"ש ס"ו (°) אבל מושקע בו"ש פרי גמור הוא כמ"ש סי"ז ע"ש ועפי' ר"ג ס"ו: לב הלוק"ר. דמי למי פירות כמ"ש ס"א: לג אין מברך. וה"ה גלגי"ן ולימון"א (ברכות רמ"מ בשם ברכות מהר"מ): לד מושקא"ט. פרי הוא ורגילין לאוכלו ביובש (תוס') ומי שיש לו שלשול ונותן המושקא"ט לתוך השכר כדי שיעצור דמי לשמן כמ"ש הרב"ר בשם הרא"ש: לה אגוז גמור המשוגן בדבש ונקרא נואגד"ו [ר"ל (כב) נוימיט] מברך עליו בורא פרי העץ: יד (יב) ה אגוז (כג) רך שמבשלים בדבש וקוראין לו נו"ם משקאד"ה מברך עליו שהכל: הגה לא וכן אותם אגוזים שמבשלים בדבש בעודם ירוקים מברכין שהכל [רבי ירוחם נתיב י"ז מ"ב וב"י]: טו (יג) ו על לב הסוקא"ר מברך (כד) שהכל וכן המוצץ קנים מתוקות שהכל: טז * ז על פלפל וזנגביל יבשים מ ועל הקלאו של גירופלו (ר"ל נעגליך) וכל כיוצא [בזה] שאין דרך לאוכלם אלא על ידי תערובות לג אין מברך עליהם (כה) כלום: יז ט על אגוז לד (כו) מושקא"ט בפה"ע ועל קניל"ה [ר"ל לימריל] בורא פרי האדמה:

שמן

שמש צדקה סוף סי' ב': (כא) משך עבה"ט ועיין בבר"י ומח"ב סי' רע"ב שאף שהר' ב"ח סי' מ"א סובר

ביאור

כו': ס"יא אבל בברכה כו'. לפי שהרא"ש מסתפק בזה שב' ואפשר שאם כו' כמ"ש כס"י וה"ה בשרייה הכא בכוס כמבושל: ואם כו'. דאז נקרא יין לענין יי"נ כמ"ש בע"ז כ"ה ועי"ד סי' קכ"ג סי' ז' ועמ"ש: סי"ב כל כו'. עתוס' ל"ח ב' ד"ה משכחת כו' ועמ"ש בסי' ר"ה ס"א: אגוז כו'. ע"ש: סי"ד אגוז רך כו'. כ"כ ב"י דמ"ש תוס' שם וש"פ ואגוז שמעוגף כו' היינו אגוז גמור כמ"ש בסי"ג אבל זה דמיא לקורא שם ל"ו ל': ושקדים הרכים שב' התוס' שם ד"ה לא כו' וז"ש וכן כו': סמו על הסוקאר כו'. אבל תוס' שם ל"ו ב' ד"ה כרעיבא כו' כתבו ועל לוקרו כו' בפה"ע וכ"כ הרא"ש וש"פ והגאונים ובעל הלכות גדולות ומרדכי

הגהות

דמברך בפה"ע: ט"ז ס"ק י"ד ע"כ יבדל שהכל זהו תמוה דלא מצינו מי שיסכור כן לברך שהכל אלא דלא יברך בפה"ע אלא בפה"ע ועי' תנו' אדמת קדש סי' כ': אבן העזר ס"ג ואני הקטן תמהתי. ע' ס' גן המלך אות ל': סי'

רעק"א

הכמת שלמה

לשיטת התוס' בשבועות דף כ"ב ע"ב לפירוש מוהריב"ל ומוהרש"ל דלר"ש דהוה כל שהו למכות אף שלכד"ה כוקה הרי דס"ל דשלכד"ה נחשב כל שהו עכ"פ מה פריך גימא דבשלמא ביוה"כ דבעי שיעור לכך כם פלפלי פטור דהוי שלכד"ה וליכא שיעורא משא"כ בברכה דעל כל שהו נמי מברכין

מחצית השקל

בד) ויולא כו' מיהו אם אכל תחלה הפרי ר"ל תאנים או אמוקים ובירך עליו בפה"ע ולדעת הרא"ש כבר נפטר בברכת בפה"ע שבירך ולרשב"א לא יצא ואיך יצא ידי ספק לכן יתחה ד"א שברכתו שהכל ויכוין לפוטרו: (ס"ק בה) יתחה מים דמ"ת לא פטור כו' ר"ל דלא תיקשי למה צריך לשתיית מים אפ"ת כהרשב"א שברכתו אסרור' הוא בורא נפשות הא קי"ל בסי' ר"ח אם אכל ענבים או תאנים שברכתן אחרונה מעין ג' על הענ ועל פרי העץ ואכל גם תפוחים שברכתן בורא נפשות אין ל"ל בורא נפשות דנפט' בברכת אחת מעין שלשה דשא"פ דתפוחים ג"כ פרי עץ לכן נפט' בברכת על העץ ועל פרי העץ משא"כ מי תאנים לדעת הרשב"א דלאו פרי הוא: (ס"ק כו) ובורא נפשות וכאגודה כו' ר"ל שמלשון ש"ע משמע דאם י"ל לברך ברכה א' מעין ג' וברכת בורא נפשות יקדים לברך ברכה מעין ג' · וכן מסתבר שמעין ג' הוא חשובה ומבוררת יותר מבורא נפשות ובאגודה כ' איפכא. שאכל פרי כו' דבהבי מיירי שם האגודה: ונסתפק כו' אבל אם קיי"ל דליכא ספיקא ובודאי לא נפטר כמ"ש סי' ר"ח. אבל לאגודה דנסתפק לכן יברך תחלה בורא נפשות דאי יברך תחל' מעין ג' יהיה אחר זה ספק אי יברך שוב בורא נפשות אבל הכא דליכא ספק לכ"ע ודאי דמודה אגוד' לברך תחלה מעין ג' שהיא ברכה מבוררת וחשובה: ואם שתה אותה לבדה ר"ל שאין לו פרי מ' מינים להוציא

כד) ויולא כו' מיהו אם אכל תחלה הפרי ר"ל תאנים או אמוקים ובירך עליו בפה"ע ולדעת הרא"ש כבר נפטר בברכת בפה"ע שבירך ולרשב"א לא יצא ואיך יצא ידי ספק לכן יתחה ד"א שברכתו שהכל ויכוין לפוטרו: (ס"ק בה) יתחה מים דמ"ת לא פטור כו' ר"ל דלא תיקשי למה צריך לשתיית מים אפ"ת כהרשב"א שברכתו אסרור' הוא בורא נפשות הא קי"ל בסי' ר"ח אם אכל ענבים או תאנים שברכתן אחרונה מעין ג' על הענ ועל פרי העץ ואכל גם תפוחים שברכתן בורא נפשות אין ל"ל בורא נפשות דנפט' בברכת אחת מעין שלשה דשא"פ דתפוחים ג"כ פרי עץ לכן נפט' בברכת על העץ ועל פרי העץ משא"כ מי תאנים לדעת הרשב"א דלאו פרי הוא: (ס"ק כו) ובורא נפשות וכאגודה כו' ר"ל שמלשון ש"ע משמע דאם י"ל לברך ברכה א' מעין ג' וברכת בורא נפשות יקדים לברך ברכה מעין ג' · וכן מסתבר שמעין ג' הוא חשובה ומבוררת יותר מבורא נפשות ובאגודה כ' איפכא. שאכל פרי כו' דבהבי מיירי שם האגודה: ונסתפק כו' אבל אם קיי"ל דליכא ספיקא ובודאי לא נפטר כמ"ש סי' ר"ח. אבל לאגודה דנסתפק לכן יברך תחלה בורא נפשות דאי יברך תחל' מעין ג' יהיה אחר זה ספק אי יברך שוב בורא נפשות אבל הכא דליכא ספק לכ"ע ודאי דמודה אגוד' לברך תחלה מעין ג' שהיא ברכה מבוררת וחשובה: ואם שתה אותה לבדה ר"ל שאין לו פרי מ' מינים להוציא

ס"ק

דברי הטור אלא שמ"מ מספק יברך שהכל ומרא' פשוט שאם יש לפניו פרי אחר שיברך עליו ויצא גם על הלוק"ר דדעת הטור עיקר: (יד) על פלפל · בטור כתוב בפ"הע אלא שב"י כתב בשם פוסקים אחרים דכיון דלא נטעי אינשי אדעתא לאוכלם בשאם רטובים אלא שיתייבשו (°) ע"כ יברך שהכל ומטעם זה תמוה למה יברכו על אגוז מושקא"ט בפה"ע דעיקרו רוחות דלא יפה לאכילה בלא תערובות וכודאי לא נטעי אינשי אותו ע"ד (°) לאכלו בפ"ע וצ"ע:

רג (א) שמוליאין אילני סרק. כ"י כ"כ בשם ס"ל והטעם דלא חשיבי לברוכי בפה"ע וכ"כ בתשו' הגאונים הלכך בני אסא (פ" הענבים הגדלים בהדס) אע"ג דבשלן והוין בפירות לא מברכין עליהו אלא שהכל דתני' ד' מינים שבלוב ב' עושין פירות וב' אין עושין פירות וכיון דאמרי' הדס וערבה אינם עושים פירות ש"מ דפירות בני אסא לאו פירא נינהו עכ"ל וזהיי מכין דברים אלו דהא קרא כתיב בתפוח בעלי היער כו' ומסיים ופריו מתוק לחכי ש"מ דתפוח הגדל בעלי היער קרוי פירא וזה היה אפשר לתרץ דעל אין הגדל בעלי סרק ולא בגינה קאמר דמברכין שהכל אבל אין הגדל בגן כגון תפוחים מיקרי שפיר פירא דאפי' בעלי סרק אלא דקשה הא בתותים שבשנה אמר בש"מ דמברכין בפה"מ וכב"י מביא בשם ר"י דאפי' בפה"ע מברכין עליהו דשפיר מיקרי עץ ואין לך אילן סרק טפי מן עץ של שנה שכולו קולים. וכ"ל דלא אמר כאן אלא במינים גדולים הרגילים להיות בעץ היער כגון תפוחים קטנים ואגסים קטנים וה"ה בני אסא אינם ראויים לאכילה בשאם חיים אין לברך עליהם אלא שהכל אפי' אם בשלם אבל תותים בשאם שוהים הרבה על האש ומתבשלים הם טובים לאכלם חיים והכא בכל יום אנו מברכים בפה"ע על אגוזים קטנים הנלקטים מעצי יער כנלע"ד: (ב) בשמים שחוקים כו' · בטור כ"כ בשם מהר"מ דל"ל דזהו כמו הומלת' והיינו מה דאמרינן בגמ' הומלת' דאתי מבי הבדותא בפה"מ וב"י מביא בשם רש"י שאם בשמים כתושים בדבש ומשמע בגמ' שהוא זנגביל מרוקח עכ"ל וא"כ קשה מאי חדושיה דמהר"מ וכ"ל דהומלת' היא מפוטמת בדבש אבל אינו הרבה כ"כ בעין אלא שנבלע בדבש בבשמים וע"כ פשיטא דהבשמים עיקר אבל מהר"מ מייתי שקור"ר מעורב ביינאם והוא הרבה בעין לפניו כעין שהוגנין ביינו שמערבין לוק"ר עם אינגב"ר כתוב וים שם לוק"ר הרבה כמו האינגב"ר וס"ד לבדך כמו על הלוק"ר כיון שהלוק"ר רחוי טפי לאכילה מהאינגב"ר קמ"ל דאפ"ה מיקרי הלוק"ר טפל לגבי האינגב"ר ומבדך על האינגב"ר בפה"א ופוטר הלוקר כל"ל וב"י תי' ע"ז בדוחק: (ג) נמון וכו'. דס"ד כיון שסופו להקשות כעץ אם אין תולשו בעתו אפ"ה מברכין עליו בפה"א דבעני אינשי אדעתא דפוגל' פי' לאוכלו בשהוא רך ושמו פוגל' ועכשי' ר"ד ס"א:

ב אילני סרק שהכל. דלא חשיבי לברך עליהן בפה"ע דעץ בעלמא אינהו אבל דבר שטוב לאכילה כמו אותן שכתבתי לעיל פרי גמור הן ואע"פ שגדלין על אילני סרק וכמש"ל: ג אלא שהכל · דלא חשיבי דה"ל כפירות שמוליאין אילני סרק ועסר"ב ס"ו: ד הזנגביל · ל"ל דה"ה כשלוקן זנגביל ואוכלים אותו לרפואה או ליטו"ר מברך בפה"א כיון דהוי לאכילה ע"י כך ואפשר דליטוא"ר מברך שהכל כיון דעביד לטעמים אחרי חד דרגא ועסי' ר"ד סס"א ועל פלפלין שמרקחין אותן מברכין בפה"א כמ"ש סימן ר"ב סי"ח: הב"ח כתב כאן דזנגביל שבשלו עבו"ש בדבש אסור משום בשולי עבו"ש וכ"כ רש"י ביומא וכ"כ הל"ח פב"ה והזנגביל שמביאין מהיידים היא נעשה ע"י כבישה ושרי ע"כ אבל דעת הטור והתוס' משמע דשרי וכנמ' קאי הקושי' מברכ' ומשני הא ברטיבת. הא ביבשתא. וכ"כ תר"י אבל לענין בשולי עבו"ש אין חילוק דהא הבשם ג"כ נאכל כמות שהוא אי עם לחם ומלח דאל"כ דג מליח נמי ליתסר משום בישולי עבו"ש וכן חומץ ושמן דאין נאכלין אי לבדן אלא ע"כ כל שנאכלין חיין ס"ד וכ"ה בת"ח כלל ס"א ד"ז. וכ"כ בהג"ה סוף או"ח וז"ל דאפי' זנגביל ופלפלין יבשין שבשלו עבו"ש שרי: ה נמון. אע"פ שאם מניחין אותו בארץ סופו להקשות מ"מ כיון שזורעין אותו אדעת' לאוכלו כשהוא רך מברך בפה"א משא"כ בקורא כמ"ש סימן ר"ד:

ופת

ל"ק כו': ונראה כו'. ומ"ש ל"ק כו' דוקא בעין אבל הימלתא לעולם לרטיבתא דמיא. ל"ח: ס"ז בשמים כו'. כל"ל ס"ו וכמ"ש"ל סי' ר"ב סי"ג ועסי' ר"ד סי"א:

יח י (יד) על פלפל וזנגביל כשהם לה (כז) רטובים בורא פרי האדמה: הגה כל הפירות שיודע בשם שהם עיקר הפרי מברך עליהם בורא פרי העץ °ושאין עיקר הפרי בפה"א לו ואם הוא (כח) מסופק אם הוא עיקר הפרי או לא בפה"א ואם אינו יודע מה הוא מברך שהכל [טור]:

רג דיני ברכת פירות הארץ ובו ח סעיפים:

א א על פירות הארץ מברך בפה"א:
ב ב (° על תותים הגדלים בסנה בורא פרי האדמה: הגה דלא מקרי עץ אלא שמוליא עליו מעלה אבל מה שמוליא עליו מגרשיו לא מקרי עץ והני כיון א דבלה עליו לגמרי (א) בחורף והדר פרא מגרשיו מברכים עליו בורא פרי האדמה: [טור ומרדכי בשם תשובת הגאונים]:
ג ג על המאיזי"ש בורא פרי האדמה:
ד ד על פירות(א) שמוציאין ב (°) אילני (ב) סרק שהכל:
ה ה בני אסא אע"ג דבשלן והוין בפירות אינו מברך ג אלא שהכל:
ו ו על זנגביל שמרקחים אותו כשהוא רטוב בפה"א ונראה דה"ה אם מרקחים אותו יבש כיון שע"י כך הוא ראוי לאכילה °° ד (ג) הזנגביל עיקר ומברך עליו בורא פרי האדמה.
ז (ב) * ז בשמים שחוקים ומעורבים עם סוקר (ד) הבשמים עיקר ומברך עליהם כדין ברכת אותן בשמים:
ח ה (ג) מ צנון מברך עליו בפה"א: על
°עס"ם ר"מ °°עס"ם ר"ב סי"ג וסי' ר"ד סי"מ וע' רסי' ר"ב

שכולו קוצים. וכ"ל דלא אמר כאן אלא במינים גדולים הרגילים להיות בעץ היער כגון תפוחים קטנים ואגסים קטנים וה"ה בני אסא אינם ראויים לאכילה בשאם חיים אין לברך עליהם אלא שהכל אפי' אם בשלם אבל תותים בשאם שוהים הרבה על האש ומתבשלים הם טובים לאכלם חיים והכא בכל יום אנו מברכים בפה"ע על אגוזים קטנים הנלקטים מעצי יער כנלע"ד: (ב) בשמים שחוקים כו' · בטור כ"כ בשם מהר"מ דל"ל דזהו כמו הומלת' והיינו מה דאמרינן בגמ' הומלת' דאתי מבי הבדותא בפה"מ וב"י מביא בשם רש"י שאם בשמים כתושים בדבש ומשמע בגמ' שהוא זנגביל מרוקח עכ"ל וא"כ קשה מאי חדושיה דמהר"מ וכ"ל דהומלת' היא מפוטמת בדבש אבל אינו הרבה כ"כ בעין אלא שנבלע בדבש בבשמים וע"כ פשיטא דהבשמים עיקר אבל מהר"מ מייתי שקור"ר מעורב ביינאם והוא הרבה בעין לפניו כעין שהוגנין ביינו שמערבין לוק"ר עם אינגב"ר כתוב וים שם לוק"ר הרבה כמו האינגב"ר וס"ד לבדך כמו על הלוק"ר כיון שהלוק"ר רחוי טפי לאכילה מהאינגב"ר קמ"ל דאפ"ה מיקרי הלוק"ר טפל לגבי האינגב"ר ומבדך על האינגב"ר בפה"א ופוטר הלוקר כל"ל וב"י תי' ע"ז בדוחק: (ג) נמון וכו'. דס"ד כיון שסופו להקשות כעץ אם אין תולשו בעתו אפ"ה מברכין עליו בפה"א דבעני אינשי אדעתא דפוגל' פי' לאוכלו בשהוא רך ושמו פוגל' ועכשי' ר"ד ס"א:

ב אילני סרק שהכל. דלא חשיבי לברך עליהן בפה"ע דעץ בעלמא אינהו אבל דבר שטוב לאכילה כמו אותן שכתבתי לעיל פרי גמור הן ואע"פ שגדלין על אילני סרק וכמש"ל: ג אלא שהכל · דלא חשיבי דה"ל כפירות שמוליאין אילני סרק ועסר"ב ס"ו: ד הזנגביל · ל"ל דה"ה כשלוקן זנגביל ואוכלים אותו לרפואה או ליטו"ר מברך בפה"א כיון דהוי לאכילה ע"י כך ואפשר דליטוא"ר מברך שהכל כיון דעביד לטעמים אחרי חד דרגא ועסי' ר"ד סס"א ועל פלפלין שמרקחין אותן מברכין בפה"א כמ"ש סימן ר"ב סי"ח: הב"ח כתב כאן דזנגביל שבשלו עבו"ש בדבש אסור משום בשולי עבו"ש וכ"כ רש"י ביומא וכ"כ הל"ח פב"ה והזנגביל שמביאין מהיידים היא נעשה ע"י כבישה ושרי ע"כ אבל דעת הטור והתוס' משמע דשרי וכנמ' קאי הקושי' מברכ' ומשני הא ברטיבת. הא ביבשתא. וכ"כ תר"י אבל לענין בשולי עבו"ש אין חילוק דהא הבשם ג"כ נאכל כמות שהוא אי עם לחם ומלח דאל"כ דג מליח נמי ליתסר משום בישולי עבו"ש וכן חומץ ושמן דאין נאכלין אי לבדן אלא ע"כ כל שנאכלין חיין ס"ד וכ"ה בת"ח כלל ס"א ד"ז. וכ"כ בהג"ה סוף או"ח וז"ל דאפי' זנגביל ופלפלין יבשין שבשלו עבו"ש שרי: ה נמון. אע"פ שאם מניחין אותו בארץ סופו להקשות מ"מ כיון שזורעין אותו אדעת' לאוכלו כשהוא רך מברך בפה"א משא"כ בקורא כמ"ש סימן ר"ד:

ומתקלקל

באר הגולה

ו שם בגמ': א ברכות ל"ה ב שם ה" ובתוס' על פ' בירושלמי דמס' כלאים אע"פ שהגן רמ"א שייך אחר פגיף ג' וכן הוא בתשו' הגאונים שהגיה הכ"י) ג בתשו' הגאונים ד שבולי הלקט בשם תשו' הגאונים ס שם ו ברכות לו ויומא פ"א ושם בפרש"י ז עור בשם ר"מ מרוטנבורג ח ברכות מ"א:

עטרת זקנים

* בשמים שחוקים שקורמין מאגין פולוור שעיקר הבשמים הוא זנגביל ע"כ מברכין עליו בפ"הא כמו על זנגביל שמרקחים המוזכר לעיל בסעיף ו'

לבושי שרד

(עש"ז ס"ק יד (°) ע"כ יברך שהכל. הי' ראוי לברך שהכל אלא כיון דלפעמים בעינו כמו אדעתא לאוכלן רעוכי' מברך עכ"פ בפה"א כ"ה בב"י בשם הרשב"א: שם (°) לאוכלן בפ"ע וצ"ע. כמדומה שהמג"א ס"ק ל"ד מתרץ קושיא זו דמיירי באמת שאכלו ע"י הערובת ואפ"ה מברכין עליו ולא אזלינן אחר הרוב משום שהוא לרפואה הוא עיקר כמו שמן זית דסעיף ד':

רג מ"א סק"א ומוללין אותם ואלו הן הקאלינו"ם ומדמה אותן לצוק"ר וצוקר גופי' יש פלוגתא לכן למעשה כ"ל לברוב כמ"ש הט"ז ס"ק י"ג: שם (°) כמ"ש סי' רי"ב ס"ח וסט"ו כנ"ל: ש"ע ס"ד (°) אילני סרק פי' אילנות הגדילים מעצמן ואינם נטועים כך מבואר מהט"ז. וכיולא בזה כתב סי' ר"ד ע"ש בט"ז סק"ז:

ביאור הגר"א

והרא"ש כ' בפה"ע וכן עיקר: ועל כו'. תוס' ד"ה הכ"ל וגלמד מהכ"ל ב סי"ח כל הפירות כו'. כמ"ש בלקט כו': ואם כו' כנ"ל: בפה"א. כיון שיולא כדעבד וז"ש ל"ז ל' א"ל ר"ב עקיבא כו' ולכאורה תמוה דלעשמיר יכנים עצמו בהתלוקת התחתים אלא דר"ל כמ"ש בפ"א דאפי' בירדבדבסמא יצא ובמ"ש ס"י והשיב לו יחיד ורבים כו' והוי ודאי מעין ג': ואם כו'. כנ"ל סי"ח: סי' רנ ס"א על כו': ע' תוס' שם מ' א' ד"ה אותיהם כו': ס"ב דלא כו'. כ"כ המרדכי והטור עצם על התוה"ם וכ' נאון דהכי איתא בתוספתא וכ"כ הרא"ש בשם התוספתא וז"ל התוספתא ספ"ג דכלאים זה הכלל כל המוציא עליו מעיקרו ה"ז ירק וכל שאינו מוציא עליו מעיקרו ה"ז אילן וירושלמי ספ"ב דכלאים תני ר"א בר פפא אם שהוא עולה מן גזעו מין אילן מן שרשיו מין ירק ועי"ד סי' רל"ז סט"ו: ס"ב על כו'. ג"כ מעשם הכ"ל תשובת הגאונים: ס"ד עד כו'. כמ"ש בירושלמי דכלאים ההיגין ואדעין מין אילן הם ואינם כלאים בברם ואתיא אלו הן מיני דשאים הקינרס והאשדין כו' תמן לברכם כו' ובתוס' שם ד"ה אותיה ומרדכי ובמ"א ס"ה בני כו'. כמ"ש ד' מיכין שבלולב מינים עושין פירות כו' וכ"ל ס"ד שם: ס"ו כשהוא כו'. כ"מ שם דאמר

ומיהו כ"ל דבשאתה לאמלו אע"פ שנותן ג"כ מושק"אט לתוכו לרפואה מ"מ מברך על השכר וה"ה נבי שמן מ"א: (וכמ' אליהו רבה פוסק דאף בשאתה רק לרפואה מברך על השכר ופוטרו דמיעוט הוא נגד השכר וכ"ד לשמן דלעיל: (כז) רטובים בפה"א. ונן שקורין לאקרי"ץ בפה"א. עטרת זקנים בשם ס"ה ע"ש:

(כח) מסופק. היינו אחר שלמד אבל מי שלא למד לא יאכל עד שיבל אצל חכם ללמדו ס"ש מ"א:

רג (א) בחורף · וא"כ ה"ה בפרי שקורין ברוימ"בער ופרי אדום שקורין ערפיר"ט מברך בפה"א מ"ר"ש ב"ח.

והמ"א כתב משום האגודה שיברך בפ"הע שבן הענף מתקיים ימים הרבה וכי שקיל פרי הדר אתי מאותו ענף ואין וכן עיקר. וכן אותם שקורין בפולין יגדש"ן בשמורים. אבל האדומים גדלים בעשבים מברכין בפ"הא · ואותם האדומים הנמצאים בתמוז וגם יש מן הנמצאים בחורף ואין בהם אלא שרף בעצמא כמוס בתוך הסרגיים ומוללין אותן וזורקין אותן רחוי לברך עליהם שהכל דהקליפה והגרעין אינן רחויים לאכילה אלא א"כ אין לברך אלא על המשקה שבתוכו מ"א: (ג) סרק. ט"ז הטעלה דלא אמר כאן אלא

שערי

מ"ש מדברי הבכ"ש בב"ב ע"ש: (כז) רטובים עבה"ט עיין לקמן סי' ר"ג בדין בשמים שחוקים עם צוקר שקורין מאגן פילוור ובעטרת תפארת כתב גם בפלפלין שעושין מאגן פילוור מברך בפה"א אבל מה שעושין לשבל לא שייך ברכה דמברך על העיקר כו' ע"ש ועיין ביד אפרים מ"ש בזה: (כח) מסופק עבה"ט וכתבו תר"י דהא דאמרינן בש"ס הנהנה בלא ברכה כאלו מעל אף אם לא ידע רק ברכת שהכל יצא מידי מעילה אלא דאפ"ה צריך ללמוד הברכה הראוי לכל דבר עכ"ל. ובא"ר כ' אהא דאמרינן מאן דבעי למהוי חסיד' לקיים מילי דברכות ולכאורה אם לא ביריך רשע מיקרי אלא שר"ל ברכה הראוי' לו וכתבו שלא יאמר אפשור בברכת שהכל כי ה"ז בור שקללוהו הכמים אלא יש ללמוד לידע ומה שהוא ספק דינו שהכל. ואם הוא דבר שיכול לפוטרו בתוך הסעודה עדיף טפי כמ"ש בסי' ר"ד ס"ק ד': (ח) בחורף. עבה"ט ומ"ש ואותן האדומים הנמצאים כו' והן אותם הנמצאים במדינתינו שקורין קאלינ"ם ובפ"מ מחמיר בזה שיברך על פרי אחר בפה"ע תחלה וגם ישתה מים ויברך שהכל ע"ש והיינו משום דקשיא ליה מזיתים וענבים וצוקר לדעת הטור ע"ש. וע' ביד אפרים בפי' המג"א וכן עיקר שאין לברך רק שהכל ויצא בזה. אם לא שבלא"ה רוצה לאכול הפרי ולשתות מים אבל א"צ לעשות כן במכוון: (ב) סרק עבה"ט ובבר"י כ' בשם

יד

במ"א ס"ק לה קרוב סדבר שיברכו שהכל כו'. וכב"מ בפ"ח מהלכות ברכות הביא בשם הרמ"ך שהקשה מערלה ומ"ש בכ"מ ע"פ דברי הרשב"א אלו שהביא המג"א אך המעיין בתשו' הרשב"א סי' ח' יראה שלא כ"כ אלא לתרץ שהיה רחוי שיברכו בפה"ע לפי שגדילים בחוץ ופייס בה מיוסף תומא הוחיל וחיינן הכתוב בערלה כו' ובקונטרסי עוללות לפרים התרכתי וכתבתי לי"שב ג"כ מה שהמיגו הרמב"ם הך דינא שהפלפלין מייבים בערלה והבאתי דברי התו' ביומא דף פ"ח. וגם כתבתי ע"פ דברי הריטב"א שהפלפלין הם נעשים בחוץ עצמו בעין ערף אבעבועות וקי"ל קשפא דגוזא לא הוי כגוזא ועיין בפ"ז מהלכות מ"א ובפ"ז מהלכות שמיטה והתרכתי בזה וברטב"א בעירובין כ' וש מי שכתבו דרטיבא בפה"א דלא אמיבא פרי העץ אלא דאשבח תורה בשם לחייבם מדבריהם כל עץ מאכל ע"ש:

סי' רג במג"א סק"א כמ"ש ס"מ וסט"ו כו' ולא דמי לשמן זית דמברך בפה"ע דהתם הזית בעצמו פרי הראוי לאכילה אלבד שם פרי עליו ושייך לברך עליו בפה"ע והלכך אף בשאמתו שמן מתמו כיון דאשחטית לעצויא ולית ליה עצויא אחריבא ואדעתא דהכי נעבי ליה מברך בפה"ע משא"כ כאן אף דנעבי ליה אדעתא דהכי מ"מ מעולם לא חל עליו שם פרי כלל כי עיקרו אינו רק למשקה היוצא ממנו וכמו המוגן קני' מתוקים בסעיף ט"ו ואפשר שגם הטור שהביא הט"ז בס"ק י"ג לענין הלוקר מודה בעומד למשקין רק דהתם כיון שהיה סובר שעיקרו עשוי להוציא המיים להקפותן ולכן אין דינו כמשקה כ"א פרי העומד לאוכלין ואנו דנין אותו על שם סופו ולכך באמת הקשה עליו הב"מ שבאמת אין עיקרו לכך ומוכרין אותו למלות מיימיהם וא"כ הוי כשאר מיני פירות שאין מברכין עליהם בפה"ע ולא אמרינן דהוי חלק מהפרי אלא ע"כ שאין רחוי לברך שם פרי על משקה הלכך אף שמקפיא אותם אח"כ ל"מ ואפשר לפי הטעם שב' הרא"ש משום שאין טעם הפרי עצמו כמ"ש בט"ז ס"ק ט' א"כ בפרי שאתמלא

מחצית

(ס"ק לה) רטובים כו' וזנג"ביל אינו עיקר הפרי · טור ועיין בב"מ בזה שהקשה אדרב' הוא עיקר הפרי ואף על פי כן רחוי לברך בפה"א וז"ל לבאורה קשה הלא זנגבי"ל הוא אינגב"ר ולפי הנשמע הוא הטורש שאתת הקרקע ואין שם פרי אחר אלא אותו הטורש. ופשיטא דאין לברך אלא בפה"א כו' עיין שם מ"ש:

ס' רג (ס"ק א') דבלה עליו כו' (בש' א"ר כתב בשם ספר א"מ דתות' הייט קשקורין מוי"ל בע"ר ומאליני"ם אבל יש בקצת מדינות מיני מוי"ל בע"ר כגון במדינות עסטרייך שגדילין באילן ואז מברכין בורא פרי העץ עכ"ל) וא"כ ה"ה בפרי שקורין ברוימ"בער כו' ואגודה כ' ברוימ"בערן כו' שכן הענף מתקיים כו' נסתפקתי בכוונתו דאמרי' דף מ"ס היכי מברכים בפה"ע היכי דאי שקלית לפירי לו' בנוזא והדר מפיק כו' ומחלקו אבות עולם בפי' נוזא. די"מ שר"ל הענף מתקיים משנה לשנה הוא דמברכים בפה"ע. אבל אם אין הענף מתקיים אע"פ שהטורש מתקיים באדרן ובשנה הבאה מוציא שוב פירי וענפים משורשו מ"מ מברכים בורא פה"א: וי"מ דנוזא ר"ל הטורש דאם רק הטורש מתקיים מברכים בפה"ע אבל אם גם הטורש אינו מתקיים ואריך לזרעו כל שנה מברכים בפה"א ובכ"ע פסק כדעה קמייתא: ולכן כתב לברך על תותי' בפה"א וכמ"ש רמ"א. וט"ז הביא מ"א בשם הב"ח דה"ה ברוימ"בער ובר"פירש בפ"הא דגם הם אין עשם מתקיים אלא הטורש ואח"כ הביא מ"א בשם אגודה לברך עליהם בפה"ע שכן הענף מתקיים כו' אי כוונתו דגם האגודה ס"ל דבעינן דוקא עלו

ומתקלקל

ס"ז בשמים כו'. כל"ל ס"ו וכמ"ש"ל סי' ר"ב סי"ג ועסי' ר"ד סי"א:

ס"ח בשמים שחוקים שקורמין מאגין פולוור שעיקר הבשמים הוא זנגביל ע"כ מברכין עליו בפ"הא כמו על זנגביל שמרקחים המוזכר לעיל בסעיף ו'

לבושי שרד

(עש"ז ס"ק יד (°) ע"כ יברך שהכל. הי' ראוי לברך שהכל אלא כיון דלפעמים בעינו כמו אדעתא לאוכלן רעוכי' מברך עכ"פ בפה"א כ"ה בב"י בשם הרשב"א: שם (°) לאוכלן בפ"ע וצ"ע. כמדומה שהמג"א ס"ק ל"ד מתרץ קושיא זו דמיירי באמת שאכלו ע"י הערובת ואפ"ה מברכין עליו ולא אזלינן אחר הרוב משום שהוא לרפואה הוא עיקר כמו שמן זית דסעיף ד':

רג מ"א סק"א ומוללין אותם ואלו הן הקאלינו"ם ומדמה אותן לצוק"ר וצוקר גופי' יש פלוגתא לכן למעשה כ"ל לבהוב כמ"ש הט"ז ס"ק י"ג: שם (°) כמ"ש סי' רי"ב ס"ח וסט"ו כנ"ל: ש"ע ס"ד (°) אילני סרק פי' אילנות הגדילים מעצמן ואינם נטועים כך מבואר מהט"ז. וכיולא בזה כתב סי' ר"ד ע"ש בט"ז סק"ז:

ביאור הגר"א

והרא"ש כ' בפה"ע וכן עיקר: ועל כו'. תוס' ד"ה הכ"ל וגלמד מהכ"ל ב סי"ח כל הפירות כו'. כמ"ש בלקט כו': ואם כו' כנ"ל: בפה"א. כיון שיולא כדעבד וז"ש ל"ז ל' א"ל ר"ב עקיבא כו' ולכאורה תמוה דלעשמיר יכנים עצמו בהתלוקת התחתים אלא דר"ל כמ"ש בפ"א דאפי' בירדבדבסמא יצא ובמ"ש ס"י והשיב לו יחיד ורבים כו' והוי ודאי מעין ג': ואם כו'. כנ"ל סי"ח: סי' רנ ס"א על כו': ע' תוס' שם מ' א' ד"ה אותיהם כו': ס"ב דלא כו'. כ"כ המרדכי והטור עצם על התוה"ם וכ' נאון דהכי איתא בתוספתא וכ"כ הרא"ש בשם התוספתא וז"ל התוספתא ספ"ג דכלאים זה הכלל כל המוציא עליו מעיקרו ה"ז ירק וכל שאינו מוציא עליו מעיקרו ה"ז אילן וירושלמי ספ"ב דכלאים תני ר"א בר פפא אם שהוא עולה מן גזעו מין אילן מן שרשיו מין ירק ועי"ד סי' רל"ז סט"ו: ס"ב על כו'. ג"כ מעשם הכ"ל תשובת הגאונים: ס"ד עד כו'. כמ"ש בירושלמי דכלאים ההיגין ואדעין מין אילן הם ואינם כלאים בברם ואתיא אלו הן מיני דשאים הקינרס והאשדין כו' תמן לברכם כו' ובתוס' שם ד"ה אותיה ומרדכי ובמ"א ס"ה בני כו'. כמ"ש ד' מיכין שבלולב מינים עושין פירות כו' וכ"ל ס"ד שם: ס"ו כשהוא כו'. כ"מ שם דאמר

ומיהו כ"ל דבשאתה לאמלו אע"פ שנותן ג"כ מושק"אט לתוכו לרפואה מ"מ מברך על השכר וה"ה נבי שמן מ"א: (וכמ' אליהו רבה פוסק דאף בשאתה רק לרפואה מברך על השכר ופוטרו דמיעוט הוא נגד השכר וכ"ד לשמן דלעיל: (כז) רטובים בפה"א. ונן שקורין לאקרי"ץ בפה"א. עטרת זקנים בשם ס"ה ע"ש:

(כח) מסופק. היינו אחר שלמד אבל מי שלא למד לא יאכל עד שיבל אצל חכם ללמדו ס"ש מ"א:

רג (א) בחורף · וא"כ ה"ה בפרי שקורין ברוימ"בער ופרי אדום שקורין ערפיר"ט מברך בפה"א מ"ר"ש ב"ח.

והמ"א כתב משום האגודה שיברך בפ"הע שבן הענף מתקיים ימים הרבה וכי שקיל פרי הדר אתי מאותו ענף ואין וכן עיקר. וכן אותם שקורין בפולין יגדש"ן בשמורים. אבל האדומים גדלים בעשבים מברכין בפ"הא · ואותם האדומים הנמצאים בתמוז וגם יש מן הנמצאים בחורף ואין בהם אלא שרף בעצמא כמוס בתוך הסרגיים ומוללין אותן וזורקין אותן רחוי לברך עליהם שהכל דהקליפה והגרעין אינן רחויים לאכילה אלא א"כ אין לברך אלא על המשקה שבתוכו מ"א: (ג) סרק. ט"ז הטעלה דלא אמר כאן אלא

שערי

מ"ש מדברי הבכ"ש בב"ב ע"ש: (כז) רטובים עבה"ט עיין לקמן סי' ר"ג בדין בשמים שחוקים עם צוקר שקורין מאגן פילוור ובעטרת תפארת כתב גם בפלפלין שעושין מאגן פילוור מברך בפה"א אבל מה שעושין לשבל לא שייך ברכה דמברך על העיקר כו' ע"ש ועיין ביד אפרים מ"ש בזה: (כח) מסופק עבה"ט וכתבו תר"י דהא דאמרינן בש"ס הנהנה בלא ברכה כאלו מעל אף אם לא ידע רק ברכת שהכל יצא מידי מעילה אלא דאפ"ה צריך ללמוד הברכה הראוי לכל דבר עכ"ל. ובא"ר כ' אהא דאמרינן מאן דבעי למהוי חסיד' לקיים מילי דברכות ולכאורה אם לא ביריך רשע מיקרי אלא שר"ל ברכה הראוי' לו וכתבו שלא יאמר אפשור בברכת שהכל כי ה"ז בור שקללוהו הכמים אלא יש ללמוד לידע ומה שהוא ספק דינו שהכל. ואם הוא דבר שיכול לפוטרו בתוך הסעודה עדיף טפי כמ"ש בסי' ר"ד ס"ק ד': (ח) בחורף. עבה"ט ומ"ש ואותן האדומים הנמצאים כו' והן אותם הנמצאים במדינתינו שקורין קאלינ"ם ובפ"מ מחמיר בזה שיברך על פרי אחר בפה"ע תחלה וגם ישתה מים ויברך שהכל ע"ש והיינו משום דקשיא ליה מזיתים וענבים וצוקר לדעת הטור ע"ש. וע' ביד אפרים בפי' המג"א וכן עיקר שאין לברך רק שהכל ויצא בזה. אם לא שבלא"ה רוצה לאכול הפרי ולשתות מים אבל א"צ לעשות כן במכוון: (ב) סרק עבה"ט ובבר"י כ' בשם

יד

במ"א ס"ק לה קרוב סדבר שיברכו שהכל כו'. וכב"מ בפ"ח מהלכות ברכות הביא בשם הרמ"ך שהקשה מערלה ומ"ש בכ"מ ע"פ דברי הרשב"א אלו שהביא המג"א אך המעיין בתשו' הרשב"א סי' ח' יראה שלא כ"כ אלא לתרץ שהיה רחוי שיברכו בפה"ע לפי שגדילים בחוץ ופייס בה מיוסף תומא הוחיל וחיינן הכתוב בערלה כו' ובקונטרסי עוללות לפרים התרכתי וכתבתי לי"שב ג"כ מה שהמיגו הרמב"ם הך דינא שהפלפלין מייבים בערלה והבאתי דברי התו' ביומא דף פ"ח. וגם כתבתי ע"פ דברי הריטב"א שהפלפלין הם נעשים בחוץ עצמו בעין ערף אבעבועות וקי"ל קשפא דגוזא לא הוי כגוזא ועיין בפ"ז מהלכות מ"א ובפ"ז מהלכות שמיטה והתרכתי בזה וברטב"א בעירובין כ' וש מי שכתבו דרטיבא בפה"א דלא אמיבא פרי העץ אלא דאשבח תורה בשם לחייבם מדבריהם כל עץ מאכל ע"ש:

סי' רג במג"א סק"א כמ"ש ס"מ וסט"ו כו' ולא דמי לשמן זית דמברך בפה"ע דהתם הזית בעצמו פרי הראוי לאכילה אלבד שם פרי עליו ושייך לברך עליו בפה"ע והלכך אף בשאמתו שמן מתמו כיון דאשחטית לעצויא ולית ליה עצויא אחריבא ואדעתא דהכי נעבי ליה מברך בפה"ע משא"כ כאן אף דנעבי ליה אדעתא דהכי מ"מ מעולם לא חל עליו שם פרי כלל כי עיקרו אינו רק למשקה היוצא ממנו וכמו המוגן קני' מתוקים בסעיף ט"ו ואפשר שגם הטור שהביא הט"ז בס"ק י"ג לענין הלוקר מודה בעומד למשקין רק דהתם כיון שהיה סובר שעיקרו עשוי להוציא המיים להקפותן ולכן אין דינו כמשקה כ"א פרי העומד לאוכלין ואנו דנין אותו על שם סופו ולכך באמת הקשה עליו הב"מ שבאמת אין עיקרו לכך ומוכרין אותו למלות מיימיהם וא"כ הוי כשאר מיני פירות שאין מברכין עליהם בפה"ע ולא אמרינן דהוי חלק מהפרי אלא ע"כ שאין רחוי לברך שם פרי על משקה הלכך אף שמקפיא אותם אח"כ ל"מ ואפשר לפי הטעם שב' הרא"ש משום שאין טעם הפרי עצמו כמ"ש בט"ז ס"ק ט' א"כ בפרי שאתמלא

מחצית

(ס"ק לה) רטובים כו' וזנג"ביל אינו עיקר הפרי · טור ועיין בב"מ בזה שהקשה אדרב' הוא עיקר הפרי ואף על פי כן רחוי לברך בפה"א וז"ל לבאורה קשה הלא זנגבי"ל הוא אינגב"ר ולפי הנשמע הוא הטורש שאתת הקרקע ואין שם פרי אחר אלא אותו הטורש. ופשיטא דאין לברך אלא בפה"א כו' עיין שם מ"ש:

ס' רג (ס"ק א') דבלה עליו כו' (בש' א"ר כתב בשם ספר א"מ דתות' הייט קשקורין מוי"ל בע"ר ומאליני"ם אבל יש בקצת מדינות מיני מוי"ל בע"ר כגון במדינות עסטרייך שגדילין באילן ואז מברכין בורא פרי העץ עכ"ל) וא"כ ה"ה בפרי שקורין ברוימ"בער כו' ואגודה כ' ברוימ"בערן כו' שכן הענף מתקיים כו' נסתפקתי בכוונתו דאמרי' דף מ"ס היכי מברכים בפה"ע היכי דאי שקלית לפירי לו' בנוזא והדר מפיק כו' ומחלקו אבות עולם בפי' נוזא. די"מ שר"ל הענף מתקיים משנה לשנה הוא דמברכים בפה"ע. אבל אם אין הענף מתקיים אע"פ שהטורש מתקיים באדרן ובשנה הבאה מוציא שוב פירי וענפים משורשו מ"מ מברכים בורא פה"א: וי"מ דנוזא ר"ל הטורש דאם רק הטורש מתקיים מברכים בפה"ע אבל אם גם הטורש אינו מתקיים ואריך לזרעו כל שנה מברכים בפה"א ובכ"ע פסק כדעה קמייתא: ולכן כתב לברך על תותי' בפה"א וכמ"ש רמ"א. וט"ז הביא מ"א בשם הב"ח דה"ה ברוימ"בער ובר"פירש בפ"הא דגם הם אין עשם מתקיים אלא הטורש ואח"כ הביא מ"א בשם אגודה לברך עליהם בפה"ע שכן הענף מתקיים כו' אי כוונתו דגם האגודה ס"ל דבעינן דוקא עלו

ומתקלקל

ס"ז בשמים כו'. כל"ל ס"ו וכמ"ש"ל סי' ר"ב סי"ג ועסי' ר"ד סי"א:

ס"ח בשמים שחוקים שקורמין מאגין פולוור שעיקר הבשמים הוא זנגביל ע"כ מברכין עליו בפ"הא כמו על זנגביל שמרקחים המוזכר לעיל בסעיף ו'

לבושי שרד

(עש"ז ס"ק יד (°) ע"כ יברך שהכל. הי' ראוי לברך שהכל אלא כיון דלפעמים בעינו כמו אדעתא לאוכלן רעוכי' מברך עכ"פ בפה"א כ"ה בב"י בשם הרשב"א: שם (°) לאוכלן בפ"ע וצ"ע. כמדומה שהמג"א ס"ק ל"ד מתרץ קושיא זו דמיירי באמת שאכלו ע"י הערובת ואפ"ה מברכין עליו ולא אזלינן אחר הרוב משום שהוא לרפואה הוא עיקר כמו שמן זית דסעיף ד':

רג מ"א סק"א ומוללין אותם ואלו הן הקאלינו"ם ומדמה אותן לצוק"ר וצוקר גופי' יש פלוגתא לכן למעשה כ"ל לבהוב כמ"ש הט"ז ס"ק י"ג: שם (°) כמ"ש סי' רי"ב ס"ח וסט"ו כנ"ל: ש"ע ס"ד (°) אילני סרק פי' אילנות הגדילים מעצמן ואינם נטועים כך מבואר מהט"ז. ו

רד א ומתקלקל. קלת דאלו נתקלקל לגמרי אין מברכין עליו כלל (כ"י). ב ומוכלת וכו'. וכ"מ פסק דס"ה אם נפלו מן האילן קודם גמר ביטולן: ג המרק. של בשר (ל"מ) ועפי' ר"ב סי"ת: ד כמהין ופטריות. מן האויר הם גדלים: ה קורא. לא נטעי אינשי האילן אדעתא למיכל הקורא כשהוא רך רק שיתקשה ויעשה עץ: ו בקליפיהם. ל"ד לבוסר שמברכין בפה"א בסי' ר"ב ס"ב דהכא עיקר אכילתם הוא הקליפה החיצונה ולא נטעי להו אינשי אדעתא דקליפה (רשב"א סימן תכ"מ): ז שחת. תבואה שלא הניחה שליש משוש דלא גמר פרי מברכין שהכל דנחית חד דרגא ועפי' ר"ב ס"ב וא"כ ס"ס לכל פרי האדמה דלא גמר פירא שהכל: ח קמחא דשערי. בגמרא אמרינן הואיל ואשתני ול"ד לשמן זית דאף על גב דאשתני מברך כפ"הע דהתם לית ליה עלויא אחר ועיקר הפרי לכך נטעו מתחלה משא"כ בשעורים דאית ליה עלויא אחר ינא בפת הלכדילא מכלל פרי ולכלל דרך אכילתו לא בא מהו דתימא כיון דקשה לתולעים לא לברוך עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה אמר מינה בעי ברוכי ועפי' ר"ח סד"ה: ט שכר תמרים כו'. קשה מ"ש מגמי הפירות שמברך כפה"ע להרא"ש כמ"ש סימן ר"ב ס"ז ואפשר דשאני התם שנרגש טעם הפירות במים משא"כ בשכר אין טעם התמרים והשעורין נרגשין כלל אלא טעם אחר לגמרי (ב"ח) ובתשובת מהר"מ סימן קכ"ד כתב דהתם מיירי שהמים עדיין ביותר ויש ממשות מחמת השלקות ועמ"ש סימן ר"ס ס"ב תירוץ אחר. והטע"ת כתב ונתבטלו השעורים בששה חלקים ולא דק דדוקא גבי יין אמרינן

ס"ד עמ"ש שם ו'

רד דיני הברכות ליתר מאכלים ובו יג סעיפים:

א א על דבר שאין גידולו מן הארץ כגון בשר בהמה חיה ועוף דגים ביצים חלב (א) גבינה (א) * ופת שעיפשה ותבשיל (ב) °שנשתנה צורתו א(ג) ג ונתקלקל ב (ג) ונובלות שהם תמרים שבשלם ושרפם החום ויבשו ועל הגובאי ועל המלח ועל מי מלח *ועל ג (ג)המרק ועל ד (ד) (°) כמיהין ופטריות (ד) (ה) ועל ה קורא [שהוא] הרך הנתוסף (° בחלון בכל שנה שקורין פלמיטו [עור] ועל לולבי גפנים ועל שקדים מתוקים שאוכלי' אותם (ה) כשהם רכים ו בקליפיהם * ועל חזיז והוא ז שחת ועל קראא חיה (ו) ועל ח קימחא דשערי ועל ט שכר תמרי' (ז) ושכר שעורים ועל מי (ו) שעורים שמבשלים לחולה (ח) ועל °עפי' ר"ב ס"ע ביו"ד סי' פ"ד ס"ו עפי' ר"ב ס"ה עפי' ר"ג ס"ד עפי' ר"ב

רד (א) ופת שעיפשה. בגרייתא חשיב עוד ויין שהקרים ופי' בעור דהיינו ריחא חמרא וטעמיה חלא ופי' ב"י דאלו להיפך שטעמו חמרא הא הוה יין גמור ומברך בפה"ג וכמ"ש כאן בס"ג וגר' פשוט דהך שהקרים אין פירושו מה שאנו קורין קאלי"ק כלל"א דאותו כשר אפי' לקידוש כדאי' סי' ער"ב ביין שכפי החבית אע"פ שיש בו קמחין וכו' והיינו שמסנן אותו כמ"ש רמ"א סי' ער"ב אלא הך הקרים הוא גרע טפי כדאי' בפ' המוכר פירות דף ל"ה דאר"א חמרא דאקרים ל"ל ופרש"י דהיינו כוססת דמתני' שהוא בעצמו רע ביותר ואותו ודאי פסול לקידוש ואפי' בפה"ג אין מברכין עליו והיינו ריח חמרא וטעמיה חלא ומו"ח ז"ל כתב דהקרים היינו קאלי"ק ופסול לקידוש ולא דק בזה ועמ"ש סי' ער"ב בס"ב: (ב) שנשתנה צורתו ונתקלקל. פי' ב"י דנתקלקל קלת דאלו לגמרי כיון דלא חזי לאכילה אין מברכין עליו אלא העלים אינם מברכין עליהם אלא בפה"ע: (ג) ונובלות. פי' ב"י דנתקלקל קלת דאלו לגמרי כיון דלא חזי לאכילה אין מברכין עליו אלא בפה"ע: (ד) כמהין ופטריות. הם גדלים בלא זרע ולא נטיעה ולא שום עבודה ולא נמצא בהם לא עלים ולא פרח ולא שום דבר שיצא מן הארץ אלא הם נולדים מן הארץ כגון בשר בהמה חיה ועוף דגים ביצים חלב (ה) ועל הקורא. הוא הנתוסף בלשון ארבי"ם שהרבה כוססין השרבוטין עם הקטניות ביחד נראה דכ"ע מודו ע"ש: (ו) שעורים. עבה"ט ודין זה מתשובת הרא"ש ויש שכתבו שהרמב"ם חולק על דין זה וע' בתשובת פרח משה אהרן ח"א סי' מ'. וע' ביד אפרים דירקות שמבשלים לחולה לצורך מימיה' מברך על המים כברכת הירקות ודוקא שעורים שאין דרך לבשל לאכילה כ"א לצורך מימיהם בשביל שהוא מין פרי ולא נגמר ביטולו אבל כל מה שנגמר ביטולו אינו אלא בפה"ע. וכתב ב"י ולא דק שהרי אמרו בגמ' דנובלות היינו בושלי כמרא פירש"י כמו שרופי חמה שבישלם ושרפם החום ויבשו ותמרים הם ולא"כ אינם עדיין לגלא נגמרו ביטולם עדיין עכ"ל ב"י. ויש לתמוה עליו מאוד מה חשב בזה להשיג על הר"ר ירוחם טפי מן הטור שב' כאן ג"כ הבי וז"ל ועל הנובלות והם מין תמרים שאין מתבשלין על האילן עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם פ"ח מברכות דנובלות היינו פגים וכ"מ לא כתב שם כלום וכן כאן בסי' זה בטור אולי שגיאה היא ובאמת לק"מ דבגמרא אמרי' לישנא קמא דנובלות היינו בושלי כמרי לחד מ"ד ולחידך מ"ד הוי תמרי דזיקא דבפלה ברות והיינו שלא נתבשלו על האילן ופרכינן להאי לישנא מדאמר"י כל שהוא מין מברכין עליו ואי תמרי דזיקא מאי מין קלגה אשמרת פירש"י דר"א לא פליג אנובלות רק אנובלות בגמ' ולישנא בתרי אמרי' בשלמא למ"ד תמרי דזיקא היינו כו' אלא לת"ד בושלי כמרי ניתני כו' ואסיקנא ליה בקושטא כמלא דמ"ד תמרי זיקא ניחא כמסקנא אליבא ורתה אלא אם אלא לאיסנא קמא מאי מין קלגה דהאי לישנא ס"ל דזה המין שאינו יכול להתבשל על האילן ודאי נחשב מין קלגה ופירש ופירשו דנובלת היינו תמרי דזיקא דהיינו כלישנא בתרא שהוא ברתה מסקנת התלמוד ותו דלעניין דינא גם לישנא קמא הוה תמרי דזיקא ברכתו שהכל לדברי שניהם דר"י לא פליג בזה ואין מקום אחי (°) לישב דברי הב"י כמה שהשיג דוקא על הר"ר ירוחם והטיקר באמת כן ומ"ש כאן כמ"ד בושלי כמרי לא דק גם מו"ה ז"ל השיג על הב"י מטעם אחר: (ד) ועל קורא. הטעם דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי למיכלם כשהוא רך אלא יניחו עד שיתקשה ויעשה תמרים ולהו פירא הוא. וכ"ל דבשרביטין של קטניות שקורין ערבי"ז שוע"ן יש חילוק דאותן שהן מזרעים בגנות ע"מ לאוכלן חיים בשרביטיהן יש לברך בפה"א אפי' על השרביטין דע"מ כן מזרעו אבל אותם שזורעים בשדות לגמרם ויבשלו אותם אין לברך עליהם בפה"א מה שעושקין מהם כשעודם רטובים ולחים דלא נטעי אדעתא דהכי אלא יש לברך עליהם שהכל אפילו אם יתקשו דאז הם טובים במבושלים דוקא ע"כ לא יברך רק שהכל עד אחר בישולם כנלע"ד: (ה) כשהם רכים. אבל לא נטעי אותם אדעתא דהכי אלא שיגדלו ויתקשו ויעשו פרי כתוכם הלבן ברכתם שהכל: (ו) ועל קימחא דשערי. עפי' ר"ח: (ז) ושכר שעורים. ואת"ת הלא השעורים עיקר ומשתני' לעלויא וי"ל דאית להו עלויא אחרינא בפת א"כ אין שהמשקה לגוף עיקרו ע"ש המים ול"ד להא דרב ושמואל דכל שיש בו מחמשת המינים גפי שאין כאן אלא טעם בעלמא כ"כ ב"י והתו' והרא"ש ול"ד זה לפירות שבישלם במים לדעת סימן ר"ב דלהרא"ש מברך עליהם כמו על הפירות דאין כיון שנכנס הטעם בהם דשם נכנס טעם הפירות ממש במימיהן על ידי הבישול מה שא"כ כאן שאין טעם השעורים עלמם בשכר וזה דומה לדבש הזלא מן התמרים דלעיל דהיינו אלא ע"י בישול: (ח) ועל עשבי דברא. גרתה דדוקא בעשבים אמר כן דאותן של השדה אינם חשובים אלא אלא מלא זריעה הגדלים בלי זריעה אבל פירות טובות כגון יתגדל"ש מלונ"ש יש לברך עליהם בורא פרי האדמה ורתי' ממ"ש מהר"מ בברכות שלו וז"ל ועל התותים הגדלים בשדה ובעשבים שקורין ברו"ן בער בל"א ופרי אדום הנקרא ערפ"ר כתוב בתו' שיש לברך בפה"ע - אבל

באר הגולה

(לף ע"ג דפופו אם אינו הולכו בעתו הוא מתקשה כעץ) ל' ברכות מ' משנה וברייתא ב ולא לגמרי בית יוסף.

°) העור כ' בעיפי הדקל וכן הוא

עטרת זקנים

* ופת שעיפשה כו'. דהיינו שנתקלקל לגמרי כיון דלא חזי לאכילה אין מברכין עליו בכל וכן הבשיל שנשתנה צורתו ונתקלקל נמי קלת אבל אם נתקלקל לגמרי עד שאין ראוי לאכילה אין מברכין עליו כלל דאין בו הנאה (כ"י) * ועל המרק פירוש מרק של בשר דמרק של פירות עיין לעיל בסי' ר"ב: * ועל חזיז דוקא חזיז הגדל בדברא אבל גדל בגינה מברך עליו בפה"א [פ"ג דערוכין]:

לבושי שרד

ב"ע ס"א כתיבין עיין תוספת ושקב כלל מ"ו ס"ק ג': מ"א סק"ג(°)לישב דברי הב"י כתב השיג דוקא כל"ל:

יד אפרים

סי' רד בט"ז ס"ק ג' ובכלות כו' ובפגים מאירות ח"ל סי' ס"ה כ' לישב דברי הב"י בקושייתו על רי"ו ע"ש ולפענ"ד גם מ"ש רי"ו שלא נגמר ביטולו היינו שלא יונמר ביטולו לגמרי על האילן וגרע מבוסר שפופו לגמור ולכך אחר תולעות משוליא: וכמ"ש להדיא רי"ו פי' נובלות לענין ערלה ע"ש ועיין ביו"ד סי' רל"ד בש"ך בשם הב"ח דמ"ש הרדב"ם פי"ג דמעשר נובלות היינו שלא הגיעו אחר פירוכו המרי דזקא לפ"ז הו"ל להרמב"ם לכתוב אוקמתא הש"ס כשבאלן גורן דאלכ"ל אף בודאי נמי פטור ועי"ש בפנים מאירות שדעתו לתפוס קנים וביומא שאינם מתבשלין על האילן אך כשמניחים אותם בתנן מתבשלים לא חבבי כלל פירי ורחוי לברך שהכל לאתא ידי כל הדעות ובקונטרסי הנ"ל הארכתי לענין בוסר ובדברי הרמב"ם פ"ע מהל' מעשר ע"ש ועיין בש"ת שער אפרים סי' ד"ג: ס"ק ד בעודם רטובים מברך שהכל כו' ובאה"ש השיג ע"ז ע"ש ולענ"ד דעת הט"ז דדמי לפלפלין ומ"ש באה"ע דהתם אף לכשיתייבש לא יאכלם בברכתם כו' אין בן דעת הט"ז דכל שנטעו ליה אדעתא דהכי מה לי עם ברכהן או ברכה אחרת אלא ס"ל החילוק בין פלפלין לבוסר דשם לכשיגיע להכליתו יהיה ראוי בלא תיקון ל"א וכן אם אוכל פרי אחר גמרו כמו שהיתה תחלת הבוסרה בזריעה ונטיעה אף שעדיין לא נגמר התיקון לריך כגון זיתים וענבים או בוסר החטה אבל היכא שעדיין לא נגמר כל תחלת בוסרה הנטיעה וגם כשיוגמר אין ראוי בלא תיקון ל"א אף שהאחר שחשוב כאלו נגמר מ"מ ל"ל שחשיב כנגמר ותקון ותיקונו בידי אדם אלוין בתר הבוסרה מה שדרך להיות בדעתו בשעה שעוקר דבר מגידולו ולכך בפלפלין שהנטיעה מתחיל לאוכלן כשיתיבשו ואז אינם רק לתבלין ועי"כ דייקין ליה המות שהם עתה וכיון דאכתי לא הגיע לכלל תכלית אכילתו שנהכוין ע"ד לאוכלן ביבשות

מחית חד דרגא לברך בפה"א (אף ברשב"א כ' הטעם משום דקלת נטעי ליה אדעתא למיכל ברטיבא ע"ש) ולא"כ הם קטניות לכשיתיבשו אינם ראוים רק בתיקון ע"י בישול וכדהשתא דיינינן ליה וכיון דאכתי לא גמר פירא מברך שהכל ובקונטרסי הנ"ל כתבתי בזה ושם הבאתי גם הפמ"א ח"ל סי' ס"ה וגם בס"ש האה"ע והפמ"א לחלוק על הט"ז שכתב בטעם ע"ד לאכול רטובים מברך בפה"א והם כתבו לברך שהכל ואני העליתי בטע"ז בזה ושם כתבתי דבלוקר אדעם שוון שדרך לאכול הקטניות וגם הבשרבוטין וגם למאכל ולפענ"ד כוסכין יחד כ"ע מודו וגם כתבתי שם בתין שקורין עורק"ם וייען לאוכל החיטים ושאר הבד והם רוצם לבום לת הבד למנון המתוקות שבו ברוך לחזור ולברך שהכל אע"פ: במ"א סק"ז דמחית חד דרגא ל"ע דל"ל חד ל"ל כיון דלא נטעי ליה אדעתא דהכי אפי' תרי דרגא נחתינן כמ"ש הרשב"א בתשובה לענין פלפלין ובוסר היינו טעמא דלא נחתינן רק חד דרגא כיון שאוכל גוף הפרי שנטעו מחמתו ע"ש ובקונטרס הנ"ל כתבתי דאפשר דמיירי שבבר הגרעינין בתוך הבשלים אלא הביאו ועיין בדר"י דקדוסין דף ס"ב וא"כ דתי לא בשם ליישב ע"פ מ"ש בלקוטי הפר"ח דלמה לא כ' הש"ע דבנמוקיהא מברך שהכל ועיין בעע"ז והכאתי שם דברי דודי זקיני הגאון בת"ח ודברי הריטב"א בעירוכין ובערוך ערך חזיז (ועיין בתורגמן שהביא בתרגום על מושא אלוותיו ספי' חזיז וכ' אלא ידע מהו וגם בערוך לא הביאו אבל ונעלם מעיניו שבערוך כ' פירושא דהש"ס דמחלק בין בדברא ובינוביתא ע"ש) וגם כתבתי בדין הכשרות המבואר בעירוכין אלא הזכירו הפוסקים ועיין בתור חדש על הל' ברכות ולדינא כתבתי דאפשר שבשות אלהים היה ראוי קלת לאכילה משא"כ בשות אלהו אין לברך רק שהכל ושם כתבתי ע"פ דברי הלקוטי פר"ח שכ' להוכיח מהך דכשות לענין קפריסין ע"ש:

באר היטב

רד (א) גבינה. אם ביחד על גבינה בפה"א לא יצא הלק"ט ח"א סי' רל"ח: (ב) ומתקלקל. היינו קלת דאלו מתקלקל לגמרי אין מברכין עליו כלל ב"י: (ג) ובל המרק. של בשר דמרק של פירות ע"ל סי' ר"ב: (ד) כמהין ופטריות. מן האויר הם גדילים: (ה) ועל קורא. לא נטעי אינשי האילן אדעתא למיכל הקורא כשהוא רך רק שיתקשה ויעשה כן וכ"ל דבשרביטין של קטניות שקורין ערבי"ם שוטי"ן יש חילוק בשהוא מתקלקל לגמרי אין מברכין עליו כלל ב"י: (ו) שעורים. ועל הקאלי' וט"ע נמי שהכל ע"ל סי' ר"ב ס"ק י"ח: (ז) עשבי דברא. דוקא בעשבים אמר

תשובה

שעיקר היא כהש"ז. ובשרבוטין מאותן שקורין צוקר ארבי"ם שהרבה כוססין השרבוטין עם הקטניות ביחד נראה דכ"ע מודו ע"ש: (ו) שעורים. עבה"ט ודין זה מתשובת הרא"ש ויש שכתבו שהרמב"ם חולק על דין זה וע' בתשובת פרח משה אהרן ח"א סי' מ'. וע' ביד אפרים דירקות שמבשלים לחולה לצורך מימיה' מברך על המים כברכת הירקות ודוקא שעורים שאין דרך לבשל לאכילה כ"א לצורך מימיהם בשביל

הגר"א

ברכות ל"ח ל' ד"ה הלי. ושכר כו' וד"ה והא כו' ומ"מ כו': ועיי עשבי כו'. עוד וא"ח בסס הרא"ש וכמ"ש כפ' ר"ג ס"ו וע"ע הא כמיסין ופטריות אינן מזרעין ואמרינן בברכות ל"ע ב' שמרבי לא רבו כו' מ' אם היו רבו מאדעא היו מברכין עליו בפה"א וכן מ"ש שמנון וכסנור לצעמא עבידא ומברכין שהכל הא אמרינן נבי שבת דלצעמא עבידא ומברכין בפה"א ונם על שב דין זה וע' בתשובת פרח משה אהרן ח"א סי' מ'. וע' ביד אפרים דירקות שמבשלים לחולה לצורך מימיה' מברך על המים כברכת הירקות ודוקא שעורים שאין דרך לבשל לאכילה כ"א לצורך מימיהם בשביל

מחצית

בישולי נכרים שנאכל כמות שהוא חי ולא משום ניצולי נכרים דנעל"פ(ר"ל סתם כלי גויים אין בני יומן) ומדקאמר אין בו משום בישולי נכרים ש"מ דרך אכילתו כשהוא חי עכ"ל ר"ל דקי"ל דבר שנאכל חי אם בשלו עכו"ם אין בו משום בישולי נכרים: ולא ניחא לרש"י לפי דסקושית מדאמר דמברכי' עליה בפה"א דא"כ מאי קושית רבא מיירי שאכלו כמות שהוא בלי ריקוח ואז אינו ראוי לאכילי' ולכך פטור ביה"כ וה"ה דאין מברכי' עליו ור"נ דאמר דמברכי' עליה הלא מבואר דמיירי כשהוא מרוקח דאז טוב למאכל וכה"ג בחמת מודה רבא דאי אכלו בי"הכ חייב. ולכן כ' רש"י דדייק מדאמר דאין בו משום בשולי נכרי' ועכל"ל דנאכל כמות שהוא אפי' קודם ריקוח וכיון דראוי לאכילה קודם ריקוח מקשה שפיר לרבא למה בכם ביה"כ בלי ריקוח פטור הא ראוי לאכילה. וע"ז משני הא ברטיבתא הא ביבשתא. ר"ל כשהוא רטוב ראוי לאוכלו חי אבל כשהוא יבש אין ראוי לאכלו חי ורבא דפטור מיירי דכם יבש והומליתא דר"נ מיירי שמרקחי' אותו כשהוא רטוב דאז נאכל כשהוא חי ולפ"ז אי בשלו עובדי כוכבים ורקחו כשהוא יבש יש בו משום בישולי נכרי' דהא אינו נאכל כמות שהוא חי: אבל דעת הטור וכמ"ש הב"ח גופיה מדסתם הטור וכ' הומליתא דאתו מבי הבודאי בפה"א ולא כ' דזוקא אם בשלו כשהיה רטוב א"ע דס"ל דבכל ענין שרי וע"ש בב"ח מ"ש והתוס' שב' בברכות דף ל"ו ע"ב דאי' שם ג"כ האי סוגיא וכתבו התוס' ד"ה ברטיבתא כגון ליטוארי"ן בלע"ז מברכי' עליהו בפה"א כו' עכ"ל ולפי פירש"י ביומא העיקר חסר מדברי התוס' שכתבו כגון ליטוארי" דהוי לי' למימר ליטוארי" שבשלו ורקחו כשהי' רטוב א"ע דס"ל אפי' בשלו כשהוא יבש מותר ופירש הסוגיא כמ"ש להבא: ובגמ' קאי הקושי' ר"ל כגון דס"ל למ"א דאפי'בישלו כשהי' יבש דאינו ראוי לאכילה מ"מ אין בו משום בישולי נכרים ומטעם שיכתוב מ"א אחר זה א"כ מאי מקשה לרבא מהאי דהומליתא והכן כ' הקושיא היא מברכה דהאמר ר"נ דמברכים עליו בפה"א עכ"ל דחזי לאכילה וכי תאמר שאני הומליתא דמרוקח וע"י זה ראוי לאכילה זה בחמת כוונת המתרץ הא ברטיבתא. ר"ל כיון דהוא מרוקח ה"ל כאלו הוא רטוב ראוי לאכילה ולכן מברכים עליו בורא פרי האדמה. ובזה א"ש דברי התוס' שכתבו ברטיבתא כגון ליטאר"י. ור"ל שהוא מרוקח ועל ידי זה דינו כרטוב דראוי לאכילה: דאל"כ דג מליח. דקי"ל בי"ד סי' קי"ג סעיף י"ב דאם בשלו עובדי כוכבים אין בו משום בשולי נכרים דאכל כמו שהוא חי אע"ג דגג מליח אינו ראוי לאכילה לבד בלי לחם וכן חומץ ושמן דקי"ל אין בהם משום ב"נ אע"ג דחי אין ראוי לבד:

ביאור

סי' רד ס"א ונתקלקל. לשון הטור: שהם תמרים כו'. ע"ל סי' ר"ב ס"ט: ועל מי מלח. זהו זמית לפי' הטור ובשם רס"ג פי' שהוא הקלף ע"פ הקדירה ורש"י פי' שם ל"ו ל' שלמירא וכן פי' בערוך לחד פי' וכ"כ רש"י ורא"ש ור"ן בנדרים ל"ה כ' וכ' בהגהת פת"ק שהוא מי מלח: ועל המרק. כן פי' הערוך וכ' שבלשון יון קורין למרק זוחין: ועל קורא כו' ל"ו ל': ועל כו' ועל כו'. תוס' שם ל"ו ל' ד"ה לא כו': ועל חזיז. ערוכין כ"ח ב': ועל קראא כו' ועל כו'. ברכות שם זמ"ש קימחא דשערי מילתא פסיקתא נקט ועפי' ר"ח ס"ה: ועל שכר כו'. פ"ב ל"ו ב': ועל מי כו'. תשובת הרא"ש ועתוס'

השקל

סי' רד (ס"ק ב) ונובלות כו' וב"ח פסק דס"ה אם נפלו וכו' וכ' בס"ק ל"ר בשם הפרישה דאפי' הניחן אה"כ תוך קש וכדומה ועי"ז נתבשלו מ"מ מברכים עליהם שהכל. אך ס"ס ר"ב הביא בשם ספר לחם משנה דאם נתבשלו אח"כ ע"י הנחתן בקש וכדומה מברכים עליהם בפ"הע וכ' שכן נוהגים: (ס"ק ג) המרק של בשר (ל"ח) ועפי' ר"ב סעיף י"א ר"ל דל"ל מרק של פירות דהא תלא בפלוגתא דהרשב"א והרא"ש בסי' ר"ב סי"א דלהרא"ש מרק היוצא מן הפירות על ידי שריה או בישול מברכים עליהם כמו על הפירי דדיינו כפירי עצמו א"ו דר"ל מרק של בשר דאפ"ת דדיינו כבשר הא גם על בשר מברכים שהכל: (ס"ק ד) כמהין ופטריות מן האויר הן גדלים משמע דשניהם מין אחד. וכ"מ מלשון רש"י דף מ' ע"ב אחא דמשני הש"ס דמה"ע מברך שהכל אע"ג דגדולי קרקע הן ניהו דמרבי רבי מאדעא מ"מ לא יצקי מאדעא וכ' רש"י מרבי רבי מאדעא מלחלוחית האדרן הן גדילים על העצים ועל הכלים עכ"ל. אבל תר"י כתבו וז"ל וכמהים נקראים אותן שמצוים תחת הקרקע ונבראים משומן האדרן ופטריות הן מין אחר הגדילים לפעמים בעצים עכ"ל הביאו בס' א"ר: (ס"ק ו) בקליפיהן. ול"ד לבוסר דג"כ לא הוי גמר פירי ואפ"ה סגי דנחתי' חד דרגא לברך בפה"א ולמה מברך בכאן שהכל: דהכא עיקר אכילתן כו' ר"ל דוקא בוסר דאע"ג שאכלו כשהוא בוסר מ"מ אוכל גם כשהוא בוסר עיקר הפירי דהיינו פגימיותו אלא דעדיין לא נגמר פריו לכן נחתי' דרגא ומברך בפה"א אבל הכא בשקדים בשאכלם כשהם רכים עיקר אכילתן אז היא הקליפה א"כ אינו אוכל עיקר הפרי דנטעי אינשי אדעתי' דהיינו מה שהוא בפנים:(ס"ק ז) שחת כו' דנחית ח"ד. דאי הי' נגמר פריו הי' מברך בפ"הא כשלא נגמר מברך שהכל ועפי' ר"ב סעיף ב' דבוסר אלו הי' נגמר מברך בפה"ע השתא דלא נגמר נחתינן חד דרגא לברך בפ"הא: (ס"ק ח) קמחא כו' מהו דתימא כיון דקשה כו' ועיין סי' ר"ח הם דברי הש"ב דף ל"ו ע"א דבעי למידק מדאמר שמואל קמחא דשערי מברך שהכל מדלא אמר רבותא קמחא דחיטי דחשיבי יותר אלא ע"כ דעל קמחי דחטי מברך בפה"א ודחי דאפי' דחטי מברך שהכל והכי קי"ל בסי' ר"ח והא דנקט דשערי דאי הוי נקיט דחיטי ה"א דשערי אינו מברך כלל כיון שקשה לתולעים קמשמע לן וכן ל"ל בש"ע כיון שכ' בסי' ר"ח דאקמחא דחיטי דחשיב טפי מברך שהכל כל שכן דשערי ומאי קמשמע לן הכא. ול"ל כתי' הש"ס הש"ד דשערי לא לברך כלל: (ס"ק ט) שכר כו' שמברך בורא פרי העץ להרא"ש דהיינו ע"י כבישה או בישול. ועמ"ש סי' ר"ה ס"ב תירוץ אחר ע"ש במ"א

אכל הר"ר יוסף כת' שיש לברך בפה"א כו' עכ"ל ופירות אלו הם אינם מרפיס ואפ"ה הם שייכים למר לטען ולמר להארץ דשם פרי עליהם ועמ"ש בסי' י"ג ס"א לענין אילן סרק דחד עניגא הוא עכ כך דהכא: (ט) ר"ל אי"ס. כ"ל דזנגביל רעיבתא הוא מה לאכילה טפי מן עני"ס וכמו דהכא דהיינו קומ"ל בל"אוע"כ בזנגביל רטוב אמר לעיל בברכתו בפה"א: (י) שמרי יין. פי' דלא רמי בהו מיא אבל בדרמו מיא מבאר דינו אח"כ: (יא) ואין לברך בפה"ג. נראה של"ל [בפה"ע] שכן איתא בכ"י בשם הרשב"ן שכ' בזה היה נראה להלך אחר הרוב ויש להרהר בזה משום דתאנים כל כחם בשם וכתב שאינו סומך לברך עליו בפה"ג עכ"ל משמע דעכ"פ יברך בפה"ע דממ"ל פרי העץ הוא. ובלבוש ראיתי שכת' ואינו מברך בפה"ג אלא שהכל עכ"ל ואינו נכון לע"ד דשהכל מאי עבידתיה כאן דאלו לא היו התאנים היו מברך בפה"ג ועכשיו למה יברע מכח התאנים שברכתן בפה"ע אלא פשוט שיברך בפה"ע: (יב) אם אנסוהו כו'. לעיל סי' קל"ו ס"א כיררמו הדברים דקי"ל כהרא"ש כהאוכל איסור בשוגג יברך אחריו וכן במקום שכלה יברך אחי' וסוף כיון שאכילה זו חשוב' לו כאיתר ופסק הרב רמ"א שפסק באנסוהו לאכול דאינו מברך והוא דעת אוכל מועד בב"י ואח"כ פסק הש"ע דהאוכל איסור מפני הסכי' מברך עליו לא כת' רמ"א ע"ז כלום והוא תמו' מאוד בעיני דלא ודא אחת היא ומלא

כמ היין אע"פ שהזגין הרוב מ"מ כל כח התאנים במשקה יין (יא) ואין לברך (יא) בפה"ג [ב"י בשם התשב"ץ]:

ז ° כ השותה מים לצמאו מברך שהכל ולאחריו (יב) בנ"ר ג אבל אם חנקתיה אומצא ושותה מים להעביר האומצא יח אינו מברך לא לפניו ולא (יג) לאחריו:

ח מ כל האוכלין והמשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה אם יש טעמם טוב והחיך נהנה מהם מברך עליו תחלה וסוף: הגה (יב) אם אנסוהו לאכול או לשתות אע"ג דהחיך נהנה ממנו אינו מברך עליו כ הומיל (יד) ונאנס על כך. (ב"י בשם אהל מועד והרא"ה):

°עפי' ר"ה ס"ב

אכל

דטעם כעיקר דאורייתא ואפי' להקל כמ"ש ר"ת מהיא שכ' סימן תכ"ג ס"ב. מ"מ לענין יין במים לא הסיב טעמי חד בשיתא כמ"ש בי"ד סימן קל"ז ס"ה ואם היין יותר מאחד בששה הולכים אחר הטעם אם הוי יין שרוי בשתיה ע"י מזיגה גדולה כ"כ ושתי ליה אינשי במקום יין ע"י מזיגה זו דלא נימא בטלה דעתו אלא כל אדם עכ"ל מהרי"ל בתשובה סימן קג. והתנור כתב בשמו קלת לבון אחרת ואינו מדוקדק (°) ולפי מ"ש הט"ז בי"ד סימן קי"ד ס"ק ד' יין בשאר משקין נמי בטל בו' הלקים ע"ש. וע"ל דדוקא מים שמפסידין ופוגמין היין אבל שאר משקין אפשר שאין פוגמין וכ"כ הא"ה ע"ש. ומיהו ביינות שלנו ודאי בטל: יז ואין לברך בפ"הנ. ז"ל הרב"י בשם הרשב"ן היה נראה להלך אחר הרוב ויש להרהר בזה משום דתאנים כל כחם במשקה לכן אינו סומך לברך עליו בפה"ג עכ"ל וכ"כ הרב"י בי"ד סי' קכ"ג בשמו לענין י"ל ולכן מספיקא יברך שהכל אבל בברכה אחרונה יש להסתפק ושתה יין ויברך על הגפן ואכל פרי מז' המינין ויברך על העץ ועל פרי העץ דמי התאנים לא פטר להו יין דפרי ניכהו לדעת הרא"ש כמ"ש רשי' ר"כ ס"א לכן צריך לברך על העץ. ואפשר דהתמד הזה דין שכר תאנים יש לו ומברך שהכל אפי' להרא"ש כיון שיש בו הרבה מים ונפטר בברכת היין וכמ"ש סימן ר"ה ס"ב ולענ"ד ס"א: יח אינו מברך. דלית ליה הנאה מיניה אבל השותה אחר משקין להעביר האומלא מברך וכמ"ש ס"ה: יט טעמם טוב. ואם הם רעים לשתות לא יברך (כ"י תוספות ברכת מהר"מ) עפי"א: כ הומיל ונאנס. דדמי לאכה שתחלה באונס וסופה ברצון דאשבינן ליה אונס (שם) ובתשובת הרשב"א סי' תשל"ד כת' וז"ל שאלת חולה שאכל ביה"כ כתב אחד מהאחרונים שאין מברך אע"ג דלא אפשר דלא מתהני ע"י אונס הוא ואין מברכין על כי אלי דהוה כאשה שתחלתה

באר היטב

אמר כן דאינם משובים מצד עצמן ולא מצד זריעה דגדלים בלא זריעה. אבל פירות טובות בגון יגדל"ם מאלינא"ש יש לברך עליהם כמ"ש בכי' ר"נ ס"ק א': (ס) אי"ס. ואם שלקו מברך על מיימו בפה"א מ"א ס"ק י"ד ע"ש: (ע) כמין · קימ"ל בל"א: (י) שמזיקו. דוקא בחומץ חזק שמבעבע כשמליכין אותו על האדר. אבל בחומץ שאינו חזק כ"כ ואלו אינ לה הלה מיניה ובני ברכה כמ"ש ס"ד מ"א: (יא) בפה"ג. אלא בפ"הע. ט"ז. ומ"א כתב שהכל ע"ש: (יב) בנ"ר. עיין בבכה"ג שכתב משם הרב מהר"ם אבול"פפיא שאין לברך ברכה אחרונה על שתיית הקאוו"ת שמחמת חומה רגילים לשתותה לאט לאט ושוהין מתחלת השתיה עד סופה טפי מרגיש. וכן הסכים הר"י רוזאני"ש בש' משנה למלך בפ"ב מה' ברכות ומהר"ם בן חביב ז"ל בחידושיו בפ' יום"כ דף י"ב ע"ב ומהר"ל הלוי בחשוב' ניצח ורדים מא"ח כלל מ' סי' י"ו · ופר"ח בס' מים חיים סי' מ'. אבל מהרי"ל שקפה ובמל ברכה"ג ומהר"ל יצחק ז"ל בתשובתו זרע אברהם מא"ח סי' ב' וסי' ה'. ומהר"ם גלאנטי הסכימו לברך · עיין בהלק"ט מ"ח סי' י"ט ובס' בני חיי ושתה בזמנינו רובם בכולם אין מברכין לבסוף ראיתי אנשי מעשה שמניחין אותו שיגמו ואח"כ שותין אותה ומברכין יד אהרן: (יג) ואין לאחריו. דלית ליה הנאה מיניה אבל השותה שאר משקים להעביר האומלא מברך כמ"ש ס"ה מ"א: (יד) ונאנס · דדמי לאכה שמתחלתה באונס וסופו ברצון דאינס ליה אונס. והמ"א

דרבנן לחומרא ועיין מ"ש במ"ל בפ"ה מהל' מ"א ומורי פר"ח בתשובה סי' יו"ד ומכל הנ"ל ענינך תתאינה צ"ע דמה בטלה דעתם שייך לענין ברכה אחרונה דבנ"ר אפי' שותה מים לצמאו מברך לאחריו בנ"ר ואם לו' כיון שאין דרך הנאתו בטלה דעתו ולא יברך לפניו שהכל דנם הא ליתא דודאי צריך לברך על הנאה כל שהוא אם לא דאוזיקו מזיק ליה הא לא"ה צריך לברך ובמדינתינו אין מקפידין כ"כ לשתות בחמימות ביותר ולא שייך בטלה דעתו ולכן בסוף השתי' שהוא קצת מצונן יכול לשתות רביעית

הגר"א

אבל כו'. שבדיון כח היין בו ומ"ש אלא ג' שאם מלא ד' ע"כ חלק א' יין ועמ"ש בסי' ער"ב: זנים כו'. וכ"כ הרא"ש ובוש"ע סי' ר"ה ס"כ אע"פ שהרקות בס הרוב ועמ"א: ס"ז השותה כו'. ערש"י מ"ה א': ד"ה תלי כו' ותוס' ד"ה ר"ש כו': ולאחריו בנ"ר כו'. עתוס' מ"ד ב' ד"ה עבידתא כו': ושתה מים. דוקא תיס וכמ"ש בס"ח רא"ש: לא כו'. עתוס' מ"ה ד"ה דחזקתיה כו' ור"ת כו' וכן הכריח הרא"ש הבא אינו הכנה ועוד דלר"ע דעבמא מבוש דאינס מאי קמיל: ס"ח כל כו'. ל"ו א' ל"ח א' ועתוס' ד"ה כיון כו': אם אנסוהו כו'. עמ"ש דדמי לאכה כו' וכמ"ש בפ"ד דבתובות וה"ה כאן ודוגו דיה"כ וברכה שוין כמ"ש בברכות ל"ו ב' וביומא פ"א ב' וכמ"ש הרא"ש אהל חומץ כ"ל ס"ב ואתריגן כירוזלמי וכמ"ר פ' נשא פ' ט' קע"ב ב' הכיא איתתא דאתי' לקמי' דר"י א"ל נבעלתי באונס א"ל ולא ערב לך א"ל אילו עתן א' אלבנו בדבש ביה"כ ואתן לאוף פיך לא ערב ליך והוה

ביאור

יבברכות ל"ו ב' וז"ש בפ"ע על כו'. הרא"ש שם: ס"ב ריחיה כו'. עתוס' דב"ב ל"ו א' ד"ה דרומאי כו' וע' סי' ער"ב ס"ב: ס"ד כל כו'. שם ל"ה ב' אר"י יין כו' מוהה ר"י בפרקמא כו' ואף דקי"ל כר"י בגין המאכר בתנות בס"ש בפ"ג מ"מ בפ"ג מוהה ר"י שהו פורקמא וז"ש ריחיה כו' כר"י בל כו'. דע"ב ל"פ שם ל"ו ב' אלא ברמא תלתא כו': ס"ה נתן בו'. שם וכת"ש וכמ"ש רבה ור"י כו' ופי' הרמב"ם והטור וס"פ דרישא רמא תלתא ואתא ארבעה דוקא וכ"מ מפי' רשב"ש שם סד"ה פס לבו. ואד פלגא כו' ואע"ג דלענין י"ב קי"ל בשאם בתם בגין גמור ולמדו מהא דע"ג פ"ה שני בוסות כו' וז"ש בהגה"ה ובלבד כו' וקאי אגין גמור ועכ"י בשם אגור ועמ"ש בסי' ער"ב ס"ז: וחיינו כו'. כמ"ש בר"פ ד' דשבת יין הסירוני לאוד כו' וכ"ש ביינות שלנו כמ"ש בתוס' ורשב"ש בפסחים ק"ח ב' וכמ"ש בסי' ער"ב: ס"ו תמר כו'. עתוס' דב"ב שם ד"ה אין כו': והא"מ כו'

חכמת

ס' רד סעיף ח' כל האוכלין והמשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה. נ"ב עיין מ"ש בזה בחיבורי לאו"ח משנת תר"ד בתשובה סימן קצ"ו לידידי הרב החריף מו"ה צבי הירש הלוי איש הורוויטש

מחצית

ס"ק ו': (ס"ק יא) דלטעמי כו' וע"ש שנהתק ומפרש דהכא מיירי שרקחן אבל אי הם יבשים באמת אינו מברך כלל כמו בפלפל וזנגביל אלא כיון שאם אכלן רטובים מברך שהכל כיון דלטעמי עבידי א"כ הא"ה כשרקחן מברך שהכל כמו אלו היו רטוב ועז"כ מ"א ולא ידעתא היכי רמיזי הני תרי דיני דכשהן יבשים שלא יברך עליהם כלל כמו בפלפל וזנגביל. ומ"א ס"ל דלא דמי דדוקא פלפל וזנגביל ודומיהן דלא חזי לאכילה בעייהו כשהן יבשים לכך אינו מברך עליהם משא"כ אינ"ם וגליידר"ר גם יבשים ראוי לאכילה לכן גם כשהן יבשי' מברך עליהם אלא כיון דלטעמי עבידי כשהן יבשים לכן מברך שהכל ובהכי מיירי בש"ע. וגם כשהם רטובים אם מרוקחים הם"ל לב"ח דמברך שהכל כיון דלטעמי עבידי גם בזה חולק וס"ל למ"א דמברך בפה"א דהא גם פלפלין לטעמיה עבידי ואפ"ה רטוב אם מרוקח מברך בפה"א ואפי' בפה"ע הי' ראוי לברך לולי טעם שכ' הרשב"א הובא במ"א סי' ר"ב ס"ק ל"ה: (ס"ק יב) שיערבו כו' אע"פ שעיקר כו' ור"ל דכה"ג אמרי' בסי' ר"ב סעיף ד' בשותה שמן זית ע"י אינגרון לרפואי דהוי שמן זית עיקר ומברך כברכת שמן זית דשאני הכא דאפ"ת דחומן עיקר הא ברכת חומץ וברכת המים שוין שהכל: (ס"ק יג) אינו כו' וכמ"ש בי"ד סי' קכ"ג. דחומץ דוקא כה"ג אי נגע בו נכרי אינו אוסרו משום יין נסך דאין עליו שם יין אבל באינו חזק כ"ה אוסר במגעו: והא דלא תי' הרא"ש כן שהקשה למה תנן שעל החומץ מברך שהכל והא קי"ל השותה חומץ ביה"כ פטור. והש"ס מדמה לענין זנגביל ופלפל ברכה ליה"כ. ותי' לחד תי' כמ"ש בש"ע דמיירי שערבו במים ושותהו לרפואי והוי כשמן ע"י אינגרון דלעיל. והמ"ל דמיירי בחומץ בלי מים אלא שאינו חזק: (ס"ק יד) כל שבני כו' ע' בי"ד כו' דלא תעשה מ"ש בש"ע לברך שהכל הוא משום דפטיטא לי' דלאו יין הוא ואפ"כ יברך אחריו בנ"ר. לזה כ' דליתא אלא משום דמספקא לי' אי הוא יין או חומץ לכן בברכה שלפניו כשמברך שהכל יצא דעל כלם אם אמר שהכל יצא אבל מ"מ יש ספק לענין ברכה אחרונה אי יברך ע"ה או בנ"ר. לכן מספק ישתה יין כו': האמים' הוא שבת כו' אפי' נתן בו שמן דהשמן בטל לגבי האמים' כ"ה בש"ג: וכ"ה בגמ' דף ל"ט ע"א דמברכי' על מי שבת כמו על שבת ואמר דאשמעי' דל"א לעבורי זוהמא קאתי אלא לטעמי' עביד ומברך עליו: (ס"ק ט"ו) שמרי כו' נאפשר דראוי לשתיה ואפ"כ אע"ג דמזיקו מ"מ מברך עליו משא"כ שמן זית דאינו ראוי לשתיה לבד כלי אינגרון: (ס"ק טז) ודאי כו' אפי' לקל

ס"ק א

באר הגולה

פירוש רש"י שם ל"ו ב שם כתשלה לפירוש הרא"ש ד הרא"ש מהביא דיוקא פ"א ה כ"ב ל"ו ועז' ס"ו ושכולי הלקא בשם ספר התרומה ז כ"ב ל"ו וכת"ק לפירוש התוס' ח רבינו יונה שם ע ר' ירוחם בשם התוס' י רמב"ן כ ברכות מ"ד וכת"ק ל בשם בנמ' וכתוס' מ שם בתוס' מהביא דשמן זית כאינגרון ל"ו

עטרת זקנים

* ריחיה חלא. ולהיפך מברך שהכל (שור). ובאם נראה עליו קרום לבן בל"א קאני"ק אף ע"פ שמברכין עליו בפה"ג אפ"ה אין מקדשין עליו דכיון שהקרי' פסול לקידוש (מורי בב"ח):
* אלא שהכל. אע"ג דלענין יין בשר אין מתן קרוי חומץ (שבולי לקט בשם בה"ת):

לבושי שרד

(מ"א רס"ק ט"ו) (°) כ"כ הרב"י בשם התוס' בל"ל:

נתיב חיים

רד מ"א ס"ק ט"ז ודאי בעל וכו' ואינו מדוקדק מ"ש הט"ז כ"ד בל"ל:

א ש"ר אברהם

אן נמצאין. וז"ל אליהו רבה מיירי שאין נעשה חומץ גמור עד שמזיקו רק טעם חומץ בו ומתעין ממנו דאל"כ אין הברכין עליו כלל כו' עוד כ' א"ח ז"ל חומץ שמשליכין לתרן:

יד אפרים

ס"ק יג אבל בחומץ שאינו חזק כו' ע' בגינת ורדים כ' דחומץ יין שמתקלקל לא סעיד לבא ואדרבא מזיק הוא לו ודי שיברך שהכל כו' והוא תמוה הרי מבואר רא"ש דף מ"ס דדוקא בחזק אז ע"י אינגרון אך האר"י כתבו דרביעית אז פחות מברך עליו בתחלה שלא יהנה כיון דאחרין ביומא דביה"כ אם שתה הרבה חייב מפני שנהנה בשתיה מרובה כו' ובקונטרס הכ"ל כתבתי בזה על דברי הגליון אלפסי והבאתי דברי הע"ת וכאן קצרתי: בש"ע סעיף ה' בהג"ה ובלבד כו' ע'

הגהות רעק"א

ס' רד החומץ שערבו ברא"ש איתא שערב חומץ הרבה ועיין מג"א סי' ר"ב סי"ט: סעיף ה' ואם אלא פחות כפומ"ש הרשב"א. בתה"א והובא בב"י יו"ד סי' קס"ג אף בפחות מד' כל שהיא יותר מתלתא ופלגא ראוי לברך בפה"ג אך לשטת הר"ן שם אדבעה דוקא ומ"כ ספק ברכות להקל ומברך שהכל אבל לענין ברכה אחרונה יש לשתות כום יין ולפטרו: מג"א ס"ק יד כ' בחכמת מנות. עיין תנו' מעיל לדקה סי' מ"ב:

חתם סופר

סי' רד במג"א ס"ק י"ד עמ"ש סי' קס"ז ס"ב. נ"ב ר"ל שם הסכים להסוברים לומר נהיה בקמ"ץ וכן היא הסכמת שאילת יעב"ץ ח"א סי' ק"ז וכ"כ בסידור שלו וכן שמעתי מאמו"ר הגאון זצ"ל:

שערי תשובה

החולה ע"ש ועיין לקמן סי' ר"ח במג"א ואה"ע שם: (י) שמזיקו עבה"ט ועיין באשל אברהם בשם הא"ר ונראה עיקר כהמג"א כיון דבלא"ה דעת רבינו יונה שהביאו ב"י דס"ל לברך בחומץ וגם אין זה בכלל ספק ברכה שמא יתרחיק תוך ג' ימים דמ"מ כיון שעתה אינו חזק כ"כ אינו מזיק ושם ביו"ד י"ל דאין דרך ניסוך בכך רק משום דאין בקיאים מחמירין וע"ש וביד אפרים מ"ש בזה: בש"ע סעיף ה': בהג"ה ובלבד שלא יהא היין אחד מששה במים וע' בדברי אא"ז בבכ"ש בב"ב כ' וז"ל שמעתי מי שמסקפק על שנוהגיליתן מים הרבה על הצמוקי' עד שהצמוקין הם א' מששה במים וא"כ היין בטל במים כמ"ש בסי' ר"ד אדבמנחות דף נ"ה בגרונות אמרינן הואיל ויכול לשלקן ולהחזירן כמות שהי' משתערין לכמות שהיו קודם שנתבשלו א"כ ה"ה לצמוקים הרי אנו רואין שאחר שליקה או שנתמדו במים מתגדלים בכפל או יותר א"כ משתערין כך רק צריך ליזהר שלא יהיו כ"כ מים שיהיו הצמוקים אחר שנתגדלו א' מששה במים שאז ודאי הוה ברכ' לבטלה עכ"ל וע' ביד אפרים מ"ש בזה ולפי זה מ"ש שם בבכ"ש שלא יהיה אחד מששה אחר שנתגדלו לאו דוקא דאפי' פחות מזה נ"כ אין לברך כי עיקר הגידול תלוי בלהלוחיות שבצמוקים ע"ש ועיין בשו"ת ח"צ סי' ק"מ לענין לישה ביין צמוקים אם חשוב מי פירות שכ' דבצמוקי' שהוא ע"י מעשה ב"א אין בו כח לשנות עצם המים כו' ע"ש: (יב) בנ"ר עבה"ט וע' בר"י שכ' שהגאון מוסת הדור בעל בתי כהונה כ' בגליון היד אהרן שכ' שראה שמניחין עד שתצטנן כו' וז"ל אין דרך שתייתו בכך ולא עבדי ליה כה"ג ואין זה דרך הנאתו ותיקונו ואנשים הללו בטלו דעתם אצל כל אדם וכהה"ג דאמרי' אי שרף כו' וע' במנחות דף ע' ובתוס' בבכורות דף כ"ג וברמב"ם פרק י"ד ממ"א ופ' ח' הל' ט"ז בדברי ה"ה דבעינן דרך אכילה כתקונו וע' מ"ש מורי הפר"ח ביו"ד ס' ק"נ ואותם שכ' הרא"ש פרק כל שעה אינו אלא איסור משרים דאנשי מעשה הללו לא עשו כלום דעכ"פ לענין ברכה כה"נ בטלה דעתם וזה ברור עכ"ל ולפענ"ד לברך על הנאה כל שהוא אם לא דאוזיקו מזיק ליה הא לא"ה צריך לברך ובמדינתינו אין מקפידין כ"כ לשתות בחמימות ביותר ולא שייך בטלה דעתו ולכן בסוף השתי' שהוא קצת מצונן יכול לשתות רביעית

שלמה

בביאור דינים אלו ובדברי הט"ז ע"ש ודו"ק: שם באותו סעיף בהג"ה אם אנסוהו לאכול או לשתות. נ"ב עיין במג"א ס"ק כ' בחולה שאכל ביוה"כ ועיין בתשובתי לק"ק לבוב בהשמטות להלכות שבועות

השקל

דקי"ל דאין יוצאים ידי מצה אלא בעיסה מן ה' מיני דגן אבל באורז אינו יוצא וקי"ל שם דאם עשה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בו טעם חטין יוצא ידי מצה הרי דאפי' לקולא אזלי' בתר טעם. וא"כ ה"ה דאם יש בו טעם יין ה"ל לברך בפה"ג: מ"מ לענין כו' כמ"ש בי"ד סי' קל"ד סעיף ה' כל"ל דשתה יינם בטל בששה חלקים מים וע"כ נ"ל דלא חשיב טעם יין: ולפמ"ש הט"ז בי"ד סי' קי"ד ס"ק ד' כו' ול"ל דוקא מים וכ"כ הש"ך בנ"ה שם אבל הפר"ח שם מבכיים עם הט"ז ומיהו ביינות שלנו ודאי בטל ובס' א"ר כ' דאפי' הרוב יין אינו מברך בפה"ג: (ס"ק יז) ואין לברך כו' ז"ל הרב"י כו' דלא תעשה דמ"ש בש"ע שלא לברך בפה"ג הוא דודאי אין לו דין יין וא"כ יברך בפה"ע לדהרא"ש בסי' ר"ב סעיף ז' וכן לענין ברכה אחרונה דליתא אלא דשפיקא הוא: דתאני' כל כחם במשקה ר"ל הזגים עיקר כח היין כבר יצא בשעת הדריכה משא"כ תאנים דלא מדרכו ויוצא עתה כל כחם ולכן יש סברא דתאנים עיקר: משפיקא יברך שהכל. דהא יש ספק בפה"ג דזגים עיקר או דתאנים עיקר ויברך פה"ע לדהרא"ש בסי' ר"ב סעיף י' אי שהכל להרשב"א שם לכן יברך שהכל דעל כלם אם אמר שהכל יצא דלא כשטו"ז דפשיטא לי' דיברך בפה"ע ולא הבנתיו: ויאכל פרי מז' מיניה כו' כדי לצאת ידי הרא"ש בסי' ר"ב סעיי' ו' דס"ל דמי שריית תאני' דין תאני' יש להם ואינו נפטר בברכ' אחרונ' של יין משא"כ להרשב"א שם דס"ל דדין מיס בעלמא י"ל ומברך אחריו בנ"ר א"כ אינו לריך כאן לפירי מז' מיניה דברכת היין פוטרו ואפשר כו' ונפטר כו' וא"כ גם להרא"ש א"ל לאכול פירי מז' מיניה: (ס"ק יח) אינו מברך דל"ל הנאה דמיס אם אינו לא אינו נהנה בשתייתן משא"כ שאר משקין אפי' אינו לא מ"מ נהנה בשתייתן. (ס"ק כ) הומיל כו' דחשבי' לה אונס ומותרת לבעלה ישראל וה"ה הכא אע"ג דעכ"פ סופו נהנה מהשתיה אם אכילה מ"מ כיון דלכתחלה אנסוהו לכך מקרי אונס ואינו מברך ולא מקרי הנאה: ובתשובת כו' תשובה דחייב לברך והכי קי"ל וע"כ נ"ל דהרשב"א ס"ל דאין ללמוד דין ברכה מדין אשה הכ"ל וא"כ להרשב"א ה"ה באנסוהו דמברך כיון דעשה הרא"ה (דמיניה מובא הגהת רמ"א דהכא) אלא לברך באנסוהו דמדמהו לאשת ישראל שנאנסה וכיון דהרשב"א ס"ל דאין דומיא ה"ה באנסוהו מברך: וא"כ כו' האוכל ביה"כ חייב לברך ע"כ ס"ל דהרשב"א דאינו דומה לאשה שנאנסו' דלא הרא"ה: ודון דבר פלוגתי' כו' ויליף מהאחרוני שהביא הרשב"א בתשובה: דהמתעסק בחלבים כו' אע"ג דלענין שבת

בשיגן

שערי תשובה

(ז) י עשבי דדברא שאינם נזרעים ועל שבת שקורין אניט"ו (ט) (ר"ל (ח) מינים) ועל (ט) כמון וכסבור יא[דלטעמא עבידי ולא לאכילה] ועל ג החומץ יב שעירבו במים שראוי לשתות מברך שהכל:

ב על החומץ לבדו יג ד אינו מברך כלום מפני שהוא (י) מזיקו:

ג * ה ריחיה חלא [פירוש חומץ] וטעמיה חמרא חמרא הוא ומברך עליו בפה"ג:

ד יד ו כל שבני אדם א] נמנעים לשתותו מפני חמיצותו אין מברכין עליו בורא פרי הגפן [אלא שהכל]:

ה טו (י) ז שמרי יין מברך עליהם בפה"ג נתן בהם מים אם נתן שלשה מדות מים ומצא ארבעה הוה ליה כיין מזוג ומברך בפה"ג ואם מצא פחות אע"פ שיש בו טעם יין קיוהא בעלמא הוא ואינו מברך *אלא שהכל ח והיינו ביינות של הם שהיו חזקים אבל יינות שלנו שאינן חזקי' כל כך אפי' רמא תלתא ואתא ארבעה אינו מברך עליו בורא פרי הגפן ונראה שמשערים בשיעור שמוזגים יין שבאותו מקום: הגה ובלבד שלא יהא יין אחד מששה במים כי אז טז ודאי בטל [אגור]:

ו ט המד שעושים מחרצנים שנותנים עליהם מים דינם כשמרים י וה"מ כשנעצרו בקורה אבל אם לא נדרכו אלא ברגל אפי' נתן שלשה מדות מים ולא מצא אלא ג' או פחות מברכין עליו בפה"ג שיין הוא והמים נבלעים בזגים ובמה שיוצא יש בו יין מרובה: הגה זגים שנתנו עליהם תאנים לחזק

אבל

באר היטב

אמר כן דאינם משובים מצד עצמן ולא מצד זריעה דגדלים בלא זריעה. אבל פירות טובות בגון יגדל"ם מאלינא"ש יש לברך עליהם כמ"ש בכי' ר"נ ס"ק א': (ס) אי"ס. ואם שלקו מברך על מיימו בפה"א מ"א ס"ק י"ד ס"ש: (ע) כמין · קימ"ל בל"א: (י) שמזיקו. דוקא בחומץ חזק שמבעבע כשמליכין אותו על האדר. אבל בחומץ שאינו חזק כ"כ ואלו אינ לה הלה מיניה ובני ברכה כמ"ש ס"ד מ"א: (יא) בפה"ג. אלא בפ"הע. ט"ז. ומ"א כתב שהכל ע"ש: (יב) בנ"ר. עיין בבכה"ג שכתב משם הרב מהר"ם אבול"פפיא שאין לברך ברכה אחרונה על שתיית הקאוו"ת שמחמת חומה רגילים לשתותה לאט לאט ושוהין מתחלת השתיה עד סופה טפי מרגיש. וכן הסכים הר"י רוזאני"ש בש' משנה למלך בפ"ב מה' ברכות ומהר"ם בן חביב ז"ל בחידושיו בפ' יום"כ דף י"ב ע"ב ומהר"ל הלוי בחשוב' ניצח ורדים מא"ח כלל מ' סי' י"ו · ופר"ח בס' מים חיים סי' מ'. אבל מהרי"ל שקפה ובמל ברכה"ג ומהר"ל יצחק ז"ל בתשובתו זרע אברהם מא"ח סי' ב' וסי' ה'. ומהר"ם גלאנטי הסכימו לברך · עיין בהלק"ט מ"ח סי' י"ט ובס' בני חיי ושתה בזמנינו רובם בכולם אין מברכין לבסוף ראיתי אנשי מעשה שמניחין אותו שיגמו ואח"כ שותין אותה ומברכין יד אהרן: (יג) ואין לאחריו. דלית ליה הנאה מיניה אבל השותה שאר משקים להעביר האומלא מברך כמ"ש ס"ה מ"א: (יד) ונאנס · דדמי לאכה שמתחלתה באונס וסופו ברצון דאינס ליה אונס. והמ"א

ביאור

יבברכות ל"ו ב' וז"ש בפ"ע על כו'. הרא"ש שם: ס"ב ריחיה כו'. עתוס' דב"ב ל"ו א' ד"ה דרומאי כו' וע' סי' ער"ב ס"ב: ס"ד כל כו'. שם ל"ה ב' אר"י יין כו' מוהה ר"י בפרקמא כו' ואף דקי"ל כר"י דיין המאכר בתנות בס"ש בפ"ג מ"מ בפ"ג מוהה ר"י שהו פורקמא וז"ש ריחיה כו' כר"י בל כו'. דע"ב ל"פ שם ל"ו ב' אלא ברמא תלתא כו': ס"ה נתן בו'. שם וכת"ש וכמ"ש רבה ור"י כו' ופי' הרמב"ם והטור וס"פ דרישא רמא תלתא ואתא ארבעה דוקא וכ"מ מפי' רשב"ש שם סד"ה פס לבו. ואד פלגא כו' ואע"ג דלענין י"ב קי"ל בשאם בתם בגין גמור ולמדו מהא דע"ג פ"ה שני בוסות כו' וז"ש בהג"ה ובלבד כו' וקאי אגין גמור ועכ"י בשם אגור ועמ"ש בסי' ער"ב ס"ז: וחיינו כו'. כמ"ש בר"פ ד' דשבת יין הסירוני לאוד כו' וכ"ש ביינות שלנו כמ"ש בתוס' ורשב"ש בפסחים ק"ח ב' וכמ"ש בסי' ער"ב: ס"ו תמר כו'. עתוס' דב"ב שם ד"ה אין כו': והא"מ כו'

חכמת

ס' רד סעיף ח' כל האוכלין והמשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה. נ"ב עיין מ"ש בזה בחיבורי לאו"ח משנת תר"ד בתשובה סימן קצ"ו לידידי הרב החריף מו"ה צבי הירש הלוי איש הורוויטש

מחצית

ס"ק ו': (ס"ק יא) דלטעמי כו' וע"ש שנהתק ומפרש דהכא מיירי שרקחן אבל אי הם יבשים באמת אינו מברך כלל כמו בפלפל וזנגביל אלא כיון שאם אכלן רטובים מברך שהכל כיון דלטעמי עבידי א"כ הא"ה כשרקחן מברך שהכל כמו אלו היו רטוב ועז"כ מ"א ולא ידעתא היכי רמיזי הני תרי דיני דכשהן יבשים שלא יברך עליהם כלל כמו בפלפל וזנגביל ודומיהן דלא חזי לאכילה בעייהו כשהן יבשים לכך אינו מברך עליהם משא"כ אינ"ם וגליידר"ר גם יבשים ראוי לאכילה לכן גם כשהן יבשי' מברך עליהם אלא כיון דלטעמי עבידי כשהן יבשים לכן מברך שהכל ובהכי מיירי בש"ע. וגם כשהם רטובים אם מרוקחים הם"ל לב"ח דמברך שהכל כיון דלטעמי עבידי גם בזה חולק וס"ל למ"א דמברך בפה"א דהא גם פלפלין לטעמיה עבידי ואפ"ה רטוב אם מרוקח מברך בפה"א ואפי' בפה"ע הי' ראוי לברך לולי טעם שכ' הרשב"א הובא במ"א סי' ר"ב ס"ק ל"ה: (ס"ק יב) שיערבו כו' אע"פ שעיקר כו' ור"ל דכה"ג אמרי' בסי' ר"ב סעיף ד' בשותה שמן זית ע"י אינגרון לרפואי דהוי שמן זית עיקר ומברך כברכת שמן זית דשאני הכא דאפ"ת דחומן עיקר הא ברכת חומץ וברכת המים שוין שהכל: (ס"ק יג) אינו כו' וכמ"ש בי"ד סי' קכ"ג. דחומץ דוקא כה"ג אי נגע בו נכרי אינו אוסרו משום יין נסך דאין עליו שם יין אבל באינו חזק כ"ה אוסר במגעו: והא דלא תי' הרא"ש כן שהקשה למה תנן שעל החומץ מברך שהכל והא קי"ל השותה חומץ ביה"כ פטור. והש"ס מדמה לענין זנגביל ופלפל ברכה ליה"כ. ותי' לחד תי' כמ"ש בש"ע דמיירי שערבו במים ושותהו לרפואי והוי כשמן ע"י אינגרון דלעיל. והמ"ל דמיירי בחומץ בלי מים אלא שאינו חזק: (ס"ק יד) כל שבני כו' ע' בי"ד כו' דלא תעשה מ"ש בש"ע לברך שהכל הוא משום דפטיטא לי' דלאו יין הוא ואפ"כ יברך אחריו בנ"ר. לזה כ' דליתא אלא משום דמספקא לי' אי הוא יין או חומץ לכן בברכה שלפניו כשמברך שהכל יצא דעל כלם אם אמר שהכל יצא אבל מ"מ יש ספק לענין ברכה אחרונה אי יברך ע"ה או בנ"ר. לכן מספק ישתה יין כו': האמים' הוא שבת כו' אפי' נתן בו שמן דהשמן בטל לגבי האמים' כ"ה בש"ג: וכ"ה בגמ' דף ל"ט ע"א דמברכי' על מי שבת כמו על שבת ואמר דאשמעי' דל"א לעבורי זוהמא קאתי אלא לטעמי' עביד ומברך עליו: (ס"ק ט"ו) שמרי כו' נאפשר דראוי לשתיה ואפ"כ אע"ג דמזיקו מ"מ מברך עליו משא"כ שמן זית דאינו ראוי לשתיה לבד כלי אינגרון: (ס"ק טז) ודאי כו' אפי' לקל

ס"ק ח

באר הגולה

פירוש רש"י שם ל"ו ב שם כתשלה לפירוש הרא"ש ד הרא"ש מהביא דיוקא פ"א ה כ"ב ל"ו ועז' ס"ו ושכולי הלקא בשם ספר התרומה ז כ"ב ל"ו וכת"ק לפירוש התוס' ח רבינו יונה שם ע ר' ירוחם בשם התוס' י רמב"ן כ ברכות מ"ד וכת"ק ל בשם בנמ' וכתוס' מ שם בתוס' מהביא דשמן זית כאינגרון ל"ו

עטרת זקנים

* ריחיה חלא. ולהיפך מברך שהכל (שור). ובאם נראה עליו קרום לבן בל"א קאני"ק אף ע"פ שמברכין עליו בפה"ג אפ"ה אין מקדשין עליו דכיון שהקרי' פסול לקידוש (מורי בב"ח):
* אלא שהכל. אע"ג דלענין יין בשר אין מתן קרוי חומץ (שבולי לקט בשם בה"ת):

לבושי שרד

(מ"א רס"ק ט"ו) (°) כ"כ הרב"י בשם התוס' בל"ל:

נתיב חיים

רד מ"א ס"ק ט"ז ודאי בעל וכו' ואינו מדוקדק מ"ש הט"ז כ"ד בל"ל:

א ש"ר אברהם

אן נמצאין. וז"ל אליהו רבה מיירי שאין נעשה חומץ גמור עד שמזיקו רק טעם חומץ בו ומתעין ממנו דאל"כ אין הברכין עליו כלל כו' עוד כ' א"ח ז"ל חומץ שמשליכין לתרן:

יד אפרים

ס"ק יג אבל בחומץ שאינו חזק כו' ע' בגינת ורדים כ' דחומץ יין שמתקלקל לא סעיד לבא ואדרבא מזיק הוא לו ודי שיברך שהכל כו' והוא תמוה הרי מבואר רא"ש דף מ"

בחומש וסופה כדלון דחשבינן ליה חומש תשובה וכו' עכ"ל · וידוע דבר פלוגתיה דהבשמ"ח הוא הרמ"ה וא"כ מאחר דקי"ל האוכל ביה"כ חייב לברך אע"פ שהוא בחומש א"כ למה פסק רמ"א כאן באנסוהו דפטור ומה לי אנסוהו אחרים או אנסוהו מן השמים ומיהו אפשר לחלק בזה אך קשה דבסי' תע"ה ס"ד פסק אנסוהו ואכל מצה יצא. וכהרב"י שם בשם המ"מ והר"ן הטעם דאמרינן המתעסק בחלבים וכעריות חייב שכן נהנה ע"ש וא"כ ש"מ דחשיב הנאה וא"כ למה לא יברך עליו וא"ל דמיירי דנפשו קלה מלאכול והאכילוהו בעל כרחו דא"כ אין החיך נהנה ממנו ול"ע(וע' ברכה פ' נשא דף רכ"ט ע"ב) ולכן כ"ל שאם"ה השמיט הרב"י דין זה: **כא** הסכנה.ז"ל הג"מ פ"ב חולה שאכל ביה"כ וכו' דבר פשוט הוא והתיר קאכיל ואדרבה מצוה קעביד עכ"ל· וא"כ ה"ה לאוכל איסור במקום סכנה דמצוה קעביד להציל נפשו דלא כב"ח שנדחק לחלק · ועוד כ"ל דלף רי"ו לא מיירי אלא באוכל דבר לרפואה שאין עושה להנאתו ע"ש : **כב** כתושים ביותר · ודוקא שיכיר מהותו ותארו אבל אם נפסדה כיותר · ומה שכתב לורתו העצמי מבדל אם שיש בו מאכל דבר במ"מ הוא הרב"ש בהגה (°) וכרלה דהא דאם עירב כדי לתת טעם בתערובות שהוא עיקר היינו דוקא שיש שם מעשה מן הדבר הנותן טעם ודבר משוב אבל בשמים שנותנין לתוך המרקחת אע"פ שהם לנתיבת טעם אין מברכין עליהם דבטלים במיעוטן אע"פ שנותנים טעם לכן נוהגין שלא °°לברך רק על (יט) המרקחת ולא על הבשמים שבהן :

כל

°ע' רשד"ם בי"ד סי' קל"א ס"ד סל"ד °°ע' מ"ם ר"ב

ומאן דאמר הא לפטור לא אמר הא לחיוב כנלע"ד וע"ל סי' קל"ו : (יג) הרי הוא כשאר דבר.מתבאר לעיל סי' ר"כ ס"ח דאין חילוק בין אם יוצא ממילא או ע"י כתישה והטעם דאין שם טעם התמרי' ול"ד לבשול התמרים או שאר פירות דמתבאר ג"כ שם סי"א : (יד) מבושל' או גימדא"ש כו' · כדי לבאר ענין זה בס"ד ועוד סי"ב נביא דברי הטור וז"ל ועל המורכ"א המרוקח בדבש היה נ"ל לברך עליו שהכל בין אם הי' עשוי מחבושי' או מוורדי' או ממיני עשבים מפני שהדבש עיקר אע"ג דכתיבי' לעיל על אגוז מטוגן בדבש בפה"ע שאני התם שהאגוז שלם וממשו קיים ול"ד להומלתא כו' עד והנני מבטל דעתי מפני דעתם · בגמ' איתא וביומא דף פ"א אמר רבא כם פלפלין או זנגבי"ל בי"כ פטור פירש"י שאין זה דרך אכילתו והאמר ר"ל האי הומלתא דאתי מבי הנדוא' שרי פירש"י שמפטמי' בשמי' כתושים בדבש (וכתב ב"י דהיינו זנגביל מרוקח עסי' ר"נ) שרי משום ביטול עכו"ם שנאכל כמות שהוא אי ומברכין עליה בפה"א אלמא נאכלת כשהיא חיה ל"ק הא ברטיבתא הא ביבשתא ומלא לנו דהאי הומלתא מיירי ברטיבתא ואם כן אין לנו ראיה ליבש דמברך עליה בורא פה"א אחר הריקוח בדבש אלא דהוא פשוט שאין חילוק בזה לענין ברכה דכיון שבא לידי אכילה מברך עליה בפה"א כמו שאר דברי' שטובי' יותר אחר הבישול ולא מחלקים בין רטוב ליבש אלא לענין ביטול עכו"ם דמותר דוקא ברטוב כיון שנאכל כשהוא אי אבל ביבש אסור משום ביטול העכו"ם אח"כ ביטלו ישראל ואז מברך עליה בפה"א וזה נראה דברי הטור במחלוקתו עם חבריו דזה פשוט אם בא לתקן דבש ונותן בו בשמים כתושים ועיקר אכילתו הוא הדבש שאינו מברך כי אם על הדבש והבשמים טפלים לו ואם עיקר האכילה היא הבשמים כגון שיש מהם הרבה ומרקחם בדבש פשיטא שמברך בברכת הבשמים והיינו הומלתא דבגמרא שזכרנו כי פליגי הטור וחבריו באם עושה אכילה מן וורדים או כיולא בהם שאין בהם שום טעם אלא אחר הריקוח בדבש הטור ס"ל שאין זה דומה לאגוז המטוגן בדבש שברכתו בורא פרי העץ דהאגוז הוא שלם דהיינו שלא נכתש ונשאר שמו עליו משא"כ בשאר וורדים שנכתשו ואין תוארם כבתחלה כלל וג"כ ל"ד להומלתא דהיינו בשמים כתושי' דהבשמים הם נותנים טעם בדבש וברגע הרבה ע"כ ברכתו בבשמים כיון שעיקר אכילתו הם הבשמים משא"כ בוורדים שאין ברגע טעם הוורד בדבש ואינו עשוי רק למאכל ע"י הדבש שהוא עיקר גרם המאכל ע"כ הדבש עיקר וחבריו אומרים שאין חילוק בין וורדים לבשמים כתושים ותרוייהו בכלל הומלתא' דבגמרא והדבש הוי טפל אע"ג שהוא גורם המאכל מ"מ הוי כמבטל במיעוט דהמים גורמים המאכל ואפ"ה אין מברכין עליהם כי אם על המאכל עצמו ה"נ יברך על הוורדים בפה"א ואע"ג שהם גדלים על עץ מ"מ הם אינם עיקר הפרי כי יש לאותו עץ פירות אחרים והוורדים הם כמו פרחים שלמו ופסק כאן כן כי הטור עצמו ביטל דעתו נגד חבריו אלא דקי"ל כמ"ם הטור וכ"ם לפי מה שראיתי במקצת גרסאות הומלתא שהכל עכ"ל דלפי גי' זו קשה מאי מוכיח בגמרא דהאכל כמות שהוא אי מדברי' משום ביטול עכו"ם דלמא לא נאכל אי ואפ"ה שרי דהדבש עיקר ולענין ביטול עכו"ם אזלינן בתערובות בתר העיקר כמבואר בי"ד סי' קי"ג וע"כ ברכתו שהכל דלמא אזלינן בתר הבשמים הכתושים שהם טפלים לגבי הדבש וכמו שסובר הטור לענין וורדים בשלמא לגי' דבפה"א לק"מ דע"כ הבשמים שהם הזנגביל עיקר מדמברכים עלייהו בורא פרי האדמה ממילא צריך אתה לומר דהאכל כמו שהוא אי דאם לא כן היה אסור משום ביטול עכו"ם אכל לגי' זו דשהכל ודאי קשה : (טו) של וורדים . גרסה דקליפת מרגנלי"ן שמרקחין אותו בדבש יש לברך עליה בפה"א ורואים מדאיתא בכ"מ דף ל"ה גבי קפריסין שהוא קליפה של הפרי דמדלעולה לא הוי פרי גבי ברכות ומי לא הוי פרי ולא מברכין עליה בפה"ע אלא בפה"א ואע"ג דהתוספות והרא"ש לא גרסי זה וס"ל דגבי ברכות ומי מברכין בורא פרי העץ הטור כת' לפסוק הגירסא שזכרנו וכ"פ הש"ע דיש לברך בפה"א ואם כן ה"ה ומי בכל הקליפות וא"ל דהא אמרי' שם בגמרא דקפריסין לא הוה שומר לפירי כיון דאי שקלת לה לא מיית הפרי משא"כ בשאר קליפות דאי שקלת לה מיית הפרי ממילא הוה הקליפה שומר לפירי וא"כ קליפת מרגנל"ן ומי אי שקלת לקליפה מיית המרא"ן והוה שומר לפירא הא לאו מילתא היא דע"כ לא אמרינן שם דשומר הוה כפרי אלא לענין ערלה דיש בה רבוי דאת פריו דמרבינן אפילו הקליפה כדאיתא בי"ד סימן רל"ד אבל באמת לאו פרי היא אלא עצמה ומ"ה לא שייך בורא פרי העץ אפילו בקליפה שהיא שומר ואע"ג דבגמרא שזכרנו יליף הברכה מדין ערלה היינו לענין לאו פירא דהוה כ"ש בברכה אבל לענין יש פירא אין נלמוד ברכה מערלה ורואים מדברי התוס' שם בהא דתני' קליפי אגוזים וגרעינים חייבים.וכתבו התוס' מכאן שיש לברך על הגרעינים בפה"ע ולא כ"כ על קליפי אגוזים הקודם לגרעינין אלא ע"כ דקליפות חיוב ערלה בהו אע"ג דלאו פירא הם אלא שומר לחוד אסור מכח הרבוי דאת פריו וע"כ ברכתייהו בפה"א משא"כ בגרעינין דהם עכ"פ פירא אע"ג דאינם כ"כ פירא מעלית מכל מקום שם פירא עלייהו מ"ה הוה ברכה וערלה שוין דהוה פירא מ"ה ל"ע על התוס' והרא"ש דס"ל בקפריסין דברכתייהו בורא פרי העץ דהא אפי' קליפי אגוזים דהוה שומר אפ"ה צריך דוקא רבוי דאת פריו הטפל לפריו לענין ערלה משמע דמצד עצמו לא הוי פירא רק מצד הרבוי אסור ולענין ברכה ליכא רבוי ודאי לא הוי פרי והוי כמו נטע רבעי המזכר בהלכות ערלה סי' רל"ד דלא הוי פירא כיון דאין שם רבוי דאת וברכת' בפה"א · מכל זה נראה ברור דברכת קליפת המרא"ן הוא בפה"א ושמעתי רבים מפלפלים בברכה זו והלע"ד כתבתי ברור : (טז) לפיכך מיני דבש כו' שמבשלים כו' . זה דברי רמב"ם

ט * כ אכל מאכל או משקה של איסור מפני כא הסכנה מברך עליו תחלה וסוף :

י ° דבש דבורים (יג) הרי הוא כשאר דבש ואינו מברך אלא שהכל :

יא (יד) חבושים או גינדא"ש או ורדים ושאר מיני פירות ועשבים שמרקחים בדבש מ הפירות והעשבים הם עיקר והדבש טפל אפי' הם כב כתושי'(טו) ביותר הלכך מברך על חבושים וגינדא"ש בפה"ע ועל עשבים בורא פרי האדמה ועל (טו) של (טז) כג פ (° ורדים בורא פרי האדמה : הגה וכל מרקחת שאין בריחים רגילין בו אלא בר(יז) לרפואה מברכין עליו שהכל · [ב"י בשם הרא"ש] :

יב ל כל שהוא עיקר ועמו טפיל' מברך על העיק' ופוטר את הטפילה כה וכל דבר (יח) שמערבין אותו לדבק או כדי ליתן ריח או כדי לצבוע התבשיל ה"ז טפיל'אבר אם עירב (°) כדי ליתן טעם בתערובות הרי הוא עיקר (טז) לפיכך מיני דבש שמבשלים אותו ונותני' בהם חלב חטה כדי לדבק ועושי' מהם מיני מתיקה אינו מברך במ"מ מפני שהדבש הוא העיקר : הגה (°) וכרלה דהא דאם עירב כדי לתת טעם בתערובות שהוא עיקר היינו דוקא שיש שם ממשות מן הדבר הנותן טעם ודבר משוב אבל בשמים שנותנין לתוך המרקחת אע"פ שהם לנתיבת טעם אין מברכין עליהם דבטלים במיעוטן אע"פ שנותנים טעם לכן נוהגין שלא °°לברך רק על (יט) המרקחת ולא על הבשמים שבהן :

כל

°ע' רשד"ם בי"ד סי' קל"א ס"ד סל"ד °°ע' מ"ם ר"ב

אשל אברהם

זאינו מרתיח אין לו דין חומץ ומברך עליו וליתא דמיו"ד מוכח להיפך דטעמ' שם משום שאין לאו בקיאין אם הוא חומץ לכך מתמירין בין כסף עד שירתיח אבל לענין ברכה גזיל לקולא שלא לברך. ועוד הא מבואר שם דג' ימים קודם שירתיח הוי ודאי חומץ ומבר ואיך יברך ללאחר ירתיח תוך ג' ימים כו' גם מ"א לא דק בזה ע"ש :

לבושי שרד

ש"ע סעי"ב (°) כדי ליתן טעם בתערובות עיין מג"י כלל ע"ד סק"ה : שם ברמ"א (°) וברלה עיין מג"י סי' קכ"ט :

יד אפרים

מ"ש אח"ז בבב"ם בב"ב דכיון דהלמוקי' מהגדלין במים הו"ל כהא דמחתות בגרוגרות שאם שלקן יחזרו לכמות שהם ע"ש ולענ"ד נ"ע דאלן בלמוקים אין הגדלות של הלמוקים מהגדלים מחמת גוף לחלוחית שבתוכם רק מחמת המים הם בולעים ע"י המשרה או ע"י הבכישה ועי"ז הם נפתחים והך דמחות שם משתערין בגוף הלחלוחית של הגרוגרת ע"ש ואפשר דכוונתו דגם כאן כיון שעכ"פ מתגדלין הרבה אם נשער גודל הלחלוחית עצמו ג"כ לא יהיה במים שהם נגדם וכ"ע : בטו"ז ס"ק טו"ו בקליפת מרתנלין עיין לעיל בחג"א סי' ר"כ ס"ק י"ז שדעתו לברך בפה"א והפ"י הסיג עליו ע"ש והן הן דברי אבל מ"ש על ראיית המג"א מורדים כו' ע"ש שרלה מדבריו דהמג"א הבינא ראיה כמו בורדים מברך בפה"א ה"כ כאן וע"ז הסיב דוורדים טעמי כו' וזה ליתא דבוורדים הדין דמברך בפה"א דלאו עיקר פרי הוא רק הזרע במ"ש במג"א ס"ק ד"ב וכאן ס"ל להמג"א דבאמת כמו גוף הפירי ורתייתו מורדי' דלא תימא כיון דלא חזי ס"א ע"י רקוח הדבש עיקר ע"ז הבינא' ראיה מורדים דאין הדבש עיקר ע"ש ותמצא שכן כוונתו ועיין במ"א סימן ס"ה שדעתו לברך בפה"ע ובקונטרס הנ"ל כתבתי ג"כ דעות דמברך שהכל ועיין מ"ש הא"ר דלא נעבי ליה אדעתא לאכלו ע"י רקוח ואינו מוכרח וכן נראה מהפ"י וקנרתי כאן:

שערי תשובה

בלא הפסק בכדי שתיית רביעית ושפיר מברך ברכה אחרונה ומכ"ש דדעת הרבה פוסקים דגם בשתיה בעינן הפסק בכדי א"פ וגם די" כיון דדרך שתייתה בכך לא חשיב הפסק ועיין לקמן סי' ר"י בט"ז לענין יין שרף וכבר האריכו בזה בספרים שהביאו בבה"ט ושאר ספרים ונראה דאם נסתפק אם הפסיק כדי שיעור רביעית אם לא אף שספק ברכות להקל מ"מ כיון דאפשר לתיקוני ע"י שישתה רביעית או שיאכל דבר שברכה אחרונה שלו בנ"ר ויצא גם בשתיית האאר"י מידי ברכה אחרונה ועיין בשו"ת שמש צדקה סימן ב' תשובות בדבר מבעהמ"ח ובני ובדעתם מסכמת לברך ע"ש באורך : (טז) ורדים . עבה"ט וע' בסוף ספר דת ודין בתשובה סי' ב' דכמה גדולים מברכין על צוקר רוזדאי שהכל וכ"כ בבר"י בשם מהר"י מולכו דבמרקחת וורדים שהכל : (יז) לרפואה. עבה"ט וע' מח"ב האוכל חלמון ביצה כמות שהיא חי לצחצח הקול שאף שאינה נהנה בטעם אכילתו הוא נהנה במזונו ע"ש בשם קונטרס ישן כת"י ובשיורי ברכה כ' השותה מרק עם מי לימוב"ם לרפואה מברך שהכל ואם עירב במרק דבר שאוכלו דרך הנאתו לרפואה אף שהוא מועט והריב הוא המרק הדבר המעורב עיקר והמרק שפל ומברך ברכה הראויה לאותה דבר ופוטר את השפלה כ"כ מהר"י ואלי בתשו' כת"י : (כ) שהכל. עבה"ט והמג"א בס"ק י"ד הביא דברי חכמת מנוח והראה מקום לסי' קס"ז ששם חולק עליו וע' ביד אפרים שם וע' במעיל צדקה סי' מ"ב

ביאור הגר"א

לה ר"י : הוליל כו'. כבר תמהו ט"ז ומ"א ע"ז ע"ש : ס"ט אכל כו'. דלא שייך בולע בירך דהא מצוה קעביד כמ"ש ומי בכסם והתירא קאכיל ונמ"א ועפ"ש תרי"ח : ס"י דבש כו'. מתני' מ' כ' וכ"ל ס"א ועי' סי' ר"ב ס"ח : ס"יא חבושים כו'. ערש"י דיומא פ"א ב' ד"ה הומלתא כו' וז"ש אפי' כסם כו' : ועל שם ורדים. אע"ג דפרי עץ הם בס"ש בסי' רי"ז ס"ג מ"מ כיון שאינו עיקר הפרי מברך בפה"א כמו בקפריסים משא"כ כרוב בפה"א כ"ל : וכל כו'. כמ"ש ל"ח מ' בשתיתא אבל ס"ע השמיטו כמ"ש בבד"ה דאין הטעם שם משום רפואה כמ"ש בסי' ר"ח ס"ו ועמ"א : ס"יב כל כו'. מתני' ח"ד מ' ועי"ש רי"ב לא מבעיא כו':וכ"ד כו' אבל כו'. כמ"ש בסי' ר"ח ס"ב ג' ועמ"א : ונראה כו' אבל כו'. ע' בפסחים מ"ד מ' והתמן המקפה כו' ועפי' ר"ח ב"ז וכבר השיגו מ"א דדוקא בה' מינין חזלינן בתר עיקר אבל בשאר הולכין אחר הרוב : ס"יג כ"ד כו'. בגמ' ס"ם ר"ב וכ"כ תוס' מ"ב מ' ד"ה ועל כו' וכ"כ רמב"ם :

מחצית

בעינן מלאכי' מחשבת ובאינו מתכוין פטור מ"מ בחלבים ועריות חייב אפי' אינו מתכוין דעכ"פ נהנה: וע' ברבה פ' נשא אתתי' לגבי רבי א"ל ולא נאכסתי א"ל ולא ערב(ר"ל סופך היה ברגון)אמרה לו אם יטבול אדם אצבעו בדבש ויתנגו לתוך פיו ביה"כ שמא אינו רע לו ובסוף ערב לו וקיבל דבריה והתירה לבעלה ע"כ הרי דגם במ"ר מדמה אכילת יה"כ לאוכם דאמה אלא התם אוכם יום הכפורים היה ע"י אחרים:(ס"ק כא) הסכנה כו' והתירא קאכיל ר"ל אע"ג דקי"ל בסי' קל"ו דאוכל איסור אין זה מברך אלא מנאץ מ"מ הכא התירא אכיל כיון שסכנה היא לו:וא"כ כו' ה"ה לאוכל איסור כו' וכמ"ש הרב"י בס"ע: דלא כב"ח ורי"ו. דלא כב"ח שנדחק לחלק דרלה להשוות דעת הרא"ש שב' דחולה שאכל ביה"כ שיברך ודעת רי"ו שב' אי אכל דבר איסור לרפואה' אינו מברך והרב"י ס"ל כיון דקי"ל כהרא"ש לענין חולה ביה"כ אא"כ לא קי"ל כרי"ו והב"ח ר"ל דמודה רי"ו לדעת הרא"ש בחולה ביה"כ כיון דאכל התירא רק שהוא בזמן איסור לכן יברך משא"כ כשאוכל דבר איסור שאסור מצד עצמו לא יברך ומ"א לא ס"ל לחלק דמה בכך שאסור מצד עצמו הא אין בו איסור כלל דמצוה קעביד:ועוד כ"ל דאף רי"ו כו' דגם רי"ו ל"ל סברת הב"ח דרי"ו לא מייירי אלא באוכל דבר לרפואה שאין עושה להנאתו אע"ג דמ"מ נהנה

באר היטב

וט"ז הביאו דבר זה בס"ע ועיין בס' גן המלך סי' ל"ז ובהלק"ט סי' קכ"ב : (טו) ביותר . ודוק' שיכר מהותו ותארו אבל אם נפסדה צורתו העצמית מברך שהכל כמ"ש סי' ר"ב ס"ז בהג"ה ועמ"ש שם דדוקא בשמוטו לגמרי מברכין שהכל מ"ש : (טז) ורדים . היינו רוז"ן בל"א . אע"פ שגדלי' על המילן כיון דזרע שלהם הוא עיק' הפרי והעלים הם הפרחים כ"י וכן הלונד"רא מברך בפה"א דעיקר הפרי הם הגדגדניות הסשורות של"ה עמ"א : (יז) לרפואה . מייירי שאין טוביים לאכול כמ"ש ס"ם מ"א ע"ש : (יח) שמערבין . כל שעיקר זה הוא לשון הרמב"ם ופשוט דמייירי דוקא בה' מינים דבהני מייירי כדמסיים ואזיל מלב חטה וכו' אבל בשאר מינים פשוט דאזלינן אחר רוב וכ"מ בגמרא דאמרי' כל שיש בו מחמשה מינים מברכין בא"מ והיינו דוקא בשבא ליתן טעם בתערובות א"כ בשאר מינין אפי' בא ליתן טעם הולכין אחר הרוב והכי משתבר אלו מי שיתן בצלים או חומץ לתוך התבשיל יברך על הבצלים מ"א ע"ש . ועיין ט"ז ועיין ע"ת : (יט) המרקחת . הבשמים שמחפין אותם בצוקר

האריך בזה ומסיק דלשון בינוני עדיף לברך בו אבל שמעתי כי גם נהיה בקמץ פירושו בינוני ואדרבה

חכמת שלמה

סימן רל"ט בהשמטות שניות שם פלפלתי הרבה בדין זה ועשיתי סמוכין לזה מדברי הר"ן רפ"ג דשבועות בנשבע שלא לאכול זיי"ן ימים ע"ש ודו"ק היטב : שם סעיף ט' אכל מאכל או שתה משקה של איסור מפני הסכנה וכו'. נ"ב והנה בראשונים נמצאו בזה ב' דיעות עיין בזה בט"ז ומג"א. וכפענ"ח להביא ראיה מן הש"ם דחייב לברך עליו תחלה וסוף ממה דגרסינן במס' שבועות דף כ"ו ע"ב בעא מיניה רבינא מרבא נשבע על הבכר ומסתכן עליו מהו ופריך שם מסתכן לשריה ליה מר ע"ש בפירש"י. וקשה מה פריך נימא דמיבעיא ליה לענין ברכה דבשאר איסורים כיון דאיסורים דחויים הם אצל חולה ולא הותרה לכך אסור לברך עליו תחלה וסוף. אך בשבועה הרי כת' רש"י ברפ"ג דברכות דדחויה לא שייך רק היכא דלא נאמר בגופו דהיתר מפורש אבל היכא דנאמר ההיתר מפורש נביה לא נחשב דחויה רק הותרה משום

השקר

ס"ל לרי"ו דאינו מברך אבל אם אחזו בולמוס מחמת רעבון ואוכל דבר איסור לרעבונו דמתכוין ליהנות ותה רפואתו מודה רי"ו דמברך הרי דגם רי"ו ל"ל סברת הב"ח אבל אנחנו לא קי"ל כרי"ו גם בזה דאפי' אינו מתכוין להנות כיון דעכ"פ נהנה מברך וכמו שכ' ס"ח: (ס"ק כב)כתוס' כו' וכמו שכ' סי' ר"ב סעיף ז' במ"א ס"ק י"ח וכמ"ש שם:(ס"ק כג) וורדי' כו' הוא עיקר הפרי וכל שאינו עיקר הפרי נחתי' אל דרגא וכיון שהוא פרי העץ מברכים עליו בפ"א וכדלעיל סי' ר"ב סעיף וי"ו בקפריסי':וה"ל כפירות כו' שמברך כו' ול"א כיון דע"י המים ראוי' לאכילי המים עיקר ויברך שהכל : (ס"ק כד) לרפואה כשתיתא דהיינו קמח מה' מינים שערבו עם מים דאם הוא רך וראוי' לשתיה מברך שהכל כמ"ש סי' ר"ח וס"ל להרא"ה הטעם כיון שמתים אותו שתיתא עיקרו לרפואה ואין בריאים רגילים בו וכ"מ פשטא דגמרא דף ל"ח ע"א ומן על ידי אינגרון שמותה לרפואה ואפ"ה מברך בורא פרי העץ כמש"ל סי' ר"ב : דאין הטעם כו' אלא משום דרך הוא ולא מתורת מאכל ה' מינים והוי משקה: שאין טוביים לאכול ר"ל שאין טוביים אבל רעים לא הוי דאי הוי רעים אינו מברך עליהם כלל כמ"ש מ"א ס"ק י"ט : (ס"ק כה) וכל דבר כו' ופשוט דמייירי כו' דנראה מהרב"י בספרו ומדברי רמ"א שהוקשה לו

ממרקחת

וזה קמי אריסא דאמר אם אינו עשוי אלא לדבק דלא אזלינן בתריה והא דהקדים לזה אכל אם עירב כדי ליתן טעם שהוא שלא כסדר נראה דמתכוין הרמב"ם בסידורו זה כדי שיבין דבריו במ"ש כדי ליתן טעם לכאור' הייתי מפרש דעל כל טעם קאמר דאפילו אם נותן קלת בשמים לתבשיל ונותנין טעם בו דיבדך על הבשמים וזה אינו דאז הבשמים טפלים וכיון שעיקר האכילה היא התבשיל אלא מייירי שאותו דבר שנותן טעם הוא בעצמו האכילה כגון שנתן אגב חטה בתוך הדבש לא לדבק אלא שרואה לאכול המאכל שיהיה וע"כ אמר כדי ליתן טעם התערובות פי' ע"י התערובות ב' המינים יהיה לו טעם טוב לאכילת שניהם והיינו ממש הומלתא דבגמ' דמברכין עליו כמין בשמים ונראה דס"ל כמו חבירים של הטור דבכל מילי שנותן לדבש והוא יהיה לאכילה על ידי צירוף שניהם אזלינן בתר העיקר שיהיה לאכילה ואם נותן אגב חטה לדבש ע"מ שיאכל המאכל של אגב חטה אחר שיקבל טעם מהדבש הוא כמו הוורדין דלעיל דמברך על האגב חטה וגם הקדים הרמב"ם הך בבא דאם עירב ליתן טעם בתערובות דנדע כוונתו ממ"ש אח"ז באגב חטה אם הוא עושה כדי לדבק ממילא נדע דנתכוין באגלוקה הבאה ואם נותן אגב חטה שלא לדבק אלא למאכל ע"י התערובות וזה בעצמו כוונת רמ"א במ"ש ונראה דהא דאם עירב כו' בלי ספק נתכוין למ"ש הגם שראיתי למו"ר ז"ל שהאריך בענינים אלו בדרכים אחרים הנלע"ד נכון כתבתי ועמ"ש בסי' ר"ע ס"ג בענין הלעקי"ך :

רה (א) שטובים מבושלים דין לפת כתוב בסי' זה והכלל הוא המוכל יותר ממיין ועוד דלא זרעו להו מינסי לאכלן חיין אלא אחר הבישול ע"כ עיקר ברכתם לאחר הבישול והוא בכלל כרוב ושלקא שנזכרו בגמ' ופוסקים אבל ירק הנכנס לקיומה שקורין קימפסטו נראה לברך עליו גם כשהוא חי בורא פרי האדמה דבישול הוא לו טעם טוב כמו מבושל ורגילין הרבה לאוכלן חי כנלע"ד : (ב) ותומי וכרתי . דדרך לאוכלן חיין וכטור כתוב בשם הרי"ף כשהן חיין שהכל בפה"א ולאחר בישול בפה"א ולא כתב בשם הרי"ף ולא הזכיר ותומי וכרתי אלא שכתב בהלכות ברכות בשם הרמב"ם דמשמע דאינו מברך אלא שהכל בפה"א ואיני יודע מהיכן טעה רבינו לומר דמברכין עליו חיין שהכל בורא פרי האדמה ובשם הרי"ף לא משמע כן אלא גם אי גם מבושל בפה"א ואיני יודע מהיכן טעה רבינו לומר דחשיבי להו אשתי למעליותא והכי מסתבר עכ"ל וכת' ב"י שברי"ף לא משמע כן אלא גם אי גם מבושל בפה"א ואיני יודע מהיכן טעה רבינו לומר מדברי שמברכין עליו חיין שהכל בורא פרי האדמה ב"י על הטור ונראה שהוא בא להטור מלשון הרי"ף שכת' ואפילו תומי וכרתי ואח"כ כתב קרא אי כו' ולא היה כתוב לפני הטור הך ואפילו אלא תומי וכרתי ונמצא שהוא דבוק למ"ש קרא חיין כו' וגם תומי וכרתי הם כמו קרא חיין וכאן פסקי התוס' והרא"ש דלא כדברי רי"ף . ונראה לע"ד לחלק בין השומים דבשום שהוא לא הזקין עדיין דאי אפשר לאוכלו חיין אפי' בלא פת הוא נגרע מחומץ דאי' בסי' ר"ד דאפילו אינו חמוץ הרבה אלא שבני אדם ממעטים לשתותו מברך עליו שהכל ק"ו זה בשום שהוא שורף מאוד ומלינו בלל בלא פתא נסיב ליבא ושום שהוא גדול שורף טפי מבצל ע"כ יש לברך בזה שהוא אי שהכל ולאחר בישולו בפה"א כמו דעת הרי"ף אליבא דטור ונראה שהכל מודים בזה כי לא מיירי בשום וכן בבצל יש חילוק זה דבזה אמרינן דתחלת זריעתו היתה לכוונה דבשהוא עדיין לעיר ורך יאכלוהו אי וכשיזקין יאכלוהו מבושל דוקא כנלע"ד חילוק ברור וכתוב : (ג) אין השבח מלא עלמן כו' . קשה דגבי אגוז המטונן בדבש אמרי' לעיל שברכתו בורא פרי העץ אע"ג שנשתנה לגריעותא כשיבשו בלא דבש מ"מ הולכין עכשיו אחר התיקון ומברך בפה"ע ול"ל דוקא במיני ירקות שברכתן תחלה בורא פרי האדמה אמרו שאחר כך אם נשתנו לגריעותא ע"י בישול אבד ברכתו העיקרית אפי' אם נתקן על ידי הבשר אבד שתחלתו בפה"ע לא הפסיד ברכתו זאת כל זמן שנתקן אח"כ על ידי דבש ונראה שלמדו כן מדאמרי' בגמרא דין זה דשלקות דוקא בירקות אלא דקשה ממ"ש התו' בכ"מ ד' ל"ח בפסח דשלקות דערמונים וחבושים כשהם חיים ברכתן שהכל (°) וכישלם בפה"א שטובים יותר מבושלים כו' משמע שגם זה הוא בכלל שלקות כדין נשתנה לגריעותא וע"כ לומר דמכל מקום אם תקנה על ידי שום דבר אחר יש חילוק ביניהם וע"כ אתרוג המטונן בדבש וכן כל דבר שנדל על העץ ושונין מהם קונפעקט"א שקורין בל"א חיין נמאכטם יש לברך בפה"ע דומיא דאגוז אבל מה שעושין מן פרי האדמה יש חילוק דאם הוא מין אמן שקלת מטונין אותו בדבש ברכתו לא שהכל כמו תומי וכרתי דלעיל כיון שהוא משתנה לגריעותא בבישול בלא דבש אבל אם מטונין מיאר"ן ורובי"ן וקירב"ם יש לברך בפה"א כי בכל בישול הם משתנין למעליותא ומזה יש ללמוד כל דיני איי"ן נמאכט"ם כל"ל כלל בזה לפי הוכחה שמוכיח לחלק ועדיין ל"ע : (ד) על המים שבישלו כו' . בסימן

יג ק כל דבר שהוא מסופק בברכתו כו יברך (כ) שהכל :

רה ברכת ירקות ובו ה סעיפים :

א ° ח על הירקות מברך בורא פרי האדמה ואפילו ג בשלם * וכן כל פירות א (ח) וקטניות שטובים חיים ומבושלים מברך עליהם לאחר בישול' בברכתם הראוי להם קודם שבישל אבל קרא וסילקא ב (ג) וכרוב וכיוצא בהם (א) שטובים ג מבושלים יותר מחיים כשהם חיים מברך שהכל ולאחר בישולם בורא פרי האדמה (ב) ד * ותומי [פי' שומיס] (ג) וכרתי [פי' פורט בלע"ז] כשהם חיים בורא פרי האדמה לאחר שבישלם שהכל : הגה דמתשבי נשתנו לגריעותא אפי' בשלם עם בשר ונשתנתו (ג) ה אין השבח מלא עלמן אלא מחמת הבשר שבהם : (הרי"ו פ' כילד מברכין) :

ב (ד) ו °° ג על המים שבישלו בהם (ד) ירקות מברך הברכה עצמה שמברך על הירקות עצמן אף על פי שאין בהם אלא טעם הירק והני מילי כשבשלם בלא בשר

°עס"ס ר"ב סי"ב °°סס ס"י

מאפי' בא ליתן טעם הולכין אחר הרוב וכמ"ש שם ס"ז נבי אורז והכי מסתבר דאמנו מי שיתן בצלים או חומץ לתוך התבשיל יברך על הבצלים דוק ותשכח כדברי ונ"ע על הרב"י ורמ"א שנדחקו בזה והדבר ברור כמ"ש : כו יברך שהכל . ומ"מ אם הוא דבר שיכול לפטרו תוך הסעודה עדיף טפי דלא מין ספק כלל עסי' קס"ח סי"ג :

רה א וקטניות . כ"ל דעל הקטניות יבשים האוכלם חייס מברך שהכל מ"ח : (ב) וכרוב . ואם הוא כבוש רוצה לאוכלו מי ומברך בפה"א . של"ה מ"ח ט"ז : (ג) וכרתי . ט"ז הבלה לחלק בין השומים דבשום שהוא לא הזקין עדיין רוצה לאוכלו חיין אפי' בלא פת מברך בפה"א . אבל אם הזקין שאינו רוצה לאוכלו מי

מין ספק כלל עסי' קס"ח סי"ג :

רה א וקטניות . כ"ל דעל הקטניות יבשים האוכלן חיין מברך שהכל וכמ"ש סי' ר"ה ס"ד בהג"ה : ב וכרוב . ואם הוא כבוש רצוי לאוכלו מי ומברך בפה"א (ז"ל שהכל) וכ"מ בגמ' דמליח דיבו כשהן חיין ובשלם בפה"א (שהכל) וכ"מ בגמ' דמליח דיבו כמבושל לענין זה וחזי' ג"כ אם טוב יותר כשהוא מליח : ג מבושלים יותר. ז"ל תר"י שאין נאכלין חיין מברך כשהן חיין שהכל וכ"מ אם טוב יותר כשהן חיין אף אם יברך בפה"א ולא כן המנהג לברך בליל פסח על פעטרז"ל בפה"א אע"פ שטוב יותר מבושל מחיים וכ"מ סימן ר"כ סי"ב ומ"מ אפשר דאם בשלו לגריעותא בלא בשר מצתי לגריעותא דעל המרור מברך בפה"א . ואפשר דאם בישלו בפ"ע דהוי לגריעותא עמש"ל סימן תע"ג : ד ותומי וכרתי. וב"ח פסק דתומי וכרתי אפי' חיין שהכל ואינו מוכרח : ה אין השבח מלא עלמן. וא"ת דבסימן ר"ב סי"ג כתב לברך על האגוז בפה"ע אע"פ שאין השבח מלא עלמו רק מחמת הדבש וי"ל דשאני התם דהאגוז עיקר והדבש בא לתקן האגוז ומה לי בשלו עם מים או עם דבש משא"כ כאן דהבשר עיקר והשומין מקבלין טעם ממילא וכ"כ תר"י והרא"ש ועמ"ש סימן ר"ד סי"א וא"כ כשמנגנין ירקות בשומן מברך על הירקות בפה"א : ו על המים . ז"ל הד"מ ברמב"ם משמע דוקא כשבלקן לשתותן דדרך לשתותן והוי כירקות עצמן וברא"ש כלל ד' משמע דאין לחלק וכ"מ במרדכי עכ"ל ד"מ

באר

אף שהפרי חפוי מכל וכל מברך על הפרי ולא על הלוק"ר : (כ) שהכל . מ"מ אם הוא דבר שיכול לפטרו תוך הסעודה עדיף טפי דאז אין ספק כלל . כתב בספר מכמת מנוח שהכל נהיה בשנו"ל אחת היו"ד שהוא לשון בימוני ולא בקמץ שהוא לשון עבר דרוב ברכות נתקנו בלשון בימוני . ובסי' קס"ז ס"ק ח' כתב המ"א בקמץ ע"ש : דה (ח) וקטניות . כ"ל דעל קטניות יבשים האוכלם חייס מברך שהכל מ"א : (ב) וכרוב . ואם הוא כבוש רצוי לאוכלו מי ומברך בפה"א . של"ה מ"א ט"ז : (ג) וכרתי . ט"ז הבלה לחלק בין השומים דבשום שהוא לא הזקין עדיין רצוי לאוכלו חיין אפי' בלא פת מברך בפה"א . אבל אם הזקין שאינו רצוי לאוכלו מי

שערי

בסנול הוא מלשון בקשה כמו ונהיה אנחנו ונצאצאינו כו' ויש לחלק עכ"כ. ועיין בבר"י שכ' יש מ"ש נהיה בסנול וכמ"ש המג"א סי' קס"ז (ז"א שהמג"א חולק רק בשם חכמת מנוח כ"כ) ואינו מחוור אלא העיקר כמנהג העולם וכ"כ שאילת יעבץ סי' ק"ד וסי' ק"ה עכ"ל :

סי' רה (ח) וקטניות. עבה"ט וכ' בראשון לציון דאם בירך על הקטניות בורא מיני דשאים יצא בדיעבד וכ' בר"י דה"ה אם בירך עליהם בורא מיני זרעים אך נסתפק אם בירך על הירקות בורא מיני זרעים אם יצא דשמא ירקות נמי זרעים מיקרי ע"ש ולפענ"ד דיצא דהא כתי' כגנה זרועיה תצמיח . וע' בפסחים דף ל"ט : (ג) וכרתי. עבה"ט ומ"ש דכשלא הזקין ראוי לאוכלו חי כו' ע' ט"ז שכ' שי"ל שתחלת זריעתו על כוונה זו וצ"ע במדינתינו שלעולם אין אוכלים השומים והבצלים אף כשהם רכים אם לא שפל

מחצית

ממרקחת שנותנו לתוכו בשמים להטעים ואפ"ה אין מברכים על הבשמים ע"כ ס"ל דדין זה שכתב הרמב"ם לאו דוקא בה' מיני דגן אלא בכל דבר הדין כן אם ניתן בו להטעים מברך עליו אע"ג דהוא המיעוט: וכ"מ בגמ' דף ל"ו ע"ב דאמרי' כל שיש כו' משמע אפי' ה' מיני הוא המיעוט : א"כ כו' אחר הרוב וא"כ לק"מ ממרקחת וכ"כ בתשו' ה"ה ח"ל וכ"כ בהגהותיו לט"ז ח"מ : (ס"ק כו) יברך כו' ומ"מ כו' דהא דהותר לו לברך שהכל דיעבד על כולן אם אמר שהכל יצא וכיון שהוא ספק והוא כבר אחר שלמד (כמ"ש מ"א לעיל ס"ס ר"ב) הוי כדיעבד ולכן א"א לפוטרו בתוך הסעודה עדיף ודע דמ"ש הט"ז בס"ק ד' לברך על ערבי"ז שונין המזרעים בשדה אין מברך עליהם חיין בפה"א והמזרעים בגנה כ' לברך בפה"א אפי' על השרביטים ובשניהם חולק בס' אה"ע וכס' ח"מ ע"ש : סי' רה (ס"ק א) וקטניות כו' וכמ"ש סי' ר"ח ס"ד בהג"ה בכוסס שעורים:(ס"ק ב) וכרוב כו' וכ"מ בגמ' דמליח כו' לשון וכן אינו מדוקדק דדין כבוש שי"ל דין מבושל לענין ברכה מדאמרי' בברכות דף ל"ח ע"ב אייתי ראיה דשלקות בגלתייהו קיימי מדאמר רחב"א אני ראיתי את ר"י שאכל זית מליח (פירש"י שהי' מלוח כמה ימים וקי"ל מלוח כרותה) ובירך עליו תחלה וסוף אא"ב שלקות בגלתייהו קיימי בתחלה בירך בפה"ע ובבסוף ברכה אי מעין שנם אא"א לאו בגלתייהו קיימי בשלמא תחלה בירך שהכל אלא לבסוף מאי מברך ודחי דלמא בירך לאחריו בורא נפשות הרי דאייתי ראיה לשלקות דבגלתייהו קיימא מדמליח בגלתייהו קיימא אלמא דמליח דין בישול י"ל לענין ברכה.וחזי' ג"כ שהוא טוב כנ"ל:(ס"ק ג)מבושלים יותר. ז"ל תר"י כו' ר"ל דמלשון הש"ע משמע אם עובים מבושלים יותר מחיים אע"ג שגם חיין ראויים לאכילה מ"מ מברך עליהם כשהן חיים שהכל אבל תר"י כתבו דוקא אם אין נאכלין חיין כו':וכ"מ סי' ר"ב סי"ב שכ' ואם אין דרך לאכלן חיין אלא מבושלים חיין מברך עליהם שהכל והבין מ"א מ"ש אין דרך לאכלן חיין ע"כ אין ראויים חיין דאל"כ אפי' מבושלים יותר עובים מ"מ דרך לאכלן גם חיין אע"כ בעי' דוקא שלא יהיו נאכלים כלל חיין וא"כ ל"ל דלשון הש"ע כאן הוא לאו דוקא:ומ"מ אפשר דאם כו' ר"ל דאין ראי' מפטרז"ל דאפשר דעוב יותר אי ממבושל ולכן מברכי'עליו אי בפה"א ואע"ג דעיניהו רואי' שעוב יותר מבושל היינו משום שדרך לבשלו עם בשר ואין השבח מלא עצמו של פיטר"זיל והוי כמו תמיד וכרתי דאפשר דאם בשלו פיטר"זיל לבד משתני לגריעותא: ובגמ' אי' (פסחים דף קט"ו ובטור סי' תע"ג ותע"ה)דאם אין לו ירק לעיבול ראשון בליל ראשון של פסח יקח מרור לעיבול א' ויברך עליו בפה"א אע"ג דמרור שאנו לוקחים למצות מרור עוב יותר מבושל אע"כ כיון שע"פ גם אי ראוי אע"ג שעוב יותר מבושל מברך עליו בשהוא אי בפה"א ומזה ראיה לתר"י:עמש"ל סי' תע"ג שהביא מ"א בשם אבי מהרי"ל אם יש לברך על פיטר"זיל אי בורא פרי האדמה ספוקי מספקא לי' מה"ע הואיל ועוב יותר מבושל מחי וגם על מרור כ' מ"א שם וז"ל וא"ל דמרור שלהם הי' ראוי לאכול אי כמו לאתי"ך עכ"ל.ואפשר דאותו מין עוב אי יותר ממבושל : (ס"ק ד) ותומי וכרתי (כ' בס' א"ר בשם א"ח דכרתי היינו מה שאנו קורין אשלי"ך) : וב"ח פסק כו' ואינו מוכרח.ר"ל דהטעון כ' בשם הרי"ף דס"ל תומי וכרתי בשהן חיין מברך שהכל ומבושלים בפה"א : והרב"י כ' דלא זזה ידע מאין יצא להטעות זה

באר הגולה

רמב"ם בפ"ג מהל"ב ק הגהת מיימוני פ"ח בשם התוספות : ח ברכות ל"ה וכת"ק כ שם ל"ח ג שם

עטרת זקנים

רה * וכן כל פירות וקטניות כו'ולפ"ז ארבע שונין בין חיין בין מעושן שקורין פלעשאלקס וכן כשמבשלין אותן במרק שקורין ערבינ זופא או שאוכל אותן חוים נתאצין מעורב במלח ובפלפל על כולן מברך בפה"א חוץ מן הקטניות האוכלן חיין מברך שהכל (עמק ברכה): *ותומי וכרתי כשהן חיין בפה"א לאחר בישולן שהכל וי"ל להיפך דהיינו חיין שהכל ומבושל בפה"א (רי"ף והגאונים והטור) ע"כ מספיקא בין חיין בין מבושלין לא יברך בפה"א אלא שהכל (מורי בב"ח) : * דמתשבי לשתני לגריעותא כו' . ויש מי שכתב קרויע שלאתנין כל אלו משתני לאחר בישולם לגריעותא (עמק ברכה) אפילו מי שחפץ בכפס יותר מבושלים בעלה דעתו אלא כל אדם והולכים אחר הרוב (עור בשם התוס' והרא"ש) :

לבושי שרד

סי' ר"ה ט"ז סק"ג (°) ובישלם בפה"ע שעובים יותר כל"ל :

יר אפ"ים

במג"א ס"ק כ"ר דאם הוא דבר כו' ובקוי' הנ"ל כתבתי שמ"ש המ"א מסי' קס"ח נ"ע דשם א"א שיפעיר בברכת שהכל דאיך יעשה עם ברכת הגעולם וגם בברכה אחרונה ושם הבאתי דברי הע"ת מ"ש בסימן ר"ח בשם התוספות דאסנסתפק בברכה ראשונה יברך שהכל וא"ל להמתין לאכול בתוך הסעודה רק בספק ברכה אחרונה ובאמת אינו בתוספות רק מלשון הרא"ש והעור גבי כושם לה התו' ועיין בהגמ"י ולקמן סי' ר"ח :

ביאור הגר"א

סי' רה ס"א ואפי' כו' . גמ' שם קתני ירקות כו' :וכן כו' . ברב ושמואל ורחב"א אר"י ולבני ורבנ"י ור"ן וכא דעולא ודר"ב אידתי שם : אבל קרא כו' . שם כר"ת דלא כרי"ף ועתוס' שם ד"ה משכחת כו' : דמחשבי כו' . תוס' שם

הגהות רעק"א

סי' ר"ה ט"ז ס"ק ג' אלא דקשה מש"ס תוס' תמהני דבלא"ה מבואר כן מהסיא הזית אלוה דברכתו בפה"ע ומ"מ ע"י מליחה ושליקה מקרי נשתנה לגמרי לגריעותא :

היטב

בלא פת יש לברך בזה שהוא מי שהכל ולאחר בישולו בפה"א וכן בבצל יש חילוק זה · אתרוג המטונן בדבש וכן כל דבר שנדל על העץ ושונין מהן איי"ן נימאכ"טס יש לברך בפה"ע דומיא דאגוז המטונן בדבש כמ"ש סי' ר"ב סי"ג אבל מה שעושין מן פרי האדמה יש חילוק דאם הוא מין אמן שקלת בני אדם מטונין אותו בדבש ברכתו לא שהכל כמו תומי וכרתי כיון שהוא משתנה לגריעותא בבישול בלא דבש ושובים יותר מיים ממבושלים רק הדבש הוא משביח אין השבח מחמת עצמן . אבל אם מטונין מייאר"ין ורובי"ין וקירב"ם יש לברך בפה"א ומזה יש ללמוד כל דיני איי"ן נימאכט"ם עכ"ל ט"ז : (ד) ירקות . ע"ל סי' ר"ב ס"ק י"ט מס"ס : עס

תשובה

לפת ואז אין חיוב ברכה כלל עליהם . ומחוורתא לברך שהכל כמ"ש המג"א בשם הב"ח וע' פ"מ וגם נראה שעיקר זריעתו הוא לצורך לתבל בו המאכלים כבוש צלי ומבושל אך מקום שהרבה אוכלים כשהם רכים לבדם חיין דינם כשאר ירקות לברך בורא פה"א כמ"ש הט"ז ושום ובצלים שהכל אפילו הזקין ובשלם עם בשר ודלא כע"ת ע' מג"א יא"ר ובר"י הביא דברי הרא"ש בפסקיו דמחלק להדיא בין זה לאגוז ע"ש ובאמת שהמג"א נ"כ כוונתו על דברי הרא"ש אלו ע"ש ומ"ש באתרוג המטונן בדבש כ"כ נ"כ בעמק ברכה ובמרקחת נרינו פלאמין בדבש או בצוקר כ' פ"מ שאם בעודן חיין ראוים לאכילה ע"י הדחק מברך בפה"ע וכן צוטרינקטנים וקאלמסיקמרוקחים בפה"ע או פטארזקעזילע מרוקח בדבש יש לברך שהכל ומרקחת שנק'צידקע י"א שהיא קליפת קשואין יש לברך שהכל דנרע מקליפת מראנצי"ן ומרקחת קריין י"ל שהכל ומרקחת צנון בפה"א

השקר

בדעת הרי"ף דבאמת מבואר ברי"ף דס"ל בין חיין ובין מבושלים בפה"א והב"ח ייסב דעת הטור דכן דעת הרי"ף כמ"ש הטור בשמו וא"כ בין חיין ובין מבושלים אינ' פלוגת' אי יברך בפה"א או שהכל דבחיין ס"ל להרי"ף בפה"א והרב"י ס"ל שהכל ומבושל ס"ל להרי"ף שהכל והרב"י ס"ל בפה"א כמ"ש בש"ע ולכן להלי' א"ע מספק יברך בין חי ובין מבושל שהכל דק"ל ס"ס ר"ד כל דבר שהוא מסופק יברך שהכל ומז"כ מ"א דאין דברי הב"ח מוכרחים בפי' הרי"ף אלא העיקר כמ"ש הרב"י בכוונת הרי"ף דבין חיין ובין מבושלים מברך בפה"א וא"כ חיין לדברי הכל מברך בפה"א והט"ז כ' בס"ק ב' דבין תומי הביינו שום ובין בלל בשאכלן כשהם קטנים עד שלא הזקינו אז חיין מברך בפה"א אבל כשהזקינו דאין ראוין לאכלן חי כ"א עם פת אז חי מברך שהכל ומבושל בפה"א כמ"ש הטור בשם הרי"ף : (סק"ה) אין כו' לברך על האגוז גמור המטונן בדבש : משא"כ כאן דיבשר עיקר. ואין הבשר בא להכשיר ולתקן את תומי וכרתי : וא"כ כשמנגנין הירקות בשומן דלא אע"פ שבשה הירקות ע"י השומן מ"מ כיון שהשומן בא להכשר ולתקן הירקות מברך על הירקות בפה"א : (ס"ק ו) על המים כו' והב"מ כו' להעביר הזוהמי מן הירקות ור"ל ואח"ז לשפוך המים אבל אי הי' דעתו לאכילת הירקות. וגם המים ג"כ מודה הרמב"ם דמברך על המים בפה"א דלא כמשמעות הד"מ דהכ"ג לרמב"ם מברך שהכל : וז"ל הרא"ש כו' ר"ל הד"מ כ' וברא"ש משמע דאין לחלק וצ"ל מ"א דברא"ש משמע דמחלק אלא היפך סברת הרמב"ם אלא דאם דרך לשלקן בשביל אכילת הירקות אז יברך על המים בפה"א ואם דרך לשלקן רק בשביל המים מברך שהכל : והמרדכי כ' כו' ר"ל דבדברי ד"מ משמע דהרא"ש ומרדכי בחד' טיעה קיימי אבל לא משמע כן במרדכי ניהו דפליג על הרמב"ם מ"מ גם על הרא"ש הולך אלא דס"ל דתלי' אם המים עשוי לעבל או לשתיה נמי' יש ג' מחלוקת בדבר : וכ"מ ביומ' כו' דאם עשוי לעבל מקרי אוכל דקי"ל שיעור אכילה לחייב עליה ביוה"כ הוא ככותבת ואם אכל כחצי כותבת ושתה משקין כחצי כותבת אין מצטרפים לחייבו דאין אכילה ושתיה מצטרפים ואמרי' שתה דיר שע"ג ירק מצטרף לאכילי' ירק ואם יש בשניהם כותבת חייב דאלכורי אוכל מיקרי ועי' במ"א ריש סי' ר"י דוק' ליר שע"ג ירק מצטרף לאכילת ירק וא"כ אין משם ראיה וצ"ל במ"א : וכ"מ בתוס' דף ל"ח ע"א ד"ה האי דובש' כו' שנתנו טעם שמברכים על שכר שעורים שהכל אע"ג דקי"ל כל שיש בו מה' מינים מברכים במ"מ שיימו וז"ל ועוד בשתיה אומר שהכל עכ"ל משמע כהמרדכי אם לא נעשה לעבל אלא לשתות מברך שהכל : לעיל סי' ר"ד וצ"ל במ"א ס"ק ט' : הלכך כו' מתפוחים מברך שהכל ויוצא לד"ה כל"ל : ור"ל דלדעת הרא"ש והמרדכי מברכי' שהכל דהא לא נעשו לעבל וגם לא לאכול הירקות ולהמרדכי בעי' שנעשו המשקין לעבל. ולהרא"ש בעינן שנעשה לאכול הירקות אלא דלהרמב"ם ראוי לברך בפה"א דהוי כשלקן לשתותן כיון שהוא מחלוקת הפוסקים ועוב להלי' נפשיה מפלוגת' לברך שהכל ויוצא לכ"ע דעל כלם אם אמר שהכל יצא : וזהו לעטם הרמב"ם כו' האמת כ' הסמ"ג ס"ל כטעם הרמב"ם ולכן מחלק בין מי שלקות שדרך לשתותן משא"כ מי הלביבות אין דרך לשתותן אבל גם לדעת המרדכי אין לברך על מי הלביבות כ"א שהכל דהא לא נעשו לעבל ולא בא מ"א אלא לאפוקי לדעת הרא"ש יברך במ"מ וכמו שמסיים : מברך במ"מ כמ"ש התוס'. והביאו מ"א סי' קס"ח ס"ק ל' :

ואם

ד"מ.והכ"מ כתב דהרמב"ם לא כתב למעט אלא כשבאלן להעביר הזוהמא' וז"ל הרא"ש מיא דסלקי כיון דעיקר כישולם בשביל הירקות הלכך כיון שנתנו הירקות טעם בהן הולכים אחר הטעם ואפי' אם כישול הירקות לצורך מימיהם לרפואה כיון שכל הטולם מבשלין אותו לאכילה לא נשתנית ברכת המים בשביל זה עכ"ל. והמרדכי כתב ודוקא ירקות שהמשקה היולא ממנו עיקר לעבל קאי וחשוב מאכל כמקודם (פי' ואע"פ ששותיהו מברך בפה"א) אבל מי תותים ויין תפוחים שעומדים לשתיה מברך שנ"ב ובכ"ר עכ"ל וכ"כ התנודה וכ"מ ביומא דף פ' ע"ב ועמ"ש רסי' ר"ו וכ"מ בתוס' דף ל"ח וכ"ה לעיל סימן ר"ד גבי שכר תמרים הלכך המשקה שעושין בפסח מתפוחים מברך שהכל לד"ה וכת' בש"ל דה"ה מיס שנתבשלו בהן מיני דגן וכיולא בהן מברך במ"מ : ובש"ג כתב וז"ל ומז"ה אומר השותה מיס שנתבשלו בהן הלביבות מברך במ"מ ול"ל שמברך שהכל שאין דרך הטולם לשתות מי הלביבות כמי הבלקות ברוב הבלקו' שותין המרק ואוכלין אותו כבלקות עלמן עכ"ל וזה לעבס הרמב"ם אבל לעבס הרא"ש ה"ל כיון דעיקר הכישול בשביל הלביבות מברך במ"מ כמ"ש התני' וקשה דבסי' ר"ח ס"ו כ' דאם היה רק שראוי' לשתי' מברך שהכל ויל דשאני הכא כיון שבישל הלביבות בתוכן הרוטב בטל ע"ג הלביבות ומברך גם עליו במ"מ מידי דהוי אמי קטניות שמברך בפ"הא כמפ"ל ואלו בשלן על שנתמעטו מברך שהכל כמ"ש סי' ר"ח ס"ח הלא ע"כ שהרוטב דינו כמאכל עלמו וא"כ אם אוכל הלביבות עלמן מברך במ"מ וא"ל לברך על הרוטב . ועמ"ש סימן קס"ח סי"א וסימן ר"י מיהו לפעמים עושין לזופ"א עם מעט קמח ונותנין לתוכו מעט לביבות א"כ עיקר כונתו לאכול הזופ"א ואינו טפל להלביבות° אם כן* ראוי לברך על המים ועל הלביבות וכמ"ש סי' ר"ח ס"ד : ז עם בשר.טעם הבשר שבמרק הוא עיקר : ח סחטן.דאשתני לגריעות: ט הלפת. כגון רוביי"ן ומייאלרי"ן בל"א ונריך לדקדק בהם אם יבשלם בלא בשר אם ישתנו למעליות' כמ"ש בס"א ונם יש מהן טובים לאכול מי עמ"ש ס"א דלא גריעי ממרור כמ"ש ס"א בב"י סימן ר"ד שומשמין מברך בפ"הא ומשמין בפ"הא (לבודרהם) וז"ל מפני שאין לורתן עליהם בלב עסי' ר"ח ס"מ: עתקן מברך שהכל (לבודרהם) וז"ל מפני שאין לורתן עליהם בלב עסי' ר"ח ס"מ:

רן א בירך על פירות האילן . כ"ל דאותן הבדלים על האילן ומברך בפה"א

משום דלא נגמר פרי אז באילן עיקר הפרי אם בירך בפ"הע יצא:

ב היו לפניו. ולענין לכתחלה עסי' רי"א ס"ג : ג שלא יפסיק . אחזן וכלה שבאו ליאכל וליכנס לאוכלה ומיד והחזן בבר שלא באו אלא ליכנס לאוכלה ובירך ברכת התפוחים אבל אם אינם חביבים עליו אינם פוטרים האגוזים אא"כ נתכוין להם מתחלה עכ"ל ס"מ שבנתכוין פוטר אפילו הביאו לפניו אחר ברכת ההפוחים וה"ה כאן לענין פה"ע אחר פרי האדמה כיון ש שלא בה ועי' ס"ה (ג) יותר מבדי דבור . פי' בדי דבור שאילת שלום תלמיד לרב דהיינו שלום

ר"ב ס"י נתבאר דיש מחלוקת בין הרשב"א להרא"ש ומשמע פסק הש"ע שם דיש ספק ויברך שהכל וצ"ל דכאן מיירי מדבר שדרכו לבשל או לאחוב דבזה מודה הרשב"א שמברך כמין הפרי : (ה) אבל אם בשלם עם בשר.א"ל מ"ש מאגוז המטוגן עם בשר דלא אזלי' בתר הדבש דאגוז יש לו טעם עצמו ג"כ ולא בטיל מחמת הדבש עכשיו משא"כ במיס דלית ליה טעמא כי אם מה שקבלו מן הבשר אזלי' בתר ביסרא ולפ"ז נ"ל אם בישל ירקות באומן או במשקה שיש במדיות רוסיא שקורין באר"ש אין לברך עליהם כמו על הירקות אלא כפי ברכתו של המשקה כיון שיש לו עוד טעם שלו ע"כ אפי' אם בישלו עם בשר לא הפסיד טעמו כמו באגוז בדבש כנ"ל ועיין ס"ם זה : (ו) אם סחטן כו' . כתב הטור וכת' אחי הר"ר יחיאל כל שכן אם סחטן שמברך על מימיהן כדרך שמברך עליהן ואינו נראה כן דודאי כשסוחטין אותם משתנה לגריעותא . ונראה לדבר משקין היולאין מן הפירות שמברכין עליו שהכל ואם בישלם מברך על המרק כברכת הפרי כו' עכ"ל . ולפמש"ל סימן ר"ב דודאי דבר הנראה לעינים ומורגש בשכל שיולא עפי ע"י סחיטה וכל שכן כתישה ממה שיולא מאליו ונראה' לדמות סחיטה וכתישה בבישול ממש אין ראי' לדבינו הטור כאן ממשקין היולאין מפרי דשם יולאין מאליו ואינו אלא זיעה בעלמא ונראין דברי אחיו הר"ר יחיאל נכונים אלא שאין להקל נגד הטור ויש לברך שהכל ותו נראה דע"י כתישה גם הטור מודה דהוי יולא בהפרי דאז פשיטא דהוי בבישול שגוף כח הפרי יולא ממנו כנ"ל : (ז) הלפת כו' . מבואר בתחלת סי' זה ומ"ש דמבושל או בכוש כו' הייט אם רולה לאכול הלפת עלמו אבל המרק שלו בתבאר בס"א :

רן (א) ואפילו על פת ויין. שנורמים ברכות הרבה לעלמן בקידוש והבדלה

וברכת חתנים : (ב) היו לפניו פרי כו' . תמוה לי נ"ל שיהא לפניו הא כתב בס"ה אם בירך על פירות שלפניו והביאו לו יותר ממין אחר שברכתו בברכת הראשון דא"ל לברך ואחן הוי גם בן ברכת של פרי העץ בברכת פרי האדמה שאם בתבוין באמירתו בפה"א גם על פרי העץ א"ל לברך אחר כך בפה"ע ודין זה הוא מדברי הרר"י שמביאו כ"י ומבואר בדברי הרר"י שמיירי בהביאו לפניו אחר כך פרי העץ דהייט אחר שבירך בפה"א על פרי האדמה וכן יש ללמוד מדברי הרשב"א שמביא כ"י וז"ל אם אוכל תפוחים ובירך עליהם ואחר כך הביאו לפניו אגוזים אם התפוחים חביבים עליו יותר פוטר את האגוזים בברכת ברכת התפוחים אבל אם אינם חביבים עליו אינם פוטרים האגוזים אא"כ נתכוין להם מתחלה עכ"ל ס"מ שבנתכוין פוטר אפילו הביאו לפניו אחר ברכת ההפוחים וה"ה כאן לענין פה"ע אחר פרי האדמה כיון ש שלא בה ועי' ס"ה (ג) יותר מבדי דבור . פי' בדי דבור שאילת שלום תלמיד לרב דהייט שלום

עליך

ליט ד עור בשם אביו הרא"ש ה שם לדעתו ו שם בגמרא ז עור בשם רב-אלי : ח ברכות מ' וברבי יהודה ב עור ג ר' יוסה אמא אמין ברכותיהם שוות בדף מ"א ד מהא דעול בריך שם ה ליימתו בסי' קע"ה

עטרת זקנים

* הלפת כו' ואע"פ שלא הגיע הבשל זהשילו אלא מפני השומן כך פי' מורי בב"ח דעת הטור שפתב כדברי רבינו אלי ולא כמ"ש הגאונים והר"ר יונה לדעת התוס' להיפך :

רו * ונתכוין לפטור כו' . כ"כ הר"ר יונה על פירש"י וכ"כ הכל בו ועכ"פ אם לא נתכוין לפטור את פרי העץ לא יצא אף על פי שמוחיים שיהיה לפניו מ"מ לכתחלה לא יברך בפה"א רק בפה"ע : * לריך שלא יפסיק כו'. היינו כדי שאילת שלום תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי ואם הפסיק יותר לריך לחזור ולברך בין אם בירך על דבר ולא היה בידו בין ברכה שנתחייב בה ולא יכול לברך אותה לפי שעה (כ"י בשם שבולי הלקט) ולריך להשמיע לאזניו ואין חילוק בין ק"ש ובין ב"ה ושאר כל הברוב: * שיוליא כו' ואין חילוק בין ק"ש לבהמ"ז ושאר כל הברכות לריך

נתיב חיים

רח מ"א ס"ק ו' . °) הרי"ב רשאי לברך על הלביבות תחלה ואחר כך על המים בנ"ל :

דגול מרבבה

*) גי' מחבר ר"מ בהגהת שלחן הטהור :

ביאור הגר"א

ועמ"ש : ס"ב אבל כו'. עמ"ש :ס"ב אם כו'. כמ"ש ל"ח א' בין הפוחים כו' וכמ' הרא"ש בסי' ר"ב ס"ו: ס"ה הלפת כו' ממש"ש ומיא דלפתא בלפתא וע"כ בהבוחל לו בבוש אירי ודלא כרש"י שם ד"ה פרחי כו' וע"ש מ"ד ב' לו לבית כו' ואתי"גדברפ"ג דשבת אמרי' וה"מ דלית ביה בשרא מ"מ הלפת עיקר וכמ"ש במ"א סק"ה וע' עוד דקנת ס"ל כרש"י: או כבושב כו'. דבבוש המבושל אף לענין ברכה דאפי' מלית המבושל כמ"ש ל"ח ב' וכ"ש בבוש דהא אחרינו מליח ה"ה כו' בבוש כו' :

סי' רו ס"א בירך כו' . עתוס' שם ד"ה ר"י כו' : הלכך כו'. בכ"ל סי' ר"ב ס"ב וסי"ח:ואפי' כו'. עתוס' שם ב' ד"ה ור"י וכ"כ הרי"ף וש"פ שכן סתמא דסוגיא דבפ"ק דפסיחא כו' : ס"ב היו כו'. בכ"ל ור"ל מ"ש דש"י מ"א ל' ד"ה אבל.ואע"ג כו' שם בשאינו מהבוין: ס"ג יותר כו'. כמ"ש בירושלמי והביאו הרא"ש סי' ב' הדין דבסיב פוגלא ומברר עליה והוא לא אתא

הגהות רעק"א

מג"א ס"ק ט' עתקן מברך שהכל ע' סי' ר"ח בלה"ע ד"ה ב' הב"י :

סי' רו סעיף א' אם אמר שהכל אינו מברכין

באר הגולה

(ה) עם בשר.דמיס לית ליה טעמא כ"א מה שקבלו מן הבשר אזלינן בתר בישר.לפ"ז כ"ל אם בישל ירקות באומן או במשקה בקורין באר"ש טעם בשר לא הפסיד בגמו כמו באגוז ודבש בסי' ר"ב סי"ב ט"ז : (ו) סחטן דאשתני לגריעותא . וע"י כתישה הוי בבישול עיין ס"ז . מי תותים ויין תפוחים שעומדין לשתייה שברמב"ם כמ"ש שעושין בפסח מתפוחים מברך שהכל עמ"ש : (ז) הלפת . כגון מיא"רן ורוביי"ן בל"א אמ"פ שנאכלין ב"כ מיין מ"מ כיון שטובים יותר מבושלים מחיין מברך חיין שהכל ומבושל בפה"א ירק גרין קרוי"ט מי שהכל מבושל

שערי

בפה"א ע"ש וע' מש"ל סי' ר"ב ור"ג ועי' מ"ש ביד אפרים שם : (ה) עם בשר. עבה"ט ור"ל דדוקא מים שאין להם שום לעצמם רק מה שמקבלה מבשר אחרים משא"כ אם הוא משקה שיש לה טעם לעצמו אין נגרר אחר טעם הירקות וע' בס"מ בבארשט מסיבין שהכל ובבארשט מבורקים בפה"א דכבוש כמבושל ומ"מ רפ"א בידו וכ' דאפשר סומכין על המג"א בסי' ר"ה דכה"נ יש לברך שהכל וה"ה פלומי"ן יבישים אם מפריד המשקה י"ל לכ"ע מברך שהכל וע' ביד אפרים מ"ש בזה: (ו) הלפת עבה"ט וע' במג"א שכ' דאפשר אם בישלו לפת בס"ע בלא בשר משתנה לגירעותא ובכרכתו שהכל ועוד כו' ע"ש (ובסק"א מ"ש לענין פושר זייל בלא בשר) אך מט"ז סס"ק ד' משמע דבכל בישול משתנה למעליותא ע"ש ואם בישל עם בשר יברך בפה"א אף שאין השבח רק מחמת השומן וע' בעטרת זקנים ומ"ש המג"א בשם אבודרהם בדין שומשמין שאם טחנן מברך שהכל ובאה"ע שם השיג ע"ז וכ' שאף שנתמעד אם הוא דרך הנאתן לא נשתנה ברכתו וכן רעטשנע קאשע יש לברך בורא פרי האדמה אף על פי שנתמעד כי כן דרכו לאכול דלא כעט"ז שכת' בדוהן וריפות לברך שהכל וכל ירא שמים ינהוג כן לברך בורא פרי האדמה

עכ"ל ע' לקמן סי' ר"ח :

סי' ר"ן בש"ע סעיף א' בירך על פירות האילן בפה"א יצא כו' וע' בראשון לציון שכ' דיברך שהכל דלא קי"ל כר"י אלא דיעבד ובבר"י כ' דבפה"א עדיף דמבוררת שפי' וע' בשאגת אריה סי' כ"נ שנשא ונתן אם ראוי ליראה שמים לחוש לכתחלה לנוסחת ספרים ישנים שברמב"ם שפוסק לא יצא ונ"מ אם נפתפק אם יברך בפה"ע או בפה"א לא יברך בפה"א מספק והעלה דעיקר הנוסח שברמב"ם כמ"ש הכ"מ דיצא ונם הביא ראיה מהא דאמר עולא מחלוקת בברכותיהם שוות כו' דעולא ס"ל כר"י דיצא ש"ש : בש"ע סעיף ב' ונתכוין לפטור בפה"ע יצא ע' מג"א שהראה מקום לסי' רי"א דלכתחלה אין לעשות כן וכ"כ בעט"ז ע"ש: (ה) לא יצא. עבה"ט וע' ביד אפרים מ"ש על דברי אה"ע שלענין אם אין עיקר הפרי אין דאי' מקפרסין רק לענין לא נגמר הפרי שפיר יש ראיה מבוסר וכן בא"ר לא כ' רק לענין נגמר הפרי ע"ש וע' בבר"י שדחה גם הראיה זו מבוסר דמ"מ יותר צורדת ברכת בפה"א דבפה"ע משמעותו שזה עיקר הפרי אבל מכל מקום בדיעבד אף בפה"ע יצא. ומ"ש בפנים מאירות סי' נ"ח דבבוסר ודכותיה יברך בפה"ע לצאת ידי הרמב"ם ז"א דהנוסחא הנכונה ברמב"ם כמ"ש הכ"מ דבירך בפה"א על פה"ע יצא ע"ש וע"ש בסמ"א

חכמת

דלא נאמר בי' לאו זה כלל ע"ש. א"כ ה"נ כיון דכתיב האדם בשבועה פרט לאנוס א"כ לא נאמר איסור שבועה נבי אונס כלל א"כ אינה דחויה רק הותרה ולכך מיבעיא ליה אם בנתחדש לו האנוס אח"כ כנון שהוא מסתכן אי נימא דנם זה בכלל אונס שכתבה התורה פרט לאנוס וממילא הוי היתר ממש ובעי ברכה או דלמא התורה לא אמרה פרט לאנוס רק אם בשעת שבועה הוי אונס לבו אנסו אבל אם לא נתחדש לו האונס רק אח"כ אז לא הותרה ואינו רק כשאר איסורים שנדחין מפני הסכנה וממילא לא בעי ברכה ומאי פריך לישרי ליה מר. ובע"כ דכל אוכל איסור במקום סכנה מברך עליו ולכך. אין נ"מ לענין ברכה ולכך פריך שפיר לישרי ליה מר. והנה זה אין להרשות דמאי פריך דלמא מבעיא ליה אם מותר לו לאכוב כך אי בעי התרה כיון שיוכל לשאול עליו ולכך מיבעיא ליה אם הותרה ממש ולא בענין מיהדר אהיתירא ולא בעי שאלה או הוי רק דחויה וממילא בענין שאלה וכן קשה אף לפירש"י דהאבעיא קאי אם צריך קרבן דהוי שב מידיעתו או לא ומאי פריך הא יש לומר דאף דהוי סכנה מכל מקום הוי שב מידיעתו

מחצית

ואם סי' רן. ר"ל כבישל קמח עם מים אם אינו מסקין והוי רק שראוי לשתות . בטל ע"ג הלביבות . משא"כ בסי' ר"ח דאין שם דבר שיברך עליו במ"מ שיתבטלו המשקין לגביה . א"כ ראוי לברך על המים תחלה ואח"כ על הלביבות. דאפ"ת דהמים עיקר מ"מ הלביבו' שהן כתבטלו אגב המים אף שהלביבו' הם מועטו' כמ"ש סי' ר"ח סעי' ב' ולכן צריך על הלביבו' לברך במ"מ ואי יברך תחל' על הלביבו' במ"מ ואח"כ על המים שהכל כדינו להקדי' ברכת במ"מ לברכת שהכל דלא ברירא ליה להמ"א דהזופ' עיקר כיון דהלביבו' הן מה' מימים דאין הולכין בהן אחר הרוב . (ועש"ם ר"ד) ואם כן אי יברך תחלה על הלביבות יהי' אחר כך ספק אי נפטרו המים לכן יברך תחלה על המים שהכל דאפי' המים עפלים ע"מ כשנותתו קודם העיקר מברך תחלה על הטפל שהכל וכמ"ש רמ"א בהגה"ה סי' רי"ב סעיף א' וע' שם : וכמו שכ' סי' ר"ח ס"ד במנן אברהם סעיף קטן ז' : (סק"ח) סחטן דאשתני לגריעות' והוי כל המשקין היולאים מפירות דמברך שהכל כמו שכ' בסי' ר"ב סעיף ח' : (סק"ט) הלפת כו' ול"ל מפני שאין לורתן עליהן כלל. וכמ"ש סי' ר"ב סעיף ז' בתמרים וגודגניות שמיעכן ועי' שם במ"א ס"ק י"ח שמסיק דאפי' נימוחו לגמרי אם עדיין לורתן עליהן מברך עליהן כברכתן :

סי' רו (סק"א) בירך כו' כ"ל דאותן כו' אם בירך בפה"ע יצא. ובס' א"ר תולק וכן בספר אה"ע והכי' ראוי ממ"ש לעיל סי' ר"ב סעיף ב' מתוך שאין אנו יודעים שיעור פול הלבן לעולם יברך בפה"א עד שיהי' גדול ביותר עכ"ל ויש"ו משום דבזה יולא ממ"כ דאפ"ת שבבר יצא מתורת בוסר זהו פרי גמור וראוי לברך עליו בפה"ע מ"מ הא אם בירך על פירות האילן בפה"א יצא ומ"א לדברי מ"א עפי ה"ל לו' שיברך בפה"ע דהשתי' המברך בפה"א ניהו דלדידן יצא מ"מ לדעת הרמב"ם דסבירי' ליה אם בירך על פירות האילן בפה"א לא יצא א"כ כשמברך על פרי שלא נגמר לגמרי בורא פרי האדמי' אפשר דלא יצא דשמא בבר נגמר וראוי לברך בפה"ע וכשבירך עליו בורא פרי האדמי' לא יצא

באר היטב

בפה"א . שלאחרי"ן מבורב עם חומן ושמן זית בפה"א . ארבים שוטין בין מי ומבושל בפה"א שטובים חיין ומבושלין זוייאר קרוב בפה"א בין מי בין מבושל . ויבק שהוא טוב מי ובמבושל מבחני לגריעותא כגון יבק שקורין שבתזי"ך או מה שקורין עאתר"ן או לגון וכדומי' לזה מברך מי בפה"א ומבושל שהכל :

רו (א) לא יצא . כ"ל דאותם הבדלים על האילן ומברך בפה"א מחמת דלא נגמר פרי או שאינו עיקר הפרי אם בירך בפה"ע יצא מ"א וכם אבן העוזר מולק עליו דלא יצא ע"פ (וכן בס' אליה רבה הסיג על מ"א בזה) ועיין בתשובת פניס מאירות סי' נ"ח ובבאר הטיב אחר לפני יש שם חסרון אות אותיות ע"ש : (ב) דבור.

תשובה

שאם ע . פירות האדמה שטובים מבושלים יותר מחיים שדינן לברך שהכל אם בירך בפה"א יצא בדיעבד ע"ש ופשוט דה"ה אם איסכא ואותן שחיין טובים ממבושלין ובירך לאחר הבישול לא יצא ונראה שאם נסתפק אם פרי זו טובה חיין ממבושלת או איסכא יש לברך בפה"א בין קודם הבישול או אח"כ כיון דבדיעבד יצא ואע"ג שגם בשהכל בדיעבד יצא מ"מ בפה"א מבוררת טפי כמ"ש לעיל בשם הבר"י ומ"ש בס"ם ר"ד במסופק ברכתו שהכל היינו במסופק בענין שאם יברך בפה"א או בפה"ע לא יצא אף בדיעבד אבל בכה"ג בפה"א עדיף כיון שבדיעבד יצא וע' בט"ז שכ' דלמה נקט בש"ע שהיה לפניו שאפילו היה דעתו עליו הדין כן כדלקמן סעיף ה' ובשאגת אריה סי' כ"ז כ' שהפריז על מדותיו דהתם הברכות שוות בפה"ע אך גם באם היה לפניו נראה מרש"י ותוס' דאין ברכת צנון פוטר את הזית ומפיק להלכה כדברי רש"י דלא מהני לפטור בכה"נ ובריך לברך על של עץ בפה"ע ע"ש : וע' בר"י שהביא דברי השאגת אריה וכ' ליישב הסוניא לדעת הש"ע ומסתבר טעמיה כיון דבירך בפה"א על פה"ע בדיעבד יצא א"כ כשבידו פה"א ומתכוין בפרטות לפטור את פה"ע דיצא דגדול כח הכוונה וע"ש שכ' דברי רבינו יונה מורה להדיא כט"ז וכ"כ בפי' בס' כל בו וכ"כ באורחות חיים שהוא דעת הרשב"א וכן דעת מור"מ בד"מ כהש"ע וכן הפר"ח בלקוטים . ונראה שאם היה לפניו אין לחזור ולברך כדברי הש"ע דספק ברכות להקל ולכתחלה יש לו להיות נמלך שלא לאכוך מיד פה"ע דהא אין כאן ברכה לבטלה כיון שעיקר ברכתו על פה"א נתקיימה וכן אם לא היה לפניו ראוי לעשות כן לאפוקי נפשיה מפלונתא וע' בא"ר מבואר דכוונה בעינן הא סתמא אפילו היו שתיהן לפניו לא פטר בברכת בפה"א את בפה"ע ע"ש שבזה מיושב קושיית הש"ז וכ"ם בסמ"א ח"א סי' נ"ח וכ' שם וכן אם היו לפניו דבר שברכתו שהכל ודבר שברכתו בפה"ע או האדמה וטעה ובירך על שהכל תחלה אין נפטר על עץ או האדמה בלא מתכוון:ונדולה מזו דאפי' בדבר שברכותיה' שוות כ' הב"י בשם הרשב"א כו' א"כ אף כשבירך שהכל צריך לחזור ולברך על כל מין ברכה הראויה לו וע' בשו"ת הריב"ש סי' שפ"ד באמצע התשובה שם כ' ומי איכא למימר דמי שלפניו בשר ובבינה שברכותיה' שוות ובירך על הבבינה שיהא צריך לחזור ולברך על הבשר מפני שא"א לאוכלם יחד מחמת איסור כו' ע"ש. ונראה דהיינו במתכוין או אפילו בסתמא כיון שדעתו לאכול גם הבשר אחר קנוח והדחה **דאליכ** בלא"ה ה"ל נמלך : (ג) דבור עבה"ט וע' מ"ש אח"ז בת"ש סי' י"ט סק"ב ומבואר שם דאם שכח ואכל **בלא**

שלמה

דהוי בידו לשאול עלי'. אך זה לק"מ דממ"נ הסכנה עצמה לא הוה פתח לשאול עלי' דהוה נולד ואם יש לו פתח אחר או מתחרט א"כ בכהאי גונא היכי דאפשר בשאלה אין לספק דודאי בעי שאלה דאף אם נימא דאיסורים הותרו אצל חולה היינו אם יש סכנה אבל היכא דליכא סכנה ודאי לא הותרו וא"כ כיון דאפשר בהיתירא נחשב כאין כאן סכנה ומה"ט מאכילין הקל הקל תחלה ומכ"ש היכא דיש היתר ממש דודאי בשום אופן אין להאכילם איסור מכח דכיון דאפשר בהיתר הוי כאינו סכנה א"כ ה"נ כיון דאפשר בשאלה שוב נחשב כליכא סכנה כלל ובודאי בעי שאלה ואין בזה ספק כלל. אך קושייתינו קשה שפיר דנימא נ"מ לענין ברכה ובע"כ מוכרח דבכל איסורים בעי ברכה ודו"ק. מיהו לדעת הש"ך ביו"ד סימן רל"ח דחולה במקום סכנה א"צ התרה כלל נדחה ראיה זו ע"ש. מיהו הש"ך מסיק שם דיש להתיר לו וכן נראה דהרי כ' איסורים דחויים הם אצל חולה ולא הותרו ולכך בודאי יש להתיר לו וזה ברור ודו"ק היטב :

סי' רן סעיף ב' היו לפניו פרי האדמה ופרי העץ וכו'. נ"ב עיין במג"א בשם הרא"ם דאם בירך תחלה

השקל

להרמב"ם מה שאין כן אי יברך בפה"ע דיוצ' לדעת מ"א לכ"ע דאפ"ת דלא הוי גמר מ"מ יצא בברכת בפה"ע והאריך עוד. ולענ"ד א"ל דעל כרחך לא כ' מנן אברהם דאי בירך על דבר שלא נגמר פריו בודאי פרי העץ דיצא. אלא לדידן דקי"ל אם בירך על פרי האילן בודאי פרי האדמה יצא משום דעיקר' אילן ארע' הוא וגדל מן הקרקע וכדאית' דף מ' ע"א אלמ' דאזלי' בתר עיקר ויקתו א"כ ה"ה אם בירך על מה שלא נגמר פריו בפה"ע יצא ויהו דעדיין לא מיקרי פרי העץ מ"מ כיון דעיקתו מן האילן יצא דאזלי בתר ויקתו אבל להרמב"ם דס"ל אם בירך על פירות האילן בפה"א לא יצא אלמ' דס"ל דלא אזלי' בתר עיקר ויקתו א"כ אפשר מודה מ"א דאם בירך על דבר שלא נגמר פריו בפה"ע דלא יצא וא"כ תו לא קשי' דה"ל לו' כיון שאין אנו יודעים שיעור פול הלבן שיברך בפה"ע כדי לצאת גם ידי הרמב"ם. דז"א דאפי' יברך בפה"ע לא יצא ידי הרמב"ם א"כ עדיף עפי לברך בפה"א דזה מבואר להדי' בגמ' דאם בירך על פירות אילן בפה"א יצא משא"כ לברך בפה"ע כיון שאין זה מבואר להדי' בגמ' דאי בירך על בוסר בפה"א דיצא ניהו דהדין דין אמת : (סק"ב) הוי כו' ולענין לכתחלה עיין סי' רי"א סעיף ג'. ודאי לכתחלה צריך לברך על כל דבר ברכתו הראוי לו כתקנת חז"ל ובסי' רי"א מבואר דצריך להקדים ברכת בפה"ע לברכת בפה"א : (סק"ג) שלא כו' שבא ליאכל וליכנס מיד. ור"ל כמנהגנו שמקדמים תחת החופה ומברכים ברכת אירוסין ואח"כ מקדש האשה וקורין הכתובה ומברכין ז' ברכות הנישואין אבל במקומות שמקדמים זמן רב קודם החופה וכמנהג הש"ס הוי מברכין ברכת אירוסין בשעת קידושין ובשעת כניסתן לחופה דבעשה גשואה לא הוי מברכים כ"א ברכת נישואין : שלא באו אלא ליכנס לחופה. ר"ל שהיא כבר מקודשת וכבר ברכו ברכת אירוסין ולכן טעה ולא בירך רק ברכת חתנים דהיינו ז' ברכות נשואין ולא בירך ברכת אירוסין ופסק דאם אח"ז נודע לו שלא קדשה עדיין ולריך לברך עכשיו ברכת אירוסין לריך לחזור ולברך שנית אחר ברכת אירוסין ברכת נישואין : (סק"ד) יותר כו' דהיינו שלום עליך רבי והיינו ג' תיבות ולא

רבי

עליך רבי ומורי: (ד) וע"ל סי' ע"ד. עמ"ס שם וכי"ד סי' ר': (ה) צריך לאוחזו בימינו. מטעם זה במ"ס אוחז הכוס בימינו ובשמים בשמאלו ואח"כ מחליף כדאי' בסי' רי"ב: (ו) בירך ואח"כ הביאו לפניו כו'. כת' בכ"מ שזה נלמד מדין המזכר בס"ו שהוא ירושלמי כ"כ בכ"מ פ"ד דברכות: (ז) ממין אחר שברכתו כו'. הב"י כ"כ מסברת עצמו וכבר הוכחנו בי"ד סימן י"ע דלא קי"ל הכי ומה שהביא ראיה מדברי רשב"א במ"ס שא"ל ברכה על הפירות כיון שבירך על הפת פירו מינו ענין לזה דשם ודאי הכל גריר אחר הפת שהוא עיקר אף שלא היה הפת לפניו וגם בחותו מין נראה דאין פוטר מברכה אלא באדם שדרכו להימשך באכילת פירות יותר ממה שמונח לפניו אבל במי שאוכל בדעתו שהוא יאכל סך זה ודרכו שלא יאכל רק מה שלפניו אם הביאו לפניו עוד ה"ל נמלך וצריך לברך

בשפתיו ונאמרי' בכל לשון ° ו ולא יברך ערום עד שיכסה ערותו במה דברי' אמורים באיש אבל אשה יושבת ופניה של מטה ה טוחות בקרקע כי בזה מתכסה ערותה (ד) (ועיין לעיל סי' ע"ד סעיף ד') °° ואפילו אם אינו ערום אם לבו רואה את הערוה או שראשו מגולה אסור לברך: ד °°° ז כל דבר שמברך עליו לאכלו או להריח בו (ה) * צריך ו לאוחזו (ג) בימינו כשהוא מברך: ה °°°° ח אין מברכין לא על אוכל ולא על משקה עד שיביאוהו לפניו (ו) ט בירך ואח"כ הביאוהו לפניו צריך לברך פעם אחרת אבל מי שבירך על פירות שלפניו ואח"כ הביאו לו יות' מאותו המין* (ז) או ממין אחר שברכתו כברכת הראשון (ד) ז אינו צריך לברך: הגה וטוב ליזהר לכתחילה להיות דעתו על כל מה שיביאו לו [בית יוסף טור י"ד סימן י"ט]:

ו י נטל בידו פרי לאכלו ובירך עליו *ונפל מידו ונאבד או נמאס צריך לחזור ולברך אף ע"פ שהיה מאותו מין לפניו יותר כשבירך על הראשון: הגה

° עפי' ל"מ ס"ג °° עפי' רי"ו סי"מ °°° עפ"ס רי"מ °°°° עפי' קע"ז ס"ה וקע"ט ס"ה וכי"ד סי' רס"מ ס"ה

ועליך רבי) ועלתה בידו צריך לחזור ולברך עכ"ל כ"י בשם ס"ל וכסימן ק"מ כתב שהאבודרהם חולק על זה וכתב דשתיקה לא חשיב הפסקה לא שלא מרובה לא שלא מועטת ולכתחלה ודאי לא מפסקינן אבל בדיעבד מ"ל לחזור ולברך מא"כ דיבר בתיים. כשיאכל האגוז יברכה ואח"כ יברך (של"ה מע"מ) עמ"ס רסי'רל"ו. כתוב בכ"מ ואע"ג דבברכות של ק"ס שואל מפני הכבוד ומפסיק בין ברכה לק"ס שאני התם כיון דלא מברכינן לקרות את שמע לא קפדינן כולי האי וע' סימן ס': ה טוחות בקרקע. פי' דבוקות ומכוסות בקרקע אבל תהא ערוה עגבות שלה כי עגבות הוי ערוה דלא קי"ל כר"ה במ"ס סימן ע"ג עכ"ל הרב"י. ולכן כתב הרמב"ם פ"ה מהלה כפי' המשנה שיהא כל פניה טוחות בקרקע. אבל הרע"ב כת' בפ"ב דחלה עגבות אין בהם משום ערוה וכ"מ פשט' דגמרא דף כ"ה דאר"ה עגבות אין בהם משום ערוה ואף על גב דלית הלכתא כבריתא דמסייע ליה במ"ס סי' ע"ג דלריך הפסק' עלית היינו מטעם דמוגע בהן וכ"כ בת"ה וז"ל עגבות דנפשיה לית ביה ערוה ודחברים במוגע אסור ובאשתו

ובמוגע מותר ברוחה אסור עכ"ל ולענין אשתו לא קי"ל כותיה במ"ס סימן ע"ג ע"ס מ"מ לענין עגבות קשה למה לא פסקינן כר"ה דהא ליכא מאן דפליג ובג"א פסק דאפילו נגיעת עגבות פי' דנגיעי בהדדי בחוריים ליכא קפידא והר"ם פ"כ דחלה מביא הירושלמי שמדקדק מהמשנה עגבות אין בהם משום ערוה וכו' וכפ' מ"ם מוקי לה שהיו פניה טוחות בקרקע עכ"ל. כלומר דמהא ליכא למשמע מינה אבל מ"מ הלכה כר"ה וכ"מ דעת הרא"ש והרי"ף שלא הביאו כלל הא דפניה טוחות לכן כ"ל לפסוק כמ"ש הרשב"א ועבי"ד סימן שכ"ח: ו לאוחזו בימינו. ואל יתחוב בסכין (ברכות רמ"מ): ז א"ל לברך. הגה ראיתי שכל גדולי האחרונים הקשו בטי"ד סימן י"ט כתב דלריך לברך ונדחקו ליישב לכן אינה לפניה מקור דין זה ז"ל הרב"י אין מברכין עד שיביאהו לפניו וא"ת מ"ם מדין אמת המים במ"ם ס"ו י"ל דשאני הכא שאפשר שלא יביאו לו אבל המים סופן לבוא (מוכח מזה דאע"פ שהיה דעתו עליו לא מהני דשמא לא יביאו לו) ומ"ם ואחר כך הביאו לו יותר מאותו המין לאו דוקא אלא ה"ה ממין ברכת הראשון במ"ם סס' קע"ז אע"פ שלא היו הפירות לפניו כיון דלגבי הפת הם באים וכו' עיין שם ועמ"ם סימן קע"ט בשם הכל בו עכ"ל וז"ל הבית יוסף שם כתב הכל בו בשם הר"מ ב' או ג' מיני פירות או אפי' אין אם אין כולם לפניו בשעה אחד מברך על כל אחד לבדה מפני היסח הדעת והניח הר"ף ז"ל בשאדם אוכל בבית חבירו כגון בבית מילה די לו בברכי מ' ואפי' כלה מין זה קודם שיביאו לו מין אחר כיון שתלוי בדעת בע"ה אינו עושה היסח הדעת ע"כ. ורבינו כתב בסימן ר"ו מי שבירך על פירות שלפניו ואחר כך הביאו לו יותר מאותו וכו' וכבר כתבתי בסימן קע"ז שהרבי דברי רבינו וז"ל שם כתב הרשב"א דאע"פ שלא היו הפירות לפניו בשעה שבירך על הפת כיון דלגבי הפת הם באים מ"ל לברך ואע"פ שהכל בו כתב י"א דפירות שהובאו אחר המוציא לריכים ברכה אע"פ שאוכלן עם הפת ברהין דברי הרשב"א דכיון דדעתיה עליה כי אינם בשלהן בשעת ברכה מאי הוי וכ"ד רבינו בסי' ר"ו שבתב מי שבירך על פירות וכו' ומשמע דאותו המין לאו דוקא אלא שברכותיהן שוות מאותו המין קרי להו ומיהו היכא שאחר שבירך שגר מביא אחרים שלא היה דעתו עליהם לריך לברך וכו' עכ"ד הרב"י הטור כאן מיירי שהיה דעתו על פירות הבייס בשעת ברכת הראשונים וקמ"ל דאע"פ שלא היו לפניו מ"מ לברך אבל בשתמא אין ה"ל דלריך וכמ"ם בי"ד סי' י"ט מי שבירך ע"ד לשאוכל הרבה בהמות ואח"כ הביאו לו יותר אפי' מאותו המין ואפי' עדיין לפניו מהראשונים לריך לברך אמ"כ היה דעתו מיושב לך דעת הטור וע"ע על הרב"י בסימן קע"ט שבתב הכל בו חולק עם הטור דהא הכל בו מיירי בשתמא וע"ע וז"ל המרדכי פ' כ"מ אם אין המשקין לפניו בשעה שבירך על היין לריך לברך עליהן דהאידנא ליכא קבע בשתיית יין ול"ם היה לומר הסיבה וע"ם סימן ר"ח סי"ו מ"כ ק"ו לפירות ומ"מ אם אוכל בתוך הסעודה פירות ה"ל קבע ומ"ל לברך וכמ"ם סימן קע"ט ס"ב ועסי' רי"ג. ורמ"א כ' בד"מ ועבי"ד סי' י"ט לענין שתיה ה"ה כאן עכ"ל ס"ל בכאן כדעת בעל העיטור שבתב שם שכל שהוא מין הראשון מ"ל לברך וא"כ היון שדעת הטור שם דאעפ"כ לריך לברך וגם במין אחר י"א שם דאם עדיין לפניו מהראשונים מ"ל לברך לכן כתב דלכתחילה יהיה דעתו על כל מה שיביאו לו וא"כ מ"ל לברך מליבא דכ"ע וזהו דוחק דהטור יזכה שטרה לבי תרי ועוד דהאיך יפסוק שלא כדברי מהרי"ם ולפי מ"ם לק"מ דמיירי כאן שדעתו עליו אך עדיין לריכים אנו לדברי הרב"י שפסק נבי שתיה אם עדיין לפניו מהראשונים מ"ל לברך וכאן פסק דדוקא דעתו עליו וכ"פ לעיל בסי' קע"ט ס"ד ול"ל דס"ל דגבי שתיה שתיה אינה קבע לשתיה וכמ"ם שם בי"ד. ולכן כ"ל דאם קבע עצמו לאכילת פירות מ"ל לברך דאין עושה היסח הדעת אא"כ

נמלך

באר הגולה

ו נם זה בסי' ע"ד: ז ברכות מ"ו ח רמב"ם בפ"ד מה"ב מהירושלמי ט עור מהכיות דירושלמי בסוף הסימן י עור והרא"ש מהא דירושלמי י' ע"א ושאר פוסקים

עטרת זקנים

שיוציא בשפתיו ואם מחבב בלבו לא יצא דלא כהרמב"ם וסמ"ג דמחלקין בין ק"ם לשאר ברכות (וע"ל סי' ס"ב וסי' קפ"ה): * צריך לאחוז בימינו. כל מליה יאחוז ביד ימינו (מרדכי פרק כיצד מברכין): * או ממין אחר כו' ויש מי שחולק בשני מינין דצריך לאחוז ולברך בשמאליתן לפניו מין השני אף אע"פ אלא נתר לאכול מן הראשון ולכן עוב להזהר לכתחלה להיות דעתו על כל מה שיביאו לו אפ' מינים אחריים שברכותיהן שוה למין זה שבירך (תורי בב"ח): * וכפל מידו כו'. וי"א מי שבירך על המאכל ואחר שבירך נמאס יש לו לאכול ממנו אקלתו אף על פי שברקב כדי שלא יהא ברכתו לבטלה וכן הדין בא"ם בירך על הכוס לשתות ונשפך ורולה לשתות אחר לריך לאחזר ולברך אע"פ שהיה לפניו יותר מאותו משקה בשעת ברכה (כ"י בשם ר"י):

ביאור הגר"א

לידיה לריך לברוכי עליה זימנא תניינא ומפרש ש"ל משום הפסק ושיעור כ"ד במ"ם בירושלמי והכילו הרא"ש שם פ"ט סי' י"ג היה יושב בבהכ"ם כו' ועם"ה: וצריך כו' ואם כו' ובכבד כו'. כנ"ל סי' קפ"ה ס"ב: ונאמרים כו'. כתב"ם ס"ח: ולא כו'. ספ"ג דברכות וס' כ"ג דשבת וס"ט דב"מ: בד"א כו'. בפ"ב דחלה: ופניה כו'. ברכות כ"ד א' ועמ"א: ס"ד ואפי' כו' כ"ה כ' ועתוס' שם ד"ה והרי כו' וערא"ש פ"ט סי"ג ר"י בעי כו'. וכ"כ הג"מ דבכל ברכות אסור ולא כהר"ן פ"ק דשבת כו'. כ"י ולישה דגם הר"ן ס"ל כן וכמ"ם בסי' ל"א ס"ב: או כו'. כמ"ם ס"ג: ס"ה אין כו' ברך כו'. רמב"ם ועור מירושלמי הכ"ל הדין דבסיב כו': אבל מי כו'. כמ"ם בספ"ז כולהו נגנא כו' ועפ"ו אבל העומד כו' וע"ל סי' קע"ז ס"ד וכמ"ם בירך על היין שלפני כו' וברים ע"פ פליני בשומו מקום אלא שי"ל להיפך ממ"ש ל"ם אלא בשבתות וי"ט כו' וכ' כ"י בשם כל בו די"ח על הרא"ה שם וכ"כ בי"ד סי' ר"ט ס"ו בש"ע וז"ש בהגה"ה ועוב כו': ס"ד נטל כו'. כ' הרמב"ם וכ"ד הרא"ש מירושלמי שם ופ' הנעיא

באר היטב

פי' כדי דיבור שמלת שלוש מלמיד לרב דהיינו שלוש עניך רבי ומורי ושתיקה לא הוי הפסק בדיעבד אפילו בזמן מרובה עמ"א: (ג) בימינו. ואל יתחוב בסכין רמ"מ: (ד) א"ל לברך. עיין מ"א שהאריך והסלה להלכה וז"ל כללו של דבר אם דעתו על כל מה שיביאו פשיטא דא"ל לברך ואם היה נמלך ממש פשיט' דלריך לברך ובאמת כל זמן שמונחים לפניו מהראשונים פליני דלהכל בו לריך לברך דאין קביעות ולאסמ"ם מ"ל לברך מיהו דוקא מיני פירות אבל שתה שכר והביאו לו דגים אע"ג שהיא ברכה א' לריך לברך אא"כ היה דעתו עליהם ואם אין מונחים לפניו מפירות הראשונים לכ"ע לריך לברך עכ"ל. ועיין ט"ז. אם נטוו מנכר הביאו לו פירות יפים יאכל מהראשונים תחלה כיון שבירך עליהם תחלה אף על פי שהיה דעתו לפטור גם היפים שלא נתחדש לו כלום למה יברך ע"ש וע' בתשו' מהר"מ נלאנטי והביאו באר"ר ע"ש: (ה) עליו עבה"ט וע' מ"ש לעיל סי' ר"ב:

חכמת שלמה

ברכת חתנים יברך אח"כ שנית אחר ברכת אירוסין ע"ש. ולכאורה היה נראה דזה דוקא להסובבים דחתונה קודם הקידושין לא מהני אבל להסובבים דמהני לא הוי צריך לברך שנית. מיהו יש לומר אף אם מהני היינו רק נוף החתונה אבל הברכות הבאים על השמחה ודאי לא שייך קודם הקידושין כיון דלא סמכה דעתא שמא יחזרו בהו אח"כ א"כ ל"ש שמחה ולכך כ"ש בזה ברכות לכך אף למ"ד דחתונה קודם קידושין מהני מ"מ הברכות לא שייך רק אחר הקידושין כי חלות קנין החתונה לא הוי רק אחר הקידושין ודו"ק היטב כן נראה לפענ"ד נכון:

מחצית

רבי ומורי דהוי ד' תיבות וכך כ' בספר מ"ר בשם מ"ח פ' מרובה שכ' כן בשם תוס' דמיר: כשיאכל אגוז ישברנו כו' דשמא תהי' מתולעת אז נרקבת אלא תהא ראוי לאכילה ומצי' בירך לבעלה כ"כ בש"ח וכ' של"ה דוק' אגוז אבל פרי אחר כגון תפוח טוב לברך כשהו' אלא דאפי' יהי' מתולעת מ"מ ישאר בו דבר מועט עכ"פ שיהי' אפשר לאכלו ולא תהי' ברכתו לבטלה וכ' בס' מ"ר סי' ר"ב דאם דעתו לקלף הפרי יקלף קודם הברכ' מעט אלא תהי' הקליפה הפסק: עוד כ' שם דדייק הש"ח וכ' שיש בידו אגוז אחד דאם הי' לפניו הרב' אגוזים ודעתו על כלם יברך קודם שישברנה דאפי' תהיה מתולעת לא תהי' ברכתו לבטלה דהא יש אחרים לפניו שדעתו עליהן ועיין עוד שם: (ס"ק ה) טוחות כו' עגבות. היינו אחוריים דלא קי"ל כר"ה דאמרי' בברכות דף כ"ד ע"א שיש שהיו ישנים במטה ערומים זה מחזיר פניו וזה מחזיר פניו (שלא תהי' נגיעת ערוה) וקוראים ק"ש ופריך והא איכ' עגבות (פירש"י דנגעי אסדדי) משייע ליה לר"ה דאמר עגבות אין בהם משום ערוה. ומסיק עוד לימא מסייע ליה לר"ה דתנן האשה יושבת וקולה חלתה ערומה ואע"ג דלריכה לברך בשעת הפרשת חלה ואין בהם משום ערוה שבישיבתה ערותה מכוסה בקרקע ואע"ג דהעגבות מגולות ועכ"ל דעגבות אין בהם משום ערוה. ודחי כגון שהי' פניו שלמעה טוחות בקרקע שגם עגבותיה מכוסים: כמ"ש פי' ע"ג דשיש שהיו ישנים ערומים במטה אי אפשי' מכוסים לריכים להפסיק בטלית ביניהם: אלכן כו' שיהי' כל פניה כו' אם מפרשת חלה כשהיא ערומה: היינו מטעם דמוגע בהן. ר"ל דעגבות דאחד מוגע בעגבות דחברו אז שאר איברים מוגעים בעגבות חברו אבל עגבות דנפשיה דהיינו כשהוא ערוה ואינו נראה רק עגבותיו דשאי לברך וכ כ בחידושי הרשב"א: והר"ם פ"ב דחלה כנ"ל: וכפ' מי שמתו כו' כלו' כו'. ר"ל דהא בירוש' דייק מהמשנה הכ"ל דקתני יושבת וקולה חלתה ערומה כר"ה דעגבות אין בהם משום ערו' דלא ניחי' לי' לאוקמי בטוחות בקרקע וא"כ לדעת הירו' יש לפסוק כר"ה כיון דהתם משנה כוותי' ומיהו דבריי הרא"ש אח"ז ומיהו בפ' מ"ם מוקי לה כו' אין כוונתו דהש"ם דיהן חולק על זה וס"ל דלא כר"ה וכ"מ שהירושל' חולק עם תלמוד דידן קי"ל כתלמוד דידן אלא כוונתו דתלמוד דידן דחי הסייעת' מן המשנה אבל כיון דחזינן דהירוש' פסק כר"ה מהיכ' תיתי לימא דתלמוד דידן חולק ולא ס"ל כר"ה ניהו דדחי הסייעת' אבל מ"מ יכול להיות הדין אמת. (ס"ק ז) א"ל לברך כו' בעי"ד סי' י"ע כ' לריך לברך שכ' וז"ל מי שבירך ע"ד לשחוט בהמות רבות ואח"כ הביאו לו יתר אפי' מאותו מין ואפי' עדיין לפניו מן הראשונים לריך לברך אא"כ הוה דעתו על כל מה שיביאו לו עכ"ל הביאו מ"א אח"ז וכאן כ' כמ"ם בש"ע (חוץ ממ"ם בש"ע או ממין אחר שברכתו כברכת הראשון זהו תוס' שהוסיף הרב"י עשמ"ם בספרו האורוך) דאא"ל אם הוא מאותו המין וא"כ סותר את עצמו ודחקו ליישב דבשתיה אין קבע ובאכילה יש קבע ונכון באכילה א"ל לברך אמ"א נראה זה דוחק דאדרבי' ס"ל שם"ק זה דאדרבי' בשתיה יש קבע יותר מבאכילי': לכן אינה כו' ומתוכו יבואר דלק"מ על הטור: ז"ל הרב"י אין מברכין כו' ר"ל מ"ם הטור אין מברכין כו'. מ"ם מדין אמת המים דמברך ושותה אע"פ שהמים שותה לא היו לפניו כשבירך: מוכח מזה כו' דאא"כ מאי קשיא ליה מאמת המים שאני נבי אמת המים דלכך נתכוין תחלה בשעת הברכה וכמ"ם בש"ע אלא ע"כ דס"ל להרב"י דגם דין הרב' דאין מברכין עד שיביאו לו מיירי שהיה דעתו עליהן ואפ"ה לא מהני וזה הקדים מ"א כדי להוכיח דסעיף זה מיירי בנתכוין לכך וה"ה סוף הסעיף שכתב שהביאו לו יותר מיירי הכי שנתכוין עליהם וביה יתישב דעת הטור כמ"ש מ"א אח"ז ומ"ש ואח"כ הביאו כו' הוא סוף דברי הרב"י הכ"ל ור"ל מ"ש הטור אח"כ הביאו לו ר"ל שגם הטור כ' כמ"ש בש"ע אבל מי שבירך על פירות שלפניו ואח"כ הביאו לו יותר מאותו מין א"ל לברך דאין עושה היסח הדעת אא"כ

עב

מ"ל

שערי תשובה

ברכה אין לו לברך בתכ"ד של אכילה וע"ש שהביא מדלעיל סי' קע"ב וצ"ע דהא הרמ"א כ' שם דעיקר שיברך והיינו לאחר בליעת המשקין וא"כ גם בשכח ואכל אפשר דמהני לברך תכ"ד. ונראה שאם יש לפניו עוד מאותו המין יהיה זריז לברך תכ"ד של האכילה שאכל ושוב יאכל אח"כ ממה שלפניו נ"כ וכן נבי משקין דלעיל סי' קע"ב יש לעשות כן וע' במנ"א דבין ברכה לאכילה אין לו לשאול שלום אפילו תלמיד לרב ולא דמי לברכת ק"ש ע"ש וה"ה דאינו משיב כיון שיש בזה משום ברכה לבטלה כשמפסיק בדבור וע' בת"ש סי' י"נ דשיחה אפי' מלה אחת שאינה לצורך האכילה שמברך עליו הוי הפסק וצריך ברכה אחרת ע"ש: (ד) א"צ לברך עבה"ט וע' ת"ש סי' י"ט ס"ק י"ד מ"ש בזה וע"ש ס"ק ל"נ אם הביאו לפניו שלשים אגוזים או תפוחים ודעתו לאכול כולם והוא טועה בדעתו שסובר שצריך לברך על כ"א בפ"ע כשנודע לו האמת א"צ לברך שנית דלא דמי לנמלך שלא היה בדעתו לאכול ונתחדש לו אכילה אבל בזה

הגהות רעק"א

היינו שתיקה אבל דבור בכל ענין הוי הפסק ואפשר לענות אמן או קדיש וקדושה ואם ענה תליא במחלוקת הט"ז והמ"א לעיל סי' כ"ם ס"י אבל אבודרהם סי' כ"א ס"ק ד' כ' שהאבודרהם חולק. עיין תשו' פרח שושן שכתב לחלק דהתם הסהיה לצורך קריאת הגלול ולקרות: סעיף ה' אינו לריך לברך היה לפניו איזה מינים שברכותיהן שוות והיה דעתו לאכיל כולם אבל כשבירך על מ' לא היה יודע שהמינים אחרים נ"כ ברכתן שוות אז והיה כדעתו אלא יפערו בברכה זו נ"ע אם לריך לחזור ולברך על האחרים עיין תבואת ש"ר יו"ד סס' י"ט: סעיף ו': בהנ"ה רק אלא היה דעתו עליו. אם נעל כוס שכר קודם הסעודה

השקל

כיון דלגבי הפת הם באים ברכת המוציא פוטרתן וא"ל לברך על הפירות ואע"ג דפרי אינו מין פת מ"מ כיון דנפטר בברכת הפת א"ל שיהיו לפניו בשעת ברכת המוצי' א"כ ה"ה הכא אפי' הן מין אחר רק שברכתן שוה לברכת הראשון: ועמ"ם סי' קע"ט בשם הכלבו עכ"ל הרב"י בסי' זה: והטור כ' בסי' ר"ו כו' א"כ הטור חולק על הכלבו: מאותו כו' וכבר כתבתי בסי' כו' רבינו עכ"ל הרב"י בסי' קע"ט: הרי לך בהדיא דהטור כאן מיירי שהיה דעתו כו' דהא מה"ט הסכים הרב"י עם הטור ורשב"א דכיון דדעתיה עליה כי אינן בשלהן בשעת ברכה מאי הוי. וכן סיים ומיהו היכי כו' אלא היה דעתו עליהן לריך לברך: וכמ"ש ב"ד סי' י"ע ר"ל דמעתה שוה דעת הטור דסכ' עם מ"ם בטור י"ד: וע"ע על הרב"י כו' וזה מיירי בסתמ' דהא כ' הרי"ף כיון שתלוי בדעת בע"ה כו' וכיון דמהני דעת בע"ה כ"ם דמהני דעת עצמו אם היה דעתו עליהן וכיון דהכל בו מיירי דוק' בסתם א"כ אינו חולק על הטור דהא בסתם גם הטור מודה כמ"ם הרב"י נופיה: ז"ל המרדכי כו ר"ל דמדברי המרדכי מוכח דאפי' קבע על פירות אינו פוטר בסתם: אם אין המשקין לפניו וכו' ר"ל דקי"ל בסי' קע"ד סעיף ב' דיין פטר כל מיני משקין: ורמ"א כ' בד"מ כו' לענין שתיה ה"ה כאן עכ"ל הרי דרמ"א ס"ל דבשתיה ופירות דיינהן שוה דלא כאחרונים שחלקו ביניהם ופה בש"ע הגיה וטוב ליזהר לכתחלה להיות דעתו כו' ומשמע דרמ"א ס"ל דהמתבר מיירי אפי' בסתם ואפ"ה ס"ל דא"ל לברך ולכן כ' ניהו דדיעבד א"ל לברך בסתם מ"מ לכתחל' טוב יותר שיהי' דעתו עליו בפי' וא"כ ל"ל דגם בשתיה' לא ס"ל כטור י"ד אלא כדעת בעל העיטור שבהיא הטור יד שם. וא"כ כיון כו' ר"ל מה"ע כ' רמ"א דטוב ליזהר כו': וזהו דוחק דהטור יזכה כו'. ר"ל לדעת רמ"א דשתיה' ופירות שוין והא הרב"י פה בש"ע כ' כלשון הטור פה וכיון דרמ"א מפרש דעת הש"ע דמיירי בסתם וס"ל כדעת בע"ה בי"ד א"כ ע"כ גם דעת הטור פה מפרש דמיירי אפי' בסתם א"כ הטור דכ' סותר למ"ם הטור בי"ד בשסתם צריך לברך: אך עדיין כו' וכאן פסק דדוק' דעתו כו' וכמ"ם מ"א לעיל בשם הרב בית יוסף בחבורו האריך דמה"ע הסכים הרשב"א וטור כיון דדעתו עליהו. א"כ ודאי גם בש"ע פה שהוא כלשון הטור מיירי בדעתו עליה דלא כהגה' רמ"א: יש קבע לשתיה הפך מסברת האחרונים שכתבתי סס"ק זה: ולכן כ"ל דאם קבע כו' ר"ל כיון דמה"ע בשתיה א"ל לברך דיש קבע לשתיה א"כ ה"ה אם קבע לפירות: ואף למ"ל בשם מרדכי דלא מהני קביעות דיין לפירות מ"מ בדבר שהברכות שוות ר"ל המרדכי מיירי במשקין עם יין דיהו דבפה"ג פוטר למשקין מ"מ אין ברכתו שוה לברכת משקין לכן גרע מדהכא: דמשמע דוקא משום דתלוי בדעת בע"ה ר"ל דהרי"ף הניח בנכנס לבית חבירו לבית המילה א"ל לברך כיון שתלוי בדעת בע"ה וא"ל בלא"ה בבית המילה הוי קבע אע"כ ס"ל דאפי' קבע לא מהני אפי' בדבר שברכותיה שוות: ועוד דשאני שתיה ר"ל מלבד דמכל בו מוכח דקביעות לא מהני אלא אפי' גם לדידן י"ל דקביעות לא מהני רחיית מ"א דקביעות מהני מדפסק הרב"י בשתיי' אם עדיין לפניו מהראשוני אא"ל ע"כ משום דיש קבע לשתיי' כנ"ל עז"כ דאין זה הסברת די"ל תי' אח' לחלק בדעת הרב"י בין שתיה לאכילי': ובמ"מ כו' ואם עדיין לפניו מהראשונים א"ל לברך כנ"ל: אבל שתה שכר כו' אע"ג כו' לריך לברך וכדעת בה"ע לענין שתיה דעל מין אחר לריך לברך ובפירות נ"ל ס"ל למ"א אע"ג דשני מינים הם כיון דעכ"פ הכל מין אוכל כחד מין חשיב ליה: ואף רמ"א מודה בזה ר"ל אף דרמ"א כ"ל אפי' בסתם א"ל לברך והיינו משום דמדמה פירות לשתיה כנ"ל בעי' דוקא דומיא דשתיה שיהיו עדיין מונחים לפניו מהראשונים דהא גם בשתיה אע"פ שכבר שתו הראשונים מ"מ עדיין מונחים לפניו

המשך

באר הגולה

עטרת זקנים

ביאור הגר"א

באר היטב

חכמת שלמה

מחצית

השקל

שערי תשובה

הגהות רעק"א

כ סס ל סס ירושלמי מ ברכות מ"ד
ב רבי ירוחסבסתבו' הרשב"ם ותלמיד
ר' יונה בסס רבס . מ ברכות מ"ד
ב סס ל"ט ג הרא"ש סס ד הרשב"ם :

עטרת זקנים

רז * ברכה אחרונה כו'. ל"ל על כל
מה שברא אלא וי"ו ולא ועל כל
מה שברא וכן כתוב בכל הספרי' והכי
איתא בגמרא פ' כ"מ ומ"ש התוספות
אינו נופח ברכה וכן בתשו"ר מדוייק
מאוד שלא כתב אלא על כל והוא"ו
טעות סופר הוא (מהרש"ל תורי זב"ח)
ומי שבא לברך ברכה אחרונה עד
שעשה צרכיו יקריב ברכת אשר יצר
(מהרש"ל בש"ת סימן נ') :
רח * ה' מיני דגן כו'. סופגניס
הנעשים בפסח ממלה כתוספ
מברכין במ"מ (בש"ת מהרר"ם כהן
ח"א סימן קס"ג) :

אשל אברהם

א] שלקן . מ"ם ים כאן ובמקום
שלקן ל"ל שחלקן ת' כי"ד סי' תקל"ב
תקל"ג : ב] המחיה . ביאור ברכות
תענן ג'. עיין ח' כי"ד בחריבות סימן
ע"ח :

יד אפרים

בט"ז ס"ק ב' מיני דגן וכ' העור
ז"ל שהם שעורים כו' שהם ג"כ תבואים
שנשתנתה הכה מ"י שבוספין לו כתשן
כו' עכ"ל כ"ל :

ביאור הגר"א

לחומרא : או נמאס . הר' ממוח :
רק כו'. הוא דעת הרא"ש והג"מ
בשם ר"ת לפסוק הכעיא לקולא וכ"ד
מהרי"ל ועד"מ ועפי' ר"ע ס"ב בכג"ה:
סי' רז א' חוץ כו' . כמ"ש בר"ם
ר"ח : וכ"ד כו'. ע' תו'
בס וכ"ל : ואם אכל כו'. כמו
בברכה ראשונה כמ"ש ל"ש אלא
בשברכותיהן שוות וכ"ה ברמ"סוערש"י
מ"א מ' ד"ה בשברכותיהן כו' :
וברכה כו'. עתוס' ל"ז מ' ד"ה בורא
כו' וירושלמי הסייס ברוך אתה ה' מי
העולמים וכ"כ הרא"ש אבל תר"י כ'
כיון שבגמ' שלנו לא הוזכר יש לתתוס
בלא שם ודעת הרא"ש עיקר וכ"ה
ברוקח וע' בעור ועמ"א נוסח כו'
ומ"ש לומר שברא בנוסח איתא אלא
העיקר לומר שברא וכ"ה לשון הגמ'
בס ל"ז מ' וכ"ה ברא"ש פ"ו סי' מ'
ירמזוס שם וכ"ה בבהיר ומ"ש
בעירובין י"ד ב' שברא"ת ע"ש הוא
דגמ' מביא שם מהני' דברכות מ"ד
מ' ושם איתא בסיום דברי ר"ע רק
ואחרונן ע"ש ומ"ש מ"א בשם תי"ט
סוף תמיד לומר מי בעירי כן עיקר :
סי' רח ס"א על כו'. ל"ז מ' מ"ד
מ' מהגיתין ונמ' : ותמרה . מ"א ב'
בבוהבת כו' ברוך כו' : ס"ב חמשת
כו'. שם ל"ו ל"ז ל"ח מ"ד :
ששלקן כו'. לשון הרמב"ם וכ"ל
שחלקן כו' וכמ"ש ל"ז מ' אלו הן
העשה קדירה כו' וכמ"ש בספ"ב

כמלך ממש ואף למש"ל בשם המרדכי מ"מ בדבר שהברכות הן שוות מודה
מיהו מדברי הכל כו דלעיל לא משמע הכי דמשמע דוקא משום דתלוי בדעת
בע"ה הא לאו הכי לא עמ"ש סימן רי"ג ועוד דשאני שחיטה דתע"פ שהאון
עדיין מונחים לפניו משא"כ בחכילה דבבר אבל הראשונים ופמ"ש סי' ח' ס"ק
ט"ו ובמע"מ כתב בשם ס"ח סי' תתמ"ז
הם אבל הראשון צריך לברך על הפירות
אם לא היה דעתו עליו ואם עדיין לפניו
מהראשונים [אין] צריך לברך עכ"ל והיינו
כמ"ש הרב"י כי"ד לענין אחיטה ובמהרי"ל
כתב בשתים אם הביאו לו אחר כך צריך
לברך ע"כ . כלומר אל דבר רש דעתו על
כל מה שביאו לו פחיעה דאין צריך לברך
ואם היה ממלך מהם פחיעה דצריך לברך
ובשתים כל זמן שמונחים לפניו מהראשונים
פליגי דלהכל בו צריך לברך כמש"ל דאין
קביעות לפירות ולהש"ח מ"ל לברך מיהו
דוקא מיני פירות אבל שתה שכר והביאו
לו דגים אע"ג שהוא ברכה אחרונה מ' צ ר ך לברך
אא"כ היה דעתו עליהם אף ע"פ שבאין
לאתר השתים עמ"ש סימן רי"ב ואם אין
מונחים לפניו כ"ל דלכ"ע צריך לברך ואף
רמ"א מודה בזה דשאני שחיטה דכל זמן
שמונחי' לפניו מיקרי עוסק בשחיטה וכמ"ש
הרב"י שם אבל בחכילה דוקא בשהביאו לו
ממין הראשון כשעדיין עוסק בחכילה
(עני"ד סי' רס"ה ובש"כ שם דמילה שאני
דלא אסיק אדעתי' שיביאו לו) כמ"ש של"ה
דאינו מסיח דעתו מחכילה כל זמן שהוא
מיסב על השלחן עכ"ל . משמע דאם אינו
מיסב לבך רק אוכל פירות דרך עראי
אפילו הביאו לו מאותו המין צריך לברך
לכ"ע אם כבר אבל הראשוני' : ח רק
שלא היה דעתו · פי' שלא הי' דעתו עליו

בבירור דבשתים לא אמרינן שדעתו על כל מה שלפניו ובמב"ע סי' רכ"ד משמע
דבשתים דעתו על כלם ע"ש ועב"י בסי' ק"מ דיש חולקין עמ"ש שם · כתב
מנו"מ בשם ס"ח צריך על פירות ועודו מברך הביאו לו פירות יותר יפים
יאכל מהראשונים תחלה כיון שבירך עליהם ע"כ . ומיירי שבי' דעתו לפעור
היפים דאל"כ צריך לחזור ולברך על היפים כמ"ש סי' רי"ח ס"ה צריך על
המים ושמע שיש מת בעיר ישתה מעט מן המים ויספוק השאר ואם אמרו
לו שהתקופה נופלת יתתין מעט עד שעברה התקופה ואח"כ ישתה ולא יברך
(ס"ח סימן תתכ"ד) ואפילו לא"ר שיש שכנה בדבר כי שומר מצוה לא ידע דבר
רע (כ"ס) עמ"ש סימן תכ"ה :

רן נוסח הברכה בא"י אמ"ה בורא נפשות רבות והחסרון על כל מה שברא
להחיות בהם נפש כל חי ברוך חי העולמים וכ"ה בכתבים לומר
שברא לנוכח : חי העולמים הח' נקוד בציר"י שהוא דבוק וכ"ה בתו"ע
סוף תמיד : א ברכה אחת . והוא הדין אם אכל ושתה :

רח א ה' מיני דגן . הם חטה ושעורה וכוסמין שבולת שועל ושיפון
אבל מה שאנו קורין טערק"י אינו בכלל ועיין מה שכתב סימן
תנ"ד : ב ששלקן או כתשן. משמע דבריבא איירי ששלקן בלא כתישה וקשה
דבסס"ד

וכב"י הביא בשם ס"ל דהמברך על דבר לאוכלו ולא עלתה בידו לפי שעה ונתעכב עד לאחר כדי דיבור צריך לחזור ולברך ובראה כיון שאין פשק זה מבורר
לנו אם אירע שבירך ואחר כך הביאו הפירות לפניו יביא מין אחר שברכתו בפירי זו ויכוין להוציא גם פירות אלו :

רן (א) ברוך חי העולמים · הטעם שבגמ' דיבן לית בה אתיאה בלא ברוך אתה ה' חי עולמים וע"כ אנו אותמים בלא שם ופי' בג"ר מבואר
בטור דמותן שבח לו יתברך על שברא דברים הברחים בגון לחם והברים מועילים אף שאינם הברא בגון ועל הברחים אומר והחרונן ועל
השאר יאמר בל מה שברא להחיות כו' :

רח (א) מברך לאחריהם כו' . שאתוך חזיבתן שנשתבחו בהן א"י קבעו להם ברכה בפ"ע לאחריה': (ב) ה' מיני דגן. שהם חטי' שעורים וכוסמין ושיבולת
שועל ושיפון שהם ג"כ חשובים וז"ל הטור שבולת שועל ושיפון הם מין חטים שבולת שועל ושיפון הם מין שעורים ועוד יש להם מעלה כי עליהם יחיה
אדם ע"כ אם עשה מהם פת מברך המוציא ואם שלקן או כתשן כו' ועמ"ש בסימן קס"ח ס"ד בבוסמין : (ג) אפילו עירב עמהם כו' . כאן בחמשת
המינים

לברך וזה שברא פשיעה ומ"ל רמיה : (ח) רק שלא היה דעתו לאכלו.
רמיתי כאן מחלוקת אדשה בין פוסקים הראשונים ואחרונים והב"י לא זכר
מזה . ב"י בשם הרא"ש כתב למדיש מהירושלמי אם היו פירות לפניו ודעתו
לאוכלם וברך עליו ונפל מידו צריך לברך על הפירות שיאכל כו' הרי דלא
מהני מה שהיה בידו לאכול בשעת הברכה
וכ"מ דברי הטור שהוא ל' הש"ע כאן
שכתב אע"פ שהיה לפניו אמותו מין יותר
בשבירך על הראשון אבל הג"מ כתבו בשם
ר"ת דאם בירך על כוס ונשפך והביאו לו
כוס אחר די לו בברכה ראשונה דמה לי
הוא ומה לי אחר וכב"י דר"ת איירי שהביאו
לו כוס אחר בשהיה דעתו עליו משפה
ראשונה עכ"ל ורבינו יונה כתב בפ' כ"מ
וז"ל למדנו מזה הירושלמי שמי שבירך על
הדבר ונפל מידו א"ל לחזור ולברך בשחוזר
ואוכל מאותו המין עה"ל . לשון זה משמע
קצת דלא היה בדעתו לאכול עוד מאותו
המין מדבת' בשחוזר ואוכל נשמע מילתא
דלא היה בדעתו מעיקרא דאל"כ לא היה
לו להזכיר לשון חזרה . ובב"י כתב אחר
דברי הרא"ש וב"כ הרר"י ולא ידעתי מהיכן
למד כן דלהרא"ש אפי' היה בדעתו תחלה
לאכול עוד צריך לחזור ולברך הרי מחלוקת
בין הראשונים וכסימן ר"ט יתבאר דיש
מחלוקת בזה גם בין מהרי"ל למהרא"י
וצריך לישב דברי רמ"א שפסק כאן דתלוה
מילתא בדעתו הלא פסק בבר הרמב"ם
ועור וש"ע כאן אם בירך ואח"כ הביאו
לפניו צריך לברך פעם אחרת והוא
מהירושלמי כמ"ש בכ"מ ע"ז ולא כתב
שם רמ"א דתלוה בדעתו תחלה ובאמת הא
והא מיירי בנוונא אחת דזה נלמד מזה :
(ט) שלבך בתכוין תחלה. קשה מזה על
מ"ש בש"ה דאם הביאו לפניו אחר שבירך צריך לברך פעם אחרת הא בתכוין
תחלה ע"ז בשלמא לר"ת מיירי שם דלא היה דעתו מתחלה על זה כמ"ש בסמוך
אבל להרא"ש דלא מהני דעתו מתחילה לאכול גם זה לענין אם נאבד ממנו
מה שבירך עליו אז שנמאס כמ"ש בסמוך ה"ה אם בירך ואח"כ הביאו לפניו
דשא דין זה דהביאו לפניו אחר שבירך הוא נלמד מדין זה כמ"ש בכ"מ פ"ד
דזהו נלמד מהירושלמי והיינו הדין דנסיב תורמס ונפל מיניה כמו שהעתיק כ"י
וה"ה נאבד שזכר הש"ע ואמאי מהני באמת המים מה שמכוין על מה שיבא אחר
הברכה ובאמת י"ל דעת הרא"ש דאיהו לא ס"ל הך פיסקא דבירך ואח"כ
הביאו לפניו דצריך לברך אלא אם היה דעתו מתחלה ע"כ מהני כמו באמת
המים ול"ד לבירך ונאבד דסעיף זה דשם נאבד מה שבירך עליו עלמו משא"כ
בבירך על דעת שיביאו לו והביאו לו אותו דבר א"ל לברך שית אלא על הטור
וש"ע קשה דפסקו כאן באמת המים שא"ל לברך והשביאו לפניו כתב הטור
דצריך לברך וכן הש"ע וצריך לחלק דהביאו לפניו אחיב אינו ברור כ"כ כמו
אמת המים דודאי יבואו המים אבל בפירות אפשר שיבוא אוכם ולא יבוא
וכ"כ בלבוש וא"כ שייך לומר בזה נתת דבריך לשעורין דא"כ אם זה המביא
הוא סמוך לאדר אל זה המברך עומד שם באופן שאין שייך שם אוכם לא
יעטרך לחזור ולברך ואי תימא לא פלוג רבנן זה אין שייך בברכה לברך בחנם

הגה (ח) ח רק שלא היה דעתו (ה) עליו לאכלו [הגהות מיימוני פרק ד'
והל בו ואגור ואגודרסם ותשו' מהרי"ל סי' ל"ב] וצריך לומ' ברוך
שם כבוד מלכותו לעולם ועד על שהוציא ש"ש לבטלה
כ ואם אמר כשנפל ברוך אתה ה' ולא אמר אלהינו יסיים
ויאמר למרני חוקיך שיהא נראה כקורא פסוק ואין כאן
מוציא ש"ש לבטלה ל אבל העומד על אמת המים מברך
ושותה אע פ שהמים ששותה לא היו לפניו כשבירך
מפני (ט) שלבך נתכוין תחלה : הגה ועיין לעיל סעיף מ' אם
בירך בטעות מה דינו :

רז דין ברכה אחרונה על הפירות . ובו סעיף א

א מ פירות האילן חוץ מחמשת המינים וכל פירות אדמה
וירקות וכל דבר שאין גידולו מן הארץ * ברכ' אחרונה
שלהם בורא נפשות רבות ואם אכל מכל מינים (מ) אלו
מברך לאחר כולם א ברכה אחת ג וברכה זו חותם בה
בלא שם שיחתום כך (א) ברוך (ג) חי העולמים :

רח דין ברכה מעין שלש אחרי ה' מיני פירות וה' מיני דגן . ובו יח סעיפים :

א מ על חמשת המינים שהם גפן ותאנ' ורימון וזית ותמרה
(א) (מ) מברך לאחריהם ברכה אחת מעין שלש :
ב **א** (ב) * ג חמשת מיני (מ) דגן ב א] ששלקן או
(ג) כתשן ועשה מהם תבשיל בגון מעשה קדירה
הריפות וגרש כרמל ודייסא (נ) ג אפילו עירב עמהם דבש
הרבה יות' מהם או מינים אחרי' הרבה יות' מהם מברך
עליו בורא מיני מזונות ולבסוף על ב] המחיה ד אבל אם
לא

מ"ש בש"ה דאם הביאו לפניו אחר שבירך צריך לברך פעם אחרת הא נתכוין
תחלה ע"ז בשלמא לר"ת מיירי שם דלא היה דעתו מתחלה על זה כמ"ש בסמוך
אבל להרא"ש דלא מהני דעתו מתחילה לאכול גם זה לענין אם נאבד ממנו
מה שבירך עליו אז שנמאס כמ"ש בסמוך ה"ה אם בירך ואח"כ הביאו לפניו
דשא דין זה דהביאו לפניו אחר שבירך הוא נלמד מדין זה כמ"ש בכ"מ פ"ד
דזהו נלמד מהירושלמי והיינו הדין דנסיב תורמס ונפל מיניה כמו שהעתיק כ"י
וה"ה נאבד שזכר הש"ע ואמאי מהני באמת המים מה שמכוין על מה שיבא אחר
הברכה ובאמת י"ל דעת הרא"ש דאיהו לא ס"ל הך פיסקא דבירך ואח"כ
הביאו לפניו דצריך לברך אלא אם היה דעתו מתחלה ע"כ מהני כמו באמת
המים ול"ד לבירך ונאבד דסעיף זה דשם נאבד מה שבירך עליו עלמו משא"כ
בבירך על דעת שיביאו לו והביאו לו אותו דבר א"ל לברך שית אלא על הטור
וש"ע קשה דפסקו כאן באמת המים שא"ל לברך והשביאו לפניו כתב הטור
דצריך לברך וכן הש"ע וצריך לחלק דהביאו לפניו אחיב אינו ברור כ"כ כמו
אמת המים דודאי יבואו המים אבל בפירות ופירש"י תמרי ופירש"י תמרים הנדבקים יחד קרוי חבילא : אבל בגמ'
לא קתני הריפות כו' ונראה דאין מזה ראיה מגמ' מ"מ הדין דין אמת וכדמשמע מהרמב"ם דאין חילוק
בין

ס"ם . ועיין בחבו' בחר עבק סי' ע"ד (ובסי' אליה רבה ס"ק י') : (ה) עליו · עמ"ש בירך על המים ושמע
שם אם בעיר ישתה מעט מן המים ויספוק השאר ואם אמרו לו שהתקופה נופלת יתתין מעט עד שתעבור
התקופה וישתה ולא יברך ס"ח מ"ל :
רז (מ) אלו . וה"ה אם אכל ושתה מ"ל . אם נתפפק אם אכל בזית פירות בכדי אכילת פרס בהלכ"ט מ"ב
סי' כי"ב פסק דמברך ברכה אחרונה בנ"ר . וה"ד אחרון מוכיח ופסק דלא יברך : (ב) מי העולמים .

שערי תשובה

ס' רז (מ) אלו עבה"ט וע' בשיורי ברכה שכתב אם בירך על תפוחים וכיוצא ברכה אחרונה על העץ
ועל פה"ע יצא בדיעבד וראיה מלקמן סי' ר"ח סעיף י"ג כו' ושם הביא דברי הלמ"ע באלפסי
זוטא שאם בירך ברכה ראשונה על העץ ועל פה"ע אפי' לפני פירות האילן דעלמא שאינו מז' המיני
יצא. ובשיורי ברכה שם כ' שנראין דבריו אם אמר על העץ ועל פרי העץ בלבד אך אם אמר כל הברכה
בהווייתה בחתימה יש להסתפק ע"ש וע"ש. בשם הרמ"ע שדעתו שאם בירך על המים ברכה ראשונה בנ"ר
לא יצא דלהכי קרא לברכות בנ"ר ולא כלום אך בבר"י סי' ר"ד כ' מעשה בא' שבירך תהלה בנ"ר ואה"כ
אמר שהכל והביא שם דברי הבאר שבע והא"ר לענין ברכת התורה ודעתו שא"צ לחזור ולברך לא בראשונ'
ולא באחרונה ומ"מ כ' שצריך להתישב למעשה. ונראה דאם כבר אכל או שתה . ובירך שהכל בתורת
ברכה אחרונה יש לו ליקח פרי או מים ולברך לפניו כראוי ואח"כ יברך ברכה אחרונה ויכוין לפטור

הגהות

לפתות והיה דעתו לפתות ג"כ בתוך הסעודה ובספר הכוס י"ל דלהסוברים לעיל סי' קע"ד דהפת פוטר המשקים שבתוך הסעודה.
מ"כ הברכה לא היה כלל על השכר שבתוך הסעודה וצריך לחזור ולברך כשיסתה קודם הסעודה ע' בס' תוס' שבת לקמן בסי' רע"א:

מחצית

שחוטים משא"כ בחכילה מה שאכל כבר חלף והלך לו : (סק"ח) רק כו' ועב"י ס"ם ק"מ די"ח ע"ש סי'
ק"מ ס"ק ד' במ"א הביא אותו י"ח דדין הסכ' הוא מהירושלמי שכ' נטל בידו תורמס ונפל מידו כו'
ושם סי' ק"מ הובא במ"א די"א דלא ק"ל כהאי ירושלמי : כ' מע"מ בשם ס"ח סי' תתמ"ז וז"ל ס"ח
מי שיש לפניו פרי ובירך עליו בפה"ע ולא הוי לפניו פרי אחר ואחר שבירך בא לפניו פרי אחר יותר
יפה לא יאכל אלא על מה שבירך ואם יבא לו פרי אחר שבירך על הראשון ובבר אכל הראשון שבבר
בירך עליו כיון שלא הי' דעתו ע"ז יברך גם על האחרון עכ"ל ס"ח וס"ל לא"מ דמ"ש בריש"א ואחר
שבירך בא לפניו פ"א יותר יפה כו'. ע"כ מיירי שהיה דעתו בשעת ברכה על פרי יפה שיביאו לו
דאי אתם מאי אירי שהיפה הובא לו אחר שבירך ע' הראשון הא אפי' הי' היפה לפניו כשבירך על
הראשון מ"מ כיון דהוא יפה אינו נפטר בשתה בברכת ראשון אא"כ היה בפי' דעתו בשעת ברכה
לפטור גם היפה וכמ"ש רמ"א סי' רי"א ס"ה אע"כ מיירי שהי' דעתו גם על היפה וא"כ מה בכך אלא
הי' לפניו הא קתני היפה ואם יבא לו פרי אחר שבירך כו' כיון שלא הי' דעתו ע"ז יברך כו' משמע
דאם הי' דעתו על השני אפי' לא היה לפניו בשעת ברכה מ"מ א"ל לברך על השני א"כ למה כ' רמ"א
בריש"א דלא יאכל אלא על מה שבירך דבזה אין נחלק בין יפה לאינו יפה אע"כ מ"ש בריש"א לא
יאכל אלא על מה שבירך ר"ל לא יאכל תחלי אלא על מה שבירך ואחר שאכל הראשון באמת יכול לאכול
השני יפה וא"ל לברך שנית על היפה ולפי שפי' זה מוכרח בש"ח לכן כתב מ"א לשון ס"ח כאלו כתב
שם להדיא כן יאכל מהראשונים תחלה כו' ודברי ס"ח אלו הן מה שהביא מ"א בס"ק ז' ועמ"ש ע"ז
בס' ה"ר : ואם א"ל שהתקופה נופלת יתתין מעט כו' דש"ל דאין שכנה אלא בשעת בשעת שהתקופ'

באר היטב

נוסח הברכה בא"י אמ"ה בורא נפשות רבות והחסרון על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי ברוך חי
העולמים · חי נקוד בציר"י שהוא דבוק וכן כתב התו"ע סוף תמיד : (ובסי' אליהו רבה העיר ששמע שאזר שאמר
בו וכן כתב בסי' נ"ז) :
רח (מ) דגן . והם חטה ושעורה וכוסמין ושבולת שועל ושיפון אבל מה שאנו קורין טער"קי אינן בכלל :
(ג) כתשן . משמע דבריבא מיירי ששלקן בלא כתישה וקשה דבסעיף ד' כ' ששלקו שנרשין שלמים
מברך

רעק"א

סי' רח סעיף ב' דבש הרבה יותר מהם אפי' בענין דליכא בזית דגן בבא"פ מג"א סי' זה ס"ק ע"ו ואפי' לא אכל רק בזית

השקל

נופלת וכ"כ מ"א לקמן סי' תנ"ה אבל בב"י בסי' תנ"ה כ' דבמרדכי משמע דמים שהיו תלושים
כשנפלה התקופ' אפי' אחר כמה ימים יש שכנה כששותה אותן וע"ל סי' תנ"ה בע"ז :
סי' רז מ"א נוסח כו' פי' הנוסח עיין בע"ז וכן למה חותמים בלי שם והוא מדברי הטור : החי"ת
היא נקודה בציר"י. ועיין בספר א"ר סימן כ"ד שכתב שמעתי מפי אדם נאמן אחזר בו הגאון
תוספי' יום טוב ויאמרנו בפתח עכ"ל :
סי' רח (ס"ק א) ה' מינים כו' טערק"ן בספר א"ר שהוא מה שקורין האדי"ן : ועמ"ש סי' תנ"ג כל"ל :
(ס"ק ב) ששלקן כו' ואפשר דשכא כו' עד שנתעתק דשיינו שהסיר קליפתן ובי"ז אפשר שיתעבכו
ויתבקו וכמ"ש אח"ז : וז"ל תר"י כו' וז"ל דגם מדברי תר"י משמע דבתמעך ונדבק הדבר תלוי :
אבל אם ביטל כו' פי' שלא הסיר הקליפ' דאי מסיר הקליפ' אפי' הן שלמים אפשר שיתמעכו ויתבקו.
ול"ל דבין בריש"א ובין בסיפ' מלתא דפסיקא נקט ונקט בריש"א נכתשו כו' דאז אורחא דמילתא דבתמעכו
ובסיפא התנים שלמים והיינו שלא הוסר קליפתן דאז א"א שיתבקו ובסתם שלמים והוסר קליפתן
לפעמים נתמעכו ונדבקים ע"י שליקה מרובה ופעמים אין נדבקין : ומ"ש תר"י ונעשה כעין חבין
קדרה ז"ל רש"י דף ל"ו ע"ב חבין קדרה מין מאכל קפוי כמו חלב שחבלוהו בקיבה כך עושים מאכל
קפוי בקדרה ונקמן מפרש לה קומחא והובשא ומשחא עכ"ל ול' חבין הוא חבור וחיבוק כדאי' במס'
ב"מ דף ל"ט ע"ב מאן דגזל חבילא דתמרי ופירש"י תמרים הנדבקים יחד קרוי חבילא : אבל בגמ'
לא קתני הריפות כו' ונראה דאין מזה ראיה מגמ' מ"מ הדין דין אמת וכדמשמע מהרמב"ם דאין חילוק
בין

תשובה

האכילה או שתי' הראשונה ג"כ לאפוקי נפשיה מספיקא וע' ברדב"ז סי' רצ"ט וסי' תש"ך ואם בירך על
הפת בפה"א דעת הרמ"ע דיצא ובשיורי ברכה הביא בשם ר' אשר בר' חיים בס' הפרדס כת"י שכתב
שהריטב"א כ' דלא יצא וכן דעת מורי הרא"ה וכן אם בירך על פת אורז ודוחן המוציא לא יצא ע"ש .
וע"ש שכ' הטעם דכיון דנעשה פת אינו נקרא פרי כלל אלא או לחם או מזון. ואם בירך על הפת בורא
מיני מזונות יצא ע"ש וע' לעיל סי' קס"ז ולקמן סי' ר"ח : (ג) חי העולמים. ע' בה"ט וע' שאילת יעב"ץ
שדעתו ג"כ לומר בפת"ח ועיין בר"י שהביא שם בדברי מהר"י חאגין בס' עץ חיים סוף תמיד ובסוף
דבריו כתב שבתשובת מהר"י אריאל כת"י כתב שהאומר בפת"ח זה לפי הדקדוק אינו טועה ע"ש :
ס' ר"ח (מ) בש"ע מברך לאחריהם כו' אכל הפירות כשיעור ברכה אחרונה ושוב הקיא' לא יברך ברכ'
אחרונה דלא נרע מנתעכל כ"כ בר"י וע' סמ"א ר"ב סי' כ"א : (ג) כתשן . עבה"ט וע' ביד אפרים

מגן דוד

ס' רז (מ) אלו . מ"ם ים כאן ובמקום שלקן ל"ל שחלקן ת' כי"ד סי' תקל"ב תקל"ג : ב] המחיה . ביאור ברכות
תענן ג'. עיין ח' כי"ד בחריבות סימן ע"ח :
ס' רח (ה) עליו . עמ"ש בירך על המים ושמע שם אם בעיר ישתה מעט מן המים ויספוק השאר ואם אמרו לו שהתקופה נופלת יתתין מעט עד שתעבור
התקופה וישתה ולא יברך ס"ח מ"ל :
ס' רז (מ) אלו . וה"ה אם אכל ושתה מ"ל . אם נתפפק אם אכל בזית פירות בכדי אכילת פרס בהלכ"ט מ"ב
סי' כי"ב פסק דמברך ברכה אחרונה בנ"ר . וה"ד אחרון מוכיח ופסק דלא יברך : (ב) מי העולמים .

המינים שהם חשובים ביותר לא חזלין בתר רוב רק כל שמותיה מותן למאכל משא"כ בשאר דברים חזלינן בתר הרוב כמ"ש סי' ר"כ בתחלתו ע"ש וכן מי' בסי' ר"מ ס"ז משמע דכאן אפי' מינים מותיה טעם שיש להם חשיבות כיון שהם למאכל דהא כל דיש דבש אין מרגיש רק טעם דבש: (ד) ואם לדבק בעלמא כו'. לכאורה נראה דאפילו אם החמשת מינים הם רוב כיון שאינם למאכל אין להם חשיבות מאכל לברך עליהם במ"מ ואע"ג דבשאר מיני מזונות ואע"ג דבשאר דברים חזלי בתר רובא כמ"ש רסי' ר"מ הכא גרע טפי שאינם מבלים ומוק"ר וכשמשימים אותו על האש מותיה דבטל לגבי הבלים והלו"קר דאין מותיה לאוכל קמח כ"א לדבקו ולהקפותו אין מברכין עליו אלא שהכל אבל אבל ממ"ש הרב פר"ח ביו"ד סי' קי"ב ס"ק י"ז על הק"פו"י דהיינו שלוקחין תירוס ומרתיחין אותו על האור ומערבין עמו קמח ומתבשה מרובה מהקמח דמברכין במ"מ כ"ן שמלבד ממה שמדבק ומקפה התערובת מבשרו ומתקנו כמי לאכילה ע"ש וכ"כ בספרו מים חיים בתשובתו שם סי' מ' ס"ש. וכ"כ מהר"ש ילמה בתשובתו זרע אברהם סי"א מ"כ ה"ש הכי נמי כיון שמלבד ממה שמדבק מבשרו לאכילה מברך במ"מ. ולענין ברכה אחרונה כ' הפר"ח שם בתשובתו שיברך ברכה מעין ג'. ומהר"ש ילמק בתשובתו שם כ' שאם אכל שיעור שיהיה בו כזית דגן בכדי אכילת פרס יברך מעין ג' ואם לאו יברך בג"ר עיין יד אהרן. לפ"ז אין ספק בלעקי"ך ולכ"ע מברך במ"מ ואחריו ברכה מעין ג' ודלא כט"ז: (ד) הסעוד. כ' הט"ז תמיה לי למה כתבו שאוכלים בתוך הסעודה אמאי לא אמר שיברך עליהם שהכל. דהא על הכל

שערי

מש"ש על דברי המ"א בזה: (ג) בעלמא. עבה"ט וע' פמ"א ח"א סי' ס"ח שחושש לומר שיברך המוציא וג' ברכות שכן הוא לדעת ר"ת בחלה והביא שם דברי הב"ח והט"ז וע' בשו"ת בית אפרים סי' י"א י"ב

ביאור הגר"א

דמ"ק חילקא כו': ודייסא. ל"ו ב': אפי' כו'. שם: הרבה. ל"ז ב' דמפשי ביה קמחא: יותר מהם. שם הלי ריסעא כו' ופי' הרשב"א דובשא עיקר פי' שרובו דבש ומיעוטו סולת עפ"ד ועוד פי' הרשב"א פ"ח דובשא עיקר דעיקרו דבש ומולת להעשיתו כו' ע"ש וז"ש בפי' ר"ד שם ל"ב אבל אם כו': אבל כו'. ל"ע ל' ומתש"ש: ס"ג כשנותנים כו'. תוס' ל"ו ב' ד"ה כל כו': ס"ד קליות כו'. תוס' שם בד"ה הכוסס ברכה מעין ג' ולאחריו בורא מזונות ומ"ש דוקא בכ"ג וז"ש והגרעינין כו': ולאחריו בו"ר. רמב"ם מדל"ק בכוסס ברכה מעין שלש כמו בסיפא שם בעתקה כו' וכמ"ש מ"ד ל' ור"ג נמי כו' ורבנן ל"פ עליה בהא: והא כו'. מדקאמר חטה וכיומא פ"ח ל' זר שכוסס כו' וברכות ל"ה ב' מדמי להו ס"ד חילוחא כו' משמע בדברי אבודרהם דאין ברכה כלל אלא שהכ"י הקשה עליו דהכה לחם לא יברך וכמ"ש ל"ו ל' בקמחא דשערי כו' ועי"כ הכיא דהרומה לאו ראיה היא לכאן דהא בירושלמי רפ"ו דתרומות גרסי' תני הכוסס את החטה של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ר' אומר אומר אני שמשלם קרן וחומש אלא שהרמב"ם שם פסק כר' והרא"ש השיגו ושעמו של הרמב"ם ברומא כ"ל ומיהו אינו מברך אלא שהכל כמו קימחא דשערי שלף למ"ד קימחא דחטי במ"מ דשערי שהכל כמש"ש ל"ו ל' ופי' תוס' שם בקמח של קליות וז"ש אפי' כו': והתוס' כו'. בד"ה הכ"ל ע"ש: ס"ה קמח כו'. כ"ר הרי"ף והרמב"ם וכ"פ הרא"ש כיון דפלוגתא היא: ל"ש כו'. ע' תוס' שם ד"ה קימחא כו': ס"ו קמח כו'. הרמב"ם וע' תוס' שם ד"ה והא כו' אבל דרב כו' ומ"מ כו' וכ"כ הר"י דמשום לרפואה לא גרע הברכה אלא דס"ק אם היתה רכה כעין שעושין לרפואה ע"ש: ולדלועסו. לאו דוקא רק שאינו לשתיה כמ"ש תוס' שם: ואחריו ב"ג. אפי' לדעת תוס' דס"ד וכמ"ש לעשה בנשלו כו' ואחריו כו' וע' רש"י שם ד"ה ולא כלום וכ"כ ש"פ בפי' ר"ז ולשון הרי"ו והרא"ש בפ"ו דברכות פ"ח וקי"ל דכל לבסוף ולא כלום בר"ר כו' ולכאורה אינו מוכן לפרש ולא כלום על כ"ב ומכל להו זה ונראה דה"פ לאחרינן בסוף פ"ו מ"ד כ' הר"י ב"א משום רבינו על הכיעא כו' וקופרא כו' ולבסוף בר"ר כו' אבל שאר דברים לא ואחרינא בתראי סיפיו ירקא ומיא ורב אשי אמר אלא כו' עבידנא בכולהו ופסקו התוס' וכל הפוסקים ברב אשי דבראשה הוא לברך ב"ג בתר ירקא ומיא וש"ד וע"ש תוס' ד"ה עבידנא כו' וכן אנו נוהגין כו'. ומהר. הראשונים לא היה לברך אלא על ביעא וקופרא לבד והעתם שדייקו לשון רפאות כמ"ש בירושלמי דברכות פ"ו רבי בשיה אוכל בשר ובילה כו' מברך אחר ברא רפאות כו' ולכן שבריתא דאורז ודוחן תני ולא כלום דבאמת לא היו מברכין אחר אורז ודוחן כלל כמנהגם אך לדידן דנהגינן ברב אשי כל לבסוף ולא כלום דבריתא לדידן בג"ר וז"ש וקיימא לן כל לבסוף כו' בג"ר: ס"ז ואם בשלו כו'. שם הביאו לפניו פת אורז כו' ושם אלו הן מעשה כו' והוא מבושל וכן שם אע"פ שהפרוסות כו' וה"ה כמו פת בעיניה כמ"ש בתנין ומדקאמר

מחצית

בין כתושים או שלמים אלא בנתמעך ונתדבקו תליא מלת' אלא דבכתושים אורח' דמילת' שנתמעכו כנ"ל. ומ"ש הט"ז ס"ק י"א וגרופין שנעשו משעורים כתושים כו' פשיטא שמברך בורא מיני מזונות כו' אי נאמר שמסכים לדברי מ"א מה דנקט בתושין משום דאז נתמעכו ונתדבקו וה"ה שלמים שהוסר קליפתן אם נתמעכו ונתדבקו דמברך במ"מ ולאחריו מעין ג': ודייקא כו' כמ"ש התוס' דף ל"ז ע"א סוף ד"ה הכוסס כו': (ס"ק ג) ולגמעו פי' לאכלו ועס"ו. ר"ל אע"ג דבעלמי לשון גמיעה פי' שתיה אבל הכא ע"כ גמיעה פי' אכילה והיינו שהוא עב דאי ר"ל שתיה והיינו שהוא רך תיקשי הא מבואר בסעיף ו' דכה"ג מברך עליו שהכל: (ס"ק ה) שלמים כו' משא"כ בתורא דדרך לבשלו שלם והיינו כמ"ש מ"א בסעיף ו' סק"ו דס"ל להרב"ש דבאורז אפילו לא נתמעך מברך במ"מ ואלו הכא בחיטים בעינן דוקא נתמעך ונדבק לכן חיטים אלא הוסר קליפתן דאין נתמעכין ומתדבקין מברך שהכל דשאני אורז דדרך כו' וכמ"ש מ"א בסס הרב"ש בסק"ו דאלו לאמה לא לרמ"א בסעיף ו' דגם באורז בעינן שיתמעך א"כ דין אורז וחיטין שוה א"כ אין מקום לדברי הב"מ: (ס"ק ו) והתם' דהתם ל"ל עלוי כו' חילוק זה נאמר בס"ם דף ל"ז ע"א ברכה רחשונה דש"ז דמברך בפה"ע ובקמחא ברכ רחשונה שהכל וה"ה דאמרינן כן לענין ברכה אחרונה וכמ"ש מ"א: (ס"ק ז) בתוך כו' כ"מ דעת הרב"י ר"ל מדכתב בש"ע לכתחלה סתם לברך אחריו בג"ר ואח"ז כתב והתוס' נסתפקו כו' וזה דרכו של הרב"י דהעה א' היא העיקרית בעינן: ואפשר דאין המים בעלים לגבי ה' מינים כ"ל דמ"ש הט"ז ס"ק י"א וגרופין שנעשו משעורים כתושים כו' פשיטא שמברך בורא מיני מזונות כו' אי נאמר שמסכים לדברי מ"א מה דנקט בתושין משום דאז נתמעכו ונתדבקו וה"ה שלמים שהוסר קליפתן אם נתמעכו ונתדבקו דמברך במ"מ ולאחריו מעין ג': ודייקא כו' כמ"ש התוס' דף ל"ז ע"א סוף ד"ה הכוסס כו': (ס"ק ג) ולגמעו פי' לאכלו ועס"ו. ר"ל אע"ג דבעלמי לשון גמיעה פי' שתיה אבל הכא ע"כ גמיעה פי' אכילה והיינו שהוא עב דאי ר"ל שתיה והיינו שהוא רך תיקשי הא מבואר בסעיף ו' דכה"ג מברך עליו שהכל: (ס"ק ה) שלמים כו' משא"כ בתורא דדרך לבשלו שלם והיינו כמ"ש מ"א בסעיף ו' סק"ו דס"ל להרב"ש דבאורז אפילו לא נתמעך מברך במ"מ ואלו הכא בחיטים בעינן דוקא נתמעך ונדבק לכן חיטים אלא הוסר קליפתן דאין נתמעכין ומתדבקין מברך שהכל דשאני אורז דדרך כו' וכמ"ש מ"א בסס הרב"ש בסק"ו דאלו לאמה לא לרמ"א בסעיף ו' דגם באורז בעינן שיתמעך א"כ דין אורז וחיטין שוה א"כ אין מקום לדברי הב"מ: (ס"ק ו) והתם' דהתם ל"ל עלוי כו' חילוק זה נאמר בס"ם דף ל"ז ע"א ברכה רחשונה דש"ז דמברך בפה"ע ובקמחא ברכ רחשונה שהכל וה"ה דאמרינן כן לענין ברכה אחרונה וכמ"ש מ"א: (ס"ק ז) בתוך כו' כ"מ דעת הרב"י ר"ל מדכתב בש"ע לכתחלה סתם לברך אחריו בג"ר ואח"ז כתב והתוס' נסתפקו כו' וזה דרכו של הרב"י דהעה א' היא העיקרית בעינן: ואפשר דאין המים בעלים לגבי ה' מינים אחרים הן הרוב מ"מ ומ"מ כיון דעיקר דעתו על המים אין המים בעלים לגבי מינים: ומ"מ אין הגרעין בעלים לגבי ר"ל אע"ג

בכס"ד כ' כשלקו הגרעינין שלמים מברך בפ"הא ואפשר דהכא מיירי שלקו עד שנתמעך וכ"מ בלבוש ס"ד ע"ש וכ"מ לקמן ס"ז וז"ל תר"י דוקא כשנכתשו החטים ונדבקו ונעשה כעין חבין קדרה אבל אם כיבל החטים שלמים והגרעינין עומדין שלמים מברך בפ"הא עכ"ל ל"ל דה"פ כשנכתשו החטים ונדבקו כו' פירוש על ידי הכישול נדבקין דודאי ע"י כתישה אין נדבקין אבל אם כיבל החטים שלמים פי' שלא הסיר הקליפ' ואם כן הגרעי' עומדים שלמים שאין נדבקין על ידי כישול מברך בפ"הא ולפון הרמב"ם שחלקן או כתשן משמע דכתשן אפילו לא חלקן רק שהסיר קליפתן וכ"מ מדכתב הסיר קליפתן ואם שעורים ואם שהסרה קליפתן. וכ"מ ממ"ש ס"ד אבל בגמ' לא קתני הריפו' רק חלק לפרס"י היינו שנחלק א' לשנים וכדא' ספ"ב דמ"ק ואע"כ מ"ש הב"ח שלא לאכול הכי שעורין או חטים נגל"י נערשע"ן אלא כתוך הסעודה כמ"ש ס"ד היינו כשלא נדבקו על ידי כישול אבל אם נדבקו על ידי כישול מברך במ"מ ודוקא שנתמעכו יפה כמ"ש התוס' וכן הדין בגרי"ן שלמים ועיין בש"ה ועמ"ש סי' ר"ה ס"ב דהרוטב דינו כמאכל עצמו: ג לגמעו. פירוש לאכלו ועס"ו: ד דגן. כל ה' מינים בכלל: ה שלמים. שלא הוסר קליפתו ולא חילק רק כמו שמביאין אותו מהגורן מה שא"כ בתורא דדרך לבשלו שלם (כ"מ רפ"ג) עס"ז וס"ב: ו והתוס' נסתפקו. חפי' חיין ול"ד לקמה בס"ה דמברך ב"כ הסתם כיון דנשתנו אע"ג דשמן זית נס כן נשתנה ומברכין עליו בפ"הע דהתם ל"ל עלוה אחרינא הכא אית ליה עלוי אחרינ' בפת(נמ'): ז בתוך הסעודה. אם אינו אלא בתוך הסעודה יברך אחריהם בג"ר כ"מ דעת הרב"י. וכ"ל דאם עושין תבשיל משבולת שועל שקורין גל"י נרי"ן ומותנין בהם מים הרבה שאין ראויה רק לשרפו שקורין זופ"א אפשר דאין המים בטלי לגבי הגרעין ולריך לברך על הגרעין בפ"הא ועל המים בפ"ע שהכל דהא עיקרן ע"ש המים כמ"ש סי' ר"ד ס"א גבי שבר שעורים מ"מ אין הגרעי' בטלי לרוטב דה' מינין אחינו כמ"ש ס"ב סי' ר"ד ועס"ו ועמ"ש ס"ק ס"ח ס"ינ: לאכילה ולגועסו. משמע דאם אינו ראוי לגועסו אפי' הוא עב מברך שהכל ואבל קאמר אם ראוי לשתיה וכו' משמע דאם הוא עב מברך בא"מ וכן עיקר וכ"מ בגמ' בעבה מברך במ"מ וכ"מ מפירש"י נבי חבין קדיר' וכ"מ בתנוד' ועס' ר"ה ס"ב מ"ש: ט האורז. ריי"ז. דוחן הי"ז הי"ז. וי"מ אינה לכן לא יאכלם כשנתמעכו אלא בתוך הסעודה. ואם אכלם בלא סעודה יברך על שהיה שהכל מספק שלא"ה בא"ה. וט"ז כ' כיון דמבא"ה אין בלוו ברכות מעין ג'

תשובה

והבאתיו לעיל סי' קס"ז ומבואר דמנהג העולם לברך במ"מ ומעין ג' יש לו על מה לסמוך: בש"ע ס"ד והתוס' נסתפקו כו' ע' ביד אפרים מ"ש על מג"א בזה: (ט) האורז. עבה"ט ועי' בבר"י בשם מהר"י מולכו

הגהות רעק"א

מהתערובות דהכל נתבטל אחר הדגן פר"ח בחטו' סי' ל': סעיף ג' ופעור ממנה קשה לי הא אם הוא לדבק נריך לברך כמו בכל פירות אח"כ מלאתי כן בגן המלך להרב ג"ו סי' קל"ב: סעיף ה' ואחריו בורא נפשות רבות מדלא נקט גם כזה הוי אם לא יברך לאחריו מעין ג' כמ"ש בבאר דס"ל להתחבר דפסיקא דהוס' הוא רק בדגן אי הוכא דמברך תחלה בפה"א אבל הוכא דמברך שהכל בודאי מברך לאחריו בג"ר ולכאורה ראיה לזה תמוני' דברכות ל"ח גבי זית הנתיר דמברך תחלה שהכל ואחריו בג"ר כרי אף דזית הוי מ"מ מתין ז' אינו מברך אחריו מעין ג' כיון דבתחלה מברך שהכל ולכאורה סחירה לזה תתוס' שב' דהאמוראים בירושלמי היה מסופקים בזה אם מברכים לאחריו בפה"א כר"ש ולא יל דס"ל ודאי דבכיר דמברכים תחלה בפה"א מברכים אחריהם מעין ג' אלא דנסתפקו בחלה אם מברכים תחלה בפה"א כר"ש ומתילא הוי ס' בברכה אחרונה אע"ב דאין חלוק בין הוכא דמברכים תחלה בפה"א לו שהכל: אמנם הוכא הביא לי מ' מבחורי חמד דמ"מ היה אפשר לסס לאכול סולת ולאכול ג"כ קליות ועוד מין שברכתו אחריו בג"ר ולברך מעין ג' וכ"ר וכעין זה כ' התה"ד והוכא בט"ז סס' זה אע"כ דבקליות עצמו אפשרי אם מברכים לאחריו מעין ג' אולם מ"מ כרי אפורה ברשב"א בח"י בתוס' דחטין ובין בקמחא דשערי הוי ס' בברכה אחרונה והכיא כן הב"י עצמו ואיך פסק כאן בפסיטות דלא כהרשב"א ולשטת הרשב"א ל"ל בהא דזית מלוח הכ"ל היינו כיון דאשתני מתמת מלוח בטיל ממנו תשיבות ז' מינים אבל בסלת אף לאחר שנשתנה ראוי לעשות ממנו פת ולברך בהמ"ז מש"ה כי לא אפו לה מברך מעין ג' אח"כ מלאתי דעמד בזה באשל אברהם וכ' לחדש הרשב"א לשאתי' דפסק בר"כ דבקמחא דחטי מברך בפה"א דס"ל אף בנשתנה במלחי' קאי אבל לאחר דפסק בקמחא דחטי דמברך שהכל משום דאשתני ה"כ אשתני לענין ברכה אחרונה אף דאשתני במלחי' קאי אבל לאחר דפסק בקמחא דחטי דמברך שהכל משום דאשתני ה"כ אשתני לענין ברכה אחרונה ע"ש ר"ה אולם מלבד דמפשטא דדברי הרשב"א לא משמע כן והרי בהוכחת הרשב"א מהברייתא דלא עשאו דגן משמע דלכ"ע אף לר"י מברכים אחריו מעין ג' בלא"ה אינו מספיק בייאוש דברי המחבר דהא הך גופא דפסק המברכים על קמחא דחטי שהכל היינו רק מספיקא דרבנותא כמ"ש הב"י וא"כ עדיין הוי ס' בברכה אחרונה דאמת הדין דתחלתו מברכים בפה"א ומברכים אחריו מעין ג' ודוחק לו' דהוי כמו ס"ם ס' דתחלתו מברכים שהכל ואח"ל דמברכים בפה"א מ"מ דלמא ברכה שאחריה בג"ר דדלמא גם בכוסס תשב מברך אחריו בג"ר. ובוודאי י"ל דהמחבר ס"ל דהיא לעיקר הכוסס תשב מברך אחריו בג"ר כמרא מהלכין דהש"ע רק הבניא גם דתוס' נסתפקו לאשב בעלמא לחזור לברך אחריו בג"ר. ובוודאי בתחלה ולזה בקמחא דחטה כיון דיש עוד סניף ומברכים תחלה שהכל אם ס דנשתנה בזה סתמי' בוודאי לברך אחריו בג"ר. ועדיין ל"ע: מג"א ס"ק ז' ועס"ו. וכזה כ' המג"א לעיל סי' ר"ה ס"ק ו'

השקל

דעיקר כוונתו על המים ומה"ט אין המים בעלים לגבי הגרעין אע"ג שהן מהחמשת מינים מ"מ מהני מעלת ה' מינים שבס"פ הגרעי' אין בעלים לגבי מים ולכן יברך על המים ועל גרעין מ"מ כיון דאין אפי' אין ראוי לגועסו ומתילא ל"ל דמ"ם הא ברכה ל"ל שראוי לשתי' ואע"ג שאמר שתה רבה י"ל שסתם שתה עצמו אם מ"ם תחלה הא בעבה שתה וע"כ ר"ל אפי' א"א לגועסו רק שהוא עב ע"כ מ"ם הא ברכה ר"ל שראוי לשתיה משא"כ אינה מ"ם רבה שתה ר"ל אפילו אינו ראוי לשתיה רק אינו ראוי לגועסו ומתילא מ"ם הא בעבה ר"ל שראוי לגועסו ואע"ג שאמר שתה עבה שמך עצמו על מ"ם הא ברכה שתה דיותר מסתבר דשמך עצמו מה שכתוב לבסוף עכ' מ"ם בתחלה מלו' אינה' שמך עצמו בתחלה שכתוב על מה שיאמר אח"ז לבסוף: וכ"מ מפרש"י גבי חבין כי הבאתי לשונו לעיל בס"ק ב' ולשון קפוי שכתב רש"י לא משמע שעב כ"כ עד שיצטרך לגועסו: (ס"ק ט) האורז כו' לא יאכלם אלא בתוך הסעודה כל"ל ותיבת כשנתמעכו ע"כ ט"ס וכ"ה בב"ח דבכ"ע אין לאכלם אלא תוך הסעודה

ושם ל"ע ה' הוספות ו' ברכות ל"ז ע' מדברי תוספות והרא"ש והרמב"ם שפ"ג מה"ב ח' שם כשם הירושלמי ושאר פוסקים ע' ברכות ל"ו וברבי נחמן י' הרא"ש שם לדעת הר"ן ס' כ שם ל"ת ומאוקיומתא דרב חסדא ל' שם ל"ז וכחכמים

עטרת זקנים

* באוכל חטים כו'. אבן בברכה אחרונה חטים ושעורים שוין הם לברך על שניהם בנ"ר (ב"י בשם רשב"א) ב
* ולכך כתבו שלא לאכלו כו'. ולכן יש ליזהר שלא לאכול חיטין או שעורין וכן גרי"ן שלימים מבושלי"אלא בתוהסעודה כנ"ל: * הכוסס את האורז מברך בפה"א כיון שהוא חי כיון שהוא קלוי או שלוק והגרעין שלם (עיין בב"י שנתפקק אח"כ) וע"כ מפני הספק אין לאכול אורז מבושל שלם אלא בתוך הסעודה (ב"ח) ופי' אורז הירח דוחן בל"א ריז (מהרי"ל דף קע"ו ע"ב) וכן בערוך כתוב אורז הירחא וכ"ת לענין ברכה עירב קמח דוחן ושאר מיני קטניות עם קמח של ה' מיני דגן אפי' בשהקמח של הדוחן או שאר מיני קטניות הם הרוב אפ"ה מברך במ"מ ועל המחיה (ב"ח וכן משמעות הרמב"ם):

דגול מרבבה

*) פי' שאורז הוא הירח"ם אבל על דוחן שיהיה ריי"ז אינו פי' ולרש"י דוחן הוא פניל"ו ולפי שאין לנו שום נפקותא כל כך לידע מהו פירושו של דוחן שכל מה שאינו בכלל אורז מברך עליו שהכל לכן לא הקדק המ"ל בלשונו:

יד אפרים

במג"א ס"ק ב' שהוסרה קליפתן וכ"מ מתה שכתבתי סעיף ז' ן כל"ל ור"ל דשסק"ק ע' הבית ממ"ש הב"י מתשו' שדרך לבשלם חלוקים אז כתושים כגון הריפות ע"ש ונקונערסי כתבתי על מ"ש המג"א וקשה בסעיף ד' כ' כשלקו כו' ולענ"ד נראה כדור דמ"ש בש"ע שלקו הוא ע"ש ול"ל שחלקו והוא שעות דשכיח וגם הוא שעות דחוכח שהרי כל הסעיף הוא לשון הרמב"ם שכ' שחלקו או כתשן שהוא דין התבו' בש"ם וגם כתבתי שם לתמוה על מ"ש המג"א לקיומק"ה דכתשן היינו שהסיר קליפתן מש"ם דמ"ק דף י"ד וע"ש שכתבתי ש"ל מ"ש הרמב"ן דגן שלוק כמות שהוא היינו שלא עירב בתוכו דבש דאי עירב דבש והוא הדוח מברך שהכל דכללא כל שיש בו מה' מינים אינו אלא בתקוס התבר עליו במ"מ אבל בכה"ג דמברכינעליו בפה"א לא הבחתי דברי הש"ג בשם ריא"ז בזה שלענ"ד הוא עיקר לדינא ע"ש ואחר זמן רב מצאתי בחשל אברהם שכ' בשם תשובת בית דוד ג"כ לבניה שחלקן ומתתי: (ס"ו ו') אפי' בשעורין אינן ר"ל דג"כ שייך ספק זה לענין ברכה אחרונה כמ"ש בב"י בשם הרשב"א וכמ"ש בהגה ואתנס בתב"ע חולק על הב"י והרמ"א

באר היטב

שאמר שהכל יל'. וכ"ל דכאן הוי ספק משום ברכה אחרונה דאם יצטרך לברך במ"מ יצטרך לברך אחריו מעין ג'. וכברכה אחרונה אין לו אלא כפי שתקבל מש"ה כ' דיחבלו בתוך הסעודה. לפ"ז אם הוא לאכול דבר זה וכן הנקבו"ך פחות מכזית ואז א"ב ברכה אחרונה יאמר בפנינו שהכל ולאחריו ולא כלום וא"כ תוך הסעודה ע"ש ולפי מ"ש בס"ק שנפני זה אין ספק בלעקו"ך ולעולם מברך במ"מ: (ה) ופעור ממנה: כ"ל: (ו) דגן כל ה' מינים בכלל: (ז) בתוך הסעודה. לכן יש ליזהר שלא לאכול חיטים או שעורין וכן גרי"ן שלמים מבושלים אלא בתוך הסעודה משום ספק ברכה אחרונה. ואם אירע שאכלו שלא בתוך הסעודה יברך אחריהם בג"ר. וכ"כ הכנה"ג ועי' בחבו' נינה ודרים כלל א' סי' ט"ז. והיינו דוקא בשלא נדבקו אבל אם נדבקו ע"י בישול או כתושי' ברחיי' מברך במ"מ ודוקא שנתמעכו יפה עמ"ש. אם עושין תבשיל משבולת שועל שקורין גל"י נרי"ן ומותנים בהם מים הרבה שאין ראויים רק לשרפו שקורין זופ"א אין המים בטלים לגבי הגרעין ולריך לברך על הגרעין בפה"א ועל המים בפני עצמו שהכל דהא עיקרן על שם המים ומ"מ אין הגרעי' בטלים ברוטב דה' מינים חטיבי מ"א. ועי' בס' אבן העוזר דהוכיח מן ס"ם דגל בוסס שעורין שלימים מיום דאין לברך עליהם כלל בפסק הרד"ן הביאו כ"י. וגם דברי התבשל משבולת שועל חולק עליו: (ח) לאכילה ולגועסו. משמע דאם אינו ראוי לגועסו אפי' הוא עב מברך שהכל ואדר קאמר אם ראוי לשתיה וכו' משמע דאם הוא עב מברך בא"מ וכן עיקר וכ"מ בגמ' בעבה מברך במ"מ מ"א ועי' עוד בא"מ סי' ר"ה ס"ק ו': (ט) האורז. האורז ריי"ז ודוחן הי"ז. וי"מ אינה לכן לא יאכלם כשנתמעכו אלא בתוך הסעודה. ואם אכלם בלא סעודה יברך על שהיה שהכל מספק שלא"ה בא"ה. וט"ז כ' כיון דמבא"ה אין בלוו ברכות מעין ג'

באר הגולה

מברך בפה"א ואפשר דהכא מיירי שלקו עד שנתמעך עמ"א: (ג) בעלמא. כ' הט"ז לכאורה נראה דאפי' אם החמשת מינים הם רוב כיון שאינם למאכל אין להם חשיבות מאכל לברך עליהם במ"מ ואע"ג דבשאר דברים חזלינן בתר רובא הכא גרע טפי שאינם בבלל מאכל כלל כיון שאינם אלא לדבק וא"כ אותן הלעקי"ך שהם עבשים בשביל הדבש והבשמים ממילא הוי הקמח רק לדיבוק בעלמא אין לברך עליהם במ"מ. אלא דאין לחקן בכך כיון שיש לו הנאה חשובה עכ"פ מצד הריבוי ונראה דמשום שפק זה כ' הש"ע כאן וטוב להחמיר לגומעם בתוך הסעודה. ובמ"ב בשזכר שנותנו לדבקו ולהקפותו לא כ' שם להחמיר בזה דשם מיירי שאין מ' מינים רוב לז בדור דהם בטלים כל שהם לדבק משא"כ בשם רובא כנ"ל עכ"ל. מאכל שעושים מבלים ומוק"ר וכשמשימים אותו על האש מותיה דבטל לגבי הבלים והלו"קר דאין מותיה לאוכל קמח כ"א לדבקו ולהקפותו ואין מברכין עליו אלא שהכל אבל ממ"ש הרב פר"ח ביו"ד סי' קי"ב ס"ק י"ז על הק"פו"י דהיינו שלוקחין תירוס ומרתיחין אותו על האור ומערבין עמו קמח ומתבשה מרובה מהקמח דמברכין במ"מ כ"ן שמלבד ממה שמדבק ומקפה התערובת מבשרו ומתקנו כמי לאכילה ע"ש וכ"כ בספרו מים חיים בתשובתו שם סי' מ' ס"ש. וכ"כ מהר"ש ילמה בתשובתו זרע אברהם סי"א מ"כ ה"ש הכי נמי כיון שמלבד ממה שמדבק מבשרו לאכילה מברך במ"מ. ולענין ברכה אחרונה כ' הפר"ח שם בתשובתו שיברך ברכה מעין ג'. ומהר"ש ילמק בתשובתו שם כ' שאם אכל שיעור שיהיה בו כזית דגן בכדי אכילת פרס יברך מעין ג' ואם לאו יברך בג"ר עיין יד אהרן. לפ"ז אין ספק בלעקי"ך ולכ"ע מברך במ"מ ואחריו ברכה מעין ג' ודלא כט"ז: (ד) הסעוד. כ' הט"ז תמיה לי למה כתבו שאוכלים בתוך הסעודה אמאי לא אמר שיברך עליהם שהכל. דהא על הכל

שערי

מש"ש על דברי המ"א בזה: (ג) בעלמא. עבה"ט וע' פמ"א ח"א סי' ס"ח שחושש לומר שיברך המוציא וג' ברכות שכן הוא לדעת ר"ת בחלה והביא שם דברי הב"ח והט"ז וע' בשו"ת בית אפרים סי' י"א י"ב

ביאור הגר"א

דמ"ק חילקא כו': ודייסא. ל"ו ב': אפי' כו'. שם: הרבה. ל"ז ב' דמפשי ביה קמחא: יותר מהם. שם הלי ריסעא כו' ופי' הרשב"א דובשא עיקר פי' שרובו דבש ומיעוטו סולת עפ"ד ועוד פי' הרשב"א פ"ח דובשא עיקר דעיקרו דבש וסולת להעשיתו כו' ע"ש וז"ש בפי' ר"ד סי"ב אבל אם כו': אבל כו'. ל"ע ל' ומתש"ש: ס"ג כשנותנים כו'. תוס' ל"ו ב' ד"ה כל כו': ס"ד קליות כו'. תוס' שם בד"ה הכוסס ברכה מעין שלש ולאחריו בורא מזונות וש"ש דוקא בכ"ג וז"ש והגרעינין כו': ולאחריו בו"ר. רמב"ם מדל"ק בכוסס ברכה מעין שלש כמו בסיפא שם בעתקה כו' וכמ"ש מ"ד ל' ור"ג נמי כו' ורבנן ל"פ עליה בהא: והא כו'. מדקאמר חטה וכיומא פ"ח ל' זר שכוסס כו' וברכות ל"ה ב' מדמי להו ס"ד חילוחא כו' משמע בדברי אבודרהם דאין ברכה כלל אלא שהכ"י הקשה עליו דהכה לחם לא יברך וכמ"ש ל"ו ל' בקמחא דשערי כו' ועי"כ הכיא דהרומה לאו ראיה היא לכאן דהא בירושלמי רפ"ו דתרומות גרסי' תני הכוסס את החטה של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ר' אומר אומר אני שמשלם קרן וחומש אלא שהרמב"ם שם פסק כר' והרא"ש השיגו ושעמו של הרמב"ם ברומא כ"ל ומיהו אינו מברך אלא שהכל כמו קימחא דשערי שלף למ"ד קימחא דחטי במ"מ דשערי שהכל כמש"ש ל"ו ל' ופי' תוס' שם בקמח של קליות וז"ש אפי' כו': והתוס' כו'. בד"ה הכ"ל ע"ש: ס"ה קמח כו'. כ"ר הרי"ף והרמב"ם וכ"פ הרא"ש כיון דפלוגתא היא: ל"ש כו'. ע' תוס' שם ד"ה קימחא כו': ס"ו קמח כו'. הרמב"ם וע' תוס' שם ד"ה והא כו' אבל דרב כו' ומ"מ כו' וכ"כ הר"י דמשום לרפואה לא גרע הברכה אלא דס"ק אם היתה רכה כעין שעושין לרפואה ע"ש: ולדלועסו. לאו דוקא רק שאינו לשתיה כמ"ש תוס' שם: ואחריו ב"ג. אפי' לדעת תוס' דס"ד וכמ"ש לעשה בנשלו כו' ואחריו כו' וע' רש"י שם ד"ה ולא כלום וכ"כ ש"פ בפי' ר"ז ולשון הרי"ו והרא"ש בפ"ו דברכות פ"ח וקי"ל דכל לבסוף ולא כלום בר"ר כו' ולכאורה אינו מוכן לפרש ולא כלום על כ"ב ומכל להו זה ונראה דה"פ לאחרינן בסוף פ"ו מ"ד כ' הר"י ב"א משום רבינו על הכיעא כו' וקופרא כו' ולבסוף בר"ר כו' אבל שאר דברים לא ואחרינא בתראי סיפיו ירקא ומיא ורב אשי אמר אלא כו' עבידנא בכולהו ופסקו התוס' וכל הפוסקים ברב אשי דבראשה הוא לברך ב"ג בתר ירקא ומיא וש"ד וע"ש תוס' ד"ה עבידנא כו' וכן אנו נוהגין כו'. ומהר. הראשונים לא היה לברך אלא על ביעא וקופרא לבד והעתם שדייקו לשון רפאות כמ"ש בירושלמי דברכות פ"ו רבי בשיה אוכל בשר ובילה כו' מברך אחר ברא רפאות כו' ולכן שבריתא דאורז ודוחן תני ולא כלום דבאמת לא היו מברכין אחר אורז ודוחן כלל כמנהגם אך לדידן דנהגינן ברב אשי כל לבסוף ולא כלום דבריתא לדידן בג"ר וז"ש וקיימא לן כל לבסוף כו' בג"ר: ס"ז ואם בשלו כו'. שם הביאו לפניו פת אורז כו' ושם אלו הן מעשה כו' והוא מבושל וכן שם אע"פ שהפרוסות כו' וה"ה כמו פת בעיניה כמ"ש בתנין ומדקאמר

מחצית

בין כתושים או שלמים אלא בנתמעך ונתדבקו תליא מלת' אלא דבכתושים אורח' דמילת' שנתמעכו כנ"ל. ומ"ש הט"ז ס"ק י"א וגרופין שנעשו משעורים כתושים כו' פשיטא שמברך בורא מיני מזונות כו' אי נאמר שמסכים לדברי מ"א מה דנקט בתושין משום דאז נתמעכו ונתדבקו וה"ה שלמים שהוסר קליפתן אם נתמעכו ונתדבקו דמברך במ"מ ולאחריו מעין ג': ודייקא כו' כמ"ש התוס' דף ל"ז ע"א סוף ד"ה הכוסס כו': (ס"ק ג) ולגמעו פי' לאכלו ועס"ו. ר"ל אע"ג דבעלמי לשון גמיעה פי' שתיה אבל הכא ע"כ גמיעה פי' אכילה והיינו שהוא עב דאי ר"ל שתיה והיינו שהוא רך תיקשי הא מבואר בסעיף ו' דכה"ג מברך עליו שהכל: (ס"ק ה) שלמים כו' משא"כ בתורא דדרך לבשלו שלם והיינו כמ"ש מ"א בסעיף ו' סק"ו דס"ל להרב"ש דבאורז אפילו לא נתמעך מברך במ"מ ואלו הכא בחיטים בעינן דוקא נתמעך ונדבק לכן חיטים אלא הוסר קליפתן דאין נתמעכין ומתדבקין מברך שהכל דשאני אורז דדרך כו' וכמ"ש מ"א בסס הרב"ש בסק"ו דאלו לאמה לא לרמ"א בסעיף ו' דגם באורז בעינן שיתמעך א"כ דין אורז וחיטין שוה א"כ אין מקום לדברי הב"מ: (ס"ק ו) והתם' דהתם ל"ל עלוי כו' חילוק זה נאמר בס"ם דף ל"ז ע"א ברכה רחשונה דש"ז דמברך בפה"ע ובקמחא ברכ רחשונ

כשנתמעטו מלא כתוך הסעודה ואם אכלם בלא סעודה יברך על שניהם שהכל מספק(של"ה וכ"מ)וכל"ח כ' דסוגיין דעלמ' אורז ריי"ז דוחן הירז וכ"פ הרב"י ובלבוש : י עד שנתמעט. ז"ל הרב"י ונראה דבעי' שיתמעט כמ"ש ס"כ גבי חטים ואע"פ שכ' הרר"י דיש חילוק בין האורז ובין הדוחן שעל האורז מברך במ"מ אפי' בשהוא שלם י"ל דהא שלם לאו למימרא דלא בעינן שיתמעט אלא לו' דלא בעי' שיהי' כתוש וכ"מ סוף לשונו שכת' אכל על הדוחן אין מברך עליו בשהוא שלם שאין דרכו לאוכלו שלם עכ"ל. אלמא דשלם דנקט גבי אורז אינו אלא לאפוקי כתישה אבל מעוך בעי' ומיהו יש לחלק בין חיטים לאורז דדרך האורז לבשלו בשהוא שלם בלא שום כתישה והלכך אף בשלא נתבשל הרבה לא תשתנה ברכתו משא"כ חטים שאין דרך לבשלם אלא חלוקים או כתישה כגון הריפות והלכך בשנתבשלם שלמים בלא שום כתישה הוי כאלו כוסס אותן חיין עכ"ל הרב"י וא"כ דעת הרב"י אפי' לא נתמעט מברך במ"מ ול"ע על רמ"א למה חלק עליו והב"ח כת' דבלא אלא בתוך נתמעט הוי ספק ולא יאכל אלא תוך הסעודה שמע' מזה דכל דבר שדרך אכילתו בכך מברך במ"מ ועמ"ש ס"כ : יא הוא הרוב. כ"כ הרא"ש וכ"ד הרמב"ם וכ"מ בכ"מ וחזר בו ממ"ש בב"י דלא בב"ח שעשה ספק מזה דאטו אם יש באורז מעט ממין אחר יתבטל ברכתו זה דבר שאינו עולה על הדעת ועפסי' ר"ד ואף בב"י לא כ' אלא דמשמע מדברי הרמב"ם ע"ש : יב על פת דוחן. וא"ת הרי איתתי למעליות.וי"ל כיון דיש מתורת פרי אין יכול לו' פרי האדמה והמוליא אין מברכין אלא בה' מינים ולכן מברכין שהכל והפס' לו' מפני שאין דרך אכילתו בכך מברך שהכל : יג נתמעטו לגמרי. שאין דרך אכילתן בכך [ב"י] ודוקא כשנתמעטו דרך כלי ממוקב שהן דקין מאוד לו שעשה תבשיל מקמחם של קטניות כמ"ש בל"ח ושל"ה . אבל כשמעיך אותו בכף עיקר דרך אכילתן בכך.ועוד שממשן קיים ומברך כפ"הא ועפ' ר"ב ס"ז : יד במ"מ.דכל שיש בו מה' מינין מברך במ"מ כמ"ש ס"כ: טו אם אין בו. כ"כ הרר"א בשם תר"י שנינו במסכת חלה העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה עשרה דגן חייבת בחלה ואדם יוצא בה י"ח בפסח וכת' הרב"א סי' (תכ"ג) ס"ב כ' הראב"ד והרשב"א והוא שיש שם כזית בכא"פ והמ"מ והרמב"ן סוברים אפי' אין כזית בכא"פ לפי שהחטים נוררין את אורז ודוקא באורז אבל לא במינים אחרים וכ"ד הרמב"ם והרא"ש עכ"ל וידוע שדין חלה והמוליא שוין בזה לכ"ע עפ' קס"מ סי"ג דגבי חלה לחם כתיב וגבי מלה מדמי בגמ' להמוליא כדא' בברכות דף ל"ז ע"ב וגם הרמב"ם כתב בה' מלה בלא הרא"ש דוק' מלה זה הכלל כל שמברכים עליו ב"ה אדם יוצא בה י"ח ועפסי' קפ"ח וא"כ מוכח דבאורז אע"ג דליכ' כזית בכדי א"פ מברכין המוליא

הגה י (ח)עד (י) שנתמעט [ב"י בשם הרא"ש והר"י] או שטחנו ועשה ממנו פת מברך עליו בורא מיני מזונות ואחריו בורא נפשות מ והוא שלא יהא מעורב עם דבר אחר (ט) אלא אורז לבדו ואם עירב ממנו בתבשיל אחר והתבשיל האחר יא הוא כ הרוב מברך עליו (י) כברכת אותו תבשיל : ח ° (יא) יב ס על פת דוחן ופריזו או של שאר מיני קטניות מברך שהכל ואחריו בורא נפשות : הגה העושה תבשיל ונשאר מיני קטניות אם נשארו שלימים וטובים מבושלים כמו חיין מברך בורא פרי האדמה ואם יג (יא) נתמעטו לגמרי או שאינן טובים מבושלים כחיין מברך שהכל . [וכן פירש הב"י דברי הטור] :

ט °° ט עירב קמח (יב) דוחן ושאר מיני קטניו' עם קמח של חמשת מיני דגן ובשלו בקדירה מברך יד בורא מיני מזונות ועל המחיה ואם עשה ממנו פת מברך המוציא וברכת המזון פ ודוקא שיש באותו קמח מחמשת המינים כדי שיאכל ממנו כזית דגן בבדי אכילת פרס טו אבל אם אין בו זה השיעו' מחמשת המינים אינו מברך לבסוף בהמ"ז אלא בתחלה (יב) מברך המוציא כיון שיש בו טעם דגן אע"פ שאין בו כזית בכדי אכילת פרס ולבסוף על המחיה ואם בשלו בקדירה מברך תחל' בורא מיני מזונות ואחריו בורא א] נפשות :

°עמ"ש סי' ר"ה ס"ב עסי' ר"ב ס"ז

בברכה

סלכלה ומסיים על האדמה ועל פרי האדמה דלא אסכחן ברכת על המחיה אלא אם כירך תחלה כמ"מ : (ח) עד שנתמעך. הכ"י נסתפק בזה אי בעי' דוקא נתמעך כעין דייסא אז מברכין במ"מ אבל אם הוא שלם אע"פ שנתבשל מברכין בפה"א כמו בחטין אז לא הוי כחטין כיון שדרך לבשל אורז משא"כ בחטין ונראה כוונת רמ"א שהגיה עד שנתמעך משום הספק דהא עכ"פ יוצא בברכת בפה"א שהי' ברכתו תחלה ואע"ג דבפת דוחן בשמוך מברכין שהכל ולא בפה"א התם שאני שאין דרך לאוכלו בכך משא"כ בזה ע"כ יברך בפה"א ולא יברך במ"מ עד שיתברר שברכתו במ"מ בבירור: (ט) אלא אורז לבדו . ז"ל הרי"ף והרמב"ם ומשמע מלשון הרי"ף כשנתערב האורז עם מין אחר אין שום מעלה לאורז אפילו אם הוא רוב דהא רב ושמואל לא נתנו מעל' לאורז לברך בורא מיני מזונות ואתותבו מברייתא' דנתנו מעלה זו לאורז וכת' הרי"ף דבזה דוקא אתותבו כמה שלא נתנו מעלה לאורז אפי' הוא בעין אבל כל שלא בעיניה אפי' אם הוא הרוב לא אתותבו רב ושמואל ואין בזה מעלה לאורז וכן י"ל ל' הרמב"ם ולא כהרא"ש והטור שכתבו שלא הפסיד האורז מעלתו רק אחר שיש בתבשיל הרוב וכבר כת' כ"י מזה אלא דכאן בש"ע מזר בו וס"ל כל שאורז הוא הרוב לא מקרי תערובות וכמו שסיים אח"כ ואם עירב וכו' שזה דעת הרא"ש והטור אבל הוא תמוה בלשת דהבריתא שנתותבו בו רב ושמואל לא מיירי כלל מאורז בתערובות וא"כ אמאי נפסוק דלא כרב ושמואל בתערובות אפי' מעט ממין אחר ולפמ"ש ברלאו לברך שהכל על האורז מספק אין כאן כ"מ דאם התבשיל אחר הוא הרוב ודאי אזל' בתרי' ואי האורז הוא הרוב שהכל ופוטר הכל : (י) כברכת אותו תבשיל . דדוקא בה' מינים אמרו רב ושמואל דמברכין עליהם במ"מ והיינו כל שאינו עשוי לדבק כדאיתא בסי' זה אבל בשאר מינים אזל' בתר רובא : (יא) על פת דוחן כו'. שאין דרך לעשות פת מזה ע"כ יברך שהכל מה שא"כ באורז בספר' הקודם לזה וכפי' אורז ודוחן רש"י פ' כפ' כ"מ אורז מי"ל פ' בל"א הי"ז והתוס' כתבו י"מ אורז רייז ודוחן מי"ל וסוגיין דעלמא כהאי פירושא כ"כ ב"י וכ"כ בלבוש ומהרי"ל כתוב דוחן הוא ריי"ז ואורז הוא הי"ז וכת' מו"ח ז"ל כל ירא שמים לא יאכל לא הי"ז ולא רייז מבושל בין שלם בין נתמעך אלא בתוך הסעודה ול"ל כיון דעכ"פ אין בהם ברכות מעין שלם ואין כאן אפילו ברכה רשמוה ול"ל כיון דעכ"פ אין בהם ברכות מעין שלם ואין כאן אפילו ברכה רשמוה אם יאכלו לא הי"ז ולא רייז מבושל בין שלם בין נתמעך אלא בתוך הסעוד

(יג) בברכה מ' מעין שלש כו'. כעור מכיח אלו המוסחאות בברכה זו דסת"ג כתב ש"ל אחר כי אתה ה' טוב ומטיב לכל ומודה לך על הארץ ועל המחיה ובשל פירות על הארץ ועל הפירות ובשל יין על הארץ ועל המחיה מעין חתימה סמוך לחתימה ואח"כ כ' בשם הרא"ש שלא היה אומר ומודה לך כו' וכת' כ"ו דבלא"ה יש מעין החתימה במ"ש ובברך עליה בקדושה ובטהרה ולעד"נ שאין זה מעין החתימה וטפי יש לנו לומר דבמ"ש כי אתה ה' טוב ומטיב בכלל בזה הטבת הארץ והפירות והמחיה והיין אבל נלע"ד להביא ראיה שיש לאמרו מדאיתא בסי' קפ"ז בברכת מודה לך ר' אבא אומר צריך שיזכיר בה הודאה תחלה וסוף וז"ש בה ועל הכל אנו מודים לך ואע"ל קודם החתימ' ומודה לך שלה על הארץ ועל המזון דא"כ ה"ל נ' וכשם שאין לפחות כך אין להוסיף עכ"ל ש"מ שגולי ההוספה היה ראוי לאומרו כי היכי דלהוי מעין החתימה ממילא הכא יש לאומרו דאין כאן הוספה כנ"ל: (יד) או על הארץ ועל הפירות. בגמרא איתא בפרי חותם על הארץ ועל הפירות וברכת היין לא נזכר שם והרמב"ם והר"י ס"ל דבכלל ברכת הפירות הוא ומפני כך לא הזכירוהו ולפי על גב שבפתיחת ברכה אחרונ' מתחיל על הגפן ועל פרי הגפן מ"מ בחתימת הברכה משמע להו דכמו חתימת ברכת הפירות הוא הר"י והרא"ד והרא"ש ס"ל דלא הוצרך בגמ' להזכיר משום דמברכה רא"שונה דיין שמע' דלעולם על היין מזכי' שם פרטי ממילא משמע שבברכה אחרונה מתחיל על הגפן ועל פרי הגפן וחותם ג"כ על הארץ ועל פרי הגפן וכאן בש"ע לא הכריע מאן דעביד כמר עביד ומאן דעביד כמר עביד דאין כאן הכרע ומאן דמסיים על הפירות מודה הוא דגם אם בעל הגפן שפיר עביד דאין כאן פקפוק אלא דגם בעל הפירות הוא שפיר אלא מ"ד על פרי הגפן ולא שני בעל הפירות טפי ניחא לן לומר מה דמהני לכ"ע כנ"ל: (טו) ויקדים המחיה. לפי שברכתו במ"מ שהיא חשובה ומצורת ונש קודמין בפסוק ואח"כ יין שהוא ג"כ חשיב ויש לו ברכה בפרטיות: (טז) וכ"ש אם אכל בשר. ונראה דטעם הכ"ש דיין ותפוחים הם עכ"פ תרוייהו מין עץ כ"ש מה שאינו מין עץ:

כתב הטור ואני הייתי רוצה לומר דה"ה אם אכל מיני לפתן ואכל עמו מחמשת מיני שלש"ל לברך על הלפתן שברכת על המחיה פוטרתו דאף הוא זיין ולא הודה א"ח הרא"ש ז"ל לדברי ופי' ב"י טעם שלא הודה משום דלפתן אע"ג דזיין לא שביד ודגן שביד הלכך לא שייכי אהדדי עכ"ל. ומו"ה ז"ל הקשה ע"ז דהא איתא בספ"ק דברכות דאם בירך על המחמת יצא ג"כ ידי ברכת תמרים כיון דתמרי זייני ולדברי כ"י קשה דהא לא שעדי תמרי ותי' הוא דשאני תמרי' שהם גידולי קרקע כמו המחמת משא"כ לפתן שהוא בשר ודגים וכל זה אינו שוה לי דודאי שתם לפתן לא קאי אבשר ודגים ותו דא"כ שאר מיני לפתן שהם גדולי קרקע יפטור לותה ברכה מעין ג' וזה לא מצינו והיה להם לחלק בזה. ולעד"נ דמש"ה לא הודה הרא"ש לזו דשאני ג' ברכות שנזכר בהם הזן ועכ"כ הוא פטור משאר מידי דזיין וכדאיתא בספעיף י"ז דברכת הזן הוא העיקר אם בא לפטור תמרי דזייני משא"כ במעין ג' דלא הוזכר שם מידי ממזון הילך יפטור דבר אחר שמעלתו מלד הזיין אע"פ שאומר על המחיה מ"מ שם מזונות לא נזכר שם כללע"ד: (יז) שתה יין וכיוצא בפה"ג

באר היטב

מע"ח וכפר"ח שוטן כלל ח' סי' כ': (יג) מעין ג'. מוסח הברכה בא"י אמ"ה על המחיה ועל הכלכלה ועל חמוכת הארה ועל הארץ ומחכה טרוכה ורחכה לאכולו מפריה ולשבוע מטוכה רחם ה' אלהינו עלינו ועל ירחא"ל עמך ועל ירושלים עיר ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלינו לתוכה ושמחנו בה כי אתה ה' טוב ומטיב לכל ומודה לך על הארץ ועל המחיה ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה: ועל פירות אומר על פן ועל פרי העץ ועל חמוכת הארה ועל ארץ ועל פרי הגפן ועל פרי הגפן ועל חמוכת הארה ועל אלהי ארץ וגו' ואומר על הארץ ועל הפירות ב"מ. אבל המנהג לאחוס על הארץ ועל פרי הגפן: (יד) הארץ. ובמ"ל הסמוכה לא"י א"ש לשמות מטבע הברכה מספק שמא הפירות מא"י הן ולא חייסינן לזה ר"י מ"ל. (ובספר אליה רבה הבלה להלכה דאם בודאי בלוים מא"י לא"ל ישרך בא"ל פירותיה. ואם בודאי באו מא"ל בא"י מברך על הפירות. אבל בספיקא לטולם ישרך על הפירות ע"ם) (טו) מעין המאורע. הייט קודם שיאמר כי אתה טוב ומטיב. אומר ושמחנו בה ורלה והחליצנו ביום השבת הזה וכי"ש אומר וזכרינו לטובה ועל המחיה ועל פירות וכ"כ האגודה וכן כ"ל מ"א: (יז) התפוחים. אע"ג דמותם על הארץ ועל הפירות כמש"ל סי"ח מ"מ כיון דאינו מזכיר בפתיחה פירות לא יצא (יח) שתה יין וכיוצא בפה"ג לא

שערי תשובה

מהתערובות כ"כ עד שבודאי אכל כזית דגן ונם אכלו בבא"ם מברך אחריו ג' ברכות. ודין תערובות קמח מחיטים ואורז שכתבתי לעיל יראה לי דה"ה מינים אחרים עם אחד מה' מינים דינם שוה לכל הדרכים שכתבתי ויש שאין נראה כן מדבריו ולפ"ז היו הרבה הילוקי דינים וי"א שגם שעורים שוה לחיטים וגם לענין תערובות שאר מינים יש כמה חלוקים והרוצה לעמוד עליהם יעיין בתשובה הנ"ל: (יד) הארץ. עבה"ש וע' בהלק"ש ח"ב סי' נ"ה וע' בבר"י בשם פרי הארץ ח"ג כת"י אם הביאו צמוקים מח"כ לא"י ועשו מהן יין בא"י אף שבא"י נגמר היין יחתום על פרי הגפן ע"ש והוא פשוט: (ש"ע סי"נ) וה"ה אם אכל בשר ודגים ע' בבר"י שמנהג לאכול לביבות עם בציבה הרבה ואין מברכין על הבציבה וגם רבים נוהגים לאכול בבוקר כיסנין עם בציבה ואין מברכין כ א על הכסנין ומדין מברך על העיקר ופוטר את הטפילה נגעו בה וצריך להתיישב בדבר עכ"ל וע"ש דלעיל מיניה מייתי בשם מז"ה דמשמע ליה מלשון הטור והש"ע דאף על גב שבאו הבשר והדגים ללפת הה' מינים והניה בצ"ע בלביבות עם בציבה ע"ש ובאמת לשון הש"ע לא משמע כן וגם לשון הטור יש ליישב: (יח) בפה"ג עבה"ט וגם באה"ע חולק על מהר"י הלוי וע'

ביאור הגר"א

יוהה שם אע"פ שגם הוא פי' כפי' חוס' לא מחמת קושיא זו ומ' שבריכא ל"פ עליה ע"ש: ואם בח"ל כו'. כמש"ש אומנו מיכל כו' אלא אבל כו': בברכה כו'. חוס' שם ד"ה על כו': ס"י"א אלא כו'. הרא"ש ד"ה ואח"ר והרא"ש וכתבו בתחילה שפוחה על הגפן וגנו' הר"י ורא"ש וכל הפוסקים נגמ' דתחרא על הגפן ועל פרי הגפן אלא שבתחיתה לא מכר בגמ' בין בתה חוחים: או כו'. כ"כ הרמב"ם וכ"כ סמ"ג בשם ר"י וכ"ה בחוס' שם ועטמא מלהחזיר פתיחה דיין ולא מזכר תחיתה ש"מ שבכלל שבעה המינין הוא ובפי"ב שתם כם' דאשונה הטיחתוס על מלרך ועל פירות כי לא מזכר בגמ' מחיתה ולהכיאו הרא"ש שם וש"פ: אבל כו'. דלקי בבה"מ מ"ל להזכיר מלד הדין במ"ש בפ"ב דשבת אלא מלד המנהג: משא"כ כאן הכ"ל: יכלול כו'. כמו בשבת וי"ע ובקי"ל כ"ה שכולל בברכה אחת: ויקדים כו'. שם וכמ"ש בפי' ר"י"ל: ואחותם כו'. רק על הפירות וכנ"ל: סי"ב אם אכל כו'. כמ"ש בפי"ז אבל ביין כו' וה"כ וכ"ש כאן: אבל כו' וה"ה כו'. כמ"ש בפי"ז ברכת אלהה אינה כו' וכ"ש שמעון ג' אינה פוטרת בנ"ר: סי"ד שתה כו'. אע"ג דבפסו"ו כ' אם בדיעבד כו' כאן לא

באר הגולה

ל' ברכות מ"ד ק' הרשב"ם שם ר' רבי יוחנן והרא"ם והרא"ד ש תוס' בברכות מ"ד בשם ספר המיימוני והירושלמי וכן כ' הר"ר יוחנן והרא"ש ושאר פוסקים ת רמב"ספ"ח ורבי יוחנן ורא"ש והרשב"א שם בשם ר"ח: א רמב"ם שם ב עור בשם אביו הרא"ש ג. שם בשם רבי יחיאל אחיו

עטרת זקנים

* בברכה א' מעין כו', ויש מי שכתב שאין לומר ועל תמוכת השדה על הפירות ועל היין (רבינו יונה) אבל גירסת הגמ' והרי"ף והרמב"ם ומהר"מ בברכות וכן בשאר הפוסקים לא נמצא לחלק בין פירות לחמשה מינין לענין תמוכת השדה ולא לענין פתיח'ותתיחה וכן פסק מהרש"ל ומורי בב"ח: * אלא על הארץ כו'. זה דעת הראב"ד והר"ר יונה והרא"ש אבל הרמב"ם בפ"ה כ' גם כיון חותם על הארץ ועל הפירות כמו בשאר ז' מינים ואין לבטות כ"א בפתיחה אבל בתחיתה אין לבטות וכ"כ תוס'והמרדכי והסמ"ג בשם ר"י והגהו' סמ"ק וכ"כ מהרר"ם בברכות וע"כ אפי' לכתחילה יש לחתום בברכת היין על הארץ ועל הפירות (כ"ח) ובכ"פ אם אמר על הארץ ועל הפירות יצא (מהרר"ו): * מזכירין בה מעין כו'. היינו קודם שיאמר כי אתה ב כ ומטיב יאמר בשבת והעלינו לתוכו ושמחנו בבניינה רצה והחליצנו ביום השבת הזה כי אתה הוא ה' עוב ומטיב כו' וב"ש יאמר ושמחנו בה זכרנו לטובה ביום חג פלוני הזה ובר"ח יאמר זכרנו לטובה ביום ר"ח הזה (כ"י בשם התשב"ץ): * שתה יין וברך בפה"ג כו' ויש מי שכ' דוקא בשם לא היה לפניו

יד אפרים

ס"ק ט"ז בא"י על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה כו' כך הוא נוסחת הטור וכך כ' הלבוש וכן הגי' בשערי מלך בהשר"ו עפ"י הלבוש וכן הוא בטור חדש ובסידו' מהר"ו עמדין ז"ל לך ב"י הביא בשם הסמ"ג שלא לחתוס רק על המחיה לבד וכ' שהוא נוסחת בה"ג ע"ש וכן איתא נוסחת זו בקצה ספרים וסידורים ונסתכלתי כי הנוסחאו' על המחיה ועל הכלכלה אומרי' תחל' ומודה לך על המחיה לבד ובנוסחת שמסיים על המחיה לבד על הרוב אית' שם ומודה לך על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה ובלבק"ע ח"ב סימן כ"ה ראיתי שכ' שבא"י חותמין ועל מחייתה ועל כלכלתה ותיבו' כלכלתה נראה שבאמת אינו אלא נוסחת תילוף הנוסחאות ע"ש וע"ע על המע"מ שהביא בהרא"ש דאי משום הנוסחת שבטור הולה דברי הרא"ש בש"ם איתא איפכא שע"ש בטור. ונראה שסמך על הלבוש שהפש נוסחת הטור בזה נראה שסובר שכן עיקר וע"ע: (ס"ק כ"ב) אם טעה כו' ועיין בהגהו העוזר שחולק ע"ז ובקונטרס

חתם סופר

סי' רח סעיף ח' בהג"ה. נ"ב ולענין טטרק"י טיורקישען ווייטץ עיין תשובת ח"ם או"ח סי' נ' [שם נשאל ע"ד בת ותבשילין הנעשים מקמח של מין קטניות הידוע הנקרא קוקרוז או טירקישען ווייטץ אם לברך עליו שנ"ב או בפה"א ותוכן תשובתי דאם הי' ששוט שהוא מין קטניות היו מברכין שנ"ב לדעתי. אמנם אם גם שבודאי אינו מחמשה מיני דגן מ"מ יש להתפקק בו אם הוא מין אורז ואז ברכתו במ"מ

יאור הגר"א

דיברך תחלה על המיס ע"ש: סעיף י"ג שגם הם בכלל ברכת על הגפן. דוקא תפוחים אבל אם פחטן ושתה מימיהם לא פט"ר בשלן במיס לדעת הרשב"ל לעיל סי' ר"ב ס"י אינו כפטר בברכת על הגפן ובכתו בתחילה שפוחה על הגפן וגנו' הר"ר ורא"ש וכל הפוסקים נגמ' דתחרא על הגפן ועל פרי הגפן אלא שבתחיתה לא מכר בגמ' בין בתה חוחים: או כו'. כ"כ הרמב"ם וכ"כ סמ"ג בשם ר"י וכ"ה בחוס' שם ועטמא מלהחזיר פתיחה דיין ולא מזכר תחיתה ש"מ שבכלל שבעה המינין הוא ובפי"ב שתם כם' דאשונה הטיחתוס על מלרך ועל פירות כי לא מזכר בגמ' מחיתה ולהכיאו הרא"ש שם וש"פ: אבל כו'. דלקי בבה"מ מ"ל להזכיר מלד הדין במ"ש בפ"ב דשבת אלא מלד המנהג: משא"כ כאן הכ"ל: יכלול כו'. כמו בשבת וי"ע ובקי"ל כ"ה שכולל בברכה אחת: ויקדים כו'. שם וכמ"ש בפי' ר"י"ל: ואחותם כו'. רק על הפירות וכנ"ל: סי"ב אם אכל כו'. כמ"ש בפי"ז אבל ביין כו' וה"כ וכ"ש כאן: אבל כו' וה"ה כו'. כמ"ש בפי"ז ברכת אלהה אינה כו' וכ"ש שמעון ג' אינה פוטרת בנ"ר: סי"ד שתה כו'. אע"ג דבפסו"ו כ' אם בדיעבד כו' כאן לא

מחצית

סהי' דהא מוכח לפנינו כל שיעור חלה נמנין דגן וע"כ הא דפטור מחלה בדליכא כזית בכא"פ ע"כ דמתבטל והוה כמאן דליתא כלל וא"כ גם המוצי' לא היה ראוי לברך עליו כה"ג: וי"ל דלעניין ברכי' כו' ר"ל דודאי בהמ"ז דהוא מן התורה יש לו דין חלה וכל מאי דנקר' לחם לענין חלה ה"ה לענין בהמ"ז אבל המוצי' וברכי' א' מעין ג' דהוי דרבנן (לדידן אבל יש סוברים דהוי דאוריית' כדאית' בטור סי' ר"ט) הם אמרו והם אמרו דאפי' ליכ' כזית בכא"פ אפ"ה מלד מעלת ה' מיטים מברך המוצי' ולאחריו מעין ג' אבל בהמ"ז לא דהוי דאוריית' ודינו כחלה: ומיהו אם לא עירבו כו' עם שאר מיטים מברך בה"מ כו' וכס' ל"ח פ' כ"מ ס"ק י"ט כ' אחר שהביא דברי הרד"א בשם הרר"י וכמ"ש פה בש"ע וז"ל ואע"פ שדברין אמורים שם על העירוב עם קמח אחר של דוחן וכיוצא בו אין כ"ל דדוקא בעירוב עם קמח קאמר אלא דיבר ברגיל והוה ה"ה בכל דבר שעירב הה' מיטים והם עיקר עכ"ל ל"ח. ולא הבנתי הלא כ' הרא"ש שם הלכך כל שעיקרו(ר"ל לאפוקי לדבק)מה' מיני' אפי' רובו ממין אחר מברכי' עליו במ"מ ולבסוף ברכי' מעין ג' והם דברי הש"ם והוא דין המוזכר בש"ב וכאשר רמז עליו פה המ"א וא"כ ע"כ ל"ל דקמח דוקא נקט אבודרהם וכמ"ש מ"א אבל לא ידעתי סברא לחלק בין קמח לשאר דבר: (ס"ק עז) בברכה מ' מעין ג' נוסח כו' בלמת הוא מעין ד' ברכות של בהמ"ז. כי על המחיה הוא מעין ברכת הזן על ארץ חמדה מעין ברכת הארץ רחם ה' עליהו כו' ועל ירושלי' כו' מעין בונה ירושלי' כי אתה ה' טוב ומטיב מעין ברכת הטוב ומטיב. אבל קרלוהו מעין ג' כיון דברכת הטוב ומטיב הוא דרבנן קרלוהו ע"ש עיקר בהמ"ז שהוא דאוריית' והם אינו רק ג' ברכות כ"כ תר"י: וחותם ע"ה ועל הפירות (כ"ח) ר"ל אע"פ שבש"ע לא הכריע אם יחתום ועל פה"ג או ועל הפירות. אבל הב"ח הכריח לחתום ע"ה ועל הפירות כי כן דעת רוב הפוסקים. אבל המנהג כו' וכ"כ הט"ז דנכון הוא לחתום בלא"ה כ"ש מודים דיוצא ממא"כ כשחותם ועל הפירות יש בו מחלוקת ע"ש: (ס"ק יז) אינו חותם ובדיעבד כו' בתוס' דף מ"ד ע"א ד"ה על הענ כו' וז"ל יש שחותמין על הארץ ועל הפירות ויש שחותמין על הגפן ועל פה"ג ומיהו לכאורה משמע שא"ל לשמות הראשונה שהרי אין אנו משמיט רק לו' פרי הגפן במקום פרי הענ. אבל היכי דלא מברכי' על הענ אלא בשתמ' על הארץ ועל הפירות ביין נמי אין לשנות עכ"ל התוס'. הרי שכתבו לכאורה משמע שא"ל לשמות כו' ר"ל דאין בו חיוב לחתום על הגפן ועל פה"ג אלא שני בשתם אי יאמר על הארץ ועל הפירות מ"מ מודים התוס' דאם אמר על הגפן ועל פרי הגפן דיצא ואפשר דעדיף ואפשר דכוונת התוס' במ"ש שחותמין על הגפן ועל פרי הגפן גם הם מודים שצריך להזכיר גם על הארץ וכמ"ש תר"י דהארץ נעולם עומדת ובכל התחיתות צריך להזכיר

השקל

על הארץ אלא שהם מוסיפים עה"ג ועל פה"ג דהיינו לפרוש הגפן ולא שני לחתוס שתם ועל הפירות וע"ז כתבו התוס' דא"ל לשמות לפרוש פה"ג וסני כשיאמר עה"ג ועל פה"ג וא"ל להזכיר ארץ דסני כמה שמזכיר על הענ שיצא ממנו הפרי דהיינו הגפן והוא תמורת הזכרת הארץ שיצא ממנה הגפן אבל לא מצינו להם חבר בפוסקי' שלא להזכיר בחתימה הארץ: (ס"ק יח) מעין כו' ע' בטור ר"ל שהרב"י הביא הרב' פוסקי' דבזמן הזה אין להזכיר מעין המאורע א"כ ניהו דקי"ל כהפוסקים דמזכירין מעין המאורע היינו לכתחלה אבל דיעבד סומכים על הפוסקים דא"ל להזכיר מעין המאורע אבל בחמוכה ופורים לכ"ע א"כ להזכיר מעין המאורע וכמ"ש בס"ע. והעעם כ' הלבוש כיון דעל הנסים הי' הודאי' רחוי להזכירו בהודאה דהיינו בתפלה במודים קודם ועל כולם ובבהמ"ז קודם ועל הכל דשם מזכירים הודאה משא"כ בברכה א מעין ג' שאין בה הודאה שראוי לסמוך לה הודאה דעל הנסים כ"א במה שאומר ומודה לך על הארץ כו' ושם אינו ראוי להפסיק שיהיה מעין חתימ' סמוך לחתימ' והל"ח פ' כ"מ ב"ק קל"ה כ' עליו שהוא דוחק. וכ' הל"ח הטעם כיון שלא מצינו להזכיר מעין המאורע כ"א בירושלמי ושם לא הזכיר חמוכה ופורים ואפשר הטעם כיון שלא הוזכרו בתורה עכת"ד: (ס"ק יט) על הארץ ולא הוי חתימה בשתים. ר"ל דאמרי' בברכות דף מ"ט ע"א רבי אומר אין חותמים בשתים ופירש"י וז"ל שדומין לעושה מלות חבילות. כי היכי דאמר בפסחים דף ק"ב אין אומרים שתי קדושות על כוס א' ושם בפסחי' כ' רשב"ם הטעם וז"ל דמיחזי עליו כמשא:שהארץ כו' היא תי' הש"ם שם בברכות:(סק"כ)ועל פה"ג כו' וכ"מ ממ"ש שעיף י"א ר"ל דהא הרב"י בשעיף י"א לא הכריע ונתן הברירה אם לברך על היין על הארץ ועל פה"ג או על הארץ ועל הפירות א"כ עכ"פ אם אמר על הפירות יצא וכיון דהכא בלא"ה ל"ל על הפירות משום פירות של ז' מינים שאכל וא"כ מה לי להרבות בתוספת דבריה להזכיר גם נפן וגם לפמ"ש מ"א בס"ק ט"ז שמנהג העולם לחתום ביין על הארץ ועל פה"ג וכ"כ הט"ז שכן נכון לכתחלה היינו דוקא אם אינו צריך להזכיר על הפירות בלי יין אבל כאן שבלי יין בלא"ה משום פירות של ז' מינים צריך להזכיר על הפירות יוצא בזה גם על היין: (ס"ק כא) ישתה כו' אע"ג דחותם ע"ה ועל הפירות כמש"ל ר"ל דהא המחבר בשעיף י"א לא הכריע ונתן לאדם הברירה ואם ירצה לחתום על היין על הארץ ועל הפירות א"כ למה שתם כאן שנ"ל בנ"ר על התפוחי' ואינו יוצא בחתימה עה"ג דאין תפוחים בכלל נפן הלא אפשר לו לסיים עה"ג ועה"ה ויפטר גם התפוחי' שהן בכלל פירות:(ס"ק כב) שתה יין טעם כו' ואפי' יין חזק כו' ע' ברכות ספ"ז דף נ' ע"א משנה ובריתתא שם ע"ב פליגי ר"א ורבנן ר"א

בשם תניו הרא"ש ד שם ה שם ו כ"י בשם ר' יונה (° לענ"ד הוא רחוק דודאי הדיוסא מיון זיין יותר מן התתרים שהרי קבנו עליה תכמיסברכת בורא מיני מזונות ואי לא שהפיגא אמינא מ"ש ר' יונה אבל ביין וכו' הה"ד בדיים' ולא בא לחוליא אלא אחר דברים ז הרא"ש מ ת"ה: ח ברכות י"ב לפי' הרמב"ם בפ"ח מה"ב ב רש"י והוספות שם שאר פוסקים :

עטרת זקנים

בשעת ברכת שבעים לו היה לפניו ולא כוון לפטור גם הענבים ואכל הענבים לא צריך לברך בפה"ע ובברכה אחרונה צריך לתחלה לגלול בברכה על הגפן ויאמר על הגפן ועל פרי הגפן ועל הען ועל פרי הען כו' אבל אם היו לפניו שבעים ענבים ויין וברך על היין בפה"ג ונתכוין לפטור גם הענבים וכן בברכת על הגפן אם נתכוין לפטור גם על הען יצא כדיעבד אף על פי דבברכת פרי הען שעל הענבים לא יצא על הענבים שהיא כוללת שהרי הענבים ג"כ פרי הגפן (כ"י): * אבל ביינכו' וה"ה ברכת על התאנה פוטרת מעין ג' ודוקא של יין והתמרים משום דיין נמי סועד ותמרי נמי זייני אלכך שפיר שייך לסם ברכת על המחיה אבל אינה פוטרת לשאר דברים מז' המינים שחייב עליהם לברך ברכה מעין ג' (בספר לחם רב) :

רט * לקח כוס של שכר כו' וכן הדין בחם אם היה לפניו פה"א והתחיל הברכה ע"ד לומר בפה"א ושעה ואמר בפה"ע אין חוזר ומברך מפני שבשעה שהזכיר שם ומלכות שהם עיקר הברכ'לא נתכוין אלא לברכה הראויה וכן הדין בתבשיל של דגן ופת (כ"כ הרמב"ם בפ"ח) והקשו עליו והשיב לחכמי לוי"ל שלא כ"כ אלא בשכר היוצא מן הגפן אבל בשכר של שעורים פשיטא דלא יצא וכן פסק בעל המאור בהדיא וכן היא דעת רש"י והרי"ף והרא"ש ורוב גאונים דלא יצא ולריך לחזור ולברך :

לבושי שרד

רח ט"ז ס"ק י"ח) (°) ועמ"ש סי' קע"ד ס"ז כל"ל :

יד אפרים

הנ"ל כתבתי לישב דאיית אה"ע ועיין בהלק"ט ח"ב סי' קמ"ט שפוסק בין אם בירך בפה"ע על היין או בפה"א על הפת לא יצא ומטעם הכיון שבל מין ומין יש לו ברכתו הכללית חוץ לאם איין שיצאו ללמוד בדבר החדש שקבעו להם ברכה בפ"ע מפני חשיבותם אי אתה יכול להחזירם לכלל אחר פירות דמיקרי משהם ממוקבע שקבעו חכמים בפרנ והוליא' מן הכלל עכ"ל ע"ש . ודאיית ר"י הלוי מהתוס' דף י"ב שפי' בהה"ע בדרך אחר פשיטות הדברים מרחוק כמהר"י הלוי . ועיין בפני יהושע דף מ"ם ובפה"א ח"א סי' י"ט ובשו"ת גינת ורדים כלל א' סי' י"ט דס"ל ג"כ דיוא בדיעבד והארכתי בזה בהבאי בלהוליא עלמו מידי ספק יסוי' תכ"ד בפה"ג ויוא אליבא דכ"ע ע"ש:

חתם סופר

זהאריך שם לבאר דין פת אורז ודוחק לענין ברכה ובנדון הנ"ל סיים וז"ל ויען כי אין בידי דבר ברור וכו' לא יאכלנו אלא בתוך הסעודה לא אותו השירקישען ווייטש ולא הטטרק"י : שם במחבר סעיף י"ז שאם אכל דייסא. נ"ב עיין באבן העזר רפליג וכן הוא דעת באר הגולה וכן נראה לפענ"ד :

לא יצא עיין ברכות ספ"ז : כג אם בדיעבד · והוא הדין אם שתה יין ונתכוין לפטור הענבים יצא כמ"ש סי' ר"ז ס"ב (ב"י) : כד שברכת היין . כ' המרדכי פכ"מ וז"ל כללו של דבר כל היכא דיין פוטר משקין מברכה שלפניו כגון שהיו לפניו יין ושאר משקין ה"נ פוטרן מברכ' שלאחריה' מק"ו מסירות תוך הסעוד' שאין הפת פוטרן מלפניו ופוטרן מלאחריו וכו' אבל היכא דאין המשקין לפניו בשעה שבירך על היין והולרך לברך על המשקין דהא השתא בזמן הזה ליכא קבע לשתות יין וא"ש היה לומ'הסיבו לשתות ולא פטר למשקין הבאים אחריה' מלברך לפניה' ה"ה דלריך לברך לאחריהם עכ"ל וכ"כ האגודה ושא"ה כת' דקי"ל דיש קבע ליין כמ"ש סי' רי"ג מ"כ הוי כסעודה וכמו שבסעודה אפי' אמר הב ונברך ורולה לשתות שלריך ברכה ראשונה יין פוטר לברכה אחרונה ה"ה אם בירך כה על התמרים בהמ"ז במקום על הען יצא ואפילו לא אמר אלא ברכת הזן בין על היין בין על התמרים יצא ז ואם נזכר עד שלא חתם בברכת הזן יתחיל ועל שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ויסיים ברכה דמעין שלשה :

יח (יט) מ לא יכלול כו °° על הספק שום תוספת בברכת מעין שלש אע"פ שאינו מוסיף שם ומלכות °°°[פי' כגון שהתה משקה(כד)שספק אם ברכתו על הגפן וכו' או בורא נפשו'רבות וכו' לאכול דבר שברכתו בורא נפשות רבות ודבר שברכתו על הען ויכלול עמו ג"כ על הגפן ועל פרי הגפן כו' מספק] (ת"ה וכ"מ במרדכי פ' כ"מ וע' לעיל סעיף ע"ז) :

רט דיני טעות וספק בברכת היין ובו ג סעיפים :

א (א)°°°° מ *לקח כוס של שכר א או של מים ופתח ואמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על דעת לומ' שהכל וטעה ואמר בפה"ג אין מחזירין אותו מפני שבשעה שהזכי' שם ומלכות שהם עיקר הברכה לא נתכוין אלא לברכה הראוי לאותו (מ)המין ב ג ויש אומרים שאם לקח כוס שכר או מים וסבור שהוא של יין ופתח ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על דעת לומ' ב"פ הגפן ונזכ' שהוא שכר או מים וסיים שהכל (ג) יצא : הגה °עטי' קע"ד ס"ב °°עטי' ר"ג °°°עטי' ר"ד במ"מ °°°° ע' ת"ד סימן ר"מ ומ"מ סי' ד'

זה כ' כטור בשם אחיו הרר"י שהיה סבור דפטור מברכה ראשונה של ענבים שהיא בפה"ע מחמת שבירך בפה"ג וכן מברכה אחרונה של ענבים פטור ממנה מחמת שבירך על הגפן ולא הודה לו הרא"ש לשניהם ומ"מ הסכים שאם בירך על ענבים בפה"ג יצא . ופירש ב"י דע"כ לא הודה לו שלבתחלה לריך לברך על כל דבר ברכתו הראוי' לו אלא שבדיעב' יצא בברכת בפה"ג על הענבים ואגב שיעפיה לא דק הרב דא"כ למה אמר הר"ר יחיאל ומ"מ הסכים לזה שאם בירך על הענבים בפה"ג יצא הל"ל שבדיעבד יצא אפי' אם בירך על היין דגם הענבים פטורים מברכתן כיון דמהני לפי' ב"י אלא פשוט הוא דאפילו בדיעבד אסר הרא"ש ודבריו הם דברי רש"י ממש שמביא ב"י דב' ואע"ג דתנן בירך על פירות המינן בפה"א יצא ה"מ בחד מינא ושעה ובירך עליו בפה"א אבל אמן וזית ובירך על הגפן לא נפטר הזית וכי נמי הוא פי' הדברים שלא הודה הרא"ש לבנו הר"י דהיה סבור דגם בענבי' יין מהני ברכת היין לענבים ולא הודה לו אלא דהסכים אם בירך על הענבים עלמן בפה"ג דיצא וכדברי רש"י וכאן בש"ע פסק סתם ביין וענבים ולא חילק בין נתכוין בשעת ברכת יין וענבים או לא וכ"י זכר מזה ולא הכריע והוא תמוה בש"ם ר"ז ס"ב פסק דמהני נתכוין לענין פרי האדמה עם פרי העץ ממילא ה"ה כאן דמהני בבירך על היין ונתכוין לפטור גם הענבים דפטור מברכת ענבים : (יח) שאם אכל דייסא פי' לא תוך הסעודה דאלו תוך הסעודה אפי' קודם ברכת המזון ודאי ג' ברכות פוטרן וביין דפטר ב"ה נראה הטעם מדאמרי' חמרא מסעיד סעיד (°) ועמ"ש סי' קע"ז ס"ז דאין ב"ה פוטר בג"ר : (יט) לא יכלול על הספק . ביאור דבר זה אינו מספיק מה שכתב כאן הדברים האלו בתה"ד סימן ל' במי שרולה לאכול דבר אחד שיש בו ספק בברכתו דהיינו ברכה אחרונה או בורא נפשות רבות או מעין ג' ורולה לאכול אותו ולאחת ידי הספיקות דהיינו שיאכל אחר כך ב' דברים הא' שברכתו בורא נפשות רבות והב' ברכתו מעין ג' ממילא יהיה יולא ידי ברכה של אותו דבר שאכל ממה נפשך. וכוונתו שם דודאי אם יאכל מין אחר שברכתו מעין ג' וברכתו ודאי כהיא שאוכל מעין שגם שאז ודאי יכול לעשות כן שאין כאן שום ריעותא אלא דאיירי שאין לו מין אחר שברכתו כעין מה שאוכל אלא ברכה אחרת מעינ' אלא שרולה להכניס בברכ' ההיא מה שיש לו ספק כמה שאוכל בזה היתה השאלה והשיב ע"ז דאין יכול להכניס שום דבר נוסף בברכה אחרונ' אע"פ שלא הזכיר בשביל זה שם ומלכות בפרנ ולינ לה מהתוא דירושלמי דרב ירמיה לא אכל תנים שלמים מיניו

טו ° כג ד אם בדיעבד בירך על הענבים בפה"ג או אחריהם על הגפן יצא :

טז ה שתה יין ומים אין לו לברך על המים(כ) בורא נפשות כד שברכת היין פוטרת כשם שבברכה ראשונה יין פוטר כל מיני (כה) משקים :

יז ברכת שלשה ו אינה פוטרת מעין שלשה (יח) שאם אכל דייסא (° אין ברכת המזון (כב) פוטרתו * אבל ביין ברכת שלשה (כג) פוטרתו שאם בירך על היין ברכת המזון במקום על הגפן יצא וה"ה אם בירך כה על התמרים בהמ"ז במקום על העץ יצא ואפילו לא אמר אלא ברכת הזן בין על היין בין על התמרים יצא ז ואם נזכר עד שלא חתם בברכת הזן יתחיל ועל שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ויסיים ברכה דמעין שלשה :

יח (יט) מ לא יכלול כו °° על הספק שום תוספת בברכת מעין שלש אע"פ שאינו מוסיף שם ומלכות °°°[פי' כגון שהתה משקה(כד)שספק אם ברכתו על הגפן וכו' או בורא נפשו'רבות וכו' לאכול דבר שברכתו בורא נפשות רבות ודבר שברכתו על הען ויכלול עמו ג"כ על הגפן ועל פרי הגפן כו' מספק] (ת"ה וכ"מ במרדכי פ' כ"מ וע' לעיל סעיף ע"ז) :

רט דיני טעות וספק בברכת היין ובו ג סעיפים :

א (א)°°°° מ *לקח כוס של שכר א או של מים ופתח ואמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על דעת לומ' שהכל וטעה ואמר בפה"ג אין מחזירין אותו מפני שבשעה שהזכי' שם ומלכות שהם עיקר הברכה לא נתכוין אלא לברכה הראוי לאותו (מ)המין ב ג ויש אומרים שאם לקח כוס שכר או מים וסבור שהוא של יין ופתח ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על דעת לומ' ב"פ הגפן ונזכ' שהוא שכר או מים וסיים שהכל (ג) יצא : הגה °עטי' קע"ד ס"ב °°עטי' ר"ג °°°עטי' ר"ד במ"מ °°°° ע' ת"ד סימן ר"מ ומ"מ סי' ד'

באר הגולה

עטרת זקנים

בשעת ברכת שבעים לו היה לפניו ולא כוון לפטור גם הענבים ואכל הענבים לא צריך לברך בפה"ע ובברכה אחרונה צריך לתחלה לגלול בברכה על הגפן ויאמר על הגפן ועל פרי הגפן ועל הען ועל פרי הען כו' אבל אם היו לפניו שבעים ענבים ויין וברך על היין בפה"ג ונתכוין לפטור גם הענבים וכן בברכת על הגפן אם נתכוין לפטור גם על הען יצא כדיעבד אף על פי דבברכת פרי הען שעל הענבים לא יצא על הענבים שהיא כוללת שהרי הענבים ג"כ פרי הגפן (כ"י): * אבל ביינכו' וה"ה ברכת על התאנה פוטרת מעין ג' ודוקא של יין והתמרים משום דיין נמי סועד ותמרי נמי זייני אלכך שפיר שייך לסם ברכת על המחיה אבל אינה פוטרת לשאר דברים מז' המינים שחייב עליהם לברך ברכה מעין ג' (בספר לחם רב) :

רט * לקח כוס של שכר כו' וכן הדין בחם אם היה לפניו פה"א והתחיל הברכה ע"ד לומר בפה"א ושעה ואמר בפה"ע אין חוזר ומברך מפני שבשעה שהזכיר שם ומלכות שהם עיקר הברכ'לא נתכוין אלא לברכה הראוייה וכן הדין בתבשיל של דגן ופת (כ"כ הרמב"ם בפ"ח) והקשו עליו והשיב לחכמי לוי"ל שלא כ"כ אלא בשכר היוצא מן הגפן אבל בשכר של שעורים פשיטא דלא יצא וכן פסק בעל המאור בהדיא וכן היא דעת רש"י והרי"ף והרא"ש ורוב גאונים דלא יצא ולריך לחזור ולברך :

לבושי שרד

רח ט"ז ס"ק י"ח) (°) ועמ"ש סי' קע"ד ס"ז כל"ל :

יד אפרים

הנ"ל כתבתי לישב דאיית אה"ע ועיין בהלק"ט ח"ב סי' קמ"ט שפוסק בין אם בירך בפה"ע על היין או בפה"א על הפת לא יצא ומטעם הכיון שבל מין ומין יש לו ברכתו הכללית חוץ לאם איין שיצאו ללמוד בדבר החדש שקבעו להם ברכה בפ"ע מפני חשיבותם אי אתה יכול להחזירם לכלל אחר פירות דמיקרי משהם ממוקבע שקבעו חכמים בפרנ והוליא' מן הכלל עכ"ל ע"ש . ודאיית ר"י הלוי מהתוס' דף י"ב שפי' בהה"ע בדרך אחר פשיטות הדברים מרחוק כמהר"י הלוי . ועיין בפני יהושע דף מ"ם ובפה"א ח"א סי' י"ט ובשו"ת גינת ורדים כלל א' סי' י"ט דס"ל ג"כ דיוא בדיעבד והארכתי בזה בהבאי בלהוליא עלמו מידי ספק יסוי' תכ"ד בפה"ג ויוא אליבא דכ"ע ע"ש:

חתם סופר

זהאריך שם לבאר דין פת אורז ודוחק לענין ברכה ובנדון הנ"ל סיים וז"ל ויען כי אין בידי דבר ברור וכו' לא יאכלנו אלא בתוך הסעודה לא אותו השירקישען ווייטש ולא הטטרק"י : שם במחבר סעיף י"ז שאם אכל דייסא. נ"ב עיין באבן העזר רפליג וכן הוא דעת באר הגולה וכן נראה לפענ"ד :

שערי תשובה

ביד אפרים מ"ש בזה : (כג) פוטרתו עבה"ט ובבר"י כ' בשם מהר"י מולכו דעל תאנים לא יצא דתאנים לא זייני ע"ש וע' במעשה ניסים והוא פי' על הגדת פסח שחיבר בד"ז הגאון מופת הדור מוה' יעקב נ"י בעהמ"ח חוות דעת ובתחלתו שמה כמה חדושי דינים בהלכות ברכות משם תדרשנו :

שאר משקין לפניו בשעה שבירך על היין אז פוטר היין אותם מברכה ראשונה ה"כ פוטרן מברכה אחרונה וע"ל סי' קע"ד סק"א . אבל היכא דאין המשקין לפניו בשעה שבירך על היין והולרך לברך על המשקין הבאים אח"כ ה"ה דלריך לברך לאחריהם מדרבי . ומיהו היכא דקבע על היין א"ל ברכה אחרונה על המשקין מ"א ועפי' ר"ו ס"ה : (כב) פוטרתו . עיין בבאר הגולה שכתב לפנ"ד דאוק הוא דודאי הדייסא מיון זיין יותר מן התמרים וכו' וכ"כ הפר"ח שאם בירך כ"ה על הדייסא יצא ע"ש . ומ"א כתב דשאני דייסא מתמרים ויין דאית ליה עלוי' אחרינא בפת ע"ש ועיין בגינת ורדים כלל א' סי' מ"ח : ובהלק"ט מ"ב סי' קנ"ד ובס' אבה"ע ע"ש : (כג) פוטרתו . וה"ה ברכת על המחיה פוטרת יין ותמרים . לחם רב עטרת זקנים : (כד) שספק . וע"ז כתב דבדיעבד יכול להוסיף ע"ש ואם אכל פרי ואינו יודע אם הוא משבעת המינין ואין לו שום דבר לכלול בתוכו יברך על העץ דיוצא ממ"ב כמ"ש סי"ג · ובמשקה לא יברך כלל אחריו דיותר יש לחוש לברכה לבטלה מלאוכלו בלא ברכה דכל הברכות דרבנן מ"א :

רט (א) המין . מסקנת כל האחרונים דלא אזלינן בתר דעתו אם אמר שלא כהוגן פיין בדבריהם : (ב) יצא . כתב בלשון וי"א משום דלהרמב"ם שהוא דיבה א' לא יצא משום שהי' בדעתו לו' שלא כהוגן וכ"כ הכ"מ אבל

הגהות רעק"א

אלא דלא כירר איזה עץ וא"כ גרע מאם כירר שהכל דוקא : סעיף י"ז שאם אכל דייסא דוקא דייסא שאין בו שיריות בהמ"ז דאפי' קבע עלה אין מברך בהמ"ז . אבל פת הבא בכסיים דהוי לחם גמור אלא דבלא קבע לא מייבו מז"ל לברך בהמ"ז . דמה"ת בפת גמור ג"כ אין חיוב בבהמ"ז אא"כ אבל כדי שביעה ע' אבן העזר סי' קפ"ח בזה ברהמ"ז פוטרו כיון דבאמת הוא לחם וכ"כ בגנת ורדים חא"ח סק"ג : באר הגולה כ"ה בדייסא ולא בא לחוליא . וכן בסכיס הפר"ח וברי"ן פסקיס בדף קכ"ז מפורס להדיא דבדייסא בהמ"ז פוטרת ולענין יין דעתו ודעת הר"ן במלחמות דאין ברהמ"ז פוטרו :

לפטור בבהמ"ז כמ"ש בירושלמי והביאו הרא"ש שם סי' כ"מ ר"ה אבל תמרי כו' תחילה ומזון ואף שמענו ב"ש שם מ"ח א' בריך אין אחריהן אם לגרמיה הוא דעביד ועיין ב"י בשם הרשב"א וע"ע : סי' רט ס"א לקח כו' . הרמב"ם ומפ' כפי' רש"י ולמד מזה דה"ה להיפך והבעיא לקולא ומ"מ ל"ע למה הסמיט עיקר הדין וגם ל"ד לזה וכבר הסיגו הרשב"ד ובע"מ פ"ח מה' ק"ש שנדחק מאוד : אור כו' . לאפוקי תשובת הרמב"ם

מחצית השקל

ס"ל אין מברכין על היין בפה"ג אלא בפה"ע עד שיתן לתוכו מים דיינם שלהן היו חזקים ולא הי' ראוי לשתיה עד שנתנו לתוכו מים ורבנן ס"ל דאפי' לא נתן לתוכו מים מברכי' עליו בפה"ג דראוי לעשות ממנו אומולין:ומיהו דקי"ל כרבנן דאפי' יין חזק של"ל לתוכו מים אם לא נתן לתוכו מים מ"מ מברכים עליו בפה"ג ס"ד ה"מ לכתחלה אבל בדיעבד אם בירך עליו בפה"ע יצא קמ"ל דלא:(ס"ק כג) אם כו' וה"ה אם שתה כו' יצא כמ"ש סי' ר"ו ס"ב. ר"ל דסד"א דוקא אם לא הי' לפניו אלא עבים ושעה ובירך בפה"ג יצא דהוי דיעבד דאם לא שיחזור לברך בפה"ע יהיה ברכת בפה"ג שבירך לבעלה משא"כ כשבירך על יין בפה"ג ונתכוין לפטור הענבי' ס"ד דהוי כלכתחל' ויעדרך לברך שנית על הענבי' בפה"ע דמ"מ לא יהי' ברכ' בפה"ג לבעלה הא שתה יין וכן הוא בחמת דעת רש"י דף מ"ב אהא דאמר עולא מחלוקת כשברכותיהם שוות אבל דעת הרר"י דאין חילוק דגם כה"ג שבירך על יין בפה"ג ונתכוין לפטור ענבי' מיקרי דיעבד והסכים הרב"י בספרו האלרוך לדעת הרר"י ע"ש וכן קי"ל סי' ר"ו ס"ב דאם הי' לפניו פרי העץ ופרי האדמה ובירך על פרי האדמה בפה"א ונתכוין לפטור גם פרי העץ דגם זה מיקרי דיעבד וא"צ לברך שוב על פרי העץ : (ס"ק כד) שברכת היין כ' המרדכי כו' אבל היכי דאין המשקין לפניו כו' והולרך לברך על המשקין כו' ועי' הסכמת מ"א בדין זה לעיל סי' ר"ו סק"ז:ושל"ה כ' כו' ול"ל דהא אפי' כו' ר"ל מאי דפשיטא לי' לשל"ה דאפי' אמר הב לן ונברך א"ל ברכה אחרונ' לא קי"ל הכי ומיהו היכי דקבע על היין ולא משך עדיין ידו מן היין א"ל ברכה אחרונה על המשקין (וכמ"ש בשל"ה לדיקן)ופ' סי' ר"ו ס"ה ר"ל לענין ברכה אחרונ' הסכים עמו ולענין ברכה ראשונ' על המשקין מבואר בדברי מ"א סי' ר"ו ס"ק ז' הסכמתו להלכה:(ס"ק כה)על התמרי' כו' משא"כ בדייסא כו' דלא כמ"ש ר"מ רבקס בבאר הגולה וז"ל ולענ"ד הוא רחוק דודאי דייסא מיון זיין יותר כו' ע"ש ולדברי מ"א א"ש:(ס"ק כו)על הספק עוד כ' הלבוש שאם אכל כו' כל"ל דיוא ממ"ב כמ"ש סי"ג דגם על תפוחי' יוצא בברכת על העץ ועל פרי העץ וא"כ אפי' אינו מז' מינים יוצא בברכת על העץ ועל פ"ה משא"כ בשיברך בנ"ר יש לחוש שמא הוא מז' מיני' ואינו יוצא בברכת בנ"ר ואע"כ הוי ברכ' לבטלי:ואם הוא משק'

באר היטב

למזור ולברך בפה"ג. ר"י לוי עמ"א ובתשובת פניס מאירות סי' כ"ח חולק ופסק דיאלא. ע"ש: (יט) בפה"ע. ואם בשעת שתיית היין נתכוין לפטור הענבים פטור מברכת הענבים ב"ר מ"א ט"ז ע"ש ועיין בתשובת פניס מאירות סי' כ"ח : (כ) ב"כ . עיין מהר"א הלוי בס' גן המלך סימן ל"ח : (כא) משקין . דוקא אם היו

הגהות רעק"א

אלא דלא כירר איזה עץ וא"כ גרע מאם כירר שהכל דוקא : סעיף י"ז שאם אכל דייסא דוקא דייסא שאין בו שיריות בהמ"ז דאפי' קבע עלה אין מברך בהמ"ז . אבל פת הבא בכסיים דהוי לחם גמור אלא דבלא קבע לא מייבו מז"ל לברך בהמ"ז . דמה"ת בפת גמור ג"כ אין חיוב בבהמ"ז אא"כ אבל כדי שביעה ע' אבן העזר סי' קפ"ח בזה ברהמ"ז פוטרו כיון דבאמת הוא לחם וכ"כ בגנת ורדים חא"ח סק"ג : באר הגולה כ"ה בדייסא ולא בא לחוליא . וכן בסכיס הפר"ח וברי"ן פסקיס בדף קכ"ז מפורס להדיא דבדייסא בהמ"ז פוטרת ולענין יין דעתו ודעת הר"ן במלחמות דאין ברהמ"ז פוטרו :

ביאור הגר"א

כפער כמו בבפה"א ובורא פה"ע וכמ"ש רש"י מ"א ת' ד"ה אבל כו' : אם כו' . כמו על פה"ע בפה"א : סי"ז שתה כו' . שם ב' ויין פוטר כו' ופי' המרדכי בין מברכה ראשונה ובין מאחרונה וכמו פה לר' חייא ועפ' קע"ד ס"ב : סי"ז ברכת כו' . שם הביאו לפניהם כו' ועתום' דפסחים ק"ג א' ד"ה אלא כו' וע' ברכות י"ב א' מ"ע דתמרי כו' הא לא לא ואף ר"ה ור"ב ל"פ אלא משום שבאים בתוך הסעודה וכאן מיירי לאחר הסעודה : שאם כו' . עפה"ג : אבל כו' וה"ה כו' . י"ב א' מ"ש ביין ממ"ש ל"ה ב' א"ה ובריך כו' ול"פ אחמרים ש"מ דיין זיין עפי אחמרים . תר"י ורא"ש : ואפי' כו' . אע"ג שאין בו מעין אלא מ"מ כיון שאמרו משום דמיזן זייני אלא . שם ופס : ואם נזכר כו' . דלכתחילה אין לברך בהמ"ז ואף אין לו

השקל

כו' דאז' אי נספקא אי הוה יין או שאר משקין דאינו ברכה אחרונ' שיברך הוי ספק אם יוצא והוי ספק ברכה לבטל' ולכן לא יברך כלל:וע' בס' א"ר מ"ש על הלבוש:ודע דהטו"ז חולק על הש"ע וכ' דאין כוונ' תה"ד שהוא מרא דהאי דינא דלא יכלו ע"ה כו' אלא לכתחל' לא יאכל דבר שמסופק אם הוא מז'מיני' על סמך שישתה יין ויכלו בו מספק על העץ ועל פ"ה אבל אי כבר אכלו מוד' שעוב שיכלו הספק ע"ש: סי' רט (ס"ק ח) או כו' בשכר היוצא מן הגפן. וכ' שם ע"ש יין ושכר אל תשת ור"ל שאינו מין יין אלא ממין שכר הנעשה מחרלנים וגיגים או שמרי יין וכדומה וכ' שם אף שהתם וכ' שכר מ"מ ממילא נשמע דהש"ס וכן הרמב"ם מיירי בשכר גפנ' דאי שכר שעורים לא עבידי אנשי דעתי בין שכר שעורים ליין ובודאי דבר בהוא : ואף לפירש"י כו' ר"ל דדין זה המבואר בש"ע סעיף א' וסעיף ב' הוא אבעי' דלא אפשיט' בברכות דף י"ב ורוב הפוסקים (חוץ מהתוספות) נקטו האבעי' לקולא מעשה ספק ברכות להקל. אלא שרש"י הי' גרסתו כמ"ש בסעיף א' בשם י"א שהכונה היתה שלא כהוגן והאמירה כהוגן והרי"ף והרא"ש גרסי דהאבעי' היתה כמ"ש בסעיף ב' דתחלת החתימה היתה שלא כהוגן וסוף' כהוגן ומש"ה כ' מ"א ואף לפירש"י כו' ר"ל ל"מ לשיטת הרי"ף דלא הוכר כלל בש"ס ילך אחר כוחו. וא"כ מנ"ל לו' שאם האמירה שלא כהוגן שיצא משום דכוחו היתה כהוגן דלהרי"ף לא אזלינן כלל בתר כוחו אלא אפי' לפירש"י דנספקא הש"ס אי הולכים אחר כוחו וא"כ כיון דלא אפשטי' אזלינן לקולא לכן אם אמר שלא כהוגן והכוי' כהוגן ניזל אחר הכוי'. ועז"כ מ"א דגם זה ליתא דלא אבעי' לן אלא היכי שאמר כהוגן כו' ר"ל שמא ילך אחר כוחו לחומרא אבל בדיון הרמב"ם ילך אחר הכוי' לקולא זו לא שמענו: (ס"ק ב) וי"א כו' כ' בלשון וי"א. ר"ל דאלי וי"א שהוא דעת רש"י חולק על דין ראשון שהוא מדברי הרמב"ם כמ"ש בס"ק שלפני זה מ"מ ע"כ לאו מה"ע כ' לשון וי"א לו' שחולקים על דין א' דא"כ וי"א שאינו יוצא בזה אלא דוקא שאם לקח כו' ופתח ע"ד לו' בפה"ג ומזכר כו' מבע"ל אע"כ הכוונ' להיפך דדעה אחת שהוא הרמב"ם חולק על דין זה של רש"י: אבל כו'

כמש"ל

שמלו חכמי לוי"ל לרמב"ם על זה למה יצא בשכר אם בירך בפה"ג והא זה דמי לפתח במעריב ערבים וסיים ביולר אור דלא יצא והשיב דשכר היינו שכר היוצא מן הנפן אבל שכר שעורי' פשיטא דלא יצא וא"כ למה העתיק בש"ע דברי רמב"ם והוסיף עליו מיס דבזה פשיטו' דלא יצא כמו בשכר שעורי' גם הרא"ד בהשגה חלק על הרמב"ם ואמר שכל הולך אחר מה שהולי' בפיו ע"ל והיינו ה"א שמברא אח"כ דבעי' שיאמר עכ"פ הברכה כהונן הכי קי"ל שכן ס"ל לרוב הפוסקי': (ב) ואם היו אחרי' כו'. זו היא תשו' מהרי"ל סי' ל"ו הביאה ב"י סי' ר"ו בשם תשובת חשכמות וס"ל למהרי"ל דבדעתו תלי' מלתא וכהג"מ בשם ר"ת שמבי' ב"י סי' ר"ו הבאתיה שם. ורמיתי למהרא"י בפסקיו סי' קע"ז וז"ל קידש על מיס וסבור שהוא יין אם יקדש על היינשתיה אז די לו בברכת בפה"ג אחרי שהקידוש על היין דוק' הוא דרבנן ואחרתי בפשיטות דיחזור ויקדש שנית על היין דמה בכך אם הוא דרבנן דכמה מצות הם דרבנן ואנו מברכין עליהם ומחייבין בהו בלאו דלא תסור ואינו אם תקע בר"ה בטעות גמור בתקיעות דמעומד שא"ל לחזור ולתקוע הואיל וכבר יצא י"ח מן התורה בתקיעות דמיושב הא אינו אלא מדרבנן הא ודאי ליכא למ"ד הכי עכ"ל והנה מה שצריך להקשות ע"ז מעניין הקידוש שנית יתבאר בש"ד בסי' ער"א בסופו אך מה דמשמע מזה שצריך לחזור ולברך בפה"ג אחר שקידש שנית הוא כדעת הרא"ש דסי' ר"ז אם היו פירות לפניו ודעתו לאוכלו ונטל אחד מהם וברך עליו ואכל מידו דצריך לברך שנית על הפירות שיאכל וכבר פסק רמ"א שם כר"ת דמהני דעתו ומ"ה פסק נמי כמהרי"ל והיינו דלא כפיסקי מהרא"י שזכרנו ותימה על שלא זכר כ"י ורמ"א מהך פלוגת' בלל: (ג) חוץ מב"ה. ובעור כ' דברכת מעין ג' הי' דאורייתא על ז' המינים וכ"כ כ"י בשם הרשב"א והרא"ש ע"כ ראוי לכל ירא שמים שיאכל עוד מאותו מין ויברך אחריו ויוצא גם על ספק שלו: והשותה

משום דהוצא האחרים גם הוא יצא. והיכא דבעי למימר בא"י אמ"ה פוקח עורים ועשה בדיבורו ואמר מלבים ערומים *) וחזר ואמר תכ"ד פוקח עורים [ל"ע אם] יצא ידי פוקח עורים אבל אם נתכוין למלבים ערומים יצא ידי מ"ע. מי שאמר אחר ברכת היין בורא מאורי האש וחזר ועשה בשמים כמ"כ יצא ומיהו צריך לחזור ולברך בורא מאורי האש (מ"ל ה"כ ס"כ כ"ה) וכ"ל דוקא כשנתכוין בשעת הברכה על הבשמים אבל כשנתכוין על האש יצא ומברך אח"כ על הבשמים: האוכל

**) וסיים כמ"כ יצא ומיהו צריך לחזור ולברך בורא מאורי האש

*) ולא דמי לכוס שכר דשם הכוס בידו ומתשבחו לברת: **) גם כאן מיירי שהבשמים בידו כנ"ל:

יד אפרים

מ"א סק"ה ל"ע אם יצא כו' והא דלקח כוס של שכר כו' דיצא ל"ל דשאני התם שכוס בידו מוכיח, עליו שעשה בלשונו כ"כ בספר דגול מרבבה. ולפי"ז מ"ש אבל אם נתכוין למלבים ערומים כו' הוא כפשוטו דאע"ג דמזכר אח"כ שע"ל מתחלה פוקח עורים וחזר תכ"ד ואמר פוקח עורים מ"מ יצא דמ"מ המ"ש מלבים ערומים כו' כמ"ש המג"א לקמן דאם נתכוין על האש יצא כו' ואפשר לומר עוד שספק של המ"א הוא דבשלמא לקח כוס שכר שפיר יצא דמה שאמר בפה"ג אין לו שייכות כלל לכאן ודייקינן ליה בלא אמרו כלל וכיון שתכ"ד אמר שכ"כ שהוא ברכה הראויה יצא השא"כ כאן דאע"ג דפוקח עורים הוא מסודר קודם לברכת מלבים ערומים מ"מ גם מלבים ערומים תייב לברך וכיון דתיובא רתי עליו לא דייקינן ליה כמאן דלית' ובאילו לא אמרו כלל כיון שעכ"פ יש עליו חיוב אמירה מ"ע ולכך המג"א מספקא ליה ומאחר דאם הא שם ע"ל מ"ש אבל אם נתכוין למ"ע יצא ידי מ"ע ע"ל דהיכא שנתכוין למ"ע ועשה ואמר פ"ע ומזכר הכ"ד וסיים מ"ע ספיר יצא ידי מ"ע כיון שכבר בירך פ"ע א"כ מה שאמר פוקח עורים כמאן דליתא כיון שכבר נתחלק מעליו חיוב פ"ע בלקח כוס של שכר דמי כו' ואף אם נפרש מ"ש המ"א אם נתכוון כו' כפשטו וכמ"ש מ"מ י"ל דמה שנסתפק המג"א בריש דמילתא הוא מעשה שבתבתי וא"כ גם במלבים ערומים הדין נכון כמ"ש בזה ויצא. משא"כ לפי הטעם שכוסו מוכיח אף במ"ע בכה"ג שכבר בירך פ"ע ואח"כ נתכוון לברך מ"ע ואמר פ"ע ותכ"ד סיים

חתם סופר

ס' רט סעיף ג' כל הברכות. עיין בשאלתות דר"א גאון פ' יתרו סי' נ"ב שפ"ל דברכה מעין שלש היא דאוריית' ועיין בשאילת שלום שהאריך בדין זה ומביא עוד פוסקים דס"ל כן ע"ש [מהגאון כ"ם]:

דגול מרבבה

ג הרי"ף ולפי' פי' הרא"ש וכ"כ המרדכי בשם ר"מ ד הרמב"ם

בדעתו לומר שלא כהונן וכ"כ בכ"מ אבל העיקר דיצא כמש"ל: ג לקח כו'. כאן מיירי שידע שהוא מיס רק שטעה בדבורו דאלת"ה אלא מיירי שסובר שהי' יין קשה לעשל כ' וי"א וכו' אף ע"ג דאמר כהונן כ"ש כאן דאמר שלא כהונן ה"ל לכתוב וי"א וכו' ולמה כ' סתמ' ועוד דלמה לא כתב כאן ג"כ וסבור שהוא של יין כמש"ל אלא ע"כ כאן מיירי שידע שהוא מיס רק שטעה בדבורו אבל אם סבור שהוא יין ואמר בורא פרי הגפן וסיים שכ"כ לא יצא וכ"פ האט' והמרדכי ורש"י והרמב"ם וכ"כ ס' תפ"ז ס"ח אחרי שהוא יודע שהוא י"ע משמע דאם לא ידע לא יצא ואפי' תכ"ד ועפי' ר"ח ס"ג ומ"מ קשה למה פסקו התוס' לחומר' הא קי"ל ספק ברכות להקל וכן הקשה במ"ל ח"ב ס"ב ואפשר לומ' דס"ל מצות לריכות כונה והכא נתכוין למין אחר כמ"ש התוס' שם וכב"ה לכ"ע לריך לחזור אם לא פתח כהונן כיון שהי' דאוריית' וכ"מ בש"ג ספ"ז וספ"ח:ד ותוך כ"ד. משמע שאחר כדי דבור לריך לברך וי"א דשאר הפוסקים חולקים ע"ז ור"י הלוי ס' מ"ז סוכיח דכ"ע מודה בזה וכ"מ בש"ל ומיהו כאן דתרתי בעינן אחרי' שותים ודעתו ג"כ אחרי' עמו אינו לריך לברך דלא גרע מנשפך הכוס כמ"ש סי' ר"ו ס"ו ע' סי' ער"א סט"ו ומשמע דוק' שלא הפסיק עד ששתה יין. ובמהרי"ל א' שעשה הכוס של מיס ע"ש. וקשה דלהוי הטעימה מיס הפסק בין הברכה לשתיית היין כמ"ש סי' קס"ז. ואפשר דס"ל דטעימה כיון שהי' ג"כ מכילה לא הוי הפסק וא"ע ואם לא היה בדעתו לשתות שאר יין הוא לריך לברך כמ"ש שם. אבל האחרי' שהיה יין לפניהם ל"ע. וכ"ל דיצאו מ"ד אקידוש שיכול לברך להם בפה"ג אע"פ שאינו עושה ה"ל יצאו בדיעבד. ומיהו אפשר לומר כיון שבירך ברכה לבטלה אף הם לא יצאו. עמ"ש סי' רי"ג ס"ב וא"ע ודעת רמ"א בד"מ משמע דיצאו וכ"מ כאן דכתב גם הוא' האחרים ששותין שם ולכן ברכתו ברכה משמע משום דהוצא האחרים גם הוא עושה. ומיהו אפשר לומר כיון שבירך ברכה לבטלה אף הם לא יצאו. עמ"ש בזה: (ו) של תורה עיין בה"ש וע' בשו"ת משאת משה סי' א' שהאריך בפרטי דינים של ספק ברכות וע' בלקוטי פר"ח ושם מבואר שאם נסתפק בבהמ"ז חוזר ואומר גם ברכה רביעית וע' בהגהות עולם סי' ע"ח:

באר היטב

אבל העיקר דיצא. כמש"ל. מי שהיה מברך ברכת השחר וכשהגיע לברכת פוקח עורים ואמר מלבים ערומים וחזר תכ"ד ואמר פוקח עורים ל"ע אם יצא פ"ע אבל אם נתכוון למלבים ערומים יצא ידי מ"ע ופ' מ"א מ"ש מנין הפיוס מאירות סי' כ"ח. מי שהי' מבדיל ואחר ברכת היין אמר בורא מאורי האש וזכר וסיים בורא מיני בשמים יצא. מיהו צריך לחזור ולברך בורא מאורי האש מ"ל בהגה"ג: וכ' המ"א ודוקא כשנתכוין בשעת הברכה על הבשמים אבל כשנתכוין על האש יצא ידי אש ומברך אח"כ על הבשמים כנ"ל עמ"א שיש ש"ס בדברו: (ג) בפה"ג. ומיירי שידע בדיבורו אבל אם סבור שהוא יין ואמר בפה"ג וסיים שהכל לא יצא מ"א ע"ש: (ד) כ"ד. משמע שאחר כדי דבור לריך לחזור ולברך אח"ר לוי סי' מ"ז והלק"ט מ"ב סי' קל"ט ובגיגת ורדים כלל ל' סי' י"ט כ' דא"ל לחזור ולברך עמ"א ואיך אחרן: (ה) שותים. לכאורה משמע כאן דתרתי בעי אחרים שותין ודעתו ג"כ וכו' אבל בד"מ משמע דאם היה בדעתו לשתות גם שאר יין אפילו אין אחרים עמו א"ל לברך ודוקא שלא הפסיק עד ששתה יין ואם לא היה בדעתו לשתות שאר יין לפניהם יוצאים בברכתו אף שהיה ברכה לבטלה עמ"ש: (ו) של תורה. ובעור כ' דגם ברכת מעין ג' על הז' המינים היא דאוריית' ע"כ במי שנסתפק יאכל עוד מאותו המין ויברך ויוצא גם על הספק שלו ט"ז וע' הלק"ט ס"א סי' קמ"ב:

שערי תשובה

ס' ר"ט (ב) יצא עבה"ש וע' בדגול מרבבה וביד אפרים מ"ש בזה: (ו) של תורה עיין בה"ש וע' בשו"ת משאת משה סי' א' שהאריך בפרטי דינים של ספק ברכות וע' בלקוטי פר"ח ושם מבואר שאם נסתפק בבהמ"ז חוזר ואומר גם ברכה רביעית וע' בהגהות עולם סי' ע"ח:

ביאור הגר"א

ועמ"ש: וי"א כו'. גמ' שם לפי' רש"י והבעיא לקולא כמ"ש הרי"ף: וכ"ש כו'. גמ' שם: ס"ב לקח כו'. כפי' הרי"ף וערש"ש שם: ותכ"ד. תוס' שם ד"ה לאו כו' וכ"ה להרי"ף ודלאי לאחר ס"ד לאו כלום הוא ואין חילוק בזה בין רי"ף לתוס' אלא לתוס' דוקא שיודע שהוא י"ע אז היתה תחלת ברכתו בהגון בשיטתם שפ' לתומרא אבל להרי"ף א"ל: ואם כו'. כדעת ר"ת בסי' ר"ו ס"ו וצ' מ"ל: ס"ב כל כו'. שהברכות כולן דרבנן חוץ מהבהמ"ז כמ"ש כ"א ל' ועוד הגן כו' ושם ספק כו' ועתוס' ל"ה ל' ד"ה אלא כו' וד"ה לפנינו אבל אלא דשם ל' המעין ג' הוי דאוריית' ומן שם מ"ד ל' הרשב"א אבל דעת הרמב"ם דכ"ז הוא אסמכתא מדהוצרך מתחלה לדחוקי ללמד מקמה וכרס ובן הברייתא דיליף מקדש הילולים ש"מ דל"ל בז' מינין דאוריית':

הגהות רעק"א

ס' ר"ט מג"א ס"ק ב' משום דלהרמב"ם. ע' סי' רס"ח במג"א ס"ב: מג"א ס"ק ג' הא קיי"ל ספק ברכות להקל. לעי"ד לתה הטוליא המרש"ל פסקיה ק"כ ל' מדברי הרשב"א שם הש"ל ס' ברכות להקל והיינו בברכת המזון אבל בברכת המזון אם מסופק אם נפטר המאכל בברכה או לא אסור לאכלו ואכלו מעל א"כ בעלמא מסופק אם ברך על המאכל א"ל לי לחזור ולברך דשמא כבר ברך וגם אסור לאכלו דשמא לא ברך וחכא אם נפטר דלא יברך שנית יהא אסור לאכלו ויהיה הברכה שברך בוודאי ברכה לבטלה. ואם נפטר המברך שנית ג"כ לא הוי רק ברכה ל' לבטלה. ואין הפרש בין יחזור ויברך בין שלא יחזור ויברך דבין כך ובין כך הוי ברכה ל' לבטלה. שפיר הדין דיברך שנית ואיכל דאיכא הפוסקים דפסקו דסבר דיבא ס' ברכות המזון. ס"ל דגם ברכת המזון ס' ברכות לקולא. היינו דמוחר לאכלו בלא ברכה שנית ודלא כהרשב"א ועכ"פ אין כאן תיומה על הר"י די"ל כו'. אח"כ ראיתי בחזון ריי"ד שכ' במלות קצרות דר"י לפשיטים מינין דאוריית':

הגהות רעק"א

דפסק בשברא דאזלינן להזרא כפ' ברכות הנהנין ואפשר דכוונתו לתה שנתבטו: מג"א ס"ק ד' משמע שאחר כדי דבור. ע' תשו' פרת שושן כלל ל' סי' ל':

שלמה

והוי דיבור אחד ממש לכך בזה יצא אף שלא ידע שהוא שכר ומים. ובזה היה נראה ליישב מה שהקשה המג"א למה לא כתב כאן בשם י"א כיון דלדיעה ראשונה תלוי בכוונתו ע"ש. אך לדעתי י"ל דהפוסקים הנ"ל ס"ל הסברא להיפוך דע"כ לא אזלינן בתר כוונתו רק אם לא סיים כלל כפי כוונתו בזה הוי הקפידא בנוף הברכה דלא הוי הסיפא רישא ולא רישא סיפא דתחלה כיוון לברכת בפה"ג ואח"כ סיים שנ"ב ואם הוי יין ממש כפי כוונתו בתחלה נמי ביורך שלא כהונן דניהו הדיה יוצא היינו משום אחר דעל כולם אם אמר שנ"ב יצא אבל מכל מקום אין זה ברכתו הראויה לו בעצם לכתחלה ובזה כל דהסיום בנוף הברכה לא הוי בכוונתו תחלה בזה אזלינן בתר כוונתו. אבל אם סיים הברכה כפי כוונתו א"כ הברכה מצד עצמה נאמרה כהונן ואם הוי כאן יין הוי ברכה מעלייתא ראשו כפופו ואין הקפידא רק מצד אחר שכוס זה אינו יין וכל דהמניעה מצד אחר לא אשגחינן בכוונתו ולכך כיון דסיים שהנ"ב יצא. ויש להמתיק עוד כיון דמצות צריכות כוונה לא שייך רק במצוה שמחייבים בה אבל במצוה שאינו מחייב בה ל"ש כוונה וכמ"ש בחיבורי ספר החיים סימן סמ"ך. ושוב הונד לי שהר"ן בחידושיו לחולין כת' כן. וא"כ ה"נ אם הקפידו בנוף הברכה שלא הוי סופו כראשו ולא לכך כיון תחלה ס"ל כיון דכבר אוכל ושותה א"כ חייב בברכה לכך נחשבת הברכה כמחוייב בה ובעינן בה כוונה אבל אם אין סתירה בנוף הברכה דמצד נוף הברכה נאמרת

הכמת מחצית

כמש"ל ס"ק ל' דלא אזלינן בתר כוונה כלל: (ס"ק ג) לקח כו' אע"ג דאמר כהונן מ"מ כ' לשון י"א דהרמב"ם חולק וס"ל דאזלינן בתר הכוונ' אע"ג דהתמיר' היה כהונן כ"ש כאן שחלק הרמב"ם: אבל אם סבר שהוא כו'. ר"ל לא תעע' ניהו דהוכיח מ"א דהש"ע מיירי שידע שהוא מיס דאי לא ידע הרמב"ם חולק וה"ל לכתוב וי"א וש"ד דמ"מ לדינן דלא קי"ל כהרמב"ם וכמ"ש בס"ק ל' א"כ אפי' לא ידע יצא ע"ז כ' מ"א דלא כן דמלבד הרמב"ם בלא ידע לא יצא לכמה פוסקים: לא יצא לכמה פוסקים כנ"ל דלא כמו שהגיהו בדפוס חדש לא יצא וכ"פ התו' והמרדכי כו'. ומ"ש מ"א סק"א אבל אם סבר שהוא יין ואמר בפה"ג לא יצא לכמה פוסקים אין כוונתו דקי"ל הכי דאדרבא לקמן סי' תפ"ז כ' וז"ל רוב הפוסקים ס"ל אע"פ שלא ידע שהוא י"ע יצא כיון דנזכר ואתם כדין עכ"ל משמע שדעתו לפסוק דלא כהמחבר אלא אפי' לא ידע יצא. וכן פסק הפר"ח לקמן אע"כ דכוונת מ"א דכמה פוסקים ס"ל בלא ידע לא יצא והוא דעת המחבר אבל מ"א לגפשי' לא ס"ל כן: התוספות ומרדכי ורא"ש דלא ס"ל התוס' פסקו האבעיא לחומרא וגם כתבו בפי' דאי לא ידע לא יצא. וכן המרדכי ורש"י דלרש"י לא הוזכר כלל בש"ס אי התחיל לאתוס שלא כהונן דמקילים והאיבעי' לרש"י היתה אם אמר כהונן אלא שהכוונה שלא כהונן א"כ אם התחלת החתימ' שלא כהונן וגם לא ידע דהוי הכוונ' שלא כהונן וגם האמיר' ודאי דלא יצא ולרמב"ם כבר כתב לעיל דאפי' היתה האמירה כהונן רק הכוונ' שלא כהונן לא יצא כ"ש כשגם האמיר' היתה שלא כהונן: וכ"כ סי' תפ"ז ס"ח אחרי כו' ר"ל אם סיים בי"ע בברכה רביעית דהיינו והשיאנו מקדש השבת וחזר בו תכ"ד וסיים מקדש ישראל והזמנים יצא מאחר שהוא יודע שהוא יו"ע: ומ"מ קשה למה פסקו התוס' כנ"ל: ואין לו' דס"ל מצות צריכות כו' כמ"ש התוס' שם וז"ל והקשה ר"י מקיון מאי קמבע"ל והא ודאי מצות א"ל כווכ'. והיה אומר הר"י דהיינו בשומע תפלה כו' ולא נתכוין לצאת אבל היכי דנתכוין לברך על היין ונמצא שכר ל"מ עכ"ל הרי כתב דזה גרע אם נתכוין למין אחר מאלו לא נתכוין כלל כמ"ש מ"א. אמנם ל"ב בכוונת מ"א שכ' וא"ל דס"ל מצות צריכות כוונה אי הוא כפשוטו וכלל עניו אפי' לא נתכוין למין אחר מ"מ ס"ל להתוס' כמ"ד מצות צריכות כוונה א"כ מאי קשיא להר"י מקיון והא ודאי מצות א"ל כוונה אדרבי הא להתוס' מצות צריכות כוונה ודחק לו' דהר"י מקיון שהקשה בסוף הדיבור חולק על מ"ש התו' שם בתחלת אותו דבור דר"י פוסק האיבעי' לחומרא דר"י ס"ל מצות צריכות כוונ'. והר"י מקיון ס"ל דא"ל כוונה וביותר שגרלה מלשון התו' שר' בעל התוס' פתם תי' על קושית הר"י מקיון דהיינו בשומע תפלה כו' והא ר"י ס"ל לריכות כוונה וא"ל לתרץ כלל קושית הר"י מקיון ואם כוונת מ"א במ"ש וא"ל דס"ל מצות צריכות כוונה דוקא כה"ג שנתכוין למין אחר א"כ הדרא קושיות מ"א לדוכתי' למה פסק לחומרא הא לדברי התו' בזה נסתפק הש"ס כהאי גוונא שנתכוין למין אחר לדידן דמצות אינם צריכות כוונה אי כהאי גוונא דאזלי' בתר כוונה הגרועה וא"כ למה פשיטא לי' להר"י ילך לחומרא בספק ברכות אע"כ ל"ל דכוונת מ"א כפשוטה דר"י פוסק כמ"ד צריכות כוונ' אפי' לא נתכוין למין אחר מ"מ לא יצא אלא במתכוין לצאת ממש ובעל האבעי' הוי ס"ל כמ"ד מצות א"ל כוונ' ולכן נסתפק אי כה"ג שנתכוין למין אחר הדגרע אי יצא ולמ"ד צריכות כוונ' באמת ליכא למבעיא כלל ומ"ש הר"י מקיון מאי קמבעי' לי' הא ודאי מצות א"ל כוונה אין כוונת הר"י דקי"ל הכי אלא ר"ל הא ודאי כו' הבעל אבעי' ס"ל א"ל כוונ' דאל"כ מאי נסתפק ודאי לא יצא וכיון דס"ל לבעל אבעי' כן א"כ מאי נסתפק ודאי דיצא ונקט הר"י מקיון לד דס"ל א"ל כוונה וה"ה דסמ"ל ממ"כ בין אי ס"ל צריכות כוונה מאי קמבע"ל ודאי לא יצא ואי ס"ל א"ל כוונה ודאי יצא אלא מהאי טעמא לא נקטו כ"א לד דס"ל א"ל כוונה הואיל ומסקנ' התוס' בתירוצם

ריא האוכל. כ"ל דכל האוכלין מצטרפים לכזית אכל חצי זית מז' מינין וחצי זית אחר מברך אחריהם בג"ר (כ"ה) וכ"ל דה"ה פת ודבר אחר וכל המשקין מצטרפין לרביעית אבל האוכל והשותה אין מצטרפין עסי' תרי"ב ואמרו ביומא איר שע"ג ירק מצטרף ולא אמרי' משקה הוא דכל מכשירי אוכל (משקה הבא למתק האוכל) אוכלא הוא וה"ה בפת השרוי במשקה או בין כיין וכ"מ בתוס' זבחים דף ק"ט ע"א עמ"ש סי' ר"ה ס"ב וכ"ע כרוטב של בשר אם מקרי אוכל ובחולין דף ק"כ פירש"י איר שע"ג הירק משקה היולא מן הירק א"כ שהיו מטביליס מאכלן באיר ואף ע"ג דמשקה הוא ותכן האוכל והשותה אין מצטרפין ה"מ אכל ושתה דקיס להו לרבנן דלא מיתב' דעתיה בהכי אבל איר שע"ג הירק קיס להו לרבנן דמיתב' דעתיה עכ"ל. א"כ דוקא איר שע"ג ירק וכ"כ הרמב"ם מכשירי האוכל המצטרפים עם האוכל הן כאוכל עכ"ל. משמע דרוטב אינו מצטרף וב"מ ממ"ש סי' קכ"ח ס"ה ואם אכל מעט וחזר ואכל מעט אם שהה יותר מכא"פ כ"ל דאין מצטרף וכמ"ש סי' תרי"ב וכ"מ ביומא דף פ' דלא מיתב' דעתיה בהכי וכ"מ מפירש"י דפירש דטעמא דבעי כזית בברכה אחרונה היינו משום דכתיב אכילה ואכילה בכזית ואם כן באוכל ודם ובכל איסורין נמי כתיב אכילה ☜ ואם שהה בכא"פ לא מיקרי אכילה וה"ה לענין ברכה וב"מ ממ"ש סי' ר"ח ס"ט ועסי' הע"ה ס"ו ולענין שתיה עסי' תרי"ב כתב בשם כ"ה לחלק בין י"ה לב"ה וס"ל דבב"ה אפי' שהה יותר מכא"פ מצטרף וכ"כ כמ"ש דהא כל איסורין שבתורה שוין לי"ה בזה. וכ"ל דאם אכל פחות מכשיעור והלך לחוץ וחזר למקומו לגריך לברך שנית בתחלה אפי' בפת דהא אין טעון ברכה אחרונה ודינו כשאר דברים ולכן כ"ע אם חזר ואכל פחות מכשיעור אם מצטרפין דהוי כמו היסת הדעת. וכ"ל דמצטרפין עמ"ש סי' קע"ז וכ"מ סי' קס"ח : ב מרביעית. תמצא כלי יין ותתן לתוכה ביצה ומחצה ומה שיולא ממנה הוא רביעית ודוקא ביין שנגדם ע"ג הכלי ואינו יולא כ"כ אבל במים יולא יותר לכן יעשה כמ"ש סי' תכ"ו ובשל"ה כתב דהוא כמעט מלא כ' קליפות מביצת תרנגולת. וכל הדברים משערין בביצים בינונים כדאי' פי"ז דכלים ובברכות דף ל"ט : ג ברייה. משמע בחולין דף קי"ט דקטנית א' מקרי בריה אע"פ שהרבה גדלי' בשרביט א' : ד לקח הגרעין. ואם אכל שבתוך הגרעין מקרי בריה דהרי אכל מה שראוי לאכול ממנו דלא מסתבר לומר שר"י אכל עם הקליפה של הגרעין אלא ודאי תוכו אכל קליפתו זרק ואפי' אכל הגרעין לא מקרי בריה בדבר שאין דרך לאכלו כגון זית אבל בענבים ורמונים דרך לאכול הגרעין (כ"ה בהר"י) אבל להרשב"א לעולם הוי בריה ולהרא"ש והתו' אם הובא לפניו שלם אפי' לא אכל הגרעין הוי בריה וכ"ל להרר"י שר"י לא אכל זית רק בריה אח' שגדולה כזית וכאן בש"ע מיירי בענבים ורמונים וא"כ הנהת רמ"א הוא מיניה דכ"ע דאף הרא"ש מודה אם לא אכל הגרעין בדבר שדרכו לאכול לא הוי בריה ועכי"ד סי' ק"ח בב"י בשם מהרר"י דאם נפל ממנו קלת ע"י כיסול כמו שרגילות הוא להתפרפר מקרי בריה ע"ש וס"ל כהרא"ש

ריב (א) והשותה פחות מרביעית. כ"ל דיין שרף שבמדינתנו אינו בכלל זה דבזה א"א לשתות רביעית הלוג שהוא ביצה ומחצה וא"כ אזלי' בתר שיעור השתיה לרוב בני אדם ורמיה לזה מדאי' בר"י מביאו ב"י לענין בריה דים מילוק דאם הוא דבר שדרך לאוכלו עם הגרעין אפילו עם הגרעין בזית כו' ה"ל ליזול בתר דרך העולם ותו רמיה מריש פ' המוליא יין דאמרינן שם יין כדי מזיגה ומפרשינן כדי רובע רביעית שאם תמזגנו יעמוד על רביעית והוא שיעור כוס של ברכה ואמר רבא לענין שבת כיון דבפי' מידי דאשיב והא נמי אשיב' פי' דאשיב לגרופי ביה מיא הרי לפנינו אע"ג דאין שם רביעית כיון דרחוי למזגו בו מים עד רביעית ה"ל ביין שרף שאם שותה כדרך שבני אדם שותין בפעם אחד או אפי' בשתי פעמים כשאין הפסק ביניהם כשיעור שתיית רביעית כדאי' בסי' תרי"ב דבהא מצטרפין ב' השתיות להדדי לכשיעור ואז אע"פ שאין שם רביעית הלוג מ"מ כיון שרגילי' למזוג מים ושתה רביעית וא"א לשתות רביעית לשתה אדם קרינן ביה שפיר ושבעת ובלא"ה יש לד דבר"ר ☜ א"ל (רביעית) דהא התוס' מספק' להו בזה וכל לסמוך ולומר דה"ל כאלו שתה רביעית בי"ש ומייב בברכה אחרונה כגלע"ד : (ב) שלא לאכול בריה

ריי האוכל פחות מכזית מה דינו ובו ב סעיפים :

א א ° האוכל פחות (א)מכזית בין מפת בין משאר אוכלים (א) והשותה פחות ב (ב) מרביעית בין מיין בין משאר משקים * מברך תחלה ברכה הראויה לאותו המין ולאחריו אינו מברך כלל ג ויש מסתפקים לומ' שעל דבר שהוא (ג) כברייתו כגון גרגיר של ענב או של רימון שמברכין לאחריו אע"פ שאין בו כזית לכך נכון ליזהר (ב) שלא לאכול בריה פחות מכזית : הגה ולא מיקרי ג בריה אלא אם אכלו כמות שהוא אבל (°) אם ד לקח (ד) הגרעין ממנו לא מקרי בריי [הר"י פרק כילד מברכין וב"י בשם רשב"א] ג ויש מסתפקין

°עסי' תס"ו שיעור כזית

עוד

מעט דרוטב אינו מצטרף וב"מ ממ"ש סי' קכ"ח ס"ה ואם אכל מעט וחזר ואכל מעט אם שהה יותר מכא"פ כ"ל דאין מצטרף וכמ"ש סי' תרי"ב וכ"מ ביומא דף פ' דלא מיתב' דעתיה בהכי וכ"מ מפירש"י דפירש דטעמא דבעי כזית בברכה אחרונה היינו משום דכתיב אכילה ואכילה בכזית ואם כן באוכל ודם ובכל איסורין נמי כתיב אכילה ☜ ואם שהה בכא"פ לא מיקרי אכילה וה"ה לענין ברכה וב"מ ממ"ש סי' ר"ח ס"ט ועסי' הע"ה ס"ו ולענין שתיה עסי' תרי"ב שיעור הגירוף ובע"ח סי' ר"ז כתב בשם כ"ה לחלק בין י"ה לב"ה וס"ל דבב"ה אפי' שהה יותר מכא"פ מצטרף ול"נ כמ"ש דהא כל איסורין שבתורה שוין לי"ה בזה. וכ"ל דאם אכל פחות מכשיעור והלך לחוץ וחזר למקומו לגריך לברך שנית בתחלה אפי' בפת דהא אין טעון ברכה אחרונה ודינו כשאר דברים ולכן נ"ע אם חזר ואכל פחות מכשיעור אם מצטרפין דהוי כמו היסת הדעת. וכ"ל דמצטרפין עמ"ש סי' קע"ז וכ"מ סי' קס"ח : ב מרביעית. תמצא כלי יין ותתן לתוכה ביצה ומחצה ומה שיולא ממנה הוא רביעית ודוקא ביין שנגדם ע"ג הכלי ואינו יולא כ"כ אבל במים יולא יותר לכן יעשה כמ"ש סי' תכ"ו ובשל"ה כתב דהוא כמעט מלא כ' קליפות מביצת תרנגולת. וכל הדברים משערין בביצים בינונים מ"א : (ג)כברייתו. משמע בחולין דף קי"ט דקטנית א' מקרי בריי אע"פ שהרבה גדלים בשרביט א' : ד לקח הגרעין. ואם אכל פחות מכשיעור והלך לחוץ וחזר למקומו יעמוד על רביעית הלוג שהוא ביצה ומחצה וא"כ אזלי' בתר שיעור השתיה לרוב בני אדם ורמיה לזה מדאי' בר"י מביאו ב"י לענין בריה דים מילוק דאם הוא דבר שדרך שתייתו בכך וה"ה בעל משנה למלך בהלכות ברכות הביא ראיה ברורה דל"מ מה שדרך שתייתו כך ושאין לברך אחריו ולכן צריך ליזהר בזה : לחלק בין יה"כ לב"ה.דיה"כ ביתובי דעת' תליא וביותר מכא"פ לא מיתבא דעתיה אבל הכא בהגא' תליא כיון שהחיך נהנה רביעית או כזית גם ביותר מכא"פ מצטרף ולמעשה נ"ע בע"ל ע"ת : דהא כל אסורים שבתורה שוין ליה"כ בזה. ואע"ג דבאסורים לא תליא ביתובא דעתא אלא כיון דכתיב בהו אכילה וביותר מכדי א"פ לא מצטרף לכזית לחרוה אכילי' א"כ ה"ה לענין ברכה דכתיב נבה אכילה אינו מצטרף : אפי' בפת דקי"ל כל דברים שאין טעונין ברכה אחרונה במקומן אם הלך לחוץ וחזר ורוצה לאכול לגריך לברך תחלה על מה שיאכל דקביעות הראשון הלך לו אבל אכל פת והלך לחוץ וחזר א"צ לברך על מה שרוצה לאכול כיון דפת צריך בהמ"ז במקומו שאכל א"כ אף שהלך לחוץ לא נתבטל קביעות הראשון וכשחזר לקבעא קמא קהדר משא"כ כשאכל פת פחות מכזית דא"צ ברכה אחרונה כלל ל"ל לקביעות הראשון חוזר וגרע משאר דברים שא"צ ברכ' לאחריהן במקומן : (ס"ק ב) מרביעית תמצא כלי יין וכו' ודוק' ביין שנגדם כו' לכן יעשה כמ"ש סי' תכ"ו וכ' בס' א"ר וז"ל מכ"ל הא דבע"ב ושל"ה כ' בשם מהרי"ל להדיא דימלא במים וכ"כ העור לקמן סי' תכ"ו כו' וכ"כ ב"י בי"ד סי' צ"ח בשם מרדכי לענין או"ה כו' עכ"ל ולפ"מ שהכין בס' א"ר כוונת מ"א דדוקא ימלא יין שנגדם ולא מים דשיעור רביעית הוא מעט פחות מביצה ומחצה לכן כשימלא יין שנגדם כשעותים לתוכו ביצה ומחצה (דבתחלה כשעותן היין תוך הכלי אין דרך לגודשו כיון שא"א לאמצא הגודש וכשינדיפו אם יתן מעט יותר משיעור שנגדם ישפוך לחוץ לכן דרך הוא למלאות הכלי מחוק ולא גדוש משא"כ כשעותן לתוכו ביצה ומחצה היין נגדם ממילא מצד עצמו)חסר הגודש משיעור ביצה ומחצה משא"כ אי ימלא מים דליכ' גודש יצא כשיעור ביצה ומחצה. לפ"ז תקשי מה כ' מ"א אבל במים כו' לכן יעשה כמ"ש סי' תכ"ו ומאי מהני בזה אפי' יעשה כמ"ש בסי' תכ"ו מ"מ כיון דממלא מים יצא יותר מרביעית דהיינו כשיעור ביצה ומחצה מצומצם דהוא יותר מרביעית לפי הבנת בעל א"ר דברי מ"א אבל לע"ד אין זה כוונת מ"א דודאי שיעור ביצה ומחצה מצומצם הוי שיעור רביעית אלא שכ' העור בסי' תכ"ו לענין מדידת שיעור חלה שהוא מ"ג ביצים וחומש ביצה כיצד יעשה ימלא כלי מים ויתן אותו כלי לתוכו כלי ריקן ויכנים לתוכו מ"ג ביצים וחומש ביצה בבחת אחת לאחת והמים היוצאים כלי המחזיק אותן הוי שיעור המדה וכ' אח"ז דכה"ג לא יוכל לכוין בבתיבת הבצים לתוכ' כשהוא מלא ור"ל שאא לא ידקדק כ"כ ליתן לתוכ' בבחת וגם ע"י כובד הבצים בבפילתן לתוכו יצא יותר ממ"ג ביצים וחומש ביצה לכן עוב יותר שימלא כלי מים ויערי המים ממנו לכלי אחר ואח"כ יתן בכלי הריקן מ"ג ביצים וחומש ביצה ויחזור לתוכו המים שעיר' ממנו והמים שיותרו הן המדה עכ"ל העור וכיון שהמ"א כ' כאן לשער כפי דרך הראשון שכ' העור שימלא הכלי ויתן לתוכו ביצה ומחצה וכה"ג יש לחוש שאינו יכול לכוין כו' כמו שכ' העור ויצא יותר מביצה ומחצה לכן ס"ל למ"א כשימלא יין שנגדם שיעור הגודש עול' כמעט לשיעור מה שלא יוכל לכוין כו' ומצא יותר שיעור ביצה ומחצה (מ"מ הדבר ק' שהגודש יהיה מצומצם כפי שיעור היוצא יותר ע"י שלא יוכל לכוין) משא"כ במים יש לחוש לחששת העור שלא יוכל לכוין כו' ועז"כ שאם אין לו יין למלאות ויצטרך למלאות במים יעשה כמ"ש סי' תכ"ו ור"ל הרב"י בש"ע סי' תכ"ו לא הביא כ"א ההשער' שביה שכ' העור וה"ה הכא יעשה כן ימלא כלי מים ויערי ממנו המים לכלי אחר ואח"ז יתן לכלי הריקן ביצה ומחצה ואח"ז יערה עליו המים והמים היוצאים הם שיעור ביצה ומחצה מצומצם דכה"ג יוכל לכוין כמ"ש העור: פי"ז דכלים משנה ו' דשיעור ביצה ששיעורו חכמים הוא ביצוית ובברכות דף ל"ח לענין זית דמשערין בו הוא זית ביצוי וה"ה הכא:(ס"ק ג)בריה משמע בחולין כו' דאמר רב אין שומר לפחות מכפול (ר"ל דשיעור עומאת אוכלין היא כביצה וקי"ל דאפי' אין האוכל לבד הוא כביצה אלא בצירוף השומר שעליו מצטרף אבל אוכל שהוא פחות מפול אין שומר שלו מצטרף להשלים לשיעור ביצה) ופריך עליה מדתני' עדשים בקליפתן מצטרפים הרי דקליפ' היא השומר מצטרף עם העדשה כשיעור ביצה אע"ג דעדש' פחותה מפול ומשני בריה שאני ר"ל עדשה הואיל והוא בריה מודה רב דהשומר מצטרף אע"פ שהוא פחות' מפול והרי עדשים ג"כ גדלים בשרביט' וגדלים הרבה בשרביט א' אפ"ה קרי לעדש' א' בריה וה"ה קטניות (ס"ק ד) לקח כו' דלא מסתבר

לו'

סי' ר"י סעיף א' האוכל פחות מכזית . כזית ונצטמק אין מברכים לאחרי' אא"כ דחזר ונתפח ואם לא היה כזית ונתפח ונעשה כזית הוי ספק גן סתלר סי' קכ"ד : **שם** והשותה פחות מרביעית . דמוקי פירות שעורו כזית פרי"ח בס' מים חייס חא"ח סי' ז' : **שם** ויש מסתפקים לומר שעל דבר שהיא בברייתו . מקור הדין בהריבה בתוס' יומא דע"ש ובפ"ב דסוכה ברוליס להשאות דברי הירושלמי לפוגי' דיהן דסוגי' דיהן מיירי שבא לפניו בלא גרעין . מש"ה לא הוי בריה עיי"ש ומה שכתבו עלה זית הירושלמי זית קטן מזית בימוי הכה בעיי' לא זכיתי לעמוד על דבריהם הקדושים בזה דאם כוונתו כיון דהירושלמי מיירי שאוכל עם הגרעין א"כ הוי שיעור זית ממש מש"ה הזכרתו לומר דהוא זית קטן א"כ איך כפרש ליבא הירושלמי מפני שגרעינותיו ממעטתו הא עם הגרעין ג"כ לא הוי זית בימוי אע"כ מוכרח דבאמת עם הגרעין היה זית בימוי אלא אף לענין בריה מהני לפיהן סוף לא חסרה כלום מבריה אבל מ"מ אינו משלים לשיעור זית כיון דלאו מיירי דהגאת אכילה הוא וד' ' יאיר עיני : **טז"ז** ס"ק א' כ"ל דיין שרף אמנ"א סי' ק"ן סק"ד : **מג"א** ס"ק א' מברך אחריהם בג"ר . נ"ב בסוכה פ"ב ובפ' בתרא דיומא : **ולאחריו** כו' . רמב"ן וכ"ל : **ויש** כו' . תוס' סב ושם ובעה"ב : **ולא מקרי** כו' . כ"כ הרשב"א שבירושלמי הכ"ל מיירי שאכל עם הגרעין דלא בהרא"ש ע"ש : **ויש מסתפקין** עוד כו' . הוס' סב ושם וע"ש :

חכמת

כהוגן תחלתה וסופה בכוונה אחת רק דהסדרן הוי רק מצד המאכל והמשקה שאין זה כפי הברכה והרי המאכל והמשקה אין לו חיוב רק רשות לכך בדבר שאין חובה עליו לא בעי כוונה לכך עדיף טפי אט

מחצית

יצא מ"מ האחרים יצאו : ואיכ' דבעי למימר כו' מ"ש אחר ברכת היין כו' הס שני תנו' דין אחד בענין פוקח עורים הוא תנוב' אחרת לא ידעתי מי (ואפשר הוא תנוב' רמ"ע)ודין מ"ש אחר ברכת היין כו' הוא תנובת מ"ל כמו שנרשם : ועיה כו' ל"ש אם יצא ידי פוקח עורים ראיתי בס' נתיב חיים הדפס מחדש שהגיה של"ל וחזר ד"ד פ"ע יצא ידי פ"ע ולא כתב טעם להגהתו ובלי ספק מנוס דהוי קשיא ליה במאי נסתפק ה"ז ממש מש"כ בש"ע בסעיף ב' לקח כוס כו' וכן ראיתי בהקדמת ספר תוספת שבת שהביא בשם תשובת פ"מ שנתקש' בזה דהא הך מילתא הוא ממש דברי ש"ע בסעיף ג' והביא משמו שגם הוא הגיה בדברי מ"א אבל בלשון אחר ממה שהגיה בס' כ"ה הנ"ל. ולענ"ד א"ל להגיה כלל דהא מה"ע בסעיף ב' כשהתחיל התחיל' שלא בהונן וסיים בהונן דפסק דילא משום דלפי גירסת הרי"ף הוא מיבעיא דלא מיפסעא ומשום שפק ברכתו להקל קי"ל דילא דאם נאמר דלא יצא ויחזור ויברך יש לחוש שמא יצא בברכתו ראשונה ונמצא ברכ' שניה לבטלה וזה טעם שפק ברכות להקל וספיקו של המיבעיא הוא מי אזלינן בתר התחלי' או בתר סוף וא"כ ניחא הפסק מ"ש בש"ע בלקח כוס חכר והתחיל לברך בפה"ג ואחר כו' שיצא כיון דאין לו לברך כלל בפה"ג והוי שפק ברכה לבטלה אבל בנדון הכא דבאמת ל"ל שתי הברכות פ"ע ומ"ע נסתפק והיינו משום דנסתפק בכוונת המבעיא פתח בחמרא כו' לפי גירסת הרי"ף בתר פתיחה אזלינן או בתר חתימה ר"ל בתר פתיחה שאמר בפה"ג אזלי' א"כ לא יצא אף שחתם שהב"ב מ"מ אמירת בפה"ב הוה הפסק בין שם ומלכות לחתימה ה"ל בתר חתימה אזלינן וההפסק אינו מפסיד ולפ"ז כאן יצא ידי מ"ע דאין בינו לבין שם ומלכות הפסק. ואפ"ת דאין הפסק מפסיד הברכה מ"מ עדיף לו' דילא ידי מ"ע דליכא הפסק מלו' דילא ידי פ"ע דאיכ' עכ"פ הפסק וא"כ יברך אח"ז פ"ע או נימא דספיקו של המיבעיו' היה אי נימא דהכל הולך אחר החתימה והיא עיקר וההפסק בנתיים לא מעלה ומוריד א"כ ה"ה הכא די"ל דילא ידי פ"ע אף דאיכ' הפסק הכל הולך אחר החתימה ויברך אח"ז מ"ע אע"ג שעי"ז א"א שיצא ידי מ"ע ישנה סדר המנהג לברך- מלבים ערומים קודם פ"ע דהמנהג לברך תחלה פוקח עורים ואחר כך מלבים ערומים מה בכך הא לפי נוסחת הס"ם וש"ע לעיל סי' מ"ו דראוי לברך תחלה מלבים ערומים ואח"כ פוקח עורים ועשה המנהג ע"ל סי' מ"ו בס' א"ר בס"ק ט' : אבל כו' יצא ידי מלבים ערומים ויברך שנית פוקח עורים דאי נאמר שיצא ידי פ"ע א"כ תהיה הכוונה שלא כהונן זלא יצא לכמה פוסקים כמ"ש בס"ק ג' לכן עדיף לו' שיצא ידי מלבים ערומים ותהיה אז גם הכוונה כהונן : מ"ש כו' במ"ה כו' יצא ידי בורא מאורי האש כו' : וא"ל דוקא כשנתכוין כו' על הבשמים כו' ומה"ע אא"ל דבעל תשובה זו חולק על בעל תשובה ראשונה בדין פוקח עורים די"ל דנדון דברכת פוקח עורים מיירי שלא היתה לו כוונה כלל לא על פוקח עורים ולא על מלבים ערומים : סי' רי (ס"ק א) האוכל כו' אכל חצי זית מז' מינים כו' בג"ר כיון דאין שיעור בז' מינים ומצד הדין גם על ז' מינים ה"ל לברך בג"ר אלא מצד חשיבותו קבעו לו ברכה מיוחדת וכיון דאין בו כשיעור וא"א לברך ברכה המיוחדת לו בע"פ לא נרע משאר אוכלים שאינו מז' מינים ומצטרף לחצי זית ממין אחר והוי כאלו אכל כשיעור מפרי שאינו מז' מינים דמברך בורא נפשות רבות גם יש דעות בפוסקים דאפי' אכל חצי שיעור מין ז' ולא אכל שום פרי אחר אפי' הכי מברך על אותו חצי שיעור מז' מינים בורא נפשות רבות ונימו דלא קי"ל הכי מ"מ כה"ג דאיכ' שיעור מצירוף ודאי מברך בורא נפשות רבות לכ"ע : ע' סי' תרי"ב דכן הדין ביה"כ דאי אכל כבותבת חייב ולענין צירוף מבואר שם כמ"ש מ"א פה ומניה ילף לענין ברכ' : איר שבל גבי ירק מצטרף לענין יה"כ בכותבת וה"ה לענין ברכה לצירוף כזית : זבחים דף ק"ט ע"א ד"ה עול' כו' כתבו וז"ל והא דחלב יין מצטרף (היינו לענין שיגול) אע"ג דחלב בכזית ומשקין ברביעית ה"מ בשתיה אבל דרך אכילה ששרה פתו ביין שיעורו בכזית עכ"ל התוס' : עמ"ש סי' ר"ה ס"ב במ"א ס"ק ו בשם המגרדכי : וב"מ ממ"ש סי' קי"ח ס"ה דמוהל שעל הלני לא מיקרי טיבולו במשקה לענין נט"י ורוטב מקרי עבולו במשקה : אם שהה יותר מכא"פ היינו מתחלת האכילה עד סוף האכילה יותר מכא"פ. ושיעור אכילת פרס י"א ג' ביצים וי"א ארבע ביצים וכדלקמן סי' תרי"ב : ומ"ש מ"א וכ"מ מפרש"י דפי' דטעמי' כו' הוא דף ל"ח : ולענין שתיה ע' סי' תרי"ב די"א דשיעור צירוף ג"כ הוא כא"פ. וי"א דבשתיה השיעור לצרף כדי שתיית רביעית וזה נראה עיקר למחבר שם שהביא תחלה דעת האומרים כדי שתיית רביעית וכנודע דרך

באר הגולה

שם : א הוס' ברכות ריש ל"א והרמב"ם פ"ג מה"ב ורא"ש והרשב"א שם ב תוס' שם והרא"ש והרשב"א ור' יונה להשאות הירושל' עם תלמוד שלנו ג תוס' בסוכ' כ"ו וביומא עט

עטרת זקנים

ריי * מברך תחילה כו' . ולא כמו שאומר דעל פחות משיעור אינו מברך כלל אז מי שאומר דמברך שהכל אלא צריך לברך ברכה המיוחדת לה לפניה אפילו בכל שהיא תוספת דף ל"ט בד"ה בגר ליה שעורא כו' והוספות פ' הישן דף פ' בד"ה ולא בירך לפניו כו' ע"ש בעוסס אם התבשיל א"ל לברך עד רביעית משמע אבל בשם רלא לברך יברך אבל בעור כתוב אין לברך עליו עד רביעית וכל"ל ופירושו אסור לברך עליו דיון דאיכה שעוכה ברכה הוי ברכה לבטלה (עור בב"ח) :

לבושי שרד

סי' ריי הגה סעי' א (°) אם לקח הגרעין עיין מנחת יעקב כלל מ"ה ס"ק י"א :

יד אפרים

מ"ע ג"כ נופל הספק הזה כיון שאין כאן מוכיח שעשה ואפשר דגם לפי"ז יצא דהו"ל ג"כ מוכיח מהוכו כיון שבבר אמר פ"ע מוכחא מלתא שעשה עשה משא"כ בשעשה בברכת פוקח עורים ועשה לזכר מלבים ערומים דלא מוכחא מלתא וא"כ הוא דברים אחדי' עם העשה בבתחתי . ואיתיה בפנים מאירות א"א סי' ל"ח כתב להגיה וצ"ע אם יצא ידי מ"ע כיון שבייב פוקח עורים כו' ע"ש ולענ"ד במ"ש :

בט"ז ס"ק א' א"ל שיעור הא' התוס' מספקא ליה כו' בל"ל : מ"א ס"ק א' אם שהה יותר מכדי אכילת פרס לא מיקרי אכילה כל"ל : במג"א ס"ק ד' אם שבתוך הגרעין מיקרי בריה ר"ל

חתם סופר

סי"ר"י בט"ז ס"ק א' נ"ל דיין שרף. נ"ב עיין במג"א **סי' ק"ן** סק"י וסי' רע"ב ספ"ד ועיין לקמן : שם במג"א סק"ט צ"ע באותן שנותנים . נ"ב עיין בס' מור וקציעה מהגאון מוהר"י עמדן זצ"ל דפשיטא ליה דאין צריך לברך עיי"ש מלתא בטעמ'

ועי"ש עוד פרטי דינים בענין להדליק הטאבאק בגר של חלב שכבר כ' בזה בפר"ח יו"ד סימן ק"ח וכן לשאוב השאבאק ג"כ מתיר שם ע"ש בפנים [מהגאון כ"ם] :

שערי תשובה

סי' ר"י (א) מכזית עבה"ט וע' בית יהודא סי' כ"א וכ' בבר"י בשם זרע אמת בפת סופגנין שנתפח עד שאין האויר שבו נרגשים האוכל כזית ממנו כמות שהוא אינו מברך דלפי האמת לא אכל כזית : (ב) מרביעית. עבה"ט ולענין שיעור רביעית של תורה עיין בספר בית אפרים על טרפות בקונטרס התשובות שיש חילוק בין שיעור רביעית דאורייתא להיכא שאין החיוב רק מדרבנן וזה תל"ו בספק שיעור אגודל אם מודדין במקום הרחב או במקום הקצר ולפי מ"ש התוס' במנחות יש עוד ספק אם לשער בשיעור קשר אגודל ע"ש : (ד) הגרעין עבה"ט ועיין ביד אפרים מ"ש על דברי המג"א ועיין בפ"מ יו"ד סוף שחיית הקטו"י מס"ס . אם אכל פחות מכשיעור והלך לחוץ וחזר למקומו דצריך לברך שנית בתחל' אפי' בפת דהא אין טעון ברכה אחרונ' ודינו כשאר דברים ולכן נ"ע אם חזר ואכל פחות מכשיעו' אם מצטרפין דהוי כמו היסת הדעת וכ"ל דמצטרפ' מ"ל. דבר שהיה בו כזית ונצטמק ונתמעט בשיעורו אין לברך אחריו ואם א"כ חזר ונתפח שפר אחריו נן המלך סי' קכ"ב ויד אהרן : (ג) מרביעית . הס"ז כ' דיין ברף במדינתינו אינו בכלל זה לתפי' לא שתה רביעית מבורך ברכה אחרונ' דאזלי' בתר שיעו' שתיה לרוב בני אדם . אבל המ"א בסי' ק"ן סק"ד כ' דאפי' בין ברף צריך שיעו' רביעית דלא חלקו בין משקה למשק פ"ש ובכ"ב הרב בכל בית יעקב סי' כ"ז ודהה שם דברי הכ"ו ע"ש (וכן פסק בס' אליה רבה) שיעו' רביעית היינו בלה ומחצה . תמצא כלי יין ותתן לתוכו ביצה ומחצה ומה שיולא ממנה הוא רביעית . ודוק' ביין שנגדם ע"ג הכלי ואינו יולא כ"כ אבל במים יולא יותר לכן יעשה כמ"ש סי' תכ"ו ובשל"ה כ' דהוא כמעט מלא כ' קליפות מביצת תרנגולת. וכל הדברים משערין בביצים בינונים מ"א : (ג)כברייתו. משמע בחולין דף קי"ט דקטנית א' מקרי בריי אע"פ שהרבה גדלים בשרביט א' : (ד) הגרעין . ואם

באר היטב

ר (א) מכזית . כל האוכלין מצטרפין לכזית אבל חצי זית מז' המינין וחצי זית אחר מברך אחריהן בג"ר . כגה"ב וכ' המ"א וכ"ל דה"ה פת ודבר אחר . וכל המשקין מצטרפין לרביעית אבל האוכל והשותה אין מצטרפין ע' סי' תרי"ב וכ"ש בס' נן המלך סי' כ"א ואיר שע"ג ירק מצטרף דכל אכשורי מאכלא אוכלא הוא . וה"ה בפת השרוי במשק או ביין. אבל רוטב של בשר אינו מצטרף דהוה משק' . מ"א ואם אכל מעט ומחר ואכל מעט אם שהה יותר מכא"פ אין מצטרף לברכ' אחרונ'. ולענין שתי' עסי' תרי"ב ס"י וע"ל סי' ר"ד לענין הקאו"י מס"ס . אם אכל פחות מכשיעור והלך לחוץ וחזר למקומו לגריך לברך שנית בתחל' אפי' בפת דהא אין טעון ברכה אחרונ' ודינו כשאר דברים ולכן נ"ע אם חזר ואכל פחות מכשיעו' אם מצטרפין דהוי כמו היסת הדעת וכ"ל דמצטרפ' מ"ל. דבר שהיה בו כזית ונצטמק ונתמעט בשיעורו אין לברך אחריו ואם א"כ חזר ונתפח שפר אחריהן נן המלך סי' קכ"ב ויד אהרן : (ב) מרביעית . הס"ז כ' דיין ברף במדינתינו אינו בכלל זה לתפי' לא שתה רביעית מבורך ברכה אחרונ' דאזלי' בתר שיעו' רביעית דלא חלקו בין משקה למשק פ"ש ובכ"ב הרב בכל בית יעקב סי' כ"ז ודהה שם דברי הכ"ו ע"ש (וכן פסק בס' אליה רבה) שיעו' רביעית היינו בלה ומחצה . תמצא כלי יין ותתן לתוכו ביצה ומחצה ומה שיולא ממנה הוא רביעית . ודוק' ביין שנגדם ע"ג הכלי ואינו יולא כ"כ אבל במים יולא יותר לכן יעשה כמ"ש סי' תכ"ו ובשל"ה כ' דהוא כמעט מלא כ' קליפות מביצת תרנגולת. וכל הדברים משערין בביצים בינונים מ"א : (ג)כברייתו. משמע בחולין דף קי"ט דקטנית א' מקרי בריי אע"פ שהרבה גדלים בשרביט א' : (ד) הגרעין . ואם

הגהות רעק"א

סי' ר"י סעיף א' האוכל פחות מכזית . כזית ונצטמק אין מברכים לאחרי' אא"כ דחזר ונתפח ואם לא היה כזית ונתפח ונעשה כזית הוי ספק גן סתלר סי' קכ"ד : **שם** והשותה פחות מרביעית . דמוקי פירות שעורו כזית פרי"ח בס' מים חייס חא"ח סי' ז' : **שם** ויש מסתפקים לומר שעל דבר שהיא בברייתו . מקור הדין בהריבה בתוס' יומא דע"ש ובפ"ב דסוכה ברוליס להשאות דברי הירושלמי לפוגי' דיהן דסוגי' דיהן מיירי שבא לפניו בלא גרעין . מש"ה לא הוי בריה עיי"ש ומה שכתבו עלה זית הירושלמי זית קטן מזית בימוי הכה בעיי' לא זכיתי לעמוד על דבריהם הקדושים בזה דאם כוונתו כיון דהירושלמי מיירי שאוכל עם הגרעין א"כ הוי שיעור זית ממש מש"ה הזכרתו לומר דהוא זית קטן א"כ איך כפרש ליבא הירושלמי מפני שגרעינותיו ממעטתו הא עם הגרעין ג"כ לא הוי זית בימוי אע"כ מוכרח דבאמת עם הגרעין היה זית בימוי אלא אף לענין בריה מהני לפיהן סוף לא חסרה כלום מבריה אבל מ"מ אינו משלים לשיעור זית כיון דלאו מיירי דהגאת אכילה הוא וד' ' יאיר עיני : **טז"ז** ס"ק א' כ"ל דיין שרף אמנ"א סי' ק"ן סק"ד : **מג"א** ס"ק א' מברך אחריהם בג"ר . ע' מגבלות זהב בפהיחה לה' פסח א"ב אות י"ד : **שם** וכ"ל בכמ"ש דהא כל ע' בתנו' מוזל מאא סי' ת"ז וכבו"ת זרע אברהם סי' כ' ונ' ובשו"ת פנים מאירות סי' קכ"ז ובשו"ת בית יהודה ובשו"ת נמיס חייס להפר"ח סי' א' :

שלמה

סיים הברכה כפי כוונתו ואח"כ נזכר ואמר שהנ"ב דבזה אם הי' יין כפי כוונתו הוי ברכה מעליותא מתחילתו וסופו משא"כ אם כוון בתחלתו ליין וסיים רק שהנ"ב דבזה אף אם היה יין כפי כוונתו תחלה

השקל

הרב"י. ולענין שתיית הקאפ"ע דדרך אכי' טורקיי"א לשתותו כשהוא חם מאד וא"א לשתות רביעית בפ"א ויש רצו לו דאפ"ה צריכים לברך אחריה דדרך שתייתן בכך וה"ה בעל משנה למלך בהלכות ברכות הביא ראיה ברורה דל"מ מה שדרך שתייתו כך ושאין לברך אחריו ולכן צריך ליזהר בזה : לחלק בין יה"כ לב"ה.דיה"כ ביתובי דעת' תליא וביותר מכא"פ לא מיתבא דעתיה אבל הכא בהגא' תליא כיון שהחיך נהנה רביעית או כזית גם ביותר מכא"פ מצטרף ולמעשה נ"ע בע"ל ע"ת : דהא כל אסורים שבתורה שוין ליה"כ בזה. ואע"ג דבאסורים לא תליא ביתובא דעתא אלא כיון דכתיב בהו אכילה וביותר מכדי א"פ לא מצטרף לכזית לחרוה אכילי' א"כ ה"ה לענין ברכה דכתיב נבה אכילה אינו מצטרף : אפי' בפת דקי"ל כל דברים שאין טעונין ברכה אחרונה במקומן אם הלך לחוץ וחזר ורוצה לאכול לגריך לברך תחלה על מה שיאכל דקביעות הראשון הלך לו אבל אכל פת והלך לחוץ וחזר א"צ לברך על מה שרוצה לאכול כיון דפת צריך בהמ"ז במקומו שאכל א"כ אף שהלך לחוץ לא נתבטל קביעות הראשון וכשחזר לקבעא קמא קהדר משא"כ כשאכל פת פחות מכזית דא"צ ברכה אחרונה כלל ל"ל לקביעות הראשון חוזר וגרע משאר דברים שא"צ ברכ' לאחריהן במקומן : (ס"ק ב) מרביעית תמצא כלי יין וכו' ודוק' ביין שנגדם כו' לכן יעשה כמ"ש סי' תכ"ו וכ' בס' א"ר וז"ל מכ"ל הא דבע"ב ושל"ה כ' בשם מהרי"ל להדיא דימלא במים וכ"כ העור לקמן סי' תכ"ו כו' וכ

בריה פחותה כו'. דהיינו יגד"ם מוי"ל כע"ר לא יאכל אחת לחודה: (ג) או רביעית. לעיל סימן ק"ן כתבנו במלא לוגמא סני בכוס גדול או אפי' פחות מזה אם שתה רוב הכוס: (ד) ואפי' אם הוא בולעו. בגמ' אי' דטועם התבשיל עד שיעור רביעית והכי' הטור דיעה דאשונה דזה נאמר לענין ברכ' ג"כ ואפי' אם בולעו ואע"ג דאסור ליהנות מעפה"ז בלא ברכה היינו שרוצה ממנו עצמו אכל בזה שאין כונתו אלא לטעו' התבשיל א"ל ברכה עד רביעית והי"א הוא ר"ח ס"ל דאין חילוק לענין ברכה בין רביעית או פחות דבבולעו אפי' משהו טעון ברכה ובפולטו אפי' הרבה א"ל ברכה אלא לענין תעית הוה שיעור זה דרביעית דהיינו בפולטו. בזה מיושב הכרי הטור כמ"ם הכ"י. בכ"י כתוב דל"ל דסובר הרא"ם דשיעור רביעית שוה לבבילה שאם הוא פחות מבבילה היאך הוא מטולה מן הספק בשתית רביעית עכ"ל ולא ידעתי שיתתו דודאי כל רביעית הלוג הוא בילה ומתלה בכ"מ וזה היה ספק ג"כ הרא"ם דדלמא לא סני בבילה כמ"ם סי' ק"ן:

ריא (א) היו לפניו כו'. במשנה פליגי

עוד בברכה אחרונה של יין אם מברכין אותו על כזית ד לכן טוב ליזהר שלא לשתות (אלא) פחות מכזית ה (נ)או (ה) רביעית:

ב ו °הטועם את (ו) התבשיל ה אינו צריך לברך ז (ז) עד רביעית (ד) ו ואפי' אם הוא בולעו וי"א ז שאם הוא בולעו ח טעון (ח) ברכה ולא פטרו את הטועם אלא ט כשחוזר (ט) ופולט ואז אפי' על הרבה אינו צריך ברכה:

הגה י * וספק ברכות (י) להקל:

°עסי' י"ד

ריא דיני קדימה בברכת הפירות. ובו ו סעיפים

א (א) א היו לפניו מיני פירות הרבה אם ברכותיהם שוות ויש ביניהם ממין שבעה א מקדים מין (א) שבעה אע"פ שאינו חביב כמו המין האחר ואם אין ביניהם ממין שבעה מקדים ב החביב ואם אין ברכותיהן שוות אפי' יש בהן ממין שבעה כגון צנון וזית איזה מהם שירצ' (ב) יקדים ב ד ואפי' אינו

ט כשחוזר ופולט. דלא מקרי הנאה אלא בתוך מעיו וא"כ ה"ה לטועם ופולט. עסי' תקס"ז וסי' תקס"ח שיעור אכילה: צ"ע באותן שמתיין עשב שקורין טוב"ק לתוך הספופרת ומדליקין אותו ושואבין העשן לתוך פיהם וחוזרין ופולטין אותו ל"ע מי דמי לטועם ופולט שא"ל ברכה או דלמא דומה לריח שלריך לברך ק"ו כאן שנם הנוף נהנה ממנו שהריחם שבעים ממנו כמו שאכל ושתה וצ"ע. עסי' רי"ו ס"ג: י וספק ברכות להקל. ול"ל דאין כאן ספק דלא מלינו שום פוסק שכת' בהדיא דטועם פטור וכיו' איתא בהדיא ולא אמרן אלא אם כלע אבל אם טעם לא ותענית וברכה בהדי הדדי איתמר ע' בריי"ף פ"ק דתענית וכב"י כאן לכן ל"ל לברך אם בולע אפילו מעט: **ריא** א מקדיס מין ז'. ואפי' הוא חלי פרי והשני הוא שלם. ואם שניהם מין ז' או שניהם אינן מין ז' אז מקדים השלם עסי' קס"ח וכנמ' שם ומ"מ אם המחד שלם והמחד חביב שנם עדיף: ב ואפי' אינו

אחיה אליבא דכ"ע ר"ל דריש"א דמילה'שבתב דאם אכלו כמות שהוא שוי א"ם אף להרר"י דרמ"א תיירי בעבנים ורימונים ופיפא דתלתא דאם לקח הנרעין לא הוי בריה א"ם אף להרא"ם כו': מ"א ס"ק ו' כיון שנפשו חשקה כו' ר"ל שם כיונתן היה דעתו לאכול

באר היטב

אכל מה שבתוך הנרעין מיקרי בריה דהוי אכל מה שראוי לאכול ממנו ואפי' אכל הנרעין לא מקרי בריה שאין דרך לאוכלו כגון זית אבל בענבים ורמונים דרך לאכול הנרעין עמ"ש: (ה) רביעית. לעיל סי' ק"ל בתבנו במלא לוגמיו סני בכוס גדול או אפי' פחות מזה אם שתה רוב הכוס ט"ז: (ו) התבשיל. לידע אם צריך מלא או תבנין רש"י עמ"א בסי' תקס"ז: (ז) עד רביעית. ואפי' לטעום הרבה פעמים דה"ל אכילי' מעלי' מ"א. וע' בתשובת ח"ת יאיר סי' ק"ט וביד אהרן: (ח) ברכה. אפי' בכל שהוא: (ט) ופולט. דלא מיקרי הנאה אלא בתוך מעיו וא"כ ה"ה לטועם ופולט מג"א: כ"ע באותן שמתיין עשב שקורין טאבק"ק או טוטי"ן בתוך הספופרת ומדליקין אותן ושואבין את העשן לתוך פיהם וחוזרין ופולטין אותו ל"ע אי ברכה אם לטועם ופולט עמ"ל בברכה או דלמא דומה לריח שלריך לברך ק"ו כאן שגם הנוף נהנה ממנו שהריחם שבעים ממנו כמו שאכל ושתה עסי' רי"ו סי"ג מ"א ופמ"ת הנק"ט סי' ק"ח דעל טובא"ק שמופין בחוטם א"ל לברך על הריח: (י) להקל. מ"א כ' דאין כאן ספק דאם כולע מברך אפי' מעט ע"ם ועפ"ז זקנים:

ריא (א) שבעה. אפי' הוא חלי פרי והשני הוא שלם. ואם שניהם מין שבעה או שניהם אינן מין ז' אז מקדים השלם עדיף מ"א: (ב) יקדים. קשה הא כ' הטור חטה קודם לזית וכמ"ש סס"ד מסו'

חכמת שלמה

לא הוי ברכה כהונגן מצד עיקר דינו לכתחילה בזה הוי הספול בנוף הברכה ולכך מפסיד חסרון הכוונה וכיון דבאמת אינו יין רק שכר לא יצא אבל אם סיים בפה"ג א"כ הברכה מצד עצמה אם הוי יין ברכה מעלייתא רק. החסרון מצד המשקה שאינו כפי הברכה בזה לא בענין כוונה רק ברכה וכיון דסיים שהנ"ב תכ"ד יצא. ולכך אתי שפיר שינוי לשון הש"ע דהנה הענין מה דתוך כ"ד יכול לחזור בו היינו דבחזרה זו עוקר דיבור הראשון ושוויה כמאן דליתא מעיקרא וראיה לזה שהרי מוכח בש"ס דנזיר ותמורה והובא בקצה"ח סי' ת"ה דהיכי דיכול לשאול עליו מצי נמי לחזור תכ"ד אבל היכי דלא מהני שאלה לא מהני אזרת תוכ"ד. א"כ מוכח דהדיא כמו דבשאלה הוי עקירת הנדר והתקדש למפרע כאלו לא אמרו מעולם כן ה"נ בחזרת תכ"ד משווי לדיבור הראשון כאלו לא אמרו מעולם ועוקרו מעיקרא דאם אינו עוקרו מעיקרא מה דמיון הוי לשאלה ומה ענין זה לזה ובע"כ דתוכ"ד עוקר נמי הדיבור הראשון מעיקרא. אך היינו דוקא אם הפסיק עכ"פ מעט אז לא מהני רק מטעם חזרה דיבור הראשון כמאן דליתא אבל היכא דהוי דיבור אחד ממש מהני בלא זה בלי עקירת דיבור הראשון למפרע. ולכך הוי החילוק בהני דברים דתוכ"ד לאו כדיבור דמי מכל מקום אם כד"ד עוקר דיבור הראשון למפרע והני דהוו ענינים גדולים א"י לעקור

מחצית

גו' שר"י אכל עם הקליפ' כו' ז"ל תר"י על מה דאמרי' דף ל"ח אר"ח ב"א אני ראיתי לר"י שאכל זית מליח ובירך עליו תחלה וסוף א"ל ר' ירמיה לר"ז והא כיון דסקלי' לגרעיניתיה בגר ליה שיעורא א"ל בזית ביזוני סני. (ר"ל ור' יוחנן אכל זית גדול וכי בגיר גרעיניתי' עדיין נשאר שיעור זית ביזוני) ובירוש' א"י ר"י נסב זית ובירך לפניה ולאחריה והוי רחב"א מסתבל ביה (ר"ל שהיה מתמיה) מפני שגרעיניתיו ממעטתה (היינו כקו שית הש"ם) ומה עביד ליה ר"י (ר"ל באמת מאי דעתיה דר"י שבירך לאחריו הא חסר הגרעין) ומפני משום דאיכא בריה כו' שכן אם אכל אפי' פריה אחת של ענב או של רמון טעון ברכה עכ"ל. וכ' הרר"י כראה שתלמוד שלנו חולק דהכא (בתלמוד שלנו) משמע אע"פ שאכל בריה אם פחות מכזית אינו מברך לאחריו ובירוש' משמע שמברך לאחריו אבל לענין הדין אפשר להעמיד תלמיד שלנו עם הירושלמי. ונאמר שאם הוא דבר שאין דרך לאכלו עם הגרעין כגון זית וכיוצא בו צריך שיהיה בו שיעור מלבד הגרעין כיון שאין דרך לאכלו עם הגרעין כמלא שלעולם לא הוי בריה דכשתוציא הגרעין כמו שדרך להוציאו לא יאכל שלם ומפני זה הוצרך לו' בתלמוד שלנו דבזית גדול עסקינן. אבל אם הוא דבר שדרך לאכלו עם הגרעין שלו כגון גרעין של רמון או של ענבים או גודגניות וכיוצא בהם אם אכל אחד מהם אף על פי שאין בין הכל כזית דייני' ליה בריה ומברך לאחריו עד כאן לשון הרר"י. ור"ל דאני מעשים היו מעשה שהוא בתלמוד שלנו היא מעשה אחר ממעשה שהובא בירוש' ומיהם אמת לדינא ובש"ם שלנו הי' מעשה בזית ממש וכמ"ש הרר"י ובעובדא דירושלמי ניחזי אנן היכי הוה דע"כ זית ממש לא הוה הכא זית ממש כתב הרר"י דבכל ענין לא הוי בריה אע"כ ל"ל דפרי אחר היה. ומ"ש בירוש' ר"י נסב זית כו' ר"ל שיעור זית וכמ"ש אח"ז ומה היה ל"ל שהיה ענב או רמון וממ"כ אי אכל הגרעין מה תמה רחב"א שאסר הגרעין הא אכלו ונם א"ל לעשה בריה הא בלא"ה היה כשיעור זית ואי לא אכל הגרעין ודאי דלא הוי בריה כיון שאינו שלם אלא ע"כ ל"ל שאכל פרי אחר שאין דרך לאכול הגרעין אלא מה שהוא תוך הגרעין אוכלי' והפרי בגירוף קליפת הגרעין ונם תוך הגרעין היה כשיעור זית. ולכן אמר בירוש' ר"י נסב זית כו' ור"י אכל הפרי ונם מה שבתוך הגרעין כיון שאכל כל מה שראוי לאכול מיקרי בריה ומברך אף על פי שלא היה בו בזית הכא הסרה הקליפה. ואע"ג דזית ממש אפי' אכל הגרעין לא מקרי בריה וכ"ש הא לא אכל הגרעין אינו מיקרי בריה אע"פ שאכל כל מה שדרך לאכול אמי זית שלא אכל מן הגרעין כלום אפי' מה שבתוך הגרעין אין דרך לאכול לכן בשום פעם לא מקרי בריה כמ"ש הרר"י ומשא"כ בשאר פרי כיון שהדרך לאכול על כל פנים תוך הגרעין ממלא אוכל קלת מן הגרעין אם כן אם אכל הפרי ותוך הגרעין מה שראוי ודרך לאכול שפיר מקרי בריה. ולכן כ' מ"א דלא מסתבר לו' שר"י אכל עם הקליפה של הגרעין כו' ר"ל מכ"ל להוכיח דין הכ"ל דאפי' זורק הקליפה ואוכל תוך הקליפה מ"מ מקרי בריה דלמא ר"י אכל גם הקליפה ולכן מיקרי בריה אבל אם היה זורק הקליפה אפי' אוכל תוכו לא מקרי בריה. והא דהסתבל בו רחב"א שגרעיניתיה ממעטתה והא אכל כל הגרעין עם הקליפה מכל מקום הוי ס"ל לרחב"א כיון דהקליפה איננה ראוי לאכילה א"א לגרפו לשיעור זית. לכן שפיר תמה דהא חסר הגרעין ר"ל קליפתו ועז"כ מ"א שזה דוחק שר"י אכל הקליפה כיון שאיננה ראוי לאכילה אע"כ שהקליפה זרק ואכל תוכו ואפ"ה מקרי בריה. וכאן בש"ע מיירי בענבים ורמונים וא"כ הנהת רמ"א אליב' דכ"ע ר"ל מ"ש רמ"א דאם נקח הגרעין ל"מ בריה ובעינן דוקא שאכלו כלו כמות שהוא לכאורה להרר"י אין כלל זה אמת דפירי שדרך לאכול מה שבתוך הגרעין אפי' זורק הקליפה ולא אכלו כמות שהוא אפ"ה נקרא בריה כנ"ל וכ"ש שחולק על הרא"ש דס"ל דאפי' זית אם הובא לפניו שלם עם הגרעין אע"ג שזרק הגרעין כלו אפ"ה הוי בריה וכן היה המעשה בירושלמי ובש"ם דילן בהאי דזית מלוח מיירי שהובא לפניו ר"י בסני' כבר חסר גרעיניתיה ולכן לא הוי בריה הרי דאם הובא לפניו עם הגרעין מקרי בריה אפי' לא אכל הגרעין זה כתב ד"ז דדברי רמ"א הם אליבה דכ"ע דרמ"א קאי ע"ד המחבר שכתב גרגר של ענב או של רמון וכה"ג ל"מ להרר"י לריך שיאכל כלו שכן מבואר להדי' בדברי הרר"י כנ"ל דלא אפי' הרא"ש מודה בענב ורמון: ועי' בי"ד כו' בשם מהרא"י כו' וס"ל כהרא"ש ר"ל דמהרא"י הביא ראי' מכאן לענין איסור דקי"ל בריה לא בעלה דאפי' נתפרר קלת מ"מ מקרי בריה מדהוצרך הרא"ש לו' דזית מלוח שהוזכר בש"ס דילן שהובא לפני ר"י היה בלי גרעין לכן לא הוי בריה ת"ל דע"י אפי' מלוח הרבו להתפרר ממנו קלת אלא ע"כ כה"ג מקרי בריה: (ס"ק ה) או רביעית כו' והרב ב"י בגנ ע' בע"ז סס"ק ד' ותכין: משום די"א דעל כבילה כו' דהרא"ש נסתפק במשקין ג' ספיקות בשיעורו דנדע פלוגתא דר"מ ור"י לענין שיעור אכילה בברכות דף מ"ט ע"ב דר"י ס"ל בעי' כבילה דדרס ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שיעור שביעה דהיינו כבילה. ור"מ ס"ל דסני בכזית דדרס ואכלת זו אכילה ואפילו הוא בכזית ושבעת דרס זו שתיה וקי"ל כמ"ד שיעור אכילה בכזית א"כ ע"כ ושבעת קאי אשתיה ובעינן בשתיה שיעור שביעה ולכן י"ל כמו לר"י דדרס ושבעת על אכילה ס"ל דסני כבילה וע"כ כבילה הוי שיעור שביעה ה"ה דשתיה לדידן הוה שיעור שביעה כבילה אלו י"ל דאין לדמות שביעה דשתיה לשביעה דאכילה ודלמא שביעה דשתי' בעינן דוקא רביעית אלו דלמא לר"מ דסני לאכילה בכזית ניהו דשתיה אתי מתיבת ושבעת מכל מקום כיון דכתיבי אכילה ושתיה סמוכים זה לזה וכמו באכילי' סני בכזית ה"ה בשתיה וכי היכי דבאכילה לא בעינן שיעור שביעה ה"ה בשתיה אע"ג דכתיב גבה ושבעת לפ"ז

כהרא"ש: ה אי רביעית. היינו כילה ומחלה והוא פשוט פ' ע"פ והיינו משום דשביעה דשתיה היינו רביעית כמ"ש סי' תרי"ב והרב"י שגג בזה. ולא שתה כזית ואין לו רביעית לא יאמר עד כבילה משום די"א דעל כבילה מברך ברכ' אחרונ': ו הטועם. לידע אם לריך אלא אם הוא בולע אם הוא טוב מקרי אכילה ולריך לברך והעיקר תלוי בכונת הלב. וברוקא סימן ר"ע כתב אמריכן בחגדת שמואל ויפדו העם את יהונתן מפני שאמרו מטעמת ח"ל ברכה עכ"ל משמע אפי' כונתו לאכילה דומיא דיהונתן כיון שטועם מעט ח"ל ברכה ול"ל ☞ כיון שנפשו חשקה לאכול יותר רק הממנע משום איסור מקרי טעימה משא"כ כש"א דאין חפץ לשתות יותר מייב לברך מ"מ סברא שניה ל"ל עיקר וכמ"ש: מ"ש הע"ת כאן לא דק דהא הרמב"ם כ' סתם ולא הזכיר אם בולעו: ז עד רביעית. ואפי' לטעום הרבה קדירות שרי ועמ"ש סי' תתקס"ז ומיהו אם כונתו לאכול מעט אסור לעשות הרבה פעמים דה"ל אכיל' מעליית': ח טעון ברכה. אפילו בכל שהוא:

באר הגולה

ד הרא"ש בפ"ז דברכות ה שם י"ד מתשמעות הרי"ף ו רמב"ם בפ"ה מהלכות ברכות ז הו' בשם ר"ח ואחר פוסקים: ח ברכות מ' ע"א וכר' יהודה בה"ג ורבי יוסה והרשב"א בשם התו' ורא"ש וש"פ ב תוספות והרא"ש שם ג שם בגמרא ד הרי"ף והרמב"ם

עטרת זקנים

* וספק ברכות כו'. ר"ל שיש להקל כשתי דיעות לפיכך בספות מרביעית אפילו אם בולע א"ל לברך ואם פלטו יותר מרביעי' אינו מברך (מהרר"מי): ריא אם הכיאו לפניו יין ערף ומרקחת לריך שיאכל מן המרקחת תחלה

יד אפרים

כגון בפירות פלאתין וכדומה שיש בתוכו הגרעין שראוי לאכילה גם את זה אעפ"י שזרק הקליפה הקשה משום זה לא יברע שם בריה ממנו ודאייתו ממ"ש הרשב"א לייטב שלא יאכלוק הלמוד ירושלמי על תלמוד שלנו דהא דמשני בירושלמי שר"י בירך עליו מעשה משום בריה מיירי שלא לקח הגרעין ממנו ולא מסתבר שר"י אכל הקליפה ג"כ אלא ודאי שר"ל שלא זרק הגרעין לגמרי רק שאכל תוכו וקליפתו זרק ואח"כ כתב המג"א דעת הרר"י דבדבר שאין דרך לאכלו כגון זית לא מיקרי בריה אפי' אוכל הגרעין ולהרשב"א מוכח דאף בזית הוי בריי כשאוכל הגרעין (דהיינו מה שבתוכו כמש"ל) דהא מוקי להירושלמי דמיירי בכה"ג שאכל זית עם הגרעין ולהרר"י ל"ל דהירושלמי מיירי דבאמת לא אכל זית ממש רק בריה אחרת גדולה כזית והגרעין שבתוכו דרך לאוכלו שאוכלין מה שבתוך קליפת הגרעין וכיון שעכ"פ השליך ר"י הקליפה א"כ נער ליה שיעורי' ולכך משני הירושלמי משום בריה דבכה"ג שרך לאכול מה שבתוך הגרעין הוה בריי. משא"כ כש"ם דיון דמיירי בזית ומ"ש המג"א דהנהות רמ"א

שערי תשובה

שער התערובות ועל מ"ש שם על החו"י סי' ק"ס: (ט) ופולט עבה"ט ועיין במור וקציעה דדבר פשוט הוא שאין לברך בעישון השאביק וכ' מח"ב שם כמה דינים בענין זה כי יש מתירין להדליק הפיפא מגר של חלב ופר"ח מתיר להדליק מראש השלהבת ובלה"ק כ' בשם הרב מו' דוד נרשון שיפר לו

חכמת שלמה

סי' ריא ס"א הוי כו'. כר"י הא רב יוסף ס"ל כותיה כמש"ם דתר"י ואי תימא כו' ועתוס' שם ד"ה אמר כו' ולא הוירא כו' ר"ל כמ"ש תר"י והרא"ש דמאי פריך דלמא תמרי חביב לר' המנונא ולפשוט הרא"ש ל"ל בברכותיהן שוות וגו' אמר רב יוסף כמ"ש תר"י והרא"ש דמאי פריך דלמא תמרי חביב לר' המנונא ולפשוט הרא"ש ל"ל בברכותיהן שוות וגו' אמר רב יוסף כמ"ש תר"י והרא"ש דמאי פריך דלמא תמרי חביב לר' המנונא ולפשוט הרא"ש ל"ל בברכותיהן שוות: ואם כו'. דר"י ל"פ בזה אדרבא דהרא"ש שם: ואם אין ברכותיהן כו'. שם פליגי בה כו' וכיון דעולא ס"ל דוקא כשוות הא"ל אחיד חד לגבי תרי וכ"פ הפוסקים ומראה אבי' הוא ת"ר ומי איירי בברכותיהן שוות ובעובדא דר"ח ור"ר ודומה וכמ"ש הרא"ש שם אלא"כ ס"ל לר' יוסף כאחיד ונמצא שהקשו תוס' בד"ה כס"ל ותי' בשאין חביבין כו' וזהו לפשיטת משא"כ לפשוט הרא"ש כנ"ל: ואפי' כו'. הרא"ש שם ודלא כתוס' שם ד"ה אכל ורחייתו מתש"ם ד"ה מברך אלמא טועם לא מיקרי אכילה א"כ לא עבר יוצאן את הסבועה. דהא גם שאול הסביע אחרי האיש אשר יאכל: ול"ל כיון כו' ר"ל לא תקשי הא כ' בסעיף א' דאפי' אוכל כל שהוא עכ"פ מברך ברכה שלפניו מ"מ הכא גרע ואין לריך לברך כיון שנפשו כו' וגם יוצאן תיקף כשא"ל הסביע אביך ומנע ולא אכל יותר אע"ג שנתאוה ליותר מזה כנראה מלשון הפסוקים ומנע מלד איסור הסבועה: מ"מ סברא שניה כו' ר"ל הנה מ"א הביא שני דיעות רש"י ורוקח בפי' טעימה ועז"כ דלדידן אין כ"מ במחלוקת של רש"י ורוקח לפי שנראה למ"א עיקר דעה שניה כמ"ש מ"א בס"ק י' דאם בולע אפי' כל שהוא אפי' כוונתו לטעימה לריך לברך: ספק כו' דלא מצינו שום פוסק שכ' בהדיא כו' דהטור כ' ומיהו מטעמת א"ל לברך עד רביעית ולכאורה משמע אפי' הוא טועם ובולע וכ"כ הרמב"ם ז"ל שאם מטעמ' א"ל כו'. אבל ר"ח פי' דוקא טועם ופולט כו' עד כאן לשונו והבין הרב ב"י דדעת הטור ורמב"ם דאפי' בולע א"ל לברך ואע"ג דהרמב"ם בהלכות תענית כ' והוא שלא יבלע אלא טועם ופולט מ"מ כיון דבה' ברכות כ' שאם מטעמת א"ל ברכה ע"כ לריך לחלק בין תענית לברכה ומ"ל להרב"י דנם הרי"ף מחלק בין תענית לברכה אבל מ"א ס"ל דודאי אין הילוק בין תענית לברי"ף וכן הרמב"ם אע"ג שבה' ברכות שאם מטעמת כו' אמר עלמו עמ"ש בה' תענית דדוקא טועם ופולט וכן הטור כוונתו כן שכ' אחלה לבאורה משמע אפי' כו' ובולע ר"ל כיון הזוכר בש"ם טועם משמע אפי' בולע ועז"כ וכ"כ הרמב"ם ז"ל שאם מטעמת א"ל לבאורה משמע ג"כ דעתו אפי' בולע ואע"ג דבתענית ס"ל דוקא פולע ע"כ לריך לחלק בין ברכה לתענית כיון דבברכות משמע מסתימת ל' הש"ם ורמב"ם אפי' בולע. ואח"ז כ' אבל ר"ח פי' דוקא טועם ופולע אפי' לענין ברכה הרי דלא חש ר"ח לסתימת לשון הש"ם ופי' דוקא פולע א"כ גם דעת הרמב"ם יש לומר כן ונקע לשון הש"ם כדרכו ונם סמך א"ע על מה שכתוב בהלכות תענית כל"ל. ומה"ת נעשה מחלוקת בין ר"ח לרמב"ם וכ"ד הרי"ף כנ"ל: ובירושלמי כו' הוכא ברי"ף פ"ק דתענית וז"ל הרי"ף שם גרסינן פרק הקורא בעי מיניה כו' השרוי בתענית מהו שיטעום כו' א"ל טועם ואין בכך כלום. תניא נמי הכי מטעמת א"ל ברכה והשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום כו' ומפרשי רבנן דלריך לאזהורי דלא לבלע כלום וס"ל להרב"י דהאי דלריך לאזהורי לא קאי על תענית ולא ברכה אלא לא"ל אחר זה דהא תענית וברכה בהדי הדדי תניא בברייתא כנ"ל ואיך א"ל שיהיו חלוקים תענית וברכה וסיים שם הרי"ף בשם ירושלמי דנדרים נדר להתענות (יום א' שתם ולא אמר יום זה והתחיל להתענות יום א') ושכח ואכל איבד תעניתו כו' ומתענה יום אחר. ולא אמרן אלא אם בלע אבל אם טעם כו' מתענה ומשלים אותו היום עכ"ל הרי דתענית בעינן דוקא פולע ולא בולע ובתענית גם הרב"ו מודה אלא דעיקר רחייתו דס"ל ברכה ותענית שוה כיון דשניהם בהדדי תניין בברייתא:

סי' ריא דע דתנן דף מ' ע"ב היו לפניו מיני ברכה: ר' יהודא אומר אם יש ביניהם מין ז' (ר"ל שנשתבחה בהם א"י) דבחיב ארץ חטה ושעורה גפן תאנה ורמון ארץ זית שמן (והוא רק דבר א' זית שנשנה שמן) ודבש (היינו תמרים) אליו הוא מברך ומכ"א דמברך על איזה שירלה ובדף מ"א אמר עולא מחלוקת בברכותיהן שוות (דשניהם פה"ע ונפטר א' בברכת חבירו) דר"י סבר מין ז' עדיף ומחביים שבחי חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות (פירש"י כגון לומן שברכתו בפה"א וזית שברכתו בפ"ע) ד"ה מברך ע"ז ומוזר ומברך ע"ז ויש בזה מחלוקת דרש"י והרא"ש ור"ה נאון מפרשים דבאין ברכותיהן שוות בין ר"י ובין רבנן מודיע דאזיל מעלם מין ז' ומעלת חביב ומברכים על איזה שירלה וגם ס"ל דחביב פירוסו מה שחביב בו כל עת אף שבאמת חפץ במין אחר והסמ"ג והעומדים בשיטתו ס"ל דבאין ברכותיהן שוות מודה ר"י לרבנן דאזיל' בתר חביב ופי' חביב כנ"ל וכל פוסקים הנ"ל פסקו כר"י והם שני דיעות שהובא בש"ע סעיף א'. והרמב"ם שהוא בסעיף ב' מולק בתרתי דפסק כרבנן דחביב עדיף ממין ז' ומולק גם בפי' חביב וס"ל דחביב ר"ל מה שחביב לו בלתו פעם ומעתה נעמוד ע"ד הש"ע וע"ד מנן אברהם: (ס"ק ה) מקדים כו' אפי' הוא חלי פרי כו' עסי' קס"ח בגמ' שם ר"ל דאמרי' דף ל"ט ע"ב פרוסה של חטים ושלמה של שעורי' ד"ה מנהר על הפרוסה כל חטים ופוטר השלמה של שעורים היינו משום דאקדמיה קרא לחטין וא"כ הוא הדין הכא וכן שאר הדיוים שב' מ"א דאם שניהם ממין אחד שמקדים הכלם ג"כ יליף מסי' קס"ח דכן מבואר שם וכן אחד שלם והשני חביב דשלם עדיף כ"מ סי' קס"ח דאם השלם פת קיבר וקטן והפרוסה פת נקיה וגדולה אפ"ה

עד עוד בברכה אחרונה של יין אם מברכין אותו על כזית ד לכן טוב ליזהר שלא לשתות (אלא) פחות מכזית ה (נ)או (ה) רביעית:

ב ו °הטועם את (ו) התבשיל ה אינו צריך לברך ז (ז) עד רביעית (ד) ו ואפי' אם הוא בולעו וי"א ז שאם הוא בולעו ח טעון (ח) ברכה ולא פטרו את הטועם אלא ט כשחוזר (ט) ופולט ואז אפי' על הרבה אינו צריך ברכה:

הגה י * וספק ברכות (י) להקל:

°עסי' י"ד

ריא דיני קדימה בברכת הפירות. ובו ו סעיפים

א (א) א היו לפניו מיני פירות הרבה אם ברכותיהם שוות ויש ביניהם ממין שבעה א מקדים מין (א) שבעה אע"פ שאינו חביב כמו המין האחר ואם אין ביניהם ממין שבעה מקדים ב החביב ואם אין ברכותיהן שוות אפי' יש בהן ממין שבעה כגון צנון וזית איזה מהם שירצ' (ב) יקדים ב ד ואפי' אינו

ט כשחוזר ופולט. דלא מקרי הנאה אלא בתוך מעיו וא"כ ה"ה לטועם ופולט. עסי' תקס"ז וסי' תקס"ח שיעור אכילה: צ"ע באותן שמתיין עשב שקורין טוב"ק לתוך הספופרת ומדליקין אותו ושואבין העשן לתוך פיהם וחוזרין ופולטין אותו ל"ע מי דמי לטועם ופולט שא"ל ברכה או דלמא דומה לריח שלריך לברך ק"ו כאן שגם הנוף נהנה ממנו שהריחם שבעים ממנו כמו שאכל ושתה וצ"ע. עסי' רי"ו סי"ג: י וספק ברכות להקל. ול"ל דאין כאן ספק דלא מלינו שום פוסק שכת' בהדיא דטועם פטור וכיו' איתא בהדיא ולא אמרן אלא אם כלע אבל אם טעם לא ותענית וברכה בהדי הדדי איתמר ע' בריי"ף פ"ק דתענית וכב"י כאן לכן ל"ל לברך אם בולע אפילו מעט: **ריא** א מקדיס מין ז'. ואפי' הוא חלי פרי והשני הוא שלם. ואם שניהם מין ז' אז מקדים השלם עסי' קס"ח וכנמ' שם ומ"מ אם המחד שלם והמחד חביב שנם עדיף: ב ואפי' אינו

אחיה אליבא דכ"ע ר"ל דריש"א דמילה'שבתב דאם אכלו כמות שהוא שוי א"ם אף להרר"י דרמ"א תיירי בעבנים ורימונים ופיפא דתלתא דאם לקח הנרעין לא הוי בריה א"ם אף להרא"ם כו': מ"א ס"ק ו' כיון שנפשו חשקה כו' ר"ל שם כיונתן היה דעתו לאכול

באר היטב

אכל מה שבתוך הנרעין מיקרי בריה דהוי אכל מה שראוי לאכול ממנו ואפי' אכל הנרעין לא מקרי בריה שאין דרך לאוכלו כגון זית אבל בענבים ורמונים דרך לאכול הנרעין עמ"ש: (ה) רביעית. לעיל סי' ק"ל בתבנו במלא לוגמיו סני בכוס גדול או אפי' פחות מזה אם שתה רוב הכוס ט"ז: (ו) התבשיל. לידע אם צריך מלא או תבנין רש"י עמ"א בסי' תקס"ז: (ז) עד רביעית. ואפי' לטעום הרבה פעמים דה"ל אכילי' מעלי' מ"א. וע' בתשובת ח"ת יאיר סי' ק"ט וביד אהרן: (ח) ברכה. אפי' בכל שהוא: (ט) ופולט. דלא מיקרי הנאה אלא בתוך מעיו וא"כ ה"ה לטועם ופולט מג"א: כ"ע באותן שמתיין עשב שקורין טאבק"ק או טוטי"ן בתוך הספופרת ומדליקין אותן ושואבין את העשן לתוך פיהם וחוזרין ופולטין אותו ל"ע אי ברכה אם לטועם ופולט עמ"ל בברכה או דלמא דומה לריח שלריך לברך ק"ו כאן שגם הנוף נהנה ממנו שהריחם שבעים ממנו כמו שאכל ושתה עסי' רי"ו סי"ג מ"א ופמ"ת הנק"ט סי' ק"ח דעל טובא"ק שמופין בחוטם א"ל לברך על הריח: (י) להקל. מ"א כ' דאין כאן ספק דאם כולע מברך אפי' מעט ע"ם ועפ"ז זקנים:

ריא (א) שבעה. אפי' הוא חלי פרי והשני הוא שלם. ואם שניהם מין שבעה או שניהם אינן מין ז' אז מקדים השלם עדיף מ"א: (ב) יקדים. קשה הא כ' הטור חטה קודם לזית וכמ"ש סס"ד מסו'

חכמת שלמה

לא הוי ברכה כהונגן מצד עיקר דינו לכתחילה בזה הוי הספול בנוף הברכה ולכך מפסיד חסרון הכוונה וכיון דבאמת אינו יין רק שכר לא יצא אבל אם סיים בפה"ג א"כ הברכה מצד עצמה אם הוי יין ברכה מעלייתא רק. החסרון מצד המשקה שאינו כפי הברכה בזה לא בענין כוונה רק ברכה וכיון דסיים שהנ"ב תכ"ד יצא. ולכך אתי שפיר שינוי לשון הש"ע דהנה הענין מה דתוך כ"ד יכול לחזור בו היינו דבחזרה זו עוקר דיבור הראשון ושוויה כמאן דליתא מעיקרא וראיה לזה שהרי מוכח בש"ס דנזיר ותמורה והובא בקצה"ח סי' ת"ה דהיכי דיכול לשאול עליו מצי נמי לחזור תכ"ד אבל היכי דלא מהני שאלה לא מהני אזרת תוכ"ד. א"כ מוכח דהדיא כמו דבשאלה הוי עקירת הנדר והתקדש למפרע כאלו לא אמרו מעולם כן ה"נ בחזרת תכ"ד משווי לדיבור הראשון כאלו לא אמרו מעולם ועוקרו מעיקרא דאם אינו עוקרו מעיקרא מה דמיון הוי לשאלה ומה ענין זה לזה ובע"כ דתוכ"ד עוקר נמי הדיבור הראשון מעיקרא. אך היינו דוקא אם הפסיק עכ"פ מעט אז לא מהני רק מטעם חזרה דיבור הראשון כמאן דליתא אבל היכא דהוי דיבור אחד ממש מהני בלא זה בלי עקירת דיבור הראשון למפרע. ולכך הוי החילוק בהני דברים דתוכ"ד לאו כדיבור דמי מכל מקום אם כד"ד עוקר דיבור הראשון למפרע והני דהוו ענינים גדולים א"י לעקור

מחצית

גו' שר"י אכל עם הקליפ' כו' ז"ל תר"י על מה דאמרי' דף ל"ח אר"ח ב"א אני ראיתי לר"י שאכל זית מליח ובירך עליו תחלה וסוף א"ל ר' ירמיה לר"ז והא כיון דסקלי' לגרעיניתיה בגר ליה שיעורא א"ל בזית ביזוני סני. (ר"ל ור' יוחנן אכל זית גדול וכי בגיר גרעיניתי' עדיין נשאר שיעור זית ביזוני) ובירוש' א"י ר"י נסב זית ובירך לפניה ולאחריה והוי רחב"א מסתבל ביה (ר"ל שהיה מתמיה) מפני שגרעיניתיו ממעטתה (היינו כקו שית הש"ם) ומה עביד ליה ר"י (ר"ל באמת מאי דעתיה דר"י שבירך לאחריו הא חסר הגרעין) ומפני משום דאיכא בריה כו' שכן אם אכל אפי' פריה אחת של ענב או של רמון טעון ברכה עכ"ל. וכ' הרר"י כראה שתלמוד שלנו חולק דהכא (בתלמוד שלנו) משמע אע"פ שאכל בריה אם פחות מכזית אינו מברך לאחריו ובירוש' משמע שמברך לאחריו אבל לענין הדין אפשר להעמיד תלמיד שלנו עם הירושלמי. ונאמר שאם הוא דבר שאין דרך לאכלו עם הגרעין כגון זית וכיוצא בו לריך שיהיה בו שיעור מלבד הגרעין כיון שאין דרך לאכלו עם הגרעין כמלא שלעולם לא הוי בריה דכשתוציא הגרעין כמו שדרך להוציאו לא יאכל שלם ומפני זה הוצרך לו' בתלמוד שלנו דבזית גדול עסקינן. אבל אם הוא דבר שדרך לאכלו עם הגרעין שלו כגון גרעין של רמון או של ענבים או גודגניות וכיוצא בהם אם אכל אחד מהם אף על פי שאין בין הכל כזית דייני' ליה בריה

סס והרמ"ם סס ה תוי' ור"י והרשב"ם בסס ר' הלי' וסמ"ג ו סס כס"ח מה"ב ובקבמים ז ברכות ל"ח בעובדא דבר קפרא פירוש רש"י ותוס' סס"ח רש"י והרי"ף ע הרמ"ם בסס כה"ג י ברכות מ"ח

עטרת זקנים

ויברך עליו ואח"כ יברך על היין שרף (עמק ברכה) ופשוט הוא ועו"פ שאינו חביב עליו המין של בפה"ע כמו המין האחר וכן כל כיוצא בזה והס"ל כל מה שהקדימו רז"ל מכח שהוא מוקדם בפסוק ארץ מעה ושעורה דינא נמי אף על פי שהמאוחר בפסוק הוא חביב עליו כיותר (כ"י בסס הרשב"א והמרדכי):

* אבל אם עשה כו'. אף אם לזית שהוא ראשון לארץ בארץ ונפן הוא ג' לארץ קמא וכן לענין ברכה אחרונה אם חייב לברך על היין ברכה מעין ג' הזית נמי מעין ג' צריך לכלול ולהקדים יין לזית דהיינו לומר על הגפן ועל פרי הגפן על העץ ועל פרי העץ (עור בסס הר"ר פרץ) הביאו לפניו יין לשתות ושמן עוב להריח בו אותו את היין בימינו ומברך עליו ואח"כ יברך על השמן (ברכות פ"ו והלכה כב"ה העור סי' רי"ב):

לבושי שרד

סי' ריא ט"ז ספק"א (ס) אם חביב לו עתה כהרמב"ם כנ"ל כנ"ל:

יד אפרים

עוד רק שאתרו לו משבועת אביו ומתנע ולכך קרו ליה עטיתה ופדאוהו בזה בבה"ג ח"ל ברכה אם באמת היה תאב לאכול רק שאסור לו משום תענית וכה"ג והוא עוטם מעט אף ברכה א"ל ואי"כ לא עבר בזה על השבועה שהשביע אביו. משא"כ בשעיף ח' דאיהא האוכל פחות מכזית אז שותה כו' מיירי שאין רואה יותר אז אף מעט נקרא אכילה ושוב כ' הת"ח דסברא שניה נ"ל עיקר ר"ל דוקא בשאין כוונתו לאכילה רק לעשות התבשיל צריך אבל אם כוונתו לאכילה אף שטועם מעט צריך לברך וא"כ הויא הסעיף ח' דפשוט:

סי' ריא במ"א ס"ק ב' דאמרינן כל המוקדי כו' ר"ל דלהרא"ם רואה לבאורה להביא ראיה לדעת רש"י ודעימיה דאין בפה"ע קודם לבפה"ח ודלא בבה"ג המבואר בסעיף ב' דמדאמרינן כל המוקדם כו' משמע דאעה קודם לגפן אע"ג דבוסס חטה הוא בפה"ע ועי' כתב הת"ח דמשמע דלרש"י א"ם והלא רש"י ס"ל בשאין הברכות שוות ואין אחד נפער בברכת חבירו אין קדימה כלל ע"כ דוקא בלגון זית דאין לגון ליתא בקרא כלל לא שייך קדימה אבל אם שניהם מין שבעה מודה רש"י דאף בשאין הא' נפער בברכת חבירו יש דין קדימה כשמוזכר בפסוק קודם: ט"ז ס"ק ג' בעור כתב אפילו אם המאוחר חביב יותר כו' קשה למה יועיל כאן מוקדם כו' בפסוק משמע דמוקדם בפסוק וכ"ם כאן דלגון אינו ממין ז' כלל ותירץ הת"ח דאם אבל אם שניהם מין ז' אזלי' בתר המוקדם בפסו' מאחר שהקדמו הקדימו אבל אמי נקדימנו אבל למה אלא נכתב כלל בקרא לא שייך קדימה פ"ש:(ג)ולהרמב"ם. כ' הט"ז לענין הבכה אין כאן אום חשש דבכל הדברים יש לו כל מה לסמוך דאם ברכות שוות ויש מין ז' מי שרוצה ליקח המין ז' ולפטור הסני מברכו שפיר בדיני כ"ל כהרמב"ם דבעינן חבוב ואם ליקח הסני הסני חביב עליו ולפטור המין ז' שפיר עביד כרי"ו וכפסק הרמב"ם ואם אין ביניהם מין ז' פשיט דשפיר יעשה וס"ם בשאין ברכות שוות ונרוץ לקדים ח' לחביבו בברכה ג"כ יש מעלה למין ז' ויש מעלה לחביב דהיינו בהקדמה ובענין חביב יכול לסמוך על שני דרכים הן אם חביב לו רוב פעמים אחרים כהרא"ם הן אם

באר

דמוקדם בפסוק וכ"ם כאן דלגון אינו ממין ז' כלל ותירץ הת"ח אם שניהם מין ז' אזלי' בתר המוקדם בפסו' מאחר שהקדמו הקדימו אבל נמי נקדימנו אבל למה אלא נכתב כלל בקרא לא שייך קדימה פ"ש:(ג)ולהרמב"ם. כ' הט"ז לענין הבכה אין כאן אום חשש דבכל הדברים יש לו כל מה לסמוך דאם ברכות שוות ויש מין ז' מי שרוצה ליקח המין ז' ולפטור הסני מברכו שפיר בדיני כ"ל כהרמב"ם דבעינן חבוב ואם ליקח הסני הסני חביב עליו ולפטור המין ז' שפיר עביד כרי"ו וכפסק הרמב"ם ואם אין ביניהם מין ז' פשיט דשפיר יעשה וס"ם בשאין ברכות שוות ונרוץ לקדים ח' לחביבו בברכה ג"כ יש מעלה למין ז' ויש מעלה לחביב דהיינו בהקדמה ובענין חביב יכול לסמוך על שני דרכים הן אם חביב לו רוב פעמים אחרים כהרא"ם הן אם

ביאור

חביב עדיף: ס"ב ולהרמב"ם כו'. שפסק כרבנן וגו' ח"ר יוסף כל"ל מפי' כתוס' וי"ח הכ"ל וכ"ם לאחיך מ"ד דאף בשאין ברכותיהן שוות מחלוקת כן מפרש הבי"ו בדברי הרמב"ם דסובר שפליגו בהרווייהו בין בברכותיהן שוות ובין שלא בברכותיהן שוות והלכה כרבנן אבל) נראה שסיעת הרמב"ם דגרס אלא למ"ד בשאין ברכותיהן שוות מחלוקת ול"ק אף בשאין כו' והיינו דוקא בשאין ברכותיהן שוות פליגי אבל בשברכותיהן שוות לא שייך קדימה כלל אלא מברך על ח' ופוטר את חבירו ובשאין ברכותיהן שוות פסק כרבנן דתניא עדיף וז"ש מברך על איזה שירצה כמו שאמרו אבל איזה שירצה בשאין ברכותיהן שוות ואין זה שם מין ז' ובשאין ברכותיהן כו' ורב יוסף אייתי ג"כ בשאין ברכותיהן שוות ואז כל המוקדם כו' אבל בשברכותיהן שוות אין שייך קדימה והא דכתב ותמרי ועבבים מברך על התמרי דהיינו יין של ענבים ולא ברכיהו פרץ כמ"ש בב"י אלא ק"ל כר"פ אף קשה הא אתרינן שם בגמ' אייתי לקמייהו תמרי ורמונו כריך אתמרי בריש"א ח"ל לא סבר מר להא דר"י כל המוקדם כו' משמע דר"י אמר גם אברכותיהן שוות (וי"ל דגי' הרמב"ם שם בשובדא דגמרא בלשונו בקיבורו שם ענבים בתקוש רמוני ושליטי בתקוש אמיטי ופי' ג"כ כל"ל דאין ברכותיהן שוות וא"ש דלא משכח הרמב"ם מלשנא דגמ' שם לפי גירסתו וכל"ל) ושיטת התוס' דפליגי בתרווייהו בין בברכותיהן שוות ובין בשאין ברכותיהן שוות ופ' כר"י וכר"י דכל המוקדם כו' אף בשאין

חכמת

דיבור הראשון למפרע וכמ"ש השורי זהב באתע"ז סי' ל"ח לענין מתנה כיון דהוי מעשה א"י לחזור בו ע"ש. אך היכי דהוי דיבור אחד ממש דבזה הוי כדיבור ממש בלא טעם חזרה ועקירת דיבור הראשון וכיון דא"צ לעקור דיבור הראשון ולכך מהני אף בהו ילכך אתי שפיר דברי הש"ע כאן ובהלכות יו"ט דהתם מיירי דלא סיים תיכף של יו"ט רק דהפסיק מעט ניהו דהוי תוכ"ד מפל מקום כיון דתוכ"ד לא מהני רק מכח עקירת דיבור הראשון כאילו לא אמרו וא"כ הי"ב אם יעקור דיבור הראשון כאלו לא אמרו והוי כאילו סיים רק בשל יו"ט ובתחלה כוון רק בשל שבת דלא מהני לדעת הרמב"ם וסייעתו דאולר בתר כוונתו לכך בעינן שידע שהוא יו"ט ואז יצא תוכ"ד. אבל כאן דמיירי בדיבור אחד ממש ובזה א"צ לעקור דיבור הראשון רק הוה כאילו אמרו ואעפ"כ כיון דסיים בדיבור אחר שהנ"ב מהני ובכוונה אין קפידא כיון דאמר נמי בפה"ג לכך בעינן שיהיה דיבור אחד ממש אבל אם לא הוי דיבור אחד רק תוך כ"ד אז לא מהני כיון שלא ידע שהוא שכר א"כ ממ"נ לשיטת הרמב"ם בסעיף א' דבעינן כוונה א"כ ממ"פ אם נחשב כאילו אמר נמי בפה"ג לא מהני אח"כ שהנ"ב שלא כוון דהפסיק באמצע ואם יעקור דיבור של בפה"ג למפרע כאילו לא אמרו שוב לא מהני לשיטת הרמב"ם כיון דכוון תחלה לשם יין ולכך בעינן שיהיה דיבור אחד ממש ואתי שפיר פסקי הש"ע על נכון ורו"ק: ועוד היה אפשר לומר בישוב דברי הש"ע לפמ"ש לעיל דיש לחלק בין ברכה שמחוייב בה לברכה שאינו מחוייב בה וא"כ י"ל דהכא מיירי בברכה שאינו מחוייב בה לכך בזה הכריע הש"ע העיקר דלא כדעת הרמב"ם רק לא משנחינן בזה אחר כוונתו רק כיון דסיים כחונן יצא אבל לקמן

מחצית

שלם בדיוק אבן בפרוסה אחת ושלמה שעורים אמרי' שם בגמ' דירא שמים מניח פרוסה תוך שלמה ובוצא. והכי ק"ל לעיל סי' קס"ח וא"כ י"ל דה"ה הכא עבדינן כן: (ס"ק ב) ואפי' כו' אחה קודם לזית והיינו כוסס אחה שברכתו בפה"ע קודם לזית שברכתו בפה"ע לפי שאחה שמוך לאחן קמא וזית שמוך לאחון לאחן בארץ וכמ"ש מ"ש ס"ק ס' הרי דאפי' אין ברכותיהם שוות אפ"ה מה שמוזכר אחלה בקרא מקדים מניה: ואי' הב"ח דה"ה איזה שירצה כו' ר"ל מ"ם הטור וה"ע דבאין ברכותיהם שוות מברך על איזה מהן שירצה אין הכוונה לברך בלי בחירה. אלא על אותו שחביב עליו עכשיו ולכך רוצה בו. והטעם כי הב"ח כיון שאין ברכותיהן שוות ואין מ' פוטר חברו ולכך אלא הקדמה בשברא קלה דומים מעלת מין ז' ומעלת חביב ואזלי' בתר מה שהוא חביב עליו עכשיו וכשעכשיו שיהם בחביבות אז אזלי' בתר חביב דכיון דהדחה מעלת מין ז' משום מה שעכשיו חביב. ה"ה שהדחה משום מה שחביב עליו תדיר ואם דאמרי' כל המוקדם בפסוק מוקדם בברכה דמה"ט כי הטור דחטה קודם לזית מיירי בשבשניהם היינו חטה וזית שוין עליו בחביבות הן עתה והן בכל פעם. דאז אזלינן בתר מין ז' אמ"כ המוקדם בפסוק קודם: ואין דבריו עולין כו' בשאין כו' ר"ל דהרא"ם נתן טעם למאי דא' דפליגי דוקא בברכותיהן שוות אבל אין ברכותיהן שוות ל"פ. ואי' וז"ל וי"ל דודאי בשברכותיהם שוות דבברכו' מ' פוטר את חבירו. אז מסתבר לברך בל' ז' מינים ולפטור הסני אבל בשאריך לברך על כאו"א לא שייכי זה לזה כלל. כיון שאריך לברך על הסני אחר אכיל' הראשון הלכך על איזה מהן שירצה יברך עכ"ל הרי שכ' דבאין ברכותיהן שוות אין שייכות זל"ז כלל. ואיך כ' הב"ח דאפ"פ יש קדימה לפמ"ש מה שחביב עתה ולפעמים מה שחביב תדיר ולפעמים מין ז': והנכון כו' לייסב קושית הב"ח הנ"ל: דכשנפטר כו' ר"ל היפך מסברת הב"ח נקושייתו דאם הדין בשניהם מוזכרים לפסוק ילקן אחד המוקדם בפסוק כ"ם שים להקדים מה שנזכ' בפסוק. למה שאינו מזכ' דאדרבא דוקא בשניהם הוזכרו בפסוק אז הולכי' אחר המוקדם אפי' אין ברכותיהם שוות. אבל לא מקדימין מה שהוזכ' אבל בשל"ה: ר"ל שגם של"ה למה לנו לשנות מסדר הכתובים בפסוק על חנם אף דליכא טעמא: וכיונא בזה כ' בשל"ה. ר"ל שגם של"ה כ' היפך מסברת הב"ח דדוקא בשניהם הוזכרו בקרא הולכים אחר המוקדם אבל המוזכר בקרא אינו מוקדם למה שלא הוזכ' בפסוק אבל נתן טעם אחר ממ"ש מ"ח והוא כיון דהרא"ם כ' דמה"ם דבאין ברכותיהם שוות מברך על איזה שירצה אינו אלא אם כן אם אינו לו אם אינו אם אינו אם אינ

כו' . בעור כתוב קודם זה הלכך זית קודם לשעורה כו' ומראה דזה מייבי בתבשיל הנעשה משעורים דאי תפרש דוקא בכוסס שעורים שברכתו בורא פרי האדמה אז זית קודם לו . אבל במעשה קדירה דשעורים שברכתו בורא מיני מזונות מבורר טפי מבורא פרי העץ דזית זה אינו דאם כן אמאי כת' הטור אמ"כ נבי יין ומיהו מעשה קדירה דאינו' דשעורים קודמין ליין לפי שברכתו בורא מיני מזונות שהיא נ"כ חשובה ומבוררת לו וגם קודמין בפסוק עכ"ל · וכיה לו לכתו' רבותא גדולה בריש הנא נבי זית דאפילו במקום שהשעורה מאוחר בפסוק כגון לגבי זית אפילו הכי בורא מיני מזונות עדיף ולמה המתין עדיין לאכל בזה דלא הוי רבותא כל כך אלא ברור דכאן מיירי אפי' ממעשה קדירה וכ"ת הא באמת במעשה קדירה הוי ברכה מבוררת ולמה לא יקדים לזית . נראה לי שהטור לא חשיב לזה ברכה מבוררת נגד בורא פרי העץ ולגבי יין לא כתב הטור שהיא מבוררת יותר ממנו. דהא לא כתב רק גם כן חשובה וגם קודמין בפסוק ולא אמר שמבוררת יותר אלא שהשוה יין ובורא מיני מזונות לענין מבוררת . ותו דאם הוי מבוררת יותר מיין בזה ממלא שיהיה לבורא מיני מזונות שני מעלות קשה למה לי ב' מעלות והלא כלל בידינו דכל המוקדם קודם אפי' באין בו שום יתרון רק מצד ההקדמ' לאוד וכמ"ש הטור אח"כ נבי חטה קודמין לזית . ומעשה זה ממי שעורה קודמת לדבש לא כ' רבינו לשני טעמים אלו אלא טעם זה דהיינו טעם הקדימ' בפסוק לאוד כמ"ש הטור בהדיא אלא ברור דהכי קאמר שלאחורה יש ליין מעלה מצד ברכתו שהיא מבוררת . ומצאתי אם יש לתבשיל של שעורה מעלה מצד הקדימה הוין שקולים יחד ע"כ הקדיש לומר שגם במ"מ הוא מבוררת כמו הין וגם עודף עליו מצד קדימתו בפסוק וגם שמצאה בדברי הרא"ש שכתב וז"ל דומה ברכת המוציא או במ"מ חשיב מבורא פרי העץ נראה ע"כ דהטור לא ס"ל כן מכח הסוכתה שכתבתי והמעיין ברא"ש יראה דכ' דבר זה דרך דחיה לומר שאין להביא ראיה לרש"י מזה וע"כ ניחא גם במ"ש הלכך זית קודם לשעורה דהיינו אף במעשה קדירה דשעור' דהשעור' היא מבוררת בשוה עם הזית ויש קדימה לזית בפסוק כנלע"ד בפי' דברי הטור על נכון ורמ"א כ' אבל במעשה קדירה אפ' מיני דגן היא חשובה יותר מברכה עצמה שהיא מבוררת כ' כן אלא מצד הקדימה בפסוק וכמ"ש . ובלבוש ראיתי בזה שכתב' אמי הלכך שזכרתי בשם הטור וכ' שברכת במ"מ היא מבוררת יותר מן היין והאריך בפלפולים שהקשה לו מ' לומר דודאי אמי הלכך לשעורה היינו בכוסס שעור' דוקא דברכתו בורא פה"א וזית היינו זית אלא נמצר גדולו דג"כ ברכתו בפה"א ע"ש אם תראה וכל דבר הנראה לי כי בודאי כאן מיירי מכל שעור' אפי' במעשה קדירה כמ"ש והוא ברור אחר העיון : (ה) אבל כוסס חטה כו'.זה הוא דעת בה"ג

באר היטב

מ"א ט"ז : (מ) במ"מ . אפי' הלחם משעורים ומיני מזונות מחטים ע"ת . (ע) משניהם . ואפי' רוצה לאכול משניהם אך שלא הביאו החביב א"ל להמתין עליו ב"י מ"א . וכשמביאים כפיו מרקחת שהוא פה"א או פה"ע ויין שרף מברך תחלה על המרקחת אפי' אם הי"ה חביב עליו ואם גם לעקו"ך שם יברך עליו תחלה במ"מ ופשוט הוא ע"ש עט"ז . סדר המעלות . המוציא. במ"מ על חטים. בפה"ג. זית . במ"מ על שעורים : גפן תאנה ורמון . בפה"א ובפה"ע קודמין לשכל . בפה"א ובפה"ע אוכלין בתר חביב אפילו הני מין ז' : היו שניהם חביבים אוכל' בתר מין ז' והמוקדם בפסוק קודם . שניהם אינם מין ז' יש להקדים פה"ע . ולענין חביב אין בני אשכנז נמשכין אחר הרא"ש שהמין הרגיל להיות חביב וכמ"ש ס"א . ואם שניהם חביבים אוכלין אחר איזו שתפץ עתה כמ"ש הרמב"ם מ"א ועיין ט"ז ס"ק א' . וברכת אכילה ושתיה קודמת לריח . היה לפניו יין ותבשיל שעורים וזית פ"ל דיין קודם לזית ושעורים קודמין ליין . זית קודם לשעורים כמ"ש בס"ק ז' מ"א : (ובס' אליה רבה פסק דיברך אתבשיל של שעורים תחלה ואח"כ אין וזית והביא ראיה לדבריו מ"ש) : (י) בברכתו. ואפי' היו שניהם לפניו בני שיתכוין בפירוש בפטורו דאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב דרך ברוח אבל בירך על החשוב פטור את שאינו חשוב אפילו לא נתכוין בפירוש לפטורו. ב"י

חכמת

ארץ בתרא וזה שני לארץ קמא וכו' . נ"ב לכאורה יש לעיין בזה ממשנה מנחות פרק כל הקרבנות ציבור משנה ה' דקאמר שם השני שבראשון והראשון שבשני שוין וכן השלישי שבראשון והשני שבשני והראשון שבשלישי שוין הם ולמה לא נימא התם דהראשון שבשני עדיף כיון דהוא ראשון להזית עצמו או הכא נימא להיפוך דהשלישי הסמוך לארץ קמא יהיה נמי שני הסמוך לארץ בתרא. ואפשר דהתם בשעמא תליא מלתא ולא בחשיבות אבל כאן רק בחשיבות תליא מלתא לכך כיון דסמוך לארץ בתרא עדיף ועדיין צ"ע בזה ודו"ק : שם סעיף ו' היו לפניו תבשיל דקמח כוסמין וכו'. נ"ב עיין במג"א סקי"ב מ"ש היו לפניו יין ותבשיל שעורים וזית צ"ע מה יעשה דהא יין קודם לזית ושעורים קודמין ליין וזית קודם לשעורים. הנה כיוצא בזה מצינו בש"ס דזבחים דף צ' ע"ב איבעיא להו חטאת עוף ועולת בהמה ומעשר איזה קודם תרגימו מין זבח עדיף במערבא אמרו עיילא בה עולת בהמה בחטאת העוף דכו' ועיין פירש"י שם דעיילא בה חשיבות דעולת בהמה שבאה עמה והוא חשוב ממעשר שהוא קודש

מחצית

חביב הוא פה"ע והחביב הוא פה"א מכל מקום מברך על החביב דהא גם הרמב"ם קאי על מנון וזית המוזכר בגמ' : ולהרא"ש ורש"י ור"ה כו' הוא דעת שבסעיף א' מברך בזמון וזית על איזה שירצה כיון דאין ברכותיהן שוות : ולסמ"ק הוא י"א שהוכחו בסעיף א' חביב עדיף בזמון וזית : א"כ הוי כה"ג יחיד לגבייהו דס"ל דפה"ע קודם לפה"א . וראוי לברך על החביב כנ"ל דהיינו מה שתיר חביב עליו . אע"ג דלהרמב"ם מיקרי חביב מה שבכשיו חביב עליו ורוצה בו בכשיו אזה מצטרף הרמב"ם לדוב דעות הפוסקים דאוכלין בתר חביב ולא להקדיש פרי העץ : אבל בענין פי' מהו חביב בזה שוב הוי רמב"ם יחיד ואוכלין בתר רוב הפוסקי' דמפרשים מה שחביב עליו תדיר מיקרי חביב אף שבכשיו אין חביב לו : (ס"ק ה) כל כו' ולהרמב"ם כו' אף שדין זה הם דברי הש"ס כתבו דלא קשה מיניה לרמב"ם די"ל דהתי מימרא כל הקודם בפסוק כו' אוכלין לר"י דס"ל מין ז' עדיף . והרמב"ם פסק כרבנן דלא אוכלין בתר מין ז' אלא בתר החביב אבל בש"ע ל"ל כן דהא בסעיף ב' הביא דעת הרמב"ם . ובסעיף ד' הביא מימרא דכל הקודם כו' ומשמע דהרמב"ם מודה לזה · (ס"ק ו) תמרי' כו' הא דלא נקט זית דהוא ראשון לאחר בתרא קודם לשעורה שהוא שני לאחר קמא : וא"כ היא קודמת לכל . ואי כוסס שעורה בלא"ה זית קודם דזית מברך בפה"ע וכוסס שעורה מברך שהכל בדליל סי' ר"מ סעיף ד' בהג"ה: (ס"ק ז) היא כו' מבוררת וגם קודמת כו' כנ"ל ב"ה בטור וגם מוכח כן מדברי הגהת לבוש שהבי' בס"ק ח' : (ס"ק ח) כל כו' קודמי' אפי' לגפן. ד"ל ליין שברכותיו בפה"ע וה"ה דשעורה מעפ' קדרה קודם לזית : ה"ל להביה בסעיף ה' ולחלוק על המחב' שכ' דקדא מיירי דוקא בעשה תבשיל או פת. בשלמ' הטור כו' ד"ל דין זה של רמ"א בהג"ה זו הם דברי הטור' שכתי' כן כל הנאמר סתום כו'.ועמ"ש ס"א וס"ג ד"ל מ"ש ס"א דלא תיקשי לדטור דס"ל דקדא מיירי בכוסס ולכן אמה אקודם לזית בדבריהם שוות והיא קושיא הבי"ה שהביא מ"א ס"ק ב' וכ"ש ומ"ש וכסעיף ג' דלא תיקשי אין ברכותיהם הכוסס שהה לזית . אלא מטה ברכתו בפה"א וזית מברך בפה"ע . דהטור ס"ל כמ"ד בסעיף ג' דאין קדימה לפה"ע על פה"א.ופסיק דלבה"ג היא דעת י"א שבסעיף ג' דפה"ע קודם לפה"א : גם מ"ש דזית כו' . ד"ל הלבוש כ"כ בהגהתו שם על מה שהאלוזו עמ"ש דזית קודם לשעורה דזית אחשון לאחר בתרא ושעורה אינה לאחר קמא . ומ"ש אי מיירי בעשה תבשיל מן השעור' ואז ברכתו במ"מ א"כ תקדם לזית דהא במ"מ קודם לכל . ואי מיירי בכוסס שעורה ל"ל טעם מוקדם בפסוק ת"ל דפה"ע קודם לפה"א ושעורה ברכתו בפה"א: וכמ' א"ר הקשה עליו דהא אין זה ברור ומחלוקת הפוסקים בסעיף ג' אי פה"ע קודם לפה"א : אדרבא דעה א' שהיא עיקרית בכ"מ ס"ל דאין קדימה לפה"ע על פה"א . ושפיר הוצרך לעשה זאתם הוצרכים לשעור' שמוקדם בפסוק · דעשה זה כולל לכ"ע אפי' למ"ד דאין פה"ע קודם לפה"א ופ"ס : דזית קודם שגדל כו' הוא ת' הלבוש על קושיא הנ"ל דלעולם מיירי בכוסס ואפ"ה הוצרך לעשה קדימת זית שהוכחר תחלה ולא אמר הטעם מפני שברכתו בפה"ע דרלה ליתן טעם אפי' זית קודם שגדל הכן דגם עליו מברך בפה"א כמ"ש סי' ר"ג בסעיף ב' בהג"ה אפ"ה זית קודם מכוסס שמוקדם בקרא כנ"ל וכסי' א"ר הקשה עליו ועל המקשן דהא כוסס שעורה מברך שהכל כמ"ש סי' ר"ח ואם כן להמקש' קשה דה"ל להקשות עדיפא דת"ל דזית קודם ברכתו בפה"ע ושעורה ברכתו שהכל . וגם בתי' הלבוש אינו מתורץ. דיהיו דמיירי בזית שלא גדל הכן.מ"מ לא אצטריך לעשה קדימת אפ"ל דבפה"א קודם לברכת שהכל כמ"ש סעיף ג' : לא נ"ל דלא מקדימים כו' ר"ל זית שלא גדל הכן אין צריך להקדים ממה שמוקדם בפסוק דפסוק לא מיירי כ"א בפרי הגמר . וכל פרי שלא נגמר לא מיירי כיה קרא ואין לו דין קדימה מצד הקרא : וכ"מ בר"ח שהקשה על הא"ב כו' הם דברי הרא"ש שהביא מ"א סס"ק ב' דכתב הרא"ש ואין להביא ראיה מדבריהם כו' פ"ל סק"ב ביאורו.ואין קושיא כו' ר"ל לדעת הלבוש דקדא מיירי אפי' בפרי שלא נגמר אין קושיא לבה"ג מה שהקשה עליו הרא"ש מהא דאמרינן כל המוקדם בפסוק כו' אלמא דשעה ושעור'קודמין לגפן דהיינו ענבים ולכ"ד הרא"ש קרא מיירי בכוסס ואת הכוסס שעה בזית כ"ז"א ענבים בפה"ע ולמה יקדי'שעה לענבים וא"א לדברי הלבוש דלמא ענבים דקדא ר"ל בוסר שגם ברכותיהם פרי האדמה כמש"ל ר"ח ר"ב אבל מ"מ שעורה תקפי הא כוסס שעורה מברך שהכל כמש"ל סימן ר"מ אלא דזה לא תליא בבה"ג וקשיא גם לרש"י והרי"ף דס"ל דאין קדימ' לפה"ע על פה"א מ"מ מודה דפה"ע אז פרי האדמה קודמים לשהכל ומ"ב ל"ל דשניהם ליה דלא כרמ"א בסי' ר"מ אלא דגם בכוסס שעורים מברך בורא פרי האדמה ומ"ש בפפ' א"ר ד"ג אע"ג דלפי תאמת ס"ל

מ"ל ט"ז : (מ) במ"מ . אפי' הלחם משעורים ומיני מזונות מחטים ע"ת . (ע) משניהם . ואפי' רוצה לאכול משניהם אך שלא הביאו החביב א"ל להמתין עליו ב"י מ"א . וכשמביאים כפיו מרקחת שהוא פה"א או פה"ע ויין שרף מברך תחלה על המרקחת אפי' אם הי"ה חביב עליו ואם גם לעקו"ך שם יברך עליו תחלה במ"מ ופשוט הוא ע"ש עט"ז . סדר המעלות . המוציא. במ"מ על חטים. בפה"ג. זית . במ"מ על שעורים : גפן תאנה ורמון . בפה"א ובפה"ע קודמין לשכל . בפה"א ובפה"ע אוכלין בתר חביב אפילו הני מין ז' : היו שניהם חביבים אוכל' בתר מין ז' והמוקדם בפסוק קודם . שניהם אינם מין ז' יש להקדים פה"ע . ולענין חביב אין בני אשכנז נמשכין אחר הרא"ש שהמין הרגיל להיות חביב וכמ"ש ס"א . ואם שניהם חביבים אוכלין אחר איזו שתפץ עתה כמ"ש הרמב"ם מ"א ועיין ט"ז ס"ק א' . וברכת אכילה ושתיה קודמת לריח . היה לפניו יין ותבשיל שעורים וזית כ"ז דיין קודם לזית ושעורים קודמין ליין . זית קודם לשעורים כמ"ש בס"ק ז' מ"א : (ובס' אליה רבה פסק דיברך אתבשיל של שעורים תחלה ואח"כ אין וזית והביא ראיה לדבריו מ"ש) : (י) בברכתו. ואפי' היו שניהם לפניו בני שיתכוין בפירוש בפטורו דאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב דרך ברוח אבל בירך על החשוב פטור את שאינו חשוב אפילו לא נתכוין בפירוש לפטורו. ב"י

סי' ריא

(א) במ"מ עבה"ט ומ"ש שנסתפק המ"א בהי' לפניו יין ותבשיל וזית כ' בפמ"א ח"ג מש"ס דזבחים דף צ' בבעיא דעוף ועולת בהמה ומעשר איזה קודם מוכח דברכת היין שהיא חשובה

חכמת

קדשים וכו' ע"ש בפירש"י היטב באריכות וא"כ ח"נ ניחא דשעורים יש בו מעלה דהוי קודם לגפן מכל מקום הרי נזרה התורה דזית קודם לו והרי בשעורים נמי יש מעלה שיש ליין דהוי נמי ברכה חשובה כמו בפה"ג דהרי מה דבפה"ג עדיף מזית הוי מכח דזה בורא פרי הגפן וזה בורא פרי העץ והרי בשעורים נמי יש מעלה זו ואעפ"כ הוי זית קודם לו מגזירת הכתו' א"כ השתא נמי זית קודם לשעורים ואח"כ שעורים ואח"כ יין ודומה ממש לתתם. וכן פסק הרמב"ם בפ"ש מהלכות תמידין ומוספין. וכפי' לשון הרמב"ם אתי שפיר יותר דין הנ"ל שהוא כת' שם הואיל והטאת העוף קודם לעולה ועולה למעשר וכו' וכן הבא נמי כיון דזית קודם לשעורים ושעורים קודמין ליין לכך יקדים הזית ואח"כ השעורים ואח"כ היין . ולהיפוך אין לומר שיהיה יין קודם שהוא קודם לזית ואת לשעורים דהתם נמי נימא כן דקודם עולה למעשר בהמה ומעשר בהמה לחטאת העוף ובע"כ הטעם כיון דמעלת העולה הוי דהוי מן זבח נתבטל מגזירת הכתו' דחטאת העוף קדמה א"כ ה"נ בזה דמדיין קודם לזית הוי מכח דהוי ברכה חשובה לעצמה

השקל

להרא"ש בכוסס שעורה מברך שהכל מ"מ אינו יכול להקשות בכך על הרי"ף ורש"י שלא יחלוק בעל דין ויאמר דכוסס שעורה מברך בורא פרי האדמה . אבל לבה"ג ולאי קשה : ובסג"ה בלבוש כתב כו' שם כתב לייסב קושייתו על הלבוש פ"ם באריכות אלא דממילא לפ"ד בעל הסג"ה שם יש לומר גם דברי רמ"א פה מתה שהקשה עליו מ"א רס"ק זה : דבאמת דיין כו' ר"ל שיש ג' מעלות זו למעלה מזו מעלה א' ברכת במ"מ . מעלה שניה קדומה בפסוק והיא חשובה יותר מברכת במ"מ.מעלה ג' ברכת היין דהיינו פה"ג שהיא חשובה יותר ממעלת קדימ' בפסוק . כ"ש למעלת במ"מ ואעפ"כ ברכת במ"מ קודמת לפה"ג.דבמ"מ יש לו שתי מעלות קטנות דהיינו חביבת מצד עצמה שברכתו במ"מ שהיא מעלה א' הנ"ל מעלה שניה שמוקדמת בפסוק לגפן ובאיזה שני מעלות קטנות יחד הם חשובים יותר מברכת בפה"ג אף דבפה"ג חשוב יותר מכ"א מעלות קטנות הנ"ל . ומ"ש הטור הביאו מ"א ס"ק ז' דבמ"מ קודם ליין לפי שהיא מבוררת וגם קודמת כו' אין אלו שני טעמים אלא אחד טעמא ר"ל בזיווק שני מעלות קטנות יחד שהיא מבוררת קצת וגם קודמת . ולפ"ז גם דברי רמ"א בהג"ה א"ש ולא קשה קושית מ"א דמשמע מדברי רמ"א דדוקא בשה לו בסמוכה כו' אבל זיחים קודמים לשעורים ז"א דמעשה קדירה קודמת לכל מכ"ל מ"א והשמא א"ש הא מעלה קדימה בקרא מדיף מעלת ברכת במ"מ לכד כנ"ל ולכן אין שמוקדם בקרא קודם למעשה קדירה אע"ג שברכתו במ"מ ואע"ג דהרבי' ע"כ לא ס"ל הכי וס"ל דבמ"מ מדיף מקדימ' דקרא ומה"ט ס"ל דשעורה מעשה קדרה קודם לזית וכמ"ש מ"א בס"ק ו' דמה"ט נקט תמרים ולא נקט זית כו' . מ"מ לא כתב רמ"א לי פלוגתא כיון דאין מבורר כן להביא דברי הרב"י וכן דרך רמ"א במודע : וברמזים משמע כו' . ר"ל הלבוש דהא דברי בעל הגה' הנ"ל בשתי ידים ע"ז כתב מ"א דברמזים משמע כדברי בעל הג"ה שבלבוש וא"כ י"ל דגם רמ"א ס"ל כן ויתיישב קושית מ"א : ובכוסס חטה כו' לענ"ד חסר כאן תיבה א' או שתים והוא תי' אחר לקושית מ"א על רמ"א · ולתירוץ זה עפ"י דברי הגהת לבוש מיירי רמ"א דוקא במעשה קדרה של שעורים וכנ"ל . והשתא בא לומר דרמ"א מיירי בכוסס שעורה · ומה שהקשה מ"א מעתי' ה' שכתב הרב"י דכוסס אינו קודם לפה"ע ע"ז כתב מ"א פה דרמ"א ס"ל דאין הפי' בכוסס אזדא לה מצלת מין ז' בלל כיון דקרא לא מיירי ביה אלא דקרא מיירי אפילו בכוסס חטה אלא כיון דאין ברכותיהן שוות אין קדימה כמו שכתב בסעיף א'. והא דאמרינן כל המוקדם בפסוק מוקדם לברכה היינו דוקא בברכותיהן שוות וכתי' הסני של הרא"ש (של הרא"ש) לבה"ג כנ"ל בס"ק ב'. או כתי' א' דהיינו בעשה מעשה קדרה דאז אפילו אין ברכותיהן שוות ברכת במ"מ קודם לכל אבל בכוסס חטה עם פה"ב דהיינו ענבים וכדומה ממין ז' אין לחטה קדימה לפי שאין ברכותיהן שוות אלא הדין שמברך על החביב וכדעת י"א שאוכל בסעיף א' והוא דעת סמ"ק וממילא בסעיפים חביבים הולכים אחר מין ז' אע"ג שאין ברכותיהן שוות כיון דלסמ"ק אפי' אין ברכותיהן שוות הולכין אחר החביב ע"כ ס"ל אע"ג דאין א' פוטר חבירו מ"מ גם בקדימ' הולכים אחר החשוב אלא דאז מודה ר"י דאין הולכים אחר מין ז' אלא אחר החביב ודלא כהרא"ש שהביא בס"ק ב' דבאין ברכותיהן שוות לענין קדימה אין מעבלה בא' על חבירו ומה"ט ס"ל להרא"ש באין ברכותיהם שוות מברך על איזה שירצה והוא דעת א' שבסעיף א' וא"כ י"ל מה דמשמע מהגהת רמ"א דזית קודם לשעורה מיירי בכוסס שעורה ומיירי בפפ"ה הולכין אחר מין ז' וכיון דזית מוקדם לשעורה דזית הראשון לאחר בתרא ושעורה שניה לאחר קמא לכן זית קודם . כנ"ל לייסב כו' ובמ"ל בס"ק ד' ור"ל דיהא דאין כוונת הרב"י כן בסעיף ה' דהא הביא תחלה בסעיף א' דעת הרא"ש באין ברכותיהן שוות מברך על איזה שירצה:ואפי' הא' חביב ונם הוא מין ז' ודעת שהביא תחלה היא עיקרית לרב"י כמודע . מ"מ רמ"א לא הביה בסעיף ה' דלא דעת רמ"א בסמ"ק וגם י"ל כן דברי הרב"י בסעיף ה' אף שאין הגהת כו' דברי הרב"י בסעיף ה' לא מלאה בלבוש . ומה שהקשה מ"א מעתי' ה' שכתב הרב"י דכוסס אינו קודם לפה"ע ע"ז כתב מ"א פה דרמ"א ס"ל דאין הפי' בכוסס אזדא לה מצלת מין ז' בלל כיון דקרא לא מיירי ביה אלא דקרא מיירי אפילו בכוסס חטה אלא כיון דאין ברכותיהן שוות אין לחטה קדימה לפי שאין ברכותיהן שוות אלא הדין שמברך על החביב וכדעת י"א שאוכל בסעיף א' והוא דעת סמ"ק ומ"מ אל

היו שניהם לפניו בשעת שיתכוין לו בפי' לפטרו דאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב דרך גרירה אלא דרך כוונה אבל אם כירך על החשוב פוטר את שאינו חשוב אפילו לא נתכוין בפירוש לפוטרו (סס) ואם הבילוהו אח"כ עסי' ר"ו ס"ה מ"ש וכ"כ בתשובת מהר"ח סי' ;ס"ז דאפילו כירך על החשוב אינו פוטר אבירו אלא מ"כ היו שתיהן לפניו אבל אם לא היה לפניו לא היה דעתו עליו וה"ל כמלך וצריך לחזור ולברך ועכס"מ סי' תתמ"ז : יב ואיהו לאו ממין ז'. פי' שאין נזכרי' בהדי' בקרא עמ"ש סי' קס"ה ס"ד : יג כיון דאסיבי.פי' וגם סס בכלל חטה ושעורה דקרא כמ"ש הטור סי' ר"ח דאל"כ קשה ל"ל קרא בחטה ושעורה ומכל מקום בשבולת שועל ושיפון דהוי מין שעורים זית קודם כמ"ש ס"ד : זה הכלל סדר המעלות . המולית . כמ מ על חטין . כפה"נ.זית . כמ"מ על שעורים. גפן תאנה ורימון . כפ"הא וכפה"ע קודמין לשהכל . כפ"הא וכפה"ע אזלינן בתר המביב אפילו הסני מין ז' . היו שניהם מביביס אזלינן בתר מין ז' והמוקדם בפסוק קודם . שניהם אינן מין ז' יש להקדים פה"ע.ולענין חביב אין בני אשכנז נמשכין אחר הרא"ש בהמין הרגיל להיות חביב וכמ"ש ס"א ואם שניהם חביבים אזלי' אחר איזו שאפשר עתה כמ"ש להרמב"ם . וברכת אכילה ושתיה קודמת לריח עמ"ש סי' רי"ו . היו לפניו יין ותבשיל שעורים וזית ל"ע מה יעשה דהא יין קודם לזית ושעורים קודמין ליין וזית קודם לשעורים כמ"ש ס"ד :

ריב א העיקר מעורב . וכל שהוא הרוב הוא העיקר כמ"ש סי' ר"ח ס"ז וכל שיש בו מה' מינין אזלינן בתרייהו כמ"ש שם ס"ב . ובלבד שיהא בהם ממש אבל אם ערבו במים עד שהוא רך מברך שהכל ע"ש ס"ו ועמ"ש ססי' ר"ד : ב כגון שאוכל . כלומר דקשה ממ"כ אם אינו רעב למה אוכל פת ואם הוא רעב ה"ל פת עיקר לז"א כגון וכו' כלו' שאינו רעב רק שאוכל דבר מתוק ואוכל דג מליח להפיג המתיקות ואוכל פת עמו שלא יזיקנו בגרונו וכיון שאין עיקר אכילתו בשביל הפת אין מברך עליו (תר"י) וע' בהג"ה ואח"ת ליברך על פירות המתוקים ולפטור המליח והפת וי"ל דבשעה שאוכל הפירות לא היה שם עדיין מליח ופת ולא היה יודע שיאכלם לבו מחמת המתיקות מ"מ מיירי שלא אכל הפירות אח"כ מיירי בכל עניין אפי' לא נתן דעתו עליהם מהני בכל אופן אפי' לא הוכנו עד אחר שנמר אכילת הפירות גם מ"ש לפרש תר"י ל"נ כו' שכ' על מ"ש הש"ס באוכלי פירות גטסר. וז"ל שהפירות גטסר הם מתוקים ביותר ואין נאכלים אלא עם מלח הרבה כדי שהמתיקה לא יזיק לו ואוכלין אותם עם הפת ומאלא הפת טפלה אל הפירות לפיכך מברך על הפירות ופוטר הפת עכ"ל וס"ל להב"ח דתר"י מפרשים דהתרלן נשאר בשברת המקשן דלוקא מידי דהפת טפלה תוך מפירות גטוטר שהם חשובים מאד לגבייהו הוי פת טפלה אם יצטרך לאכול אחר הפירות דג מליח עם פת אבל לגבי דג מליח לא הוי פת טפלה : לכן כתבו המברך על הפירות ופוטר הדג וגם הפת והא דקתני במתני' מברך על המליח ר"ל מברך על הדבר שהובא בשבילו המליח דהיינו על הפירות וכן משמע מפרש"י שם. וכ' דלפ"ז יש ליישב להביא לפניו הדג ופת (והיינו לפי שיטתו דלעיל דל"ל לפניו) בשעת אכילת פירות ויכוין לפוטרן בברכת הפירות אבל אי לא נפטרו ע"י ברכת הפירות אי הדג מליח יפטור הפת דין זה במחלוקת שווי' בין התו' לתר"י כנ"ל. אבל מ"א ס"ל דלישנא אין מחלוקת בין התוס' לתר"י וגם תר"י מודה דאפי' מברך על דג מליח פוטר הפת דהוי טפלה לגבי דג ס"ג שאכל תחלה פירות מתוקים אלא תר"י מיישביס קושית התוס' דלעיל דה"ל לברך על הפירות כו' ולזה כתבו תר"י דבאמת כך כוונת המשנה ולא מיירי כלל שאוכל דג מליח אלא שמולה הפירות עצמן ואוכל עמהם פת דאז מברך על המליח היינו פירות המלוחים ופוטר את הפת : וכ' בשל"ה כו' והוי כאלו דעתו עליו. ובלא"ה צריך לברך וז"ל של"ה אבל כו' וגם לא היה דעתו כו' וגם אין דרכו כו' ודאי מברך המוליא כשמביאים לו כו' עכ"ל וזה המברך המוליא ולא שאכל דלא הנאת ספר כתיב חייב שהגיה והעמיד כאן מ"ש מ"א בסס"ק זה ואם לא היה דעתו עליו מברך שהכל כו'. ובלא"ה א"א להגיה כן ומונן בקל ודברי מ"א בסס"ק זה יתבאר שם בע"ה : וז"ל בעל המאור נבי כו' דמפרש

הגה

°עסי' רל"ט ס"א וקס"ד ס"ד

כתב בסי' ר"ח דכוסמין ושבולת שועל הוון בכלל הדברים שנשתכח ארץ ישראל ממילא הוה בכלל ז' המינים ולפי מ"ש בסי' קס"ח לתרץ שם מתורץ גם כאן דה"ק אף על פי דאינו לאו בכלל שבעה לכל מילי ע"ש :

ריב (א) שאוכל דג מליח וכו' . במשנה איתא הביאו לפניו מליח תחל' ופת עמו מברך על המליח ופוטר הפת שהפת טפיל' לו ומי איכא מידי דהוי מליח עיקר ופת טפיל' א"ר אחא באוכל פירו' גטסר שנו . פי' התוס' שהמליח עיקר שהוא בא להשיב הלב שנחלש מפני מתיק הפירות והפת שלאחריו טפל ואינו בא אלא מפני המליח וא"ת כיון דפירי עיקר ומליח טפל לברך על הפירות ולפטור כולהו וי"ל דמיירי שלא אכל הפירו' באותו מעמד אי נמי בשעה שאכל הפירות לא היה עדיין שם מליח ופת דלא היה יודע שיחלש לבו מחמת המתיקות הפרי עכ"ל וי"ל על התנא גופיה למה נקט בחמת כה"ג ולא אמר כפשוטו ויפטור בברכת הפירות על המליח והפת גרלה דקמ"ל דין א' דהיינו דמליחו שאדם אוכל אכילה לא בשביל אכילת אותו דבר עצמו אלא בשביל דבר שאכל כבר שבואב לו המתיקות או החריפות ממילי' הוה טפל אפ"ה צריך לברך דע"כ לא פטר כאן התנא אלא שהיה לפניו בשעת הברכה על האכילה שאכל כבר או שהיה מחשב עליו בשעה שבירך על אכילה הקודמת שיצטרך לאכול אח"כ לדבר תיקון ורבינו יונה לא פי' כן אלא פי' וי"ל שהפירות גטוטר הם מתוקים יותר ואינם נאכלים אלא עם מלח הרבה כדי שהמתיקה לא יזיק לו ואוכלים אותם עם הפת ומאלא הפת טפילה אל הפירות ולפיכך מברך על הפירות ופוטר הפת עכ"ל כותבו דהך מליח דנקט במשנה אינו דבר נפרד אלא הפירות עצמם קרוים מליח דהיינו שהוא מולחם הרבה ואוכלם בדרך אוכלי קשאים שקורין אוגרקס או פילוג"ר שמולחין אות' בשעת אכילתם . ונראה דלענין דינא מודה הר"י למ"ש בשם התוס' דאם אוכל דבר מליח בפ"ע אחר הפירות יש חילוק כמ"ש דהיינו אם אכלו באותו מעמד שאוכל הפירות או שהיה במחשבתו בשעת ברכה לאכול אח"כ דבר מליח אז פטור מלברך על המליח אף שלא היה לפניו תחילה אבל אם אכלו אח"כ במעמד אחר ובטל מעמד הראשון או שלא היה חושב על המליח בשעת ברכה על הפירות חייב לברך גם על המליח כנ"ל בזה והכל ניחא : (ב) כדי שלא יזיקנו בגרונו.

ודעתו

מצאתי בשם רש"ל שהקשה על הטור בזה דהא בגמ' משמע דדוקא אם אוכל דג מליח ופת עמו הוא עיקר ולמה כ' הטור בדג מל ח אפי' אלא בשביל אכילת הפירות תחלה והטור וש"ע מיירי שיש לו טפל ומ"ה ודאי אם אוכל דג מליח שקורין הערינ"ג עם פת אם לא כשביל אכילת הפירות תחלה שהפת טפל למליח אבל אם ליכא פירות אלא אוכל לאכילת המליח חשק לאכול דג המלוח אלא שמתירא שלא יזיקנו בגרונו ע"כ אוכל מעט פת עמו ע"כ הוה הפת ודאי הפת עיקר דזה סעודתו והעריג"ג הוא אלא לגפת הפת וע"כ נקט שלא יזיקנו בגרונו להורות דלא נתכוין כלל לאכילת הפת בשביל עצמו דאדרבה יותר היה הפן לאכול

באר הגולה

ל שם ח ברכות מ"ד ב הרא"ש שם ג שם במשנה :

נתיב חיים

דיב במ"א ס"ק ב' וכלא"ה צריך לברך עכ"ל כאן שייך מ"ש סוף הס"ק ואם לא היה דעתו עליו מברך שבכל על הפת כמ"ש בהגה ושם נמחק :

לבושי שרד

סק"ו (°) קשה דהא כתב הטור בסי' ר"ח כנ"ל :

ביאור הגר"א

קודמין לשעורין אלא לפי מ"ש בסי' ר"ח ס"ד בהגה והא כו' אין כ"מ בזה : ס"ד היה כו' ;מ"מ כו' . וגם כן בכלל חטים ושעורין ושעורין דהא מברכין עליהם במ"מ והמוציא ובהמ"ז וברא"י מ"ד ח' ד"ה חטת כו' וכמ"ש בפ"ב דפסחים ועמ"ש :

סי' ריב ס"א בין כו' . ק"ו מדברים הבאים מחמת הטעורה מ"ח ב' ונ' תוס' שם בד"ה הלכתא כו' ול"ל דא"כ כו' ע"כ פי' ר"י כו': **לא מביאא כו'** . כמ"ש כל שיש בו מה' מינים כו' והאי דומלאתא כו' וכן אם אוכל שניהם יחד כמו במתניתין דלאן וכמ"ש בהג"ה הא כו' : **אלא אפי' כל כו'** . שם ח' בלמון וזית וכמ"ש בדברים הבאים כו' ואמרי' כירך על הפת פטר כו' : **ואפי' פת כו'** . ע' תוס' שם ד"ה מברך כו' : **וי"א כו'** . ל"ע דא"כ מאי פריך שם לית ליה לר"י כו' הא כיון דחביב קודם כ"ש מין ז' דהוא עדיף מחביב לר"י רק הל"ל הא אין ברכותיהן שוות וכן שם ומסורי מתסרא כו' בד"א כו' ד"ה מברך כו' ולפי' תוס' דהר"י ד"ה מברך כו' ר"ל דחביב עדיף ס"מ דברישא אינו שמוקדם בקרא ומכ"ש בס"ק ס' ע' ועוד דהא בסי' רי"א ס"ה בהג"ה ברכת המוציא כו' ותא"ג כו' וכאן כתב בש"ע ואפי' פת כו' : **הא** כו' . כמ"ש בדרים פרק ו' דאסור לברות בלא

הגהות רעק"א

סי' רי"א מג"א ס"ק י"א בעי' שיתכוין לו . ואם אוכל אלא הבעה"ב כיון דאתכא דבעה"ב סמיך הוי כאלו דעתו בפירוש לפטור כל מה דיביאו לו ת' גנת ווריוס תא"ח כלל מ' סי' ז' :

שערי תשובה

היא קודמת ואח"כ מברך על הזית ואח"כ על התבשיל של שעורים ע"ש וכ"כ בבר"י בשם בתי כהונה וכ' במ"ש בא"ר בשם אגודה לא נמצא שם ואולי ט"ס הוא וע"ש דמייתי מירושלמי ס"ג דהוריות היה שם פר כו' וכ' שם בשם בתי כהונה שאם יראה להוציא אחד מהמינים לפניו יוציא היין ומייתי זכר לדבר מב"ק דף פ"ד דאמרי נתרח שמואל ע"ש : (יא) ממין ז' עיין בזכרון יוסף חלק א"ה סי' ד' מ"ש בזה :

מברך על המשקה ופוטר את הפת אם היה דעתו עליו בבירור או שדרכו בכך כדוב הפעמים לאכול פת באמצע

חכמת

מעלה זו הוי בשעורים דהוי נמי ברכה במ"מ אעפי"כ נזירת הכתו' היא דזית קודם א"כ חזי נם עתה כן הוי זית קודם ואח"כ שעורים ואח"כ יין. כן נראה לפענ"ד ברור ונכון והיא ראיה ברורה לפענ"ד ודו"ק היטב בעזה"י :

סי' ריב סעיף א' בהג"ה אעפ"י שהוא שפל לשתייה ואינו מברך עליו רק שהכל הואיל והוא שפל לדבר אחר . נ"ב עיין בט"ז ס"ק זיין מ"ש בשם הב"י וד"מ והשיג עליהם וזה לשונו ואין חילוק זה מספיק לבטל דברי הב"י דגם בחסרון שיעור לא מקרי נהנה כראוי מעיקר הנאתו דכל שאין בה כשיעור אין ההנאה שלימה עכ"ל מה לי שאין ההנאה שלימה מחמת שיעור או מחמת שהוא שפל ליזה אמר דבתרוייהו איכא קצת הנאה עכ"ל ע"ש. ודבריו תמוהין דהרי חזינן באיסורים דקיי"ל.חצי שיעור אסור מן

מחצית

מחלה ר"ל בלי טעם דהמוליא משונה אלא שלא לגרום ברכה יתירה דע"י שיבוך המוליא יפטור גם התבשיל כמ"ש סוף סימן רט"ו כנ"ל : (ס"ק י"ח) ובלבד כו' אפי' לא נתכוין בפי' ר"ל אלא סתם : ואם הבילוה אח"כ והיינו בסתם עסי' ר"ו מחלוקת הפוסקים : (ס"ק יב) ואיהו כו' בהדיא בקרא . ר"ל דודאי דכוסמין בכלל חטים וש"ש ושיפון בכלל שעורים וכמו שכ' הטור סי' ר"ח . מ"מ מה שהוזכר בפירוש בקרא עדיף וכמ"ש סי' קס"ח ס"ק ו' : (ס"ק יג) כיון כו' ל"ל קרא בחטה ושעורה להקדימן לאחרים . ר"ל להרב"י דקרא מיירי בתעשה קדרה ומסיבי ועבדי מיניהו פת : ומ"מ בס"ש ושיפון כו' זית קודם במ"ש סעיף ד' והיינו לפ"מ שיבב מ"ל דברי רמ"א שם ע"ש הגהת הלבוש ודלא בהרב"י וכמו שכ' מ"ל ס"ק ו' : זה הכלל כו' במ"מ על מטין בפה"ג ה"ה במ"מ על שעורים ג"כ קודם לבורא פרי הגפן כיון שברכתו בורא מיני מזונות ומוקדם לגפן אלא משום דגם לסדר זה אח"ז במ"מ גפן זית וזה דוקא בחטין קודם לבפה"ג וזית . משא"כ שעורים שזית קודם למעשה קדרה של שעורים כיון שמוקדם בקרא ומכ"ש בס"ק ס' ס' הגהת הלבוש:בפה"ש ובפה"ב אזלי' בתר חביב . ר"ל מה שתדיר חביב עליו ומנו שכ' בס"ק ד' . שניהם אין מעין ז' יש להקדים פה"ע כדי לאחת ידי בה"ג דפה"ע קודם לפה"א כיון דשוין :

סי' ריב (ס"ק ח) העיקר כו' וכל שיש בו מה' מינים כו' אפי' ה' מינים הן מעט והדבר שנתערב בו הוא הרוב אפ"ה אזלי' בתר ה' מינים ודוקא שה' מינים באו ליתן טעם אבל אי לא נתן שם אלא לדבק ולהקפות ה' מינים בעלים בדבר שנתערב בו : (ס"ק ב) כגון שאוכל כלו' דקשה כו' מ"א נא ליישב דמאי הוצרך המחבר באיזה עניין משכחת שיהי' הפת טפל ועז"ש דקשה ממ"כ כו' : ואם הוא רעב ה"ל פת עיקר ומה"ט לפי סדר העולם שאוכלים דג מלוח דהיינו הערינ"ג עם פת פת עיקר ומברך המוליא ופוטר הדג מליח וכ"כ ע"ז ס"ק ב' : וע' בהג"ה עמ"ש סס"ק זה : ואח"ת לברך על פירות המתוקים. ר"ל שכ' לעיל שאוכל דבר מתוק כו' ר"ל גמ' דף מ"ד ע"א תנן הביאו לפניו מליח תחלה ופת עמו מברך על המליח ופוטר את הפת זה הכלל כל שהוא עיקר כו' ופריך מי איכ' מידי דפת טפלה לו ומשני ר"א באוכלי פירות גטוטר שנו שהם מתוקים מאד ופי' התוס' כמ"ש המ"א ולהכי קשיא להו הה"ל לברך על הפירות שהן העיקר לכל הנא אחרין : א"כ כו' באותו מעמד (תוס') פי' דשיהה מקומו ר"ל לאחר אכילת הפירות הלך למקום אחר ושם אוכל הדג מליח עם הפת. ולכן כה"ג אפי' נתכוין כשיבוך על הפירות לפטור הדג ופת מ"מ כיון דשיהה מקומו צריך לברך שנית וכדלעיל סי' קע"ח ומ"ש דלא כנ"ך וב"ח יתבאר להבא : משמע מדבריהם דאלו היה יודע כו'. דהא בתי' א' כתבו דבשעה כו' לא היה שם עדיין מליח ופת דלא היה יודע כו' משמע שלא נתכוין לפטור הדג ופת כיון שלא היה יודע שיחלש לבו ויצטרך לדג ופת אבל אם הוא יודע ונתכוין גם להם נפטרים אע"ג שבתבו שלא היה שם עדיין מליח ופת אע"כ דלא תליא מידי אם היה לפניו או לא אלא אם נתכוין להם והא דכתב התוס' שלא היה שם עדיין מליח כו' אורחא במלתא נקטו כאן שלא היה יודע שיצטרך להם משתמא אינו מכיונם לשם אבל הכל תלוי בהיה יודע

באר היטב

עמ"ח : (יא) ממין ז' . אע"ג דהם בכלל חטה ושעורה מ"מ אין מזכרין בהדיא בקרא פ"ל סי' קס"ח ס"ד : **ריב** (א) שהוא עיקר . וכל שהוא הרוב הוא העיקר וכל שיש בו מה' מינין אזלינן בתרייהו ובלבד שיהא בהם ממש אבל אם ערבו במים עד שהוא רך מברך שהכל אם אינו רעב למה אוכל פת ואם הוא רעב ה"ל פת עיקר לז"א כגון וכו' כלו' דקשה ממ"כ : ואם הוא רעב ה"ל פת עיקר ומה"ט לפי סדר העולם שאוכלים דג מלוח דהיינו הערינ"ג עם פת פת עיקר ומברך המוליא ופוטר הדג מליח וכ"כ ע"ז ס"ק ב' : וע' בהג"ה ועמ"ש סס"ק זה : ואח"ת לברך על פירות המתוקים. ר"ל שכ' לעיל שאוכל דבר מתוק כו' ר"ל גמ' דף מ"ד ע"א תנן הביאו לפניו מליח תחלה ופת עמו מברך על המליח ופוטר את הפת זה הכלל כל שהוא עיקר כו' ופריך מי איכ' מידי דפת טפלה לו ומשני ר"א באוכלי פירות גטוטר שנו שהם מתוקים מאד ופי' התוס' כמ"ש המ"א ולהכי קשיא להו הה"ל לברך על הפירות שהן העיקר לכל הנא אחרין : א"כ כו' באותו מעמד (תוס') פי' דשיהה מקומו ר"ל לאחר אכילת הפירות הלך למקום אחר ושם אוכל הדג מליח עם הפת. ולכן כה"ג אפי' נתכוין כשיבוך על הפירות לפטור הדג ופת מ"מ כיון דשיהה מקומו צריך לברך שנית וכדלעיל סי' קע"ח ומ"ש דלא כנ"ך וב"ח יתבאר להבא : משמע מדבריהם דאלו היה יודע כו'. דהא בתי' א' כתבו דבשעה כו' לא היה שם עדיין מליח ופת דלא היה יודע כו' משמע שלא נתכוין לפטור הדג ופת כיון שלא היה יודע שיחלש לבו ויצטרך לדג ופת אבל אם הוא יודע ונתכוין גם להם נפטרים אע"ג שבתבו שלא היה שם עדיין מליח ופת אע"כ דלא תליא מידי אם היה לפניו או לא אלא אם נתכוין להם והא דכתב התוס' שלא היה שם עדיין מליח כו' אורחא במלתא נקטו כאן שלא היה יודע שיצטרך להם משתמא אינו מכיונם לשם אבל הכל תלוי בהיה יודע

שלמה

התורה ובשלא בדרך הנאה קיי"ל דמותר לנמרי מן התורה ואינו אסור רק מדרבנן. ובע"כ דשאני הנאת חצי שיעור מהנאת שלבד"ה א"כ ה"נ לענין מה שהוא טפל דבשלמא באוכל חצי שיעור דהוי הנאת עצמו שאוכלו בשביל עצמו שחפץ הוא בו לכך הוה כדרך הנאתן ובשביל חסרון השיעור לא נחשב שלבד"ה והוי נהנה ולכך צריך ברכה אבל אם אכלו רק עבור דבר אחר כדי למתק השתייה כיון דזה הוי דבר מאכל ואכלו כדי למתק השתייה א"כ הוי לגבי אכילה שלבד"ה ולכן לא הוי הנאה ולכך ל"ש ברכה. ובנוף דברי הש"ז והד"מ שמחולקים אם שלבד"ה חשוב כל שהו או כל שהו חביב יותר עיין בזה בדברי הגתום' פ"ג דשבועות דף כ"ג ע"ב במוהרש"ל ובמהרש"א שם שמחולקים בזה אם שלבד"ה הוי כחצי שיעור או לא ע"ש ובחידושי במק"א תמהתי שם על המוהרש"א ואכ"מ להאריך ודו"ק :

השקל

שיחלש לבו ונתכוין להם לו לא וכן לתי' הסני מיירי שלא הי' לפניו אלא שהיה יודע שיחלש לבו והיה בדעתו על הדג ופת ולולי שסיבה מקומו היו נפטרים בברכת הפירות : וכ"מ סי' ר"ו סעיף ה' שכ' רמ"א ועוב ליזהר לכתחלה להיות דעתו כו' משמע דעכ"פ דעתו מהני אפי' למה שאינו לפניו ולדעת המחבר שם גם מן הסתם דעתו על כל מה שיביאו לו : וז"ל הב"ח ולתי' א' כו' דהב"ח מפרש תי' הסני שלא אכל הפירות באותו מעמד ר"ל שבאמת היה דעתו בשעה שבירך על הפירות גם על הדג ופת אלא כיון שלא הובאו לפניו באותו מעמד כשהיו הפירות לפניו אלא לאחר שנמר אכילת הפירות הובאו לפניו דג ופת לכן צריך לברך עליהם ותירוץ א' מיירי שהובאו לפניו שעדיין עוסק באכילת הפירות אבל כבר בירך על הפירות קודם שהובאו לפניו ואפי' הכי אי היה דעתו עליהם בשעת ברכה היו נפטרים בברכת הפירות אלא דבתי' א' מיירי שלא נתכוין לפוטרן ולכן מסיק הב"ח דוקא בהובאו לפניו כשעדיין הפירות לפניו אפי' לא היו שם בשעת ברכה אז מהני מה שהיה דעתו עליו בשעת ברכה לפוטרן אבל אי לא הובאו עד אחר שנמר אכילת הפירות ל"מ שאכל הפירות ל"מ שהיה דעתו עליהם בשעת ברכה. וכן הוכיח ממ"ש הב"ח בסי' קע"ז אבל מ"א כ' לפני זה דדעתו עליהם מהני בכל עניין אפי' לא הובאו עד אחר שנמר אכילת הפירות גם מ"ש לפרש תר"י ל"נ כו' שכ' על מ"ש הש"ס באוכלי פירות גטסר. וז"ל שהפירות גטוטר הם מתוקים ביותר ואין נאכלים אלא עם מלח הרבה כדי שהמתיקה לא יזיק לו ואוכלין אותם עם הפת ומאלא הפת טפלה אל הפירות לפיכך מברך על הפירות ופוטר הפת עכ"ל וס"ל להב"ח דתר"י מפרשים דהתרלן נשאר בשברת המקשן דלוקא מידי דהפת טפלה תוך מפירות גטוטר שהם חשובים מאד לגבייהו הוי פת טפלה אם יצטרך לאכול אחר הפירות דג מליח עם פת אבל לגבי דג מליח לא הוי פת טפל : לכן כתבו המברך על הפירות ופוטר הדג וגם הפת והא דקתני במתני' מברך על המליח ר"ל מברך על הדבר שהובא בשבילו המליח דהיינו על הפירות וכן משמע מפרש"י שם. וכ' דלפ"ז יש ליישב להביא לפניו הדג ופת (והיינו לפי שיטתו דלעיל דל"ל לפניו) בשעת אכילת פירות ויכוין לפוטרן בברכת הפירות אבל אי לא נפטרו ע"י ברכת הפירות אי הדג מליח יפטור הפת דין זה במחלוקת שווי' בין התו' לתר"י כנ"ל. אבל מ"א ס"ל דלישנא אין מחלוקת בין התוס' לתר"י וגם תר"י מודה דאפי' מברך על דג מליח פוטר הפת דהוי טפלה לגבי דג ס"ג שאכל תחלה פירות מתוקים אלא תר"י מיישביס קושית התוס' דלעיל דה"ל לברך על הפירות כו' ולזה כתבו תר"י דבאמת כך כוונת המשנה ולא מיירי כלל שאוכל דג מליח אלא שמולה הפירות עצמן ואוכל עמהם פת דאז מברך על המליח היינו פירות המלוחים ופוטר את הפת : וכ' בשל"ה כו' והוי כאלו דעתו עליו. ובלא"ה צריך לברך וז"ל של"ה אבל כו' וגם לא היה דעתו כו' וגם אין דרכו כו' ודאי מברך המוליא כשמביאים לו כו' עכ"ל וזה המברך המוליא ולא שאכל דלא הנאת ספר כתיב חייב שהגיה והעמיד כאן מ"ש מ"א בסס"ק זה ואם לא היה דעתו עליו מברך שהכל כו'. ובלא"ה א"א להגיה כן ומונן בקל ודברי מ"א בסס"ק זה יתבאר שם בע"ה : וז"ל בעל המאור נבי כו' דמפרש

הה

לאכול הדק בגלח פת אם הי' אפשר : (ג) וי"א אם הטפל חביב עליו כו'.ב"י בשא"ז וז"ל אבל אם הלמון עיקר ולא חביב מברך על הזית וחוזר ומברך על למון ואפשרי ברכות עדיף ואין להפקיע הברכות כה"ג עכ"ל.וזה קאי על מ"ש בגמ' פ' כ"מ מברך על הלמון ופוטר את הזית ומוקמינן לה כשהלמון עיקר ופירש"י שכשבילו התחיל האכיל' ואין אוכל זית אלא להפיג חורפו של למון דה"ל זית טפל ע"כ כלומר שאם אינו אוכל למון שעיקר אכילתו למון וכדאמר בגמ' באוכלי' פירות גיטוסר שמו אבל אם הלמון עיקר ולא חביב וכו' כלומר שלא הי' נחלש לבו רק שאכל למון עם זית אע"פ שלכאורה הזית טפל ללמון מ"מ אין הלמון עיקר דדלמא הזית עיקר שהרי אוכל שניהם זה עם זה ואין הלמון חביב עליו יותר מהזית וא"כ מברך על הזית בפה"ע ואח"כ מברך בפה"א על הלמון דמין ז' עדיף י"ל דכה"ג דבפה"ע עדיף ומ"ל שיברך בפה"א על הלמון ויפטור הזית דהא קי"ל ביבש על פירות המלין בפה"א יצא דאפשרי ברכות עדיף דאסור לעשות כן לכתחלה כמ"ש רסי' ר"ו ע' בגמרא ובפירש"י שדברי כניס וכ"מ בחגור שהביא ל' הברייתא ע"ש וכ"מ בסי' קע"ז דקי"ל דברים הבאים תוך הסעודה פת פוטרתן הואיל והפת עיקר אע"פ שמסתמא הן חביבים מפת וכ"כ בחידושי רשב"א דף מ' בשם הירושל' דאע"פ דהטפל חביב מברך על העיקר. מי ששורה אחר אכילתו מעט פת בין שרף ואוכלו לעבל המאכל נראה' לברך על הי"ש שאין בוצתו לאכול אחר רק בוצתו על הי"ש אלא מפני שחזק לו לשתותו שורה בו פת וה"ל כמו שמן שכתבתי בסי' ר"ב ס"ד דמברך על השמן מ"מ אם אוכל קודם אכילתו פת שרוי בי"ש ודאי ג"כ בוצתו לסעוד הלב וה"ל פת עיקר ומברך המוציא וע' בתו' דף מ"א ד"ה הלכתא וכו' וברא"ש שם.כתב בשל"ה דעוב למעוב מלאכול פת בשעת השתיה כי מי יוכל להבחין אם אוכלו משום מילוי כרס דאז צריך לברך המוצי' או שאוכלו למיתוק השתיה וכתב דבשאוכלו למיתוק השתיה יטול ידיו בלא ברכה ובתשובת רמ"א כתב שא"ל עטילה וכ"כ מע"מ בשם רש"ל וערסי' קל"ה : ד רק שהכל הואיל כו'. כ"ל דהא"ז ס"ל דדוק' בזה שהוא טפל לשתיית שאר

ודעתו על כל מה שיבילו לו כמ"ש ששי' קע"ז אבל בשאר עיקר וטפלה בעינן שיהא דעתו עליו וכמש"ל דאל"כ ה"ל לר"פ לומ' הדין אמתי' דכל שהוא עיקר וכו' ולאשמעינן אפי' אין דעתו עליו אלא כרחך דוקא בפת אמרי' כן ואם לא הי' דעתו עליו מברך שהכל על הפת כמ"ש בהג"ה : ג הטפל חביב ז"ל הרב"י כ' האגור בשם א"ז דה"מ כשהלמון עיקר וחביב אבל אם הלמון עיקר ולא חביב יברך על הזית וחוזר ומברך על הלמון ואפשרי ברכות עדיף ואין להפקיע הברכות כה"ג ולא חביב אם הטפל חביב עיין

הגה (ג) וי"א אם ב הטפל חביב עליו מברך עליו ואח"כ מברך על העיקר(מגור בשם מ"ז) הא דמברכין על העיקר ופוטר הטפילה היינו שאוכלן ביחד(ד)או שאוכל העיקר תחלה אבל אם אוכל הטפל תחלה * כגון שרולה לשתות ורולה לאכול תחלה כדי שלא ישתה אלינא ריקנא אז(ה)שאוכל גרעיני גודגדניות למתק השתיה(ו) מברך על האוכל תחלה אע"פ שהוא טפל לשתיה ואינו מברך עליו ד (ז) רק שהכל הואיל והוא (ג)טפל לדבר אחר.(תרומת הדשן סי' ל"ה):

מרקחת

דף מ"א רי"א מברך על הזית כו' ול"ל לר"י כו' דלמא מ"מ ס"ל לר"י היכ' דאיכא מין ז' מברך על מין ז' כי היכי דס"ל לא"ז דמברך על החביב והא דתני' מברך על הלמון מיירי בשהלמון חביב לכן נ"ל דה"פ של הא"ז ה"מ כשהלמון עיקר וחביב כלומ' כמ"ש רש"י שבשבילו התחיל האכיל' ולא אכל זית אלא להפיג חורפו של למון דה"ל זית טפל ע"כ כלומר שאחלש לבו וחפץ לאכול למון שעיקר אכילתו למון וכדאמר בגמ' באוכלי' פירות גיטוסר שמו אבל אם הלמון עיקר ולא חביב וכו' כלומר שלא הי' נחלש לבו רק שאכל למון עם זית אע"פ שלכאורה הזית טפל ללמון מ"מ אין הלמון עיקר דדלמא הזית עיקר שהרי אוכל שניהם זה עם זה ואין הלמון חביב עליו יותר מהזית וא"כ מברך על הזית בפה"ע ואח"כ מברך בפה"א על הלמון דמין ז' עדיף י"ל דכה"ג דבפה"ע עדיף ומ"ל שיברך בפה"א על הלמון ויפטור הזית דהא קי"ל ביבש על פירות המלין בפה"א יצא דאפשרי ברכות עדיף דאסור לעשות כן לכתחלה כמ"ש רסי' ר"ו ע' בגמרא ובפירש"י שדברי כניס וכ"מ בחגור שהביא ל' הברייתא ע"ש וכ"מ בסי' קע"ז דקי"ל דברים הבאים תוך הסעודה פת פוטרתן הואיל והפת עיקר אע"פ שמסתמא הן חביבים מפת וכ"כ בחידושי רשב"א דף מ' בשם הירושל' דאע"פ דהטפל חביב מברך על העיקר. מי ששורה אחר אכילתו מעט פת בין שרף ואוכלו לעבל המאכל נראה' לברך על הי"ש שאין בוצתו לאכול אחר רק בוצתו על הי"ש אלא מפני שחזק לו לשתותו שורה בו פת וה"ל כמו שמן שכתבתי בסי' ר"ב ס"ד דמברך על השמן מ"מ אם אוכל קודם אכילתו פת שרוי בי"ש ודאי ג"כ בוצתו לסעוד הלב וה"ל פת עיקר ומברך המוציא וע' בתו' דף מ"א ד"ה הלכתא וכו' וברא"ש שם.כתב בשל"ה דעוב למעוב מלאכול פת בשעת השתיה כי מי יוכל להבחין אם אוכלו משום מילוי כרס דאז צריך לברך המוצי' או שאוכלו למיתוק השתיה וכתב דבשאוכלו למיתוק השתיה יטול ידיו בלא ברכה ובתשובת רמ"א כתב שא"ל עטילה וכ"כ מע"מ בשם רש"ל וערסי' קל"ה : ד רק שהכל הואיל כו'. כ"ל דהא"ז ס"ל דדוק' בזה שהוא טפל לשתיית שאר

ריב * כגון שרולה לשתות כו' . אבל אם שותה תחילה ואח"כ אוכל פת למתק השתיה א"ל לברך על הפת ואי"ל ליטול ידיו (ב"ת רמ"א סימן ל') וי"א שיטול בלא ברכה (עמק ברכה וע"ת) :

שערי תשובה

סי' ריב בהג"ה וי"א אם הטפל חביב עיין במג"א סק"ג ובאה"ע שם כ' דלא שייך אסור להרבות בברכות בברכה הראויה אבל כשפושר מתקנת חכמים אבל אם בא לפטור בברכה אחרת דרך עיקר וטפל לא שייך זה ויכול לברך בפ"ע ברכה הראויה כגון להניח אחר הסעודה וא"ש מ"ש המג"א סי' רט"ו בשם השל"ה ע"ש :

הגהות רעק"א

סי' ריב מג"א ס"ק ב' ובתשו' רמ"א כ' . סי' ל' ומחלק בס דאם אוכל הפת לאחר השתייה א"ל נעילה אבל אם אוכלו קודם השתייה למתק הבתייה דצריך לברך עליו נראיה גם כן נעילה :

מחצית

הא דאר"פ דף מ"א ע"ב הלכת' דברים הבאים מחמת סעודה תוך הסעודה אין טעונים ברכה לפניהם ולא לאחריהם כפרש"י שם דבאים לגפת את הפת ומלפת בו ולכן פת פוטרן דהעיקר פוטר הטפל (ולא ק"ל אלא כהתו' וכדלעיל סי' קע"ז) דאל"כ ה"ל לר"פ כו'. ל"ל דהוא מרא דשמעתא דדברים הבאים מחמת סעודה כו' ודלה לו' כיון דלא בא לאשמועי' הפפת פוטר הואיל והוא עיקר דזה מבואר במשנה אלא בא לחדש אפי' אין דעתו עליו למה הוצרך לקבוע מימרא בפני עצמו ה"ל להעמיד דבריו על המשנה דקתני שהעיקר פוטר הטפל ה"ל לר"פ לו' ואפי' אין דעתו עליו : ואם לא הי' דעתו עליו מברך שהכל על הפת כמ"ש בהג"ה ודאי א"א לו' דקאי אדסמיך לי' דלפ"ז אין הבנה לדברי מ"א אלא חוזר על הראשונים לחלוק על הב"ח ומ"ש בתויס דברי ס"ה ובעל המאור הם דמות הגה' כאלו הוא מוקף בשני חלי עגולה וכדרכו במקומות רבי' וכוונתו דלעיל חלק על הב"ח דס"ל דאם לא נפטרו הדג ופת ע"י ברכת הפירות אין הפת נפטר בברכת שהכל שמברך על הדג אלא צריך לברך על הפת המוציא לדעת תר"י וא"כ בעידון זה הוא מחלוקת התוס' ותר"י כנ"ל. אבל לפי פי' המ"א בתר"י כנ"ל לדיעא מודים תר"י דאם לא היה דעתו בשעת ברכת הפירות על הדג ופת מ"מ מקרי פת טפל לגבי דג מליח וא"כ הפת פטור בברכ' שהכל שהוא ברכת דג מליח. ואפי' אוכל הפת קודם הדג מליח כיון דהפת טפל מברך על הפת שהכל בברכת דג מליח וכמ"ש רמ"א בהגה"ה . ובעידון זה שברכ' העיקר היא שהכל מודה המ"א בס"ק ד' להגה' רמ"א ע"ש : (סק"ג) הטפל כו' וא"ע מ"ש ולא חביב משמע דאף כשאינו שוין (ר"ל בחביבות) דאי בעי דוקא שיהיה הטפל חביב הכי מבע"ל לו' אבל אם הלמון עיקר והזית חביב : וע"ק דאמרינן בגמ' כו' אהא דתנן היה לפניו מינים הרבה. רי"א אם יש ביניהם מין ז' עליו הוא מברך וחכ"א מברך על איזה מהם שרצ' אמר עולא ל"ש אלא שברכותיהם שוות כו' אבל אין ברכותהן שוות (כגון לגון וזית) ד"ה מברך ע"ז וחוזר ומברך על זה. מיתיבי היה לפניו לגון וזית מברך על הלגון ופוטר את הזית (כיון דלגון פה"א וברכתו בפה"א וזית היא פרי עץ ותנן בירך על הפירות האילן בפה"א יצא) ומשני כשהלגון עיקר אי הכי אימא כיפא ר"י אומר מברך על הזית שהזית מין ז' . ול"ל לר"י הא תנן כל שהוא עיקר כו' מברך על העיקר ופוטר כו'. וכ"ת הכי נמי דלית ליה. והתניא רי"א אם מחמת הלגון בא הזית מברך על הלגון ופוטר את הזית ומשני לעולם כו'. וקשיא למ"א לפי הבנת הרב"י דברי הא"ז לא מקשה הש"ס מידי דע"כ ל"ל דס"ל לא"ז הא דאמר עולא אבל אין ברכותיהן שוות מברך כו' כדעת הסמ"ק ר"ס רי"א דבכה"ג מודה ר"י לחכמים דהביב עדיף ואזלי' בתר דהביב דל"ל דס"ל כהרא"ש והוא דעה א' שבסי' רי"א דבאין ברכותיהן שוות אין עדיפות לא לחביב ולא למין ז' לענין הקדמה אלא מברך על איזה שרצ'. דא"כ איך כ' הא"ז דאם אין העיקר חביב מברך על הטפל תחלה (משום דהוא חביב ולא כמוהו מלשונו כמ"ש מ"א לעיל)ואחר כך על העיקר הא אין עדיפות בחביבות לענין הקדמ' אע"כ ס"ל כהסמ"ק דבאין ברכותיהן שוות אזלינן בתר החביב לכ"ע . ומינה דאם שניהם שוין בחביבות אזלינן בתר מין ז' וכמ"ש מ"א סי' רי"א סס"ק ח' . א"כ מאי פריך וא"ל לר"י הא תנן כל שהוא עיקר כו' דלמא א"ל והא דתניא דת"ק מ"ל בלגון וזית דמברך על הלגון.ורי"א מברך על הזית שהוא מין ז' מיירי ששניהם שוין בחביבו'. ולכן ס"ל לת"ק דמברך על הלגון שהוא עיקר ולא מיכפ' לך במין ז' דהכי ס"ל לחכמי' ור"י ס"ל דמברך על הזית שהוא מין ז' דמעלת מין ז' לר"י דוחה מעלת הלגון שהוא עיקר כמו דלחכמים דוחה מעלת חביב ומע"ת שהוא עיקר ה"ה דלר"י מעלת מין ז' ואיכד ברייתי' דקתני מודה ר"י דמברך על הלגון כשהוא עיקר מיירי שהלגון חביב ומעלת חביב עדיף באין ברכותיהם שוות ודוחה מעלת מין ז' והא דאיצריך ר"י לומר באיכד ברייתא אם מחמת הלגון בא הזית כו' דהיינו שהלגון עיקר ת"ל בלא"ה מעלת חביב עדיפממין ז' היינו משום דבא לו' דהלגון פוטר את הזית ולכן בעינן שיהי' הלגון עיקר: אמ"ש רש"י כו' אהא דמשני הש"ס הב"ע כשהלגון עיקר פירש"י שבשבילו התחיל כו'.ותוכן כווני מ"א נפרש מ"ש הא"ז דה"מ כשהלגון עיקר וחביב אין פי' חביב פה כמו בכל דוכתי אלא חביב פה פי' שהפך בו ע"י שנחלש לבו וכדומה ועי"ז ודאי היא עיקר . ומ"ש הא"ז אבל אם הלגון עיקר ולא חביב . ר"ל דלכאורה נראה שהוא עיקר אבל לא חביב ר"ל שאין רגליים לדבר שחביב עליו עתה יותר מהזית כי לא נחלש לבו וגם לא נראה סבה אחרת שיהיה לגון עיקר רק דרך העולם שיהיה הלגון עיקר אגלם.מ"מ לא אמרי' משתמא לגון עיקר כיון שאוכל שניהם יחד : דמין שבעה עדיף . כששניהם שוין בחביבות : אי אומר בבה"ג דבורא פרי העץ עדיף.וכדלעיל סי' רי"א דבורא פרי האדמה:ואל"ל שיברך בפה"א כו' הא בא לפרש מ"ש הא"ז ואפשרי ברכות עדיף כו' דמאי ענין לאפשרי ברכות כיון דאין הלגון עיקר א"כ בין מברך על הלגון תחלה או על הזית תחלה אין מ' פוטר א"ח ואריך גם לברך

בשעת השתיה כי מי יוכל להבחין אם אוכלו משום מילוי כרסו דאז צריך לברך המוציא או שאוכלו למיתוק השתיה . וכשאוכלו למיתוק השתיה יטול ידיו בלא ברכה בב"ה והמ"א כתב בשם תשובת רמ"א ובשם מע"מ

באר היטב

משם רש"ל שא"ל עטילה : (ג) טפל לד"א . כ"ל דוקא בזה שהיא טפל לשתית שאר משקין וזיה ראוי לבר על המשקה שהכל ולפטור זה אך מפני שאוכל הטפל תחלה מברך עליו לכן מברך עליו בברכת העיקר אבל בשברכת העיקר

ביאור הגר"א

ברכה : תחלה . וז"ש מליח בתחלה וכ"כ בתי"ט אלא שאח"כ דחה דמתני' קאמר אע"ג שאינן אוכלין יחדיו וזהו לפי' תוס' בד"ה באוכלי וכו' והפת שלאחריו כו' אבל הר"י כ' ואוכלין אותה עם הפת וכ"כ בטוש"ע ואוכל פת עמו כדי כו' : אבל אם כו' רק כו' . המוה :גם מ"א מולק על זה ועע"ז :

השקר

על הסני ולזה אמר דס"ד לברך תחלה על הלגון בפה"א ולפטור את הזית:מי ששורה כו' ואוכלו לעבל . דכה"ג כתב מ"א בסי' קע"ד ס"ק י"א דצריך לברך על הי"ש . אלא כיון ששורה בו מעט פת ס"ד דהפת עיקר ופוטר הי"ש : ועיין בתוס' דף מ"א כו' וברא"ש שם : כ' בשל"ה כו' מה שיין לעיין בתו' ורא"ש הוא כדי להבי' עניה דברי של"ה דבשאוכל מעט פת למתק השתיה ה"ל פת טפל . וא"ל לברך עליו ונפטר בברכת המזון שהן עיקר דלא תימ' דלא מיקרי טפל אלא כשבא לסלק הזיזק של מאכל הראשון כגון שאוכל דג מליח שמזיקו לבד . ולכך אוכל גם פת לסלק הזיזק . וכן דג המליח הוי טפל לגבי פירות גטוסר שדג מליח בא לסלק הזיזק של מתיקות של פירות גטוסר . אבל פת הבא למתק השתיה שאינו בא לסלק הזיזק לא מיקרי טפל . וסברא זו הוזכר בשל"ה שם (וכן בתשובת רמ"א סי' ל') אז תרלה לחלק דוקא כשהעיקר ועפל שניהן מינ'אוכלים ולא כשאר משקה והשני אוכל.וגם סברא זו הוזכר בשל"ה . וע"ז הביא דברי התוספות והרא"ש דמוכח מדבריהם דאין לחלק בא' משני חלוקים הנ"ל שכתב אהא דפירש"י הא דר"פ בדברים הבאים מחמת הסעודה דאין טעונים ברכה דמיירי שמלפתי' בהם הפת ומעטם דהפת עיקר פוטרן. הקשו התוס' והרא"ש א"כ הא דפריך הש"ס שם אי הכי יין נמי נפטריה פת . ותיקשי היכי דמי אי כשאותה יין לבדו הלא הנ"ג אינו טפל לפת . ור"פ לא פטר אלא מידי דמלפת בו הפת . ואי מיירי כשסרה פתו בין הא כה"ג באמת לא אשכחן שצריך שיברך על היין . והרא"ש כתב להבי' שם כשאורה פת בין א"ל לברך על היין שהוא טפל לפת . הרי מבואר דשני חלוקים הנ"ל ליתנהו דהא יין ופת אוכל ומשקה הוא . וגם אין היין בא לסלק הזיזק אפ"ה מקרי טפל לגבי פת . וא"כ דינו של של"ה אמת : יעול ידיו בלא ברכה . ר"ל דא"ל נטילה כיון שלענין ברכת המוצא הוי טפל לגבי שתי' וא"ל לברך המוצא ה"ה דבטל לענין נטילה . אי י"ל דמ"מ צריך נטילה דהא טעם נטילה לפת מטעם סרך תרומה וכדלעיל ריש הלכות נט"י וא"כ אפי' א"ל לברך המוצא. מכל מקום גזרה דסרך תרומה איכ' . והביא ראיה מסי' קנ"ח דעל דבר שטבולו במשקה אף דאין מברך עליו המוצא מכל מקום בעי נטילה אלמא דנטילה והמוצא אין תלוי' זב"ז : וכן מסתבר ליה אלא לפי שלא מצא להדי' בשום פוסק דצריך ליטול לדבר טפל לכן יטול בלא ברכ' וע"ש הביא עוד ראיות : ובתשובת רמ"א סי' א' כ' שא"ל נטיל' : דס"ל כיון שהוא טפל לענין ברכות המוצי' ה"ה דא"ל נטילה ודחה שם ראיות המולקים להצריך נטילי' מדברי תר"י ס"פ א"ד שכ' על בריית' שהובא ברי"ף שם. הלכ' בסעודה אדם יוצא להטיל מים טובל ידו א' שפסף בה . דיבר עם חבירו והפליג טובל שתיהן לפי שהסיח דעתו . וכשהוא טובל צריך ליטול בפניהם אלא יחצדוהו שאוכל בלי נטילה.א"ר נחמן לא שנו אלא לשתות . אבל אם בא לאכול טובל אפי' אלא בפניהם אלא יחצדוהו . דיהוא דאיגיא דעת אדם ואינו אוכל בלי נטילי(ודין זה מבואר לעיל סי' ק"ע) וכתב תר"י וז"ל ויש לו' היכי קאמר ל"ש אלא לשתות והרי א"ל נט"י לשתי' . וי"ל שדרכם היה בשעת שתי' לאכל מעט כדי שיכלו לשתות ולפי' אמרו דצריך נטילה מפני אותו המעט וצריך שיטול לפניהם כיון שהשתי' יחצדוהו'כו' עכ"ל . הרי היכי דמעט פת בא למתק השתי' צריך נטילה . ותירץ בתשו' רמ"א דודאי היכי דהפת טפל וא"ל לברך המוצא ה"ה דא"ל נטיל' . והיינו היכי דשתה תחל' המקשן ונפטר הפת בברכת המקשן . אבל התם דאוכל תחלה מעט פת כדי למתק השתי' שאחריה צריך לברך על הפת (כמבואר פה בהג"ה) וגם צריך נטילה אף על גב דמיירי שכבר יצאו לשתות אם כן כבר שתה קודם שאוכל מעט פת . מכל מקום כיון דהפליג והסיח דעתו משתיה הראשונ' צריך שוב לברך על הפת ועל המשקין.הבאים אחריו ולכן הנ"ג גם נטיל' צריך.אבל היכי דא"ל לברך המוצי' פשיטא ליה לרמ"א דאין צריך נטיל' ע"ש . ועיין בשל"ה מ"ש לראיה מדברי תר"י הנ"ל : ועי' ר"ש קנ"ח . והיא ראיה של"ה הנ"ל מדבר שטבולו במשק' : (ס"ק ד) רק שהכל כו' כ"ל דהא"ז דדין זה הביא ת"ה בשם א"ז : והיה ראוי כו' שהכל ר"ל דכל היכי דצריך לברך על הטפל אין לשנות מברכ' עצמות שלו שתיקנו לו חכמים . אלא דהא"ז מיירי היכי דברכת העיקר היא שהכל.אם כן אי היה מברך על העיקר תחל' היה מברך שהכל ופוטר הטפל א"כ בנדון כזה מקרי שהכל ברכ' העצמי' של הטפל לכן כשאוכל הטפל תחל' מברך שהכל: אין מברך עליו שלא הכל מברך על הטפל ברכ' עצמית שלו שתיקנו חכמים : וגם הרב"י חולק עליו . דהא ע"כ עצמי' משום דהוא טפל אם כן אין הגאתו שלמ' ולכן אין מברכים עליו ברכת עצמו שהכל שהיא ברכ' כוללת . אם כן הא דכ' הטור בסי' רי"ד בשם הרא"ש שחולק על ר"י שכ' דאם אכל מז' מינים פחות מכזיתים מברך ברכ' אחרונ' בורא נפשות . וכ' הרא"ש דבשביל חסרון השיעור לא ישתנה ברכתו העצמית לברכ' אחרת וכיון שאינו יכול לברך ברכ' עצמו אינו מברך כלום . ולמה לא נימא ג"כ כיון שהוא פחות מכשיעור אין הגאתו שלמה ואין מברכים ברכת עצמו אלא בורא נפשות שהוא גם כן ברכה כוללת . א"ו דאף על פי שאין

ד כלכו: ח ברכות מ"ג כליסנא קמא וכרבי יוחנן כן דעת רוב הפוסקים: ב סס מב מתשבה ג תוספות סס ושאר פוסקים ד ר"י ה חולין ק"ו ו ר"ה כע ז רמב"ם כפ"ח מה"ב ושאר פוסקים מההיא דסוכה לד וברכות מט דשומע כעונה ח סס מההיא דסוף פרק ח' דברכות ע סס וברא"ש כ"ע וכתאן דאתר מצות לריכות כוונה י ב"י לדעת רמב"ם ח ברכות מ' וכרבי יוחנן כרי"ף ורמב"ם סס ב תוספות סס והרא"ש: ח ברכות מ"ה לפירוש הרי"ף והרמב"ם והר' יונה

עטרת זקנים

ריג * ולדידן כו'. וכדי להוציא את עלמו מן הספק אף בקובעין עלמן לשתות יין יכוון המברך שלא להוציא אחרים כדי שיתחייב כל א' לברך לעלמו (כ"ח) ולכן נהגו בפירות שכל א' מברך לעלמו שאם כיון לאחת בברכת מזונו יצא בדיעבד ואין חילוק בין פת לפירות אלא שבפת הדין שלכתחילה יכוון המברך להוציא אחרים וכן השומע יתכוון לאחת ובפירות הדין לכתחלה כ"א יברך לעלמו אבל בדיעבד אם כיון יצא בברכת מזונו ואע"ג דלעיל בסי' קס"ז מיירי לענין פת ולא קבע ה"ה לענין פירות דקביעת' אינו קובע לפי הנהג זו: ריד * כל ברכה כו'. ה"מ בברכת הפירות לו ברכת המצות לו ברכה הראויה כגון הרואה קצת אבל בברכה שהוא שבח והודאה א"ל מלכות וע"כ לא תאינו מלכות בכל ברכות י"ח (מורי בב"ח בסס ר"י פאלק):

דגול מרבבה

*) (רמ"א) וכן נראה דעת רש"י בדף ל"ט פ"א בעובדא דבר קפרא שפירש רש"י דברים הללו איקבאין ללפת הפת וכו' ואמרינן לקמן דשעונין ברכה כו' וקשה מי דחק לרש"י לכל זה ולאמת עובדא הא לא היה כתוך הסעוד' כלל אלא ודאי דסובר רש"י דלאחר דבריס אפי' הסיבה לא מהני וא"כ איך נתן רשות לאחד מהם לברך אלא ודאי שהיה תוך הסעודה דמנו דמהני הסיבה לפה מהני מהי לאחר דבריס וכמ"ש המג"א ס"ק ה' ודוק. ובזה נראה ראיית הרא"ש והרשב"א שהביאו ראיה דמהני הסיבה לאחר דבריס מעובדא דבר קפרא ובאמת לפרש"י שהיה תוך הסעודה אין ראיה:

ביאור הגר"א

ס"ב מרקחת כו'. כנ"ל וכמו לדבק: סי' ריג ס"א על כו'. פי' הרא"ש שם דבין בליסנא קמא בין בליסנא בתרא ר"י לא פליג אדב אלא שבין אבל בשאר דבריס מודה לרב ופ'בליסנא קמא דבדרבנן אזלינן בתר המיקל וכ"מ בעובדא דב"ק ל"ט א' והלכה כר"י וז"ל חזקיו: אם הין כו'. עתוס' מ"ה א' ד"ה אם כו' ובחולין ק"ו ד"ה וס"מ כו' והוא מסוס דאין זימון לפירות כמ"ש בפ"ח דחולין ואפ"ס בעובדא דב"ק נהן ברכות כו' וכן בשאר ברכות כמ"ש בפ"ח בברכה המאור ושאר ברירות כמ"ש בהרבה מקומות: ומיהו כו'. עור ס"ם קנ"ד וכ"ה בתוס' בחולין סד"ה הל"ל וכ"מ שהא' כו'. ב"י ואין ראיה מתוס' דהם ס"ל דכל הפירות הן בכלל ייזון"י דפליג ביון ה"ה בפירות וכמ"ש תוס' שם ע"ש יכן בתוס' דברכות ל"ע א' ד"ה כתן כו' וכ"כ ב"י בעלמו והטעם דבעי ישיבה משום דמ"מ לריכין קביעות כמ"ש שאני אוריתים כו' ובריש"י שם ד"ה שאינו כו' והא דאמר כו' אלא ישיבה כו': דדוקא כו'. כנ"ל: ולדידן כו'. תוס' מ"ב א' ד"ה הסיבו כו' ולפ"ז כו'. ב"י: והא כו'. חולין שם ועתוס' שם ד"ה הנ"ל: וי"א כו'. שפסק בליסנא בתרא: ולכן כו'. אבל תוס' כ' דאין אנו רגילין לקבוע כ"א על הפת ואפ' ביון לא ועתוס' הנ"ל בחולין ובברכות ל"ע א' ד"ה כתן ושם מ"ב א' ד"ה הסיבו וכו': ס"ב ואז יוצאין כו'. דבלא"ה כיון שברכתו לבעלה מאין יוצאין י"ח ועפי' רי"ע ס"ד בהג"ה: ס"ב והמברך כו'. גמ' שם ועי' מ"ש בסי' קס"ז ס"י ב בהג"ה:

סי' רטו ס"א אין כו' ונהגו כו' רי"א כו'. עמ"ש בסי' כ"א ס"ג:

שאר משקין וסי' ראוי לברך על המשקה שאכל לפטור זה אך מפני שאוכל הטפל תחלה מברך עליו לכן מברך עליו כברכת העיקר אבל כשברכת העיקר הוא דבר אח' אין מברך עליו שאכל אבל רולה לשתות יין מברך על הגרעין שאכל העלמי' ומברך שאכל ואח"כ מברך על היין בפה"ג וע"ע מכ"ל הא הרב"א חולק עליו לכן כ"ל דאין לסמוך על הוראה זו עמ"ש סימן קע"ד ס"ז: ה שאין מתכוין. אבל במדינות אלו שמניחין המרקחת על הדובסין שעוברים למאכל א"כ כוונתו ג"כ לאכילת הדובסין ומברך עליהם: ו לאכול לחם. רק שבאים לדבק המרקחת עליה' שלא יעמדו הידים בדבש:

ריג א אפי' בלא הסיבה אית' בגמרא שברכן היה בסעודות גדולות שהאורחים מתבנסין ויושבי' ע"ג ספסלים ושותין על שנקבלו כלם ואז עולין ויושבין במקום הסעודה ובמקום הראשון כל אחד מברך לעלמו דיין דדעתייהו למיעקר לא מקרי קביעות כלל וגרע מיסיבה. כתבו התו' וא"ת מ"ש דבמוגמר לא בעי הסיבה וי"ל דבמוגמר כלם נהנים ביחד ומשא"כ באכילה שנהנים זא"ז ע"כ"ל. משמע דמוגמר אפי' ישיבה לא בעי וכ"מ בסי' רל"ח סי"ד דהא התם לא הוי ישיבה דישיב' היינו שישבו יחד בקביעות אדעת' דאכילי' וכיולא בה והתם עוסקים בלימוד ואפ"ה א' מברך לכולם וכ"מ בתר"י שם:ב דבישיב'. בשלחן מ' כמ"ש סי' קע"ז סי"א: ג צריכין ליתלן. והם כתו בסוף הסעודה א' מברך לכלם ברכה אחרונה כיון דבא להם זימון ע"י פת (ב"י רשב"א) עסי' קע"ז ס"ב: ד אין זימון. ואם בירך א' ושמעו האחרים יצאו בדיעבד (ב"י רשב"א) עסי' קס"ג מ"ש: ה לא מהני הסיבה. ואם כתו בתוך הסעודה האחד מברך לכולם דמנו דמהני הסיבה לפת מהני מהי לשאר דבריס (גמ'): ו בפירות. וה"ה בשאר דבריס חוץ מפת ויין (כ"ח ד"מ) ולכאורה משמע דשכר שלנו דין יין יש לו לענין זה דהא ג"כ רגילין לקבוע עליו לשתות בלא סעודה וכן מי דבש וכ"מ בד"מ ולכן דיק וכתב כאן נהגו עבשיו בפירות וכו' והב"ח וכתב דאף כאן נהגו עבשיו בפירות וכו' ולכן דיק בלשון לשתות דוקא אם אוכל בקביעות אף ביין וז"ל האגודה בחולין סי' ק"מ מנהג פשוט בהשכמה דביין א' מברך לכולן לפי שרגילין לקבוע עליו אף אם ב' או ג' ינכנסין לבית אחד א' ונותנין להם יין לשתות דרך ערלי כל א' מברך לעלמו עכ"ל ואין לזוז מהמנהג עמ"ש סי' ר"מ סי"ו: ז ואז יוצאין. משמע דאם אינו אוכל ושותה עמהם אפי' בדיעבד לא יצא שמיעתו דהא ס"ל ברכתו לבטלה וכ"ה בב"י ובכ"מ ח"א ק"ע דלא כדעת הב"ג ול"ד למ"ש סי' ר"מ ס"ב דהתם ה"ל שונג ע"ש ועפי' רי"ע ס"ד: י' שעושין מנו א' מנוה שאחר יברך לכולם עסי' רל"ח וסי' ח' ס"ה ואפי' לא בא המיוב לכולם בבת א' (מבי"ע ח"א ק"פ) וע"ש דיש חולקין ועבי"ד סי' רס"ה ס"ה:

ריד עיין בב"י הרב' ברכות בלא שם ומלכות והטעם ע"ש ולכן אין להניח בסידורים ישנים כי יש לייחס כל דבר. כ' הרמב"ם פי"א מברכות הטושה מנוה ולא בירך אם היא מנו' שעדיין עשייתה קיימת כגון לילית תפילין סוכה מברך אחר שנתעטף וכו' אבל אם שתו לו כסה או מל בלא ברכה אינו חוזר ומברך אחר עשייה וכן כל כיולא בזה עמ"ש: (ועיין בס' אבן השוחר שתמה על פסק ס"ע בלא דילג מלא העולם דאריך לחזור ולברך ע"ש):

רטו א אחר יהללוך. לפי שאסור להפסיק באמצע הלל ופסוקי דזמרא ה"ל כאלו ברכה ראשונה ואחרונה סמוכות זו לזו משא"כ בברכת הפירות

באר היטב

העיקר הוא דבר אחר אין מברך עליו שאכל · ובמ"ה הנין אפי' רולה לשתות יין מברך על הגרעין שאכל הוא"ל והן עפלים הפסולו ברכתן הבעלמית ומברך שאכל ואח"כ מברך על היין בפה"ג וע"ע מכ"ל הא לכן כ"ל דאין לסמוך על הוראה זו מ"ת. ועיין ע"ז: (ד) רקיקין. לעיל סי' קס"ח ס"ח כתבתי דדוקא אם אוכל הרקיקים עם המרקחת אבל אם אכל המרקחת מלעצלה והשאיר הרקיקין ואוכלן בפני עצמו לריכין ברכה הראויה להם דאז עשה מהם ג"כ עיקר: (ה) לחם. רק שבאים לדבק המרקחת עליהם שלא יעמדו הידים בדבש. וכתב המ"א אבל בדדיות אלו שמניחין המרקחת על הדובסין שעוברים למאכל א"כ כוונתו ג"כ לאכילת הדובסין ומברך עליהם:

ריג (א) בפי. בשלחן א' עיין סי' קס"ז סי"א. כשרולה לשתות לאחרינו יברך בתחלה דקודם ברכה הוא של הקב"ה ואח"כ שלו: (ב) לפירות. ואם בירך א' ושמעו האחרים יצאו. ב"י הרשב"א. וכתב הט"ז וכ"ל דהאידנא שמזלגין בברכה אחרונה יש לסמוך על דיעה זו ויברך בקול רם הברכה אחרונה ויהיו האחרונים יולאים על ידו: (ג) בפירות. וה"ה בשאר דבריס סוף מעמ ויין ולכאורה משמע דשכר שלנו

שערי תשובה

סי' ריג (ג) בפירות עיין בה"ט ובבר"י נסתפק מי שאכל כסנין ופירות כשיעור דדינה דמברך וכולל שניהם אם יכל להוציא מי שאכל כיסנין לבד ונסתפק אם זה שכולל בברכתו גם פה"ע יכול להוציא דשמא לדידיה הוי הפסק והביא שם הרדב"ז סי' שם"א המוזכר בסי' ק"מ ועוד ראיות דמצי השומע לכוון שיצא במה שנוגע לו ולא איכפת ליה במה שמוסיף שמברך לעצמו ע"ש וע"ש שאם היו יושבים ואחד אכל פירות שאינם ממין ז' ואחד שתה השותה יכול לפטור חבירו בברכת בנ"ר והביא מגינת וורדי' בהי' לפניו יין שרף ומרקחת ברכת שהכל שכ היי"ש פוטר ברכת שהכל דמרקחת וכתב בדבר שמואל סי' רצ"ה כשאחד יוצא בברכת חבירו שצריך לכוין מתחלת הברכה עד סופה כגון קידוש וכיוצא בו לא יענה ברוך הוא ובר"ש הוי כמפסיק ומוסיף ומשנה ממטבע שטבעו חכמים ע"ש ובבר"י כ' דבשושנים לדוד הביא מי שחלק עליו כו' ונכון ליזהר אך אין למחות במי שעונה ב"ה וב"ש ע"ש: (ד) בשמיעתן. עבה"ט ועיין בפר"ח סוף סי' כ"ט ובת"ש סי' א'

חכמת

סי' רטו סעיף א' נ"ב עיין בפרי מגדים בהפתיחה וכאן באותו סי' שנסתפק אם בס"ם מותר לברך או לא ועמ"ש בחיבורי לאו"ח שנת תר"ד בהלכות סוכה סי' תרל"ח מה שיש לפשוט ספק זה ע"ש ודו"ק: שם סעיף ב' השומע אחד מישראל מברך וכו'. נ"ב הנה כן היא דעת הרמב"ם ולשון הטור סי' רט"ו הוא כך וזה"ל ונראה לי דעונין דקאמר לאו חיובא היא אלא רשות וכו' אבל הרמב"ם כת' כל השומע חייב לענות אמן וכו'. ותמוה לי היאך עלה על דעת הטור לומר דהוי רשות והרי ש"ם מפורש בפ"ד דשבועות דף ל"ו אמר ריב"ח אמן בו שבועה וכו' בו האמנת דברים דכתי' ויאמר ירמי' אל חנניא אמן כן יעשה ד' וכו' ופירש"י

מחצית

הגה' לא יפתני ברכת עלמו ועי' בט"ז שהביא מ"ש הד"מ לדחוי דברי הרב"י ומ"ש הט"ז על דבריו: (ס"ק ה) שאין כו' אבל במדינות כו' ומברך עליהם. ומ"מ צריך לברך גם כן על המרקחת וצריך לברך תחלה על הדובסים שברכתן בורא מיני מזונות שקודמת לברכי אחרת כמו שכתב סי' רי"א אם לא שהדובסים עיקר אז א"ל לברך על המרקחת:

סי' ריג סק"א אפי'כו' כתבו התו' דף מ"ב ע"א סוף ד"ה הסיבו כו' משמע דמוגמר אפי' יסיבה ל"כ: כתב כן מסברת עלמו. כיון שע"י שהגאה בתה לכולם בב"א יש להם חיבור דא"ל הסיבה א"כ ה"ה דא"ל יסיבה בשלחן א': וכ"מ בסי' רל"ח סעיף י"ד היו יושבים בבה"מ והביאו להם אור במוג"ס א' מברך לכלם: ואפ"ה א' מברך לכלם. וע"כ הטעם משום דהגא האור ג"כ בתה לכולם בבת א' כמו במוגמר אלמא דמה"ט אפי' יסיב' לא בעי: (ס"ק ג) צריכים לחלק ואם בתה בסוף הסעודה בו' ברכה אחרונה דהיינו לאחר שמשכו ידיהם מן הפת דאז צריך לברך על הפירות שהבאו גם ברכה

הכ"י דגם בחסרון שיעור לא מקרי הנהה כראוי מעיקר הגאתו דכל שאין בה כשיעור אין ההנאה שלימה וא"כ מה לי שאין ההנאה שלימה מחמת חסרון שיעור או מחמת שהוא טפל לד"א דבתרוייהו איכא קלת הנאה עכ"פ ובלבוש כתב וז"ל דל"ד לחסרון השיעור דשם אין חיוב ברכה אלא שמפני חסרון השיעור אינו בחיים לקבוע לו ברכה אחרת ע"ז אמר הרא"ש דבשביל חסרון השיעור לא שייך ברכה אחרת אלא לא יברך כלל אבל הכא פשוט דצריך לברך אלא שיכול לפוטרו עם העיקר רק מטעמ' דלא יהנה מן עה"ז בלא ברכ' והוא נהנה בבר קודם אכילת העיקר הדעת נותן שיברך תחלה ולא משום עלמו אלא משום העיקר שרולה לאכול אח"כ דהא אינו חפץ בו אלא בעיקר בהא מודה הרא"ש דמחמת טפלתו תשתנה ברכתו עכ"ל. ג"ז אינו מספיק דהא התם ג"כ י"ל דאסור ליהנות בלא ברכה וא"כ פחות מכשיעור הי' לנו לומר שלפחות יברך בר"ר אפ"ה אמר הרא"ש כיון דהוא דבר שברכתו מעין ג' ל"ם בו כלל בר"ר אפילו בפחות מכשיעור ה"כ כן הוא דלא יהיה שיעור ברכה ממה שיש בו אלא א' מתיים יהי' אז לא יברך כלל אז יברך ברכ' הראוי' לו ולעד"כ לתרץ באופן זה דהתם מיירי בברכה אחרונ' ולא מלינו בו דבר כלל אלא כל אין פרט בפ"ע ע"כ כל המשנה שם נקר' שיעור ואין זה נכון משא"כ כאן דמיירי בברכה ראשונה שיש בה כלל דעל הכל שאמ' שהכל יצא אלא דמפני חשיבות שיש בקלת הוסיפו עליה' לבחנ' לפרט בהם בברכות מיוחדות וא"כ כל שאין שייך בו שפיר ברכ' מיוחדת בפרט שלו שבזה סומך על העיק' עכ"פ נכנס לכלל ויברך שהכל אבל בזה ברכ' שלו בל"ל נכון ועכ"פ מיירי הכא שאין הטפל חביב עליו דאל"כ ה' צריך לברך עליו ברכה מיוחדת שלו כדאי' לעיל בסמוך: (ח) רקיקים הוו טפל' למרקחת ולהה דזה דוקא אם אוכל הרקיקין עם המרקחת אבל אם אכל המרקחת מלעצל' ואח"כ הרקיקין ואוכלן בפ"ע ברכה הראוי' להם דאז עשה מהם ג"כ עיקר:

ריג (א) אבל בברכה אחרונה כו'. כ"י הביא בשם רשב"א דאף בזה יולא בשמיעתו וכ"ל דהאידנא שמזלגים מאוד בברכ' אחרונ' יש לסמוך על דיעה זו ויברך בקול רם הברכה אחרונה ויהיו האחרים יולאים על ידו: (ב) וי"א דבכל הדברים כו'. נראה דעבשיו הוה שכר וכ"ש מי דבש שקורין מע"ד בכלל פת ויין מהני יש"כ לדידן שאחר מברך לכלם דהא לרוב הפוסקים מהני בשאר דבריס יש"כ דקרוב לדין שאחר מברך לכלם ובזה רמ"א הדבר במנהג גם זה מנהג מלוי שבשושבים לשתות משקים אלו א' מברך לכל המסובי': (ג) שמכוונים לו. פשוט בכמ' מקומות שגם הוא לריך שיכוין להוליאם: **ריד** (א) שם ומלכות. והא דבתפלת י"ח לא תקנו מלכות תי' ב"י בשם הרא"ש דבברכה אחרונה אינה אלא אם אכל הגדול חשוב כמו מלכות כו' ורמ' דאע"ג דבשאר ברכות י"ח לית בהו אלא הגדול מ"מ כולהו בתר' דרשאונה גרירי דסיין ברכ' הסמוכה לחברתה:

רטו (א) אחר ברכת בונה ירושלים. שהוא סוף ברכות שהם מן התורה והטוב

הגהות רעק"א

סי' רי"ג סעיף ב' אפי' לא יענו אמן. עמ"ש בגליון סי' רי"ט ס"ד וס"ה: סעיף ג' מתכוין לאחת י"ח. ע' בב"י הטעם דקי"ל דמלות לריכות כוונה וק' לי הא כ' המג"א לעיל בסס"ג דמלות דרבנן אינן לריכות כוונה. וה"כ הברכות הוי רק דרבנן אח"כ מלאתי מזה בעונ"י בספר אבל אברהם סי' ג' סק"ט: מג"א ס"ק ז' בהתם הו"ל שונג. וה"ק מזיד אם בברך היה דעתו לאכול ואח"כ הפסיק בין ברכה לאכילה במזיד אף דלעלמו אינו יולא אחרים יולאים משבלות זהב לעיל סי' קס"ז ס"ח: שם: ועי' יו"ד סי' רס"ה ס"ה. ע' תבואות שור סי' י"ט ס"ח:

שלמה

אמן בו אמונת דברים וראוי לענות אמן על תפלה ותחנה שהוא לשון יאמן יאמן הדברים שיהא רצון שיהיה האמת כן עכ"ל. א"כ מוכח דהוה חיוב לענות אמן. ואפשר דהטור מפרש דלא בפירש"י רק י"ל דקמ"ל דמותר לענות ואינו אמן יתומה ואפשר להיות ראיה דהכוונה כן ממה דקשה לו למה לא להביא ראיה מירמי' ולא הביא ראיה מקרא דדוד הקודם לירמי' מ"ש בקפיטל ע"ב וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן וכן בקפיטל פ"ט ברוך ד' לעולם אמן ואמן וכן בקפיטל ק"ו ברוך ד' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ואמר כל העם אמן. א"כ מכל זה מוכח דאמן הוה אמנת דברים ולמ"ל קרא

השקל

אחרונה ואז א' מברך לכלם אבל קודם שמשכו ידיהם מן הפת לא משכחת ד"ל ברכה אחרונה על פירות: ועסי' קע"ז סעיף ב' כל"ל. ר"ל דמבואר שם דאין דין זה מצוי בינינו למשוך ידינו מן הפת וע"ש במ"א ס"ק ז' הטעם: (סק"ד) דאין זימון כו' יצאו כו' ועסי' קס"ז ר"ל דוקא בהסיבו וה"ה לדידן יסיבה ניהו דלברכ' אחרונ' לא מהני הסיבה הייהו דוקא לכתחל' אבל דיעבד מהני ויצאו אבל בלי יסיב' אפי' דיעבד לא יצאו כ"כ מ"א לעיל סי' קס"ז: (ס"ק ו) בפירות כו' די"א דהאידנא אין קביעות הוא דעת סמ"ק ותו' ועוד פוסקים: אין זוז מהמנהג ר"ל כיון דהאגודה כ' דהמנהג ביון א' מברך לכולם: (ס"ק ז) ואז כו' וא"ד למה אכ' סי' ר"ע ועי"ש במ"א סעיף קטן ה':

סי' רטו ס"ק א אחר יהללוך לפי שאסור כו' ר"ל אע"ג דבעי' דוקא אחר שתי ברכות סמוכו' דיהללוך סמוכה לברכ' שלפני הלל ושתבא סמוכ' לברוך שאמר ואף על גב דמפסיקים בין שתי הברכו' באמירת הלל ופסוקי דזמרה מ"מ מקרי סמוכו' דהא אסור להפסיק ביניהם בדיבור משא"כ בברכת פירות

והטוב והמטיב הוא מדרבנן : (ב) חייב לענות אמן . ז"ל הרמב"ם לאפוקי ממ"ש הטור תחלה דעונין דקאמר היינו לאו חיוב אלא קמ"ל דאין עונין אחר הכותי ואמתי' קאי הטור דאמרה עונין אחר ישראל וע"ז אמר הטור אח"כ אבל הרמב"ם כתב כו' היינו דפליג על מ"ש תחלה בישראל אין חיוב לענות אחריו כשלא שמע כל הברכה מפיו אבל הרמב"ם עושה חיוב גם בזה : (ג) ועונין אמן אחר עכו"ם.זה מירוש' שסביא הרא"ש וכתב הטעם לפי שאין דרך העכו"ם לכוין לע"א כשמזכיר את השם פי' לאפוקי כותי שאם מזכיר השם כונתו להר גריזים וכ"כ ר"י בשם ירוש' ומי אומ' אמן אחר כל המברכים שנאמר ברוך תהיה מכל העמי' וברמב"ם שהיה לפני הכ"י כתוב עכו"ם דומיא דכותי וכתב בכ"מ שבני' הטור ברמב"ם לא כתוב בעכו"ם איסור אלא דוק' כותי והוא הנכון ומש"ה פסק רמ"א כותיה והוא הנכון כיון דלא מציו תלמודא דידן אזלק ודאי אזלינן בתר הירושלמי אלא שהכריע דדוקא בשמע כל הברכות ממנו וזה לחלק עכ"פ בין עכו"ם לישראל ועוד גרא' לחלק דבעכו"ם ליכא חיובא אלא שאין איסור לענות אחריו קאמר וכמו שהיה הטור רוצה לפ' תחלה בישראל וזה מוכח מדתנן עונין אמן אחר ישראל וכו' ולא נקט עכו"ם אלא עכ"פ חילוק ביניהם והיינו בדברי' שבתבתי :

רטז (א)אבל לאחריו מ"ל כלום. רש"י פי' בגדה ד'כ"ב הטעם משום דהנאה מועטת הי'

ב בברכת המזון וכן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות °(תוס' ומרדכי ר"פ שלשה שאכלו)(מהרי"ק שורש ע"ב)ובמקומות שנהגו לענות אמן אחר יהללוך וישתבח *יענה ג"כ אחר ברכת שומר עמו ישראל לעד :

ב ג השומע א' מישראל מברך אחת מכל הברכות אע"פ שלא שמע כולה מתחלתה ועד סופה ג אע"פ שאינו חייב באותה ברכה(ב)חייב לענות אחריו(ג)אמן אבל אם היה המברך אפיקורס ג או כותי או ד תינוק או היה גדול ושינה מטבע הברכות אין עונין אחריו אמן : הגה °°(ג)ועונין אמן (ג) אחר עכו"ם אם שמע ד כל הברכה מפיו (הר"י פ' אלו דברים) :

ג ה והא דאין עונין אמן אחר תינוק דוקא (ד) בשעה שלומד הברכות לפני רבו ה ו שמותר ללמד לתינוקות הברכות כתקנן ואע"פ שהם מברכין לבטלה בשעת הלימוד * ז אבל בשעה שהם מברכין לפטור את עצמן כיון דבני חנוך הם (ה) עונים אחריהם אמן מ וכן בשעה שאומרים ההפטרה בבית הכנסת :

ד ט כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא ו א] כנשבע (ו) לשוא ואסור לענות אחריו אמן :

רטז דיני ברכת הריח . ובו יד סעיפים :

א מ אסור ליהנות (מ) מריח טוב עד שיברך קודם שיריח (א) ב אבל א לאחריו (ב) א"צ לברך : אם

°עפי' קל"ה °°ט' בי"ד סי' קנ"ח ס"ב עפי' ר"ו ס"ו

הפירות וכברכת התורה נמי תקנת קדמונים היתה שבראשון מברך לפניה והאחרון לאחריה ולא ה"ל סמוכות : ב בברכת המזון • להפסיק בין ברכות דאורייתא לברכות דרבנן : ג אז כותי • דאע"ג דבגמרא אמרי' שבכותי נמי קודם הגזירה אבל עכשיו גזרו עליהם להיות עכו"ם גמורים (ב"י) וכ"מ כתב דדעת הרמב"ם דלא בעכו"ם אין עונין אפי' שמע כל הברכה דלא כירושלמי וכ"כ הב"ח • עוד כ' הכ"מ דהרמב"ם איירי כשלא שמע כולה אבל אם שמע כולה עוד' בין לעכו"ם בין לכותי וזהו דעת הרב בהג"ה : איתא במדרש כששומע אחד מתפלל דבר אז מברך ליתרמל אפי' בלא הזכרת השם חייב לענות אמן ולכן עונין אמן אחר הרחמן בב"ה : ד כל הברכה . דאף שהעכו"ם כוונתן לע"ז שלהם מ"מ חושב כוונתן לע"ז וכו' וכמ"ש סי' קי"ז : ה שמותר ללמד וכו' • אבל נדול בשעה שלומד הברכות בגמרא אומר בלא הזכרת השם וכ"מ בפי' המשניות להרמב"ם בפ' הרואה ובתו' ר"פ הרואה : ו כשבע לשוא • דאמרי' דעובר משום לא תשא וגו' מ"מ אינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא היא (תוס' סוף ר"ה והרא"ש פ"ק דקידושין)ודעת הרמב"ם שהוא דאורייתא וכ"ה בתמורה דף ד' פשטא דתלמוד' והתו' מפרשי דמיירי בלא ברכה ולברייתה אם מברך מספק אינו עובר על לא תשא ועפי' י"ז ס"ב:אמרי'ביומ' ד"ע ואיתי ס"ת אחרינא ואיקרי הר"ל משום ברכה שא"ל דכשיביא ס"ת אחרת יצטרך לברך שנית ואסור לברך ברכה אחרת כשיכול לפטור בברכה א'.וכ' הרשב"א בת"ה סוף בית א' דאסור לשתה בין שתיה לשתה מה"ט וכ' ב"ש ד'ל"ח בשם הרבה פוסקים דבכל הברכות אמרינן כן דלא כמ"ש בתשובה סי' כ"ט דכתב דדוקא בברכת התורה אמרי' כן דלא נתקנה אלא משום כבוד לבור לדיתא.וכ' של"ה דבשבת אם הביאו לו פירות תוך הסעודה יכול להניחם עד אחר הסעודה כדי לברך עליהם ברכה אחרונה דבשבת מותר לברוס ברכה כדי להשליים ק' ברכות וקשה דהא בגמרא בי"ה עסקי' ואסר מאיר מאה ברכות ובשל"ה עלמו דחק היאך יכול להשליים מנין ק' ברכות ואפ"ה אסור לברוס ברכה ק"ו בשבת ועוד שבתוס' שבת דף קי"ח כתבו דאסור לחלק סעודת שחרית לשתים כדי לקיים ג' סעודות משום דגורס ברכה שא"ל ואף דלא קי"ל הכי היינו משום סעודה ג' אבל משום ק' ברכות אסור להוסיף • ור"מ גלאנטי בתשובה סי' נ"ח כתב דבשבת יכול לצוות שלא להביא לפניו בשבת אחת עכ"ל וה"ה דיכול לצוות להביאם אחר הסעודה ומיהו אף בחול אם אין אפשר לאכול אלא מעט מעט אז שאפשר לאכול אחר הסעודה רשאי אלא דבשבת ראוי לעשות כן משום הברכה וכ"ה כ' בשם ס' הזכרונות דאפי' מלוה שלא יביאם לפניו אסור להרכות בברכות ועיין בספר שתי ידות דף ק"ב ע"ב :

רטז כתב הטור סי' רי"ב הביאו לו יין ושמן טוב להריח בו מברך על היין תחלה דברכת הנאה קודמת ועפי' רל"ז ס"ז : א לאחריו מ"ל לברך. משום דהנאה מועטת היא (רש"י נדה) ומה"ט אין מברכין עליו שהחיינו (ל"מ) ול"ל משום שהם כל השנה עפי' רכ"ה ס"ו וכלל בו פי' משום דבשמפסיק הריח מחוטמו כבר עברה הנאתו לכן אין מברך ברכה אחרונה משא"כ באכילה שנאחרה תוך מעיו • כת' המרדכי פ' א"ד אין מברכין אלא על דבר שהנוף נהנה ממנו ולכן אין מברכין על השם אלא במוגלי שבת הוגיל ותחלת בריאתו הוא ע"כ וכ"ל דמה"ט אין מברכין על קול ערב (ד"מ) ובמט"מ כת' הוגיל ואין בו ממש ע"ש והא דאין מברכין על רחיצה וסיכה כ"ל כיון דאין בכשפין לגוף :

חכמת

דירמי'. אך לפי הנ"ל שבא להוכיח דאינו אמן יתומה אתי שפיר דקמ"ל דאף באמירת דברי חנניא דהוי נביא שקר נמי לא הוי אמן יתומה אם מברך את ישראל ואתי שפיר אד על הטור קשה היאך אפשר לו' דהוי רשות דהרי הכתוב אומר ואמר כל העם אמן משמע דהוה חיוב לענות אמן ואין לו' בזה דקמ"ל דרשאין לו' בזה אמן הא כבר נשמע מקפיטיל ע"ב ופ"ט דמותר לענות אמן ובע"כ דקמ"ל דהוי חיוב לענות אמן ומוכח כהרמב"ם וצ"ע רב ועיין בט"ז סק"ד מ"ש בביאור דברי הטור ומ"ש בחיבורי על ש"ע או"ח משנת תר"ט בתשובה לק"ק פמארין קנה מקומה בהלכות תפלה סי' קכ"ד ע"ש ודו"ק : (שם) סעיף ד' כל המברך ברכה שא"צ הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אמן.נ"ב הן הגיע לידי ספר חיי אדם לפי שעה ראיתי שם בנשמת אדם שהעיר דבר ברכה לבטלה מן התורה אם אינו דרך שחוק והיתול הרי אם יאמר אלף פעמים אתה הוא ד' מלך העולם בורא פה"א ועוד כיוצא בזה לא יהיה אסור וכשאומר ברוך אתה וכו' יהי' עכת"ד ובזה מלאו לבו לחלוק על כל הפוסקים ולהתיר בספק ברכה ואני אומר ישתקע הדבר ולא יהיה נאמר דודאי דברי הפוסקים נכונים דודאי נודל מעלת הברכה יתר על שאר שירות ותשבחות זה נורם הספדה ואיסורה אם הוא בהנס,דהנה ענין ברכה הוי התשלומין על השובה שקבלנו ממנו יתברך הן קבלת טובת עוה"ז ככל ברכת הנהנין הן טובת הנפש במציה שנתן לנו הכל הוי הברכה נמול מן נמול וכמו שאמרו חז"ל להדיא בפ"ו דברכות דכל הנהנה מהעוה"ז בלי ברכה כאלו נוזל להקב"ה וכנ"י וכן אמרו דהוי הברכה כמעל בקדשי שמים מכל זה מוכח דהברכה הוי תשלומין לו. יתברך עבור השובה וממילא כיון דאם יאמר אתה ד' מלך עולם בראת וכו' לא יצא בזה ידי שילום תשלומין רק אם אמר ברוך אתה הוא תשלומין ומוכח דברכה יש בה מעלה הרבה על דרך שיר ושבח וא"כ מהאי טעמא נופא אסור אם הוי לבטלה ע"ד משל באם אדם יאמר לאיש נכבד הריני מחזיק לך טובה על השובה שעשית לי אם הנכבד יודע שלא עשה לו טובה יכעוס עליו כי יאמר צחקת בי והרי לא עשיתי לך טובה ולמה תחזיק לי טובה חנם ודובר שקרים לא יכון לנגד עיני א"כ מכ"ש בו יתברך הרי אמרו חז"ל דלכך לא אמרו הנבור והנורא דמתוך שיודע שהוא יתברך אמיתי לא כזבו בו רק דאח"כ החזירו עטרה ליושנה שאמרו שאינו כזב דהן הן נבורותיו אבל לולא זה לא הי' אומרים לו כיון דהוא אמיתי כן ה"נ דרך ברכה דהוי תשלומין לו

מחצית

פירות אע"ג דאיכא ג"כ שתי ברכות מ' לפניה ומ' לאחריה מ"מ כיון דרשאי להפסיק בין ברכ' לאחרונה בדיבור לא מקרי סמיכות : וברכת התור' כו' אע"ג דאיכא ברכ' לפניה ולאחריה והוי סמוכ' ולכתחל' אין לו להפסיק בין ברכה מ' לברכה אחרונ' אע"ג דאם הפסיק ושח לא הוי הפסק כמ"ש לעיל סי' ק"מ סעיף ב' היינו דוקא בדיעבד ע"ש בטור : (ס"ק ב) בבהמ"ז כו' לברכת הרבנן . דהטוב ומטיב קי"ל דהוא הרבנן : (ס"ק ג') לו כותי כו' היינו קודם הגזירה . ר"ל קודם שגזרו עליהם שיהיה דינם כגויים גמורים כדאית' בחולין דף ו' ע"א ומשמע בב"י דאחר הגזירה גרועים מגויים . דאם שמע ברכ' מגוי עונים אחריו אמן וכדאית' בירוש' ושיין בלח"מ פ"א מה' ברכות : דלא כירושלמי משום דבנמי' דיהן לא הוזכר כלל לענות אחר הגוי ולא הזכיר אלא כותי במשנה . א"כ גם פשטות המשנה משמע דוקא כותים (היינו קודם הגזירה) ובנמי' דיהן ג"כ לא הוזכר לענות אחר גוי וא"א דגם ש"ס דיהן סובר דעונים אחר גוי ה"ל לפרש כיון דפשטא דמתני' לא משמע כן אע"כ ל"ל דהש"ס חולק על הירוש' : וזהו דעת הר"ב בהג"ה וא"כ מ"ש בהג"ה דעונים אמן אחר עובדי כוכבים אם שמע כל הברכ' ה"ה כותי אלא י"ל דנקט עובדי כבבים לרבותא דל"ל דש"ל כמ"ש הרב"י בספרו ב"י דמשמע דש"ל דכותי גרע מעובדי כבבים ואע"ג דבכותי אין עונים בנוי עונים וא"כ הא דפסק רמ"א דעונים אחר גוי היינו משום דפסק כהירושלמי א"כ תקשי למה אמר רמ"א בנוי אם שמע כל הברכ' הא בירוש' מוכח דגוי עדיף מכותי (קודם הגזירה) ואפי' לא שמע כל הברכ' עונים אחריו וכן הקשה הב"ח ע"ש וא"ו דש"ל בכ"מ דבין גוי ובין כותי בעי' שישמע כל הברכ' וא"ל דלא קי"ל כהירושלמי מדלא הוזכר בש"ס דיהן דעדיף מכותי אבל מסברא ס"ל דלא גרע מכותי ובכותי תנן דאם שמע כל הברכ' עונים וא"כ ה"ה בעובדי כבבים : (ס"ק ד) כל הברכה כו' וכמ"ש סי' קנ"ו כא"ל וע"ש במ"א ובמ"ש שם : (ס"ק ה) שמותר כו' אבל כו' וכ"מ כו' להרמב"ם כו' ובתוס' ר"פ הרואה . ר"ל דתנן הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה וכ' התוס' וז"ל פירש"י דכל הני ברכות צריכים להזכרת שם ומלכות בא"י אמ"ה כו' עכ"ל . וכ"כ הרמב"ם בפי'המשנה וא"כ תקשי על רבי המסדר המשנה למה לא הזכיר בכל הני ברכות שם ומלכו' ונתן מקום לעשות אע"כ דבשעי' למודו אסור לגדול להזכיר השם ולכן גם רבי שסדר המשניות לגירסן לא הזכיר שלא יבואו להזכיר

כותי המברך השם אין עונין אחריו אמן עד שישמע את הברכה כולה ודברי ב"י ל"ע יותר שכ' דלהרמב"ם בא"י אין עונין אחריו לעולם וכותי עכשיו כא"י כמ"ש בפ"ק דחולין ולכן שתם הרמב"ם וכ' דאין עונין אחריהן ואף שדחק ואמר כיון דבגמ' לא הוזכר ע"כ פליגי אתוספתא וירושלמי ודברי המהרין אמתוך וכן מלשון הרב המגיד דמשמע דכותי אפי' שמע כולה לא וכ"ז תמוה ומ"ל דע"ש בהרמב"ם והדין ברור דבכותי שמע כולה ואפי' אפי' מקלתה עונין אבל לגי' שלנו ברמב"ם ס"א ליושבה בלל ודוקא מ' אפי' שמע כולה מדשמה ועוד מדכיל בהדי תיקון וגדול כו' : ס"ג שמותר כו'.רמב"ם ומגמ' הכ"ל : אבל כו'.שם בגמ' וכפי' הרא"ש בשם הראב"ד : ס"ד כל כו'. ל"ג ה' : ואסור כו'. רמב"ם ולמד מהא דתיקוקות כמ"ש בס"ב: סי' רטז ס"א אסור כו'.מ"ב

באר היטב

(ג)אמן.במדרש איתא בשמעא מ' מתפלל דבר אז מברך ליתרמל אפי' בלא הזכרת השם חייב לענות אמן ולכן עונין אמן אחר הרחמן בבה"מ ע"ש: (ג)אחר עכו"ם.אבל תוכיח ליכא ט"ז ע"ש ועמ"א ואף שהשכו"ם כונתן לע"א מ"מ מושב וכו' כמ"ש ס"ס קי"ח : (ד) בשעה שלומד . אבל גדול בשעה שלומד אומר בלא שם מ"א: (ה) עונים אחריהם . ומ"מ אינו יכול להוציא הגדול : (ו) לשוא . ואסור לברוס ברכה אחרת בשיכול לפטור בברכה א' . ומה"ט אסור לשוס בין שתיה לשתיה.ובשבת אם הביאו לו פירות תוך הסעודה יוכל להניחם ע"ד אחר הסעודה כדי לברך עליהם ברכה אחרונה דבשבת מותר לברוס ברכה להשליים ק' ברכות אל"ש . ומהר"ם גלאנט"י סי' ל"ח כתב דבשבת יוכל לצוות שלא להביא לפניו בל הפירות בבת א' . וכ"כ"ג בשם ספר הזכרונות אות להרמות בברכות אפי' אם מצוה שלא יביאם לפניו ע"ש ועי"ש :

רטז (מ) מריח טוב . עיין הלק"ט ח"א סי' קי"ז דבר שאסור בהנאה ולא בהנאה מותר להריח בו אפי' לכתחלה תשובת אמונת שמואל סי' מ"ה . ועיין הלק"ט סי' ל"ה : (ב) ל"ל לברך . דהנאה מועטת היא פי' שנפסק מיד ודומה לאוכל שנתבטל בגיצו.ומה"ט אין מברכין עליו שהחיינו ל"ח ע"א:אין מברכין על קול ערב הוגיל ואין בו ממש . והא דאין מברכין על רחיצה וסיכה כ"ל כיון דאין בכשפין לגוף :

שערי תשובה

ס"ק סמ"ד ועיין בבר"י דאע"ג דיוצא בשמיעתו אף בלא עניית אמן מ"מ לכתחלה יש לענות אמן יחד הברכה שנתכוון לצאת בה ולהוורות בפועל שהוא נתכוין לצאת בה ומייתי מירושלמי פ' נ' שאכלו דמצו' בענית אמן ולא עוד אלא שמזכה להמברך שיצא בענית אמן ומיישב בזה דברי הא"ז שמביא בד"מ סי' קס"ז ע"ש וכתב שמשם ראיה למ"ש בפנים מאירית ח"ב סי' ה' שאם כל א' כוסו בידו לקדש וממתין לחבירו שיאמר פה"ג ויענה אמן והדר מקדש דהוי הפסק ובבר"י הביא סיוע לזה נ"כ מדברי הב"י סימן נ"ז לענין ב"ש אם סיים קודם החזן ע"ש ודברי הפמ"א אלו הבאתי לעיל בש"ת ע"ש :

סי' רטז (ב) אמן עבה"ט ובלבוש כ' שגדול העונה אמן יותר מהמברך והשיגו עליו מדאמר רב חטוף ובריך ועיין באורך בש"ך ח"מ סי' שפ"ט ובפמ"א ח"א ס' נ"ז ובשו"ת שבסוף ספר שער יוסף סי' ז' שהביא מהרי"טב"א כהש"ך ועיין בבר"י מזה : (ד) בשעה שלומד עבה"ט ובשאילת יעבץ סי' פ"א כת' דאם יש הזכרה באמצע מטבע ברכה הכתובה ב"ש יכול לאומרה ע"ש. ובבר"י כ' דרבנן קשישא בא"י נהגו שלא להזכיר השם בקריאתו וכן במה"ב שכן כ' בתשב"ץ קטן בשם מהר"מ ואיני קורא שם של ד' אותיות בתלמיד ב"א השם ע"כ ועיין עוד בשאלת יעבץ שם ב' כשקורא בש"ם ובשאר דברי חז"ל ובכלל דבריהם כתובים הבאים קורא כדרכו במקרא האזכרות בקריאתן וכתב שכן היה נוהג מר אביו ח"צ ז"ל :

ס' רטז (ג) א"צ לברך עבה"ט ובשו"ת שבות יעקב ח"ב סוף סי' ל"ז כת' לברך שהחיינו על ועשבים

שלמה

יתברך זה אינו שייך רק בשעה שנהנה מטובתו יתברך מאותו דבר הן הנאת הנפש הן הנאת הגוף אז שייך לו יתברך תשלומין. אך אם בשעה זו לא נהנה מדבר זה א"כ הוי התשלומין דבר שקר ודובר שקרים לא יכון לנגד עיני יתברך לכך אסור לברך ברכה לבטלה אבל אם אינו בלשון ברוך אתה רק בלשון אתה הוא כיון שדרך ברכה אינו יוצא בו מוכח דאינו תשלומין רק שבח ושירה לכך מהאי טעמא אף אם אינו נהנה בשעה זו אינו שקר לכך מותר לאמרו ולכך מהאי טעמא גם מספק אין לברך דספק שקר נמי אסור ונתקיימו דברי הפוסקים הראשונים בעזה"י וזה ברור ואמת לפענ"ד : ובנידון מ"ש בספר חיי אדם הנ"ל אם מברכין בספק ספיקא עיין בחיבורי על ש"ע או"ח משנת תר"ז בדף ס"ד ובדף ק"ח מ"ש בתשו' לק"ק שוואביק בזה בעזה"י ודו"ק : והנה אם יש בברכה לבטלה לאו דאורייתא עיין בחיבורי על ש"ע יו"ד מהדורא ה' סי' י"ד שם כתבתי דרך אגב השייך לכאן ע"ש בתשובה לק"ק ריטין. והנה המג"א כאן הביא הפלוגתא דלהתוס' הוי ברכה לבטלה רק דרבנן ולהרמב"ם הוי מן התורה. ונראה לי כעת בעזה"י ראיה ברורה דהוי רק דרבנן ממ"ש פרק ע"פ דף קט"ו אפי' למ"ד מצות אין מבטלות זא"ז ה"מ דאורייתא ודאורייתא אבל דאורייתא ודרבנן מבטלין דקשה למה יחשב מרור דרבנן ניהו דנוף חיובו הוי רק דרבנן מכל מקום אם מברך על אכילת מרור א"כ בשלמא אם אכל לא הוי ברכה לבטלה דגם דרבנן שייך וציונו כמ"ש בפ"ב דשבת מלא תסור אבל אם לא יאכל מרור כלל א"כ בירך ברכה לבטלה ועשה איסור תורה וא"כ אם בירך עליו כבר נעשה דאורייתא ולמה יבטל המצה ובע"כ מוכח דברכה לבטלה רק דרבנן ואף אם לא יאכל הוי ברכה לבטלה ולכך הוי מרור רק דרבנן ודוחק לו' דיש חילוק בין חד דאורייתא לב' דאורייתא דמצה הוי ברכה נ"כ והוי ב' דאורייתא דז"א דניהו דלענין דרבנן שייך להלק כן בין חד דרבנן לתרי אבל בדאורייתא אין לחלק אך נראה דיש לדחות כן די"ל דודאי אם אוכל מצה ומרור ביחד אינו מברך תחלה על אכילת מצה ואח"כ על מרור בפ"ע דהוי הפסק בין ברכת מצה לאכילתו כיון דמרור אינו רק דרבנן א"כ לא נחשב צורך אכילה א"כ הוי הפסק ובע"כ יברך ברכה אחת על מצות ומרורים או על מצה ומרור וא"כ בזה כיון דעכ"פ מצה אכל לא נחשב ברכה לבטלה אף דזכר מרור נ"כ ובזה לכ"ע לא הוי ברכה לבטלה. ונ"מ לשיטת רש"י דס"ל בתפילין דלא סח מברך אחת והיינו על מצות א"כ אם בירך על מצות ולא היה לו רק תפלה אחת מ"מ לא

השקד

הסם בשבת למודו : (ס"ק ו') כנשבע כו' דקרא כו' ר"ל דאמרינן בברכות דף ל"ג סוף ע"א ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו כל המברך ברכ' שאינה צריכה עובר משום לא תשא : בתמורה דף ד' כו' אך שם משמע דליכא ל"ת בדבר אלא עשה דכתיב את ה' אלהיך תירא : ועיין ברמב"ם סוף הלכות שבועות : והתו' בר"ה שם מפרשים דהאי דתמור' מיירי בלא ברכה אבל ברכ' שא"ל כיון שעכ"פ הזכיר הסם דרך סיפור שבחו ית' אין בו איסור תורה : ועפי' י"ז דמה"ע כתבו התוס' דמותרים הנשים לברך על מצות עשה שהזמן גרמא אף שפטורות : אמרינן ביומא כו' דתקן התם כה"ג ביה"כ היה קורא בס"ת פ' אחרי מות וגולל עד פ' אמור וקורא שם פרשת היום ולילא בזה משום טרחא כיון דאמור ואחרי שמוכים ובכדי שמתרגם המתרגם יש זמן לגלול עד אמור אבל בפ' פנחס במוספי היום היה ג"כ צריך לקרות והוא רחוק יותר מכדי שמתרגם המתרגם הפסוק ואיכא טרחא דליבור' לכן קורא פ' פנחס בעל פה אע"ג דקי"ל דברים שבכתב א"א דשאי לאמרן בע"פ מ"מ הותר' משום טרחא דליבורא וע"ז פריך למה הותר לו לקרות בע"פ וגייתי ס"ת אחריני שתהא מגוללת מאתמול עד פ' פנחס : יעמרך לברך שנית . וע"ל סי' קמ"ג : דהוקא בברכת התורה כו' משום כ"ה . וא"כ אין היובה של הברכה חיוב גמור ולכן די לפורטה בפ"א ולא לגרוס עוד ברכה משא"כ ברכות אחרות הסם חיוב גמור : וקשה הא בגמ' ביה"כ כו' ר"ל גמרא דיומ' דף ע' הכ"ל : ואף דלא קי"ל הכי היינו בשעת הדחק וכדאיתא סי' רל"א סעיף ג' : שלא הביא כל הפירות לפניו בבת אחת כדי שלא לפטרן בברכ' א' ויהו דאם הם הם כבר לפניו אסור לסלקן כדי להוסיף ברכ' אבל לצוות שלא להביאו לפניו בבת אחת הותר בשבת וה"ה דמותר לצוות שלא להביאן תוך הסעודה : ומיהו אף בחול אם אין חפץ כו' ר"ל שאין דעתו משום להוסיף ברכה אלא שאין חפץ כו' : ובכ"ה כו' דאפילו מצוה כו' אם דעתו כדי להוסיף ברכה :

סימן רצז הם ס"ק א לאחריו כו' ול"ל משום שהם כ"ה כו' וזה טעם למה שאין מברכים עליו שהחיינו. ובכל בו פי' משום כשמפסיק כו' זה טעם למה שאין מברכים עליו ברכה אחרונ' : בבר הנאתו הם י דומי' דאינלה אם בבר נתבטל המזון בבעיני שאינו מברך אחריו וכמ"ש בסי' קפ"ד סעיף ה'

באר הגולה

והרא"ש והרשב"א ב סם נ"א ג סם נ"ב ד רמב"ם פ"א מה"ב ה סם בגמרא ד רמב"ם סם ז עור בשם פירוש הרא"ל ח רש"י סם ט רמב"ם סם : א ברכות מג ב סם מ"ד ומה נ"א

עטרת זקנים

רטו * יענה נ"כ אחר כו' וכן בשבת אחר פורס סוכת שלום כו'בתקום שים מנהג לענות אחר ברכת עצמו(כ"י) ובברכת התורה אחרית שים בה שני ברכות לריך עיון אם יש לענות אמן אחר ברכת עצמו (מהרש"ל) וספק ברכות להקל : * אבל בשבת כו'. מ"מ גדול שחייב באותה הברכה לא כפטר בשמיעתו מן הקטן ואף בשמתכוין לצאת ועוכה אמן אם אינו יוצא בזאותה הברכה אלא כדי להתחנן (לקח רב) :

אשל אברהם

א] בנשבע כו' כ' בספר אליה רבה מ"מ אינו אלא מדרבנן כיון שמברך הו' ר"ה דף ל"ג וכן הוא בפ' המיוכן פ' עקב וכן יש לפרש הרמב"ם דלא כמ"ת וכ' בשל"ה בשם הרמב"ן המכירו לבעל' אף כי לא נדולו כבי אדם הוא יחלוץ מעליו וישב על הקרקע בגיזדו ויבקש מג' שיתירו לו ואם לאו עליו איתמר ח"ו אם לא תשמור כו' :

הגהות רעק"א

סי' רט"ו מג"א סק"ו ודעת הרמב"ם שהוא דאורייתא ע' בכ"מ פ"ג מה' מילה ה"ו ובשו"ת קול אליה סי' ז' : שם וק' דהא . ע' בחכן העומר לעיל סי' רי"ב ודו"ק (נה"כ) :

ביאור הגר"א

ובמקומות כו'.דשם הוא סיוסהברכות כמ"ש במתני' בשחר מברך כו' וכתב בוכה ירושלים: ס"ב חייב כו'.רמב"ם דמפ' מ"ש אחר הכל עונין אמן חייבת קל' וכמ"ש כי שם ה'כו' וכמ"ש בספרי שם ומכין שעונין אמן אחר המברך שב' הבו כו' וע' גמ' דיומא ל"ז ל' ותענית ט"ז ב': אבל כו'.רמב"ם ובשלא שמע כל הברכה וכמ"ש במתני' שם בכותי וה"ה לאפיקורוס דאד עצמא להם אבל בתיוקן ונדול כו' אפי'שמע כל הברכה ותיוקן שם ר"ג ב' וכמ"ש בפ"ג וה"ה למשנה ממטבע כו' וכמ"ש הרמב"ם דהעבוס דאין עונין אמן אחר תיוקות משום דהברכה לבעלה ואע"ג דתוהר כ"ש במשנה דקי"ל דלא יצא והוי לבעלה וכ"א מ' ב' דהלכה כר"י אבל הרא"ש שם כ' בשם ירושלמי הלכה כר"ת וע' סי' קפ"ז ס"י ואפשר כמש"ש ע"כ ל"ק ר"מ כתם כו' וברמב"ם שם הלכה ט"ו: ועונין כו'. ל"ש דבתוספתא וירושלמי אמרו בהיכו יהודי אע"ג שלא שמע כל הברכה והביאו הרא"ש שם וז"ל הירוש' בפ"ח דברכות תניא א"י שבירך את ה' עונין אחריו אמן ואף שהירושלמי יש לפרש בדברי תר"י דבשמע כל הברכה אייריי וקמ"ל דאף אחר א"י עונין אמן אבל בתוספתא לא מ' כן דקא' שם ס"ו א"י המברך השם עונין אחריו אמן

שערי תשובה

ס"ק סמ"ד ועיין בבר"י דאע"ג דיוצא בשמיעתו אף בלא עניית אמן מ"מ לכתחלה יש לענות אמן יחד הברכה שנתכוון לצאת בה ולהוורות בפועל שהוא נתכוין לצאת בה ומייתי מירושלמי פ' נ' שאכלו דמצו' בענית אמן ולא עוד אלא שמזכה להמברך שיצא בענית אמן ומיישב בזה דברי הא"ז שמביא בד"מ סי' קס"ז ע"ש וכתב שמשם ראיה למ"ש בפנים מאירית ח"ב סי' ה' שאם כל א' כוסו בידו לקדש וממתין לחבירו שיאמר פה"ג ויענה אמן והדר מקדש דהוי הפסק ובבר"י הביא סיוע לזה נ"כ מדברי הב"י סימן נ"ז לענין ב"ש אם סיים קודם החזן ע"ש ודברי הפמ"א אלו הבאתי לעיל בש"ת ע"ש :

סי' רטו (ב) אמן עבה"ט ובלבוש כ' שגדול העונה אמן יותר מהמברך והשיגו עליו מדאמר רב חטוף ובריך ועיין באורך בש"ך ח"מ סי' שפ"ט ובפמ"א ח"א ס' נ"ז ובשו"ת שבסוף ספר שער יוסף סי' ז' שהביא מהרי"טב"א כהש"ך ועיין בבר"י מזה : (ד) בשעה שלומד עבה"ט ובשאילת יעבץ סי' פ"א כת' דאם יש הזכרה באמצע מטבע ברכה הכתובה ב"ש יכול לאומרה ע"ש. ובבר"י כ' דרבנן קשישא בא"י נהגו שלא להזכיר השם בקריאתו וכן במה"ב שכן כ' בתשב"ץ קטן בשם מהר"מ ואיני קורא שם של ד' אותיות בתלמיד ב"א השם ע"כ ועיין עוד בשאלת יעבץ שם ב' כשקורא בש"ם ובשאר דברי חז"ל ובכלל דבריהם כתובים הבאים קורא כדרכו במקרא האזכרות בקריאתן וכתב שכן היה נוהג מר אביו ח"צ ז"ל :

ס' רטו (ג) א"צ לברך עבה"ט ובשו"ת שבות יעקב ח"ב סוף סי' ל"ז כת' לברך שהחיינו על ועשבים

שלמה

יתברך זה אינו שייך רק בשעה שנהנה מטובתו יתברך מאותו דבר הן הנאת הנפש הן הנאת הגוף אז שייך לו יתברך תשלומין. אך אם בשעה זו לא נהנה מדבר זה א"כ הוי התשלומין דבר שקר ודובר שקרים לא יכון לנגד עיני יתברך לכך אסור לברך ברכה לבטלה אבל אם אינו בלשון ברוך אתה רק בלשון אתה הוא כיון שדרך ברכה אינו יוצא בו מוכח דאינו תשלומין רק שבח ושירה לכך מהאי טעמא אף אם אינו נהנה בשעה זו אינו שקר לכך מותר לאמרו ולכך מהאי טעמא גם מספק אין לברך דספק שקר נמי אסור ונתקיימו דברי הפוסקים הראשונים בעזה"י וזה ברור ואמת לפענ"ד : ובנידון מ"ש בספר חיי אדם הנ"ל אם מברכין בספק ספיקא עיין בחיבורי על ש"ע או"ח משנת תר"ז בדף ס"ד ובדף ק"ח מ"ש בתשו' לק"ק שוואביק בזה בעזה"י ודו"ק : והנה אם יש בברכה לבטלה לאו דאורייתא עיין בחיבורי על ש"ע יו"ד מהדורא ה' סי' י"ד שם כתבתי דרך אגב השייך לכאן ע"ש בתשובה לק"ק ריטין. והנה המג"א כאן הביא הפלוגתא דלהתוס' הוי ברכה לבטלה רק דרבנן ולהרמב"ם הוי מן התורה. ונראה לי כעת בעזה"י ראיה ברורה דהוי רק דרבנן ממ"ש פרק ע"פ דף קט"ו אפי' למ"ד מצות אין מבטלות זא"ז ה"מ דאורייתא ודאורייתא אבל דאורייתא ודרבנן מבטלין דקשה למה יחשב מרור דרבנן ניהו דנוף חיובו הוי רק דרבנן מכל מקום אם מברך על אכילת מרור א"כ בשלמא אם אכל לא הוי ברכה לבטלה דגם דרבנן שייך וציונו כמ"ש בפ"ב דשבת מלא תסור אבל אם לא יאכל מרור כלל א"כ בירך ברכה לבטלה ועשה איסור תורה וא"כ אם בירך עליו כבר נעשה דאורייתא ולמה יבטל המצה ובע"כ מוכח דברכה לבטלה רק דרבנן ואף אם לא יאכל הוי ברכה לבטלה ולכך הוי מרור רק דרבנן ודוחק לו' דיש חילוק בין חד דאורייתא לב' דאורייתא דמצה הוי ברכה נ"כ והוי ב' דאורייתא דז"א דניהו דלענין דרבנן שייך להלק כן בין חד דרבנן לתרי אבל בדאורייתא אין לחלק אך נראה דיש לדחות כן די"ל דודאי אם אוכל מצה ומרור ביחד אינו מברך תחלה על אכילת מצה ואח"כ על מרור בפ"ע דהוי הפסק בין ברכת מצה לאכילתו כיון דמרור אינו רק דרבנן א"כ לא נחשב צורך אכילה א"כ הוי הפסק ובע"כ יברך ברכה אחת על מצות ומרורים או על מצה ומרור וא"כ בזה כיון דעכ"פ מצה אכל לא נחשב ברכה לבטלה אף דזכר מרור נ"כ ובזה לכ"ע לא הוי ברכה לבטלה. ונ"מ לשיטת רש"י דס"ל בתפילין דלא סח מברך אחת והיינו על מצות א"כ אם בירך על מצות ולא היה לו רק תפלה אחת מ"מ לא

מגן אברהם

ב בברכת המזון וכן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות °(תוס' ומרדכי ר"פ שלשה שאכלו)(מהרי"ק שורש ע"ב)ובמקומות שנהגו לענות אמן אחר יהללוך וישתבח *יענה ג"כ אחר ברכת שומר עמו ישראל לעד :

ב מין פן. אפילו אינו עיקר הפרי כמ"ש ס"ג: ג המוס"ק. י"א שהוא מדש שמתקנן בגרון חיה ואח"כ חוזר ונעשה מוסק והרי"ם היה חושש לאוכלו משום חשש דס (°) וכהרר"י ז"ל דאפשר לומר דפירשא בעלמא הוא אע"פ שמתחלה היה דס לא חיישינן להא דכתר השתא אזלינן שהרי אם נפל מתיכת איסור לדבש אע"פ שנמחה בתוכ' כיון שדרך הדבש לחזור הדבר המופל לתוכו לדבש כמו דבש דיינינן ליה ומותר ה"נ כיון שדאי מתורת דס כתר השתא אזלי' ומותר אע"פ שנותן טעם לשבח בתבשיל וכ"ל דאפי' ראיתו לריכה ראיה (טור והרא"ש פ"ח דברכות) ולענ"ד ל"ע דאמרי' בברכות דף ו' דאכל חידוש הוא כיון דדם נעכר ונעשה אכל ה"ל לאסרו א"כ ס"מ דכתר מעיקרא אזלינן וכ"ת נילף מאכל הא קי"ל דממידוש לא ילפינן וא"ל דהמוסק פירשא בעלמא הוה ולא הוי מאכל כלל דא"כ לכ"ע שרי מידי דהוי אכשרה שיעקה מן העריפה דמותר להעמיד גבינות בקיבת' ועוד דהבדש בעלמ' הוא טוב למאכל ומ"ש הרר"י דפירשא בעלמ' הוא היינו שאין עליו תורת דס וא"כ הדרא קושיא לדוכתא וגבי אפרוח שנולד מביצה עריפה אמרי' כל כמה דלא מסרח לא נביל ובעידנא דקנביל עפרא בעלמא הוא משמע דלי לאו ה"ע אסור דכתר מעיקרא אזלינן וא"ת ה"כ קודם שנעשה מוסק עפרא הוא כי מי יודע זה ועוד דגבי דבש מאי איכא למימר וא"ע: ד ראוי לאכילה. אפילו אין ראוי לאוכלו כפ"ע רק ע"י תערובות כמו יב שמן דמפרסמון. מפני שגדל בא"י קבעו לו ברכה כפ"ע [ס"ג] : י שמן אפרסמון. הטושה שמן המשחה כמעשה וכמשקל האמור בתורה חייב כרת וכשונג חייב חטאת והוא שיעשה אותו להתלמד

כמ"ש ס"ס ר"ב: ה אינו מברך. דלאו לריח עביד (ברכו' מהר"מ): ו על הורד. שקורין ריזמ"ס אף ע"פ שראוי לאכילה ע"י מרקחת מ"מ אין עיקרו עומד לאכילה אלא להריח ואי"ת כיון שאינם עיקר עצמי בשמים (°) כמ"ש סי' ר"ד ס"א. י"ל דשאני הכא דאי"ת לברך עליהם בשמים ואם אינו לא מין עץ ולא מין עשב (ב) * כמו ג (°) (ג) המוס"ק מברך בורא מיני בשמים. ד ואם הי' פרי ד (ד) ראוי לאכילה מברך הנותן ריח טוב בפירות והני מילי כשנטלו להריח בו או לאכלו ולהריח בו ה אבל אם נטלו לאוכלו ולא נתכוין להריח בו אע"פ שהוא מעלה ריח טוב ה (ה) אינו מברך (ג) ועל כולם אם אמר (ו) בורא מיני בשמים יצא ו הלכך על כל דבר שהוא מסופק בו מברך בורא מיני בשמים (ד) ז על אגוז (ז) מוסקאט"ה ועל קניל"ה וקלוא"ו וכל בשמים שהם לאכילה מברך הנותן ריח טוב בפירות :

ג ו (ה) מ על הורד (ועל (מ) הקנמון שהוא עור הנדי) ועל ז מי הורד ועל הלבונה ח (ט) והמצטיבי וכיוצא בהם בורא ט (י) עצי בשמים :

ד (ו) ע על י שמן (יא) אפרסמון מברך בורא שמן ערב : ה יא י שמן זית (יב) שכתשו או טחנו עד שחזר ריחו נודף מברך עליו בורא עצי בשמים :

ו כ שמן שבשמו כמו יב שמן המשחה אם בעצי בשמים מברך בורא עצי בשמים ואם בעשבי בשמים מברך בורא עשבי בשמים (ז) (°) ואם היו בו עצים ובשמים

(°) עמ"ש ס"ס י"ד עפי' ר"ב פפי' ס"מ ס"ב

ב ° ג אם זה שיוציא ממנו הריח עץ או ב מין עץ מברך בורא עצי בשמים. ואם הוא עשב מברך בורא עשבי בשמים ואם אינו לא מין עץ ולא מין עשב (ב) * כמו ג (°) (ג) המוס"ק מברך בורא מיני בשמים. ד ואם הי' פרי ד (ד) ראוי לאכילה מברך הנותן ריח טוב בפירות והני מילי כשנטלו להריח בו או לאכלו ולהריח בו ה אבל אם נטלו לאוכלו ולא נתכוין להריח בו אע"פ שהוא מעלה ריח טוב ה (ה) אינו מברך (ג) ועל כולם אם אמר (ו) בורא מיני בשמים יצא ו הלכך על כל דבר שהוא מסופק בו מברך בורא מיני בשמים (ד) ז על אגוז (ז) מוסקאט"ה ועל קניל"ה וקלוא"ו וכל בשמים שהם לאכילה מברך הנותן ריח טוב בפירות :

ג ו (ה) מ על הורד (ועל (מ) הקנמון שהוא עור הנדי) ועל ז מי הורד ועל הלבונה ח (ט) והמצטיבי וכיוצא בהם בורא ט (י) עצי בשמים :

ד (ו) ע על י שמן (יא) אפרסמון מברך בורא שמן ערב : ה יא י שמן זית (יב) שכתשו או טחנו עד שחזר ריחו נודף מברך עליו בורא עצי בשמים :

ו כ שמן שבשמו כמו יב שמן המשחה אם בעצי בשמים מברך בורא עצי בשמים ואם בעשבי בשמים מברך בורא עשבי בשמים (ז) (°) ואם היו בו עצים ובשמים מברך

(°) עמ"ש ס"ס י"ד עפי' ר"ב פפי' ס"מ ס"ב

הי' פי' שנפסק מיד ודומה לאוכל שנתעכל במעיו: (ב) כמו המוסק הוא כל"א פיז"ס. וכתוב בטור שהוא זיעת חיה והוא שחיה ידוע היא ויש לה כמין חטוטרת בגומרה ומתקנן שם חתלה כמין דס ואח"כ מתייבש ונעשה ממנו המור והרמ"ה היה מוסרן משום חשש דס והר"י כ' דפירש בעלמא הוא אע"ג דתחלתו היה דס דכתר השתא אזלי' תדע שהרי הדבש אם נפל לתוכו מחיכת איסור ימוח בתוכו כיון שדרך הדבש להחזיר הדבר שנפל לתוכו דבש דיינינן ליה כמו השתא ה"ל אע"פ שתחלתו היה דס כתר השתא אזלי' וא"א הרא"ש בשם כ"ה בחלב טריפה בעבי בפירה דכתב ר"ת דאם הוא קרום הוי בפירשא בעלמא א"כ ה"ל כיון שנקרם על הבהמה נעשה פירש' דמה לי תוך הבהמה או ע"ג הבהמה אידי ואידי פירש' בעלמא הוא : (ג) ועל כולם כו' · פי' כ"י אפי' המריח על פירו' דבורא מ"כ היא כוללת כמו שהכל באכילה : (ד) על אגוז מוסקאט"ד · הוא עיקר פרי והקניל"א שהוא לימרל"ד וקלאו שהוא נענלך אף שהוא אינו עיקר הפרי מ"מ עיקרו עומד לאכילה ע"כ שם פרי עליו לריחו : (ה) על הורד כו' עלי בשמים. שהרי יוצא מן האילן ואינו פרי שעיקרו אינו עומד לאכילה : (ו) על שמן אפרסמון. לפי שהוא נמצא בא"י והוא חשוב

כנפ"ע רק ע"י תערובות אבל כמ"ש סי' ר"ב: ה אינו מברך. דלאו לריח עביד (ברכו' מהר"מ): ו על הורד. שקורין ריזמ"ס אף ע"פ שראוי לאכילה ע"י מרקחת מ"מ אין עיקרו עומד לאכילה אלא להריח ואי"ת כיון שאינם עיקר בשמים (°) כמ"ש סי' ר"ד ס"א. י"ל דשאני הכא דאי"ת לברך עליהם בשמים ואם אינו לא מין עץ ולא מין עשב (ב) * כמו ג (°) (ג) המוס"ק מברך בורא מיני בשמים. ד ואם הי' פרי ד (ד) ראוי לאכילה מברך הנותן ריח טוב בפירות והני מילי כשנטלו להריח בו או לאכלו ולהריח בו ה אבל אם נטלו לאוכלו ולא נתכוין להריח בו אע"פ שהוא מעלה ריח טוב ה (ה) אינו מברך (ג) ועל כולם אם אמר (ו) בורא מיני בשמים יצא ו הלכך על כל דבר שהוא מסופק בו מברך בורא מיני בשמים (ד) ז על אגוז (ז) מוסקאט"ה ועל קניל"ה וקלוא"ו וכל בשמים שהם לאכילה מברך הנותן ריח טוב בפירות :

ג ו (ה) מ על הורד (ועל (מ) הקנמון שהוא עור הנדי) ועל ז מי הורד ועל הלבונה ח (ט) והמצטיבי וכיוצא בהם בורא ט (י) עצי בשמים :

ד (ו) ע על י שמן (יא) אפרסמון מברך בורא שמן ערב : ה יא י שמן זית (יב) שכתשו או טחנו עד שחזר ריחו נודף מברך עליו בורא עצי בשמים :

ו כ שמן שבשמו כמו יב שמן המשחה אם בעצי בשמים מברך בורא עצי בשמים ואם בעשבי בשמים מברך בורא עשבי בשמים (ז) (°) ואם היו בו עצים ובשמים

(°) עמ"ש ס"ס י"ד עפי' ר"ב פפי' ס"מ ס"ב

מברך

קבעו לו ברכה כפ"ע : (ז) ואם היו בו עצים ועשבים. ז"ל הרמב"ם עד ואם סיימו

באר הגולה

ג ברכות מג (°שקורין בפלאנ"ל פיזס) ד שם הרמב"ם שם מה"ב ורא"ש והטו' ו תוס' שם בע"א ורמב"ם שם ז מרדכי בשם ר"מ מרוטנבורג והרא"ש ח רמב"ם שם ט ברכות וכרבי יוחנן י שם ובנהרדעי כ דעת רמב"ם שם והרא"ש

עטרת זקנים

דטז * כמו המוסק שקורין בל"ל פיזס ואסור לאכול פיזס משום דס :

נתיב חיים

רטז °) במ"א סק"ח שעושין ממנו זפת ל"ל דזפת ריחו רע בשמוה ד' י"ח בל"ל קורין לו מלסטיק :

לבושי שרד

סי' רטז מג"א סק"ב (°) והרר"י ז"ל כ' דאפשר לו' כל"ל : מ"א סק"ו (°) כמ"ש סי' ר"ד סי"ה כל"ל : ש"ע ס"ו. אם הי' בו עלים ועשבים מברך כל"ל :

יד אפרים

במ"א ס"ק ד' כמ"ש סי' ר"ב וכ"ל שמוזכר למ"ש במג"א שם ס"ק יז לענין קליפת מרתלני"ן דגם הוך הפרי אינו טוב בלא תיקון ותערובות ניקר (ונראה דאלימנה קאמר הכי) כו' ע"ש ומזה נראה שיש לברך על קליפת מרתלניתלו ליתומ"ש בשנטלו להריח בו לו לאכלו ולהריח בו נותן ריח טוב בפירות ולא ראיתי

הגהות רעק"א

סי' רטז מג"א סק"ב ולענ"ד ל"ע. ע' חק יעקב סי' תמ"ו סט"ז :

ט"ז ס"ק ד' שהוא נענלך . בח"ר מסיק לברך על נענלין ב"מב והגאון פרי מגדים בספרו אבל אברהם בתורת שבתחלת הספר אות ק' כ' וקליפת מרתלנלספק ברכה לאכילה ה"ה המריח בהם מברך במ"ב עכ"ל. ולענין פלפלין וזנגביל ע' כא"ר לקמן רסי' רל"ט :

החם כופר

סי' ו ט"ז במג"א ס"ק ג' בהענגל והרא"ש

ס"ח דברכות נ"ב פ"ו דברכות סימן ל"ה : (שם) בא"ד אמרינן כל כמה.נ"ב נעלמן ממנו דברי הר"ן בע"ז דף ל"ט ע"ב נבי דבש למאי ניחוש לה ע"ש זכבר הזכירם בשבה"נ בסימן זה אות ט' ע"ש בר"ן דף שמ"ו ע"ב ועיין חק יעקב סימן תפ"ז סק"ז.

שערי תשובה

שנעשו להריח וכ"כ בתשו' הרדב"ז והביאו בכנה"נ סי' רכ"ה ובבר"י כ' שלא שמענו ולא ראינו זה וכן עמא דבר שלא לברך שהחיינו על הריח ע"ש : (בש"ע סעיף ג') קנמון שהיא עור הנדי ע' בהגהות בעל תוספת שבת וכסי' רצ"ז במג"א וא"ש בתוס' שבת שם ובריב אפרים שם שאפשר שט"ם במג"א וצ"ל מור הנדי ועיין במח"ב שם שהביא דברי שיורי כנה"נ והתוס' שבת שכתבו שט"ם בש"ע ומח"ב כתב דליתא וע"ש שבת' דעור הוא עץ בלשון ערבי והנדי ר"ל מאינדיאה ששם נידולם ובטורקי קורין לו אודאנאשי ובלע"ז ספרדי קורין עץ אלואיש כמ"ש הרמב"ם בפהמ"ש ושפיר מברך עצי בשמים (ועיין בחות יאיר דף רמ"ט מתרגום שיר השירים ותהילים מור ואהלות מתרגם אקסיל אכואן והביא שם מעורך על מפשה אליתא ומכאן מבואר דשם הבושם כן הוא בלע"ז) : (ו) במ"ב יצא עבה"ט ועיין במח"ב שכתב ששמע מחכם א' שאם יש לפניו עצי ועשבי בשמים כוללן ברכה אחת בא"י מ"ה בורא עצי ועשבי בשמים (ולא) לברך בפרטות על כל א' והחכם הוקשה בעניני שלא מצינו לכלול כ"א בברכת מעין ג' דהתוס' כתבו דאין זה מצות חבילות דהשבח על הארץ המוציא מזונות ונפן ואיך יכלול כאן ושוב מצא בירושלמי גבי המפריש תרומה ותרומת מעשר וחלה וכ"פ הרמב"ם דכולל הכל עכ"ל ובק"א שם כת' שצריך להתיישב דאין ראיה משם דכתר השיבו כו' ע"ש ועיין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סי' ד' באורך בענין ברכת להניח ועל מצות תפילין וע"ש מ"ש על דברי הירושלמי דהתוספתא ודברי הריב"ש בתשובה סי' שפ"ד וע"ש בדברי הש"ס בסוכה דף מ"ו שרמז להם המג"א בסי' כ"ה ע"ש : (י) עצי בשמים וכ' בבר"י בשם

ביאור

ג' מנין שמברכין כו' : ס"ב אם זה כו' . הלי מרקוס שם כו' : ואם אינו כו' . שם ח' : המוס"ק כו' . עמ"א ס"ק ג' י"ל כו' והכרר"י כו' וכ"ל זה כתב הרא"ש פ"י סי' ל"ה ועכ"ל שהאריך בזה ואשתמיטתיה מ"ש הר"ן בספ"ב דע"ז ל"ע ג' על מ"ש לי מעשה תיערוכי מסרי כו' וז"ל לי מעשה תיערוכי דבר שאמא מסרח סרח הלכך לא מערבי ואחרים פירשו לי מעשה תיערוכי שדרך הוא לערב בדבש דברים אחרים וניתיחו בתוכו ואוזרין דבש ליכא למיתש לחכי אם לא מערבי ואחרים פירשו לי מעשה תיערוכי מסרי כו' וז"ל לי מעשה תיערוכי דבר שאמא מסרח סרח הלכך לא מערבי ואחרים פירשו לי מעשה תיערוכי שדרך הוא לערב בדבש דברים אחרים ונ

סימנו שהוא ל' הס"ע מן המור הרמב"ם לא מיירי כלל מסימנו אלא ס"ל כל שלא כתשו או טחנו אין בו ריח כלל ואם כתשו עד שיש לו ריח מברכינ"ב ואם לא כתשו וממילא אין בו ריח מלד עצמו רק שבכש כתוכו בשמים שמולידים ריח הולכי' אחר אותן הבשמים והיינו כ"ז שהם כתוכו אבל אם סימנו ונשאר ריח בלא עיקר יש פלוגת' כמ"ש הס"ע.ומו"ח ז"ל כ' שהרמב"ם מיירי מסימנו ומבי' רלי' מדברי ב"י ולא דק כי ב"י לא כ"כ על הרמב"ם כלל.גם מ"ש הטור אחר דברי רמב"ם וא"ש כתב שהם על כולם בע"ב גם זה לא מיירי אלא בישנם בעין עדיין לא בסימנם:(ח)שאין מברכין עליו.בסי' רי"ז כתב הטור בשם הרמב"ם וחלק עליו ופסק הס"ע שם הרמב"ם ע"ש בדבריו : (ט) הוא שבולת נרד שקורין אישפי"ק . והיינו שפיגנרדי"א בל' פולין שעושין מזה שהוא לריח טוב ובעלי בתים רגילים לשפוך זה למים שהכהנים רוחצים ידיהם לדוכן ומריחים לעבד ומשקין אותו ונדל ומתקיים אע"פ שעלו מתיבש אבל דבר מתיבש בעשב והולך לו: (יא)היו לפניו עצי בשמים.בטור כתוב וא"ל שאם היו לפניו כו' נראה לפרש דברי הטור דודאי אם בירך על מיני בשמים שתכוין לפטור הכל פשיטא דלא דאין חילוק אם אין א' מונח לפניו וברכתו בורא עצי בשמי' או עשבי בשמים ובירך עליו מיני בשמים דלא כמ"ש ריש הסי' או שמונה הרבה לפניו דיכון דאתכוין על כולם אסור לו לברך בחנם על השאר ברכתו המיוחדת ואם נתכוין באמרו בא"ב על דבר שברכתו כך לחוד כדלעיל ודאי צריך עוד לברך על השאר כ"א ברכתו ודומה לאומר לפה"ח ויש פרי עץ ג"כ לפניו ולא נתכוין עליו כי אם על פה"ח דצריך לברך עוד בפה"ע על פה"ע הכי נמי כ"ה אלא דאם בא לכתחלה לימלך כילד יתנהג בזה כ' הטור דיראה שיברך בורא מיני בשמים על כולם כיון שיש על כל פנים דבר שברכתו כך ואע"ג דבפה"א ובפה"ע אם מונח' לפניו שייהם יברך על כל אחד ברכתו ולמה לא יעשה ג"כ כאן כן וכן הקשה ב"י ל"ל דבריה שאני שהריח בא לו אלא בבחירה שלו דהריח נכנס מאליו והרי הוא הבית כלם להריח בהם.ואף אם יבחור לכתחלה להריח בזה אפשר שיבא לו תחלה הריח מהשני ע"כ יברך בדבר שהוא כולל כולם כיון שיש עכ"פ אחד ביניהם שברכתו כך משא"כ באחרי שתלוי בבחירה שלו אם ירצה יאכל תחלה מזה יברך עליו בפרט.והא דכת' הטור ובירך מיני בשמים פטר הכל נראה למימרא דוק'דיעבד שהרי שייס אח"כ ל' לכתחלה בכל מה שהבית בדין זה.וכן ברמב"ם ורב עמרם כולם מיירי ל' לכתחלה שהרי לא זכרו שום דבר מאם בירך תחלה במ"ב אלא פשוט דגם הטור בריש מיירי לכתחלה וכ"כ בית יוסף וכדמשמע כאן מדברי רמ"א ע"ז וע"ז הבית הטור גם דעת הרמב"ם שכ'כאן שם מיני בשמים מברך על כל אחד משמע בית שם מיני בשמים מברך דרך כלל כן אבל רב עמרם ס"ל דגם כאן הוה כמו בפירות לענין אכילה שזכרו ולא מחלק בין ריח לאכילה דאע"ג דהריח נכנס ממילא מ"מ אינו חייב לברך עד שיתכוין להריח בו בפ"ע ע"כ יברך תחלה על מה שרוצה להריח תחלה ואח"כ על השני והשניני ואם רוצה להריח תחלה על במ"ב ולא יתכוין בפי' להיות יוצא על כולם צריך עדיין לברך ג"כ בפרט על האחרים וגם באכילה לענין שהכל ודאי הדין כן הוא דאין יוצא באמירת שהכל על דבר שברכתו שהכל מלברך בפה"ח כיון שלא נתכוין בפי' גם עליו . ומו"ח ז"ל פי' בדרך אחר וכ תב עליו וסרי ליה מאריה ואני אומר נראה דמריה סייעה ופירושו אמת לך מה שהקשה מ"ש מפירות לאכילה כו' ופסק כאן כרב עמרם כבר נתיישב היטב בדברינו בס"ד : (יב) ואם בירך על כלם . פי' שנתכוין על כולם יוצא כמ"ש בשם הטור דאפי' לכתחלה לך שעכשיו שפסק כרע"מ כתב רמ"א ע"ז דב דיפבד אפי' רע"מ מודה. בברכת בורא עצבי בשמים. שמעתי מהמדקדקי שא"ל עשבי בניקוד שבא ופת"ח כיון שהוא דבוק לתיבה שאחריה אלא י"ל בחיר"ק ומלינו כן הנקודה בכתוב במשלי כ"ז עשבות הריס : (יג) המוגמר . שמורפין בשמים אף שאינם בעין מברכין על הריח: (יד) באתרוג של מצוה. לפי שהוא עשוי לאכילה ולזה הוקלה לו כל ז' ע"כ לאו לריחו קאי דבשאר ימות השנה קאי לאכילה ולריח אכל בסוכות כיון דלאו לאכילה אלא למצוה בטל ממנו גם מעלת הריח כנ"ל עכשיו זה להאי דיעה :

ריז (א) לכנס ויוצא כו'. עבסי' תרל"ט ס"ח מ"ש מזה וכנמ' פריך והא לאו לריחא עבידא ואמאי יברך ומשני אין לריח' נמי עבידא כי היכי דמיעבי אינשי

ויתי

סי' ריז (א) של ערוה . עבה"ט ועיין בא"ר שיש לאסור אפי' בשנויה וכ"כ מח"ב בשם מור וקציעה ע"ש ועיין בר"י אפי' של אשתו נדה אסור אף שהתורה העידה סונה בשושנים מ"מ יש להתרחק כו'

באר

דוקא שמן זית מפני שגדל על הגן . (יג) מיקר . ומה"ט אין מברכין על הטוא"ק שפופין בחומס. הלק"ט מ"א סי' ק"א וע"ל סימן ר"י ס"ק ט' : (יד) אישפא"יק . הייגו שפיגנרד"א בלשון פולין שפופין מזה שהיא לריח ובעלי בתים רגילים לשפוך זה למים שהכהנים רוחצים ידיהם לדוכן ומריחים המומדים שם לברך בע"ב כמו במי ורד בס"ג ובהלכות י"ע כתבתי שאין לנהוג כן ט"ז ע"ל סי' קכ"ח ס"ק ח': (טו) בגיהה . שמשקין אותו ונדל ומתקיים אבל דבראה מתייבש בעשב והולך לו ב"י : (טז) יצא . כ' הב"ח דאם בירך על של עץ בעשבי בשמים לא יצא דעשבי אינו כולל של עץ וכ"כ הלבוש ועיין בס' גן המלך סי' צ"ט: (יז) להריח בהם . דאלו להעבי' הזומא אין מברכין עליו כמו שכ' סי' רי"ז סס"ב : (יח) ההדם.בורא עבי בשמים : (יט) עשבי בשמים . שמעתי מהמדקדקים שא"ל עשבי בניקוד שו"א ופתח בין שהוא דבוק

מחצית

(ס"ק יג) נכון כו' דאף הרמב"ם מוד' כו' רלה לומר דהטור כ' דאם הוציא הבשמים יש אומרים דמברך ב"ם ערב. ויש אומרים דאין מברכים עליו כלל. וכ' הרב בית יוסף דדע' אחרונה היא דעת הרמב"ם דסבירא ליה המריח בכלים המוגמרים אינו מברך דהוי ריח שאין לו עיקר ואוא הדין הכא. ומכל זה מלק הבית חדש : לא קלא הריח מעיקר הבושם. דהא עיקר הבושם כלה בא"ם כי אם הטעם הטולה מן הבושם מזה קלטו הכלים : שיש שפק כיצד יברך. אם בורא שמן ערב או עצי בשמים או מיני בשמים : ואין לאוזן שאומרים כו' ואם היש אומרים האחרונים. אין לאוזן לאם שדבריהם דברי יחיד : והר"מ כ' כו' היפך מסברת הב"ח : מדלא מלק כו' רק בסי' רי"ז כשהביא הטור דברי הרמב"ם דאין מברכים על כלים המוגמרים חלק עליו וכ' דמברכים עליהם וכאן בסי' זה בדין זה בשסילק מהשמן הבשמים וכ' י"א שאין מברכים עליו כלל ואוא דעת הרמב"ם לפמ"ש הרב"י ושתק הטור ולא הכריע בין שני הדעות משמע דס"ל להטור דהכא גרע ויש מקום להאומרי' שאין לברך על השמן אפי' אי מברכים על כלים המוגמרים : ועשה ריח וכל עשן הריח נכנס תוך הכלי המתגמר : ובס"ע משמע בהב"ח. ר"ל בסברת הב"ח דכלים המוגמרי' גריעי ומסתבר יותר לומר שאין מברכים עליהם מדב' הרב"י כאן ונכון שלא להריח בהן משמע דמספקא ליה אם יברך ובכלים המוגמרים לא כ' כן משמע דאפי' לכתחלה יוכל להריח בהן דפשיטא ליה דאין מברכים עליהן ואיכא ספקא והיינו בסברת הב"ח. אבל כדייא אדרבא הס"ע לא ס"ל בהב"ח דהב"ח כ' דבאין בשמן יברך בורא מיני בשמים ויריח בהן ובס"ע כ' מגד ס' שמא אין לברך עליהם ולכן נכון שלא להריח בהן : (ס"ק טו) גדל כו' אם"פ שעלו מעתיבש מ"מ לשב' מוציא עליו מעצו והוי מין עץ : (ס"ק טז) על כלם כו' דעשבי אינו כולל כו' ר"ל דוקא פרי האדמה כולל גם הוא גם הוא נתגדל מהאדמה ולכן אם בירך על פרי העץ בורא פרי האדמה יצא משא"כ בעשבי : להקדיש של עץ. ולכאור' שעשה דעץ יותר מבורכת מעשבים וכדעת בה"ג לעיל סי' ר"א סעיף ג' דבורא פרי העץ קודם לבורא פרי האדמה ולדעת הב"ח אין עפי' בשמים יותר מבורר' מעשבי בשמים דכ"א בין עפי ובין עשבי הם ברכות פרטיות : לכל הגדל באדמ' ר"ל לכל מיני עשבים והעשבים מרובים יותר מעצים : כך כ' הרא"ש גבי פירות ר"ל דהרא"ש חולק על בה"ג וס"ל דאין קדימ' לפה"ע לאכל בהא

מברך בורא מיני בשמים ואם סיננו והוציא ממנו הבשמים ל יש אומרים שמברך בורא שמן ערב מ ויש"א (ח) שאינו מברך עליו בכלל דהוי ריח שאין לו (יג) עיקר * וכיון שספק הוא יג נכון ליזהר מלהריח בו :

ז יד י סימלק וחילפי דימא מברך בורא עצי בשמים סימלק ס יש מפרשים רוסמארי"ן ע ויש מפרשים יאסמי"ן פ ויש מפרשים שהוא עשב שיש לו ג' שורות של עלין זו למעלה מזו ולכל שורה שלש עלין. וחילפי דימא (ט) הוא שבולת נרד שקורין (יד) אישפי"ק :

ח ל סיגלי והם ויאול"ש בורא עשבי בשמים :

ט ק נרגים והוא א) ר חבצלת ס ויש אומרים שהוא לירוי"ן ת אם טו (י) גדל (טו) בגנה מברך בורא עצי בשמים ואם הוא גדל בשדה מברך בורא עשבי בשמים:

י (יא) מ היו לפניו עצי בשמים ועשבי בשמים ומיני בשמים מברך על כ"א ברכה הראויה לו:

הגה (יב) ואם בירך טז על כולם מיני בשמים (טז) יצא (עור ריש סימן) ואם צריך להקדיש של עץ לשל עשבי בשמים עיין לעיל סימן רי"ז :

יא ° ג הביאו לפניו הדס ושמן יז (יז) להריח בהן אם ברכותיהן שוות יח מברך על (יח) ההדס ופוטר את השמן ג ו ואם יט אינם שוות מברך על ההדס תחלה :

יב ד מברכין על (יג) המוגמר (פי' בשמים שמשימים על הגחלים להריח בהם) משיעלה קיטור עשנו קודם שיגיע לו הריח אבל כ לא יברך קודם שיעלה קיטור העשן :

יג °° ה המוגמר אם הוא של עץ מברך בורא עצי בשמים ואם של עשב בורא (יט) עשבי בשמים ואם של שאר מינים בורא מיני בשמים .

יד המריח (יד) באתרוג של מצוה ו מברך עליו (כ) ז וי"א כא שאינו מברך לכך נכון כב שלא (כא) להריח בו: הגה י"א דהמריח בפת חם יש לו לברך שהכן ריח טוב בפת (אבודרהם ב"י סי' רכ"ו בשם מ"מ) וי"א דאין לברך עליו (ג"ר) לכך אין להריח בו :

ריז ברכת הבשמים והמוגמר. ובו ח סעיפים :

א °°° מ הנכנס א לחנותו של בשם שיש בו מיני בשמים מברך (מ) בורא מיני בשמים ישב שם כל היום אינו מברך אלא אחת (א) נכנס ויוצא נכנס ויוצא מברך על כל פעם ב ודוקא שלא היה בדעתו לחזור אבל היה ב דעתו (ב) לחזור ג (ג) לא יברך :

°עסי' רסי"ו °°עסי' תרל"ד °°°עסי' רי"ז וכמ"ש אין

מ"ש מ"ה מהלכות כלי המקדש) והעושה קטורת מ"מ סממני המוגברים לפי משקולת אלו אפילו לא עשה אלא אין אלו שלשותו הוא"ל ועשה לפי משקולת אלו מייב כרת עשה להתלמד בה אלו למסרה לגבור פטור (פ"ב שם) : יג נכון ליזהר . והב"ח כתב דאף הרמב"ם מודה כאן דבשלמא בכלים מוגמרים לא קלא הריח העיקר הבושם משא"כ כאן רק שיש ספק כילד יברך לכן יברך במ"ב ואין לחוש לאותם שאומרי' שאין מברכין עליו עכ"ל . והד"מ כ' מדלא חלק הטור כאן על הרמב"ם רק בסימן רי"ז ס"מ דס"ל דכלים מוגמרים עדיפי שנשרף הבושם ונעשה ריח מה שא"כ כאן קלא ריח בעלמא. ובכ"ע משמע כמ"ש הב"ח דהא בכלים מוגמרים לא כ' שם ליזהר מלהריח בכן: יד סימלק וחילפי דימא.אע"ג דאית בהו מאי דרכיך לא איכפת לן אלא כיון דמוליא עליו מעצו מברך בורא עצי בשמי' (כ"י רשב"א עסי' ר"ג) : טו גדל בגינה. שמשקין אותו ונעבד וגדל ומתקיים אף על פי שעצו מתייבש אבל דבראה מתייבש בעשב והולך לו (ב"י רשב"א) : טז על כולם . כתב הב"ח דאם בירך על של עץ בעשבי בשמים לא יצא דעשבים אינו כולל של עץ ע"כ וכ"כ הלבוש וא"ע דא"כ למה כתב ב"י בשם הרוקח דצריך להקדיש של עץ לשל עשבים דהא שייכם שויש זה לזה דאין זה כולל יותר מזה ומיהו י"ל דעב"פ שם עשב כולל לכל הגדל באדמה ועצי אינו כולל אלא הגדל באילן כן כ' הרא"ש גבי פירות ובאמת לא מצאתי ברוקח כלל מזה ואפשר שהרב"ז היה לו דפוס אחרת ולכן כ"ל דאזלי' בתר החביב כמ"ש בסי' רי"א ס"ג וגם הב"ח עצמו כ' שם כן : יז להריח בהם . דאלו להעביר הזומא אין מברכין עליו וכמ"ש סי' רי"ז סס"ב ע"ש : יח מברך על ההדם . ומוטלו בימינו עיין סי' רי"ז ס"ד : יט אינם שוות . ל"ע דלהרא"ש אין שום קדימה אין ברכותיהן שוות אמ"ש דסי' רי"ז ועוד קשה דהכא מיירי בשמן אפרסמון בלבד כמ"ש ס"ד ואם כן ה"ל לאקדומי דה"ל ברכה פרטית כמ"ש סימן רי"א ס"ג ול"ל דהדם חביב טפי ול"ע. מיהו ברא"ש לא כתב אפרסמון ואפשר דמיירי בשמן שבשמו בעשבי בשמים ועל ההדם מברך עלי בשמים עמ"ש רסימן זה וסי' רי"ז ס"ב: כ לא יברך וכו'.דבעי' סמוך לעשייתן כמ"ש סי' כ"ה ס"ח: כא שאינו מברך.דלאו לריחא עבידא אלא למצוה.מ"כ בשם רש"ל דוקא בשעת נטילתו לשם מצוה אבל קודם לכן ואח"כ מברך:כב שלא להריח. ואם מריח בו כ' הב"ח דמברך עליו דאית' במדרש מה אתרוג יש בו טעם וריח א"כ עביד לריח עכ"ל.ואין זה אלא דרך דרש לכן יש ליזהר אספק ברכות ולא לברך עליו וכן פת חם :

ריז א לחנותו של בושם. עטוי להריח שריחו ויבאו לקנות (גמר') עסי' רי"ו ס"א וא"כ כשמוכח בחדר ואינו בחנות אינו מברך אפי' כוונתו להריח כיון שבבשמים לא נעשו שם להריח : ב דעתו לחזור. וכ"ל דוקא שהיה דעתו לחזור לאחר כמ"ש בסימן תרל"ט : ג לא יברך . ל"ע דבסימן קע"ח

אין

יוצא על כולם צריך עדיין לברך ג"כ בפרט על האחרים וגם באכילה לענין שבלשון יתיות אפי' לכתחלה אם יתכוין בפי' נמשך אחר מיירי בשמן אפרסמון ואפשר דמיירי בשמן שבשמו בעשבי בשמים עמ"ש רסימן זה וסי' רי"ז ס"ב: כ לא יברך וכו'.דבעי' סמוך לעשייתן כמ"ש סי' כ"ה ס"ח: כא שאינו מברך.דלאו לריחא עבידא אלא למצוה.מ"כ בשם רש"ל דוקא בשעת נטילתו לשם מצוה אבל קודם לכן ואח"כ מברך:כב שלא להריח. ואם מריח בו כ' הב"ח דמברך עליו דאית' במדרש מה אתרוג יש בו טעם וריח א"כ עביד לריח עכ"ל.ואין זה אלא דרך דרש לכן יש ליזהר אספק ברכות ולא לברך עליו וכן פת חם :

ריז א לחנותו של בושם. עטוי להריח שריחו ויבאו לקנות (גמר') עסי' רי"ו ס"א וא"כ כשמוכח בחדר ואינו בחנות אינו מברך אפי' כוונתו להריח כיון שבבשמים לא נעשו שם להריח : ב דעתו לחזור. וכ"ל דוקא שהיה דעתו לחזור לאחר כמ"ש בסימן תרל"ט : ג לא יברך . ל"ע דבסימן

קע"ח

סי' ריז סי"א מבורך במ"ב . כמו כשרתא לפי' הרמב"ם וכמ"ש בסי' רי"ז ס"ו : ודוקא כו'. כמו בברקיש

שערי תשובה

מהר"י פראני בתשובה אם בירך על מין עץ בורא עשבי בשמים לא יצא ע"ש: (כ)וי"א שאין לבר"ך עבה"ט וכת' בבר"י המשמש באתרוג ונשאר הריח בידו או בבגדו אינו מברך על אותו הריח כלל שאין לו עיקר. מז"ה בשם ס' צרור החיים תלמיד הרשב"א :

באר הגולה

שם ל עור כשם י"ח מ שם כ בג' שם ם ר' יוחנן ע ר' ירוחם פ רש"י שם ל שם בגמ' ק שם ר רש"י בשם ר"ב ש נחוקי יוסף ת שם בגמ' מ רמב"ם שם ורב עמרם ב שם בגמ' לגירסת הרי"ף ג שם לגי' הרא"ש ד שם בגמ' ה שם לפי'העור ו עור בשם אבי העזרי ז שם בשם רבי שמחה ח ברכות כ"ג ב עור והמרדכי בשם ר"מ מרוטנבורג

עטרת זקנים

* וכיון שהוא ספק כו'. אבל מי הורד שבשעוף ג' יש בהם מתם וריח כמו הורד עצמו וי"ח שמברך במ"ב וכל דבר שהוא מסופק בו יברך במ"ב וא"ל ליזהר שלא יריח בו(כ"ק)ומיהו בכלים המוגמרים א"ל לברך כלל ומ"ה מוהגי' המדקדקי' שלא לברך במ"ש ברכת הריח על כלי עץ שעושאין בו בשמים דהוי מתי ריח שאין לו עיקר מהרש"ל :

אשל אברהם

א) חבצלת . עיין ס' מגן שאול סי' כ"ב כ"ה כ"ו :

יד אפרים

מהגיון כן ורחיתי בספר בני חיי"ת כתב דמשתברא דמברכין על חלי הפרי ולא על קליפה ומ"ש בשם מר דודו עיין בספר מח"ב דעתו לברך בורא מיני בשמים ע"ד המסקי הסם בגרעינן לברך שהכל ע"ש ובאמת שאין רגיש מברכת ההנאין לכאן דשם דנעשי להו ע"ד כך תלוי תלתא משא"כ כאן דלא איכפת לן

ביאור הגר"א

בריש סי' רי"ז : י"א שמברך כו . כמו שמן אפרסמון. עור.שמפרש דלהכי מברך בשמן אפרסמון בס"ע לפי שאין בו בשמים בעין וז"ש הא' מאי משמא דאפרסמא מאי מברך: וי"א כו'. שם ועפי' רס"ז ס"ג ועמ"א ודעת הרא"ש שמברך במ"ב ע' רא"ש ועור ודעת תוס' ד"ה משמא שמברך כמו אם הבשמים בתוכו : ס"ז סימלק כו'.עמ"א בשם הרשב"א שכתב כן בשם הגאונים וכ"כ הערוך בשם הגאונים וכ' דהא פשהן אע"ג דרכיכי נקרא עץ : י"מ רוסמא"רין.כ"כ ב"י בשם תר"י.ושעה דתר"י לא כתבו אלא על חלפי דימא וכן פי' בערוך בשם הגאונים ובשם בגליון שפי' גרופלי וי"ע דה"כ יברך שהן ריח כו' כמ"ש בשם ת: שבולת נרד. רש"י שם וכן פירש"י ג"כ בק"ק דבריחות וכן פי' הרמב"ם שם בפי' שכן הוא בלשון לע"ז : ס"ח סינלי . ע' בסנהדרין ל"ע ת' וכמ"ש הרא"ש כתבו כו' : ויאולי"ש . ברכות שם ברש"י : ס"ט חבצלת. רש"י והר"י בשם ערוך.וכמ"ש אני תבצלת והרגומו שם אבא מתילא לגרקוס כו' : וי"א . תר"י בשם י"ח: ס"י היו לפניו כו'. כתו בברכת הפירות כמ"ש בסי' רי"א כו' וז"ל ועפי"ח : ואם כו'. כ"ל בס"ב : ואם צריך כו' . ר"ל דתליא בפלוגתא בה"ג ותוס' כמש"ש ס"ב : ס"יא הביאו כו' . כגי' הרי"ף דל"ג ולא היא וכ"ה וערא"ש : אם . כגי' הרי"ף דגרס ופוטר כו' : ואם כו' . כגי' הרא"ש וגי' שלנו ואחר ומברכו' ול הפי' אחת . עור : ס"יב קודם כו' אבל כו' . גמ' שם ועמ"ח: ס"יב המוגמר כו' . עתוס' שם ד"ה כל וד"ה ועל כו'. ומ"ש על כל כו' ר"ל אם הוא של עץ אבל של עשב מברך עש"ב . עור : שלא שאר כו' . שם חוץ כו' : ס"יד וי"א כו' . דלאו לריחא עבידא וכמ"ש בסי' רי"ז ס"ב וס' הראשונה ס"ל כיון שמוחר להריח בו כמ"ש בפ"ג דסוכה דלא אקליה תריחו מברך עליו ונראה עיקר בסברא שנייה כיון שאין עיקרו עומד להריח וכמ"ש בחנותו של בשם בגמ' אע"פ שמתכוין להריח ועמ"ח בר"ם רי"ז ס"ק ח' : י"א כו' . כ"ל דתליא ג"כ בפלוגתא הנ"ל דס' אחרונה ס"ל דוקא שעומד להריח וס' ראשונה ס"ל כיון דנתכוין להריח בנעילתו והוי כמו נטלו לאכלו ולהריח וס' האחרונה עיקר כיון שאין עיקרו עומד להריח וכמש"ל :

סי' ריז ס"א מבורך במ"ב . כמו כשרתא לפי' הרמב"ם וכמ"ש בסי' רי"ז ס"ו : ודוקא כו'. כמו בברקיש

שערי תשובה

מהר"י פראני בתשובה אם בירך על מין עץ בורא עשבי בשמים לא יצא ע"ש: (כ)וי"א שאין לבר"ך עבה"ט וכת' בבר"י המשמש באתרוג ונשאר הריח בידו או בבגדו אינו מברך על אותו הריח כלל שאין לו עיקר. מז"ה בשם ס' צרור החיים תלמיד הרשב"א :

באר

לחיבה שאחריה אלא י"ל בחיר"ק ומלינו כן הנקודה בכתוב במשלי כ"ז עשבות הריס ט"ז : (כ) וי"א שאין מברך.דלאו לריח עבידא אלא למצוה מ"כ בשם רש"ל דוקא בשעת נטילה לשם מצוה אבל קודם לכן ואח"כ מברך מ"א וכ"כ בסי' תרל"ג ע"ש ופיין ט"ז : (כא) להריח בו . ואם מריח בו כתב הב"ח דמברך עליו ומ"א מולק עליו שלא לברך וכן בפת חם :

ריז (א) כמ"ב . דוקא אם נתכוין להריח אבל אם לא נתכוין להריח פטור ומש"ה ליתא דלא אמר המוכר בשמים חייב לברך בכל פעם שנוסק בהם אלא ודאי דפטור כיון שלא נתכוין להריח והריח אחי ממילא ט"ז . אם מוכחים בחדר ואינו בחנות אינו מברך אפי' כוונתו להריח כיון שהבשמים לא נעשה שם להריח מ"א : (ב) לחזור . כ"ל דוקא שהיה דעתו לחזור לאחר מ"א : (ג) לא יברך . ואם כשחוזר מריח בבשמים

השקל

מוד' דפה"ע או פה"א קודמים לברכת שהכל וטעמא מאי דל"ל דפה"ע ופה"א מבוררים יותר משהכל דעל כלם אם אמר שהכל יצא דא"כ אמאי סלק על בה"ג דהא לפ"ז גם פה"ע מבורר יותר מפה"א דהא אם אמר על פה"ע בפה"א יצא אע"כ דס"ל להרא"ש כיון דלכתחל' פה"ע מבוררת כמו פרי האדמה לא חייבי' לדיעבד א"כ למה פה"ע ופה"א קודמים לשהכל אע"כ ל"ל הטעם דמה"ט פה"ע ופה"א הם יותר מבוררת משהכל דברכות שהכלל כולל יותר מינו' מפה"ע ופה"א דעל מינים רבים מברכי' שהכל : דאזלי' בתר החביב הייגו מה שחביב לו כל פעם אף שעתי' אינו חביב לו כן מסיק מ"א לעיל סי' רי"א ס"ק ד' : (ס"ק יח) מברך כו' בימינו לו כל פעם אף שעתי' אינו חביב לו כן מסיק מ"א לעיל סי' רי"א ס"ק ד' : (ס"ק יח) מברך כו' בימינו כו' דכ"ד שמברכים עליו מדיני לטלו בימינו : (ס"ק יט) אינן כו' כמ"ש הטור וכ' וז"ל הביאו כו' כגון המוגמר כו' : (ס"ק כא) שלא כו' מה אחרונ כו' שכ' שד' מינים רומזים לד' מינים שבישראל ערבה אין לה טעם ואין לה ריח הן דמיון ב"א שאין בידם לא תורה ולא מע"ט הדם י"ל ריח ואין לו טעם הם דמיון ב"א אשר בידם מע"ט ולא תורה ולובב יש לו טעם הייגו חמרים הגדלים בו ואין לו ריח דמיון ב"א שי"ל תורה ולא מע"ט אתרונ י"ל טעם וריח הוא דמיון ב"א שי"ל תורה ומע"ט ואתרה התורה יאגדו זה עם זה ויכפרו זה ב"ז וסיים הב"ח ולכן כ"א כשמברך על האתרונ צריך לכוון כוונה זו שהאתרונ בא למצו' זו להורות על הצדיקים שיש בהן טעם תורה וריח מע"ט ל"כ ספיר עביד' מצוה זו נמי לריח : ואין זה כו' לכן יש ליזהר כו' הב"ח גופי' סיים אע"פ שכ"ל לברך מ"מ נכון שלא להריח שלא להכניס א"ב בכפה ברכה ע"ש :

סי' ריז (ס"ק ג) למחותו כו' עטוי להריח כו' דהא מבואר בסעי' ג' דבעי' עטוי להריח : (ס"ק ג) דעתו כו' דוקא כו' לאלאחר. עיין בט"ז ס"ס תרל"ט שחולק : (ס"ק ג) לא כו' דדעי' ליזהר מסכתו כו' דבשמוזר

ג מסס ד במסנה כ"ח ה סס בכלי כ"ג ז מהא דטבריא ונפורי סס ז רמב"ם ספ"ט מה"כ ח סס ט הרד"ל י סס י"ל במסנה כ סס כ"ב ל סס כ"ג מ עור בשם הרמ"כ ורמב"ם סס ח ברכות נר ב סס בגמ' ג סס תוס' בשם ר' שמעי' והרמב"ם בפ"ו מה"כ ורבי יוסף והרא"ם והרשב"א בשם הירושלמי ד סס בגמ' לפי' ר' יוסף

יד אפרים

בהני אך מה"כ סס תוס' לדעת הסוברים דברעינן לאו פרי גופו וס"ס לקליפין ועיין לעיל סי' ר"ד לענין קליפת מראתך מרוקח בהשם ע"ש: בט"ז ס"ק ב' ראיתי קלת כ"כ כו' ולעי"ד קלת סתירות לדברי הרמב"ם משנת דף ס"ב ע"ב בכוכלת וגליות שלין כה בוסס אף ע"ג דקי"ל דמוליח לוכלין פחות מכשיעור בכלי חייב הכא פטור כתירוץ רב אשי סס מעו' דליתי' למשנא כלל ואע"פ שיש לחלק ולומר דהיינו דוקא לענין שאין הכלי טפל לריח מ"מ אי ס"ד דמברכין על הריח אקלע הכלי הא כתי לפחות מכשיעור דמי ואפשר לו' כמי לוספא דאי ס"ד דאין מברכין על הריח אי"כ מאי דעתי' דרב אדא לדמותו לפחות מכשיעור ע"ש וקנרתי שנראה עיקר דענ"פ ספק ברכות להקל ויפה כ' הט"ז שלא ליקח כלי שאין בו רק קליטת הריח לגב: במג"א ס"ק ה' דמיירי להריח וכו' וק"ל דמיירי להריח בו' כ"ל וא"כ מנא לה בו' כ"ל וכוונתו שהדין דמברך על הפרסמין בורא שמן ערב אף כשבא להעביר הזוהמא יצא להם מהא דמברך על השמן דמשמע' השמן שלאחר האכילה הוא להעביר הזוהמא ולהעביר הזוהמא אין מברכין ולכך ל"ל דדוקא בשהם שמן אבל בשמן ערב מברכין וע"ז כ' המג"א שדבר זה תינו מוכרח לפי מ"ש התוס' שם דמיירי שהכיאו להריח והיינו מהאי טעמא שלהעביר הזוהמא אין מברכין ולדידהו ע"כ דלא ניחא להו לאוקמי בשמן הפרסמון כי היכא דלא לבוי ברכותיהן שוות אלא לדידהו ל"ל דמיירי שבשמו בעשבי בשמים ובמחבר בדברי המג"א לעיל סי' רי"ז ס"ק י"ט אליבא דהרא"ש וא"כ מל"ל דעל שמן כו' עיין לעיל סי' רי"ו ס"ק י"ט בסופו שהראה מקום לכאן:

חתם סופר

והריני כמוסיף על הדברים בעזהי"ת דמ"ש הרא"ש ראייתו צריך ראיה הרי ראייתו מבואר בש"ס ע"ז עפ"י פירוש הר"ן הנ"ל ונילו לנו חכז"ל דלאו דוקא אפרוח אלא כל דבר המשתנה קודם העיפוש וההעדר להחוי' ואמנם בכ"ז בעינן תרתי למיבותא שישתנ' לדבר המותר כגון אפרוח או דבש אבל דם הנעכר ונעשה חלב אע"ג דמסתמא נתעפש תחלה מכל מקום חידוש הוא שאינו משתנ' לדבר המותר ועיין במס' כריתו' דף ה' ע"א לחם לא איתא בעינא לא אמר לחם לא אשתני א"כ אפי' קמח נמי לשתרי ועיין ע"ז דף מ"ו ע"ב ובתו' ריש מ"ב ע"א אלא ע"כ כיון דליכ' עיפוש לא יועיל שינוי אלא שנתערב במים ואי לאו דכתיב לחם לא חיה חייב על כזית לחם אלא לפי שיעור החיטים שבו וכן הדין בנודר מן החיטים אינו חייב על כזית פת מצומצם משום שיעור מים שבו וכן ה"נ אי לא הוי כתיב לחם. ועדיין צ"ע לדינא במים שבכחם ועיין לשון רש"י בפסחים דף ל"ג ע"ב סוף ד"ה טמא מת שסחט ויש לחלק יק"ל. ובלא"ה לא נאמר בש"ס בריתות דף ה' ע"א אלא ע"ד

ריח א כגון מעברות הים. משמע לכאורה דדוקא כגון הך שניכר הנס מתוך המקום אבל בלא"ה כגון סביב ירושלים שנפלה מחנה סנחריב אין מברכין כמ"ש התוס' והמרדכי מיהו על נס שלו אפילו אינו ניכר מתוך המקום מברך:

ב על נס. משמע בשבת דף ל"ג בשנעש' לאדם נס יתקן איזה ארכי רבים בעיר: ג לקלת שבטים וכו'. הקשה הב"ח דהא בירושלמי קאמר דלמ"ד כל שבט אקרי קהל חייב לברך על נס של שבט א' ופלוגת' דר"מ עם ר"י ור"ש היא וכיון דקי"ל כר"י ור"ש וכ"פ הרמב"ם פי"ב משגגות וא"כ למה פסק כאן דאינו מברך וכל"ח תירץ דהאי כללא ליתא אלא בדברים המוהגים אם כן י"ל דק"ל כר"מ עכ"ל וא"ע דבתוספות זבחים דף ו' משמע דהאי כללא שייך בכ"מ וא"ע דמ"מ ר"י ור"ש רבים היהו ועוד דהא הרמב"ם פסק כוותייהו. ועוד קשה דבפסחים דף פ' אמרינן דלר"י ולר"ש אם נטמא שבט א' עושין בטומאה דאקרי קהל והרמב"ם פסק דלא כוותייהו משום דסתם מתני' דלא כוותייהו וא"כ יהיו דבריו סותרין זה את זה. לכן נ"ל דדוקא בהורלת ב"ד קי"ל כוותייהו משום דכתיב בהדיא קהל בקרא אבל בפסח לא כתיב בהדי' קהל והכא לפסח מדמינן

(ד) היה הולך חוץ לכרך כו'. נ"ל דהברכה ודאי על מה שריח עוד ברגלו ויהנה מזה דעל מה שהריח בכר אין לברך דהא הריח כמו אכיל' כמ"ש הטור ריש הסי' באכילה לריך לברך דוק קודם האכילה וא"כ אם הולך דרך אותה כרך ולא נתכוין ליהנות בריח א"ל לברך וכמ"ש בתחילת הסי' לענין חנות של בו שם ורואה עוד מפ' כל שעה דף כ"ה לענין הנאה מן האיסור שבא לאדם שלא במתכוין דאין איסור כ"ש כאן שאין מברכין אלא על מילת' דעביד לריחא כנ"ל:

שערי תשובה

וסימן לדבר סונה בשושנים דצריך סייג גם בשושנים: (ו) בצוארה עבה"ט ובבר"י כתב להחמיר כהט"ז ועיין ברדב"ז החדשות סי' מ"ד שמותר להריח בפרחי אילנות של ערלה אעפ"י שיש בהם עיקר פרי אבל אסור להריח בפרי אם גדול קצת ובמח"ב בשם זרע יעקב דפירות הקדש או קונם מותר להריח ולא יברך ועיין ש"ך ופר"ח יו"ד סי' ק"ה וע"ש בשם זרע יעקב. ורד והדם שנתלשו ביו"ט מותר להריח בהם בלי שיטלטלם ועיין ברדב"ז ח"ג סי' תרכ"א לענין להריח בשושנים של הקדש איסורא איכא ע"ש:

באר היטב

אמרים לריך לחזור ולברך מ"ל: (ד) המריח בכלים. וקלת ב"ג שאין לחם בשמים להבדלה רק הכלים שדוכים בו הבשמים ויש לו ריח ומברכין עליו אם עושים ברכה לבטלה ט"ז ע"ז ס"ק: (ה) ערוה. דוקא של ערוה אבל של פגויה מברכין ע"ש: (ו) בצוארה. ה"ה אם הסירה מעם ומונח אסור ט"ז ע"ש. ובסכנה"ב כתב דאפי' הבשמים הם על האשה כל שלא הניח עצמו אל האשה והבשמים נתנו ריח מברך על הריח ע"ש: (ז) מברך. היינו על מה שריח עוד דעל מה שהריח בבר אין לברך ואם לא נתכוין להריח אין לריך לברך כמ"ש בס"ק ח:

ריח (א) היה. דוקא הגך שניכר הנס מתוך המקום אבל בלא"ה כגון סביב ירושלים שנפלה מחנה סנחריב אין מברכין מיהו על נס שלו אפי' אינו ניכר מתוך המקום מברך. מ"ל: (ב) שבטים. ממ"ל

ביאור

ורעמים בסי' רכ"ז ס"ב אע"פ שבכל פעם ברק אחר הוא כיון שלא הסיח דעתו וכירושלמי מדמי להו אהדדי כמש"ש והביאו רי"ף ורא"ש בפ"ע סי"ג מיליה דר"י מן הדא כו'. ודברי מ"ל בתי' ראשון ליתא ועמ"ל בסי' רי"ח ס"ק ה': ס"ב אין כו' כ"ג ל' למימרא כו': ס"ג וכן כו'. למד מדין המוגמר כמ"ש לפי שלא כו' אלא בדי כו': ס"ד בשמים. הרמב"ם

מחצית

דבשמוזר חוזר לסכמו ראשון': עוד י"ל דהכא א"מ ממש'. וא"כ ע"י שדעתו לחזו' לא הוי סילק דכיון דהכל תליא בדעתו לבד וא"ל עוד לדבר אחר: ולפ"ז אי' זה לפי' מרוח בבשמים אחרים שברכתן שוה לבשמים ראשונים אפ"ה א"ל לברך: (ס"ק ה) הזוהמא כו' וכ"ל שיא להם לחלק דבשמן אפרסמון אפי' עשוי להעביר הזוהמא מברכי' עליו. מדאי' דף מ"ג מברך על השמן. דת"ר הביאו לפניו שמן והדס בש"א בו' ובה"א מברך על ההדס ואח"כ מברך על השמן (והכי קי"ל בסי' רט"ז סי"א) וכ' רש"י וז"ל שמן והדס בסוף הסעודה שמן לסוך ידיו להעביר זוהמת האוכלים והדס להריח כו' אבל"ל והוי קשיא לרש"י הא להעביר זוהמא אין מברכים עליו בלל לזה הוכיח רש"י דשמן אפרסמון למעלתו אף על פי שבא להעביר הזוהמא מ"מ מברכים עליו וא"כ יש לומר דהאי שמן והדס מיירי בשמן אפרסמון וכ"מ במ"ש רש"י שם על ברייתא שני הביאו לפניו שמן ויין כו' וחוזר ומברך על השמן פרש"י בורא שמן ערב אבל"ל (ומה שפירש"י שם ע"ד ר"ג שאמ' אני מברכים לברך על השמן תחלה לפי ששמן זכיו לריחו ולסיכתו אבל הדס לריחו זכיו אבל לא לסיכתו פרש"י זכיו לריחי וסיכתו כגון משמא כבישא הלבן שמן עדיף אבל"ל הרי דנקט משמא כבישא ושביק אפרסמון דבי' קיימינן וא"ל דנקט משמא כבישא היותר שכיח שסכין בו מבשמן אפרסמון מצד יוקרו וחשיבותו) אך ל"פ דהתוס' שם כתבו כו' ר"ל היהו דדברי רש"י א"ש אבל התוס' בדף ל"ג שגם הם הסכימו לפירש"י לדידהו מ"ל לחלק דבשמן אפרסמון אפי' עשוי להעביר הזוהמא מברכים עליו דמדקא מ"ג אין להם ראיה הא כ' שם וז"ל שמן והדס האי שמן להריח דאי להעביר הזוהמא הא אמרי' בפ' א"ד דאין מברכים עליו אבל"ל: וא"ל דמיירי שבשמו בעשבי בשמים דאי בעלי בשמים הא ברכתו עלי בשמים וא"כ ברכתו שוה להדס ואמאי קתני מברכים על ההדס ואח"כ מברך על השמן הא בברכה א' שני בשלמא לפרש"י דמיירי בשמן אינו ברכתו שוה להדס דברכתו בורא שמן ערב ואע"ג דאם כן היה ראוי להקדים ברכת השמן כיון דברכת שמן אפרסמון מבוררת ופרטי מ"מ כיון דבא להעביר הזוהמא דלולי הסיבות אפרסמון לא הייתו מברכים עליו כלל כיון דלגד הסיבותו מברכי' עליו בברכתו מ"מ הדס הבא להריח ברכתו תשובה יותר להקדים אבל התוס' שבתבו דמיירי דגם השמן בא להריח א"ל דמיירי בשמן אפרסמון היה ראוי להקדימו ואע"ג שב' מ"ל לעיל סי' רי"ח ס"ק י"ט דמ"מ הדס עדיף וחשיב טפי והלא הביאו שם בש"ע משום דאינו נראה בעיניו לכן מסתבר ליה יותר לומ' לדעת התוס' דמיירי שבשמו בעשבי בשמים דאז אין ברכתו שוה לברכת הדס: (ס"ק ו) שמא כו' דהא הרשב"א תמה כו' שב' על הרמב"ם שהוא מדא דהאי דיוא וז"ל לא ידעתי מאין לו ברב ז"ל שלא ידעתי לו מקום ואולי של ערוה ממש שאם עשוי להעביר הזוהמא א"כ (ר"ל אפי' במקום אחר בלוחר' ובדומה) שהן עשוי' לעבירה להעיל אדם של יצר בע"ל וא"כ לעשם שי משום יפה"ר די לכו לאסור בערוה ממש ולא בפגוי'. ודע שב' הט"ז שאפי' הסירה מלוחר' ומונח במקום אחר אפ' אין יודע' ומכיר' אסור לברך עליהם דהא כו' ותו דבי"ז יבא לידי הרהור משמע לברך אסור אפי' אין יודע' ומעשה זה יש ליזהר מלשתוק טובא"ק מבלי המיוחד לאשה שומאת אלה פס עשה הטובא"ק וכן בדי בשמים קשורים זה בזה מיוחדים להריח אם מיוחדים לאשה דומו כך: (סק"ז) אינו מברך כו' קאי על סעיף ז' היה כו' הולך כו' אם רוב גויים כו' עז"כ תר"י ואע"ג כו' במס' ע"ז וכ' בס' ס"מ דאין לגמוד מזה היכי דמתערב ריח

השקל

עלי בשמים עם ריח עשבי בשמים שיתבטל המועט ולברך על הרוב דכיון דראוי לברך על המיעוט כמו על הרוב לא מתבטל (וא"כ י"ל בורא מיני בשמים) אבל הכא דעל של גוי אינו ראוי לברך מתבטל ולעב"ד ל"ע בזה:

סי' ריח סק"א כגון כו' וכמ"ש התוס' דף כ"ד ע"ב ד"ה אבני כו' וע' בס"ק ט': (ס"ק ג) לקלת כו' ופלוגת' דר"מ כו' במס' הוריות דף ה' דתנן טעו ב"ד הגדול והורו להתיר דבר שחייבים על זדונו כרת ושגו הביאו על פיהן (והיינו כל ישראל או ריבן ולענין שבט א' תליא בפלוגתא דר"מ ור"י ור"ש) מביאין הבור פר ואם טעו ב"ד והורו בע"ז ועשו הביאו ע"פ מביאים פר ושעיר וס"ל לר"מ דכל הביאור מביאים בכל דבר שזדונו כרת אם עשו על פי הוראת ב"ד פר אחד ובע"ז פר אחד ושעיר אחד ור' יודא סבירא ליה בדבר שזדונו כרת מביאים י"ב פרים פר לכל שבט ובע"א י"ב פרים וי"ב שעירי' ור"ש ס"ל בדבר שזדונו כרת י"ג פרים ושעמיה י"ב פרים בשביל ב"ד ובע"א סבירי' ליה לר"ש מה"ט י"ג פרים וי"ג שעירים ומסיק דפלוגתייהו דר"מ ס"ל מדכתי' והקריבו הקהל ושבט אחד לא איקרי קהל לכן סני לכל ישראל בקרבן א' ור"י ור"ש תרווייהו ס"ל דכל שבט אקרי קהל לכן לריכים קרבן לכל שבט ושבט ואייתי ראי' מדאמר הקב"ה ליעקב הנני מפרך והרביתיך ונתתיך לקהל עמים אולא נולד לו שוב כי אם בנימין אפ"ה קראו קהל עמים: וכיון דקי"ל כר"י ור"ש נגד ר"מ דאי' בעירובין דמ"ן: דהאי כללא ליתא וכ"כ בתשובת מהרי"ק: דבתוס' זבחים דף ו' ד"ה אחד כו' שהקשו דמשמע דלר"י יורש מימר בקרבן אביו והוא פלוגת' דר"מ ור"י וס"ל לר"י דאינו מימר ור"י פסק ר"מ ור"י הלכ' כר"י ועיין בתשובת חות יאיר סי' נ"ד שהעיר ג"כ בזה וע"ש: וע"ע דמ"מ רבים כו' הקושיא מתוס' מ"ל: אם נטמא שבט כו' דקיי"ל אם רוב ליבור טמאים כלם עושים בטומא' ואם מעוטים טמאים טהורים עושים בראשון וטמאים נדחים לפסח שני ואם הין טהורים וטמאים מחלה על מחלה איכא תנא דס"ל טהורים עושים לעצמם בטהר' וטמאים עושים לעצמם בראשון בטומא' ואם היה רק שבט א' טמא ואחר השבטים טהורים ס"ל לר"י ור"ש הדוי כמחצי' על מחלה ואמרי' טעמייהו משום דס"ל שבט א' איקרי קהל: א"כ יהיו דבריו סותרים זא"ז דהא בפי"ב משגגות פסק כוותייהו לכן נ"ל דוקא בהורלת ב"ד קי"ל כוותייהו ר"ל ודאי ר"י ור"ש בכל דוכתי ס"ל דקהל אקרי שבט אחד אפ' במקום דלא כתיב קהל והיה ראוי לפסוק כוותייהו כדלעיל אלא דבפסח סתם מתני' דלא כוותייהו וכדי למעט לשבר הכלל דיחיד ורבים הלכה כרבים וגם ר"מ ור"י ור"ש אמרי' מסברא דהמשנ' איכא חולקת אלא בפסח ודכוותיה דלא כתיב קהל אבל היכי דכתיב קהל מודה המשנה דקיי"ל כוותייהו דשבט אחד איקרי קהל • והכא לפסח מדמי' כיון דלא כתיב קהל כמו בפסח כיון דלא כתיב בהדיא דקהל טמאים יעשו בטומא' אלא מדיוקא דכתיב אים כי יהיה טמא כו' ואמרי' אים כדהה לפסח ואין לבור הטמאים נדחים לפסח שני וא"כ א"ל דהתור' לא מיעט' אלא דוקא כל או רוב ישראל אבל

אבל

קפ"ח כ"ע מודו דבדברים שאין טעונים ברכה אחרונה אם שינה מקומו לריך לברך אפי' היה דעתו לחזור ונ"ל דשאני הכא דלבסוף הוא מריח אותן בשמים שהריח מקודם ולכן א"ל לברך דדמי ליאא מסוכתו על דעת לחזור כמ"ש סס' תרל"ו עמ"ש סי' רי"ח ס"ג וסימן ח' סי"ד משא"כ באכילה דאוכל דבר אחר ולכן לריך לברך ולפ"ז אם כשחזר מריח בבשמים אחרים לריך לברך. עוד יש לתרץ דהכא אינו מחוסר מעשה אלא כשבכנס מריח ממילא ולכן מהני דעתו: ד של ב"ה. שמוליך מיסטנים לב"ה להעביר הריח: ה הזוהמ' כגון לסוך בו הידים אחר האכילה ואם שמן אפרסמון הוא מברך בורא שמן ערב [רש"י ותוס' דף כ"ג] וכ"ל שאלא להם זה מדאי' דף מ"ג מברך על השמן וכו' וכמ"ש סי' רי"ו סי"א. אך נ"ל דהתוס' כתבו שם דמיירי להריח וכו' וכ"ל דמיירי שבשמו בעשבי בשמים דאם ברכותיהן בגמרא וא"כ מנא ליה דעל שמן אפרסמון מברכין כשעשוי להעביר הזוהמא וכן משמע דעת הפוסקי' שסתמו: ו שמא יבוא. אפשר דדוקא של ערוה אבל של פגויה מברכין עיין סימן קנ"ג סכ"א דהרשב"א תמה על הרמב"ם בזה וא"כ הכו דלא לוסיף עלה ואם עשוי להעביר הזיעה אין מברכין עליו: ז אינו מברך. ואף על גב שעכשיו אין עומדין הבשמים במסיבת ע"א מ"מ סתם עכו"ם עשוי' למוכרן למסיבת ע"א ואסור (תרי"ב) ולפי מ"ש ס"ו דדוקא במסיבה אסור ושלא במסיבה שרי וכמ"ש סי' רל"ז ס"מ דלא אמרינן סתם עכו"ם מוכרין למסיב' וא"כ קשה למה אסרינן הכא ברוב עכו"ם ונ"ל דבשמריה ריחן חוץ לעיר מסתמא הם ממסיבה שדרך להריח למרחוק:

ריח א כגון מעברות הים. משמע לכאורה דדוקא כגון הך שניכר הנס מתוך המקום אבל בלא"ה כגון סביב ירושלים שנפלה מחנה סנחריב אין מברכין במ"ש התוס' והמרדכי מיהו על נס שלו אפילו אינו ניכר מתוך המקום מברך:

ב על נס. משמע בשבת דף ל"ג בשנעש' לאדם נס יתקן איזה ארכי רבים בעיר: ג לקלת שבטים וכו'. הקשה הב"ח דהא בירושלמי קאמר דלמ"ד כל שבט אקרי קהל חייב לברך על נס של שבט א' ופלוגת' דר"מ עם ר"י ור"ש היא וכיון דקי"ל כר"י ור"ש וכ"פ הרמב"ם פי"ב משגגות וא"כ למה פסק כאן דאינו מברך וכל"ח תירץ דהאי כללא ליתא אלא בדברים המוהגים אם כן י"ל דק"ל כר"מ עכ"ל וא"ע דבתוספות זבחים דף ו' משמע דהאי כללא שייך בכ"מ וא"ע דמ"מ ר"י ור"ש רבים היהו ועוד דהא הרמב"ם פסק כוותייהו. ועוד קשה דבפסחים דף פ' אמרינן דלר"י ולר"ש אם נטמא שבט א' עושין בטומאה דאקרי קהל והרמב"ם פסק דלא כוותייהו משום דסתם מתני' דלא כוותייהו וא"כ יהיו דבריו סותרין זה את זה. לכן נ"ל דדוקא בהורלת ב"ד קי"ל כוותייהו משום דכתיב בהדיא קהל בקרא אבל בפסח לא כתיב בהדי' קהל והכא לפסח מדמינן

(ד) היה הולך חוץ לכרך כו'. נ"ל דהברכה ודאי על מה שריח עוד ברגלו ויהנה מזה דעל מה שהריח בבר אין לברך דהא הריח כמו אכיל' כמ"ש הטור ריש הסי' באכילה לריך לברך דוק קודם האכילה וא"כ אם הולך דרך אותה כרך ולא נתכוין ליהנות בריח א"ל לברך וכמ"ש בתחילת הסי' לענין חנות של בו שם ורואה עוד מפ' כל שעה דף כ"ה לענין הנאה מן האיסור שבא לאדם שלא במתכוין דאין איסור כ"ש כאן שאין מברכין אלא על מילת' דעביד לריחא כנ"ל:

באר היטב

אמרים לריך לחזור ולברך מ"ל: (ד) המריח בכלים. וקלת ב"ג שאין לחם בשמים להבדלה רק הכלים שדוכים בו הבשמים ויש לו ריח ומברכין עליו אם עושים ברכה לבטלה ט"ז ע"ז ס"ק: (ה) ערוה. דוקא של ערוה אבל של פגויה מברכין ע"ש: (ו) בצוארה. ה"ה אם הסירה מעם ומונח אסור ט"ז ע"ש. ובסכנה"ב כתב דאפי' הבשמים הם על האשה כל שלא הניח עצמו אל האשה והבשמים נתנו ריח מברך על הריח ע"ש: (ז) מברך. היינו על מה שריח עוד דעל מה שהריח בבר אין לברך ואם לא נתכוין להריח אין לריך לברך כמ"ש בס"ק ח:

ריח (א) מי שנעשה לו נסים הרבה כו' . דכר זה איתא בגמ' ריש פרק הרואה מר בדי' דרבינא הוה קאזיל בספינה דעבירות היה למיס איתעביד ליה ניסא איכרא עינא דמיא ואשתי . ותו זימנא חדא הוה קאזיל בריסתקא דמחוזא כפל עליה גמלא פריצא (פי' משוגע) איתפרקא ליה אשיתא שבפלה החומה וכבכם לתוכה מפני הגמל כי מטא לערבות בריך ברוך שעשה לי נס בערבות וכגמלא כי מטא למחוזא אמר ברוך שעשה לי נס בגמל ובערבות . וכתב הרא"ש מכאן משמע שיחיד שנעשו לו נסים הרבה בהגיעו אל אחד מהמקומות יכולו כל שאר נסים עם זה . וקשה מאי הולרך לגמוד ממשמעות והלא בפי' איתמר כן בגמ'. ותו שהעור כתוב וז"ל כ' א"א מי שנעשו לו כו' כמו שהעתיק כאן. וקשה למה יחס דברים אלו להרא"ש והם מפורשים בגמרא. ונראה לי דהעור הוקש' לו בדברי אביו מ"ש ותירץ על זה דקמ"ל דלא נפרש בגמ' שיכולו הנסים על מקום אחד לא אמר המקומות כדמשמע לכאור' שאמר רבינא בערבות וכגמלא הרי שלא הזכיר מקום הגמל דהיינו מחוז' קמ"ל דודאי צריך להזכיר גם שאר המקומות וגמלא דאמר הוא לשון הגמר' וכ"ל מקום הגמל וזה מוכח מדלאמר אח"כ בערבות וכגמלא והך בערבו' ע"כ דלא אמר כן דהא שם היה אלא ודאי מקום ערבות קאמר הכא נמי מקום גמלא ע"כ דקדק בעור כל שאר המקומות כו' והיינו שעשה לי נס במקום הזה ובמקום פלוני וגוף הנס אין צריך להזכיר כמ"ל נכון : (ב) ועל לוט. פי' על ידי שרואה אשתו נזכר בבעלה לוט : (ג) אינו חייב לברך . פי' על הנס אבל הגומל חייב לברך כמ"ש סוף סי' רי"ט : ואם

ג ה כל אלו הדברי' אינם אלא כשרואה אותם ד(ג)משלשי' ה לשלשים יום ואז הם חובה כמו בפעם ראשונה : ד ו הרואה מקום שנעשה נס ליחיד אינו מברך אבל הוא עצמו מברך שעשה (ד) לי נס במקום הזה * ז וכל ו יוצאי (ה) יריכו גם כן מברכין שעשה נס לאבי במקום הזה : ה (א) ח מי שנעשו לו נסים הרבה בהגיעו לאחד מכל המקומות שנעשה לו נס ז צריך להזכיר כל שאר (ו) המקומות ויכלול כלם בברכה אחת : ו ט על נס של רבו צריך לברך כשם שהוא מברך על נס של אביו :

הגה י"א דה"ה אם ח רואה (ז) המדם שנעשה לו הנס מברך עליו כמו שמברך על המקום שנעשה בו הנס. (מהודרסס) :

ז י על נס של ט אדם מסוים (ח) כיואב בן צרויה וחביריו וכן על נס של אדם שנתקדש בו שם שמים כגון דניאל וחביריו מברך לפיכך הרואה גוב אריות של דניאל וכבשן האש של חנניה מישאל ועזריה מברך שעשה נס לצדיקים במקום הזה :

ח כ הרואה י אשתו של לוט מברך שתים עליה אומר בא"י אמ"ה דיין האמת (ב) ועל לוט אומר בא"י אמ"ה זוכר הצדיקים :

ט ל יש אומרים שאינו מברך על נס אלא בנס שהוא יוצא יא ממנהג (ט) העולם אבל נס שהוא מנהג העולם ותולדתו כגון שבאו גנבים בלילה ובא לידי סכנה וניצול וכיוצא בזה (ג) אינו חייב (י) לברך יב ויש חולק וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות :

ריט ברכת הודאת היחיד. ובו ט סעיפים

א מ ארבעה צריכים (מ) להודות יורדי הים כשעלו ממנה והולכי מדברות כשיגיעו ליישוב ומי שהיה חולה א] ונתרפא ומי שהיה חבוש

מדמיין לה : ד משלשים . וא"ע אם רואה אותם ביום ל' כגון שראה ביום מ' ולכסוף ד' שבועות רואה ביום ב' אם צריך לברך וממ"ש סי' תכ"ב בשם רד"א משמע דא"צ לברך וכ"ל דתליא בפלוגת' שבין הרמב"ם והרא"ש בסי' ק' (בעור) דהתם נמי איתא בגמרא פרקים כמו הכא וא"כ לפי מאי דפסק שם בש"ע צריך לברך ואפשר דהתם פסק לחומרא אבל הכא ספק ברכות להקל ואפשר דבעינן שיהיו ל' יום חון מיום שראה בו ויום שעומד בו כגון אם רואה ביום מ' ביום ד' וכ"מ בלבוש וברד"א משמע דמברך בזה : ה לל' יום . וא"ת ברעמים וזועות וריח בושם למה מברך בכל פעם י"ל דהתם אינו רואה אותו אלא הדבר בעצמו וריח בושם אע"פ שהוא אותו הדבר מ"מ כיון שהנאתו דומה לאכילה מברך כל פעם והראב"ן כתב כי ריח אינו הדבר בעצמו הריח מוסיף והולך וכ"כ אבודרהם סוף שער ח' עמ"ש רסי' רי"ז : ו יוצאי יריכו. אפילו אותן שנולדו קודם לכן וכמ"ש ס"ז כנ"ל : ז יוצאי יריכו. אבל יוצאי יריכו אינו צריך להזכיר. אבל יוצאי יריכו אינו צריך להזכיר שאר המקומות כנ"ל כמו בנס של רבים : ח רואה האדם . וה"ה אם רואה הרבים : ט אדם מסוים . ז"ל הרמזים וכן על נס שנעשה לרבו מברך אם היה מסוים כיואב בן צרויה כן צרויה עכ"ל משמע דבעי' תרוייהו רבו ומסוים דהירושלמי מיבעיא ליה רבו ופשטו שאם היה רבו מסוים מברך אבל רבו ומיהו מסוים בשאר בתיקו וספק ברכות להקל וכ"מ ברא"ש אבל הרמב"ן פסק מדחזי' בגמרא דיקן שמברך על אביו ה"ה על רבו וכ"מ בטור אבל על אדם מסוים לא מצינו מי שפסק שיברך אלא הרב"י לפי פי' שבירושלמי ע"ש והשיב הריב"ש וז"ל נראי' שצריך לברך שהרי הולכי מדברות אל"ל מפני סכנת אריה וגנבים ומלוים בדרכים וא"כ כשעמד עליו אריה לעורפו ואפי' בעיר אם גנבים באו לו שודדי לילי ומילל מהם וכיוצא בהם אלו כ"ש שצריכים להודות ולא הזכירו המרבע' בכתוב אלא מפני שהם מצוים תמיד בדרך מהנגו של עולם כו' וכ"ש הנעשה לו נס ומילל ממית' עצמי' שהרי קבעו עליו ברכה אחר' כשיעבור עוד על מקום הזה ברוך שעשה לי נס במקום הזה וכ"ש תמיד שיילל שצריך להודות כדרך מרבע' שצריכים להודות ולא שיפטר מברכי הודאה בברכי' שעשה לי נס כו' כשיעבור לעבור במקום הזה ואולי לא יעבור שם לעולם ולא יברך אותה ברכי' אלא ודאי נראה שבברכי' הודאה מברך אותה מ"מ עכ"ל ובס' א"ר כ' שיש לדייק ממ"ש הריב"ש וא"כ כשעמד עליו אריה כו' אם גנבים כו' וכיוצא בנסים אלו הרי דקרא ניסים אף על פי שאין יוצאים ממנהג העולם ואין זה ראי' דהרי באמת יצא ממנהג העולם וכמ"ש מ"א ס"ק י"א ומ"ש עוד ואם גנבים באו לו שודדי לילה וקרא נס ע"כ ר"ל בענין שהיה יוצא ממנהג העולם ולא הזכירו האריב בכתוב אלא מפני שהם מצוים בדרך מנהגו של עולם ולכן לא הזכיר בכתוב · עוד כ' בס' א"ר וז"ל ועוד דלמד דין שהזכיר תחלה יוצאים ממנהגו של עולם ולכן לא הזכיר בכתוב · עוד כ' בס' א"ר וז"ל ועוד דלמד דין דמברך מיד הגומל מק"ו דמברך אחר כך כשמניע למקום הנס שעשה לי הנס וא"כ כיון דפסק ברוך הגומל ע"כ מברך נמי על הנס שעשה לי נס דאל"כ ליכא ק"ו עכ"ל . גם ז"ל הרא בתמת מיירי בענין שיצא ממנהג העולם כנ"ל ועוד דהריב"ש בא להוכיח דלא כמו שעלה על דעת השואל דהני מרבע' שהזכיר הכתוב הם דוקא ולא יותר עז"כ הריב"ש דע"כ לא דוקא הרא ע"כ כשנעשו לו נס שיצא ממנהג העולם ל"ל הגומל דאתי' מק"ו דהא צריך לברך על הנס א"כ מוכח דהני מרבע' לא דוק' א"כ ה"ה די"ל דגם אם לא יצא ממנהג העולם אע"ג דאינו מברך על הנס וליכא ק"ו לברך הגומל בע"ד מברך הגומל מסבר' כיון דמוכח דהני מרבעה לאו דוקא ואם כן כמו דהני מרבע' אף שאין מ"מ מברך הגומל מסבר' כיון דמוכח דהני מרבעה לאו דוקא ואם כן כמו דהני מרבע' אף שאין יוצאים ממנהג העולם מברך הגומל ה"ה בשאר דברים שאין יוצאים ממנהג העולם מברך הגומל : סי' ריט סק"א קטן כו' . בס"ה תמה כו' הא בדיעבד סגי בלא י' ור"ל כיון דנסים א"א להם לברך בע"ד משום פרילותא ה"ל כדיעבד ותברך בלא י' . ובאמת לדידן אינו קושיא דהא הרב"י בסעיף

ג'

ה הרא"ש שם ו שם בגמ' לגי' הרי"ף ורב הלי והרמב"ם שם ז עוד כשם יב מפרשים והרשב"ל ח הרא"ש מעובדיה דמר בריה דרבינא שם ט ירושלמי לדעת הרא"ש והרמב"ן בס' תורת האדם י שם וזשם כ שם בבלי כ"ד ל הרד"ל כשם הרא"ש מלוגיל א ברכות כ"ד

עטרת זקנים

ריח * וכל יוצאי יריכו כו' . כל זה אם כן אחד שם אבל אם רבים הם יוצאי חלציו ורואים כ"א המקום הסוה יאמרו ברוך המקום שעשה לם לאבותינו במקום הזה ומלי יום לל' יום חונה עליהם ברכה זו (עור) :

אשל אברהם

א] ונתרפא מי שחלה בקדחת שאינו הדירי ואם יום לו יומים יקום בהפסק בלתי חולי לי מחויב לברך בכל פעם שפסק ממנו החולי. וכן יורדי הים אם דעת' לשוט דרך אויר בלב יש למרחוק ופעמים בהגיע' לגמל להתעכב שם לת האויר ימים לי

חתם סופר

צריכותא וס"ד אבל לא לפי האמת חלילה ששינוי כזה יתיר איסורים ועיין בחולין דף ק"כ המחה הלב וכו' התם לא משום שינוי אלא משום דאכיל' כתיב ואין שתייה בכלל אכילה אלא בתירוש ויצהר אבל כל משקים היוצאים אי חוזרין לתוך המאכל ואוכל שפיר חייב אע"ג דנשתנה כמ"ש התוס' בבכורות דף ו' ע"ב סוף ד"ה רוטב וכו' . ונפלאתי על דברי הגאון מקור חיים סימן תס"ז בזה ע"ש וכבר קדמו הפ"י בפסק חדש :

הגהות רעק"א

סי' רי"ח מג"א ס"ק ג' כללא שייך בכל מקום . וכן מבואר בפירש"י מגמות דף כ"ב ע"ל ד"ה הי מיוייהו אחריתא: מג"א ס"ק ז' וכ"מ בלבוש. וכ"כ כל"ח:סי'ריט מג"א סק"א כתוא אביו . ע' שו"ת הגקרא לחמי תודה שחברם מה"ו ישעיה בחמתן ז"ל מי' ה' שהעלה דקטן מברך :

ביאור הגר"א

סי' ריח ס"א ובין כו'. עתוס' שם ד"ה הרואה כו' והרא"ש שם: ס"ב על נס כו' . תר"י דכל שאינו ריב ישראל יחיד מקרי ועתוס' רי"ד ל' ד"ה ימיס ל"ד כו' ורא"ש שם: ואפי' כו' . ירושלמי והביאו הרא"ש גם שם כשבעים כו' וכתב הרא"ש ופלוגתא כו' וכ"כ הטור ודעתם דבברכות הלכה כדברי המיקל ועמ"ל: ס"ג כל כו'. תוס' שם והרא"ש שם בשם הירושלמי וכן בגמ' לפרקים עד כמה כו' ודלא כהראב"ד שכ' דאין חוכה רק בפעם ראשון מכאן ואילך אינו אלא רשות וז"ש ואין כו' והראב"ד ג"כ יכול לברך קודם שלשים יום וז"ש אינו אלא כו'

דלא כותיה ועכ"ו : ס"ד וכל כו' . כגי' הרי"ף שם הוא וכריה ובר בריה ופי' הרשב"ל דליד אלא כל יוצאי יריכו : ס"ז על כו' . ירושלמי והביאו הרא"ש דליד אלא כל יוצאי יריכו : ס"ז על כו' . ירושלמי והביאו הרא"ש דליד אלא כל יוצאי יריכו : ס"ז על כו' . ירושלמי הכ"ל מהו כו' וקבירו מברך.ופי' ר"י דמ"ש מברך הוא פוטר לכולהו שיברך אחביו ורבו ואדם מסויים ואדם שנתקדש כו' אבל הטור מפ' דל"ק אלא אאדם מסויים כו' אבל לפי הגי' שלנו בירושלמי מהו כו' דיחלל ומבריו גם של שבעים כו' ול"ג מברך לא בפעם הבעיא בכולהו ועמ"ש וא"ל בירושלמי היה אדם כו' ול"ג ואם היה כו' : לפיכך כו' . גמ' ז"ז כ' : ס"ח הרואה כו' . כ"ה הרא"ש וצור וע' ע"ז : ס"ט יא כו' . אחר"ג כן שלמה כ' שהמברך על הנס לאינו מברך הגומל ואחרונן שם ד' לרבינו לבודות ועפי' רי"ע ס"ע. וכ' כ"י וכפי' רי"ע ואחר שיש תולקין בזה ר"ל שהריבי"ם כ' לברך גם הגומל וע' מ"א שם סק"ע ובוכר לפ"ז שה"ה שמברך על הנס במקום הגומל ואינו מוכרח גם דבריו תמוהין דא"כ כל תוליס ויולדות לריכים תמיד לברך וכן יוצאי יריכו וא"כ כל מ' חייב לברך תמיד ועמ"ל :

באר היטב

והיד אהרן הקשה עליו : (ג) משלשים . ולריך שיהיו ל' יום חון מיום שראה בו ויום שעומד בו כגון אם רואה ביום מ' לריך שיראה ביום ד' מ"א ע"ם ועיין יד אהרן : (ד) לי נס . משמע בשבח דל"ג בשעשה לאדם נס יתקן איזה לרכי רבים בעיר : (ה) יריכו.אפי' אותן שנולדו קודם לכן מ"א ע"ם . והיד אהרן חולק עליו ופסק דוקא בנולדים אחר הנס חייבים לברך ע"ם ואם רבים הם יוצאי חלציו ויוחים כ"א המקום הסוה יאמרו שעשה נס לאבותינו : (ו) המקומות . אבל יוצאי יריכו א"ל להזכיר שאר המקומות מ"א : (ז) האדם. וה"ה אם רואה הרבים מ"א : (ח) כיואב . ואין עתה ביואב בו : (ט) העולם . כגון שנפל עליו אריה או גמלא פריצא : (י) לברך . פי' על הנס אבל הגומל חייב לברך ט"ז עס"ש רי"ט :

ריט (א) להודות . מי שנתחייב הרבעתן אינו מברך כ"א ברכה א' לכולן פרי האדמה סי' ז' . ועיין בתשובת קול בן לוי סי' מ' . קטן פחות מבן י"ג שנים א"ל להודות דלא שייך לומר לחייבים עובות דהא לאו בר עונשין הוא רמ"מ ס"ד מ"א.מה שאין האשה מברכת ברכת ההודאה מפני שלריך לאודויי בפני עשרה ולאו אורח ארעא דכל כבודה בת מלך פנימה הלק"ט ס"ב סי' קס"א . וכנה"ג הסניים שיברכו בב"הכ שלאם

חכמת

בחיבורי מי נדה במסכתא נדה דף ט"ז גבי מי יתן טהור מטמא מ"ש שם בזה ודו"ק היטב :

סי' ריז סעיף ז"י"ן היה הולך חוץ לכרך והריח ריח טוב אם רוב העיר עכו"ם אינו מברך וכו' נ"ב הנה הטוש"ע לא העתיקו כאן במחצה על מחצה מה דינו אם מברך ועיין בצל"ח ובספר מעין הברכות ודעת המע"מ דמברך כאן כמו בסי' רצ"ח ועיין בחיבורי לאהע"ז בתק"ע סי' י"ז מהדורא תליתאי שנת

מחצית

אבל שבע מ' אע"ג דמיקרי קהל ג"כ מ"מ אפשר דלפעמים ג"כ הוא בכלל אים ולא נתמעט מאים כי יהיה עומה וה"ה הכא : (ס"ק ד) משלשים כו' ול"ע כו' כגון שראה ביום מ' כו' ראה ביום ב' דאז ליכא בין ראיה מ' לראיה שני' כ"א כ"ח יום:וממ"ש סי' תכ"ב בשם רד"א כו' דס"ל דדבר הבא משלשים לשלשים מברכים עליו זמן ולכן הקשה למה אין מברכים עמן על הגל דר"ח ודאי דאם החדש חסר דאז ר"ח ביום שלשים ראוי שלא לברך זמן אבל כשהחדש מלא דר"ח ביום שלשים וביום ל"א ולכיון דבקיאים בקביעא דירחא ודעני' דיומ' בתרא עיקר וממנו מונים למועדים א"כ הלל שאמרו ביום ל' כמאן דליתא ולכאו לא אמרו רק מזמורי תהלים כיון שאינו אלא מנהג אבותינו וא"כ ההלל שאומרים ביום ב' דר"ח דהיינו ביום ל"א היה ראוי לברך עליו אלא משום לא פלוג בין חדש מלא לחסר הרי דבחדש חסר ניחא ליה דאין מברכים זמן משום דאין בין אמירת הלל מן ר"ח העבר לאמירת הלל בר"ח זה כ"א כ"ח יום ולא מקרי בא מזמן לזמן לברך עליו שהחיינו וה"ה הכא:וכ"ל דתלי' בפלוגת' כו' דאי' סוף מס' ר"ה דתפל' של פרקים לריך לסדר' קודם שיתפלל כדי שתהיה סגור' בפיו וס"ל להרא"ש דוקא תפלי' של מועדים אבל של ר"ח לא מקרי של פרקים ואין לריך לסדר דהרמב"ם ס"ל דאפי' תפלי' של ר"ח מקרי של פרקים ולריך לסדר' ופסק הרב"י לעיל סי' ק' כדעת הרמב"ם והוא הדין הכא דהא כתבו התוס' ר"פ הרואה' וז"ל ד"ה הרואה' כו' וקרא' לרבינו דוק לראיה משלשים לשלשים דומיא דרואה' יש הגדול לפרקי' דאמרי' בירושל' דלפרקים היינו שלשים יום עכ"ל א"כ כמו דפי' לפרקים הוא גבי תפלי' בסי' קו"ף ה"ה הכא : וברא"ש משמע דמברך בזה דהא בעי למימר כשראה חודש שני ימים י"ל זמן ביום שני דמקרי מזמן לזמן אע"ג דאין בין ראש חדש העבר ליום שני דראש חדש זה כי אם כ"ט יום: ס"ק ו) יוצא כו' שנולדו קודם לכן דלא תימ' דוקא הנולדים אחר כן דהם שותפים בנס האב ולולי שיילל האב הם לא באו לעולם משא"כ הנולדים קודם לכן קמ"ל דאפ"ה לריכים לברך דזהו מכלל הכיבוד אב ואיתיה ראי' ממ"ש בסעיף ו"ו דעל נס רבו ל"ל וע"כ משום דזהו בכלל כיבוד ומורא רבו וה"ה באביו ואפי' כן בנו הנולד קודם לכן יש לברך דהא חייב גם בכבוד אבי אביו וכמ"ש בי"ד סי' ר"מ סעיף כ"ד בהג"ה: (ס"ק ז) לריך כו' כמו בנס של רבים דאי מברך על נס אחד לא מצינו שיכלול בו כל הנסים שנעשו לרבים:(ס"ק ט) אדם כו' דהירושלמי כו' ופשט שאם כו' וז"ל הירוש' כפי גירסת הטור מה שיברך אדם על נס של רבו אם היה מסויים כגון יואב בן צרוי' וחבריו ואדם שנתקדש בו ש"ש כגון דניאל וחבריו עכ"ל וס"ל למ"א דדעת הירוש' דהא דאבעי ליה ברבו פשיטא ליה אם היה רבו מסוים או נתקדש ש"ש ע"י מברך ודאי ומדלא סיים הירושלמי להדיא אבל אם לא היה רבו מסוים אינו מברך משמע דזה נאמר בספק ולא פשיט לי' : אלא הרב"י לפי פירושו בירושלמי ר"ל שהרב"י הק' על הטור שכ' דעל נס רבו מברך דמשמע על כל רב והביא ראיה מירושלמי הנ"ל דהא אדרב' בירוש' משמע דוקא אם הי' רבו מסוים ותירץ הטור פי' דברי הירוש' דפשט דהא קי"ל דעל אדם מסוים אפי'אינו רבו מברך וממילא מסתב' דה"ה רבו אפי' אינו מסוים מברך ולפ"ז א"ש דגם על אדם מסוים אפי' אינו רבו מברך(וכן לגרסא שכ' הרב"י שהיה לפני הרא"ש ע"ש): ול"ע דהוא היפך כל הפוסקים וגם ס"ר וגם ח"מ כתבו דנעלם ממנו דברי התוס' (הובא רסי' זה במ"א) ר"פ הרואה' דף כ"ד ע"ב ד"ה אבני כו' וז"ל וה"ה מקום שנפל שם מחני' סנהדריב דלא גרע חזקיה מאדם מסוים אם לא חש לפי' כו' ושוב היה נראה לר"י כיון שאין הנס יודע ע"פ המקום בהנך אין מברכים עליו אלא אותם שנעשו להם הנס ע"ל הרי דאם היה מעשה סנהדרב ביכר ע"פ המקום היה מברך אע"ג שלא נעשו לכל ישראל מ"מ לא גרע חזקיה מאדם המסויים א"כ ע"כ נ"ל דעל נס אדם מסוים כשמיכר מברכי' עכת"ד בתוס' ביאור : ונעכ"ד המ"א לא הבין כן כוונת התוס' דא"א דכוונתם של התוס' במ"ש דל"ג מאדם מסוים ר"ל כיואב בן צרוי' מאין פשיטי' להתוס' דמברכים על נס של אדם מסוים הא לא הוזכר

שערי תשובה

סי' ריח (ד) לי נס עבה"ט ועיין במהריט"ץ סי' פ"ז מי שנעשה לו נס בעליה והוא דר למטה ואינו עולה בעליה אם לאחר שלשים יום עולה בעליה צריך לברך דמקום מיוהד בעינן אף שנוף העליה היה רואה בהיותו דר למטה.ועיין בר"י בשם פרי הארץ סי' ז' נמנם בזה ובריש צרור הכסף כ' לייש' ע"ש. וע' בדבר"ז ח"נ תקע"ב מי שנפל מן הסולם ובשרו עליו יכאב לא יברך הגומל ולא שעשה לי נס אלא בלא שם ומלכות : (ה) יריכו עיין בה"ט ובא"ר הבריע דבנו ונכדו אפי' נולדו קודם ושאר יוצאי יריכו אפילו נולדו אחר כך ובבר"י הבריע כהמג"א וכן משמע מסתימת הפוסקים שיש מי שכ' נכדו מברך תו לא ובמח"ב הביא בשם המאירי בפסקיו כת"י שכ' הנרסא ברי' ובר ברי' וכן הוא בשאלתות ודוקא בנו ובן בנו מפני שהם בני דורו כו' ע"ש ובא"ר ושאר יוסף וכ' בסולת בלולה מדברי הזוהר ושל"ה מי שנעשה לו נס טוב וראוי שבו ביום יתבודד בכל שנה להודות ולשמוח ולספר קצת מהנס והביאו במח"ב וכ' אני ראיתי בשיטת ר"ה להרמב"ם בסופו ואיתא שם שהרמב"ם קיבל עליו להתבודד ביום הצרה בכל שנה וביום שלאחריו לשמוח ולשון זה הביאו בס' חרידים וכיוצא בזה נמצא שעשה הגאון בעל תוי"ט ועוד נדולים כאשר יצאו מצרה לרווחה :

סי' ריט (ה) להודות עבה"ט ובלחמי תודה להגאון מהר"י באסן כ' שקטן יברך. וכ' בבר"י שכן נהגו בגליל שלהם ע"ש ובמדינתנו נוהגים כמהר"מ מינץ והמג"א וכן הא"ר הביאו בסתם וכ"כ

שלמה

תקצ"ט בתשובתי לק"ק דינקאוויטץ שם נמשכתי מענין לענין והעליתי שם דכאן אינו מברך במחצה על מחצה ע"ש בטעמו גם בביאור הסוגיא שם ודו"ק היטב :

סי' ריח סעיף ב' על נס שנעשה לקצת ישראל כל זמן שלא נעשה לכל ישראל או רובן ואפילו נעשה לקצת שבטים אין מברכין עליו. נ"ב עיין במג"א מ"ש בזה עד הסוף אבל בפסח לא כתוב קהל

השקל

מזה בש"ם דילן ומי כוונתם על ירוש' הכ"ל עכ"פ ה"ל להתוס' להביא דברי הירושלמי ולפרשן כי גם פשט לי' ירושלמי אינו מבואר כן להדי' ככ"ל א"ל כוונת התוס' אדם מסוים שנתקדש ש"ש על ידו כגון דניאל וזה פשוט ומבואר כן בש"ס דילן דף כ"ז ע"ב דרש ר"ה כו' ראה גוב של אריות או כבשן אש (של דניאל תנני' מ"ו) מברך כו' וע"ז כתבו דלא גרע חזקי' מאדם מסוים דהא גם באותו נס נתקדש ש"ש וכדאי' בסדר עולם הובא בילקוט בלקוט מלכים ב' סי' רל"ו ד"ה שלום הרג וגו' הנני נותן בו רוח ושמע וגו' אליך ישתחוו ואליך יתפללו שהם מתניא שבאו של מקום ואומרים אך בך אל ואין עוד אפס אלהים וגו' אחר מפלתו של סנחריב עמד חזקי' ופער האולכסין שבאו עמו בקולרין וקבלו עליהן עול מלכות שמים שב' ביום ההוא וגו' הביאו רש"י ביאשי' סי' מ"ם פ' י"ד בקולר אבל מסוים כיואב לא שמעמו מדברי התוס':(ס"ק י) אשתו כו' משום דהוי כמו גם שהוא שלא כמנהג העולם אפי' הלא לוט : (ס"ק יא) ממנהג כו' ע' בגמ'.דהכי הוי עובד' בגמלי פרילא ובירך הובא בט"ז ס"ק א':(ס"ק יב) ויש חולק כו' להקרא גם כו' ר"ל לברך שעשה לי גם כו':ומ"ש הרב"י ס"ר רי"ט בשם הריב"ש כו' (וכ"כ הרב"י ס"ם זה וז"ל כ' הרד"א כו' שאין מברכים על נס אלא בנס שהוא יוצ' ממנהג העולם כו' וכתב עוד כו' שהנעש' לו נס אינו מברך הגומל ובסי' דמי שנעש' לו נס אינו מברך הגומל בזה הריב"ש בהגהה הרב"י אינו כ"א על דין הסמי שכ' דמי שנעש' לו נס אינו מברך הגומל בזה חולק הריב"ש אבל לא על דין רא"שון)וז"ל הריב"ש שהביא שם הרב"י על מה שאלוהו הא דאנרי' אריבע' לריכים להודות כמבואר בסי' רי"ט אם הם דוקא אבל אם נפל עליו כותל או ליל מדריסת שור לא אם הם כ"ש והשיב הריב"ש וז"ל נראי' שצריך לברך שהרי הולכי מדברות אל"ל מפני סכנת אריה וגנבים ומלוים בדרכים וא"כ כשעמד עליו אריה לעורפו ואפי' בעיר אם גנבים באו לו שודדי לילי ומילל מהם וכיוצא בהם אלו כ"ש שצריכים להודות ולא הזכירו האריבע' בכתוב אלא מפני שהם מצוים תמיד בדרך מהנגו של עולם כו' וכ"ש הנעשה לו נס ומילל ממית' עצמי' שהרי קבעו עליו ברכה אחר' כשיעבור עוד על מקום הזה ברוך שעשה לי נס במקום הזה וכ"ש תמיד שיילל שצריך להודות כדרך מרבע' שצריכים להודות ולא שיפטר מברכי הודאה בברכי' שעשה לי נס כו' כשיעבור לעבור במקום הזה ואולי לא יעבור שם לעולם ולא יברך אותה ברכי' אלא ודאי נראה שבברכי' הודאה מברך אותה מ"מ עכ"ל ובס' א"ר כ' שיש לדייק ממ"ש הריב"ש וא"כ כשעמד עליו אריה כו' אם גנבים כו' וכיוצא בנסים אלו הרי דקרא ניסים אף על פי שאין יוצאים ממנהג העולם ואין זה רא' דהרי באמת יצא ממנהג העולם וכמ"ש מ"א ס"ק י"א ומ"ש עוד ואם גנבים באו לו שודדי לילה וקרא נס ע"כ ר"ל בענין שהיה יוצא ממנהג העולי ולא הזכירו האריבע בכתוב אלא מפני שהם מצוים בדרך מנהגו של עולם ולכן לא הזכיר בכתוב · עוד כ' בס' א"ר וז"ל ועוד דלמד דין שהזכיר תחלה יוצאים ממנהגו של עולם ולכן לא הזכיר בכתוב · עוד כ' בס' א"ר וז"ל ועוד דלמד דין דמברך מיד הגומל מק"ו דמברך אחר כך כשמניע למקום הנס שעשה לי הנס וא"כ כיון דפסק ברוך הגומל ע"כ מברך נמי על הנס שעשה לי נס דאל"כ ליכא ק"ו עכ"ל . גם ז"ל הרא בתמת מיירי בענין שיצא ממנהג העולם כנ"ל ועוד דהריב"ש בא להוכיח דלא כמו שעלה על דעת השואל דהני מרבע' שהזכיר הכתוב הם דוקא ולא יותר עז"כ הריב"ש דע"כ לא דוקא הרא ע"כ כשנעשו לו נס שיצא ממנהג העולם ל"ל הגומל דאתי' מק"ו דהא צריך לברך על הנס א"כ מוכח דהני מרבע' לא דוק' א"כ ה"ה די"ל דגם אם לא יצא ממנהג העולם אע"ג דאינו מברך על הנס וליכא ק"ו לברך הגומל מ"מ מברך הגומל מסבר' כיון דמוכח דהני מרבעה לאו דוקא ואם כן כמו דהני מרבע' אף שאין יוצאים ממנהג העולם מברך הגומל ה"ה בשאר דברים שאין יוצאים ממנהג העולם מברך הגומל : סי' ריט סק"א קטן כו' . בס"ה תמה כו' הא בדיעבד סגי בלא י' ור"ל כיון דנסים א"א להם לברך בע"ד משום פרילותא ה"ל כדיעבד ותברך בלא י' . ובאמת לדידן אינו קושיא דהא הרב"י בסעיף

ג'

ג סס לפי גירסת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ג סס ד תוס' סס והמרדכי ה סס בתי' ול"ש ו טור מלשנא דגמרא ז ר' יוסה ח סס בגמרא ט טור י סס כ לדעת הא"ש בסס הרמב"ן מהא דעירובין ס"ס ל טור מ הרמב"ן והרד"א כ סס לדעת הב"ג ס טור בסס הירושלמי ולגיר' שמלא הב"י ע שבת כ"ב פ הטו' הריב"ם :

עטרת זקנים

ריש * אם בירך אחר כו'. בן לאביו ותלמיד לרבו יכולין לברך ברכה זו אבל לא אדם אחר אף ע"פ שהחולה מחיב עליו בגופו (כ"י הרר"י רשב"א ור"ת):* ונכון שלא כו'. דעד ג' ימים מברך אמנם לא כתבו מאימתי מברך וברא"ש שאין לברך עד שיגיע אל מחוז חפצו: (ב) חבוש א"ל בא"ר בשם התי"ט דאף בחבוש על עסקי ממון מברך (ושם הביא לשון תשו' הר"י מנא"ש שהואיל והיה חבוש בבית הסוהר כו' ולא היה מושל בנפשו ועתה יצא מאותו מצב להיות מושל בנפשו בפרט אם היה חבוש על פריעת מס קצוב על כל איש או חוב לסיבת היות שאין ידיו משגת ואח"כ הזמין לו ה' כו'. ושם אח"כ נראה שדעתו לומר שאם היה ביכולו אלא שלא רצה או שהיו מקום שיוכלו לו ולא כאמר רק לענין תפלת הדרך : ומיהו כו'. כמו בתפלת הדרך : ס"ט הני כו'. שהרי סכנות מדברות הוא מפני אריה ונחני . סס : וי"א כו'. הגהות

סי' ריש סעיף ג' בפני י' והרי מיניהו רבנן . כ' הרא"ש בתרשובתו פ' אמור דבוודאי האנשים שהמה צריך שיהיו זולת המודים ובעלי הבם ובהיותם בדרך אחרון אם ס' ' והרי מיניהו רבנן אפי' הם הרבה מ"מ כיון דמולם המה בעלי הבם לא' לברך : שם בסוגי' איתא אביי אמר וצריך לאודויי באפי עשרה . מר זוטרא אמר והרי מיניהו רבנן . ואיתא בי עשרה אחרי עמא' והרי רבנן . וכ' תוס' ובעבי לאומרא ואפי' ליכא הרי רבנן ובטור כ' בסם תוס' כיון דלא אפשיטא עבדינן לאומרא ובעינן תרוייהו . ולפי גרסתיהו בתוס' ל' לי . לית שייך לאומרא דלא הבא"מ בכל"מ הכלל דספק ברכות לקולא ולא מברכי משום ספק לא הבא ואם בוודאם דלישנא צריך לאודויי הייינו לכתחילה אבל אם אינו מוצא מברך אף בבחות מעשרה ע' בטור ובכ"י . ל"ב מכ"ם ק' ביותר כיון דכל הפלפול אם צריך לכתחלה לערוב ולמזות עשרה ועוד הרי רבנן ל"כ הו"ל לספק בלרבנן לערוב על עשרה והרי רבנן . וגרסת הטור הכ"ל ניחא לאומרא ובעי' לתרוייהו . ובאמת לבתוס' ק' מלי אומרא כיון הא אינו מברך עד לאיכא תרוייהו וזה נקראת בלשון קולא כדאמרי' בב"מ ס' ברכות לקולא . אבל נראה דבוודאי הטור דכל הפלפול הוא רק לכתחלה אבל בדיעבד אם אינו מוצא עשרה ב"כ מברך וכדנראה בדעת הטור להמעיין שם ל"ה בפיר

נתיב חיים

דיש בס"מ ס"ק ל' על עסקי נפשות ס"ב (שאלה) בל' דאזל לקרייתה והעליל עליו שר הכפר עד שתפשו בכבלי ברזל וכשיצא אם חייב לברך ברכת הגומל או לא ולאיכא למימר הא דאיינו מכתים כשיצא מבית האסורים איינו כשנתפס על עסקי נפשות ובגדון דינן עיקר העלילה היה עבור ממון (תשובה) אחייב לברך . איבעית אימא קרא דגבי הולכי מדברות נאמר נפשם בהם תתעטף . ובחולה שנתרפא יציאו עד שערי מות ובינורדי הים נפשם

ברעה תתמוגג ואילו בתבוא בבית האסורים אינו מזכיר תשש נפשות כי אם יוסבי חשך ולצלמות אסירי עני ובריזל שתמא משמע לו שהגיע עליהם שהמה יוסבי חושך ולצלמות לו אסירי עני ובריזל כשיצא מאותו שתים רעות יודו לה' חסדו הן שהיו מבוטשין מ' ממון לו מ' נפשות. ואיבעית אימא שבראו הא כתב הרא"ש בפ"ק דב"ב סי' כ"ב כל מה שתחדשון אומות העולם גזירות ופורענויות על ישראל אפי' מעניין אותן ביסורין ומניעת מחלל ומשתה גוזרין הכל לפי ממון דעיקר כוונתם על הממון עכ"ל אשהכח הנתנה לא לברך כלל בשום פעם אפילו בנתנפס על הממון ולא בעלם ממנו מ"ם הרב בעל מ"א סימן רי"ט דוקא כשנתפס על עסקי נפשות. * יען ראיתי אים בעל קרביים עומד כנגדו . הא' הר"ן בפרק הרואה

באר היטב

שערי אפרים שער ד' ובמח"ב כ' בשם שו"ת אוהל יוסף שהאב על בנו קטן לא יברך אלא בלא שם ומבכות ע"ש : בש"ע והולכי מדבריות וכ' בבר"י בשם מהר"י שאל בספר קול יעקב מי שהולך ממקום למקום ובדרך הלוכו עבר בעיירות גדולות אין לברך עד שיגיע אל מחוז חפצו: (ג) חבוש ב"ה"ט ובבר"י הביא מדברי רבינו יונה והאריך ותשו' ר"י מנא"ש וכ"כ בא"ר בשם התי"ט דאף בחבוש על עסקי ממון מברך (ושם הביא לשון תשו' הר"י מנא"ש שהואיל והיה חבוש בבית הסוהר כו' ולא היה מושל בנפשו ועתה יצא מאותו מצב להיות מושל בנפשו בפרט אם היה חבוש על פריעת מס קצוב על כל איש או חוב לסיבת היות שאין ידיו משגת ואח"כ הזמין לו ה' כו'. ושם אח"כ נראה שדעתו לומר שאם היה ביכולו אלא שלא רצה או שהיו מקום שיוכלו לו ולא כאמר רק לענין תפלת הדרך : ומיהו כו'. אם לא שנאמר לו ולא הועיל כו' אם לא שנאמר לו ולא הועיל כו' לשיעורין ע"ש ונראה דבכה"ג יברך בלא שם ומלכות) וסיים בה שכן הוא המנהג פשוט דכל מין חבוש ביציאתו מברך

שם מהגיס אם כשיהם יולדת עומדת שבעליהם מברכין הגומל אלא דהרשב"ץ כתב דדוק' על רבו שיך זה ולא על אחר אוהבו ומסיק דאין לברך . ועל אביו ועל רבו מותר לכ"ע לברך על רפואתו דבזה גם הרשב"ץ מודה. וכ"ל ובמקום אם כשיהם יולדת עומדת שבעליהם מברכין הגומל אלא דהרשב"ץ כתב דדוק' על רבו שיך זה ולא על אחר אוהבו ומסיק דאין לברך . ועל אביו ועל רבו מותר לכ"ע לברך על רפואתו דבזה גם הרשב"ץ מודה.

(ד) מכה של חבלה. וה"ה בחולה שמוטל במטה יותר מג' ימים כנ"ל דהא צריך לבקשת רחמים מאחרים כדאמר רבא עד ג' ימים טרוקו גלי כו' : דברכות

(ה) כולם צריכים לברך. לענין ברכה שעל הנס (°) פסק בסי' רי"ח ס"ח דלא יברך עד ה' ימים כדאמר רבא עד ג' ימים טרוקו גלי כו' : הגומל

שערי תשובה

בשערי אפרים שער ד' ובמח"ב כ' בשם שו"ת אוהל יוסף שהאב על בנו קטן לא יברך אלא בלא שם ומבכות ע"ש : בש"ע והולכי מדבריות וכ' בבר"י בשם מהר"י שאל בספר קול יעקב מי שהולך ממקום למקום ובדרך הלוכו עבר בעיירות גדולות אין לברך עד שיגיע אל מחוז חפצו: (ג) חבוש ב"ה"ט ובבר"י הביא מדברי רבינו יונה והאריך ותשו' ר"י מנא"ש וכ"כ בא"ר בשם התי"ט דאף בחבוש על עסקי ממון מברך (ושם הביא לשון תשו' הר"י מנא"ש שהואיל והיה חבוש בבית הסוהר כו' ולא היה מושל בנפשו ועתה יצא מאותו מצב להיות מושל בנפשו בפרט אם היה חבוש על פריעת מס קצוב על כל איש או חוב לסיבת היות שאין ידיו משגת ואח"כ הזמין לו ה' כו'. ושם אח"כ נראה שדעתו לומר שאם היה ביכולו אלא שלא רצה או שהיו מקום שיוכלו לו ולא כאמר רק לענין תפלת הדרך : ומיהו כו'. אם לא שנאמר לו ולא הועיל כו' לשיעורין ע"ש ונראה דבכה"ג יברך בלא שם ומלכות) וסיים בה שכן הוא המנהג פשוט דכל מין חבוש ביציאתו מברך

ביאור הגר"א

סי' ריש ס"א וסימנך כו'. עור : ס"ב ובה כו'. כגי' הרי"ף וז"ס אלא שני' הרי"ף גומל אבל גי' הרמב"ם הגומל : **והשומעים** . כו'. רמב"ם ועור : ס"ג תרי כו'. הרי"ף ורמב"ם ולא כתוס' וא"ש סב' לתוספת כר"ת ובשיטת הרי"ף דכ"מ שתמרו קשה אינו בסתר הדין ועוד מתאמרינן סס ובא אחר אבל כו' ס"מ אלין לריך רק עבדה מורבכי וכ"ה בתוס' וע"ם סס בתוס' ואולי לשיטתם שפ' כר"א וס"ל בא דפריך גמ' מאבל ולא פריך מהא דר"א תשוס דלא מעבכי : ונהגו . סס וסס : **י"א שיצא** . עור מדקא' לריך כו' ולא דייק העור לריך אינו מוכרח כמש"ב ב' ה"א לריך כו' ובערוכין מ"ח א' ויומא מ' ח' ב' **כו'** . מדפריך והאמר אבל מהא דלמעה וכן כו' : **מלכא כו'** . רא"ש כו' יוחנן ועתוסן' סס ד"ה פערתון **כו'** : **ואין כו'** . קמ"ל אע"ג דלא הוי עשרה ולא נפער זה וכמ"ש הר"י אח"ל ר' לדידיס וזהו ספריך בגמ' והא אבל בעי כו' **ועמ"א** : **ס"ה אם כו'** . עור בסס הרא"ש דמה ספריך סס והא אינו כו' היינו משום שהמברך לא מתחייב בברכה לו אבל **בלא** הא אמרי' שמע ולא עבה ולא וכמ"ש בסי' רי"ג ס"ב : **ס"ז באשכנז כו'** . רא"ש ועור : **ובספרד כו'** . רד"א וכן **דעת** הרמב"ן וכמ"ש בירושלמי גבי תפלת הדרך ר"ש בר בא בשם ר' אילא כל הדרכים בחזקת סכנה ר' יוחנן בר הוי אזיל לגבי **אכסניא** הוה מפקי גו ביתיה כו' והרא"ש חולק וכ' דזה לא כאמר רק לענין תפלת הדרך : **ואם** כו'. עע"ז דה"ה בתפלת הדרך : **ס"ה** בכל כו'. כמ"ש בירושלמי שם ר' אילא בריש דר' אבהו בשם ריב"ל כל המוליכ בשם ר"ל דס"ז : **ס"ט הני** כו'. שהרי סכנות מדברות הוא מפני אריה ונחני . שם : **וי"א** כו'.

הגהות

סי' רי"ט סעיף ג' בפני י' והרי מיניהו רבנן . כ' הרא"ש בתרשובתו פ' אמור דבוודאי האנשים שהמה צריך שיהיו זולת המודים ובעלי הבם ובהיותם בדרך אחרון אם ס' ' והרי מיניהו רבנן אפי' הם הרבה מ"מ כיון דמולם המה בעלי הבם **לא** לברך : **שם** בסוגי' איתא אביי אמר וצריך לאודויי באפי עשרה . מר זוטרא אמר והרי מיניהו רבנן . ואיתא בי עשרה **אחרי** עמא' והרי רבנן . וכ' תוס' ובעבי לאומרא ואפי' ליכא הרי רבנן ובטור כ' בסם תוס' כיון דלא אפשיטא עבדינן לאומרא ובעינן תרוייהו . ולפי גרסתיהו בתוס' ל' לי . לית שייך לאומרא דלא הבא"מ בכל"מ הכלל דספק ברכות לקולא ולא מברכי משום ספק לא הבא ואם בוודאם דלישנא צריך לאודויי הייינו לכתחילה אבל אם אינו מוצא מברך אף בבחות מעשרה ע' בטור **ובכ"י** . ל"ב מכ"ם ק' ביותר כיון דכל הפלפול אם צריך לכתחלה לערוב ולמזות עשרה ועוד הרי רבנן ל"כ הו"ל לספק **בלרבנן** לערוב על עשרה והרי רבנן . וגרסת הטור הכ"ל ניחא לאומרא ובעי' לתרוייהו . ובאמת לבתוס' ק' מלי **אומרא** כיון הא אינו מברך עד לאיכא תרוייהו וזה נקראת בלשון קולא כדאמרי' בב"מ ס' ברכות לקולא . אבל נראה דבוודאי הטור דכל הפלפול הוא רק לכתחלה אבל בדיעבד אם אינו מוצא עשרה ב"כ מברך וכדנראה בדעת הטור להמעיין שם ל"ה בפיר

מחצית

ג' לא הכריע אם יצא בירך שלא בפני י' ולכן פסק שיחזיר שיברך בפני י' בלי שם ומלכות וא"כ אפי' **תימ'** הכשים הוי כדיעבד איך נאמר להן שיברכו בלי י' שמא קי"ל דלא יצא הוי ברכתן לבטל אע"כ ל"ל **דהכ"ה** פסק כמ"ד דיצא בדיעבד אם בירך בלא י' ומ"ש שהביאו לא הביאו אלא לכתוב עליו ולאפשר **כו'** שברכו אלו רשות כיון דבמדינות הכ"ה ל"ל דפוסקים דיוצא אם בירך בלא יו"ד אפ"ה אין מנהג **הכשים** לברך כשמע מזה דסבירי' לי' דברכות אלו רשות וא"כ ניחו לדידן אין הכרח לו' כן מכל מקום **לא** נחדש מחלוק' ואמרי' גם לדידן די"ל שהם רשות ולאפשר גם לדידן מוכרח שהן רשות ורא"י מן הכסי' **דהא** קי"ל בסעיף ד' דאם אחר בירך יוצא גם הוא וכ' מ"א דאותו אחר א"ל לברך בי' א"כ אכתי תקשי **נבי** כשים ה"ל לבעלי לברך דא"ל י' ומכל מקום היא יוצאת אע"כ דס"ל דהברכות אלו הם רשות: (ס"ק **א')** חבוש . על עסקי נפשו' וכ' בספר א"ר וז"ל מלי תר"י משמע אפי' משוס ממון מלבושי י"ע דלא **כמ"א** עכ"ל וכ"כ בס' כתוב חיים בארכיות וז"ל תר"י שאל לר"ה נאון למה לא אמרן כסדר שכתובי **במזמור** והשיב שרי לממות תחלי אותם שהם מסוכנים יותר שיורדי הים והולכי מדבריו הם מסוכנים יותר מחולי ברוב חולים לרפוא' והבוש רוב פעמים הוא בוש בעבור ממון ואין סכנתו כ"כ עכ"ל וכ' **בס'** כ"ח הכ"ל אלמלא ראה מ"א דברי תר"י הכ"ל לא מלא' לבו לחלוק עכ"ל ונעב"ד המ"א ראה דברי **תר"י** ואין חולק עליהם עפמ"ש הרא"ש בפ"ק דב"ב הביאו ג"כ בס' כ"ח והכי קי"ל בח"מ וכ"כ הרא"ש **בתשוב'** כל מה שמחדשים או"ה גזירות ופורענות על ישראל אפי' מעניין אותו ביסורין כו' נוגין הכל **לפי** ממון דעיק' כוונתם על ממון עכ"ל וא"כ מ"ש ר"ה נאון והבוש רוב פעמים הוא בוש בעבור **ממון** ואין סכנתו כ"כ הרי דלא כ' על עסקי ממון כ"א בעבור ממון ור"ל כמ"ש הרא"ש והנה הרא"ש **כוונתו** לענין מס ניהו דלפעמים באמת כווג או"ה נפשות ממש ח"ו מ"מ כיון דא"א לעמוד על הדבר **ורוב** פעמים אפי' נוחרים ח"ו על נפשות תכלית כוונתם לגבות ע"י זה ממנן ישראל לכן טוב לגבו' לפי **הממון** ולא לפי נפשות ולכן כ' ג"כ ר"ה נאון הבוש רוב פעמים הוא הבוש בעבור ממון ר"ל אף שהוא **הבוש** על עסקי נפשות מכל מקום תכלי' כווג' החבים' ע"פ הרוב היה' לקבל ממון וא"כ כיון דלאפשר **להשתדל** ע"י ממון שוב אין סכנ' כ"כ ובכידון כזה גם מ"א מוד' כיון דעיק' החבים' על עסקי נפשות **צריך** לברך ולמ"ש מ"א על עסקי נפשות בא לאמעט אם תחלי היתה החבים' על עסק ממון דא"מרו מיד **שמשוס** ממון נתפס כה"ג אין לברך ובזה גם ר"ה נאון מוד': (סק"ב) והשומעים כו' ואם לא אמרן אינ' **מעכב** דבגרסת גמ' שלנו אינו שהשומעי' ישיבו אלא דהרמב"ם כתבו והטור העתיקו ולכן אע"ג דלכתחל' **חייש'** לדעת הרמב"ם והטור מ"מ דיעבד סמכי' אגירסת שלנו: טוב לברך מעומד רמב"ם וכ' הכ"מ **וא"ע** מכ"ל הא וכ' הב"ח דמה"ט השמיטו בש"ע ואעפ"כ כתב הב"ח וז"ל ומיהו מנהג כל ישראל לברך **מעומד** ואין לשנות והכי משמע לישנא דקרא וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו (דמיני' ולפי'

(א) חבוש א] בבית האסורים ויצא וסימנך וכל החיי"ם יודוך סלה "חולה "יסורין "ים "מדבר :

ב ב ומה מברך בא"י אמ"ה הגומל לחייבים טובים שגמלני כל טוב ב והשומעים אומרים מי (ג) שגמלך כל טוב הוא יגמלך כל טוב סלה :

ג ג צריך לברך ברכה זו (ד) בפני ב] י' ותרי מינייהו

ג (ה) רבנן דכתיב וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו ד ואם לא שכיחי רבנן לא יניח מלברך ה ונהגו לברך אחר קריאת התורה לפי שיש שם עשרה (א) ואם בירך בפחות מעשרה ו יש אומרים שיצא ז ויש אומרים שלא יצא וטוב לחזור ולברך בפני י' בלא הזכרת שם ומלכות :

ד ° * ח אם בירך ד (ו) אחר ואמר בא"י אמ"ה אשר גמלך כל טוב וענה אמן יצא וכן אם אמר (ב) בריך רחמנא (ז) מלכא דעלמא דיהבך לן וענה אמן יצא :

הגה ה ואין זה ברכה לבטלה מן המברך אע"פ שלא נתחייב בברכה זו הוא"ל ואינו מברך רק דרך שבח והודאה (ג) על טובת מזיגו (ח) שמשמח בה : (טור)

ה ט אם בירך אחר הגומל לעצמו ונתכוין להוציא את חבירו ושמע חבירו וכוון לצאת יצא אפילו בלא עניית אמן : (כיון שהמברך גם כן מייב יצא האחר בלא עניית אמן) (טור) :

ו °° י אם איחר יש לו תשלומין לברך כל זמן שירצה כ * ונכון שלא לאחר ו (ט) שלשה ימים:

ז ל באשכנז וצרפת אין מברכין כשהולכין מעיר לעיר שלא חייבו אלא בהולכי מדברות דשכיחי ביה חיות רעות ולסטים מ ובספרד נוהגים לברך מפני שכל הדרכים בחזקת סכנה נ ומיהו בפחות מפרסה אינו מברך ואם הוא מקום מוחזק בסכנה ביותר (ד) אפי' בפחות מפרסה :

ח ס בכל חולי צריך לברך אפילו אינו חולי של סכנה ולא מכה של חלל אלא כל שעדלה למטה וירד מפני ע שדומה כמי שהעלוהו לגרדום (פי' מעלות שעושין דייניים לשבת כשדינין) לידון

אין הפרש בין שיש לו ז מיחוש קבועובא מזמן לזמן ובין שאינו קבוע: הגה ויש מומריסלמינו מברך רק על חולי שיש בו סכנה כגון (ה) מכה של (י) מכל (טור בשם הרמב"ד והר"ר יוסף ח וכן נוהגין באשכנז) :

ט פ הני ארבעה לאו דוקא דה"ה למי שנעשה לו נס כגון שנפל עליו כותל או ניצול מדריסת שור ונגיחותיו או שעמד עליו בעיר אריה לטרפו או אם גנבים באו לו אם שודדי לילה וניצל מהם וכל כיוצא בזה (ו) כלם צריכים לברך ט (יא) הגומל :

°עטי' רי"ד °°עטי' ק"י — ו"ש

תודה : (ה) מכה של חלל. וה"ה בחולה שמוטל במטה יותר מג' ימים כנ"ל דהא צריך לבקשת רחמים מאחרים כדאמר רבא עד ג' ימים טרוקו גלי כו' : דברכות

(ו) כולם צריכים לברך. לענין ברכה שעל הנס (°) פסק בסי' רי"ח ס"ח דלא יברך עד ה' ימים כדאמר רבא עד ג' ימים טרוקו גלי כו' : הגומל

אשל אברהם

מחויבים לברך כל פעם שיבואו אל היסודיים עיין ת' רשב"ץ ח"ח סימן פ"ב ובתשובה ח"י העלה דאפילו אחרתיים ליה ניסא דרך הלוכו אינו מחויב לברך עד כי עלה מן הקרא והבינא דאינו מברך ודאי דיורדי הים כו' ושמתו כי ישתוקו משמע דאפילו יקח סערה לרמתה אפ"ה עדיין לא הודו לה' חסדו עד כי הגיעו למחוז חפצם וה"ה לדינא דחולי הכ"ל עד כי יפסק ממנו לגמרי . ועיין ש"ם סנהדרין ע"א ועיין עוד בתשובה סי"ל דאם חלה כגון הקטן דהאב והבן פעורים וכ"כ בתשו' מהר"ם מינ"ץ סימן י"ד דהאב פטור דלמא לא עלה בשב"ל חטא שלו אלא נידון בשביל חטא אביו לכפרת שלו מגילגול אחר וא"ל דיבור סתם הגומל חדשים טובים ולא יזכור לאחיבים הלא כבר כתב שכן היא בירבת הר"ר ורא"ש והוי כמשבח ממטבע שטבעו חכמים וכן קצן פטיעת דלאו בר חיובא הוא : **א]** בבית האסורים. ומי שהיה חבוש פעמים ושלא אי בעי ברוכי כל פעם ופעם דכבר מתחייב בכל הלבה והלבה ד"ד אע"ג דבר חיובא הוי מ"מ היאחל ואידחי מגרמי' אי שוגג ואי מזיד עד שנתפס שני' ושלשים עתה בברכה אלא אם אינו שמח בלבו כ"כ אלא שאינו שמח בלבו כ"כ אלא שאינו מתרפא מ"ל כן בשם ומלכות דהוי ברכה לבטלה אלא יאמר בריך רחמנא דיהבך לן והא דאמר"י פטרתן מלאודויי היינו שהיו יודעי' שר' חנא בנדתא' הוא לו אוהב נאמן ותו מדאמר בשם ומלכות וכ"י שיש מהגים אם נשיה'יולדות עומדות שבעליהן מברכים הגומל אלא דהרשב"א כ' דדוקא על רבו שיך זה ולא על אחר אוהבו ומסיק דאין לברך והמברך נוערין בו. ועל אביו ועל רבו מותר לכ"ע לברך על רפואתו דבזה גם הרשב"א מודה . וכ"ל לכאורה אאז לא יאמר הגומל חסדים לחייבים דבזה פוגם כבוד אביו או רבו דאע"פ שהמודה בעצמו אומר כן מ"מ אחר דאע"פ שהמודה בעצמו אומר כן מ"מ אחר לא יאמר כן עליו אלא די"ל דלחייבים קאי בזה אזה שמתודה שהוא עצמו חייב וזכה לזה שאביו או רבו נתרפא אז ניצול כנ"ל : (ד) אפי' בפחות מפרסה. מזה למדתי בסי' ק"י דבכזה נ"ל תפלת הדרך והוא ק"ו דהא כתב הטור במילתא אחרית' דבתפל' הדרך צריך אדם לבקש רחמי' עפי מבכר' הגומל לפי שברכת הגומל היא במקום תודה : (ה) מכה של חלל. וה"ה בחולה שמוטל במטה יותר מג' ימים כנ"ל דהא צריך לבקשת רחמים מאחרים כדאמר רבא עד ג' ימים טרוקו גלי כו' : דברכות

(ו) כולם צריכים לברך. לענין ברכה שעל הנס (°) פסק בסי' רי"ח ס"ח דלא יברך עד ה' ימים כדאמר רבא עד ג' ימים טרוקו גלי כו' : הגומל

רעק"א

כ' דלאלינן לאומרא דצריך לערוב לערוב אחר י' והרי רבנן אבל גרסתינו בתוס' ק' : **סעיף ד'** ועכה אמן יצא . ע' לעיל סי' רי"ב ס"ב וא"ל דהכא ל"ש שהוא כשוגה דהא הוא לריך לומר בנוסחא אחרת דהיינו שבתלני אלא דע"י אמן דהוא כמו שהוא ג"כ הנצת ומודה יצא . ובעור בשם הרא"ש כ' הטעם דהכא שאני דדוקא כשהמברך חייב ג"כ בברכה אז יוצא השומע בלא עניית אמן אבל הכא שהמברך אינו חייב בברכה זו לריך דוקא לעניית אמן וא"ע : **שם** מלבא דעלמא דיהבך לן . ע' סי' קפ"ז ס"י ובמג"א סס סב"ב : **שם** בהבי"ה ואין זה ברכה לבטלה . ע' פר"ח סי' תפ"ע ס"ה : **מג"א סק"ד** אפי' בפחות מי' . ע' תשו' הצב"ן ס"ד כתוב המשולש בעור הראשון ביו"ד : **סעיף ה' בהבי"ה** שהמברך ג"כ חייב משמע אם המברך אינו חייב בברכה אף המברך בנוסח זה שנתלנו כדי להוציא חבירו לא יצא בלא עניית אמן . עמ"ש בגליון סעיף ד' וא"כ בכל ברכות המצות הקיי"ל אם יצא מוציא מ"מ כיון דאין המברך מחוייב שהה בברכה זו לא יצא בה בלא עניית אמן ואם המברך חייב והמברך הברכה על שהיה חולה ונתרפא זה שומע חייב בברכה על שהיה חולה מדבר המתפלל בא"ל דיוצא בלא עניית אמן אז אלא דאף בעניית אמן אינו יוצא עיי"ש : **מג"א** ס"ק ח' : וכ"פ לעיל סי' ס' . שיך לעיל בסעיף ה' על המתנוון לאלת :

השקל

דבעי' י' דפסוק זה כתוב סוף המזמור דהוא הבר בו הני ד' שלריכין להודות ודרשו' קהל עם היינו י' ובמושב זקנים היינו ת"ח ואמרי' דתוך הני י' בעי' שיהיו שניהם זקנים דהיינו ת"ח דמיעוט זקני' שני') ומדאמר ובמושב זקנים יהללוהו אלמי' דזקנים ביישב' מכלל דמהללים אינם ביישב' אלא בעמידה עכ"ל הב"ח ומה"ע כתב מ"א ל' עוב לברך מעומד וברמב"ם לא הזכ' ל' עוב דלהרמב"ם הוא מדיוא אלא הואיל דבכ"מ הביא הדין בל"ע ובש"ע בשמיטו משמע דלא ס"ל כהרמב"ם לכן כתב מ"א ל' זטוב דהיינו לכתחל': (ס"ק ג) רבנן ל"ל דתנו הלכתא כל' סברת מ"א ומדכתיב במושב זקנים זקן היינו שקנו תכמה והוא ראוי להורא' : (ס"ק ד) אחר משמע דסבירא ליה כו' דלא כמ"ש בב"י וכ"ל דבש"ע חזר בו ממ"ש בחבורו ב"י דדוק' תלמיד על רבו רשאי לברך כדמלינו כן בגמרא אבל לא אחר ואפי' בעל על אשתו יולדת אם בירך נוערים בו אבל בש"ע סתם וכ' אם בירך אחר משמע אפי' אינו תלמידו: והאחר כו' בפחות מי' כ"כ תר"י יש פלוגתא כו' ר"ל לא עדיף מאלו בירך החולי בעצמו בלי י' דפליגי בסעיף ג': (ס"ק ה) ואין זה כו' כלומר דאם כו' בא לייסב מאי קמ"ל דאין זה ברכה לבטלי' דשי' אפי' לכתחלי' לאחר לברך מ"מ הש"ע סכ' אם בירך אחר דמשמע לי' דיעבד ניהו דל"ד דאפילו לכתחלה שרי מכל מקום כיון דמיירי דיעבד מאי כ"מ אי הוי ברכתו לבטלה מה שעבר עבר ע"ז כ' דרמ"א בא ליתן טעם למה יצא החולי בברכת האחר הא הוי לבטלי' וכה"ג אין חברו יוצא כמ"ש סי' רי"ג לכן כתב רמ"א דאין זה ברכ' לבטלה ושפיר יוצא החולה : (ס"ק ו) ג' ימים כו' עד יום ה' שהוא יום קריא' בס"ת דג' ימים היינו עם יום הוצאה' וא"כ יום ה' הוא כבר יום ד' וכיון דאינו אלא מנהג לברך אחר קריאת התורה כמ"ש סעיף ג' א"כ יום ה' בגדון זה יברך בי' בלי ס"ת: (ס"ק ז) מיחוש כו' מ"מ לאו בכל יומי' כו' ר"ל אף שנתרפא מחולי זה כבר פעמי' רבות אינו לא היה זה דרך הטבע אלא כל עת נעשה לו נס וכדאמרי' בחדרים פרק אין בין המודר אמר ר' אלכסנדרא אמר רחב"א גדול הנעשה לחולי יותר מנס שנעשה לחנני' מישאל ועזריה כו' ה"כ כיון דלאו כל יומא מתרחים ניכא והיה בחזקת סכנה לכן כשעמד צריך להודות: (כ"ק ח) וכן נוהגים וב"ה כו' וכן פסק לעיל סי' ס' מן תיבת וכן פסק כו' נרשם בטעו' וקאי אדלעיל כעיף ה' שכ' בש"ע אם בירך אחר כו' ונתכוין להוציא כו' משמע דס"ל מצות לריכות כוונה ועי"ז כ' מ"א דכן פסק הרב"י לעיל סי"ס ס"ד שכ' שי"א דאין מצות לריכות כוונה וי"א דלריכות כוונ' כו' וכן הלכה עכ"ל הרי דהכריע כמ"ד מצות לריכות כוונה דלא כע"ת שהקשו' דהכא סתם דלריך כוונ' ולעיל כ' ס' הביא שני דיעות בזה דהא באמת גם בסי' ס' הכריע דלריך כוונה אולם מ"א לעיל סי' ס' כ"ק ג' כתב ודוקא במלוה דאורייתא אבל מצות דרבנן א"ל כוונה רבב"ז כו' ע"כ אין כוונת מ"א לפרש כן דברי הרב"י בש"ע דהא הכא הוא דרבנן ואפ"ה פסק דלריך כוונה : (ס"ק ט) הגומל כו' עסי' רי"ח כו' ר"ל דוקא אי יצא ממנהג העולם דזולתו לא מקרי גם לברך במקום שנעשה לו ברוך

שעשה

דברכת הנס ניתקן תוספת על מה שצריך לברכת הגומל בדבר שהוא חוץ לטבע לגמרי והכל מודים שאלכע אלקים היא אבל הגומל הוא אע"פ שנעשה לו תשועה שאפשר דרך הטבע מ"מ הוא מחזיק טובה לו יתברך ולתלות בהשגחה : (ז) וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות . אבל ראיתי מהגיון הרבה כשברא ראשון שהיא דעת ריב"ם ומשתבר כן דכל שכמות נכללו בהולכי מדבר דנקט בגמרא :

רכא (א) דמדיות אלו הגשמים תדיר וכו' . וכב"י דהא פשיטא שאפי' באותן ארצות שרגילין במטר אם נעלרו הגשמים והיה העולם בצער ולא"כ ירדו גשמים שצריך לברך :

ב ג (ג) ג יפה תענית לבטל חלום רע כאש לנעורת: הגה ודוקא בו ביום ד ואפי' בשבת ועי' לקמן סי' רפ"מ:

רכא ברכת הודאת הגשמים ובו ב סעיפים.

א מ אם היו בצער מחמת עצירת גשמים וירדו גשמים מברכים עליהם אע"פ שלא ירדו עדיין כדי רביעה ב משירדו כ"כ שרבו על הארץ ג שיעלו (עליהם) אבעבועות מן המטר וילכו זה לקראת זה : הגה ומה שאין אנו נוהגים בזמן הזה בברכת הגשמים מבוה (א) דמדיות אלו תדיריים בגשמים ואינן נעצרין (מ) כל כך (סמ"ג ואגור וכל בו) :

ב ד ומה מברך אם אין לו שדה אומר מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טפה וטפה שהורדת לנו ואילו פינו מלא שירה כים וכו' עד הן הם יודו ויברכו את שמך מלכנו וחותם בא"י אל רוב ההודאות ואם יש לו שדה (ד) בשותפות עם אחר מברך הטוב והמטיב ואם אין לו שותף בשדה א מברך שהחיינו:הגה (ג)ויש אומרים ב דהשמע שירדו גשמים מברך הטוב והמטיב.(הרשב"א):

ג יפה תענית· ותשוב' עמו(ס"ח)ועיין ברכה קהלת ומ"מ אין מחויב להתענות דהא שמואל אמר התלונות שוא ידברו (רשב"א סי' קל"ב): ד ואפי' בשבת . כ' ע"ת בשם כ"ג מה"ב דאם יש י' שמתענין בשבת מתפללין מנחה בקול רם ולומר עינו בסוף התפלה ולע"ד דאין נכון לעשות כן עכ"ל ועמ"ש ססי' קי"ט ובטור סימן זה ובסימן תקס"ו :

רכא הרואה גילוי כשהוא קטן ומוזר ורואהו בזמן שהוא גדול ושמח ברואתו מברך שהחיינו אפי' אין לו לברך דקמא אבל אם רואה מיס שבכלי"ג אם כבר ראה המיס במקומם בגילוי אין לו לברך על ראיית הכלי"ג אבל אם לא ראה אלא עתה בכלי"ג מברך (רדב"ז ח"א סימן ק"ל כ"ה) : א מברך שהחיינו · ואף ע"ג דמ"מ כל העולם שותפין עמו באותה טובה שהרבה אנשים יש להם שדות וכמ"ם הרא"ש מכל מקום בעינן שיהיו שותפין בטובה משא"כ הכא שכל אחד יש לו שדה בפ"ע ועמ"ש סימן קע"ה : כתב הש"כ ואם יש לו אשה וכנים עסי' רכ"ג ס"א כותבו שמברך הטוב והמטיב · וקשה דא"כ מאי דחק בגמרא ה"ל לשנויי כגון דאיכא אשה וכנים אלא ע"כ לא מהני אשה וכנים הרא"ש ומשא לא יתן להם כלום מפירותיה משא"כ בסימן רכ"ג ס"א דיש לה חלק בולד דג' שותפין באדם ומ"ש שם ס"ה ומי שיש להם חלק בשדה ודברי הכ"ח בסימן רכ"ב ל"ע : ב דהשמע וכו' · פי' איכא דשמע ולא חזא ואית לו שדה בשותפות אינו מברך מודים וכו' אבל אם הטוב והמטיב אבל אם מדברות הם מסוכנים יותר מהחולה שרוב החולים לרפואה וחכום רוב פעמים הוא חבוש בעבור ממון ואין שכנתם כל כך עכ"ל להדיא שחייב לברך ברכת הודאה אף כשנתבש עבור ממון גם כש"ם וכפוסקים קדמתי וכתרתי לא חילקו כך זולת הרב בעל מ"א כשאר לבדו ואלתלא ראה דברי הרי"ן לא היה ממלא לבו לחלוק עליו ע"כ כ"ל לפסוק הלכה שחייב לברך ברכת הודאה אף כשנתפס בשביל עלילות ממון וכן עמא דבר הכלע"ד כתבתי : רכ במ"א ס"ק ח' ואם מטיבין כ.כ' פי' אחין כאן רק שני אנשים המה יטיבו לו וכשבא השליחי יטיב לו ג"כ אע"ג דאמרי' באפי תלתא. לא צריך להיותם יחד :

באר היטב

וכשיגיע למקום שנעשה בו הנס מברך שעשה לי נס במקום הזה כמ"ש סי' רי"ח : (יב) ומלכות . ועכשיו נהגו לברך כל מי שנעשה לו נס וכ"ש אם כלו עליו לסטים ומיטול . ט"ז ומ"א :

רכ (מ) יטיבנו . נשתרית שכ"ה . ויזכור החלום במתכבתו בשעת הטבה מהר"ם . ומי שחלם לו חלום קשה על חבירו יתענה ס"ה : (ג) וטבא להוי כו' . י"א דבך הוא הלחם וא"ל לאומרו רק ג"פ בדרך כל הלחמים וי"א דא"ל טבא הוא וטבא להוי ז"פ לכן אומרים וטבא הוא וטבא ליהוי ד' פעמים ואח"כ אומרים אותו עם שבע זימנין ג"פ וזה יוצא שני הדיעות רש"ל מע"מ וכן נוהגין מ"א . וכ"ח כתב לומר הכל ז"פ ואומרים לו גך בשמחה אכול לחמך אכול לא יאמר אכול בשמחה לחמך דהוי ר"ת אכל . כ"י : (ג) יפה. תענית

ביאור הגר"א

סי' רכא ס"א אם היו כו' . כל כו וכמ"ש בהג"ה ומה כו' : אע"פ כו' . ר"ן וכמ"ו מדירדו כו' : שיעלו כו' . כן פי' הרמב"ם והר"ן בפי' הראשון : ס"ב עד הן כו' . בגי' הרי"ף והרא"ש והרמב"ם וס"פ : ואם כו' . כפי' הרי"ף והרמב"ם שם אבל מ"ש בשאר הרא"ש מפ' בפרש"י שם ד"ה ס"ג כו' וכמו בתת תניא בסי' רכ"ג ס"ב : י"א כו' . גמ' שם ל"ק כו' וכ' הרשב"ל דלף לפי המסקנא כ"ה ועמ"ש :

הכמת

וכו' ע"ש. הנה לכאורה מנ"ל להרמב"ם לחלק כן ונראה דלמד כן ממס' יומא דף נ' דקאמר הש ם שם ומה נ"מ דלא מייתי כהנים פר בהוראה וקשה למה לא קאמר נ"מ אם נשמאו רוב הכהנים אם עושין פסח בטומאה או לא וכנון שיש מיעוט כהנים טהורים ולכך הצ"בור יכולין לעשות בטהרה והמיעוט יעשוהו ובפרט אם הוי בית אב של אותו השבוע טהורין דעושין בטהרה והכהנים עצמם אם אקרי קהל עושין בטומאה ואם לאו נדחין לשני ולמה לא קאמר נמי הך נ"מ או לומר נ"מ אם מברכין על נס של הכהנים אם אקרי קהל מברכין ואם לאו אין מברכין ומזה הוכיח הרמב"ם דלא קי"ל כר"ש רק בהוראה ולא בפסח וברכה ולכך לא קאמר דנ"מ רק מה שנוגע לדינא אבל מה שאין נ"מ לדידן לא הזכיר ובפרט דהקושיא הוי שם על רבא למה משיג על ר"ע כיון דסוף סוף שפיר מתרץ הקושיא א"כ אין יכול לתרץ דנ"מ בלפסח אז לגם כיון דלדידן לא קי"ל בהא כר"ש כיון דאין נ"מ בזה לדינא למה הקשה על ר"ע לכך קאמר דנ"מ לכהנים אם הם מביאים פר בהוראה דבזה קי"ל כר"ש לכך קאמר הך נ"מ וזה ברור ונכון ויש ראיה מזה להרמב"ם ודו"ק היטב :

סי' רכ"א סעיף ב' ואם יש לו שדה בשותפות נ"ב עיין במג"א מ"ש בשם הש"ך דביש לו אשה ובנים נמי מברך הטוב והמג"א תמה עליו דהרי אשר שלא יתן להם מאותן פירות וגם א"כ מ"ט לא משני הש"ם כן בברכות ודבריו תמוהין הדא מ"ש מ"ט לא משני בש"ם כן הרי הש"ם קאמר

מחצית

שעשה לי נס כו' ואפילו הכי י"א דאין מברכין הגומל כיון דאינו מכלל הני ארבעה דתשיב הש"ם: (סק"י)וי"א כו' וכ"ל דמי שהלך בדרך כו' ובאו עליו לסטים ומיטול מברך עיין סעיף ז' ר"ל בגירוף דעת האומרים בסעיף ז' דאפי' הולך מעיר לעיר מברך לדעת האומרים בסעי' זה דאפי' באו עליו לסטים בביתו מברך א"כ כה"ג דבאו עליו לסטים בדרך אע"פ שלא הלך במדבר מברך : ועכשיו נהגו וטורי זהב סעיף קטן ה' כ' דבחולה ומוטל במטה ג' ימים אינה מברך דכ"ע צריך לברך דהא צריך לבקשת רחמים מאחרי' כדאשכחן ברכה בבריה פרק אין בין המודר דף ל"ע :

סי' רכ (סק"א) יטיבנו כו' ואם מטיבים ב' בפעמד אחד כו' לענ"ד כוונתו דאמרי' בסנהדרין דף ע"ג ע"א מנין לרופא את חבירו שנותנים רשות לרופא מנין ת"ל והשבותו לו . אי מהתם ה"א ה"מ בנפשי' אבל מטרח ומיגר אנורי לא קמ"ל הרי דחייב להציל את חבירו בין בגופו ובין בממונו א"כ ממילא אם חלה לא' חלום רע ומבקש לאחר שיהי' מכלל ג' המטיבים שצריך להזדקק להטיב לו . וכ"כ בס' א"ר וז"ל מצו להמלא עם השלם להטיב מפני שמשיב נפש המתענה עכ"ל אולם י"ל לענ"ד אם מבקש מא' שימתין במקום א' והוא יחפש אחר שיש אחרים להציל אם ויהיו בגירופו שלשה וייטיבו לו חלומו כ"ה לא הצריכוהו להמתין . גם שמא לא יזדמנו לו עוד שתים וגם אם כבר מזומן לו אחד ומבקש מהשני שגם הוא ימתין פה להצטרף כשיחפש ויבא השליחי ג"כ א"ל להמתין ועז"א ואם מטיבים ב' ר"ל שכבר יש ב' מטיבים פה ר"ל שב' הסכימו להטיב לו ובמעמד הג' ר"ל שבג' עומד שם עם הב' צריך הג' להצטרף עם השנים שהסכימו להטיב ויהיו שלשה ויייטיבו לו דהוה בכלל השבת גופו.אם במעמד אחד שב' ר"ל שהשנים שהסכימו להטיב הם במעמד אחד ועומדים יחד לפניהו והוסיף עוד ואף על פי שלא חלה באותו פעם דודאי ההטבה ביום שחלה עדיף כמ"ש יפה תענית לחלום ודוקא באותו יום אלא דפליגי אי ייטיבנו בשחרית או במנח' כמ"ש מ"א בסק"ב מ"מ אם לא הטיב לו באותו יום אלא למחרתו ויהו אחיהו מועיל כ"כ ההטב' מכל מקום קצת ודאי עכ"פ מועלת ועז"א לא מבעי' אם חלה לו באותו פעם דהוי הלה מצויה ודאי צריך להזדקק להטב' אלא אע"פ שלא חלה באותו פעם אלא אתמול דאין רפואת ההטב' בדוקה כ"כ אפ"ה צריך לגרף להשנים כי עכ"פ קצת השבת גופו איכא כן נראה לענ"ד: (סק"ב) שבע זמנין כו' י"א דרך כו' ר"ל דבגמ' איתא שמטיבים יענו אחר שאמר שחולה חלמא עבא חזאי. יענו הם עבא הוא ועבא להוי רחמנ' לשוויי לעב שבע זמנין כו' ולכן י"א דהני שני תיבות שבע זמנין הוא ג"כ דברי הלחם ור"ל שהמטיבים לריכים לו' גם אלו שני תיבות שבע זמנין (ולא מודע פי' כאשר נעלם פי כל הלחמים) וא"כ די כשיאמרו עונים הלחם ג"פ כיון דלא הוזכר בש"ם כמה פעמים יאמרוהו . משמע' ר"ל כדרך כל הלחמים דשני בג"פ אבל י"א דאלו שני תיבות שבע זמנין אינן מדברי הלחם והלחם אינו אלא עבא הוא וט"ל רחמנא לשוויה לעב ומה שהוזכר בש"ם שבע זמנין הם דברי הש"ם שצריכים לו' הלחם שבע פעמים : לכן כו' ד' פעמים . ר"ל ואין מסיימים שני תיבות שבע זמנין · ואח"כ כו' עם שבע זמנין ר"ל שאומרים הלחם ג' פעמים ומסיימים כל פעם לו' גם שני תיבות שבע זמנין ובזה יוצא ידי שני הדיעות דממ"כ אי ל"ל הלחם ד' פעמים א"כ א"ל לו' שני תבות שבע זמנין א"כ מצערפים ד' פעמים ראשונים שלא אמר ב' תיבות שבע זמנין והוי שבע פעמים ואם גם שני תיבות שבע זמנין הוא מן הלחם והעונים ל"ל א"כ לדידהו סגי בג פעמים והא אמרו בסוף ג' פעמים וסיימו כל פעם ואמרו שבע זמנין וא"ל לד' פעמים הראשונים שלא סיימו שבע זמנין: וזהו כשמטיבים לו לערב ר"ל מהא"ל לך אכול בשמחה כו' ע"כ מטיב לערב דאי בשחרית איך יאמרו לו בשמח' אכול הא צריך להתענות דסתם חלום שמטיבין המנהג שמתענים והיינו טעמ' שממתין להטיב עד ערב כדי שזכות התענית יועיל להטב' : כי מיד שקיבל עליו התענית כו' כדאמרי' במס' תענית דף ה ע"ב בימי ר"ז גזר גזירה וגזר דלא למיתב בתענית. א"ל ר"ז נקבליה עליון וכי בעולה גזירה ניתב בתענית . א"ל מנ"ל הא א"ל דכתיב ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן יום הראשון אשר נתת לבך להבין ולהתענות לפני אלקיך נשמעו דבריך עכ"ל הגמ' : מי שחלם כו' ע"ח יתענה (ס"ה סי' תמ"ד) וכ' שם וז"ל שהרי חברו מזוף לכך לא הראהו לו

וכשיגיע למקום שנעשה בו הנס מברך שעשה לי נס במקום הזה · עיין סי' רי"ח סעיף ט' : י וי"א שאין מברכין. ואם נעשה לו נס מברך רק בהגיע לאותו מקום כדוב שעשה לי נס כמ"ש ס"ס רי"ח וכ"ל דמי שהלך בדרך אפילו שלא במקום סכנה ובאו עליו לסטים להרגו ויצול מברך עש"ז . ועכשיו נהגו לברך כל מי שנעשה לו נס וכ"כ בלבוש :

רכ א יטיבנו . ויזכור החלום כמחשבתו בשעת הטבה מהר"ם . ומי שחלם לו חלום קשה על חבירו יתענה ס"ה : (ג) וטבא להוי כו' . י"א דבך הוא הלחם וא"ל לאומרו רק ג"פ בדרך כל הלחמים וי"א דא"ל טבא הוא וטבא להוי ז"פ לכן אומרים וטבא הוא וטבא ליהוי ד' פעמים ואח"כ אומרים אותו עם שבע זימנין ג"פ וזה יוצא שני הדיעות רש"ל מע"מ וכן נוהגין מ"א . וכ"ח כתב לומר הכל ז"פ ואומרים לו גך בשמחה אכול לחמך אכול לא יאמר אכול בשמחה לחמך דהוי ר"ת אכל . כ"י : (ג) יפה. תענית

שערי תשובה

ע"ש ובמח"ב הביא שנם בנתיב החיים השיג על מג"א בזה ועיין בבר"י שהאב לא יברך על בנו שנפל לבור ונצול דלא כשון" בית יהודה ומהר"ש דורן שבסוף התשב"ץ : (יב) ומלכות עיין בה"ט ועיין בר"י שכ"כ בשו"ת בית יהודה והוא ז"ל כ' ואנו אין לנו אלא דברי מרן לברך בלא שם ומלכות :

סי' ר"כ (ג) וטבא עבה"ט ובבר"י צמח שי"ל כסדר הפסוק לך אכול בשמחה לחמך דמה שלמה

רק סתם הא דאית ליה שותפות הא דלית ליה שותפות ויש לומר באמת כן הכוונה דהיינו שיש לו אשה ובנים ונחשב יש לו שותפות וכו' . גם בנוף הדין שלו דכתב דהרי אפשר שלא יתן להם מפירותיו י"ל כיון דמבואר במס' כתובות דף פ' והכי קיי"ל באהע"ז סימן פ"ה דבעל אינו יכול למכור פירות נ"מ לשנים מרובות מכח ריווח ביתא . א"כ מוכח דאף שמפרנסה ממק"א מ"מ נ"מ שייך לה מכח ריווח ביתא א"כ ה"נ הוי לאשתו ובניו טובה בהצלחות פירות השדה מכח ריווח ואף דנכסי צאן ברזל קיי"ל דיכול למכור ואין כח ביד אשתו למחות מכח ריווח ביתא היינו דמה דאינו שלה איכלה כחולהכריחו שיהי' לה ריווח ביתא ודי לה לפרנסה בצמצום . אך כיון דהנאת ריווח ביתא הוה הנאה א"כ ה"נ אם יש לו שדה ועשתה פירות הוי לאשתו ובניו נמי טובה מכח ריווח ביתא ושפיר כתב הש"ך דיש לו אשה ובנים נחשב שותפות ובהכי מיושב קושית המג"א מ"ט לא משני כן בש"ם דיש לומר כיון דשם יש פלונת' בכתובות ד"ם דאביי לא ס"ל ריווח ביתא רק מכח שמא תכסיף ורבא ס"ל מכח ריווח ביתא א"כ לאביי לא הוי הנאת ריווח ביתא הנאה א"כ לא נחשב אשתו ובניו כשותפין ולכך משני שם אליבא דכ"ע. שיהי' אתי שפיר גם לאביי אבל אנן דקיי"ל כרבא מכח ריווח ביתא שפיר כתב הש"ך דגם באשה ובנים נחשבים לו שותפות ואתי שפיר ודו"ק :

השקל

כו' ואם לא יתענה טוב לגניד לו כדי שיתפלל על עצמו כו' עכ"ל : (סק"ג) יפה כו' ותשוב' עמו (ס"ח) סי' רכ"ו . וסייס שם כי התענית במקום חטאת מה קרבן אינו מועיל בלא תשוב' שלא זכת רשעים תועב' אף תענית חלום כו' עכ"ל : דהא שמואל אמר כו' ברכות דף כ"ה ע"ב · (ס"ק ד) ואפי' כו' ועמ"ש שם"י קי"ט ובטור כו' באיזה מקום בתפלי' של' שבת ראוי לו' עצמו או לאמרה ברכה בפני עצמה :

סי' רכא (סק"א) מברך כו' וכמ"ש הרא"ש ר"ל הרמ"ם בחמת מפרש דברי הש"ם דמשני בא"ל שותפו' מברך הטוב ומטיב דאין ר"ל דמיירי דוקא דא"ל שותפות בשדהו אלא ר"ל דכל טובת הנשמי' מקרי א"ל שותפות דכל העולם שותפים בטובי' זו. אלא דבש"ע פסק כהרי"ף דמפרש דבעי' דוקא דאית ליה שותפות בשדהו : ועמ"ש סי' קע"ה ס"ק ד': כ' הש"ך כו' עסי' רכ"ג סעיף א' כוונתו כו' כמו בסי' רכ"ג בילד' זכר מברך הטוב ומטיב הואיל ויש לאשה חלק בטובי' ה"ה בשדה דאשה ובניו הסמוכי' על שלחנו מיקרי יש להם חלק בשדהו: וקשה דא"כ מאי דחק בגמ' כו' ר"ל דאמרי' דף ל"ע ע"ב אהא דתנן על הנשמים ועל בשורות טובות אי' הטוב ומטיב על הנשמים מאי מברך אר"י מודי' אנחנו לך על כל טפה כו' ופריך והתנן על הנשמים כו' הטוב ומטיב. ומשני הא דשמע משמע אי' הטוב ומטיב והא דתני מחזי אי' מודים אנחנו לך ופריך אי דשמע משמע (ר"ל דמתניתין מיירי דשמע) ה"ל בשורות טובות ותנן על בשורות טובות כו' (ר"ל א"כ נשמים ל"ל הא הוי בכלל בשורות טובות) אלא אידי ואידי דחזא מחזא הא דאית ליה אריעא אומר הטוב ומטיב הא דל"ל אריעא אומר מודים מנחנו לך. ופריך אי אית ליה אריעא אי' הטוב ומטיב והתנן בנה בית חדש וקנה כלים חדשים אי' ברוך שהחיינו כו' שלו ושל אחרים אומר הטוב ומטיב לא קשיא הא דא"ל שותפות (ר"ל הכא בנשמי' מברך הטוב והמטיב . מיירי בא"ל שותפות) הא (בנה בית) דל"ל שותפות כו' ת"ש והא"ר יוסף ב"א א"ר יוחנן אע"פ שאמרו שיטוי יין א"ל לברך בפה"ג אבל אומר ברוך הטוב והמטיב. ומשני התם נמי דאיכא בני חבורי' דשתי בהדי' עד כאן לשון הגמרא . ומזה הוקשה למגן אברהם לדעת הש"ך למה הוצרך לאוקמי הלי דשדה דמברך הטוב והמטיב בא"ל שותפות . ה"ל לשנויי כגון דאיכא אשה וכנים דהוי כמו שותפות : והקשה בספר חמד משה א"כ ביין דודאי אם אשתו ובניו שותים עמו מברך הטוב"מ כמ"ש התוס' שם וכ"כ מ"א לעיל סי' קע"ה ס"ק ד' א"כ תקשי ליה למה הוצרך לשנויי ביין דאיכא בני חבורה כו' הל"ל דאשתו ובניו שותים עמו . עוד הקשה דהא כ' מ"א סי' קע"ה הטעם ביין דאם אשתו ובניו שותים עמו דמברך הטוב ומטיב משום דמזונתן עליו ה"ל בא"ל שותפות ואף על גב דאינו מחויב ליתן להם יין כולי האי כ"ם שדה דלאכילה קיימא ומזונתן עליו דיקרא שותפי' עכת"ד. ולענ"ד דוקא ביין כיון שבכר ניתן על השלחן והבעל שותה ממנו ואשתו ובניו מסובים הם מזונתן עליו דרכן של בני אדם ליתן גם לאשתו ובניו משא"כ בפירות השדה ניהו דמזונתן עליו הייו דוקא על הבעל ולא על השדה ואין חייב ליתן להם מאותו שדה ואפשר ימצעם פירות שדהו ויזונם בפירות אחרים שיקנה ממקום אחר ולכן נקראו שותפים ומאי שהקשה דהוי לש"ם לשנוי הלי דיין מיירי דאשתו ובניו שותים עמו אין זה קושיא דע"כ ל"ל הא דקשיא להמג"א דא"ל מאי דחק בגמרא הוי לשנוי כו' מה דוחק יש בתי' הש"ם דא"ל שותפות יותר מאלו היה מתרץ דמיירי בי"ל אשה או בני' וע"כ ל"ל דזה יותר מצוי דאדם שיי"ל שדה שיש לו אשה או בנים ממה שמצוי שיהי' לו שותף בשדהו . ומתני' שתמא אמרה על הנשמיסטובו והמטיב עפי דאלו לו' דמיירי בי"ל אשה או בנים מלוותר דא"ל שדה בשותפות משא"כ בשתיית יין כמו שמצוי שאדם שותה עם אשתו ובניו כך מצוי שיהיה עם בני חבורי' ואין זה מצוי יותר מזה וכיון שכבר הוצרך לתרץ בשדה דא"ל שותפות וא"מ לשנוי באשה ובנים לדעת מ"א אוקי גם הלי דיין כה"ג דאיכא ב"ח כו' כיון דמצוי כ"כ כמו אשתו ומ"ש שי בסי' רכ"ג ס"ה קנה כלים שמשתמשי' בו הוא ובני ביתו מברך הטוב: (סק"ב)דהשמע כו' ועיין בטור כו' א"ל מת כו' מדא"ל דיש לו שמע ולא חזי ואפי' הכי כ' שמברך דיין כו' ואם יורש ממון מברך הטוב"מ . וא"ע מאי קמ"ל דמ"א בזה דאפי' לא חזי אלא שמע מברך הטוב"מ והיינו ע"כ בדא"ל שותפות פשיטא ומי גרע משמע שמועות טובות וכן הק' בש"ם אי דשמע משמע היינו בשורות טובות:כ"ל וסבר אפי' א"ל

ל הרד"ח בשם רבי גרשון וא"ח בשם י"ח ובשם ר' שם טוב כל בו בשם התו' א ברכות כ"ה ב שבת י"ל : א ב"י מדברי הכל בו ב ברכות ס"ע ותענית ו' ג לפירוש רמב"ם בפ"י מה"ב והרי"ו ד שם בברכות ושם בתענית :

עטרת זקנים

רכ * הרואה חלום כו' ראוי להטיב החלום בשחרית . מי שיכן שיכת לחרים וחלום לו חלום לא יעשוה מאומה תיכף אחר החלום אף שהוא בתמצע היום אף שהוא בשבת גם יפרוש מאכלו אף בשבת ואסור בשעות' שליטת ואם הוא בשבת צריך להתענות יום שלאחריו על שביעל עונג שבת ואם היה למחר תענית ליבור צריך למיתב בתענית יום אחר ואין מ"ל עולם לו ע"ד שביעל עונג שבת (ש"ת משאת בנימין סי' ג"ג) ואינו נראה רק שהתענית ליבור עולה לכאן ולכאן כנ"ל ובתבתי הדברים בטוב טעם ודעת מדברי התלמוד והפוסקים :

יד אפרים

מ"א ס"ק י' ואם נעשה לו נס אינו מברך הגומל רק בהגיע לאותו מקום אומר ברוך שעשה לי כו' ועכשיו נהגו לברך הגומל כל מי כו' כנ"ל ומ"ש וכ"כ בלבוש ר"ל שלבוש לא הביא הי"ח כלל ועי' בח"ר: במ"א ס"ק ד' בשם כ"ג מה"ב אם כו' כנ"ל והיא ר"ת מהדורא בתרא ור"ל ספר שבה"ג :

חתם סופר

ולפשיעותא בבהאי נוונא וק"ל א"כ ה"נ נ"מ לענין ברכת הנס. וליתא להך תירוצא : (שם) במחבר ארבעה צריכים להודות. נ"ב עיין תשובתי ח"ם או"ח סי' נ"א שם כתב והצדיק את הרב השואל אשר בירך ברכת הגומל בליבה כשעלה מן הים לשלום. והתעורר חכם אחד נגדו שאין מברכין ברכה זו בלילה משום דנתקנה במקו' זבח תודה כמ"ש הרא"ש ר"ם הרואה ותודה אינה קריבה בלילה.ובתשובתו מחלק בין יורדי הים לאינך הצריכים

נתיב היים

שכתב ז"ל כשאל מרב הלי גאון למה לא אחר כסדר שכתובים במזמור והביב ברלה למנות תחילה אותם שהם מסוכנים יותר שיורדי הים והולכי

מ ברכות כ"ד וכ"ע ב סס ג סס כ"ד ד עיר ה סס כ"ד וס' מ ברכות כ"ע ב הגהת מיי' פ"ד כסס סמ"ק ג סס בגמ' ד סס וכו' יומן וכליסמ"ל בתרמ"ל ה הרשב"ל כסס הרמב"ד והרמ"ם ו הרמ"ם והרשב"ל ממשמעות הירושל' ז ירוש' סס וכתבוהו התוס' והרמ"ם ח עור כסס סמ"ק ט סס כסס הירושלמי

עטרת זקנים

רכג * ילדה אשתו זכר כו' בכל פעם מברך הטוב והמטיב (כית יוסף הטור והרמ"ם והמרדכי) ומ"מ אף ע"פ שמברך הטוב והמטיב ופטור מלברך שהחיינו מ"מ רשות הוא לו ואי בעי מברך (מורי בב"ח) וברכת הטוב יכול לברך אף שהוא בעיר אחרת (הרמ"ם והמרדכי) * מת אביו כו'. ולריך לברך כסס ומלכות בא"י אמ"ה דיין אמת ודיקא על אביו או שאר אדם כשר שהוא מלטער עליו לריך לברך אבל על שאר אדם א"ל לברך וע"כ העולם מהגין לומר ברוך דיין אמת בלא סס ומלכות ועכ"פ באביו או קרוביו או אדם חשוב מכ"ם במיתת ת"ח חייב לברך דוקא כסס ומלכות (מורי בב"ח) והוספתי קלא מדעתי :

אשל אברהם

א] מדשים . ואם קנו קבל ס"ת אין מברכין שהחיינו ומי הוא המברך עיין הגו' כי"ד סי' ר"ע ס"א :

חתם סופר

להודות וכתב שכן מוכח נ"כ ממ"ש דהמע"ה על אינך שלשה הצריכים להודות ויזבחו זבחי תודה וכו' ולא על יורדי הים וכו' ע"ש. ולאחר שמאריך שם לברר את כל הענין כתב היוצא מזה שאין הגומל במקום זבח להיות דוקא בעמידה וביום וא"נ יהיה במקום זבח מכל מקום הייגו אינך תלתא אבל ביורדי הים לא כתיב זבח יעו"ש היטב] :

ס' רכ"ג במג"א בסק"ה על ספרים . נ"ב עיין תשובתי ח"ם או"ח סימן נ"ב מה טעמא דאין מברכין על כתיבת ס"ת [וכתב מפני שלא היו חז"ל בקיאין בחסידות ויתירות כמבוא' בקידושין דף ע"א דאפי' בפסוקי לא בקיאי ועוד איכא כמה פעמים דהמסורה פליג אהש"ס וכותבין כהמסורה ולהש"ס פסול הס"ת וכו' וכיון דקיי"ל דס"ת שחסר אות אחת לא נקרא ס"ת א"כ ממילא אין לברך] ועיין עוד תשובות ח"ם או"ח סימן נ"ג אם מברכין הטוב והמטיב על מתנת ס"ת [ובסוף התשובה כתב ולא יהא אלא ספק מכל מקום ספק ברכות להקל ולא יברכו] ולברך על חינוך בהכנ"ס עיין תשובות ח"ם או"ח סימן קנ"ו ד"ה את שנית [עיי"ש היטב ובסוף התשובה כתב היוצא מדברינו המברך לא הפסיד וכו'] :

יש לו שדה לבדו מברך שהחיינו דאין לו שותף באותה טובה דבזה אין חילוק באין רואה לשומע דברכת מודים וכו' לא מתקנה אלא ברואה ועיין בטור סי' רכ"ג שכ' א"ל מת אביו וכו' מברך ועמ"ש ס"א . וכ"מ בחדושי הרשב"א וג"ע מאי קמ"ל רמ"א בזה וגם למה כתב וי"א וכו' · ואפשר שרמ"א לא רואה רק בב"י וסבר שהרשב"א מיירי דשומע אפי' אין לו שותף מברך הטוב והמטיב אבל המעיין בת"ה יראה כמ"ש ומ"ה השמיטו הרב"י . כ"ל דאם עכו"ם שותף בשדהו מברך שהחיינו דעובדת עכו"ם אינה טובה כמו שכתבו התוס' בסנהדרין דף ל"ז :

רכב א על שמועות · ודוקא ששמע אפי' אדם נאמן שראה הדבר (מט"מ בשם ס"ה) · מי שהוכרח מחמת עניותו לקחת אשה עשיר' שלא בחפצו מברך הטוב והמטיב ודיין האמת (ס"מ סימן שפ"ב תתס"ד תתמ"ה) :

רכג א ילדה . ובאלו אין חילוק בין רואה לשומע כמ"ש סס' רכ"א :

ב מברך־יתחתה נגד מזרח ויברך (מ"כ): ג בברכה זו . פי' בברכת שהחיינו דאית' בגמ' שהוא רשות (עמ"ש סי' רכ"ה ס"ג) ולכן מקילין רבים בכל הברכות כיולא באלו ואינו נכון דמאי דאיתמר איתמר : ד מת אביו · וה"ה אחר אדם כשר ומכ"ש ת"ח דהוי בכלל שמועות רעות והטולם נהגו לאומרו בלא שם ומלכות ואינו נכון (ב"ח) ועני"ד סימן ס"מ ס"ו : ה כלים חדשים. לא ראיתי מזהרין בזה ואפשר דסומכין עמ"ש התו' בפ"ד דסוכה בשם רב שרירא גאון דאין מברכין כיון שאינו בא מזמן לזמן ע"ש ד' מ"ו ומ"מ אין להקל. וכ"ל דוק' כלי תשמיש אבל על ספרים חדשים אינו מברכין דמצות לאו ליהנות ניתנו.אין מברכין רק על מצות הבאים מזמן לזמן כמ"ש סימן כ"ב ע"ש אבל בברכת רמ"מ כתב לברך על ספרים : ו בשעת הקנין . דוקא בשקנה כלי כמו שהיא אבל אם קנה כסף ונתן לאומן לעשות כלי אינו מברך אלא כשיתמם בו כנ"ל דהא קי"ל אומן קונה בשבח כלי וכ"מ סי' ת"ר : ז הוא רכב ברכת הודאת הטוב והרע. ובו ד סעיפים :

א א א על (א) שמועות שהם טובות לו לבדו מברך שהחיינו ואם הן טובות לו ולאחרים מברך הטוב והמטיב :

ב ב על שמועות רעות מברך בא"י אמ"ה דיין האמת :

ג ג חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלימה ובנפש חפצה כדרך שמברך על הטובה ד כי הרעה לעובדי השם הוא שמחתם וטובתם כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו השם נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם שהוא שמחה לו :

ד ה מברך על הטובה הטוב והמטיב אע"פ שירא שמא יבא לו רעה ממנו כגון שמצא מציאה וירא שמא ישמע למלך ויקח כל אשר לו וכן מברך על הרעה ברוך דיין האמת אע"פ שיבא לו טובה ממנו כגון שבא לו שטף על שדהו אף ע"פ שכשיעבור השטף היא טובה לו שהשקה שדהו :

רכג מי שילדה אשתו ומת מורישו ובנה בית חדש וקנה כלים חדשים ומה מברך. ובו ו סעיפים :

א א (א) * ילדה (א) אשתו זכר ב מברך (ב) הטוב והמטיב ג וגם היא צריכה לברך כן :

הגה ואם מתה אשתו בלדתה מברך שהחיינו דהא ליכא הטבה לאחריני וכן אם מת האב קודם שילדתו היא מברכת שהחיינו (וכן נראה לי לישב (ג) הרשב"א סי' רמ"ה) ויש שכתבו שנהגו להקל בברכה ג (ד) זו שאינה חובה אלא רשות ומזה נתפשט שרבים מקילים באלו הברכות :

ב ד * (ה) ג מת אביו מברך (ו) דיין האמת היה לו ממון (ז) שיורשו אם אין לו אחים מברך גם כן שהחיינו ואם יש לו אחים (ב) במקום שהחיינו מברך (ח) הטוב והמטיב :

הגה שאין מברכין הטוב והמטיב אלא"כ יש לו שותפות באותה טובה (טור):

ג ד בנה (ט) בית חדש או קנה ה (י) כלים א] חדשים אפילו היה לו כיוצא באלו תחלה או קנה וחזר וקנה מברך ° על כל פעם שהחיינו ולאו דוקא חדשים דהוא הדין (יא) לישנים אם הם חדשים לו שלא היו אלו שלו מעולם ה ולא אמרו חדשים אלא לאפוקי אם מכרן וחזר וקנאן :

ד (ג) °° ו בשעת(יב)הקנין יש לו לברך אף על פי שעדיין לא נשתמש בהם שאין הברכה אלא ע"י שמחת הלב שהוא שמח בקנייתן וכשילבשם ז מברך (יג) מלביש ערומים :

ה (ד) מ קנה כלים שמשתמשין בהם ז הוא (יד) ובני ביתו מברך הטוב והמטיב ט אם נתנו לו במתנה מברך הטוב והמטיב שהיא

°עפי' רכ"ב ס"א. °°עפי' כ"ב וסי' תרס"ב עפי' קמ"מ

רכג (א) ילדה אשתו זכר מברך הטוב והמטיב . כ"י כ' ונראה דאפי' מתה אשתו מברך הטוב דהא מ"מ טובה היה לה בעת שילדתו עכ"ל ורמ"א כאן בהג"ה מולק וכ"ל כדברי ב"י ולאו מטעמיה דהיאך יברך על מה שאינו שייך בשעת ברכה אלא כ"ל דאפי' לאחר מיתתה יש לה טובה שהשאירה זכר בעולם ומלינו ברכה זו על טובה דלאחר מיתה דהא אמרינן בפ"ב שאכלו תקנו הטוב והמטיב בב"ה על שתקנוהו תחלה על הרוגי ביתר שיתנו לקבורה ואלא הסריחו וכתוב בתשובת רשב"א סי' רמ"ה דנולד לו בן חייב לברך שהחיינו ואף שהיו לו כבר בנים כמו בכלי' חדשים בסמוך וכתב שלא ראה גדולים מהגיים כן אפשר שהשבוהו להחיא דפרק הרואה רשות כמו ההיא דקרא חדתא בפ' בכל מערבין כיון דלא אתא מזמן לזמן והוקשה לרמ"א דהא בגמ' איתא דמברך הטוב והמטי'ולא שהחיינו וע"כ מוקי להסי' דרשב"א במתה אמו בלדת' דאז ליכ' הטבה לאחריו' וע"כ מברך שהחיינו ולא משמע כן בגי' הרשב"א דמייתי דוקא בעין זה דלא ה"ל למכתב סתם אלא ראה דהרשב"א מפרש מ"ש בגמ' מברך הטוב כו' היינו אוסף על שהחיינו וכעין שכתוב בסמ"ק הביאו הטור בסמוך שאם קנה לו ולביתו מברך גם הטוב והמטיב משמע דשהחיינו מברך ג"כ וכן בסמוך מת אביו שאמרו מברך הטוב והמטיב פירושו אחר שיאמר ברוך דיין האמת : (ב) במקום שהחיינו־ בטור לא כתוב הך במקום ומוכל לו' דס"ל כהרשב"א שזכרו בסמוך דהטוב הוא אוסף על שהחיינו : (ג) בשעת הקנין · ל"ל דהיינו משעה שקנה בגד אע"פ שצריך ליתן אותו לחייט לעשות ממנו מלבוש אע"ג דרחוק עדיין מן ההנאה שרי באמה שרי בהשב"י מדמה אותו לירידת נשמים אע"פ שאין הנאתן ליכרת מיד : (ד) קנה כלים כו'

באר היטב

ולא חזא ואית ליה שדה בשותפות מברך הטוב והמטיב ואם יש לו שדה לבדו מברך שהחיינו דבזה אין חילוק בין רואה לשומע וברכת מודים לא מתקנה אלא ברואה עמ"ש :

רכב (א) שמועות . נקט שמועות לשון רבים לאשמועינן שאם באו לו הרבה בבת א' די בברכה א' . הלק"ט ס"א סי' תל"ט . אם שמע שמועה שצריך לברך עליו הטוב והמטיב או שהחיינו או דיין האמת ואין המגיד נאמן או שלא ראה הדבר לא יברך וכן אם שמע שאפשר הגזלן לא יברך עד שיביא לו הגזילה ס"ה מט"מ.מי שהוכרח מחמת עניותו לקחת אשה עשירה שלא בחפצו מברך הטוב והמטיב ודיין האמת ס"ה מ"א:

רכג (א) אשתו . ובאלו אין חילוק בין רואה לשומע מ"א :

מ"כ . אף שהיי' לו כבר בנים ט"ז : (ג) הרשב"א . וט"ז כתב דברבינו המחבר ניקר דאפי' מתה אשתו מברך הטוב והמטיב ומ"ש הרשב"א שהחיינו היינו מוץ מהטוב והמטיב ע"ש וכ"כ בשכנה"ג ובתשו' סי' רל"ז ע"ש ועיין יד אהרן : (ד) בברכת שהחיינו דאי' בגמר' שהוא רשות . אבל רבים מקילין בכל הברכות כיוצ' בו ואינו נכון דמאי דאתמר אתמר מ"א : (ה) מת אביו . וה"ה אחר אדם כשר ומכ"ש ת"ח דהוו בכלל שמועות רעות מ"א : (ו) דיין האמת . ולריך לברך בשם ומלכות בא"י אמ"ה דיין האמת ודוק' אביו או אחר אדם כשר שהוא מלטער עליו לריך לברך אבל על אחר אדם א"ל לברך וע"כ העולם מהגין לומר ברוך דיין האמת בלא שם ומלכות ובכ"פ באביו או קרוביו או אדם חשוב מכ"ם במיתת ת"ח חייב לברך דוקא בשם ומלכות (מורי בב"ח) והוספתי קלא מדעתי :

שערי תשובה

שהוא לאבל נהפך בשמחה ביושר בפסוק וס"ת לך אכול בשמחה כלה דעתה הוא שמחה כלה עכ"ל :

סי' רכג (ט) בית חדש עיין בה"ט ועיין במח"ב שמדברי הלק"ט נראה דברכת שהחיינו לא יברך וכשבנו בה"כ בק"ק אמשטרדם דרש חרב לחינוכו והורה שהחזן יברך שהחיינו ורב אחר חלק עליו והורה שלא יברך וכן דעתי וכ"כ בשו"ת בית יהודה בס"ת שקנו חקהל שלא יברכו שהחיינו : (י) כלים עבה"ט ומ"ש אם לברך על ספרים הרדב"ז ח"ג כ' לברו וכ"כ מור וקציעה אך לא נהגו כן ואם נמר ספר בכתיבה בחידושי תורה וכ"ש בהדפסה כ' מור וקציעה שיברך ומח"ב כ' שיברך בלא שם ומלכות שחייב להודות לה' על שזכהו לכך ובעל גדולי תרומה בגמר הדפסת הספר דרש ברבים לשבח ה' שזכה לכך כמ"ש בספרו ביגה לעתים ע"ש וכן אם עלה לגדולה שנתמנה פרנס או רב וכיוצא יש נ"כ לברך בלא שם ומלכות כי בודאי חיובא רמי עליו להכיר חסדי ה' ולברך בשמו ובמו"ק האריך הרבה ע"ש עכ"ד מח"ב וע"ש בשם מור וקציעה שאם לקח אשה והכניסה לו נכסי מלוג יש לברך הטוב והמטיב ע"ש : (יג) מלביש ערומים עבה"ט ועיין באי"ר דמ"ש לקמן ס"ק ט"ו בענין הלבשת נערים מבואר שיקדים מלביש ערומים לשהחיינו ובן מסתבר :

הגהות

סי' רכ"ג סעיף ב' מברך ג"כ שהחיינו . ובסיפוק אם מת הבן והיה לו ממון והאב יורשו אין האב מברך שהחיינו כיון דהוי פורענות גמור שהאב ירואה במיתת בנו בלאיתא בפ' יש נוחלין כ"כ בס' לוית חן בפ' בא : סעיף ג' אם קנה כלים

מחצית

שותפו' וא"כ מיירי בהגהת י"א דהשומע כו' אפי' אין לו שותף. וזה ודאי חידוש גדול ומש"ה השמיטו הרב"י כיון דמיירי בא"ל שותפות הא מלתא דפשיטא: ותק' בס' ח"מ וז"ל ולא ידענו מאי ק"ל עפי' על רמ"א כו' והרי ל' רשב"א שהביא ב"י נמי הכי הוא וז"ל דאפשר לו' דלמסקנא נמי היכי דשמע ולא חזי מברך הטוב ומטיב משמע דמסופק בדבר זה והרי בפשיטות הקשו אי דשמע היינו בשורות טובות ואפשר דמסופק שמא למסקנא נשמיט לא דמיא שאר בשורות טובות כו'. ויהי' איך שיהי' מה שי"ל בכוונת דברי הרשב"א כך י"ל בדברי רמ"א . ולפי שכתב רשב"א דאפשר לשון שפק לכן כתב רמ"א יש עכ"ל וז"ל רשב"א בחדושיו אלא אידי ואידי דחזי מחזי אפשר לומר דמ"מ היכי דשמע ולא חזי מברך הטוב"מ כפרוקא קמא וכתבן על בשורות טובות כו' דהשתא אתי לתרולי בתירוצי אחריני היינו משום דאלו מתני' בשמע פשיטא דהטוב ומטיב מברך וכבר תיגן לה בכלל בשורות טובות דאלמא מלתא דפשיטא דבשמע מברך הטוב"מ . אבל לפרוקא בתרא דאמרינן הא דאיכא אחריני בהדיה כו' הוא דחדית לאפי' על בשורות טובות לא מברך הטוב"מ אלא בדאיכ' שותף בהדיה עכ"ל הרשב"א הרי נראה' מדבריו דמסברא הפשוטה מסתבר דעכ"פ נשמיט לא גרע משאר בשורות טובו' וכן מוכרח מקושית המקשן אי דשמע היינו בשורות טובות דמשמע דפשיט' ליה דלא גרע משאר בשורות טובות . ואם נאמר דלמסקנ' כד מסברא זו וס"ל דנשמיט גרע משאר בשורות טובות יהי' מאיזה טעם שיהי' ואם כן לא' אם כן תו לא קשיא קושית הש"ס אי דשמע היינו בשורות טובות ומאי' דפשיטא היא א"כ לאיזה צורך חזר מתי' הראשון הא דחזי והא דשמע כיון דלא קשה קושיית המקשן . והיינו צריכין לדחוק או משום דמסתבר ליה כ"כ דנשמיט גרע מבשורות טובות ופשיטא לי' בשמע אינו מברך הטוב"מ היפך מסברת המקשן מן הקלה אל הקלה או משום היהו דלקושית המקשן לא הוי קשה דהיינו פשיט' שהיא בכלל בשורות טובות כיון דס"ל למתרץ דנשמיט גרע מבשורות טובות . מ"מ הוי קשיא הא דקתני על הנשמיט ועל בשורות טובות כיון דהנשמיט נ"כ מיירי בשמע אלא דגרע מבשורות טובות . ה"ל להפך הלשון על בשורות טובות ואפי' על נשמיט לומר הטוב"מ . ולכן הוצרך לומר אידי ואידי דחזי . וכל זה דחוק מאוד הן בסברא והן בפשט הגמרא.אלא דאעפ"כ כתב הרשב"א לשון ואפשר כו' משום דלשון המתרץ דחקו שאמר אלא אידי ואידי כו' ולשון אלא בכ"מ משמע שחזר מדין הראשון לכן כתב ל' ואפשר אף שלומר אחר מהדין ולו' דנשמיט גרע מבשורות טובות דחוק מאוד מ"מ יש מקום להתעקש מלשון אלא דאמר המתרץ ואעפ"י כן נראה מדברי הרשב"א דלדינא נשמיט לא גרע מבשורות טובות ואפילו שמע מברך הטו"מ בא"ל שותפות ולשון אלא לא קאי אלא על האוקימתא דאוקי תחלה למתני' בשמע ומזה הוצרך לחזור ע"י קושית המקשן דהיינו בשורות טובות אבל הדין בשאר כמו בתי' א' רק בתירוץ אחרון חידש דין שלא היה סובר ע"ע כן וכיון דמסברא ונמרא נראה דנשמיט לא גרע מבשורות טובות ניהו דהרשב"א שקיל וטרי משום לישנא דהמתרץ שאמר אלא אי"כ א"ל אבל רמ"א בהג"ה קשה כיון

באר היטב

דוקא בשם ומלכות ב"ח וט"ז : (ז) שיורשו . מכאן רמז להוכיח בהלק"ט מ"ח סי' קס"ב דאם היה יודע מתחלה שהיו לו נכסים אין מברך הטוב והמטיב ע"ש ואינו מוכרח : (ח) הטוב והמטיב . ועל מה שהתבאר ראשון מברך ראשון אם א"ל מת אביו והיתה מצות יאמר דיין האמת ואח"כ הטוב והמטיב וכן להיפוך ואם משני בני אדם באחד יקרים הטוב דאקדומי פורענויות לא מקדמינן הלק"ט מ"א סי' ר"מ : (ט) בית חדש . קבל שבנו או קנו בה"כ או נסתר ומזרו ונגאלוהו יעמוד ש"ל ויברך בקול רם הטוב והמטיב הלק"ט מ"ב סי' קפ"ט: (י) כלים חדשים . ואין להקל בברכה זו . ודוק' כלי תשמיש אבל על הספרים חדשים אינו מברך מ"א. אבל בברכת רמ"מ כתב לברך על הספרים והיר אהרן פסק דאין לברך על הספרים ע"ש ועיין בס' תשובת מהר"י בי רב שהקושה ס"ת שיברך שהחיינו והסכימו ממו כמה גדולים ע"ש . ובס' נאמן שמואל סי' ז' כתי' שלאלת ידי ספק יברך על ס"ת בפשט דאשונה שקור' בס"ת ע"ש וע"ל סי' כ"ב מש"ש : (יא) לישנים . מחליף כלים שניהם יברכו. הלק"ט מ"א סי' ר"ז : (יב) הקנין . דהיינו משעה שקנה הכנד אע"פ שצריך ליתן אותו לחייט לעשותו ממנו מלבוש ע"ג. ומ"א בתב דוקא בשקנה כלי כמו שהיא אבל אם קנה ונתן לאומן לעשות כלי אינו מברך אלא כשיתמם בו ע"ש : (יג) מלביש ערומים . והקונה כובע יברך עוטר ישראל ובאבנט אוזר ישראל הלק"ט מ"א סי' ה' והמני"ח כתב שם בלא שם ומלכות : (יד) ובני ביתו . אבל אם קנה כלים לו ובלים לבני ביתו מברך על שלו שהחיינו ועל של ב"ב מברך הטוב והמטיב ב"ח ומ"ל דר"ל לבניו אבל לעבדו ולשפחתו

ביאור הגר"א

סי' רכג ס"א ונם היא כו' . כמש"ש דניחא לה כו' : ואם כו' . כמש"ש וכל כו' והתניא א"ל ילדה כו' אתם כו' : ויש כו' . כמ"ש בספ"ג דערוכין : ס"ב שאין כו' . שם : ס"ג ול"ד כו' . ירושלמי שם והביאו תוס' שם ד"ה ור"י ורא"ש שם וגי' והן חדשים לו ופי' בבר"ה כמ"ש בש"ע אלא היו אלו כו' וכ"ה בעור אם הם חדשים אלו ונקט חדשים לאפוקי אם כו' כמש"ו : ס"ד בשעת כו' . ירושלמי קמא כו' . עש"ו : ס"ה קנה כו' . בל"ל ס"ב וכמ"ש בגמ' קאמר כו' : שהיא כו' . הרא"ש . וכמה דברי חלוקין דא"כ גם המוחן יברך מלבד זה כו' אבל הירוש' ס"ל דאין חילוק בין י"ל אחריה לו לא רק אם הוא דבר חדש כמו מציאה ומתנה וילדה זכר וירושה וכיוצא הטוב והמטיב אבל קנה שהחליף מעות בכלים שהחיינו וזה היה ס' המקשן בגמ' אלו דברים וכל היכא דליתא כו' וגם מבנה בית כו' ובברייתא קאמר ש"ד כו' אלמא דס"ל דוקא כיולא דבנה כו' משא"כ בנאמים לעולם הטוב והמטיב . ועיין במ"א שהגיה בל"ע ועיין פ"ק דקדושין דוקא שעשיר אדם

רעק"א

חדשים . בכלים שהריבים עבילה יש לדון דאינו מברך בשעת הקניין כיון דעדיין א"י להשתמש בהם קודם עבילה גם בבנה בית חדש הא א"י לדור בו קודם שיקבע בו מזוזה ע' מג"א סי"ב וע"ע לדינא :

השקל

דבלשון ס"ע אין הכרע נגד הסברא חילוק' מה"ת ניחא דגשמיט גרע מבשורות טובות נגד הסברא באין הכרח וא"כ הוא אלתא דפשיטא ולא הוי לריך רמ"א לאשמועינן דמה"ט השמיטו הרב"י לפשיטותו: כ"ל דאם גוי כו' בסנהדרין דף ל"ז דאיתא שם מיום שפתח' האדר את פיה לבלוע דמה של הבל שוב לא פתחה ופריך הא נבי קרח כתיב ותפתח ותבלע כו' ומשני לעולם לא פתחה והקש' התוספו' הא נבי מלריס כתיב תבלעמו ארץ שזכו לקבור' וה"ה טובה . ותי' דטובת עכו"ם לא חשיב טובה וכ"כ לעיל סי' קל"ח ס"ק ג' ע"ש :

סי' רכג (ס"ק ג') בברכה זו כו' דאיתי' בגמ' (פירוכין דף מ' ע"ב) כו' ולכן מקילין כו' וזה כוונת רמ"א ומזה מתפשט כו' : (ס"ק ד) מת אביו כו' ובכי"ד סי' ש"מ ס"ו מהו נקרא אדם כשר. ודין הקריאה באדם כשר ועיין בט"ז שכתב דמנהג שלא לומר שם ומלכות על אדם אחר אלא על מי שנעשה מיתתו אבל על א"ש ס"ו ודאי יזכיר שם ומלכות : (ס"ק ה) כלים כו' דמצות לאו ליהנות נתנו וא"כ אין לברך על ההנאה". ואי יברך שהחיינו על קיום המצוה עכ"כ דאין מברכים על מצות ס"א הבא מזמן לזמן : (ס"ק ו) בשעת כו' דהא קי"ל אין אומן קונה בשבח כלי וכ"מ בסי' ת"ר ר"ל בסי' ת"ר כ' כיון דשני י"ש של ר"ה כיומא אריכתא דמי לכן בקידוש דליל שני כשיברך שהחיינו טוב לכתחלה שילבש בגד חדש ויעטרך עכ"פ לברך שהחיינו בלא"ה משום הבגד. ועכ"כ לא קאמר בי"ש וא"כ הרי בירך שהחיינו על הבגד בשעת קנין אע"כ כ"ל דבסי' ת"ר מיירי שקנה בגד ונתנו לחייט לעשות ממנו מלבוש דבה"ג מברך בשעת לבישה ומ"מ מ"ש דהא קי"ל אין אומן קונה בשבח כלי ע"כ ס"ס יש כאן חדא דאיך יגרוס מה שאין אומן כו' לברך בשעת לבישה' ועוד דהא באמת אין זה פסק ברור ומספקא לן מלתא אי קונה בשבח כלי או לא וכמ"ש בי"ד סי' ק"ך אם נתן כסף לאומן בוי לתקן דלמ"ד דאומן קונה בשבח כלי הוי כאלו קנה כלי מנוי ולריך עבילה וברכ' ולמ"ד אין אומן קונה א"ל עבילה ופסק רמ"א לעבלו בלי ברכה וכן בס"מ סי' ש"ו וס"ש בסמ"ע וש"ך וכן בא"ע סי' כ"ה בענין קדושין ובכל מקומות הללו מבואר דיש בזה מחלוקת הפוסקים ואולי כ"ל הא איכא מ"ד דאין אומן קונה בשבח כלי ור"ל אי הוי קיי"ל דקונה בשבח כלי אפילו בירך בשעת קנין מ"מ כשגמר האומן הכלי והביאו לו לריך שוב לברך שהחיינו דהא עכשיו קנה מן האומן שבח הכלי והוי כאלו קנה כלי אחר ומה"ט לאותו מ"ד לריך עבילה וברכה. אך כיון דאיכ' מ"ד דאין אומן כו' וא"כ לדידיה אם בירך בשעת קנין שוב א"ל לברך אחר גמר הכלי ולכן מה לו להכניס א"ש בספק ובדיק טפי שלא לברך בשעת קנין ואז ודאי יברך אחר גמר הכלי : (ס"ק ז) הוא וב"ב כולי ועל שב' ב"ב מברך הטוב והמטיב. וא"ל הב"ח ומל מה שקנה לב"ב מברך הטוה"מ. דטוב הוא לדידיה שזכה שיהיו ב"ב מלבושי בגלבושי כבוד כו'. והמטיב לאחריני הם ב"ב שהגיון בטובה זו בכלים שקנה להם עכ"ל : וא"ל כו' אבל לעבדו כו'. זה קאי ש"ד הב"ח דבעבדו ושפחתו לא מקרי טוב לדידיה דהוי כאלו מכר להם וכי נאמר שהמוכר שמח ומקרי טוב לו בשה שקנה לוקח אבל דין המכר בש"ע שקנה כלים שמשתמשים בו הוא וב"ב אפילו אין לו אשה ובנים רק עבדים

אפ"ה

כו' מברך הטוב כו' בטור כתוב מברך גם הטוב מ"כ צריך לברך תחלה שהחיינו וכמ"ש בס"מ : כל הברכות הכתובים בזה הסי' פשוט שהם בשם ומלכות זולת בברכת דיין האמת שכולמי יש לאומרו אפי' על אחר שמת ולא זכרו אביו רק משום ברכות אחרות הסייבים לו אלא דמנהג העולם בשמיע' שמת אח' שאומרים ברוך דיין האמת בלא שם ומלכות אלא כמי שיש לו נער במיתתו וכ"ש בחדש חשוב שמת ודאי י"ל בשם ומלכות שזהו בכלל שמועות רעות מ"ו וכמ"ש הטור בסי' רכ"ה בשם הראב"ד לענין ברכה המשנה הבריות :

רכד (א) שחלק מחכמתו. הא דקתני בישראל שחלק וכחומות שנתן רמיתי תי' רבים וכ"ל עיקר בישראל יש טעם לפי שהם דבקים בו ית' וכל שאתה אומר חלק לריך אתה לדעת ממי נחלק נמצא שיש יחוס לחלק אחר מי שנתחלק ממנו משא"כ בחומות שאין להם יחוס אחרי הנותן כמו כל מתני' דלית בה אחריו' על הנותן אלא מה שזכה זכה ותו לא וע"כ אמר הכתוב ולבני הפלגשים נתן אברהם מתנות פירש"י שם טומאה מסר להם הוא ג"כ על הכוונה שזכרתי שאחר שנתן להם מתנה זו שוב אין דביקות בנותן : הרואה

שעקר ע"א מארצנו ואם הוא בחוצה לארץ אומר שעקר ע"א מהמקום הזה ואומר ו בשתיהן כשם שעקרת אותה מהמקום הזה כן תעקור אותה מכל המקומות והשב לב עובדיהם לעבדך : הגה ואם נעקרה עכו"ם ממקום מ' ונתנוה במקום אחר מברך על מקום שנעקרה שעקר עכו"ם ועל מקום שנתנוה לשם שנתן לרך אפים (ב"י בשם תוס' יומ') :

ג ז הרואה בבל הרשעה אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שהחריב בבל הרשעה. ראה ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנצר הרשע. ראה גוב אריות או כבשן האש אומר ברוך שעשה נס לצדיקים במקום הזה : (וע"ל סי' רי"מ סעיף ז) :

ד מ ראה מקום שיש בבבל שכל בהמה שתעבור עליו אינה יכולה לזוז משם אם לא יתנו עליה מעפר המקום ההוא והיא סימן קללה לה דכתיב וטאטאתיה במטאטא (פירוש מכבדות הבית שקובל"ר בלע"ז) השמד אומר ברוך אומר ועושה ברוך גוזר ומקיים :

ה ע הרואה ששים רבוא מישראל ביחד אומר ברוך אתה ה' אמ"ה חכם הרזים ואם הם עכו"ם אומר (ירמיה כ' יב) בושה אמכם חפרה יולדתכם הנה אחרית גוים מדבר ציה וערבה :

ו י הרואה חכמי ישראל אומר ברוך אתה ה' אלהינו מ"ה (א) שחלק ד מחכמתו(ג)ליראיו :

ז כ הרואה חכמי אומות העולם מעכו"ם ל שחכמים ה בחכמות העולם (ד) אומר ברוך אתה ה' אלהינו מ"ה שנתן מחכמתו לב"ו :

ח מ על ו (ה) מלכי ישראל אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שחלק מכבודו ליראיו ועל מלכי אומות העולם עכו"ם אומר ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם :

ט נ מצוה ז להשתדל לראות (ו) מלכים אפילו מלכי אומות העולם

הרואה

במשפט מברך עליהם . ועל הסרים שממנה המלך בכל עיר טוב וישר לברך בלא שם ומלכות.על השופט הגדול שהוא הקב"ה אין מברכין כלל (רדב"ז ח"ב ג') : ו מלכי ישראל. משמע בגמרא אפי' קומה שיודע שהמלך עובר מברך : ז להשתדל. משמע בגמרא דמותר לעבור על מצות דרבנן לראות מלכים אפילו מלכי א"ה ומ"מ מדסיים משום כבוד מלכות לא גזרו רבנן משמע דוקא במלכי ישראל אמרו ומשום כבודן וכ"מ מדלא כ' בי"ד סי' שע"ב דין זה משמע דוקא במלכי ישראל ברי וזה אין לנו עכשיו כעו"ה. ומ"ש בגמרא ולא לקראת כו' היינו שאנשה לרות מלך המשיח שיבא במהרה יבמין מה בין גדולתם לגדולתו וידע שכר עושי מצות ומ"מ אסור לעבור אפי' מצוה דרבנן בשביל זה. וכש"ח סי' תתק"נ כ' שאם רואה פעם אחת המלך אל יבטל יותר מלימודו לראותו אם לא שבא בחיל יותר וכבוד גדול יותר וכרמב"ם שפ"ג דאבל כ' בהדיא שמותר לעמא בטומא' של דבריה' מפני כבוד מלכי' אפי'למלכי א"ה או מפני כבוד הבריו'כגון לנחם אבל וכ"כ התו' בבכורות דף כ"ע וכ"ה בירושלמי דברכות וכתבו התו' דדוק' לגבי מלות אבל בשאר מצות

שהיא טובה ח לו (טו) ולנותן :

ו י על דבר שאינו חשוב כ"כ כגון חלוק או מנעלים ואנפלאות (פי' נעלים קטנים שמופיס רוב הרגל) אין לברך עליהם כ ואם הוא עני ושמח בהם (טז) יברך :

הגה ט ויש מומרים דאפילו עני אינו מברך על חלוק ומנעלים ובלומה

י וכן מוסגין (עור בשם תוספות ותרומת הדשן סי' נ"ו).המנהג לומר למי שלובש בגד חדש תבלה ותחדש. ויש מי שכתב שאין לומר כן על מנעלים או בגדים הנעשים יא מעורות של (יז) בהמה דא"כ היו לריכים להמית בהמה אחרת תחלה שיחדש ממנו בגד אחר וכתיב ורחמיו על כל מעשיו (מהרי"ו בפסקיו) והנה הטעם מלוש מאוד ואינו נראה מ"מ מקפידים על זה שלא לאמרו :

רכד דיני ברכות פרטיות. ובו יג סעיפים :

א מ הרואה (מ) א מרקולים ב או ב שאר * עכו"ם אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן ארך אפים לעוברי רצונו ג ואם רואה אותו בתוך ל' יום אינו חוזר ומברך : הגה ג והמידנא אין מברכים זאת הברכה שהרי אנו מגודלים ביניהם ורואים אותו (ג) תמיד :

ב ד הרואה מקום שנעקרה ממנה עכו"ם ה אם הוא בארץ ישראל אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם

ה"ל כאלו מברך להם דשכיר הוא בא בשכרו מ"ל : (טו) ולנותן . בתחו' פרש שוטן כלל מ' סי' י"ב כ' דהתו' והרי"ף והרמב"ם לא ס"ל בהירושלמי הזה ובודאי אלו היה רואה הכ"י כל הני רבותא לא היה פוסק כהירושלמי ומ"ה הבלה שם במקומות שהוגיגים שעושים הלבשה לעבדים יתומים שמברכין היתומים מלבים ערומים והשהיינו ולא הטוב והמטיב ע"ם וכ"כ בשבלה"ב ומהר"ם אלגזי פסק דהיתומים יברכו מלבים ערומים והשהיינו והטוב ומטיב ע"ם בתחו' שבדפס' בסוף ספר שמע שלמה ולכ"ע לא יברך הטוב רק המקבל ולא המיתן . שם בפרש שוטן וב' מ"ל וט"ז ובס' בני חיים ובד אהרן : (טז) יברך . ועשיר גדול שקנה כלים שטובים שאין שמח בשם ואין נחשבים לו לא יברך בלה הרדב"ז מ"ל : (יז) בהמה . אפי' טמאה כגון פי"ל בל"ל אפי' הוא ממין אחר רק שתפור תחתיו מעורות בהמה בלה"ב שם ומ"ל :

רכד (א) מרקולים . פי' חילוף קילוס דאסור להזכיר ע"ל בשמה : (ב) תמיד . אפי' הולך לעיר אחרת

ביאור הגר"א

חשוב ולא קשה קושייתו ע"ש : ס"ז ע"ד כו' . דבלוים דומיא דבית . תוס' שם : ואם הוא כו' . כמ"ש בנדרים מ"ע דבתיהם דר"י כו' : י"א כו' . תה"ד וס"ל לתה"ד דתוס' פליגי על הרא"ש אבל רדב"ז כתב דלא פליגי ועיין בה"ג ומ"ש :

סי' רכד ס"א או כו' . תוס' שם בדיבור הראשון הרואה כו' בתוספתא כו' ולא כתב"ש בדיבור הסמי : ואם כו' . כמ"ל

סי' רי"ח ס"ג וס"ם זה וכמ"ש בע"ז כ"ד ע' : ס"ב אם הוא כו' . ירושלמי וכביאו תוס' והרא"ש שם ועיין בא"ר בתוס' ד"ה שעקר כו' מבל ח"ו כו' וע"ל מא"י וכ"ה בהא"ש שם וכמ"ש . אלו בס"ע וכן מוכח מתמ"ש ס"ז ב' וכשם שנעקרה מתקום כו' ובח"ל כו' : בשתיהן כו' . הרמב"ם וברשב"ל דמסתבר טעמיה כמה"ש אמל' כו' . ג"י . ומ"ש בע"ז כ"ד ע' : ואם כו' . תוס' שם בשם ירושלמי : ס"ז לבי"ר . לבי"ר כו' . כגי' הרי"ף וס"פ : ס"ג כל כל כו' . ומ"ל סי' רי"ח ס' ג' :

הדין כן כיון שעיקר הברכה שחלק מכבודו וכן משמע שם בעובדא דרב ששת אבל אין ללמוד מזה לשאר ברכות שמברך על הראייה ולא על הידיעה : (מ) קברי כו' עבה"ש ועיין בבר"י בשם מז"ה בעל חסד לאברהם בהנהותיו כת"י כ' כשישים ידו על הקבר יאמר פסוק ונחך ה' תמיד כו' תשכב בשלום ותישן בשלום ודי יכוון בפסוק ונחך שיש בו ט"ו תיבות כ מנין קשרי היד

חכמת שלמה

סי' רכ"ד סעיף ח' על מלכי ישראל אומר . נ"ב הנה בטעם שבמלך ישראל מברכין שחלק מכבודו ובמלך אוה"ע מברכין שנתן עיין מה שכתבתי בזה בחיבורי לתורה פרשת תרומה בשנת תרש"ו בהשמטות בסוף הספר ע"ש ודו"ק :

מחצית השקל

אפילו הכי מברך הטוב והמטיב כיון דהוא משתמש בו הוי הטבה לדידיה וגם הטבה לאחריני אף דהוי כמכרו להם. מה בכך מ"מ לא גרע מאם יש לאחר חלק בשדהו דמברך הטוב והמטיב דהוי ג"כ זר לגבי' (ס"ק ח) לו ולנותן כו' ולריך עיון דבאה"ע כו' בהא דקי"ל אם נתנה האבה לאיש להתקדש לו אינה מקודשת מ"מ אם הוא מטוב מתקדשת דהוי כאלו קבלה היא מן האיש דהיינו בהאי הנאה שקיבל מהאשה מתנה מטובה לה כאלו קבלה ממון : וכ"כ בח"מ לענין קנין כסף. דאי נתן המוכר לוקח כסף אם הלוקח אדם מטוב הוי הנאה שקיבל מן המוכר כאלו קיבל המוכר מן הלוקח כסף וקנה לוקח וא"מ בעי' שיהי' הלוקח אדם מטוב : ובביאו"ד סי' ק"ם שכ' דאפי' אלו אדם מטוב מ"מ נקלה קבלתו לגבי המוכר הנאה דאי לאו דא"ל להמוכר הנאה לא הוי יהיב ליה. אלא דאי אינו אדם מטוב לא מסיבה ההנאה כ"ה שיהי' קרוי כסף ויהי' שום פרוטה לקדש בו אשה או לקנות בו דבר מה ולפ"ז אפי' אינו אדם מטוב מ"מ י"ל דמיי למימר שטוב והמטיב דהיינו טוב לדידיה דעכ"פ לגבי נפשיה הנאה מקרי ומ"ל אפשר ס"ל כיון דהנאה קלישא כ"כ דאינו נקרא כסף ואינו שו"פ ה"ה דאין לומר עליו לשון הטוב דלא מקרי הנאה מועטת בהאי הטבה ולכן הניח הדבר בצ"ע : (ס"ק י) וכן מהגיה. ורדב"ז כתב שהתוס' כו' ר"ל דהא טעם המנהג דס"ל עיקר כדעת התוס' וכן הי"ל שכ' רמ"ל דאפי' עני אינו מברך על חלוק וכו' אבל רדב"ז כ' דגם התוספות מודים לדעת

ל' דעני יברך על חלוק ומנעלים וא"כ אין למנהג על מי לסמוך לדעת הרדב"ז :

סי' רכד (ס"ק ח) מרקולים. פי' חילוף כו' דאסור להזכיר ע"ז בשמה וצריך לכנות לה שם גנאי. וכזה כתב דבאמת הוא לגנאי והם דברי התוספות : (ס"ק ב) לדעת הרב"ו כתי' הבי דהתוס' ולאו דוקא מרקולים דה"ה ע"ז אחרת מברך שנתן אלא"פ כו' והא דנקט הס"ם מרקולים משום דבמקום אותו היו עובדים למרקולים. והב"ח פי' דמה"ש נקט מרקולים דאותה ע"ז עומדת בגלוי שוורקין לה אבנים לכן מברך : אבל שאר ע"ז דרכה שמעמידין אותה בבית תפילתם ואינו רואה ע"ז בעמה אלא בית תיפלות שהע"ז עומד בתוכה ולכן אינו מברך שנתן אלא"פ כו' אלא אומר בית גאיס יסס ה' כמ"ש בסעיף י"א. אבל אם רואה אחר ע"ז בגלוי מודה הב"ח דמברך שנתן אלא"פ כו' : (ס"ק ג) והאידנא. כ"ל דבני לאמעני' כו' דהוה קשיא למ"ל מאי קמ"ל רמ"ל הא כן מבואר במחבר אם רואה אותם מוך שלבים אינו חוזר ומברך ומתמילא לדידן דאין עובר שלבים יוס שאין רואין אין ע"ז אחרת היא ע"ז אחרת מ"מ כיון דהוי אותה מין ע"ז שראה בעיניו הוי דבר בעצמו ולפ"ז

וכ"כ אבל אם קנה כלים לו וכלים לבני ביתו מברך על שלו שהחיינו ועל של ב"ב מברך הטוב והמטיב (ב"ח) וכ"ל דר"ל לבניו אבל לעבדו ולשפחתו ה"ל כאלו מכרן להם דשכיר הוא בא בשכרו : ח לו ולנותן. שאם המקבל עני הוא טובה לנותן שזיכהו הש"י ממון לעשות לדקה ואם המקבל עשיר שמח הנותן שמקבל ממנו והוי טובה גם לנותן(הרא"ש) ול"ע דבמ"ע דבמ"ע סי' כ"ז סס"ע כתב דוקא בחדש חשוב יש הגאה לנותן שמקבל ממנו אבל בלא"ה הרבה עשירים פושטין ידן לקבל מתנות ואי"כ מאי הטבה יש לנותן וכ"מ בח"מ סי' ק"ן ס"ו ועפ"ד סי' ק"ם סט"ו ול"ע : ט וי"ל דאפי' עני. דדוקא בגד אמר וכדומה דמי לדבר הבא מזמן לזמן דשתם בני אדם מתחדשים להם לפרקים מועטים מה שא"כ אלו שרגילים להתחדש לשתם בני אדם (שם): י וכן מוסגין . ורדב"ז כ' שהתוס' איירי בעשיר אבל בעני מברך ועשיר גדול שקנה כלים חשובים שאין שמח בהם ואין נחשבים לו לא יברך: יא מעורות של בהמה. אפי' טמאה כגון פי"ח בל"ח ואפי' הוא ממין אחר רק שתפור תחתיו מעורות בהמה:

רכד א מרקולים . פי' חילוף קילוס דאסור להזכיר ע"ז בשמה (ע"ל רפ"ד) : ב שאר ע"ח. אפי' בית ע"ז (כ"י) וכ"ח פי' דוקא כשרואה אותם בגלוי ופסי"ח מ"ש : ג והמידנא . כ"ל דבא להשמועינן אפי' הולך לעיר אחרת ורואה ע"ז מ"מ כיון דרואה כיולא בזה בעירו תוך ל' אינו מברך כל"ל עמ"ש סי' רי"ח סי"ג ואפשר דבא להשמיענו דאפי' קטן שהגדיל אינו לריך לברך כיון שראה אותה בקטנותו כתב ב"ח בשם ספר האשכול השמר לך לראות קינינאות של עכו"ם וה"ה מחולת' או שום דבר שמחת' ואם תשמע קול עכו"ם מחנגין ושמחים שאמת ותצער על חורבן ירושלים ותתפלל להקדוש ב"ה עלי' עכ"ל ובפרק קמא דע"ז אית' דאפילו ההולך לקינינאות של ישראל הרי זה מושב לצים : (ג) ליראיו. לפי שישראל דבקים בו יש יחוס לחלק אחר מי שנחלק ממנו משא"כ בא"ה או' שנתן שאין דביקות בנותן מתה למקבל ט"ו : (ד) הבולם . ואם אינם חכמים אלא בדתם אין מברך עליהם מ"ל : (ה) מלכי ישראל אפי' סומא או' . ברכות דף כ"ל : (ו) מלכים . אם אינם הולכים שם עם הע"ז ע' ס"ח . השלטונין שאין עליהם עול מלך לבטות דבריהם ודן והורג כמשפט מברך עליהם . ועל הסרים שממנה המלך בכל עיר ועיר טוב לברך בלא שם ומלכות כנה"ג בשם הרדב"ז ומ"ל אם רואה פעם א' המלך אל יבטל יותר מלימודו לראותו אם לא שבא בחיל יותר וכבוד גדול יותר מ"ח

ז שם בשם התוס' כ בשם הרא"ש בא ברכות ס"ז כ ר' יוגה שם בשם י"מ ועו' ג מהא דריש פ' הרואה ד שם כ"ד ה ירושלמי שם ו שם וכרשב"א ז שם ח שם וכפי' רש"י ע שם כ"א ו שם כ שם ל סמ"ק מ שם כ"ח כ שם

עטרת זקנים

רכד * עכו"ם ובאה רואה אדם קינינן של עכו"ם השמר לך פן תרגה וה"ה מחולת' או שום דבר שמחתם כי אז תזכה ותחזה קינינאון של לויתן והשור כי תשמע קול המון עכו"ם מחנגים ומהללים בהלילים ומשמחים אז ראוי לאדם ויאמר רבון העולמים עמך אשר הוצאת מתגרים תעאו בכפלים ולקו בכפלים ומודד לו מדה כנגדה תרמוהם הרפת משושם הבצת שמחת' ערבת שבוהם הפכת לאבל גאוהם שחת תפארתם השלכת מן השמים לארץ הודם גדעת לריו שמחת אמם תרפתם רחית ואתה ה' אל לעד תאנף כמו ואל לנצח יעשן אפך בצאן מרעיתך ויר"מ שתבנה ירושלים עיר קדשך בתהרה בימינו אמן (כ"ח בשם ספר אשכול) :

יד אפרים

במנ"א ס"ק ה' דאבה"ע סימן כ"ז סוף סעיף ט' (אז דחלת ס"ם היא ר"ת סוף סי') איתא דוקא כו' כל"ל ועיין בכ"ם שם. דמשמע דאתם בני אדם נקראים תשובים ובתשו' רשב"א כתב להיפך וע"ש מ"ש בשם הדריאה על דברי הת"מ סי' ק"ל ולענין ברכה י"ל שפק ברכות להקל ואפשר לענין זה אין לדקדק כ"כ כלל שאם לפי הענין נראה שיש הנאה לאותן שקיבל ממנו יכול לברך :

הגהות רעק"א

סי' רכ"ד סעיף ב' הרואה מקום. והעוקר עצמו מברך אחר קכ"ו לעקור ע"א מארצינו מברכ"א מ"ח :

חתם סופר

סי' רכ"ד במנ"א ס"ק ה' ד"ה ועל השרים . נ"ב דברים אלו שייכים לסעיף ח' וכ"כ במחצית השקל [מהגאון כ"ם]:(שם) במנ"א ס"ק ו' מלכי ישראל משמע . נ"ב עיין באלי' רבה שדחה ראיית המנ"א ונוטה שלא לברך ועיין ברכי יוסף שמוסיף אם המלך בספינה שיברך כמו סומא ע"ש.ולפענ"ד אין לדמות לסומא דעכ"ם המלך ובינו למלך אין מחיצה משא"כ בספינה ואם מברכין כשעוברים בפני בית המלך פוק חזי מאי עמא דבר [מהגאון כ"ם] ועיין שו"ת כתב סופר או"ח סי' ל"ז : (שם) סק"ז רבנן משמע דוקא. נ"ב ולפענ"ד נראה דבמלכי אה"ע דשייך שאם יזכה יבחין לא הוי צריך לשינוי משום דפשיטא שדוחה מצות דרבנן דזה מקרי כבוד שמים ומעיקרא לא הוי קשיא אלא מלקראת מלכי ישראל שהוא רק כבוד הבריות ומשני כבוד מלכים שאני . וזה נראה ברור בדעת הראשונים דלא ס"ל לחלק בין מלכי ישראל לאוה"ע וק"ל ועיין לקמן סימן זה :

עטרת זקנים

רכד * עכו"ם ובאה רואה אדם קינינן של עכו"ם השמר לך פן תרגה וה"ה מחולת' אז שום דבר שמחתם אז תזכה ותחזה קינינאון של לויתן והשור כי תשמע קול המון עכו"ם מחנגים ומהללים בהלילים ומשמחים אז ראוי לאדם ויאמר רבון העולמים עמך אשר הוצאת מתגרים תעאו בכפלים ולקו בכפלים ומודד לו מדה כנגדה תרמוהם הרפת משושם הבצת שמחת' ערבת שבוהם הפכת לאבל גאוהם שחת תפארתם השלכת מן השמים לארץ הודם גדעת לריו שמחת אמם תרפתם רחית ואתה ה' אל לעד תאנף כמו ואל לנצח יעשן אפך בצאן מרעיתך ויר"מ שתבנה ירושלים עיר קדשך בתהרה בימינו אמן (כ"ח בשם ספר אשכול) :

יד אפרים

במנ"א ס"ק ה' דאבה"ע סימן כ"ז סוף סעיף ט' (אז דחלת ס"ם היא ר"ת סוף סי') איתא דוקא כו' כל"ל ועיין בכ"ם שם. דמשמע דאתם בני אדם נקראים תשובים ובתשו' רשב"א כתב להיפך וע"ש מ"ש בשם הדריאה על דברי הת"מ סי' ק"ל ולענין ברכה י"ל שפק ברכות להקל ואפשר לענין זה אין לדקדק כ"כ כלל שאם לפי הענין נראה שיש הנאה לאותן שקיבל ממנו יכול לברך :

הגהות רעק"א

סי' רכ"ד סעיף ב' הרואה מקום. והעוקר עצמו מברך אחר קכ"ו לעקור ע"א מארצינו מברכ"א מ"ח :

חתם סופר

סי' רכ"ד במנ"א ס"ק ה' ד"ה ועל השרים . נ"ב דברים אלו שייכים לסעיף ח' וכ"כ במחצית השקל [מהגאון כ"ם]:(שם) במנ"א ס"ק ו' מלכי ישראל משמע . נ"ב עיין באלי' רבה שדחה ראיית המנ"א ונוטה שלא לברך ועיין ברכי יוסף שמוסיף אם המלך בספינה שיברך כמו סומא ע"ש.ולפענ"ד אין לדמות לסומא דעכ"ם המלך ובינו למלך אין מחיצה משא"כ בספינה ואם מברכין כשעוברים בפני בית המלך פוק חזי מאי עמא דבר [מהגאון כ"ם] ועיין שו"ת כתב סופר או"ח סי' ל"ז : (שם) סק"ז רבנן משמע דוקא. נ"ב ולפענ"ד נראה דבמלכי אה"ע דשייך שאם יזכה יבחין לא הוי צריך לשינוי משום דפשיטא שדוחה מצות דרבנן דזה מקרי כבוד שמים ומעיקרא לא הוי קשיא אלא מלקראת מלכי ישראל שהוא רק כבוד הבריות ומשני כבוד מלכים שאני . וזה נראה ברור בדעת הראשונים דלא ס"ל לחלק בין מלכי ישראל לאוה"ע וק"ל ועיין לקמן סימן זה :

היטב באר

כיון שראה פעם אחת בעיניו וה"ה קטן שהגדיל ל"ל לברך כיון שראה בקטנותו מ"ל וכ' הב"ח בשם ספר האשכול השמר לך לראות קינינאות של עכו"ם וה"ה מחולתם או שום דבר שמחתם ואם תשמע קול עכו"ם שמחים האומה ותצער על חרבן ירושלים ותתפלל להקדוש ב"ה עליה ובפ"ק דע"ז דף י"ח דאפי' ההולך לקינינאות של ישראל הרי זה מושב לצים : (ג) ליראיו . לפי שישראל דבקים בו ית יחוס לחלק אחר מי שנחלק ממנו משא"כ בא"ה או' שנתן שאין דביקות בנותן מתה למקבל ט"ו : (ד) הבולם . ואם אינם חכמים אלא בדתם אין מברך עליהם מ"ל : (ה) מלכי ישראל אפי' סומא או' . ברכות דף כ"ל : (ו) מלכים . אם אינם הולכים שם עם הע"ז ע' ס"ח . השלטונין שאין עליהם עול מלך לבטות דבריהם ודן והורג כמשפט מברך עליהם . ועל הסרים שממנה המלך בכל עיר ועיר טוב לברך בלא שם ומלכות כנה"ג בשם הרדב"ז ומ"ל אם רואה פעם א' המלך אל יבטל יותר מלימודו לראותו אם לא שבא בחיל יותר וכבוד גדול יותר מ"ח

שערי תשובה

סי' רכד (ג) ליראיו עבה"ש ועיין בר"י בכל אלו שהזכרו שמברכין על ראייתם אף שלא ראה אותם עין בעין רק דרך חלון שהזכוכית מפסיק ביניהם יכול לברך ברכות הראייה ועיין בדבר שמואל סימן רמ"ב ובשבות יעקב ח"א סי' קכ"ר לענין ברכת הלבנה דרך חלון הסתום בזכוכית ויבואר בסי' תק"ז ע"ש : (ה) מלכי עבה"ש ועיין בשבות יעקב ח"ב סימן ל"ח ומ"ש ביד אהרן סי' רכ"ה ומ"ש שם ועיין בא"ר שכ' שצ"ע דרב ששת לא היה מברך ברוך שנתן רק כעין שאילת שלום כו' ובמח"ב כ' דמש"ם משמעות שבירך ממש ונם כי נעלם מהא"ר הגרסא בע"י פתח ר"ש וקאמר ברוך ע"ש וכ' ברכ"י בשם מהר"י יצחק בתשובה כת"י הרואה המלך בים בספינה קטנה והוא מכוסה ובל יראה המלך עצמו אך יודעים בבירור שהמלך שם יכול לברך וראיה מרב ששת דהוי סני נהור ואפ"ה בירך ונראה דדוקא בראיה זו עכ המלך

שערי תשובה

עין בעין רק דרך חלון שהזכוכית מפסיק ביניהם יכול לברך ברכות הראייה ועיין בדבר שמואל סימן רמ"ב ובשבות יעקב ח"א סי' קכ"ר לענין ברכת הלבנה דרך חלון הסתום בזכוכית ויבואר בסי' תק"ז ע"ש : (ה) מלכי עבה"ש ועיין בשבות יעקב ח"ב סימן ל"ח ומ"ש ביד אהרן סי' רכ"ה ומ"ש שם ועיין בא"ר שכ' שצ"ע דרב ששת לא היה מברך ברוך שנתן רק כעין שאילת שלום כו' ובמח"ב כ' דמש"ם משמעות שבירך ממש ונם כי נעלם מהא"ר הגרסא בע"י פתח ר"ש וקאמר ברוך ע"ש וכ' ברכ"י בשם מהר"י יצחק בתשובה כת"י הרואה המלך בים בספינה קטנה והוא מכוסה ובל יראה המלך עצמו אך יודעים בבירור שהמלך שם יכול לברך וראיה מרב ששת דהוי סני נהור ואפ"ה בירך ונראה דדוקא בראיה זו עכ המלך

ס סס ע רש"י סס פ סס ל סס ק ממשנה דרים פ' הרואה וגמ' כ"ע ל' ברכות כ"מ כ' תוס' סס רבי יוחה והרא"ש ג הרשב"ל בתשוב' ד עירובין מ' ה רש"י סס והרמב"ם בפ"ו מהל"ב ו רש"י סס ור' ממות ז הרא"ש סס ח תרומה הדשן ע התגרה לדעת מהר"י מולין :

עטרת זקנים

רכה * הרואה את חבירו כו'. הכל בסס ומלכות ואין חילוק בין זכרים לנקבות בכולם דומס שוה לברך (כ"י בסס תשובות הרשב"ל מהררמ"י)

* הרואה פרי חדש כו' ולאו דווקא שמתחדש משנה לשנה אלא ה"ה מזמן לזמן אפילו אינו אלא אחי שנה לאפוקי ירק חדש דאין מברכין עליו שהחיינו כיון דעומד בקרקע כל השנה (מהררי"ו) :

* כגון ווויקסיל או קירשן כו' אפילו במקום שקורין הכל בשם אחד מאחר שאלו אחורים ואלו לבנים הרי מינו הינהו ויתחזר ויברך על כל אחד ואחד שהחיינו (מ"ה סי' ל"ג) :

* אם בירך שהחיינו כו' זה דעת האגור אבל מ"ה פסק לברך על היין חדש ובוב שיבא את עצמו לידי חיוב ברכת שהחיינו ממקום אחר כגון על פרי חדש או על מלבוש ויעלה בהן ויעיש יין חדש בלדו בשיברך ויכוין לפטור גם אותו (עמק ברכה) :

יד אפרים

במג"א ס"ק ז' והעשה דמי שהינו כו' ר"ל וכיון שא"א להבחין כ"כ בהגלת ראיה קבעו הברכה של שעת אכילה ויותר ראוה שריך לליין על תיבת אפילו ראוהו שבס"ע וגם ל"ל דמי שהינו נהנה כו' :

חתם סופר

סי' רכה במחבר סעיף א' אמר שהחיינו. נ"ב בתשובות חו"י סי' ע' כ' לברך שהחיינו ביום שנעשה בן שבע' ונראה לברך בלא שם ומלכות ועיין בתשובות : (שם) סעיף ג' במחבר עד שעת אכילה נ"ב עיין

אשל אברהם

א) אומר עיין ת' כי"ד סי' ל"ג. כתי' בדרשת מהר"ם לין הילך על קבר מ' כ' פעמים ביום מ' כתבי האר"י. הקורא כתב שעל גבי המלבה קשה לשכתה ויש לומר להכה רבה עד בהכה ומסוגל מאוד לשכתה. ועיין בהליה רבה עוד כמה דיוים בזה: **א**) חוזר ומברך ואם היה לפניו ג' מיניס לריך לברך על כל מ' ומ' דכל פרי ופרי יש לו טעם בפני עלמו ויש שמתה אחרת בהלכתן מהרי"ק בסס תשוב' השכנזית סי' רל"ה אמנם בת' מ"ר סימן מ"ה העלה דלעתה להתיר סברת ובברכה מ' סני ורתייתו דגבי עשיית סוכה אין מברכין על עשייתה אלא מסדרין לה אבסת עיין סימן תרמ"ת ה"ה הכא :

שערי תשובה

ושמעתי שישים יד שמאלו דוקא ולא יד ימינו עכ"ל : (ט) אותו דבר . עבה"ט ועיין בתשו' הרדב"ז ח"ב סי' רצ"ו ועיין ביד אליה סי' ל"א שכ' משמע שדעתו המג"א ס"ק כ' משמע שדעתו אלא לברך ולענ"ד יש להלק ועיין בבר"י שהביא מהרדב"ז והלק"ט וזקינו מהר"א אזולאי ז"ל שעל קברות אחר יברך וכן כת' הוא ז"ל וע"ש בבר"י בשם פ"ה שאם בעד הלון ביתו רואה הקברים מ"מ על שלא הלך שם למ"ד יום והולך עתה בבה"ק עצמו יש לברך והביא ראיה ממהריט"ץ סי' פ"ט ובצרור הכסף למהר"א נוטיינו חלק עליו ע"ש . ואם ח"ו נתחדש קבר תוך למ"ד יום כ' מהרק"ש בשם הרדב"ז לברך אם הוא וראי ובספק לא יברך ועיין ברדב"ז ח"ג סי' תקס"ט ובבר"י כ' שבהלק"ט סי' רי"ב פליג ונראה לפי שכ' דאפשר לא נתקנה על היחיד דשמא לא הגיע זמנו והוי כמרים מגדל' בו' והרדב"ז כ' דעל קבר א' נמי יברך וקשה תיבות אתכם לנוכח עכ"ל ונראה שהיה סובר שהרדב"ז קאמר על קבר אחד מתחלתו לו"א דגם הרדב"ז לא קאמר אלא בנתוסף אחד ואתכם שייך שפיר דאנב כולל הכל. אך מחמת שכ' דשמא לא הגיע זמנו מזה נראה שדעתו דאף בנתוסף אין לברך :

סי' רכה (ח) חבירו עבה"ט ומ"ש שאין חילוק בין זכרים לנקיבות. ועיין בר"י דפשוט דאיש מברך על אשה ואשה על איש ועיין בהלק"ט דהיינו אשתו ואמו ובתו ואחותו ע"ש. ולפ"ז גם האשה שמברכת על איש דוקא בבה"נ הוא : ומ"ש חבירו כ' בבר"י דב"ש מי שגדול ממנו כגון אביו או רבו כיון שנהנה בראייתו ומ"ש בשם הקק"ט בקיבל ממנו כתב כו' וע"ש דמשמע שאף אם באו אנשים שהודיעו משלומו וכן בבר"י בשם מז"ה משמע דגם אם הוא יודע משלומו אף שלא כ' לו אין מברך וצ"ע:(נ) מעולם עבה"ט ור"ל דאע"פ שהיה רגיל להריץ אגרות וכתבים מזה לזה מ"מ כיון שלא נתחבר עמו פא"פ אין מעולם האהבה כ"כ עד שיהיה נהנה ושמח בראייתו:(ד) שפטרני עיין בה"ט וע' בשערי אפרים שער ד' מדינים אלו:

לשנת י"ד . וכיס"ם פ"ז דכ"ק כ' דאם הנכר דורש הוי סעודת מצוה אפי' אינו בחתונה יוסט ע' סי' כ"ג סעיף רל"ו: (ז) הפסיד . הסוס' מברך ג"כ על הרחייה כיון שהם ברחיה אלא אחרים . שבות יעקב מ"ב סי' ל"ח . מברך בחכילתו ע"ם . על פירות המורכבים מין בשאינו מינו אין מברכים על הראי' הלק"ט מ"ח סי' ס' : ומברך גם אם יחזור לאכול מאותו פרי ובס"ם אלא אחרים אכילה עצמו בעוד שלא נהפכל הפרי הרדב"ז מ"ח סי' ס' : עב"י . וכהגיב לפול הלבן מברך עליו הרדב"ז עמ"ש : (ט) וקירש"ן . אפי' אין חלוקין בסמן אם חלוקים מיני לגסים או תפוחים או לגוזים מברכין ומט"מ כ' בסס ס"ח אפי' יש להם טעם מ' כגון אדומות ושחורות. בפני עלמו ע"ם ובתבוחות פניס מאירות סי' ו' הקשה עליו והניח בצ"ע ס"ם . ועי' בהלק"ט מ"ב סי' רל"ח :(י) ומברך.ורדב"ז ות"ה כתבו לברך בב' היין חדש . ומספיק אני מוצע מלאכול עניבים עד שאני שותה תירוש

הגהות רעק"א

סי' רכ"ה סעיף א' מחיה המתים . בלא מלכות כיון דבתקומה בתפלת י"ח היא סתומה לחברתה וכמ"ש בגליון לעיל סי' קי"ד ס"ד ובסס רבינו יונה לענין תפלת הדרך תמו' פניס מאירות מ"ח ס"ח ס"ו : מג"א ס"ק ה' ובלבוש סי' א"ס ס"ב ע' בס' אבן השלם סי' כ"ו : מג"א ס"ק ט' מתעבל הפירו . ע' תמו' שער תפרים סי' ל"ה : מג"א ס"ק י"א מ"ל לברך ישוב אחינו ביכר ואם שהם יין חדש ואח"כ אוכל בעניבים ל"ע אם מברך על בעניבים אחרים שבכר שהם יין חדש ע' מג"א ס"ט : **סעיף** ו' בהג"ה ירק חדש דעומד כל השנה . בח"ר סי' תקפ"ג סק"ג כ' מהרי"ל היה מוהג לאכול ערב עפפיל בר"ה כי הוא

ואם לא כו' . דכל אנו מברכין בשעת אכילה וכנ"ל . מהרי"ל סי' קי"ד : ס"ד אם בירך כו' . הוא מס' חסידים סי' תתמ"ח והבאה הלא"ה סי' ס

רכה (א) וים מי שאומר דוקא על מי שמצטער עליו . כ"פ הטור בשם הרא"ש ומראה דקאי על ברכת דין האמת דאינו שייך אלא למי שמצטער ומצדיק הדין אבל ברכת משפ' הברייות ל"ש לומר במצטער דוקא וכזה מתורץ מה שהקשה הב"י הא בפיל וקוף לא שייך מצטער ומ"ש כאן הש"ע ואינו מברך אלא פעם ראשונה זה ודאי קאי על ברכת אלהי עולם זה ולאי

רכו (א) שכחו וגבורתו כו'. בטור כתב שאם ירצה יאמר כן או יאמר ברוך עושה מ"ב . והמגהג לומר על הרעמים שכחו וגבורתו ועל הברקים עושה מ"ב ואיני יודע טעם לזה אולי שהרעמים מראים כח משא"כ בברקים : (ב) תוך כ"ד

ו י פרי יב שאינו מתחדש (יא) משנה לשנה אפילו אם יש ימים רבים שלא אכל ממנו אינו מברך שהחיינו :

הגה ° פרי שמתחדש יג (יב) ב"פ בשנה מברכין עליו שהחיינו (ב"י) אבל יד שאין לו זמן קבוע לגדולו אין מברכין עליו (ב"י בשם הר"ר מנוח) לכן אין מברכין שהחיינו על (יג) ירק חדש דעומד כל השנה בקרקע (מהרי"ל) :

ז כ אינו מברך שהחיינו על הבוסר אלא בשהבשילו האשכולות ענבים וכן בכל פרי אחר גמרו :

ח ל הרואה כושי וגיחור דהיינו שהוא אדום הרבה והלווקן דהיינו שהוא לבן הרבה טו והקפח דהיינו שבטנו גדול ומתוך עוביו נראית קומתו מקופחת והנגם והדרקונה דהיינו מי שהוא מלא יבלת ופתויי הראש שכל שערותיו דבוקות זה בזה ואת הפיל ואת הקוף מברך בא"י אמ"ה משנה הבריות :

ט מ הרואה את החיגר ואת טז הקטע ואת הסומא ומוכה שחין והבהקנין והוא מי שמנומר בנקודות יז דקות אם הם ממעי אמם מברך משנה הבריות ואם נשתנה אח"כ מברך דיין האמת (א) כ ויש מי שאומר דדוקא יח על מי (יד) שמצטער עליו אבל על עכו"ם אינו מברך ואינו מברך אלא פעם ראשונה שהשינוי עליו גדול מאוד: הגה וי"מ יט משלשים יום(טו) לשלשים יום (טור):

י * ס הרואה אילנות טובות ובריות נאות כ מ אפילו (טז) עכו"ם או (יז) בהמה אומר בא"י אמ"ה שככה לו בעולמו פ ואינו מברך עליהם אלא פעם ראשונה ולא יותר לא עליהם ולא על אחרים אלא אם כן היו נאים מהם :

רכו הרואה פרחי האילן מה מברך ובו סעיף אחד :

א °° מ היוצא בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין (מ) פרח אומר בא"י אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם ג ואינו מברך אלא פעם אחת בכל שנה ושנה ואם איחר לברך עד אחר שגדלו הפירות לא יברך עוד :

רכז ברכת הזיקים. ובו ג סעיפים :

א מ על הזיקים והוא כמין כוכב היורה כחץ באורך השמים ממקום למקום ונמשך אורו כשבט ועל רעדת הארץ ועל (מ) הברקים ועל הרעמים ג ועל רוחות שנשבו א בזעף על כל אחד מאלו אומר בא"י אמ"ה עושה מעשה בראשית ג ואם ירצה יאמר בא"י אמ"ה (א) שכחו וגבורתו מלא עולם :

ב °°° ד כל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת נתפזרו בין ברק לברק ובין רעם לרעם צריך לחזור ולברך :

ג ה היה יושב בב"הכ ושמע קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך (ב) ב תוך כדי דיבור

°עסי' רי"מ ס"ג וע' רכ"ד ס"מ בהג"ה ובי"ד ס"ס קנ"מ °°עסי' רכ"ה ס"ג ע' מ"ד סי' ר"מ °°°ע' סי' רי"ז

שיכרין היטב שהם חדשים : עתיר אדם ליתן דין וחשבון על שראתה עינו מיני מגדים ולא אכל ר"מ חס לה והיה אוכל מכל מין אדם בשנה (ירוש' פ' י' יומסין מנ"מ) : טו והקפח . ובבכורות פ"ז איתא קפח היינו דאריך וקטין וכן פירש"י לאד ליפנא ופ"ע היאך מפרש אידך ליפנא כמ"ש בש"ע והוא נגד הגמ' בבכורות ע"ש : טז הקטע . בבכורות דף מ"ה משמע שהיו נקודות לבנות ע"ש : יח על מי שמצטער. קאי אברכת דין האמת וכ"כ רי"ו בהדיא אבל אם הם ממעי אמן מברך משנה הבריות מידי דהוה אפיל וקוף וכ"כ הב"מ ולא אבל בי"פ בשנה ע"ש . והיד אהרן הקשה ע"ז דאמאי יוס: כ אפי' עכו"ם.והא דאמרי' אסור להסתכל בלבנה דמות אדם רשע הכא מיירי שרואהו ומ"מ נראה דדוקא להסתכל בו ביותר ולהתבונן בצלמו ודמותו אסור אבל ראיה בעלמא מותר וכמ"ש רסי' רכ"ט ע"ש ובב"י ואסור לומר כמה נאה כותי זה :

רכז א נזעף. ואם נשבו בחמת אומר ברוך עושה מע"ב (תוס' בשם ירושלמי) וכ"ל דמ"מ הוא רוח גדול רק מה שאינו נושב נזעף אלא נשמע בכל העולם וא"ע ולמה שמע רעם וראה ברק כאחד מברך על שניהם ברכ' א' ברוך עושה מע"ב אמרי' בגמרא דזעף אינו מתחיל בלילה ואינו מגשם שתי שעות כל אח"כ הפסיק בגתיים : ב תוך כ"ד-וכגון אלא נגע עדיין במקום הטיפות ולא עשה לרכיו עדיין אז שיכול ליטול ידיו עיין סס ר':

מהרי"ל . וטוב שיביא את עצמו לידי חיוב שהחיינו ממקום אחר כגון על פרי אדם אז על מלבוש וכיוצ' בזן ויפיס יין אדם בלידו וכשיברך יכוין לפטור גם אותו . עמק ברכ' ושל"ה ומ"מ משמע דוק' בשאותה תירוש אבל בשאותו יין אע"פ שיודע שהוא אדם א' לברך משום דאין ניכר בין אדם ליין . ואם בירך שהחיינו על יין אדם לכ"ע אינו חוזר לברך שהחיינו גם בשאותה אדם ר"ל : (יא) משנה לשנה . פי' דבר שאינו גדולי קרקע כגון עופות ודגים אינו מברך דאע"פ שהוא לא אכל ממנו ימים רבים אחרים אכלו ממנו . אז יש לו' הפירות שעומד על הגן יותר משנה . וכ"כ בתשובת שבר אפרים סי' כ"ם . אתרוג שהוא דר באילנו משנה לשנה שאין לברך עליו שהחיינו וע' בהלק"ע מ"ב סי' רל"ג וסי' רכ"ו . על ריח המתחדש משנה לשנה אני מברך זמן מהרדב"ז וכ"כ בתשובת שבות יעקב מ"ב סי' כ"ם וע"ל סי' רי"ו ס"ק כ' כתבתי בשם כ"ם דאין מברכין זמן על ריח . מ"כ בתשב"ץ כ' בקלף שבל גדייס ובלאים מברכין שהחיינו וכ"ע מ"ל : (יב) כ"פ בשנה.הברכת הזבח דף כ"ח וכפי גן המלך סי' כ"ד והמ"ל הביאו ראייה שמברכין שהחיינו ממה דאמרי' בפ' כ"מ ובפי' אלו מגמות האוכל מגמות מברך שהחיינו ולא היה אוכל אלא ב"פ בשנה ע"ש . והיד אהרן הקשה ע"ז דאמאי שהיו מברכין שהחיינו אלו על אכילת מגמ' היה אלא על המגמה שהגיעם וקיימם לאותו זמן לעמוד לשרת בבית ה' ע"ש . מי שהי' לפניו ב' מיני פירות שהי' צריך לברך ע"ז שהחיינו ברכ' א' לשתיהן די וכ"כ היד אהרן

באר היטב

מ' שם : (יג) ירק חדש . וכל ירק בכלל . ובל לגון ומיני לפתן מברך . פריסה . על הלחם חדש אין מברכין דאין ניכר בין חדש ליפן אל"ה . ומ"מ מברכין על הריפות שעושין מדגן חדש שניכרין היטב שהם חדשים מ"א : ומ' בהרמב"ם פ"ז מהלכות תמידין ומוספין שכ' שאמקריב מנחה מן החדש שיברך שהחיינו וכ"כ רש"י בפ' אלו מגמות וב' שם שבראה שלא ראה דברי רש"י שכתב אלו מגמות הרי שאפי' שאינו ניכר בין חדש ליפן מברך שהחיינו יד אהרן . ויש לחלק דשם מנחת העומר ניכר . אתיד אדם ליתן דין וחשבון על שראה מיני מגדים ולא אכל.ר"ת הוי מגמגם פרוטה למיכל בהון מכל מיני חדש ירושלמי מע"מ מ"ל : (יד) שמצטער עליו . וקאי אברכת דיין האמת אבל אם הם ממעי אמן מברך לעולם משנה הבריות ע"ז מ"ל : (טו) לאי יום . פי' שלא ראה אחר כיוצ' בו תוך למ"ד יום : (טז) עכו"ם. דהיינו ראיה בעלמא דמותר אבל להסתכל בו ביותר אסור. ואסור לו' כמה נאה כותי זה : (יז) בהמ' . על הפרד' נאה אין לברך דמאיסי . הלק"ע מ"ל סי' רס"ה :

רכו (מ) פרח . ואין מברכין כ"ל על אילני מאכל הלק"ע מ"ב סי' כ"ח (וה"ה רואה פרחת בחדש אדר) : רכז (מ) הברקים בלי"ן בל"ל . אי' עושה מעשה בראשית דאינו אלא אומר עושה מעשה בראשית דמעשה בראשית דמעשה

שערי תשובה

סי' רכו (מ) הברקים עיין בה"ש ועיין בר"י שאם בירך על הברק ונתכוון לפטור הרעם הבא אחריו יצא וע"ש בשם תשו' בת"י למהר"מ בן חביב בעהמ"ח נט פשוט שב' לא ראינו מברכים על כוכב הרץ ממקום למקום אבל כיון שמביאר בפוסקים לא ראינו אינו ראיה וצריך לברך ולא יברך בלילה אחת רק פעם אחד ואף שראה כוכב אחר רץ באותה לילה א"צ לברך וגם על כוכב שיש לו זנב ושבט של אורה שהוא סימוש הב' של הרמב"ם ורבינו האי והערוך צריך לברך ויותר ניכר בו בגבורת הבורא יתברך להיות דבר נפלא ובלתי מצוי כ"א לעתים רחוקות ואם אותו כוכב עצמו רואה בכל לילה אם רואה אותו בתוך למ"ד יום א"צ לחזור ולברך. ולענין זועות אם עבר זמנו מה בין רעש דאמת דעתיה מיניה צריך לחזור ולברך,ואם לאו א"צ לחזור ולברך וכן לענין רוחות כך העלה מהר"ם בן חביב ז"ל וע' בהלק"ש סי' ל"ח:

ביאור הגר"א

כיון דאד עצמו לא מברכינן דהא אם צריך על לולב בשעת עשייה אינו מברך בשעת נטילה וע' רא"ש בפ"ק דפסחים מ"ם בענין שהחיינו שאין מברכין בשעת בדיקה . ע"ש וע"ש במהרי"ל בסי' קל"ח וסי' רי"ג : ס"ו פרי כו' . עמ"ל : שמתחדש כו' . תוס' דברכות ל"ז ב' ד"ה היה כו' : ס"ח שהוא כו' שהוא כו' . רש"י שם וגמ' בכורות מ"ה ב' : שבטנו כו' . עור ופי' הרא"שון שברש"י שם אבל בגמ' הכ"ל אותה בפי' אבי ז"ל : עור . שכל' . שם ורש"י : ס"ט והוא מי כו' . עמ"ל וכ"ה בקרח בסק הוא כו' : ויש מי כו' . לא קאי רק על דיין אמת אבל משנה הבריות לא גרע מפיל וקוף ועמ"ל : דדוקא . וכמו בס"ל לענין שהחיינו : ואינו כו' . הרא"ש דאזיל לשיטתו בתש"ל סי' רי"ח ס"ג וז"ש וי"ל כו' וכ"כ הטור ע"ש וכן מ"ש בס"י ואינו מברך כו' נ"כ לשיטתו דלא בכ"ח : ס"י. אפי' כו' . גמרא ע"ז דף כ' ל' : או בהמה . ירושלמי הביאו תוס' שם ד"ה הרואה וש"פ :

סי' רכו ס"א שמוציאין פרח. היינו דמלבלבי אילנות שם ס"ם והכה פרח מטה אהרן ויצ' ומתרגמינן ואפיק לבלבין כו' : ואם איחר כו'. כ"כ הטור אבל המרדכי והג"מ ס' דאם לא ראה עד אחר שגדלו הפירות יברך אחר כך וכן עיקר :

הכמת

ישראל ובע"כ דזה הוה שני עניינים נפרדים דמה שאמר משה רבינו פוקד עון אבות על בנים היינו באם בבר מת האב תחלה א"כ בעת מה שנענשים הבנים בעוה"ז לא נחשב העונש לאב כיון שכבר אינו בעולם ולא הוה העונש להאב רק לבן הנענש עצמו זה הוי העונש שהבן סובל עון האב וזה נזר משה ויחזקאל ביטלו אבל אם האב קיים שח"ו נענש במיתת אביו זה הוי העונש להאב עצמו שיסבול צער זה וכמ"ש גם באהרן החאנף ה' מאוד להשמידו משמע דחיוב עונש זה על שם אהרן יקרא זה נזר הקב"ה מתחלה ולא בא יחזקאל וביטלו דאין שייך בזה לו' בשם החושאת היא תמות דגם בזה הוה עיקר העונש להאב עצמו ואין כח בנביא לבטל דעתו יתברך וא"כ שפיר הקשיתי דמוכח דגם בגדולים נענשים בעון האב ודו"ק. ובזה מיושב מה שהקשה עוד המשכיל הנ"ל למה לא משני הש"ס במכות ובברכות במה דפריך כתיב פוקד עון אבות על בנים וכתיב לא יומתו אבות על בנים למה,לא משני כאן בקטנים כאן בגדולים וכו'. ולפמ"ש אתי שפיר דבעונש הבנים עצמן אין סברא לחלק בין קטנים לגדולים ולא כתבו התוס' והמג"א לחלק בין קטנים

מחצית

מיגים ואע"ג דקיי"ל כרבא דאזלי' בתר שמא מ"מ נ"ל דלענין שהחיינו לא חייסי' לה וכדמסיים שמא בסברא' כו' וידע שהיין לא מהם כו' וכן הא"ה נופיה דסביר ליה בסי' נ"ג דבאוכל ענבים חוזר ומברך על התירוש שהחיינו לא סמך על רבא דאמר דאביי ורבא הכ"ל וכתב בעצמו אחר שהביא מפלוגת דאביי ורב' וז"ל וא"ת היכו נמי דתרי מיני היכו לענין ביעול (אסורים) מ"מ אין סבר' שיברך עליהם תרי זימני משום דהתירום אינו בא אלא מן הענבים ולא דמי לגודגניות דהתם גופי' מחולקים וחלוקין נמי בשמן ברא' להביא ראיה כו' מהא דתנן פ' השוכר את הפועלים כו' ע"ש דלא כפר"ח בקונטרס שסמך על ראיה זו דפלוגת' דאביי ורבא להבריע כדעת ת"ה ודלא כש"ע והא ת"ה בעצמו לא סמך על ראי' זו ותשובת מהרי"ל אינו תמ"ל:אפי' שתה ליה אחר מי' יום.דאז נשתנה טעמו ואין טעמו אז שוה לענבים מ"מ כיון דילא מן הענבים ילא ברכת שהחיינו שבירך על הענבים : מ"ד אלובב דהבגינן כו' . דמלד הדין היה ראוי לברך שהחיינו בשעת עשייתו דהיינו בשעה שאגדו אלא דהבגינן להמתין מלברך עד שעת נטילה וביום שני אין מברכים שהחיינו בשעת נטילה כמ"ש לקמן סי' תרס"ב וסומך על הומן שאמר אתמול ביום א' דאפ"ת דיום ראשון היה חול נמלא כשבירך ביום א' לא היה שעת עשייה ולא שעת נטילה מ"מ כתב הרא"ש כיון דנטלו ביום א' לשם מצוה אפ"ת דיום א' חול מ"מ לא גרע משעי' עשייה וילא ע"ש בהרב"י הביא דברי הרא"ש וה"ה הכא דילא בזמן שאמר כשאכל הענבים וכתב של"ה דכשיתה יין ר"ל תירוש וכבר אכל ענבים ובירך עליהם שהחיינו : (סק יב) שאינו כו' על ריח כו' ועמ"ש סי' רע"ז בס"ק א' דיש חולקים:(סק יג) ב"פ כו' מפני שמשמורות מתחלפות ר"ל שהיו כ"ד משמורי כהונה ולא משמר היה משמש שבוע א' ומשמר ראשון וא"כ לא שימש שום משמר יותר משני פעמים

שלמה

לגדולים רק באם האב קיים ונקרא העונש על שם האב בזה יש לחלק בין אם הבן קטן והוא ברשות האב ובין אם הוא גדול ואינו ברשות האב אבל אם הוי העונש על הבן עצמו אין סברא לחלק בין קטן לגדול וכיון דהתם כתיב פוקד עון אבות על בנים דמשמע שהעונש יחול על הבן בזה אין סברא לחלק בין קטן לגדול : והנה מדי דברי בזה אזכיר מה שיש לתמוה על התוס' בפ"ב דשבת שכתבו דלקמן מוכח דאין הבנים נענשים בעון האבות רק כשהם קטנים ולדעתי הדבר תמוה דא"ל מנ"ל ואם ממה שאמרו חז"ל דבעון נדרים בנים מתים כשהם קטנים מנ"ל דאין נענשים כשהם גדולים דלמא כוונת הש"ס דאם חוטא בנדרים אז אינו זוכה לגדל בנים ואינו מאריך לו עד שיגדיל רק עדיין בעודם קטנים מתים ולעולם אם התחיל לעבור על נדרים כשכבר הגדילו בניו או איזה עון אחר יש לו' דגם בניו הגדולים נענשים וצ"ע בזה. ועוד היה מקום להאריך בזה אלא שאין הזמן נרמא ועיין בילקוט רות שם איתא דעד י"ג שנים הבן נענש בעון האב הרי מפורש כדעת המג"א שם ע"ש ועיין בחיבורי לעין יעקב בברכות ס"ה במעשה שחלה בנו של ריב"י שם הוכחתי מה

השקל

בשנה ע"ס:(סק יד) שאין לו כו' . ואפשר דמש"ה שינה רמ"א לשונו כו' ר"ל דמהרי"ו כתב דעומד על הקרקע ורמ"א כתב בעומד בקרקע ר"ל שמטמינים כו' ולטעם זה ה"ה אם לא נמן אין מברכים עליו שהחיינו משא"כ לטעם מהרי"ו וכמ"ש בפריסה : עתיד כו' ר"א חס לה וכתב הט"ו ס"ס רכ"ז הטעם בשם תשב"ץ כדי להרבות בברכות : (סק יז) והקפח כו' וא"ע איך מפרש אידך ליפנא ר"ל דרש"י בברכות דף ל"ח ע"ב פי' שני פירושים על קפח פי' א' ל' כמ"ש בבכורות אבל פי' השני שפירש' (ברש"י הוא פי' א') כמ"ש פה בש"ע שבטנו גדול כו' : (סק יז) דקות כו' נקודות לבנות דאמרינן שם לבן לא יפא לבנה שמא יצא מהן בהם . ופרש"י שלבן ביותר אלמא דבהם הוא לבן אם כן בהקנין י"ל די"ל נקודות לבנות ורש"י בבכורות דף ל"ח ע"ב פי' בהקנין בעדשים ובפי' החומש בפרש' תזריע פרש"י על פסוק בהק הוא וז"ל כמין לובן הגרא' בבשר אדם אדום בין חברבורות אדמימותו קרוי בהק כאיש עדשן שבין עדשה לעדשה מבהיק הבשר בלובן לא ולפ"ז שייה' אמת דבהקנין ר"ל עדשן שיש לו נקודות כעדשים אדומים קצת אלא שבין עדשה לעדשה יש לובן לא ועל שם אותו הלובן נקרא בהקנין : סי' רכו בש"ע היולא בימי ניסן אוראה דמלתא נקט . שאז דרך אילות החמים לגלגב החילנות וה"ה בחדש אחר כל שראוה הלבלוב פעם ראשון מברך . עוד שם ואם איחר לברך כו' אבל קודם שגדלו הפירות יוכל לברך ואפי' לא בירך בשעת ראיה ראשון . והיינו לדעת רמ"א בסי' רכ"ה בסעיף ג' . אבל לדעת החולקים בסי' רכ"ה וכמ"ש מ"א שם בס"ק ע' ה"ה הכאן אין לברך אם לא בירך בראי' ראשונה וע' בטור וב"ה ופריסה :

סי' רכז (ס"ק א) בזעף כו' כ"ל דאם שמע כו' דהא מדיני יכול לברך בין על רעם ובין על ברק עוש מע"ב אם שכחו וגבורתו מלא עולם אלא דהעולם מוהגים לברך על רעמים שכחו וגמ"ע ועל

רכח א היום הגדול · וכל"ח הוכיח שאין מברכין ע"ז רק על היום לוקיום המקיף העולם ומ"ש הרב"י בשם תשובת הרא"ש ע"ש ה"ו שמשואל שאל אם יברך על היום שעוברים לאחר ישראל אבל תשו' הרא"ש היא שלא יברך אלא על לוקיום והיינו לוקיום המקיף העולם ולא לוקיום המקיף העולם ומ"ש הרב"ב בפי' המשניות וכ"כ בתשו' מהר"ש יונה וכ"כ האריך להלין בעד הרב"י ולא עלתה בידו ע"ש ובס"הת סי' רמ"ב כתב שהו' הסובב ארץ אנגלטרי"א כדאיתא בתחלת ספר יוסיפון: ב בא"י אמ"ה שעשה את היום הגדול. (כ"ה בגמ' וברמב"ם): ג כמו חדקל ופרת. במרדכי כתוב כמו גיחון ופישון חדקל ופרת וג"ע מאי כמו דקאמר דהא ליכא אלא הני ועוד למה לא יברכו על שאר נהרות גדולות שבארצו מו' ימי בראשית וגם כל הפוסקים כתבו סתמא נהרות ומכ"ל נחלק לכן כ"ל פשוט דכוותם כמ"ש הב"י בשם הרד"א וז"ל דדוקא נהרות המשונות כגון פרת וחדקל מברך ברכה זו עכ"ל כלומר על כל נהרות שהן גדולות כאלו מברך וכ"ד כל הפוסקים שכתבו סתם נהרות משמע כולם: ד שלא נשתנה. פי' דבמקום שחפרו ושינו מהלכם אין מברכין:

רכט א נאמן · והאומרים נאמן וכו' קודם הברכה טועים הם (כ"ה): ב ואסור להסתכל · והמסתכל בו ביותר עיניו כהות (של"ה): ג והוא מכ"ח כו'. וזהו ספי' דלא כמ"ש בהג"מ וכ"כ הרב"י דלא כע"ת: ד לכ"ח שנה. והיה בשנת תל"ג: ה בבוקר. משמע מיד בהנץ החמה וכן כת' בליקוטים שמהרי"ל אזה להכריז בערב שלמחר יזהר כל אדם כשרואה הנץ החמה יברך עכ"ל. וכמ"ב כת' שבשחרית בשולא מבה"כ מתאספים הקהל יחד ומברכין ברכ' זו כן נהג מוהר"ם וכן דעתי לעשות מי"ה עכ"ל וכ"ל *) דאם לא בירך עד אחר ג' שעות לא יברך שבבר עבר' ממקום הזה: ו מחמשה הנשארים.

הם שבתי לדק מאדם אונה כוכב:

רל א אחר מ' יום. דתוך מ' יום מועיל תפלה: ב לברך. שם מצוים מושלים רעים ומחפשין עלילות (רש"י): ג וזו היא ת"ה · ואם כבר אמר ת"ה בשחרית אומר מודה אני עד נשלום ואם יולא בשחרי' מעיר קטנה אומר י"ר לבד וכ"מ בב"ח: ד בסימן ק"י. משמע דאף שיצא מהברך לא יאמר עד שיחזיק בדרך לא כע"ת: ה למרחק. שם מתחתיו חפירה שהמים ברחשית הם ואם רצה אומר שבחו וגבורתו מלא עולם שהקול נשמע בכל העולם ומש"ה כ'המחבר בזעק ר"ל בכח גדול אז אי' עמ"ב אז שבחו בגמת אומר דוקא עמ"ב. וכ' המ"א שמע רעם רואה ברק כאחד מברך על שניהם ברכה א' ברוך עמ"ב דאין מרבין בברכות אבל אם הם בלים בזה אחר זה נהנו העולם לברך על רעמים שבחו וגבורתו מלא עולם ועל ברקים עמ"ב. מ"ש המחבר ואם יראה אי' שבחו וכו' זה קאי דוקא על רעמים אבל על ברקים אינו מברך כ"א עושה מ"ב: (ב) בגירי דאין שייך לו' כאן יצא בקמ"ן דהא פטור הוא כל שא"א אלא ודאי דקאמר מה יעשה ופירש דצריך לעצת משם ולברך כיון שאפשר לו לעשות בראשי ולברך בשמוך יעשה כן. וכגון שלא נגע עדיין במקום הטינופות ולא עשה לרגליו עדיין אז שיוכל ליטול ידיו ט"ז ומ"א:

רכח (א) ימים ונהרות. היינו כל שלשים יום כדלעיל: (ב) הגדול. וכל"ח הוכיח שאין מברכין רק על הים

חכמת

שלא השיב ריב"ז דאין הבוש מתיר עצמו מבית האסורים כמו שהשיב לעיל מזה הוכחתי דבן גדול אינו נענש בעון אביו ולכן לא שייך בזה אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים ודו"ק:

סי' רכט סעיף ב' הרואה חמה בתקופתה והוא מכ"ח לכ"ח הנה ראיתי באחרונים שהביאו בשם שו"ת סמ"א שפסק לברך אף ביום המעונן ואינו רואה את החמה וכו'. ותמה תמה אקרא דהרי מפורש בש"ס דקאמר הרואה חמה מבואר עכ"פ דראייה בעינן דא"כ למה לי הרואה דנקט הול"ל דביום התקופה בבוקר מברך. ועוד מ"ש מלבנה דידעינן נמי דנתחדשה בכל חודש ולמה אינו מברך בלי ראייה. ועוד דבברייתא

מחצית

ברק עמ"ב והטעם כ' הט"ז שרוצים לברך סי' הברכות ולכן מסתבר יותר לברך שכתו וגמ"ע על רעם מעל ברק שע"י רעם גרא' יותר גבורתו של הקב"ה מבברק אבל עמ"ב שייך גם ברעם כמו בברק והן שוין זה לזה א"כ כשמשמע רעם ורא' ברק כאחד מברך ברכה אחת לשניה' וא"כ טוב יותר לברך עמ"ב על שניהם מלברך על שניה' שבחו וגמ"ע דאין לברכ' זו שייכות כ"כ לברך לפי מנהג העולם: (ס"ק ב) תכ"ד כגון שלא נגע כו' · וכ' בס' א"ר דאף אמתאות לעשות צרכיו רשאי לעמוד על עצמו ולברך דדומה למ"ש בשם הרשב"א לעיל בסי' נ"ב סעיף י"ב אם באמצע תפלתו נתעורר לו תאוה יעמיד עצמו עד שיגמור כו' וכ' רשב"א הטעם לעיל דמאי ס"ל למיעבד כיון שלא היה צריך לנקביו כלל כשהתחיל להתפלל כו' ובאמצע נתעורר לו כו' ע"ש במ"א וה"ה הכי דמאי ה"ל למיעבד כאן אולם עיין במ"א שם ס"ק ב' דמשמע דלא סמך על הרשב"א אלא דמשום דאסור להפסיק בתפלתו וע"ש: וכ' בע"ז דיהו דעיקר החיוב הוא תכ"ד ומה"ע א"ל לעצת אלא א"כ אפשר לו לברך תכ"ד שאז עיקר חיובו. אבל גם לאחר תכ"ד יכול לברך ע"ש. אבל אין מפורש עד כמה יכול לברך ואפשר עד שיתפזרו העבי'. ובספר א"ר כת' וז"ל ומר"ן ספ"ק דפסחים ומברכת אברהם מבואר דאין מברך כלל. וכן משמעות הפוסקים ומ"מ דברי הט"ז נראין קצת עכ"ל וז"ל הר"ן בפסחים ע"ד הירוש' הובא גם בספר ח"מ נראה מזה דאין ברכת הנהנין אלא בתכ"ד של ראיה ושמיעה עכ"ל עכ"פ מידי ספק ברכה לא. נפק נראה מזה דאין ברכת הנהנין אלא בתכ"ד של ראיה ושמיעה עכ"ל עכ"פ מידי ספק ברכה לא. נפק לכן אחר תכ"ד אין לברך: (בשע"ע ב') נתפזרו בין ברק כו' וכ' בספר א"ר וז"ל כ' תר"י סי' שמים זכו בעיניו וכ' ל"ה (בלחם חמודות לא מצאתי אולי כ"כ בס' מי"ט) וכ"ל לאפוקי שנתפזרו ע"י רוח אחד הנה ואי' הנה אבל עדיין מעונן על הרקיע עכ"ל:

סי' רכח סק"ב. בא"ר שעשה כו'. דלא כמ"ש בש"ע המוסח' עוש' אף דכל הברכות בל ביאורי: (ס"ק ג) כמו כו' לכן כ"ל פשוט כו' על כל הנהרות שהן גדולות כאלו כו' ואע"ג דהתוס' ומרדכי לא כתבו אלא על ד' נהרות דכתיבי מכל מקום ר"ל שהן דומים לד' נהרות הכתובים ואפי' אינן מאותן ד' נהרות: (ס"ק ד) שלא כו' אין מברכים ואם מסופק אם נשתנו לא יברך כ"כ בספר א"ר: סי' רכט ס"ק א נאמן. והאומרים נאמן כו' קודם ר"ל שהאומרים נאמן בבריתו וקיים במאמרו בא"י זוכר הבריית טועה דמבואר בגמ' דאין חותמין בברכ' זו. וכאן י"ל של"ה כי של"ה כי כן. ומה שנדפס תיבת של"ה בס"ק ב' הוא טעות דהא גמ' ערוכה בתגיגה דף ט"ז ע"א דתנן כל שלא חס על בבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם. ואמרי' מאי היא ר' אבא אמר זה המסתכל בקשת ואמרי' עוד

באר הגולה

ונתנו רא"ש והעור א' ברכות כ"ד ב' שם וכ' יהודה הרמב"ם בפרק י' מה"ב ג תו' שם והמרדכי ד מתשמעות הגמ' פ"ע ה הרד"א בשם ר"ש א ברכות כ"ע ב הרי"ף והרמב"ם בפ"י מה"ב ג תגיגה ע"ו לפירוש הרא"ש והעור ד ברכות כ"ע ה ל' הרמב"ם שם א ברכות כ"ד וש' ב שם ג תענית ע' ב"מ מ"ב ד ברכות כ"ע

עטרת זקנים

רכח * על ימים ונהרות כו'. ולא לבד בפעם אחד צריך לברך כן אלא אפילו כל שלשים יום כן הוא בעור: רכט הרואה חמה כו' והוא מכ"ח שנים כו'. וכן פסק בש"ת משאת בנימין סימן ק"א אמנם יש עוד פי' אחר על חמה בתקופתה ובוכבים ומזלות כבדרן בימות הגשמים בעת שהיו ג"י מעוננים ולא נראת חמה בהן ולא לבנה ולא בוכבים צריך לברך עליהם אחר כך כשהראו ברוך עושה מעשה בראשית (כ"י בשם הגהות פירוש) וכ"כ בערוך בערך חמה ב' פירושים דהיינו פי' מ"ש בש"ע מכ"ח שנה לכ"ח שנים ונם פי' אחר בימות הגשמים בעת שהיו ג"י מעוננים אבל ראיתי בק"ק קראקא שנהגו כן בתחילת המחזור כ"ח שנים לברך כל הקהל ברוך עושה בראשית ע"פ ליווי הגאונים הרבנים וכן שמעתי שנהגו בכל קהילות ישראל:

לבושי שרד

סימן רל ש"ע ס"א (°) תפלת שוא עיין בכור שור שבת דף כ"ח:

דגול מרבבה

*) ולענ"ד דבל היום זמנא הוא ובוקר דקאמר הרמב"ם משום זריזות הוא ואפי' אם ימת דבוקר דוקא קאמר אולי למעוטי ערב אחי דהיינו משעה שהחמה נוטה למערב וא"כ עכ"פ עד חצות יברך בשם ומלכות וכן עשיתי הלכה למעשה בשנת תקמ"ה שלא זרחה השמש עד שעה קודם חצות וברכתי בשם ומלכות:

שערי תשובה

סי' רכט (א) נאמן עבה"ט ומח"ב כ' שבתוך ל' יום צריך לחזור ולברך ולא דמי להנך דפעם אחת בחודש הים דכאן הקשת שבירך עליו חלף הלך לו. וכמו בברכת הלבנה וברעמים מופסקים ע"ש: (ג) בבוקר

ביאור הגר"א

סי' רכח ס"א ועל כו'. דר"י ל"פ אח"ק. תשו' הרא"ש כ"ד ס"ד: והוא כו'. כמ"ש בקרא אבל הרא"ש בתשו' כשיב דוקא יש חוקיומים: אומר כו'. פי' כר"י מישוט דאזל לשיעתו דאמר הן לו מעין ברכותיו: ס"ב לא על כו'. עמ"א דל"ד וכמ"ש בס"ג בהריס בשם ל"ל כו: סי' רכט ס"א נאמן כו'. כ"ה גי' הרי"ף ורמב"ם ועור דלא כתוס' שם וכ"ה גי' אלנו אלא שב' ונאמן וע"ש הוא: ביותר. עור ורד"א דבא צריך לרחות כדי לברך ולשון הסתכלות הוא בעיון הרבה: ס"ב דהיינו כו'. וכן פי' בסמ"ק בשם הערוך ותר"י בשם ר"ת ובהג"מ וש"פ:

סי' רל ס"א עד כו' וזו כו'. כל בו: ס"ד רופא חולים. כ"ה גי' בה"ג ורמב"ם וכ"כ סמ"ג ומור וכן עיקר:

הגהות רעק"א

סי' רכט סעיף ב' בנקר אומר ברוך. ע' תשו' דבר משה סי' ח"י וכם כן יוחלי סי' רפ"א העיר שזקנו הגאון המהור"ל מפרלג בירך בלא שם ומלכות:

סי' רל סעיף א' המתפלל אל יתפלל

°עמ"ש סי' ק"י

ברקאת הם ואם רצה אומר שבחו וגבורתו מלא עולם שהקול נשמע בכל העולם ומש"ה כ'המחבר בזעק ר"ל בכח גדול אז אי' עמ"ב אז שבחו בגמת אומר דוקא עמ"ב. וכ' המ"א שמע רעם רואה ברק כאחד מברך על שניהם ברכה א' ברוך עמ"ב דאין מרבין בברכות אבל אם הם בלים בזה אחר זה נהנו העולם לברך על רעמים שבחו וגבורתו מלא עולם ועל ברקים עמ"ב. מ"ש המחבר ואם יראה אי' שבחו וכו' זה קאי דוקא על רעמים אבל על ברקים אינו מברך כ"א עושה מ"ב: (ב) בגירי דאין שייך לו' כאן יצא בקמ"ן דהא פטור הוא כל שא"א אלא ודאי דקאמר מה יעשה ופירש דצריך לעצת משם ולברך כיון שאפשר לו לעשות בראשי ולברך בשמוך יעשה כן. וכגון שלא נגע עדיין במקום הטינופות ולא עשה לרגליו עדיין אז שיוכל ליטול ידיו ט"ז ומ"א:

רכח (א) ימים ונהרות. היינו כל שלשים יום כדלעיל: (ב) הגדול. וכל"ח הוכיח שאין מברכין רק על הים

חכמת

שלא השיב ריב"ז דאין הבוש מתיר עצמו מבית האסורים כמו שהשיב לעיל מזה הוכחתי דבן גדול אינו נענש בעון אביו ולכן לא שייך בזה אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים ודו"ק:

סי' רכט סעיף ב' הרואה חמה בתקופתה והוא מכ"ח לכ"ח הנה ראיתי באחרונים שהביאו בשם שו"ת סמ"א שפסק לברך אף ביום המעונן ואינו רואה את החמה וכו'. ותמה תמה אקרא דהרי מפורש בש"ס דקאמר הרואה חמה מבואר עכ"פ דראייה בעינן דא"כ למה לי הרואה דנקט הול"ל דביום התקופה בבוקר מברך. ועוד מ"ש מלבנה דידעינן נמי דנתחדשה בכל חודש ולמה אינו מברך בלי ראייה. ועוד דבברייתא

מחצית

ברק עמ"ב והטעם כ' הט"ז שרוצים לברך סי' הברכות ולכן מסתבר יותר לברך שכתו וגמ"ע על רעם מעל ברק שע"י רעם גרא' יותר גבורתו של הקב"ה מבברק אבל עמ"ב שייך גם ברעם כמו בברק והן שוין זה לזה א"כ כשמשמע רעם ורא' ברק כאחד מברך ברכה אחת לשניה' וא"כ טוב יותר לברך עמ"ב על שניהם מלברך על שניה' שבחו וגמ"ע דאין לברכ' זו שייכות כ"כ לברך לפי מנהג העולם: (ס"ק ב) תכ"ד כגון שלא נגע כו' · וכ' בס' א"ר דאף אמתאות לעשות צרכיו רשאי לעמוד על עצמו ולברך דדומה למ"ש בשם הרשב"א לעיל בסי' נ"ב סעיף י"ב אם באמצע תפלתו נתעורר לו תאוה יעמיד עצמו עד שיגמור כו' וכ' רשב"א הטעם לעיל דמאי ס"ל למיעבד כיון שלא היה צריך לנקביו כלל כשהתחיל להתפלל כו' ובאמצע נתעורר לו כו' ע"ש במ"א וה"ה הכי דמאי ה"ל למיעבד כאן אולם עיין במ"א שם ס"ק ב' דמשמע דלא סמך על הרשב"א אלא דמשום דאסור להפסיק בתפלתו וע"ש: וכ' בע"ז דיהו דעיקר החיוב הוא תכ"ד ומה"ע א"ל לעצת אלא א"כ אפשר לו לברך תכ"ד שאז עיקר חיובו. אבל גם לאחר תכ"ד יכול לברך ע"ש. אבל אין מפורש עד כמה יכול לברך ואפשר עד שיתפזרו העבי'. ובספר א"ר כת' וז"ל ומר"ן ספ"ק דפסחים ומברכת אברהם מבואר דאין מברך כלל. וכן משמעות הפוסקים ומ"מ דברי הט"ז נראין קצת עכ"ל וז"ל הר"ן בפסחים ע"ד הירוש' הובא גם בספר ח"מ נראה מזה דאין ברכת הנהנין אלא בתכ"ד של ראיה ושמיעה עכ"ל עכ"פ מידי ספק ברכה לא. נפק לכן אחר תכ"ד אין לברך: (בשע"ע ב') נתפזרו בין ברק כו' וכ' בספר א"ר וז"ל כ' תר"י סי' שמים זכו בעיניו וכ' ל"ה (בלחם חמודות לא מצאתי אולי כ"כ בס' מי"ט) וכ"ל לאפוקי שנתפזרו ע"י רוח אחד הנה ואי' הנה אבל עדיין מעונן על הרקיע עכ"ל:

סי' רכח סק"ב. בא"ר שעשה כו'. דלא כמ"ש בש"ע המוסח' עוש' אף דכל הברכות בל ביאורי: (ס"ק ג) כמו כו' לכן כ"ל פשוט כו' על כל הנהרות שהן גדולות כאלו כו' ואע"ג דהתוס' ומרדכי לא כתבו אלא על ד' נהרות דכתיבי מכל מקום ר"ל שהן דומים לד' נהרות הכתובים ואפי' אינן מאותן ד' נהרות: (ס"ק ד) שלא כו' אין מברכים ואם מסופק אם נשתנו לא יברך כ"כ בספר א"ר: סי' רכט ס"ק א נאמן. והאומרים נאמן כו' קודם ר"ל שהאומרים נאמן בבריתו וקיים במאמרו בא"י זוכר הבריית טועה דמבואר בגמ' דאין חותמין בברכ' זו. וכאן י"ל של"ה כי של"ה כי כן. ומה שנדפס תיבת של"ה בס"ק ב' הוא טעות דהא גמ' ערוכה בתגיגה דף ט"ז ע"א דתנן כל שלא חס על בבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם. ואמרי' מאי היא ר' אבא אמר זה המסתכל בקשת ואמרי' עוד

מוקיומים המקיף העולם. ובסה"ת כ' שהוא הסובב ארץ אנגלטרי"א עמ"ח ועמ"ת ובכמ"ב. ובתשובת סי' למורא סי' י"ט: (ג) מהלכם. פי' דבמקום שחפרו ושינו מהלכם אין מברכים:

רכט (א) נאמן. והאומרים נאמן בבריתו ואח"כ בא"י זוכר הבריית טועים הם ע"ז כמ"ג: (ב) להסתכל. והמסתכל בו ביותר עיניו כהות של"ה: (ג) בבוקר. משמע מיד בהנץ החמה וכן מהרי"ל ליזהר להכריז בערב שלמחר יזהר כל אדם כשרואה הנץ החמה ואח"כ ג"כ בשחרית כשיולאים מבה"כ מתאספים הקהל יחד ומברכין ברכה זו כן נהג מוהר"ם וכן דעתי לעשות מי"ה וא"ל דאם לא יברך עד אחר ג' שעות לא יברך שבבר עבר' ממקום הזה: ד בסימן ק"י. משמע דאף שיצא מהברך לא יאמר עד שיחזיק בדרך לא כע"ת: ה למרחק. שם מתחתיו חפירה שהמים

שלמה

נקט תרוייהו בהדדי הרואה חמה בתקופתה ולבנה בחידושה וכו' וא"כ כמו דבלבנה אין מברכין רק בראי' כן ה"ג בחמה ומ"ש בספר יד אפריראיה לזה מ"ש בתשובה אחת דמברכין על המלך בספינה אין לו דמיון זה לזה דברכות המאורות שאני דהוי כעין ברכת הנהנין ובעינן שיאותו לאורו ועוד אינו דומה כלל בלא"ה דגיהו שא"צ לראות את המלך עצמו מכל מקום הכבוד חייב לראות ובלא"ה אינו מברך ואתם אין הברכה על נוף המלך רק על הכבוד והרי רואה עכ"פ את הכבוד ותדע דבלא"ה וכי ס"ד שאדם היושב בביתו ויודע שהמלך עובר באיזה מקום יברך זה ודאי אינו וא"כ אדרבא משם ראיה כמו דהתם מברך כשרואה הכבוד ובלא"ה

השקל

שם דרש ר"י בר נחמני מתורגמיה דר"ל כל המסתכל בג' דברים עיניו כהות. בקשת כו': (ס"ק ב) ואסור כו' · והמסתכל בו יותר כו' דראיה בעלמא מותר וכמ"ש הרא"ש הובא בב"י דאין איסור כ"א ההסתכלות כי המסתכל מוסיף ומדקדק בהבטתו יותר מהרואה ואסור עכ"ל: (ס"ק ג) והוא מכ"ח כו' דלא כמ"ש בהג"מ כו' שפיר' בשם הערוך וז"ל בימות הגשמים בימים שהיו ג' ימים מעוננים ולא נראת חמה וכבבים נריכים לברך עליהם בעת שיתראו. וזולת זה העת לא עכ"ל הגמ' והרב"י פסק דלא כוותיה: (ס"ק ה) בבוקר כו' וכ"ל דאם לא ביתך עד אחר ג' שעות לא יברך. ובספר א"ר כ' בשם מי"ט וז"ל ע"ד הלבוש שב' ג"כ שיעור ג' שעות. וכ' המי"ט ומ"מ כ"ל דיכול לברך כן כל היום ולפחות עד חצות עד כאן לשונו:

סי' רל אחר כו' דתוך מ' יום מועיל תפלה. והיינו שמא הזריעו הפים והאשה בבת אחת. אבל אים מזריע תחלה ואי יהי' זכר. ואם האשה הזריעה תחלה ה"ה נקבה א"ר. והוא גמ' דברכות דף סמ"ד ע"א וכ' בס' א"ר בשם ס"ב דאפי' אחר מ"ס יום יוכל להתפלל שיהיה הולד זרע קיימא עוסק בתור' ובמ"מ: (ס"ק ג) וזו היא ת"ה ואם כבר אמר ת"ה בשחרית כגון שלא היה בשחרי' בכרך ואמר ת"ה ובאמצע היום נכנס לכרך כשנכנס לכרך אומר יה"ר כו' שתכניסני כו' וכשנכנס בשלום אומר מודה אני כו' ביקש לצאת אומר יה"ר כו' יצא בשלום אומר מודה אני כו' שהוצאתני מכרך זה בשלום ולא יותר כן משמעות דברי מ"א בשם ב"ח. דהמותר מן בשם כו' תוליכני כו' הוא מתפלת הדרך והוא כבר אמר ת"ה בשחרית. אמנם הב"ח גופיה כתב שיאמר גם בשם שהוצאתני כו' כן תוליכני כו' עד סוף ת"ה רק שלא יחתום בה. ובודאי מודה מ"א דאם יראה לומר ת"ה בלי חתימ' דרשאי אלא דס"ל לש"א דאין חיוב להאמיר' זו כיון שכבר אמרה בשחרית ולכן סיים וכ"מ בב"ח ולא כת' וכן כ' הב"ח דעיקר בא להביא ראיה מהב"ח כיון שכבר אמר ת"ה בשחרית תו א"ל לומר ת"ה. דהא מה"ע כתב הב"ח שלא יחתום. אבל לענין הנוסח לא כת' מ"א כמ"ש הב"ח ולא כס' א"ר שכתב על מ"א ולא דק ע"ש: (ס"ק ד') בסי' ק"י: משמע כו' עד שיחזיק כו'. ובס' א"ר חולק כיון דמודה אני כו' אל עליו מיד כשיצא מן הכרך אפי' לא החזיק בדרך. א"כ יאמר גם ת"ה אז · ולע"ענ"ד אזיל שב' בסי' ק"י אם אמר ת"ה קודם שהחזיק בדרך עכ"פ יצא בדיעבד עכת"ד. ואפשר לפ"מ מ"א בסי' ק"י דת"ה לא יאמר תוך עבור' אל עיר דהוי כמו תוך העיר א"כ גם מודה אני כו' לא יאמר עד שיצא תוך לעבורה אל עיר דעדיין לא יצא מסכנת העיר א"כ זמן שהיה שוה: ויאמר

מודה

כ"ל יצא. בגיר"י דאין שייך לומר כאן יצא בקמ"ן דהא פטור הוא כל שא"א לו אלא ודאי דקאמר מה יעשה. ופי' שצריך לעצת משם ולברך כיון שאפשר לו לעשות כראוי ולברך בשמוך יעשה כן ואם א"א לו לעצת ולברך כ"כ בשמוך א"ל לעצת בשביל הברכה וכ"ל דאין השיעור של הברכה תוך כ"ד ואחר שיעור זה לא יברך דא"כ היה להם לומר שיעור זה על עיקר הדין דשיעור הברכה בזה הוה תכ"ד אלא דודאי אחר שיעור תכ"ד ג"כ צריך לברך כל שאפשר לו וכמ"ש בשאר ברכות כגון בסי' רכ"ו לענין רואה אילנות אלא דכאן אמר לענין חיוב עליו לעצת משם ולאחר לברך בזה חילקו אם הוה תכ"ד או לא כנלע"ד: איתא בירוש' פ"י יוחסין ישמעו עניים וישמחו א"ר כון עתיד אדם ליתן דין וחשבון על שראה מיני מגדים ולא אכל ר"א הוה מלמלם פריטי למיכל בהון מכל מילי אדם ע"כ · וכ' בתשב"ץ הטעם כדי להרבות בברכות:

רכט (א) נאמן בבריתו כו'. בגמ' אית' מאי מברך ברוך זוכר הברי' בתתי' תנא נאמן בבריתו כו' אר"פ הלכך ממיכאל לתרוייהו כו' והעולים עוטי' לומר תחלה נאמן בבריתו ואח"כ בא"י זוכר הברית וזה שלא כהלכה דאין כאן אחימה כלל אלא צריך להתחיל בא"י אמ"ה זוכר הברית ואח"כ נאמן בבריתו וכו':

רל (א) ביקש לעצת כו'. כב"י וז"ל מפשט השמועה נראה שהריכוהו להתפלל על שלום הדרך פעמים מ' בעת שיוצא מן הכרך ואינו חותם בה והיינו הך דהכא ואחרת שהוא חותם בה כדאי' בסי' ק"י ויש לתמוה תרתי ל"ל והיה ראוי לתקן אחימה בזו שמתפלל בשילא בשלום ולסני בהכי וכ"מ בכל בו סימן פ"ז הנכנס לכרך מתפלל ב' בכניסתו אומר י"ר כו' נכנס בשלום כו' יצא בשלום אומר מודה אני כו' וכשם שהוצאתני בשלום כך תוליכני בשלום ותצעידני לשלום כו' בא"י שומע תפלה וכ"כ כאן בש"ע וזו היא ת"ה כו' וזה מיירי בנכנס לכרך (°) ולן שם בעינן של"ל ת"ה שני' אז שהוא דר בכרך דיוצא משם בתחלת דרכו דאז צריך ב' תפלות האחד על יציאת הכרך ואחרת על הדרך בזה אמר שיעשה משני התפלו' אחד ויחתום בה וכמ"ש כאן אבל אם הוא דר בעיר שאינו כרך ואין שם מורא כלל לצאת מן העיר אלא של"ל ת"ה מחמת מורא הדרך וביום שהולך הולך דרך כרך ואינו לן שם ממילא כשיוצא משם א"ל לומ' ת"ה כיון שהוא בו ביום אלא של"ל התפל' שגם' כאן בשביל יציאתו מהכרך אז הברכה אז גר' ואחר כ"ד ואחר שיעור זה לא יברך דא"כ היה להם לומר שיעור זה על עיקר הדין דשיעור הברכה בזה הוה תכ"ד אלא דודאי אחר שיעור תכ"ד ג"כ צריך לברך כל שאפשר לו וכמ"ש בשאר ברכות כגון בסי' רכ"ו לענין רואה אילנות אלא דכאן אמר לענין חיוב עליו לעצת משם ולאחר לברך בזה אחר שיעש

שכשיו לא נהגו לומר כן ונתן מו"ח ז"ל טעם דלא נתקן אלא בימיהם שהיו מסיקין האש מלמעה בחפירה ורוחלים באמבטי למעלה כדאיתא בפרק ע"פ דרב ליוה לבניו אלא ליכנס למרחץ חדש עד אחר י"ב חדש פן תפחת מלמעל' אבל בזמן הזה התנור עומד בזוית ליכ' שכנה וכירושלמי נמי מחלק מ"ר מהכהו בד"א במרחץ שהיא ניסוקת אבל במרחץ שאינה ניסוקת אינו אומר אלא מסיזק חמין בלבד ומביאו כ"י ושכשיו מ"ל לאוש מסיזק חמין כי העין רואה והלב מבין לזהר מסיזק חמין שעומדין בגלוי עכ"ל: (ג) ברוך רופא חולים. פשיטא שצריך שם ומלכות כמו כל הברכו' שאמרו לעיל דהכלל בהם כן:

רלב (א) לא יסב אדם לפני הספר כו'. כל זה במשנה פ"ק דשבת ובפרכי' הי סמוך למנחה אילימא סמוך למנחה גדולה הא איכא שעות טובא פי' דמנח' גדולה היא מו' שעות ומחצי' ולמעל' וסמוך לה היינו אלי שעה הוי בתחלת שעה שביעית אלא סמוך למנחה קטו' אם התחילו אין מפסיקין אימא תיובתא דריב"ל דאמר כיון שהגיע זמן תפלת המנח' אסור לאדם שיטעום כלום קודם תפלת המנחה לעולם סמוך למ"ג וכתספורת בן אלעשה שהיה מסתפר כמו כ"ג ולא למרחץ כולי' מלתא דמרחץ ולא לדין לתחלת דין במל' לפ"ז דוקא תספורת בן אלעש' וכולה מילתא דמרחץ וכורסקי גדול ותחילת דין אסור סמוך למ"ג ואם התחילו אין מפסיקין אבל סעודה קטנה מתחילין רב אחא בר יעקב אומר לעולם כתספורת דידן ולכתחל' אסור שמא יסבר הזוג ולא למרחץ אפי' להזיע בעלמא ולכתחלה לא שמא יתעלף ולא לבורסקי אפי' לעיולי בעלמא ולכתחיל' לא דלמא חזי פסידא ומעריב ולא לאכול אפילו סעודה קטנה ולכתחלה לא דלמא אתי לאמשוכי ולא לדין אפילו בגמר דין ולכתחלה לא דלמא חזא טעמא וסתר דינא ופסק רי"ף ורמב"ם כליסנא בתרא דהוא רב אחא בר יעקב והיינו דיעה אמצית כאן הש"ע והיינו לאומרא והתו' אינו מברך כן ה"ג כיון דזה ברכה על החמה אם אינו רואה אותה אינו מברך וכן מוכח מן הש"ס דברכות דהנוי מין שאל את רב ששת חצבי לנהרא לייא ומה זו שאלה הרי הולך כדי לברך אלא בע"כ דראייה בעינן רק שרב ששת השיב לו כיון שהרגיש בדבר הוי כראייה ולכך חם להזכיר לברך ביום המעונן בלי ראיה וגם נראה לדינא דעיקר כהלבוש והמג"א שאהר ג' שעות ביום לא יברך ולא כדעת המתירין לברך ער חצות דלו יהא דהוי ספיקא הרי כל הברכות דרבנן והוי ספק דרבנן ולפיכך הוי ספק איסורא להזכיר שם שמים לבטלה ועוד כיון דהערוך מפרש פירוש אחר בזה בלשון חמה בתוקפתה א"כ שוב אחר ג"ש הוי ספק ספיקא שלא לברך. וכן ראיתי בא"ר בשם הערוך דבלא"ה אין מברכין כלל על החמה בכ"ה שנה מטעם דהוי ספק ברכות וכ' דהכי נוהגין ע"ש וניהו דאנו אין נוהגין כן עכ"פ אחר ג' שעות דהוי ס"ס אין לברך

מחצית

מודה אני כו' ות"ס לאחר שיצא חוץ לעבורה של עיר: (סק"ו) להקיז כו' דה"ה בכ"מ דרפואה ובס' מ"ר פ' וז"ל אבל בדר"מ מסמע דוקא הקזה שהיא סכנה שמא יחתוך וריזי הדם וימות עכ"ל. מיהו אמירת התפלה בשאר עניני רפואה אינו מזיק ואפי' לדר"מ אין בו איסור. אך מה שכ' בש"ע ולאחר שהקיז יאמר ברוך רופא חולים. וכתב הט"ז שכ"ל בשם ומלכות מ"כ בשאר רפואות לא יאמר בשם ומלכות אלא להכניס בספק. וכתב בספר מ"ר על מה שכתב בסעיף ב' בנכנס לאוד גורנו שאם התחיל לאוד יאמר ברוך השולח כו' בזמן הזה יאמר כן בלי שם ומלכות ע"ש:

ס' רלב כתב מגן אברהם תימה כו' שהקריבו מנחה אחר תמיד של בין הערבים. עד כאן ל' התו'

פ' ע"פ דף ק"ז ע"א. וזה לשונו וי"ל דאמרי' פ"ק דברכות הוי זהיר בתפלת המנח' שלא אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה ושמא בשעת הקרבת המנח' נענה אלא היה רצון עכ"ל: ור"ל דהש"ם מביא ראיה ליזהר בתפלת מנח' דכן מצינו באלי' וה' בקבלי' ביד חכמי הש"ם שאליהו נענה בשעת הקרבת המנחה וע"כ אז הוא עת רצון וא"כ ראוי להתפלל מנחה ג"כ בשעה הזו ולכן נקרא מנחה. וכירושלמי כו' בזמן הקרבת קטורת והקטורת נעשה בין תמיד למנחה עכ"פ מוכח דלכתחלה אין להתפלל מנחה משש ומחצה דאז זמן שחיטת התמיד. ואזה סייעתא לדעת רמב"ם וכן פסק הרב"י בר"ש רא"ג לאפוקי מהרא"ש ועור שם דס"ל דאדרבא לכתחלה מצות בזמן מנחה גדולה ע"ש. ודע דבש"ס דילן חולק בזה על הירושל' ומוקי קרא דתכון תפלתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב קאי על ערבית דכן אמר ר"י בברכות דף ו' ע"ב דגם בתפלת ערבית יהיה אדם זהיר ואייתי ראיה מקרא הנ"ל דתכון תפלתי קטורת כו': (ס"ק א) יתפללו כו' וא"ע בבסי' קכ"ד כו' שכ' שנכנס לבה"כ ומצא שכבר התפללו לבור בלחש וצריך מיד לירד לפני התיבה' ויתפלל בקול רם וא"ל לחזור ולהתפלל: דהתם א"א בעניין אחר דהא צריך לירד מיד לפני התיבה כיון שכבר התפלל בקול רם ע"י הדחק לא הוצרכוהו לחזור ולהתפלל בלחש: (סק"ב) הש"ך כו' ליכא י' דליתי. ר"ל דהא הש"ך אם היה מתפלל יחידי היה אומר בש"ת ולא ברכה בפני עצמו אלא מסוס שהוא תפלת לבור אומר עניו ברכה בפ"ע. וכיון דליכ' י' דליתי מקרי תפלת יחיד: ודעת רמ"א וא"ה לענ"ד אם אפשר ימתינו הקהל ולא יתחילו להתפלל עד שגמר הש"ך אבל הקהל ואם לא אפשר שהשעה דחוקה ביותר יעשה כמ"ש כאן שיתחילו מיד עם הש"ך ויתפללו עם הש"ך מלה במלה עד אחר אבל הקהל. ועוב שיהי' עכ"פ שיענה אמן על ברכות הש"ך ע"ש: (ס"ק ג) להסתפר כו' הוצרכתי להביא דברי

מופלים לתוכ' ורוחלים ע"ג תקרה שעל גבה (רש"י) וא"כ יש בו סכנה אלא יפלו לתוכה אבל במרחץ דידן א"ל להתפלל תפלה זו (כ"מ): ו להקיז דם. כ"ל דה"ה בכל מידי דרפואה יאמר זה. מי שמתעטש והבירו א"ל אסותא יאמר לו ברוך תהיה ואח"כ יאמר לו ברוך תהיה ואח"כ יאמר ליעופתך קייתי ה' דהמתפלל על מבירו הוא בענה תחלה. יש"ס ב"ק פ"ח סי' ס"ד:

דלא (א) בורלו תמיד. עש"ת דב"ש סקל"ח איזה דרך ישרה אם לעסוק בתורה ובתלמידים כל ימיו ויהנה מאחרים או יהנה מיגיע כפו ויעסוק בתורה בשבת לבד:

רלב (א) בקול רם. ומ"מ בת"ל לא יעשה כן לכתחלה כיון שאומר הש"ך עניו בברכ' בפ"ע והקהל אומרים כדרכן ליכא יו"ד דליתי לש"ך ומ"מ אם השעה דחוקה מאוד יתפלל מיד בקול רם ויאמר הש"ל עניו והקהל יאמרו בש"ת רלב"ם מ"ל וע"ל סי' קכ"ד ס"ב מש"ם: והר"י ז"ל לא נהיג לאומר' בקול רם אלא בלחש ואח"כ בקול רם אפי' אחר שקיבת השמה אפי' בע"ם: (ב) למנחה. היינו אני שעה קודם ולא יחזיק אז ילד בחיקו שמא יטנף בגדיו ובעוד שיחזור אחר המים יעבור זמן מנחה או יתאחר לבה"כ ס"א סי' י"ח: (ג) סעודה קטנה. דלמא אתו לאמשוכי כתב מהרי"ל בהלכות פסח וכ"ל דה"ה מי שלא התפלל

הכמת

אינו מברך כן ה"ג כיון דזה ברכה על החמה אם אינו רואה אותה אינו מברך וכן מוכח מן הש"ס דברכות דהנוי מין שאל את רב ששת חצבי לנהרא לייא ומה זו שאלה הרי הולך כדי לברך אלא בע"כ דראייה בעינן רק שרב ששת השיב לו כיון שהרגיש בדבר הוי כראייה ולכך חם להזכיר לברך ביום המעונן בלי ראיה וגם נראה לדינא דעיקר כהלבוש והמג"א שאהר ג' שעות ביום לא יברך ולא כדעת המתירין לברך ער חצות דלו יהא דהוי ספיקא הרי כל הברכות דרבנן והוי ספק דרבנן ולפיכך הוי ספק איסורא להזכיר שם שמים לבטלה ועוד כיון דהערוך מפרש פירוש אחר בזה בלשון חמה בתוקפתה א"כ שוב אחר ג"ש הוי ספק ספיקא שלא לברך. וכן ראיתי בא"ר בשם הערוך דבלא"ה אין מברכין כלל על החמה בכ"ה שנה מטעם דהוי ספק ברכות וכ' דהכי נוהגין ע"ש וניהו דאנו אין נוהגין כן עכ"פ אחר ג' שעות דהוי ס"ס אין לברך

באר היטב

ובמרחץ דידן א"ל להתפלל תפלה זו כ"מ מ"ל ט"ז: (ה) להקיז. וה"ה בכל מידי דרפואה יאמר זה. (אבל בדר"מ מסמע דוקא הקזה שהיא סכנה שמא יחתוך וריזי הדם וימות ס"ו) ופשוט שצריך שם ומלכות כמו כל הברכות. מי שמתעטש והבירו א"ל אסותא יאמר לו ברוך תהיה ואח"כ יאמר ליעופתך קייתי ה' דהמתפלל על מבירו הוא בענה תחלה. יש"ס ב"ק פ"ח סי' ס"ד:

דלא (א) בורלו תמיד. עש"ת דב"ש סקל"ח איזה דרך ישרה אם לעסוק בתורה ובתלמידים כל ימיו ויהנה מאחרים או יהנה מיגיע כפו ויעסוק בתורה בשבת לבד:

רלב (א) בקול רם. ומ"מ בת"ל לא יעשה כן לכתחלה כיון שאומר הש"ך עניו בברכ' בפ"ע והקהל אומרים כדרכן ליכא יו"ד דליתי לש"ך ומ"מ אם השעה דחוקה מאוד יתפלל מיד בקול רם ויאמר הש"ל עניו והקהל יאמרו בש"ת רלב"ם מ"ל וע"ל סי' קכ"ד ס"ב מש"ם: והר"י ז"ל לא נהיג לאומר' בקול רם אלא בלחש ואח"כ בקול רם אפי' אחר שקיבת השמה אפי' בע"ם: (ב) למנחה. היינו אני שעה קודם ולא יחזיק אז ילד בחיקו שמא יטנף בגדיו ובעוד שיחזור אחר המים יעבור זמן מנחה או יתאחר לבה"כ ס"א סי' י"ח: (ג) סעודה קטנה. דלמא אתו לאמשוכי כתב מהרי"ל בהלכות פסח וכ"ל דה"ה מי שלא התפלל

שערי תשובה

עיין בה"ט ובא"ר בשם מי"ט כ' עד חצות וכ"כ מהר"י עמדין בסוף פירושו למגילת תענית וכ"כ בדנול מרבבה וז"ל וכו עשיתי הלכ' למעש' בשנת תקמ"ה שלא זרחה השמש עד שעה קודם הצות וברכתי בשם ומלכות עכ"ל ועיין בפמ"א ח"ב סי' ל"ח שצידד לו' דאף שמכוסים עננים ואין רואים נוף השמש יש לברך אף בשם ומלכות כיון שעיקר הברכה שזכינו לראות שהיא בנקודה הראשונה שבשעה שנתלו המאורות ושמשא אכ"ע ניחא ואע"פ שעננים מכסים אנו יודעים שהיא בנקודה הראשונה. ראוי לברך בבוקר (וקצת יש להביא ראיה לזה ממ"ש לעיל סי' רכ"ד בשם מהר"א יצחקי במכל שבא בספינה ע"ש) וכן איתא בניסן תפ"ט והורייתי לברך עכ"פ בלא שם ומלכות וסמכתי על הראב"ד דכל הברכות דפרק הרואה בלא שם ומלכות אבל לדינא נ"ל לברך אף בשם ומלכות עכ"ל. ונראה שהרוצה לסמוך ולברך בשם ומלכות ימתין עד חצות ואין לו לברך בלא שם ומלכות כלל בבוקר שיש לחוש דלהראב"ד יצא בזה ושוב ה"ל ברכה לבטלה משא"כ אם אינו מברך בבוקר כלל שפיר מברך אח"כ בשם ומלכות כמו שאר הברכות אע"נ דלהראב"ד א"צ בהם שם ומלכות מ"מ ברכה לבטלה לא הוי ומי שחושש להמג"א כשמניע סמוך לכ' שעות על היום ועדיין היא מכוסה בעננים יש לו לברך בלא שם ומלכות וכמ"ש הפמ"א ועיין בשו"ת בית אפרים סי' ז' הטעם שאין מברכין רק על תקופת החמה ולא על לבנה וכוכבים ומזלות המבואר בש"ע ע"ש ועיין במשאת בנימין סי' ק"א דהא מלתא דחמ' בתקופת' איתא בתקופת מר שמואל דוקא ע"ש שנהגו לברך באביפת עם וכמ"ש בשם מהרי"ל ובמה"ב כ' שאינו אלא משום ברוב עם כו' ולכן הזריז לברך כשרואה הנץ החמה שפיר דמ

שלמה

והמברך בשם ומלכות הוי ברכה לבטלה וכן הוריתי הלכה למעשה בשנה הזאת שנת תר"א שהי' זמן הברכה ביו"ט ב' של פסח ולא נראה החמה עד שעה קודם חצות וברכתי בלי שם ומלכות וכן עיקר לדעתי בעזה"י ודו"ק היטב:

סי' רל סעיף ה' לעולם יהא אדם רגיל לו' כל מה דעביד רחמנא לטב עביד נ"ב עיין בחיבורי על התורה שנת תר"ט בפרשת ויקרא מ"ש דיהא רגיל לו' גם זו לטובה ולא בלשון הש"ע ע"ש מ"ש מלתא בטעמא מה נ"מ בין זה לזה ע"ש ודו"ק:

סי' רלב סעיף א' נ"ב עיין במג"א ס"ק א' מה שנדחק בטעמו למה נקרא מנחה ועיין מ"ש בזה טוב טעם בחיבורי על התורה שנת תקצ"ז בפרשת ויצא בפסוק ויפגע במקום ונו' ע"ש ודו"ק:

השקל

הש"ס כדי שיוכנו דברי מ"א ולפ שבט"ז הביאו מ"מ כדי להקל. איתא בשבת דף ט' ע"ב לא יסב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא לבורסקי ולא לדון ולא לאכול ואם התחילו אין מפסיקים. מפסיקים לקרות ק"ש ופריך האי סמוך למנחה גדולה אמאי לא האיכא שהות טובא אלא סמוך למנחה קטני אמאי קתני אם התחילו אין מפסיקים ואמר ריב"ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלל קודם שיתפלל תפלת מנחה. (ומשמע לי' דתרתי אסר ריב"ל אפי' טעימה בעלמא. וגם אפי' התחיל מפסיק וכ' התוס' דגם הספסק נשמע מדאסר לטעום והב"ח כ' דייק הספסק מתיבת כלו"ם ע"ש) ומצי שתה ש"ש לעולם סמוך למנחה גדולה ומיירי בשעורה גדולה ותספורת בן אלעשה שהיה צריך לומנות יתירה כלהו כמ"ש מ"א ס"ק י"ג ולכן אע"ג דאיכא שהות כיום אסור ורא"ב' אמר לעולם סמוך למנחה גדולה ואפי' שעורה דעה מ' הוא דעת הרי"ף ורמב"ם וכוותייהו פסק הרב"י ופסקו כראב"י כיון שסידר הש"ס תירוץ לבסוף ולכן כ' דאפי' שעורה קטנה סמוך למ"ג אסור ואם התחילו אין מפסיקים דבי' אייר מתניתין אבל התחיל סמוך למנחה קטנה אפי' שעורה קטנה צריך להפסיק דבשאר שברת המקשן דפריך אי סמוך למנ"ק אמאי קתני אי התחילו א"מ והאמר ריב"ל כו' והמקשן אכתי לא אסיק דמיירי בשעור' גדולה ואפ"ה דייק מריב"ל דצריך להפסיק וכ"מ לשון ריב"ל ושאר ג' הדעות יתבארו אחת אל אחת. ואפשר דאם י"ל ב' כו' דכה"ג ל"ל שמא ישברו כלם ואעפ"כ כתבו מ"א בלשון אפשר די"ל דאפי' כה"ג אסור משום לא פלוג וכן פסק באמת בספר א"ר לאסור בכל ענין משום ל"פ: (ס"ק ח) שעורה כו' כ' מהרי"ו כו' מי שלא התפלל ערבית כו' ר"ל אע"ג דמתני' דשבת לא אסר בפירוש אלא סמוך למנח' אע"פ כן גם סמוך למעריב אסור: כדאמרי' פ"ק דברכות דף ד' ע"ב הא דאמרי רבנן דזמן ק"ש של ערבית עד חצות מודים לר"ג דזמנה עד שיעלה ע"ש ואמרי עד חצות להרחיק אדם מהעבירה כדי שלא יבא אדם מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא ואחר כך אקרא ק"ש ואתפלל והוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה אבל אדם בא מן השדה ונכנס לבה"כ אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל ע"ל הגמרא הרי דאפילו בערבית אסרו האכילה וס"ל למהרי"ו דה"ה דיש לאסור המלאכה והלימוד דהד טעמא היא ומה שכתב בברייתא אם היה רגיל לקרות קורא ית בתר לבבא: אבל בשחרית כיון שהגבור מתפללין לא חיישינן שמא יפסע ומה"ט נהגו לאכול

לגירסת הרי"ף ורמב"ם ה שם (כ' ברכה זו וכל שאר ברכות צריך להזכיר בה שם ומלכות כמבר לעיל רי"ם סי' י"ח) ו שם בגמ': ח לשון הטור ב' סוכה כ"ו ב עור בשם רבי יוחנן בפרקי אבות: ח שבלי הלקט בשם רבי אפריים בשם רבי' אלי ב שבת ע ב שם וברב אחא בר יעקב דלשנא בתרא הוא והרי"ף שם ורמב"ם בפ"י מה"ת והגהות מיימוני שכן היה

עטרת זקנים

רלא * וכשנעור משנתו אין צריך לברך אלהי נשמה כו'. וכן אין צריך לברך ברכת התורה ע"כ:

רלב * וי"ל שיתפלל הש"ץ עם הקהל כו' והליכור לא יתחילו עד אחר האל הקדוש:

* סתוך למנחה כו'. דהיינו אלי שעה לפני זמן מנחה אסור דהיינו שעה י' וסמוך למנחה קטנה בתחילת שעה עשירית (עור):

נתיב חיים

רלב °) בת"א תיתא אמאי קרו ליה מנחה כ"ב עיין בהרמב"ן פ' בא על פסוק והיה לכם למשמרת וכשו"ת אמונת שמואל:

אשל אברהם

א] רס. עיין השובת הרשב"ם סי' נ"ו באריכות:

ביאור הגר"א

סי' רלא ס"א אם כו'. עפ"כ דשוכה וי"א כו'. כמ"ש בפסחים ק"ז ע' ולשון כו'. מהרי"ו ס"ו: וכן בכל כו'. כדאתי' כו' ברכות פ"ג ע' ותאנות דר"ל פי"ז וכל מעשיך כו' שלאמר בכל כו': ואמרו כו'. פ"ב דתנות: שאפי' דברים כו'. פ"ב די"ע אכל הלל כו' ואמרו שהיה הולך לחרחך ואמר אני הולך לדבר מצוה וכמ"ש בפ"ד דשבת רוחץ אדם כו': וכן אפי' כו'. כמ"ש בנדרים ס"ב ע': וכן בתשמיש כו'. כמ"ש בפ"ב דשבועות וע"ז שלא קדושים תהיו ונעבק"ל וכמ"ש בפי"ב דתבוכות ברכי זקף כו' ובזה מתורץ קושיות תוס' דע"ז י"ח ע' ד' ד"ה לעון: ואע"נ כו' כמ"ש הלא אביך אכל כו': כללו כו'. כמ"ש פלס כו': סי' רלב ס"א אם כו'. דאין יוצאין י"ח בין יחיד בין ציבור אלא בלחש. ש"ל. ודברי נ"ע דאמרינן בסוף ר"ה תניא אל"ל לר"ג כו' וז"ש בהג"ה וי"ל כו' וכ"כ בפי' קב"הש"ב אפי' סעודה כו'. עכה"ג ועוד הזכיר הר"י ממש"ש התם לא

הגהות רעק"א

אדם לבקש דבר שאינו כפי הטבע ואף שהיכולת ביד הקב"ה כגון הפילה אשתו לא' אדשים אין מתפללים עליו שיהיה ואסור להתפלל שיעשה לו הקב"ה נס בשינוי עולם כגון שיוליד אילן זה פירות קודם זמנו ס"מ ס"י תצ"ה: שם שתוליאני מברך זה לשלום. הכא דכולל בתפלה יחד עם הטודאה מש"ה אומר הכל בלשון יחיד הטודאה ל"ש רק בלשון יחיד אבל לעיל סי' ק"י דבאומר תפלה הדרך לחוד דמיירי ביולא מביתי אומרו בלשון רבים לא"ח פ"ד דברכות:

וכו'. אבל בשחרית כיון שהגבור מתפללין לא חיישינן שמא יפסע ומה"ט נהגו לאכול

באר הגולה

וכמרחץ דידן א"ל להתפלל תפלה זו כ"מ מ"ל ט"ז: (ה) להקיז. וה"ה בכל מידי דרפואה יאמר זה. (אבל בדר"מ מסמע דוקא הקזה שהיא סכנה שמא יחתוך וריזי הדם וימות ס"ו) ופשוט שצריך שם ומלכות כמו כל הברכות. מי שמתעטש והבירו א"ל אסותא יאמר לו ברוך תהיה ואח"כ יאמר ליעופתך קייתי ה' דהמתפלל על מבירו הוא בענה תחלה. יש"ס ב"ק פ"ח סי' ס"ד:

דלא (א) בורלו תמיד. עש"ת דב"ש סקל"ח איזה דרך ישרה אם לעסוק בתורה ובתלמידים כל ימיו ויהנה מאחרים או יהנה מיגיע כפו ויעסוק בתורה בשבת לבד:

רלב (א) בקול רם. ומ"מ בת"ל לא יעשה כן לכתחלה כיון שאומר הש"ך עניו בברכ' בפ"ע והקהל אומרים כדרכן ליכא יו"ד דליתי לש"ך ומ"מ אם השעה דחוקה מאוד יתפלל מיד בקול רם ויאמר הש"ל עניו והקהל יאמרו בש"ת רלב"ם מ"ל וע"ל סי' קכ"ד ס"ב מש"ם: והר"י ז"ל לא נהיג לאומר' בקול רם אלא בלחש ואח"כ בקול רם אפי' אחר שקיבת השמה אפי' בע"ם: (ב) למנחה. היינו אני שעה קודם ולא יחזיק אז ילד בחיקו שמא יטנף בגדיו ובעוד שיחזור אחר המים יעבור זמן מנחה או יתאחר לבה"כ ס"א סי' י"ח: (ג) סעודה קטנה. דלמא אתו לאמשוכי כתב מהרי"ל בהלכות פסח וכ"ל דה"ה מי שלא התפלל

הכמת

אינו מברך כן ה"ג כיון דזה ברכה על החמה אם אינו רואה אותה אינו מברך וכן מוכח מן הש"ס דברכות דהנוי מין שאל את רב ששת חצבי לנהרא לייא ומה זו שאלה הרי הולך כדי לברך אלא בע"כ דראייה בעינן רק שרב ששת השיב לו כיון שהרגיש בדבר הוי כראייה ולכך חם להזכיר לברך ביום המעונן בלי ראיה וגם נראה לדינא דעיקר כהלבוש והמג"א שאהר ג' שעות ביום לא יברך ולא כדעת המתירין לברך ער חצות דלו יהא דהוי ספיקא הרי כל הברכות דרבנן והוי ספק דרבנן ולפיכך הוי ספק איסורא להזכיר שם שמים לבטלה ועוד כיון דהערוך מפרש פירוש אחר בזה בלשון חמה בתוקפתה א"כ שוב אחר ג"ש הוי ספק ספיקא שלא לברך. וכן ראיתי בא"ר בשם הערוך דבלא"ה אין מברכין כלל על החמה בכ"ה שנה מטעם דהוי ספק ברכות וכ' דהכי נוהגין ע"ש וניהו דאנו אין נוהגין כן עכ"פ אחר ג' שעות דהוי ס"ס אין לברך

מחצית

מודה אני כו' ות"ס לאחר שיצא חוץ לעבורה של עיר: (סק"ו) להקיז כו' דה"ה בכ"מ דרפואה ובס' מ"ר פ' וז"ל אבל בדר"מ מסמע דוקא הקזה שהיא סכנה שמא יחתוך וריזי הדם וימות עכ"ל. מיהו אמירת התפלה בשאר עניני רפואה אינו מזיק ואפי' לדר"מ אין בו איסור. אך מה שכ' בש"ע ולאחר שהקיז יאמר ברוך רופא חולים. וכתב הט"ז שכ"ל בשם ומלכות מ"כ בשאר רפואות לא יאמר בשם ומלכות אלא להכניס בספק. וכתב בספר מ"ר על מה שכתב בסעיף ב' בנכנס לאוד גורנו שאם התחיל לאוד יאמר ברוך השולח כו' בזמן הזה יאמר כן בלי שם ומלכות ע"ש:

ס' רלב כתב מגן אברהם תימה כו' שהקריבו מנחה אחר תמיד של בין הערבים. עד כאן ל' התו'

פ' ע"פ דף ק"ז ע"א. וזה לשונו וי"ל דאמרי' פ"ק דברכות הוי זהיר בתפלת המנח' שלא אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה ושמא בשעת הקרבת המנח' נענה אלא היה רצון עכ"ל: ור"ל דהש"ס מביא ראיה ליזהר בתפלת מנח' דכן מצינו באלי' וה' בקבלי' ביד חכמי הש"ס שאליהו נענה בשעת הקרבת המנחה וע"כ אז הוא עת רצון וא"כ ראוי להתפלל מנחה ג"כ בשעה הזו ולכן נקרא מנחה. וכירושלמי כו' בזמן הקרבת קטורת והקטורת נעשה בין תמיד למנחה עכ"פ מוכח דלכתחלה אין להתפלל מנחה משש ומחצה דאז זמן שחיטת התמיד. ואזה סייעתא לדעת רמב"ם וכן פסק הרב"י בר"ש רא"ג לאפוקי מהרא"ש ועור שם דס"ל דאדרבא לכתחלה מצות בזמן מנחה גדולה ע"ש. ודע דבש"ס דילן חולק בזה על הירושל' ומוקי קרא דתכון תפלתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב קאי על ערבית דכן אמר ר"י בברכות דף ו' ע"ב דגם בתפלת ערבית יהיה אדם זהיר ואייתי ראיה מקרא הנ"ל דתכון תפלתי קטורת כו': (ס"ק ח) יתפללו כו' וא"ע בבסי' קכ"ד כו' שכ' שנכנס לבה"כ ומצא שכבר התפללו לבור בלחש וצריך מיד לירד לפני התיבה' ויתפלל בקול רם וא"ל לחזור ולהתפלל: דהתם א"א בעניין אחר דהא צריך לירד מיד לפני התיבה כיון שכבר התפלל בקול רם ע"י הדחק לא הוצרכוהו לחזור ולהתפלל בלחש: (סק"ב) הש"ך כו' ליכא י' דליתי. ר"ל דהא הש"ך אם היה מתפלל יחידי היה אומר בש"ת ולא ברכה בפני עצמו אלא מסוס שהוא תפלת לבור אומר עניו ברכה בפ"ע. וכיון דליכ' י' דליתי מקרי תפלת יחיד: ודעת רמ"א וא"ה לענ"ד אם אפשר ימתינו הקהל ולא יתחילו להתפלל עד שגמר הש"ך אבל הקהל ואם לא אפשר שהשעה דחוקה ביותר יעשה כמ"ש כאן שיתחילו מיד עם הש"ך ויתפללו עם הש"ך מלה במלה עד אחר אבל הקהל. ועוב שיהי' עכ"פ שיענה אמן על ברכות הש"ך ע"ש: (ס"ק ג) להסתפר כו' הוצרכתי להביא דברי

קטנה

שיתפלל כדאמרי' פ"ק דברכות ואוכל קימעא

וכו'. אבל בשחרית כיון שהגבור מתפללין לא חיישינן שמא יפסע ומה"ט נהגו לאכול

שערי תשובה

עיין בה"ט ובא"ר בשם מי"ט כ' עד חצות וכ"כ מהר"י עמדין בסוף פירושו למגילת תענית וכ"כ בדנול מרבבה וז"ל וכו עשיתי הלכ' למעש' בשנת תקמ"ה שלא זרחה השמש עד שעה קודם הצות וברכתי בשם ומלכות עכ"ל ועיין בפמ"א ח"ב סי' ל"ח שצידד לו' דאף שמכוסים עננים ואין רואים נוף השמש יש לברך אף בשם ומלכות כיון שעיקר הברכה שזכינו לראות שהיא בנקודה הראשונה שבשעה שנתלו המאורות ושמשא אכ"ע ניחא ואע"פ שעננים מכסים אנו יודעים שהיא בנקודה הראשונה. ראוי לברך בבוקר (וקצת יש להביא ראיה לזה ממ"ש לעיל סי' רכ"ד בשם מהר"א יצחקי במכל שבא בספינה ע"ש) וכן איתא בניסן תפ"ט והורייתי לברך עכ"פ בלא שם ומלכות וסמכתי על הראב"ד דכל הברכות דפרק הרואה בלא שם ומלכות אבל לדינא נ"ל לברך אף בשם ומלכות עכ"ל. ונראה שהרוצה לסמוך ולברך בשם ומלכות ימתין עד חצות ואין לו לברך בלא שם ומלכות כלל בבוקר שיש לחוש דלהראב"ד יצא בזה ושוב ה"ל ברכה לבטלה משא"כ אם אינו מברך בבוקר כלל שפיר מברך אח"כ בשם ומלכות כמו שאר הברכות אע"נ דלהראב"ד א"צ בהם שם ומלכות מ"מ ברכה לבטלה לא הוי ומי שחושש להמג"א כשמניע סמוך לכ' שעות על היום ועדיין היא מכוסה בעננים יש לו לברך בלא שם ומלכות וכמ"ש הפמ"א ועיין בשו"ת בית אפרים סי' ז' הטעם שאין מברכין רק על תקופת החמה ולא על לבנה וכוכבים ומזלות המבואר בש"ע ע"ש ועיין במשאת בנימין סי' ק"א דהא מלתא דחמ' בתקופת' איתא בתקופת מר שמואל דוקא ע"ש שנהגו לברך באביפת עם וכמ"ש בשם מהרי"ל ובמה"ב כ' שאינו אלא משום ברוב עם כו' ולכן הזריז לברך כשרואה הנץ החמה שפיר דמ

שלמה

והמברך בשם ומלכות הוי ברכה לבטלה וכן הוריתי הלכה למעשה בשנה הזאת שנת תר"א שהי' זמן הברכה ביו"ט ב' של פסח ולא נראה החמה עד שעה קודם חצות וברכתי בלי שם ומלכות וכן עיקר לדעתי בעזה"י ודו"ק היטב:

סי' רל סעיף ה' לעולם יהא אדם רגיל לו' כל מה דעביד רחמנא לטב עביד נ"ב עיין בחיבורי על התורה שנת תר"ט בפרשת ויקרא מ"ש דיהא רגיל לו' גם זו לטובה ולא בלשון הש"ע ע"ש מ"ש מלתא בטעמא מה נ"מ בין זה לזה ע"ש ודו"ק:

סי' רלב סעיף א' נ"ב עיין במג"א ס"ק א' מה שנדחק בטעמו למה נקרא מנחה ועיין מ"ש בזה טוב טעם בחיבורי על התורה שנת תקצ"ז בפרשת ויצא בפסוק ויפגע במקום ונו' ע"ש ודו"ק:

השקל

הש"ס כדי שיוכנו דברי מ"א ולפ שבט"ז הביאו מ"מ כדי להקל. איתא בשבת דף ט' ע"ב לא יסב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא לבורסקי ולא לדון ולא לאכול ואם התחילו אין מפסיקים. מפסיקים לקרות ק"ש ופריך האי סמוך למנחה גדולה אמאי לא האיכא שהות טובא אלא סמוך למנחה קטני אמאי קתני אם התחילו אין מפסיקים ואמר ריב"ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלל קודם שיתפלל תפלת מנחה. (ומשמע לי' דתרתי אסר ריב"ל אפי' טעימה בעלמא. וגם אפי' התחיל מפסיק וכ' התוס' דגם הספסק נשמע מדאסר לטעום והב"ח כ' דייק הספסק מתיבת כלו"ם ע"ש) ומצי שתה ש"ש לעולם סמוך למנחה גדולה ומיירי בשעורה גדולה ותספורת בן אלעשה שהיה צריך לומנות יתירה כלהו כמ"ש מ"א ס"ק י"ג ולכן אע"ג דאיכא שהות כיום אסור ורא"ב' אמר לעולם סמוך למנחה גדולה ואפי' שעורה דעה מ' הוא דעת הרי"ף ורמב"ם וכוותייהו פסק הרב"י ופסקו כראב"י כיון שסידר הש"ס תירוץ לבסוף ולכן כ' דאפי' שעורה קטנה סמוך למ"ג אסור ואם התחילו אין מפסיקים דבי' אייר מתניתין אבל התחיל סמוך למנחה קטנה אפי' שעורה קטנה צריך להפסיק דבשאר שברת המקשן דפריך אי סמוך למנ"ק אמאי קתני אי התחילו א"מ והאמר ריב"ל כו' והמקשן אכתי לא אסיק דמיירי בשעור' גדולה ואפ"ה דייק מריב"ל דצריך להפסיק וכ"מ לשון ריב"ל ושאר ג' הדעות יתבארו אחת אל אחת. ואפשר דאם י"ל ב' כו' דכה"ג ל"ל שמא ישברו כלם ואעפ"כ כתבו מ"א בלשון אפשר די"ל דאפי' כה"ג אסור משום לא פלוג וכן פסק באמת בספר א"ר לאסור בכל ענין משום ל"פ: (ס"ק ח) שעורה כו' כ' מהרי"ו כו' מי שלא התפלל ערבית כו' ר"ל אע"ג דמתני' דשבת לא אסר בפירוש אלא סמוך למנח' אע"פ כן גם סמוך למעריב אסור: כדאמרי' פ"ק דברכות דף ד' ע"ב הא דאמרי רבנן דזמן ק"ש של ערבית עד חצות מודים לר"ג דזמנה עד שיעלה ע"ש ואמרי עד חצות להרחיק אדם מהעבירה כדי שלא יבא אדם מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא ואחר כך אקרא ק"ש ואתפלל והוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה אבל אדם בא מן השדה ונכנס לבה"כ אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל ע"ל הגמרא הרי דאפילו בערבית אסרו האכילה וס"ל למהרי"ו דה"ה דיש לאסור המלאכה והלימוד דהד טעמא היא ומה שכתב בברייתא אם היה רגיל לקרות קורא ית בתר לבבא: אבל בשחרית כיון שהגבור מתפללין לא חייש

א"ח רלב הלכות תפלת המנחה

אחר זמן מנחה קטנה ועוד דהשמש מזכיר וקורא לב"ה אכל במקום שאין שם מין אסור ר ללמוד בשחרית קודם שיתפלל עכ"ל וכ"ה לעיל סי' פ"ט ס"ז דלא כמו שפי' הכ"ח בסי' תל"א דברי מהרי"ו דדוקא מי שמתפלל בכ"ה ופעם א' לא התפלל ערבית בכ"ה אז אסור ללמוד אבל מי שמתפלל לעולם בכיתו מותר ללמוד דעיניך רואות דליתא ומפני שהכ"ח לא העתיק סוף דברי פי' אחר ע"ש. והא דאמרינן בברכות שלא יאמר אדם אוכל ואשתה תחלה ואחר כך אקרא ק"ש אלא (°) ככנס לבית המדרש וקורי ק"ש מיירי קודם זמנה דהיינו אחי שעה קודם זמן אסור ללמוד בסעודה בכל כוחו אבל אם אכל בשחרית אפילו אחר שעה קודם זמנה דהיינו אחי שעה קודם הזמן דאסור באכילה ומותר בלימוד כדי שלא יהא יושב ובטל אחי שעה אבל בשחרית הזמן אסור

לבושי שרד

כי' רלב מ"א סק"ח (°) ככנס לבהמ"ד וקורא ושונה ואח"כ קרא ק"ש כנ"ל : (פסק"ט) ועיין סי' ס"ג סעיף ג' כנ"ל :

יד אפרים

במג"א ס"ק ח' ככנס לבהמ"ד אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש כו' כנ"ל :

ס"ק ט' ועיין סימן ע' סעיף ג' כנ"ל ור"ל דנ"ע לדעת הרי"ף והרמב"ם בס ומ' לקרן סימן תקע"ה סק"ה :

ביאור הגר"א

שכיחא כו' ואי בסעודה גדולה שכיחא ושכיחא : אע"פ כו' . עתוס' שם ד"ה ואם כו' וד"ה אמ"ד כו' וי"ל כו' : והוא כו' . שם ד"ה ואם כו': ולדידן כו'. וכ"ה בירושלמי שם ר' ירמיה ור' יוסף א"א משיטבו בדין זח"א משיטתמו טעמותיהם ומ"ש ור' יוסף ע"פ הגא וכ"ל ור' יונה : וי"ח כו'. שם ד"ה בתפירת כו' וכן עיקר: **וי"א כו'** . דנמ' לא מוקי במנחה גדולה רק משום דריב"ל ולית הלכתא כריב"ל כמ"ש בפ"ד דברכות ועתוס' הנ"ל : וי"א כו'. וכ"כ הרא"ש בברכות ושם דלא קי"ל כריב"ל ואפי' להתחיל מותר אבל תוס' פי' שם דלענין להפסיק לית הלכתא כותיה דוקא כמ"ש בא"ת בח"ת סי' ה' וכ"כ תוס' בשבת שם להדיא דשמוד למנחה קטנה אסור ואפי' התחיל מפסוק מדלא מצני בא"ק ולא קי"ל כריב"ל אלא בהא קי"ל כריב"ל בהתחיל שמוך לא"ק ובמ"ש בא"ת ופי' שם דבהא לא קי"ל כריב"ל דא"ל ואפי' כירות אסור לעשות וכ"כ הרא"ש שם

הגהות רעק"א

סי' רלב סעיף ב' בהג"ה. ולפשר העטם משום דעכשיו . ע' בא"ר שבע בסוף ספרו בקונטרס באר מים חיים אות י"ב : מג"א ס"ק ט' הפסיקים אפי' יש שהות . אף דקי"ל לקמן סי' תרכ"ב דבדרבנן אף התחיל באיסור דאיסור גרע דעיקר זמן הוא בתחלת מנחה קטנה דבאותו שעה היו מקריבים התמיד ברוב פעמים ולא היו רגילים לאחרה ג' בפני יהושע : שם ועיין סי' ג'. סי' ע' ס"ג כנ"ל (מק"א) :

קטנה סמוך למנחה גדולה ט (ב) ואם (ד) התחיל באחת מכל אלו אינו מפסיק אף ע"פ שהתחיל באיסור ד והוא שיהא שהות ביום להתפלל אחר שיגמור סעודתו או מלאכתו אבל י אם אין שהות להתפלל אחר כך צריך יא (ה) להפסיק מיד ה ומאימתי התחלת תספורת משיניח סודר של ספרים על ברכיו והתחלת מרחץ משיפשוט לבושו העליון והתחלת בורסקי משיקשור בגד בין כתפיו כדרך הבורסקים והתחלת דין אם היו עסוקים בו משיתחילו בעלי דינין לטעון ואם לא היו עסוקים בו משיתעטפו הדיינים ו ולדידן משישבו אדעתא לדון והתחלת אכילה יב משיטול (ו) ידיו :

הגה (ג) ויש מולקים וספירת לטו יג דסעודה קטנה מותר ואינו אסור רק בסעודת נשואין או מילה (טור בשם רבינו חס) יד וי"א דאפי' סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה שרי (בעל המאור והגהות מרדכי פ"ק דשבת) *וי"א דסעודה קטנה אפילו סמוך למנחה קטנה שרי (טור בשם ר"י) ונהגו להקל כשתי הסברות דהיינו בסעודה° גדולה סמוך למנחה גדולה ובסעודה קטנה טו סמוך למנחה קטנה ואפשר הטעם משום דעכשיו קורמין לבה"כ לא מייסין הכרח' מגד אחר יש חילוק בהם דבתספורת גדול ותחלת דין וכולה מילי דמרחץ לא יפסיק אפי' בהם אם התחיל דלא מצינו חומרא אבל בהם בש"ג מצינו חומרא משום שכרות ע"כ יפסיק אפילו בהתחיל והיינו כשיגיע זמן תפלת מנחה קטנה אע"פ שיש שהות ביום אח"כ להתפלל וא"ל ממ"ש הרא"ש וז"ל ר"ת פסק הלכתא כליטנא קמא בש"ג אז בתחל' דין אין מתחילין דקבעי לקמן מאימתי התחלת דין אלמא דבתחילת דין מיירי ולאו דאייה הוא דמלינן למימר דמפרש התחלת דין משום דהתחילו אין מפסיקין כמ"ש התחלת מרחץ ובורסקי עכ"ל פי' ושפיר נוכל לפסוק כרי"ף וא"כ לרי"ף הוי בש"ג ג"כ אין מפסיקין כמו בתחלת הדין בש"ג הוי כתחלת דין ל"ק כלל דודאי לליטנא קמא דמיירי מתני' בדברים גדולים אז מוכח במתני' דש"ג מותר בדיעבד דהא מזה מיירי מתני' דמתרת בדיעבד אבל לליטנא בתר' דהוא פסק הרי"ף מיירי מתני' מדברים קטנים וזה התירה המגל' בדיעבד ומדברים גדולים לא מיירי כלל אלא שאנו מחלקים מבחוץ ביניהם דבש"ג יש חשש שכרות ויש לגזור בה אפי' דיעבד כמו בתפלת ערבית למ"ד חוב' משא"כ בשאר דברים גדולים דבהם מותר ג"כ דיעבד כמו בקטנים וא"ל לליטנא קמא דמתיר במשנה אפילו בגדולים בדיעבד ואפילו בש"ג קשיא מחשש שכרות ומ"ש מערבית כמ"ש י"ל דבגמרא איכא עוד חילוק בין תפלת ערבית למנחה דבמנחה כיון דקביע זמניה מירתת ולא אתי למפשע משא"כ בערבית וא"כ וכל לומר דליטנא קמא ס"ל האי חילוקא דקביע זמניה בין מנחה לערבית אבל תלמודא דקאמר החילוק דמחמת שכרות הוא ס"ל כליטנא בתרא דמלי שפיר לחלק בחילוק זה כיון דמתני' לא מיירי מזה כנלע"ד ברור דלהאי דיעה שהוא פסק הרי"ף והרמב"ם יש לאסור אפי' דיעבד בש"ג כשיגיע זמן מ"ק אבל שאר דברים גדולים כגון תספורת בן אלעשה וכולה מלתא דמרחץ ותחילת דין אם התחילו אין מפסיקין אמנא לפ"ז דלליטנא קמא יש עוד קולא בש"ג בדיעבד ולבתרא יש חומרא אפי' בדיעבד בש"ג ומו"ח ז"ל כתב בע"א והנלע"ד כתבתי : (ג) ויש חולקים . הוא דעת ר"ת דפסק כליטנא קמא דמתני' אינו אוסר לבתחלה אלא בדברים גדולים ובדיעבד אין מפסיקים אפי' בש"ג ובמ"ק כתב הטור לפ"ז אפי' בש"ק ובשם ר"י כתב לפ"ז בש"ק אפילו סמוך למ"ק שרי להתחיל וזהו הי"א השלישי שמביא רמ"א והי"א השני שמביא רמ"א ס"ל דמתני' מיירי ממ"ק ואפ"ה בדיעבד אין מפסיקין אבל במ"ג לא מיירי ואפי' בש"ג שרי והא דחוקי בגמרא במ"ג הוא דלא תקשה מדריב"ל דאמר כיון שהגיע זמן תפלה כו' ולא קי"ל כריב"ל כדאמרינן בדוכתא אחריתא ממילא מתוקמא מתני' אפילו במ"ק דאם התחילו אין מפסיקין אבל התוס' דחו פי' זה ואמרו הא דפסקינן בדוכתא אחריתא דלא כריב"ל היינו במאי דאמר אסור לעשות פירות אבל במ"ש אסור לאכול סעודה קי"ל כוותיה ממילא קי"ל כוותיה דריב"ל וכ"פ הטור וש"ע בסמוך סעיף ג' :

ד בשם ר"ת פסקו לקול' כתירון הבשמן והיינו הי"א שמביא רמ"א: (ב) ואם התחיל בא' כו'. פי' אפי' בתספורת בן אלעשה דהא עכשיו לא מצינו חומרא בתספורת בן אלעשה יותר משאר תספורת ומנלן לו' חומרא בזה דמתניתין מיירי בכל תספורת ועל כולם אומר אם התחילו אין מפסיקין וה"ה בספורה גדולה ותחלת הדין וכולה מילתא דמרחץ אלא דכ"ל דסעודה גדולה אפילו התחיל מפסיק מטעם אחר דלא מיירי מתני' מיניה והיינו מטעם שכרות דא' בגמרא בפ"ק דשבת דף י' בתפילת ערבית למ"ד חובה מטרחי לי' ופרכינן והא מנחה לכ"ע חובה ותנן אם התחילו אין מפסיקין ומשיגיע אם לא שכיחי שכרות הכא שכיח' שכרות וכתב הרא"ש מזה ראיה לפסק הרי"ף דאי מיירי בש"ק שפיר דלא שכיח שכרות אבל אי מיירי בש"ג כר"ת שכיחא ושכיחא שכרות א"כ ראינו דלפי' הרי"ף אסור בש"ג משום שכרות ואפי' התחיל מפסיק אלא דמתני' לא מיירי מזה אלא מיירי מכל הני מילי שהם קטני' סעודה ותספורת ודין ואפ"ה לא יתחיל משום גזירות ואם התחיל לא יפסיק אבל בגדולות לא מיירי מתני' ולפי הגרא' מגד אחר יש חילוק בהם דבתספור' גדול ותחלת דין וכולה מילי דמרחץ לא יפסיק אפי' בהם אם התחיל דלא מצינו חומרא אבל בהם בש"ג מצינו חומרא משום שכרות ע"כ יפסיק אפילו בהתחיל והיינו כשיגיע זמן תפלת מנחה קטנה אע"פ שיש שהות ביום אח"כ להתפלל וא"ל ממ"ש הרא"ש וז"ל ר"ת פסק הלכתא כליטנא קמא בש"ג אז בתחל' דין אין מתחילין דקבעי לקמן מאימתי התחלת דין אלמא דבתחילת דין מיירי ולאו דאייה הוא דמלינן למימר דמפרש התחלת דין משום דהתחילו אין מפסיקין כמ"ש התחלת מרחץ ובורסקי עכ"ל פי' ושפיר נוכל לפסוק כרי"ף וא"כ לרי"ף הוי בש"ג ג"כ אין מפסיקין כמו בתחלת הדין בש"ג הוי כתחלת דין ל"ק כלל דודאי לליטנא קמא דמיירי מתני' בדברים גדולים אז מוכח במתני' דש"ג מותר בדיעבד דהא מזה מיירי מתני' דמתרת בדיעבד אבל לליטנא בתר' דהוא פסק הרי"ף מיירי מתני' מדברים קטנים וזה התירה המגל' בדיעבד ומדברים גדולים לא מיירי כלל אלא שאנו מחלקים מבחוץ ביניהם דבש"ג יש חשש שכרות ויש לגזור בה אפי' דיעבד כמו בתפלת ערבית למ"ד חוב' משא"כ בשאר דברים גדולים דבהם מותר ג"כ דיעבד כמו בקטנים וא"ל לליטנא קמא דמתיר במשנה אפילו בגדולים בדיעבד ואפילו בש"ג קשיא מחשש שכרות ומ"ש מערבית כמ"ש י"ל דבגמרא איכא עוד חילוק בין תפלת ערבית למנחה דבמנחה כיון דקביע זמניה מירתת ולא אתי למפשע משא"כ בערבית וא"כ וכל

ה לומר דליטנא קמא ס"ל האי חילוקא דקביע זמניה בין מנחה לערבית אבל תלמודא דקאמר החילוק דמחמת שכרות הוא ס"ל כליטנא בתרא דמלי שפיר לחלק בחילוק זה כיון דמתני' לא מיירי מזה כנלע"ד ברור דלהאי דיעה שהוא פסק הרי"ף והרמב"ם יש לאסור אפי' דיעבד בש"ג כשיגיע זמן מ"ק אבל שאר דברים גדולים כגון תספורת בן אלעשה וכולה מלתא דמרחץ ותחילת דין אם התחילו אין מפסיקין אמנא לפ"ז דלליטנא קמא יש עוד קולא בש"ג בדיעבד ולבתרא יש חומרא אפי' בדיעבד בש"ג ומו"ח ז"ל כתב בע"א והנלע"ד כתבתי : (ג) ויש חולקים . הוא דעת ר"ת דפסק כליטנא קמא דמתני' אינו אוסר לבתחלה אלא בדברים גדולים ובדיעבד אין מפסיקים אפי' בש"ג ובמ"ק כתב הטור לפ"ז אפי' בש"ק ובשם ר"י כתב לפ"ז בש"ק אפילו סמוך למ"ק שרי להתחיל וזהו הי"א השלישי שמביא רמ"א והי"א השני שמביא רמ"א ס"ל דמתני' מיירי ממ"ק ואפ"ה בדיעבד אין מפסיקין אבל במ"ג לא מיירי ואפי' בש"ג שרי והא דחוקי בגמרא במ"ג הוא דלא תקשה מדריב"ל דאמר כיון שהגיע זמן תפלה כו' ולא קי"ל כריב"ל כדאמרינן בדוכתא אחריתא ממילא מתוקמא מתני' אפילו במ"ק דאם התחילו אין מפסיקין אבל התוס' דחו פי' זה ואמרו הא דפסקינן בדוכתא אחריתא דלא כריב"ל היינו במאי דאמר אסור לעשות פירות אבל במ"ש אסור לאכול סעודה קי"ל כוותיה דריב"ל וכ"פ הטור וש"ע בסמוך סעיף ג' :

ו בשם ר"ת פסקו לקול' כתירון הבשמן והיינו הי"א שמביא רמ"א: (ב) ואם התחיל בא' כו'. פי' אפי' בתספורת בן אלעשה דהא עכשיו לא מצינו חומרא בתספורת בן אלעשה יותר משאר תספורת ומנלן לו' חומרא בזה דמתניתין מיירי בכל תספורת ועל כולם אומר אם התחילו אין מפסיקין וה"ה בספורה גדולה ותחלת הדין וכולה מילתא דמרחץ אלא דכ"ל דסעודה גדולה אפילו התחיל מפסיק מטעם אחר דלא מיירי מתני' מיניה והיינו מטעם שכרות דא' בגמרא בפ"ק דשבת דף י' בתפילת ערבית למ"ד חובה מטרחי לי' ופרכינן והא מנחה לכ"ע חובה ותנן אם התחילו אין מפסיקין ומשיגיע אם לא שכיחי שכרות הכא שכיח' שכרות וכתב הרא"ש מזה ראיה לפסק הרי"ף דאי מיירי בש"ק שפיר דלא שכיח שכרות אבל אי מיירי בש"ג כר"ת שכיחא ושכיחא שכרות א"כ ראינו דלפי' הרי"ף אסור בש"ג משום שכרות ואפי' התחיל מפסיק אלא דמתני' לא מיירי מזה אלא מיירי מכל הני מילי שהם קטני' סעודה ותספורת ודין ואפ"ה לא יתחיל משום גזירות ואם התחיל לא יפסיק אבל בגדולות לא מיירי מתני' ולפי הגרא' מגד אחר יש חילוק בהם דבתספור' גדול ותחלת דין וכולה מילי דמרחץ לא יפסיק אפי' בהם אם התחיל דלא מצינו חומרא אבל בהם בש"ג מצינו חומרא משום שכרות ע"כ יפסיק אפילו בהתחיל והיינו כשיגיע זמן תפלת מנחה קטנה אע"פ שיש שהות ביום אח"כ להתפלל וא"ל ממ"ש הרא"ש וז"ל ר"ת פסק הלכתא כליטנא קמא בש"ג אז בתחל' דין אין מתחילין דקבעי לקמן מאימתי התחלת דין אלמא דבתחילת דין מיירי ולאו דאייה הוא דמלינן למימר דמפרש התחלת דין משום דהתחילו אין מפסיקין כמ"ש התחלת מרחץ ובורסקי עכ"ל פי' ושפיר נוכל לפסוק כרי"ף וא"כ לרי"ף הוי בש"ג ג"כ אין מפסיקין כמו בתחלת הדין בש"ג הוי כתחלת דין ל"ק כלל דודאי לליטנא קמא דמיירי מתני' בדברים גדולים אז מוכח במתני' דש"ג מותר בדיעבד דהא מזה מיירי מתני' דמתרת בדיעבד אבל לליטנא בתר' דהוא פסק הרי"ף מיירי מתני' מדברים קטנים וזה התירה המגל' בדיעבד ומדברים גדולים לא מיירי כלל אלא שאנו מחלקים מבחוץ ביניהם דבש"ג יש חשש שכרות ויש לגזור בה אפי' דיעבד כמו בתפלת ערבית למ"ד חוב' משא"כ בשאר דברים גדולים דבהם מותר ג"כ דיעבד כמו בקטנים וא"ל לליטנא קמא דמתיר במשנה אפילו בגדולים בדיעבד ואפילו בש"ג קשיא מחשש שכרות ומ"ש מערבית כמ"ש י"ל דבגמרא איכא עוד חילוק בין תפלת ערבית למנחה דבמנחה כיון דקביע זמניה מירתת ולא אתי למפשע משא"כ בערבית וא"כ וכל

ז לומר דליטנא קמא ס"ל האי חילוקא דקביע זמניה בין מנחה לערבית אבל תלמודא דקאמר החילוק דמחמת שכרות הוא ס"ל כליטנא בתרא דמלי שפיר לחלק בחילוק זה כיון דמתני' לא מיירי מזה כנלע"ד ברור דלהאי דיעה שהוא פסק הרי"ף והרמב"ם יש לאסור אפי' דיעבד בש"ג כשיגיע זמן מ"ק אבל שאר דברים גדולים כגון תספורת בן אלעשה וכולה מלתא דמרחץ ותחילת דין אם התחילו אין מפסיקין אמנא לפ"ז דלליטנא קמא יש עוד קולא בש"ג בדיעבד ולבתרא יש חומרא אפי' בדיעבד בש"ג ומו"ח ז"ל כתב בע"א והנלע"ד כתבתי : (ג) ויש חולקים . הוא דעת ר"ת דפסק כליטנא קמא דמתני' אינו אוסר לבתחלה אלא בדברים גדולים ובדיעבד אין מפסיקים אפי' בש"ג ובמ"ק כתב הטור לפ"ז אפי' בש"ק ובשם ר"י כתב לפ"ז בש"ק אפילו סמוך למ"ק שרי להתחיל וזהו הי"א השלישי שמביא רמ"א והי"א השני שמביא רמ"א ס"ל דמתני' מיירי ממ"ק ואפ"ה בדיעבד אין מפסיקין אבל במ"ג לא מיירי ואפי' בש"ג שרי והא דחוקי בגמרא במ"ג הוא דלא תקשה מדריב"ל דאמר כיון שהגיע זמן תפלה כו' ולא קי"ל כריב"ל כדאמרינן בדוכתא אחריתא ממילא מתוקמא מתני' אפילו במ"ק דאם התחילו אין מפסיקין אבל התוס' דחו פי' זה ואמרו הא דפסקינן בדוכתא אחריתא דלא כריב"ל היינו במאי דאמר אסור לעשות פירות אבל במ"ש אסור לאכול סעודה קי"ל כוותיה דריב"ל וכ"פ הטור וש"ע בסמוך סעיף ג' :

באר היטב

ערבית עם הציבור אסור במלאכה ובלמוד עד שיתפלל אבל בשחרית כיון שהציבור מתפללין לא חיישינן שמא יפשע ומה"ט נהגו לאכול אחר זמן מנחה קטנה ועוד דהשמש מזכיר וקורא לבה"כ אבל במקום שאין שם מין אסור ללמוד בשחרית קודם שיתפלל עכ"ל. וכ"ה לעיל סי' פ"ט ס"ו והא דאמרי' בברכות שלא יאמר אדם אוכל ואשתה תחלה ואח"כ אקרא ק"ש אלא ככנס לבה"מ וקורא ושונה ואח"כ קורא ק"ש מיירי קודם זמנה דהיינו אחי שעה קודם הזמן דאסור באכילה ומותר בלימוד כדי שלא יהא יושב ובטל אחי שעה אבל בשחרית הזמן אסור

שערי

לברך ביחיד מלאחר עד אחר התפלה לברכה בעשרה ומוכח בר"ה דף ל"ב ע"ב דשעם דזריזין מקדימין דחו לשעם דברוב עם ועיין בקרבן חגיגה סי' פ"ז ועיין במה"ב שכ' שיש לברך בשעת הנץ החמה ונכון לברך במקום שרואה גלגל החמה וגם כ' ש"ץ דסומא לא יברך ברכה זו אף דרש"ל ודעימיה ס"ל בברכת הלבנה גם סומא מברך הו"ל ספק ברכות וגם אפשר דרש"ל מודה בזה דבשכנה"ג מבואר דבארצות ישמעאל לא

מחצית

דרכם בשחרית היו מתפללים בציבור אבל לא במנחה ובמעריב לכן בשחרית כיון שדרכם להתפלל בבה"כ בציבור יעשה כהרגלו ולילך לבית הכנסת ול"ח שמא יפשע: ומה"ט נהגו לאכול אחר זמן מ"ק אע"ג דמדין הש"ס אסור מ"מ כיון דעכשיו נוהגים להתפלל מנחה בציבור שרי דל"ל שמא יפשע: אבל במקום שאין שם מנין ודרכם להתפלל יחידי אסור ללמוד בשחרית וכ"ש מנחה: דעיניך רואות דליתא דהא סיים במקום שאין שם מנין משמע דבכל פעם מתפללים יחידי אפ"ה אוסר: והא דאמרינן בברכות שלא יאמר כו' ככנס לבה"מ אם רגיל לקרות קורא כו' דמשמע דלימוד מותר והתם ע"כ מיירי שאינו מתפלל בציבור וכדמשמע לשון הברייתא וקורא ק"ש כו' דהא מהרי"ו מייתי מיניה ראיה לאסור המלאכה סמוך לערבית ובמקום שמתפללים בציבור אלא מתיר מהרי"ו אפי' לאכול. ולמה אסרה הברייתא לאכל קימעא כו' אע"כ דמהרי"ו ס"ל דמיירי במקום שאין מנין: שלא יהיה יושב ובטל כו' מ"מ דייק מהרי"ו דבהגיע הזמן אפי' לימוד אסור דמסברא ס"ל דאכילה ומלאכה ולימוד שוין וכיון דאסרה ברייתא האכילה מחשש שמא יפשע א"כ מסברא יש לאסור גם מלאכה ולימוד ואפי' אחי שעה קודם כדמיירי הברייתא וכיון דלימוד התירו בברייתא שלא יהיה יושב ובטל אע"ג דאכיל' ומלאכי אסורים . מ"מ שמעינן בהגיע זמן אפילו לימוד אסור דהא גם בלימוד א"ל שמא יפשע וכיון שהגיע זמן דליכא משום שלא יהיה יושב ובטל דהא יכול לקרות ק"ש ולחזור ללימודו א"כ ממילא גם הלימוד אסור: דקי"ל כרש"י. זה הוסיף מ"א להביא סייעתא למהרי"ו דהא דאמרינן פ"ק דברכות דף ה' ע"ב תניא אבא בניימין אומ' על ב' דברים הייתי מצטער (ר"ל שדחק עצמו לעשות כן) כו' ועל תפלתי שתהיה סמוך למטתי ר"ל כשעמד ממטתו בשחר לא עשה שום דבר עד שהתפלל ופירש"י דאפילו ללמוד אסור אם לא במקום שמתפללים בציבור דל"ל שמא יפשע והתוס' חולקים ומתירים הלימוד וקי"ל לעיל סי' ס"ע כרש"י : (סק"ע) ואם כו' אפי' אחר מנחה גדולה ר"ל דלא תימא מ"ש בס"ע אפי' התחיל באיסור ר"ל תוך אלו שעה הסמוכה למנחה קמ"ל אפי' התחיל אחר שכבר הגיע זמן מ"ג אפ"ה אין מפסיקים דמתני' בשבת שתמא קתני ואם התחילו א"מ : ואם התחילו שמוך למ"ק (ואפי' סעודה קטנה) מפסיקים כבר כתבתי לעיל טעמו בזה : עיין בח"מ סי' ה' סעיף ד' בהג"ה דמ"א וסמ"ע שם דגם בדין קי"ל הכי דאפי' התחיל בגמר דין שמוך למ"ק מפסיקים אע"ג דזה דוק' לדעת הרב"י דפסק כהריף ורמב"ם. ורמ"א כ' למע' בהג"ה דנוהגים כהטור בשם ר"י דסעודה קטנה שמוך למ"ק אפילו לכתחלה מותר וכ"ש גמר דין וכן ראיתי שנתעורר בזה שם בשם או"ת דהא סיים כאן דלא שמכינן על הטור בשם ר"י כ"א בלירוף דקורלים לבה"כ וא"כ י"ל דשם בח"מ מיירי מגד הדין במקום שאין קורלין אבל במקום שקורלים באמת גם בדין שרי : והא חתן כו' ע"ל סי' ע' סעיף ג': אחת ועסי' ס"ג סעיף ב' ובמ"א שם כנ"ל : (ס"ק י"א) להפסיק כו' וכ"מ ברש"י בסוכה דף ל"ה דתנן התם מי שבא בדרך ואין בידו לוקב ליטול כשבא לביתו טולו על שלחנו . ופריך למימרא דמפסיק והתנן במנחה ואם התחילו אין מפסיקים ומה קשיא לוקב דאורייתא ומנחה דרבנן ואמר דע"כ מתני' דלוקב מיירי בי"ע שני שהוא הה"מ מדקתני מי שהיה בא בדרך ובי"ע שני גם לוקב דרבנן ומתרץ רב ספרא מנחה מיירי בדליכא שהות ומתני' דלוקב מיירי בדליכא שהות וכתב רש"י וז"ל בד"ה הא דליכא כו' ומתניתין דהכא בליכא שהות שתמשוך סעודתו עד שתחשך עכ"ל ומתני' דלוקב קתני טולו על שלחנו לא נטלו בתרית יטול בין הערבים אלמא דרישא דקתני וטולו על

באר היטב

ערבית עם הציבור אסור במלאכה ובלמוד עד שיתפלל אבל בשחרית כיון שהציבור מתפללין לא חיישינן שמא יפשע ומה"ט נהגו לאכול אחר זמן מנחה קטנה ועוד דהשמש מזכיר וקורא לבה"כ אבל במקום שאין שם מין אסור ללמוד בשחרית קודם שיתפלל עכ"ל. וכ"ה לעיל סי' פ"ט ס"ו והא דאמרי' בברכות שלא יאמר אדם אוכל ואשתה תחלה ואח"כ אקרא ק"ש אלא ככנס לבה"מ וקורא ושונה ואח"כ קורא ק"ש מיירי קודם זמנה דהיינו אחי שעה קודם הזמן דאסור באכילה ומותר בלימוד כדי שלא יהא יושב ובטל אחי שעה אבל בשחרית הזמן אסור

שערי

לברך ביחיד מלאחר עד אחר התפלה לברכה בעשרה ומוכח בר"ה דף ל"ב ע"ב דשעם דזריזין מקדימין דחו לשעם דברוב עם ועיין בקרבן חגיגה סי' פ"ז ועיין במה"ב שכ' שיש לברך בשעת הנץ החמה ונכון לברך במקום שרואה גלגל החמה וגם כ' ש"ץ דסומא לא יברך ברכה זו אף דרש"ל ודעימיה ס"ל בברכת הלבנה גם סומא מברך הו"ל ספק ברכות וגם אפשר דרש"ל מודה בזה דבשכנה"ג מבואר דבארצות ישמעאל לא

מחצית

דרכם בשחרית היו מתפללים בציבור אבל לא במנחה ובמעריב לכן בשחרית כיון שדרכם להתפלל בבה"כ בציבור יעשה כהרגלו ולילך לבית הכנסת ול"ח שמא יפשע: ומה"ט נהגו לאכול אחר זמן מ"ק אע"ג דמדין הש"ס אסור מ"מ כיון דעכשיו נוהגים להתפלל מנחה בציבור שרי דל"ל שמא יפשע: אבל במקום שאין שם מנין ודרכם להתפלל יחידי אסור ללמוד בשחרית וכ"ש מנחה: דעיניך רואות דליתא דהא סיים במקום שאין שם מנין משמע דבכל פעם מתפללים יחידי אפ"ה אוסר: והא דאמרינן בברכות שלא יאמר כו' ככנס לבה"מ אם רגיל לקרות קורא כו' דמשמע דלימוד מותר והתם ע"כ מיירי שאינו מתפלל בציבור וכדמשמע לשון הברייתא וקורא ק"ש כו' דהא מהרי"ו מייתי מיניה ראיה לאסור המלאכה סמוך לערבית ובמקום שמתפללים בציבור אלא מתיר מהרי"ו אפי' לאכול. ולמה אסרה הברייתא לאכל קימעא כו' אע"כ דמהרי"ו ס"ל דמיירי במקום שאין מנין: שלא יהיה יושב ובטל כו' מ"מ דייק מהרי"ו דבהגיע הזמן אפי' לימוד אסור דמסברא ס"ל דאכילה ומלאכה ולימוד שוין וכיון דאסרה ברייתא האכילה מחשש שמא יפשע א"כ מסברא יש לאסור גם מלאכה ולימוד ואפי' אחי שעה קודם כדמיירי הברייתא וכיון דלימוד התירו בברייתא שלא יהיה יושב ובטל אע"ג דאכיל' ומלאכי אסורים . מ"מ שמעינן בהגיע זמן אפילו לימוד אסור דהא גם בלימוד א"ל שמא יפשע וכיון שהגיע זמן דליכא משום שלא יהיה יושב ובטל דהא יכול לקרות ק"ש ולחזור ללימודו א"כ ממילא גם הלימוד אסור: דקי"ל כרש"י. זה הוסיף מ"א להביא סייעתא למהרי"ו דהא דאמרינן פ"ק דברכות דף ה' ע"ב תניא אבא בניימין אומ' על ב' דברים הייתי מצטער (ר"ל שדחק עצמו לעשות כן) כו' ועל תפלתי שתהיה סמוך למטתי ר"ל כשעמד ממטתו בשחר לא עשה שום דבר עד שהתפלל ופירש"י דאפילו ללמוד אסור אם לא במקום שמתפללים בציבור דל"ל שמא יפשע והתוס' חולקים ומתירים הלימוד וקי"ל לעיל סי' ס"ע כרש"י : (סק"ע) ואם כו' אפי' אחר מנחה גדולה ר"ל דלא תימא מ"ש בס"ע אפי' התחיל באיסור ר"ל תוך אלו שעה הסמוכה למנחה קמ"ל אפי' התחיל אחר שכבר הגיע זמן מ"ג אפ"ה אין מפסיקים דמתני' בשבת שתמא קתני ואם התחילו א"מ : ואם התחילו שמוך למ"ק (ואפי' סעודה קטנה) מפסיקים כבר כתבתי לעיל טעמו בזה : עיין בח"מ סי' ה' סעיף ד' בהג"ה דמ"א וסמ"ע שם דגם בדין קי"ל הכי דאפי' התחיל בגמר דין שמוך למ"ק מפסיקים אע"ג דזה דוק' לדעת הרב"י דפסק כהריף ורמב"ם. ורמ"א כ' למע' בהג"ה דנוהגים כהטור בשם ר"י דסעודה קטנה שמוך למ"ק אפילו לכתחלה מותר וכ"ש גמר דין וכן ראיתי שנתעורר בזה שם בשם או"ת דהא סיים כאן דלא שמכינן על הטור בשם ר"י כ"א בלירוף דקורלים לבה"כ וא"כ י"ל דשם בח"מ מיירי מגד הדין במקום שאין קורלין אבל במקום שקורלים באמת גם בדין שרי : והא חתן כו' ע"ל סי' ע' סעיף ג': אחת ועסי' ס"ג סעיף ב' ובמ"א שם כנ"ל : (ס"ק י"א) להפסיק כו' וכ"מ ברש"י בסוכה דף ל"ה דתנן התם מי שבא בדרך ואין בידו לוקב ליטול כשבא לביתו טולו על שלחנו . ופריך למימרא דמפסיק והתנן במנחה ואם התחילו אין מפסיקים ומה קשיא לוקב דאורייתא ומנחה דרבנן ואמר דע"כ מתני' דלוקב מיירי בי"ע שני שהוא הה"מ מדקתני מי שהיה בא בדרך ובי"ע שני גם לוקב דרבנן ומתרץ רב ספרא מנחה מיירי בדליכא שהות ומתני' דלוקב מיירי בדליכא שהות וכתב רש"י וז"ל בד"ה הא דליכא כו' ומתניתין דהכא בליכא שהות שתמשוך סעודתו עד שתחשך עכ"ל ומתני' דלוקב קתני טולו על שלחנו לא נטלו בתרית יטול בין הערבים אלמא דרישא דקתני וטולו על

השקל

שלחנו מיירי בשחרית ואפ"ה כיון שיודע שתמשוך סעודתו צריך להפסיק: (ס"ק יב) משיטול כו' משיתיר אזורו כ"ה בג' דשבת דף ט' : (ס"ק יג) דס"ק מותר כו' הוא דעת ר"ת דפסק כתי' ראשון דהוא שתמא דהש"ס דמוקי למתני' שמוך למנחה גדולה ודוקא סעודה גדולה וה"ה אוכל שהוזכרו במשנה דוקא בענין שכתב מ"א שממשיכים זמן מרובה : ומ"מ הש מודים כו' מפסיקים אפילו ס"ק וכמש"כ לדעת הרי"ף דנזה נשאר סברת המקשן דקי"ל בהא כריב"ל דאפילו סעודה קטנה שמוך למ"ק צריך להפסיק : (ס"ק יד) וי"א דאפי' כו' ולדידהו כו' זה דעת בעל המאור שכתב כיון דבמסכת ברכות פסקינן דלא כריב"ל דאוסר הטעימה ה"ה דלא קי"ל כוותיה במאי דס"ל דצריך להפסיק וא"כ ממילא מפרשינן המשנה כפשטא שמוך למנחה קטנה ואין חילוק בין סעודה גדולה לקטנה כסברת המקשן דלא אסיק לחלק וכיון דהמשנה מיירי שמוך למנחה קטנה ואפ"ה קתני אין מפסיקין דלא כריב"ל וא"כ ה"ה ס"ג אין מפסיקים וסמוך למנחה גדולה הכל שרי אפי' סעודה גדולה דהא מתניתין לא מיירי אלא שמוך למ"ק ובין ס"ג לס"ק אין חילוק לדידי' כנ"ל : (ס"ק טו) שמוך למ"ק מצויין בטעות וקאי על י"א הנני שהוא דעת העור בשם ר"י והוא דעה רביעית דס"ל כר"ת דקיי"ל כתי' ג' דהוא שתם ס"ס דמוקי למתני' בסעודה גדולה שמוך למ"ג ודין מנחה קטנה לא הוזכר במשנה אלא בדברי ריב"ל שאמר כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור כו' וס"ל להר"י דקי"ל לענין הפסקה כריב"ל אלא דריב"ל לא מיירי אלא בהתחיל אחר שהגיע זמן המנחה דכן משמע מלשונו שאמר כיון שהגיע זמן ת"ה כו' אבל שמוך למנחה קטנה מותר להתחיל סעודה קטנה והא דלא אוקי הש"ס המשנה שמוך למנחה קטנה ומתני' דקתני אין מפסיקים מיירי בהתחיל שמוך למנחה דמודה ריב"ל תי הב"ח דס"ל להש"ס דמתני' שתמא קתני ואם התחילו א"מ משמע אפי' התחילו אחר שהגיע זמן תפלה ע"ש : מיהו במרדכי כו' דאין איסור בסעודה גדולה שמוך למנחה קטנה כנ"ל : לכ"ע אסור היינו אפילו לדעת המרדכי ולהמרדכי כה"ג מיירי מתני' ואי גם כה"ג מותר תיקשי למרדכי א"כ במתני' מיירי מתני' דאסרה: וכ"כ הב"ח. לדינא: וגם הרשב"ב כנ"ל הוא רבנו שמואל בר' ברוך והוא המרדכי דלעיל שהביאו שם בשבת: דלא כמ"ש הב"ח דמרדכי מתיר גם בזה אלא דאין לשמוך עליו כיון שהוא יחיד : וכ"ה באגודה כו' קמי ע"ד רמ"א שכתב ונהג

(ד) והשעה עוברת . כעור כ' אפילו כשהגיע מ"ק שהוא כתשע' שעות זמחלה ובלבד שיהא לו שהות להתפלל אחר שיגמור סעודתו עכ"ל ואם כתכון רמ"א לומר שלא יהיה לו שהות אחר הסעודה למה כתב שאסור מלד ים להחמיר דהא בזה לכ"ע אסור ונראה דהך והשעה עוברת פי' שבאמת יש עוד שהות אח"כ אלא דיש למוש מתוך שרוחה שתמשוך הסעודה עוד זמן עד שיעור שיעבור הזמן יש להחמיר בזה :

רלג (א) מי שהתפלל כו' . זה דעת רמב"ם משמע דוקא בדיעבד יצא וכ' בית יוסף שמדברי העור והרא"ש משמע דזמן מנחה לכתחלה הוא מו' שעות ומחצה ולמעלה וכאן סתם כרמב"ם אבל מנהגינו הרבה פעמים שמתפללים מנחה קודם פלג המנחה דהיינו י' שעות ומחצה : (ב) אם יש לו מים כו' . משמע שפוסק כדברי התוס' שמביא העור דאין הנטילה לתפלה אלא מלד מלוה לחוד כדרך שאר מלוה אבל מה שחילקו בגמ' בתפלה בין לפניו בין לאחריו לא קאי אלא לענין להתפלל בי' כדעת רש"י והסכימו לו התו' בברכות דף ט"ו ובפסחים דף מ"ו ובסי' ל"ב פסק בש"ע כדעת הרי"ף ועו' מ"ש שם ובודאי פסק דכאן הוא עיקר דבתר' הוא : מ"ל

המנחה ולמעלה ואם עושה בר' יהודה ומתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה צריך ליזהר שלא יתפלל מנחה באותה שעה ד ועכשיו שנהגו להתפלל תפלת המנחה עד הלילה אין להתפלל תפלת ערבית קודם שקיעת החמה * ואם בדיעבד התפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ו ולמעלה יצא ובשעת הדחק יכול להתפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה :

הגה ולדידן במדינות אלו שנוהגין להתפלל ערבית מפלג המנחה אין לו להתפלל מנחה אחר כך ובדיעבד אם בשעה הדחק יצא אם מתפלל מנחה עד הלילה ז דהיינו (ה) לאחר הכוכבים : (כ"י בשם אהל מועד ורשב"א) :

ב (ב) ה אם יש לו מים צריך ליטול ידיו כדי להתפלל אע"פ שאינו יודע להן שום לכלוך ולא יברך

°עפי' רל"ב — וע"ל

הלבוש כוונתו בסוף השקיעה והוא כמו רביעית שעה קודם ל"ה ועיין בהגה סיה : ד שעות זמניות . ערסי' פ"ע וסי' רס"א מ"ש דלא כים מי שכ' דלעולם חוסכין הלילה עד י"ב שעות ולא"כ מתחיל היום לילתא דהא זמן מנח' מחצות היום ולמעלה ולפי' מכין הערבים משיעה המחה למערב ול"כ הוי באמצע היום ממש וגם לרבנן שחרית עד חצות ממש שהוא אסור להקריב תמיד של שחר ומיהא לר"י עד ד' שעות דהיינו שלש היום ואע"ג שכתבתי בסי' א' בשם הזוהר שלעניין חצות לילה חשבי' הלילה לי"ב שעות ש"ה לגבי הקב"ה ליה כיום ירא . ולכן הוסב לעולם י"ב שעות לילה ואנחנו לריכים לכוין העת שהוא רצון לפניו אבל התפילות נגד תמידין תקנום ומסור בידינו הכל לפי המקום והאופן מהלך החמה וכן השבתות ומועדים וכ"כ מהרי"ל בתשובה סי' קס"ג ועיין סימן תמ"ג : ה לעולם כחד . פי' שלא יהוג פעם כך ופעם כך ומכ"ש שלא יתפלל כיום א' מנחה אחר פלג המנחה וברכית קודם ל"ה : ז דהיינו ל"ה . וז"ל ד"מ מהרי"ל היה מתפלל ו ולמעלה יצא . משמע דקודם פלג המנחה אפי' בדיעבד לא יצא וכ"ה סי' רס"ג סי"ד עסי' רל"ה סס"א : ז דהיינו ל"ה . וז"ל ד"מ מהרי"ל היה מתפלל מנחה בשעת הדחק סמוך לל"ה ואחר אע"פ מתפלל מנחה בשעת הדחק סמוך לל"ה ואחר אע"פ שנראה בעיר לילה מ"מ עדיין יום הוא מנחה בעיר שבתים גבוהים מו שיושבת בעמק ועכשיו מהגין להתפלל מנחה ומעריב סמוכין זה לזה כי סובריו כרבנן ומה שמתפללין ערבית קודם הלילה היינו מפני הדוחק שעורה הוא לאסוף הלבור שנית וכ"ה בעור סי' רל"ה ויחיד שלא התפלל בב"הכ יתפלל עד הלילה . ועמ"ש סימן ל' ס"ע ולריך ליזהר שלא

דלמא יפבע ולא יתפלל (מגודה פ"ק דשבת)(וע"ל סי' פ"ע) מיהו בסעודה גדולה יש להחמיר אפי' סמוך למנחה גדולה ואפי' אם התחיל קודם לכן כשמגיע מנחה קטנה טז (ד) והשעה (ז) עוברת לריך לקום ולהתפלל (עור ובית יוסף בשם הפוסקים) :

ג ° ז והא דאסור לאכול סעודה קטנה היינו כשקובע לסעודה אבל לטעום דהיינו אכילת פירות מותר

*) מ וה"ה לאכול פת יז (ח) כביצה כדרך שאדם אוכל בלא קבע מותר :

רלג זמן תפלת המנחה ובו ב סעיפים :

א (א) מ מי שהתפלל תפלת א] המנחה לאחר שש שעות ומחצה א ולמעלה (מ) יצא ב ועיקר זמנה מט' שעות ומחצה ולמעלה ג עד הלילה לרבנן ולרבי יהודה עד פלג המנחה שהוא עד סוף י"א שעות חסר רביע:

הגה ג * ומשערינן (ג) שעות אלו לפי עניו היום ואף אם היום ארוך ומשערינן (ג) לי"ב שעות והם נקראים ד שעות זמניות וכן כל מקום שנשערו חכמים בשעות משערינן בשעות אלו(רמב"ם בפי' המשנה בפ"ק דברכות)

ואסיקנא דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד והוא שיעשה ה לעולם (ד) כחד מינייהו שאם עושה כרבנן ומתפלל מנחה עד הלילה שוב אינו יכול להתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה ואם עושה כר' יהודה ומתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה צריך ליזהר שלא יתפלל מנחה באותה שעה ד ועכשיו שנהגו להתפלל תפלת המנחה עד הלילה אין להתפלל תפלת ערבית קודם שקיעת החמה * ואם בדיעבד התפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ו ולמעלה יצא ובשעת הדחק יכול להתפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה :

הגה ולדידן במדינות אלו שנוהגין להתפלל ערבית מפלג המנחה אין לו להתפלל מנחה אחר כך ובדיעבד אם בשעה הדחק יצא אם מתפלל מנחה עד הלילה ז דהיינו (ה) לאחר הכוכבים : (כ"י בשם אהל מועד ורשב"א) :

ב (ב) ה אם יש לו מים צריך ליטול ידיו כדי להתפלל אע"פ שאינו יודע להן שום לכלוך ולא יברך

°עפי' רל"ב — וע"ל

הלבוש כוונתו בסוף השקיעה והוא כמו רביעית שעה קודם ל"ה ועיין בהגה סיה : ד שעות זמניות . ערסי' פ"ע וסי' רס"א מ"ש דלא כים מי שכ' דלעולם חוסכין הלילה עד י"ב שעות ולא"כ מתחיל היום הלילה עד הלילה דהא זמן מנח' מחצות היום ולמעלה ולפי' מכין הערבים משיעה המחה למערב ול"כ הוי באמצע היום ממש וגם לרבנן שחרית עד חצות ממש שהוא אסור להקריב תמיד של שחר ומיהא לר"י עד ד' שעות דהיינו שלש היום ואע"ג שכתבתי בסי' א' בשם הזוהר שלעניין חצות לילה חשבי' הלילה לי"ב שעות ש"ה לגבי הקב"ה ליה כיום ירא . ולכן הוסב לעולם י"ב שעות לילה ואנחנו לריכים לכוין העת שהוא רצון לפניו אבל התפילות נגד תמידין תקנום ומסור בידינו הכל לפי המקום והאופן מהלך החמה וכן השבתות ומועדים וכ"כ מהרי"ל בתשובה סי' קס"ג ועיין סימן תמ"ג : ה לעולם כחד . פי' שלא יהוג פעם כך ופעם כך ומכ"ש שלא יתפלל כיום א' מנחה אחר פלג המנחה וברכית קודם ל"ה : ז דהיינו ל"ה . וז"ל ד"מ מהרי"ל היה מתפלל מנחה בשעת הדחק סמוך לל"ה ואחר אע"פ מתפלל מנחה בשעת הדחק סמוך לל"ה ואחר אע"פ שנראה בעיר לילה מ"מ עדיין יום הוא מנחה בעיר שבתים גבוהים מו שיושבת בעמק ועכשיו מהגין להתפלל מנחה ומעריב סמוכין זה לזה כי סובריו כרבנן ומה שמתפללין ערבית קודם הלילה היינו מפני הדוחק שעורה הוא לאסוף הלבור שנית וכ"ה בעור סי' רל"ה ויחיד שלא התפלל בב"הכ יתפלל עד הלילה . ועמ"ש סימן ל' ס"ע ולריך ליזהר שלא

ז ברכות כח ח עור : ח כ"י לדעת הרמב"ם בפ"ג מהלכות תפלה ב ברכות כו ג שם כז ד ר' יוסה שם ה לשון העור בסימן ל"ב ושם

עטרת זקנים

רלג * ומשערינן שעות אלו כו' ומתכונין י"ב שעות היום מעת זריחת השמש עד עת שקיעת החמה ולא עד עת לאת הכוכבים שהוא לילה ממש ואז עד שעה ורביעית קודם שקיעת החמה זמן מנחה הוא לר"י ולא יותר כן הכתי' מתשמעות הלשון מהררמ"י :

* ואם בדיעבד התפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה יצא אבל קודם פלג המנחה לכ"ע אינו רשאי להתפלל (מהררמ"י) :

אשל אברהם

א] המנחה. מה שנקרא תפלת לחריס מנחה כי מנחה לשון הכנסה כמו למנח יומא והוא זמן התחלת שקיעת החמה : וכתבו' הרב מוהר"א כ' הואיל ולמדין ערבית משל שחרית דשם נאמרו הנסכים להדיא על כן קראו לה שם מנחה להורות דגם בשל בין הערבים קרבן נסכים עמו : והחכם מהר"י מצלת נר"ו הקשה עליו ע"ש ולדעתו נקראת מנחה משום דחכמים פליגי על רבי והוא דאתר להדיא נסכים בשל בין הערבים ועיין תשובת מ"ע מפאנו סי' כ"ב ובתשובת כי"ד סי' תקי"ד מפרש לענמו שהוא לשון קרבן כמ"ש המתרגם מנחה לעשו תקריבתא כו' . ועיין בס' אליה רבה עוד עמ"ש על שם מנחה ומה שהביא בשם ספר תפודים :

דגול מרבבה

מחבר *) וכ"מ פ"ו מהל' תפלה הלכה ד' פסק דפירות כבילה ופת פחות מכזית הוא דמקרי עעיתה אבל יותר מכבילה פירות וכזית פת אף דלא מקרי קבע מ"מ בס עעיתה לא מקרי ואכילת עראי מקרי ואסור ולריך לומר דכאן הש"ע חזר בו והתיר אכילת עראי בל שאינו מקרי קבע ול' הרמב"ם שם הורה דאפי' אכילת עראי אסור :

הגהות רעק"א

סי' רלג סעיף א' ואסיקנא בעבד. ע' שבת תוס' ד"ה דעבד וכא"ר סי' ג' ס"ד : שם ואם בדיעבד התפלל וא"ם התפלל בדרך עעות דהיה סבור שהוא לילה מוזר ומתפלל אבל לאור גם בכה"ג אינם מוזרים ומתפללים ע' לקמן סי' רס"ג סי"ד וכמג"א שם ס"ק כ"ו :

באר הגולה

ז ברכות כח ח עור : ח כ"י לדעת הרמב"ם בפ"ג מהלכות תפלה ב ברכות כו ג שם כז ד ר' יוסה שם ה לשון העור בסימן ל"ב ושם

עטרת זקנים

רלג * ומשערינן שעות אלו כו' ומתכונין י"ב שעות היום מעת זריחת השמש עד עת שקיעת החמה ולא עד עת לאת הכוכבים שהוא לילה ממש ואז עד שעה ורביעית קודם שקיעת החמה זמן מנחה הוא לר"י ולא יותר כן הכתי' מתשמעות הלשון מהררמ"י :

* ואם בדיעבד התפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה יצא אבל קודם פלג המנחה לכ"ע אינו רשאי להתפלל (מהררמ"י) :

אשל אברהם

א] המנחה. מה שנקרא תפלת לחריס מנחה כי מנחה לשון הכנסה כמו למנח יומא והוא זמן התחלת שקיעת החמה : וכתבו' הרב מוהר"א כ' הואיל ולמדין ערבית משל שחרית דשם נאמרו הנסכים להדיא על כן קראו לה שם מנחה להורות דגם בשל בין הערבים קרבן נסכים עמו : והחכם מהר"י מצלת נר"ו הקשה עליו ע"ש ולדעתו נקראת מנחה משום דחכמים פליגי על רבי והוא דאתר להדיא נסכים בשל בין הערבים ועיין תשובת מ"ע מפאנו סי' כ"ב ובתשובת כי"ד סי' תקי"ד מפרש לענמו שהוא לשון קרבן כמ"ש המתרגם מנחה לעשו תקריבתא כו' . ועיין בס' אליה רבה עוד עמ"ש על שם מנחה ומה שהביא בשם ספר תפודים :

דגול מרבבה

מחבר *) וכ"מ פ"ו מהל' תפלה הלכה ד' פסק דפירות כבילה ופת פחות מכזית הוא דמקרי עעיתה אבל יותר מכבילה פירות וכזית פת אף דלא מקרי קבע מ"מ בס עעיתה לא מקרי ואכילת עראי מקרי ואסור ולריך לומר דכאן הש"ע חזר בו והתיר אכילת עראי בל שאינו מקרי קבע ול' הרמב"ם שם הורה דאפי' אכילת עראי אסור :

הגהות רעק"א

סי' רלג סעיף א' ואסיקנא בעבד. ע' שבת תוס' ד"ה דעבד וכא"ר סי' ג' ס"ד : שם ואם בדיעבד התפלל וא"ם התפלל בדרך עעות דהיה סבור שהוא לילה מוזר ומתפלל אבל לאור גם בכה"ג אינם מוזרים ומתפללים ע' לקמן סי' רס"ג סי"ד וכמג"א שם ס"ק כ"ו :

באר היטב

סיזורו אפי' קודם שעיה : (ז) עוברת . ע"ל ס"ק ה' דאפי' עוד היום גדול לריך להפסיק אם יודע שתמשוך סעודתו עד שתסכן. כתב ב"ח כשים שתוקה בשבת ולא יצאו מבה"כ עד אחר חצות יתפללו מנחה בלבוש ואח"כ יאכלו דסעודת הסוחרים הוי סעודה גדולה אבל סעודת שבת בביתו לא מיקרי סעודה גדולה : (ח) כביצה.דוקא ולא יותר . וע"ל דלשתיה יותר מכביצה ממי אסור עמ"ש :

רלג (א) יצא . אם בדיעבד התפלל בתחלת שעה שביעית דהיינו אחר ו' שעות לא יצא מ"ש והיד אהרן . וכית יעקב סי' ל"ח פסק דיצא : (ב) שעות אלו . דהיינו מהלך החמה עד סוף שקיעתה והוא כמו רביעית שעה קודם ל"ה עמ"ש : (ג) ל"י.שעות . ר"ל שהיום משערין לי"ב חלקים אפי' אם יהיה ארוך ופעם כך ומכ"ש שלא יתפלל ביום א' מנחה אחר פלג המנחה וברכית קודם ל"ה מ"ש : (ה) ל"ה . ז"ל ד"מ מהרי"ל היה מתפלל מנחה בשעת הדחק סמוך לל"ה ואחר אע"פ שנראה בעיר לילה מ"מ עדיין יום הוא מנחה בעיר שבתים גבוהים מו שעות ומחצה ולמעלה ומה שמתפללין ערבית קודם הלילה היינו מפני הדוחק שעורה הוא לאסוף הלבור שנית וכ"ה בעור סי' רל"ה ויחיד שלא התפלל בב"הכ יתפלל עד הלילה . ועמ"ש סימן ל' ס"ע ולריך ליזהר שלא

ביאור

כ"ז : והשעה כו'. עע"ז ועמ"ש ס"ק י"ח : ס"ב והא כו'. כל"ל לפי' תוס' ורא"ש : וה"ה כו'. שהו ב"כ נקרא שעיתה כמ"ש בסוכה כ"ו ע' כד שעים כו' ופי' הרי"ף ותוס' שם ד"ה תרתי הרי"ו כביצה ומה לא קי"ל כריב"ל דאוסר לעשות הלא אסר אלא קבע משא"כ כה"ג שנקרא ערבי כמ"ש וז"ש תוס' דמותר פירות כל"ל דפירות לעולם ערבי הוא כמ"ש ע"ע כ' וז"ש היינו כו' דהיינו כו' ועתוס' בסוכה שם ד"ה תרתי כו' ושיעור זה כו' :

סי' רלג ס"א מי כו' ועיקר כו'. כ"ו ב' ופי' הרמב"ם דומן מ"ג הוא לענין דיעבד אבל רש"י מפרש אף לכתחלה אלא דעיקר זמנה מזמן מ"ק וכ"ד הטור וש"ם : **שהוא כו'.** שם : **ומשערינן כו'.** מ"מ בפסחים ד' ב' הכ"ע משם כו' וע"כ שעות זמניות כמ"ש אם תשתע על תמץ כו' ושם י"ב ב' וז' מהם כמערב שית יומא בקרמתה כו' ובע"ז ס"ה ח' ביום המיס וכמה כו' : **והוא שיעשה** כו'. תר"י והרא"ש ועור וכמ"ש בפ"ק דברוכין בקולי דמר כו' : **ועכשיו** כו'. תר"י וכ'

חכמת

סי' רלג סעיף א' בהגה"ה ולדידן במדינות אלו שנוהגין להתפלל ערבית מפלג המנחה.נ"ב נשאלתי במי שבא לבהכנ"ס ולא התפלל מנחה והציבור כבר התחילו להתפלל ערבית אם יתפלל בבהכנ"ס מנחה או יצא לחוץ. והשבתי דנראה דאין לו להתפלל בבהכנ"ס רק בחוץ כמ"ש סי' רס"ג בשבת. והנה אם כי עלה בדעתי לחלק דבשלמא בשבת כיון דבשבת אסור להתפלל תפלת חול ואם הוא מתפלל ברכות י"ח מראה שהוא עדיין חול לו והציבור עשו כבר שבת א"כ הוה בלא תתנודדו דעושה אגודות אגודות אבל בחול כיון דתפלת י"ח בערבית ומנחה הוא שוה א"כ לעיני הרואים ליכא שינוי רק בלב הוא מכוין למנחה א"כ אינו נראה כאגודות אגודות וחיה נראה עוד ראיה כן ממה שפסלולו הט"ז והמג"א בהלכות מנחה במי

מחצית

שכרות בסעודה לכן אפילו התיר חנורו לריך לחנור ולהתפלל ועוד תי' הש"ס תירוץ אחר הביא מ"א לקמן סי' רל"ה סעיף קטן זיי"ן : (ס"ק ט"ז) והשעה כו' כ' כ"ש כו' עד אחר חצות רש"ל אלי שעה אחר חצות דהוי סמוך למנחה גדולה : (ס"ק יז) כביצה כו' אע"ג דבסכה מקרי עראי רש"ל דקיי"ל לקמן דאוכלים ושותים עראי חוץ לסכה . ופת לא מקרי עראי אלא כביצה ולא יותר אבל שתיה אפי' הרבה מיקרי עראי ומותר חוץ לסכה :

סי' רלג (ס"ק א) ולמעלה כו' מ"מ כיון דא"א בקיאים כו' שם אמרי' לתי' דשבי דאברהם אבינו התפלל מנחה מיד אחר חצות מ"מ לדידן אין מקריבים תמיד של בין הערבים עד שם ומחלה דשאני אברהם דאלעזיעות גדולה היתה בלבו והיה יודע לכוין חצות היום ממש אבל אנחנו אין אנו בקיאים כולי האי ושמא יטעו ולכן הוסיפו אלי שעה ועיין בפר"ח בסי' זה ובספר חק יעקב סי' תכ"ח : (ס"ק ב) ועיקר כו' שאסורים להקריב אחרי' דכתיב גבי תמיד של בין הערבים עליה חלבי השלמים ודרשי' עליה על תמיד על שחר השלם כל הקרבנות ולא אחר תמיד של בין הערבים : לכן עיקר זמן המנחה הוא מט' ומחלה דזה הי' זמן הקרבת התמיד כל יום : ועיין בתוס' ר"פ ע"פ וכ"ה ס"ס רפ"ו. ר"ל אם לא התפלל מוסף עד שהגיע זמן מנחה גדולה די"א דיתפלל מנחה ואח"ז מוסף ועי"ש הטעם : רק שבע"פ שחל בערב שבת כו' כיון דשחיעת הפסח היה אחר התמיד וגם היה לריך לגלותו מבע"י בע"ש דאין גלייתו דוחה שבת והקרבת הפסח וגלייתו דמשך שתי שעו' ולכן היו לריכים להקדים התמיד שתי שעות דהיינו כדינו בשם ומחלה והיה משך הקרבתו שעה א' ונשלם בשבע ומחלה ואחריו שתי שעות להקרבת הפסח וגלייתו כנ"ל . ואם כן לא היה התמיד קרב בזמן מנחה גדולה כ"א בערב פסח שחל בערב שבת : (ס"ק ג) ומשערינן כו' וכ"ל ראיה לדבריהם מפסחים כו' דאמר עולא איזה דרך רחוקה שיפטר מפסח כל שהות בתחלת זמן שחיטת הפסח מן המודעים ולחוץ . דס"ל כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה אע"ג שיכול ליכנס בשעת אכילה מקרי דרך רחוקה וכיון דעומד במודעים בתחלת זמן שחיטת הפסח דהיינו מחצות א"א לבא לירושלים בזמן שחיטה . דמן המודעים עד ירושלים הוא ט"ו מיל . ואדרבה"ח אר"י מהלך אדם ביומי ביום (שהיום ולילה שוין) עשר פרסאות (היינו ארבעים מיל)דל ה' מיל מעלות השחר עד הכן החמה. וה' מילין משקיעת החמה עד ל"ה נשתיירו למ"ד מיל.א"כ משאר עד חצות מהלך ט"ו מיל. ומחצות עד השקיעה ג"כ ט"ו מיל א"כ כשמגיע לירושלים כשעומד במודעים כבר התחיל השקיעה ועבר זמן שחיטת הפסח וע"כ ל"ל דאתה"ע בתחלת השקיעה עבר זמן שחיטת הפסח שכבר הוא לילה . וא"כ ה"ה דאין לשחוט אז התמיד וא"כ ע"כ השבי' רק עד תחלת השקיעה ודעת לבוש ולח"מ: והוא כמו שעה וחומש שעה כו' דברים אלו ל"ב דשיעור זה הוא אי חשבינן כמ"ש ת"ה מע"ה עד ל"ה והיינו אע"ג דש"ל משקיע. החמה עד ל"ה ה' מיל לא קי"ל כוותי' בהא דאיתותב שם בדף שאח"ז מברייי'דקתני רבי יודא ש"ל דמשקיעת החמה עד ל"ה הוא ד' מיל וא"כ לדעת ת"ה בא החשבון בדיוק דמתחלת השקיעה עד ל"ה שעה וחומש לא וחשוב דמהלך ביום דהיינו בי"ב שעות י' פרסאות א"כ אם לא היה היום ארוך כ"א י' שעות היה מוגע לכל פרסה שעה אחת ובכשיו שהיום י"ב שעות א"כ יש שתי שעו' נוספת ולריך לחלקם לי' חלקים דהיינו לי' פרסאות וכיון שבכל שעה יש ה' חומשים אם כן שתי שעות

ס"ח — עט

שערי תשובה

סי' רלג (מ) יצא עבה"ט ובב"י כ' דלא יצא דאע"ג דזמנה אחר חצות מ"מ כיון דאין אנו בקיאין לא יצא כמ"ש המג"א ובלקוטי פר"ח ע"ש וע"ש בשם רדב"ז סי' תרע"ו דמפלג המנחה עדיף מתחלת זמן מנחה קטנה כ"כ רבינו חננאל כ"ש מנחה גדולה שאין להתפלל אותה אלא מתוך הדוחק ע"ש וע' בשאגת אריה סי' י"א שהאריך בענין אם מותר להתפלל מנחה אחר שקיעת החמה וסיים בה דש"מ דזמן תפלת המנחה עד הלילה.ע"ש וכ' בשם האר"י ז"ל שיש להתפלל תפלת מנחה בעינים סגורות וכן להניח ב' ידיו זו ע"ב זו ימין על שמאל וכן עשה בערבית ובערבית של ע"ש א"צ לסגור עיניו וצריך לו' עלינו אחר כל ג' תפלות היום וכן יש לו' מזמור ה' רועי ומזמור אלקים יחננו אחר כל ג' תפלות ע"ש :

באר היטב

סיזורו אפי' קודם שעיה : (ז) עוברת . ע"ל ס"ק ה' דאפי' עוד היום גדול לריך להפסיק אם יודע שתמשוך סעודתו עד שתסכן.כתב ב"ח כשים שתוקה בשבת ולא יצאו מבה"כ עד אחר חצות יתפללו מנחה בלבוש ואח"כ יאכלו דסעודת הסוחרים הוי סעודה גדולה אבל סעודת שבת בביתו לא מיקרי סעודה גדולה : (ח) כביצה.דוקא ולא יותר . וע"ל דלשתיה יותר מכביצה ממי אסור עמ"ש :

רלג (א) יצא . אם בדיעבד התפלל בתחלת שעה שביעית דהיינו אחר ו' שעות לא יצא מ"ש והיד אהרן . וכית יעקב סי' ל"ח פסק דיצא : (ב) שעות אלו . דהיינו מהלך החמה עד סוף שקיעתה והוא כמו רביעית שעה קודם ל"ה עמ"ש : (ג) ל"י.שעות . ר"ל שהיום משערין לי"ב חלקים אפי' אם יהיה ארוך ופעם כך ומכ"ש שלא יתפלל ביום א' מנחה אחר פלג המנחה וברכית קודם ל"ה מ"ש : (ה) ל"ה . ז"ל ד"מ מהרי"ל היה מתפלל מנחה בשעת הדחק סמוך לל"ה ואחר אע"פ שנראה בעיר לילה מ"מ עדיין יום הוא מנחה בעיר שבתים גבוהים מו שעות ומחצה ולמעלה ומה שמתפללין ערבית קודם הלילה היינו מפני הדוחק שעורה הוא לאסוף הלבור שנית וכ"ה בעור סי' רל"ה ויחיד שלא התפלל בב"הכ יתפלל עד הלילה . ועמ"ש סימן ל' ס"ע ולריך ליזהר שלא

הגר"א

בהגמ"מ שם כ' ר"ח ובכשיו נהגו כל ישראל כרבנן וכ' יוסי דאמר בירושלמי לא הוקשה תפלת מנחה לתמיד של בין הערבים אלא לקבורת שנאמר תמון תפלתי קטורת לפניך וכמ"ש בגמ' כ"ע ב' אבל בר אבין ורחב"א דאמרי תרווייהו כל כו' מצוה להתפלל כו' ואע"ג דליעיו עלה מעברבא ה"מ מאן דמאחר עפי אבל קודם ביאת השמש כמעט ש"ד ירושלמי ר' יוסי הוה מלגי עם המדותי המנחה שלא ע"ז יתפלל כל הסיר אלוך לעת מצוה לעת מילוי של יום ואע"ג דשעת מנחה הוי שעות ומחלה מאן דמלגי תפלה ומנחה ולמעלה עפי עדיף ולכאר אלא יתה השעה עכ"ל ר"ח : ואם בדיעבד כו' ובשעת כו'. ערח"ם בפ"ח ס"ח ומיהו ק"ק דלענין כו' וי"ל דלענין כו' ולף ע"ג שלא נראו לרא"ש דברי ר"ת מ"מ בדיעבד אז שעת הדחק יש לסמוך על דברי ר"ת וכ"כ תר"י בהלי שבדיעבד יצא ובכנ"מ פ"ג סי' מ' : דהיינו צ"ה. הבא לכ"ע סיום המנחה עד התחלת ערבית ממ"ש דעבד כו' : ס"ב אם כו'. עמ"ש בסי' ל"ב ס"ה :

שלמה

שבא לבהכנ"ס ולא התפלל מנחה והציבור מתפללין מנחה אם יתפלל עמהם אם זה נחשב תפלה בציבור א"כ מוכח דעכ"פ מותר לו להתפלל מנחה שם במקום שהם מתפללים ערבית מיהו זה הוי אפשר לדחות די"ל דהכוונה אם יתפלל הוא בעזרה והם בבהכנ"ס אך מדברי הא"ר שם ס"ק זיי"ן בסימן רל"ו שכ' וזה"ל שם ועוד דיש לחלק דדוקא בשעה שהציבור מתפללים הוי כתפלה אחרת [ותיבת לא ט"ס שם] אבל אם מתפלל ממש עמהם הוי כמתפלל עם הציבור ע"ל. והנה מזה מוכח דבמתפלל ממש מיירי דאם הוא בעזרה והם בביהכנ"ס הדר הו"ל רק בשעה שהציבור מתפלל:. אך נראה דאין מזה ראיה ואדרבא לפי חלוקי הנ"ל אתי שפיר דאם מתפלל עם הציבור אם אין נראה לעין חילוק מהם ולא הוה כאגודות אגודות ע"י

השקר

יש בהן י' חומשים מגיע לכל פרסה נוסף על השעה עוד חומש שעה . דהיינו שעה וחומש וכיון דקי"ל מתחלת השקיעה עד לאת הכוכבים ד' מיל הוא פרסה א"כ שיעורו שעה וחומש אבל כיון דהמ"א הסכי' לגבום וא"ח דחסבי' מהכן התמה עד השקיעה. א"כ יש מתחלת השקיעה עד לאת הכוכבים דהוא ד' מיל שעה ומחלה דדל מהני י' פרסאות מעלות השחר עד הכן החמה ד' מיל וכן מתחלת השקיעה עד לאת הכוכבים ד' מיל נשתייר מהני י' פרסאו' שהן מ"ש מיל ל"ב מיל א"כ אם היה ארוך ח' שעות הי' מגיע לכל מיל רביע שעה דל"ב רביעיות הוא ח' שעות עכשיו שהיום ארוך י"ב שעות נשתייר ד' שעות א"כ נוסף על כל מיל חצי רביעיות דל"ב חצי רביעיות עולים ד' שלימין א"כ מגיע לכל מיל רביע וחצי רביע א"כ מתחלת השקיעה עד לאת הכוכבים שהוא ד' מיל שעה ומחלה . אח"ז ראיתי שהל"ח נתעורר כיוצ' בזה על הלבוש ע"ש בפ"ק דברכות:ומיהו י"ל כו' בא ליישב א"כ נרבנן זמן המנחה עד תחלת השקיעה ולא יותר . והא כתב רמ"א סוף שעיף זה דבדיעבד יצא אם התפלל מנחה עד לאת הכוכבים ברבנן וגם לר"י ל"ל פגם המנחה קודם תחלת השקיעה ואין המנהג כן לנוהגים כר"י: נגד הקרבת המנחה שהיה אחר התמיד וא"כ היתה המתחלת השקיע' כבר עבר זמן קרבן תמיד אבל היה זמן הקרבת המנח' עדיין והקרבת המנחה היה זמנו' עד ל"ה : והוא כמו רביעית שעה דהא שיעו' בין השמשות כמבואר לקמן סי' רס"א סעיף ב':(ס"ק ד) שעות כו' דלעולם חוסבין הלילה כו' ר"ל דמתחילין חוסבים התחלת הלילי' משעת ל"ה ואח"ז י"ב שעות מקרי לילה כין בקיץ שהלילה קלרה מ"מ חסבינן תחלת היום שסייך לגולי' ואין היום מתחיל עד אחר תשלום י"ב שעות של הלילה וכן בחורף שהלילה ארוכה לאחר תשלום י"ב שעות משעת ל"ה שוב נחשב ליום . וכן דעת הזוהר וס' שערי ציון לענין חצות לילה כמ"ש מ"א בסי' מ' והם רוצים לחשוב כן גם לענין זמן התפלה : וא"כ הוי בחמצע היום ממש שאז מתחיל השמש לגטוי' למערב ולדידהו לפעמים יהי' חצות היום אחר תחלת הגטוי' למערב כמה שעות ולפעמים קודם התחל' גטוי' : שחרית עד חצות דס"ל תמיד של שחר זמנו עד חצות ולר"י תפלת שחרית עד ד' שעות דס"ל דזמן התמיד הי' עד ד' שעות ולרבנן ע"כ ל"ל עד חצות ממש דהיינו עד שיתחיל החמ' לגטוי' למערב דאח"ז כבר הגיע זמן תמיד של בין הערבים : ואע"ג שכתבתי בסי' א' כו' וע"ש מ"ש וגם כתבתי בשם תשובת שב יעקב שהולק גם לענין חצות לילה:(ס"ק ה) לעולם כו' שלא יהגו פעם כו' אפי' בשני ימים שיתפלל ביום א' מנחה אחר פלג המנחה ולמחר יתפלל מעריב קודם לאת הכוכבים אחר פלג המנחה : (ס"ק ו) ולמעלה כו'.וכ"ה סי' רס"ג אם טעו לבור בע"ש ביום המעונן וסברו שהוא לילה והקדימו להתפלל ערבית ולקבל שבת ואח"ז זרח' השמש ונודע שטעו אם כשהתפללו היה אחר פלג המנחה א"ל לחזור ולהתפלל אבל אי היה קודם פלג המנחה לריכי' לחזור ולהתפלל אע"ג שכתב שם דיחיד כה"ג אפי' היה אחר פלג המנחה לריך לחזור ולהתפלל דדוקא ליבור לא הטריחו חכמים לחזור ולהתפלל והכא ביחיד מיירי שאני הכא דאפי' יחיד יצא כיון שהי' דעתו להוג כר"י ולכן יצא אבל בסי' רס"ג לא הי' דעתו לעשו כר"י אלא כרבנן אלא שטעו שכבר יצאו כוכבים ולכך אינו יוצא אפי' דיעבד אלא דאפי' ע"י טעות מ"מ לא הטריחו לגבו . עכ"פ נשמע דקודם פלג המנחה דליכא למ"ד דהוא זמנו לא יצא וכך כ' בספר תוס' שבת לקמן סי' רס"ג:(ס"ק ז) דהיינו כו' כמ"ש ר"י בתוס' שבת דף קי"ח ויהא חלקי כו' וכ' רש"י וז"ל מפני שהיא עמוק' ומחשבת מבע"י וסבורים שחשבה עכ"ל הרי אע"ג

דנראה

ליימתי מולא הדיוין : ח תשו' הרא"ש כלל ד' סי' ט' ב כתי מהר"ר ישראל סי' כ"ט. ט ברכות ב' ב שבת ל"ב ג רבי' יוחנן שם בברכות ד כו העלה כ"ו להלכה ה שם

עטרת זקנים

דלד * אם שכח ולא התפלל מנחה כו' אפי' הזיד במנחה יכול להשלים אותה בזמן תפלה שלאחריה אם רוצה בלא חידוש אבל ערבית ושחרית אין להתפלל אותה בתורת תשלומין אלא בתורת חובה וצריך לחדש בה וכשמתפלל ערבית שתים אם שכח ולא התפלל מנחה אין לומר תקון לפי שאין תפילת אפיים בלילה כנ"ל ופשוט הוא כמ"ש לקמן בסי' רל"ז :

אשל אברהם

א] בלא ברכות. עיין באר היטב ס"ק ב' מ"ש בשם ע"ז וכ"ד הרמב"ן בת' סי' קל"ב ובייס בה וברכות ·אומה מעבבת ומשנה שלמה היא היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא אלמא דברכות א"מ וטעמא רבה היה דהברכות אינם בעצמם ברכת ק"ש דלא נתקנו אחר קדשנו כי' לברך את עמו וכן ברא' מהימנא דהלא בזמן שבי"מו קייס היו קורין אחד מהם בלבד עם ק"ש כדאיתא להדיא א"ל המעוכב ברכו ברכה אחת והיא אהבה רבה אז יוצר המאורות אמר כדא"ל ואמר כדאית ליה ע"ש עוד ראיו':

רלד (א) מ"ל אשרי כו' . עמ"ש בסי' כ"ה ס"ג ע"ז דהטעם משום שלא יפסיק לכתחלה בין אשרי להקדים אבל אין הטעם דא"ל קדים על מה שאמר בלא מנין : (ב) פ' התמיד קודם אשרי . ול"נ שי"ל אחר אשרי כי פ' זו היא במקום שחיטתו וזריקתו של התמיד ותפלת י"ח היא במקום הקטרתו על המזבח לשרפו ורמיה ממ"ש הטור תפלת ערבית כנגד איברים ופדרים שלא נתעכלו ביום כו' ממילא ש"מ שתפלת מנחה כנגד עיקר הקטרתו ועמ"ש סי' קל"ו :

רלה (א) ג' כוכבים קטנים . כ"י בשם תר"י כתב בימים כדאיתא ס"פ ב"מ וכיון שאין הכל בקיאין בין בימים לקטנים צריך ליזהר עד שיראו הקטנים עכ"ל ובסי' תקס"ב לענין תענית כתב רמ"א בימים ול"ל דבתענית לא הטריחו כולי האי : (ב) ואם אכור מקדימין לכתפלה כו' . בת"ה סי' א' כתב דברוב קהילות נוהגים בימים אחרוני' לקרות ק"ש של ערבית ולהתפלל ערבית ג' או ד' שעות קודם הלילה סומכים על רש"י דיומאין בק"ש שעל המטה והמנהג נשתרבב ע"י תשות כח שירדה לעולם ותאבים לאכול בעוד יום ומסיק נראה דאפי' ת"ח אם הוא בלבור שמקדימין להתפלל ולקרות קריאת שמע בימים הארוכים אם אין יוכל להפריש א"ל לפרוש מהם אלא מתפלל וקורא עמהם ויוצא בזה אבל אם הורגל בשאר פרישות יתפלל ויקרא בזמן שתקנו חכמים לפי כל הדיעות עכ"ל גם המרדכי כתב בשם ראבי"ה שהמחמיר שלא לסמוך על ר"ת מחזי כיוהרא אלא שהב"י כתב עליו כיון דלדעת כמה גדולים לא יצא י"א בקריאת בה"כ לא מחזי כיוהרא עכ"ל . וע"כ כתב כאן להלכה דכשיגיע זמן קורא ק"ש בלא ברכותיה וזה הדרך לא מיחזי כיוהרא אלא דתמיהני על דרכו של רבינו בעל הש"ע בדבריהם שכ' וכשיגיע זמן קורא ק"ש בלא ברכות דלא מצינו אלא דרך זה בב"י ולא מצינו אלא דעת רש"י שיוצא י"ח בק"ש שעל המטה ומה שהגיגים לקרות ק"ש מבע"י הוא כדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת · והתו' הקשו ע"ז הדא דהא אז קורא בלא ברכותיה ותו דא"כ היה לנו לקרות ג' פרשיות ותו דא"כ אנו עושים כריב"ל דתפלות כאמצע תקנו ותו דק"ש שעל המטה לא תקנו אלא מפני המזיקין . וכתבו בשם ר"ת דיוצא אפי' מבע"י דסמכינן על תנאי דס"ל דזמן ק"ש קודם לאחת הכוכבים · אע"ג דלענין מנחה ס"ל דהוי עדיין יום שמתפללין אז מנחה וה"ל תרי קולי דסתרי אהדדי לא משגחינן בזה לענין תפלה דהקילו בה כמ"ש ב"י בשם הרשב"א ורבינו יונה כ' שהרוצה לאחת י"ח יקרא ק"ש עם ברכותיה ויתפלל ולא יתכוין לאחת י"ח ק"ש באותה קריאה אלא לעמוד בתפלה מתוך ד"ת ויוצא ידי קריאת הברכות ואחר כ"ה קורא אות' ויתכוין לאחת י"ח ואם לא ירצה לקרות אלא הב' פרשיות

סגי

מגן אברהם

יתפלל ערבית קודם פלג המנחה כמ"ש : ח עומד מלימודו כו' · ורמיה מדלמרי' פ"ט דב"מ בהכות העולם דמשהו ידיהו (ה"מ הגמ"ב) פי' דאע"פ שבמתים אין שייך לומר שנעשו במקום מטונף אעפ"כ צריכין ליטול ומ"מ כ"ל דאם נטל ידיו לתפלה אע"פ שהפסיק אח"כ בלימודו כגון בזמן שדורשין א"ל ליטול שנית וכ"מ בברכות דף כ"ג ועסי' ל"ב ס"ה ומ"מ בשבת שמפסיקין במכירת המצות כ"ל שצריך ליטול שנית לתפילת מוסף אא"כ לא הסיח דעתו ואם נטל ידיו לאכילה ואכל מ"מ צריך ליטול לתפל' כיון שלא נטל לתפלה משא"כ ברחץ ידיו שחרית דהוי נטילה לתפלה עסי' ד' כנ"ל :

רלד א אין לומר אשרי . ואם אמר אשרי בלא מנין ואח"כ באו למנין יאמרו מזמור א' ואחר כך יאמרו קדיש וכ"ל דה"ה כשלומדים בב"ה וליכא מנין ואחר כך קורא"ן י' לומר קדיש לא יאות עבדי וק"ו הוא דהא עיקר טעם קדיש על הלימוד משום שנתקדש השם וא"כ בעינן י' בשעת הלימוד כדילפינן מונקדשתי בתוך בני ישראל ועכי"ד סימן קכ"ז . כתוב בספרי מהרא"י סי' כ"ט אפי' אם מקלת לבור התפללו בעותו ומשכו עד הלילה א"ל קדיש כיון שנתחדש יום א' שהפסיקו מלהתפלל עכ"ל · וא"כ ה"ה אם נמשכו בחמירת א"מ וכיוצא בו אא"ל קדיש תתקבל . ונריך ליזהר שלא יבא לידי כך ושיאמרו הקדיש קודם כ"ה ועמ"ש סימן קל"א ס"נ : ב קודם אשרי · ומ"ע בתשו' סימן י"ד כתב בשם הזוהר לאומרה אחר אשרי משום דבסוד' דף כ"ג אית' ששחרית היו מתפללין אחר הקרבת התמיד ומנחה היו מתפללין קודם הקרבת התמיד ואשרי הוה כמו תפלה ע"כ.וטוב לומר ג"כ פסוס הקטורת · כ' ל"א טוב לומר הודו לה' ברכו. וכו' עד והוא רחום מפני שהיו אומרים אותו לפני הארון בערבית :

רלה מ"ש הע"ת כאן דאל"כ לא הוי קשיא להו לחכמים מידי אין לו ביאור דאדרבה זה קושיתם דחכמים ס"ל דצריך לקרות ולהתפלל בלילה : א קטנים . ומן הדין שני בביאורי' כמ"ש סי' תקס"ב אלא שאין אנו בקיאין לכן בעינן קטנים אבל גדולים לא מהני שנרמיס גם ביום (תר"י) : ב וקורא בלא ברכות. ולא יסמוך על ק"ש שעל מטתו אחת מפני שקורא אותה אחר אכילה ושתיה וק"ש של חובה צריך לקרותה לכתחלה לפני אכילה ועוד שאינו מכוין לאחת בה ועסי' ס' ס"ד ומ"מ די שיקר' כ' פרשיות הראשונות כיון שהזכיר יציאת מצרים בבה"כ (תר"י) והעולם נהגו עכשיו כר"ת שיוצאין בק"ש שקראו בבה"כ אעפ"י שהוא מבע"י קצת אבל כל אדם יחמיר לעצמו ויקרא על מטתו כל הק"ש ולפחות ב' פרשיות ויכוין לאחת בה ובקיץ יזהר לקרותה אחר ל"ה ואע"פ שאוכל קודם יצא כמ"ש רש"י ועמ"ש סי' רס"ז והויתיקין

רלה (א) מ"ל אשרי כו' . עמ"ש בסי' כ"ה ס"ג ע"ז דהטעם משום שלא יפסיק לכתחלה בין אשרי להקדים אבל אין הטעם דא"ל קדים על מה שאמר בלא מנין : (ב) פ' התמיד קודם אשרי . ול"נ שי"ל אחר אשרי כי פ' זו היא במקום שחיטתו וזריקתו של התמיד ותפלת י"ח היא במקום הקטרתו על המזבח לשרפו ורמיה ממ"ש הטור תפלת ערבית כנגד איברים ופדרים שלא נתעכלו ביום כו' ממילא ש"מ שתפלת מנחה כנגד עיקר הקטרתו ועמ"ש סי' קל"ו :

רלה (א) ג' כוכבים קטנים . כ"י בשם תר"י כתב בימים כדאיתא ס"פ ב"מ וכיון שאין הכל בקיאין בין בימים לקטנים צריך ליזהר עד שיראו הקטנים עכ"ל ובסי' תקס"ב לענין תענית כתב רמ"א בימים ול"ל דבתענית לא הטריחו כולי האי : (ב) ואם אכור מקדימין לכתפלה כו' . בת"ה סי' א' כתב דברוב קהילות נוהגים בימים אחרוני' לקרות ק"ש של ערבית ולהתפלל ערבית ג' או ד' שעות קודם הלילה סומכים על רש"י דיומאין בק"ש שעל המטה והמנהג נשתרבב ע"י תשות כח שירדה לעולם ותאבים לאכול בעוד יום ומסיק נראה דאפי' ת"ח אם הוא בלבור שמקדימין להתפלל ולקרות קריאת שמע בימים הארוכים אם אין יוכל להפריש א"ל לפרוש מהם אלא מתפלל וקורא עמהם ויוצא בזה אבל אם הורגל בשאר פרישות יתפלל ויקרא בזמן שתקנו חכמים לפי כל הדיעות עכ"ל גם המרדכי כתב בשם ראבי"ה שהמחמיר שלא לסמוך על ר"ת מחזי כיוהרא אלא שהב"י כתב עליו כיון דלדעת כמה גדולים לא יצא י"א בקריאת בה"כ לא מחזי כיוהרא עכ"ל . וע"כ כתב כאן להלכה דכשיגיע זמן קורא ק"ש בלא ברכותיה וזה הדרך לא מיחזי כיוהרא אלא דתמיהני על דרכו של רבינו בעל הש"ע בדבריהם שכ' וכשיגיע זמן קורא ק"ש בלא ברכות דלא מצינו אלא דרך זה בב"י ולא מצינו אלא דעת רש"י שיוצא י"ח בק"ש שעל המטה ומה שהגיגים לקרות ק"ש מבע"י הוא כדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת · והתו' הקשו ע"ז הדא דהא אז קורא בלא ברכותיה ותו דא"כ היה לנו לקרות ג' פרשיות ותו דא"כ אנו עושים כריב"ל דתפלות כאמצע תקנו ותו דק"ש שעל המטה לא תקנו אלא מפני המזיקין . וכתבו בשם ר"ת דיוצא אפי' מבע"י דסמכינן על תנאי דס"ל דזמן ק"ש קודם לאחת הכוכבים · אע"ג דלענין מנחה ס"ל דהוי עדיין יום שמתפללין אז מנחה וה"ל תרי קולי דסתרי אהדדי לא משגחינן בזה לענין תפלה דהקילו בה כמ"ש ב"י בשם הרשב"א ורבינו יונה כ' שהרוצה לאחת י"ח יקרא ק"ש עם ברכותיה ויתפלל ולא יתכוין לאחת י"ח ק"ש באותה קריאה אלא לעמוד בתפלה מתוך ד"ת ויוצא ידי קריאת הברכות ואחר כ"ה קורא אות' ויתכוין לאחת י"ח ואם לא ירצה לקרות אלא הב' פרשיות

סגי

(ועי"ל סי' ל"ב סעיף ה') הגה ואפי' ח עומד מלמודו יטול ידיו (ו) לתפלה (מנהגים) ואם אין לו מים מזומנים (ז) אינו צריך ליטול :

רלד הרוצ' להתפלל מנחה גדולה ומנחה קטנה ובו ב סעיפי'

א ° מ הרוצה להתפלל מנחה גדולה ומנחה קטנה אין ראוי לו להתפלל רשות אלא הגדולה ואם יתפלל הגדולה חובה לא יתפלל הקטנה כי אם רשות אבל אין ראוי להתפלל תפלת רשות אא"כ מכיר בעצמו שהוא זהיר וזריז ואמיד בדעתו לכוין בתפלתו מראש ועד סוף בלא היסח הדעת אבל אם אינו מכוין בה יפה קרינן ביה למה לי רוב זבחיכם :

הגה א (מ) (א) אין לומר אשרי שקודם מנחה אלא כשיש מנין בב"ה כדי שיאמרו עליו הקדיש שלפני תפלת המנחה (הגהות סמ"ק וכל בו) יש שכתבו שנהגו לומר (ב) פרשה התמיד ב (ג) קודם אשרי של תפלת המנחה נגד תמיד של בין הערבים ומנהג יפה הוא(אבודרהם בשם הר"י וב"י) :

ב * ג אם שכח ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים ואומר אשרי קודם תפלה שהיא תשלומין לתפלת המנחה (וע"ל סימן ק"ח) :

הלכות קריאת שמע

רלה זמן ק"ש של ערבית. ובו ד סעיפים :

א מ זמן קריאת שמע בלילה משעת יציאת(א) ב שלשה כוכבים א (מ) ג קטנים ואם הוא יום מעונן ימתין עד שיצא הספק מלבו ואם קראה קודם לכן ד חוזר ב וקורא אותה (ג) א] בלא ברכות (ב) ה ואם הצבור מקדימים לקרות °° ק"ש מבעוד יום יקרא עמהם ק"ש וברכותיה ויתפלל עמהם וכשמגיע זמן קורא ק"ש בלא ברכות :

°עמ"ש סי' נ"ד עסי' ק"ו עמ"ש סי' ק"מ ס"מ וסי' נ"מ °° עסי' רל"ג

שערי תשובה

סי' רלה (מ) קטנים עבה"ט וצ"ע ממ"ש המג"א סי' תקס"ב דקטנים לא מהני וע"ש שהגיה גדולים במקום קטנים ועיין בש"צ בשם מטה יהודה שפירש עד שיהיה נראין הקטנים היוצאים אחר התפלה היינו הבינונים דהיינו שבתחלת צאתם נראים קטנים ואח"כ אותם הקטנים בעצמם נראים לעיינינו יותר גדולים ואחרי גדלם יוצאים כוכבים אחרים קטנים וכ"כ בבר"י דקטנים דהכא היינו שאחר הבינונים שעליהם אמרו פרק ב"מ שודאי לילה וכסי' תקס"ב מיירי בהבינונים תחלת יציאתן שהם קטנים ובזה מיישב דברי הש"ך ביו"ד סי' רס"ב ממה שתמה הפר"ח בליקוטים ע"ש והני נ' כוכבים לענין ק"ש לא בענין רצופים אלא אפי' מפוזרים מהני ועיין סי' רצ"ב : (ג) בלא ברכות עבה"ט ועיין בשאגת אריה סי' ג' האריך ומסיק דיראה שמים יש ליזהר לקרות כל הנ"פ של ק"ש אחר צאת הכוכבים, ואף ע"פ שכבר קרא בבהמ"ד מפלג המנחה ולמעלה. וכתבו בשם האר"י ז"ל שהיה נזהר שלא להתפלל מנחה אלא עם שקיעת החמה ואפי' הי' ע"ש עכ"ז לא הניח לאומרה בקול רם אלא הי' אומרה בלחש ואח"כ בקול ע"ש ועוד כתבו בשמו בענין ג' משמורות כו' דיש להתפלל כל הנ' תפלות עת שהוא קרוב יותר ליום ממה שהוא קרוב לליל כי כל הנ' תפלות צריכים להיות ביום וק"ש יקרא אחר צאת הכוכבים וכ' בשלמי ציבור שכן הוא בפירוש בזוהר חדש פ' בראשית ובשאר מקומות בזוהר וא"כ איך הי' עושה תרי קולא הסתרי אהדדי וצ"ל דסמך על ר"ת דבתפלה הקילו והי' קורא ק"ש אח"כ והנוהגים כמנהג הרב זללה"ה להתפלל ערבית מבע"י מ"מ במוצאי

עשרה בשעת הלימוד ע"ש בס"ק ז' מס"ש . ועיין בס"ת שער אפריס סי' י"ז . כתב בספרי מהרא"י סי' כ"ט לפני הנ"ל . וכתב המ"א דה"ה אם נמשך באמירת א"מ וכיוצ' בו שא"ל קדיש תתקבל ולריך ליזהר שלא יבא לידי כך ושיאמרו הקדיש קודם כ"ה ב"ל סי' קל"א ס"ב . ובס' אליה רבה חולק עליו דאף אם נמשכה עד הלילה אומרים קדיש : (ד) קודם אשרי . ט"ז ומ"א כתבו לאומר' אחר אשרי ע"ש . וכתב האר"י ז"ל לומר פיטום הקטורת אחר פ' התמיד . מי שמתאחר לבא לבה"כ בשעה שהציבור התחילו מנחה יתפלל י"ח ממהם ואח"כ יאמר אשרי מ"א בסי' ק"מ ס"ק ה' דלא כב"מ ע"ש :

רלה (מ) קטנים . ומן הדין שני בביאורים כמ"ש רמ"א בסי' תקס"ב אלא שאין אנו בקיאין לכן בעי קטנים אבל גדולים לא מהני שנרמיס גם ביום ובתענית לא הטריחו כולי האי וסני בביאורים כמ"ש רמ"א סימן תקס"ב : (ב) בלא ברכות . ולא יסמוך על ק"ש שעל מטתו מפני שאין מתכוין לאחת בה אלא לעמוד בתפלה ע"ל מטתו ויקרא ק"ש על מטתו ויכוין לאחת בה ובקיץ יזהר לקרותה אחר ל"ה ואע"פ שאוכל קודם יצא כמ"ש רש"י ועמ"ש סי' רס"ז והויתיקין

באר היטב

עכ"ל . וכתב המ"א ודוקא בעיר שבתיה נבוהין לו יושבת בעמק . ובכפיו נוהגין להתפלל מנחה ומעריב סמוכין זה לזה כי סוברין כרבן ומה שמתפללין ערבית קודם הלילה היינו מפני הדחק שטורח הוא לאסוף הציבור שניה. ויחיד שלא התפלל בבה"כ יתפלל עד הלילה . ולריך ליזהר שלא יתפללו ערבית קודם פלג המנחה מ"ש : (ו) לתפלה . ואם נטל ידיו לתפלה אע"פ שהפסיק אח"כ בלימודו כגון בזמן שדורשין א"ל ליטול שנית ומ"מ בשבת שמפסיקין במכירת המצות כ"ל שלריך ליטול שנית לתפלת מוסף אא"כ לא הסיח דעתו . (ובספר אליה רבה פסק דבכל זמן שהוא בבה"כ אין לריך ליטול ידיו עוד דמסתמא לא הסיח דעתו) ואם נטל ידיו לאכילה ואכל מ"מ לריך ליטול לתפלה כיון שלא נטל לתפלה משא"כ ברחץ ידיו שחרית דהוי נטילה לתפלה עסי' ד' מ"א : (ז) א"ל ליטול . ויקשה ידיו בלרור ויתפלל עם הציבור אע"פ שבדיין יאחר לו זמן להתפלל ביחיד ב"ש. ע"ת ע"ש :

רלד (מ) א"ל אשרי . ואם אמרו אשרי בלא מנין ואח"כ באו מנין יאמרו מזמור א' ואח"כ יאמרו קדיש וה"ה כשלומדים בבה"כ וליכא מנין ואח"כ קורא"ן יו"ד לומר קדיש לא יאות עבדי אלא בפי שיהיו יו"ד בשעת הלימוד מ"א . אבל הע"ז בסי' כ"א ס"ק ה' כתב דבל שיש באמירת הקדיש עשרה די וא"ל שיהיו עשרה בשעת הלימוד עכ"ל . ובכל הע"ז בסי' כ"ל ס"ק ה' כתב דבל שיש באמירת הקדיש עשרה די וא"ל שיהיו עשרה בשעת הלימוד עכ"ל . ומ"ש הע"ת בשם הרשב"א דבעינן מן הדא הקורא קודם לכן לא יצא י"ח וקודם לכן לאו ספק הוא ואם אמרה לריך לקרות הד"א ספק קרא ספק לא קרא מהו בשמעינן מן הדא הקורא קודם לכן לא יצא י"ח וקודם לכן ספק הוא ואם אמרה לריך לקרות הד"א ספק קרא ספק לא קרא לריך לקרות ז"ש ואם כו' : ואם הציבור כו'. היינו לאי שמוסב כר"י וכמ"ש בסי' רל"ג ס"א וערא"ש בריש ברכות ושאלו מרב האי כו' ובשיב כו' מפלג המנחה ולמעלה כר"י כו' ותר"י כ' לקרות גם ק"ש בראשונה בקורא בתורה וכמ"ש רש"י שם בדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה וגם הברכות יכול לקדות כיון שבקעה חמה הוי לילה קצת לענין זה וכמו שנתבאר בערבית לענין תפלה לר"י אף שלענין ק"ש אינו לילה דאינו זמן שכיבה וי"ל גזלל אור כיון שבקעה חתה ואהבה רבה י"ל ג"כ שעיקרן אינן על ק"ש וע' מ"ש בסי' ס' ס"ב : ומיהו כו'. כל"ל סי' רל"ב

ביאור

סי' רלד ס"א הרוצה כו'. דקי"ל כר"י דאמר ולואי כו' ופי' הרי"ף דוקא דרך נדבה וכמ"ש בסי' ק"ז : אין כו'. רמב"ם ובשיטתו דס"ל דיעבד דוקא אבל הרא"ש כ' בכלל ד' ס"ט שיתפלל הגדולה חובה וכמ"ש בהיו לפניו בוסף ומתרון שמתפלל של מנחה ואח"כ של מוסף בתחילה כו' וכ"ש חובה ומדבה ומ"ק יתפלל רשות ועוד אחריהן מי שלא התפלל מנחה בשבת כו' מבדיל ברשותה כו' אלמא יתפלל קודם המוגל עליו ואח"כ להשלומין אף שהיא ג"כ חובה אבל הרמב"ם כ' שהדין נותן אפשי שהוא נגד דבר שהיום תדיר בכל יום ומזהר מהכ"ל מתפלת המוספין דאתרינן שם תדיר כו' וכן מנחה ומעריב שהיום תדירין משא"כ כאן : ואם כו'. כל"ל וכמ"ש בסי' ק"ז : אבל כו'. שם : אין לומר כו'. עמ"ש דהא עיקר כו' : יש כו'. כמ"ש תפלות כנגד כו' וכ"ש לשיר שלמי שהוא נגד קטורת ותמיד קודם לקטורת כמ"ש ברפ"ה דפסחים : ס"ב אם כו'. עמ"ש בסי' ק"ח :

סי' רלה ס"א זמן כו'. מתני' ובריתא שם ותל"א כו' ור"י בלילה ברייתא ואע"ג דמתני' מסייה דר"א היינו אפיפא עד המהשבה אבל אם מתפלל בעוד שהציבור אומרים ק"ש וברכותיה אז ממ"נ אם מתפלל ערבית הרי אינו ראוי להקדים תפלתו לתפלת הציבור כמ"ש לעיל בסי' צ' וא"כ יש עליו לעז שמקדים תפלתו לתפלת הציבור ואיכא חשדא דהרי בדרבנן חיישי' לחשדא כמ"ש בפ"ב דשבת נבי נר חנוכה וכן בהולך אחורי בהכנ"ס וכמ"ש בסי' צ' ואם נאמר דהוא מתפלל מנחה הדר הו"ל אגודות אגודות והוי לא תתגודדו ולכך זה

חכמת

דגרא' לילה בעיר כה"ג מ"מ יוס מקרי והוא בכלל תוס' שבת ומה"ע אמר ר"י יהא חלקי עמם שמקדימי' ומרבים להוסיף שבת דאי באמת מקרי לילה מאי רבותייהו ולמה אמר ר"י יהא חלקי עמם: ועכשיו נוהגים כו' סוברים כרבנן דל"ל דסוברים כר"י וכדמשמע מדברי רמ"א דא"כ ע"ל דתפלת המנח' הוא קודם פלג המנחה וערבית אחר פלג המנחה וכיון דמתפללים מנחה ומעריב סמוכים אין א"ל שמלמס שמיד בסיום תפלת המנחה הוא סיום פלג המנחה ומתחיל זמן ערבית אע"כ כרבנן"ל ומנח' זמנה עד הלילה ואי דלפ"ז לא היה להם להתפלל ערבית עד ל"ה הוא מפני הדחק כו': וכ"ה בעור סי' רל"ה שכ' ליישב המנהג שמקדימים להתפלל קודם ל"ה הסומכים על תנאי' דפליני ומקדימים זמן ק"ש לאחת הכוכבים ואע"ג דלית הלכתא כוותייהו מ"מ משום דוחק הציבור שלא יצטרכו להתאסף שנית כדאי הם התנאים לסמוך על דבריהם : ומ"מ סיים הטור ומ"מ אין נמהר לקרותה כ"כ מבע"י קודם ל"ה כי דבר מועט הוא מה שמקדימין התנאים לזמן ל"ה עכ"ל : ויחיד כו' כיון דלגבי' ל"ש טרחא דצבורא אוקמיה אדיעא : (ס"ק ח) עומד כו' פ"ז דב"מ דף פ"ה ע"ב אליהו הוי שכיח במתיבתא דרבי יומא חד ריש ירחא הוי נגה ליה ולא אתי א"ל מ"ע נגה ליה למר א"ל עד דאוקימי' לאברהם ומשיחא ידיה ומגלי ומנגיא ליה וכן ליצחק וכן ליעקב כו' : וכ"מ בברכות דף כ"ג . נלע"ד ע"ש ול"ל דף י"ד ע"ב דאדחב"א זימנין סגיאין הוי קאימנא קמיה דרב ומקדים ומסי ידיה ומברך ומתני לן פרקין ומנח תפילין והדר קרי ק"ש ולא הוזכר שבטל ידיו שבת אחר דמתני להו פרקא קודם שקרא ק"ש :

סי' רלד (ס"ק ח) אין לו' כו' יאמרו מזמור א' כו' וכמ"ז חולק דאפי' לא היה מנין בשעה שאמרו אשרי כשבאו אח"ז י' מותר לו' קדיש ואזהרת רמ"א שלא לו' אשרי אלא כשיש מנין הוא כדי

הגר"א

סוף כו' וכמ"ש ולהב"א ריש"א כו' ואף לתי' ראשון גם ר"א הוא אבל כתכתים פשיעא דאל"כ ה"ל לרבנן לפלוגי גם אריבא ועי' רש"י שם בתחי' ד"ה עד סוף כו' וכ"כ כל הפוסקים לבד ר"ת וכבר תלקו עליו כל הפוסקים וכ"פ כל הגאונים : שלשה כו'. עבה"ז וכן אמרו בירושלמי ברים ברכות שם לענין ק"ש : קטנים. עע"ז ומ"ש : ואם הוא כו'. דספק דאוריתא הוא ובירושל' שם ספק קרא ספק לא קרא מהו בשמעינן מן הדא הקורא קודם לכן לא יצא י"ח וקודם לכן לאו ספק הוא ואם אמרה לריך לקרות הד"א ספק קרא ספק לא קרא לריך לקרות ז"ש ואם כו' : ואם הציבור כו'. היינו לאי שמוסב כר"י וכמ"ש בסי' רל"ג ס"א וערא"ש בריש ברכות ושאלו מרב האי כו' ובשיב כו' מפלג המנחה ולמעלה כר"י כו' ותר"י כ' לקרות גם ק"ש בראשונה בקורא בתורה וכמ"ש רש"י שם בדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה וגם הברכות יכול לקדות כיון שבקעה חתה הוי לילה קצת לענין זה וכמו שנתבאר בערבית לענין תפלה לר"י אף שלענין ק"ש אינו לילה דאינו זמן שכיבה וי"ל גזלל אור כיון שבקעה חתה ואהבה רבה י"ל ג"כ שעיקרן אינן על ק"ש וע' מ"ש בסי' ס' ס"ב : ומיהו כו'. כל"ל סי' רל"ב

שלמה

העיקר להלכה דאם אין הקהל עומדין לש"ע אסור לו להתפלל מנחה רק יצא לחוץ אך בשעה שעומדים הציבור לתפלת י"ח רשאי הוא לעמוד עמהם לכוון לשם מנחה ובשבת בכל ענין אסור כיון דהם מתפללין של שבת והוא של חול כנלפענ"ד נכון לדינא ועיין בחיבורי על ש"ע או"ח משנת תר"ד דף קל"ט ע"ב בהלכות תפלה סי' ס"ח מ"ש בזה לחכם אחד ע"ש ודו"ק :

השקל

שלא להפסיק בין אשרי ובין הקדיש להמתין עד יבאו מנין : כיון שנתחדש יום אחר . לכן אין לו' קדיש היום על התפלי' שהתפלל אתמול : שא"ל קדיש תתקבל כו' דקאי על תפלת י"ח . והא תפלת י"ח התפללו מבעוד יום ונתחדש עתה בלילה יום אחר : (ס"ק ב) קודם כו' דבסכה דף כ"ג : סי' רלה כ' מ"א מ"ש הע"ת כו' דאדרבא כו' דהתוס' בברכות דף כ"ו ע"ב כתבו אהא דתניא יעקב תיקן תפלת שחרית ומנחה ומה"ע אמר אמר יעקב ביום דהא קי"ל כר' יוחנן דגם בערבית צריך לסמוך גאולו' לתפלה אלא דק"ש קרא בלילה וכ' ע"ז בע"ת דע"כ התוס"לא ס"ל הכי דא"כ לא הוי קשיא כו':(ס"ק א) קטנים כו' כמ"ש סי' תקס"ב לענין תענית שמצוימים שני בני' ביומים . לכן בעי' קטנים אבל בתענית הקילו ואוקמי אדיעא:(ס"ק ב) וקורא כו' מכוין לאחת בה וע' סי' סמ"ך ס"ד דהכי קי"ל מצות צריכות כונ' ובמצוה דאורייתא ודאי צריך כונ' ע"ש : כיון שהזכיר י"מ בבה"כ ויהו דלענין ק"ש לא יצאו דילפינן מדכתיב ובשכבך בזמן שכיבה ותליא רחמנא בזמן שכיב' וא"כ אפ"ת שהוא ליל' אחר פלג המנח' כר"י מ"מ אכתי אלו זמן שכיבה אבל לענין הזכרת י"מ בלילה שמכי' על מה שאמר בבה"כ אחר פלג המנחה דחשבי' לילה : ויכוין לאחת ר"ל ליישב שתי קושיות של תר"י הכ"ל : מ"ש תר"י שאין מכוין לאחת לזה כ' מ"א דיתכוין:ובקיץ ר"ל בקיץ דרך ב"א רגיס לילך לישן קודם ל"ה א"כ גם בק"ש שעל מטתו לא

סני ליה בהכי דכיון דהזכיר יציאת מצרים כשקורא אותה בכה"כ לא מצרכינן ליה להזכיר פעם אחרת וכדי שלא יקרא אותה בלא ברכה כתב שאומר ברכת אהבת עולם לבדה עכ"ל. וכשם רבינו הא׳ כתב דרך אחר ע"ש אבל הדרך שכתב׳ כאן בש"ע אין לו מקום כי אם רוצה לפסוק כדרך הרר"י היה לו להזכיר כאן שיתכוין בבה"כ שלא לצאת י"ח כמה שקורא שם ומתפלל ולפי הגראה דהרב בש"ע חזר בו מכל הדרכים שמזכרים בב"י ובחר לו דרך זה שבבית הכנסת יקרא ויתפלל במתכוין לצאת ולרווחא דמלת׳ יקרא פעם שני בלא ברכה בצאת הכוכבים וזה תמוה לי מאד דא"כ למה זז מדרכו של רש"י לצאת בק"ש שעל המטה והיה לנו לתקן ולומר שיקרא בחצות ג׳ פרשיו׳ קודם המטה וא"כ לא יהיה שום קושיא מ"ש התוספות על רש"י רק קושיא דקורין בלא ברכות וקושיא שעושין כריב"ל וזה לא מתורץ גם לדרך הש"ע וא"ל שבדרך שזכרתי יש חשש שמא יאכל וישתה ויש דיעבור ק"ש כדאמרינן שלא יאמר אוכל קימעא׳ כו׳ זה אינו דא"כ היה להש להתוס׳ להקשות כן אפירש"י אלא ודאי שבזה אין חשש וכמ"ש בש"ס ופ"כ ופ"ש בלא"ד דבאמת כל מאן דחש למיעבד ע"ל הטוב בזה יקרא ק"ש על מטתו ויכוין לצאת י"ח בזה ולא מפני המזיקין ולא יצטרך לקרות רק ב׳ פרשיות כיון דכבר קרא ויצא י"ח בה"כ כמ"ש ב"י בשם הרר"י לפי דרכו וזה נכון יותר מדרך הש"ע דבדרך הש"ע קרוב לודאי שבשעת נ"ה אפשר שיישכח לקרות בפרט שכבר קרא ויצא רק שצריך לחזור משום רוחא דמילתא כמ"ש משא"כ בשעת שכיבה דיש אז התעוררות לקרות מפני המזיקין ובזה אין אדם עשוי להשכח כנלע"ד נכון לכל מי שרוצה לצאת לרוחא דמלתא:

שוב מצאתי בספר מעה שרש"ל קרא על מטתו כל ג׳ פרשיות:

(ג) אסור להתחיל לאכול אלי שעה כו׳. זה למד מדברי רבינו יונה שמביא ב"י שכ׳ וז"ל כיון חכמים בין ר"ג מודים דלכתחלה צריך לקרות בל"ה תדע דהא אמרינן לקמן כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ויאמר אוכל קימעא׳ וכו׳ ונמצא עובר על דברי חכמים ור"ל אפי׳ כשיבא מהשדה קודם זמנה אין לו לומר כיון שלא הגיע עדיין זמן ק"ש אוכל ואשתה תחלה אלא יש לו לקרות אז לשנות כו׳ עכ"ל וע"כ כ׳ כאן דאסור לאכול אפילו אלי שעה קודם כמו בתפלת המנחה. וכ"ל דדין זה אינו שייך אלא לזמן שהוא עיקר ק"ש במה שקורא לחיוב לצאת דהיינו שקורא עם ברכותיה אבל מה שקורא לרוחא דמילתא דהיינו מ"ש בסמוך ס"א וכשיגיע זמן קורא ק"ש בלא ברכות בזה אין איסור לאכול דהא אמרו בזה כדי שלא יהא עובר על דברי חכמים וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה ובזה ודאי אינו עובר על דברי חכמים דהא כבר קרא ומתפלל עם הצבור וח"ו שיהיה חשש לו׳ על הצבור שחייבים מיתה במה שהם עושים בכל יום לכתחלה אלא שזה בא לחוש ביותר(אח"כ ראיתי רש"ז)אלא דמ"מ בהגיע ל"ה יוכל לעשות כן לרוחא דמלתא ואז לא יאכל תחלה ולפי הדרך שכתבתי לקרות ב׳ פרשיות בק"ש שעל המטה ולכוון לצאת לרוחא דמלתא זה יותר נכון אעפ"י שאוכל ושותה תחלה כיון שיש לו זמן מוגבל לקרות קודם נשיגה שאז רגיל כל אדם לקרות וע"כ נומ׳ כן דאל"כ תקשה לך לרש"י דיוצא בק"ש שעל המטה תיפוק ליה דהא אוכל תחלה והיאך עובר על דברי החכמים שאסרו לאכול תחלה אלא כדפרש׳ והא דק"ש חמיר מתפלה דק"ש דאורייתא: בגמרא אמרינן שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ויאמר אוכל

באר

יצטרך לקרות רק ב׳ פרשיות כיון דכבר קרא י"ח בה"כ וזהו יותר נכון מדרך הש"ע דבדרך הש"ע קרוב לודאי שבשעת נ"ה אפשר שיישכח לקרות בפרט שכבר קרא ויצא רק שצריך לחזור משום רוחא דמילתא כמ"ש משא"כ בשעת שכיבה דיש אז התעוררות לקרות מפני המזיקין ובזה אין אדם עשוי להשכח כנלע"ד נכון לכל מי שרוצה לצאת לרוחא דמלתא:

(ג) אסור להתחיל לאכול אלי שעה כו׳. זה למד מדברי רבינו יונה שמביא ב"י שכ׳ וז"ל כיון חכמים בין ר"ג מודים דלכתחלה צריך לקרות בל"ה תדע דהא אמרינן לקמן כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ויאמר אוכל קימעא׳ וכו׳ ונמצא עובר על דברי חכמים ור"ל אפי׳ כשיבא מהשדה קודם זמנה אין לו לומר כיון שלא הגיע עדיין זמן ק"ש אוכל ואשתה תחלה אלא יש לו לקרות אז לשנות כו׳ עכ"ל וע"כ כ׳ כאן דאסור לאכול אפילו אלי שעה קודם כמו בתפלת המנחה. וכ"ל דדין זה אינו שייך אלא לזמן שהוא עיקר ק"ש במה שקורא לחיוב לצאת דהיינו שקורא עם ברכותיה אבל מה שקורא לרוחא דמילתא דהיינו מ"ש בסמוך ס"א וכשיגיע זמן קורא ק"ש בלא ברכות בזה אין איסור לאכול דהא אמרו בזה כדי שלא יהא עובר על דברי חכמים וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה ובזה ודאי אינו עובר על דברי חכמים דהא כבר קרא ומתפלל עם הצבור וח"ו שיהיה חשש לו׳ על הצבור שחייבים מיתה במה שהם עושים בכל יום לכתחלה אלא שזה בא לחוש ביותר(אח"כ ראיתי רש"ז)אלא דמ"מ בהגיע ל"ה יוכל לעשות כן לרוחא דמלתא ואז לא יאכל תחלה ולפי הדרך שכתבתי לקרות ב׳ פרשיות בק"ש שעל המטה ולכוון לצאת לרוחא דמלתא זה יותר נכון אעפ"י שאוכל ושותה תחלה כיון שיש לו זמן מוגבל לקרות קודם נשיגה שאז רגיל כל אדם לקרות וע"כ נומ׳ כן דאל"כ תקשה לך לרש"י דיוצא בק"ש שעל המטה תיפוק ליה דהא אוכל תחלה והיאך עובר על דברי החכמים שאסרו לאכול תחלה אלא כדפרש׳ והא דק"ש חמיר מתפלה דק"ש דאורייתא: בגמרא אמרינן שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ויאמר אוכל

היטב

לו׳ אוכל מוגבל ע"ש וכ"כ המ"א דלרש"י אם קרא בבה"כ מבע"י רש"ל לאכול קודם קריאתו אינו בניתו ומ"מ במולאי שבת שאין קורין מבע"י בבה"כ אסור להתחיל אלי שעה סמוך לצאת הכוכבים ואין לסמוך על קריאת השמש לבה"כ דהא מקצת אין הולכים לבה"כ בש"ס: (ד) אלי שעה. ט"ז כתב דא"ל אלי שעה אלא בסמוך שיעור קטן לפני הזמן ע"ש: (ה) מפסיק. דק"ש דאורייתא היא. ואם התחיל בהיתר א"כ להפסיק מדרבי ב"י מעכ"י צריך להפסיק ע"ש. ולא דק בזה. דהתם קאי על אם אין שהות וכו׳ ובמ"ש בש"ק שלאחר זה וק"ל: (ו) לתפלה. ואפי׳ התחיל בהיתר מפסיק ע"ל אי׳ רל"ב: (ז) מיד בל"ה.ואסור לעשות כל המלאכות המזכרות בסי׳

תשובה

בה ואם רצה שקא לקרות עד סמוך לעמוד השחר הרשות בידו ע"ש ואין לעשות כן כ"א כשיש צורך בדבר:

הגר"א

בשבת שם שאמרו שם ולמ"ד חובה מערחינן כו׳ וכת׳ הרי"ף והא׳ידנא קבעוס חובה ואע"ג דשרא המיינא מערחינן ליה וה"ה לענ"י וכ׳ הרשב"א אבל התחיל לאכול לא ממש"ם והא תפלה המנחה כו׳ ואר"ח כו׳ ולכאורה הוא מיותר דממתני׳ גופא יכול להקשות אלא דמשהתחיל לאכול אף למ"ד חובה א"ל להפסיק וה"א דמתני׳ משהתחיל לאכול. רשב"א בחידושיו פ"ק דשבת: ואם אין כו׳. מ"ש בסי׳ רל"ב ס"ב: ס"ג לכתחלה כו׳. ממ"ש ד׳ כ׳ כדי שלא כו׳ אלמא דאפי׳ קודם זמנה תשמו והלריכוהו לקרות ולשמות כ"ש בהגיע זמנה שלא יאחר לע"ע ופלוגתייהו במתני׳ לענין דיעבד דוקא. תרי׳: וזמנה כו׳ ואם עבר כו׳

השקל

דלריך להפסיק והא בתפלת המנחה תנן אם התחילו אין מפסיקים. וכ"ת שאני לולב דהוא דאורייתא ז"א דע"כ בי"ט שני מיירי מדקתני מי שהיה בא בדרך וי"ש שני גם בלולב דרבנן ומשני ר"ש הא דאיכא שהות הא דליכא שהות והקשו התוס׳ דהמ"ל כמו דאמרי׳ בשבת דבערבית אפילו התיר חנורו או נטל ידיו אעפ"כ צריך להפסיק אע"ג דבמנחה כה"ג א"ל להפסיק מ"מ בערבית כיון דכולי ליליא זמנא חייסי׳ דלמא אתי למפשע כמ"ש מ"א בס"ק ז׳ וא"כ ה"ה לולב כיון דכולי יומא זמני׳ לריך להפסיק: (וא"ל דהתוס׳ ס"ל כר"י הובא בב"י דלדידן דערבית קבלנו לחובה ל"מ אם נטל ידיו אלא אפי׳ התחיל לאכול מפסיק לערבית) וכתבו התוס׳ וא"ל משום דהתם לילה זמן שינה וחייסי׳ טפי דא"כ ה"ע הוא"ל התם (ר"ל דהש"ס לא נקט בערבית הטעם אלא משום דכל הלילה זמנו משום דבזה לחוד תליא דאי ס"ד דבעי אלרף גם טעם הלילה זמן שינה ה"ל להש"ס להזכירו ולומר שאני ערבי׳ דכל הלילה זמנה וגם הוא זמן שינה אע"כ דבזה לחוד דכולה לילה זמנה סני) ותי׳ התוס׳ וז"ל וי"ל דתפלי׳ לריכה שהות ומתעצל בה טפי מנטילת לולב דמכי אגבהה נפיק עכ"ל. הרי דהנו טעם זה וא"ל דלמא הטעם משום דכל הלילה זמנה מה"ע אפי׳ טעימה אסורה דחיישי׳ דלמא אתי למפשע י"ל דס"ל למ"א כמ"ש התו׳ דטעם זה אינו מספיק כיון דלולב א"ל שהיה ג"כ לא יספיק טעם כיון דכל הלילה זמנו אע"כ משום דהוי דאורייי׳ מ"מ כיון דהטעיעי׳ א"ל שהיה ג"כ לא יספיק טעם כיון דכל הלילה זמנו אע"כ משום דהוי דאורייי׳ מחמירים: (ס"ק ה) מפסיק כיון דק"ש דאורייתא. והנה בש"ע כ׳ ואם התחיל לאכול אחר שהגיע זמנו והוא דעת הר"ן אבל בסוף דברי הר"ן כתב וז"ל דכל בדאורייתא אע"ג דאיכא שהות מפסיק ומיהו ה"מ בדאתחיל בתר דמעי זמן חיובא אז סמוך לה אבל אתחיל מקמי הכי אפי׳ בדאורייי׳ כיון דאיכא שהות לא מפסיק עכ"ל. והנה הע"ז חלק ע"ד הש"ע וכ׳ בתפלת ערבית א"ל לפרוש אלי שעה קודם זמנו וסני במעט קודם זמנו: (ס"ק ו) לריך כו׳ כיון די"א כו׳ דקשה ע"כ לא אכל פרוסת המוליא דא"כ כבר התחיל לאכול וא"ל להפסיק וכיון שלא אכל עדיין המוליא ממ"כ בין אי כבר בירך המוליא או לא בירך הא קי"ל דאסור להפסיק בין נטילה להמוליא איך יפסיק להתפלל זה תי׳ לנעולם אייר שעדיין לא בירך המוליא. וניהו דקי"ל דטוב שלא יפסיק בין נטילה להמוליא מ"מ כיון די"א בסי׳ קס"ו דמותר להפסיק הותר לו לצורך תפלה להפסיק: ונדולה מזו כתב בסי׳ רע"א שכתב שם אשם שכח לקדש בליל שבת עד שכבר בירך המוליא אבל עדיין לא עשה פרוסת המוליא מותר להפסיק להמתין עד שיביאו לו לחם משנה לקדש עליו ומיהו דהקידוש לא הוי הפסק משום דכן הדין בכל פעם כשמקדש על הפת לברך תחלה המוליא על לחם משנה ואח"כ אומר עליו הקידוש מ"מ במה שלריך להמתין אז ובמה שמפסיק בדיבור שמצוה שיביאו לו לחם משנה הוי הפסק מ"מ כיון דלורך סעודה היא הקידוש הותר לו ומ"מ יש לפקפק בזה ואינו דומה להכא: (ס"ק ח׳) ואם בין כו׳ ולריך להזהר בימות הקיץ כו׳ שיודע שתמשך עד הלילה. רק יקרא ק"ש ויתפלל קודם כו׳ וכן העתיק דבריו בס׳ א"ר ס"ק ז׳. וכתב ע"ז וז"ל ולכאורה נראה דקודם אלי שעה מל"ה מותר בכל. וגם קשה ממ"ש מ"א סי׳ רע"א ס"ק ה׳ כו׳ וי"ע עכ"ל ולענ"ד ע"כ יש ע"ש דמוכח דלפ"ז אין תלה הדבר בימות הקיץ אדרבא בחורף שהימים קלרים יש לחוש יותר. ובלא"ה מנ"ל למ"א לחדש דין גדול כזה מבלי הכרח והסברא הוא להיפוך אע"כ כל"ל שיודע שתמשך עד סוף הלילה וי"ל בקיץ שהלילות קלרים ובמעט שנמשך בסעודה יעלה ע"ה ויעבור זמן ק"ש ותפלה ולכן אינו לריך לחוש שמא לריך להפסיק כמ"ש לעיל סי׳ רל"ב ס"ק י"א וס"ק ט"ז לכן טוב לקרות ולהתפלל קודם שיתחיל לאכול: (ס"ק ט) מיד כו׳ בסי׳ רל"ב כו׳ ועמ"ש שם. ר"ל דגם הלימוד אסור משהגיע זמנה: (ס"ק י) הני כו׳ פי׳ דאם

והותיקין נוהגין לקרות מיד בל"ה ועמ"ש ס"ב: ג מקדימין הרבה. כתוב בת"ה שהיו נוהגין להקדים ג׳ או ד׳ שעות לפני הלילה ונדחק מאוד לייחב המנהג ולא עלתה בידו ומדברי הב"ח בסימן רס"א משמע דנהגו כמ"ד דמשקיעת החמה הוי לילה ופלג המנחה הוי שעה ורביע קודם השקיעה וכשמחשוב שעה זמניות הוי בקין לערך ב׳ שעות קודם הלילה ומיהו אין לא קי"ל הכי דהא בפ"ש עושין מלאכ׳ עד חצי שעה קודם הלילה בקירוב ולכן אפילו בדיעבד אם התפלל בזמן הב"ל לריך לחזור ולהתפלל אבל ק"ש סביר׳ להו לרוב הפסוקים דבעינן דוקא אחר ל"ה ולכן לא מיחזי כיוהרא אם חוזר וקורא. נ"ל דמי שרגיל לקרות ק"ש ולהתפלל בצבור מעריב בלילה ועשה והתחיל בברכת ק"ש עם הצבור מבע"י יגמור אותן כדי שלא יבוא לבטלה ובלילה יקרא ק"ש בלא ברכותיה ויתפלל אע"פ שאינו סומך גאולה לתפלה הכי עדיף טפי כדי שיתפלל בזמנה מ"ש (ג) לאכול. אבל טעימה בעלמא שרי מ"א וט"ז וכמ׳ הט"ז לפי הדרך שכתבתי לקרות ב׳ פרשיות בק"ש של המטה ולכוין לצאת י"ח בה יוכל לאכול ולשתות אחלה כיון שיש

שערי

שבת מאחרין תפלת ערבית להוסיף מחול על הקודש ע"ש: (ז) מיד עבה"ט ובשאנת אריה סי׳ ד׳ האריך וסיי׳

ביאור

דקי"ל דעבד כו׳ ובדיעבד כו׳ ובשעת הדחק כו׳: ס"ב אסור כו׳. עתוס׳ ד׳ כ׳ ד"ה וקורא כו׳ אבל תר"י כ׳ דאפי׳ קודם זמנה אמנו ממש"ם כדי כו׳ אם רגיל כו׳ ר"ל שלא יאמר כיון שלא הגיע הזמן אלך כו׳ אלא נכנס כו׳ וכ׳ ב"י דהיינו אלי שעה וכמ"ש במתנה ובע"פ: אחר שהגיע כו׳. דבהתחיל בהיתר א"ל להפסיק אף לק"ש כמ"ש בע"פ דאין מפסיקין לשבחות וע׳ תוס׳ שם ד"ה אין מפסיקין כו׳ ואע"ג דר"י פליג שם וקי"ל שם דפורס מפה ומקדש משום דקידוש מקמי סעודה איתקו. ר"ן: וקורא כו׳. רשב"א ור"ן בשם ר"י דברכות דרבנן וכמו בהפלה כמ"ש במתני׳ דשבת וגמ׳ דסוכה וכמש"ו אבל כו׳: אבל אם כו׳. הרי"ף

מחצית

לא יאכל לכן כ׳ שיזהר שלא ליכל ליישן עד ל"ה: ואע"פ שאוכל כו׳ בזה רלה לייסב קושי׳ א׳ של תר"י דהא ק"ש של חובה ל"ל קודם לכיל׳: כמ"ש רש"י ר"ל דרש"י כ׳ ריש מסכת ברכות ליישב מה שאנו קורין ק"ש קודם ל"ה משום שסומכים על מה שקורא ק"ש על מטתו וק"ש שקורא בבה"כ אינו אלא לעמוד בתפלה מתוך ד"ת עכת"ד מ"מ תקשי לרש"י כיון דאינו יוצא אלא בק"ש שעל מטתו איך רשאי לאכול קודם וכקושי׳ תר"י אלא ע"כ ל"ל דס"ל לרש"י דבה"ב שרי כיון דעכ"פ קרא בבה"כ ויוצא בתה שקורא על מטתו אולם לקמן סס"ו רס"ז כתב מ"א וז"ל ועכ"פ המוהגים להתפלל ערבית ע"ש מבע"י מ"מ כשיגיע אלי שעה סמוך לזמן ק"ש אסורים להתחיל לאכול דהש לא נפקי בק"ש דיומא עכ"ל והוא הסיפך ממ"ש פה ל"ל דבסי׳ רס"ז קאי ע"ד הרב"י שמתיר לאכול קודם שקורא קריאי׳ שמע בשעת ל"ה כיון שכבר קרא עכ"פ מבע"י והביא ראיה מרב ומ"א משיג עליו דאין ראייתו ראיה ולזה כ׳ דאם מוהגים להתפלל בע"ש ערבית מבע"י אסורים לאכול אלי שעה קודם לאת הכוכבים והיינו לפי מנהג מקום הרב ב"י שבחול היו קורלין בשעת לאת הכוכבים דקי"ל כרבנן וכמו שנראה ממ"ש בסי׳ רל"ג סס"א וכן דייק ל׳ מ"א המוהגים להתפלל ערבית ע"ש מבע"י כו׳ משמע דבחול מתפללים אחר ל"ה ולכן אסורים לאכול אלי שעה קודם לאת הכוכבים דלא נפקי כלל במה שקראו ביום כיון דס"ל כרבנן וכאן כ׳ לפי מה שנראה מדברי רמ"א סי׳ רל"ג דגם בחול קורין מבע"י ומשום דקי"ל כר"י (אף שמ"א שם ס"ק ו׳ כ׳ המוהגים להתפלל מנחה וערבית סמוכים ל"ל דס"ל כרבנן עכ"פ ס"ל כשאר תנאי דיומאי׳ בק"ש קודם ל"ה כמ"ש שם) אלא שמ"א כ׳ שיש להחמיר לקרות על מטתו או אחר ל"ה וכיון דאינו אלא חומרא לדידן דקי"ל כר"י לכן מותר לאכול קודם הקריאה. ולפ"ז לפי מנהג ותיקין עכשיו שמתפללי׳ ערבית בחול אחר ל"ה ובע"ש מתפללי׳ עם הצבור ביום קי"ל כמ"ש מ"א סי׳ רס"ז דאיכ׳ שעה קודם ל"ה אסורים להתחיל לאכול. וכס׳ תוס׳ שבת דאיתי שכ׳ בסי׳ רס"ז דלקמן בסי׳ רס"ז מיירי מ"א כשמתפללים קודם פלג המנחה. ולענ"ד דוחק דהא כה"ג לא יצאו כלל כ"א כשנעשה ע"פ טעות ובצבור כדלקמן סי׳ רס"ג ולעיל סי׳ רל"ג: (ס"ק ג) מקדימי׳ כו׳ וכשנחשב שעות זמניות הוי בקין לערך ב׳ שעות. ר"ל זמן פלג המנחה שהוא שעה ורביע דרך משל אם היום ארוך ח"י שעה א"כ שיעור שעה הוא שעה ומחלה ורביע שעה ומחלה א"כ שיעור פלג המנחה הוא ב׳ שעות פחות חצי רביע שעה דהיינו שמיני׳ שעה וכשנוסיף עליהן שיעור ד׳ מיל מתחלת שקיעה עד ל"ה הוא שעה וחומש לפי דברי מ"א בסי׳ רל"ג ס"ק ג׳ (וזה ודאי הוא שעה משעות הבשווה ולא שעה זמניות דזה תליא במהלך השנה והעוקה בשוה בגלגלה בין היום ארוך או קצר) א"כ בלירוף הוא יותר מג׳ שעות קודם ל"ה: אבל ק"ש כו׳ זהו ענין בפ"ע וקאי ע"ד רמ"א שכ׳ ומיהו לא יחזור ויתפלל משום דמיחזי כיוהרא. אבל מודה להרב"ר דק"ש יקרא שנית אחר ל"ה ולא חיישי׳ ליוהרא לזה נתן טעם כיון דלרוב פסוקים בעינן דוקא ל"ה אף לר"י דאחר פלג מנחה הוי לילה לענין תפלה מ"מ לענין ק"ש דכתיב ובשכבך ובעינן זמן שכיבה לריך להמתין עד ל"ה לרוב הפוסקים: וק"ו ערבית. דהא בשחרית לכ"ע לריך לסמוך גאולה לתפלה ובערבית פלוגתא דריב"ל ור"י דריב"ל ס"ל תפלות באמצע תקנום ר"ל כל ג׳ תפלות היום יהיה באמצע שני הק"ש של שחרית וערבית וא"כ מתפלל ערבית קודם ק"ש וברכותיה ואין מסמיך גאולה לתפלה. אלא אנו קי"ל כר"י דגם בערבית לריך לסמוך גאולה לתפלה: (ס"ק ד) להתחיל כו׳ אוכל קימעא כו׳ דמשמע טעימה: ועפסי׳ תרל"ב דת"ה ילוף מזה גם לענין מנלי׳: דהא בתוס׳ סוכה דחו כו׳ אהא דתנן שם מי שהי׳ בא בדרך ואין בידו לולב ליטול כשיבא לביתו נוטלו על שלחנו ופריך מדקתני נוטלו על שולחנו אלמא

באר הגולה

ו כ"י לדעת רבי׳ יונה והרשב"א אסור דאיתא שם בגמרא ד׳ ז׳ מדרבי בפרק קמא דשבת והר"ן שם אבל דמפסיקין לק"ש ואבל דסוכה ל"ה ח רבינו יונה שם לדעת כולהו תנאי דרים פ"ק דברכות ע שם ובחכמים י שם מ׳ ברשב"י משום רבי עקיבא

עטרת זקנים

רלה * אסור להתחיל לאכול כו׳. אבל בשהגיע זמן ק"ש ודאי אסור לאכול אפילו שעודה קטנה וכן ליתן מעט אלא יקרא מיד (בית יוסף בשם הרשב"א בשם הרי"ף) אלא שלא לדיין שנוהגין להתפלל ערבית תפלה המנחה כמ"ש רמ"א לעיל סימן רל"ג סס"א ואם אסור להתחיל לאכול אפי׳ שעודה קטנה שעה ורביע קודם הליל כיון שבבר התחיל זמן תפילה (ועיין בב"י סימן רל"ג מ"ש בשם אבל מוצר שמתמיר בתפלת ערבית משום דשכיחי שכרות) * הקורא ק"ש אחר שעלה ע"ה אז לא יאחר השכיבה אבל אם קורא קודם שעלה ע"ה יאחר השכיבה דכל הלילה זמן שכיבה (עור):

יד אפרים

במג"א ס"ק ד׳ וכמ"ש ס"ס תל"ת דעעיתה כו׳ ועמ"ש סי׳ תרכ"ב (ההסות דתרכ"ב בבר רמזה לעיל):

רלו כתוב בעמק ברכה שיש להפסיק בין ברקיע כרצונו ובין בורא יום ולילה ע"ש . מ"ש תמיד ימלוך עליהם לעולם ועד אע"ג דבעי' מעין חתימה סמוך לחתימה י"ל שאנו מתפללין שימלוך ה' ויקויים הפסוק והי' לעת ערב יהיה אור וכו' (טור) : **כתב** ב"ח מה שאנו חותמין בא"י מלך צור ישראל וגואלו כשאומרי' מערבית אינו נכון דהא אמרי' בפ' ע"פ דק"ש גאל ישראל על גאולה שעברה ע"כ ומיהו בספ"ק דברכו' פירש"י דוקא שחרית קאי על גאולה שעבר' אבל גאולה דערבית קאי גם על לעתיד דכתיב להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילו' ע"ש וא"כ אין לזוז מהמנהג : **א** צורך תפלה · ועוד תפלת ערבית רשות (רשב"א) ועסי' קס"ז וכן נוהגין דלא כרש"ל (כ"ח) וא"מ אפשר דוק' בר"ח שהיא דאורייתא אז בותן טל ומטר דמחזירין אותו אם לא אמרו . משא"כ בחנוכה ופורים שאין מחזירין אותו אם לא אמרו המנהג להכריז וכ"כ הרד"א וא"ל דבין הפרקי' דינן כמו בשחרית דדוק' בין גאול' לתפלה יש מקילין משום דתפלת ערבית רשות אבל בין ק"ש וברכותי' חובה לכ"ע : **ב** נהגו לעמוד . וכמ"ש כתב דלריך לישב וכ"כ מט"מ בשם מהרי"ל ורש"ל. וכ' ש"ל הושיענו אלקי ישענו וגו' שלא יהא יות' מי"ח אזכרו' וא"כ בשם מהרי"ל שבשהתפלל עם הצבור

אלא א"כ היה אנוס (ד) כגון (ה) שכור או חולה וכיוצא בהן כ ואנוס שקרא אז לא יאמר השכיבנו דבין שעלה עמוד השחר אינו זמן שכיבה: הגה אבל אם הברכות דהיינו שיש אלפני קריאת שמע וברכת אמת ואמונה עד השכיבנו אומר (טור ומרדכי והגהות מיימוני וע"ל סי' נ"ח סעיף ה') :

רלו דין ברכות ק"ש של ערבית ובו ד סעיפים :

א °° ה בערב א] מברך (א) (ה) שתים לפני ק"ש ושתים לאחריה :

ב ג אין לספר בין גאולה דערבית לתפלה (ב) ג ואף הנוהגין ב] לומר י"ח פסוקים ויראו עינינו אין להפסיק בין יראו עינינו לתפלה * ד ומיהו מה שמבריז ש"צ ר"ח בין קדיש לתפלת ערבית לא °°°הוי הפסק כיון שהוא א צורך תפלה ה וכן יכול לומר ברכו להוציא מי שלא שמע ולא הוי הפסק :

הגה וע"ל סי' ס"ע . ראיתי מדקדקים ב נהגו לעמוד כשאומרים הי"ח פסוקים של ברוך ה' לעולם וכו' ומנהג יפה הוא (ג) כי נתקנו במקום תפלת י"ח וע"כ ראוי (ד) לעמוד בהן כמו בתפלה :

ג (ד) ו מצא צבור שקראו קריאת שמע ורוצים לעמוד בתפלה

°עסי' נ"ע וסי' ק' °°עמ"ש סי' קי"ח °°°עמ"ש סי' רל"ב ס"ב

אוכל קימעא ואשתה קימעא ואשן קימעא ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל ואם חוטפתו שינה פמלא ישן כל הלילה כו' כדי שלא יהא עובר על דברי חכמים וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה.לכאורה משמע שאין עובר אלא בשוש שלשתן.אכילה ושתיי' ושינה אבל אין האמת כן דהא עיקר החשש מחמת חוטפתו שינה ונמצא יש איסור בשינה לחוד וא"כ גם אכילה ושתיה כל אחד לבדו אסור דשמא מתוך כך תחטפנו השינה ומ"ה אסור כאן בהתחלת אכיל' לחוד אבל מ"מ פשוט הוא דבעיתא פירות מותר כמו במנחה לעיל והא דאית'מעש' בבניו של ר"ג שבאו מבית המשתה כו' וקשה היאך עברו על דברי חכמים ובגמ' משמע שהם היו ת"ח י"ל שהתחילו בהיתר קודם זמן ק"ש האכילה בבית המשתה וכ' המרדכי בפ"ק דשבת שאם התחיל לאכול משאשיכ' קודם תפילת ערבית צריך להפסיק לקרות ק"ש ואם התחיל בהיתר א"ל להפסיק וב"י מביא זה ותימה לי למה כתב כאן דאלי' שעה קודם סמוך לזמן ק"ש יש איסור דהא אפי' משאשיכה קרוי זמן היתר במרדכי והרי"ו לא זכר אלא קודם זמנה וכן הרשב"א שמביא ב"י כת' סמוך לו קצת מלפניו ולא כתב סתם סמוך כמ"ש בתפלת מנחה סמוך למנחה אלא ודאי דכאן שזמנה ארוך אין איסור בסמוך אלא דסמוך שיעור קצת לפני הזמן וכ"ש שהתו' שמביא בית יוסף כתבו שמשעה שהגיע

זמן כו' ע"כ אין להאמיר בחלי שעה כנלע"ד : (ד)כגון שכור כו'-כ"י בשם הרשב"א כ' וז"ל ואפי' סמוך לזמן החמה ממש הואיל ואיכא אינשי דגני אבל מי שעבר במזיד ונשתהא לא ואפי' בפושע נמי ואפי' תכף לאחר ע"ה אסור וכמעשה דר"ג דאמר לבניו אם לא עלה ע"ה חייבים אתם לקרות הא אם עלה לא ואינהו ודאי משמע דלא היו שוגגין גמורין אלא פושעים לפי שנמשכו אחר עניני משתה עכ"ל והאי פושעים דקאמר לאו פושעים ממש ח"ו דהא ת"ח הוי כדמשמ' בגמ' אלא היפוכא דשוגג גמור קאמר דהוו שוגג קרוב למזיד כמה שהמשיכו כל הלילה ולא קראו ופתאום בא ע"ה והא דאיתא בגמ' דהסיא החמה ולא אמרינן דלא הוי שוגגין כיון דבאיסור נמשכו אחר עניני המשתה כבניו דר"ג כ"ל דבניו דר"ג לא היו שכורים רק שהו המשתה בשלשתן אכילה ושתיי' ושינה אבל אין האמת כן דהא עיקר החשש מחמת חוטפתו שינה ונמצא יש איסור בשינה לחוד וא"כ גם אכילה ושתיה כל אחד לבדו אסור דשמא מתוך כך תחטפנו השינה ומ"ה אסור כאן בהתחלת אכיל' לחוד אבל מ"מ פשוט הוא דבעיתא פירות מותר כמו במנחה לעיל והא דאית'מעש' בבניו של ר"ג שבאו מבית המשתה כו' וקשה היאך עברו על דברי חכמים ובגמ' משמע שהם היו ת"ח י"ל שהתחילו בהיתר קודם זמן ק"ש האכילה בבית המשתה וכ' המרדכי בפ"ק דשבת שאם התחיל לאכול משאשיכ' קודם תפילת ערבית צריך להפסיק לקרות ק"ש ואם התחיל בהיתר א"ל להפסיק וב"י מביא זה ותימה לי למה כתב כאן דאלי' שעה קודם סמוך לזמן ק"ש יש איסור דהא אפי' משאשיכה קרוי זמן היתר במרדכי והרי"ו לא זכר אלא קודם זמנה וכן הרשב"א שמביא ב"י כת' סמוך לו קצת מלפניו ולא כתב סתם סמוך כמ"ש בתפלת מנחה סמוך למנחה אלא ודאי דכאן שזמנה ארוך אין איסור בסמוך אלא דסמוך שיעור קצת לפני הזמן וכ"ש שהתו' שמביא בית יוסף כתבו שמשעה שהגיע

רלו (א) ב' לפני · ירוש' ר"י בר בון בשם ריב"ל ע"ש שבע ביום הללתיך ר"ל בשם ר' מנא אומר כל המקיים שבע ביום הללתיך כאלו קיים והגית בו יומם ולילה : **כתב** הטור בשוכה אשכנז שאומרים תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד בא"י המעריב ערבים ולא הוה סמוך לחתימה מעין החתימה' אמר הרא"ש ע"ז שאנו מתפללין ה' ימלוך לעולם ויקויים הפסוק והיה לעת ערב יהיה אור ויאיר לנו ויחשיך לשונאינו והוי קצת מעין החתימה : (ב) ואף המנהגים לומר י"ח פסוקים כו' . בטור כתוב שזה ניתקן לפי שבימים הראשונים היו בתי כנסיות שלהם בשדות והיו ירחים להתאחר שם עד זמן תפלת ערבית ותקנו לומר פסוקים אלו שיש בהם י"ח אזכרות כנגד י"ח ברכות שיש בתפלת ערבית ועתה שחזרו להתפלל ערבית בבתי כנסיות לא נתבטל מנהג הראשון כו' ויש מן הגדולים שהנהגו שלא לאומרם עכ"ל . וכב"י דהיינו הרמב"ן והרשב"ם ועל פי זה כ"ל מי שבא לב"ה (°) אחר שהתחילו הצבור להתפלל יתפלל ביחידות מנחה וקורא ק"ש וברכותיה עד שומר עמו ישראל לעד והצבור מתחילין להתפלל ערבית יוכל תכף להתפלל עמהם ופסוקים דברוך ה' לעולם אמן ירצו עיניו יאמר אח"כ דכיון דגדולים נהגו שלא לאומרם כלל יכול בזה לסמוך עליהם ולדנגם כדי להתפלל עם הצבור ולומר אותה אחר כך כנ"ל פשוט : (ג) כי נתקנו במקום תפלה · נע"ד נראה שהאומרם במיושב ספיר דמי דאם שהאומרם מעומד נתכוין שיהיה זה במקום י"ח א"כ יצא ידי תפלת ערבית והילך יתפלל אחר כך ערבית שנית דהוי כמי שמתפלל וחוזר ומתפלל דכתב הטור סי' ק"ו דהוה כמקריב ב' תמידין וא"ל דנחשב לתפלת ערבית אריכתא וכעין שמצינו בהשכיבנו דהוי גאולה אריכתא בגמרא פ"ק דברכות זה אינו דהא אומרים קדיש קודם תפלת ערבית וזה מורה על הפסק מ"ש קודם לזה וראיה ממ"ש הטור סימן זה וז"ל כתב רב נטרונאי מדברי חכמים ה"א בערב אלא ב' לפניה וב' לאחריה וכיון שהלכה כרב דאמר תפלת ערבית רשות תקנו אחרונים שלאחר שומר עמו ישראל לעד יאמר פסוקים שיש בהם זמירות ושבח ולומר אחריהם ברכה ומפסיק בקידושא כלומר נפתיים תפלה עכ"ל הרי לפניהם אומרה על הפסק מ"ש בתחלה והילך מחשבוהו לתפילת ערבית דבתר הקדיש בשלמא לי' אומר מיושב אומרה על גאולה אריכתא' כמו השכיבנו שהרי אין שום הפסק ביניהם והוי כמו השכיבנו ממש משא"כ אם רוצה לחשוב אותו במקום תפלת י"ח כנלע"ד אח"ז מלאתי כן בספר מט"מ בשם מהרי"ל ורש"ל : (ד) מצא לבור שקראו כו' . הטעם דטפי עדיף להתפלל עם הצבור ממה שיסמוך גאולה לתפילה של ערבית ואם כתב

לב"ה

שערי תשובה

סי' רלו (א) ב' לפני ק"ש עבה"ש וכ' בש"צ שכתוב בכתבי האר"י דצריך לדקדק ולומר מעריב ערבים בחכמה פותח שערים בתבונה ובזה רבים שנו ומעריבים ערבים עכ"ל ולבעת לא מצאתי זה בכתבי האר"י ז"ל וגם בפע"ח בשם החברים נראה הסדר כמו שאנו נוהגים לו' בחכמה פותח שערים. ואמנם הרואה יראה כי המחבר ש"צ היה בידו כתבי האר"י ז"ל מדויקים וצ"ע :

המפיל

מהמנהג : (ב) לעמוד . ונמ"ש כתב דריך לכב וכ"כ מט"מ בשם מהרי"ל ומהרש"ל וכתב הט"ז דאם האומרים מעומד נתכוין שיהא במקום י"ח א"כ יצא ידי תפלת ערבית והילך יתפלל אח"כ ערבית שיש ע"ש . וכתב והא"ז

באר היטב

בסי' רל"ב. ב"י : (ה)ב שכור . ואם נשתכר אחר התחלת זמן קריאת שמע לא מיקרי אונס ואין לו היתר לקרות רק עד שיעלה ע"ה ומו לא ט"ז :

רלו (א) ב' לפני ק"ש . יש להפסיק בין ברקיע כרצונו ובין בורא יום ולילה עמק ברכה . מה שאנו חותמין מלך צור ישראל וגואלו כשאומרים מערבית אינו נכון ב"ש ע"ל סי' ס"ו ס"ק י"ב ומ"א כ' דבספ"ק דברכות פירש"י דדוק' שחרית קאי על גאולה שעברה אבל גאולה דערבית קאי גם על לעתיד וא"כ אין לזוז מהמנהג : (ג) לעמוד . ונמ"ש כתב דריך לכב וכ"כ מט"מ בשם מהרי"ל ומהרש"ל וכתב הט"ז דאם האומרים מעומד נתכוין שיהא במקום י"ח א"כ יצא ידי תפלת ערבית והילך יתפלל אח"כ ערבית שיש ע"ש . וכתב והא"ז

הגר"א

ע' ל' ועד שתשא כו' ה"ק כו' ומתורגם קושיות ירושל' ג"כ אבל י"ל דת"ק אליבא דחכמים לא ס"ל כן והלכה כר"ג בדיעבד וכפרש שהרמב"ם תמיד נוטה אחר הירושל' : ס"ד אא"כ כו'. שם כי אתא כו' : ואנוס כו'. תוס' שם ד"ה ובלבד כו' אבל כו'. כ"מ שם :

סי' רלו ס"ב אין כו'. עתוס' ד' כ' ד"ה אר"י כו' וז"ש וא"ל כו' ועיין ע"ז ודעת רשב"ם ורמב"ן עיקר וכ"כ בשמו תר"י ברכות ע"ש : ומיהו כו'. כמו טול בריך וכ"ש זה שהוא צורך התפלה ממש וכ"ש בתפלת ערבית רשות שם סי' רל"ב וכן כו'. עור בשם ר"ע ועב"י מעשה הכ"ל כמו טול בריך ואע"ג דלאחריה : כי נתקנו כו'. תוס' שם והר"י כ' שבתחילה שת"ע רשות היו אומרים אלו הפסוקים בתקנת תפלת י"ח ומותמין ואומרים קדיש ויוצאין : ס"ג מצא ציבור כו'. ע' רא"ש ריש

מחצית

דאם איחר אפי' במזיד כו' מצויין בטעות וקאי על מ"ש בש"ע ואם עבר ואיחר וקרא עד שלא עלה ע"ה כו' עז"א דמיירי אפי' איחר במזיד לכן לא יצא אא"כ קראו קודם ע"ה אבל אי נאנס ועי"ז איחר שעלה ע"ה אפי' קראו אחר קודם הנץ החמה יצא כמ"ש בסעיף ד' :

סי' רלו כ' בע"ב שיש להפסיק בין ברקיע כו' ר"ל שיש להמשיך תיבת כרצונו אדלעיל מיניה ומסדר את הכוכבים במסתרותיהם ברקיע כרצונו . כדאמרי' סוף שבת אין מזל לישראל וכתבו התוספות דלפעמים ע"י זכות גדול מצנה ה' המזל-וכן מצינו שאמר הקב"ה לאברהם מאי דעתך דקאי לדק במערב אוקמי ליה במזרח.הרי דלפעמים הרצון לפניו יתברך לשדד המזלות והכוכבים ושייך שפיר שכרצונו הוא יתברך מסדרן ברקיע.אבל אי ממשיכים תיבת כרצונו אדלמטה כרצונו בורא יום ולילה לא יתכן דודאי יש ביכולתו לשנות יום לגיל' או להיפך לילה ליום האור לחרם ולא יזרח אבל בבטיח הוא יתברך יום ולילה לא יבטלו כ"א על דרך המקרה כמו בחשך מצרים ואז לא היה בכל העולם כ"א במצרים וכן העמדת חמה למשה ויהושע וחזקיה היה רק ע"ד המקר'.משא"כ שידד מערכו' הכוכבים ודאי נעשה בכל דור לצדיקי הדורות והם מן הנסים הנסתרים: י"ל שאנו מתפללים כו' והיה לע"ע יהיה אור · ור"ל ולאומים יכסה חושך והוי שפיר מעין החתימה המעריב ערבים דהיינו שיהיה ערב לאו"ה הוי דומיא דמעריב ערבים כל יום:כ' ב"ח בסי' ס"ו וע"ש בט"ז:דהאמרי' פרק ער"פ דף קי"ז ע"ב א"ר ק"ש והלל גאל ישראל דלעת' גואל ישראל דרחמי ניהו' שאנו מתפללי' על העתיד עד כאן לשונו אבל ק"ש וכן הלל דליל פסח היא שבח על גאולת מצרים שעבר וסיים שם הב"ח וז"ל אלא ל"ל וגאלנו בגלא ו' (בין נימ"ל לאל"ף) דשפיר משמע על הגאולה שעברה עכ"ל : מיהו בספ"ק דברכות דף י"ב ע"א אמר רבא ב"ח שבא משמיה דרב כל שלא אמר אמת ויציב שחרית אמת ואמונה ערבית לא יצא י"ח שנא' להגיד בבקר חסדך כו' וכתב רש"י וז"ל שנא' ולהגיד בבקר חסדך וברכ' אמת ויציב כלה על הסד שעשה לאבותינו שהוציאם ממצרים וכו' וברכת אמת ואמונה מדבר בה אף על העתידות שאנו מצפי' שיקויים לנו אמונתו והבטחתו לגאלנו מיד מלכים כו' עכ"ל . אלו התוס' שם כתבו וז"ל אחר שהעתיקו ל' רש"י כתבו הכ"ל וז"ל ובסוף ברכה חוזר לגאולה דפרעה כדי לסמוך לגאל ישראל עכ"ל הרי דהתחתמה גם בערבית היא על העתיד וכ"כ הפרישה שהקשה על הטור דלעיל סי' ס"ו העתיק ל' רש"י הנ"ל ובסי' זה כתב דל"ל גאל ישראל ולא גואל משום דקאי על הגאולה שעברה ותי' מסברא דנשיה דס"ל אע"ג דהברכה מדברת מענין גאולה העתידה . מ"מ התחתמה נ"ל על גאולה שעברה הובא בספר א"ר ע"ש : (ס"ק א) צורך כו' וע"ש קס"ז סעיף ו' דמה שהוא צורך סעודה לא הוי הפסק בין בעיני להמוציא.ה"ה מה שהוא צורך תפלה : דלא כרש"ל שכתב כיון דהאידנא קבלנו עלינו תפלת ערבית חובא אזדא לה טעם הרשב"א לכן אין להפסיק בהברכה .;וכב"ח חולק דעיקר טעם הרשב"א אפני שהוא צורך תפלה וזה שייך גם לדידן וא"ש הרשב"א דתפלת ערבית רשות אינו אלא

ביאור

דמב"ם וכמ"ש בירושלמי שם ור"ג פליג על רבנן ועבד עובדא בוותיה והא ר"ת פליג על רבנן ולא עבד עובדא כוותיה והא ר"ע פליג על רבנן ולא עבד עובדא כוותיה רשב"י פליג על רבנן ולא עבד עובדא כוותיה והכיולו שם עובדא דשבת ק"מ א' ודמיר כ"ב א' וע' תוס' שם ד"ה תעשה כו' תעשה אי כ' ועי' גמ' דברכות ל"ז א' ותו' בירושלמי שם תמן היו יכולין לקייים דברי חכמים ברם הכא כבר עבר חצות ולא היו יכולין לקיים דברי חכמים א"ל עבדן עובדא כוותיה וז"ש אם עבר כו' אבל כאוסים אף לאחר ע"ה יכול לקרות בח"ש בש"ד ובסי' ס"ח ולא כרא"ש שם ס"ע אב' וא"ל להתמיר כו' דהא חכמים כו' אבל הרמב"ם ס"ל דלחכמים אפי' דיעבד לא יצא ולא יקרא כלל אחר חצות כמ"ש בשב ואל תעשה יכולין לעקור ד"ת וכ"כ תר"י שם וכ"ת בירושלמי הכ"ל דפריך ועביד עובדא כוותיה ושם בדיעבד הוא אלא דבנמ' דינן לא מ' כן דאמרינן

הגר"א

סיף ואינו עיקר הטעם:דוקא בר"ח שהוא דאורייתא ר"ל בר"ח אע"ג דקי"ל בערבית אם שכח יעלה ויבא אין מחזירין אותו מ"מ ר"ח נופי' דאורייתא. וכן ותן טל ומטר אע"ג דלאו דאורייתא מ"מ א"ל מעלוותא דאם לא אמרו מחזירין אותו משא"כ חנוכה ופורים דהם דרבנן וגם אם לא אמר על הנסים אין מחזירין: וכ"ל דבין הפרקים כו' אבל בין קריאת שמע וברכותיה חובה לכולי עלמא אע"ג דבבר הסכים לעיל דטעם התפלת ערבית רשות אינו אלא סניף ועיקר הטעם משום צורך תפלה.וזה שייך גם בין הפרקים מ"מ כוונתו דעוב לו להפסיק בהברכה אחר יראו עינינו מלהפסיק בין הפרקים דאחר יראו עינינו יש פוסקים דרשאי להפסיק בכל הדברים דהא בלאו הכי מפסיקים בין גאולה לתפלה בתמירת הפסוקים ויראו עינינו וכמ"ש הטור בשמם משא"כ בין הפרקים אפי' דערבית לכ"ע אינו רשאי להפסיק א"כ עדיף להפסיק בין גאולה לתפלה דערבית מלהפסיק בין הפרקים:(ס"ק ב)נהגו כ' ובמ"ע כ' דלריך ליבב כו' דטעם העומדים כיון דבימים הקדמונים היו בתי כנסיות שלהם בשדה והיו ירחים להאריך בתפלת ערבית בלילה כיון שהי' בה"כ רחוק מן הישוב. ולכן תיקנו תמורת שמונה עשרה ח"י פסוקים של ברוך ה' לעולם כו' ויש בהם ח"י אזכרות של הוי' נגד ה"י ברכות ואנב תקנו תחימה של ירחו עינינו. ואף עכשיו שבה"כ שלנו היא תוך העיר ומתפללים ח"י ברכות ממש מ"מ תקנה ראשונה לו' ח"י פסוקים תמורת ח"י ברכות במקומה עומדת ולא זזה ממקומה וזה טעם רמ"א שכ' שהמדקדקים עומדים כי תחלה נתקנו תמורת ח"י ברכות ממש והחולקים אדרבא מה"ע ראוי ליבב.דאם יעמוד נראה שמתבוין לאלת בהן תמורת ח"י ברכות א"כ כשאח"כ מתפלל ח"י ברכות. א"כ נראה שמתפלל שתי פעמים ח"י ברכות וא"ל דהוי כתפלה אחת אריכא' דהא מפסיקי' בקדיש בגתיים כ"כ הט"ז וכ' בספר א"ר דאף העומדים לא יעמדו ופניהם אל הקיר דאז הוי נראה ממש כמתפלל ח"י ברכות: הושיענו אלהי ישענו לאפוקי מנוסח שלנו הושיענו ה' אלקינו וקבצנו דא"כ יהיה בו י"ע אזכרות של הוי"ה ולענ"ד זה אינו מפסיק די"ל דשם הויה א' נגד ברכת המינים ואע"ג דבעור ורא"ש כתוב ח"י אזכרות נגד ח"י ברכות י"ל דלא דקו בלשוניהם כיון שנקרא י"ח ברכות דכן היתה תחלת תקנת אנכה"ג אלא שאח"ז הוסיפו ביבנה ברכת המינים לכן נקט גם ח"י אזכרות כנגדן. עוד י"ל מ"ש ה' הוא האלהים ב"פ נחשב כחדא וזה דנחשבו כחדא כתב גם בספר א"ר לפי שעתו. ומ"מ י"ל כמ"ש מ"א הושיענו אלהי ישענו: דכ"ה לשון הפסוק בדברי הימים א' סי' ט"ז דלא הוזכר בו שם הוי"ה וכ"כ בספר א"ר אולם בתהלים סי' ק"ו כתיב הושיענו ה' אלהינו וקבצנו כו' : אז אמר כו' מעומד כיון דלא סמך גאולה לתפלה כדי להתפלל עם הצבור. לכן נקרא ק"ש עם ברכותיה אמר הפסוקים בעמידה שיהא דומה לסמיכת גאולה לתפלה דהיינו שיהיו הפסוקים דומים קצת לתפלת י"ח ולא שכבר התפלל עם הצבור אז שיהיו עכשיו הפסוקים תמורת ח"י ברכות ובתורת תפלת נדבה ואע"ג דלריך לחדש בה דבר כדלעיל סי' ק"ז זה נקרא בחידוש במה שמסמיך גאולה לתפלה: (ס"ק ג) יתפלל עמהם אף שהם מתפללים מבע"

ר"ל

לבה"כ אחר ברכו ויוכל להתפלל ממהה ויסיים כשיתחילו הקהל ערבית יש לעיין מה יעשה דאין ללמוד מדין זה דגם יסיים ממהה ואח"כ יתפלל שנית תכף עם הקהל ואח"כ יקרא ק"ש דשאני כאן דאין לפניו אלא תפלה א' בזה אמרינן מוטב יתפלל אותה עם הקהל ואח"כ ק"ש משא"כ בזה דשא יש כ' תפלות לפניו וע"כ יתפלל פעם ראשונה ביחידות א"כ יימא דימתין עד שיגיעו הקהל לתפלת ערבית ויתפלל עמהם ואחר כך יקרא ק"ש ויתפלל ערבית וירויח בזה שביכת גאולה לתפלה וכ"ל דגם בזה לא משגחי' בשמיכת גאולה לתפילה אלא יתפלל כ' התפלות זה אח"ז דהיינו הטעי' עם הקהל דהיאך יימא שיתפלל ממהה שלו עם הקהל והלא לא יהיה לו שותפות שהם תופסים אותו זמן לילה שהרי מתפללים ערבית והוא תופסו עדיין ליום שהוא מתפלל ממהה ואפי' כמה שמתפללי' הקהל ערבית תכף אחר ממהה אמרי' דהוי תרי קולי דשתרי אהדדי דהא עכשיו מחזקי' ליום ותיכף ממחזקי' ללילה אלא דבתפלה הקילו כמ"ש הרא"ש ריש ברכות והיינו שלא בפעם א' אבל כאן דבפעם א' רוצה להשתתף עמהם וכאמת אין לכם שותפות והוה כאלו מתפללי' אנו תפל' אחרת לגמרי ויש ללמוד חילוק זה ממ"ש ת"ה סימן ד' למי ששהה להתפלל כע"ש ממהה עד שהקהל עוטים ברכו דפסק שם כאשר כבר

בתפלה ג (ג) * יתפלל עמהם ואח"כ יקרא ק"ש (ד) עם ברכותיה :

ד ז אחר שומר עמו ישראל אומר אמן אחר ברכת עצמו ולא יענה אמן אחר ברכת ד (ה) המלך בכבודו : (ועיין לעיל סי' רט"ו) :

רלז סדר תפלת ערבית . ובו שעיף אחד :

א ח אין ש"צ חוזר התפלה בתפלת ערבית א (ואין מופלין על פניהם לאחר ערבית) :

רלח לקבוע עתים לתורה בלילה. ובו ב סעיפים :

א *ט צריך ליזהר בלמוד הלילה יותר מבשל יום והמבטלו עונשו (א) מרובה :

ב ב אם יש לו חק קבוע ללמוד כך וכך ליום והיה טרוד ביום ולא השלימו א א] ישלימנו (ב) בלילה מיד :

רלט דין ק"ש על מטתו . ובו ב סעיפים :

א ח קורא על מטתו א (א) פרשה ראשונה של שמע ב א] ומברך (ב) המפיל חבלי שינה על עיני וכו' :

הגה ויקרא ק"ש ג סמוך למטתו ואין מוכלים ושותים ולא מדברים אחר קריאת

באר הגולה

והרשב"א שם ז הרמב"ם בפרק ח' מה"כ ח הרמב"ם פרק יוד מה"ת והטור ורשב"א ח ערוכין י"ח ב שם ח ברכות ד' ודף ס'

עטרת זקנים

* יתפלל עמהם דתפלה עם הצבור עדיף מסמיכת גאולה לתפלה ערבי' שהוא רשות אבל בשחרית לא אמרינן הכי (בית יוסף) :

רלח * צריך ליזהר בלימוד הלילה כו' . ואחרונים קבלו לומר משכבי עד קומי שכבי ומקומי עד שכבי קומי :

רלט ויש לקרות ק"ש עד גמירא לפי שיש בה רמ"ח תיבות ויליל רמ"ח איברים (מהר"י לורא ומהרש"ל) ויש מי שכתב לומר ג"כ אחר ק"ש מזמור הרוממך ה' כי דליתני (סמ"ג) אין מברכין על ק"ש של ערבית פי' אקב"ו על ק"ש אין לברך :

אשל אברהם

א] ישלימנו . הרגיל לקרות בכל שבת משניות של שבת ואח"כ נדר ללמוד ח"י פרקים בכל יום כסדר ואירע שבשבי' בא לו אסכת שבת זכרון אחד עולה לו לכאן ולכאן ת' בית יהוד' סי' י"ט : **א]** ומברך . הא דאין מברכין לקרות שמע דאינה מצות אלא להגן ומהאי טעמא מ"ח אין צריך לקרות וכן די נמי בפרשה ראשונה רשב"ם סי' קע"ד. ועיין בס' אליה רבא בעניין הנוסחא של ברכת המפיל ע"ש :

לבושי שרד

רלט מ"א סק"ב של"ל ד"ת או ק"ש סמוך לשינה כנ"ל :

הלכור וקרא אח"כ ק"ש וברכותיה אז יאמר ברוך ה' וגו' מעומד: ג יתפלל עמה'. אע"פ שהם מתפללים מבע"י מ"מ תפלת הלכור עדיפא ממיסמך גאול' לתפלת ערבית וכ"ל דאם יש שהות יקרא ק"ש וברכותיה וידלג ברוך ה' לעולם ועד וגם ירחו עיניו כדי להתפלל עם הלכור דאינה אלא מנהג וכמה גדולים סודרים דאין לאומרו ואם בא לבה"כ בשעה שמתחילין ברכו והוא לא התפלל ממהה יתפלל ממהה בעוד שהם קורין ק"ש וברכותיה ואח"כ יתפלל ערבית עם הלכור ואח"כ יקרא ק"ש וברכותיה בלילה אבל לא יתחיל להתפלל ממהה בשעה שיתפללו ערבית ולהתפלל אח"כ ערבית בלילה דשחרי אהדדי שהקהל תופסים אותו זמן בלילה שהרי מתפללים ערבית והוא תופסו עדיין ליום שהוא מתפלל ממהה ואפי' כמה שמתפללי' הקהל ערבית תכף אחר ממהה אמרי' דהוי תרי קולי דשתרי אהדדי דהא עכשיו מחזקי' ליום ותיכף ממחזקי' ללילה אלא דבתפלה הקילו כמ"ש הרא"ש ריש ברכות והיינו שלא בפעם א' אבל כאן דבפעם א' רוצה להשתתף עמהם וכאמת אין לכם שותפות והוה כאלו מתפללי' אנו תפל' אחרת לגמרי ויש ללמוד חילוק זה ממ"ש ת"ה סימן ד' למי ששהה להתפלל כע"ש ממהה עד שהקהל עוטים ברכו דפסק שם כאשר כבר

ענה עמהם ברכו ממילא עכשו קודם לא יתפלל כשם ממהה ויתפלל ערבית שתים אבל אם הוא לא ענה עמהם יוכל להתפלל ממהה אלא שלא ה"נ כן הוא כיון שהוא ממתין על תפלת ערבית כותנו להיות לו שותפות עמהם וכאמת אין כאן שותפות ודוגמא לזה מצינו בהוס' פ' ע"פ ד' ק"ה ד"ה ומימא תרוייהו וכו' אבל לר"י לא פריך כו' ה"נ בזה אין כאן שותפות דהזמנים חלוקים ואם נפסק לומר דאע"פ שאין התפלות שוות מ"מ יש תועלת כיון שעכ"פ גם הלכור מתפללים אף אנו נאמר יש תועלת שיאמר תכף תפלת הממהה בעוד שהקהל מתעסקין בברכת ק"ש בא"ז היא עכ"פ עת רצון לפניו יתברך והתפל' של זה היחיד מתקבלת טפי בשעה הנה וכן יש בהגמ"י וז"ל אם בא לבה"כ אחר ברכו והתחיל ממהה והקהל מתחילים תפלת ערבית מוטב שיתפלל י"ח דערבית עם הלכור כו' עכ"ל ואין לדקדק מלשון והתחיל ממהה דמיירי דוקא בדיעבד דא"כ היה לו לכתוב לכתחלה לא יתחיל ממהה עד שיתפללו הלכור מעריב אלא ודאי דלא נמית לזה אלא כונתו דאם אירע הדבר שבשעת תפלת מעריב של הלכור סיים זה תפלת ממהה שלו יתפלל שנית י"ח דערבית עמהסכנלע"ד ברור:

ובשעה

פ"ז והג"מ ס"ל שגם שמע אומר באחרונה וכ"כ הרד"א בשם רבינו הא' דס"ל דגם שמע הוי מצוה כמו ברכות דמוכח כן בגמ' וכ"ה בירושלמי ובירושלמי פ"ק איתא פלוגתא דרב זעירא דקרי וחזר וקרי ס"ל דשמע לו' באחרונה וריב"ל ס"ל דאומר מזמורים אח"כ ממלא דהרמב"ם והג"מ ס"ל כרב זעירא והטור וב"י פסקו כריב"ל וא"כ מהתימה על רמ"א שב' קורא וחוזר וקורא וכו' והוא נגד דעת הרב"י ולפנין הלכה כריב"ל כמ"ש בריב"ף פרק בני העיר . ובאמת המזמורים אינן חיוב כלל רק שמע והמפיל רק שנהגו לאומרם מדחזי' דריב"ל אמרם ואף ריב"ל לא אמר אלא השני מזמורים וכ"מ לענין חולה לו אמנם ומה שלא נהגו הכשים לאומרם אפשר דס"ל כיון דאינו מוהג אלא בלילה פטורין דהוי שה"ג כמו שפטורים מקריאת שמע: ג סמוך למטתו . וכתוב בסדה"י שלא יקרא קריאת שמע כשיכנס לישן אלא כברואה שהשינה באה עליו ובכ"ה כתב שם לקרות מיד שמא

באר היטב

דשל כל פיס לא יעמוד ופניו אל הקיר כמו בי"ח : (ג) יתפלל עמהם . אע"פ שהם מתפללים מבע"י מ"מ תפלת הלכור עדיפא ממיסמך גאולה לתפלת ערבית שהוא רשות . וכ"ל דאם יש שהות יקרא ק"ש וברכותיה וידלג ברוך ה' לעולם אמן ואמן וגו' . וגם ירחו עיניו וגו' כדי להתפלל עם הלכור דאינה אלא מנהג וכמה גדולים סודרים דאין לאומרו ואם בא לבה"כ בשעה שמתחילין ברכו והוא לא התפלל ממהה יתפלל ממהה בעוד שהם קורין ק"ש וברכותיה ואח"כ יתפלל ערבית עם הלכור ואח"כ יקרא ק"ש וברכותיה בלילה אבל לא יתחיל להתפלל ממהה בשעה שיתפללו ערבית ולהתפלל אח"כ ערבית בלילה דשחרי אהדדי שהקהל תופסים אותו זמן בלילה שהרי מתפללים ערבית והוא תופסו עדיין ליום שהוא מתפלל ממהה מ"א ט"ז ס"ק : (ד) עם ברכותיה . ואז אומר ברוך ה' לעולם אמן ואמן וגו' מעומד . מ"כ בשם מהרי"ם מ"א : (ה) בכבודו. וכתב

שערי תשובה

סי' רלט (ב) המפיל עבה"ט וכ' בר"י בשם תשו' לחמי תודה שיש שרצה לו' שעפ"י הסוד אם היה ער עד אחר חצות ואז הולך לשכב אינו מברך המפיל ואין האמת כן אלא צריך לברכה בכל עת שהולך לישן ע"ש :

ביאור

ריש ברכות ושאלו מרב האי ז"ל כו' וחזינן כו' היכא כו' וכזה מתזרק קושיות תוס' שם ד"ה מאימתי ועוד קשה דא"כ כו' ואמן קי"ל כו'. רשב"א שם ואע"ג דבשחרית אין לעשות כן מ"מ בערבית כיון דרבות לא חיישינן לטמיכה כולי האי ועכ"י : ס"ד אחר כו' ולא כו'. כתו בבהמ"ז שאין עונה אחר העוב והמעיב :

סי' רלז ס"א אין ש"ץ כו'. שאין תפלת ערבית חובה לפיכך לא יכרך לבעלה שאין כאן אדם שנתחייב בהם כדי להוציאו ו"ח . הרמב"ם שם :

סי' רלח ס"א צריך כו'. תנינא י"ב ב' ע"ז ג' ב' ערוכין י"ח ב' יומא ע"ז א' מנחות ק"י א' סנהדרין ע"ז ברכות ד' א' :

מחצית

ר"ל מלבד שאם יתפלל עם הצבור ולא יהא מסמיך גל"ת נוסף לזה שגם עם הצבור מתפלל מבע"י ואם יתפלל לבד יתפלל בלילה אע"ג דר"ם רל"ה מבואר דעדיף להתפלל בצבור אפי' מתפלל מבע"י מ"מ קמ"ל אע"ג דהכי איתא תרתי שמתפללים מבע"י וגם לא יסמוך גאולה לתפלה אפ"ה עדיף תפלה עם הצבור: אבל לא יאמתין כו' דס"ד כיון דע"כ א' מב' תפלות דהיינו מנחה וערבית צריך להתפלל ביחיד א"כ למה מתפלל מנחה ביחיד ותפלת ערבית בצבור ולא יסמוך גל"ת וגם יתפלל ערבית מבע"י אימא איפכא שיאמתין להתפלל מנחה עד שיתפללו הקהל שמונה עשרה של ערבית ואז יתפלל מנחה ויהיו דלא הוי תפלתו עם הצבור דהא הם מתפללים ערבית והוא מנחה מ"מ הוי בשעה שהצבור מתפללים וערבית יתפלל בלילה וגם יסמוך גל"ת: בשחרית ומוסף ר"ל דאי מתפלל מוסף בשעה שהצבור מתפללים שחרית לא מקרי בשעה שהצבור מתפללים:דשתרי אהדדי שהצבור המתפללים ערבית עושים אותו לילה והוא מתפלל מנחה ע"כ הסכנו עדיין יוש: ועסי' רס"ג דאין להתפלל מנחה באותו בה"כ שכבר קבלו קהל שבת דהוי כשתרי אהדדי ע"ש: ועוד דתפל' עם הצבור כו' ר"ל אפ"ת דבה"ג מקרי בשעה שהצבור מתפללים מ"מ עדיף שיתפלל מנחה ביחיד וערבית עם הצבור דהוי תפלה עם הצבור דעדיף ממה שיתפלל מנחה בשעה שהם מתפללים ערבית דלא הוי רק כמו בשעה שהצבור מתפללים כנ"ל: ועסי' ק"ט דבה"ג בקדוש' וז"ל יחיד העומד בתפלת י"ח וכשהגיע למקום קדושה היו לבור אומרים קדושה דסדר' אינו אומר קדוש עמהם דאין קדושות שוות כו' : (ס"ק ד) המלך כו' המלך בכבודו. אפשר הטעם כמו שכ' רש"י והם דברי מדרש רבה במגלת אסתר ע"פ המלך מהודו ועד כו' שמלך מעצמו ולא היה מזרע המלוכה ולא הי' ראוי למלוכה ע"ש: שא"ל ימלוך לשון בקשה. ר"ל שלא יהיה כוונתו באמרו ימלוך שהוא לשון תפלה שמתפלל שימלוך כו' דהיינו לקרב הגאולה אלא יהיה כוונתו מלשון שבח שודאי כך יהי' ע"י שיגאלנו ב"ב : מלת תמיד למעה לא ידעתי טעמו. ובפרישה הוכיח בס' אליה רבה כ' להיפוך שיקראנו למעלה :

סי' רלז (ס"ק א) ואין כו' וכן נכון כו' ע' לעיל במ"א סי' קל"א ס"ק ע' ומ"ש בש"ע שאין הש"ץ חוזר התפלה כתבו הטעם כיון דעיקר התקנה לחזור התפלה להוציא מי שאינו בקי וכיון דתפלת ערבית רשות הרי דאין מי שמחויב בדבר ואין הש"ץ צריך להוציאו ואע"ג דאם התפלל פ"א ערבי' כבר שויא עליו חוב מ"מ כיון שהתפלל פ"א ע"כ הוא בקי ואין צריך לש"ץ ואם אינו בקי ע"כ לא התפלל בשום פעם ואע"ג דעכשיו דכ"ע קבלו עליהם לחוב מ"מ [לא] קבלו עליהם להטריח הצבור לחזור הש"ץ התפלה כ"כ הל"ח וכ' בספר אליה רבה בשם ש"ג דנהגו בקלת מקומו' לו' קודם ערבי' מזמור שיר המעלות הנה ברכו כו ע"פ מה שכתוב בברכות דף ה' אלא אם היה רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה ואח"כ קורא ק"ש ומתפלל והכא נעשה כדי לעשות תורה ובחרו במזמור זה דכתיב ביה העומדים בבית ה' בלילות וכ' דמה"ע אם מתפללים מנחה ומעריב סמוכים אין לו' המזמור כיון

בעי"ה שיקרא אלא תמיד למעה תמיד ימלוך וכו' :

רלח (א) מרובה . ועשל"ה שיש לחבר לילה ליום ויוסף בלילה בתורה אז בתפלה . וכתב ב"ח דאחרונים קבלו משכבי עד קומי וכו' ע"ל סי' ג' : (ב) בלילה . דהוי דבר ולכן יתנה בתחלה שלא יהא עליו דבר מ"א . אין לקרות מקרא בלילה ואין ליגון אלא אחר ג' שעות ויישכב על צד שמאל ויגן ויישכב בנטעה מיוחדת . וכשהשכם אחר שחגמור תשוב למעמד האר"י ז"ל .

רלט (א) פרשה ראשונה . ור"י כתב לומר כל ק"ש שהיא רמ"ח תיבות לכמור רמ"ח איברי כ"כ האר"י ז"ל וב"ל סי' רל"ה ס"ק כ' מש"ש : (ב) המפיל . משמע דברכת המפיל יאמר אחר שמע כדי שתהא

הגר"א

והמבטלו כו'. פ"ק דאבות וכמ"ש בסוף תענית ובב"ב קכ"א ב' דמוסיף כו' וסנהדרין ל"ב א' :

סי' רלט ס"א ויקרא כו' ואין כו' ואם קרא ק"ש כו'. ירושלמי פ"ק רשב"ג כד הוה נחית לעיבורא הוה מקבל פני ר' יעקב גרופא והוה ר"ז מעמר ביני קופיא משמעא דיתיה הוה קרי שמע ושמע דהיה קרי וחזר וקרי עד דהוא שקע מיניה גו שיתיה ומ"ע ר' אחא יר' מתליפא תמוי בשם רשב"ל רגזו כו' ודומו סלה ואע"ג דאמר שם מילתא דריב"ל פליגי דריב"ל קרא מזמורים בתרה וקי"ל כריב"ל מ"מ נלמוד משם דצריך שיהא סמוך לשינתו והמזמורים בק"ש אריכתא דמיא : **ואין** מברכין כו'. ע' תוס' ריש ברכות סד"ה מאימתי ומכאן כו' ועתוס' דחולין ק"ה א' סד"ה מיס כו' :

סי'

השקל

שהתפלל מקודם וקודם תפלת הממהה אמר אשרי דהוי כמו ד"ת והם סמוכים זה לזה תו א"ל : סי' רלח כתב מ"א אמרי' כו' כגון בלילי כו' שאז א"ל לקוס קודם אור היום וכתבו האחרונים דעכ"פ קודם שיישן ילמוד עכ"פ מעט: משכבי עד קומי: משכבי' ר"ל בשבועות קורין מגלת רות דכתיב בה שכבי עד הבקר ובע"ב קורין מגלת איכה דכתיב בה קומי רני בלילה כו' : (ס"ק א) ישלימנו כו' ע' בי"ד סי' ר"ג סעיף ב' דהאומר אשה פרק זה נדר גדול נדר כו' ובסי' ר"ד סעיף א' כ' דאם נהג לעשות דבר טוב אפי' פעם א' אם היה דעתו לנהוג כן לעולם הוי נדר וצריך התרה ויפתח בחרט' שקבלו בשם נדר וכ' שם דטוב להתענות כן לכתחלה שאין דעתו לנהוג כן לעולם כ"א כל זמן שירצה : סי' רלט (ס"ק א) פרשה כו' שהיא רמ"ח כו' וא"ל דאומר תחלה אל מלך נאמן. וע' לעיל סי' ס"א במ"א ס"ק ד' : ועמ"ש כי' רל"ה ס"ק ב' דאם קרא ק"ש מבעוד יום מצד הדין צריך לו' על מעתו עכ"פ שני פרשיות הראשונות ע"ש : (ס"ק ב) ומברך כו' יאמר אחר שמע. דכן סדרן בש"ע קורא כו' שמע ומברך המפיל כו' וכן עיקר כאשר יתבאר הטעם שם ק"ק זה : ואח"כ יאמר יושב בסתר דהא כתבו יושב בסתר לבסוף וא"כ צריך טעם דכמו שאומר שמע קודם המפיל שתהיה הברכה סמוכי לשינה ה"ה די"ל יושב בסתר קודם המפיל כדאי' בגמ' שא"ל ד"ת אז ק"ש סמוך לשינה כנ"ל והוא דאמרינן בברכות דף ד' ע"ב אמר ריב"ל אע"פ שקרא אדם ק"ש בבה"כ מצוה לקרותו על מטתו א"ר יוסי מאי קרא רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה ופירש רש"י אמרו בלבבכם אמרו מ"ש בה על לבבך ועל משכבכם שמא ובשכבך ודומו בשינה אח"כ) ואא"ר נחמן ואם ת"ח הוא א"ל (פירש"י שרגיל במשנתו לחזור על גירסתו תמיד דיו בכך) אמר אביי אף ת"ח בעי למימר חד פסוקי דרחמי כגון ביהך אפקיד רוחי כו' : וכ"כ התוס' ריש ברכות לדחות פירש"י שכ' לישב המנהג שקוראים ק"ש מבע"י דסומכים על ק"ש שעל מטתו. והקשו דהאי ק"ש שעל מטתו אינו אלא משום שמירה ואינו יוצא בה ולאיה שהוא משום שמירה דהאמרינן דת"ח אין צריך וא"א דיוצא בה גם ת"ח ל"ל אע"כ הטעם משום שמירה ות"ח גרסתו שגגורה בפיו משמרתו: ס"ל דשמע אמר באחרונה וכ"כ ראיה זו בהגמיי' דאל"כ ה"ל לו' אמר יושב בסתר וחזר ואמר לו שאר פסוקים שכבל אע"כ שקרא שמע לבסוף ולכן חזר וקרא שמע:וריב"ל ס"ל כו' מדאמרינן בשבועות דף ט"ו מאי שיר של פגעים יושב בסתר כו' וה' מה רבו צרי כו' ואמרינן עלה ריב"ל הוי קרי להני פסוקים ונני משמע דסמוך לשינה היה קורא הני פסוקים יושב כו' אלמא דאמרן לבסוף : שב' קורא וחוזר וקורא. והיינו כר"ז בירושלמי. ועיין לעיל סי' ס"א סעיף יו"ד דיש ליזהר שלא לו' פסוק אחד דהיינו שמע שני פעמים כ"א שאר הפרשה (ועיין בל"ח) דהלכה כריב"ל אפי' נגד ר' יוחנן : דהוי שה"ג. ובספר אליה רבה חוזק דאמנו נשים לא בעי שמירה:(סק"ב) סמוך כו' ואין לחוש משום שמירה הפסק כו' ואין לחוש שמא לא יהיה יכול לישן: ויהיה ברכה לבטל' דהברכה היא על טבע הבריאה ואפי' לא ייכן אין ברכתו לבטלה כ"כ בספר אליה רבה ועוד כ' תי' אחרים

שמא תחפצנו שיבה מח"כ ולא יקרא ואין לחוש משום הפסק אלא כשעושה דבר אחר בגתיים : ד יישן מיד · ואם צריך לשמש מטתו יעול וישן ואחר כך יקרא ולפחות יאמר ברכת המפיל ושמע אחר התשמיש (של"ה וכ"כ בכ"ה) : ה כשהוא שוכב . והיינו דוקא בק"ש של חובה אבל אם כבר קראה אחר ל"ה וקורא על מטתו לשמירה מותר לקרות שוכב דהא ר"ז קרי וחזר וקרי עד דמשתקע בשינתה מ"א : (ה) חוזר וקורא . וה"ה אם מהרהר בד"ת ש"ד מ"א : (ו) בסתר . היינו בבית יחידי אחזתו לילית . שבת פב"ג ובית היינו חדר מהרי"ל . אלו צריכין שיומר מהמזיקים חולה מיה אתן כלה אבל וא"ה בלילה ברכות נ"ד . יש מוקנין לומר וידוי ש"מ קודם השינה וכ"ל שאינו נכון דאיתא בברכות שלא לומר אם אמות תהא מיתתי כפרה דלא ליפתח פיו לשטן לכן אין לאומרו רק יפשפש במעשיו שעשה כל היום אם ימצא שעשה עבירה יתודה עליו ויקבל עליו שלא לעשותו וכפרט בעבירות המצויים כגון חניפות שקריס לימות הרע לריכין בדיקה ביותר . ואשרי למי שנוהג לומר סדר הק"ש דאתר"י ז"ל :

רט (ח) בתורה . צריך לקיים הטורה אף בימי חיבור ויניקה . ולפנין ימות החורף שאלו לאתר"י ז"ל אם יפטור מהטורה בהיות זמן קור כי צריך לטבול לקרי וגם בהיות זמן חיבורה ויניקה והשיב אם האשה מוחלת פטור ומ"מ טוב לקיימה והעידו עליו שהוא לא היה מקיים מלות טורה בימים הכ"ל ספר הכוונות . ועיין בס"ע ח"ב סי' ח' ס"ק ח' : (כ) הטיילים.בני אדם הבריאים והמטעונים . רמב"ם.ומשמע בגמרא אפילו הם בני תורה : (ג) לילי שבת . וה"ה בר"ח וי"ט . ואל יאמר אדם אעשה עצמי כת"ח כי כתיב

ביאור

פי' רמ ס"א אם כו'. עבה"ג וכן מוכרח דהא על הכל גזר עבילה : הטיילים כו'. לשון הטור ומ"ש אביו שם וכ"כ ר"י ף ועבא"ה סי' כ"ה ס"ב מש"ש אבל הרמב"ם כ' כרבנן : ולנין כו'. ג"כ ל' הטור וכ"כ רא"ש וכ"ד ר"י בר"ב בתוס' שם ד"ה. והתניא וכ"כ בא"ה סי' ע"ו ובהג"ה ס"ב אבל ש"ע שם פסק כמ' ר"י ורמב"ם : ואף כו'. כ"ל סי' רל"א : שהיו לו בנים כו'. עבא"ה מש"ש : וכן כו' שבששה כו'. מה ל' אהבדרין ע' ב' : ואם הוא כו'. יבמות פ"ג א' : ומצילות כו'. תענית כ"ג ב' : כי אבר כו'. סנהדרין ק"ז א' : זו עצת כו'. שבת ק"ס ב' : ס"ג בני כו'. ל"ג שם בני

חכמת שלמה

בי' רמ סעיף א' ואף כשהוא מצוי אצלה לא יכוין להנאתו אלא כאדם שפורע חובו וכו' וכן אם מתכוין לתקן שיצא הולד עמ"ש ראיה לזה בחידושי תורה שלי בשנת תקפ"ט בפסוק אני אל

מחצית

ע"ש : (ס"ק ו) חוזר וקורא וכ"ל דה"ה אם מהרהר בד"ת כו' וכספר א"ר כ' הא אפי' ת"ח ל"ל חד פסוקי דרחמי כדאיתא בברכות הובא לעיל. ולענ"ד לק"מ דמי גרע מה שכבר קרא ק"ש מחד פסוקא אלא להשתקע בשינה די לו בהרהור תורה. ומה שר"ז קרי וחזר וקרי על יד היותר טוב עשה אבל לא היה מחויב בדבר ההא בת"ח בחד פסוק די. וכן שאר הדברים שהקשה בספר א"ר לק"מ ע"ש : (ס"ק ז) יושב כו' היינו בבית יחידי כו' כ"ה הגירסא במס' שבת דף קנ"א ע"ב אבל ברי"ף ורא"ש שם הגירסא היינו בבית יחידי בלילה משום דביום ל"ל בה ואפשר גם לגירסתנו בגמ' דאמרה שתם היינו בבית יחידי ג"כ לא נתכוין אלא לאסור בלילה ושתמא כפירושו בלילה. ונקט שתם היינו כי שתם שינת בני אדם הם

באר היטב

שתהא הברכ' סמוכה לשינה וכן עיקר מ"א ע"ש : (ג) ישן מיד . ואם צריך לשמש מטתו יטול ידיו ואח"כ יקרא ולפחות יאמר ברכת המפיל ושמע אחר התשמיש של"ה וכנה"ג : (ד) שוכב . והיינו דוקא בק"ש של חובה אבל אם כבר קראה אחר ל"ה וקורא על מטתו לשמירה מותר לקרות שוכב דהא ר"ז קרי וחזר וקרי עד דמשתקע בשינתה מ"א : (ה) חוזר וקורא . וה"ה אם מהרהר בד"ת ש"ד מ"א : (ו) בסתר . היינו בבית יחידי אחזתו לילית . שבת פב"ג ובית היינו חדר מהרי"ל . אלו צריכין שיומר מהמזיקים חולה מיה אתן כלה אבל וא"ה בלילה ברכות נ"ד . יש מוקנין לומר וידוי ש"מ קודם השינה וכ"ל שאינו נכון דאיתא בברכות שלא לומר אם אמות תהא מיתתי כפרה דלא ליפתח פיו לשטן לכן אין לאומרו רק יפשפש במעשיו שעשה כל היום אם ימצא שעשה עבירה יתודה עליו ויקבל עליו שלא לעשותו וכפרט בעבירות המצויים כגון חניפות שקריס לימות הרע לריכין בדיקה ביותר . ואשרי למי שנוהג לומר סדר הק"ש דאתר"י ז"ל :

רט (ח) בתורה . צריך לקיים הטורה אף בימי חיבור ויניקה . ולפנין ימות החורף שאלו לאתר"י ז"ל אם יפטור מהטורה בהיות זמן קור כי צריך לטבול לקרי וגם בהיות זמן חיבורה ויניקה והשיב אם האשה מוחלת פטור ומ"מ טוב לקיימה והעידו עליו שהוא לא היה מקיים מלות טורה בימים הכ"ל ספר הכוונות . ועיין בס"ע ח"ב סי' ח' ס"ק ח' : (כ) הטיילים.בני אדם הבריאים והמטעונים . רמב"ם.ומשמע בגמרא אפילו הם בני תורה : (ג) לילי שבת . וה"ה בר"ח וי"ט . ואל יאמר אדם אעשה עצמי כת"ח כי כתיב

הגר"א

לימה : ס"ד אסור כו'. דחכמים לא פליגי אלא אספינת שולחן ורחיה מחניגה ה' ב' ועמ"ש בא"ה סי' כ"ה ס"ב : שכל כו'. אלכך הביאו שם תיכף ברייתא תגיל הו' : ועובר כו'. ע' סי' ל' ס"ל בהג"ה : ומעביר כו'. שכל כו'. נדרים שם : ועוד כו'. כמ"ש בס"ח : ועוד שעובר כו'. כמ"ש בכתבות ט"ז ב' : ס"ו אם כו'. מש"ש בפני. שם. ובכתובות ס"ה ל' מנין לתכסיל כו' וכמ"ש בסי' ג' הא לבע"ה מוחר : ואפי' כו'. הה שם תקרקע כו' ועזהום' שם ד"ה שתשמשין כו' : או חומשין. תוס' שם : העשויין כו'. הרא"ש שם : או סדרים. שם הרא"ש : אפי'. רא"ד ועמ"ל : ואם פירש כו'. גמרא

הגהות רעק"א

סי' רמ סעיף ו' אסור לשתם כל הישן בקלעא שלא ואשתו ערוים הם עליו הכתוב אומר בשי עמי הגרשון מבית תענוגיהם

השקל

בלילה : דאמרינן בברכות דף סמ"ד הנכנס למרחץ אומר יה"ר כו' ואל יאריע כו' ואם יאריע בי דבר קלקלה ושון תהא מיתתי כפרה כו' ועלה אמר אביי דלא לימא הכי דלא לפתח פיו כו' : ובדף י"ע שלא יאמר כו' דאמרינן הנם העוסקים בהספד כשאין המת לפניהם הם מתפללים והאבל שאסור להתפלל מלדיק עליו הדין. ומסקינן שם שלא יאמר הרבה חטאתי לפניך ולא נפרעתי כו': שאני דמרחץ כו' וכן האבל הואיל שמדת הדין מתוחה כנגדו הוי כשעת הסכנה : לילה ושינה כו' כמ"ש סי' רל"א. ר"ל דשינה אפי' ביום כשישן ל"ל ויהי נועם משום סכנות מזיקים ע"ש : צריכה בדיקה ביותר. ונקראנו מלרי חושבנא המחשבים חשבונו של עולם. ואשרי להם ומה נעים כלם :

גולם

ופשוט דגם המזוזה צריך לכסות בכלי תוך כלי עכו"ד סי' רפ"ו : יח אפי' של תלמוד . כלו' אע"ג דתלמוד לא ניתן ליכתב בזמניהם היו ליכתב ה"ל כשאר ספרים : יט מרגז . ואם המרגז גדול שמחזיק מ' סאה והוא אמה על אמה ברוס ג' אמות חולקת רשות לעצמה וצריך עיון (רמ"א בתשובה סי' ל"ד) ונראה לי להקל דאפי' לענין טומאה דאורייתא מקילינן עמ"ש סימן ש"ד : כ כדי שלא ישמע וכו' . וכתוב בית"ש בב"ק פ"ז סימן מ"ג זאין זה אלא לפרושי אז למי שלבו מוקפו שיהרהר באחרת עכ"ל . והמקובלים כתבו סודות מורלות אחר חצות ומ"מ יראה שלא יבא ח"ו לידי קרי ע"י כך עמ"ש סי' רל"ט : כא מקור בתשמיש. וקשה הלא אמרו בשבר שמשמין עצמן על הבעל ה"ל בניס זכריס ותירץ הרמב"ד כל המעשים שהם לש"ש טובים הן מי שיודע בעצמו שיצריך ולא תכנס בו מחשבה אחרת ומשהה עצמו כדי שתהא האשה ממנו ותזריע תחלה הקב"ה משלח לו בניס זכריס ומי שאינו בוטח בעצמו וממסר כדי להעלל מן החטא גם הוא עושה מצוה והקב"ה נותן לו זכרים : כב היה מצריכה לחוגרו . ל"ע דבא"ע ס"ס ע"ז איתא האומר א"א אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוצא ויתן כתוב' דבפי' דוקא קירוב בשר ובסא"ח סי' תקי"ע איתא שחיד מ' היה משמש ערום מה"ע גם שלא ידבק זרע בבגד וי"ל דסיגר שאני דאינו כ"כ מבושה ועוד י"ל דבשייסה מרוצים הוי מדת צניעות והתו' בנדה דף י"ז כתבו בשם ויקרא רבה דהקב"ה שונא המשמש ערום : כג שאינם מעניני תשמיש תשמיש לכל מעניני תשמיש שרי כדי להרבות תאותו (טור) ובבא"ע סי' כ"ה : כד אע"פ שהאור נראה.וה"ה אם האור נרא' למעל' מהמחיצה שרי ומ"מ צריך האפלת עלית דמאחר שהחדר מלא אור לא גרע מביום (יש"ש בילה פ"ב סי' ל') ובכוונות כתוב ג"כ שלא יראה אור דגורם נכפה לבניו אפילו היה מעוכבת ואם הלבנה מאירה עליהם להדיא אסור אבל אם מאירי לבית ולא עליהם אין חשש כ"כ . ובכה"ג אוסר . אבל אם הם תחת אויר השמים אפי' הם בלי הלבני אסור עמ"ש : (כא) בעליתו . ואין מזקקין לדבר זה שלא מפני טורח גדול ב"ק . פי' כשיהיו מתגנר עליו ובכתובות דף ס"ה משמע דבבית אבל מותר לכתחלי מ"ש : (כב) בעה"ב . שמא יראה קרי עליו : (כג) בעה"ל . ומ"ש כי דבאן איירי מצד הרפואה.

ביאור

נמ' שם : ס"ח וישמש כו'. ע' פי' הרא"ש שם ד"ה מגלה כו' : פי' באימה כו'. טור : וי"מ כו' כלומר כו'. וכן פי' הר"ן שם : וי"מ כו' כדי למעט כו'. טור בשם י"מ וכן פי' כפי' הרא"ש שם לפי' השני וכמ"ש בפ"ק דיבמות פירושל' ר"י בן תלפתא כו' ודרך סדין בעל הכיתא הג"מ פכ"ח ולקח ס"ל יכתה שאני כהבא שאול מ"מ בכון ג"כ בתשמו : ס"ט שאינם כו'. נדרים שם : לא כו'. שם : ולא כו'. תענית שם : ס"י עד שיפייסנה. תענית ה' כ' ערובין ק' כ' פסחים מ"ע כ' ועתוס' שם ד"ה מה כו'. סי"א אע"פ כו'. עבה"ע שם ס"ה המ"ש : אבל אם כו'. וכתו בס"ת דדי בעשרה. ברכות כ"ו ע' : אע"פ כו'. ערש"י פי' שם בסדרן : ות"ח כו'. נדה שם ופ"ע דשבת : סי"ב וה"ה כו'. ירושלמי מ"ר אינן כתיב בחומר.

חכמת שלמה

שדי חרה ורבה ובפרשת ויגש בפסוק ויפול על צוארי בנימן אחיו ע"ש ודו"ק : שם סעיף י"א בהגה. ות"ח מאפיל בטליתו ושרי. נ"ב עיין במג"א מ"ש בשם הרמב"ם דאין נזקקין לזה אלא לצורך גדול . ולפענ"ד נראה ראיה ברורה מן הש"ס כתובות דף ס"ה ע"ב מה דפריך שם הש"ס מרשב"ג דאוכלת עמו לילי שבת ושבת ולמ"ד תשמיש ממש הרי ישראל קדושים הם ואין משמשין מטותיהן ביום ומשני הא אמר רבא ת"ח מאפיל בטליתו ושרי וכו'. וא"כ מהתם מוכח דאף שלא לצורך גדול שרי דאם דוקא לצורך גדול אין שייך בזה לעשות קביעות וחיוב לכתחלה להיות אוכלת עמו לילי שבת ושבת דהיינו תשמיש א"א אף שלא לצורך נמי מותר וזה ראיה ברורה לדעתי ודו"ק. אמנם עיין בחיבורי מי נדה בחידושי דף י"ז ראיה ברורה כדעת הרמב"ם שהביא המג"א הנ"ל ע"ש ודו"ק היטב :

כת' בסי"ח לא לפניהם : (ב) כנ"ל מדברי רש"י כו'.פי' דשם ד' כ"כ פירש"י מחילה בסדין וסתם סדין האור נראה ועדיין אין זה מוכרח ולפי הטעם דלטיעות איני יודע למה יהא זה מותר ובספר כונת האר"י כתב בפי' לאסור בזה ונראה דאז מותר לשמש אם הוא מאפיל בטליתו דלא גרע מיום וכ"כ רש"ל בבאור סמ"ג : יח אפילו של גמרא אסור עד שיתנם בכלי בתוך כלי ר והוא שלא יהא השני מיוחד להם [וע"ל סי' מ' סעיף ג'] אבל אם הוא מיוחד להם אפילו מאה כחר חשיבי ואם פירש טלית על גבי יט (יט) ארגז חשוב ככלי בתוך כלי: ז ט לא ישמש בתחלת הליל' ולא בסופה כ כדי שלא ישמע קול בני אדם ויבא לחשוב באשה אחרת אלא באמצע הלילה :

ח מ וישמש באימה וביראה' כמ"ש על ר"א שהיה מגל' טפח ומכסה טפח ודומה כמי שכפאו שד פי' באימה וביראה כאלו כפאו שד מ ויש מפרשים מגלה טפח ומכסה טפח שלא היה ממרק האבר בשעת תשמיש כדי למעט הנאתו ודומ' כמו שכפאו שד שעושה הדבר באונס ג ויש מפרשים מגלה טפח שבאשה כלומ' עכשיו מגלה אותו לצורך תשמיש ועכשיו מכסה אות' כלומר שלא הי' מאריך באותו מעש' ודומ' לו כמו שבעתו השד ונבעת והניח המעש' כל כך היה בא מקצר בתשמיש ג ויש מפרשים מגלה טפח על הסינר שהית' חוגרת בו שאף בשע' תשמיש בב הי' מצריכה לחוגרו ומגלה רק טפח ממנה ומכס' מיד כדי למעט הנאתו וכולהו פירושי איתנהו וצריך בעל נפש ליזהר בהם :

ט ד לא יספר עמה בדברים כג שאינם מעניני תשמיש ולא בשעת תשמיש ולא קודם לכן שלא יתן דעתו באשה אחרת ואם סיפר עמה ושימש אמרו עליו מגיד לאדם מה שיחו אפילו שיחה קלה שבין אדם לאשתו מגידין לו בשעת הדין :

י ה אם הי' לו כעס עמה אסור לשמש עד שיפייסנה ו ויכול לספר עמה קודם תשמיש כדי לרצות':

יא ° ז אסור לשמש לאור הנר מ אע"פ שמאפיל בטליתו : הגה אבל אם עושה מחיצ' גבוה עשרה לפני הנר [הגהות מיי' פ"ג מה' י"ע] כך אע"פ שהאור (כ) נראה דרך המחילה כגון שהפסיק בסדין שרי (ב) כן כ"כ מדברי רש"י בפרק ב' דמס' בילה דף כ"ב גם ממרי' התם דשרי כשכופה כלי על הנר ואם מותר לעשות מחיצה זו בשבת ע"ל ריש סימן שע"ו :

ט וכן אסור לשמש ביום אא"כ הוא בית אפל : הגה כה וח"מ כו מאפיל (כא) בטליתו ושרי [עור] :

יב י אסור לשמש מטתו (ב) בשני רעבון אלא לתשוכי בנים [פירוש מי שאין לו בניס] הגה וע"ל סי' תקע"ד ס"ד וה"ה בשאר לרוח שהם כרעבון [ירושלמי דתענית] :

יג כ אכסנאי אסור לשמש כז ל ואם יחדו לו ולאשתו בית מותר ובלבד שלא יישן כח בטליתו של (כב) בעל הבית :

יד מ שבבת זרע הוא כח הגוף ומאור העינים וכל זמן שתצא ביותר הגוף כלה וחייו אובדי' וכל השטוף בבעילה זקנה קופצת עליו וכחו תשש ועיניו כהות וריח רע נודף מפיו ושער ראשו וגבות עיניו וריסי עיניו נושרים ושער זקנו ושחיו ושער רגליו רבה ושיניו נושרו' והרב' באבים חוץ מאלו באים עליו אמרו חכמי הרופאים אחד מאלף מת משאר חלאי' והאלף מרוב תשמיש לפיכך צריך אדם ליזהר :

טו ג לא יבעול והוא שבע או רעב אלא כשיתעכל המזון שבמעיו ס ולא יבעול מעומד ולא מיושב ולא בבית המרחץ ולא בי ם שנכנס למרחץ ולא ביום הקזה * ולא ביום כט יציאה לדרך או ביאה מן הדרך ולא לפניהם ולא לאחריהם : [והה דברים הסימן שייב לפוקדה מיירי כשהוא רוכב מו יושב בקרון וכמן מיירי (כג) במהלך] [מהרש"ל] :

טז ע המשמש מטתו על מטה שתינוק (כד) ישן עליה אותו תינוק נכפה ולא אמרן אלא דלא הוי בר שתא אבל הוי בר שתא לית לן בה ולא אמרן אלא דגני להדי כרעיה [פי' שיש לרגליו] אבל גני להדי רישיה לית לן בה ולא אמרן אלא דלא מנח ידיה עליה אבל מנח ידיה עליה לית לן בה:

יז פ מטה שישן (כה) בה ל עם אשתו צריך שתהא ראשה ומרגלותיה זה לצפון וזה לדרום :

רמא שלא להשתין ערום בפני מטתו . ובו סעיף אחד :

א מ אחד מהדברים ששונא הקב"ה *המשתין בפני מטתו א (מ) ערום ג המשתין לפני מטתו ערום מביא לידי ב עניות ולא אמרן אלא דמהדר אפיה לפוריא [פי' למעט] אבל ג לבראי לית לן בה (ג) ודמהדר אפיה לפוריא נמי לא אמרן אלא בארעא אבר ד (ג) במנא לית לן בה :

°ע"ס זכרון ח"מ ע"ו

כך עמ"ש סי' רל"ט : כא מקור בתשמיש. וקשה הלא אמרו בשבר שמשמין עצמן על הבעל ה"ל בניס זכריס ותירץ הרמב"ד כל המעשים שהם לש"ש טובים הן מי שיודע בעצמו שיצריך ולא תכנס בו מחשבה אחרת ומשהה עצמו כדי שתהא האשה ממנו ותזריע תחלה הקב"ה משלח לו בניס זכריס ומי שאינו בוטח בעצמו וממסר כדי להעלל מן החטא גם הוא עושה מצוה והקב"ה נותן לו זכרים : כב היה מצריכה לחוגרו . ל"ע דבא"ע ס"ס ע"ז איתא האומר א"א אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוצא ויתן כתוב' דבפי' דוקא קירוב בשר ובסא"ח סי' תקי"ע איתא שחיד מ' היה משמש ערום מה"ע גם שלא ידבק זרע בבגד וי"ל דסיגר שאני דאינו כ"כ מבושה ועוד י"ל דבשייסה מרוצים הוי מדת צניעות והתו' בנדה דף י"ז כתבו בשם ויקרא רבה דהקב"ה שונא המשמש ערום : כג שאינם מעניני תשמיש לכל מעניני תשמיש שרי כדי להרבות תאותו (טור) ובבא"ע סי' כ"ה : כד אע"פ שהאור נראה.וה"ה אם האור נרא' למעל' מהמחיצה שרי ומ"מ צריך האפלת עלית דמאחר שהחדר מלא אור לא גרע מביום (יש"ש בילה פ"ב סי' ל') ובכוונות כתוב ג"כ מבושה ועוד י"ל דבשייסה מרוצים הוי מדת צניעות והתו' בנדה דף י"ז כתבו בשם ויקרא רבה דהקב"ה שונא המשמש ערום : כה בעליתו . שמא יראה קרי עליו : כט בעה"ב . שמא יראה קרי עליו : (כא) בעליתו . ואין מזקקין לדבר זה שלא מפני טורח גדול ב"ק . פי' כשיהיו מתגנר עליו ובכתובות דף ס"ה משמע דבבית אבל מותר לכתחלי מ"ש : (כב) בעה"ב . שמא יראה קרי עליו : (כג) בהלך . ומ"ש כי דבאן איירי מצד הרפואה.

באר הגולה

הרא"ש ר שם בגמרא ש נדרים כ מתיתא שלום ה שם ל עור בשם הרא"ש בשם יש מפרשים ב שם בשם הרא"ש ד ג שם ד חגיגה ה' ה נדרים כ' ו מהא דברכות ס"ב סוגיה כ' וחגיגה ה' לפי' הר"ן והרא"ש ז נדה י"ג מ תוספות שם והרא"ש ע ש בגמרא י תענית י"ל כ כתובות בסוף פרק אלף על פי ל ספר בעלי הנפש מ לשון הרמב"ם בפ"ד מהלכות דעות ל שם ניעון ע פסחים קי"ב פ ברכות ה' ל שם בתו' ל נדה ע"ז י"ז ב שבת ס"ב :

עטרת זקנים

* ולא יבעול ביום יציאתו לדרך כו' ויש להקשות שהרי אתרו חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיצא לדרך לפי' סמוך לוסתה כדלעיל סימן ה' ושמעתי לפ' דבשהולך ברגליו בדרך אז לא ישמש ומ"ש חייב לפקוד את אשתו מיירי בשהוא יושב בקרון או רוכב(מהרש"ל) ועוד ר"ל ביום יציאה אסור אבל בלילה שלפניו או לאחריו מותר דומיא למ"ש ולא ביום שנכנס למרחץ ולא אסו' לשמש אלא אותו יום ממש אבל בלילה שלפניו או לאחריו הוא מותר דהא עונת ת"ת הוא בליל שבת ומצוה לילך למרחץ בע"ש כדלקמן בסי' ר"ע אך אם קשה מ"ש לא לפניהם ולא לאחריהם משמע יום שלפני היציאה אסור לשמש וא"כ קשה איך שייך לומר דבלילה שלפני היציאה מותר ויום שלפניו אסו' לכן נראה לפרש דמ"ש לא לפניהם או לאחריהם קאי אויום הקודם ויום המרחץ ע"ז שפיר קאמר לא לפניהם ולא לאחריהם פי' לפני הקודם ולאחר הקודם וכן לפני המרחץ ולאחר המרחץ דאין נאמר על יציאת הדרך ולא לאחריהם וכן על ביאת הדרך לא לפניהם מאי לפניו שייך בביאתו ומאי לאחר שייך ביציאה הא לא לפניהם ולא לאחריהם קאי אכל אחד ודו"ק ורש"ש תירץ בשהשמש יוצאה עמו לדרך אז אסו' לשמש ע"ש

כי אז אין צריך לפוקדה :

רמא * המשתין מיום כו'. אפילו אם הוא לבדו ומשתין לפני מטתו ונקו ערוס אורחא דמילתא נקו (רש"י במסכת נדה דף כ"ז) וכן המוטל לפורניו בסדר נמי מצוא לידי עניות ולשכחה ולקבור בניס (כ"ה) אלא שעלו דרך אם בתחילה ביד שמאלו דבהג"ה ואחר כך יד ימין (מ"ב ס"ד (תשובה שם בשם מהרי לרפא ופרובינלא) :

אשל אברהם

א] בשני רעבון. ולכל שהוקר עד שבשער נכפל בדמיהם אסו' אף אם יש לו הבולה בתוך ביתו תשו' בית יהודה סי' מ"ה :

יד אזרים

במג"א ס"ק כ"ט הילת מה"ה קבוע כו' דברי התוס' מ"ש שם לו מקום ומושב גם לא כ' שיעור והנה ז"ל סדה"י דף כ' ע"ב ואיתא בזוהר שיזהר האדם בשולא מבהכ"ס אלא ישמש מעטו כל אותה שעה משום דמדבק בו שד בהכ"ס ופוגם אותו: זווג זה הנעשה בבהכ"ס קבוע שיש לו שם מקום ומושב אבל מקום אחר דרך ערמי לא ומזה הבין שמ"ש שיש לו מקום ומושב אשר של בהכ"ס קאמר הכי ועיין בבר"י שכ' זה מדברי בבה"ג וכת' ע"ז ולא זכר ש"ם דניעון דף ע' ת"ר הבא מבהכ"ס אל ישמש עד שיהא שיעור חצי מיל אשר בהכ"ס מלוה אותו כו' . ובהגהות אלפס בבר"ס פ"ק מ"ב אמר אמר ר"ל אמר ר"ל אמר ר"ל